
LIX HU
LAJ
MORMON

LI
TZOL'LEB'
UT
SUMWANK

LI
Q'OL NIM
XTZ'AQ

LIX
HU LAJ MORMON

JUN CHIK CH'OLOB'ANB'IL ESIL CHIRIX LI JESUKRISTO

LI
TZOL'LEB' UT SUMWANK

RE LIX IGLEES LI JESUKRISTO

REHEB' LAJ SANTIL PAAB'ANEL
SA' ROSO'JIKEB' LI KUTAN

LI
Q'OL NIM XTZ'AQ

Puktesinb'il xb'aan
Lix Iglees li Jesukristo
reheb' laj Santil Paab'anel sa' Roso'jikeb' li Kutan
Lago Salado, Utah, E.U.A. 2011

© 2011 por Intellectual Reserve, Inc.

Todos los derechos reservados

K'uub'anb'il sa' Estados Unidos de America 05/2011

19932011

Translation of the Book of Mormon, Doctrine and
Covenants, and Pearl of Great Price

Kekchi

LI WAN CHI SA'

Lix Hu laj Mormon

Li Tzol'leb' ut Sumwank

Li Q'ol Nim Xtz'aq

K'utul raqal reheb' li loq'laj hu

Xtikib'ankil

Tusleb'aal na'leb'

Junjunq raqal sik'b'il chaq ru sa' lix Jaltésinkil ru li Santil Hu
xb'aan laj Jose Smith

Li tusleb'aal chihab', reetalil li ch'och', ut jalam-uuch chirix li
resilal li Iglees

Li reetalil li ch'och' ut jalam-uuch chirix li Santil Hu

**XX'OSB'AL RU LI K'AB'A'EJ UT LI AATIN NEKE'OKSI-
MAN SA'EB' LI TAQ'AHIL AATIN UT LI
K'UTUL RAQAL REHEB' LI LOQ'LAJ HU**

Najter Chaq'rab'	Hab.	Habakuk (Habacuc)	1 Jn.	1 Jwan (1 Juan)	
Gen.	Genesis		2 Jn.	2 Jwan (2 Juan)	
Exo.	Exodo	Sof.	Sofonias	3 Jn.	3 Jwan (3 Juan)
Lev.	Levitico	Hag.	Hageo	Jud.	Judas
Num.	Numeros	Sak.	Sakarias (Zacarias)	Apok.	Apokalipsis (Apocalipsis)
Deut.	Deuteronomio	Mal.	Malakias (Malaquias)		
Jos.	Josue				
Jue.	Jueces (Eb' laj K'amol B'e)	Ak' Chaq'rab'		Lix Hu laj Mormon	
Rut	Rut	Mat.	Mateo	1 Ne.	1 Nefi
1 Sam.	1 Samuel	Mar.	Markos (Marcos)	2 Ne.	2 Nefi
2 Sam.	2 Samuel	Luk.	Lukas (Lucas)	Jak.	Jakob
1 Rey.	1 Reyes (Eb' li Awa'b'ej)	Luk.	Lukas (Lucas)	Enos	Enos
2 Rey.	2 Reyes (Eb' li Awa'b'ej)	Jwan	Jwan (Juan)	Jar.	Jarom
1 Kro.	1 Kronikas (Cronicas)	Hech.	Hechos (Li Xyehom Xb'aanuhomeb' li Apostol)	Omni	Omni
2 Kro.	2 Kronikas (Cronicas)	Rom.	Romanos (Reheb' laj Roma)	R laj M	Raatin laj Mormon
Esd.	Esdras	1 Kor.	1 Korintios (Reheb' laj Korinto)	Mos.	Mosiah
Neh.	Nehemias	2 Kor.	2 Korintios (Reheb' laj Korinto)	Alma	Alma
Ester	Ester	Gal.	Galatas (Reheb' laj Galacia)	Hel.	Helaman
Job	Job	1 Kor.	1 Korintios (Reheb' laj Korinto)	3 Ne.	3 Nefi
Sal.	Salmos (Eb' li Saalm)	2 Kor.	2 Korintios (Reheb' laj Korinto)	4 Ne.	4 Nefi
Prov.	Proverbios	Gal.	Galatas (Reheb' laj Galacia)	Morm.	Mormon
Ekl.	Eklesiastes (Ecelestiastes)	Ef.	Efesios (Reheb' laj Efeso)	Eter	Eter
Cant.	Cantares (Li Xchaq'alil ru B'ich)	Filip.	Filipenses (Reheb' laj Filipos)	Moro.	Moroni
Isa.	Isaias	Kol.	Kolosenses (Reheb' laj Kolosas)	Tzol'leb' ut Sumwank	
Jer.	Jeremias	1 Tes.	1 Tesalonicenses (Reheb' laj Tesalonika)	Tz. ut S.	Tzol'leb' ut Sumwank
Lament.	Lamentaciones (Li Rahil Ch'oollej)	2 Tes.	2 Tesalonicenses (Reheb' laj Tesalonika)	A.Y.—1	Awa'b'ejil Yehom—1
Esek.	Esekiel (Ezequiel)	1 Tim.	1 Timoteo	A.Y.—2	Awa'b'ejil Yehom—2
Dan.	Daniel	2 Tim.	2 Timoteo		
Os.	Osea (Oseas)	Tito	Tito		
Joel	Joel	Filem.	Filemon		
Amos	Amos	Heb.	Hebros (Reheb' laj Hebros)	Q'ol Nim Xtz'aq	
Abd.	Abdias	Stgo.	Santiago	Mois.	Moises
Jon.	Jonas	1 Pe.	1 Pedro	Abr.	Abraham
Mik.	Mikeas (Miqueas)	2 Pe.	2 Pedro	JS—M	Jose Smith—Mateo
Nahum	Nahum			JS—R	Jose Smith—Resilal
				R. li P.	Eb' lix Raqalil li Paab'aal
				JJS	Li Jaltresinb'il ru xb'aan laj Jose Smith
					K'utul Raqal: K'utul Raqal reheb' li Loq'laj Hu

Sa' Hebreo: K'eeb'il jalan chik xyaalalil li aatin sa' li aatinob'aal Hebreo.
A'an: Ch'olob'anb'il xyaalal li aatin chi saqen wi'chik ru.
Naraj Naxyex: Naxch'olob' xyaalal li najteril aatin malaj yehom.

LIX

HU LAJ

MORMON

JUN CHIK

CH'OLOB'ANB'IL ESIL

CHIRIX

LI JESUKRISTO

HU LAJ MORMON

JUN ESIL TZ'IIB'ANB'IL XB'AAN RUQ' LAJ MORMON

CHIRUHEB' PEREL CH'IICH'

ISINB'IL SA'EB' LIX PEREL CH'IICH' LAJ NEFI

Jo'kan ut, a'an xk'osb'al ru jun li tz'iib'amb'il esil re lix tenamit laj Nefi, ut reheb' ajwi' laj Lamanita—Tz'iib'amb'il reheb' laj Lamanita, a'aneb' jun rela' lix junkab'al laj Israel; ut re ajwi' laj Judio ut laj Gentil—Tz'iib'amb'il jo' chanru taqlanb'il, ut jo'kan ajwi' rik'in li musiq'ej re profeetil aatin ut re k'utb'esink—Tz'iib'amb'il ut k'eeb'il xtz'apb'al, ut muqb'il choq' re li Qaawa', re naq ink'a' taasachmanq—Taak'utmanq xb'aan lix maatan ut lix wankilal li Dios re taak'utmanq xyaalalil—K'eeb'il xtz'apb'al xb'aan ruq' laj Moroni, ut muqb'il choq' re li Qaawa', re taak'utmanq naq tixtaw xq'ehil rik'in ruq'eb' laj Gentil—K'utb'il xyaalalil xb'aan xmaatan li Dios.

Jo'kan ajwi' jun k'osb'il ru esil isinb'il chaq sa' lix Hu laj Eter, a'an jun li tz'iib'amb'il esil re lix tenamit laj Jared, li ke'jek'iman sa' li kutan naq li Qaawa' kixjachi ru li raatinobaal li tenamit, naq yookeb' chixkab'lankil jun li najt xteramil kab'l re te'xik sa' choxa—Li wan choq' re xk'utb'al chiru li rela' lix junkab'al laj Israel chanru xninqal li k'a'aq re ru kixb'aanu li Qaawa' choq' reheb' lix yuwa'eb'; ut re te'xnaw lix sumwank li Qaawa', naq moko tz'eqb'ileb' ta chi junajwa—Ut jo'kan ajwi' re te'q'unb'esiiq xch'ool laj Judio ut laj Gentil naq li JESUS a'an li KRISTO, li JUNELIK DIOS, li naxk'utb'esi rib' chiruheb' chixjunil li tenamit—Anajwan ut, wi wan li majelal, a'an lix sachomeb' wi' li winq; jo'kan ut, meetz'eqtaana xloq'al li k'a'ru re li Dios, re naq taaruq' textawe'q chi maak'a' eetz'ajnil sa' lix raqleb'aal aatin li Kristo.

Kijaltesiman ru xb'een wa li aatin chiruheb' li perel

ch'iich' sa' Ingles

xb'aan laj Jose Smith, alalb'ej.

Kipuktesiman xb'een wa sa' ingles sa'

Palmyra, Nueva York, E.U.A., sa' li chihab' 1830.

Puktesinb'il xb'aan

Lix Iglees li Jesukristo reheb' laj Santil Paab'anel sa' Roso'jikeb' li
Kutan

Tenamit Lago Salado, Utah, E.U.A.

XTIKIB'ANKIL

Lix Hu laj Mormon a'an jun siir chi loq'laj hu, chanchan ajwi' li Santil Hu. A'an jun tz'iib'anb'il esil chirix lix b'aanuhom li Dios rik'ineb' li ke'wan najter sa' li nimla ch'och' America, ut wan chi sa' lix tz'aqalil li evangelio li junelik nakana.

Li hu tz'iib'anb'il xb'aan k'iila najter profeet, rik'in li musiq'ej re profeetil aatin ut k'utb'esink. Li raatineb' a'an, li tz'iib'anb'il chaq chiruheb' perel ch'iich' oor, kitz'iib'aak resil ut kik'ose' ru xb'aan jun li profeet aj yehol esil, aj Mormon xk'ab'a'. Li tz'iib'anb'il esil naxye resil wiib' li xninqal ru tenamit. Li jun ch'ol ke'el chaq Jerusalem waqib' cient chihab' ma nayo'la li Kristo, ut ke'xjach rib' sa' wiib' chi tenamit, a'eb' laj Nefita ut laj Lamanita neke'yehé' re. Li jun ch'ol chik q'axal najter wi'chik ke'chal, naq li Qaawa' kixjacheb' ru li aatinob'aal sa' li najt xteramil kab'l re Babel. Li jun ch'ol a'in, a'eb' laj Jaredita neke'yehé' re. Chirix k'iila mil chihab', ke'sachman chixjunileb', ka'aj chik laj Lamanita ke'kana, ut a'aneb' xnimaleb' ru reheb' lix xe'toonileb' li ral ch'och' sa' li ch'och' America.

Li jun chi na'leb' q'axal nim tz'iib'anb'il resil sa' lix Hu laj Mormon a'an lix k'ulunik ut xk'anjel li Qaawa' Jesukristo sa' xyanqeb' laj Nefita, ka'ch'in chik chirix lix waklijik chi yo'yo. Naxk'ut xyaalal li tzol'leb' re li evangelio, naxk'ut chi tzoltzo li k'uub'anb'il na'leb' re li kolb'a-ib', ut naxye reheb' li winq k'a'ru tento te'xb'aanu re xk'ulb'al li tuqtuukilal sa' li yu'am a'in, ut li kolb'a-ib' chi junelik sa' li yu'am toj taachalq.

Chirix naq laj Mormon kixchoy lix tz'iib'ahom, kixq'axtesi li esil re laj Moroni li ralal, li kitiqok re junjunq li tz'aqal raatin, ut a'an kixmuqeb' li perel ch'iich' sa' li tzuul Kumorah. Sa' 21 xb'e li po Septiembre, 1823, laj Moroni, chi ak k'eeb'il chik xloq'al ut waklijenaq chi yo'yo, kixk'ut rib' chiru li Profeet aj Jose Smith, ut kixk'e xna'leb' chirix li najter tz'iib'anb'il esil, ut naq taa'aje'q xjaltesinkil ru sa' li aatinob'aal Ingles.

Moqon chik ke'q'axtesiman li perel ch'iich' re laj Jose Smith, li kijaltesink re li aatin rik'in lix maatan ut lix wankilal li Dios. Li tz'iib'anb'il esil ak puktesinb'il chik sa' naab'al chi aatinob'aal, ut wan ajwi' chik a'an chixk'utb'al xyaalal chi ak'il naq li Jesukristo a'an Ralal li yo'yookil Dios, ut naq chixjunileb' li te'chalq rik'in ut te'paab'anq re li chaq'rab' ut li k'ojob'anb'il k'anjel re lix evangelio te'ruuq chi kole'k.

Chirix li tz'iib'anb'il esil a'in li Profeet aj Jose Smith kixye: "Keb'inye re li komon naq lix Hu laj Mormon a'an li hu q'axal ch'olch'o ru wan sa' li ruchich'och', ut a'an li taqenaqil pek li xaqab'anb'il wi' li qapaab'aal,

ut jun li winq q'axal wi'chik taaruuq chixjilosinkil rib' rik'in li Dios rik'in xpaab'ankil li na'leb' wan chi sa', chiru k'a'ruhaq chik chi hu."

Rochbeen laj Jose Smith, li Qaawa' kixkanab' junlaju chik chirilb'al xjuneseb' rib' eb' li perel chi'ich' oor, ut chi wank choq' aj yehol nawom chirix lix yaalalil ut lix diosilal lix Hu laj Mormon. Li aatin ke'xch'olob' wi' xyaalal wan arin jo' "Lix Ch'olob'ahomeb' li Oxib' chi aj Yehol Nawom" ut "Lix Ch'olob'ahomeb' li Waqxaqib' chi aj Yehol Nawom."

Naqatz'aama chiru chixjunileb' li winq yalaq b'ar naq te'ril xsa' lix Hu laj Mormon, naq te'xtz'il rix sa' xch'ool li na'leb' wan chi sa', toja' ut naq te'xpatz' re li Dios, li Junelik Yuwa'b'ej, sa' lix k'ab'a' li Kristo, ma yaal li hu. Eb' li neke'b'aanunk re chi jo'kan ut neke'patz'ok rik'in paab'aal te'k'ehe'q chixnawb'al naq yaal ut naq re li Dios, rik'in lix wankil li Santil Musiq'ej. (Chi'ilmanq sa' Moroni 10:3-5.)

Eb' li neke'k'uluk re chi jo'kan li choxahil yaal k'utb'il xb'aan li Loq'-laj Musiq'ej te'xnaw ajwi' rik'in li wankilal ajwi' a'an naq li Jesukristo a'an aj Kolol re li ruchich'och', naq laj Jose Smith a'an laj k'utb'esinel ut profeet chiru sa'eb' li roso'jik kutan a'in, ut naq Lix Iglees li Jesukristo reheb' laj Santil Paab'anel sa' Roso'jikeb' li Kutana a'an lix awa'b'ejihom li Qaawa', xaqab'anb'il jun sut chik sa' li ruchich'och', royb'eninkil lix kab' xk'ulunik li Mesias.

LIX CH'OLOB'AHOMEB' LI OXIB' CHI AJ YEHOL NAWOM

CHINAWMANQ sa' chixjunileb' li tenamit, junkab'al, aatinob'aal, ut teepal taawulaq wi' li k'anjel a'in: Naq laa'o, sa' xk'ab'a' li rusilal li Dios, Yuwa'b'ej, ut li Qaawa' Jesukristo, qilomeb' li perel ch'iich' wan wi' li tz'iib'anb'il esil a'in, a'an jun tz'iib'anb'il esil chirix lix tenamit laj Nefi, ut chirixeb' ajwi' laj Lamanita, ras riitz'ineb', ut chirixeb' ajwi' lix tenamit laj Jared, li ke'el chaq sa' li najt xteramil kab'l li aatinanb'il chirix. Ut naqanaw naq jaltasinb'il ru rik'in lix maatan ut lix wankilal li Dios, xb'aan naq lix yaab' xkux a'an xch'olob'ank re chiqu; jo'kan naq naqanaw chi ch'olch'o naq yaal li k'anjel. Ut naqach'olob' ajwi' xyaalal naq qilom li k'aru tz'iib'anb'il chiruheb' li perel ch'iich'; ut k'utb'il chiqu rik'in lix wankil li Dios, ut moko re ta winq. Ut naqaye chi tiik ru li qaatin, naq jun lix anjel li Dios kikub'e chaq sa' choxa, ut a'an kixk'am chaq ut kixk'ojob' chiru li qilob'aal, jo'kan naq kiqak'e reetal ut kiqileb' li perel ch'iich', ut li tz'iib'anb'il chiru, ut naqanaw naq a'an xb'aan li rusilal li Dios Yuwa'b'ej, ut li Qaawa' Jesukristo, naq kiqil ut naqach'olob' xyaalal naq yaal li na'leb' a'in. Ut a'an sachol ch'oolej sa' qilob'aal. A'ut lix yaab' xkux li Qaawa' kixk'e qataqlankil naq taqach'olob' xyaalal a'an; jo'kan ut, re xpaab'ankil lix taqlahom li Dios, naqach'olob' xyaalal li na'leb' a'in. Ut naqanaw naq wi tiiko chixpaab'ankil li Kristo, taqisi chirix li qaq' lix kik'eleb' chixjunil li winq, ut tootaweq chi maak'a'aq qatz'ajnil chiru lix raqleb'aal aatin li Kristo, ut toowanq rik'in a'an chi junelik sa' choxa. Ut nimanb'ilaq taxaq ru li Yuwa'b'ej, ut li K'ajolb'ej, ut li Santil Musiq'ej, a'an junaj chi Dios. Amen.

OLIVER COWDERY
 DAVID WHITMER
 MARTIN HARRIS

LIX CH'OLOB'AHOMEB' LI WAQXAQIB' CHI AJ YEHOL
NAWOM

CHINAWMANQ sa' chixjunil li tenamit, junkab'al, aatinob'aal, ut teepal, taawulaq wi' li k'anjel a'in: Naq laj Jose Smith alalb'ej, li kijaltesin ru li k'anjel a'in, kixk'ut chiqu eb' li perel ch'iich' li aatinanb'il chirix, li chanchan oor okenaq; ut li jar perel li jaltesinb'il ru xb'aan laj Smith a'in, kiqach'e' rik'in quq; ut kiqil li tz'iib'anb'il chiru, chanchan najter xyiib'ankil chixjunil, ut moko nawb'il ta ru xyiib'ankil. Ut a'in naqach'olob' xyaalal chi tiik ru li qaatin, naq li Qawa' Smith kixk'ut chiqu, xb'aan naq kiqil ut kiqataqsi, ut naqanaw chi ch'olch'o naq li Qawa' Smith wan rik'in eb' li perel ch'iich' li xoo'aatinak wi'. Ut naqak'e li qak'ab'a' re li ruchich'och, re xk'utb'al xyaalal chiru li ruchich'och' li k'a'ru qilom. Ut ink'a' nokotik'ti'ik, li Dios na'ilok re.

CHRISTIAN WHITMER

JACOB WHITMER

PETER WHITMER, ALALB'EJ

JOHN WHITMER

HIRAM PAGE

JOSE SMITH, YUWA'B'EJ

HYRUM SMITH

SAMUEL H. SMITH

 LIX CH'OLOB'AHOM LI PROFEET AJ JOSE SMITH

A'in li raatin li Profeet aj Jose Smith chirix lix k'utunik lix Hu laj Mormon:

“Naq kiq'ojyino' sa' li jun xka'k'aal xb'e li po Septiembre [1823] ... kin'ok chi tijok ut chi tz'aamank chiru li Nimajwal Dios. ...

“Naq chi jo'kan yookin chixpatz'b'al xk'ab'a' li Dios, xink'e reetal jun li saqen li kik'utun sa' lin warib'aal, li kiniman toj reetal naq q'axal saqen wi'chik li warib'aal chiru wa'leb', toja' naq k'utaamil jun li winq chixk'atq inch'aat, xaqxo chi kutankil, xb'aan naq moko wan ta chi ch'och' li roq.

“Jutju sa' jun li b'aatal q'axal nim xsaqal ru. A'an jun saqal ru li naq'a-xok re k'a'ruhaq chik li wilom chaq sa' li ruchich'och'; chi moko nink'oxla naq k'a'ruhaq sa' li ruchich'och' taaruuq ta taak'utunq chi q'axal saq ut lemtz'unk ru jo' a'in. K'utk'u li ruq', ut jo'kan ajwi' lix tel, ka'ch'inaq chirix lix kux li ruq'; jo'kan ajwi' k'utk'u li roq, jo' ajwi' lix tzelek, ka'ch'in sa' xb'een lix kux li roq. K'utk'u ajwi' lix jolom ut lix kux. Kinru chixk'eeb'al reetal naq ka'ajwi' li jun b'aatal a'in wan chirix, xb'aan naq teeto, jo'kan naq kinru chirilb'al li re xch'ool.

“Moko ka'aj ta wi' lix b'aatal q'axal saq ru, jun xaqalil b'an ink'a' naru xyeeb'al chanru xnimal lix lemtz'unkil ru, ut li rilob'aal chanchan ajwi' raq' kaaq chi yaal. Numtajenaq xsaqenkil ru li warib'aal, a'ut moko wan ta xsaqenkil ru jo' li wan chixk'atq lix xaqam. Naq kiwil xb'een wa kinxuwak, a'b'an sa' junpaat ki'el inxiw.

“A'an kinixb'oq rik'in ink'ab'a', ut kixye we naq a'an aj k'amol esil, taqlanb'il chaq chiru li Dios wik'in, ut naq aj Moroni xk'ab'a'; naq li Dios wan jun li k'anjel tixk'e chinbaanu; ut naq taawanq ink'ab'a' choq' chaa-b'ilal ut choq' maa'usilal sa' xyanqeb' chixjunil li tenamit, junkab'al, ut aatinob'aal, malaj ut naq usaatinanb'ilaq ut maa'usaatinanb'ilaq sa' xyanqeb' chixjunil li teepal.

“Kixye naq wan jun li hu li k'uulanb'il sa' ch'och', tz'iib'anb'il chiruheb' perel ch'iich' oor, li nayehok resileb' li ani ke'wan najter sa' li nimla ch'och' a'in, ut b'ar kole'elq wi' chaq. Kixye ajwi' naq lix tz'aqalil li Evangelio li junelik nakana wan chi sa', jo' chanru q'axtesinb'il xb'aan li Kolonel reheb' li ke'wan chaq arin najter;

“Jo'kan ajwi', naq wankeb' wiib' li pek sa' k'onk'ookil ch'iich' plaat— ut eb' li pek a'in, b'ak'b'il rik'in jun li xramb'al ru ch'oolej, a'an ajwi' li Urim ut Tumim nayeeman re—k'uulanb'il rochb'eeneb' li perel ch'iich'; ut naq li xk'ulb'al ut roksinkil li pek a'in, a'an li okenaqeb' wi' *laj Ilol Na'leb'* najter malaj sa' junxil kutan; ut naq li Dios kixkawresi re taa'uxmanq xjaltesinkil ru li hu.

“Jo’kan wi’chik, kixye we, naq jo’q’e tink’uleb’ li perel ch’iich’ a’an li ki’atinak wi’—xb’aan naq toj maji’ nawulak xq’ehil naq te’k’uleq’—tento naq maajun chi aj-u tink’ut; chi moko li xramb’al ru ch’oolej rik’in li Urim ut Tumim; ka’ajwi’ reheb’ li taqlanb’ilin wi’ chixk’utb’al chiruheb’; wi ut tinb’aanu, tinsache’q. Naq yoo chi aatinak wik’in chirixeb’ li perel ch’iich’, kiteeliik li k’utb’esinb’il matk’ chiru lin k’a’uxl jo’kan naq kinru chirilb’al li na’ajej k’uulanb’ileb’ wi’ li perel ch’iich’, ut a’an chi k’a’jo’ xsaqenkil ut xch’olch’ookil ru, jo’kan naq kinnaw wi’chik ru li na’ajej a’an naq kinwulak aran.

“Chirix naq kiyeeaman li aatin a’in, kiwil naq li saqen sa’ li warib’aal ki’ok chixch’utub’ankil rib’ chixk’atq lix xaqam li yoo chaq chi aatinank we, ut jo’kan kixb’aanu toj reetal naq kikana wi’chik sa’ q’ojyin li warib’aal, ka’ajwi’ chixk’atq a’an ink’a’, toja’ naq sa’ junpaat kiwil chanchan naq kiteeli jun li numleb’ li nawulak toj sa’ choxa, ut a’an kitage’ toj reetal naq kisach chiwu chi tz’aqal, ut kikana li warib’aal jo’ chanru naq kiwan chaq naq toj maji’ naxk’ut rib’ li choxahil saqen a’in.

“Kinkana chi yokyookin chixk’oxlankil xjalanil li kiwil chaq, ut k’a’jo’ naq sachso inch’ool rik’in li k’a’ru yeeb’il we xb’aan li jalanil aj k’amol esil a’in; toja’ ut, naq toj yookin chixk’oxlankil, sa’ junpaat kink’e reetal naq yoo wi’chik chi saqeno’k lin warib’aal, ut chanchan naq sa’ jun k’utaamil, li choxahil aj k’amol esil a’an wan wi’chik chixk’atq lin ch’aat.

“A’an kixtikib’, ut jun sut chik kixseraq’i li na’leb’ ajwi’ a’an li kixb’aanu chaq sa’ li xb’een xk’ulunik, chi maajun aatin kixjal; ut chirix xb’aanunkil, kixye resil we li ninqi raqb’a-aatin li te’chalq sa’ xb’een li ruchich’och’, rik’in ninqi sachok xb’aan we’ej, yok’leb’ ch’iich’, ut yajel; ut naq te’chalq li rahil raqb’a-aatin a’in sa’ xb’een li ruchich’och’ chiru li jun tasal tenamit a’in. Chirix xseraq’inkil li k’a’aq re ru a’in, kitage’ wi’chik jo’ chanru kixb’aanu chaq junxil.

“Chirix a’an, k’a’jo’ naq neke’tub’ub’nak li na’leb’ sa’ ink’a’uxl, jo’kan naq xikenaq chaq li wara sa’ xsa’ li wu, ut kinumta xsachsookil inch’ool naq yokyookin aran, rik’in li k’a’ru kiwil jo’ ajwi’ kiwab’i chaq. A’ut k’a’jo’ wi’chik naq kisach inch’ool naq kiwil wi’chik laj k’amol esil a’an chixk’atq lin ch’aat, ut kiwab’i chixnumsinkil, malaj chixyeeb’al wi’chik chi ak’il we li na’leb’ ajwi’ li kixye chaq junxil, ut kixye ajwi’ we naq tinwil wib’, kixye naq laj Satanas tixyal xq’e chiwaalenkil (sa’ xk’ab’a’ li neb’a’il wan wi’ lix junkab’al inyuwa’) naq tink’uleb’ li perel ch’iich’ re naq tinb’i-homo’q. Kixye we naq minb’aanu a’in, ut kixye we naq maajun chik ajenaru taawanq chiwu sa’ xk’ulb’aleb’ li perel ch’iich’, ka’ajwi’ re xniman-kil xloq’al li Dios, ut maajun chik ajom k’eeb’ilaq wi’ inch’ool, ka’ajwi’ re xwaklesinkil lix awa’bejijhom A’an; wi ut ink’a’ jo’kan, moko tinruuq ta chixk’ulb’aleb’.

“Chirix li rox ula’anink a’in, kitage’ wi’chik sa’ choxa jo’ junxil chaq, ut

kinkana wi'chik chixtz'ilb'al rix sa' inch'ool lix sachb'a-ch'ooolejil li k'aru toja' xink'ul chaq; ut toja' junpaataq chik xtaqik rox sut li choxahil aj k'amol esil wik'in, kitzentzereb'ak li tzo' xul, ut kintaw naq saqewk re li kutan, jo'kan naq chiru chixjunil tana' li q'ojyin yooko chaq chi aatinak.

"Ka'ch'in chik chirix a'an kinwakli chaq sa' lin ch'aat, ut jo' k'aynaqin, kin'ok chixb'aanunkil li k'anjel na'aje' sa' li kutan a'an; a'ut naq kinyal inq'e chi k'anjelak jo' sa' jalaneb' chik li kutan, kintaw naq oso'jenaq inmetz'ew, jo'kan naq chi jun waakaj moko kiru ta chiwu. Lin yuwa', li yoo chaq chi k'anjelak wochb'een, kixk'e reetal naq moko sa ta wankin, ut kixye we naq tinxik sa' kab'l. Xkohin ut xik raj we sa' kab'l, a'b'an naq tinq'ax raj lix korralil li ch'och' li wanko wi', kilaj inmetz'ew chi tz'aqal, ut kint'ane' chi ch'och' chi maak'a' inkawilal, ut chiru junpaat maak'a' tz'aqal kiweek'a.

"Li xb'een najultiko' we chirix a'an, a'an naq jun lix yaab' kuxej yoo chi aatinak wik'in, ut chixpatz'b'al ink'aba'. Kin'ilok taqe'q, ut kink'e reetal laj k'amol esil ajwi' a'an, xaqxo chi taqenaq sa' xb'een injolom, ut sutsu chi saqen jo' junxil. Toja' naq kixseraq'i wi'chik we chixjunil li k'aru kixseraq'i chaq we sa' li q'ojyin xnume', ut kinixtaqla chi xik rik'in lin yuwa' ut chixyeeb'al re li k'utb'esinb'il matk' ut li taqlahom li kink'ul chaq.

"Laa'in kin'ab'in chiru; kinsutq'i rik'in lin yuwa' sa' li ch'och', ut kinnumsi resil chixjunil re a'an. A'an kixye we naq a'an re li Dios, ut kixye we naq tinxik ut tinb'aanu li taqlanb'ilin wi' xb'aan laj k'amol esil. Laa'in kin'el chaq sa' li ch'och', ut xkohin sa' li na'ajej b'ar yeeb'il we xb'aan laj k'amol esil naq k'uulanb'ileb' li perel ch'iich'; ut rik'in naq ch'olch'o ru li k'utb'esinb'il matk' kiwil chaq chirix, kinnaw ru li na'ajej tz'aqal naq kinwulak aran.

"Moko najt ta rik'in li k'aleb'aal Manchester, sa' li Condado Ontario, Nueva York, wan jun li tzuul najt b'ayaq xteram, ut naxq'ax xterameb' li jo' k'ihal wankeb' sa' li na'ajej a'an. Chiru li tzuul a'an sa' xjajal li rokeb'aal saq'e, moko najt ta rik'in lix b'een, rub'el jun li pek nim b'ayaq xsiram, wankeb' li perel ch'iich', k'ojk'ookeb' sa' jun li kaxon pek. Li pek a'an t'ikt'o xpimal sa' xyi ut t'ort'o xyi sa' xb'een, ut jay lix k'atq, jo'kan naq lix yi nak'utun sa' xb'een li ch'och', a'ut lix k'atq muqmu rub'el ch'och' chixsutam.

"Chirix risinkil li ch'och', xintaw jun li che', li kinch'ik rub'el lix k'atq li pek, ut rik'in xmetz'ewankil wib' b'ayaq, kinwaklesi. Kin'ilok chi sa', ut aran chi yaal kiwileb' li perel ch'iich', li Urim ut Tumim, ut li xramb'al ru ch'oolej, jo' kixye chaq laj k'amol esil. Li kaxon li k'ojk'ookeb' wi' kiyiib'aman rik'in xk'ojob'ankil li jar pek sa' jun paay chi chun. Sa' rit li kaxon xe'tusub'aak wiib' pek chi jalpaqinb'il rik'in li kaxon, ut sa' xb'eeneb' li pek a'an k'ojk'ookeb' li perel ch'iich' ut li k'a'aq chik ru wan rik'ineb'.

"Kinyal inq'e chirisinkil, a'b'anan kiyeh'e' we naq xb'aan laj k'amol esil

naq ink'a' tinwisi, ut kiyehé' wí'chik we naq toj maji' nawulak xq'éhil re risinkil, chi moko taawulaq toj te'nume'q kaahib' chihab' chirix li kutan a'an; a'ut kixye we naq tinchalq sa' li na'ajej a'an tz'aqal sa' jun chihab' chik chirix a'an, ut aran toxinixtaw, ut jo'kan yooqin chixb'aanunkil toj reetal naq tixtaw xq'éhil xk'ulb'aleb' li perel ch'iich'.

"Jo'kan ut, jo' chanru naq taqlanb'ilin, xkohin sa' roso'jik li junjung chihab', ut rajlal sut kintaw aran laj k'amol esil a'an, ut rik'in a'an kink'ul intzob'al ut inna'leb' rajlal sut naq koo'aatinak, chirix k'áru ok re li Qaa-wa' chixb'aanunkil, ut chan ru ut k'áru chi na'leb' taab'eresimanq wí' lix awa'b'éjihom sa'eb' li roso'jikil kutan.

* * * * *

"Moqon kiwulak xq'éhil naq tink'uleb' li perel ch'iich', li Urim ut Tumim, ut li xramb'al ru ch'oolej. Sa' wiiib' xka'k'aal xb'e li po Septiembre, jun mil waqxaqib' cient rik'in wuqub' xka'k'aal, chirix xik jo' k'aynaqin sa' roso'jik li jun chik chihab' sa' li na'ajej k'uulanb'ileb' wí', li choxahil aj k'amol esil a'an kixq'axtesiheb' we, ut kixk'e inchaq'rab'inkil chi jo'ka'in: Naq laa'in tento sa' inb'een xk'uulankileb'; ut naq wi tinkanab'eb' chi sachk chi yal jo'maajo', malaj rik'in naq ink'a' xinyal inq'e, tin'isiq chaq; a'b'anan wi tinmetz'ewa anchal wib' chixk'uulankil toj reetal naq a'an, laj k'amol esil, tixpatz' wí'chik, te'kole'q.

"Sa' junpaat kintaw xyaalal k'a'ut naq kink'ul xnimal inchaq'rab'inkil naq tink'uula, ut k'a'ut naq laj k'amol esil kixye naq chirix naq xinb'aanu li k'áru teneb'anb'il sa' wuq', a'an tixpatz' xk'ulb'al wí'chik. Xb'aan naq toja' taanawe'q naq wankeb' wik'in, naq wankeb' li q'axal ke'xmetz'ewa rib' chixmaq'b'al chiwu. Jo' k'ihal li b'alaq'il na'leb' ke'ru chixk'oxlankil, ke'xb'aanu choq' re li ajom a'an. K'a'jo' naq kiraho' ut kiniman li rahob'te-sink, ut rajlal wankeb' li ch'uut chi tenamit li aj'ookeb' ru chixmaq'b'al chiwu, wi ta raj xe'ru. A'ut sa' xk'ab'a' lix chaab'ilal xna'leb' li Dios, ke'kana sa' wuq' toj reetal naq kinchoy xb'aanunkil rik'ineb' li k'áru teneb'anb'il sa' wuq'. Naq jo' chanru ak k'uub'anb'il, laj k'amol esil kixpatz', laa'in kinq'axtesi chiru, ut wan rik'in a'an toj sa' li kutan a'in, a'an li wiiib' xb'e li po Mayo, jun mil waqxaqib' cient rik'in waqxaqlaju xkak'al."

Re rilb'al chi tz'aqal li esil tz'iib'anb'il, chi'ilmanq sa' Jose Smith—Resilal, sa' li Q'ol Nim Xloq'al, ut sa' History of The Church of Jesus Christ of Latter-day Saints (Resilal Lix Iglees li Jesukristo reheb' laj Santil Paab'anel sa' Roso'jikeb' li Kutan), xb'een hu, li ch'ol 1–6.

Li najter tz'iib'anb'il esil, isinb'il chaq chi jo'kan sa' li ch'och' jo' lix yaab' xkux jun tenamit li yoo chaq chi aatinak sa' poqs, ut jaltesinb'il ru sa' li ak'il aatinob'aal xb'aan lix maatan ut lix wankilal li Dios, jo' chanru ch'olob'anb'il xb'aan ajwi' li Dios, kipuktesiman chiru li ruchich'och' xb'een wa sa' Ingles sa' li chihab' 1830, jo' THE BOOK OF MORMON.

LIX HU LAJ MORMON

Lix Hu laj Mormon a'an jun li loq'laj tz'iib'amb'il esil chirixeb' li tenamit li ke'wan najter America, ut kitz'iib'aman chiru li ch'iich' li perpo. Kaahib' siir li perel ch'iich' yeeb'ileb' resil sa' li hu:

1. *Eb' lix Perel Ch'iich' laj Nefi*, ut wiib' paay a'an: Eb' li perel ch'iich' li kok' ru ut eb' li perel ch'iich' li ninq ru. Li xb'een, a'an na'aatinak chirix li k'a'aq re ru re li musiq'ej, ut lix k'anjeleb' ut lix k'utumeb' li profeet, ut li xkab' q'axal wi'chik naxye resil li k'aru yoo chi k'ulmank sa'eb' li tenamit a'an (1 Nefi 9:2-4). Chirix b'an lix kutankil laj Mosiah, sa'eb' li perel ch'iich' li ninq ru wan ajwi' li na'leb' re li musiq'ej li nim xwankil.
2. *Eb' lix Perel Ch'iich' laj Mormon*, b'ar wi' laj Mormon kixk'os ru li k'aru wan sa'eb' lix perel ch'iich' laj Nefi li ninq ru, ut kixye k'iila aatin chirix. Chiruheb' li perel ch'iich' a'in wan ajwi' li esil kixtz'iib'a laj Mormon, ut junjung aatin kixtiq laj Moroni li rala.
3. *Eb' lix Perel Ch'iich' laj Eter*, li neke'xye resileb' laj Jaredita. Li esil a'in kik'ose' ru xb'aan laj Moroni, ut kixtiq ajwi' junjung aatin kixtz'iib'a a'an, ut kixch'utub' li tz'iib'amb'il esil a'in rik'in li nimla esil, ut "lix Hu laj Eter" kixk'e choq' xk'ab'a'.
4. *Eb' li Perel Ch'iich' Bronce* ke'k'ame' xb'aan lix tenamit laj Lehi naq ke'el chaq Jerusalem 600 chihab' ma nayo'la li Kristo. Sa' a'an wan "ro'ichal xhu laj Moises, ... ut jo'kan ajwi' li resileb' laj Judio tz'iib'amb'il chalen chaq sa' xtiklajik, toj reetal ... naq kitikla rawa'b'ejil laj Sedekias, li rey sa' xb'een Juda; Ut jo'kan ajwi' lix profeetil aatineb' li santil profeet" (1 Nefi 5:11-13). K'iila raqal isinb'il chaq sa'eb' li perel ch'iich' a'in, wan wi' li raatin laj Isaias ut xkomoneb' chik li profeet re li Santil Hu ut li moko wankeb' ta sa' li Santil Hu, neke'tawman sa' lix Hu laj Mormon.

Sa' lix Hu laj Mormon wan o'laju raqal malaj jachal, hu ajwi' neke'yehe' re (ka'ajwi' jun ink'a'), ut li junjung k'eeb'il xk'ab'a' jo' chanru xk'ab'a' lix b'eenil li kitz'iib'an re. Li xb'een siir chi hu (waqib' chi hu, li naraq' rik'in Omni) a'an li aatin sa'eb' lix perel ch'iich' laj Nefi li kok' ru, chi jaltasinb'il ru. Sa' xyanq li hu Omni rik'in li hu Mosiah wan jun raqal, li Raatin laj Mormon xk'ab'a'. Li jun raqal a'in naxjunaji li esil tz'iib'amb'il chiruheb' li perel ch'iich' li kok' ru rik'in lix tz'iib'ahom laj Mormon k'osb'il wi' ru li aatin sa'eb' li perel ch'iich' li ninq ru.

Li jun siir q'axal nim, li natikla rik'in Mosiah ut naraq' rik'in lix

wuq xch'ol Mormon, a'an lix tz'iib'ahom laj Mormon k'osb'il wi' ru eb' lix perel ch'iich' laj Nefi li ninq ru. Li jun siir sa' roso'jik, li natikla rik'in lix waqxaq ch'ol li hu Mormon toj sa' roso'jik li hu, tz'iib'amb'il xb'aan laj Moroni ralal laj Mormon, li kichoyok xtz'iib'ankil resil lix yu'am lix yuwa', toja' naq kixtz'iib'a chi k'osb'il ru li resileb' laj Jaredita (a'an lix Hu laj Eter), ut moqon kixtiq li aatin li nawb'il ru jo' lix Hu laj Moroni.

Naq wan tana' 421 chihab' xyo'lajik li Kristo, laj Moroni, a'an aj ch'otonel reheb' li profheet aj yehol esil, kixk'e xtz'apb'al li loq'laj tz'iib'amb'il esil, ut kixmuq choq' re li Qaawa', re taak'eheq chi k'utmank sa' roso'jik li kutan, jo' chanru yeeb'il chi junxilaj xb'aan lix yaab' xkux li Qaawa' rik'in xtz'uumaleb' re lix najter profheet. Sa' 1823 chihab' xyo'lajik chaq li Kristo, laj Moroni, ak waklijenaq chik chi yo'yo, kirula'ani li profheet aj Jose Smith ut moqon kixq'axtesi re li k'a'ru tz'iib'amb'il chiruheb' li perel ch'iich'.

Chirix lix k'uub'lajik li hu a'in: Wan junjunq li aatin moko tz'aqal ta li tawb'il sa' lix Hu laj Mormon li xpuktesiman k'iila sut sa' Ingles. Sa' li jun puktesink a'in, k'uub'amb'il li aatin re tixk'am rib' rik'in li hu kitz'iib'aman chi uq'ej naq maji' napuktesiman, ut rik'in li puktesink kib'aanuman sa' xtiklajik, li k'uub'amb'il xb'aan li Profheet aj Jose Smith.

lix Hu laj Mormon

<i>K'ab'a'ej</i>	<i>Perel</i>
Xb'een Xhu laj Nefi	1
Xkab' Xhu laj Nefi	70
Xhu laj Jakob.	159
Xhu laj Enos	184
Xhu laj Jarom	187
Xhu laj Omni	190
Li Raatin laj Mormon	193
Xhu laj Mosiah	196
Xhu laj Alma.	281
Xhu laj Helaman.	509
Rox Nefi	563
Xkaa Nefi	642
Xhu laj Mormon	648
Xhu laj Eter	674
Xhu laj Moroni	716

LI XB'EEN XHU LAJ NEFI

LI RAWA'B'EJIL UT LIX K'ANJEL

Jun esil chirix laj Lehi ut li xSariah li rixaqil, ut eb' li kaahib' chi ralal, li neke'xk'ab'a'in, (natikib'an li asb'ej) laj Laman, laj Lemuel, laj Sam, ut laj Nefi. Li Qaawa' naxye re laj Lehi naq chi'elq chaq sa' li ch'och' Jerusalen, xb'aan naq jo' profet naraatinaheb' li tenamit chirix lix maa'usilaleb', ut neke'xsik' risinkil lix yu'am. Nab'EEK oxib' kutan chiru li yamyookil ch'och' rochb'een lix junkab'al. Laj Nefi naxk'ameb' li ras chirix ut nasutqi' sa' li ch'och' Jerusalen re xtawb'al li tz'iib'amb'il esil reheb' laj Judio. Resilal li rahilal ke'xk'ul. Neke'xk'ul choq' rixaqileb' lix rab'in laj Ismael. Neke'xik chiru yamyookil ch'och' rochb'eenb' lix junkab'al. Lix rahilaleb' ut lix ch'a'ajkilaleb' chiru yamyookil ch'och'. Lix jayalil lix b'eenikeb'. Neke'wulak sa' li nimla ha'. Neke'xpo'resi xch'ool li ras laj Nefi rik'in. A'an naxsacheb' xna'leb', ut naxyiib' jun li jukub'. Naa-b'alil neke'xk'e choq' xk'ab'a' li na'ajej. Neke'xq'ax li nimla ha' toj reetal neke'wulak sa' li yeechi'imb'il ch'och', ut wan xkomon li na'leb'. A'in jo' chanru li esil kixye laj Nefi; malaj sa' jalan chik aatin, laa'in, aj Nefi, kintz'iib'ank re li esil a'in.

CH'OL 1

Laj Nefi naxtikib' xtz'iib'ankil resil lix tenamit—Laj Lehi naril sa' k'ut-b'esinb'il matk' jun xaqal li xam ut naril xsa' jun li hu wan wi' profettil aatin—Naxnima ru li Dios, naxye chirub'etal resil lix k'ulunil li Mesias, ut naxch'olob' jo' profet lix sachlijik Jerusalen—Narahob'tesiik xb'aaneb' laj Judio. Wan na 600 chihab' ma nayo'la li Kristo.

"kintzole' ka'ch'inaq sa' chixjunil lix nawom lin yuwa'; ut rik'in naq wilom k'iila 'ch'a'ajkilal chiru xb'ehil lin kutan, a'ut k'a'jo' ajwi' naq usilamb'ilin xb'aan li Qaawa' chiru chixjunil lin kutan; relik chi yaal, wanjenaq xnimal innawom chirix lix chaab'ilal ut lix 'muqmuukil na'leb' li Dios, jo'-kan naq 'nintz'iib'a resil lin b'aanuhom chiru lin kutan.

2 Relik chi yaal, nintz'iib'a jun esil sa' li "raatinob'aal inyuwa', a'an ajwi' lix nawomeb' laj Judio, ut li raatinob'aaleb' laj Egipcio.

[1 NEFI]

1 1a K'UTUL RAQAL: Nefi, ralal laj Lehi.
b Prov. 22:1.
c Tz. ut S. 68:25, 28.
K'UTUL RAQAL:
Na'b'ej yuwa'b'ej.

d Enos 1:1;
Mos. 1:2-3.
K'UTUL RAQAL:
K'utuk, tzolonel.
e K'UTUL RAQAL:
Ch'a'ajkilal.
f K'UTUL RAQAL:

Xmuqmuukil na'leb' li Dios.
g K'UTUL RAQAL:
Loq'laj hu (eb' li).
2a Mos. 1:2-4;
Morm. 9:32-33.

3 Ut ninnaw naq li esil nintz'iib'a "yaal, ut nintz'iib'a rik'in tz'aqal li wuq', ut nintz'iib'a jo' chanru lin nawom.

4 Xb'aan naq kik'ulman sa' xtik-lajik li "xb'een chihab' li rawa'b'e-jil laj ^bSedekias, li rey sa' xb'een Juda, (lin yuwa', aj Lehi, wanjenaq chaq 'Jerusalem chiru chixjunil lix kutan); ut sa' li chihab' ajwi' a'an ke'kulun k'iila ^dprofeet, ke'xch'olob' jo' profheet chiru li tenamit naq tento te'xjal xk'a'uxl, malaj ut li nimla tenamit 'Jerusalem tento taasachmanq.

5 Jo'kan ut, kik'ulman naq lin yuwa', aj "Lehi, naq yoo chi xik kitijok chiru li Qaawa', relik chi yaal, chi anchal ajwi' lix ^bch'ool, chirix lix tenamit.

6 Ut naq kitijok chiru li Qaawa', kik'ulman naq kichal jun "xaqal li xam, kikana chiru, sa' xb'een jun li pek; ut naab'al li kiril ut kirab'i; ut sa' xk'ab'a' li k'a'ru kiril ut kirab'i kisiksot ut kichenhot chi numtajenaq.

7 Ut kik'ulman naq kisutq'i sa' tz'aqal li rochoch aran Jerusalem; ut kixkut rib' chiru lix ch'aat, chi "numtajenaq li

Musiq'ej rik'in, jo' ajwi' li k'a'aq re ru kiril chaq.

8 Ut naq numtajenaq chi jo'kan li Musiq'ej rik'in, kik'ame' sa' jun li "k'utb'esinb'il matk', jo'kan naq kiril chi ^btehliik li choxa, ut kixk'oxla naq kiril li Dios k'ojk'o sa' xb'een lix k'ojarib'aal, sutsu xb'aaneb' k'iila ch'uut chi anjel maak'a' rajlankileb', wankeb' chi b'ichank ut chixnimankil ru lix Dios.

9 Ut kik'ulman naq kiril Jun li yoo chaq chi kub'eek sa' xyi choxa, ut kiril naq lix "lemtz'unkil ru naxq'ax xlemtz'unkil li saqe sa' wa'leb'.

10 Ut kiril ajwi' "kab'laju chik yookeb' chaq chixtaaqaenkil, ut lix kutankileb' naxq'ax xkutankileb' li chahim chiru li heelam.

11 Ut ke'kub'e chaq ut koxe'eelq chiru lix b'een li ruchich'och'; ut kichal li xb'eenil ut kixaqli chiru lin yuwa', ut kixk'e jun li "hu re, ut kixye re naq taaril li tz'iib'انب'il.

12 Ut naq toj yoo chirilb'al li tz'iib'انب'il, kik'ulman naq kinujob'resiik rik'in lix "Musiq' li Qaawa'.

13 Ut kiril li tz'iib'انب'il, kixye: Rahilal, rahilal sa' xb'een Jerusalem,

3a 1 Ne. 14:30;
Mos. 1:6; Eter 5:1–3;
Tz. ut S. 17:6.

4a K'UTUL RAQAL:
Tusleb'aal Chihab'—
598 chihab' rub'elaj
li Kristo.

b 2 Kro. 36:10;
Jer. 52:3–5;
Omni 1:15.

c 1 Kro. 9:3.

d 2 Rey. 17:13–15;
2 Kro. 36:15–16;
Jer. 7:25–26.

K'UTUL RAQAL:
Profeet.

e Jer. 26:18; 2 Ne. 1:4;
Hel. 8:20.

5a K'UTUL RAQAL: Lehi,
xyuwa' laj Nefi.

b Stgo. 5:16.

6a Exo. 13:21;
Hel. 5:24, 43;
Tz. ut S. 29:12;

JS—R 1:16.

7a Dan. 10:8;
1 Ne. 17:47;
Mois. 1:9–10;

JS—R 1:20.

8a 1 Ne. 5:4.

K'UTUL RAQAL:
K'utb'esinb'il matk'.

b Esek. 1:1;
Hech. 7:55–
56; 1 Ne. 11:14;
Hel. 5:45–49;
Tz. ut S. 137:1.

9a JS—R 1:16–17.

10a K'UTUL RAQAL:
Apostol.

11a Esek. 2:9.

12a Tz. ut S. 6:15.

xb'aan naq wilom laa ^atz'eqb'eetalil! Relik chi yaal, k'iila na'leb' kiril lin yuwa' chi tz'iib'anb'il chirix ^bJerusalen—naq taasachmanq, ut li ani wankeb' aran; naab'al te'oso'q xb'aan li yok'leb' ch'iich', ut naab'al ^cte'k'ame'q chi preexil Babilonia.

14 Ut naq ak kiril inyuwa' k'iila k'a'aq re ru ninq ut sachol ch'oollej chi tz'iib'anb'il ut rik'in xnaq' ru, kik'ulman naq kixjap re chixyeeb'al k'iila aatin re li Qaawa', jo' li we': Ninq ut sachol ch'oollej laa k'anjel, at Qaawa' Dios Nimajwal! Laa k'ojarib'aal taqenaq chaq sa' choxa, ut laa wankilal, ut laa chaab'ilal, ut laa wuxtaan wan sa' xb'eeneb' chixjunil li wankeb' sa' ruchich'och'; ut sa' xk'ab'a' naq aj uxtaanat, ink'a' taakanab'eb' li ani ^dneke'k'ulun aawik'in naq te'oso'q.

15 Ut jo'ka'in li raatin lin yuwa' sa' xnimankil ru lix Dios; xb'aan naq kisaho' li raam, ut kinujak anchal lix ch'ool, sa' xk'ab'a' li k'a'aq re ru kiril chaq, relik chi yaal, li kixk'ut chaq li Qaawa' chiru.

16 Ut anajwan laa'in, aj Nefi, ink'a' nink'e resil chixjunil li k'a'aq re ru tzt'iib'a lin yuwa', xb'aan naq k'iila k'a'aq re ru tzt'iib'a li kiril chi k'utb'esinb'il ut sa'eb' li matk'; ut tzt'iib'a ajwi' k'iila k'a'aq re ru

^e"kixch'olob' jo' profheet ut kixye reheb' li ralal xk'ajol, li ink'a' tink'e resil chixjunil.

17 A'b'anan tink'e resil lin b'aanuhom chiru lin kutan. K'ehomaq reetal, nintz'iib'a chi k'osb'il ru li esil kixtz'iib'a lin yuwa', chiruheb' perel ch'iich' li kinyiib' rik'in tzaqal li wuq'; jo'kan ut, chirix naq tinchoy ^fxk'osb'al ru li ^gesil kixtz'iib'a lin yuwa', tink'e resil lin yu'am laa'in.

18 Jo'kan ut, nawaj raj naq teenaw, naq chirix naq li Qaawa' xk'ut xk'ihal li sachb'a-ch'oollejil na'leb' a'in chiru lin yuwa' aj Lehi, relik chi yaal, chirix lix ^hsachlijik Jerusalen, k'ehomaq reetal naq a'an xko'o sa' xyanqeb' li tenamit, ut ki'ok chi ⁱbaatinak jo' profheet, ut chixch'olob'ankil chiruheb' li k'a'aq re ru kiril jo' ajwi' li kirab'i chaq.

19 Ut kik'ulman naq eb' laj Judio ^j"ke'reetz'u xb'aan li k'a'aq re ru kixch'olob' chaq chirixeb', xb'aan naq kixch'olob' chaq chi yaal chirix lix maa'usilaleb' ut lix tz'eqb'eetalileb', ut kixch'olob' xyaalal naq li k'a'aq re ru kiril ut kirab'i chaq, jo' ajwi' li k'a'ru kiril chaq chi tz'iib'anb'il sa' li hu, naxk'utb'esi chi ch'olch'o chirix lix k'ununik jun li ^kMesias, jo' ajwi' lix tojb'al rix li ruchich'och'.

13a 2 Rey. 24:18–20;

2 Kro. 36:14.

b 2 Rey. 23:27; 24:2;

Jer. 13:13–14;

2 Ne. 1:4.

c 2 Rey. 20:17–18;

2 Ne. 25:10;

Omni 1:15.

14a Alma 5:33–36;

3 Ne. 9:14.

16a 1 Ne. 7:1.

17a 1 Ne. 9:2–5.

b 1 Ne. 6:1–3; 19:1–6;

2 Ne. 5:29–33;

Tz. ut S. 10:38–46.

18a 2 Ne. 25:9–10;

Tz. ut S. 5:20.

b K'UTUL RAQAL:

Profheetil aatin,

aatinak jo' profheet.

19a 2 Kro. 36:15–16;

Jer. 25:4;

1 Ne. 2:13; 7:14.

b K'UTUL RAQAL:

Mesias.

20 Ut naq eb' laj Judio ke'rab'i li k'a'aq re ru a'in, ke'josq'o' rik'in a'an; relik chi yaal, jo' chanru ajwi' chaq rik'ineb' li profeet najter, li "ke'risi chaq, ut ke'xkuti chaq chi pek, ut ke'xkamsi chaq; ut ke'xsik' ajwi' lix yu'am a'an, re te'risi. A'ut k'ehomaq reetal, laa'in, aj Nefi, tink'ut cheru naq eb' lix q'unil^buxtaan li Qaawa' wankeb' sa' xb'eeneb' chixjunileb' li kixsik' ru, sa' xk'ab'a' lix paab'aaleb', re xk'eeb'al xkawileb' xmetz'ew toj reetal naq te'wanq xwankil chi kole'k.

CH'OL 2

Laj Lehi naxk'am lix junkab'al chiru yamyookil ch'och' chixk'atq li Kaqi Palaw—Neke'xkanab' li k'a'aq re ru wan reheb'—Laj Lehi naxq'axtesi jun li mayej chiru li Qaawa' ut naxk'ut chiruheb' li ralal naq te'xpaab' li taqlahom—Laj Laman ut laj Lemuel neke'xwech'i rix lix yuwa'—Laj Nefi na'ab'in chiru, ut natijok chi wan xpaab'aal; li Qaawa' na'aa-tinak rik'in, ut nasik'e' ru re taqlank sa' xb'eeneb' li ras. Wan na 600 chihab' ma nayo'la li Kristo.

XBAAN naq k'ehomaq reetal, kik'ulman naq li Qaawa' kiraatina lin yuwa', relik chi yaal, sa' ajwi'

jun li matk', ut kixye re: Osob'te-sinb'ilat laa'at Lehi, xb'aan li k'a'aq re ru xab'aanu; ut xb'aan naq tiikat chi paab'ank ut xajultika chiru li tenamit a'in li k'a'aq re ru katin-taqla wi', k'e reetal naq neke'xsik' "risinkil aayu'am.

2 Ut kik'ulman naq li Qaawa' "kixtaqla lin yuwa', sa' ajwi' jun^bmatk', naq 'tixk'am lix junkab'al chirix ut taaxik sa' li yamyookil ch'och'.

3 Ut kik'ulman naq a'an "ki'ab'in chiru li raatin li Qaawa', jo'kan naq kixb'aanu jo' xtaqlahom li Qaawa'.

4 Ut kik'ulman naq xko'o chiru li yamyookil ch'och'. Ut kixkanab' li rochoch, ut lix ch'och'il li reechanihom, ut lix oor, ut lix plaat, ut k'a'aq re ru re li tertto xtz'aq, ut maak'a' kixk'am rik'in, ka'ajwi' lix junkab'al, ut lix tzakemq, ut lix muheb'aal t'ikr, ut "xko'o chiru yamyookil ch'och'.

5 Ut kikub'e sa'eb' li nub'aal chixk'atq lix maril li "Kaqi Palaw; ut kib'eech chiru li yamyookil ch'och' sa'eb' li nub'aal li wankeb' chixk'atq li Kaqi Palaw, ut kib'eech chiru li yamyookil ch'och' rochb'een lix junkab'al, a'aneb' lix Sariah lin na', ut eb' li was, a'aneb' laj^bLaman, laj Lemuel, ut laj Sam.

6 Ut naq ak xb'eech oxib' kuttan chiru li yamyookil ch'och',

20a Hel. 13:24–26.

b Alma 34:38;

Tz. ut S. 46:15.

K'UTUL RAQAL:

Uxtaan, uxtaanank.

2 1a 1 Ne. 7:14.

2a 1 Ne. 5:8; 17:44.

b K'UTUL RAQAL:

Matk'.

c Gen. 12:1;

2 Ne. 10:20;

Eter 1:42;

Abr. 2:3.

3a K'UTUL RAQAL:

Ab'ink chiru.

4a 1 Ne. 10:4; 19:8.

5a 1 Ne. 16:14;

Tz. ut S. 17:1.

b K'UTUL RAQAL:

Laman.

kik'ulman naq kixyiib' lix muheb'aal t'ikr sa' jun "ru taq'a chixk'atq xha'il jun nima'.

7 Ut kik'ulman naq kixyiib' jun li "artal rik'in ^bpek, ut kixb'aanu jun li mayej chiru li Qaawa', ut 'kib'antioxin chiru li Qaawa' li qaDios.

8 Ut kik'ulman naq kixk'e choq' xk'ab'a' li nima', Laman, ut naxk'ul rib' sa' li Kaqi Palaw, ut li ru taq'a wan sa'eb' li nub'aal chixk'atq b'ar na'ok wi' li ha'.

9 Ut naq lin yuwa' kiril naq lix ha'il li nima' naxk'ul rib' sa' xyo'leb'aal li Kaqi Palaw, kiraatina laj Laman, ut kixye: Aay, juntaq'ee-taqat taxaq rik'in li nima' a'in, junelik raj yooqat chixk'ulb'al aawib' rik'in lix yo'leb'aal chixjunil li tiikilal!

10 Ut kiraatina ajwi' laj Lemuel: Aay, juntaq'ee-taqat taxaq rik'in li ru taq'a a'in, kawaqat raj, xaxooqat raj junelik, ut ink'a' raj tat-eek'anq rik'in xpaab'ankil lix taqlahom li Qaawa'!

11 Anajwan, kixye a'in sa' xk'ab'a' lix jipileb' xk'a'uxl laj Laman ut laj Lemuel; xb'aan naq k'ehomaq reetal naq "ke'xwech'i rix lix ^byuwa' sa' naab'al li k'a'aq re ru, xb'aan naq a'an jun li 'winq aj matk', ut xk'ameb' chaq xb'e chi elk sa' li ch'och' Jerusalen, re xkanab'ankil xch'och'il li

reechanihomeb', ut lix oor, ut lix plaat, ut li k'a'aq re ru tertotxt'aq reheb', re te'oso'q sa' li yamyookil ch'och'. Ut a'in ke'xye naq kixb'aanu sa' xk'ab'a' lix majelal lix k'oxlahom lix ch'ool.

12 Ut chi jo'kan naq laj Laman ut laj Lemuel, asb'ejeb' chik, ke'xwech'i rix lix yuwa'. Ut ke'wech'in xb'aan naq "ink'a' ke'xnaw chanru nak'anjelak li Dios li kiy'o'ob'te-sink chaq reheb'.

13 Chi moko neke'xpaab' naq Jerusalen, li nimla tenamit a'an, taaruuq "taasachmanq jo' chanru li raatineb' li profet. Ut chanchaneb' ajwi' laj Judio li wankeb' chaq Jerusalen, li ke'ajok raj risinkil xyu'am lin yuwa'.

14 Ut kik'ulman naq lin yuwa' kiraatinaheb' sa' li ru taq'a Lemuel, rik'in "wankilal, chi nujenaq rik'in li Musiq'ej, toj reetal naq ^bke'siksot lix xaqalileb' chiru. Ut kixsacheb' xna'leb', jo'kan naq maak'a'eb' xch'ool chixwech'b'al rix; jo'kan naq ke'xb'aanu jo' k'aru kixtaqlaheb' wi'.

15 Ut kiwan lin yuwa' sa' jun muheb'aal t'ikr.

16 Ut kik'ulman naq laa'in, aj Nefi, q'axal saajin chaq, a'ut nim chaq inxaqam, ut jo'kan ajwi' k'a'jo' inch'ool chixnawb'al chirix lix "muqmuukil na'leb' li Dios, jo'kan naq kin'elajin chiru li Qaawa'; ut

6a 1 Ne. 9:1.

7a Gen. 12:7-8;

Exo. 24:4; Abr. 2:17.

b Exo. 20:25;

Deut. 27:5-6.

c K'UTUL RAQAL:

B'antiox, b'antioxink.

11a 1 Ne. 17:17.

K'UTUL RAQAL:

Wech'ink-ix.

b Prov. 20:20.

c 1 Ne. 5:2-4.

12a Moiss. 4:6.

13a Jer. 13:14;

1 Ne. 1:13.

14a K'UTUL RAQAL:

Wankilal.

b 1 Ne. 17:45.

16a K'UTUL RAQAL:

Xmuqmuukil na'leb'

li Dios.

k'ehomaq reetal naq a'an ^bkinru-la'ani, ut ^ckixq'unob'resi li waam jo'kan naq ^dkinpaab' chixjunil li aatin yeeb'il chaq xb'aan lin ^eyu-wa'; jo'kan naq ink'a' kinpo'resi inch'ool rik'in jo' chanru eb' li was.

17 Ut kiwaatina laj Sam, ut kink'e chixnaw li k'a'ru xk'utb'esi chaq li Qaawa' chiwu rik'in lix Loq'-laj Musiq'. Ut kik'ulman naq a'an kixpaab' li waatin.

18 A'b'anan k'ehomaq reetal, laj Laman ut laj Lemuel ink'a' ke'raj ab'ink chiru li waatin, ut rik'in naq ^ara inch'ool xb'aan xkawileb' li raam, kin'elajin chiru li Qaawa' sa' xk'ab'a'eb'.

19 Ut kik'ulman naq li Qaawa' kinraatina, ut kixye: Osob'te-sinb'ilat, at Nefi, sa' xk'ab'a' laa ^apaab'aal, xb'aan naq yalb'il aaq'e naq xinaasik', rik'in xkub'enaqil aach'ool.

20 Ut a' yaal jo' chan ru neke-paab' lin taqlahom, ^atex'usaaq, ut taak'ame'q eeb'e sa' jun ^bch'och' li yeechi'nb'il, relik chi yaal, jun ch'och' li kinkawresi choq' eere; relik chi yaal, jun ch'och' li sik'b'il ru sa' xb'een chixjunil chik li ch'och'.

21 Ut a' yaal jo' chan ru te'x-po'resi xch'ool laa was aawik'in,

eb' a'an ^ate'isiq chaq chiru li Qaawa'.

22 Ut a' yaal jo' chanru naq laa'at nakapaab' lin taqlahom, tatk'ehe'q choq' aj ^ataqlanel ut aj tzolonel sa' xb'eeneb' laa was.

23 Xb'aan naq k'e reetal, sa' li kutan naq te'xpo'resi xch'ool wik'in, laa'in ^atinmajewaheb' rik'in ajwi' jun rahil majewank, ut maak'a'a-qeb' xwankil sa' xb'eeneb' laa wi-yajil, ka'ajwi' wi a'aneb' te'xpo'resi ajwi' xch'ool wik'in.

24 Ut wi taa'uxq naq te'xpo'resi xch'ool wik'in, eb' a'an te'wanq choq' ^araleb' chiruheb' laa wijayil, re ^breek'asinkileb' xch'ool sa' lix b'ehil li jultikank.

CH'OL 3

Eb' li ralal laj Lehi neke'sutq'i Jerusalem re xtawb'aleb' li perel ch'iich' bronce—Laj Laban ink'a' naxk'eheb' li perel ch'iich' reheb'—Laj Nefi na'elajink chiruheb' ut naxk'e xch'ooleb' li ras—Laj Laban narelq'a li k'a'ru reheb' ut naraj xkamsinkileb'—Laj Laman ut laj Lemuel neke'xsak' laj Nefi ut laj Sam, ut neke'q'use' xb'aan jun li anjel. Wan na 600–592 chihab' ma nayo'la li Kristo.

16 b Sal. 8:4; Alma 17:10;
Tz. ut S. 5:16.
K'UTUL RAQAL:
K'utb'esink,
k'utb'esinb'il na'leb'.
c 1 Rey. 18:37; Alma 5:7.
d 1 Ne. 11:5.
e K'UTUL RAQAL:
Yuwa'b'ej re
ruchich'och'; Profheet.

18 a Alma 31:24;
3 Ne. 7:16.
19 a 1 Ne. 7:12; 15:11.
20 a Jos. 1:7; 1 Ne. 4:14;
Mos. 1:7.
b Deut. 33:13–16;
1 Ne. 5:5; 7:13;
Mois. 7:17–18.
K'UTUL RAQAL:
Yeechi'nb'il ch'och'.

21 a 2 Ne. 5:20–24;
Alma 9:13–15; 38:1.
22 a Gen. 37:8–11;
1 Ne. 3:29.
23 a Deut. 11:28;
1 Ne. 12:22–23;
Tz. ut S. 41:1.
24 a Jos. 23:13;
Jue. 2:22–23.
b 2 Ne. 5:25.

Ut kik'ulman naq laa'in, aj Nefi, chirix raatinankil li Qaawa', kin-sutq'i sa' xmuheb'aal t'ikr lin yuwa'.

2 Ut kik'ulman naq a'an kinraa-tina, ut kixye: K'e reetal, xinmat-k'i jun li "matk', sa' li kinixtaqla wi' li Qaawa' naq laa'at ut eb' laa was teksutq'iiq Jerusalem.

3 Xb'aan naq k'e reetal, rik'in laj Laban wan li resileb' laj Judio chi tz'iib'انب'il, jo' ajwi' jun "resilal lix xe'toonil lin najter yuwa', ut tz'iib'انب'ileb' chiruheb' perel ch'iich' bronze.

4 Jo'kan ut, li Qaawa' kinixtaqla naq laa'at ut eb' laa was texxik sa' li rochoch laj Laban, ut teesik' chaq li tz'iib'انب'il esil, ut teek'am chaq arin sa' li yamyookil ch'och'.

5 Ut anajwan, k'e reetal naq eb' laa was neke'wech'in, neke'xye naq ch'a'aj li k'a'ru ninpatz'eb' re; a'b'anan k'e reetal naq moko laa'in ta xinpatz'ok reheb'; a'an b'an jun xtaqlahom li Qaawa'.

6 Jo'kan ut, ayu laa'at, at walal, ut usilanb'ilaqat xb'aan li Qaawa', xb'aan naq "ink'a' xatwech'in.

7 Ut kik'ulman naq laa'in, aj Nefi, kinye re lin yuwa': "Tinxik ut tinb'aanu li k'a'aq re ru xtaqla li Qaawa', xb'aan naq ninnaw naq li Qaawa' maajun ^btaqlahom naxk'e reheb' li ralal xk'ajoleb' li winq, chi

ink'a' ta 'tixk'uub' jun li b'e choq' reheb' re naq te'xb'aanu li k'a'ru naxtaqlaheb' wi'.

8 Ut naq kirab'i lin yuwa' li aatin a'in kik'ulman naq kisaho' xch'ool chi numtajenaq, xb'aan naq kixnaw naq osob'tesinb'ilin chaq xb'aan li Qaawa'.

9 Ut laa'in, aj Nefi, ut eb' li was kiqachap qab'e chiru li yamyookil ch'och', rik'in qamuheb'aal t'ikr, re tootaqeq sa' li ch'och' Jerusalem.

10 Ut naq ak xootaqe' sa' li ch'och' Jerusalem, kik'ulman naq laa'in ut eb' li was kiqak'uub' qana'leb' chiqib'il qib'.

11 Ut "kiqab'uuli qix—ani qe laa'o tox'okaq sa' rochoch laj Laban. Ut kik'ulman naq kitz'aqon laj Laman; ut kox'okaq laj Laman sa' rochoch laj Laban, ut ki'aatinak rik'in naq chunchu sa' li rochoch.

12 Ut kixpatz' re laj Laban li tz'iib'انب'il esil li wan chiruheb' li perel ch'iich' bronze, wan wi' "resilal lix xe'toonil lin yuwa'.

13 Ut k'ehomaq reetal, kik'ulman naq kijosq'o' laj Laban, ut kiralinasi chaq chiru; ut ink'a' kiraj naq tixk'am li esil tz'iib'انب'il. Jo'kan naq kixye re: K'e reetal, laa'at aj elq', ut laa'in tatinkamsi.

14 A'b'anan laj Laman ki'eelelik chaq chiru, ut kixye li k'a'aq re ru kixb'aanu chaq laj Laban, qe laa'o.

3 2a K'UTUL RAQAL:
Matk'.

3a 1 Ne. 5:14.

6a K'UTUL RAQAL:
Xaqab'ank
xwankileb' laj
jolominel sa' li

Igles.
7a 1 Sam. 17:32;
1 Rey. 17:11–15.
K'UTUL RAQAL:
Paab'aal; Ab'inik
chiru.
b K'UTUL RAQAL:

Xtaqlahom li Dios.
c Gen. 18:14; Filip. 4:13;
1 Ne. 17:3, 50;
Tz. ut S. 5:34.
11a Neh. 10:34;
Hech. 1:26.
12a 1 Ne. 3:3; 5:14.

Ut ki'ok chi raho'k qach'ool chi numtajenaq, ut eb' li was okeb' raj re chi sutq'iik rik'in lin yuwa' sa' li yamyookil ch'och'.

15 A'b'anan k'ehomaq reetal, laa'in kinye reheb' naq: Jo' naq yo'yo li Qaawa', ut jo' naq yo'yooko laa'o, ink'a' tookub'eeq rik'in li qayuwa' sa' li yamyookil ch'och' toj reetal naq taqachoy xb'aanunkil li k'a'ru koxtaqla wi' li Qaawa'.

16 Jo'kan ut, tiikaqo chixpaab'ankil lix taqlahom li Qaawa'; jo'kan naq kub'eeqo sa' xch'och'il li "reechanihom li qayuwa', xb'aan naq k'ehomaq reetal naq kixkanab' lix oor ut lix plaat, ut k'iila paay chi b'ihomal. Ut chixjunil a'in kixbaanu sa' xk'ab'a' lix ^btaqlahom li Qaawa'.

17 Xb'aan naq kixnaw naq Jerusalem tento "taasache'q, xb'aan lix maa'usilaleb' li tenamit.

18 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, "xe'xtz'eqtaana li raatineb' li profet. Jo'kan ut, wi ta taakanaaq lin yuwa' chi wank sa' li ch'och' chirix naq ^btaqlanb'il chi eelelik chaq sa' li ch'och', k'ehomaq reetal, a'an ajwi' taa'oso'q raj. Jo'kan naq ki'ajman naq taa'eeleliq chaq sa' li ch'och'.

19 Ut k'ehomaq reetal, a'an xchaab'ilal xna'leb' li Dios naq taqeechani li "esil a'in li tz'iib'anb'il, re naq taqak'uula choq' reheb'

li qalal qak'ajol li raatinob'aaleb' li qayuwa';

20 Ut jo'kan ajwi' re naq "taqak'uula choq' reheb' li aatin yeeb'il chaq xb'aan xtz'uumaleb' re chixjunil li santil profet, li kiq'axtesiik chaq reheb' xb'aan lix Musiq' ut lix wankil li Dios chalen chaq naq kitikla li ru-chich'och', toj sa' li kutan ajwi' a'in li wanko wi'.

21 Ut kik'ulman naq chi jo'ka'in li aatin kinq'unb'esiheb' wi' xch'ool li was, re naq tiikaqeb' chixpaab'ankileb' lix taqlahom li Dios.

22 Ut kik'ulman naq kookub'e sa' xch'och'il li qeechanihom, ut kiqach'utub' li "qa-oor, ut li qaplaat, ut li k'a' re ru qe tertio xtz'aq.

23 Ut chirix naq kiqach'utub' li k'a'aq re ru a'in, kootaqe' wi'chik sa' rochoch laj Laban.

24 Ut kik'ulman naq koo'ok rik'in laj Laban, ut kiqatz'aama chiru naq tixk'e qe li tz'iib'anb'il esil li wan chi tz'iib'anb'il chiruheb' li "perel ch'iich' bronze, ut choq' reeqaj a'an laa'o taqak'e re a'an li qa-oor, ut li qaplaat, ut chixjunil li k'a'aq re ru qe tertio xtz'aq.

25 Ut naq kiril laj Laban li k'a'ru qe, ut naq q'axal naab'al, kik'ulman naq "kixrahi ru, jo'kan naq koralinasi chaq, ut kixtaqlaheb' chaq lix moos chiqakamsinkil,

16 a 1 Ne. 2:4.

b 1 Ne. 2:2; 4:34.

17 a 2 Kro. 36:16–20;

Jer. 39:1–9;

1 Ne. 1:13.

18 a K'UTUL RAQAL:

Po'resink ch'oolej.

b 1 Ne. 16:8.

19 a Omni 1:17;

Mos. 1:2–6.

20 a K'UTUL RAQAL:

Loq'laj hu (eb' li)—

Tento te'k'uulamanq li loq'laj hu.

22 a 1 Ne. 2:4.

24 a 1 Ne. 3:3.

25 a K'UTUL RAQAL:

Rahok-u.

re naq a'an taareechani li k'a' re ru qe.

26 Ut kik'ulman naq koo'eelelik chiruheb' lix moos laj Laban, ut k'iaajelo' chiqu xkanab'ankil li k'a'aq re ru qe, ut kit'ane' sa' ruq' laj Laban.

27 Ut kik'ulman naq koo'eelelik sa' li yamyookil ch'och', ut eb' lix moos laj Laban ink'a' kohe'xtaw, ut kiquamuq qib' sa' xtehela jun pek.

28 Ut kik'ulman naq laj Laman kijosq'o' wik'in, ut rik'in inyuwa' ajwi', ut jo'kan ajwi' laj Lemuel, xb'aan naq a'an kixk'e xch'ool chirab'inkil li raatin laj Laman. Jo'kan naq laj Laman ut laj Lemuel ke'xye k'iila "kawil aatin qe laa'o li riitz'ineb', ut kohe'xsak' rik'in jun li che'.

29 Ut naq yookeb' chiqasak'b'al rik'in jun li che', k'ehomaq reetal, kik'ulman naq kichal jun lix "anjel li Qaawa' ut kixaqli chiruheb', ut kiraatinaheb', ut kixye: K'a'ut naq nekesak' lee riitz'in rik'in jun che'? Ma ink'a' tab'i' nekenaw naq li Qaawa' kixsik' ru choq' aj^btaqlanel sa' eeb'een laa'ex, ut a'in sa' xk'ab'a' lee maa'usilal? K'ehomaq reetal, textaqe'q wi'chik Jerusalem, ut li Qaawa' tixq'axtesi laj Laban sa' eeruq'.

30 Ut chirix naq koraatina chaq li "anjel, xko'o.

31 Ut chirix naq li anjel ak xko'o,

laj Laman ut laj Lemuel ke'ok wi'chik chi "wech'ink, ut ke'xye: Chan ru taaruq naq li Qaawa' tixq'axtesi laj Laban sa' quq'? K'ehomaq reetal, a'an jun winq kaw xmetz'ew, ut naru naxtaqla lajeeb' roxk'aal, relik chi yaal, naru ajwi' naxkamsi lajeeb' roxk'aal; k'a'ut naq ink'a' toxkamsi laa'o?

CH'OL 4

Laj Nefi naxkamsi laj Laban xb'aan xtaql li Qaawa', toja' naq naxk'uleb' li perel ch'iich' bronce rik'in k'oxlanb'il na'leb'—Laj Tzoram naxsik' ru xjunajinkil rib' rik'in lix junkab'al laj Lehi sa' li yamyookil ch'och'. Wan na 600–592 chihab' ma nayo'la li Kristo.

Ut kik'ulman naq kiwaatinaheb' li was, ut kinye: Chootaqe'q wi'chik Jerusalem, ut "tiikaqo chixpaab'ankil lix taqlahom li Qaawa'; xb'aan naq k'ehomaq reetal, a'an q'axal kaw wi'chik xmetz'ew chiru chixjunil li ruchich'och'; k'a' put naq ink'a' q'axal^b kawaq wi'chik xmetz'ew chiru laj Laban ut lix lajeeb' roxk'aal, relik chi yaal, chiru ajwi' lix lajetq mil?

2 Choxootaqe'q ut; "kawaq qib' jo' laj^b Moises; xb'aan naq a'an kiraatina chi yaal lix ha'il li "Kaqi Palaw, ut kixjach rib'

28a 1 Ne. 17:17–18.

29a 1 Ne. 4:3; 7:10.

K'UTUL RAQAL:

Anjel.

b 1 Ne. 2:22.

30a 1 Ne. 16:38.

31a K'UTUL RAQAL:

Wech'ink-ix.

4 1a K'UTUL RAQAL: Kaw

xch'ool, xkawil

xch'ool; Paab'aal.

b 1 Ne. 7:11–12.

2a Deut. 11:8.

b K'UTUL RAQAL:

Moises.

c Exo. 14:21;

1 Ne. 17:26;

Mos. 7:19.

chi ka'pak'al, ut eb' li qayuwa' ke'nume' chaq, relikeb' chaq chi preexil, chiru chaqi b'e, ut eb' li teep aj pleet re laj Farahon ke'taaqenk ut ke'ok chi ha' sa' xha'il li Qaqi Palaw.

3 Anajwan k'ehomaq reetal, laa'ex nekenaw naq yaal a'in; ut nekenaw ajwi' naq jun li "anjel x'aatinank eere; chan put ru naru nawiib'an eech'ool? Choxootaqe'q ut; li Qaawa' naru chiqakolb'al, jo' chan ru eb' li qayuwa', ut chixsachb'al laj Laban, jo' chan ru eb' laj Egipcio.

4 Ut chirix naq kinye li aatin a'in, toj yookeb' xjosq'il, ut toj yookeb' chaq chi wech'ink, a'b'anan kine'xtaaqe taqe'q toj reetal naq koowulak chirix lix xaqxookil tz'ak Jerusalem.

5 Ut q'ojyin chik; ut kintaqla xmuqb'aleb' rib' chirix li xaqxookil tz'ak. Ut chirix naq ke'xmuq rib', laa'in, aj Nefi, kin'ok xmuqb'esinkil wib' sa' li tenamit ut xkohin sa' xjyal li rochoch laj Laban.

6 Ut "k'amb'il chaq inb'e xb'aan li Musiq'ej, chi ^bmoko ninnaw ta chirub'eetal k'a'ru li tento tinb'aanu.

7 A'ut xkohin, ut naq kinna-ch'ok wan wi' rochoch laj Laban kiwil jun li winq, ut t'anaq chi ch'och' chiwu, xb'aan naq kalaje-naq rik'in viin.

8 Ut naq kinwulak rik'in, kintaw naq a'an aj Laban.

9 Ut kink'e reetal lix "yok'leb' ch'iich', ut kinb'otz' sa' rochoch; ut tz'aqal ch'iich' oor li roq, ut q'axal chaab'il lix yiib'ankil, ut kiwil naq lix yok'leb'aal okenaq rik'in kawil ch'iich' li q'axal terto xtzaq.

10 Ut kik'ulman naq "kin'elajjik xb'aan li Musiq'ej naq tinkamsi laj Laban; a'b'anan kinye sa' inch'ool: Maajun wa inhom yom xkik'el li winq. Ut kika'ch'ino' inch'ool, ut kiwaj raj naq ink'a' tinkamsi.

11 Ut li Musiq'ej kixye wi'chik we: K'e reetal, li "Qaawa' xq'axtesi a'an sa' laa wuq'. Relik chi yaal, ut kinnaw ajwi' naq a'an kixsik' chaq risinkil inyu'am laa'in; relik chi yaal, ut ink'a' kiraj ab'ink chiru lix taqlahom li Qaawa'; ut jo'kan ajwi' ^bkixmaq' chaq li k'a' re ru qe.

12 Ut kik'ulman naq li Musiq'ej kixye wi'chik we: Kamsi, xb'aan naq li Qaawa' xq'axtesi sa' laa wuq';

13 K'e reetal naq li Qaawa' "naxkamsiheb' ^blaj maak re xk'eeb'al chi k'utmank lix tiikil ajom. "Us wi'chik naq taa'oso'q jun li winq chiru naq taalajq ut taa'oso'q jun tenamit chi maak'a'eb' xpaab'aal.

14 Ut anajwan naq laa'in, aj Nefi, ak xwab'i li aatin a'in, kijultiko' we

3a 1 Ne. 3:29–31; 7:10.

6a K'UTUL RAQAL:
Santil Musiq'ej;
Musiq'ank,
musiq'anb'il.
b Heb. 11:8.

9a 2 Ne. 5:14;

Tz. ut S. 17:1.

10a Alma 14:11.

11a 1 Sam. 17:41–49.

b 1 Ne. 3:26.

13a 1 Ne. 17:33–38;

Tz. ut S. 98:31–32.

b K'UTUL RAQAL: Aj
maak.

c Alma 30:47.

li raatin li Qaawa' li kixye chaq we sa' li yamyookil ch'och', naq kixye naq: "A' yaal jo' naq eb' laa wiyajil te'xpaab' lin ^btaqlahom, eb' a'an 'te'usaq sa' li ^ach'och' li yeechi'nb'il.

15 Relik chi yaal, ut kink'oxla ajwi' naq ink'a' te'ruuq chixpaa-b'ankil lix taqlahom li Qaawa' jo' chanru lix chaq'rab' laj Moises, ka'ajwi' wi wan li chaq'rab' rik'ineb'.

16 Ut kinnaw ajwi' naq li ^achaq'rab' tz'iib'nb'il chiruheb' li perel ch'iich' bronze.

17 Ut jo'kan wi'chik, kinnaw naq li Qaawa' kixq'axtesi laj Laban sa' wuq' re ajwi' a'in—re naq laa'in tink'ul li tz'iib'nb'il esil jo' chanru lix taqlahom.

18 Jo'kan naq kin'ab'in chiru lix yaab' xkux li Musiq'ej, ut kinchap laj Laban chiru li rismal ut kinch'ot chaq xjolom rik'in tz'aqal lix ^ayok'leb' ch'iich'.

19 Ut chirix naq kinch'ot chaq lix jolom rik'in tz'aqal lix yok'leb' ch'iich', kinchap li raq' laj Laban ut kink'e chirix inxaqalil laa'in, relik chi yaal, chi tz'aqal tz'aqal, ut lix kolb'a-ib' aq' kinb'ak' chirix lin yiitoq.

20 Ut chirix naq kinb'aanu a'in, xkohin sa' lix k'uleb'aal eechej laj Laban. Ut naq yookin chi xik sa' lix k'uuleb'aal eechej laj Laban, k'ehomaq reetal, kiwil lix ^amoos laj Laban li wan xlawil li

k'uuleb'aal eechej rik'in. Ut kintaqla rik'in xyaab' xkux laj Laban naq taa'ok chiwix sa' li k'uuleb'aal eechej.

21 Ut a'an kixk'oxla naq laa'in laj Laban laj eechal re, xb'aan naq kiril li aq'ej, jo' ajwi' li yok'leb' ch'iich' li b'ak'b'o chirix inyitooq.

22 Ut kinraatina chirixeb' li xb'eenileb' laj Judio, xb'aan naq naxnaw naq laj Laban, laj eechal re, kiwan chaq chi q'eq sa' xyanqeb'.

23 Ut kiwaatina jo' chanchan laa'in raj laj Laban.

24 Ut kinye ajwi' re naq tink'am li k'a'ru tz'iib'nb'il, li wan chiruheb' li ^aperel ch'iich' bronze, reheb' li was, li wankeb' chirix li xaqxookil tz'ak.

25 Ut kinye ajwi' re naq tinixtaaqa.

26 Ut a'an kixk'oxla naq kin'aatinak chirixeb' li komon sa' li iglees, ut naq laa'in chi yaal laj Laban li kamsinb'il chaq inb'aan, jo'kan naq kinixtaaqa.

27 Ut kinraatina k'iila sut chirixeb' lix b'eenileb' laj Judio, naq yookin chi xik rik'ineb' li was, li wankeb' chaq chirix li xaqxookil tz'ak.

28 Ut naq kinril laj Laman, ki-kulman naq kichal xxiw chi numtajenaq, jo' ajwi' laj Lemuel ut laj Sam. Ut ke'eelelik chaq chiwu; xb'aan naq ke'xk'oxla naq a'an laj Laban, ut naq xinixkamsi chaq,

14 a Omni 1:6;
Mos. 2:22;
Eter 2:7–12.
b K'UTUL RAQAL:
Xtaqlahom li Dios.

c 1 Ne. 2:20.
d 1 Ne. 17:13–14;
Jak. 2:12.
16 a K'UTUL RAQAL:
Chaq'rab' re laj

Moises.
18 a 1 Sam. 17:51.
20 a 2 Ne. 1:30.
24 a 1 Ne. 3:12, 19–24;
5:10–22.

ut kiraj ajwi' risinkileb' xyu'a-meb' a'an.

29 Ut kik'ulman naq kinb'oqeb', ut eb' a'an kine'rab'i, jo'kan naq ke'xkanab' eelelik chiwu.

30 Ut naq lix moos laj Laban kix-k'eheb' reetal li was, kik'ulman naq ki'ok chi siksoth, ut ok raj re chi eelelik chiwu ut chi sutq'iik sa' li tenamit Jerusalem.

31 Ut anajwan laa'in, aj Nefi, rik'in naq laa'in jun winq nim inxaqam, ut naab'al "inmetz'ew k'eeb'il chaq we xb'aan li Qaawa', jo'kan naq kinchap lix moos laj Laban, ut kinram, re naq ink'a' taa'eeleliq.

32 Ut kik'ulman naq kin'aatinak rik'in, naq wi taa'ab'inq chiru li waatin, jo' naq yo'yo li Qaawa', ut jo' naq yo'yookin laa'in, jo'kan ajwi' wi taa'ab'inq chiru li qaatin, taqakol lix yu'am.

33 Ut kiwaatina, rik'in ajwi' "xaqab' anb'il aatin, naq maa-k'a' tixxuwa; naq taawanq choq' ach'ab' anb'il winq jo' laa'o wi taakub'eeq chiqix sa' li yamyookil ch'och'.

34 Ut jo'kan ajwi' kiwaatina, ut kinye: Relik chi yaal naq li Qaawa' "koxtaqla chixb'aanunkil li na'leb' a'in, ut ma ink'a' tab'i' taqayal qaq'e chixpaab'ankileb' lix taqlahom li Qaawa'? Jo'kan ut, wi tat kub'eeq sa' li yamyookil ch'och' rik'in lin yuwa' taawanq aana'aj qik'in.

35 Ut kik'ulman naq laj "Tzoram kichal xkawil xch'ool rik'in li aatin kinye. Anajwan ut, aj Tzoram xk'ab'a' li moos, ut kixye chi ch'olch'o naq taakub'eeq sa' li yamyookil ch'och' rik'in li qayuwa'. Relik chi yaal, kixxaqab' ajwi' li raatin chiqu naq taakanaaq qik'in chalen chaq sa' li hoonal a'an.

36 Anajwan ut, xb'aan a'in naq kiqaj naq taakanaaq qik'in, re naq eb' laj Judio ink'a' te'xnaw chirix li qeelelik chiru yamyookil ch'och', maare anchal tohe'x-taaqe ut tohe'xsach.

37 Ut kik'ulman naq chirix naq laj Tzoram "kixxaqab' li raatin chiqu, kisach li qaxiw chirix a'an.

38 Ut kik'ulman naq kiqak'ameb' li perel ch'iich' bronce ut lix moos laj Laban, ut xookoho chiru li yamyookil ch'och', ut koob'eeq toj sa' xmuheb'aal t'ikr li qayuwa'.

CH'OL 5

Lix Sariah naxwech' rix laj Lehi—Xkab'ichal neke'saho' sa' xch'ool rik'in xsutq'ijik li ralaleb'—Neke'qaxtesin mayej—Chiruheb' li perel ch'iich' bronce wan junjung lix tz'uib'ahom laj Moises ut eb' li profet—Chiruheb' li perel ch'iich' natawman naq laj Lehi ralal xk'ajol laj Jose—Laj Lehi na'aatinak jo' profet chirix li riyajil,

31 a Mos. 9:17;
Alma 56:56.

33 a K'UTUL RAQAL:
Xaqab' anb'il aatin.

34 a 1 Ne. 2:2; 3:16.

35 a 1 Ne. 16:7;
2 Ne. 5:5–6.
K'UTUL RAQAL:
Tzoram, aj
Tzoramita.

37 a Jos. 9:1–21;
Ekl. 5:4.
K'UTUL RAQAL:
Xaqab' anb'il aatin.

ut chirix naq te'k'uulamanq li perel ch'iich'. Wan na 600–592 chihab' ma nayo'la li Kristo.

UT kik'ulman naq chirix naq kookub'e sa' li yamyookil ch'och' rik'in li qayuwa', k'ehomaq reetal, a'an kinujak rik'in sahil ch'oolejil, ut jo'kan ajwi' lin na', lix "Sariah, kisaho' xch'ool chi numtajenaq, xb'aan naq kiraho' chaq xch'ool chi yaal chiqix.

2 Xb'aan naq kixk'oxla naq koo'oso' chaq chiru li yamyookil ch'och'; ut kixwech' ajwi' rix lin yuwa', kixye naq a'an jun winq aj matk'; kixye: K'e reetal, laa'at xatk'amok qab'e chi elk chaq sa' xch'och'il li qeechanihom, ut eb' li walal maa-k'a'eb' chik, ut laa'o too'oso'q sa' li yamyookil ch'och'.

3 Ut jo'ka'in li raatin lin na' naq kixwech' chaq rix lin yuwa'.

4 Ut kik'ulman chaq naq lin yuwa' kiraatina, ut kixye: Ninnaw naq laa'in jun "winq aj matk', xb'aan naq wi ta ink'a' wilom li k'a'aq re ru re li Dios sa' li ^bk'ut-b'esinb'il matk', ink'a' raj kinnaw ru lix chaab'ilal li Dios, kinkana raj b'an Jerusalem, ut kin'oso' raj rochb'eeneb' li was wiitz'in.

5 A'b'an k'e reetal, ink'ulum jun li "ch'och' yeechi'imb'il, ut rik'in li na'leb' a'an nasaho' inch'ool; relik chi yaal, ut ^bninnaw naq li

Qaawa' tixkoleb' chaq li walal sa' ruq' laj Laban, ut tixk'ameb' wi-chik chaq qik'in sa' li yamyookil ch'och'.

6 Ut jo'ka'in li raatin lin yuwa', laj Lehi, naq kixk'ojob' xch'ool lix Sariah lin na' chiqix laa'o, naq toj yooko chi b'eeek chiru li yamyookil ch'och' re tootaqeq sa' li ch'och' Jerusalem re xtawb'al li tz'iib'an-b'il esil reheb' laj Judio.

7 Ut naq koosutq'i sa' lix muheb'aal t'ikr lin yuwa', k'ehomaq reetal, ke'numta xsahileb' xch'ool, ut kik'ojob'aak xch'ool lin na'.

8 Ut a'an ki'aatinak, ut kixye: Anajwan ninnaw chi ch'olch'o naq li Qaawa' "xtaqlank re lin b'ee-lom chi eelelik sa' li yamyookil ch'och'; relik chi yaal, ut ninnaw ajwi' chi ch'olch'o naq li Qaawa' kixkoleb' rix li walal, ut kixkoleb' chaq sa' ruq' laj Laban, ut kixk'e wankilal reheb' re te'ruuq ^bchix-b'aanunkil li k'a'ru kixtaqlaheb' wi' li Qaawa'. Ut jo'ka'in li raatin naq ki'aatinak.

9 Ut kik'ulman naq ke'saho' sa' xch'ool chi numtajenaq, ut ke'x-q'axtesi li "majej ut li k'atb'il majej chiru li Qaawa'; ut ^bke'b'antioxink chiru lix Dios laj Israel.

10 Ut chirix naq ke'b'antioxink chiru lix Dios laj Israel, lin yuwa', aj Lehi, kixchap li esil li wan

5 1a K'UTUL RAQAL:
Sariah.

4a 1 Ne. 2:11.

b 1 Ne. 1:8–13.

K'UTUL RAQAL:
K'utb'esinb'il matk'.

5a 1 Ne. 2:20; 18:8, 22–23.

K'UTUL RAQAL:

Yeechi'imb'il ch'och'.

b K'UTUL RAQAL:

Paab'aal.

8a 1 Ne. 2:2.

b 1 Ne. 3:7.

9a Mos. 2:3;

3 Ne. 9:19–20.

K'UTUL RAQAL:

Chaq'rab' re laj

Moises.

b K'UTUL RAQAL:

B'antiox, b'antioxink.

chi tz'iib'anb'il chiruheb' li "perel ch'iich' bronce, ut kixtz'il rix chalen chaq sa' xtiklajik.

11 Ut kiril naq wan chi sa' ro'ichal lix "hu laj Moises, li nayahok resil lix yo'ob'tesinkil li ruchich'och', jo' ajwi' laj Adan ut lix Eva, a'aneb' li xb'eeneb' qana' qayuwa';

12 Ut jo'kan ajwi' jun "tz'iib'anb'il esil chirixeb' laj Judio chalen chaq sa' xtiklajik, toj reetal ajwi' naq kitikla rawa'b'ejil laj Sedekias, li rey sa' xb'een Juda;

13 Ut jo'kan ajwi' lix profettil aatineb' li santil profet, chalen chaq sa' xtiklajik, toj reetal naq kitikla rawa'b'ejil laj "Sedekias; ut jo'kan ajwi' k'iila profettil aatin yeeb'il rik'in xtz'uumal re laj ^bJeremias.

14 Ut kik'ulman naq lin yuwa', aj Lehi, kixtaw ajwi' chiruheb' li "perel ch'iich' bronce jun resilal lix xe'toonileb' lix yuwa'; jo'kan naq kixnaw naq a'an ralal xk'ajol laj ^bJose; relik chi yaal, laj Jose ajwi' a'an li ralal chaq laj 'Jakob, li "kik'ayiik toj Egipto, ut "kikole' rix xb'aan li ruq' li Qaawa', re naq taa ruuq tixkol rix laj Jakob lix yuwa', ut chixjunil lix junkab'al, chiru li oso'k xb'aan we'ej.

15 Ut "ke'k'ame' ajwi' xb'e chi elk chaq sa' li preexil, ut chi elk chaq sa' li ch'och' Egipto, xb'aan ajwi' li Dios a'an li kikolok chaq reheb'.

16 Ut chi jo'kan lin yuwa', aj Lehi, kixtaw li resilal lix xe'toonileb' lix yuwa'. Ut laj Laban a'an ajwi' ralal xk'ajol laj "Jose, jo'kan naq a'an ut eb' lix yuwa' ke'xk'uula chaq li tz'iib'anb'il esil.

17 Ut anajwan, naq kiril lin yuwa' chixjunil li k'a'aq re ru a'in, kinujak rik'in li Musiq'ej, ut ki'ok chi aatinak jo' profet chirixeb' li riyajil—

18 Naq eb' li perel ch'iich' bronce a'in te'xik sa' xyanqeb' chixjunil li tenamit, li junkab'al, li aatinob'aal, ut li teepal li te'wanq choq' riyajil a'an.

19 Jo'kan ut, kixye naq eb' li perel ch'iich' bronce a'in "maajo'q'e te'oso'q, chi moko chik te'moye'q ru xb'aan xnumikeb' li chihab'. Ut kixch'olob' jo' profet k'iila na'leb' chirixeb' li riyajil.

20 Ut kik'ulman naq toj sa' li kultan a'an laa'in ut lin yuwa' kiqa paab'eb' li taqlahom li b'arwan koxtaqla wi' chaq li Qaawa'.

21 Ut kiqataw chaq li tz'iib'anb'il esil li koxtaqla wi' chaq li Qaawa',

10 a 1 Ne. 4:24, 38; 13:23.
K'UTUL RAQAL: Perel ch'iich' bronce.

11 a 1 Ne. 19:23.
K'UTUL RAQAL: Pentateuco.

12 a 1 Kro. 9:1.
K'UTUL RAQAL: Loq'laj hu (eb' li).

13 a 2 Rey. 24:18;
Jer. 37:1.

b Esd. 1:1;
Jer. 36:17–32;
1 Ne. 7:14;
Hel. 8:20.

14 a 1 Ne. 3:3, 12.
K'UTUL RAQAL: Perel ch'iich' bronce.

b 2 Ne. 3:4;
Alma 10:3.
K'UTUL RAQAL: Jose, ralal laj Jakob.

c K'UTUL RAQAL:
Jakob, ralal laj Isaak.

d Gen. 37:29–36.

e Gen. 45:4–5.

15 a Exo. 13:17–18;
Amos 3:1–2;
1 Ne. 17:23–31;
Tz. ut S. 103:16–18;
136:22.

16 a 1 Ne. 6:2.

19 a Alma 37:4–5.

ut kiqatz'il rix ut kiqataw naq atawaal ru; relik chi yaal, k'a'jo' xnimall "xloq'al choq' qe, jo'kan naq kooru ^bchixkolb'aleb' rix lix taqalahom li Qaawa' choq' reheb' li qalal qak'ajol.

22 Jo'kan ut, a'an xchaab'ilal xna'leb' li Qaawa' naq taqak'am qik'in naq yooko chi b'EEK chiru li yamyookil ch'och' re tooxik sa' li ch'och' li yeechi'inb'il.

CH'OL 6

Laj Nefi natz'iib'ak chirix li k'aru re li Dios—Li rajom laj Nefi, a'an xq'unb'esinkileb' xch'ool li winq re te'chalq rik'in lix Dios laj Abraham ut te'koleq. Wan na 600–592 chihab' ma nayo'la li Kristo.

ANAJWAN ut laa'in, aj Nefi, ink'a' tink'e li resilal lix xe'toonileb' lin yuwa' sa' li "xraqalil lin tz'iib'anb'il esil a'in; chi moko tink'e jun sutaq moqon chiruheb' li ^bperel ch'iich' a'in li yookin chi tz'iib'ak wi; xb'aan naq k'eeb'il sa' li esil tz'iib'anb'il xb'aan lin 'yuwa'; jo'kan naq ink'a' nintz'iib'a sa' li k'anjel a'in.

2 Xb'aan naq tz'aqalin rik'in xyeeb'al naq laa'o ralar xk'ajol laj "Jose.

3 Ut ink'a' nawil rajom ru naq

tink'e inch'ool chixyeeb'al resil chi tz'aqal re ru chixjunil li k'a'aq re ru re lin yuwa', xb'aan naq ink'a' naru xtz'iib'ankil chiruheb' li "perel ch'iich' a'in, xb'aan naq nawaj naq taawanq xna'aj re tintz'iib'a li k'aru re li Dios.

4 Xb'aan naq lix tz'aqalil li wajom, a'an naq "tinq'unb'esiheb' xch'ool li winq re naq ^bte'chalq rik'in lix Dios laj Abraham, ut lix Dios laj Isaak, ut lix Dios laj Jakob, ut te'koleq.

5 Jo'kan naq li k'aru "nawulak chiru li ruchich'och' ink'a' nintz'iib'a, a'an b'an li k'aru nawulak chiru li Dios, ut chiruheb' li ani moko re ta li ruchich'och'.

6 Jo'kan ut, tink'e li taqlahom choq' reheb' li wiyajil, naq ink'a' te'xram ruheb' li perel ch'iich' a'in rik'in li k'aru maak'a' xloq'al choq' reheb' li ralar xk'ajoleb' li winq.

CH'OL 7

Eb' li ralar laj Lehi neke'sutq'i Jerusalem ut neke'xboq laj Ismael ut lix junkab'al re naq te'okenq sa' lix xiki-keb'—Laj Laman naxpo'resi xch'ool, rochb'een junjunq chik—Laj Nefi na'e-lajink chiruheb' li ras naq te'xpaab' li Qaawa'—Neke'xb'ak' rik'in k'aam ut neke'xk'uub' xna'leb' re xsachb'al—

21 a K'UTUL RAQAL:
Loq'laj hu (eb' li)—
Xnimal xloq'aleb' li
loq'laj hu.
b 2 Ne. 25:26.

6 1 a 2 Ne. 4:14–15.
b 1 Ne. 9:2.

c 1 Ne. 1:16–17; 19:1–6.
2 a 1 Ne. 5:14–16.
3 a Jak. 7:27;
Jar. 1:2, 14;
Omni 1:30.
4 a Jwan 20:30–31.
Chi'ilmanq li

perel re xjolomil li
aatin sa' lix Hu laj
Mormon.
b 2 Ne. 9:41, 45, 51.
5 a 1 Tes. 2:4;
R laj M 1:4.

Na'ach'ab'aak xb'aan xwankilal li paa-b'aal—Eb' li ras neke'xpatz' xkuyb'al lix maak—Laj Lehi ut eb' li yookeb' chirix neke'xq'axtesi li mayej ut li k'at-b'il mayej. Wan na 600–592 chihab' ma nayo'la li Kristo.

Ut anajwan nawaj raj naq teenaw, naq chirix naq lin yuwa', aj Lehi, kixk'e xraqik "aatinak jo' profheet chirixeb' li riyajil, kik'ulman naq li Qaawa' kiraatina wi'chik, ut kixye re naq moko us ta choq' re a'an, laj Lehi, naq tixk'am lix junkab'al xjuneseb' sa' li yamyookil ch'och'; tento b'an naq eb' li ralal te'xk'ul ^brab'inb'ej choq' 'rixaqileb', re taaruq te'xwaklesi riyajileb' choq' re li Qaawa' sa' ch'och' li yeechi'inb'il.

2 Ut kik'ulman naq li Qaawa' "kix-taqila re a'an naq laa'in, aj Nefi, ut eb' li was toosutq'iiq wi'chik sa' li ch'och' Jerusalem, ut taqak'ameb' chaq laj Ismael ut lix junkab'al taqa sa' li yamyookil ch'och'.

3 Ut kik'ulman naq laa'in aj Nefi, "jun sut chik wochbeeneb' li was, xookoho chiru li yamyookil ch'och' re tootaqeq Jerusalem.

4 Ut kik'ulman naq kootaqe' toj sa' li rochoch laj Ismael, ut kiqataw usilal sa' rilob'aal laj Ismael, jo'kan naq kiqaye li raatin li Qaawa' re.

5 Ut kik'ulman naq li Qaawa' kixq'unob'resi li raam laj Ismael, jo' ajwi' lix junkab'al, jo'kan naq

ke'xchap xb'e qochb'een taqa sa' li yamyookil ch'och' toj sa' xmuhebaal t'ikr li qayuwa'.

6 Ut naq toj yooko chi b'eek sa' li yamyookil ch'och', k'ehomaq reetal, kik'ulman naq laj Laman ut laj Lemuel, ut wiib' reheb' lix rab'in laj Ismael, ut li wiib' chi "ralal laj Ismael ut eb' lix junkab'al, ke'xpo'resi xch'ool qik'in laa'o, relik chi yaal, wik'in laa'in aj Nefi, ut rik'in laj Sam, ut laj Ismael lix yuwa'eb', ut li rixaqil, ut lix rab'in li oxib'eb' chik.

7 Ut kik'ulman sa' li po'ok ch'oolej a'an, ke'raj sutq'iik sa' li ch'och' Jerusalem.

8 Ut anajwan laa'in, aj Nefi, "ra chaq inch'ool xb'aan xkawileb' li raam, jo'kan naq ke'waatina, ut kinye, relik chi yaal, re ajwi' laj Laman ut re laj Lemuel: K'ehomaq reetal, laa'ex li asb'ej chiwu, ut chan put ru naq k'a'jo' xkawil lee raam, ut k'a'jo' xmutz'il lee k'a'uxl, ut aajel ru naq laa'in li iitz'inb'ej cheru texwaatina, relik chi yaal, ut tinb'aanu cheru k'a'ru tento raj taa'uxq?

9 Chan put ru naq ink'a' kex'ab'ink chiru li raatin li Qaawa'?

10 Chan put ru naq "sachenaq sa' eech'ool naq eerilom jun lix anjel li Qaawa'?

11 Relik chi yaal, chan put ru naq sachso sa' eech'ool chan ru xningal ru li k'a'aq re ru xb'aanu li Qaawa' choq' qe, rik'in "qakolb'al chaq sa'

7 1a 1 Ne. 5:17–19.
b 1 Ne. 16:7.
c K'UTUL RAQAL:
Sumlaak.

2a 1 Ne. 16:7–8.
3a 1 Ne. 3:2–3.
6a 2 Ne. 4:10.
8a Alma 31:2;

Mois. 7:41.
10a Deut. 4:9;
1 Ne. 3:29; 4:3.
11a 1 Ne. 4.

ruq' laj Laban, jo' ajwi' naq kooru chixtawb'al li tz'iib'anb'il esil?

12 Relik chi yaal, ut chan put ru naq sache naq sa' eech'ool naq li Qaawa' naru chixb'aanunkil "chixjunil li k'a'aq re ru jo' chanru li rajom xch'ool, choq' reheb' li lalal xk'ajoleb' li winq, wi na'ux naq neke'xk'anjela ^bxpaab'aal chirix a'an? Jo'kan ut, tiikaqo chixpaab'ankil.

13 Wi ut taa'uxq naq tiiko chixpaab'ankil, taqeechani li "ch'och' li yeechi' inb'il; ut laa'ex teenaw sa' junaq kutan chalel naq taatz'aqloq ru li raatin li Qaawa' chirix lix ^bsachlijik Jerusalen; xb'aan naq chixjunil li k'a'aq re ru ki'aatinak wi' li Qaawa' chirix lix sachlijik Jerusalen tento taatz'aqloq ru.

14 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, lix Musiq' li Qaawa' sa' junpaat tixkanab' xyalb'al xq'e rik'ineb', xb'aan naq k'ehomaq reetal, "xe'xtz'eqtaanaheb' li profheet, ut laj ^bJeremias ke'xtz'ap sa' tz'alam. Ut ke'xsik' risinkil 'xyu'am lin yuwa', toj reetal naq ke'ralinasi chaq sa' li ch'och'.

15 Anajwan k'ehomaq reetal, ninye eere naq wi teksutq'iiq Jerusalen tex'oso'q ajwi' rochb'eeneb'. Anajwan ut, wi jo'kan nareek'a lee ch'ool, taqenqex sa' li ch'och', ut chijultiko'q eere li aatin ninye eere, naq wi nekexxik tex'oso'q ajwi'; xb'aan naq jo'kan

nikinrelaji lix Musiq' li Qaawa' naq tin'aatinaq.

16 Ut kik'ulman naq chirix naq laa'in, aj Nefi, kinye li aatin a'in reheb' li was, ke'chal xjosq'il wik'in. Ut kik'ulman naq ke'xk'e li ruq' sa' inb'een, xb'aan naq k'ehomaq reetal, numtajenaqeb' xjosq'il, ut "kine'xb'ak' chi k'aam, xb'aan naq ke'xsik' risinkil inyu'am, re tine'xkanab' raj chiru li yamyookil ch'och' re naq tink'uxe'q xb'aaneb' lix xulil k'iche'.

17 A'b'an kik'ulman naq kintijok chiru li Qaawa', ut kinye: At Qaawa', jo' chanru lin paab'aal li wan aawik'in, ma tinaakol taxaq sa' ruq'eb' li was; relik chi yaal, k'e taxaq inmetz'ew re "tint'up li bak'leb' a'in li b'ak'b'ilin wi'.

18 Ut kik'ulman naq chirix naq kinye li aatin a'in, k'ehomaq reetal, kik'ulman naq kihite' chaq li bak'leb' chiwuq' ut chiwoq, ut kinxaqli chiruheb' li was, ut kiwaatinaheb' wi'chik.

19 Ut kik'ulman naq ke'chal wi'chik xjosq'il wik'in, ut ke'xsik' xk'eeb'al li ruq' sa' inb'een; a'ut k'ehomaq reetal, jun reheb' lix "rab'in laj Ismael, relik chi yaal, ut jo'kan ajwi' lix na', ut jun reheb' li lalal laj Ismael, ke'tz'aaman chiruheb' li was, jo'kan naq ke'xq'unob'resi li raameb'; ut ke'xkanab' xyalb'al xq'e chirisinkil inyu'am.

12a 1 Ne. 17:50;

Alma 26:12.

b 1 Ne. 3:7; 15:11.

13a 1 Ne. 2:20.

K'UTUL RAQAL:

Yeechi' inb'il ch'och'.

b 2 Rey. 25:1–21;

2 Ne. 6:8; 25:10;

Omni 1:15;

Hel. 8:20–21.

14a Esek. 5:6;

1 Ne. 1:18–20; 2:13.

K'UTUL RAQAL:

Po'resink ch'oolej.

b Jer. 37:15–21.

c 1 Ne. 2:1.

16a 1 Ne. 18:11–15.

17a Alma 14:26–28.

19a 1 Ne. 16:7.

20 Kik'ulman ut naq ke'reek'a xrahileb' xch'ool, sa' xk'ab'a' lix maa'usilaleb', toj reetal naq ke'x-kub'si rib' chiwu, ut ke'xtz'aama chiwu naq tinkuyeb' xmaak rik'in li k'a'ru ke'xb'aanu chaq we.

21 Ut kik'ulman naq tikto "kin-kuyeb' xmaak rik'in chixjunil li xe'xb'aanu chaq, ut kin'elajin chiruheb' naq te'tijoj chiru li Qaawa' lix Dios re xpatz'b'al xkuyb'aleb' xmaak. Ut kik'ulman naq jo'kan ke'xb'aanu. Ut chirix naq ke'xchoy tijok chiru li Qaawa', kiqachap wi'chik qab'e re tooxik sa' xjajal lix muheb'aal t'ikr li qayuwa'.

22 Ut kik'ulman naq koowulak taq'a sa' lix muheb'aal t'ikr li qayuwa'. Ut chirix naq laa'in ut eb' li was ut chixjunil lix junkab'al laj Ismael koowulak taq'a sa' lix muheb'aal t'ikr lin yuwa', a'aneb' "ke'b'antioxink chiru li Qaawa' lix Dios; ut ke'xq'axtesi li ^bmayej ut li k'atb'il mayej chiru.

CH'OL 8

Laj Lehi naril jun k'utb'esinb'il matk' chirix li che' re li yu'am—Naxk'ux ru li che' ut naraj naq eb' lix junkab'al te'xb'aanu ajwi'—Naril jun li b'arb'ookil ch'iich', jun li b'e laatz' ut ka'ch'in ru, ut li q'ojoyinal choql li namutz'ob'resink reheb' li winq—Lix Sariah, laj Nefi, ut laj Sam neke'xyal

li ru li che', a'b'an laj Laman ut laj Lemuel ink'a' neke'raj xb'aanunkil. Wan na 600–592 chihab' ma nayo'la li Kristo.

Ut kik'ulman naq kiqach'utub' li k'iila paay chi iyaj li jar raqal wan, li jar paay chi iyaj nak'uxman, jo' ajwi' riyajil li jar paay chi ru che' wan.

2 Ut naq toj kikana lin yuwa' sa' li yamyookil ch'och', kik'ulman naq kooraatina, ut kixye: K'ehomaq reetal, "xinmatk'i jun li matk', malaj sa' jalan chik aatin, xwil jun li ^bmatk' li xk'utb'esiman chiwu.

3 Ut k'ehomaq reetal, rik'in li k'a'ru xwil, wan rajb'al naq taasaho'q inch'ool rik'in li Qaawa' xb'aan laj "Nefi ut jo'kan ajwi' xb'aan laj Sam; xb'aan naq wan rajb'al naq tink'oxla naq eb' a'an, jo' ajwi' naab'al li riyajileb', te'kole'q.

4 A'b'an k'ehomaq reetal at "Laman ut at Lemuel, ninxuwak chi numtajenaq eeb'aan laa'ex; xb'aan naq k'ehomaq reetal, anchal naq kiwil sa' lin matk' jun li yamyookil ch'och' q'ojoyin ru ut ra.

5 Ut kik'ulman naq kiwil jun winq, tiqto sa' jun "saqi b'aatal; ut a'an kichal ut kixaqli chiwu.

6 Ut kik'ulman naq kinraatina, ut kixye we naq tintaage.

7 Ut naq yookin chixtaaqaenkil kik'ulman naq kiwil wib' naq

21 a K'UTUL RAQAL:

Kuyuk maak.

22 a K'UTUL RAQAL:

B'antiox, b'antioxink.

b 1 Ne. 5:9.

8

2 a K'UTUL RAQAL:

Matk'; K'utb'esink,

k'utb'esinb'il na'leb'.

b 1 Ne. 10:17.

K'UTUL RAQAL:

K'utb'esinb'il matk'.

3 a 1 Ne. 8:14–18.

4 a 1 Ne. 8:35–36.

5 a JS—R 1:30–32.

wankin sa' jun li chaqi na'ajej q'oj-yin ru ut ra.

8 Ut chirix naq kinb'eeek chiru xnumik k'iila hoonal sa' q'ojyin, kin'ok chi tijok chiru li Qaawa' re naq "taaruxtaana wu, jo' chanru xk'ihal lix q'unil uxtaan.

9 Ut kik'ulman naq chirix naq kintijok chiru li Qaawa' kiwil jun nimla helhookil "ch'och'.

10 Ut kik'ulman naq kiwil jun "toon li che', atawaal wi' li ^bru choq' re xsahob'resinkil xch'ool junaq.

11 Ut kik'ulman naq kink'amok b'e ut kinyal li "ruuchinihom, ut kink'e reetal naq q'axal ki', chiru chixjunil li ak inyalom chaq. Relik chi yaal, ut kink'e reetal naq saq li ruuchinihom, naxq'ax chixjunil li ^bsaqilal li wilom chaq.

12 Ut naq kinyal li ruuchinihom, kixnujob'resi li waam rik'in "sahil ch'oolejil q'axal nim; jo'kan naq kin'ok ^bchirajb'al naq lin junkab'al te'okenq ajwi' chixyalb'al; xb'aan naq kinnaw naq q'axal "ataawaal w'ichik chiru chixjunil chik li ru che'.

13 Ut naq kinb'eresi li wilob'aal chinsutam, re naq maare tintaw ajwi' lin junkab'al, kiwil xha'il jun "nima', ut yoo chi nume'k, ut nach' wan rik'in li che' li yookin wi' chixyalb'al li ru.

14 Ut kin'ilok re xk'eeb'al reetal b'ar nachal chaq; ut moko najt ta kiwil lix yo'leb'aal; ut sa' lix yo'leb'aal kiwil lix Sariah lee na', ut laj Sam, ut laj Nefi; ut xaqxookeb' jo' chanchan naq ink'a' neke'xnav b'ar te'xik.

15 Ut kik'ulman naq kinb'oqeb' chi wuq'; ut kinye ajwi' reheb' chi kaw xyaab' inkux naq te'chalq wik'in, ut te'xyal ru li che', li q'axal atawaal w'ichik chiru chixjunil chik li ru che'.

16 Ut kik'ulman naq ke'chal wik'in ut ke'xyal ajwi' li ru che'.

17 Ut kik'ulman naq laa'in kiwaj naq laj Laman ut laj Lemuel te'chalq ut te'xk'ux raj ajwi' ru li che'; jo'kan ut, kinb'eresi li wilob'aal b'ar wan wi' xyo'leb'aal li nima', re naq maare te'wil.

18 Ut kik'ulman naq kiwileb', a'b'an "ink'a' ke'raj chalk wik'in, ut xyalb'al li ru li che'.

19 Ut kiwil jun li "b'arb'ookil ch'iich', ut jiljo chire xmaril li nima', ut nawulak sa' xtoon li che' li xaqxookin wi' chaq.

20 Ut kiwil ajwi' jun li "laatz' ut ka'ch'in ruhil b'e, li nanume' chixk'atq li b'arb'ookil ch'iich', toj nawulak ajwi' sa' xtoon li che' li xaqxookin wi' chaq; ut nanume' ajwi' chixk'atq lix tiklajik li yo'leb'aal ha', toj nawulak sa' jun li

8a K'UTUL RAQAL:

Uxtaan, uxtaanank.

9a Mat. 13:38.

10a Gen. 2:9;

Apok. 2:7; 22:2;

1 Ne. 11:4, 8–25.

K'UTUL RAQAL: Che'

re li yu'am.

b Alma 32:41–43.

11a Alma 5:34.

b 1 Ne. 11:8.

12a K'UTUL RAQAL: Sahil ch'oolejil.

b Alma 36:24.

c 1 Ne. 15:36.

13a 1 Ne. 12:16–18;

15:26–29.

18a 2 Ne. 5:20–25.

19a Sal. 2:9; Apok. 12:5;

jjs, Apok. 19:15;

1 Ne. 8:30; 11:25;

15:23–24.

20a Mat. 7:14;

2 Ne. 31:17–20.

nimla helhookil ^bch'och', jo' chan-
chan tana' jun ruchich'och'.

21 Ut ke'wil k'iila ch'uut chi te-
namit maak'a' rajlankileb', naab'a-
leb' li yookeb' wi' chixtiikisinkil
rib' chi ub'ej, re te'xtaw li "b'e li
nawulak sa' xtoon li che' li xaq-
xookin wi' chaq.

22 Ut kik'ulman naq ke'k'amok
chaq b'e, ut ke'tikla sa' li b'e li na-
xik sa' xtoon li che'.

23 Ut kik'ulman naq kitaqe'
chaq jun q'ojyinal "choql; relik
chi yaal, jun li q'ojyinal choql li
q'axal nim, jo'kan naq eb' li ke'x-
tikib' chaq li b'e ke'xkanab' lix b'e-
heb', jo'kan naq ke'xjalb'ehi rib', ut
ke'sach.

24 Ut kik'ulman naq kink'e reetal
jalaneb' chik li yookeb' chixtiiki-
sinkil rib' chi ub'ej, ut kole'xchap
ru'uj li b'arb'ookil ch'iich'; ut ke'x-
tiikisi rib' chi ub'ej chiru li q'ojy-
inal choql, chi chapchookeb' chiru
li b'arb'ookil ch'iich', toj reetal
ke'k'ulun ut ke'xyal li "ru li che'.

25 Ut chirix naq ke'xyal li ru
li che', ke'xb'eresi li rilob'aal
chixsutameb' jo' chanchan naq
"te'xutaanaq.

26 Ut laa'in ajwi' kinb'eresi li wi-
lob'aal chinsutam, ut kink'e reetal,
chixjunpak'alil lix ha'il li nima',
jun "kab'l li nim ut paapo xsa', ut
xaqxo jo' raj sa' iq', chi taqenaq sa'
xb'een li ch'och'.

27 Ut nujenaq rik'in poyanam,
li tiix jo' ajwi' li saaj, li winq jo'
ajwi' li ixq; ut lix tiqb'aleb' q'a-
xal chaq'al ru; ut "yookeb' chi-
reetz'unkil ut chixk'utb'aleb' chi
ru'uj ruq' li ani ke'k'ulun b'ar
wan wi' li ru che' ut yookeb'
chixyalb'al.

28 Ut chirix naq "ke'xyal li ru
che' ^bke'xutaanak, sa' xk'ab'a'eb'
li yookeb' chi eetz'unk reheb'; ut
"ke'xjalb'ehi rib' sa'eb' li b'e ink'a'
us xk'amb'al, ut ke'sach.

29 Ut anajwan laa'in, aj Nefi, in-
k'a' ninye "chixjunil li raatin lin
yuwa'.

30 A'b'anan re xk'osb'al ru li
nintz'iib'a, k'ehomaq reetal,
a'an kirileb' chik li k'iila tena-
mit yookeb' chixtiikisinkil rib'
chi ub'ej, ut kole'xchap ru'uj li
"b'arb'ookil ch'iich', ut ke'xtii-
kisi rib' chi ub'ej sa' b'e, junelik
chapchookeb' chi kaw chiru li
b'arb'ookil ch'iich', toj reetal naq ko-
le'xkut rib' chi ch'och' ut ke'xyal li
ru li che'.

31 Ut kiril ajwi' chik li "k'iila te-
namit yookeb' chaq chi k'achlenk
re te'wulaq sa' li kab'l a'an li nim
ut paapo xsa'.

32 Ut kik'ulman naq naab'al
ke'ok chi ha' sa' xchamal li "yo-
leb'aal ha'; ut naab'al ke'sach chiru
a'an, yookeb' chi b'EEK chiru li ja-
lanil b'e.

20b Mat. 13:38.

21a K'UTUL RAQAL: B'e.

23a 1 Ne. 12:17; 15:24.

24a 1 Ne. 8:10–12.

25a Rom. 1:16;

2 Tim. 1:8;

Alma 46:21;

Morm. 8:38.

26a 1 Ne. 11:35–36; 12:18.

27a K'UTUL RAQAL:

Q'etq'etil.

28a 2 Pe. 2:19–22.

b Mar. 4:14–20; 8:38;

Luk. 8:11–15;

Jwan 12:42–43.

c K'UTUL RAQAL:

Q'etok paab'ank.

29a 1 Ne. 1:16–17.

30a 1 Ne. 15:23–24.

31a Mat. 7:13.

32a 1 Ne. 15:26–29.

33 Ut nim xk'ihaleb' li tenamit li ke'ok sa' li jalanil kab'l a'an. Ut chirix naq ke'ok sa' li kab'l a'an, kine'xk'ut chi ru'uj ruq' re "weetz'unkil laa'in ut eb' li yookeb' ajwi' chixyalb'al li ru che'; a'b'anan ink'a' kiquak'eheb' reetal.

34 A'an a'in li raatin lin yuwa': Xb'aan naq li jo' k'ihal "ke'xk'eheb' reetal, ke'xjalb'ehi rib'.

35 Ut laj "Laman ut laj Lemuel ink'a' ke'xyal li ru che', chan lin yuwa'.

36 Ut kik'ulman, chirix naq lin yuwa' kixye chixjunil li aatin re lix matk', malaj li k'a'ru xk'utb'e-siik chiru, li q'axal naab'al, kixye qe, sa' xk'ab'a' li na'leb' a'in li kiril sa' li k'utb'esinb'il matk', q'axal kixuwak xb'aaneb' laj Laman ut laj Lemuel; relik chi yaal, kixuwak maare anchal te'tz'eqeq' chaq chiru li Qaawa'.

37 Ut kixtz'aama chiruheb' rik'in x'anchalil xch'ool jun li chaab'il "yuwa'b'ej, naq te'rab'i li raatin, re naq maare li Qaawa' taaruxtaanaheb' ru, ut ink'a' tixtz'eqeb'; relik chi yaal, lin yuwa' kijultikank chiruheb'.

38 Ut chirix naq kijultikank chiruheb', ut kiraatinaheb' ajwi' jo' profeet chirix k'iila k'a'aq re ru, kixye reheb' naq che'xpaab' lix taqlahom li Qaawa', ut kixkanab' raatinankileb'.

CH'OL 9

Laj Nefi naxtz'iib'a wiib' paay chi esil—Li junjung kik'eeman choq' xk'ab'a' eb' lix perel ch'iich' laj Nefi —Sa'eb' li perel ch'iich' li ninq ru wan resil li tenamit; li kok' ru ka'ajwi' na'aatinak chirix li k'a'aq re ru wan xloq'al. Wan na 600–592 chihab' ma nayo'la li Kristo.

Ut chixjunil li k'a'aq re ru a'in kiril lin yuwa', ut kirab'i, ut kixye naq toj yoo chi wank sa' jun li muheb'aal t'ikr, sa' li "ru taq'a Lemuel, jo' ajwi' naab'al chik xkomon li k'a'aq re ru, li ink'a' naru xtz'iib'ankil chiruheb' li perel ch'iich' a'in.

2 Anajwan ut, jo' xin'aatinak chirixeb' li perel ch'iich' a'in, k'ehomaq reetal, moko a'aneb' ta li perel ch'iich' nink'e wi' chi tz'aqal li esil chirix lin tenamit; xb'aan naq eb' li "perel ch'iich' nink'e wi' chi tz'aqal li esil chirix lin tenamit, a'an Nefi kink'e choq' xk'ab'a'; jo' kan naq a'aneb' lix perel ch'iich' laj Nefi nayeeman reheb', jo' chanru ink'ab'a' laa'in; ut eb' li perel ch'iich' a'in, a'aneb' ajwi' lix perel ch'iich' laj Nefi nayeeman reheb'.

3 A'ut kink'ul jun lix taqlahom li Qaawa' naq tinyiib'eb' li perel ch'iich' a'in, re jun li chaab'il "ajom re taawanq jun li esil tz'iib'انب'il

33a K'UTUL RAQAL:
Rahob'tesiik xb'aan
xpaab'aal.

34a Exo. 23:2.

35a 1 Ne. 8:17–18;

2 Ne. 5:19–24.

37a K'UTUL RAQAL:
Junkab'al; Na'b'ej
yuwa'b'ej.

9 1a 1 Ne. 2:4–6, 8, 14–15;
16:6.

2a 1 Ne. 19:2, 4;

Jak. 3:13–14;

R laj M 1:2–11;

Tz. ut S. 10:38–40.

K'UTUL RAQAL: Perel
ch'iich'.

3a Tz. ut S. 3:19.

chirix lix ^bk'anjel lin tenamit sa' li paab'aal.

4 Chiruheb' li jun ch'ol chik chi perel ch'iich' taatz'iib'amanq jun esil chirix li rawa'b'ejileb' li rey, ut eb' li pleet ut li wech'ok-ib' re lin tenamit; jo'kan naq eb' li perel ch'iich' a'in wankeb' choq' re xk'ihal li k'anjel sa' li paab'aal; ut li "jun ch'ol chik chi perel ch'iich' wankeb' choq' re xk'ihal li rawa'b'ejileb' li rey ut eb' li pleet ut li wech'ok-ib' re lin tenamit.

5 Jo'kan ut, li Qaawa' kinixtaqla chixyiib'ankileb' li perel ch'iich' a'in choq' re jun lix "chaab'il ajom a'an, jun ajom li moko nawb'il ta inb'aan.

6 A'b'anan li Qaawa' "naxnaw chixjunil li k'aaq re ru chalen chaq sa' xtiklajik; jo'kan ut, a'an naxkawresi jun li b'e re taa'uxmanq chixjunil lix k'anjel sa' xyanqeb' li ralal xk'ajoleb' li winq; xb'aan naq k'ehomaq reetal, a'an wan chixjunil lix ^bwankilal re xtz'aqob' resin kil ru chixjunil li raatin. Ut jo'kan wan. Amen.

CH'OL 10

Laj Lehi naxye naq te'k'ame'q laj Judio chi preexil xb'aaneb' laj Babilonia—Naxye naq taak'ulunq jun li Mesias

sa' xyanqeb' laj Judio, aj Kolonel ut aj Tojol-ix—Naxye ajwi' naq taak'ulunq li taakub'sinq xha' lix Karneer li Dios—Laj Lehi naxye resil lix kamik ut lix waklijik chi yo'yo li Mesias—Naxjuntaq'eeta lix jek'inkil ut lix ch'utub'ankil laj Israel rik'in jun xtoonali che' olivo—Laj Nefi na'aatinak chirix li Ralal li Dios, chirix li maatan re li Santil Musiq'ej, ut chirix naq aajel ru li tiikilal. Wan na 600–592 chihab' ma nayo'la li Kristo.

Ut anajwan laa'in, aj Nefi, nin'ok wi'chik chixk'eeb'al chiruheb' li "perel ch'iich' a'in resil lin b'aanuhom, ut lin awa'b'ejil ut lin k'anjel sa' li paab'aal; jo'kan ut, re xtikib'ankil wi'chik li esil nink'e, tento tin'aatinaq ka'ch'inaq chirix li k'aaq re ru re lin yuwa', ut reheb' ajwi' li was.

2 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, kik'ulman chirix naq lin yuwa' kixk'e xraqik xyeeb'al li aatin sa' lix "matk', ut xtz'aamankil ajwi' chiruheb' naq yalb'ilaqeb' tz'aqal xq'e, kiraatinaheb' chirixeb' laj Judio—

3 Naq chirix naq te'sachmanq, relik chi yaal, anchal lix nimal ru tenamit a'an "Jerusalen, ut naab'al ^bk'amb'ilaqeb' chi preexil 'Babilonia, jo' chanru li kutan k'oxlanb'il

3b 1 Ne. 6:3.
4a Jak. 1:2–4;
R laj M 1:10.
5a 1 Ne. 19:3;
R laj M 1:7;
Alma 37:2, 12, 14.
6a 2 Ne. 9:20;
Tz. ut S. 38:2;

Mois. 1:6, 35.
K'UTUL RAQAL:
Chixjunil naxnaw.
b Mat. 28:18.
10 1a 1 Ne. 9:1–5; 19:1–6;
Jak. 1:1–4.
2a 1 Ne. 8.
3a Ester 2:6; 2 Ne. 6:8;

Hel. 8:20–21.
b 2 Ne. 25:10.
K'UTUL RAQAL:
Tusleb'aal Chihab'—587 chihab' rub'elaj li Kristo.
c Esek. 24:2; 1 Ne. 1:13;
Omni 1:15.

xb'aan li Qaawa', ^dte'sutq'iiq wi'-chik, relik chi yaal, te'sutq'isiiq wi'chik chaq chi preexil; ut chirix naq te'sutq'isiiq chaq chi preexil, te'reechani wi'chik lix ch'och'il li reechanihomeb'.

4 Relik chi yaal, naq ^awaqib' cient chihab' relik chaq lin yuwa' Jerusalen, jun ^bprofeet li Qaawa' Dios tixwaklesi sa' xyanqeb' laj Judio— a'anaq jun li ^cMesias, malaj sa' jallan chik aatin, jun aj Kolol re li ruchich'och'.

5 Ut ki'aatinak ajwi' chirixeb' li profheet, jo' xk'ihal rajlankileb' li ^axe'ch'olob'ank re xyaalal li k'a'aaq re ru a'in, chirix li Mesias a'in li ki'aatinak wi', malaj a'an laj Tojol rix li ruchich'och'.

6 Jo'kan ut, chixjunileb' li winq wankeb' chaq chi sachenaq ut chi ^at'anaq, ut jo'kan raj te'wanq chi junajwa wi ta ink'a' te'xkanab' rib' chiru laj Tojol-ix a'in.

7 Ut ki'aatinak ajwi' chirix jun li ^aprofeet li taak'ulunq xb'een wa chiru li Mesias, re tixkawresi xb'e li Qaawa'—

8 Relik chi yaal, a'an taaxik ut tixjap ajwi' re sa' li yamyookil ch'och': ^aKawresihomaq lix b'e li Qaawa', ut tiikob'resihomaq ru li ruq' xb'e; xb'aan naq xaqxosa' eeyanq jun li moko nawb'il ta

ru eeb'aan; ut q'axal kaw wi'chik xmetz'ew chiwu laa'in, moko k'u-lub'ejin ta chixhitb'al lix tz'apb'al lix xab'. Ut naab'al ki'aatinak lin yuwa' chirix li na'leb' a'in.

9 Ut lin yuwa' kixye naq a'an taa-kub'sinq ha' aran ^aBetabara, chi xjunpak'alil li Jordan; ut kixye ajwi' naq ^btaakub'sinq ha' rik'in ha'; naq tixkub'si ajwi' xha' li Mesias rik'in ha'.

10 Ut chirix naq akaq xkub'si xha' li Mesias rik'in ha', tixk'e reetal ut tixch'olob' xyaalal naq xkub'sihom xha' lix ^aKarneer li Dios, li taa'ising re lix maak li ruchich'och'.

11 Kik'ulman ut chirix naq lin yuwa' kixye li aatin a'in, kiraa-tinaheb' li was chirix li evangelio li taajultikamanq sa' xyanqeb' laj Judio, ut jo'kan ajwi' chirix lix ^alajikeb' laj Judio chi ^bmaak'a'aqeb' xpaab'aal. Ut chirix naq akaq ^cxe'xkamsi li Mesias li taak'ulunq, ut chirix naq ak xkamsiik, ^dtaawakliiq chaq sa' xyanqeb' li kamenaq, ut tixk'utb'esi rib', rik'in li ^eSantil Musiq'ej, chiruheb' laj Gentil.

12 Relik chi yaal, naab'al ajwi' ki'aatinak lin yuwa' chirixeb' laj Gentil, ut jo'kan ajwi' chirix lix junkab'al laj Israel, naq

3d Jer. 29:10; 2 Ne. 6:8–9.

4a 1 Ne. 19:8;

2 Ne. 25:19;

3 Ne. 1:1.

b 1 Ne. 22:20–21.

c K'UTUL RAQAL:
Mesias.

5a Jak. 7:11; Mos. 13:33;

Hel. 8:19–24;

3 Ne. 20:23–24.

6a K'UTUL RAQAL:

Xt'anik laj Adan ut li xEva.

7a 1 Ne. 11:27;

2 Ne. 31:4.

8a Isa. 40:3; Mat. 3:1–3.

9a Jwan 1:28.

b K'UTUL RAQAL: Jwan
aj Kub'sihom Ha'.

10a K'UTUL RAQAL:

Xkarneer li Dios.

11a Jak. 4:14–18.

b Morm. 5:14.

c K'UTUL RAQAL:
Jesukristo; K'ehok
chiru krus.

d K'UTUL RAQAL:
Wakliik chi yo'yo.

e K'UTUL RAQAL:
Santil Musiq'ej.

te'juntaq'eetaaq rik'in jun "xtoon-
nal li che' olivo, naq te'toqe'q li
ruq' ut ^bte'jek'iiq chiru chixjunil
lix xb'een li ruchich'och'.

13 Jo'kan ut, kixye naq tento
taa'uxq naq taak'ame'q qab'e sa'
junajil sa' li "ch'och' li yeechi'in-
b'il, choq' re xtz'aqob'resinkil ru
li raatin li Qaawa', naq jek'inb'i-
laqo chiru chixjunil lix b'een li
ruchich'och'.

14 Ut chirix naq te'jek'iiq lix
junkab'al laj Israel "te'ch'utub'aaq
wi'chik; malaj ut naq ak xe'xk'ul
laj ^bGentil lix tz'aqalil li Evan-
gelio, li tz'aqal ruq' lix 'toonali
li che' olivo, malaj eb' li rela' lix
junkab'al laj Israel, te'letze'q wi-
chik sa' xtoonali, malaj te'k'a-
me'q chixnawb'al chirix li tz'aqal
Mesias, a'an lix Qaawa'eb' ut laj
Tojol rixeb'.

15 Ut jo'ka'in li raatin lin yu-
wa' naq kich'olob'ank jo' profet
ut k'iaatinak chiruheb' li was, ut
jo'kan ajwi' naab'al chik li k'a'
re ru li ink'a' tintz'iib'a sa' li hu
a'in; xb'aan naq xintz'iib'a jo' k'i-
hal ki'ajman chiwu sa' lin "hu
jun chik.

16 Ut chixjunil li k'a'aaq re ru a'in,
li xin'aatinak wi', kib'aanuman

naq toj yoo chi wank lin yuwa'
sa' jun muheb'aal t'ikr, sa' li ru
taq'a Lemuel.

17 Ut kik'ulman chirix naq laa'in,
aj Nefi, ak wab'ihom chixjunil li
"raatin lin yuwa', chirix li k'a'aaq
re ru kiril chaq sa' li ^bk'utb'esin-
b'il matk', ut jo'kan ajwi' li k'a'aaq
re ru kixye rik'in xwankil li San-
til Musiq'ej, ut li wankilal a'an
kixk'ul rik'in xpaab'ankil li Ralal
li Dios—ut li Ralal li Dios a'an li
'Mesias li taak'ulunq—laa'in, aj
Nefi, kiwaj ajwi' naq tinwil, ut tin-
wab'i, ut tinnaw chirix li k'a'aaq re
ru a'in, rik'in lix wankil li Santil
Musi'q'ej, a'an li "maatan naxk'e
li Dios reheb' chixjunil li "neke'-
sik'ok re chi yalb'ileb' xq'e, jo' sa'
'najter kutan jo' sa' li kutan naq
tixk'utb'esi wi' rib' chiruheb' li
ralal xk'ajoleb' li winq.

18 Xb'aan naq a'an "juntaq'eet
ewer, anajwan, ut chi junelik; ut
li b'e kawresinb'il choq' reheb'
chixjunil li winq chalen chaq
sa' xk'ojlajik li ruchich'och', wi
taa'uxq naq te'xjal xk'a'uxl ut te'-
chalq rik'in.

19 Xb'aan naq ani nasik'ok
chi yalb'il xq'e, taatawoq; ut
lix "muqmuukil na'leb' li Dios

12a Gen. 49:22–26;

1 Ne. 15:12;

2 Ne. 3:4–5;

Jak. 5: 6:1–7.

K'UTUL RAQAL:

Olivo, che'; Awimq

re li Qaawa'.

b 1 Ne. 22:3–8.

K'UTUL RAQAL:

Israel—Lix jek'inkil

Israel.

13a 1 Ne. 2:20.

K'UTUL RAQAL:

Yeechi'imb'il ch'och'.

14a K'UTUL RAQAL:

Israel—Lix
ch'utub'ankil Israel.

b 1 Ne. 13:42;

Tz. ut S. 14:10.

c Jak. 5:8, 52, 54, 60, 68.

15a 1 Ne. 1:16–17.

17a Enos 1:3;

Alma 36:17.

b 1 Ne. 8:2.

c K'UTUL RAQAL:

Mesias.

d K'UTUL RAQAL:

Santil Musiq'ej.

e Moro. 10:4–5, 7, 19.

f Tz. ut S. 20:26.

18a Heb. 13:8;

Morm. 9:9;

Tz. ut S. 20:12.

K'UTUL RAQAL: Dios,

Roxichal li Dios.

19a K'UTUL RAQAL:

Xmuqmuukil na'leb'

li Dios.

taateeliiq chiruheb' rik'in lix wan-kil li ^bSantil Musiq'ej, jo' sa' li kutan a'in jo' sa' najter kutan, ut jo' sa' najter kutan jo' sa' li kutan toj taachalq; jo'kan ut, lix 'b'e li Qaa-wa' wan sa' junaj chi xsutam li wan chi junelik.

20 Jo'kan ut, chijultiko'q aawe, at winq, rik'in chixjunil laa b'aanuhom tatk'ame'q chaq sa' ^araqb'a-aatin.

21 Jo'kan ut, wi xasik' xb'aanunkil li maa'usilal chiru xkutankil lix ^ayalb'al aawix, rik'in a'an nakattawe' chi ^btz'aj aawu chiru lix raqleb'aal aatin li Dios; ut maa-k'a' k'a'ru tz'aj naru nawan rik'in li Dios, jo'kan naq tento tattz'e-qe'q chi junelik.

22 Ut li Santil Musiq'ej nak'ehok wankilal re naq tinye li na'leb' a'in, ut ink'a' tinram xyaalal.

CH'OL 11

Laj Nefi naril lix Musiq' li Qaawa', ut nak'ute' chiru sa' k'utb'esinb'il matk' li che' re li yu'am—Naril lix na' li Ralal li Dios, ut nextzol li naxkub'si rib' li Dios chixb'aanunkil—Naril lix kub'ik xha', lix k'anjel, ut lix kamik lix Karneer li Dios chiru krus—Naril ajwi' lix b'oqb'aleb' ut lix

k'anjeleb' li kab'laju chi apostol re li Karneer. Wan na 600–592 chihab' ma nayo'la li Kristo.

XB'AAN naq kik'ulman chirix naq kiwaj xnawb'al li k'a'aq re ru kiril lin yuwa', ut kinpaab' naq li Qaa-wa' naru tixk'e chinnaweb', naq k'ojk'ookin chi "k'oxlank sa' lin ch'ool, ^bkinxoke' chaq sa' lix Musiq' li Qaawa', relik chi yaal, toj sa' xb'een jun li 'tzuul q'axal najt xteram, li maajun wa wilom chaq, ut maajun wa ink'ehom chaq li woq sa' xb'een.

2 Ut li Musiq'ej kixye we: K'e reetal, k'a'ru nakawaj?

3 Ut kinye: Nawaj rilb'al li k'a'aq re ru ^akiril lin yuwa'.

4 Ut li Musiq'ej kixye we: Ma nakapaab' naq laa yuwa' kiril lix ^atoonali che' li x'aatinak wi'?

5 Ut laa'in kinye: Yaal, laa'at nakanaw naq ^aninpaab' chixjunil li raatin lin yuwa'.

6 Ut naq ak kinye li aatin a'in, li Musiq'ej kixjap re chi kaw xyaab' xkux, kixye: Hosanna re li Qaa-wa', li Dios q'axal taqenaq, xb'aan naq a'an wan choq' Dios sa' xb'een chixjunil li ^aruchich'och', relik chi yaal, sa' xb'een ajwi' chixjunil. Ut osob'tesinb'ilat, at Nefi, xb'aan naq ^bnakapaab' li Ralal li Dios q'axal

19 *b* K'UTUL RAQAL:
Santil Musiq'ej.

c Alma 7:20;
Tz. ut S. 3:2; 35:1.

20 *a* Ekl. 12:14; 2 Ne. 9:46.
K'UTUL RAQAL:
Raqb'a-aatin sa'
roso'jik.

21 *a* Alma 34:32–35.
b 1 Kor. 6:9–10;

3 Ne. 27:19;
Tz. ut S. 76:50–62;
Mois. 6:57.

11 *1 a* Tz. ut S. 76:19.
K'UTUL RAQAL:
K'oxlank sa' ch'ooolej.
b 2 Kor. 12:1–4;
Apok. 21:10;
2 Ne. 4:25; Mois. 1:1.
c Deut. 10:1; Eter 3:1.

3 *a* 1 Ne. 8:2–34.
4 *a* 1 Ne. 8:10–12;
15:21–22.

5 *a* 1 Ne. 2:16.

6 *a* Exo. 9:29; 2 Ne. 29:7;
3 Ne. 11:14;
Mois. 6:44.

b K'UTUL RAQAL:
Paab'ank,
xpaab'ankil.

taqenaq; jo'kan ut, laa'at taawil li k'a'aq re ru xawaj.

7 Ut k'e reetal, li na'leb' a'in taa-k'ehe'q aawe choq' "eetalil, naq chirix naq xawil lix toonal li che' li x'uuchin wi' li ru che' kixyal laa yuwa', taawil ajwi' jun li winq chi kub'eek chaq sa' choxa, ut taak'e reetal li winq a'an, ut chirix naq xak'e reetal, ^btaach'olob' xyaalal naq a'an li Ralal li Dios.

8 Ut kik'ulman naq li Musiq'ej kixye we: Chat-iloq! Ut kin'ilok, ut kink'e reetal jun toon li che'; ut chanchan ajwi' lix "toonali che' kiril lin yuwa', ut lix ch'ina-usal q'axal nim wi'chik, relik chi yaal, naxq'ax chixjunil li ch'ina-usal, ut lix ^bsaqalil naxq'ax xsaqal li apusimb'il saqb'ach.

9 Ut kik'ulman chirix naq kiwil lix toonal li che', kinye re li Musiq'ej: Nink'e reetal naq xak'ut chiwu lix toonal li che' li "nim wi'chik xloq'al sa' xb'een chixjunil chik.

10 Ut a'an kixye we: K'a'ru nakawaj?

11 Ut laa'in kinye re: Xnawb'al lix "yaalalil a'an—xb'aan naq kin'aatinak rik'in jo' chanru na'aatinak junaq winq; xb'aan naq kink'e reetal naq wan jo' ^bxxaqalil junaq winq; a'b'anan ut, kinnaw naq a'an lix Musiq' li Qaawa', ut kinraatina jo' chanru naq junaq winq na'aatinak rik'in jalan chik.

12 Ut kik'ulman naq a'an kixye we: Chat-iloq! Ut kin'ilok chanchan naq tinwil raj a'an, ut ink'a' ajwi' kiwil, xb'aan naq xikenaq chik chiwu.

13 Ut kik'ulman naq kin'ilok, ut kink'e reetal li nimla tenamit Jerusalem, ut jo'kan ajwi' jalaneb' chik li tenamit. Ut kink'e reetal li tenamit Nazaret; ut sa' li tenamit "Nazaret kink'e reetal jun li ^btuq'ixq, ut a'an q'axal chaq'al ru ut saq xtib'el.

14 Ut kik'ulman naq kiwil chi "tehliik li choxa; ut jun li anjel kikub'e chaq ut kixaqli chiwu; ut kixye we: At Nefi, k'a'ru nakawil?

15 Ut kinye re: Jun li tuq'ixq, q'axal ch'ina-us ut chaq'al ru sa' xb'eeneb' chixjunil chik li tuq'ixq.

16 Ut a'an kixye we: Ma nakanaw li naxkub'si rib' li Dios chixb'aanunkil?

17 Ut kinye re: Ninnaw naq a'an naxraheb' li ralal xk'ajol; a'b'anan ink'a' ninnaw xyaalalil chixjunil li k'a'aq re ru.

18 Ut a'an kixye we: K'e reetal, li "tuq'ixq nakawil a'an lix ^bna' li Ralal li Dios, jo' chanru li tz'ejwalej.

19 Ut kik'ulman naq kiwil naq kik'ame' chaq a'an sa' li Musiq'ej; ut chirix naq k'amb'il chaq sa' li

7a K'UTUL RAQAL:
Eetalil.

b K'UTUL RAQAL:
Xk'utb'al xyaalal;
Xnawom qach'ool;
Yaal ch'olob'anb'il.

8a 1 Ne. 8:10.

b 1 Ne. 8:11.
9a 1 Ne. 11:22–25.
11a Gen. 40:8.
b Eter 3:15–16.
13a Mat. 2:23.
b Luk. 1:26–27;
Alma 7:10.

K'UTUL RAQAL:
Maria, xna' li Jesus.

14a Esek. 1:1;
1 Ne. 1:8.
18a Isa. 7:14;
Luk. 1:34–35.
b Mos. 3:8.

“Musiq’ej chiru jun k’amok, li anjel kinraatina, ut kixye: Chat-iloq!

20 Ut kin’ilok ut kink’e wi’chik reetal li tuq’ixq, q’alq’o sa’ ruq’ jun li “k’uula’al.

21 Ut li anjel kixye we: K’e reetal lix “Karneer li Dios, relik chi yaal, a’an ajwi’ li ^bRalal li Junelik “Yuwa’b’ej! Ma nakanaw xyaalalil lix “toonali che’ kiril laa yuwa’?

22 Ut laa’in kinchaq’ok chiru, ut kinye: Hehe’, a’an lix “rahom li Dios, li naxpuktesi rib’ sa’ xch’oolleb’ li ralal xk’ajoleb’ li winq; jo’kan ut, q’axal wi’chik atawaal sa’ xb’een chixjunil li k’a’aq re ru.

23 Ut kinraatina, ut kixye: Yaal, ut li q’axal “nasahob’resink ch’oolej.

24 Ut chirix naq kixye li aatin a’in, kixye we: Chat-iloq! Ut kin’ilok, ut kiwil li Ralal li Dios chi “xik sa’ xyanqeb’ li ralal xk’ajoleb’ li winq, ut ke’wil naab’al chixkutb’al rib’ chiroq, ut chixloq’oninkil.

25 Ut kik’ulman naq kiwil naq li “b’arb’ookil ch’iich’, li kiril chaq lin yuwa’, a’an li raatin li Dios, li nak’amok chaq sa’ lix yo’leb’aal li ^byo’yookil ha’, malaj sa’ ‘xtoonali che’ re li yu’am; ut li ha’ a’an reetalil lix rahom li Dios; ut

kink’e ajwi’ reetal naq lix toonal li che’ re li yu’am a’an reetalil lix rahom li Dios.

26 Ut li anjel kixye wi’chik we: Chat-iloq ut chak’e reetal li “naxkub’si rib’ li Dios chixb’aanunkil!

27 Ut kin’ilok ut “kink’e reetal laj Tojol rix li ruchich’och’, li ki’aatinak wi’ chaq lin yuwa’; ut kink’e ajwi’ reetal li ^bprofeet li taakawresinq re li b’e chiru. Ut lix Karneer li Dios xko’o ut ‘kikub’siik xha’ xb’aan; ut chirix naq kub’enaq xha’, kiwil chi tehliik li choxa, ut li Santil Musiq’ej chi kub’eek chaq sa’ choxa ut chi kanaak sa’ xb’een jo’ jun ^dmukuy.

28 Ut kink’e reetal naq a’an xko’o chi k’anjelak chiruheb’ li tenamit, rik’in “wankilal ut nimla loq’alil; ut ke’ch’utla li k’iila tenamit re rab’inkil; ut kink’e reetal naq eb’ a’an ke’risi chaq sa’ xyanqeb’.

29 Ut kink’e ajwi’ reetal “kab’laju chik li yookeb’ chixtaaqenkil. Ut kik’ulman naq ke’k’ame’ sa’ li Musiq’ej chiru chaq li wilob’aal, ut ink’a’ chik ke’wil.

30 Ut kik’ulman naq li anjel kinraatina wi’chik, ut kixye: Chat-iloq! Ut kin’ilok, ut kiwil chi

19a Mat. 1:20.

20a Luk. 2:16.

21a K’UTUL RAQAL:

Xkarneer li Dios.

b K’UTUL RAQAL:

Jesukristo.

c K’UTUL RAQAL: Dios, Roxichal li Dios—Li Dios Yuwa’b’ej.

d 1 Ne. 8:10;

Alma 5:62.

K’UTUL RAQAL: Che’ re li yu’am.

22a K’UTUL RAQAL:

Rahok.

23a K’UTUL RAQAL: Sahil

ch’oolejil.

24a Luk. 4:14–21.

25a 1 Ne. 8:19.

b K’UTUL RAQAL:

Yo’yookil ha’.

c Gen. 2:9;

Alma 32:40–41;

Mois. 4:28, 31.

26a 1 Ne. 11:16–33.

27a 2 Ne. 25:13.

b Mat. 11:10;

1 Ne. 10:7–10;

2 Ne. 31:4.

c K’UTUL RAQAL:

Kub’iha’, kub’sink ha’.

d K’UTUL RAQAL:

Mukuy, reetalil li.

28a Tz. ut S. 138:25–26.

29a K’UTUL RAQAL:

Apostol.

tehliik wi'chik li choxa, ut kiwileb' li "anjel chi kub'eeek sa' xb'ee-neb' li ralal xk'ajoleb' li winq, ut ke'k'anjelak chiruheb'.

31 Ut a'an kinraatina wi'chik, ut kixye: Chat-iloq! Ut kin'ilok, ut kiwil lix Karneer li Dios chi xik sa' xyanqeb' li ralal xk'ajoleb' li winq. Ut kiwileb' jar ch'uut chi tenamit li yajeb', ut li tawasinb'ileb' rik'in li k'iila paay chi yajel, ut rik'ineb' "laj tza ut eb' li ^btz'aj aj musiq'ej; ut li anjel ki'aatinak ut kixk'ut chixjunil li k'a'aq re ru a'in chiwu. Ut eb' a'an "ke'k'irtesiik xb'aan lix wankilal lix Karneer li Dios; ut eb' laj tza ut eb' li tz'aj aj musiq'ej ke'isiik chaq.

32 Ut kik'ulman naq li anjel kinraatina wi'chik, ut kixye: Chat-iloq! Ut kin'ilok, kink'e reetal lix Karneer li Dios, naq kik'ame' xb'aaneb' li tenamit; relik chi yaal, li Ralal li Dios maajo'q'e na'oso' "kiraqe' aatin chirix xb'aan li ruchich'och'; ut laa'in kiwil ut ninch'olob' xyaalal.

33 Ut laa'in, aj Nefi, kiwil naq kitaqsiik chiru li "krus ut ^bkikamsiik sa' xk'ab'a' lix maak li ruchich'och'.

34 Ut chirix naq kikamsiik kiwileb' li jar ch'uut chi tenamit re li ruchich'och', naq ch'utch'uu-keb' chixpleetinkileb' lix apostol

li Karneer; xb'aan naq jo'kan ke'k'ab'a'iniik li kab'laju xb'aan lix anjel li Qaawa'.

35 Ut lix k'ihalil li tenamit re li ruchich'och' kiwan chi ch'utch'u; ut kink'e reetal naq wankeb' sa' jun li "kab'l nim ut paapo xsa', chanchan li kab'l kiril lin yuwa'. Ut lix anjel li Qaawa' kinraatina wi'chik, ut kixye: K'e reetal li ruchich'och' ut lix nimal xna'leb'; relik chi yaal, chak'e reetal naq lix junkab'al laj Israel xch'utub' rib' chixpleetinkileb' li kab'laju chi apostol re li Karneer.

36 Ut kik'ulman naq kiwil ut ninch'olob' xyaalal, naq li kab'l nim ut paapo xsa' a'an lix "q'et-q'etil li ruchich'och', ut kit'ane', ut q'axal nim lix t'anik. Ut lix anjel li Qaawa' kinraatina wi'chik, ut kixye: Jo'kanaq chaq lix sachlijikeb' chixjunil li tenamit, junkab'al, aatinob'aal, ut teepal, li te'pleeting reheb' li kab'laju chi apostol re li Karneer.

CH'OL 12

Laj Nefi naril sa' k'utb'esinb'il matk' li ch'och' li yeechi'imb'il; lix tiikilaleb', lix maa'usilaleb', ut lix t'anikeb' li wankeb' chi sa'; lix k'ulunik lix Karneer li Dios sa' xyanqeb'; chan ru naq

30 a K'UTUL RAQAL:
Anjel.

31 a Mar. 5:15–20;
Mos. 3:5–7.
K'UTUL RAQAL:
Aj tza.

b K'UTUL RAQAL:
Musiq'ej, xmusiq'—

Eb' li maa'us aj
musiq'ej.

c K'UTUL RAQAL:
K'irtesink.

32 a Mar. 15:17–20.
33 a Jwan 19:16–19;
Mos. 3:9–10;
3 Ne. 27:14.

K'UTUL RAQAL: Krus.

b K'UTUL RAQAL:
Xtojb'al rix li maak.

35 a 1 Ne. 8:26; 12:18.

36 a K'UTUL RAQAL:
Q'etq'etil.

eb' li Kab'laju chi Tzolom ut li Kab'-laju chi Apostol te'xraq aatin chirix Israel; ut lix yib'eetalileb' ut xtz'ajni-leb' li te'lajq chi maak'a'aqeb' xpaab'aal. Wan na 600-592 chihab' ma nayo'la li Kristo.

UT kik'ulman naq li anjel kixye we: Chat-iloq, ut chak'e reetal laa wiyajil, jo' ajwi' li riyajileb' laa was. Ut kin'ilok ut kink'e reetal li "ch'och' li yeechi'nb'il, ut kink'e reetaleb' li jar ch'uut chi tenamit, relik chi yaal, chanchan naq wan rajlankileb' jo' xk'ihal li samahib' chire li palaw.

2 Ut kik'ulman naq kiwileb' li jar ch'uut chi tenamit ch'utch'uukeb' chi pleetik, li jun ch'uut rik'in li jun chik; ut kink'e reetaleb' li "pleet, ut resileb' li pleet, ut li ninqi kamsink rik'in li yok'leb' ch'iich' sa' xyanq lin tenamit.

3 Ut kik'ulman naq kiwil chi nume'k k'iila tasal tenamit, chi wan li pleetik ut li wech'ok-ib' sa' li ch'och'; ut kiwileb' naab'al li xninqal tenamit, relik chi yaal, jo'kan naq ink'a' kink'eheb' sa' ajl.

4 Ut kik'ulman naq kiwil jun li "q'ojyinal^b choql sa' xb'een li ch'och' li yeechi'nb'il, ut kiwil xrepomeb' li kaaq, ut kiwab'ihab' li kaaq; ut eb' li hiik, ut li k'iila paay chi kawil eek'ank; ut kiwil li ch'och' ut li pek naq ke'jache'; ut

kiwileb' li ninqi tzuul chi uq'e'k chi jachinb'il; ut kiwileb' li helhookil na'ajej re li ruchich'och', naq ke'buq'uxo'; ut kiwil naab'al li ninqi tenamit naq 'ke'sub'e'; ut kiwileb' naab'al, naq ke'k'ate' rik'in xam; ut kiwil naab'al li ke'uq'e' chi ch'och', sa' xk'ab'a' li hiikank yoo chixsa'.

5 Ut kik'ulman chirix naq kiwil li k'a'aq re ru a'in, kiwil lix "b'ook li aak'ab', naq kinume' chaq sa' xb'een li ruchich'och'; ut k'ehomaq reetal, ke'wil jar ch'uut chi tenamit li ink'a' chaq ke't'ane' rik'in lix ninqal xuwajel raqb'a-aatin li Qaawa'.

6 Ut kiwil chi tehliik li choxa, ut lix "Karneer li Dios chi kub'eek chaq sa' choxa; ut kikub'e ut kixk'ut rib' chiruheb'.

7 Ut kiwil ajwi' ut ninch'olob' xyaalal naq li Santil Musiq'ej kit'ane' sa' xb'een "kab'laju chik, ut eb' a'an ke'k'ojob'aak xb'aan li Dios, ut ke'sik'e' ru.

8 Ut li anjel kinraatina, ut kixye: K'e reetaleb' li kab'laju chi tzolom re li Karneer, li sik'b'ileb' ru chi k'anjelak chiruheb' laa wiyajil.

9 Ut kixye we: Jultik aawe li "kab'laju chi apostol re li Karneer? K'e reetal, a'aneb' li^b te'raqoq aatin chirix lix kab'laju xteepal laj Israel; jo'kan ut, xb'aaneb' a'an naq taaraqe'q aatin chirixeb' li kab'laju

12 1a K'UTUL RAQAL:
Yeechi'nb'il ch'och'.
2a Enos 1:24;
Morm. 8:7-8.
K'UTUL RAQAL: Pleet.
4a 1 Ne. 19:10.

b Hel. 14:20-28.
c 3 Ne. 8:14.
5a 3 Ne. 8:20; 10:9.
6a 2 Ne. 26:1, 9;
3 Ne. 11:3-17.
7a 3 Ne. 12:1; 19:12-13.

9a Luk. 6:13.
b Mat. 19:28;
Tz. ut S. 29:12.
K'UTUL RAQAL:
Raqb'a-aatin sa'
roso'jik.

chi aj k'anjel re laa wiyajil; xb'aan naq laa'ex xkomonex lix junkab'al laj Israel.

10 Ut eb' li "kab'laju chi aj k'anjel a'in li nakawil te'raqoq aatin chirixeb' laa wiyajil. Ut, k'e reetal, tiikeb' xch'ool chi junelik; xb'aan naq sa' xk'ab'a' lix paab'aal chirix lix Karneer li Dios, saqob'resinb'il ru li ^braq'eb' sa' xkik'el a'an.

11 Ut li anjel kixye we: Chat-iloq! Ut kin'ilok, ut kiwil "oxib' tasal tenamit chi nume'k sa' tiikilal; ut ke'-saqob'resiik ru li raq'eb' chanchan ajwi' lix Karneer li Dios. Ut li anjel kixye we: Eb' a'in saqob'resinb'ileb' ru sa' lix kik'el li Karneer, sa' xk'ab'a' lix paab'aaleb' chirix.

12 Ut laa'in, aj Nefi, kiwileb' ajwi' naab'al sa' lix "kaa tasal tenamit li ke'nume' xyu'am sa' tiikilal.

13 Ut kik'ulman naq kiwileb' li jar teep chi tenamit re li ruchich'och' chi ch'utch'uukeb'.

14 Ut li anjel kixye we: K'e reetaleb' laa wiyajil, jo' ajwi' li riyajileb' laa was.

15 Ut kik'ulman naq kin'ilok, ut kink'e reetaleb' li xkomoneb' li wiyajil, li ch'utch'uukeb' sa' ninqi teep "chiru li riyajileb' li was; ut ch'utch'uukeb' chi pleetik.

16 Ut li anjel kinraatina, ut kixye: K'e reetal lix yo'leb'aal li "tz'ajnil ha' li kiril laa yuwa'; relik chi yaal, a'an li ^bnima' li ki'aatinak wi'; ut lix chamal a'an xchamal li 'xb'alb'a.

17 Ut li q'ojyinal "choql, a'an li aaleek xb'aan laj tza, li ^bnamutz'ob'resink re li ruheb' ut nakawob'resink re li raameb' li lalal xk'ajoleb' li winq, ut naxk'ameb' xb'e chiruheb' li 'nim ruhil b'e, re naq te'oso'q ut te'sachq.

18 Ut li "kab'l nim ut paapo xsa', li kiril laa yuwa', a'an lix jo'maajo'il ^bk'oxlahomeb' ut lix 'q'etq'etileb' li lalal xk'ajoleb' li winq. Ut jun li nimla xuwajel ^djul naxjacheb' ru; relik chi yaal, a'an li raatin lix "tiikal ru xna'leb' li Junelik Dios, ut li Mesias, a' lix Karneer li Dios, li naxch'olob' wi' xyaalal li Santil Musiq'ej, chalen chaq xtiklajik li ruchich'och' toj sa' li kutan a'in, ut chalen chaq sa' li kutan a'in toj chi junelik.

19 Ut naq yoo li anjel chixyeeb'al li aatin a'in, kink'e reetal ut kiwil naq li riyajileb' li was ke'pleetik rik'ineb' li wiyajil, jo' chanru li raatin li anjel; ut sa' xk'ab'a' lix q'etq'etileb' li wiyajil, ut li "aaleek xb'aan laj tza, kink'e reetal

10a 3 Ne. 27:27;
Morm. 3:18–19.

b Apok. 7:14;
Alma 5:21–27;
13:11–13;
3 Ne. 27:19–20.

11a 2 Ne. 26:9–10;
3 Ne. 27:30–32.

12a Alma 45:10–12;
Hel. 13:5, 9–10;
3 Ne. 27:32;

4 Ne. 1:14–27.

15a Morm. 6.

16a K'UTUL RAQAL: Tz'aj,
tz'ajnil.

b 1 Ne. 8:13; 15:26–29.

c K'UTUL RAQAL:
Xb'alb'a.

17a 1 Ne. 8:23; 15:24;
Tz. ut S. 10:20–32.

b K'UTUL RAQAL:
Q'etok paab'ank.

c Mat. 7:13–14.

18a 1 Ne. 8:26; 11:35–36.

b Jer. 7:24.

c K'UTUL RAQAL:
Q'etq'etil.

d Luk. 16:26;
1 Ne. 15:28–30.

e K'UTUL RAQAL: Tiik
ruhil na'leb'.

19a K'UTUL RAQAL:
Aaleek, aalenk.

naq li riyajileb' li was ^bke'numta chaq sa' xb'eeneb' li xkomoneb' li wiyajil.

20 Ut kik'ulman naq kink'e reetal, ut kiwil li xkomoneb' li riyajileb' li was naq ke'numta chaq sa' xb'een li wiyajil; ut eb' a'an xkohenb' chi k'iila teepal chiru lix b'een li ch'och'.

21 Ut ke'wil chi ch'utub'anb'il sa' xk'ihal ru teep; ut kiwileb' li "pleet ut resileb' li pleet sa' xyanqeb', ut rik'in li pleet ut resileb' li pleet kiwil chi nume'k k'iila talsal tenamit.

22 Ut li anjel kixye we: K'e reetal, eb' a'in "te'lajq chi maak'a'aqeb' xpaab'aal.

23 Ut kik'ulman naq kiwil, chirix naq ke'laj chi maak'a'eb' xpaab'aal, ke'ok choq' jun tenamit "q'ojyin ru, ut yib'eetal, ut ^btz'aj ru, nujenaqeb' rik'in ^cq'emal ut li k'iila paay chi tz'eqb'eetalil.

CH'OL 13

Laj Nefi naril sa' k'utb'esinb'il matk' lix iglees laj tza k'uub'anb'il sa' xyanqeb' laj Gentil, naq taatawmanq li ch'och' America ut te'taamq li tenamit aran, naq taasachq naab'al raqal li saqen ru ut loq' sa' li Santil hu, li q'etok paab'ank sa' xyanqeb'

laj Gentil li taa'uxq xb'aan a'an, naq taak'ojob'aaq wi'chik li evangelio, naq taak'utmanq li loq'laj hu sa' roso'jik li kutan, ut naq taawaklesiiq Sion. Wan na 600–592 chihab' ma nayo'la li Kristo.

Ut kik'ulman naq li anjel kinraatina, ut kixye: Chat-iloq! Ut kin'ilok, ut kiwil k'iila tenamit ut awa'b'eijhom.

2 Ut li anjel kixye we: K'a'ru nakawil? Ut kinye: nawil naab'al li tenamit ut awa'b'eijhom.

3 Ut kixye we: A'ineb' li tenamit ut li awa'b'eijhom reheb' laj Gentil.

4 Ut kik'ulman naq kiwil sa' xyanqeb' lix tenamiteb' laj "Gentil lix k'ojlajik jun li ^bnimla iglees.

5 Ut li anjel kixye we: K'e reetal lix k'ojlajik jun li iglees li q'axal tz'eqb'eetal sa' xb'eeneb' chixjunil chik li iglees, li "nakamsink reheb' laj santil paab'anel re li Dios; relik chi yaal, ut naxk'uub' li rahilal choq' reheb', ut naxb'ak'eb', ut naxk'e sa' xb'eeneb' jun li ^biiqleb' ch'iich', ut naxk'ameb' taq'a chi preexil.

6 Ut kik'ulman naq kiwil li "nimla tz'eqb'eetal iglees a'in; ut kiwil ^blaj tza naq a'an laj k'ojob'anel chaq re.

7 Ut kiwil li "oor, ut li plaat, ut

19b Jar. 1:10;
R laj M 1:1–2.

21a Morm. 8:8;
Moro. 1:2.
K'UTUL RAQAL: Pleet.

22a 1 Ne. 15:13;
2 Ne. 26:15.

23a 2 Ne. 26:33.

b 2 Ne. 5:20–25.
c K'UTUL RAQAL: Aj
q'em, q'emal.

13 4a K'UTUL RAQAL:
Gentil, eb' laj.
b 1 Ne. 13:26, 34;
14:3, 9–17.

5a Apok. 17:3–6;

1 Ne. 14:13.
b Jer. 28:10–14.
6a Tz. ut S. 88:94.
K'UTUL RAQAL:
Aj tza—Lix iglees
laj tza.
b 1 Ne. 22:22–23.
7a Morm. 8:36–38.

li lemtz' t'ikr, ut li kaqi t'ikr, ut li q'unal t'ikr b'aqb'il chi chaa-b'il, ut li k'iila paay chi aq'ej tertotxtz'aq, ut kiwil naab'al li ixq aj yumb'eet.

8 Ut li anjel kinraatina, ut kixye: K'e reetal li oor, ut li plaat, ut li lemtz' t'ikr, ut li kaqi t'ikr, ut li q'unal t'ikr chaab'il xb'aqb'al, ut li aq'ej tertotxtz'aq, ut li ixq aj yumb'eet, a'an li ^aratawom li nimla tz'eqb'eetal iglees a'in.

9 Ut jo'kan ajwi' re te'nimaaq ru xb'aan li ruchich'och' ^aneke'x-sacheb' laj santil paab'anel re li Dios, ut neke'xk'ameb' taq'a chi preexil.

10 Ut kik'ulman naq kin'ilok ut kiwil k'iila ha'; ut ke'xjacheb' ru laj Gentil rik'in li riyajileb' li was.

11 Ut kik'ulman naq li anjel kixye we: K'e reetal, lix josq'il li Dios wan sa' xb'eeneb' li riyajileb' laa was.

12 Ut kin'ilok ut kiwil jun li winq sa' xyanqeb' laj Gentil, li jachjo rik'ineb' li riyajileb' li was xb'aan li k'iila ha'; ut kiwil lix ^aMusiq' li Dios, naq kikub'e chaq ut kik'anjelak sa' xb'een li winq, ut a'an xko'o chiru li k'iila ha', toj rik'ineb' li riyajileb' li was, li wankeb' chaq sa' li yeechi'inb'il ch'och'.

13 Ut kik'ulman naq kink'e reetal lix Musiq' li Dios, naq kik'anjelak sa' xb'een jalaneb' chik chi

aj Gentil; ut ke'el chaq chi preexil, chiru li k'iila ha'.

14 Ut kik'ulman naq kiwil ^ak'iila ch'uut reheb' laj Gentil sa' xb'een li ^bch'och' li yeechi'inb'il; ut kink'e reetal lix josq'il li Dios, naq kiwan sa' xb'eeneb' li riyajileb' li was; ut ^cke'jek'iik chaq chiruheb' laj Gentil ut ke'sak'e'.

15 Ut kink'e reetal lix Musiq' li Qaawa', naq kiwan sa' xb'eeneb' laj Gentil, ut ke'usa ut ke'xk'ul li ^ach'och' choq' reechanihomeb'; ut kink'e reetal naq saqeb' xtib'el, ut q'axal chaq'aleb' ru ut ^bch'ina-useb', chanchaneb' lin tenamit naq maji' ^cneke'kamsiik.

16 Ut kik'ulman naq laa'in, aj Nefi, kink'e reetal naq eb' laj Gentil li ke'el chaq chi preexil ke'x-tuulanob'resi rib' chiru li Qaawa'; ut lix wankil li Qaawa' kiwan ^arik'ineb'.

17 Ut kiwil naq eb' laj Gentil sa' xna'il ch'och'eb' chaq ke'ch'utla sa' xb'eeneb' li ha', ut sa' xb'een ajwi' li ch'och', re xpleetinkileb'.

18 Ut kink'e reetal naq lix wankil li Dios kiwan rik'ineb', ut jo'kan ajwi' naq lix josq'il li Dios kiwan sa' xb'eeneb' chixjunil li ch'utch'uukeb' chaq chiruheb' chixpleetinkileb'.

19 Ut laa'in, aj Nefi, kink'e reetal naq eb' laj Gentil li ke'el chaq chi preexil ^ake'kole' chaq xb'aan lix

8a Apok. 18:10–24;
Morm. 8:35–38.

9a Apok. 13:4–7.

12a K'UTUL RAQAL:
Musiq'ank,
musiq'anb'il.

14a 2 Ne. 1:11;

Morm. 5:19–20.

b K'UTUL RAQAL:
Yeechi'inb'il ch'och'.

c 1 Ne. 22:7–8.

K'UTUL RAQAL:
Israel—Lix jek'inkil
Israel.

15a 2 Ne. 10:19.

b 2 Ne. 5:21.

c Morm. 6:17–22.

16a Tz. ut S. 101:80.

19a 2 Ne. 10:10–14;
3 Ne. 21:4;
Eter 2:12.

wankilal li Dios sa' ruq'eb' chixjunil chik li tenamit.

20 Ut kik'ulman naq laa'in, aj Nefi, kink'e reetal naq ke'usa sa' li ch'och'; ut kink'e reetal jun li "hu, ut k'amb'il sa' xyanqeb'.

21 Ut li anjel kixye we: Ma nakanaw xyaalalil li hu?

22 Ut laa'in kinye re: ink'a' ninnaw.

23 Ut a'an kixye: K'e reetal naq na'el chaq sa' xtz'uumal re jun aj Judio. Ut laa'in, aj Nefi, kink'e reetal, ut a'an kixye we: Li "hu li nakak'e reetal a'an jun ^btz'iib'amb'il esil reheb' laj 'Judio, wan wi' lix sumwank li Qaawa', li kixk'uub' choq' re lix junkab'al laj Israel; ut wan ajwi' chi sa' naab'al lix profeetil aatineb' li santil profeet; ut a'an jun li tz'iib'amb'il esil chanchan li k'aru tz'iib'amb'il li wan chiruheb' li ^dperel ch'iich' bronce, ka'ajwi' naq moko wan ta xk'ihal jo' aran; a'ut wan chi sa' lix sumwank li Qaawa', li kixk'uub' choq' re lix junkab'al laj Israel; jo'kan naq nim lix loq'al choq' reheb' laj Gentil.

24 Ut lix anjel li Qaawa' kixye we: Aawilom naq li hu na'el chaq sa' xtz'uumal re jun aj Judio, ut naq ki'el chaq sa' xtz'uumal re jun aj Judio, wan chi sa' lix tz'aqalil lix evangelio li Qaawa', li

neke'xch'olob' wi' xyaalal li kab'laju chi apostol; ut eb' a'an neke'xch'olob' xyaalal jo' chanru li yaal li wan rik'in lix Karneer li Dios.

25 Jo'kan ut, eb' li na'leb' a'in neke'chal chaq rik'ineb' laj 'Judio ut neke'xik sa' xtz'aqalil rik'ineb' laj ^bGentil, jo' chanru li yaal li wan rik'in li Dios.

26 Ut chirix naq neke'xik xb'aan li ruq'eb' li kab'laju chi apostol re li Karneer, chalen chaq eb' laj Judio toj ^arik'ineb' laj Gentil, nakawil lix k'ojlajik li ^bnimla tz'eqb'ee-talil 'iglees a'an, li q'axal tz'eqb'ee-tal wi'chik chiru chixjunileb' chik li iglees, xb'aan naq k'e reetal, ^dxe'risi chaq sa' lix evangelio li Karneer k'iila raqal li ^esaqen ru ut q'axal wan xloq'al; ut jo'kan ajwi' k'iila sumwank re li Qaawa' ke'risi chaq.

27 Ut chixjunil a'in ke'xb'aanu re naq te'xpo' ru lix tiikil b'e li Qaawa', re te'xmutz'ob'resi li ruheb' ut te'xkawob'resi li raameb' li ralaral xk'ajoleb' li winq.

28 Jo'kan ut, nakawil naq chirix naq xnume' li hu sa' ruq' li nimla tz'eqb'ee-tal iglees a'in, naq wan k'iila na'leb' saqen ru ut loq'eb' li isinb'ileb' chaq sa' li hu, a'an lix huhil lix Karneer li Dios.

29 Ut chirix naq isinb'ileb' chaq

20a 1 Ne. 14:23.

23a 1 Ne. 13:38;

2 Ne. 29:4–12.

b K'UTUL RAQAL:
Loq'laj hu (eb' li).

c 2 Ne. 3:12.

d 1 Ne. 5:10–13.

25a 2 Ne. 29:4–6;

Tz. ut S. 3:16.

K'UTUL RAQAL:

Judio, eb' laj Judio.

b K'UTUL RAQAL:

Gentil, eb' laj.

26a Mat. 21:43.

b 1 Ne. 13:4–6;

14:3, 9–17.

c K'UTUL RAQAL:

Q'etok paab'ank—Li

q'etok paab'ank
sa' lix Igleeseb' laj
kristiano najter.

d Morm. 8:33;

Mois. 1:41.

e 1 Ne. 14:20–26;

R. li P. 1:8.

li na'leb' a'in saqen ru ut loq', naxik rik'ineb' chixjunil lix tenamiteb' laj Gentil; ut chirix naq xikenaq rik'ineb' chixjunil lix tenamiteb' laj Gentil, relik chi yaal, toj chixjunpak'alil li k'iila ha' li kawil, rik'ineb' laj Gentil li ke'el chaq chi preexil, nakawil—xb'aan li k'iila na'leb' saqen ru ut loq' li isinb'ileb' chaq sa' li hu, li saqen chaq ru chiru lix k'a'uxleb' li ralal xk'ajoleb' li winq, jo' chanru lix saqenkil ru li wan rik'in lix Karneer li Dios—sa' xk'ab'a' li na'leb' a'in li isinb'il chaq sa' lix evangelio li Karneer, q'axal k'iheb' li neke'tichk'ok, relik chi yaal, toj reetal naq laj Satanas naxkul nimla wankilal sa' xb'eeneb'.

30 A'b'anan, nakak'e reetal naq eb' laj Gentil li elenaqeb' chaq chi preexil, ut taqsinb'ileb' chaq xb'aan lix wankil li Dios sa' xb'eeneb' chixjunil chik li tenamit, sa' xb'een li ch'och' li sik'b'il ru chiru chixjunil chik li ch'och', a'an li ch'och' ki'ok wi' sa' sumwank li Qaawa' Dios rik'in laa yuwa' naq li riyajil te'xkul choq' "xch'och'il li reechanihomeb'; jo'kan ut, nakawil naq li Qaawa' Dios ink'a' tixkanab'eb' laj Gentil chixsachb'al chi jun waakaj li b'jun jachal laa wiyajil li junajinb'il sa' xyanqeb' laa was.

31 Chi moko tixkanab'eb' laj Gentil "chixsachb'al li riyajileb' laa was.

32 Chi moko tixkanab' li Qaawa' Dios naq junelik te'kanaaq laj Gentil sa' li xuwejel mutz'alil a'an, li nakak'e reetal naq wankeb' wi', sa' xk'ab'a' li raqal saqen ru ut q'axal loq' re lix evangelio li Karner, li ramb'il chaq xb'aan li "tz'eqb'eetal iglees a'an, li xawil wi' xk'ojlajik.

33 Jo'ka'in ut naxye lix Karneer li Dios: Laa'in tinwuxtaanaheb' ru laj Gentil, toj reetal naq tinwula'ani li rela' lix junkab'al laj Israel rik'in nimla raqb'a-aatin.

34 Ut kik'ulman naq lix anjel li Qaawa' kinraatina, ut kixye: K'e reetal, chan lix Karneer li Dios, chirix naq akaq kiwula'ani li "rela' lix junkab'al laj Israel—ut li rela' a'in li nin'aatinak wi' a'an li riyajil laa yuwa'—jo'kan ut, chirix naq akaq kiwula'aniheb' rik'in raqb'a-aatin, ut akaq kinsak'eb' rik'in ruq'eb' laj Gentil, ut chirix naq b'te'tichk'oq laj Gentil chi numtajenaq, sa' xk'ab'a' li jar raqal li q'axal saqen ru ut loq' sa' lix 'evangelio li Karneer, li ramb'il ru xb'aan li tz'eqb'eetal iglees a'an, a'an lix na'ileb' li ixq aj yumbeet, chan li Karneer—laa'in tinwuxtaanaheb' ru laj Gentil sa' li kutan a'an, jo'kan naq "tink'e chi

30 a K'UTUL RAQAL:
Yeechi'inb'il ch'och'.
b Alma 45:10–14.
31 a 2 Ne. 4:7; 10:18–19;
Jak. 3:5–9;
Hel. 15:12;
3 Ne. 16:8–9;

Morm. 5:20–21.
32 a K'UTUL RAQAL:
Aj tza—Lix iglees
laj tza.
34 a K'UTUL RAQAL: Jose,
ralal laj Jakob.
b 1 Ne. 14:1–3;

2 Ne. 26:20.
c K'UTUL RAQAL:
Evangelio.
d Tz. ut S. 10:62.
K'UTUL RAQAL:
Xk'ojob'ankil wi'chik
li evangelio.

k'utmank chiruheb', rik'in tz'a-qal inwankilal, naab'al lin evangelio, li saqenaq ru ut loq'aq, chan li Karneer.

35 Xb'aan naq k'e reetal, chan li Karneer: Laa'in tink'utb'esi wib' chiruheb' laa wiyajil, jo'kan naq te'xtz'iib'a k'iila na'leb' li tink'an-jela chiruheb', li saqenaq ru ut loq'aq; ut chirix naq te'sache'q laa wiyajil, ut te'lajq chi maa-k'a'aqeb' xpaab'aal, ut jo'kan ajwi' li riyajileb' laa was, k'e reetal, "li na'leb' a'in taamuqmanq, re taak'utmanq chiruheb' laj Gentil, xb'aan lix maatan ut lix wan-kilal li Karneer.

36 Ut sa'eb' a'an taawanq chi tz'iib'anb'il lin "evangelio, chan li Karneer, ut lin ^bsaqoonaq ut lin kolb'a-ib'.

37 Ut "osob'tesinb'ilaqeb' li te'x-k'e xch'ool re xk'eeb'al chi k'ut-mank lin ^bSion sa' li kutan a'an, xb'aan naq taawanq rik'ineb' li 'maatan ut li wankilal re li Santil Musiq'ej; ut wi ^dneke'kuyuk toj sa' roso'jik te'waklesiiq sa' roso'jik li kutan, ut te'kole'q sa' li 'ra-wa'b'ejihom li Karneer li junelik taakanaaq; ut ani li ^ftaapuktesink resil li tuqtuukilal, relik chi yaal,

resil li nimla sahil ch'ooolejil, k'a'jo' xch'ina-usileb' chaq chiru li tzuul naq te'wanq.

38 Ut kik'ulman naq kink'e reetal li rela' li riyajileb' li was, ut jo'kan ajwi' lix "huhil lix Karneer li Dios, li ki'el chaq sa' xtz'uumal re laj Judio, naq kichal rik'ineb' chaq laj Gentil, toj ^brik'ineb' li rela' li riyajileb' li was.

39 Ut chirix naq kiwulak rik'ineb', kiwileb' jalan chik li "hu, li ke'k'utman chaq xb'aan lix wankilal li Karneer, chalenaqeb' chaq rik'ineb' laj Gentil toj rik'ineb' a'an, re ^bte'q'unb'esiiq xch'ool laj Gentil ut li rela' li riyajileb' laa was, jo' ajwi' eb' laj Judio, li je-k'inb'ileb' chiru chixjunil lix b'een li ruchich'och', naq lix tz'iib'ahomeb' li profheet, jo' ajwi' li kab'laju chi apostol re li Karneer, tz'aqal 'yaal.

40 Ut li anjel kinraatina, ut kixye: Eb' li "tz'iib'anb'il esil a'in, li kawil sa' roso'jik sa' xyanqeb' laj Gentil, ^bte'xxaqab' xyaalalil li 'xb'een, a'an reheb' li kab'laju chi apostol re li Karneer, ut tix-k'e chi nawe'k li saqen ru ut loq'il na'leb' li ki'isiik chaq chi sa'; ut

35 a 2 Ne. 27:6; 29:1–2.

K'UTUL RAQAL: Hu laj Mormon (lix).

36 a 3 Ne. 27:13–21.

b Hel. 5:12;

3 Ne. 11:38–39.

K'UTUL RAQAL:

Saqoonaq.

37 a Tz. ut S. 21:9.

b K'UTUL RAQAL: Sion.

c K'UTUL RAQAL:

Maatan re li Santil

Musiq'ej.

d 3 Ne. 27:16.

K'UTUL RAQAL:

Kuyuk toj sa' roso'jik.

e K'UTUL RAQAL:

Choxahil loq'alil.

f Isa. 52:7;

Mos. 15:14–18;

3 Ne. 20:40.

38 a 1 Ne. 13:23;

2 Ne. 29:4–6.

b Morm. 5:15.

39 a K'UTUL RAQAL:

Loq'laj hu (eb' li)—

Eb' li loq'laj hu li yeeb'il rik'in profheetil aatin naq te'elq chi kutankil.

b Esek. 37:15–20;

2 Ne. 3:11–12.

c 1 Ne. 14:30.

40 a 2 Ne. 26:16–17; 29:12.

K'UTUL RAQAL: Hu laj Mormon (lix).

b Morm. 7:8–9.

c K'UTUL RAQAL:

Santil Hu.

tixk'e chixnaweb' chixjunileb' li junkab'al, aatinob'aal, ut teepal, naq lix Karneer li Dios a'an li Ralal li Junelik Yuwa'b'ej, ut laj ^aKolol re li ruchich'och', ut naq chixjunileb' li winq tento te'chalq rik'in, malaj ut ink'a' te'ruuq chi kole'k.

41 Ut tento te'chalq, jo' chanru li aatin li taaxaqab'amanq xb'aan lix tz'uumal re li Karneer; ut li raatin li Karneer taak'utb'esi-manq sa'eb' li esil tz'iib'anb'il xb'aaneb' laa wiyajil; jo' ajwi' li esil tz'iib'anb'il xb'aaneb' li kab'laju chi apostol re li Karneer; jo'kan naq te'xaqab'aaq li wiib' sa' ^ajunajil; xb'aan naq ^bjunaj chi Dios wan ut junaj aj ^ll'ol Karneer sa' xb'een chixjunil li ruchich'och'.

42 Ut taachalq xkutankil naq a'an tixk'utb'esi rib' chiruheb' chixjunil li tenamit, chiruheb' laj ^lJudio jo' ajwi' chiruheb' laj Gentil; ut chirix naq xk'utb'esi rib' chiruheb' laj Judio ut jo'kan ajwi' chiruheb' laj Gentil, toja' naq tixk'utb'esi rib' chiruheb' laj Gentil ut chiruheb' ajwi' laj Judio, ut li ^bwan sa' roso'jik taawanq choq' xb'eenil, ut li ^cxb'eenil taawanq sa' roso'jik.

CH'OL 14

Jun li anjel naxye re laj Nefi resil li osob'tesink ut li majewank li taat'ane'q sa' xb'eeneb' laj Gentil—Wiib' ajwi' li iglees wan: lix Iglees lix Karneer li Dios ut lix iglees laj tza—Eb' laj santil paab'anel re li Dios sa' chixjunileb' li tenamit rahob'tesinb'ileb' xb'aan li nimla tz'eqb'etal iglees—li Apostol aj Jwan taatz'iib'aaq chirix li roso'jik li ruchich'och'. Wan na 600–592 chihab' ma nayo'la li Kristo.

Ut taak'ulmanq, naq wi eb' laj ^aGentil te'ab'inq chiru lix Karneer li Dios sa' li kutan a'an naq tixk'utb'esi rib' chiruheb' rik'in aatin, jo' ajwi' rik'in ^bwankilal, rik'in ajwi' k'anjel, re risinkil lix ^ctichk'ob'aaleb'—

2 Ut ink'a' te'xkawob'resi li raameb' chirix lix Karneer li Dios, ^ate'k'ehe'q sa' ajl sa' xyanqeb' li riyajil laa yuwa'; relik chi yaal, te'k'ehe'q sa' ajl sa' xyanq lix junkab'al laj Israel; ut te'wanq choq' ^bosob'tesinb'il tenamit sa' xb'een li yeechi'imb'il ch'och' chi junelik; ink'a' chik te'k'ame'q chi preexil; ut lix junkab'al laj Israel ink'a' chik te'sache'q xna'leb'.

3 Ut li nimla ^ajul a'an, li b'ekb'il

40d Chi'ilmanq li perel re xjolomil li aatin sa' lix Hu laj Mormon. Moiss. 1:6.
41a Esek. 37:17.
b Deut. 6:4;
Jwan 17:21–23;
2 Ne. 31:21.
c K'UTUL RAQAL:
Chaab'il aj l'ol Karneer.

42a Tz. ut S. 90:8–9;
107:33; 112:4.
b Jak. 5:63.
c Luk. 13:30;
1 Ne. 15:13–20.
14 1a 3 Ne. 16:6–13.
K'UTUL RAQAL:
Gentil, eb' laj.
b 1 Tes. 1:5;
1 Ne. 14:14;
Jak. 6:2–3.

c Isa. 57:14;
1 Ne. 13:29, 34;
2 Ne. 26:20.
2a Gal. 3:7, 29;
2 Ne. 10:18–19;
3 Ne. 16:13; 21:6, 22;
Abr. 2:9–11.
b 2 Ne. 6:12; 10:8–14;
3 Ne. 16:6–7; 20:27.
3a 1 Ne. 22:14;
Tz. ut S. 109:25.

choq' reheb' xb'aan li nimla tz'eq-
b'eetal iglees a'an, li k'uub'anb'il
xb'aan laj tza ut eb' li ralal xk'a-
jol, re taaruq chixjalb'ehinkil li
raameb' li winq toj taq'a sa' xb'al-
b'a—relik chi yaal, li nimla jul
a'an li b'ekb'il choq' re xsachb'a-
leb' li winq taanujaq rik'ineb' li
xe'b'ekok chaq re, re te'sachmanq
chi jun waakaj, chan lix Kar-
neer li Dios, a'ut moko xsachlijik
ta li aamej, ka'ajwi' naq taatz'e-
qe'q sa' li ^bxb'alb'a a'an li maak'a'
roso'jik.

4 Xb'aan naq k'e reetal, na'ux a'in
jo' chanru lix preexil laj tza, ut jo'-
kan ajwi' jo' chanru lix tiikal ru
xna'leb' li Dios, sa' xb'eeneb' chix-
junil li te'k'anjelanq re li maa'usi-
lal ut li tz'eqb'eetalil chiru.

5 Ut kik'ulman naq li anjel kin-
raatina laa'in, aj Nefi, ut kixye:
Laa'at xawil naq wi eb' laj Gen-
til te'xjal xk'a'uxl, usaq choq' re-
heb'; ut nakanaw ajwi' chirix lix
sumwank li Qaawa' choq' re lix
junkab'al laj Israel; ut aawab'ihom
ajwi' naq ani "ink'a' tixjal xk'a'uxl
tento taa'oso'q.

6 Jo'kan ut, "rahilal chiwanq sa'
xb'eeneb' laj Gentil wi taa'uxq naq
te'xkawob'resi li raameb' chirix lix
Karneer li Dios.

7 Xb'aan naq taachalq xkutankil,

chan lix Karneer li Dios, naq laa'in
tink'anjela jun nim ut "sachb'a-
ch'oolejil k'anjel sa' xyanqeb' li ra-
lal xk'ajoleb' li winq, jun li k'anjel li
junelik taakanaaq, sa' li junpak'al,
malaj sa' li junpak'al chik—re
te'q'unb'esiik xch'ool choq' re li
tuqtuukilal ut li ^byu'am chi june-
lik, malaj re te'q'axtesiiq chiru lix
kawileb' li raam ut lix mutz'aleb'
lix k'a'uxleb' re te'k'ame'q taq'a sa'
li preexil, ut jo'kan ajwi' sa' li sa-
che'k, re li yu'am a'in ut re li mu-
siq'ej, jo' chanru lix 'preexil laj tza,
li kin'aatinak wi'.

8 Ut kik'ulman naq chirix naq
li anjel kixye li aatin a'in, kixye
we: Ma jultik aawe lix "sumwank
li Yuwa'b'ej rik'in lix junkab'al laj
Israel? Laa'in kinye re, Hehe'.

9 Ut kik'ulman naq a'an kixye
we: Chat-iloq, ut chak'e reetal li
nimla tz'eqb'eetal iglees a'an, a'
lix na'ileb' li tz'eqb'eetalil, ut a'
"laj tza laj k'ojob'ahom re.

10 Ut a'an kixye we: K'e reetal,
ka'ajwi' "wiib' iglees wan; li jun
a'an x'iglees lix Karneer li Dios, ut
li ^bjun chik, a'an x'iglees laj tza; jo'-
kan ut, ani moko wan ta sa' lix ig-
lees lix Karneer li Dios, wan sa' li
nimla iglees a'an, a'an lix na'ileb' li
tz'eqb'eetalil; ut a'an laj 'yumb'eet
re chixjunil li ruchich'och'.

3b K'UTUL RAQAL:

Tojb'a-maak;
Xb'alb'a.

5a K'UTUL RAQAL: Jalok

k'a'uxl,
jalb'a-k'a'uxlej.

6a 2 Ne. 28:32.

7a Isa. 29:14;

1 Ne. 22:8;

2 Ne. 27:26; 29:1–2;

Tz. ut S. 4:1.

K'UTUL RAQAL:
Xk'ojob'ankil wi'chik
li evangelio.

b K'UTUL RAQAL:

Junelik yu'am,
yu'am chi junelik.

c 2 Ne. 2:26–29;

Alma 12:9–11.

8a K'UTUL RAQAL:

Sumwank re laj
Abraham.

9a 1 Ne. 15:35;

Tz. ut S. 1:35.

K'UTUL RAQAL:

Aj tza.

10a 1 Ne. 22:23.

b 1 Ne. 13:4–6, 26.

c Apok. 17:5, 15;

2 Ne. 10:16.

11 Ut kik'ulman naq kin'ilok ut kink'e reetal laj yumb'eet re chixjunil li ruchich'och', ut k'ojk'o sa' xb'een li k'iila "ha'; ut ^bkiwan x'awa'b'ejil sa' xb'een chixjunil li ruchich'och', sa' chixjunileb' li tenamit, junkab'al, aatinob'aal, ut teepal.

12 Ut kik'ulman naq kink'e reetal lix iglees li Karneer li Dios, ut "moko k'i ta rajlankileb', sa' xk'ab'a' lix maa'usilal ut eb' lix tz'eqb'eetalil laj yumb'eet li chunchu sa' xb'een li k'iila ha'; a'banan, kink'e reetal naq lix iglees li Karneer, a'eb' laj santil paab'anel re li Dios, wankeb' ajwi' chiru ^bchixjunil lix b'een li ch'och'; ut ka'ch'in li neke'awa'b'ejin wi' chiru lix b'een li ruchich'och', sa' xk'ab'a' lix maa'usilal li nimla aj yumb'eet li kiwil.

13 Ut kik'ulman naq kink'e reetal naq lix nimla na'ileb' li tz'eqb'eetalil kixch'utub'eb' li ch'uut chi tenamit chiru lix b'een chixjunil li ruchich'och', sa' xyanqeb' chixjunil lix tenamiteb' laj Gentil, re "xpleetinkil lix Karneer li Dios.

14 Ut kik'ulman naq laa'in, aj Nefi, kink'e reetal lix wankilal lix Karneer li Dios, naq kikub'e sa' xb'eeneb' laj santil paab'anel sa' lix iglees li Karneer, ut sa' xb'een

lix tenamit li Qaawa' re li sumwank, li jek'inb'ileb' chaq chiru chixjunil lix b'een li ruchich'och'; ut eb' a'an ke'wan chi kawresinb'il rik'in tiikilal, ut rik'in lix "wankil li Dios sa' nimla loq'alil.

15 Ut kik'ulman naq kink'e reetal naq lix josq'il li Dios "kihoye' sa' xb'een li nimla tz'eqb'eetal iglees a'an, jo'kan naq ke'wan li pleet ut resil li pleet sa' xyanqeb' chixjunil li ^btenamit ut li junkab'al re li ruchich'och'.

16 Ut naq ke'ok chi wank li "pleet ut resil li pleet sa' xyanqeb' chixjunil li tenamit li ke'wan xna'aj rik'in lix na'ileb' li tz'eqb'eetalil, li anjel kinraatina, ut kixye: K'e reetal, lix josq'il li Dios wan sa' xb'een lix na'ileb' li ixq aj yumb'eet; ut k'e reetal, nakawil chixjunil li k'a'aq re ru a'in—

17 Ut naq taawulaq "xkutankil naq lix ^bjosq'il li Dios taahoye'q sa' xb'een lix na'ileb' li ixq aj yumb'eet, a'an li nimla tz'eqb'eetal iglees re chixjunil li ruchich'och', a' laj tza laj k'ojob'ahom re, toja' naq, sa' li kutan a'an, taatiklaaq lix "k'anjel li Yuwa'b'ej, sa' xkawresinkil li b'e re xtz'aqob'resinkil ru lix "sumwank, li kixk'uub' rik'in lix tenamit xkomoneb' lix junkab'al laj Israel.

11 a Jer. 51:13;
Apok. 17:15.
b Tz. ut S. 35:11.

12 a Mat. 7:14;
3 Ne. 14:14;
Tz. ut S. 138:26.
b Tz. ut S. 90:11.

13 a Apok. 17:1–6; 18:24;
1 Ne. 13:5;
Tz. ut S. 123:7–8.

14 a Jak. 6:2;
Tz. ut S. 38:32–38.
15 a Tz. ut S. 1:13–14.

b Mar. 13:8;
Tz. ut S. 87:6.
16 a 1 Ne. 22:13–14;
Morm. 8:30.

17 a K'UTUL RAQAL:
Roso'jik li kutan,
roso'jikil kutan.

b 1 Ne. 22:15–16.
c 3 Ne. 21:7, 20–29.

K'UTUL RAQAL:
Xk'ojob'ankil wi'chik
li evangelio.

d Morm. 8:21, 41.
K'UTUL RAQAL:
Sumwank re laj
Abraham.

18 Ut kik'ulman naq li anjel kin-raatina, ut kixye: Chat-iloq!

19 Ut kin'ilok ut kink'e reetal jun li winq, ut tiqto sa' jun li saqi b'aatal.

20 Ut li anjel kixye we: K'e reetal "jun reheb' li kab'laju chi apostol re li Karneer.

21 K'e reetal, a'an taaril ut tix-tz'iib'a li rela' li k'a'aq re ru a'in; relik chi yaal, ut jo'kan ajwi' k'iila k'a'aq re ru li ak wanjenaq chaq.

22 Ut jo'kan ajwi' taatz'iib'aq chixrix li roso'jik li ruchich'och'.

23 Jo'kan ut, li k'a'aq re ru tix-tz'iib'a tiikeb' ru ut yaal; ut k'e reetal naq tz'iib'anb'ileb' chiru li "hu li xawil chi elk sa' xtz'uumal re laj Judio; ut sa' li kutan naq ke'el chaq sa' xtz'uumal re laj Judio, malaj sa' li kutan naq ki'el chaq li hu sa' xtz'uumal re laj Judio, tuqtu chaq ut saq chaq ru li k'a'aq re ru tz'iib'anb'il, ut q'axal ^bnim xloq'al ut ch'olch'o ru chiru lix k'a'uxleb' chixjunil li winq.

24 Ut k'e reetal, li na'leb' tix-tz'iib'a li "apostol a'in re li Karneer, a'an naab'al li na'leb' xawil laa'at; ut k'e reetal, li rela' toj taawil.

25 A'b'anan li k'a'aq re ru taawil chirix a'in ink'a' taatz'iib'a; xb'aan naq li Qaawa' Dios kixk'ojob' li apostol re lix Karneer li Dios re "tixtz'iib'a.

26 Ut jo'kan ajwi' xkomoneb' chik li wanjenaqeb', reheb' a'an kixk'utb'esi chixjunil li k'a'aq re

ru, ut ke'xtz'iib'aheb'; ut "k'eeb'il xtz'apb'aleb' re te'k'utmanq sa' xsaqileb' ru, jo' chanru li yaal li wan rik'in li Karneer, sa' li kutan k'oxlanb'il xb'aan li Qaawa', re lix junkab'al laj Israel.

27 Ut laa'in, aj Nefi, kiwab'i ut ninch'olob' xyaalal, naq lix k'ab'a' lix apostol li Karneer, a'an laj "Jwan, jo' chanru li raatin li anjel.

28 Ut k'ehomaq reetal, laa'in, aj Nefi, yeeb'il we naq ink'a' tintz'iib'a li rela' li k'a'aq re ru kiwil ut kiwab'i; jo'kan ut, tz'aqal we li k'a'aq re ru xintz'iib'a; ut xintz'iib'a yal jun ch'ina raqal li k'a'aq re ru kiwil.

29 Ut ninch'olob' xyaalal naq kiwil li k'a'aq re ru kiril lin "yuwa', ut lix anjel li Dios kixk'e chinnaw.

30 Ut anajwan nink'e xraqik aatinak chirix li k'a'aq re ru kiwil naq k'amb'ilin chaq sa' li musiq'ej, ut wi moko tz'iib'anb'il ta chixjunil li k'a'aq re ru kiwil, li jo' k'ihal xintz'iib'a tz'aqal "yaal. Ut chi jo'kan wan. Amen.

CH'OL 15

Eb' li riyajil laj Lehi te'xk'ul li evangelio rik'ineb' laj Gentil sa' roso'jik li kutan—Lix ch'utub'ankil lix junkab'al laj Israel kijuntaq'eetaak rik'in jun xtoonall li che' olivo li te'letze'q wi'-chik lix tz'aqal uq'—Laj Nefi naxk'ut

20 a Apok. 1:1–3;
1 Ne. 14:27.

23 a 1 Ne. 13:20–24;
Morm. 8:33.
b 1 Ne. 13:28–32.

24 a Eter 4:16.

25 a Jwan 20:30–31;
Apok. 1:19.

26 a 2 Ne. 27:6–23;
Eter 3:21–27; 4:4–7;

Tz. ut S. 35:18;
JS—R 1:65.

27 a Apok. 1:1–3.

29 a 1 Ne. 8.

30 a 2 Ne. 33:10–14.

xyaalalil li k'utb'esinb'il matk' chirix li che' re li yu'am, ut na'aatinak chirix lix tiik ruhil na'leb' li Dios sa' xjach-b'aleb' ru laj maak rik'ineb' li tiikeb' xch'ool. Wan na 600–592 chihab' ma nayo'la li Kristo.

UT kik'ulman naq chirix naq laa'in, aj Nefi, kink'ame' chaq sa' li musiq'ej, ut kiwil chixjunil li k'a'aq re ru a'in, kinsutq'i sa' lix muheb'aal t'ikr lin yuwa'.

2 Ut kik'ulman naq ke'wil li was, ut yookeb' chixwech'inkil rib' chiri-rib'ileb' rib' chirix li k'a'aq re ru ki-raatinaheb' wi' chaq lin yuwa'.

3 Xb'aan naq relik chi yaal naq a'an kixye k'iila xninqal ru na'leb' reheb', li ch'a'aj "xtawb'al ru, wi ink'a' taapatz'oq jun li winq chiru li Qaawa'; ut eb' a'an rik'in naq kaweb' li raam, ink'a' neke'xsik' li Qaawa' jo' li tento raj chiruheb'.

4 Ut anajwan laa'in, aj Nefi, ki-raho' inch'ool sa' xk'ab'a' lix kawileb' li raam, ut jo'kan ajwi', sa' xk'ab'a' li k'a'aq re ru wilom chaq, ut kinnaw naq taak'ulmanq chi maak'a' xjalb'al, sa' xk'ab'a' xnim-al lix maa'usilaleb' li ralal xk'a-joleb' li winq.

5 Ut kik'ulman naq kinlukta sa' xk'ab'a' lin ch'a'ajkilal, xb'aan naq kink'oxla naq q'axal nim wi-chik "inch'a'ajkilal chiru chixjunil, xb'aan lix ^bsachlijik lin

tenamit, xb'aan naq wilom chaq lix t'anikeb'.

6 Ut kik'ulman naq chirix naq kink'ul wi'chik "inmetz'ew, ki-waatinaheb' li was, kiwaj xnawb'al rik'ineb' k'a'ut naq yookeb' chixwech'inkil rib'.

7 Ut eb' a'an ke'xye: K'e reetal, ink'a' nokoru chixtawb'al xyaalal li aatin ki'aatinak wi' li qayuwa' chirix lix tz'aqal uq' lix toonal li che' olivo, ut jo'kan ajwi' chirixeb' laj Gentil.

8 Ut laa'in kinye reheb': Ma "xexpatz'ok chiru li Qaawa'?

9 Ut eb' a'an ke'xye we: Ink'a' xqapatz'; xb'aan naq li Qaawa' moko naxk'e ta chiqanaw xkomon li na'leb' a'an.

10 K'ehomaq reetal, laa'in kinye reheb': K'a' put naq ink'a' nekepaab' lix taqlahom li Qaawa'? K'a' put naq tex'oso'q, sa' xk'ab'a' lix "kawil eeraam?

11 Ma ink'a' jultik eere li k'a'aq re ru kixye li Qaawa'?—Wi ink'a' teekawob'resi lee raam, ut wi "texpatz'oq we rik'in paab'aal, rik'in xpaab'ankil naq teek'ul, chi yalb'il eeqe chixpaab'ankil lin taqlahom, relik chi yaal naq taak'ehe'q chenaw li na'leb' a'in.

12 K'ehomaq reetal, ninye eere, naq lix junkab'al laj Israel kijuntaqeetaak rik'in jun xtoon-al li che' olivo, xb'aan lix Musiq' li Qaawa' li kiwan rik'in li qayuwa', ut

15 3a 1 Kor. 2:10–12;

Alma 12:9–11.

5a K'UTUL RAQAL:

Ch'a'ajkilal.

b Enos 1:13; Morm. 6:1.

6a Moiss. 1:10;

JS—R 1:20, 48.

8a Mos. 26:13;

Alma 40:3.

K'UTUL RAQAL: Tijok.

10a K'UTUL RAQAL:

Q'etok paab'ank.

11a Stgo. 1:5–6;

Enos 1:15;

Moro. 7:26;

Tz. ut S. 18:18.

K'UTUL RAQAL:

Patz'ok.

k'ehomaq reetal, ma ink'a' tab'i' toqb'ilo chaq sa' lix junkab'al laj Israel, ut ma maawa'o tab'i' jun "ruq' lix toonal lix junkab'al laj Israel?

13 Ut anajwan, li k'a'ru naraj naxye li qayuwa' chirix xletzb'al wi'chik lix tz'aqal uq' lix toonal xb'aan lix tz'aqalileb' laj Gentil, a'an naq sa' roso'jik li kutan, naq akaq "xe'laj li qiyajil chi maak'a'a-qeb' xpaab'aal, relik chi yaal, chiru xnumik k'iila chihab', ut k'iila tassa tenamit chirix naq li ^bMesias taak'utb'esimanq sa' li tz'ejwalej chiruheb' li rala' xk'ajoleb' li winq, chirix a'an taawulaq lix tz'aqalil lix 'evangelio li Mesias rik'ineb' laj Gentil, ut taachalq chaq rik'ineb' laj ^dGentil, taaxik rik'in li rela'eb' li qiyajil—

14 Ut sa' li kutan a'an, te'xnaw li rela'eb' li "qiyajil naq wankeb' sa' lix junkab'al laj Israel, ut naq a'aneb' lix ^btenamit li Qaawa' re li sumwank; toja' ut naq te'xnaw ut te'k'ame'q 'chixnawb'al chirixeb' lix xe'toonileb', jo' ajwi' chixnawb'al chirix lix evangelio laj Tojoleb' rix, li kich'olob'aak chiruheb' lix yuwa' xb'aan ajwi' a'an; jo'kan ut, te'k'ame'q chixnawb'al chirix laj Tojol rixeb',

jo' ajwi' tz'aqal li jar raqal re lix tzol'leb', re te'xnaw chan ru naq te'chalq rik'in a'an ut te'kole'q.

15 Toja' ut naq sa' li kutan a'an ma ink'a' te'saho'q sa' xch'ool ut te'xnima ru lix Dios li junelik nawan, a'an lix "saqoonaq ut lix kolb'aleb'? Relik chi yaal, sa' li kutan a'an, ma ink'a' te'xk'ul xmetz'eweb' ut xch'olaninkileb' rik'in li tz'aqal ^btoon che'? Relik chi yaal, ma ink'a' te'ok sa' lix tz'aqal korral li Dios?

16 K'ehomaq reetal, ninye eere, Hehe'; te'k'ehe'q wi'chik chi jultikaak sa' xyanq lix junkab'al laj Israel; "te'letze'q wi'chik, jo' xtz'aqal uq' lix toonal li che' olivo, sa' lix tz'aqal toonal li che' olivo.

17 Ut a'in li naraj naxye li qayuwa'; ut naraj naxye naq ink'a' taak'ulmanq toj reetal naq te'jek'iiq xb'aaneb' laj Gentil, ut naraj naxye naq taa'uxmanq rik'in ruq'eb' laj Gentil, re naq li Qaawa' tixk'ut lix wankilal chiruheb' laj Gentil, xb'aan ajwi' naq a'an "taatz'eq-taanaaq xb'aaneb' laj Judio, malaj xb'aan lix junkab'al laj Israel.

18 Jo'kan ut, li qayuwa' moka'aj ta wi' chirixeb' li qiyajil ki'aatinak, chirix ajb'an wi' chixjunil lix junkab'al laj Israel, rik'in

12a Gen. 49:22–26;
1 Ne. 10:12–14; 19:24.
K'UTUL RAQAL: Lehi,
xyuwa' laj Nefi.
13a 1 Ne. 12:22–23;
2 Ne. 26:15.
b K'UTUL RAQAL:
Mesias.
c K'UTUL RAQAL:
Evangelio.
d 1 Ne. 13:42; 22:5–10;

Tz. ut S. 14:10.
K'UTUL RAQAL:
Gentil, eb' laj.
14a 2 Ne. 10:2;
3 Ne. 5:21–26; 21:4–7.
b K'UTUL RAQAL:
Sumwank re laj
Abraham.
c 2 Ne. 3:12; 30:5;
Morm. 7:1, 9–10;
Tz. ut S. 3:16–20.

Chi'ilmanq ajwi' li
perel re xjolomil li
aatin sa' lix Hu laj
Mormon.
15a K'UTUL RAQAL:
Saqoonaq.
b Gen. 49:11;
Jwan 15:1.
16a Jak. 5:60–68.
17a K'UTUL RAQAL:
K'ehok chiru krus.

xk'utb'al xyaalal li sumwank li taatz'aqloq ru sa' roso'jik li kutan, a'an li sumwank kixk'uub' li Qaawa' rik'in laj Abraham li qayuwa', li naxye: Rik'ineb' laa "wi-yajil te'osob'tesiiq chixjunileb' li junkab'al re li ruchich'och'.

19 Ut kik'ulman naq laa'in, aj Nefi, naab'al kiwaatinahebe' chirix li k'aaq re ru a'in; relik chi yaal, kiwaatinahebe' chirix lix "k'ojlajikeb' wi'chik laj Judio sa' roso'jikeb' li kutan.

20 Ut kinnumsi chiruhebe' li raatin laj "Isaias, li ki'aatinak chirix lix k'ojlajikeb' wi'chik laj Judio, malaj lix junkab'al laj Israel; ut chirix naq xe'k'ojob'aak wi'chik ink'a' chik te'sache'q xna'leb', chi moko chik te'jek'iiq. Ut kik'ulman naq kinye k'iila aatin rehebe' li was, jo'kan naq ke'tuqub'aak xch'ool ut ^bke'xtuulanob'resi rib' chiru li Qaawa'.

21 Ut kik'ulman naq kine'raatina wi'chik, ut ke'xye: K'a'ru xyaalal li na'leb' a'in kiril li qayuwa' sa' jun li matk'? K'a'ru xyalal lix "toonali che' li kiril?

22 Ut laa'in kinye rehebe': A'an reetalil li "che' re li yu'am.

23 Ut eb' a'an ke'xye we: K'a'ru xyaalal li "b'arb'ookil ch'iich' kiril

li qayuwa', li naxk'am rik'in lix toonal li che'?

24 Ut laa'in kinye rehebe' naq a'an li "raatin li Dios; ut ani te'ab'inq chiru li raatin li Dios, ut ^bte'chapoq chiru chi kaw, maajo'q'e te'oso'q, chi moko taaruq taanumtaaq sa' xb'eeneb' li 'aleek ut li lochlookil "tzimaj re li 'xik' na'ilok rehebe' re te'mutz'e'q ru, re xk'amb'aleb' xb'e sa' li sache'k.

25 Jo'kan naq laa'in, aj Nefi, kine'lajin chiruhebe' naq "che'xk'ehaq xxik rik'in li raatin li Qaawa'; relik chi yaal, kine'lajin chiruhebe' chi anchal lix metzew li waam, ut rik'in chixjunil li seeb'al li wan wik'in, naq te'xk'e xxik rik'in li raatin li Dios ut taajultiko'q rehebe' naq te'xpaab' junelik lix taqlahom sa' chixjunil li k'aaq re ru.

26 Ut eb' a'an ke'xye we: K'a'ru xyaalal lix ha'il li "nima' li kiril li qayuwa'?

27 Ut laa'in kinye rehebe' naq li "ha' kiril lin yuwa' a'an ^btz'ajleb'aal ru; ut maak'a'jo' naq laatz'anb'il lix k'a'uxl rik'in k'aaq chik re ru, jo'kan naq ink'a' kixk'e reetal lix tz'ajnil ru li ha'.

28 Ut kinye rehebe' naq a'an jun li "jul xuwajel rilb'al, li naxja-chebe' ru laj maak rik'in lix toonal

18a Gen. 12:1–3;
Abr. 2:6–11.

19a 1 Ne. 19:15.
K'UTUL RAQAL:
Israel—Lix
ch'utub'ankil Israel.

20a 1 Ne. 19:23.
b 1 Ne. 16:5, 24, 39.

21a 1 Ne. 8:10–12.

22a 1 Ne. 11:4, 25;
Mois. 3:9.

23a 1 Ne. 8:19–24.

24a K'UTUL RAQAL:
Raatin li Dios.

b 1 Ne. 8:30;
2 Ne. 31:20.

c 1 Ne. 8:23.

K'UTUL RAQAL:
Aaleek, aalenk.

d Ef. 6:16;
Tz. ut S. 3:8; 27:17.

e K'UTUL RAQAL:

Aj tza.

25a Tz. ut S. 11:2; 32:4;
84:43–44.

26a 1 Ne. 8:13.

27a 1 Ne. 12:16.

b K'UTUL RAQAL: Tz'aj,
tz'ajnil.

28a Luk. 16:26;
1 Ne. 12:18;
2 Ne. 1:13.

li che' re li yu'am, ut jo'kan ajwi' rik'ineb' laj santil paab'anel re li Dios.

29 Ut kinye reheb' naq a'an reetalil li xuwajel "xb'alb'a a'an, li kixye wi' we li anjel naq kawresinb'il choq' reheb' laj maak.

30 Ut kinye ajwi' reheb' naq li qayuwa' kiril ajwi' naq lix "tiik ruhil na'leb' li Dios kixjach ajwi' ruheb' laj maak rik'ineb' li tiikeb' xch'ool; ut lix lemtz'unkil ru chanchan lix lemtz'unkil jun li xam namnak, li nataq' chiru li Dios chi junelik q'e kutan, ut maajun roso'jik wan.

31 Ut eb' a'an ke'xye we: Ma naraaj naxye li na'leb' a'in li rahilal naxk'ul li tz'ejwalej sa' xkutan-kil lix "yalb'al rix, malaj ma naraaj naxye lix wanjik li aamej sa' roso'jik, chirix lix ^bkamik li tz'ejwalej sa' li yu'am a'in, malaj ut na'aatinak chirix li k'a'aq re ru re li yu'am a'in?

32 Ut kik'ulman naq laa'in kinye reheb' naq a'an jun reetalil li k'a'aq re ru re li yu'am a'in jo' ajwi' re li musiq'ej; xb'aan naq taachalq li kutan naq tento taaraqmanq aatin chirixeb' xb'aan lix "k'anjeleb', relik chi yaal, li k'anjel b'aanunb'il ajwi' xb'aan li tz'ejwalej re li

yu'am a'in, sa' xkutan-kil lix yalb'aleb' rix.

33 Jo'kan ut, wi "te'kamq sa' xmaa'usilaleb' tento ajwi' ^bte'tz'e-qe'q, chirix li k'a'aq re ru re li musiq'ej, a'an li naxk'am rib' rik'in li tiikilal; jo'kan naq tento te'k'ame'q chaq chi xaqliik chiru li Dios, re "taaraqmanq aatin chirixeb' xb'aan ^dxk'anjeleb'; ut wi tz'ajnil chaq lix k'anjeleb', "tz'ajaqeb' ajwi' ru naq tento te'kanaaq; ut wi tz'ajeb' ru, tento naq ink'a' neke'ru chi ^fwank sa' li rawa'b'ejihom li Dios; wi ta jo'kan, tz'aj raj ajwi' ru li rawa'b'ejihom li Dios.

34 A'b'anan k'ehomaq reetal, ninye eere, li rawa'b'ejihom li Dios moko "tz'aj ta ru, ut maak'a' k'aru tz'aj naru taa'ok sa' li rawa'b'ejihom li Dios; jo'kan naq tento taawanq jun xna'aj li tz'ajnil, kawresinb'il choq' re li k'aru tz'aj.

35 Ut wan jun li na'ajej kawresinb'il, relik chi yaal, a'an li xuwajel "xb'alb'a a'an li kin'aatinak wi', ut a'an ^blaj tza laj k'uub'anel re; jo'kan naq lix wanjikeb' li raameb' li winq sa' roso'jik, a'an naq te'wanq sa' li rawa'b'ejihom li Dios, malaj te'isiiq chaq sa' xk'ab'a' li "tiik ruhil na'leb' a'an li kin'aatinak wi'.

29 a K'UTUL RAQAL:
Xb'alb'a.

30 a K'UTUL RAQAL: Tiik
ruhil na'leb'.

31 a Alma 12:24; 42:10;
Hel. 13:38.

b Alma 40:6, 11–14.

32 a K'UTUL RAQAL:
K'anjel.

33 a Mos. 15:26;
Moro. 10:26.

b Alma 12:12–16; 40:26.

c K'UTUL RAQAL:
Raqb'a-aatin sa'
roso'jik.

d 3 Ne. 27:23–27.

e 2 Ne. 9:16;

Tz. ut S. 88:35.

f Sal. 15:1–5; 24:3–4;

Alma 11:37;

Tz. ut S. 76:50–70;

Mois. 6:57.

34 a K'UTUL RAQAL: Tz'aj,
tz'ajnil.

35 a 2 Ne. 9:19;
Mos. 26:27.

K'UTUL RAQAL:
Xb'alb'a.

b 1 Ne. 14:9;

Tz. ut S. 1:35.

c K'UTUL RAQAL: Tiik
ruhil na'leb'.

36 Jo'kan ut, tz'eqtaanab'ileb' laj maak chiruheb' li tiikeb' xch'ool, ut chiru ajwi' lix toonal li "che' a'an re li yu'am, li q'axal wi'chik loq' ut q'axal wi'chik b'atawal ru chiru chixjunil chik li ru che'; relik chi yaal, ut a'an li "q'axal nim reheb' chixjunil li "maatan re li Dios. Ut chi jo'ka'in kiwaatinaheb' li was. Amen.

 CH'OL 16

Eb' laj maak ch'a'aj neke'ril li yaal—Eb' li ralal laj Lehi neke'sumla rik'ineb' lix rab'in laj Ismael—Li Liahona naxk'am lix b'eheb' sa' li yamyookil ch'och'—Yalaq jo'q'e tz'iib'anb'il chiru li Liahona li na'leb' k'eeb'il xb'aan li Qaawa'—Nakam laj Ismael; neke'wech'ink lix junkab'al sa' xk'ab'a' li ch'a'ajkilal. Wan na 600–592 chihab' ma nayo'la li Kristo.

Ut anajwan kik'ulman naq chirix naq laa'in, aj Nefi, kink'e xraqik raatinankileb' li was, k'ehomaq reetal, eb' a'an ke'xye we: Kach'olob' kawil na'leb' chiqu, naxq'ax li qakuyum.

2 Ut kik'ulman naq laa'in kinye reheb' naq ninnaw naq kinye kawil na'leb' chirixeb' laj maak, jo' chanru li yaal; ut eb' li tiikeb'

xch'ool kintiikob'resi ru, ut kinch'olob' xyaalal naq te'waklesiiq sa' roso'jik li kutan; jo'kan ut, li ani "wan xmaak, kaw naq naril li b'yaal, xb'aan naq "naxyok'eb' toj sa' xyiheb'.

3 Ut anajwan, ex was, wi ta tiik eech'ool ut wi ta teeraj ab'ink chiru li yaal, ut teek'e eexik chirix, re "texb'eeq chi tiik chiru li Dios, rik'in a'an ink'a' raj texwech'oq sa' xk'ab'a' li yaal ut teeye: Nakaye kawil na'leb' chiqix.

4 Ut kik'ulman naq laa'in, aj Nefi, kin'elajin chiruheb' li was, chi yalb'il tz'aqal inq'e, naq che'xpaab'eb' lix taqlahom li Qaawa'.

5 Ut kik'ulman naq "ke'xtuulanob'resi rib' chiru li Qaawa'; jo'kan naq kiwan xsahil inch'ool ut xnimal inyo'onihom chirixeb', naq te'b'eeq chiru lix b'ehil li tiikilal.

6 Anajwan ut, chixjunil li k'a'aq re ru a'in kiyeeman ut kib'aanuman naq toj kiwan lin yuwa' sa' jun li muheb'aal t'ikr sa' li ru taq'a li kixk'ab'a'i Lemuel.

7 Ut kik'ulman naq laa'in, aj Nefi, kink'ul jun reheb' lix "rab'in laj Ismael choq' b'wixaqil; ut jo'kan ajwi', eb' li was ke'xk'ul xkomoneb' lix rab'in laj Ismael choq' rixaqileb'; ut jo'kan ajwi' laj "Tzoram kixk'ul lix b'een xrab'in laj Ismael choq' rixaqil.

36 a Gen. 2:9; 2 Ne. 2:15.

b 1 Ne. 8:10–12;

Alma 32:42.

c Tz. ut S. 6:13.

d Tz. ut S. 14:7.

K'UTUL RAQAL:

Junelik yu'am,

yu'am chi junelik.

16 2a Jwan 3:20;

2 Ne. 33:5;

Enos 1:23;

Hel. 14:10.

K'UTUL RAQAL:

Wank xmaak.

b Prov. 15:10;

2 Ne. 1:26; 9:40;

Hel. 13:24–26.

c Hech. 5:33; Mos. 13:7.

3a Tz. ut S. 5:21.

K'UTUL RAQAL: B'eeq

rik'in li Dios.

5a 1 Ne. 16:24, 39; 18:4.

7a 1 Ne. 7:1.

b K'UTUL RAQAL:

Sumlaak.

c 1 Ne. 4:35;

2 Ne. 5:5–6.

8 Ut chi jo'kan lin yuwa' kix-tz'aqob'resi chaq ru chixjunileb' lix taqlahom li Qaawa' li kik'ehe' chaq re. Ut jo'kan ajwi' laa'in, aj Nefi, kin'osob'tesiik chaq xb'aan li Qaawa' chi numtajenaq.

9 Ut kik'ulman naq lix yaab' xkux li Qaawa' kiraatina lin yuwa' chi q'eq, ut kixtaqla naq wulajaq chik tixchap lix b'e chiru li yamyookil ch'och'.

10 Ut naq kiwakli lin yuwa' eq'la, ut kiwulak chire lix muheb'aal t'ikr, kik'ulman naq k'a'jo' xsachik xch'ool naq kiril chi ch'och' jun "t'ort'ookil ch'iich' moko nawb'il ta ru xk'anjelankil; ut chaab'il bronca okenaq. Ut sa' xyi li t'ort'ookil ch'iich' wan wiib' li kuux; ut li jun naxk'ut li b'e tento tooxik wi' chiru li yamyookil ch'och'.

11 Ut kik'ulman naq kiqach'utub' jo' k'ihal li k'a'aq re ru taqak'am chiru li yamyookil ch'och', ut chixjunil chik li nak'anjelak qe, li k'eeb'il chaq qe xb'aan li Qaawa'; ut kiqak'am li jar paay chi iyaj wan, re taqak'am sa' li yamyookil ch'och'.

12 Ut kik'ulman naq kiqak'ameb' li qamuheb'aal t'ikr ut koo'el chiru li yamyookil ch'och', chixjunpak'alil li nima' Laman.

13 Ut kik'ulman naq koob'eek chiru xnumik kaahib' kutan, li qab'e ka'ch'in naxq'ax xtiikal lix tz'e uq' li saq'e, ut kiqayib' wi'chik li qamuheb'aal t'ikr; ut

kiqak'e choq' xk'ab'a' li na'ajej, Xatzer.

14 Ut kik'ulman naq kiqachap li qatzimaj ut roq li qatzimaj, ut xookoho sa' li yamyookil ch'och' chixkamsinkil li tzakemq choq' reheb' li qajunkab'al; ut chirix naq kiqakamsi li tzakemq choq' reheb' li qajunkab'al koosutqi wi'chik rik'ineb' li qajunkab'al sa' li yamyookil ch'och', sa' li na'ajej Xatzer. Ut xookoho wi'chik chiru li yamyookil ch'och', sa' xtiikal li b'e kiqak'am chaq, ut kookana sa' li jun raqal re li yamyookil ch'och' b'ar wi' na'uuchin, li wan sa'eb' li nub'aal chixk'atq li "Kaqi Palaw.

15 Ut kik'ulman naq koob'eek chiru xnumik k'iila kutan, yooko chixkamsinkil li tzakemq chire li b'e, rik'in li qatzimaj ut roq li qatzimaj, ut li qapek ut li qajok'.

16 Ut kiqataaqe li "k'utb'il chiqu xb'aan li t'ort'ookil ch'iich', li kixk'am li qab'e chiru li jun raqal re li yamyookil ch'och' b'ar wi' na'uuchin.

17 Ut chirix naq koob'eek chiru xnumik k'iila kutan, kiqayib' li qamuheb'aal t'ikr chiru jarub'aq kutan, re toohilanq wi'chik ut taqataw li tzakemq choq' reheb' li qajunkab'al.

18 Ut naq laa'in, aj Nefi, xkohin chixkamsinkil li qatzakemq, k'e-homaq reetal, kik'ulman naq kintoq li roq lin tzimaj, li chaab'il "kawil ch'iich' okenaq; ut chirix

naq kintoq li roq lin tzimaj, k'e-homaq reetal, eb' li was ke'josq'o' wik'in xb'aan xsachik lin tzimaj, xb'aan naq maajun tzakemq kiqataw.

19 Ut kik'ulman naq koosutq'i rik'ineb' li qajunkab'al chi maa-k'a' li tzakemq, ut rik'in naq q'axal tawajenaqeb', sa' xk'ab'a' li b'eek ke'xb'aanu chaq, k'a'jo' naq ke'xk'ul rahilal xb'aan xmaak'a'il li tzakemq.

20 Ut kik'ulman naq laj Laman ut laj Lemuel ut eb' li ralal laj Ismael ke'ok chi wech'ink chi numtajenaq, sa' xk'ab'a' li rahilal ut li ch'a'ajkilal ke'xk'ul sa' li yamyookil ch'och'; ut jo'kan ajwi' lin yuwa' ki'ok chixwech'b'al rix li Qaawa' lix Dios; relik chi yaal, ut chixjunileb' ke'raho' xch'ool chi numtajenaq, jo'kan naq ke'xwech' rix li Qaawa'.

21 Anajwan, kik'ulman naq laa'in, aj Nefi, rik'in naq tawasinb'ilin chaq rik'ineb' li was sa' xk'ab'a' lix sachik lin tzimaj, ut lix tzimajeb' a'an sachsookeb' lix metz'ew, jo'kan naq aran kitikla li ch'a'ajkilal q'axal nim, relik chi yaal, jo'kan naq ink'a' kooru chixtawb'al li tzakemq.

22 Ut kik'ulman naq laa'in, aj Nefi, naab'al kiwaatinaheb' li was, xb'aan naq ke'xkawob'resi wi'chik li raameb', toj reetal naq "ke'xwech' rix li Qaawa' lix Dios.

23 Ut kik'ulman naq laa'in, aj

Nefi, kinyiib' rik'in che' jun li roq tzimaj, ut jun li tzimaj rik'in jun li che' tiik ru'uj; jo'kan naq kin-kawresi wib' rik'in jun li roq tzimaj ut jun li tzimaj, ut jun li jok' ut eb' li pek. Ut kinye re lin "yuwa': Toj b'ar tinxik re xtawb'al li tzakemq?

24 Ut kik'ulman naq a'an "kixpatz' re li Qaawa', xb'aan naq ke'x-tuulanob'resi chaq rib' sa' xk'ab'a' li waatin; xb'aan naq kinye k'iila na'leb' reheb' sa' lix anchalil li waam.

25 Ut kik'ulman naq lix yaab' xkux li Qaawa' kichal rik'in lin yuwa'; ut "kiq'use' chi yaal xb'aan lix wech'b'al rix li Qaawa' kixb'aanu, jo'kan naq kikubsiik sa' xchamal li rahil ch'ooolejil.

26 Ut kik'ulman naq lix yaab' xkux li Qaawa' kixye re: Il chiru li t'ort'ookil ch'iich', ut k'e reetal li k'a' re ru tz'iib'anb'il.

27 Ut naq lin yuwa' kixk'e reetal li k'a' re ru tz'iib'anb'il chiru li t'ort'ookil ch'iich', kik'ulman naq kixuwak ut kisiksot chi numtajenaq, ut jo'kaneb' ajwi' li was ut eb' li ralal laj Ismael ut eb' li qixaqil.

28 Ut kik'ulman naq laa'in, aj Nefi, kink'e reetaleb' li kuux li wankeb' sa' li t'ort'ookil ch'iich', naq ke'k'anjelak a' yaal jo' chanru li "qapaab'aal, ut lix yalb'al li qaq'e, ut lix k'eeb'al li qaxik chirab'inkileb'.

22a Exo. 16:8;
Num. 11:1.
23a Exo. 20:12;
Mos. 13:20.

24a K'UTUL RAQAL:
Tijok.
25a Eter 2:14.
K'UTUL RAQAL:

Q'usuk, xq'usb'al.
28a Alma 37:40.
K'UTUL RAQAL:
Paab'aal.

29 Ut jo'kan ajwi' tz'iib'anb'il chiruheb' jun li ak' tz'iib', li saqen ru na'ilman, ut kixk'e "qana'leb' chirix lix b'ehil li Qaawa'; ut kitz'iib'aman ut kijalman chi yalaq jo'q'e, jo' chanru li paab'aal ut lix yalb'al qaq'e naqak'e chirix. Ut chi jo'kan naqil naq rik'in li k'aru ^bka'ch'in li Qaawa' naru naxk'e chi uxman lix ninqal ru na'leb'.

30 Ut kik'ulman naq laa'in, aj Nefi, xkohin sa' lix b'een li tzuul, jo' chanru li na'leb' li k'eeb'il chiru li t'ort'ookil ch'iich'.

31 Ut kik'ulman naq kinkamsiheb' li k'iche' xul, jo'kan naq kintaw li tzakemq choq' reheb' li qajunkab'al.

32 Ut kik'ulman naq kinsutq'i sa' li qamuheb'aal t'ikr, ut yookin chixk'amb'al li xul inkamsihom chaq; ut anajwan, naq ke'xk'e reetal naq kintaw li tzakemq, maak'ajo' lix sahileb' xch'ool! Ut kik'ulman naq ke'xtuulanob'resi rib' chiru li Qaawa', ut ke'b'antioxin chiru.

33 Ut kik'ulman naq kiqachap wi'chik li qabe, ut li qabe chanchan xtiikal li b'e jo' sa' xtiklajik; ut chirix naq koob'eech chiru xnumik k'iila kutan kiyayib' wi'chik li qamuheb'aal t'ikr, re tookanaaq chiru jarub'aq kutan.

34 Ut kik'ulman naq kikam laj "Ismael, ut kimuqe' sa' jun li na'ajej Nahom kiyeeman re.

35 Ut kik'ulman naq eb' lix rab'in laj Ismael qe'yaab'ak chi numtaje-naq, xb'aan xsachik lix yuwa'eb', ut xb'aan lix "ch'ajkilaleb' chiru li yamyookil ch'och'; ut ke'xwech'i rix lin yuwa', xb'aan naq a'an kixk'ameb' chaq sa' li ch'och' Jerusalem, ut ke'xye: Kamenaq li qayuwa'; relik chi yaal, ut naab'al koob'eech sa' li yamyookil ch'och', ut kiquanumsi naab'al li ch'ajkilal, li tz'okaak, li chaqi-eel, ut li tawaak; ut chirix chixjunil li rahilal a'in tento too'oso'q sa' li yamyookil ch'och' rik'in tz'okaak.

36 Ut chi jo'kan ke'xwech'i rix lin yuwa', ut ke'xwech'i ajwi' wix laa'in; ut ke'raj raj sutq'iik wi'chik Jerusalem.

37 Ut laj Laman kixye re laj Lemuel ut reheb' ajwi' li ralal laj Ismael: K'ehomaq reetal, "qakamsihaq li qayuwa', ut jo'kan ajwi' li qiitz'in aj Nefi, li xb'aanu rib' jo' aj ^btaqlanel ut jo' aj tzolonel sa' qab'een laa'o, li asb'ejo chiru.

38 Anajwan, a'an naxye naq li Qaawa' ki'aatinak rik'in, ut jo'kan ajwi' naq eb' li "anjel ke'k'anjelak chiru. A'b'an k'ehomaq reetal, naqanaw naq nokoxtik'ti'i; ut naxye qe li k'a'aq re ru a'in, ut naxk'anjela k'iila k'a'aq re ru rik'in lix b'alaq'il seeb'al, re tixb'alaq'i lix naq'qu, ut naxk'oxla tana' naq tixk'am qab'e sa' junaq jananil yamyookil ch'och', ut chirix naq xk'am qab'e chi najt, a'an xk'oxla xk'eeb'al

29a K'UTUL RAQAL:
Tawom ru.
b 2 Rey. 5:13;
Stgo. 3:4;
Alma 37:6–7, 41;

Tz. ut S. 123:16.
34a 1 Ne. 7:2–6.
35a K'UTUL RAQAL:
Ch'ajkilal.
37a 1 Ne. 17:44.

K'UTUL RAQAL:
Kamsink.
b Gen. 37:9–11;
1 Ne. 2:22; 18:10.
38a 1 Ne. 3:30–31; 4:3.

rib' choq' rey ut choq' aj taqlanel sa' qab'een, re tixb'aanu qe jo' chanru li naraj ut li nasaho' wi' xch'ool. Ut chi jo'ka'in li was aj Laman kireek'asiheb' xch'ool re te'josq'oq.

39 Ut kik'ulman naq li Qaawa' kiwan qik'in, relik chi yaal, kichal ajwi' lix yaab' xkux li Qaawa' ut kixye k'iila aatin reheb', ut "kix-q'useb' chi numtajenaq, ut chirix naq ke'q'use' xb'aan lix yaab' xkux li Qaawa', ke'xch'anab' lix josq'ileb', ut ke'xjal xk'a'uxl chirixeb' lix maak, jo'kan naq li Qaawa' koo-roso' b'etsi wi'chik rik'in tzakemq, jo'kan naq ink'a' koo'oso'.

CH'OL 17

Laj Nefi nataqlaak chixyib'ankil jun li jukub'—Eb' li ras neke'xwech'i—A'an na'elajin chiruheb' rik'in xyeeb'al resil lix b'aanuhom li Dios rik'in Israel—Laj Nefi nanujak rik'in lix wankil li Dios—Yeeb'il reheb' li ras naq ink'a' te'xch'e', re naq ink'a' te'chaqiq chanchan li chaqi pach'aya'. Wan na 592–591 chihab' ma nayo'la li Kristo.

Ut kik'ulman naq kiqachap wi'chik li qab'e sa' li yamyookil ch'och'; ut chalen chaq sa' li kuttan a'an koob'eeek jo' sa' xtiikal li releb'aal saqe. Ut koob'eeek ut koonume' chiru naab'al li ch'a'ajkilal sa' li yamyookil ch'och', ut eb' li

qixaqil ke'alan k'uula'al sa' li yamyookil ch'och'.

2 Ut k'a'jo' xnimall li roso' b'etsi hom li Qaawa' sa' qab'een, jo'kan naq us ta kiqatzeka li "rax tib' sa' li yamyookil ch'och', eb' li lix sa' qayanq kitz'aqlok xya'aleb' xtu' choq' reheb' lix kok'al, ut kaweb' chaq rib', relik chi yaal, chanchaneb' ajwi' li winq; ut ke'ok chixkuyb'al lix b'eenikeb' chi ink'a' neke'wech'in.

3 Ut chi jo'kan naqil naq tento te'tz'aqloq ru lix taqlahom li Dios. Ut wi taa'uxq naq eb' li ralar xk'ajoleb' li winq "neke'xpaab' lix taqlahom li Dios, a'an naxch'olaniheb', ut naxk'eheb' xmetz'ew, ut naxk'e li taak'anjelaq re naq te'ruuq chixb'aanunkil li k'a'ru kixtaqlahob' wi'; jo'kan naq ^bkixk'e li naxk'anjelak qe naq kookana chiru li yamyookil ch'och'.

4 Ut koowan aran chiru xnummik naab'al chihab'; relik chi yaal, waqxaqib' chihab' sa' li yamyookil ch'och'.

5 Ut koowulak sa' jun li ch'och' Naab'alil kiqaye re, sa' xk'ab'a' xnaab'alil li ru che' jo' ajwi' xya'al kab' aran; ut chixjunil li k'a'aq re ru a'in kawresinb'il xb'aan li Qaawa' re naq ink'a' too'osoq. Ut kika'k'e reetal li palaw, a'an Irreantum kiqaye re, ut chi k'utb'il xyaalalil li aatin, a'an k'iila ha'.

6 Ut kik'ulman naq kiqayib' li qamuhebaal t'ikr chire li palaw; ut us ta kiquanumsi k'iila "ch'a'ajkilal

ut kooch'a'ajkiik chi naab'al, relik chi yaal, chi ink'a' nokoru chix-tz'iib'ankil chixjunil, kichal xsahil qach'ool chi numtajenaq naq koo-wulak chire li palaw; ut Naab'a-lil kiqaye re li na'ajej, xb'aan naq naab'al li na'uuchin aran.

7 Ut kik'ulman chirix naq laa'in, aj Nefi, kinwan chaq chiru xnu-mik k'iila kutan sa' li ch'och' Naab'alil, kichal lix yaab' xkux li Qaawa' wik'in, ut kixye: Waklin, ut ayu sa' li tzuul. Ut kik'ulman naq kinwakli ut xkohin sa' li tzuul, ut kin'elajin chiru li Qaawa'.

8 Ut kik'ulman naq li Qaawa' kinraatina, ut kixye: Taayib' jun li jukub', jo' "chanru li tink'ut chawu, re naq tink'ameb' laa tena-mit chixjunpak'alileb' li ha' a'in.

9 Ut laa'in kinye: At Qaawa', toj b'ar tinxik re tintaw li pek ch'iich' xsa' re tinha'resi, re taaruuq tin-yiib' li k'anjeleb'aal re xyiib'an-kil li jukub' jo' chanru li xak'ut chiwu?

10 Ut kik'ulman naq li Qaawa' kixye we b'ar tinxik re xtawb'al li pek ch'iich' xsa', re taaruuq tin-yiib' li k'anjeleb'aal.

11 Ut kik'ulman naq laa'in, aj Nefi, kinyiib' jun li waal re xwaa-lunkil li xam, rik'in lix tz'uuma-leb' li xul; ut chirix naq kinyiib' li waal, re taawanq k'a'ru tinwaalu wi' li xam, kink'otz chirib'ileb' rib' wiib' chi pek re tinloch li xam.

12 Xb'aan naq li Qaawa' toj aran

ink'a' kixkanab' naq taqaloch li xam chi naab'al, naq toj koob'eek sa' li yamyookil ch'och'; xb'aan naq kixye: Tink'e xki'al lee tzakemq, re naq "ink'a' teechiq;

13 Ut laa'inaq ajwi' lee saqen sa' li yamyookil ch'och'; ut "tinkaw-resi li b'e cheru, wi taa'uxq naq teepaab' lin taqlahom; jo'kan ut, a' yaal jo' chanru nekepaab' lin taqlahom taak'ameq eeb'e sa' li b'yeechi'inb'il ch'och'; ut "teenaw naq inb'aan laa'in naq k'amb'il eeb'e.

14 Relik chi yaal, ut li Qaawa' kixye ajwi' naq: Chirix naq xex-wulak sa' li yeechi'inb'il ch'och', "teenaw naq laa'in, li Qaawa', ^bDio-sin; ut naq laa'in, li Qaawa', kin-kolok eere chiru li sache'k; relik chi yaal, naq kexink'am chaq sa' li ch'och' Jerusalem.

15 Jo'kan ut, laa'in, aj Nefi, kin-yal inq'e chixpaab'ankileb' lix taqlahom li Qaawa', ut kinwak-lesi xch'ooleb' li was re naq tiika-qeb' chi paab'ank ut yalb'ilaqeb' xq'e.

16 Ut kik'ulman naq kinyiib'eb' li k'anjeleb'aal rik'in li ch'iich' li kiwisi chaq chi ha'resinb'il sa' li pek.

17 Ut naq eb' li was ke'ril naq ok we "chixyiib'ankil jun li ju-kub', ke'ok chixwech'inkil wix, ut ke'xye: Maak'a' xna'leb' li qitiz'in, xb'aan naq naxk'oxla naq naru chixyiib'ankil jun li jukub'; relik chi

8a 1 Ne. 18:2.

12a 1 Ne. 17:2.

13a Alma 37:38–39.

b 1 Ne. 2:20; Jak. 2:12.

c Exo. 6:7.

14a 2 Ne. 1:4.

K'UTUL RAQAL:

Xk'utb'al xyaalal;

Xnawom qach'ool;

Yaal ch'olob'anb'il.

b Tz. ut S. 5:2.

17a 1 Ne. 18:1–6.

yaal, ut naxk'oxla ajwi' naq naru chixq'axb'al li ninqi ha' a'in.

18 Ut jo'ka'in naq eb' li was ke'-wech'ok chiwix, ut ke'raj naq ink'a' te'k'anjelaq, xb'aan naq ink'a' ne-ke'xpaab' naq ninru chixyiib'ankil jun li jukub', chi moko ke'raj xpaab'ankil naq tzolb'ilin xb'aan li Qaawa'.

19 Ut anajwan kik'ulman naq laa'in, aj Nefi, kiraho' inch'ool chi numtajenaq xb'aan xkawileb' li raam; ut anajwan naq ke'ril naq ki'ok chi raho'k inch'ool, ke'saho' sa' raam, jo'kan naq "ke'saho' xch'ool sa' inb'een, ut ke'xye: Xqanaw naq moko tatruiq ta chixyiib'ankil jun li jukub', xb'aan naq xqanaw naq moko tz'aqal ta aanawom; jo'kan ut, ink'a' tatruiq chixb'aanunkil xnimal a' k'anjel a'an.

20 Ut laa'at chanchanat li qayuwa', jalb'ehinb'il xb'aan xmajelal lix "k'oxlahom xch'ool; relik chi yaal, a'an xk'am qab'e chi elk chaq sa' li ch'och' Jerusalem, ut koob'eek chiru li yamyookil ch'och' chiru li k'iila chihab' a'in; ut ke'k'anjelak li qixqilal, chi wankeb' sa' yu'am; ut ke'alan k'uula'al sa' li yamyookil ch'och' ut ke'xnumsi chixjunil li k'a'aq re ru, ka'aj chik li kamk ink'a'; ut us raj wi'chik choq' reheb' naq ke'kam chi maji' neke'el chaq Jerusalem, chiru naq ke'xnumsi li ch'a'ajkilal a'in.

21 Ke reetal, chiru li k'iila chihab'

a'in kiqanumsi rahilal sa' li yamyookil ch'och', ut kooru raj sa' li kutan a'an chixyalb'al xsahil li k'a'aq re ru qe sa' xch'och'il li qeechanihom; relik chi yaal, kiru raj kisaho' sa' qach'ool.

22 Ut naqanaw naq li tenamit li ke'wan sa' li ch'och' Jerusalem a'aneb' jun tenamit "tiik xch'ool; xb'aan naq ke'xpaab' lix k'uub'انب'il aatin ut lix raqb'a-aatin li Qaawa', ut chixjunil lix taqlahom, jo'chanru lix chaq'rab' laj Moises; jo'kan ut, naqanaw naq a'aneb' jun li tenamit tiik xch'ool; ut li qayuwa' kiraqok aatin chirixeb', ut kixk'am qab'e chi elk xb'aan naq koo'ab'in chiru li raatin; relik chi yaal, ut li qiitz'in chanchan ajwi' a'an. Ut jo'ka'in li raatineb' li was naq ke'xwech'i qix ut kohe'xjit.

23 Ut kik'ulman naq laa'in, aj Nefi, kiwaatinaheb', ut kinye: Ma nekepaab' tab'i' naq eb' li qayuwa', a'eb' li ralal xk'ajol laj Israel, ke'k'ame' raj xb'e chi elk chaq sa' ruq'eb' laj Egipcio wi ta ink'a' ke'ab'in chiru li raatin li Qaawa'?

24 Relik chi yaal, ma nekek'oxla tab'i' naq ke'k'ame' raj xb'e chi elk chaq chi moosil, wi ta li Qaawa' ink'a' kixtaqla laj Moises naq "tixk'ameb' xb'e chi elk chaq chi moosil?

25 Anajwan nekenaw naq eb' li ralal xk'ajol laj Israel ke'wan chaq chi "moosil, ut nekenaw naq ke'teneb'aak li ^bk'anjel sa' xb'eeneb',

19a K'UTUL RAQAL:
Rahob'tesiik xb'aan
xpaab'aal.
20a 1 Ne. 2:11.

22a 1 Ne. 1:13.
24a Exo. 3:2–10;
1 Ne. 19:10;
2 Ne. 3:9; 25:20.

25a Gen. 15:13–14.
b Exo. 1:11; 2:11.

li ra chaq xnumsinkil; jo'kan naq nekenaw naq tento naq us choq' reheb' naq ke'k'ame' chaq chi moosil.

26 Anajwan nekenaw naq laj "Moises kitaqlaak xb'aan li Qaawa' chixb'aanunkil li nimla k'anjel a'an; ut nekenaw naq rik'in li ^braatin kijache' ru lix ha'il li Kaqi Palaw chixka'pak'alil, ut ke'nume' chiru chaqi b'e.

27 A'b'anan nekenaw naq ke'ok laj Egipcio chi ha' sa' li Kaqi Palaw, a'aneb' ut li teep aj pleet re laj Farahon.

28 Ut nekenaw naq ke'k'ehe' chi tzekank rik'in "mana sa' li yamyookil ch'och'.

29 Relik chi yaal, ut nekenaw ajwi' naq laj Moises, rik'in li raatin jo' chanru lix wankil li Dios li kiwan rik'in, "kixsak' li pek, ut ki'el chaq ha', re naq eb' li ralal xk'ajol laj Israel te'xkub'si xchaqi-eel.

30 Ut us ta k'amb'ileb' xb'e, ut yoo li Qaawa' lix Dios, laj Tojoleb' rix, chi xik chiruheb', ut chixk'amb'aleb' xb'e chi kutan ut chixk'eeb'aleb' xsaqen chi q'eq, ut chixb'aanunkil chixjunil li k'a'aq re ru choq' reheb' li "aajel ru choq' reheb' li winq xk'ulb'al, eb' a'an ke'xkawob'resi li raameb'

ut ke'xmutz'ob'resi lix k'a'uxleb', ut ^bke'xhob' laj Moises jo' ajwi' li tz'aqal ut li yo'yookil Dios.

31 Ut kik'ulman naq jo' chanru li raatin "kixsacheb'; ut jo' chanru li raatin ^bkixk'ameb' xb'e; ut jo' chanru li raatin kixb'aanu chixjunil li k'a'aq re ru choq' reheb'; ut maak'a' k'a'ru kib'aanuman, ka'ajwi' xb'aan li raatin.

32 Ut chirix naq ke'xq'ax li nima' Jordan kixk'e xkawileb' xmetz'ew choq' re "ralinasinkileb' chaq li ralal xk'ajol li ch'och', relik chi yaal, re xjek'inkileb' choq' re li sache'k.

33 Anajwan ut, ma nekek'oxla tab'i' naq eb' li ralal xk'ajol li ch'och' a'in, li ke'wan sa' li ch'och' li yeechi'imb'il, li ke'alinasiiik chaq xb'aaneb' li qayuwa', ma nekek'oxla naq tiikeb' ta chaq xch'ool? K'ehomaq reetal, ninye eere naq ink'a'.

34 Ma nekek'oxla tab'i' naq eb' li qayuwa' q'axal usinb'ilaqeb' ta raj ru chiruheb' wi ta tiikeb' chaq xch'ool a'an? Ninye eere naq ink'a'.

35 K'ehomaq reetal, li Qaawa' naril sa' junajil chixjunil li "tz'ejwalej; li ani ^btiik xch'ool 'usilanb'il xb'aan li Dios. A'b'an k'ehomaq

26 a Hech. 7:22–39.

b Exo. 14:21–31;

1 Ne. 4:2; Mos. 7:19;

Hel. 8:11;

Tz. ut S. 8:3;

Mois. 1:25.

28 a Exo. 16:4, 14–15, 35;

Num. 11:7–8;

Deut. 8:3; Mos. 7:19.

29 a Exo. 17:6;

Num. 20:11;

Deut. 8:15;

1 Ne. 20:21.

30 a Tz. ut S. 18:18;

88:64–65.

b Exo. 32:8;

Num. 14:2–3;

Esek. 20:13–16;

Tz. ut S. 84:23–25.

31 a Num. 26:65.

b 1 Ne. 5:15;

Tz. ut S. 103:16–18.

32 a Num. 33:52–53;

Jos. 24:8.

35 a Hech. 10:15, 34;

Rom. 2:11;

2 Ne. 26:23–33.

b Sal. 55:22;

1 Ne. 22:17.

c 1 Sam. 2:30;

Sal. 97:10; 145:20;

Alma 13:4;

Tz. ut S. 82:10.

reetal, li tenamit a'in ke'xtz'eq-taana chaq chixjunqal li raatin li Dios, ut q'ano'jenaqeb' chaq sa' li maa'usilal; ut kiwan xtz'aqalil lix josq'il li Dios sa' xb'eeneb'; ut li Qaawa' kixmajewa li ch'och' choq' reheb', ut kirosob'tesi choq' reheb' li qayuwa; relik chi yaal, kixmajewa choq' reheb' a'an re te'sache'q, ut kirosob'tesi choq' reheb' li qayuwa' re te'xk'ul xwan-kil sa' xb'een.

36 K'ehomaq reetal, li Qaawa' "kixyo'ob'tesi li ^bruchich'och' re naq 'wanq ani taawanq chi sa'; ut kixyo'ob'tesiheb' li ralal xk'ajol re te'reechani.

37 Ut a'an ^anaxwaklesi jun li tenamit tiik xch'ool, ut naxsacheb' lix tenamiteb' laj maak.

38 Ut a'an naxk'ameb' xb'e li tiikeb' xch'ool sa'eb' li chaab'il "ch'och', ut eb' laj maak ^bnaxsacheb', ut naxmajewa choq' reheb' li ch'och', sa' xk'ab'a'eb'.

39 A'an nataqlan chi taqenaq sa' choxa, xb'aan naq a'an xk'ojarib'aal, ut li ruchich'och' a'in, a'an "xxaqleb'aal li roq.

40 Ut a'an naxraheb' li te'k'uluq re choq' xDios. K'ehomaq reetal, a'an kixraheb' li qayuwa', ut "ki'ok sa' sumwank rik'ineb', relik

chi yaal, rik'in laj Abraham, laj ^bIsaak, ut laj 'Jakob; ut kijultiko' re li sumwank li kixk'uub' chaq; jo'kan naq kixk'ameb' chaq sa' li ch'och' ^dEgipto.

41 Ut kixq'useb' sa' li yamyookil ch'och' rik'in lix xuq'; xb'aan naq "ke'xkawob'resi li raameb', jo' xeb'aanu ajwi' laa'ex; ut li Qaawa' kixq'useb' sa' xk'ab'a' lix maa'usilaleb'. Kixtaqla li xik'anel ^bk'anti' wankeb' xxamlel sa' xyanqeb'; ut chirix naq ke'ti'e', kixk'uub' jun li b'e re "te'k'irtesiiq; ut li k'anjel li tento te'xb'aanu, a'an ilok; ut rik'in naq ^dsagen ru li b'e a'an, malaj naq moko ch'a'aj ta, ke'wan naa-b'al li ke'oso'.

42 Ut ke'xkawob'resi li raameb' chi jo'q'ehaq, ut "ke'xhob' laj ^bMoises, ut jo'kan ajwi' li Dios; a'b'anan nekenaw naq ke'k'ame' xb'e xb'aan lix wankilal maak'a' xjuntaq'etankil, sa' li ch'och' li yeechi'inb'il.

43 Ut anajwan, chirix chixjunil li k'a'aq re ru a'in, xchal xq'ehil naq ke'ok chi aj maak, relik chi yaal, ka'ch'in chik ma neke'q'ano' rik'in; ut ink'a' ninnaw ma okeb' ta re chi sache'k sa' li kutan a'in; xb'aan naq ninnaw naq tento taachalq chi yaal xkutankil naq

36a K'UTUL RAQAL:
Yo'ob'tesink.

^b K'UTUL RAQAL:
Ruchich'och'.

^c Isa. 45:18;
Abr. 3:24–25.

37a Prov. 14:34;
1 Ne. 4:13;
Eter 2:10;
Tz. ut S. 117:6.

38a K'UTUL RAQAL:
Yeechi'inb'il ch'och'.

^b Lev. 20:22.
39a Isa. 66:1;

Tz. ut S. 38:17;
Abr. 2:7.

40a K'UTUL RAQAL:
Sumwank re laj
Abraham.

^b Gen. 21:12;
Tz. ut S. 27:10.

^c Gen. 28:1–5.
^d Deut. 4:37.

41a 2 Rey. 17:7–23.

^b Num. 21:4–9;
Deut. 8:15;

Alma 33:18–22.
^c Jwan 3:13–15;

2 Ne. 25:20.

^d Alma 37:44–47;
Hel. 8:15.

42a Num. 14:1–12.

K'UTUL RAQAL:
Po'resink ch'oolej.
^b Tz. ut S. 84:23–24.

te'sache'q; ka'ajwi' junjung ink'a', li te'k'ame'q b'an chi preexil.

44 Jo'kan ut, li Qaawa' "kixtaqla lin yuwa' naq taaxik chiru li yam-yookil ch'och'; ut eb' laj Judio ke'x-sik' ajwi' risinkil lix yu'am; relik chi yaal, ut 'laa'ex ajwi' kesik' risinkil lix yu'am; jo'kan ut, laa'ex aj kamsinelex sa' eech'ool, ut chan-chanex ajwi' jo' eb' a'an.

45 Laa'ex "seeb'ex chixb'aanunkil li maa'usilal, a'ut timilex chi jultiko'k eere li Qaawa' lee Dios. Eerilom jun li b'anjel, ut a'an kex-raatina; relik chi yaal, xerab'i lix yaab' xkux chi yalaq jo'q'e; ut a'an kexraatina rik'in jun li ch'ina xyaab' kuxej q'un na'aa-tinak, a'b'anan laa'ex 'numenaq eereek'ahom, chi ink'a' kexru chireek'ankil li raatin; jo'kan naq kexraatina chanchan xyaab' li kaaq, li kixk'e chi chiq'ok li ch'och' chanchan naq ok raj re chixjachb'al rib' sa' xyi.

46 Ut nekenaw ajwi' naq rik'in lix "wankil lix nimajwal aatin naru naxtaqla li ruchich'och' naq taa'o-so'q; relik chi yaal, ut nekenaw naq rik'in li raatin naru naxkanab' chi helho li buq'ux aj na'ajej, ut chi joroxinb'il li helhookil na'ajej. K'a' put b'i' naq nekexru chi kawuk chi jo'kan sa' lee raam?

47 K'ehomaq reetal, naxjach rib' li waam rik'in yot'e'k eeb'aan, ut naraho' lin ch'ool; nin-xuwak maare anchal textz'eqe'q

chi junajwa. K'ehomaq reetal, "nu-jenaqin rik'in lix Musiq' li Dios, jo'kan naq b'maak'a' xmetz'ew lin xaqalil.

48 Ut anajwan kik'ulman naq chirix naq kinye li aatin a'in ke'-josq'o' wik'in, ut ke'raj raj inkut-b'al sa' xchamal li palaw; ut naq ke'chal chixk'eeb'al li ruq' sa' inb'een kiwaatinaheb', ut kinye: Sa' lix k'ab'a' li nimajwal Dios, nekexintaqla naq "ink'a' tineech'e, xb'aan naq nujenaqin rik'in lix b'wankil li Dios, toj reetal natawa intib'el xb'aan; ut ani tixk'e li ruq' sa' inb'een 'taachaqiq jo' chanchan ajwi' jun li chaqi pach'aya; ut taawanq jo' raj maak'a' chiru lix wankilal li Dios, xb'aan naq li Dios tixsak'.

49 Ut kik'ulman naq laa'in, aj Nefi, kinye reheb' naq ink'a' chik te'xwech'i rix lix yuwa', chi moko chik te'xkanab' k'anjelak wik'in, xb'aan naq li Dios kinixtaqla naq tinyiib' jun li jukub'.

50 Ut kinye reheb': "Wi ta li Dios tinixtaqla chixb'aanunkil chixjunil li k'a'aq re ru tinruuq raj chixb'aanunkil. Wi ta a'an tinixtaqla naq tinye re li ha' a'in, chat-ok choq' ch'och', taa'ok raj choq' ch'och', ut wi ta tinye, taa'uxmanq raj.

51 Ut anajwan, wi li Qaawa' wan xnimal lix wankilal a'in, ut kixk'anjela xk'ihal li sachb'a-ch'oolej a'in sa' xyanqeb' li ralal xk'ajoleb' li winq, k'a' put ru naq ink'a'

44 a 1 Ne. 2:1–2.

b 1 Ne. 16:37.

45 a Mos. 13:29.

b 1 Ne. 4:3.

c Ef. 4:19.

46 a Hel. 12:6–18.

47 a Mik. 3:8.

b 1 Ne. 19:20.

48 a Mos. 13:3.

b 2 Ne. 1:26–27.

K'UTUL RAQAL:

Wankilal.

c 1 Rey. 13:4–7.

50 a Filip. 4:13;

1 Ne. 3:7.

naru “chintzolib’al, re tinyiib’ jun li jukub’?

52 Ut kik’ulman naq laa’in, aj Nefi, kinye k’iila na’leb’ reheb’ li was, jo’kan naq ke’sache’ xna’leb’ ut ink’a’ ke’ru chinwech’b’al; chi moko ke’chal xch’ool chixk’eeb’al li ruq’ sa’ inb’een, chi moko chinch’e’b’al rik’in li ru’ujeb’ li ruq’, chiru xnumik k’iila kutan. Anajwan, ink’a’ ke’chal xch’ool chixb’aanunkil a’in, maare anchal te’chaqiq chiwu, xb’aan naq q’axal nim xkawilal lix “Musiq’ li Dios, ut jo’kan kik’anjelak chaq rik’ineb’.

53 Ut kik’ulman naq li Qaawa’ kixye we: Ye’ wi’chik laa wuq’ reheb’ laa was, ut ink’a’ te’chaqiq chawu, a’b’an laa’in tinchiq’eb’, chan li Qaawa’, ut a’in tinb’aanu, re te’xnaw naq laa’in li Qaawa’ lix Dios.

54 Ut kik’ulman naq laa’in kinye’ li wuq’ reheb’ li was, ut ink’a’ ke’chaqik chiwu; a’b’an li Qaawa’ kixchiq’eb’, jo’ chanru ajwi’ li aatin li kixye chaq’.

55 Ut anajwan, eb’ a’an ke’xye: Naqanaw chi ch’olch’o naq li Qaawa’ wan aawik’in, xb’aan naq naqanaw naq a’an lix wankil li Qaawa’ li xchiq’ok qe. Ut ke’xkut rib’ chi ch’och’ chiwu, ut okeb’ raj re “chinloq’oninkil, a’b’an ink’a’ kinkanab’eb’, ut kinye: Laa’in lee riitz’in, relik chi yaal, iitz’inb’ejin cheru; jo’kan ut, cheloq’oni li Qaawa’ lee Dios, ut cheroxloq’i lee

na’ lee yuwa’, re naq ^bte’najto’q ru lee kutan sa’ li ch’och’ tixk’e eere li Qaawa’ lee Dios.

 CH’OL 18

Nayaalo’ li jukub’—Yeeb’il resil lix yo’lajikeb’ laj Jakob ut laj Jose—Neke’el li komon re te’xik sa’ li yeechi’inb’il ch’och’—Eb’ li ralar laj Ismael ut li rixaqileb’ neke’oken sa’ xsaylankil xch’ool ut li po’ok ch’oolej—Nab’ak’e’ laj Nefi, ut natiikisiik li jukub’ chi q’ajel-ix xb’aan jun li xuwavajel kaq-sut-iq’—Na’ach’ab’aak laj Nefi, ut rik’in xtij nach’ana li kaq-sut-iq’—Neke’wulak li tenamit sa’ li yeechi’inb’il ch’och’. Wan na 591–589 chihab’ ma nayo’la li Kristo.

UT kik’ulman naq eb’ a’an ke’xloq’oni li Qaawa’, ut xkoheb’ wik’in, ut kiqapech’ li che’ chi chanchan li k’anjel ink’a’ nawb’il ru. Ut li Qaawa’ kixk’ut chiwu chi jo’q’ehaq chan ru tinpech’ wi’ li che’ re li jukub’.

2 Anajwan ut, laa’in, aj Nefi, ink’a’ kinpech’ li che’ jo’ chanru li tzolb’il xb’aaneb’ li winq, chi moko kinyiib’ li jukub’ jo’ chanru li neke’xb’aanu li winq; kinyiib’ b’an jo’ chanru li k’utb’il chiwu xb’aan li Qaawa’; jo’kan naq a’an moko jo’ chanru ta li neke’xb’aanu li winq.

3 Ut laa’in, aj Nefi, xkohin chi kok’ aj xsa’ sa’ li tzuul, ut kok’ aj

51 a Gen. 6:14–16;
1 Ne. 18:1.
52 a K’UTUL RAQAL:

Santil Musiq’ej.
55 a Hech. 14:11–15.
b Exo. 20:12;

Mos. 13:20.

xsa' "kintijok chiru li Qaawa', jo'-kan naq li Qaawa' ^bkixk'ut xninqal ru na'leb' chiwu.

4 Ut kik'ulman naq chirix naq kinchoy li jukub', jo' chanru li raatin li Qaawa', eb' li was ke'x-k'e reetal naq chaab'il, ut naq lix k'anjelankil q'axal chaab'il; jo'kan naq "ke'xtuulanob'resi wi'chik rib' chiru li Qaawa'.

5 Ut kik'ulman naq kichal lix yaab' xkux li Qaawa' rik'in lin yuwa', naq toowakliiq ut toxoo'okaq sa' li jukub'.

6 Ut kik'ulman naq wulajaq chik, chirix naq kiqakawresi chixjunil li k'a'aq re ru, naab'aleb' li ru che' ut li "tib' chalenaq chaq sa' li yamyookil ch'och', ut xya'al kab' chi naab'al, ut li k'aru nak'anjelak qe jo' chanru li koxtaqla wi' chaq li Qaawa', koxoo'okaq sa' li jukub', rik'in chixjunil li qiiq ut li qiyaj, ut jo' k'ihal kiqak'am chaq qik'in, ak re re xchihab' li junjunq; jo'-kan ut, kookub'e chiqajunil sa' li jukub', qochb'eeneb' li qixaqil ut li qakok'al.

7 Ut anajwan, ke'yo'la chaq wiib' li ralal lin yuwa' sa' li yamyookil ch'och'; li asb'ej aj "Jakob kiyehere, ut li iitz'inb'ej aj ^bJose.

8 Ut kik'ulman chirix naq kookub'e chiqajunil sa' li jukub', ut kiqak'am qik'in li k'aru nak'anjelak qe ut li k'a'aq re ru taqlanb'ilo wi', xookoho chiru li "palaw,

ut kootiikisiik xb'aan li iq' sa' xjalyal li ^byeechi'imb'il ch'och'.

9 Ut chirix naq kootiikisiik xb'aan li iq' chiru xnumik k'iila kutan, k'ehomaq reetal, eb' li was ut eb' li ralal laj Ismael ut jo'kaneb' ajwi' li rixaqileb' ke'ok chixsaylankileb' xch'ool, jo'kan naq ke'ok chi xajok, ut chi b'ichank, ut chi aatinak chi k'a'jo' xyib'al ru li raatineb'; relik chi yaal, jo'kan naq kisach sa' xch'ooleb' k'aru li wankilal ke'k'ame' wi' chaq toj aran; relik chi yaal, ke'xtaqsi rib' chi q'axal b'atz'unb'il li raatineb'.

10 Ut laa'in, aj Nefi, kin'ok chi xuwak chi numtajenaq, maare anchal taajosq'oq li Qaawa' qik'in ut toxsak' xb'aan li qamaa'usilal, ut chi jo'kan toosub'e'q sa' xchamal li palaw; jo'kan naq laa'in, aj Nefi, kin'ok chiraatinankileb' chi anchal tiik ink'a'uxl; a'b'anan k'ehomaq reetal, eb' a'an ke'chal "xjosq'il wik'in, ut ke'xye: Ink'a'taqakanab' naq taawanq li qiitz'in choq' aj ^btaqlanel sa' qab'een.

11 Ut kik'ulman naq laj Laman ut laj Lemuel kine'xchap ut kine'xb'ak' rik'in k'aam, ut k'a'jo' li rahilal ke'xb'aanu we; a'ut li Qaawa' "kixkanab' chi uxmank re taaruuq chixk'utb'esinkil lix wankilal, choq' re xtz'aqob'resinkil ru li raatin li ki'aatinak wi' chirixeb' laj maak.

12 Ut kik'ulman naq chirix

18 3a K'UTUL RAQAL:

Tijok.

b K'UTUL RAQAL:

K'utb'esink,

k'utb'esinb'il na'leb'.

4a 1 Ne. 16:5.

6a 1 Ne. 17:2.

7a 2 Ne. 2:1.

b 2 Ne. 3:1.

8a 2 Ne. 10:20.

b 1 Ne. 2:20.

K'UTUL RAQAL:

Yeechi'imb'il ch'och'.

10a 1 Ne. 17:17–55.

b Gen. 37:9–11;

1 Ne. 16:37–38;

2 Ne. 1:25–27.

11a Alma 14:11.

naq kine'xb'ak' toj reetal naq ink'a' kinru chireek'asinkil wib', li "k'utleb'aal b'e, li kikawresiik chaq xb'aan li Qaawa', kixkanab' k'anjelak.

13 Jo'kan ut, ink'a' ke'xnaw b'ar te'xb'eresi wi' li jukub', jo'kan naq kiwakli jun li nimla hab'; relik chi yaal, jun li nimla xuwajel kaq-sut-iq', ut "kootiikisiik chi q'ajel-ix chiru li ha' chiru xnumik oxib' kutan; ut ke'ok chi xuwak chi numtajenaq maare anchal te'ok chi ha' sa' li palaw; a'b'anan ink'a' kine'rach'ab'.

14 Ut sa' xkaa li kutan li kootiikisiik wi' chi q'ajel-ix, ki'ok chi nimank xrahil li kaq-sut-iq' chi numtajenaq.

15 Ut kik'ulman naq ok qe chi sub'e'k sa' xchamal li palaw. Ut chirix naq kootiikisiik chaq chi q'ajel-ix chiru ha' chiru xnumik kaahib' kutan, eb' li was ke'ok "chirilb'al naq lix raqb'a-aatin li Dios wan sa' xb'eeneb', ut naq tento te'oso'q wi ink'a' te'x-jal xk'a'uxl chirixeb' lix maa'usilal; jo'kan naq ke'chal wik'in, ut ke'xhit li k'aam sa' xkux li wuq', ut k'ehomaq reetal naq sipo'jenaq chi numtajenaq; ut jo'kan ajwi' lix kux li woq k'a'jo' xsipo'jik, ut maak'a'jo' xrahil.

16 A'b'anan laa'in kin'ilok wan wi' lin Dios, ut "kinnima ru chiru chixjunil li kutan, ut ink'a' kinwech'i rix li Qaawa' xb'aan li ch'a'ajkilal kink'ul.

17 Anajwan lin yuwa', aj Lehi, kixye chaq k'iila k'a'aaq re ru reheb', ut reheb' ajwi' li ralal laj "Ismael; a'b'anan k'ehomaq reetal, k'a'jo' li rahilal ke'xyeechi'i chaq re li ani taa'aatinaq re intenq'ankil; ut eb' lin na' inyuwa', rik'in naq ak numtajenaqeb' chaq xchihab', ut ak naab'al li rahil ch'oolejil ke'xnumsi chaq sa' xk'ab'a'eb' li ralal xk'ajol, ke'kub'siik, relik chi yaal, sa' xch'aat li yajel.

18 Sa' xk'ab'a' lix k'a'uxleb' ut xnimal lix rahileb' xch'ool, ut lix maa'usilaleb' li was, ka'ch'in chik ma xe'k'ame' chaq chiru li yu'am a'in re xk'ulb'al lix Dios; relik chi yaal, lix saqi ismaleb' ka'aj chik ma xk'ame' chi yoklaak chi kub'enaq sa' poqs; relik chi yaal, ka'ch'in chik ma xe'k'eh'e' rik'in rahil ch'oolejil sa' jun li ha'il muqleb'aal.

19 Ut jo'kan ajwi' laj Jakob ut laj Jose, rik'in naq toj saajeb', ut maak'a'jo' li ch'olaniik neke'raj, ke'raho' xch'ool xb'aan lix ch'a'ajkilal lix na'eb'; ut jo'kan ajwi' li "wixaqil rik'in lix ya'al li ru ut lix tij, ut eb' lin kok'al, ink'a' ke'xq'unob'resi xch'ooleb' li was re tine'rach'ab'.

20 Ut maak'a' chik wan, ka'ajwi' lix wankil li Dios, li ok raj re chixk'eeb'al li sachok sa' xb'ee-neb', li kiq'unob'resink re lix ch'ooleb'; jo'kan ut, naq ke'ril naq okeb' re chi sub'e'k sa' xchamal li palaw ke'xjal xk'a'uxl rik'in li

12 a 1 Ne. 16:10, 16, 26;
2 Ne. 5:12;
Alma 37:38–47;

Tz. ut S. 17:1.
13 a Mos. 1:17.
15 a Hel. 12:3.

16 a Alma 36:28.
17 a 1 Ne. 7:4–20.
19 a 1 Ne. 7:19; 16:7.

k'a'ru ke'xb'aanu chaq, jo'kan naq kine'rach'ab'.

21 Ut kik'ulman chirix naq kine'rach'ab', k'ehomaq reetal, kinchap li k'utleb'aal b'e, ut kik'anjelak b'ar wi' kiwaj. Ut kik'ulman naq kinti-jok chiru li Qaawa', ut chirix naq kintijok kiraqe' li iq', ut kiraqe' li kaq-sut-iq', ut kiwan jun li nimla ch'anaak.

22 Ut kik'ulman naq laa'in, aj Nefi, kinb'eresi li jukub', jo'kan naq koob'EEK wi'chik chiru ha' sa' xjajal li yeechi'imb'il ch'och'.

23 Ut kik'ulman naq chirix naq koob'EEK chiru ha' chiru xnumik k'iila kutan koowulak sa' li "yeechi'imb'il ch'och'; ut xookoho chiru li ch'och', ut kiqayib' li qamuheb'aal t'ikr, ut yeechi'imb'il ch'och' kiqaye re.

24 Ut kik'ulman naq koo'ok chixk'anjelankil li ch'och', ut koo'ok chixrawb'al li iyaj; relik chi yaal, kiqak'e sa' ch'och' chixjunil li qiyaj, li kiqak'am chaq sa' li ch'och' Jerusalem. Ut kik'ulman naq ke'ningan chi numtjenaq, jo'kan naq koo'osob'tesiik chi naab'al.

25 Ut kik'ulman naq kiqataw sa' xb'een li ch'och' li yeechi'imb'il, naq yooko chi b'EEK chiru li yamyookil ch'och', naq wankeb' li jar paay wan chi xul, sa'eb' li k'iche', li wakax jo' ajwi' li b'oyx, ut li b'uur ut li kawaay, ut li chib'aat ut li yuk, ut li k'iila paay chi xxulel li k'iche', li neke'k'anjelak chiruheb' li winq. Ut kiqataw li k'iila paay chi pek

ch'iich' xsa', li oor, jo' ajwi' li plaat, jo' ajwi' li kaqi ch'iich'.

CH'OL 19

Laj Nefi naxyiib'eb' li perel ch'iich' rik'in pek ch'iich' xsa' ut naxtz'iib'a li esil chirix lix tenamit—Lix Dios laj Israel taak'ulunq waqib' cient chihab' chirix li relik chaq laj Lehi Jerusalem—Laj Nefi naxye resil li rahilal tixk'ul ut lix kamik chiru krus—Eb' laj Judio xik' te'ile'q ut te'jek'iiq toj sa' roso'jik li kutan, naq te'sutq'iiq rik'in li Qaawa'. Wan na 588–570 chihab' ma nayo'la li Kristo.

Ut kik'ulman naq li Qaawa' kinixtaqla, jo'kan naq kinyiib'eb' li perel ch'iich' rik'in pek ch'iich' xsa' re tintz'iib'a chiruheb' li esil chirix lin tenamit. Ut chiruheb' li "perel ch'iich' kinyiib' kintz'iib'a li esil kixtz'iib'a lin^byuwa', ut jo'kan ajwi' eb' li qab'eenik sa' li yamyookil ch'och', ut lix profeetil aatin lin yuwa', ut jo'kan ajwi' naab'al lin profeetil aatin laa'in kintz'iib'a chiruheb'.

2 Ut ink'a' kinnaw sa' li kutan naq kinyiib' naq tintaqlaaq xb'aan li Qaawa' chixyiib'ankileb' li "perel ch'iich' a'in; jo'kan naq li esil kixtz'iib'a lin yuwa', ut li resilal lix xe'toonileb' lix yuwa', ut lix k'ihal li qab'aanuhom sa' li yamyookil ch'och' wan chi tz'iib'amb'il chiruheb' li xb'eenileb' perel ch'iich' a'an li xin'aatinak wi'; jo'kan ut,

li k'a'ru kik'ulman naq toj maji' ninyiib'eb' ^bli perel ch'iich' a'in, relik chi yaal naq yeeb'il tz'aqal resil chiruheb' li xb'eenileb' perel ch'iich'.

3 Ut chirix naq kinyiib'eb' li perel ch'iich' a'in jo' chanru taqlanb'il, laa'in, aj Nefi, kink'ul jun intaq-lankil naq li k'anjel sa' li musiq'ej ut li profeetil aatin, li jun raqal li saqen ru ut wan xloq'al, taatz'iib'amanq chiruheb' ^ali perel ch'iich' a'in, ut naq li k'a'aq re ru tz'iib'ab'il taak'uulamanq choq' re xtzolb'aleb' lin tenamit, li te'eechaninq re li ch'och', ut jo'kan ajwi' choq' re jalaneb' chik li ^bchaab'il ajom, ut nawb'il chiru li Qaawa' li ajom a'an.

4 Jo'kan ut, laa'in, aj Nefi, kintz'iib'a jun esil chiruheb' li perel ch'iich' jun ch'ol chik, li naxye resil, malaj naxnimob'resi li esil chirixeb' li pleet ut li wech'ok-ib' ut eb' li sachok sa' lin tenamit. Ut a'in kinb'aanu, ut kintaqlaheb' lin tenamit rik'in k'a'ru te'xb'aanu chirix naq ak xikenaqin; ut naq te'numsiiq chaq li perel ch'iich' a'in xb'aan li jun tasal tenamit re li jun tasal chik, malaj xb'aan li jun profeet re li jun chik, toj reetal naq taawanq xkomon lix taqlahom li Qaawa'.

5 Ut moqon taak'ehe'q resil lix ^ayiiib'ankileb' li perel ch'iich' a'in inb'aan; toja' naq k'ehomaq reetal, nin'ok wi'chik jo' chanru ajwi' li xinye; ut a'in ninb'aanu re naq li k'a'ru wan chik xloq'al ^btaak'uulamanq re taanawe'q xb'aan lin tenamit.

6 A'b'anan maak'a' nintz'iib'a chiruheb' li perel ch'iich', ka'ajwi' li nink'oxla naq ^awan xloq'alil. Ut anajwan, wi ninsach, jo'kan ajwi' ke'sach chaq najter; ut moko nawaj ta xpatz'b'al inkuyb'al xb'aaneb' li winq jalan chik, a'b'an sa' xk'ab'a' lix ^bq'unal li metzew li wan wik'in, jo' chanru li tz'ejwalej, tinpatz' raj inkuyb'al.

7 Xb'aan naq li k'a'ru neke'xk'oxla junjunqeb' li winq naq nim xloq'al, re li tz'ejwalej jo' ajwi' re li aamej, jalaneb' chik neke'xk'e chi yal ^ajo'maajo' ut neke'xyeq'i rub'el li roq. Relik chi yaal, jo'kan ajwi' lix Dios laj Israel eb' li winq ^bneke'xyeq'i rub'el li roq; ninye naq neke'xyeq'i rub'el li roq, a'b'an jalan chik li aatin tin'aatinaq wi' raj—neke'xsach xwankil, ut ink'a' neke'ab'in chiru xyaab' xkux li na'leb' naxk'e.

8 Ut k'ehomaq reetal naq a'an ^ataak'ulunq, jo' chanru li raatin li anjel, sa' ^bwaqib' cient chihab'

2b 1 Ne. 9:1–5.

3a Jak. 1:1–4; 3:13–14; 4:1–4.

b 1 Ne. 9:4–5; R laj M 1:7; Tz. ut S. 3:19–20; 10:1–51.

5a 2 Ne. 5:28–33.

b K'UTUL RAQAL: Loq'laj hu (eb' li)—

Tento te'k'uulamanq li loq'laj hu.

6a Chi'ilmanq li perel re xjolomil li aatin sa' lix Hu laj Mormon. K'UTUL RAQAL: Sant.

b Morm. 8:13–17; Eter 12:23–28.

7a 2 Ne. 33:2;

Jak. 4:14.

b K'UTUL RAQAL: Po'resinek ch'oolej.

8a K'UTUL RAQAL: Jesukristo—Profeetil aatin chirix lix yo'lajik ut xkamik li Jesukristo.

b 1 Ne. 10:4; 2 Ne. 25:19.

chirix li relik chaq lin yuwa' Jerusalen.

9 Ut li ruchich'och', sa' xk'ab'a' lix maa'usilaleb', te'xb'ir rix jo' chanchan naq maak'a' xloq'al; jo'kan naq neke'xrapple, ut a'an naxkuy, ut neke'xsak', ut a'an naxkuy. Relik chi yaal, "neke'xchuub'a, ut a'an naxkuy, sa' xk'ab'a' lix chaab'ilal xch'ool aj rahonel, ut xnajtil li royb'enihom choq' reheb' li ralar xk'ajoleb' li winq.

10 Ut li "Dios reheb' li qayuwa', a'eb' li ^bke'k'ame' xb'e chi elk chaq Egipto, sa' moosil, ut jo'kan ajwi' ke'kole' rix sa' li yamyookil ch'och' xb'aan a'an, relik chi yaal, lix 'Dios laj Abraham, ut laj Isaak, ut lix Dios laj Jakob, ^dnaxq'axtesi rib', jo' chanru li raatin li anjel, jo' winq, sa' ruq'eb' li winq aj maak, re ^etaataqsiq, jo' chanru li raatin laj ^fTzenok, ut re ^gtaak'ehe'q chiru krus, jo' chanru li raatin laj Neum, ut re taamuq'e'q sa' jun ^hmuqleb'aal kama'naq, jo' chanru li raatin laj ⁱTzenos, li ki'aatinak wi' chirix li oxib' kutan li ^jaak'ab', a'anaq jun reetalil lix kamik k'eeb'il reheb'

li te'wanq sa'eb' li ch'och' sa' xyi li palaw, ut q'axal wi'chik k'eeb'il reheb' li wankeb' sa' lix ^kjunkab'al laj Israel.

11 Xb'aan naq jo'ka'in ki'aatinak li profet: Relik chi yaal naq li Qaawa' Dios "taarula'ani chixjunil lix junkab'al laj Israel sa' li kutan a'an, wan rik'in xyaab' lix kux, sa' xk'ab'a' lix tiikilaleb', re te'nimanq xsahileb' xch'ool ut te'kole'q, ut wan rik'in li ^bkaa'q ut raq'kaa'q re lix wankilal, rik'in kaqsut-iq', rik'in xam, ut rik'in sib', ut rik'in xb'ook li ^caak'ab', ut rik'in lix tehelal li ^dch'och', ut rik'ineb' li ^etzuul li te'k'ame'q.

12 Ut ^achixjunil li k'a'aaq re ru a'in tento taachalq chi yaal, chan li profet aj ^bTzenos. Ut tento te'jache'q lix ^cpek'al li ch'och', ut rik'in li aakanak sa' li ch'och', naab'al reheb' lix reyeb' li ch'och' sa' xyi li palaw te'eek'asiq xb'aan lix Musiq' li Dios chixyeeb'al: Li Dios re li tzuul taq'a naxk'ul rahilal.

13 Ut chirixeb' li wankeb' chaq Jerusalen, chan li profet, eb' a'an ^ate'rapleeq xb'aaneb' chixjunil

9a Isa. 50:5–6;

Mat. 27:30.

10a 2 Ne. 26:12;

Mos. 7:27; 27:30–31;

Alma 11:38–39;

3 Ne. 11:14–15.

b Exo. 3:2–10; 6:6;

1 Ne. 5:15;

Tz. ut S. 136:22.

c Gen. 32:9;

Mos. 7:19;

Tz. ut S. 136:21.

K'UTUL RAQAL:

Jehova.

d K'UTUL RAQAL:

Xtojb'al rix li maak.

e 3 Ne. 27:14.

f Alma 33:15; 34:7;

Hel. 8:19–20;

3 Ne. 10:15–16.

K'UTUL RAQAL:

Loq'laj hu (eb' li)—

Eb' li loq'laj hu li

sachenaq; Tzenok.

g 2 Ne. 6:9;

Mos. 3:9.

K'UTUL RAQAL:

K'ehok chiru krus.

h Mat. 27:60;

Luk. 23:53;

2 Ne. 25:13.

i Jak. 6:1;

Hel. 15:11.

K'UTUL RAQAL:

Tzenos.

j 1 Ne. 12:4–5;

Hel. 14:20, 27;

3 Ne. 8:3, 19–23; 10:9.

k 3 Ne. 16:1–4.

11a 3 Ne. 9:1–22;

Tz. ut S. 5:16.

b Hel. 14:20–27;

3 Ne. 8:5–23.

c Luk. 23:44–45;

3 Ne. 8:19–20.

d 2 Ne. 26:5.

e 3 Ne. 8:10.

12a Hel. 14:20–28.

b Jak. 5:1.

c Mat. 27:51.

13a Luk. 23:27–30.

li tenamit, xb'aan naq ^bneke'x-k'e chiru krus lix Dios laj Israel, ut neke'xjalb'ehi lix ch'ooleb', neke'xtz'eqtaanaheb' li eetalil ut li sachb'a-ch'oolej, ut lix wankil ut xloq'al lix Dios laj Israel.

14 Ut sa' xk'ab'a' naq neke'xjalb'ehi lix ch'ooleb', chan li profet, ut "xik' xe'ril lix Santil Dios laj Israel, eb' a'an te'wanq chixb'eeninkil rib' sa' li tz'ejwalej, ut te'osoq, ut te'wanq choq' ^bhasb' ut 'jo'maajo'il aatin, ut xik' te'ileq sa' xyanqeb' chixjunileb' li tenamit.

15 A b'anan naq taawulaq xkutan kil, chan li profet, naq "ink'a' chik te'xjalb'ehi lix ch'ooleb' rik'in lix Santil Dios laj Israel, chirix a'an taajultikoq re a'an li ^bsumwank li kixk'uub' choq' reheb' lix yuwa'eb'.

16 Relik chi yaal, chirix a'an te'jultikoq re li "ch'och' sa' xyi li palaw, relik chi yaal, ut chixjunileb' li tenamit li wankeb' sa' lix junkab'al laj Israel laa'in ^bteb'inch'utub', chan li Qaawa', jo' chanru li raatin li profet aj Tzenos, chalen chaq sa' xkaajachalil li ruchich'och'.

17 Relik chi yaal, ut chixjunil li ruchich'och' "te'ril lix kolb'a-ib' li Qaawa', chan li profet; li junjung chi tenamit, junkab'al, aatinob'aal, ut teepal te'osob'tesiiq.

18 Ut laa'in, aj Nefi, kintz'iib'a

li k'a'aq re ru a'in choq' reheb' lin tenamit, re naq maare tin-q'unb'esiheb' xch'ool re naq taajultikoq reheb' li Qaawa' aj Tojol rixeb'.

19 Jo'kan ut, nawaatina chixjunil lix junkab'al laj Israel, wi taa'uxq naq te'xk'ul li "k'a'aq re ru a'in.

20 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, wan nak'anjelank we sa' li musiq'ej, ut a'an nikinixlub'tesi toj reetal naq q'un ru chixjunil xcha'al intib'el, sa' xk'ab'a'eb' li wankeb' chaq Jerusalem; xb'aan naq wi ta li Qaawa' ink'a' kiruxtaana wu, re xk'utb'al chiwu chirixeb' a'an, jo' chanru ajwi' reheb' li profet najter chaq, laa'in ajwi' raj kin'oso'.

21 Ut relik chi yaal naq kixk'ut chiruheb' li "profet najter chaq chixjunil li k'a'aq re ru ^bchirixeb', ut kixk'ut ajwi' chiru naab'aleb' chiqix laa'o, jo'kan ut, tento naq taqanaw chirixeb' a'an xb'aan naq tz'iib'amb'il chiruheb' li perel ch'iich' bronce.

22 Anajwan kik'ulman naq laa'in, aj Nefi, kink'ut li k'a'aq re ru a'in chiruheb' li was; ut kik'ulman naq kinye reheb' naab'al li na'leb' wan chiru hu, li tz'iib'amb'il chiruheb' li "perel ch'iich' bronce, re te'xnaw chirix lix b'aanuhom li Qaawa' sa' jalaneb' chik li

3 b 2 Ne. 10:3.

14 a Isa. 53:3–6;
Mos. 14:3–6.

b K'UTUL RAQAL:
Judio, eb' laj Judio.

c Deut. 28:37;
1 Rey. 9:7;
3 Ne. 16:9.

15 a 1 Ne. 22:11–12.

b K'UTUL RAQAL:
Sumwank re laj
Abraham.

16 a 1 Ne. 22:4;
2 Ne. 10:21.

b Isa. 49:20–22.
K'UTUL RAQAL:
Israel—Lix
ch'utub'ankil Israel.

17 a Isa. 40:4–5.

19 a Enos 1:16;
Morm. 5:12; 7:9–10.

21 a 2 Rey. 17:13;
Amos 3:7.

K'UTUL RAQAL:
Profet.

b 3 Ne. 10:16–17.

22 a 1 Ne. 22:1.

ch'och', sa' xyanqeb' li ke'wan chaq najter.

23 Ut kinye reheb' naab'al li aatin li tz'iib'anb'il sa'eb' lix "hu laj Moises; a'b'an re naq q'axal wi'chik tinq'unb'esiheb' xch'ool chixpaab'ankil li Qaawa' aj Tojol rixeb', kinye reheb' li k'a'ru tz'iib'anb'il xb'aan li profheet aj ^bIsaias, xb'aan naq 'kinjuntaq'eeta chixjunileb' li loq'laj hu qik'in, re naq taa-wanq choq' re ^dqachaab'ilal ut qatzolb'al.

24 Jo'kan naq kiwaatinaheb', ut kinye: Ab'ihomaq li raatin li profheet, laa'ex li wanqex choq' jun rela' lix junkab'al laj Israel, jun "ruq'che' li xextoqe'; ab'ihomaq li raatin li profheet, li kitz'iib'aman choq' re chixjunil lix junkab'al laj Israel, ut chejuntaq'eeta eerik'in laa'ex, re taawanq eeyo'onihom jo' chanru ajwi' eb' lee ras eeriitz'in li xextoqe' wi' chaq; xb'aan naq jo'ka'in kitz'iib'ak li profheet.

CH'OL 20

Li Qaawa' naxk'utb'esi li rajom reheb' laj Israel—Sik'b'il chaq ru laj Israel sa' xk'atleb'aal li tawasiik, ut taa'elq chaq Babilonia—Chi'ilmanq sa' Isaias 48. Wan na 588–570 chihab' ma nayo'la li Kristo.

CHEX'AB'INQ ut cherab'i a'in, ex xjunkab'al laj Jakob, li neke'xk'ab'a'in rik'in lix k'ab'a' laj Israel, ut elenaqex chaq sa' xha'il laj Juda, malaj sa' xha'il li "kub'iha', li nekexxaqab'ank aatin rik'in lix k'ab'a' li Qaawa', ut nekeye xk'ab'a' lix Dios laj Israel, a'b'an ink'a' neke'xxaqab' aatin sa' li yaal, chi moko sa' tiikilal.

2 A'ut neke'xye rib' naq a'aneb' aj "santil tenamit, a'b'an moko ^bneke'xk'ojob' ta rib' sa' xb'een lix Dios laj Israel, a'an li Qaawa' reheb' li Teepal, relik chi yaal, li Qaawa' reheb' li Teepal xk'ab'a'.

3 K'ehomaq reetal, kinch'olob'eb' li "junxilaj na'leb' chalen chaq sa' xtiklajik; ut ke'el chaq sa' xtz'uumal we, ut keb'ink'ut. Sa' junpaat naq kink'ut.

4 Ut kinb'aanu xb'aan naq kin-naw naq "laa'at kaw aajolom, ut laa ja'aj chanchan li ich'mul ch'iich', ut laa pekem li ch'iich' bronze;

5 Ut chalen chaq sa' xtiklajik kinch'olob'ank chawu; naq toj maji' nak'ulman kink'ut chawu; ut keb'ink'ut maare anchal taa-ye—lin "pak'b'il dios xb'aanunk re, ut lin yiiib'anb'il jalam-uuch, ut lin pak'b'il jalam-uuch xtaq-lank re.

6 Aawilom ut aawab'ihom chixjunil a'in; ut ma ink'a' taach'olob'

23a Exo. 17:14; 1 Ne. 5:11;

Mois. 1:40–41.

b 1 Ne. 15:20;

2 Ne. 25:4–6;

3 Ne. 23:1.

c K'UTUL RAQAL:

Loq'laj hu (eb' li)—

Xnimal xloq'aleb' li

loq'laj hu.

d 2 Ne. 4:15.

24 a Gen. 49:22–26;

1 Ne. 15:12;

2 Ne. 3:4–5.

20 1 a K'UTUL RAQAL:

Kub'iha', kub'sink
ha'.

2 a Isa. 52:1.

K'UTUL RAQAL:

Jerusalen.

b A'AN: moko

neke'xkanab' ta rib'
chiru.

3 a Isa. 46:9–10.

4 a A'AN: Israel.

5 a K'UTUL RAQAL:

Pak'b'il dios,

xloq'oninkil.

xyaalaleb'? Ut naq kink'ut chawu eb' li ak' na'leb' chalen sa' li hoonal a'in, a'eb' li muqmuukil na'leb', ut laa'at ink'a' xanaweb' chaq.

7 Yiib'anb'ileb' chik anajwan, ut moko chalen ta chaq sa' xtiklajik, naq toj maji' ajwi' nawulak xkutankil naq xawab'i resil, ak ch'olob'anb'ileb' chawu, maare anchal taaye—K'e reetal, ak xinnaweb'.

8 Relik chi yaal, ut laa'at ink'a' kawab'i; relik chi yaal, ink'a' kanaw; relik chi yaal, chalen chaq sa' li kutan a'an ink'a' xtehe' laa xik, xb'aan naq laa'in kinnaw naq laa'at q'axalat aj b'alaq' naq tatwanq, ut aj "q'etol aatin xyehe' aawe chalen chaq sa' laa siyajik.

9 A'b'anan, choq' re xchaab'ilal "ink'ab'a' laa'in tinch'anab' lin josq'il, ut re xnimankil lin wankilal tatinkanab', re naq ink'a' tatwisi chaq.

10 Xb'aan naq k'e reetal, laa'in kinsaqob'resi aawu, kinsik' aawu sa' lix k'atleb'aal li "tawasiik.

11 Choq' we laa'in, relik chi yaal, choq' we ajwi' laa'in naq tinb'aanu a'in, xb'aan naq ink'a' tinkanab' chi tz'ajnimank "ink'ab'a', ut ^bink'a' tink'e inloq'alil re jalan chik.

12 Ab'in chiwu, at Jakob, ut

at Israel li b'oqb'ilat inb'aan, xb'aan naq laa'inin ajwi' a'an; laa'in li "xb'een, ut laa'in ajwi' aj ch'otonek.

13 Li wuq' "xk'e ajwi' xk'ojob'ankil li ruchich'och', ut lin nim uq' xchirib'ank re li choxa. Nekeb'inboq, ut neke'xaqli sa' junajil.

14 Chejunilex, ch'utub'omaq eerib', ut ab'ihomaq; ani sa' xyanqeb' xch'olob'ank re li na'leb' a'in chiruheb'? Li Qaawa' kixra a'an, relik chi yaal, ut "tixtz'aqob'resi ru li raatin li kixch'olob' rik'in xtz'uumaleb' re; ut tixb'aanu li nasahow' wi' xch'ool sa' xb'een ^bBabilonia, ut taachalq lix tel sa' xb'eeneb' laj kaldeo.

15 Jo'kan ajwi', chan li Qaawa', laa'in, li Qaawa', relik chi yaal, laa'in kin'aatinak; relik chi yaal, kinboq a'an chi ch'olob'ank, laa'in kink'am chaq, ut a'an tixk'e chi chaab'ilo'k lix b'ehil.

16 Jilonqex chaq wik'in; ink'a' kin'aatinak sa' "muqmu; chalen chaq sa' xtiklajik, chalen chaq sa' li hoonal naq ch'olob'anb'il chaq, laa'in kin'aatinak, ut li Qaawa' Dios, ut lix Musiq', xtaqlank we.

17 Ut jo'ka'in naxye li Qaawa', laj "Tojol aawix, lix Santil Dios laj Israel; laa'in kintaqla chaq a'an, li Qaawa' laa Dios li natzolak aawe re tatchaab'ilo'q, li ^bnaxk'am aab'e

8a Sal. 58:3.

9a 1 Sam. 12:22;

Sal. 23:3;

1 Jn. 2:12.

10a K'UTUL RAQAL:

Ch'a'ajkilal.

11a Jer. 44:26.

^b Isa. 42:8; Moiss. 4:1–4.

12a Apok. 1:17; 22:13.

K'UTUL RAQAL: Alfa

ut Omega; Xb'een

yo'lajenaq.

13a Sal. 102:25.

K'UTUL RAQAL:

Yo'ob'tesink.

14a 1 Rey. 8:56;

Tz. ut S. 64:31; 76:3.

^b K'UTUL RAQAL:

Babel, Babilonia.

16a Isa. 45:19.

17a K'UTUL RAQAL: Aj

Tojol-ix.

^b K'UTUL RAQAL:

Musiq'ank,

musiq'anb'il;

K'utb'esink,

k'utb'esinb'il na'leb'.

sa' li b'e tento tatzik wi', a'an xb'aa-nunk re.

18 Aay, kat-ab'in taxaq chiru-heb' lin "taqlahom—chi jo'kan kiwan raj aatuqtuukilal jo' jun ni-ma', ut laa tiikilal jo' raj lix b'oolam li palaw.

19 Ke'wan raj ajwi' laa "wiyajil jo' raj li samahib'; li ralom laa sa' jo' raj lix k'iila pekal; lix k'ab'a' ink'a' raj ki'isiik chaq, chi moko raj kisache' chaq chiwu.

20 "Elenqex chaq Babilonia, chex'eeleliq chaq sa' xyanqeb' laj Kaldeo, rik'in xyaab' xkux li b'ichank chexch'olob'anq, yehomaq a'in, choxeyehaq chaq toj sa' xmaril li ruchich'och'; cheye: Li Qaawa' xtoj rix laj ^bJakob lix moos.

21 Ut "ink'a' ke'chaqik re; a'an kixk'ameb' xb'e chiruheb' li chaqi ch'och'; kixk'e li ha' chi elk chaq sa' li ^bpek choq' reheb'; kixjor ajwi' li pek, ut kib'olb'ot chaq li ha'.

22 Ut us ta kixb'aanu chixjunil a'in, ut q'axal nim wi'chik ajwi' chiru a'an, maajun "tuqtuukilal wan, chan li Qaawa', choq' reheb' laj maak.

CH'OL 21

Li Mesias taawanq choq' saqen chiruheb' laj Gentil ut tixhiteb' li preex—Eb' laj Israel te'ch'utub'aaq rik'in wankilal sa' roso'jikeb' li kutan—

Eb' li rey te'wanq choq' yuwa'b'ej aj ch'olanihom reheb'—Chi'ilmanq sa' Isaias 49. Wan na 588–570 chihab' ma nayo'la li Kristo.

Ut jo'kan wi'chik: Chex'ab'inq, ex xjunkab'al laj Israel, chejunilex li toqb'ilex chaq ut alinasinb'ilex sa' xk'ab'a' lix maa'usilaleb' laj k'aa-k'alenel re lin tenamit; relik chi yaal, chejunilex li toqb'ilex chaq, li jek'inb'ilex chaq chi najt, li wan-kex sa' lin tenamit, ex xjunkab'al laj Israel. Ab'ihomaqin, ex "ch'och' sa' xyi li palaw, ut chex'ab'inq chaq chi ^bnajt, ex tenamit; li Qaawa' kinixb'oq chalen chaq sa' lin siyajik; chalen chaq sa' xsa' lin na' kixye chaq resil lin k'ab'a'.

2 Ut kixyib' lix tz'uumal we chanchan jun ch'iich' q'es ru'uj; sa' xmuhel li ruq' kinixmuq chaq, ut kinixyib' jo' tzimaj ji'b'il ru; ut sa' rochoch lix tzimaj kinixmuq chaq;

3 Ut kixye we: Laa'at lin "moos, at Israel, li taanimob'resiiq wi' inloq'al.

4 Toja' naq laa'in kinye, maak'a' xyaalal naq kink'anjelak, kinchoy inmetz'ew chi maak'a' rajb'al ut chi maak'a' xyaalal; relik chi yaal naq rik'in li Qaawa' wan inraqb'a-aatin, ut lin k'anjel rik'in lin Dios.

5 Ut anajwan, chan li Qaawa'—li "kik'uub'ank we chalen chaq sa' lin

18a Ekl. 8:5.

19a Gen. 22:15–19;
Os. 1:10.

20a Jer. 51:6;
Tz. ut S. 133:5–14.
b Isa. 44:1–2, 21.

21a Isa. 41:17–20.

b Exo. 17:6; Num. 20:11;

1 Ne. 17:29;

2 Ne. 25:20.

22a K'UTUL RAQAL:
Tuqtuukilal.

21 1a 1 Ne. 22:4;

2 Ne. 10:20–22.

b Tz. ut S. 1:1.

3a Lev. 25:55; Isa. 41:8;

Tz. ut S. 93:45–46.

5a Isa. 44:24.

siyajik re tinwanq choq' xmoos, re xk'amb'al wi' chaq chik laj Jakob rik'in—us ta moko ch'utub'anb'il ta laj Israel, toj nimaq inloq'al sa' rilob'aal li Qaawa', ut lin Dios taa-wanq choq' inmetz'ew.

6 Ut a'an kixye: Yal ch'ina na'leb' naq laa'at tatwanq choq' inmoos re xwaklesinkileb' lix "teepal laj Jakob, ut re xk'ojob'ankil wi'chik li ke'kole' xyu'am re laj Israel. Laa'in tatink'e ajwi' choq' ^bsaqen chiruheb' laj 'Gentil, re tatwanq choq' inkolb'a-ib' toj sa'eb' lix maaril li ruchich'och'.

7 Jo'ka'in naxye li Qaawa', laj Tojol rix laj Israel, lix Santil Dios, re li ani xik' ilb'il xb'aan li winq, re li xik' uuchinb'il xb'aaneb' li tenamit, re lix mooseb' laj taq-lanel: Eb' li rey te'iloq ut te'wak-liiq, eb' li awa'b'ej te'loq'oning ajwi', sa' xk'ab'a' li Qaawa' li tiik xch'ool.

8 Jo'ka'in naxye li Qaawa': Sa' jun chaab'il hoonal katwab'i, ex ch'och' sa' xyi li palaw, ut sa' xku-tankil li kolb'a-ib' katintenq'a, ut laa'in tinkol aawix, ut tink'e aawe lin "moos choq' sumwank chiru li tenamit, re xk'ojob'ankil li ru-chich'och', re xk'eeb'al chi eechaniik li sachenaqil eechanihom;

9 Re naq laa'at tatruiq chixyeeb'al reheb' li "preex: Ayuqex chaq; reheb' li chunchuukeb' chaq sa'

^bq'ojyin: K'utumaq chaq eerib'. Eb' a'an te'tzekanq sa'eb' li b'e, ut te'wanq lix 'wa'leb'aaleb' pim sa' chixjunileb' li taqenaqil na'ajej.

10 Ink'a' te'tz'okaaq, chi moko te'chaqiq re, chi moko li tiq chi moko li saq'e taasak'oq reheb'; xb'aan naq li ani naruxtaanaheb' ru tixk'ameb' xb'e; chire ajwi' lix yo'leb'aal li ha' tixb'eresiheb'.

11 Ut tinyiib' chixjunileb' lin tzuul choq' b'e, ut eb' lin "nimb'e te'taqsiiq xloq'al.

12 Ut chirix a'an, ex xjunkab'al laj Israel, k'ehomaq reetal, "eb' a'in te'chalq chaq chi najt, ut ilomaq, eb' a'in sa' xnim chaq li saq'e ut sa' rokeb'aal chaq li saq'e, ut eb' a'in sa' li ch'och' Sinim chaq.

13 "B'ichanqex, ex choxa, ut chisaho'q aach'ool, at ruchich'och', xb'aan naq li roqeb' li wankeb' chaq sa' releb'aal li saq'e te'k'o-job'aaq; ut chejap eere chi b'ichank, ex tzuul; xb'aan naq maajun wa chik te'sak'e'q; xb'aan naq li Qaawa' xk'ojob' xch'ool lix tenamit, ut taaruxtaanaheb' ru li ani re li tawasinb'ileb'.

14 A'ut k'ehomaq reetal, Sion kixye: Li Qaawa' kinixkanab' injunes, ut xinsach sa' xch'ool lin Qaawa'—a'b'an a'an tixk'ut naq moko yaal ta.

15 Xb'aan naq jun li "ixq ma naru tab'i nasach sa' xch'ool lix ka'ch'in

6a K'UTUL RAQAL:
Israel—Li kab'laju
xteepal laj Israel.
b Tz. ut S. 103:8–10;
Abr. 2:10–11.
c 3 Ne. 21:11.
8a 2 Ne. 3:6–15;

3 Ne. 21:8–11;
Morm. 8:16, 25.
9a K'UTUL RAQAL:
Kolb'a-ib' choq'
reheb' li kamaenaq.
b 2 Ne. 3:5.
c Esek. 34:14.

11a Isa. 62:10;
Tz. ut S. 133:23–32.
12a Isa. 43:5–6.
13a Isa. 44:23.
15a K'UTUL RAQAL: Ixq.

natu'uk, toj reetal naq ink'a' tix-toq'ob'a ru li ralom lix k'uub' xsa'? Relik chi yaal, maare eb' a'an ^bte'-sachq ajwi' sa' xch'ool, a'b'anan laa'in ink'a' tatsachq sa' inch'ool, at xjunkab'al laj Israel.

16 K'e reetal, katintz'iib'a chiru lix "sa' li wuq'; eb' laa xaqxookil tz'ak junelik wankeb' chiwu.

17 Eb' laa walal aak'ajol te'xseeb'a rib' sa' xb'eeneb' li xe'sachok aawe, ut eb' li kate'xkanab' chi "sachenaq te'elq chaq aawik'in.

18 Taqsi laa wilob'aal chasutam ut k'e reetal; chixjunileb' a'in "neke'xch'utub'eb' rib', ut eb' a'an te'chalq aawik'in. Ut jo' naq yo'yookin, chan li Qaawa', laa'at taatiqib' aawib' chi yaal rik'ineb' chixjunil, jo' rik'in junaq q'ol, ut taab'ak'eb' chawix chanchan jun li tuq'ixq taasumlaaq.

19 Xb'aan naq laa sachenaqil ut laa yamyookil na'ajej, ut lix ch'och'il laa sachlijik, sa' li kutan ajwi' a'in moko tz'aqalaq ta xb'aan xk'ihaleb' li wankeb' chi sa', ut eb' li ke'nuqu'uk chaq aawe te'wanq chik chi najt.

20 Eb' li kok'al li te'yo'laaq aawik'in, chirix naq xe'sach chawu li xb'een, te'xye wi'chik sa' laa xik: Ink'a' ninkuy "xlaatz'al li na'ajej; k'e chaq inna'aj re taawanq wochoch.

21 Toja' naq "taaye sa' laa ch'ool:

Ani x'alank reheb' a'in choq' we, rik'in naq xe'sach chiwu lin kok'al, ut laa'in ^bsachenaqin, preexin, ut yalaq b'ar ninb'eeek? Ani ut xk'i-resink reheb' a'in? K'ehomaq reetal, kinkanab'aak injunes; eb' a'in, b'ar xe'wan chaq?

22 Jo'ka'in naxye li Qaawa' Dios: K'e reetal, laa'in tintaqsi li wuq' reheb' laj "Gentil, ut tinxaqab' li ^bweetalil chiruheb' li tenamit; ut te'xk'ameb' chaq laa walal sa'eb' li 'ruq', ut eb' laa rab'in k'amb'ilaqeb' sa' xb'eeneb' xtel.

23 Ut te'wanq "rey choq' ^byuwa'b'ej aj ch'olanihom aawe, ut li ixqi rey reheb' choq' na'b'ej aj ch'olanihom aawe; eb' a'an te'xhupub' rib' chi ch'och' chawu, ut te'xreq' lix poqsil laa woq; ut taanaw naq laa'in li Qaawa', xb'aan naq ink'a' te'xutaanaq li ani 'neke'oyb'enink we.

24 Xb'aan naq ma taamaq'e'q tab'i' chiru li kaw xmetz'ew li yohb'il xb'aan, malaj taakole'q tab'i' li ani "k'eeb'ileb' chi preexil jo' chanru li chaq'rab'?

25 A'b'anan jo'ka'in naxye li Qaawa', lix preexeb' li kaw xmetz'ew te'isiiq ajwi', ut lix chapom li xuwajel te'kole'q chaq; xb'aan naq laa'in tingleeti li ani napleetink aawe, ut tinkoleb' laa kok'al.

26 Ut eb' li neke'rahob'tesink aawe "tink'e chixtzekaheb' tz'aqal

15 b Isa. 41:17; Alma 46:8;

Tz. ut S. 61:36.

16 a Sak. 13:6.

17 a 3 Ne. 21:12–20.

18 a Mik. 4:11–13.

20 a NARAJ NAXYE:

ka'ch'in ru.

21 a A'AN: Sion.

b Isa. 54:1;

Gal. 4:27.

22 a Isa. 66:18–20.

b Isa. 11:12; 18:3.

c 1 Ne. 22:8;

2 Ne. 10:8–9.

23 a Isa. 60:16.

b 1 Ne. 22:6.

c 2 Ne. 6:13;

Tz. ut S. 98:2;

133:10–11, 45.

24 a 1 Ne. 21:25.

26 a 1 Ne. 22:13–14.

lix tib'eleb'; te'kalaaq rik'in tz'aqal lix kik'eleb' chanchan rik'in ki'il viin; ut chixjunil li tz'ejwalej ^bte'xnaw naq laa'in, li Qaawa, wankin choq' aj Kolol aawe ut aj Tojol aawix, li ^cKaw Xmetz'ew re laj Jakob.

CH'OL 22

Israel taajek'imanq chiru chixjunil lix b'een li ruchich'och'—Eb' laj Gentil te'xch'olani ut te'xk'iresi Israel rik'in li evangelio sa' roso'jikeb' li kuttan—Te'ch'utub'aaq laj Israel ut te'kole'q, ut te'k'atq laj maak chanchan roq waj—Taasachmanq lix awa'b'e-jihom laj tza, ut taab'ak'e'q laj Sata-nas. Wan na 588–570 chihab' ma nayo'la li Kristo.

Ut anajwan kik'ulman naq chirix naq laa'in, aj Nefi, kinye li na'leb' a'in li tz'iib'anb'il chiruheb' li ^ape-rel ch'iich' bronze, eb' li was ke'chal wik'in ut ke'xye we: K'a'ru xyaalal li na'leb' a'in xaye? K'e reetal, ma natawman ru jo' chanru li na'leb' re li musiq'ej, li taak'ulmanq jo' chanru li musiq'ej, ut moko tz'ejwalej ta?

2 Ut laa'in, aj Nefi, kinye reheb': K'ehomaq reetal, ^akik'utb'esiik chiru li profheet rik'in xyaab' xkux

li ^bMusiq'ej; xb'aan naq xb'aan li Musiq'ej nak'ehe' chinawmank chixjunil li k'a'aq re ru chiruheb' li ^cprofheet, li taachalq sa' xb'ee-neb' li ralal xk'ajoleb' li winq jo' chanru li tz'ejwalej.

3 Jo'kan ut, li na'leb' xinye li tz'iib'anb'il, a'aneb' li na'leb' chirix li k'a'aq re ru ^are li yu'am a'in jo' ajwi' re li musiq'ej; xb'aan naq nak'utun naq lix junkab'al laj Israel, maare sa' junpaat maare moqon, ^btaajek'imanq chiru chixjunil lix b'een li ruchich'och', ut jo'kan ajwi' sa' xyanqeb' chixjunil li tenamit.

4 Ut k'ehomaq reetal, wankeb' naab'al li ak sachenageb' sa' xna'leb'eb' li ani wankeb' chaq Jerusa-len. Relik chi yaal, lix k'ihaleb' li ^ajar teepal ak ^bxek'ame' chi najt; ut jek'inb'ileb' yalaq b'ar sa'eb' li ^cch'och' sa' xyi li palaw; ut maa'ani qe nanawok re b'ar wankeb' chaq, ka'ajwi' naqanaw naq k'amb'ileb' chi najt.

5 Ut xb'aan naq k'amb'ileb' chaq, xch'olob'aman li na'leb' a'in jo' profheetil aatin chirixeb', ut chirixeb' ajwi' chixjunil li toj te'jek'iiq ut te'sache'q xna'leb', sa' xk'ab'a' lix Santil Dios laj Israel; xb'aan naq chirix A'an te'xkawob'resi li raameb', jo'kan naq te'jek'iiq sa' xyanqeb' chixjunil li tenamit ut

26b Mos. 11:22.

c K'UTUL RAQAL:
Profheetil aatin,
aatinak jo' profheet.

22 1a 1 Ne. 19:22;
2 Ne. 4:2.

2a 2 Pe. 1:19–21.

b K'UTUL RAQAL:
Santil Musiq'ej.

c K'UTUL RAQAL:

Profheetil aatin,
aatinak jo' profheet.

3a Tz. ut S. 29:31–34.

b 1 Ne. 10:12–14;

2 Ne. 25:14–16.

K'UTUL RAQAL:

Israel—Lix jek'in kil

Israel.

4a K'UTUL RAQAL:

Israel—Li lajeeb'
xteepal laj Israel li
sachenageb'.

b 2 Ne. 10:22.

c 1 Ne. 21:1;

2 Ne. 10:8, 20.

“xik’ te’ile’q xb’aaneb’ chixjunil li winq.

6 Aʼʼanan, chirix naq “xe’ch’olaniik xb’aaneb’ laj ^bGentil, ut li Qaawa’ ak xtaqsi chaq li ruq’ sa’ xb’eeneb’ laj Gentil ut xxaqab’eb’ choq’ eetalil, ut ‘eb’ lix kok’al ak xe’k’ame’ sa’eb’ li ruq’, ut eb’ lix rab’in sa’ xb’eeneb’ lix tel, k’ehomaq reetal li na’leb’ a’in li aati-nanb’il wi’, a’an re li yu’am a’in; xb’aan naq jo’ka’in lix sumwank li Qaawa’ rik’ineb’ li qayuwa’, ut naraj naxye laa’o sa’ li kutan toj taachalq, ut jo’kaneb’ ajwi’ chixjunil li qas qiitz’in xkomoneb’ lix junkab’al laj Israel.

7 Ut naraj naxye naq taachalq xkutankil naq chirix naq chixjunil lix junkab’al laj Israel ak xe’jek’iik ut xe’sache’ xna’leb’, naq li Qaawa’ Dios tixwaklesi jun li tenamit kaw xmetz’ew sa’ xyanqeb’ laj ^aGentil, relik chi yaal, chiru ajwi’ lix b’een li ch’och’ a’in, ut xb’aaneb’ a’an ^bte’jek’iiq li qiyajil.

8 Ut chirix naq jek’inb’ileb’ li qiyajil, li Qaawa’ Dios taa’ok chixb’aanunkil jun li ^asachb’ach’oolejil k’anjel sa’ xyanqeb’ laj ^bGentil, li nimaq ‘xloq’al choq’ reheb’ li qiyajil, jo’kan naq yeeb’il

naq chanchan naq te’ch’olaniiq xb’aaneb’ laj Gentil, ut te’k’a-meq’ sa’ li ruq’eb’ ut sa’ xb’eeneb’ xtel.

9 Ut nimaq ajwi’ “xloq’al choq’ reheb’ laj Gentil; ut moko ka’aj ta wi’ choq’ reheb’ laj Gentil, ^breheb’ b’an chixjunil lix ^cjunkab’al laj Israel, re xk’eeb’al chi nawmank li lix ^dsumwank lix Yuwa’il li choxa choq’ re laj Abraham, naq kixye: Sa’ laa ‘wiyajil ^ete’osob’tesiiq chixjunil li junkab’al re li ruchich’och’.

10 Ut tinwaj raj, ex was wiitz’in, naq teenaw naq ink’a’ neke’ru chi osob’tesiiq chixjunil li junkab’al re li ruchich’och’ wi a’an ink’a’ ^atix-t’usub’ lix tel sa’ rilob’aaleb’ chixjunil li tenamit.

11 Jo’kan naq li Qaawa’ Dios taa’ok chixt’usb’al lix tel sa’ rilob’aaleb’ chixjunil li tenamit, sa’ xtz’aqob’resinkileb’ ru lix sumwank ut lix evangelio choq’ reheb’ lix komoneb’ lix junkab’al laj Israel.

12 Jo’kan naq taarisiheb’ wi’ chaq chik chi preexil, ut ^ate’ch’utub’aaq sa’ junajil sa’ xch’och’il li reechanhomeb’; ut te’isiiq chaq sa’ aak’ab’ ut sa’ ^bq’ojyin, ut te’xnaw naq li ^cQaawa’ a’an laj ^dKolol reheb’ ut

5a 1 Ne. 19:14.

6a 1 Ne. 21:23.

b K’UTUL RAQAL:
Gentil, eb’ laj.

c 1 Ne. 15:13.

7a 3 Ne. 20:27.

b 1 Ne. 13:12–14;

2 Ne. 1:11.

8a Isa. 29:14;

1 Ne. 14:7;

2 Ne. 27:26.

K’UTUL RAQAL:

Xk’ojob’ankil wi’chik

li evangelio.

b 2 Ne. 10:10–11;

3 Ne. 16:4–7;

Morm. 5:19.

c 1 Ne. 15:13–18;

3 Ne. 5:21–26; 21:7.

9a 1 Ne. 14:1–5.

b 2 Ne. 30:1–7.

c 2 Ne. 29:13–14.

d Deut. 4:31.

e K’UTUL RAQAL:

Sumwank re laj

Abraham.

f Gen. 12:2–3;

3 Ne. 20:27;

Abr. 2:9–11.

10a Isa. 52:10.

12a K’UTUL RAQAL:

Israel—Lix
ch’utub’ankil Israel.

b K’UTUL RAQAL:

Q’ojyin, musiq’ejil.

c 2 Ne. 6:10–11.

d K’UTUL RAQAL:

Kolonel.

laj Tojol rixeb', li 'Kaw Xmetz'ew re laj Israel.

13 Ut lix kik'el li "nimla tz'eq-b'eetal iglees a'an, laj yumb'eet re chixjunil li ruchich'och', taasutq'iiq sa' xb'een xjolomeb' a'an; xb'aan naq eb' a'an te'wanq sa' ^bpleet chirib'ileb' rib', ut li yok'leb' ch'iich' sa' 'tz'aqal li ruq'eb' taat'ane'q sa' xb'een tz'aqal lix jolomeb', ut te'ka-laaq rik'in tz'aqal lix kik'eleb'.

14 Ut li junjung chi "tenamit li taapleetinq aawe, at xjunkab'al laj Israel, taasutq'isiiq chi pleetik li jun rik'in li jun chik, ut ^bte't'ane'q sa' li jul li ke'xb'ek chaq re xra'alenkil lix tenamit li Qaawa'. Ut chixjunileb' li 'neke'pleetink re Sion te'sache'q, ut li nimla aj yumb'eet a'an, li xpo'ok ruheb' lix tiikil b'e li Qaawa', relik chi yaal, li nimla tz'eqb'eetal iglees a'an, taa'uq'e'q chi ^apoqs, ut nimaq lix t'anlijik.

15 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, chan li profeet, chi seeb' taachalq xq'ehil naq laj Satanas maak'a'aq chik xwankil sa' xb'een lix ch'oolleb' li ralal xk'ajoleb' li winq; xb'aan naq chi seeb' taachalq xkutankil naq chixjunileb' laj q'etq'et ut li neke'b'aanunk re li maa'usilal te'wanq jo' ^aroq waj; ut taachalq xkutankil naq tento ^bte'k'ate'q.

16 Xb'aan naq chi seeb' taachalq xq'ehil naq lix tz'aqalil lix "josq'il li Dios taahoymanq sa' xb'een chixjunileb' li ralal xk'ajoleb' li winq; xb'aan naq a'an ink'a' tixkanab' naq eb' laj maak te'xsacheb' li tiikeb' xch'ool.

17 Jo'kan ut, a'an "tixkoleb' rix li ^btiikeb' xch'ool rik'in lix wan-kilal, us ta taa'aje'q naq taachalq xtz'aqalil lix josq'il, ut naq te'kole'q rix li tiikeb' xch'ool, rik'in aj-wi' lix sachlijikeb' li xik' neke'ilok reheb' rik'in xam. Jo'kan naq maa-k'a' rajb'al naq te'xuwaq li tiikeb' xch'ool, xb'aan naq jo'ka'in naxye li profeet, te'kole'q, us ta taa'ux-manq jo' rik'in xam.

18 K'ehomaq reetal, ex was wii-tz'in, ninye eere naq tento taachalq chi seeb' li k'a'aq re ru a'in; relik chi yaal, li kik', ut li xam, ut xb'ook li sib' tento taachalq; ut tento taawanq chiru lix b'een li ruchich'och' a'in; ut taachalq sa' xb'eeneb' li winq jo' chanru li tz'ejwalej wi taa'uxq naq te'xkawob'resi li raameb' chirix lix Santil Dios laj Israel.

19 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, li tiikeb' xch'ool ink'a' te'oso'q, xb'aan naq tento taachalq chi yaal xq'ehil naq chixjunileb' li neke'pleetink re Sion te'isiiq chaq.

12 e K'UTUL RAQAL:
Jehova.

13 a K'UTUL RAQAL: Aj
tza—Lix iglees laj
tza.

b 1 Ne. 14:3, 15–17.

c 1 Ne. 21:26.

14 a Luk. 21:10.

b Isa. 60:12;

1 Ne. 14:3;

Tz. ut S. 109:25.

c 2 Ne. 10:13; 27:3.

d Isa. 25:12.

15 a Isa. 5:23–24;

Nahum 1:10;

Mal. 4:1;

2 Ne. 15:24; 26:4–6;

Tz. ut S. 64:23–24;

133:64.

b Sal. 21:9;

3 Ne. 25:1;

Tz. ut S. 29:9.

K'UTUL RAQAL:

Ruchich'och'—

Xch'ajob'resinkil li

ruchich'och'.

16 a 1 Ne. 14:17.

17 a 2 Ne. 30:10;

Mois. 7:61.

b 1 Ne. 17:33–40.

20 Ut li Qaawa' tixkawresi chi yaal jun li b'e choq' re lix tenamit, choq' re xtz'aqob' resinkil ru li raatin laj Moises li ki'aatinak wi', naq kixye: Jun li "profeet li Qaawa' lee Dios tixwaklesi choq' eere, chanchanin laa'in; a'an teerab'i sa' chixjunil li k'a'aq re ru li b'arwan tixye eere. Ut taak'ulmanq naq chixjunileb' li ink'a' te'ab'inq re li profeet a'an ^bte'isiiq chaq sa' xyanq li tenamit.

21 Ut anajwan laa'in, aj Nefi, ninch'olob' cheru, naq li "profeet a'in li ki'aatinak wi' laj Moises a'an lix Santil Dios laj Israel; jo'kan ut, a'an tixk'anjela li ^braqb'aatin sa' tiikilal.

22 Ut eb' li tiikeb' xch'ool moko aajel ta naq te'xuwaq, xb'aan naq a'aneb' li ink'a' te'sache'q xna'leb'. A'b'anan, a'an li rawa'b'ejihom laj tza, li waklesinb'ilaq sa' xyanqeb' li ralal xk'ajoleb' li winq, ut li awa'b'ejihom a'an xaqab'anb'il sa' xyanqeb' li wankeb' sa' li tz'ejwalej—

23 Xb'aan naq chi seeb' taachalq xq'ehil naq chixjunileb' li "iglees li waklesinb'ileb' re xk'ulb'al xtumineb', ut chixjunileb' li waklesinb'ileb' re xtawb'al xwankil sa' xb'een li tz'ejwalej, ut eb' li waklesinb'ileb' re naq ^bte'rahe'q sa'

rilob'aal li ruchich'och', ut eb' li neke'sik'ok re li ratawom li tz'ejwalej ut li k'a'aq re ru re li ruchich'och', ut xb'aanunkil li jar paay chi maa'usilal; relik chi yaal ut, chixjunileb' li xkomoneb' li rawa'b'ejihom laj tza a'aneb' li wan rajb'al naq te'xuwaq, ut te'siksotq, ut "te'chiq'chotq; a'aneb' a'an li tento te'kub'siiq taq'a sa' li poqs; a'aneb' a'an li tento ^ate'oso'q jo' li roq waj; ut a'in jo' chanru li raatin li profeet.

24 Ut chi seeb' taachalq xq'ehil naq te'k'ame'q xb'e li tiikeb' xch'ool jo'eb' li "kok' wakax sa' xhilob'aaleb' li wakax, ut lix Santil Dios laj Israel tento taa'awa'b'ejinq rik'in awa'b'ejil, ut kawil metz'ew, ut wankilal, ut nimla loq'alil.

25 Ut a'an "naxch'utub'eb' chaq li ralal xk'ajol chalen chaq sa' xkaajachalil li ruchich'och'; ut naxk'ehib' sa' ajl lix karneer, ut eb' a'an neke'xnaw ru; ut jun korral naq taawanq, ut junaq aj ^bIlol Karneer; ut a'an tixch'olaniheb' lix karneer, ut rik'in a'an te'xtaw 'xtzakemq.

26 Ut sa' xk'ab'a' lix tiikilaleb' xch'ool lix tenamit, laj "Satanas maak'a' xwankil, jo'kan naq ink'a' naru chi ach'ab'aak chiru xnumik

20 a Jwan 4:19; 7:40.

b Tz. ut S. 133:63.

21 a Deut. 18:15, 18;

Hech. 3:20–23;

1 Ne. 10:4;

3 Ne. 20:23.

b Sal. 98:9;

Mois. 6:57.

23 a 1 Ne. 14:10;

2 Ne. 26:20.

K'UTUL RAQAL: Tijok
chi tojb'il.

b Luk. 6:26; Alma 1:3.

c 2 Ne. 28:19.

d 2 Ne. 26:6.

24 a Amos 6:4; Mal. 4:2;

3 Ne. 25:2.

25 a K'UTUL RAQAL:

Israel—Lix

ch'utub'ankil Israel.

b K'UTUL RAQAL:

Chaab'il aj Ilol

Karneer.

c Sal. 23.

26 a Apok. 20:2;

Alma 48:17;

Tz. ut S. 43:31;

45:55; 88:110; 101:28.

K'UTUL RAQAL:

Aj tza.

^bnaab'al chihab'; xb'aan naq maa-k'a' xwankil sa' xb'een lix ch'ooleb' li tenamit, xb'aan naq neke'wan sa' tiikilal, ut lix Santil Dios laj Israel 'na'awa'b'ejin.

27 Ut anajwan k'ehomaq reetal, laa'in, aj Nefi, ninye eere naq chix-junil li k'a'aq re ru a'in tento taa-chalq jo' chanru li tz'ejwalej.

28 A'ut k'ehomaq reetal, chix-junileb' li tenamit, junkab'al, aatinob'aal ut teepal te'wanq sa' xyaalal rik'in lix Santil Dios laj Israel wi taa'uxq naq "te'xjal xk'a'uxl.

29 Ut anajwan laa'in, aj Nefi, nink'e xraqik; xb'aan naq toj maji'

nachal inch'ool aatinak chik chirix li k'a'aq re ru a'in.

30 Jo'kan ut, ex was wiitz'in, nawaj naq teek'oxla chirix naq yaal li k'a'aq re ru li tz'iib'amb'il chiruheb' li "perel ch'iich' bronze; ut neke'xch'olob' xyaalal naq jun li winq tento taa'ab'inq chiruheb' lix taqlahom li Dios.

31 Jo'kan ut, moko na'aje' ta naq teek'oxla naq laa'in ut lin yuwa' qajunes kiqach'olob' xyaalaleb', ut jo'kan ajwi' kiqak'uteb'. Jo'kan ut, wi tex'ab'inq chiruheb' li "taqlahom, ut textkuyuq toj sa' roso'jik, textkole'q sa' roso'jik li kutan. Ut chi jo'kan wan. Amen.

LI XKAB' XHU LAJ NEFI

Resil lix kamik laj Lehi. Eb' li ras laj Nefi neke'xpo'resi xch'ool rik'in. Li Qaawa' naxye re laj Nefi naq chixik chiru li yamyookil ch'och'. Lix b'eenik sa' li yamyookil ch'och', ut xkomon chik li na'leb'.

CH'OL 1

Laj Lehi na'aatinak jo' profheet chirix jun li ch'och' re ach'ab'aak—Eb' li riyajil te'jek'iiq ut te'sak'e'q wi neke'xtz'eqtaana lix Santil Dios laj Israel—A'an na'elajin chiruheb' li ralal naq te'xk'e chirix li kolb'a-ib' aq'ej re li tiikilal. Wan na 588–570 chihab' ma nayo'la li Kristo.

UT anajwan kik'ulman naq chirix naq laa'in, aj Nefi, kink'e xraqik xtzolb'aleb' li was, li "qayuwa', aj Lehi, kiraatinaheb' ajwi' chirix k'iila na'leb', ut kixnumsi chiruheb' chanru xninqal ru li k'a'aq re ru kixb'aanu chaq li Qaawa' choq' reheb' sa' xk'amb'aleb' chaq sa' li ch'och' Jerusalem.

2 Ut kiraatinaheb' chirix lix "po'jikeb' xch'ool chiru li ha', ut li

26b Jak. 5:76.

c K'UTUL RAQAL: Jun Mil Chihab'.

28a K'UTUL RAQAL:

Jalok k'a'uxl, jalb'a-

k'a'uxlej; Kuyuk maak.

30a 2 Ne. 4:2.

31a Mat. 19:17.

K'UTUL RAQAL:

Xtaqlahom li Dios.

[2 NEFI]

1 1a K'UTUL RAQAL:

Yuwa'b'ejin aj k'anjel.

2a 1 Ne. 18:9–20.

ruxtaanal li Dios naq kixkol lix yu'ameb', re naq ink'a' ke'sub'e' sa' li palaw.

3 Ut kiraatinaheb' ajwi' chirix li ch'och' li yeechi'inb'il, li ke'xtaw chaq—chanru li ruxtaanal chaq li Qaawa' naq koxtij chaq naq too'eeleliq chaq sa' li ch'och' Jerusalen.

4 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, chan, wilom jun li "k'utb'esinb'il matk', sa' li ninnaw wi' naq sachb'il ^bJerusalen, ut wi ta kookana chaq Jerusalen, "koo'oso' ajwi' raj.

5 A'b'anan, chan, us ta wan cha'ajkilal kiquak'ul, kiquataw jun li "ch'och' li yeechi'inb'il, jun li ch'och' li ^bsik'b'il wi'chik ru chiru chixjunil chik li ch'och', jun li ch'och' li x'ok wi' li Qaawa' Dios sa' sumwank wik'in naq a'anaq jun ch'och' choq' reechanihomeb' li wiyajil. Relik chi yaal, li Qaawa' rik'in "sumwank xk'e we li ch'och' a'in, ut reheb' li walal ink'ajol chi junelik, ut reheb' ajwi' li ani te'k'ameq xb'e chi elk chaq sa' jalaneb' chik li ch'och' xb'aan li ruq' li Qaawa'.

6 Jo'kan ut, laa'in, aj Lehi, ninch'olob' jo' profheet, jo' chanru li naxk'anjela wi' li Musiq'ej li wan wik'in, naq "maajun taachalq sa' li ch'och' a'in, ka'ajwi' wi k'amb'il xb'aan ruq' li Qaawa'.

7 Jo'kan naq osob'tesinb'il li "ch'och' a'in choq' re li ani taa'k'ameq chaq xb'aan a'an. Ut wi taa'uxq naq te'k'anjelaq chiru jo' chanru li taqlahom li kixk'e chaq, taawanq choq' xch'och'il li ^bach'ab'aak choq' reheb'; jo'kan ut, maajo'qe te'k'ameq chi preexil; wi ta jo'kan, taa'uxq sa' xk'ab'a' li maa'usilal; xb'aan naq wi tanumtaaq li maa'usilal, "majewanb'ilaq li ch'och' choq' reheb', a'b'anan chiruheb' li tiikeb' xch'ool osob'tesinb'ilaq chi junelik.

8 Ut k'ehomaq reetal, a'an xchaab'ilal li na'leb' naq toj maji' taanawe'q li ch'och' a'in xb'aaneb' li jalanil tenamit; xb'aan naq k'ehomaq reetal, k'iila tenamit te'tub'laaq raj sa' li ch'och', jo'kan naq maak'a'aq raj na'ajej re taa'eechaniiq.

9 Jo'kan ut, laa'in, aj Lehi, k'eeb'il we jun li yeechi'inb'il na'leb', naq "a' yaal jo' chanru li ani te'k'ameq chaq sa' li ch'och' Jerusalen xb'aan li Qaawa' Dios te'xpaab'eb' lix taqlahom, eb' a'an ^bte'usaaq chiru lix b'een li ch'och' a'in; ut k'uulanb'ilaqeb' chaq chiruheb' chixjunil chik li tenamit, re naq xjuneseb' rib' te'reechani li ch'och' a'in. Ut wi taa'uxq naq "te'xpaab' lix taqlahom a'an, te'osob'tesiiq chiru lix b'een li ch'och' a'in, ut maajun

4a K'UTUL RAQAL:
K'utb'esinb'il matk'.
b 2 Rey. 24:14–15;
Jer. 44:2; 1 Ne. 1:4;
Hel. 8:20.
c Alma 9:22.
5a K'UTUL RAQAL:
Yeechi'inb'il ch'och'.

b Eter 2:9–10.
c K'UTUL RAQAL:
Sumwank.
6a 2 Ne. 10:22.
7a Mos. 29:32;
Alma 46:10, 20.
b 2 Ne. 10:11.
K'UTUL RAQAL:

Ach'ab'aak.
c Alma 45:10–14, 16;
Morm. 1:17;
Eter 2:8–12.
9a 2 Ne. 4:4; Alma 9:13.
b Deut. 29:9.
c K'UTUL RAQAL:
Ab'ink chiru.

taawanq re xch'ich'inkileb', chi moko re xmaq'b'al lix ch'och'il li reechanihomeb'; ut te'wanq chi junelik sa' xyaalalil.

10 A'b'an k'ehomaq reetal, naq taawulaq xq'ehil naq te'lajq chi maak'a'aqeb' xpaab'aal, chirix naq ke'xk'ul li xninqal ru osob'te-sink sa' ruq' li Qaawa'—chirix xnawb'al chirix lix yo'ob'tesinkil li ruchich'och', ut chixjunileb' li winq, ut chirix xnawb'al lix ninqal ru ut sachb'a-ch'oolejil k'anjel re li Qaawa' chalen chaq xyo'ob'te-sinkil li ch'och'; chirix naq xk'ehe' wankilal reheb' chixb'aanunkil chixjunil li k'a'aq re ru rik'in paa-b'aal, chirix xk'ulb'al chixjunileb' li taqlahom chalen chaq sa' xtk-lajik, ut chirix naq ke'k'ame' chaq xb'aan lix chaab'ilal maak'a' ro-so'jik sa' li chaq'al ru ch'och' a'in li yeechi'inb'il—k'ehomaq reetal, ninye, wi taawulaq xkutankil naq te'xtz'eqtaana lix Santil Dios laj Israel, li tz'aqal ^aMesias, laj Tojol ri-xeb' ut lix Dios, k'ehomaq reetal, taak'ojlaaq sa' xb'eeneb' lix raqb'a-aatin li ani tiik xna'leb'.

11 Relik chi yaal, a'an tixk'ameb' chik li ^atenamit sa' xb'eeneb', ut tixk'eheb' xwankil, ut a'an tixmaq' chiruheb' li ch'och' wan wi' li reechanihomeb', ut tixk'eheb' chi ^bjek'iik ut chi sak'e'k.

12 Relik chi yaal, naq taanume'q li jun tasal tenamit ut taachalq li jun chik, taawanq li ^ahoyok kik', ut ninqi ula'aniik sa' xyanqeb'; jo'kan ut, ex walal, nawaj raj naq taajultiko'q eere; relik chi yaal, nawaj raj naq tex'ab'inq chiru li waatin.

13 Aay, chi'ajq taxaq eeru; ajen-qex chaq sa' jun nimla wara, relik chi yaal, sa' li wara re ^axb'alb'a, ut teechiq' chaq cherix li xuwajel ^bbak'leb' ch'iich' li b'ak'b'ookex wi', a'an li b'ak'leb' li nab'ak'ok reheb' li ralal xk'ajoleb' li winq, re te'k'ame'q chi preexil toj sa' li ^cjul li taawanq chi junelik, re rahilal ut rahil ch'oolejil.

14 Ajenqex! ut waklingex chaq sa' poqs, ut cherab'i li raatin jun li ^ayuwa'b'ej li nasiksot, ut sa' jun-paat chik teeyokob' li roq ruq' sa' li kehil ut ch'anch'ookil ^bmuqleb'aal, b'ar wi' maajun aj b'ehenel taaruuq chi sutq'iik chaq; yal junjunq chik kutan ut tinxik sa' ^cxb'ehil chixjunil li ruchich'och'.

15 A'ut k'ehomaq reetal, li Qaawa' ^axtoj rix li waam chiru li xb'alb'a; wilom lix loq'alil, ut q'alq'ookin chi junelik sa' ^bruq' lix ^crahom.

16 Ut nawaj naq taajultiko'q eere naq chepaab' lix ^ak'uub'anb'il aatin ut lix raqb'a-aatin li Qaawa';

10 a K'UTUL RAQAL:
Mesias.

11 a 1 Ne. 13:12–20;
Morm. 5:19–20.
b 1 Ne. 22:7.

12 a Morm. 1:11–19; 4:11.

13 a K'UTUL RAQAL:
Xb'alb'a.
b Alma 12:9–11.

c 1 Ne. 15:28–30;
Hel. 3:29–30.

14 a K'UTUL RAQAL:
Na'b'ej yuwa'b'ej.

b K'UTUL RAQAL:
Kamk re tz'ejwalej.

c Jos. 23:14.

15 a Alma 36:28.
K'UTUL RAQAL:

Xtoj'b'al rix li maak.
b Jak. 6:5;

Alma 5:33;

3 Ne. 9:14.

c Rom. 8:39.

K'UTUL RAQAL:

Rahok.

16 a Deut. 4:5–8;

2 Ne. 5:10–11.

k'ehomaq reetal, a'in lix k'oxlahom li waam chalen chaq sa' xtklajik.

17 X'aalo' lin ch'ool rik'in rahil ch'oolejil chi yalaq jo'q'e, xb'aan naq xinxuwak maare anchal sa' xk'ab'a' lix kawil lee raam li Qaawa' lee Dios taachalq rik'in xtz'aqalil lix "josq'il sa' eeb'een, re b'tex'isiq chaq ut teksache'q chi junajwa;

18 Malaj ut naq taachalq jun li "majewaak sa' eeb'een chiru xnumik k'iila tasal tenamit; ut tex'ula'aniq xb'aan li yok'leb' ch'iich', ut xb'aan li we'ej, ut xik' tex'ile'q, ut texk'ame'q jo' chanru li rajom ut lix preexil b'laj tza.

19 Ex walal, michal ta li k'a'aq re ru a'in sa' eeb'een, chexwanq b'an taxaq choq' jun tenamit sik'b'il ru ut "usilanb'il xb'aan li Qaawa'. A'b'anan k'ehomaq reetal, chi'uxq li rajom xch'ool a'an; xb'aan naq tiik ru lix b'b'e chi junelik.

20 Ut a'an kixye naq: "A yaal jo' chanru nekepaab' lin b'taqlahom "tex'usaaq sa' li ch'och'; a'b'an a' yaal jo' chanru ink'a' nekepaab' lin taqlahom, tex'isiq chaq chiwu.

21 Ut anajwan, re naq taasaho'q li waam eerik'in, ut re taa'elq lin ch'ool sa' li ruchich'och' a'in rik'in sahil ch'oolejil cherix, re naq ink'a' tink'ame'q sa' li muqleb'aal rik'in yaab'ak ut rahil ch'oolejil,

waklinqex chaq sa' li poqs, ex walal, ut "winqaqex, ut yalb'ilaq eeq'e chi b'junaj eek'a'uxl ut junaj eech'ool, sa' junajil wanqex sa' chixjunil li k'a'aq re ru, re naq ink'a' tekub'siiq chi preexil;

22 Re naq ink'a' texmajewaak rik'in jun li rahil majewaak; ut jo'kan ajwi', re naq ink'a' teek'am sa' eeb'een lix josq'il jun li "Dios tiik xna'leb', choq' re li sache'k, relik chi yaal, lix sachlijik chi junajwa li aamej jo' ajwi' li tz'ejwalej.

23 Ajenqex, ex walal, k'ehomaq cherix li "kolb'a-ib' aq'ej re li tiikilal. Chiq'omaq chaq cherix li bak'leb' ch'iich' li bak'b'ookex wi', ut cholex'eelq chaq sa' li q'ojoyin, ut waklinqex chaq sa' li poqs.

24 Meepo'resi chik eech'ool rik'in lee riitz'in, li nim xloq'alil li ri-lom chaq, ut li xpaab'ank reheb' li taqlahom chalen chaq sa' xq'e-hil naq koo'el chaq Jerusalem; ut li wanjenaq choq' k'anjeleb'aal sa' ruq' li Dios, sa' qak'amb'al toj sa' li ch'och' li yeechi'inb'il; xb'aan naq wi ta moko sa' xk'ab'a' ta a'an, kookam raj rik'in "tz'okaak sa' li yamyookil ch'och'; a'b'anan laa'ex xesik' b'risinkil lix yu'am; relik chi yaal, k'a'jo' li rahil ch'oolejil xnumsi sa' eek'ab'a' laa'ex.

25 Ut numtajenaq naq ninxuwak ut ninsiksot eeb'aan laa'ex, maare anchal tixk'ul wi'chik rahilal,

17a 2 Ne. 5:21-24;

Alma 3:6-19.

b Mos. 12:8.

18a 1 Ne. 12:20-23.

b K'UTUL RAQAL:

Aj tza.

19a K'UTUL RAQAL:

Sik'b'il ru.

b Os. 14:9.

20a Jar. 1:9; Mos. 1:6-7;

Alma 9:13-14.

b Lev. 26:3-14;

Joel 2:23-26.

c Sal. 67:6;

Mos. 2:21-25.

21a 1 Sam. 4:9; 1 Rey. 2:2.

b Mois. 7:18.

22a Tz. ut S. 3:4.

23a Ef. 6:11-17.

24a 1 Ne. 16:32.

b 1 Ne. 16:37.

xb'aan naq k'ehomaq reetal, laa'ex xejit, naq a'an xsik' li wankilal ut li "awa'b'ejink sa' eeb'een; a'b'an laa'in ninnaw naq moko xsik' ta li wankilal chi moko li awa'b'ejink sa' eeb'een; a'an xsik' b'an lix loq'al li Dios, ut lee chaab'ilal chi junajwa.

26 Ut laa'ex xexwech'ink xb'aan naq saqen ru x'aatinak eerik'in. Nekeye naq "kaw li raatin; nekeye naq a'an xwan xjosq'il eerik'in; a'b'anan k'ehomaq reetal, lix kawil li raatin a'an xkawil lix wankilal li raatin li Dios, li kiwan rik'in, ut li k'a'ru josq'il nekeye re, a'an li yaal, jo' chanru li wan rik'in li Dios, li ink'a' kiru chixramb'al, li nak'utb'esin chi ch'olch'o chirix lee maa'usilal.

27 Ut ki'aje' naq lix "wankilal li Dios kiwan rik'in, toj reetal naq kitaqlank eere ut chi aajel ru kex'ab'in chiru. A'b'anan k'ehomaq reetal, moko a'an ta, a'an b'an lix "Musiq' li Qaawa' li kiwan rik'in, li "kitechok re lix tz'uumal re re taa'atinaq, jo'kan naq ink'a' kiru chixtz'apb'al.

28 Ut anajwan at walal Laman, ut jo'kanex ajwi' Lemuel ut Sam, ut jo'kanex ajwi' laa'ex walal, li ralalex laj Ismael, k'ehomaq reetal, wi tex'ab'inq chiru lix yaab' xkux laj Nefi, ink'a' tex'oso'q. Ut wi tex'ab'inq chiru tinkanab' sa' eeb'een jun li "osob'tesink, relik chi yaal, li xb'een wosob'tesihom.

29 A'ut wi ink'a' nekex'ab'in chiru, nawisi li "xb'een wosob'tesihom, relik chi yaal, li wosob'tesihom, ut taakanaaq sa' xb'een a'an.

30 Ut anajwan, at Tzoram, tatwaatina laa'at: K'e reetal, laa'at lix "moos laj Laban, a'b'anan laa'at katk'ame' chaq sa' li ch'och' Jerusalen, ut ninnaw naq laa'at tz'aqal nekera eerib' aawochb'een li walal aj Nefi chi junajwa.

31 Jo'kan ut, sa' xk'ab'a' naq tiikat chi paab'ank, eb' laa wiyajil te'osob'tesiiq "rochb'een li riyajil a'an, re naq najt te'wanq chi usaak chiru lix b'een li ch'och' a'in; ut maak'a' wan, ka'ajwi' wi taawanq maa'usilal sa' xyanqeb', li taarahob'tesinq malaj taa'eeek'asing re li usaak te'wanq wi' chiru lix b'een li ch'och' a'in chi junelik.

32 Jo'kan ut, wi teepaab'eb' lix taqlahom li Qaawa', li Qaawa' xq'axtesi li ch'och' a'in re te'wanq laa wiyajil sa' xyaalalil rochb'ee-neb' li riyajil li walal.

CH'OL 2

Li tojb'al-ix nachal sa' xk'ab'a' li Santil Mesias—Li wankilal re tihok (li xtaql ch'oolej) na'ajman ru re taawwanq li yu'amej ut li chaab'ilo'k—Kit'ane' laj Adan re naq te'wanq li winq—Eb' li winq kanab'amb'ileb' chixsik'b'al ru li ach'ab'aak ut li yu'am chi junelik.

25 a Gen. 37:9–11.

26 a Prov. 15:10;

1 Ne. 16:2; Moro. 9:4;

Tz. ut S. 121:41–43.

27 a 1 Ne. 17:48.

b Tz. ut S. 121:43.

c Tz. ut S. 33:8.

28 a K'UTUL RAQAL:

Xb'een alalb'ejil.

29 a Abr. 1:3.

30 a 1 Ne. 4:20, 35.

31 a 2 Ne. 5:6.

Wan na 588-570 chihab' ma nayo'la li Kristo.

Ut anajwan, at Jakob, nakatwaa-tina: Laa'at li "xb'een yo'lajenaq chiwu sa' xkutankil li rahilal xinnumsi sa' li yamyookil ch'och'. Ut k'e reetal, sa' aaka'ch'inal kanumsi li ch'a'ajkilal ut naab'al li rahil ch'oolejil, sa' xk'ab'a' lix yib'aleb' ru laa was.

2 A'b'anan at Jakob, xb'een yo'lajenaq chiwu sa' li yamyookil ch'och', laa'at nakanaw ru lix nimal ru li Dios, ut a'an taarob'tesi laa ch'a'ajkilal choq' re laa chaab'ilal.

3 Jo'kan naq taa'osob'tesiiq laa waam, ut laa'at tatwanq sa' xyaalalil aawochb'een laj Nefi, laa was; ut taanumsi laa kutan rik'in k'anjelak chiru laa Dios. Jo'kan ut, ninnaw naq tojb'il aawix, sa' xk'ab'a' lix tiikilal xch'ool laj Tojol aawix; xb'aan naq xak'e reetal naq sa' xtzaqalil ru li kutan a'an taachalq re xk'amb'al li kolb'a-ib' reheb' li winq.

4 Ut sa' laa ch'ajomil "xak'e reetal lix loq'alil; jo'kan ut, osob'tesinb'ilat jo' chanru ajwi' li ani chi aj-utaak'anjelaq a'an sa' li tz'ejwalej; xb'aan naq li Musiq'ej juntaq'et ewer, anajwan, ut chi junelik. Ut

kawresinb'il li b'e chalen chaq xt'anik li winq, ut li kolb'a-ib' yal b'siib'il.

5 Ut eb' li winq k'eeb'ileb' tz'aqal xna'leb'eb' re "te'xnaw b'ar wan li us ut li ink'a' us. Ut li chaq'rab' k'eeb'il reheb' li winq. Ut rik'in li chaq'rab' maajun tz'ejwalej b'natiikob'resiik ru; malaj rik'in li chaq'rab' 'isinb'ileb' chaq li winq. Relik chi yaal, rik'in li chaq'rab' re li yu'am a'in ke'isiik chaq; ut jo'kan ajwi', rik'in li chaq'rab' re musiq'ej neke'oso' chirix li k'a'ru chaab'il, ut neke'numta xrahileb' xch'ool chi junelik.

6 Jo'kan ut, li "tojb'al-ix nachal rik'in, ut sa' xk'ab'a' li Santil b'Mesias; xb'aan naq a'an nujenaq chi 'usilal ut chi yaal.

7 K'e reetal, a'an naxq'axtesi rib' jo' "mayej choq' re li maak, re xsumenkil ru li rajom li chaq'rab', choq' reheb' chixjunil li yot'b'ileb' xch'ool ut tuulaneb' xmusiq'; ut maa'ani chik chi aj-ix taaruq chi sumeek ru li b'rajom li chaq'rab'.

8 Jo'kan ut, k'a'jo' xnimal ru xk'eeb'al chi nawmank li k'a'aq re ru a'in reheb' li wankeb' sa' li ruchich'och', re te'ruuq chixnawb'al naq maajun tz'ejwalej wan li taaruq chi wank chiru li

2 1a 1 Ne. 18:7;
4a 2 Ne. 11:3;
Jak. 7:5.
b K'UTUL RAQAL:
Usilal.
5a Moro. 7:16.
b Rom. 3:20;
2 Ne. 25:23;
Alma 42:12-16.
K'UTUL RAQAL:

Tiikob'resink,
xk'eeb'al xtiikilal.
c 1 Ne. 10:6;
2 Ne. 9:6-38;
Alma 11:40-45;
12:16, 24; 42:6-11;
Hel. 14:15-18.
6a 1 Ne. 10:6;
2 Ne. 25:20;
Alma 12:22-25.

K'UTUL RAQAL:
K'uub'anb'il na'leb'
re li tojb'al-ix.
b K'UTUL RAQAL:
Mesias.
c Jwan 1:14, 17;
Mois. 1:6.
7a K'UTUL RAQAL:
Xtojb'al rix li maak.
b Rom. 10:4.

Dios, “ka’ajwi’ sa’ xk’ab’a’ lix k’u-lub’ejil, ut li ruxtaan, ut li rusilal li Santil Mesias, li naxq’axtesi lix yu’am jo’ chanru li tz’ejwalej, ut naxk’ul wi’chik rik’in lix wankil li Musiq’ej, re taaruq tixk’e chi uxmark lix ^bwaklijikeb’ li kame-naq chi yo’yo, rik’in naq a’an aj-wi’ li xb’een li taawakliiq.

9 Jo’kan naq a’an li xb’een uuchi-ninb’il choq’ re li Dios, rik’in naq a’an “taab’aanunq ruuchileb’ chix-junil li ralal xk’ajoleb’ li winq; ut eb’ li te’paab’anq re te’kole’q.

10 Ut sa’ xk’ab’a’ naq b’aanunb’il ruuchileb’ “chixjunil, neke’chal chixjunil li winq rik’in li Dios; jo’kan ut, neke’xaqli chiru a’an, re ^btaaraq’eq aatin chirixeb’ xb’aan a’an jo’ chanru li yaal ut li ‘santilal li wan rik’in. Jo’kan ut, li rajom li chaq’rab’ li kixk’e li Santil Dios, re taak’eemanq li tojb’a-maak li xaqab’anb’il, ut a’ tojb’a-maak a’an li xaqab’anb’il, wan chixjunpak’alil li sahil ch’oolejil li xaqab’anb’il, re xsumenkil ru li rajom lix ^dtojb’al rix li maak—

11 Xb’aan naq tento taa’uxq naq taawanq “chixka’pak’alil chixju-nil li k’a’aq re ru. Wi ta ink’a’ jo’-kan, at xb’een yo’lajenaq chiwu sa’ li yamyookil ch’och’, ink’a’ raj

taaruq taak’ehe’q chi uxmark li tiikilal, chi moko li maa’usilal, chi moko li santilal chi moko li rahilal, chi moko li us chi moko li ink’a’ us. Jo’kan ut, chixjunil li k’a’aq re ru tento raj taawanq chi junajinb’il sa’ jun; jo’kan ut, wi ta junaj chi tz’ejwalej, tento raj taa-kanaaq chanchan naq kame-naq, moko taawanq raj xyu’am chi moko xkamik, chi moko li q’aak chi moko li ink’a’ naq’a, li sahil ch’oolejil chi moko li rahilal, chi moko li na’eek’aman chi moko li ink’a’ na’eek’aman.

12 Jo’kan naq tento raj naq ki-yo’ob’tesiman raj chi yal jo’maa-jo’; jo’kan naq maak’a’ raj ^arajb’al lix yaalalil lix yo’ob’tesinkil. Jo’-kan naq li na’leb’ a’in tento raj tix-sach lix chaab’ilal xna’leb’ li Dios ut li rajom re junelik, ut jo’kan aj-wi’ lix wankilal, ut li ruxtaan, ut lix ^btiik ruhil na’leb’ li Dios.

13 Ut wi teeye naq “maak’a’ li chaq’rab’, teeye ajwi’ naq maak’a’ li maak. Wi teeye naq maak’a’ li maak, teeye ajwi’ naq maak’a’ li tiikilal. Ut wi maak’a’ li tiikilal, maak’a’ li sahil ch’oolejil. Ut wi maak’a’ li tiikilal chi moko li sa-hil ch’oolejil maak’a’ li tojb’a-maak ut li rahilal. Ut wi maak’a’ li k’a’aq

8a 2 Ne. 25:20; 31:21;
Mos. 4:8; 5:8;
Alma 38:9.

b 1 Kor. 15:20;
Alma 7:12; 12:24–25;
42:23.
K’UTUL RAQAL:
Wakliik chi yo’yo.

9a Isa. 53:1–12;
Mos. 14:12; 15:8–9.

10a K’UTUL RAQAL: Aj

Tojol-ix.

b K’UTUL RAQAL:
Raqb’a-aatin sa’
roso’jik.

c K’UTUL RAQAL:
Santilal.

d 2 Ne. 9:7, 21–22, 26;
Alma 22:14;
33:22; 34:9.

11a Tz. ut S. 29:39;
122:5–9.

K’UTUL RAQAL:
Ch’a’ajkilal.

12a Tz. ut S. 88:25–26.

K’UTUL RAQAL:
Ruchich’och’—
Yo’ob’tesinb’il choq’
re li winq.

b K’UTUL RAQAL: Tiik
ruhil na’leb’.

13a 2 Ne. 9:25.

re ru a'in, ^bmaak'a' li Dios. Ut wi maak'a' li Dios, maak'a'o laa'o, chi moko li ruchich'och', xb'aan naq ink'a' raj kiru chi wank xyo'ob'tesinkil li k'a'aq re ru, re taak'anjelaq, chi moko re k'anjelanb'ilaq; jo'kan naq chixjunil li k'a'aq re ru tento raj taa'oso'q.

14 Ut anajwan, ex walal, ninye eere li na'leb' a'in choq' re eechaab'ilob'eresinkil ut eetzolb'al; xb'aan naq wan jun li Dios, ut a'an "xyo'ob'tesink re chixjunil li k'a'aq re ru, li choxa jo' ajwi' li ch'och', ut chixjunil li k'a'aq re ru wankeb' chi sa', li k'a'ru nak'anjelak jo' ajwi' li k'a'ru ^bk'anjelanb'il.

15 Ut re taa'uxmanq li ^arajom re junelik choq' re li winq, chirix naq kixyo'ob'tesi li xb'een qana' qayuwa', ut lix xulel li ch'och' ut li xik'anel xul rub'el choxa, ut chixjunil b'i' li k'a'aq re ru yo'ob'tesinb'il, ki'aje' naq kiwan k'a'ruhaq chi junpak'al chik; wan li ^bru che' 'xyehe' naq ink'a' taak'uxmanq, chixjunpak'alil li ^dche' re li yu'am; li jun ki' ut li jun chik k'a.

16 Jo'kan ut, li Qaawa' Dios kixk'e re li winq re ^atixb'aanu xjunes rib' li naraj. Jo'kan ut, li winq ink'a'

raj taaruq chixb'aanunkil xjunes li naraj wi ta ink'a' ^btaa'q'unb'esiiq xch'ool chi junpak'al, malaj chi junpak'al chik.

17 Ut laa'in, aj Lehi, jo' chanru li k'a'aq re ru wilom chi tz'iib'anb'il, tento tink'oxla naq jun lix "anjel li Dios, jo' chanru li k'a'ru tz'iib'anb'il, ^bkit'ane' chaq sa' choxa; jo'kan naq a'an ki'ok choq' ^caj tza, rik'in naq kixsik' li k'a'ru ink'a' us chaq chiru li Dios.

18 Ut xb'aan naq kit'ane' chaq sa' choxa, ut kiwan chi junelik sa' rahilal, a'an ^akixsik' ajwi' lix rahilaleb' chixjunil li winq. Jo'kan naq kixye re lix ^bEva, relik chi yaal, li najter aj k'anti' a'an, a'an laj tza, a'an lix yuwa'il chixjunil li ^ctik'ti', jo'kan naq kixye: Chayal li ru che' xyehe' naq ink'a' taak'uxmanq, ut ink'a' texkamq, texwanq ban chanchan li Dios, ^dteenaw ru li us ut li ink'a' us.

19 Ut chirix naq laj Adan ut lix Eva ^ake'xyal li ru che' li xyehe' naq ink'a' taak'uxmanq ke'alina-siik chaq sa' li awimq ^bEden, re te'xk'anjela li ch'och'.

20 Ut ke'ralaheb' li kok'al; relik chi yaal, lix ^ajunkab'alil chixjunil li ruchich'och'.

13 b Alma 42:13.

14 a K'UTUL RAQAL:

Yo'ob'tesink.

b Tz. ut S. 93:30.

15 a Isa. 45:18;

Alma 42:26;

Mois. 1:31, 39.

b Gen. 3:6;

Alma 12:21–23.

c Gen. 2:16–17;

Mois. 3:17.

d Gen. 2:9;

1 Ne. 15:22, 36;

Alma 32:40.

16 a 2 Ne. 10:23;

Alma 12:31.

K'UTUL RAQAL: Xtaql

ch'oolej.

b Tz. ut S. 29:39–40.

17 a K'UTUL RAQAL:

Aj tza.

b Isa. 14:12; 2 Ne. 9:8;

Mois. 4:3–4;

Abr. 3:27–28.

c K'UTUL RAQAL:

Aj tza.

18 a 2 Ne. 28:19–23;

3 Ne. 18:18;

Tz. ut S. 10:22–27.

b K'UTUL RAQAL: Eva.

c 2 Ne. 28:8;

Mois. 4:4.

d Gen. 3:5;

Alma 29:5;

Moro. 7:15–19.

19 a Alma 12:31.

K'UTUL RAQAL:

Xt'anik laj Adan ut

li xEva.

b K'UTUL RAQAL:

Eden.

20 a Tz. ut S. 138:38–39.

21 Ut ke'najtob'resiik ru lix kutaneb' li ralal xk'ajoleb' li "winq, jo' chanru li rajom li Dios, re naq te'ruuq ^bchixjalb'al xk'a'uxl naq wankeb' sa' li tz'ejwalej; jo'kan naq lix wanjikeb' ki'ok choq' jun 'xyalb'aleb' rix, ut kinajtob'resiik ru lix kutan, jo' chanru eb' li taqlahom kixk'e li Qaawa' Dios reheb' li ralal xk'ajoleb' li winq. Xb'aan naq kixk'e xtaqlahom naq chixjunileb' li winq tento te'xjal xk'a'uxl, xb'aan naq kixk'ut chiru chixjunileb' li winq naq ^dsachenaqeb', sa' xk'ab'a' li q'etok aatin ke'xb'aanu lix na' xyuwa'.

22 Ut anajwan, k'ehomaq reetal, wi ta ink'a' kiq'etok aatin laj Adan, ink'a' raj kit'ane'; kikana raj b'an sa' li awimq Eden. Ut chixjunil li k'a'aq re ru yo'ob'tesinb'il kikana raj jo' chanru naq kiyo'ob'tesiik; ut kikana raj chi junelik, ut maak'a'aq raj roso'jik.

23 Ut maak'a'aqeb' raj "xkok'al; jo'kan naq ke'kana raj chi maak'a' neke'xnaw, ink'a' raj ke'wan xsa-hileb' xch'ool, xb'aan naq ink'a' raj ke'xnaw ru li rahilal; maajun chaab'ilal raj ke'xb'aanu, xb'aan naq ink'a' raj ke'xnaw ru li maak.

24 A'b'anan k'ehomaq reetal, xb'aanuman chixjunil li k'a'aq re ru sa' lix chaab'ilal xna'leb' li "nana-wok re chixjunil li k'a'aq re ru.

25 Laj "Adan ^bkit'ane' re naq te'wanq li winq; ut 'neke'wan li winq re naq te'wanq ^dxsa-hileb' xch'ool.

26 Ut taachalq li "Mesias sa' xtz'aqalil ru li kutan, re taaruuq ^btixtojob' rix li ralal xk'ajoleb' li winq chiru li t'ane'k. Ut rik'in naq tojb'ileb' rix chiru li t'ane'k, ke'kana chi 'ach'ab'anb'il chi junelik, ut neke'xnaw b'ar wan li us ut li ink'a' us, re te'k'anjelaq xjuneseb' ut moko k'anjelanb'ilaqeb'ta, ka'ajwi' xb'aan li tojb'a-maak tixk'e li ^dchaq'rab' sa' li xnimal ru ut roso'jikil kutan, jo' chanruheb' li taqlahom li kixk'e chaq li Dios.

27 Jo'kan ut, eb' li winq "ach'ab'anb'ileb' jo' chanru li tz'ejwalej; ut k'eeb'il reheb' chixjunil li k'a'aq re ru li aajel ru choq' re li winq. Ut kanab'anb'ileb' ^bchixsik'b'al ru li ach'ab'aak ut li 'junelik yu'am, sa' xk'ab'a' li nimla aj b'aanuhom ruuchileb' chixjunil li winq, malaj re te'xsik' ru li preexil ut li

21 a Alma 12:24;
Mois. 4:23–25.

b Alma 34:32.
K'UTUL RAQAL:
Jalok k'a'uxl, jalb'a-
k'a'uxlej.

c K'UTUL RAQAL:
Wank li kamk sa'
xb'een.

d Jak. 7:12.

23 a Mois. 5:11.

24 a K'UTUL RAQAL: Dios,
Roxichal li Dios.

25 a K'UTUL RAQAL:

Adan.

b Mois. 6:48.

K'UTUL RAQAL:
Xt'anik laj Adan ut
li xEva.

c K'UTUL RAQAL:
Wank li kamk sa'
xb'een.

d Mois. 5:10.

K'UTUL RAQAL: Sahil
ch'oolejil; Winq.

26 a K'UTUL RAQAL:
Mesias.

b K'UTUL RAQAL:

K'uub'anb'il na'leb'
re li tojb'al-ix.

c Alma 42:27;
Hel. 14:30.

d K'UTUL RAQAL:
Chaq'rab'.

27 a Gal. 5:1;
Mois. 6:56.

b K'UTUL RAQAL: Xtaql
ch'oolej.

c K'UTUL RAQAL:
Junelik yu'am,
yu'am chi junelik.

kamk, jo' chanru lix preexil ut xwankilal laj tza; xb'aan naq a'an naxsik' naq chixjunileb' li winq te'wanq sa' rahilal jo' chanru ajwi' a'an.

28 Ut anajwan, ex walal, nawaj naq tex'iloq wan wi' li nimla aj "B'aanunel uuchil, ut tex'ab'inq chiru lix ninqal ru taqlahom; ut tiikaqex chixpaab'ankil li raatin, ut teesik' ru li junelik yu'am, jo' chanru naraj lix Loq'laj Musiq';

29 Ut ink'a' teesik' ru li kamk chi junelik, jo' chanru li naraj li tz'ejwalej ut li ink'a' us li wan chi sa', li naxk'e xwankil lix musiq' laj tza chi "k'amok chi preexil, re eekub'sinkil sa' b'xb'alb'a, re naq a'an taaruq chi awa'b'ejink sa' eeb'een sa' tz'aqal li rawa'b'ejihom.

30 Kinye xka'ch'inal li aatin a'in eere chejunilex, ex walal, sa' roso'jik lix kutankil lix yalb'al wix; ut laa'in kinsik' ru li jun raqal chaab'il, jo' chanru li raatin li profheet. Ut maajun chik wajom wan, ka'ajwi' xchaab'ilal lee raam li maa-jo'q'e taa'oso'q. Amen.

CH'OL 3

Laj Jose aran Egipto kirileb' laj Nefita sa' k'utb'esinb'il matk'—Ki'aatinak jo' profheet chirix laj Jose Smith, laj ilol na'leb' sa' roso'jik li kutan; chirix laj Moises, li taakoloq reheb' laj Israel;

ut chirix lix k'utunik chaq lix Hu laj Mormon. Wan na 588–570 chihab' ma nayo'la li Kristo.

UT anajwan nakatwaatina at Jose, li "katyo'la chiwu sa' roso'jik. Laa'at katyo'la sa' li yamyookil ch'och' kink'ul wi' ch'a'ajkilal; relik chi yaal, sa' li kutan naq kinumta xrahil inch'ool katrala laa na'.

2 Ut li Qaawa' chirosob'tesi taxaq choq' aawe li "ch'och' a'in, a'an jun ch'och' q'axal loq', choq' aaweechanihom ut choq' reechanihomeb' laa wiyajil rochb'eeneb' li riyajileb' laa was, re tatwanq sa' xyaalalil chi junelik, wi taa'uxq naq teepaab' lix taqlahom lix Santil Dios laj Israel.

3 Ut anajwan, at Jose, li katyo'la chiwu sa' roso'jik, li katin-k'am chaq sa' li yamyookil ch'och' kink'ul wi' ch'a'ajkilal, li Qaawa' chi'osob'tesinq aawe chi junelik, xb'aan naq laa wiyajil ink'a' "te'sache'q chi junajwa.

4 Xb'aan naq k'e reetal, laa'at li ruuchinihom injuruch'; ut laa'in ralaral xk'ajol laj "Jose li kik'ame' chi b'preexil toj sa' Egipto. Ut xninqaleb' ru lix sumwank li Qaawa' li kixk'uub' rik'in laj Jose.

5 Jo'kan ut, laj Jose "kiril li qakutan chi yaal. Ut kixk'ul jun li na'leb' yeechi'imb'il xb'aan li Qaawa', naq sa' xyanqeb' chaq li

28 a K'UTUL RAQAL: Aj
B'aanunel Uuchil.

29 a Rom. 6:16–18;
Alma 12:11.

b K'UTUL RAQAL:
Xb'alb'a.

3 1 a 1 Ne. 18:7.

2 a 1 Ne. 2:20.

K'UTUL RAQAL:
Yeechi'imb'il ch'och'.

3 a 2 Ne. 9:53.

4 a Gen. 39:1–2;

45:4; 49:22–26;

1 Ne. 5:14–16.

b Gen. 37:29–36.

5 a JJS, Gen. 50:24–38;

2 Ne. 4:1–2.

ruuchinihom lix juruch' li Qaawa' Dios tixwaklesi jun li ^bruq' che' 'tiik xch'ool choq' re lix junkab'al laj Israel; maawa'aq li Mesias, jun li ruq' che' b'an li taatoqe'q, a'b'an nan jultikanb'ilaq sa'eb' lix sumwank li Qaawa' naq li ^dMesias taak'utb'esimanq chiruheb' sa' roso'jik li kutan, sa' li musiq'ej re wankilal, re risinkileb' chaq sa' ^eq'ojyin toj chi saqenkil—relik chi yaal, sa' chaq li muqmuukil q'ojyin, ut sa' chaq li preexil toj sa' li ach'ab'aak.

6 Xb'aan naq laj Jose kich'olob'ank chi yaal, ut kixye: Jun aj ^ailol na'leb' li Qaawa' lin Dios tixwaklesi, li taawanq choq' aj ilol na'leb' sik'b'il ru choq' reheb' li ruuchinihom ^binjuruch'.

7 Relik chi yaal, laj Jose kixye chi yaal: Jo'ka'in naxye li Qaawa' we: Jun aj ^ailol na'leb' sik'b'il ru tinwaklesi chaq sa' xyanqeb' li ruuchinihom aajuruch', ut a'an q'axal taataqsiiq xwankil sa' xyanqeb' li ruuchinihom aajuruch'. Ut re a'an tink'e xtaqlankil naq tixb'aanu jun li k'anjel choq' reheb' li ras riitz'in, li ruuchinihom aajuruch', li nimaq xloq'al choq' reheb', re xk'amb'aleb' chixnawb'al li sumwank li kink'uub' rik'ineb' laa yuwa'.

8 Ut tink'e re a'an jun lix taqlankil naq ^amaajun chik k'anjel tixb'aanu, ka'ajwi' li k'anjel tintaqla wi'. Ut tinnimob'resi xwankil sa' wilob'aal; xb'aan naq a'an tixb'aanu lin k'anjel.

9 Ut nimaq ru jo' laj ^aMoises, li kinye naq tinwaklesi choq' eere, re ^bxkolb'al lin tenamit, ex xjunkab'al laj Israel.

10 Ut laj Moises tinwaklesi, re xkolb'al chaq laa tenamit chiru li ch'och' Egipto.

11 A'ut jun aj ilol na'leb' tinwaklesi sa' xyanqeb' chaq li ruuchinihom aajuruch'; ut re a'an tink'e ^awankilal re xk'eeb'al chi k'utmank li waatin chiruheb' li riyaajil aajuruch'—ut moko ka'aj ta wi' re xk'eeb'al chi k'utmank li waatin, chan li Qaawa', re ajb'an wi' xq'unb'esinkileb' xch'ool chirix li waatin, li akaq elenaq sa' xyanqeb'.

12 Jo'kan naq eb' li ruuchinihom aajuruch' ^ate'tz'iib'aq; ut li ruuchinihom xjuruch' laj ^bJuda ^cte'tz'iib'aq; ut li k'a'ru tz'iib'انب'ilaq xb'aan li ruuchinihom aajuruch', ut jo'kan ajwi' li k'a'ru tz'iib'انب'ilaq xb'aan li ruuchinihom xjuruch' laj Juda, te'nimanq ut te'xjunaji rib', choq' re ^dxsachb'al li b'alaq'il tzol'leb' ut

5 *b* Gen. 49:22–26;
1 Ne. 15:12; 19:24.
K'UTUL RAQAL:
Awimq re li Qaawa'.
c Jak. 2:25.
d 2 Ne. 6:14;
Tz. ut S. 3:16–20.
e Isa. 42:16.
6 *a* 3 Ne. 21:8–11;
Morm. 8:16.

K'UTUL RAQAL: Aj
ilol na'leb'.
b Tz. ut S. 132:30.
7 *a* K'UTUL RAQAL:
Smith, Jose, alalb'ej.
8 *a* Tz. ut S. 24:7, 9.
9 *a* Moiss. 1:41.
b Exo. 3:7–10;
1 Ne. 17:24.
11 *a* Tz. ut S. 5:3–4.

12 *a* K'UTUL RAQAL: Hu
laj Mormon (lix).
b 1 Ne. 13:23–29.
c K'UTUL RAQAL:
Santil Hu.
d Esek. 37:15–20;
1 Ne. 13:38–41;
2 Ne. 29:8; 33:10–11.

xkub'sinkil li wech'ok-ib', ut xxa-qab'ankil li tuqtuukilal sa' xyanqeb' li ruuchinihom aajuruch', ut 'xk'amb'aleb' f chixnawb'al chirix lix yuwa'eb' sa' roso'jikeb' li kutan, ut chixnawb'al ajwi' chirix lin sumwank, chan li Qaawa'.

13 Ut sa' xyi chaq xq'unal lix metz'ew a'an taakawob'resiiq xmetz'ew, sa' li kutan naq taatiklaaq lin k'anjel sa' xyanqeb' chixjunil lin tenamit, re aak'ojob'ankil wi'chik, at xjunkab'al laj Israel, chan li Qaawa'.

14 Ut jo'ka'in ki'aatinak laj Jose jo' profet, kixye: K'ehomaq reetal, laj ilol na'leb' a'an li Qaawa' taarosob'tesi, ut eb' li neke'sik'ok re xsachb'al te'sache'q xna'leb'; xb'aan naq li yeechi'inb'il na'leb' a'in, li xink'ul rik'in li Qaawa', chirix li ruuchinihom injuruch', taatz'aqloq ru. K'ehomaq reetal, ninnaw chi tz'aqal naq taatz'aqloq ru li yeechi'inb'il na'leb' a'in;

15 Ut "taak'ab'a'iiq jo' chanru ink'ab'a'; ut a'anaq ajwi' b xk'ab'a' lix yuwa'. Ut a'an chanchanaq ajwi' jo' laa'in; xb'aan naq li k'aru tixk'e li Qaawa' chi k'ute'k rik'in li ruq', rik'in xwankil li Qaawa' tixk'am lin tenamit sa' li kolb'a-ib'.

16 Relik chi yaal, jo'ka'in ki'aatinak laj Jose jo' profet: Ninnaw chi tz'aqal li na'leb' a'in, jo' chanru naq ninnaw chi tz'aqal chirix li yeechi'inb'il chirix laj Moises,

xb'aan naq li Qaawa' kixye we, laa'in "tinkoleb' rix laa wiyajil chi junelik.

17 Ut li Qaawa' kixye: Laa'in tinwaklesi jun aj Moises, ut tink'e wankilal re sa' jun li xuq'; ut tink'e xchaab'ilal xna'leb' chi tz'iib'ak. A'b'anan ink'a' tinwach'ab' li ru'uj raq' re taa'aatinaq chi naab'al, xb'aan naq ink'a' tink'e xmetz'ew chi aatinak. A'b'anan "tintz'iib'a lin chaq'rab' choq' re, rik'in ru'uj tz'aqal li wuq'; ut tinxaqab' jun aj b'yehol aatin choq' re.

18 Ut li Qaawa' kixye ajwi' we: Laa'in tinwaklesinq choq' re li ruuchinihom aajuruch'; ut tink'uub' jun aj yehol aatin choq' re. Ut laa'in, k'e reetal, laa'in tink'e re a'an naq tixtz'iib'a lix tz'iib'a-homeb' li ruuchinihom aajuruch' choq' re li ruuchinihom aajuruch', ut laj yehol aatin re aajuruch' tixch'olob' chaq.

19 Ut li aatin tixtz'iib'a a'anaq li aatin li na'ajman ru sa' xchaab'ilal inna'leb' naq taaxik re li "ruuchinihom aajuruch'. Ut taawanq chanchan jo' li ruuchinihom aajuruch' ke'xjap re chiraatinankileb' chaq b'sa' li poqs; xb'aan naq laa'in ninnaw ru lix paab'aaleb'.

20 Ut eb' a'an "te'xjap chaq re sa' li poqs; relik chi yaal, li jalb'a-k'a'uxlej reheb' li ras riitz'in, chirix naq numenaq k'iila tasal tenamit chixixeb'. Ut taak'ulmanq naq taaxik

12 e Moro. 1:4.
f 1 Ne. 15:14;
2 Ne. 30:5;
Morm. 7:1, 5, 9–10.
15 a Tz. ut S. 18:8.
b JS—R 1:3.

16 a Gen. 45:1–8.
17 a Deut. 10:2, 4;
Mois. 2:1.
b Exo. 4:16.
19 a Tz. ut S. 28:8.
b Isa. 29:4;

2 Ne. 27:13; 33:13;
Morm. 9:30;
Moro. 10:27.
20 a 2 Ne. 26:16;
Morm. 8:23.

lix xyaab' xkuxeb', jo' chanru lix ch'olch'ookil ru li raatineb'.

21 Sa' xk'ab'a' lix paab'aaleb' taa'elq chaq li "raatineb' sa' xtz'uumal we, ut taawulaq rik'ineb' li ras riitz'in xkomoneb' li ruuchinihom aajuruch'; ut lix q'unal xmetz'ew li raatineb' tinkawob'resi rik'in lix paab'aaleb', re naq jultikanb'ilaq lin sumwank li kink'uub' choq' reheb' laa yuwa'.

22 Ut anajwan, k'e reetal at Jose li walal, jo'ka'in naq "ki'aatinak lin najter yuwa' jo' profheet.

23 Jo'kan ut, sa' xk'ab'a' li sumwank a'in osob'tesinb'ilat; xb'aan naq ink'a' te'sache'q laa wiyajil, xb'aan naq eb' a'an te'ab'inq chiru li aatin sa' li hu.

24 Ut taawakliiq jun li kaw xmetz'ew sa' xyanqeb', li taab'aanunq re naab'al li chaab'ilal, rik'in aatin jo' ajwi' rik'in k'anjel, ut taawanq choq' k'anjeleb'aal sa' ruq' li Dios, rik'in paab'aal q'axal nim, re xk'anjelankil li ninqi sachb'a-ch'oolej, ut xb'aanunkil li k'aru xnimal ru sa' rilob'aal li Dios, re taak'ehe'q chi uxmanq naab'al li k'ojob'ank wi'chik re lix junkab'al laj Israel, ut re li riyajileb' laa was.

25 Ut anajwan, osob'tesinb'ilat, at Jose. K'e reetal, toj ka'ch'inat; jo'kan ut, chat-ab'inq chiru li raatin laa was aj Nefi, ut taab'aanumanq aawe jo' chanru ajwi' li aatin li kinye. Chijultiko'q aawe li raatin laa yuwa' li kamk re. Amen.

CH'OL 4

Laj Lehi naxk'eheb' xna'leb' li ralal xk'ajol ut narosob'tesiheb'—Nakam ut namuqe'—Laj Nefi naxnima xloq'al lix chaab'ilal li Dios—Laj Nefi naxk'e rib' chiru li Qaawa' chi junelik q'e kutan. Wan na 588–570 chihab' ma nayo'la li Kristo.

Ut anajwan, laa'in, aj Nefi, nin'aatinak chirix li profheetil aatin li ki'aatinak wi' lin yuwa', chirix laj "Jose, li kik'ame' Egipto.

2 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, a'an ki'aatinak chi yaal jo' profheet chirixeb' chixjunil li riyajil. Ut li "profheetil aatin kixye, moko k'i ta li naq'axok re xwankil. Ut ki'aatinak jo' profheet chiqix laa'o, ut li jar tasal tenamit qe li toj te'wanq; ut tz'iib'anb'il chiruheb' li perel ch'iich' bronze.

3 Jo'kan ut, chirix naq lin yuwa' kixk'e xraqik aatinak chirix lix profheetil aatin laj Jose, kixb'oqeb' li ralal xk'ajol laj Laman, eb' li ralal ut eb' lix rab'in, ut kixye reheb': K'ehomaq reetal, ex walal, ut ex inrab'in, ralal ut xrab'in li "xb'een yo'lajenaq chiwu, tinwaj raj naq teek'e eexik chirab'in-kil li waatin.

4 Xb'aan naq li Qaawa' Dios kixye naq: "A' yaal jo' chanru nekepaab' lin taqlahom, tex'usaaq sa' li ch'och'; ut a' yaal jo' chanru ink'a' nekepaab' lin taqlahom, tex'isiq chaq chiwu.

21 a 2 Ne. 29:2.

22 a 2 Ne. 3:5.

4 1 a Gen. 39:1–2.

2 a 2 Ne. 3:5.

3 a K'UTUL RAQAL:

Xb'een yo'lajenaq.

4 a 2 Ne. 1:9.

5 A'ut k'ehomaq reetal, ex walal ut ex inrab'in, ink'a' ninru chi kub'eek sa' inmuqleb'aal chi ink'a' tinkanab' jun li "osob'tesink sa' eeb'een; xb'aan naq k'ehomaq reetal, ninnaw naq wi k'iresinb'ilex chaq sa' li ^b'e tento teek'am, ink'a' tex'eelq chaq chi sa'.

6 Jo'kan naq wi majewanb'ilex, k'ehomaq reetal, ninkanab' li wosob'tesihom sa' eeb'een, naq taa'isiiq chaq sa' eeb'een li majewaak, ut taasumeeq sa' xb'een lix "jolo-meb' lee na' eeyuwa'.

7 Jo'kan ut, sa' xk'ab'a' li wosob'tesihom, li Qaawa' Dios "ink'a' tixkanab' naq tex'oso'q; jo'kan ut, a'an ^btaaruxtaana eeru ut li ruheb' lee riyajil chi junelik.

8 Ut chirix naq lin yuwa' kixk'e xraqik raatinankileb' li ralal ut lix rab'in laj Laman, kixtaqla xk'am-b'aleb' chaq li ralal ut lix rab'in laj Lemuel chiru.

9 Ut kiraatinaheb', ut kixye: K'ehomaq reetal, ex walal ut ex inrab'in, ralal ut xrab'in lix kab' walal; k'ehomaq reetal, ninkanab' eere li osob'tesink kinkanab' ajwi' reheb' li ralal ut lix rab'in laj Laman; jo'kan naq ink'a' tatsache'q chi junajwa; sa' roso'jik b'an te'osob'tesiiq laa wiyajil.

10 Ut kik'ulman naq chirix naq lin yuwa' kixk'e xraqik raatinankileb', k'ehomaq reetal, kiraatinaheb' li ralal laj "Ismael,

relik chi yaal, ut chixjunil lix junkab'al.

11 Ut chirix naq kixk'e xraqik raatinankileb', kiraatina laj Sam, ut kixye: Osob'tesinb'ilat, ut eb' laa wiyajil; xb'aan naq laa'at taa-weechani li ch'och' jo' chanru laj Nefi laa wiitz'in. Ut eb' laa wiyajil te'k'ehe'q sa' ajl rik'in li riyajil a'an; ut tatwanq chanchan jo' ajwi' laa wiitz'in, ut eb' laa wiyajil jo'eb' li riyajil a'an; ut tat-osob'tesiiq sa' chixjunil laa kutan.

12 Ut kik'ulman chirix naq lin yuwa' aj Lehi kiraatinaheb' chixjunil lix junkab'al, jo' chanru li reek'ahom lix ch'ool, ut lix Musiq' li Qaawa' li kiwan rik'in, kiti. Ut kik'ulman naq kikam, ut kimuqe'.

13 Ut kik'ulman naq moko naab'al ta kutan chirix xkamik, laj Laman ut laj Lemuel ut eb' li ralal laj Ismael ke'josq'o' wik'in xb'aan lix tijom li Qaawa'.

14 Xb'aan naq laa'in, aj Nefi, ki'elajjik chiwu raatinankileb', jo' chanru li raatin, xb'aan naq kinye chaq k'iila na'leb' reheb', ut jo'kan ajwi' lin yuwa', naq toj maji' nakam, ut naab'al li k'a'ru yeeb'il wan chi tz'iib'anb'il chiruheb' li "jun ch'ol chik inperel ch'iich'; xb'aan naq li jun raqal li nayehok resil li tenamit wan chi tz'iib'anb'il chiruheb' lin perel ch'iich' jun ch'ol chik.

5a K'UTUL RAQAL:

Osob'tesiik xb'aan li yuwa'b'eijl aj k'anjel.

b Prov. 22:6.

6a Tz. ut S. 68:25–29.

7a 2 Ne. 30:3–6;

Tz. ut S. 3:17–18.

b 1 Ne. 13:31;

2 Ne. 10:18–19;

Jak. 3:5–9;

Hel. 15:12–13.

10a 1 Ne. 7:6.

14a 1 Ne. 1:16–17; 9:4.

15 Ut chiru ^a“in nintz’iib’a li k’a’ re ru re li waam, ut naab’al reheb’ li loq’laj hu li tz’iib’anb’il chiru-heb’ li perel ch’iich’ bronce. Xb’aan naq nasaho’ li waam rik’ineb’ li loq’laj hu, ut lin ch’ool ^bnaxtz’ileb’ rix, ut naxtz’iib’aheb’ re ^c“te-tzoloq ut te’chaab’ilo’q li walal ink’ajol.

16 K’ehomaq reetal, nasaho’ li ^a“waam rik’in li k’a’ru re li Qaawa’, ut lin ^bch’ool ink’a’ naxkanab’ xtz’ilb’al rix li k’a’aq re ru wilom ut wab’ihom chaq.

17 A’banan, us ta nim ^axchaab’ial li Qaawa’, sa’ xk’utb’al chiwu lix ninqal ru ut sachb’a-ch’oolejil k’anjel, lin ch’ool nayaab’ak chixyeeb’al: Aay, ^bq’axal rahil winqin! Relik chi yaal, naraho’ lin ch’ool sa’ xk’ab’a’ lin tz’ejwalej; li waam naraho’ sa’ xk’ab’a’eb’ lin maa’usilal.

18 Sutsuukin, sa’ xk’ab’a’ li aaleek ut li maak li ^a“neke’chal chi junpaat sa’ in’been.

19 Ut naq nawaj saho’k sa’ inch’ool, na’aakanak inch’ool sa’ xk’ab’a’eb’ lin maak; a’banan, ninaw ani xinkanab’ wi’ wib’.

20 Lin Dios xxaqab’ank we; kixk’am inb’e chiru lin ch’a’ajkilal sa’ li yamyookil ch’och’; ut a’an kixkol inyu’am naq kinwan chaq chiru xha’il li nimla chamal ha’.

21 A’an kinixnujob’resi rik’in lix ^a“raham, toj reetal ki’oso’ intib’el xb’aan.

22 A’an kixsacheb’ xna’leb’ li ^a“xik’ neke’ilok we, toj reetal naq ke’siksot chiwu.

23 K’ehomaq reetal, a’an kirab’i lin yaab’ahom chi kutan, ut kixk’e innawom rik’in ^a“k’utb’esinb’il matk’ chi q’eq.

24 Ut chi kutan xkawu inch’ool chi ^a“tijok rik’in nimla metz’ew chiru; relik chi yaal, lix yaab’ inkux kintaqla taq’e’q; ut ke’kub’e chaq li anjel ut ke’k’anjelak chiwu.

25 Ut sa’ xxik’ lix Musiq’ ^a“kik’a-me’ chaq lin xaqalil sa’ xb’eeneb’ li tzuul q’axal najt xteram. Ut lix naq’ wu kiril li xninqal ru na’leb’, relik chi yaal, q’axal nim wi’chik chiru li naxkuy junaq winq, jo’kan naq yeeb’il we naq ink’a’ tintz’iib’a.

26 Jo’kan ut, wi wilom xkomon li na’leb’ a’in q’axal nim, wi li Qaawa’ rik’in xkub’sinkil rib’ choq’ reheb’ li ralal xk’ajoleb’ li winq narula’aniheb’ li winq rik’in li nimla uxtaan a’in, ^a“k’a’ut naq nayaab’ak inch’ool, ut nakana li waam sa’ li ru taq’a re rahil ch’oolejil, ut nalaj lin tib’el, ut nakotz inmetz’ew, sa’ xk’ab’a’ lin ch’a’ajkilal?

27 Ut k’a’ut naq ^a“tinq’axtesi wib’

15a 1 Ne. 6:4-6.

b K’UTUL RAQAL:

K’oxlank sa’ ch’oolej;

Loq’laj hu (eb’ li).

c 1 Ne. 19:23.

16a K’UTUL RAQAL:

B’antiox, b’antioxink.

b K’UTUL RAQAL:

Ch’oolej.

17a 2 Ne. 9:10;

Tz. ut S. 86:11.

b Rom. 7:24.

18a Rom. 7:21-23;

Heb. 12:1;

Alma 7:15.

21a K’UTUL RAQAL:

Rahok.

22a 1 Ne. 17:52.

23a K’UTUL RAQAL:

K’utb’esinb’il matk’.

24a Stgo. 5:16;

1 Ne. 2:16.

25a 1 Ne. 11:1;

Mois. 1:1-2.

26a Sal. 43:5.

27a Rom. 6:13.

chiru li maak, sa' xk'ab'a' lin tib'el? Relik chi yaal, k'a'ut naq tink'e wib' chiru li ^baaleek, re naq li maa'us taawanq xna'aj sa' inch'ool, re xsachb'al li ^ctuqtuukilal wankin wi', ut re xtawasinkil li waam? K'a'ut naq ninjosq'o' sa' xk'ab'a' li xik' na'iloc we?

28 Ajen, at waam! Matlub' chik sa' li maak. Chatsaho'q, at inch'ool, ut maak'e chik xna'aj li ^axik' na'iloc re li waam.

29 Matjosq'o' chik xb'aaneb' li xik' neke'iloc we. Maakotz chik inmetz'ew xb'aaneb' lin cha'ajkilal.

30 Chatsaho'q, at inch'ool, ut chat-elajinq chiru li Qaawa', ut chaye: At Qaawa', tinnima aawu chi junelik; relik chi yaal, taasaho'q li waam chawix, at inDios, ut li ^asaqoonaq re lin kolb'al.

31 At Qaawa', ma taatoj rix li waam? Ma tinaakol chaq sa' ruq'eb' li xik' neke'iloc we? Ma tinaak'e chi siksotk rik'in rilb'al li ^amaak?

32 Chiwanq taxaq chi tz'aptz'o rajlal chiwu li roqeb'aal xb'al-b'a, rik'in naq ^ayot'b'il inch'ool, ut tuulan inmusiq'! At Qaawa', maatz'ap chiwu li rokeb'aal laa tiikilal, re naq ^btinb'eeq sa' xb'e-hil li kub'enaqil ru taq'a, re naq

k'eeb'ilaq tz'aqal inch'ool sa' li b'e li ch'olch'o ru!

33 At Qaawa', chinaasuti taxaq rik'in xb'aatal laa tiikilal! At Qaawa', chak'uub' taxaq jun inb'e re tin'eeleliq chiruheb' li xik' neke'iloc we! Chatiikob'resi taxaq inb'e chiwu! Maak'e taxaq junaq tichk'ob'aal sa' inb'e—chapaa b'an inb'e chiwu, ut maaram taxaq inb'e, a'b'an lix b'eheb' li xik' na'iloc we.

34 At Qaawa', laa'in xinkanab' wib' chawu, ut ^atinkanab' wib' chawu chi junelik. Ink'a' ^btinkanab' wib' chiru lix tel li tz'ejwalej; xb'aan naq ninnaw naq majewanb'il li ani ^cnaxkanab' rib' chiru lix tel li tz'ejwalej. Relik chi yaal, majewanb'il li ani naxkanab' rib' chiruheb' li winq, malaj naxk'e li tz'ejwalej choq' xtel.

35 Relik chi yaal, ninnaw naq li Dios taak'ehoq chi ^anumtaje-naq re li ani napatz'ok. Relik chi yaal, lin Dios tixk'e we, wi ^bink'a' ninsach rik'in ^cpatz'ok; jo'-kan naq tintaqsi lix yaab' inkux aawe; relik chi yaal, tin'elajinq chawu, at inDios, li ^dsaqoonaq re intiikilal. K'e reetal, taataqe'q lix yaab' inkux chi junelik chawu, at insaqoonaq ut lin Dios li junelik taawanq. Amen.

27 *b* K'UTUL RAQAL:
Aaleek, aalenk.

c K'UTUL RAQAL:
Tuqtuukilal.

28 *a* K'UTUL RAQAL:
Aj tza.

30 *a* 1 Kor. 3:11.
K'UTUL RAQAL:
Saqoonaq.

31 *a* Rom. 12:9;
Alma 13:12.

32 *a* K'UTUL RAQAL:
Yot'b'il ch'oolej.

b K'UTUL RAQAL: B'eeek
rik'in li Dios.

34 *a* K'UTUL RAQAL:
Xkanab'ankil rib'
chiru.

b Jer. 17:5;
Morm. 3:9; 4:8.

c Sal. 44:6–8.

35 *a* Stgo. 1:5.

b K'UTUL RAQAL:
Tijok.

c Hel. 10:5.

d Deut. 32:4.

CH'OL 5

Eb' laj Nefita neke'xjach rib' rik'ineb' laj Lamanita, neke'xpaab' lix chaq'rab' laj Moises, ut neke'xkab'la jun li santil ochoch—Sa' xk'ab'a' naq ink'a' neke'paab'an, eb' laj Lamanita neke'isiik chaq chiru li Qaawa', neke'majewaak, ut neke'ok choq' rapleb' chiruheb' laj Nefita. Wan na 588–559 chihab' ma nayo'la li Kristo.

K'EHOMAQ reetal, kik'ulman naq laa'in, aj Nefi, kin'elajin chi naab'al chiru li Qaawa' lin Dios, sa' xk'ab'a' lix "josq'ileb' li was.

2 A'ut k'ehomaq reetal, kiniman lix josq'ileb' chiwix, jo'kan naq ke'xsik' risinkil lin yu'am.

3 Relik chi yaal, ke'xwech'i wix, ut ke'xye: Li qiitz'in naxk'oxla "taqlank sa' qab'een, ut k'a'jo' li ch'a'ajkilal xqak'ul xmaak a'an, jo'kan ut, qakamsihaq anajwan, re naq ink'a' chik tootawasiq sa' xk'ab'a' li raatin. Xb'aan naq k'ehomaq reetal, ink'a' taqakanab' a'an chi wanq choq' aj taqlanel sa' qab'een, xb'aan naq ak qe laa'o li asb'ej, naq tootaqlanq sa' xb'een li tenamit a'in.

4 Anajwan ink'a' nintz'iib'a chiruheb' li perel ch'iich' a'in chixjunil li aatin ke'xwech'i wi' wix. Tz'aqalin b'an rik'in xyeeb'al naq ke'xsik' risinkil inyu'am.

5 Ut kik'ulman naq li Qaawa'

"kinixtij naq laa'in, aj^bNefi, tin'eelq chaq rik'ineb' ut tin'eeleliq chiru li yamyookil ch'och', wochb'ee-naqeb' chixjunil li te'ajoq re xik chiwix.

6 Jo'kan ut, kik'ulman naq laa'in, aj Nefi, kink'am lin junkab'al, jo'ajwi' laj "Tzoram ut lix junkab'al, ut laj Sam, li was, ut lix junkab'al, ut laj Jakob ut laj Jose, wiitz'ineb', ut jo'kaneb' ajwi' li wanab', ut chixjunileb' li te'ajoq re xik chiwix. Ut chixjunileb' li ke'raj xik chiwix, a'aneb' li neke'paab'ank re lix^btijom ut lix k'utb'esihom li Dios; jo'kan naq ke'ab'in chiru li waatin.

7 Ut kiquak'am li qamuheb'aal t'ikr ut jo' k'ihal li k'a'aq re ru kiru chiqu, ut koob'EEK chiru li yamyookil ch'och' chiru lix numik k'iila kutan. Ut chirix naq koob'EEK chiru xnumik k'iila kutan kiquayib' li qamuheb'aal t'ikr.

8 Ut eb' lin tenamit ke'raj naq taqak'e "Nefi choq' xk'ab'a' li na'ajej, jo'kan naq Nefi kiquaye re.

9 Ut chixjunileb' li ke'wan wik'in ke'xk'e xch'ool naq lix "tenamit laj Nefi taayeemanq reheb'.

10 Ut kiquak'e qach'ool chixpaab'ankileb' lix raqb'a-aatin, ut lix k'uub'انب'il aatin, ut lix taqlahom li Qaawa' sa' chixjunil li k'a'aq re ru, jo' chanru lix "chaq'rab' laj Moises.

11 Ut li Qaawa' kiwan qik'in; ut

5 1a 2 Ne. 4:13–14.
3a 1 Ne. 16:37–38;
Mos. 10:14–15.
5a K'UTUL RAQAL:
Musiq'ank,
musiq'انب'il.

b Mos. 10:13.
6a 1 Ne. 4:35; 16:7;
2 Ne. 1:30–32.
b K'UTUL RAQAL:
Tijom, xtijb'al.
8a Omni 1:12, 27;

Mos. 9:1–4; 28:1.
9a Jak. 1:13–14.
10a 2 Ne. 11:4.
K'UTUL RAQAL:
Chaq'rab' re laj
Moises.

koo'usa chi numtajenaq, xb'aan naq kiqaw li iyaj, ut kooq'olok wi-chik chi naab'al. Ut koo'ok chixk'iresinkileb' li ketomq, ut li teep chi xul, ut li jar paay chi xul wan.

12 Ut laa'in, aj Nefi, kink'ameb' ajwi' chaq li tz'iib'انب'il esil li wan chi tz'iib'انب'il chiruheb' li "perel ch'iich' bronce; ut jo'kan ajwi' li ^bt'ort'ookil ch'iich', malaj li 'k'ut-leb'aal b'e, li kikawresiik choq' re lin yuwa' xb'aan li ruq' li Qaawa', jo' chanru li k'a'ru tz'iib'انب'il.

13 Ut kik'ulman naq koo'ok chi usaak chi numtajenaq, ut chi k'i-hank sa' li ch'och'.

14 Ut laa'in, aj Nefi, kinchap lix "yok'leb' ch'iich' laj Laban, ut jo' chanru a'an kinyiib' k'iila yok'leb' ch'iich', maare anchal te'chalq sa' qab'een li tenamit aj ^bLamanita jo' nayeeman chik reheb', ut tohe'x-sach; xb'aan naq kinnaw chan ru naq xik' nikine'ril laa'in ut eb' li walal ink'ajol, ut eb' li ani intenamit ke'k'ab'a'in.

15 Ut kintzoleb' lin tenamit chixkab'lankil li kab'l, ut chi k'anjelak rik'in li k'iila paay chi che', ut rik'in "ch'iich', ut rik'in kaqi ch'iich', ut rik'in ch'iich' bronce, ut rik'in kawil ch'iich', ut rik'in oor, ut rik'in plaat, ut rik'ineb' li pek ch'iich' xsa' li tertto xtz'aq, li kiwan chi q'axal naab'al.

16 Ut laa'in, aj Nefi, kinkab'la jun li "santil ochoch, ut kinyiib' jo' chanru xyiib'ankil li ^bsantil ochoch re laj Salomon, ka'ajwi' naq maak'a' xk'ihal li 'k'a'aq re ru tertto xtz'aq li okenaq wi'; xb'aan naq ink'a' neke'tawman sa' xb'een li ch'och', jo'kan naq ink'a' kiru xkab'lankil jo' chanru lix santil ochoch laj Salomon. A'b'an lix yiib'ankil chanchan ajwi' re li santil ochoch re laj Salomon, ut q'axal chaab'il lix k'anjelankil.

17 Ut kik'ulman naq laa'in, aj Nefi, kink'e naq eb' lin tenamit te'wanq "xsak'ahil, ut naq te'k'an-jelaq rik'ineb' li ruq'.

18 Ut kik'ulman naq eb' a'an ke'-raj naq tinwanq choq' "xreyeb'. A'b'anan laa'in, aj Nefi kiwaj naq maak'a'aq junaq rey sa' xb'eeneb'; a'ut kinb'aanu choq' reheb' jo' chanru li wan wi' inwankilal.

19 Ut k'ehomaq reetal, kitz'aq-llok ru li raatin li Qaawa' reheb' li was, li ki'atinak wi' chirixeb', naq laa'in tinwanq choq' aj "taqlanel ut aj ^btzolonel chiruheb'. Jo'kan ut, laa'in kinwan ajwi' choq' aj taqlanel ut aj tzolonel chiruheb', jo' chanru lix taqlahom li Qaawa', toj kiwulak xq'ehil naq ke'xsik' ri-sinkil inyu'am.

20 Jo'kan naq kitz'aqlok ru li raatin li Qaawa' li kinraatina wi', naq

12a Mos. 1:3–4.

K'UTUL RAQAL: Perel ch'iich'.

b Mos. 1:16.

c 1 Ne. 16:10, 16, 26;

18:12, 21;

Alma 37:38–47;

Tz. ut S. 17:1.

14a 1 Ne. 4:9; Jak. 1:10;

R laj M 1:13.

b K'UTUL RAQAL:

Lamanita.

15a Eter 10:23.

16a K'UTUL RAQAL:

Santil ochoch, roch-hoch li Qaawa'.

b 1 Rey. 6; 2 Kro. 3.

c Tz. ut S. 124:26–27.

17a Gen. 3:19;

Tz. ut S. 42:42.

18a Jak. 1:9, 11.

19a 1 Ne. 2:22.

b K'UTUL RAQAL:

K'utuk, tzolonel.

kixye naq: Jo' chanru naq "ink'a' te'ab'inq chiru laa waatin, te'isiiq chaq chiru li Qaawa'. Ut k'ehomaq reetal, ^bke'isiik chaq chiru.

21 Ut a'an kixkanab' chi chalk li "majewaak sa' xb'eeneb', relik chi yaal, jun li rahil majewaak, sa' xk'ab'a' li maa'usilal ke'xb'aanu. Xb'aan naq k'ehomaq reetal, ke'xkawob'resi li raameb' chirix, jo'kan naq ke'wan chanchan jun kawil pek; jo'kan naq us ta saqeb' chaq xtib'el, ut numtajenaq xchaq'aleb' chaq ru ut ^bsa rilb'aleb', re naq ink'a' te'wulaq chiru lin tenamit li Qaawa' Dios kixkanab' chi chalk sa' xb'eeneb' jun 'xq'eqil li tib'elej.

22 Ut jo'ka'in naxye li Qaawa' Dios: Laa'in tink'e "xyib'aleb' ru chiruheb' laa tenamit, wi ink'a' neke'xjal xk'a'uxl chirix li maa'usilal neke'xb'aanu.

23 Ut majewanb'ilaq li riyajil li ani "naxjunaji rib' rik'ineb' li riyajil a'an; xb'aan naq eb' a'an te'majewaaq rik'in ajwi' li majewank a'an. Kixye ut li Qaawa', ut kib'aanuman.

24 Ut sa' xk'ab'a' li majewaak li kiwan sa' xb'eeneb', ke'ok choq' jun tenamit "aj q'em, nujenaqeb' chi maa'usilal ut chi muqmuukil b'alaq', ut neke'xsik' li xul aj yo sa' li yamyookil ch'och'.

25 Ut li Qaawa' Dios kixye we:

Eb' a'an te'wanq choq' rapleb' chiruheb' laa wiyajil, re reek'asinkileb' xch'ool chinjultikankil; ut wi ink'a' tinjultiko'q reheb', ut ink'a' te'ab'inq chiru li waatin, te'xrapleheb', toj reetal ajwi' li sache'k.

26 Ut kik'ulman naq laa'in, aj Nefi, "kiwosob'tesi laj Jakob ut laj Jose re te'wanq choq' aj tij ut choq' aj tzolonel sa' xb'een li ch'och' re lin tenamit.

27 Ut kik'ulman naq koowan jo'chanru li sahil ch'oolejil.

28 Ut ak kinume' lajeeb' xka'kaal chihab' qelik chaq Jerusalem.

29 Ut laa'in, aj Nefi, kintz'iib'a chaq chiruheb' lin perel ch'iich' li esil kinyiib' chaq chirix lin tenamit toj aran.

30 Ut kik'ulman naq li Qaawa' Dios kixye we: Taayiib' chik "jalaneb' li perel ch'iich', ut chiruheb' a'an taatz'iib'a naab'al chi na'leb' li chaab'il sa' wilob'aal, choq' re lix chaab'ilal laa tenamit.

31 Jo'kan naq laa'in, aj Nefi, re ab'ink chiru lix taqlahom li Qaawa', xkohin ut kinyiib'eb' "li perel ch'iich' a'in li xintz'iib'a wi' li k'a'aq re ru a'in.

32 Ut nintz'iib'a li k'aru nawulak chiru li Dios. Ut wi eb' lin tenamit te'saho'q sa' xch'ool rik'in li k'aru re li Dios, te'saho'q sa' xch'ool rik'in lin tz'iib'ahom li wan chiruheb' li perel ch'iich' a'in.

20 a 2 Ne. 2:21.

b Alma 9:14.

21 a K'UTUL RAQAL:

Majewank,
xmajewankil.

b 4 Ne. 1:10.

c 2 Ne. 26:33;

3 Ne. 2:14–16.

22 a 1 Ne. 12:23.

23 a K'UTUL RAQAL:

Sumlaak—Sumlaak
rik'in ani jalan
xpaab'aal.

24 a K'UTUL RAQAL: Aj

q'em, q'emal.

26 a Jak. 1:18–19;

Mos. 23:17.

30 a 1 Ne. 19:1–6.

31 a K'UTUL RAQAL: Perel
ch'iich'.

33 Ut wi eb' lin tenamit te'raj xnawb'al li jun raqal ch'olch'o wi' li esil chirix lin tenamit, tento te'xsik' sa'eb' lin perel ch'iich' jun ch'ol chik.

34 Tz'aqalin rik'in xyeeb'al naq ak numenaq chaq ka'kaal chihab', ut ak wanjenaqo chaq sa' pleet ut sa' wech'ok-ib' rik'ineb' li qas qiitz'in.

CH'OL 6

Laj Jakob naxnumsi li esil chirixeb' laj Judio: Li preexil aran Babilonia ut lix sutq'ijikeb' chaq aran; lix k'anjel ut lix kamik chiru krus lix Santil Dios laj Israel; chan ru naq te'xk'ul xtenq'ankil rik'ineb' laj Gentil; ut naq te'k'ojob'aaq wi'chik laj Judio sa' roso'jik li kutan, naq te'xpaab' li Mesias. Wan na 559–545 chihab' ma nayo'la li Kristo.

LI raatin laj Jakob, riitz'in laj Nefi, li kixye re lix tenamit laj Nefi:

2 K'ehomaq reetal, ex was wiitz'in raarookex inb'aan, laa'in, aj Jakob, rik'in naq b'oqb'ilin xb'aan li Dios, ut k'ojob'انب'ilin jo' chanru lix santil k'anjelil, ut rik'in naq osob'tesinb'ilin xb'aan li was aj Nefi, li nekeril jo' ^arey malaj jo' aj tenq'ahom eere, ut li chapchookex wi' re taakoleq eerix; k'ehomaq reetal, nekenaw naq q'axal k'i li na'leb' inyehom eere.

3 A'ut nekexwaatina wi'chik, xb'aan naq watawom lix chaab'ilal

lee raam. Relik chi yaal, k'a'jo' naq nink'oxlak cherix; ut laa'ex ajwi' nekenaw naq junelik wanjenaq chi jo'kan. Xb'aan naq kin'elajin cheru chi yalb'il anchal inq'e; ut kink'ut cheru li raatin lin yuwa', ut kexwaatina chirix chixjunil li k'a'aq re ru tz'iib'انب'il, chalen chaq sa' xyo'ob'tesinkil li ruchich'och'.

4 Ut anajwan, k'ehomaq reetal, tinwaj raj eeraatinankil chirix li k'aru wan, ut li toj taachalq; jo'kan naq tinya eere li raatin laj ^aIsaias li tz'iib'انب'il. Ut a'an li aatin kiraj li was naq tinya eere. Ut nekexwaatina choq' re lee chaab'ilal, re textzoloq ut teenima xloq'al lix k'ab'a' lee Dios.

5 Ut anajwan, li tz'iib'انب'il aatin tinya a'an li kixye laj Isaias chirix chixjunil lix junkab'al laj Israel; jo'kan ut, naru xjuntaq'eetankil eerik'in, xb'aan naq laa'ex xkomonex lix junkab'al laj Israel. Ut wan chik naab'al li na'leb' yeeb'il xb'aan laj Isaias li naru xjuntaq'eetankil eerik'in xb'aan naq laa'ex xkomonex lix junkab'al laj Israel.

6 Anajwan ut, a'an a'in li aatin: "Jo'ka'in naxye li Qaawa' Dios: K'e reetal, tintaqsi li wuq' reheb' laj Gentil, ut tinxaqab' li ^bweetalil chiruheb' li tenamit, ut te'xk'a-meb' chaq laa walal sa'eb' li ruq', ut eb' laa rab'in k'amb'ilaqeb' sa' xb'eeneb' xtel.

7 Ut eb' li rey te'wanq choq' yuwa'b'ej aj ch'olanihom aawe, ut li ixqi rey reheb' choq' na'b'ej aj

6 2a Jak. 1:9, 11.
4a 3 Ne. 23:1.

6a Isa. 49:22–23.
b K'UTUL RAQAL:

Eetalil taqsinb'il.

ch'olanihom aawe; te'xkub'si rib' chi ch'och' chawu, ut te'xreq' lix poqsil laa woq; ut taanaw naq laa'in li Qaawa'; xb'aan naq ink'a' te'xutaanaq li ani "neke'oyb'enink we.

8 Ut anajwan laa'in, aj Jakob, nawaj raj aatinak ka'ch'inaq chirix li aatin a'in. Xb'aan naq k'ehomaq reetal, li Qaawa' xk'ut chiwu naq eb' li ani wankeb' chaq "Jerusalen, li koo'el wi' chaq laa'o, ak kamsinb'ileb' chik ut ^bk'amb'ileb' chik chi preexil.

9 A'ut li Qaawa' xk'ut chiwu naq eb' a'an "te'sutq'iiq wi'chik. Ut kixk'ut ajwi' chiwu naq li Qaawa' Dios, lix Santil Dios laj Israel, tixk'utb'esi rib' chiruheb' sa' li tz'ejwalej; ut chirix naq tixk'utb'esi rib' te'xraple ut ^bte'xk'e chiru krus, jo' chanru li raatin li anjel li kixye chaq we.

10 Ut chirix naq te'xkawob'resi li raameb' ut te'xjipob'resi lix k'a'uxleb' chirix lix Santil Dios laj Israel, k'ehomaq reetal, taachalq lix ^araqb'a-aatin lix Santil Dios laj Israel sa' xb'eeneb'. Ut taachalq xkutan-kil naq te'sak'e'q ut te'tawasiiq.

11 Jo'kan naq chirix naq tiikisinb'ileb' chaq yalaq b'ar, xb'aan naq

jo'ka'in naxye li anjel: naab'aleb' te'tawasiiq sa' li tz'ejwalej, ut ink'a' te'kanab'aaq chi oso'k, sa' xk'ab'a' lix tijeb' li ani tiikeb' chi paab'ank; eb' a'an te'jek'iiq, ut te'sak'e'q, ut xik' te'ile'q; a'ut li Qaawa' taa-ruxtaanaheb' ru, jo'kan ut, "naq te'k'ame'q ^bchixnawb'al chirix laj Tojol rixeb', eb' a'an 'te'ch'utub'aaq wi'chik sa'eb' lix ch'och'ileb' li reechanihom.

12 Ut osob'tesinb'ilaqeb' laj "Gentil, eb' li kitz'iib'ak wi' li profeet, xb'aan naq k'ehomaq reetal, wi taa'uxq naq te'xjal xk'a'uxl ut ink'a' te'xpleeti Sion, ut ink'a' te'xjunaji rib' rik'in li nimla ^btz'eqb'eetal iglees a'an, eb' a'an te'kole'q, xb'aan naq li Qaawa' Dios tixtz'aqob'resi ru lix ^csumwank li kixk'uub' choq' reheb' li ralal xk'ajol; ut xb'aan a'in naq li profeet xtz'iib'a li na'leb' a'in.

13 Jo'kan naq eb' li neke'pleetink re Sion, ut re lix tenamit li Qaawa' re li sumwank, te'xreq' lix poqsil li roqeb'; ut ink'a' ^ate'xutaanaq lix tenamit li Qaawa'. Xb'aan naq lix tenamit li Qaawa', a'aneb' li ^bneke'oyb'enink re; xb'aan naq eb' a'an toj neke'royb'eni lix k'ununik li Mesias.

7a Moï. 1:6;
Tz. ut S. 133:45.

8a Ester 2:6;
1 Ne. 7:13;
2 Ne. 25:10;
Omni 1:15;
Hel. 8:20–21.

b 2 Rey. 24:10–16;
25:1–12.
K'UTUL RAQAL:
Israel—Lix jek'inkil
Israel.

9a 1 Ne. 10:3.

b 1 Ne. 19:10, 13;
Mos. 3:9;
3 Ne. 11:14–15.
K'UTUL RAQAL:
K'ehok chiru krus.

10a Mat. 27:24–25.
11a 1 Ne. 22:11–12;

2 Ne. 9:2.

b Os. 3:5.

c K'UTUL RAQAL:
Israel—Lix
ch'utub'ankil Israel.

12a 1 Ne. 14:1–2;

2 Ne. 10:9–10.

b K'UTUL RAQAL:
Aj tza—Lix iglees
laj tza.

c K'UTUL RAQAL:
Sumwank re laj
Abraham.

13a 3 Ne. 22:4.

b Isa. 40:31;
1 Ne. 21:23;
Tz. ut S. 133:45.

14 Ut k'ehomaq reetal, jo' chanru li raatin li profeet, li Mesias tixxaqab' wi'chik rib' "xkab' sut chixk'amb'aleb' chaq wi'chik; jo'kan naq ^btixk'utb'esi rib' chiruheb' rik'in wankilal ut nimla loq'alil, re 'te'sache'q li xik' neke'ilok reheb', naq taawulaq xkutankil naq te'xpaab' a'an; ut maa'ani tixsach li napaab'ank re a'an.

15 Ut eb' li ink'a' neke'paab'ank re, "te'sachmanq, rik'in ^bxam, jo' ajwi' rik'in kaq-sut-iq', ut rik'in hiik, ut rik'in hoyok kik', ut rik'in 'yajel, ut rik'in we'ej. Ut te'xnaw naq li Qaawa' a'an li Dios, lix Santil Dios laj Israel.

16 "Xb'aan naq ma taamaq'e'q tab'i' chiru li kaw xmetz'ew li yohb'il xb'aan, malaj taakole'q tab'i' li ani ^bk'eeb'il chi preexil jo' chanru li chaq'rab'?

17 A'ut jo'ka'in naxye li Qaawa': Lix "preexeb' li kaw xmetz'ew te'isiiq ajwi', ut lix yohom li xuwajel te'kole'q chiru; xb'aan naq li ^bDios Kaw Xmetz'ew 'tixkoleb' chaq lix tenamit re li sumwank. Xb'aan naq jo'ka'in naxye li Qaawa': Laa'in tinpleeti li ani taapleeting aawe—

18 Ut eb' li neke'rahob'tesink aawe tink'e chixtiweb' tz'aqal lix tib'eleb'; ut te'kalaq rik'in tz'aqal lix kik'ileb' chanchan rik'in ki'il

viin; ut chixjunil li tz'ejwalej te'xnaw naq laa'in, li Qaawa', aj Kololin aawe ut aj "Tojolin aawix, li ^bKaw Xmetz'ew re laj Jakob.

CH'OL 7

Na'aatinak laj Isaias chirix li Mesias—Li Mesias tixk'ul ru'uj raq' li tzolb'il—A'an tixk'e lix yi li rix reheb' laj sak'onel—Ink'a' taasache'q xna'leb'—Chi'ilmanq sa' Isaias 50. Wan na 559–545 chihab' ma nayo'la li Kristo.

RELİK chi yaal, jo'ka'in ut naxye li Qaawa': Ma katinkanab', malaj ut katintz'eqtaana chi junajwa? Xb'aan naq jo'ka'in naxye li Qaawa': B'ar wan xhuhil li jachok sumlaak re laa na'? Ani aj-ik'in katinkanab', malaj b'arwan reheb' laj to' we katink'ayi wi'? Relik chi yaal, ani aj-e katink'ayi? K'ehomaq reetal, rik'in lee maa'usilal laa'ex "xek'ayi eerib', ut sa' xk'ab'a' li q'etok aatin xeb'aanu, kanab'anb'il lee na'.

2 Jo'kan ut, naq xink'ulun, maa-jun winq kiwan; ut naq "kinb'o-qok, maajun kiwan chi chaq'ok. At xjunkab'al laj Israel, ma k'osb'il tab'i' li wuq' chi yalaq ta chanru re ink'a' taaruq chi tojok-ix,

14a Isa. 11:11;
2 Ne. 25:17; 29:1.
b 2 Ne. 3:5.
c 1 Ne. 22:13–14.
15a 2 Ne. 10:16; 28:15;
3 Ne. 16:8.
K'UTUL RAQAL:
Roso'jik li kutan,
roso'jikil kutan.

b Jak. 6:3.
c Tz. ut S. 97:22–26.
16a Isa. 49:24–26.
b A'AN: lix tenamit
li Qaawa' re li
sumwank, jo' yeeb'il
sa' li raqal 17.
17a 1 Ne. 21:25.
b K'UTUL RAQAL:

Jehova.
c 2 Rey. 17:39.
18a K'UTUL RAQAL: Aj
Tojol-ix.
b Gen. 49:24; Isa. 60:16.
7 1a K'UTUL RAQAL:
Q'etok paab'ank.
2a Prov. 1:24–25;
Isa. 65:12; Alma 5:37.

malaj ma maak'a' tab'i' inwankilal chi kolok? K'e reetal, rik'in lin ch'iilahom, ninchaqihob'resi li ^bpalaw; ninkanab'eb' choq' chaqi ch'och' lix 'nima'eb', ut chi chuho'k lix ^akareb' rik'in naq chaqijenaq li ha', ut neke'kam xb'aan chaqi-eel.

3 Nintiqib' li choxa rik'in ^aq'eq, ut choq' xtz'apb'al ru nink'e li ^bq'es ruhil t'ikr.

4 Li Qaawa' Dios xk'e we ^aru'uj raq' li tzolb'il, re tinnaw chanru xyeeb'al jun aatin sa' tz'aqal xq'e-hil aawe, at xjunkab'al laj Israel. Naq lub'luukex, a'an nayo'lek wulaj wulaj. A'an narajsi ru lin xik chi ab'ink jo' li tzolb'il.

5 Li Qaawa' Dios xte lin ^axik, ut ink'a' kinpo'resi inch'ool, chi moko kinsutq'isi wib' chiwix.

6 Kink'e xyi li wix re laj ^asak'onel, ut lix k'atq li we reheb' li ke'mich'ok re li ismalej. Moko kinmuq ta li wu chiru li xutaan ut li chuub'ak.

7 Xb'aan naq li Qaawa' Dios tinixtenq'a, jo'kan naq ink'a' taasache'q inna'leb'. Xb'aan a'in xinxaqab' li wilob'aal jo' kawil pek, ut ninnaw naq ink'a' tinxutaanaq.

8 Ut li Qaawa' wan chi nach', ut a'an naxtiikob'resi wu. Ani taayaloq ru wik'in? Chooxaqliiq sa' wiib'al. Ani li xik' na'ilok we? Chichalq chink'atq, ut tinsak' rik'in xmetz'ew lix tz'uumal we.

9 Xb'aan naq li Qaawa' Dios tinixtenq'a. Ut chixjunileb' li ^ate'jitoq we, k'ehomaq reetal, chixjunileb' a'an te'q'eelo'q chanchan jun li aq'ej, ut te'tiwe'q chaq xb'aan li saq xul.

10 Ani wan sa' eeyanq li naxuwank re li Qaawa', li na'ab'in chiru lix ^ayaab' xkux lix moos, ut nab'eek sa' q'ojoyin ut maak'a' xsaqen?

11 K'ehomaq reetal, chejunilex li nekexlochok re li xam, li nekesuti li raq' xam cherix, chexb'eeq sa' xkutanil ^alee xam, ut sa'eb' li raq' xam xeloch. A'in li teek'ul sa' wuq'—texyoklaaq sa' rahil ch'oolejil.

CH'OL 8

Sa' roso'jik li kutan, li Qaawa' tixk'ojob' xch'ool Sion ut tixch'utub' Israel—Eb' li tojb'ileb' rix te'chalq Sion rik'in nimla sahil ch'oolejil—Chi'ilmanq sa' Isaias 51 ut 52:1–2. Wan na 559–545 chihab' ma nayo'la li Kristo.

CHEX'AB'INQ chiwuu, laa'ex li nekextaaqen re li tiikilal. Cheril chaq li ^apek li isinb'ilex wi' chaq, ut lix hopolal li jul li b'ekb'ilex wi' chaq.

2 Cheril chaq laj Abraham lee ^ayuwa', ut lix ^bSara, a' li x'alank

2b Exo. 14:21; Sal. 106:9;

Tz. ut S. 133:68–69.

c Jos. 3:15–16.

d Exo. 7:21.

3a Exo. 10:21.

b Apok. 6:12.

4a Luk. 2:46–47.

5a Tz. ut S. 58:1.

6a Mat. 27:26;

2 Ne. 9:5.

9a Rom. 8:31.

10a Tz. ut S. 1:38.

11a Jue. 17:6.

8 1a K'UTUL RAQAL:
Saqoonaq.

2a Gen. 17:1–8;

Tz. ut S. 132:49.

b Gen. 24:36.

eere; xb'aan naq xjunes a'an kin-b'oq, ut kiwosob'tesi.

3 Xb'aan naq li Qaawa' tixk'ojob' xch'ool "Sion, tixk'ojob' xch'ool chixjunil lix sachenaqil na'ajej; ut tixyiib' lix ^byamyookil ch'och' chanchan Eden, ut lix chaqi ch'och' chanchan li rawimq li Qaawa'. Taatawmanq li sahil ch'oolejil ut li sahil aamej chi sa', li b'antioxink ut xyaab' li b'ichank.

4 Chex'ab'inq chiwu, ex intenamit; ut chek'e eexik chiwab'inkil, ex innimla tenamit; xb'aan naq jun li "chaq'rab' taa'elq chaq wik'in, ut tink'e chi k'o'jlaak lin raqb'a-aatin choq' ^bsaqen chiruheb' li tenamit.

5 Xnach'ok chaq intiikilal; xikenaq lin "kolb'a-ib', ut li wuq' tixraq aatin chirix li tenamit. Eb' li ^bch'och' sa' xyi palaw tine'royb'eni, ut chiru li wuq' te'xkanab'rib'.

6 Taqsihomaq lee rilob'aal sa' choxa, ut cheril li ch'och' taq'a; xb'aan naq "taa'oso'q li ^bchoxa chanchan sib', ut li ruchich'och' "taa'eeelo'q chanchan jun li aq'ej; ut eb' li neke'wan chi sa' te'kamq ajwi' chi jo'kan. A'b'anan, taawanq lin kolb'a-ib' chi junelik, ut lin tiikilal ink'a' taasachmanq.

7 Chex'ab'inq chiwu, laa'ex li nekexnawok re li tiikilal, li tenamit kintz'iib'a wi' lin ch'aq'rab' sa' xch'ooleb', meexuwa li "ch'iilaak xb'aaneb' li winq, chi moko che-xuwa ru li hob'ok neke'xb'aanu.

8 Xb'aan naq li saq xul tixtiweb' chanchan jun li aq'ej, ut li motzo' tixtiweb' chanchan li isb'. A'b'anan lin tiikilal taawanq chi junelik, ut lin kolb'a-ib' chiru li junjunq tassel tenamit.

9 Ajen, ajen! K'e chaq laa "metz'ew, at xtel li Qaawa'; ajen jo' sa'eb' li najter kutan. Ma maawa'at li kiyok'ok re laj Rahab, ut li kitoch'ok re li josq' aj xul?

10 Ma maawa'at li kichaqihob're-sink re li palaw, lix ha'il li nimla chamal ha'; li kiyiib'ank re xchamal li palaw choq' "b'e re te'numeq li tojb'ileb' rix?

11 Jo'kan naq li "tojb'ileb' rix xb'aan li Qaawa' te'sutq'iiq, ut te'k'ulunq Sion rik'in ^bb'ichank; ut taawanq sa' xb'eeneb' xjolom li sahil ch'oolejil ut li santilal li junelik nakana; ut te'xtaw xsa-hileb' li raam ut sahil ch'oolejil; taa'eeleliq chaq li rahil ch'oolejil ut li 'yaab'ak.

12 "Laa'in ajwi' a'an; relik chi yaal, laa'in li nak'ojob'ank re ech'ool. K'e reetal, anihat laa'at, re

3 a K'UTUL RAQAL: Sion.
b Isa. 35:1–2, 6–7.

4 a NARAJ NAXYE: lin
tzol'leb', lin k'utum.
Isa. 2:3.

K'UTUL RAQAL:
Evangelio.

b K'UTUL RAQAL:
Saqen, lix saqen li
Kristo.

5 a K'UTUL RAQAL:
Kolb'a-ib'.
b 2 Ne. 10:20.

6 a SA' HEBREO:
taajek'imanq.
Sal. 102:25–27.

b 2 Pe. 3:10.

c SA' HEBREO:
taaqa'aaq.

7 a Sal. 56:4, 11;

Tz. ut S. 122:9.

9 a Tz. ut S. 113:7–8.

10 a Isa. 35:8.

11 a K'UTUL RAQAL:
Tojok-ix, tojb'il rix,
tojb'al-ix.

b Isa. 35:10.

c Apok. 21:4.

12 a Tz. ut S. 133:47;
136:22.

^btaaxuwa ru li winq, li taakamq, ut li lalal li winq, li taawanq chanchan ‘pach’aya’?

13 Ut “nasach sa’ aach’ool li Qaawa’ aj yuib’ahom aawe, li kichirib’ank re li choxa, ut kixk’e xk’ojob’ankil li ruchich’och’, ut ink’a’ kakanab’ xuwak rajlal kutan, xb’aan lix nimal xjosq’il laj rahob’tesinel, chanchan naq ok ta re chi sachok? B’ar put wan xnimal xjosq’il laj rahob’tesinel?

14 Li preex li x’isiik chaq sa’ xtenamit naxseeb’a rib’, re taaruq taa’ach’ab’aaq, ut re naq ink’a’ taakamq sa’ li chamal jul, chi moko taa’oso’q lix wa.

15 A’b’anan laa’in li Qaawa’ laa Dios, li natunluk lix “b’oolam, li Qaawa’ reheb’ li Teepal ink’ab’a’.

16 Ut laa’in xink’e li waatin sa’ xtz’uumal aawe, ut xatinlan rik’in xmuhel li wuq’, re tinxaqab’ li choxa ut tink’e xk’ojob’ankil li ruchich’och’, ut tinye re Sion: K’e reetal, laa’at lin “tenamit.

17 Ajen, ajen, xaqlin, at Jerusalem, li kat-uk’ak chaq sa’ ruq’ li Qaawa’ chire li “sek’ re lix ^bnimal xjosq’il—laa’at kawuk’ lix k’ahil li sek’ re siksoth, li yatz’inb’il—

18 Ut maajun wan chixk’am-b’al xb’e sa’ xyanqeb’ chixjunil li yumb’ej kirala; chi moko wan li nachapok re li ruq’, sa’ xyanqeb’

chixjunil li alalb’ej li xk’iresi chaq.

19 Li “wiib’ chi alalb’ej a’in chalenageb’ aawik’in, li te’toq’ob’anq aawu—lix sachb’al aawu ut laa sachlijik, ut li we’ej ut li yok’leb’ ch’iich’—ut ani aj-ik’in tink’ojob’ aach’ool?

20 Luktajenageb’ laa walal, ka’ajeb’ wi’ li wiib’ a’in ink’a’; wankeb’ sa’ ru’uj chixjunileb’ li b’e; jo’ jun li josq’ telom wakax sa’ jun li soq’, nujenageb’ rik’in xnimal xjosq’il li Qaawa’, lix ch’iila-hom laa Dios.

21 Jo’kan ut, ab’i a’in anajwan, at tawasinb’il, ut “kalajenaqat, ut moko rik’in ta li viin.

22 Jo’ka’in naxye laa Qaawa’, li Qaawa’ ut laa Dios “na’atinak sa’ xk’ab’a’ lix tenamit; k’e reetal, kiwisi sa’ laa wuq’ li sek’ re siksoth, lix k’ahil li sek’ re xnimal injosq’il; ink’a’ chik tat-uk’aq chire.

23 “Tink’e b’an sa’ ruq’eb’ li neke’tawasink aawe; li ke’yehok re laa waam: Kub’si aawib’, re taaruq toonume’q sa’ aab’een—ut laa’at kahupub’ laa xaqalil chanchan li ch’och’ ut chanchan li b’e choq’ reheb’ li ke’nume’ sa’ aab’een.

24 “Ajen, ajen, k’e chawix laa ^bmetz’ew, at ‘Sion; k’e chawix laa chaq’al ru aq’, at Jerusalem, li santil tenamit, xb’aan naq chalen anajwan ^dink’a’ chik te’chalq aawik’in

12 ^b Jer. 1:8.
 c Isa. 40:6–8;
 1 Pe. 1:24.
 13 ^a Jer. 23:27.
 15 ^a 1 Ne. 4:2.
 16 ^a 2 Ne. 3:9; 29:14.

17 ^a Isa. 29:9;
 Jer. 25:15.
 b Luk. 21:24.
 19 ^a Apok. 11:3.
 21 ^a 2 Ne. 27:4.
 22 ^a Jer. 50:34.

23 ^a Sak. 12:9.
 24 ^a Isa. 52:1–2.
 b Tz. ut S. 113:7–8.
 c K’UTUL RAQAL: Sion.
 d Joel 3:17.

li ink'a' xe'k'uluk re reetalil li sumwank, chi moko li ani tz'aj.

25 Chiq'chiq'i chaq li poqs chawix; "waklin, chunlan, at Jerusalem; isi chaq li ^bbak'leb' wan chakux, at xrab'in Sion li wankat chi preexil.

CH'OL 9

Eb' laj Judio te'ch'utub'aaq sa' chixjunileb' lix ch'och' li yeechi'imb'il—Lix tojb'al rix li maak naxkoleb' li winq chiru li T'ane'k—Lix tib'eleb' li kamentaq te'eelq chaq sa' li muqleb'aal, ut lix musiq'eb' sa' xb'alb'a ut sa' li hilib'aal na'ajej—Taaraqeq' aatin chirixeb'—Lix tojb'al rix li maak nakolok chiru li kamk, li xb'alb'a, laj tza, ut li rahilal li maak'a' roso'jik—Te'koleq li tiikeb' xch'ool sa' lix awa'b'ejihom li Dios—Nak'utman li tojb'a-maak choq' reheb' li maak—Lix Santil Dios laj Israel a'an li na'ilok re li okeb'aal. Wan na 559–545 chihab' ma na-yo'la li Kristo.

UT anajwan, ex was wiitz'in raarookex inb'aan, xinye eere li na'leb' a'in tz'iib'anb'il, re teenaw chirix lix "sumwank li Qaawa' li ki'ok wi' sa' sumwank rik'in chixjunil lix junkab'al laj Israel—

2 Li kiraatinaheb' wi' laj Judio,

rik'in xtz'uumaleb' re lix santil profeet, chalen chaq sa' xtiklajik, chiru li junjungq tasal tenamit, toj tixtaw xq'ehil naq "te'k'ojob'aaq wi'chik sa' lix tz'aqal iglees ut xkorral li Dios, naq ^bte'ch'utub'aaq wi'chik sa'eb' lix ^cch'och'il li reechanihomeb', ut te'xaqab'aaq sa' chixjunileb' lix ch'och' li yeechi'imb'il.

3 K'ehomaq reetal, ex was wiitz'in raarookex inb'aan, ninye eere li na'leb' a'in re taasaho'q sa' eech'ool, ut "teetaqsi lee jolom chi junelik, sa' xk'ab'a'eb' li osob'tesink li tixk'ojob' chaq li Qaawa' Dios sa' xb'eeneb' lee ralal eek'ajol.

4 Xb'aan naq ninnaw naq maak'a'jo' naq xexsik'ok, naab'al eere, re teenaw chirix li k'a'aaq re ru challe; jo'kan ut, ninnaw naq laa'ex nekenaw naq tento taalajq ut taakamq li qatib'el; a'b'anan sa' li "qa-xaqalil taqil ru li Dios.

5 Relik chi yaal, ninnaw naq laa'ex nekenaw naq a'an sa' li tz'ejwalej tixk'ut rib' chiruheb' li wankeb' chaq Jerusalem, li koo'el wi' chaq laa'o; xb'aan naq ki'ajman ru naq taawanq sa' xyanqeb' a'an; xb'aan naq na'aje' chiru li nimla aj "Yo'ob'tesinel naq a'an tixkanab' rib' chi k'eh'e'k rub'el xwankileb' li winq sa' li tz'ejwalej, ut taakamq

25a A'AN: waklin
chaq sa' li poqs ut
chunlan chi wank
aawankil, chi tojb'il
aawix sa' roso'jik.
b Tz. ut S. 113:9–10.
9 1a K'UTUL RAQAL:
Sumwank re laj
Abraham.

2a 2 Ne. 6:11.
K'UTUL RAQAL:
Xk'ojob'ankil wi'chik
li evangelio.
b K'UTUL RAQAL:
Israel—Lix
ch'utub'ankil Israel.
c 2 Ne. 10:7–8.
K'UTUL RAQAL:

Yeechi'imb'il ch'och'.
3a JJS, Sal. 24:7–10.
4a Job 19:26;
Alma 11:41–45; 42:23;
Hel. 14:15;
Morm. 9:13.
5a K'UTUL RAQAL:
Yo'ob'tesink.

choq' re ^bchixjunileb' li winq, re naq chixjunileb' li winq te'k'eh'e'q rub'el xwankil a'an.

6 Xb'aan naq jo' chanru naq li kamk numenaq sa' xb'eeneb' chixjunil li winq, re taatz'aqloq ru li ^ak'uub'anb'il na'leb' aj uxtaan re li nimla aj Yo'ob'tesinel, tento taawanq jun li wankilal re ^bwaklesink chi yo'yo, ut li wakliik chi yo'yo tento taachalq sa' xb'een li winq sa' xk'ab'a' li ^t'ane'k; ut kichal li ^t'ane'k sa' xk'ab'a' li q'etok aatin, ut rik'in naq ^t'anenaq li winq, ^d'ke'i-siik chaq chiru li Qaawa'.

7 Jo'kan naq tento taawanq choq' ^axtojb'al rix li maak li ^bmaak'a' roso'jik—wi ta moko wan ta choq' xtojb'al rix li maak li maak'a' roso'jik, li k'a'ru naq'a ink'a' raj taaruq tixk'e chirix li ink'a' naq'a. Jo'kan naq tento raj naq kikana li ^cxb'een raqb'a-aatin kichal sa' xb'eeneb' li winq ^dchi maak'a'aq raj roso'jik. Ut wi ta jo'kan, li tz'ejwalej a'in tento raj naq kiyokla chi q'aak ut chi poqso'k chaq toj sa' li ch'och' li ki'alan chaq re, re naq ink'a' chik taawakliiq.

8 Aay, k'a'jo' lix ^achaab'ilal

xna'leb' li Dios, li ^bruxtaan ut li ^crusilal! Xb'aan naq k'ehomaq reetal, wi ta ink'a' chik taawakliiq li ^d'tz'ejwalej, li qamusiq' tento raj taa'ok rub'el xwankil li anjel a'an li ^e'kit'ane' chaq chiru li Junelik Dios, ut ki'ok choq' ^faj tza, li maa'jo'q'e chik taawakliiq.

9 Ut li qamusiq' ki'ok raj chanchan a'an, ut laa'o raj aj tza, ^aanjelo raj chiru jun aj tza, ut ^btootz'ape'q raj chiru li qaDios, ut tookanaaq raj rik'in lix yuwa'il li ^c'tik'ti', sa' rahilal, jo' chanru ajwi' a'an; relik chi yaal, a'an ajwi' li ^d'kib'alaq'ink re li xb'een qana' qayuwa', li ^enaxb'aanu rib' chanchan jun li ^fanjel re saqen, ut nareek'asiheb' xch'ool li lalal xk'ajoleb' li winq re te'ok sa' ^gmuqmuukil molam re kam-sink ut sa' li k'iila paay chi muqmuukil k'anjel re q'ojyin.

10 Aay, k'a'jo' xchaab'ilal li qaDios, li nakawresink re jun li b'e re too'eeleliq chaq chiru lix chapelb' li xuwajel josq' aj xul a'in; relik chi yaal, li josq' aj xul re li ^akamk ut li ^bxb'alb'a, a'an lix kamik li tz'ejwalej ninye re, jo' ajwi' xkamik li musiq'ej.

5b Jwan 12:32;

2 Ne. 26:24;

3 Ne. 27:14–15.

6a K'UTUL RAQAL:

K'uub'anb'il na'leb' re li tojb'al-ix.

b K'UTUL RAQAL:

Wakliik chi yo'yo.

c K'UTUL RAQAL:

Xt'anik laj Adan ut li xEva.

d 2 Ne. 2:5.

7a K'UTUL RAQAL:

Xtojb'al rix li maak.

b Alma 34:10.

c Mos. 16:4–5;

Alma 42:6, 9, 14.

d Mos. 15:19.

8a Job 12:13; Abr. 3:21.

K'UTUL RAQAL: Chaa-b'il na'leb'ejil.

b K'UTUL RAQAL:

Uxtaan, uxtaanank.

c K'UTUL RAQAL: Usilal.

d Tz. ut S. 93:33–34.

e Isa. 14:12;

2 Ne. 2:17–18;

Mois. 4:3–4;

Abr. 3:27–28.

f K'UTUL RAQAL: Aj tza.

9a Jak. 3:11;

Alma 5:25, 39.

b Apok. 12:7–9.

c K'UTUL RAQAL:

Tik'ti'ik.

d Gen. 3:1–13;

Mos. 16:3;

Mois. 4:5–19.

e 2 Kor. 11:14;

Alma 30:53.

f Tz. ut S. 129:8.

g K'UTUL RAQAL:

Muqmuukil molam.

10a Mos. 16:7–8;

Alma 42:6–15.

b K'UTUL RAQAL:

Xb'alb'a.

11 Ut sa' xk'ab'a' lix b'ehil li "ko-le'k re li qaDios, lix Santil Dios laj Israel, li ^bkamk a'in, li kin'aatinak wi', a'an re li yu'am a'in, tixq'axtesiheb' lix kamenaq; ut li kamk a'in a'an li muqleb'aal.

12 Ut li ^akamk a'in li kin'aatinak wi', a'an li kamk re li musiq'ej, tixq'axtesiheb' lix kamenaq; ut li musiq'ejil kamk a'in, a'an li ^bxb'alb'a; jo'kan naq li kamk ut li xb'alb'a tento te'xq'axtesiheb' lix kamenaq, ut li xb'alb'a tento tixq'axtesiheb' li musiq'ej wankeb' chi preexil aran, ut li muqleb'aal tento tixq'axtesiheb' li tz'ejwalej li wankeb' chi preexil aran, ut ^cte'k'ojob'aaq wi'chik chirib'il rib' lix tz'ejwaleb' rik'in lix ^dmusiq'eb' li winq; ut a'an xb'aan lix wankilal li wakliik chi yo'yo re lix Santil Dios laj Israel.

13 Aay, k'a'jo' xnimal lix ^ek'uub'anb'il na'leb' li qaDios! Xb'aan naq chi junpak'al chik, lix ^bhilob'aal li Dios tento tixq'axtesiheb' lix musiq'eb' li tiikeb' xch'ool, ut li muqleb'aal tixq'axtesih lix tz'ejwaleb' li tiikeb' xch'ool; ut li musiq'ej ut li tz'ejwalej ^cneke'k'ojob'aak wi'chik sa' junajil,

ut chixjunileb' li winq neke'ok chi ink'a' chik neke'qa, ^dchi moko chik neke'kam, ut a'aneb' yo'yookil aamej, ^etz'aqal re ru lix ^fna'leb'eb' chanchano laa'o sa' li tz'ejwalej, ka'ajwi' naq tz'aqalaq re ru li qana'leb'.

14 Jo'kan naq tz'aqalaq re ru li ^aqana'leb' chirix chixjunil li ^bqamaak wan, ut li qatz'ajnil, ut li ^cqat'ust'uukilal, ut li tiikeb' xch'ool tz'aqalaqeb' re ru xna'leb'eb' chirix lix sahileb' xch'ool, ut lix ^dtiikilaleb', ut ^etiqtooqeb' rik'in ^fxsqaaleb' ru, relik chi yaal, rik'in ^gxb'aatal li tiikilal.

15 Ut taak'ulmanq naq chirix naq akaq xe'nume' chaq chixjunil li winq sa' li xb'een kamk a'in toj sa' li yu'amej, rik'in naq okenaqeb' sa' li ink'a' chik nakam, tento te'k'utunq chiru lix ^araqleb'aal aatin lix Santil Dios laj Israel; toja' ut naq taachalq li ^braqb'a-aatin, toja' ut naq tento taaraqeq' aatin chirixeb' jo' chanru lix santil raqb'a-aatin li Dios.

16 Ut relik chi yaal, jo' naq yo'yo li Qaawa', xb'aan naq a' li Qaawa' Dios kiyehok re, ut a'an li ^araatin li wan chi junelik, li ink'a' naru

11 a K'UTUL RAQAL: Aj Kolol qe.
 b K'UTUL RAQAL: Kamk re tz'ejwalej.
 12 a K'UTUL RAQAL: Kamk re musiq'ej.
 b Tz. ut S. 76:81-85.
 c K'UTUL RAQAL: Musiq'ej, xmusiq'.
 d K'UTUL RAQAL: Wakliik chi yo'yo.
 13 a K'UTUL RAQAL: K'uub'anb'il na'leb' re li tojb'al-ix.

b Tz. ut S. 138:14-19.
 K'UTUL RAQAL: Hilob'aal na'ajej.
 c K'UTUL RAQAL: Kole'k chiru li kamk.
 d Alma 11:43.
 e K'UTUL RAQAL: Tz'aqal re ru.
 f Tz. ut S. 130:18-19.
 14 a Mos. 3:25; Alma 5:18.
 b K'UTUL RAQAL: Wank xmaak.
 c Morm. 9:5.

d K'UTUL RAQAL: Tiik xch'ool, tiikilal.
 e Prov. 31:25.
 f K'UTUL RAQAL: Saq ru, xsaqal ru.
 g Tz. ut S. 109:76.
 15 a K'UTUL RAQAL: Raqb'a-aatin sa' roso'jik.
 b Sal. 19:9; 2 Ne. 30:9.
 16 a 1 Rey. 8:56; Tz. ut S. 1:38; Moiss. 1:4.

^bna'oso', naq eb' li tiikeb' xch'ool toj tiikaqeb' ajwi' xch'ool; ut eb' li 'tz'ajeb' ru toj ^dtz'ajaqeb' ajwi' ru; jo'kan naq eb' li tz'ajeb' ru, a'aneb' 'laj tza ut eb' lix anjel; ut te'xik sa' li ^fxam li junelik nakana, li kawresinb'il choq' reheb'; ut li rahilal te'xk'ul chanchan jun ^spalaw re xam ut chuhil pek, li nataqe' xxamlel chi junelik q'e kutan, ut maak'a' roso'jik.

17 Aay, k'a'jo' lix nimal ru ut lix "tiikal ru xna'leb' li qaDios! Xb'aan naq a'an naxk'e xb'aanunkil chixjunileb' li raatin, ut xikenaqeb' chaq sa' xtz'uumal re, ut tento taa-tz'aqloq ru lix chaq'rab'.

18 A'ut k'ehomaq reetal, eb' li tiikeb' xch'ool, laj ^asantil paab'aneleb' re lix Santil Dios laj Israel, eb' li xe'paab'ank re lix Santil Dios laj Israel, eb' li ke'kuyuk re xk'amb'aleb' li ^bkrus re li ruchich'och', ut xik' ke'ril lix xutaanal, eb' a'an 'te'reechani li ^drawa'b'eijhom li Dios, li kikawresiik choq' reheb' 'chalen chaq sa' xk'ojlajik li ruchich'och', ut te'numtaaq xsahileb' xch'ool chi ^fjunelik.

19 Aay, k'a'jo' xnimal ru li ruxtaan

li qaDios, lix Santil Dios laj Israel! Xb'aan naq a'an ^anaxkoleb' chaq lix santil paab'anel, chiru li ^bxik'ob'aal josq' aj xul a'an, a'an laj tza, ut li kamk, ut li 'xb'alb'a, ut li palaw a'an re xam ut chuhil pek, a'an li rahilal li maak'a' roso'jik.

20 Aay, k'a'jo' xnimal lix ^asantilal li qaDios! Xb'aan naq a'an ^bnaxnaw chixjunil li k'a'aq re ru, ut maak'a' k'a'ru wan li ink'a' ta naxnaw.

21 Ut a'an nachal sa' li ru-chich'och' re ^atixkoleb' chixjunil li winq wi te'ab'inq chiru lix yaab' xkux; xb'aan naq k'ehomaq reetal, a'an naxk'ul lix rahileb' chixjunileb' li winq, relik chi yaal, lix ^brahileb' chixjunil li ani yo'ob'te-sinb'il li wan xyu'am, li winq jo' ajwi' li ixq ut li kok'al, li wankeb' sa' lix junkab'al laj 'Adan.

22 Ut a'an naxk'ul li rahilal a'in re naq taanume'q li wakliik chi yo'yo sa' xb'eeneb' chixjunil li winq, re naq chixjunileb' te'xaqliiq chiru a'an sa' li nimla kutan re li raqb'a-aatin.

23 Ut a'an naxtaqlaheb' chixjunil li winq naq tento ^ate'xjal xk'a'uxl, ut ^bte'kub'eeq xha' sa' lix k'ab'a', chi

16 *b* Tz. ut S. 56:11.

c K'UTUL RAQAL: Tz'aj, tz'ajnil.

d 1 Ne. 15:33–35; Alma 7:21; Morm. 9:14; Tz. ut S. 88:35.

e K'UTUL RAQAL:

Aj tza.

f Mos. 27:28.

g Apok. 21:8;

2 Ne. 28:23;

Tz. ut S. 63:17.

17 *a* K'UTUL RAQAL: Tiik ruhil na'leb'.

18 *a* K'UTUL RAQAL:

Santil paab'anel (aj).

b Luk. 14:27.

c Tz. ut S. 45:58; 84:38.

d K'UTUL RAQAL:

Taqenaqil loq'al.

e Alma 13:3.

f K'UTUL RAQAL:

Junelik yu'am, yu'am chi junelik.

19 *a* Tz. ut S. 108:8.

b 1 Ne. 15:35.

c K'UTUL RAQAL:

Xb'alb'a.

20 *a* K'UTUL RAQAL:

Santilal.

b Alma 26:35; Tz. ut S. 38:2.

21 *a* K'UTUL RAQAL:

Kolb'a-ib'.

b Tz. ut S. 18:11; 19:18.

c K'UTUL RAQAL:

Adan.

23 *a* K'UTUL RAQAL:

Jalok k'a'uxl, jalb'a-k'a'uxlej.

b K'UTUL RAQAL:

Kub'iha', kub'sink ha'.

tz'aqal re ru lix paab'aaleb' chirix lix Santil Dios laj Israel, malaj ut ink'a' te'ruuq chi kole'k sa' li ra-wa'b'ejihom li Dios.

24 Ut wi ink'a' te'xjal xk'a'uxl ut te'xpaab' lix "k'ab'a', ut ink'a' te'kub'eeq xha' sa' lix k'ab'a', ut b'te'kuyuq toj sa' roso'jik, tento 'te'k'ehe'q sa' tojb'a-maak; xb'aan naq li Qaawa' Dios, lix Santil Dios laj Israel, kiyehok re.

25 Jo'kan ut, a'an kixk'e jun li "chaq'rab', ut b'ar b'maajun chaq'rab' k'eeb'il, maak'a' li tojb'a-maak; ut b'ar wi' maak'a' li tojb'a-maak, maajun maak nak'ehe' sa' xb'ee-neb'; ut b'ar wi' moko k'eeb'il ta li maak sa' xb'eeneb', li ruxtaan lix Santil Dios laj Israel wan chik xwankil sa' xb'eeneb' sa' xk'ab'a' lix tojb'al rix li maak; xb'aan naq kolb'ileb' chaq xb'aan lix wankilal a'an.

26 Xb'aan naq lix "tojb'al rix li maak naxk'e jo' nimal elajinb'il xb'aan lix b'tiik ruhil na'leb', sa' xb'eeneb' chixjunil li ani 'moko k'eeb'il ta li d'chaq'rab' reheb', re naq kolb'ilaqeb' chaq chiru li xu-wajel josq' aj xul a'an, a'an li kamk

ut li xb'alb'a, ut laj tza, ut li palaw re xam ut chuhil pek, a'an li rahilal li maak'a' roso'jik; ut neke'k'o-job'aak wi'chik rik'in li Dios a'an li kixk'e reheb' li "te'musiqaq wi', a'an lix Santil Dios laj Israel.

27 A'b'anan rahilal sa' xb'een li ani k'eeb'il li "chaq'rab' re, relik chi yaal, li xk'uluk re chixjunil lix taqlahom li Dios, jo' chanchano laa'o, ut naxq'eteb', ut naxsachle lix kutankil lix yalb'al rix; xb'aan naq xuwajel lix wanjik a'an.

28 Aay, li b'alaq'il "k'uub'an-b'il na'leb' a'an re li maa'us! Aay, lix b'jo'maajo'ileb', ut lix q'unaleb' xmetz'ew, ut lix majelal xna'leb'eb' li winq! Xb'aan naq neke'xk'oxla naq 'chaab'ileb' xna'leb' naq yal "tzolb'ileb', ut ink'a' neke'ab'ink chiru li 'na'leb' k'eeb'il xb'aan li Dios, xb'aan naq neke'xkanab', ut neke'xk'oxla naq xjuneseb' rib' neke'xnaw, jo'kan naq yal jo'maajo' lix chaab'ilaleb' xna'leb' ut maa-k'a' na'ok wi' reheb'. Ut eb' a'an te'oso'q.

29 A'ut chaab'il ajwi' naq tzolb'ileb' wi' "te'ab'inq chiru li b'na'leb' k'eeb'il xb'aan li Dios.

24a K'UTUL RAQAL:
Jesukristo—
Xk'ulb'al lix k'ab'a'
li Jesukristo sa'
qab'een.

b K'UTUL RAQAL:
Kuyuk toj sa'
roso'jik.

c K'UTUL RAQAL:
Tojb'a-maak.

25a Stgo. 4:17.

K'UTUL RAQAL:
Chaq'rab'.

b Rom. 4:15; 2 Ne. 2:13;
Alma 42:12–24.

K'UTUL RAQAL:

Teneb'aak,
teneb'anb'il.

26a 2 Ne. 2:10;
Alma 34:15–16.

K'UTUL RAQAL:

Xtojb'al rix li maak.

b K'UTUL RAQAL: Tiik
ruhil na'leb'.

c Mos. 3:11.

d Mos. 15:24;

Tz. ut S. 137:7.

e Gen. 2:7;

Tz. ut S. 93:33;

Abr. 5:7.

27a Luk. 12:47–48.

28a Alma 28:13.

b K'UTUL RAQAL:

Jo'maajo', jo'maajo'il.

c Prov. 14:6; Jer. 8:8–9;
Rom. 1:22.

K'UTUL RAQAL:

Q'etq'etil; Chaab'il
na'leb'ejiil.

d Luk. 16:15;
2 Ne. 26:20; 28:4, 15.

e Alma 37:12.

K'UTUL RAQAL:

Na'leb' k'eeb'il.

29a 2 Ne. 28:26.

b Jak. 4:10.

30 A'ut rahilal sa' xb'eeneb' li "b'ihom, li b'ihomeb' jo' chanru li k'a'aq re ru re li ruchich'och'. Xb'aan naq rik'in naq b'ihomeb' xik' neke'rileb' li ^bneb'a', ut neke'xrahob'tesiheb' li tuulan, ut k'EEK'ookeb' xch'ool chirix lix b'ihomaleb'; jo'kan naq lix b'ihomaleb' wan choq' xdioseb'. Ut k'e-homaq reetal naq te'oso'q ajwi' lix b'ihomal rochb'eeneb'.

31 Ut rahilal sa' xb'eeneb' li tz'ap xik li ink'a' "te'ab'inq; xb'aan naq eb' a'an te'oso'q.

32 Rahilal sa' xb'eeneb' li mutz' li ink'a' te'iloq; xb'aan naq eb' a'an te'oso'q ajwi'.

33 Rahilal sa' xb'eeneb' li moko xk'ulumb' ta reetalil li sumwank sa' xch'ool, xb'aan naq sa' roso'jik li kutan sak'b'ilaqeb' rik'in xnawb'al chirix lix maa'usilaleb'.

34 Rahilal sa' xb'een laj "tik'ti', xb'aan naq a'an taatz'eqe'q taqa sa' ^bxb'alb'a.

35 Rahilal sa' xb'een laj kamsinel li "nakamsin chi wan sa' xch'ool, xb'aan naq a'an ^btaakamq.

36 Rahilal sa' xb'eeneb' li neke'b'aanunk re li "yumb'eetak

ko'b'eetak, xb'aan naq eb' a'an te'tz'eqe'q taqa sa' xb'alb'a.

37 Relik chi yaal, rahilal sa' xb'eeneb' li "neke'loq'onink reheb' li pak'b'il dios, xb'aan naq laj tza reheb' chixjunil laj tza nasaho' sa' xch'ool rik'ineb' a'an.

38 Jo'kan ut, rahilal sa' xb'eeneb' chixjunil li neke'kam sa' lix maak; xb'aan naq "te'sutq'iiq rik'in li Dios, ut te'ril li rilob'aal, ut toj te'wanq sa' lix maakeb'.

39 Aay, Ex was wiitz'in raarookex inb'aan, chijultiko'q eere lix xik'ob'aalil li q'etok aatin chirix li Santil Dios a'an, jo' ajwi' lix xik'ob'aalil li xk'eeb'al eerib' chiru lix q'unb'esinkil eech'ool xb'aan li "seeb' aj b'alaq' a'an. Chijultiko'q eere, li ^bk'oxlank jo' chanru li tz'ejwalej, a'an 'kamk, ut li k'oxlank jo' chanru li musiq'ej, a'an "yu'am chi "junelik.

40 Ex was wiitz'in, chek'e eexik chirab'inkil li waatin. Chijultiko'q eere lix nimal ru lix Santil Dios laj Israel. Meeye naq xinye kawil aatin cherix; xb'aan naq wi nekeb'aanu, teehob' li "yaal; xb'aan naq xinye li raatin laj yuib'ahom

30 a Luk. 12:34;
1 Tim. 6:10;
Tz. ut S. 56:16.

b K'UTUL RAQAL:
Neb'a'.

31 a Esek. 33:30–33;
Mat. 11:15;
Mos. 26:28;
Tz. ut S. 1:2, 11, 14;
Mois. 6:27.

34 a Prov. 19:9.
K'UTUL RAQAL: Xma-
ak'a'il li b'alaq';
Tik'ti'ik.

b K'UTUL RAQAL:
Xb'alb'a.

35 a Exo. 20:13;
Mos. 13:21.

b K'UTUL RAQAL:
Teneb'anb'il
kamsiik.

36 a 3 Ne. 12:27–29.
K'UTUL RAQAL: Saq
ru ch'oolej.

37 a K'UTUL RAQAL:
Pak'b'il dios,
xloq'oninkil.

38 a Alma 40:11, 13.

39 a 2 Ne. 28:20–22; 32:8;
Mos. 2:32; 4:14;
Alma 30:53.

b Rom. 8:6.
K'UTUL RAQAL: Re
tz'ejwalej.

c K'UTUL RAQAL:
Kamk re musiq'ej.

d Prov. 11:19.

e K'UTUL RAQAL:
Junelik yu'am,
yu'am chi junelik.

40 a K'UTUL RAQAL: Yaal.

eere. Ninnaw naq ^bkaw li yaalil aatin choq' re chixjunil li tz'ajnil; a'ut eb' li tiikeb' xch'ool ink'a' neke'xxuwa, xb'aan naq eb' a'an neke'xra li yaal, ut ink'a' neke'eek'an.

41 Jo'kan ut, ex was wiitz'in raarookex inb'aan, "chalqex rik'in li Qaawa', li Santil Dios. Chijultiko'q eere naq tiikeb' lix b'e. K'ehomaq reetal, ^bka'ch'in ru li ^be choq' re li winq, a'b'an jun tiikal naxik chiru, ut li na'ilok re li ^dokeb'aal, a'an lix Santil Dios laj Israel; ut maajun xmoos naxk'e chi wankaran; ut maajun chik b'e wan, ka'ajwi' chiru li okeb'aal, xb'aan naq ink'a' naru nab'alaq'iik a'an, xb'aan naq li Qaawa' Dios, a'an xk'ab'a'.

42 Ut ani natoch'ok, chiru a'an taatehoq; ut eb' li ^anim xna'leb'eb', ut li tzolb'ileb', ut eb' li b'ihomeb', li ^bnimob'resinb'ileb' rib' sa' xk'ab'a' li xe'tzole' wi', ut sa' xk'ab'a' lix nimaleb' xna'leb', ut lix b'ihomaleb'—relik chi yaal, a'aneb' a'an li xik' ilb'ileb' xb'aan; ut wi ink'a' neke'xtz'eq chirixeb' li na'leb' a'in, ut neke'xk'oxla rib' naq ^cmaak'a'eb' xna'leb' chiru li Dios, ut neke'xkub'si rib' sa' xchamal li ^dtuulanil ch'oolej, a'an ink'a' taatehoq chiruheb'.

43 Li k'a'aq re ru reheb' li chaa-b'ileb' xna'leb' ut li seeb'eb' chi na'leb'ank ^ataamuqe'q b'an chiruheb' chi junajwa—relik chi yaal, li sahil ch'oolejil a'an li kawresinb'il choq' reheb' laj santil paab'anel.

44 Aay, ex was wiitz'in raarookex inb'aan, chijultiko'q eere li waatin. K'ehomaq reetal, nawisi li waq' ut ninchiq'chiq'i cheru; nintz'aama chiru li Dios re lin kolb'al naq tinril rik'in li lix ^anaq' ru li na'ilok re chixjunil; jo'kan naq laa'ex teenaw sa' roso'jik li kutan, naq taaraqmanq aatin chirix chixjunileb' li winq xb'aan lix k'anjeleb', naq lix Dios laj Israel kiril naq laa'in ^bkinchiq'chiq'i chaq chiru li waam lee maa'usilal, ut naq ninxaqli chiru rik'in xlemtz'unkil wu, ut ^cisinb'il chiwix lee kik'el.

45 Ex was wiitz'in raarookex inb'aan, sutq'isihomaq chaq eerib' rik'in lee maak; chiq'omaq chaq cherix lix ^bak'leb' ch'iich' a'an li taab'ak'oq raj eere chi kaw; chalqex rik'in li Dios a'an li wan choq' ^bsaqoonaq re lee kolb'al.

46 Kawresihomaq lee raam choq' re li kutan a'an nim xloq'al naq taak'anjelamanq li k'a'ru ^atiik ru choq' reheb' li tiikeb' xch'ool, a'an

40 b 1 Ne. 16:2;
2 Ne. 28:28; 33:5.

41 a 1 Ne. 6:4; Jak. 1:7;
Omni 1:26;
Moro. 10:30–32.

b Luk. 13:24;
2 Ne. 33:9;
Hel. 3:29–30.

c 2 Ne. 31:17–21;
Alma 37:46;

Tz. ut S. 132:22, 25.
d 2 Ne. 31:9, 17–18;
3 Ne. 14:13–14;
Tz. ut S. 43:7; 137:2.

42 a Mat. 11:25.

b K'UTUL RAQAL:
Q'etq'etil.

c 1 Kor. 3:18–21.

d K'UTUL RAQAL: Tuulan xch'ool.

43 a 1 Kor. 2:9–16.

44 a Jak. 2:10.

b Jak. 1:19.

c Jak. 2:2; Mos. 2:28.

45 a 2 Ne. 28:22;

Alma 36:18.

b K'UTUL RAQAL:

Saqoonaq.

46 a K'UTUL RAQAL: Tiik ruhil na'leb'.

li kutan re ^braqb'a-aatin, re naq ink'a' teekach'inob'resi eerib' rik'in rahil xiw, re naq ink'a' taajultiko'q eere chi tz'aqal re ru xxuwajelil li 'maak wan sa' eeb'een, ut tex'elajiiq chixyeeb'al: Sant, santeb' laa raqb'a-aatin, at Qaawa' Dios ^aNimajwal—a'b'an ninnaw naq wan inmaak, xinq'et laa chaq'rab', ut we laa'in li q'etok aatin xinb'aanu; ut laj tza xinreechani, ut chapb'ilin xb'aan lix xuwajel rahilal.

47 A'ut k'ehomaq reetal, ex was wiitz'in, ma na'ajman ru naq tinwajsi eeru re teenaw lix xuwajel xyaalal li na'leb' a'in? Ma tinta-wasi raj eeraam wi ta raj saq ru lee k'a'uxl? Ma texwaatina raj chi saqen ru jo' chanru xsaqenkil ru li yaal wi ta maak'a' li maak eerik'in?

48 K'ehomaq reetal, wi ta santex texwaatina raj chirix li santilal; a'b'anan jo' moko santex ta, ut ninkineeril jo' aj tzolonel, aajel ru naq tento naq ^atexintzol chirix li k'a'ru na'ux sa' xk'ab'a' li ^bmaak.

49 K'ehomaq reetal, li waam xik' naril li maak, ut lin ch'ool nasaho' rik'in li tiikilal; ut ^atinnima ru lix santil k'ab'a' lin Dios.

50 Chalqex, ex was wiitz'in, li junjung li taachaaqiq re, chexchalq sa' li ^aha'; ut li ani maak'a' xtumin, chalqex, loq'onqex ut wa'inqex; reliq chi yaal, chalqex, loq'omaq

chaq li viin ut li leech chi maak'a' ^btumin ut chi maak'a' xtz'aq.

51 Jo'kan ut, meesach li tumin re xk'ulb'al li k'a'ru maak'a' na'ok wi', chi moko lee ^ak'anjel re xk'ulb'al li k'a'ru ink'a' naru chi sahub'-resink ch'oollej. Chineerab'i chi yalb'il eeqe, ut chijultiko'q eere li aatin kinye; ut chalqex rik'in lix Santil Dios laj Israel, ut ^bchetzeka xsahil li k'a'ru ink'a' na'oso', chi moko naru napo'e', ut chisaho'q lee raam rik'in naab'alil.

52 K'ehomaq reetal, ex was wiitz'in raarookex inb'aan, chijultiko'q eere li raatin lee Dios; chi kutan meekanab' tijok chiru, ut ^achexb'aantioxinq chiru lix santil k'ab'a' chi q'eq. Chisaho'q sa' lee ch'ool.

53 Ut k'ehomaq reetal chanru xnimaleb' lix ^asumwank li Qaawa', ut chanru xnimal li naxkub'si rib' chixb'aanunkil choq' reheb' li ralal xk'ajoleb' li winq; ut sa' xk'ab'a' lix nimal ru, ut li rusilal ut li ^bruxtaan, a'an kixyeechi'i qe naq ink'a' te'sache'q chi junajwa li qiyajil, jo' chanru li tz'ejwalej; tixkoleb' b'an rix, ut sa'eb' li tasal tenamit li toj te'chalq te'ok choq' jun ^aruq' che' tiik xch'ool re lix junkab'al laj Israel.

54 Ut anajwan, ex was wiitz'in, toj wan chik texwaatina wi' raj;

46 *b* K'UTUL RAQAL:
Raqb'a-aatin sa'
roso'jik.
c Mos. 3:25.
d 1 Ne. 1:14;
Mois. 2:1.
48 *a* Alma 37:32.
b K'UTUL RAQAL:

Maak.
49 *a* 1 Ne. 18:16.
50 *a* K'UTUL RAQAL:
Yo'yookil ha'.
b Alma 42:27.
51 *a* Isa. 55:1-2.
b 2 Ne. 31:20; 32:3;
3 Ne. 12:6.

52 *a* K'UTUL RAQAL:
B'antiox, b'antioxink.
53 *a* K'UTUL RAQAL:
Sumwank.
b K'UTUL RAQAL:
Uxtaan, uxtaanank.
c K'UTUL RAQAL:
Awimq re li Qaawa'.

a'b'an toj wulaj tinch'olob' cheru xkomon chik li waatin. Amen.

CH'OL 10

Eb' laj Judio te'xkamsi lix Dios chiru krus—Eb' a'an te'jek'imanq toj reetal naq te'ok chixpaab'ankil a'an—Li ch'och' America taawanq choq' xch'och'il li ach'ab'aak, b'ar wi' maajun rey taataqlanq—Chek'am wi'chik eerib' sa' usilal rik'in li Dios ut chek'ul li kolb'a-ib' sa' xk'ab'a' li rusilal. Wan na 559–545 chihab' ma nayo'la li Kristo.

Ut anajwan laa'in, aj Jakob, nekexwaatina wi'chik, ex was wiitz'in raarookex inb'aan, chirix li "ruq' che' tiik xch'ool a'in li kin'aatinak wi'.

2 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, li "yeechi'ink xqak'ul, a'an li yeechi'imb'il qe jo' chanru li tz'ejwalej; jo'kan ut, jo' chanru naq xk'ute' chiwu naq naab'aleb' li qalal qak'ajol te'osoq sa' li tz'ejwalej xb'aan xmaak'a'il lix paab'aaleb', a'b'anan li Dios taaruxtaanaheb' ru naab'al, ut eb' li qalal qak'ajol te'k'ojob'aaq wi'chik, re taaruuq te'wulaq rik'in li k'aru taak'ehoq chixnaweb' chi yaal chirix laj Tojol rixeb'.

3 Jo'kan ut, jo' chanru xinye eere, aajel ru naq tento naq li Kristo—xb'aan naq chiru li q'ojoyin xnume' li "anjel kixye we naq a'anaq xk'ab'a'—^btaak'ulunq sa' xyanqeb' laj Judio, sa' xyanqeb' li jun ch'ool li q'axaleb' aj maak re li ruchich'och'; ut eb' a'an te'xk'e chiru krus—xb'aan naq jo'ka'in na'aje' ru chiru li qaDios, ut maajun chik tenamit wan sa' li ruchich'och' li "taakamsinq ta re lix "Dios chiru krus.

4 Xb'aan naq wi ta xk'anjelaman li ninqi "sachb'a-ch'oolej sa' xyanqeb' li jalanil tenamit, te'xjal raj xk'a'uxl, ut te'xnaw raj naq a'an lix Dios.

5 A'ut sa' xk'ab'a' li "tijok chi tojb'il ut li maa'usilal, eb' li wankeb' chaq Jerusalem te'xjipob'resi lix k'a'uxleb' chirix, re taak'ehe'q chiru krus.

6 Jo'kan ut, sa' xk'ab'a' lix maa'usilaleb', taachalq li sache'k, li we'ej, li yajel, ut li hoyok kik' sa' xb'ee-neb'; ut eb' li ink'a' te'sache'q "te'-jek'imanq sa' xyanqeb' chixjunil li tenamit.

7 A'ut k'ehomaq reetal, jo'ka'in naxye li "Qaawa' Dios: ^bNaq taachalq xkutankil naq tine'xpaab', naq laa'in li Kristo, chirix a'an, okenaqin sa' sumwank rik'ineb'

10 1a 1 Ne. 15:12–16;
2 Ne. 3:5;
Jak. 5:43–45.

2a 1 Ne. 22:8;
3 Ne. 5:21–26; 21:4–7.

3a 2 Ne. 25:19;
Jak. 7:5;
Moro. 7:22.

b K'UTUL RAQAL:
Jesukristo—

Profetii aatin
chirix lix yo'lajik ut
xkamik li Jesukristo.

c 1 Ne. 11:33;
Mos. 3:9;
Tz. ut S. 45:52–53.
d Luk. 23:20–24.

e 1 Ne. 19:10.

4a K'UTUL RAQAL:
Sachb'a-ch'oolej.

5a Luk. 22:2.

K'UTUL RAQAL:
Tijok
chi tojb'il.

6a 1 Ne. 19:13–14.

K'UTUL RAQAL:
Israel—Lix jek'inkil
Israel.

7a K'UTUL RAQAL:

Qaawa'.

b 2 Ne. 25:16–17.

lix yuwa' naq te'k'ojob'aaq wi-chik sa' li tz'ejwalej, sa' xb'een li ruchich'och', sa'eb' lix ch'och'il li reechanihomeb'.

8 Ut taak'ulmanq naq "te'ch'u-tub'aaq chaq sa' li jek'ink ke'xk'ul chaq najter, sa'eb' chaq li ^bch'och' sa' xyi li palaw, ut sa' xkaajachalil chaq li ruchich'och'; ut eb' lix tenamiteb' laj Gentil te'nimaaq ru sa' wilob'aal, chan li Dios, rik'in 'xk'amb'aleb' toj sa'eb' lix ch'och'il li reechanihomeb'.

9 "Relik chi yaal, eb' li rey sa' xyanqeb' laj Gentil te'wanq choq' yuwa'b'ej aj ch'olanihom chiruheb', ut eb' li ixqi rey reheb' te'ok choq' na'b'ej aj ch'olaninel; jo'-kan ut, nim lix ^byeechi'ihom li Qaawa' reheb' laj Gentil, xb'aan naq a'an kiyehok re, ut ani tab'i' taawech'oq'

10 A'ut k'ehomaq reetal, li ch'och' a'in, chan li Dios, taawanq choq' xch'och'il laa weechanihom, ut eb' laj "Gentil te'osob'tesiiq sa' xb'een li ch'och'.

11 Ut li ch'och' a'in taawanq choq' xch'och'il li "ach'ab'aak choq' reheb' laj Gentil, ut maak'a'aqeb' li ^brey sa' xb'een li ch'och', li te'wak-liiq chiruheb' laj Gentil.

12 Ut laa'in tink'e xkawilal li ch'och' a'in chiru chixjunileb' chik li tenamit.

13 Ut li ani "taapleeting re Sion ^btaa'oso'q, chan li Dios.

14 Xb'aan naq ani nawaklesink re jun li rey chiwu taa'oso'q, xb'aan naq laa'in, li Qaawa', lix "reyil li choxa, tinwanq choq' xreyeb', ut tinwanq chi junelik choq' ^bsaqen chiruheb' li neke'ab'ink re li waatin.

15 Jo'kan ut, xb'aan a'in, re te'tz'aqloq ru li "sumwank li kin-k'uub' choq' reheb' li ralal xk'ajoleb' li winq, li tinb'aanu reheb' naq wankeb' sa' li tz'ejwalej, na'aje' naq tinsacheb' li ^bmuqmuukil k'anjel re 'q'ojoyin, ut re kamsink, ut re tz'eqb'eetalil.

16 Jo'kan ut, ani napleetink re "Sion, laj Judio jo' ajwi' laj Gentil, li moos jo' ajwi' li ach'ab'anb'il, li winq jo' ajwi' li ixq, taa'oso'q; xb'aan naq ^ba'aneb' li wankeb' choq' aj yumb'eet re chixjunil li ruchich'och'; xb'aan naq 'eb' li ani "ink'a' neke'oken chiwix, 'xik' niki-neril, chan li qaDios.

17 Xb'aan naq laa'in "tintz'a-qob'resi ru li k'a'ru xinyeechi'i reheb' li ralal xk'ajoleb' li winq,

8a K'UTUL RAQAL:
Israel—Lix
ch'utub'ankil Israel.
b 1 Ne. 22:4;
2 Ne. 10:20–22;
Tz. ut S. 133:8.
c 1 Ne. 22:8.
9a Isa. 49:22–23.
b 1 Ne. 22:8–9;
Tz. ut S. 3:19–20.
10a 2 Ne. 6:12.
11a K'UTUL RAQAL:
Ach'ab'aak.

b Mos. 29:31–32.
13a 1 Ne. 22:14, 19.
b Isa. 60:12.
14a Alma 5:50;
Tz. ut S. 38:21–22;
128:22–23;
Mois. 7:53.
b K'UTUL RAQAL:
Saqen, lix saqen li
Kristo.
15a K'UTUL RAQAL:
Sumwank.
b Hel. 3:23.

K'UTUL RAQAL:
Muqmuukil molam.
c K'UTUL RAQAL:
Q'ojoyin, musiq'ejil.
16a K'UTUL RAQAL: Sion.
b 1 Ne. 13:4–5.
c 1 Ne. 14:10.
d 1 Ne. 22:13–23;
2 Ne. 28:15–32;
3 Ne. 16:8–15;
Eter 2:9.
e Mat. 12:30.
17a Tz. ut S. 1:38.

li tinb'aanu reheb' naq wankeb' sa' li tz'ejwalej—

18 Jo'kan ut, ex was wiitz'in raarookex inb'aan, jo'ka'in naxye li qaDios: Laa'in tintawasiheb' laa wiyajil rik'in ruq'eb' laj Gentil; a'ut tinq'unob'resi xch'ooleb' laj "Gentil, re naq te'wanq chanchan yuwa'b'ej chiruheb'; jo'kan naq eb' laj Gentil ^bte'osob'tesiiq ut 'te'k'e'heq sa' ajl sa' xyanq lix junkab'al laj Israel.

19 Jo'kan naq "tinwosob'tesi li ch'och' a'in choq' reheb' laa wiyajil, ut reheb' li te'k'e'heq sa' ajl sa' xyanqeb' laa wiyajil, chi junelik, choq' xch'och'il li reechanihomeb'; xb'aan naq a'an jun li ch'och' sik'b'il ru, chan li Dios we, sa' xbee'neb' chixjunil chik li ch'och', jo'kan naq nawaj naq chixjunileb' li winq li wanqeb' sa' xbeen tine'xloq'oni, chan li Dios.

20 Ut anajwan, ex was wiitz'in raarookex inb'aan, rik'in naq naqil naq li qaDios aj uxtaan xk'e xnim'al ru li qana'leb' chirix li k'a'aq re ru a'in, chijultiko'q a'an qe, ut chiqatz'eq chiqix li qamaak, ut miqaxulub' li qajolom, xb'aan naq moko tz'eqb'ilo ta; a'ut "alinasinb'ilo chaq sa' xch'och'il li qeechanihom, a'b'an xk'ame' qab'e sa' jun li ^bch'och' q'axal wi'chik chaab'il, xb'aan naq li Qaawa' kixyib' li

palaw choq' 'qab'e, ut wanko sa' jun li ^dch'och' sa' xyi li palaw.

21 A'b'anan nim ru li k'a'ru yeechi'inb'il xb'aan li Qaawa' reheb' li wankeb' sa'eb' li "ch'och' sa' xyi li palaw; jo'kan ut, rik'in naq yeeb'il, eb' li ch'och', tento naq te'wanq chik xkomon a'in, ut wankeb' ajwi' qas qiitz'in sa' xb'eeneb'.

22 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, li Qaawa' Dios "xk'amok chi najt yalaq jo'q'e sa' xyanq chaq lix junkab'al laj Israel, jo' chanru li naraj ut li nasaho' wi' xch'ool. Ut anajwan k'ehomaq reetal, li Qaawa' najultiko' re chixjunileb' li toqb'ileb' chaq, jo'kan naq laa'o ajwi' nokojultiko' re.

23 Jo'kan ut, chisaho'q sa' eech'ool, ut chijultiko'q eere naq "kanab'anb'ilex ^bchixb'aanunkil eejunes li nekeraj—^cchixsik'b'al ru li b'e re li kamk li junelik taakanaaq, malaj li b'e re li junelik yu'am.

24 Jo'kan ut, ex was wiitz'in raarookex inb'aan, chek'am wi'chik eerib' sa' usilal rik'in li naraj li Dios, ut moko rik'in ta li naraj laj tza ut li tz'ejwalej; ut chijultiko'q eere, chirix naq xek'am wi'chik eerib' sa' usilal rik'in li Dios, naq ka'ajwi' rik'in ut sa' xk'ab'a' li "rusilal li Dios naq ^bkolb'ilex.

25 Jo'kan ut, li Dios chiwaklesinq

18a Luk. 13:28–30;
Tz. ut S. 45:7–30.
b Ef. 3:6.
c Gal. 3:7, 29;
1 Ne. 14:1–2;
3 Ne. 16:13;
21:6, 22; 30:2;
Abr. 2:9–11.
19a 2 Ne. 3:2.

20a 1 Ne. 2:1–4.
b 1 Ne. 2:20.
K'UTUL RAQAL:
Yeechi'inb'il ch'och'.
c 1 Ne. 18:5–23.
d Isa. 11:10–12.
21a 1 Ne. 19:15–16; 22:4.
22a 1 Ne. 22:4.
23a K'UTUL RAQAL: Xtaql

ch'oolej.
b 2 Ne. 2:16.
c Deut. 30:19.
24a K'UTUL RAQAL:
Usilal.
b K'UTUL RAQAL:
Kolb'a-ib'.

taxaq eere chiru li kamk rik'in xwankil li wakliik chi yo'yo, jo' ajwi' chiru li kamk li junelik taakanaaq, rik'in lix wankil lix "toj-b'al rix li maak, re naq taaruuq tek'ule'q sa' li rawa'b'ejhom li Dios li wan chi junelik, re naq teenima ru sa' xk'ab'a' li choxahil usilal. Amen.

 CH'OL 11

Laj Jakob kiril laj Tojol rix—Lix chaq'rab' laj Moises wan choq' reetalil li Kristo, ut naxk'ut xyaalal naq taak'ulunq. Wan na 559-545 chihab' ma nayo'la li Kristo.

Ut anajwan, wan chik naab'al li k'a'aq re ru kixye laj "Jakob re lin tenamit sa' li hoonal a'an; a'ut ka'ajwi' li k'a'aq re ru a'in xin-k'e chi ^btz'iib'amank, xb'aan naq tz'aqalin rik'in li k'a'aq re ru ak xintz'iib'a.

2 Ut anajwan laa'in, aj Nefi, tintz'iib'a chik xkomon li raatin laj "Isaias, xb'aan naq nasaho' li waam rik'in li raatin. Xb'aan naq tinjuntaqeeta li raatin rik'in lin tenamit, ut tintaqla re chixjunileb' li walal ink'ajol, xb'aan naq a'an kiril chi yaal laj ^bTojol wix, jo' chanru ajwi' naq kiwil laa'in.

3 Ut li wiitz'in aj Jakob "kiril

ajwi' jo' chanru naq laa'in kiwil; jo'kan naq tintaqla li raatineb' rik'ineb' li walal ink'ajol, re xk'utb'al xyaalal chiruheb' naq yaal li waatin. Jo'kan ut, rik'in li raatineb' ^boxib', chan li Dios, laa'in tinxaqab' xwankil li waatin. A'ut li Dios naxtaqlaheb' chik xkomon aj yehol nawom, ut naxk'ut xyaalal chixjunil li raatin.

4 K'ehomaq reetal, nasaho' li waam rik'in "xk'utb'al xyaalal chiru lin tenamit naq yaal naq ^btaak'ulunq li Kristo; xb'aan naq xb'aan ajwi' a'in naq xk'eeman lix 'chaq'rab' laj Moises; ut chixjunil li k'a'aq re ru k'eeb'il xb'aan li Dios chalen chaq sa' xtiklajik li ruchich'och' reheb' li winq, wan choq' reetalil a'an.

5 Ut nasaho' ajwi' li waam rik'in lix "sumwank li Qaawa' li kixk'uub' rik'ineb' li qayuwa'; relik chi yaal, li waam nasaho' rik'in li rusilal, ut rik'in lix tiik ruhil na'leb', ut lix wankilal, ut li ruxtaan a'an sa' li nimla ut junelik k'uub' anb'il na'leb' re kole'k chiru li kamk.

6 Ut nasaho' li waam rik'in xk'utb'al xyaalal chiru lin tenamit naq "wi ta ink'a' taachalq li Kristo, tento raj te'oso'q chixjunileb' li winq.

7 Xb'aan naq wi "maak'a' li Kristo

25a K'UTUL RAQAL:
Xtojb'al rix li maak.
11 1a 2 Ne. 6:1-10.
b 2 Ne. 31:1.
2a 3 Ne. 23:1.
b K'UTUL RAQAL: Aj
Tojol-ix.

3a 2 Ne. 2:3; Jak. 7:5.
b 2 Ne. 27:12;
Eter 5:2-4;
Tz. ut S. 5:11.
4a 2 Ne. 31:2.
b Jak. 4:5; Jar. 1:11;
Alma 25:15-16;

Eter 12:19.
c 2 Ne. 5:10.
5a K'UTUL RAQAL:
Sumwank re laj
Abraham.
6a Mos. 3:15.
7a 2 Ne. 2:13.

maak'a' ajwi' li Dios; ut wi maak'a' li Dios, maak'a'o laa'o, xb'aan naq ink'a' raj kiru chi uxk li ^byo'ob'te-sink. A'b'an wan jun li Dios, ut a'an li Kristo, ut a'an taak'ulunq naq tixtaw xtz'aqalil lix kutan-kil a'an.

8 Ut anajwan nintz'iib'a junjung li raatin laj Isaias, re naq ani re lin tenamit taa'iloq re li aatin a'in, te'xwaklesi li raam ut te'saho'q sa' xch'ool sa' xk'ab'a'eb' chixjunil li winq. A'in ut li aatin, ut naru teejuntaq'eeta eerik'in, ut rik'ineb' chixjunil li winq.

CH'OL 12

Laj Isaias naril li santil ochoch sa' roso'jik li kutan, lix ch'utub'an-kileb' Israel, ut li jun mil chihab' taawanq wi' raqb'a-aatin ut tuq-tuukilal—Eb' laj q'etq'et ut laj maak te'kub'siiq sa' li xkab' xk'ulunik li Qaawa'—Chi'ilmanq sa' Isaias 2. Wan na 559–545 chihab' ma na-yo'la li Kristo.

LI aatin ^akiril laj ^bIsaias, ralal laj Amos, chirix Juda ut Jerusalem:

2 Ut taak'ulmanq sa' roso'jik li kutan, naq taaxaqab'aaq li ^tz'uul

re li ^brochoch li Qaawa' sa' xb'ee-neb' chaq li ^cninqi tzuul, ut taq-sinb'ilaq xloq'al sa' xb'eeneb' chaq li kok' tzuul, ut chixjunileb' li tenamit te'xik rik'in.

3 Ut naab'al tenamit te'xik ut te'xye, Chalqex, ut chootaq'e'q sa' xtzuul li Qaawa', sa' rochoch lix Dios laj Jakob; ut a'an toxtzol chirix lix b'e, ut laa'o ^atoob'eeq chiru li ruq' xb'e; xb'aan naq aran Sion taa'elq chaq li ^bchaq'rab', ut li raatin li Qaawa' aran chaq Jerusalem.

4 Ut a'an ^ataaraqoq aatin sa' xyanqeb' li tenamit, ut tixch'iilaheb' naab'al li tenamit: ut te'xten lix yok'leb' ch'iich' choq' k'anjeleb'aal re k'alek, ut lix juch'juukil che' choq' ch'otleb'aal che'—li jun tenamit ink'a' chik tixtaqsi li yok'leb' ch'iich' chiru li jun chik chi tenamit, chi moko chik te'xtzol li pleetik.

5 Ex xjunkab'al laj Jakob, chalqex, ut choob'eeq sa' xsaqenil li Qaawa'; relik chi yaal, chalqex, xb'aan naq ^asachenaq eeb'e chejunilex, li junjung sa' lix maa'us aj b'e.

6 Xb'aan a'in, at Qaawa', naq xakanab' xjunes laa tenamit, lix junkab'al laj Jakob, xb'aan naq

7b K'UTUL RAQAL:
Yo'ob'tesink.

12 1a SA' HEBREO: qatzah, naraj naxye kixmatk'i. Naraj naxye naq laj Isaias kixk'ul li aatin rik'in jun li matk' k'utb'esinb'il xb'aan li Qaawa'.

b Laj Nefi kixtz'i-ib'aheb' li ch'ol 2–14

re Isaias li isinb'il chaq sa'eb' li perel ch'iich' bronce, sa' 2 Nefi 12–24; wan junjung li aatin li jalb'il, li tento tak'eemanq reetal. 2a Joel 3:17.

K'UTUL RAQAL: Sion.
b K'UTUL RAQAL: Santil ochoch, rochoch li

Qaawa'.

c Tz. ut S. 49:25.
3a K'UTUL RAQAL: B'eek rik'in li Dios.

b SA' HEBREO: li k'utb'il, malaj li tzol'leb'. K'UTUL RAQAL: Evangelio.

4a 2 Ne. 21:2–9.
5a 2 Ne. 28:14; Mos. 14:6; Alma 5:37.

“ch’olaninb’ileb’ chaq sa’ xjajal li releb’ saq’e, ut neke’ab’in chiruheb’ laj q’e jo’eb’ laj ^bFilisteo, ut ‘neke’-saylan xch’ool rik’in li ralal xk’a-joleb’ laj jalanil tenamit.

7 Nujenaq ajwi’ lix ch’och’eb’ rik’in plaat ut oor, chi moko wan ta roso’jik lix b’ihomaleb’; lix ch’och’eb’ nujenaq ajwi’ chi ka-waay, chi moko wan ta roso’jikeb’ lix kareet.

8 Nujenaq ajwi’ lix ch’och’eb’ rik’ineb’ li “pak’b’il dios; neke’x-loq’oni lix yiib’ahomeb’ li ruq’, li k’aru pak’b’il rik’in ru’ujeb’ li ruq’ a’an.

9 Ut li winq ka’ch’in xwankil “in-k’a’ naxkub’si rib’, ut li xnimal ru winq ink’a’ naxtuulanob’resi rib’, jo’kan ut, maakuy lix maak.

10 Ex aj maak, okanqex sa’ li pek, ut “muq aawib’ chi poqs, xb’aan naq tatsak’e’q xb’aan li xiw chiru li Qaawa’, ut lix loq’al lix nimajwal wankil.

11 Ut taak’ulmanq naq taatuu-lanob’resiiq lix taqenaqil ilob’aal li winq, ut taakub’simanq lix q’etq’etileb’ li winq, ut ka’ajwi’ li Qaawa’ taqsinb’ilaq xloq’al sa’ li kutan a’an.

12 Xb’aan naq lix “kutankil li

Qaawa’ reheb’ li Teepal taachalq chi seeb’ sa’ xb’eeneb’ chixjunil li tenamit, relik chi yaal, sa’ xb’een li junjunq; relik chi yaal, sa’ xb’een laj ^bq’etq’et ut li terq’usinb’il, ut sa’ xb’een li junjunq li taqsinb’il, ut a’an taak’ame’q taq’a.

13 Relik chi yaal, ut lix kutankil li Qaawa’ taachalq sa’ xb’eeneb’ chixjunil lix toonal li yaw aran Libano, xb’aan naq ninqeb’ xteram ut taqenaqeb’; ut sa’ xb’eeneb’ chixjunileb’ lix toonal li ji aran Basan;

14 Ut sa’ xb’eeneb’ chixjunil li ninqi tzuul, ut sa’ xb’eeneb’ li kok’ tzuul, ut sa’ xb’eeneb’ chixjunil li ninqi tenamit li taqsinb’ileb’, ut sa’ xb’eeneb’ chixjunqaleb’ li tenamit;

15 Ut sa’ xb’een li junjunq chi najt xteramil kab’l, ut sa’ xb’een li junjunq chi kawil xaqxookil tz’ak;

16 Ut sa’ xb’eeneb’ chixjunil li jukub’ sa’ “palaw, ut sa’ xb’eeneb’ chixjunil li jukub’ chalenaqeb’ chaq Tarsis, ut sa’ xb’eeneb’ chixjunil li jalam-uuch li saheb’ rilb’al.

17 Ut taakub’simanq lix taqljikeb’ li winq, ut lix q’etq’etileb’ li winq taakub’siiq taq’a, ut ka’ajwi’

6a AAN:
nujob’resinb’ileb’;
k’eeb’ileb’ xna’leb’
rik’in jalanil
paab’ahom.
Sal. 106:35.
b K’UTUL RAQAL:
Filisteo (eb’ laj
Filistea).
c SA’ HEBREO:
neke’xchap li ruq’
chirib’ileb’ rib’;
malaj neke’ok sa’

sumwank rik’ineb’.
8a K’UTUL RAQAL:
Pak’b’il dios,
xloq’oninkil.
9a AAN: chiru li Dios;
naxloq’oniheb’ b’an
li pak’b’il dios.
10a Alma 12:14.
12a K’UTUL RAQAL:
Xkab’ xk’ulunik li
Jesukristo.
b Mal. 4:1;
2 Ne. 23:11;

Tz. ut S. 64:24.
16a Sa’ li hu sa’ Gri-
ego (Septuaginta)
wan jun raqal chi
aatin li maak’a’ sa’
Hebreo, ut sa’ li
hu sa’ Hebreo wan
jun raqal chi aatin
li maak’a’ sa’ Gri-
ego; a’b’anan sa’
2 Ne. 12:16 wan
xkab’ichaleb’.
Sal. 48:7; Esek. 27:25.

li Qaawa' taqsinb'ilaq xloq'al "sa' li kutan a'an.

18 Ut a'an tixsacheb' chi junajwa li pak'b'il dios.

19 Ut toxo'okaq sa' xhopolaleb' li pek, ut sa'eb' li ochochpek re li ch'och', xb'aan naq li xiw chiru li Qaawa' taachalq sa' xb'eeneb', ut lix loq'al lix nimajwal wankil tixsak'eb', naq taawakliiq a'an chixchiq'b'al li ch'och' chi q'axal xuwajel.

20 Sa' li kutan a'an, jun li winq "tixtz'eq lix pak'b'il dios plaat, ut lix pak'b'il dios oor, li kixpak' chaq re tixloq'oni, reheb' li b'a, ut reheb' li soetz';

21 Re te'xik sa' ritz'ileb' li pek, ut sa' xb'eeneb' li pek q'es ru, xb'aan naq li xiw chiru li Qaawa' taachalq sa' xb'eeneb', ut lix nimajwal xwankil lix loq'al tixsak'eb', naq taawakliiq a'an chixchiq'b'al li ch'och' chi q'axal xuwajel.

22 Kanab'omaq li "winq, li wan sa' ru'uj li namusiq'ak wi'; b'ar put ru lix wankilal a'an?

CH'OL 13

Juda ut Jerusalem te'xk'ul tojb'a-maak xb'aan q'etok aatin—Li Qaawa' naxb'aanu ruuchil lix tenamit ut naraqok aatin sa' xb'eeneb'—Eb' lix rab'in Sion neke'majewaak ut neke'rahob'te-siik xb'aan xsik'b'al li k'a'aq re ru re

ruchich'och'—Chi'ilmanq sa' Isaias 3. Wan na 559–545 chihab' ma nayo'la li Kristo.

XB'AAN naq k'ehomaq reetal, li Qaawa', li Qaawa' reheb' li Tee-pal, naxmaq' chiru Jerusalem ut chiru Juda, li oqech ut li xuq', tz'aqal li xuq' re wa, ut tz'aqal li oqech re ha'—

2 Li winq kaw xmetz'ew, ut li winq aj pleet, laj raqol aatin, ut li profheet, ut li seeb' chi na'leb'ank, ut li tiixil winq;

3 Li nataqlan re lajeeb' roxk'aal, ut li winq nimanb'il ru, ut laj k'e-hol na'leb', ut li wan xseeb'al chi pak'ok, ut li chaab'il chi aatinak.

4 Ut tink'e kok'al reheb' re te'-wanq choq' awa'b'ej chiruheb', ut eb' li k'uula'al te'taqlanq sa' xb'eeneb'.

5 Ut te'rahob'tesiiq li tenamit, li junjunq xb'aan li jun chik, ut li junjunq xb'aan li rech kab'al; li ch'ina al tixq'etq'eti rib' chiru li tiixil winq, ut li maak'a' xwankil chiru li nimanb'il ru.

6 Naq jun li winq tixchap li rech alal sa' rochoch lix yuwa', ut tixye: Laa'at wan laa waq'; chatwanq choq' aj taqlanel chiqu, ut michal li "sachk a'in rub'el laa wuq'—

7 Sa' li kutan a'an tixxaqab' aatin chixyeeb'al: Moko tinwanq ta choq' aj "b'anonel, xb'aan naq sa' li

17a AAN: li kutan ta-ak'ulunq wi' li Qaawa' rik'in loq'alil.

20a SA' HEBREO: tixtz'eq chirix.

22a AAN: kanab'omaq

chapak chiru li winq li nakam; ka'ch'in ajwi' xwankil a'an chiru li Dios. Moises 1:10.

13 6a Isa. 3:6.

7a SA' HEBREO: aj lanonel (re jun yok'olal); naxye, ink'a' tinruuq chixtuqub'ankil lee ch'a'ajkilal.

wohoch maak'a' li wa chi moko li aq'ej; mineek'e choq' aj taqlanel chiru li tenamit.

8 Xb'aan naq "sachenaq Jerusalen, ut t'anaenaq Juda, xb'aan naq li ru'ujeb' li raq' ut lix b'aanuhomeb' xe'wan chixpleetinkil li Qaawa', ut chixb'oqb'al xjosq'il li rilob'aal lix loq'al.

9 Lix k'utb'aleb' li rilob'aal naxk'ut li yaal chirixeb', ut naxch'olob' lix maakeb', naq chanchan ajwi' re "Sodoma, ut ink'a' neke'ru chixmuqb'al. Rahilal sa' xb'eeneb' li raam, xb'aan naq xjuneseb' rib' xe'xsik' li maa'usilal choq' xq'ajkamunkileb'.

10 Yehomaq reheb' li tiikeb' xch'ool naq "usaq choq' reheb'; xb'aan naq eb' a'an te'xk'ux li taa'uuchinq wi' lix b'aanuhomeb'.

11 Rahilal sa' xb'eeneb' laj maak, xb'aan naq eb' a'an te'osoq; xb'aan naq taawanq sa' xb'eeneb' li xq'ajkamunkileb' li ruq'.

12 Ut eb' lin tenamit, eb' li kok'al wankeb' choq' aj rahob'tesihom reheb', ut eb' li ixq neke'taqlan sa' xb'eeneb'. Ex intenamit, eb' li "neke'b'eresink eere neke'xk'e

chesach eena'leb', ut neke'xsach xtiikal lee b'e.

13 Li Qaawa' naxaqli chi "b'aanunk uuchil, ut naxaqli chi raqok aatin sa' xb'een li tenamit.

14 Li Qaawa' taa'ok sa' raqb'a-aatin rik'ineb' li tiixil winq re lix tenamit, ut li "awa'b'ej reheb'; xb'aan naq laa'ex b'xesachb'esi li 'awimq uva, ut li d'maq'b'il chiruheb' li 'neb'a, sa'eb' lee rochoch.

15 K'a' put ru nekeye? Nekejori chi tenb'il lin tenamit, ut nekeke'i li rilob'aaleb' li neb'a, chan li Qaawa' Dios reheb' li Teepal.

16 Jo'kan ajwi', li Qaawa' naxye: Rik'in naq aj q'etq'eteb' lix rab'in Sion, ut neke'b'eek chi xaqxookeb' xja'aj ut t'ujinb'il li rilob'aaleb', ut neke'xb'eni rib' ut "neke'xxajtesi rib' chi xik, ut neke'tzintzot li roq—

17 Rik'in a'an li Qaawa' tixsak' rik'in xox lix b'een xjolomeb' lix rab'in Sion, ut li Qaawa' "tixte ru lix cha'aleb' li tz'aptz'o ru.

18 Sa' li kutan a'an li Qaawa' taarisi lix chaq'al ru lix q'oleb' li natzintzot, ut lix "t'upuy, ut lix b'sirsookil q'ol chanchan li po;

8a Jer. 9:11.

b Lament. 1:3.

9a Gen. 19:1, 4–7, 24–25.

K'UTUL RAQAL:

Maakob'k rik'in

reech winqilal reech

ixqilal.

10a Deut. 12:28.

12a Isa. 9:16.

13a SA' HEBREO:

xyalb'al ru.

Mikeas 6:2;

Tz. ut S. 45:3–5.

14a SA' HEBREO: aj

taqlanel, malaj aj

jolominel.

b SA' HEBREO: xesach, malaj xek'at.

c Isa. 5:7.

d AAN: li maq'b'il rik'in b'alaq'.

e 2 Ne. 28:12–13.

16a AAN: b'eek chi seeb' ut ka'ch'in lix yokb', yal re xk'utb'esinkil rib'.

17a SA' HEBREO:

tixt'usub'; jun najteril aatin li naraj naxye "xk'utb'al xxutaan."

18a Maare li yoy

choq' re li rismal

xjolomeb'. Eb' li

neke'tzolok aatin

ink'a' neke'xnaw

chi tz'aqal k'a'ru

li utz'u'ujinb'ileb'

wi' li ixq sa'eb' li

raqal 18–23.

b AAN: li q'ol li yi-

ib'anb'il chanchan li

po naq toja' x'ok chi

nimank.

19 Li kadeen ut li q'ol sa' xkux li uq'ej, ut li ^aperaaj;

20 Lix punit ixq, ut lix q'ool li oqej, ut lix t'ikrul xjolomeb', ut li q'ol che', ut li xka'xik;

21 Li matq'ab', ut lix q'ol li ru'uj;

22 Li ^ak'iila aq'ej naru xjalb'al, ut li po'ot, ut li tz'apleb', ut li chapleb' ismal;

23 Li ^alem, ut li chaab'il q'unal t'ikr, ut li tz'apb'aleb' xjolom, ut li t'ikr re xtz'apb'aleb' li ru.

24 Ut taak'ulmanq naq sa' xna'aj li sunuunk taawanq li chu; ut sa' xna'aj li k'aamal sa', li ^apejel; ut sa' xna'aj li chamal ismalej, li t'uru'il jolomej; ut sa' xna'aj lix ^btz'apb'aleb' xch'ool, jun aq'ej re q'es ruhil t'ikr; li ^ck'ate'k sa' xna'aj li ch'ina-usal.

25 Eb' laa winq te't'ane'q xb'aan li yok'leb' ch'iich', ut li ani kaweb' xmetz'ew aawe sa' li pleet.

26 Ut te'raho'q xch'ool ut te'yaa-b'aq li rokeb'aal; ut a'an chi sache-naq taakanaaq, ut taachunlaaq chi ch'och'.

CH'OL 14

Sion ut eb' lix rab'in te'toje'q rix ut te'ch'ajob'resiig sa' xkutankil li jun

mil chihab'—Chi'ilmanq sa' Isaias 4. Wan na 559–545 chihab' ma na-yo'la li Kristo.

Ut sa' li kutan a'an, wuqub' chi ixq te'xchap li junaj chi winq, ut te'xye: Taqak'ux tz'aqal li qawa, ut tz'aqal li qaq' taqak'e chiqix; ka'aj-wi' laa k'ab'a' taxaq chook'ab'a'iiq wi', re risinkil li ^aqaxutaan.

2 Sa' li kutan a'an ch'ina-usaq ut nimaq xloq'al li ^aruq' che' re li Qaawa'; li taa'uuchinq wi' li ruchich'och' chaab'ilaq' ut chaq'alaq ru chiruheb' lix komoneb' laj Israel li xe'kole'.

3 Ut taak'ulmanq naq eb' li kanajenaqeb' chaq Sion ut li xe'kana chaq Jerusalem, sant taayeemanq reheb', li junjunq li tz'iib'amb'il sa' xyanqeb' li yo'yookeb' aran Jerusalem—

4 ^aNaq li Qaawa' tixchoy ^bxch'ajb'al chaq lix tz'ajneleb' ru lix rab'in Sion, ut tixchoy risinkil lix kik'el Jerusalem sa' xyi rik'in li musiq'ej re raqb'a-aatin ut li musiq'ej re ^ck'atok.

5 Ut li Qaawa' tixyiib' sa' xb'een li junjunq chi ochoch sa' li tzuul Sion, ut sa' xb'eeneb' lix ch'utleb'aal, jun li ^achoql ut sib' chi kutan ut xlemtz'unkil jun li xam naxamnak chi q'eq, xb'aan naq sa'

19 a SA' HEBREO: tz'apleb' t'ikr.

22 a SA' HEBREO: lemtz' ruhil aq'ej.

23 a NARAJ NAXYE: saqen ruhil t'ikr.

24 a SA' HEBREO: li q'eel t'ikr.

b NARAJ NAXYE: b'aatal.

c NARAJ NAXYE: eetalil k'atb'il chi tz'uumalej (jun reetalil li wank choq' loq'b'il moos).

14 1 a A'AN: li rahilal naq ink'a' sumsuukeb', ut maak'a'eb' xkok'al.

2 a Isa. 60:21;

2 Ne. 3:5;

Jak. 2:25.

4 a A'AN: naq li Qaawa' tixchoy xch'ajob' resinkil li ruchich'och'.

b K'UTUL RAQAL:

Ch'ajok.

c Mal. 3:2–3; 4:1.

5 a Exo. 13:21.

xb'een chixjunil taawanq lix loq'al Sion choq' kolb'a-ib'.

6 Ut taawanq jun li muheb'aal choq' mu chi kutan chiru li tiq, ut choq' "kolb'a-ib' na'ajej, ut choq' xtz'apb'aleb' ru chiru li kaq-sut-iq' ut chiru li hab'.

CH'OL 15

Li rawimq uva re li Qaawa' (Israel) taasachmanq, ut te'jek'iiq lix tenamit —Te'chalq rahilal sa' xb'eeneb' naq jek'inb'ileb' chi maak'a'eb' xpaab'aal —Li Qaawa' tixwaklesi jun li eetalil ut tixch'utub' Israel—Chi'ilmanq sa' Isaias 5. Wan na 559–545 chihab' ma nayo'la li Kristo.

TOJA' ut naq tinb'icha re li q'axal raaro inb'aan jun "b'ich chirix li raaro inb'aan, chirix li rawimq uva. Li q'axal raaro inb'aan wan jun li rawimq uva sa' jun li tzuul q'axal na'uuchin.

2 Ut kixyiib' li korral chirix, ut kirisi chaq xpekul, ut kiraw rik'in "xtoonali uva q'axal sik'b'il ru, ut kixyiib' jun li najt xteramil kab'l sa' xyi, ut kixyiib' ajwi' li yatz'leb'aal uva chi sa'; ut kiroyb'eni naq taaruuchini li uva, a'ut k'iche' uva kiruuchini.

3 Ut anajwan, ex li wankek

Jerusalen, ut ex winq aj Juda, chexraqoq aatin, nintz'aama, chiwix laa'in ut chirix li wawimq uva.

4 K'a' chik ru kiru raj xb'aanunkil re li wawimq uva li ink'a' ta kinbaanu chi sa'? Jo'kan ut, naq kiwoyb'eni naq taaruuchini li uva, kiruuchini ban li k'iche' uva.

5 Anajwan ut ab'ihomaq, tinye eere k'aru tinbaanu re li wawimq uva—"tinwisi lix korralil, ut taak'uxe'q; ut tint'an li tz'ak li xaqxo chirix, ut taaye'qmanq.

6 Ut tinkanab' chi sachso; moko setb'ilaq ta li ruq' k'aam, chi moko k'alent'ilaq; taamoq ban li "k'ix ut li pajl; tintaqlaheb' li choql re naq b'ink'a' te'xkanab' li hab' chi t'ane'k sa' xb'een.

7 Xb'aan naq li "rawimq uva re li Qaawa' reheb' li Teepal, a'an lix junkab'al laj Israel, ut eb' li winq aj Juda a'aneb' lix toon che' li sa rilb'al; ut kixsik' li b'raqb'a-aatin tiik, ut k'ehomaq reetal, rahob'tesink; kixsik' li tiikilal, ut k'ehomaq reetal, li yaab'ak.

8 Rahilal sa' xb'eeneb' li neke'junajink re jun li "ochoch rik'in li jun chik, toj reetal naq maajun na'ajej naru nawan, re naq te'k'ojob'aaq b'xjunes sa' xyi li ch'och'!

9 Sa' lin xik, chan li Qaawa' reheb' li Teepal, yaal naq te'kanaaq k'iila ochoch chi yamyo, ut

6a Isa. 25:4;

Tz. ut S. 115:6.

15 1a AAN: Li profheet naxtz'iib'a jun li b'ich, malaj jun jaljookil ru aatin chirix jun li awimq, re xk'utb'al xyaalal li ruxtaan li Dios, ut

lix kawileb' xjolom laj Israel.

2a Jer. 2:21.

5a Sal. 80:12.

6a Isa. 7:23; 32:13.

b Jer. 3:3.

7a K'UTUL RAQAL:

Awimq re li Qaawa'.

b NARAJ NAXYE: tiik

ruhil na'leb'.

8a Mik. 2:1–2.

b AAN: te'kanab'aaq chi wank xjuneseb'. Eb' laj eechal ch'och' b'ihom neke'reechani lix kok' ch'och'eb' li neba'.

li tenamit li ninqeb' ut chaq'aleb' ru chi maa'ani wan chi sa'.

10 Relik chi yaal, chiru lajeeb' siir chi awimq uva jun "uk'al taa'elq, ut chiru jun nimla chakach chi iyaj taa'uuchinq yal jun ch'ina chakach.

11 Rahilal sa' xb'eeneb' li neke'-wakli eq'la re "te'xtaaqe li uk'a nakaltesin, li neke'kana toj taa'e-wuuq, ut neke'xamnak rik'in ^bviin!

12 Ut wan li aarp, ut li violin, ut li tun, ut li xolb, ut li viin sa'eb' lix ninq'e; a'ut "ink'a' neke'xk'oxla lix k'anjel li Qaawa', chi moko neke'xk'e reetal lix b'aanuhom li ruq'.

13 Jo'kan naq xikenaqeb' lin tenamit chi prexil, xb'aan naq maa-k'a' "xnawomeb'; ut eb' li winq k'eeb'ileb' xloq'al neke'numta xtz'okajik, ut eb' li k'iila tenamit reheb' chaqihob'resinb'ileb' rik'in chaqi-eel.

14 Jo'kan naq li xb'alb'a xnimob'resi rib', ut xte li re chi q'a-xal teeto; ut lix loq'aleb', ut lix k'ihaleb', ut lix q'etq'etileb', ut li ani nasaho' xch'ool, te'kub'eeq chi sa'.

15 Ut taakub'siiq li winq ka'ch'in xwankil, ut taatuulanob're-siiq li winq kaw xmetz'ew, ut

taatuulanob'resiiq li rilob'aal li ani terq'usinb'il.

16 A'b'anan li Qaawa' reheb' li teepal taataqsimanq xloq'al rik'in "raqb'a-aatin, ut li Dios li sant ru taasantob'resiiq sa' tiikilal.

17 Toja' naq te'tzekanq li kok' karneer jo' chanru k'aynaqeb', ut sa'eb' li sachenaqil na'ajej reheb' li ninqeb' xtib'el, te'wa'aq laj jalani nil tenamit.

18 Rahilal sa' xb'eeneb' li neke'kelonk re li maa'usilal rik'in xk'aamal li "jo'maajo'il na'leb', ut li maak ^bjo' rik'in xk'aamal li kareet;

19 Li neke'yehok re: "Chixseeb'a rib', chixb'aanu sa' junpaat lix k'anjel, re taaruuq ^btaqil; ut li na'leb' tixk'e lix Santil Dios laj Israel, chinach'oq chaq ut chichalq, re taqanaw ru.

20 Rahilal sa' xb'eeneb' li "neke'yehok us re li k'a'ru ink'a' us, ut ink'a' us re li k'a'ru us, li neke'xk'e ^bq'ojyin choq' saqen, ut saqen choq' q'ojyin, li neke'xk'e li k'a choq' ki', ut li ki' choq' k'a!

21 Rahilal sa' xb'eeneb' li "chaab'ileb' xna'leb' jo' neke'ril rib', ut seeb'eb' chi na'leb'ank sa' tz'aqal li rilob'aaleb'.

22 Rahilal sa' xb'een li kaw xmetz'ew chiruk'b'al li viin, ut eb' li

10 a Esek. 45:10–11.

11 a Prov. 23:30–32.

b K'UTUL RAQAL:
Aatin re Chaab'il
Na'leb'.

12 a Sal. 28:5.

13 a Os. 4:6.

K'UTUL RAQAL:
Nawok, xnawom.

16 a K'UTUL RAQAL:

Jesukristo—Aj
Raqol Aatin.

18 a K'UTUL RAQAL:
Jo'maajo', jo'maajo'il.

b A'AN: Bak'b'ileb'
rik'in lix maakeb'
jo' neke'b'ak'e' li xul
rik'in li iiq kelonb'il
xb'aaneb'.

19 a Jer. 17:15.

b A'AN: naq ink'a'
te'xpaab' li Mesias
toj reetal naq te'ril.

20 a Moro. 7:14, 18;
Tz. ut S. 64:16; 121:16.

b 1 Jn. 1:6.

21 a Prov. 3:5–7;

2 Ne. 28:15.

wankeb' xkawilal chixjunajinkil li uk'a nakaltesin;

23 Li neke'xk'e laj maak choq' tiik xch'ool re xk'ulb'al li maatan, ut "neke'xmaq' li tiikilal chiru li tiik xch'ool!

24 Jo'kan ut, jo' chanru naq li "xam naxk'at li ^broq waj, ut li raq' xam naxk'at lix 'mulel q'olom, te'kanaaq lix xe'eb' chi q'ajenaq, ut li ratz'um taa'apuuq chanchan poqs, xb'aan naq ke'xtz'eq chaq lix chaq'rab' li Qaawa' reheb' li Tee-pal, ut ^dxik' ke'ril li raatin lix Santil Dios laj Israel.

25 Jo'kan naq lochlo lix "josq'il li Qaawa' chirix lix tenamit, ut a'an kixye' li ruq' sa' xb'eeneb', ut kix-sak'eb', ut ke'chiiq'an li tzuul, ut ke'pejiik lix tib'eleb' sa' xyiheb' li b'e. Rik'in ut chixjunil a'in moko ch'anamb'il ta lix josq'il; toj ye'b'il b'an li ruq'.

26 Ut a'an tixtaqsi jun "eetalil chiruheb' li tenamit li wankeb' chaq chi najt, ut ^btaaxuxb'aq chiruheb' toj sa' xmaril chaq' li ruchich'och'; ut k'ehomaq reetal, te'xseeb'a rib' chi 'k'ulunk sa' junpaat; maajun sa' xyanqeb' taatawaaq, chi moko taatichk'oq.

27 Maajun taachalq xwara chi moko taawaarq; chi moko te'hi-te'q lix k'aamaleb' lix yiitoq, chi

moko taat'upe'q lix tz'apb'aleb' lix xaab';

28 Jutz'juuqeb' li ru'ujeb' lix tzi-maj, ut k'onk'ooqeb' li roqeb' chix-junil lix tzi-maj, ut li roqeb' lix kawaay te'k'utunq chanchan kawil pek, ut lix b'eleb'aaleb' chanchan li sut iq', lix yaab'eb' jo' li kaqkojl.

29 Eb' a'an te'xjap re chanchan li "kaqkojl saaj; relik chi yaal, te'xjap re, ut te'xchap li ani yoh-b'il, ut tikto te'xk'am, ut maajun taakoloq.

30 Ut sa' li kutan a'an te'tunluq chiruheb' jo' chanru natunluk li palaw; ut wi te'iloq sa' ch'och', k'ehomaq reetal, q'ojoyin ut rahil ch'oolejil, ut taaq'ojoyino'q li kutan sa' li choxa sa' xb'eeneb'.

CH'OL 16

Laj Isaias naril li Qaawa'—Neke'-kuyman lix maak laj Isaias—A'an nab'oqe' chi aatinak jo' profet—Naxch'olob' jo' profet naq taatz'eqtaanaaq li raatin li Kristo xb'aaneb' laj Judio—Jun jachal te'sutq'iiq—Chi'ilmanq sa' Isaias 6. Wan na 559–545 chihab' ma nayo'la li Kristo.

SA' li "chihab' naq kikam li rey aj

23 a AAN: risinkil li xk'ulub' raj chiru li chaq'rab'.

24 a Abd. 1:18; Mal. 4:1–2; 2 Ne. 20:17.

b Joel 2:5; 1 Ne. 22:15, 23; 2 Ne. 26:4, 6; Tz. ut S. 64:23–24;

133:64. c Luk. 3:17; Mos. 7:29–31. d 2 Sam. 12:7–9.

25 a Tz. ut S. 63:32; Moiss. 6:27.

26 a K'UTUL RAQAL: Eetalil taqsinb'il. b NARAJ NAXYE: taaxuxb'aq, jo'

choq' reetalil naq te'ch'utub'aaq.

Isa. 7:18; 2 Ne. 29:2.

c K'UTUL RAQAL: Israel—Lix ch'utub'ankil Israel.

29 a 3 Ne. 21:12–13. 16 1 a AAN: 750 chihab' tana' rub'elaj li Kristo.

Osias, kiwil ajwi' li Qaawa' k'oj-k'o sa' xb'een jun li k'ojarib'aal, taqeq' ut taqsinb'il, ut lix maril li raq' kixnujob'resi li santil ochoch.

2 Sa' xb'een wankeb' chi xaqxo li "lemtz' anjel, li junjung wan waqib' lix xik'; rik'in li wiib' naxtz'ap li rilob'aal, ut rik'in li wiib' naxtz'ap ru li roq, ut rik'in li wiib' napurik.

3 Ut li jun kixjap re chixyeeb'al re li jun chik: Sant, sant, sant li Qaawa' reheb' li Teepal; chixjunil li ruchich'och' nujenaq rik'in lix loq'al.

4 Ut ke'eek'an li "roqechal li okeb'aal rik'in lix yaab' xkux li kijapok re, ut kinujak li ochoch rik'in sib'.

5 Toja' naq laa'in kinye: Rahilal sa' inb'een! xb'aan naq "oso'jenaqin; xb'aan naq laa'in jun li winq li tz'aj xtz'uumal re; ut wankin sa' xyanq jun li tenamit li tz'ajeb' xtz'uumal re; xb'aan naq lix naq' wu rilom li Rey, li Qaawa' reheb' li Teepal.

6 Toja' naq jun reheb' li lemtz' anjel kipurik toj b'ar wankin wi', wan sa' ruq' jun li "ru xam, li kirisi chaq sa' xb'een chaq li artal rik'in chapleb' ch'iich';

7 Ut kixk'ojob' chiru li we, ut kixye: K'e reetal, a'in xche' xtz'uumal aawe, ut isinb'il chaq laa

"maa'usilal, ut laa maak ch'ajb'il chaq.

8 Jo'kan ajwi' kiwab'i lix yaab' xkux li Qaawa', li kixye: Ani tintaqla, ut ani taaxik choq' qe? Toja' naq laa'in kinye: Wayi'in. Chinaa-taqla laa'in.

9 Ut a'an kixye: Ayu, ut ye re li tenamit a'in—Chex'ab'inq chi yaal, a'b'an ink'a' ke'xtaw xyaalal; ut chex'iloq chi yaal, a'b'an ink'a' ke'xk'e reetal.

10 K'e xnimal xtib'el lix ch'ooleb' li tenamit a'in, ut aalob'resiheb' lix xik, ut tz'apeb' li ru—maare anchal te'iloq rik'in xnaq'eb' ru, ut "te'ab'inq rik'ineb' lix xik, ut te'xtaw ru rik'ineb' lix ch'ool, ut te'jale'q xch'ool, ut te'k'irtesiiq.

11 Toja' naq kinye laa'in: At Qaawa', toj jo'qe? Ut a'an kixye: Toj reetal naq te'kanaaq li ninqi tenamit chi sachso chi maa'ani wan chi sa', ut eb' li ochoch chi maa-jun winq wan, ut oso'jenaq li ch'och' chi junajwa;

12 Ut li Qaawa' akaq "xrisi chi najt eb' li winq, xb'aan naq taa-wanq jun li nimla kanab'aak xjunes sa' xyi li ch'och'.

13 A'ut toj taawanq jun xlajetq raqal, ut eb' a'an te'sutq'iiq, ut te'k'uxe'q, jo' chanru jun xtoon-li li tz'unu'j che', ut jo' jun xtoon-li li ji li toj wankeb' xyu'am naq neke'hire' lix xaq; chi jo'kan li

2a K'UTUL RAQAL: Anjel aj k'aak'alanel.

4a SA' HEBREO: kichi-
iq'an lix k'ojobankil
li okeb'aal.

5a SA' HEBREO:

isin'b'ilin; a'an naq
luktajenaq rik'in
xnawb'al naq a'an ut
lix tenamit wankeb'
xmaak.

6a A'AN: jun reetalil li

ch'ajob'tesiik.

7a K'UTUL RAQAL:
Risinkil li maak.

10a Mat. 13:14-15.

12a 2 Rey. 17:18, 20.

santil iyaj taawanq choq' "yu'a-mej chi sa'.

CH'OL 17

Efrain ut Siria neke'xpleeti Juda—Taayo'laaq li Kristo rik'in jun tuq'ixq —Chi'ilmanq sa' Isaias 7. Wan na 559–545 chihab' ma nayo'la li Kristo.

UT kik'ulman sa' xkutankil laj Ajas ralal laj Jotam, ralal laj Osias, li rey sa' xb'een Juda, naq laj Rasin, li rey sa' xb'een Siria, ut laj Pekaj ralal laj Romelias, li rey sa' xb'een Israel, ke'taqe' sa' xjayal Jerusalem re xpleetinkil, a'b'anan ink'a' ke'ru chi numtaak sa' xb'een.

2 Ut kiyeeman re lix junkab'al laj David, ke'xye: Siria xk'uub' xna'leb' rik'in "Efrain. Ut ki'EEK'an xch'ool, ut xch'ooleb' lix tenamit, jo' chanru neke'EEK'an lix toonaleb' li che' sa' k'iche' xb'aan iq'.

3 Toja' naq kixye li Qaawa' re laj Isaias: Ayu anajwan chixk'ulb'al laj Ajas, laa'at aawochb'een laj "Sehar-Yasub laa walal, sa' ru'uj li b'e ha' sa' li taqenaqil k'uuleb'aal ha', sa' li nim b'e sa' xch'och' laj puch'unel;

4 Ut ye re: Taawil aawib', ut ch'an-ch'ooqat; "matxuwak, chi moko

chilajq aach'ool xb'aan xkab'ichal lix ye' li ru xam a'in neke'el xsib'el, xb'aan xnimal lix josq'il laj Rasin rik'in Siria, ut li ralal laj Romelias.

5 Xb'aan naq Siria, Efrain, ut li ralal laj Romelias ke'xk'uub' xna'leb' chasachb'al, ut ke'xye:

6 Chootaqe'q chixpleetinkil Juda ut chiqarahob'tesi, ut "chiqate junaq na'ajej aran choq' qe, ut chiqaxaqab' jun li rey sa' xyi, relik chi yaal, li ralal laj Tabeal.

7 Jo'ka'in naxye li Qaawa' Dios: Moko taaxaqab'aaq ta a'an, chi moko taak'ulmanq.

8 Xb'aan naq lix jolomil Siria a'an Damasko, ut lix jolomil Damasko, laj Rasin; ut moko taanume'q ta oxk'aal rik'in oob' chihab' naq taaq'ete'q Efrain, jo'kan naq moko taawanq ta chik choq' tenamit.

9 Ut lix jolomil Efrain a'an Samaria, ut lix jolomil Samaria a'an li ralal laj Romelias. Wi "ink'a' nekexpaab'an, ch'olch'o naq ink'a' texxaqab'aaq.

10 Ut jo'kan ajwi', li Qaawa' kiraa-tina wi'chik laj Ajas, ut kixye:

11 Patz' jun li "eetalil re li Qaawa' laa Dios; patz' sa' li chamal taq'a, malaj chi taqe'q sa' aab'een.

12 A'ut laj Ajas kixye: moko tinpatz'oq ta, chi moko "tynyal rix li Qaawa'.

13a A'AN: Chanchan junaq che', us ta jek'inb'il lix xaq, toj wan xyu'am ut naru chi k'ehok iyaj.
17 2a A'AN: Chixjunil li jun raqal re Israel sa' xnim li saq'e k'ab'a'inb'il Efrain,

a'an li jun teep aj jolominel sa' xnim li saq'e.
3a SA' HEBREO: taa-sutq'iiq li rela'.
4a A'AN: Maaxuwaheb' ru naq tate'xpleeti; li wiib' chi rey a'in yal ka'ch'in ajwi' chik

xxameb'.
6a SA' HEBREO: Chiqajach ru.
9a 2 Kro. 20:20.
11a K'UTUL RAQAL: Eetalil.
12a A'AN: tinwaale, tynyal xwankil.

13 Ut a'an kixye: Ab'ihomaq anajwan, ex xjunkab'al laj David; ma ka'ch'in ajwi' cheru xtitz'ob'resin-kileb' li winq, naq teetitz'ob'resi ajwi' lin Dios?

14 Jo'kan ut, li Qaawa' ajwi' tixk'e eere jun eetalil—K'ehomaq reetal, jun li "tuq'ixq taakanaaq sa' yu'am, ut taarala jun li rala, ut aj ^bEmmanuel tixk'e choq' xk'ab'a'.

15 Li mantekiyy ut xya'al kab' tixk'ux, re tixnaw xtz'eqtaanankil li ink'a' us ut xsik'b'al ru li us.

16 Xb'aan naq toj maji'aq tixnaw li "ch'ina al xtz'eqtaanankil li ink'a' us ut xsik'b'al ru li us, naq isin-b'ilaqeb' chaq ^bxkab'ichaleb' li rey sa' li ch'och' li xik' nakawil.

17 Li Qaawa' "tixk'am chaq sa' aab'een laa'at, ut sa' xb'eeneb' laa tenamit, ut sa' xb'een li rochoch laa yuwa', li kutan moko wan-jenaq ta chalen chaq naq ki'el chaq ^bEfrain rik'in Juda, li rey aj Asiria.

18 Ut taak'ulmanq sa' li kutan a'an naq li Qaawa' "taaxuxb'aq chaq choq' re li raxyaat li wan chaq sa' li raqal q'axal najt aran Egipto, ut choq' re li saq k'aw li wan chaq sa' li ch'och' Asiria.

19 Ut te'k'ulunq, ut talaje'hilanq chixjunil sa'eb' li chaqi ru taq'a, ut sa'eb' lix hopolaleb' li pek, ut sa'

xb'eeneb' chixjunil li k'ix, ut sa' xb'eeneb' chixjunil li pim.

20 Sa' li kutan ajwi' a'an "taa-b'esoq li Qaawa' rik'in jun li b'es-leb' li tojb'il, rik'ineb' li wankeb' chaq chi junpak'al li nima', rik'in lix ^breyeb' laj Asiria, li jolomej, ut rismal li oqej, ut tixset ajwi' li machej.

21 Ut taak'ulmanq sa' li kutan ajwi' a'an, jun li winq "tixch'olani jun li saaj wakax ut wiib' karneer;

22 Ut taak'ulmanq naq sa' xk'ab'a' xya'aleb' xtu' te'xk'e, tix-tzeka li mantekiyy, xb'aan naq mantekiyy ut xya'al kab' tixtzeka li junjunq li kanajenaq sa' li ch'och'.

23 Ut taak'ulmanq sa' li kutan a'an, sa'aq li junjunq chi na'ajej wanjenaqeb' wi' chaq jun mil xtoonali uva, jun milaq tumin plaat xtz'aq, li taawanq chik choq' re li k'ix ut li pajl.

24 Rik'in tzimaj ut roq tzimaj te'k'ulunq li winq aran, xb'aan naq chixjunil li ch'och' taak'ixoq' ut taapajloq.

25 Ut chixjunileb' li tzuul li k'al-lenb'ilaqeb' chaq rik'in jokleb', ink'a' te'ok aran xmaak li k'ix ut li pajl; taawanq b'an re taataqlamanq aran li b'oyx, ut re te'yeq'oq aran li "ketomq.

14a K'UTUL RAQAL:

Tuq'ixq.

b SA' HEBREO: Qik'in wan li Dios. K'UTUL RAQAL: Emmanuel.

16a 2 Ne. 18:4.

b 2 Rey. 15:30; 16:9.

17a 2 Kro. 28:19–21.

b 1 Rey. 12:16–19.

18a NARAJ NAXYE:

tixxuxb'a, a'an naq tixb'oq chaq. Isa. 5:26.

20a AAN: Taakanaaq li ch'och' chi ma-ak'a' ani wan chi sa', xb'aaneb' laj jalani tenamit li te'ok

chixpleetinkil.

b 2 Rey. 16:5–9.

21a AAN: Junjunq ajwi' te'kanaaq chi yo'yo, li te'xsik' xyu'ameb' xjunes.

25a SA' HEBREO: karneer, malaj chib'aat.

CH'OL 18

Li Kristo taawanq choq' tichk'ob'aal pek, ut jo' pek re rahob'tesink—Chesik' li Qaawa', moko chesik' ta eb' laj eek' li neke'hashot—Chexsutq'iiq rik'in li chaq'rab' ut li yaal ch'olob'an-b'il re taak'ame'q eeb'e—Chi'ilmanq sa' Isaias 8. Wan na 559–545 chihab' ma nayo'la li Kristo.

JO'KAN ajwi', li raatin li Qaawa' kixye we: Chap jun li nimla b'ot-b'ookil hu, ut tattz'iib'aq chi sa' rik'in xtz'iib'leb' li winq, chirix laj "Maher-salal-Jas-Bas.

2 Ut kinb'oqeb' chaq laj "yehol nawom tiikeb' re xtz'iib'ankil resil, laj Urias, aj tij, ut laj Sakarias, ralal laj Jeberekias.

3 Ut kin'ok rik'in li "profeet ixq, ut a'an kisihaak chaq rik'in, ut kiyola jun lix yum. Toja' naq kixye li Qaawa' we: Taak'e choq' xk'ab'a', Maher-Salal-Jas-Bas.

4 Xb'aan naq k'e reetal, li "ch'ina al toj ^bmaak'a'aq xna'leb' re tixye, At inyuwa', ut at inna', naq akaq isinb'ilaq chaq lix b'ihomal Damasko ut li 'maq'b'il chiru Samaria sa' rilob'aal li rey aj Asiria.

5 Kinraatina wi'chik ajwi' li Qaawa', ut kixye:

6 Rik'in naq li tenamit a'in neke'xtz'eqtaana lix ha'il "Siloe, li timil roq, ut neke'saho' b'an sa' xch'ool rik'in laj ^bRasin ut li ralal laj Romelias;

7 Anajwan ut k'ehomaq reetal, li Qaawa' naxk'am sa' "xb'eeneb' lix ha'il li nima, kawaq roq ut naab'al, a'anaq li rey aj Asiria ut chixjunil lix loq'al, ut a'an tixb'ut' chixjunil lix roq ha', ut taanume'q sa' xb'een chixjunil lix maril.

8 Ut a'an "taanume'q chiru Juda, taab'ut'inq ut taanume'q sa' xb'een, taawulaq toj sa' xkux, ut rik'in xchirib'ankil lix xik' tixnujob'resi x'anchalil laa ch'och', at ^bEmmanuel.

9 "Molk'ahomaq eerib', ex tenamit, ut texjoriiq; ut k'ehomaq eexik, chejunilex aj najtil tenamit, tiqib'omaq eerib', ut texjoriiq chaq; tiqib'omaq eerib', ut texjoriiq chaq.

10 K'uub'ahomaq eena'leb' sa' komonil, ut maak'a' taa'ok wi'; yehomaq li aatin, ut moko taakanaaq ta chi xaqxo; "xb'aan naq li Dios wan qik'in.

11 Xb'aan naq li Qaawa' kinraatina chi jo'kan rik'in kawil uq'ej, ut kinixtzol re naq ink'a' tinb'eeq sa' xb'ehil li tenamit a'in, ut kixye:

18 1a A'AN: chalk re li sache'k.

2a K'UTUL RAQAL:
Aj yehol nawom;
Xk'utb'al xyaalal.

3a A'AN: li rixaqil.

4a 2 Ne. 17:16.

b Isa. 8:4.

c 2 Rey. 15:29.

6a Gen. 49:10;
JJS, Gen. 50:24.

b Isa. 7:1.

7a A'AN: xb'een wa sa' xb'een Israel li wan sa' xnim li saqe.

8a A'AN: naq Asiria taa'ok ajwi' sa' Juda.

b K'UTUL RAQAL:

Emmanuel.

9a A'AN: naq li jun tenamit taa'ok sa' aatin rik'in li jun chik.

10a A'AN: naq ink'a' taasache'q Juda (lix ch'och'el li Immanuel). Sal. 46:7.

12 Meeye, Li “molam chi tenamit, reheb’ chixjunil li yeeb’ileb’ re xb’aan li tenamit a’in, Li molam chi tenamit; moko chexuwa ta li neke’xuwa a’an, chi moko chiwanq ta eexiw.

13 Chesantob’resi tz’aqal li Qaawa’ reheb’ li Teepal, ut chiwanq a’an choq’ “eexiw, ut xuwanb’ilaq a’an eeb’aan.

14 Ut a’an taawanq choq’ “santil muheb’aal; a’b’an choq’ b’tichk’ob’aal pek, ut choq’ pek re rahob’tesink choq’ reheb’ xkab’ichal lix junkab’al laj Israel, choq’ ra’al ut chapeb’ chiru li wankeb’ chaq Jerusalem.

15 Ut naab’al sa’ xyanqeb’ “te’tichk’oq ut te’tane’q, ut te’toqe’q, ut te’ra’leeq, ut te’k’ame’q.

16 B’ak’omaq chaq li yaal ch’olob’anb’il, tz’apomaq chaq li “chaq’rab’ sa’ xyanqeb’ lin tzolom.

17 Ut laa’in tinwoyb’eni li Qaawa’, li “namuquk re li rilob’aal chiru lix junkab’al laj Jakob, ut laa’in tinsik’ a’an.

18 K’ehomaq reetal, laa’in

wochb’een eb’ li walal ink’ajol kixk’e we li Qaawa’, wanko choq’ “eetalil ut choq’ sachb’a-ch’oolej sa’ Israel, k’eeb’il xb’aan li Qaawa’ reheb’ li Teepal, li wan rochoch sa’ li tzuul Sion.

19 Ut naq te’xye eere: Sik’omaqeb’ chaq li neke’wan “xmuheleb’ li kamenaq rik’ineb’, ut eb’ laj b’ee’k’ li neke’hashot ut neke’choqoqnak chi aatinak—“ma ink’a’ ta tento raj jun li tenamit te’xsik’ lix Dios re naq eb’ li yo’yo te’rab’i “raatineb’ li kamenaq?

20 Chi’ilmanq li chaq’rab’ ut li yaal ch’olob’anb’il; ut wi “ink’a’ neke’aatinak jo’ chanru li aatin a’in, a’an sa’ xk’ab’a’ naq maak’a’ li saqen rik’ineb’.

21 Ut “te’nume’q chiru chi rahob’tesinb’ileb’ ut tz’okajenaqeb’; ut naq te’tz’okaaq, taak’ulmanq naq te’chalq xk’a’uxl, ut te’xmajewa lix Rey ut lix Dios, ut te’iloq taqe’q.

22 Ut te’iloq sa’ li ch’och’ ut te’xk’e reetal li ch’a’ajkilal, ut li q’ojyin, ut raak’ab’il li yot’e’k, ut te’alina-siiq sa’ li q’ojyin.

12a AAN: Tento naq Juda ink’a’ tixsik’ xkolb’al rib’ rik’in xk’uub’ankil xna’leb’ sa’ muqmu rik’in jalaneb’ chik.

13a AAN: naq te’roxloq’i li Dios ut te’xtuulanob’resi rib’ chiru.

14a Esek. 11:15–21.

b 1 Pe. 2:4–8;

Jak. 4:14–15.

15a Mat. 21:42–44.

16a SA’ HEBREO: li

k’utb’il, malaj li tzol’leb’.

K’UTUL RAQAL:
Evangelio.

17a Isa. 54:8.

18a AAN: Lix k’ab’a’ laj Isaias ut eb’ li ralaal neke’raj xyeeb’al: “Li Jehova nakolok”; “Naxseeb’a rib’ chi sachok”, ut “Jun rela’ taasutq’iiq.”

2 Ne. 17:3; 18:3.

19a Lev. 20:6.

b AAN: eb’ laj tuul,

laj q’e.

c 1 Sam. 28:6–20.

d NARAJ NAXYE:

te’ab’inq sa’ xk’ab’a’eb’.

20a AAN: eb’ laj eek’, li wan xmuheleb’ li kamenaq rik’ineb’ (jo’kan ajwi’ sa’eb’ li raqal 21–22).

21a AAN: naq eb’ laj Israel te’k’ame’q chi preexil xb’aan naq ink’a’ ke’raj ab’ink.

CH'OL 19

Laj Isaias na'aatinak chirix li Mesias—Eb' li wankeb' sa' q'ojyin te'ril jun li nimla saqen—Yo'lajenaq choq' qe jun li k'uula'al—A'an taawanq choq' Awa'b'ej re Tuqtuukilal ut taa'awa'b'ejinq sa' lix k'ojarib'aal laj David—Chi'ilmanq sa' Isaias 9. Wan na 559–545 chihab' ma na-yo'la li Kristo.

A'BANAN, li q'ojyin moko jo'aq ta li kiwan naq kirahob'tesiik, naq sa' xtiklajik a'an kixtawasi ka'ch'in li "ch'och' Sabulon, ut li ch'och' Nef-tali, ut moqon q'axal wi'chik ki-tawasin sa' xb'ehil li Kaqi Palaw, chixjunpak'alil li Jordan, aran Ga-lilea reheb' li tenamit.

2 Eb' li tenamit li ke'b'eeq chaq sa' "q'ojyin ke'ril jun li nimla saqen; eb' li wankeb' sa' li ch'och' re xmuhel li kamk, sa' xb'eeneb' a'an xk'utun li saqen.

3 Laa'at katamresi li tenamit, ut "kanimob'resi li sahil ch'oole-jil—neke'saho' sa' xch'ool chawu jo' chanru li sahil ch'oolejil naq na'ux li q'olok, ut jo' chanru neke'saho' xch'ool li winq naq neke'xjach ru li k'a'ru maq'b'il xb'aaneb'.

4 Xb'aan naq laa'at xaq'et li iiq-leb' re li riiq, ut li che' sa' xb'een

chaq lix tel, lix xuq' laj rahob'te-sihom re.

5 Xb'aan naq sa' chixjunil li pleet wan wi' laj pleetinel nanumta li choqink, ut li aq'ej b'alq'usinb'il sa' kik'; a'b'an a'inaq rik'in k'atok, ut rik'in xsi'il li xam.

6 Xb'aan naq yo'lajenaq choq' qe jun li "k'uula'al, k'eeb'il chaq qe jun li alalb'ej; ut li ^bjolomink tenamit taawanq sa' xb'een xtel; ut a'inaq lix k'ab'a': Aj sachol ch'oolej, Aj k'ehol na'leb', Li ^cDios Kaw Xmetz'ew, Li ^dYuwa'b'ej li junelik taawanq, Li Awa'b'ej re ^eTuqtuukilal.

7 ^fMaak'a' roso'jik lix k'iijik li ^gjolomink tenamit ut li tuqtuukilal, sa' xb'een lix k'ojarib'aal laj David, ut sa' xb'een li rawa'b'ejihom, re xtuqub'ankil ut re xxaqab'ankil rik'in raqb'a-aatin ut tiik ruhil na'leb', chalen anajwan ut chi junelik. Lix anchalil xch'ool li Qaawa' reheb' li Teepal tixb'aanu a'in.

8 Li Qaawa' kixtaqla li raa-tin re Jakob, ut kinaq sa' xb'een ^hIsrael.

9 Ut chixjunil li tenamit te'x-naw, jo' ajwi' Efrain ut li wan-keb' chaq Samaria, li neke'yehok rik'in xq'etq'etil ut xkawilal lix ch'ooleb':

10 Uq'enaqeb' li xan, a'b'an laa'oo tookab'laq rik'in xukxuukil pek;

19 1a Mat. 4:12–16.

2a Li "q'ojyin" ut li "aak'ab'" a'an li q'etok paab'ank ut li preexil; li "nimla saqen" a'an li Kristo.

3a Isa. 9:3.

6a Isa. 7:14; Luk. 2:11.

b Mat. 28:18.

c Tito 2:13–14.

d Alma 11:38–39, 44.

e Jwan 14:27.

7a Dan. 2:44.

b K'UTUL RAQAL:

Jolomink tenamit.

8a A'AN: Li profetii

aatin li yeeb'il chirix a'in (eb' li raqal 8–21) a'an resil li rahilal choq' re li lajeeb' teepal sa' xnim li saqe, a'an

Israel yeeb'il re.

t'anb'ileb' li che' sicomoro, a'b'an laa'o taqak'e xtoonali yaw sa' xna'aj.

11 Jo'kan naq li Qaawa' tixxaqab'eb' chiru laj "Rasin li te'ajoq xpleetinkil, ut tixch'utub'eb' li xik' neke'ilo re;

12 Eb' laj siria chi ub'ej ut eb' laj Filisteo chi ixb'ej, ut "te'xk'uxi Israel chi teetookeb' li re. Rik'in ut chixjunil a'in moko ch'anamb'il ta lix ^bjosq'il, toj ye'b'il b'an li ruq'.

13 Xb'aan naq "ink'a' neke'sutq'i li tenamit rik'in li nasak'ok reheb', chi moko neke'xsik' li Qaawa' reheb' li Teepal.

14 Jo'kan naq li Qaawa' taarisi chaq sa' Israel li jolomej ut li yehej, li ruq' che' ut li k'im, sa' junaj chi kutan.

15 Li tiix, a'an li jolomej; ut li profet li nak'utuk tik'ti', a'an li yehej.

16 Xb'aan naq eb' li neke'jolomink re li tenamit a'in neke'xk'e chi sachk xna'leb'eb'; ut eb' li ani k'amb'ileb' xb'e xb'aaneb' neke'sachman.

17 Jo'kan naq li Qaawa' maajun sahil xch'ool taareek'a rik'ineb' li saaj winq reheb', chi moko "taaruxtaaneheb' ru li maak'a'eb' xyuwa' ut li xmalka'an reheb'; xb'aan naq li junjunq reheb' aj ka'pak'al-u ut aj b'aanuhom maa'usilal, ut li junjunq chi ehej naxye ^bjo'maajo'il aatin. Rik'in ut chixjunil a'in

moko ch'anamb'il ta lix josq'il, toj ye'b'il b'an li 'ruq'.

18 Xb'aan naq li maa'usilal nak'atok chanchan li xam; tixk'at li k'ix ut li pajl, ut taalochq sa' xpi-mul li k'iche', ut eb' a'an te'taqeq chanchan xtaqik li sib'.

19 Xb'aan xjosq'il li Qaawa' reheb' li Teepal naq'ojyino' ru li ch'och', ut te'wanq li tenamit jo' si' chiru li xam; "maajun winq tixkol xyu'am li rech alal.

20 Ut taachapoq sa' xnim uq' ut taatz'okaq; ut "taawa'aq sa' xtze' uq', ut ink'a' te'k'ojob'aaq xch'ool; te'xk'ux li junjunq chi winq xtibel lix tz'aqal tel—

21 Laj "Manases, aj ^bEfrain; ut laj Efrain, aj Manases; ut xkab'ichaleb' te'xpleeti laj 'Juda. Rik'in ut chixjunil a'in moko ch'anamb'il ta lix josq'il, toj ye'b'il b'an li ruq'.

CH'OL 20

Lix sachlijik Asiria a'an reetalil lix sachlijikeb' laj maak sa' li xkab' xk'ulunik li Qaawa'—Moko k'ihaqeb' ta li te'kanaaq chirix naq taak'ulunq wi'chik li Qaawa'—Te'sutq'iiq li rela' laj Jakob sa' li kutan a'an—Chi'ilmanq sa' Isaias 10. Wan na 559–545 chihab' ma nayo'la li Kristo.

RAHILAL sa' xb'eeneb' li neke'taqlank re li taqlanb'il aatin moko tiik

11 a 2 Rey. 16:5–9.

12 a 2 Rey. 17:6, 18.

b Isa. 5:25; 10:4.

13 a Amos 4:6–12.

17 a K'UTUL RAQAL:

Uxtaan, uxtaanank.

b 2 Ne. 9:28–29.

c Jak. 5:47; 6:4.

19 a Mik. 7:2–6.

20 a Deut. 28:53–57.

21 a K'UTUL RAQAL:

Manases.

b K'UTUL RAQAL:

Efrain.

c K'UTUL RAQAL: Juda.

ta, li neke'tz'iib'ank re li rahob'te-sink ke'xtaqla;

2 Re xtz'eqtaanankil sa' "raqb'a-aatin li ani maak'a' k'a'ru re, ut re risinkil li xk'ulub'aqeb' raj li neb'a'reheb' lin tenamit, re te'wanq li b'xmalka'an choq' xchapomeb', ut re te'ruuq chi elq'ak chiru li ani maak'a' xyuwa'!

3 Ut k'a'ru teeb'aanu sa' xkutan-kil li "ula'aniik, ut sa' li sache'k li taachalq chaq chi najt? Ani aj-ik'in tex'eeleliq re xk'ulb'al ee-tenq'ankil? ut b'ar pe' teekanab' lee loq'alil?

4 Naq maa'anihaqin te'k'utz-laaq rub'eleb' li preex, ut te'ta-ne'q rub'eleb' li kamsinb'ileb'. Rik'in ut chixjunil a'in moko ch'a-nab'amb'il ta lix josq'il, toj ye'b'il b'an li ruq'.

5 At aj Asiria, lix che'il lin josq'il, ut li xuq' sa' ruq' a'an li "xik'nareek'a.

6 Laa'in tintaqla "chixpleetinkil jun tenamit chi aj ka'pak'al-u, ut sa' xb'een li tenamit yoo wi' lin josq'il tink'e xchaq'rab'inkil re tix-maq' k'a'ru reheb', ut tixchapeb' li preex, ut tixyeq'iheb' taq'a jo' li sulul sa'eb' li b'e.

7 A'ut a'an moko jo'kan ta nana-leb'an, chi moko naxk'oxla ta chi jo'kan sa' xch'ool; sa' xch'ool b'an maaka'ch'in xk'ihal li tenamit na-raj xsachb'al ut risinkil chaq.

8 Xb'aan naq a'an naxye: Ma

ink'a' tab'i' tz'aqal reyeb' li awa'b'ej we?

9 Ma maawa' tab'i' Kalno jo' Kar-kemis? Ma maawa' tab'i' Hamat jo' Arpad? Ma maawa' tab'i' Sa-maria jo' Damasko?

10 Jo' chanru naq "li wuq' xxa-qab'eb' li awa'b'ejihom wankeb' wi' li pak'b'il dios, ut lix yuib'amb'il jalam-uuch q'axal ninqeb' wi'chik chiruheb' li wankeb' chaq Jerusa-len ut li wankeb' chaq Samaria;

11 Ma ink'a' tab'i' tinb'aanu aj-wi' re Jerusalem ut li pak'b'il dios wankeb' chi sa', jo' chanru kin-b'aanu re Samaria ut li pak'b'il dios wankeb' chi sa'?

12 Jo'kan ut, naq li Qaawa' tix-choy xk'anjelankil tz'aqal lix k'an-jel sa' xb'een li tzuul Sion ut sa' xb'een Jerusalem, taak'ulmanq naq tinch'iila li "ruuchinihom lix kawil xch'ool li rey aj^b Asiria, ut xnimal ru li rilob'aal li taqsinb'il.

13 Xb'aan naq "a'an naxye: Rik'in xmetz'ew li wuq' ut rik'in xchaa-b'ilal inna'leb' xinb'aanu li k'a'aq re ru a'in, xb'aan naq seeb'in chi na'leb'ank, ut xinjal xna'aj lix nub'aaleb' li tenamit, ut xwelq'a lix b'ihomaleb', ut xinkub'siheb' li wankeb' chi sa' jo' jun li winq kaw xch'ool;

14 Ut li wuq' kixtaw jo' sok lix b'ihomaleb' li tenamit; ut jo' neke'-xokman li mol li neke'kana, laa'in kinch'utub' chixjunil li ch'och', ut

20 2a NARAJ NAXYE:
risinkil li tiik raj ru.
b K'UTUL RAQAL:
Xmalka'an.
3a A'AN: tojb'a-maak.
5a Isa. 10:5.

6a A'AN: chixpleetinkil
Israel.
10a A'AN: li ruq' li rey
aj Asiria (eb' li
raqal 10–11).
12a A'AN: naq naxnima

rib' sa' xq'etq'etil.
b Sof. 2:13.
13a A'AN: li rey aj Asiria
(eb' li raqal 13–14).

maajun kiwan li ki'eek'asink re lix xik', chi moko li kixte li ruuch re, chi moko li kich'inatz'uyin.

15 "Ma tixnima tab'i rib' li b'maal chiru li nayok'ok rik'in? Ma tixnimob'resi tab'i rib' li jutz'ul ch'iich' chiru li na'eek'asink re? Chanchan tana' junaq che' tixchiq' rib' chiru li ani nataqsink re, malaj junaq xuq' tana' tixtaqsi rib' chanchan moko che' ta okenaq!

16 Jo'kan naq li Qaawa', li Qaawa' reheb' li Teepal, tixtaqla li b'aqalil sa' xyanqeb' li ninqeb' xtib'el re, ut rub'el "lix nimal ru tixloch li k'atok jo' nak'atok junaq xam.

17 Ut lix saqen laj Israel taa-wanq choq' xam, ut lix Santil Dios choq' raq' xam, ut taaxamnaq ut tixk'at lix k'ix ut lix pajl sa' junaj chi kutan;

18 Ut tixk'at lix nimal ru lix k'iche' jo' ajwi' lix ch'och' na'uu-chin, li "aamej rochb'een li tz'ejwalej; ut te'wanq jo' na'ux naq nalukta li nak'amok re reetalil li tenamit.

19 Ut ka'ch'inaq chik "rela' lix toonaleb' li che' sa' lix k'iche', jun li ch'ina al taaruq raj chixtz'iib'an-kil rajlankil.

20 Ut taak'ulmanq sa' li "kutan

a'an, naq li rela' laj Israel, ut jo' k'ihal re lix b'junkab'al laj Jakob li xe'kole', ink'a' chik te'xkanab' rib' chiru li xsak'ok reheb'; te'xkanab' b'an rib' chiru li Qaawa', lix Santil Dios laj Israel, chi tz'a-qal yaal.

21 Li "rela' te'sutq'iiq, relik chi yaal, li rela' laj Jakob, rik'in li Dios kaw xmetz'ew.

22 Xb'aan naq us ta wankeb' laa tenamit Israel chanchan lix sama-hib' li palaw, toj te'sutq'iiq jun rela' reheb'; li "sachok li taqlanb'il b'taab'ut'unq rik'in tiikilal.

23 Xb'aan naq li Qaawa' Dios reheb' li Teepal "tixb'aanu jun li sachok, li ak k'oxlanb'il sa' chix-junil li ch'och'.

24 Jo'kan ut, jo'ka'in naxye li Qaawa' Dios reheb' li Teepal: Ex intenamit li wankex Sion, mee-xuwa ru laj Asirio; a'an tatxsak' rik'in jun li che', ut tixtaqsi lix xuq' sa' aab'een, jo' "chanru aran Egipto.

25 Yal junpaataq chik, ut taanu-me'q li xik' eek'anb'il, ut lin josq'il rik'in lix sachlijikeb'.

26 Ut li Qaawa' reheb' li Teepal tixwaklesi jun li rapleb' choq' re, jo' chanru naq kilaje'kamsiik laj

15a Chixjunileb' li jaljookil ru aatin sa' li jun raqal a'in neke'xpatz' li jun chi na'leb': Ma naru li winq (malaj li rey aj Asiria) chi numtaak sa' xb'een li Dios?
b AAN: Li profheet naxjuntaq'eeta li rey rik'in jun li k'anjeleb'aal.
16a AAN: li rey aj Asiria

(jo'kan ajwi' sa'eb' li raqal 17–19).
18a AAN: naq Asiria taa-oso'q chi junajwa.
19a AAN: li rela' li teep aj pleet re Asiria.
20a AAN: sa' roso'jikeb' li kutan.
b Amos 9:8–9.
21a Isa. 11:11–12.
22a Tz. ut S. 63:34.
K'UTUL RAQAL:
Ruchich'och'—

Roso'jik li ruchich'och'.
b AAN: Us ta nachal li tojb'a-maak, toj wan li uxtaan.
23a AAN: naq tixk'e chi uxman'k li sake'k li ak taqlanb'il chaq.
24a AAN: jo' chanru ke'xb'aanu laj Egiptio sa' junxil kutan.
Exo. 1:13–14.

“Madian sa’ li pek aran Horeb; ut jo’ chanru kiwan lix xuq’ sa’ xb’een li palaw, jo’kan ajwi’ tix-taqsi jo’ chanru aran Egipto.

27 Ut taak’ulmanq sa’ li kutan a’an naq taa’isiiq li “riiq sa’ xb’een chaq laa tel, ut li iiqleb’ sa’ xb’een chaq laa kux, ut li iiqleb’ taasachmanq sa’ xk’ab’a’ li ^byule’k.

28 “A’an ak chalenaq Ayat, numenaq choq’ Mikron; aran Mikmas xk’uulaheb’ lix kareet.

29 Ak numenaqeb’ chiru xxa-la’ tzuul; xe’kana chi hilank aran Geba; te’xuwag laj Rama; x’eelelik Gibeah re laj Saul.

30 Taqsi xyaab’ aakux, at xrab’in Galim; chi’ab’iiq resil toj Layis, at Anatot, toq’ob’ aawu.

31 Isinb’il Madmena, neke’x-ch’utub’ rib’ li wankeb’ Gebim re te’eeleliq.

32 Aran Nob toj taakanaq sa’ li kutan a’an, tixchiq’ li ruq’ chiru lix tzuulil lix rab’in Sion, li tzuul re Jerusalem.

33 K’ehomaq reetal, li Qaawa’, li Qaawa’ reheb’ li Teepal tix-toq li ruq’ che’ rik’in nimla xiw; ut li “ninqeb’ xteram te’yok’e’q chaq; ut te’tuulanob’resiiq laj q’etq’et.

34 Ut tixyok’ chaq lix pimuleb’

li k’iche’ rik’in ch’iich’, ut taa’t’ane’q Libano xb’aan jun li kaw xmetz’ew.

 CH’OL 21

Lix toonal laj Isai (li Kristo) taaraqoq aatin sa’ tiikilal—Taanujaq li ru-chich’och’ rik’in li xnawb’al chirix li Dios sa’ li jun mil chihab’—Li Qaawa’ tixtaqsi jun li eetalil ut tixch’utub’ Israel—Chi’ilmanq sa’ Isaias 11. Wan na 559–545 chihab’ ma nayo’la li Kristo.

Ut taatuxmeq jun ^aru’uj sa’ ^bxtoonal laj ‘Isai, ut jun li uq’ej taanimanq chaq sa’ xxe’.

2 Ut lix “Musiq’ li Qaawa’ taa-hilanq sa’ xb’een, li musiq’ej re chaab’il na’leb’ ut chaab’il k’a’uxlej, li musiq’ej re k’ehok na’leb’ ut re kawil metz’ew, li musiq’ej re nawok ut re xxuwankil ru li Qaawa’;

3 Ut tixk’e xseeb’al xk’a’uxl rik’in xxuwankil ru li Qaawa’; ut ink’a’ “taaraqoq aatin jo’ chanru na’i-lok li ru, chi moko taach’iilanq jo’ chanru na’ab’in lix xik.

4 Rik’in b’aan li “tiikilal taaraqoq aatin chirixeb’ li neb’a’, ut

26 a Gen. 25:1–2;
Jue. 7:25.

27 a Isa. 14:25.
b K’UTUL RAQAL:
Yulb’il.

28 a Nayeeman resil lix b’eenikeb’ li teep aj pleet re Asiria naq te’xik chixpleetinkil Jerusalem; toja’ naq (sa’eb’ li raqal 33–34)

nayeeman rik’in jaljookil ru aatin k’a’ru tixb’aanu li Qaawa’ reheb’.

33 a Hel. 4:12–13.

21 1 a Tz. ut S. 113:3–4.

b Tz. ut S. 113:1–2.

c Laj Isai a’an xyuwa’ laj David; yoo chixyeeb’al resil lix xe’ toonal lix

junkab’al laj David, li kiyola wi’ moqon li Jesus.

Mikeas 5:2;

Heb. 7:14.

K’UTUL RAQAL:

Isai (Jese).

2 a Isa. 61:1–3.

3 a Jwan 7:24.

4 a Sal. 72:2–4;

Mos. 29:12.

^btaach'iilanq rik'in juntaq'eetalil choq' reheb' li 'tuulan re li ruchich'och'; ut tixsak' li ruchich'och' rik'in xxuq' li re, ut rik'in li namusiqa'k wi' lix tz'uumal re, tixkamsiheb' laj maak.

5 Ut li tiikilal taawanq choq' xk'aamal lix yiitoq, ut li tiikilal chi paab'ank choq' xk'aamal lix "juruch'.

6 Li xobj' taawanq ajwi' rochb'een li karneer, ut tayoklaaq li hix rochb'een li saaj yuk, ut sa' wotzil li ch'ina wakax rochb'een li saaj kaqkojl ut li ketomq nimanb'il xtib'el, ut jun li ch'ina al tixk'ameb' xb'e.

7 Ut li wakax ut li oso te'tze-kanq; eb' li ral wotz te'yoklaaq; ut li kaqkojl tixk'ux li ichaj chanchan li b'oyx.

8 Ut li ch'ina al natu'uk taa- b'atz'unq chire rochoch li "ik'b'olay, ut li ch'ina al ink'a' chik natu'uk tixk'e li ruq' sa' xsok li ^bk'amb'olay.

9 Ink'a' "te'rahob'tesinq chi moko te'sachiq sa' chixjunil lin santil tzuul, xb'aan naq taanujaq li

ruchich'och' rik'in ^bxnawb'al chiri- x li Qaawa', jo' chanru naq nujenaq li palaw rik'in ha'.

10 Ut sa' "li kutan a'an taawanq jun xxe' laj ^bIsai, li taaxaqliiq choq' eetalil reheb' li tenamit; a'aq li te'x- sik' laj 'Gentil, ut nimaq xloq'al lix hilob'aal.

11 Ut taak'ulmanq sa' li kutan a'an naq li Qaawa' tixk'e li ruq' "xkab' sut re xk'amb'aleb' chaq wi'chik li rela' lix tenamit li te'kanaaq, aran Asiria chaq, ut Egipto chaq, ut Patros chaq, ut Kus chaq, ut Elam chaq, ut Senahar chaq, ut Hamat chaq, ut sa'eb' chaq li ch'och' sa' xyi palaw.

12 Ut tixxaqab' jun li "eetalil choq' reheb' li tenamit, ut tixch'utub'eb' li ^bisinb'ileb' chaq re Israel, ut li jek'inb'ileb' chaq re Juda "tixch'utub' chaq sa' xkaaxukuutil li ruchich'och'.

13 Taa'oso'q ajwi' li "kaqalink xb'aan laj Efrain, ut te'isiiq chaq li xik' neke'ilok re laj Juda; laj Efrain ink'a' chik ^btixkaqali laj 'Juda, ut laj Juda ink'a' chik tixrahob'tesi laj Efrain.

4b SA' HEBREO: tixsik' ru li taa'uxmanq.

c K'UTUL RAQAL: Tuulan, tuulanil.

5a NARAJ NAXYE: lix yi li rix.

8a jun ch'ina k'anti' li wan xmay, li nawan Egipto.

b jun chik li k'anti' li wan xmay.

9a Isa. 2:4.

K'UTUL RAQAL: Jun Mil Chihab'.

b Tz. ut S. 101:32–33; 130:9.

10a A'AN: sa' roso'jikeb' li kutan.

JS—R 1:40.

b Rom. 15:12;

Tz. ut S. 113:5–6.

c Tz. ut S. 45:9–10.

11a 2 Ne. 6:14;

25:17; 29:1.

12a K'UTUL RAQAL:

Eetalil taqsinb'il.

b 3 Ne. 15:15; 16:1–4.

c Neh. 1:9;

1 Ne. 22:10–12;

Tz. ut S. 45:24–25.

K'UTUL RAQAL:

Israel—Lix

ch'utub'ankil Israel.

13a Jer. 3:18.

b Eb' li teepal

jolominb'il xb'aan

laj Juda ut laj

Efrain xik' ke'ril

rib' najter (chirix li

k'a'ru kik'ulman sa'

1 Rey. 12:16–20). Sa'

roso'jikeb' li kutan

taak'iraaq li xik'

ilok a'in.

Esek. 37:16–22.

K'UTUL RAQAL:

Kaqalink.

c K'UTUL RAQAL: Juda.

14 “Te’xik’anq b’an sa’ xb’eeneb’ xtel laj Filisteo sa’ rokeb’ saq’e; te’xmaq’ sa’ komonil li k’aru reheb’ li wankeb’ sa’ releb’ saq’e; te’xk’e li ruq’ sa’ xb’een Edom ut Mohab; ut eb’ li ralal laj Amon te’ab’inq chiruheb’.

15 Ut li Qaawa’ “tixsach chi junajwa li ru’uj raq’ li palaw re Egipto, ut rik’in lix kawil iq’ tixchiq’ li ruq’ sa’ xb’een li nima’, ut tixsak’ sa’ xwuqichal li roq ha’, ut tixk’eheb’ chi nume’k li winq chi chaqiheb’ li roq.

16 Ut taawanq jun li “nimb’e choq’ re li rela’ lix tenamit li te’kanaaq, li taa’elq chaq Asiria, jo’ chanru kiwan choq’ re Israel sa’ li kutan naq ki’el chaq sa’ li ch’och’ Egipto.

CH’OL 22

Sa’ xkutankil li jun mil chihab’ chixjunileb’ li winq te’xnima ru li Qaawa’—A’an taawanq sa’ xyanqeb’—Chi’ilmanq sa’ Isaias 12. Wan na 559–545 chihab’ ma nayo’la li Kristo.

UT sa’ li kutan a’an taaye: At Qaawa’, tinnima aawu; us ta xatjosq’o’ wik’in, ak numenaq chik laa josq’il, ut nakak’ojob’ inch’ool.

2 K’ehomaq reetal, li Dios a’an lin kolb’al; laa’in “tinkanab’ wib’ chiru, ut ink’a’ tinxuwaq; xb’aan naq li Qaawa’^bJEHOVA a’an lin metz’ew ut lin b’ich; ut okenaq ajwi’ choq’ inkolb’al.

3 Jo’kan naq rik’in sahil ch’oolejil teerisi chaq li “ha’ sa’eb’ li yo’leb’aal ha’ re li kolb’a-ib’.

4 Ut sa’ li kutan a’an teeye: “Chenima ru li Qaawa’, patz’omaq lix k’ab’a’, ch’olob’omaq resil lix b’aanuholm sa’ xyanqeb’ li tenamit, yehomaq resil naq taqsinb’il xloq’al lix k’ab’a’.

5 “B’ichanqex chiru li Qaawa’, xb’aan naq a’an xb’aanu k’a’aq re ru q’axal chaab’il; nawb’il a’in sa’ chixjunil li ruchich’och’.

6 “Kawaq xyaab’ aakux ut chajap aawe, laa’at li wankat chaq Sion, xb’aan naq nim lix Santil Dios laj Israel sa’ aayanq.

CH’OL 23

Lix sachlijik Babilonia a’an reetalil li sachok taawanq sa’ li xkab’ xk’ulunik li Qaawa’—A’anaq jun kutan re josq’il ut re eeqajunk—Babilonia (li ruchich’och’) taat’ane’q chi junajwa—Chi’ilmanq sa’ Isaias 13. Wan na 559–545 chihab’ ma nayo’la li Kristo.

14a AAN: naq te’wulaq chi pleetik sa’eb’ li uul li wankeb’ sa’ rokeb’aal li saq’e, sa’ xch’och’ileb’ laj Filisteo.

15a Sak. 10:11.

16a Isa. 35:8;
Tz. ut S. 133:27.

22 2a Mos. 4:6;
Hel. 12:1.
b Exo. 15:2; Sal. 83:18.
K’UTUL RAQAL:
Jehova.

3a K’UTUL RAQAL:
Yo’yookil ha’.

4a K’UTUL RAQAL:
B’antiox, b’antioxink.

5a Tz. ut S. 136:28.

6a Isa. 54:1;
Sof. 3:14.

LIX ^arahil ^bBabilonia, li kiril laj Isaias ralal laj Amos.

2 Taqsihomaq li ^aeetalil sa' xb'een li najt xteramil tzuul, chetaqsi lix yaab' kuxej chiruheb', ^bchiq'omaq li uq'ej, re naq te'ok sa' rokeb'aa-leb' li taqenaqeb' xwankil.

3 Laa'in kintaqlaheb' li ^asantob'resinb'ileb' chiwu, ut kinb'oqeb' ajwi' li kaweb' xmetz'ew we, xb'aan naq lin josq'il moko wan ta sa' xb'eeneb' li neke'saho' sa' xch'ool rik'in intaqenaqil.

4 Lix choqinkil li k'iila tenamit sa' li tzuul, jo' chanchan jun li xnimal ru tenamit, jun li kawil eek'ank reheb' li ^areyil tenamit li ^bneke'xch'utub' rib', li Qaawa' reheb' li Teepal naxmoleb' li teep re te'pleeti.

5 Sa' najtil tenamit neke'chal chaq, sa' xmaril chaq li choxa, relik chi yaal, li Qaawa', ut lix k'anjeleb'aal li xik' nareek'a, re xsachb'al chixjunil li ch'och'.

6 Chex'ayaynaq, xb'aan naq ak xnach'ok chaq xkutankil li Qaawa'; taachalq jo' jun li sachok xb'aan li Nimajwal.

7 Jo'kan naq te'luktaaq chixjunil li uq'ej, taaq'uno'q xmetz'ew xch'ool li junjung chi winq;

8 Ut te'xuwaq; te'chape'q xb'aan yot'e'k ut rahil ch'ooolejil; te'sachq xch'ool li jun rik'in li jun chik; te'wanq rilob'aal chanchan raq' xam.

9 K'ehomaq reetal, lix kutankil li Qaawa' taachalq, xik'il kutan rik'in po'ok ch'ooolej ut nimla josq'il, re xkanab'ankil li ch'och' chi sachso, ut a'an ^atixsacheb' chaq sa' xyi laj maak li wankeb' aran.

10 Xb'aan naq lix chahimal li choxa ut li jar ch'uut chi chahim wankeb' aran ink'a' te'xk'e xsaqenil; ^ataa'q'ojyino'q li saq'e chi nume'k, ut li po ink'a' tixkanab' chi lemtz'unk lix saqenil.

11 Ut laa'in ^atink'e tojb'a-maak sa' xb'een li ruchich'och' xb'aan li ink'a' us, ut sa' xb'eeneb' laj maak xb'aan lix maa'usilaleb'; tink'e chi oso'k lix lab'il laj ^bq'etq'et, ut tinrum lix q'etq'etil li xuwajel winq.

12 Q'axal wi'chik naq tinterq'usi xtz'aq jun li ^awinq chiru li chaab'il ch'iich' oor, relik chi yaal, jun li winq chiru li kan oor re Ofir.

13 Jo'kan naq tinchiq' li choxa,

23 1a AAN: jun esil chirix li oso'k.
b Lix sachlijik Babilonia najter, li yeeb'il chi junxilaj rik'in profeetil aatin sa' Isa. 13 ut 14, najuntaq'eetaman rik'in lix sachlijik chixjunil li ruchich'och' reheb' laj maak sa' ros'o'jik.

Tz. ut S. 133:5, 7, 14.
K'UTUL RAQAL: Babel, Babilonia.
2a K'UTUL RAQAL: Eetalil taqsinsb'il.
b AAN: xb'oqb'aleb' chi ruq', xk'eeb'al chi ruq' jun xtaqlankileb'.
3a AAN: eb' laj santil paab'anel.
4a Sak. 14:2–3.

b Sak. 12:3.
9a K'UTUL RAQAL: Ruchich'och'— Xch'ajob'resinkil li ruchich'och'.
10a K'UTUL RAQAL: Ruchich'och'— Roso'jik li ruchich'och'.
11a Mal. 4:1.
b Tz. ut S. 64:24.
12a Isa. 4:1–4.

ut li ch'och' "taa'elq chaq sa' xna'aj, sa' lix po'ik xch'ool li Qaawa' reheb' li Teepal, sa' xkutankil lix nimal xjosq'il.

14 Ut taawanq chanchan li "alinasinb'il kej, ut chanchan jun li karneer naq maajun winq naxokok re; ut te'sutq'iiq, li junjunq chi winq rik'in tz'aqal lix tenamit, ut te'eeleliq, li junjunq sa' tz'aqal lix ch'och'.

15 Li junjunq li wan xq'etq'etil taaq'axe'q ru; relik chi yaal, ut li junjunq li junajinb'il rik'ineb' laj maak taat'ane'q xb'aan li yok'leb' ch'iich'.

16 Eb' lix kok'al te'rache'q chi ch'och' chiru li rilob'aaleb'; te'poq-leeq li rochocheb' ut te'maakoniq li rixaqileb'.

17 K'ehomaq reetal, laa'in tinweek'asi xjosq'ileb' laj medo chixixeb', li ink'a' te'sik'oq re li oor ut li plaat, chi moko te'saho'q sa' xch'ool rik'in.

18 Eb' lix tzimaj te'xjoriheb' li saaj winq; ut ink'a' te'xtoq'ob'a ru li ruuchinihom lix k'uub' sa'ej; li rilob'aaleb' ink'a' te'xkol xyu'a-meb' li kok'al.

19 Ut Babilonia, lix nimal xloq'aleb' chaq li awa'b'ejihom, lix "chaq'al ru lix chaab'ilaleb' laj Kaldeo, taawanq jo' ki'ux naq li Dios kixsach ^bSodoma ut Gomorra.

20 Maajo'q'e chik "taawanq

anihaq chi sa', chi moko taawanq anihaq rochoch aran chiru li junjunq tasal tenamit: chi moko tixyiyib' xmuheb'aal aran laj arabe, chi moko te'yiyib' xkorral aran laj ilol karneer.

21 Te'yoklaaq b'an aran lix "xulel li chaqi ch'och'; ut te'nuaq li rochocheb' rik'ineb' li xul neke'tz'u-yenk, ut te'wanq aran li warom, ut te'xajojq aran li ^banum xul.

22 Ut eb' li k'iche' xul reheb' li ch'och' sa' xyi palaw te'woob'aq sa'eb' li "rochoch li neke'k'irirnak, ut eb' li ^bjosq' aj xul sa'eb' lix chaq'al ru ochoch; ut taanach'oq xq'ehil, ut moko tab'aayq ta xkutankil. Xb'aan naq tinsach a'an sa' junpaat; relik chi yaal, xb'aan naq laa'in tinwuxtaana ru lin tenamit, a'b'an eb' laj maak te'oso'q.

CH'OL 24

Te'ch'utub'aaq laj Israel, ut te'hilanaq chiru jun mil chihab'—Laj Lucifer ki'isiik chaq sa' choxa xb'aan xpo'jik xch'ool—Israel tixq'ax ru Babilonia (li ruchich'och')—Chi'ilmanq sa' Isaias 14. Wan na 559–545 chihab' ma nayo'la li Kristo.

XB'AAN naq li Qaawa' taaruxtaana ru laj Jakob, ut toj "tixsik' ru laj Israel, ut tixk'ojob'eb' sa' tz'aqal lix

13a K'UTUL RAQAL:
Ruchich'och'—Li
taawanq wi' li
ruchich'och' sa'
roso'jik.

14a NARAJ NAXYE:
yoob'il kej.

19a A'AN: lix q'etq'etil.
b Gen. 19:24–
25; Deut. 29:23;
2 Ne. 13:9.

20a Jer. 50:3, 39–40.

21a Isa. 34:14–15.

b SA' HEBREO: teelom

chib'aat, malaj xilik'.

22a SA' HEBREO: reyil
ochoch.

b SA' HEBREO: (maare)
aj xojb, malaj k'iche'
tz'Y.

24 1a Sak. 1:17.

ch'och'eb', ut te'junajiiq laj ^bjalanil tenamit rik'ineb', ut te'jiloq rik'in lix junkab'al laj Jakob.

2 Ut "eb' li tenamit te'xk'ameb' chaq ut te'xk'eheb' sa' lix na'a-jeb'; relik chi yaal, chalen chaq xnajtil lix maril li ruchich'och'; ut te'sutq'iiq sa'eb' lix ^bch'och' li yeechi'inb'il. Ut lix junkab'al laj Israel te'reechaniheb', ut lix ch'och' li Qaawa' taawanq choq' reheb' li 'moos ut li moos ixq; ut te'xk'am chi preexil li ani chi aj-u ke'wan chaq chi preexil; ut te'taqланq sa' xb'eeneb' li ke'rahob'tesink chaq reheb'.

3 Ut taak'ulmanq sa' li kutan a'an naq li Qaawa' tatk'e chi "hilank, chiru xrahil aach'ool, ut chiru laa xiw, ut chiru chixjunil li kawil moosil kimine' wi' aawu chi k'anjelak.

4 Ut taak'ulmanq sa' li kutan a'an, naq taawaklesi li ch'olob'ank aatin a'in chirix li rey aj "Babilonia, ut taaye: Chan ru naq x'oso' laj rahob'tesinel, naq x'oso' li tenamit oor okenaq chaq!

5 Li Qaawa' xtoq lix che'eb' laj maak, lix xuq'eb' laj taqlanel.

6 Li kisak'ok chaq reheb' li tenamit sa' xpo'jik xch'ool, chi ink'a' kikanab'an chaq sak'ok, li

kitaqlan chaq sa' xb'eeneb' li tenamit rik'in josq'il, rahob'tesinb'il chik, ut maa'ani naxram ru xrahob'tesinkil.

7 Chixjunil li ruchich'och' wan chik chi hilank, ut ch'anch'o; neke'xjap re chi "b'ichank.

8 Relik chi yaal, eb' lix "toonali chaj neke'saho' sa' xch'ool chawix, ut jo'kaneb' ajwi' lix toonal li yaw aran Libano, neke'xye: Chalen chaq naq ^bxatrume' maajun chik aj "t'anonel nachal sa' qab'een.

9 Li "xb'alb'a na'eek'an chaq taq'a choq' aawe re aak'ulb'al sa' aachalik; narajsiheb' ru li ^bkamenaq choq' aawe, chixjunileb' li xb'eenileb' re li ruchich'och'; xwaklesiheb' chaq sa' xk'ojarib'aaleb' chixjunil lix reyeb' li tenamit.

10 Chixjunileb' te'aatinaq, ut te'xye aawe: Ma laa'at ajwi' xatq'unno' jo' laa'o? Ma xat-ok jo' chan-chano laa'o?

11 Lix chaq'al ru laa wankilal kub'enaq chik sa' li muqleb'aal; ink'a' chik na'ab'iman xyaab' laa wajb'; helho li motzo' aawub'el, ut neke'tub'la li motzo' sa' aab'een.

12 "Chan ru naq t'anaaqat chaq sa' choxa, at ^bLucifer, alalb'ejat re li saqew! Rumb'ilat chaq chi ch'och',

1b Isa. 60:3-5, 10.

2a A'AN: naq jalaneb' chik li tenamit te'xtenq'a Israel.

b K'UTUL RAQAL:

Yeechi'inb'il ch'och'.

c Isa. 60:14.

3a Jos. 1:13;

Tz. ut S. 84:24.

4a K'UTUL RAQAL:

Babel, Babilonia.

7a Isa. 55:12.

8a SA' HEBREO: cipres.

b A'AN: sa' li kamk.

c SA' HEBREO: ink'a' chik xchal laj yok'ol che' sa' qab'een.

9a K'UTUL RAQAL:

Xb'alb'a.

b A'AN: eb' li musiq'ej

li kamenaqeb'

xtz'ejwal.

12a Tz. ut S. 76:26.

b SA' HEBREO: kaq

chahim, alalb'ej re li eq'la. Laj taqlanel sa' xb'een li ruchich'och' reheb' laj maak (Babilonia) yeeb'il resil jo' aj Lucifer, laj taqlanel sa' xb'een chixjunil li maa'usilal.
K'UTUL RAQAL: Aj tza; Lucifer.

li katq'unob' resink reheb' li ninqi tenamit!

13 Xb'aaan naq laa'at xayee sa' laa ch'ool: "Laa'in tintaqeq' sa' choxa, tintaqsi ink'ojleb'aal sa' xb'eeneb' chaq lix chahim li Dios; tink'oj-laaq ajwi' sa' xb'een lix tzuul re li ch'utam, sa'eb' li na'ajej sa' b'xnim li saq'e;

14 Tintaqeq' sa' xb'een lix taqenaqileb' li choql; tinwanq chanchan li Q'axal Taqenaq Xwankil.

15 A'b'an laa'at tatkub'siiq sa' xb'alb'a, sa'eb' lix uulil li "chamal jul.

16 Eb' li te'iloq aawe "tate'x-ka'ya, ut tate'xk'oxla, ut te'xye: Ma a'in li winq li kixk'e chi hii-kank li ch'och', ut kixchiq'eb' li awa'b'ejihom?

17 Ut kixkanab' li ruchich'och' chanchan yamyookil na'ajej, ut kixsacheb' li tenamit wankeb' chi sa', ut ink'a' kixte li ochoch wankeb' wi' lix preex?

18 Chixjunileb' lix reyebe' li tenamit, relik chi yaal, chixjunileb', yokyookeb' chaq sa' xningaleb' xloq'al, li junjunq reheb' sa' "tz'a-qal li rochoch.

19 Laa'at b'an tz'eqb'ilat chaq sa' laa muqleb'aal chanchan jun "tz'eqb'eetal ruq' che', ut li rela'eb' li kamsinb'ileb', li q'axb'ileb' ru

rik'in li yok'leb' ch'iich', li neke'-kub'e sa' b'xpekal li chamal jul, chanchan xtib'el jun li kamaanaq li yeq'b'il rub'el oqej.

20 Moko taak'ul ta rochb'eeneb' li muqlaak, xb'aaan naq laa'at xasach laa ch'och' ut xakamsihebe' laa tenamit; maajo'q'e te'wanq chi na'no ru li "riyajileb' laj b'baanuhom maa'usilal.

21 Kawresihomaq li kamsink choq' reheb' li ralal xk'ajol xb'aaneb' lix "maa'usilal lix yuwa'eb', re naq ink'a' te'wakliiq, chi moko te'reechani li ch'och', chi moko te'x-nujob'resi rik'in tenamit lix b'een li ruchich'och'.

22 Xb'aaan naq laa'in tinwakliiq chixpleetinkileb', chan li Qaawa' reheb' li Teepal, ut tinch'ot chaq sa' Babilonia li "k'ab'a'ej, ut li rela', ut li alalb'ej, ut li b'ikaq'b'ej, chan li Qaawa'.

23 Tinkanab' ajwi' choq' "reechanihom li malach, ut choq' saab' ha'; ut tinmesu rik'in li mesleb' re li sachok, chan li Qaawa' reheb' li Teepal.

24 Li Qaawa' reheb' li Teepal kixxaqab' aatin, ut kixye: Relik chi yaal naq jo' chanru kink'oxla, jo'kan ajwi' taak'ulmanq; ut jo' chanru kink'uub' inna'leb', jo'kan taaxaqab'amanq—

13a Moiss. 4:1–4.

b AAN: rochochileb' li dios, jo' chanru li paab'arb'il xb'aaneb' laj Babilonia. Sal. 48:2.

15a 1 Ne. 14:3.

16a SA' HEBREO: te'ilok chi mutz' b'ayaq li

ru, ut tate'xk'oxla sa' xch'ooleb'.

18a AAN: sa' li muqleb'aal kamaanaq re lix junkab'al.

19a AAN: jun ruq' che' li tz'eqtaanarb'il, ch'otb'il ut tz'eqb'il. b AAN: tz'aqal sa' rit.

20a Sal. 21:10–11; 37:28.

b K'UTUL RAQAL: Aj maak.

21a Exo. 20:5.

22a Prov. 10:7.

b Job 18:19.

23a Isa. 34:11–15.

25 Naq tink'am chaq laj "Asirio sa' lin ch'och', ut sa' xb'eeneb' lin ^btzuul tinyeq'i rub'el woq; toja' naq li 'riiqleb' taa'isiq chaq chix-b'eeneb', ut li riiq taa'isiq chaq sa' xb'eeneb' xtel.

26 A'an li na'leb' na'leb' anb'il sa' xb'een chixjunil li ruchich'och', ut a'in li uq'ej li ye'b'il sa' xb'eeneb' "chixjunil li tenamit.

27 Xb'aan naq li Qaawa' reheb' li Teepal kixk'oxla li na'leb', ut ani taasachoq xwankil? Ut li ruq' wan chi ye'b'il, ut ani taaramoq ru?

28 Sa' li "chihab' naq kikam li rey aj ^bAjas kik'eeman li rahilal a'in.

29 Misaho' aach'ool, chixjunilat Filistea, rik'in naq q'etb'il lix che' li kisak'ok aawe; xb'aan naq sa' xxe' li k'anti', taa'elq chaq jun li k'amb'olay, ut rik'in a'an taa'uu-chinq jun li xik'anel k'anti' wan xxamlel.

30 Ut li xb'een yo'lajenaq chiru li neb'a' taatzekanq, ut li ani maa-k'a' wan re, taayoklaaq sa' tuq-tuukilal, ut laa'in tinkamsi laa xe' rik'in we'ej, ut a'an tixkamsi laa wela'.

31 Chat-ayaynaq, at okeb'aal, chatyaab'aq, at tenamit, laa'at oso'-jenaqat, chixjunilat Filistea; xb'aan

naq sa' xnim li saq'e taachalq chaq jun li choql sib', ut maajun taakanaaq xjunes sa' li hoonal eetanb'il choq' re.

32 K'a'ru ut te'chaq'oq wi' laj k'amol esil reheb' li ninqi tenamit? Naq li Qaawa' xk'ojob' "Sion, ut naq eb' li ^bneb'a' re lix tenamit 'te'xkanab' rib' chiru.

CH'OL 25

Laj Nefi naxnima xloq'al rik'in saqen ruhil aatin—Taatawmanq ru lix profettil aatin laj Isaias sa' roso'jikeb' li kutan—Eb' laj Judio te'sutq'iiq chaq Babilonia, te'xkamsi li Mesias chiru krus, te'jek'iiq ut te'rapleeq—Te'k'ojob'aaq wi'chik naq te'xpaab' li Mesias—A'an taak'ulunq waqib' cient chihab' relik chaq laj Lehi Jerusalem—Eb' laj Nefita neke'xpaab' lix chaq'rab' laj Moises ut neke'xpaab' li Kristo, a'an lix Santil Dios laj Israel. Wan na 559–545 chihab' ma nayo'la li Kristo.

Ut anajwan laa'in, aj Nefi, nin'aatinak ka'ch'inaq chirix li aatin xintz'uib'a, li yeeb'il rik'in xtz'uumal re laj Isaias. Xb'aan naq k'ehomaq

25a Najalman arin li yoo chi yeemank, na'aatinak chirix naq te'ok laj Asiria chi pleetik ut te't'aneq sa' Juda, 701 chihab' rub'el li Kristo (eb' li raqal 24–27).
2 Rey. 19:32–37;
Isa. 37:33–38.
b AAN: eb' li tzuul re Juda ut Israel.

c Isa. 10:27.
26a AAN: naq moqon chixjunileb' li tenamit re li ruchich'och' te'sache'q chi jo'kan.
28a AAN: 720 chihab' tana' rub'elaj li Kristo; li rahilal malaj reetalil li sache'k a'in kiyeeman jo'

profettil aatin chirixeb' laj Filisteo, a'ut Juda taawanaq chi kolb'il.
b 2 Rey. 16:20.
32a K'UTUL RAQAL: Sion.
b Sof. 3:12.
c NARAJ NAXYE: te'xsik' xkolb'al rib' chi sa'.

reetal, laj Isaias kixye k'iila na'leb' li "ch'a'aj xtawb'al ru choq' re naab'al re lin tenamit; xb'aan naq eb' a'an ink'a' neke'xnaw chirix chanru na'uxk li aatinak jo' profheet sa' xyanqeb' laj Judio.

2 Xb'aan naq laa'in, aj Nefi, moko xink'ut ta chiruheb' k'iila na'leb' chirix li k'a'ru reheb' laj Judio, xb'aan naq lix "k'anjeleb', a'an k'anjel re q'ojyin, ut lix b'aanuhomeb', a'an li b'aanunk tz'eqb'eetalil.

3 Jo'kan ut, nintz'iib'ak choq' reheb' lin tenamit, choq' reheb' chixjunil li te'k'uluq re moqon li k'a'aq re ru a'in nintz'iib'a, re naq te'xnaw lix raqb'a-aatin li Dios, naq te'chalq sa' xb'eeneb' chixjunil li tenamit, jo' chanru li aatin li xye chaq a'an.

4 Jo'kan ut, ab'ihomaq, ex intenamit, li wankex sa' lix junkab'al laj Israel, ut k'ehomaq eexik chirab'inkil li waatin, xb'aan naq rik'in naq moko saqen ta ru li raatin laj Isaias cheru laa'ex, saqen ru b'an chiruheb' chixjunil li xe'nujuk rik'in li "musiq'ej re ^bprofheetil aatin. A'b'anan nink'e eere jun li profheetil aatin, jo' chanru li musiq'ej li wan wik'in; jo'kan naq tin'aatinaq jo' profheet, jo' chanru li 'saqen ruhil aatin li wanjenaq wik'in chalen chaq xkutankil li welik chaq Jerusalem wochb'een lin yuwa'; xb'aan naq k'ehomaq

reetal, nasaho' li waam rik'in saqen ruhil aatin choq' reheb' lin tenamit, re te'tzoloq.

5 Relik chi yaal, ut nasaho' li waam rik'in li raatin laj "Isaias, xb'aan naq kinchal chaq Jerusalem, ut lix naq' wu xk'ehom reetal li k'a'aq re ru reheb' laj Judio, ut ninnaw naq eb' laj ^bJudio neke'xtaw ru li k'a'aq re ru reheb' li profheet, ut maajun chik tenamit wan li natawok ta ru li k'a'ru yeeb'il chaq reheb' laj Judio jo'eb' a'an, ka'ajwi' wi tzolb'ileb' jo' chanru li k'a'aq re ru reheb' laj Judio.

6 A'ut k'ehomaq reetal, laa'in, aj Nefi, moko xintzol ta li walal ink'ajol jo' chan ru eb' laj Judio, a'ut k'ehomaq reetal, laa'in ajwi' wanjenaq chaq wochoch aran Jerusalem, jo'kan naq ninnaw chirixeb' li na'ajej wankatqeb' sa' xsutam; ut xin'aatinak reheb' li walal ink'ajol chirixeb' lix raqb'a-aatin li Dios, li "ke'k'ulman sa' xyanqeb' laj Judio, reheb' li walal ink'ajol jo' chanru chixjunil li yeeb'il xb'aan laj Isaias, ut ink'a' nintz'iib'a a'an.

7 A'ut k'ehomaq reetal, nin'ok wi'chik rik'in lin profheetil aatin, jo' chanru "xsaqenkil ru li waatin, sa' li ninnaw wi' naq maajun winq naru chi sachk; a'b'anan sa' li kutan te'tz'aqloq wi' ru lix profheetil aatin laj Isaias, eb' li winq te'xnaw chi ch'olch'o ru, sa' li hoonal naq te'k'ulmanq.

25 1 a 2 Ne. 25:5-6.
2 a 2 Rey. 17:13-20.
4 a K'UTUL RAQAL:
Santil Musiq'ej.
b K'UTUL RAQAL:
Profheetil aatin,

aatinak jo' profheet.
c 2 Ne. 31:3; 33:5-6;
Jak. 4:13.
5 a 1 Ne. 19:23;
3 Ne. 23:1.
b K'UTUL RAQAL:

Judio, eb' laj Judio.
6 a 2 Ne. 6:8;
Hel. 8:20-21.
7 a 2 Ne. 32:7;
Alma 13:23.

8 Jo'kan ut, wankeb' "xloq'al choq' reheb' li ralal xk'ajoleb' li winq, ut ani nak'oxlank re naq ink'a, reheb' a'an q'axal wi'chik nawaj aatinak, ut ka'ajwi' re ^btz'a-qal intenamit tink'e li waatin; xb'aan naq ninnaw naq nimaq xloq'al choq' reheb' sa' 'roso'-jik li kutan; xb'aan naq sa' li kutan a'an te'xtaw ru; jo'kan naq choq' re lix chaab'ilaleb' a'an naq kintz'iib'a.

9 Ut jo' chanru naq "xsache' jun tasal tenamit sa' xyanqeb' laj Judio sa' xk'ab'a' li maa'usilal, jo'kan ajwi' xe'sache' chiru li junjunq tasal tenamit, jo' chanru lix maa'usilaleb'; ut maajun wa xsache' anihaq reheb' chi ink'a' ^byeeb'il chi junxilaj reheb' xb'aaneb' lix profet li Qaawa'.

10 Jo'kan ut, ak yeeb'il reheb' chirix li sache'k li taachalq sa' xb'eeneb' sa' junpaat chirix naq lin yuwa' ki'el chaq Jerusalen; a'b'anan, eb' a'an ke'xkawob'resi li raameb', ut jo' chanru lin profet li aatin, ak "sachb'ileb', ka'ajwi' junjunq ^bke'k'ame' chi preexil aran Babilonia.

11 Ut anajwan ninye a'in xb'aan li musiq'ej li wan wik'in. Ut us ta ke'k'ame' aran, te'sutq'iiq wi'chik

chaq, ut te'reechani li ch'och' Jerusalen; jo'kan naq "te'k'o-job'aaq wi'chik sa' xch'och'il li reechanihomeb'.

12 A'ut k'ehomaq reetal, te'wanq li pleet ut resil li pleet rik'ineb', ut naq taawulaq li kutan naq li "Junaj Yo'lajenaq chiru li Yuwa'b'ej, relik chi yaal, lix Yuwa'il li choxa ut li ch'och', tixk'utb'esi rib' chiruheb' sa' li tz'ejwalej, k'ehomaq reetal, eb' a'an te'xtz'eqaana, sa' xk'ab'a' lix maa'usilaleb', ut lix kawileb' li raam, ut lix jipileb' lix k'a'uxl.

13 K'ehomaq reetal, eb' a'an "te'x-k'e chiru krus, ut chirix naq yokob'anb'il sa' jun li ^bmuqleb'aal kamaq chiru xnumik 'oxib' kutan "taawakliiq chaq sa' xyanqeb' li kamaq, chi wanq li k'irtesink sa' xxik'; ut chixjunileb' li neke'-paab'ank re lix k'ab'a' te'koleq sa' li rawa'b'ejihom li Dios. Jo'kan ut, nasaho' li waam rik'in aatinak jo' profet chirix, xb'aan naq "wilom lix kutan, ut lin ch'ool naxnimob'resi lix santil k'ab'a'.

14 Ut k'ehomaq reetal, taak'ulmanq naq chirix naq li "Mesias akaq xwakli chaq sa' xyanqeb' li kamaq, ut xk'utb'esi rib' chiruheb' lix tenamit, chiru jo' k'ihaleb'

8a K'UTUL RAQAL:

Loq'laj hu (eb' li)—
Xnimal xloq'aleb' li
loq'laj hu.

b Enos 1:13–16;
Morm. 5:12–15;
Tz. ut S. 3:16–20.

c K'UTUL RAQAL:
Roso'jik li kutan,
roso'jikil kutan.

9a Jer. 39:4–10;

Mat. 23:37–38.

b Amos 3:7;

1 Ne. 1:13.

10a 1 Ne. 7:13; 2 Ne. 6:8;

Omni 1:15;

Hel. 8:20–21.

b 2 Rey. 24:14;

Jer. 52:3–16.

11a Esd. 1:1–4;

Jer. 24:5–7.

12a K'UTUL RAQAL: Junaj

Yo'lajenaq.

13a Luk. 23:33.

b Jwan 19:41–42;

1 Ne. 19:10.

c Luk. 24:6–7;

Mos. 3:10.

d K'UTUL RAQAL:

Wakliik chi yo'yo.

e 1 Ne. 11:13–34.

14a K'UTUL RAQAL:

Mesias.

li te'paab'anq re lix k'ab'a', k'ehomaq reetal, ^btaasachmanq wi'chik Jerusalen; xb'aan naq rahilal sa' xb'eeneb' li neke'pleetink re li Dios ut re li ani wankeb' sa' lix iglees.

15 Jo'kan ut, "te'jek'iiq laj ^bJudio sa' xyanqeb' chixjunil li tenamit; relik chi yaal, ut taasachmanq ajwi' 'Babilonia; jo'kan naq te'jek'iiq laj Judio xb'aaneb' jalan chik li tenamit.

16 Ut chirix naq akaq xe'jek'iik, ut li Qaawa' Dios xrapleheb' rik'in li jalanil tenamit chiru xnumikeb' k'iila tasal tenamit, relik chi yaal, chiru ajwi' li junjunq tasal tenamit, toj reetal naq te'q'unb'esi iq xch'ool "chixpaab'ankil li Kristo, li Ralal li Dios, ut lix tojb'al rix li maak, li maak'a' roso'jik choq' reheb' chixjunil li winq—ut naq taawulaq li kutan a'an naq te'xpaab' li Kristo, ut te'xloq'oni li Yuwa'b'ej sa' lix k'ab'a' a'an, chi saqeb' ru xch'ool ut ch'ajb'ileb' li ruq', ut ink'a' chik te'royb'eni jalan chik li Mesias, toja' ut naq sa' li hoonal a'an, taachalq xkutankil naq taa'ajmanq ru naq te'xpaab' li k'a'aq re ru a'in.

17 Ut li Qaawa' tixk'e wi'chik li

ruq' xkab' sut "chixk'ojob'ankil wi'chik lix tenamit sa' li sachk ut li t'ane'k li wankeb' wi'. Jo'kan naq taa'ok chixb'aanunkil jun li ^bsachb'a-ch'oolejil k'anjel ut jun li eetalil sa' xyanqeb' li ralal xk'ajoleb' li winq.

18 Jo'kan ut, a'an tixk'e chi k'ut-mank li "raatin chiruheb', a' li aatin li ^btaaraqoq aatin chirixeb' sa' roso'jik li kutan, xb'aan naq taa'keemanq reheb' re naq te'q'unb'esi iq xch'ool chirix li tz'aqal Mesias, li kitz'eqtaanaak xb'aaneb', ut re te'q'unb'esi iq xch'ool naq ink'a' chik na'ajman naq te'royb'eni junaq Mesias li toj taachalq, xb'aan naq maajun taachalq, ka'ajwi' tana' junaq ^dbalaq'il Mesias li taa'b'alaq'inq reheb' li tenamit; xb'aan naq ka'ajwi' jun li Mesias ke'aatinak wi' li profheet, ut li Mesias a'an, a'an li taatz'eqtaanaaq xb'aaneb' laj Judio.

19 Xb'aan naq jo' chanru li raatineb' li profheet, li "Mesias taachalq ^bwaqib' cient chihab' relik chaq lin yuwa' Jerusalen; ut jo' chanru li raatineb' li profheet, jo' ajwi' li raatin lix 'anjel li Dios, a'anaq li Jesukristo xk'ab'a', li Ralal li Dios.

20 Ut anajwan, ex was wiitz'in,

14b Luk. 21:24;
JS—M 1:1–18.

15a Neh. 1:8–9;
2 Ne. 10:6.

b K'UTUL RAQAL:
Judio, eb' laj Judio.

c K'UTUL RAQAL:
Babel, Babilonia.

16a 2 Ne. 10:6–9; 30:7;
Morm. 5:14.

17a 2 Ne. 21:11–12; 29:1.
K'UTUL RAQAL:

Xk'ojob'ankil wi'chik
li evangelio.

b Isa. 29:14;
2 Ne. 27:26;
3 Ne. 28:31–33.

18a 2 Ne. 29:11–12;
33:11, 14–15.

b K'UTUL RAQAL:
Raqb'a-aatin sa'
roso'jik.

c 2 Ne. 26:12–13.
d K'UTUL RAQAL:

Aj xik' ilonel re li
Kristo.

19a K'UTUL RAQAL:
Jesukristo—
Profeetil aatin
chirix lix yo'lajik ut
xkamik li Jesukristo.
b 1 Ne. 10:4;
3 Ne. 1:1, 13.
c 2 Ne. 10:3.

saqen ru xin'aatinak re naq ink'a' texruuq chi sachk. Ut jo' naq yo'yo li Qaawa' Dios li "kik'amok chaq re laj Israel sa' li ch'och' Egipto, ut kixk'e re laj Moises wankilal re ^btixk'irtesiheb' li ninqi tenamit chirix naq ke'ti'e' xb'aaneb' li k'anti' li wankeb' xmay, wi te'xb'eresi li rilob'aal chiru li 'k'anti' li kixwaklesi chiruheb', ut kixk'e ajwi' wankilal re a'an, re naq tixsak' li "pek ut taayo'laaq li ha'; relik chi yaal, k'ehomaq reetal, ninye eere, jo' naq yaal li k'a'aq re ru a'in, ut jo' naq yo'yo li Qaawa' Dios, maa-jun chik 'k'ab'a'ej k'eeb'il rub'el choxa, ka'ajwi' li Jesukristo a'in, li kin'aatinak wi', li taaruq taa-kole'q wi' li winq.

21 Jo'kan ut, xb'aan a'in naq li Qaawa' Dios kixyeechi'i we naq taak'uulamanq ut taakole'q rix li k'a'aq re ru a'in "nintz'iib'a, ut taak'eh'e'q reheb' li wiyajil chiru li junjunq tasal tenamit, re naq taatz'aqloq ru li k'aru yeechi'in-b'il re laj Jose, naq ^bmaajo'q'e te'o-so'q li riyajil naq toj xaqxooq li ruchich'och'.

22 Jo'kan ut, taanume'q li na'leb' a'in chiru li junjunq tasal

tenamit, chiru jo' najtil xaqxooq li ruchich'och'; ut taaxik jo' chanru li naraj ut li nasaho' wi' xch'ool li Dios; ut eb' li tenamit li te'k'uluq re "te'raqe'q aatin chirixeb' xb'aan, jo' chanru li aatin li tz'iib'anb'il.

23 Xb'aan naq nokok'anjelak chi yalb'il qaq'e chi tz'iib'ak, re "xq'un-b'esinkileb' xch'ool li qalal qak'a-jol, jo'keb' ajwi' li qas qiitz'in, naq te'xpaab' li Kristo, ut te'xk'am wi'-chik rib' sa' usilal rik'in li Dios; xb'aan naq naqanaw naq a' sa' xk'ab'a' li ^busilal naq nokokole', chirix chixjunil li nokoru 'chix-b'aanunkil laa'o.

24 Ut, us ta naqapaab' li Kristo, "naqapaab' lix chaq'rab' laj Moises, ut noko'lok chi ub'ej re rilb'al li Kristo, chi xaqxooko junelik, toj reetal naq taatz'aqloq ru li chaq'rab'.

25 Xb'aan naq, a'in aj-e naq ki-keeman li "chaq'rab'; jo'kan naq li chaq'rab' ^bkamenaq chik choq'qe, ut kanajenaqo chi yo'yo rik'in li Kristo sa' xk'ab'a' li qapaab'aal; a'ut naqapaab' li chaq'rab' xb'aaneb' li taqlahom.

26 Ut "noko'aatinak chirix li Kristo, nasaho' sa' qach'ool rik'in

20 a Exo. 3:7–10;
1 Ne. 17:24, 31; 19:10.
b Jwan 3:14;
1 Ne. 17:41.
c Num. 21:8–9; Alma 33:19;
Hel. 8:14–15.
d Exo. 17:6;
Num. 20:11;
1 Ne. 17:29; 20:21.
e Os. 13:4;
Hech. 4:10–12;
Mos. 5:8;
Mois. 6:52.

K'UTUL RAQAL:
Kolonel.
21 a 2 Ne. 27:6–14.
b Amos 5:15;
2 Ne. 3:16;
Alma 46:24–27.
22 a 2 Ne. 29:11; 33:10–15;
3 Ne. 27:23–27.
23 a K'UTUL RAQAL:
Kok'al, al.
b Rom. 3:23–24;
2 Ne. 2:4–10;
Mos. 13:32;
Alma 42:12–16;

Tz. ut S. 138:4.
K'UTUL RAQAL:
Usilal.
c Stgo. 2:14–26.
K'UTUL RAQAL:
K'anjel.
24 a Jak. 4:4–5.
25 a K'UTUL RAQAL:
Chaq'rab' re laj
Moises.
b Rom. 7:4–6.
26 a Jak. 4:12;
Jar. 1:11;
Mos. 3:13.

li Kristo, nokojuultikan chirix li Kristo, ^bnaqaye profeetil aatin chirix li Kristo, ut nokotz'iib'ak jo' chanru li qaprofeetil aatin, re naq eb' li 'qalal qak'ajol te'ruuq chixnawb'al b'ar taaruuq te'iloq re ^dte'isiq lix maakeb'.

27 Jo'kan ut, noko'aatinak chirix li chaq'rab', re naq eb' li qalal qak'ajol te'xnaw naq kamenaq li chaq'rab', ut rik'in xnawb'al naq kamenaq li chaq'rab', te'ruuq chirilb'al chi ub'ej li yu'am a'an li wan rik'in li Kristo, ut te'xnaw k'a' aj-e naq xk'eeman li chaq'rab'. Ut chirix naq tz'aqlojenaq ru li chaq'rab' rik'in li Kristo, naq ink'a' taa'aje'q naq te'xkawob'resi li raameb' chirix a'an naq tento raj taak'ehe'q xraqik li chaq'rab'.

28 Ut anajwan k'ehomaq reetal, ex intenamit, laa'ex jun li tenamit "jip xk'a'uxl; jo'kan naq kexwaatina chi saqen ru li waatin, re naq ink'a' taaruuq taasachq eena'leb'. Ut li aatin kinye taawanq ^bchixch'olob'ankil li yaal cherix; xb'aan naq tz'aqal a'an re 'xk'utb'al li tiikil b'e chiru anihaq chi winq; xb'aan naq li tiikil b'e, a'an xpaab'ankil li Kristo ut ink'a' xtz'eqtaanankil xyaalal; xb'aan naq rik'in xtz'eqtaanankil xyaalal, neketz'eqtaana ajwi' eb' li profeet ut li chaq'rab'.

29 Ut anajwan k'ehomaq reetal, ninye eere naq li tiikil b'e

a'an xpaab'ankil li Kristo, ut ink'a' xtz'eqtaanankil xyaalal; ut li Kristo a'an lix Santil Dios laj Israel; jo'kan naq tento teekub'si eerib' chiru, ut teeloq'oni chi anchal lee "metz'ew, lee k'a'uxl, ut lee kawilal, rik'in chixjunil lee raam; ut wi nekeb'aanu a'in, maamin tex'isiiq chaq.

30 Ut a' yaal jo' chanru taa'ajmanq ru, tento teepaab' li b'aanunb'il na'leb' ut li "k'ojob'anb'il k'anjel re li Dios, toj reetal naq taatz'aqloq ru li chaq'rab' li ki'keeman re laj Moises.

CH'OL 26

Li Kristo taak'anjelaq sa' xyanqeb' laj Nefita—Laj Nefi naril naq taasachmanq lix tenamit—Eb' a'an te'aatinaq chaq sa' li poqs—Eb' laj Gentil te'xwaklesi li b'alaq'il iglees, ut li muqmuukil molam—Li Qaawa' kixtaqlaheb' li winq naq ink'a' te'xb'aanu li tijok chi tojb'il. Wan na 559–545 chihab' ma nayo'la li Kristo.

Ut chirix naq li Kristo akaq "xwakli chaq sa' xyanqeb' li kamenaq, ^btixk'ut rib' cheru laa'ex, ex walal ink'ajol, ut ex was wii-tz'in raarookex inb'aan; ut li aatin li tixye eere a'anaq li 'chaq'rab' li teeb'aanu.

2 Xb'aan naq k'ehomaq reetal,

26 b Luk. 10:23–24.

c K'UTUL RAQAL:
Kok'al, al.

d K'UTUL RAQAL:
Risinkil li maak.

28 a Mos. 3:14.

b K'UTUL RAQAL:

Xk'utb'al xyaalal;
Xnawom qach'ool;
Yaal ch'olob'anb'il.

c 2 Ne. 33:10.

29 a Deut. 6:5;

Mar. 12:29–31.

30 a K'UTUL RAQAL:
K'ojob'anb'il k'anjel.

26 1 a 3 Ne. 11:1–12.

b 1 Ne. 11:7; 12:6.

c 3 Ne. 15:2–10.

ninye eere naq wilom naq te'nume'q k'iila tasal tenamit, ut te'wanq ninqi pleet ut wech'ok-ib' sa' xyanq lin tenamit.

3 Ut chirix naq akaq xk'ulun li Mesias, te'wanq ^aeetalil li k'eeb'ilaq re lin tenamit chirix lix ^byo'lajik, jo' ajwi' chirix lix kamik ut lix waklijik chi yo'yo; ut nimaq ut xuwajelaq li kutan a'an choq' reheb' laj maak, xb'aan naq eb' a'an te'osoq; ut neke'oso' xb'aan naq neke'risiheb' chaq li profeet, ut eb' laj santil paab'anel, ut neke'xkutihheb' chi pek, ut neke'xkamsiheb'; jo'kan naq lix yaab' lix ^ckik'eleb' laj santil paab'anel chalen chaq sa' ch'och' taataqe'q rik'in li Dios chixjitb'aleb'.

4 Jo'kan naq chixjunileb' li neke'xq'etq'eti rib', ut li neke'b'aanunk re li maa'usilal, li kutan li taachalq ^atixk'ateb', chan li Qaawa' reheb' li Teepal, xb'aan naq te'wanq chanchan li roq waj.

5 Ut eb' li neke'kamsin reheb' li profeet, ut eb' laj santil paab'anel, lix chamal li ch'och' ^atixnuq'eb', chan li Qaawa' reheb' li Teepal; ut eb' li ^btzuul te'xmuqeb', ut li sut iq' tixk'ameb', ut li ninqi kab'l te't'ane'q sa' xb'eeneb' ut te'xjorihheb' ut te'xpuk'iheb'.

6 Ut te'ula'aniiq rik'in kaaq, ut

raq' kaaq, ut hiik, ut li k'iila paay chi sache'k, xb'aan naq taalochq xxamlel lix josq'il li Qaawa' chixriheb', ut te'wanq chanchan roq waj, ut li kutan li taachalq tixk'ateb', chan li Qaawa' reheb' li Teepal.

7 Aay, lix rahil ut lix yot'ik li waam xb'aan lix sachikeb' li kamsinb'ileb' re lin tenamit! Xb'aan naq laa'in, aj Nefi, wilom, ut ka'ch'in chik ma nin'oso' chiru li rilob'aal li Qaawa' xb'aan; a'b'aan tento tinyaab'a chiru lin Dios: ^aTiik ru laa b'e.

8 A'ut k'ehomaq reetal, li tiikeb' xch'ool li neke'ab'in chiru li raatineb' li profeet, ut ink'a' neke'xsacheb', ut neke'ril b'an chi ub'ej li Kristo chi xaqxookeb' junelik chirilb'aleb' li eetalil li k'eeb'ileb', us ta taanumtaa'q li ^arahob'tesiik—k'ehomaq reetal, a'aneb' a'an li ^bink'a' te'oso'q.

9 Li K'ajolb'ej re Tiikilal ^atixk'ut b'an rib' chiruheb'; ut a'an ^btixk'irtesiheb', ut eb' a'an te'wanq sa' ^ctuqtuukilal rik'in, toj reetal taanume'q ^doxib' tasal tenamit, ut naab'al re lix ^ekaa tasal tenamit akaq xe'nume' ajwi' sa' tiikilal.

10 Ut naq akaq xnume' li k'a'aq re ru a'in, taachalq jun li junpaatil ^asache'k reheb' lin tenamit; xb'aan

3a 1 Ne. 12:4–6.
K'UTUL RAQAL:

Eetalil.

b K'UTUL RAQAL:

Jesukristo—
Profeetil aatin
chirix lix yo'lajik ut
xkamik li Jesukristo.

c Gen. 4:10;
2 Ne. 28:10;

Morm. 8:27.

4a 3 Ne. 8:14–24; 9:3, 9.

5a 1 Ne. 19:11;

3 Ne. 10:14.

b 3 Ne. 8:10; 9:5–8.

7a K'UTUL RAQAL: Tiik
ruhil na'leb'.

8a K'UTUL RAQAL:
Rahob'tesiik xb'aan
xpaab'aal.

b 3 Ne. 10:12–13.

9a 3 Ne. 11:8–15.

b 3 Ne. 17:7–9.

c 4 Ne. 1:1–4.

d 1 Ne. 12:11–12;

3 Ne. 27:30–32.

e Alma 45:10–12;

Hel. 13:9–10.

10a Alma 45:9–14;

Morm. 8:1–9.

naq us ta naraho' inch'ool rik'in, ak wilom; jo'kan naq ninnaw naq taak'ulmanq; ut eb' a'an neke'xk'ayi rib' chi maajo' nimaleb' xtz'aq; xb'aan naq choq' reeqaj lix q'etq'etileb' ut lix majelaleb' xna'leb' te'xq'ol li sache'k; xb'aan naq rik'in naq neke'xq'axtesi rib' chiru laj tza ut neke'xsik' ru li k'anjel re q'ojoyin chiru li saqen, chi jo'kan tento te'kub'eeq sa' ^bxb'alb'a.

11 Xb'aan naq lix Musiq' li Qaawa' moko junelik ta "tixyal xq'e rik'in li winq. Ut naq tixkanab' li Musiq'ej chixyalb'al xq'e rik'in li winq, chirix a'an taachalq li junpaatil sache'k, ut rik'in a'in naraho' li waam.

12 Ut jo' xin'aatinak chirix "xq'unb'esinkileb' xch'ool laj ^bJudio, naq li Jesus a'an 'tz'aqal li Kristo, tento taa'uxq naq eb' laj Gentil te'q'unb'esiiq ajwi' xch'ool naq li Jesus a'an li Kristo, li Junelik Dios;

13 Ut naq a'an naxk'utb'esi rib' chiruheb' chixjunil li neke'paab'ank re, rik'in lix wankil li "Santil Musiq'ej; relik chi yaal, re li junjunq chi tenamit, junkab'al, aatinob'aal, ut teepal, rik'in xk'anjelankil li xninqal ru sachb'a-ch'oo-lej, ut eetalil, ut sachb'a-ch'oolejil k'anjel, sa' xyanqeb' li ralal xk'ajoleb' li winq a' yaal jo' chanru lix paab'aaleb'.

14 A'ut k'ehomaq reetal,

nekexwaatina jo' profet chirix li "roso'jikeb' li kutan; chirix li kutan naq li Qaawa' Dios ^btixk'e chi k'ute'k li k'aaq re ru a'in chiruheb' li ralal xk'ajoleb' li winq.

15 Chirix naq li wiyajil, ut li riyajileb' li was akaq xe'laj chi maak'a'aqeb' xpaab'aal, ut akaq xe'sak'e' xb'aaneb' laj Gentil; relik chi yaal, chirix naq li Qaawa' Dios akaq xk'eheb' li teep chi sutsu chirixeb', ut akaq xrameb' rix ut xtub'la li ch'och' chirixeb', ut xwaklesi li kawil na'ajej chiruheb'; ut chirix naq akaq xe'kub'siik taq'a sa' li poqs, toj reetal naq maak'a'aqeb' chik, rik'in a'an toj tz'iib'انب'ilaq li raatineb' li tiikeb' xch'ool, ut te'ab'imanq lix tijeb' li tiikeb' chi paab'ank, ut chixjunileb' li xe'laj chi maak'a'eb' xpaab'aal ink'a' te'kanaaq chi moko jultikanb'ileb' ta.

16 Xb'aan naq eb' li te'sache'q chaq "te'raatinaheb' chaq sa' li ch'och', ut taa'ab'imanq chaq taq'a sa' poqs li raatineb', ut lix yaab' xkux taawanq chanchan junaq li wan xmuhel li kamenaq rik'in; xb'aan naq li Qaawa' Dios tixk'e xwankil re taaruq taahasb'aq chirixeb', chanchan raj sa' ch'och'; ut sa' poqs taahasb'aq chaq li raatineb'.

17 Xb'aan naq jo'ka'in naxye li Qaawa' Dios: "Te'xtz'iib'a li k'aaq

10 *b* K'UTUL RAQAL:

Xb'alb'a.

11 *a* Eter 2:15.

12 *a* 2 Ne. 25:18.

b 2 Ne. 30:7;

Morm. 5:14.

K'UTUL RAQAL:

Judio, eb' laj Judio.

c Morm. 3:21.

13 *a* K'UTUL RAQAL:

Santil Musiq'ej.

14 *a* K'UTUL RAQAL:

Roso'jik li kutan,

roso'jikil kutan.

b K'UTUL RAQAL:

Xk'ojob'ankil

wi'chik li evangelio.

16 *a* Isa. 29:4;

Moro. 10:27;

Mois. 7:62.

K'UTUL RAQAL: Hu

laj Mormon (lix).

17 *a* 2 Ne. 29:12.

re ru xb'aanuman sa' xyanqeb', ut taatz'iib'amanq ut taatz'ape'q chaq sa' jun li hu, ut eb' li xe'laj chi maak'a'eb' xpaab'aal ink'a' te'x-k'ul, xb'aan naq^bneke'xsik' xsachb'al li k'a'aq re ru re li Dios.

18 Jo'kan ut, jo' chanru naq ke'sache' sa' junpaat li ani ke'sache', ut lix k'ihaleb' li ani xuwajel reheb' te'wanq chanchan lix^amullel q'olom li na'oso'—relik chi yaal, jo'ka'in naxye li Qaawa' Dios: Sa' junpaat naq taawanq, sachaamilaqeb'—

19 Ut taak'ulmanq naq eb' li ani ke'laj chi maak'a'eb' xpaab'aal^ate'sak'e'q rik'in ruq'eb' laj Gentil.

20 Ut eb' laj Gentil taqsinb'ileb' sa' "xq'etq'etileb' li ru, ut^bneke'tichk'ok xb'aan lix nimal ru lix^ctichk'ob'aal, jo'kan naq xe'xwaklesi k'iila^diglees; a'b'anan neke'xkub'si lix wankilal ut lix sachb'a-ch'ooolej li Dios, ut neke'xjultika chirib'ileb' rib' tz'aqal lix na'leb'eb' ut tz'aqal lix^etzolomeb', re te'xk'ul tumin ut^fte'xke'i li rilob'aaleb' li neb'a'.

21 Ut wankeb' naab'al li iglees li waklesinb'ileb', ut xb'aan a'an wan li^akaqalink, li wech'ij-ib', ut li xik' ilok.

22 Ut wankeb' ajwi' li^amuqmuukil molam, jo' ajwi' chaq sa' najter

kutan, jo' chanruheb' lix molam laj tza, xb'aan naq a'an laj k'o-job'ahom re chixjunil li k'a'aq re ru a'in; relik chi yaal, laj k'ojob'ahom re li kamsink, ut eb' li k'anjel re q'ojyin, relik chi yaal, ut a'an naxb'eresiheb' rik'in jun li q'unil k'aam chixkuxeb', toj reetal naq naxb'ak'eb' rik'in lix kawil k'aam chi junajwa.

23 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, ex was wiitz'in raarookex inb'aan, ninye eere naq li Qaawa' Dios moko sa' q'ojyin ta nak'anjelak.

24 A'an maak'a' naxb'aanu, ka'ajwi' wi taawanq choq' re lix chaab'ilal li ruchich'och'; xb'aan naq^anaxra li ruchich'och', jo'kan naq naxq'axtesi tz'aqal lix yu'am re naq taaruq chixjilosinkil chaq^bchixjunileb' li winq rik'in. Jo'kan naq maajun naxtaqla naq ink'a' te'xk'ul li kolb'a-ib' xb'aan.

25 K'ehomaq reetal, ma naxjap re chixyeeb'al re anihaq: Elen wik'in? K'ehomaq reetal, ninye eere, ink'a'; naxye b'an: "Chalqex wik'in chejunilex xmaril li ruchich'och',^bloq'omaq li leech ut lix ya'al kab', chi maak'a' tumin ut chi maak'a' xtz'aq.

26 K'ehomaq reetal, ma xtaqla re anihaq naq te'eelq chaq sa'eb' li ch'utleb'aal, malaj sa'eb' li kab'l

17^b Enos 1:14.

18^a Morm. 5:16–18.

19^a 3 Ne. 16:8–9;
20:27–28.

20^a K'UTUL RAQAL:

Q'etq'etil.

b 1 Ne. 13:29, 34.

K'UTUL RAQAL:

Q'etok paab'ank.

c Esek. 14:4.

d 1 Ne. 14:10; 22:23;

Morm. 8:28.

e Morm. 9:7–8;

2 Ne. 9:28.

f Isa. 3:15;

2 Ne. 13:15.

21^a K'UTUL RAQAL:

Kaqalink.

22^a K'UTUL RAQAL:

Muqmuukil molam.

24^a Jwan 3:16.

b 3 Ne. 27:14–15.

25^a Alma 5:33–35;

3 Ne. 9:13–14.

b Isa. 55:1–2.

re loq'onink? K'ehomaq reetal, ninye eere, Ink'a'.

27 Ma xtaqla anihag naq ink'a' te'xyal li "kolb'a-ib' xb'aan? K'ehomaq reetal ninye eere, Ink'a'; ^bkixk'e b'an chi siib'il choq' reheb' chixjunil li winq; ut xtaqlaheb' lix tenamit naq te'xq'unb'esiheb' xch'ool chixjunil li winq re "te'xjal xk'a'uxl.

28 K'ehomaq reetal, ma xtaqla li Qaawa' anihag naq ink'a' tixyal lix chaab'ilal? K'ehomaq reetal ninye eere, ink'a'; "chixjunileb' b'an li winq k'eeb'ileb' re, li jun jo' li jun chik, ut maa'ani yeeb'il re naq ink'a'.

29 A'an kixtaqla naq miwan li "tijok chi tojb'il; xb'aan naq k'ehomaq reetal, li tijok chi tojb'il, a'an naq li winq neke'jultikank aatin ut neke'xxaqab' rib' choq' saqen chiru li ruchich'och', re te'xk'ul xtumin ut ^bte'nimaaq ru xb'aan li ruchich'och'; a'ut ink'a' neke'xsik' xchaab'ilal Sion.

30 K'ehomaq reetal, li Qaawa' xye naq mi'uxk li na'leb' a'in; jo'kan naq li Qaawa' Dios xk'e jun xtaqlahom naq chixjunileb' li winq taawanq "rahok rik'ineb', a' rahok a'in, a'an li ^btz'aqal rahok. Ut wi moko wan ta li tz'aqal rahok rik'ineb', maak'a' neke'ok wi'.

Jo'kan ut, wi wan li tz'aqal rahok rik'ineb', ink'a' te'xkanab' chi oso'k laj k'anjel sa' Sion.

31 A'ut laj k'anjel sa' "Sion taa'k'anjelaq choq' re Sion; xb'aan naq wi neke'k'anjelak re xk'ulb'al ^btumin, te'oso'q.

32 Ut jo'kan wi'chik, li Qaawa' Dios "kixtaqla naq eb' li winq ink'a' te'kamsinq; naq ink'a' te'tik'ti'iq; naq ink'a' te'elq'aq; naq ink'a' te'xpatz' xk'ab'a' li Qaawa' lix Dios chi ^bmaak'a' xyaalal; naq ink'a' te'kaqaling; naq ink'a' xik' te'iloq; naq ink'a' te'wech'oq li jun rik'in li jun chik; naq ink'a' te'xb'aanu li yumb'eetak ko'b'eetak; ut naq maajun reheb' li k'a'aq re ru a'in te'xb'aanu; xb'aan naq ani nab'aanunk reheb' taa'oso'q.

33 Xb'aan naq maajun reheb' li maa'usilal a'in rik'in li Qaawa' naxchal; xb'aan naq a'an naxb'aanu li k'a'ru chaab'il sa' xyanqeb' li lalal xk'ajoleb' li winq; ut maak'a' naxb'aanu, ka'ajwi' wi saqen ru chiruheb' li lalal xk'ajoleb' li winq; ut naxb'oqeb' chixjunil chi chalk rik'in ut chixyalb'al lix chaab'ilal; ut "maajun naxtz'eqtaana li naxchal rik'in, q'eq ut saq, moos ut ach'ab'anb'il, winq ut ixq, ut naxjultiko' re li ^bmaak'a'eb' xnowom chirix li Dios; ut 'juntaq'eeteb'

27 a K'UTUL RAQAL:

Kolb'a-ib'.

b Ef. 2:8;

2 Ne. 25:23.

c K'UTUL RAQAL:

Jalok k'a'uxl, jalb'a-k'a'uxlej.

28 a Rom. 2:11;

1 Ne. 17:33–35.

29 a K'UTUL RAQAL:

Tijok chi tojb'il.

b Tz. ut S. 121:34–37.

30 a Moro. 7:47–48.

K'UTUL RAQAL:

Tz'aqal rahok.

b K'UTUL RAQAL:

Rahok.

31 a K'UTUL RAQAL: Sion.

b Jak. 2:17–19;

Tz. ut S. 11:7; 38:39.

32 a K'UTUL RAQAL:

Xtaqlahom li Dios.

b K'UTUL RAQAL: Yib' ruhil aatin.

33 a Hech. 10:9–35,

44–45.

b Alma 26:37.

c Rom. 2:11;

1 Ne. 17:35.

chixjunil chiru li Dios, laj Judio jo' ajwi' laj Gentil.

CH'OL 27

Taanujaq li ruchich'och' rik'in li q'oj-yin ut li q'etok paab'ank sa'eb' li roso'jik kutan—Lix Hu laj Mormon taak'ut-manq—Oxib' chi aj yehol nawom te'x-cho'lob' xyaalal chirix li hu—Li wing tzolb'il tixye naq ink'a' taaruuq chiril-b'al xsa' li tz'aptz'ookil hu—Li Qaawa' tixb'aanu jun li sachb'a-ch'oollejil k'anjel ut jun li eetalil—Chi'ilmang sa' Isaias 29. Wan na 559–545 chihab' ma nayo'la li Kristo.

A'UT k'ehomaq reetal, sa'eb' li "roso'jik kutan, malaj sa' xkutankileb' laj Gentil—relik chi yaal, k'ehomaq reetal naq chixjunileb' lix tenamiteb' laj Gentil ut jo'kaneb' ajwi' laj Judio, eb' li te'k'ulunq sa' xb'een li ch'och' a'in jo' ajwi' li te'wanq sa' jalaneb' chik li ch'och', relik chi yaal, sa' xb'eeneb' chixjunil li ch'och' re li ruchich'och', k'ehomaq reetal, te'kalaq rik'in maa'usilal ut li k'iila paay chi tz'eqb'eetalil—

2 Ut naq taachalq li kutan a'an te'ula'aniiq xb'aan li Qaawa' reheb' li Teepal, rik'in raq' kaaq ut rik'in hiik, rik'in nimla choqink, ut rik'in kawil hab', ut rik'in kaq-sut-iq', ut rik'in "xxamlel li xam aj sachonel.

3 Ut chixjunileb' li "tenamit li b'neke'pleetink re Sion, ut li neke'rahob'tesink re, te'wanq chanchan jun li matk' li namatk'iman chi q'eq; relik chi yaal, taawanq reheb', jo' chanru re jun li wing taatz'okaaq, li namatk'ek, ut k'ehomaq reetal naq yoo chi wa'ak, a'ut na'aj ru, ut toj wan xtz'okajik li raam; malaj jo' re junaq wing taachaqiq re li namatk'ek, ut k'ehomaq reetal naq na'uk'ak, a'ut na'aj ru ut k'ehomaq reetal naq ta-wajenaq, ut toj wan k'a'ru naxsik' li raam; relik chi yaal, jo'ka'in ajwi' naq te'wanq lix k'ihaleb' chixjunil il tenamit li te'pleeting re li Tzuul Sion.

4 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, chejunilex laa'ex li nekexb'aanunk re li maa'usilal, xaqab'omaq eerib' ut chisachq eech'ool, xb'aan naq teejap eere, ut kawaq xyaab' eekux; relik chi yaal, texkalaq a'ut moko rik'in ta viin, textaktaking, a'ut moko rik'in ta uk'a nakaltesin.

5 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, li Qaawa' xhoy sa' eeb'een li musiq'ej re chamal wark. Xb'aan naq k'ehomaq reetal, laa'ex xemutz' lee ru, ut xetz'eq-taanaheb' li profheet, ut eb' laj taqlanel eere, ut eb' laj ilol na'leb' kixtz'apeb' ru sa' xk'ab'a' lee maa'usilal.

6 Ut taak'ulmanq naq li Qaawa' Dios tixk'e chi k'utmank "cheru li

27 1a K'UTUL RAQAL:
Roso'jik li kutan,
roso'jikil kutan.
2a Isa. 24:6; 66:15–16;

Jak. 6:3;
3 Ne. 25:1.
3a Isa. 29:7–8.
b 1 Ne. 22:14.

6a Jar. 1:2;
Morm. 5:12–13.

raatin jun li ^bhu, ut a'anaq li raatineb' li ak xe'war.

7 Ut k'ehomaq reetal naq "k'eeb'ilaq xtz'apb'al li hu; ut sa' li hu taawanq jun lix ^bk'utb'esihom li Dios, chalen chaq sa' xtiklajik li ruchich'och' toj sa' 'roso'jik.

8 Jo'kan ut, sa' xk'ab'a' li k'a'aq re ru "tz'apb'il chaq, li k'a'ru tz'aptz'o ^bink'a' taaq'axtesimanq sa' xkutan-kil lix maa'usilal ut xtz'eq'b'eetalil li tenamit. Jo'kan naq li hu moko taak'eemanq ta reheb'.

9 A'ut li hu taaq'axtesimanq re jun "winq, ut a'an tixq'axtesi li raatin li hu, a'an li raatineb' li ani ak xe'war sa' li poqs, ut tixq'axtesi re ^bjalan chik;

10 A'ut li aatin li tz'aptz'o chaq ink'a' tixq'axtesi, chi moko tixq'axtesi li hu. Xb'aan naq li hu k'eeb'ilaq xtz'apb'al xb'aan lix wankilal li Dios, ut li k'utb'esinb'il na'leb' li tz'aptz'o chaq taak'uulamanoq sa' li hu toj reetal naq tixtaw li kutan k'oxlanb'il xb'aan li Qaawa' naq taak'utmanq li aatin; xb'aan naq k'ehomaq reetal, a'an naxk'utb'esi chixjunil li k'a'aq re ru chalen chaq sa' xk'ojlajik li ruchich'och' toj sa' roso'jik.

11 Ut taawulaq xq'ehil naq eb' li aatin sa' hu li ke'wan chi tz'aptz'o te'yeemanq sa' xb'eeneb' chaq li kab'l; ut te'yeemanq rik'in lix

wankilal li Kristo; ut chixjunil li k'a'aq re ru "taak'utb'esimanq chiruheb' li ralal xk'ajoleb' li winq, li wanjenaq jun sutaq sa' xyanqeb' li ralal xk'ajoleb' li winq, ut li toj taawanq jun sutaq, chalen toj sa' roso'jik li ruchich'och'.

12 Jo'kan ut, sa' li kutan a'an naq li hu taaq'axtesimanq chiru li winq li kin'aatinak wi', muqmuuq li hu chiru li rilob'aal li ruchich'och', re naq maajun aj ilob'aal taa'iloq re, ka'ajwi' "oxib' chi aj ^byehol nawom te'iloq re, rik'in lix wankilal li Dios, rochb'een li taaq'axtesiiq wi' li hu; ut eb' a'an te'xch'olob' naq yaal li hu ut li k'a'aq re ru wan chi sa'.

13 Ut maajun chik wan li taa'iloq re, ka'ajwi' tana' junjunq jo'chanru naraj li Dios, re te'xch'olob' xyaalalil li raatin chiruheb' li ralal xk'ajoleb' li winq; xb'aan naq li Qaawa' Dios kixye naq li raatineb' li tiikeb' chaq chi paa-b'ank taa'aatinaq jo' raj "sa' xyanqeb' chaq li kamenaq.

14 Jo'kan ut, li Qaawa' Dios taa'ok chixk'eeb'al chi k'utmank li aatin sa' li hu; ut rik'in xtz'uumaleb' re jo' k'ihaleb' laj yehol nawom li naxk'oxla naq us, a'an tixxaqab' xwankil li raatin; ut rahilal chichalq sa' xb'een li ani "taatz'eq-taananoq re li raatin li Dios!

6b 2 Ne. 26:16–17; 29:12.

K'UTUL RAQAL: Hu laj Mormon (lix).

7a Isa. 29:11–12;

Eter 3:25–27; 4:4–7.

b Mos. 8:19.

c Eter 13:1–12.

8a Eter 5:1.

b 3 Ne. 26:9–12;

Eter 4:5–6.

9a Tz. ut S. 17:5–6.

b JS—R 1:64–65.

11a Luk. 12:3;

Morm. 5:8;

Tz. ut S. 121:26–31.

12a 2 Ne. 11:3;

Eter 5:2–4;

Tz. ut S. 5:11, 15; 17:1.

b Deut. 19:15.

13a 2 Ne. 3:19–20;

33:13–15;

Moro. 10:27.

14a 2 Ne. 28:29–30;

Eter 4:8.

15 A'ut k'ehomaq reetal, taak'ulmanq naq li Qaawa' Dios tixye re li ani chi aj-u tixq'axtesi li hu: Chap li aatin a'in li moko tz'aptz'o ta ut q'axtesi re jalan chik, re tixk'ut chiru li ani tzolb'il, ut tixye: "Il a'in li tz'iib' anb'il, nintz'aama. Ut li tzolb'il tixye: K'am chaq li hu, ut laa'in tinwil xsa'.

16 Ut anajwan, re te'nimaq xloq'al xb'aan li ruchich'och' ut re "xk'ulb'al xtumin naq te'xye a'in, moko re ta lix loq'al li Dios.

17 Ut li winq tixye: Ink'a' naru nink'am chaq li hu, xb'aan naq k'eeb'il xtz'apb'al.

18 Toja' naq li tzolb'il tixye: Ink'a' ninru chirilb'al xsa'.

19 Jo'kan ut, taak'ulmanq naq li Qaawa' Dios tixq'axtesi wi'chik li hu ut li aatin wan chi sa' re li ani moko tzolb'il ta; ut li winq li moko tzolb'il ta tixye: Moko tzolb'ilin ta.

20 Toja' naq li Qaawa' Dios tixye re: Li ani tzolb'ileb' ink'a' te'iloq xsa', xb'aan naq xe'xtz'eqtaana, ut laa'in ninru chixb'aanunkil tz'aqal lin k'anjel; jo'kan naq laa'at taawil li aatin li tink'e aawe.

21 "Maach'e' li k'a'aq re ru tz'apb'il, xb'aan naq laa'in tink'e chi k'ute'k a'an sa' li kutan k'oxlanb'il inb'aan; xb'aan naq tink'ut chiruheb' li ralal xk'ajoleb' li winq

naq ninru chixb'aanunkil tz'aqal ink'anjel.

22 Jo'kan ut, naq aawilom li aatin li xatintaqla wi', ut xataweb' laj "yehol nawom li xinyeechi'i aawe, chirix a'an taak'e wi'chik xtz'apb'al li hu, ut taamuq choq' we, re naq laa'in tinkol rix li aatin li moko aawilom ta, toj reetal naq tink'oxla rik'in xchaab'ilal inna'leb' naq us xk'utb'esinkil chixjunil li k'a'aq re ru chiruheb' li ralal xk'ajoleb' li winq.

23 Xb'aan naq k'e reetal, laa'in li Dios, ut laa'in jun Dios re "sachb'a-ch'oolej, ut laa'in tink'ut chiru li ruchich'och' naq ^bjuntaq'eein ewer, anajwan, ut chi junelik, ut moko nink'anjelak ta sa' xyanqeb' li ralal xk'ajoleb' li winq, ka'ajwi' 'jo' chanru lix paabaaleb'.

24 Ut jo'kan wi'chik, taak'ulmanq naq li Qaawa' tixye re li ani taaril xsa' li aatin li taaq'axtesiiq re:

25 "Rik'in naq li tenamit a'in neke'nach'ok chaq wik'in rik'ineb' li re, ut rik'in xtz'uumaleb' re ^bneke'xnima wu, a'b'anan xe'xnajtoresi lix ch'ooleb' wik'in, ut rik'in 'xna'leb'eb' li winq naq tzolb'ileb' chixxuwankil wu—

26 Jo'kan ut, laa'in tin'ok chixb'aanunkil jun li "sachb'a-ch'oolejil k'anjel sa' xyanq li tenamit

15 a Isa. 29:11–12;
JS—R 1:65.

16 a K'UTUL RAQAL: Tijok
chi tojb'il.

21 a Eter 5:1.

22 a K'UTUL RAQAL: Aj
yehol nawom chirix

lix Hu laj Mormon.

23 a K'UTUL RAQAL:
Sachb'a-ch'oolej.

b Heb. 13:8.

c Heb. 11;

Eter 12:7–22.

25 a Isa. 29:13.

b Mat. 15:8.

c 2 Ne. 28:31.

26 a 1 Ne. 22:8;

2 Ne. 29:1–2.

K'UTUL RAQAL:

Xk'ojob'ankil wi'chik
li evangelio.

a'in, relik chi yaal, jun li ^bsachb'a-ch'oolejil k'anjel ut jun li eetalil, xb'aan naq taa'oso'q lix na'leb'eb' li ninq xna'leb' ut li ani tzolb'il sa' xyanqeb', ut taamuqeq lix tawomeb' ru li seeb'eb' chi na'leb'ank sa' xyanqeb'.

27 Ut "rahilal sa' xb'eeneb' li neke'sik'ok chi cham xmuqb'al lix na'leb'eb' chiru li Qaawa'! Ut lix k'anjel wankeb' sa' q'ojyin; ut neke'xye: Ani na'ilok qe, ut ani nana wok qu? Ut neke'xye ajwi': Relik chi yaal naq yal taak'oxlamanq chanchan lix ^bmeelb' laj pak'onel naq taab'alq'usi li k'a'aq re ru. A'ut k'ehomaq reetal, laa'in tink'ut chiruheb', chan li Qaawa' reheb' li Teepal, naq ninnaw chixjunil lix k'anjeleb'. Xb'aan naq ma tixye tab'i' li yib'amb'il re li ani xyiib'ank re, a'an moko xinixyiib' ta? Malaj li k'aru pak'b'il re li ani xpak'ok re, moko wan ta xna'leb'?

28 A'ut k'ehomaq reetal, chan li Qaawa' reheb' li Teepal: laa'in tink'ut chiruheb' li ralal xk'ajoleb' li winq naq yal junpaataq chik ut taasutq'isiq Libano choq' ch'och' na'uuchin, ut li ch'och' na'uuchin taak'ehe'q xloq'al jo' jun li k'iche'.

29 "Ut sa' li kutan a'an eb' li tz'ap xik te'rab'i li aatin sa' li hu; ut lix naq'eb' ru li mutz' te'iloq chaq sa' aak'ab' ut sa' chaq li q'ojyin.

30 Ut te'taamq ajwi' li "tuulan, ut lix ^bsahileb' xch'ool rik'in li Qaawa' taawanq, ut li neb'a' sa' xyanqeb' li winq te'saho'q sa' xch'ool rik'in lix Santil Dios laj Israel.

31 Xb'aan naq jo' chanru naq ch'olch'o naq yo'yo li Qaawa', te'ril chi yaal naq li "ani xuwajel na'oso' xwankil, ut oso'jenaq laj hob'onel, ut chixjunileb' li neke'sik'ok re li maa'usilal isinb'ileb' chaq;

32 Ut eb' li "neke'jitok re jun naq winq sa' xk'ab'a' jun li aatin, ut neke'xk'e jun ra'al choq' re li ani nach'iilan sa' li ^bokeb'aal, ut 'neke'xtz'eqtaana li tiik xna'leb' chanchan li k'aru yal jo'maajo'.

33 Jo'kan ut, jo'ka'in naxye li Qaawa', li kitojok rix laj Abraham, chirix lix junkab'al laj Jakob: Laj Jakob ink'a' chik taaxutaanaq, chi moko chik taasaqpetz'inq li rilob'aal.

34 Naq "narileb' b'an li ralal xk'ajol, lix yib'ahom li wuq', sa' lix yanq, eb' a'an te'xsantob'resi lin k'ab'a', ut te'xsantob'resi lix Santil Dios laj Jakob, ut te'xxuwa ru lix Dios laj Israel.

35 Jo'kan ajwi' eb' li "xe'sach sa' li musiq'ej te'xk'ul xna'leb', ut eb' li xe'wech'in chaq ^bte'xtzol li tzol'leb'.

26 *b* Isa. 29:14;
2 Ne. 25:17.

27 *a* Isa. 29:15.
b Jer. 18:6.

29 *a* Isa. 29:18.

30 *a* K'UTUL RAQAL:

Tuulan, tuulanil.

b Tz. ut S. 101:36.

31 *a* Isa. 29:20.

32 *a* Luk. 11:54.

b Amos 5:10.

c 2 Ne. 28:16.

34 *a* Isa. 29:23–24.

35 *a* 2 Ne. 28:14;

Tz. ut S. 33:4.

b Dan. 12:4.

CH'OL 28

Te'waklesiiq naab'al li balaq'il iglees sa' roso'jikeb' li kutan—Te'xk'ut li jo'maajo'il na'leb' li moko yaal ta ut maak'a' xyaalal—Taanumtaa q' q'etok paab'ank sa' xk'ab'a'eb' laj tzolonel aj b'alaq'—Laj tza taajosq'ob' resinq sa' xch'ooleb' li winq—A'an tixk'ut li k'iila paay chi balaq'il tzol'leb'. Wan na 559–545 chihab' ma na-yo'la li Kristo.

ANAJWAN ut k'ehomaq reetal, ex was wiitz'in, kexwaatina jo' chanru xinrelaji li Musiq'ej, jo' kan naq ninnaw naq tento taa-k'ulmanq chi yaal.

2 Ut li k'aru sa' li "hu li taatz'iib'amanq chaq, nimaq ^bxloq'al choq' reheb' li ralal xk'ajoleb' li winq, ut q'axal wi'chik choq' reheb' li qiyajil, a'an jun rela' lix junkab'al laj Israel.

3 Xb'aan naq taak'ulmanq sa' li kutan a'an naq eb' li "iglees li waklesinb'ilageb', ut moko re ta li Qaawa', naq li jun tixye re li jun chik: K'e reetal laa'in, laa'in re li Qaawa'; ut li jalaneb' chik te'xye: laa'in, laa'in re li Qaawa'; ut jo'ka'in tixye li junjung li xwaklesink reheb' li jar iglees, ut moko re ta li Qaawa'—

4 Ut te'xwech' rib' chirib'ileb' rib'; ut eb' laj tij reheb' te'xwech' rib'

chirib'ileb' rib', ut te'k'utuq rik'in tz'aqal lix "tzolomeb', ut te'xtz'eq-taana xyaalal li Santil Musiq'ej, li nak'ehok re li aatin.

5 Ut "neke'xtz'eqtaana xyaalal lix ^bwankil li Dios, lix Santil Dios laj Israel; ut neke'xye reheb' li tenamit: Chex'ab'inq chiqu, ut ab'ihomaq li qana'leb'; xb'aan naq k'ehomaq reetal naq 'maak'a' ju-naq Dios anajwan, xb'aan naq li Qaawa' ut laj Tojol-ix ak xb'aanu lix k'anjel, ut xk'e lix wankilal reheb' li winq;

6 K'ehomaq reetal, chex'ab'inq chiru lin na'leb'; wi te'xye naq wan junaq sachb'a-ch'oolej k'an-jelanb'il xb'aan li ruq' li Qaawa', meepaab'; xb'aan naq sa' li kutan a'in moko a'an wan ta choq' Dios re "sachb'a-ch'oolej; ak xb'aanu lix k'anjel.

7 Relik chi yaal, ut te'wanq naab'al li te'yehoq re: "Chexwa'aq, chex'uk'aq, ut chisaylanq sa' eech'ool, xb'aan naq wulaj tookamq, ut usaq choq' qe.

8 Ut te'wanq ajwi' naab'al li te'yehoq re: Chexwa'aq, chex'uk'aq, ut chisaylanq sa' eech'ool; a'ut chexuwa ru li Dios—a'an "tix-tiikob'resi eeru rik'in xb'aanunkil b'ayaq li maak; relik chi yaal, ^btik'ti'inqex b'ayaq, nimahomaq eerib' sa' xb'een junaq sa' xk'ab'a' li raatin, b'ekomaq junaq

28 2a K'UTUL RAQAL: Hu laj Mormon (lix).
b 1 Ne. 13:34–42; 22:9;
3 Ne. 21:6.
3a 1 Kor. 1:10–13;
1 Ne. 22:23;
4 Ne. 1:25–29;

Morm. 8:28, 32–38.
4a 2 Ne. 9:28.
5a 2 Ne. 26:20.
b 2 Tim. 3:5.
c Alma 30:28.
6a Morm. 8:26; 9:15–26.
7a 1 Kor. 15:32;

Alma 30:17–18.
8a Morm. 8:31.
b Tz. ut S. 10:25;
Mois. 4:4.
K'UTUL RAQAL:
Tik'ti'ik.

ʼjul choqʼ re lee ras eeriitzʼin; maa-jun ra taaʼuxq rikʼin aʼin; ut bʼaanuhomaq chixjunil li kʼaʼaq re ru aʼin, xbʼaan naq wulaj tookamq; ut wi taaʼuxq naq wan qamaak, li Dios tooxraple jarubʼaq sut, ut saʼrosoʼjik tookoleqʼ saʼ li rawaʼbʼejihom li Dios.

9 Relik chi yaal, ut teʼwanq naabʼal li teʼkʼutuq re chi joʼkaʼin li “tzolʼlebʼ moko yaal ta ut joʼmaajoʼ ut ^bmaakʼaʼ xyaalal, ut teʼxnima ribʼ saʼ xchʼool, ut cham teʼxsikʼ xmuqbʼal lix naʼlebʼebʼ chiru li Qaawaʼ; ut lix kʼanjelebʼ teʼwanq saʼ li qʼojyin.

10 Ut lix “kikʼelebʼ laj santil paa-bʼanel taayaabʼaq chaq chi chʼochʼ chixjitbʼalebʼ.

11 Relik chi yaal, chixjunilebʼ elenaqebʼ chaq saʼ li “bʼe; ^bpoʼjenaqebʼ xnaʼlebʼebʼ.

12 Saʼ xkʼabʼaʼ li “qʼetqʼetil, ut saʼ xkʼabʼaʼebʼ laj tzolonel aj bʼalaqʼ, ut li bʼalaqʼil tzolʼlebʼ, xe-kana chi poʼjenaq lix igleesebʼ, ut taqsinbʼilebʼ lix igleesebʼ; saʼ xkʼabʼaʼ li qʼetqʼetil xeʼxnimobʼresi ribʼ.

13 “Nekeʼelqʼak chiruhebʼ li ^bnebʼaʼ saʼ xkʼabʼaʼebʼ lix chaqʼal ru santil muhebʼaalebʼ; nekeʼelqʼak chiruhebʼ li nebʼaʼ saʼ xkʼabʼaʼ lix chaqʼal ru aqʼ; ut nekeʼxrahobʼtesi li tuulan ut li nebʼaʼebʼ saʼ xchʼool,

xbʼaan naq saʼ “xqʼetqʼetilebʼ xchʼool xeʼxnimobʼresi ribʼ.

14 Nekeʼxtiqibʼ ribʼ rikʼin li “jipil kʼaʼuxlej ut taqsinbʼil jolomej; relik chi yaal, ut saʼ xkʼabʼaʼ li qʼetqʼetil, ut li maaʼusilal, ut li tzʼeqbʼee-talil, ut li yumbʼeetak koʼbʼeetak, chixjunilebʼ ^bsachenaqebʼ lix bʼe, kaʼajwiʼ junjunq inkʼaʼ, li tuulanebʼ xchʼool chixtaaqenkil li Kristo; aʼut ebʼ aʼan nekeʼkʼameʼ xbʼe, joʼkan naq naabʼal sut nekeʼsach xbʼaan naq tzolbʼilebʼ rikʼin lix naʼlebʼebʼ li winq.

15 Aay, li “ninqebʼ xnaʼlebʼ, ut li tzolbʼilebʼ, ut li bʼihomebʼ, li xnimobʼresihomebʼ ribʼ saʼ ^bxqʼetqʼetilebʼ lix chʼool, ut chixjunilebʼ li nekeʼjultikank re li bʼalaqʼil tzolʼlebʼ, ut chixjunilebʼ li nekeʼbʼaanunk re li yumbʼeetak koʼbʼeetak, ut nekeʼxpoʼ ru lix tiikil bʼe li Qaawaʼ, ‘rahilal, rahilal, rahilal chichalq saʼ xbʼeenebʼ, chan li Qaawaʼ Dios Nimajwal, xbʼaan naq ebʼ aʼan teʼtzʼeqeʼq taqʼa saʼ xbʼalbʼa!

16 Rahilal saʼ xbʼeenebʼ li “nekeʼtzʼeqtaanank re li tiik xnaʼlebʼ chanchan yal joʼmaajoʼ ut nekeʼhobʼok re li kʼaʼru chaabʼil, ut nekeʼxye naq maakʼaʼ xloqʼal! Xbʼaan naq taachalq xkutankil naq li Qaawaʼ Dios taarulaʼani saʼ junpaat ebʼ li ani wankebʼ saʼ

8 c Prov. 26:27;

1 Ne. 14:3.

9 a Mat. 15:9.

b Esek. 13:3;

Hel. 13:29.

10 a Apok. 6:9–11;

2 Ne. 26:3;

Morm. 8:27;

Eter 8:22–24;

Tz. ut S. 87:7.

11 a Hel. 6:31.

b Morm. 8:28–41;

Tz. ut S. 33:4.

12 a Prov. 28:25.

13 a Esek. 34:8.

b Hel. 4:12.

c Alma 5:53.

14 a Prov. 21:4.

b Isa. 53:6.

15 a Prov. 3:5–7.

b KʼUTUL RAQAL:

Qʼetqʼetil.

c 3 Ne. 29:5.

16 a Isa. 29:21.

li ruchich'och'; ut sa' li kutan a'an naq ^bxe'q'ano' chi tz'aqal sa' li maa'usilal, eb' a'an te'oso'q.

17 A'ut k'ehomaq reetal, wi eb' li wankeb' sa' li ruchich'och' te'x-jal xk'a'uxl chirix lix maa'usilaleb' ut tz'eqb'eetalileb' ink'a' te'sache'q, chan li Qaawa' reheb' li Teepal.

18 A'ut k'ehomaq reetal, li nimla tz'eqb'eetal iglees a'an, laj "yumb'eet re chixjunil li ruchich'och', tento ^btaa'uq'e'q chi ch'och', ut nimaq lix t'anik naq tento taawanq.

19 Xb'aan naq tento ^ataachiq'-manq li rawa'b'ejihom laj tza, ut eb' li neke'oken chi sa' tento te'eek'asiq chixjalb'aleb' xk'a'uxl, malaj ^blaj tza tixchapeb' rik'in lix 'b'ak'leb' ch'iich' li maajo'qe na'oso', ut te'eek'asiq sa' josq'il, ut te'oso'q;

20 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, sa' li kutan a'an, a'an ^ataajosq'ob-resinq sa' xch'ooleb' li ralar xk'ajoleb' li winq, ut taareek'asiheb' chi josq'ok rik'in li k'aru chaab'il.

21 Ut jalaneb' chik li ^atixk'ojob'eb' xch'ool, ut tixwartesiheb' rik'in xtub'ankil xch'ool li tz'ejwalej, re te'xye: Chaab'il chixjunil arin Sion; relik chi yaal, yoo chi tamk Sion, chaab'il chixjunil—ut chi jo'kan laj ^btza naxb'alaq'ihob' li raam, ut chi seeb' xch'ool naxk'a-meb' xb'e taq'a sa' xb'alb'a.

22 Ut k'ehomaq reetal, jalaneb' chik naxsachb'ehi rik'in sahil aatin, ut naxye reheb' naq maak'a' junaq "xb'alb'a, ut a'an naxye reheb': Maawa'in aj tza, xb'aan naq maak'a' junaq—ut chi jo'kan nahasb'ak sa' xxikeb', toj reetal naq naxchapeb' rik'in lix xuwajel ^bb'ak'leb' ch'iich', b'ar wi' chaq maak'a' kole'k.

23 Relik chi yaal, neke'chape' xb'aan li kamk, ut li xb'alb'a; ut li kamk, ut li xb'alb'a, ut laj tza, ut chixjunileb' li chapb'ileb' xb'aaneb' tento te'xaqliiq chiru lix k'ojarib'aal li Dios, ut ^ataaraqeq aatin chirixeb' jo' chanru lix k'anjeleb', ut chirix a'an tento te'xik sa' li na'ajej kaw-resinb'il choq' reheb', a'an jun li ^bpalaw re xam ut chuhil pek, a'an li rahilal li maak'a' roso'jik.

24 Jo'kan ut, rahilal chichalq sa' xb'een li ani k'ojk'o xch'ool aran Sion!

25 Rahilal chichalq sa' xb'een li tixjap re chixyeeb'al: Chaab'il chixjunil!

26 Relik chi yaal, rahilal chichalq sa' xb'een li ani ^anaxk'e xxik chirab'inkil lix na'leb'eb' li winq, ut naxtz'eqtaana xyaalal lix wankil li Dios, ut li maatan re li Santil Musiq'ej!

27 Relik chi yaal, rahilal chichalq sa' xb'een li naxye: Ak xook'uluk, ut ^amaak'a' chik naqaj ru!

16 b Eter 2:9–10.

18 a Apok. 19:2.

b 1 Ne. 14:3, 17.

19 a 1 Ne. 22:23.

b Alma 34:35.

c Alma 12:11.

20 a Tz. ut S. 10:20–27.

21 a Morm. 8:31.

b 2 Ne. 9:39.

22 a K'UTUL RAQAL:

Xb'alb'a.

b Alma 36:18.

23 a K'UTUL RAQAL:

Jesukristo—Aj

Raqol Aatin; Raqb'a-aatin sa' roso'jik.

b 2 Ne. 9:16, 19, 26.

26 a 2 Ne. 9:29.

27 a Alma 12:10–11.

28 Relik ut chi yaal, rahilal sa' xb'eeneb' chixjunil li neke'siksot, ut "neke'josq'o' sa' xk'ab'a' li yaal naxk'e li Dios! Xb'aan naq k'ehomaq reetal, li ani kab'lanb'il sa' xb'een li ^bsaqoonaq naxk'ul a'an chi sa sa' xch'ool, ut li ani kab'lanb'il sa' xb'een li samahib' choq' k'ojleb'aal, nasiksot maare anchal taat'ane'q.

29 Rahilal chichalq sa' xb'een li taayehoq re: Ak xqak'ul li raatin li Dios, ut "maajun chik raatin li Dios ^bnaqaj ru, xb'aan naq ak tz'aqal qe!

30 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, jo'ka'in naxye li Qaawa' Dios: Laa'in tink'e reheb' li ralal xk'ajoleb' li winq chi junjunqil li raqal, chi junjunqil li "na'leb', b'ab'ay arin ut b'ab'ay aran; ut osob'tesinb'ileb' li neke'ab'ink chiru lin na'leb', ut neke'xk'e xik chixk'ulb'al li aatin tink'e, xb'aan naq eb' a'an te'xtzol ^bxchaab'ial li na'leb'; xb'aan naq re li ani 'nak'uluk, ^dwan chik li k'a'ru tink'e; ut chiruheb' li neke'yehok re, Ak tz'aqal qe, chiruheb' a'an taa'isiiq chaq li k'a'ru ak wan ajwi' reheb'.

31 Majewanb'ilaq li ani "naxkanab' rib' chiru li winq, malaj naxk'e li tz'ejwalej choq' xtel, malaj taa'ab'inq chiru lix na'leb'eb' li

winq, wi moko k'eeb'ilaq ta lix na'leb'eb' rik'in lix wankil li Santil Musiq'ej.

32 "Rahilal chichalq sa' xb'eeneb' laj Gentil, chan li Qaawa' Dios reheb' li Teepal! Xb'aan naq us ta tinyeechi'i li wuq' chiruheb' wulaj wulaj, eb' a'an tine'xtz'eqtaana; a'b'anan laa'in tinwuxtaanaheb' ru, chan li Qaawa' Dios, wi te'xjal xk'a'uxl ut te'ch'alq wik'in; xb'aan naq chiru chixjunil li kutan yeech'imb'il li ^bwuq', chan li Qaawa' Dios reheb' li Teepal.

CH'OL 29

Naab'aleb' laj Gentil te'xtz'eqtaana lix Hu laj Mormon—Te'xye, maajun chik Santil Hu naqaj ru—Li Qaawa' naraatinaheb' k'iila tenamit—A'an tixraq aatin chirix li ruchich'och' rik'in li k'a'ru wan sa'eb' li hu te'tz'iib'amanq. Wan na 559–545 chihab' ma nayo'la li Kristo.

A'UT k'ehomaq reetal, te'wanq naab'al—sa' li kutan a'an naq tin'ok chixb'aanunkil jun li "sachb'a-ch'ooolejil k'anjel sa' xyanqeb', re taajultiko'q we lin ^bsumwank kink'uub' choq' reheb' li ralal xk'ajoleb' li winq, re tink'e wi'chik li

28a 2 Ne. 9:40; 33:5.
K'UTUL RAQAL:
Po'resink ch'oolej.
b Mat. 7:24–27.
K'UTUL RAQAL:
Saqoonaq.
29a 2 Ne. 27:14;
Eter 4:8.
b 2 Ne. 29:3–10.

30a Isa. 28:9–13;
Tz. ut S. 98:12.
b K'UTUL RAQAL:
Chaab'il na'leb'e'jil.
c Luk. 8:18.
d Alma 12:10;
Tz. ut S. 50:24.
31a Tz. ut S. 1:19–20.
32a 1 Ne. 14:6.

b Jak. 5:47; 6:4.
29 1a 2 Ne. 27:26.
K'UTUL RAQAL:
Xk'ojob'ankil wi'chik li evangelio.
b K'UTUL RAQAL:
Sumwank re laj Abraham.

wuq' 'xkab' sut re xk'amb'al chaq wi'chik lin tenamit, li wankeb' sa' lix junkab'al laj Israel;

2 Ut jo'kan ajwi', re taajultiko'q we li k'a'ru kinyeechi'i aawe laa'at, at Nefi, ut re ajwi' laa yuwa', naq te'jultiko'q we lee riyajil, ut re naq li "raatin lee riyajil taa'elq chaq sa' xtz'uumal we ut taaxik rik'ineb' lee riyajil; ut li waatin ^btaajub'aq toj sa' xmaril li ruchich'och', choq' 'eetalil chiru lin tenamit, li wankeb' sa' lix junkab'al laj Israel;

3 Ut rik'in naq taajub'aq chaq li waatin—naab'al reheb' laj Gentil te'xye: Jun li "Santil Hu! Jun li Santil Hu! Ak wan qik'in jun li Santil Hu, ut ink'a' naru nawan junaq chik li Santil Hu.

4 A'b'anan jo'ka'in naxye li Qaawa' Dios: Jipeb' xxik a'an, taawanq jun li Santil Hu rik'ineb', ut taachalq chaq rik'ineb' laj "Judio, lin najter tenamit re li sumwank. Ut k'a'ru neke'x-b'antioxi wi' chiruheb' laj ^bJudio xb'aan li "Santil Hu xe'xk'ul rik'ineb'? Relik chi yaal, k'a' pe ru neke'xk'oxla laj Gentil? Ma najultiko' tab'i' reheb' lix tawajikeb', ut lix k'anjeleb', ut lix rahileb' laj Judio, ut chanru naq yalb'ileb' chaq xq'e chiqu sa'

xk'amb'al li kolb'a-ib' rik'ineb' laj Gentil?

5 Aay, ex aj Gentil, ma xe'jultiko' eere laj Judio, lin najter tenamit re li sumwank? Ink'a' ut; xemajewaheb' b'an, ut "xik' xerileb', ut ink'a' xesik' xk'amb'aleb' chaq wi'chik. A'ut k'ehomaq reetal, tinsutq'isi chixjunil li k'a'aq re ru a'in sa' xb'een tz'aqal lee jolom; xb'aan naq laa'in, li Qaawa', moko sachenaq ta sa' inch'ool lin tenamit.

6 Jip aaxik, laa'at li tatyehok re: Jun li "Santil Hu, ak wan qik'in jun li Santil Hu, ut maajun chik Santil Hu na'aje' chiqu. Ma xek'ul ta raj b'i' jun li Santil Hu wi ta moko xb'aaneb' ta laj Judio?

7 Ma ink'a' nekenaw naq moko jun ajwi' ta chi tenamit wan? Ma ink'a' nekenaw naq laa'in, li Qaawa' lee Dios, "xinyo'ob'tesi chixjunileb' li winq, ut naq neke'jultiko' we li wankeb' sa'eb' li ^bch'och' sa' xyi li palaw; ut naq nintaqlan sa' li choxa taqe'q ut sa' li ch'och' taq'a; ut nink'e chi k'utmank li waatin chiruheb' li ralal xk'a-joleb' li winq, relik chi yaal, sa' xb'eeneb' chixjunil li tenamit re li ruchich'och'?

8 K'a'ut naq nekexwech'in rik'in naq teek'ul chik xkomon li waatin?

1 c 2 Ne. 6:14;
21:11–12; 25:17.
K'UTUL RAQAL:
Israel—Lix
ch'utub'ankil Israel.
2 a 2 Ne. 3:18–21.
b Isa. 5:26;
2 Ne. 15:26;
Moro. 10:28.

c 1 Ne. 21:22.
K'UTUL RAQAL:
Eetalil taqsinb'il.
3 a 1 Ne. 13:23–25.
K'UTUL RAQAL:
Santil Hu; Hu laj
Mormon (lix).
4 a Tz. ut S. 3:16.
b K'UTUL RAQAL:

Judio, eb' laj Judio.
c K'UTUL RAQAL:
Juda—Li perel che'
re Juda.
5 a 3 Ne. 29:8.
6 a 1 Ne. 13:38.
7 a K'UTUL RAQAL:
Yo'ob'tesink.
b 1 Ne. 22:4.

Ma ink'a' nekenaw naq li yaal te'x-ch'olob' li "wiib' chi tenamit wan ^bchixk'utb'al xyaalal eere naq laa'in li Dios, naq najultiko' we li jun tenamit jo' chanru ajwi' li jun chik? Jo'kan ut, juntaq'eet li aatin ninye re li jun tenamit rik'in li re li jun chik. Ut naq te'junajo'q li wiib' chi 'tenamit, taajunajo'q ajwi' li yaal xe'xch'olob' li wiib' chi tenamit.

9 Ut ninbaanu a'in re tink'ut xyaalal chiruheb' naab'al naq laa'in "juntaq'eetin ewer, anajwan, ut chi junelik; ut naq nokoxinye li waatin jo' chanru li nasaho' wi' inch'ool. Ut rik'in naq xinye jun li ^baatin, moko na'aje' ta naq teek'oxla naq ink'a' naru ninye junaq chik; xb'aan naq maji' naraqe' lin k'anjel, ut ink'a' ajwi' taaraqe'q toj sa' roso'jik li winq, chi moko chirix a'an chi junelik q'e kutan.

10 Jo'kan ut, rik'in naq wan eerik'in jun li Santil Hu, meek'oxla naq chixjunil li "waatin wan chi sa'; chi moko chek'oxla naq maa-k'a' chik li xink'e chi tz'iib'aak.

11 Xb'aan naq nintaqlaheb' "chixjunil li winq, sa' releb'aal li saqe' ut sa' li rokeb'aal, ut sa' lix nim ut sa' lix tz'e, ut sa'eb' li ch'och' sa' xyi

li palaw, naq ^bte'xtz'iib'a li aatin li ninye reheb'; xb'aan naq rik'in li wan sa'eb' li 'hu te'tz'iib'amanq laa'in "tinraq aatin chirix li ruchich'och', li junjunq chi winq jo' chanru lix k'anjeleb', jo' chanru li k'aru tz'iib'anb'il.

12 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, tinwaatinaheb' laj "Judio ut eb' a'an te'xtz'iib'a; ut tinwaatinaheb' ajwi' laj Nefita ut eb' a'an ^bte'xtz'iib'a; ut te'waatina ajwi' lix komoneb' lix teepal lix junkab'al laj Israel, li keb'ink'am chi najt, ut eb' a'an te'xtz'iib'a; ut te'waatina ajwi' 'chixjunileb' li tenamit sa' li ruchich'och', ut eb' a'an te'xtz'iib'a.

13 Ut taak'ulmanq naq eb' laj "Judio te'xk'ul li raatineb' laj Nefita, ut eb' laj Nefita te'xk'ul li raatineb' laj Judio, ut eb' laj Nefita ut eb' laj Judio te'xk'ul li raatineb' lix teepal laj Israel li sachenaqeb'; ut eb' lix ^bteepal laj Israel li sachenaqeb' te'xk'ul li raatineb' laj Nefita ut eb' laj Judio.

14 Ut taak'ulmanq naq eb' lin tenamit, li wankeb' sa' lix "junkab'al laj Israel, te'ch'utub'aaq wi'chik sa' li ch'och' wan wi' li reechanihomeb'; ut jo'kan ajwi'

8a Esek. 37:15–20;

1 Ne. 13:38–41;

2 Ne. 3:12.

b Mat. 18:16.

K'UTUL RAQAL:

Aj yehol nawom;

Xk'utb'al xyaalal.

c Os. 1:11.

9a Heb. 13:8.

b K'UTUL RAQAL:

K'utb'esink,

k'utb'esinb'il na'leb'.

10a K'UTUL RAQAL:

Loq'laj hu (eb'

li)—Eb' li loq'laj

hu li yeeb'il rik'in

profeetil aatin naq

te'elq chi kutankil.

11a Alma 29:8.

b 2 Tim. 3:16.

c K'UTUL RAQAL:

Xhuhil li yu'amej.

d 2 Ne. 25:22;

33:11, 14–15.

K'UTUL RAQAL:

Raqb'a-aatin sa'

roso'jik.

12a 1 Ne. 13:23–29.

b 1 Ne. 13:38–42;

2 Ne. 26:17.

c 2 Ne. 26:33.

13a Morm. 5:12–14.

b K'UTUL RAQAL:

Israel—Li lajeeb'

xteepal laj Israel li

sachenaqeb'.

14a Jer. 3:17–18.

li waatin taach'utub'aaq sa' ^bjunajil. Ut laa'in tink'ut chiruheb' li neke'pleetink re li waatin ut re lin tenamit li wankeb' sa' lix ^cjun-kab'al laj Israel, naq laa'in li Dios, ut naq ^dkin'ok sa' sumwank rik'in laj Abraham naq eb' li ^eriyajil te'-jultiko'q we chi ^fjunelik.

CH'OL 30

Eb' laj Gentil li jalb'ileb' xch'ool te'k'e-he'q sa' ajl sa' li tenamit re li sumwank—Naab'aleb' laj Lamanita ut laj Judio te'xpaab' li aatin, ut te'ok choq' chaq'al ru tenamit—Taak'o-job'aaq wi'chik Israel ut te'sachmanq laj maak. Wan na 559–545 chihab' ma nayo'la li Kristo.

Ut anajwan k'ehomaq reetal, ex was wiitz'in, nawaj eeraatinankil, xb'aan naq laa'in, aj Nefi, ink'a' nawaj xkanab'ankil naq teek'oxla naq laa'ex q'axal wi'chik tiik eech'ool chiruhaqeb' laj Gentil. Xb'aan naq k'ehomaq reetal, wi ink'a' nekepaab'eb' lix taq-lahom li Dios, tex'oso'q ajwi' chi jo'kan chejunilex; ut rik'in li aatin li yeeb'il, ink'a' na'aje' naq teek'oxla naq te'sache'q laj Gentil chi tz'aqal tz'aqal.

2 Xb'aan naq k'ehomaq reetal,

ninye eere naq jo' k'ihaleb' laj Gentil li te'xjal xk'a'uxleb', a'aneb' lix ^atenamit li Qaawa' re li sumwank; ut jo' k'ihaleb' laj ^bJudio li ink'a' te'xjal xk'a'uxl te'tz'eqe'q; xb'aan naq li Qaawa' maa'ani aj-ik'in na'ok sa' sumwank, ka'ajwi' rik'ineb' li ^cneke'jalok xk'a'uxl ut neke'xpaab' li Ralal, a'an lix Santil Dios laj Israel.

3 Ut anajwan, nawaj aatinak ka'ch'inaq chik jo' profet chirixeb' laj Judio ut laj Gentil. Xb'aan naq chirix naq taak'utmanq li hu li kin'aatinak wi', ut taatz'iib'a-manq choq' reheb' laj Gentil, ut taak'ehe'q wi'chik xtz'apb'al choq' re li Qaawa', te'wanq naab'al li ^ate'paab'anq re li aatin li tz'iib'anb'il; ut ^bte'xk'am rik'in li rela' li qiyajil.

4 Toja' ut naq eb' li rela' li qiyajil te'xnaw chiqix laa'o, chan ru naq koo'el chaq Jerusalem, ut naq a'aneb' ralal xk'ajoleb' laj Judio.

5 Ut taach'olob'amanq lix evangelio li Jesukristo ^asa' xyanqeb'; jo'kan naq ^btaak'ojob'aaq wi'chik ^cxnawomeb' chirixeb' lix yuwa'eb', jo' ajwi' xnawomeb' chirix li Jesukristo, jo' kiwan chaq sa' xyanqeb' lix yuwa'eb'.

6 Toja' ut naq te'saho'q sa' xch'ool; xb'aan naq te'xnaw naq a'an jun li osob'tesink ke'xk'ul

14b Esek. 37:16–17.

c 1 Ne. 22:8–9.

d Gen. 12:1–

3; 1 Ne. 17:40;

3 Ne. 20:27; Abr. 2:9.

K'UTUL RAQAL:

Sumwank re laj

Abraham.

e Tz. ut S. 132:30.

f Gen. 17:7.

30 2a Gal. 3:26–29.

b Mat. 8:10–13.

K'UTUL RAQAL:

Judio, eb' laj Judio.

c K'UTUL RAQAL:

Jalok k'a'uxl, jalb'a-

k'a'uxlej.

3a 3 Ne. 16:6–7.

b 1 Ne. 22:8–9.

5a 3 Ne. 21:3–7, 24–26.

b Tz. ut S. 3:20.

c 1 Ne. 15:14;

2 Ne. 3:12;

Morm. 7:1, 9–10.

sa' ruq' li Dios; ut lix lep li q'oj-yin taa'ok chi t'ane'k chaq sa' ru; ut moko taanume'q ta k'iila tasal tenamit sa' xyanqeb', naq te'ok choq' jun tenamit saqeb' ru ut "sa rilb'aleb'.

7 Ut taak'ulmanq naq eb' laj "Judio li jek'inb'ileb' b'te'ok ajwi' chix-paab'ankil li Kristo, ut te'xtikib' xch'utub'ankil rib' chiru lix b'een li ch'och'; ut li jo' k'ihal reheb' te'-paab'anq re li Kristo te'ok ajwi' choq' jun tenamit sa rilb'al.

8 Ut taak'ulmanq naq li Qaawa' Dios tixtikib' lix k'anjel sa' xyanqeb' chixjunil li tenamit, junkab'al, aatinob'aal, ut teepal, re taa'uxmanq xk'ojob'ankil wi'chik lix tenamit sa' xb'een li ruchich'och'.

9 Ut rik'in tiikilal li "Qaawa' Dios b'tixraq aatin chirixeb' li neb'a', ut taach'iilanq rik'in juntaq'eetalil choq' reheb' li 'tuulan re li ruchich'och'. Ut a'an tixsak' li ruchich'och' rik'in xxuq' li re; ut rik'in li namusiq'ak wi' lix tz'uumal re tixkamsiheb' laj maak.

10 Xb'aan naq chi seeb' taachalq "xq'ehil naq li Qaawa' Dios tixk'anjela jun li nimla b'jachok-ib' sa' xyanq li tenamit, ut tixsacheb' laj maak; a'ut 'tixkol xyu'ameb' lix tenamit, relik chi yaal, us ta

taa'uxq naq tento "tixsacheb' laj maak rik'in xam.

11 Ut li "tiikilal taawanq choq' xk'aamal lix yiitoq, ut li tiikilal chi paab'ank choq' xk'aamal lix juruch'.

12 Toja' ut naq li xobj' "taawanq rochb'een li karneer, ut taayok-laaq li hix rochb'een li saaj yuk, ut sa' wotzil li ch'ina wakax rochb'een li saaj kaqkojl ut li ketomq nimanb'il xtib'el; ut jun li ch'ina al tixk'ameb' xb'e.

13 Ut li wakax ut li oso te'tze-kanq; eb' li ral, wotz te'yoklaaq; ut li kaqkojl tixk'ux li ichaj chan- chan li b'oyx.

14 Ut li ch'ina al natu'uk taa-b'atz'unq chire rochoch li ik'b'olay, ut li ch'ina al ink'a' chik natu'uk tixk'e li ruq' sa' xsok li k'amb'olay.

15 Ink'a' te'rahob'tesinq chi moko te'sachiq sa' chixjunil lin santil tzuul, xb'aan naq taanujaq li ruchich'och' rik'in xnawb'al chirix li Qaawa' jo' chanru naq nujenaq li palaw rik'in ha'.

16 Jo'kan naq taak'ehe'q chi nawmank li k'a'aq re ru chirix "chixjunileb' li tenamit; relik chi yaal, chixjunil li k'a'aq re ru b'taak'ut-b'esimanq chiruheb' li ralal xk'a-joleb' li winq.

6a Tz. ut S. 49:24; 109:65.

7a 2 Ne. 29:13–14.

b 2 Ne. 25:16–17.

9a Isa. 11:4–9.

b 2 Ne. 9:15.

c K'UTUL RAQAL:

Tuulan, tuulanil.

10a K'UTUL RAQAL:

Roso'jik li kutan,
roso'jikil kutan.

b Tz. ut S. 63:53–54.

c Moiss. 7:61.

d 1 Ne. 22:15–17, 23.

K'UTUL RAQAL:

Ruchich'och'—

Xch'ajob'resinkil li

ruchich'och'.

11a Isa. 11:5–9.

12a Isa. 65:25.

K'UTUL RAQAL: Jun
Mil Chihab'.

16a Tz. ut S. 101:32–35;
121:28–29.

b Eter 4:6–7.

17 Maak'a' k'a'ru muqmu li ink'a' ta "taak'utb'esimanq; maak'a' junaq k'anjel re q'ojyin li ink'a' ta taak'ute'q chi saqenkil; ut maak'a' k'a'ru tz'aptz'o ta sa' li ruchich'och' li ink'a' taahite'q.

18 Jo'kan ut, chixjunil li k'a'aq re ru li k'utb'esinb'il chaq chiruheb' li ralal xk'ajoleb' li winq taak'utb'esimanq sa' li kutan a'an; ut laj Satanas "moko taawanq ta chik xwankil sa' xb'een lix ch'ooleb' li ralal xk'ajoleb' li winq chiru naab'al kutan. Ut anajwan, ex was wiitz'in raarookex inb'aan, nin-k'e xraqik inyehom.

CH'OL 31

Laj Nefi naxye k'a'ut naq li Kristo kikub'e xha'—Eb' li winq tento te'x-taaqe li Kristo, te'kub'eeq xha', te'x-k'ul li Santil Musiq'ej, ut te'kuyuyq toj sa' roso'jik re te'kole'q—Li jalb'a-k'a'uxlej ut li kub'iha' a'an rokeb'aal li b'e laatz' ut ka'ch'in ru—Li yu'am chi junelik nak'ehe' reheb' li neke'paa-b'an re li taqlahom chirix li kub'iha'. Wan na 559–545 chihab' ma nayo'la li Kristo.

Ut anajwan laa'in, aj Nefi, nin-k'e xraqik "eraatinankil jo' profeet, ex was wiitz'in raarookex inb'aan. Ut moko naru ta nintz'iib'a yal ta junjunq li k'a'aq re

ru, li ninnaw naq tento taak'ulmanq chi yaal; chi moko naru tintz'iib'a yal ta junjunq li raatin laj Jakob li wiitz'in.

2 Jo'kan ut, tz'aqalin rik'in li k'a'aq re ru ak xintz'iib'a, ka'aj chik junjunq li aatin tento tinye chirix li "tzol'leb' re li Kristo; jo'kan ut, texwaatina chi saqen ru, jo' chanru lix saqenkil ru lin ch'olob'ahom jo' profeet.

3 Xb'aan naq nasaho' li waam rik'in li k'a'ru saqen ru; xb'aan naq chi jo'ka'in nak'anjelak li Qaawa' Dios sa' xyanqeb' li ralal xk'ajoleb' li winq. Xb'aan naq li Qaawa' Dios "nakutanob'resink re li k'a'uxlej; xb'aan naq naraatinaheb' li winq jo' chanru li b'raatinob'aaleb', re te'xtaw ru.

4 Jo'kan ut, nawaj raj naq chijultiko'q eere naq kexwaatina chirix li "profeet a'an li kixk'ut li Qaawa' chiwu, li taakub'sinq xha' lix b'Karneer li Dios, li taa'ising re lix maak li ruchich'och'.

5 Anajwan ut, wi lix Karneer li Dios, li tz'aqal sant, taa'aje'q naq "takub'siiq xha' rik'in ha', re xtz'aqob'resinkil ru chixjunil li tiikilal, k'a'jo' w'ichik naq na'aje' chiqu laa'o li moko santo ta, naq taakub'eeq qaha', relik chi yaal, rik'in ajwi' li ha'!

6 Ut anajwan, tinpatz' raj eere, ex was wiitz'in raarookex inb'aan, chan ru naq lix Karneer li

17a Tz. ut S. 1:2–3.

18a Apok. 20:1–3;
Eter 8:26.

31 1a 2 Ne. 25:1–4.

2a 2 Ne. 11:6–7.

3a K'UTUL RAQAL:

Saqen, lix saqen li
Kristo.

b Tz. ut S. 1:24.

4a 1 Ne. 10:7; 11:27.

K'UTUL RAQAL: Jwan
aj Kub'sihom Ha'.

b K'UTUL RAQAL:

Xkarneer li Dios.

5a Mat. 3:11–17.

K'UTUL RAQAL:

Kub'iha', kub'sink
ha'.

Dios kixtz'aqob'resi ru chixjunil li tiikilal sa' xk'ulb'al li kub/iha' rik'in ha'?

7 Ma ink'a' nekenaw naq sant a'an? A'ut us ta sant, naxk'ut chiruheb' li ralal xk'ajoleb' li winq naq sa' li tz'ejwalej naxtuulanob'resi rib' chiru li Yuwa'b'ej, ut naxk'ut xyaalal re li Yuwa'b'ej naq "taa'ab'inq chiru rik'in xpaab'ankil lix taqlahom.

8 Jo'kan ut, chirix naq kikub'e xha' rik'in ha', li Santil Musiq'ej kikub'e sa' xb'een "jo' jun b'mukuy.

9 Ut jo'kan wi'chik, naxk'ut chiruheb' li ralal xk'ajoleb' li winq lix laatz'al ru li b'e, ut lix ka'ch'inal ru li "okeb'aal, li tento te'ok wi', rik'in naq a'an kixk'ut chiruheb' rik'in xb'aanuhom li tento taa'uxq.

10 Ut a'an kixye reheb' li ralal xk'ajoleb' li winq: "Taaqehin laa'at. Jo'kan ut, ex was wiitz'in raarookex inb'aan, ma naru b'taqataaqe li Jesus wi moko wan ta qach'ool chixpaab'ankil lix taqlahom li Yuwa'b'ej?

11 Ut li Yuwa'b'ej kixye: Chejal ek'a'uxl, chejal ek'a'uxl, ut chikub'eeq eeha' sa' lix k'ab'a' li Walal raaro inb'aan.

12 Ut jo'kan ajwi', kichal lix yaab' xkux li K'ajolb'ej wik'in, kixye: Ani nakub'e xha' sa' lin k'ab'a', re a'an li Yuwa'b'ej "tixk'e li Santil

Musiq'ej, jo' we laa'in; jo'kan ut, b'taaqehomaqin laa'in, ut b'aa-nuhomaq li k'a'aq re ru kineeril chixb'aanunkil.

13 Jo'kan ut, ex was wiitz'in raarookex inb'aan, ninnaw naq wi teetaaqe li K'ajolb'ej chi anchal li rajom eech'ool, chi maajun ka'pak'alil ut maajun b'alaq'il nekeb'aanu chiru li Dios, chi tiik b'an eerajom, rik'in xjalb'al eek'a'uxl chirix lee maak, rik'in xk'utb'al xyaalal re li Yuwa'b'ej naq wan eech'ool chixk'ulb'al sa' eeb'een lix k'ab'a' li Kristo rik'in "kub'iha'—relik chi yal, rik'in xtaaquenkil lee Qaawa' ut laj Kolol eere taq'a sa' li ha', jo' chanru li raatin, k'ehomaq reetal, chirix a'an teek'ul li Santil Musiq'ej; relik chi yaal, chirix a'an nachal li b'kub'iha' re xam ut re li Santil Musiq'ej, ut chirix a'an texruuq chi aatinak rik'in 'raatinob'aaleb' li anjel, ut chixjapb'al eere re xnimankil ru lix Santil Dios laj Israel.

14 A'ut k'ehomaq reetal, ex was wiitz'in raarookex inb'aan, jo'ka'in kichal lix yaab' xkux li K'ajolb'ej wik'in, kixye: Chirix naq xejal eek'a'uxl rik'in lee maak, ut xek'ut xyaalal re li Yuwa'b'ej naq wan eech'ool chixpaab'ankil lin taqlahom, rik'in li kub'iha' re ha', ut ak xek'ul li kub'iha' re xam ut

7a Jwan 5:30.

K'UTUL RAQAL:
Ab'ink chiru.

8a 1 Ne. 11:27.

b K'UTUL RAQAL:
Mukuy, reetalil li.

9a 2 Ne. 9:41;

3 Ne. 14:13–14;

Tz. ut S. 22:4.

10a Mat. 4:19; 8:22; 9:9.

b Moro. 7:11;

Tz. ut S. 56:2.

12a K'UTUL RAQAL:

Maatan re li Santil

Musiq'ej.

b Luk. 9:57–62;

Jwan 12:26.

13a Gal. 3:26–27.

b K'UTUL RAQAL:

Maatan re li Santil

Musiq'ej; Xam.

c 2 Ne. 32:2–3.

re li Santil Musiq'ej, ut nekexru chi aatinak rik'in jun li ak' aatinob'aal, relik chi yaal, rik'in raatinob'aaleb' li anjel, ut chirix a'in "tineetz'eq-taana, ^bq'axal us w'ichik raj choq' eere naq ink'a' raj xenaw wu.

15 Ut kiwab'i jun xyaab' kuxej chalnaq chaq rik'in li Yuwa'b'ej, kixye: Relik chi yaal, li raatin li Raaro inb'aan, yaal ut paab'ajel. Ani nakuyuk toj sa' roso'jik, a'an li taakole'q.

16 Ut anajwan, ex was wiitz'in raarookex inb'aan, xb'aan a'in ninnaw naq wi jun li winq ink'a' "taakuyuk toj sa' roso'jik sa' xb'aanunkil lix ^bb'aanuhom li Ralal li yo'yookil Dios, ink'a' taaruuk chi kole'k.

17 Jo'kan ut, cheb'aanu li k'a'aq re ru kinye eere naq kiwil naq tixb'aanu lee Qaawa' laj Tojol eerix; xb'aan naq choq' re li ajom a'in naq xk'ute' chiwu, re teenaw li okeb'aal li tento tex'ok wi'. Xb'aan naq li okeb'aal li tento tex'ok wi' a'an li jalb'a-k'a'uxlej ut li "kub'iha' rik'in ha'; ut chirix a'an nachal li ^brisinkil lee maak xb'aan xam ut xb'aan li Santil Musiq'ej.

18 Ut chirix a'an wanxex sa' li "laatz' ut ka'ch'in ruhil ^bb'e a'in

li nak'amok sa' li junelik yu'am; relik chi yaal, chirix a'an xex'ok chiru li okeb'aal; xeb'aanu jo' chanru lix taqlahom li Yuwa'b'ej ut li K'ajolb'ej; ut xek'ul li Santil Musiq'ej, li 'naxk'ut xyaalaleb' li Yuwa'b'ej ut li K'ajolb'ej, re taatz'aqloq ru li k'a'ru kixyeechi'i chaq a'an, naq wi tex'ok sa' li b'e, texk'uluq.

19 Ut anajwan, ex was wiitz'in raarookex inb'aan, chirix naq xex'ok sa' li laatz' ut ka'ch'in ruhil b'e a'in, tinpatz' eere ma ^ab'aanunb'il chixjunil? K'ehomaq reetal, ninye eere, Ink'a'; xb'aan naq moko xexwulak ta toj arin, ka'ajwi' xb'aan li raatin li Kristo, chi ink'a' na'eek'an lee ^bpaab'aal chirix, chi 'kanab'anb'il anchal eerib' chiru lix k'ulub'ejil a'an li kaw xmetz'ew chi kolok.

20 Jo'kan ut, tento "teetiikisi eerib' chi ub'ej chi xaqxookex junelik rik'in li Kristo, rik'in tz'aqal xlemtz'unkil li ^byo'onink, ut rik'in 'rahok choq' re li Dios ut reheb' chixjunil li winq. Jo'kan ut, wi teetiikisi eerib' chi ub'ej rik'in xtze-kankil xsahil li raatin li Kristo, ut "texkuyuk toj sa' roso'jik, k'ehomaq reetal, jo'ka'in naxye li

14a Mat. 10:32–33;
Alma 24:30;
Tz. ut S. 101:1–5.
K'UTUL RAQAL:
Maak ink'a' naru
xkuybal.

b 2 Pe. 2:21.

16a Alma 5:13; 38:2;
Tz. ut S. 20:29.

b K'UTUL RAQAL:
Jesukristo—Li
Jesukristo kixk'ut li

tento taa'uxq.

17a Mos. 18:10.

K'UTUL RAQAL:
Kub'iha', kub'sink
ha'.

b K'UTUL RAQAL:
Risinkil li maak.

18a 1 Ne. 8:20.

b Prov. 4:18.
K'UTUL RAQAL: B'e.

c Hech. 5:29–32.

19a Mos. 4:10.

b K'UTUL RAQAL:

Paab'aal.

c Tz. ut S. 3:20.

20a K'UTUL RAQAL: B'eek
rik'in li Dios.

b K'UTUL RAQAL:

Yo'onink.

c K'UTUL RAQAL:

Rahok.

d K'UTUL RAQAL:

Kuyuk toj sa'
roso'jik.

Yuwa'b'ej: Taawanq eeyu'am chi junelik.

21 Ut anajwan, k'ehomaq reetal, ex was wiitz'in raarookex inb'aan, a'in li ^ab'e, ut ^bmaajun chik b'e chi moko 'k'ab'a'ej wan chi k'eeb'il rub'el choxa li taaruq taakole'q wi' li winq sa' li rawa'b'ejihom li Dios. Ut anajwan, k'ehomaq reetal, a'in li ^dtzol'leb' re li Kristo, ut li junaj ut tz'aqal yaal tzol'leb' re li ^eYuwa'b'ej, ut re li K'ajolb'ej, ut re li Santil Musiq'ej, a'an ^fjunaj chi Dios, chi maak'a' roso'-jik. Amen.

CH'OL 32

Eb' li anjel neke'aatinak rik'in lix wankil li Santil Musiq'ej—Eb' li winq tento te'tijog ut xjuneseb' rib' te'xtaw xna'leb' rik'in li Santil Musiq'ej. Wan na 559–545 chihab' ma nayo'la li Kristo.

Ut anajwan k'ehomaq reetal, ex was wiitz'in raarookex inb'aan, nink'oxla naq neketz'il b'ayaq rix sa' lee ch'ool chirix li k'a'ru tento teeb'aanu naq akaq xex'ok chiru li b'e. A'ut k'ehomaq reetal, k'a'ut naq neketz'il rix li k'a'aq re ru a'in sa' lee ch'ool?

2 Ma ink'a' jultik eere naq kinye

eere naq chirix naq ^axek'ul li Santil Musiq'ej texruuq chi aatinak rik'in ^braatinob'aaleb' li anjel? Anajwan ut, chan put ru texruuq chi aatinak rik'in raatinob'aaleb' li anjel wi ta maawa' xb'aan li Santil Musiq'ej?

3 Eb' li ^aanjel neke'aatinak rik'in lix wankil li Santil Musiq'ej, jo'kan naq neke'xye li raatin li Kristo. Jo'kan naq kinye eere, ^bchetzeka xsa-hil li raatin li Kristo, xb'aan naq k'ehomaq reetal, li raatin li Kristo tixye eere chixjunil li k'a'aq re ru tento teeb'aanu.

4 Jo'kan naq anajwan, chirix naq kinye li aatin a'in, wi ink'a' neketaw ru, a'anaq sa' xk'ab'a' naq ^aink'a' nekexpatz'ok, chi moko nekextoch'ok; jo'kan naq moko k'amb'ilex ta sa' li saqen, tento b'an tex'oso'q sa' li q'ojyin.

5 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, ninye wi'chik eere naq wi tex'ok chiru li b'e, ut teek'ul li Santil Musiq'ej, a'an tixk'ut cheru chixjunil li k'a'aq re ru tento teeb'aanu.

6 K'ehomaq reetal, a'in li tzol'leb' re li Kristo, ut maajun chik tzol'leb' taak'ute'q toj chirix naq ^atixk'utb'esi rib' cheru sa' li tz'ejwalej. Ut naq tixk'utb'esi rib' cheru sa' li tz'ejwalej, li k'a'aq re ru tixye eere, a'anaq teek'e eech'ool chixb'aanunkil.

21 ^a Hech. 4:10–12;
2 Ne. 9:41;
Alma 37:46;
Tz. ut S. 132:22, 25.
^b Mos. 3:17.
^c K'UTUL RAQAL:
Jesukristo—
Xk'ulb'al lix k'ab'a'
li Jesukristo sa'

qab'een.
^d Mat. 7:28;
Jwan 7:16–17.
^e K'UTUL RAQAL: Dios,
Roxichal li Dios.
^f 3 Ne. 11:27, 35–36.
K'UTUL RAQAL:
Junajil.

^b 2 Ne. 31:13.
^{3 a} K'UTUL RAQAL:
Anjel.
^b Jer. 15:16.
^{4 a} K'UTUL RAQAL:
Patz'ok.
^{6 a} 3 Ne. 11:8.

7 Ut anajwan laa'in, aj Nefi, maa-k'a' chik naru tinye; li Musiq'ej ni-kinixram chi aatinak, ut ninkana chi ra inch'ool sa' xk'ab'a' lix "maa-k'a'il lix paab'aaleb', ut lix maa'usilaleb', ut lix maak'a'il lix nawomeb', ut lix jipil lix k'a'uxleb' li winq; xb'aan naq ink'a' te'raj xsik'b'al li na'leb', chi moko xtawb'al ru li xninjal ru na'leb', naq k'eeb'il reheb' chi ^bsaqen ru, jo' chanru li q'axal saqen ruhil aatin.

8 Ut anajwan, ex was wiitz'in raarookex inb'aan, nink'e reetal naq toj nekexk'oxlank sa' lee ch'ool, ut naraho' inch'ool naq tento texwaatina chirix li na'leb' a'in. Xb'aan naq wi ta tex'ab'inq chiru li Musiq'ej li natzolak re jun li winq chi "tijok, teenaw raj naq tento textijoj, xb'aan naq li ^bmaa'us aj musiq'ej ink'a' naxtzol jun li winq re taatijoj; naxtzol b'an re naq ink'a' taatijoj.

9 A'b'an k'ehomaq reetal, ninye eere naq "junelik tento textijoj, ut ink'a' taach'inanq eech'ool; naq moko teeb'aanu ta k'a'ruhaq choq' re li Qaawa, ka'ajwi' wi xb'een wa textijoj chiru li Yuwa'b'ej sa' lix ^bk'ab'a' li Kristo, re naq a'an taarosob'tesi choq' aawe li b'aanunb'il aab'aan, re naq li b'aanunb'il aab'aan taaruq taawanq choq' re lix 'chaab'ilal laa waam.

CH'OL 33

Yaal li raatin laj Nefi—Naxch'olob' xyaalal li Kristo—Eb' li neke'paab'ank re li Kristo te'xpaab' li raatin laj Nefi, li taawanq chixk'utb'al li yaal chiru li raqleb'aal aatin. Wan na 559–545 chihab' ma nayo'la li Kristo.

Ut anajwan laa'in, aj Nefi, ink'a' ninru chixtz'iib'ankil chixjunil li k'a'aq re ru kik'utman sa' xyanq lin tenamit, chi moko "kaw ta inmetz'ew chi tz'iib'ak jo' chanru chi aatinak; xb'aan naq jo'q'e ^bna'aatinak junaq winq xb'aan lix wankil li Santil Musiq'ej, lix wankil li Santil Musiq'ej naxk'am sa' xch'ooleb' li ralal xk'ajoleb' li winq.

2 A'ut k'ehomaq reetal, wankeb' naab'al li "neke'xkawob'resi li raameb' chiru li Loq'laj Musiq'ej, re naq maak'a'aq xna'aj rik'ineb'; jo'kan naq neke'xtz'eq chirixeb' naab'al li na'leb' li tz'iib'anb'il, ut neke'ril chanchan k'a'aq re ru maak'a' xloq'al.

3 A'ut laa'in, aj Nefi, xintz'iib'a li k'a'ru xintz'iib'a, ut laa'in nink'oxla naq nim "xloq'al, ut q'axal wi'chik choq' reheb' lin tenamit. Xb'aan naq rajlal ^bnintijok chirixeb' chi kutan, ut lix naq' wu naxt'aqresi xsok injolom chi q'eq sa'

7a K'UTUL RAQAL: Xma-ak'a'il li paab'aal.

b 2 Ne. 31:2–3;
Jak. 4:13.

8a K'UTUL RAQAL: Tijok.
b Mos. 4:14.

K'UTUL RAQAL:

Aj tza.

9a 3 Ne. 20:1;

Tz. ut S. 75:11.

b Moiss. 5:8.

c Alma 34:27.

33 1a Eter 12:23–24.

b Tz. ut S. 100:7–8.

2a Hel. 6:35–36.

3a K'UTUL RAQAL:

Loq'laj hu (eb' li)—
Xnimal xloq'aleb' li

loq'laj hu.

b Enos 1:9–12;

R laj M 1:8.

xk'ab'a'eb', ut nin'elajin chiru lin Dios rik'in paab'aal, ut ninnaw naq a'an taarab'i lin tij.

4 Ut ninnaw naq li Qaawa' Dios taarosob'tesi lin tij choq' re lix chaab'ilal lin tenamit. Ut li aatin li kintz'iib'a sa' xq'unal inmetz'ew, taak'eheq "xkawilal xmetz'ew chiruheb', xb'aan naq ^bnaxq'unb'esihebb' xch'ool chixb'aanunkil li us; naxk'eheb' chixnaw chirixeb' lix yuwa'eb'; ut na'aatinak chirix li Jesus, ut naxq'unb'esihebb' xch'ool chixpaab'ankil a'an, ut chi kuyuk toj sa' li roso'jik, a'an li yu'am chi junelik.

5 Ut "kaw na'aatinak chirix li maak, jo' chanru lix ^bsaqenkil ru li yaal; jo'kan ut, maajun winq taa-chalq xjosq'il rik'in li aatin xintz'iib'a, ka'ajwi' wi na'oken rik'in lix musiq' laj tza.

6 Ninnima inloq'al rik'in li k'aru saqen ru; ninnima inloq'al rik'in li yaal; ninnima inloq'al rik'in lin Jesus, xb'aan naq a'an "xtoj rix li waam chiru li xb'alb'a.

7 Wan "rahok wik'in choq' re lin tenamit, ut nim inpaab'aal chirix li Kristo naq k'iila aamej teb'in-k'ul chi maak'a'eb' xtz'ajnil sa' lix raqleb'aal aatin.

8 Wan rahok wik'in choq'

re laj "Judio—ninye laj Judio, xb'aan naq ninye, eb' li kin'el wi' chaq.

9 Wan ajwi' wik'in li rahok choq' reheb' laj "Gentil. A'ut k'ehomaq reetal, maajun reheb' a'in taaruq taawanq wi' inyo'onihom wi ink'a' ^bte'xk'am wi'chik rib' sa' usilal rik'in li Kristo, ut te'ok sa' li 'ka'ch'in ruhil okeb'aal a'an, ut "te'b'eeq chiru li "laatz'il b'e li naxik sa' li yu'amej, ut te'kanaaq chi b'eeq sa' li b'e toj taaraqeq xkutan-kil li yalok-ix.

10 Ut anajwan, ex was wiitz'in raarookex inb'aan, jo' ajwi' at Judio, ut chejunilex lix maril li ruchich'och', chex'ab'inq chiru li aatin a'in ut "chepaab' li Kristo; ut wi ink'a' nekepaab' li aatin a'in chepaab' li Kristo. Ut wi teepaab' li Kristo, teepaab' ajwi' eb' li ^baatin a'in, xb'aan naq a'aneb' li "raatin li Kristo, ut a'an kixk'eheb' we; ut "neke'xk'ut chiruheb' chixjunil li winq naq tento te'x-b'aanu li us.

11 Ut tz'ilomaq rix laa'ex ma maawa' ta li raatin li Kristo—xb'aan naq li Kristo tixk'ut cheru, rik'in "wankilal ut nimla loq'al-lil, naq a'an li raatin, sa' roso'jik li kutan; ut laa'ex ut laa'in

4a Eter 12:26–27.

b Moro. 7:13.

c K'UTUL RAQAL:

Junelik yu'am,
yu'am chi junelik.

5a 1 Ne. 16:1–3;

2 Ne. 9:40.

b 2 Ne. 31:3; Jak. 4:13.

6a K'UTUL RAQAL:

Tojok-ix, tojb'il rix,
tojbal-ix.

7a K'UTUL RAQAL:

Tz'aqal rahok.

8a K'UTUL RAQAL:

Judio, eb' laj Judio.

9a K'UTUL RAQAL:

Gentil, eb' laj.

b K'UTUL RAQAL:

Xtojb'al rix li maak.

c 2 Ne. 9:41.

d K'UTUL RAQAL: B'eeq
rik'in li Dios.

e Hel. 3:29–30;

Tz. ut S. 132:22.

10a K'UTUL RAQAL:

Paab'ank,
xpaab'ankil.

b K'UTUL RAQAL: Hu

laj Mormon (lix).

c Moro. 10:27–29.

d 2 Ne. 25:28.

11a Eter 5:4;

Moro. 7:35.

taqil qilob'aal chiqib'il qib' chi xaqxo chiru lix ^braqleb'aal aatin; ut laa'ex teenaw naq taqlanb'lin xb'aan a'an chixtz'iib'ankil li k'a'aq re ru a'in, us ta wan xq'un al inmetz'ew.

12 Ut nintijok chiru li Yuwa'b'ej sa' lix k'ab'a' li Kristo naq naab'al qe, wi moko chiqajunil ta, taaruuq tookole'q sa' li "rawa'b'ejihom, sa' li xnimal ru ut roso'jikil kutan a'an.

13 Ut anajwan, ex was wiitz'in raarookex inb'aan, chejunilex li xkomonex lix junkab'al laj Israel, ut chejunilex lix maril li ruchich'och', nekexwaatina jo' lix yaab' xkux junaq li "naxjap chaq

re sa' li poqs: Chinwan, toj taawulaq li xnimal ru kutan a'an.

14 Ut laa'ex li ink'a' teeraj xyalb'al lix chaab'ilal li Dios, chi moko xk'eeb'al xloq'al li "raatineb' laj Judio, jo' ajwi' li ^bwaatin laa'in, ut eb' li aatin li te'eelq chaq sa' xtz'uumal re lix Karneer li Dios, k'ehomaq reetal, nekexinchaq'rab'i chi junelik q'e kutan, xb'aan naq li aatin a'in "texxjit sa' roso'jik li kutan.

15 Xb'aan naq li k'a'ru nintz'ap chaq sa' ruchich'och', taak'ame'q chejib'al sa' li "raqleb'aal aatin, xb'aan naq jo'ka'in kinixtaqla li Qaawa', ut tento tin'ab'inq chiru. Amen.

LIX HU LAJ JAKOB

RITZ'IN LAJ NEFI

Li aatin lix jultikahom chiruheb' li ras riitz'in. A'an naxsach xna'leb' jun li winq li nasik'ok xsachb'al li tzol'leb' re li Kristo. Junjunq aatin chirix li resilal lix tenamit laj Nefi.

CH'OL 1

Laj Jakob ut laj Jose neke'xsik' xq'unb'esinkil xch'ooleb' li winq re te'xpaab' li Kristo ut te'xpaab' lix taqlahom—Nakam laj Nefi—Nanumta li maa'usilal sa' xyanqeb' laj Nefita.

Wan na 544–421 chihab' ma nayo'la li Kristo.

XB'AAN naq k'ehomaq reetal, kik'ulman naq numenaq chaq o'laju roxk'aal chihab' relik chaq laj Lehi Jerusalem; jo'kan naq laj

11 *b* Apok. 20:12;
Moro. 10:34.

12 *a* K'UTUL RAQAL:
Choxahil loq'alil.

13 *a* Isa. 29:4;

2 Ne. 26:16.
14 *a* K'UTUL RAQAL:
Santil Hu.

b K'UTUL RAQAL: Hu
laj Mormon (lix).

c 2 Ne. 29:11;
Eter 4:8–10.
15 *a* R laj M 1:11.

Nefi kixk'e we laa'in, aj "Jakob, jun ^bintaqlankil chirixeb' 'li perel ch'iich' li kok' ru, chiru wi' tz'iib'anb'il li k'a'aq re ru a'in.

2 Ut kixk'e we laa'in, aj Jakob, jun intaqlankil naq tintz'iib'a chiruheb' li perel ch'iich' a'in junjung li k'a'aq re ru li q'axal wan xloq'al jo' nink'oxla; naq ink'a' tin'aatinaq, yal b'ab'ay ajwi' tana', chirix li resilal li tenamit a'in, a'an lix tenamit laj Nefi neke'xk'ab'a'in.

3 Xb'aan naq kixye naq li esilal chirix lix tenamit taatz'iib'amanq chiruheb' lix perel ch'iich' jun ch'ol chik, ut naq tink'uulaheb' li perel ch'iich' a'in ut tinkanab'eb' choq' reheb' li wiyajil, chiru li junjung tasal tenamit.

4 Ut wi wan li jultikank aatin li loq', malaj li k'utb'esinb'il na'leb' li nim, malaj xch'olob'ahom li profeet, naq tintz'iib'a "xjolomileb' chiruheb' li perel ch'iich' a'in, ut tin'aatinaq chirix jo' nimal li taaruq chiwu, choq' re xchaab'ilal li Kristo, ut choq' re xchaab'ilal li qatenamit.

5 Xb'aan naq sa' xk'ab'a' li paa-b'aal ut li nimla k'a'uxlej, kik'utb'esiman chaq chi yaal chiqu chirix li qatenamit, k'a'ru li k'a'aq re ru "te'xk'ul.

6 Ut kiwan k'iila k'utb'esinb'il na'leb' kiqak'ul, ut li musiq'ej re naab'al li profeetil aatin; jo'kan naq kiqanaw chirix li "Kristo ut li rawa'b'ejihom, li taachalq.

7 Jo'kan naq kook'anjelak chi yal-b'il qaq'e sa' xyanq li qatenamit, re taaruq taqaq'unb'esiheb' xch'ool chi "chalk rik'in li Kristo, ut chi tz'aqonk sa' lix chaab'ilal li Dios, re taaruq te'ok sa' ^bxhilob'aal a'an, maare anchal sa' xjosq'il tixxaqab' aatin naq ink'a' "te'ok chi sa', jo' naq "kib'oqe' josq'il sa' xkutankil li aaleek naq ke'wan li ralal xk'ajol laj Israel sa' li "yam-yookil ch'och'.

8 Jo'kan ut, taqaj raj chiru li Dios naq tooruuq chixq'unb'esinkileb' xch'ool chixjunil li winq naq ink'a' "te'xpo'resi xch'ool rik'in li Dios re ^bxb'oqb'al xjosq'il; re b'an naq chixjunileb' li winq te'x-paab' li Kristo, ut te'xk'e reetal lix kamik, ut te'xk'ul xrahil lix 'krus ut te'xkuy li xutaan xb'aan li ruchich'och'; jo'kan ut, laa'in, aj Jakob, nink'ul sa' inb'een xtz'a-qob'resinkil ru lix taqlahom laj Nefi li was.

9 Anajwan laj Nefi ki'ok chi tixk, ut kiril naq taahaye'q "xkamik, jo'kan ut, ^bkixyul jun li winq chi

[JAKOB]

1 1a K'UTUL RAQAL:
Jakob, ralal laj Lehi.
b Jak. 7:27.
c 2 Ne. 5:28-33;
Jak. 3:13-14.
K'UTUL RAQAL: Perel ch'iich'.
4a AAN: li xb'eenil malaj li xnimal ru na'leb'.
5a 1 Ne. 12.

6a 1 Ne. 10:4-11;
19:8-14.
7a 2 Ne. 9:41;
Omni 1:26;
Moro. 10:32.
b K'UTUL RAQAL:
Hilank, hilob'aal.
c Num. 14:23;
Deut. 1:35-37;
Tz. ut S. 84:23-25.
d Heb. 3:8.
e Num. 26:65;

1 Ne. 17:23-31.
8a K'UTUL RAQAL:
Po'resink ch'oolej.
b 1 Ne. 17:30;
Alma 12:36-37;
Hel. 7:18.
c JJS, Mat. 16:25-26;
Luk. 14:27.
9a 2 Ne. 1:14.
b K'UTUL RAQAL:
Yuluk.

wank choq' rey ut aj taqlanel sa' xb'een lix tenamit anajwan, jo' chanru li rawa'b'ejileb' li 'rey.

10 Eb' li tenamit rik'in naq ke'xra chaq laj Nefi chi numtajenaq, xb'aan naq wanjenaq chaq a'an choq' nimla aj kolol rixeb', xtaqsihom chaq lix "yok'leb' ch'iich' laj Laban re xkolb'aleb' rix, ut xk'anjelak chiru chixjunil lix kutan choq' re lix chaab'ilaleb'—

11 Jo'kan ut, eb' li tenamit ke'raj naq taakanaaq chi jultikanb'il lix k'ab'a'. Ut ani taa'awa'b'ejinq sa' xna'aj, a'an k'ab'a'imb'il xb'aan li tenamit, xkab' Nefi, rox Nefi, ut jo'kan wi'chik, jo' chanru li rawa'b'ejileb' li rey, ut chi jo'kan ke'k'ab'a'iik xb'aan li tenamit, maak'a' naxye k'a'ru tz'aqal lix k'ab'a'eb'.

12 Ut kik'ulman naq kikam laj Nefi.

13 Anajwan, eb' li tenamit li moko aj "Lamaniiteb' ta, a'aneb' aj ^bNefita; a'b'anan nayeeman reheb' aj Nefita, aj Jakobita, aj Josefita, aj ^cTzoramita, aj Lamanita, aj Lemuelita, ut aj Ismaelita.

14 A'ut laa'in, aj Jakob, ink'a' chik tinjachiheb' ru rik'in li k'ab'a'ej a'in; laa'in b'an aj Lamanita "tinye reheb' li neke'sik'ok xsachb'al lix

tenamit laj Nefi, ut eb' li neke'wan sa' xyaalalil rik'in laj Nefi, aj ^bNefita tinyeheb' re, malaj lix "tenamit laj Nefi, jo' chanru li rawa'b'ejileb' li rey.

15 Ut anajwan kik'ulman naq lix tenamit laj Nefi, chi wan sa' awa'b'ejil li xkab' rey, ke'ok chi kawuk sa' raameb', ut chixkanab'an kil rib' b'ayaq chixb'aanunkil li maa'us aj na'leb', jo' chanru laj David najter rik'in xrahinkil ru k'iila "ixaqilb'ej ut moosil ixaqilb'ej, jo' ajwi' laj Salomon, li ralal.

16 Relik chi yaal, ut ke'ok ajwi' chixsik'b'al naab'al li oor ut plaat, ut ke'ok chi wank b'ayaq chi taqsinb'il sa' li q'etq'etil.

17 Jo'kan naq laa'in, aj Jakob, kink'e reheb' li aatin a'in naq kintzoleb' sa' li "santil ochoch, chi ak ink'ulum xb'een wa ^bintaqlankil xb'aan li Qaawa'.

18 Xb'aan naq laa'in, aj Jakob, ut jo'kan ajwi' laj Jose li wiitz'in, "k'ojob'anb'ilo chaq choq' aj tij ut aj tzolonel re li tenamit a'in, xb'aan li ruq' laj Nefi.

19 Ut kiqanimob'resi ru li "qopiis choq' re li Qaawa', rik'in xk'ulb'al li ^bteneb'ank sa' qab'een, chi sumenb'il lix maakeb' li tenamit sa' xb'een li qajolom wi ta ink'a'

9 c 2 Ne. 6:2;
Jar. 1:7.

10 a 1 Ne. 4:9;
2 Ne. 5:14;
R laj M 1:13;
Mos. 1:16;
Tz. ut S. 17:1.

13 a Enos 1:13;
Tz. ut S. 3:18.

b K'UTUL RAQAL:
Nefita.

c 1 Ne. 4:35;
4 Ne. 1:36–37.

14 a Mos. 25:12;
Alma 2:11.
b 2 Ne. 4:11.

c 2 Ne. 5:9.
15 a Tz. ut S. 132:38–39.
17 a 2 Ne. 5:16.

K'UTUL RAQAL:
Santil ochoch,
rochoch li Qaawa'.

b K'UTUL RAQAL:
B'oqok, b'oqb'il
xb'aan li Dios,
xb'oqb'al.

18 a 2 Ne. 5:26.

19 a K'UTUL RAQAL:
Opiis.
b Tz. ut S. 107:99–100.
K'UTUL RAQAL:
Mertoomb,
mertoomil.

xqak'ut li raatin li Dios chiruheb' chi yalb'il anchal qaq'e; jo'kan ut, rik'in k'anjelak rik'in xnimal qametz'ew ink'a' taachalq lix 'kik'eleb' chiru li qaq'; wi ta ink'a' jo'kan, taachalq raj lix kik'eleb' chiru li qaq', ut ink'a' raj toota-we'q chi maak'a' qatz'ajnil sa' roso'jik li kutan.

CH'OL 2

Laj Jakob naxch'olob' naq moko us ta li rahok b'ihomal, li q'etq'etil, ut li muxuk-ib'—Eb' li winq naru neke'xsik' b'ihomal re xtenq'ankileb' li rech winqilal—Laj Jakob naxye naq moko us ta li sumlaak chi numenaq jun ixaqilbe'j wi moko taqlanb'il ta—Li Qaawa' nasaho' xch'ool rik'in li saqru ch'oolejil reheb' li ixq. Wan na 544-421 chihab' ma nayo'la li Kristo.

LI aatin kixye laj Jakob, riitz'in laj Nefi, reheb' lix tenamit laj Nefi, chirix lix kamik laj Nefi:

2 Anajwan, ex was wiitz'in raarookex inb'aan, laa'in, aj Jakob, jo' chanru teneb'anb'il sa' inb'een chiru li Dios, re xnimob'resinkil ru li wopiis rik'in x'anchalil ink'a'uxl, ut re naq tinwisi lee maak chiru li waq', nintaq'e' sa' li santil ochoch sa' li kutan a'in re naq taaruq tinch'olob' cheru li raatin li Dios.

3 Ut laa'ex nekenaw eejunes naq

chalen toj anajwan yalb'il inq'e sa' ropiis inb'oqb'al; a'ut sa' li aatin a'in aalob'resinb'ilin chi q'axal naab'al wi'chik li watawom ut lin k'a'uxl chirix lix chaab'ilal lee raam chiru li wanjenaq chaq toj anajwan.

4 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, toj anajwan xex'ab'ink chiru li raatin li Qaawa', li ink'ehom eere.

5 A'ut k'ehomaq reetal, chex'ab'inq chiwu, ut chenaw naq sa' xk'ab'a' intenq'ankil xb'aan laj Yo'obt'esihom re li choxa ut li ch'och' li numtajenaq xwankil, naru ninye eere chirix lee "k'oxlahom, chanru naq neketikib' k'anjelak sa' li maak, a' wi' li maak a'an q'axal tz'eqb'eetal naq nawil, relik chi yaal, ut tz'eqb'eetal chiru li Dios.

6 Relik chi yaal, naxrahob'tesi li waam, ut naxk'e chinka'ch'inob'resi wib' rik'in xutaan chiru rilob'aal laj Yiib'ahom we, naq tento tinch'olob'anq cheru, chirix lix maa'usilal lee ch'ool.

7 Ut naxrahob'tesi ajwi' inch'ool naq na'aje' naq k'a'jo' "xkawilal li aatin tento tinwoksi cherix, chiruheb' lee rixaqil ut lee kok'al, ut naab'al lix ch'ooleb' a'an q'axal q'uneb' ut ^bsaqeb' ru, ut tuulaneb' chiru li Dios, li b'ar wan nasaho' wi' xch'ool li Dios;

8 Ut k'oxlanb'il inb'aan naq eb' a'an xe'taqe' toj arin re rab'inkil li "raatin li Dios li nasahob'resink ch'oolej, relik chi yaal, li

19 c 2 Ne. 9:44.
2 5a Alma 12:3;
Tz. ut S. 6:16.

K'UTUL RAQAL: Dios,
Roxichal li Dios.
7a Tz. ut S. 121:43.

b K'UTUL RAQAL: Saq
ruhil na'leb'.
8a Alma 31:5.

aatin li nak'irtesink re li aamej tochénaq.

9 Jo'kan ut, na'aalob'resiik li waam naq elajinb'il chiwu, sa' xk'ab'a' li kawil taqlahom kin-k'ul rik'in li Dios, naq texintij jo' chanru li maak eeb'aanuhom, re xnimob'resinkil lix tochéolaleb' li ani ak tochénaqeb', ut ink'a' b'an te'k'ojob'aaq xch'ool ut te'b'aneq lix tochéolaleb'; ut eb' li moko tochéb'ileb' ta, us ta taa'ajeq raj naq te'x-tzeka xsahil li raatin li Dios li nasahob'resin ch'oolej, jutz'juukil ch'iich' b'an te'k'ojob'aaq chix-k'ob'b'aleb' li raam, ut chixtoch'b'al lix q'unil k'a'uxleb'.

10 A'ut us ta k'a'jo' xnimal li k'an-jel a'in, tento tinb'aanu jo' chanru lix kawil "taqlahom li Dios, ut tinye eere chirix lee maa'usilal ut tz'eqb'eetalil, chi wankeb' chiwu li saqeb' ru xch'ool, ut li yot'b'il ch'oolej, ut chi ka'yanb'il xb'aan lix ^bnaq' ru aj k'ob'onel re li Nimajwal Dios.

11 Jo'kan naq tento tinye li yaal eere jo' chanru "xsaqenkil ru li raatin li Dios. Xb'aan naq k'ehomaq reetal, naq kinpatz'ok re li Qaawa', jo'ka'in kichal li aatin wik'in, ut kixye: At Jakob, taqen sa' li santil ochoch sa' li kutan wulaj, ut ch'olob' li aatin li tink'e aawe chiru li tenamit a'in.

12 Ut anajwan k'ehomaq reetal, ex was wiitz'in, a'in li aatin li ninch'olob' cheru, naq naab'al

eere xex'ok chixsik'b'al li oor, ut li plaat, ut jar paay li "ch'iich' pek terto xtz'aq, li q'axal numtajenaq natawman sa' li ch'och' a'in, a'an jun li ^bch'och' li yeechi'nb'il choq' eere laa'ex ut re lee riyajil.

13 Ut li ruq' laj osob'tesinel q'axal sa xse' naq kexril, jo'kan naq xek'ul k'iila b'ihomal; ut rik'in naq junjunq eere q'axal naab'al wi'chik xek'ul chiru li k'a'ru reheb' lee ras eeriitz'in, laa'ex "taqsinb'ilex sa' xq'etq'etil eech'ool, ut neketiqib' eerib' rik'in li jipil k'a'uxlej ut taqsinb'il jolomej, sa' xk'ab'a' lix tertookil xtz'aq lee raq', ut nekerahob'tesi lee ras eeriitz'in xb'aan naq eek'oxlahom naq chaab'ilex wi'chik chiruheb' a'an.

14 Ut anajwan, ex was wiitz'in, ma nekek'oxla naq li Dios naxtiikob'resi eeru sa' li na'leb' a'in? K'ehomaq reetal, ninye eere, Ink'a'. Naxk'e b'an li maak sa' eeb'een, ut wi nekexkana sa' xb'aanunkil li k'a'aq re ru a'in, sa' junpaat tento taachalq lix raqb'a-aatin sa' eeb'een.

15 Aay, chixk'utaq taxaq cheru naq naru chek'ob'b'al, ut rik'in eerilb'al jun sutaq rik'in xnaq' ru naru chesak'b'al toj sa' li poqs!

16 Aay, chirisihag taxaq cherix li maa'usilal ut tz'eqb'eetalil a'in. Ut aay, cherab'ihag taxaq li raatin lix taqlahom, ut meekanab' lix "q'etq'etil eech'ool a'in chixsach'b'al lee raam!

10a K'UTUL RAQAL:
Xtaqlahom li Dios.
b 2 Ne. 9:44.
11a 2 Ne. 25:4; 31:2–3.
12a 1 Ne. 18:25;

Hel. 6:9–11;
Eter 10:23.
b 1 Ne. 2:20.
K'UTUL RAQAL:
Yeechi'nb'il ch'och'.

13a Morm. 8:35–39.
16a K'UTUL RAQAL:
Q'etq'etil.

17 K'oxlahomaq lee ras eerii-tz'in jo' chanchanex ajwi' laa'ex, ut chaab'ilaq eech'ool rik'ineb' chixjunil ut aj k'ehonelaqex chirix li "k'a'ru eere, re naq b'ihomaqeb' b'a'an jo' chanchanex laa'ex.

18 A'b'an chi maji'aq teesik' li "b'ihomal, chesik' li b'rawa'b'ejj-hom li Dios.

19 Ut chirix naq xek'ul jun eeyo'oni hom rik'in li Kristo teek'ul li b'ihomal, wi nekesik', ut teesik' choq' re "xb'aanunkil li us—re xtiqib'ankil li t'ust'u, ut re xk'eeb'al tzakemq re li taatz'o-kaa, ut re rach'ab'ankil li preex, ut xk'eeb'al xtenq'ankil li yaj ut li tawasinb'il.

20 Ut anajwan, ex was wiitz'in, xexwaatina chirix li q'etq'etil; ut ani eere li xextawasink re lee ras eerii-tz'in, ut xerahob'tesi xb'aan naq aj q'etq'etex sa' lee ch'ool rik'in li k'a'aq re ru xk'e li Dios eere, k'a'ru nekeye chirix?

21 Ma ink'a' nekek'oxla naq tz'eq-b'eetalil a' k'a'aq re ru a'in chiru li kiyo'ob'tesink re chixjunil li tz'ej-walej? Ut li jun chi aamej juntaq'eet xloq'al sa' rilob'aal chiru li jun chik. Ut chixjunil li tz'ejwalej poqs okenaq, ut juntaq'eet aj-e naq kixyo'ob'tesiheb', re naq te'x-paab' lix "taqlahom ut te'xnima lix loq'al chi junelik.

22 Ut anajwan nink'e xraqik eeraatinankil chirix li q'etq'etil a'in. Ut wi ta ink'a' taa'aje'q naq texwaatina chirix jun li maak q'axal nim wi'chik, taasaho'q raj inch'ool chi numtajenaq cherix.

23 A'b'an li raatin li Dios na'aa-lob'eresink we sa' xk'ab'a'eb' li maak eeb'aanuhom li q'axal nin-qeb' wi'chik. Xb'aan naq k'ehomaq reetal, jo'ka'in naxye li Qaawa': Li tenamit a'in neke'ok chi niman sa' li maa'usilal; ink'a' neke'xtaw ru li loq'laj hu, xb'aan naq neke'xsik' xk'oxlankil naq maak'a'eb' xmaak sa' xb'aanunkil li yumb'eetak ko'b'eetak, sa' xk'ab'a' li k'a'aq re ru tz'iib'amb'il chirix laj David, ut laj Salomon li lalal.

24 K'ehomaq reetal, laj David ut laj "Salomon relik chi yaal naq ke'-wan xk'iila b'ixaqil ut moosil ixaqileb', li b'arwan tz'eqb'eetal na'leb' chiwu, chan li Qaawa'.

25 Jo'kan ut, jo'ka'in naxye li Qaawa', laa'in kink'ameb' xb'e li tenamit a'in chi elk chaq sa' li ch'och' Jerusalem, rik'in xwankil lin tel, re naq taaruq tinwaklesi chaq choq' we jun "ruq' che'tiik xch'ool rik'in li ruuchinihom xjuruch' laj Jose.

26 Jo'kan ut, laa'in li Qaawa' Dios ink'a' tinkanab' naq li tenamit a'in

17a K'UTUL RAQAL:
Lemoox, k'ehok
lemoox; Tenq'ank.

b 4 Ne. 1:3.

18a 1 Rey. 3:11–13;
Mar. 10:17–27;
2 Ne. 26:31;
Tz. ut S. 6:7.

K'UTUL RAQAL:
B'ihomal.

b Luk. 12:22–31.

19a Mos. 4:26.

21a Tz. ut S. 11:20;
Abr. 3:25–26.

24a 1 Rey. 11:1;
Neh. 13:25–27.

b 1 Rey. 11:1–3;
Esd. 9:1–2;

Tz. ut S. 132:38–39.

25a Gen. 49:22–26;

Amos 5:15; 2 Ne. 3:5;
Alma 26:36.

K'UTUL RAQAL: Lehi,
xyuwa' laj Nefi.

te'xb'aanu jo' chanruheb' li ke'-wan najter.

27 Jo'kan ut, ex was wiitz'in, ab'ihomaqin, ut chex'ab'inq chiru li raatin li Qaawa': Xb'aan naq maa-jun winq sa' eeyanq taawanq xk'ihal, ka'ajwi' b'an "junaq li rixaqil, ut maajun xmoosil ixaqil taawanq;

28 Xb'aan naq laa'in, li Qaawa' Dios, nasaho' inch'ool rik'in "saqru ch'oolejil reheb' li ixq. Ut li yum-b'eetak ko'b'eetak, a'an tzeqbeetalil chiwu; jo'ka'in naxye li Qaawa' reheb' li Teepal.

29 Jo'kan ut, li tenamit a'in te'xpaab' lin taqlahom, chan li Qaawa' reheb' li Teepal, malaj "chimajewaaq li ch'och' sa' xk'ab'a'eb'.

30 Xb'aan naq wi laa'in, chan li Qaawa' reheb' li Teepal, nawaj xwaklesinkil li "iyajilbej choq' we, laa'in tintaqlaheb' lin tenamit; wi b'an ink'a', te'ab'inq chiru li k'a'aq re ru a'in.

31 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, laa'in, li Qaawa', wilom lix rahileb' xch'ool ut wab'ihom li yaa-b'ak ke'xb'aanu lix rab'ineb' lin tenamit sa' li ch'och' Jerusalen, relik chi yaal, ut sa' chixjunil lix ch'och'eb' lin tenamit, sa' xk'ab'a' lix maa'usilaleb' ut xtz'eqbeetalileb' lix b'eelomeb'.

32 Ut ink'a' tinkanab', chan li Qaawa' reheb' li Teepal, naq eb' lix chaq'al ru rab'ineb' li tenamit

a'in, li kink'ameb' xb'e chi elk chaq sa' li ch'och' Jerusalen, te'taqsiiq xyaab'eb' chiwu chirixeb' li winq re lin tenamit, chan li Qaawa' reheb' li Teepal.

33 Xb'aan naq eb' a'an ink'a' te'xk'am chi preexil lix rab'ineb' lin tenamit xb'aan lix q'unaleb' xch'ool, chi ink'a' tinwula'aniheb' rik'in jun li rahil majewank, toj reetal ajwi' li sache'k; xb'aan naq ink'a' te'xb'aanu li "yumb'eetak ko'b'eetak, jo' chanruheb' chaq najter, chan li Qaawa' reheb' li Teepal.

34 Ut anajwan k'ehomaq reetal ex was wiitz'in winq, nekenaw naq k'eeb'il li taqlahom a'in xb'aan li qayuwa' aj Lehi; jo'kan naq ak eenawom junxil; ut nimla maak k'eeb'il chik sa' eeb'een, xb'aan naq xeb'aanu li k'a'aq re ru a'in li ink'a' raj xeb'aanu.

35 K'ehomaq reetal, "q'axal nim wi'chik li maa'usilal xeb'aanu chiru li xe'xb'aanu laj Lamanita, li qas qitz'ineb'. Laa'ex xeq'et xch'oolleb' lee rixaqil q'uneb' xch'ool, ut xesach eeloq'al chiruheb' lee kok'al, sa' xk'ab'a' li k'a'ru ink'a' us xeb'aanu chiruheb'; ut li yaab'ak wan sa' xch'oolleb' taqenaq rik'in li Dios chejtb'al. Ut sa' xk'ab'a' lix kawil li raatin li Dios, li nakub'e chejtb'al, k'iila ch'oolej ke'kam, k'ob'b'ileb' chi cham xtch'olaleb'.

27a Tz. ut S. 42:22; 49:16.

K'UTUL RAQAL:
Sumlaak.

28a K'UTUL RAQAL: Saq

ru ch'oolej.

29a Eter 2:8–12.

30a Mal. 2:15;

Tz. ut S. 132:61–66.

33a K'UTUL RAQAL:

Atawink, atawinel;
Yib' ruhil na'leb'.

35a Jak. 3:5–7.

CH'OL 3

Eb' li saqeb' ru xch'ool neke'xk'ul li raatin li Dios li nasahob'resin ch'oolej —Lix tiikilaleb' laj Lamanita naxq'ax li reheb' laj Nefita—Laj Jakob naxtijeb' chirix li yumb'eetak ko'b'eetak, li yib' ru k'auxlej, ut li junjung paay chi maak. Wan na 544-421 chihab' ma nayo'la li Kristo.

A'B'AN k'ehomaq reetal, laa'in, aj Jakob nawaj raj eeraatinan-kil laa'ex li saq ru eech'ool. Ilonqex wan wi' li Dios chi xaqxo eek'a'uxl, ut tijonqex chiru chi numtajenaq eepaab'aal, ut a'an tixk'ojob' eech'ool sa' lee ch'a'ajkilal, ut a'an taa'atinaq eeruuchil, ut tixtaqla li k'a'ru tiik ru sa' xb'ee-neb' li te'sik'oq re eesachb'al.

2 Chejunilex li saq ru eech'ool, taqsihomaq lee jolom ut k'ulu-maq li raatin li Dios li nasahob'-resin ch'oolej, ut tzechahomaq xsahil lix rahom, xb'aan naq texruuq, wi "xaqxo lee na'leb', chi junelik.

3 A'b'anan rahilal, rahilal sa' ee-b'een laa'ex li moko saq ta ru eech'ool, li "tz'aj eeru sa' li kutan a'in chiru li Dios, xb'aan naq wi ink'a' nekejal eek'a'uxl, majewanb'il li ch'och' sa' eek'ab'a', ut eb' laj Lamanita, li moko tz'ajeb' ta ru jo' laa'ex, a'ut ^bmajewanb'ileb' rik'in jun li rahil majewank, texxrapleheh' toj reetal ajwi' li sache'k.

4 Ut chi seeb' taachalq xq'ehil, naq wi ink'a' nekejal eek'a'uxl eb' a'an te'reechani lix ch'och'il eereechanihom, ut li Qaawa' Dios "tixk'ameb' xb'e li tiikeb' xch'ool chi elk sa' eeyanq.

5 K'ehomaq reetal, eb' laj Lamanita eeras eeriitz'in, li xik' nekeril sa' xk'ab'a' lix tz'ajnilleb' ru ut li majewank li xchal sa' xtzuumaleb', q'axal tiik wi'chik xch'ooleb' cheru laa'ex, xb'aan naq eb' a'an moko "sachenaq ta sa' xch'ooleb' lix taqlahom li Qaawa', li kik'ehe' re li qayuwa'—naq te'wanq yal jun ajwi' li rixaqil, ut maajunaq lix moosil ixaqil, ut ink'a' taa'uxmanq li yumb'eetak ko'b'eetak sa' xyanqeb'.

6 Ut anajwan, li taqlahom a'in k'ee'ookeb' xch'ool chixpaab'ankil; jo'kan ut, sa' xk'ab'a' lix k'ee'ookileb' xch'ool a'in sa' xpaab'ankil li taqlahom a'in, li Qaawa' Dios ink'a' tixsacheb'; "taaruxtaanaheb' ru b'an, ut sa' junaq kutan te'ok choq' jun osob'tesinb'il tenamit.

7 K'ehomaq reetal, li b'eelomej sa' xyanqeb' "neke'xraheb' li rixaqil, ut li ixaqilb'ej sa' xyanqeb' neke'xraheb' lix b'eelom; ut li b'eelomej ut ixaqilb'ej reheb' neke'xra lix kok'aleb', ut sa' xk'ab'a' lix maa'usilaleb' lix yuwa'eb' naq maak'a'eb' xpaab'aal ut xik' nekexrileb'; jo'kan ut, jo' nimal ta wi' lee chaab'ilal chiruheb' a'an

3 2a Alma 57:26-27.
3a K'UTUL RAQAL: Tz'aj, tz'ajnil.
b 1 Ne. 12:23.

4a Omni 1:5-7, 12-13.
5a Jak. 2:35.
6a 2 Ne. 4:3, 6-7;
Hel. 15:10-13.

7a K'UTUL RAQAL:
Junkab'al; Rahok.

sa' rilob'aal li nimla aj Yo'obt'esi-hom eere?

8 Ex was wiitz'in, ninxuwa naq wi ink'a' nekejal eek'a'uxl chirix lee maak, q'axal saqaq wi'chik xtib'eleb' chiru lee re, naq texk'a-me'q eerochb'eeneb' chiru lix k'o-jarib'aal li Dios.

9 Jo'kan ut, jun intaqlahom nin-k'e eere, a'an li raatin li Dios, naq ink'a' chik teehob'eb' chirix lix q'eqaleb' lix tib'el, chi moko chik teehob'eb' sa' xk'ab'a' lix tz'ajnil eb' ru; taajultiko'q b'an eere lix tz'aj-nil eeru laa'ex, ut taajultiko'q eere naq kichal xtz'ajnil eb' ru a'an sa' xk'ab'a' lix yuwa'eb'.

10 Jo'kan ut, chijultiko'q eere lee "kok'al, chanru naq xerahob'tesi xch'ooleb' xb'aan li k'a'ru xex'ile' chixb'aanunkil xb'aaneb'; ut jo'kan ajwi', chijultiko'q eere naq texruuq, sa' xk'ab'a' lee tz'ajnil, chixk'amb'aleb' lee kok'al sa' li sache'k, ut lix maakeb' a'an te-tuub'amanq sa' xb'een lee jolom sa' roso'jik li kutan.

11 Ex was wiitz'in, chex'ab'inq taxaq chiru li waatin; chewaklesi li reek'ahom lee raam; chiq'omaq eerib' re naq ^ataa'ajq eeru chiru lix wara li kamk; ut hitomaq eerib' rik'in lix rahil li ^bxb'alb'a re naq ink'a' tex'ok choq' 'anjel chiru laj tza, re texkute'q sa' li palaw a'an re xam ut chuhil pek, a'an li xkab' ^akamk.

12 Ut anajwan laa'in, aj Jakob,

kinye naab'al chik li k'a'aq re ru chiru lix tenamit laj Nefi, kintijeb' chirix li ^ayumb'eetak ko'b'eetak ut li ^byib' ru k'a'uxlej, ut li junjunq paay chi maak, kinye reheb' li xu-wajelil li taa'uxq xb'aan a'an.

13 Ut ink'a' naru natz'iib'aman chiruheb' "li perel ch'iich' a'in yal ta jun miin raqal lix b'aanuhom li tenamit a'in, li okenaqeb' chik chi k'ihok; a'b'an tz'iib'anb'il naa-b'al lix b'aanuhomeb' chiruheb' li perel ch'iich' li nim wi'chik, ut lix pleeteb', ut li wech'ok-ib' reheb', ut li rawa'b'ejileb' lix reyebe'.

14 Eb' li perel ch'iich' a'in, a'a-neb' lix perel ch'iich' laj Jakob ne-ke'xk'ab'a'in, ut yuib'anb'ileb' chaq xb'aan li ruq' laj Nefi. Ut nink'e xraqik xyeeb'al li aatin a'in.

CH'OL 4

Chixjunileb' li profet ke'xloq'oni li Yuwa'b'ej sa' lix k'ab'a' li Kristo—Naq laj Abraham kixmayeja laj Isaak, a'an wan choq' reetalil li Dios ut li Junaj Yo'lajenaq chiru—Eb' li winq tento te'xk'am wi'chik rib' sa' usilal rik'in li Dios, rik'in lix tojb'al rix li maak—Eb' laj Judio te'xtz'eqtaana li k'ojleb'aal pek. Wan na 544–421 chihab' ma nayo'la li Kristo.

ANAJWAN k'ehomaq reetal, ki-k'ulman naq laa'in, aj Jakob, chirix k'anjelak chi naab'al chiru

10 a K'UTUL RAQAL:
Kok'al, al.

11 a Alma 5:6–9.

b K'UTUL RAQAL:
Xb'alb'a.

c 2 Ne. 9:8–9.

d K'UTUL RAQAL:
Kamk re musiq'ej.

12 a K'UTUL RAQAL:
Yumb'eetak

ko'b'eetak.

b K'UTUL RAQAL:
Rahink-u; Aj maak.

13 a 1 Ne. 19:1–4;
Jak. 1:1–4.

lin tenamit rik'in aatin (ut ink'a' naru nintz'iib'a yal ta ka'ch'in ajwi' li waatin, xb'aan xch'a'ajkil xtz'iib'ankil li qaatin chiruheb' perel ch'iich'), ut naqanaw naq li k'a'aq re ru naqatz'iib'a chiruheb' perel ch'iich' tento taakanaaq;

2 A'b'anan yalaq k'a'ru naqatz'iib'a chiru k'a'aq re ru chik li moko perel ch'iich' ta tento taa'osoq' ut taasachmanq reetalil; a'ut naru naqatz'iib'a junjunq aatin chiruheb' perel ch'iich', li tixk'e reheb' li qalal qak'ajol, jo' ajwi' eb' li qas qitiz'in raarookeb' qab'aan, jun ch'ina b'iisaq lix na'leb'eb' chiqix, malaj chirixeb' lix yuwa'eb'—

3 Anajwan rik'in li na'leb' a'in nasaho' qach'ool; ut nokok'anjelak chi yalb'il qaqa'e re xtz'iib'ankil li aatin a'in chiruheb' perel ch'iich', ut naqayo'oni naq eb' li qas qitiz'in li raarookeb' qab'aan ut eb' li qalal qak'ajol te'xk'ul a'an rik'in b'antioxink sa' xch'ooleb', ut te'iloq chiru, re naq te'xtzol rik'in sahil ch'oolejil, ut moko rik'in ta rahil ch'oolej, chi moko rik'in xik' ilok, chirix lix b'een xna' xyuwa'eb'.

4 Xb'aan naq a'in ajwi' aj-e naq xqatz'iib'a li k'a'aq re ru a'in, re naq te'xnaw naq laa'o "kiquanaw chirix

li Kristo, ut ak qayo'on chaq lix loq'al k'iila cient chihab' ma nak'ulun; ut moko ka'aj ta wi' laa'o qayo'on chaq lix loq'al; jo'kaneb' ajb'an wi' chixjunil li santil^b profeet li ke'wan chaq junxil chiqu.

5 K'ehomaq reetal, eb' a'an ke'xpaab' li Kristo ut "ke'xloq'oni li Yuwa'b'ej sa' lix k'ab'a', ut jo'kan ajwi' laa'o naqaloq'oni li Yuwa'b'ej sa' lix k'ab'a'. Ut a'in aj-e naq naqapaab' lix^b chaq'rab' laj Moises, rik'in naq 'naxb'eresi li qaam rik'in a'an; ut xb'aan a'in naq santob'resinb'il choq' qe jo' tiikilal, jo' chanru ajwi' naq kik'ehe' sa' ajl chirix laj Abraham sa' li yamyookil ch'och' naq ki'ab'in chiru lix taqlahom li Dios rik'in xmayejankil laj Isaak li ralal, a' li wan choq' reetalil li Dios ut li "Ralal Junaj Chirib'il.

6 Jo'kan ut, naqatz'ileb' rix li profeet, ut wan k'iila na'leb' naqak'ul chi k'utb'esinb'il, ut li musiq'ej re "profeetil aatin, ut rik'in chixjunil a'in li^b nak'utuk xyaalal qe, naqataw jun qayo'onihom, ut li qapaabaal ink'a' chik na'ee'k'an, jo'kan naq nokoru chi 'taqlank chi yaal sa' "xk'ab'a' li Jesus ut toja' eb' li che' neke'ab'in chiqu, malaj eb' li tzuul, malaj lix b'oolam li palaw.

4 4a K'UTUL RAQAL: Jesukristo.
b Luk. 24:25-27;
 Jak. 7:11;
 Mos. 13:33-35;
 Tz. ut S. 20:26.
 5a Moiss. 5:8.
b 2 Ne. 25:24;
 Jar. 1:11;
 Mos. 13:27, 30;

Alma 25:15-16.
 K'UTUL RAQAL:
 Chaq'rab' re laj
 Moises.
c Gal. 3:24.
d Gen. 22:1-14;
 Jwan 3:16-18.
 K'UTUL RAQAL: Junaj
 Yo'lajenaq.
 6a K'UTUL RAQAL:

Profeetil aatin,
 aatinak jo' profeet.
b K'UTUL RAQAL:
 Aj yehol nawom;
 Xk'utb'al xyaalal.
c K'UTUL RAQAL:
 Wankilal.
d Hech. 3:6-16;
 3 Ne. 8:1.

7 A'b'anan, li Qaawa' Dios naxk'ut chiqu lix "q'unal qametz'ew re naq taaruq taqanaw naq a' sa' xk'ab'a' li rusilal, ut xnimallix kub'sihom rib' choq' reheb' li ralal xk'ajoleb' li winq, naq wan qawankil chixb'aanunkil li k'a'aq re ru a'in.

8 K'ehomaq reetal, ninq ut sachol ch'oolejeb' lix k'anjel li Qaawa'. K'a'jo' naq "ink'a' naru xtz'ilb'al rix xchamal lix ^bmuqmuukil na'leb' a'an, ut moko naru ta naq li winq tixtaw xyaalal chixjunileb' lix b'e. Ut maajun winq 'nana-wok re lix ^be, ka'ajwi' wi k'ut-b'esinb'il chiru; jo'kan ut, ex was wiitz'in, mixik' eeril lix k'utb'eshom li Dios.

9 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, rik'in lix wankilal li "raatin ke'chal li ^bwinq sa' xb'een li ruchich'och', a' li ruchich'och' li kiyob'tesiman rik'in lix wankilal li raatin. Jo'kan ut, wi li Dios kiru chi aatinak ut kiwan li ch'och', ut chi aatinak ut kiyob'tesiman li winq, k'a' pe' ut naq ink'a' naru chixtaqlankil li 'ruchich'och', malaj lix yib'ahom li ruq' li wan sa' xb'een, jo' chanru li naraj ut li nasaho' wi' xch'ool?

10 Jo'kan ut, ex was wiitz'in,

meesik' "xk'eeb'al xna'leb' li Qaawa'; sik'omaq b'an xk'ulb'al eena'leb' sa' ruq'. Xb'aan naq k'ehomaq reetal, laa'ex ajwi' nekenaw naq a'an nak'ehok na'leb' rik'in ^bchaab'il na'leb'ank, ut rik'in tiik ruhil na'leb', ut rik'in nimla uxtaan, sa' xb'een chixjunil lix yib'ahom.

11 Jo'kan ut, ex was wiitz'in raarookex inb'aan, k'amomaq wi'chik eerib' sa' usilal rik'in a'an, xb'aan lix "tojb'al rix li maak xb'aan li Kristo, li ^bRalal Junaj Chirib'il, re naq teek'ul jun li 'wakliik chi yo'yo, jo' chanru li wankilal re waklesink chi yo'yo li wan rik'in li Kristo, ut toxexk'ute'q'jo' li ^bxb'een taa'uuchinq chiru li Kristo choq' re li Dios, chi wanq eepaab'aal, ut eetawomaq xchaab'ilal eeyo'onihom chirix li loq'alil rik'in a'an, naq toj maji' naxk'utb'esi rib' sa' li tz'ejwalej.

12 Ut anajwan, ex li raarookex inb'aan, misach eech'ool naq ninye eere li na'leb' a'in, xb'aan naq k'a' naq ink'a' taa'uxq "aatinak chirix lix tojb'al rix li maak xb'aan li Kristo, ut xk'eeb'al qach'ool chixtawb'al tz'aqal qana'leb' chirix, jo' ajwi' chixtawb'al qana'leb' chirix li wakliik chi yo'yo ut li ruchich'och' li toj taachalq?

7a Eter 12:27.

8a Rom. 11:33-36.

b Tz. ut S. 19:10; 76:114.

K'UTUL RAQAL:

Xmuqmuukil na'leb' li Dios.

c 1 Kor. 2:9-16;

Alma 26:21-22.

K'UTUL RAQAL:

Nawok, xnawom.

d Isa. 55:8-9.

9a Morm. 9:17;

Mois. 1:32.

b K'UTUL RAQAL:

Yo'ob'tesink; Winq.

c Hel. 12:8-17.

10a 2 Ne. 9:28-29;

Alma 37:12, 37;

Tz. ut S. 3:4, 13.

b K'UTUL RAQAL:

Chixjunil naxnaw;

Chaab'il na'leb'ejil.

11a K'UTUL RAQAL:

Xtojb'al rix li maak.

b Heb. 5:9.

c K'UTUL RAQAL:

Wakliik chi yo'yo.

d Mos. 15:21-23; 18:9;

Alma 40:16-21.

12a 2 Ne. 25:26.

13 K'ehomaq reetal, ex was wii-tz'in, li ani na'aatinak jo' profeet, chi'aatinaq re taatawe'q ru xb'aaneb' li winq, xb'aan naq li "Musiq'ej naxye li yaal ut ink'a' natik'ti'ik. Jo'kan ut, na'aatinak chirix li k'a'aq re ru jo' chanru tz'aqal ^bwan, ut chirix li k'a'aq re ru jo' chanru tz'aqal taawanq; jo'-kan ut, li na'leb' a'in k'utb'esinb'il chiqu chi 'saqen ru, re xkolb'al li qaam. A'ut k'ehomaq reetal, moko qajunes ta naqaye qanawom chirix li k'a'aq re ru a'in; xb'aan naq li Dios kixye ajwi' reheb' li profeet najter.

14 A'ut k'ehomaq reetal, eb' laj Judio ke'wan choq' jun tenamit "jipeb' xk'a'uxl; ut ^bxik' ke'ril li aatin li saqen ru, ut ke'xkamsiheb' li profeet, ut ke'xsik' li k'a'aq re ru li ink'a' ke'ru chixtawb'al ru. Jo'kan ut, sa' xk'ab'a' lix 'mutz'ileb' ru, ut a' mutz' uhej a'an kichal xb'aan xq'axb'al li aajel raj ru xsik'b'al, tento te't'ane'q, xb'aan naq li Dios kixmaq' lix saqenkil ru chiruheb', ut kixq'axtesi k'iila na'leb' reheb' li ^dink'a' neke'ru chixtawb'al ru, xb'aan naq jo'-kan ke'rataw. Rik'in ut naq ke'rataw a'an, li Dios kixb'aanu, re naq te'tichk'oq.

15 Ut anajwan laa'in, aj Jakob, k'amb'il inb'e xb'aan li Musiq'ej

re tin'aatinaq jo' profeet; xb'aan naq nink'e reetal rik'in li naxk'an-jela wi' li Musiq'ej wik'in, naq sa' xk'ab'a' lix "tichk'ojikeb' laj Judio eb' a'an ^bte'xtz'eqtaana li 'pek li ke'ru raj chi kab'lak wi' re kawaq lix k'ojob'ankil.

16 A'ut k'ehomaq reetal, jo' yeeb'il sa'eb' li loq'laj hu, li "pek a'in taa'ok choq' li nim, ut li rosob'l, ut li jun ajwi' chi tz'aqal ^bk'ojleb'aal te'ruuq wi' chi kab'lak laj Judio.

17 Ut anajwan, ex raarookex inb'aan, chanru taaruuq taa'uxq naq eb' a'in, chirix naq xe'xtz'eqtaana li tz'aqal k'ojleb'aal, "te'ruuq wi'chik chi kab'lak sa' xb'een, re naq taa'ok a'an choq' xjolomil lix xukeb'?

18 K'ehomaq reetal, ex was wii-tz'in raarookex inb'aan, tinte cheru li muqmuukil na'leb' a'in, wi chi yalaq chan ru ink'a' na'ee-k'an inxaqxookilal sa' li Musiq'ej, ut nintichk'ok sa' xk'ab'a' naq q'a-xal ink'a'uxl cherix.

CH'OL 5

Laj Jakob naxye li raatin laj Tzenos chirix li jaljookil ru aatin reheb' lix toonal li che' olivo, li awb'il ut li re k'iche'—A'aneb' reetalil Israel ut eb' laj Gentil—Nayeeman resil chi junxilaj

13a K'UTUL RAQAL:
Santil Musiq'ej; Yaal.
b Tz. ut S. 93:24.
c Alma 13:23.
14a Mat. 23:37–38;
2 Ne. 25:2.
b 2 Kor. 11:3;
1 Ne. 19:7;

2 Ne. 33:2.
c Isa. 44:18;
Rom. 11:25.
d 2 Ne. 25:1–2.
15a Isa. 8:13–15;
1 Kor. 1:23;
2 Ne. 18:13–15.
b 1 Ne. 10:11.

c K'UTUL RAQAL: Pek,
xnimal ru pek sa'
xxuk; Saqoonaq.
16a Sal. 118:22–23.
b Isa. 28:16;
Hel. 5:12.
17a Mat. 19:30;
Tz. ut S. 29:30.

naq taajek'imanq ut taach'utub'a-manq Israel—Wan aatin chirixeb' laj Nefita ut laj Lamanita, ut chix-junil lix junkab'al laj Israel—Eb' laj Gentil te'jutz'ub'aaq rik'in laj Israel—Sa' roso'jik taak'atmanq li awimq. Wan na 544-421 chihab' ma nayo'la li Kristo.

K'EHOMAQ reetal, ex was wiitz'in, ma ink'a' jultik eere rilb'al chi tz'iib'anb'il li raatin li profet aj "Tzenos, li kixye a'an re lix Junkab'al laj Israel, li naxye:

2 Ab'ihomaq, ex xjunkab'al laj Israel, ut cherab'i li waatin laa'in, jun xprofet li Qaawa'.

3 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, jo'ka'in naxye li Qaawa', Laa'in tatinjuntaqeeta, at xjunkab'al laj "Israel, rik'in jun ^bxtoonol li che' olivo li awb'il, li kixk'ul jun li winq ut kixch'olani sa' li 'rawimq, ut kiniman, ut kiq'elo', ut ki'ok chi ^aq'aak.

4 Ut kik'ulman naq lajeechal re li awimq xko'o, ut kiril naq x'ok chi q'aak lix toonal lix che' olivo; ut kixye: laa'in tinsat li ruq', ut tink'aleq chirix, ut tinch'olani, re naq maare te'tuxmeq li ruq' li ak'eb' ut q'uneb' ru, ut moko taa'oso'q ta.

5 Ut kik'ulman naq kixset li ruq', ut kik'alek chirix, ut kixch'olani jo' chanru li raatin.

6 Ut kik'ulman naq chirix

k'iila kutan ki'ok ka'ch'inak chi alab'te'ink, li ruq' ak' ut q'un ru; a'b'anan k'ehomaq reetal, lix nimal lix b'een ki'ok chi oso'k.

7 Ut kik'ulman naq laj eechal re li awimq kiril, ut kixye re lix moos: Naraho' inch'ool rik'in naq taasachq chiwu lix toonal li che' a'in; jo'kan ut, ayu, mich'eb' li ruq' junaq xtoonol li "che' olivo re k'iche', ut k'am chaq wik'in; ut taqamich' lix xb'eenileb' li ruq' che' li xe'ok chi chaqik, ut te'qakut sa' li xam re naq te'k'ate'q.

8 Ut k'e reetal, chan li Qaawa' re li awimq, laa'in tinchapeb' naab'al li ruq' che' a'in li ak'eb' ut q'uneb' ru, ut teb'injutz'ub' a' yaal b'ar nawaj; ut maak'a' naxye naq wi taa'uxq naq taa'oso'q lix xe'il li che' a'in, tinruuq chixk'uulankil li ruuchinihom choq' we; jo'kan naq tinchap li ruq' che' a'in li ak'eb' ut q'uneb' ru, ut tinjutz'ub'eb' a' yaal b'ar nawaj.

9 Ut chap laa'at li ruq'eb' lix toonal li che' olivo re k'iche', ut jutz'ub'eb' sa' "xna'ajeb' a'an; ut a'in li xinmich' teb'inkut sa' li xam ut teb'ink'at, re naq ink'a' te'xlaatz'ob'resi ru lix ch'och'il li wawimq.

10 Ut kik'ulman naq lix moos li Qaawa' re li awimq kixb'aanu jo' chanru li raatin li Qaawa' re li awimq, ut kixjutz'ub'eb' li ruq' lix toonal li "che' olivo re k'iche'.

5 1a K'UTUL RAQAL:
Tzenos.
3a Esek. 36:8.
K'UTUL RAQAL:
Israel.
b Rom. 11:17-24.

K'UTUL RAQAL:
Olivo, che'.
c Tz. ut S. 101:44.
K'UTUL RAQAL:
Awimq re li Qaawa'.
d K'UTUL RAQAL:

Q'etok paab'ank.
7a Rom. 11:17, 24.
9a Rom. 1:13.
10a K'UTUL RAQAL:
Gentil, eb' laj.

11 Ut li Qaawa' re li awimq kix-taqla k'alek chirix, ut xsetb'al li ruq', ut xch'olaninkil, ut kixye re lix moos: Naraho' inch'ool naq taasachq chiwu lix toonal li che' a'in; jo'kan ut, re naq maare taa-ruuq tinkol rix lix xe'il re naq ink'a' taa'oso'q, re b'an tinkol rix choq' we, kinb'aanu li na'-leb' a'in.

12 Jo'kan ut, k'am laa b'e; chawil lix toonal li che', ut chach'olani, jo'chanru li waatin.

13 Ut eb' a'in "tink'e sa' li jun raqal re li wawimq q'axal najt, a' yaal b'ar nawaj, maak'a' na'ok wi' aawe; ut ninb'aanu re naq taaruuq tinkol rix choq' we lix tz'aqal uq' li che'; ut jo'kan ajwi', re naq tink'uula li ruuchinihom chiru li q'ehil choq' we; xb'aan naq naraho' inch'ool naq taasachq chiwu lix toonal li che' a'in ut li ruuchinihom.

14 Ut kik'ulman naq li Qaawa' re li awimq kixchap xb'e, ut kixmuqeb' li ruq' lix toonal li che' olivo li awb'il, sa'eb' li jar raqal re li awimq li q'axal najteb', li jun sa' li jun raqal ut li jun sa' li jun chik, jo'chanru li naraj ut li nasaho' wi' xch'ool.

15 Ut kik'ulman naq kinume' k'iila kutan, ut li Qaawa' re li awimq kixye re lix moos: Kim, chookub'eeq sa' li awimq, re taa-ruuq took'anjelaq sa' li awimq.

16 Ut kik'ulman naq li Qaawa' re li awimq, ut jo'kan ajwi' li moos, ke'kub'e sa' li awimq chi k'anjelak. Ut kik'ulman naq li moos kixye

re laj eechal re: K'e reetal, il arin, k'e reetal lix toonal li che'.

17 Ut kik'ulman naq li Qaawa' re li awimq ki'ilok, ut kixk'e reetal lix toonal li che' li ke'jutz'ub'aak wi' li ruq' lix toonal li che' olivo re k'iche', ut ak xtuxmek chaq ut x'ok chi "uuchink. Ut kixk'e reetal naq chaab'il, ut li ruuchinihom chanchan tz'aqal li ru.

18 Ut a'an kixye re li moos: K'e reetal, eb' li ruq' li xtoonali che' re k'iche' ke'xchap xha'il lix xe'il, jo'kan naq lix xe'il xk'ehok nimla metz'ew; ut sa' xk'ab'a' lix nimal xmetz'ew lix xe'il, eb' li ruq' che' re k'iche', chaab'il ru che' ke'uuchin wi'. Anajwan, wi ta ink'a' xqajutz'ub' chaq li ruq' che' a'in, x'oso' raj lix toonal. Anajwan ut k'e reetal, laa'in tink'uula naab'al li ru che', li x'uuchin wi' lix toonal li che', ut li ruuchinihom tink'uula chiru li q'ehil, choq' we laa'in.

19 Ut kik'ulman naq li Qaawa' re li awimq kixye re li moos: Kim, yo'o sa' li jun raqal q'axal najt re li awimq, ut qak'ehaq reetal ma ink'a' ajwi' ke'uuchin chi naab'al li tz'aqal ruq' li che', re naq tink'uula li ruuchinihom chiru li q'ehil, choq' we laa'in.

20 Ut kik'ulman naq xkoheb' b'ar wi' laj eechal k'anjel kixmuq chaq li tz'aqal ruq' li che', ut a'an kixye re li moos: K'e reetaleb' a'in; ut kixk'e reetal li "xb'een, naq naab'al li ru che' li ki'uuchin wi' chaq; ut kixk'e ajwi' reetal naq chaab'il. Ut kixye re li moos: chap xkomon li ruuchinihom, ut k'uula choq' re li

q'ehil, re naq tink'uula choq' we; xb'aan naq k'e reetal, chan, chiru li k'iila kutan a'in kinch'olani, ut naab'al li ru che' ki'uuchin wi'.

21 Ut kik'ulman naq li moos kixye re laj eechal re: K'a' naq xat-chal arin chirawb'al li che' a'in, malaj li ruq' a'in lix toonal li che'? Xb'aan naq k'e reetal, a'an li jun chi na'ajeb' q'axal yib' ru sa' chixjunil lix ch'och'il laa wawimq.

22 Ut li Qaawa' re li awimq kixye re: Maak'e inna'leb'; kinnaw naq a'an jun siir chi ch'och' yib' ru; jo'kan naq kinye aawe, chiru li k'iila kutan a'in kinch'olani, ut nakak'e reetal naq naab'al li ru che' x'uuchin wi'.

23 Ut kik'ulman naq li Qaawa' re li awimq kixye re lix moos: Il arin, k'e reetal naq kiwaw ajwi' jun chik ruq' lix toonal li che'; ut nakanaw naq li jun siir chi ch'och' a'in q'axal yib' wi'chik ru chiru li xb'een. A'ut k'e reetal li che'. Kinch'olani chiru li k'iila kutan a'in, ut naab'al li ru che' x'uuchin wi'; jo'kan ut, mol chaq, ut k'uula choq' re li q'ehil, re tink'uula choq' we.

24 Ut kik'ulman naq li Qaawa' re li awimq kixye wi'chik re lix moos: Il arin, ut k'e ajwi' reetal jun chik li ^aruq' che', li kiwaw; k'e reetal naq kinch'olani ajwi' a'an, ut ki'uuchin.

25 Ut kixye re li moos: Il arin, ut k'e reetal li jun chik. K'e reetal, a'in kiwaw sa' jun ^achaab'il

siir chi ch'och'; ut chiru li k'iila kutan a'in kinch'olani, ut yal jun raqal li che' chaab'il x'uuchin, ut li ^bjun raqal chik chi che', k'iche' aj ru che' li xruuchini; k'e reetal, kinch'olani lix toonal li che' a'in jo'eb' li jun ch'ol chik.

26 Ut kik'ulman naq li Qaawa' re li awimq kixye re li moos: Mich'eb' li ruq' che' li ink'a' chaab'il ^ax'e'uuchin, ut kuteb' sa' li xam.

27 A'b'an k'ehomaq reetal, li moos kixye re: Chiqaset b'an li ruq', ut chook'aleq chirix, ut chiqach'olani jun k'amok chik, re naq maare taaruuchini li chaab'il ru che' choq' aawe, re tatruuq chix-k'uulankil choq' re li q'ehil.

28 Ut kik'ulman naq li Qaawa' re li awimq ut lix moos li Qaawa' re li awimq ke'xch'olani chixjunil li ru li awimq.

29 Ut kik'ulman naq kinume' k'iila kutan, ut li Qaawa' re li awimq kixye re lix ^amoos: Kim, yo'o sa' li awimq, re took'anjelaq wi'chik sa' li awimq. Xb'aan naq k'e reetal, taanach'oq chaq li ^bkutan, ut chi seeb' taachalq li ^croso'jik; jo'kan ut, tento tink'uula li ru che' chiru li q'ehil, choq' we laa'in.

30 Ut kik'ulman naq li Qaawa' re li awimq ut li moos ke'kub'e sa' li awimq; ut ke'wulak rik'in lix toonal li che' li toqb'il chaq tz'aqal li ruq' ut ke'jutz'ub'aak chaq li ruq' che' re k'iche'; ut k'ehomaq reetal,

24a Esek. 17:22–24;

Alma 16:17;

3 Ne. 15:21–24.

25a 1 Ne. 2:20.

b 3 Ne. 10:12–13.

26a Mat. 7:15–20;

Alma 5:36;

Tz. ut S. 97:7.

29a Tz. ut S. 101:55;

103:21.

b K'UTUL RAQAL:

Roso'jik li kutan,

roso'jikil kutan.

c 2 Ne. 30:10;

Jak. 6:2.

numtajenaq li che' rik'in "k'iila paay chi ru che'.

31 Ut kik'ulman naq li Qaawa' re li awimq kixyalatq li ru che', li junjunq paay a' yaal jo' chanru rajlankil. Ut li Qaawa' re li awimq kixye: K'e reetal, chiru li k'iila kutan a'in kiqach'olani lix toonal li che' a'in, ut xink'uula naab'al li ru che' choq' we chiru li q'ehil.

32 A'ut k'e reetal, sa' li kutan a'in naab'al li x'uuchin wi', ut "maajun wan li chaab'il. Ut k'e reetal, chixjunil paay chi ru che' ink'a' us wan, ut maak'a' na'ok wi' we, us ta k'a'jo' xook'anjelak; ut anajwan naraho' inch'ool rik'in naq taasachq chiwu lix toonal li che' a'in.

33 Ut li Qaawa' re li awimq kixye re li moos: K'a'ru taqab'aanu re lix toonal li che', re naq tink'uula wi'chik lix chaab'il uuchinihom choq' we laa'in?

34 Ut li moos kixye re laj eechal re: K'e reetal, rik'in naq xajutz'ub' li ruq' li che' olivo re k'iche', ke'x-ch'olaniheb' lix xe'il, jo'kan naq toj yo'yookeb' ut ink'a' xe'oso'; jo'kan naq nakawil naq toj chaab'ileb'.

35 Ut kik'ulman naq li Qaawa' re li awimq kixye re lix moos: Li che' maak'a' na'ok wi' we, ut lix xe'il maak'a' na'ok wi' we naq toj ink'a' us li taa'uuchinq wi'.

36 A'b'anan laa'in ninnaw naq chaab'il lix xe'il, ut choq' re tz'aqal li wajom naq xinkol rix; ut sa' xk'ab'a' lix nimal xmetz'ew, toj

anajwan xruuchini chiru li ruq' che' re k'iche' li chaab'il ru che'.

37 A'ut k'e reetal, xe'niman li ruq' che' re k'iche', ut "ke'xq'ax ru lix xe'il; ut rik'in naq li ruq' che' re k'iche' xe'numta sa' xb'een lix xe'il, naab'al li ru che' ink'a' us x'uuchin wi'; ut sa' xk'ab'a' naq xnaab'alo' li ru che' ink'a' us li x'uuchin wi', nakak'e reetal naq na'ok chi oso'k; ut sa' junpaat chik q'ano'jenaq, re naq taaruq taakutmanq sa' li xam, wi ink'a' naqab'aanu k'a'ruhaq re xkolb'al rix.

38 Ut kik'ulman naq li Qaawa' re li awimq kixye re lix moos: Chookub'eeq sa'eb' li raqal re li awimq li q'axal najteb', ut qak'ehaq reetal ma x'uuchin ajwi' li ru che' ink'a' us chiruheb' li tz'aqal ruq' che'.

39 Ut kik'ulman naq ke'kub'e sa'eb' li raqal re li awimq li q'axal najteb'. Ut kik'ulman naq li ruuchinihom li tz'aqal ruq' che' po'jenaq ajwi'; relik chi yaal, li "xb'een ut li xkab' ut jo'kan ajwi' laj ch'otonel; ut chixjunileb' ak po'jenaqeb'.

40 Ut li "ru che' re k'iche' sa' laj ch'otonel kinumta chaq sa' xb'een li jun raqal li che' li chaab'il x'uuchin wi' chaq, toj reetal naq li ruq' che' ak xchaqik ut xkam.

41 Ut kik'ulman naq li Qaawa' re li awimq kiyaab'ak, ut kixye re li moos: "K'a' chik ru kiru raj kinb'aanu choq' re li wawimq?

30 a K'UTUL RAQAL:
Q'etok paab'ank.
32 a JS—R 1:19.

37 a Tz. ut S. 45:28–30.
39 a Jak. 5:20, 23, 25.
40 a Morm. 6:6–18.

41 a 2 Ne. 26:24.

42 K'e reetal, kinnaw naq chixjunil li ru li awimq ak po'jenaq, ka'aj chik a'in ink'a'. Ut anajwan eb' a'in li chaab'il ke'uuchin chaq junxil ak xe'po'e' ajwi; ut anajwan chixjunileb' lix toonaleb' li che' re li wawimq maak'a' chik neke'ok wi', ka'aj chik re yok'e'k chaq ut kute'k sa' xam.

43 Ut k'e reetal, a'in li wan sa' roso'jik, li xchaqik wi' li ruq', xwaw sa' jun "chaab'il siir chi ch'och'; relik chi yaal, a' li sik'b'il ru inb'aan sa' xb'een chixjunil chik raqal lix ch'och'il li wawimq.

44 Ut nakak'e reetal naq kinyok' ajwi' chaq li k'a'ru "laatz'ob'resinb'il wi' chaq li jun siir chi ch'och' a'in, re naq tinwaw lix toonal li che' a'in sa' xna'aj.

45 Ut nakak'e reetal naq jun raqal a'an chaab'il li x'uuchin wi', ut jun raqal re k'iche' li x'uuchin wi'; ut rik'in naq ink'a' kinmich'eb' li ruq' li che' ut keb'inkut sa' xam, k'e reetal, ke'numta sa' xb'een li chaab'il ruq' che', jo'kan naq xchaqik chaq.

46 Ut anajwan, k'e reetal, us ta mak'a'jo' naq kiquil li wawimq, xe'po'je' xtoonaleb' lix che'il, jo'kan naq maajun chaab'il ru che' neke'uuchin wi'; ut eb' a'in kinyo'oni xkolb'al rix, re naq kink'uula raj li ruuchinihom chiru li q'ehil, choq' we laa'in. A'b'an k'e reetal, ak xe'ok chanchan li che' olivo re k'iche', ut maak'a' neke'ok wi', ka'aj chik re "yok'e'k chaq ut kute'k sa'

xam, ut naraho' inch'ool naq te'sachq chiwu.

47 A'b'anan k'a' chik ru kiru raj kinb'aanu sa' li wawimq? Ma kin-kotz tab'i' li wuq', re ink'a' kinch'olani? Ink'a' b'an, kinch'olani, ut kink'alek chirix, ut kinset li ruq', ut kink'e xq'emul, ut "kin-ye' li wuq' ka'ch'in chik ma chiru chixjunil li kutan, ut taanach'oq chaq li ^broso'jik. Ut naraho' inch'ool naq taa'aje'q naq teb'inyok' chaq chixjunil lix toonal li che' re li wawimq, ut teb'inkut sa' li xam re naq te'k'ate'q. Ani li xpo'ok re li wawimq?

48 Ut kik'ulman naq li moos kixye re laj eechal re: Ma maa-wa' sa' xk'ab'a' lix taqenaqil laa wawimq—ma ink'a' xe'numta li ruq' sa' xb'eeneb' chaq lix xe'il, li chaab'il? Ut sa' xk'ab'a' naq eb' li ruq' ke'numta sa' xb'eeneb' lix xe'il, k'e reetal naq q'axal sa' jun-paat wi'chik ke'niman chiru lix metz'ew li xe', ut xjuneseb' rib' naq ke'xchap xmetz'ew. K'e reetal, ninye, ma maawa' a'in aj-e naq ke'po'e' li jar toonal chi che' re laa wawimq?

49 Ut kik'ulman naq li Qaawa' re li awimq kixye re li moos: Yo'o, ut choxqayok'eb' chaq lix toonaleb' li che' re li awimq ut chiqakuteb' sa' li xam, re naq ink'a' te'xlaatz'ob'-resi lix ch'och'il li wawimq, xb'aan naq ak inb'aanuhom chixjunil. K'a' chik ru kiru raj kinb'aanu choq' re li wawimq?

43 a 2 Ne. 1:5.
44 a Eter 13:20-21.
46 a 3 Ne. 27:11.

47 a 2 Ne. 28:32;
Jak. 6:4.
b K'UTUL RAQAL:

Ruchich'och'—
Roso'jik li
ruchich'och'.

50 A'ut, k'ehomaq reetal, li moos kixye re li Qaawa' re li awimq: chakanab' chik "junpaataq.

51 Ut li Qaawa' kixye: Yaal, tin-kanab' chik junpaataq, xb'aan naq naraho' inch'ool naq te'sachq chiwu lix toonaleb' li che' re li wawimq.

52 Jo'kan ut, chiqachap xkomo-
neb' li "ruq'eb' a'in li ke'waw sa'eb'
li jar raqal re li wawimq li q'axal
najteb', ut chiqajutz'ub'eb' sa' lix
toonali che' ke'chal wi' chaq; ut
chiqamich' chaq sa' lix toonali
che', li ruq' che' li q'axal k'a li ne-
ke'uuchin wi', ut chiqajutz'ub' lix
tz'aqal uq' lix toonali che' sa'
xna'ajeb' a'an.

53 Ut a'in tinb'aanu re naq ink'a'
taa'oso'q lix toonali che', re naq
maare tinkol rix choq' we lix xe'il,
choq' re li wajom laa'in.

54 Ut k'e reetal, lix xe'ileb' li tz'a-
qal ruq' li che' li ke'waw a' yaal
b'ar kiwaj toj yo'yookeb'; jo'kan
ut, re naq tinkoleb' rix choq' re
li wajom laa'in, tinchap xkomo-
neb' li ruq' lix toonali che' a'in,
ut "toxinjutz'ub' sa'eb' a'an. Re-
lik chi yaal, teb'injutz'ub' sa'eb'
a'an li ruq' lix na'il che', re naq
maare tinkoleb' rix li xe' choq'
we laa'in, re naq jo'q'e tz'aqa-
laq xkawilal maare chaab'il ru
che' te'uuchinq wi' choq' we, re
naq toj tintaw inloq'al rik'in li ru
li wawimq.

55 Ut kik'ulman naq ke'chapok
chaq rik'in li tz'aqal toon chi che'
li kik'iche'o' chaq, ut ke'jutz'ub'an

sa'eb' li tz'aqal tooneb' chi che', li
ke'k'iche'o' ajwi'.

56 Ut ke'chapok chaq rik'ineb'
li tz'aqal tooneb' chi che' li ke'k'i-
che'o' chaq, ut ke'jutz'ub'an sa' lix
na'il toonali che'.

57 Ut li Qaawa' re li awimq
kixye re li moos: Maamich'eb'
chaq li ruq' che' re k'iche' sa'eb'
lix toonaleb' li che', ka'ajeb' wi' li
q'axal k'aheb'; ut sa'eb' a'an tex-
jutz'ub'anq jo' chanru li k'a'ru
xinye.

58 Ut taqach'olani wi'chik lix
toonaleb' li che' re li awimq, ut
taqak'oseb' li ruq'; ut taqamich'
chaq sa' lix toonaleb' li che' eb'
li ruq' che' li ak q'ano'jenaqeb',
li tento te'oso'q, ut te'qakut sa'
li xam.

59 Ut ninb'aanu a'in re naq maare
lix xe'ileb' te'xtaw xmetz'ew sa'
xk'ab'a' lix chaab'ilaleb' a'an; ut
sa' xk'ab'a' lix jalb'aleb' li ruq', re
naq li us taanumtaaq sa' xb'een
li ink'a' us.

60 Ut sa' xk'ab'a' naq kinkoleb'
rix li tz'aqal ruq' che' ut lix xe'i-
leb' a'an, ut naq kinjutz'ub'eb'
wi'chik li tz'aqal ruq' che' sa' lix
na'il xtoonali che', ut kink'uula
lix xe'il lix na'ileb' xtoonali, re naq
maare eb' lix toonali che' re li
wawimq te'uuchinq wi'chik rik'in
chaab'il "ru che'; ut re naq taasa-
ho'q wi'chik inch'ool rik'in li ru
li wawimq, ut re naq maare q'axal
taasaho'q inch'ool naq kink'uula
lix xe'il ut li ruq' li ru che' kiwan
sa' xtiklajik—

61 Jo'kan ut, ayu, ut b'oqeb' chaq li ^amoos, re naq taaruuq ^btook'an-jelaq chi yalb'il qaq'e rik'in xnimal li qametz'ew sa' li awimq, re naq taaruuq taqakawresi li b'e, re naq tink'e chi uuchink wi'chik li tz'aqal ru che', a' li tz'aqal ru che' li chaab'il ut li q'axal loq' wi'chik sa' xb'een chixjunil chik li ru che'.

62 Jo'kan ut, yo'qeb', ut choo-k'anjelak rik'in xnimal li qametz'ew li jun sut chik a'in, xb'aan naq k'e reetal, taanach'oq chaq li roso'jik, ut a'in choq' re li jun sutaq chik naq tinset li ruq' li wawimq.

63 Jutz'ub'omaqeb' li ruq' che'; tikib'omaq rik'in laj ^ach'otonel re te'wanq sa' xb'eenil, ut re naq li xb'eenil taawanq choq' aj ch'otonel, ut k'alengex chirixeb' lix toonaleb' li che', li ak xe'q'ee'lo' jo' ajwi' li saaj, li xb'eenil ut laj ch'otonel; ut laj ch'otonel ut li xb'eenil, re naq chixjunileb' te'ch'olaniiq wi'chik li jun sutaq chik.

64 Jo'kan ut, k'alengex chirixeb', ut setomaqeb' li ruq', ut k'ehomaq xq'emuleb', li jun sutaq chik, xb'aan naq taanach'oq chaq li roso'jik. Ut wi taa'uxmanq naq te'ninqanq a'in li xe'jutz'ub'aak, ut taa'uuchinq chiruheb' li tz'aqal ru che', rik'in a'an teekawresi li b'e chiruheb', re te'ninqanq.

65 Ut naq te'ok chi ninqank teerisiheb' li ruq' che' li k'a ru, jo' chanru xmetz'ew li chaab'il, ut

jo' chanru xnimal, ut ink'a' ^ateerisi lix yib'al ru chi jun waakaj, maare anchal lix xe'il q'axal kawaq choq' re li jutz'ub'anb'il, ut taa'oso'q li jutz'ub'anb'il, ut te'sachq chiwu lix toonal li che' re li wawimq.

66 Xb'aan naq naraho' inch'ool rik'in naq te'sachq chiwu lix toonaleb' li che' re li wawimq; jo'kan naq teerisi li ink'a' us a' yaal jo' chanru taanimanq li us, re naq li xe' ut lix b'een juntaq'eetaqeb' xmetz'ew, toj reetal naq li us taanumtaaq sa' xb'een li ink'a' us, ut li ink'a' us taayok'e'q chaq ut taakute'q sa' li xam, re naq ink'a' te'xlaatz'ob'resi lix ch'och'il li wawimq; ut chi jo'kan tinmesu chaq li ink'a' us sa' li wawimq.

67 Ut eb' li ruq' li tz'aqal che' teb'injutz'ub' wi'chik sa' li tz'aqal toon chi che';

68 Ut eb' li ruq' li tz'aqal toon chi che' teb'injutz'ub' sa'eb' li tz'aqal ruq' lix toonal li che'; ut chi jo'kan teb'inch'utub' wi'chik, re naq te'ruuchini li tz'aqal ru che', ut junajaqeb'.

69 Ut li ink'a' us ^ataatz'e'q'q chaq, relik chi yaal, sa' chixjunil chaq lix ch'och'il li wawimq; xb'aan naq k'ehomaq reetal, ka'aj chik li jun sutaq a'in tinset li ruq' li wawimq.

70 Ut kik'ulman naq li Qaawa' re li awimq kixtaqla lix ^amoos; ut li moos xko'o ut koxb'aanu li

61 a Jak. 6:2;

Tz. ut S. 24:19.

b Tz. ut S. 39:11, 13, 17.

63 a 1 Ne. 13:42;

Eter 13:10–12.

65 a Tz. ut S. 86:6–7.

69 a 1 Ne. 22:15–17, 23;

2 Ne. 30:9–10.

70 a Tz. ut S. 101:55;

103:21.

kitaqlaak wi' chaq xb'aan li Qaawa', ut kixk'ameb' chaq xkomoneb' li moos, ut ^bmoko k'ihēb' ta.

71 Ut li Qaawa' re li awimq kixye reheb: Ayuqex, ut "chexk'anjelaq sa' li awimq, rik'in xnimal eemetz'ew. Xb'aan naq k'ehomaq reetal, li ^bjun sutaq chik a'in tinch'olani li wawimq; xb'aan naq ak haye'k chaq re li roso'jik, ut chi seeb' taachalq li q'ehil; ut wi nekexk'anjelak rik'in xnimal eemetz'ew wochb'een, taawanq 'xsahil eech'ool rik'in li ru che' li tink'uula choq' we chiru li q'ehil li taachalq sa' junpaat.

72 Ut kik'ulman naq eb' li moos xkoheb' ut ke'k'anjelak rik'in xnimaleb' lix metz'ew; ut li Qaawa' re li awimq kik'anjelak ajwi' rochb'eeneb'; ut ke'ab'in chiruheb' lix taqlahom li Qaawa' re li awimq sa' chixjunil li k'a'aq re ru.

73 Ut ki'ok chi wank wi'chik li tz'aqal ru che' sa' li awimq; ut eb' li tz'aqal ruq' che' ke'ok chi nimanq ut chi tamk chi numtajenaq; ut li ruq' che' re k'iche' ke'ok chi mich'e'k ut chi tz'eqe'k; ut ke'ril naq lix xe' juntaq'eetaq rik'in lix b'een, jo' chanru lix metz'ew.

74 Ut chi jo'kan ke'k'anjelak, chi yalb'ileb' anchal xq'e, jo' chanru lix taqlahom li Qaawa' re li awimq, toj reetal naq tz'eqb'il chaq li ink'a' us sa' li awimq, ut li Qaawa' ak kik'uulank choq' re, re naq li jar toon chi che' ke'ok wi'chik choq'

tz'aqal ru che'; ut ke'wan jo' chanchan "junaj chi toonalej; ut juntaq'eeteb' li ru che'; ut li Qaawa' re li awimq kixk'uula choq' re li tz'aqal ru che', li q'axal loq' choq' re chalen chaq sa' xtiklajik.

75 Ut naq li Qaawa' re li awimq kiril naq chaab'il li ru che' xk'ul, ut naq li rawimq moko po'jenaq ta chik, kik'ulman naq kixb'oqeb' lix moos, ut kixye reheb': K'ehomaq reetal, li jun sutaq chik a'in kiqach'olani li wawimq; ut nakak'e reetal naq xinb'aanu jo' chanru li rajom inch'ool; ut kink'uula li tz'aqal ru che', jo'kan naq chaab'il, jo' chanru ajwi' kiwan chaq sa' xtiklajik. Ut "osob'tesinb'ilat laa'at; xb'aan naq rik'in naq yalb'il eeqe' chi k'anjelak wochb'een sa' li wawimq, ut kepaab' lin taqlahom, ut kek'am wi'chik wik'in li ^btz'aqal ru che', jo'kan naq moko po'jenaq ta chik li wawimq, ut tz'eqb'il chaq li ink'a' us, k'ehomaq reetal, taawanq xsahil eech'ool wik'in sa' xk'ab'a' li ru li wawimq.

76 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, chiru "k'iila kutan tink'uula li ru li wawimq choq' we laa'in chiru li q'ehil, li taachalq chi seeb'; ut li jun sutaq chik a'in kinch'olani li wawimq, ut kinset li ruq', ut kink'alek chirix, ut kink'e xq'emul; jo'kan naq tink'uula choq' we xkomon li ru che', chiru naab'al kutan, jo' chanru li k'a'ru inyehom.

70 b 1 Ne. 14:12.

71 a Mat. 21:28;

Jak. 6:2-3;

Tz. ut S. 33:3-4.

b Tz. ut S. 39:17;

43:28-30.

c Tz. ut S. 18:10-16.

74 a Tz. ut S. 38:27.

75 a 1 Ne. 13:37.

b K'UTUL RAQAL:

Israel.

76 a 1 Ne. 22:24-26.

K'UTUL RAQAL: Jun

Mil Chihab'.

77 Ut naq taachalq xq'ehil naq li ru che' ink'a' us taachalq wi'chik sa' li wawimq, aran tintaqla xch'utub'ankil li chaab'il ut li moko us ta; ut li chaab'il tink'uula choq' we, ut li ink'a' us tintz'eq sa' tz'aqal lix na'aj. Toja' naq taachalq li "q'ehil ut li roso'jik, ut li wawimq tintaqla ^bxk'atb'al rik'in xam.

CH'OL 6

Li Qaawa' tixk'am chaq wi'chik Israel sa' roso'jikeb' li kutan—Taak'ate'q li ruchich'och' rik'in xam—Eb' li winq tento te'xtaaqe li Kristo re te'kole'q chiru li palaw re xam ut chuhil pek. Wan na 544–421 chihab' ma nayo'la li Kristo.

UT anajwan, k'ehomaq reetal, ex was wiitz'in, jo' xinye eere naq tin'aatinaq jo' profet, k'ehomaq reetal, a'in lin profetil aatin—naq li k'a'aq re ru kixye li profet a'in aj "Tzenos, chirix lix junkab'al laj Israel, li kixjuntaq'eetaheb' wi' rik'in jun xtoonali che' olivo li awb'il, tento taak'ulmanq chi yaal.

2 Ut li kutan tixk'e wi' li ruq' xkab' sut re "xk'amb'al chaq wi'chik lix tenamit, a'anaq li kutan,

relik chi yaal, li jun sutaq chik, naq eb' lix ^bmoos li Qaawa' te'xik rik'in lix "wankilal a'an, re ^dxch'olaninkil ut xsetb'al ruq' li "rawimq; ut chirix a'an sa' junpaat taachalq li ^froso'jik.

3 Ut k'a'jo' naq osob'tesinb'ileb' li ani xe'k'anjelak chi yalb'ileb' xq'e sa' li rawimq; ut k'a'jo' naq majewanb'ileb' li ani te'tz'e-qe'q toj sa' tz'aqaleb' lix na'aj! Ut li ruchich'och' "taak'ate'q rik'in xam.

4 Ut k'a'jo' li ruxtaanal li qaDios choq' qe, xb'aan naq a'an najultiko' re lix Junkab'al laj "Israel, li xe'ej jo' ajwi' li uq'ej; ut naxye' li ^bruq' reheb' chiru chixjunil li kutan; ut a'aneb' jun li tenamit "jipeb' xk'a'uxl ut aj wech'oneleb'; a'b'anan jo' k'ihaleb' li ink'a' te'kawob'resinq re li raameb' te'kole'q sa' li rawa'b'ejihom li Dios.

5 Jo'kan ut, ex was wiitz'in raarookex inb'aan, nintz'aama cheru rik'in tiik ruhil aatin naq chejal eek'a'uxl, ut chexchalq chi anchal li rajom eech'ool, ut "chexjiloq rik'in li Dios jo' a'an najilok eerik'in. Ut naq toj ye'b'il eere li ^bruq' aj uxtaan sa' xsaqenkil li kutan, meekawob'resi lee raam.

6 Relik chi yaal, anajwan wi tee-rab'i lix yaab' xkux, meekawob'resi

77 a Apok. 20:2–10;
Tz. ut S. 29:22–24;
43:29–33; 88:110–116.

b K'UTUL RAQAL:
Ruchich'och'—
Roso'jik li
ruchich'och'.

6 1 a Jak. 5:1.
2 a 1 Ne. 22:10–12;
Tz. ut S. 110:11.

K'UTUL RAQAL:
Xk'ojob'ankil wi'chik
li evangelio.
b Jak. 5:61.
c 1 Ne. 14:14.
d Jak. 5:71.
e K'UTUL RAQAL:
Awimq re li Qaawa'.
f 2 Ne. 30:10.
3 a 2 Ne. 27:2;

Jak. 5:77;
3 Ne. 25:1.
4 a 2 Sam. 7:24.
b Jak. 5:47.
c Mos. 13:29.
5 a K'UTUL RAQAL:
Junajil.
b Alma 5:33–34;
3 Ne. 9:14.

lee raam; xb'aan naq, k'a' put naq "texkamq?

7 K'ehomaq ut reetal, chirix naq xexch'olaniik xb'aan lix chaa-b'il aatin li Dios chiru chixjunil li kutan, ma tex'uuchinq rik'in ru che' ink'a' us, re naq taa'aje'q "eeyok'b'al chaq ut eekutb'al sa' li xam?

8 K'ehomaq reetal, ma teetz'eq-taana li aatin a'in? Ma teetz'eq-taana li raatineb' li profeet, ut ma teetz'eqtaana chixjunil li aatin li yeeb'il chirix li Kristo, chirix naq q'axal k'iheb' li ke'aatinak chirix; ut teetz'eqtaana xyaalal lix chaa-b'il aatin li Kristo, ut lix wankil li Dios, ut li "maatan re li Santil Musiq'ej, ut teechup li Loq'laj Musiq'ej, ut teek'e chi eetz'uuk li nimla k'uub'amb'il na'leb' re li tojb'al-ix, li k'uub'amb'il choq' eere?

9 Ma ink'a' tab'i' nekenaw naq wi teeb'aanu li k'a'aq re ru a'in, naq lix wankilal li tojb'al-ix ut li wakliik chi yo'yo, li wan rik'in li Kristo, texxk'am chi xaqliik rik'in xutaan ut xuwajel "maak sa' eeb'een chiru lix ^braqleb'aal aatin li Dios?

10 Ut jo' chanru lix wankil li "tiik ruhil na'leb', xb'aan naq ink'a' naru xramb'al li k'a'ru tiik ru, tento texxik sa' li ^bpalaw a'an re xam ut chuhil pek, li ink'a' naru

xchupb'al xxamlel, ut li nataqe' xsib'el chi junelik q'e kutan, ut a' palaw re xam ut chuhil pek, a'an li "rahilal li "maak'a' roso'jik.

11 Jo'kan ut, ex was wiitz'in raa-rookex inb'aan, chejal eek'a'uxl, ut chex'okaq sa' li "okeb'aal laatz', ut chexkanaaq chi b'eeek sa' li b'e li ka'ch'in ru, toj reetal naq teetaw li junelik yu'am.

12 Aay, "chaab'ilaq taxaq eena'leb'; k'a' chik ru naru tinye?

13 Re ut xraqb'al, nekexinchaq'-rab'i, toj reetal naq toxexink'ul chiru lix sahil raqleb'aal aatin li Dios, a' li raqleb'aal aatin li taa-ketoq reheb' laj maak rik'in "rahil xib'esiik ut xiw. Amen.

CH'OL 7

Laj Xerem naxtz'eqtaana xyaalal li Kristo, naxwech' laj Jakob, naxpatz' jun li eetalil, ut nasak'e' xb'aan li Dios—Chixjunileb' li profeet ke'aatinak chirix li Kristo ut lix tojb'al rix li maak xb'aan—Eb' laj Nefita ke'xnumsi lix kutan jo' aj b'e, yo'-lajenaqeb' sa' rahilal ut xik' ilb'ileb' xb'aaneb' laj Lamanita. Wan na 544–421 chihab' ma nayo'la li Kristo.

Ut anajwan kik'ulman chirix naq ke'nume' junjunq chihab', kichal

6a Esek. 18:21–23.
7a Alma 5:51–52;
3 Ne. 27:11–12.
8a K'UTUL RAQAL:
Maatan re li Santil
Musiq'ej.
9a Mos. 15:26.
K'UTUL RAQAL:

Wank xmaak.
b K'UTUL RAQAL:
Raqb'a-aatin sa'
roso'jik.
10a K'UTUL RAQAL: Tiik
ruhil na'leb'.
b 2 Ne. 28:23.
K'UTUL RAQAL:

Xb'alb'a.
c K'UTUL RAQAL:
Tojb'a-maak.
d Tz. ut S. 19:10–12.
11a 2 Ne. 9:41.
12a Morm. 9:28.
13a Alma 40:14.

jun winq sa' xyanq lix tenamit laj Nefi, aj Xerem xk'ab'a'.

2 Ut kik'ulman naq a'an ki'ok chi jultikank aatin sa' xyanqeb' li tenamit, ut chixch'olob'ankil chiruheb' naq maajun Kristo taawanq. Ut kixjultika k'iila na'leb' li nashob'resin xch'oolleb' li tenamit, ut a'in kixb'aanu re naq taaruq chi numtaak sa' xb'een li tzol'leb' re li Kristo.

3 Ut kik'anjelak chi yalb'il xq'e re taaruq chixjalb'ehinkil xch'oolleb' li tenamit, jo'kan naq naab'al li ch'oollej kixjalb'ehi; ut rik'in naq kixnaw naq laa'in, aj Jakob, wan inpaab'aal chirix li Kristo li taak'ulunq, k'a'jo' naq kixsik' chan ru naq taachalq wik'in.

4 Ut a'an tzolb'il, jo'kan naq tz'aqal lix nawom chirix li raatinob'aal li tenamit; jo'kan naq kiru chirosinkil naab'al li sahil aatin; ut naab'al li wankilal chi aatinak, jo'chanru lix wankilal laj tza.

5 Ut kixyo'oni inchiq'b'al chaq sa' li paab'aal, us ta mak'a'jo' li k'iila "k'utb'esinb'il na'leb' ut li k'iila k'a'aq re ru wilom chaq chirix li k'a'aq re ru a'in; xb'aan naq wilomeb' chaq chi yaal li anjel, ut eb' a'an ke'k'anjelak chaq chiwu. Ut jo'kan ajwi', wab'ihom chaq lix yaab' xkux li Qaawa' chiwaatinankil rik'in tz'aqal aatin, chi yalaq jo'q'e, jo'kan naq ink'a' kiru inchiq'b'al.

6 Ut kik'ulman naq a'an kichal wik'in, ut jo'ka'in naq kinraatina, kixye: At was wiitz'in Jakob, k'a'jo'

naq kinsik' chan ru naq tatwaatina; xb'aan naq wab'ihom resil, ut ninnaw ajwi' naq mak'a'jo' nakatb'eek chixjultikankil li k'a'ru evangelio nakaye re, malaj li tzol'leb' re li Kristo.

7 Ut kajalb'ehi naab'al reheb' li tenamit a'in, jo'kan naq neke'xpo' ru lix tiikil b'e li Dios, ut "ink'a' neke'xpaab' lix chaq'rab' laj Moises, a'an li tiikil b'e; ut neke'xjaltesi lix chaq'rab' laj Moises choq' re xloq'oninkil jun li ani nekeye naq taachalq sa' k'iila cient chihab' chik. Ut anajwan k'e reetal, laa'in, aj Xerem, ninch'olob' chawu naq a'in xmajewankil li Dios; xb'aan naq maajun winq nanawok re li k'a'aq re ru a'in, xb'aan naq ^bink'a' taaruq taayehoq chirix li k'a'aq re ru toj taachalq. Ut jo'ka'in naq laj Xerem kinixwech'.

8 A'ut k'ehomaq reetal, li Qaawa' Dios kixhoy lix "Musiq' sa' li waam, jo'kan naq kinsach xna'leb' sa' chixjunil li raatin.

9 Ut laa'in kinye re: Ma nakatz'eqtaana xyaalal li Kristo li taachalq? Ut a'an kixye: Wi ta taawanq junaq Kristo, ink'a' raj tintz'eqtaana xyaalal; a'b'an ninnaw naq maajun Kristo wan, chi moko wanjenaq chaq, chi moko toj taawanq.

10 Ut laa'in kinye re: Ma nakapaab'eb' li loq'laj hu? Ut a'an kixye, Hehe'.

11 Ut laa'in kinye re: Ink'a' b'i' nakataw xyaalaleb', xb'aan naq neke'ch'olob'an chi yaal chirix

7 5a 2 Ne. 11:3; Jak. 2:11.
7a Jak. 4:5.

b Alma 30:13.
8a K'UTUL RAQAL:

Musiq'ank,
musiq'anb'il.

li Kristo. K'e reetal, ninye aawe naq maajun reheb' li profeet ke'tz'iib'ak, chi moko "ke'aatinak jo' profeet, chi ink'a' ke'aatinak chirix li Kristo a'in.

12 Ut moko chixjunil ta a'in— k'utb'esinb'il chiwu laa'in, xb'aan naq wab'ihom ut wilom, ut jo'kan ajwi' k'utb'esinb'il chiwu rik'in lix "wankil li Santil Musiq'ej; jo'kan ut, ninnaw naq wi ta ink'a' taa'uxq xtojb'al rix li maak, ^bte'sachq raj chixjunil li winq.

13 Ut kik'ulman naq a'an kixye we: K'ut chiwu jun li "eetalil rik'in li wankilal a'in re li Santil Musiq'ej, li nakanaw wi' xk'ihal a' na'leb' a'in.

14 Ut laa'in kinye re: Anihin tab'y' laa'in re tynyal rix li Dios re tix-k'ut chawu jun li eetalil rik'in li k'a'ru nakanaw naq "yaal? Laa'at b'an taatz'eqtaana xyaalal, xb'aan naq laa'at re ^blaj tza. A'b'anan, mi'uxk taxaq li nawaj laa'in, a'ut wi li Dios taasak'oq aawe, chiwanaq a'an choq' eetalil chawu naq wan xwankilal, sa' choxa jo' ajwi' sa' ch'och'; ut jo'kan ajwi' naq taak'ulunq li Kristo. Ut laa wajom taxaq chi'uxq, at Qaawa', moko wajom ta laa'in.

15 Ut kik'ulman naq chirix naq laa'in aj Jakob kinye li aatin a'in,

kichal lix wankil li Qaawa' sa' xb'een, jo'kan naq kit'ane' chi ch'och'. Ut kik'ulman naq kich'olaniik chiru xnumik k'iila kutan.

16 Ut kik'ulman naq kixye reheb' li tenamit: Ch'utub'omaq eerib' sa' li kutan wulaj, xb'aan naq kamk we; jo'kan ut, nawaj raatinankil li tenamit chi maji' ninkam.

17 Ut kik'ulman naq chi wulajaq ke'ch'utla li k'iila tenamit; ut a'an kiraatinaheb' chi ch'olch'o ru ut kixch'olob' naq moko yaal ta li k'a'aq re ru kixk'ut chaq chiruheb'; ut kixch'olob' xyaalal li Kristo, ut lix wankil li Santil Musiq'ej, ut lix k'anjeleb' li anjel.

18 Ut kiraatinaheb' chi ch'olch'o ru, naq "balaq'inb'il chaq xb'aan lix wankilal ^blaj tza. Ut ki'aatinak chirix li xb'alb'a, ut chirix li junelik q'e kutan, ut chirix li tojb'a-maak re junelik.

19 Ut kixye: ninxuwak, maare anchal kinb'aanu li "maak ink'a' naru xkuyb'al, xb'aan naq kintik'ti'ik chiru li Dios; xb'aan naq kintz'eqtaana xyaalal li Kristo, ut kinye naq ninpaab'eb' li loq'laj hu, ut neke'xch'olob' xyaalal a'an chi yaal. Ut rik'in naq kintik'ti'ik chi jo'kan chiru li Dios k'a'jo' naq nin-xuwa naq ^bxiwxiwaq li tinwanq

11 a Apok. 19:10;
1 Ne. 10:5;
Jak. 4:4;
Mos. 13:33–35;
Tz. ut S. 20:26.
K'UTUL RAQAL:
Jesukristo.
12 a K'UTUL RAQAL:
Dios, Roxichal li
Dios—Dios li Santil

Musiq'ej; Santil
Musiq'ej.
b 2 Ne. 2:21.
13 a Mat. 16:1–4;
Alma 30:43–60.
K'UTUL RAQAL:
Eetalil.
14 a Alma 30:41–42.
b Alma 30:53.
18 a Alma 30:53.

K'UTUL RAQAL:
B'alaq'ink.
b K'UTUL RAQAL:
Aj tza.
19 a K'UTUL RAQAL:
Maak ink'a' naru
xkuyb'al.
b Mos. 15:26.

wi; a'b'anan ninch'olob' lin maak chiru li Dios.

20 Ut kik'ulman naq chirix naq kixye li aatin a'in, maak'a' chik kiru chixyeeb'al, ut "kixq'axtesi xmusiq'.

21 Ut naq li ch'utch'uukil tenamit ke'xk'e reetal naq kixye li k'a'aq re ru a'in naq ok re chixq'axte-sinkil xmusiq', ke'sach xch'ool chi numtajenaq, jo'kan naq kikub'e lix wankil li Dios sa' xb'eeneb', ut "kinumta sa' xb'eeneb' jo'kan naq ke't'ane' chi ch'och'.

22 Anajwan, laa'in aj Jakob, kisa'ho' inch'ool rik'in li na'leb' a'in, xb'aan naq kintz'aama chaq rik'in lin Yuwa' li wan sa' choxa; xb'aan naq a'an kirab'i chaq li welajihom ut kixsume ru lin tij.

23 Ut kik'ulman naq kik'ojob'aak wi'chik li tuqtuukilal ut lix rahom li Dios sa' xyanq li tenamit; ut "ke'xtz'ileb' rix li loq'laj hu, ut moko ke'ab'in ta chik chiru li raatin li winq a'in aj maak.

24 Ut kik'ulman naq k'iila na'leb' kik'oxlaman re "xk'ulb'aleb' wi'chik laj Lamanita ut xk'amb'aleb' wi'chik chixnawb'al li yaal; a'b'anan ^bmaak'a' ki'ok wi' chixjunil, xb'aan naq eb' a'an ke'sa'ho' sa' xch'ool rik'in 'pleetik ut "hoyok kik', ut 'xik' nokohe'ril chi junajwa laa'o li ras riitz'ineb'. Ut rik'in xwankilal lix k'anje-

leb'aaleb' re pleet rajlal neke'xsik' qasachb'al.

25 Jo'kan naq lix tenamit laj Nefi ke'xkawresi rib' chiruheb' rik'in lix k'anjeleb'aal re pleet, ut rik'in anchal lix nimaleb' xmetz'ew, chi xkanab'ahomeb' rib' chiru li Dios ut li "saqoonaq re lix kolb'aleb'; jo'kan ut, toj anajwan ke'wan chi numtaak sa' xb'eeneb' li xik' neke'ilok reheb'.

26 Ut kik'ulman naq laa'in, aj Jakob, kin'ok chi tixk; ut tz'iib'anb'il resil li tenamit a'in chiruheb' li "jun ch'ol chik lix perel ch'iich' laj Nefi, jo'kan naq ninchoy li tz'iib'anb'il esil a'in rik'in xch'olob'ankil naq kintz'iib'ak jo'chanru tz'aqal innawom, rik'in xyeeb'al naq kinume' li kutan chiqu, ut kinume' ajwi' li ^bqayu'am chanchan jun li matk' chiqu, laa'o jun tenamit junaatal ut ra xch'ool, aj b'ehenelo, isinb'ilo chaq Jerusalem, yo'lajenaqo sa' rahilal, sa' jun li yamyookil ch'och', xik' ilb'ilo xb'aaneb' li qas qiitz'in, ut rik'in a'an wanjenaq chaq pleetik ut wech'ok-ib'; jo'kan naq rik'in raho'k ch'oolej kiqanumsi qakutan.

27 Ut laa'in, aj Jakob, kiwil naq sa' junpaat chik tinkub'eeq sa' inmuqleb'aal; jo'kan naq kinye re li walal aj "Enos: K'ameb' li perel ch'iich' a'in. Ut kinye re a'an

20 a Jer. 28:15–17.
21 a Alma 19:6.
23 a Alma 17:2.
24 a Enos 1:20.
b Enos 1:14.
c Mos. 10:11–18.

d Jar. 1:6;
Alma 26:23–25.
e 2 Ne. 5:1–3;
Mos. 28:2.
25 a K'UTUL RAQAL:
Saqoonaq.

26 a 1 Ne. 19:1–6;
Jar. 1:14–15.
K'UTUL RAQAL: Perel
ch'iich'.
b Stgo. 4:14.
27 a Enos 1:1.

chixjunil li k'a'aq re ru ^bkinixtaqla wi' chaq laj Nefi li was, ut a'an kixye naq taa'ab'inq chiru li taqlanb'il. Ut nink'e xraqik intz'iib'ahom chiruheb' li perel ch'iich' a'in,

ut ka'ch'in a' tz'iib'ahom a'an; ut ninchaq'rab'i li ani taa'iloq ru, ut ninyo'oni naq naab'al li was wii-tz'in te'ril ru li waatin. Ex was wii-tz'in, inwan.

LIX HU LAJ ENOS

Laj Enos natijok rik'in xnimal xmetz'ew, ut naxk'ul risinkil lix maak—Nachal lix yaab' xkux li Qaawa' sa' xk'a'uxl, ut naxyeechi'i li kolb'a-ib' choq' reheb' laj Lamanita sa' junaq kutan chalel—Eb' laj Nefita ke'x-sik' xk'amb'aleb' wi'chik laj Lamanita—Laj Enos nasaho' xch'ool rik'in laj Tojol rix. Wan na 420 chihab' ma nayo'la li Kristo.

K'EHOMAQ reetal, kik'ulman naq laa'in, aj "Enos, rik'in xnawb'al ru inyuwa' naq a'an jun ^btiikil winq—xb'aan naq ^ckinixtzol sa' li raatinob'aal, ut jo'kan ajwi' sa' lix ^dch'olanihom ut lix tijom li Qaawa'—ut osob'tesinb'ilaq taxaq xk'ab'a' lin Dios xb'aan a'in—

2 Ut tinye eere resil li "yalok-u kinwan wi' chiru li Dios, junxilaj naq kink'ul ^brisinkil inmaak.

3 K'ehomaq reetal, xkohin chixyoob'aleb' li xul sa'eb' li k'iche'; ut

li aatin li kok' aj xsa' kiwab'i chaq chixyeeb'al inyuwa' chirix li june-lik yu'am, ut lix "sahileb' xch'ool laj santil paab'anel, ^bki'ok sa' xchamal inch'ool.

4 Ut "kitz'okaak li waam; ut ^bkinwiq'la chiru laj yiib'ahom we, ut kin'elajin chiru rik'in "tijok ut tz'aamank rik'in nimla metz'ew choq' re li waam laa'in; ut chiru chixjunil li kutan kin'elajin chiru; relik chi yaal, ut naq ki'ok q'ojyin toj kintaqsi xyaab' inkux taqe'q, re naq toj sa' choxa kiwulak.

5 Ut kichal jun "xyaab' kuxej wik'in, kixye: At Enos, kuyb'il aamaak, ut laa'at tat-osob'tesiiq.

6 Ut laa'in, aj Enos, kinnaw naq li Dios ink'a' kiru chi tik'ti'ik; jo'kan naq oso'jenaq li maak sa' inb'een.

7 Ut laa'in kinye: At Qaawa', chan ru nab'aanuman?

8 Ut a'an kixye we: Sa' xk'ab'a' laa

27 b Jak. 1:1–4.

[ENOS]

- 1 1a K'UTUL RAQAL: Enos, ralal laj Jakob.
b 2 Ne. 2:2–4.
c 1 Ne. 1:1–2.
d Ef. 6:4.
2a Gen. 32:24–32;

Alma 8:10.

K'UTUL RAQAL:
Jalok k'a'uxl, jalb'a-k'a'uxlej.

- b K'UTUL RAQAL:
Risinkil li maak.
3a K'UTUL RAQAL: Sahil ch'oolejil.
b 1 Ne. 10:17–19;

Alma 36:17–21.

- 4a 2 Ne. 9:51; 3 Ne. 12:6.
b K'UTUL RAQAL:
Roxloq'inkil li Dios.
c K'UTUL RAQAL:
Tijok.
5a K'UTUL RAQAL:
K'utb'esink,
k'utb'esinb'il na'leb'.

“paab’aal chirix li Kristo, li maajun wa aawab’ihom chi moko aawilom. Ut toj taanume’q k’iila chihab’ rub’elaj naq tixk’utb’esi rib’ sa’ li tz’ejwalej; jo’kan ut, ayu, laa paab’aal ^bxk’irtesink aawe.

9 Anajwan, kik’ulman naq chirix naq kiwab’i li aatin a’in kin’ok chireek’ankil “watawom choq’ re lix chaab’ilaleb’ li was wiitz’in aj Nefita; jo’kan naq ^bkinhoy x’anchalil li waam chiru li Dios choq’ reheb’.

10 Ut naq yookin chixyalb’al inmetz’ew chi jo’kan sa’ li musiq’ej, k’ehomaq reetal, kichal wi’chik sa’ “ink’a’uxl lix yaab’ xkux li Qaawa’, ut kixye: Laa’in tinwula’aniheb’ laa was aawiitz’in a’ yaal jo’ chanru naq yalb’ileb’ xq’e sa’ xpaab’ankileb’ lin taqlahom. ^bKink’e reheb’ li ch’och’ a’in, ut a’an santil ch’och’; ut moko ^cninmajewata, ka’ajwi’ xb’aan maa’usilal; jo’kan naq tinwula’aniheb’ laa was aawiitz’in jo’ chanru kinye; ut li q’etok aatin reheb’ tink’am rik’in rahil ch’oolejil sa’ xb’een lix jolomeb’ a’an.

11 Ut chirix naq laa’in, aj Enos, kiwab’i li aatin a’in, lin paab’aal ki’ok chi wank chi ink’a’ na’ee-k’an chirix li Qaawa’, ut najt kintijok chiru rik’in k’iila yalok

metz’ew chirixeb’ li was wiitz’in aj Lamanita.

12 Ut kik’ulman naq chirix naq “kintijok ut kink’anjelak chi yalb’il anchal inq’e, li Qaawa’ kixye we: Laa’in tink’e aawe jo’ chanru ^baawajom, sa’ xk’ab’a’ laa paab’aal.

13 Anajwan ut k’ehomaq reetal, a’in li atawom li kiwaj wi’ rik’in—naq wi taa’uxq naq eb’ lin tenamit aj Nefita te’t’ane’q sa’ li q’etok aatin, ut “te’sache’q chi yalaq chanru, ut eb’ laj Lamanita ink’a’ te’sache’q, naq li Qaawa’ Dios ^btixk’uula jun tz’iib’anb’il esil re lin tenamit, a’eb’ laj Nefita; us ta taa’uxmanq rik’in xwankil lix santil tel, re naq taaruuq ‘taak’eh’e’q chi k’utmank sa’ junaq kutan chalel chiruheb’ laj Lamanita, re naq maare taaruuq ^dte’k’ame’q sa’ li kolb’a-ib’—

14 Xb’aan naq sa’ li kutan a’in “maak’a’ x’ok wi’ li yalok metz’ew kiqab’aanu re xk’ojob’ankileb’ wi’chik sa’ li tz’aqal paab’aal. Ut eb’ a’an ke’xxaqab’ aatin sa’ xjosq’ileb’ naq wi ta taaruuq, ^bte’xsachraj eb’ li qatz’iib’anb’il esil qochb’een laa’o, ut jo’kan ajwi’ chixjunil li na’leb’ kanab’anb’il chaq xb’aaneb’ li qayuw’a.

15 Jo’kan naq laa’in, rik’in xnawb’al naq li Qaawa’ Dios naru

8a Eter 3:12–13.
K’UTUL RAQAL:
Paab’aal.
b Mat. 9:22.
9a 1 Ne. 8:12;
Alma 36:24.
b 2 Ne. 33:3;
R laj M 1:8;
Alma 34:26–27.
10a K’UTUL RAQAL:

Musiq’ank,
musiq’anb’il;
K’a’uxlej.
b 1 Ne. 2:20.
c Eter 2:7–12.
12a Morm. 5:21; 9:36.
b Sal. 37:4;
1 Ne. 7:12;
Hel. 10:5.
13a Morm. 6:1, 6.

b R laj M 1:6–11;
Alma 37:2.
c Alma 37:19;
Eter 12:22;
Tz. ut S. 3:18.
d Alma 9:17.
14a Jak. 7:24.
b Morm. 6:6.

“chixk’uulankileb’ li qatz’iib’an-b’il esil, ink’a’ kinkanab’ elajink chiru, xb’aan naq a’an kixye chaq we: Yalaq k’a’ re ru taapatz’ rik’in paab’aal, rik’in xpaab’ankil naq tatk’uluq sa’ lix k’ab’a’ li Kristo, a’an taak’ul.

16 Ut laa’in kiwan inpaab’aal, ut kin’elajin chiru li Dios naq “tixk’uulaheb’ li ^btz’iib’anb’il esil; ut a’an ki’ok sa’ sumwank wik’in naq “tixk’e chi k’ute’k chiruheb’ laj Lamanita sa’ li kutan k’oxlanb’il xb’aan.

17 Ut laa’in, aj Enos, kinnaw naq taawanq jo’ chanru li sumwank li kixk’uub’ chaq, jo’kan naq kihilan li waam.

18 Ut li Qaawa’ kixye we: Eb’ laa yuwa’ ke’xtz’aama ajwi’ li na’leb’ a’in chiwu; ut taab’aanumanq reheb’ jo’ chanru lix paab’aaleb; xb’aan naq lix paab’aaleb’ a’an chanchan ajwi’ chaq laa we.

19 Ut anajwan kik’ulman naq laa’in, aj Enos, xkohin sa’ xyanqeb’ lix tenamit laj Nefi, ut kin’aatinak jo’ profheet chirix li k’a’aq re ru taachalq, ut kinch’olob’ xyaalal li k’a’aq re ru wab’ihom ut wilom chaq.

20 Ut ninch’olob’ xyaalal naq lix tenamit laj Nefi yalb’ileb’ xq’e naq ke’xsik’ xk’ojob’ankileb’ wi’chik laj Lamanita sa’ li tz’aqal paab’aal re

li Dios. A’b’anan maak’a’ ki’ok wi’ li “qak’anjel; xaqxo lix kaqaleb’, ut k’amb’ileb’ xb’e xb’aan li maa’usilal li ak reheb’, jo’kan naq a’aneb’ jun tenamit xulo’jenaq, josq’eb’, ut ^baj rahom kik’, nujenaqeb’ rik’in “loq’onink pak’b’il dios ut tz’ajnil; neke’xtzeka li xul aj yo; neke’wan rochoch sa’ muheb’aal t’ikr, ut neke’b’eek yalaq b’ar sa’ li yamyookil ch’och’ chi lanb’il xyiitoqeb’ rik’in jun aq’ej tz’um ka’ch’in roq ut chi b’esb’il xjolomeb’; ut lix seeb’aleb’ rik’in li ^dtzimaj kiwan, ut rik’in li k’onk’ookil ch’iich’, ut li maal. Ut naab’aleb’ a’an maak’a’ chik neke’xk’ux, ka’ajwi’ li rax tib’; ut rajlal ke’xsik’ qasachb’al.

21 Ut kik’ulman naq eb’ lix tenamit laj Nefi ke’xk’anjela li ch’och’, ut “ke’xk’iresi li k’iila paay chi iyaj nak’uxman, ut ru che’, ut li teep chi ketomq, ut xteepal li k’iila paay chi wakax, li jar raqal wan, ut li chib’aat, ut li yuk k’iche’, ut jo’kan ajwi’ k’iila kawaay.

22 Ut q’axal k’iheb’ li “profheet ke’wan sa’ qayanq. Ut eb’ li tenamit a’aneb’ jun tenamit ^bjipeb’ xk’a’uxl, ch’a’ajeb’ chi tawok xyaalal.

23 Ut maak’a’ kiwan, ka’ajwi’ li “aatin q’axal kaw, rik’in ^bjultikank aatin ut aatinak jo’ profheet chirix li pleet, ut li wech’ok-ib’, ut

15a K’UTUL RAQAL:
Loq’laj hu (eb’ li)—
Tento te’k’uulamang
li loq’laj hu.
16a 3 Ne. 5:13–15;
Tz. ut S. 3:19–20;
10:46–50.
b K’UTUL RAQAL: Hu

laj Mormon (lix).
c 2 Ne. 27:6.
20a Moro. 9:6.
b Jar. 1:6.
c Mos. 9:12.
K’UTUL RAQAL:
Pak’b’il dios,
xloq’oninkil.

d Mos. 10:8.
21a Mos. 9:9.
22a R laj M 1:16–18.
b Jar. 1:3.
23a 1 Ne. 16:2;
2 Ne. 33:5.
b K’UTUL RAQAL:
Jultikank aatin.

li sachok, ut junelik ‘xjultikankil reheb’ li kamk, ut xnajtil ru li junelik q’e kutan, ut lix raqb’a-aatin ut lix wankilal li Dios, ut chixjunil li k’a’aq re ru a’in—rik’in reek’asin-kileb’ xch’ool ^drajlal chixxuwankil ru li Dios. Ninye naq maak’a’ kiwan, ka’ajwi’ li k’a’aq re ru a’in, ut li aatinak chi q’axal saqen ru, li kiramokeb’ ru re ink’a’ sa’ junpaat te’kub’eeq sa’ li sache’k. Ut jo’ka’in naq nintz’iib’ak chirixeb’.

24 Ut kiwileb’ li pleet ke’wan wi’ laj Nefita rik’ineb’ laj Lamanita chiru xb’ehil lin kutan.

25 Ut kik’ulman naq kin’ok chi tixk, ut ak numenaq jun cient rik’in b’elelaju xkaak’al chihab’ relik chaq ^aJerusalem li qayuwa’ aj Lehi.

26 Ut kiwil naq sa’ junpaat tento tinkub’eeq sa’ lin muqleb’aal, chi

ak eek’asinb’ilin chaq xb’aan lix wankilal li Dios naq tento tinjultikanq ut tin’aatinaq jo’ profheet chiru li tenamit a’in, ut tinch’olob’ li aatin jo’ chanru li yaal li wan rik’in li Kristo. Ut kinch’olob’ a’an chiru chixjunil lin kutan, ut kisa’ho’ wi’chik inch’ool rik’in a’an chiru li k’a’ru re li ruchich’och’.

27 Ut chi seeb’ tinxik sa’ xna’aj lin ^ahilob’aal, a’an rik’in laj Tojol wix; xb’aan naq ninnaw naq rik’in a’an tindhilanaq. Ut nasaho’ inch’ool rik’inaq li kutan naq li k’a’ru we li ^bnakam tixk’e chirix li ‘ink’a’ nakam, ut taaxaqliiq chiru a’an; toja’ naq tinwil li rilob’aal rik’in sahil ch’oolejil, ut a’an tixye we: Kim wik’in, at osob’tesinb’il, wan jun li na’ajej kawresinb’il choq’ aawe sa’eb’ li ^drochoch lin Yuwa’. Amen.

LIX HU LAJ JAROM

Eb’ laj Nefita neke’xpaab’ lix chaq’rab’ laj Moises, neke’royb’eni lix k’ulunik li Kristo, ut neke’usa sa’ li ch’och’—K’iila profheet neke’k’anjelak re te’kanaaq li tenamit sa’ xb’ehil li yaal. Wan na 399–361 chihab’ ma nayo’la li Kristo.

ANAJWAN k’ehomaq reetal, laa’in, aj Jarom, nintz’iib’a junjunq li aatin jo’ chanru lix taq-lahom lin yuwa’ aj Enos, re naq k’amb’ilaq ^aresil li qaxe’toonil.

2 Ut jo’ ^aka’ch’ineb’ ru ^bli perel ch’iich’ a’in, ut jo’ ^ctz’iib’anb’il li

23 c Hel. 12:3.

d Jar. 1:12;

Alma 31:5.

25 a 1 Ne. 2:2–4.

27 a K’UTUL RAQAL:

Hilank, hilob’aal.

b K’UTUL RAQAL:

Wank li kamk sa’

xb’een.

c K’UTUL RAQAL:

Kole’k chiru li kamk.

d Jwan 14:2–3;

Eter 12:32–34;

Tz. ut S. 72:4; 98:18.

[JAROM]

1 1 a 1 Ne. 3:12; 5:14.

2 a 1 Ne. 6:1–6.

b Jak. 3:14;

Omni 1:1.

c K’UTUL RAQAL:

Loq’laj hu (eb’ li)—

Xnimal xloq’aleb’ li

loq’laj hu.

k'a'aq re ru a'in choq' re li ajom naq te'chaab'ilo'q li qas qiitz'in aj ^aLamanita, jo'kan ut, tento taa'uxq naq tintz'iib'aq ka'ch'inaq; a'b'anan ink'a' tintz'iib'a li k'a'aq re ru chirix lin PROFEETIL ch'olob'ahom, chi moko chirix li k'utb'esinb'il chiwu. Xb'aan naq k'a' chik ru taaruq tintz'iib'a chiru li ke'xtz'iib'a eb' lin yuwa'? Xb'aan naq ma ink'a' ke'xk'utb'esi li k'uub'anb'il na'leb' re li kolb'a-ib'? NinYE eere, Hehe', ut tz'aqalin rik'in a'in.

3 K'ehomaq reetal, na'ajman ru naq naab'al taab'aanumanq sa' xyanq li tenamit a'in, xb'aan lix kawileb' li raam ut lix tz'apb'aleb' lix xik, ut lix mutz'aleb' lix k'a'uxleb', ut lix "jipileb' lix ja'ajeb'; a'b'anan li Dios naruxtaanaheb' ru chi numtajenaq, ut toj maji' ^bnaxmesuheb' chaq chiru lix b'een li ch'och'.

4 Ut wankeb' naab'al sa' qayanq li neke'k'uluk re li ^ak'utb'esinb'il na'leb', xb'aan naq moko chixjunileb' ta jipeb' xk'a'uxl. Ut jo' k'ihaleb' li moko jipeb' ta xk'a'uxl ut wankeb' xpaab'aal, wankeb' sa' ^bsum aatin rik'in li Loq'laj Musiq'ej, li nak'utb'esin chiru li lalal xk'ajoleb' li winq a' yaal jo' chanru lix paab'aaleb'.

5 Ut anajwan, k'ehomaq reetal, ak ke'nume' chaq wiib' cient chihab', ut eb' lix tenamit laj Nefi ke'niman chaq xkawilal sa' li ch'och'. Ke'xk'e xch'ool "chixpaab'ankil lix chaq'rab' laj Moises ut chixsantob'resinkil li ^bhilob'aal kutan choq' re li Qaawa'. Ut ink'a' "ke'muxuk, chi moko ^dke'xmajewa li Dios. Ut q'axal kaw lix chaq'rab'il li tenamit.

6 Ut ke'wan chi jek'inb'il chiru naab'al lix b'een li ch'och', ut jo'kaneb' ajwi' laj Lamanita. Ut eb' a'an q'axal nim wi'chik xk'ihaleb' chiruheb' li wankeb' choq' aj Nefita; ut neke'xra li "kamsink, ut neke'ruk' xkik'eleb' li xul.

7 Ut kik'ulman naq k'iila sut ke'chal sa' qab'een laa'o aj Nefita, re qapleetinkil. A'b'an eb' li "qarey ut eb' laj jolomihom qe a'aneb' winq kaweb' xmetz'ew sa' li paab'aal chirix li Qaawa'; ut ke'xk'ut lix b'ehil li Qaawa' chiruheb' li tenamit; jo'kan naq kooxaqli chiruheb' laj Lamanita, ut kiqamesuheb' chaq sa'eb' li ^bqach'och', ut koo'ok chixk'eeb'al xkawilaleb' li qatenamit, malaj b'araq chi na'ajej wan wi' li qeechanihom.

8 Ut kook'ihan chi numtajenaq, ut koojek'iman chiru lix b'een li

2d 2 Ne. 27:6;
Morm. 5:12.

3a Enos 1:22–23.
b Eter 2:8–10.

4a Alma 26:22;
Hel. 11:23;
Tz. ut S. 107:18–19.
K'UTUL RAQAL:
K'utb'esink,

K'utb'esinb'il na'leb'.

b K'UTUL RAQAL:
Santil Musiq'ej.

5a 2 Ne. 25:24;
Alma 34:13–14.

b Exo. 35:2.

K'UTUL RAQAL:
Hilob'aal kutan.

c K'UTUL RAQAL: Yib'

ruhil aatin.

d K'UTUL RAQAL:
Xmajewankil li
Dios.

6a Jak. 7:24;
Enos 1:20.

7a Jak. 1:9, 11, 15.
b R laj M 1:14.

ch'och', ut koob'ihomo' chi num-tajenaq rik'in oor, ut rik'in plaat, ut rik'in k'a'aq re ru tertio xtz'aq, ut rik'in che' pech'b'il chi chaab'il, rik'in kab'l, ut rik'in k'anjeleb'aal, ut jo'kan ajwi' rik'in ch'iich' ut kaqi ch'iich', ut ch'iich' bronce ut kawil ch'iich', ut kiqayib' li k'iila paay chi k'anjeleb'aal li jar raqal wan re xk'anjelankil li ch'och', ut li "k'anjeleb'aal re pleet—re-lik chi yaal, li jutz'juukil tzimaj q'es ru'uj, ut li rochoch tzimaj, ut xnaq' li puub' che', ut li jutz'juukil che', ut chixjunil li kawresink choq' re li pleet.

9 Ut rik'in naq kawresinb'ilo chi jo'kan chixk'ulb'aleb' laj Lamanita, ink'a' ke'numta sa' qab'een. A'b'an kik'utman naq yaal li raatin li Qaawa' li kixye chaq reheb' li qayuwa', naq kixye naq: A' yaal jo' chanru naq teepaab' lin taqlahom tex'usaq sa' li ch'och'.

10 Ut kik'ulman naq eb' lix profeet li Qaawa' ke'xyeechi'i chaq li rahilal sa' xb'eeneb' lix tenamit laj Nefi, jo' chanru li raatin li Qaawa', naq wi ink'a' te'xpaab'eb' li taqlahom, wi b'an te't'ane'q sa' li q'etok aatin, "te'sache'q chaq chiru lix b'een li ch'och'.

11 Jo'kan ut, eb' li profeet, ut eb' laj tij, ut eb' laj tzolonel ke'k'anjelak chi yalb'ileb' xq'e, ut chi anchal xnajtil li roybenihomeb' ke'relaji

chiruheb' li tenamit naq yalb'ilaqeb' xq'e; ke'xk'ut lix "chaq'rab' laj Moises, ut li ajom li kik'ehe' wi'; ut ke'xq'unb'esiheb' xch'ool naq ^bte-ril chi ub'ej li Mesias, ut te'xpaab' a'an li taachalq jo' ^cchanchan naq ak chalenaq. Ut chi jo'ka'in naq ke'xtzoleb'.

12 Ut kik'ulman naq rik'in xb'aa-nunkil chi jo'kan ke'xkoleb' re naq ink'a' "te'sache'q chaq chiru lix b'een li ch'och'; xb'aan naq ^bke'xk'ob'eb' xch'ool rik'in li aatin, ut ke'reek'asiheb' xch'ool junelik choq' re li jalb'a-k'a'uxlej.

13 Ut kik'ulman naq ak numenaq wiib' cient rik'in waqxaqlaju xka'k'aal chihab'—chi wanjenaq li pleet, ut li wech'ok-ib', ut li jachok-ib', chiru naab'al lix b'ehil li kutan.

14 Ut laa'in, aj Jarom, maak'a' chik nintz'iib'a, xb'aan naq ka'ch'ineb' ru li perel ch'iich'. A'ut k'ehomaq reetal, ex was wiitz'in, naru texxik rik'ineb' li "jun ch'ol chik lix perel ch'iich' laj Nefi; xb'aan naq k'ehomaq reetal, tz'iib'انب'il chiruheb' a'an li tz'iib'انب'il esil chirixeb' li qapleet, jo' chanru lix tz'iib'ahomeb' li rey, malaj li b'arwan ke'xtaqla xtz'iib'ankil.

15 Ut ninq'axtesihab' li perel ch'iich' a'in sa' ruq' li walal aj Omni, re naq te'k'ame'q jo' chanru lix "taqlahomeb' lin yuwa'.

8a Mos. 10:8.
10a 1 Ne. 12:19–20;
Omni 1:5.
11a Jak. 4:5;
Alma 25:15–16.

b 2 Ne. 11:4;
Eter 12:18–19.
c 2 Ne. 25:24–27;
Mos. 3:13; 16:6.
12a Eter 2:10.

b Alma 31:5.
14a 1 Ne. 9:2–4.
15a Jak. 1:1–4.

Laj Omni, laj Amaron, laj Kemix, laj Abinadom, ut laj Amaleki neke'xk'am li tz'iib' anb'il esil, li junjung sa' xkutan—Laj Mosiah naxtaw lix tenamit laj Tzarahemla, li ke'el chaq Jerusalen sa' xkutankil laj Sedekias—Laj Moises kixaqab'aak choq' rey sa' xb'eeneb'—Eb' li ralal xk'ajol laj Mulek li wankeb' Tzarahemla ke'xtaw chaq laj Koriantumr, a'an aj ch'otonel reheb' laj Jaredita—Li rey aj Benjamin nakana sa' xna'aj laj Mosiah—Eb' li winq tento te'x-q'axtesi li raam choq' mayej chiru li Kristo. Wan na 323–130 chihab' ma nayo'la li Kristo.

K'EHOMAQ reetal, kik'ulman naq laa'in, aj Omni, rik'in naq taqlanb'ilin xb'aan lin yuwa', aj Jarom, naq tintz'iib'aq ka'ch'inaq chiruheb' li perel ch'iich' a'in, re xk'uulankil li resilal li qaxe'toonil—

2 Jo'kan ut, chiru lin kutan, nawaj raj naq teenaw naq kinpleetik chi naab'al rik'in li yok'leb' ch'iich' re xkolb'al rix lin tenamit, eb' laj Nefita, re naq ink'a' te't'ane'q sa' ruq'eb' li xik' neke'ilok reheb', a'eb' laj Lamanita. A'ut k'ehomaq reetal, injunes laa'in jun winq aj maak, ut moko kinpaab' ta lix k'uub'anb'il aatin ut lix taqlahom li Qaawa' jo' tento raj kinb'aanu.

3 Ut kik'ulman naq ak nume-naq chaq wiib' cient rik'in waqlaju xkaak'al chihab', ut ke'wan qik'in k'iila q'ehil re tuqtuukilal,

ut ke'wan qik'in k'iila q'ehil re rahil pleet ut hoyok kik'. Relik chi yaal ut, ak ke'nume' wiib' cient rik'in wiib' ro'k'aal chihab', ut kink'ameb' li perel ch'iich' a'in jo' chanru lix "taqlahomeb' lin yuwa', ut kinq'axtesi re laj Amaron li walal. Ut nink'e xraqik.

4 Ut anajwan laa'in, aj Amaron, nintz'iib'a jo' k'ihal li nintz'iib'a, li moko k'i ta, sa' lix hu lin yuwa'.

5 K'ehomaq reetal, kik'ulman naq ak ke'nume' oxib' cient rik'in junmay chihab', ut "ke'sache' li jun raqal q'axaleb' aj maak reheb' laj Nefita.

6 Xb'aan naq li Qaawa' ink'a' kixkanab', chirix naq kixb'eresiheb' chaq chi elk sa' li ch'och' Jerusalen, ut kixk'uulaheb' ut kixkoleb' rix re naq ink'a' ke't'ane' sa' ruq'eb' li xik' neke'ilok reheb', relik chi yaal, ink'a' kiraj xkanab'ankil naq ink'a' tak'ute'q naq yaal li aatin li kixye reheb' li qayuwa', naq kixye naq: A' yaal jo' naq ink'a' teepaab' lin taqlahom, ink'a' tex'usaaq sa' li ch'och'.

7 Jo'kan ut, li Qaawa' kirula'aniheb' rik'in nimla raqb'a-aatin; a'b'anan kixkol xyu'ameb' li tiikeb' xch'ool re naq ink'a' te'oso'q; kixkoleb' b'an sa' ruq'eb' li xik' neke'ilok reheb'.

8 Ut kik'ulman naq laa'in kinq'axtesiheb' li perel ch'iich' chiru li wiitz'in aj Kemix.

9 Anajwan laa'in, aj Kemix, nintz'iib'a xka'ch'inal li k'a re ru

nintz'iib'a, sa' rech huhil rik'in li was, xb'aan naq k'ehomaq reetal, kiwil roso'jik li kixtz'iib'a, ut kixtz'iib'a rik'in tz'aqal li ruq', ut kixtz'iib'a sa' li kutan naq kixq'axtesi chiwu. Ut jo'ka'in naq naqak'ameb' li tz'iib'anb'il esil, xb'aan naq a'an jo' chanru lix taqlahomeb' li qayuwa'. Ut ninke' xraqik.

10 K'ehomaq reetal, laa'in, aj Abinadom, ralalin laj Kemix. K'ehomaq reetal, kik'ulman naq kiwil naab'al li pleet ut li wech'ok-ib' ke'wan wi' intenamit, a'eb' laj Nefita, rik'ineb' laj Lamanita; ut laa'in, rik'in tz'aqal inyok'leb' ch'iich', kiwisi xyu'ameb' naab'al reheb' laj Lamanita sa' xkolb'aleb' li was wiitz'in.

11 Ut k'ehomaq reetal, li tz'iib'anb'il esil chirix li tenamit a'in wan chi tz'iib'anb'il chiruheb' li perel ch'iich' li k'amb'ileb' xb'aaneb' li rey, jo' chanru li jar tasal tenamit; ut maajun k'utb'esinb'il na'leb' in-nawom, ka'ajwi' li ak tz'iib'anb'il, chi moko profeetil aatin; jo'kan ut, ak tz'iib'anb'il li b'arwan tz'aqal. Ut nink'e xraqik.

12 K'ehomaq reetal, laa'in aj Amaleki, ralal laj Abinadom. K'ehomaq reetal, texwaatina ka'ch'inaq chirix laj Mosiah, li kixaqab'aak choq' rey sa' xb'een li ch'och' Tzarahemla; xb'aan naq k'ehomaq reetal, rik'in naq tijb'il a'an xb'aan li Qaawa' naq taa'eeleliq chaq sa' li ch'och' "Nefi, ut

jo' k'ihaleb' li te'ab'inq chiru lix yaab' xkux li Qaawa' ^bte'elq ajwi' chaq sa' li ch'och' rochb'een, chiru li yamyookil ch'och'—

13 Ut kik'ulman naq kixb'aanu jo' chanru taqlanb'il chaq xb'aan li Qaawa'. Ut ke'el chaq sa' li ch'och' chiru li yamyookil ch'och', jo' k'ihal li te'ab'inq chiru lix yaab' xkux li Qaawa'; ut ke'k'ame' xb'e rik'in k'iila jultikanb'il na'leb' ut profeetil ch'olob'ank. Ut tijb'ileb' rajlal xb'aan li raatin li Qaawa'; ut ke'k'ame' xb'e xb'aan lix wankil lix tel, chiru li yamyookil ch'och', toj reetal naq ke'kub'e sa' jun li ch'och', a'an li ch'och' Tzarahemla na-yeeman re.

14 Ut ke'xtaw jun li tenamit, a'aneb' lix tenamit laj "Tzarahemla yeeb'ileb' re. Anajwan, kiwan nimla saho'k ch'oolej sa' xyanq lix tenamit laj Tzarahemla, ut jo'kan ajwi' laj Tzarahemla kisa'ho' xch'ool chi numtajenaq, xb'aan naq li Qaawa' kixtaqla chaq lix tenamit laj Mosiah rik'ineb' li ^bperel ch'iich' bronce wan wi' li tz'iib'anb'il esil chirixeb' laj Judio.

15 K'ehomaq reetal, kik'ulman naq laj Mosiah kixk'e reetal naq eb' lix "tenamit laj Tzarahemla ke'el chaq Jerusalem sa' li kutan naq laj ^bSedekias, li rey sa' xb'een Juda, kik'ame' choq' preex toj Babilonia.

16 Ut eb' a'an ke'b'eeek chaq chiru

12a 2 Ne. 5:6–9.

b Jak. 3:4.

14a K'UTUL RAQAL:

Tzarahemla.

b 1 Ne. 3:3, 19–20;

5:10–22.

15a Mos. 25:2.

b Jer. 39:1–10;

Hel. 8:21.

li yamyookil ch'och', ut ke'k'ame' xb'aan li ruq' li Qaawa' chi junpak'al li k'iila ha', toj sa' li ch'och' li kixtaweb' wi' laj Mosiah; ut ke'wan chaq aran chirix li kutan a'an.

17 Ut sa' li kutan naq laj Mosiah kixtaweb', q'axal ke'k'ihan chaq. A'b'anan wanjenaq chaq k'iila pleet ut rahil wech'ok-ib' ke'wan wi' chaq, ut ke't'ane' chaq chi yalaq jo'q'e xb'aan li yok'leb' ch'iich'; ut ak po'jenaq li raatinob'aaleb'; ut maajun "tz'iib'انب'il esil ke'xk'am chaq rik'ineb'; ut neke'xtz'eqtaana naq wan aj Yo'ob'tesihom reheb', ut chi moko laj Mosiah chi moko lix tenamit laj Mosiah ke'ru chixtawb'aleb' ru.

18 A'b'an kik'ulman naq laj Mosiah kixtaqla naq te'tzole'q sa' li raatinob'aal. Ut kik'ulman naq chirix naq ke'tzole' sa' li raatinob'aal laj Mosiah, laj Tzarahemla kixk'e jun resilal lix xe'toonil, jo' chanru li jultik re; ut tz'iib'انب'ileb' a'an, a'b'an moko chiruheb' ta li perel ch'iich' a'in.

19 Ut kik'ulman naq lix tenamiteb' laj Tzarahemla ut laj Mosiah "ke'xjunaji rib'eb'; ut laj ^bMosiah kixaqab'aak re taawanq choq' xreyeb'.

20 Ut kik'ulman naq sa' lix kutankil laj Mosiah, wan jun li nimla pek kik'ame' rik'in, wan k'a'ru tz'iib'انب'il chiru; ut a'an "kixk'ut xyaalalil li tz'iib'انب'il

rik'in lix maatan ut lix wankilal li Dios.

21 Ut naxk'e resil jun aj "Korian-tumr, ut eb' li kamsinb'ileb' re lix tenamit. Ut laj Korian-tumr kita-we' chaq xb'aan lix tenamit laj Tzarahemla, ut a'an kiwan chaq sa' xyanqeb' chiru xnumik b'e-leb' po.

22 Yeeb'il ajwi' junjunq aatin chirixeb' lix yuwa'. Ut lix b'een xna' xyuwa' ke'el chaq sa' li "najt xteramil kab'l, sa' li kutan naq li Qaawa' ^bkixpo'eb' li raatinob'aal li tenamit; ut lix kawilal li Qaawa' kit'ane' sa' xb'eeneb' jo' chanruhe- b' lix raqb'a-aatin a'an, li tiikeb' ru; ut lix 'b'aqeleb' wankeb' chi je- k'inb'il sa' li ch'och' sa' xjajal lix nim li saqe.

23 K'ehomaq reetal, laa'in, aj Amaleki, kinyo'la sa' xkutankil laj Mosiah; ut toj yo'yookin chirilb'al lix kamik; ut laj "Benjamin li ralal na'awa'b'ejin sa' xna'aj.

24 Ut k'ehomaq reetal, wilom, sa' xkutankil li rey aj Benjamin, jun li rahil pleet ut naab'al li ho-yok kik' ke'wan wi' laj Nefita rik'ineb' laj Lamanita. A'ut k'e-homaq reetal, eb' laj Nefita k'a'jo' naq ke'usa sa' xb'eeneb'; relik chi yaal, jo'kan naq li rey aj Benjamin kiralinasiehb' chaq sa' li ch'och' Tzarahemla.

25 Ut kik'ulman naq kin'ok chi tixk; ut rik'in naq maak'a' wi-yajil, ut innawom naq li rey aj

17 a Mos. 1:2–6.

19 a Mos. 25:13.

b Omni 1:12.

20 a Mos. 8:13–19.

K'UTUL RAQAL: Aj

ilol na'leb'.

21 a Eter 12:1.

K'UTUL RAQAL:

Korian-tumr.

22 a Eter 1:1–5.

b Gen. 11:6–9;

Mos. 28:17;

Eter 1:33.

c Mos. 8:8.

23 a R laj M 1:3.

“Benjamin a’an jun winq tiik xna’-leb’ chiru li Qaawa’, jo’kan naq ^btinq’axtesihēb’ li perel ch’iich’ a’in re a’an, ut nawelaji chiru-heb’ chixjunil li winq naq te’chalq rik’in li Dios, lix Santil Dios laj Israel, ut te’xpaab’ li profetil ch’o-lob’ank, ut li k’utb’esinb’il na’leb’, ut lix k’anjeleb’ li anjel, ut li maatan re aatinak rik’in jalanil aatinob’aal, ut li maatan re xk’utb’al xyaalalil li aatinob’aal, ut chixjunil li k’a’aq re ru ^cchaab’il; xb’aan naq maak’a’ k’a’ru chaab’il wan, ka’ajwi’ li rik’in li Qaawa’ nachal chaq: ut li k’a’ru ink’a’ us rik’in laj tza nachal chaq.

26 Ut anajwan, ex was wiitz’in raarookex inb’aan, nawaj raj naq ^atexchalq rik’in li Kristo, a’an lix Santil Dios laj Israel, ut textz’a-qonq sa’ lix kolb’a-ib’, ut lix wan-kilal li tojb’al-ix xb’aan. Relik chi yaal, chalqex rik’in, ut ^bq’axtesihomaq anchal eeraam choq’ ^cmayej chiru, ut chexkanaaq sa’ li ^dkuyuk sa’, ut tijok, ut chexkuyuq toj sa’ roso’jik; ut jo’ naq yo’yo li Qaawa’ texkole’q.

27 Ut anajwan nawaj aatinak ka’ch’inaq chirix jun siireb’ li koxe’taqe’q chiru li yamyookil ch’och’ re te’sutq’iiq sa’ li ch’och’ Nefi; xb’aan naq nim rajlankileb’ li ke’ajok re reechaninkil lix ch’och’il li reechanihomeb’.

28 Jo’kan ut, koxe’taqe’q chiru li yamyookil ch’och’. Ut laj jolomihom reheb’ a’an jun li winq kaw rib’ ut nim xmetz’ew, ut jun winq jip xk’a’uxl, jo’kan naq kixtikib’ jun li wech’ok-ib’ sa’ xyanqeb’, ut ^ake’kamsiik chixjunileb’, ka’ajwi’ lajeeb’ roxk’aal ink’a’, sa’ li yamyookil ch’och’, ut ke’sutq’i wi’chik sa’ li ch’och’ Tzarahemla.

29 Ut kik’ulman naq wankeb’ chik li ke’xk’am chirixeb’, nim b’ayaq rajlankileb’, ut ke’xchap wi’chik xb’e chiru li yamyookil ch’och’.

30 Ut laa’in, aj Amaleki, wan jun li wiitz’in li xko’o ajwi’ rik’ineb’; ut moko innawom ta chik chirixeb’. Ut ok we chi yokob’aak sa’ lin muqleb’aal; ut nujenaqeb’ ^ali perel ch’iich’ a’in. Ut nink’e xraqik li waatin.

LI RAATIN LAJ MORMON

Laj Mormon naxk’oseb’ ru lix perel ch’iich’ laj Nefi li ninq ru—Naxk’eheb’ li perel ch’iich’ li kok’

ru rik’in li jun ch’ol chik chi perel ch’iich’—Li rey aj Benjamin naxxaqab’ li tuqtuukilal sa’ li ch’och’.

25 a R laj M 1:17–18;
Mos. 29:13.
b R laj M 1:10.
c Alma 5:40;
Eter 4:12;

Moro. 7:15–17.
26 a Jak. 1:7; Alma 29:2;
Moro. 10:32.
b K’UTUL RAQAL:
Mayejak.

c 3 Ne. 9:20.
d K’UTUL RAQAL:
Kuyuk sa’.
28 a Mos. 9:1–4.
30 a 1 Ne. 6:1–6.

Wan na 385 chihab' xyo'lajik li Kristo.

UT anajwan laa'in, aj "Mormon, ok we chixq'axtesin-kil li tz'iib'amb'il esil li yookin chixyiib'ankil sa' ruq' laj Moroni li walal, ut k'ehomaq reetal naq wilom ka'ch'in chik ma chixjunil lix sachlijik lin tenamit, a'eb' laj Nefita.

2 Ut ak "k'iila cient chihab' xk'u-lunik li Kristo naq ninq'axtesi li tz'iib'amb'il esil a'in sa' ruq' li walal, ut nink'oxla naq a'an taaril xtz'aqlojik lix sachlijik lin tenamit. A'b'anan li Dios chixk'ehaq taxaq naq a'an ink'a' taa'oso'q rochb'eeneb', re naq taaruuq taa-tz'iib'aq ka'ch'inaq chirixeb', ut ka'ch'inaq chirix li Kristo, re naq maare sa' junaq kutan ^bte'chaab'ilo'q rik'in.

3 Ut anajwan, nin'aatinak ka'ch'inaq chirix li k'a'ru ak xintz'iib'a; xb'aan naq chirix naq "kink'os ru li wan sa'eb' lix ^bperel ch'iich' laj Nefi, toj sa' rawa'b'ejil li rey a'in aj Benjamin, li ki'aatinak wi' laj Amaleki, kinsik'ok sa' xyanqeb' li 'tz'iib'amb'il esil li q'axtesinb'ileb' sa' wuq', ut kintaweb' li pe-rel ch'iich' a'in, wan wi' li ch'ina esil a'in chirixeb' li profeet, chalen chaq laj Jakob toj sa' rawa'b'ejil li

rey a'in aj ^dBenjamin, ut jo'kan aj-wi' naab'al li raatin laj Nefi.

4 Ut rik'in naq "nasaho' inch'ool rik'in li k'a'aq re ru wan chiruheb' li perel ch'iich' a'in, sa' xk'ab'a'eb' li profeetil aatin chirix lix k'u-lunik li Kristo, ut eb' lin yuwa' ke'xnaw naq ak tz'aqlojenaq ru naab'al reheb'; relik chi yaal, ut laa'in ajwi' ninnaw naq jo' k'i-hal li k'a'aq re ru ch'olob'amb'il jo' profeetil aatin chiqix toj sa' li kutan a'in ak tz'aqlojenaq ru, ut jo' k'ihaleb' li neke'xik toj chirix li kutan a'in tento te'tz'aqloq ru chi yaal—

5 Jo'kan ut, laa'in kinsik' ru li "k'a'aq re ru a'in, re xchoyb'al lin tz'iib'amb'il esil chiru, ut li rela' lin tz'iib'amb'il esil tinwisi chaq sa'eb' lix ^bperel ch'iich' laj Nefi; ut ink'a' naru nintz'iib'a yal ta 'jun miin raqal li k'a'aq re ru re lin tenamit.

6 A'ut k'ehomaq reetal, tinchapeb' li perel ch'iich' a'in, li wan wi' li profeetil ch'olob'ank ut k'utb'esinb'il na'leb' a'in, ut tink'e rik'in li rela' lin tz'iib'amb'il esil, xb'aan naq aajel ru choq' we, ut ninnaw naq aajelaq ru choq' reheb' li was wiitz'in.

7 Ut ninb'aanu a'in choq' re jun li "chaab'il ajom; xb'aan naq jo'-ka'in hasb'amb'il we, jo' chanru li

[RAATIN LAJ MORMON]

1 1a 3 Ne. 5:9-12;
Morm. 1:1-4; 8:1, 4-5.
K'UTUL RAQAL:
Mormon, profeet aj
Nefita.
2a Morm. 6:5-6.
b Tz. ut S. 3:16-20.

3a Tz. ut S. 10:44.
b Tz. ut S. 10:38-40.
c Mos. 1:6;
Hel. 3:13-15;
Morm. 4:23.
d Omni 1:23.
4a 1 Ne. 6:5.
5a AAN: li k'a'aq re ru li

nasaho' wi' xch'ool,
li yeeb'il resil sa' li
raqal 4.
b 1 Ne. 9:2.
c 3 Ne. 5:8-11; 26:6-12.
7a 1 Ne. 9:5; 19:3;
Tz. ut S. 3:12-20;
10:1-19, 30-47.

nak'anjelak wi' lix Musiq' li Qaawa' li wan wik'in. Ut anajwan, ink'a' ninnaw chixjunil li k'a'aq re ru; a'b'an li Qaawa' ^bnanawok re chixjunil li k'a'aq re ru toj taa-chalq; jo'kan naq nak'anjelak wik'in re xb'aanunkil jo' chanru li rajom xch'ool.

8 Ut lin "tij chiru li Dios a'an chixixeb' li was wiitz'in, naq te'k'ame'q jun sut chik chixnawb'al chirix li Dios, relik chi yaal, li toj-b'al-ix xb'aan li Kristo; re naq jun sutaq chik te'wanq choq' jun tenamit ^bsa rilb'al.

9 Ut anajwan laa'in, aj Mormon, nin'ok wi'chik chixchoyb'al lin tz'iib'amb'il esil, li nawisi chaq sa'eb' lix perel ch'iich' laj Nefi; ut ninyiib' jo' chanru li na'leb' ut li tawok xyaalalil li k'eeb'il chaq we xb'aan li Dios.

10 Jo'kan ut, kik'ulman naq chirix naq laj Amaleki "kixq'axtesih'eb' li perel ch'iich' a'in sa' ruq' li rey aj Benjamin, a'an kixk'am ut kixk'e rik'ineb' li perel ch'iich' ^bjun ch'ol chik, wankeb' wi' li tz'iib'amb'il esil li ke'numsiik chaq xb'aaneb' li 'rey chiru li junjunq tasal tenamit, toj sa' xkutankil li rey aj Benjamin.

11 Ut ke'numsiik chaq xb'aan laj Benjamin, chiru li junjunq tasal tenamit toj reetal naq ke't'ane' sa' "wuq'. Ut laa'in, aj Mormon,

nintijok chiru li Dios naq te'kole'q rix chalen anajwan chi junelik. Ut ninnaw naq te'kole'q rix; xb'aan naq wan k'a'aq re ru xningal ru li tz'iib'amb'il chiruheb', li ^btaaraq'eq wi' aatin chirix lin tenamit ut li ras riitz'ineb' sa' li xnimal ru ut roso'jikil kutan, jo' chanru li raatin li Dios li tz'iib'amb'il.

12 Ut anajwan, chirix li rey a'in aj Benjamin—ke'wan b'ayaq li wech'ok-ib' sa' xyanq lix tenamit a'an.

13 Ut kik'ulman ajwi' naq eb' li teep aj pleet reheb' laj Lamanita ke'kube' chaq sa' li "ch'och' Nefi, re xpleetinkil lix tenamit. A'ut k'e-homaq reetal, li rey aj Benjamin kixch'utub'eb' lix teep aj pleet, ut kixxaqab' rib' chiruheb'; ut kixpleetiheb' rik'in xmetz'ew lix tz'aqal tel, rik'in lix ^byok'leb' ch'iich' laj Laban.

14 Ut rik'in lix metz'ew li Qaawa' ke'xpleetiheb' li xik' neke'ilok reheb', toj reetal naq ke'xkamsi k'iila mil reheb' laj Lamanita. Ut kik'ulman naq ke'xpleetiheb' laj Lamanita toj reetal naq ke'ralinasiheb' chaq sa' chixjunileb' lix ch'och'il li reechanihomeb'.

15 Ut kik'ulman naq chirix naq wanjenaqeb' li "Kristo aj b'alaq', ut ke'tz'ape' xtz'uumaleb' re, ut ke'k'ehe' xtojb'a-maak a' yaal jo' chanru li maak ke'xb'aanu chaq;

7b K'UTUL RAQAL:

Chixjunil naxnaw.

8a 2 Ne. 33:3–4;

Enos 1:11–12.

b 2 Ne. 30:6.

10a Omni 1:25, 30.

b 1 Ne. 9:4.

c Jar. 1:14.

11a 3 Ne. 5:8–12;

Morm. 1:1–5.

b 2 Ne. 25:18;

29:11; 33:11–15;

3 Ne. 27:23–27.

13a Omni 1:12.

b 1 Ne. 4:9;

2 Ne. 5:14;

Jak. 1:10; Mos. 1:16;

Tz. ut S. 17:1.

15a K'UTUL RAQAL:

Aj xik' ilonel re li

Kristo.

16 Ut chirix naq wanjenaqeb' li b'alaq'il profheet, ut li b'alaq'il aj jul-tikanel ut aj tzolonel sa' xyanq li tenamit, ut chixjunileb' a'in ke'k'e-he' xtojb'a-maak a' yaal jo' chanru li maak ke'xb'aanu chaq; ut chirix naq wanjenaq naab'al li wech'ok-ib', ut k'iila jachok-ib' li xkoheb' wi' rik'ineb' laj Lamanita, k'ehomaq reetal, kik'ulman naq li rey aj Benjamin, chi tenq'anb'il xb'aaneb' li santil "profheet li wankeb' sa' xyanq lix tenamit—

17 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, li rey aj Benjamin a'an "santil winq,

ut ki'awa'b'ejin sa' xb'een lix tenamit sa' tiikilal; ut ke'wan k'iila santil winq sa' li ch'och', ut eb' a'an ke'xye li raatin li Dios rik'in ^bwankilal ut chi k'eeb'ileb' xwan-kil; ut ke'roksi naab'al li 'kawil aatin sa' xk'ab'a' lix jipileb' xk'a'uxl li tenamit—

18 Jo'kan naq chi tenq'anb'il xb'aaneb' a'in, li rey aj Benjamin, rik'in k'anjelak chi anchal xmetz'ew lix tib'el ut xseeb'al anchal li raam, ut jo'kaneb' ajwi' li profheet, ke'xxaqab' wi'chik li tuqtuukilal sa' li ch'och'.

LIX HU LAJ MOSIAH

CH'OL 1

Li rey aj Benjamin naxk'ut chiruheb' li ralal li raatinob'aal ut lix profheetil aatineb' lix yuwa'eb'—Kikole' chaq rix lix paab'aaleb' ut lix tenamiteb' sa' xk'ab'a' li esil li tz'iib'anb'ileb' chiruheb' jar paay chi perel ch'iich'—Laj Mosiah nasik'e' ru choq' rey, ut naq'axtesiman sa' ruq' li tz'iib'anb'il esil ut li k'a'aq chik re ru. Wan na 130–124 chihab' ma nayo'la li Kristo.

UT anajwan maajun chik wech'ok-ib' kiwan sa' chixjunil li "ch'och' Tzarahemla, sa' xyanqeb' chixjunil li tenamit li wankeb'

rub'el xwankil li rey aj Benjamin, jo'kan naq li rey aj Benjamin kiwan rajlal sa' tuqtuukilal chiru chixjunil li rela' lix kutan.

2 Ut kik'ulman naq ke'wan oxib' li ralal; ut kixk'e choq' xk'ab'a'eb' aj Mosiah, ut aj Helorum, ut aj Helaman. Ut kixk'e naq "te'tzole'q sa' chixjunil li ^braatinob'aaleb' lix yuwa' a'an, re naq chi jo'kan te'ok choq' winq xtawomeb' xna'leb'; ut re naq te'ruuq chixnawb'al chirixeb' li profheetil aatin li yeeb'il chaq rik'in xtz'uumaleb' re lix yuwa'eb', li q'axtesinb'il chaq reheb' xb'aan li ruq' li Qaawa'.

3 Ut kixtzoleb' ajwi' chirixeb'

16 a Enos 1:22.
17 a Alma 13:26.
b Alma 17:2–3.
c Moro. 9:4;

Tz. ut S. 121:41–43.

2 a Mos. 4:14–15;
Tz. ut S. 68:25, 28.
b Morm. 9:32.

li tz'iib'anb'il esil li wankeb' chi tz'iib'anb'il chiruheb' li perel ch'iich' bronze, kixye: Ex walal, nawaj raj naq chijultiko'q eere naq wi ta moko wankeb' ta li "perel ch'iich' a'in, tz'iib'anb'il wi' li esil a'in ut eb' li taqlahom a'in, kiqa-k'ul raj rahilal chi ^bmaak'a' qanawom, sa' ajwi' li kutan a'in, chi ink'a' raj qanawom lix muqmuukil na'leb' li Dios.

4 Xb'aan naq ink'a' raj kiru naq li qayuwa', aj Lehi, kijultiko' ta raj re chixjunil li k'a'aq re ru a'in, re tixk'ut chiruheb' li ralal, ka'ajwi' wi tenq'anb'il xb'aaneb' li perel ch'iich' a'in; xb'aan naq rik'in naq tzolb'il sa' li "raatinob'aaleb' laj Egipcio, chi jo'kan kiru chirilb'al li na'leb' a'in tz'iib'anb'il, ut chixk'utb'al chiruheb' li ralal xk'ajol, re naq chi jo'kan eb' a'an te'xk'ut chiruheb' li ralal xk'ajoleb', ut chi jo'kan taatz'aqloq ru lix taqlahom li Dios, toj reetal sa' li kutan anajwan.

5 Ninye eere, ex walal, wi ta moko wan ta li k'a'aq re ru a'in, li k'uulanb'il ut "kolb'il rix xb'aan li ruq' li Dios, re naq tooruq ^bchirilb'al li tz'iib'anb'il ut chixtawb'al ru chirix lix "muqmuukil na'leb', ut taaruq te'wanq lix taqlahom junelik chiru qilob'aal, naq a'eb' ajwi' li qayuwa' ke'laj raj chi

maak'a'eb' raj xpaab'aal, ut laa'o koowan raj jo'eb' li qas qiitz'in aj Lamanita, li maak'a' neke'xnaw chirix li k'a'aq re ru a'in, malaj ut ink'a' ajwi' neke'xpaab' naq k'utb'il chiruheb', sa' xk'a'b'a' li ^dna'leb' kanab'anb'il chaq xb'aaneb' lix yuwa', li moko yaal ta.

6 Ex walal, nawaj raj naq taajultiko'q eere naq yaaleb' li yehom a'in, ut jo'kan ajwi' naq "yaaleb' li tz'iib'anb'il esil a'in. Ut k'ehomaq reetal, jo'kan ajwi' eb' lix perel ch'iich' laj Nefi, li wan wi' lix tz'iib'anb'il esileb' ut lix yehomeb' li qayuwa' chalen chaq relikeb' chaq Jerusalem toj anajwan, ut yaaleb' ajwi' a'an; ut naru naqanaw lix yaalalileb' xb'aan naq wankeb' chiru li qilob'aal.

7 Ut anajwan, ex walal, nawaj raj naq taajultiko'q eere "xtz'ilb'aleb' rix chi yalb'il eeq'e, re naq teek'ul eechaab'ilal rik'in, ut nawaj raj naq ^bteepaab' lix taqlahom li Dios, re naq "tex'usaaq sa' li ch'och' jo'chanru lix ^dyeechi'ihom li Qaawa' reheb' li qayuwa'.

8 Ut naab'al chik li k'a'aq re ru kixk'ut li rey aj Benjamin chiruheb' li ralal, li moko tz'iib'anb'il ta sa' li hu a'in.

9 Ut kik'ulman chirix naq li rey aj Benjamin kixk'e xraqik tztolb'aleb' li ralal, naq kitix, ut kiril naq

3 a K'UTUL RAQAL: Perel ch'iich'.

b Alma 37:8-9.

4 a JS—R 1:64.

5 a K'UTUL RAQAL:

Loq'laj hu (eb' li)—
Tento te'k'uulamanq
li loq'laj hu.

b Deut. 6:6-8.

c K'UTUL RAQAL:

Xmuqmuukil na'leb'
li Dios.

d Mos. 10:11-17.

6 a 1 Ne. 1:3;

2 Ne. 33:10-11;

Moro. 10:27.

7 a K'UTUL RAQAL:

Loq'laj hu (eb' li).

b Mos. 2:22;

Alma 50:20-22.

c Sal. 122:6;

1 Ne. 2:20.

d Alma 9:12-14.

sa' junpaat chik taaxik chiru li b'e naxik wi' chixjunil li ruchich'och'; jo'kan ut, kixk'oxla naq aajel ru naq tixq'axtesi li awa'b'ejihom sa' xb'een jun reheb' li ralal.

10 Jo'kan ut, kixtaqla xk'amb'al laj Mosiah chiru; ut a'aneb' a'in li aatin li kiraatina wi', kixye: At walal nawaj naq chataqla xjek'in-kil jun li aatin chiru chixjunil li ch'och' a'in sa' xyanq chixjunil li tenamit a'in, malaj lix "tenamit laj Tzarahemla, ut lix tenamit laj Mosiah, li neke'wan sa' li ch'och', re naq chi jo'kan te'ch'utub'aaq sa' junajil; xb'aan naq sa' li kutan wulaj tinch'olob' re lin tenamit rik'in tz'aqal lix tz'uumal we naq laa'at chik jun li ^brey ut aj taqlanel sa' xb'een li tenamit a'in, li kixk'e chaq qe li Qaawa' qaDios.

11 Ut jo'kan ajwi', tink'e re li tenamit a'in jun li "k'ab'a'ej, re naq chi jo'kan te'nawe'q ru sa' xb'ee-neb' chixjunil li tenamit li kixk'am chaq li Qaawa' Dios sa' li ch'och' Jerusalem; ut a'in ninbaanu xb'aan naq a'aneb' jun tenamit yalyookeb' xq'e sa' xpaab'ankil lix taqlahom li Qaawa'.

12 Ut nink'e reheb' jun li k'ab'a'ej li maajo'q'e taasachmanq reetalil, ka'ajwi' ma xb'aan "q'etok aatin.

13 Relik chi yaal, ut ninye ajwi' aawe, naq wi ta li tenamit a'in li q'axal usilanb'il xb'aan li Qaawa' te't'ane'q sa' li "q'etok aatin, ut te'ok choq' jun tenamit aj maak ut aj

muxul sumsu, li Qaawa' tixq'ax-tesiheb', re naq chi jo'kan ^bq'una-qeb' xmetz'ew chanchaneb' li ras riitz'in; ut ink'a' chik "tixkoleb' rik'in lix wankilal maak'a' xjun-taq'eetankil ut sachol ch'oolej, jo' chanru naq kixkoleb' rik li qayu-wa' toj anajwan.

14 Xb'aan naq ninye aawe, naq wi ta ink'a' kixye' li ruq' sa' xkol-b'aleb' rik li qayuwa', ch'olch'o naq ke't'ane' raj sa' ruq'eb' laj Lama-nita, ut ke'ok raj choq' aj k'ulum re lix kaqaleb' xch'ool.

15 Ut kik'ulman naq chirix naq li rey aj Benjamin kixk'e xraqik xyeeb'al a'in re li ralal, naq kix-k'e xchaq'rab'inkil chirix chix-junil li k'a'ru na'uxman sa' li awa'b'ejihom.

16 Ut jo'kan ajwi', kixk'e xchaq'-rab'inkil chirixeb' li tz'iib'amb'il esil li wankeb' chi tz'iib'amb'il chiruheb' li "perel ch'iich' bronze, ut jo'kan ajwi' eb' lix perel ch'iich' laj Nefi; ut jo'kan ajwi' lix ^byok'leb' ch'iich' laj Laban, ut li "t'ort'ookil ch'iich' malaj b'eresinel ch'iich', li kixk'ameb' xb'e li qayuwa' chiru li yamyookil ch'och', li kikawre-siik xb'aan ruq' li Qaawa' re naq chi jo'kan te'k'ame'q xb'e, li jun-junq a' yaal jo' chanru neke'xk'e xxik ut neke'xyal xq'e chirix.

17 Jo'kan ut, naq moko tiikeb' ta chi paab'ank, ink'a' ke'usa chi moko ke'wan chi chaab'ilo'k sa' xb'eenikeb'; "ke'tiikisiik b'an chi

10 a Omni 1:14.
 b Mos. 2:30.
 11 a Mos. 5:8-12.
 12 a K'UTUL RAQAL:
 Maak.

13 a Heb. 6:4-6.
 b Hel. 4:24-26.
 c Tz. ut S. 103:8-10.
 16 a Mos. 1:3.
 b 1 Ne. 4:8-19;

R laj M 1:13;
 Tz. ut S. 17:1.
 c 1 Ne. 16:10.
 17 a 1 Ne. 18:12-13.

q'ajel-ix, ut ke'xb'oq lix josq'il li Dios sa' xb'eeneb', ut xb'aan a'an ke'sak'é rik'in we'ej ut rahil ch'a'aj-kilal, re reek'asinkileb' xch'ool sa' xjultikankil li k'a'ru teneb'anb'il sa' xb'eeneb'.

18 Ut anajwan, kik'ulman naq laj Mosiah xko'o ut kixb'aanu jo' chanru kitaqlaak xb'aan lix yuwa', ut kixtaqla resil chiruheb' chixjunil li tenamit li wankeb' sa' li ch'och' Tzarahemla re naq chi jo'kan te'ruuq chixch'utub'ankil rib', re te'xik sa' li santil ochoch chirab'inkil li aatin tixye lix yuwa' reheb'.

CH'OL 2

Li rey aj Benjamin naraatinaheb' lix tenamit—Naxye resil li juntaq'eta-lil, li tiikilal, ut li musiq'ejil na'leb' li x'uxman sa' lix awa'b'ejil—Naxk'e-heb' xna'leb' naq te'k'anjelaq chiru lix Choxahil Reyeb'—Eb' li neke'x-po'resi xch'ool rik'in li Dios te'xk'ul li yot'e'k chanchan li xam li ink'a' naru xchupb'al. Wan na 124 chihab' ma nayo'la li Kristo.

UT kik'ulman naq chirix naq laj Mosiah kixb'aanu jo' chanru kix-taqla chaq lix yuwa', ut kixtaqla xjek'inkil jun li aatin chiru chix-junil li ch'och', naq ke'xch'utub'

rib' li tenamit chiru chixjunil li ch'och', re naq toxet'aque'q sa' li santil ochoch chirab'inkil li aatin tixye li rey aj Benjamin reheb'.

2 Ut q'axal nim rajlankileb', jo'-kan naq ink'a' ke'rajla xk'ihaleb', xb'aan naq ke'k'ihan chaq chi numtajenaq ut ke'niman chaq sa' li ch'och'.

3 Ut jo'kan ajwi' ke'xk'am li "xb'een raleb' lix ketomq, re naq te'xq'axtesi li ^bmayej ut li 'k'atb'il mayej ^djo' chanru lix chaq'rab' laj Moises;

4 Ut jo'kan ajwi' re te'b'antioxinq chiru li Qaawa' lix Dios, li ki'isink chaq reheb' sa' li ch'och' Jerusa-len, ut li kikolok chaq reheb' sa' ruq'eb' li xik' neke'ilok reheb', ut "kixxaqab'eb' chaq li tiikil winq re te'wanq choq' aj ^btzolol reheb', ut jo'kan ajwi' jun li tiikil winq re taawanq choq' xreyeb', li kixa-qab'ank chaq re li tuqtuukilal sa' li 'ch'och' Tzarahemla, ut li kix-k'ut chaq chiruheb' naq ^dte'xpaab'eb' lix taqlahom li Dios, re naq te'saho'q sa' xch'ool, ut taanum-taaq rik'ineb' li ^erahok choq' re li Dios ut chixjunileb' li winq.

5 Ut kik'ulman naq chirix naq kole'taque'q sa' li santil ochoch, ke'xyiib' lix muheb'aal t'ikr chix-sutam, li junjunq chi winq jo' chanru lix "junkab'al, a'eb' li rixa-qil, ut eb' li lalal, ut eb' lix rab'in,

2 3a Gen. 4:4.
b K'UTUL RAQAL:
Mayejak.
c 1 Ne. 5:9.
d 2 Ne. 25:24;
Alma 30:3; 34:13–14.
4a K'UTUL RAQAL:

B'oqok, b'oqb'il
xb'aan li Dios,
xb'oqb'al.
b Mos. 18:18–22.
K'UTUL RAQAL:
K'utuk, tzolonel.
c Omni 1:12–15.

d Jwan 15:10.
e K'UTUL RAQAL:
Rahok.
5a K'UTUL RAQAL:
Junkab'al.

ut li ralaleb' a'an, ut lix rab'ineb' a'an, chalen lix tiixilaleb' toj lix saajilaleb', li junjuunq kab'al chi jachb'il ru rik'in li jun chik.

6 Ut ke'xyiib' lix muheb'aal t'ikr chixsutam li santil ochoch, li junjunq chi winq wan rokeb'aal lix "muheb'aal t'ikr sa' xjajal li santil ochoch, re naq chi jo'kan te'kanaaq sa' xmuheb'aal t'ikreb' ut te'rab'i li aatin tixye li rey aj Benjamin reheb';

7 Xb'aan naq sa' xk'ab'a' xk'ihal li ch'utch'uukil tenamit li rey aj Benjamin ink'a' kiru chixtzolb'aleb' chixjunil sa' xyanq lix tz'akil li santil ochoch, jo'kan naq kixtaqla xxaqab'ankil jun li najt xteramil kab'l, re naq chi jo'kan eb' lix tenamit te'rab'i li aatin li tixye reheb'.

8 Ut kik'ulman naq ki'ok chiraatinankil lix tenamit sa' xb'een chaq li najt xteramil kab'l; ut ink'a' ke'ru chixjunileb' chirab'inkil li raatin xb'aan xk'ihal li ch'utch'uukil tenamit; jo'kan naq kixtaqla naq li aatin tixye taatz'iib'amanq ut taataqlamanq sa' xyanqeb' li moko wankeb' ta b'ar wi' na'ab'iman xyaab' xkux, re naq te'xk'ul ajwi' li raatin.

9 Ut a'in li aatin li "kixye ut kixtaqla xtz'iib'ankil, kixye: Ex was wiitz'in, chejunilex li xech'utub'eerib', laa'ex li nekexru chirab'inkil li aatin li tinye eere sa' li kutan a'in; xb'aan naq moko kexintaqla

ta chi chalk arin re ^bteek'ul chi jo'maajo' li aatin li tinye, re b'an "tex'ab'inq chiwu, ut teete lee xik re tex'ab'inq, ut lee ^dch'ool re textawoq xyaalal, ut lee ^ek'a'uxl re naq lix ^fmuqmuukil na'leb' li Dios taateeliq chiru lee rilob'aal.

10 Moko kexintaqla ta chi chalk arin re "tineexuwa, chi moko re teek'oxla naq laa'in nimin ta chiru jun winq li nakam.

11 Laa'in b'an chanchanin jo' laa'ex, ut wan sa' inb'een li jar paay chi majelal re tz'ejwalej ut re k'a'uxlej; a'b'anan sik'b'il wu xb'aan li tenamit a'in, ut k'o-job'انب'ilin xb'aan lin yuwa', ut kanab'انب'ilin xb'aan ruq' li Qaawa' re tinwanq choq' aj taqlanel ut choq' rey sa' xb'een li tenamit a'in; ut kink'uulaak ut kikole' wix xb'aan lix wankilal li maa'k'a' xjuntaq'eetankil, re tink'anje-laq cheru chi anchal li metzew, li k'a'uxl ut li kawilal li k'eeb'il we xb'aan li Qaawa'.

12 Ninye eere naq jo' chanru naq xinkanab'aak chixnumsin-kil lin kutan chi k'anjelak cheru, toj sa' li kutan a'in, ut moko xinsik' ta li "oor, chi moko li plaat, chi moko k'a'ruhaq paay chi b'ihomal eerik'in;

13 Chi moko kinkanab' naq textz'ape'q chi preexil sa'atq li tz'alam jul, chi moko naq li jun eere tixk'am li jun chik choq' loq'b'il moos, chi moko naq texkamsinq, malaj

6a Exo. 33:8-10.

9a Mos. 8:3.

b Tz. ut S. 6:12.

c K'UTUL RAQAL:

Ab'ink.

d Mos. 12:27;

3 Ne. 19:33.

e K'UTUL RAQAL:

K'a'uxlej.

f K'UTUL RAQAL:

Xmuqmuukil na'leb' li Dios.

10a K'UTUL RAQAL:

Xuwak.

12a Hech. 20:33-34.

naq texpoqlenq, malaj tex'elq'aq, malaj texmuxuq sumsu; chi moko kinkanab' naq teeb'aanu k'a'ruhaq paay chi maa'usilal, ut kexintzol re teepaab'eb' lix taqlahom li Qaawa' sa' chixjunil li k'a'aq re ru kexxtaqla wi' a'an—

14 Ut laa'in ajwi' injunes "kin-k'anjelak rik'in tz'aqal wuq' re tink'anjelaq cheru, ut re naq moko tex'aaloq ta rik'in tojok chiru li tenamit, ut re naq maak'a' taachalq sa' eeb'een li ra ta riiqankil—ut chixjunil li k'a'aq re ru a'in kinye, laa'ex ajwi' eenawom xyaalalil sa' li kutan a'in.

15 A'b'anan, ex was wiitz'in, moko xinb'aanu ta li k'a'aq re ru a'in re tinnima wib', chi moko ninye eere li k'a'aq re ru a'in re naq rik'in a'an texinjit; ninye b'an li k'a'aq re ru a'in re naq teenaw naq ninru chixk'utb'al "reek'ob'aal inch'ool chi saq ru chiru li Dios sa' li kutan a'in.

16 K'ehomaq reetal, ninye eere naq rik'in naq kinye eere naq xinnumsi inkutan chi k'anjelak cheru, moko nawaj ta xnimankil wib', xb'aan naq yal wanjenaqin chi k'anjelak chiru li Dios.

17 Ut k'ehomaq reetal, ninye eere li k'a'aq re ru a'in re naq teetzol "chaab'il na'leb'; re naq teetzol naq jo'q'e wankex chi ^bk'anjelak chiru lee 'reech winqilal ka'ajwi'

wankex chi k'anjelak chiru lee Dios.

18 K'ehomaq reetal, laa'in lee rey xeye we; ut wi laa'in, li nekeye we lee rey, ninyal inq'e chi "k'anjelak cheru, ma ink'a' raj us naq yalb'ilaq ee'q'e laa'ex chi k'anjelak li jun chiru li jun chik?

19 Ut k'ehomaq ajwi' reetal, wi laa'in, li nekeye we lee rey, li xnumsi xkutan sa' li k'anjelak cheru, a'ut wanjenaq chi k'anjelak chiru li Dios, wi ink'ulub' b'antioxiik chiwu eeb'aan chi yalaq chan ru, aay, k'a'jo' naq tento raj "texb'antioxinq chiru lee choxahil Rey!

20 Ninye eere, ex was wiitz'in, naq wi nekeq'axtesi chixjunil li b'antioxink ut li "nimank-u li naru nawan sa' x'anchalil lee raam, chiru li ^bDios a'an li kiyob'tesink eere, ut kexxk'uula ut kixkol eerix, ut kixk'e chi saho'k eech'ool, ut kixk'e eere naq texwanq sa' tuqtuukilal li jun rik'in li jun chik—

21 Ninye eere naq wi ta texk'anjelaq chiru a'an li kiyob'tesink chaq eere chalen chaq sa' xtiklajik, ut li yoo chek'uulankil wulaj wulaj, rik'in eek'eeb'al chi musiq'ak, re naq texwanq, ut tex'ee'k'anq, ut teeb'aanu jo' chanru lee "rajom laa'ex, ut yoo ajwi' chexaqab'ankil sa' li junjunq k'amok—

14 a 1 Kor. 9:18.

15 a K'UTUL RAQAL:
Reek'ob'aal xch'ool.

17 a K'UTUL RAQAL:
Chaab'il na'leb'ejil.

b Mat. 25:40;
Stgo. 1:27;

Tz. ut S. 42:29–31.

K'UTUL RAQAL:
K'anjelak chiru.

c K'UTUL RAQAL: As
iitz'inb'ej; Ixq.

18 a Mat. 20:26–27.
19 a K'UTUL RAQAL:

B'antiox, b'antioxink.

20 a 1 Ne. 18:16.

b K'UTUL RAQAL: Dios,
Roxichal li Dios.

21 a K'UTUL RAQAL: Xtaql
ch'oolej.

ninye, wi ta texk'anjelaq chiru a'an rik'in chixjunil lix anchalil lee raam, toj ^bmaak'a'aaq raj tex'ok wi' choq' moos.

22 Ut k'ehomaq reetal, chixjunil li naraj a'an eerik'in, a'an naq "chepaab' lix ^btaqlahom; ut xyeechi'i eere naq wi teepaab' lix taqlahom tex'usaaq sa' li ch'och'; ut maajo'qe 'naxjal rib' rik'in li k'aru xye; jo'kan ut, wi ^dnekepaab' lix taqlahom, a'an nekexrosob'tesi ut nekexx'ke chi usaak.

23 Ut anajwan, xb'een wa kexx-yo'ob'tesi, ut kixq'axtesi lee yu'am eere, ut xb'aan a'an wan eek'as rik'in.

24 Ut xkab', naraj naq teeb'aanu jo' chanru li kexxtaqla wi'; ut wi nekeb'aanu, rik'in a'an tikto "nekexrosob'tesi; ut chi jo'kan ak xexxtoj. Ut toj wan eek'as rik'in, ut wan, ut toj taawanq chi junelik q'e kutan; jo'kan ut, k'a' ta wi' ru li teenima wi' eerib'?

25 Ut anajwan ninpatz', ma naru tab'i' nekeye k'aruhaq cherix? Ninchaq'ok eere, Ink'a'. Moko naru ta teeye naq wan ta eenimal jo' ta xpoqsil li ch'och'; us ta "yo'ob'tesinb'ilex chaq rik'in ^bxpoqsil li ch'och'; a'ut k'ehomaq reetal, li xyo'ob'tesink eere a'an ajwi' laj eechal re.

26 Ut laa'in, laa'in ajwi', li nekeye we lee rey, moko numenaq

ta inchaab'ilal cheru laa'ex; xb'aan naq laa'in ajwi' re poqs. Ut nekek'e reetal naq tiixin, ut ok we chixq'axtesinkil li xaqam a'in li nakam, chiru li ch'och' li ki'alan chaq re.

27 Jo'kan ut, jo' xinye eere naq kink'anjelak cheru, ut "kinb'eek chi saq ru li reek'ob'aal inch'ool chiru li Dios, chi jo'kan sa' li hoonal a'in kink'e naq teech'utub' eerib', re naq taaruuq tinta-we'q chi maak'a' injitb'al, ut re naq ^blee kik'el ink'a' taachalq sa' inb'een naq tinxaqab'aaq re taaraqe'q aatin chiwix xb'aan li Dios chirix li k'a'aaq re ru kinixtaqla wi' cherix.

28 Ninye eere naq kink'e naq teech'utub' eerib' re naq "tinwisi lee kik'el chiru li waq', sa' li kutan a'in naq ok we chi kub'eek sa' lin muqleb'aal, re naq taaruuq tinkub'eeq sa' tuqtuukilal, ut lin ^bmusiq' li ink'a' nakam taatz'aqonq rik'ineb' li ^cch'uut chi aj b'ichanel taqe'q sa' b'ichank re xnimankil ru jun li Dios tiik xna'leb'.

29 Ut jo'kan wi'chik, ninye eere naq kink'e naq teech'utub' eerib', re naq tinch'olob' cheru naq ink'a' chik taaruuq tinwanq choq' aj tzolol eere, chi moko choq' rey cheru.

30 Xb'aan naq sa' li hoonal ajwi' a'in, chixjunil lin xaqam nasiksot

21 *b* Luk. 17:7–10.

22 *a* Lev. 25:18–19;

2 Ne. 1:9.

b K'UTUL RAQAL:

Xtaqlahom li Dios.

c Tz. ut S. 3:1–2.

d Tz. ut S. 14:7; 58:2–3.

24 *a* K'UTUL RAQAL:

Osob'tesink,

osob'tesinb'il,

rosob'tesinkil.

25 *a* K'UTUL RAQAL:

Yo'ob'tesink.

b Gen. 3:19; Jak. 2:21.

27 *a* K'UTUL RAQAL: B'eek rik'in li Dios.

b Jak. 1:19.

28 *a* Jak. 2:2.

b K'UTUL RAQAL:

Musiq'ej, xmusiq'.

c Morm. 7:7.

chi numtajenaq rik'in xyalb'al inq'e cheraatinankil; a'ut li Qaawa' Dios naxaqab'an we, ut kinixkanab' cheraatinankil, ut kinixtaqla chixch'olob'ankil eere sa' li kutan a'in, naq li walal aj Mosiah a'an rey ut aj taqlanel sa' eeb'een.

31 Ut anajwan, ex was wiitz'in, nawaj raj naq teeb'aanu jo' chanru xeb'aanu toj anajwan. Jo' chanru naq xepaab'eb' lin taqlahom, ut jo'kaneb' ajwi' lix taqlahom lin yuwa', ut kex'usa, ut ink'a' kexkanab'aak chi t'ane'k sa' ruq'eb' li xik' neke'ilok eere, chi jo'kan wi teepaab'eb' lix taqlahom li walal, malaj lix taqlahom li Dios li te'q'axtesiiq eere xb'aan a'an, tex'usaaq sa' li ch'och', ut eb' li xik' neke'ilok eere moko te'wanq ta xwankil sa' eeb'een.

32 A'banan, ex intenamit, ilomaq eerib', maare anchal te'wakliiq "wech'ok-ib' sa' eeyanq, ut teek'e eech'ool chi ab'ink chiru li maa'us aj musiq'ej, li ki'aatinak wi' lin yuwa' aj Mosiah.

33 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, wan jun li rahilal ch'olob'انب'il sa' xb'een li ani naxk'e xch'ool chi ab'ink chiru li musiq'ej a'an; xb'aan naq wi naxk'e xch'ool chi ab'ink chiru, ut nakana ut nakam sa' lix maak, a'an naruk' "tojb'a-maak choq' re li raam; xb'aan naq naxk'ul choq' xtojb'al jun li ^btojb'a-maak li junelik taakanaaq, rik'in naq xq'et lix chaq'rab' li Dios us ta ak wan xnawom chirix.

34 Ninnye eere, naq maajun wan sa' eeyanq, ka'ajeb' wi' lee kok'al li ka'ch'ineb' xyu'am, li ink'a' xtzole' chirix li k'a'aq re ru a'in, li ink'a' ta naxnaw naq wan eek'as chi junelik rik'in lee choxahil Yuwa', re xq'axtesinkil chiru a'an chixjunil li k'a'ru eere ut li chanru wankek; ut jo'kan ajwi' li xtzole' chirixeb' li tz'ib'انب'il esil, wan wi' li profeetil aatin li yeeb'il xb'aaneb' li santil profeet, toj reetal kixtaw xk'utankil naq li qayuwa' aj Lehi ki'el chaq Jerusalem;

35 Ut jo'kan ajwi', chixjunil li yeeb'il xb'aaneb' li qayuwa' toj anajwan. Ut k'ehomaq ajwi' reetal, eb' a'an ke'xye li k'a'ru taqlanb'ileb' wi' chaq xb'aan li Qaawa', jo'kan naq tiikeb' ut yaaleb'.

36 Ut anajwan, ninnye eere, ex was wiitz'in, naq chirix naq xenaw ut xk'ute' cheru chixjunil li k'a'aq re ru a'in, wi texq'etooq aatin ut teejalb'ehi eerib' rik'in li k'a'ru ak yeeb'il, re teerisi eerib' rik'in lix Musiq' li Qaawa', re naq maak k'a'aq xna'aj eerik'in re xk'amb'al eeb'e sa' xb'ehil li chaab'il na'leb', re naq tex'osob'tesiiq, texk'ehe'q chi usaak, ut taakole'q eerix—

37 Ninnye eere, naq li winq li nab'aanunk re a'in, a'an "naxpo'resi xch'ool chi k'utk'u chiru li Dios; jo'kan naq naxk'e xch'ool chi ab'ink chiru li maa'us aj musiq'ej, ut na'ok choq' aj xik' ilonel re chixjunil li tiikilal; jo'kan naq li Qaawa' maak'a' xna'aj rik'in, xb'aan

32 a 3 Ne. 11:29–30.

33 a K'UTUL RAQAL:
Tojb'a-maak.

b Tz. ut S. 19:6, 10–12.

37 a Mos. 3:12;
Hel. 8:24–25.K'UTUL RAQAL:
Po'resink ch'oolej.

naq a'an moko nawan ta sa'eb' li
 b'ochoch li moko santeb' ta.

38 Jo'kan naq wi li winq a'an in-
 k'a' "naxjal xk'a'uxl, wi b'an na-
 kana ut nakam jo' aj xik' ilonel
 re li Dios, li k'a'ru elajinb'il xb'aan
 lix b'tiik ruhil na'leb' li Dios na-
 rajsi li raam li ink'a' nakam, chi-
 reek'ankil chi ch'olch'o naq 'wan
 li maak sa' xb'een, li nak'ehok re
 chixkach'inob'resinkil rib' chiru
 rilob'aal li Qaawa', ut naxnjob'-
 resi li raam rik'in reek'ankil li
 maak, ut rik'in rahilal, ut yot'e'k,
 li chanchan jun li xam li ink'a'
 naru xchupb'al, li nataqe' xxam-
 lel chi junelik q'e kutan.

39 Ut anajwan ninye eere, naq
 li "uxtaan maak'a' chik xwankil
 sa' xb'een a' winq a'an, jo'kan naq
 lix k'ulumaq sa' roso'jik, a'anaq
 xnumsinkil jun li rahilal li maa-
 jo'q'e na'oso'.

40 Aay, chejunilex tiixil winq, ut
 laa'ex ajwi' saaj winq, ut ex kok'al
 li nekexru chixtawb'al ru li waatin,
 xb'aan naq kexwaatina chi saqen
 ru re teetaw xyaalal, nintz'aama
 naq chi'ajq eeru re "taajultiko'q
 eere li xuwajelil li wankeb' wi' li
 ani xe't'ane' sa' li q'etok aatin.

41 Ut jo'kan wi'chik, nawaj raj
 naq chek'oxla li osob'tesiik ut li
 "saho'k ch'oolej wankeb' wi' li ne-
 ke'paab'ank reheb' lix taqlahom li

Dios. Xb'aan naq k'ehomaq reetal,
 b'osob'tesinb'ileb' sa' chixjunil li
 k'a'aq re ru, re li yu'am a'in jo' aj-
 wi' re li musiq'ej; ut wi neke'ku-
 yuk chi 'tiikeb' chi paab'ank toj
 sa' roso'jik, neke'k'ule' chaq sa'
 d'choxa, re naq chi jo'kan te'ruuq
 chi wank rik'in li Dios sa' sahil
 ch'oolejil li maajo'q'e na'oso'. Aay,
 chijultiko'q, chijultiko'q eere naq
 yaal li k'a'aq re ru a'in; xb'aan naq
 li Qaawa' Dios xyehok re.

CH'OL 3

*Li rey aj Benjamin toj yoo chi aatinak
 —Li Qaawa' Q'axal Nim Xwankil
 taak'anjelaq sa' xyanqeb' li winq jo'
 muheb'aal ch'och'—Taa'elq kik' ruu-
 chil tiqob' naq tixtoj rix lix maak li
 ruchich'och'—A'an li jun ajwi' chi
 k'ab'a'ej nachal wi' li kolb'a-ib'—Eb'
 li winq neke'ru chirisinkil chirix li ru-
 chich'och'il winq ut te'ok choq' san-
 tob'resinb'il aj paab'anel xb'aan lix
 tojb'al rix li maak—Lix rahileb' laj
 maak chanchanaq jun palaw re xam
 ut chuhil pek. Wan na 124 chihab'
 ma nayo'la li Kristo.*

Ut jo'kan wi'chik ex was wiitz'in,
 nawaj raj xtz'aamankil lee rab'i-
 hom, xb'aan naq toj wan k'a'ruhaq
 chik li nawaj xyeeb'al eere; xb'aan

37 b Alma 7:21.
 38 a K'UTUL RAQAL:
 Jalok k'a'uxl, jalb'a-
 k'a'uxlej.
 b K'UTUL RAQAL: Tiik
 ruhil na'leb'.
 c K'UTUL RAQAL:
 Wank xmaak.

39 a Alma 34:8–9, 15–16.
 K'UTUL RAQAL:
 Uxtaan, uxtaanank.
 40 a Alma 5:18.
 41 a 4 Ne. 1:15–18.
 K'UTUL RAQAL: Sahil
 ch'oolejil.
 b K'UTUL RAQAL:

Osob'tesink,
 osob'tesinb'il,
 rosob'tesinkil.
 c Tz. ut S. 6:13.
 d K'UTUL RAQAL:
 Choxa.

naq k'ehomaq reetal, wan k'a'aq re ru tinye eere chirix li k'a'ru toj taachalq.

2 Ut li k'a'aq re ru tinye eere, k'eeb'il chinnaw xb'aan jun li "anjel taqlanb'il xb'aan li Dios. Ut a'an kixye we: Ajen. Ut ki'aj wu, ut k'ehomaq reetal naq xaqxo chiwu.

3 Ut a'an kixye we: Ajen, ut ab'i li aatin li tinye aawe; xb'aan naq k'e reetal, chalenaqin chixch'olob'ankil chawu li "sahil esilal re nimla sahil ch'oolejil.

4 Xb'aan naq li Qaawa' rab'ihom laa tij, ut xtz'ilom rix laa tiikilal, ut xinixtaqla chi ch'olob'ank chawu re naq taasaho'q aach'ool; ut re tatruuq chi ch'olob'ank chiru laa tenamit, re naq eb' a'an te'nujaq ajwi' rik'in sahil ch'oolejil.

5 Xb'aan naq k'e reetal, taachalq xq'ehil, ut moko najt ta chaq, naq rik'in wankilal, li "Qaawa' Q'axal Nim Xwankil li na'awa'b'ejin, li wanjenaq ut li toj nawan, chalen chaq anchal li junelik q'e kutan toj anchal li junelik q'e kutan chik, taachalq chaq sa' choxa sa' xyanqeb' li ralal xk'ajoleb' li winq, ut taawanq jo' b muheb'aal ch'och', ut tox'elq sa' xyanqeb' li winq, rik'in

xk'anjelankil xninqal ru 'sachb'a-ch'oolej, jo' xk'irtesinkileb' li yaj, xwaklesinkileb' li kamenaq, xk'eeb'al chi b'eeek li yeeq roq, chixk'ulb'al rilob'aal li mutz', ut chi ab'ink li tz'ap xik, ut rik'in xk'irtesinkil li k'iila paay chi yajel.

6 Ut taarisiheb' "laj tza, malaj li maa'us aj musiq'ej li neke'wan sa' xch'ooleb' li ralal xk'ajoleb' li winq.

7 Ab'i ut, tixnumsi li "aaleek, ut xrahil li tz'ejwalej, b tz'okaak, chaqi-eel, ut tawaak, tixq'ax li 'naxkuy xnumsinkil li winq chi ink'a' taakamq; xb'aan naq k'e reetal, na'el d xkik'el ruuchil tiqob', xb'aan naq q'axalaq xnimal lix 'yot'b'al xmusiq' xb'aan xmaa'usilaleb' ut xtz'eqb'eetalileb' lix tenamit.

8 Ut "Jesukristo taak'ab'a'iiq wi', li b Ralal li Dios, lix 'Yuwa'il li choxa ut ch'och', laj Yo'ob'tesihom re chixjunil li k'a'aq re ru chalen chaq sa' xtiklajik; ut lix d na' e xMaria taak'ab'a'iiq wi'.

9 Ab'i ut, nachal rik'ineb' li re, re naq taachalq li "kolb'a-ib' rik'ineb' li ralal xk'ajoleb' li winq rik'in b xpaab'ankil lix k'ab'a'; ut chirix ajwi' chixjunil a'in yal winq te'xk'oxla, ut te'xye naq wan 'aj

3 2a K'UTUL RAQAL:
Anjel.
3a Luk. 2:10-11.
5a K'UTUL RAQAL:
Jehova.
b Mos. 7:27;
Alma 7:9-13.
c Mat. 4:23-24;
Hech. 2:22;
1 Ne. 11:31.
K'UTUL RAQAL:
Sachb'a-ch'oolej.

6a Mar. 1:32-34.
7a K'UTUL RAQAL:
Aaleek, aalenk.
b Mat. 4:1-2.
c Tz. ut S. 19:15-18.
d Luk. 22:44.
e Isa. 53:4-5.
8a K'UTUL RAQAL: Dios,
Roxichal li Dios—Li
Dios K'ajolb'ej.
b Alma 7:10.
c Hel. 14:12;

3 Ne. 9:15.
d Mat. 1:16;
1 Ne. 11:14-21.
e K'UTUL RAQAL:
Maria, xna' li Jesus.
9a K'UTUL RAQAL:
Kolb'a-ib'.
b K'UTUL RAQAL:
Paab'aal.
c Jwan 8:48.

tza rik'in, ut ^dte'xraple, ut ^ete'xk'e chiru krus.

10 Ut a'an ^ataawakliiq chaq sa' ^brox li kutan sa' xyanqeb' li kame-naq; ut k'e reetal, a'an naxaqli chi ^craqok aatin chirix li ruchich'och'; ut k'e reetal, nab'aanuman chix-junil li k'a'aq re ru a'in re naq taachalq jun li raqb'a-aatin tiik sa' ^dxb'eeneb' li ralal xk'ajoleb' li winq.

11 Xb'aan naq k'e reetal, ut jo'-kan ajwi' lix ^akik'el ^bnaxtoj rix lix maakeb' li ^cxe't'ane' xb'aan li q'e-tok aatin re laj Adan, li ^dxe'kam chi ink'a' neke'xnaw li naraj li Dios chirixeb', malaj li ke'maakob' chi ^emaak'a'eb' x nawom.

12 A'b'anan rahilal, rahilal sa' xb'een li ani nanawok re naq ^anaxpo'resi xch'ool rik'in li Dios! Xb'aan naq li kolb'a-ib' maajun aj-e nachal xkomon a'an, ka'ajwi' b'an rik'in li jalb'a-k'a'ux-lej, ut xpaab'ankil li ^bQaawa' Jesukristo.

13 Ut li Qaawa' Dios kixtaqlaheb' lix santil profet sa' xyanqeb' chixjunil li ralal xk'ajoleb' li winq, re xch'olob'ankil li k'a'aq re ru a'in

chiru li junjunq kab'al, tenamit, ut aatinob'aal, re naq chi jo'kan yalaq ani te'paab'anq re naq taachalq li Kristo, eb' a'an te'ruuq chixk'ulb'al li ^arisinkil lix maakeb', ut te'saho'q xch'ool rik'in sahil ch'ooolejil q'axal nim, ^bchanchan naq ak chalenaq sa' xyanqeb'.

14 A'b'an li Qaawa' Dios kiril naq lix tenamit a'aneb' jun tenamit jipeb' xk'a'uxl, ut kixxaqab' choq' reheb' jun li chaq'rab', a'an lix ^achaq'rab' laj Moises.

15 Ut k'iila eetalil, ut sachb'a-ch'oolej, ut ^ajaljookil ru na'leb', ut muhel kixk'ut chiruheb', chirix lix k'ulunik, ut jo'kaneb' ajwi' li santil profet ke'raatinaheb' chirix lix k'ulunik; a'ut ke'xkawob'-resi li raameb', ut ink'a' ke'xtaw xyaalal naq lix ^bchaq'rab' laj Moises maak'a' na'ok wi', ka'ajwi' rik'in li tojb'al rix li maak xb'aan xkik'el.

16 Ut wi ta taaruq naq eb' li ^akok'al te'ruuq chi maakob'k, ink'a' raj te'ruuq chi kole'k; a'b'anan ninye aawe naq ^bosob'tesinb'ileb' a'an; xb'aan naq k'e reetal, jo'chanru naq sa' laj Adan, malaj

<p>9d Mar. 15:15. <i>e</i> Luk. 18:33; 1 Ne. 19:10; 2 Ne. 10:3. K'UTUL RAQAL: K'ehok chiru krus. 10a K'UTUL RAQAL: Wakliik chi yo'yo. <i>b</i> Mat. 16:21; 2 Ne. 25:13; Hel. 14:20–27. <i>c</i> K'UTUL RAQAL: Raqok aatin, raqb'a-aatin. 11a K'UTUL RAQAL: Kik'.</p>	<p><i>b</i> K'UTUL RAQAL: Xtojb'al rix li maak. <i>c</i> K'UTUL RAQAL: Xt'anik laj Adan ut li xEva. <i>d</i> 2 Ne. 9:25–26. 12a Mos. 2:36–38; Hel. 8:25. K'UTUL RAQAL: Po'resink ch'oolej. <i>b</i> K'UTUL RAQAL: Qaawa'. 13a K'UTUL RAQAL: Risinkil li maak. <i>b</i> 2 Ne. 25:24–27;</p>	<p>Jan. 1:11. 14a K'UTUL RAQAL: Chaq'rab' re laj Moises. 15a K'UTUL RAQAL: Jesukristo—Eb' li eetalil malaj li jaljookil ru aatin chirix li Kristo. <i>b</i> Mos. 13:27–32. 16a K'UTUL RAQAL: Kok'al, al. <i>b</i> Moro. 8:8–9.</p>
--	---	--

rik'in naq ak reheb' chi jo'kan, neke'tane', jo'kan ajwi' lix kik'el li Kristo naxtoj rix lix maakeb'.

17 Ut jo'kan wi'chik, ninye aawe, naq "maajun chik k'ab'ajej taa-k'eemanq, chi moko junaq chik b'e malaj chan chik ru taaruq taachalq wi' li ^bkolb'a-ib' reheb' li ralal xk'ajoleb' li winq, ka'ajwi' rik'in ut xb'aan lix k'ab'a' li 'Kristo, li Qaawa' Q'axal Nim Xwankil.

18 Xb'aan naq k'e reetal, a'an naraqok aatin, ut tiik ru lix raqb'a-aatin, ut moko na'oso' ta li k'uula'al li nakam sa' xk'uula'alil; eb' li winq b'an neke'uk'ak tojb'a-maak choq' reheb' li raam wi ink'a' neke'xtuulanob'resi rib' ut ^aneke'ok chanchaneb' li kok'al, ut neke'xpaab' naq li kolb'a-ib' kiwan, ut wan, ut toj taawanq rik'in ut sa' xk'ab'a' lix ^bkik'el li Kristo li natojok rix li maak, a' li Qaawa' Q'axal Nim Xwankil.

19 Xb'aan naq li ^aruchich'och'il winq wan choq' aj xik' ilonel re li Dios, ut wanjenaq chalen chaq ^bxt'anik laj Adan, ut toj taawanq chi junelik q'e kutan, wi ink'a' 'naxkanab' rib' chi q'unb'esiik xch'ool xb'aan li Loq'laj ^dMusi-q'ej, ut narisi li ruchich'och'il winq

chirix, ut na'ok choq' ^aaj santil paa-b'anel sa' xk'ab'a' lix tojb'al rix li maak xb'aan li Kristo li Qaawa', ut na'ok chanchan jun li ^cch'ina al, kub'enaq ratawom, q'un xch'ool, tuulan, aj kuyunel, nujenaq rik'in rahok, wank xch'ool chixk'eeb'al rib' rub'el chixjunil li k'a'aq re ru tixk'oxla li Qaawa' naq us xk'eeb'al sa' xb'een, jo' chanru naq jun li ch'ina al naxk'e rib' rub'el xwankil lix yuwa'.

20 Ut jo'kan wi'chik, ninye aawe, naq taachalq xq'ehil naq li ^ana'leb' chirix jun aj Kolonel taajek'imanq chiru li ^bjunjung chi tenamit, jun-kab'al, aatinob'aal, ut teepal.

21 Ut k'e reetal, naq taawulaq li kutan a'an, maa'ani te'tawe'q chi ^amaak'a'eb' xjitb'al chiru li Dios, juneseb' li kok'al, ka'aj b'an wi' rik'in jalok k'a'uxlej ut xpaab'an-kil lix k'ab'a' li Qaawa' Dios Q'axal Nim Xwankil.

22 Ut sa' ajwi' li kutan a'in, chirix naq xak'ut chiru laa tenamit li k'a'aq re ru katxtaqla wi' li Qaawa' laa Dios, rik'in a'an moko neke'tawe' ta chik chi maak'a'eb' xjitb'al sa' rilob'aal li Dios, ka'ajwi' jo' chanru li aatin li inyehom aawe.

23 Ut anajwan ak inyehom li

17a Hech. 4:10-12;
2 Ne. 31:21.

b K'UTUL RAQAL:
Kolb'a-ib'.

c K'UTUL RAQAL:
Jesukristo—
Xk'ulb'al lix k'ab'a'
li Jesukristo sa'
qab'een.

18a Mat. 18:3.
b Mos. 4:2;

Hel. 5:9.

19a 1 Kor. 2:11-14;
Mos. 16:2-3.

K'UTUL RAQAL:
Ruchich'och'il winq.

b K'UTUL RAQAL:
Xt'anik laj Adan ut
li xEva.

c 2 Kro. 30:8.
d Moro. 10:4-5.

K'UTUL RAQAL:

Santil Musiq'ej.

e K'UTUL RAQAL:
Santil paab'anel (aj).
f 3 Ne. 9:22.

20a Tz. ut S. 3:16.

b K'UTUL RAQAL:
Xk'anjeleb' laj
k'amol aatin.

21a K'UTUL RAQAL:
Teneb'aak,
teneb'anb'il.

aatin kinixtaqla wi' li Qaawa' Dios.

24 Ut jo'ka'in naxye li Qaawa': Taaxaqliiq li aatin jo' lemtz' ruhil yaal ch'olob'anb'il chirix li tenamit a'in sa' xkutankil li raqb'a-aatin; li taaraqe'q wi' aatin chirixeb', li junjunq chi winq a' yaal jo' chanruheb' lix k'anjel, ma useb', malaj ink'a' useb'.

25 Ut wi ink'a' useb', teneb'anb'il sa' xb'eeneb' "rilb'al chi q'axalaqeb' xxiw lix maakeb' ut lix tz'eqb'eetalileb', li naxk'eheb' chixka'ch'inob' resinkil rib' chiru li Qaawa' re te'wanq sa' b'rahilal ut sa' rahob'tesiik li maak'a' roso'jik, b'ar wi' maajo'q'e chik te'ruuq chi sutq'iik chaq; jo'kan naq xe'uk'ak tojb'a-maak choq' re li raameb'.

26 Jo'kan ut, xe'uk'ak chire li sek' re lix josq'il li Dios, a' li ink'a' kiru li tiik ruhil na'leb' chixramb'al chiruheb' jo' chanru ajwi' naq ink'a' kiru chixramb'al naq kit'ane' laj "Adan xb'aan naq kixk'ux li b'ru che' li kiyeh'e' naq ink'a' taak'uxmanq; jo'kan ut, li 'uxtaan moko taaruuq ta chik chi wank xwankil sa' xb'eeneb' chi junelik.

27 Ut lix "rahileb' chanchan jun b'palaw re xam ut chuhil pek, li ink'a' naru xchupb'al xxamlel, ut li nataqe' xsib'el chi junelik q'e

kutan. Jo'ka'in kinixtaqla li Qaawa'. Amen.

CH'OL 4

Li rey aj Benjamin toj yoo chi aatinak —Nachal li kolb'a-ib' sa' xk'ab'a' lix tojb'al rix li maak—Chepaab' li Dios re texkole'q—Chikanaaq eerik'in li risinkil lee maak rik'in tiikilal chi paab'aank—Chek'e xkomon li k'a'ru eere reheb' li neb'a'—Cheb'aanu chixjunil chi k'oxlanb'il ut chi tuqtu. Wan na 124 chihab' ma nayo'la li Kristo.

Ut anajwan, kik'ulman naq chirix naq li rey aj Benjamin kixk'e xraqik xyeeb'al li aatin li kiq'axtesiiik chaq re xb'aan lix anjel li Qaawa', naq kixb'eresi li rilob'aal chixsutam wankeb' wi' li ch'ut-ch'uukil tenamit, ut k'ehomaq reetal, t'anaaqeb' chi ch'och', xb'aan naq chalenaq sa' xb'eeneb' li "xiw chiru li Qaawa'.

2 Ut ke'ril chaq rib' sa' lix "tz'ejwalejil na'leb'eb', chi b'kub'enaqeb' xnimal chiru ajwi' lix poqsil li ch'och'. Ut chixjunileb' ke'xjap re chi junajeb' xyaab' xkux, ke'xye: Aay, chawuxtaana taxaq qu, ut chak'anjela lix 'kik'el li Kristo li natojok rix li maak, re taaruuq taqak'ul xkuyb'al li qamaak, ut

25a Alma 5:18; 12:14–15.

b Morm. 8:38.

26a Morm. 9:12.

b Gen. 3:1–12;

2 Ne. 2:15–19;

Alma 12:21–23.

c K'UTUL RAQAL:

Uxtaan, uxtaanank.

27a K'UTUL RAQAL:

Wank xmaak.

b 2 Ne. 9:16;

Jak. 6:10;

Tz. ut S. 76:36.

4 1a K'UTUL RAQAL:

Xuwak.

2a K'UTUL RAQAL: Re

tz'ejwalej.

b Hel. 12:7–8.

c Mos. 3:18;

Hel. 5:9.

taasaqob'resi iq ru li qach'ool; xb'aan naq naqapaab' li Jesukristo, li Ralal li Dios, li ^akiyo'ob'tesink re li choxa ut li ch'och', ut chixjunil li k'a'aq re ru, li taakub'eeq sa' xyanqeb' li ralal xk'ajoleb' li winq.

3 Ut kik'ulman naq chirix naq ke'xye li aatin a'in lix Musiq' li Qaawa' kichal sa' xb'eeneb', ut ke'nujak rik'in sahil ch'oolejil, xb'aan naq ak xe'xk'ul ^arisinkileb' lix maak, ut tuqtu chik ^breek'ob'aaleb' xch'ool, sa' xk'ab'a' lix 'paab'aaleb' q'axal nim li wan chirix li Jesukristo li toj taachalq, jo' chanru li aatin kixye chaq li rey aj Benjamin reheb'.

4 Ut li rey aj Benjamin kixte wi'chik xtz'uumal re, ut ki'ok chiraa-tinankileb', ut kixye: Ex inkomon ut ex was wiitz'in, ex wech alal ut ex intenamit, jun sut chik tintz'aama lee rab'ihom, re tex'ab'inq ut teetaw ru li rela' waatin li tinye eere.

5 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, wi li na'leb' chirix lix chaab'ilal li ^aDios sa' li hoonal a'in x'ajsink eeru chireek'ankil lee maak'a'il, ut naq maak'a' nekex'ok wi' ut t'anaqeq—

6 Ninye eere, wi ak xexk'ame' ^achixnawb'al chirix lix chaab'ilal li Dios, ut lix wankilal maa-k'a' xjuntaq'etankil, ut xnimal

lix na'leb', ut lix kuyum, ut xnaj-til li royb'eni hom choq' reheb' li ralal xk'ajoleb' li winq; ut jo'kan ajwi', lix ^btojb'al rix li maak li kaw-resinb'il chalen chaq sa' ^cxk'ojla-jik li ruchich'och' re naq rik'in a'an taachalq li kolb'a-ib' rik'in li ani ^dtixkanab' rib' chiru li Qaawa', ut tixyal xq'e chixpaab'ankil lix taqlahom, ut taakanaaq sa' li paab'aal toj sa' roso'jik lix yu'am, a' lix yu'am li tz'ejwalej nakam li yookin chixyeeb'al—

7 Ninye, naq a'in li winq li na-k'uluk re li kolb'a-ib', sa' xk'ab'a' lix tojb'al rix li maak li kikawre-siman chalen chaq sa' xk'ojlajik li ruchich'och' choq' re chixjuni-leb' li winq, li wanjenaqeb' chalen chaq ^axt'anik laj Adan, malaj li wankeb', malaj li toj te'wanq, toj reetal sa' roso'jik li ruchich'och'.

8 Ut a'in li nak'amok chaq re li kolb'a-ib'. Ut ^amaajun chik kolb'a-ib' wan, ka'ajwi' a'in li yeeb'il resil; chi moko wan ta junaq chik na'leb' naru taakole'q wi' li winq, ka'aj-wi' li na'leb' li xinye eere.

9 Paab'omaq li Dios; paab'omaq naq a'an wan, ut naq kixyo'ob'tesi chixjunil li k'a'aq re ru, sa' choxa jo' ajwi' sa' ch'och'; paab'omaq naq a'an wan chixjunil lix ^achaab'ilal xna'leb', ut chixjunil li wan-kilal, sa' choxa jo' ajwi' sa' ch'och';

2d K'UTUL RAQAL:
Yo'ob'tesink.

3a K'UTUL RAQAL:
Risinkil li maak.

b K'UTUL RAQAL:
Reek'ob'aal xch'ool.

c K'UTUL RAQAL:
Paab'aal.

5a Moiss. 1:10.

6a K'UTUL RAQAL: Dios,
Roxichal li Dios.

b K'UTUL RAQAL:
Xtojb'al rix li maak.

c Mos. 15:19.

d Sal. 36:7; 2 Ne. 22:2;
Hel. 12:1.

K'UTUL RAQAL:
Xkanab'ankil rib'

chiru.

7a K'UTUL RAQAL:
Xt'anik laj Adan ut
li xEva.

8a Hech. 4:12;
2 Ne. 31:21;
Mos. 3:17.

9a Rom. 11:33-34;
Jak. 4:8-13.

paab'omaq naq li winq moko ^bnax-taw ta xyaalal chixjunil li k'a'aq re ru naru li Qaawa' chixtawb'al xyaalal.

10 Ut jo'kan wi'chik, paab'omaq naq tento "teejal eek'a'uxl chirixeb' lee maak ut teekanab'eb', ut teetuulanob'resi eerib' chiru li Dios; ut teepatz' sa' x'anchalil eech'ool naq a'an ^btixkuy eemaak; ut anajwan, wi 'nekepaab' chixjunil li k'a'aq re ru a'in, cheril eerib' naq ^ateeb'aanu.

11 Ut ninye wi'chik eere jo' kinye junxil, naq jo' chanru naq xexk'ame' chixnawb'al chirix lix loq'alil li Dios, malaj wi xenaw chirix lix chaab'ilal ut ^axeyal xsahil lix rahom, ut xek'ul jun li ^brisinkil lee maak, li xk'amok chaq a' sahil ch'ooolejil a'in q'axal nim sa' lee raam, chi jo'kan nawaj raj naq chijultiko'q eere, ut junelik chikanaaq sa' eech'ool, lix nimal ru li Dios, ut lee 'maak'a'il, ut lix ^dchaab'ilal a'an ut xnajtil li roybenihom choq' eere laa'ex lix yo'ob'tesihom li moko eek'ulub' ta, ut chetuulanob'resi eerib' toj sa' xchamal li ^etuulanil ch'ooolej, rik'in ^fxpatz'b'al xk'ab'a' li Qaawa' wulaj wulaj, ut rik'in xxaqab'ankil eerib' chi kaw

sa' xpaab'ankil li k'a'ru toj taa-chalq, li kiyeh'e' rik'in xtz'uumal re li anjel.

12 Ut k'ehomaq reetal, ninye eere naq wi nekeb'aanu a'in junelik taasaho'q eech'ool, ut texnujaq rik'in lix "rahom li Dios, ut junelik ^btaakanaaq eerik'in li risinkil lee maak; ut taanimanq eenawom chirix lix loq'al a'an li kiyo'ob'te-sink eere, malaj eenawom chirix li k'a'ru tiik ut yaal.

13 Ut moko taawanq ta eech'ool chixrahob'tesinkil eerib' cherib'il eerib', re b'an wank sa' "tuqtuukilal, ut re xk'eeb'al re li junjung chi winq a' yaal jo' k'a'ru li xk'ulub'.

14 Ut moko teekanab'eb' ta lee "kok'al chi wank sa' xtz'okajik, malaj chi t'ust'u; chi moko teekanab'eb' chixq'etb'aleb' lix chaq'rab' li Dios, ut ^bchixpleetinkil rib' ut xwech'b'al rib' chirib'ileb' rib', ut k'anjelak chiru laj tza, a'an laj eechal re li maak, malaj ut a'an li maa'us aj musiq'ej li yeeb'il resil xb'aaneb' li qayuwa', rik'in naq a'an aj xik' ilonel re chixjunil li tiikilal.

15 ^aTeetzoleb' b'an re ^bte'b'eeq sa' xb'ehil li yaal ut li tiikil k'auxlej;

9b Isa. 55:9.

10a K'UTUL RAQAL:

Jalok k'a'uxl, jalb'a-k'auxlej.

b Tz. ut S. 61:2.

c Mat. 7:24–27.

d 2 Ne. 31:19–21.

11a Alma 36:24–26.

b K'UTUL RAQAL:

Risinkil li maak.

c Moiss. 1:10.

d Exo. 34:6;

Moro. 8:3.

e K'UTUL RAQAL:

Tuulan xch'ool.

f K'UTUL RAQAL:

Tijok.

12a K'UTUL RAQAL:

Rahok.

b Mos. 4:26;

Alma 4:13–14;

5:26–35;

Tz. ut S. 20:31–34.

13a K'UTUL RAQAL: Aj

k'ojob'ahom re li tuqtuukilal.

14a 1 Tim. 5:8;

Tz. ut S. 83:4.

b K'UTUL RAQAL:

Wech'ok-ib'.

15a Tz. ut S. 68:25–28;

Moiss. 6:58.

K'UTUL RAQAL:

K'utuk, tzolonel.

b K'UTUL RAQAL: B'eeq

rik'in li Dios.

teetzoleb' re 'te'xra rib' chirib'ileb' rib', ut re te'k'anjelaq li jun chiru li jun chik.

16 Ut jo'kan ajwi', laa'ex ajwi' "teek'e xtenq'ankileb' li ani te'ajoq re tenq'aak eeb'aan; teek'e li k'a'ru eere re li ani na'ajok ru; ut ink'a' teekanab' naq laj^blemoox taatz'aamanq cheru chi maak'a' tixk'ul, ut teetz'eqtaana re taa'oso'q.

17 Maare "taaye: Li winq xjunes rib' xk'am xrahil sa' xb'een; jo'kan naq tinram li wuq', ut ink'a' tink'e re xkomon lin tzakemq, chi moko tink'e re xkomon li k'a'ru wan we, re naq moko tixk'ul ta rahilal, xb'aan naq tiik ru lix tojb'a-maak—

18 A'b'anan ninye aawe, at winq, ani nab'aanunk re a'in, k'a'jo' na'aje' naq tixjal xk'a'uxl; ut wi moko naxjal ta xk'a'uxl chirix li k'a'ru xb'aanu, a'an na'oso' chi junajwa, ut maak'a' k'a'ru re sa' li rawa'b'e-jihom li Dios.

19 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, ma maawa'o tab'i' aj lemoox chiqajunilo? Ma ink'a' tab'i' chiqajunilo chapchooko chiru li junaj chi Dios a'an, re tixk'e chixjunil li k'a'ru wan qe, choq' qatzakemq jo' ajwi' choq' qaq', ut choq' oor, ut choq' plaat, ut choq' chixjunil li jar paay chi b'ihomal li wan qe?

20 Ut k'ehomaq reetal, sa' li hoonal ajwi' a'in, laa'ex yookex chixpatz'b'al xk'ab'a', ut

chixtz'aamankil risinkil lee maak chiru. Ut ma xkanab' tab'i' naq xextz'aaman chi maak'a' xek'ul? Ink'a', kixhoy b'an lix Musiq' sa' eeb'een, ut xk'e chi nujak lee ch'ool rik'in "sahil ch'oolejil, ut xk'e chi tz'ape'k xtz'uumal eere jo'kan naq moko kexru ta chixtawb'al eeyehom, xb'aan naq q'axal nim xsa-hil eech'ool.

21 Anajwan ut, wi li Dios, li kiyo'ob'tesink eere, li chapchookex wi' choq' re lee yu'am ut chixjunil li k'a'ru eere ut li chanru wan-kex, naxk'e eere yalaq k'a'ru us li nekepatz', rik'in paab'aal, rik'in xpaab'ankil naq teek'ul, q'axal wi'chik naq tento raj "teek'e xkomon li k'a'ru eere cherib'il eerib'.

22 Ut wi "nekeraq aatin chirix li winq li natz'aaman cheru re tixk'ul li k'a'ru eere re naq ink'a' taa'oso'q, ut nekejit, q'axal tiikaq wi'chik ru eejitb'al laa'ex naq^bink'a' xek'e li k'a'ru wan eere, li moko eere ta, re b'an li Dios, a'an ajwi' aj eechal re lee yu'am, a'b'anan maa-jun eetz'aamahom nekewaklesi, chi moko nakajal aak'a'uxl rik'in li k'a'ru xab'aanu.

23 Ninye eere, rahilal sa' xb'een li winq a'an, xb'aan naq li k'a'ru wan re taa'oso'q rochb'een; ut anajwan, ninye li k'a'aq re ru a'in reheb' li "b'ihomeb' chirix li k'a'aq re ru re li ruchich'och' a'in.

24 Ut jo'kan wi'chik, ninye reheb'

15 c Mos. 18:21.

16 a K'UTUL RAQAL:
Tz'aqal rahok;
K'anjelak chiru.

b Deut. 15:7–11;
Prov. 21:13;

Isa. 10:1–2.

17 a Prov. 17:5.

20 a K'UTUL RAQAL: Sahil
ch'oolejil.

21 a K'UTUL RAQAL:
K'anjelak chiru;

Tenq'ank.

22 a Mat. 7:1–2;

Jwan 7:24.

b 1 Jn. 3:17.

23 a Tz. ut S. 56:16.

li neb'a', laa'ex li maak'a' k'aru eere, a'ut tz'aqal li wan eere re texkanaaq wulaj wulaj; ninye laa'ex li ink'a' nekexk'ehok re laj lemoox xb'aan naq maak'a' k'aru eere; tinwaj raj naq teeye sa' lee ch'ool naq: Ink'a' nink'e xb'aan naq maak'a' we, a'b'anan wi ta wan we "tink'e raj.

25 Ut anajwan, wi nekeye a'in sa' lee ch'ool nekexkana chi maak'a' eemaak; wi ut ink'a', "k'eeb'il tojb'a-maak sa' eeb'een, ut lee tojb'a-maak tiik ru, xb'aan naq nekera ru li k'aru ink'a' xek'ul.

26 Ut anajwan, sa' xk'ab'a' li k'a'aq re ru a'in kinye eere—in-yehaq, re naq taaruuq taakanaaq eerik'in wulaj wulaj li risinkil lee maak, re naq "texb'eeq chi maak'a' eemaak chiru li Dios—tinwaj raj naq ^bteek'e xkomon li k'aru wan eere reheb' li "neb'a', li junjung chi winq jo' chanru li k'aru wan re, jo' ^dxk'eeb'al xtzakemq li taatz'okaaq, xtiqib'ankil li t'ust'u, rula'aninkileb' li yaj ut xk'eeb'al xtenq'ankileb', re musiq'ej jo' ajwi' re li yu'am a'in, jo' chanru li ajb'il xb'aaneb'.

27 Ut k'ehomaq reetal naq taa-b'aanumanq chixjunil li k'a'aq re ru a'in chi k'oxlanb'il ut chi tuqtu; xb'aan naq moko aajel ta ru naq "taa'alinaq junaq winq chi q'axal kaw wi'chik chiru lix metz'ew.

Ut jo'kan wi'chik, aajel b'an ru naq yalb'ilaq xq'e, re naq tixk'ul li maatan; jo'kan naq tento taa-b'aanumanq chi tuqtu chixjunil li k'a'aq re ru.

28 Ut tinwaj raj naq chijultiko'q eere, naq ani eere naxpatz' k'aru-haq chi to'ninb'il rik'in li ras riitz'in, chixq'ajsihaq li k'aru xk'ul chi to'ninb'il, jo' chanru ajwi' xye, malaj ut taab'aanu li maak, ut maare taak'e ajwi' laa was aawii-tz'in chixb'aanunkil li maak.

29 Ut re xraqb'al, moko naru ta tinye eere chixjunil li k'a'aq re ru taaruuq teeb'aanu wi' li maak, xb'aan naq jalan jalanq li b'e ut paay wan, q'axal k'iheb', jo'kan naq ink'a' naru nink'e-heb' sa' ajl.

30 A'b'anan a'in naru tinye eere, naq wi ink'a' "nekeril eerib', ut lee ^bk'a'uxl, ut lee 'raatin, ut lee b'aanuhom, ut ink'a' nekex'ab'ink chiru lix taqlahom li Dios, ut ink'a' nekexkana sa' li paab'aal chirix li k'aru eerab'ihom chirix lix k'ulunik li Qaawa', toj sa' roso'jik lee yu'am, tento tex'oso'q. Anajwan ut, at winq, chijultiko'q aawe, ut mat-oso'.

CH'OL 5

Eb' laj santil paab'anel neke'ok

24a Mar. 12:44.

25a Tz. ut S. 56:17.

26a K'UTUL RAQAL: B'eeek rik'in li Dios.

b Jak. 2:17–19.

c Sak. 7:10;

Alma 1:27.

K'UTUL RAQAL:

Lemoox, k'ehok lemoox.

d Isa. 58:10–11;

Tz. ut S. 104:17–18.

27a Tz. ut S. 10:4.

30a Alma 12:14.

K'UTUL RAQAL:

Kaak'alenk, aj

k'aak'alenel tenamit.

b Mar. 7:18–23.

K'UTUL RAQAL:

K'oxlahom.

c Mat. 15:18–20.

K'UTUL RAQAL: Yib'

ruhil aatin.

choq' ralal ut xrab'in li Kristo rik'in li paab'aal—Chirix a'an, a' lix k'ab'a' li Kristo li neke'b'oqe' wi'—Li rey aj Benjamin na'elajin chiruheb' naq junelik xaqxooqeb', chi ink'a' te'ek'anq sa' li chaab'il k'anjel. Wan na 124 chihab' ma na-yo'la li Kristo.

Ut anajwan, kik'ulman naq chirix naq li rey aj Benjamin kiraatinaheb' lix tenamit chi jo'kan, kixtaqla sa' xyanqeb', ut kiraj xnawb'al rik'in lix tenamit ma neke'xpaab' li aatin li kixye chaq reheb'.

2 Ut chixjunileb' ke'xjap re chi junajeb' xyaab' xk'ux, chixyeeb'al: Yaal, naqapaab' chixjunil li aatin li xaye qe; ut jo'kan ajwi', naqanaw chirix lix tz'aqalil re ru ut lix yaalalil, xb'aan lix Musiq' li Qaawa' Q'axal Nim Xwankil, li xk'anjela jun li nimla "jalok qe, malaj re li qach'ool, jo'kan naq maak'a' chik li qajom re xb'aanunkil li ^bmaa'u-silal; re b'an xb'aanunkil rajlal li chaab'ilal.

3 Ut laa'o ajwi' qajunes, sa' xk'ab'a' lix chaab'ilal li Dios li maak'a' roso'jik, ut lix k'utb'esihom lix Musiq', nim ru li qilom chirix li k'aru taa-chalq; ut wi ta taa'ajmanq ru, too-ruuq rajchi aatinak jo' profeet chirix chixjunil li k'aaq re ru.

4 Ut a'an li paab'aal li wanjenaq

qik'in chirix li k'aaq re ru kixye qe li qarey li xk'amok qe chixnawb'al li xnimal ru na'leb' a'in, li nasaho' wi' qach'ool rik'in a' sahil ch'oo-lejil a'in li q'axal nim.

5 Ut wan qach'ool chi ok sa' jun li "sumwank rik'in li qaDios re xb'aanunkil li naraj a'an, ut re ab'ink chiru lix taqlahom sa' chixjunil li k'aaq re ru toxtaqla wi', chiru chixjunil li rela' li qakutan, re naq ink'a' taqak'am sa' qab'een jun li ^brahilal li maajo'qe na'oso', jo' chanru yeeb'il xb'aan li 'anjel, re naq ink'a' too'uk'aaq chire li sek' re lix josq'il li Dios.

6 Ut anajwan, a'ineb' li aatin kiraj li rey aj Benjamin rik'ineb', ut chi jo'kan kixye reheb': Xeye li aatin li kiwaj; ut li sumwank li kek'uub' a'an jun li sumwank tiik.

7 Ut anajwan, sa' xk'ab'a' li sumwank li kek'uub', laa'ex "ralal xk'ajol li Kristo taayehe'q eere, li ralal, ut lix rab'in; xb'aan naq k'ehomaq reetal, sa' li kutan a'in ^bxexrala sa' musiq'ejil, xb'aan naq nekeye naq jalb'il lee 'ch'ool xb'aan xpaab'ankil lix k'ab'a'; jo'kan naq ^dyo'lajena-qex rik'in a'an, ut okenaqex choq' "ralal ut xrab'in.

8 Ut rub'el li jolomej a'in "ach'ab'انب'ilex, ut ^bmaajun chik jolomej wan naru tex'ach'ab'aaq wi'. Maajun chik 'k'ab'a'ej k'eeb'il

5 2a Alma 5:14.
K'UTUL RAQAL:
Yo'laak wi'chik,
yo'laak rik'in li Dios.
b Alma 19:33.
5a Mos. 18:10.
b Mos. 3:25–27.
c Mos. 3:2.
7a Mos. 27:24–26;

Mois. 6:64–68.
K'UTUL RAQAL: Ralal
ut xrab'in li Dios.
b K'UTUL RAQAL:
Yo'lajenaq.
c K'UTUL RAQAL:
Ch'oolej.
d Mos. 15:10–11.
K'UTUL RAQAL:

Yo'laak wi'chik,
yo'laak rik'in li Dios.
e Tz. ut S. 11:30.
8a Rom. 6:18;
Gal. 5:1;
Hel. 14:30.
b Hech. 4:10, 12;
Alma 21:9.
c Mos. 26:18.

nachal wi' li kolb'a-ib'; jo'kan ut, nawaj raj naq ^dchek'ul sa' eeb'een lix k'ab'a' li Kristo, chejunilex li xex'ok sa' li sumwank rik'in li Dios naq tex'ab'inq chiru toj sa' roso'jik lee yu'am.

9 Ut taak'ulmanq naq ani nab'aa-nunk re a'in taatawe'q sa' xnim uq' li Dios, xb'aan naq tixnaw li k'ab'a'ej li b'oqb'il wi'; xb'aan naq taab'oqe'q rik'in lix k'ab'a' li Kristo.

10 Ut anajwan taak'ulmanq, naq ani ink'a' tixk'ul sa' xb'een lix k'ab'a' li Kristo, tento taab'oqe'q rik'in "jalan chik k'ab'a'ej; jo'kan naq nextaw rib' sa' ^bxtz'e uq' li Dios.

11 Ut tinwaj raj naq chijultiko'q ajwi' eere, naq a'in li "k'ab'a'ej li kinye naq tink'e eere li maajo'qe taasachmanq reetalil, ka'ajwi' xb'aan q'etok aatin; jo'kan ut, ilomaq eerib' re naq ink'a' texq'etoq aatin, re naq ink'a' taasachmanq reetalil li k'ab'a'ej sa' lee ch'ool.

12 Ninnye eere, tinwaj raj naq chijultiko'q eere naq junelik "chek'uula chi tz'iib'انب'il li k'ab'a'ej sa' lee ch'ool, re naq moko tawb'ilaqex ta sa' xtz'e uq' li Dios, re b'an teerab'i ut teenaw ru lix yaab' ku-xej li texb'oqe'q wi', ut jo'kan ajwi' li k'ab'a'ej li texxb'oq wi'.

13 Xb'aan naq chan ta wi' ru naq junaq winq "tixnaw ru laj eechal k'anjel li moko xk'anjelak ta wi'

chiru, ut li moko nawb'il ta ru xb'aan, ut li najt wan rik'in lix k'oxlahom ut li rajom lix ch'ool?

14 Ut jo'kan wi'chik, ma naxchap tab'i' junaq winq lix b'uur li rech kab'al, ut naxkanab' chi wank rik'in? Ink'a' b'an, moko tixkanab' ta chi tzekank sa' xyanqeb' lix ketomq; taaralinasi b'an, ut taarisi chaq. Ninnye eere, naq jo'kan ajwi' taa'uxq sa' eeyanq laa'ex wi ink'a' nekenaw li k'ab'a'ej li b'oqb'ilex wi'.

15 Jo'kan ut, tinwaj raj naq junelik xaqxooqex ut ink'a' chex'ee-k'anq, junelik chinumtaq eerik'in li chaab'il k'anjel, re naq li Kristo, li Qaawa' Dios Q'axal Nim Xwan-kil, "textxtz'ap choq' reechanihom, re naq k'amb'ilaqex sa' choxa, re naq taawanq eekolb'al li junelik nakana, ut eeyu'am chi junelik, sa' xk'ab'a' lix chaab'ilal xna'leb', ut lix wankilal, ut lix tiikal ru xna'leb', ut li ruxtaan a'an li ^bki-yo'ob'tesink re chixjunil li k'a'aq re ru, sa' choxa ut sa' ch'och', li wan choq' Dios sa' xb'een chixjunil. Amen.

CH'OL 6

Li rey aj Benjamin nextz'iib'a xk'ab'a'eb' li tenamit ut naxxaqab'eb' laj tij re xtzolb'aleb'—Laj Mosiah na'awa'b'ejin jo' jun rey tiik xch'ool.

8d Hech. 11:26;
Alma 46:15.
10a Alma 5:38–39.
b Mat. 25:33.
11a Mos. 1:11–12.
K'UTUL RAQAL:

Jesukristo—
Xk'ulb'al lix k'ab'a'
li Jesukristo sa'
qab'een.
12a Tz. ut S. 18:23–25.
13a Mos. 26:24–27.

15a K'UTUL RAQAL:
Xb'oqb'al ut
xsik b'al li uhej;
Santob'resink.
b Kol. 1:16; Mos. 4:2;
Alma 11:39.

Wan na 124-121 chihab' ma nayo'la li Kristo.

Ut anajwan, li rey aj Benjamin kixk'oxla naq aajel ru, chirix naq kixchoy raatinankil li tenamit, naq "tixk'ul lix k'ab'a'eb' chixjunileb' li ke'ok chaq sa' jun li sumwank rik'in li Dios naq te'xpaab' lix taqlahom.

2 Ut kik'ulman naq maajun aamej kiwan, ka'ajeb' wi' li kok'al, li ink'a' ke'ok sa' li sumwank ut ke'xk'ul sa' xb'eeneb' lix k'ab'a' li Kristo.

3 Ut jo'kan wi'chik, kik'ulman naq chirix naq li rey aj Benjamin kixk'e xraqik chixjunil li k'a'aq re ru a'in, ut kixk'ojob' laj "Mosiah li ralal re taawanq choq' aj taqlanel ut choq' rey sa' xb'een lix tenamit, ut kixk'e re chixjunil li chaq'rab'ink chirix li awa'b'e-jihom, ut ^bkixxaqab'eb' ajwi' laj tij re 'xtzolz'aleb' li tenamit, re naq chi jo'kan te'ruuq chirab'in-kil ut chixnawb'al lix taqlahom li Dios, ut re reek'asinkileb' xch'ool sa' xjultikankil li ^axaqab'انب'il aatin li ke'ok wi' chaq, kixkanab'eb' chi xik li ch'utch'uukil tenamit, ut ke'sutq'i chixjunqaleb', jo' chanru lix junkab'aleb', sa'eb' li rochoch.

4 Ut laj "Mosiah ki'ok chi awa'b'e-jink sa' xna'aj lix yuwa'. Ut ki'ok chi awa'b'e-jink sa' lix laje xka'kaal chihab' lix yu'am, jo'kan naq chi

ajlanb'il, wan na kaahib' cient rik'in waqlaju xkaak'al chihab' ^brelik chaq laj Lehi Jerusalem.

5 Ut li rey aj Benjamin oxib' chihab' kikana chi yo'yo, ut kikam.

6 Ut kik'ulman naq li rey aj Mosiah kib'eeek sa'eb' lix b'e li Qaawa', ut ki'ab'in chiru lix raqb'a-aatin ut lix k'uub'انب'il aatin, ut kixpaab' lix taqlahom sa' chixjunil li k'a'aq re ru li b'arwan kixtaqla wi'.

7 Ut li rey aj Mosiah kixk'e naq eb' lix tenamit te'xk'anjela li ch'och'. Ut a'an ajwi' xjunes kixk'anjela li ch'och', re naq chi jo'kan "moko taawanq ta choq' iiq chiru lix tenamit, re naq tixb'aanu jo' chanru li k'aru kixb'aanu chaq lix yuwa' sa' chixjunil li k'a'aq re ru. Ut maajun wech'ok-ib' kiwan sa' xyanq lix tenamit chiru xnumik oxib' chihab'.

CH'OL 7

Laj Ammon naxtaw li ch'och' Lehi-Nefi, b'ar wi' wan laj Limhi choq' rey—Eb' lix tenamit laj Limhi wan-keb' chi moosil chiruheb' laj Lamanita—Laj Limhi naxye resilal lix k'ulumeb'—Jun li profeet (aj Abinadi) kixch'olob' chaq naq li Kristo a'an li Dios ut lix Yuwa'il chixjunil li k'a'aq re ru—Eb' li neke'awok re li tz'ajleb'aal ru te'xq'ol li sut iq', ut eb' li neke'xkanab' rib' chiru li Qaawa'

6 1a Tz. ut S. 128:8.
3a Mos. 1:10; 2:30.
b K'UTUL RAQAL:
K'ojob'ank.

c Alma 4:7.
d Mos. 5:5-7.
4a K'UTUL RAQAL:
Mosiah, ralal laj

Benjamin.
b 1 Ne. 1:4.
7a 2 Kor. 11:9.

*te'kole'q. Wan na 121 chihab' ma na-
yo'la li Kristo.*

Ut anajwan, kik'ulman naq chirix naq li rey aj Mosiah ak wanjenaq rajlal sa' tuqtuukilal chiru xnumik oxib' chihab', kiraj xnawb'al chirixeb' li tenamit li "koxe'taqe'q chaq re te'wanq sa' li ch'och' Lehi-Nefi, malaj sa' li tenamit Lehi-Nefi; xb'aan naq eb' lix tenamit maak'a' ke'rab'i chirixeb' chalen chaq relikeb' chaq sa' li ch'och' "Tzarahemla; jo'kan naq ke'xtit'z'ob'resi rik'in patz'ink.

2 Ut kik'ulman naq li rey aj Mosiah kixkanab' naq waqlaju lix winqeb' li kaweb' rib' toxet'ataqe'q sa' li ch'och' Lehi-Nefi re xtawb'al xyaalal chirixeb' li ras riitz'ineb'.

3 Ut kik'ulman naq chi wulajaq ke'xtikib' taqe'k, ut wan rik'ineb' jun aj Ammon xk'ab'a, a'an jun winq kaw rib' ut nim xmetz'ew, ut ralal xk'ajol laj Tzarahemla; ut a'an ajwi' li najolomin reheb'.

4 Ut anajwan, ink'a' ke'xnaw li b'e li taa'aje'q naq te'xik wi' sa' li yamyookil ch'och' re te'taqe'q sa' li ch'och' Lehi-Nefi; jo'kan naq chiru k'iila kutan yookeb' chi b'eeek sa' li yamyookil ch'och', ut ka'k'aal kutan tz'aqal yookeb' chi b'eeek.

5 Ut chirix naq ke'b'eeek chiru ka'k'aal kutan ke'wulak sa' jun li tzuul, li wan chixk'atq li ch'och' "Xilom sa' xnim li saqe', ut aran ke'xyiib' lix muheb'aal t'ikreb'.

6 Ut laj Ammon kixk'am chirix oxib' lix komon, ut a'aneb' laj Amaleki, laj Helem, ut laj Hem xk'ab'a'eb', ut eb' a'an ke'kub'e sa' li ch'och' "Nefi.

7 Ut k'ehomaq reetal, ke'xk'ul rib' rik'in li rey sa' xb'een li tenamit li wankeb' sa' li ch'och' Nefi, ut sa' li ch'och' Xilom; ut ke'sutiik rix xb'aaneb' lix moos aj kolol rix li rey, ut ke'chape', ut ke'b'ak'e', ut ke'tz'ape' sa' tz'alam.

8 Ut kik'ulman, chirix naq ke'wan sa' tz'alam chiru wiib' kutan ke'k'ame' wi'chik chiru li rey, ut ke'hite' lix bak'leb', ut ke'xaqli chiru li rey, ut ke'kanab'aak, malaj ut ke'taq'laak, naq te'xchaq'b'e li patz'om li tixpatz' a'an reheb'.

9 Ut a'an kixye reheb': K'ehomaq reetal, laa'in aj "Limhi, ralal laj Noe, a'an chaq ralal laj Tzeniff, li kitaqe' chaq sa' li ch'och' Tzarahemla re reechaninkil li ch'och' a'in, a'an chaq xch'och'eb' lix yuwa'eb', ut a'an kik'ehe' choq' rey xb'aan lix yaab' xkuxeb' li tenamit.

10 Ut anajwan, nawaj xnawb'al k'a'ut naq kiwan xkawilal eech'ool chi nach'ok rik'in lix xaqxookil tz'akil li tenamit, naq laa'in ajwi' kinwan wochb'een lin moos aj kolol wix chirix li okeb'aal?

11 Ut anajwan, xb'aan a'in kinkanab' chi kole'k lee yu'am, re naq tinruuq chi patz'ok eerik'in; wi ta ink'a' jo'kan, kintaqla raj naq eb' lin moos aj kolol wix kexx'ke raj chi kamk. Kanab'anb'ilex chi aatinak.

7 1a Omni 1:27-30.
b Omni 1:13.

5a Mos. 9:6, 8, 14.
6a 2 Ne. 5:8.

9a Mos. 11:1.

12 Ut anajwan, naq kiril laj Ammon naq kanab'anb'il chi aatinak, koxkub'si rib' chiru li rey; ut sa' wakliik wi'chik, kixye: At rey, k'a'jo' inb'antioxihom chiru li Dios sa' li kutan a'in naq toj yo'yookin, ut kanab'anb'ilin chi aatinak, ut tinal inq'e chi aatinak rik'in xkawilal inch'ool.

13 Xb'aan naq ch'olch'o chiwu naq wi ta xenaw wu ink'a' raj xekanab' naq xwan chiwix li bak'leb' a'in. Xb'aan naq laa'in aj Ammon, ut laa'in ralal xk'ajol laj "Tzarahemla, ut taqenaqin chaq sa' li ch'och' Tzarahemla re tintaw xyaalal chirixeb' li qas qiitz'in, li kixk'am chaq laj Tzeniff sa' li ch'och' a'an.

14 Ut anajwan, kik'ulman naq chirix naq laj Limhi kirab'i li raatin laj Ammon, kisaho' xch'ool chi numtajenaq, ut kixye: Anajwan ninnaw chi ch'olch'o naq eb' li was wiitz'in li ke'wan chaq sa' li ch'och' Tzarahemla toj yo'yookeb'. Ut anajwan taasaho'q inch'ool, ut sa' li kutan wulaj tink'e chi saho'k ajwi' sa' xch'ooleb' lin tenamit.

15 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, laa'o wanko chi moosil chiruheb' laj Lamanita, ut k'eeb'il sa' qab'een "xtojb'al jun li tojleb' chiru li tenamit li ra xkuyb'al. Ut anajwan, k'ehomaq reetal, eb' li qas qiitz'in tohe'xkol chiru li qamoosil, malaj sa' ruq'eb' chaq laj Lamanita, ut laa'o toowanq choq' loq'b'il moos chiruheb'; xb'aan naq q'axal us

wi'chik naq toowanq choq' loq'b'il moos chiruheb' laj Nefita chiru naq taqatoj li tojleb' chiru lix reyeb' laj Lamanita.

16 Ut anajwan, li rey aj Limhi kixtaqlaheb' lix moos aj kolol rix naq ink'a' chik te'xb'ak' laj Ammon chi moko eb' lix komon, kixtaqla b'an naq te'xik sa' li tzuul li wan chixk'atq Xilom sa' xnim li saq'e, ut te'xk'am lix komoneb' sa' li tenamit, re naq chi jo'kan te'ruuq chi wa'ak, ut chi uk'ak, ut chi hilkank chiru li k'anjel sa' xb'eenikeb'; xb'aan naq k'iila ch'a'ajkilal ke'xnumsi chaq; ke'xnumsi li tz'okaak, ut li chaqi-eel, ut li tawaak.

17 Ut anajwan, wulajaq chik kik'ulman naq li rey aj Limhi kixtaqla xjek'inkil jun li aatin sa' xyanq chixjunil lix tenamit, re naq chi jo'kan te'xch'utub' rib' sa' li "santil ochoch, re rab'inkil li aatin li tixye reheb'.

18 Ut kik'ulman naq chirix naq ke'xch'utub' rib', naq a'an kiraatinaheb' chi jo'ka'in, kixye: Ex intenamit, taqsihomaq laa'ex lee jolom, ut chik'ojob'aaq eech'ool; xb'aan naq k'ehomaq reetal, xnach'ok chaq li kutan, malaj moko najt ta chik wan, naq ink'a' chik toowanq rub'el xwankileb' li xik'neke'ilok qe, us ta maak'a'jo' xyalom qametz'ew, li maak'a' ki'ok wi'; a'ut nink'oxla naq wan jun li yalok-u toj taab'aanumanq, li us taa'elq.

19 Jo'kan ut, taqsihomaq lee jolom, ut chisaho'q sa' eech'ool, ut

kanab'omaq eerib' chiru li "Dios, chiru li Dios a'an li kiwan choq' xDios laj Abraham, ut laj Isaak, ut laj Jakob; ut jo'kan ajwi', li Dios li ^bki'isink chaq reheb' li ralal xk'a-jol laj Israel sa' li ch'och' Egipto, ut kixk'e naq te'b'eeq sa' xyi li Kaqi Palaw chiru chaqi b'e, ut kixk'e li 'mana choq' xtzakemqeb' re naq ink'a' te'oso'q sa' li yamyookil ch'och'; ut naab'al chik li k'a'aq re ru kixb'aanu choq' reheb'.

20 Ut jo'kan wi'chik, li Dios a'an li ki'isink chaq reheb' li qayuwa' "sa' li ch'och' Jerusalem, ut kixk'uula ut kixkol rix lix tenamit toj anajwan; ut k'ehomaq reetal, a' sa' xk'ab'a' li qamaa'usilal ut li qatz'eqb'eetalil naq koxk'am chi moosil.

21 Ut chejunilex eenawom xyaalal sa' li kutan a'in, naq laj Tzeniff, li kik'ehe' choq' rey sa' xb'een li tenamit a'in, rik'in naq "numtaje-naq ratawom chireechaninkil lix ch'och'eb' lix yuwa', jo'kan ut, b'alaq'inq'ib'il xb'aan xseeb'al xch'ool ut xb'alaq' li rey aj Laman, li kixk'e rib' sa' aatin rik'in li rey aj Tzeniff, ut kixq'axtesi sa' ruq' reechaninkil jun raqal li ch'och', malaj ut li tenamit Lehi-Nefi, ut li tenamit Xilom; ut li ch'och' chixsutam—

22 Ut chixjunil a'in kixb'aanu, ka'ajwi' re "xk'amb'al li tenamit a'in rub'el xwankil, malaj chi moosil. Ut k'ehomaq reetal, laa'o sa' li kutan a'in naqatoj li tojleb' chiru lix reyeb' laj Lamanita, a'an

xyijach li qixim, ut li qasebada, ut chixjunil ajwi' li jar paay chi iyaj nak'uxman, ut xyijach li ralom qaketomq ut qateep chi xul; ut jo'kan ajwi' lix yijach chixjunil li k'a'ru wan qe malaj li eechaninb'il qab'aan, naxmaq' lix reyeb' laj Lamanita chiqu, malaj li qayu'am.

23 Ut anajwan, ma ink'a' ra xkuyb'al a'in? Ut ma ink'a' nim li qach'a'ajkilal a'in? Anajwan k'ehomaq reetal, maak'a'jo' rajb'al naq naraho' qach'ool.

24 Relik chi yaal, ninye eere, nim rajb'al li naraho' wi' qach'ool; xb'aan naq k'ehomaq reetal jo' k'i-haleb' li qas qitiz'in ke'kamsiik, ut lix kik'eleb' kihoye' chi maak'a' ki'ok wi', ut chixjunil sa' xk'ab'a' li maa'usilal.

25 Xb'aan naq wi ta li tenamit a'in ink'a' ke'tane' sa' li q'etok aatin, li Qaawa' ink'a' raj kixkanab' naq taachalq li nimla rahilal a'in sa' xb'eeneb'. A'ut k'ehomaq reetal, ink'a' ke'raj ab'ink chiru li raatin; kiwakli b'an li wech'ok-ib' sa' xyanqeb', toj reetal naq ke'hoyok kik' chirib'ileb' rib'.

26 Ut jun lix "profeet li Qaawa' ke'xkamsi; relik chi yaal, jun xwinq li Dios sik'b'il ru, li kiyehok reheb' chirix lix maa'usilaleb' ut lix tz'eqb'eetalileb', ut ki'aatinak jo' profheet chirix k'iila k'a'aq re ru li taachalq, relik chi yaal, chirix ajwi' lix k'ulunik li Kristo.

19a Exo. 3:6;
1 Ne. 19:10.
b Exo. 12:40–41;
Alma 36:28.

c Exo. 16:15, 35;
Num. 11:7–8;
Jos. 5:12.
20a 1 Ne. 2:1–4.

21a Mos. 9:1–3.
22a Mos. 10:18.
26a Mos. 17:12–20.

27 Ut rik'in naq kixye reheb' naq li Kristo a'an li "Dios, lix Yuwa'il chixjunil li k'a'aq re ru, ut kixye naq tixk'ul sa' xb'een jo' xjalamuuch li winq, ut a'anaq li ^bjalamuuch li kiyo'ob'tesiik wi' chaq li winq sa' xtiklajik; malaj sa' jalan chik aatin, kixye naq eb' li winq ke'yo'ob'tesiik jo' chanru xjalamuuch li 'Dios, ut naq li Dios taakub'eeq sa' xyanqeb' li ralal xk'ajol li winq, ut tixk'ul sa' xb'een kik'e-lej ut tib'elej, ut taaxik chiru lix b'een li ch'och'—

28 Ut anajwan, xb'aan naq kixye a'in, ke'xk'e chi kamk; ut naab'al chik k'a'aq re ru ke'xb'aanu li kixk'am chaq xjosq'il li Dios sa' xb'eeneb'. Jo'kan ut, ani pe' nasach xch'ool naq wankeb' chi moosil, ut naq sak'b'ileb' rik'in rahil ch'a'ajkilal?

29 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, li Qaawa' xye: Ink'a' "tink'e xtenq'ankileb' lin tenamit sa' li kutan naq neke'q'etok aatin; tinram b'an lix b'eheb' re naq ink'a' te'usaaq; ut lix b'aanuhomeb' taawanq choq' tichk'ob'aal chiruheb'.

30 Ut jo'kan wi'chik, naxye: Wi eb' lin tenamit te'raw li "tz'ajleb'aal ru, ^bte'xq'ol lix k'ajil a'an sa' li sut iq'; ut a'an nak'anjelak jo' b'an re kamsink.

31 Ut jo'kan wi'chik naxye: Wi eb' lin tenamit te'raw li tz'ajleb'aal ru, te'xq'ol li "iq' nachal sa' releb'

saq'e, li nachal wi' li sache'k sa' jun k'amok.

32 Ut anajwan, k'ehomaq reetal, tz'aqlojenaq ru lix yeechi'ihom li Qaawa', ut laa'ex sak'b'ilex ut tawasinb'ilex.

33 A'b'anan wi "texasutq'iiq rik'in li Qaawa' chi anchal li rajom eech'ool, ut teekanab' eerib' chiru, ut texk'anjelaq chiru chi yalb'il anchal xq'e lee k'a'uxl, wi nekeb'aanu a'in, a'an, jo' chanru li naraj ut li nasaho' wi' xch'ool, texxkol chiru li moosil.

CH'OL 8

Laj Ammon naxtzol lix tenamit laj Limhi—Narab'i resil li kaahib' xka'k'aal perel chi ch'iich' reheb' laj Jaredita—A'eb' laj ilol na'leb' li neke'ru chixjaltesinkil ruheb' li najter hu—Maajun chik maatan naq'a-xok ta re li wank choq' aj ilol na'leb'. Wan na 121 chihab' ma nayo'la li Kristo.

Ut kik'ulman naq chirix naq li rey aj Limhi kixk'e xraqik raatinankil lix tenamit, xb'aan naq kixye k'iila k'a'aq re ru chiruheb' ut yal junjunq reheb' kintz'iib'a sa' li hu a'in, a'an kixye re lix tenamit chixjunil li k'a'aq re ru chirixeb' li ras riitz'ineb' li wankeb' sa' li ch'och' Tzarahemla.

27 a K'UTUL RAQAL: Dios, Roxichal li Dios.
b Gen. 1:26–28;
Eter 3:14–17;
Tz. ut S. 20:17–18.
c Mos. 13:33–34;

15:1–4.
29 a 1 Sam. 12:15;
2 Kro. 24:20.
30 a K'UTUL RAQAL: Tz'aj,
tz'ajnil.
b Gal. 6:7–8;

Tz. ut S. 6:33.
K'UTUL RAQAL:
Q'olok.
31 a Jer. 18:17;
Mos. 12:6.
33 a Morm. 9:6.

2 Ut kixk'e naq laj Ammon taa-xaqliiq chiru li ch'utch'uukil tenamit, ut tixseraq'i reheb' chixjunil li k'aru ke'xk'ul chaq li ras riitz'ineb' chalen chaq sa' li kutan ki'el wi' chaq laj Tzeniff sa' li ch'och' toj reetal naq a'an ajwi' ki'el chaq sa' li ch'och'.

3 Ut jo'kan ajwi' kixnumsi chiruheb' lix ch'otonel aatin kix-tzoleb' wi' li rey aj Benjamin, ut kixch'olob' a'an chiru lix tenamit li rey aj Limhi, re naq te'ruuq chixtawb'al ru chixjunil li aatin li kixye.

4 Ut kik'ulman naq chirix naq kixb'aanu chixjunil a'in, naq li rey aj Limhi kixkanab' chi xik li ch'utch'uukil tenamit, ut kix-k'eheb' chi sutq'iik, li junjung sa' tz'aqal li rochoch.

5 Ut kik'ulman naq kixtaqla naq eb' li perel ch'iich' wan wi' li "tz'iib' anb'il esil chirix lix tenamit chalen chaq naq ke'el chaq sa' li ch'och' Tzarahemla, te'k'ame'q chiru laj Ammon re naq taaruq chirilb'al xsa'.

6 Ut tikto chirix naq laj Ammon kiril xsa' li tz'iib' anb'il esil, li rey kipatz'ok rik'in a'an re tixnaw ma naru chixk'utb'al xyaalalileb' li jalanil aatinob'aal, ut laj Ammon kixye re naq ink'a' naru chiru.

7 Ut li rey kixye re: Rik'in naq xraho' inch'ool xb'aan lix ch'aj-kilaleb' lin tenamit, kintaqla naq oxib' roxk'aal reheb' lin tenamit te'xchap xb'e chiru li yamyookil ch'och', re naq chi jo'kan te'ruuq

chixtawb'al li ch'och' Tzarahemla, re naq taaruq taqatz'aama chiruheb' li qas qiitz'in naq tohe'xkol chaq chiru li moosil.

8 Ut eb' a'an ke'sach sa' li yamyookil ch'och' chiru xnumik k'iila kutan, a'b'anan ke'xyal xq'e, ut moko ke'xtaw ta li ch'och' Tzarahemla; ke'sutqi b'an sa' li ch'och' a'in, chirix b'eeek sa' jun li ch'och' sa' xyanqatq k'iila ha', chirix xtawb'al jun li ch'och' hirho wi' xb'ageleb' li winq, ut li xul, ut hirho ajwi' aran li jar paay chi po'lem kab'l, chirix xtawb'al jun li ch'och' wanjenaq chaq jun li tenamit li ke'wan chaq xk'ihal jo' chanru xk'ihal lix k'iila teep laj Israel.

9 Ut re xch'olob'ankil xyaalal naq yaal li k'a'aq re ru ke'xye, ke'xk'am chaq "kaahib' xka'k'aal perel chi ch'iich' li nujenageb' rik'in tz'iib', ut a'aneb' tz'aqal oor okenaq.

10 Ut k'e reetal, jo'kan ajwi', ke'xk'am chaq li "xramb'al ru ch'oo-lej, li ninqeb', ut ch'iich' b'bronce ut kaqi ch'iich' okenageb' wi', ut tz'aqaleb' re ru.

11 Ut jo'kan wi'chik, ke'xk'am meb' chaq li yok'leb' ch'iich', oso'-jenageb' li roq, ut lix q'esnaleb' po'b'il rik'in mo'; ut maajun wan sa' li ch'och' li naruhan chixk'utb'al xyaalalil li aatinob'aal malaj li k'aru tz'iib' anb'il chiruheb' li perel ch'iich'. Jo'kan naq kinye aawe: ma nakatru chixjaltesinkil ru li aatin?

12 Ut ninye wi'chik aawe: Ma

8 5a Mos. 9-22.
9a Eter 1:1-2.

10a Eter 15:15.
b Eter 10:23.

nakanaw ru anihaq li naru chixjaltesinkil ru li aatinob'aal? Xb'aan naq nawaj naq taajaltesimanq ru li tz'iib'انب'il esil a'in sa' li qaa-tinob'aal; xb'aan naq maare tixk'e qana'leb' chirix jun rela' li tenamit li ke'sache', li kichal wi' li tz'iib'انب'il esil a'in; malaj ut maare tixk'e qana'leb' chirix ajwi' li tenamit a'in li sachb'il; ut nawaj raj xnawb'al k'a'ut naq ke'sache'.

13 Anajwan laj Ammon kixye re: Naru tinye chi yaal aawe, at rey, chirix jun li winq li naru "chixjaltesinkil ru li tz'iib'انب'il esil; xb'aan naq wan rik'in a'an k'a'ru naru wi' chi ilok, ut chixjaltesinkil ru chixjunil li tz'iib'انب'il esil li najter xyiib'ankil; ut a'an jun li maatan k'eeb'il xb'aan li Dios. Ut li k'a' re ru a'an ^bk'utleb'aal aatin nayeeman re, ut maajun winq naru chi ilok chiru, ka'ajwi' wi taqlanb'il, maare anchal tixsik' li k'a'ru moko xk'ulub' ta chiru, ut taa'oso'q raj a'an. Ut li ani taqlanb'il chi ilok chiru, a'an aj 'ilol na'leb' nayeeman re.

14 Ut k'e reetal, lix reyeb' li tenamit li wankeb' sa' li ch'och' Tzarahemla, a'an li winq li taqlanb'il chixb'aanunkil li k'a'aq re ru a'in, ut li xk'uluk re li taqenaqil maatan a'in rik'in li Dios.

15 Ut li rey kixye naq jun aj ilol na'leb' naxq'ax xnimal ru jun li profet.

16 Ut laj Ammon kixye naq jun aj ilol na'leb' a'an ajwi' aj k'utb'esinel

ut profet; ut maajun winq naru chixk'ulb'al junaq maatan li naq'a-xok ta re xnimal ru a'an, ka'ajwi' wi ta tixk'ul lix wankilal li Dios, ut maajun winq naru chi jo'kan; a'b'anan junaq winq naru nawan nimla wankilal k'eeb'il re xb'aan li Dios.

17 A'b'an jun aj ilol na'leb' naru naxnaw chirix li k'a'aq re ru xnume', ut jo'kan ajwi' chirix li k'a'aq re ru toj chalel, ut xb'aaneb' a'an taak'utb'esiik chixjunil li k'a'aq re ru, malaj ut, li k'a'aq re ru moko k'utb'il ta taak'utb'esimanq, ut k'a'aq re ru muqmu taak'ame'q chi kutankil, ut k'a'aq re ru moko nawb'il ta taak'ehe'q chi nawmank xb'aaneb'; ut jo'kan ajwi' taak'ehe'q chi nawmank xb'aaneb' k'a'aq re ru li ink'a' raj taaruq chi nawmanq wi ta ink'a' jo'kan.

18 Chi jo'kan li Dios kixk'e chanru naq li winq, rik'in paa-b'aal, taaruq chixk'anjelankil li xningal ru sachb'a-ch'oollej; chi jo'kan na'ok choq' nimla chaab'ilal chiruheb' li rech winqilal.

19 Ut anajwan, chirix naq laj Ammon kixk'e xraqik xyeeb'al li aatin a'in, li rey kisaho' xch'ool chi numtajenaq, ut kib'antioxin chiru li Dios, kixye: Ch'olch'o ru naq natawman jun "xnimal ru muqmuukil na'leb' sa'eb' li perel ch'iich' a'in, ut ch'olch'o ru naq kikawresiman li k'utleb'aal aatin a'in re naq taateeliik chixjunil xkomon li muqmuukil na'leb' a'in chiruheb' li lalal xk'ajoleb' li winq.

20 Aay, k'a'jo' xsachb'a-ch'oolejileb' lix k'anjel li Qaawa', ut k'a'jo' najtil naxkuyeb' lix tenamit; relik chi yaal, ut k'a'jo' xmutz'ileb' ru ut xtz'aptz'ookil ru lix k'a'uxleb' li ralal xk'ajoleb' li winq; xb'aan naq moko te'xsik' ta li chaab'il na'leb', chi moko neke'raj naq a'an taataqlanq sa' xb'eeneb'.

21 Relik chi yaal, chanchaneb' jun teep chi xul re k'iche' li na'eelelik chiru laj ilol karneer, ut naje'iman, ut neke'alinasiiik, ut neke'k'uxiik xb'aaneb' lix xulel li k'iche'.

LIX TZ'IIB'ANB'IL ESIL LAJ TZENIFF—Jun esil chirix lix tenamit, chalen chaq li relikeb' chaq sa' li ch'och' Tzarahemla toj reetal naq kixtaw xq'ehil naq ke'kole' chaq sa' ruq'eb' laj Lamanita.

Natikla sa' li ch'ol 9 toj sa' li ch'ol 22.

CH'OL 9

Laj Tzeniff naxk'am xb'e jun molam chi elk chaq Tzarahemla re reechaninkil li ch'och' Lehi-Nefi—Li rey aj Lamanita naxkanab'eb' chireechaninkil li ch'och'—Ke'wan sa' pleet eb' laj Lamanita rik'in lix tenamit laj Tzeniff. Wan na 200–187 chihab' ma nayo'la li Kristo.

LAA'IN, aj Tzeniff, rik'in naq tzolb'ilin sa' chixjunil li raatinob'aa-leb' laj Nefita, ut rik'in naq wan

innawom chirix li "ch'och' Nefi, malaj xch'och'il li xb'een reechanihomeb' li qayuwa', ut kintaqlaak choq' aj muqmuukil k'ehol eetal sa' xyanqeb' laj Lamanita re tink'e reetal jo' nimal xmetz'eweb', re naq te'chalq li qateep aj pleet sa' xb'eeneb' ut te'xsacheb'—a'b'anan naq kiwil li k'a'ru chaab'il sa' xyanqeb' kiwaj raj naq ink'a' te'sachmanq.

2 Jo'kan ut, kinwech'ok rik'ineb' li was wiitz'in sa' li yamyookil ch'och', xb'aan naq kiwaj naq laj taqlahom qe tixk'e rib' sa' aatin rik'ineb'; a'b'anan a'an, rik'in naq josq' aj winq ut aj rahom kik', kixtaqla naq tinkamsiiq; a'ut kikole' wix rik'in naab'al li kik' kihoyman; xb'aan naq kipleetik li yuwa'b'ej rik'in li yuwa'b'ej, ut li asb'ej rik'in li iitz'ineb'ej, toj reetal naq ke'sache' xk'ihal rajlankil li qateep aj pleet sa' li yamyookil ch'och'; ut koosutq'i, jo' k'ihal qe li ke'kole' xyu'am, sa' li ch'och' Tzarahemla, re xseraq'inkil li esil a'an reheb' li rixaqil ut eb' li ralal xk'ajoleb'.

3 A'ut laa'in, rik'in naq numtjenaq watawom chireechaninkil lix ch'och'eb' li qayuwa', kinch'utub' jo' k'ihaleb' li te'ajoj re taqek' chireechaninkil li ch'och', ut kiqatikib' wi'chik b'eeek sa' li yamyookil ch'och' re taqek' sa' li ch'och'; a'ut koosak'e' rik'in we'ej ut rahil ch'a'ajkilal; xb'aan naq timilo chaq chixk'oxlankil li Qaawa' li qaDios.

4 A'b'anan, chirix b'eeek k'iila

kutan chiru yamyookil ch'och' kiyayib' li qamuheb'aal t'ikr sa' li na'ajej ke'kamsiik wi' li qas qiitz'in, li nach' wan rik'in lix ch'och'eb' li qayuwa'.

5 Ut kik'ulman naq wochb'een kaahib'eb' lin winq xkohin wi-chik sa' li tenamit, rik'in li rey, re tinnaw xch'ool li rey, ut re tinnaw ma taaruq tin'ok wochb'een lin tenamit ut tinweechani li ch'och' sa' tuqtuukilal.

6 Ut koxin'okaq rik'in li rey, ut a'an ki'ok sa' sumwank wik'in naq taaruq tinweechani li ch'och' Lehi-Nefi, ut li ch'och' Xilom.

7 Ut jo'kan ajwi' kixtaqlaheb' lix tenamit chi elk chaq sa' li ch'och', ut laa'in wochb'een lin tenamit koo'ok sa' li ch'och' re taqeechani.

8 Ut koo'ok chixkab'lankileb' li kab'l, ut chixtuqub'ankil lix xaqxookil tz'ak li tenamit; relik chi yaal, lix xaqxookil tz'akil li tenamit Lehi-Nefi, ut li tenamit Xilom.

9 Ut koo'ok chixk'anjelankil li ch'och', relik chi yaal, rik'in li k'iila paay chi iyaj, rik'in riyajil ixim, ut trigo, ut cebada, ut rik'in neas, ut rik'in xeum, ut rik'in riyajil li k'iila paay chi ru che'; ut koo'ok chi k'ihank ut chi usaak sa' li ch'och'.

10 Ut a'an xseeb'al ut xb'alaq' li rey aj Laman, re "xk'amb'aleb' lin tenamit chi moosil, naq a'an kixq'axtesi li ch'och' re naq laa'o taqeechani.

11 Jo'kan ut kik'ulman, chirix naq koowan sa' li ch'och' chiru xnumik kab'laju chihab', naq li rey aj Laman ki'ok chi po'k xch'ool, maare anchal te'nimanq xkawilaleb' lin tenamit sa' li ch'och', re naq ink'a' te'ruuq chi numtaak sa' xb'eeneb' ut chixk'amb'aleb' chi moosil.

12 Anajwan, a'aneb' jun tenamit aj q'em ut "aj loq'onihom pak'b'il dios; jo'kan naq ke'raj raj naq tohe'xk'am chi moosil, re naq taaruq te'numtaaq xsahilal rik'in lix k'anjel li quq'; relik chi yaal, re taaruq te'xnujob'resi rib' rik'in lix ketomq li qach'och'.

13 Jo'kan naq kik'ulman naq li rey aj Laman ki'ok chireek'asin-kileb' xch'ool lix tenamit re te'xwech'eb' lin tenamit; jo'kan naq ki'ok chi wank li pleet ut li wech'ok-ib' sa' li ch'och'.

14 Xb'aan naq sa' li roxlaju chihab' lin awa'b'ejil sa' li ch'och' Nefi, aran chirix li ch'och' Xilom sa' xtz'e li saq'e, naq yookeb' lin tenamit chixk'eeb'al xha' ut xtza-kemq lix ketomq, ut chixk'anjelankil lix ch'och'eb', kichal sa' xb'eeneb' jun teep chi aj Lamanita li k'i rajlankil ut ke'ok chixkam-sinkileb', ut chixk'amb'aleb' lix ketomq, ut li riximal lix ch'och'eb'.

15 Relik chi yaal, ut kik'ulman naq ke'eelelik, chixjunileb' li moko ke'tawe' ta, toj sa' li tenamit Nefi, ut ke'xtz'aama chiwu xkolb'aleb' rix.

16 Ut kik'ulman naq

kinkawresiheb' rik'in tzimaj, ut rik'in roq tzimaj, rik'in yok'leb' ch'iich', ut rik'in k'onk'ookil ch'iich', ut rik'in tenleb' che', ut rik'in jok', ut rik'in li k'iila paay chi k'anjeleb'aal re pleet li kiquayo'ob' xyiib'ankil, ut laa'in woch'been lin tenamit xkohin chixk'ulb'aleb' laj Lamanita sa' pleet.

17 Relik chi yaal, rik'in xmetz'ew li Qaawa' naq xookoho chixpleetinkileb' laj Lamanita, xb'aan naq laa'in ut eb' lin tenamit koo'elajin chaq chi anchal qametz'ew chiru li Qaawa' naq toxkol sa' ruq'eb' chaq li xik' neke'ilok qe; xb'aan naq ki'aj qu sa' xjultikankil lix kolb'aleb' li qayuwa'.

18 Ut li Dios "kirab'i li qelajihom ut kixsume ru li qatij; ut laa'o koxoo'elq rik'in xnimal lix metz'ew a'an; relik chi yaal, koo'el chixpleetinkileb' laj Lamanita, ut chiru jun kutan ut jun q'ojyin kiquakamsi oxib' mil rik'in oxib' roxk'aal; ut kiquakamsiheb' toj reetal naq kiqualinasiheb' chaq sa' li qach'och'.

19 Ut laa'in injunes, rik'in tz'aqal wuq', kintenq'an chixmuqb'aleb' lix kamenaqeb'. Ut k'ehomaq reetal, k'a'jo' naq kiraho' qach'ool ut kooyaab'ak rik'in naq ke'kamsiik wiib' cient rik'in be'lelaju xkaak'aleb' li gas quitz'in.

CH'OL 10

Nakam li Rey aj Laman—Eb' lix tenamit xulo'jenaqeb' ut josq'eb' ut

neke'xpaab' li b'alaq'il na'leb' kanab' anb'il chaq reheb'—Laj Tzeniff ut eb' lix tenamit neke'numta sa' xb'eeneb'. Wan na 187–160 chihab' ma nayo'la li Kristo.

Ut kik'ulman naq koo'ok wi'chik chixxaqab'ankil li awa'b'ejihom ut koo'ok wi'chik chireechaninkil li ch'och' sa' tuqtuukilal. Ut kintaqla xyiib'ankil li k'anjeleb'aal re pleet, li jar paay wan, re naq chi jo'kan te'wanq wik'in k'anjeleb'aal re pleetik choq' re lin tenamit, roybeninkil li kutan naq te'taqe'q wi'chik laj Lamanita chixpleetinkil lin tenamit.

2 Ut kink'ojob'eb' laj k'aak'alenel chixsutam li ch'och', re naq ink'a' te'chalq wi'chik laj Lamanita sa' qab'een chi maak'a' sa' qach'ool ut tohe'xsach; ut chi jo'kan kink'aak'aleheb' lin tenamit ut lin ketomq, ut kink'e naq ink'a' te'tane'q sa' ruq'eb' li xik' neke'ilok qe.

3 Ut kik'ulman naq kiqueechani lix ch'och'eb' li qayuwa' chiru k'iila chihab', relik chi yaal, chiru xnumik wiib' xka'k'aal chihab'.

4 Ut laa'in kintaqla naq eb' li winq te'xk'anjela li ch'och', ut te'raw li k'iila paay chi "iyaj nak'uxman ut k'iila paay li ru che', li junjunk raqal wan.

5 Ut kintaqla naq eb' li ixq te'b'aqoq k'aam, ut te'xyal xq'e, ut te'k'anjelaq, ut te'xk'anjela li k'iila paay chi chaab'il q'unal t'ikr, relik chi yaal, ut li junjunq paay wan chi "t'ikr, re naq taqatz'ap

li qat'ust'uukilal; ut chi jo'kan koo'usa sa' li ch'och'—jo'kan naq ink'a' kixkanab' wank qatuqtuukilal chiru xnumik wiib' xka'k'aal chihab'.

6 Ut kik'ulman naq kikam li rey aj "Laman, ut li ralal ki'ok chi awa'b'ejink sa' xna'aj. Ut a'an ki'ok chireek'asinkileb' lix tenamit re te'xpo'resi xch'ool rik'in lin tenamit; jo'kan naq ke'ok chixkawresinkil rib' choq' re li pleet, re tole'taqe'q chixpleetinkil lin tenamit.

7 A'b'anan laa'in kintaqlaheb' chaq laj muqmuukil k'ehol eetal chixsutam li ch'och' "Xemlon, re tink'e reetal lix kawresihomeb' wi' rib', re naq tink'uub' xkolb'al qib' chiruheb', re naq ink'a' te'chalq sa' xb'een lin tenamit ut te'xsacheb'.

8 Ut kik'ulman naq kole'taqe'q sa' xb'een li ch'och' Xilom sa' xnim li saq'e, rik'in lix teepeb' li k'i rajlankileb', a'eb' li winq "kawresinb'ileb' rik'in^b roq tzimaj, ut rik'in tzimaj, ut rik'in yok'leb' ch'iich', ut rik'in k'onk'ookil ch'iich', ut rik'in pek, ut rik'in jok'; ut ke'wan chi b'esh'o xjolomeb' jo'kan naq nak'utun xt'usameb'; ut tiqtookeb' rik'in jun li tz'um lanb'il chixyiitoqeb'.

9 Ut kik'ulman naq kintaqla naq eb' li ixq ut li kok'al re lin tenamit te'wanq chi muqmu sa' li yamyookil ch'och'; ut kintaqla ajwi' naq

chixjunileb' lin tiixil winq li te'ruuq chixk'amb'al li k'anjeleb'aal re pleet, ut jo'kaneb' ajwi' lin saaj winq li te'ruuq chixk'amb'al li k'anjeleb'aal re pleet, te'xch'utub' rib' re te'xik chixpleetinkileb' laj Lamanita; ut kinxaqab'eb' chi tzol'tzol, li junjung chi winq a' yaal jo' xchihab'.

10 Ut kik'ulman naq koxootaqe'q chixpleetinkileb' laj Lamanita, ut laa'in ajwi' injunes, sa' lin tiixilal, koxintaqe'q ajwi' chixpleetinkileb' laj Lamanita. Ut kik'ulman naq koxootaqe'q rik'in lix "metz'ew li Qaawa' chi pleetik.

11 Anajwan, eb' laj Lamanita maak'a' neke'xnaw chirix li Qaawa', chi moko chirix xmetz'ew li Qaawa', jo'kan naq a' tz'aqal lix kawileb' li chapchookeb' wi'. Aut a'aneb' jun tenamit kaweb' rib', jo' chanru xkawileb' li winq.

12 A'aneb' jun tenamit "xulo'jenaq, ut josq', ut aj rahom kik', neke'xpaab' li^b na'leb' kanab'انب'il chaq xb'aaneb' lix yuwa', a'an a'in—Neke'xpaab' naq alinasinb'ileb' chaq sa' li ch'och' Jerusalem xmaak lix maa'usilaleb' lix yuwa'eb', ut naq maa'usilanb'ileb' chaq sa' li yamyookil ch'och' xb'aaneb' li riitz'in, ut naq maa'usilanb'ileb' ajwi' chaq naq yookeb' chixq'axb'al li palaw;

13 Ut jo'kan wi'chik, naq ke'maa'usilaak sa' xch'och'il li "xb'een reechanihomeb', chirix

6a Mos. 9:10–11; 24:3.

7a Mos. 11:12.

8a Jar. 1:8.

b Alma 3:4–5.

10a K'UTUL RAQAL:

Xkanab'ankil rib'

chiru.

12a Alma 17:14.

b 2 Ne. 5:1–3.

13a 1 Ne. 18:23.

naq ke'xq'ax li palaw, ut chixjunil a'in sa' xk'ab'a' naq laj Nefi q'axal tiik wi'chik chixpaab'ankil lix taqlahom li Qaawa'—jo'kan naq a'an ^busilanb'il xb'aan li Qaawa', xb'aan naq li Qaawa' kirab'iheb' lix tij ut kixsumeheb' ru, ut kixb'eresi lix xb'eenikeb' sa' li yamyookil ch'och'.

14 Ut eb' li ras ke'chal xjosq'il rik'in sa' xk'ab'a' naq "ink'a' neke'xnaw ru lix k'anjelahom li Qaawa'; ke'chal ajwi' ^bxjosq'il rik'in a'an chiru li ha' xb'aan naq ke'xkawob'resi li raameb' chirix li Qaawa'.

15 Ut jo'kan wi'chik, ke'chal xjosq'il rik'in, chirix naq wulajenageb' chaq sa' li yeechi'inb'il ch'och', xb'aan naq ke'xye naq kixmaq' chaq sa' ruq'eb' li "taqlank sa' xb'een li tenamit; ut ke'xsik' xkamsinkil.

16 Ut jo'kan wi'chik, ke'chal xjosq'il rik'in sa' xk'ab'a' naq ki'el chaq chiru yamyookil ch'och' jo' kixtaqla wi' li Qaawa', ut kixk'am li "tz'iib'anb'il esil li wan chi tz'iib'anb'il chiruheb' li perel ch'iich' bronze, xb'aan naq ke'xye naq a'an ^bki'elq'ak chiruheb'.

17 Ut chi jo'kan ke'xtzoleb' li lalal xk'ajol re naq xik' te'ril, ut re naq te'xkamsiheb', ut re naq te'elq'aq chiruheb' ut te'xpoqleheb'; ut te'xb'aanu chixjunil li naru chiruheb' re xsachb'aleb'; jo'kan naq chi junajwa xik' neke'rileb' li lalal xk'ajol laj Nefi.

18 Xb'aan ajwi' a'in naq li rey aj

Laman, rik'in xseeb'al lix ch'ool, ut lix k'oxlanb'il t'ikt'i, ut lix chaq'al ru yeechi'ihom, kinixb'alaqi, re kink'am lin tenamit taqe'q sa' li ch'och' a'in, re naq taaruq te'xsacheb'; relik chi yaal, ut chiru li k'iila chihab' a'in kiyak'ul rahilal sa' li ch'och'.

19 Ut anajwan laa'in, aj Tzeniff, chirix xyeeb'al chixjunil li k'a'aq re ru a'in chiru lin tenamit chirixeb' laj Lamanita, kinwaklesiheb' xch'ool re te'xik chi pleetik rik'in xnimaleb' xmetz'ew, chi xkanab'ahomeb' rib' chiru li Qaawa'; jo'kan naq kiyayal qu rik'ineb' chi xaqxo chiruheb'.

20 Ut kik'ulman naq kiyalinasiheb' chaq wi'chik sa' li qach'och'; ut kiyakamsiheb' rik'in jun li nimla kamsink, chi q'axal k'iehb' jo'kan naq ink'a' kiyak'eheb' sa' ajl.

21 Ut kik'ulman naq koosutqi wi'chik sa' qach'och' laa'o, ut eb' lin tenamit ke'ok wi'chik chirilb'aleb' lix ketomq, ut chixk'anjelankil lix ch'och'eb'.

22 Ut anajwan laa'in, rik'in naq ak tiixin, kinq'axtesi li awa'b'ejihom sa' xb'een jun reheb' li wala; jo'kan ut, maak'a' chik ninye. Ut li Qaawa' chi'osob'tesinq taxaq re lin tenamit. Amen.

CH'OL 11

Li rey aj Noe nataqlan sa' maa'usilal—Naxsayla rib' rik'in li yib' ru wank rochb'eeneb' li rixaqil ut eb' lix

13b 1 Ne. 17:35.
14a 1 Ne. 15:7–11.

b 1 Ne. 18:10–11.
15a 2 Ne. 5:3.

16a 2 Ne. 5:12.
b Alma 20:10, 13.

moosil ixaqil—Laj Abinadi naxye jo' profheet naq te'k'ame'q li tenamit chi moosil—Nasik'e' lix yu'am xb'aan li rey aj Noe. Wan na 160–150 chihab' ma nayo'la li Kristo.

Ut anajwan kik'ulman naq laj Tzeniff kixq'axtesi li awa'b'ejihom sa' xb'een laj Noe, jun reheb' li ralar; jo'kan naq laj Noe ki'ok chi awa'b'ejink sa' xna'aj; ut a'an ink'a' kib'eek chiru lix b'e lix yuwa'.

2 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, a'an ink'a' kixpaab' lix taqlahom li Dios, kib'eek b'an jo' chanru li ratawom lix ch'ool. Ut ke'wan naab'al li rixaqil ut "xmoosil ixaqil. Ut 'kixk'eheb' lix tenamit chi maa-kob'k, ut chixb'aanunkil li k'a'ru yib'ob'aal ru sa' rilob'aal li Qaawa'. Relik chi yaal, ut ke'xb'aanu li 'yumb'eetak ko'b'eetak ut li k'iila paay chi maa'usilal.

3 Ut kixteneb' choq' tojleb' li ro' raqal chixjunil li k'a' re ru reheb', li ro' raqal lix oor ut lix plaat, ut li ro' raqal lix "tziff ut lix kaqi ch'iich', ut lix ch'iich' bronce ut lix saq ch'iich'; ut li ro' raqal lix ketomq nimanb'il xtib'eleb', ut jo'kan ajwi' li ro' raqal chixijunil li riyajeb' nak'uxman.

4 Ut chixjunil a'in kixmaq' re xtenq'ankil rib', ut eb' li rixaqil ut lix moosil ixaqil; ut jo'kaneb' ajwi' li wankeb' choq' aj tij chiru, ut li rixaqileb' ut lix moosil ixaqileb' a'an; chi jo'kan kixjal li k'a'ru na'uxman sa' li awa'b'ejihom.

5 Xb'aan naq kirisi chixjuni-leb' laj tij li xaqab'anb'ileb' chaq xb'aan lix yuwa', ut kixxaqab'eb' li ak' sa' xna'ajeb', a'eb' xkomo-neb' li taqsinb'ileb' sa' xq'etq'eti-leb' xch'ool.

6 Relik chi yaal, ut chi jo'kan ke'tenq'aak sa' lix q'emaleb', ut sa' xloq'oninkil lix pak'b'il dioseb', ut sa' li yumb'eetak ko'b'eetak neke'xb'aanu, rik'in li tojleb' kixteneb' li rey aj Noe sa' xb'een lix tenamit; chi jo'kan q'axal ke'k'an-jelak li tenamit chixtenq'ankil li maa'usilal.

7 Relik chi yaal, ut ke'ok ajwi' choq' aj loq'onihom pak'b'il dios, xb'aan naq b'alaq'imb'ileb' xb'aan lix jo'maajo'il ut sahil aatin li rey ut eb' laj tij; xb'aan naq ke'xye reheb' k'a'aq re ru nasahob'resink ch'oolej.

8 Ut kik'ulman naq li rey aj Noe kixyiib' k'iila kab'l li chaq'aleb' ru ut paapookeb' xsa'; ut kixk'e rutz'u'ujinkileb' rik'in chaq'al ru k'anjel re che', ut re k'iila paay li k'a'aq re ru tertto xtzaq, re oor, ut re plaat, ut re saq ch'iich', ut re ch'iich' bronce, ut re tziff, ut re kaqi ch'iich';

9 Ut kixyiib' ajwi' choq' re jun rochoch rey paapo xsa', ut jun li k'ojarib'aal sa' xyi, chaab'il che' okenaq chixjunil, ut k'eeb'il rutz'u'ujinkil rik'in oor ut plaat ut k'a'ru tertto xtzaq.

10 Ut kixtaqla ajwi' naq eb' lix k'anjenel te'xk'anjela li k'iila paay

11 2a Jak. 3:5.
b 1 Rey. 14:15–16;
Mos. 29:31.

c 2 Ne. 28:15.
3a SA' HEBREO:
naraj naxye "lem

ru" malaj "xhelb'al li
ch'iich' chiru."

chi chaq'al ru k'anjel sa' xyanqeb' lix tz'akil li santil ochoch, re chaa-b'il che', ut re kaqi ch'iich', ut re q'an ch'iich' bronze.

11 Ut eb' li k'ojleb'aal li jachb'i-leb' ru choq' reheb' li taqenaqil aj tij, li taqenaqeb' chixb'eeneb' chixjunil chik li k'ojleb'aal, kix-k'e rutz'u'ujinkileb' rik'in tz'aqal ch'iich' oor; ut kixtaqla xyiib'ankil jun li helhookil che' chiruheb', re naq taaruuq te'ranab' lix tib'eleb' ut lix tel sa' xb'een naq te'xye li b'alaq'il ut jo'maajo'il aatin chiru lix tenamit.

12 Ut kik'ulman naq kixyiib' jun li "najt xteramil kab'l nach' rik'in li santil ochoch; relik chi yaal, jun li kab'l q'axal najt xteram, jo'kan naq kiru chi xaqliik chixb'een ut chirilb'al li ch'och' Xilom, ut jo'-kan ajwi' li ch'och' Xemlon, li ee-chaninb'il xb'aaneb' laj Lamanita; ut kiru ajwi' chirilb'al chixjunil li ch'och' li wan chixsutam.

13 Ut kik'ulman naq kixtaqla xkab'lankil k'iila kab'l sa' li ch'och' Xilom; ut kixtaqla xyiib'ankil jun li najt xteramil kab'l sa' li tzuul chirix li ch'och' Xilom sa' xnim li saq'e, a'an li ke'xmuq wi' rib' li ralal xk'ajol laj Nefi sa' xq'ehil naq ke'eelelik chaq sa' li ch'och'; ut a'in kixb'aanu rik'in li b'ihomal kixk'ul rik'in xteneb'ankil li tojleb' sa' xb'een lix tenamit.

14 Ut kik'ulman naq kixk'e lix ch'ool chirix lix b'ihomal, ut kix-numsli lix kutan sa' li xulil wank,

rochb'eeneb' li rixaqil ut lix moosil ixaqil; ut jo'ka'in ajwi' naq eb' laj tij chiru ke'xnumsi lix kutan rik'ineb' li ixq aj yumb'eet.

15 Ut kik'ulman naq kiraw li awimq uva b'araq sa' li ch'och', ut kixyiib'eb' li yatz'leb'aal uva, ut kixyiib' li viin chi naab'al; ut chi jo'kan ki'ok choq' aj "uk'unel viin, ut jo'kan ajwi' lix tenamit.

16 Ut kik'ulman naq ke'ok laj Lamanita chi chalk sa' xb'een lix tenamit, sa' xb'eeneb' li moko k'ihob' ta rajlankil, ut chixkam-sinkileb' sa'eb' lix ch'och', ut naq yookeb' chixk'aak'alankil lix ketomq.

17 Ut li rey aj Noe kixtaqlaheb' laj k'aak'alanel chixsutam li ch'och' re xramb'aleb' ru; a'b'anan moko tz'aqal ta rajlankileb' li kixtaqla, ut eb' laj Lamanita ke'chal sa' xb'eeneb' ut ke'xkamsiheb', ut ke'ralinasi chaq sa' li ch'och' naab'al lix ketomqeb'; chi jo'kan ke'ok laj Lamanita chixsachb'aleb' ut chixk'anjelankil lix kaqaleb' xch'ool sa' xb'eeneb'.

18 Ut kik'ulman naq li rey aj Noe kixtaqlaheb' lix teep aj pleet chixpleetinkileb', ut ke'tiikisiik chirix, malaj ut ke'xtiikisiheb' chiru jarub'aq kutan; jo'kan naq ke'sutqi chi saheb' sa' xch'ool rik'in lix maq'omeb'.

19 Ut anajwan, sa' xk'ab'a' li nimla q'axok-u a'in, ke'taqsiik sa' xq'etq'etileb' lix ch'ool, ut "ke'x-nima rib' rik'in xmetz'eweb',

12a Mos. 19:5–6.
15a K'UTUL RAQAL:
Aatin re Chaab'il

Na'leb'.
19a Tz. ut S. 3:4.
K'UTUL RAQAL:

Q'etq'etil.

ke'xye naq lajeeb' roxk'aal reheb' te'ruuq chi xaqliik chiru li jar milatq chi aj Lamanita; ut chi jo'kan ke'xnima rib', ut ke'saho' sa' xch'ool rik'in li kik', ut xhoyb'al xkik'eleb' li ras riitz'in, ut a'in xb'aan lix maa'usilal lix rey ut eb' laj tij reheb'.

20 Ut kik'ulman naq wan jun li winq sa' xyanqeb', laj "Abinadi xk'ab'a', ut a'an xko'o sa' xyanqeb', ut ki'ok chi aatinak jo' profeet, ut kixye: K'ehomaq reetal, jo'ka'in naxye li Qaawa', ut jo'ka'in kinixtaqla, kixye, Ayu, ye re li tenamit a'in, jo'ka'in naxye li Qaawa'—Rahilal sa' xb'een li tenamit a'in, xb'aan naq wilom lix tz'eqb'eetalileb', ut lix maa'usilaleb', ut li yumb'eetak ko'b'eetak reheb'; ut wi ink'a' neke'xjal xk'a'uxl laa'in tinwula'anihebb' sa' injosq'il.

21 Ut wi ink'a' neke'xjal xk'a'uxl ut neke'sutq'i rik'in li Qaawa' lix Dios, k'e reetal, laa'in tinq'axtesih'eb' sa' ruq'eb' li xik' neke'ilok reheb'; relik chi yaal, ut te'k'ame'q chi "moosil, ut te'tawasiiq xb'aan ruq'eb' li xik' neke'ilok reheb'.

22 Ut taak'ulmanq naq te'xnaw naq laa'in li Qaawa' lix Dios, ut laa'in jun Dios aj "sowen, ut ninwula'ani lix maa'usilaleb' lin tenamit.

23 Ut taak'ulmanq naq wi ink'a' neke'xjal xk'a'uxl li tenamit a'in ut neke'sutq'i rik'in li Qaawa' lix Dios, te'k'ame'q chi

moosil; ut maajun taakoloq reheb', ka'aj b'an wi' li Qaawa' li Nimajwal Dios.

24 Relik chi yaal, ut naq te'elajinq chiwu, taak'ulmanq naq "timilaqin chirab'inkil li relajihomeb'; relik chi yaal, ut tinkanab'eb' re naq te'sak'e'q xb'aaneb' li xik' neke'ilok reheb'.

25 Ut wi ink'a' neke'xjal xk'a'uxl chi tiqto rik'in q'es ruhil t'ikr ut cha, ut ink'a' neke'elajin chi anchaleb' xmetz'ew chiru li Qaawa' lix Dios, laa'in moko "tinwab'i ta lix tijeb', chi moko teb'inkol chiru lix ch'a'ajkilaleb'; ut jo'ka'in naxye li Qaawa', ut jo'ka'in naq kinixtaqla.

26 Anajwan kik'ulman naq chirix naq laj Abinadi kixye li aatin a'in chiruhebb', ke'chal xjosq'il rik'in, ut ke'xsik' risinkil lix yu'am; a'b'anan li Qaawa' kixkol chaq sa' ruq'eb'.

27 Anajwan ut naq li rey aj Noe kirab'i li aatin kixye chaq laj Abinadi reheb' li tenamit, kichal ajwi' xjosq'il; ut kixye: Ani tab'i' laj Abinadi, naq laa'in ut eb' lin tenamit taaraq'eq aatin chiqix xb'aan, malaj ut "ani tab'i' li Qaawa', li taak'amoq sa' xb'een lin tenamit a' xningal ch'a'ajkilal a'in?

28 Nekexintaqla chixk'amb'al chaq laj Abinadi arin, re taaruq tinkamsi, xb'aan naq kixye li k'a'aq re ru a'in re taaruq taareek'asihebb' lin tenamit chi josq'ok li jun rik'in li jun chik,

20 a K'UTUL RAQAL:
Abinadi.

21 a Mos. 12:2; 20:21;

21:13–15; 23:21–23.

22 a Exo. 20:5; Deut. 6:15;
Mos. 13:13.

24 a Mik. 3:4; Mos. 21:15.

25 a Isa. 1:15; 59:2.

27 a Exo. 5:2; Mos. 12:13.

ut re xwaklesinkil li wech'ok-ib' sa' xyanq lin tenamit; jo'kan naq tinkamsi.

29 Anajwan eb' li tenamit "mutz'ob'resinb'ileb' li ru; jo'kan naq ^bke'xkawob'resi li raameb' chirix li raatin laj Abinadi, ut chalen sa' li kutan a'an ke'xsik' xchapb'al. Ut li rey aj Noe kixkawob'resi li raam chirix li raatin li Qaawa', ut ink'a' kixjal xk'a'uxl chirix lix maa'us aj b'aanuhom.

CH'OL 12

Laj Abinadi natz'ape' sa' tz'alam xb'aan aatinak jo' profheet chirix lix sachlijik li tenamit ut lix kamik li rey aj Noe—Eb' laj tij aj b'alaq' neke'xye li aatin sa' li loq'laj hu ut neke'xpak' xpaab'ankil lix chaq'rab' laj Moises—Laj Abinadi na'ok chixk'utb'al chiruheb' li Lajeeb' chi Taqlahom. Wan na 148 chihab' ma nayo'la li Kristo.

Ut kik'ulman naq chirix xnumik wiib' chihab' naq kichal laj Abinadi sa' xyanqeb' chi jaljo ru li rilob'aal, jo'kan naq ink'a' ke'xnaw ru, ut ki'ok chi aatinak jo' profheet sa' xyanqeb', ut kixye: Jo'ka'in kinixtaqla li Qaawa', kixye—At Abinadi, ayu ut aatinan jo' profheet chiru lin tenamit a'in, xb'aan naq ke'xkawob'resi li raam chirix li waatin; moko ke'xjal ta xk'a'uxleb' chirix lix maa'us aj

b'aanuhomeb'; jo'kan ut, "tinwula'aniheb' sa' injosq'il, relik chi yaal, sa' xnimal injosq'il tinwula'aniheb' sa'eb' lix maa'usilal ut lix tz'eqb'eetalileb'.

2 Relik chi yaal, rahilal chiwanq sa' xb'een li tasal tenamit a'in! Ut li Qaawa' kixye we: Ye' laa wuq' ut aatinan jo' profheet, ut chaye: Jo'ka'in naxye li Qaawa', taak'ulmanq naq li tasal tenamit a'in, sa' xk'ab'a' lix maa'usilaleb', te'k'ame'q chi "moosil, ut te'sak'e'q sa' ^bxk'atqeb' li re; relik chi yaal, ut te'alinasiiq xb'aaneb' li winq, ut te'kamsiiq, ut eb' li so'sol rub'el choxa, ut eb' li tz'i', relik chi yaal, ut eb' li k'iche' xul, te'xk'uxi xtib'eleb'.

3 Ut taak'ulmanq naq lix "yu'am li rey aj Noe k'eeb'ilaq xtz'aq'jo' jun li aq'ej sa' jun tiqwal ^bk'atleb'aal; xb'aan naq a'an tixnaw naq laa'in li Qaawa'.

4 Ut taak'ulmanq naq laa'in tinsak' lin tenamit a'in rik'inatq li rahil ch'a'ajkilal; relik chi yaal, rik'in we'ej ut rik'in "yajel; ut tink'eheb' chi ^bayaynak chiru chixjunil li kutan.

5 Relik chi yaal, ut tink'e naq te'wanq li "iiq bak'b'il chirixeb'; ut te'tiikisiiq chi ub'ej chanchan jun li memil b'uur.

6 Ut taak'ulmanq naq laa'in tintaqtaqla li saqb'ach sa' xyanqeb', ut a'an tixsak'eb'; ut te'sak'e'q ajwi' rik'in li "iq' nachal sa' releb' saq'e;

29a Moïs. 4:4.
b Alma 33:20;
Eter 11:13.

12 1a Isa. 65:6.
2a Mos. 11:21; 20:21;

21:13–15; 23:21–23.
b Mos. 21:3–4.
3a Mos. 12:10.
b Mos. 19:20.
4a Tz. ut S. 97:26.

b Mos. 21:9–10.
5a Mos. 21:3.
6a Jer. 18:17;
Mos. 7:31.

ut eb' li ^bkok' xul te'tub'laaq ajwi' sa' xch'och'eb', ut te'xk'ux li riya-jeb' nak'uxman.

7 Ut te'sak'e'q rik'in jun li nimla yajel—ut chixjunil a'in tinb'aanu sa' xk'ab'a' lix "maa'usilaleb' ut xtz'eqb'eetalileb'.

8 Ut taak'ulmanq naq wi ink'a' neke'xjal xk'a'uxl laa'in "teb'in-sach chaq chi junajwa chiru lix b'een li ruchich'och'; a'ut te'xkanab' chirixeb' jun li ^btz'iib'anb'il esil, ut tinkol rix a'an choq' re jalaneb' chik li tenamit li te'eechaninq re li ch'och'; relik chi yaal, a'in ajwi' tinb'aanu re naq taaruug tink'utb'esi lix tz'eqb'eetalil li tenamit a'in chiru jalaneb' chik chi tenamit. Ut k'iila k'a'aq re ru kixch'olob' laj Abinadi jo' profet re xjibt'al li tenamit a'in.

9 Ut kik'ulman naq ke'josq'o' rik'in; ut ke'xchap ut ke'xk'am chi b'ak'b'o chiru li rey, ut ke'xye re li rey: K'e reetal, xqak'am chaq jun li winq chawu li xyeechi'i jo' profet rahilal chirix laa tenamit, ut naxye naq li Dios tixsacheb'.

10 Ut jo'kan ajwi' jo' profet naxyeechi'i rahilal chirix laa yu'am, ut naxye naq laa yu'am taawanq chanchan junaq aq'ej sa' jun k'atleb'aal re xam.

11 Ut jo'kan wi'chik, a'an naxye naq laa'at tatwanq chanchan junaq xtoonai pim, chanchan jun xtoonai li chaqi pim sa' ch'och', li nayeqi'ik xb'aaneb' li xul ut nate-ne' rub'el oqej.

12 Ut jo'kan wi'chik, naxye naq

tatwanq chanchan ratz'um li k'ix, ut naq xq'ano' chi tz'aqal, wi na'apun li iq', natiikisiik chiru lix b'een li ch'och'. Ut naxpak' rib' naq a' li Qaawa' li xyehok re. Ut naxye naq taachalq chixjunil a'in sa' aab'een wi ink'a' nakajal aak'a'uxl, ut a'in xb'aan laa maa'usilal.

13 Ut anajwan, at rey, k'a'ru chi nimla maa'usilal xab'aanu, malaj k'a'ru chi ninqi maak xe'xb'aanu laa tenamit, re toojite'q xb'aan li Dios, malaj taaraq'q aatin chiqix xb'aan li winq a'in?

14 Ut anajwan, at rey, k'e reetal, laa'o maak'a' qamaak, ut laa'at, at rey, moko xatmaakob' ta; jo'kan naq li winq a'in xtik'ti'ik chawix, ut x'aatinak jo' profet chi maa-k'a' xyaalal.

15 Ut k'e reetal, kawo laa'o, moko too'ok ta chi moosil, chi moko took'ame'q chi preexil xb'aaneb' li xik' neke'ilok qe; relik chi yaal, ut laa'at xat-usa sa' li ch'och', ut toj tat-usaaq ajwi'.

16 K'e reetal, wahi' li winq, naqaxtesa sa' laa wuq'; naru taab'aanu re jo' chanru nakak'oxla naq us.

17 Ut kik'ulman naq li rey aj Noe kixtaqla chi tz'ape'k laj Abinadi sa' tz'alam; ut kixtaqla naq "eb' laj tij chiru, te'xch'utub' rib' re taawanq sa' ch'utam rik'ineb', chirix k'a'ru tento raj tixb'aanu rik'in.

18 Ut kik'ulman naq eb' a'an ke'xye re li rey: K'am chaq, re too-ruuq chixpatz'b'al li na'leb' chiru;

ut li rey kixtaqla naq taak'ame'q chaq chiruheb'.

19 Ut ke'ok chixpatz'b'al li na'leb' re, re naq te'xchap sa' aatin, re naq chi jo'kan taawanq k'a'ru te'x-jit wi'; a'b'anan a'an kixchaq'b'e-heb' chi kaw xch'ool, ut kixxaqab'rib' chiru chixjunil lix patz'omeb', relik chi yaal, sachsookeb' xch'ool chirix; xb'aan naq a'an kixxaqab'rib' chiruheb' sa' chixjunil lix patz'omeb', ut "kixsacheb' xna'leb' sa' chixjunil li raatineb'.

20 Ut kik'ulman naq jun reheb' kixye re: K'a'ru naraj naxye li aatin li tz'iib'anb'il, ut li k'utb'il xb'aaneb' chaq li qayuwa', li naxye:

21 "K'a'jo' xch'ina-usal chaq chiruheb' li tzuul li roq a'an li nak'amok re li chaab'il esilal; li napuktesin resil li tuqtuukilal; li naxk'am chaq li chaab'il esilal chirix li chaab'il; li napuktesin resil li kolb'a-ib'; li nayehok re Sion: Laa Dios na'awa'b'ejin;

22 Eb' laa k'aak'aleneb' tenamit te'xtaqsi lix yaab' kuxej; chi juna-jinb'il xyaab'eb' xkux te'b'ichanq; xb'aan naq te'ril rik'in ruheb' naq li Qaawa' tixk'am chaq wi'chik Sion;

23 Chinumtaq xsahil eech'ool, chexb'ichanq sa' komonil ex sachenakil na'ajej re Jerusalem; xb'aan naq li Qaawa' kixk'ojob' xch'ool lix tenamit, a'an kixtoj rix Jerusalem;

24 Li Qaawa' xt'usub' lix santil

"tel sa' rilob'aaleb' chixjunil li tenamit, ut chixjunileb' lix maril li ruchich'och' te'ril lix kolb'a-ib' li qaDios?

25 Ut anajwan laj Abinadi kixye reheb': Ma laa'ex "aj tij, ut nekep'ak' xtzolb'al li tenamit a'in, ut xtabw'al ru li musiq'ej re profetel ch'olob'ank, a'ut nekeraj xnawb'al wik'in k'a'ru naraj naxye li k'a'aq re ru a'in?

26 Ninye eere, rahilal chichalq sa' eeb'een xb'aan xpo'b'al ru lix b'e li Qaawa'! Xb'aan naq wi neketaw ru li k'a'aq re ru a'in ink'a' xek'ut; jo'kan naq xepo' ru lix b'e li Qaawa'.

27 Ink'a' xek'e eech'ool "chix-tawb'al xyaalal; jo'kan naq moko wanjenaq ta eena'leb'. Jo'kan ut, k'a'ru nekek'ut chiru li tenamit a'in?

28 Ut eb' a'an ke'xye: Naqak'ut lix chaq'rab' laj Moises.

29 Ut jo'kan wi'chik a'an kixye reheb': Wi nekek'ut lix "chaq'rab' laj Moises k'a' put naq ink'a' nekepaab' laa'ex? K'a'ut naq nekek'e eech'ool chirix li bi'ihomal? K'a'ut naq nekeb'aanu li b'ko'b'eetak yumb'eetak ut nekesachle eemetz'ew rik'ineb' li ixq aj yumb'eet, relik chi yaal, ut nekek'eheb' li tenamit a'in chixb'aanunkil li maak, toj reetal x'aje' naq li Qaawa' kinixtaqla chixch'olob'ankil profetel aatin sa' xb'een li tenamit a'in, relik chi

19a Tz. ut S. 100:5–6.

21a Isa. 52:7–10;

Nahum 1:15.

24a 1 Ne. 22:11.

25a Mos. 11:5.

27a K'UTUL RAQAL:

Tawom ru.

29a K'UTUL RAQAL:

Chaq'rab' re laj

Moises.

b K'UTUL RAQAL:

Muxuk sumsu.

yaal, jun li nimla ra sa' xb'een li tenamit a'in?

30 Ma ink'a' nekenaw naq ninye li yaal? Relik chi yaal, nekenaw naq ninye li yaal; ut tento raj textsotq chiru li Dios.

31 Ut taak'ulmanq naq xb'aaneb' lee maa'usilal teksak'e'q, xb'aan naq xeye naq nekek'ut lix chaq'rab' laj Moises. K'a'ru ut nekenaw chirix lix chaq'rab' laj Moises? "Ma nachal li kolb'a-ib' xb'aan lix chaq'rab' laj Moises? K'a'ru nekeye laa'ex?"

32 Ut ke'chaq'ok ut ke'xye naq li kolb'a-ib' xb'aan lix chaq'rab' laj Moises nachal.

33 A'b'an anajwan laj Abinadi kixye reheb': Ninnaw naq wi nekepaab' lix taqlahom li Dios texkole'q; relik chi yaal, wi nekepaab'eb' li taqlahom kixq'axtesi li Qaawa' re laj Moises sa' li tzuul "Sinai, li neke'xye:

34 "Laa'in li Qaawa' laa Dios, li b'x'isink chaq aawe sa' li ch'och' Egipto, sa' rochochil li moosil.

35 "Maajun chik Dios taawanq aawik'in chiwu laa'in.

36 Maayiib' choq' aawe junaq yiyib'anb'il jalam-uuch, chi moko xjalam-uuch k'a'ruhaq wan sa' choxa taqe'q, chi moko li k'a'aq re ru wan sa' li ch'och' taq'a.

37 Anajwan laj Abinadi kixye reheb', Ma xeb'aanu chixjunil a'in? Ninye eere, ink'a', moko xeb'aanu ta. Ut ma "xetzoleb' li tenamit a'in

re te'xb'aanu chixjunil li k'a'aq re ru a'in? Ninye eere, ink'a', moko xeb'aanu ta.

CH'OL 13

Laj Abinadi nakole' rix xb'aan xwan-kilal li Dios—A'an naxk'ut li lajeeb' chi Taqlahom—Li kolb'a-ib' ink'a' nachal rik'in lix chaq'rab' laj Moises xjunes—Li Dios xjunes rib' tixtoj rix li maak, ut tixtojob' rix lix tenamit. Wan na 148 chihab' ma nayo'la li Kristo.

UT anajwan chirix naq li rey kirab'i li aatin a'in, kixye reheb' laj tij chiru: Isihomaq li winq a'in, ut kamsihomaq; xb'aan naq k'a'ru re qik'in, xb'aan naq wax ru.

2 Ut ke'xxaqab' rib' chi ub'ej, ut ke'xyal xk'eeb'aleb' li ruq' sa' xb'een; a'b'anan a'an kixxaqab' rib' chiruheb', ut kixye reheb':

3 Mineech'e', xb'aan naq li Dios texxsak' wi nekek'e lee ruq' sa' inb'een, xb'aan naq maji' ninq'axtesi li esil kinixtaqla wi' li Qaawa' chixq'axtesinkil; chi moko kinye eere li k'a'ru "xepatz' naq tinye; jo'kan ut, li Dios ink'a' tixkanab' naq tinsache'q sa' li hoonal a'in.

4 Tento b'an tintz'aqob'resi ru li taqlahom li kinixtaqla wi' li Qaawa'; ut rik'in naq kinye li yaal eere yoo eejosq'il wik'in. Ut jo'kan wi'chik, rik'in naq

31 a Mos. 3:15; 13:27–32;
Alma 25:16.

33 a Exo. 19:9, 16–20;
Mos. 13:5.

34 a Exo. 20:2–4.

b Exo. 12:51;
1 Ne. 17:40;
Mos. 7:19.

35 a Os. 13:4.

K'UTUL RAQAL:

Pak'b'il dios,
xloq'oninkil.

37 a Mos. 13:25–26.

13 3 a Mos. 12:20–24.

kinye li raatin li Dios, xineek'e jo' wax wu.

5 Anajwan kik'ulman chirix naq laj Abinadi kixye li aatin a'in, naq eb' lix winq li rey aj Noe maa-k'a'eb' xch'ool chixk'eeb'al li ruq' sa' xb'een, xb'aan naq kiwan lix Musiq' li Qaawa' sa' xb'een; ut "kilemtz'un li rilob'aal chi q'axal lemtz' ru, jo' chanru rilob'aal chaq laj Moises sa' li tzuul Sinai, naq ki'aatinak rik'in li Qaawa'.

6 Ut a'an ki'aatinak rik'in "wan-kilal ut chi k'eeb'il xwankil xb'aan li Dios; ut kixtikib' wi'chik li raatin, ut kixye:

7 Nekeril naq maak'a' eewankil chinkamsinkil, jo'kan naq toj tinraq ru li esil tynye. Relik chi yaal, ut nink'e reetal naq "nekexxyok' toj sa' lee ch'ool xb'aan naq ninye eere li yaal chirix lee maa'usilal.

8 Relik chi yaal, ut li waatin nekexnujob'resi rik'in xsachik eech'ool ut xnumtajik eek'a'uxl, ut rik'in josq'il.

9 A'b'anan ninraq ru li aatin ninye; ut chirix a'an maak'a' naxye b'ar tinxik, wi taa'uxq naq kolb'ilaqin.

10 A'b'anan a'in tynye eere, li k'a'ru nekeb'aanu we, chirix a'in, taawanq choq' "reetalil ut xmuhil li k'a'aq re ru toj taachalq.

11 Ut anajwan tynye eere li rela'eb' lix "taqlahom li Dios li tz'iib'انب'il; xb'aan naq nink'e reetal naq moko tz'iib'انب'ileb' ta sa' lee ch'ool; nink'e reetal naq xetzol

ut xek'ut li maa'usilal chiru xnim-al lee yu'am.

12 Ut anajwan, jultik eere naq xinye eere: Maayib' choq' aawe junaq yib'انب'il jalam-uuch, chi moko xjalam-uuch li k'a'aq re ru wan sa' choxa taq'e'q, chi moko li wan sa' li ch'och' taq'a, chi moko li wan sa' li ha' rub'el li ch'och'.

13 Ut jo'kan wi'chik: Maakub'si aawib' chiruheb', chi moko tat-k'anjelaq chiruheb'; xb'aan naq laa'in, li Qaawa' laa Dios, jun Dios aj sowen, ut nink'e lix maa'usilaleb' li yuwa'b'ej sa' xb'eneb' li alal k'ajolb'ej toj sa' rox sa' xkaa tasal xyu'ameb' li xik' neke'ilok we;

14 Ut nawuxtaanaheb' ru milatqeb' li neke'rahok we ut neke'xpaab'eb' lin taqlahom.

15 Maapatz' xk'ab'a' li Qaawa' laa Dios chi maak'a' xyaalal; xb'aan naq li Qaawa' moko taaril ta chi maak'a' xmaak li ani tixpatz' xk'ab'a' chi maak'a' xyaalal.

16 Chijultiko'q aawe li "hilob'aal kutan, re xk'uulankil xsantilal.

17 Chiru waqib' kutan tatk'anjelaq, ut taab'aanu chixjunil laa k'anjel;

18 A'ut sa' xwuq li kutan, lix hilob'aal li Qaawa' laa Dios, maajun k'anjel taab'aanu, laa'at, chi moko laa walal, chi moko laa rab'in, laa moos winq, chi moko laa moos ixq, chi moko eb' laa ketomq, chi moko laj jalanil tenamit li okenaq sa' laa wokeb'aal;

19 Xb'aan naq chiru "waqib'

5 a Exo. 34:29–35.
6 a K'UTUL RAQAL:
Wankilal.
7 a 1 Ne. 16:2.

10 a Mos. 17:13–19;
Alma 25:10.
11 a Exo. 20:1–17.
16 a K'UTUL RAQAL:

Hilob'aal kutan.
19 a Gen. 1:31.

kutan li Qaawa' kixyiib' li choxa ut li ch'och', ut li palaw, ut chixjunil k'aru chixsaheb' wan; jo'kan naq li Qaawa' kirosob'tesi li hilibaal kutan, ut kixsantob'resi.

20 "Chawoxloq'i laa yuwa' ut laa na', re naq najtaq laa kutan sa' xb'een li ch'och' li naxk'e eere li Qaawa' laa Dios.

21 "Matkamsin.

22 "Matmuxuk sumsu. ^bMat-elq'ak.

23 Maach'olob' "tik'ti' aatin chirix laa was aawiitz'in.

24 "Maara ru rochoch laa was aawiitz'in, maara ru rixaqil laa was aawiitz'in, chi moko lix moos winq, chi moko lix moos ixq, chi moko lix b'oyx, chi moko lix b'uur, chi moko k'aruhaq chik re laa was aawiitz'in.

25 Ut kik'ulman naq chirix naq laj Abinadi kixk'e xraqik li yehom a'in, naq kixye reheb': Ma xetzoleb' li tenamit a'in naq te'xk'e xch'ool chixb'aanunkil chixjunil li k'a'aq re ru a'in, re xpaab'ankileb' li taq-lahom a'in?

26 Ninye eere, ink'a', xb'aan naq wi ta keb'aanu, li Qaawa' ink'a' raj kinixtaqla chi elk ut chixch'olob'ankil jo' profet rahilal chirix li tenamit a'in.

27 Ut anajwan, xeye naq nachal li kolb'a-ib' xb'aan lix "chaq'rab' laj Moises. Ninye eere naq aajel ru naq teepaab' lix chaq'rab' laj Moises toj anajwan; a'b'anan ninye eere, naq taachalq xq'ehil naq ^bink'a' chik taa'ajmanq xpaab'ankil lix chaq'rab' laj Moises.

28 Ut jo'kan ajwi', ninye eere, naq li "kolb'a-ib' moko ka'aj ta wi' xb'aan li ^bchaq'rab' nachal; ut wi ta moko wan ta 'xtojb'al rix li maak, li tixb'aanu li Dios xjunes choq' re lix maakeb' ut lix maa'usilaleb' lix tenamit, te'oso'q raj chi maa-k'a' xjalb'al, us ta wan lix chaq'rab' laj Moises.

29 Ut anajwan ninye eere naq ki'ajman ru naq taawanq jun li chaq'rab' k'eeb'il reheb' li ralaal xk'ajol laj Israel, relik chi yaal, jun li chaq'rab' "q'axal kaw, xb'aan naq a'aneb' jun li tenamit jipeb' xk'a'uxl, ^bseeb'eb' chixb'aanunkil li maa'usilal, ut timileb' chixk'oxlankil li Qaawa' lix Dios.

30 Jo'kan naq kiwan jun li chaq'rab' k'eeb'il reheb', relik chi yaal, jun li "chaq'rab' re b'aanunb'il na'leb' ut re ^bk'ojob'anb'il k'anjel, jun li chaq'rab' li wulaj wulaj tento 'te'xpaab' chi tz'aqal, re

20 a Mar. 7:10.

21 a Mat. 5:21–22;

Tz. ut S. 42:18.

K'UTUL RAQAL:

Kamsink.

22 a K'UTUL RAQAL:

Muxuk sumsu.

b K'UTUL RAQAL:

Elq'ak.

23 a Prov. 24:28.

K'UTUL RAQAL:

Tik'ti'ik.

24 a K'UTUL RAQAL:

Rahok-u.

27 a K'UTUL RAQAL:

Chaq'rab' re laj

Moises.

b 3 Ne. 9:19–20; 15:4–5.

28 a Gal. 2:16.

K'UTUL RAQAL:

Tojok-ix, tojb'il rix,

tojb'al-ix; Kolb'a-ib'.

b Gal. 2:21;

Mos. 3:14–15;

Alma 25:15–16.

c K'UTUL RAQAL:

Xtojb'al rix li maak.

29 a Jos. 1:7–8.

b Alma 46:8.

30 a Exo. 20.

b K'UTUL RAQAL:

K'ojob'anb'il k'anjel.

c Jak. 4:5.

xk'uulankileb' sa' xjultikankil li Dios ut lix teneb'ankileb' chiru.

31 A'ut k'ehomaq reetal, ninye eere, naq chixjunileb' li k'a'aq ru a'in, a'aneb' "reetalil li k'a'aq re ru chalel.

32 Ut anajwan, ma xe'xtaw ru li chaq'rab'? Ninye eere, ink'a', moko chixjunileb' ta ke'tawok xyaalal li chaq'rab'; ut a'in xb'aan xkawileb' li raam; xb'aan naq ink'a' ke'xtaw xyaalal naq moko taaruq ta taakole'q junaq winq, "ka'ajwi' rik'in li tojb'al-ix xb'aan li Dios.

33 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, ma ink'a' kiraatinaheb' laj Moises jo' profet chirix lix k'ulunik li Mesias, ut naq li Dios tixtoj rix lix tenamit? Relik chi yaal, ut "chixjunileb' ajwi' li profet li ke'yehok profetel aatin chalen chaq naq kitikla li ruchich'och'—ma ink'a' ke'aatinak chi naab'al malaj chi ka'ch'in chirix li k'a'aq ru a'in?

34 Ma ink'a' ke'xye naq li "Dios ajwi' taakub'eeq sa' xyanqeb' li ralal xk'ajoleb' li winq, ut tixk'ul sa' xb'een jo' xxaqalil li winq, ut taaxik rik'in xnimal ru wankilal chiru lix b'een li ruchich'och'?

35 Relik chi yaal, ut ma ink'a' ke'xye ajwi' naq tixk'e chi uxmank lix "waklijikeb' li kamenaq chi yo'yo, ut naq a'an xjunes rib' taarahob'tesiiq ut taatawasiiq?

CH'OL 14

Laj Isaias na'aatinak chirix li Mesias—Nayehe' resil lix tz'eqtaanankil ut li rahilal tixk'ul—Naxk'e li raam jo' mayej choq' re li maak ut naxb'aanu ruuchileb' laj q'etol aatin—Chi'ilmanq sa' Isaias 53. Wan na 148 chihab' ma nayo'la li Kristo.

RELIK chi yaal, ma ink'a' ajwi' naxye laj Isaias: Ani xpaab'ank re li esil qayehom, ut ani chi aj-uk'utb'esinb'il xtel li Qaawa'?

2 Xb'aan naq a'an taanimanq chiru jo' jun xq'unil toonal li che', ut jo' jun xe' na'el chaq sa' chaqi ch'och'; moko wan ta xxaqalil chi moko xchaq'al ru; ut naq taqil maajun ch'ina-usil wan re taqara.

3 Xik' ilb'il ut tz'eqtaananb'il xb'aaneb' li winq; jun winq re rahil ch'oolejil, ut k'aynaq rik'in li rahil aamej; ut chanchan naq kiquamuq li qilob'aal chiru; xik' ki'ile', ut ink'a' kiquak'e xwankil.

4 Ch'olch'o naq a'an "x'iiqank re lix ^brahil qach'ool, ut xk'am xrahil li qaam; a'b'anan kiquak'oxla naq rahob'tesinb'il, sak'b'il xb'aan li Dios, ut tawasinb'il.

5 A'b'an kitoche' sa' xk'ab'a' li "q'etok aatin kiqab'aanu laa'o, kitene' sa' xk'ab'a' li qamaa'usilal; li ch'iilank koowan wi' sa' tuqtuukilal kiwan sa' xb'een a'an;

31 a Mos. 16:14;
Alma 25:15.
K'UTUL RAQAL:
Jaljookil ru eetalil.
32 a 2 Ne. 25:23–25.
33 a 1 Ne. 10:5;

Jak. 4:4; 7:11.
34 a Mos. 7:27; 15:1–3.
K'UTUL RAQAL: Dios,
Roxichal li Dios.
35 a Isa. 26:19;
2 Ne. 2:8.

14 4 a Alma 7:11–12.
b Mat. 8:17.
5 a Mos. 15:9;
Alma 11:40.

ut rik'in li rapleek kixk'ul a'an,
^bnokok'irtesiik.

6 Chiqajunil jo' "karneer xqasach li qab'e; xikenaqo, sa' xb'e xb'e li junjung; ut li Qaawa' kixk'e sa' xb'een a'an li qamaa'usilal chiqajunil.

7 Kirahob'tesiik, ut kitawa-siik, a'ut "moko kixte ta xtz'uumal re; k'amb'il sa' li kamsink jo' jun saaj ^bkarneer, ut jo' jun karneer mem chiruheb' li neke'b'esok re, chi jo'kan moko kixte ta xtz'uumal re.

8 Ki'isiik chaq sa' tz'alam ut sa' raqleb' aatin; ut ani taach'olob'anq resil li ralal xk'ajol? Xb'aan naq ki'isiik chaq sa' xch'och'eb' li yo'yo; sa' xk'ab'a' li q'etok aatin re lin tenamit kirahob'tesiik.

9 Ut kixtaw xmuqleb'aal kame-naq rik'ineb' laj maak, ut rik'ineb' li "b'ihom sa' xkamik, xb'aan naq maajun ^bmaa'usilal kixb'aanu chaq, chi moko kiwan junaq b'alaq' sa' xtz'uumal re.

10 A'b'anan kiwulak chiru li Dios xtenb'al; a'an kixrahob'tesi xch'ool; naq taak'e li raam jo' mayej choq' re li maak a'an taaril li "riyajil, tixnajtob'resi ru lix kutan, ut li nasaho' wi' xch'ool li Qaawa' taa'usaaq sa' ruq'.

11 Taaril lix tawajik li raam, ut

tz'aqalaq xch'ool; rik'in xnawom lin moos tiik xch'ool tixtiikob'resiheb' ru naab'al; xb'aan naq a'an "taariqa lix maa'usilaleb'.

12 Jo'kan naq tinjach jun jachal choq' re rochb'eeneb' li xningaleb' ru, ut a'an tixjach ru li k'a'ru maq'b'il rochb'een li kaweb' xmetz'ew, xb'aan naq kixhoy chaq li raam toj reetal naq kikam, ut kikk'ehe' sa' ajl sa' xyanqeb' laj q'etol aatin; ut kixk'am xmaakeb' naab'al, ut "kixb'aanu ruuchileb' laj q'etol aatin.

CH'OL 15

Chan ru naq li Kristo wan choq' Yuwa'b'ej jo' ajwi' choq' K'ajolb'ej—Tab'aanunq uuchil ut tixk'ameb' li q'etok aatin re lix tenamit—Eb' a'an, ut chixjunileb' li santil profet a'aneb' ralal xk'ajol—A'an naxk'e chi uxmank li wakliik chi yo'yo—Eb' li kok'al neke'xk'ul li yu'am chi june-lik. Wan na 148 chihab' ma nayo'la li Kristo.

Ut anajwan laj Abinadi kixye reheb': Tinwaj raj naq teetaw xyaal naq li "Dios ajwi' taakub'eeq sa' xyanqeb' li ralal xk'ajoleb' li winq, ut ^btixtojob' rix lix tenamit.

5 b 1 Pe. 2:24–25.

6 a Mat. 9:36;

2 Ne. 28:14;

Alma 5:37.

7 a Mar. 15:3.

K'UTUL RAQAL:

Jesukristo.

b K'UTUL RAQAL:

Xkarneer li Dios;

Paswa.

9 a Mat. 27:57–60;

Mar. 15:27, 43–46.

K'UTUL RAQAL: Jose

aj Arimatea.

b Jwan 19:4.

10 a Mos. 15:10–13.

11 a Lev. 16:21–22;

1 Pe. 3:18;

Tz. ut S. 19:16–19.

12 a 2 Ne. 2:9;

Mos. 15:8;

Moro. 7:27–28.

15 1 a 1 Tim. 3:16;

Mos. 13:33–34.

K'UTUL RAQAL:

Jesukristo.

b K'UTUL RAQAL:

Tojok-ix, tojb'il rix,

tojb'al-ix.

2 Ut rik'in naq "nawan sa' li tz'ej-walej, Ralal li Dios taayeemanq re; ut rik'in naq xkub'si li tz'ej-walej rub'el rajom li ^bYuwa'b'ej, xb'aan naq a'an li Yuwa'b'ej ut li K'ajolb'ej—

3 Li Yuwa'b'ej, "rik'in naq ^bxsi-haak chaq rik'in xwankil li Dios; ut li K'ajolb'ej, sa' xk'ab'a' li tz'ej-walej; chi jo'kan na'ok choq' Yuwa'b'ej ut K'ajolb'ej—

4 Ut a'aneb' "junaj chi Dios; relik chi yaal, tz'aqal lix ^bJunelik "Yuwa'il li choxa ut li ch'och'.

5 Ut chi jo'kan li tz'ejwalej li k'eeb'il rub'el xwankil li Musiq'ej, malaj li K'ajolb'ej rub'el xwankil li Yuwa'b'ej, rik'in naq a'an junaj chi Dios, "naxnumsi li aaleek, ut moko naxq'axtesi ta rib' chiru li aaleek, naxkanab' b'an rib' chi eetz'uuk, ut chi ^crappleek, ut chi isiik chaq, ut chi ^ctz'eqtaanaak xb'aan lix tenamit.

6 Ut chirix chixjunil a'in, chirix xk'anjelankil k'iila xninqal ru sachb'a-ch'oolej sa' xyanqeb' li ralal xk'ajoleb' li winq, taak'ame'q, relik chi yaal, "jo' chanru ajwi' kixye laj Isaias, jo' jun li karner mem chiruheb' li neke'b'esok re,

chi jo'kan ^bmoko kixte ta xtz'uumal re.

7 Relik chi yaal, chi jo'kan ajwi' taak'ame'q a'an, "taak'ehe'q chiru krus, ut taakamsiiq, chi k'eeb'il li tz'ejwalej rub'el xwankil ajwi' li kamk, chi sub'b'il rib' li ^brajom li K'ajolb'ej sa' li rajom li Yuwa'b'ej.

8 Ut chi jo'kan li Dios naxtoq lix "b'ak'leb' li kamk, chirix ^bxq'axb'al ru li kamk; ut xk'ehom re li K'ajolb'ej xwankil re "xb'aanunkil ruuchileb' li ralal xk'ajoleb' li winq—

9 Chi ak taqenaq sa' choxa, ut wan li uxtaan chixsa' xch'ool, chi nujenaq rik'in xtoq'ob'ankileb' ru li ralal xk'ajoleb' li winq, chi xaqxo a'an chiruheb' b'ar taachalq wi' li raqb'a-aatin, chi ak xtoqom lix b'ak'leb' li kamk, chi xk'ulum sa' "xb'een lix maa'usilaleb' ut li q'etok aatin reheb', chi ak xtojomeb' rix, ut ak ^bxk'ehom li elajinb'il xb'aan li tiik ruhil na'leb'.

10 Ut anajwan ninye eere, ani taach'olob'anq resil li ralal xk'ajol? K'ehomaq reetal, naq ak k'eeb'il li raam jo' mayej choq' re li maak a'an taarileb' li "riyajil. Ut

2a Mos. 3:5; 7:27;
Alma 7:9-13.

b Isa. 64:8;
Jwan 10:30; 14:8-10;
Mos. 5:7;
Alma 11:38-39;
Eter 3:14.

3a Tz. ut S. 93:4.

b Luk. 1:31-33;
Mos. 3:8-9;
Alma 7:10;
3 Ne. 1:14.

4a Deut. 6:4;
Jwan 17:20-23.

K'UTUL RAQAL: Dios,
Roxichal li Dios.

b Alma 11:39.
c Mos. 3:8; Hel. 14:12;
3 Ne. 9:15; Eter 4:7.

5a Luk. 4:2;
Heb. 4:14-15.

b Jwan 19:1.
c Mar. 8:31; Luk. 17:25.

6a Isa. 53:7.
b Luk. 23:9; Jwan 19:9;
Mos. 14:7.

7a K'UTUL RAQAL:
K'ehok chiru krus.

b Luk. 22:42;
Jwan 6:38;
3 Ne. 11:11.

8a Mos. 16:7;
Alma 22:14.

b Os. 13:14;
1 Kor. 15:55-57.

c 2 Ne. 2:9.
9a Isa. 53; Mos. 14:5-12.

b K'UTUL RAQAL:
Xtojb'al rix li maak.

10a Isa. 53:10;
Mos. 5:7; 27:25;
Moro. 7:19.

anajwan k'a'ru nekeye? Anihaqeb' ut li riyajil a'an?

11 K'ehomaq reetal ninye eere, naq yalaq ani li x'ab'ink re li raatineb' li "profeet, relik chi yaal, chixjunileb' li santil profheet, li ke'yehok profheetil aatin chirix lix k'ulunik li Qaawa'—ninye eere, naq chixjunileb' li xe'ab'ink re li raatineb', ut xe'xpaab' naq li Qaawa' tixtoj rix lix tenamit, ut xe'ilkochi ub'ej toj sa' li kutan a'an re te'isiiq lix maakeb'; ninye eere, naq a'aneb' a'in li riyajil, malaj ut a'aneb' ajeechanihom re li ^brawa'b'ejihom li Dios.

12 Xb'aan naq a'aneb' a'in li "iiganb'ileb' xmaak xb'aan a'an; a'aneb' li ani aj-e kikam wi', re xtojb'aleb' rix chiru li q'etok aatin ke'xb'aanu. Anajwan ut, ma maawa'eb' a'an li riyajil?

13 Relik chi yaal, ut ma maawa'eb' b'i' li profheet, li junjung li xtehok re xtz'uumal re re aatinak jo' profheet, li ink'a' xt'ane' sa' li q'etok aatin, ninye ut chixjunileb' li santil profheet chalen chaq naq kitikla li ruchich'och'? Ninye eere naq a'aneb' li riyajil.

14 Ut a'aneb' a'in li "xe'puktesin resil li tuqtuukilal, li xe'kamok chaq li chaab'il esilal chirix li chaab'il, li xe'puktesin resil li kolb'a-ib', ut ke'xye re Sion, Laa Dios na'awa'b'ejin!

15 Ut aay, k'a'jo' xch'ina-usileb' chaq chiruheb' li tzuul li roqeb'!

16 Ut jo'kan wi'chik, k'a'jo' xch'ina-usil chaq chiruheb' li tzuul li roqeb' a'an li toj yookeb' chixpuktesinkil resil li tuqtuukilal!

17 Ut jo'kan wi'chik, k'a'jo' xch'ina-usal chaq chiruheb' li tzuul li roqeb' li te'xpuktesi moqon resil li tuqtuukilal, relik chi yaal, chalen chaq sa' li kutan a'in toj chi junelik!

18 Ut k'ehomaq reetal, ninye eere, moko chixjunil ta a'in. Xb'aan naq aay, k'a'jo' xch'ina-usal chaq chiruheb' li tzuul li "roq a'an li nak'amok re li chaab'il esilal, a'an laj yiib'ahom re li ^btuqtuukilal, relik chi yaal, li Qaawa', li xtojok rix lix tenamit; relik chi yaal, a'an li kik'ehok li kolb'a-ib' re lix tenamit;

19 Xb'aan naq wi' ta moko x'ux ta li tojb'al-ix li kixb'aanu choq' re lix tenamit, li kikawresiman chalen chaq sa' "xk'ojlajik li ruchich'och', ninye eere, wi' ta ink'a' x'ux a'in, tento raj naq ^bke'oso' chixjunil li winq.

20 A'b'an k'ehomaq reetal, lix b'ak'leb' li kamk taatoqmanq, ut li K'ajolb'ej na'awa'b'ejin, ut wan xwankil sa' xb'eeneb' li kame-naq; jo'kan ut, a'an naxk'e chi ux-mank lix waklijikeb' li kamenaq chi yo'yo.

11 a Tz. ut S. 84:36–38.

b K'UTUL RAQAL:

Awa'b'ejihom
re choxa malaj
rawa'b'ejihom li
Dios; Kolb'a-ib'.

12 a Mos. 14:12;

Alma 7:13; 11:40–41.

14 a Isa. 52:7; Rom. 10:15;

1 Ne. 13:37;
Mos. 12:21–24.
K'UTUL RAQAL:
Xk'anjeleb' laj
k'amol aatin.

18 a 3 Ne. 20:40;

Tz. ut S. 128:19.

b Jwan 16:33.

K'UTUL RAQAL:

Tuqtuukilal.

19 a Mos. 4:6.

b 2 Ne. 9:6–13.

21 Ut taachalq jun li wakliik chi yo'yo, a'an jun "xb'een wakliik chi yo'yo, relik chi yaal, jun xwaklijikeb' chi yo'yo chixjunileb' li wanjenaqeb', ut li wankeb', ut li toj te'wanq, toj sa' lix waklijik li Kristo chi yo'yo—xb'aan naq jo'-kanaq taayehe'q re.

22 Ut anajwan, lix waklijikeb' chi yo'yo chixjunileb' li profeet, ut chixjunileb' li ke'paab'ank re li raatineb', malaj chixjunileb' li ke'paab'ank reheb' lix taq-lahom li Dios, taachalq sa' li xb'een wakliik chi yo'yo; jo'-kan naq a'aneb' li xb'een wakliik chi yo'yo.

23 Eb' a'an neke'taqsiik chi "wank rik'in li Dios li kitojok rixeb'; chi jo'kan neke'wan xyu'am chi junelik sa' xk'ab'a' li Kristo, li ^bkitoqok re lix b'ak'leb' li kamk.

24 Ut a'aneb' a'in li neke'tz'aqon sa' li xb'een wakliik chi yo'yo; ut a'aneb' a'in li ke'kam chi maji' nachel li Kristo, chi maak'a' xnawomeb', chi moko xjultikaman ta li "kolb'a-ib' chiruheb'. Ut chi jo'-kan li Qaawa' naxk'e chi uxmank lix k'ojlajikeb' wi'chik a'in, ut neke'tz'aqon sa' li xb'een wakliik chi yo'yo, malaj neke'wan xyu'am chi junelik, rik'in naq toj b'ileb' rix xb'aan li Qaawa'.

25 Ut eb' li "kok'al li ka'ch'in

xyu'ameb' wankeb' ajwi' xyu'am chi junelik.

26 A'b'anan k'ehomaq reetal, ut "xuwangex, ut chexsiksotq chiru li Dios, xb'aan naq tento raj tex-xuwaq ut teksiksotq; xb'aan naq li Qaawa' maajun naxtoj rix xkomoneb' li ^bneke'xpo'resi xch'ool rik'in, ut 'neke'kam sa' lix maak; relik chi yaal, chixjunileb' a'an li ke'oso' sa' lix maak chalen chaq naq kitikla li ruchich'och', li ke'xpo'resi xch'ool rik'in li Dios chi k'oxlanb'il, li ke'xnaweb' lix taq-lahom li Dios, ut moko ke'raj ta xpaab'ankil; ^da'aneb' a'in li "moko neke'tz'aqon ta sa' li xb'een wakliik chi yo'yo.

27 Jo'kan ut, ma ink'a' raj tento teksiksotq? Xb'aan naq li kolb'a-ib' maajun aj-e xkomon a'an nachal; xb'aan naq li Qaawa' maajun xtoj rix xkomon a'an; relik chi yaal, chi moko naru ta li Qaawa' chixtojb'al rix xkomon a'an; xb'aan naq ink'a' naru chixsachb'al xyaalal li raatin; xb'aan naq ink'a' naru chixsachb'al xwankil li k'a'ru "tiik ru, naq wan k'a'ru patz'b'il xb'aan.

28 Ut anajwan ninye eere naq taachalq xq'ehil naq lix kolb'a-ib' li Qaawa' "taach'olob'amanq chiru li junjunq chi tenamit, junkab'al, aatinob'aal ut teepal.

29 Relik chi yaal, at Qaawa',

21 a Alma 40:16–21.

23 a Sal. 24:3–4;

1 Ne. 15:33–36;

Tz. ut S. 76:50–70.

b K'UTUL RAQAL:

Kamk re tz'ejwalej.

24 a 2 Ne. 9:25–26;

Tz. ut S. 137:7.

25 a Tz. ut S. 29:46; 137:10.

K'UTUL RAQAL:

Kolb'a-ib'—Kolb'a-ib' reheb' li kok'al.

26 a Deut. 5:29;

Jak. 6:9.

b 1 Ne. 2:21–24.

c Esek. 18:26;

1 Ne. 15:32–33;

Moro. 10:26.

d Alma 40:19.

e Tz. ut S. 76:81–86.

27 a Alma 34:15–16; 42:1.

28 a K'UTUL RAQAL:

Xk'anjeleb' laj

k'amol aatin.

eb' laa "k'aak'alanel tenamit te'xtaqsi xyaab'eb' lix kux; chi junajinb'il xyaab'eb' xkux te'b'ichanq; xb'aan naq te'ril rik'in ruheb' naq li Qaawa' tixk'am chaq wi'chik Sion.

30 Chinumtaq xsahil eech'ool, chexb'ichanq sa' komonil ex sachenakil na'ajej re Jerusalem; xb'aan naq li Qaawa' kixk'ojob' xch'ool lix tenamit, a'an kixtoj rix Jerusalem.

31 Li Qaawa' xt'usub' lix santitel sa' rilob'aaleb' chixjunil li tenamit, ut chixjunileb' lix maril li ruchich'och' te'ril lix kolb'a-ib' li qaDios.

CH'OL 16

Li Dios naxtojob' rix li winq chiru li sachk ut li t'ane'k li wankeb' wi'—Eb' li neke'rahok re li tz'ejwalej neke'kana chanchan naq moko x'uxman ta li tojb'al-ix—Li Kristo naxk'e chi uxmank jun wakliik chi yo'yo, choq' re li yu'am maak'a' roso'jik, malaj choq' re li sachk maak'a' roso'jik. Wan na 148 chihab' ma nayo'la li Kristo.

Ut anajwan, kik'ulman naq chirix naq laj Abinadi kixye li aatin a'in kixye' li ruq' ut kixye: Taachalq

xq'ehil naq chixjunileb' te'ril lix "kolb'a-ib' li Qaawa'; naq li junjung chi tenamit, junkab'al, aatinob'aal ut teepal te'ril rik'in ruheb' ut ^bte'xch'olob' chiru li Dios naq tiik ru lix raqb'a-aatin.

2 Toja' ut naq "te'isiiq chaq laj maak, ut taawanq rajb'al naq te'x-q'ich re, ut ^bte'yaab'aq, ut te'ayaynaq, ut te'xk'uxuxi ruch re; ut a'in xb'aan naq ink'a' ke'raj ab'ink chiru lix yaab' xkux li Qaawa'; jo'kan naq li Qaawa' ink'a' naxtojob' rix.

3 Xb'aan naq aj "raholeb' tz'ejwalej ut jo'keb' laj tza, ut ^blaj tza wan xwankil sa' xb'eeneb'; relik chi yaal, li najter aj k'anti' a'an li 'kib'alaq'ink re li xb'een qana' qayuwa', ut xb'aan a'an naq ^ake'tane', ut xb'aan a'an naq chixjunileb' li winq ke'ok choq' aj rahol tz'ejwalej, aj atawinel, jo'keb' laj tza, chi ak "neke'xnaw b'ar wan li us ut li ink'a' us, a'ut neke'xk'e rib' rub'el xwankil laj tza.

4 Chi jo'kan chixjunileb' li winq "sachenaqeb' chaq, ut k'ehomaq reetal, ke'kana raj chi sachenaq chi maak'a' roso'jik wi ta li Dios ink'a' kixtoj rix lix tenamit chiru li sachk ut li t'ane'k li wankeb' wi'.

5 A'b'an chijultiko'q eere naq ani nakana sa' li "tz'ejwalejil na'leb' li ak re, ut toj naxik sa' xb'ehil

29a K'UTUL RAQAL:
K'aak'alenk, aj k'aak'alanel tenamit.
16 1a K'UTUL RAQAL:
Kolb'a-ib'.
b Mos. 27:31.
2a Tz. ut S. 63:53–54.
b Mat. 13:41–42;
Luk. 13:28;

Alma 40:13.
3a Gal. 5:16–25;
Mos. 3:19.
K'UTUL RAQAL:
Ruchich'och'il winq.
b 2 Ne. 9:8–9.
K'UTUL RAQAL:
Aj tza.
c Gen. 3:1–13;

Mois. 4:5–19.
d K'UTUL RAQAL:
Xt'anik laj Adan ut li xEva.
e 2 Ne. 2:17–18, 22–26.
4a Alma 42:6–14.
5a Alma 41:11.
K'UTUL RAQAL: Re tz'ejwalej.

li maak ut li po'resink ch'oolej chiru li Dios, a'an nakana sa' li t'ane'k wan wi', ut laj tza wan anchal xwankil sa' xb'een. Jo'kan naq a'an wan chanchan naq maa-jun ^btojb'al-ix ki'uxman, ut wan choq' aj xik' ilonel re li Dios, ut jo'kan ajwi' laj tza aj xik' ilonel re li Dios.

6 Anajwan ut wi ta li Kristo ink'a' kichal sa' li ruchich'och', ut nin'aatinak chirix li k'a'aq re ru toj taachalq "chanchan naq ak chalenaq, ink'a' raj kiru kiwan li tojb'al-ix.

7 Ut wi ta li Kristo ink'a' xwakli chaq sa' xyanqeb' li kamenaq, malaj ink'a' kixtoq lix b'ak'leb' li kamk re naq li muqleb'aal kame-naq moko taawanq ta xq'axom ru, ut re naq maak'a'aq "xmay li kamk, ink'a' raj taaruq taawanq junaq wakliik chi yo'yo.

8 A'b'an wan jun li "wakliik chi yo'yo, jo'kan naq li muqleb'aal kame-naq maak'a' xq'axom ru, ut lix may li ^bkamk sub'b'il rib' rik'in li Kristo.

9 A'an lix "saqen ut lix yu'am li ruchich'och'; relik chi yaal, jun li saqen li maak'a' roso'jik, li maa-jo'q'e naru xq'ojyinob'resinkil; relik chi yaal, ut jo'kan ajwi' jun li yu'amej li maak'a' roso'jik, re naq

moko taaruq ta chik taawanq li kamk.

10 A' li k'a'ru a'in nakam tixk'e chirix li "ink'a' nakam, ut li k'a'ru a'in naq'a tixk'e chirix li ink'a' naq'a, ut taak'ame'q chi ^bxaqliik chiru lix raqleb'aal aatin li Dios, re "taaraq'e'q aatin chirix xb'aan a'an, a' yaal jo' chanru lix k'anjeleb', ma useb', malaj ink'a' useb'—

11 Wi useb', re wakliik chi yo'yo sa' li "yu'amej ut sahil ch'oole-jil li maak'a' roso'jik, ut wi ink'a' useb', re wakliik chi yo'yo sa' li ^btojb'a-maak maak'a' roso'jik, chi q'axtesinb'ileb' chiru laj tza, li xk'eheb' rub'el xwankil, a' li tojb'a-maak—

12 Rik'in naq xikenaqeb' jo' chanru lix tz'ejwalejil ajomeb' ut atawomeb' a'an, chi maajun wa ke'xpatz' xk'ab'a' li Qaawa' naq ye'b'il ruq' li "uxtaan chiruheb'; xb'aan naq li ruq' li uxtaan kiye'e' chiruheb', ut ink'a' ke'raj; ke'tije' chaq chirix lix maa'usilaleb', a'b'an ink'a' ke'raj elk rik'in; ut ke'taqlaak chixjalb'al xk'a'uxleb' a'b'an ink'a' ke'raj xjalb'aleb' xk'a'uxl.

13 Ut anajwan, ma ink'a' tento raj tewsiksotq ut teejal eek'a'uxl chirix lee maak, ut taajultiko'q eere naq ka'ajwi' rik'in ut sa' xk'ab'a' li Kristo taaruq texkole'q?

5b K'UTUL RAQAL:
Tojok-ix, tojb'il rix,
tojb'al-ix.
6a Mos. 3:13.
7a Os. 13:14;
Mos. 15:8, 20.
8a Alma 42:15.
K'UTUL RAQAL:
Wakliik chi yo'yo.
b Isa. 25:8;

1 Kor. 15:54–55;
Morm. 7:5.
9a Tz. ut S. 88:5–13.
K'UTUL RAQAL:
Saqen, lix saqen li
Kristo.
10a Alma 40:2.
K'UTUL RAQAL:
Kole'k chiru li kamk.
b K'UTUL RAQAL:

Raqb'a-aatin sa'
roso'jik.
c Alma 41:3–6.
11a K'UTUL RAQAL:
Junelik yu'am, yu'am
chi junelik.
b K'UTUL RAQAL:
Tojb'a-maak.
12a K'UTUL RAQAL:
Uxtaan, uxtaanank.

14 Jo'kan ut, wi nekek'ut lix "chaq'rab' laj Moises, k'utumaq ajwi' naq a'an xmuhil li k'a'aq re ru a'an li toj taachalq—

15 K'utumaq chiruheb' naq li toj-b'al-ix nachal sa' xk'ab'a' li Kristo li Qaawa', a'an tz'aqal li "Junelik Yuwa'b'ej. Amen.

CH'OL 17

Laj Alma naxpaab' ut naxtz'iib'a li raatin laj Abinadi—Laj Abinadi naxk'ul li kamk rik'in xam—Naxye jo' profet naq taachalq li yajel ut li kamk rik'in xam sa' xb'eeneb' li neke'kamsink re. Wan na 148 chihab' ma nayo'la li Kristo.

UT anajwan kik'ulman naq chirix naq kixchoy laj Abinadi xyeeb'al li aatin a'in, naq li rey kixtaqla naq eb' "laj tij te'xchap ut te'xk'e chi kamsiik.

2 A'b'anan kiwan jun sa' xyanqeb', aj "Alma xk'ab'a', a'an ajwi' ralar xk'ajol laj Nefi. Ut a'an saaj winq, ut ^bkixpaab' li aatin kixye chaq laj Abinadi, xb'aan naq naxnaw chirix li maa'usilal kixch'olob' laj Abinadi chirixeb'; jo'kan naq ki'ok chirelajinkil ru chiru li rey naq ink'a' taajosq'o'q rik'in laj Abinadi, naq tixkanab' b'an chi xik sa' tuqtuukilal.

3 A'b'an li rey q'axal wi'chik kijosq'o', ut kixtaqla risinkil chaq laj

Alma sa' xyanqeb', ut kixtaqlaheb' lix moos chirix re te'xkamsi.

4 A'b'anan a'an ki'eelelik chaq chiruheb' ut kixmuq rib', jo'kan naq ink'a' ke'xtaw. Ut a'an chi muqmu chiru k'iila kutan "kix-tz'iib'a chixjunil li aatin kixye chaq laj Abinadi.

5 Ut kik'ulman naq li rey kixtaqla naq eb' lix moos aj kolol rix te'xsuti rix laj Abinadi ut te'xchap; ut ke'xb'ak' ut ke'xtz'ap sa' tz'alam.

6 Ut naq numenaq oxib' kutan, chirix xk'uub'ankil xna'leb' rochb'eeneb' laj tij chiru, kixtaqla naq taak'ame'q wi'chik chiru.

7 Ut kixye re: At Abinadi, qatawom jun aajitb'al, ut aak'ulub' li kamk.

8 Xb'aan naq laa'at xaye naq li "Dios ajwi' taakub'eeq sa' xyanqeb' li ralar xk'ajoleb' li winq; ut anajwan, xb'aan a'in tatke'he'q chi kamk wi ink'a' taawisi chixjunil li aatin katmaa'usilan wi' chiwix laa'in ut lin tenamit.

9 Anajwan laj Abinadi kixye re: Ninnye eere, ink'a' tinwisi li aatin kinye eere chirix li tenamit a'in, xb'aan naq yaal ajwi'; ut re teenaw lix ch'olch'ookil kinkanab' wib' chi t'ane'k sa' lee ruq'.

10 Relik chi yaal, ut tink'ul rahilal toj reetal li kamk, ut ink'a' tinwisi li waatin, ut taawanq chixch'olob'ankil li yaal cherix. Ut wi nikineekamsi teehoy li kik'

14a K'UTUL RAQAL:
Chaq'rab' re laj
Moises.
15a Mos. 3:8; 5:7;
Eter 3:14.

17 1a Mos. 11:1, 5–6.
2a Mos. 23:6, 9–10.
K'UTUL RAQAL:
Alma, li yuwa'b'ej.
b Mos. 26:15.

4a K'UTUL RAQAL:
Loq'laj hu (eb' li).
8a Mos. 13:25, 33–34.

“maak’a’ xmaak, ut a’in ajwi’ taa-wanq chixch’olob’ankil li yaal cherix sa’ roso’jik li kutan.

11 Ut anajwan li rey aj Noe ok raj re chirach’ab’ankil, xb’aan naq naxxuwa ru li raatin; xb’aan naq kixxuwa naq taachalq lix raqb’a-aatin li Dios sa’ xb’een.

12 A b’anan eb’ laj tij ke’xtaqsi xyaab’eb’ xkux chirix, ut ke’ok chixjitb’al, ut ke’xye: A’an xhob’ li rey. Jo’kan naq li rey ki’eek’asiik sa’ josq’il chirix, ut kixq’axtesi re taakamsiiq.

13 Ut kik’ulman naq ke’xk’am ut ke’xb’ak’, ut ke’xk’at xtz’uumal rik’in si’, relik chi yaal, toj reetal naq kikam.

14 Anajwan ut naq ki’ok li raq’ xam chixk’atb’al, kixjap re chiruheb’, ut kixye:

15 K’ehomaq reetal, jo’ chanru ajwi’ xeb’aanu we, chi jo’kan taa-k’ulmanq naq lee riyajil te’xk’e-heb’ naab’al chixk’ulb’al li rahilal nink’ul laa’in, a’an xrahil li “kamk rik’in xam; ut a’in xb’aan naq eb’ a’an neke’xpaab’ lix kolb’a-ib’ li Qaawa’ lix Dios.

16 Ut taak’ulmanq naq textawasiiq rik’in li jar paay chi yajel sa’ xk’ab’a’ lee maa’usilal.

17 Relik chi yaal, ut “texasak’e’q chaq yalaq b’ar, ut tex’alinasiiq ut texjek’iiq chi ka’pak’al, jo’ chanru na’alinasiiq jun ch’uut chi k’iche’ aj xul xb’aaneb’ li josq’ aj xul re k’iche’.

18 Ut sa’ li kutan a’an texyohe’q,

ut texchape’q xb’aan ruq’eb’ li xik’ neke’ilok eere, toja’ ut naq teek’ul, jo’ nink’ul laa’in, xrahil li “kamk rik’in xam.

19 Chi jo’kan li Dios naxk’anjela li “eeqajunk sa’ xb’eeneb’ li neke’sachok re lix tenamit. At Dios, chak’ul li waam.

20 Ut anajwan, chirix naq laj Abinadi kixye li aatin a’in, kit’a-ne’, chirix xk’ulb’al li kamk rik’in xam, relik chi yaal, chirix k’ehe’k chi kamk xb’aan naq ink’a’ kiraj xtz’eqtaanankil xyaalal lix taqlahom li Dios, chirix xtz’apb’al xyaalalil li raatin rik’in xkamik.

CH’OL 18

Laj Alma najultikan aatin sa’ muqmu—Naxch’olob’ li sumwank re li kub’iha’ ut nakub’sin ha’ sa’ li ha’ Mormon—Naxk’uub’ lix Iglees li Kristo ut naxk’ojob’eb’ laj tij—Eb’ a’an neke’k’anjelak re xk’ulb’al li na-k’anjelak reheb’, ut neke’xtzol li tenamit—Laj Alma ut eb’ lix tenamit neke’eelelik chiru li rey aj Noe sa’ li yamyookil ch’och’. Wan na 147–145 chihab’ ma nayo’la li Kristo.

Ut anajwan, kik’ulman naq laj Alma, li ki’eelelik chaq chiruheb’ lix moos li rey aj Noe, “kixjal xk’a’uxl chirix lix maak ut lix maa’usilal, ut xko’o sa’ muqmu sa’ xyanqeb’ li tenamit, ut ki’ok chixk’utb’al li raatin laj Abinadi—

10a Alma 60:13.

15a Mos. 13:9–10;

Alma 25:4–12.

17a Mos. 21:1–5, 13.

18a Mos. 19:18–20.

19a K’UTUL RAQAL:

Eeqajunk.

18 1a Mos. 23:9–10.

2 Relik chi yaal, chirix li k'a'ru toj taachalq, ut chirix ajwi' lix waklijikeb' li kamenaq chi yo'yo, ut lix "tojb'aleb' rix li tenamit, li taak'ehe'q chi uxmanq sa' xk'ab'a' lix ^bwankil, ut li rahilal tixk'ul, ut lix kamik li Kristo, ut lix waklijik chi yo'yo ut lix taqik sa' choxa.

3 Ut jo' k'ihal ke'ajok re rab'inkil li raatin, a'an kixtzoleb'. Ut kixtzoleb' sa' muqmu, re naq ink'a' taanawe'q xb'aan li rey. Ut naab'aleb' li ke'paab'ank re li raatin.

4 Ut kik'ulman naq jo' k'ihaleb' ke'paab'ank re xkoheb' sa' jun li "na'ajej, Mormon xk'ab'a', k'eeb'il xk'ab'a' xb'aan li rey, ut wan sa' xmaril li ch'och' b'ar wi' neke'-wan, chi jo'q'ehaq, malaj sa' tz'aqal xq'ehil, li k'iche' xul.

5 Anajwan, aran Mormon wan jun yo'leb'aal li saqen ruhil ha', ut laj Alma aran nawulak, xb'aan naq aran chixk'atq li ha' wan xpi-mul li kok' xtoonil li che', b'ar wi' naxmuq rib' chi kutan chiruheb' laj sik'onel re li rey.

6 Ut kik'ulman naq jo' k'ihaleb' ke'paab'ank re xkoheb' aran re rab'inkil li raatin.

7 Ut kik'ulman naq chirix k'iila kutan ke'wan naab'al rajlankil, ch'utch'uukeb' sa' li na'ajej Mormon, re rab'inkil li raatin laj Alma.

Relik chi yaal, chixjunileb' ke'wan chi ch'utch'u li neke'paab'ank re li raatin, re rab'inkil. Ut a'an "kix-tzoleb', ut kixjultika chiruheb' li jalok k'a'uxlej, ut li tojb'al-ix, ut xpaab'ankil li Qaawa'.

8 Ut kik'ulman naq a'an kixye reheb': K'ehomaq reetal, wahi' li ha' Mormon (xb'aan naq jo'kan nak'ab'a'in) ut anajwan, jo' ^awan eerajom ok sa' lix ^bkorral li Dios, ut xtenamit a'an texk'ab'a'iiq, ut ^cwan eech'ool chixk'amb'al eeriiq cherib'il eerib' re naq taaseeb'oq;

9 Relik chi yaal, ut wan eech'ool chi yaab'ak rik'ineb' li neke'-yaab'ak; relik chi yaal, ut xk'o-job'ankileb' xch'ool li neke'ajok k'ojob'aak xch'ool, ut xaqliik jo' aj ^ayehol nawom chirix li Dios sa' chixjunil hoonal, ut sa' chixjunil li k'a'aq re ru, ut sa' chixjunil li na'ajej texwanq wi', toj reetal eekamik, re naq taaruq taatoje'q eerix xb'aan li Dios, ut texk'ehe'q sa' ajl eerochb'eneb' li te'tzaqonq sa' li ^bxb'een wakliik chi yo'yo, re taaruq taawanq ^ceeyu'am chi junelik—

10 Anajwan ninye eere, wi a'in li rajom lee ch'ool, k'a' b'i' ru texch'a'ajko'q wi' naq ^ataakub'eeq eeha' sa' lix k'ab'a' li Qaawa', re xk'utb'al xyaalal chiru a'an naq

2a K'UTUL RAQAL:
Tojok-ix, tojb'il rix,
tojb'al-ix.

b K'UTUL RAQAL:
Xtojb'al rix li maak.

4a Alma 5:3.

7a Alma 5:11-13.

8a Tz. ut S. 20:37.

b K'UTUL RAQAL:

Igles li Jesukristo
(lix).

c K'UTUL RAQAL:
Toq'ob'ank-u.

9a K'UTUL RAQAL:

Xk'anjeleb' laj
k'amol aatin;
Ch'olob'ank xyaalal;
Aj yehol nawom;

Xk'utb'al xyaalal.
b Mos. 15:21-26.

c K'UTUL RAQAL:
Junelik yu'am,
yu'am chi junelik.

10a 2 Ne. 31:17.

K'UTUL RAQAL:
Kub'iha', kub'sink
ha'.

okenaqex sa' jun ^bsumwank rik'in a'an, naq texk'anjelaq chiru ut tee-paab' lix taqlahom, re naq a'an tixhoy lix Musiq' chi numtajenaq wi'chik sa' eeb'een?

11 Ut anajwan naq eb' li tenamit ke'rab'i li aatin a'in ke'x-popqoqi li ruq' xb'aan xsahileb' xch'ool, ut ke'xye: A'in li ratawom li qach'ool.

12 Ut anajwan kik'ulman naq laj Alma kixk'am laj Helam, a'an jun reheb' li xb'een, ut xko'o ut kixxa-qab' rib' sa' li ha', ut kixjap re, ut kixye: At Qaawa', hoy laa Musiq' sa' xb'een laa moos, re naq a'an tix-b'aanu li k'anjel a'in rik'in xsantilal xch'ool.

13 Ut chirix naq kixye li aatin a'in, lix "Musiq' li Qaawa' kiwan sa' xb'een, ut a'an kixye: At Helam, ^bninkub'si aaha', chi 'k'eeb'il inwankil xb'aan li Nimajwal Dios, re xch'olob'ankil xyaalal naq okenaqat sa' jun sumwank naq tatk'anjelaq chiru toj reetal naq kamenaqat jo' chanru li tz'ej-walej li nakam; ut lix Musiq' li Qaawa' chihoymanq sa' aab'een; ut a'an chixk'ehaq aawe li june-lik yu'am, sa' xk'ab'a' li ^dtojb'al-ix xb'aan li Kristo, a'an li kixkaw-resi chaq chalen sa' 'xk'ojlajik li ruchich'och'.

14 Ut chirix naq laj Alma kixye li aatin a'in, sa' wiib'aleb' laj Alma ut laj Helam "ke'muqla sa' ha', ut ke'wakli ut ke'chal chaq sa' li ha' rik'in saho'k sa' xch'ooleb', chi nu-jenaqeb' rik'in li Musiq'ej.

15 Ut jo'kan wi'chik, laj Alma kixk'am jun chik chirix, ut xko'o xkab' sut sa' li ha', ut kixkub'si xha' jo' chanru li xb'een, ka'ajwi' naq a'an ink'a' kixmuq wi'chik rib' sa' li ha'.

16 Ut chi jo'ka'in kixkub'si xha' li junjunq li koxwulaq sa' li na'a-jej Mormon; ut a'aneb' tana' wiib' cient rik'in kaahib' rajlankileb' li aamej; relik chi yaal, ut "ke'kub'e xha' sa' li ha' Mormon, ut ke'nu-jak rik'in li ^brusilal li Dios.

17 Ut a'aneb' lix iglees li Dios ke'-yehe' re, malaj lix "iglees li Kristo, chalen chaq sa' li q'ehil a'an. Ut kik'ulman naq yalaq ani nakub'e xha' rik'in lix wankil li Dios, ut chi k'eeb'il wankilal xb'aan, ki'ok-siman sa' lix iglees.

18 Ut kik'ulman naq laj Alma, chi "k'eeb'il xwankil xb'aan li Dios, kixk'ojob'eb' laj tij; ut jun aj tij choq' re lajetq roxk'aal xkomon li rajlankileb' kixk'ojob' a'an re jul-tikank aatin chiruheb', ut re ^bxtzol-b'aleb' chirix li k'a'aq re ru chirix li rawa'b'eijhom li Dios.

10 *b* K'UTUL RAQAL:
Sumwank.

13 *a* K'UTUL RAQAL:
Santil Musiq'ej.
b 3 Ne. 11:23–26;
Tz. ut S. 20:72–74.
c R. li P. 1:5.
K'UTUL RAQAL:
Tijonelil.
d K'UTUL RAQAL:

Tojok-ix, tojb'il rix,
tojb'al-ix.
e Mois. 4:2; 5:9.

14 *a* K'UTUL RAQAL:
Kub'iha', kub'sink
ha'—Li kub'iha' chi
sub'b'il sa' ha'.

16 *a* Mos. 25:18.
b K'UTUL RAQAL:
Usilal.

17 *a* 3 Ne. 26:21; 27:3–8.
K'UTUL RAQAL:
Iglees li Jesukristo
(lix).

18 *a* K'UTUL RAQAL:
Tijonelil.
b K'UTUL RAQAL:
K'utuk, tzolonel.

19 Ut kixtaqlaheb' naq maa-k'a' chik te'xk'ut, ka'ajwi' li k'a'aq re ru kixk'ut chaq a'an, li yeeb'il chaq rik'in xtz'uumaleb' re li santil profet.

20 Relik chi yaal, kixtaqlaheb' naq maak'a' chik "te'xjultika, ka'ajwi' li jalb'a-k'a'uxlej ut xpaab'ankil li Qaawa', li kixtoj rix lix tenamit.

21 Ut kixtaqlaheb' naq maajun "wech'ok-ib' taawanq li jun rik'in li jun chik; naq te'iloq b'an chi ub'ej chi ^bjunajeb' rilob'aal, chi junajeb' xpaab'aal ut junajeb' xkub'iha', chi kemb'il sa' komonil lix ch'ooleb' rik'in 'junajil ut rik'in rahok li jun choq' re li jun chik.

22 Ut jo'kan kixtaqlaheb' chi jul-tikank aatin. Ut chi jo'kan ke'ok choq' "ralal xk'ajol li Dios.

23 Ut kixtaqlaheb' naq te'roxloq'i li "hilob'aal kutan, ut te'xk'uula xsantilal, ut jo'kan ajwi' naq sa' li junjunq kutan te'b'antioxinq chiru li Qaawa' lix Dios.

24 Ut kixtaqlaheb' ajwi' naq eb' laj tij li kixk'ojob' chaq "te'k'anje-laq rik'in tz'aqaleb' li ruq' re xk'ul-b'al li nak'anjelak reheb'.

25 Ut kiwan jun kutan chiru li junjunq xaman li kijache' ru re te'xch'utub' wi' rib' chixtzolb'al li tenamit, ut "chixloq'oninkil li

Qaawa' lix Dios, ut jo'kan ajwi', chi kok' ajxsa' jo' chanru kiruhan chiruheb', re te'xch'utub' rib'.

26 Ut eb' laj tij moko chiru ta li tenamit naq tento te'xk'ul li k'aru nak'anjelak reheb'; choq' reeqaj b'an lix k'anjeleb' te'xk'ul li "rusilal li Dios, re te'nimanq xmetz'ew sa' li Musiq'ej, chi wan-keb' ^bxnawom chirix li Dios, re naq te'k'utuq rik'in xwankilal li Dios, ut chi k'eeb'il xwankileb' xb'aan.

27 Ut jo'kan wi'chik laj Alma kixtaqla naq eb' li ani wankeb' sa' li iglees te'xk'e xkomon li k'aru reheb', li "junjunq a' yaal k'aru li wan re; wi naab'al wi'chik li k'aru re, tento tixk'e wi'chik chi naab'al, ut li ani yal ka'ch'in li k'aru re, yal ka'ch'in taapatz'manq; ut re li ani maak'a' k'aru re, taak'eemanq.

28 Ut chi jo'kan tento te'xk'e xkomon li k'aru reheb' yal xb'aan x'anchalileb' xch'ool, ut xb'aan lix chaab'il ajomeb' choq' re li Dios, ut reheb' laj tij li neke'ajok tenq'aak, relik chi yaal, ut re li junjunq aamej li maak'a' wan re ut t'ust'u.

29 Ut a'in kixye a'an reheb', rik'in naq taqlanb'il xb'aan li Dios; ut "ke'b'eeek chi tiik chiru li Dios, ut ^bke'k'ehok chirib'ileb' rib', li k'aru

20a Tz. ut S. 15:6;
18:14–16.

21a 3 Ne. 11:28–30.
K'UTUL RAQAL:
Wech'ok-ib'.

b Mat. 6:22;
Tz. ut S. 88:67–68.

c K'UTUL RAQAL:
Junajil.

22a Mos. 5:5–7;

Mois. 6:64–68.

23a Mos. 13:16–19;
Tz. ut S. 59:9–12.

24a Hech. 20:33–
35; Mos. 27:3–5;
Alma 1:26.

25a K'UTUL RAQAL:
Loq'onink.

26a K'UTUL RAQAL:
Usilal.

b K'UTUL RAQAL:
Nawok, xnawom.

27a Hech. 2:44–45;
4 Ne. 1:3.

29a K'UTUL RAQAL: B'eeek
rik'in li Dios.

b K'UTUL RAQAL:
Tenq'ank.

re li yu'am a'in ut re li musiq'ej, a' yaal jo' li taak'anjelaq reheb' ut li ajb'il xb'aaneb'.

30 Ut anajwan kik'ulman naq chixjunil a'in kib'aanuman aran Mormon, relik chi yaal, chire li "ha' Mormon, sa' li k'iche' li wan chixk'atq li ha' Mormon, relik chi yaal, li na'ajej Mormon, li ha' Mormon, li k'iche' Mormon, k'a-jo' xch'ina-usileb' sa' rilob'aaleb' li ke'k'ame' aran chixnawb'al chirix laj Tojol rixeb'; relik chi yaal, ut q'axal osob'tesinb'ileb', xb'aan naq eb' a'an te'b'ichanq chixnimankil ru chi junelik.

31 Ut kib'aanuman li k'a'aq re ru a'in sa' "xnuv'aal li ch'och', re naq ink'a' taanawe'q xb'aan li rey.

32 A'ut k'ehomaq reetal, kik'ulman naq li rey, chirix xk'eeb'al reetal naq wan k'a'ru yoo chi k'ulmank sa' xyanqeb' li tenamit, kixtaqlaheb' lix moos re xk'aak'alenkileb'. Jo'kan naq sa' li kutan naq ch'utch'uukeb' chirab'inkil li raatin li Qaawa' ke'nawe'k xb'aan li rey.

33 Ut anajwan li rey kixye naq laj Alma yoo chireek'asinkileb' li tenamit re te'xpo'resi xch'ool rik'in; jo'kan naq kixtaqla lix teep aj pleet chixsachb'aleb'.

34 Ut kik'ulman naq "kiyehe' resil re laj Alma ut eb' lix tenamit li Qaawa' naq chalk re li teep aj pleet re li rey; jo'kan naq ke'xchapeb' lix muheb'aal t'ikr ut lix junkab'aleb', ut xkoheb' chiru li yamyookil ch'och'.

35 Ut a'aneb' na kaahib' cient

rik'in lajeeb' roxk'aal rajlankileb' li aamej.

CH'OL 19

Laj Gideon naxsik' xkamsinkil li rey aj Noe—Eb' laj Lamanita neke'ok sa' li ch'och'—Li rey aj Noe naxk'ul li kamk rik'in xam—Laj Limhi nataqlan jo' moosil rey. Wan na 145–121 chihab' ma nayo'la li Kristo.

Ut kik'ulman naq li teep aj pleet re li rey kisutq'i, chirix xsik'b'aleb' lix tenamit li Qaawa' chi ink'a' ke'xtaw.

2 Ut anajwan k'ehomaq reetal, moko k'ihheb' ta lix teepal li rey, xb'aan naq ch'inanb'il li rajlankileb', ut ki'ok chi wank jun li jachok-ib' sa' xyanqeb' rela' li tenamit.

3 Ut li jun raqal li ka'ch'ineb' xk'ihal ke'ok chixyeechi'inkil rahilal sa' xb'een li rey, ut ki'ok chi wank jun li nimla wech'ok-ib' sa' xyanqeb'.

4 Anajwan ut, wan jun li winq sa' xyanqeb', aj Gideon xk'ab'a, ut a'an jun winq kaw rib' ut aj xik' ilonel re li rey, jo'kan naq kixbotz' lix yok'leb' ch'iich', ut kixxaqab' aatin sa' xjosq'il naq tixkamsi li rey.

5 Ut kik'ulman naq kipleetik rik'in li rey, ut naq kiril li rey naq ok re chi numtaak sa' xb'een, ki'eelelik ut xko'o sa' aanil, ut kitaqe' sa' xb'een li

“najt xteramil kab’l li nach’ wan rik’in li santil ochoch.

6 Ut laj Gideon kixtaaqe ut ok re chi tage’k sa’ li najt xteramil kab’l re xkamsinkil li rey, ut li rey kixb’eresi li rilob’aal chixsutam sa’ xjajal li ch’och’ Xemlon, ut k’ehomaq reetal, jun teep aj pleet reheb’ laj Lamanita okenaqeb’ chiru lix nub’aal li ch’och’.

7 Ut anajwan li rey kixjap re rik’in xyot’am li raam, ut kixye: At Gideon, minaakamsi, xb’aan naq chalenaqeb’ laj Lamanita sa’ qab’een, ut tohe’xsach; relik chi yaal, te’xsach lin tenamit.

8 Ut anajwan li rey moko naxk’oxla ta eb’ lix tenamit jo’ chanru naxk’oxla xkolb’al xyu’am a’an, a’b’anan laj Gideon kixkol lix yu’am.

9 Ut li rey kixtaqlaheb’ li tenamit naq te’eeleliq chiruheb’ laj Lamanita, ut a’an ajwi’ xko’o chiruheb’, ut ke’eelelik chiru li yamyookil ch’och’, rik’ineb’ li rixaqil ut li ralal xk’ajoleb’.

10 Ut kik’ulman naq eb’ laj Lamanita ke’xtaaqehab’, ut ke’xta-web’, ut ke’ok chixkamsinkileb’.

11 Anajwan kik’ulman naq li rey kixtaqla reheb’ naq chixjunileb’ li winq te’xkanab’eb’ li rixaqil ut li ralal xk’ajoleb’, ut te’eeleliq chiruheb’ laj Lamanita.

12 Anajwan wankeb’ naab’al li ink’a’ ke’raj xkanab’ankileb’, ke’raj b’an kanaak ut kamk rochb’eenab’. Ut li jun ch’ol chik ke’xkanab’eb’ li rixaqil ut eb’ li ralal xk’ajol, ut ke’eelelik.

13 Ut kik’ulman naq eb’ li ke’kana rik’ineb’ li rixaqil ut li ralal xk’ajol ke’xk’e naq te’xxaqab’ rib’ chi ub’ej lix chaq’al ru rab’ineb’ ut te’xtz’aama chiruheb’ laj Lamanita naq ink’a’ te’xkamsiheb’.

14 Ut kik’ulman naq eb’ laj Lamanita ke’xtoq’ob’aheb’ ru, xb’aan naq q’unob’resinb’ileb’ xch’ool xb’aan xch’ina-usaleb’ li rixqilaleb’.

15 Jo’kan naq eb’ laj Lamanita ke’xkoleb’ xyu’am, ut ke’xchapeb’ choq’ preex ut ke’xk’ameb’ wi’chik sa’ li ch’och’ Nefi, ut ke’xk’e reheb’ naq te’reechani li ch’och’, a’ut ka’ajwi’ wi te’xq’axtesi li rey aj Noe sa’ ruq’eb’ laj Lamanita, ut te’xq’axtesi li k’a’ru reheb’, toj xyijach chixjunil li k’a’ru reheb’, xyijach lix ooreb’, ut lix plaateb’, ut chixjunil li k’a’ru tertto xtz’aq reheb’, ut chi jo’kan te’xtoj li tojleb’ chiru lix reyeb’ laj Lamanita chiru li junjunq chihab’.

16 Anajwan ut kiwan jun reheb’ li ralal li rey sa’ xyanqeb’ li ke’k’ame’ chi preexil, aj “Limhi xk’ab’a’.

17 Ut anajwan laj Limhi kiraj naq ink’a’ taasache’q lix yuwa’; a’b’anan moko muqmu ta chiru laj Limhi lix maa’usilal lix yuwa’, xb’aan naq a’an jun winq tiik xna’leb’.

18 Ut kik’ulman naq laj Gideon kixtaqlaheb’ li winq chiru yamyookil ch’och’ sa’ muqmu, re xsik’b’al li rey ut eb’ li ani wankeb’ rik’in. Ut kik’ulman naq ke’xk’uleb’ chixjunil sa’ li yamyookil

ch'och', ka'ajwi' b'an li rey ut eb' laj tij ink'a'.

19 Anajwan eb' a'an ke'xxaqab' chaq aatin sa' xch'ooleb' naq te'-sutq'iiq sa' li ch'och' Nefi, ut wi kamsinb'ileb' li rixaqil ut eb' li ralal xk'ajol, ut jo'kaneb' ajwi' li ke'kana chaq rochb'ee- neb', naq te'xsik' xk'eeb'al reeqaj lix kamikeb', ut te'kamq ajwi' rochb'eeneb'.

20 Ut li rey kixtaqlaheb' naq ink'a' te'sutq'iiq; ut eb' a'an ke'-josq'o' rik'in li rey, ut ke'xk'e chi rahob'tesiik, toj reetal li "kamk rik'in xam.

21 Ut okeb' raj re chixchapb'aleb' ajwi' laj tij ut chixk'eeb'aleb' chi kamk, ut eb' a'an ke'eelelik chiruheb'.

22 Ut kik'ulman naq okeb' raj re chi sutq'iiq sa' li ch'och' Nefi, ut ke'xk'uleb' lix winq laj Gideon. Ut eb' lix winq laj Gideon ke'xye resil reheb' chixjunil li ke'xk'ul chaq li rixaqileb' ut li ralal xk'ajoleb'; ut naq eb' laj Lamanita ke'xk'e reheb' naq te'reechani li ch'och' rik'in xtojb'al jun li tojleb' chiruheb' laj Lamanita, a' xyijach chixjunil li k'a'ru reheb'.

23 Ut eb' li tenamit ke'xye reheb' li winq re laj Gideon naq ak ke'x- kamsi li rey, ut eb' laj tij chiru, ak ke'eelelik chiruheb' chi najt sa' li yamyookil ch'och'.

24 Ut kik'ulman naq chirix naq ke'xchoy li aatinak, naq ke'sutq'i sa' li ch'och' Nefi, rik'in saho'k sa' xch'ooleb', xb'aan naq moko

kamsinb'ileb' ta li rixaqil ut eb' li ralal xk'ajol; ut ke'xye re laj Gideon k'a'ru ke'xb'aanu chaq re li rey.

25 Ut kik'ulman naq lix reyebe' laj Lamanita "kixxaqab' li raatin rik'ineb', naq eb' lix tenamit ink'a' te'xkamsihebe'.

26 Ut jo'kan ajwi' laj Limhi, rik'in naq a'an ralal li rey, ut q'axtesinb'il li awa'b'ejihom sa' xb'een "xb'aan li tenamit, ki'ok sa' xaqab'انب'il aatin rik'in lix reyebe' laj Lamanita naq lix tenamit te'xtoj li tojleb' chiru, a'an xyijach chixjunil li k'a'ru reheb'.

27 Ut kik'ulman naq laj Limhi ki'ok chixxaqab'ankil li awa'b'eji- hom ut chixxaqab'ankil li tuqtuukilal sa' xyanq lix tenamit.

28 Ut lix reyebe' laj Lamanita kix- k'ojob'eb' laj k'aak'alanel chixsu- tam li ch'och', re naq tixrameb' rix lix tenamit laj Limhi sa' li ch'och', re naq ink'a' te'elq chiru yamyoo- kil ch'och'; ut kixk'e li k'a'ru na- k'anjelak reheb' laj k'aak'alanel rik'in li tojleb' kixk'ul rik'ineb' laj Nefita.

29 Ut anajwan li rey aj Limhi ki- wan rajlal sa' tuqtuukilal sa' li ra- wa'b'ejihom chiru xnumik wiiib' chihab', jo'kan naq eb' laj Lamanita ink'a' ke'xch'i'ch'i'iehebe', chi moko ke'xsik' xsachb'aleb'.

CH'OL 20

Junjunq xrab'ineb' laj Lamanita

neke'chape' xb'aaneb' laj tij re laj Noe—Eb' laj Lamanita neke'xtikib' li pleet rik'in laj Limhi ut lix tenamit —Eb' lix teepaleb' laj Lamanita neke'rame' ru ut neke'tuqub'aak xch'ool. Wan na 145–123 chihab' ma nayo'la li Kristo.

ANAJWAN wan jun li na'ajej aran Xemlon b'ar wi' eb' lix rab'ineb' laj Lamanita neke'xch'utub' rib' chi b'ichank, ut chi xajok, ut chixsaylankil rib'.

2 Ut kik'ulman naq sa' jun kutan wan junjunq rajlankileb' li ch'utch'uukeb' chi b'ichank ut chi xajok.

3 Anajwan ut eb' laj tij re laj Noe, rik'in naq neke'xutaanak chi sutq'iik sa' li tenamit Nefi, relik chi yaal, ut jo'kan ajwi' neke'xxuwa naq eb' li tenamit te'xkamsiheb', jo'kan naq ink'a' ke'chal xch'ool chi sutq'iik rik'ineb' li rixaqil ut eb' li ralal xk'ajol.

4 Ut chirix wank sa' li yamyookil ch'och', ut chirix xtawb'aleb' lix rab'ineb' laj Lamanita, ke'xkaak'aleheb' sa' muqmu;

5 Ut naq yal junjunq reheb' li ch'utch'uukeb' chi xajok, kole'elq chaq sa' lix muqmuukil na'ajeb' ut ke'xchapeb' ut ke'xk'ameb' sa' li yamyookil ch'och'; relik chi yaal, kaahib' xka'kaal reheb' lix rab'ineb' laj Lamanita ke'xk'am sa' li yamyookil ch'och'.

6 Ut naq ke'xtaw laj Lamanita naq sachenageb' lix rab'ineb', kik'ulman naq ke'josq'o' rik'ineb' lix tenamit laj Limhi, xb'aan naq

neke'xk'oxla naq a'an lix tenamit laj Limhi.

7 Jo'kan naq ke'xtaqlaheb' lix teep aj pleet; relik chi yaal, li rey ajwi' xko'o chiru lix tenamit, ut koxe'taqe'q sa' li ch'och' Nefi re xsachb'aleb' lix tenamit laj Limhi.

8 Ut anajwan laj Limhi kixk'e reetaleb' sa' xb'een chaq li najt xteramil kab'l, ut chixjunil lix kawresihomeb' choq' re li pleet kixk'e reetal; jo'kan naq kixch'utub'eb' lix tenamit, ut ke'royb'eneheb' sa' muqmu sa'eb' li ch'och' ut sa'eb' li k'iche'.

9 Ut kik'ulman naq chirix naq ke'taqe' chaq laj Lamanita, naq eb' lix tenamit laj Limhi sa'eb' li na'ajej muqmuukeb' wi', ke'ok chaq chi t'ane'k sa' xb'eeneb', ut chixkamsinkileb'.

10 Ut kik'ulman naq kiniman xrahil li pleetik chi numtajenaq, xb'aan naq ke'pleetik chanchan li kaqkojl choq' re lix yohom.

11 Ut kik'ulman naq eb' lix tenamit laj Limhi ke'ok chiralinasinkileb' laj Lamanita chiruheb'; a'ut moko wankeb' ta xk'ihal jo' ta lix yijacheb' laj Lamanita. A'b'anan "ke'pleetik choq' re lix yu'ameb', ut li rixaqileb', ut li ralal xk'ajoleb'; jo'kan naq ke'xyal xq'e, ut chanchan li josq' aj xul ke'pleetik.

12 Ut kik'ulman naq ke'xtaw lix reyeb' laj Lamanita sa' xyanqeb' li rajlankileb' lix kamenaqeb'; a'b'an moko kamenaq ta, toch'enaq chaq ut kanab'anb'il sa' xb'een li ch'och', xb'aan naq

q'axal sa' junpaat ke'eelelik chaq lix tenamit.

13 Ut a'an ke'xk'am ut ke'xlaneb' lix toch'olal, ut ke'xk'am chiru laj Limhi, ut ke'xye: K'e reetal, wahi' lix reyebe' laj Lamanita; a'an, chi ak kixk'ul jun xtoch'olal, kit'ane' sa' xyanqeb' lix kamenaqeb', ut ke'xkanab'; ut k'e reetal, xqak'am chaq chawu; anajwan ut chiqakamsi.

14 A'b'an laj Limhi kixye reheb': Moko teekamsi ta; teek'am chaq b'an re naq taaruuq tinwil. Ut ke'xk'am chaq. Ut laj Limhi kixye re: K'a'ru eerajom naq kexchal chixpleetinkil lin tenamit? K'e reetal, eb' lin tenamit ink'a' ke'xq'et li "xaqab'anb'il aatin kin'ok wi' aawik'in; jo'kan ut, k'a' put ru naq laa'ex teeq'et li xaqab'anb'il aatin kex'ok wi' rik'in lin tenamit?

15 Ut anajwan li rey kixye: Kinq'et li aatin li xaqab'anb'il xb'aan naq eb' laa tenamit ke'xk'am lix rab'ineb' lin tenamit; jo'kan naq sa' injosq'il kink'e naq eb' lin tenamit te'taqe'q chaq chixpleetinkil laa tenamit.

16 Ut anajwan laj Limhi maak'a' kirab'i chaq chirix li na'leb' a'in; jo'kan naq kixye: Laa'in tinsik'oq sa' xyanq lin tenamit ut li ani xb'aanunk re li na'leb' a'in taa'oso'q. Jo'kan naq kixtaqla sik'ok sa' xyanq lix tenamit.

17 Anajwan naq kirab'i laj "Gideon li k'a'aq re ru a'in, rik'in naq a'an xb'eenil aj pleet chiru li rey, a'an xko'o ut kixye re li rey:

Maab'aanu nintz'aama, ut matsik'ok sa' xyanq li tenamit a'in, ut maak'e li maak a'in sa' xb'ee-neb' a'an.

18 Xb'aan naq ma ink'a' jultikeb' aawe laj tij re laa yuwa', li ke'xsik' li tenamit a'in xsachb'al? Ut ma ink'a' wankebe' a'an sa' li yamyookil ch'och'? Ut ma maawa'eb' a'an li ke'elq'ank reheb' lix rab'ineb' laj Lamanita?

19 Ut anajwan, k'e reetal, ut ye re li rey resil li k'a'aq re ru a'in, re naq tixye re lix tenamit, re naq te'tuqub'aaq xch'ool chiqix; xb'aan naq k'e reetal, ak yookeb' chixkawresinkil rib' chi chalk sa' qab'een, ut k'e ajwi' reetal naq moko k'ihota laa'o.

20 Ut k'e reetal, chalkebe' re rik'ineb' lix teep li k'i rajlankileb'; ut wi li rey ink'a' tixtuqub'eb' xch'ool chiqix, tento too'oso'q.

21 Xb'aan naq ma ink'a' "xtz'aaqlok ru li raatin laj Abinadi, li kixch'olob' jo' profheet chiqix—ut chixjunil a'in xb'aan naq ink'a' kiqaj ab'ink chiru li raatin li Qaawa', ut elk chaq rik'in li qamaa'usilal?

22 Anajwan ut chiqatuqub' xch'ool li rey, ut taqatz'aqob'resi ru li aatin kiqaxaqab' rik'in; xb'aan naq q'axal us wi'chik naq toowanq chi moosil chiru naq taasachq li qayu'am; jo'kan ut, chiqak'e xraqik li nimla hoyok kik' a'in.

23 Ut anajwan laj Limhi kixye re li rey chixjunil li k'a'aq re ru chirix lix yuwa', ut "eb' laj tij li ke'eelelik

14 a Mos. 19:25–26.
17 a Mos. 19:4–8.

21 a Mos. 12:1–8.
23 a Mos. 19:21, 23.

chaq chiru li yamyookil ch'och', ut kixk'e xmaakeb' a'an naq ke'k'a-me' lix rab'ineb'.

24 Ut kik'ulman naq li rey kituqla xch'ool chirix lix tenamit; ut a'an kixye reheb': Yo'qeb' chixk'ulb'al lin tenamit, chi maak'a' qak'anjeleb'aal re pleet, ut laa'in ninye eere rik'in xaqab'anb'il aatin naq eb' lin tenamit ink'a' te'xkamsi laa tenamit.

25 Ut kik'ulman naq ke'xtaage li rey, ut xkoheb' chi maak'a'eb' xk'anjeleb'aal re pleet, re xk'ulb'aleb' laj Lamanita. Ut kik'ulman naq ke'xk'uleb' laj Lamanita, ut lix reyeb' laj Lamanita kixkub'si rib' chiruheb', ut kitz'aamank chiruheb' choq' re lix tenamit laj Limhi.

26 Ut naq eb' laj Lamanita ke'ril lix tenamit laj Limhi, naq maak'a'eb' xk'anjeleb'aal re pleet, "ke'xtoq'ob'aheb' ru ut ke'tuqub'aak xch'ool chirixeb', ut ke'sutqi' rochb'een lix reyeb' sa' tuqtuukilal sa' xch'och'eb' a'an.

CH'OL 21

Eb' lix tenamit laj Limhi neke'sak'e' ut neke'q'axe' ru xb'aaneb' laj Lamanita—Eb' lix tenamit laj Limhi neke'xk'ul rib' rik'in laj Ammon ut neke'jale' xch'ool—Neke'xye re laj Ammon resil li kaahib' xka'k'aal pelerel chi ch'iich' reheb' laj Jaredita. Wan na 122–121 chihab' ma nayo'la li Kristo.

Ut kik'ulman naq laj Limhi ut eb' lix tenamit ke'sutqi' sa' li tenamit Nefi, ut ke'ok chi wank wi'chik sa' li ch'och' sa' tuqtuukilal.

2 Ut kik'ulman naq chirix k'iila kutan eb' laj Lamanita ke'ok wi'chik chi eek'asiik sa' josq'il rik'ineb' laj Nefita, ut ke'ok chi chalk sa'eb' lix nub'aal li ch'och' li wankeb' sa' xsutam.

3 Anajwan moko ke'chal ta xch'ool chixkamsinkileb', sa' xk'ab'a' li xaqab'anb'il aatin ki'ok wi' chaq lix reyeb' rik'in laj Limhi; a'anan ke'xsak'eb' sa' "xk'atqeb' li re, ut ke'xk'anjela li wankilal sa' xb'eeneb'; ut ke'ok chixk'eeb'al li aalal^biiq sa' xb'eeneb', ut chixtiikisinkileb' jo' jun li b'uur mem—

4 Relik chi yaal, chixjunil a'in kib'aanuman re taatz'aqloq ru li raatin li Qaawa'.

5 Ut anajwan ninqeb' chaq lix ch'a'ajkilaleb' laj Nefita, ut maak'a' junaq b'e re te'xkol rib' sa' ruq'eb', xb'aan naq eb' laj Lamanita wankeb' chi sutsu chirixeb'.

6 Ut kik'ulman naq eb' li tenamit ke'ok chixwech'b'al rix li rey xb'aan xch'a'ajkilaleb'; ut ke'ok chirajb'al xik chi pleetik rik'ineb'. Ut k'a'jo' naq ke'xtawasi li rey rik'in lix wech'omeb'; jo'kan naq kixkanab'eb' chixb'aanunkil jo' chanru li ke'raj.

7 Ut ke'xch'utub' wi'chik rib', ut ke'xk'e lix kolb'a-ib' aq'ej chirixeb', ut ke'wulak rik'ineb' laj Lamanita re ralinasinkeleb' chaq sa' lix ch'och'eb'.

8 Ut kik'ulman naq eb' laj Lamanita ke'xq'axeb' ru, ut ke'x-sutq'isiheb' chirix, ut ke'xkamsi naab'al reheb'.

9 Ut anajwan kiwan nimla "rahil ch'oolejil ut yaab'ak sa' xyanqeb' lix tenamit laj Limhi, li xmalka'an kiraho' xch'ool xb'aan lix b'eelom, li alalb'ej ut li rab'inb'ej ke'raho' xch'ool xb'aan lix yuwa', ut eb' li iitz'inb'ej xb'aaneb' li ras.

10 Anajwan q'axal k'ihab' li xmalka'an ke'wan sa' li ch'och', ut kaw ke'yaab'ak wulaj wulaj, xb'aan naq xchal chaq sa' xb'ee-neb' jun nimla xiw chirixeb' laj Lamanita.

11 Ut kik'ulman naq ink'a' ne-ke'xkanab' yaab'ak, ut a'in kiree-k'asiheb' li jun ch'ol chik xtenamit laj Limhi chi josq'ok rik'ineb' laj Lamanita; ut xkoheb' wi'chik chi pleetik, a'b'anan ke'sutq'isiik wi'chik chirix, ut k'a'jo' li sachk ke'xk'ul.

12 Relik chi yaal, xkoheb' wi'chik rox sut, ut jo'kan wi'chik ke'xk'ul; ut eb' li ink'a' ke'kamsiik ke'sutq'i wi'chik sa' li tenamit Nefi.

13 Ut ke'xtuulanob'resi rib' toj sa' li poqs, ut ke'xk'e rib' rub'el li iiq-leb' re li moosil, ut ke'xkanab' rib' chi sak'e'k, ut chi tiikisiik yalaq b'ar, ut chi k'ehe'k li iiq sa' xb'ee-neb', jo' chanru li rajomeb' li xik' neke'ilok reheb'.

14 Ut "ke'xtuulanob'resi rib' toj sa' xchamal li tuulanil ch'oolej; ut

ke'elajin chi anchaleb' xmetz'ew chiru li Dios; relik chi yaal, chiru chixjunil li kutan ke'elajin chiru lix Dios, re naq a'an tixkoleb' sa' lix ch'a'ajkilaleb'.

15 Ut anajwan li Qaawa' "kixb'ay rib' chirab'inkil li relajihomeb' sa' xk'ab'a' lix maa'usilaleb'; a'b'anan li Qaawa' kirab'i li relajihomeb', ut ki'ok chixq'unob'resinkil li raameb' laj Lamanita jo'kan naq ke'ok chixkotzb'al li riiqueb'; a'ut li Qaawa' ink'a' kixk'ulub'a xch'ool chixkolb'aleb' chiru li moosil.

16 Ut kik'ulman naq timil timil ke'ok chi usaak sa' li ch'och', ut ki'ok chi ka'ch'inaq chi tamk chiruheb' li iyaj nak'uxman, ut lix ketomq, ut lix teep chi xul, jo'kan naq ink'a' ke'rahob'tesiik rik'in tz'okaak.

17 Anajwan k'a'jo' xk'ihaleb' li ixq, neke'xq'ax xk'ihaleb' li winq; jo'kan naq li rey aj Limhi kixtaqla naq li junjunq chi winq "tixk'e li taak'anjelaq reheb' li ^bxmalka'an ut eb' lix kok'al, re naq ink'a' te'o-so'q rik'in tz'okaak, ut a'in ke'x-b'aanu xb'aan xnimal xk'ihaleb' li ke'kamsiik chaq.

18 Anajwan eb' lix tenamit laj Limhi ke'kana chi ch'utch'u chi junajeb' ru a' yaal jo' kiru chiruheb', ut ke'xk'aa'ale li riyajeb' nak'uxman, ut lix ketomqeb'.

19 Ut li rey ajwi' ink'a' kixkanab' rib' chi wank chirix lix xaq-xookil tz'akil li tenamit, wi ink'a'

9a Mos. 12:4.
14a Mos. 29:20.
K'UTUL RAQAL:
Tuulan xch'ool.

15a Prov. 15:29;
Mos. 11:23–25;
Tz. ut S. 101:7–9.
17a Mos. 4:16, 26.

b K'UTUL RAQAL:
Xmalka'an.

naxk'am chirix lix moos aj kolol rix, xb'aan naq naxxuwa naq maare chan naq taat'ane'q sa' ruq'eb' laj Lamanita.

20 Ut kixtaqla naq eb' lix tenamit te'xk'aak'ale li ch'och' chixsutam, re naq maare chan naq te'xchapeb' laj tij a'an li ke'eelelik chaq chiru li yamyookil ch'och', li ke'maq'ok chaq reheb' lix "rab'ineb' laj Lamanita, ut ke'xk'e xanimal li sache'k a'in chi chalk sa' xb'eeneb'.

21 Xb'aan naq ke'raj raj xchapb'aleb' re naq taaruq te'xk'eheb' chixtojb'al rix xmaakeb'; xb'aan naq ke'chal sa' li ch'och' Nefi chi q'eq, ut ke'xk'am li riyajeb' nak'uxman, ut naab'al li k'a'aq re ru reheb' tertio xtz'aq; jo'kan naq ke'royb'eniheb' sa' muqmu.

22 Ut kik'ulman naq maajun chik ch'a'ajkilal ke'wan wi' lix tenamit laj Limhi rik'ineb' laj Lamanita, toj reetal naq kixtaw xq'ehil naq ke'chal laj "Ammon ut eb' lix komon sa' li ch'och'.

23 Ut li rey, naq xikenaq chirix li rokeb'aal li tenamit rochb'een lix teep chi moos aj kolol rix, kixtaw laj Ammon ut eb' lix komon; ut kixk'oxla naq a'aneb' laj tij re laj Noe, jo'kan naq kixtaqla naq te'chape'q, ut te'b'ak'e'q, ut te'tz'a-pe'q sa' "tz'alam. Ut wi ta a'aneb' laj tij re laj Noe, kixk'eheb' raj chi kamsiik.

24 A'b'anan naq kixk'e reetal naq maawa'eb', a'aneb' b'an li ras riitz'in ut ke'chal chaq sa'

li ch'och' Tzarahemla, kinujak rik'in sahil ch'oolejil chi numtadenaq xanimal.

25 Anajwan li rey aj Limhi kixtaqla, naq toj maji' nachal laj Ammon, jun "ch'ina ch'uut chi winq re ^bxsik'b'al li ch'och' Tzarahemla; a'ut ink'a' ke'ru chixtawb'al, ut ke'wan chi sachso sa' li yamyookil ch'och'.

26 A'b'anan, ke'xtaw jun li ch'och' kiwan wi' chaq tenamit junxil; relik chi yaal, jun li ch'och' li hirho wi' li chaqi "b'aq; relik chi yaal, jun li ch'och' ke'wan wi' chaq tenamit ut kisachman chaq; ut eb' a'an, xb'aan naq ke'xk'oxla naq a'an li ch'och' Tzarahemla, ke'sutq'i sa' li ch'och' Nefi, ut ke'wulak sa' xnub'aal li ch'och' moko k'iila kutan ta ma nak'ulun laj Ammon.

27 Ut ke'xk'am chaq jun li tz'iib'انب'il esil rik'ineb', a'an jun tz'iib'انب'il esil chirixeb' li tenamit li ke'xtaw wi' xb'aqel; ut tz'iib'انب'il chiru jar perel chi ch'iich'.

28 Ut laj Limhi kinujak wi'chik rik'in sahil ch'oolejil naq kixtzol rik'in xtz'uumal re laj Ammon naq li rey aj Mosiah wan jun "xmaatan k'eeb'il xb'aan li Dios, taaruq tixk'ut wi' xyaalalil xkomon a'an li tz'iib'انب'il; relik chi yaal, ut kisa-ho' ajwi' xch'ool laj Ammon.

29 A'ut laj Ammon ut eb' li ras riitz'in ke'nujuk rik'in rahil ch'oolejil xb'aan naq q'axal k'iheb' li ras riitz'in li ke'kamsiik chaq;

20a Mos. 20:5.

22a Mos. 7:6–13.

23a Hel. 5:21.

25a Mos. 8:7.

b Mos. 7:14.

26a Mos. 8:8.

28a Omni 1:20–22;

Mos. 28:11–16.

30 Ut jo'kan ajwi' naq li rey aj Noe ut eb' laj tij chiru ke'xk'eheb' chaq li tenamit chixb'aanunkil k'iila maak ut maa'usilal chiru li Dios; ut jo'kan ajwi' ke'raho' xch'ool xb'aan "xkamik laj Abinadi; ut jo'kan ajwi' xb'aan ^bxxikik laj Alma ut eb' li ani xkoheb' chirix, li ke'xk'uub' chaq jun x'iglees li Dios rik'in lix metz'ew ut lix wankil li Dios, ut li paab'aal chirix li aatin li yeeb'il chaq xb'aan laj Abinadi.

31 Relik chi yaal, ke'raho' xch'ool xb'aan xxikikeb', xb'aan naq ink'a' neke'xnaw b'ar ke'eelelik. Anajwan, ke'xjunaji raj rib' rik'ineb' chi saheb' sa' xch'ool, xb'aan naq eb' a'an ke'ok ajwi' sa' jun sumwank rik'in li Dios re k'anjelak chiru, ut xpaab'ankil lix taqlahom.

32 Ut anajwan chirix xk'ulunik laj Ammon, li rey aj Limhi ki'ok ajwi' sa' jun sumwank rik'in li Dios, ut jo'kan ajwi' naab'al reheb' lix tenamit, re k'anjelak chiru ut xpaab'ankil lix taqlahom.

33 Ut kik'ulman naq li rey aj Limhi ut naab'al reheb' lix tenamit ke'raj naq te'kub'eeq xha'; a'b'anan maajun wan sa' li ch'och' li "k'eeb'il xwankil xb'aan li Dios. Ut laj Ammon ink'a' kiraj xb'aanunkil a'in, rik'in naq kixk'oxla rib' naq a'an jun moos li moko k'ulub'ej ta.

34 Jo'kan naq sa' li q'ehil a'an ink'a' ke'xk'uub' rib' choq' iglees, ke'royb'eni b'an lix Musiq' li Qaawa'. Anajwan ke'raj wank jo' chanru

ajwi' laj Alma ut eb' li ras riitz'in, li ke'eelelik chaq sa' li yamyookil ch'och'.

35 Ke'raj naq te'kub'eeq xha' re xk'utb'al ut xch'olob'ankil xyaalal naq wankeb' xch'ool chi k'anjelak chiru li Dios chi anchaleb' xch'ool; a'b'anan ke'xnajtob'resi li kutan; ut moqon "taayeemanq resil lix kub'ikeb' xha'.

36 Ut anajwan chixjunil lix k'oxlahom laj Ammon ut eb' lix tenamit, ut li rey aj Limhi ut eb' lix tenamit, a'an xkolb'al rib'eb' sa' ruq'eb' laj Lamanita ut sa' li moosil.

CH'OL 22

Nak'uub'aman li na'leb' re te'eeleliq li tenamit chiru moosil reheb' laj Lamanita—Neke'kaltesiik laj Lamanita—Eb' li tenamit neke'eelelik, neke'sutqi Tzarahemla, ut neke'ok rub'el xwankil li rey aj Mosiah. Wan na 121–120 chihab' ma nayo'la li Kristo.

Ut anajwan kik'ulman naq laj Ammon ut li rey aj Limhi ke'ok chixk'uub'ankil lix na'leb'eb' rochb'een li tenamit chan ru naq te'xkol rib' chiru li moosil; ut ke'xtaqla ajwi' xch'utub'ankileb' chixjunil li tenamit, ut a'in ke'xb'aanu re taaruq te'xk'ul lix yaab' xkuxeb' li tenamit chirix li na'leb' a'an.

2 Ut kik'ulman naq ink'a' neke'xtaw chan ta wi' ru te'xkol rib' chiru li moosil, ka'ajwi' wi

30a Mos. 17:12–20.
b Mos. 18:34–35.

33a K'UTUL RAQAL:
K'eeb'il xwankil.

35a Mos. 25:17–18.

te'xk'am li rixqilal ut lix kok'a-leb', ut lix ketomq ut lix teepeb' chi xul, ut lix muheb'aal t'ikr, ut te'xik chiru li yamyookil ch'och'; xb'aan naq rik'in naq q'axal k'i-heb' laj Lamanita, moko kiruhan ta chiruheb' lix tenamit laj Limhi naq te'xyal ru rik'ineb', ut te'x-k'oxla xkolb'al rib' chiru li moosil rik'in li yok'leb' ch'iich'.

3 Anajwan kik'ulman naq laj Gideon xko'o ut kixaqli chiru li rey, ut kixye re: Anajwan, at rey, toj anajwan kawab'i k'iila sut li waatin naq yooko chixyal-b'al qu rik'ineb' li qas qiitz'in aj Lamanita.

4 Ut anajwan, at rey, wi ink'a' xinaawil jo' moos li maak'a' na'ok wi', malaj ut wi toj anajwan xawab'i li waatin chi yal ta ka'ch'inaq, ut xk'anjelak aawe, chi jo'kan nawaj naq chawab'i li waatin sa' li hoonal a'in, ut laa'in tinwanq choq' aamoos ut tinkol li tenamit a'in chiru li moosil.

5 Ut li rey kixk'e re a'an naq taa'aatinaq. Ut laj Gideon kixye re:

6 K'e reetal li eleb'aal wan chi ixej, sa' li xaqxookil tz'ak li wan chi ixej, sa' li jun raqal re li tenamit li wan chi ixej. Eb' laj Lamanita, malaj ut eb' laj k'aak'alanel reheb' laj Lamanita, chi q'eq neke'wan chi kalajenaq; jo'kan ut, chiqataqla xjek'inkil jun aatin sa' xyanqeb' chixjunil li tenamit a'in, re te'xch'utub'eb' lix ketomq ut lix teepeb' chi xul, re naq te'x-tiikisiheb' sa' li yamyookil ch'och' chi q'eq.

7 Ut laa'in tinxik chi taqlanb'il aab'aan, ut tintoj jun sutaq chik li tojleb' viin reheb' laj Lamanita, ut eb' a'an kalajenaqageb'; ut laa'o toonume'q chiru li muqmuukil eleb'aal sa' xtze lix na'aj lix teepeb' naq kalajenaqeb' ut warjenaqeb'.

8 Chi jo'kan too'elq qochb'eeneb' li qixqilal ut li qakok'al, li qake-tomq ut li qateep chi xul, chiru li yamyookil ch'och'; ut tooxik sa' xsutam li ch'och' Xilom.

9 Ut kik'ulman naq li rey ki'ab'in chiru li raatin laj Gideon.

10 Ut li rey aj Limhi kixtaqla naq eb' lix tenamit te'xch'utub'eb' lix ketomq, ut kixtaqla li tojleb' viin reheb' laj Lamanita; ut jo'kan aj-wi' kixtaqla chik xkomon li viin, re xsihb'al reheb'; ut ke'ruk' chi naab'al li viin li kixtaqla chaq li rey aj Limhi reheb'.

11 Ut kik'ulman naq lix tenamit li rey aj Limhi ke'el chi q'eq chiru li yamyookil ch'och' rik'ineb' lix ketomq ut lix teepeb' chi xul, ut xkoheb' sa' xsutam li ch'och' Xilom sa' li yamyookil ch'och', ut ke'xjal lix b'e sa' xjajal li ch'och' Tzarahemla, chi k'amb'ileb' xb'e xb'aan laj Ammon ut eb' lix komon.

12 Ut ke'xk'am chaq rik'ineb' chixjunil lix oor, ut lix plaat, ut li k'aru reheb' li terto xtz'aq, li ke'ru chixk'amb'al, ut jo'kan aj-wi' li k'aru nak'anjelak reheb', toj sa' li yamyookil ch'och'; ut ke'xchap lix b'e.

13 Ut chirix naq ke'wan k'iila kutan chiru yamyookil ch'och' ke-wulak sa' li ch'och' Tzarahemla,

ut ke'xjunaji rib' rik'in lix tenamit laj Mosiah, ut ke'xk'e rib' chi taq-laak xb'aan.

14 Ut kik'ulman naq laj Mosiah kixk'uleb' rik'in sahil ch'oolejil; ut kixk'ul ajwi' li "esil tz'iib'an-b'il xb'aaneb', ut jo'kan ajwi' li b'tz'iib'anb'il esil li kitawe' xb'aan xtenamit laj Limhi.

15 Ut anajwan kik'ulman chirix naq ke'xtaw laj Lamanita naq ele-naqeb' chaq lix tenamit laj Limhi sa' li ch'och' chi q'eq, naq ke'xtaqla jun teep aj pleet sa' li yamyookil ch'och' re xtaaqenkileb';

16 Ut chirix naq ke'xtaaqehab' chiru wiib' kutan, ink'a' chik ke'ru chixtaaqaenkil reetalil li roqeb'; jo'kan naq ke'wan chi sachso sa' li yamyookil ch'och'.

Jun esilal chirix laj Alma ut lix tenamit li Qaawa', li ke'alinasiiik sa' li yamyookil ch'och' xb'aan lix tenamit li rey aj Noe.

Wan sa'eb' li ch'ol 23 ut 24.

CH'OL 23

Laj Alma naxye naq moko taawanq ta choq' rey—Nak'anjelak jo' taqenaqil aj tij—Li Qaawa' naxq'us lix tenamit, ut eb' laj Lamanita neke'reechani li ch'och' Helam—Laj Amulon, li najolomin reheb' li maa'us aj tij re li rey aj Noe, wan chi taqlank rub'el xwankil li rey aj Lamanita. Wan na 145–121 chihab' ma nayo'la li Kristo.

ANAJWAN laj Alma, rik'in naq yeeb'il re xb'aan li Qaawa' naq te'chalq li teep aj pleet re li rey aj Noe sa' xb'eeneb', ut chirix xk'ee-b'al chixnaw lix tenamit, jo'kan naq ke'xch'utub'eb' lix ketomq, ut ke'xk'am xkomon li riyaj li nak'uxman, ut ke'el sa' li yamyookil ch'och' chiruheb' li teep aj pleet re li rey aj Noe.

2 Ut li Qaawa' kixk'eheb' xmetz'ew, jo'kan naq eb' lix tenamit li rey aj Noe ink'a' ke'ru chixtabw'aleb' re xsachb'aleb'.

3 Ut ke'eelelik waqxaqib' kutan xxikikeb' chiru li yamyookil ch'och'.

4 Ut ke'wulak sa' jun li ch'och', relik chi yaal, jun li ch'och' q'axal ch'ina-us ut sa rilb'al, jun li ch'och' wan wi' saq ruhil ha'.

5 Ut ke'xyiib' lix muheb'aal t'ikr, ut ke'ok chixk'anjelankil li ch'och', ut ke'ok chixkab'lankil li kab'l; relik chi yaal, ke'wan xsak'ahil, ut ke'k'anjelak chi numtajenaq.

6 Ut eb' li tenamit ke'raj naq laj Alma taawanq choq' xreyeb', xb'aan naq a'an raab'il xb'aan lix tenamit.

7 A'b'anan a'an kixye reheb': K'e-homaq reetal, moko na'ajman ta naq taawanq jun qarey; xb'aan naq jo'ka'in naxye li Qaawa': Moko taak'ehe'q ta xwankil junaq tz'ej-walej sa' xb'een li jun chik, malaj junaq winq "moko tixk'oxla ta naq taqenaq sa' xb'een li jun chik; jo'kan naq ninye eere naq moko na'ajman ta naq taawanq junaq eerey.

8 A'b'anan, wi ta taaruug naq junelik te'wanq li tiikil winq choq' eerey, us raj naq taawanq jun lee rey.

9 A'b'an chijultiko'q eere lix "maa'usilal li rey aj Noe ut eb' laj tij chiru; ut laa'in ajwi' ^bkinchape' sa' jun li ra'al, ut kinb'aanu naab'al li k'a'aq re ru yib'ob'aal ru sa' rilob'aal li Qaawa, xb'aan wi' kinnumsi li rahil jalb'a-k'a'uxlej;

10 A'b'anan, chirix "xnumsin-kil li nimla rahilal, li Qaawa' kirab'i lin elajihom, ut a'an kixsume ru lin tij, ut kinixk'e choq' k'an-jeleb'aal sa' li ruq', re xk'amb'al ^beek'ihal chixnawb'al chirix lix yaalil na'leb'.

11 A'b'anan moko ninnima ta inloq'al rik'in a'in, xb'aan naq laa'in moko k'ulub'ejin ta re tinnima inloq'al injunes.

12 Ut anajwan ninye eere, laa'ex xexrahob'tesiik xb'aan li rey aj Noe, ut wanjenaqex chi moosil chiru a'an ut eb' laj tij chiru, ut kexk'ame' sa' li maa'usilal xb'aaneb'; jo'kan naq b'ak'b'ilex chaq' rik'in "xb'ak'leb' li maa'usilal.

13 Ut anajwan, jo' chanru naq xexkole' xb'aan lix wankil li Dios chiru li b'ak'leb' a'in; relik chi yaal, sa' ruq' chaq li rey aj Noe ut eb' lix tenamit, ut chiru ajwi' lix b'ak'leb' li maa'usilal, jo'kan ajwi' nawaj naq "chexaqab' eerib'

chi kaw sa' li ^bach'ab'aak a'in li kex'ach'ab'aak wi', ut naq 'maajun winq teekanab' chi wank choq' rey sa' eeb'een.

14 Ut jo'kan ajwi' maajun teekanab' chi wank choq' aj "tzoloneel malaj aj k'ehol na'leb' cheru, ka'ajwi' wi re li Dios li winq a'an, ut nab'eek sa' lix b'e ut naxpaab' lix taqlahom.

15 Chi jo'kan laj Alma kixtzo-^bleb' lix tenamit, naq li junjunq chi winq "chixra li ras riitz'in jo' naxra rib' xjunes, ut naq maajun ^bwech'ok-ib' chiwanq sa' xyanqeb'.

16 Ut anajwan, laj Alma kiwan choq' "taqenaqil aj tij chiruheb', rik'in naq a'an kitikib'ank re lix igleeseb'.

17 Ut kik'ulman naq maajun kixk'ul "wankilal chi jultikank aatin malaj chi k'utuk, ka'ajwi' rik'in a'an, chi k'eeb'il xb'aan li Dios. Jo'kan naq a'an kixk'ojob' chixjunileb' laj tijeb' ut chixjunileb' lix tzoloneleb'; ut maajun neke'k'ojob'aak, ka'ajwi' wi a'aneb' tiikil winq.

18 Jo'kan naq ke'xk'aak'aleheb' lix tenamit, ut "ke'xch'olaniheb' rik'in li k'a'aq re ru re li tiikilal.

19 Ut kik'ulman naq ke'ok chi usaak chi numtajenaq sa' li ch'och'; ut Helam ke'xye re li ch'och'.

20 Ut kik'ulman naq ke'k'ihan

9a Prov. 16:12;

Mos. 11:1–15.

b Mos. 17:1–4.

10a Tz. ut S. 58:4.

b Mos. 18:35.

12a 2 Ne. 28:19–22.

13a Gal. 5:1.

b K'UTUL RAQAL:

Ach'ab'aak.

c Mos. 29:13.

14a Mos. 18:18–22.

15a K'UTUL RAQAL:

Rahok.

b 3 Ne. 11:28–29.

16a Mos. 26:7.

17a K'UTUL RAQAL:

K'eeb'il xwankil;

Tijonelil.

18a 1 Tim. 4:6.

ut ke'usa chi numtajenaq sa' li ch'och' Helam; ut ke'xyiib' jun li tenamit, ut lix tenamit laj Helam ke'xe re.

21 A'b'anan li Qaawa' naxk'oxla naq us "xq'usb'aleb' lix tenamit; relik chi yaal, naxyal rix lix ^bku-yumeb' ut lix paab'aaleb'.

22 A'b'anan—ani "naxkanab' rib' chiru, a'an ^btaawaklesiiq sa' roso'jik li kutan. Relik chi yaal, ut chi jo'kan naq kiwan rik'in li tenamit a'in.

23 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, laa'in tink'ut cheru naq ke'k'a-me' chi moosil, ut maajun kiru chi kolok reheb', ka'ajwi' li Qaawa' lix Dios, relik chi yaal, a'an lix Dios laj Abraham, laj Isaak, ut laj Jakob.

24 Ut kik'ulman naq a'an kixkoleb'; ut kixk'ut xnimal lix wankilal chiruheb', ut nim li saho'k kiwan sa' xch'ooleb'.

25 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, naq wankeb' sa' li ch'och' Helam, relik chi yaal, sa' li tenamit Helam, naq yookeb' chixk'anjelankil li ch'och' sa' xsutam, k'ehomaq reetal, kik'ulman naq jun teep aj pleet reheb' laj Lamanita kiwan sa'eb' lix nub'aal li ch'och'.

26 Anajwan kik'ulman naq eb' lix komon laj Alma ke'eelelik chaq sa'eb' lix ch'och', ut ke'xch'utub' rib' sa' li tenamit Helam; ut k'a'jo' naq ke'xuwak xb'aan xk'utunikeb' chaq laj Lamanita.

27 A'ut laj Alma xko'o ut kixaqli sa' xyanqeb', ut kixye reheb' naq me'xuwak; chijultiko'q b'an reheb' li Qaawa' lix Dios, ut a'an tixkoleb'.

28 Jo'kan naq ke'xch'anab' lix xiweb', ut ke'ok chi elajink chiru li Qaawa' re tixq'unob'resi xch'ooleb' laj Lamanita, re naq eb' a'an te'xkol xyu'ameb' a'an, ut li rixaqileb', ut li ralal xk'ajoleb'.

29 Ut kik'ulman naq li Qaawa' kixq'unob'resi xch'ooleb' laj Lamanita. Ut laj Alma ut eb' li ras riitz'in xkoheb' ut ke'xq'axtesi rib' sa' ruq'eb'; ut eb' laj Lamanita ke'reechani li ch'och' Helam.

30 Anajwan eb' li teep aj pleet reheb' laj Lamanita, li ke'taaqenk chaq reheb' lix tenamit li rey aj Limhi, ke'wan chi sachso sa' li yamyookil ch'och' chiru k'iila kutan.

31 Ut k'ehomaq reetal, ke'xtaweb' laj tij a'an re li rey aj Noe, sa' jun li na'ajej Amulon ke'xe re; ut eb' a'an ak ke'ok chaq chireechaninkil li ch'och' Amulon ut ke'ok chaq chixk'anjelankil li ch'och'.

32 Anajwan li najolomink reheb' laj tij a'an, aj Amulon xk'ab'a'.

33 Ut kik'ulman naq laj Amulon kixtz'aama chiruheb' laj Lamanita; ut jo'kan ajwi' kixtaqlaheb' li rixaqileb', a'aneb' "xrab'ineb' laj Lamanita, re te'xtz'aama chiruheb' li ras riitz'in, naq ink'a' te'xsach lix b'eelomeb'.

21 a Hel. 12:3;
Tz. ut S. 98:21.
K'UTUL RAQAL:
Q'usuk, xq'usb'al.

b K'UTUL RAQAL:
Kuyuk.
22 a K'UTUL RAQAL:
Xkanab'ankil rib'

chiru.
b 1 Ne. 13:37.
33 a Mos. 20:3–5.

34 Ut eb' laj Lamanita "ke'x-toq'ob'aheb' ru laj Amulon ut eb' lix komon, ut ink'a' ke'xsacheb', sa' xk'ab'a'eb' li rixaqil.

35 Ut laj Amulon ut eb' lix komon ke'xjunaji rib' rik'ineb' laj Lamanita, ut yookeb' chi xik sa' li yamyookil ch'och' re xsik'b'al li ch'och' Nefi naq ke'xtaw li ch'och' Helam, li eechaninb'il xb'aan laj Alma ut eb' lix komon.

36 Ut kik'ulman naq eb' laj Lamanita ke'xyeechi'i re laj Alma ut eb' li ras riitz'in, naq wi te'xk'ut chiruheb' li b'e naxik sa' li ch'och' Nefi, naq te'xkanab'eb' chi yo'yo ut chi ach'ab' anb'il.

37 A'b'anan chirix naq laj Alma kixk'ut chiruheb' li b'e naxik sa' li ch'och' Nefi, eb' laj Lamanita ink'a' ke'xb'aanu li ke'xyeechi'i chaq; ke'xxaqab'eb' b'an laj "k'aa-k'alenel chixsutam li ch'och' Helam, sa' xb'een laj Alma ut eb' lix komon.

38 Ut li jun ch'ol chik reheb' xkoheb' sa' li ch'och' Nefi, ut jun jachal reheb' a'an ke'sutq'i sa' li ch'och' Helam, ut ke'xk'am ajwi' chirixeb' li rixaqileb' ut lix kok'aleb' laj k'aak'alenel li ke'kanab'aak chaq sa' li ch'och'.

39 Ut lix reyebe' laj Lamanita kixk'e re laj Amulon naq taawanq choq' rey ut choq' aj taqlanel sa' xb'een lix tenamit li wankeb' sa' li ch'och' Helam; a'b'an moko taawanq ta xwankil chixb'aanunkil k'a'ruhaq li moko naxk'am ta rib' rik'in li naraj lix reyebe' laj Lamanita.

CH'OL 24

Laj Amulon naxrahob'tesi laj Alma ut eb' lix tenamit—Nateneb'aak li kamsiik sa' xb'eeneb' wi te'tijoq—Li Qaawa' naxseeb'ob'resi li riiqueb'—Naxkoleb' chiru li moosil, ut neke'-sutq'i Tzarahemla. Wan na 145–120 chihab' ma nayo'la li Kristo.

Ut kik'ulman naq laj Amulon kixtaw usilal sa' rilob'aal lix reyebe' laj Lamanita; jo'kan ut, lix reyebe' laj Lamanita kixk'e re a'an ut re lix tenamit naq te'xaqab'aaq choq' aj tzolonel sa' xb'een lix tenamit; relik chi yaal, sa' xb'een chixjunil li tenamit li wankeb' sa' li ch'och' Xemlon, ut sa' li ch'och' Xilom, ut sa' li ch'och' Amulon.

2 Xb'aan naq eb' laj Lamanita ak ke'reechani chixjunileb' li ch'och' a'in, jo'kan naq lix reyebe' laj Lamanita kixxaqab'eb' li rey sa' xb'eeneb' chixjunil li ch'och' a'in.

3 Ut anajwan lix reyebe' laj Lamanita aj Laman xk'ab'a', naxk'am lix k'ab'a' lix yuwa', jo'kan naq li rey aj Laman nayeeman re. Ut wan choq' rey sa' xb'een jun tenamit nim xk'ihaleb'.

4 Ut a'an kixxaqab'eb' laj tzolonel xkomoneb' li ras riitz'in laj Amulon sa' li junjunq chi ch'och' li eechaninb'il xb'aan lix tenamit; ut chi jo'kan kitikla xk'utb'al li raatinob'aal laj Nefi sa' xyanqeb' chixjunil lix tenamiteb' laj Lamanita.

5 Ut a'aneb' jun tenamit chaa'b'ileb' chirib'ileb' rib'; a'ut ink'a'

neke'xnaw ru li Dios; chi moko ke'xk'ut lix komoneb' laj Amulon k'aruhaq chiruheb' chirix li Qaawa' lix Dios, chi moko lix chaq'rab' laj Moises; chi moko ke'xk'ut chiruheb' li raatin laj Abinadi;

6 A'ut ke'xk'ut chiruheb' naq te'xtz'iib'a li resileb', ut naq te'tz'iib'aq chirib'ileb' rib'.

7 Ut chi jo'kan eb' laj Lamanita ke'ok chi nimank xb'ihomaleb', ut ke'ok chi yakok chirib'ileb' rib' ut chi nimank xwankileb', ut ke'ok chi wank choq' jun tenamit seeb' ut chaab'il xna'leb'eb', jo' chanru xna'leb' li ruchich'och'; relik chi yaal, jun li tenamit q'axal seeb'eb' xna'leb', ut neke'saho' xch'ool rik'in li jar paay chi maa'usilal ut poqlenk, ka'ajwi' sa' xyanqeb' lix komoneb' a'an ink'a'.

8 Ut anajwan kik'ulman naq laj Amulon ki'ok chixk'anjelankil li "wankilal sa' xb'een laj Alma ut eb' lix komon, ut ki'ok chixrahob'tesinkil, ut chixk'eeb'al naq eb' li ralal xk'ajol te'xrahob'tesi li ralal xk'ajoleb' a'an.

9 Xb'aan naq laj Amulon naxnaw ru laj Alma, naq wanjenaq chaq choq' "jun reheb' laj tij chiru li rey, ut naq a'an li kipaab'an chaq re li raatin laj Abinadi ut ki'alinasiiik chaq chiru li rey, ut chi jo'kan kiwan xjosq'il rik'in; xb'aan naq a'an wan rub'el xwankil li rey aj Laman, a'ut kixk'anjela li wankilal sa' xb'eeneb', ut kixteneb' li ^bk'anjel

sa' xb'eeneb', ut kixk'eheb' laj taqlanel moos sa' xb'eeneb'.

10 Ut kik'ulman naq q'axal nim lix ch'a'ajkilaleb', jo'kan naq ke'ok chi elajink chi anchaleb' xmetz'ew chiru li Dios.

11 Ut laj Amulon kixtaqlaheb' naq te'xkanab' li elajink; ut kixk'eheb' aj k'aak'alanel re te'xk'aa-k'aleheb', re naq ani taatawe'q chixpatz'b'al xk'ab'a' li Dios, a'an taak'ehe'q chi kamk.

12 Ut laj Alma ut eb' lix tenamit ink'a' ke'xtaqsi xyaab'eb' xkux chiru li Qaawa' lix Dios, a'b'an nan "ke'xhoy li raameb' chiru, ut a'an kixnaw lix k'oxlahomeb' xch'ool.

13 Ut kik'ulman naq lix yaab' xkux li Qaawa' kichal rik'ineb' sa' lix ch'a'ajkilaleb', ut kixye: Taq-sihomaq lee jolom ut k'ojk'ooq chi chaab'il eech'ool, xb'aan naq ninnaw li sumwank li xek'uub' chiwu; ut laa'in tin'ok sa' sumwank rik'in lin tenamit, ut teb'in-kol chiru li moosil.

14 Ut jo'kan ajwi' tinkotz li iiq li k'eeb'il sa' xb'een lee tel, re naq ink'a' ajwi' texruuq chireek'ankil cherix, naq toj wankex chi moosil; ut a'in tinb'aanu re naq texruuq chi xaqliik moqon choq' aj ^ayehol nawom chiwix, ut re naq teenaw chi ch'olch'o naq laa'in, li Qaawa' Dios, nawula'aniheb' lin tenamit sa' lix ^bch'a'ajkilaleb'.

15 Ut anajwan kik'ulman naq li

24 ^a 8a Tz. ut S. 121:39.
⁹ 9a Mos. 17:1–4; 23:9.
^b b Mos. 21:3–6.
 12a K'UTUL RAQAL:

Tijok.
 14a K'UTUL RAQAL:
 Aj yehol nawom;
 Xk'utb'al xyaalal.

^b K'UTUL RAQAL:
 Ch'a'ajkilal.

iiq li ke'k'ehe' sa' xb'een laj Alma ut eb' lix komon ke'seeb'ob'resiik; relik chi yaal, li Qaawa' "kixk'e-heb' xmetz'ew re naq moko ch'a'aj ta chiruheb' xk'amb'al li ^briiqeb', ut ke'xq'axtesi rib' chi saheb' sa' xch'ool ut rik'in 'kuyuk chiru chixjunil li rajom li Qaawa'.

16 Ut kik'ulman naq q'axal nim lix paab'aaleb' ut lix kuyumbé', jo'-kan naq lix yaab' xkux li Qaawa' kichal wi'chik rik'ineb', ut kixye: K'ojk'ooq chi chaab'il eech'ool, xb'aan naq sa' li kutan wulaj tex-inkol chiru li moosil.

17 Ut a'an kixye re laj Alma: Tat-b'eeq chiru li tenamit a'in, ut laa'in tinxik aawochb'een ut tinkol li tenamit a'in chiru li "moosil.

18 Anajwan kik'ulman naq laj Alma ut eb' lix tenamit chi q'oj-yin ke'xch'utub'eb' lix ketomq, ut jo'kan ajwi' xkomon li riyajeb' li nak'uxman; relik chi yaal, chiru chixjunil li q'ojyin yookeb' chix-ch'utub'ankileb' lix ketomq.

19 Ut chiru eq'la li Qaawa' kix-k'e chi chalk jun "nimla wara sa' xb'eeneb' laj Lamanita, relik chi yaal, ut chixjunileb' laj taq-lanel moos reheb' warjenaqeb' chi tz'aqal.

20 Ut laj Alma ut eb' lix tena-mit xkoheb' chiru li yamyookil ch'och'; ut chirix naq ke'b'eech chiru chixjunil li kutan ke'x-yiib'eb' lix muheb'aal t'ikr sa' jun

li ru taq'a, ut Alma ke'xk'e choq' xk'ab'a' li ru taq'a, xb'aan naq a'an kixk'ameb' xb'e sa' li yamyookil ch'och'.

21 Relik chi yaal, ut sa' li ru taq'a Alma ke'xhoy "xb'antioxihomeb' chiru li Dios, xb'aan naq a'an ki-ruxtaanaheb' chaq ru, ut kixkotz chaq li riiqeb', ut kixkoleb' chaq sa' li moosil; xb'aan naq ke'wan chaq chi moosil, ut maajun kiru chi kolok reheb', ka'ajwi' li Qaawa' lix Dios.

22 Ut ke'b'antioxin chiru li Dios, relik chi yaal, chixjunileb' li winq ut li ixq reheb', ut chixjunileb' lix kok'al li neke'ru chi aatinak ke'x-taqsi xyaab'eb' xkux re xniman-kil ru lix Dios.

23 Ut anajwan li Qaawa' kixye re laj Alma: Seeb'a aawib', elen laa'at ut li tenamit a'in sa' li ch'och' a'in, xb'aan naq xe'aj ru laj Lamanita ut wankeb' chetaaqenkil; jo'kan ut, elen sa' li ch'och' a'in, ut laa'in tinrameb' ru laj Lamanita sa' li ru taq'a a'in, re naq ink'a' chik te'xik chixtaaqenkil li tenamit a'in.

24 Ut kik'ulman naq ke'el chaq sa' li ru taq'a, ut ke'xchap xb'e sa' li yamyookil ch'och'.

25 Ut chirix naq wanjenaqeb' kab'laju kutan sa' li yamyookil ch'och' ke'wulak sa' li ch'och' Tzarahemla; ut li rey aj Mosiah kixk'u-leb' ajwi' rik'in sahil ch'oolejil.

15a Mat. 11:28–30.

b Alma 31:38; 33:23.

c Tz. ut S. 54:10.

K'UTUL RAQAL:

Kuyuk.

17a K'UTUL RAQAL:

Preexil.

19a 1 Sam. 26:12.

21a K'UTUL RAQAL:

B'antiox, b'antioxink.

CH'OL 25

Eb' li ralal xk'ajol laj Mulek aran Tzarahemla neke'ok choq' aj Nefi-ta—Neke'xtzol chirix lix tenamit laj Alma ut laj Tzeniff—Laj Alma naxkub'si xha' laj Limhi ut chixjunil lix tenamit—Laj Mosiah naxk'e xwan-kil laj Alma re tixk'uub' lix Iglees li Dios. Wan na 120 chihab' ma nayo'la li Kristo.

UT anajwan li rey aj Mosiah kix-taqla naq te'ch'utub'aaq chixjunil li tenamit.

2 Anajwan moko ke'wan ta xk'ihaleb' li ralal xk'ajol laj Nefi, malaj xk'ihaleb' lix komoneb' laj Nefi, jo' chanru xk'ihaleb' lix "tenamit laj Tzarahemla, a'an ralal xk'ajol laj ^bMulek, ut eb' li ke'chal chaq roch-b'een sa' li yamyookil ch'och'.

3 Ut moko wankeb' ta xk'ihal lix tenamit laj Nefi ut lix tenamit laj Tzarahemla jo' ta xk'ihaleb' laj Lamanita; relik chi yaal, moko wan ta jo' ta xyijach lix k'ihaleb'.

4 Ut anajwan chixjunil lix tenamit laj Nefi wankeb' chi ch'utch'u, ut jo'kaneb' ajwi' chixjunil lix tenamit laj Tzarahemla, ut ch'utch'uukeb' sa' ka' ch'uut.

5 Ut kik'ulman naq laj Mosiah kixye, ut kixtaqla xyeeb'al re lix tenamit li esil tz'iib'anb'il xb'aan laj Tzeniff; relik chi yaal, kixye li esil tz'iib'anb'il xb'aan lix tenamit laj Tzeniff, chalen chaq naq ke'el

chaq Tzarahemla toj reetal naq ke'sutqi' wi'chik.

6 Ut kixye ajwi' li aatin tz'iib'an-b'il sa' li resilal laj Alma ut eb' li ras riitz'in, ut chixjunil lix ch'a'aj-kilaleb', chalen naq ke'el chaq Tzarahemla toj reetal naq ke'sut-qi' wi'chik.

7 Ut anajwan, naq laj Mosiah kixk'e xraqik xyeeb'al li aatin sa' li tz'iib'anb'il hu, eb' lix tenamit li ke'kana sa' li ch'och' ke'chal xsachikeb' xch'ool ut k'a'jo'eb' xk'a'uxl.

8 Xb'aan naq moko neke'xnaw ta k'a'ru te'xk'oxla; ut naq ke'ri-aleb' li ani ke'kole' chaq "chi moosil, ke'nujak rik'in sahil ch'oolejil q'axal nim.

9 Ut jo'kan wi'chik, naq ke'x-k'oxlaheb' li ras riitz'in li ke'kam-siik chaq xb'aaneb' laj Lamanita, ke'nujak rik'in rahil ch'oolejil, ut ke'el ajwi' xya'aleb' ru chi naab'al xb'aan xrahileb' xch'ool.

10 Ut jo'kan wi'chik, naq ke'x-k'oxla xnach'il lix chaab'ilal li Dios, ut lix wankil sa' xkolb'al laj Alma ut eb' li ras riitz'in sa' ruq'eb' chaq laj Lamanita ut chiru chaq li moosil, ke'xtaqsi lix yaab'eb' xkux ut ke'b'antioxin chiru li Dios.

11 Ut jo'kan wi'chik, naq ke'x-k'oxlaheb' laj Lamanita, a'aneb' ras riitz'ineb', ut li maak ut tz'aj-nil li wankeb' wi', ke'nujak rik'in "rahilal ut yot'e'k chirix lix chaa-b'ilaleb' li ^braam.

25 *a* Omni 1:13–19.
b Hel. 6:10.
K'UTUL RAQAL:
Mulek.

8 *a* Mos. 22:11–13.
11 *a* Mos. 28:3–4;
Alma 13:27.
b K'UTUL RAQAL:

Aamej—Lix loq'aleb'
li aamej.

12 Ut kik'ulman naq eb' li ralar xk'ajol laj Amulon ut eb' lix komon, li ke'xk'am chaq choq' rixaqileb' lix rab'ineb' laj Lamanita, ke'raho' xch'ool xb'aan xb'aanuhomeb' lix yuwa'eb', ut ink'a' chik ke'raj k'ab'a'iik rik'in lix k'ab'a'eb' lix yuwa'eb'; jo'kan naq ke'xk'ul sa' xb'eeneb' lix k'ab'a' laj Nefi, re naq ralar xk'ajol laj Nefi taayee-manq reheb' ut te'k'ehe'q sa' ajl sa' xyanqeb' li ani aj Nefita neke'yehe' re.

13 Ut anajwan chixjunileb' lix tenamit laj Tzarahemla "k'eeb'ileb' sa' ajl rik'ineb' laj Nefita, ut a'in sa' xk'ab'a' naq maa'ani chik ajenaq'axtesiman xwankilal li rey sa' xb'een, ka'ajeb' wi' li ani ralar xk'ajol laj Nefi.

14 Ut anajwan kik'ulman naq chirix naq laj Mosiah kiraq'e' chi aatinak ut chixyeeb'al reheb' li tenamit li aatin tz'iib'anb'il, kiraj naq laj Alma taaraatinaheh' ajwi' li tenamit.

15 Ut laj Alma kiraatinaheh', naq wankeb' chi ch'utch'u sa' xninqal ch'uut, ut xko'o sa' li junjunq ch'uut, ut kixjultika chiruheh' li tenamit li jalb'a-k'a'uxlej, ut xpaab'ankil li Qaawa'.

16 Ut a'an ki'elajin chiruheh' lix tenamit laj Limhi ut eb' li ras riitz'in, chixjunileb' li ke'kole' chaq chiru moosil, naq taajultiko'q reheb' naq a' li Qaawa' li kikolok chaq reheb'.

17 Ut kik'ulman naq chirix naq laj Alma kixk'ut k'iila na'leb'

chiru li tenamit, ut kixk'e xraqik raatinankileb', naq li rey aj Limhi kiraj naq taakub'eeq xha', ut chixjunileb' lix tenamit ke'raj naq te'kub'eeq ajwi' xha'.

18 Jo'kan ut, laj Alma xko'o sa' li ha' ut "kixkub'siheh' xha'; relik chi yaal, kixkub'siheh' xha' jo' chanru ajwi' naq kixb'aanu reheb' lix komon sa' li ^bha' Mormon; relik chi yaal, ut jo' k'ihaleb' li kixkub'siheh' xha' ke'wan xna'aj sa' lix iglees li Dios; ut a'in xb'aan naq neke'xpaab' li raatin laj Alma.

19 Ut kik'ulman naq li rey aj Mosiah kixk'e re laj Alma naq tixxaqab'eb' li iglees chiru chixjunil li ch'och' Tzarahemla; ut kixk'e "xwankil chixk'ojob'ankileb' laj tij ut laj tzolonel sa' xb'een li junjunq chi iglees.

20 Anajwan a'in kib'aanuman xb'aan naq q'axal k'ihab' li tenamit, jo'kan naq moko ke'ru ta chi jolomiik xb'aan jun aj tzolonel; chi moko ke'ru chixjunileb' chirab'inkil li raatin li Dios sa' junaj chi ch'utlajik;

21 Jo'kan naq ke'xch'utub' rib' sa' li junjunq chi ch'uut, a'eb' iglees neke'yehe' re; li junjunq chi iglees wankeb' laj tij ut laj tzolonel reheb'; ut li junjunq chi aj tij naxjultika li aatin jo' chanru naq q'axtesinb'il re rik'in xtz'uumal re laj Alma.

22 Ut chi jo'kan, us ta k'iila iglees wan, chixjunileb' junajeb' chi "iglees, relik chi yaal, a'aneb' lix

iglees li Dios; xb'aan naq maak'a' najultikaman sa' chixjunileb' li iglees, ka'ajwi' li jalb'a-k'a'uxlej ut xpaab'ankil li Dios.

23 Ut anajwan wuqub' li iglees ke'wan sa' li ch'och' Tzarahemla. Ut kik'ulman naq yalaq ani li te'ajoq re xk'ulb'al sa' xb'eeneb' lix "k'ab'a' li Kristo, malaj li Dios, ke'xjunaji rib' rik'ineb' lix iglees li Dios;

24 Ut a'aneb' "xtenamit li Dios neke'yehé' re. Ut li Qaawa' kixhoy lix Musiq' sa' xb'eeneb', ut ke'osob'te-siik, ut ke'usa sa' li ch'och'.

rey aj Benjamin, rik'in naq kok'a'leb' sa' li kutan naq a'an kiraatina lix tenamit, ut ink'a' neke'xpaab' li na'leb' kanab'anb'il chaq xb'aa-neb' lix yuwa'eb'.

2 Ink'a' ke'xpaab' li k'a'ru kiyehe' chaq chirix lix waklijikeb' li kamenaq chi yo'yo, chi moko neke'xpaab' chirix lix k'ulunik li Kristo.

3 Ut anajwan xb'aan xmaak'a'il lix paab'aaleb', ink'a' ke'ru "chix-tawb'al ru li raatin li Dios, ut ke'-kawu li raameb'.

4 Ut ink'a' ke'raj kub'siik xha'; chi moko ke'raj xjunajinkil rib' rik'in li iglees. Ut ke'wan choq' jachb'il ru tenamit chirix lix paa-b'aaleb', ut jo'kan ke'kana chi junelik, sa' li "tz'ejwalejil na'leb' ut li maak wankeb' wi', xb'aan naq ink'a' ke'raj xpatz'b'al xk'ab'a' li Qaawa' lix Dios.

5 Ut anajwan sa' li rawa'b'e-jil laj Mosiah moko ke'wan ta jo'xyijach ta xk'ihal lix tenamit li Dios; a'ut sa' xk'ab'a' li "jachok-ib' sa' xyanqeb' li komon, ke'niman xk'ihaleb'.

6 Xb'aan naq kik'ulman naq ke'x-b'alaq'i naab'al, rik'in li lix sahil aatineb', li wankeb' sa' li iglees, ut ke'xk'eheb' chixb'aaununkil k'iila maak; jo'kan naq ki'aje' ru naq eb' li xe'b'aaununk re li maak, li wankeb' sa' li iglees, "te'tije'q xb'aan li iglees.

CH'OL 26

K'iila komon re li iglees neke'k'ame' xb'e sa' li maak xb'aaneb' li ink'a' neke'paab'an—Nayeechi'iman li junelik yu'am re laj Alma—Eb' li neke'xjal xk'a'uxl ut neke'kub'e xha' neke'xk'ul xkuyb'aleb' xmaak—Eb' li komon re li iglees li xe'maakob', li neke'xjal xk'a'uxl ut neke'xch'olob' lix maak re laj Alma ut re li Qaawa' te'kuye'q xmaak; wi ink'a' neke'xb'aanu, moko te'k'ehe'q ta sa' ajl sa' xyanqeb' li tenamit re li iglees. Wan na 120–100 chihab' ma nayo'la li Kristo.

ANAJWAN kik'ulman naq ke'wan naab'al reheb' li tasal tenamit li toj yookeb' chi ninqank li ink'a' ke'ru chixtawb'al ru li raatin li

23a K'UTUL RAQAL:
Jesukristo—
Xk'ulb'al lix k'ab'a'
li Jesukristo sa'
qab'een.
24a K'UTUL RAQAL:

Sumwank.
26 3a K'UTUL RAQAL:
Tawom ru.
4a K'UTUL RAQAL:
Ruchich'och'il winq.
5a K'UTUL RAQAL:

Q'etok paab'ank;
Wech'ok-ib'.
6a Alma 5:57–58; 6:3.
K'UTUL RAQAL:
Tijom, xtijb'al.

7 Ut kik'ulman naq ke'k'ame' chiruheb' laj tij, ut ke'q'axtesiih chiruheb' laj tij xb'aaneb' laj tzolone; ut eb' laj tij ke'xk'ameb' chiru laj Alma, a'an li "taqenaqil aj tij.

8 Anajwan li rey aj Mosiah kix'e chaq re laj Alma li wankilal sa' xb'een li iglees.

9 Ut kik'ulman naq laj Alma moko kixnaw ta chirixeb'; a'b'an ke'wan naab'al aj yehol nawom chirixeb'; relik chi yaal, eb' li tenamit ke'xaqli ut ke'xch'olob' xyaalal lix maa'usilaleb' chi naab'al.

10 Anajwan maajun wa chaq xk'ulman xkomon a'in sa' li iglees; jo'kan naq laj Alma kich'a'ajko' sa' xmusiq', ut kixtaqla naq te'k'ame'q chiru li rey.

11 Ut kixye re li rey: K'e reetal, wahi'keb' naab'al li ke'qak'am chawu, li jitb'ileb' xb'aaneb' li ras riitz'in; relik chi yaal, ut tawb'ileb' sa' li jar paay chi maa'usilal. Ut moko neke'xjal ta xk'a'uxl chirixeb' lix maa'usilal; jo'kan naq xe'qak'am chawu, re taaraq aatin chirixeb' jo' chanru lix maakeb'.

12 A'b'an li rey aj Mosiah kixye re laj Alma: K'e reetal, laa'in moko ninraq ta aatin chirixeb'; jo'kan naq "ninq'axtesiheb' sa' aawuq' re taaraqeq' aatin chirixeb'.

13 Ut anajwan kich'a'ajko' wi-chik xmusiq' laj Alma; ut xko'o ut kixpatz' re li Qaawa' k'a'ru tixb'aanu chirix li na'leb' a'in,

xb'aan naq naxxuwa naq tixb'aanu li k'a'ru ink'a' us sa' rilob'aal li Dios.

14 Ut kik'ulman naq chirix naq kixhoy x'anchalil li raam chiru li Dios, kichal lix yaab' xkux li Qaawa' rik'in, ut kixye:

15 Osob'tesinb'ilat laa'at, Alma, ut osob'tesinb'ileb' li ke'kub'e xha' sa' li "ha' Mormon. Laa'at osob'tesinb'ilat xb'aan laa' paab'aal q'axal nim, ka'ajwi' rik'in li raatin lin moos aj Abinadi.

16 Ut osob'tesinb'ileb' a'an xb'aan lix paab'aaleb' q'axal nim, ka'ajwi' rik'in li aatin li xaye reheb'.

17 Ut laa'at osob'tesinb'ilat xb'aan naq xaxaqab' jun li "iglees sa' xyanq li tenamit a'in; ut eb' a'an te'xaqab'aaq, ut te'wanq choq' intenamit.

18 Relik chi yaal, osob'tesinb'il li tenamit a'in li wankeb' xch'ool chixk'amb'al "ink'ab'a; xb'aan naq rik'in lin k'ab'a' naq te'b'oqe'q, ut weheb'.

19 Ut sa' xk'ab'a' naq katpatz'ok we chirix laj q'etol aatin, osob'tesinb'ilat.

20 Laa'at inmoos, ut nin'ok sa' sumwank aawik'in naq taa-wanq "aayu'am chi junelik; ut laa'at tatk'anjelaq chiwu ut tatk'ix sa' lin k'ab'a', ut taach'utub'eb' inkarneer.

21 Ut li ani taa'ab'inq re lix yaab'

7a Mos. 29:42.

12a Tz. ut S. 42:78–93.

15a Mos. 18:30.

b Mos. 17:2.

K'UTUL RAQAL:

Paab'aal.

17a Mos. 25:19–24.

18a Mos. 1:11; 5:8.

K'UTUL RAQAL:

Jesukristo—

Xk'ulb'al lix k'ab'a'

li Jesukristo sa'

qab'een.

20a K'UTUL RAQAL:

Sik'b'il ru; Xsik'b'al

ru; Junelik yu'am,

yu'am chi junelik.

inkux taawanq choq' "inkarneer, ut a'an taak'ul sa' li iglees, ut a'an, laa'in ajwi' tink'ul.

22 Xb'aan naq k'e reetal, a'in lin iglees; ani "nakub'e xha' taakub'eeq xha' choq' re li jalb'a-k'a'uxlej. Ut ani li nekek'ul tixpaab' lin k'ab'a'; ut a'an ^btinkuy xmaak chi ink'a' ramb'il.

23 Xb'aan naq laa'in li "nink'ul sa' inb'een lix maak li ruchich'och'; xb'aan naq laa'in li ^bkinyo'ob'tesink reheb'; ut laa'in li nink'ehok re li ani napaab'an toj sa' roso'jik, jun li na'ajej sa' lin nim uq'.

24 Xb'aan naq k'e reetal, rik'in lin k'ab'a' naq neke'b'oqe'; ut wi "neke'xnaw wu te'chalq, ut te'wanq junaq xna'aj chi junelik sa' lin nim uq'.

25 Ut taak'ulmanq naq jo'q'e taayaab'asiq li "xkab' trompeet, chirix a'an eb' li maajo'q'e ^bxenawok wu te'chalq ut te'xaqliiq chiwu.

26 Toja' ut naq te'xnaw naq laa'in li Qaawa' lix Dios, naq laa'in aj Tojol rixeb', a'b'an ink'a' ke'raj toje'k rix.

27 Toja' ut naq laa'in tinch'olob' chiruheb' naq maajo'q'e

"keb'innaw ru; ut ^bte'xik sa' li 'xam junelik nakana, li kawresinb'il choq' re laj tza ut eb' lix anjel.

28 Jo'kan naq ninye aawe, naq li ani ink'a' "taa'ab'inq re lix yaab' inkux, a'an ajwi' moko teek'ul ta sa' lin iglees, xb'aan naq a'an moko tink'ul ta sa' roso'jik li kutan.

29 Jo'kan naq ninye aawe: Ayu; ut ani naq'etok aatin chiwu, a'an "taaraq aatin chirix ^ba' yaal jo' chanru li maak kixb'aanu; ut wi 'naxch'olob' lix maak chawu ut chiwu laa'in, ut ^dnaxjal xk'a'uxl sa' x'anchalil xch'ool, a'an "kuyb'ilaq xmaak eeb'aan, ut laa'in ajwi' tinkuy xmaak.

30 Relik chi yaal, ut "jo' k'ihal sut ^bte'xjal xk'a'uxl lin tenamit laa'in tinkuy li q'etok aatin xe'xb'aanu chiwu.

31 Ut laa'ex ajwi' "teekuy eemaak cherib'il eerib'; xb'aan naq chi yaal ninye eere, ani ink'a' naxkuy xmaak li ras rii-tz'in naq naxye naq xjal xk'a'uxl, a'an ajwi' xk'e rib' rub'el tojb'a-maak.

32 Anajwan ninye aawe, Ayu; ut li ani ink'a' tixjal xk'a'uxl chirix lix

21 a K'UTUL RAQAL:
Chaab'il aj llool
Karneer.
22 a 2 Ne. 9:23.
K'UTUL RAQAL:
Kub'iha', kub'sink
ha'.
b K'UTUL RAQAL:
Kuyuk maak;
Risinkil li maak.
23 a K'UTUL RAQAL: Aj
Tojol-ix.
b K'UTUL RAQAL:
Yo'ob'tesink.

24 a Jwan 17:3.
25 a Tz. ut S. 88:99, 109.
b Tz. ut S. 76:81-86.
27 a Mat. 7:21-23.
b Luk. 13:27.
c Tz. ut S. 76:43-44.
28 a 2 Ne. 9:31;
Tz. ut S. 1:14.
29 a K'UTUL RAQAL:
Raqqok aatin, raqb'a-
aatin.
b K'UTUL RAQAL:
Teneb'aak,
teneb'anb'il.

c 3 Ne. 1:25.
K'UTUL RAQAL:
Ch'olob'ank maak.
d K'UTUL RAQAL:
Jalok k'a'uxl, jalb'a-
k'a'uxlej.
e K'UTUL RAQAL:
Kuyuk maak.
30 a Moro. 6:8.
b Esek. 33:11, 15-16;
Hech. 3:19-20;
Mos. 29:19-20.
31 a 3 Ne. 13:14-15;
Tz. ut S. 64:9-10.

maak, a'an ajwi' moko taak'ehe'q ta sa' ajl sa' xyanq lin tenamit; ut a'in taab'aanumanq chalen sa' li hoonal a'in.

33 Ut kik'ulman naq chirix naq laj Alma kirab'i li aatin a'in, kix-tz'iib'a re naq taawanq rik'in, ut re naq taaruq chixraqb'al aatin chirix li tenamit re li iglees a'an, jo' chanru lix taqlahom li Dios.

34 Ut kik'ulman naq laj Alma xko'o ut kixraq aatin chirixeb' li ke'tawe' sa' li maa'usilal, jo' chanru li raatin li Qaawa'.

35 Ut eb' li ani ke'jalok xk'a'uxleb' chirixeb' lix maak ut "ke'xch'olob'eb', eb' a'an kixk'e sa' ajl sa' xyanqeb' li tenamit re li iglees;

36 Ut eb' li ink'a' ke'raj xch'olob'ankil lix maak ut xjalb'al xk'a'uxleb' chirix lix maa'usilaleb', eb' a'an moko ke'k'ehe' ta sa' ajl sa' xyanqeb' li tenamit re li iglees, ut "ke'sache' reetalil lix k'ab'a'eb'.

37 Ut kik'ulman naq laj Alma kixtuqub' chixjunil li k'a'ru na'uxman sa' li iglees; ut ke'ok wi'chik chi wank sa' tuqtuukilal ut chi usaak chi numtjenaq sa' li k'a'ru na'uxman sa' li iglees, ut ke'b'eech chi tiikeb' xk'a'uxl chiru li Dios; naab'aleb' li ke'xk'ul ut naab'aleb' li ke'xkub'siheb' xha'.

38 Ut anajwan chixjunil li k'a'aq re ru a'in ke'xb'aanu laj Alma ut

eb' li rech aj k'anjel li wankeb' sa' xb'eenil li iglees, ut ke'b'eech chi yalb'ileb' anchal xq'e, ut ke'xk'ut li raatin li Dios sa' chixjunil li k'a'aq re ru, ut ke'xnumsi li k'iila paay chi ch'a'ajkilal, ut ke'rahob'tesiik xb'aaneb' chixjunil li moko ke'wan ta sa' lix iglees li Dios.

39 Ut ke'xtijeb' li ras riitz'in; ut ke'xk'ul ajwi' "xtijb'aleb', li junjung xb'aan li raatin li Dios, jo' chanruheb' lix maak, malaj li maak kixb'aanu chaq, chi taqlanb'ileb' xb'aan li Dios naq ^bte'tijjoq chi ink'a' te'xkanab', ut naq 'te'b'antioxinq sa' chixjunil li k'a'aq re ru.

CH'OL 27

Laj Mosiah naxye naq miwan li rahob'tesink ut chiwangq li juntaq'eetalil —Laj Alma li alalb'ej ut eb' li kaahib' ralar laj Mosiah neke'xsik' xsachb'al li iglees—Jun li anjel naxk'ut rib' ut naxtaqlaheb' chixkanab'ankil lix maa'us aj b'e—Laj Alma namemob'resiik—Chixjunileb' li wingtento te'yo'laaq wi'chik re te'xk'ul li kolb'a-ib'—Laj Alma ut eb' li ralar laj Mosiah neke'xch'olob' li sahil esilal. Wan na 100–92 chihab' ma nayo'la li Kristo.

Ut anajwan kik'ulman naq q'axal kiniman li rahob'tesink kik'ehe'

35 a K'UTUL RAQAL:
Ch'olob'ank maak.

36 a Exo. 32:33;
Alma 1:24.

K'UTUL RAQAL:
Xhuhil li yu'amej;
Isiik chaq.

39 a K'UTUL RAQAL:

Tijom, xtijb'al.
b 2 Ne. 32:8–9.

c K'UTUL RAQAL:
B'antiox, b'antioxink.

sa' xb'een li iglees xb'aaneb' li ink'a' neke'paab'an, jo'kan naq sa' li iglees ke'ok chixwech'b'al rix, ut chixyeeb'al resil li na'leb' a'an reheb' lix jolominel; ut eb' a'an ke'xye resil re laj Alma. Ut laj Alma kixch'olob' li na'leb' a'an chiru laj Mosiah, lix reyeb'. Ut laj Mosiah kixk'uub' xna'leb' rik'ineb' laj tij chiru.

2 Ut kik'ulman naq li rey aj Mosiah kixtaqla xjek'inkil jun li aatin chiru chixjunil li ch'och' sa' xsutam, naq maajun taawanq li ink'a' napaab'an, li "taarahob'tesinq re anihaq reheb' li wankeb' sa' lix iglees li Dios.

3 Ut kiwan jun li taqlahom q'axal kaw sa'eb' chixjunil li iglees naq maajun rahob'tesink taawanq sa' xyanqeb', naq taawanq "juntaq'eetalil sa' xyanqeb' chixjunil li winq;

4 Naq maajun q'etq'etil chi moko nimank-ib' che'xkanab' chixpo'b'al li "tuqtuukilal wankeb' wi'; naq li junjunq chi winq^bchixk'oxla li ras riitz'in jo' naxk'oxla rib' a'an, ut che'k'anjelaq rik'in tz'aqal li ruq' re xk'ulb'al li taa'k'anjelaq reheb'.

5 Relik chi yaal, ut chixjunileb' laj tij ut laj tzolonel reheb' tento "te'k'anjelaq rik'in tz'aqaleb' li ruq' re xk'ulb'al li tak'anjelaq reheb', chi yalaq chan ru, ka'ajwi' sa' li yajel malaj sa' li nimla neb'a'il

ink'a'; ut rik'in xb'aanunkil chixjunil li k'a'aq re ru a'in, kinumta li^brusilal li Dios rik'ineb'.

6 Ut ki'ok wi'chik chi wank nimla tuqtuukilal sa' li ch'och'; ut eb' li tenamit k'a'jo' naq ke'ok chi k'ihank, ut ke'ok chixjek'in-kil rib' chiru lix b'een li ch'och', relik chi yaal, sa' xnim li saq'e ut sa' xtze, sa' releb' saq'e ut sa' rokeb', ut ke'xkab'la li ninqi tenamit ut k'aleb'aal sa' chixjunil li jar raqal chi ch'och'.

7 Ut li Qaawa' kirula'aniheb' ut kixk'eheb' chi usaak, ut ke'ok choq' jun tenamit nim ut b'ihom.

8 Anajwan eb' li ralal laj Mosiah k'eeb'ileb' sa' ajl sa' xyanqeb' li ink'a' neke'paab'an; ut jo'kan ajwi' jun reheb' li "ralal laj Alma kixk'ehe' sa' ajl sa' xyanqeb', a'an aj Alma xk'ab'a, jo' chanru xyuwa'; a'b'an a'an ki'ok choq' jun winq q'axal aj maak ut aj^bloq'onihom pak'b'il dios. Ut a'an jun winq k'iila aatin nayehok, ut k'a'jo' li sahil aatin kixye re li tenamit; jo'kan naq kixk'ameb' xb'e naab'al li tenamit chixb'aanunkil jo' chanru xmaa'usilal a'an.

9 Ut k'a'jo' naq ki'ok chixramb'al ru li chaab'ilo'k sa' lix iglees li Dios; rik'in "xmaq'b'aleb' xch'ool li tenamit; rik'in xk'eeb'al chi uxmank naab'al li jachok-ib' sa' xyanq li tenamit; rik'in

27 2a K'UTUL RAQAL:
Rahob'tesiik xb'aan
xpaab'aal.
3a Mos. 23:7; 29:32.
4a K'UTUL RAQAL:
Tuqtuukilal.

b K'UTUL RAQAL:
Xk'eeb'al xloq'al.
5a Mos. 18:24, 26.
b K'UTUL RAQAL:
Usilal.
8a K'UTUL RAQAL:

Alma, ralal laj Alma.
b K'UTUL RAQAL:
Pak'b'il dios,
xloq'oninkil.
9a 2 Sam. 15:1-6.

xtenq'ankil laj xik' ilonel re li Dios, re naq tixk'anjela lix wankilal sa' xb'eeneb'.

10 Ut anajwan kik'ulman, naq yoo chi xik yalaq b'ar chixsachb'al lix iglees li Dios, xb'aan naq sa' muqmu naxik yalaq b'ar rochb'eeneb' li ralal laj Mosiah ut naxsik' xsachb'al li iglees, ut xsachb'al xb'eheb' lix tenamit li Qaawa', jo' yeeb'il naq ink'a' taa'uxmanq sa' lix taqlahom li Dios, malaj ut jo'kan ajwi' sa' xtaqlahom li rey—

11 Ut jo' kinye eere, naq yookeb' chi xik yalaq b'ar sa' "xpo'jikeb' xch'ool rik'in li Dios, k'ehomaq reetal, lix ^banjel li Qaawa' 'kixk'ut rib' chiruheb'; ut kikub'e chaq chanchan sa' jun choql; ut ki'aa-tinak chanchan rik'in xyaab' li kaaq, ut xb'aan a'an kichiiq'an li ch'och' li xaqqookeb' wi';

12 Ut k'a'jo' xsachikeb' xch'ool, jo'kan naq ke'tane' chi ch'och', ut moko ke'xtaw ta ru li aatin li kixye reheb'.

13 A'b'anan a'an kixjap wi'chik re, ut kixye: At Alma, waklin ut xaqlin chaq, xb'aan naq k'a'ut naq nakarahob'tesi lix iglees li Dios? Xb'aan naq li Qaawa' kixye: "A'in lin iglees, ut laa'in tinxaqab', ut maak'a' taat'anoq re, ka'ajwi' li q'etok aatin re lin tenamit.

14 Ut jo'kan wi'chik, li anjel kixye: K'e reetal, li Qaawa' xrab'i lix ^atijeb' lix tenamit, ut jo'kan ajwi' lix tij laj Alma lix moos, a'an

laa yuwa'; xb'aan naq a'an xtijok rik'in nimla paab'aal chawix re tat'ameq' chixnawb'al chirix li yaal; jo'kan ut, a'in li ajom kinchali wi', re xq'unb'esinkil aach'ool chirix lix wankil li Dios ut li wankilal k'eeb'il xb'aan a'an, re naq taasumeeq ru lix ^btijeb' lix moos jo' chanru xpaabaaleb'.

15 Ut anajwan k'e reetal, ma naru tab'i' teeye naq maak'a' xwankil li Dios? Xb'aan naq k'ehomaq reetal, ma ink'a' nachiiq'an li ch'och' rik'in xyaab' inkux? Ut ma ink'a' ajwi' nekexru chiwilb'al cheru? Ut laa'in taqlanb'ilin xb'aan li Dios.

16 Anajwan ninye aawe: Ayu, ut chijultiko'q aawe lix preexileb' laa yuwa' sa' li ch'och' Helam, ut sa' li ch'och' Nefi; ut chijultiko'q aawe chanru xnimal ru li k'a'aq re ru kixbaanu choq' reheb'; xb'aan naq ke'wan chi moosil, ut a'an "kixkoleb'. Ut anajwan ninye aawe, at Alma, chap laa b'e, ut maasik' chik xsachb'al li iglees, re naq sumenb'ilaq lix tijeb', ut a'in us ta aajunes taawaj tz'eqmank.

17 Ut anajwan kik'ulman naq a'in roso'jik li aatin kixye li anjel re laj Alma, ut xko'o.

18 Ut anajwan laj Alma ut eb' li wankeb' rik'in ke'tane' wi'chik chi ch'och', xb'aan naq nim xsachikeb' xch'ool; xb'aan naq rik'in tz'aqal xnaq'eb' ru ke'ril chaq jun lix anjel li Qaawa'; ut lix yaab'

11 a K'UTUL RAQAL:
Po'resink ch'oollej.
b K'UTUL RAQAL:
Anjel.

c Hech. 9:1–9;
Alma 8:15.
13 a K'UTUL RAQAL:
Jesukristo—Xjolomil

li Igles.
14 a Alma 10:22.
b Morm. 9:36–37.
16 a Mos. 23:1–4.

xkux chanchan li kaaq, ut kixchiq' li ch'och'; ut ke'xnaw naq maa-k'a' chik wan li maawa' ta xwan-kil li Dios li naru chixchiq'b'al li ch'och' ut xk'eeb'al chi siksoth chanchan naq ok re chixjachb'al rib' sa' xyi.

19 Ut anajwan q'axal nim xsa-chik xch'ool laj Alma jo'kan naq kimemo' re, ut ink'a' kiru chix-teeb'al re; relik chi yaal, ut kiq'u-no' xmetz'ew, toj reetal ink'a' naru chireek'asinkil li ruq'; jo'kan naq kixoke' xb'aaneb' li wankeb' rik'in, ut kik'ame' chi maak'a' xkawilal, toj reetal naq kiyokob'aak chiru lix yuwa'.

20 Ut ke'xnumsi resil chiru lix yuwa' chixjunil li k'aru ke'xk'ul chaq; ut lix yuwa' kisaho' sa' xch'ool, xb'aan naq kixnaw naq a'an lix wankil li Dios.

21 Ut kixtaqla xch'utub'ankil li k'iila tenamit re te'xk'e reetal k'aru kixb'aanu li Qaawa' choq' re li ralal, ut jo'kan ajwi' choq' reheb' li ke'wan rochb'een.

22 Ut kixtaqla naq te'xch'utub' rib' laj tij, ut ke'ok chi kuyuk sa', ut chi tijok chiru li Qaawa' lix Dios naq a'an tixte xtz'uumal re laj Alma, re naq taaruq chi aatinak, ut jo'kan ajwi' naq tixk'ul xmetz'ew li roq ruq'—re naq te'te-heq rilob'aaleb' li tenamit re ril-b'al ut xnawb'al lix chaab'ilal ut lix loq'al li Dios.

23 Ut kik'ulman naq chirix naq

ke'kuyuk sa' ut ke'tijok chiru xnumik wiib' kutan ut wiib' q'oj-yin, li roq ruq' laj Alma kixk'ul xmetz'ew, ut kixaqli ut ki'ok chi-raatinankileb', ut kixye reheb' naq chik'ojob'aaq xch'ooleb' chi chaab'il.

24 Xb'aan naq, chan a'an, laa'in xinjal ink'a'uxl chirixeb' lin maak, ut "tojb'il wix xb'aan li Qaawa'; k'ehomaq reetal naq yo'lajenaqin rik'in li Musiq'ej.

25 Ut li Qaawa' kixye we: Mi-sach aach'ool naq chixjunileb' li winq; relik chi yaal, eb' li winq ut eb' li ixq, chixjunil li tenamit, junkab'al, aatinob'aal, ut teepal, tento "te'yo'laaq wi'chik, relik chi yaal, tento te'yo'laaq rik'in li Dios, ut b'te'jalaaq chaq sa' lix 'tz'ejwalejil ut t'anaaqil wanjikeb', re te'wanq sa' tiikilal, chi tojb'ileb' rix xb'aan li Dios, chi okenaqeb' choq' ralal ut xrab'in;

26 Ut chi jo'kan neke'ok choq' ak'il yo'ob'tesihom; ut wi ink'a' neke'xb'aanu a'in, "maamin te'-ruuq chireechaninkil lix awa'b'e-jihom li Dios.

27 Ninye eere, wi moko wan ta chi jo'kan, tento te'tz'eqmanq; ut a'in ninnaw, xb'aan naq kinwan choq' re li tz'eqmank.

28 A'b'anan, chirix b'eeek chiru naab'al li rahilal; chirix xyot'b'al inch'ool chi ka'ch'in chik ma nin-kam, li Qaawa' rik'in uxtaan kix-k'oxla naq us inxokb'al chaq sa' li

24a 2 Ne. 2:6–7.
K'UTUL RAQAL:
Tojok-ix, tojb'il rix,
tojb'al-ix.
25a Rom. 6:3–11;

Mos. 5:7;
Alma 5:14;
Mois. 6:59.
K'UTUL RAQAL:
Yo'laak wi'chik,

yo'laak rik'in li Dios.
b Mos. 3:19; 16:3.
c K'UTUL RAQAL: Re
tz'ejwalej.
26a Jwan 3:5.

“k’ate’k li maajo’q’e na’oso’, ut yo’-lajenaqin rik’in li Dios.

29 Li waam tojb’il rix chiru lix k’ahil li yot’e’k ut lix b’ak’leb’ li maa’usilal. Kinwan chaq sa’ li jul q’axal q’ojyin xsa’, a’b’an anajwan nawil lix sachb’a-ch’oolejil saqen li Dios. “Kiyot’e’ li waam rik’in li rahilal chi junelik; a’b’an xokb’ilin, ut moko ra ta chik li waam.

30 Laa’in kintz’eqtaana laj Tojol wix, ut kintz’eqtaana xyaalal li k’aru yeeb’il xb’aaneb’ li qayuwaw’a; a’b’an anajwan, re te’ril chi xb’eenilaj naq a’an taachalq, ut naq jultik re li junjung chi yo’ob’tesihom li b’arwan kixyo’ob’tesi, a’an tixk’utb’esi rib’ chiruheb’ chixjunil.

31 Relik chi yaal, li “junjung chi xb’een aqej taab’ase’q, ut li junjung chi ru’uj aq’ej taach’olob’anq chiru a’an. Relik chi yaal, sa’ ajwi’ li roso’jik kutan, naq chixjunileb’ li winq te’xaqliiq re ^btaaraq’eq aatin chirixeb’ xb’aan a’an, toja’ naq te’xch’olob’ xyaalal naq a’an li Dios; toja’ naq te’xch’olob’ xyaalal, eb’ li ani neke’wan chi ‘maak’a’eb’ xDios sa’ li ruchich’och’, naq li aatin raqb’il, chirix jun li tojb’a-maak li junelik taakanaaq, tiik ru sa’ xb’eeneb’; toja’ ut naq te’siksotq ut te’chenchotq, ut te’xka’ch’inob’resi rib’ naq ilb’ileb’ xb’aan lix naq’ ru a’an, li ^dna’i’lok re chixjunil.

32 Ut anajwan kik’ulman naq laj

Alma chalen sa’ li kutan a’an ki’ok chixtzolb’aleb’ li tenamit, ut eb’ li ke’wan rik’in laj Alma sa’ li hoonal naq li anjel kixk’ut rib’ chiruheb’, ut yalaq b’ar neke’xik chiru chixjunil li ch’och’, chixpuktesinkil re chixjunil li tenamit resil li k’a’aq re ru ke’rab’i ut ke’ril chaq, ut chixjultikankil li raatin li Dios sa’ xyi naab’al li rahilal numsinb’il, ut rahob’tesinb’ileb’ chi naab’al xb’aaneb’ li ink’a’ neke’paab’an, ut sak’b’ileb’ xb’aaneb’ naab’al reheb’.

33 A’b’anan us ta ke’xk’ul chixjunil a’in, maak’a’jo’ naq ke’xk’e xk’ojob’ankil xch’ool li iglees, ut ke’xk’ojob’eb’ xpaab’aal, ut ke’xtz’aama chiruheb’ rik’in najtil oyb’enink ut naab’al lix tawasin kil rib’ naq che’xpaab’ lix taqlahom li Dios.

34 Ut kaahib’ reheb’ a’aneb’ “ralal laj Mosiah; ut a’aneb’ laj Ammon, laj Aaron, laj Omner, ut laj Himni xk’ab’a’eb’; a’in xk’ab’a’eb’ li ralal laj Mosiah.

35 Ut eb’ a’an ke’b’EEK chiru chixjunil li ch’och’ Tzarahemla, ut sa’ xyanqeb’ chixjunil li tenamit li wankeb’ rub’el rawa’b’ejil li rey aj Mosiah, ut q’axal k’EEK’ookeb’ xch’ool chixtuqub’ankil chixjunil li ra ke’xb’aanu chaq re li iglees, rik’in xch’olob’ankil chixjunil lix maak, ut xpuktesinkil resil chixjunil li k’a’aq re ru ke’ril chaq, ut xch’olob’ankil xyaalal li profetil

28 a 2 Ne. 9:16.

29 a Mos. 2:38.

31 a Filip. 2:9–11;

Mos. 16:1–2;

Tz. ut S. 88:104.

b K’UTUL RAQAL:

Jesukristo—Aj

Raqol Aatin.

c Alma 41:11.

d K’UTUL RAQAL: Dios,

Roxichal li Dios.

34 a K’UTUL RAQAL:

Ammon, ralal laj

Mosiah.

aatin ut eb' li loq'laj hu chiru chixjunil li ke'ajok re rab'inkileb'.

36 Ut chi jo'kan ke'wan choq' k'anjeleb'aal sa' ruq' li Dios sa' xk'amb'al naab'al chixnawb'al li yaal, relik chi yaal, chixnawb'al chirix laj Tojol rixeb'.

37 Ut q'axal osob'tesinb'ileb' a'an! Xb'aan naq "ke'xpuktesi resil li tuqtuukilal; ke'xpuktesi li b'chaab'il esil chirix li chaab'il; ut ke'xch'olob' chiruheb' li tenamit naq li Qaawa' na'awa'b'ejin.

CH'OL 28

Eb' li ralal laj Mosiah neke'xik chi jultikank aatin chiruheb' laj Lamanita—Rik'in li wiib' chi ilob'aal pek, laj Mosiah naxjaltesi ruheb' li perel ch'iich' reheb' laj Jaredita. Wan na 92 chihab' ma nayo'la li Kristo.

ANAJWAN kik'ulman naq chirix naq eb' li "ralal laj Mosiah ke'xb'aanu chixjunil li k'a'aq re ru a'in, ke'xk'am b'ab'ay xk'ihal chirixeb' ut ke'sutq'i rik'in xyuwa'eb', a' li rey, ut ke'xtz'aama chiru naq a'an tixk'e reheb' naq te'xik, rochb'eeneb' li sik'b'ileb' ru xb'aaneb', taqe'q sa' li ch'och' b'Nefi re naq te'ruuq chixjultikankil li k'a'aq re ru ke'rab'i, ut re te'ruuq chixk'eeb'al li raatin li

Dios reheb' laj Lamanita, li ras riitz'ineb'—

2 Re naq maare te'xk'ameb' chixnawb'al chirix li Qaawa' lix Dios, ut te'xq'unb'esiheb' xch'ool chirix xmaa'usilaleb' lix yuwa'eb'; ut re naq maare te'xk'irtesi lix "kaqaleb' xch'ool choq' reheb' laj Nefita, re naq eb' a'an te'k'ame'q ajwi' chi saho'k sa' xch'ool rik'in li Qaawa' lix Dios, re naq te'ruuq chi wank sa' xyaalal chirib'ileb' rib', ut re naq maak'a'aq chik li wech'ok-ib' sa' chixjunil li ch'och' li kixk'e chaq reheb' li Qaawa' lix Dios.

3 Anajwan eb' a'an ke'raj raj naq taach'olob'amanq li kolb'a-ib' chiru li junjunq li yo'ob'tesinb'il, xb'aan naq ink'a' ke'ru "chixkuyb'al naq taa'oso'q b'raam ani junaq chi winq; relik chi yaal, yal xk'oxlankil naq junaq aamej tixnumsi li 'rahilal maak'a' roso'jik naxk'eheb' chi siksotk ut chi chenchotk.

4 Ut chi jo'kan lix Musiq' li Qaawa' kik'anjelak sa' xb'eeneb', xb'aan naq a'aneb' chaq laj maak li "q'axal yib'eb' ru. Ut li Qaawa' kixk'oxla sa' li b'ruxtaan maak'a' roso'jik, naq us xkolb'al lix yu'aameb'; a'b'anan ke'xnumsi naab'al xyot'ikeb' li raam sa' xk'ab'a' lix maa'usilaleb', ut naab'al li rahilal ke'xk'ul ut ke'xxuwa chaq naq te'tz'eqe'q chi junelik.

<p>37a Isa. 52:7; Mos. 15:14–17. K'UTUL RAQAL: Jultikank aatin. b K'UTUL RAQAL: Evangelio.</p> <p>28 1a Mos. 27:34.</p>	<p>b Omni 1:12–13; Mos. 9:1. 2a Jak. 7:24. 3a Alma 13:27; 3 Ne. 17:14; Mois. 7:41. b K'UTUL RAQAL:</p>	<p>Aamej—Lix loq'aleb' li aamej. c Jak. 6:10; Tz. ut S. 19:10–12. 4a Mos. 27:10. b K'UTUL RAQAL: Uxtaan, uxtaanank.</p>
---	--	---

5 Ut kik'ulman naq k'iila kutan ke'xtz'aama chiru lix yuwa' naq te'ruuq chi taqe'k sa' li ch'och' Nefi.

6 Ut li rey aj Mosiah xko'o ut kixpatz' re li Qaawa' ma us naq tixkanab'eb' li ralal chi taqe'k sa' xyanqeb' laj Lamanita re xjultikankil li aatin.

7 Ut li Qaawa' kixye re laj Mosiah: Kanab'eb' chi taqe'k, xb'aan naq naab'aleb' li te'paab'anq re li raatineb', ut te'wanq xyu'am chi junelik; ut laa'in "teb'inkol chaq laa walal sa' ruq'eb' laj Lamanita.

8 Ut kik'ulman naq laj Mosiah kixkanab' naq te'xik ut te'xb'aanu jo' chanru ke'xtz'aama.

9 Ut "ke'xchap xb'e chiru li yam-yookil ch'och' re tox'e'taqe'q chix-jultikankil li aatin sa' xyanqeb' laj Lamanita; ut moqon ^btink'e resil lix b'aanuhomeb'.

10 Anajwan li rey aj Mosiah maa'ani chik wan tixq'axtesi w'i li awa'b'ejihom, xb'aan naq maa-jun reheb' li ralal wan li taak'u-luq ta re li awa'b'ejihom.

11 Jo'kan naq kixchap li tz'iib'anb'il esil li wan chi tz'iib'anb'il chiruheb' li "perel ch'iich' bronce, ut jo'kan ajwi' eb' lix perel ch'iich' laj Nefi, ut chixjunil li k'a'aq re ru kix-k'uula chaq ut kixkol chaq rix jo' chanru lix taqlahom li Dios, chirix naq kixjaltesi chaq ru ut kixtaqla

xtz'iib'ankil li esil li tz'iib'anb'il chiruheb' li ^bperel ch'iich' oor li ke'tawe' xb'aaneb' lix tenamit laj Limhi, li ke'q'axtesiik chaq re xb'aan ruq' laj Limhi;

12 Ut a'in kixb'aanu xb'aan xnim-al xk'a'uxl lix tenamit; xb'aan naq ke'raj chi numtajenaq xnawb'al chirixeb' li tenamit a'an li sachb'i-leb' chaq.

13 Anajwan ut, kixjaltesi ru a'an rik'in li wiib' chi "pek a'an li k'ee-b'ileb' sa' xkab'ichal xmaril jun li k'onk'ookil ch'iich'.

14 Anajwan kikawresiman li k'a'aq re ru a'in chalen chaq sa' xtiklajik, ut kinumsiik chiru li junjunq tasal tenamit, choq' re xk'utb'al xyaalalil li jalanil aatinob'aal;

15 Ut k'uulanb'il ut kolb'il rix xb'aan ruq' li Qaawa', re naq a'an tixk'e chi k'ute'k chiru li junjunq chi yo'ob'tesihom li taa'eechaniq re li ch'och', lix maa'usilal ut lix tz'eqb'eetalil lix tenamit;

16 Ut ani wan rik'in li k'a'aq re ru a'in, aj "ilol na'leb' nayehe' re, jo' chanru sa' najter q'e kutan.

17 Anajwan chirix naq laj Mosiah kixchoy xjaltesinkil ru li tz'iib'anb'il esil a'in, k'ehomaq reetal, naxye resil li tenamit li "ke'sachman, rub'elaj chaq xq'e-hil lix sachikeb' toj naq sa' xkab'-lajik li ^bnimla najt xteramil kab'l, sa' xq'ehil naq li Qaawa' ^ckixsachi

7a Alma 19:22–23.

9a Alma 17:6–9.

b Alma 17–26.

11a K'UTUL RAQAL: Perel ch'iich' bronce.

b K'UTUL RAQAL: Perel ch'iich' oor.

13a K'UTUL RAQAL: Urim ut Tumim.

16a Mos. 8:13–18.

K'UTUL RAQAL: Aj ilol na'leb'.

17a Mos. 8:7–12.

b Eter 1:1–5.

c Gen. 11:6–9.

raatinob'aaleb' li tenamit, ut ke'-jek'iman chi najt chiru lix b'een chixjunil li ruchich'och'; relik chi yaal, ut rub'elaj ajwi' chaq a'an toj naq yo'ob'tesinb'il chaq laj Adan.

18 Anajwan li esil a'in kixk'e chi numtajenaq xrahileb' xch'ool lix tenamit laj Mosiah, relik chi yaal, ke'nujuk rik'in rahil ch'oolejil; a'banan kixk'e naab'al li na'leb' reheb', li ke'saho' wi' xch'ool.

19 Ut li esil a'in moqon taatz'iib'amanq; xb'aan naq k'ehomaq reetal, aajel ru naq chixjunil reheb' li tenamit te'xnaw chirix li k'a'aq re ru tz'iib'amb'il sa' li esil a'in.

20 Ut anajwan, jo' xinye eere, naq chirix naq li rey aj Mosiah kixb'aanu chixjunil li k'a'aq re ru a'in, kixchapeb' li perel ch'iich' "bronce, ut chixjunil li k'a'aq re ru kixk'uula chaq, ut kixq'axtesi re laj Alma, a'an ralal laj Alma; relik chi yaal, chixjunil li tz'iib'amb'il esil, ut jo'kan ajwi' li ^bk'utleb'aal aatin, ut kixq'axtesi re a'an, ut kixtaqla naq tixk'uula ut ^ctixkol rix, ut jo'kan ajwi' tixtz'iib'a jun esil chirix li tenamit, ut taanumsiiq chaq a'an xb'aan li jun tasal tenamit re li jun tasal chik, jo' chanru ajwi' kinumsiik chaq chalen chaq xq'ehil naq ki'el chaq laj Lehi Jerusalen.

CH'OL 29

Laj Mosiah naxyeechi'i naq

che'sik'manq aj raqol aatin sa' xna'aj junaq rey—Eb' li rey li moko tiikeb' ta xch'ool neke'xk'ameb' xb'e lix tenamiteb' re te'maakob'q—Laj Alma li Alalb'ej nasik'e' ru jo' xb'eenil aj raqol aatin xb'aan xyaab' xkux li tenamit—Wan ajwi' choq' taqenaqil aj tij sa' xb'een li Iglees—Neke'kam laj Alma li yuwa'b'ej ut laj Mosiah. Wan na 92–91 chihab' ma nayo'la li Kristo.

ANAJWAN chirix naq laj Mosiah kixb'aanu a'in kixtaqla chiru chixjunil li ch'och', sa' xyanqeb' chixjunil li tenamit, kiraj xnawb'al li rajomeb' xch'ool chirix ani taa-wanq choq' xreyeb'.

2 Ut kik'ulman naq kichal xyaab' xkux li tenamit, kixye: Naqaj naq laj Aaron laa walal taawanq choq' qarey ut qataqlanel.

3 Anajwan laj Aaron xikenaq chaq sa' li ch'och' Nefi, jo'kan naq li rey ink'a' kiru chixq'axtesinkil li awa'b'ejihom sa' xb'een; chi moko kixk'ul raj laj Aaron li awa'b'ejihom sa' xb'een; chi moko kiwan xch'ool anihaq reheb' li "ralal laj Mosiah chixk'ulb'al sa' xb'eeneb' li awa'b'ejihom.

4 Jo'kan naq li rey aj Mosiah kixtaqla wi'chik sa' xyanq li tenamit; relik chi yaal, jun li tz'iib'amb'il aatin kixtaqla sa' xyanq li tenamit. Ut a'in li aatin kitz'iib'aman, kixye:

5 K'ehomaq reetal, ex intenamit, malaj ex was wiitz'in, xb'aan naq

20a Alma 37:3–10.
b K'UTUL RAQAL: Urim
ut Tumim.

c K'UTUL RAQAL:
Loq'laj hu (eb' li)—
Tento te'k'uulamanq

li loq'laj hu.
29 3a Mos. 27:34.

jo'kan nekexink'oxla, nawaj naq teek'oxla li na'leb' li b'oqb'ilex chixk'oxlankil—xb'aan naq neke-raj naq taawanq junaq "eerey.

6 Anajwan ninch'olob' cheru naq li ani xk'ulub' raj reechanin-kil li awa'b'ejihom ink'a' kiraj, ut moko tixk'ul ta li awa'b'ejihom sa' xb'een.

7 Ut anajwan wi taaxaqab'amanq jalan chik sa' xna'aj, k'ehomaq reetal, ninxuwa naq te'wakliiq li wech'ok-ib' sa' eeyanq. Ut ani nanawok re ma li walal, li tz'aqal raj aj eechanihom re li awa'b'eji-hom, ink'a' tixsutq'isi rib' re taa-josq'o'q ut tixk'am jun raqal li tenamit a'in rik'in, li taatikib'anq raj re li pleet ut li wech'ok-ib' sa' eeyanq, ut rik'in a'an taa'uxq raj xhoyb'al naab'al li kik' ut xpo'b'al ru lix b'e li Qaawa', relik chi yaal, ut a'an tixsach raj raameb' naab'al li tenamit.

8 Anajwan ninye eere, chiwanq qana'leb' ut chiqak'oxla li k'a'aq re ru a'in, xb'aan naq moko xk'u-lub' ta choq' qe xsachb'al li walal, chi moko xk'ulub' choq' qe xsach-b'al jalan chik wi taaxaqab'aaq sa' xna'aj.

9 Ut wi ta li walal tixsutq'isi rib' wi'chik rik'in lix q'etq'etil ut jo'maajo'il na'leb', a'an taarisi raj li k'a'aq re ru kixye, ut taa-raj raj xk'ulb'al li awa'b'ejihom jo' reechanihom, ut chi jo'kan, a'an ut jo'kan ajwi' li tenamit a'in te'k'eh'e'q chixb'aanunkil naab'al li maak.

10 Anajwan ut chiwanq qana'-leb' ut chiqil chi ub'e'j li k'a'aq re ru a'in, ut chiqab'aanu li k'a'ru tixk'am chaq xtutuukilal li tenamit a'in.

11 Jo'kan naq laa'in tinwanq choq' eerey chiru rela' lin kutan; a'ut "chiqaxaqab'eb' laj^braqol aatin, re te'raqoq aatin sa' xb'een li tenamit a'in jo' chanru li qachaq'rab', ut taqak'uub' chi ak'il li na'uxman rik'in li tenamit a'in, xb'aan naq taqaxaqab'eb' li winq chaab'ileb' xna'leb' re te'wanq choq' aj raqol aatin, li te'raqoq aatin sa' xb'een li tenamit a'in jo' chanru lix taq-lahom li Dios.

12 Anajwan q'axal us wi'chik naq junaq winq taaraqe'q aatin chirix xb'aan li Dios chiru naq xb'aan li winq, xb'aan naq lix raqb'a-aatin li Dios junelik tiik ru, a'b'an lix raqb'a-aatin li winq moko junelik ta tiik ru.

13 Jo'kan ut, wi ta taaruuq naq te'wanq "tiikil winq choq' eerey, li te'xaqab'anq raj re lix chaq'rab' li Dios, ut te'raqoq raj aatin sa' xb'een li tenamit a'in jo' chanru lix taqlahom, relik chi yaal, wi ta taaruuq te'wanq choq' eerey li winq li te'b'aanunq jo' chanru ajwi' kixb'aanu laj^bBenjamin in-yuwa' choq' re li tenamit a'in—ninye eere, wi ta junelik taawanq chi jo'kan, taa'ajmanq raj ru naq junelik te'wanq li rey chi taqlank sa' eeb'een.

14 Ut laa'in ajwi' injunes kin-k'anjelak chi anchal li metz'ew

ut li seeb'al li wan we, re xk'utb'al cheru lix taqlahom li Dios, ut re xxaqab'ankil li tuqtuukilal chiru li ch'och', re naq maajun pleet chi moko wech'ok-ib' taawanq, maajun elq'ak, chi moko poqlenk, chi moko kamsink, chi moko k'aru-haq paay chi maa'usilal;

15 Ut ani kib'aanunk re li maa'usilal, a'an "kink'e xtojb'a-maak a' yaal jo' li maak li kixb'aanu, jo' chanru li chaq'rab' li k'eeb'il qe xb'aaneb' li qayuwa'.

16 Anajwan ninye eere, naq rik'in naq moko chixjunileb' ta li winq tiikeb' xna'leb', moko na'ajman ta ru naq taawanq junaq rey, malaj eb' li rey chi taqlank sa' eeb'een.

17 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, k'a'jo' li "maa'usilal naxk'e chi b'aanumank jun li ^brey aj maak, relik chi yaal, k'a'jo' xnimal li sache'k!

18 Relik chi yaal, chijultiko'q eere li rey aj Noe, lix "maa'usilal ut lix tz'eqb'eetalil, jo' ajwi' xmaa'usilaleb' ut xtz'eqb'eetalileb' lix tenamit. K'ehomaq reetal jo' nimal li sache'k kichal sa' xb'eeneb'; ut jo'kan ajwi' sa' xk'ab'a' lix maa'usilaleb' ke'k'ame' chi ^bmoosil.

19 Ut wi ta ink'a' ke'tenq'aak xb'aan laj Yo'obt'esihom reheb' li numtajenaq xna'leb', ut a'in xb'aan naq anchaleb' xch'ool chixjalb'al xk'a'uxleb', ke'kana raj sa' li

moosil toj anajwan, chi maak'a' xjalb'al.

20 A'b'an k'ehomaq reetal, a'an kixkoleb' xb'aan naq "ke'xtuulanob'resi rib' chiru; ut xb'aan naq ^bke'elajin chi anchaleb' xmetz'ew chiru, a'an kixkoleb' chiru li moosil; ut chi jo'kan nak'anjelak li Qaawa' rik'in xwankilal sa' chixjunil k'aru na'ux sa' xyanqeb' li ralal xk'ajoleb' li winq, ut naxye' ruq' li 'uxtaan reheb' li "neke'xkanab' rib' chiru.

21 Ut k'ehomaq reetal, anajwan ninye eere, ink'a' naru nekerisi jun li rey li nab'aanunk maa'usilal, ka'ajwi' rik'in naab'al li wech'ok-ib', ut xhoyb'al naab'al li kik'.

22 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, wankeb' li "neke'ochb'eenink re sa' xb'aanunkil maa'usilal, ut a'an naxk'ojob'eb' lix moos aj kolol rix chi sutsu chirix, ut naxpeji lix chaq'rab'eb' li ke'awa'b'ejin chaq sa' tiikilal rub'elaj chaq a'an; ut naxyeq'i rub'el roq lix taqlahom li Dios.

23 Ut a'an naxk'uub' chaq'rab', ut naxtaqlaheb' sa' xyanq lix tenamit, relik chi yaal, li chaq'rab' jo' chanru tz'aqal lix "maa'usilal a'an, ut ani ink'a' na'ab'in chiru lix chaq'rab' naxtaqla xsachb'al; ut ani naxpo'resi xch'ool rik'in, tixtaqlaheb' lix teep aj pleet chixpleetinkileb', ut wi naru chiru, tixsacheb'; ut chi jo'kan jun li rey

15 a Alma 1:32–33.
17 a Alma 46:9–10.
b Mos. 23:7–9.
18 a Mos. 11:1–15.
b 1 Sam. 8:10–18; Mos. 12:1–8;

Eter 6:22–23.
20 a Mos. 21:13–15.
b Exo. 2:23–25;
Alma 43:49–50.
c Esek. 33:11, 15–16;
Mos. 26:30.

d K'UTUL RAQAL:
Xkanab'ankil rib'
chiru.
22 a 1 Rey. 12:8–14.
23 a K'UTUL RAQAL:
Aj maak.

moko tiik ta naxpo' ru xb'ehil chixjunil li tiikilal.

24 Ut anajwan k'ehomaq reetal ninye eere, moko na'ajman ta naq taachalq xkomon li tz'eqb'eetalil a'in sa' eeb'een.

25 Jo'kan ut, sik'omaq ru rik'in xyaab' xkuxeb' li tenamit a'in, raqoleb' aatin, re taaraqeq aatin cherix jo' chanruheb' li chaq'rab' li k'eeb'il eere xb'aaneb' li qayuwa', li yaal, ut li k'eeb'il reheb' xb'aan ruq' li Qaawa'.

26 Anajwan ink'a' na'ux chi kok' aj xsa' naq lix yaab' xkux li tenamit tixpatz' k'aruhaq li moko naxk'am ta rib' rik'in li k'aru tiik, a'b'anan kok' aj xsa' na'uxman naq lix ka'ch'inaleb' xk'ihal li tenamit te'raj li k'aru moko tiik ta; jo'kan naq a'in teeb'aanu ut teek'e choq' eechaq'rab'—naq teeb'aanu li k'aru b'aanunb'il sa' eeyanq jo' chanru xyaab' xkux li tenamit.

27 Ut "wi taachalq xq'ehil naq lix yaab' xkux li tenamit tixsik' ru li maa'usilal, a'anaq li hoonal naq taachalq lix raqb'a-aatin li Dios sa' eeb'een; relik chi yaal, a'anaq li hoonal naq a'an texrula'ani rik'in nimla sachok jo' chanru naq kirula'ani li ch'och' a'in chi rub'eetal.

28 Ut anajwan wi wankeb' eeraqol aatin, ut ink'a' neke'raqok aatin cherix jo' chanru li chaq'rab' li k'eeb'il, taaruq teek'e chi raqek' aatin sa' xb'eeneb' xb'aan jun aj raqol aatin taqenaq wi'chik xwankil.

29 Wi eb' lee raqol aatin li taqenaqeb' xwankil ink'a' neke'raqok aatin rik'in tiikil raqb'a-aatin, teek'e chi ch'utub'aak ka'ch'in xk'ihaleb' lee raqol aatin li kub'enaqeb' xwankil, ut eb' a'an te'xraq aatin chirix lee raqol aatin li taqenaqeb' xwankil, jo' chanru xyaab' xkux li tenamit.

30 Ut nekexintaqla chixb'aanunkil li k'a'aq re ru a'in rik'in xxuwankil ru li Qaawa'; ut nekexintaqla chixb'aanunkil li k'a'aq re ru a'in, ut naq maajun eerey taawanq, re naq wi li tenamit a'in te'xb'aanu li maak ut maa'usilal, taasumeeq ru sa' xb'een jolomeb' a'an.

31 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, ninye eere, xe'uxman xmaakeb' naab'al li tenamit xb'aan xmaa'usilaleb' lix reyeb'; jo'kan naq neke'sumeek ru lix maa'usilaleb' sa' xb'een xjolomeb' lix reyeb'.

32 Ut anajwan nawaj naq ink'a' chik taawanq li "ink'a' juntaq'eetalil a'in sa' li ch'och' a'in, ut k'a'jo' wi'chik sa' xyanq lin tenamit a'in; nawaj b'an naq li ch'och' a'in taawanq choq' xch'och'il li b'ach'ab'aak, ut li junjung chi winq taaruq chi saho'k sa' xch'ool sa' juntaq'eetalil, rik'in li k'aru xk'ulub' ut li kanab'anb'il chixb'aanunkil, chiru jo' najtil naxk'oxla li Qaawa' naq us naq taawanq qayu'am ut taqeechani li ch'och', relik chi yaal, chiru jo' najtil taakanaaq xkomon li qalal qak'ajol chiru lix b'een li ch'och'.

33 Ut naab'al chik li k'a'aq re ru kixtz'iib'a li rey aj Mosiah reheb', ut kixte chiruheb' chixjunil li yale'k rix ut li rahilal naxk'ul jun li rey tiik xch'ool; relik chi yaal, chixjunil lix tawajik li raam sa' xk'ab'a' lix tenamit, ut jo'kan ajwi' chixjunil li xwech'b'al rix lix rey neke'xb'aanu li tenamit, ut kixch'olob' chixjunil chiruheb'.

34 Ut kixye reheb' naq ink'a' raj tento taawanq li k'a'aq re ru a'in, tento b'an taachalq li iiq sa' xb'eeneb' chixjunil li tenamit, ut naq li junjung chi winq tixk'am li k'a'ru natz'aaq.

35 Ut kixte ajwi' chiruheb' chixjunil li ch'a'ajkilal neke'k'anjelak wi' rik'in naq jun li rey moko tiik ta taataqlanq sa' xb'eeneb';

36 Relik chi yaal, chixjunil lix maa'usilal ut lix tz'eqb'eetalil a'an, ut chixjunileb' li pleet, ut li wech'ok-ib', ut li hoyok kik', ut li elq'ak, ut li poqlenk, ut xb'aanunkil yumb'eetak ko'b'eetak, ut li k'iila paay chi maa'usilal li ink'a' naru rajlankil—ut kixye reheb' naq ink'a' raj te'wanq li k'a'aq re ru a'in, naq yib'eb' ru chi ch'olch' chiru lix taqlahom li Dios.

37 Ut anajwan kik'ulman, chixrix naq li rey aj Mosiah kixtaqla li k'a'aq re ru a'in sa' xyanq li tenamit, ke'q'unb'esiik xch'ool naq yaal li raatin.

38 Jo'kan naq ke'xkanab' rajb'al jun li rey, ut q'axal anchaleb' chik xch'ool naq li junjung

chi winq juntaq'eetaq li taaruuq chixb'aanunkil chiru chixjunil li ch'och'; relik chi yaal, ut li junjung chi winq kixye naq wan xch'ool chixsumenkil ru tz'aqal lix maak.

39 Jo'kan ut, kik'ulman naq ke'xch'utub' rib' sa'eb' li jar ch'uut chiru chixjunil li ch'och', re xk'eeb'al xyaab'eb' xkux chirix ani te'wanq choq' xraqol aatin, re raqok aatin chirixeb' jo' chanru li "chaq'rab' li k'eeb'il chaq reheb'; ut numtajenaq xsahileb' xch'ool sa' xk'ab'a' li b'ach'ab'aak li kik'ee-man chaq reheb'.

40 Ut eb' a'an ke'niman xrahomeb' choq' re laj Mosiah; relik chi yaal, q'axal chaab'il wi'chik ke'xk'oxla chiru anihaq chik chi winq; xb'aan naq ink'a' neke'ril jo' aj rahob'tesinel li naxsik' b'ihomo'k, relik chi yaal, xk'ulb'al li tumin a'an li naxpo' ru li aamej; xb'aan naq moko kixpatz'i ta b'ihomal rik'ineb', chi moko kisaho' sa' xch'ool rik'in xhoyb'al li kik'; kixxaqab' b'an li "tuqtuukilal sa' li ch'och', ut kixk'e reheb' lix tenamit naq te'koleq chiru li jar paay chi moosil; jo'kan naq raab'il xb'aaneb', relik chi yaal, chi numtajenaq, chi maak'a' xb'isb'al.

41 Ut kik'ulman naq ke'xxaqab'eb' laj "raqol aatin chi taqlank sa' xb'eeneb', malaj ut chi raqok aatin chirixeb' jo' chanru li chaq'rab', ut a'in ke'xb'aanu chiru chixjunil li ch'och'.

39a Alma 1:14.
b K'UTUL RAQAL:
Ach'ab'aak.

40a K'UTUL RAQAL: Aj
k'ojob'ahom re li
tuqtuukilal.

41a Mos. 29:11.

42 Ut kik'ulman naq laj Alma kixaqab'aak re taawanq xb'een wa choq' xb'eenil aj raqol aatin, ut a'an ajwi' li taqenaqil aj tij, rik'in naq lix yuwa' kixq'axtesi chaq sa' xb'een li opiis a'in, ut kixk'e chaq xchaq'rab'inkil chirix chixjunil li na'uxman sa' li iglees.

43 Ut anajwan kik'ulman naq laj Alma "kib'eeek sa'eb' lix b'e li Qaa-wa', ut kixpaab' lix taqlahom, ut kiraqok aatin rik'in tiikil raqb'a-aatin; ut kiwan li tuqtuukilal chi rajlal chiru li ch'och'.

44 Ut chi jo'kan kitikla li rawa'b'ejileb' laj raqol aatin chiru chixjunil li ch'och' Tzarahemla, sa' xyanqeb' chixjunil li tenamit laj Nefita yeeb'ileb' re; ut a'

laj Alma li xb'een ut li xb'eenil aj raqol aatin.

45 Ut anajwan kik'ulman naq kikam lix yuwa', naq wiib' ro'k'aal chihab' xyu'am, ut sa' xyu'am kixtz'aqob'resi ru lix taqlahom li Dios.

46 Ut kik'ulman naq kikam ajwi' laj Mosiah, sa' roxlaju xka'k'aal chihab' li rawa'b'ejil, chi ak "oxib' xkaak'al chihab' xyu'am; ut chi jo'kan chi sumub'anb'il, ak oob' cient rik'in b'eleb' chihab' relik chaq laj Lehi aran Jerusalem.

47 Ut chi jo'kan kiraqe' li rawa'b'ejileb' li rey sa' xb'een lix tenamit laj Nefi; ut chi jo'kan kiraqe' lix kutan laj Alma, li kik'ojob'ank re lix igleeseb'.

LIX HU LAJ ALMA

RALAL LAJ ALMA

Resil laj Alma, a'an ralal laj Alma, li xb'een ut xb'eenil aj raqol aatin sa' xb'een lix tenamit laj Nefi, ut jo'kan ajwi' lix taqenaqil aj tij sa' xb'een li Iglees. Jun esil chirix li rawa'b'ejileb' laj raqol aatin, ut eb' li pleet ut wech'ok-ib' sa' xyanq li tenamit. Ut jo'kan ajwi' jun esil chirix jun li nimla pleet ke'wan wi' laj Nefita rik'ineb' laj Lamanita, jo' chanru li esil tz'iib'anb'il xb'aan laj Alma, li xb'een ut xb'eenil aj raqol aatin.

CH'OL 1

Laj Nehor naxk'ut li b'alaq'il tzol'leb', naxxaqab' jun li iglees, naxtikib' li tijok chi tojb'il, ut naxkamsi laj Gideon—Nakamsiik laj Nehor

xb'aan xmaak—Najek'iman li tijok chi tojb'il ut li rahob'tesink sa' xyanqeb' li tenamit—Eb' laj tij xjuneseb' rib' neke'xsik' li nak'anjelak reheb', eb' li tenamit neke'rileb' li neb'a', ut na'usa li Iglees.

Wan na 91-88 chihab' ma nayo'la li Kristo.

ANAJWAN kik'ulman naq sa' li xb'een chihab' rawa'b'ejileb' laj raqol aatin sa' xb'een lix tenamit laj Nefi, chirix chik li kutan a'in, naq ak "xikenaq li rey aj Mosiah sa' li b'e naxik wi' chixjunil li ruchich'och', ut chaab'il li pleet kipleetik wi', rik'in b'eeek chi tiik chiru li Dios, ut maajun kixkanab' chi awa'b'ejink sa' xna'aj, a'b'anan kixxaqab'eb' li ^bchaq'rab', ut k'u-lub'anb'ileb' xb'aaneb' li tenamit; jo'kan naq kiteneb'aak sa' xb'ee-neb' xpaab'ankileb' li chaq'rab' li kixk'uub' chaq.

2 Ut kik'ulman naq sa' li xb'een chihab' rawa'b'ejil laj Alma sa' li raqleb'aal aatin, kik'ame' jun "winq chiru re taaraq'e'q aatin chirix, jun winq nim xxaqam, ut na'no ru xb'aan xnimal xmetz'ew.

3 Ut a'an ak xb'eeni chaq rib' sa' xyanqeb' li tenamit, re xjultikankil chiruheb' li "k'a'ru raatin li Dios naq naxye a'an, ut kaw xch'ool ^bchixwech'b'al rix li iglees; kixch'olob' chiru li tenamit naq li jun-junq chi aj tij ut aj tzolonel tento tixsik' "rahe'k xb'aan li tenamit; ut "moko tento ta raj naq te'k'anjelaq rik'ineb' li ruq', tento raj b'an naq taak'ehe'q li k'a'ru taak'anjelaq reheb' xb'aan li tenamit.

4 Ut kixch'olob' ajwi' chiru li tenamit naq chixjunileb' li winq

te'kole'q sa' li roso'jik kutan, ut naq moko na'aje' ta naq te'xuwaq chi moko naq te'siksotq, te'ruuq raj b'an chixtaqsinkil xjolomeb' ut te'-saho'q raj sa' xch'ool; xb'aan naq li Qaawa' kixyo'ob'tesi chaq chixjunileb' li winq, ut jo'kan ajwi' kixtojob' chaq rix chixjunileb' li winq; ut, sa' roso'jik, chixjunileb' li winq te'wanq xyu'am chi junelik.

5 Ut kik'ulman naq k'a'jo' naq kixk'ut li k'a'aq re ru a'in, jo'kan naq naab'al ke'paab'ank re li raatin, maak'a'jo' xk'ihaleb', jo'kan naq ke'ok chixtenq'ankil rik'in li nak'anjelak re, ut chixk'eeb'al tumin re.

6 Ut a'an ki'ok chi taqsiik sa' xq'etq'etil xch'ool, ut chixk'eeb'al aq'e'j chirix li q'axal tertio xtzaq, relik chi yaal, ki'ok ajwi' chixxaqab'ankil jun li "iglees jo' chanru lix jultikahom.

7 Ut kik'ulman, naq yoo chi xik re jultikank aatin chiruheb' li neke'paab'ank re li raatin, kixk'ul jun li winq li nawan sa' lix iglees li Dios; relik chi yaal, jun reheb' lix tzoloneleb'; ut ki'ok chixwech'b'al chi kaw, re naq taaruuq tixjalb'e-hieb' li ani wankeb' sa' li iglees; a'b'an li winq kixxaqab' rib' chiru, ut kixtij rik'in li "raatin li Dios.

8 Anajwan laj "Gideon xk'ab'a' li winq; ut a'an li kiwan chaq choq' k'anjeleb'aal sa' ruq' li Dios sa' xkolb'al lix tenamit laj Limhi chiru li moosil.

[ALMA]

1 1a Mos. 29:46.
b Jar. 1:5; Alma 4:16;
Hel. 4:22.
2a Alma 1:15.

3a Esek. 13:3.
b K'UTUL RAQAL: Aj
xik' ilonel re li Kristo.
c Luk. 6:26;
1 Ne. 22:23.

d Mos. 18:24, 26; 27:5.
6a 1 Ne. 14:10.
7a K'UTUL RAQAL:
Raatin li Dios.
8a Mos. 20:17; 22:3.

9 Anajwan, rik'in naq laj Gideon kixxaqab' rib' chiru rik'in li raatin li Dios, kijosq'o' rik'in laj Gideon, ut kixb'otz' lix yok'leb' ch'iich' ut ki'ok chixsak'b'al. Anajwan laj Gideon ak ch'a'ajkilanb'il xb'aan xk'i-hal xchihab', jo'kan naq ink'a' kiru chixkuyb'al lix lob', jo'kan naq "kikamsiik rik'in li yok'leb' ch'iich'.

10 Ut li winq li kikamsink re kichape' xb'aaneb' li wankeb' sa' li iglees, ut kik'ame' chiru laj Alma, re "taaraqeq' aatin chirix jo' chanru li maak li kixb'aanu chaq.

11 Ut kik'ulman naq a'an kixaqli chiru laj Alma ut ki'aatinak re xkolb'al rib' chi k'a'jo' xkawilal xch'ool.

12 A'b'an laj Alma kixye re: K'e reetal, a'in xb'een wa na'oksiik wi' li "tijok chi tojb'il sa' xyanq li tenamit a'in. Ut k'e reetal, moko ka'aj ta wi' wan aamaak rik'in li tijok chi tojb'il, kayal b'an ajwi' aaq'e chixminb'al rik'in li yok'leb' ch'iich'; ut wi ta taamine'q li tijok chi tojb'il sa' xyanq li tenamit a'in, tixk'am raj chaq lix sachlijikeb' chi junajwa.

13 Ut laa'at kahoy xkik'el jun li winq tiik xch'ool, relik chi yaal, jun li winq li xb'aanunk re naab'al li chaab'ilal sa' xyanq li tenamit a'in; ut wi ta taqakol aayu'am, taachalq raj xkik'el sa' qab'een re "reeqajunkil.

14 Jo'kan ut, teneb'anb'il li kamk sa' aab'een, jo' chanru li chaq'rab' li k'eeb'il qe xb'aan laj Mosiah, li kiwan chaq choq' xraqik li qarey, ut k'ulub'anb'il xb'aan li tenamit a'in; jo'kan naq li tenamit a'in tento "te'xpaab' li chaq'rab'.

15 Ut kik'ulman naq ke'xchap; ut aj "Nehor xk'ab'a'; ut ke'xk'am sa' xb'een li tzuul Manti, ut aran kiteneb'aaq xyeeb'al, malaj ut kixye xyaalal, chiru li choxa ut li ch'och', naq li k'a'ru kixk'ut chaq chiru li tenamit moko wan ta sa' xyaalal rik'in li raatin li Dios; ut aran kixk'ul jun li xutaanal ^bkamk.

16 A'b'anan, a'in moko kixk'e ta xraqik lix jek'inkil li tijok chi tojb'il chiru li ch'och'; xb'aan naq ke'wan naab'al li neke'rahok re li jo'maajo'il k'a'aq re ru re li ruchich'och', ut eb' a'an xkoheb' chixjultikankil li b'alaq'il tzol'leb'; ut a'in ke'xb'aanu re "te'bihomo'q ut te'nimaaq ru.

17 A'b'anan moko ke'xkanab' ta rib' chi "tik'ti'ik, wi ta taanawmanq ru, xb'aan xxuwankil li chaq'rab'; xb'aan naq eb' laj tik'ti' neke'xk'ul xtojb'a-maak; jo'kan naq neke'xpak' jultikank aatin jo' chanru lix paab'ahomeb'; anajwan ut li chaq'rab' maajun wankil naru nawan sa' xb'een junaq winq chirix lix ^bpaab'ahom.

18 Ut moko ke'xkanab' ta rib' chi

9a Alma 6:7.

10a Mos. 29:42.

12a 2 Ne. 26:29.

K'UTUL RAQAL: Tijok
chi tojb'il.

13a K'UTUL RAQAL:
Eeqajunk.

14a K'UTUL RAQAL:

Teneb'anb'il kamsiik.

15a Alma 1:2.

b Deut. 13:1–9.

16a K'UTUL RAQAL:

B'ihomal; Jo'maajo',
jo'maajo'il.

17a K'UTUL RAQAL:

Xmaak'a'il li b'alaq';
Tik'ti'ik.

b Alma 30:7–12;

R. li P. 1:11.

“elq’ak, xb’aan xuwankil li chaq’rab’, xb’aan naq nak’ehe’ li tojb’a-maak xb’aan a’an; chi moko ke’xkanab’ rib’ chi maq’ok, chi moko chi kamsink, xb’aan naq li ani ^bnakamsin, a’ li ‘kamk naxk’ul choq’ tojb’a-maak.

19 A’ut kik’ulman naq eb’ li ani ink’a’ neke’wan sa’ lix iglees li Dios ke’ok chixrahob’tesinkileb’ li ani neke’wan sa’ lix iglees li Dios, ut ke’xk’ul chaq lix k’ab’a’ li Kristo sa’ xb’eeneb’.

20 Relik chi yaal, ke’xrahob’tesiheb’, ut ke’xtawasiheb’ rik’in li k’iila paay chi aatin, ut a’in xb’aan xtuulanileb’ xch’ool; xb’aan naq ink’a’ neke’ril rib’ rik’in q’etq’etil, ut xb’aan naq neke’xsihi li raatin li Dios chirib’ileb’ rib’, chi maak’a’ “tumin ut chi maak’a’ xtz’aq.

21 Anajwan wan jun li chaq’rab’ q’axal kaw sa’ xyanqeb’ li ani wankeb’ sa’ li iglees, naq maajun winq li wan sa’ iglees, taawakliiq ut “tixrahob’tesiheb’ li moko neke’wan ta sa’ li iglees, ut naq maajun rahob’tesink taawanq sa’ xyanqeb’ chirib’ileb’ rib’.

22 A’banan, ke’wan naab’al sa’ xyanqeb’ li ke’ok chixq’etq’etinkil rib’, ut chi wech’ok rik’in josq’il rik’ineb’ li xik’ neke’ilok reheb’, toj reetal naq ki’ux li sak’ok-ib’; relik chi yaal, neke’xsak’ rib’ chirib’ileb’ rib’ rik’in xmoch’ol li ruq’eb’.

23 Anajwan kiwan a’in sa’ xkab’ chihab’ rawa’b’ejil laj Alma, ut xb’aan a’an kiwan naab’al li ch’a’ajkilal choq’ re li iglees; relik chi yaal, xb’aan a’an kiwan naab’al li yale’k-ix rik’in li iglees.

24 Xb’aan naq ke’kawu raameb’ naab’al, ut “kisachman reetalil lix k’ab’a’eb’, jo’kan naq moko jultikanb’ileb’ ta chik sa’ xyanq lix tenamit li Dios. Ut jo’kan ajwi’ naab’al ^bke’risi chaq rib’ sa’ xyanqeb’.

25 Anajwan, a’in kiwan choq’ nimla yale’k-ix choq’ reheb’ li xaqxookeb’ chi kaw sa’ li paa-b’aal; a’banan, eb’ a’an ke’wan chi xaqxojunelik ut chi ink’a’ neke’ek’an sa’ xpaab’ankileb’ lix taqlahom li Dios; ut ke’xnumsi rik’in “xkuyumeb’ li rahob’tesink li ki-tuub’aman sa’ xb’eeneb’.

26 Ut naq eb’ laj tij ke’xkanab’ “xk’anjel re xk’eeb’al li raatin li Dios reheb’ li tenamit, eb’ li tenamit ke’xkanab’ ajwi’ xk’anjeleb’ re rab’inkil li raatin li Dios. Ut chirix naq eb’ laj tij ke’xjek’i li raatin li Dios reheb’, chixjunileb’ ke’sutq’i wi’chik sa’ xk’anjeleb’ chi yalb’ileb’ xq’e; ut laj tij moko naxnima ta rib’ chiruheb’ li neke’ab’in re; xb’aan naq laj jultikanel moko chaab’il ta wi’chik chiru laj ab’inel, chi moko chaab’il wi’chik laj tzolanel chiru li natzolak; ut chi jo’kan

18a K’UTUL RAQAL:

Elq’ak.

b K’UTUL RAQAL:

Kamsink.

c K’UTUL RAQAL:

Teneb’anb’il kamsiik.

20a Isa. 55:1–2.

21a K’UTUL RAQAL: Ra-

hob’tesiiik xb’aan

xpaab’aal.

24a Exo. 32:33;

Mos. 26:36; Alma 6:3.

K’UTUL RAQAL:

Isiik chaq.

b Alma 46:7.

K’UTUL RAQAL:

Q’etok paab’ank.

25a K’UTUL RAQAL:

Kuyuk.

26a Mos. 18:24, 26;

27:3–5.

juntaq'eeteb' chixjunil, ut chixjunileb' ke'k'anjelak, li junjunq chi winq ^bjo' chanru xkawilal.

27 Ut "ke'xk'e xkomon li k'a'ru reheb', li junjunq chi winq jo' chanru li wan re, reheb' li ^bneb'a', ut li maak'a' wan re, ut li yaj ut li tawasinb'il; ut ink'a' neke'xtiqib' rib' rik'in aq'ej terto xtz'aq, a'ut aj ajeb' li ru ut sa rilb'aleb'.

28 Ut chi jo'kan ke'xtuqub' li na'uxman sa' li iglees; ut chi jo'kan ke'ok wi'chik chi wank rajlal sa' tuqtuukilal, maak'a' naxye anchal li rahob'tesink neke'xk'ul.

29 Ut anajwan, sa' xk'ab'a' lix kawilal li iglees, q'axal ke'ok chi "b'ihomo'k, ut kiwan xnaab'alil chixjunil li k'a'aq re ru li b'arwan ajb'il ru xb'aaneb'—xnaab'alil lix ketomq ut lix teep chi xul, ut li xul nimanb'il xtib'eleb' li jar paay wan, ut jo'kan ajwi' xnaab'alil li iyaj nak'uxman, ut li oor, ut li plaat, ut k'a'aq re ru terto xtz'aq, ut xnaab'alil li ^blemtz' t'ikr ut li q'unal t'ikr b'aqb'il chi chaab'il, ut li k'iila paay chi chaab'il t'ikr li moko utz'u'ujinb'il ta.

30 Ut chi jo'kan, sa' li ^ausaak li wankeb' wi', ink'a' neke'risi li ani ^bt'ust'u, malaj li te'tz'okaaq, malaj li te'chaqiq re, malaj li yajeb', malaj li moko ch'olaninb'ileb' ta; ut

ink'a' ke'xk'e xch'ooleb' chirix li b'ihomal; jo'kan naq aj k'ehoneleb' re chixjunil, jo' tiix jo' saaj, jo' moos jo' li ach'ab'anb'il, jo' winq jo' ixq, maak'a' naxye ma maa'aniheb' sa' li paab'al malaj wankeb' sa' li paab'aal, moko 'tihb'il ta ru anihaq chirix li ani neke'a-jok tenq'aak.

31 Ut chi jo'kan ke'usa ut q'axal wi'chik ke'b'ihomo' chiruheb' li moko wankeb' ta sa' lix igleeseb' a'an.

32 Xb'aan naq eb' li moko neke'wan ta sa' lix iglees neke'xk'e xch'ool rik'in li tuulak, ut rik'in "loq'onink pak'b'il dios malaj li ^bq'emal, ut rik'in "jo'maajo'il aatin, ut rik'in ^dkaqalink ut wech'ij-ib'; tiqtookeb' rik'in aq'ej terto xtz'aq; ^etaqsinb'ileb' sa' xq'etq'etileb' li ru; rik'in rahob'tesink, tik'ti'ik, elq'ak, maq'ok, xb'aanunkil ko'b'eetak yumb'eetak, ut kamsink, ut li k'iila paay chi maa'usilal; a'b'anan kik'anjelaman li chaq'rab' sa' xb'een chixjunileb' li ke'q'etok re, a' yaal li kiru xb'aanunkil.

33 Ut kik'ulman naq rik'in xk'anjelankil li chaq'rab' chi jo'kan sa' xb'eeneb', re tixk'ul li junjunq chi winq a' yaal k'a'ru xb'aanuhom, ke'xch'anab' b'ayaq rib', ut moko ke'xkanab' ta rib' chixb'aanunkil

26 b Mos. 4:27;
Tz. ut S. 10:4.

27 a K'UTUL RAQAL:
Lemoox, k'ehok
lemoox.

b Luk. 18:22;
Mos. 4:26;
Tz. ut S. 42:29–31.

29 a K'UTUL RAQAL:
B'ihomal.

b Alma 4:6.

30 a Jak. 2:17–19.

b K'UTUL RAQAL:
Neb'a'.

c Alma 16:14;
Tz. ut S. 1:35.

32 a K'UTUL RAQAL:
Pak'b'il dios,
xloq'oninkil.

b K'UTUL RAQAL: Aj

q'em, q'emal.

c K'UTUL RAQAL:
Maa'usilank.

d K'UTUL RAQAL:
Kaqalink.

e Jak. 2:13;
Alma 31:25;

Morm. 8:28.

K'UTUL RAQAL:
Q'etq'etil.

junaq maa'usilal wi taanawmanq ru; jo'kan naq kiwan naab'al li tuqtuukilal sa' xyanq lix tenamit laj Nefi toj kixtaw li ro' chihab' rawa'b'ejileb' laj raqol aatin.

CH'OL 2

Laj Amlici naxsik' wank choq' rey ut natz'eqtaanaak xb'aan xyaab' xkux li tenamit—Eb' li neke'taaqenk re neke'xxaqab' choq' rey—Eb' laj Amlicita neke'xpleetiheb' laj Nefita, ut neke'q'axe' ru—Eb' laj Lamanita ut laj Amlicita neke'xch'utub' rib' chi pleetik ut neke'q'axe' ru—Laj Alma naxkamsi laj Amlici. Wan na 87 chihab' ma nayo'la li Kristo.

Ut kik'ulman sa' xtiklajik li ro' chihab' rawa'b'ejileb' ki'ok chi wank jun li wech'ok-ib' sa' xyanq li tenamit; xb'aan naq jun winq, aj Amlici nayeeman re, rik'in naq a'an jun winq q'axal seeb' xb'alaq', relik chi yaal, jun winq nim xna'leb' jo' chanru xna'leb' li ru-chich'och', okenaq sa' xk'anjelil li winq li kikamsink re laj "Gideon rik'in yok'leb' ch'iich', li kitaqqaak xkamsinkil jo' chanru li chaq'rab'—

2 Anajwan laj Amlici a'in, rik'in xseeb'al xb'alaq', kixk'am chaq naab'al li tenamit rik'in; toj reetal naq q'axal ke'ok chi nimank xwan-kil; ut ke'ok chixyalb'aleb' xq'e re te'xxaqab' laj Amlici re taawanq choq' rey sa' xb'een li tenamit.

3 Anajwan rik'in a'in ke'chal xk'a'uxleb' li ani wankeb' sa' li iglees, ut jo'kan ajwi' chixjunileb' li moko ke'k'ame' ta xb'aan li q'unb'esink ch'oolej naxb'aanu laj Amlici; xb'aan naq ke'xnaw naq jo' naxye lix chaq'rab'eb', naq tento taaxaqab'amanq xkomon li na'leb' a'in rik'in "xyaab' xkuxeb' li tenamit.

4 Jo'kan ut, wi ta taaruuq naq laj Amlici taak'uleq' xb'aan xyaab' xkux li tenamit, a'an, xb'aan naq winq aj maak, "tixmaq' raj chiruheb' li k'aru xk'ulub'eb' ut li kanab'anb'ileb' chixb'aanunkil sa' li iglees; xb'aan naq a'an kiraj xsachb'al lix iglees li Dios.

5 Ut kik'ulman naq eb' li tenamit ke'xch'utub'atq rib' chiru chixjunil li ch'och', li junjunq chi winq a' yal k'aru li k'oxlanb'il xb'aan, ma re xk'ulb'al malaj re xtz'eqtaanankil laj Amlici, chi jachjookeb' ru sa' jar molam, ut naab'al li wech'ok kiwan ut li "wech'ok-ib' sachol ch'oolej chirib'ileb' rib'.

6 Ut chi jo'kan ke'xch'utub'eb' rib' re xk'eeb'al xyaab'eb' xkux chirix li na'leb'; ut kik'ojob'aman xyaab'eb' xkux chiruheb' laj raqol aatin.

7 Ut kik'ulman naq kitz'eqtaanaak laj Amlici xb'aan xyaab'eb' xkux li tenamit, jo'kan naq moko kik'ehe' ta jo' rey sa' xb'een li tenamit.

8 Anajwan rik'in a'in k'a'jo' ke'saho' xch'ool li ani moko neke'k'ulub'an ta re; a'b'an laj Amlici

2 1a Alma 1:8.
3a Mos. 29:25-27;

Alma 4:16.
4a Alma 10:19; Hel. 5:2.

5a 3 Ne. 11:29.

kireek'asiheb' li ani neke'k'ulub'an re chi josq'ok rik'ineb' li moko neke'k'ulub'an ta re.

9 Ut kik'ulman naq eb' a'an ke'x-ch'utub' rib', ut ke'xk'ojob' laj Amlici re taawanq choq' xreyeb'.

10 Anajwan, naq kik'ehe' laj Amlici choq' rey sa' xb'eeneb', kixtaqlaheb' naq te'xchap li k'anjeleb'aal re pleet chiruheb' li ras riitz'ineb', ut a'in kixba'anu re taaruq tixk'eheb' rub'el xwankil.

11 Anajwan eb' lix tenamit laj Amlici rik'in ajwi' xk'ab'a' laj Amlici naq nawb'ileb' ru, a'aneb' laj "Amlicita neke'yehe' re; ut li jun ch'ol chik a'aneb' aj ^bNefita nekeyehe' re, malaj lix tenamit li Dios.

12 Jo'kan naq lix tenamiteb' laj Nefita ak neke'xnaw k'a'ru rajomeb' laj Amlicita, ut chi jo'kan ke'xkawresi rib' chixk'ulb'aleb'; relik chi yaal, ke'xkawresi rib' rik'in yok'leb' ch'iich', ut rik'in k'onk'ookil ch'iich' ut rik'in roq tzimaj, ut rik'in tzimaj, ut rik'in pek, ut rik'in jok', ut rik'in li k'iila paay chi "k'anjeleb'aal re pleet, li jar raqal wan.

13 Ut chi jo'kan ke'kawresiman chixk'ulb'aleb' laj Amlicita sa' xq'ehil lix chalikeb'. Ut ke'xaqab'aak laj taqlanel, ut li taqenaqil aj taqlanel, ut xb'eenileb' aj taqlanel, jo' chanru li rajlankileb'.

14 Ut kik'ulman naq laj Amlici kixkawresiheb' lix winq rik'in li k'iila paay chi k'anjeleb'aal re

pleet, li jar raqal wan; ut kixxaqab'eb' ajwi' aj taqlanel ut aj jolominel sa' xb'een lix tenamit, re xk'amb'aleb' xb'e sa' xpleetinkileb' li ras riitz'ineb'.

15 Ut kik'ulman naq ke'k'ulun laj Amlicita sa' xb'een li tzuul Amnihu, li wan sa' releb' saq'e chirix li "nima' Sidon, a' li nanume' chire li ^bch'och' Tzarahemla; ut aran ke'xtikib' xpleetinkileb' laj Nefita.

16 Anajwan laj Alma, rik'in naq a'an "xb'eenil aj raqol aatin ut aj jolominel sa' xb'een lix tenamit laj Nefi, jo'kan naq kitage' rochb'eeneb' lix tenamit; relik chi yaal, rochb'eeneb' laj taqlanel ut eb' li xb'eenil aj taqlanel, relik chi yaal, sa' xjolomileb' lix teep aj pleet, re xpleetinkileb' laj Amlicita.

17 Ut ke'ok chixkamsinkileb' laj Amlicita sa' xb'een li tzuul chirix Sidon sa' releb' saq'e. Ut eb' laj Amlicita ke'xyal rib' chiruheb' laj Nefita rik'in xnimaleb' xmetz'ew, toj reetal naq naab'al reheb' laj Nefita ke't'ane' chiruheb' laj Amlicita.

18 A'banan li Qaawa' kixk'e xmetz'ew li ruq'eb' laj Nefita, jo'kan naq ke'xkamsiheb' laj Amlicita rik'in nimla kamsink, jo'kan naq ke'ok chi eelelik chiruheb'.

19 Ut kik'ulman naq eb' laj Nefita ke'xtaaqehib' laj Amlicita chiru chixjunil li kutan a'an, ut ke'xkamsiheb' rik'in nimla kamsink, jo'kan naq "ke'kamsiik reheb' laj

11 a Alma 3:4.
b Jak. 1:13–14;
Mos. 25:12;

Alma 3:11.
12 a Mos. 10:8; Hel. 1:14.
15 a Alma 3:3.

b Omni 1:13–15.
16 a Mos. 29:42.
19 a Alma 3:1–2, 26; 4:2.

Amlicita kab'laju mil rik'in oob'cient ut kab'laju xka'k'aal li aamej; ut reheb' laj Nefita ke'kamsiik waqib' mil rik'in oob'cient ut wiib' xkaak'al chi aamej.

20 Ut naq laj Alma ink'a' chik kiru chixtaaqenkileb' laj Amlicita, kik'ulman naq kixtaqlaheb' lix tenamit chixyiib'ankil lix muheb'aal t'ikr sa' li ^aru taq'a Gideon, ut li ru taq'a k'eeb'il xk'ab'a' jo' chanru laj Gideon a'an li kikamsiik xb'aan ruq' laj ^bNehor rik'in yok'leb' ch'iich'; ut sa' li ru taq'a a'in eb' laj Nefita ke'xyiib' lix muheb'aal t'ikr re xnumsinkil li q'ojyin.

21 Ut laj Alma kixtaqlaheb' aj muqmuukil k'ehol eetal re xtaaqenkil li rela'eb' laj Amlicita, re tixnaw chirix li na'leb' ke'xk'uub' ut lix muqmuukil ajomeb', re naq taaruq chixkawresinkil rib' chixramb'aleb', re naq tixkol rix lix tenamit re naq ink'a' te'sache'q.

22 Anajwan, eb' li kixtaqla chixk'eeb'al reetal lix teepeb' laj Amlicita, a'aneb' laj Tzeram, laj Amnor, laj Manti, ut laj Limher xk'ab'a'eb'; a'ineb' li xkoheb' rik'in xwinqeb' re xk'eeb'al reetal lix teepaleb' laj Amlicita.

23 Ut kik'ulman naq chi wulajaq chik ke'sutq'i sa' lix teepeb' laj Nefita q'axal sa' aanil, chi q'axal sachsookeb' xch'ool, ut chi k'a'jo' li xiw chapb'ileb' wi', ut ke'xye:

24 K'ehomaq reetal, kiqataaqeheb' lix teepeb' laj ^aAmlicita, ut

k'a'jo' xsachik qach'ool naq sa' li ch'och' Minon, chi taqenaq sa' xb'een li ch'och' Tzarahemla, sa' xb'ehil li ch'och' ^bNefi, kiqil jun teepeb' laj Lamanita k'i rajlankileb', ut k'ehomaq reetal, eb' laj Amlicita ke'xjunaji rib' rik'ineb';

25 Ut chalenaqeb' sa' xb'eeneb' li qas qiitz'in sa' li ch'och' a'an, ut eb' a'an yookeb' chaq chi eelelik chiruheb' rik'in lix ketomqeb', ut li rixaqileb', ut lix kok'aleb', sa' xjajal li qatenamit; ut wi ink'a' naqaseeb'a qib' te'reechani li qatenamit, ut eb' li qayuwa', ut li qixaqil, ut li qakok'al te'kamsiik.

26 Ut kik'ulman naq eb' lix tenamit laj Nefi ke'xk'ameb' lix muheb'aal t'ikr, ut ke'el chaq sa' li ru taq'a Gideon sa' xjajal lix tenamiteb', a'an li tenamit ^aTzarahemla.

27 Ut k'ehomaq reetal, naq yookeb' chixq'axb'al li nima' Sidon, eb' laj Lamanita ut laj Amlicita, chi ^aq'axal k'iheb', ka'ch'in chik ma jo' xk'ihaleb' li samahib' chire li palaw, ke'chal sa' xb'eeneb' chixsachb'aleb'.

28 A'b'anan, eb' laj Nefita ^ak'eeb'ileb' xmetz'ew xb'aan li ruq' li Qaawa', rik'in naq ke'tijok chaq chi anchaleb' xmetz'ew re, naq a'an tixkoleb' sa' ruq'eb' chaq li xik' neke'ilok reheb', jo'kan naq li Qaawa' kirab'i li relajihomeb', ut kixk'eheb' xmetz'ew, ut eb' laj Lamanita ut laj Amlicita ke't'ane' chiruheb'.

20a Alma 6:7.

b Alma 1:7–15; 14:16.

24a Alma 3:4, 13–18.

b 2 Ne. 5:8.

26a Omni 1:14, 18.

27a Jar. 1:6.

28a Deut. 31:6.

29 Ut kik'ulman naq laj Alma kipleetik rik'in laj Amlici rik'in li yok'leb' ch'iich', chi xaqxo chiru; ut chi anchaleb' xmetz'ew ke'xyal xmetz'ew chirib'ileb' rib'.

30 Ut kik'ulman naq laj Alma, rik'in naq a'an jun winq re li Dios, ut eek'asinb'il rik'in nimla "paab'aal, kixjap re chixyeeb'al: At Qaawa', chiwanq aawuxtaan ut chakol inyu'am, re tinwanq choq' k'anjeleb'aal sa' laa wuq' re xkolb'al ut xk'uulankil li tenamit a'in.

31 Anajwan chirix naq laj Alma kixye li aatin a'in kixyal wi'chik ru rik'in laj Amlici, ut kik'ehe' xmetz'ew, jo'kan naq kixkamsi laj Amlici rik'in li yok'leb' ch'iich'.

32 Ut kixyal ajwi' ru rik'in lix reyeb' laj Lamanita; a'b'an lix reyeb' laj Lamanita ki'eelalik chi q'ajel-ix chiru laj Alma, ut a'an kixtaqlahab' lix moos aj kolol rix re xyalb'al ru rik'in laj Alma.

33 A'b'an laj Alma, rochb'eeneb' lix moos aj kolol rix, ke'xpleetiheb' lix moos aj kolol rix li rey aj Lamanita toj reetal naq kixkamsiheb' ut kixsutq'isiheb' chirix.

34 Ut chi jo'kan kixpa ru li ch'och', malaj ut li uul, li wan chire li nima' Sidon sa' rokeb' saq'e, ut kixkut sa' lix ha'il Sidon lix tib'eheb' laj Lamanita li ke'kamsiik chaq, re naq te'wanq xb'e lix tenamit chi q'axonk ut chixyalb'al ru rik'ineb' laj Lamanita ut eb' laj Amlicita li wankeb' chire li nima' Sidon sa' rokeb' saq'e.

35 Ut kik'ulman naq chirix naq chixjunileb' ke'xq'ax li nima' Sidon, naq eb' laj Lamanita ut laj Amlicita ke'ok chi eelalik chiruheb', us ta k'a'jo' xk'ihaleb' chi ink'a' kiru xk'eeb'aleb' sa' ajl.

36 Ut ke'eelalik chiruheb' laj Nefita sa' xjyal li yamyookil ch'och' li wan sa' rokeb' saq'e ut sa' xnim li saq'e, aran chirix xnuv'aal li ch'och'; ut eb' laj Nefita ke'xtaaqehab' rik'in xmetz'eweb', ut ke'xkamsiheb'.

37 Relik chi yaal, yalaq b'ar ke'k'ule', ut ke'kamsiik ut ke'alinasiiik, toj reetal naq ke'jek'iik sa' xjyal li rokeb' saq'e, ut sa' xnim li saq'e, toj reetal naq ke'wulak sa' li yamyookil ch'och' Hermountz nayeeman re; ut a'an li jun raqal chi yamyookil ch'och' neke'wanje' wi' li k'iche' xul q'axal aj ti'oneleb'.

38 Ut kik'ulman naq ke'kam naab'al sa' li yamyookil ch'och' xb'aan xtoch'olaleb', li ke'k'uxe' xb'aaneb' li xul a'an ut jo'kan ajwi' li so'sol aj rub'el choxa; ut ke'tawe' lix b'aqueleb', ut ke'tuub'aak sa' xb'een li ch'och'.

CH'OL 3

Eb' laj Amlicita ke'xk'e jun eetalil chiruheb' jo' chanru li profetel aatin—Eb' laj Lamanita ke'majewaak xb'aan xpo'jikeb' xch'ool—Eb' li winq xjuneseb' rib' neke'xk'am sa' xb'eeneb' li majewaak—Eb' laj Nefita neke'xq'ax ru jun chik teep chi aj pleet aj

Lamanita. Wan na 87–86 chihab' ma nayo'la li Kristo.

Ut kik'ulman naq eb' laj Nefita li ink'a' "ke'kamsiik xb'aaneb' li k'anjeleb'aal re pleet, chirix xmuqb'aleb' li ke'kamsiik chaq—anajwan moko kik'ehe' ta sa' ajl li rajlankileb' li kamsinb'il, xb'aan xk'ihal li rajlankileb'—chirix naq ke'xchoy xmuqb'aleb' lix kamaaqeb' ke'sutq'i chixjunileb' sa' lix ch'och'eb', ut sa' li rochocheb', ut rik'ineb' li rixaqil, ut eb' lix kok'al.

2 Anajwan ke'kamsiik chaq naab'al li ixq ut li kok'al rik'in yok'leb' ch'iich', ut jo'kan ajwi' naab'al lix ketomqeb' ut lix teepeb' chi xul; ut jo'kan ajwi' naab'al lix ch'och'eb' awb'il wi' li iyaj nak'uxman ke'sache', xb'aan naq yeq'inq'ileb' xb'aaneb' li teep chi winq.

3 Ut anajwan jo' k'ihaleb' laj Lamanita ut laj Amlicita li ke'kamsiik sa' li uul chire li nima' Sidon, ke'kute' sa' "xha'il Sidon; ut k'ehomaq reetal, lix b'aqueleb' wankeb' sa' xchamal li ^bpalaw, ut k'ihab'.

4 Ut kinawe' ru naq jachjookeb' ru laj "Amlicita rik'ineb' laj Nefita, xb'aan naq ^bxeb'on rib' chi kaq sa' xpekemeb', jo' chanru na'ux rik'ineb' laj Lamanita; a'b'anan ink'a' ke'xb'es xjolomeb' jo' chanru eb' laj Lamanita.

5 Anajwan, eb' laj Lamanita

b'esb'ookeb' xjolom; ut "t'ust'uu-keb', ka'ajwi' naq lanb'il li tz'um chixyiitoqeb', ut k'eeb'il ajwi' li kolb'a-ib' aq'ej chirixeb', ut li roq tzimaj, ut lix tzimajeb', ut lix pekeb', ut lix jok'eb', ut jo'kan wi'chik.

6 Ut q'egeb' xtib'eleb' laj Lamanita, jo' chanru li eetalil li kik'e-man sa' xb'eeneb' lix yuwa'eb', a'an jun "majewank sa' xb'eeneb' sa' xk'ab'a' li q'etok aatin ke'xb'aanu ut lix po'jikeb' xch'ool rik'ineb' li riitz'in, a'aneb' laj Nefi, laj Jakob, laj Jose ut laj Sam, a'aneb' tiikil ut santil winqeb'.

7 Ut eb' li ras ke'xsik' xsachb'aleb', jo'kan naq ke'majewaak; ut li Qaawa' Dios kixk'e jun li "eetalil sa' xb'eeneb', relik chi yaal, sa' xb'een laj Laman ut laj Lemuel, ut jo'kan ajwi' sa' xb'eeneb' li ralal laj Ismael, ut eb' li ixq aj Ismaelita.

8 Ut kib'aanuman a'in re naq te'nawe'q ru li riyajileb' chiru riyajileb' li riitz'ineb', re naq chi jo'kan li Qaawa' Dios taaruq chixkolb'aleb' rix lix tenamit, re naq ink'a' "te'xjunaji rib' ut te'xpaab' li ^bna'leb' li moko yaal ta, li taak'amoq raj xsachlijikeb'.

9 Ut kik'ulman naq yalaq ani naxjunaji li riyajil rik'in riyajileb' laj Lamanita, naxk'am li majewank a'an sa' xb'een li riyajil.

10 Jo'kan ut, yalaq ani naxkanab'

3 1a Alma 2:19; 4:2.

3a Alma 2:15.

b Alma 44:22.

4a Alma 2:11.

b Alma 3:13–19.

5a Enos 1:20; Mos. 10:8;

Alma 42:18–21.

6a 2 Ne. 5:21; 26:33.

K'UTUL RAQAL:

Majewank,

xmajewankil.

7a 1 Ne. 12:23.

8a K'UTUL RAQAL:

Sumlaak—Sumlaak

rik'in ani jalan

xpaab'aal.

b Mos. 10:11–18;

Alma 9:16.

rib' chi jalb'ehiik xb'aaneb' laj Lamanita, kik'ab'a'iik rub'el a' jolomej a'an, ut kik'eeman jun li eetalil sa' xb'een.

11 Ut kik'ulman naq yalaq ani ink'a' kiraj xpaab'ankil li "na'leb' kanab'anb'il chaq reheb' laj Lamanita, li ke'xpaab' b'an li tz'iib'anb'il esil a'an li ke'k'ame' chaq sa' li ch'och' Jerusalem, ut jo'kan ajwi' li na'leb' kanab'anb'il chaq xb'aaneb' lix yuwa'eb', li yaal, ut ke'paa-b'an chirixeb' lix taqlahom li Dios ut ke'xpaab'eb', a'aneb' laj Nefita neke'yehe' re, malaj xtenamit laj Nefi, chirix chik a'an—

12 Ut a'aneb' a'an li ke'tz'iib'ank re li esil li tz'aqal "yaal chirix lix tenamiteb', ut jo'kan ajwi' chirix lix tenamiteb' laj Lamanita.

13 Anajwan toosutq'iiq wi'chik rik'ineb' laj Amlicita, xb'aan naq eb' a'an wan ajwi' jun li "eetalil kik'ehe' chiruheb'; relik chi yaal, xjuneseb' rib' ke'xk'e li eetalil chiruheb', relik chi yaal, a'an jun eetalil kaq chiru xpekemeb'.

14 Chi jo'kan natz'aqlok ru li raatin li Dios, xb'aan naq a'in li aatin li kixye re laj Nefi: K'e reetal, eb' laj Lamanita keb'inmajewa, ut tink'e jun li eetalil sa' xb'eeneb' re naq jachb'ilaq ru li riyajileb' aawik'in laa'at ut laa wiyajil, chalen chaq sa' li kutan a'in toj chi junelik, wi ink'a' te'xjal xk'a'uxl chirix lix maa'usilaleb' ut "te'sutq'iiq wik'in re tinwuxtaanaheb' ru.

15 Ut jo'kan wi'chik: Laa'in tink'e jun li eetalil sa' xb'een li naxjunaji li riyajil rik'ineb' laa was, re naq te'majewaaq ajwi'.

16 Ut jo'kan wi'chik: Tink'e jun li eetalil sa' xb'een li ani napleetink aawe ut re laa wiyajil.

17 Ut jo'kan wi'chik, ninye, ani narisi rib' aawik'in moko aawiyajil ta chik taayeemanq re; ut tatwosob'tesi laa'at, ut li ani taayehe'q re naq aawiyajil, anajwan ut chi junelik; ut a'an a'in lix yeechi'ihom li Qaawa' choq' re laj Nefi ut re li riyajil.

18 Anajwan eb' laj Amlicita moko neke'xnaw ta naq yookeb' chixtz'aqob'resinkil ru li raatin li Dios naq ke'ok chixb'onb'al rib' sa' xpekemeb'; a'ut eb' a'an chi k'utk'u "ke'xpo'resi chaq xch'ool rik'in li Dios; jo'kan naq ki'ajman ru naq taat'ane'q li majewank sa' xb'eeneb' a'an.

19 Anajwan nawaj raj naq teeril naq eb' a'an ke'xk'am sa' xb'eeneb' li "majewank; ut jo'kan ajwi' li junjunq chi winq li majewanb'il, xjunes rib' naxk'am li tojb'amaak sa' xb'een.

20 Anajwan kik'ulman naq moko k'iila kutan ta chik chirix li pleet li pleetinb'il sa' li ch'och' Tzarahemla, xb'aaneb' laj Lamanita ut laj Amlicita, kiwan jun chik teep aj pleet reheb' laj Lamanita li kichal sa' xb'eeneb' lix tenamit laj Nefi, sa' li "na'ajej ajwi' a'an b'ar

11 a Alma 17:9–11.

12 a Mos. 1:6;

Eter 4:6–11.

13 a Alma 3:4.

14 a 2 Ne. 30:4–6.

18 a 4 Ne. 1:38.

K'UTUL RAQAL:

Po'resink ch'oolej.

19 a 2 Ne. 5:21–25;

Alma 17:15.

20 a Alma 2:24.

wi' li xb'een teep aj pleet ke'xk'u-
leb' laj Amlicita.

21 Ut kik'ulman naq kiwan jun
teep aj pleet taqlanb'il chiralina-
sinkileb' chaq sa' xch'och'eb'.

22 Anajwan laj Alma rik'in naq
tawasinb'il xb'aan jun li "toch'o-
lal moko kitaqe' ta sa' li ku-
tan a'an chi pleetik rik'ineb' laj
Lamanita;

23 A'b'an kixtaqla jun teep aj
pleet nim xk'ihaleb' re xplee-
tinkileb'; ut koxe'taqe'q ut
ke'xkamsi naab'al reheb' laj La-
manita, ut li jun ch'ol chik re-
heb' ke'ralinasi chirix xnub'aal
lix ch'och'eb'.

24 Toja' ut naq ke'sutq'i wi'chik
ut ke'ok wi'chik chixxaqab'an-
kil li tuqtuukilal sa' li ch'och', ut
ink'a' chik ke'cha'ajkilaak chiru
jarub'aq kutan xb'aaneb' li xik'
neke'ilok reheb'.

25 Anajwan kib'aanuman chix-
junil li k'a'aq re ru a'in, relik chi
yaal, chixjunil li pleet ut li we-
ch'ok-ib' a'in kitikla ut kiraqe' sa'
li ro' chihab' rawa'b'ejileb' laj ra-
qol aatin.

26 Ut sa' jun chihab' ke'taqla-
man li aamej chi mil ut chi lajetq
mil toj sa' li ruchich'och' re june-
lik, re te'xq'ol lix "q'ajkaamunki-
leb' jo' chanru lix k'anjeleb', ma us
malaj ink'a' us, re te'xq'ol li sahil
ch'oolejil re junelik malaj li rahi-
lal re junelik, jo' chanru li musi-
q'ej li ke'xk'e xch'ool chi ab'ink

chiru, ma chaab'il musiq'ej ma-
laj ink'a' us.

27 Xb'aan naq li junjunq chi winq
naxk'ul "xtojb'al rik'in li ani naxk'e
xch'ool chi ^bab'ink chiru, ut a'in jo'
chanru raatin li musiq'ej re pro-
feetil aatin, jo'kan ut, chiwanq jo'
chanru li yaal. Ut chi jo'kan nara-
qe' li ro' chihab' rawa'b'ejileb' laj
raqol aatin.

CH'OL 4

*Laj Alma naxkub'siheb' xha' chi mil
li jalb'ileb' xch'ool—Na'ok li maa'u-
silal sa' li Iglees, ut narame' ru li
chaab'ilo'k sa' li Iglees—Laj Nefi-
hah naxaqab'aak jo' xb'eenil aj ra-
qol aatin—Laj Alma, jo' taqenaqil
aj tij, naxq'axtesi rib' sa' li k'anjel.
Wan na 86–83 chihab' ma nayo'la
li Kristo.*

ANAJWAN kik'ulman sa' xwaq
chihab' rawa'b'ejileb' laj raqol
aatin sa' xb'een lix tenamit laj
Nefi, maajun wech'ok-ib' chi
moko pleet kiwan sa' li "ch'och'
Tzarahemla;

2 A'ut tawasinb'ileb' li tenamit,
relik chi yaal, tawasinb'ileb' chi
naab'al xb'aan "xsachikeb' li ras
riitz'ineb', ut xb'aan ajwi' xsachi-
keb' lix ketomq ut lix teepeb' chi
xul, ut jo'kan ajwi' xb'aan xsa-
chik lix ch'och'eb' awb'il wi' li iyaj
nak'uxman, li ke'yeq'iik rub'el

22a Alma 2:29–33.

26a K'UTUL RAQAL:
K'anjel.

27a Mos. 2:31–33;

Alma 5:41–42.

b Rom. 6:16;
Hel. 14:29–31.

K'UTUL RAQAL:

4 Ab'ink chiru.

1a Omni 1:12–19.

2a Alma 2:19; 3:1–2, 26.

oqej ut ke'sache' xb'aaneb' laj Lamanita.

3 Ut k'a'jo' xnimal lix ch'a'ajkila-leb', jo'kan naq li junjunq chi aamej kiwan rajb'al naq taayaab'aq; ut ke'xpaab' naq a'an lix raqb'a-aatin li Dios taqlanb'il sa' xb'eeneb' sa' xk'ab'a' lix maa'usilaleb' ut lix tz'eqb'eetalileb'; jo'kan naq ke'ajsiik ru sa' xjultikankil li k'a'ru te-neb'anb'il sa' xb'eeneb'.

4 Ut q'axal wi'chik ke'ok chix-xaqab'ankil li iglees; relik chi yaal, ut naab'al "ke'kub'e xha' sa' xha'il Sidon ut ke'oksiik sa' lix iglees li Dios; relik chi yaal, ke'kub'e xha' xb'aan ruq' laj Alma, li k'ojob'anb'il chaq' jo' ^btaqenaqil aj tij sa' xb'eeneb' li ani wankeb' sa' li iglees, xb'aan ruq' laj Alma lix yuwa'.

5 Ut kik'ulman sa' xwuq chihab' rawa'b'ejileb' laj raqol aatin wan na oxib' mil rik'in oob' cient chi aamej li ke'xjunaji rib' rik'in lix "iglees li Dios ut ke'kub'e xha'. Ut chi jo'kan kiraqe' li xwuq chihab' rawa'b'ejileb' laj raqol aatin sa' xb'een lix tenamit laj Nefi; ut kiwan rajlal li tuqtuukilal chiru chixjunil li kutan a'an.

6 Ut kik'ulman sa' li xwaqxaq chihab' rawa'b'ejileb' laj raqol aatin, naq eb' li wankeb' sa' li iglees ke'ok chi q'etq'eto'k, xb'aan xnumtajenaqil lix "b'ihomaleb', ut lix ^bchaab'il lemtz' t'ikr, ut lix

q'unal t'ikr b'aqb'il chi chaab'il, ut xb'aan xk'ihaleb' lix ketomq ut lix teepeb' chi xul, ut lix oor ut lix plaat, ut k'iila paay li k'a'ru tertio xtz'aq, li ke'xtaw chaq xb'aan xsak'ahileb'; ut rik'in chixjunil li k'a'aq re ru a'in ke'taqsiik sa' xq'et-q'etileb' li ru, xb'aan naq ke'ok chixk'eeb'al chirixeb' li aq'ej q'axal tertio xtz'aq.

7 Ut xb'aan a'in k'a'jo' naq kich'a'ajkilo' laj Alma, relik chi yaal, ut naab'aleb' li ani "k'ojob'anb'ileb' chaq xb'aan laj Alma chi wank choq' aj tzolonel, ut aj tij, ut xb'eenil sa' xb'een li iglees; relik chi yaal, naab'aleb' a'an ke'raho' xch'ool chi naab'al xb'aan li maa'usilal ke'ril naq okenaq chi wank sa' xyanq lix tenamiteb'.

8 Xb'aan naq ke'ril ut ke'xk'e reetal rik'in nimla rahil ch'oolejil naq eb' li wankeb' sa' li iglees ke'ok chi taqsiik sa' "xq'etq'etileb' li ru, ut chixk'eeb'aleb' xch'ool chirix li b'ihomal ut li jo'maajo'il k'a'aq re ru re li ruchich'och', jo'kan naq ke'ok chi wank xb'ach'b'ach'il li jun chiru li jun chik, ut ke'ok chix-rahob'tesinkileb' li ^bink'a' neke'-paab'an jo' chanru li neke'raj ut neke'saho' wi' xch'ool eb' a'an.

9 Ut chi jo'kan, sa' li xwaqxaq chihab' a'in re li rawa'b'ejileb' laj raqol aatin, kitikla wank xninqal li "wech'ok-ib' sa' xyanqeb' li ani wankeb' sa' li iglees; relik chi yaal,

4a Mos. 18:10–17.

b Mos. 29:42.

5a Mos. 25:18–23;

3 Ne. 26:21.

6a K'UTUL RAQAL:

B'ihomal.

b Alma 1:29.

7a K'UTUL RAQAL:

K'eeb'il xwankil.

8a K'UTUL RAQAL:

Q'etq'etil; Jo'maajo',
jo'maajo'il.

b Alma 1:21.

9a K'UTUL RAQAL:

Wech'ok-ib'.

kiwan li ^bkaqalink, ut li wech'ij-ib', ut li xik' ilok, ut li rahob'tesink, ut li q'etq'etil, toj reetal naq naxq'ax xq'etq'etileb' li moko neke'wan ta sa' lix iglees li Dios.

10 Ut chi jo'kan kiraqe' lix waq-xaq chihab' rawa'b'ejileb' laj raqol aatin; ut lix maa'usilal li iglees kiwan choq' nimla tichk'ob'aal chiruheb' li moko neke'wan ta sa' li iglees; ut chi jo'kan li iglees ki'ok chi lajk sa' li usaak.

11 Ut kik'ulman sa' xtiklajik li xb'ele chihab', laj Alma kiril lix maa'usilal li iglees, ut kiril ajwi' naq li k'a'ru "na'ile' chi b'aanumank sa' li iglees ki'ok chixk'amb'aleb' li ani ink'a' neke'paab'an sa' li junjunq raqal chi maa'usilal, ut chi jo'kan yoo chixk'amb'al chaq xsachlijik li tenamit.

12 Relik chi yaal, kiril naq ki'oso' chi naab'al li juntaq'eetalil sa' xyanq li tenamit, wankeb' li neke'xtaqsi rib' rik'in xq'etq'etil, ut xik' neke'ril li jun ch'ol chik, ut neke'xb'alq'usi li rilob'aal chiruheb' li "maak'a' k'a'ru reheb' ut li t'ust'uukeb' ut li ani ^bte'tz'okaaq, ut li ani te'chaqiq re, ut eb' li ani yajeb' ut tawasinb'ileb'.

13 Anajwan rik'in a'in k'a'jo' naq kiwan rajb'al li yaab'ak sa' xyanq li tenamit, a'ut wankeb' chik li yookeb' chixkub'sinkil

rib', ut chixk'eeb'al xtenq'ankileb' li neke'ajok tenq'aak xb'aaneb', jo' "xk'eeb'al li k'a'ruheb' re choq' reheb' li neb'a' ut li maak'a'eb' wan re, xk'eeb'al chi tzeekank li te'tz'okaaq, ut xnumsinkil li k'iila paay chi ^bch'a'ajkilal, ^cchoq' re li Kristo, li taachalq jo' chanru li musiq'ej re profetial aatin;

14 Yookeb' ut chi ilok chi ub'ej toj sa' li kutan a'an, ut chi jo'kan "ke'xk'uula li risinkileb' lix maak; ut ke'nujak rik'in nimla ^bsahil ch'oolejil xb'aan lix waklijikeb' li kamenaq chi yo'yo, jo' chanru li rajom ut lix wankilal ut lix kolom li Jesukristo chiru lix b'ak'leb' li kamk.

15 Ut anajwan kik'ulman naq laj Alma, chirix rilb'al xch'a'ajkilaleb' li neke'taaqen re li Dios chi tuulaneb' xch'ool, ut li rahob'tesink li tuub'anb'il sa' xb'eeneb' xb'aaneb' li rela' lix tenamit, ut rik'in rilb'al anchal li "moko wankeb' ta wi' sa' juntaq'eetalil, k'a'jo' naq ki'ok chi raho'k xch'ool; a'b'anan lix Musiq' li Qaawa' ink'a' kixkanab'.

16 Ut kixsik' ru jun winq chaa'b'il xna'leb' li kiwan sa' xyanqeb' li xb'eenil sa' li iglees, ut kixk'e xwankil jo' chanru "xyaab' xkux li tenamit, re taawanq xwankil chixk'uub'ankil li ^bchaq'rab'

9b K'UTUL RAQAL:

Kaqalink.

11a 2 Sam. 12:14;

Alma 39:11.

12a Isa. 3:14;

Jak. 2:17.

b Mos. 4:26.

13a K'UTUL RAQAL:

Lemoox, k'ehok lemoox.

b K'UTUL RAQAL:

Ch'a'ajkilal.

c 2 Kor. 12:10.

14a Mos. 4:12;

Alma 5:26–35.

K'UTUL RAQAL:

Tiikob'resink,

xk'eeb'al xtiikilal.

b K'UTUL RAQAL: Sahil

ch'oolejil.

15a Tz. ut S. 38:27; 49:20.

16a Alma 2:3–7.

b Alma 1:1, 14, 18.

jo' chanru li chaq'rab' li ak k'ee-b'il, ut chixk'eeb'al chi k'anjelak jo' chanru lix maa'usilaleb' ut lix maakeb' li tenamit.

17 Anajwan laj Nefihah xk'ab'a' li winq a'in, ut a'an kixaqab'aak choq' "xb'eenil aj raqol aatin; ut kichunla sa' li raqleb'aal aatin re taaraqoq aatin ut tixjolomi li tenamit.

18 Anajwan laj Alma ink'a' kixk'e re a'an li opiis re wank choq' taqenaqil aj tij sa' xb'een li iglees; kikana b'an xjunes sa' ropiis li taqenaqil aj tij; a'b'an kixq'axtesi li raqleb'aal aatin re laj Nefihah.

19 Ut a'in kixb'aanu re naq taa-ruuq "a'an chi xik sa' xyanq lix tenamit, malaj sa' xyanq lix tenamit laj Nefi, re taaruq chixjultikan-kil li b'raatin li Dios chiruheb', re 'reek'asinkileb' sa' "xjultikankil li k'a'ru teneb'anb'il sa' xb'eeneb', ut re taaruq tixrum, rik'in li raatin li Dios, chixjunil li q'etq'etil ut li b'alaq' ut chixjunil li wech'ok-ib' li wan sa' xyanq lix tenamit, rik'in naq maajun b'e naril tixsutq'isi-heb' wi', ka'ajwi' rik'in xk'amb'al sa' xb'eeneb' li saqen ruhil "yaal chi ch'olob'anb'il.

20 Ut chi jo'kan sa' xtiklajik li xb'ele chihab' rawa'b'ejileb' laj raqol aatin sa' xb'een lix tenamit laj Nefi, laj Alma kixq'axtesi li raqleb'aal aatin chiru laj "Nefihah, ut kixk'e anchal xk'anjel sa'

li b'taqenaqil tijonelil re lix santil k'anjelil li Dios; sa' xch'olob'an-kil xyaalalil li aatin, jo' chanru li musiq'ej re k'utb'esink ut re pro-feetil aatin.

Li aatin kixq'axtesi laj Alma, li Taqenaqil aj Tij jo' chanru lix santil k'anjelil li Dios, reheb' li wankeb' sa'eb' lix tenamiteb' ut lix k'aleb'aaleb' chiru chixjunil li ch'och'.

Wan sa' li ch'ol 5.

CH'OL 5

Re xk'ulb'al li kolb'a-ib', eb' li winq tento te'xjal xk'a'uxl ut te'xpaab' li taqlahom, te'yo'laaq wi'chik, te'xch'a-job'resi li raq' rik'in xkik'el li Kristo, te'wanq chi tuulaneb' xch'ool ut te-risi chirixeb' li q'etq'etil ut li kaqalink, ut te'xb'aanu li k'anjel re tiikilal—Li Chaab'il aj Ilol Karneer naxb'oqeb' lix tenamit—Eb' li neke'b'aanunk re li maa'us aj k'anjel a'aneb' ralal xk'ajol laj tza—Laj Alma naxch'olob' xyaalal naq yaal lix tzol'leb' ut naxtaqlaheb' li winq naq te'xjal xk'a'uxl—Te'tz'iib'a-manq xk'a'b'a'eb' li tiikeb' xch'ool sa' xhuhil li yu'amej. Wan na 83 chihab' ma nayo'la li Kristo.

ANAJWAN kik'ulman naq laj Alma ki'ok "chixq'axtesinkil li raatin li

17 a Alma 50:37.

19 a Alma 7:1.

b Alma 31:5;

Tz. ut S. 11:21–22.

c Enos 1:23.

d Mos. 1:17;

Hel. 12:3.

e K'UTUL RAQAL:

Xk'utb'al xyaalal;

Xnawom qach'ool;

Yaal ch'olob'anb'il.

20 a Alma 8:12.

b Mos. 29:42;

Alma 5:3, 44, 49.

5 1 a Alma 4:19.

^bDios reheb' li tenamit, xb'een wa sa' li ch'och' Tzarahemla, ut chiri elk chaq aran, chiru chixjunil li ch'och'.

2 Ut a'in li aatin li kixye re li ani wankeb' sa' li iglees li kixaqab'aman sa' li tenamit Tzarahemla, jo' chanru li esil kixtz'iib'a a'an, kixye:

3 Laa'in, aj Alma, rik'in naq "k'ojob'anb'ilin xb'aan inyuwa', aj Alma, re tinwanq choq' ^btaqenaqil aj tij sa' xb'een lix iglees li Dios, rik'in naq a'an kiwan xwankil ut "k'eeb'il xwankilal xb'aan li Dios re xb'aanunkil li k'a'aq ru ru a'in, k'ehomaq reetal, ninye eere naq a'an ki'ok chixxaqab'ankil jun li iglees sa' li "ch'och' li wan sa' xnuv'aal Nefi; relik chi yaal, li ch'och' Mormon li yeeb'il re; relik chi yaal, ut kixkub'siheb' xha' li ras riitz'in sa' li ha' Mormon.

4 Ut k'ehomaq reetal, ninye eere, eb' a'an "ke'kole' chaq sa' ruq'eb' lix tenamit li rey aj Noe, xb'aan li ruxtaan ut lix wankil li Dios.

5 Ut k'ehomaq reetal, chirix a'an, ke'k'ame' chi ^amoosil xb'aan ruq'eb' laj Lamanita sa' li yamyookil ch'och'; relik chi yaal, ninye eere, ke'wan chi preexil, ut jun sut chik li Qaawa' kixkoleb' chaq chiru li ^bmoosil rik'in xwankilal li raatin; ut laa'o kook'ame' sa' li ch'och' a'in, ut arin koo'ok

chixxaqab'ankil lix iglees li Dios chiru ajwi' anchal li ch'och' a'in.

6 Ut anajwan k'ehomaq reetal, ninye eere, ex was wiitz'in, laa'ex li nekexwan sa' li iglees a'in, ma tz'aqal wanjenaq chi jultik eere lix preexileb' lee yuwa'? Relik chi yaal, ut ma tz'aqal wanjenaq chi jultik eere li ruxtaan ut xnajtil li royb'eni hom choq' reheb'? Ut jo'kan ajwi', ma tz'aqal wanjenaq chi jultik eere naq a'an kixkoleb' li raam chiru xb'alb'a?

7 Kehomaq reetal, a'an kixjal lix ch'ooleb'; relik chi yaal, kirajsiheb' chaq ru sa' jun li nimla wara, ut ke'aj ru choq' re li Dios. K'ehomaq reetal, ke'wan chaq sa' xyi li q'ojyin; a'b'anan ke'kutanob'resiik li raameb' rik'in xsaqenil li aatin li junelik nakana; relik chi yaal, sut-suukeb' chaq xb'aan lix "b'ak'leb' li kamk, ut li ^bb'ak'leb' ch'iich' re xb'alb'a, ut jun li sache'k li junelik nakana kiroyb'eniheb'.

8 Ut anajwan ninpatz' eere, ex was wiitz'in, ma ke'sache'? K'ehomaq reetal, ninye eere, Ink'a, moko ke'sache' ta.

9 Ut ninpatz' wi'chik, ma kitoge' lix b'ak'leb' li kamk, ut lix b'ak'leb' ch'iich' li xb'alb'a li kitutub'an chaq reheb', ma kihite'? Ninye eere, Yaal, kihite', ut ke'nimobresiik li raam, ut ke'xb'icha li rahok li natojok-ix. Ut ninye eere naq kolb'ileb'.

1 *b* Alma 5:61.
3 *a* K'UTUL RAQAL:
K'ojob'ank.
b Alma 4:4, 18, 20.
c Mos. 18:13;

3 Ne. 11:25.
d Mos. 18:4;
3 Ne. 5:12.
4 *a* Mos. 23:1-3.
5 *a* Mos. 23:37-39;

24:8-15.
b Mos. 24:17.
7 *a* Mos. 15:8.
b Alma 12:11;
Tz. ut S. 138:23.

10 Ut anajwan ninpatz' eere, k'a'ru li na'leb' li "kolb'ileb' wi'? Relik chi yaal, k'a'ru chi na'leb'il ke'ruhan wi' chixyo'onin-kil li kolb'a-ib'? K'a'ru xb'aaununk re naq kihite' chirixeb' lix b'ak'leb' li kamk, relik chi yaal, ut jo'kan ajwi' lix b'ak'leb' ch'iich' li xb'alb'a?

11 K'ehomaq reetal, naru tinye eere—ma ink'a' kixpaab' lin yuwa' aj Alma li aatin li kiq'axtesiik rik'in xtzu'umal re laj "Abinadi? Ut ma maawa' a'an santil profet? Ma ink'a' kixye li raatin li Dios, ut lin yuwa' aj Alma kixpaab'?

12 Ut jo' chanru lix paab'aal, ki-k'anjelaman jun nimla "jalaak sa' xch'ool. K'ehomaq reetal, ninye eere naq yaal chixjunil a'in.

13 Ut k'ehomaq reetal, a'an "kix-jultika li aatin chiruheb' lee yuwa', ut kik'anjelaman ajwi' jun nimla jalaak sa' xch'ooleb' a'an, ut ke'xtuulanob'resi rib' ut "ke'x-kanab' rib' chiru li tz'aqal ut li 'yo'yookil Dios. Ut k'ehomaq reetal, ke'kana chi tiikeb' chi paab'ank toj sa' "roso'jik; jo'kan naq ke'kole'.

14 Ut anajwan k'ehomaq reetal, ninpatz' eere, ex was wiitz'in sa'

li iglees, ma "xexyo'la chi musiq'ejil rik'in li Dios? Ma xek'ul xjal-am-uuch a'an sa' lee rilob'aal? Ma xeyal li nimla "jalaak a'in sa' lee ch'ool?

15 Ma nekek'anjela li paab'aal chirix li tojb'al-ix xb'aaun li ani "kiyo'ob'tesink eere? Ma nekex'ilo-k chi ub'ej rik'in rilob'aal li paab'aal, ut nekeril li tz'ejwalej a'in li nakam, chi "waklesinb'il sa' li ink'a' nakam, ut li k'a'ru a'in naq'a chi waklesinb'il sa' li ink'a' naq'a, re taaxaqliiq chiru li Dios re "taara-qe'q aatin chirix jo' chanru li k'a'ru b'aaunb'il sa' li tz'ejwalej a'in li nakam?

16 Ninye eere, ma naru neke-k'oxla sa' lee k'a'uxl naq teerab'i lix yaab' xkux li Qaawa' chixyee-b'al eere sa' li kutan a'an: Chalqex wik'in ex "osob'tesinb'il, xb'aaun naq k'ehomaq reetal, lee k'anjel wanjenaq choq' k'anjel re tiikilal chiru lix b'een li ruchich'och'?

17 Malaj ut nekek'oxla sa' ee-k'a'uxl naq texruuq chi tik'ti'ik chiru li Qaawa' sa' li kutan a'an, ut "teeye—At Qaawa', li qak'anjel wanjenaq choq' tiikil k'anjel chiru lix b'een li ruchich'och'—ut naq a'an texkol?

10a K'UTUL RAQAL:
Kolb'a-ib';
K'uub'amb'il na'leb'
re li tojb'al-ix.

11a Mos. 17:1–4.

12a K'UTUL RAQAL:
Jale'k xch'ool, jalb'il
xch'ool.

13a Mos. 18:7.

b K'UTUL RAQAL:
Xkanab'ankil rib'
chiru.

c Morm. 9:28;
Tz. ut S. 20:19.

d K'UTUL RAQAL:
Kuyuk toj sa'
roso'jik.

14a Mos. 27:24–27;
Alma 22:15.

K'UTUL RAQAL:
Yo'laak wi'chik,
yo'laak rik'in li Dios.

b Rom. 8:11–17;
Mos. 5:2; Mois. 6:65.

K'UTUL RAQAL:
Jale'k xch'ool, jalb'il
xch'ool.

15a K'UTUL RAQAL:
Yo'ob'tesink.

b K'UTUL RAQAL:
Wakliik chi yo'yo.

c K'UTUL RAQAL:
Raqb'a-aatin sa'
roso'jik.

16a Mat. 25:31–46.

17a 3 Ne. 14:21–23.

18 Malaj ut chi junpak'al chik, ma naru nekek'oxla eerib' chi k'ame'k chiru lix raqleb'aal aatin li Dios chi nujenaq eeraam rik'in maak ut yot'e'k, chi jultik eere chixjunil li maak wan sa' eeb'een, relik chi yaal, chi "jultik tz'aqal eere chixjunil lee maa'usilal, relik chi yaal, chi jultik eere naq chi nawb'il xetz'eqtaana lix taqlahom li Dios?

19 Ninye eere, ma texruuq chirilb'al li Dios sa' li kutan a'an chi saq ru eech'ool ut ch'ajb'il eeruq'? Ninye eere, ma texruuq chi ilok taqeq, chi k'utk'u "xjalam-uuch li Dios sa' lee rilob'aal?

20 Ninye eere, ma naru nekek'oxla kole'k naq xeq'axtesi eerib' re texwanq "rub'el xwankil laj tza?

21 Ninye eere, teenaw sa' li kutan a'an naq ink'a' texruuq chi "kole'k; xb'aan naq maajun winq naru chi kole'k wi ink'a' b'ch'ajb'il chi saq li raq; relik chi yaal, tento 'taasaqob'resiiq ru li raq' toj reetal naq ch'ajb'il chixjunil li tz'ajnil chirix, rik'in lix kik'el a'an li yeeb'il resil xb'aaneb' li qayuw'a, li taachalq chixtojb'al rix lix tenamit chiruheb' lix maak.

22 Ut anajwan ninpatz' eere, ex was wiitz'in, chan ta wi' ru taareek'a junaq eere, wi texxaqliiq chiru lix raqleb'aal aatin li Dios,

chi tz'ajninb'il eeraq' rik'in "kik', ut rik'in li k'iila paay chi b'tz'ajnil? K'ehomaq reetal, k'a'ru xyaalal tixch'olob' cherix li k'a'aq re ru a'in?

23 K'ehomaq reetal, ma ink'a' "tixye xyaalal naq laa'ex aj kam-sinel, relik chi yaal, ut jo'kan ajwi' naq wan eemaak rik'in li k'iila paay chi maa'usilal?

24 K'ehomaq reetal, ex was wiitz'in, ma nekek'oxla tab'i' naq junaq li ani wan chi jo'kan taaruq taawanq xna'aj chi chunlaak sa' li rawa'b'ejihom li Dios, rochb'een laj "Abraham, rochb'een laj Isaak, ut rochb'een laj Jakob, ut jo'kan ajwi' chixjunileb' li santil profeet, li ch'ajob'resinb'ileb' li raq' ut maak'a'eb' xtz'ajnil, saqen ruheb' ut saqeb'?

25 Ninye eere, Ink'a', wi b'an ink'a' teek'e laj Yo'ob'tesihom qe choq' aj tik'ti' chalen chaq sa' xtiklajik, malaj wi ink'a' teek'oxla naq aj tik'ti' chalen chaq sa' xtiklajik, moko taaruq ta teek'oxla naq ani xkomon a'an taaruq taawanq xna'aj sa' li awa'b'ejihom re choxa; eb' a'an te'isiiq b'an chaq, xb'aan naq a'aneb' "ralal xk'ajol li rawa'b'ejihom laj tza.

26 Ut anajwan k'ehomaq reetal, ninye eere, ex was wiitz'in, wi xeyal jun "xjalajik eech'ool, ut wi xereek'a xb'ichankil li

18 a Esek. 20:43;
2 Ne. 9:14; Mos. 3:25;
Alma 11:43.
19 a 1 Jn. 3:1–3.
20 a Mos. 2:32.
21 a K'UTUL RAQAL:
Kolb'a-ib'.

b 1 Ne. 12:10;
Alma 13:11–13;
3 Ne. 27:19–20.
c K'UTUL RAQAL: Saq
ru, xsaqal ru.
22 a Isa. 59:3.
b K'UTUL RAQAL: Tz'aj,

tz'ajnil.
23 a Isa. 59:12.
24 a Luk. 13:28.
25 a 2 Ne. 9:9.
26 a K'UTUL RAQAL:
Jale'k xch'ool, jalb'il
xch'ool.

^bb'ich re rahok li natojok ix, ninpatz', 'ma jo'kan nekexru chiree-k'ankil anajwan?

27 Ma xexb'eek rik'in xk'uulankil eerib' chi "maak'a' eejitb'al chiru li Dios? Ma taaruq raj teeye, wi ta b'oqb'ilex chi kamk sa' li hoonal a'in, sa' lee ch'ool, naq tz'aqal ^bxtuulanil eech'ool? Naq ch'ajob'-resinb'il eeraq' ut saqob'resinb'il rik'in lix kik'el li Kristo, li taachalq 'chixtojb'al rix lix tenamit chiru lix maakeb'?

28 K'ehomaq reetal, ma isinb'il cherix li "q'etq'etil? Ninye eere, wi moko isinb'il ta, moko kawresinb'ilex ta chixk'ulb'al li Dios. K'ehomaq reetal naq tento teekawresi eerib' sa' junpaat, xb'aan naq xnach'ok chaq li awa'b'ejhom re choxa, ut ani wan chi jo'kan moko wan ta xyu'am chi junelik.

29 K'ehomaq reetal, ninye, ma wan ani sa' eeyanq li moko isinb'il ta li "kaqalink chirix? Ninye eere naq ani wan chi jo'kan moko kawresinb'il ta; ut nawaj raj naq tixkawresi rib' sa' junpaat, xb'aan naq taanach'oq chaq li hoonal, ut moko naxnaw ta jo'q'e taachalq xq'ehil; xb'aan naq ani wan chi jo'kan moko natawman ta chi maa-k'a' xmaak.

30 Ut ninye wi'chik eere, ma wan junaq sa' eeyanq li "na'eetz'unk re li ras riitz'in, malaj naxtuub'a li rahob'tesink sa' xb'een?

31 Rahilal sa' xb'een xkomon a'an, xb'aan naq moko kawresinb'il ta, ut xnach'ok chaq li kutan naq tento tixjal xk'a'uxl, malaj ut ink'a' taaruq taakoleq'!

32 Relik chi yaal, rahilal ut sa' eeb'een chejunilex aj ^bb'aanuhom maa'usilal; chejal eek'a'uxl, chejal eek'a'uxl, xb'aan naq li Qaawa' Dios kiyehok re!

33 K'ehomaq reetal, a'an naxtaqla xb'oqb'aleb' "chixjunil li winq, xb'aan naq ye'b'il chiruheb' ^bruq' li uxtaan, ut a'an naxye: Jalomaq eek'a'uxl, ut laa'in texink'ul.

34 Relik chi yaal, naxye: "Chalqex wik'in ut teeyal li ^bru li che' re li yu'am; relik chi yaal, teek'ux ut teeruk' lix 'wahil ut lix ha'il li yu'am chi ^dmoko ramb'il ta;

35 Relik chi yaal, chalqex wik'in ut uuchinihomaq k'anjel re tiikilal, ut ink'a' teryok'e'q chaq ut textute'q sa' xam—

36 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, xnach'ok chaq xq'ehil naq ani "moko chaab'il ta li na'uuchin wi', malaj ani moko naxb'aanu

26 b Alma 26:13.

c Mos. 4:12;

Tz. ut S. 20:31–34.

27 a K'UTUL RAQAL:

Tiikob'resink,
xk'eeb'al xtiikilal.

b K'UTUL RAQAL:

Tuulan xch'ool.

c K'UTUL RAQAL:

Tojok-ix, tojb'il rix,
tojb'al-ix.

28 a K'UTUL RAQAL:

Q'etq'etil.

29 a K'UTUL RAQAL:

Kaqalink.

30 a K'UTUL RAQAL:

Maa'usilank.

32 a Sal. 5:5.

33 a Alma 19:36;

3 Ne. 18:25.

b Jak. 6:5;

3 Ne. 9:14.

34 a 2 Ne. 26:24–28;

3 Ne. 9:13–14.

b 1 Ne. 8:11; 15:36.

c K'UTUL RAQAL: Wa
re li yu'am.

d 2 Ne. 9:50–51;

Alma 42:27.

36 a Mat. 3:10; 7:15–20;

3 Ne. 14:19;

Tz. ut S. 97:7.

ta li k'anjel re tiikilal, a'an taa-wanq rajb'al naq taa'ayaynaq ut taayab'aq.

37 Aay, ex aj b'aaunuhom maa'u-silal; ex li eenimob'resihom eerib' sa' li "jo'maajo'il k'a'aq re ru re li ruchich'och', ex li xexyehok naq eenawom xb'ehil li tiikilal a'b'an ^bxesach lee b'e, jo'eb' li 'kar-neer li maak'a' aj ilol reheb', us ta jun aj ilol karneer ^dxb'oqok chaq eere, ut toj yoo cheb'oqb'al, a'b'an laa'ex ink'a' teeraj 'ab'ink chiru lix yaab' xkux!

38 K'ehomaq reetal, ninye eere, naq li chaab'il aj "ilol karneer nekexb'oq; relik chi yal, ut rik'in tz'aqal lix k'ab'a' nekexb'oq, a'an lix k'ab'a' li Kristo; ut wi ink'a' ^btex'ab'inq chiru lix yaab' xkux li 'chaab'il aj ilol karneer, chiru li "k'ab'ajej li b'oqb'ilex wi, k'ehomaq reetal, maawa'ex laa'ex lix karneer li chaab'il aj ilol karneer.

39 Ut anajwan wi maawa'ex lix karneer li chaab'il aj ilol karneer, k'aru chi "korral wankex wi? K'e-homaq reetal, ninye eere, naq ^blaj tza a'an laj ilol eere, ut laa'ex wankex sa' xkorral a'an; ut anajwan, ani naru nayehok re naq moko yaal ta a'in? K'ehomaq reetal,

ninye eere, ani nayehok re naq moko yaal ta a'in, a'an 'aj tik'ti' ut ^dralal laj tza.

40 Xb'aan naq ninye eere naq yalaq k'aru "us nachal rik'in li Dios, ut yalaq k'aru ink'a' us nachal rik'in laj tza.

41 Jo'kan ut, wi jun li winq na'uuchin rik'in "chaab'il k'anjel, a'an na'ab'in chiru xyaab' xkux li chaab'il aj ilol karneer, ut nax-taaqe a'an; a'b'an ani na'uuchin rik'in ink'a' us aj k'anjel, a'an na'ok choq' ^bralal laj tza, xb'aan naq na'ab'in chiru xyaab' xkux a'an, ut naxtaaqe.

42 Ut ani nab'aanunk re a'in tento "tixk'ul xtojb'al rik'in a'an; jo'kan ut, choq' ^bxtojb'al nax-k'ul li 'kamk, jo' chanru li k'a'aq re ru re li tiikilal, rik'in naq kama-naq rik'in chixjunil li chaab'il k'anjel.

43 Ut anajwan, ex was wiitz'in, nawaj raj naq chineerab'i, xb'aan naq nin'aatinak rik'in x'anchalil li waam; xb'aan naq k'ehomaq reetal, kexwaatina chi saqen ru re naq ink'a' taaruq tewsachq, malaj ut kin'aatinak jo' chan ru lix taqlahom li Dios.

44 Xb'aan naq b'oqb'ilin chi

37a K'UTUL RAQAL:
Jo'maajo', jo'maajo'il.
b 2 Ne. 12:5; 28:14;
Mos. 14:6.
c Mat. 9:36.
d Prov. 1:24–27;
Isa. 65:12.
e Jer. 26:4–5;
Alma 10:6.
38a K'UTUL RAQAL:
Chaab'il aj ilol
Karneer.
b Lev. 26:14–20;

Tz. ut S. 101:7.
c 3 Ne. 15:24; 18:31.
d Mos. 5:8;
Alma 34:38.
39a Mat. 6:24;
Luk. 16:13.
b Mos. 5:10.
K'UTUL RAQAL:
Aj tza.
c 1 Jn. 2:22.
d 2 Ne. 9:9.
40a Omni 1:25;
Eter 4:12;

Moro. 7:12, 15–17.
41a 3 Ne. 14:16–20.
K'UTUL RAQAL:
K'anjel.
b Mos. 16:3–5;
Alma 11:23.
42a Alma 3:26–27;
Tz. ut S. 29:45.
b Rom. 6:23.
c Hel. 14:16–18.
K'UTUL RAQAL:
Kamk re musiq'ej.

aatinak chi jo'ka'in, jo' chanru lix "santil k'anjelil li Dios, li wan rik'in li Kristo Jesus; relik chi yaal, taqlanb'ilin chi xaqliik, ut chixch'olob'ankil chiru li tenamit a'in xyaalal li k'a'aq re ru yeeb'il chaq xb'aaneb' li qayuwa', chirix li k'a'aq re ru toj taachalq.

45 Ut a'in moko chixjunil ta. Ma nekek'oxla tab'i' naq injunes wib' "ninnaw li k'a'aq re ru a'in? K'ehomaq reetal, ninch'olob' xyaalal cheru naq ninnaw naq li k'a'aq re ru a'in kin'aatinak wi', tz'aqal yaal. Ut chan pe' ru nekek'oxla naq ninnaw chirix lix yaalalil?

46 K'ehomaq reetal, ninye eere naq k'eeb'il "chinnaw xb'aan lix Loq'laj Musiq' li Dios. K'ehomaq reetal, ^bkinkuy insa' ut kintijok k'iila kutan re taaruq tinnaq injunes li k'a'aq re ru a'in. Ut anajwan ninnaw injunes naq yaal; xb'aan naq li Qaawa' Dios xk'utb'esi chiwu xb'aan lix Santil Musiq'; ut a'in li musiq'ej re 'k'utb'esink li wan wik'in.

47 Ut jo'kan ajwi', ninye eere naq xk'utb'esiik chi jo'kan chiwu, naq yaal li aatin yeeb'il chaq xb'aaneb' li qayuwa', jo' chanru ajwi' tz'aqal li musiq'ej re profeetil aatin li wan wik'in, li nachal ajwi' xb'aan xk'utb'esihom lix Musiq' li Dios.

48 Ninye eere, naq ninnaw injunes naq yalaq k'a'ru tynye eere, chirix li k'a'ru toj taachalq, a'an yaal; ut ninye eere, naq ninnaw naq taachalq li Jesukristo, relik chi yaal, li K'ajolb'ej, li Junaj Yo'lajenaq chiru li Yuwa'b'ej, nujenaq chi usilal, chi uxtaan, ut chi yaal. Ut k'ehomaq reetal, a'an a'an li taachalq chirisinkil lix maak li ru chich'och', relik chi yaal, lix maak li junjunq chi winq li xaqxo juneelik chixpaab'ankil lix k'ab'a'.

49 Ut anajwan ninye eere naq a'in li "k'anjelil li b'oqb'ilin wi', relik chi yaal, re xjultikankil chiruheb' li was wiitz'in raarookeb' inb'aan, relik chi yaal, ut li junjunq li wan sa' li ch'och', relik chi yaal, re xjultikankil chiruheb' chixjunil, li tiix jo' ajwi' li saaj, li moos jo' ajwi' li ach'ab'amb'il; relik chi yaal ninye eere, li xe'tix, ut li ak ninqeb', ut li tasal tenamit li toj yookeb' chi nimank; relik chi yaal, re relajinkil chiruheb' naq tento te'xjal xk'a'uxl ut ^bte'yo'laaq wi'chik.

50 Relik chi yaal, jo'ka'in naxye li Musiq'ej: Jalomaq eek'a'uxl, chejunilex xmaril li ruchich'och', xb'aan naq taanach'oq chaq li awa'b'ejihom re choxa; relik chi yaal, li Ralal li Dios taachalq sa' "xloq'al, sa' xkawil xmetz'ew, ut

44a Alma 13:6.

45a K'UTUL RAQAL:
Xk'utb'al xyaalal;
Xnawom qach'ool;
Yaal ch'olob'amb'il.

46a 1 Kor. 2:9–16.

b K'UTUL RAQAL:
Kuyuk sa'.

c K'UTUL RAQAL:

K'utb'esink,
k'utb'esinb'il na'leb'.

49a K'UTUL RAQAL:

B'oqok, b'oqb'il
xb'aan li Dios,
xb'oqb'al; Tijoneli.

b K'UTUL RAQAL:

Yo'laak wi'chik,
yo'laak rik'in li Dios.

50a K'UTUL RAQAL:

Loq'alil; Xkab'
xk'ulunik li
Jesukristo.

xnimal ru, ut xwankilal, ut x'a-wa'b'ejil. Relik chi yaal, ex was wiitz'in raarookex inb'aan, ninye eere, naq li Musiq'ej naxye: K'e reetal lix loq'al lix ^bRey chixjunil li ruchich'och'; ut jo'kan ajwi' lix Rey li choxa sa' junpaat chik taalemzt'unq sa' xyanqeb' chixjunil li lalal xk'ajoleb' li winq.

51 Ut jo'kan ajwi' li Musiq'ej naxye we, relik chi yaal, na'elajin chiwu rik'in jun nimla xyaab' kuxej, ut naxye: Ayu ut ye re li tenamit a'in—Jalomaq eek'a'uxl, xb'aan naq wi ink'a' nekejal eek'a'uxl, maamin texruuq chireechaninkil li awa'b'ejihom re "choxa.

52 Ut ninye wi'chik eere, li Musiq'ej naxye: K'ehomaq reetal, k'eeb'il li "maal sa' xxe'il li che', jo'kan naq li junjunq xtoonil li che' li moko chaab'il ta na'uuchin ^btaayok'manq chaq ut taakutmanq sa' li xam, relik chi yaal, jun li xam li ink'a' naru na'oso, a'an jun li xam li ink'a' naru xchupb'al. K'ehomaq reetal, ut chijultiko'q eere, li Santil Dios kiyehok re.

53 Ut anajwan ex was wiitz'in raarookex inb'aan, ninye eere, ma nekexru chixramb'al li aatin a'in; relik chi yaal, ma nekexru chixtz'eqb'al li k'a'aq re ru a'in,

ut "chixyeq'inkil li Santil Dios rub'el eeroq; relik chi yaal, ma nekexru chixnimob'resinkil eerib' sa' ^bxq'etq'etil eech'ool; relik chi yaal, ma toj yooqex chixk'eeb'al cherix li 'aq'ej tertio xtz'aq ut chixk'eeb'al eech'ool chirix li jo'maajo'il k'a'aq re ru re li ruchich'och', chirix lee ^bb'ihomal?

54 Relik chi yaal, ma toj yooqex chixk'oxlankil naq li jun eere q'a-xal chaab'il wi'chik chiru li jun chik; relik chi yaal, ma toj yooqex chixrahob'tesinkileb' lee ras eriitz'in, li neke'xtuulanob'resi rib'eb' ut neke'b'eeq jo' chanru lix santil k'anjelil li Dios, li ke'oksiik wi' sa' li iglees a'in, rik'in naq "santob'resinb'ileb' xb'aan li Loq'laj Musiq'ej, ut neke'uuchin rik'in k'anjel li k'ulub'ej choq' re li jalb'a-k'a'uxlej—

55 Relik chi yaal, ut ma toj yooqex chixb'alq'usinkil eerilob'aal chiruheb' li "neb'a', ut li maak'a' wan re, ut chixramb'al chiruheb' li k'a'ru wan eere?

56 Ut re xraqb'al, chejunilex li texkanaaq sa' lee maa'usilal, ninye eere naq a'ineb' li te'yok'e'q chaq ut te'kute'q sa' li xam wi ink'a' neke'xjal xk'a'uxl sa' junpaat.

57 Ut anajwan ninye eere, chejunilex li nekex'ajok re xtaaqenkil

50 *b* Sal. 24;
Mat. 2:2;
Luk. 23:2;
2 Ne. 10:14;
Tz. ut S. 38:21–22;
128:22–23;
Mois. 7:53.
K'UTUL RAQAL:
Jesukristo; Awa'b'ejihom re choxa malaj

rawa'b'ejihom li Dios.
51 *a* K'UTUL RAQAL:
Choxa.
52 *a* Luk. 3:9;
Tz. ut S. 97:7.
b Jak. 5:46; 6:7;
3 Ne. 27:11–12.
53 *a* 1 Ne. 19:7.
b K'UTUL RAQAL:

Q'etq'etil.
c 2 Ne. 28:11–14;
Morm. 8:36–39.
d Sal. 62:10;
Tz. ut S. 56:16–18.
54 *a* K'UTUL RAQAL:
Santob'resink.
55 *a* Sal. 109:15–16;
Jak. 2:17;
Hel. 6:39–40.

lix yaab' xkux li "chaab'il aj ilol karneer, elenqex chaq sa' xyanqeb' laj maak, ut ^bjachb'ilaq eeru, ut meeche' li k'aru tz'aj reheb'; ut k'ehomaq reetal, "taasachmanq reetalil lix k'ab'a'eb' a'an, re naq lix k'ab'a'eb' laj maak moko te'keheq ta sa' ajl sa' xyanq lix k'ab'a'eb' li tiikeb' xch'ool, re naq taatz'aqloq ru li raatin li Dios, li nayehok re: Lix k'ab'a'eb' laj maak moko te'-junajiiq ta rik'in xk'ab'a'eb' lin tenamit;

58 Xb'aan naq lix k'ab'a'eb' li tiikeb' xch'ool te'tz'iib'amanq sa' "xhuhil li yu'amej, ut reheb' a'an tink'e jun eechanihomej sa' lin nim uq'. Ut anajwan, ex was wiitz'in, k'a' ta wi' ru teeye re xwech'b'al rix a'in? Ninye eere, wi nekewech', maak'a' na'ok wi', xb'aan naq li raatin li Dios tento taatz'aqloq ru.

59 Xb'aan naq ani chi aj ilol karneer sa' eeyanq wi wan naab'al lix karneer ink'a' naxk'aak'aleheb', re naq ink'a' te'ok laj xobj' ut te'xk'uxi lix ketomq? Ut k'ehomaq reetal, wi jun aj xobj' na'ok rik'in lix ketomq ma ink'a' naralinasia chaq? Yaal ajwi', ut sa' roso'jik, wi naru chiru, tixsach.

60 Ut anajwan ninye eere naq li chaab'il aj ilol karneer nab'o-qok eere; ut wi tex'ab'inq chiru lix yaab' xkux, a'an texroksi sa'

lix korral, ut laa'ex lix karneer; ut nekexxtaqla naq maajun aj xobj' aj ti'onel teekanab' chi ok sa' eeyanq, re naq ink'a' teksache'q.

61 Ut anajwan laa'in, aj Alma, nekexintaqla rik'in raatin "li xtaqlan we, naq teek'e eech'ool chixb'aanunkil li aatin li kinye eere.

62 Nin'aatinak chetaqlankil li ani wankex sa' li iglees; ut reheb' li ani moko wankeb' ta sa' li iglees, nin'aatinak cheb'oqb'al, ut ninye: Chalqex ut chikub'eeq ee-ha' choq' re li jalb'a-k'a'uxlej, re naq laa'aqex ajwi' aj yalom ru li "che' re li yu'am.

CH'OL 6

Li Iglees li wan Tzarahemla nach'a-job'resiik ut natuqub'aak—Laj Alma naxik Gideon re jultikank aatin. Wan na 83 chihab' ma nayo'la li Kristo.

Ut anajwan kik'ulman naq chirix naq laj Alma kixk'e xraqik raatinankileb' li ani wankeb' sa' li iglees, li xaqab'amb'il sa' li tenamit Tzarahemla, "kixk'ojob'eb' laj tij ut li ^bxb'eenil, rik'in xk'eeb'al li 'ruq' sa' xb'eeneb' jo' chanru lix k'anjelil li Dios, re xjolominkil ut ^dxk'aa-k'alenkil li iglees.

2 Ut kik'ulman naq eb' li ani moko neke'wan ta sa' li iglees

57 a K'UTUL RAQAL:

Chaab'il aj Ilol
Karneer.

b Esd. 6:21; 9:1;

Neh. 9:2; 2 Tes. 3:6;

Tz. ut S. 133:5, 14.

c Deut. 29:20;

Moro. 6:7;

Tz. ut S. 20:8.

58 a K'UTUL RAQAL:

Xhuhil li yu'amej.

61 a Alma 5:44.

62 a 1 Ne. 8:10; 11:21–23.

6 1 a K'UTUL RAQAL:

K'ojob'ank.

b K'UTUL RAQAL:

Xb'eenil.

c K'UTUL RAQAL:

Uq'ej, xk'eeb'al.

d Tz. ut S. 52:39.

li ke'jalok xk'a'uxl chirixeb' lix maak "ke'kub'e xha' choq' re li jalb'a-k'a'uxlej, ut ke'k'ule' sa' li iglees.

3 Ut kik'ulman ajwi' naq eb' li ani wankeb' sa' li iglees li ink'a' "ke'xjal xk'a'uxl chirix lix maa'u-silaleb' ut ink'a' ke'xtuulanob-resi rib' chiru li Dios—ninye eb' li ani taqsinb'ileb' sa' ^bxq'etq'e-tileb' xch'ool—eb' a'an ke'tz'eq-taanaak, ut "ke'sache' reetalil lix k'ab'a'eb', jo'kan naq lix k'ab'a'eb' moko ke'k'eh'e' ta sa' ajl sa' xyanqeb' xk'ab'a'eb' li tiikeb' xch'ool.

4 Ut chi jo'kan ke'ok chixtub'ankil xk'anjelil li iglees sa' li tenamit Tzarahemla.

5 Anajwan nawaj raj naq teetaw ru naq li raatin li Dios kiwan chi yeechi'nb'il re chixjunileb', jo'kan naq maajun narame' ru chixch'utub'ankil rib' re rab'inkil li raatin li Dios.

6 A'b'anan eb' li ralal xk'ajol li Dios ke'taqlaak naq te'xch'utub'rib' chi kok' aj xsa', ut te'xjunaji rib' sa' "xkuyb'al xsa' ut tijok rik'in nimla metz'ew choq' re xchaab'ilal xch'ooleb' li ink'a' neke'xnaw ru li Dios.

7 Ut anajwan kik'ulman naq chirix naq laj Alma kixb'aanu li tuqub'aank a'in, ki'el chaq rik'ineb', relik chi yaal, rik'in li iglees li wan sa' li tenamit Tzarahemla, ut xko'o chixjunpak'al li nima'

Sidon sa' releb' saq'e, sa' li "ru taq'a Gideon, ut wan jun li tenamit kab'lanb'il, a'an li tenamit Gideon xk'ab'a', li wan sa' li ru taq'a Gideon yeeb'il re, k'eeb'il xk'ab'a' jo' chanru xk'ab'a' li winq li ^bkamsinb'il xb'aan ruq' laj Nehor rik'in li yok'leb' ch'iich'.

8 Ut laj Alma xko'o ut ki'ok chixch'olob'ankil li raatin li Dios chiru li iglees li xaqab'nb'il sa' li ru taq'a Gideon, jo' chanru naq k'utb'esinb'il li yaal chirix li aatin yeeb'il xb'aaneb' lix yuwa', ut jo' chanru li musiq'ej re profeetil aatin li kiwan rik'in, jo' chanru naq "ch'olob'nb'il xyaalal li Jesukristo, li Ralal li Dios, li taachalq chixtoj-b'al rix lix tenamit chiruheb' lix maak, ut li santil k'anjelil li b'oqb'il wi'. Ut chi jo'kan tz'iib'nb'il. Amen.

Li raatin laj Alma li kixq'axtesi re li tenamit li wan Gideon, jo' chanru li esil kixtz'iib'a a'an.

Wan sa' li ch'ol 7.

CH'OL 7

Taayo'laaq li Kristo rik'in xMaria—A'an tixhit lix b'ak'leb' li kamk ut taariiq'a lix maakeb' li tenamit—Eb' li neke'xjal xk'a'uxl, neke'kub'e xha', ut

2a K'UTUL RAQAL:
Kub'iha', kub'sink
ha'.

3a Mos. 26:6.

b K'UTUL RAQAL:
Q'etq'etil.

c Exo. 32:33;
Mos. 26:36;
Alma 1:24; 5:57–58.

K'UTUL RAQAL:
Isiik chaq.

6a K'UTUL RAQAL:

Kuyuk sa'.

7a Alma 2:20.

b Alma 1:9.

8a Apok. 19:10.

neke'xpaab' li taqlahom te'xk'ul li junelik yu'am—Li tz'ajnil ink'a' naru nareechani lix awa'b'ejihom li Dios—Na'ajman ru li tuulanil, li paab'aal, li yo'onink ut li rahok. Wan na 83 chihab' ma nayo'la li Kristo.

K'EHOMAQ reetal ex was wiitz'in raarookex inb'aan, rik'in naq kanab'anb'ilin chi chalk eerik'in, chi jo'kan tynyal inqe "cheraatinankil rik'in li waatin laa'in; relik chi yaal, rik'in tz'aqal xtz'uumal we, rik'in naq xb'een sut nekexwaatina rik'in raatin lix tz'uumal we, xb'aan naq junelik teneb'anb'ilin chaq chi kanaak sa' li ^braqleb'aal aatin, ut k'a'jo' li k'anjel kiwan sa' inb'een, jo'kan naq moko kinru ta chi chalk eerik'in.

2 Ut ink'a' ajwi' raj kinru chi chalk anajwan sa' li hoonal a'in wi ta ink'a' "xk'eeman li raqleb'aal aatin re jalan chik, re taa'awa'b'e-jinq sa' inna'aj; ut li Qaawa' rik'in nimla uxtaan xk'e naq tinchalq eerik'in.

3 Ut k'ehomaq reetal, xinchal chi k'a'jo' inyo'onihom, ut chi nim wajom naq tintaw raj naq xetuu-lanob'resi eerib' chiru li Dios, ut naq moko xekanab' ta xtz'aaman-kil li rusilal, re naq tintaw raj naq maak'a' eejitb'al chiru, re naq tintaw raj naq moko wankex ta sa' li xuwajel ch'a'ajkilal ke'wan wi' li qas qiitz'in aran Tzarahemla.

4 A'b'anan osob'tesinb'ilaq taxaq xk'ab'a' li Dios, naq xk'e chinnaw, relik chi yaal, xk'e xsahil inch'ool

q'axal nim rik'in xnawb'al naq eb' a'an ak xaqaqab'anb'ileb' wi'chik sa' xb'ehil lix tiikilal.

5 Ut nawoyb'eni, jo' chanru lix Musiq' li Dios li wan wik'in, naq taawanq ajwi' xsahil inch'ool cherix laa'ex; a'b'anan moko nawaj ta naq lix sahil inch'ool cherix taachalq sa' xk'ab'a' li nimla ch'a'ajkilal ut rahil ch'oolejil li wanjenaq wik'in chirixeb' li komon aran Tzarahemla, xb'aan naq k'ehomaq reetal, lix sahil inch'ool chirixeb' a'an kichal chirix nume'k chiru naab'al li ch'a'ajkilal ut rahil ch'oolejil.

6 A'ut k'ehomaq reetal, nawoyb'eni naq laa'ex moko wankex ta chi maak'a' eepaab'aal jo' chanru naq ke'wan lee ras eeriitz'in; nawoyb'eni naq moko taqsinb'ilex ta sa' xq'etq'etil eech'ool; relik chi yaal, nawoyb'eni naq moko xek'e ta eech'ool chirix li b'ihomal ut li jo'maajo'il k'a'aq re ru re li ru-chich'och'; relik chi yaal, nawoyb'eni naq ink'a' nekeloq'oniheb' li "pak'b'il dios; naq nekeloq'oni b'an li ^btz'aqal ut li yo'yookil Dios, ut naq nekex'iloc chi ub'ej re xk'ul-b'al li risinkil lee maak, rik'in jun li paab'aal li junelik nakana, li toj taachalq.

7 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, ninye eere naq wan k'iila k'a'aq re ru toj taachalq, ut k'ehomaq reetal, wan jun li k'a'ru q'axal nim wi'chik xwankil chiru chixjunil—xb'aan naq k'ehomaq reetal, moko najt ta chik "xq'ehil naq laj Tojol-ix

7 1a Alma 4:19.
b Mos. 29:42.

2a Alma 4:16-18.
6a 2 Ne. 9:37; Hel. 6:31.

b Dan. 6:26.
7a Alma 9:26.

yo'yoq ut taachalq sa' xyanq lix tenamit.

8 K'ehomaq reetal, moko ninye ta naq taachalq sa' qayanq sa' xq'ehil lix wanjik sa' xmuheb'aal li taakamq; xb'aan naq k'ehomaq reetal, li Musiq'ej moko xye ta we naq a'in li taak'ulmanq. Anajwan chirix li na'leb' a'in moko ninnaw ta; a'b'anan a'in ninnaw, naq li Qaawa' Dios wan xwankil chixb'aanunkil chixjunil li k'a'aq re ru li wan jo' chanru li raatin.

9 A'ut k'ehomaq reetal, a'in kixye li Musiq'ej we, kixye: Elajin re li tenamit a'in, ut taaye—"Jalomaq eek'a'uxl, ut kawresihomaq lix b'e li Qaawa', ut chexb'eeq chiruheb' li ruq' xb'e, li tiikeb', xb'aan naq k'ehomaq reetal, xnach'ok chaq li awa'bejihom re choxa, ut li Ralal li Dios^btaachalq chiru lix b'een li ruchich'och'.

10 Ut k'ehomaq reetal, a'an "taayo'laaq rik'in lix^bMaria, aran Jerusalem, a'an 'xch'och'eb' li qaxe' qatoon, ut a'anaq^dtuq'ixq, jun li k'uleb'aal loq' ut sik'b'il ru, ut taamuhelaq ut^etaasihaaq xb'aan lix wankil li Santil Musiq'ej, ut taayo'laaq jun lix yum, relik chi yaal, a'anaq li Ralal li Dios.

11 Ut a'an taaxik, ut tixnumsi li

rahilal ut "ch'a'ajkilal ut xyalb'al rix, li jar paay wan, ut a'in re naq taatz'aqloq ru li aatin li naxye, tixk'ul sa' xb'een lix rahileb' ut lix ya-jeleb' lix tenamit.

12 Ut tixk'ul li "kamk sa' xb'een, re naq taaruq tixhit lix b'ak'leb' li kamk li b'ak'b'ookeb' wi' lix tenamit; ut tixk'ul sa' xb'een lix majelal lix kawilaleb', re naq lix sa' xch'ool nujenaqqaq chi uxtaan, jo' chanru li tz'ejwalej, re taaruq tixnaw sa' li tz'ejwalej chanru^bxk'eeb'al xtenq'ankileb' lix tenamit jo' chanru xmajelal lix kawilaleb'.

13 Anajwan li Musiq'ej "nanawok re chixjunil li k'a'aq re ru, a'b'anan li Ralal li Dios naxk'ul rahilal jo' chanru li tz'ejwalej re naq taaruq^btixk'ul sa' xb'een lix maak lix tenamit, re naq taaruq tixsach reetalil li q'etok aatin ke'xb'aanu, jo' chanru li wankilal li nakolok wi'; ut anajwan k'ehomaq reetal, a'in li ch'olob'amb'il xyaalal li wan wik'in.

14 Anajwan ninye eere naq tento teejal eek'a'uxl, ut "texyo'laaq wi'chik; xb'aan naq li Musiq'ej naxye, wi ink'a' nekexyo'la wi'chik moko texruuq ta chireechaninkil li awa'b'ejihom re choxa; jo'kan ut, chalqex ut chikub'eeq eeha' choq' re li jalb'a-k'a'uxlej,

9a Mat. 3:2–4;
Alma 9:25.

b Mos. 3:5; 7:27; 15:1–2.

10a Isa. 7:14;
Luk. 1:27.

b Mos. 3:8.

K'UTUL RAQAL:

Maria, xna' li Jesus.

c 1 Kro. 9:3;
2 Kro. 15:9;

1 Ne. 1:4;

3 Ne. 20:29.

d 1 Ne. 11:13–21.

e Mat. 1:20; Mos. 15:3.

11a Isa. 53:3–5;

Mos. 14:3–5.

12a 2 Ne. 2:8;

Alma 12:24–25.

K'UTUL RAQAL:

K'ehok chiru krus.

b Heb. 2:18; 4:15;

Tz. ut S. 62:1.

13a K'UTUL RAQAL: Dios,
Roxichal li Dios.

b Mos. 15:12.

K'UTUL RAQAL:

Xtojbal rix li maak.

14a K'UTUL RAQAL:

Yo'laak wi'chik,
yo'laak rik'in li Dios.

re taaruuq texch'aje'q chirix lee maak, re taaruuq teepaab' lix Karneer li Dios, li na'isink re lix maak li ruchich'och', li kaw xmetz'ew chi kolok ut chi ch'ajob'resink chirix chixjunil li maa'usilal.

15 Relik chi yaal, ninye eere, chalqex ut mexxuwak, ut kanab'omaq li junjunq chi maak, li "nachal chi yal sa' junpaat sa' eeb'een, li nab'ak'ok eere choq' re li sache'k; relik chi yaal, chalqex ut xikaqex, ut k'utumaq chiru lee Dios naq wan eech'ool chixjalb'al eek'a'uxl chirix lee maak ut chi ok sa' jun sumwank rik'in a'an re xpaab'ankil lix taqlahom, ut k'utumaq xyaalal chiru sa' li kutan a'in rik'in xik sa' xha'il li kub'iha'.

16 Ut ani nab'aanunk re a'in, ut naxpaab' lix taqlahom li Dios chalen chaq a'an, taajultiko'q ajwi' re naq ninye re, relik chi yaal, taajultiko'q re naq xinye re, taawanq xyu'am chi junelik, jo' chanru ch'olob'anb'il xyaalal xb'aan li Loq'laj Musiq'ej, li naxch'olob' li yaal wik'in.

17 Ut anajwan ex was wiitz'in raarookex inb'aan, ma nekepaab' li k'a'aq re ru a'in? K'ehomaq reetal, ninye eere, relik chi yaal, ninnaw naq nekepaab', ut li na'leb' ninnaw wi' naq nekepaab' a'an xb'aan xk'utb'esihom li Musiq'ej li wan wik'in. Ut anajwan sa' xk'ab'a' naq kaw lee paab'aal

chirix a'an, relik chi yaal, chirix li k'a'aq re ru xinye, k'a'jo' xsahil inch'ool.

18 Xb'aan naq jo' xinye eere chalen chaq sa' xtiklajik, naq k'a'jo' li wajom naq moko wankex ta sa' li ch'a'ajkilal jo'eb' lee ras eeritz'in, jo'kan kintaw ajwi', naq xtz'aqlok ru li wajom.

19 Xb'aan naq nink'e reetal naq wankex sa' xb'ehil li tiikilal; nink'e reetal naq wankex sa' li b'e li naxik sa' li rawa'b'eijhom li Dios; relik chi yaal, nink'e reetal naq yookex chixtiikob'resinkil ru lix "b'e.

20 Nink'e reetal naq k'eeb'il chennaw, rik'in naq ch'olob'anb'il xyaalal xb'aan li raatin, naq a'an ink'a' naru chi "b'eeek chiru li yokotzinb'il b'e; chi moko naxjal rib' rik'in li k'a'ru xye; chi moko wan rik'in a'an yal ta xmuhil li elk chaq rik'in li nim re xik sa' li tz'e, malaj rik'in li k'a'ru us re xik sa' li k'a'ru ink'a' us; jo'kan naq lix b'e wan sa' junaj chi sutam, li wan chi junelik.

21 Ut a'an moko wan ta rochoch sa'eb' li "ochoch moko santeb' ta, chi moko naru nak'ule' li tz'ajnil, malaj k'a'ruhaq li moko ch'ajb'il ta, sa' li rawa'b'eijhom li Dios; jo'kan naq ninye eere naq taachalq xq'ehil, relik chi yaal, ut taawanq sa' roso'jik li kutan, naq ani li "tz'aj ru taakanaaq sa' xtz'ajnil ru.

22 Ut anajwan ex was wiitz'in raarookex inb'aan, xinye eere li

15 a 2 Ne. 4:18.
19 a Mat. 3:3.
20 a 1 Ne. 10:19;
Alma 37:12;

Tz. ut S. 3:2.
21 a 1 Kor. 3:16–17;
6:19; Mos. 2:37;
Alma 34:36.

b 1 Ne. 15:33–
35; 2 Ne. 9:16;
Morm. 9:14;
Tz. ut S. 88:35.

k'a'aq re ru a'in re naq taaruug tinwajsi eeru chireek'ankil li te-neb'anb'il sa' eeb'een chiru li Dios, re taaruug texb'eeq chiru chi maa-k'a' eejitb'al, re taaruug texb'eeq jo' chanru lix santil k'anjelil li Dios, li kexk'ule' wi'.

23 Ut anajwan nawaj raj naq "tuulanaq eech'ool, ut kub'enaq q'eeeratawom ut q'unaq eech'ool; chaab'ilaqex rik'in li tz'aamanb'il; nujenaqex rik'in kuyuk ut najtil oyb'enink; ut chekuyaq eerib' chiru chixjunil li k'a'aq re ru; cheyalaq eeq'e chixpaab'ankil lix taqlahom li Dios rajlal; chepatz'aaq yalaq k'a'aq re ru teeraj, chirix li musiq'ej jo' ajwi' chirix li yu'am a'in; ut junelik cheb'antioxihag chiru li Dios li k'a'aq re ru nekek'ul.

24 Ut ilomaq naq taawanq eerik'in li "paab'aal, li yo'onink, ut li rahok, toja' ut naq junelik taanum-taaq eerik'in li chaab'il k'anjel.

25 Ut li Qaawa' chi'osob'tesinq eere, ut chixk'uula chi maak'a' xtz'ajnil lee raq', re naq laa'ex sa' roso'jik texk'ame'q chi chunlaak rik'in laj Abraham, laj Isaak, ut laj Jakob, ut eb' li santil profheet li wanjenageb' chalen chaq naq kitikla li ruchich'och', chi "maak'a' xtz'ajnil eeraq' jo' chanru ajwi' naq maak'a' xtz'ajnil eb' raq' a'an, sa' li awa'b'ejihom re choxa, re ink'a' chik tex'elq chaq.

26 Ut anajwan ex was wiitz'in raarookex inb'aan, xinye li aatin

a'in eere jo' chanru li Musiq'ej li naxch'olob' li yaal wik'in, ut li waam nasaho' chi numtajenaq, sa' xk'ab'a' naq q'axal yalb'il eeq'e ut k'eeb'il eexik chirix li waatin.

27 Ut anajwan, lix "tuqtuukilal li Dios chihilanq sa' lee b'een, ut sa' xb'een lee rochoch ut lee ch'och', ut sa' xb'een lee ketomq ut lee teep chi xul, ut chixjunil li k'a'ru eere, lee rixqilal ut lee kok'al, jo' chanru lee paab'aal ut lee chaab'il k'anjel, chalen sa' li hoonal a'in ut chi junelik. Ut chi jo'kan xin'aatinak. Amen.

CH'OL 8

Laj Alma najultikan aatin ut nakub'-sin ha' aran Melek—Natz'eqtaanaak aran Ammonihah ut na'el chaq—Jun li anjel naxtaqla chi sutq'iik ut chixyaab'asinkil li jalb'a-k'a'uxlej chiru-heb' li tenamit—Nak'ule' xb'aan laj Amulek, ut sa' wiib'al neke'jultikan aatin aran Ammonihah. Wan na 82 chihab' ma nayo'la li Kristo.

UT anajwan kik'ulman naq laj Alma kisutq'i chaq sa' li "ch'och' Gideon, chirix xk'utb'al chiruheb' li ani wankeb' Gideon k'iila k'a'aq re ru li ink'a' naru xtz'iib'ankil, chirix xtuqub'ankil xk'anjelil li iglees, jo' chanru kixb'aanu chaq chi junxilaj sa' li ch'och' Tzarahemla, relik chi yaal, kisutq'i sa' tz'aaq li rochoch aran Tzarahemla

re taahilanq chirix li k'anjel li kix-b'aanu chaq.

2 Ut chi jo'kan kiraqe' li xb'ele chihab' rawa'b'ejileb' laj raqol aatin sa' xb'een lix tenamit laj Nefi.

3 Ut kik'ulman sa' xtiklajik li xlaje chihab' rawa'b'ejileb' laj raqol aatin sa' xb'een lix tenamit laj Nefi, naq laj Alma ki'el chaq aran ut kixchap lix b'e aran sa' li ch'och' Melek, chi junpak'al li "nima' Sidon sa' rokeb' saqe', sa' xjaya li rokeb' saqe' chixk'atq lix nub'aal li yamyookil ch'och'.

4 Ut ki'ok chixtzolb'aleb' li tenamit sa' li ch'och' Melek jo' chanru lix "santil k'anjelil li Dios, li kib'o-qe' wi' chaq, ut ki'ok chixtzolb'aleb' li tenamit chiru chixjunil li ch'och' Melek.

5 Ut kik'ulman naq eb' li tenamit ke'chal chaq rik'in, chiru chixjunil lix nub'aal li ch'och' li wan sa' li jun pak'alil wan wi' li yamyookil ch'och'. Ut ke'kub'e xha' sa' chixjunil li ch'och';

6 Jo'kan naq chirix xchoyb'al lix k'anjel aran Melek ki'el chaq aran, ut xko'o oxib' kutan xb'eenik chirix li ch'och' Melek sa' xnim li saqe'; ut kiwulak sa' jun li tenamit Ammonihah nayeeman re.

7 Anajwan eb' lix tenamit laj Nefi k'aynaqeb' chixk'eeb'al xk'ab'a' lix ch'och'eb', ut eb' lix tenamit, ut lix k'aleb'aaleb', relik chi yaal, chixjunileb' lix kok' k'aleb'aaleb', jo' chanru xk'ab'a' li ani

xb'een wa ki'eechanink reheb'; ut jo'kan kiwan rik'in li ch'och' Ammonihah.

8 Ut kik'ulman naq chirix naq kiwulak laj Alma sa' li tenamit Ammonihah ki'ok chixjultikan-kil li raatin li Dios chiruheb'.

9 Anajwan laj Satanas k'a'jo' naq kiru chaq "chixchapb'al xch'ooleb' li wankeb' sa' li tenamit Ammonihah; jo'kan naq eb' a'an ink'a' ke'raj ab'ink chiru li raatin laj Alma.

10 A'b'anan laj Alma "kixtawasi rib' chi naab'al sa' li musiq'ej, ut "kixyal xmetz'ew rik'in li Dios chi "tijok rik'in nimla metz'ew, re naq a'an tixhoy lix Musiq' sa' xb'eeneb' li ani wankeb' sa' li tenamit; re ajwi' naq tixkanab' naq taaruq tixkub'siheb' xha' choq' re li jalb'a-k'a'uxlej.

11 A'b'anan eb' a'an ke'xkawob'resi li raameb', ut ke'xye re: K'e reetal, naqanaw naq laa'at aj Alma; ut naqanaw naq laa'at taqenaqil aj tij sa' xb'een li iglees li kaxaqab' sa' naab'al paay re li ch'och', jo' chanru li na'leb' kanab'anb'il eere; ut laa'o moko reho ta laa iglees, ut ink'a' naqapaab' xkomon li na'leb' a'an li maak'a' xyaalal.

12 Ut anajwan naqanaw naq rik'in naq moko reho ta laa iglees, naqanaw naq laa'at maak'a' aawankil sa' qab'een; ut laa'at xaq'axtesi li raqleb'aal aatin chiru

3 a Alma 16:6–7.
4 a Tz. ut S. 107:2–4.
K'UTUL RAQAL:
Tijonelil re

Melkisedek.
9 a 2 Ne. 28:19–22;
Tz. ut S. 10:20.
10 a Alma 17:5.

b Enos 1:1–12.
c 3 Ne. 27:1.
K'UTUL RAQAL:
Tijok.

laj “Nefihah; jo’kan naq maa-wa’at xb’eenil aj raqol aatin sa’ qab’een.

13 Anajwan chirix naq ke’xye a’in li tenamit, ut ke’xwech’ rix chixjunil li raatin, ut ke’xhob’, ut ke’xchuub’a, ut ke’xb’aanu naq taa’isiiq chaq sa’ xtenamiteb’, a’an ki’el chaq aran ut kixchap xb’e sa’ xjayal li tenamit Aaron xk’ab’a’.

14 Ut kik’ulman, naq yoo chi b’eek aran, chi aalob’resinb’il xch’ool rik’in rahil ch’oolejil, ut yoo chi b’eek chiru naab’al li “rahilal ut xyot’bal li raam, xb’aan xmaa’usilaleb’ li ani wankeb’ sa’ li tenamit Ammonihah, naq aalob’resinb’il xch’ool laj Alma chi jo’kan rik’in rahil ch’oolejil, k’e-homaq reetal kik’ulman naq jun lix ^banjel li Qaawa’ kixk’ut rib’ chiru, ut kixye:

15 Osob’tesinb’ilat, at Alma, jo’kan ut, taqsi aajolom ut chisaho’q aach’ool, xb’aan naq k’a’jo’ rajb’al naq taasaho’q aach’ool, xb’aan naq tiikat xatwan chixpaab’ankil lix taqlahom li Dios chalen chaq sa’ li hoonal naq xak’ul xb’een wa jun esil rik’in a’an. K’e reetal, laa’in li “king’axtesi aawe.

16 Ut k’e reetal, taqlanb’ilin re aataqlankil naq tatsutq’iiq sa’ li tenamit Ammonihah, ut tatjultikanq wi’chik aatin chiruheb’ li wankeb’ sa’ li tenamit; relik chi yaal, jultikan chiruheb’. Relik chi yaal, ye

reheb’, wi ink’a’ te’xjal xk’a’uxl, li Qaawa’ Dios “tixsacheb’.

17 Xb’aan naq neke’xtzol sa’ li hoonal a’in chan ru naq taaruuq te’xsach li ach’ab’aak wan wi’ aatenamit, (xb’aan naq jo’kan naxye li Qaawa’) ut rik’in a’an taaq’etmanq li k’uub’anb’il aatin, ut li raqb’a-aatin, ut li taqlahom li kixk’e re lix tenamit.

18 Anajwan kik’ulman naq chirix naq laj Alma kixk’ul li esil rik’in lix anjel li Qaawa’, sa’ junpaat kixsutq’i sa’ li ch’och’ Ammonihah. Ut ki’ok sa’ li tenamit chiru jalan chik li b’e, relik chi yaal, chiru li b’e li wan sa’ xtz’e li saq’e sa’ li tenamit Ammonihah.

19 Ut naq ki’ok sa’ li tenamit yoo xtz’okajik, ut re jun winq kixye: Ma taak’e k’a’ruhaq re jun xtuulani moos li Dios re taawa’aq?

20 Ut li winq kixye re: Laa’in jun aj Nefita, ut ninnaw naq laa’at jun xsantil profet li Dios, xb’aan naq laa’at li winq li kixye we jun li “anjel sa’ jun k’utb’esinb’il matk’: Laa’at taak’ul. Jo’kan ut, yo’o chixwix sa’ wochoch ut tink’e aawe xkomon intzakemq; ut ninnaw naq tatwanq jo’ osob’tesink choq’ we laa’in ut li wochoch.

21 Ut kik’ulman naq li winq kixk’ul a’an sa’ rochoch; ut li winq aj “Amulek xk’ab’a’, ut kixk’am chaq li wa ut li tib’ ut kixk’e chiru laj Alma.

22 Ut kik’ulman naq laj Alma

12a Alma 4:20.

14a K’UTUL RAQAL:
Ch’a’ajkilal.

b Alma 10:7–10, 20.

K’UTUL RAQAL:

Anjel.

15a Mos. 27:11–16.

16a Alma 9:12, 18, 24.

20a Alma 10:7–9.

21a K’UTUL RAQAL:
Amulek.

kixtzeka li wa ut kinujak; ut “kirosob’tesi laj Amulek ut li rochoch, ut kib’antioxin chiru li Dios.

23 Ut chirix naq kiwa’ak ut kinujak kixye re laj Amulek: Laa’in laj Alma, ut laa’in “taqenaqil aj tij sa’ xb’een lix iglees li Dios chiru chixjunil li ch’och’.

24 Ut k’e reetal, b’oqb’ilin chixjultikankil li raatin li Dios sa’ xyanq chixjunil li tenamit a’in, jo’ chanru li musiq’ej re k’utb’e-sink ut profetel aatin; ut kinwan sa’ li ch’och’ a’in ut ink’a’ ke’raj ink’ulb’al, “kine’risi chaq b’an ut ok raj we chixkanab’ankil chiwix li ch’och’ a’in chi junajwa.

25 A’banan k’e reetal, xintaqlaak naq tinsutq’iiq wi’chik ut tin’aa-tinaq jo’ profetel chiru li tenamit a’in, relik chi yaal, ut re tinch’olob’ li yaal chiruheb’ chirix lix maa’usilaleb’.

26 Ut anajwan, Amulek, rik’in naq xak’e intzakemq ut xinaak’ul sa’ laa wochoch, osob’tesinb’ilat, xb’aan naq yoo chaq intz’okajik, xb’aan naq xinkuy insa’ chiru k’iila kutan.

27 Ut laj Alma kikana k’iila kutan rik’in laj Amulek rub’elaj naq ki’ok chi jultikank aatin chiru li tenamit.

28 Ut kik’ulman naq eb’ li tenamit q’axal wi’chik ke’niman sa’ xmaa’usilaleb’.

29 Ut kichal li aatin rik’in laj Alma, ut kixye: Ayu, ut ye ajwi’

re laj Amulek inmoos, ayu ut aatinanqex jo’ profetel chiru li tenamit a’in, ut cheye—“Cheljal eek’a’uxl, xb’aan naq jo’ka’in naxye li Qaawa’, wi ink’a’ teejal eek’a’uxl laa’in tinwula’ani li tenamit a’in sa’ injosq’il; relik chi yaal, moko tinsutq’isi ta xnimal injosq’il.

30 Ut laj Alma xko’o, ut jo’kan ajwi’ laj Amulek, sa’ xyanqeb’ li tenamit, re xch’olob’ankil li raatin li Dios chiruheb’; ut ke’nujak rik’in li Santil Musiq’ej.

31 Ut eb’ a’an wan “wankilal k’eeb’il reheb’, jo’kan naq ink’a’ ke’ru chi tz’ape’k sa’ tz’aptz’ookil jul; chi moko kiru ani chi winq chi kamsink reheb’; a’banan ink’a’ ke’xk’anjela lix ^bwankilaleb’ toj reetal naq ke’b’ak’e’ rik’in b’ak’leb’ ut ke’tz’ape’ sa’ tz’alam.

32 Ut kik’ulman naq xkoheb’ ut ke’ok chi jultikank aatin ut chi aatinak jo’ profetel chiruheb’ li tenamit, jo’ chanru li musiq’ej ut li wankilal li kixk’e chaq li Qaawa’ reheb’.

Raatin laj Alma, ut jo’kan ajwi’ raatin laj Amulek, li kich’olob’aman chiruheb’ li tenamit li wankeb’ sa’ li ch’och’ Ammonihah. Ut jo’kan ajwi’ neke’tz’ape’ sa’ tz’alam, ut neke’kole’ xb’aan lix sachb’a-ch’oolejil wankil li Qaawa’ li kiwan rik’ineb’, jo’

22a Alma 10:11.

23a Alma 5:3, 44, 49;
13:1–20.

24a Alma 8:13.

29a Alma 9:12, 18.

K’UTUL RAQAL:
Jalok k’a’uxl, jalb’a-
k’a’uxlej.

31a 1 Ne. 1:20.

b Alma 14:17–29.

chanru li esil tz'iib'anb'il xb'aan laj Alma.

Natikla sa' li ch'ol 9 toj sa' li ch'ol 14.

CH'OL 9

Laj Alma naxtaqlaheb' li wankeb' Ammonihah chixjalb'aleb' xk'a'uxl—Li Qaawa' taaruxtaana ruheb' laj Lamanita sa' roso'jik li kutan—Wi eb' laj Nefita neke'xtz'eqtaana li saqen, te'sache'q xb'aaneb' laj Lamanita—Li Ralal li Dios chi seeb' taachalq—A'an tixtojob' rix li ani neke'xjal xk'a'uxl, neke'kub'e xha', ut neke'xpaab' lix k'ab'a'. Wan na 82 chihab' ma nayo'la li Kristo.

UT jo'kan wi'chik laa'in, aj Alma, rik'in naq taqlanb'ilin xb'aan li Dios naq tink'am chiwix laj Amulek ut tinxik ut tinjultikanq wi'chik aatin chiru li tenamit a'in, malaj li ani wankeb' sa' li tenamit Ammonihah, kik'ulman, naq kin'ok chi jultikank aatin chiruheb', naq ke'ok chinwech'b'al, ut ke'xye:

2 Anihat laa'at? Ma nakak'oxla tab'i' naq taqapaab' li tixch'olob' "jun chi winq, us ta tixjultika chiqu naq taa'oso'q li ruchich'och'?

3 Anajwan eb' a'an ink'a' ke'x-taw ru li aatin li ke'xye; xb'aan naq moko ke'xnaw ta naq taa'o-so'q ajwi' li ruchich'och'.

4 Ut ke'xye ajwi': Ink'a' taqapaab'

laa waatin wi jo' profheet taach'olob' naq li nimla tenamit a'in taa-sache'q sa' "junaj chi kutan.

5 Anajwan moko neke'xnaw ta naq li Dios naru chixb'aanunikil xkomon li sachb'a-ch'ooolejil k'anjel a'in, xb'aan naq a'aneb' jun tenamit kaweb' raam ut jipeb' xk'a'uxl.

6 Ut ke'xye: "Ani pe' li Dios, li b'maajun chik wankilal naxtaqla sa' xyanq li tenamit a'in, yal jun ajwi' chi winq, re xch'olob'ankil xyaalal chiruheb' xkomon li xninqal ru ut sachb'a-ch'ooolejil na'leb' a'in?

7 Ut ke'xxaqab' chaq rib' re xk'eeb'al li ruq'eb' sa' inb'een, a'b'an k'e-homaq reetal, moko ke'xb'aanu ta. Ut kinxaqli rik'in xkawil inch'ool re ch'olob'ank chiruheb'; relik chi yaal, kinch'olob' li yaal chiruheb' chi kaw inch'ool, ut kinye:

8 K'ehomaq reetal, ex "tasal tenamit aj maakex ut po'b'il eech'ool, chan ru naq xsach sa' eech'ool li na'leb' kanab'anb'il chaq xb'aaneb' lee yuwa'; relik chi yaal, k'a'jo' sa' junpaat naq xsach sa' eech'ool lix taqlahom li Dios.

9 Ma ink'a' jultik eere naq li qayuwa' aj Lehi ki'isiik chaq Jerusalen xb'aan "ruq' li Dios? Ma ink'a' jultik eere naq chixjunileb' ke'b'e-resiik xb'aan a'an chiru li yamyookil ch'och'?

10 Ut ma toja' sa' junpaat xsach sa' eech'ool jo' k'ihal sut kixkolob' li qayuwa' sa' ruq'eb' chaq li

9 2a Deut. 17:6.
4a Alma 16:9-10.
6a Exo. 5:2;

Mos. 11:27;
Mois. 5:16.
b Alma 10:12.

8a Alma 10:17-25.
9a 1 Ne. 2:1-7.

xik' neke'ilok reheb', ut kixkoleb' rix re naq ink'a' te'sache'q, xb'aan ruq'eb' ajwi' li ras riitz'ineb'?

11 Relik chi yaal, ut wi ta moko xb'aan ta lix wankilal li maak'a' xjuntaq'eetankil, ut li ruxtaan, ut xnajtil li royb'enihom choq' qe, ak najter raj chik anajwan naq laa'o koo'isiik raj sa' xb'een li ruchich'och' chi maak'a' xjalb'al, ut maare kook'ehe' raj sa' jun wanjik re "rahilal ut rahil ch'oolejil li maak'a' roso'jik.

12 K'ehomaq reetal, anajwan ninye eere naq a'an nekexxtaqla chixjalb'al eek'a'uxl; ut wi ink'a' nekejal eek'a'uxl, maamin texruuq chireechaninkil li rawa'b'eji-hom li Dios. A'ut k'ehomaq reetal, moko chixjunil ta a'in—kexxtaqla chixjalb'al eek'a'uxl, malaj ut a'an "texxsach chaq chi junajwa chiru lix b'een li ruchich'och'; relik chi yaal, a'an texrula'ani sa' xjosq'il, ut sa' b'xnimal xjosq'il moko tixsutq'isi ta rib'.

13 K'ehomaq reetal, ma ink'a' jultik eere li aatin li kixye re laj Lehi, li naxye naq: "A' yaal jo' chanru nekepaab' lin taqlahom, tex'usaaq sa' li ch'och'? Ut jo'kan wi'chik, yeeb'il naq: A' yaal jo' chanru ink'a' nekepaab' lin taqlahom tex'isiiq chaq chiru li Qaawa'.

14 Anajwan nawaj raj naq chijultiko'q eere, naq a' yaal jo' chanru naq eb' laj Lamanita

ink'a' ke'xpaab' lix taqlahom li Dios, "ke'isiik chaq chiru li Qaawa'. Anajwan naqil naq xk'ute' xyaalalil li raatin li Dios sa' li na'leb' a'in, ut eb' laj Lamanita ke'isiik chaq chiru, chalen chaq naq kitikla li q'etok aatin xb'aaneb' sa' li ch'och'.

15 A'b'anan ninye eere, naq "ka'ch'inaq wi'chik xrahileb' a'an sa' xkutankil li raqb'a-aatin cheru laa'ex, wi nekexkana sa' lee maak, relik chi yaal, ut ka'ch'inaq wi'chik xrahileb' sa' li yu'am a'in cheru laa'ex, wi ink'a' nekejal eek'a'uxl.

16 Xb'aan naq wan naab'al li k'a'ru "yeechi'inb'il reheb' laj Lamanita; xb'aan naq a'an xmaak li b'na'leb' kanab'arb'il chaq xb'aaneb' lix yuwa' li kib'aanunk re naq ke'kana chi 'maak'a' xnawomeb' jo' li wankeb' wi'; jo'kan naq li Qaawa' taaruxtaanaheb' ru ut "tixnajtob'resi ru lix wanjikeb' sa' li ch'och'.

17 Ut sa' junaq q'e kutan "te'k'a-me'q chixpaab'ankil li raatin, ut chixnawb'al naq moko yaal ta li na'leb' kanab'arb'il chaq xb'aaneb' lix yuwa'eb'; ut naab'al reheb' te'kole'q, xb'aan naq li Qaawa' taaruxtaana ru chixjunileb' li b'te'patz'oq re lix k'ab'a'.

18 A'ut k'ehomaq reetal, ninye eere naq wi nekexkana sa' lee maa'usilal, naq moko taanaj-tob'resiiq ta ru lee kutan sa' li

11 a Mos. 16:11.
12 a Alma 8:16;
10:19, 23, 27.
b Alma 8:29.
13 a 2 Ne. 1:20;
Mos. 1:7;

Alma 37:13.
14 a 2 Ne. 5:20–24;
Alma 38:1.
15 a Mat. 11:22, 24.
16 a Alma 17:15.
b Mos. 18:11–17.

c Mos. 3:11.
d Hel. 15:10–12.
17 a Enos 1:13.
b Alma 38:5;
Tz. ut S. 3:8.

ch'och', xb'aan naq te'taq'laaq laj "Lamanita sa' eeb'een; ut wi ink'a' nekejal eek'a'uxl te'chalq sa' jun hoonal li moko teenaw ta, ut tex'ula'aniiq rik'in li ^bsache'k chi junajwa; ut taawanq jo' chanru xnimal 'xjosq'il li Qaawa'.

19 Xb'aan naq a'an ink'a' texxkanab' chi wank eeyu'am sa' lee maa'usilal, re xsachb'al lix tenamit. Ninye eere, Ink'a'; tixkanab' raj b'an naq eb' laj Lamanita "te'xsach chixjunil lix tenamit, xtenamit laj Nefi yeeb'il reheb', wi ta taaruq naq ^bte't'ane'q sa' li maak ut li q'etok aatin, chirix naq k'eeb'il xnimal li saqen ut xnimal li na'leb' reheb' xb'aan li Qaawa' lix Dios;

20 Relik chi yaal, chirix naq wanjenaqeb' choq' jun tenamit q'axal usilanb'ileb' xb'aan li Qaawa'; relik chi yaal, chirix naq q'axal usilanb'ileb' wi'chik sa' xb'een chixjunil chik li tenamit, li junkab'al, li aatinob'aal, malaj li teepal, chirix naq "k'eeb'ileb' chixnaw chixjunil li k'a'aq re ru, jo' chanru li rajomeb', ut lix paab'aaleb', ut lix tijeb', chirix li k'a'ru wanjenaq, ut li wan, ut li toj taachalq;

21 Chirix ula'aniik xb'aan lix Musiq' li Dios; chirix seraq'ik rik'ineb' li anjel, ut chirix naq aatinanb'ileb' xb'aan xyaab' xkux li Qaawa'; ut chirix wank li musiq'ej re profeetil aatin rik'ineb', ut li musiq'ej

re k'utb'esink, ut jo'kan ajwi' k'iila maatan, li maatan re aatinak rik'in jalanil aatinob'aal, ut li maatan re jultikank aatin, ut li maatan re li Santil Musiq'ej, ut li maatan re "jaltesink ru aatin;

22 Relik chi yaal, ut chirix naq "isinb'ileb' chaq xb'aan li Dios sa' li ch'och' Jerusalem, xb'aan ruq' li Qaawa', chirix kole'k chiru we'ej, ut chiru yajerk, ut chiru li k'iila paay chi yajel, li jar raqal wan, ut chirix naq nimanb'il xkawilaleb' sa' pleet, re naq ink'a' te'sache'q, chirix naq isinb'ileb' chaq chi ^bmoosil li junjunq sut, ut chirix naq k'uulanb'ileb' ut kolb'ileb' rix toj anajwan, ut k'eeb'ileb' chi usaak toj reetal naq b'ihomeb' sa' jar paay li k'a'aq re ru—

23 Ut anajwan k'ehomaq reetal ninye eere, naq wi li tenamit a'in, li ke'k'uluk re xk'ihal li osob'tesink a'in sa' ruq' li Qaawa', te'xq'et aatin chiru li saqen ut li nawom li ak xe'xk'ul, ninye eere naq wi jo'kan taa'uxmanq, naq wi te't'ane'q sa' li q'etok aatin, k'a'jo' naq "ka'ch'inaq wi'chik xrahileb' laj Lamanita chiruheb' a'an.

24 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, lix "yeechi'ihom li Qaawa' wan chi ye'b'il reheb' laj Lamanita, a'b'an nan moko eere ta laa'ex wi nekexq'etok aatin; xb'aan naq ma ink'a' kixyeechi'i li Qaawa' chi ch'olch'o ut kixtaqla xkawilal li raatin, naq

18 a Alma 16:2–3.

b Alma 16:9.

c Alma 8:29.

19 a 1 Ne. 12:15, 19–20;

Alma 45:10–14.

b Alma 24:30.

20 a K'UTUL RAQAL:

K'utb'esink,

k'utb'esinb'il na'leb'.

21 a Omni 1:20;

Mos. 8:13–19;

28:11–17.

22 a 2 Ne. 1:4.

b Mos. 27:16.

23 a Mat. 11:22–24.

24 a 2 Ne. 30:4–6;

Tz. ut S. 3:20.

wi teepo'resi eech'ool rik'in a'an, teksache'q chaq chi junajwa chiru lix b'een li ruchich'och'?

25 Anajwan ut xb'aan a'in, re naq ink'a' teksache'q, li Qaawa' kixtaqla lix anjel chirula'anin-kil naab'al reheb' lix tenamit, ut kixch'olob' chiruheb' naq tento te'xik ut te'xjap re chi anchaleb' xmetz'ew chiru li tenamit a'in, ut te'xye: "Jalomaq eek'a'uxl, xb'aan naq ak taahaye'q chaq li awa'b'e-jihom re choxa;

26 Ut "moko k'iila kutan ta chik naq li Ralal li Dios taachalq sa' xloq'al; ut lix loq'al a'anaq xloq'al li ^bJunaj Yo'lajenaq chiru li Yu-wa'b'ej, nujenaq chi 'usilal, jun-taq'eetalil, ut yaal, nujenaq chi kuyuk, ^duxtaan, ut najtil oyb'e-nink, seeb' ^echirab'inkil lix yaa-b'eb' lix tenamit ut chixsumenkil ru lix tijeb'.

27 Ut k'ehomaq reetal, a'an nachal "chixtojb'aleb' rix li ani ^bte'kub'eeq xha' choq' re li jalb'a-k'a'uxlej, rik'in xpaab'ankil lix k'ab'a'.

28 Jo'kan ut, kawresihomaq lix b'e li Qaawa', xb'aan naq xnach'ok chaq li kutan naq chixjunileb' li winq te'xq'ol jun xq'ajkamunkil lix "k'anjeleb', jo' chanru li wan-jenaqeb' wi—wi tiikeb' naq ke'-wan, ^bte'xq'ol xkolb'aleb' li raam, jo' chanru lix wankil ut lix kolom

li Jesukristo; ut wi ink'a' useb' xe'-wan te'xq'ol li 'tojb'a-maak choq' re li raameb', jo' chanru lix wan-kilal ut lix preexil laj tza.

29 Anajwan k'ehomaq reetal, a'an a'in lix yaab' xkux li anjel, li naxjap re chiru li tenamit.

30 Ut anajwan, ex "was wiitz'in raarookex inb'aan, xb'aan naq was wiitz'inex, ut tento raj naq raarooqex, ut tento raj tex'uuchinq rik'in k'anjel li k'ulub'ej choq' re li jalb'a-k'a'uxlej, rik'in naq q'a-xal kawob'resinb'il eeraam chixrix li raatin li Dios, ut rik'in naq laa'ex jun tenamit ^bsachenaq ut t'anaq.

31 Anajwan kik'ulman naq chixrix naq laa'in, aj Alma, kinye li aatin a'in, k'ehomaq reetal, eb' li tenamit ke'chal xjosq'il wik'in xb'aan naq kinye reheb' naq a'aneb' jun tenamit kaweb' raam ut "jipeb' xk'a'uxl.

32 Ut jo'kan ajwi' sa' xk'ab'a' naq kinye reheb' naq a'aneb' jun tenamit sachenaq ut t'anaq ke'-josq'o' wik'in, ut ke'xsik' xk'eeb'al li ruq' sa' inb'een, re tine'xtz'ap sa' tz'alam.

33 A'b'anan kik'ulman naq li Qaawa' ink'a' kixkanab'eb' naq tine'xchap sa' li hoonal a'an ut tine'xtz'ap sa' tz'alam.

34 Ut kik'ulman naq laj Amulek

25a Alma 7:9;

Hel. 5:32.

26a Alma 7:7.

b K'UTUL RAQAL: Junaj Yo'lajenaq.

c K'UTUL RAQAL: Usilal.

d K'UTUL RAQAL:

Uxtaan, uxtaanank.

e Deut. 26:7.

27a K'UTUL RAQAL:

Tojok-ix, tojb'il rix, tojb'al-ix.

b K'UTUL RAQAL:

Kub'iha', kub'sink ha'.

28a Tz. ut S. 1:10; 6:33.

b Sal. 7:16.

c K'UTUL RAQAL:

Tojb'a-maak.

30a 1 Jn. 4:11.

b Alma 12:22.

31a 2 Ne. 25:28;

Mos. 3:14.

xko'o ut kixxaqab' rib' chi ub'ej, ut ki'ok ajwi' chi jultikank aatin chiruheb'. Ut anajwan moko chixjunil ta li "raatin laj Amulek tz'iib'anb'il, a'b'anan jun raqal li raatin tz'iib'anb'il sa' li hu a'in.

CH'OL 10

Laj Lehi a'an ralal xk'ajol laj Manases—Laj Amulek naxye resil lix taq-lahom li anjel naq a'an tixch'olani laj Alma—Xb'aan xtijeb' li tiikeb' xch'ool neke'kole' xyu'am li tenamit—Eb' laj ch'olob'anel chaq'rab' ut laj raqal aatin li moko tiikeb' ta xch'ool neke'xk'e xk'ojob'ankil lix sachlijik li tenamit. Wan na 82 chihab' ma nayo'la li Kristo.

ANAJWAN a'in li "aatin kixjultika laj ^bAmulek reheb' li tenamit li wankeb' sa' li ch'och' Ammonihah; kixye:

2 Laa'in laj Amulek; laa'in ralal laj Giddonah, a'an ralal laj Ismael, a'an ralal xk'ajol laj Aminadi; ut a'an ajwi' laj Aminadi a'an li kixk'ut xyaalalil li aatin tz'iib'anb'il chiru lix tz'akil li santil ochoch, li tz'iib'anb'il xb'aan ru'uj ruq' li Dios.

3 Ut laj Aminadi a'an ralal xk'ajol laj Nefi, a'an ralal laj Lehi, li ki'el chaq sa' li ch'och' Jerusalem, a'an ralal xk'ajol laj "Manases, a'an li ralal laj ^bJose li 'kik'ayik toj Egipto xb'aan ruq'eb' li ras.

4 Ut k'ehomaq reetal, laa'in ajwi' jun winq li maaka'ch'in li chaa-b'ilal k'oxlanb'il chiwix sa' xyanqeb' chixjunil li neke'nawok wu; relik chi yaal, ut k'ehomaq reetal, wankeb' naab'al li wech alal ut li "wochb'een, ut jo'kan ajwi' intawom naab'al li b'ihomal rik'in ruq' insak'ahil.

5 A'b'anan chirix chixjunil a'in, moko naab'al ta xinnaw chirix lix b'ehil li Qaawa', ut lix "muqmuukil na'leb' ut lix sachb'a-ch'oolejil wankilal. Ninye naq maajun wa innawom chirix li k'a'aq re ru a'in; a'b'an k'ehomaq reetal, moko yaal ta ninye, xb'aan naq wilom naab'al lix muqmuukil na'leb' ut lix sachb'a-ch'oolejil wankilal; relik chi yaal, naq xe'kole' rix xyu'a-meb' li tenamit a'in.

6 A'b'anan kinkawob'resi li waam, xb'aan naq k'iila sut "kinb'oqe' ut ink'a' kiwaj ^bab'ink; jo'kan naq kinnaw chirix li k'a'aq re ru a'in, a'ut ink'a' kiwaj xnawb'al; jo'kan naq ink'a' kinkanab' xpo'-resinkil inch'ool chiru li Dios, sa' xmaa'usilal inch'ool, toj kix-taw kaahib' xb'e li xwuq po a'in, li wan sa' xlaje chihab' rawa'b'e-jileb' laj raqal aatin.

7 Naq yookin chi b'eeek re rilb'al jun wech alal li q'axal nach' wan wik'in, k'ehomaq reetal, jun lix "anjel li Qaawa' kixk'ut rib' chiwu ut kixye: Amulek, sutq'in sa' laa wochoch, xb'aan naq laa'at taak'e

34 a Alma 10.
10 1 a Alma 9:34.
b Alma 8:21-29.
3 a Gen. 41:51;
1 Kro. 9:3.

b K'UTUL RAQAL: Jose,
ralal laj Jakob.
c Gen. 37:29-36.
4 a Alma 15:16.
5 a K'UTUL RAQAL:

Xmuqmuukil na'leb'
li Dios.
6 a Alma 5:37.
b Tz. ut S. 39:9.
7 a Alma 8:20.

xtzakemq jun lix profeet li Qaawa'; relik chi yaal, jun santil winq, a'an jun xwinq li Dios sik'b'il ru; xb'aan naq a'an ^bxkuy xsa' k'iila kutan xb'aan lix maak li tenamit a'in, ut yoo xtz'okajik, ut laa'at 'taak'ul sa' laa wochoch ut taak'e xtzakemq, ut a'an tatosob'tesi, ut laa wochoch; ut li rosob'tesihom li Qaawa' taakanaaq sa' aab'een laa'at ut laa wochoch.

8 Ut kik'ulman naq kin'ab'in chiru lix yaab' xkux li anjel ut kinsutq'i sa' xjyjal li wochoch. Ut naq yookin chi xik aran "kintaw li winq li kixye wi' li anjel we: Taa-k'ul sa' laa wochoch—ut k'ehomaq reetal naq a'an ajwi' li winq a'in li yoo cheraatinankil chirix li k'a'aq re ru re li Dios.

9 Ut li anjel kixye we naq a'an jun "santil winq; jo'kan naq ninnaw naq a'an santil winq, xb'aan naq yeeb'il xb'aan jun lix anjel li Dios.

10 Ut jo'kan wi'chik, ninnaw naq yaal li k'a'aq re ru kixch'olob' wi' xyaalal, xb'aan naq k'ehomaq reetal ninye eere, naq jo' naq yo'yo li Qaawa', jo'kan ajwi' kixtaqla lix "anjel re xk'eeb'al chi k'utb'esiik li k'a'aq re ru a'in chiwu, ut a'in kixb'aanu naq yoo laj Alma a'in chi ^bhilank sa' wochoch.

11 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, a'an "xrosob'tesi li wochoch, xinrosob'tesi laa'in, ut eb' li ixqilal, ut eb' lin kok'al, ut lin yuwa' ut eb'

li wech alal; relik chi yaal, chixjunileb' li wech alal kirosob'tesi, ut kihilan li rosob'tesihom li Qaawa' sa' qab'een, jo' chanru li aatin li kixye.

12 Ut anajwan, chirix naq laj Amulek kixye li aatin a'in eb' li tenamit ke'ok chi sachk xch'ooleb', rik'in rilb'al naq "moko jun ajwi' ta aj yehol nawom li naxch'olob' xyaalal li k'a'aq re ru jitb'ileb' wi', ut jo'kan ajwi' li k'a'aq re ru taa-chalq, jo' chanru li musiq'ej re profeetil aatin li kiwan rik'ineb'.

13 A'b'anan wan sa' xyanqeb' li ke'k'oxlank re xpatz'inkil li na'leb' reheb', re naq rik'in lix "k'oxlanb'il seeb'aleb' te'ruuq chixch'apb'aleb' sa' li raatineb', re te'xtaw k'a'ru taa-jitoq reheb', re naq te'ruuq chix-q'axtesinkileb' chiruheb' laj raqol aatin, re te'raqe'q aatin chirixeb' jo' chanru li chaq'rab', re naq te'-kamsiiq malaj te'tz'ape'q sa' tz'al-lam, jo' chanru li maak li te'xk'e chi k'ute'k, malaj chi ch'olob'ank chirixeb'.

14 Anajwan eb' li winq a'an li ke'sik'ok re xsachb'aleb', a'aneb' laj "ch'olob'anel chaq'rab', li tojb'ileb' malaj xaqab'amb'ileb' xb'aan li tenamit re xk'anjelankil li chaq'rab' sa' xhoonal li raqok aatin sa' xb'eeneb', malaj naq te'raqe'q aatin chirix lix maakeb' li tenamit chiruheb' laj raqol aatin.

15 Anajwan eb' laj ch'olob'anel chaq'rab' a'in tzolb'ileb' rik'in

7b Alma 5:46; 6:6.
K'UTUL RAQAL:
Kuyuk sa'.
c Hech. 10:30–35.
8a Alma 8:19–21.

9a K'UTUL RAQAL: Sant.
10a Alma 11:30–31.
b Alma 8:27.
11a Alma 8:22.
12a Alma 9:6.

13a Alma 11:21.
14a Alma 10:24;
11:20–21; 14:18.

chixjunil lix na'leb'eb' ut xseeb'a-leb' li tenamit; ut a'in re xtenq'an-kileb' re te'ruuq chi wank xseeb'al sa' xk'anjeleb'.

16 Ut kik'ulman naq ke'ok chixpatz'inkil li na'leb' re laj Amulek, re naq chi jo'kan taaruq te'xk'e chixjal li raatin, malaj chixsach-b'al rib' sa' li aatin li tixye.

17 Anajwan moko neke'xnaw ta naq laj Amulek kiru chixnawb'al chirix xk'oxlahomeb'. A'b'an naq ke'ok chixpatz'inkil li na'leb' re, kik'ulman naq a'an "kixtz'il rix lix k'oxlahomeb', ut kixye reheb': Ex ^btasal tenamit aj maakex ut po'b'il eech'ool, ex aj ch'olob'anel chaq'rab' ut aj ka'pak'al-u, xb'aan naq yookex chixk'eeb'al lix k'o-job'ankil laj tza; xb'aan naq yookex chixk'ojob'ankil li 'ra'al ut li chapleb' k'aam re xchapb'aleb' lix santil moos li Dios.

18 Yookex chixk'uub'ankil li na'leb' re "xpo'b'al ru xb'eheb' li tiikeb' xch'ool, ut re xk'amb'al chaq xjosq'il li Dios sa' xb'een eejolom, toj reetal naq te'sache'q chi junajwa li tenamit a'in.

19 Relik chi yaal, wan xyaalal naq kixye laj Mosiah, a'an xraqikeb' li qarey, naq ok re chixq'axtesinkil li awa'b'ejihom, ut maajun aj-e kiwan re tixq'axtesi, ut kixk'e naq li tenamit a'in te'wanq chi jolominb'il xb'aan tz'aqal xyaab'eb' xkux a'an—relik chi yaal, wan

xyaalal naq kixye, naq wi taa-wulaq xq'ehil naq lix yaab' xkux li tenamit a'in "tixsik' ru li maa'usilal, malaj ut wi taachalq xq'ehil naq li tenamit a'in te't'ane'q sa' li q'etok aatin, ak xe'q'ano' raj choq' re li sache'k.

20 Ut anajwan ninye eere naq wan xyaalal naq li Qaawa' nax-raq aatin chirix lee maa'usilal; wan xyaalal naq na'elajin chiru li tenamit a'in, rik'in xyaab' xkuxeb' lix "anjel: Jalomaq eek'a'uxl, jalomaq eek'a'uxl, xb'aan naq taanach'oq chaq li awa'b'ejihom re choxa.

21 Relik chi yaal, wan xyaalal naq na'elajin, rik'in xyaab' xkuxeb' lix anjel, naq: "Tinkub'eeq sa' xyanq lin tenamit, rik'in juntaq'eetalil ut tiik ruhil na'leb' sa' wuq'.

22 Relik chi yaal, ninye eere naq wi ta moko xb'aan ta lix "tijeb' li tiikeb' xch'ool, li wankeb' sa' li ch'och' anajwan, naq sa' li kutan ajwi' a'in tex'ula'aniiq raj rik'in li sache'k chi junajwa; a'ut moko taawanq raj rik'in ^bb'uut'iha', jo' ke'xk'ul li tenamit sa' xkutan laj Noe; taawanq b'an rik'in we'ej, ut rik'in yajel, ut li yok'leb' ch'iich'.

23 A' b'an xb'aan "xtijeb' li tiikeb' xch'ool naq kolb'il eeyu'am; anajwan ut, wi teerisi chaq sa' eeyanq li tiikeb' xch'ool, chirix a'an li Qaawa' moko tixram ta li ruq';

17 a Alma 12:3; 18:20, 32;

Tz. ut S. 6:16.

b Mat. 3:7; Alma 9:8.

c Tz. ut S. 10:21–27.

18 a Hech. 13:10.

19 a Mos. 29:27;

Alma 2:3–7; Hel. 5:2.

20 a Alma 8:14–16; 13:22.

21 a Mos. 13:34.

22 a Stgo. 5:16;

Mos. 27:14–16.

b Gen. 8:21;

3 Ne. 22:8–10.

K'UTUL RAQAL:

B'uut'iha' sa' xkutankil laj Noe.

23 a K'UTUL RAQAL:

Tijok.

rik'in b'an xanimal lix josq'il taa-chalq sa' eeb'een; toja' naq tex-sak'éq rik'in we'ej, ut rik'in yajel, ut rik'in li yok'leb' ch'iich', ut taanach'oq chaq li ^bkutan wi ink'a' nekejal eek'a'uxl.

24 Ut anajwan kik'ulman naq eb' li tenamit q'axal wi'chik ke'-josq'o' rik'in laj Amulek, ut ke'x-jap re chixyeeb'al: Li winq a'in naxhob' li qachaqrab' li tiik ru, ut eb' li qach'olob'anel chaqrab' li chaab'ileb' xna'leb', li sik'b'ileb' ru qab'aan.

25 A'b'an laj Amulek kixye' li ruq', ut q'axal kaw wi'chik kixjap re chiruheb' chixyeeb'al: Ex tasal tenamit aj maakex ut po'b'il eech'ool, k'a'ut naq q'axal kiru laj Satanas chixchapb'al eech'ool? K'a'ut naq teeq'axtesi eerib' chiru a'an re taawanq xwankil sa' eeb'een, re "xmutz'ob' resinkil eeru, re naq ink'a' teetaw ru li aatin li yeeb'il, jo' chanru lix yaalalil?

26 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, ma xinch'olob'an re xjibt'al eechaq'rab'? Ink'a' neketaw xyaalal; nekeye naq xin'aatinak re xjibt'al eechaq'rab'; a'b'an moko xinb'aanu ta, xin'aatinak b'an re xxaqab'ankil xwankil lee chaqrab', rik'in wi' jibt'ilex laa'ex.

27 Ut anajwan k'ehomaq reetal, ninye eere, naq natikla xk'eeb'al xk'ojob'ankil lix sachlijik li tenamit a'in xb'aan xmaa'usilaleb' xch'ool lee "ch'olob'anel chaqrab' ut laj raqol aatin eere.

28 Ut anajwan kik'ulman naq

chirix naq laj Amulek kixye li aatin a'in eb' li tenamit ke'xjap re chixjibt'al, ut ke'xye: Anajwan naqanaw naq li winq a'in ralal laj tza, xb'aan naq "xtik'ti'ik chiqu, xb'aan naq x'aatinak re xjibt'al li qachaqrab'. Ut anajwan naxye chik naq moko x'aatinak ta re xjibt'al.

29 Ut jo'kan wi'chik, kixhob'eb' li qach'olob'anel chaqrab' ut eb' laj raqol aatin qe.

30 Ut kik'ulman naq eb' laj ch'olob'anel chaqrab' ke'xk'e sa' xch'oolleb' naq taajultiko'q reheb' li k'a'aq re ru a'in chirix.

31 Ut kiwan jun sa' xyanqeb', aj Tzeesrom xk'ab'a'. Ut a'an li xb'eenil sa' "xjibt'al laj Amulek ut laj Alma, rik'in naq a'an jun reheb' li q'axal seeb' sa' xyanqeb', ut k'a'jo' li k'anjel naxb'aanu sa' xyanq li tenamit.

32 Ut li rajomeb' laj ch'olob'anel chaqrab' a'in, a'an xk'ulb'al xtumineb'; ut neke'xk'ul xtumineb' a' yaal k'a'ru li tojb'ileb' wi' chi k'anjelak.

CH'OL 11

Nayeeman resil chanru ajlanb'il lix tumineb' laj Nefita—Laj Amulek naxwech' rib' rik'in laj Tzeesrom—Li Kristo ink'a' tixkol li tenamit sa' xmaakeb'—Ka'ajeb' wi' li neke'eechanink re li awa'b'ejihom re choxa neke'kole—Chixjunileb' li winq te'-wakliiq chi ink'a' chik te'kamq—Maa-k'a' chik li kamk chirix li wakliik chi

yo'yo. Wan na 82 chihab' ma nayo'la li Kristo.

ANAJWAN wan sa' lix chaq'rab' laj Mosiah naq li junjunq chi winq li wan choq' aj raqol aatin chirix li chaq'rab', malaj eb' li xaqab'an-b'ileb' choq' aj raqol aatin, te'x-k'ul xtojb'aleb' jo' xnajtil li kutan ke'k'anjelak wi' re raqok aatin sa' xb'eeneb' li ke'k'ame' chiruheb' re taaraqe'q aatin chirixeb'.

2 Anajwan wi jun li winq wan xk'as rik'in jalan chik, ut ink'a' naraj xtojb'al li k'a'ru tento sa' xb'een, a'an kijite' chiru laj raqol aatin, ut laj raqol aatin kixk'an-jela li wankilal, ut kixtaqlaheb' laj taql re taak'ame'q li winq chiru; ut kixraq aatin chirix li winq jo' chanru li chaq'rab' ut li yaalalil li nak'ute' chirix, ut chi jo'kan namine' ru li winq chixtojb'al k'a'ru xk'as, malaj taamaqe'q chiru li k'a'ru re, malaj taa'isiq chaq sa' xyanqeb' li tenamit jo' aj elq' ut aj maq'onel.

3 Ut laj raqol aatin naxk'ul choq' xtojb'al jo' chanru lix kutan—jun senin oor chiru jun kutan, malaj jun senum plaat, a'an juntaq'eet xtz'aq rik'in jun senin oor; ut a'in jo' chanru li chaq'rab' li k'eeb'il.

4 Anajwan a'ineb' xk'ab'a' li jalan jalanq raqal lix ooreb', ut lix plaateb', jo' chanru xtz'aqeb'. Ut k'eeb'ileb' li k'ab'a'ej xb'aaneb' laj Nefita, xb'aan naq ink'a' neke'ajlan jo' chanru xna'leb'eb' laj

Judio li wankeb' chaq Jerusalen; chi moko neke'b'isok jo' chanru neke'xb'aanu laj Judio; ke'xjal b'an li ajlank ut li b'isok, jo' chanru lix k'a'uxleb' li tenamit ut chanru neke'wan, sa' li junjunq tasal tenamit, toj sa' rawa'b'ejileb' laj raqol aatin, ut "kixaqab'aak chaq xwan-kil a'an xb'aan li rey aj Mosiah.

5 Ut a'an a'in rajlankil—jun senin oor, jun seon oor, jun xum oor, ut jun limnah oor.

6 Jun senum plaat, jun amnor plaat, jun ezrom plaat, ut jun onti plaat.

7 Jun senum plaat juntaq'eet xtz'aq rik'in jun senin oor, ut jun reheb', xtz'aq jun b'iis li cebada, ut jo'kan ajwi' jun b'iis li junjunq paay chi iyaj nak'uxman.

8 Anajwan lix tz'aq jun seon oor, a'an xtz'aq wiib' chi senin.

9 Ut jun xum oor a'an xtz'aq wiib' seon.

10 Ut jun limnah oor a'an xtz'aq chixjunileb'.

11 Ut jun amnor plaat juntaq'eet rik'in wiib' senum.

12 Ut jun ezrom plaat juntaq'eet rik'in kaahib' senum.

13 Ut jun onti juntaq'eet rik'in chixjunileb'.

14 Ut a'in xtz'aq li kok' ajl jo' chanru neke'ajlan—

15 Jun xiblon a'an xyijach jun senum; jo'kan naq jun xiblon choq' re lix ka'jach jun b'iis chi cebada.

16 Ut jun xiblum a'an xyijach jun xiblon.

17 Ut jun Leah a'an xyijach jun xiblum.

18 Ut a'in rajlankileb', jo' chanru neke'ajlan.

19 Anajwan jun antion oor jun-taq'et xtz'aq rik'in oxib' xiblon.

20 Anajwan, a'an junes re te'x-k'ul xtumin, xb'aan naq neke'xk'ul xtojb'aleb' jo' chanru li tojb'ileb' wi' chi k'anjelak, jo'kan ut, neke'-reek'asiheb' li tenamit re taa'uxq li tuub'ank-ib', ut li k'iila paay chi choqink ut maa'usilal, re naq taa-wanq chik li k'anjel te'toje'q wi', re naq te'ruuq "chixk'ulb'al xtumineb' jo' chanru li jitok li nak'ame' chiruheb'; jo'kan naq ke'reek'asiheb' li tenamit re xjibt'al laj Alma ut laj Amulek.

21 Ut laj Tzeesrom a'in ki'ok chixpatz'b'al li na'leb' re laj Amulek, ut kixye: Ma teesume junjunq inpatz'om li tinpatz' eere? Anajwan laj Tzeesrom a'an jun winq li seeb' xna'leb' sa' lix "k'oxlanb'il na'leb' laj tza, re taaruq tixsach li k'aru chaab'il, jo'kan naq a'an kixye re laj Amulek: Ma teesume li na'leb' tinpatz' eere?

22 Ut laj Amulek kixye re: Yaal, wi jo'kan naraj lix "Musiq' li Qaawa', li wan wik'in, xb'aan naq maak'a' tinye li moko naxk'am ta rib' rik'in lix Musiq' li Qaawa'. Ut laj Tzeesrom kixye re: K'e reetal, wahi' waqib' onti plaat, ut chixjunil a'in tink'e aawe wi taaye naq maak'a' jun Dios li nataqlan re chixjunil.

23 Anajwan laj Amulek kixye: At "ralal xb'alb'a, k'a'ut naq b'nikinaawaale? Ma nakanaw naq li tiikeb' xch'ool moko neke'xq'axtesi ta rib' chiru xkomon a' aaleek a'in?

24 Ma nakapaab' naq maak'a' jun li Dios? Ninye aawe, ink'a', nakanaw b'an naq wan jun li Dios, a'ut li "tumin a'an q'axal wi'chik nakara chiru a'an.

25 Ut anajwan xinaatik'ti'i chiru li Dios. Laa'at kaye we—K'e reetal li waqib' onti a'in, tertookeb' xtz'aq, tink'e aawe—naq wan sa' aach'ool naq ink'a' taak'e we, ut ka'ajwi' kawaj naq tintz'eqtaana xyaalal li tz'aqal ut li yo'yookil Dios, re taataw rajb'al naq tinaasach. Ut anajwan k'e reetal, taak'ul aaq'ajkamunkil xb'aan li nimla maa'usilal a'in.

26 Ut laj Tzeesrom kixye re: Nakaye naq wan jun tz'aqal ut yo'yookil Dios?

27 Ut laj Amulek kixye: Yaal, wan jun li tz'aqal ut yo'yookil Dios.

28 Ut laj Tzeesrom kixye: Ma wan chik xkomon li Dios chiru li jun?

29 Ut a'an kichaq'ok, Ink'a'.

30 Anajwan laj Tzeesrom kixye wi'chik re: Chan ru naq nakanaw li k'a'aq re ru a'in?

31 Ut a'an kixye: Jun li "anjel kixk'e chinnaw.

32 Ut laj Tzeesrom kixye wi'chik: Ani a'an li taachalq? Ma a'an li Ralal li Dios?

20 a Alma 10:32.

21 a Alma 10:13.

22 a K'UTUL RAQAL:

Santil Musiq'ej.

23 a Alma 5:41.

b K'UTUL RAQAL:

Aaleek, aalenk.

24 a 1 Tim. 6:10; Tito 1:11.

31 a Alma 10:7–10.

33 Ut a'an kixye re: Yaal.

34 Ut laj Tzeesrom kixye wi'chik: Ma tixkol lix tenamit "sa' xmaakeb'? Ut laj Amulek kichaq'ok ut kixye re: Ninye eere naq moko tixb'aanu ta, xb'aan naq a'an ink'a' naru naq tixtz'eqtaana xyaal li raatin.

35 Anajwan laj Tzeesrom kixye re li tenamit: Cheril naq chijultiko'q eere li k'a'aq re ru a'in, xb'aan naq kixye naq jun ajwi' li Dios wan; a'b'an naxye naq taachalq li Ralal li Dios, a'ut naq moko tixkol ta lix tenamit—chanchan raj naq wan xwankil chixtaqlankil li Dios.

36 Anajwan laj Amulek kixye re: K'e reetal naq kattik'ti'ik, xb'aan naq kaye naq kin'aatinak jo' raj wan inwankil chixtaqlankil li Dios rik'in naq kinye naq a'an ink'a' tixkol lix tenamit sa' xmaakeb'.

37 Ut ninye wi'chik eere naq moko naru ta chixkolb'aleb' sa' "xmaakeb'; xb'aan naq ink'a' naru nintz'eqtaana xyaal li raatin, ut a'an kixye naq^b maajun k'a'ru tz'aj naru taa'eechaniq re li 'awa'b'ejihom re choxa; jo'kan ut, chan put ru naq texruuq chi kole'k, wi ink'a' nekereechani li awa'b'ejihom re choxa? Jo'kan naq moko texruuq ta chi kole'k sa' lee maak.

38 Anajwan laj Tzeesrom kixye wi'chik re: Li Ralal li Dios, ma a'an tz'aqal li Junelik Yuwa'b'ej?

39 Ut laj Amulek kixye re: Relik chi yaal, a'an tz'aqal li "Junelik Yuwa'b'ej re choxa ut re ch'och', ut^b chixjunil li k'a'aq re ru wan chi sa'; a'an lix tiklajik ut li roso'jik, li xb'een ut xraqik;

40 Ut a'an taachalq sa' li "ruchich'och' re^b xtojb'al rix lix tenamit; ut 'tixk'ul sa' xb'een li q'etok aatin reheb' li neke'paab'ank re lix k'ab'a'; ut a'aneb' a'in li te'wanq xyu'am chi junelik, ut maa'ani chik aj-e nachal li kolb'a-ib'.

41 Jo'kan naq eb' laj maak neke'kana chanchan naq "maajun tojb'al-ix ki'uxman, ka'ajwi' naq taahite'q xb'ak'leb' li kamk; xb'aan naq k'ehomaq reetal, taachalq li kutan naq^b chixjunileb' te'wakliiq chaq sa' xyanqeb' li kamenaq ut te'xaqliiq chiru li Dios, ut 'taaraqe'q aatin chirixeb' jo' chanru xk'anjeleb'.

42 Anajwan, wan jun li kamk, li kamk re li yu'am a'in nayee-man re, ut lix kamik li Kristo tixhit "xb'ak'leb' li kamk a'in re li yu'am a'in, re naq chixjunileb' te'wakliiq chiru li kamk re li yu'am a'in.

43 Li musiq'ej ut li tz'ejwalej

34 a Hel. 5:10–11.

37 a 1 Kor. 6:9–10.

b 1 Ne. 15:33;

Alma 40:26;

3 Ne. 27:19.

K'UTUL RAQAL:

Moko us ta, maa'us.

c K'UTUL RAQAL:

Awa'b'ejihom

re choxa malaj

rawa'b'ejihom li
Dios.

39 a Isa. 9:6.

b Kol. 1:16;

Mos. 4:2.

40 a K'UTUL RAQAL:

Ruchich'och'.

b Rom. 11:26–27.

c Exo. 34:6–7;

Isa. 53:5; 1 Jn. 2:2;

Mos. 14:5; 15:12;

Tz. ut S. 19:16–19.

41 a Alma 12:18;

Tz. ut S. 88:33.

b Apok. 20:12–13;

Alma 42:23.

c K'UTUL RAQAL:

Raqb'a-aatin sa'
roso'jik.

42 a Alma 12:16.

“te’junajiiq wi’chik chi tz’aqal re ru te’k’utunq; li cha’alej jo’ ajwi’ li b’asalilej te’k’ojob’aaq wi’chik sa’ tz’aqal xxaqalil, jo’ chanru ajwi’ naq wanko sa’ li hoonal a’in; ut took’ame’q chi xaqliik chiru li Dios, chi taqanaw jo’ chanru nonkonawok anajwan, ut ^bjultikaq qe chi kutankil chixjunil li ‘maak wan sa’ qab’een.

44 Anajwan, li k’ojob’aaq wi’chik a’in taachalq re chixjunil, jo’ tiix jo’ saaj, jo’ moos jo’ ach’ab’anb’il, jo’ winq jo’ ixq, jo’ aj maak jo’ li tiik xch’ool; ut moko taasachmanq ta yal ta jun rismal xjolomeb’; chixjunil b’an “taak’ojob’amanq wi’chik sa’ xxaqalil chi tz’aqal re ru, jo’ chanru naq wan anajwan, malaj sa’ li tz’ejwalej, ut taak’ame’q ut taajite’q chiru lix raqleb’aal aatin li Kristo Alalb’ej, ut li Dios ^bYuwa’b’ej, ut li Loq’laj Musiq’ej, a’an ‘junaj chi Junelik Dios, re “taaraq’q aatin chirixeb’ jo’ chanru xk’anjeleb’, ma useb’ malaj ink’a’ useb’.

45 Anajwan, k’ehomaq reetal, kexwaatina chirix lix kamik li tz’ejwalej nakam, ut jo’kan ajwi’ chirix lix “waklijik chi yo’yo li tz’ejwalej nakam. Ninye eere naq li tz’ejwalej a’in li nakam ^bnawaklesiik sa’ jun ‘tz’ejwalej li ink’a’ nakam, malaj chiru li kamk,

a’an chiru li xb’een kamk toj sa’ li yu’amej, re naq ^dink’a’ chik te’ruuq chi kamk; ut te’junajiiq lix musiq’eb’ rik’in lix tib’eleb’, chi maa-jo’q’e chik te’xjach rib’; chi jo’kan li jun xaqalil na’ok choq’ ^emusiq’ejil winq li ink’a’ neke’kam, re naq ink’a’ chik te’ruuq chixk’ulb’al li q’aak.

46 Anajwan, naq kixchoy laj Amulek li aatin a’in eb’ li tenamit ke’ok wi’chik chi sachk xch’ooleb’, ut jo’kan ajwi’ laj Tzeesrom ki’ok chi siksothk. Ut chi jo’kan kiraq’ li raatin laj Amulek, malaj ut a’in chixjunil li xintz’iib’a.

CH’OL 12

Laj Alma naxwech’ rib’ rik’in laj Tzeesrom—Lix muqmuukil na’leb’ li Dios ka’ajwi’ naru xk’eeb’al reheb’ li tiikeb’ chi paab’ank—Eb’ li winq neke’raq’ aatin chirixeb’ xb’aan lix k’oxlahomeb’, lix paab’ahomeb’, li raatineb’ ut lix k’anjeleb’—Eb’ laj maak te’xk’ul jun li musiq’ejil kamk—Li yu’am a’in wan wi’ li kamk a’an re xyalb’al qix—Li k’uub’anb’il na’leb’ re li tojb’al-ix naxk’e chi uxmanik li wakliik chi yo’yo, ut rik’in li paab’aal, jun risinkil li maak—Eb’ li jalb’ileb’ xk’a’uxl neke’ru chixk’ulb’al li uxtaan sa’ xk’ab’a’ li K’ajolb’ej Junaj

43a 2 Ne. 9:13;
Alma 40:23.
b 2 Ne. 9:14; Mos. 3:25;
Alma 5:18.
c K’UTUL RAQAL:
Wank xmaak.
44a Alma 41:12–15.
b K’UTUL RAQAL: Dios,

Roxichal li Dios—Li
Dios Yuwa’b’ej.
c 3 Ne. 11:27, 36.
K’UTUL RAQAL: Dios,
Roxichal li Dios.
d Apok. 20:12–13.
45a Alma 40:23;
Tz. ut S. 88:16.

b K’UTUL RAQAL:
Wakliik chi yo’yo.
c K’UTUL RAQAL:
Kole’k chiru li
kamk.
d Apok. 21:4;
Tz. ut S. 63:49; 88:116.
e 1 Kor. 15:44.

Chirib'il. Wan na 82 chihab' ma na-yo'la li Kristo.

ANAJWAN laj Alma, rik'in rilb'al naq li raatin laj Amulek kixch'a-nab' chaq laj Tzeesrom, xb'aan naq kixk'e reetal naq laj Amulek kixchap chaq sa' lix 'tik'ti'ihom ut lix b'alaq'ihom re raj xsachb'al, ut rik'in rilb'al naq ki'ok chi siksoth xb'aan ^bxnawb'al naq wan xmaak, a'an kixte xtz'uumal re ut ki'ok chiraatinankil, ut chixxaqab'an-kil xwankil li raatin laj Amulek, ut q'axal wi'chik chixch'olob'an-kil li k'a'aq re ru, malaj chixtehinkil wi'chik eb' li loq'laj hu chiru li kixb'aanu chaq laj Amulek.

2 Anajwan li aatin li kixye laj Alma re laj Tzeesrom ki'ab'iik xb'aaneb' li tenamit chixsutameb', xb'aan naq k'i li ch'utch'uukil tenamit, ut jo'ka'in ki'aatinak:

3 Anajwan at Tzeesrom, rik'in naq chapb'ilat sa' laa tik'ti'ihom ut laa b'alaq', xb'aan naq moka ka'aj ta wi' chiruheb' li winq kattik'ti'ik, chiru b'an li Dios kattik'ti'ik; xb'aan naq k'e reetal, a'an naxnaw chixjunil laa ^ak'oxlahom, ut nakawil naq k'eeb'il chiqanaw laa k'oxlahom xb'aan lix Musiq' a'an;

4 Ut nakawil naq laa'o naqanaw naq li na'leb' xak'uub' a'an jun k'uub'anb'il na'leb' q'axal muqmu xb'alaq'il, jo' chanru xmuqmuukil xb'alaq' laj tza, re tik'ti'ik ut xb'alaq'inkil li tenamit a'in,

re tatruuq chixb'oqb'al xjosq'ileb' chiqix, re tohe'xhob' ut tohe'risi chaq—

5 Anajwan a'in jun xk'uub'anb'il na'leb' li ^axik' na'ilok aawe, ut a'an xk'anjela lix wankilal aawik'in. Anajwan nawaj naq chijultiko'q eere naq li k'a'ru ninye aawe laa'at ninye re chixjunileb'.

6 Ut k'ehomaq reetal ninye eere chejunilex naq a'in jun xra'al laj xix' ilonel, li kixk'ojob' a'an re xchapb'al li tenamit a'in, re naq texxk'am chi wank rub'el xwankil a'an, re naq texxsuti rik'in lix ^b'ak'leb' ch'iich', re naq texxb'ak' chaq taq'a sa' li sache'k li junelik taakanaaq, jo' chanru xwankil lix preexil.

7 Anajwan chirix naq laj Alma kixye li aatin a'in, laj Tzeesrom q'axal wi'chik ki'ok chi siksoth, xb'aan naq k'a'jo' wi'chik yoo chixtawb'al xyaalal lix wankilal li Dios; ut kixtaw ajwi' xyaalal naq laj Alma ut laj Amulek wan xnawomeb' chirix, xb'aan naq kixtaw xyaalal naq neke'xnaw lix k'oxlahom ut li rajom xch'ool, xb'aan naq k'eeb'ileb' xwankil re te'xnaw chirix li k'a'aq re ru a'in jo' chanru li musiq'ej re profetil aatin.

8 Ut laj Tzeesrom ki'ok chi patz'ok chiruheb' rik'in yalok q'e, re tixnaw chik chirix li rawa'bejihom li Dios. Ut kixye re laj Alma: K'a'ru xyaalal a'in li kixye laj Amulek chirix lix waklijikeb' li kame-naq chi yo'yo, naq chixjunileb'

12 1a Alma 11:20–38.
b K'UTUL RAQAL:
Reek'ob'aal xch'ool.

3a Jak. 2:5;
Alma 10:17;
Tz. ut S. 6:16.

5a K'UTUL RAQAL:
Aj tza.
6a Alma 5:7–10.

te'wakliiq chaq sa' xyanqeb' li kamenaq, li tiik jo' ajwi' li moko tiik ta, ut k'amb'ileb' chi xaqliik chiru li Dios re taaraqeq' aatin chirixeb' a' yaal jo' chanru lix k'anjeleb'?

9 Ut anajwan laj Alma ki'ok chixch'olob'ankil li k'a'aq re ru a'in chiru, ut kixye: K'eeb'il reheb' naab'al xnawb'al lix ^amuqmuukil na'leb' li Dios; a'b'anan k'eeb'il jun xtaqlankileb' li q'axal teneb'amb'ileb' wi', naq moko te'k'ehoq ta, ^bka'ajwi' jo' chanru li jun raqal li raatin li naxk'e a'an reheb' li ralaral xk'ajoleb' li winq, jo' chanru naq neke'xk'e xxik chi ab'ink ut neke'xyal xq'e chiru.

10 Ut chi jo'kan, ani ^ataakawob' resinq re li raam, a'an naxk'ul li ^bjun raqal li aatin li yal k'ach'in; ut ani ^cink'a' taakawob' resinq re li raam, re a'an ^dnak'eeman li jun raqal li aatin li q'axal nim wi'chik, toj reetal naq k'eeb'il re xnawb'al lix muqmuukil na'leb' li Dios toj reetal tixnaw chi tz'aqal.

11 Ut eb' li ani te'xkawob'resi li raameb', reheb' a'an k'eeb'il xnawb'al li ^ajun raqal li aatin li yal ka'ch'in, toj reetal naq ^bmaak'a' neke'xnaw chirix lix muqmuukil na'leb'; toja' ut naq k'amb'ileb' chi

preexil xb'aan laj tza, ut b'eresinb'ileb' xb'aan rajom xch'ool a'an taq'a sa' li sache'k. Anajwan a'in li naraj naxye lix ^ab'ak'leb' ch'iich' li ^bxb'alb'a.

12 Ut laj Amulek x'aatinak chi saqen ru chirix li ^akamk, ut li wakliik chiru li k'a'ru wan li kamk sa' xb'een toj sa' jun wanjik maak'a' wi' li kamk, ut li k'ame'k chiru lix raqleb'aal aatin li Dios, re ^btaaraqeq' aatin chiqix a' yaal jo' chanru li qak'anjel.

13 Toja' ut naq wi kawob'resinb'il chaq li qaam, relik chi yaal, wi xqakawob'resi li qaam chirix li aatin toj reetal naq moko natawman ta qik'in, rik'in a'an xuwajel li toowanq wi', xb'aan naq rik'in a'an taak'eemanq li maak sa' qab'een.

14 Xb'aan naq li ^aqaatin tixk'e maak sa' qab'een, relik chi yaal, chixjunil li qak'anjel tixk'e maak sa' qab'een; moko tootawe'q ta chi maak'a' qatz'ajnil, ut jo'kan ajwi' li qak'oxlahom tixk'e maak sa' qab'een; ut sa' li qaxuwajel wanjik a'in moko taawanq ta qach'ool chixtaqsinkil li qilob'aal re li qaDios; ut taasaho'q raj qach'ool wi ta taaruuq taqataqlahab' li pek ut li ^btzuul chi t'ane'k

9a Alma 26:22.

K'UTUL RAQAL:
Xmuqmuukil na'leb'
li Dios.

b Jwan 16:12;
Alma 29:8;
3 Ne. 26:8–11;
Eter 4:7.

10a 2 Ne. 28:27;
Eter 4:8.

b Tz. ut S. 93:39.

c K'UTUL RAQAL:
Tuulan xch'ool.

d 2 Ne. 28:30;
Tz. ut S. 50:24.

11a Mat. 25:29.

b K'UTUL RAQAL:
Q'etok paab'ank.

c Jwan 8:34;
2 Ne. 28:19.

d Prov. 9:18;
2 Ne. 2:29.

K'UTUL RAQAL:
Xb'alb'a.

12a Alma 11:41–45.

b K'UTUL RAQAL:
Raqb'a-aatin sa'
roso'jik.

14a Mat. 12:36;
Stgo. 3:6;

Mos. 4:29–30.

b Os. 10:8;
2 Ne. 26:5.

sa' qab'een re 'qamuqb'al chiru rilob'aal a'an.

15 A'b'anan a'in moko taaruuq ta chi wank; tento too'elq ut too-xaqliiq chiru a'an sa' xloq'alil, ut sa' xwankilal, ut sa' xmetz'ew, xnimal ru, ut rawa'b'ejil, ut taqach'olob' rik'in "qaxutaan li junelik taakanaaq, naq tiik ru chixjunil lix ^braqb'a-aatin, naq a'an tiik xna'leb' sa' chixjunil lix k'anjel, naq aj uxtaanel chiruheb' li ralaral xk'ajoleb' li winq, ut naq a'an wan anchal xwankilal re xkolb'al li junjung chi winq li napaab'ank re lix k'ab'a, ut na'uuchin rik'in li k'aru k'ulub'ej choq' re li jalb'a-k'a'uxlej.

16 Ut anajwan k'e reetal, ninye eere naq chirix a'an nachal jun li "kamk, jun li xkab' kamk, a'an jun li musiq'ejil kamk; chirix a'an ak xq'ehil naq ani nakam sa' xmaak, jo' sa' ^bxkamik li yu'am a'in, 'taakamq ajwi' rik'in jun musiq'ejil kamk; relik chi yaal, taakamq chirix li k'a'aq re ru re tiikilal.

17 Toja' naq ak xq'ehil naq lix rahileb' taawanq chanchan jun "palaw re xam ut chuhil pek, li nataqe' xxamlel chi junelik q'e kutan; toja' ut naq ak xq'ehil naq te'b'ak'e'q taq'a rik'in bak'leb' ch'iich' sa' jun li sache'k li junelik taakanaaq, jo' chanru lix wankil

ut xpreexil laj Satanas, rik'in naq a'an kixk'eheb' rub'el xwankil jo' chanru li rajom xch'ool.

18 Toja' ut naq ninye eere, te'wanq chanchan raj naq maajun "tojbal-ix ki'uxman; xb'aan naq ink'a' naru neke'toje' rix jo' chanru xtiikal ru xna'leb' li Dios; ut ink'a' neke'ru chi ^bkamk, rik'in naq maak'a' chik li q'aak.

19 Anajwan kik'ulman naq chirix naq laj Alma kixk'e xraqik xyeeb'al li aatin a'in, eb' li tenamit q'axal wi'chik ke'ok chi sachk xch'ool;

20 A'b'anan kiwan jun aj Antio-nah, a'an jun xb'eenil aj taqlanel sa' xyanqeb', li kichal ut kixye re: K'aru a'in li kaye, naq li winq taawakliiq chaq sa' xyanqeb' li kamenaq ut taajalmanq re naq li k'aru nakam taawanq chi "maak'a' xkamik, re naq maajo'q'e taaruq taakamq li aamej?

21 K'aru naraj naxye li loq'laj hu, li nayehok re naq li Dios kixk'eheb' li "anjel aj k'aak'alanel ut li lochlookil yok'leb' ch'iich' sa' releb' saq'e sa' li awimq ^bEden, re naq ink'a' te'ok li xb'een qana' qayuwa' ut te'xyal ru li che' re li yu'am, ut te'wanq xyu'am chi junelik? Jo'kan ut naq naqil naq maamin kiru naq te'wanq xyu'am chi junelik.

14 c Job 34:22;
2 Ne. 12:10.

15 a Mos. 3:25.
b 2 Pe. 2:9.

K'UTUL RAQAL: Tiik ruhil na'leb'.

16 a K'UTUL RAQAL:
Kamk re musiq'ej.
b Alma 11:40–45.

c 1 Ne. 15:33;
Alma 40:26.

17 a Apok. 19:20; 21:8;
Mos. 3:27.

18 a Alma 11:41.
b Apok. 21:4;
Alma 11:45;

Tz. ut S. 63:49.

20 a K'UTUL RAQAL:

Kole'k chiru li kamk.

21 a Gen. 3:24;
Alma 42:2;

Mois. 4:31.

K'UTUL RAQAL: Anjel aj k'aak'alanel.

b K'UTUL RAQAL:
Eden.

22 Anajwan laj Alma kixye re: A'in li na'leb' li ok raj we chixch'olob'ankil. Anajwan naqil naq laj Adan "kit'ane' xb'aan xyalb'al li ^bru che' li xyehe' naq ink'a' taa-k'uxmanq, jo' chanru li raatin li Dios; ut chi jo'kan naqil, naq xb'aan xt'anik a'an, chixjunileb' li winq ke'ok choq' jun tenamit 'sachenaq ut t'anaenaq.

23 Ut anajwan k'ehomaq reetal, ninye eere naq wi ta kiru chiru laj Adan naq "tixyal li ru li che' re li yu'am sa' li hoonal a'an, maak'a' raj li kamk, ut kisache' raj xyaalal li aatin, ut li Dios ki'ok raj choq' aj tik'ti', xb'aan naq a'an kixye: ^bWi tat'uxuq, tatkamq chi yaal.

24 Ut naqil naq li "kamk nachal sa' xb'eeneb' li winq; relik chi yaal, li kamk li yeeb'il resil xb'aan laj Amulek, a'an li kamk re li yu'am a'in; a'b'anan kik'ee-man jun k'amok re li ^bwinq taa-ruuq wi' chixjalb'al xk'a'uxl; jo'kan naq li yu'am a'in ki'ok choq' jun yalok-ix; jun kutan re 'xkawresinkil rib' chixk'ulb'al li Dios; jun kutan re xkawresinkil rib' choq' re li wanjik a'an maak'a' roso'jik li yeeb'il resil qab'aan, li wan chirix xwaklijikeb' li kamaq chi yo'yo.

25 Anajwan, wi ta maak'a' li

"k'uub'amb'il na'leb' re li tojb'al-ix, li kik'ojob'aman chalen chaq sa' xk'ojlajik li ruchich'och', moko kiru ta kiwan ^bxwaklijikeb' li kamaq chi yo'yo; a'b'anan kik'ojob'aman jun k'uub'amb'il na'leb' re li tojb'al-ix, li tixk'e chi uxmank lix waklijikeb' chi yo'yo li kamaq, li yeeb'il resil.

26 Ut anajwan k'ehomaq reetal, wi ta kiru naq eb' li xb'een qana' qayuwa' koxe'xyal ru li "che' re li yu'am, ke'wan raj sa' rahilal chi junelik, chi moko wan ta raj chiruheb' jo'q'e te'xkawresi rib'eb'; ut chi jo'kan kisachman raj xwankil li ^bk'uub'amb'il na'leb' re li tojb'al-ix, ut ki'oso' raj xyaalal li raatin li Dios, ut maak'a' raj xwankil.

27 A'b'an k'ehomaq reetal, moko kiwan ta chi jo'kan; "kik'uub'aman b'an choq' reheb' li winq naq tento te'kamq; ut chirix li kamk, tento te'chalq sa' li ^braqb'a-aatin, a'an ajwi' li raqb'a-aatin li xoo'aatinak wi', a'an li roso'jik.

28 Ut chirix naq li Dios kixk'uub' naq te'chalq li k'a'aq re ru a'in sa' xb'eeneb' li winq, k'ehomaq reetal, chirix a'an kiril a'an naq aajel ru naq li winq tixnaw chirix li k'a'aq re ru li kixk'uub' choq' reheb';

22a K'UTUL RAQAL:
Xt'anik laj Adan ut
li xEva.
b Gen. 3:6;
2 Ne. 2:15–19;
Mos. 3:26.
c Mos. 16:4–5.
23a Alma 42:2–9.
b Gen. 2:17.
24a K'UTUL RAQAL:

Kamk re tz'ejwalej.
b 2 Ne. 2:21;
Mois. 5:8–12.
c Alma 34:32–35.
25a K'UTUL RAQAL:
K'uub'amb'il na'leb'
re li tojb'al-ix.
b 2 Ne. 2:8;
Alma 7:12; 42:23.
26a Gen. 2:9;

1 Ne. 15:36;
Alma 32:40.
b Alma 34:8–16;
42:6–28;
Mois. 6:59–62.
27a Job 7:1; Heb. 9:27;
Tz. ut S. 42:48.
b K'UTUL RAQAL:
Raqb'a-aatin sa'
roso'jik.

29 Jo'kan naq kixtaqlahab' li "anjel re te'aatinaq rik'ineb', li ke'xk'eheb' li winq chiril lix loq'alil.

30 Ut chalen chaq sa' li hoonal a'an ke'ok chixpatz'b'al lix k'ab'a'; jo'kan naq li Dios "ki'aa-tinak rik'ineb' li winq, ut kixk'eheb' chixnaw chirix li ^bk'uub'anb'il na'leb' re li tojb'al-ix, li kikawresiman chalen chaq sa' 'xk'ojlajik li ruchich'och'; ut a'in kixk'e chixnaweb' a' yaal jo' chanru lix paa-b'aaleb' ut lix jalb'aleb' xk'a'uxl ut lix santil k'anjeleb'.

31 Jo'kan ut, a'an kixk'e "xtaqlahom reheb' li winq, rik'in naq xb'een wa eb' a'an ke'xq'et li ^bxb'een taqlahom chirix li k'a'aq re ru re li yu'am a'in, ut ke'ok chanchan li Dios, rik'in 'xnawb'al b'ar wan li us ut li ink'a' us, ut ke'xk'ojob'rib' sa' jun li wanjik ke'ru wi' chi "k'anjelak, malaj ut ke'k'ojob'aak sa' jun li wanjik te'k'anjelaq wi' jo' chanru li neke'raj ut li neke'saho' wi' xch'ooleb', ma re xb'aanunkil li ink'a' us, malaj re xb'aanunkil li us—

32 Jo'kan naq li Dios kixk'e xtaqlahom reheb', chirix naq kixk'e "chixnaweb' li k'uub'anb'il na'leb' re li tojb'al-ix, naq moko te'xb'aanu ta li ink'a' us, ut li reeqaj wi te'xb'aanu, a'an

li xkab' ^bkamk, a'an jun li kamk li junelik taakanaaq, chirix li k'a'aq re ru re tiikilal; xb'aan naq sa' xb'een xkomoneb' a'an, li k'uub'anb'il na'leb' re li tojb'al-ix maak'a'aq xwankil, xb'aan naq ink'a' naru xsachb'al xk'an-jel li 'tiik ruhil na'leb', jo' chanru xq'axalil xnimal lix chaab'ilal li Dios.

33 A'b'anan li Dios kixb'oqeb' li winq, sa' xk'ab'a' li Ralal, (a'in ut li k'uub'anb'il na'leb' re li tojb'al-ix li kik'ojob'aman), ut kixye: Wi teejal eek'a'uxl ut ink'a' teekawob'resi eeraam, rik'in a'an tinwuxtaana eeru, rik'in li Walal Junaj Chirib'il;

34 Jo'kan ut, ani li naxjal xk'a'uxl ut ink'a' naxkawob'resi li raam, a'an xk'ulub'aq "uxtaanaak sa' xk'ab'a' li Walal Junaj Chirib'il re ^btaa'isiq lix maak; ut eb' a'in te'ok sa' lin 'hilob'aal.

35 Ut ani li taakawob'resiq re li raam ut taab'aanunq re li maa'usilal, k'ehomaq reetal, ninxaqab'aatin sa' injosq'il naq a'an ink'a' taa'ok sa' lin hilob'aal.

36 Ut anajwan, ex was wiitz'in, k'ehomaq reetal ninye eere, naq wi teekawob'resi lee raam moko tex'ok ta sa' xhilob'aal li Qaawa; jo'kan naq lee maa'usilal naxb'oq

29a Moro. 7:25, 31;
Tz. ut S. 29:42.

30a Moiss. 5:4–5; 6:51.

b K'UTUL RAQAL:

K'uub'anb'il na'leb'
re li tojb'al-ix.

c Mos. 18:13;

Alma 13:3, 5, 7–8.

31a K'UTUL RAQAL:

Xtaqlahom li Dios.

b Gen. 2:16–17;

2 Ne. 2:18–19.

c Gen. 3:22–23;

Moiss. 4:11.

d 2 Ne. 2:16.

K'UTUL RAQAL: Xtaql
ch'oolej.

32a Moiss. 5:4–9.

b K'UTUL RAQAL:

Kamk re musiq'ej.

c Mos. 15:27;

Alma 34:15–16; 42:15.

34a K'UTUL RAQAL:

Uxtaan, uxtaanank.

b K'UTUL RAQAL:

Risinkil li maak.

c K'UTUL RAQAL:

Hilank, hilob'aal.

a'an re naq tixtaqla lix josq'il sa' eeb'een jo' sa' li "xb'een b'oqok josq'il, relik chi yaal, jo' chanru naxye li raatin sa' li xraqikil b'oqok josq'il jo' chanru ajwi' sa' li xb'een, re ^btaasachmanq eeraam chi maak'a' roso'jik; jo'kan ut, jo' chanru naxye li raatin, re taa'uxq li xraqikil kamk, jo' chanru ajwi' li xb'een.

37 Ut anajwan, ex was wiitz'in, rik'in naq naqanaw li k'a'aq re ru a'in, ut yaal, chiqajal li qak'a'uxl, ut miqakawob'resi li qaam, re naq ink'a' "taqab'oq li Qaawa' li qaDios chixk'amb'al lix josq'il sa' qab'een sa' xkab'il lix taqlahom a'in li kixk'e chaq qe; cho'ok b'an sa' lix ^bhilob'aal li Dios, li kawresinb'il jo' chanru naxye li raatin.

CH'OL 13

*Eb' li winq neke'b'oqe' jo' taqenaqil aj tij xb'aan xnumtajenaqil lix paab'aa-
leb' ut lix chaab'il k'anjeleb'—Eb' a'an
tento te'xk'ut li taqlahom—Rik'in tii-
kilal neke'santob'resiik ut neke'ok sa'
xhilob'aal li Qaawa'—Laj Melkisedek
kiwan choq' jun reheb'—Eb' li anjel
yookeb' chixch'olob'ankil li sahil esilal
chiru li ch'och'—Eb' a'an te'xk'utb'esi*

*lix k'ulunik li Kristo. Wan na 82 chi-
hab' ma nayo'la li Kristo.*

Ut jo'kan wi'chik, ex was wiitz'in, tinb'eresi lee k'a'uxl chi ub'ej toj sa' li kutan naq li Qaawa' Dios kixk'e li taqlahom a'in reheb' li ralal xk'ajol, ut nawaj raj naq taajultiko'q eere naq li Qaawa' Dios "kixk'ojob'eb' laj tij, jo' chanru lix santil k'anjelil, a'an jo' chanru xk'anjelil li Ralal, re te'xk'ut li k'a'aq re ru a'in chiruheb' li tenamit.

2 Ut eb' laj tij a'an ke'k'ojob'aak jo' chanru "xk'anjelil li Ralal, ut ki'uxman ^bchi jo'kan re naq eb' li tenamit te'ruuq chixnawb'al chanru taa'uxmanq naq te'ril chi ub'ej li Ralal re te'to-
je'q rix.

3 Ut jo'ka'in ki'uxman naq ke'k'o-
job'aak—chi ak "b'oqb'ileb' ut
^bkawresinb'ileb' chalen chaq sa'
^cxk'ojlajik li ruchich'och' jo' chanru
lix ^dnawom li Dios chi junxilaj, sa'
xk'ab'a' xnumtajenaqil lix paa-
b'aaleb' ut lix chaab'il k'anjeleb';
rik'in naq xb'een wa kanab'an-
b'ileb' ^echixsik'b'al ru li us malaj
li ink'a' us; jo'kan ut, rik'in naq
ke'xsik' ru li us, ut ke'xk'anjela
li ^fpaab'aal q'axal nim, ^gneke'b'o-
qe' rik'in jun li santil b'oqok,

36a Jak. 1:7–8;
Alma 42:6, 9, 14.

b K'UTUL RAQAL:
Tojb'a-maak.

37a 1 Ne. 17:30;
Jak. 1:8;
Hel. 7:18.

b Alma 13:6–9.

13 1a Abr. 2:9, 11,
2a Tz. ut S. 107:2–4.

b Alma 13:16.

3a Tz. ut S. 127:2.

K'UTUL RAQAL:

Xsik'b'al ru;

K'ojob'ank chi

junxilaj.

b Tz. ut S. 138:55–56.

c Alma 12:25, 30.

K'UTUL RAQAL:

Yu'am naq maji'

nokoyo'la.

d Tz. ut S. 38:2.

e K'UTUL RAQAL: Xtaql

ch'oolej.

f K'UTUL RAQAL:

Paab'aal.

g K'UTUL RAQAL:

B'oqok, b'oqb'il

xb'aan li Dios,

xb'oqb'al; Tijoneli.

relik chi yaal, rik'in li santil b'oqok a'an li kikawresiman rochb'een, ut jo' chanru ajwi', jun xtojb'al rix xkomoneb' a'an, li ak kawresinb'il chaq.

4 Ut chi jo'kan "ke'b'oqe' sa' li santil b'oqok a'in sa' xk'ab'a' lix paab'aaleb', us ta wankeb' chik jalan li ke'ajok re xtz'eqtaanankil lix Musiq' li Dios sa' xk'ab'a' lix kawileb' li raam ut lix mutz'ileb' lix k'a'uxl, a'ut wi ta moko xb'aan ta a'in, juntaq'eet raj xnimal li ^bkiru raj chi k'eemank reheb' jo'eb' li ras riitz'ineb'.

5 Malaj ut, xb'een wa ke'wan "jo' chan ruheb' ajwi' li ras riitz'ineb'; chi jo'kan, rik'in naq li santil b'oqok a'in kawresinb'il chalen chaq sa' xk'ojlajik li ruchich'och' choq' re xkomoneb' li ink'a' te'xkawob'resi li raameb', ut a'an rik'in ut sa' xk'ab'a' lix tojb'al rix li maak xb'aan li K'ajolb'ej Junaj Chirib'il, li kikawresiman—

6 Ut chi jo'kan, rik'in naq b'oqb'ileb' xb'aan li santil b'oqok a'in, ut k'ojob'انب'ileb' sa' li taqenaqil tijonelil sa' lix santil k'anjelil li Dios, re xk'utb'al lix taqlahom a'an chiruheb' li ralal xk'ajoleb' li winq, re naq eb' a'an te'ok ajwi' sa' lix "hilob'aal—

7 Ut li taqenaqil tijonelil a'in wan jo' chanru xk'anjelil li Ralal, ut a'

k'anjelil a'an, wanjenaq chalen chaq sa' xk'ojlajik li ruchich'och'; malaj sa' jalan aatin, wan chi "maak'a' xtiklajik lix kutan chi moko roso'jik lix chihab', kawresinb'il chalen chaq junelik q'e kutan toj anchal li junelik q'e kutan chik, jo' chanru lix ^bnawom a'an chi junxilaj chirix chixjunil li k'a'aq re ru—

8 Anajwan jo'ka'in naq ki'uxman naq "ke'k'ojob'aak—ak b'oqb'ileb' rik'in jun li santil b'oqok, ut k'ojob'انب'ileb' rik'in jun li santil k'ojob'ank, ut xk'ulumeb' sa' xb'eeneb' li taqenaqil tijonelil re li santil k'anjelil, ut a' b'oqok, ut k'ojob'ank, ut taqenaqil tijonelil a'in, wan chi maak'a' xtiklajik chi moko roso'jik—

9 Chi jo'kan neke'ok chi junelik choq' "taqenaqil aj tij, jo' chanru xk'anjelil li K'ajolb'ej, li Junaj Yo'lajenaq chiru li Yuwa'b'ej, li maak'a' xtiklajik lix kutan chi moko wan roso'jik lix chihab', li nujenaq chi ^busilal, juntaq'eetalil, ut yaal. Ut chi jo'kan na'uxman. Amen.

10 Anajwan, jo' kinye chirix li santil k'anjelil, malaj li "taqenaqil tijonelil a'in, ke'wan naab'al li ke'k'ojob'aak ut ke'ok choq' taqenaqil aj tij chiru li Dios; ut a'an sa' xk'ab'a' lix numtajenaqil xpaab'aaleb' ut ^bxjaljookil xk'a'uxleb',

4a Eter 12:10.

b 1 Ne. 17:32–35.

5a 2 Ne. 26:28.

6a Alma 12:37; 16:17.

K'UTUL RAQAL:

Hilank, hilob'aal.

7a Heb. 7:3.

b K'UTUL RAQAL: Dios,

Roxichal li Dios.

8a Tz. ut S. 84:33–42.

K'UTUL RAQAL:

Tijonelil re

Melkisedek.

9a K'UTUL RAQAL:

Taqenaqil aj tij.

b 2 Ne. 2:6.

K'UTUL RAQAL:

Usilal.

10a Tz. ut S. 84:18–22.

b K'UTUL RAQAL:

Jalok k'a'uxl, jalb'a-

k'a'uxlej.

ut lix tiikilaleb' xch'ool chiru li Dios, xb'aan naq ke'xsik' ru xjal-b'al xk'a'uxleb' ut xk'anjelankil li tiikilal, chiru li oso'k;

11 Jo'kan naq ke'b'oqe' jo' chanru li santil k'anjelil a'in, ut "ke'santob'resiik, ut ke'ch'aje' li "raq' chi saq rik'in xkik'el li Karneer.

12 Anajwan eb' a'an, chirix naq "ke'santob'resiik xb'aan li ^bSantil Musiq'ej, chi saqob'resinb'ileb' li raq', rik'in naq "saqeb' ru ut maa-k'a'eb' xtz'ajnil chiru li Dios, ink'a' ke'ru chirilb'al li ^dmaak, ka'ajwi' rik'in "xik' ilok; ut ke'wan naab'al, q'axal k'iheb' ke'wan, li ke'saqob'resiik ru ut ke'ok sa' xhilob'aal li Qaawa' lix Dios.

13 Ut anajwan, ex was wiitz'in, nawaj raj naq teetuulanob'resi eerib' chiru li Dios, ut "tex'uuchinq rik'in li k'ulub'ej choq' re li jalb'a-k'a'uxlej, re texruuq ajwi' chi ok sa' li hilob'aal a'an.

14 Relik chi yaal, tuulanob'resihomaq eerib' jo' chanru eb' li tenamit sa' xkutankil laj "Melkisedek, li kiwan ajwi' choq' taqenaqil aj tij jo' chanru li k'anjelil ajwi' a'in li kin'aatinak wi', li kixk'ul ajwi' chi junelik sa' xb'een li taqenaqil tijonelil.

15 Ut a'an ajwi' laj Melkisedek a'in

li kixtoj wi' laj "Abraham li ^blajetqil; relik chi yaal, li qayuwa' aj Abraham kixtoj choq' lajetqil lix lajetq raqal chixjunil li k'a'ru re.

16 Anajwan eb' li "k'ojob'anb'il k'anjel a'in ke'k'eeman chi jo'ka'in, re naq rik'in a'an, eb' li tenamit te'ruuq chirilb'al chi ub'ej li Ralal li Dios, xb'aan naq a'an jun ^breetalil lix k'anjelil, malaj ut a'an ajwi' lix k'anjelil, a'in ut re naq te'ril a'an chi ub'ej re xk'ulb'al risinkil lix maakeb', re naq te'ruuq chi ok sa' xhilob'aal li Qaawa'.

17 Anajwan laj Melkisedek a'in kiwan choq' rey sa' xb'een li ch'och' Salem; ut eb' lix tenamit ke'niman chaq sa' li maa'usilal ut tz'eqb'eetalil; relik chi yaal, chixjunileb' ke'sach chaq xb'e, ut nujenaqeb' chaq rik'in li k'iila paay chi maa'usilal.

18 A'b'anan laj Melkisedek, chirix xk'anjelankil nimla paab'aal, ut xk'ulb'al ropiis li taqenaqil tijonelil jo' chanru lix "santil k'anjelil li Dios, kixjultika li jalb'a-k'a'uxlej chiru lix tenamit. Ut k'ehomaq reetal, ke'xjal xk'a'uxleb', ut laj Melkisedek kixxaqab' li tuqtuukilal sa' li ch'och' chiru lix kutan; jo'kan naq awa'b'ej re tuqtuukilal kiyeeman re, xb'aan naq a'an chaq

11 a Moiss. 6:59–60.

b 1 Ne. 12:10;
Alma 5:21–27;
3 Ne. 27:19–20.

12 a Rom. 8:1–9.

K'UTUL RAQAL:
Santob'resinek.
b K'UTUL RAQAL:
Santil Musiq'ej.

c K'UTUL RAQAL: Saq
ru, xsaqal ru.

d Mos. 5:2;

Alma 19:33.

e Prov. 8:13;
Alma 37:29.

13 a Luk. 3:8.

14 a Tz. ut S. 84:14.
JJS, Gen. 14:25–40.

K'UTUL RAQAL:
Melkisedek.

15 a K'UTUL RAQAL:
Abraham.

b Gen. 14:18–20;

Mal. 3:8–10.

K'UTUL RAQAL:
Lajetqil.

16 a K'UTUL RAQAL:
K'ojob'anb'il k'anjel.

b K'UTUL RAQAL:
Jaljookil ru eetalil.

18 a K'UTUL RAQAL:
Tijonelil re
Melkisedek.

rey aran Salem; ut ki'awa'b'ejin rub'el lix yuwa'.

19 Anajwan, ke'wan ^anaab'al chi junxilaj chiru, ut jo'kan ajwi' ke'wan naab'al moqon, a'b'an ^bmaajun kixq'ax xanimal ru, jo'kan naq a'an li q'axal wi'chik ke'xye resil.

20 Anajwan moko na'aje' ta ru naq tinnumsi li aatin chirix; tz'aqal tana' li k'a'ru ak xinye. K'e-homaq reetal, wankeb' li ^aloq'laj hu cheru; wi ut ^bnekepo' xyaalaleb', a'an taawanq choq' eesachb'al laa'ex.

21 Ut anajwan kik'ulman naq chirix naq laj Alma kixye li aatin a'in reheb', kixye' li ruq' reheb' ut kixjap re chi kaw xyaab' xkux, ut kixye: A'in xq'ehil re ^ateejal eek'a'uxl, xb'aan naq taanach'oq chaq xkutankil li kolb'a-ib';

22 Relik chi yaal, ut lix yaab' xkux li Qaawa', rik'in ^axtz'uumaleb' re li anjel, naxch'olob' chiruheb' chixjunil li tenamit; relik chi yaal, naxch'olob' re naq taaruq te'xk'ul li sahil esilal re nimla sahil ch'oolejil; relik chi yaal, ut a'an naxyaab'asi li sahil esilal a'in sa' xyanq chixjunil lix tenamit; relik chi yaal, reheb' ajwi' li je-k'inb'ileb' chi najt chiru lix b'een li ch'och'; jo'kan naq chalenag qik'in laa'o.

23 Ut k'eeb'il chiqanaw chi ^asagen

ru li aatin, re naq tooruuq chix-tawb'al ru, re naq ink'a' naru nokosach; ut a'in xb'aan naq laa'o aj ^bb'ehenel sa' jun jalanil ch'och'; jo'kan ut, q'axal usilamb'ilo chi jo'kan, xb'aan naq laa'o ch'olob'amb'il chiqu li sahil esilal a'in sa' chixjunil li jar raqal re li qawimq.

24 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, eb' li ^aanjel yookeb' chixch'olob'ankil chiruheb' naab'al sa' li kutan a'in sa' li qach'och', a'in ut re taa'uxq xkawresinkil xch'ooleb' li ralal xk'ajoleb' li winq re xk'ulb'al li raatin sa' xkutankil lix k'ulunik sa' lix loq'alil.

25 Ut anajwan ka'ajwi' naqoyb'eni rab'inkil li esilal re sahil ch'oolejil, ch'olob'amb'il chiqu rik'in xtz'uumaleb' re li anjel, chirix lix k'ulunik; xb'aan naq taachalq xkutankil, ^amoko naqanaw ta jo' nach'il. Tinwaj raj chiru li Dios naq sa'aq raj inkutan laa'in; a'b'an us ta nach' malaj najt, rik'in a'an taasaho'q inch'ool.

26 Ut taak'eh'e'q chi nawmanq chiruheb' li ^atiikil ut santil winq, rik'in xtz'uumaleb' re li anjel, sa' xkutankil lix k'ulunik, re naq taatz'aqloq ru li raatineb' li qayuwa', jo' chanru li k'a'ru ke'xye chaq chirix a'an, li kiwan jo' chanru li musiq'ej re profeetil aatin li kiwan rik'ineb'.

27 Ut anajwan, ex was wiitz'in,

19 a Hel. 8:18;
Tz. ut S. 84:6–16;
107:40–55.

b Tz. ut S. 107:1–4.

20 a K'UTUL RAQAL:

Loq'laj hu (eb' li).

b 2 Pe. 3:16; Alma 41:1.

21 a K'UTUL RAQAL:

Jalok k'a'uxl, jalb'a-
k'a'uxlej.

22 a Alma 10:20.

23 a 2 Ne. 25:7–8;

31:3; 32:7;

Jak. 4:13;

Eter 12:39.

b Jak. 7:26.

24 a Alma 10:10; 39:19.

25 a 1 Ne. 10:4;

3 Ne. 1:13.

26 a Amos 3:7;

Luk. 2:8–11.

“nawaj sa’ xchamal inch’ool, relik chi yaal, rik’in x’anchalil ink’a’uxl toj ninraho’ rik’in, naq chex’ab’inq taxaq chiru li waatin, ut chetz’eq chaq cherix lee maak, ut ink’a’ teeb’ay xkutankil lix jalb’al eek’a’uxl;

28 Naq teetuulanob’resi b’an eerib’ chiru li Qaawa’, ut teepatz’ lix santil k’ab’a’, ut rajlal yooqex chi “yo’lek ut chi tijok, re naq ink’a’^btex’aaleeq chi numtajenaq chiru li nekexru chixkuyb’al, ut chi jo’kan texb’eresiiq xb’aan li Loq’laj Musiq’ej, ut rik’in a’an tuulanaqex, ‘q’unaq eech’ool, kub’enaqax eeratawom, aj kuyunelaqex, nujenaqax rik’in rahok ut rik’in anchal li najtil oyb’enink;

29 Rik’in “xpaab’ankil li Qaawa’; rik’in xyo’oninkil naq teek’ul li junelik yu’am; chi wank junelik sa’ eech’ool lix^braham li Dios; re naq texwaklesiiq sa’ roso’jik li kutan ut tex’ok sa’ lix ‘hilob’aal.

30 Ut li Qaawa’ chixk’ehaq eere xjalb’al eek’a’uxl, re naq ink’a’ teek’am chaq xjosq’il sa’ eeb’een, re naq ink’a’ texb’ak’e’q chaq taq’a xb’aan lix b’ak’leb’ ch’iich’ li “xb’al-b’a, re naq ink’a’ teek’ul li xkab’^bkamk.

31 Ut laj Alma kixye k’iila aatin chik chiru li tenamit, li moko tz’iib’anb’il ta sa’ li hu a’in.

CH’OL 14

Laj Alma ut laj Amulek neke’tz’ape’ sa’ tz’alam ut neke’sak’e’—Eb’ laj paab’aanel ut lix loq’laj tz’iib’anb’il huheb’ neke’k’ate’ rik’in xam—Eb’ li kamsinb’il sa’ xk’ab’a’ xpaab’aaleb’ neke’k’ule’ xb’aan li Qaawa’ sa’ li loq’alil—Neke’jache’ lix tz’akil li tz’alam ut neke’rume’—Laj Alma ut laj Amulek neke’kole’, ut neke’-kamsiik li xe’rahob’resink reheb’. Wan na 82–81 chihab’ ma nayo’la li Kristo.

Ut kik’ulman naq chirix naq kixk’e xraqik raatinankileb’ li tenamit, naab’al reheb’ ke’xpaab’ li raatin, ut ke’ok chixjalb’aleb’ xk’a’uxl, ut chixtz’iib’aleb’ rix li “loq’laj hu.

2 A’b’an lix k’ihaleb’ ke’raj sa’ xch’ool xsachb’al laj Alma ut laj Amulek; xb’aan naq yookeb’ xjosq’il rik’in laj Alma, sa’ xk’ab’a’ “xsaqenkil ru li raatin re laj Tzeesrom; ut ke’xye ajwi’ naq laj Amulek^bkixtik’ti’ihheb’ chaq, ut kixhob’ chaq lix chaq’rab’eb’ ut jo’kan ajwi’ eb’ lix ch’olob’anel chaq’rab’ ut eb’ lix raqonel aatin.

3 Ut eb’ a’an ke’chal ajwi’ xjosq’il rik’in laj Alma ut laj Amulek; ut rik’in naq ke’xch’olob’ chaq chi saqen ru xyaalal lix

27^a Mos. 28:3.

28^a K’UTUL RAQAL: Tijok; K’aak’alenk, aj k’a-ak’alenel tenamit.

b 1 Kor. 10:13.

c K’UTUL RAQAL: Tuulan, tuulanil; Kuyuk.

29^a Alma 7:24.

b Tz. ut S. 20:31; 76:116.

K’UTUL RAQAL:

Tz’aqal rahok.

c Tz. ut S. 84:24.

30^a K’UTUL RAQAL:

Tojb’a-maak;

Xb’alb’a.

b K’UTUL RAQAL:

Kamk re musiq’ej.

14 1^a 2 Rey. 22:8–13.

K’UTUL RAQAL:

Loq’laj hu (eb’ li).

2^a Alma 12:3–7.

b Alma 10:27.

maa'usilaleb', ke'xsik' xsachb'aleb' sa' muqmu.

4 A'b'an kik'ulman naq moko ke'xb'aanu ta; ke'xchapeb' b'an ut ke'xb'ak'eb' rik'in kawil k'aam, ut ke'xk'ameb' chiru li xb'eenil aj raqol aatin re li ch'och'.

5 Ut eb' li tenamit xkoheb' ut ke'ch'olob'an aatin re xjitb'aleb'—ke'xye naq ke'xhob' chaq li chaq'rab', ut eb' lix ch'olob'anel chaq'rab' ut eb' laj raqol aatin re li ch'och', ut re ajwi' chixjunileb' li ani wankeb' sa' li ch'och'; ut naq ke'xch'olob' naq jun ajwi' li Dios wan, ut naq a'an tixtaqla li Ralal sa' xyanqeb' li tenamit, a'b'anan moko tixkoleb' ta; ut naab'al chik xkomon li k'a'aq re ru a'in ke'xch'olob' li tenamit re xjitb'al laj Alma ut laj Amulek. Anajwan kib'aanuman a'in chiru li xb'eenil aj raqol aatin re li ch'och'.

6 Ut kik'ulman naq laj Tzeesrom kikana chi sachso xch'ool chirix li aatin yeeb'il; ut a'an kixnaw ajwi' chirix xmutz'ulaleb' lix k'a'uxleb', li kixtikib' chaq a'an sa' xyanqeb' li tenamit rik'in xtik'ti' aj aatin; ut ki'ok chi "tawasiik li raam rik'in b'xnawb'al naq wan li maak sa' xb'een; relik chi yaal, ki'ok chi suitiik xb'aan xrahil li xb'alb'a.

7 Ut kik'ulman naq ki'ok chixjapb'al re chiruheb' li tenamit, ut kixye: K'ehomaq reetal, laa'in "wan inmaak, ut eb' li winq a'in maak'a'eb' xtz'ajnil chiru li Dios. Ut chirix chik a' hoonal a'an ki'ok

chi aatinak re xkolb'aleb'; a'b'an ke'xhob', ut ke'xye: Ma laa'at ajwi' chapb'ilat xb'aan laj tza? Ut ke'xchuub'a, ut b'ke'risi chaq sa' xyanqeb', ut jo'kan ajwi' chixjunileb' li ke'paab'ank re li aatin li yeeb'il xb'aan laj Alma ut laj Amulek; ut ke'risiheb' chaq ut ke'xtaqlahatq li winq re xkutb'aleb' chi pek.

8 Ut ke'xch'utub'eb' li rixaqileb' ut lix kok'aleb', ut chixjunil ani li ke'paab'ank re malaj ut li ke'tzole' chixpaab'ankil li raatin li Dios ke'xtaqla xkutb'aleb' sa' li xam; ut ke'xk'am ajwi' chaq eb' li tz'uib'anb'il esil reheb' wan wi' eb' li loq'laj hu, ut ke'xkut ajwi' a'an sa' li xam, re naq te'k'atq ut te'oso'q xb'aan li xam.

9 Ut kik'ulman naq ke'xchap laj Alma ut laj Amulek, ut ke'xk'ameb' sa' li na'ajej re li kamsink, re te'ril xsachlijikeb' li ani ke'k'ate' xb'aan li xam.

10 Ut naq kiril laj Amulek lix rahileb' li ixq ut li kok'al li yookeb' chi k'atmank sa' li xam, kiraho' ajwi' a'an; ut kixye re laj Alma: Chan put ru naru naqil li xuwajelil na'leb' a'in? Chiqaye' ut li quq', ut chiqak'anjela lix "wankil li Dios li wan qik'in, ut chiqakoleb' chiru li raq' xam.

11 A'b'an laj Alma kixye re: Li Musiq'ej narelaji we naq ink'a' tixye' li wuq'; xb'aan naq k'e reetal naq li Qaawa' naxk'uleb' rik'in a'an, sa' li "loq'alil; ut a'an naxkanab' naq neke'xb'aanu li na'leb'

6a Alma 15:5.
b K'UTUL RAQAL:
Reek'ob'aal xch'ool.

7a Alma 11:21–37.
b Alma 15:1.
10a Alma 8:30–31.

11a K'UTUL RAQAL:
Loq'alil.

a'in, malaj naq eb' li tenamit ne-ke'xb'aanu li na'leb' a'in reheb', jo' chanru xkawileb' li raam, re naq tiikaq ru li ^braqb'a-aatin tixk'an-jela sa' xb'eeneb' sa' xjosq'il; ut lix 'kik'eleb' li ani ^dmaak'a'eb' xmaak taaxaqliiq re xk'utb'al xyaalal lix maakeb', relik chi yaal, ut kaw naq tixjap re chirixeb' sa' roso'-jik li kutan.

12 Anajwan laj Amulek kixye re laj Alma: K'e reetal, maare tohe'x-k'at ajwi' laa'o.

13 Ut laj Alma kixye: Chiwanq jo' chanru li naraj li Qaawa'. A'b'an k'e reetal, maji' naraq' li qak'anjel; jo'kan naq ink'a' tohe'xk'at.

14 Anajwan kik'ulman naq chirix naq oso'jenaq xtib'eleb' li ke'-kute' sa' li xam, ut jo'kan ajwi' li tz'iib'anb'il hu li kikute' roch-b'eeneb', li xb'eenil aj raqol aatin kichal ut kixaqli chiru laj Alma ut laj Amulek, naq b'ak'b'ileb'; ut kixsak'eb' chixk'atqeb' li re rik'in ruq', ut kixye reheb': Chirix li k'a'ru xeril, ma teejultika wi'chik re li tenamit a'in, naq te'-kute'q sa' jun li "palaw re xam ut chuhil pek?

15 K'ehomaq reetal, nekeril naq moko kiwan ta eewankil chixkolb'aleb' li ke'kute' sa' li xam; chi moko li Dios kixkoleb' xb'aan naq wankeb' sa' laa paab'aal. Ut laj raqol aatin kixsak'eb' wi'chik chixk'atqeb' li re, ut kixpatz': K'a'pe' ru nekeye laa'ex?

16 Anajwan laj raqol aatin a'in natz'aqon sa' xk'anjelil ut xpaab'aal laj "Nehor, li kikamsink re laj Gideon.

17 Ut kik'ulman naq laj Alma ut laj Amulek maak'a' ke'xchaq'b'e wi'; ut a'an kixsak'eb' wi'chik, ut kixq'axtesiheb' reheb' laj taql re te'tz'ape'q sa' tz'alam.

18 Ut chirix naq tz'apb'ileb' sa' tz'alam chiru oxib' kutan, ke'chal k'iila aj "ch'olob'anel chaq'rab', ut aj raqol aatin, ut aj tij, ut aj tzoloneel, li neke'k'amok re lix na'leb' laj Nehor, ut ke'ok sa' li tz'alam chirilb'aleb', ut ke'patz'ink reheb' chirix k'iila aatin; a'ut maa-k'a' ke'xchaq'b'eheb' wi'.

19 Ut kik'ulman naq kixaqli laj raqol aatin chiruheb', ut kixye: K'a'ut naq ink'a' nekechaq'b'e li raatineb' li tenamit a'in? Ma ink'a' nekenaw naq wan inwankil cheq'axtesinkil sa' li raq' xam? Ut kixtaqlaheb' chi aatinak; a'b'an maak'a' ke'chaq'ok wi'.

20 Ut kik'ulman naq xkoheb' ut ke'xk'amatq lix b'e, a'b'anan wulajaq chik ke'chal wi'chik, ut laj raqol aatin kixsak'eb' ajwi' wi'chik chixk'atqeb' re. Ut ke'chal ajwi' naab'al, ut ke'xsak'eb' ut ke'xye: Ma texxaqliiq wi'chik ut teeraq aatin chirix li tenamit a'in, ut teejit li qachaq'rab'? Wi wan xnimal eewankil k'a'ut naq ink'a' "nekekol eerib'?

21 Ut k'iila aatin ke'xye chi jo'kan

11 b Sal. 37:8–13;
Alma 60:13;
Tz. ut S. 103:3.
K'UTUL RAQAL: Tiik
ruhil na'leb'.

c K'UTUL RAQAL:
Kamsinb'il sa'
xk'ab'a' xpaab'aal.
d Mos. 17:10.
14 a Alma 12:17.

16 a Alma 1:7–15.
18 a Alma 10:14; 11:20.
20 a Mat. 27:39–43.

reheb', ut ke'xk'uxuxi li ruch re chiruheb', ut ke'xchuub'aheb', ut ke'xye: Chan ru too'iloq naq k'ee-b'ilo sa' tojb'a-maak?

22 Ut k'iila k'a'aq re ru xkomon a'in, relik chi yaal, k'iila paay xkomon li k'a'aq re ru a'in ke'xye reheb'; ut chi jo'kan ke'reetz'uheb' chiru k'iila kutan. Ut ke'risi li tza-kemq chiruheb' re te'tz'okaaq, ut li ha' re te'chaqiq re; ut ke'xmaq' chiruheb' li raq'eb' re naq t'us-t'uuqeb; ut chi jo'kan ke'b'ak'e' rik'in kawil k'aam, ut ke'tz'ape' sa' tz'alam.

23 Ut kik'ulman naq chirix naq ke'xk'ul rahilal chi jo'kan chiru k'iila kutan (ut kiwan sa' lix kab-laju kutan, sa' lix laje po, sa' xlaje chihab' rawa'b'ejileb' laj raqol aatin sa' xb'een lix tenamit laj Nefi) naq li xb'eenil aj raqol aatin sa' xb'een li ch'och' Ammonihah ut naab'al reheb' lix tzolonel ut lix ch'olob'anel chaq'rab' ke'ok sa' li tz'alam li b'ak'b'ookeb' wi' laj Alma ut laj Amulek rik'in k'aam.

24 Ut li xb'eenil aj raqol aatin kixaqli chiruheb', ut kixsak'eb' wi'chik, ut kixye reheb': Wi wan eerik'in lix wankil li Dios, kolomaq eerib' chiru li b'ak'leb' a'in, toja' ut naq laa'o taqapaab' naq li Qaawa' tixsach li tenamit a'in jo' chanru lee raatin.

25 Ut kik'ulman naq chixjunileb' xkoheb' ut ke'xsak'eb', ut ke'xye ajwi' li aatin a'an, toj reetal kiwulak laj ch'otonel; ut chirix naq

kiraatinaheb' laj ch'otonel kiwan lix "wankil li Dios sa' xb'een laj Alma ut laj Amulek, ut eb' a'an ke'wakli ut ke'xaqli chiroq.

26 Ut laj Alma kixjap re chixyee-b'al: Toj jo'qe taqanumsi li ninqi "ch'a'ajkilal a'in, at Qaawa'? At Qaawa', k'e chaq qametz'ew jo' chanru li qapaab'aal li wan rik'in li Kristo, toj reetal tookole'q. Ut ke'xt'up li k'aam li b'ak'b'ookeb' wi'; ut naq ke'ril a'in li tenamit, ke'ok chi eelelik, xb'aan naq chalenaq sa' xb'eeneb' xxiweb' naq te'sache'q.

27 Ut kik'ulman naq q'axal nim xxiweb' jo'kan naq ke't'ane' chi ch'och', ut ink'a' ke'xtaw li okeb'aal li na'el chirix li "tz'alam; ut li ch'och' kichiq'ok chi kaw, ut eb' lix tz'akil li tz'alam ke'jache' sa' xyi, jo'kan naq ke'rume' chi ch'och'; ut li xb'eenil aj raqol aatin, ut eb' laj ch'olob'anel chaq'rab', ut laj tij, ut laj tzolonel, li ke'sak'ok chaq re laj Alma ut laj Amulek, ke'kamsiik sa' lix t'anik.

28 Ut laj Alma ut laj Amulek ke'el chaq sa' li tz'alam, ut maa-jun ra ke'xk'ul chaq; xb'aan naq li Qaawa' kixk'e chaq wankilal reheb', jo' chanru lix paab'aaleb' li kiwan rik'in li Kristo. Ut tikto ke'el chaq sa' li tz'alam, ut "ke'hite' chirixeb' lix b'ak'leb'eb'; ut rumb'il chi ch'och' lix tz'akil li tz'alam, ut ke'kamsiik li junjunq chi aamej li wankeb' sa' xyanq xtz'akil, ka'aj-wi' laj Alma ut laj Amulek ink'a';

25a Alma 8:31.

26a Stgo. 5:10–11;
Mos. 17:10–20;Tz. ut S. 121:7–8.
27a Hech. 16:26;
Eter 12:13.28a Jak. 4:6;
3 Ne. 28:19–22.

ut eb' a'an tikto koxe'okaq sa' li tenamit.

29 Anajwan eb' li tenamit chirix rab'inkil jun nimla choqink koxe'xmolo li rib' sa' aanil re xnawb'al k'a'ut naq kiwan; ut naq ke'ril laj Alma ut laj Amulek chi elk chaq sa' li tz'alam, ut lix xaqxookil tz'akil rumb'il chi ch'och', ke'chal xnimaleb' xxiw, ut ke'eelelik chiru laj Alma ut laj Amulek jo' chanru junaq chib'aat na'eelelik rochb'eeneb' li ral chiru wiib' li kaqkojl; ut chi jo'kan ke'eelelik chiru laj Alma ut laj Amulek.

CH'OL 15

Laj Alma ut laj Amulek neke'xik Sidom ut neke'xxaqab' jun li iglees—Laj Alma naxk'irtesi laj Tzeesrom, li naxjunaji rib' rik'in li Iglees—Naa-b'al neke'kub'e xha', ut na'usa li Iglees—Laj Alma ut laj Amulek neke'xik Tzarahemla. Wan na 81 chihab' ma nayo'la li Kristo.

UT kik'ulman naq laj Alma ut laj Amulek ke'taqlaak chi elk chaq sa' li tenamit a'an, ut ke'el chaq, ut xkoheb' toj sa' li ch'och' Sidom; ut k'ehomaq reetal, aran ke'xtaw chixjunileb' li ani ke'el chaq sa' li ch'och' "Ammonihah, li ^bke'isiik chaq ut ke'kute' chaq chi pek, xb'aan naq ke'xpaab' li raatin laj Alma.

2 Ut ke'xseraq'i reheb' chixjunil

li k'a'ru ki'uxman chaq reheb' li "rixaqil ut lix kok'aleb', ut jo'kan ajwi' chirixeb' a'an, ut chirix li ^bwankilal ke'kole' wi'.

3 Ut jo'kan ajwi' laj Tzeesrom yokyo chi yaj aran Sidom, chi naxamamnak li tiq chirix, li kichal xmaak li nimla rahilal kixnumsi sa' xk'a'uxl sa' xk'ab'a' lix "maa'usilal, xb'aan naq sa' xch'ool a'an naq laj Alma ut laj Amulek maak'a'eb' chik; ut sa' xch'ool naq kamsinb'ileb' xb'aan xmaa'usilal a'an. Ut li nimla maak a'in, ut xk'ihaleb' chik lix maak, kixtawasi lix k'a'uxl toj reetal naq kiniman xrahil chi numtajenaq, chi maak'a' xb'anb'al; jo'kan naq ki'ok chi k'ate'k rik'in jun li tiq naxamamnak.

4 Anajwan, naq kirab'i naq laj Alma ut laj Amulek wankeb' sa' li ch'och' Sidom, ki'ok chi chalk xkawil xch'ool sa' raam; ut tikto kixtaqla jun esil rik'ineb', kiraj naq te'chalq rik'in.

5 Ut kik'ulman naq tikto xkoheb', re ab'ink chiru li esil kixtaqla chaq reheb'; ut koxe'okaq sa' li oochoch rik'in laj Tzeesrom; ut ke'xtaw sa' xb'een lix ch'aat, yaj, q'axal tawajenaq rik'in xxamlel li tiq; ut jo'kan ajwi' numtajenaq xrahil lix k'a'uxl xb'aan xmaa'usilal; ut naq kirileb' kixye' li ruq', ut kixtz'aama chiruheb' naq te'xk'irtesi.

6 Ut kik'ulman naq laj Alma kixye re, sa' xchapb'al li ruq': Ma "nakapaab' lix wankil li Kristo choq' re li kolb'a-ib'?

15 1a Alma 16:2–3, 9, 11.
b Alma 14:7.

2a Alma 14:8–14.
b Alma 14:28.

3a Alma 14:6–7.
6a Mar. 9:23.

7 Ut a'an kichaq'ok ut kixye: Yaal, ninpaab' chixjunil li aatin li xak'ut.

8 Ut laj Alma kixye: Wi naka-paab' li tojb'al-ix xb'aaan li Kristo, naru "atk'irtesiiq.

9 Ut a'an kixye: Yaal, ninpaab' jo' chanru laa waatin.

10 Toja' ut naq laj Alma ki'ela-jin chiru li Qaawa', ut kixye: At Qaawa' qaDios, chawuxtaana ru li winq a'in, ut "chak'irtesi jo' chanru lix paab'aal li wan rik'in li Kristo.

11 Ut chirix naq laj Alma kixye li aatin a'in, laj Tzeesrom "kipisk'ok chiroq, ut ki'ok chi b'eek; ut k'a'jo' xsachikeb' xch'ool chixjunileb' li tenamit naq ki'uxman a'in; ut ki-sutiik resil a'in chiru chixjunil li ch'och' Sidom.

12 Ut laj Alma kixkub'si xha' laj Tzeesrom choq' re li Qaawa'; ut chalen chaq sa' li hoonal a'an ki'ok chi jultikank aatin chiru-heb' li tenamit.

13 Ut laj Alma kixxaqab' jun li iglees sa' li ch'och' Sidom, ut kixk'ojob'eb' laj tij ut laj tzolonek sa' li ch'och', re xkub'sinkil xha' choq' re li Qaawa' li ani te'ajoq re kub'eek xha'.

14 Ut kik'ulman naq k'iehb'; xb'aaan naq ke'xch'ututi chaq rib' sa' chixjunil li na'ajej chixsutam Sidom, ut ke'kub'e xha'.

15 A'b'anan eb' li tenamit li wan-keb' chaq sa' li ch'och' Ammoni-hah, toj ke'kana eb' a'an choq' jun tenamit kaweb' raam ut jipeb' xk'a'uxl; ut ink'a' ke'xjal xk'a'uxl chirixeb' lix maak, ke'xye b'an naq re laj tza chixjunil lix wankilal laj Alma ut laj Amulek; xb'aaan naq eb' a'an neke'k'amok re lix na'-leb' laj "Nehor, ut ink'a' neke'x-paab' xjalb'aleb' xk'a'uxl chirixeb' lix maak.

16 Ut kik'ulman naq laj Alma ut laj Amulek, chirix naq laj Amulek "kixkanab' chixjunil lix oor, ut lix plaat, ut k'a'aq re ru re li terto xtz'aq, li wan sa' li ch'och' Ammonihah, choq' re li raatin li Dios, chi ^btz'eqtaananb'il xb'aa-neb' li ke'ochb'eenink chaq re jun-xil, ut xb'aaan ajwi' lix yuwa' ut eb' li rech alal;

17 Jo'kan ut, chirix naq laj Alma kixxaqab' li iglees aran Sidom, chirix rilb'al jun li nimla "ramok-ib', relik chi yaal, chirix rilb'al naq ke'xram rib' li tenamit chirix lix q'etq'etileb' xch'ool, ut ke'ok ^bchix-tuulanob'resinkil rib'eb' chiru li Dios, ut ke'ok chixch'utub'ankil rib'eb' sa'eb' lix santil muheb'aa-leb' re ^cxloq'oninkil li Dios chiru li artal, rik'in ^dyo'lek ut tijok rajlal re naq taaruuq te'koleq chaq chiru laj Satanas, ut chiru li ^ekamk, ut chiru li sache'k—

8a K'UTUL RAQAL:

K'irtesink.

10a Mar. 2:1-12.

11a Hech. 3:1-11.

15a Alma 1:2-15.

16a Luk. 14:33;

Alma 10:4.

b K'UTUL RAQAL:

Rahob'tesiik xb'aaan xpaab'aal.

17a Alma 16:21.

b K'UTUL RAQAL:

Tuulan xch'ool.

c K'UTUL RAQAL:

Loq'onink.

d K'UTUL RAQAL: Tijok; K'aak'alenk, aj k'a-ak'alenek tenamit.

e K'UTUL RAQAL:

Kamk re musi'eqej.

18 Anajwan jo' kinye, laj Alma, chirix rilb'al chixjunil li k'a'aq re ru a'in, chi jo'kan kixk'am laj Amulek chirix ut kinume' junpak'al sa' li ch'och' Tzarahemla, ut kiroski sa' rochoch a'an, ut ki-k'anjelak chiru sa' li rahilal yoo chixnumsinkil, ut kixkawob'resi chirix li Qaawa'.

19 Ut chi jo'kan kiraqe' lix laje chihab' rawa'b'ejileb' laj raqol aatin sa' xb'een lix tenamit laj Nefi.

CH'OL 16

Eb' laj Lamanita neke'xsacheb' li wan-keb' Ammonihah—Laj Tzoram naxjolomiheb' laj Nefita sa' xq'axb'aleb' ru laj Lamanita—Laj Alma ut laj Amulek ut naab'al chik neke'xjultika li aatin—Neke'xk'ut naq li Kristo chirix lix waklijik chi yo'yo tixk'ut rib' chiruheb' laj Nefita. Wan na 81–77 chihab' ma nayo'la li Kristo.

Ut kik'ulman sa' lix junlaju chihab' rawa'b'ejileb' laj raqol aatin sa' xb'een lix tenamit laj Nefi, sa' oob' xb'e li xkab' po, chirix naq wanjenaq naab'al li tuqtuukilal sa' li ch'och' Tzarahemla, ut chiru jarub'aq chihab' maajun pleet chi moko wech'ok-ib' wanjenaq, toj reetal sa' li ro' kutan sa' li xkab' po chiru li xjunlaju chihab', ki'ab'iman xyaab' li pleet chiru li ch'och'.

2 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, eb' li teep aj pleet reheb' laj Lamanita

ke'ok chaq sa' li jun pak'al wan wi' li yamyookil ch'och', chiru xnub'aal li ch'och', toj sa' li tenamit "Ammonihah, ut ke'ok chixkamsinkileb' li ani wankeb' aran ut chixsachb'al li tenamit.

3 Ut anajwan kik'ulman, chi maji'aq neke'ru laj Nefita chixch'utub'ankil jun teep aj pleet tz'aqal xnimal re ralinaskileb' chaq sa' li ch'och', ak "ke'xsacheb' li ani wankeb' sa' li tenamit Ammonihah, ut jo'kaneb' ajwi' junjunq chixk'atq lix nub'aal Noe, ut jalaneb' chik ke'xk'am chi preexil chiru li yamyookil ch'och'.

4 Anajwan kik'ulman naq eb' laj Nefita ke'raj xtawb'aleb' li ani ke'k'ame' chaq chi preexil chiru li yamyookil ch'och'.

5 Jo'kan ut, li ani xaqab'anb'il chaq choq' xb'eenil aj taqlanel sa' xb'eeneb' li teep aj pleet reheb' laj Nefita (ut aj Tzoram xk'ab'a' a'an, ut wiib'eb' li ralal, aj Lehi ut aj Aha)—anajwan laj Tzoram, ut eb' li wiib' chi ralal, rik'in xnawb'al naq laj Alma a'an taqenaqil aj tij sa' xb'een li iglees, ut rab'ihomeb' resil naq wan rik'in li musiq'ej re profetil aatin, jo'kan naq ke'wulak rik'in, ut ke'raj xnawb'al rik'in a'an b'ar taaraj li Qaawa' naq te-xix chiru li yamyookil ch'och' re xsik'b'aleb' li ras riitz'in, li ke'k'ame' chaq chi preexil xb'aaneb' laj Lamanita.

6 Ut kik'ulman naq laj Alma "kixpatz' re li Qaawa' chirix li na'leb' a'an. Ut laj Alma kisutqi' ut kixye reheb': K'ehomaq reetal,

eb' laj Lamanita te'xq'ax li nima' Sidon sa' li yamyookil ch'och' sa' xtz'e li saq'e, le' taqe'q chirix lix nub'aal li ch'och' Manti. Ut k'ehomaq reetal aran teek'uleb', chirix li nima' Sidon sa' xjajal li releb' saq'e, ut aran li Qaawa' tixq'ax-tesi aawe laa was aawiitz'in li k'amb'ileb' chi preexil xb'aaneb' laj Lamanita.

7 Ut kik'ulman naq laj Tzoram ut eb' li ralal ke'xq'ax li nima' Sidon, rochb'eeneb' lix teep aj pleet, ut ke'b'eek aran chirix x nub'aal Manti toj sa' li yamyookil ch'och' sa' xtz'e li saq'e, li wan chirix li nima' Sidon sa' xjajal li releb' saq'e.

8 Ut ke'chal sa' xb'eeneb' li teep aj pleet reheb' laj Lamanita, ut ke'jek'iik laj Lamanita ut ke'alinasiiik sa' li yamyookil ch'och'; ut ke'xk'ameb' li ras riitz'in li ke'k'ame' chaq chi preexil xb'aaneb' laj Lamanita, ut maajun aamej kiwan li kisache', reheb' li ke'k'ame' chi preexil. Ut ke'k'ame' chaq xb'aaneb' li ras riitz'in re te'reechani tzaqal lix ch'och'eb'.

9 Ut chi jo'kan kiraqe' li xjunlaju xchihab'eb' laj raqol aatin, chi alinasinb'ileb' chaq laj Lamanita sa' li ch'och', ut eb' li wankeb' aran Ammonihah "ke'sachman; relik chi yaal, li junjunq chi yo'yookil aamej reheb' laj Ammonihahita ^bke'sache', ut jo'kan ajwi' lix nimal ru tenamit, li ke'xye chaq naq li Dios ink'a' naru chixsachb'al, sa' xk'ab'a' x nimal li ru.

10 A'b'an k'ehomaq reetal, chiru "jun kutan kikana chi sachso, ut ke'putz'iik li tib'elej xb'aaneb' li tz'i' ut li k'iche' xul re li yamyookil ch'och'.

11 A'b'anan chirix k'iila kutan ke'tuub'aman lix tib'eleb' chiru lix b'een li ch'och', ut ke'muqe' chi moko cham ta lix muqb'aleb'. Ut anajwan k'a'jo' nim lix chuhil a'an, jo'kan naq eb' li tenamit ink'a' ke'ok chireechanin-kil li ch'och' Ammonihah chiru k'iila chihab'. Ut a'an lix Sachelnaqileb' laj Nehoril kiyeeman re; xb'aan naq a'eb' li ke'k'amok re lix na'leb' laj "Nehor li ke'kam-siik, ut ke'kana chi sachelnaq lix ch'och'eb'.

12 Ut eb' laj Lamanita moko ke'chal ta wi'chik chixpleetinkileb' laj Nefita toj sa' li xkaalaju chihab' rawa'b'ejileb' laj raqol aatin sa' xb'een lix tenamit laj Nefi. Ut chi jo'kan chiru oxib' chihab' lix tenamit laj Nefi ke'wan rajlal sa' tuqtuukilal sa' chixjunil li ch'och'.

13 Ut laj Alma ut laj Amulek xkoheb' ut ke'xjultika li jalb'a-k'auxlej reheb' li tenamit sa'eb' lix "santil ochocheb', ut sa'eb' lix santil muheb'aaleb', ut jo'kan ajwi' sa'eb' lix ^bch'utleb'aaleb', li yiib'an-b'ileb' jo' chanru neke'xb'aanu laj Judio.

14 Ut jo' k'ihaleb' li ke'ajok re rab'inkil li raatineb', reheb' a'an ke'xk'e li raatin li Dios,

9 a Alma 8:16; 9:18–24;
Morm. 6:15–22.
b Alma 25:1–2.

10 a Alma 9:4.
11 a Alma 1:15; 24:28–30.
13 a 2 Ne. 5:16.

b Alma 21:4–6, 20.

chi moko “tihb’il ta ru anihaq, chi rajlal.

15 Ut chi jo’kan xkoheb’ laj Alma ut laj Amulek, ut jo’kaneb’ ajwi’ naab’al chik li ke’sik’e’ chaq ru choq’ re li k’anjel, re xjultikankil li aatin chiru chixjunil li ch’och’. Ut kipukan xxaqab’ankil li iglees chiru chixjunil li ch’och’, sa’ chixjunil li na’ajej chixsutam, sa’ xyanqeb’ chixjunil lix tenamiteb’ laj Nefita.

16 Ut moko kiwan ta “ani terq’u-sinb’il xwankil sa’ xb’een ani chik sa’ xyanqeb’; li Qaawa’ kixhoy lix musiq’ sa’ chixjunil lix b’een li ch’och’ re xkawresinkil xk’a’uxleb’ li ralal xk’ajoleb’ li winq, malaj re xkawresinkil ^bxch’ooleb’ re xk’ulb’al li aatin li taak’utmanq sa’ xyanqeb’ sa’ xq’ehil lix k’ulunik—

17 Re naq moko te’kawuq ta chirix li aatin, re naq moko te’wanq ta chi maak’a’eb’ xpaab’aal ut te’xik sa’ li sache’k; re b’an te’ruuq chirab’inkil li aatin rik’in sahil ch’oolejil, ut jo’ jun “ruq’ che’ te’jutz’ub’aaq sa’ li tz’aqal ^btoon che’, re naq te’ruuq chi ok sa’ ‘xhilob’aal li Qaawa’ lix Dios.

18 Anajwan eb’ “laj tij a’an li xkoheb’ sa’ xyanqeb’ li tenamit ke’xjultika naq mi’ux chixjunil li

tik’ti’ik, ut li ^bb’alaaq’ik, ut li ‘kaqalink, ut li wech’ij-ib’, ut li xik’ ilok, ut li hob’ok, ut li elq’ak, li maq’ok, li poqlenk, li kamsink, li muxuk sumsu, ut li k’iila paay chi yib’ ru k’a’uxlej, ut ke’xjultika naq ink’a’ raj tento taawanq li k’a’aq re ru a’in—

19 Ut ke’xch’olob’ resil li k’a’aq re ru tento taachalq sa’ junpaat, relik chi yaal, ke’xch’olob’ resil lix “k’ulunik li Ralal li Dios, li rahilal tixk’ul ut lix kamik, ut jo’kan ajwi’ lix waklijikeb’ li kamenaq chi yo’yo.

20 Ut naab’al reheb’ li tenamit ke’patz’ok chirix li na’ajej taachalq wi’ li Ralal li Dios, ut k’ute’ chiruheb’ naq a’an “tixk’ut rib’ chiruheb’ ^bchirix lix waklijik chi yo’yo; ut a’in ke’rab’i li tenamit rik’in nimla sahil ch’oolejil ut xsahileb’ li raam.

21 Ut anajwan chirix naq kixaqab’aman li iglees chiru chixjunil li ch’och’—chirix naq “kinumta sa’ xb’een laj tza, ut chirix naq li raatin li Dios kijultikaman chi saq saq ru sa’ chixjunil li ch’och’, ut naq li Qaawa’ kixhoy li rosob’tesihom sa’ xb’eeneb’ li tenamit—chi jo’kan kiraqe’ li xkaalaju chihab’ rawa’b’ejileb’ laj raqol aatin sa’ xb’een lix tenamit laj Nefi.

14 a Alma 1:30.

16 a Mos. 18:19–29;

4 Ne. 1:3.

b K’UTUL RAQAL:

Yot’b’il ch’oolej.

17 a Jak. 5:24.

b K’UTUL RAQAL:

Awimq re li Qaawa’.

c Alma 12:37; 13:10–13.

18 a Alma 15:13.

b K’UTUL RAQAL:

B’alaaq’ink.

c K’UTUL RAQAL:

Kaqalink.

19 a K’UTUL RAQAL:

Jesukristo—

Profeetil aatin

chirix lix yo’lajik ut

xkamik li Jesukristo.

20 a 2 Ne. 26:9;

3 Ne. 11:7–14.

b 1 Ne. 12:4–6.

21 a Alma 15:17.

Jun esil chirixeb' li ralal laj Mosiah, li ke'kanab'ank re li awa'b'e-jihom li ke'reechani raj, choq' re li raatin li Dios, ut ke'taqe' sa' li ch'och' Nefi re jultikank aatin chiruheb' laj Lamanita; li rahilal ke'xk'ul ut lix kolb'aleb'—jo'chanru li esil tz'iib'انب'il xb'aan laj Alma.

Natikla sa' li ch'ol 17 toj sa' li ch'ol 27.

CH'OL 17

Eb' li ralal laj Mosiah wan rik'ineb' li musiq'ej re profetel aatin ut re k'ut-b'esink—Nek'e'xik sa' li jar paay chi b'e re xch'olob'ankil li aatin chiruheb' laj Lamanita—Laj Ammon naxik sa' li ch'och' Ismael ut na'ok choq' moos chiru li Rey aj Lamoni—Laj Ammon naxkoleb' lix ketomq li rey ut naxkamsiheb' li xik' neke'ilok re sa' li ha' Sebus. Sa' li raqal 1-3 wan na 77 chihab' ma nayo'la li Kristo; sa' li raqal 4 wan na 91-77 chihab'; ut sa'eb' li raqal 5-39 wan na 91 chihab'.

Ut anajwan naq yoo laj Alma chi b'EEK chaq sa' li ch'och' Gideon sa' xjajal lix tz'e li saq'e, aran sa' xjajal li ch'och' Manti, k'ehomaq reetal, kik'ulman naq sachso xch'ool naq "kixk'uleb' li b'ralal laj Mosiah chi b'EEK sa' xjajal li ch'och' Tzarahemla.

2 Anajwan eb' li ralal laj Mosiah a'in ke'wan rik'in laj Alma sa' li hoonal naq li anjel "kixk'ut rib' xb'een wa chiru; jo'kan naq laj Alma kisaho' xch'ool chi numtajenaq chirilb'aleb' li ras riitz'in; ut wan k'a'ru k'a'jo' wi'chik kiniman wi' xsahil xch'ool, a'an naq toj ras riitz'ineb' sa' li Qaawa'; relik chi yaal, ut ke'kawu xmetz'ew sa' xnawb'al li yaal; xb'aan naq a'aneb' winq tz'aqal xnawomeb' ut b'ke'xtz'ileb' rix li loq'laj hu chi yalb'ileb' xq'e, re taaruq te'xnaw li raatin li Dios.

3 A'ut moko ka'aj ta wi' a'in; ke'xk'e rib' ajb'an wi' rik'in naab'al li tijok ut li "kuyuk sa', jo'kan naq kiwan rik'ineb' li musiq'ej re profetel aatin, ut li musiq'ej re k'utb'esink, ut naq b'ke'k'utuk, ke'k'utuk rik'in wankilal, ut chi k'eeb'ileb' xwankil xb'aan li Dios.

4 Ut ke'wan chaq chixk'utb'al li raatin li Dios chiru xnumik kaalaju chihab' sa' xyanqeb' laj Lamanita, ut k'a'jo' naq "ke'usa chaq rik'in b'xk'amb'aleb' naab'al chixnawb'al li yaal; relik chi yaal, rik'in lix wankil li raatineb' naab'al ke'k'ame' chiru lix artal li Dios, re xpatz'b'al lix k'ab'a' ut 'xch'olob'ankil lix maa-keb' chiru.

5 Ut a'in li kik'ulman rik'ineb' sa' xb'eenikeb', xb'aan naq ke'wan

17 1a Alma 27:16.
b Mos. 27:34.
2a Mos. 27:11-17.
b K'UTUL RAQAL:
Loq'laj hu (eb' li).
3a K'UTUL RAQAL:

Kuyuk sa'; Tijok.
b K'UTUL RAQAL:
K'utuk, tzolonel—
K'utuk rik'in li
Musiq'ej.
4a Alma 29:14.

b K'UTUL RAQAL:
Xk'anjeleb' laj
k'amol aatin.
c K'UTUL RAQAL:
Ch'olob'ank maak.

naab'al lix ch'a'ajkilaleb'; k'a'jo' li rahilal ke'xk'ul, sa' tz'ejwalej jo' ajwi' sa' k'auxlej, jo' li tz'okaak, li chaqi-eel ut tawaak, ut jo'kan ajwi' naab'al li "k'anjelak sa' li musiq'ej.

6 Anajwan jo'ka'in lix b'eenikeb': Chirix naq "ke'el chaq rik'in laj Mosiah, lix yuwa'eb', sa' li xb'een xchihab'eb' laj raqol aatin; chirix xyeeb'al naq ^bmoko te'xk'ul ta li awa'b'ejihom li kiraj raj lix yuwa' xq'axtesinkil sa' xb'eeneb', ut a'in ajwi' xna'leb'eb' chaq li tenamit;

7 A'banan ke'el chaq sa' li ch'och' Tzarahemla, ut ke'xchapeb' lix yok'leb' ch'iich', ut lix jutz'juukil che', ut li roq tzimaj, ut lix tzimajeb', ut lix jok'eb'; ut a'in ke'xb'aanu re taaruq te'xtaw li tzakemq choq' reheb' naq wankeb' sa' li yamyookil ch'och'.

8 Ut chi jo'kan ke'el chiru yamyookil ch'och' rochb'een jo' nimal rajlankileb' li ke'xsik' chaq ru, re te'taqe'q sa' li ch'och' Nefi, re xjultikankil li raatin li Dios chiruheb' laj Lamanita.

9 Ut kik'ulman naq ke'b'eeek k'iila kutan sa' li yamyookil ch'och', ut k'a'jo' naq ke'xkuy xsa' ut k'a'jo' naq "ke'tijok re naq li Qaawa' tixk'e reheb' jun raqal lix Musiq' re taaxik chirixeb', ut taakanaaq rik'ineb', re naq taaruq te'wanq choq' ^bk'anjeleb'aal sa' ruq' li Dios re xk'amb'aleb', wi naru chi jo'kan,

li ras riitz'ineb' aj Lamanita chixnawb'al chirix li yaal, chixnawb'al chirix xmaa'usilal li 'na'leb' kanab'anb'il chaq xb'aaneb' lix yuwa'eb', li moko yaal ta.

10 Ut kik'ulman naq li Qaawa' "kirula'aniheb' rik'in lix ^bMusiq', ut kixye reheb': 'Chik'o-job'aaq eech'ool. Ut ke'k'ojob'aak xch'ool.

11 Ut li Qaawa' kixye ajwi' reheb': Ayuqex sa' xyanqeb' laj Lamanita, a'eb' lee ras eeriitz'in, ut xaqab'omaq xwankil li waatin; a'ut aj "kuyunelaqex sa' li najtil oyb'enink ut li ch'a'ajkilal, re naq chaab'ilaq eeb'aanuhom li teek'ut chiruheb' sa' ink'ab'a, ut laa'in texink'e choq' k'anjeleb'aal sa' wuq' choq' re xkolb'al k'iila aamej.

12 Ut kik'ulman naq eb' li ralar laj Mosiah, ut eb' ajwi' li ke'wan rik'ineb', kichal xkawilaleb' xch'ool re te'xik rik'ineb' laj Lamanita ut te'xch'olob' chiruheb' li raatin li Dios.

13 Ut kik'ulman chirix naq ke'wulak sa' xnuv'aal lix ch'och'eb' laj Lamanita, naq "ke'xjach rib' ut ke'el li jun rik'in li jun chik, ut ke'xkanab' rib' chiru li Qaawa' naq te'xk'ul wi'chik rib' sa' xraqik lix ^bq'olomeb', xb'aan naq ke'xk'oxla naq nim li k'anjel li ke'xk'am chaq sa' xb'eeneb'.

14 Ut relik chi yaal naq nim, xb'aan naq ke'xk'am sa' xb'eeneb'

5a Alma 8:10.

6a Mos. 28:1, 5–9.

b Mos. 29:3.

9a Alma 25:17.

K'UTUL RAQAL:
Tijok.

b Mos. 23:10;

Alma 26:3.

c Alma 3:10–12.

10a Tz. ut S. 5:16.

b K'UTUL RAQAL:
Santil Musiq'ej.

c Alma 26:27.

11a Alma 20:29.

K'UTUL RAQAL:

Kuyuk.

13a Alma 21:1.

b Mat. 9:37.

xjultikankil li raatin li Dios chiru jun li tenamit “xulo’jenaqeb’ ut kawujenaqeb’ ut josq’eb’; jun tenamit li neke’saho’ xch’ool rik’in xkamsinkileb’ laj Nefita, ut elq’ak chiruheb’ ut xpoqlenkileb’; ut k’EEK’OOKEB’ xch’ool chirix li b’i-homal, malaj chirix li oor ut li plaat, ut li q’ol tertio xtz’aq; a’ut neke’xsik’ xk’ulb’al li k’a’aq re ru a’in rik’in kamsink ut poqlenk, re naq ink’a’ te’k’anjelaq rik’in ruq’ re xk’ulb’aleb’.

15 Chi jo’kan ke’ok choq’ jun tenamit q’axal aj q’em, ut naab’al reheb’ neke’xloq’oni li pak’b’il dios, ut lix “majewahom li Dios t’anenaq sa’ xb’eeneb’ sa’ xk’ab’a’ li ^bna’leb’ kanab’an-b’il chaq xb’aaneb’ lix yuwa’eb’; a’banan lix yeechi’ihom li Dios ye’b’il reheb’ wi taa’uxq naq te’xjal xk’a’uxleb’.

16 Jo’kan ut, “xb’aan ajwi’ a’in naq eb’ li ralal laj Mosiah ke’x-k’am chaq li k’anjel sa’ xb’eeneb’, re naq maare te’xk’ameb’ sa’ li jalb’a-k’a’uxlej; re naq maare te’xk’ameb’ chixnawb’al chirix li k’uub’anb’il na’leb’ re li tojb’al-ix.

17 Jo’kan naq ke’xjach rib’ chix-junjunqaleb’, ut xkoheb’ sa’ xyanqeb’, li junjunq chi winq xjunes, jo’ chanru li raatin ut xwankil li Dios li k’eeb’il chaq re.

18 Anajwan laj Ammon rik’in naq a’an xb’eenil sa’ xyanqeb’, malaj ut a’an li nak’anjelak chiruheb’,

ut a’an ki’el rik’ineb’ chirix “rosob’tesinkileb’ jo’ chanru lix jar tasal chi k’anjel, chirix xk’eeb’al li raatin li Dios reheb’, malaj chirix k’anjelak chiruheb’ rub’elaj lix xikik; ut chi jo’kan ke’xchap lix jar paay chi b’e chiru chixjunil li ch’och’.

19 Ut laj Ammon xko’o sa’ li ch’och’ Ismael, ut k’eeb’il xk’ab’a’ li ch’och’ jo’ chanruheb’ li ralal laj “Ismael, li ke’ok ajwi’ choq’ aj Lamanita.

20 Ut naq yoo laj Ammon chi ok sa’ li ch’och’ Ismael, eb’ laj Lamanita ke’xchap ut ke’xb’ak’, jo’ chanru naq k’aynaqeb’ chix-b’ak’b’al chixjunileb’ laj Nefita li neke’t’ane’ sa’ ruq’eb’, ut chixk’amb’aleb’ chiru li rey; ut chi jo’kan a’ yaal re xch’ool li rey ma tixkamsiheb’, malaj tixk’eheb’ chi preexil, malaj tixtz’apeb’ sa’ tz’alam, malaj ut taarisiheb’ chaq sa’ xch’och’, jo’ chanru li naraj ut li nasaho’ wi’ xch’ool.

21 Ut chi jo’kan laj Ammon kik’ame’ chiru li rey li wan sa’ xb’een li ch’och’ Ismael; ut aj Lamoni xk’ab’a’ a’an; ut a’an ralal xk’ajol laj Ismael.

22 Ut li rey kixpatz’ re laj Ammon ma taaraj wank sa’ li ch’och’ sa’ xyanqeb’ laj Lamanita, malaj sa’ xyanq lix tenamit a’an.

23 Ut laj Ammon kixye re: Yaal, nawaj wank sa’ xyanqeb’ li tenamit a’in chiru jun k’amok; relik

14a Mos. 10:12.

15a Alma 3:6–19;

3 Ne. 2:15–16.

b Alma 9:16–24; 18:5.

16a Mos. 28:1–3.

18a K’UTUL RAQAL:

Osob’tesink,

osob’tesinb’il,

rosob’tesinkil.

19a 1 Ne. 7:4–6.

chi yaal, ut maare toj sa' xkutan-kil inkamik.

24 Ut kik'ulman naq li rey aj Lamoni k'a'jo' naq kisaho' sa' xch'ool rik'in laj Ammon, ut kixtaqla naq te'hite'q lix b'ak'leb', ut kiraj raj naq laj Ammon tixk'am jun reheb' lix rab'in choq' rixaqil.

25 A'b'anan laj Ammon kixye re: Ink'a', tinwanq b'an choq' aamoos. Jo'kan naq laj Ammon ki'ok choq' moos chiru li rey aj Lamoni. Ut kik'ulman naq kik'ehe' sa' xyanqeb' li jun ch'ol chik chi moos re xk'aak'alenkileb' lix ketomq laj Lamoni, jo' chanru xna'leb'eb' laj Lamanita.

26 Ut naq wanjenaq oxib' kutan chi k'anjelak chiru li rey, naq rochb'eeneb' li moos aj Lamanita yookeb' chi xik rik'ineb' lix ketomq sa' xna'aj li ha', a'an li ha' Sebus nayeeman re, ut chixjunileb' laj Lamanita neke'xb'eresi aran lix ketomq, re te'wanq xha'—

27 Jo'kan ut, naq laj Ammon ut eb' lix moos li rey yookeb' chixb'eresinkil lix ketomq sa' xna'aj li ha' a'in, k'ehomaq reetal, junjung reheb' laj Lamanita, li wanjenaqeb' rik'in xketomqeb' sa' li ha', ke'xaqli ut ke'xjek'i lix ketomqeb' laj Ammon ut eb' lix moos li rey, ut ke'xjek'iheb' toj reetal naq ke'eelelik chiru k'iila b'e.

28 Anajwan eb' lix moos li rey ke'ok chi wech'ink, ke'xye: Anajwan li rey toxkamsi, jo' chanru xb'aanu reheb' li qas qii-tz'in xb'aan naq ke'jek'iik lix ketomqeb' xb'aan xmaa'usilaleb' li winq a'in. Ut ke'ok chi yaab'ak

chi numtajenaq, ut ke'xye: K'e-homaq reetal, ak jek'inb'ileb' li qaketomq.

29 Anajwan ke'yaab'ak xb'aan xxiweb' naq te'kamsiiq. Anajwan naq kiril a'in laj Ammon kiniman xch'ool xb'aan xsahil; xb'aan naq laa'in, chan, tink'ut lin wankil reheb' li wech moosil a'in, malaj li wankilal li wan wik'in, rik'in xk'amb'aleb' wi'chik li ketomq a'in choq' re li rey, re naq taaruq tink'ameb' ru xch'oolleb' li wech moosil a'in, re taaruq tink'ameb' chixpaab'ankil li waatin.

30 Anajwan ut, a'in li kixk'oxla laj Ammon, naq kiril lix ch'a'ajkilaleb' li ani ras riitz'in naxyeh'eb' re.

31 Ut kik'ulman naq kixsahob'resiheb' xch'ool rik'in li raatin, ut kixye: Ex was wiitz'in, chiwanq xsahil eech'ool, ut xikaqo chixsik'b'aleb' li ketomq, ut taqach'utub'eb' wi'chik ut taqasutq'isiheb' sa' xna'aj li ha', ut chi jo'kan taqakoleb' rix li ketomq choq' re li rey, ut a'an ink'a' toxkamsi.

32 Ut kik'ulman naq xkoheb' chixsik'b'aleb' li ketomq, ut ke'x-taaqe laj Ammon, ut q'axal sa' aanil naq ke'xseeb'a rib' ut ke'xrameb' lix ketomq li rey, ut ke'xch'utub'eb' wi'chik sa' xna'aj li ha'.

33 Ut eb' a' winq a'an ke'xaqli wi'chik chixjek'inkileb' lix ketomq; a'b'an laj Ammon kixye reheb' li ras riitz'in: Sutumaqeb' rix li ketomq re naq ink'a' te'eeleliq; ut laa'in tinxik ut tynal wu

xk'ulb'aleb' li winq a'in li neke'je-k'ink reheb' li qaketomq.

34 Jo'kan ut, ke'xb'aanu jo'chanru taqlanb'ileb' xb'aan laj Ammon, ut a'an xko'o chixyal-b'al ru xk'ulb'aleb' li ani ke'xaqli chire li ha' Sebus; ut maaka'ch'in rajlankileb'.

35 Jo'kan naq ink'a' neke'xxuwa ru laj Ammon, xb'aan naq neke'x-k'oxla naq jun reheb' lix winq taa-ruuq chixkamsinkil jo'chanru neke'saho' wi' xch'ool, xb'aan naq moko neke'xnaw ta naq li Qaawa' kixxaqab' chaq li raatin rik'in laj Mosiah naq "tixkoleb' chaq li rala sa' ruq'eb'; chi moko neke'xnaw k'aruhaq chirix li Qaawa'; jo'kan naq neke'saho' sa' xch'ool rik'in xsachlijikeb' li ras riitz'ineb'; ut xb'aan a'in ke'xaqli chixjek'inkil lix ketomq li rey.

36 A'b'anan laj "Ammon kixxaqab' chaq rib' ut ki'ok chixkutb'aleb' chi pek rik'in xjok'; relik chi yaal, rik'in nimla metz'ew kixkut li pek sa' xyanqeb'; ut chi jo'kan kixkamsi ^bjunjunq reheb', jo'kan naq ke'ok chi sachk xch'ool rik'in xnimal lix metz'ew; a'b'anan ke'chal xjosq'il sa' xk'ab'a'eb' li ras riitz'ineb' li kamsinb'ileb', ut ke'x-k'e xch'ool naq taat'ane'q a'an; jo'kan ut, naq ke'ril naq 'ink'a' ke'ru chixkutb'al rik'in xpekeb', ke'chal rik'in tenleb' che' re xkamsinkil.

37 A'b'an k'ehomaq reetal, li junjunq chi winq li nataqsin re xtenleb' che' re xsak'b'al laj Ammon, a'an kixch'oteb' li ruq' rik'in

xyok'leb' ch'iich'; xb'aan naq a'an kixrameb' lix lob' rik'in xsak'b'aleb' li ruq' rik'in xq'esnal lix yok'leb' ch'iich', jo'kan naq ke'ok chi sachk xch'oolleb', ut chi eelelik chiru; relik chi yaal, ut maaka'ch'in rajlankileb', ut kixk'eheb' chi eelelik xb'aan xmetz'ew lix tel.

38 Anajwan waqib' reheb' ke'ta'ne' chiru li jok', a'b'an maajun reheb' kixkamsi rik'in xyok'leb' ch'iich', ka'ajwi' li najolomin reheb'; ut kixch'ot jo' k'ihaleb' li ruq' li ke'taqsiik sa' xb'een, ut maaka'ch'in xk'ihaleb'.

39 Ut chirix naq kiralinasiehb' chi najt, kisutq'i ut ke'xk'e xha'eb' lix ketomq ut ke'xsutq'isiheb' sa' xch'och' li rey, toja' ut naq ke'ok rik'in li rey, ut ke'xk'am li uq'ej li ke'ch'ote' chaq xb'aan xyok'leb' ch'iich' laj Ammon, reheb' li ke'x-sik' chaq xkamsinkil; ut ke'k'ame' chiru li rey re xk'utb'al xyaalalil li k'a'aq re ru ke'xb'aanu chaq.

CH'OL 18

Li rey aj Lamoni naxk'oxla naq laj Ammon a'an li Xnimal ru Musiq'ej —Laj Ammon naxtzol li rey chirix li Yo'ob'tesink, chirix lix b'aanuhom li Dios rik'ineb' li winq, ut chirix li tojb'al-ix li na'ux xb'aan li Kristo—Laj Lamoni napaab'an ut nat'ane' chi ch'och' chanchan naq kame-naq. Wan na 90 chihab' ma nayo'la li Kristo.

Ut kik'ulman naq li rey aj Lamoni kixtaqla naq te'xaqliiq lix moos chi ub'ej ut te'xch'olob' xyaalal chixjunil li k'a'aq re ru ke'ril chirix li na'leb' a'an.

2 Ut chirix naq chixjunileb' ak ke'xch'olob' xyaalal li k'a'aq re ru ke'ril chaq, ut a'an kixtzol chirix lix xaqxookil xch'ool laj Ammon sa' xkolb'al rix lix ketomq, ut jo'kan ajwi' lix nimal ru xmetz'ew sa' xpleetinkileb' li ke'sik'ok chaq xkamsinkil, kisach xch'ool chi numtajenaq, ut kixye: Relik chi yaal naq moko yal winq ta a'in. K'ehomaq reetal, ma maawa' a'in li Xnimal ru Musiq'ej li nataqlan re xningal li tojb'a-maak sa' xb'een li tenamit a'in, sa' xk'ab'a' li kamsink xe'xb'aanu?

3 Ut eb' a'an ke'xchaq'b'e li rey, ut ke'xye: Ma Xnimal ru Musiq'ej malaj winq a'an ink'a' naqanaw; a'in b'an naqanaw, naq "ink'a' naru nakamsiik xb'aaneb' li xik' neke'ilok re li rey, chi moko neke'ru chixjek'inkileb' lix ketomq li rey naq wan a'an qik'in, xb'aan lix seeb'al ut xnimal lix metz'ew; jo'kan ut, naqanaw naq a'an wan sa' chaab'ilal rik'in li rey. Ut anajwan, at rey, ink'a' naqapaab' naq junaq winq wan ta xnimal li wankilal a'in, xb'aan naq naqanaw naq ink'a' naru nakamsiik.

4 Ut anajwan, naq kirab'i li rey li aatin a'in, kixye reheb': Anajwan ninnaw naq a'an li Xnimal ru Musiq'ej; ut xkub'e sa' li hoonal a'in re xkolb'al rix lee yu'am, re naq

ink'a' "texinkamsi jo' kinb'aanu reheb' lee ras eeriitz'in. Anajwan a'in li Xnimal ru Musiq'ej li ke'aatinak wi' li qayuwa'.

5 Anajwan a'in li na'leb' kanab'anb'il chaq re laj Lamoni, li kixk'ul chaq rik'in lix yuwa', naq wan jun li "Xnimal ru Musiq'ej. Us ta neke'xpaab' naq wan jun li Xnimal ru Musiq'ej, neke'xk'oxla naq chaab'il yalaq k'a'ru li neke'xb'aanu; a'b'anan laj Lamoni q'axal naq ki'ok chi xuwak, rik'in xxiw naq maare anchal ink'a' us xb'aanu sa' xkamsinkileb' lix moos;

6 Xb'aan naq naab'al reheb' kixkamsi xb'aan naq eb' li ras riitz'ineb' ke'xjek'iheb' chaq lix ketomq sa' xna'aj li ha'; ut chi jo'kan, xb'aan naq ke'jek'iik chaq lix ketomqeb' ke'kamsiik.

7 Anajwan a'in xna'leb'eb' laj Lamoni a'an, xaqliik chire li ha' Sebus re xjek'inkileb' lix ketomq li tenamit, re naq chi jo'kan te'xb'eresi sa' xch'och'eb' a'an naab'al li ke'jek'iik chaq, ut chi jo'kan na'ux li maq'ok sa' xyanqeb'.

8 Ut kik'ulman naq li rey aj Lamoni kipatz'ok chiruheb' lix moos, ut kixye: B'ar wan li winq a'in li wan xnimal li wankilal a'in rik'in?

9 Ut eb' a'an ke'xye re: K'e reetal, yoo chixk'eeb'al xtzakemqeb' laa kawaay. Anajwan li rey kixtaqlaheb' chaq lix moos, rub'elaj chaq li hoonal ke'xk'e wi' xha'eb' lix ketomq, naq te'xkawresiheb' lix

kawaay ut lix kareet, ut te'xk'am sa' li ch'och' Nefi; xb'aan naq kixaqab'aak xq'ehil jun li nimla ninqe sa' li ch'och' Nefi, xb'aan xyuwa' laj Lamoni, li wan choq' rey sa' xb'een chixjunil li ch'och'.

10 Anajwan naq kirab'i li rey aj Lamoni naq laj Ammon yoo chixkawresinkileb' lix kawaay ut lix kareet, q'axal wi'chik kisach xch'ool, xb'aan xxaqxookil xch'ool laj Ammon, ut kixye: Relik chi yaal naq moko wanjenaq ta junaq moos sa' xyanqeb' chixjunil inmoos li wanjenaq ta chi xaqxo xch'ool jo' li winq a'in; xb'aan naq a'an najultiko' re chixjunil lin taqlahom re tixk'anjela.

11 Anajwan ninnaw chi yaal naq a'in li Xnimal ru Musiq'ej, ut tintz'aama raj chiru naq taa'ok wik'in, a'b'an maak'a' inch'ool chixb'aanunkil.

12 Ut kik'ulman naq chirix naq laj Ammon kixkawresiheb' li kawaay ut li kareet choq' re li rey ut eb' lix moos, ki'ok rik'in li rey, ut kiril naq jalb'il li rilob'aal li rey, jo'kan naq ok raj re chi sutq'iik chaq chiru.

13 Ut jun reheb' lix moos li rey kixye re: Rabbanah, ut chi k'utb'il xyaalalil li aatin, a'an rey nim xwankil malaj nim ru, xb'aan naq neke'xk'oxla naq wan xnimaleb' xwankil lix reyeb'; ut chi jo'kan kixye re: Rabbanah, li rey naraj naq tatkanaaq.

14 Jo'kan naq laj Ammon kixsutq'isi li rilob'aal rik'in li rey, ut

kixye re: K'a'ru nakawaj naq tinb'aanu choq' aawe, at rey? Ut li rey ink'a' kixchaq'b'e chiru xnumik jun hoonal, jo' chanru neke'rajla li kutan, xb'aan naq ink'a' naxnaw k'a' raj ru tixye re.

15 Ut kik'ulman naq laj Ammon kixye wi'chik re: K'a'ru nakawaj wik'in? A'ut li rey moko kichaq'ok ta chiru.

16 Ut kik'ulman naq laj Ammon, rik'in naq nujenaq rik'in lix Musiq' li Dios, kireek'a chi jo'kan lix "k'oxlahom li rey. Ut kixye re: Ma xb'aan naq xawab'i resil naq kinkoleb' rix laa moos ut laa ketomq, ut kinkamsi wuqub' reheb' li ras riitz'in rik'in li jok' ut li yok'leb' ch'iich', ut kinch'oteb' ruq' jalaneb' chik, re xkolb'al rix laa ketomq ut eb' laa moos; k'e reetal, ma xb'aan a'in lix sachik aach'ool?

17 Ninnye aawe, k'a' put ru naq k'a'jo' xnimal xsachik aach'ool? K'e reetal, winqin, ut laa'in laa moos; jo'kan ut, yalaq k'a'ru taa'waj li tiik, a'an tinb'aanu.

18 Anajwan naq li rey kirab'i li aatin a'in, kikana wi'chik chi sachso xch'ool, xb'aan naq kixk'e reetal naq laj Ammon naru "chixtz'ilb'al rix lix k'oxlahom; a'b'anan, li rey aj Lamoni kixte xtz'uumal re, ut kixye re: Anihat laa'at? Ma laa'at li Xnimal ru Musiq'ej a'an, li ^bnanawok re chixjunil li k'a'aq re ru?

19 Laj Ammon kichaq'ok ut kixye re: Maawa'in.

20 Ut li rey kixye: Chan ru nakanaw lix k'oxlahom inch'ool? Naru nakat-aatinak chi kaw aach'ool, ut taaye we chirix li k'a'aq re ru a'in; ut ye ajwi' we k'a'ru chi wankilal kakamsiheb' ut kach'ot wi' ruq'eb' li was wiitz'in li ke'jek'in chaq re lin ketomq—

21 Ut anajwan, wi taaye we chirix li k'a'aq re ru a'in, yalaq k'a'ru taawaj tink'e aawe; ut wi ta taa'ajmanq ru, tinkol raj aawix rik'ineb' lin teep aj pleet; a'b'an ninnaw naq nim wi'chik aawan-kil chiru chixjunileb' a'an; a'b'an yalaq k'a'ru taawaj wik'in laa'in tink'e aawe.

22 Anajwan laj Ammon rik'in naq chaab'il xna'leb', a'ut maajun ra naraj, kixye re laj Lamoni: Ma tat-ab'inq chiru li waatin, wi ninye aawe k'a'ru li wankilal ninb'aanu wi' li k'a'aq re ru a'in? A'an ut a'in li k'a'ru nawaj aawik'in.

23 Ut li rey kichaq'ok chiru, ut kixye: Yaal, tinpaab' chixjunil laa waatin. Ut chi jo'kan kiteneb'aak rik'in xseeb'al li na'leb'.

24 Ut laj Ammon ki'ok chiraat-nankil chi "kaw xch'ool, ut kixye re: Ma nakapaab' naq wan jun li Dios?

25 Ut kichaq'ok, ut kixye re: In-k'a' ninnaw k'a'ru xyaalal a'an.

26 Toja' ut naq laj Ammon kixye: Ma nakapaab' naq wan jun li Xnimal ru Musiq'ej?

27 Ut kixye, Hehe'.

28 Ut laj Ammon kixye: A'in li Dios. Ut laj Ammon kixye wi'chik re: Ma nakapaab' naq li Xnimal ru Musiq'ej a'in, a'an ajwi' li Dios, ki-yiib'ank re chixjunil li k'a'aq re ru wan sa' choxa ut sa' li ch'och'?

29 Ut a'an kixye: Yaal, ninpaab' naq a'an kixyo'ob'tesi chixjunil li k'a'aq re ru wan sa' li ru-chich'och'; a'b'an moko ninnaw ta ru li choxa.

30 Ut laj Ammon kixye re: Li choxa a'an jun li na'ajej b'ar wi' nawan li Dios ut chixjunileb' lix santil anjel.

31 Ut li rey aj Lamoni kixye: Ma taqenaq sa' xb'een li ruchich'och'?

32 Ut laj Ammon kixye: Yaal, ut a'an na'ilok taq'a sa' xb'eeneb' chixjunil li ralal xk'ajoleb' li winq; ut naxnaw chixjunil lix "k'oxlahom ut li rajom li ch'oolej; xb'aan naq rik'in ruq' a'an ke'yo'ob'tesiik chixjunileb' chalen chaq sa' xtiklajik.

33 Ut li rey aj Lamoni kixye: Ninpaab' chixjunil li k'a'aq re ru a'in kaye. Ma taqlanb'ilat chaq rik'in li Dios?

34 Laj Ammon kixye re: Laa'in winqin; ut li "winq sa' xtiklajik kiyo'ob'tesiik jo' chanru xjalamuuch li Dios, ut laa'in b'oqb'illin xb'aan lix Loq'laj Musiq' re b'xk'utb'al li k'a'aq re ru a'in chiru li tenamit a'in, re naq taaruq te'k'ameq chixnawb'al li k'a'ru tiik ut yaal;

24a Alma 38:12.
32a Amos 4:13;
3 Ne. 28:6;
Tz. ut S. 6:16.

34a Mos. 7:27;
Eter 3:13–16.
b K'UTUL RAQAL:
K'utuk, tzoloneh—

K'utuk rik'in li
Musiq'ej.

35 Ut jun raqal li “Musiq’ej a’an nawan wik’in, li nak’ehok re ^binawom, jo’ ajwi’ li wankilal jo’ chanru lin paab’aal ut li wajom, li wankeb’ rik’in li Dios.

36 Anajwan chirix naq laj Ammon kixye li aatin a’in, kitikla rik’in lix yo’ob’tesinkil chaq li ruchich’och’, jo’ ajwi’ lix yo’ob’tesinkil laj Adan, ut kixye re chixjunil li k’a’aq re ru chirix lix t’anik li winq, ut kixch’olob’ ut “kixk’ojob’ chiru li tz’iib’انب’il esil ut ^beb’ li loq’laj tz’iib’انب’il hu reheb’ li tenamit, li yeeb’il xb’aaneb’ li ‘profeet, chalen chaq sa’ li kutan naq laj Lehi lix yuwa’eb’ ki’el chaq Jerusalem.

37 Ut kixnumsi ajwi’ resil chiruheb’ (xb’aan naq a’an chiru li rey ut chiruheb’ lix moos) chixjunil lix b’eenikeb’ lix yuwa’eb’ sa’ li yamyookil ch’och’, ut chixjunil li rahilal ke’xk’ul rik’in tz’okaak ut chaqi-eel, ut xtawajikeb’, ut xkomon li na’leb’.

38 Ut kixnumsi ajwi’ chiruheb’ chirix lix po’jikeb’ xch’ool laj Laman ut laj Lemuel, ut eb’ li ralar laj Ismael, relik chi yaal, chixjunileb’ lix po’jikeb’ xch’ool kixseraq’i reheb’; ut kixch’olob’ chiruheb’ chixjunil li tz’iib’انب’il esil ut eb’ li loq’laj hu chalen chaq relik laj Lehi aran Jerusalem toj sa’ li kutan wan wi’.

39 A’ut moko ka’aj ta wi’ a’in; xb’aan naq kixch’olob’ chiruheb’

li “k’uub’انب’il na’leb’ re li tojb’al-ix, li kikawresiman chalen chaq sa’ xk’ojlajik li ruchich’och’; ut kixk’e ajwi’ chixnaweb’ chirix lix k’ulunik li Kristo, ut chixjunil lix k’anjel li Qaawa’ kixk’e chixnaweb’.

40 Ut kik’ulman, chirix naq kixye chixjunil li k’a’aq re ru a’in, ut kixch’olob’ chiru li rey, naq li rey kixpaab’ chixjunil li raatin.

41 Ut ki’ok chi elajink chiru li Qaawa’, ut kixye: At Qaawa’, chiwanq aawuxtaan, jo’ chanru xnaab’alil laa “wuxtaan li kawuxtaanaheb’ wi’ ru lix tenamit laj Nefi, chawuxtaana wu, ut reheb’ lin tenamit.

42 Ut anajwan, chirix naq kixye a’in, kit’ane’ chi ch’och’, chanchan naq kamaanaq.

43 Ut kik’ulman naq eb’ lix moos ke’xtaqsi ut ke’xk’am rik’in li rixaqil, ut ke’xyokob’ sa’ xb’een jun li ch’aat; ut kikana chi yokyo chanchan naq kamaanaq chiru xnummik wiib’ kutan ut wiib’ q’ojyin, ut li rixaqil, ut eb’ li ralar, ut eb’ lix rab’in ke’yaab’ak sa’ xb’een, jo’ chanru neke’xb’aanu laj Lamanita, ut k’a’jo’ ke’raho’ xch’ool rik’in xsachik.

CH’OL 19

Laj Lamoni naxk’ul xsaqenil li yu’am li junelik nakana, ut naril laj Tojola

35 a K’UTUL RAQAL:
Musiq’ank,
musiq’انب’il.
b K’UTUL RAQAL:
Nawok, xnaawom.

36 a Mos. 1:4; Alma 22:12;
37:9.
b K’UTUL RAQAL:
Loq’laj hu (eb’ li).
c Hech. 3:18–21.

39 a K’UTUL RAQAL:
K’uub’انب’il na’leb’
re li tojb’al-ix.
41 a K’UTUL RAQAL:
Uxtaan, uxtaanank.

ix—Eb' li wankeb' sa' rochoch neke'-lukta, ut naab'al reheb' neke'rileb' li anjel—Laj Ammon nakole' rix rik'in sachb'a-ch'oolej—Naxkub'siheb' xha' naab'al ut naxxaqab' jun li iglees sa' xyanqeb'. Wan na 90 chihab' ma na-yo'la li Kristo.

Ut kik'ulman naq chirix wiib' kutan ut wiib' q'ojyin okeb' raj re chixk'amb'al xtib'el ut chixyokob'ankil sa' jun li muqleb'aal, li ke'xyiib' choq' re xmuqb'aleb' lix kamenaq.

2 Anajwan li rixaqil li rey, rik'in naq rab'ihom resil laj Ammon naq na'no ru, jo'kan naq kixtaqla xtz'aamankil chiru naq taachalq rik'in.

3 Ut kik'ulman naq laj Ammon kixb'aanu jo' chanru taqlanb'il, ut ki'ok wan wi' li rixaqil li rey, ut kixpatz' re k'a'ru taaraj naq tixb'aanu.

4 Ut a'an kixye re: Eb' lix moos inb'eelom xe'xk'e chinnaw naq laa'at "xprofeet jun li santil Dios, ut naq wan aawankil chixb'aanunkil k'iila xninqal ru k'anjel sa' lix k'ab'a';

5 Jo'kan ut, wi jo'kan wan, nawaj raj naq tat-ok ut taawil lin b'eelom, xb'aan naq a'an yokob'انب'il sa' xb'een xch'aat chiru xnumik wiib' kutan ut wiib' q'ojyin; ut wankeb' neke'yehok re naq moko kamenaq ta, a'b'anan jalaneb' chik neke'xe naq ak kamenaq ut naq chu chik, ut naq tento raj xk'eeb'al

sa' li muqleb'aal kamenaq; a'b'an choq' we laa'in, moko chu ta.

6 Anajwan, a'in li kiraj laj Ammon, xb'aan naq naxnaw naq li rey aj Lamoni wan rub'el lix wankil li Dios; naxnaw naq li q'ojyin ruhil "tz'apleb' t'ikr li wan wi' chi maa-k'a' xpaab'aal yoo chaq chi isiik sa' xk'a'uxl, ut li ^bsaqen li nasaqenob'-resink re lix k'a'uxl, a'an xsaqenil lix loq'al li Dios, a'an jun sachb'a-ch'oolejil saqen re lix chaab'ilal—relik chi yaal, li saqen a'in k'a'jo' naq kiroksi sahil ch'oolejil sa' li raam, ut oso'jenaq li choql re q'ojyin, ut naq ak lochb'il sa' raam lix saqenil li yu'am li junelik nakana; relik chi yaal, kixnaw naq a'in kinumta chaq sa' xb'een lix xaqalil re ruchich'och', ut k'amb'il chaq xb'aan li Dios—

7 Jo'kan ut, li k'a'ru kiraj li rixaqil li rey rik'in, a'an tz'aqal li kiraj a'an. Jo'kan naq ki'ok chirilb'al li rey jo' chanru kixtz'aama li rixaqil li rey chiru; ut kiril li rey, ut kixnaw naq moko kamenaq ta.

8 Ut kixye re li rixaqil li rey: Moko kamenaq ta, warjenaq b'an rik'in li Dios, ut sa' li kutan wulaj taawakliiq wi'chik; jo'kan ut, maamuq.

9 Ut laj Ammon kixye re: Ma nakapaab' a'in? Ut a'an kixye re: Maajun xk'utb'al xyaalal xink'ul, ka'ajwi' laa waatin, ut li raatineb' li qamoos; a'b'anan laa'in ninpaab' naq taawanq jo' chanru xaye.

10 Ut laj Ammon kixye re:

19 4a K'UTUL RAQAL:
Profeet.
6a 2 Kor. 4:3-4.

K'UTUL RAQAL:
Tz'apleb' t'ikr.
b K'UTUL RAQAL:

Saqen, lix saqen li
Kristo.

Osob'tesinb'ilat laa'at xb'aan xnumtajenaqil laa paab'aal; ninye aawe, at ixq, moko wanjenaq ta xkomon a' nimla "paab'aal a'in sa' xyanqeb' chixjunil lix tenamit laj Nefita.

11 Ut kik'ulman naq a'an kixk'aa-k'ale lix ch'aat lix b'eelom, chirix a' hoonal a'an toj sa' li hoonal wulajaq chik li kixye chaq laj Ammon naq taawakliiq wi'.

12 Ut kik'ulman naq kiwakli, jo' chanru li raatin laj Ammon; ut naq yoo chi wakliik, kixye' li ruq' re li ixq ut kixye: Osob'tesinb'ilaq ta-xaq xk'ab'a' li Dios, ut osob'tesinb'ilat laa'at.

13 Xb'aan naq jo' naq ch'olch'o naq yo'yookat laa'at, k'e reetal, wilom laj Tojol wix, ut a'an taachalq, ut "taayo'laaq rik'in jun li b'ixq, ut tixtojob' rix chixjunileb' li winq li neke'paab'ank re lix k'ab'a'. Anajwan, chirix naq kixye li aatin a'in, kireek'a chi numtaak xch'ool, ut kilukta wi'chik rik'in sahil ch'oolejil, ut jo'kan ajwi' li rixaqil kilukta, chi numtajenaq li Musiq'ej rik'in.

14 Anajwan laj Ammon rik'in rilb'al lix Musiq' li Dios chi hoyb'il jo' chanru lix "tij sa' xb'eeneb' laj Lamanita, li ras riitz'ineb', li ke'k'amok chaq re naab'al li rahil ch'oolejil sa' xb'eeneb' laj Nefita, malaj sa' xb'eeneb' chixjunil lix tenamit li Dios xb'aan xmaa'usilaleb', ut li b'na'leb' kanab'amb'il chaq

reheb', a'an kit'ane' chi wiq'wo, ut ki'ok chixhoyb'al li raam rik'in tijok ut b'antioxink chiru li Dios xb'aan li k'a'ru kixb'aanu chaq choq' reheb' li ras riitz'in; ut a'an ajwi' kinumta li 'sahil ch'oolejil sa' xb'een; ut chi jo'kan sa' oxib'al "luktajenaqeb' chi ch'och'.

15 Anajwan, naq ke'ril lix moos li rey naq t'anaqeb', ke'ok ajwi' chi elajink chiru li Dios, xb'aan naq kichal xxuwankil ru li Qaawa' sa' xb'eeneb' ajwi' a'an, xb'aan naq "a'aneb' li ke'xaqli chaq chiru li rey ut ke'xch'olob' chaq chiru xyaalal lix nimal ru xwankil laj Ammon.

16 Ut kik'ulman naq ke'xpatz' xk'ab'a' li Qaawa', rik'in xmetz'eweb', toj reetal naq chixjunileb' t'anaqeb' chi ch'och', ka'ajwi' jun reheb' li ixq aj Lamanita ink'a', li xAbix xk'ab'a', a'an ak naab'al chihab' xjalb'al chaq xch'ool choq' re li Qaawa', xb'aan jun li chaq'al ru k'utb'esinb'il matk' re lix yuwa'—

17 Ut chi jo'kan kijale' chaq xch'ool choq' re li Qaawa', ut maa-jun wa chaq kixk'e chi nawe'k; jo'kan ut, naq kiril naq chixjunileb' lix moos laj Lamoni t'anaqeb' chi ch'och', ut jo'kan ajwi' laj eechal re, a'an rixaqil li rey, ut li rey, ut laj Ammon huphuukeb' chi ch'och', kixnaw naq a'an xwankil li Dios, ut kixk'oxla naq a'in li xk'e rib' chiru, wi tixk'e

10a Luk. 7:9.
K'UTUL RAQAL:
Paab'aal.

13a K'UTUL RAQAL:
Jesukristo—

Profetiil aatin
chirix lix yo'lajik ut
xkamik li Jesukristo.
b 1 Ne. 11:13–21.
14a Tz. ut S. 42:14.

b Mos. 1:5.
c K'UTUL RAQAL: Sahil
ch'oolejil.
d Alma 27:17.
15a Alma 18:1–2.

chixnaweb' li tenamit k'a'ru xk'ulman sa' xyanqeb', naq rik'in rilb'al a'in li k'utk'u, "xb'aan a'an te'x-paab' lix wankil li Dios, jo'kan naq xko'o sa' aanil sa' li junjung chi ochoch, ut kixk'e chixnaweb' li tenamit.

18 Ut ke'ok chixch'utub'ankil rib'aran sa' rochoch li rey. Ut ke'chal jun ch'uut li tenamit, ut sachsookeb' xch'ool naq ke'ril li rey, ut li rixaqil li rey, ut eb' lix moos chi huphu sa' xb'een li ch'och', ut chixjunileb' huphuukeb' aran chanchan naq kamenaqeb'; ut ke'ril ajwi' laj Ammon, ut k'ehomaq reetal, a'an aj Nefita.

19 Ut anajwan eb' li tenamit ke'ok chi wech'ok chirib'ileb' rib'; wankeb' ke'yehok re naq a'an jun nimla maa'usilal li kichal chaq sa' xb'eenb', malaj sa' xb'een li rey ut lix junkab'al, xb'aan naq kixkanab' naq "taakanaaq laj Nefita sa' li ch'och'.

20 A'b'anan jalaneb' chik ke'xch'iilaheb', ut ke'xye: Li rey xk'amok chaq re li maa'usilal a'in sa' xb'een lix junkab'al, xb'aan naq kixkamsiheb' lix moos li ke'jek'iik xketomq sa' li "ha' Sebus.

21 Ut eb' a'an ke'ch'iilaak ajwi' xb'aaneb' li winq a'an li ke'xaqli chaq sa' li ha' Sebus ut "ke'xjek'i chaq li ketomq li reheb' li rey, xb'aan naq yookeb' xjosq'il rik'in laj Ammon xb'aan xnimal rajlan-kil li ras riitz'ineb' li kixkamsi

chaq sa' li ha' Sebus, naq yoo chixkolb'al rix lix ketomq li rey.

22 Anajwan jun reheb', li "kamsinb'il chaq li ras xb'aan xyok'leb' ch'iich' laj Ammon, rik'in naq numtajenaq xjosq'il rik'in laj Ammon, kixb'otz' lix yok'leb' ch'iich' ut xko'o chi ub'ej re taaruuq tixk'e chi t'ane'k sa' xb'een laj Ammon, re xkamsinkil; ut naq kixtaqsi li yok'leb' ch'iich' re xsak'b'al, k'ehomaq reetal, kit'ane' a'an chi kamenaq.

23 Anjawan naqil naq ink'a' kiru kikamsiik laj Ammon, xb'aan naq li "Qaawa' kixye chaq re laj Mosiah lix yuwa': Laa'in tinkol xyu'am, ut taa'uxq re jo' chanru laa paa-b'aal—jo'kan naq laj Mosiah ^bkixkanab' sa' ruq' li Qaawa'.

24 Ut kik'ulman naq chirix naq eb' li ch'utch'uukil tenamit ke'ril naq li winq kit'ane' chi kamenaq, li kitaqsink chaq re xyok'leb' ch'iich' re xkamsinkil laj Ammon, kichal li xiw sa' xb'eenb' chixjunil, ut maak'a'eb' xch'ool chixye'b'al li ruq'eb' re xch'e'b'al a'an chi moko ani chik reheb' li ke't'ane' chaq; ut ke'ok wi'chik chi chalk xk'a'uxl chirib'ileb' rib' chirix k'a'ru kichal wi' li nimla wankilal a'in, malaj ut k'a' raj ru xyaalal chixjunil li k'a'aq re ru a'in.

25 Ut kik'ulman naq ke'wan naab'al sa' xyanqeb' li ke'yehok re naq laj Ammon a'an li "Xnimall ru Musiq'ej, ut jalaneb' chik

17 a Mos. 27:14.
19 a Alma 17:22–23.
20 a Alma 17:26; 18:7.
21 a Alma 17:27; 18:3.

22 a Alma 17:38.
23 a Mos. 28:7;
Alma 17:35.
b K'UTUL RAQAL:

Xkanab'ankil rib'
chiru.
25 a Alma 18:2–5.

ke'xye naq taqlanb'il xb'aan li Xnimal ru Musiq'ej;

26 A'b'an jalaneb' chik ke'xch'iilaheb' chixjunil, ut ke'xye naq a'an jun xik'ob'aal xul, li kitaq-laak chaq xb'aaneb' laj Nefita re xrahob'tesinkileb'.

27 Ut wankeb' li ke'yehok re naq laj Ammon taqlanb'il chaq xb'aan li Xnimal ru Musiq'ej re xtawasin-kileb' sa' xk'ab'a' lix maa'usilaleb'; ut naq a'an li Xnimal ru Musiq'ej li junelik kik'aak'alenk chaq reheb' laj Nefita, li junelik kixkoleb' chaq sa' ruq'eb' a'an; ut ke'xye naq a' li Xnimal ru Musiq'ej a'an li kisa-chok chaq re xk'ihaleb' li ras riitz'in aj Lamanita.

28 Ut chi jo'kan q'axal ki'ok chi kawuk li wech'ok-ib' sa' xyanqeb'. Ut naq yookeb' chixwech'b'al rib' chi jo'kan, kichal li "moos ixq li kixb'oqeb' chaq re te'ch'utlaaq li k'iila tenamit, ut naq kiril li wech'ok-ib' li wan sa' xyanq li ch'ut-ch'uukil tenamit kiraho' xch'ool chi numtajenaq, toj reetal naq ki'el xya'al ru.

29 Ut kik'ulman naq xko'o ut kixchap chi ruq' li rixaqil li rey, re naq maare taaruq chixwaklesinkil chaq chi ch'och'; ut naq kixch'e' li ruq', tikto kiwakli ut kixaqli chiroq, ut kixjap re chi kaw xyaab' xkux chixyeeb'al: At usilanb'il Jesus, li katkolok we chiru jun li "xuwajel xb'alb'a! At

usilanb'il Dios,^b chawuxtaana ru li tenamit a'in!

30 Ut chirix naq kixye a'in, kixchap rib' li ruq', chi nujenaq rik'in sahil ch'oolejil, ut kixye k'iila aatin li moko kitawman ta ru; ut chirix naq kixb'aanu a'in, kixchap chi ruq' li rey, aj Lamoni, ut k'e-homaq reetal naq a'an kiwakli ut kixaqli chiroq.

31 Ut chi tikto a'an, naq kiril li wech'ok-ib' sa' xyanq lix tenamit, xko'o ut ki'ok chixch'iilan-kileb', ut chixk'utb'al chiruheb' li "aatin li kirab'i chaq sa' xtz'uumal re laj Ammon; ut jo' k'ihaleb' li ke'ab'ink re li raatin ke'paa-b'an, ut ke'jale' xch'ool choq' re li Qaawa'.

32 A'b'an ke'wan naab'al sa' xyanqeb' li ink'a' ke'ajok re rab'in-kil li raatin; jo'kan naq ke'xchap lix b'eheb'.

33 Ut naq kiwakli laj Ammon kik'ulman naq a'an ajwi' kik'an-jelak chiruheb', ut jo'kan ajwi' ke'xb'aanu chixjunileb' lix moos laj Lamoni; ut juntaq'eet li na'leb' ke'xch'olob' chixjunileb' chiru li tenamit—naq "ke'jale' li raameb', jo'kan naq ink'a' chik neke'raj xb'aanunkil li ^bmaa'usilal.

34 Ut k'ehomaq reetal, naab'aleb' ke'xch'olob' chiruheb' li tenamit naq rilomeb' chaq li "anjel ut ke'aatinak chaq rik'ineb'; ut chi jo'kan ke'xye chaq reheb' li

28 a Alma 19:16.

29 a 1 Ne. 14:3.

^b K'UTUL RAQAL:

Uxtaan, uxtaanank.

31 a Alma 18:36–39.

33 a K'UTUL RAQAL:

Yo'laak wi'chik,

yo'laak rik'in li Dios.

^b Mos. 5:2;

Alma 13:12.

34 a K'UTUL RAQAL:

Anjel.

k'a'aq re ru chirix li Dios, ut chirix lix tiikilal.

35 Ut kik'ulman naq ke'wan naab'al li ke'paab'ank re li raatineb'; ut jo' k'ihaleb' li ke'paab'ank re "ke'kub'e xha'; ut ke'ok choq' jun tenamit tiik xch'ool, ut ke'xxaqab' jun li iglees sa' xyanqeb'.

36 Ut chi jo'kan kitikla lix k'an-jel li Qaawa' sa' xyanqeb' laj Lamani; chi jo'kan li Qaawa' ki'ok chixhoyb'al lix Musiq' sa' xb'eeneb'; ut naqil naq ye'b'il li ruq' reheb' "chixjunil li tenamit li te'jaloq re xk'a'uyl ut te'xpaab' lix k'ab'a'.

CH'OL 20

Li Qaawa' naxtaqla laj Ammon sa' li na'ajej Middoni re risinkileb' lix komon li wankeb' chi preexil—Laj Ammon ut laj Lamoni neke'xk'ul lix yuwa' laj Lamoni, li wan choq' rey sa' xb'een chixjunil li ch'och'—Laj Ammon naxmin ru li tiixil rey chixkanab'ankil naq te'ach'ab'aaq lix komon. Wan na 90 chihab' ma nayo'la li Kristo.

Ut kik'ulman naq chirix naq ke'xxaqab' jun li iglees sa' li ch'och' a'an, naq li rey aj Lamoni kiraj naq laj Ammon taaxik chirix sa' li ch'och' Nefi, re taaruq chixk'utb'al chiru lix yuwa'.

2 Ut lix yaab' xkux li Qaawa' kichal rik'in laj Ammon, ut kixye:

Laa'at moko tattaqeq ta sa' li ch'och' Nefi, xb'aan naq k'e reetal, li rey tixsik' risinkil aayu'am; a'b'an tatkik sa' li ch'och' Middoni, xb'aan naq k'e reetal, laj Aaron laa was, ut jo'kaneb' ajwi' laj Muloki ut laj Ammah, wankeb' sa' tz'alam.

3 Anajwan kik'ulman naq chirix naq laj Ammon kirab'i a'in, kixye re laj Lamoni: K'e reetal, li was ut eb' lin komon wankeb' sa' tz'alam aran Middoni, ut xik we re taaruq tinwach'ab'eb'.

4 Anajwan laj Lamoni kixye re laj Ammon: Ninnaw rik'in lix "metz'ew li Qaawa' nakatru chixb'aanunkil chixjunil li k'a'aq re ru. A'ut k'e reetal, laa'in tinxik chawix sa' li ch'och' Middoni; xb'aan naq li rey sa' li ch'och' Middoni, aj Antiomno xk'ab'a', wan sa' chaab'ilal wik'in; jo'kan naq tinxik sa' li ch'och' Middoni, re tinsahob'resi xch'ool li rey sa' li ch'och' a'an, ut a'an taarisihab' chaq sa' ^btz'alam laa komon. Anajwan laj Lamoni kixye re: Ani xyehok aawe naq eb' laa komon wankeb' sa' tz'alam?

5 Ut laj Ammon kixye re: Maa'ani xyehok we, ka'ajwi' li Dios; ut a'an kixye we: Ayu ut ach'ab'eb' laa komon, xb'aan naq wankeb' chi preexil sa' li ch'och' Middoni.

6 Ut naq laj Lamoni kirab'i a'in kixtaqla naq eb' lix moos te'xkawresiheb' lix "kawaay ut lix kareet.

35a K'UTUL RAQAL:
Kub'iha', kub'sink
ha'.

36a 2 Ne. 26:33;
Alma 5:33.
20 4a Alma 26:12.

b Alma 20:28–30.
6a Alma 18:9–10.

7 Ut kixye re laj Ammon: Kim, tinxik chawix taq'a sa' li ch'och' Middoni, ut aran tintz'aamanq chiru li rey re taarisiheb' chaq laa komon sa' tz'alam.

8 Ut naq yookeb' laj Ammon ut laj Lamoni chi b'eeek aran, kik'ulman naq ke'xk'ul lix yuwa' laj Lamoni, li wan choq' rey "sa' xb'een chixjunil li ch'och'.

9 Ut k'ehomaq reetal, lix yuwa' laj Lamoni kixye re: K'a'ut naq ink'a' katchal sa' li "ninq'e sa' li nimla kutan a'an naq kinb'aanu jun li ninq'e choq' reheb' li walal, ut choq' reheb' lin tenamit?

10 Ut kixye ajwi': B'ar xik aawe rik'in laj Nefita a'in, a'an xkomo- neb' ralal xk'ajol jun "aj tik'ti'?

11 Ut kik'ulman naq laj Lamoni kixnumsi resil re b'ar taaxik, xb'aan naq kixxuwa xk'eeb'al xjosq'il.

12 Ut kixye ajwi' re k'a'ut naq kikana chaq sa' li rawa'b'ejihom a'an, ut moko xko'o ta rik'in lix yuwa' sa' li ninq'e li kixkawresi chaq.

13 Ut anajwan chirix naq laj Lamoni kixnumsi re resil chixjunil li k'a'aq re ru a'in, k'ehomaq reetal, sachso xch'ool kikana chiril- b'al naq lix yuwa' kijosq'o' rik'in, ut kixye: At Lamoni, xik aawe chirach'ab'ankileb' laj Nefita a'in, a'aneb' ralal xk'ajol jun aj tik'ti'. K'e reetal, a'an ki'elq'ak chiru- heb' li qayuwa'; ut anajwan eb' li ralal xk'ajol chalenageb' ajwi' sa' qayanq re naq te'ruuq, rik'in

xseeb'aleb' ut xtik'ti'eb', chiqab'a- laq'inkil, re naq te'ruuq wi'chik chirelq'ankil chiqu li k'a'ru qe.

14 Anajwan lix yuwa' laj Lamoni kixtaqla a'an naq tixkamsi laj Ammon rik'in li yok'leb' ch'iich'. Ut kixtaqla ajwi' naq ink'a' taaxik sa' li ch'och' Middoni, naq taasut- q'iiq b'an chirix a'an sa' li ch'och' "Ismael.

15 A'b'an laj Lamoni kixye re: Ink'a' tinkamsi laj Ammon, chi moko tinsutq'iiq sa' li ch'och' Ismael, xik b'an we sa' li ch'och' Middoni re tinruuq chirach'ab'an- kileb' lix komon laj Ammon, xb'aan naq ninnaw naq a'aneb' tii- kil winqeb' ut santil profeet chiru li tz'aqal Dios.

16 Anajwan naq kirab'i lix yu- wa' li aatin a'in, kijosq'o' rik'in, ut kixbotz' lix yok'leb' ch'iich' re taa- ruuq chixt'انب'al chi ch'och'.

17 A'b'an laj Ammon kixxaqab' rib' chi ub'ej ut kixye re: K'e reetal, moko taakamsi ta laa walal; a'b'anan "us raj wi'chik naq taa- t'aneq a'an chawu laa'at, xb'aan naq k'e reetal, a'an ^bxjal xk'a'uxl chirix lix maak; a'ut wi ta laa'at tatt'aneq sa' li hoonal a'in, sa' laa josq'il, moko taaruuq ta laa waam chi kole'k.

18 Ut jo'kan wi'chik, aajel ru naq moko taab'aanu ta; xb'aan naq wi "taakamsi laa walal, rik'in naq a'an jun winq maak'a' xmaak, taa'elajinq raj chaq chi ch'och' lix kik'el chiru li Qaawa' lix Dios,

8a Alma 22:1.

9a Alma 18:9.

10a Mos. 10:12–17.

14a Alma 17:19.

17a Alma 48:23.

b Alma 19:12–13.

18a K'UTUL RAQAL:
Kamsink.

re taa'eeqajumanq sa' aab'een; ut maare taasachq raj ^baawaam chawu.

19 Anajwan chirix naq laj Ammon kixye li aatin a'in re, a'an kichaq'ok chiru, ut kixye: Ninnaw naq wi ta tinkamsi li walal, tinhoy raj li kik' maak'a' xmaak; xb'aan naq laa'at li katsik'ok re xsachb'al.

20 Ut a'an kixye' li ruq' re xkam-sinkil laj Ammon. A'an laj Ammon kixxaqab' rib' chiru lix lob', ut jo'kan ajwi' kixsak' lix tel jo'kan naq ink'a' kiru chiroksinkil.

21 Anajwan naq kiril li rey naq laj Ammon taaruq chixkamsinkil, ki'ok chixtz'aamankil chiru laj Ammon naq tixkol lix yu'am.

22 A'an laj Ammon kixtaqsi lix yok'leb' ch'iich', ut kixye re: K'e reetal, tatinsak' wi ink'a' nakak'e we naq te'isiiq chaq lin komon sa' tz'alam.

23 Anajwan li rey, xb'aan xxuwankil naq taasachq lix yu'am, kixye: Wi taakol inyu'am laa'in tink'e aawe yalaq k'a'ru taapatz', toj xyijach lin awa'b'ejihom.

24 Anajwan naq kiril laj Ammon naq kixb'aanu chaq re li tiixil rey jo' chanru kiraj, kixye re: Wi taak'e naq te'isiiq chaq inkomon sa' tz'alam, ut jo'kan ajwi' naq laj Lamoni taakanaaq rik'in li rawa'b'ejihom, ut naq moko ra ta taawil a'an, naq taakanab' b'an re tixb'aanu jo' chanru li naraj sa' "yalaq k'a'ru naxk'oxla, rik'in a'an tinkol aayu'am; wi b'an ink'a', tatint'an chi ch'och'.

25 Anajwan chirix naq laj Ammon kixye li aatin a'in, li rey ki'ok chi saho'k sa' xch'ool xb'aan xyu'am.

26 Ut naq kiril naq laj Ammon maajun li rajom re xsachb'al, ut naq kiril ajwi' li nimla rahok naxra wi' laj Lamoni li ralal, kixsach xch'ool chi numtajenaq, ut kixye: Sa' xk'ab'a' naq ka'ajwi' a'in li kawaj, naq tinwach'ab'eb' laa komon, ut tinkanab' naq li walal aj Lamoni taakanaaq li rawa'b'ejihom rik'in, k'e reetal, tink'e aawe naq li walal taakanaaq li rawa'b'ejihom rik'in, chirix anajwan ut chi junelik, ut ink'a' chik tinwanq chixjolominkil—

27 Ut tink'e ajwi' aawe naq eb' laa komon te'isiiq chaq sa' tz'alam, ut laa'at ut eb' laa komon texruuq chi chalk wik'in, sa' lin awa'b'ejihom; xb'aan naq q'axal nawaj aawilb'al. Xb'aan naq li rey k'a'jo' naq kisach xch'ool rik'in li aatin li kixye chaq, ut rik'in ajwi' li aatin li yeeb'il xb'aan laj Lamoni li ralal, jo'kan naq "kiraj xtzolb'al.

28 Ut kik'ulman naq laj Ammon ut laj Lamoni ke'ok wi'chik chi b'eeek sa' xjajal li ch'och' Middoni. Ut laj Lamoni kixtaw usilal sa' rilib'aal li rey sa' xb'een li ch'och'; jo'kan naq eb' lix komon laj Ammon ke'isiik chaq sa' tz'alam.

29 Ut naq laj Ammon kixk'uleb' kiraho' xch'ool chi numtajenaq, xb'aan naq k'ehomaq reetal naq t'ust'uukeb', ut lix tib'eleb' q'axal tawasinb'il xb'aan b'ak'e'k

rik'in kawil k'aam. Ut ke'xnumsi chaq ajwi' li tz'okaak, li chaqi-eel, ut chixjunil paay chi ch'a'ajkilal; a'b'anan ke'wan "xkuyum sa' chixjunil li rahilal ke'xk'ul.

30 Ut jo' ki'uxman, eb' a'an ke'tz'aq kanaak sa' ruq' jun li tenamit li q'axal wi'chik kawujenaqeb', ut jipeb' wi'chik xk'a'uxleb'; jo'kan naq ink'a' ke'raj ab'ink chiru li raatineb', ut ke'risiheb' chaq, ut ke'xsak'eb' chaq, ut ke'ralinasiheb' sa' li junjunq chi ochoch, ut sa' li junjunq chi na'ajej, toj reetal naq ke'wulak sa' li ch'och' Middoni, ut aran ke'chape' ut ke'tz'ape' sa' tz'alam, ut ke'b'ak'e' rik'in "kawil k'aam, ut ke'tz'ape' sa' tz'alam chiru k'iila kutan, ut ke'ach'ab'aak xb'aan laj Lamoni ut laj Ammon.

Jun esil chirix lix jultikahom laj Aaron, ut laj Muloki, ut eb' lix komon, reheb' laj Lamanita.

Natikla sa' li ch'ol 21 toj sa' li ch'ol 26.

CH'OL 21

Laj Aaron naxtzoleb' laj Amalekita chirix li Kristo ut li xtojb'al rix maak tix'aanu—Laj Aaron ut eb' lix komon neke'tz'ape' sa' tz'alam aran Middoni—Chirix naq ach'ab'ant'ileb', neke'xk'ut li na'leb' sa'eb' li ch'utleb'aal ut naab'aleb' neke'jale' xch'ool—Laj Lamoni naxkanab'eb' li

tenamit sa' li ch'och' Ismael chi paa-b'ank jo' chanru neke'raj. Wan na 90–77 chihab' ma nayo'la li Kristo.

ANAJWAN naq laj Ammon ut eb' lix komon "ke'xjach rib' sa' x nub'aal lix ch'och'eb' laj Lamanita, k'ehomaq reetal, laj Aaron kixchap xb'e sa' xjajal li ch'och' Jerusalem yeeb'il re xb'aaneb' laj Lamanita, nak'ab'a'in jo' chanru li ch'och' ke'yo'la wi' lix yuwa'eb'; ut wan aran chire lix nub'aal Mormon.

2 Anajwan eb' laj Lamanita ut eb' laj Amalekita ut eb' lix tenamit laj "Amulon ke'xyiib' chaq jun li nimla tenamit, ut a'an Jerusalem yeeb'il re.

3 Anajwan eb' laj Lamanita tz'aqal kawujenaqeb', a'ut eb' laj Amalekita ut eb' laj Amulonita kaweb' wi'chik xjolomeb'; jo'kan naq ke'xtenq'aheb' laj Lamanita re te'xkawob'resi li raameb', re te'nimanq xmetz'eweb' sa' li maa'usilal ut lix tz'eqb'eetalileb'.

4 Ut kik'ulman naq laj Aaron kik'ulun sa' li tenamit Jerusalem, ut ki'ok xb'een wa chi jultikank aatin chiruheb' laj Amalekita. Ut ki'ok chi jultikank chiruheb' sa'eb' lix ch'utleb'aaleb', xb'aan naq ke'xyiib'eb' chaq li ch'utleb'aal jo' chanru lix "k'anjelileb' laj Nehoril; xb'aan naq naab'al reheb' laj Amalekita ut laj Amulonita neke'tz'aqon sa' lix k'anjelileb' laj Nehoril.

5 Jo'kan ut, naq ki'ok laj Aaron sa'

jun reheb' lix ch'utleb'aal re jultikank aatin chiruheb' li tenamit, ut naq yoo chiraatinankileb', k'ehomaq reetal, kiwakli jun aj Amalekita ut ki'ok chixwech'b'al, kixye: K'a'ru a'an li xach'olob'? Ma aawilom junaq li "anjel? K'a'ut naq eb' li anjel ink'a' neke'xk'ut rib' chiqu laa'o? K'e reetal, ma ink'a' tab'i' wan xchaab'ilal li tenamit a'in jo' laa tenamit laa'at?

6 Nakaye ajwi', wi ink'a' naqajal qak'a'uxl too'oso'q. Chan put ru nakanaw laa'at lix k'oxlahom ut li rajom li qach'ool? Chan ru nakanaw naq na'aje' ru naq taqajal qak'a'uxl? Chanru nakanaw naq maawa'o jun tenamit tiik xch'ool? K'e reetal, qayiib'ahomeb' li santil muheb'aal, ut naqach'utub' qib' re xloq'oninkil li Dios. Naqapaab' naq li Dios tixkol chixjunileb' li winq.

7 Anajwan laj Aaron kixye re: Ma nakapaab' naq li Lalal li Dios taachalq chixtojb'aleb' rix li winq chiruheb' lix maak?

8 Ut li winq kixye re: Laa'o ink'a' naqapaab' naq laa'at nakanaw xkomon li na'leb' a'an. Ink'a' naqapaab' li jo'maajo'il kanab'انب'il na'leb' a'in. Ink'a' naqapaab' naq laa'at nakanaw chirix li "k'a'aq re ru chalel, chi moko naqapaab' naq eb' laa yuwa', chi moko ajwi' naq eb' li qayuwa' laa'o ke'xnaw chirix li k'a'aq re ru ke'aatinak wi', chirix li k'a'ru toj chalel.

9 Anajwan laj Aaron ki'ok chixteeb'aleb' li loq'laj hu chiruheb'

chirix lix k'ulunik li Kristo, ut jo'kan ajwi' chirix lix waklijikeb' li kamenaq chi yo'yo, ut naq "moko taaruq ta taawanq xtojb'aleb' rix li winq wi ta ink'a' xb'aan lix kamik ut li rahilal tixk'ul li Kristo, ut lix ^btojb'al rix li maak xb'aan xkik'el.

10 Ut naq ki'ok chixch'olob'an kil li k'a'aq re ru a'in chiruheb' kik'ulman naq ke'josq'o' rik'in, ut ke'ok chireetz'un kil, ut ink'a' ke'raj rab'inkil li aatin kixye.

11 Jo'kan ut, naq kiril naq ink'a' te'rab'i li raatin, ki'el chaq sa' xch'utleb'aaleb', ut kik'ulun junpak'al sa' jun li k'aleb'aal Ani-Anti xk'ab'a', ut aran kixtaw laj Muloki chixjultikankil li aatin chiruheb', ut jo'kan ajwi' laj Ammah ut eb' lix komon. Ut ke'xwech' rib' rik'in naab'al chirix li aatin.

12 Ut kik'ulman naq ke'ril naq eb' li tenamit te'xkawob'resi li raameb', jo'kan naq ke'el chaq ut xkoheb' sa' li ch'och' Middoni. Ut ke'xjultika li aatin chiruheb' naab'al, ut moko k'ihob' ta li ke'paa'b'ank re li aatin ke'xk'ut.

13 A'b'anan laj Aaron ut junjung reheb' lix komon ke'chape' ut ke'tz'ape' sa' tz'alam, ut li jun ch'ol chik reheb' ke'eelelik chaq sa' li ch'och' Middoni sa'eb' li na'ajej sa' xsutam.

14 Ut eb' li tz'apb'ileb' sa' tz'alam "ke'xnumsi k'iila rahilal, ut ke'ach'ab'aak xb'aan ruq' laj Lamoni ut laj Ammon, ut ke'ke'he' xtzakemqeb' ut raq'eb'.

15 Ut xkoheb' wi'chik chixch'olob'ankil li aatin, ut chi jo'kan ke'kole' chaq xb'een wa chiru li tz'alam, ut chi jo'kan ke'xk'ul chaq rahilal.

16 Ut xkoheb' a' yaal b'ar b'eresinb'ileb' wi' xb'aan lix "Musiq' li Qaawa', ut ke'xjultika li raatin li Dios sa' li junjunq chi ch'utleb'aal reheb' laj Amalekita, malaj sa' li junjunq chi ch'utlajik reheb' laj Lamanita li ke'ru wi' chi oksiiik.

17 Ut kik'ulman naq li Qaawa' ki'ok chirosob'tesinkileb', jo'kan naq naab'aleb' ke'xk'am chixnawb'al chirix li yaal; relik chi yaal, "ke'xq'unb'esiheb' xch'ool naab'al chirixeb' lix maak, ut chirix li na'leb' kanab'anb'il chaq xb'aaneb' lix yuwa'eb', li moko yaal ta.

18 Ut kik'ulman naq laj Ammon ut laj Lamoni ke'sutq'i chaq sa' li ch'och' Middoni toj sa' li ch'och' Ismael, a'an xch'och'il li reechanihomeb'.

19 Ut li rey aj Lamoni ink'a' kiraj xkanab'ankil naq laj Ammon taak'anjelaq chiru, chi moko naq taawanq choq' xmoos.

20 A'ut kixtaqla naq te'kab'lamang li ch'utleb'aal sa' li ch'och' Ismael; ut kixtaqla naq eb' lix tenamit, malaj li ani awa'b'ejinb'ileb' xb'aan, te'xch'utub' rib'eb'.

21 Ut kisaho' sa' xch'ool chirixeb', ut kixk'ut k'iila na'leb' chiruheb'. Ut kixch'olob' ajwi' chiruheb' naq a'aneb' jun tenamit li taqlanb'ileb' xb'aan a'an, ut naq a'aneb'

jun tenamit ach'ab'anb'il, ut naq ach'ab'anb'ileb' chiru raalal lix taqlahom li rey, lix yuwa', rik'in naq lix yuwa' kixk'e chaq re a'an naq taa'awa'b'ejinq sa' xb'een li tenamit li wankeb' sa' li ch'och' Ismael, ut sa' chixjunil li ch'och' sa' xsutam.

22 Ut kixch'olob' ajwi' chiruheb' naq taaruq te'wanq chi "ach'ab'anb'il re xloq'oninkil li Qaawa' lix Dios jo' chanru li rajomeb', sa' b'araq chi na'ajej wankeb' wi', wi wan sa' li li ch'och' li awa'b'ejinb'il xb'aan li rey aj Lamoni.

23 Ut laj Ammon kijultikan aatin chiru lix tenamit li rey aj Lamoni, ut kik'ulman naq kixk'ut chiruheb' chixjunil li na'leb' chirix li k'a'aq re ru re li tiikilal. Ut wulaj wulaj ki'elajink chiruheb', chi yalb'il anchal xq'e; ut ke'xk'e xxik chirix li raatin, ut anchaleb' xch'ool chirix xpaab'ankileb' lix taqlahom li Dios.

CH'OL 22

Laj Aaron naxtzol lix yuwa' laj Lamoni chirix li Yo'ob'tesink, lix t'anik laj Adan, ut li k'uub'anb'il na'leb' re li tojb'al-ix sa' xk'ab'a' li Kristo —Li rey ut chixjunil lix junkab'al neke'jale' xch'ool—Nach'olob'aman chan ru naq jachb'il ru li ch'och' sa' xyanqeb' laj Nefita ut laj Lamanita. Wan na 90–77 chihab' ma nayo'la li Kristo.

ANAJWAN, naq laj Ammon yoo chi jo'kan chixtzolb'aleb' lix tenamit laj Lamoni rajlal, toosut-q'iiq rik'in resilal laj Aaron ut eb' lix komon; xb'aan naq chirix naq ki'el chaq sa' li ch'och' Middoni "kib'eresiik xb'aan li Musiq'ej sa' li ch'och' Nefi, toj sa' rochoch li rey li wan sa' xb'een chixjunil li ch'och', ^bka'ajwi' li ch'och' Ismael ink'a'; ut a'an lix yuwa' laj Lamoni.

2 Ut kik'ulman naq ki'ok rik'in a'an sa' rochoch li rey, rochb'een eb' lix komon, ut kixkub'si rib' chiru li rey, ut kixye re: K'e reetal, at rey, laa'o lix komon laj Ammon, li "xawisi chaq sa' tz'alam.

3 Ut anajwan, at rey, wi taakol qayu'am, toowanq choq' aamoos. Ut li rey kixye reheb': Waklinqex, xb'aan naq texinkanab' chi yo'yo, ut ink'a' tinkanab' naq texwanq choq' inmoos; a'b'an tinwelaji naq tineetenq'a; xb'aan naq ch'a'ajkilanb'ilin b'ayaq sa' ink'a'uxl xb'aan xchaab'ilal xch'ool ut xnimal ru li raatin laa wiitz'in aj Ammon; ut nawaj xnawb'al k'a'ru aj-e naq a'an moko xtaqe' ta chaq aran Middoni aawochb'een.

4 Ut laj Aaron kixye re li rey: K'e reetal, lix Musiq' li Qaawa' kixb'oq sa' jalan chik b'e; xikenaq sa' li ch'och' Ismael, re xtzolb'al lix tenamit laj Lamoni.

5 Anajwan li rey kixye reheb': K'a'ru a'in li xeye chirix lix Musiq'

li Qaawa'? K'ehomaq reetal, a'in li k'a'ru ch'a'ajkilanb'ilin wi' sa' lin k'a'uxl.

6 Ut jo'kan ajwi', k'a'ru a'in li kixye laj Ammon—"Wi taajal aak'a'uxl tatkol'e, ut wi ink'a' taajal aak'a'uxl, tattz'eqe'q sa' roso'jik li kutan?

7 Ut laj Aaron kichaq'ok chiru ut kixye re: Ma nakapaab' naq wan jun li Dios? Ut li rey kixye: Ninnaw naq eb' laj Amalekita neke'xye naq wan jun li Dios, ut kink'e reheb' naq te'xkab'laheb' li santil muheb'aal, re te'xch'utub' rib' chixloq'oninkil. Ut wi anajwan nakaye naq wan jun li Dios, k'e reetal, laa'in "tinpaab'.

8 Ut anajwan naq kirab'i a'in laj Aaron, ki'ok chi saho'k xch'ool, ut kixye: K'e reetal, jo' chanru naq ch'olch'o naq yo'yookat, at rey, wan jun li Dios.

9 Ut li rey kixye: Li Dios, ma a'an li "Xnimal ru Musiq'ej a'an li k'kamok chaq reheb' li qayuwa' sa' li ch'och' Jerusalem?

10 Ut laj Aaron kixye re: Yaal, a'an li Xnimal ru Musiq'ej a'an, ut "kixyo'ob'tesi chixjunil li k'a'aq re ru wan sa' choxa jo' ajwi' sa' ch'och'. Ma nakapaab' a'in?

11 Ut a'an kixye: Yaal, ninpaab' naq li Xnimal ru Musiq'ej kixyo'ob'tesi chixjunil li k'a'aq re ru, ut nawaj naq teeye we chirix chixjunil li k'a'aq re ru a'in, ut laa'in "tinpaab' laa waatin.

22 1a Alma 21:16–17.
b Alma 21:21–22.
2a Alma 20:26.
6a Alma 20:17–18.

7a Tz. ut S. 46:13–14.
9a Alma 18:18–28.
10a K'UTUL RAQAL:
Yo'ob'tesink.

11a K'UTUL RAQAL:
Paab'ank,
xpaab'ankil.

12 Ut naq kiril laj Aaron naq li rey tixpaab' li raatin, kik'ulman naq kitikla rik'in lix yo'ob'tesinkil laj Adan, ut "kiril chiru li rey li tz'iib'انب'il sa'eb' li loq'laj hu—chan ru naq li Dios kixyo'ob'tesi li winq jo' chanru xjalām-uuch a'an, ut naq li Dios kixk'e xtaqlahom re, ut naq sa' xk'ab'a' li q'e-tok aatin, kit'ane' li winq.

13 Ut laj Aaron kixch'olob'eb' li loq'laj hu chiru chalen chaq "xyo'ob'tesinkil laj Adan, ut kixk'ut lix t'anik li winq chiru, ut lix wanjikeb' sa' li tzejwalej, ut jo'kan ajwi' li ^bk'uub'انب'il na'leb' re li tojb'al-ix, li kikawresiman 'chalen chaq sa' xk'ojlajik li ruchich'och', sa' xk'ab'a' li Kristo, choq' reheb' chixjunil li ani te'paab'anq re lix k'ab'a'.

14 Ut sa' xk'ab'a' naq ^at'anaeq li winq, moko ^bxk'ulub' ta xjunes rib' naq tixk'ul k'a'ruhaq; a'b'an li rahilal kixk'ul li Kristo ut lix kamik 'naxtoj rix lix maakeb', rik'in li paab'aal ut li jalb'a-k'a'uxlej ut xkomon li na'leb'; ut naq a'an naxtoq xb'ak'leb' li kamk, re naq li ^dmuqleb'aal kamaeq moko taa-wanq ta xq'axom ru, ut re naq lix may li kamk sub'b'ilaq rib' sa' xyo'oninkil li loq'alil; ut laj Aaron kixch'olob' chixjunil li k'a'aq re ru a'in chiru li rey.

15 Ut kik'ulman naq chirix naq laj Aaron kixch'olob' li k'a'aq re ru a'in chiru, li rey kixye: "K'a'ru tinb'aanu re tink'ul li junelik yu'am a'in li kat-aatinak wi? Relik chi yaal, k'a'ru tinb'aanu re taaruuq ^btinyo'laaq rik'in li Dios, chi mich'b'il chaq sa' inch'ool li musiq'ej aj maak a'in, ut tink'ul lix Musiq' a'an, re naq taaruuq tinnujaq rik'in sahil ch'oolejil, re naq ink'a' tintz'eqe'q sa' roso'jik li kutan? K'ehomaq reetal, chan, laa'in tinq'axtesi 'chixjunil li k'a'ru we, relik chi yaal, tinkanab' lin awa'b'ejihom, re tinruuq chixk'ulb'al li nimla sahil ch'oo-lejil a'in.

16 A'b'an laj Aaron kixye re: Wi "nakawaj li na'leb' a'in, wi taa-kub'si aawib' chiru li Dios, relik chi yaal, wi taajal aak'a'uxl chirix chixjunil laa maak, ut taa-kub'si aawib' chiru li Dios, ut taapatz' xk'ab'a' rik'in paab'aal, ut taapaab' naq tatk'uluq, rik'in a'in taak'ul laa ^byo'onihom li aj-b'il aab'aan.

17 Ut kik'ulman naq chirix naq laj Aaron kixye li aatin a'in, li rey "kixkub'si rib' chiru li Qaawa', chi wiq'wo; relik chi yaal, toj reetal naq kixhupub' rib' chi ch'och', ut ^bkixjap re chi anchal xmetz'ew chixyeeb'al:

12a 1 Ne. 5:10–18;

Alma 37:9.

13a Gen. 1:26–28.

^b K'UTUL RAQAL:

K'uub'انب'il na'leb'

re li tojb'al-ix.

^c 2 Ne. 9:18.

14a K'UTUL RAQAL:

Xt'anik laj Adan ut li

xEva.

^b 2 Ne. 25:23;

Alma 42:10–25.

^c Alma 34:8–16.

K'UTUL RAQAL:

Xtojb'al rix li maak.

^d Isa. 25:8;

1 Kor. 15:55.

15a Hech. 2:37.

^b Alma 5:14, 49.

^c Mat. 13:44–46;

19:16–22.

16a K'UTUL RAQAL:

Jale'k xch'ool, jalb'il

xch'ool.

^b Eter 12:4.

17a Tz. ut S. 5:24.

^b K'UTUL RAQAL: Tijok.

18 At Dios, laj Aaron xye we naq wan jun li Dios; ut wi wan jun li Dios, ut wi laa'at li Dios, ma taa-k'e taxaq chinnaw aawu, ut laa'in tinq'axtesi chixjunil lin maak re xnawb'al aawu, ut re tinwaklesiiq chaq sa' xyanqeb' li kamenaq, ut tinkole'q sa' roso'jik li kutan. Anajwan ut chirix naq li rey kixye li aatin a'in, kitoche' chanchan naq kamenaq.

19 Ut kik'ulman naq eb' lix moos xkoheb' sa' aanil ut ke'xye re li rixaqil li rey chixjunil li k'aru kixk'ul chaq li rey. Ut a'an ki'ok rik'in li rey; ut naq kiril chi huphu chanchan naq kamenaq, ut jo'kan ajwi' laj Aaron ut eb' lix komon chi xaqxo chanchan naq xmaakeb' a'an naq xt'ane', kichal xjosq'il rik'ineb', ut kixtaqla naq eb' lix moos, malaj eb' lix moos li rey, te'xchapeb' ut te'xkamsiheb'.

20 Anajwan eb' li moos xe-ril chaq k'at naq kit'ane' li rey, jo'kan naq maak'a'eb' xch'ool chixk'eeb'aleb' li ruq' sa' xb'een laj Aaron ut eb' lix komon; ut ke'tz'aaman chiru li rixaqil li rey, ut ke'xye: K'at naq nakataqla naq taqakamsiheb' li winq a'in, naq k'e reetal, li jun reheb' "q'axal kaw wi'chik xmetz'ew chiqu chiqajunil laa'o? Jo'kan naq too-f'ane'q chiruheb'.

21 Anajwan naq kiril li rixaqil li rey lix xiweb' li moos ki'ok ajwi' chi xuwak chi numtajenaq, maare anchal taachalq junaq

maa'usilal sa' xb'een. Ut kixtaqlaheb' lix moos naq te'xik ut te'xb'oqeb' chaq li tenamit, re naq eb' a'an te'xkamsi laj Aaron ut eb' lix komon.

22 Anajwan naq kiril laj Aaron naq k'ee'k'o xch'ool li rixaqil li rey, a'an, rik'in naq naxnaw ajwi' ru xkawileb' raam li tenamit, kixuwak maare anchal taach'ut-laaq jun tuub' chi tenamit, ut taawanq li nimla wech'ok-ib' ut choqink sa' xyanqeb'; jo'kan naq kixye' li ruq' ut kixwaklesi chaq chi ch'och' li rey, ut kixye re: Xaq-lin. Ut a'an qixaqli chiroq, ut kixk'ul xmetz'ew.

23 Ut a'in kib'aanuman chiru li rixaqil li rey ut naab'aleb' li moos. Ut naq ke'ril, k'ajo' naq ke'sach xch'ooleb', ut ke'ok chi xuwak. Ut kixxaqab' rib' li rey chi ub'ej, ut ki'ok chi "k'anjelak chiruheb'. Ut kik'anjelak chiruheb', jo'kan naq chixjunil lix junkab'al 'ke'jale' xch'ool choq' re li Qaawa'.

24 Anajwan kiwan jun tuub' li tenamit chi ch'utch'u xb'aan xtaqlahom li rixaqil li rey, ut tikla li nimla wech'ink sa' xyanqeb' sa' xk'ab'a' laj Aaron ut eb' lix komon.

25 A'b'an li rey kixxaqab' rib' sa' xyanqeb' ut kik'anjelak chiruheb'. Ut ke'tuqub'aak xch'ooleb' chirix laj Aaron ut eb' li wankeb' rochb'een.

26 Ut naq kiril li rey naq ke'tuqla xch'ool li tenamit, kik'ulman naq

20a Alma 18:1–3.

23a K'UTUL RAQAL:
K'anjelak sa' li

paab'aal; Jultikank
aatin; K'utuk,
tzolonel.

b K'UTUL RAQAL:
Jale'k xch'ool, jalb'il
xch'ool.

kixk'e naq laj Aaron ut eb' lix komon te'xxaqab' rib' sa' xyiheb' li ch'utch'uukil tenamit, ut naq te'x-jultika li aatin chiruheb'.

27 Ut kik'ulman naq li rey kix-taqla "xjek'inkil jun li aatin chiru chixjunil li ch'och', sa' xyanqeb' chixjunil li tenamit li wankeb' sa' chixjunil lix ch'och', li wankeb' sa' chixjunileb' li na'ajeb' sa' xsutam, ut nawulak x nub'aal toj sa' palaw, sa' releb' saq'e ut sa' rokeb', ut jachjo ru rik'in li ch'och' ^bTzarahemla xb'aan jun ch'ina siir li yamyookil ch'och', li naxik chire palaw sa' releb' saq'e toj chire ajwi' palaw sa' rokeb' saq'e, ut hirho chire li palaw, ut lix nub'aal li yamyookil ch'och' li wan chixk'atq li ch'och' Tzarahemla sa' xnim li saq'e, chiru lix nub'aal Manti, chixk'atq xyo'leb'aal li nima' Sidon, ut nachal sa' releb' saq'e ut naxik sa' rokeb' saq'e—ut chi jo'kan jachjookeb' ru laj Lamanita rik'ineb' laj Nefita.

28 Anajwan li jun raqal reheb' laj Lamanita li q'axal "aj q'emeb' neke'wan sa' li yamyookil ch'och', ut neke'wan sa' muheb'aal t'ikr, ut jek'ineb'ileb' chiru li yamyookil ch'och' sa' rokeb' saq'e, sa' li ch'och' Nefi; relik chi yaal, ut jo'kan ajwi' sa' rokeb' saq'e sa' li ch'och' Tzarahemla, sa'eb' li nub'aal chire li palaw, ut sa' rokeb' saq'e sa' li ch'och' Nefi, sa' xna'aj lix b'een reechanihom lix yuwa'eb', ut chi

jo'kan hirhookeb' x nub'aal chire li palaw.

29 Ut jo'kan ajwi' ke'wan naab'al aj Lamanita sa' releb' saq'e chire li palaw, b'ar tiikisinb'ileb' wi' chaq xb'aaneb' laj Nefita. Ut chi jo'kan ka'ch'in chik ma sutsuokeb' laj Nefita xb'aaneb' laj Lamanita; a'ut eb' laj Nefita ke'reechani chaq chixjunil li raqal chi ch'och' sa' xnim li saq'e li wan x nub'aal chire li yamyookil ch'och', sa' xyo'leb'aal li nima' Sidon, chalen sa' releb' saq'e toj sa' rokeb', chixsutam sa' xjayaal li yamyookil ch'och'; sa' xnim li saq'e, toj reetal neke'wulak sa' li ch'och' "Naab'alil neke'xye re.

30 Ut wan x nub'aal rik'in li ch'och' "Sachenaqil neke'xye re, li q'axal wan sa' xjayaal lix nim li saq'e jo'kan naq nawulak sa' li ch'och' li ke'wan wi' chaq tenamit ut kisache' chaq, li ak xoo'aatinak wi' chirix lix ^bb'aqueleb' a'an, li ke'tawe' xb'aan xtenamit laj Tzarahemla, a'an li na'ajeb' ke'wulak wi' chaq xb'een wa.

31 Ut chalen chaq aran ke'wulak taqe'q sa' li yamyookil ch'och' sa' xtz'e li saq'e. Chi jo'kan li ch'och' sa' xjayaal lix nim li saq'e "Sachenaqil yeeb'il re, ut li ch'och' sa' xjayaal lix tz'e, li saq'e Naab'alil yeeb'il re, a'an li yamyookil ch'och' li nujenaq rik'in li k'iila paay chi k'iche' xul, li jar raqal wan, ut jun siir reheb' ke'chal chaq sa' li

27 a Alma 23:1–4.
b Omni 1:13–17.
28 a 2 Ne. 5:22–25.

29 a Alma 52:9; 63:5.
30 a Alma 50:34;
Morm. 4:1–3.

b Mos. 8:7–12; 28:11–19.
c Hel. 6:10.
31 a Hel. 3:5–6.

ch'och' sa' xnim li saq'e re xsik'b'al xtzakemq.

32 Ut anajwan, jun kutan rik'in jun wa'leb' li "b'eeek choq' re jun aj Nefita, sa' xnuub'aal Naab'alil rik'in li ch'och' Sachenaqil, chalen chaq sa' palaw sa' releb' saq'e toj sa' rokeb' saq'e; ut chi jo'kan li ch'och' Nefi ut li ch'och' Tzarahemla ka'ch'in chik ma sutsu rik'in ha', yal jun ch'ina ^bru'uj chi ch'och' naxjunaji li ch'och' sa' xjaya' yal lix nim li saq'e rik'in li ch'och' sa' xjaya' lix tz'e.

33 Ut kik'ulman naq eb' laj Nefita ke'ok chaq chi wank sa' li ch'och' Naab'alil, chalen chaq li palaw sa' releb' saq'e toj sa' rokeb', ut chi jo'kan eb' laj Nefita rik'in xchaab'ilaleb' xna'leb', rik'ineb' lix k'aak'aleneleb' ut lix teepeb' aj pleet, ke'xrameb' chaq laj Lamanita sa' xtz'e li saq'e, re naq chi jo'kan maak'a'aq chik reechanihomeb' sa' xnim li saq'e, re naq ink'a' te'numtaaq sa' li ch'och' sa' xjaya' lix nim li saq'e.

34 Chi jo'kan eb' laj Lamanita moko te'ruuq ta chik chi wank reechanihomeb', ka'ajwi' sa' li ch'och' Nefi, ut sa' li yamyookil ch'och' chixsutam. Anajwan a'in xchaab'ilal xna'leb'eb' laj Nefita—rik'in naq eb' laj Lamanita wankeb' choq' aj xik' ilonel reheb', ink'a' te'ch'ajkila'aq xb'aaneb' chi ka'pak'al, ut jo'kan ajwi' re naq taawanq junaq ch'och' b'ar wi' te'ruuq chi eelelik, jo' chanru li neke'raj.

35 Ut anajwan laa'in, chirix

xyeeb'al a'in, ninsutqi sa' resilal laj Ammon ut laj Aaron, laj Omner ut laj Himni, ut eb' lix komoneb'.

CH'OL 23

Nataqlaman xyeeb'al naq te'ruuq chi loq'onink jo' neke'raj—Eb' laj Lamanita sa' wuqub' chi ch'och' ut tenamit neke'jale' xch'ool—Eb' a'an aj Anti-Nefi-Lehi neke'xk'ul choq' xk'ab'a'eb' ut na'isiman chaq li majewank sa' xb'eeneb'—Eb' laj Amalekita ut laj Amulonita neke'xtz'eqtaana li yaal. Wan na 90–77 chihab' ma nayo'la li Kristo.

K'EHOMAQ reetal, kik'ulman anajwan naq lix reyeb' laj Lamanita kixtaqla "xjek'inkil jun li aatin sa' xyanq chixjunil lix tenamit, naq moko te'xk'e ta ruq' sa' xb'een laj Ammon, chi moko laj Aaron, chi moko laj Omner, chi moko laj Himni, chi moko ani chik reheb' lix komoneb' li te'xik chixjultikankil li raatin li Dios, sa' b'araq chi na'ajej te'wanq wi', sa' jar raqal re lix ch'och'eb'.

2 Relik chi yaal, kixtaqla jun li aatin sa' xyanqeb', naq moko te'xk'e ta li ruq' sa' xb'eeneb' re xb'ak'b'aleb', chi moko re xtz'apb'aleb' sa' tz'alam; chi moko te'xchuub'aheb', chi moko te'xsak'eb', chi moko te'risiheb' chaq sa' xch'utleb'aaleb', chi moko te'xrapleheb'; chi moko te'xkuteb' rik'in pek, re b'an naq te'ruuq chi ok

sa' rochoheb' chi moko ram-b'ileb' ta ru, ut sa' ajwi' lix santil ochoheb', ut sa'eb' lix santil muheb'aaleb'.

3 Ut chi jo'kan te'ruuq chi xik ut chixjultikankil li aatin jo' chanru li rajomeb', xb'aan naq li rey ak kijale' xch'ool choq' re li Qaawa', ut chixjunil lix junkab'al, jo'kan naq kixtaqla xjek'inkil li aatin chiru li ch'och' choq' re lix tenamit, re naq li raatin li Dios moko taawanq ta xramb'al ru, re b'an taaxik chiru chixjunil li ch'och', re naq eb' lix tenamit te'q'unb'e-siiq xch'ool chirix li maa'us aj "na'leb' kanab'anb'il chaq xb'aaneb' lix yuwa'eb', ut re te'q'unb'e-siiq xch'ool naq ras riitz'ineb' rib' chixjunileb', ut naq tento raj naq ink'a' te'kamsinq, chi moko te'poqlenq, chi moko te'elq'aaq, chi moko te'muxuq sumsu, chi moko te'xb'aanu k'a'ruhaq paay chi maa'usilal.

4 Ut anajwan kik'ulman naq chirix naq li rey kixtaqla xjek'inkil li aatin a'in, naq laj Aaron ut eb' lix komon xkoheb' sa' li junjung chi tenamit, ut sa' li junjung chi ochoch neke'loq'onink wi', ut ke'xxaqab'eb' li iglees, ut ke'xk'o-job'eb' laj tij ut laj tzolonel chiru chixjunil li ch'och' sa' xyanqeb' laj Lamanita, re xjultikankil ut xk'utb'al li raatin li Dios sa' xyanqeb'; ut chi jo'kan k'a'jo' naq ke'ok chi usaak.

5 Ut chi mil ke'k'ame' chixnawb'al chirix li Qaawa'; relik chi yaal, chi mil ke'k'ame' chixpaab'ankil li "na'leb' kanab'anb'il chaq reheb' laj Nefita; ut kik'ute' chiruheb' li ^btz'iib'anb'il esil ut li profettil aatin li numsinb'il chaq toj sa' li kutan a'an.

6 Ut jo' chanru naq ch'olch'o ru naq li Qaawa' yo'yo, jo'kan ajwi' ch'olch'o naq jo' k'ihaleb' li ke'paa-b'an, malaj jo' k'ihaleb' li ke'k'ame' chixnawb'al li yaal, rik'in lix jultikahomeb' laj Ammon ut eb' lix komon, jo' chanru li musiq'ej re k'utb'esink ut re profettil aatin, ut lix wankil li Dios li nak'anjelank re li sachb'a-ch'oolej rik'ineb'—relik chi yaal, ninye eere, jo' naq yo'yo li Qaawa', jo' k'ihaleb' laj Lamanita li ke'paa'ank re lix jultikahomeb', ut ^ake'jale' xch'ool choq' re li Qaawa', ^bmaajo'q'e ke'xjalb'ehi rib'.

7 Xb'aan naq ke'ok choq' jun tenamit tiik xch'ool; ke'xkanab' li k'anjeleb'aal re xpo'jikeb' xch'ool, re ink'a' chik ke'xpleeti li Dios, chi moko anihaq reheb' li ras riitz'ineb'.

8 Anajwan, a'ineb' "li ke'jale' xch'ool choq' re li Qaawa':

9 Lix tenamiteb' laj Lamanita li wankeb' sa' li ch'och' Ismael;

10 Ut jo'kan ajwi' xkomoneb' lix tenamiteb' laj Lamanita li wankeb' sa' li ch'och' Middoni;

11 Ut jo'kan ajwi' xkomoneb' lix

3a Alma 26:24.

5a Alma 37:19.

b Alma 63:12.

K'UTUL RAQAL:

Loq'laj hu (eb' li).

6a K'UTUL RAQAL:

Jale'k xch'ool, jalb'il xch'ool.

b Alma 27:27.

8a Alma 26:3, 31.

tenamiteb' laj Lamanita li wankeb' sa' li tenamit Nefi;

12 Ut jo'kan ajwi' xkomoneb' lix tenamiteb' laj Lamanita li wankeb' sa' li ch'och' "Xilom, ut li wankeb' sa' li ch'och' Xemlon, ut sa' li tenamit Lemuel, ut sa' li tenamit Ximnilom.

13 A'ineb' ut xk'ab'a'eb' li tenamit reheb' laj Lamanita li "ke'jale' xch'ool choq' re li Qaawa'; ut a'ineb' li ke'kanab'ank re li k'anjeleb'aal re xpo'jikeb' xch'ool; relik chi yaal, chixjunileb' lix k'anjeleb'aal re pleet; ut aj Lamaniiteb' chixjunileb'.

14 Ut eb' laj Amalekita moko "ke'jale' ta xch'ool, yal jun ajwi'; chi moko anihaq reheb' laj ^bAmulonita; eb' a'an ke'xkawob'resi b'an li raameb', ut jo'kan ajwi' li raameb' laj Lamanita sa' li jar raqal chi ch'och' li wankeb' wi' rochocheb', relik chi yaal, ut chixjunileb' lix k'aleb'aaleb' ut chixjunileb' lix tenamiteb'.

15 Jo'kan ut, ak xqak'e xk'ab'a'eb' chixjunileb' lix tenamiteb' laj Lamanita li ke'xjal wi' xk'a'uxleb' ut ke'kame' chixnawb'al li yaal, ut ke'jale' xch'ool.

16 Anajwan ut kik'ulman naq li rey ut eb' li ke'jale' chaq xch'ool ke'wan rajom naq taawanq junaq xk'ab'a'eb', re naq chi jo'kan jachb'ilaq ru xk'ab'a'eb' rik'ineb' li ras riitz'ineb'; jo'kan naq li rey kixk'uub' xna'leb' rik'in laj

Aaron ut rik'in naab'al reheb' laj tij sa' xyanqeb', chirix li k'ab'a'ej te'xk'ul sa' xb'eeneb', re naq te'nawe'q ru.

17 Ut kik'ulman naq ke'xk'e choq' xk'ab'a'eb', aj "Anti-Nefi-Lehi; ut a'in li k'ab'a'ej yeeb'il reheb', ut moko aj Lamanita ta chik yeeb'il reheb'.

18 Ut ke'ok chi wanq choq' jun tenamit k'a'jo'eb' xsak'ahil; relik chi yaal, ut wankeb' sa' chaab'ilal rik'ineb' laj Nefita; jo'kan naq ke'ok chiraatinankil rib' rik'ineb', ut moko taaqenb'ileb' ta chik xb'aan "xmajewahom li Dios.

CH'OL 24

Eb' laj Lamanita neke'chal sa' xb'een lix tenamit li Dios—Eb' laj Anti-Nefi-Lehi neke'saho' sa' xch'ool rik'in li Kristo ut neke'ula'aniik xb'aaneb' li anjel—Neke'xsik' ru li kamk chiru xkolb'al rib' rik'in pleetik—Wankeb' chik aj Lamanita li neke'jale' xch'ool. Wan na 90–77 chihab' ma nak'ulun li Kristo.

Ut kik'ulman naq eb' laj Amalekita ut eb' laj Amulonita ut eb' laj Lamanita li wankeb' sa' li ch'och' Amulon ut sa' ajwi' li ch'och' Hella, ut li wankeb' sa' li ch'och' "Jerusalen, malaj ut, sa' chixjunil li ch'och' sa' xsutam, li moko ke'jale' ta xch'ool ut ink'a' ke'xk'ul chaq

12a Mos. 22:8, 11.

13a Alma 53:10.

14a Alma 24:29.

b Mos. 23:31–39.

17a K'UTUL RAQAL:

Anti-Nefi-Lehi.

18a 1 Ne. 2:23;

2 Ne. 30:5–6;

3 Ne. 2:14–16.

24 1a Alma 21:1.

sa' xb'eeneb' li k'ab'a'ej^b Anti-Nefi-Lehi, ke'eek'asiik xb'aaneb' laj Amalekita ut xb'aaneb' laj Amulonita chi josq'ok rik'ineb' li ras riitz'ineb'.

2 Ut q'axal kiniman lix kaqaleb' xch'ool choq' reheb', jo'kan naq ke'xtikib' xpo'resinkil xch'ool rik'in lix reyebe', jo'kan naq ink'a' chik ke'raj naq taawanq a'an choq' rey; jo'kan naq ke'xchap xk'anjeleb'aal re pleet chiru li tenamit aj Anti-Nefi-Lehi.

3 Anajwan li rey kixq'axtesi li awa'b'ejihom sa' xb'een li ralal, ut aj Anti-Nefi-Lehi kixk'e choq' xk'ab'a' a'an.

4 Ut kikam li rey sa' li chihab' ajwi' a'an naq yookeb' laj Lamanita chixkawresinkil rib' re xpleetinkil lix tenamit li Dios.

5 Anajwan naq laj Ammon ut eb' li ras riitz'in ut chixjunileb' li ke'taqe' chaq rochb'een ke'rileb' laj Lamanita chixkawresinkil rib' re xsachb'aleb' li ras riitz'ineb', xkhehb' sa' li ch'och' Midian, ut aran laj Ammon kixk'uleb' chixjunil lix komon; ut elenaqeb' chaq aran, ke'wulak sa' li ch'och' Ismael re te'xk'uub' xna'leb' sa' "komonil rik'in laj Lamoni ut rik'in ajwi' laj Anti-Nefi-Lehi li ras, chirix k'a'ru te'xb'aanu re xkolb'al rib' chiruheb' laj Lamanita.

6 Anajwan maajun aamej kiwan sa' xyanq chixjunil li tenamit li ke'jale' chaq xch'ool choq' re li Qaawa' li tixchap xk'anjeleb'aal re pleet

chiruheb' li ras riitz'in; relik chi yaal, ink'a' ke'raj yal ta xkawresinkil rib' choq' re li pleet; relik chi yaal, ut jo'kan ajwi' lix rey kixtaqlaheb' naq moko te'xb'aanu ta.

7 Anajwan, a'in li aatin kixye reheb' li tenamit chirix li na'leb' a'an: Ninb'antioxi chiru lin Dios, ex intenamit raarookex inb'aan, naq li qanimla Dios rik'in xchaab'ilal kixtaqlaheb' li qas qiitz'in a'in aj Nefita qik'in re jultikank aatin chiqu, ut re xq'unb'esinkil li qach'ool chirix li "na'leb' kanab'anb'il chaq xb'aaneb' li qayuwaw' aj maak.

8 Ut k'ehomaq reetal, ninb'antioxi chiru lin nimla Dios naq kixk'e qe jun raqal lix Musiq' re taaq'uno'q li qach'ool, ut xb'aan a'an koo'ok chiraatinankil qib' rik'ineb' li qas qiitz'in a'in aj Nefita.

9 Ut k'ehomaq reetal, ninb'antioxi ajwi' chiru lin Dios, naq rik'in xtikib'ankil raatinankil qib' rik'ineb' xq'unb'esiik li qach'ool chirix li "qamaak, ut li k'iila kamsink kiqab'aanu chaq.

10 Ut ninb'antioxi ajwi' chiru lin Dios, relik chi yaal, lin nimla Dios, naq a'an xk'e qe naq taaruuq taqajal qak'a'uxl chirix li k'a'aq ru a'in, ut jo'kan ajwi' naq "xkuy qamaak chirix li k'iila maak ut kamsink a'an li kiqab'aanu chaq, ut xrisi sa' qach'ool li^b maak kiwan chaq sa' qab'een, sa' xk'ab'a' lix k'ulub'ejiil li Ralal.

1 b Alma 25:1, 13.
5 a Alma 27:4-13.
7 a Mos. 1:5.

9 a Tz. ut S. 18:44.
10 a Dan. 9:9.
b K'UTUL RAQAL:

Wank xmaak.

11 Ut anajwan k'ehomaq reetal, ex was wiitz'in, rik'in naq ra chi sa (xb'aan naq laa'o chaq li q'axal sachenaq reheb' chixjunil li winq) naq kooru chixjalb'al qak'a'uxl chirix chixjunil li qamaak ut li k'iila kamsink kilajqab'aanu, ut naq kiru chiqu naq li Dios "kirisirisi chaq a'an sa' li qach'ool, xb'aan naq ra chi sa naq tz'aqal lix jalb'al qak'a'uxl chiru li Dios re naq a'an taarisi li qatz'ajnil—

12 Anajwan, ex was wiitz'in q'axal raarookex inb'aan, rik'in naq li Dios kirisi li qatz'ajnil, ut ak saq saq chik ru li qayok'leb' ch'iich', chi jo'kan miqatz'ajni chik li qayok'leb' ch'iich' rik'in xkik'eleb' li qas qiitz'in.

13 Relik chi yaal, ninye eere, ink'a', chiqak'uula b'an li qayok'leb' ch'iich' re naq moko tz'ajninb'ilaq ta rik'in xkik'eleb' li qas qiitz'in; xb'aan naq maare wi taqatz'ajni wi'chik li qayok'leb' ch'iich' ink'a' chik te'ruuq chi "ch'aje'q chi saq saq ru rik'in xkik'el li Ralal li qanimla Dios, li taahoye'q choq' re xtojb'al rix li qamaak.

14 Ut li nimla Dios kiruxtaana qu, ut kixk'e chiqanaw li k'a'aq re ru a'in re naq ink'a' too'oso'q; relik chi yaal, ut kixk'e chiqanaw li k'a'aq re ru a'in chi junxilaj, xb'aan naq naxra li "qaam jo' chanru ajwi' naxraheb' li qalal qak'ajol, jo'kan ut, rik'in li ruxtaan, a'an nokorula'ani rik'ineb' lix anjel,

re naq li ^bk'uub'انب'il na'leb' re li kolb'a-ib' nawb'ilaq qab'aan laa'o jo' chanru xb'aaneb' li tasal tenamit li toj te'chalq.

15 Aay, k'a'jo' li ruxtaan li qaDios! Anajwan ut k'ehomaq reetal, rik'in naq ra chi sa naq kiqak'ul risinkil li qatz'ajnil chiqix chaq, ut li qayok'leb' ch'iich' saq saq chik ru, chiqamuqeb' re te'kanaaq chi saq saq ru, re xch'olob'ankil xyaalal chiru li qaDios sa' roso'jik li kutan, malaj sa' li kutan naq took'ame'q chi xaqliik chiru a'an re taaraqe'q aatin chiqix, naq ink'a' xqatz'ajni li qayok'leb' ch'iich' rik'in xkik'eleb' li qas qiitz'in chalen chaq naq a'an kixq'axtesi qe li raatin ut koxch'ajb'ilob'resi rik'in.

16 Ut anajwan, ex was wiitz'in, wi eb' li qas qiitz'in te'xsik' qasachb'al, k'ehomaq reetal, taqamuq li qayok'leb' ch'iich', relik chi yaal, taqamuq sa' xchamal li ch'och', re naq te'kanaaq chi saq saq ru, re xch'olob'ankil xyaalal naq maajoq'e kiqoksi, sa' roso'jik li kutan; ut wi eb' li qas qiitz'in tohe'xsach, k'ehomaq reetal, "tooxik rik'in li qaDios ut tookole'q.

17 Anajwan ut kik'ulman naq chirix naq li rey kixk'e xraqik li aatin a'in, ut ch'utch'uukeb' chixjunil li tenamit, ke'xchapeb' lix yok'leb' ch'iich', ut chixjunil li k'anjeleb'aal li neke'oksiman re xhoyb'al xkik'eleb' li winq,

11 a Isa. 53:4–6.

13 a Apok. 1:5.

14 a K'UTUL RAQAL:

Aamej—Lix loq'aleb' li aamej.

b K'UTUL RAQAL:

K'uub'انب'il na'leb' re li tojb'al-ix.

16 a Alma 40:11–15.

ut “ke’xmuqeb’ sa’ xchamal li ch’och’.

18 Ut a’in ke’xb’aanu, xb’aan naq sa’ xch’ooleb’ a’an naxch’olob’ xyaalal chiru li Dios, ut chiruheb’ ajwi’ li winq, naq “maajo’q’e chik te’roksi li k’anjeleb’aal re pleet re xhoyb’al xkik’eleb’ li winq; ut a’in ke’xb’aanu, rik’in xch’olob’ankil ut ^bxk’uub’ankil sumwank rik’in li Dios, naq jo’ ruuchil xhoyb’al xkik’eleb’ li ras riitz’ineb’, ‘te’xq’ax-tesi b’an xyu’ameb’; ut jo’ ruuchil li maq’ok chiru junaq ras riitz’in, te’k’ehoq b’an re; ut jo’ ruuchil xnumsinkil lix kutaneb’ sa’ q’e-mal, te’k’anjelaq b’an chi numta-jenaq rik’ineb’ li ruq’.

19 Ut chi jo’kan naqil, naq jo’q’e ke’k’ame’ laj Lamanita a’in chix-paab’ankil ut chixnawb’al li yaal, “xaqxookeb’ chi kaw, ut te’xk’ul xb’een wa li kamk re naq ink’a’ te’xb’aanu li maak; ut chi jo’kan naqil naq ke’xmuq lix k’anjeleb’aal re tuqtuukilal, malaj ut ke’xmuqeb’ lix k’anjeleb’aal re pleet, choq’ re li tuqtuukilal.

20 Ut kik’ulman naq eb’ li ras riitz’ineb’ aj Lamanita, ke’xkaw-resi rib’ choq’ re pleetik, ut ke’taqe’ sa’ li ch’och’ Nefi choq’ re xsachb’al li rey, ut xk’eeb’al jalan chik sa’ xna’aj, ut jo’kan ajwi’ re xsachb’aleb’ chaq sa’ li ch’och’ li tenamit aj Anti-Nefi-Lehi.

21 Anajwan naq eb’ li tenamit ke’ril naq chalkeb’ re sa’ xb’eeneb’,

xkoheb’ chixk’ulb’aleb’, ut “ke’x-hupub’ rib’ chiruheb’ chi ch’och’, ut ke’ok chixpatz’b’al xk’ab’a’ li Qaawa’; ut chi jo’kan yookeb’ naq ke’ok laj Lamanita chi t’ane’k sa’ xb’eeneb’, ut ke’ok chixkamsinkileb’ rik’in li yok’leb’ ch’iich’.

22 Ut chi jo’kan, chi ma’ani naxyal ru rik’ineb’, ke’xkamsi jun mil rik’in oob’ reheb’; ut naqanaw naq osob’tesinb’ileb’, xb’aan naq xike-naqeb’ chi wank rik’in lix Dios.

23 Anajwan naq ke’ril laj Lamanita naq eb’ li ras riitz’in moko te’eeleliq ta chiru li yok’leb’ ch’iich’, chi moko te’risi rib’ sa’ li nim chi moko sa’ li tz’e, naq te’x-yokob’ b’an rib’ ut “te’oso’q, rik’in xnimankil ru li Dios naq yookeb’ ajwi’ chi oso’k rub’el li yok’leb’ ch’iich’—

24 Anajwan naq ke’ril laj Lamanita a’in, “ke’xkanab’ xkamsinkileb’; ut wankeb’ naab’al li ^bke’niman xch’ool sa’ xk’ab’a’eb’ li ras riitz’in li t’anenaqeb’ rub’el li yok’leb’ ch’iich’, xb’aan naq ke’xjal xk’a’uxl rik’in li k’a’aq re ru ke’xb’aanu chaq.

25 Ut kik’ulman naq ke’xtz’eq lix k’anjeleb’aal re pleet, ut ink’a’ chik ke’xchap, xb’aan naq ke’raho’ xb’aaneb’ li kamsink ke’xb’aanu chaq; ut ke’xkub’si rib’ chanchaneb’ ajwi’ li ras riitz’ineb’, ke’xkanab’ rib’eb’ chiru li ruxtaaneb’ li ani taqsinb’ileb’ lix tel re xkamsinkileb’.

17 a Hel. 15:9.

18 a Alma 53:11.

b K’UTUL RAQAL:

Sumwank.

c K’UTUL RAQAL:

Mayejak.

19 a K’UTUL RAQAL:

Paab’aal.

21 a Alma 27:3.

23 a Alma 26:32.

24 a Alma 25:1.

b K’UTUL RAQAL:

Toq’ob’ank-u.

26 Ut kik'ulman naq li rajlankileb' li ke'xjunaji rib' rik'in lix tenamit li Dios sa' li kutan a'an, kixq'ax ru rajlankileb' li ke'kamsiik, ut tiikeb' xch'ool li ani ke'kamsiik, jo'kan naq moko nawii'an ta qach'ool naq "ke'kole'.

27 Ut maajun winq aj maak kikamsiik sa' xyanqeb'; a'b'an numenaqjun mil li ke'kame' chixnawb'al chirix li yaal; chi jo'kan naqil naq k'iila "paay chan ru naq li Qaawa' nak'anjelak re taa'uxq xkolb'al lix tenamit.

28 Anajwan lix k'ihaleb' lix komoneb' laj Lamanita li ke'kamsink chaq re xnaab'alileb' li ras riitz'in, a'aneb' aj Amalekita ut aj Amulonita, ut lix k'ihaleb' a'an wankeb' jo' chanru "xk'anjelileb' laj ^bNehoril.

29 Anajwan, sa' xyanqeb' li ke'xjunaji rib' rik'in lix tenamit li Qaawa', "maajun wan xkomoneb' laj Amalekita ut laj Amulonita, chi moko ani wan sa' xk'anjelil laj Nehor; a'aneb' b'an tz'aqal ralar xk'a-joleb' laj Laman ut laj Lemuel.

30 Ut chi jo'kan naru naqak'e reetal chi saqen ru, naq chirix naq jun tenamit "kutanob'resinb'il jun sutaq xb'aan lix Musiq' li Dios, ut wanjenaq xnimal ^bxna'leb' chirix li k'a'aq re ru re li tiikilal, ut chirix a'an 'neke'xjalb'ehi rib' sa' li maak ut li q'etok aatin, q'axal wi'chik kaw neke'kana, ut chi jo'kan

"q'axal wi'chik ink'a' us lix wanjikeb' chiru wi maajun wa xnawomeb' chaq li k'a'aq re ru a'in.

 CH'OL 25

Najek'iman li pleetik xb'aaneb' laj Lamanita—Neke'oso' li riyajileb' laj tij re laj Noe jo' chanru kixch'olob' laj Abinadi jo' profheet—Naab'al reheb' laj Lamanita neke'jale' xch'ool ut neke'xjunaji rib' rik'in li tenamit aj Anti-Nefi-Lehi—Neke'xpaab' li Kristo ut neke'xpaab' lix chaq'rab' laj Moises. Wan na 90–77 chihab' ma na-yo'la li Kristo.

Ut k'ehomaq reetal, kik'ulman anajwan naq eb' laj Lamanita a'an q'axal wi'chik ke'chal xjosq'il xb'aan naq ke'xkamsiheb' chaq li ras riitz'ineb', jo'kan naq ke'x-xaqab' aatin naq te'reeqaju sa' xb'eeneb' laj Nefita; ut ink'a' chik ke'xsik' xkamsinkil li tenamit aj "Anti-Nefi-Lehi sa' li kutan a'an.

2 Ke'xk'am b'an lix teepeb' aj pleet ut xkoheb' sa'eb' lix nub'aal li ch'och' Tzarahemla, ut ke't'ane' sa' xb'eeneb' li tenamit li wankeb' sa' li ch'och' Ammonihah ut "ke'xsacheb'.

3 Ut chirix a'an ke'wan sa' k'iila pleet rik'ineb' laj Nefita, sa' li ke'alinasiiik wi' ut ke'kamsiik.

4 Ut sa' xyanqeb' laj Lamanita

26 a Apok. 14:13.

27 a Isa. 55:8–9;
Alma 37:6–7.

28 a Alma 21:4.
b Alma 1:15; 2:1, 20.

29 a Alma 23:14.

30 a Mat. 12:45.

b Heb. 10:26;
Alma 47:36.

c 2 Ne. 31:14;
Alma 9:19.

K'UTUL RAQAL:

Q'etok paab'ank.

d 2 Pe. 2:20–21.

25 1 a K'UTUL RAQAL: Anti-Nefi-Lehi.

2 a Alma 8:16; 16:9.

li kamsinb'ileb' wankeb' ka'ch'in chik ma chixjunileb' li "riyajil laj Amulon ut eb' lix komon, a'aneb' chaq laj tij re laj Noe, ut ke'kamsiik xb'aan ruq'eb' laj Nefita;

5 Ut li rela'eb', chirix naq ke'eelelik sa' li yamyookil ch'och' sa' releb' saq'e, ut chirix xmaq'b'al wankilal ut awa'b'ejil sa' xb'ee-neb' laj Lamanita, chirix xk'ee-b'al chi "oso'k rik'in xam naab'al reheb' laj Lamanita xb'aan xpaab'ahomeb'—

6 Xb'aan naq naab'al "reheb', chirix xnumsinkil naab'al li sachk ut k'iila ch'aajkilal, ke'ok chi eek'asiik xch'ool sa' xjultikankil reheb' li ^baatin li ke'xjultika chaq laj Aaron ut eb' lix komon sa' xch'och'eb'; jo'kan naq ke'ok chixkanab'ankil xpaab'ankil li 'na'leb' kanab'anb'il chaq reheb' xb'aaneb' lix yuwa', ut ke'ok chixpaab'ankil li Qaawa', ut naq a'an kixk'e nimla wankilal reheb' laj Nefita; ut chi jo'kan wankeb' naab'al reheb' li ke'jale' xch'ool sa' li yamyookil ch'och'.

7 Ut kik'ulman naq eb' laj taqlanel a'an li rela'eb' ralal xk'ajol laj "Amulon ke'xk'eheb' chi ^bkamsiik, relik chi yaal, chixjunileb' li ke'paab'an re li k'a'aq re ru a'in.

8 Anajwan xb'aan li kamsink a'in naab'al reheb' li ras riitz'in ke'ee'asiik chi josq'ok; ut ki'ok chi wank wech'ok-ib' sa' li yamyookil ch'och'; ut eb' laj Lamanita

ke'ok "chixyoob'aleb' li riyajil laj Amulon ut eb' lix komon ut ke'ok chixkamsinkileb'; ut eb' a'an ke'eelelik chiru li yamyookil ch'och' sa' releb' saq'e.

9 Ut k'ehomaq reetal, neke'yohe' toj sa' li kutan a'in xb'aaneb' laj Lamanita. Chi jo'kan kik'ehe' chi uxman li raatin laj Abinadi, li kixye chirix riyajileb' laj tij li ke'xk'e chixnumsinkil li kamk rik'in xam.

10 Xb'aan naq a'an kixye reheb': Li k'a'ru "teeb'aanu we taawanq choq' reetalil li k'a'aq re ru toj taachalq.

11 Anajwan ut laj Abinadi a'an li xb'een li kik'uluk re li "kamk rik'in xam xb'aan xpaab'ankil li Dios; anajwan a'in xyaalalil li kixye, naq naab'al te'xk'ul li kamk rik'in xam, jo' chanru li kixk'ul a'an.

12 Ut kixye reheb' laj tij re laj Noe naq eb' li riyajil te'xk'eheb' naab'al chi kamsiik, jo' chanru ajwi' li ki'ux re a'an, ut naq eb' a'an te'jek'iiq chi najt ut te'kamsiiq, jo' chanru jun li karneer li maak'a' aj ilol re, na'alinasiiik ut nakamsiik xb'aaneb' li k'iche' xul; anajwan ut k'ehomaq reetal, xk'ute' naq yaal li aatin a'in, xb'aan naq ke'alinasiiik xb'aaneb' laj Lamanita, ut ke'yohe', ut ke'sak'e'.

13 Ut kik'ulman naq chirix naq ke'ril laj Lamanita naq ink'a' ke'ru chi numtaak sa' xb'eeneb' laj Nefita ke'sutq'i sa' xch'och'eb' a'an; ut

4a Mos. 23:35.

5a Mos. 17:15.

6a A'AN: eb' laj

Lamanita.

b Alma 21:9.

c Alma 26:24.

7a Alma 21:3;

24:1, 28–30.

b K'UTUL RAQAL:

Kamsinb'il sa'

xk'ab'a' xpaab'aal.

8a Mos. 17:18.

10a Mos. 13:10.

11a Mos. 17:13.

naab'al reheb' ke'q'axonk chi wank sa' li ch'och' Ismael ut li ch'och' Nefi, ut ke'xjunaji rib' rik'in lix tenamit li Dios, a'aneb' li tenamit aj "Anti-Nefi-Lehi.

14 Ut eb' a'an "ke'xmuq ajwi' lix k'anjeleb'aal re pleet, jo' chanru ke'xb'aanu chaq li ras riitz'ineb', ut ke'ok choq' jun tenamit tiik xch'ool; ut ke'b'eeek sa' xb'e li Qaawa', ut k'eeek'ookeb' xch'ool chixpaab'ankil lix taqlahom ut lix k'uub'anb'il aatin.

15 Relik chi yaal, ut ke'xpaab' lix chaq'rab' laj Moises; xb'aan naq ki'ajman ru naq toj te'xpaab' lix chaq'rab' laj Moises, xb'aan naq toj maji' natz'aqlok ru chixjunil. A'b'anan, us ta wan lix "chaq'rab' laj Moises, ke'ril chi ub'ej lix k'ulunik li Kristo, ut ke'xk'oxla naq lix chaq'rab' laj Moises a'an jun^b reetalil lix k'ulunik, ut ke'xpaab' naq tento te'xpaab' li 'k'utb'il b'aanuhom a'an toj tixtaw xq'ehil naq a'an taak'utb'esiiq chiruheb'.

16 Anajwan moko ke'xk'oxla ta naq li "kolb'a-ib' nachal xb'aan^b xchaq'rab' laj Moises; a'b'an lix chaq'rab' laj Moises kik'anjelak re xkawob'resinkil lix paab'aaleb' chirix li Kristo; ut chi jo'kan ke'xk'uula jun 'xyo'onihomeb' rik'in li paab'aal, choq' re li kolb'a-ib' re junelik, rik'in xkanab'ankil rib' chiru li musiq'ej re profeetil aatin,

li na'aatinak chirix li k'a'aq re ru a'an li toj taachalq.

17 Ut anajwan k'ehomaq reetal, laj Ammon, ut laj Aaron, ut laj Omner, ut laj Himni, ut eb' lix komon ke'saho' sa' xch'ool chi numtajenaq, xb'aan li usaak li ke'xk'ul chaq sa' xyanqeb' laj Lamanita, rik'in rilb'al naq li Qaawa' kixk'e chaq reheb' jo' chanru lix "tijeb', ut naq kixtz'aqob'resi ru li raatin chiruheb' sa' li junq raqal.

CH'OL 26

Laj Ammon naxnima xloq'al rik'in li Qaawa'—Eb' li tiikeb' chi paab'ank neke'k'eh'e xmetz'ew xb'aan li Qaawa' ut nak'eeman li na'leb' reheb'—Rik'in paab'aal eb' li winq te'ruuq chixk'amb'al chi mil li aamej sa' li jalb'a-k'a'uxlej—Li Dios wan chixjunil li wankilal rik'in, ut naxtaw xyaalal chixjunil li k'a'aq re ru. Wan na 90–77 chihab' ma nayo'la li Kristo.

Ut anajwan, a'in li raatin laj Ammon reheb' lix komon, li naxye chi jo'ka'in: Ex was wiitz'in ut ex inkomon, k'ehomaq reetal ninye eere, k'a'jo' naq wan rajb'al naq taasaho'q qach'ool; xb'aan naq ma kiru tab'i' kiquak'oxla naq "koo'el chaq sa' li ch'och' Tzarahemla naq li Dios tixk'e chaq qe xninqal li osob'tesink a'in?

13a Alma 23:16–17.

14a Alma 24:15; 26:32.

15a Jak. 4:5; Jar. 1:11.

K'UTUL RAQAL:
Chaq'rab' re laj

Moises.

b Mos. 3:14–15; 16:14.

c Mos. 13:29–32.

16a Mos. 12:31–37;
13:27–33.

b 2 Ne. 11:4.

c 1 Tes. 5:8–9.

17a Alma 17:9.

26 1a Mos. 28:9;
Alma 17:6–11.

2 Ut anajwan, ninpatz', k'a'ru li ninqi osob'tesink kixk'e sa' qab'een? Ma naru nekeye?

3 K'ehomaq reetal, tinchaq'oq choq' eere, xb'aan naq eb' li qas qiitz'in aj Lamanita ke'wan chaq sa' q'o'jyin, relik chi yaal, toj sa' li jul q'axal q'o'jyin xsa', a'b'an k'ehomaq reetal jo' "k'ihaleb' li k'amb'ileb' chirilb'al lix sachb'a-ch'oolejil saqen li Dios! A'in ut li osob'tesink li k'eeb'il sa' qab'een, naq oksinb'ilo choq' b'k'anjeleb'aal sa' ruq' li Dios re xk'eeb'al chi uxmank li nimla k'anjel a'in.

4 K'ehomaq reetal, eb' a'an chi "mil neke'saho' sa' xch'ool, ut k'amb'ileb' sa' xkorral li Dios.

5 K'ehomaq reetal, q'an ru naq kiwan li "awimq, ut osob'tesinb'ilex, xb'aan naq kech'ik lee b'setleb' ch'iich', ut kexq'olok rik'in xnimal lee metzew, relik chi yaal, chiru chixjunil li kutan kexk'anjelak; ut k'ehomaq reetal li rajlankil lee 'q'olom! Ut eb' a'an te'xokeq sa' li xokleb'aal re naq ink'a' te'sachq.

6 Relik chi yaal, moko te'rume'q ta xb'aan li kaq-sut-iq' sa' roso'jik li kutan; relik chi yaal, chi moko t'anlenb'ilaqeb' xb'aaneb' li sut iq'; naq taachalq b'an li "kaq-sut-iq' xokb'ilaqeb' sa' junajil sa' xna'ajeb', re naq ink'a' taaruq taa'ok

li kaq-sut-iq' rik'ineb'; relik chi yaal, chi moko te'tiikisiq' xb'aaneb' li kawil iq' a' yaal b'ar naraj xk'amb'aleb' laj xik' ilonel.

7 K'ehomaq b'an reetal, wan-keb' sa' ruq' li Qaawa' re li "q'o-lom, ut eechaninb'ileb' xb'aan; ut a'an b'tixwaklesihab' sa' roso'jik li kutan.

8 Usilanb'ilaq taxaq xk'ab'a' li qaDios; "choob'ichanq re xniman-kil ru, relik chi yaal, b'choob'antioxinq re lix santil k'ab'a', xb'aan naq a'an naxk'anjela li tiikilal chi junelik.

9 Xb'aan naq wi ta ink'a' xoo-taqe' chaq sa' li ch'och' Tzarahemla, eb' li qas qiitz'in a'in q'axal raarookeb' qab'aan, li q'axal kohe'xra ajwi' laa'o, toj yot'b'ilaqeb' raj rik'in "xik'b'al qilb'al, relik chi yaal, ut ink'a' ajwi' raj ke'xnaw ru li Dios.

10 Ut kik'ulman naq chirix naq laj Ammon kixye li aatin a'in, laj Aaron li ras kixch'iila, ut kixye: At Ammon, ninxuwa naq k'amb'ilat xb'aan xsahil aach'ool chixnimankil aawib'.

11 A'b'an laj Ammon kixye re: Moko "ninnima ta wib' rik'in in-metzew laa'in, chi moko rik'in xchaab'ilal inna'leb'; a'b'anan k'ehomaq reetal, numtajenaq b'xsahil inch'ool, relik chi yal, lin ch'ool

3 a Alma 23:8–13.

b 2 Kor. 4:5;

Mos. 23:10.

4 a Alma 23:5.

5 a Jwan 4:35–37;

Tz. ut S. 4:4.

b Joel 3:13.

c Tz. ut S. 33:7–11;

75:2, 5.

6 a Hel. 5:12;

3 Ne. 14:24–27.

7 a K'UTUL RAQAL:

Q'olok.

b Mos. 23:22;

Alma 36:28

8 a Tz. ut S. 25:12.

b K'UTUL RAQAL:

B'antiox, b'antioxink.

9 a Mos. 28:1–2.

11 a 2 Kor. 7:14.

b Tz. ut S. 18:14–16.

K'UTUL RAQAL: Sahil ch'oolejil.

nujenaq rik'in xsahil, ut taasaho'q inch'ool rik'in inDios.

12 Relik chi yaal, ninnaw naq laa'in maak'a' nin'ok wi'; chirix inmetz'ew, q'unin; jo'kan naq moko injunes ta "tinnima wib'; tinnima b'an wib' rik'in lin Dios, xb'aan naq sa' ^bxmetz'ew a'an tinruuq chixb'aanunkil chixjunil li k'a'aq re ru; relik chi yaal, k'ehomaq reetal, k'iila xninqal ru sachb'a-ch'oolej kiquak'anjela sa' li ch'och' a'in, li taqanima wi' ru lix k'ab'a' chi junelik.

13 K'ehomaq reetal jo' k'ihal chi mil reheb' li qas qitzt'in kirach'ab' chaq chiru xrahil "xb'alb'a; ut k'amb'ileb' ^bchixb'ichankil li rahok li natojok ix, ut a'in xb'aan lix wankilal li raatin li wan qik'in, jo'kan ut, ma ink'a' tab'i' wan nimla ajom naq taasaho'q qach'ool?

14 Relik chi yaal, wan ajom naq taqanima ru chi junelik, xb'aan naq a'an li Dios Q'axal Taqenaq, ut xrach'ab'eb' li qas qitzt'in chiru lix "b'ak'leb' ch'iich' li xb'alb'a.

15 Relik chi yaal, sutsuukeb' chaq rik'in q'ojyin ut sache'k, li junelik wan; a'b'an k'ehomaq reetal, a'an kixk'ameb' sa' lix "saqen li junelik taakanaaq, relik chi yaal, sa' li kolb'a-ib' junelik taakanaaq; ut sutsuukeb' xb'aan xnaab'alil lix rahom li maak'a' xjuntaq'eetankil; relik chi yaal, ut wanjenaq choq' k'anjeleb'aal sa' ruq' a'an re

xb'aanunkil li xnimal ru ut sachb'a-ch'oolejil k'anjel a'in.

16 Jo'kan ut, "chiqanimahaq qaloq'al, relik chi yaal, ^btaqanima qaloq'al rik'in li Qaawa'; relik chi yaal, taasaho'q qach'ool, xb'aan naq numtajenaq xsahil qach'ool; relik chi yaal, taqanima ru li qaDios chi junelik. K'ehomaq reetal, ani tab'i' taaruuq chixnimankil xloq'al rik'in li Qaawa' toj reetal naq ink'a' chik na'ajman? Relik chi yaal, ani tab'i' taaruuq chixyeeb'al chi numtajenaq resil lix nimal ru xwankil, ut resil li 'ruxtaan, ut resil xnajtil li roybenihom choq' reheb' li lalal xk'ajoleb' li winq? K'ehomaq reetal, ninye eere, moko naru ta ninye yal ta jun miin raqal li naweek'a.

17 Ani raj kiru chi k'oxlank re naq li qaDios kiwan ta xnimal ruxtaan re raj qaxokb'al chaq chiru li xuwajelil, li maak ut li tz'ajnil koowan wi' chaq?

18 K'ehomaq reetal, koxoo'elq toj rik'in josq'il, rik'in xyeechi'in-kil ninqi rahilal re "xsachb'al lix iglees.

19 Jo'kan ut, k'a' put naq ink'a' koxq'axtesi chiru jun li xuwajel sache'k, relik chi yaal, k'a'ut naq ink'a' kixkanab' li yok'leb' ch'iich' re lix raqb'a-aatin chi t'ane'k sa' qab'een, ut chixsachb'al li qayo'onihom chi junelik?

20 Aay, li waam chanchan naq

12a Jer. 9:24;
Alma 29:9.
b Sal. 18:32-40;
Filip. 4:13;
1 Ne. 17:3.
13a K'UTUL RAQAL:

Xb'alb'a.
b Alma 5:26.
14a Alma 12:11.
15a K'UTUL RAQAL:
Saqen, lix saqen li
Kristo.

16a Rom. 15:17;
1 Kor. 1:31.
b 2 Kor. 10:15-18;
Tz. ut S. 76:61.
c Sal. 36:5-6.
18a Mos. 27:8-10.

na'eelelik rik'in xk'oxlankil. K'ehomaq reetal, moko kixk'anjela ta lix raqb'a-aatin sa' qab'een; rik'in b'an xnimal li ruxtaan koxnumsi chixb'een li "jul a'an li junelik taa-wanq re kamk ut rahilal, toj sa' lix kolb'al li qaam.

21 Ut anajwan k'ehomaq reetal, ex was wiitz'in, k'a'ru chi "ruchich'och'il winq wan li nana-wok re li k'a'aq re ru a'in? Ninye eere, maajun wan li ^bnanawok re li k'a'aq re ru a'in, ka'ajwi' li yot'b'il xch'ool.

22 Relik chi yaal, li ani "naxjal xk'a'uxl ut naxk'anjela li ^bpaab'aal, ut na'uuchin rik'in chaab'il k'anjel ut junelik natijok chi ink'a' naxkanab'—re xkomon a'an k'eeb'il xnawb'al lix 'muqmuukil na'leb' li Dios; relik chi yaal, re xkomon a'an k'eeb'ilaq xk'utb'esinkil li k'a'aq re ru maajun wa k'utb'esinb'il; relik chi yaal, ut k'eeb'ilaq re xkomon a'an xk'amb'al li aamej chi mil sa' li jalb'a-k'a'uxlej, jo' chanru ajwi' xk'ehe' qe laa'o xk'amb'aleb' li qas qiitz'in a'in sa' li jalb'a-k'a'uxlej.

23 Anajwan ma jultik eere, ex was wiitz'in, naq kiqaye reheb' li qas qiitz'in sa' li ch'och' Tzarahemla, xik qe taqe'q sa' li ch'och' Nefi, re jultikank aatin chiruheb' li qas qiitz'in aj Lamanita, ut kohe'xse'e?

24 Xb'aan naq ke'xye qe: Ma

nekek'oxla tab'i' naq texruuq chixk'amb'aleb' laj Lamanita chixnawb'al li yaal? Ma nekek'oxla tab'i' naq texruuq chixq'unb'esinkileb' xch'ool laj Lamanita chirix naq moko yaal ta li "na'leb' kanab'anb'il chaq xb'aaneb' lix yuwa'eb', naq a'aneb' jun tenamit ^bjipeb' tz'aqal xch'ooleb'; li neke'saho' raameb' rik'in xhoyb'al li kik'; li numsinb'ileb' xkutan rik'in li maa'usilal q'axal nim; ut lix b'eheb', a'an xb'ehil aj q'etol aatin chalen chaq sa' xtiklajik? Anajwan ex was wiitz'in, jultik eere naq jo'ka'in chaq li raatineb'.

25 Ut jo'kan ajwi' ke'xye: Chiqachap qak'anjeleb'aal re pleet chiruheb', re taqasacheb' chaq rochb'een lix maa'usilaleb' sa' li ch'och', maare anchal tole'numtaa'q sa' qab'een ut tohe'xsach.

26 A'b'anan k'ehomaq reetal, ex was wiitz'in raarookex inb'aan, koochal sa' li yamyookil ch'och' moko re ta xsachb'aleb' li qas qiitz'in, re b'an naq maare tooruhanaq chixkolb'al junjunq reheb' li raam.

27 Anajwan naq luktajenaq li qach'ool, ut naq ok raj qe chi sutq'iik, k'ehomaq reetal, li Qaawa' "kixk'ojob' qach'ool ut kixye: Ayuqex sa' xyanqeb' lee ras eeriitz'in aj Lamanita, ut numsihomaq rik'in

20 a 2 Ne. 1:13;

Hel. 3:29–30.

21 a K'UTUL RAQAL:

Ruchich'och'il winq.

b 1 Kor. 2:9–16;

Jak. 4:8.

22 a Alma 36:4–5.

K'UTUL RAQAL:

Jalok k'a'uxl, jalb'a-

k'a'uxlej.

b K'UTUL RAQAL:

Paab'aal.

c K'UTUL RAQAL:

Xmuqmuukil na'leb'

li Dios.

24 a Mos. 10:11–17.

b Mos. 13:29.

27 a Alma 17:9–11.

^bkuyuk lee ‘ch’a’ajkilal, ut laa’in texink’e chi usaak.

28 Ut anajwan k’ehomaq reetal, koochal, ut koowulak sa’ xyanqeb’; ut kiwan qakuyum sa’ li rahilal kiqak’ul, ut kiquanumsi li k’iila paay xtoq’ob’al li qu; relik chi yaal, ut koowulak sa’ li junjunq chi ochoch, ut kiquakanab’ qib’ chiru li ruxtaan li ruchich’och’—moka ka’aj ta wi’ chiru ruxtaan li ruchich’och’, chiru ajb’an wi’ li ruxtaan li Dios.

29 Ut koo’ok sa’ rochocheb’ ut kiqatzoleb’, ut kiqatzoleb’ sa’eb’ lix b’e; relik chi yaal, ut kiqatzoleb’ chiruheb’ lix tzuul; ut koo’ok ajwi’ sa’ lix santil ochocheb’ ut lix ch’utleb’aaleb’ ut kiqatzoleb’; ut koo’isiik chaq, ut koo’eetz’uuk, ut koochuub’aak, ut koosak’e’ chixk’atq li qe; ut kookute’ chi pek, ut kook’ame’ ut koob’ak’e’ rik’in kawil k’aam, ut kootz’ape’ sa’ tz’alam; ut rik’in xwankil ut xchaab’ilal xna’leb’ li Dios koo-kole’ wi’chik.

30 Ut kiquanumsi li k’iila paay chi ch’a’ajkilal, ut chixjunil a’in, re naq maare toowanq choq’ k’anjeleb’aal re xkolb’al junaq aamej; ut kiqak’oxla naq numtajenaq “xsahil qach’ool wi taawanq anihaq tooruq tana’ chi k’anjelak re xkolb’al.

31 Anajwan k’ehomaq reetal, naru noko’ilok ut naqil li x’uuchin wi’ li qak’anjel; ut ma ka’ch’in rajlankileb’? Ninye eere, Ink’a’,

“k’iheb’ b’an; relik chi yaal, ut naru naqak’e reetal lix anchalileb’ xch’ool, xb’aan lix rahomeb’ choq’ reheb’ li ras riitz’ineb’ ut choq’ qe ajwi’ laa’o.

32 Xb’aan naq k’ehomaq reetal, q’axal wi’chik te’raj “xmayejankil lix yu’ameb’ chiru risinkil xyu’am li xik’ na’ilok reheb’; ut ^bke’xmuq lix k’anjeleb’aal re pleet sa’ xchamal li ch’och’, xb’aan xrahomeb’ choq’ reheb’ li ras riitz’ineb’.

33 Ut anajwan k’ehomaq reetal ninye eere, ma wanjenaq tab’i’ xkomon xnimal li rahok a’in sa’ chixjunil li ch’och’? K’ehomaq reetal, ninye eere, Ink’a’, moko wanjenaq ta, chi moko sa’ xyanqeb’ ta laj Nefita.

34 Xb’aan naq k’ehomaq reetal, eb’ a’an te’xchap li k’anjeleb’aal re pleet chiruheb’ li ras riitz’ineb’; moko te’xkanab’ ta rib’ chi kamsiik. A’banan k’ehomaq reetal jo’ k’ihaleb’ a’in ke’xq’axtesi xyu’ameb’; ut naqanaw naq xikenaqeb’ rik’in lix Dios, xb’aan lix rahomeb’ ut xb’aan naq xik’ neke’ril li maak.

35 Anajwan ma maak’a’ tab’i’ rajb’al naq taasaho’q qach’ool? Relik chi yaal, ninye eere, maajun wa wanjenaqeb’ li winq li wan xnimal rajb’al re te’saho’q xch’ool jo’ laa’o, chalen chaq naq kitikla li ruchich’och’; relik chi yaal, ut numtajenaq xsahil inch’ool, toj reetal ninnima wib’ rik’in lin Dios; xb’aan naq a’an wan rik’in

27b K’UTUL RAQAL:
Kuyuk.
c Alma 20:29–30.

K’UTUL RAQAL:
Ch’a’ajkilal.
30a Tz. ut S. 18:15–16.

31a Alma 23:8–13.
32a Alma 24:20–24.
b Alma 24:15.

chixjunil li “wankilal, chixjunil li chaab’il na’leb’, ut chixjunil li na’leb’ank; a’an ^bnaxtaw xyaalal chixjunil li k’a’aq re ru, ut a’an jun Dios ^caj uxtaan, toj sa’ li kolb’a-ib’, choq’ reheb’ li te’xjal xk’a’uxl ut te’paab’anq re lix k’ab’a’.

36 Anajwan wi nimank-ib’ a’in, tinnima ajwi’ wib’; xb’aan naq a’in lin yu’am ut lin saqen, xsahil lin ch’ool ut lin kolb’al, ut li tojb’il wi’ wix chiru li rahilal li junelik taa-wanq. Relik chi yaal, osob’tesinb’il xk’ab’a’ lin Dios, li xk’oxlank re li tenamit a’in, a’an jun “ruq’ lix toon che’ re Israel, ut sache-naq chaq chiru xtoonol sa’ jun jalanil ch’och’; relik chi yaal, ninye, osob’tesinb’ilaq taxaq xk’ab’a’ lin Dios, li xk’oxlank qe laa’o, aj ^bb’ehenel sa’ jun jalanil ch’och’.

37 Anajwan ex was wiitz’in, naqil naq li Dios naxk’oxla li junjung chi “tenamit, sa’ b’araq chi ch’och’ wankatqeb’ wi’; relik chi yaal, naxk’ehab’ sa’ ajl lix tenamit, ut lix sa’ xch’ool aj uxtaan wan sa’ xb’een chixjunil li ruchich’och’. Anajwan a’in lix sahil inch’ool, ut lin nimla b’antioxihom; relik chi yaal, ut tinb’antioxinq chiru lin Dios chi junelik q’e kutan. Amen.

CH’OL 27

Li Qaawa’ naxtaqla laj Ammon chixk’amb’aleb’ xb’e li tenamit aj Anti-

Nefi-Lehi re xkolb’al rib’eb’—Naq naxk’ul laj Alma, laj Ammon nalukta xmetz’ew xb’aan xsahil xch’ool—Eb’ laj Nefita neke’xk’e li ch’och’ Jerxon re li tenamit aj Anti-Nefi-Lehi—Xtenamit laj Ammon nayehe’ reheb’. Wan na 90–77 chihab’ ma nayo’la li Kristo.

ANAJWAN kik’ulman naq chixrix naq eb’ laj Lamanita a’an, li xkoheb’ chaq chixpleetinkileb’ laj Nefita, ke’xtaw chirix k’iila xyaalomeb’ ru re xsachb’aleb’, naq maak’a’ neke’xra rik’in xsik’bal xsachb’aleb’, ke’sutq’i wi’chik sa’ li ch’och’ Nefi.

2 Ut kik’ulman naq eb’ laj Amalekita, sa’ xk’ab’a’ li sachk ke’xk’ul, numtajenageb’ xjosq’il. Ut naq ke’ril naq ink’a’ ke’ru chixsik’b’al reeqaj rik’ineb’ laj Nefita, ke’ok chireek’asinkileb’ li tenamit chi josq’ok rik’in “ras riit-z’ineb’, a’ li tenamit aj ^bAnti-Nefi-Lehi; jo’kan naq ke’ok wi’chik chixsachb’aleb’.

3 Anajwan li tenamit a’in jun “sut chik ink’a’ ke’raj xchapb’al lix k’anjeleb’aal re pleet, ut ke’xkanab’ rib’ chi kamsiik jo’ chanru li rajomeb’ li xik’ neke’ilok reheb’.

4 Anajwan naq laj Ammon ut eb’ lix komon ke’ril li k’anjel a’in re sachok sa’ xyanqeb’ li q’axal raarookeb’ xb’aaneb’, ut sa’ xyanqeb’ li q’axal neke’rahok ajwi’ reheb’ a’an—xb’aan naq k’ulb’ileb’

35 a K’UTUL RAQAL:

Wankilal.

b Tz. ut S. 88:41.

c K’UTUL RAQAL:

Uxtaan, uxtaanank.

36 a Gen. 49:22–26;

Jak. 2:25; 5:25.

b Jak. 7:26.

37 a Hech. 10:34–35;

2 Ne. 26:33.

27 2 a Alma 43:11.

b Alma 25:1.

K’UTUL RAQAL:

Anti-Nefi-Lehi.

3 a Alma 24:21–26.

chanchaneb' li anjel taqlanb'il xb'aaan li Dios re xkolb'aleb' chiru li sache'k li junelik taawanq—jo'kan ut, naq laj Ammon ut eb' lix komon ke'ril li nimla k'anjel a'in re sachok, ke'eek'asiik xch'ool rik'in xtoq'ob'ankileb' ru, ut "ke'xye re li rey:

5 Chiqach'utub' xtenamit li Qaawa' a'in, ut chookub'eeq sa' li ch'och' Tzarahemla rik'ineb' li gas qiitz'in aj Nefita, ut cho'eeleliq chaq sa' ruq'eb' li xik' neke'ilok qe, re naq ink'a' toosache'q.

6 A'b'anan li rey kixye reheb': K'ehomaq reetal, eb' laj Nefita tohe'xsach, xb'aaan li k'iila kamsink ut maak kiqab'aaanu reheb'.

7 Ut laj Ammon kixye: Laa'in tinxik ut tinpatz'oq chiru li Qaawa', ut wi a'an tixye qe, chexkub'eeq rik'ineb' li gas qiitz'in, ma texxik?

8 Ut li rey kixye re: Yaal, wi li Qaawa' tixye qe ayuqex, tookub'eeq rik'ineb' li gas qiitz'in, ut toowanq choq' loq'b'il moos chiruheb' toj reetal naq taqak'e reheb' reeqaj li k'iila kamsink ut maak kiqab'aaanu reheb'.

9 A'b'an laj Ammon kixye re: Moko naxk'am ta rib' rik'in lix chaq'rab'eb' li gas qiitz'in, li kixaqab'aak chaq xb'aaan inyuwa', naq te'wanq "loq'b'il moos sa' xyanqeb'; jo'kan ut, chookub'eeq ut chiqakanab' qib' chiru li ruxtaaneb' li gas qiitz'in.

10 A'ut li rey kixye re: Patz'on rik'in li Qaawa', ut wi a'an tixye

qe ayuqex, tooxik; wi ut ink'a', too'oso'q sa' li ch'och'.

11 Ut kik'ulman naq laj Ammon xko'o ut kipatz'ok chiru li Qaawa', ut li Qaawa' kixye re:

12 Isi li tenamit a'in sa' li ch'och' a'in, re naq ink'a' te'oso'q; xb'aaan naq laj Satanas k'a'jo' naq xchappom xch'ooleb' laj Amalekita, li neke'eek'asink reheb' laj Lamanita chi josq'ok rik'ineb' li ras riitz'ineb' re xkamsinkileb'; jo'kan ut, ayu chaq sa' li ch'och' a'in, ut osob'tesinb'ileb' li ani wankeb' sa' li jun tasal tenamit a'in, xb'aaan naq laa'in teb'inkol rix.

13 Anajwan ut kik'ulman naq laj Ammon xko'o ut kixye re li rey chixjunil li aatin kixye chaq li Qaawa' re.

14 Ut ke'xch'utub' chixjunil lix tenamit, relik chi yaal, chixjunil lix tenamit li Qaawa', ut ke'xch'utub'eb' chixjunil lix ketomq ut lix teepeb' chi xul, ut ke'el chaq sa' li ch'och', ut ke'k'ulun sa' li yamyookil ch'och' li najachok ru li ch'och' Nefi rik'in li ch'och' Tzarahemla, ut ke'wulak chi nach' rik'in xnub'aal li ch'och'.

15 Ut kik'ulman naq laj Ammon kixye reheb': K'ehomaq reetal, laa'in ut eb' lin komon tooxik sa' li ch'och' Tzarahemla, ut laa'ex texkanaaq arin toj toosutq'iiq chaq; ut taqayaleb' rix xch'ool li gas qiitz'in, ma te'raj naq tex'ok sa' xch'och'eb'.

16 Ut naq yoo chi xik laj Ammon sa' li ch'och', kik'ulman naq

rochb'eeneb' lix komon kixk'ul laj Alma, aran sa' li "na'ajej li ak yeeb'il resil; ut k'ehomaq reetal, saheb' xch'ool chixk'ulb'al rib'eb'.

17 Anajwan q'axal nim "xsahil xch'ool laj Ammon jo'kan naq kinujak; relik chi yaal, kisub'e' sa' saho'k ch'oolej xb'aan lix Dios, toj reetal naq ^bkilukta xmetz'ew, ut 'kit'ane' wi'chik chi ch'och'.

18 Ma maawa' ut a'in sahil ch'oolejil chi numtajenaq? K'ehomaq reetal, a'in li sahil ch'oolejil li maa-jun nak'uluk re, ka'ajwi' li nasik'ok re li sahil ch'oolejil chi tz'aqal yot'b'il ut tuulan lix ch'ool.

19 Anajwan ut, nim chi yaal lix sahil xch'ool laj Alma sa' xk'ulb'aleb' li ras riitz'in, ut jo'kan ajwi' xsahileb' xch'ool laj Aaron, laj Omner, ut laj Himni, a'b'anan moko kinumta ta xsahileb' xch'ool a'an sa' xb'een xmetz'eweb'.

20 Anajwan ut kik'ulman naq laj Alma kixb'eresihebb' li ras riitz'in sa' li ch'och' Tzarahemla, toj sa' rochoch a'an. Ut eb' a'an xkoheb' ut ke'xye re li "xb'eenil aj raqol aatin chixjunil li k'a'aq re ru ke'xk'ul chaq sa' li ch'och' Nefi, sa' xyanqeb' li ras riitz'in aj Lamanita.

21 Ut kik'ulman naq li xb'eenil aj raqol aatin kixtaqla xjek'inkil jun li aatin chiru chixjunil li ch'och', kiraj xnawb'al xyaab'eb' xkux li tenamit chirix roksinkil li ras riitz'inebb', a'anebb' li tenamit aj Anti-Nefi-Lehi.

22 Ut kik'ulman naq kichal xyaab'eb' xkux li tenamit, ut

kixye: K'ehomaq reetal, taqa-q'axtesi li ch'och' Jerxon, li wan sa' releb' saq'e chire li palaw, li naxlaq'ab' rib' rik'in li ch'och' Naab'alil, li wan sa' xtz'e li saq'e rik'in li ch'och' Naab'alil, ut li ch'och' Jerxon a'in, a'an li ch'och' taqak'e reheb' li qas qiitz'in choq' reechanihomeb'.

23 Ut k'ehomaq reetal, taqak'o-job'eb' li gateep aj pleet sa' xyi li ch'och' Jerxon ut li ch'och' Nefi, re taaruq taqakoleb' rix li qas qiitz'in sa' li ch'och' Jerxon; ut naqab'aanu a'in choq' reheb' li qas qiitz'in, sa' xk'ab'a' lix xiweb' chixchaph'al li k'anjeleb'aal re pleet chiruhebb' li ras riitz'inebb' maare anchal te'xb'aanu li maak; ut kichal xnimal xxiweb' a'in xb'aan xrahil li jalb'a-k'a'uxlej ke'nume' wi', sa' xk'ab'a' li k'iila kamsink ke'xb'aanu ut lix xuwajel maa'usilaleb'.

24 Ut anajwan k'ehomaq reetal, a'in taqab'aanu reheb' li qas qiitz'in, re te'ruuq chireechaninkil li ch'och' Jerxon; ut taqak'aak'aleheb' chiruhebb' li xik' neke'ilok reheb' rik'inebb' li qateep aj pleet, wi eb' a'an te'xk'e qe jun raqal li k'a'ru reheb', re qatenq'ankil re taaruq taqak'e k'a'ru nak'anjelak reheb' li qateep aj pleet.

25 Anajwan, kik'ulman naq chirix naq laj Ammon kirab'i a'in, kisutqi rik'in li tenamit aj Anti-Nefi-Lehi, ut jo'kan ajwi' laj Alma rochb'een, sa' li yamyookil ch'och', b'ar wi' ke'xyiib' chaq lix

16a Alma 17:1–4.

17a K'UTUL RAQAL: Sahil

ch'oolejil.

b 1 Ne. 1:7.

c Alma 19:14.

20a Alma 4:16–18.

xmuheb'aal t'ikr, ut kixk'e chixna-web' chixjunil li k'a'aq re ru a'in. Ut laj Alma kixseraq'i ajwi' reheb' lix "jalajik chaq xch'ool, rochb'een chaq laj Ammon ut laj Aaron, ut eb' li ras riitz'in.

26 Ut kik'ulman naq rik'in a'an kiwan nimla sahil ch'oolejil sa' xyanqeb'. Ut ke'kub'e sa' li ch'och' Jerxon, ut ke'reechani li ch'och' Jerxon; ut xtenamit laj Ammon kiyehe' reheb' xb'aaneb' laj Nefita, jo'kan naq ke'nawe' ru rik'in li k'ab'ajej a'an chirix chik a'an.

27 Ut ke'wan sa' xyanqeb' lix tenamit laj Nefi, ut ke'k'ehe' ajwi' sa' ajl sa' xyanqeb' li tenamit li wankeb' sa' lix iglees li Dios. Ut na'nookeb' ru xb'aan x'anchalileb' xch'ool chiru li Dios, ut chiruheb' ajwi' li winq; xb'aan naq chi tz'aqal tz'aqal "maak'a'eb' xb'alaq'il, ut xaqxookeb' xk'a'uxl sa' chixjunil li k'a'aq re ru; ut ^bxaqxookeb' chi kaw sa' xpaab'ankil li Kristo, chalen toj sa' roso'jik.

28 Ut k'a'jo' naq xik' ke'ril xhoyb'al xkik'eleb' li ras riitz'in; ut maajun wa kiru xq'unb'esinkileb' xch'ool chixchapb'al li k'anjeleb'aal re pleet chiruheb' li ras riitz'in; ut maajo'q'e ke'ril li kamk rik'in jun raqalaq chi xiw, xb'aan lix yo'onihomeb' ut li royb'enihomeb' chirix li Kristo ut li wakliik chi yo'yo; jo'kan naq li kamk sub'b'il rib' choq' reheb' xb'aan naq q'axb'il ru xb'aan li Kristo.

29 Jo'kan naq eb' a'an xb'een wa te'xnumsi li "kamk q'axal ra

ut xuwajel li kiru chi k'ehe'k sa' xb'eeneb' xb'aaneb' li ras riitz'in- neb', chiru xchapb'al li yok'leb' ch'iich' malaj li k'onk'ookil ch'iich' re xsak'b'aleb'.

30 Ut chi jo'kan a'aneb' jun tenamit anchaleb' xch'ool ut raab'ileb', jun tenamit q'axal usilanb'ileb' xb'aan li Qaawa'.

 CH'OL 28

Eb' laj Lamanita neke'q'axe' ru sa' jun li pleet q'axal ra—Lajetq mil neke'kamsiik—Neke'k'ehe' laj maak chi wank sa' li rahilal maak'a' roso'jik; eb' li tiikeb' xch'ool neke'xk'ul li sahil ch'oolejil maajo'q'e na'oso'. Wan na 77–76 chihab' ma nayo'la li Kristo.

ANAJWAN ut kik'ulman naq chirix naq ke'xaqab'aman lix tenamit laj Ammon sa' li ch'och' "Jerxon, ut kixaqab'aak ajwi' jun li iglees sa' li ch'och' Jerxon, ut ke'k'ojob'aak li teep aj pleet reheb' laj Nefita sa' xsutam li ch'och' Jerxon, relik chi yaal, sa' chixjunileb' li nub'aal chixsutam li ch'och' Tzarahemla; k'ehomaq reetal, eb' li teep aj pleet reheb' laj Lamanita ke'xtaaqe chaq li ras riitz'in chiru li yamyookil ch'och'.

2 Ut chi jo'kan kiwan jun li pleet q'axal nim; relik chi yaal, maajun wa nawb'il ru xkomon a'an sa' xyanq chixjunil li tenamit sa' li ch'och' chalen chaq sa' li kutan

naq laj Lehi ki'el chaq Jerusalen; relik chi yaal, ut lajetq mil reheb' laj Lamanita ke'kamsiik ut ke'je-k'iik chi najt.

3 Relik chi yaal, ut jo'kan ajwi' kiwan li kamsiik q'axalnim sa' xyanq lix tenamit laj Nefi; a'b'anan eb' laj Lamanita "ke'alinasiiik ut ke'-jek'iik, ut eb' lix tenamit laj Nefi ke'sutq'i wi'chik sa' xch'och'eb'.

4 Ut anajwan a'in jun kutan kiwan wi' nimla rahil ch'oolejil ut yaab'ak li ki'ab'iman chiru chixjunil li ch'och', sa' xyanqeb' chixjunil lix tenamit laj Nefi—

5 Relik chi yaal, xyaab'eb' li xmalka'an li ke'yaab'ak xb'aan xb'eelomeb', ut jo'kan ajwi' li yuwa'b'ej li ke'yaab'ak xb'aaneb' li ralal, ut li rab'inb'ej xb'aan li as iitz'inb'ej; relik chi yaal, li as iitz'inb'ej xb'aan li yuwa'b'ej; ut chi jo'kan ki'ab'iman xyaab' li rahil ch'oolej sa' xyanqeb' chixjunil, ke'yaab'ak xb'aaneb' li rech alaleb' li ke'kamsiik chaq.

6 Anajwan ut relik chi yaal naq a'in jun rahil ch'oolejil kutan; relik chi yaal, xq'ehil li rahil ch'oolej, ut xq'ehil naab'al li "kuyuk sa' ut tijok.

7 Ut jo'kan naraqe' li ro'laju chihab' rawa'b'ejileb' laj raqol aatin sa' xb'een lix tenamit laj Nefi;

8 Ut a'in resilal laj Ammon ut eb' lix komon, lix b'eenikeb' sa' li ch'och' Nefi, li rahilal ke'xk'ul sa' li ch'och', lix rahileb' xch'ool, ut lix ch'a'ajkilaleb', ut lix "sahileb'

xch'ool li maak'a' xtabw'al xyaalal, ut lix k'ulunikeb' ut xkolb'aleb' rix li komon sa' li ch'och' Jerxon. Anajwan ut, li Qaawa', laj Tojol rixeb' chixjunil li winq, chirosob'tesihaq chi junelik li raameb'.

9 Ut a'in resileb' li pleet ut li wech'ok-ib' sa' xyanqeb' laj Nefita, jo' ajwi' li pleet ke'wan wi' laj Nefita rik'ineb' laj Lamanita, ut ak raqenaq li ro'laju chihab' rawa'b'ejileb' laj raqol aatin.

10 Ut chirix li xb'een chihab' toj sa' li ro'laju xk'ehe' chi uxmank lix sachlijikeb' k'iila mil chi yu'amej; relik chi yaal, xk'ehe' chi ilmank li xuwajelil hoyok kik'.

11 Ut lix tib'eleb' k'iila mil yokyookeb' chi taq'a sa' li ch'och', ut lix tib'eleb' k'iila mil yookeb' chi "q'aak chi tub'tu chiru lix b'een li ch'och'; relik chi yaal, ut k'iila mil yookeb' chi ^byaab'ak xb'aan xsachikeb' li rech alal, xb'aan naq wan rajom naq te'xxuwa, jo' chanru lix yeechi'ihom li Qaawa', naq k'eeb'ileb' chi wank sa' li rahilal maa-k'a' roso'jik.

12 A'ut k'iila mil chik raheb' xch'ool chi yaal xb'aan xsachikeb' li rech alal, a'b'anan neke'saho' ut neke'nimob'resiik xch'ooleb' rik'in xyo'oninkil, ut neke'xnaw ajwi', jo' chanru lix "yeechi'ihom li Qaawa', naq waklesinb'ileb' chi wank sa' xnim uq' li Dios, sa' jun wanjik re sahil ch'oolejil li maa-jo'q'e na'oso'.

3a Alma 30:1.
6a Alma 30:2.
8a Alma 27:16–19.

11a Alma 16:11.
b Alma 48:23;
Tz. ut S. 42:45–46.

12a Alma 11:41.

13 Ut chi jo'kan naqil chanru xnimal li "moko juntaq'eeeteb' ta wi' li winq xb'aan li maak ut li q'e-tok aatin, ut lix wankilal laj tza, li nachal xb'aan xb'alaq'il li ^bna'leb' li kixk'uub' a'an re xra'alenkil xch'ooleb' li winq.

14 Ut chi jo'kan naqil li nimla b'oqok re naq te'xyal xq'e li winq chi k'anjelak sa'eb' li "rawimq li Qaawa'; ut chi jo'kan naqil xnimall xyaalal naq wan li rahil ch'oolejil, ut jo'kan ajwi' naq wan li sahil ch'oolejil—li rahil ch'oolejil xb'aan li kamk ut li sache'k sa' xyanqeb' li winq, ut li sahil ch'oolejil xb'aan lix ^bsaqen li Kristo choq' re li yu'amej.

CH'OL 29

Laj Alma naraj xyaab'asinkil li jalb'a-k'a'uxlej rik'in x'anchalil xch'ool li anjel—Li Qaawa' naxk'ehob' laj tzolonel choq' reheb' chixjunil li tenamit—Laj Alma naxnima xloq'al rik'in lix k'anjel li Qaawa' ut li usaak ke'xk'ul laj Ammon ut eb' lix komon. Wan na 76 chihab' ma nayo'la li Kristo.

AAY, laa'inaq raj taxaq anjel, ut chiwanq raj taxaq rajom inch'ool, re raj tinxik ut toxin'aatinaq raj rik'in xtrompeet li Dios, rik'in jun xyaab' kuxej li taachiq'oq raj re li ruchich'och', ut tinyaab'asi

raj li jalb'a-k'a'uxlej re li junjunq chi tenamit!

2 Relik chi yaal, tinch'olob' raj chiru li junjunq chi aamej, chanchan rik'in xyaab' li kaaq, li jalb'a-k'a'uxlej ut li k'uub' anb'il na'leb' re li tojb'al-ix, naq tento te'xjal xk'a'uxl ut "te'chalq rik'in li qadios, re naq maak'a'aq chik rahil ch'oolejil chiru chixjunil lix b'een li ch'och'.

3 A'ut k'ehomaq reetal, winqin, ut ninmaakob' rik'in li wajom; xb'aan naq tento raj taatz'aqloq we li k'a'aq re ru xjek'i chaq li Qaawa' choq' we.

4 Tento raj naq sa' li wajom ink'a' tinsach li kawil aatin taqlanb'il xb'aan jun li Dios tiik xna'leb', xb'aan naq ninnaw naq a'an nak'ehok reheb' li winq jo' chanru li "rajomeb', ma choq' re li kamk malaj choq' re li yu'amej; relik chi yaal, ninnaw naq a'an najek'in reheb' li winq, relik chi yaal, naxtaqla choq' reheb' li taqlanb'il aatin li ink'a' naru xjalb'al, jo' chanru li ^brajomeb' xch'ool, a' yaal choq' re li kolb'a-ib' malaj choq' re li sache'k.

5 Relik chi yaal, ninnaw naq li us ut li ink'a' us chalenaqeb' chiru chixjunileb' li winq; ani li moko naxnaw ta b'ar wan li us ut li ink'a' us maak'a' xjitb'al; a'b'anan ani "nanawok re b'ar wan li us ut li ink'a' us, re a'an k'eeb'il jo'

13 a 1 Ne. 17:35.

b 2 Ne. 9:28.

14 a K'UTUL RAQAL:

Awimq re li Qaawa'.

b K'UTUL RAQAL:

Saqen, lix saqen li

Kristo.

29 2 a Omni 1:26;

3 Ne. 21:20.

4 a Sal. 37:4.

b K'UTUL RAQAL: Xtaql
ch'oolej.

5 a 2 Ne. 2:18, 26;

Moro. 7:15–19.

K'UTUL RAQAL:

Tz'ilok-ix, li

maatan re.

chanru li rajom, a' yaal ma naraj li us malaj li ink'a' us, li yu'am malaj li kamk, li sahil ch'ooolejil malaj li ^byot'e'k sa' reek'ob'aal xch'ool.

6 Anajwan, rik'in ut naq ninnaw li k'a'aq re ru a'in, k'a'ut naq ink'a' raj tz'aqal chiwu xb'aanunkil li k'anjel li b'oqb'ilin wi'?

7 K'a'ut naq tinwaj wank choq' anjel, re taaruq tin'aatinaq toj sa' chixjunil lix maril li ruchich'och'?

8 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, li Qaawa' naxk'e re "chixjunileb' li tenamit, xkomon xtenamit ut ^braatinob'aal, re xk'utb'al li raatin, relik chi yaal, rik'in xchaab'ilal li na'leb', chixjunil li 'naxk'oxla naq us naq te'xk'ul; jo'kan ut, naqil naq li Qaawa' nak'ehok na'leb' rik'in chaab'ilal, jo' chanru li k'a'ru tiik ut yaal.

9 Ninnaw li k'a'ru kinixtaqla wi' li Qaawa', ut ninnima inloq'al rik'in. Moko "ninnima ta inloq'al injunes, ninnima b'an inloq'al rik'in li kinixtaqla wi' li Qaawa'; relik chi yaal, a'in ut inloq'al, naq maare tinwanq choq' k'anjeleb'aal sa' ruq' li Dios re xk'amb'al junaq aamej sa' li jalb'a-k'a'uxlej; a'in ut xsahil inch'ool.

10 Ut k'ehomaq reetal, naq nawil naab'al reheb' li was wiitz'in li yot'b'il chi yaal xch'oooleb', ut li yookeb' chi chalk rik'in li Qaawa' lix Dios, rik'in a'an nanujak li

waam rik'in sahilal; rik'in a'an najultiko' we "k'a'ru xb'aanu li Qaawa' choq' we, relik chi yaal, a'an naq xrab'i intij; relik chi yaal, toja' ut naq najultiko' we li ruq' aj uxtaan li ye'b'il we.

11 Relik chi yaal, ut najultiko' ajwi' we lix preexileb' inyuwa'; xb'aan naq ninnaw chi yaal naq li "Qaawa' kixkoleb' chiru moosil, ut rik'in a'in kixxaqab' lix iglees; relik chi yaal, li Qaawa' Dios, lix Dios laj Abraham, lix Dios laj Isaak, ut lix Dios laj Jakob, kixkoleb' chiru li moosil.

12 Relik chi yaal, junelik wanjenaq chi jultik we lix preexileb' lin yuwa'; ut li Dios ajwi' a'an li "kikolok chaq reheb' sa' ruq'eb' laj Egiptio, kixkoleb' chiru moosil.

13 Relik chi yaal, ut li Dios ajwi' a'an kixxaqab' lix iglees sa' xyanqeb'; relik chi yaal, ut li Dios ajwi' a'an kinixb'oq rik'in jun li santil b'oqok, re xjultikankil li aatin chiru li tenamit a'in, ut kinixk'e chi usaak chi naab'al, sa' li nanumta wi' "xsahil inch'ool.

14 A'b'anan moko ka'aj ta wi' rik'in li usaak xink'ul injunes nasaho' inch'ool, q'axal wi'chik b'an nanumta xsahil inch'ool xb'aan li "usaak ke'xk'ul li was wiitz'in, li xikenaqeb' taqek sa' li ch'och' Nefi.

15 K'ehomaq reetal, eb' a'an ke'k'anjelak chi numtajenaq, ut naab'al li ke'uuchin wi'; ut

5 *b* K'UTUL RAQAL:
Reek'ob'aal xch'ool.
8 *a* 2 Ne. 29:12.
b Tz. ut S. 90:11.

c Alma 12:9–11.
9 *a* Alma 26:12.
10 *a* Mos. 27:11–31.
11 *a* Mos. 24:16–21;

Alma 5:3–5.
12 *a* Exo. 14:30–31.
13 *a* Tz. ut S. 18:14–16.
14 *a* Alma 17:1–4.

k'a'jo' xnimallix q'ajkaamunkileb' taawanq!

16 Anajwan, naq nink'oxla li usaak ke'xk'ul li was wiitz'in a'in nak'ame' li waam, jo' rajjachjo ru rik'in li tib'elej naq wan, xb'aan naq q'axal nim xsahil inch'ool.

17 Anajwan ut li Dios chixk'ehaq reheb' li was wiitz'in a'in naq te'chunlaaq sa' li rawa'b'ejihom li Dios; relik chi yaal, ut jo'kaneb' ajwi' chixjunileb' li wankeb' choq' ruuchinihom lix k'anjeleb', re naq ink'a' chik te'elq chaq, re b'an te'ruuq chixnimankil ru a'an chi junelik. Ut li Dios chixk'ehaq taxaq chi uxmanj' jo' chanru li waatin, jo' chanru ajwi' kinye. Amen.

CH'OL 30

Laj Korihor aj xik' ilonel re li Kristo, nareetz'u li Kristo, lix tojb'al rix li maak, ut li musiq'ej re profettil aatin—Naxch'olob' naq maak'a' li Dios, maak'a' xt'anik li winq, maak'a' reeqaj li maak, ut maak'a' li Kristo—Laj Alma naxch'olob' xyaalal naq li Kristo taachalq ut naq chixjunil li k'a'aq re ru naxk'ut naq wan jun li Dios—Laj Korihor naxpatz' jun li eetalil ut nakana chi mem—Laj tza kixk'ut chaq rib' chiru laj Korihor jo' anjel ut kixk'ut chiru k'a'ru tixye—Laj Korihor nayeq'iik ut nakam. Wan na 76–74 chihab' ma nayo'la li Kristo.

K'EHOMAQ reetal, anajwan

kik'ulman naq chirix naq ke'xaqab'aman lix "tenamit laj Ammon sa' li ch'och' Jerxon, relik chi yaal, ut chirix naq ^bke'alinasiiik chaq laj Lamanita sa' li ch'och', ut eb' lix kamenaqeb' ke'muqe' xb'aaneb' li ani wankeb' sa' li ch'och'—

2 Anajwan eb' lix kamenaq moko ke'k'ehe' ta sa' ajl xb'aan xnimallix rajlankileb'; chi moko ke'k'ehe' sa' ajl lix kamenaqeb' laj Nefita—a'b'anan kik'ulman chirix naq ke'xmuqeb' lix kamenaqeb', ut jo'kan ajwi' chirix li kutan re kuyuk sa', ut yaab'ak, (ut kiwan sa' xwaqlaju chihab' rawa'b'ejileb' laj raqol aatin sa' xb'een lix tenamit laj Nefi), ki'ok chi wank tuqtuukilal chi rajlal chiru chixjunil li ch'och'.

3 Relik chi yaal, ut eb' li tenamit k'ee'ookeb' xch'ool chixpaab'ankil lix taqlahom li Qaawa'; ut neke'xpaab' chi tz'aqal tz'aqal eb' lix "k'ojob'anb'il k'anjel li Dios, jo' chanru lix chaq'rab' laj Moises; xb'aan naq tzolb'ileb' re ^bte'xpaab' lix chaq'rab' laj Moises toj reetal naq taatz'aqloq ru.

4 Ut chi jo'kan maajun choqink kiwan sa' xyanqeb' li tenamit sa' chixjunil li xwaqlaju chihab' rawa'b'ejileb' laj raqol aatin sa' xb'een lix tenamit laj Nefi.

5 Ut kik'ulman naq sa' xtiklajik li xwuqlaju chihab' rawa'b'ejileb' laj raqol aatin, kiwan tuqtuukilal chi rajlal.

6 A'b'anan kik'ulman naq yoo

30 1a Alma 27:25–26.
K'UTUL RAQAL:
Anti-Nefi-Lehi.

b Alma 28:1–3.
3a K'UTUL RAQAL:
Chaq'rab' re laj

Moises.
b 2 Ne. 25:24–27;
Alma 25:15.

chi nach'ok xraqik li xwuqlaju chihab', kichal jun li winq sa' li ch'och' Tzarahemla, ut a'an aj "xik' ilonel re li Kristo, xb'aan naq ki'ok chi jultikank aatin chiru li tenamit re xsachb'al xwankileb' li profeetil aatin li yeeb'il chaq xb'aaneb' li profeet, chirix lix k'u-lunik li Kristo.

7 Anajwan maajun chaq'rab' kiwan li naramok re li "naxpaab' junaq winq; xb'aan naq tz'aqal moko naxk'am ta rib' rik'in lix taqlahom li Dios naq taawanq junaq chaq'rab' li taa'iloq reheb' li winq chi moko juntaq'eet ta xwankileb'.

8 Xb'aan naq jo'ka'in naxye li loq'laj hu: "Sik'omaq ru sa' li kutan a'in ani chi aj-u tekx'anjelaq.

9 Anajwan wi junaq winq naraj k'anjelak chiru li Dios, kanab'anb'il chixb'aanunkil; malaj ut, wi naxpaab' li Dios, kanab'anb'il chi k'anjelak chiru; a'ut wi ink'a' naxpaab', maajun chaq'rab' wan re xk'eeb'al tojb'a-maak sa' xb'een.

10 A'b'an wi nakamsin naxk'ul li "kamk choq' tojb'a-maak; wi ut namaq'ok naxk'ul ajwi' tojb'a-maak; ut wi na'elq'ak naxk'ul ajwi' tojb'a-maak, ut wi naxmux xsumsu naxk'ul ajwi' tojb'a-maak; relik chi yaal, xb'aan chixjunil li maa'usilal a'in neke'xk'ul tojb'a-maak.

11 Xb'aan naq kiwan jun li chaq'rab' naq taaraq'e'q aatin chirixeb'

li winq jo' chanru li maak xb'aa-nuhomeb'. A'b'anan maajun chaq'rab' kiwan chirix lix paab'ahom junaq winq; jo'kan naq ka'ajwi' nak'ehe' tojb'a-maak sa' xb'een junaq winq xb'aan li maak xb'aa-nuhom; jo'kan naq chixjunileb' li winq ke'ile' chi "juntaq'eeteb' xwankil.

12 Ut laj xik' ilonel re li Kristo a'in, aj Korihor xk'ab'a', (ut li chaq'rab' maajun wankilal kiru wi' chi wank sa' xb'een) ki'ok chixjultikankil chiruheb' li tenamit naq maajun Kristo taawanq. Ut jo'ka'in naq kijultikan aatin, kixye:

13 Laa'ex li b'ak'b'ookex taq'a rub'el jun li yo'onihom li maa-k'a' ru ut maak'a' xyaalal, k'a'ut naq nekek'ul choq' iigleb' xkomon li jo'maajo'il na'leb' a'in? K'a'ut naq nekeroyb'eni jun li Kristo? Xb'aan naq maajun winq naru chixnawb'al k'a'ruhaq li toj taachalq.

14 K'ehomaq reetal, li k'a'aq re ru a'in li profeetil aatin jo' nekeye, li nekeye naq numsinb'il chaq eere xb'aaneb' li santil profeet, k'ehomaq reetal, a'an jo'maajo'il na'leb' kanab'anb'il chaq xb'aaneb' lee yuwa'.

15 Chan ru nekenaw naq yaal? K'ehomaq reetal, ink'a' naru teenaw chirix li k'a'aq re ru ink'a' "nekeril; jo'kan ut, ink'a' naru teenaw naq taawanq junaq li Kristo.

6a K'UTUL RAQAL:
Aj xik' ilonel re li
Kristo.
7a Alma 1:17.

8a Jos. 24:15.
K'UTUL RAQAL: Xtaql
ch'oolej.
10a K'UTUL RAQAL:

Teneb'anb'il
kamsiik.
11a Mos. 29:32.
15a Eter 12:5–6.

16 Nekex'ilok chi ub'ej ut nekeye naq nekeril jun risinkil lee maak. A'ban k'ehomaq reetal, a'an xk'oxlahom jun waxil ru k'a'uxlej; ut lix po'jik eek'a'uxl a'in nachal xb'aan li na'leb' kanab'anb'il chaq xb'aaneb' lee yuwa', li nak'amok eere sa' xpaab'ankil li k'a'aq re ru moko yaal ta.

17 Ut naab'al chik li k'a'aq re ru xkomon a'in kixye reheb'; ut kixye reheb' naq moko taaruuq ta taa'uxmanq xtojb'al rix xmaakeb' li winq, naq li junjunq chi winq nak'uluk b'an sa' li yu'am a'in jo' chanru naxb'eresi li tz'ejwalej; jo'kan naq li junjunq chi winq na'usa jo' chanru xseeb'al xk'a'uxl, ut naq li junjunq chi winq nanumta jo' chanru xmetz'ew; ut yalaq k'aru naxb'aanu junaq winq moko maak ta.

18 Ut chi jo'kan kijultikan aatin chiruheb', ut kixjalb'ehi xch'ooleb' naab'al, ut kixk'e chixtaqsiheb' xjолоm sa' xmaa'usilaleb'; reliki chi yaal, kixjalb'ehi k'iila ixq, ut winq ajwi', re te'xb'aanu li yumbeetak ko'b'eetak—kixye reheb' naq jo'q'e nakam junaq winq, ak xraqik chaq a'an.

19 Anajwan li winq a'in xko'o ajwi' junpak'al sa' li ch'och' Jerxon, re xjultikankil li k'a'aq re ru a'in sa' xyanqeb' lix tenamit laj Ammon, a'eb' li ke'wan chaq choq' xtenamiteb' laj Lamanita.

20 A'ban k'ehomaq reetal, eb' a'an q'axal wi'chik ke'wan xna'leb' chiru naab'al xkomoneb' laj Nefita; xb'aan naq ke'xchap, ut ke'xb'ak', ut ke'xk'am chiru laj

Ammon, li kiwan choq' taqenaqil aj tij sa' xb'een li tenamit a'an.

21 Ut kik'ulman naq a'an kixtaqla naq taak'ame'q toj chirix li ch'och'. Ut a'an xko'o junpak'al sa' li ch'och' Gideon, ut ki'ok chi jultikank aatin chiruheb' ajwi' a'an; ut arin ink'a' ki'usa chi naab'al, xb'aan naq kichape' ut kib'ak'e', ut kik'ame' chiru li taqenaqil aj tij, ut chiru ajwi' li xb'eenil aj raqol aatin sa' xb'een li ch'och'.

22 Ut kik'ulman naq li taqenaqil aj tij kixye re: K'a'ut naq nakatb'eek chixpo'b'al ru lix b'e li Qaawa? K'a'ut naq nakak'ut chiru li tenamit a'in naq maajun Kristo taawanq, re xramb'al li saho'k sa' xch'ooleb'? K'a'ut naq nakat-aatinak re xsachb'al xwankil chixjunil lix profetel aatineb' li santil profet?

23 Anajwan laj Giddonah xk'ab'a' li taqenaqil aj tij. Ut laj Korihor kixye re: Xb'aan naq ink'a' nink'ut li jo'maajo'il na'leb' kanab'anb'il chaq xb'aaneb' lee yuwa', ut xb'aan naq ink'a' nink'ut chiruheb' li tenamit a'in naq te'xb'ak' rib' taq'a rub'el li jo'maajo'il k'ojob'anb'il k'anjel ut b'aanunb'il na'leb', li k'ojob'anb'il chaq xb'aaneb' li najteril aj tij, re xmaq'b'al li wankilal ut li awa'b'ejil sa' xb'eeneb', re te'kanaaq chi maak'a'aqeb' xna'wom, re naq ink'a' te'xtaqsi xjolomeb', re b'an te'kub'siiq jo' chanru laa waatin.

24 Laa'ex nekeye naq li tenamit a'in a'an jun tenamit ach'ab'anb'il. K'ehomaq reetal, laa'in ninye

naq wankeb' sa' moosil. Nekeye naq eb' li najteril profeetil aatin a'an, yaaleb'. K'ehomaq reetal, laa'in ninye naq moko nekenaw ta naq yaaleb'.

25 Nekeye naq li tenamit a'in wankeb' xmaak ut t'anaqeb', xb'aan li q'etok aatin kixb'aanu jun li na'b'ej yuwa'b'ej. K'ehomaq reetal, laa'in ninye naq jun li alal-b'ej moko wan ta xmaak xb'aan lix na' xyuwa'.

26 Ut nekeye naq taachalq li Kristo. A'b'an k'ehomaq reetal, ninye naq ink'a' nekenaw naq taawanq jun li Kristo. Ut nekeye ajwi' naq a'an taakamsiiq sa' xk'ab'a' lix "maak li ruchich'och'—

27 Ut chi jo'kan nekejalb'ehiheb' li tenamit a'in re xtaaqenkil li jo'maajo'il na'leb' kanab'amb'il chaq xb'aaneb' lee yuwa', ut jo' chanru lee rajom laa'ex; ut nekerameb' taq'a, chanchan naq wankeb' chi moosil, re taaruq teenimob'resi eetibel rik'in xk'anjel li ruq'eb', re naq maak'a'aqeb' xch'ool chi ilok taqe'q rik'in xkawileb' xch'ool, ut re naq maak'a'aqeb' xch'ool chixyalb'al xsahil li k'aru xk'ulub'eb', ut li kanab'amb'ileb' chixb'aanunkil.

28 Relik chi yaal, moko wankeb' ta xch'ool chiroksinkil li k'aru reheb', maare anchal te'xrahob'tesi xch'ooleb' laj tij, li neke'kehok iiqleb' sa' xb'eeneb' jo' chanru ratawomeb', ut ke'xk'ameb' chixpaab'ankil, rik'in li na'leb' kanab'amb'il chaq reheb' ut lix

matk'eb' ut lix jo'maajo'il ajomeb' ut lix k'utb'esinb'il matk' ut lix pak'b'il muqmuukiil na'leb', naq eb' a'an, wi ink'a' neke'xb'aanu jo' chanru li raatineb', te'xrahob'tesi xch'ool junaq winq moko nawb'il ta ru, a'an li Dios jo' neke'xye—jun winq maajun wa ilb'il chi moko nawb'il ru, li maajo'q'e wanjenaq ut maajo'q'e taawanq.

29 Anajwan naq li taqenaqil aj tij ut li xb'eenil aj raqol aatin ke'ril lix kawil li raam, relik chi yaal, naq ke'ril naq tixhob' ajwi' li Dios, maajun xsumenkil li raatin ke'xk'e; ke'xtaqla b'an xb'ak'b'al; ut ke'xq'axtesi sa' ruq'eb' laj taql, ut ke'xtaqla sa' li ch'och' Tzarahemla, re taak'ame'q chiru laj Alma, ut li xb'eenil aj raqol aatin li wan choq' aj jolominel sa' xb'een chixjunil li ch'och'.

30 Ut naq kik'ame' chiru laj Alma ut li xb'eenil aj raqol aatin, kik'ulman naq kikana sa' xb'aanunkil jo' li kixb'aanu ajwi' chaq sa' li ch'och' Gideon; relik chi yaal, kikana sa' "xmajewankil li Dios.

31 Ut kiwakli rik'in ninqi "taqenaqil aatin chiru laj Alma, ut kixhob'eb' rix laj tij ut eb' laj tzolonel, kixye naq ke'xjalb'ehiheb' li tenamit re xtaaqenkil li jo'maajo'il na'leb' kanab'amb'il chaq xb'aaneb' lix yuwa'eb', choq' re xnimob'resinkil xtib'eleb' rik'in xk'anjeleb' li tenamit.

32 Anajwan laj Alma kixye re: Laa'at nakanaw naq ink'a' naqanimob'resi qatib'el rik'in

xk'anjeleb' li tenamit a'in; xb'aan naq k'e reetal, laa'in xink'anjelak chalen chaq sa' xtiklajik li rawa'b'ejileb' laj raqol aatin toj anajwan, rik'in tz'aqal wuq' re xk'ulb'al li nak'anjelak we, us ta k'a'jo' naq xinbeeni li ch'och' re xch'olob'ankil li raatin li Dios chiru lin tenamit.

33 Ut us ta k'iila k'anjel kinb'aanu sa' li iglees, maajun wa kink'ul yal ta jun "seninaq choq' reeqaj ink'anjel, chi moko anihag reheb' lin komon, ka'ajwi' sa' li raqleb'aal aatin; ut aran yal xqak'ul jo' chanru li chaq'rab' choq' reeqaj li qakutan.

34 Anajwan ut, wi maak'a' naqak'ul choq' reeqaj li qak'anjel sa' li iglees, k'aru naqara wi' k'anjelak sa' li iglees wi maawa' re xch'olob'ankil li yaal, re taaruq taawanq xsahil qach'ool rik'in "xsahileb' xch'ool li qas qitiz'in?

35 K'a' ut nakaye laa'at naq no-kojultikan aatin chiru li tenamit re xk'ulb'al tumin, naq laa'at ajwi' nakanaw naq maajun tumin naqak'ul? Anajwan ut, ma nakapaab' naq naqab'alaq'i li tenamit a'in, ut xb'aan a'an nasaho' xch'oolleb' chi jo'kan?

36 Ut laj Korihor kichaq'ok chiru, Hehe'.

37 Toja' ut naq laj Alma kixye re: Ma nakapaab' naq wan jun li Dios?

38 Ut a'an kichaq'ok, Ink'a'.

39 Anajwan laj Alma kixye re: Ma taatz'eqtaana wi'chik xyaalal naq wan jun li Dios, ut taatz'eqtaana wi'chik xyaalal li Kristo? Xb'aan naq k'e reetal, ninye aawe, ninnaw naq wan jun li Dios, jo' ajwi' naq taachalq li Kristo.

40 Anajwan ut k'aru wan aawik'in li naxk'ut xyaalal naq maa-jun "Dios wan, malaj naq ink'a' taachalq li Kristo? Ninye aawe, maak'a' wan, ka'ajwi' laa waa-tin xjunes.

41 A'b'an k'e reetal, laa'in wan chixjunil li k'a'aq re ru wik'in re "xch'olob'ankil xyaalal naq yaal li k'a'aq re ru a'in; ut laa'at ajwi' wan aawik'in chixjunil li k'a'aq re ru re xch'olob'ankil chawu naq yaal, ut ma taatz'eqtaana xyaalal? Ma nakapaab' naq yaal li k'a'aq re ru a'in?

42 K'e reetal, ninnaw naq nakatpaab'an, a'b'anan eechaninb'ilat xb'aan jun musiq'ej aj tik'ti', ut xawisi chawix lix Musiq' li Dios re naq maak'a'aq xna'aj aawik'in; laj tza b'an wan xwankil sa' aab'een, ut yalaq b'ar nakatxk'am, ut naxk'anjela li k'oxlanb'il na'leb' re taaruq chixsachb'aleb' li ralal xk'ajol li Dios.

43 Anajwan ut laj Korihor kixye re laj Alma: Wi laa'at taak'ut jun li "eetalil chiwu, re taaq'unb'esi-q in ch'ool naq wan jun li Dios, relik chi yaal, k'ut chiwu naq a'an wan xwankil, toja' ut naq

33 a Alma 11:3.

34 a K'UTUL RAQAL: Sahil ch'oolejil.

40 a Sal. 14:1.

41 a K'UTUL RAQAL:

Aj yehol nawom;
Xk'utb'al xyaalal.

43 a Jak. 7:13–21;

Tz. ut S. 46:8–9.

K'UTUL RAQAL:
Eetalil.

taa'q'unb'esiig inch'ool chirix lix yaalalil laa waatin.

44 A'ut laj Alma kixye re: Ak tz'aqal li eetalil wan chawu; ma taayal rix laa Dios? Ma taaye, K'ut chiwu jun li eetalil, naq ak xak'ul lix ch'olob'ahomeb' "chixjunil laa was aawiitz'in a'in, ut jo'kan ajwi' chixjunileb' li santil profet? Eb' li loq'laj hu k'ojk'ookeb' chawu, relik chi yaal, ut ^bchixjunil li k'a'aq re ru naxk'ut naq wan jun li Dios; relik chi yaal, jo'kan ajwi' li 'ru-chich'och', ut chixjunil li k'a'aq re ru wan chiru lix b'een, relik chi yaal, ut lix "xikik, relik chi yaal, ut jo'kan ajwi' chixjunileb' li 'kok' t'ort'ookil chahim li neke'b'eech chiru tz'aqal xb'eheb', neke'xk'ut xyaalal naq wan jun aj Yo'ob'tesinel li nataqlan re chixjunil.

45 A'b'anan ma toj nakatxik laa'at, chixjalb'ehinkil xch'ooleb' li tenamit a'in, ut chixch'olob'ankil chiruheb' naq maak'a' jun li Dios? Ut ma toj taatz'eqtaana xyaalal, chiru chixjunileb' laj yehol nawom a'in? Ut a'an kixye: Yaal, tintz'eqtaana xyaalal, wi ink'a' taak'ut chiwu jun li eetalil.

46 Ut anajwan kik'ulman naq laj Alma kixye re: K'e reetal, naraho' inch'ool xb'aan xkawil aawaam, relik chi yaal, naq toj taatz'eqtaana li musiq'ej re li yaal, re taasache'q laa waam.

47 A'b'an k'e reetal, "q'axal us wi'chik naq taasachq laa waam chiru naq sa' aak'ab'a' laa'at te'k'ame'q

k'iila aamej taq'a sa' li sache'k, xb'aan laa tik'ti' ut xb'aan laa sahil aatin; jo'kan ut naq wi taatz'eqtaana wi'chik xyaalal, k'e reetal, li Dios tatxsak', re naq memaqat, re naq maajun wa chik taate xtz'uumal aawe, re naq ink'a' chik taab'alaq'i li tenamit a'in.

48 Anajwan laj Korihor kixye re: Moko ninye ta naq maak'a' jun li Dios, a'b'an ink'a' ninpaab' naq wan jun li Dios; ut ninye ajwi' naq laa'at moko nakanaw ta naq wan jun li Dios; ut wi ink'a' taak'ut jun li eetalil chiwu, ink'a' tinpaab'.

49 Anajwan laj Alma kixye re: A'in tink'e aawe choq' eetalil, naq "tatmemob'resiiq, jo' chanru li waatin, ut ninye, naq sa' xk'ab'a' li Dios, tatmemo'q, re naq ink'a' chik tat-aatinaq.

50 Anajwan chirix naq laj Alma kixye li aatin a'in, kimemo' laj Korihor, jo'kan naq ink'a' kiru chi aatinak, jo' chanru li raatin laj Alma.

51 Ut naq kiril a'in li xb'eenil aj raqol aatin, kixye' li ruq' ut kitz'iib'ak chiru laj Korihor, ut kixye: Ma q'unb'esinb'il chik aach'ool chirix lix wankil li Dios? Ani ajik'in xawaj naq laj Alma tixk'ut lix eetalil? Ma xawaj naq tixrahob'tesi jalaneb' chik, re xk'utb'al jun li eetalil chawu? K'e reetal, a'an xk'ut jun li eetalil chawu; anajwan ut ma toj tatwech'oq?

52 Ut laj Korihor kixye' li ruq' ut

44a Mos. 13:33–34.
b Sal. 19:1;
Tz. ut S. 88:47.

c Job 12:7–10.
d Hel. 12:11–15.
e Mois. 6:63.

47a 1 Ne. 4:13.
49a 2 Kro. 13:20.

kitz'iib'ak, ut kixye: Ninnaw naq memin, xb'aan naq ink'a' ninru chi aatinak; ut ninnaw naq maa-k'a' chik wan, ka'ajwi' lix wankil li Dios li kiru chixk'amb'al a'in sa' inb'een; relik chi yaal, ut junelik "xinnaw naq wan jun li Dios.

53 A'b'an k'ehomaq reetal, laj tza "kinixb'alaq'i; xb'aan naq a'an ^bkix-k'ut rib' chiwu sa' xxaqalil jun li anjel, ut kixye we: Ayu ut k'ameb' wi'chik li tenamit a'in, xb'aan naq chixjunileb' xe'xsach xb'eheb' re xtaaqenkil jun li Dios moko nawb'il ta ru. Ut kixye we: 'maak'a' jun li Dios; relik chi yaal, ut a'an kixk'ut chiwu li k'a'ru tinye. Ut xink'ut li raatin; ut kink'ut xb'aan naq nasa-hob'resin re li "tz'ejwalejil k'a'ux-lej; ut kink'ut toj reetal naq k'a'jo' kin'usa, toj reetal naq kinpaab' chi yaal naq yaal a'an; ut xb'aan a'in naq kinyal wu rik'in li yaal, toj reetal naq kink'am li nimla majewank a'in sa' inb'een.

54 Anajwan chirix naq kixye a'in, kixtz'aama naq laj Alma taa-tijoq chiru li Dios, re naq taa'isiq li majewank sa' xb'een.

55 A'b'an laj Alma kixye re: Wi ta taa'isiq li majewank a'in sa' aab'een, tat-ok raj wi'chik chix-jalb'ehinkil xch'ooleb' li tenamit a'in, jo'kan naq taa'uxq aawe jo' chanru ajwi' naraj li Qaawa'.

56 Ut kik'ulman naq moko ki'i-siik ta li majewank sa' xb'een laj Korihor; a'an ki'isiik chaq b'an, ut

kib'eeek sa' li junjung chi ochoch re xtz'aamankil xtib'el xwa.

57 Anajwan tikto kipuktesiman resil li k'a'ru kixk'ul chaq laj Korihor chiru chixjunil li ch'och'; relik chi yaal, kitaqlaak chi jek'i-mank li aatin xb'aan li xb'eenil aj raqol aatin reheb' chixjunil li tenamit sa' li ch'och', re xch'olob'an-kil chiruheb' li ke'paab'ank chaq re li raatin laj Korihor naq tento te'xjal xk'a'uxl sa' junpaat, maare anchal taachalq ajwi' sa' xb'eeneb' a'an li raqb'a-aatin a'an.

58 Ut kik'ulman naq chixjunileb' ke'q'unb'esiik xch'ool chirix lix maa'usilal laj Korihor; jo'kan naq chixjunileb' ke'jale' wi'chik xch'ool choq' re li Qaawa'; ut rik'in a'an kiraqe' li maa'usilal li wan jo' chanru xna'leb' laj Korihor. Ut laj Korihor xko'o sa' li junjung chi ochoch, re xtz'aamankil tzakemq, re taawanq k'a'ru taa-k'anjelaq re.

59 Ut kik'ulman, naq yoo chi xik sa' xyanq li tenamit, relik chi yaal, sa' xyanq jun tenamit li xjachomeb' chaq rib' rik'ineb' laj Nefita ut aj Tzoramita ke'xye rib', rik'in naq k'amb'ileb' xb'e xb'aan jun li winq aj Tzoram xk'ab'a'—ut naq yoo chi xik sa' xyanqeb', k'ehomaq reetal, ke'alinalak sa' xb'een ut kiyeq'iik, toj reetal naq kamenaq.

60 Ut chi jo'kan naqil xraqik li ani napo'ok re lix b'e li Qaawa'; ut chi jo'kan naqil naq ^alaj tza moko

52a Alma 30:42.

53a Jak. 7:14.

b 2 Kor. 11:14;

2 Ne. 9:9.

c Sal. 10:4.

d K'UTUL RAQAL:

Re tz'ejwalej.

60a K'UTUL RAQAL:

Aj tza.

^btixtenq'a ta li ralal xk'ajol sa' roso'jik li kutan, chi seeb' b'an naxkeloheb' taq'a sa' 'xb'alb'a.

 CH'OL 31

Laj Alma naxjolomi jun k'anjel re xk'amb'al wi'chik eb' laj Tzoramita li ke'q'etok re li paab'aal—Eb' laj Tzoramita neke'xye naq maak'a'aaq li Kristo, neke'xpaab' li na'leb' moko yaal ta chirix li sik'ok-u, ut junaj ru lix tijeb' naq neke'loq'onin—Eb' laj k'amol aatin neke'nujuk rik'in li Loq-laj Musiq'ej—Eb' lix ch'a'ajkilaleb' sub'b'il rib' sa' sahil ch'oolejil chirix li Kristo. Wan na 74 chihab' ma na-yo'la li Kristo.

ANAJWAN kik'ulman naq chirix roso'jik laj Korihor, laj Alma, rik'in naq kirab'i resil naq eb' laj Tzoramita yookeb' chixpo'b'al ru lix b'e li Qaawa', ut naq laj Tzoram, li najolomin reheb', yoo chixk'amb'al xch'ooleb' li tenamit re "te'xkub'si rib' chiru li ^bpak'b'il dios mem, ki'ok wi'chik chi 'ya-jerk xch'ool xb'aan xmaa'usilaleb' li tenamit.

2 Xb'aan naq k'a'jo' "narahob'tesiik xch'ool laj Alma rik'in xnawb'al naq wan maa'usilal sa' xyanq lix tenamit; jo'kan naq numtajenaq xrahil xch'ool xb'aan

xjachikeb' laj Tzoramita rik'ineb' laj Nefita.

3 Anajwan eb' laj Tzoramita ke'xch'utub' chaq rib' sa' jun li ch'och' Antionum xk'ab'a, li wan chirix li ch'och' Tzarahemla sa' releb' saq'e, li moko najt ta x nub'aal rik'in xmaril li palaw, li wan chirix li ch'och' Jerxon sa' xtz'e li saq'e, li wan ajwi' x nub'aal chire li yamyookil ch'och' sa' xtz'e li saq'e, ut a' yamyookil ch'och' a'an nujenaq rik'ineb' laj Lamanita.

4 Anajwan eb' laj Nefita q'axal ke'xxuwa naq eb' laj Tzoramita te'ok chiraatinankil rib' rik'ineb' laj Lamanita, ut naq xb'aan a'an taa'uxq li nimla sachk sa' xyanqeb' laj Nefita.

5 Ut anajwan, rik'in naq li "aatin ^bjultikanb'il k'a'jo' naq 'naxk'ameb' xch'ool li tenamit chixb'aanunkil li k'a'ru tiik—relik chi yaal, k'a'jo' wi'chik xwankil sa' xb'een xk'a'uxleb' li tenamit chiru li yok'leb' ch'iich', malaj k'a'aaq chik ru li na'uxman reheb'—jo'kan naq laj Alma kixk'oxla naq aajel ru naq te'xyal xchaab'ilal li raatin li Dios.

6 Jo'kan naq kixk'am chirix laj Ammon, ut laj Aaron, ut laj Omner; ut laj Himni kixkanab' sa' li iglees aran Tzarahemla; a'b'an eb' a' oxib' a'an kixk'am chirix, ut jo'kan ajwi' laj Amulek ut laj Tzeesrom, li

60b Alma 3:26–27;

5:41–42;

Tz. ut S. 29:45.

c K'UTUL RAQAL:

Xb'alb'a.

31 1a Exo. 20:5; Mos. 13:13.

b 2 Ne. 9:37.

K'UTUL RAQAL:

Pak'b'il dios,

xloq'oninkil.

c Alma 35:15.

2a Mos. 28:3;

3 Ne. 17:14;

Mois. 7:41.

5a Heb. 4:12; Jak. 2:8;

Alma 36:26.

b Enos 1:23; Alma 4:19.

K'UTUL RAQAL:

Jultikank aatin.

c Jar. 1:11–12;

Tz. ut S. 11:2.

wankeb' chaq Melek; ut wiib' reheb' li ralal kixk'am ajwi' chirix.

7 Anajwan li asb'ej reheb' li ralal ink'a' kixk'am chirix, ut a'an aj "Helaman xk'ab'a'; a'ut lix k'ab'a'eb' li kixk'am chirix, a'aneb' laj Xiblon ut laj Korianton; a'in ut xk'ab'a'eb' li ani xkoheb' chirix sa' xyanqeb' laj ^bTzoramita, re xjultikankil li aatin chiruheb'.

8 Anajwan eb' laj Tzoramita "risihomeb' chaq rib' rik'ineb' laj Nefita; jo'kan naq eb' a'an ak jultikanb'il li raatin li Dios chiruheb'.

9 A'b'anan "ke't'ane' chaq sa' li nimla sachk, xb'aan naq moko k'eeb'ileb' ta xch'ool chixpaa-b'ankil lix taqlahom li Dios, ut lix k'uub'anb'il aatin, jo' chanru lix chaq'rab' laj Moises.

10 Chi moko ke'ab'in chiru li na'leb' b'anunb'il sa' li iglees, re kanaak wulaj wulaj sa' li tijok ut tz'aamank chiru li Dios, re naq ink'a' te'ok sa' li aaleek.

11 Relik chi yaal ut, q'axal k'i li na'leb' ke'xpo' wi' ru lix b'e li Qaawa'; jo'kan ut, xb'aan a'in, laj Alma ut eb' lix komon xkoheb' sa' li ch'och' re xjultikankil li aatin chiruheb'.

12 Anajwan, naq wulajenaqeb' sa' li ch'och', k'ehomaq reetal, sachsookeb' xch'ool ke'kana rik'in xtawb'al naq eb' laj Tzoramita ke'xyiib' chaq li ch'utleb'aal, ut neke'xch'utub' rib' sa' jun kutan

chiru li xaman, a'an xkutankil li Qaawa' neke'xye re; ut neke'-loq'onin jo' chanru li maajun wa ilb'il xb'aan laj Alma ut eb' lix komon;

13 Xb'aan naq ke'xkab'la chaq jun li na'ajej sa' xyi lix ch'utleb'aaleb', jun li xaqarib'aal na'ajej, li taqenaq chi najt sa' xb'een li jolomej, ut jun ajwi' li winq naru na'ok sa' xb'eenil.

14 Jo'kan ut, ani naraj "loq'onink tento taaxik ut taaxaqliiq sa' xb'eenil, ut tixtaqsi li ruq' sa' xjajal li choxa, ut tixjap re chi kaw xyaab' xkux, ut tixye:

15 Santil santil Dios; naqapaab' naq laa'at li Dios, ut naqapaab' naq santat, ut wanjenaqat choq' musiq'ej, ut musiq'ejat, ut naq toj musiq'ejaqat chi junelik.

16 At santil Dios, naqapaab' naq kajach qu rik'ineb' li qas qitz'in, ut ink'a' naqapaab' li na'leb' kanab'anb'il chaq reheb' li qas qitz'in, li numsinb'il chaq reheb' xb'aan xka'ch'inal xna'leb'eb' lix yuwa'eb'; naqapaab' b'an naq "xasik' qu re toowanq choq' ^baasantil alal aak'ajol; ut jo'kan ajwi' naq kak'e chiqanaw naq maajun Kristo taawanq.

17 Laa'at b'an juntaq'eetat ewer, anajwan, ut chi junelik, ut "xasik' qu re tookole'q, naq chixjunileb' chiqasutam sik'b'ileb' ru re te'kute'q xb'aan laa josq'il taq'a sa' xb'alb'a; ut li santilal a'in, at

7a K'UTUL RAQAL:
Helaman, ralal laj
Alma.
b Alma 30:59.

8a Alma 24:30.
9a K'UTUL RAQAL:
Q'etok paab'ank.
14a Mat. 6:1-7.

16a Alma 38:13-14.
b Isa. 65:3, 5.
17a K'UTUL RAQAL:
Jo'maajo', jo'maajo'il.

Dios, naqab'antioxi chawu; ut naqab'antioxi ajwi' chawu naq xasik' qu, re naq ink'a' toojalb'e-hiiq chixtaaqaenkil li jo'maajo'il na'leb' kanab'anb'il chaq reheb' li qas qiitz'in, li nab'ak'ok reheb' re te'xpaab' li Kristo, li naxsach-b'esiheb' xch'ool re naq najt te'xik aawik'in, at qaDios.

18 Ut naqab'antioxi wi'chik aawe, at Dios, naq laa'o jun sik'b'il ru ut santil tenamit. Amen.

19 Anajwan kik'ulman naq chirix naq laj Alma ut eb' lix komon ut eb' li ralal ke'rab'iheb' li tij a'in, ke'sach xch'ool chi q'axal numtajenaq.

20 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, li junjunq chi winq naxik ut naxq'axtesi li junaj chi tij a'in.

21 Anajwan li na'ajej Rameump-tom yeeb'il re xb'aaneb', ut chi k'ut-b'il xyaalalil li aatin, a'an li santil xaqaarib'aal.

22 Anajwan sa' li xaqaarib'aal a'an neke'xq'axtesi chaq, chixjunjun-qaleb' li winq, li junaj chi tij a'an chiru li Dios, ut neke'xb'antioxi chiru lix Dios naq sik'b'ileb' ru xb'aan, ut naq a'an ink'a' kixjalb'e-hiheb' chixtaaqaenkil li na'leb' kanab'anb'il chaq re li ras riitz'ineb', ut naq moko k'amb'il ta xch'oolleb' re xpaab'ankil li k'a'aq re ru chalel, li maak'a' neke'xnaw chirix.

23 Anajwan, chirix naq chixjunileb' li tenamit ke'b'antioxin chi jo'kan, ke'sutq'i sa' rochoheb', ut "maajun wa chik ke'aatinak chirix

lix Dios toj reetal naq ke'xch'utub' wi'chik rib' wan wi' li santil xaqaarib'aal, re b'antioxink jo' chanru neke'xb'aanu.

24 Anajwan naq laj Alma kiril a'in "kiraho' lix ch'ool; xb'aan naq kiril naq a'aneb' jun tenamit aj maak ut po'b'ileb' xch'ool; relik chi yaal, kiril naq k'eeb'ileb' xch'ool chirix li oor, ut chirix li plaat, ut chirix li k'iila paay chi chaab'il eechej.

25 Relik chi yaal, ut kiril ajwi' naq "taqsinb'ileb' xch'ool sa' xnimob'resinkil rib' chi naab'al, sa' xq'etq'etileb' xch'ool.

26 Ut a'an kixtaqsi xyaab' xkux chiru choxa, ut "kixjap re chixyeeb'al: Aay, jo' najtil chik, at Qaawa, taakanab' naq eb' laa moos te'wanq arin taq'a sa' li tz'ejwalej re rilb'al xkomon li nimla maa'usilal a'in sa' xyanqeb' li ralal xk'a-joleb' li winq?

27 K'e reetal, at Dios, "neke'elajin chawu, a'b'an lix ch'oolleb' sub'b'il rib' sa' xq'etq'etileb'. K'e reetal, at Dios, neke'elajin chawu rik'in xtz'uumaleb' re, a'b'an^bxnimob'resihomeb' rib', toj chi numtajenaq, rik'in li jo'maajo'il k'a'aq re ru re li ruchich'och'.

28 K'e reetal, at inDios, li raq'eb' li tertu xtz'aq, ut lix kok' matq'ab' ut "xk'aamaleb' xkux li ruq'eb', ut lix q'ol oor, ut chixjunil li k'a'aq re ru tertu xtz'aq li utz'u'ujinb'ileb' wi'; ut k'e reetal, k'eeb'ileb' xch'ool chirix a'an, a'ut neke'elajin chawu

23 a Stgo. 1:21–25.

24 a Gen. 6:5–6.

25 a Jak. 2:13;

Alma 1:32.

26 a Moïs. 7:41–58.

27 a Isa. 29:13.

b K'UTUL RAQAL:

Q'etq'etil.

28 a Isa. 3:16–24.

ut neke'xye—Naqab'antioxi, at Dios, xb'aan naq laa'o jun tenamit sik'b'il ru aab'aan, naq jalaneb' chik te'oso'q.

29 Relik chi yaal, ut neke'xye naq xak'e chixnaweb' naq maa-jun Kristo taawanq.

30 At Qaawa' Dios, jo' najtil chik taakanab' naq xkomon li maa'usilal ut li q'etok paab'aal a'in taawanq sa' xyanq li tenamit a'in? At Qaawa', chak'ehaq taxaq inmetz'ew, re tinkuy xnumsinkil xmajelal inkawilal. Xb'aan naq nalaj inkawilal, ut a' maa'usilal sa' xyanq li tenamit a'in naxrahob'tesi li waam.

31 At Qaawa', numtajenaq xrahil inch'ool; chak'ojob'aq taxaq li waam "rik'in li Kristo. At Qaawa', chak'ehaq taxaq chiwanq inmetz'ew, re tinnumsi rik'in kuyuk li ch'a'ajkilal a'in li taachalq sa' inb'een, xb'aan xmaa'usilal li tenamit a'in.

32 At Qaawa', chak'ojob'aq taxaq li waam, ut chinaakanab' taxaq chi usaak, ut jo'kaneb' ajwi' li wech aj k'anjel li wankeb' wik'in—relik chi yaal, laj Ammon, ut laj Aaron, ut laj Omner, ut jo'kan ajwi' laj Amulek ut laj Tzeesrom, ut jo'kaneb' ajwi' li "wiib'eb' li walal—relik chi yaal, chixjunileb' a'in chak'ojob'aqeb' taxaq xch'ool, at Qaawa'. Relik chi yaal, chak'ojob'aq taxaq raameb' rik'in li Kristo.

33 Chak'ehaq taxaq reheb' naq che'wanq xmetz'ew, re te'xnumsi li ch'a'ajkilal li taachalq sa' xb'eeneb' xb'aan xmaa'usilal li tenamit a'in.

34 At Qaawa', "chak'ehaq taxaq qe naq cho'usaaq sa' xk'amb'aleb' wi'chik aawik'in rik'in li Kristo.

35 K'e reetal, at Qaawa', nim xloq'al li "raameb', ut naab'al reheb' qas qiitz'ineb'; jo'kan ut, chak'ehaq qe, at Qaawa', wankilal ut xchaab'ilal li na'leb' re taqak'ameb' wi'chik aawik'in a' qas qiitz'in a'in.

36 Anajwan kik'ulman naq chirix naq laj Alma kixye li aatin a'in, naq "kixk'e li ^bruq' sa' xb'eeneb' chixjunil li wankeb' rik'in. Ut k'ehomaq reetal, naq kixk'e li ruq' sa' xb'eeneb', ke'nujak rik'in li Loq'laj Musiq'ej.

37 Ut chirix a'an ke'xjachi rib' li jun rik'in li jun chik, ut "moko ke'xk'oxla ta k'a'ru te'xtzeka, malaj k'a'ru te'ruk', malaj k'a'ru te'xtiqib' wi' rib'.

38 Ut li Qaawa' kixk'e li taak'anjelaq reheb' re naq ink'a' te'tz'okaaq, chi moko te'chaqiq re; relik chi yaal, ut kixk'eheb' ajwi' xmetz'ew, re naq maajun paay chi "ch'a'ajkilal te'xnumsi, ka'ajwi' naq sub'b'il rib' sa' sahil ch'oolejil chirix li Kristo. Ut ki'ux a'in jo' chanru lix tij laj Alma, ut a'in xb'aan naq kitijok rik'in ^bpaab'aal.

31 a Jwan 16:33.

32 a Alma 31:7.

34 a 2 Ne. 26:33.

35 a K'UTUL RAQAL:

Aamej—Lix loq'aleb' li aamej.

36 a 3 Ne. 18:36–37.

b K'UTUL RAQAL: Uq'ej, xk'eeb'al.

37 a Mat. 6:25–34;

3 Ne. 13:25–34.

38 a Mat. 5:10–12;

Mos. 24:13–15;

Alma 33:23.

b K'UTUL RAQAL:

Paab'aal.

CH'OL 32

Laj Alma naxtzoleb' li neb'a' li tuulanob' resinb' ileb' xb'aan xch'a'ajkilaleb'—Li paab'aal, a'an xyo'oninkil li k'a'ru moko ilb'il ta ru, li yaal—Laj Alma naxch'olob' xyaalal naq eb' li anjel neke'k'anjelak chiruheb' li winq, li ixq, ut eb' li kok'al—Laj Alma naxjuntaq'eeta li aatin rik'in jun li iyaj—Tento rawb'al ut xch'olaninkil—Chirix a'an naniman choq' xtoonil li che' li nach'oqe' wi' li ru che' re li yu'am chi junelik. Wan na 74 chihab' ma nayo'la li Kristo.

UT kik'ulman naq xkoheb', ut ke'ok chixjultikankil li raatin li Dios chiruheb' li tenamit, ut ke'ok sa' xch'utleb'aaleb', ut sa' rochoheb'; relik chi yaal, ut jo'kan ajwi' ke'xjultika li aatin sa' lix b'eheb'.

2 Ut kik'ulman naq chirix naab'al li k'anjel sa' xyanqeb', ke'ok chi usaak sa' xyanqeb' li "ani neb'a' reheb' li tenamit; xb'aan naq k'ehomaq reetal, eb' a'an ke'isiik chaq sa'eb' li ch'utleb'aal xmaak xyibal ru li raq'eb'—

3 Jo'kan naq moko kanab'انب'ileb' ta chi ok sa'eb' lix ch'utleb'aaleb' re xloq'oninkil li Dios, xb'aan naq ilb'ileb' jo' tz'ajnil; jo'kan naq neb'a'eb'; relik chi yaal, ilb'ileb' xb'aaneb' li ras riitz'in jo' li tz'aj natz'eqman; jo'kan naq "neb'a'eb'

jo' chanru li k'a'aq re ru re li ru-chich'och'; ut neb'a'eb' ajwi' sa' xch'ooleb'.

4 Anajwan, naq yoo laj Alma chixtzolb'al ut chiraatinankil li tenamit sa' xb'een li tzuul Onidah, kichal jun nimla ch'uut chi tenamit rik'in, a'aneb' li yooko wi' chi aatinak, wankeb' wi' li "neb'a'eb' sa' xch'ool, xb'aan xneb'a'ileb' jo' chanru li k'a'aq re ru re li ruchich'och'.

5 Ut eb' a'an ke'chal rik'in laj Alma, ut li jun li kiwan choq' xb'eenil sa' xyanqeb' kixye re: K'e reetal, "k'a'ru te'xb'aanu li was wiitz'in a'in, xb'aan naq xik' ilb'ileb' xb'aaneb' chixjunil li winq xmaak xneb'a'ileb', relik chi yaal, ut q'axal wi'chik xb'aaneb' laj tij chiqu; xb'aan naq eb' a'an ^bkohe'risi chaq sa'eb' li qach'utleb'aal li kook'anjelak chi numtajenaq re xkab'lankil rik'in tz'aqal li quq'; ut kohe'risi chaq xb'aan xnumtajenaqil li qaneb'alil, ut maak'a' qana'aj re xloq'oninkil li qaDios; k'e ut reetal, "k'a'ru taqab'aanu?

6 Ut anajwan naq kirab'i a'in laj Alma, kixsutq'isi rib', chi k'eeb'il tz'aqal li rilob'aal re, ut ki'ilok rik'in nimla sahil ch'oolejil, xb'aan naq kixk'e reetal naq "tuulanob'-resinb'ileb' xch'ool chi yaal xb'aan ^bxch'a'ajkilaleb', ut wankeb' chi "kawresinb'il re rab'inkil li aatin.

7 Jo'kan naq maak'a' chik kixye re li jun ch'uut chik chi tenamit;

32 2a K'UTUL RAQAL:
Neb'a'.
3a Alma 34:40.
4a K'UTUL RAQAL:
Neb'a'—Neb'a' sa'

musiq'ej.
5a Prov. 18:23.
b Alma 33:10.
c Hech. 2:37-38.
6a K'UTUL RAQAL:

Tuulan xch'ool.
b K'UTUL RAQAL:
Ch'a'ajkilal.
c Alma 16:16-17;
Tz. ut S. 101:8.

kixye' b'an li ruq', ut kixjap re chiruheb' li kiril, li tz'aqal yot'b'ileb' xch'ool, ut kixye reheb':

8 Nink'e reetal naq "kub'e-naq eech'ool; ut wi jo'kan, osob'tesinb'ilex.

9 K'ehomaq reetal lee komon kixye, K'aru taqab'aanu?—xb'aan naq isinb'ilo chaq sa'eb' li qach'utleb'aal, jo'kan naq ink'a' naru naqaloq'oni li qaDios.

10 K'ehomaq reetal ninye eere, ma nekek'oxla tab'i' naq ink'a' nekexru "chixloq'oninkil li Dios, ka'ajwi' sa'eb' lee ch'utleb'aal?

11 Ut jo'kan ajwi', nawaj xpatz'b'al, ma nekek'oxla tab'i' naq ink'a' naru nekeloq'oni li Dios, ka'ajwi' jun sut chiru li xaman?

12 Ninye eere, us ajwi' naq isinb'ilex chaq sa'eb' lee ch'utleb'aal, re naq tuulanaq eech'ool, ut re teetzol "xchaab'ilal li na'leb'; xb'aan naq tento naq teetzol li chaa-b'il na'leb'; xb'aan naq a' rik'in naq isinb'ilex chaq, naq xik' ilb'ilex xb'aaneb' lee ras eeriitz'in xb'aan xnumtajenaqil^beeneb'a'il, naq k'amb'ilex sa' li kub'enaqil ch'oolej; xb'aan naq chi minb'il eeru kexk'ame' chi tuulano'k eech'ool.

13 Ut anajwan, rik'in naq minb'il eeru chi tuulano'k eech'ool, osob'tesinb'ilex, xb'aan naq wan naq jun li winq, wi minb'il ru chi tuulano'k xch'ool, naxsik' xjalb'al

xk'a'uxl; ut anajwan relik chi yaal naq ani naxjal xk'a'uxl tixtaw ruxtaanankil ru, ut ani natawok ruxtaanankil ru ut "nakuyuk toj sa'roso'jik, a'an ajwi' taakole'q.

14 Ut anajwan, jo' kinye eere, naq rik'in naq minbil eeru chi tuulano'k eech'ool osob'tesinb'ilex, ma ink'a' nekek'oxla naq q'axal wi'chik osob'tesinb'ileb' li ani chi yaal neke'xtuulanob'resi rib' xb'aan li aatin?

15 Relik chi yaal, li ani chi yaal naxtuulanob'resi rib', ut naxjal xk'a'uxl chirix lix maak, ut nakuyuk toj sa'roso'jik, a'an ajwi' taa'osob'tesiiq—relik chi yaal, q'axal wi'chik osob'tesinb'ilaq chiruheb' li ani minb'ileb' ru chi tuulano'k xch'ooleb' xb'aan xnumtajenaqil lix neb'a'ileb'.

16 Jo'kan ut, osob'tesinb'ileb' li "neke'xtuulanob'resi rib'eb' chi ink'a' minb'ileb' ru chi tuulano'k xch'ooleb'; malaj ut sa' jalan chik aatin, osob'tesinb'il li ani napaa-b'ank re li raatin li Dios, ut nakub'e xha' chi maak'a' xjipil xch'ool, relik chi yaal, chi ink'a' xk'ame' chixnawb'al li aatin, malaj xmine' ajwi' ru chixnawb'al, re taaruuq te'xpaab'.

17 Relik chi yaal, wankeb' naab'al li neke'yehok re: Wi taak'ut chiqu jun "eetalil nachal chaq sa' choxa, chirix a'an taqanaw chi ch'olch'o, toja' ut naq toopaab'anq.

18 Anajwan ninpatz', ma paab'aal

8a Mat. 5:3–5.
10a K'UTUL RAQAL:
Loq'onink.
12a Ekl. 4:13.

b Prov. 16:8.
13a Alma 38:2.
16a K'UTUL RAQAL:
Tuulan xch'ool.

17a K'UTUL RAQAL:
Eetalil.

a'in? K'ehomaq reetal, ninye eere, Ink'a', xb'aan naq wi junaq winq naxnaw k'a'ruhaq, moko na'ajman ta naq "taapaab'anq, xb'aan naq ak naxnaw.

19 Ut anajwan, ma toja' ta chik ink'a' majewanb'il li ani "nana-wok re li rajom li Dios ut ink'a' naxb'aanu, chiru li ani yal na-paab'an, malaj yal wan rajb'al naq taapaab'anq, ut nat'ane' sa' li q'e-tok aatin?

20 Anajwan li na'leb' a'in tento teetz'il rix laa'ex. K'ehomaq reetal ninye eere, naq chi junpak'al wan jo' chanru ajwi' naq wan chi junpak'al chik; ut taawanq choq' re li junjunq chi winq jo' chanru xk'anjel.

21 Ut anajwan jo' xinye chirix li "paab'aal—li paab'aal maawa' xnawb'al chi tz'aqal tz'aqal li k'a'aq re ru; jo'kan ut, wi wan eepaab'aal b'nekeyo'oni k'a'aq re ru li 'moko ilb'il ta ru, li yaal.

22 Ut anajwan k'ehomaq reetal, ninye eere naq nawaj raj naq taajultiko'q eere, naq li Dios naruxtaanaheb' ru chixjunil li neke'paab'ank re li xk'ab'a'; jo'kan naq naraj xb'een wa naq texpaab'anq, relik chi yaal, chirix ajwi' li raatin.

23 Ut anajwan, a'an, rik'ineb' li anjel, naxk'e li raatin reheb' li winq; relik chi yaal, "ink'a' ka'ajwi' reheb' li winq, reheb' ajb'an wi' li ixq. Anajwan moko chixjunil ta

a'in; eb' li ^bkok'al wan li aatin naxk'eeman k'iila sut reheb', li naxsach xna'leb'eb' li nim xna'leb'eb' ut li tzolb'ileb'.

24 Anajwan ut, ex was wii-tz'in raarookex inb'aan, jo' xeraj xnawb'al wik'in k'aru teeb'aanu xb'aan naq tawasinb'ilex ut isinb'ilex chaq—anajwan ink'a' nawaj naq teek'oxla naq nawaj raqok aatin cherix, ka'ajwi' jo' chanru li k'aru yaal—

25 Xb'aan naq moko ninye ta naq chejunilex minb'il eeru chi tuulano'k eech'ool; xb'aan naq ninpaab' chi yaal naq wankeb' sa' eeyanq li te'xtuulanob'resi raj rib', maak'a' naxye chan ru li wankeb' wi'.

26 Anajwan, jo' xinye chirix li paab'aal—naq maawa' xnawb'al chi tz'aqal re ru—jo'kan ajwi' naq wan rik'in li waatin. Moko naru ta teenaw chirix xyaalalil sa' xtik-lajik, chi tz'aqal re ru, jo' chanru ajwi' naq li paab'aal maawa' nawok chi tz'aqal re ru.

27 A'b'anan k'ehomaq reetal, wi taa'ajq eeru ut teewaklesi lee reek'ahom, re ajwi' xyalb'al rix li waatin, ut teek'anjela yal ta jun miin raqal li paab'aal, relik chi yaal, wi yal ta naru cheru "rajb'al paab'aank, kanab'omaq chi k'anjelak eerik'in lee rajom a'in, toj reetal naq nekexpaab'an toj b'ar nekexru chixk'eeb'al xna'aj jun raqal li waatin.

18a Eter 12:12, 18.

19a Jwan 15:22–24.

21a Jwan 20:29; Heb. 11.

b K'UTUL RAQAL:

Yo'onink.

c Eter 12:6.

23a Joel 2:28–29.

b Mat. 11:25;

Luk. 10:21;

3 Ne. 26:14–16;

Tz. ut S. 128:18.

27a Mar. 11:24.

28 Anajwan taqajuntaq'eeta li aatin rik'in jun "iyaj. Anajwan, wi nekek'e xna'aj re taaruuq chi awmank jun li ^biyaj sa' lee ^cch'ool, k'ehomaq reetal, wi a'an jun iyaj li yaal, malaj jun chaab'il iyaj, wi ink'a' neketz'eq xb'aan ^dxmaak'a'il lee paab'aal, re teetz'eqtaana lix Musiq' li Qaawa', k'ehomaq reetal, taa'ok chi siipook sa' lee ch'ool; ut naq nekereek'a li siipook a'in, tex'ok chixyeeb'al sa' lee ch'ool—Tento naq chaab'ilaq li iyaj a'in, malaj ut naq chaab'il li aatin, xb'aan naq na'ok chixnimob'resinkil li waam; relik chi yaal, na'ok chixkutanob'resinkil ^einnawom, relik chi yaal, na'ok chi tamk xsahil choq' we.

29 K'ehomaq ut reetal anajwan, ma ink'a' raj tixnimob'resi a'in lee paab'aal? Ninnye eere, yaal ajwi'; a'b'anan toj maji' naniman toj reetal naq nawb'il chi tz'aqal re ru.

30 A'ut k'ehomaq reetal, naq nasiipo li iyaj, ut namoq, ut na'ok chi nimank, rik'in a'an tento teeye naq chaab'il li iyaj; xb'aan naq k'ehomaq reetal, nasiipo, ut namoq, ut na'ok chi nimank. Anajwan ut, k'ehomaq reetal, ma ink'a' tixnimob'resi a'in lee paab'aal? Yaal, tixnimob'resi lee paab'aal: xb'aan naq teeye, Ninnaw naq a'in jun li chaab'il iyaj, xb'aan naq k'ehomaq reetal, namoq ut na'ok chi nimank.

31 Anajwan ut, k'ehomaq reetal, ma nekenaw chi tz'aqal naq a'in jun li chaab'il iyaj? Ninnye eere, Yaal; xb'aan naq li junjunq chi iyaj na'uuchin a' yal "k'a' chi iyajil.

32 Jo'kan ut, wi jun li iyaj naniman, chaab'il a'an, a'b'an wi ink'a' naniman, k'ehomaq reetal, moko us ta, jo'kan naq natz'eqman.

33 Ut anajwan, k'ehomaq reetal, rik'in naq xeb'aanu li yalok-ix, ut xeraw li iyaj, ut nasiipo ut namoq ut na'ok chi nimank, tento teenaw naq chaab'il li iyaj.

34 Anajwan ut, k'ehomaq reetal, ma tz'aqal re ru "eenawom? Yaal, tz'aqal re ru eenawom sa' li na'leb' a'an, ut moko wan ta chik chi k'anjelak ^beepaab'aal; ut a'in xb'aan naq nekenaw, xb'aan naq nekenaw naq li aatin xnimob'resi lee raam, ut nekenaw ajwi' naq xmoq chaq, naq lee nawom na'ok chi kutanob'resiik, ut lee 'k'a'uxl na'ok chi nimob'resiik.

35 Ma ink'a' ut tz'aqal yaal a'in? Ninnye eere, yaal, xb'aan naq a'an "saqen; ut yalaq k'a'ru saqen, a'an chaab'il, xb'aan naq naru xk'eeb'al reetal, jo'kan naq tento teenaw naq chaab'il; ut anajwan k'ehomaq reetal, chirix naq xeyal xsahil li saqen a'in, ma tz'aqal re ru eenawom?

36 K'ehomaq reetal ninnye eere, Ink'a', chi moko naru nekekanaab' lee paab'aal, xb'aan naq

28a Alma 33:1.
b Luk. 8:11.
c K'UTUL RAQAL:
Ch'ooloj.
d Mat. 17:20.
e K'UTUL RAQAL:

Tawom ru.
31a Gen. 1:11–12.
34a K'UTUL RAQAL:
Nawok, xnawom.
b Eter 3:19.
c K'UTUL RAQAL:

K'a'uxlej.
35a Jwan 3:18–21.
K'UTUL RAQAL:
Saqen, lix saqen li
Kristo.

ka'ajwi' xek'anjela lee paab'aal re rawb'al li iyaj, re teeb'aanu li yalok-ix re xnawb'al ma chaa-b'il li iyaj.

37 Ut k'ehomaq reetal, naq na'ok chi nimank li che', teeye: Chiqach'olani rik'in xnimal li qasak'ahil, re tixchap xxe', re naq taanimanq, ut taa'uuchinq choq' qe. Anajwan ut k'ehomaq reetal, wi nekech'olani rik'in xnimal eesak'ahil tixchap xxe', ut taanimanq, ut taa'uuchinq.

38 A'b'an wi "nekekanab' rilb'al li che', ut ink'a' nekek'oxla xch'olaninkil, k'ehomaq reetal maajun xxe' tixchap; ut naq taachalq xtiqwal li saq'e ut tixk'at, rik'in naq maak'a' xxe' nachaqik, ut nekemich' ut neketz'eq chaq.

39 Anajwan, a'in moko xb'aan ta naq ink'a' chaab'il li iyaj, chi moko xb'aan naq ink'a' raj atawaal ru li ruuchinihom; a'an b'an xb'aan naq moko chaab'il ta lee "ch'och', ut ink'a' teech'olani li che', jo'kan naq ink'a' naru nekek'ul li naruuchini.

40 Ut chi jo'kan, wi ink'a' teech'olani li aatin, rik'in rilb'al chi ub'ej li ruuchinihom rik'in rilob'aal li paab'aal, maajo'q'e texruuq chixch'oqb'al ru li "che' re li yu'am.

41 A'b'an wi teech'olani li aatin, relik chi yaal, teech'olani li che' naq na'ok chi nimank, rik'in lee paab'aal, rik'in xyalb'al anchal ee'q'e, ut rik'in "kuyuk, ut teeril

chi ub'ej li ruuchinihom, a'an tixchap xxe', ut k'ehomaq reetal, a'anaq jun xtoonali che' li 'b'taanimanq choq' re li yu'am li june-lik taawanq.

42 Ut sa' xk'ab'a' lix "yalb'al ee'q'e ut lee paab'aal ut lee kuyum rik'in li aatin sa' xch'olaninkil, re naq taaruuq tixchap xxe' aawik'in, k'ehomaq reetal, moko taanajto'q ta chik naq b'teech'oq li ruuchinihom, li q'axal loq', li ki' w'ichik chiru chixjunil k'a'ru ki', ut li saq w'ichik chiru chixjunil li k'a'ru saq; relik chi yaal, ut saq ru w'ichik chiru chixjunil li k'a'ru saq ru; ut teeyal xsahil li ru che' a'in toj reetal naq texnujaq, re naq ink'a' textz'okaaq, chi moko taa-chaqiq eere.

43 Chirix a'an, ex was wiitz'in, teeq'ol reeqaj lee paab'aal, ut lix yalb'al ee'q'e, ut lee kuyum, ut xnajtil lee royb'eni hom, naq xeroyb'eni naq li che' taa'uuchinq choq' eere.

CH'OL 33

Laj Tzenos kixk'ut naq eb' li wingtento te'tijoj ut te'loq'oning yalag b'ar wankeb' wi', ut naq isinb'il li raqb'a-aatin sa' xk'ab'a' li K'ajolb'ej—Laj Tzenok kixk'ut naq nak'eeman li uxtaan sa' xk'ab'a' li K'ajolb'ej—Laj Moises sa' li yamyookil ch'och' kixtaqsi jun reetalil li

38a K'UTUL RAQAL:
Q'etok paab'ank.
39a Mat. 13:5.
40a Gen. 2:9;

1 Ne. 15:36.
41a K'UTUL RAQAL:
Kuyuk.
b Alma 33:23;

Tz. ut S. 63:23.
42a K'UTUL RAQAL:
Yalok q'e.
b 1 Ne. 8:10–12.

Ralal li Dios. Wan na 74 chihab' ma nayo'la li Kristo.

ANAJWAN chirix naq laj Alma kixye li aatin a'in, eb' a'an ke'x-taqla xpatz'b'al re ma tento te'x-paab' "junaj chi Dios, re te'ruuq chixk'ulb'al li ru che' a'in li ki'aatinak wi', malaj ut chan ru naq te'raw li ^biyaj, malaj li aatin li ki'aatinak wi', li kixye naq tento taa'awmanq sa' xch'ooleb', malaj ut chan ru naq te'ok chixk'anje-lankil xpaab'aaleb'.

2 Ut laj Alma kixye reheb': K'e-homaq reetal, laa'ex keye naq "ink'a' nekexru chixloq'oninkil lee Dios xb'aan naq isinb'ilex chaq sa'eb' lee ch'utleb'aal. A'b'anan k'ehomaq reetal, ninye eere, wi nekek'oxla naq ink'a' nekexru chixloq'oninkil li Dios, k'a'jo' nekexsach, ut tento raj teetz'il rixeb' li ^bloq'laj hu; wi nekek'oxla naq neke'xk'ut a'in cheru, ink'a' neketa-web' xyaalal.

3 Ma jultik eere naq eerilom li k'a'ru kixye laj "Tzenos, li profeet najter, chirix li tijok malaj li ^bloq'onink'?

4 Xb'aan naq a'an kixye: Laa'at aj uxtaanat, at Dios, xb'aan naq xawab'i lin tij, naq kinwan ajwi' sa' li yamyookil ch'och'; relik chi yaal, laa'at aj uxtaanat chaq naq kintijok chirixeb' li wankeb' choq' "aj

xik' ilonel chiwu, ut laa'at xasut-q'isiheb' wik'in.

5 Relik chi yaal, at Dios, ut laa'at aj uxtaanat chaq wik'in naq kin'elajin chawu sa' "inch'och'; naq kin'elajin chawu sa' lin tij, ut laa'at kinaawab'i.

6 Ut jo'kan wi'chik, at Dios, naq kinsutq'i sa' wochoch kinaawab'i sa' intij.

7 Ut naq kin'ok sa' "intz'aptz'ookil na'aj, at Qaawa', ut kintijok aawe, kinaawab'i.

8 Relik chi yaal, laa'at nakawux-taanaheb' ru laa walal aak'ajol naq neke'elajin chawu, re te'ab'iiq aab'aan ut moko xb'aaneb' ta li winq, ut taawab'iheb'.

9 Relik chi yaal, at Dios, laa'at kawuxtaana wu, ut kawab'i li wela-jihom sa' xyanqeb' laa ch'utam.

10 Relik chi yaal, ut kinaawab'i ajwi' naq "isinb'ilin chaq ut xik' ilb'ilin xb'aaneb' li xik' neke'ilok we; relik chi yaal, kawab'i li wela-jihom, ut katjosq'o' rik'ineb' li xik' ke'ilok we, ut kawula'aniheb' sa' laa josq'il rik'in li sache'k sa' junpaat.

11 Ut kinaawab'i xb'aan inch'a'ajkilal ut x'anchalil inch'ool; ut a' xb'aan laa Walal naq kawuxtaana wu chi jo'kan, jo'kan naq tin'elajinq chawu sa' chixjunil inch'a'ajkilal, xb'aan naq aawik'in wan xsahil inch'ool, xb'aan

33 1a 2 Ne. 31:21;
Mos. 15:2–4.
b Alma 32:28–43.
2a Alma 32:5.
b Alma 37:3–10.
3a K'UTUL RAQAL:

Loq'laj hu (eb' li)—
Eb' li loq'laj hu li
sachenaq; Tzenos.
b K'UTUL RAQAL:
Loq'onink.
4a Mat. 5:44.

5a Alma 34:20–25.
7a Mat. 6:5–6;
Alma 34:26.
10a Alma 32:5.

naq kawisiheb' chaq sa' inb'een laa raqb'a-aatin, sa' xk'ab'a' laa Walal.

12 Ut anajwan laj Alma kixye reheb': Ma nekepaab'eb' li "loq'laj hu a'an li tz'iib'انب' il xb'aaneb' li ke'wan chaq najter?

13 K'ehomaq reetal, wi nekepaab', tento teepaab' li kixye laj "Tzenos; xb'aan naq k'ehomaq reetal, a'an kixye: Laa'at kawisiheb' laa raqb'a-aatin, sa' xk'ab'a' laa Walal.

14 Anajwan k'ehomaq reetal, ex was wiitz'in, nawaj raj xpatz'b'al ma xeril li tz'iib'انب' il sa'eb' li loq'laj hu? Wi ut eerilom, chan put ru naru naq ink'a' teepaab' li Ralal li Dios?

15 Xb'aan naq "moko tz'iib'انب' il ta naq ka'ajwi' laj Tzenos ki'aatinak chirix li k'a'aq re ru a'in; laj "Tzenok b'an ki'aatinak ajwi' chirix li k'a'aq re ru a'in—

16 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, a'an kixye: Yoo aajosq'il, at Qaa-wa' rik'in li tenamit a'in, xb'aan naq ink'a' te'raj xtawb'al ru laa wuxtaan li kak'e sa' xb'eeneb' sa' xk'ab'a' laa Walal.

17 Ut anajwan, ex was wiitz'in, nekeril naq jun chik profet li kiwan najter kixch'olob' xyaalal li Ralal li Dios, ut rik'in naq eb' li tenamit ink'a' ke'raj xtawb'al ru li raatin "ke'xkamsi chi pek.

18 A'ut k'ehomaq reetal, moko chixjunil ta a'in; moko ka'ajeb' ta wi' a'in li ke'aatinak chirix li Ralal li Dios.

19 K'ehomaq reetal, a'an kixyehe' resil xb'aan laj "Moises; relik chi yaal, ut k'ehomaq reetal naq "kitaqsiik jun 'eetalil sa' li yamyookil ch'och', re naq ani taa'iloq re taawanq xyu'am. Ut naab'al ke'ilok ut ke'wan xyu'am.

20 A'b'an moko k'iheb' ta li ke'tawok xyaalal li k'a'aq re ru a'in, ut a'in xb'aan xkawil li raameb'. A'ut ke'wan naab'al li q'axal kawujenaqeb', jo'kan naq ink'a' ke'raj ilok, jo'kan naq ke'oso'. Ut a'in xyaalalil naq ink'a' ke'ilok, xb'aan naq moko neke'xpaab' ta naq "tixk'irtesiheb'.

21 Aay, ex was wiitz'in, wi ta taaruq texk'irtesiiq yal rik'in xb'eresinkil lee rilob'aal re taaruq texk'irtesiiq, ma ink'a' raj tex'iloq sa' junpaat, malaj ut teeraj raj b'an xkawob'eresinkil lee raam chi maak'a' eepaab'aal, ut texq'emo'q raj, re naq ink'a' raj teeb'eresi lee rilob'aal, re b'an tex'oso'q raj?

22 Wi jo'kan, rahilal taachalq sa' eeb'een; wi b'an ink'a', b'eresihomaq b'i' lee rilob'aal, ut "tikib'omaq xpaab'ankil li Ralal li Dios, naq a'an taachalq chixtojb'al rix lix tenamit, ut naq a'an tixk'ul rahilal ut taakamq re "xtojb'al rix lix

12a K'UTUL RAQAL:
Loq'laj hu (eb' li).

13a Alma 34:7.

15a Jak. 4:4.

b 1 Ne. 19:10;

Alma 34:7.

17a K'UTUL RAQAL:

Kamsinb'il sa'
xk'ab'a' xpaab'aal.

19a Deut. 18:15, 18;

Alma 34:7.

b Jwan 3:14;

Hel. 8:14–15.

c Num. 21:9;

2 Ne. 25:20;

Mos. 3:15.

20a 1 Ne. 17:40–41.

22a Alma 32:27–28.

b Alma 22:14; 34:8–9.

maakeb'; ut naq a'an 'taawakliiq chaq wi'chik sa' xyanqeb' li kame-naq, li tixk'e chi uxmanq li ^dwakliik chi yo'yo, re naq chixjunileb' li winq te'xaqliiq chiru, re taaraqeq' aatin chirixeb' sa' li kutan re roso'jik ut re raqb'a-aatin, a' yaal jo' chanru 'xk'anjeleb'.

23 Ut anajwan, ex was wiitz'in, nawaj naq ^ateeraw li aatin a'in sa' lee ch'ool, ut naq na'ok chi siipook, chi jo'kan teech'olani rik'in lee paab'aal. Ut k'ehomaq reetal, a'an taa'ok choq' jun xtoonali che', li ^btaanimanq eerik'in toj sa' li yu'am li junelik taawanq. Toja' ut naq li Dios chixk'ehaq eere naq seeb'aq lee ^criiq, xb'aan li sahil ch'oolejil chirix li Ralal. Chixjunil ut a'in naru nekeb'aanu wi nekeraj. Amen.

CH'OL 34

Laj Amulek naxch'olob' xyaalal naq li aatin wan rik'in li Kristo choq' re li kolb'a-ib'—Wi ink'a' taa'uxq xtojb'al rix li maak, chixjunileb' li winq tento te'osoq—Chixjunil lix chaq'rab' laj Moises naxk'ut xyaalal naq mayejanb'ilaq li Ralal li Dios—Li junelikil k'uub'anb'il na'leb' re li tojb'al-ix nachal xb'aan li paab'aal ut li jalb'a-k'a'uxlej—Chextijoq re xk'ulb'al li osob'tesink, re li yu'am a'in ut re li musiq'ej—Li yu'am a'in a'an li kutan tento te'xkawresi wi' rib' li

winq chixk'ulb'al li Dios—Chek'anjela lee kolb'al rik'in eexiw chiru li Dios. Wan na 74 chihab' ma nayo'la li Kristo.

Ut anajwan kik'ulman naq chirix naq laj Alma kixye li aatin a'in reheb', kichunla chi ch'och', ut kiwakli laj ^aAmulek ut ki'ok chixtzolb'aleb', ut kixye:

2 Ex was wiitz'in, nink'oxla naq moko naru ta naq maak'a' xenaw chirix li k'a'aq re ru ak yeeb'il chirix lix k'ulunik li Kristo, li k'utb'il qab'aan naq Ralal li Dios; relik chi yaal, ninnaw naq kik'ute' cheru ^ali na'leb' a'in chi naab'al naq maji' nekejach chaq eerib' sa' qayanq.

3 Ut jo' xepatz' re li was wiitz'in raaro inb'aan naq tixk'e chennaw k'aru tento teeb'aanu, xb'aan lee ch'a'ajkilal; ut a'an ki'aatinak b'ayaq re xkawresinkil lee k'a'uxl; relik chi yaal, ut kirelaji cheru naq wanq eepaab'aal ut eekuyum—

4 Relik chi yaal, naq tz'aqalaq eepaab'aal re ^arawb'al li aatin sa' lee ch'ool, re naq teeyal xtz'ilb'al rix lix chaab'ilal.

5 Ut laa'o xqak'e reetal naq li nimla patz'om li wan sa' eek'a'uxl a'an ma wan li aatin rik'in li Ralal li Dios, malaj ut ma maajun Kristo taawanq.

6 Ut laa'ex xek'e ajwi' reetal naq lin komon xk'ut xyaalal cheru, sa' k'iila na'leb', naq li ^aaatin

22 c K'UTUL RAQAL:
Wakliik chi yo'yo.
d Alma 11:44.
e K'UTUL RAQAL:
K'anjel.

23 a Alma 33:1; 34:4.
b Alma 32:41;
Tz. ut S. 63:23.
c Alma 31:38.
34 1 a Alma 8:21.

2 a Alma 16:13–21.
4 a Alma 33:23.
6 a Jwan 1:1, 14.

wan rik'in li Kristo choq' re li kolb'a-ib'.

7 Lin komon xye resil li raatin laj Tzenos, naq li tojb'al-ix nachal xb'aan li Ralal li Dios, ut resil ajwi' li raatin laj Tzenok; ut jo'kan ajwi' xye resil laj Moises, re xk'utb'al xyaalal naq yaal li k'a'aq re ru a'in.

8 Ut anajwan, k'ehomaq reetal, laa'in "tinch'olob' cheru injunes naq yaal li k'a'aq re ru a'in. K'ehomaq reetal, ninye eere, naq ninnaw naq taachalq li Kristo sa' xyanqeb' li ralal xk'ajoleb' li winq, re xk'ulb'al sa' xb'een a'an li q'etok aatin re lix tenamit, ut naq a'an b'tixtoj rix lix maak li ruchich'och', xb'aan naq li Qaawa' Dios kiyehok re.

9 Xb'aan naq aajel ru naq taa'uxmanq jun "xtojb'al rix li maak; xb'aan naq jo' chanru xnimal ru li b'na'leb' k'uub'anb'il xb'aan li Junelik Dios, tento taa'uxmanq jun xtojb'al rix li maak, malaj ut chixjunileb' li winq tento te'oso'q chi maak'a' xjalb'al; relik chi yaal, chixjunileb' kawujenaqeb'; relik chi yaal, chixjunileb' 't'ane-naqeb' ut sachenageb', ut tento te'oso'q wi ink'a' taa'uxmanq xtojb'al rix li maak li aajel ru naq taa'uxmanq.

10 Xb'aan naq aajel ru naq

taawanq jun li xnimal ru ut roso'jikil "mayej; relik chi yaal, moko mayej ta re winq, chi moko re xul, chi moko k'aruhaq paay chi xik'anel xul; xb'aan naq maawa'aq winqil mayej; tento b'an naq taawanq li b'mayej chi 'maak'a' roso'jik, ut chi junelik.

11 Anajwan maajun winq wan li naru chixmayejankil xkik'el li taatoje'q wi' rix xmaak jalan chik. Anajwan wi junaq winq nakamsin, k'ehomaq reetal, li qachaq'rab', li "tiik ru, ma taarisi tab'i' xyu'am li riitz'in? Ninye eere, Ink'a'.

12 Li chaq'rab' naxpatz' b'an xyu'am li ani "xkamsin; jo'kan naq maak'a' chik wan, ka'ajwi' jun xtojb'al rix li maak li maak'a' roso'jik, li tz'aqalaq choq' re lix maak li ruchich'och'.

13 Jo'kan naq aajel ru naq taawanq jun xnimal ru ut roso'jikil mayej, ut chirix a'an taawanq, malaj aajel ru naq taawanq "roso'jik li hoyok kik'; toja' naq tz'aqlojenaq ru lix b'chaq'rab' laj Moises, relik chi yaal, taatz'aqloq ru chixjunil, li junjunq xtz'iib'ul ut xtz'uqil, ut maajun raqal sachb'ilaq.

14 Ut k'ehomaq reetal, a'in tz'aqal "xyaalalil li b'chaq'rab', li junjunq raqal naxk'ut xyaalal li

8a K'UTUL RAQAL:
Ch'olob'ank xyaalal.
b K'UTUL RAQAL:
Xtojb'al rix li maak.
9a Alma 33:22.
b Alma 12:22-33;
Mois. 6:62.
c K'UTUL RAQAL:
Xt'anik laj Adan ut li

xEva.
10a Mois. 5:6-7.
b K'UTUL RAQAL:
Mayejak.
c 2 Ne. 9:7.
11a Deut. 24:16;
Mos. 29:25.
12a K'UTUL RAQAL:
Teneb'anb'il

kamsiik; Kamsink.
13a 3 Ne. 9:17, 19-20.
b 3 Ne. 15:5.
14a Alma 30:3.
b K'UTUL RAQAL:
Chaq'rab' re laj
Moises.

xnimal ru ut roso'jikil 'majej a'an; ut li xnimal ru ut roso'jikil majej, a'anaq li Ralal li Dios, relik chi yaal, maak'a' roso'jik ut wan chi junelik.

15 Ut chi jo'kan a'an tixk'am chaq li "kolb'a-ib' reheb' chixjunil li te'paab'anq re lix k'ab'a'; a'in ut rajb'al li roso'jikil majej a'in, re xk'am-b'al chaq lix sa' ch'oolej aj uxtaan, li nanumta sa' xb'een lix patz'om li tiik ruhil na'leb', ut naxk'e jun b'e reheb' li winq re taaruq te'wanq xpaab'aal choq' re li jalb'a-k'a'uxlej.

16 Ut chi jo'kan li "uxtaan naru chixk'eeb'al li k'a'ru elajinb'il xb'aan li ^btiik ruhil na'leb', ut naxsutiheb' rix rik'in ruq' li kole'k, a'ut li ani maajun paab'aal naxk'anjela re xjalb'al xk'a'uxl, k'eeb'il sa' xb'een chixjunil li chaq'rab' chirix li k'a'ru elajinb'il xb'aan li ^ctiik ruhil na'leb'; jo'kan naq ka'ajwi' re li ani wan xpaab'aal choq' re li jalb'a-k'a'uxlej na'uxman li xnimal ru ut junelikil ^dk'uubanb'il na'leb' re li tojb'al-ix.

17 Jo'kan ut, li Dios chixk'ehaq taxaq eere laa'ex, ex was wiitz'in, naq chex'ok chixk'anjelankil lee "paab'aal choq' re li jalb'a-k'a'uxlej, re tex'ok ^bchixpatz'b'al lix santil k'ab'a', re naq a'an taaruxtaana eeru;

18 Relik chi yaal, cherelaji ruxtaanankil eeru chiru, xb'aan naq a'an kaw xmetz'ew chi kolok.

19 Relik chi yaal, tuulanob'resihomaq eerib', ut chexkanaaq sa' li tijok chiru a'an.

20 Elajinqex chiru naq wankex sa' lee ch'och', relik chi yaal, sa' xb'een chixjunil lee ketomq.

21 "Elajinqex chiru sa'eb' lee rochoch, relik chi yaal, sa' xb'een chixjunil lee junkab'al, eq'la, wa'leb', ut ewu.

22 Relik chi yaal, elajinqex chiru chirix lix wankilaleb' li xik' neke'ilok eere.

23 Relik chi yaal, "elajinqex chiru chirix ^blaj tza, a'an aj xik' ilonel re chixjunil li ^ctiikilal.

24 Elajinqex chiru sa' xb'een li awb'il sa' lee ch'och', re tex'usaaq rik'in.

25 Elajinqex chirix lix ketomq lee ch'och', re taaruq te'tamq.

26 A'b'anan moko ka'aj ta wi' a'in; tento teehoy lee raam sa' lee "tz'aptz'ookil na'aj, ut sa' lee muqmuukil na'aj, ut sa' lee yamyookil ch'och'.

27 Relik chi yaal, ut naq ink'a' neke'elajin chiru li Qaawa', chiwanq "eech'ool chi ^bnujenaq, ut k'eeb'ilaq junelik chi tijok chiru a'an choq' re lee chaab'ilal, ut re ajwi' xchaab'ilaleb' li ani wankeb' chesutam.

14 c Tz. ut S. 138:35.

15 a K'UTUL RAQAL:
Kolb'a-ib'.

16 a K'UTUL RAQAL:
Uxtaan, uxtaanank.

b K'UTUL RAQAL: Tiik
ruhil na'leb'.

c Alma 12:32.

d K'UTUL RAQAL:

K'uub'anb'il na'leb'
re li tojb'al-ix.

17 a K'UTUL RAQAL:
Paab'aal.

b K'UTUL RAQAL:
Tijok.

21 a Sal. 5:1–3;
3 Ne. 18:21.

23 a 3 Ne. 18:15, 18.

b K'UTUL RAQAL:
Aj tza.

c K'UTUL RAQAL: Tiik
xch'ool, tiikilal.

26 a Mat. 6:5–6.

27 a K'UTUL RAQAL:
Ch'oolej.

b K'UTUL RAQAL:
K'oxlank sa' ch'oolej.

28 Ut anajwan k'ehomaq reetal, ex was wiitz'in raarookex inb'aaan, ninye eere, meek'oxla naq a'in tz'aqal; xb'aaan naq chirix naq xeb'aaanu chixjunil li k'a'aaq re ru a'in, wi neketz'eqtaana li "maak'a' k'aru re, ut li t'ust'u, ut ink'a' nekerula'ani li yaj ut li ch'a'ajkilanb'il, ut ink'a' ^bnekek'e xkomon li k'aru eere wi wan, reheb' li ani te'ajoq ru—Ninye eere, wi maajun reheb' a' k'a'aaq re ru a'in nekeb'aaanu, k'ehomaq reetal, 'maak'a' xyaalal lee ^dtij, ut maak'a' na'ok wi' eere, ut chanchanex eb' laj ka'pak'al-u, li neke'tz'eqtaanank re li paab'aal.

29 Jo'kan ut, wi ink'a' najultiko' eere wank jo' aj ^arahonel, chanchanex li tz'aj, li natz'eqe' xb'aaaneb' laj k'uub'anel ch'iich' (xb'aaan naq maak'a' na'ok wi') ut nayeqe' rub'el roqeb' li winq.

30 Ut anajwan, ex was wiitz'in, nawaj raj naq chirix xk'ulb'al xk'ihal li k'utuk xyaalal, rik'in naq eb' li loq'laj tz'iib'amb'il hu neke'xch'olob' xyaalal li k'a'aaq re ru a'in, chexchalq ut ^achex'uuchinq choq' re li jalb'a-k'a'uxlej.

31 Relik chi yaal, nawaj raj naq chexchalq ut naq ink'a' chik teekawob'resi eeraam; xb'aaan naq k'ehomaq reetal, anajwan xq'ehil ut ^axkutankil lee kolb'al; ut

chi jo'kan, wi teejal eek'a'uxl ut ink'a' teekawob'resi lee raam, sa' junpaat taa'uxmanq choq' eere li nimla k'uub'amb'il na'leb' re li tojb'al-ix.

32 Xb'aaan naq k'ehomaq reetal, li yu'am a'in a'an xq'ehil re naq ^ate'xkawresi rib' li winq chixk'ulb'al li Dios; relik chi yaal, k'ehomaq reetal, lix kutankil li yu'am a'in a'an li kutan tento te'xb'aaanu wi' li winq xk'anjeleb'.

33 Anajwan ut, jo' xinye eere junxil, rik'in naq xek'ul k'iila k'utuk xyaalal, chi jo'kan, nintz'aama cheru naq ^ameeb'ay xkutankil lix ^bjalb'al eek'a'uxl toj sa' roso'jik; xb'aaan naq chirix xkutankil li yu'am a'in, li k'eeb'il qe re xkawresinkil qib' choq' re li junelik q'e kutan, k'ehomaq reetal, wi ink'a' naqachaab'ilob'resi li qakutan naq wanko sa' li yu'am a'in, chirix a'an nachal li ^cq'ojoyin re ^daak'ab', li maajun k'anjel naru taab'aanumanq wi'.

34 Moko taaruuq ta teeye, naq k'amb'ilex sa' li xuwajel ^ach'a'ajkilal a'an, naq tinjal ink'a'uxl, naq tinsutq'iiq rik'in inDios. Ink'a', moko taaruuq ta teeye a'in; xb'aaan naq li musiq'ej ajwi' a'an li na'eechanink re lee tib'el sa' li hoonal naq nekex'el chaq sa' li yu'am a'in, li musiq'ej ajwi' a'an

28a K'UTUL RAQAL:
Neb'a'.

b K'UTUL RAQAL:
Lemoox, k'ehok
lemoox.

c Moro. 7:6–8.
d Mat. 15:7–8.

29a K'UTUL RAQAL:

Tz'aqal rahok.
30a Mat. 3:8; Alma 13:13.

31a Rom. 13:11–12.

32a 2 Ne. 2:21;
Alma 12:24; 42:4–6.

33a Hel. 13:38;
Tz. ut S. 45:2.

b K'UTUL RAQAL:

Jalok k'a'uxl, jalb'a-
k'a'uxlej.

c Jwan 9:4;
Tz. ut S. 45:17.

d K'UTUL RAQAL:
Q'ojoyin, musiq'ejil;
Kamk re musiq'ej.

34a Alma 40:13–14.

taawanq xwankil chireechanin-kil lee tib'el sa' li junelikil ru-chich'och' a'an.

35 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, wi xeb'ay xkutankil lix jalb'al eek'a'uxl toj sa' li kamk, k'ehomaq reetal, okenaqex ^arub'el xwankil lix musiq' laj tza, ut a'an ^bnekextz'ap choq' reechanihom; jo'kan naq lix Musiq' li Qaawa' risihom rib' eerik'in, ut maak'a' xna'aj eerik'in, ut laj tza wan anchal xwankil sa' eeb'een; ut a'in xwanjikeb' laj maak sa' roso'jik.

36 Ut a'in ninnaw, xb'aan naq li Qaawa' kixye naq a'an moko nawan ta sa'eb' li ^aochoch moko sant ta, sa' xch'oolob' b'an li ^btiikeb' xch'ool nawan; relik chi yaal, ut kixye ajwi' naq eb' li tiikeb' xch'ool te'k'ojlaaq sa' li rawa'b'ejihom, re ink'a' chik te'elq chaq; te'saqob' resiiq b'an li raq'eb' rik'in xkik'el li Karneer.

37 Ut anajwan, ex was wiitz'in raarookex inb'aan, nawaj naq taajultiko'q eere li k'a'aq re ru a'in, ut naq ^ateesik' xk'an-jelankil eekolb'al rik'in eexiw chiru li Dios, ut naq ink'a' chik teeye naq maak'a'aq xk'ulunik li Kristo;

38 Naq ink'a' chik ^ateewech' rix li Santil Musiq'ej, naq teek'ul b'an,

ut teek'ul sa' eeb'een ^blix k'ab'a' li Kristo; naq teetuulanob'resi eerib' toj sa' li poqs, ut ^cteeloq'oni li Dios, sa' b'araq chi na'ajej wan-kex wi', sa' musiq'ej ut rik'in yaal; ut naq texwanq chi ^db'antioxink wulaj wulaj, xb'aan xk'ihal li ux-taan ut li osob'tesink li naxk'e sa' eeb'een.

39 Relik chi yaal, ut nintz'aama cheru, ex was wiitz'in, naq ^achexyo'leq rik'in tijok junelik, re naq ink'a' texjalb'ehiiq xb'aan li ^baa-leek xb'aan laj tza, re naq a'an ink'a' taanumtaaq sa' eeb'een, re naq moko texwanq ta chi taqlanb'il xb'aan a'an sa' roso'jik li kutan, xb'aan naq k'ehomaq reetal, a'an ^cmaajun chaab'ilal naxk'e choq' eeq'ajkamunkil.

40 Ut anajwan ex was wiitz'in raarookex inb'aan, nawaj xtz'aa-mankil cheru naq chiwanq ^aee-kuyum, ut naq chekuy rik'in chaab'ilal li k'iila paay chi ch'a'aj-kilal; naq ^bmeehob'eb' li neke'isink chaq eere xb'aan xnumtajenaqil eeneb'a'il, maare anchal tex'ok choq' aj maak chanchaneb' a'an;

41 Naq chiwanq b'an eekuyum, ut chenumsi rik'in chaab'ilal li ch'a'ajkilal a'an, rik'in jun eekawil yo'onihom naq sa' junaq kutan texhilaanq chiru chixjunil lee ch'a'ajkilal.

35 a 2 Ne. 28:19–23.

b 2 Ne. 9:9.

36 a Mos. 2:37;

Alma 7:21;

Hel. 4:24.

b K'UTUL RAQAL: Tiik xch'ool, tiikilal.

37 a Filip. 2:12.

38 a K'UTUL RAQAL:

Wech'ok-ib'.

b Mos. 5:8;

Alma 5:38.

c K'UTUL RAQAL:

Loq'onink.

d Sal. 69:30;

Tz. ut S. 59:7.

K'UTUL RAQAL:

B'antiox, b'antioxink.

39 a K'UTUL RAQAL: K'a-ak'alenk, aj k'a-ak'alenel tenamit.

b K'UTUL RAQAL:

Aaleek, aalenk.

c Alma 30:60.

40 a K'UTUL RAQAL:

Kuyuk.

b Tz. ut S. 31:9.

CH'OL 35

Lix jultikankil li aatin naxsach xk'anjeleb' laj Tzoramita—Eb' a'an neke-risiheb' chaq li jalb'ileb' xch'ool, li neke'xjunaji rib' rik'in lix tenamit laj Ammon aran Jerxon—Laj Alma naraho' xch'ool xb'aan xmaa'usilaleb' li tenamit. Wan na 74 chihab' ma nayo'la li Kristo.

ANAJWAN kik'ulman naq chirix naq laj Amulek kixk'e xraqik li aatin a'in, ke'risi rib' rik'in li ch'ut-ch'uukil tenamit ut kole'numeq junpak'al sa' li ch'och' Jerxon.

2 Relik chi yaal, ut li rela' li komon, chirix naq ke'xjultika li aatin chiruheb' laj Tzoramita, kole'numeq ajwi' junpak'al sa' li ch'och' Jerxon.

3 Ut kik'ulman naq chirix naq li jun raqal reheb' laj Tzoramita li na'nookeb' ru ke'xk'uub' xna'leb' sa' komonil chirix li aatin li kijultikaman chaq chiruheb', ke'chal xjosq'il xb'aan li aatin, xb'aan naq naxsach "xk'anjeleb', jo'kan naq ink'a' ke'raj ab'ink chiru li aatin.

4 Ut ke'xtaqla xch'utub'ankil chiru chixjunil li ch'och' chixjunileb' li tenamit, ut ke'xsik' xna'leb'eb' chirix li aatin li kiyeeman chaq.

5 Anajwan eb' lix taqlanel ut laj tij ut lix tzoloneleb' ink'a' ke'xk'e chixnaw li tenamit chirix li rajomeb', jo'kan naq sa' muqmu ke'xtaw xyaalal lix k'oxlahomeb' chixjunil li tenamit.

6 Ut kik'ulman naq chirix naq ke'xtaw xyaalal lix k'oxlahomeb' chixjunil li tenamit, eb' li neke-wulak chiru li aatin yeeb'il chaq xb'aan laj Alma ut eb' lix komon ke'isiik chaq sa' li ch'och'; ut k'ihheb' a'an, ut kole'numeq ajwi' junpak'al sa' li ch'och' Jerxon.

7 Ut kik'ulman naq laj Alma ut eb' lix komon ke'k'anjelak chiruheb'.

8 Anajwan eb' lix tenamiteb' laj Tzoramita ke'chal xjosq'il rik'in lix tenamit laj Ammon li wankeb' chaq Jerxon, ut li xb'eenil aj taqlanel reheb' laj Tzoramita, rik'in naq a'an jun winq q'axal aj maak, kixtaqla xyeeb'al reheb' lix tenamit laj Ammon naq che-risi chaq sa' xch'och'eb' chixjunileb' li chalenaqeb' chaq rik'ineb' toj sa' xch'och'eb' a'an.

9 Ut k'iila rahilal kixyeechi'i xb'aanunkil reheb'. Anajwan ut eb' lix tenamit laj Ammon ink'a' ke'xxuwa ru li raatineb', jo'kan naq ink'a' ke'risiheb' chaq; ke'xk'uleb' b'an chixjunil li neb'a' reheb' laj Tzoramita li ke'numeq chaq rik'ineb'; ut "ke'xch'olaniheb', ut ke'xk'e raq'eb', ut ke'xk'e li ch'och' reheb' choq' reechanihomeb'; ut ke'k'ehok reheb' jo' chanru li ajb'il xb'aaneb'.

10 Anajwan a'in kireek'asiheb' laj Tzoramita chi josq'o'k rik'in lix tenamit laj Ammon, ut ke'ok chixjunajinkil rib'eb' rik'ineb' laj Lamanita, ut chireek'asinkileb' ajwi' a'an chi josq'o'k rik'ineb'.

11 Ut chi jo'kan eb' laj Tzoramita ut eb' laj Lamanita ke'ok chixkaw-resinkil rib' chi pleetik rik'in lix tenamit laj Ammon, ut rik'ineb' ajwi' laj Nefita.

12 Ut chi jo'kan kiraqe' li xwuqlaju chihab' rawa'b'ejileb' laj raqol aatin sa' xb'een lix tenamit laj Nefi.

13 Ut eb' lix tenamit laj Ammon ke'el chaq sa' li ch'och' Jerxon, ut kole'nume'q junpak'al sa' li ch'och' Melek, ut ke'xk'e na'ajej sa' li ch'och' Jerxon choq' reheb' li teep aj pleet reheb' laj Nefita, re te'ruuq chixyalb'al ru rik'ineb' li teep aj pleet reheb' laj Lamanita ut li teep aj pleet reheb' laj Tzoramita; ut chi jo'kan kitikla jun li pleet ke'wan wi' laj Lamanita rik'ineb' laj Nefita, sa' li xwaq-xaqlaju chihab' rawa'b'ejileb' laj raqol aatin; ut moqon "taak'ehe'q resil lix pleetihomeb'.

14 Ut laj Alma, ut laj Ammon, ut eb' lix komoneb', ut jo'kan ajwi' xkab'ichaleb' li ralal laj Alma ke'sutqi' sa' li ch'och' Tzarahemla, chirix wank choq' k'anjeleb'aal sa' ruq' li Dios re xk'amb'al "naab'al reheb' laj Tzoramita sa' li jalb'a-k'a'uxlej; ut jo' kihaleb' li ke'k'ame' sa' li jalb'a-k'a'uxlej ke'alinasiiik chaq sa' xch'och'eb'; a'ut wan li ch'och' k'eeb'il choq' reechanihomeb' sa' li ch'och' Jerxon, ut ke'xchap li k'anjeleb'aal re pleet re xkolb'al rib'eb', ut li rixaqileb', ut lix kok'aleb', ut lix ch'och'eb'.

15 Anajwan laj Alma, rik'in naq ra xch'ool xb'aan xmaa'usilal lix tenamit; relik chi yaal, xb'aan li pleet, ut li hoyok kik', ut li wech'ok-ib' li kiwan sa' xyanqeb', ut chirix wank chixch'olob'ankil li aatin, malaj chirix xtaqlankil xch'olob'ankil li aatin, sa' xyanqeb' chixjunil li ani wankeb' sa' li junjunq chi tenamit; ut rik'in rilb'al naq li raameb' li tenamit ke'ok chi kawuk, ut naq ke'ok chi "ch'a'ajko'k xch'ooleb' xb'aan xkawil li aatin, kiraho' xch'ool chi numtajenaq.

16 Jo'kan ut, kixtaqla xch'utub'ankileb' li ralal, re tixk'e "xchaq'rab'inkil chixjunjunqaleb', li junjunq xjunes, chirix li k'a'aq re ru re tiikilal. Ut wan qik'in resil lix taqlahom, li kixk'e reheb' jo'chanru li esil kixtz'iib'a a'an.

Lix taqlahom laj Alma re laj Helaman li ralal.

Wan sa'eb' li ch'ol 36 ut 37.

CH'OL 36

Laj Alma naxch'olob' chiru laj Helaman xyaalal lix jalajik chaq xch'ool chirix rilb'al jun li anjel—Kixnumsi xrahil jun aamej sa' tojb'a-maak; kixpatz' xk'ab'a' li Jesus, toja' naq kiyo'la rik'in li Dios—Kinujak li raam rik'in ki'il sahil ch'oolejil—Kirileb'

13a Alma 43:3.
14a Alma 35:6.
15a K'UTUL RAQAL:

Q'etok paab'ank.
16a K'UTUL RAQAL:
Mertoomb,

mertoombil.

li ch'uut chi anjel chixnimankil ru li Dios—Naab'al li jalb'ileb' xch'ool ke'xyal ut ke'ril jo' chanru kixyal ut kiril a'an. Wan na 74 chihab' ma na-yo'la li Kristo.

At "walal, k'e aaxik chirab'inkil li waatin, xb'aan naq ninxaqab' aatin chawu, naq a' yaal jo' nakapaab' lix taqlahom li Dios tat-usaaq sa' li ch'och'.

2 Nawaj raj naq taab'aanu jo' xin-b'aanu laa'in, ut taajultiko'q aawe xpreexileb' li qayuwa'; xb'aan naq eb' a'an ke'wan chi "moosil, ut maajun kiru chi kolok reheb', ka'ajwi' lix ^bDios laj Abraham, ut lix Dios laj Isaak, ut lix Dios laj Jakob, ut a'an kixkoleb' chi yaal sa' xch'a'ajkilaleb'.

3 Ut anajwan, at walal Helaman, k'e reetal, wankat sa' aasaajil, jo'kan ut naq nintz'aama chawu naq chawab'i li waatin ut chattzoloq wik'in; xb'aan naq ninnaw naq eb' li ani neke'xkanab' rib' chiru li Dios te'kawresiiq sa' li "yale'k rixeb', ut li rahilal neke'xnumsi, ut lix ch'a'ajkilaleb', ut ^bte'waklesiiq sa' roso'jik li kutan.

4 Ut moko nawaj ta naq taak'oxla naq ninnaw "injunes wib'—moko rik'in ta li k'aru re li yu'am a'in, rik'in b'an li k'aru re li musiq'ej,

moko rik'in ta ^bxk'a'uxl li tz'ejwalej, rik'in b'an li Dios.

5 Anajwan, k'e reetal, ninye aawe, wi ta ink'a' "kinyo'la rik'in li Dios ^bink'a' raj kinnaw li k'a'aq re ru a'in; a'b'an li Dios, rik'in xtz'uumal re lix santil anjel, xk'e chinnaw li k'a'aq re ru a'in, moko rik'in ta junaq 'ink'ulub'ejil injunes wib';

6 Xb'aan naq laa'in xinb'eenink wochb'eeneb' li lalal laj Mosiah, re xsik'b'al "xsachb'al lix iglees li Dios; a'b'anan k'e reetal, li Dios kixtaqla lix santil anjel re qaramb'al chire li b'e.

7 Ut k'e reetal, a'an koraatina, chanchan xyaab' li kaaq, ut chixjunil li ch'och' "nachiq'chot rub'el li qoq, ut chiqajunil koo'tane' chi ch'och', xb'aan naq kichal sa' qab'een ^bqaxiw chiru li Qaawa'.

8 A'ut k'e reetal, lix yaab' kuxej kixye we: Waklin. Ut kinwakli, ut kinxaqli, ut kiwil li anjel.

9 Ut a'an kixye we: Wi laa'at aajunes taawaj sache'k, maasik' chik xsachb'al lix iglees li Dios.

10 Ut kik'ulman naq kint'ane' chi ch'och'; ut kiwan chiru xnumik "oxib' kutan ut oxib' q'ojyin naq ink'a' kinru chixteeb'al li we, chi moko kinru chiroksinkil woq wuq'.

36 1a Hel. 5:9–14.
2a Mos. 23:23; 24:17–21.
b Exo. 3:6;
Alma 29:11.
3a Rom. 8:28.
b Mos. 23:21–22.
4a 1 Kor. 2:11;
Alma 5:45–46.

K'UTUL RAQAL:
Nawok, xnawom.
b K'UTUL RAQAL: Re
tz'ejwalej.
5a K'UTUL RAQAL:
Yo'laak wi'chik,
yo'laak rik'in li Dios.
b Alma 26:21–22.

c K'UTUL RAQAL:
K'ulub'ej, k'ulub'ejil.
6a Mos. 27:10.
7a Mos. 27:18.
b K'UTUL RAQAL:
Xuwak—Xxuwankil
li Dios.
10a Mos. 27:19–23.

11 Ut wan chik li k'a'aq re ru kixye li anjel we, li ab'inb'il xb'aaneb' lin komon, a'b'an laa'in ink'a' kiwab'i; xb'aan naq chirix naq kiwab'i li aatin—Wi laa'at taawaj sache'k aajunes, maasik' chik xsachb'al lix iglees li Dios—k'a'jo' naq kintoch'e' xb'aan xnimal inxiw ut xsachik inch'ool, maare anchal tinsache'q, jo'kan naq kint'ane' chi ch'och' ut maak'a' chik kiwab'i.

12 A'ut kinyot'e' rik'in li "rahilal re junelik, xb'aan naq li waam kitawasiik chi q'axal numtajenaq, ut kiyot'e' rik'in chixjunil inmaak.

13 Relik chi yaal, kijultiko' we chixjunil inmaak ut inmaa'usilal, xb'aan wi' "kinrahob'tesiik rik'in xrahil xb'alb'a; relik chi yaal, kiwil naq kinpo'resi chaq inch'ool chiru lin Dios, ut naq moko kinpaab' ta lix santil taqlahom.

14 Relik chi yaal, ut keb'in-kamsi naab'al li ralal xk'ajol, malaj ut kink'ameb' xb'e sa' li sache'k; relik chi yaal ut, q'axal nim chaq inmaa'usilal, jo'kan naq yal xk'oxlankil naq tin'ok chiru lin Dios kixyot' li waam rik'in nimla xiw li ink'a' naru xch'olob'ankil.

15 Aay, kink'oxla, "chin'isiiq taxaq ut chinmaak'a'o'q taxaq, li waam jo' ajwi' lin tib'el, re naq ink'a' tink'ameq chi xaqliik chiru

lin Dios, re taaraqmanq aatin chixwix xb'aan b'inb'aanuhom.

16 Anajwan ut, chiru oxib' kultan ut oxib' q'o'jyin kinyot'e', rik'in xrahil jun li aamej li "k'eeb'il sa' tojb'a-maak.

17 Ut naq yot'b'ilin chi jo'kan xb'aan rahilal, naq "tawasinb'ilin xb'aan xjultikankil xk'ihal inmaak, k'e reetal, kik'ulman naq kijultiko' ajwi' we rab'inkil chaq inyuwa' chi aatinak jo' profet chiruheb' li tenamit chirix xk'ulunik jun li Jesukristo, jun Ralal li Dios, re xtojb'al rix lix maak li ruchich'och'.

18 Anajwan, naq kixchap ink'a'uxl li na'leb' a'in, kinjap we sa' inch'ool: At Jesus, Ralal li Dios, chawuxtaana wu, li wankin sa' "xk'ahil li yot'e'k, ut sutsuukin xb'aan lix b'ak'leb' ch'iich' li kamk li junelik taawanq.

19 Ut anajwan, k'e reetal, naq kink'oxla a'in, ink'a' chik kijultiko' we inrahil; relik chi yaal, moko "tawasinb'ilin ta chik xb'an xjultikankil inmaak.

20 Ut aay, q'axal nim li "sahil ch'oolejil, ut q'axal sachol ch'oolej li saqen kiwil; relik chi yaal, kinujak li waam rik'in sahilal li numtajenaq jo' chanru chaq inrahilal!

21 Relik chi yaal, ninye aawe, at walal, ink'a' naru nawan k'aruhaq q'axal nim ut q'axal k'a jo' ta

12a Tz. ut S. 19:11–15.

13a K'UTUL RAQAL:
Wank xmaak.

15a Apok. 6:15–17;
Alma 12:14.

b Alma 41:3;
Tz. ut S. 1:9–10.

16a K'UTUL RAQAL:

Tojb'a-maak.

17a 2 Kor. 7:10.

18a A'AN: chi q'axal
yot'b'il inch'ool.

b 2 Ne. 9:45; 28:22;
Alma 12:11;

Mois. 7:26.

19a K'UTUL RAQAL:
Wank xmaak.

20a K'UTUL RAQAL: Sahil
ch'oolejil.

inrahilal. Relik chi yaal, ut ninye wi'chik aawe, at walal, naq chi junpak'al chik, moko naru ta nawan k'a'ruhaq q'axal nim ut q'axal ki' jo' ta xsahil inch'ool.

22 Relik chi yaal, anchal naq kiwil, jo' kiril qayuwa' aj "Lehi, li Dios k'ojk'o sa' xb'een xk'ojarib'aal, sutsu xb'aan k'iila ch'uuteb' li anjel maak'a' rajlankileb', wankeb' chi b'ichank ut chixnimankil ru lix Dios, relik chi yaal, ut li waam kirataw wank aran.

23 A'b'an k'e reetal, kichal wi'chik "xmetz'ew li woq wuq', ut kinxaqli chi woq, ut kink'utb'esi chiruheb' li tenamit naq ^byo'lajenaqin chaq rik'in li Dios.

24 Relik chi yaal, ut chirix li hoonal a'an chalen toj anajwan ink'a' kinkanab' k'anjelak, re naq maare tinruuq chixk'amb'aleb' li aamej sa' li jalb'a-k'a'uxlej; re naq taaruq teb'ink'am "chixyalb'al xnumtjenaqil li sahil ch'oolejil li xinyal laa'in; re naq yo'lajenaqaqeb' ajwi' rik'in li Dios, ut ^bte'nujaq rik'in li Santil Musiq'ej.

25 Relik chi yaal, k'e ut reetal, at walal, li Qaawa' naxk'e chi numtjenaq xsahil inch'ool rik'in li ruuchinihom ink'anjel;

26 Xb'aan naq sa' xk'ab'a' li "aatin li kixq'axtesi we, k'e reetal, naab'al li ke'yo'la rik'in li Dios, ut ke'xyal xsahil li kinyal

laa'in, ut ke'ril rik'in ruheb' jo' kiwil laa'in; jo'kan naq neke'xnaw chirix li k'a'aq re ru kin'aa-tinak wi', jo' ninnaw laa'in; ut li nawb'il inb'aan, k'eeb'il xb'aan li Dios.

27 Ut laa'in kinkawresiik sa' li jar paay chi yalok-ix ut chi rahilal xinnumsi, relik chi yaal, ut sa' li k'iila paay chi ch'a'ajkilal; relik chi yaal, li Dios kinixkol chaq chiru tz'alam, ut chiru li b'ak'leb', ut chiru li kamk; relik chi yaal, ut laa'in ninkanab' wib' chiru, ut a'an toj "tinixkol chaq.

28 Ut ninnaw naq a'an "tinixwaklesi sa' roso'jik li kutan, re tinwanq rik'in a'an sa' ^bloq'alil; relik chi yaal, ut laa'in tinnima ru chi junelik q'e kutan, xb'aan naq a'an 'kirisihab' chaq li qayuwa' aran Egipto, ut kixsub'eb' laj "Egipcio sa' li Kaqi Palaw; ut kixb'eresihab' rik'in xwankilal toj sa' li yeechi'inb'il ch'och'; relik chi yaal, ut kixkoleb' chaq chiru moosil ut preexil chi yalaq jo'q'e.

29 Relik chi yaal, ut jo'kan ajwi' kirisiheb' chaq li qayuwa' sa' li ch'och' Jerusalem; ut jo'kan ajwi' rik'in lix wankilal li junelik nakanakixkoleb' chaq chiru "moosil ut preexil chi yalaq jo'q'e toj chalen sa' li kutan a'in; ut junelik xink'e chi jultik we lix preexileb'; relik chi yaal, ut laa'at ajwi' tento

22a 1 Ne. 1:8.

23a Moiss. 1:10.

b Alma 5:14.

K'UTUL RAQAL:

Yo'laak wi'chik,

yo'laak rik'in li Dios.

24a 1 Ne. 8:12;

Mos. 4:11.

b 2 Ne. 32:5;

3 Ne. 9:20.

K'UTUL RAQAL:

Santil Musiq'ej.

26a Alma 31:5.

27a Sal. 34:17.

28a 3 Ne. 15:1.

b K'UTUL RAQAL:

Loq'alil.

c Exo. 12:51.

d Exo. 14:26–27.

29a Mos. 24:17; 27:16;

Alma 5:5–6.

raj taak'e chi jultik aawe, jo' xin-b'aanu laa'in, lix preexileb'.

30 A'ut k'e reetal, at walal, moko chixjunil ta a'in; xb'aan naq tento taanaw jo' ninnaw laa'in, naq "a' yaal jo' nakapaab' lix taqlahom li Dios tat-usaaq sa' li ch'och'; ut tento ajwi' taanaw, naq a' yaal jo' ink'a' nakapaab' lix taqlahom li Dios, tat-isiiq chaq chiru a'an. A'in ut jo' chanru li raatin.

CH'OL 37

Eb' li perel ch'iich' bronce ut xkomon chik li loq'laj hu k'uulanb'ileb' re xk'amb'aleb' li aamej sa' li kolb'a-ib'—Ke'sache' laj Jaredita xb'aan xmaa'usilaleb'—Tento naq ink'a' taak'ehe'q re li tenamit lix muqmuukil xaqab'amb'il aatineb' ut xsumwankeb'—Sik'omaq eena'leb' rik'in li Qaawa' sa' chixjunil li nekeb'aanu—Jo' chanru naq li Liahona kixk'ameb' xb'e laj Nefita, jo'kan naq li raatin li Kristo naxk'ameb' xb'e li winq sa' li yu'am chi junelik. Wan na 74 chihab' ma nayo'la li Kristo.

Ut anajwan, at walal Helaman, nakatintaqla naq taak'ameb' li "tz'iib'amb'il hu li ^bk'eeb'ileb' chaq chink'uula;

2 Ut nakatintaqla ajwi' naq taa-tz'iib'a jun esil chirix li tenamit a'in, jo' chanru xinb'aanu laa'in,

chiruheb' lix perel ch'iich' laj Nefi, ut chak'uula xloq'al chixjunil li k'a'aq re ru a'in li xink'uula laa'in, jo' chanru ajwi' naq laa'in xink'uula, xb'aan naq k'uulanb'ileb' choq' re jun "chaab'il ajom.

3 Ut eb' li "perel ch'iich' bronce a'in, li wan wi' li tz'iib'amb'il aatin a'in, li wan wi' resil li loq'laj hu chi tz'iib'amb'il chiru, li wan wi' li resilal lix xe'toonileb' li qanajter yuwa', chalen chaq sa' xtiklajik—

4 K'e reetal, ch'olob'amb'il jo' profeetil aatin xb'aaneb' li qayyuwa', naq k'uulanb'ilaqeb' ut numsinb'ilaqeb' chaq xb'aan li jun tasal tenamit re li jun tasal chik, ut naq te'k'uulaaq ut te'koleq rix xb'aan ruq' li Qaawa' toj reetal naq te'xix sa' li junjunq chi tenamit, junkab'al, aatinob'aal ut teepal, re naq te'xnaw chirix li "muqmuukil na'leb' li wan chiruheb'.

5 K'e ut reetal anajwan, wi k'uulanb'ileb' tento te'kanaaq chi lem ru; relik chi yaal, ut te'kanaaq chi lem ru; relik chi yaal, ut jo'kan ajwi' te'kanaaq chixjunileb' li perel ch'iich' tz'iib'amb'il wi' li santil aatin.

6 Anajwan maare taak'oxla naq "maak'a' inna'leb' rik'in a'in; a'ban k'e reetal ninye aawe, naq rik'in li k'a'ru ^bka'ch'in ut moko nimob'resinb'il ta, nak'ehe' chi

30a 2 Ne. 1:9–11;
Alma 50:19–22.

37 1a Alma 45:2–8.
b Mos. 28:20.

2a Enos 1:13–18;
R laj M 1:6–11;

Alma 37:9–12.

3a 1 Ne. 5:10–19.

K'UTUL RAQAL: Perel
ch'iich' bronce.

4a K'UTUL RAQAL:
Xmuqmuukil na'leb'

li Dios.

6a 1 Kor. 2:14.

b 1 Ne. 16:28–29;
Tz. ut S. 64:33;
123:15–17.

uxmank li xningal ru na'leb'; ut li ch'ina k'anjeleb'aal k'iila sut naxsach xna'leb'eb' li ninqeb' xna'leb'.

7 Ut li Qaawa' Dios nak'anjelak rik'in "k'anjeleb'aal re xk'eeb'al chi uxmank xningal ru li rajom re junelik; ut rik'in li k'anjeleb'aal q'axal^bka'ch'in li Qaawa' naxsach xna'leb'eb' li ninqeb' xna'leb', ut naxk'e chi uxmank lix kolb'aleb' k'iila aamej.

8 Ut anajwan, toj sa' li kutan a'in, a'an xchaab'ilal xna'leb' li Dios naq taakole'q rix li k'a'aq re ru a'in; xb'aan naq k'e reetal, rik'in a'an "xnimob'resiik li najultiko' re li tenamit a'in, relik chi yaal, ut xq'unb'esiheb' xch'ool naab'al chirix xsachsookilal lix b'eheb', ut xk'ameb' chixnawb'al chirix lix Dios, choq' re xkolb'aleb' li raam.

9 Relik chi yaal, ninye aawe, "wi ta ink'a' xb'aan li k'a'aq re ru a'in li wan sa'eb' li tz'iib'انب'il hu a'in, li wank chiruheb' li pe-rel ch'iich' a'in, laj Ammon ut eb' lix komon ink'a' raj ke'ru^bchix-q'unb'esinkileb' xch'ool k'iila mil reheb' laj Lamanita chirix li na'leb' moko yaal ta li kanab'انب'il chaq xb'aaneb' lix yuwa'eb'; relik chi yaal, eb' li tz'iib'انب'il hu a'in ut li 'aatin wan chiruheb' ke'xk'a-meb' sa' li jalb'a-k'a'uxlej; malaj ut ke'xk'ameb' chixnawb'al chirix li

Qaawa' lix Dios, ut chi saho'k sa' xch'ool chirix li Jesukristo, laj Tojol rixeb'.

10 Ut ani nanawok re ma ink'a' te'wanq choq' k'anjeleb'aal re xk'amb'al k'iila mil reheb', relik chi yaal, ut k'iila mil ajwi' reheb' li qas qiitz'in aj Nefita li jipeb' xk'a'uxl, li yookeb' chixkawob're-sinkil li raameb' sa' maak ut sa'eb' li maa'usilal, chixnawb'al chirix laj Tojol rixeb'?

11 Anajwan toj maji' k'eeb'il chinnaw chi tz'aqal a' muqmuukil na'leb' a'in; jo'kan naq maak'a' chik tinye.

12 Ut maare tz'aqalaq wi yal tinye naq kolb'ileb' rix choq' re jun chaab'il ajom, jun ajom nawb'il xb'aan li Dios; xb'aan naq a'an "nak'ehok na'leb' rik'in chaab'ilal sa' xb'een chixjunil lix k'anjel, ut tiik ru lix b'e, ut wan lix b'e sa' ^bjunaj chi sutam li wan chi junelik.

13 Aay, chijultiko'q, chijultiko'q aawe, at walal Helaman, chanru "xkawil lix taqlahom li Dios. Ut a'an kixye: ^bWi teepaab' lin taqlahom 'tex'usaaq sa' li ch'och'— a'b'anan wi ink'a' nekepaab' lix taqlahom tex'isiq chaq chiru a'an.

14 Ut anajwan chijultiko'q aawe, at walal, naq li Dios "xk'e chak'uula li k'a'aq re ru a'in, li ^bloq'eb', li kixk'uula xloq'aleb', ut li toj tixk'uula ajwi' ut tixkol rix

7a Isa. 55:8–9.

b 2 Rey. 5:1–14.

8a 2 Tim. 3:15–17;

Mos. 1:3–5.

9a Mos. 1:5.

b Alma 18:36; 22:12.

c K'UTUL RAQAL:

Evangelio.

12a 2 Ne. 9:28;

Jak. 4:10.

b 1 Ne. 10:19;

Alma 7:20.

13a 2 Ne. 9:41.

b Alma 9:13;

3 Ne. 5:22.

c Mos. 1:7; Alma 50:20.

14a Tz. ut S. 3:5.

b K'UTUL RAQAL: Sant.

choq' re jun 'chaab'il ajom nawb'il xb'aan a'an, re taaruuq tixk'utb'esi xwankilal reheb' li tasal tenamit li toj te'chalq.

15 Ut anajwan k'e reetal, ninye aawe rik'in li musiq'ej re profee-til aatin, naq wi nakaq'et lix taq-lahom li Dios, k'e reetal, li k'a'aq re ru a'in li loq' taa'isiq chawu xb'aan xwankil li Dios, ut laa'at tatq'axtesiiq re laj Satanas, re taa-ruuq tatixtz'il jo' xmulel q'olom chiru li iq'.

16 A'b'an wi nakapaab' lix taqlahom li Dios, ut nakab'aanu rik'in li k'a'aq re ru loq' a'in jo' chanru li taqlanb'il aawe xb'aan li Qaa-wa', (xb'aan naq tento tatpatz'oq chiru li Qaawa' chirix chixjunil li k'a'aq re ru li b'arwan tento taa-b'aanu rik'in) k'e reetal, maajun wankilal aj ruchich'och' malaj aj xb'alb'a naru "chixmaq'b'al chaq chawu, xb'aan naq li Dios nim xwankil re xtz'aqob'resinkil ru chixjunil li raatin.

17 Xb'aan naq a'an tixtz'aqob'resi ru chixjunil lix yeechi'ihom li tix-yeechi'i aawe, xb'aan naq kixtz'a-qob'resiheb' ru lix yeechi'ihom li kixyeechi'i reheb' li qayuwa'.

18 Xb'aan naq a'an kixyeechi'i reheb' naq "tixkol rix li k'a'aq re ru a'in choq' re jun lix chaa-b'il ajom, re taaruuq tixk'utb'esi xwankilal reheb' li tasal tenamit li toj te'chalq.

19 Ut anajwan k'e reetal, jun li

ajom ak kixtz'aqob'resi ru, a'an naq ke'k'ojob'aak wi'chik "k'iila mil re-heb' laj Lamanita sa' xnawb'al li yaal; ut kixk'utb'esi lix wankilal rik'in, ut jo'kan ajwi' tixk'utb'esi lix wankilal rik'in, chiruheb' li ^btasal tenamit toj te'chalq; jo'kan naq kolb'ilaq rix.

20 Jo'kan naq nakatintaqla, at walal Helaman, naq chayal aaq'e sa' xtz'aqob'resinkil ru chixjunil li waatin, ut naq chayal aaq'e sa' xpaab'ankil lix taqlahom li Dios jo' chanru tz'iib'anb'il.

21 Ut anajwan tatwaatina chiri-rix li "kaahib' xka'k'aal perel chi ch'iich' a'an, naq taak'uulaheb', re naq li muqmuukil na'leb' ut li k'anjel re q'ojyin, ut lix ^bmuqmuu-kil k'anjeleb' a'an, malaj lix muq-muukil k'anjeleb' li tenamit a'an li ke'sache', taak'utb'esimanq chiru li tenamit a'in; relik chi yaal, chix-junil li kamsink, ut li maq'ok, ut li poqlenk ke'xb'aanu, ut chixju-nil lix maa'usilaleb' ut xtz'eqb'ee-talileb', taaruuq taak'utb'esimanq chiru li tenamit a'in; relik chi yaal, ut naq taak'uula li 'k'utleb'aal aatin a'in.

22 Xb'aan naq k'e reetal, li Qaa-wa' kiril naq ki'ok lix tenamit chi k'anjelak sa' q'ojyin, relik chi yaal, chixk'anjelankil li muqmuu-kil kamsink ut tz'eqb'eetalil; jo'-kan naq li Qaawa' kixye, wi ink'a' te'xjal xk'a'uxl te'sache'q chaq sa' xb'een li ruchich'och'.

14 c 1 Ne. 9:3–6.
16 a JS—R 1:59.
18 a Tz. ut S. 5:9.
19 a Alma 23:5.

b Enos 1:13;
Morm. 7:8–10.
21 a Eter 1:1–5.
b K'UTUL RAQAL:

Muqmuukil molam.
c K'UTUL RAQAL: Urim
ut Tumim.

23 Ut li Qaawa' kixye: Tink'uub' choq' re lin moos aj Gatzelem, jun li "pek, li taalemtz'unq chaq sa' li q'ojyin choq' saqen, re tink'e chi k'ute'k chiru lin tenamit li neke'k'anjelak chiwu, re tink'e chi k'ute'k chiruheb' lix k'anjeleb' li ras riitz'in, relik chi yaal, lix muqmuukil k'anjeleb', lix k'anjeleb' re q'ojyin, ut lix maa'usilaleb' ut xtz'eqb'eetalileb'.

24 Ut anajwan, at walal, kik'uub'aman li k'utleb'aal aatin a'in re naq taaruuq taatz'aqloq ru li raatin li Dios, li yeeb'il xb'aan, naq kixye:

25 "Tink'am chaq sa' q'ojyin toj chi saqenkil chixjunil lix muqmuukil k'anjeleb' ut lix tz'eqb'eetalileb'; ut wi ink'a' te'xjal xk'a'uxl ^bteb'insach chaq sa' lix b'een li ruchich'och'; ut tink'am chi saqenkil chixjunil lix muqmuukil na'leb'eb' ut xtz'eqb'eetalileb', re chixjunqaleb' li tenamit li te'eechaninq re li ch'och' chirix a'in.

26 Ut anajwan, at walal, naqil naq ink'a' ke'xjal xk'a'uxl; jo'kan naq ke'sache', ut toj anajwan xtz'aqlok ru li raatin li Dios; relik chi yaal, lix muqmuukil tz'eqb'eetalileb' isinb'il chaq sa' li q'ojyin ut k'eeb'il chiqanaw.

27 Ut anajwan, at walal, nakatintaqla naq taak'uula chixjunil lix xaqab'amb'il aatineb', ut lix sumwankeb', ut lix k'ehomeb' rib' sa' aatin sa' lix muqmuukil tz'eqb'eetalileb'; relik chi yaal, ut chixjunil

li "eetalil ut li sachb'a-ch'oolej reheb', taamuq chiru li tenamit a'in re naq ink'a' te'xnoweb', maare anchal te't'ane'q ajwi' sa' q'ojyin ut te'sache'q.

28 Xb'aan naq k'e reetal, wan jun li "majewank sa' xb'een chixjunil li ch'och' a'in, naq taachalq li sachek sa' xb'een chixjunileb' laj k'anjel a'an re q'ojyin, jo' chanru xwankil li Dios, naq xe'q'ano' chi tz'aqal; jo'kan naq nawaj naq li tenamit a'in ink'a' te'sache'q.

29 Jo'kan naq taamuq li muqmuukil k'uub'amb'il na'leb' a'in chirix lix "xaqab'amb'il aatineb' ut lix sumwankeb' chiru li tenamit a'in, ut ka'ajwi' lix maa'usilaleb' ut li kamsink ke'xb'aanu ut lix tz'eqb'eetalileb' taak'e chixnoweb'; ut taatzoleb' re naq ^bxik' te'ril xkomon li maa'usilal ut tz'eqb'eetalil ut kamsink; ut taak'ut ajwi' chiruheb' naq li tenamit a'in ke'sache' sa' xk'ab'a' lix maa'usilaleb' ut tz'eqb'eetalileb' ut li kamsink ke'xb'aanu.

30 Xb'aan naq k'e reetal, ke'xkamsiheb' chixjunil lix profet li Qaawa' li ke'chal sa' xyanqeb' re xch'olob'ankil chiruheb' chirix xmaa'usilaleb'; ut lix kik'eleb' li ani ke'xkamsi ki'elajin chiru li Qaawa' lix Dios re eeqajunk sa' xb'eeneb' li ke'kamsink chaq reheb'; ut chi jo'kan kichal lix raqb'a-aatin li Dios sa' xb'eeneb' laj k'anjel a'in re q'ojyin ut muqmuukil molam.

23a Mos. 8:13.

25a Tz. ut S. 88:108–110.

b Mos. 21:26.

27a Hel. 6:22.

28a Alma 45:16;

Eter 2:7–12.

29a Hel. 6:25.

b Alma 13:12.

31 Relik chi yaal, ut chimaje-waaq li ch'och' a'in chi junelik q'e kutan choq' reheb' laj k'anjel re q'ojyin ut muqmuukil molam a'an, toj reetal ajwi' li sache'k, wi ink'a' neke'xjal xk'a'uxl chi maji' neke'q'ano' chi tz'aqal.

32 Ut anajwan, at walal, chijultiko'q aawe li aatin li xinye aawe; maakanab' li muqmuukil k'uub'anb'il na'leb' a'an sa' ruq'eb' li tenamit a'in, chatzoleb' b'an naq "xik' te'ril chi junaj wa li maak ut maa'usilal.

33 "Jultika chiruheb' li jalb'a-k'a'uxlej, ut xpaab'ankil li Qaawa' Jesukristo; tzoleb' re te'xtuulanob'resi rib' ut te'wanq chi ^btuulan ut chi kub'enaqeb' xch'ool; k'ut chiruheb' naq che'xxaqab' rib' chiru li junjunq chi 'aaleek xb'aan laj tza, rik'in lix paab'aaleb' chirix li Qaawa' Jesukristo.

34 K'ut chiruheb' naq maajo'q'e te'lub'q rik'in chaab'il k'anjel; tuulanaqeb' b'an ut kub'enaqeb' xch'ool; xb'aan naq a'eb' a'in li te'tawoq re "hilob'aal choq' re li raameb'.

35 Aay, chijultiko'q taxaq aawe, at walal, ut chatzol "chaab'il na'leb' sa' aasaajil; relik chi yaal, tzol sa' aasaajil xpaab'ankil lix taqlahom li Dios.

36 Relik chi yaal, ut ^aelajin chiru li Dios re xk'ulb'al chixjunil li taak'anjelaq aawe; relik chi yaal,

chixjunil li nakab'aanu chiwanq choq' re li Qaawa', ut a' yaal b'ar nakatxik chiwanq rik'in li Qaawa'; relik chi yaal, ut chixjunil li nakak'oxla chib'eresiiq re li Qaawa'; relik chi yaal, ut chiwanq li reek'ahom aach'ool chi k'eeb'il rik'in li Qaawa' chi junelik q'e kutan.

37 "Sik' aana'leb' rik'in li Qaawa' sa' chixjunil li nakab'aanu, ut a'an tatzb'eresi choq' re chaab'ilal; relik chi yaal, naq nakatyokla chi q'eq chatyoklaaq choq' re li Qaawa', re naq a'an tatk'aa-k'ale sa' laa wara; ut naq nakatwakli eq'la chiwanq aach'ool chi nujenaq rik'in ^bb'antioxink chiru li Dios; ut wi nakab'aanu li k'a'aq re ru a'in, tatwaklesiiq sa' roso'jik li kutan.

38 Ut anajwan, at walal, wan k'aruhaq li tinye chirix li k'aru t'ort'ookil ch'iich' yeeb'il re xb'aaneb' li qayuwa', malaj b'eresinel ch'iich'—malaj ut eb' li qayuwa' "Liahona ke'xye re, ut chi k'utb'il xyaalalil li aatin, a'an k'utleb'aal b'e; ut li Qaawa' kikawresink re.

39 Ut k'e reetal, maajun winq naru chi k'anjelank jo' chanru xk'anjelankil a'an li moko nawb'il ta ru. Ut k'e reetal, kikawresiman re xk'utb'al chiruheb' li qayuwa' li b'e tento te'xik wi' sa' li yamyookil ch'och'.

40 Ut kik'anjelak choq' reheb'

32a 2 Ne. 4:31.

33a K'UTUL RAQAL:
Jultikank aatin.

b K'UTUL RAQAL:
Tuulan, tuulanil.

c K'UTUL RAQAL:

Aaleek, aalenk.

34a Sal. 37:4–7;
Mat. 11:28–30.

35a K'UTUL RAQAL:
Chaab'il na'leb'ejil.

36a K'UTUL RAQAL:

Tijok.

37a Jak. 4:10;
Tz. ut S. 3:4.

b Tz. ut S. 46:32.

38a 1 Ne. 16:10; 18:12;
Tz. ut S. 17:1.

jo' chanru "xpaab'aaleb' chirix li Dios; jo'kan ut, wi ke'wan xpaab'aal re xpaab'ankil naq li Dios kiru chixk'eeb'aleb' li kuux a'an chixk'utb'al li b'e tento te'xik wi', k'e reetal, kib'aanuman; jo'kan naq ke'xk'ul li sachb'a-ch'oolej a'in, ut jo'kan ajwi' naab'al chik li sachb'a-ch'oolej li k'anjelantb'il xb'aan xwankil li Dios, wulaj wulaj.

41 A'anan rik'in naq ke'k'anjelaman li sachb'a ch'oolej a'in rik'in li "k'anjeleb'aal ka'ch'in, kixk'ut chiruheb' sachb'a-ch'oolejil k'anjel. Eb' a'an ke'q'emo', ut kisach sa' xch'ooleb' xk'anjelankil lix paa'b'aaleb' ut xyalb'aleb' xq'e, toja' ut naq ke'oso' li sachb'a-ch'oolejil k'anjel a'an, ut ink'a' ke'usa sa' xb'eenikeb';

42 Jo'kan naq ke'kana sa' li yam-yookil ch'och', malaj ut ink'a' ke'b'eech' chiru tiikil b'e, ut ke'tawasiik rik'in tz'okaak ut chaqi-eel, xb'aan li q'etok aatin ke'xb'aanu.

43 Ut anajwan, at walal, nawaj raj naq taataw ru naq eb' a' k'a'aq re ru a'in moko wankeb' ta chi maa-k'a' jun xmuhibeb'; xb'aan naq jo' chanru naq eb' li qayuwa' moko neke'xyal ta xq'e chixk'eeb'aleb' xxik re li k'utleb'aal b'e a'in (anajwan, re li yu'am a'in li k'a'aq re ru a'in) ink'a' ke'usa; jo'kan ajwi' wan rik'in li k'a'aq re ru re li musiq'ej.

44 Xb'aan naq k'e reetal, moko

ch'a'aj ta xk'eeb'al aaxik rik'in li "raatin li Kristo, li tixk'ut chawu jun li tiikil b'e sa' li sahil ch'oo-lejil re junelik, jo' chanru naq moko ch'a'aj ta choq' reheb' li qayuwa' xk'eeb'aleb' xxik rik'in li k'utleb'aal b'e a'in, li tixk'ut chiruheb' jun tiikil b'e sa' li yeechi'imb'il ch'och'.

45 Ut anajwan ninye, ma maa-k'a' tab'i' jun li eetalil rik'in a'in? Xb'aan naq jo' chanru naq ch'olch'o ru naq li b'eresinel ch'iich' a'in kixk'ameb' li qayuwa', rik'in xtaaqenkil lix b'ehil, sa' li yeechi'imb'il ch'och', chi jo'kan li raatin li Kristo, wi naqataaqe lix b'ehil, toxk'am chi junpak'al li ru taq'a a'in re rahil ch'oolejil, toj sa' jun li ch'och' yeechi'imb'il li q'axal chaab'ilaq wi'chik.

46 At walal, "miqakanab' xyalb'al qaq'e rik'in naq moko ch'a'aj ta li ^bb'e; xb'aan naq jo'kan kiwan rik'ineb' li qayuwa'; xb'aan naq chi jo'kan kikawresiman choq' reheb', re naq wi te'iloq taaruq te'wanq chi 'yo'yo; jo'kan ajwi' wan qik'in laa'o. Kawresinb'il li b'e, ut wi noko'iloc naru nokowan chi yo'yo chi junelik q'e kutan.

47 Ut anajwan, at walal, chawil naq taak'uula li k'a'aq re ru loq' a'in, relik chi yaal, chawil naq tatiloq wan wi' li Dios ut taawanq aayu'am. Ayu rik'in li tenamit a'in ut jultika li aatin, ut tiikaq aak'a'uxl. At walal, inwan.

40 a 1 Ne. 16:28.
41 a Alma 37:6–7.
44 a Sal. 119:105;
1 Ne. 11:25;

Hel. 3:29–30.
46 a 1 Ne. 17:40–41.
b Jwan 14:5–6;
2 Ne. 9:41; 31:17–21;

Tz. ut S. 132:22, 25.
c Jwan 11:25;
Hel. 8:15;
3 Ne. 15:9.

Lix taqlahom laj Alma re laj Xiblon li ralar.

Wan sa' li ch'ol 38.

CH'OL 38

Laj Xiblon kirahob'tesiik sa' xk'ab'a' li tiikilal—Li kolb'a-ib' wan rik'in li Kristo, a'an lix yu'am ut lix saqen li ruchich'och'—Ramb'ilaq aab'aan chixjunil laa watawom. Wan na 74 chihab' ma nayo'la li Kristo.

At walal, k'e aaxik chirab'inkil li waatin, xb'aan naq ninye aawe, jo' ajwi' kinye re laj Helaman, naq a' yaal jo' chanru nekepaab' lix taqlahom li Dios tex'usaaq sa' li ch'och'; ut a' yaal jo' chanru ink'a' nekepaab' lix taqlahom li Dios, tex'isiq chaq chiru.

2 Ut anajwan, at walal, nawoy-b'eni naq taawanq xnimal xsahil inch'ool chawix, sa' xk'ab'a' naq ink'a' nakat-eek'an ut tiikat chixpaab'ankil li Dios; xb'aan naq jo' chanru naq sa' laa saajil katikib' ilok wan wi' li Qaawa' laa Dios, chi jo'kan ninyo'oni naq toj "tatkanaaq sa' xpaab'ankil lix taqlahom; xb'aan naq osob'tesinb'il li ani b'nakuyuk toj sa' roso'jik.

3 Ninye aawe, at walal, naq

maak'a'jo' xsahil inch'ool ak xwee-k'a chawix, xb'aan laa tiikilal chi paab'ank ut lix yalb'al aaq'e, ut laa kuyum ut xnajtil aawoyb'eni hom sa' xyanqeb' lix tenamiteb' laj "Tzoramita.

4 Xb'aan naq ninnaw naq katwan chi b'akb'o; relik chi yaal, ut ninnaw naq laa'at katkutiik chi pek sa' xk'ab'a' li aatin; ut kanumsi chixjunil li k'a'aaq re ru a'in rik'in "kuyuk xb'aan naq li Qaawa' kiwan b'aawik'in; ut anajwan laa'at nakanaw naq li Qaawa' katxkol chaq.

5 Ut anajwan at walal Xiblon, nawaj raj naq taajultiko'q aawe, naq a' yaal jo' chanru "nakakanab' aawib' chiru li Dios, chi jo'kan laa'at b'tatkole'q ajwi' chiru lix yalb'al aawix, ut li 'rahilal nakanumsi, ut laa ch'a'ajkilal, ut tatwaklesiiq sa' roso'jik li kutan.

6 Anajwan, at walal, moko nawaj ta naq taak'oxla naq ninnaw injunes wib' li k'a'aaq re ru a'in; a'an b'an lix Musiq' li Dios li wan wik'in li nak'ehok chinnaw li k'a'aaq re ru a'in; xb'aan naq wi ta ink'a' "kinyo'la rik'in li Dios ink'a' raj kinnaw li k'a'aaq re ru a'in.

7 A'ut k'e reetal, li Qaawa' rik'in xnimal li ruxtaan kixtaqla lix "anjel re xch'olob'ankil chiwu naq tento tinkanab' li k'anjel re b'sachok sa'

38 2a Alma 63:1-2.
b 2 Ne. 31:15-20;
3 Ne. 15:9; 27:6, 16-17.
3a Alma 31:7.
4a K'UTUL RAQAL:
Kuyuk.
b Rom. 8:35-39.

5a Alma 36:27.
K'UTUL RAQAL:
Xkanab'ankil rib'
chiru.
b Mat. 11:28-30.
c Tz. ut S. 3:8; 121:7-8.
6a Alma 36:26;

Tz. ut S. 5:16.
K'UTUL RAQAL:
Yo'laak wi'chik,
yo'laak rik'in li Dios.
7a Mos. 27:11-17.
b Alma 26:17-18;
36:6-11.

xyanq lix tenamit; relik chi yaal, ut wilom jun li anjel chi k'utk'u chiru wilob'aal, ut a'an ki'aatinak wik'in, ut lix yaab' xkux chanchan li kaaq, ut kixchiq' chixjunil li ch'och'.

8 Ut kik'ulman naq oxib' kutan ut oxib' q'ojyin kinwan sa' xrabil ut xyot'b'al li waam li q'a-xal k'a; ut maajo'q'e, toj b'an chirix naq kin'elajin chiru li Qaawa' Jesukristo re taaruxtaana wu, naq kink'ul "risinkil inmaak. A'ut k'e reetal, kinjap we chiru ut kintaw tuqtuukilal choq' re li waam.

9 Ut anajwan, at walal, xinye a'in aawe re taaruq taatzol chaab'il na'leb', re naq taatzol wik'in naq "maak'a' chik junaq b'e chi moko chan chik ru naru nakole' wi' li winq, ka'ajwi' rik'in ut sa' xk'ab'a' li Kristo. K'e reetal, a'an lix yu'am ut lix ^bsaqen li ruchich'och'. K'e reetal, a'an li aatin re yaal ut tiikilal.

10 Ut anajwan, jo' chanru naq xat-ok chixk'utb'al li aatin, jo'kan ajwi' nawaj raj naq maakanab' k'utuk; ut nawaj raj naq yalb'ilaq aaq'e ut aakuyumaq aawib' chiru chixjunil li k'a'aq re ru.

11 Chawil aawib' re naq moko taqsinb'ilaqat ta chi q'etq'etil; relik chi yaal, chawil aawib' re ink'a' "taanima aawib' xb'aan xchaab'ilal aana'leb' laa'at, chi moko chirix xnimal aametz'ew.

12 Kawaq aach'ool, a'b'an

minumta xkawil; ut chawil ajwi' aawib' naq ramb'ilaq aab'aan chixjunil aawatawom, re naq tawanq chi nujenaq rik'in rahok; chawil aawib' re ink'a' tat-ok sa' li q'emal.

13 Mattijok jo' neke'xb'aanu laj Tzoramita, xb'aan naq xawil naq neke'tijok re te'ab'iiq xb'aaneb' li winq, ut re te'nimaaq ru xb'aan xchaab'ilaleb' xna'leb'.

14 Maaye: At Dios, ninb'antioxi aawe naq "chaab'ilo wi'chik chiru heb' li gas qiitz'in; chaye b'an: At Dios, chakuy ^bxmajelal ink'ulub'e-jil, ut che'jultiko'q aawe li was wiitz'in rik'in uxtaanank—relik chi yaal, junelik chach'olob' xmajelal aak'ulub'e-jil chiru li Dios.

15 Ut li Qaawa' chi'osob'tesinq re laa waam, ut chatxk'ul sa' roso'jik li kutan sa' li rawa'b'ejihom, re tatchunlaaq sa' tuqtuukilal. Anajwan ayu, at walal, ut chak'ut li aatin chiru li tenamit a'in. Tiikaq aak'a'uxl. At walal, inwan.

Lix taqlahom laj Alma re laj Korian-ton li ralal.

Natikla sa' li ch'ol 39 toj sa' li ch'ol 42.

CH'OL 39

Li maak re li tz'ejwalej a'an tz'eqb'ee-talil—Sa' xk'ab'a' lix maak laj Korian-ton eb' laj Tzoramita ink'a' ke'xk'ul li

8a K'UTUL RAQAL:
Risinkil li maak.
9a Hel. 5:9.

b Mos. 16:9.
11a K'UTUL RAQAL:
Q'etq'etil.

14a Alma 31:16.
b Luk. 18:10–14.

aatin—Li tojb'al-ix xb'aan li Kristo taak'anjelaq re xkolb'aleb' li ani tiikeb' chaq chi paab'ank chi toj maji' na'uxman a'an. Wan na 74 chihab' ma nayo'la li Kristo.

Ut anajwan, at walal, wan k'a-ruhaq chik li tinye aawe chiru li kinye re laa was, xb'aan naq k'e reetal, ma ink'a' xawil chanru naq ink'a' na'eek'an laa was, naq tiik chi paab'ank, ut yalb'il xq'e chix-paab'ankil lix taqlahom li Dios? K'e reetal, ma ink'a' xb'aanu chi chaab'il chawu li k'a'ru tento raj taa'uxq?

2 Xb'aan naq laa'at ink'a' xak'e anchal aaxik chirab'inkil li waatinjo' kixb'aanu laa was, sa' xyanqeb' lix tenamiteb' laj "Tzoramita. A'in ut li wan chinye chajitb'al; laa'at kat-ok sa' xnimankil aawib' rik'in aametz'ew ut xchaab'ilal aana'leb'.

3 Ut moko ka'aj ta wi' a'in, at walal. Laa'at kab'aanu li k'a'ru ra choq' we; xb'aan naq laa'at kakanab' li k'anjel, ut xkohat junpak'al sa' li ch'och' Siron sa' xyanq xnub'aaleb' laj Lamanita, chirix lix Isabel, li "ixq aj yumb'et.

4 Relik chi yaal, a'an "kixk'a-meb' xch'ool naab'al; a'b'anan a'in ink'a' narisi laa maak, at walal. Tento raj naq xak'e raj aawib' sa' li k'anjel li kik'ehe' chaq sa' aab'een.

5 Ma ink'a' tab'i' nakanaw, at walal, naq "li k'a'aq re ru a'in tzeq-b'eetal sa' rilob'aal li Qaawa'; relik chi yaal, q'axal wi'chik yib'ob'aal ru chiru chixjunil li maak, ka'ajwi' xhoyb'al li kik' li maak'a' xmaak, malaj xtzeqtaanankil xyaalal li Santil Musiq'ej ink'a'?

6 Xb'aan naq k'e reetal, wi "nakatz'eqtaana xyaalal li Santil Musiq'ej chirix naq wanjenaq xna'aj jun sutaq aawik'in, ut nakanaw naq nakatz'eqtaana xyaalal, k'e reetal, a'in jun li maak li "ink'a' naru xkuyb'al; relik chi yaal, ut ani nakamsin chiru lix saqenil ut lix na'leb' li Dios, ra chi sa naq a'an tixtaw 'xkuyb'al lix maak; relik chi yaal, ninye aawe at walal, ra chi sa naq a'an tixtaw jun xkuyb'al lix maak.

7 Ut anajwan, at walal, nawaj raj chiru li Dios naq ink'a' raj "xak'am sa' aab'een xnimal li maak a'in. Ink'a' raj toj tin'aatinaq chirixeb' laa maak, re xtawasinkil laa waam, wi ta maawa' choq' re aachaab'ilal.

8 A'b'anan k'e reetal, moko tataruq ta chixmuqb'aleb' laa maak chiru li Dios, ut wi ink'a' nakajal aak'a'uxl te'kanaaq a'an chixch'olob'ankil li yaal chawix sa' roso'jik li kutan.

9 Anajwan at walal, nawaj raj naq taajal aak'a'uxl ut taakanab'eb' laa maak, ut ink'a' chik tatxik chirix "ratawom lix naq' aawu, b'charam

39 2a Alma 38:3.
3a K'UTUL RAQAL:
Atawink, atawinel.
4a Prov. 7:6–27.
5a K'UTUL RAQAL: Yib' ruhil na'leb'.

6a Tz. ut S. 76:35–36.
b K'UTUL RAQAL:
Maak ink'a' naru xkuyb'al.
c Tz. ut S. 64:10.
K'UTUL RAQAL:

Kuyuk maak.
7a K'UTUL RAQAL:
Wank xmaak.
9a K'UTUL RAQAL:
Re tzejwalej.
b 3 Ne. 12:30.

b'an aawib' sa' chixjunil li k'a'aq re ru a'in; xb'aan naq wi ink'a' nakab'aanu a'in maamin tatruiq chireechaninkil li rawa'b'ejihom li Dios. Aay, chijultiko'q taxaq aawe, ut chak'ul choq' aateneb'ankil, ut charam aawib' sa' li k'a'aq re ru a'in.

10 Ut nakatintaqla naq taak'ul sa' aab'een xsik'b'al aana'leb' rik'ineb' laa was sa' li k'a'ru taab'aanu; xb'aan naq k'e reetal, wankat sa' aasaajil, ut nakawaj ru ch'olaniik xb'aaneb' laa was. Ut k'e aaxik chirix li na'leb' te'xk'e.

11 Maakanab' aawib' chi jalb'e-hiik xb'aan k'a'ruhaq li jo'maajo', malaj li maak'a' ru; maakanab' laj tza chixjalb'ehinkil wi'chik aach'ool chi xik chirixeb' li maa'us aj yumb'eet ixq a'an. K'e reetal, at walal, k'a'jo' li maa'usilal kak'am sa' xb'eeneb' laj "Tzoramita; xb'aan naq eb' a'an naq ke'ril^b aab'aanuhom ink'a' ke'raj xpaab'ankil li waatin.

12 Ut anajwan lix Musiq' li Qaawa' naxye we: "Taqlaheb' laa walal aak'ajol chixb'aanunkil li chaab'il, maare anchal te'xjalb'e-hiheb' xch'ool naab'al li tenamit toj sa' li sache'k; jo'kan naq nakatintaqla, at walal, rik'in xxuwankil ru li Dios, naq taakanab' aamaa'usilal;

13 Naq tatsutq'iiq rik'in li Qaawa' chi anchal aak'a'uxl, aametz'ew,

ut aakawilal; naq maa'ani chik taajalb'ehi xch'ool chixb'aanunkil li maa'usilal; naq tatsutq'iiq b'an rik'ineb', ut "taach'olob' laa majelal ut li k'a'ru ink'a' us xab'aanu.

14 "Maasik' li bi'ihomal, chi moko li jo'maajo'il k'a'aq re ru re li ru-chich'och' a'in; xb'aan naq k'e reetal, moko tatruiq ta chixk'amb'al chawix.

15 Ut anajwan, at walal, nawaj raj xyeeb'al k'a'ruhaq aawe chirix lix k'ulunik li Kristo. K'e reetal, ninye aawe, naq a'an li taachalq chi yaal re risinkil lix maak li ruchich'och'; relik chi yaal, a'an taachalq re xch'olob'ankil li sahil esilal re li kolb'a-ib' chiru lix tenamit.

16 Ut anajwan, at walal, a'in li k'anjel katb'oqe' wi', xch'olob'ankil li sahil esilal a'in chiru li tenamit a'in, re xkawresinkil xk'a'uxleb'; malaj ut re naq taachalq li kolb'a-ib' rik'ineb', re naq eb' a'an te'xkawresi xk'a'uxleb' li "ralal xk'ajol re rab'inkil li aatin sa' xq'ehil lix k'ulunik.

17 Ut anajwan tink'ojob' b'ayaq aak'a'uxl chirix li na'leb' a'in. K'e reetal, sachso aach'ool chirix k'a'ut naq taa'aje'q ru naq taanawmanq li k'a'aq re ru a'in najt chirub'eetal. K'e reetal, ninye aawe, jun aamej sa' li kutan a'in, ma ink'a' tab'i' wan xloq'al chiru li Dios jo'

11 a Alma 35:2–14.

b Rom. 2:21–23; 14:13;
Alma 4:11.

12 a K'UTUL RAQAL:

Xtaqlahom li Dios;

K'utuk, tzolonel.

13 a Mos. 27:34–35.

14 a Mat. 6:25–34;

Jak. 2:18–19;

Tz. ut S. 6:6–7;

68:31–32.

16 a K'UTUL RAQAL:

Junkab'al—Lix

k'anjel li na'b'ej

yuwa'b'ej.

chanru junaq aamej sa' xq'ehil lix k'ulunik?

18 Ma ink'a' aajel ru naq taa-k'ehe'q ajwi' chi nawmank li k'uub'anb'il na'leb' re li tojb'al-ix chiru li tenamit a'in, jo' chan ru chiru ralal xk'ajoleb'?

19 Ma ch'aj tab'i' chiru li Qaa-wa' sa' li kutan a'in xtaqlankil lix anjel re xch'olob'ankil li sahil esilal a'in chiqu laa'o, jo' chanru chiruheb' li qalal qak'ajol, malaj jo' chanru chirix xq'ehil lix k'ulunik?

CH'OL 40

Li Kristo naxk'e chi uxmank xwaklijikeb' chi yo'yo chixjunileb' li winq—Eb' li kamenaq tiikeb' xch'ool neke'xik sa' li hilob'aal na'ajej ut eb'laj maak neke'xik sa' najtil aak'ab' re royb'eninkil xkutankil lix waklijikeb' chi yo'yo—Chixjunil li k'a'aq re ru taak'ojob'aaq wi'chik sa' tz'aqal xxaqalil chi tz'aqal re ru sa' li wakliik chi yo'yo. Wan na 74 chihab' ma nayo'la li Kristo.

ANAJWAN at walal, wahi' k'a'ruhaq chik li nawaj raj xyeeb'al aawe; xb'aan naq nink'e reetal naq xikenaq aach'ool chi k'oxlak chirix lix waklijikeb' li kamenaq chi yo'yo.

2 K'e reetal, ninye aawe, naq

maajun wakliik chi yo'yo wan—malaj ut, tinye raj, sa' jalan chik aatin, naq li k'a'ru a'in li nakam ink'a' naxk'e chirix li "ink'a' nakam, li k'a'ru a'in li naq'a ink'a' b'naxk'e chirix li ink'a' naq'a—'toj chirix xk'ulunik li Kristo.

3 K'e reetal, a'an naxk'e chi uxmank lix "waklijikeb' li kamenaq chi yo'yo. A'ut k'e reetal, at walal, toj maji' na'ux li wakliik chi yo'yo. Anajwan, ninte chawu jun li muqmuukil na'leb'; a'b'anan wankeb' k'iila b'muqmuukil na'leb' li 'k'uulamb'ileb', re naq maa'ani taana-woq re, ka'ajwi' li Dios xjunes. A'b'an laa'in nink'ut chawu jun li na'leb' li xinpatz'ok chi yalb'il inq'e chiru li Dios re tinnaw—a'an chirix li wakliik chi yo'yo.

4 K'e reetal, wan jun kutan eetanb'il naq chixjunileb' "te'elq chaq sa' xyanqeb' li kamenaq. Anajwan jo'q'e taachalq li kutan a'in maajun nanawok re; a'b'an li Dios naxnaw li kutan li k'eeb'il.

5 Anajwan, ma jun kutan taa-wanq, malaj "xkab' li kutan, malaj rox li kutan, naq eb' li winq te'elq chaq sa' xyanqeb' li kamenaq, maak'a' na'ajman wi', xb'aan naq li Dios b'nanawok re chixjunil li k'a'aq re ru a'in, ut tz'aqalin rik'in xnawb'al naq jo'ka'in taawanq—naq wan jun kutan eetanb'il naq chixjunileb' te'wakliiq chaq sa' xyanqeb' li kamenaq.

40 2a Mos. 16:10–13.
K'UTUL RAQAL:
Kole'k chiru li
kamk.
b 1 Kor. 15:53–54.
c 1 Kor. 15:20.

3a K'UTUL RAQAL:
Wakliik chi yo'yo.
b K'UTUL RAQAL:
Xmuqmuukil na'leb'
li Dios.
c Tz. ut S. 25:4; 124:41.

4a Jwan 5:28–29.
5a Mos. 26:24–25;
Tz. ut S. 43:18; 76:85.
b K'UTUL RAQAL: Dios,
Roxichal li Dios.

6 Anajwan tento ta'uxq naq taawanq xnumik li kutan chirix xkutankil li kamk ut rub'elaj xkutankil li wakliik chi yo'yo.

7 Ut anajwan tinpatz' k'a'ru te'x-k'ul li "raameb' li winq chirix li kutan a'in re kamk, rub'elaj li kutan eetanb'il choq' re li wakliik chi yo'yo?

8 Anajwan ma numenaq jun kutan tana' eetanb'il re te'wakliiq li winq maak'a' na'ajman wi'; xb'aan naq moko jun kamikeb' ta chixjunileb', ut a'in maak'a' na'ajman wi'; chixjunil chanchan naq jun kutan chiru li Dios, ut ka'ajwi' chiruheb' li winq b'isb'il li kutan.

9 Jo'kan naq wan jun hoonal eetanb'il chaq choq' reheb' li winq naq te'wakliiq chaq sa' xyanqeb' li kamenaq; ut wan xnumik li kutan chirix li kamk ut rub'elaj li wakliik chi yo'yo. Ut anajwan, chirix lix numik li kutan a'in, li k'a'ru te'x-k'ul li raameb' li winq, a'an li na'leb' li xinpatz' chi yalb'il inq'e re li Dios re xnawb'al; ut a'in li na'leb' li ak ninnaw wi' chirix.

10 Ut naq taachalq xq'ehil naq te'wakliiq chixjunileb', chirix a'an te'xnaw naq li Dios nanawok re chixjunileb' li "kutan li eetanb'ileb' chaq choq' re li winq.

11 Anajwan, chirix k'a'ru xwanjik li aamej chirix li "kamk ut

rub'elaj li wakliik chi yo'yo—K'e reetal, xk'ehe' chinnaw xb'aan jun li anjel, naq lix musiq'eb' chixjunil li winq, naq elenaqeb' chaq chik sa' li tz'ejwalej a'in li nakam, relik chi yaal, lix musiq'eb' chixjunileb' li winq, us ta useb' malaj ink'a' useb', ^bneke'k'ame' w'ichik rik'in li Dios a'an li kik'e-hok xyu'ameb'.

12 Toja' ut naq taak'ulmanq, naq lix musiq'eb' li tiikeb' xch'ool neke'k'ule' sa' jun wanjik re "sahil ch'oolejil, a'an ^bhilob'aal na'ajej yeeb'il re, jun wanjik re ^chilank, jun wanjik re ^atuqtuukilal, b'ar wi' te'hilanq chiru chixjunil li rahilal ke'xnumsi ut chiru chixjunil li k'auxlej, ut li rahil ch'oolejil.

13 Toja' ut naq taak'ulmanq, naq lix musiq'eb' laj maak, relik chi yaal, li ink'a' useb'—xb'aan naq k'e reetal, eb' a'an maajun raqal, chi moko xb'ayaqil lix Musiq' li Qaawa' neke'xk'ul; xb'aan naq k'e reetal, ke'xsik' ru li ink'a' us aj k'anjel chiru li chaab'il; jo'kan naq lix musiq' laj tza ki'ok rik'ineb', ut kireechani li rochocheb'—ut eb' a'in te'tz'eqe'q sa' li najtil "aak'ab'; taawanq ^byaab'ak, ut ayaynak, ut k'uxuxink ruuch-e, ut a'in xb'aan xmaa'usilaleb' a'an, rik'in naq ke'b'eresiik chi preexil xb'aan li rajom laj tza.

7 a Alma 40:21;
Tz. ut S. 138.
K'UTUL RAQAL:
Aamej.

10 a Hech. 17:26.

11 a Luk. 16:22–26;
1 Pe. 3:18–19; 4:6;
Tz. ut S. 76:71–74;

138.

b Ekl. 12:7;
2 Ne. 9:38.

12 a K'UTUL RAQAL: Sahil
ch'oolejil.

b K'UTUL RAQAL:
Hilob'aal na'ajej.

c K'UTUL RAQAL:

Hilank, hilob'aal.

d Tz. ut S. 45:46.
K'UTUL RAQAL:
Tuqtuukilal.

13 a K'UTUL RAQAL:

Xb'alb'a.

b Mat. 8:12;
Mos. 16:2.

14 A'in ut xwanjik li raameb' "laj maak, relik chi yaal, sa' q'ojyin, ut xik'ob'aal ut ^bxuwajel li wankeb' wi' chiroyb'eninkil xxamlel lix xik'il xjosq'il li Dios sa' xb'ee-neb'; chi jo'kan neke'kana sa' li 'wanjik a'in, ut jo'kaneb' ajwi' li tiikeb' xch'ool sa' li hilob'aal na'ajej, toj sa' xq'ehil lix waklijikeb' chi yo'yo.

15 Anajwan, wankeb' junjung li ke'k'oxlank re naq li wanjik a'in re sahil ch'oolejil ut li wanjik a'in re rahil ch'oolejil re li aamej, rub'elaj chaq li wakliik chi yo'yo, a'an jun xb'een wakliik chi yo'yo. Yaal, nink'oxla naq naru naq wakliik chi yo'yo taayeemanq re a'in, naq nawaklesiik li musiq'ej malaj li aamej ut nak'ehe' sa' sahil malaj sa' rahil ch'oolejil, jo' chanru li aatin li ak yeeb'il.

16 Ut k'e reetal, yeeb'il ajwi', naq wan jun li "xb'een ^bwakliik chi yo'yo, jun xwaklijikeb' chi yo'yo chixjunileb' li wanjenaqeb' malaj li neke'wan, malaj li toj te'wanq, toj sa' xwaklijik li Kristo chi yo'yo sa' xyanqeb' chaq li kamenaq.

17 Anajwan, ink'a' naqak'oxla naq li xb'een wakliik chi yo'yo a'in, li yeeb'il resil chi jo'ka'in, a'anaq ta naq te'wakliiq li aamej ut "te'k'ehe'q sa' sahil malaj sa' rahil ch'oolejil. Ink'a' naru nakak'oxla naq a'in ta li naraj naxye.

18 K'e reetal, ninye aawe naq

ink'a', naraj b'an naxye xjunajinkil wi'chik li aamej rik'in li tz'ejwalej, reheb' li ke'wan chalen chaq xkutankil laj Adan toj reetal sa' "xwaklijik li Kristo chi yo'yo.

19 Anajwan, ma te'junajiiq wi'chik li raameb' ut lix xaqalileb' li ani yeeb'ileb' resil sa' jun xikik, laj maak jo' ajwi' li tiikeb' xch'ool, ink'a' ninye; chitz'aqloq b'an naq tnye naq chixjunileb' neke'el chaq; malaj sa' jalan chik aatin, lix waklijikeb' chi yo'yo nak'ulman "rub'elaj lix waklijikeb' chi yo'yo li ani neke'kam chirix xwaklijik li Kristo chi yo'yo.

20 Anajwan, at walal, moko ninye ta naq lix waklijikeb' chi yo'yo nachal sa' xwaklijik li Kristo chi yo'yo; a'b'an k'e reetal, ninye naq k'oxlanb'il inb'aan, naq li aamej ut li tz'ejwalej najunajiiq wi'chik, reheb' li tiikeb' xch'ool, sa' lix waklijik li Kristo chi yo'yo, ut lix "taq'jik sa' choxa.

21 A'b'an ma taawanq sa' xwaklijik a'an chi yo'yo malaj chirix chik, moko ninye ta; toj b'an a'in ninye, naq wan jun "xnumik li kutan chirix li kamk ut rub'elaj lix waklijik li tz'ejwalej chi yo'yo, ut jun xwanjik li aamej sa' ^bsahil malaj sa' 'rahil ch'oolejil toj tix-taw li kutan eetanb'il xb'aan li Dios, naq eb' li kamenaq te'elq chaq, ut te'junajiiq wi'chik, li aamej jo' ajwi' li tz'ejwalej, ut

14a Tz. ut S. 138:20.

b Jak. 6:13; Moï. 7:1.

c Alma 34:34.

16a Jak. 4:11;

Mos. 15:21–23.

b K'UTUL RAQAL:

Wakliik chi yo'yo.

17a Tz. ut S. 76:17, 32,
50–51.

18a Mat. 27:52–53.

19a Mos. 15:26.

20a K'UTUL RAQAL:

Xtaqik li Kristo.

21a Luk. 23:39–43.

b K'UTUL RAQAL:
Hilob'aal na'ajej.

c K'UTUL RAQAL:

Xb'alb'a.

^ate'k'ameq chi xaqliik chiru li Dios, ut taaraqeq aatin chirixeb' a' yaal jo' chanru xk'anjeleb'.

22 Relik chi yaal, a'in naxk'e chi uxmanx lix k'ojlajik wi'chik chixjunil li k'a'aq re ru li yeeb'il resil xb'aan xtz'uumaleb' re li profet.

23 Li ^aaamej ^btaak'ojob'aaq wi'chik rik'in li ^ctz'ejwalej, ut li tz'ejwalej rik'in li aamej; relik chi yaal, ut li junjunq chi cha'alej ut b'asalilej taak'ojob'aaq rik'in lix tz'ejwalej, relik chi yaal, moko taasachq ta yal ta jun rismal jolomej; chixjunil b'an li k'a'aq re ru taak'ojob'amanq wi'chik sa' tz'aqal xxaqalil chi tz'aqal re ru.

24 Ut anajwan, at walal, a'in li k'ojob'ank wi'chik li ^ayeeb'il resil xb'aan xtz'uumaleb' re li profet—

25 Toja' ut naq eb' li tiikeb' xch'ool toxel'emtzuunq chaq sa' li rawa'b'ejihom li Dios.

26 A'b'an k'e reetal, jun li xik'ob'aal ^akamk nachal sa' xbee-neb' laj maak; xb'aan naq eb' a'an neke'kam jo' chanru li na'leb' chirix li k'a'aq re ru re tiikilal; xb'aan naq tz'ajeb' ru a'an, ut maajun ^bk'aru tz'aj naru na'eechanink re li rawa'b'ejihom li Dios; neke'isiik chaq b'an, ut k'eeb'ileb' chixyalbal li x'uuchin wi' xk'anjeleb' malaj xb'aanuhomeb', li ink'a' us chaq; ut neke'ruk' xxelil jun li k'a aj sek'.

CH'OL 41

Sa' li wakliik chi yo'yo eb' li winq neke'wakli chixk'ulb'al li sahil ch'ooolejil maak'a' roso'jik malaj li rahil ch'ooolejil maak'a' roso'jik—Li maa'usilal maajun wa kiwan choq' sahil ch'ooolejil—Eb' li tz'ejwalejil winq wankeb' chi maak'a'eb' xDios sa' li ruchich'och'—Li junjunq chi winq sa' li k'ojob'ank wi'chik tixk'ul wi'chik jo' rilob'aal jo' na'leb'il li wanjenaq wi' chaq sa' li yu'aamej. Wan na 74 chihab' ma nayo'la li Kristo.

Ut anajwan, at walal, wan k'aruhaq li tynye chirix li k'ojob'ank wi'chik li yeeb'il resil; xb'aan naq k'e reetal, wankeb' li ^axe'xpo' xyaalalileb' li loq'laj hu, ut ^bxe'xsach xb'e chi najt xb'aan li na'leb' a'in. Ut nink'e reetal naq xikenaq aach'ool chi k'oxlak ajwi' chirix li na'leb' a'in. K'e ut reetal, tinch'olob' xyaalal chawu.

2 Ninye aawe, at walal, naq li k'uub'amb'il na'leb' re k'ojob'ank wi'chik, aajel ru rik'in xtiikal ru lix na'leb' li Dios; xb'aan naq aajel ru naq taak'ojob'amanq wi'chik chixjunil li k'a'aq re ru sa' tz'aqal lix na'aj. K'e reetal, aajel ru ut tiik ru, jo' chanru xwankilal ut xwaklijik chi yo'yo li Kristo, naq li raam li winq taak'ojob'aaq wi'chik rik'in xxaqalil, ut naq li junjunq ^axcha'al

21 d Alma 42:23.

23 a A'AN: musiq'ej. Tz. ut

S. 88:15–17;

K'UTUL RAQAL:

Aamej.

b 2 Ne. 9:12–13;

Alma 11:40–45.

c K'UTUL RAQAL:

Junxaqalil.

24 a Isa. 26:19.

26 a 1 Ne. 15:33;

Alma 12:16.

b Alma 11:37.

41 1 a 2 Pe. 1:20; 3:16;

Alma 13:20.

b K'UTUL RAQAL:

Q'etok paab'ank.

2 a Alma 40:23.

li tz'ejwalej taak'ojob'aaq wi'chik sa' xna'aj.

3 Ut aajel ru rik'in ^axtiikal ru lix na'leb' li Dios naq eb' li winq ^bte'raqe'q aatin chirixeb' jo' chanru lix k'anjeleb'; ut wi chaab'il chaq lix k'anjeleb' sa' li yu'am a'in, ut chaab'il chaq li rajomeb' lix ch'ool, naq jo'kan ajwi' eb' a'an, sa' roso'-jik li kutan, ^dte'k'ojob'aaq wi'chik rik'in li k'aru chaab'il.

4 Ut wi ink'a' us lix k'anjeleb', "taak'ojob'aaq wi'chik reheb' choq' maa'usilal. Chi jo'kan, chixjunil li k'a'aq re ru taak'ojob'amanq wi'chik sa' tz'aqal xna'aj, li junjung sa' tz'aqal xxaqalil—li k'aru ^bnakam waklesinb'il chi ink'a' chik nakam, li k'aru 'naq'a chi ink'a' chik naq'a—waklesinb'il sa' li ^djunelik sahil ch'oolejil re taareechani li rawa'b'ejihom li Dios, malaj sa' li rahil ch'oolejil maa'k'a' roso'jik re taareechani li rawa'b'ejihom laj tza, li jun chi junpak'al, ut li jun chik chi junpak'al chik—

5 Li jun waklesinb'il sa' li sahil ch'oolejil, jo' chanru naq rajom li sahil ch'oolejil, malaj li chaab'il; jo' chanru naq rajom li chaab'il; ut li jun chik sa' li maa'usilal jo' chanru naq rajom li maa'usilal; xb'aan naq jo' chanru naq kiraj xb'aanunkil li maa'usilal

chiru chixjunil li kutan, jo'kan ajwi' tixk'ul maa'usilal choq' xq'ajkamunkil naq taachalq li q'ojyin.

6 Ut jo'kan naq wan chi junpak'al chik. Wi xjal xk'a'uxl chirix lix maak, ut xraj li tiikilal toj sa' roso'jikeb' lix kutan, jo'kan ajwi' taaq'ajkamuuq choq' re li tiikilal.

7 ^aA'ineb' li tojb'ileb' rix xb'aan li Qaawa'; relik chi yaal, a'ineb' li isinb'ileb' chaq, li kolb'ileb' chiru li q'ojyin a'an maak'a' roso'jik re aak'ab'; ut chi jo'kan neke'xaqli malaj neke't'ane'; xb'aan naq k'e reetal, a'aneb' ^bxraqoleb' aatin xjuneseb' rib', ma te'xb'aanu li us malaj te'xb'aanu li ink'a' us.

8 Anajwan, "ink'a' naru xjalb'al lix taqlanb'il aatin li Dios; jo'kan naq kawresinb'il li b'e re naq li ani naraj, taaruq chi b'eeek chiru ut taakole'q.

9 Ut anajwan k'e reetal, at walal, maakanab' aawib' "jun sutaq chik chixq'etb'al li raatin laa Dios chirixeb' li jar raqal chi tzol'leb' a'an, li xakanab' wi' aawib' chirix li maakob'k toj anajwan.

10 Maak'oxla, rik'in naq yeeb'il resil li k'ojob'ank wi'chik, naq sa' li maak tatk'ojob'aaq chaq sa' li sahil ch'oolejil. K'e reetal, ninye

3a K'UTUL RAQAL: Tiik ruhil na'leb'.

b K'UTUL RAQAL: Teneb'aak, teneb'anb'il; Raqok aatin, raqb'a-aatin.

c K'UTUL RAQAL: K'anjel.

d Hel. 14:31.

4a Alma 42:28.

b 2 Ne. 9:12–13; Tz. ut S. 138:17.

K'UTUL RAQAL: Wakliik chi yo'yo.

c 1 Kor. 15:51–55.

d K'UTUL RAQAL: Junelik yu'am, yu'am chi junelik.

7a Tz. ut S. 76:50–70.

b 2 Ne. 2:26; Alma 42:27;

Hel. 14:30.

K'UTUL RAQAL:

Xtaql ch'oolej.

8a Tz. ut S. 1:38.

9a Tz. ut S. 42:23–28.

aawe, li ^amaa'usilal maajun wa kiwan choq' sahil ch'oolejil.

11 Ut anajwan, at walal, chixjunileb' li winq li wankeb' jo' chanru li ^aruchich'och', malaj ut tinye, sa' jun ^btz'ejwalejil wanjik, wankeb' sa' xk'ahil li yot'e'k ut sa' xb'ak'leb' li maa'usilal; ut wankeb' chi ^cmaak'a'eb' xDios sa' li ruchich'och', ut xikenaqeb' chi junpak'al chik rik'in chanru naq wan li Dios; jo'kan naq lix wanjikeb' junpak'al chik wan rik'in chanru naq wan li sahil ch'oolejil.

12 K'e ut reetal anajwan, ma a'in xyaalalil li aatin k'ojob'ank wi'chik, xk'amb'al k'a'ruhaq ut xk'eeb'al b'ar wi' maak'a' xna'aj, malaj xk'eeb'al sa' jun wanjik li junpak'al chik wan rik'in chanru li ak re?

13 At walal, moko jo'ka'in ta wan; lix yaalalil b'an li aatin k'ojob'ank wi'chik, a'an xk'amb'al wi'chik li maa'usilal choq' re li maa'usilal, malaj li tz'ejwalejil choq' re li tz'ejwalejil, malaj ajtzahil choq' re li ajtzahil—li chaab'il choq' re li k'a'ru chaab'il, li tiikilal choq' re li k'a'ru tiik, li tiikil na'leb' choq' re li k'a'ru tiik ru; li uxtaan choq' re li k'a'ru aj uxtaan.

14 Jo'kan ut, at walal, chawil aawib' re naq aj uxtaanaqat reheb' laa was aawiitz'in; ^achatk'anje-laq chi tiik aana'leb', ^bchatraqoq

aatin chi tiik, ut chab'aanu rajlal li ^cchaab'il; ut wi nakab'aanu chixjunil li k'a'aq re ru a'in, rik'in a'an taak'ul aaq'ajkamunkil; relik chi yaal, taak'ojob'aaq wi'chik li ^duxtaan aawe; taak'ojob'aaq wi'chik li tiik ruhil na'leb' aawe; taak'ojob'aaq wi'chik aawe jun raqb'a-aatin tiik; ut taaq'ajkamuuq wi'chik aawe li chaab'il.

15 Xb'aan naq li k'a'ru nakataqla taasutq'iiq wi'chik aawe, ut taak'ojob'aaq wi'chik; jo'kan ut, li aatin k'ojob'ank wi'chik q'axal wi'chik naxjit laj maak, ut maamin naxtiikob'resi ru.

CH'OL 42

Li yu'am a'in a'an jun kutan re yalok-ix re naq li winq taaruuq chixjalb'al xk'a'uxl ut chi k'anjelak chiru li Dios—Li t'ane'k kixk'am chaq li kamk re li yu'am a'in ut re musiq'ej sa' xb'eeneb' chixjunil li winq—Nachal li tojb'al-ix xb'aan li jalb'a-k'a'uxlej—Li Dios ajwi' naxtoj rix xmaak li ruchich'och'—Li uxtaan nawan choq' reheb' li neke'xjal xk'a'uxl—Chixjunileb' li jun ch'ol chik jitb'i-leb' xb'aan lix tiik ruhil na'leb' li Dios—Nachal li uxtaan xb'aan lix tojb'al rix li maak—Ka'ajeb' wi' li tz'aqal yot'b'ileb' xch'ool neke'kole'. Wan na 74 chihab' ma nayo'la li Kristo

10a Sal. 32:10;
Isa. 57:20–21;
Hel. 13:38.

11a Mos. 3:19.
K'UTUL RAQAL:
Ruchich'och'il winq.

b K'UTUL RAQAL:
Re tz'ejwalej.
c Ef. 2:12.

14a K'UTUL RAQAL: Xma-
ak'a'il li b'alaq'.
b Jwan 7:24;

Tz. ut S. 11:12.
c Tz. ut S. 6:13;
58:27–28.

d K'UTUL RAQAL:
Uxtaan, uxtaanank.

Ut anajwan, at walal, nink'e reetal naq wan chik k'a'ruhaq li naxik wi' aach'ool chi k'oxlak, li ink'a' nakatru chixtawb'al ru—a'an chirix "xtiikal ru lix na'leb' li Dios rik'in xk'eeb'al laj maak chixtoj-b'al lix maak; xb'aan naq nakayal xk'oxlankil naq moko tiik ta naq laj maak taateneb'aaq chi wank sa' rahilal.

2 Anajwan k'e reetal, at walal, tinch'olob' chawu li na'leb' a'in. Xb'aan naq k'e reetal, chirix naq li Qaawa' Dios "kixtaqla li xb'een qana' qayuwa' chi elk chaq sa' li awimq ^bEden, re xk'anjelankil li ch'och' li ke'isiik wi' chaq—relik chi yaal, kirisi li winq, ut kixk'e sa' releb' saq'e sa' li awimq Eden li 'anjel aj k'aak'alanel, ut jun li lochlookil yok'leb' ch'iich' li naxsuti rib' yalaq b'ar, re xk'aak'alankil li ^dche' re li yu'am—

3 Anajwan, naqil naq okenaq li winq jo' chanru li Dios, chi naxnaw li us ut li ink'a' us; ut re naq ink'a' tixye' li ruq', ut tixchap ajwi' ru li che' re li yu'am, ut taawa'aaq ut taawanq chi yo'yo chi junelik, li Qaawa' Dios kixk'e li anjel aj k'aak'alanel ut li lochlookil yok'leb' ch'iich', re naq ink'a' tixyal li ru che'—

4 Ut chi jo'kan naqil, naq kiwan jun kutan k'eeb'il re li winq

re tixjal xk'a'uxl, relik chi yaal, jun kutan re "xyalb'al rix, jun kutan re xjalb'al xk'a'uxl ut k'anjelak chiru li Dios.

5 Xb'aan naq k'e reetal, wi ta laj Adan tikto kixye' li ruq', ut kixyal li ru li che' re li yu'am, kiwan raj chi yo'yo chi junelik, jo' chanru li raatin li Dios, ut maak'aaq raj xnumik li kutan re xjalb'al xk'a'uxl; relik chi yaal, ut jo'kan ajwi' li raatin li Dios sachsooq raj xyaalal, ut li nimla k'uub'amb'il na'leb' re li kolb'a-ib' kisachman raj xwankil.

6 A'b'an k'e reetal, kiteneb'aak sa' xb'een li winq naq "taakamq—jo'kan ut, jo' chanru naq eb' a'an ke'isiik chaq chiru li che' re li yu'am, jo'kan ajwi' te'isiik chaq sa' xb'een li ch'och'—ut li winq ki'ok chi sachenaq chi junelik, relik chi yaal, ke'ok choq' ^bt'ane-naqil winq.

7 Anajwan ut, nakawil rik'in a'in naq li xb'een qana' qayuwa' "ke'isiik chaq chiru li Qaawa', jo' chanru li yu'am a'in jo' ajwi' chanru li musiq'ej, ut chi jo'kan naqil naq ke'ok chi taqlaak xb'aan xtaaqenkil li ^brajomeb' a'an.

8 Anajwan k'e reetal, moko aajel ta ru naq li winq taakole'q chiru xnumsinkil li kamk re li yu'am a'in, xb'aan naq a'an tixsach raj

42 1a 2 Ne. 26:7;
Mos. 15:26–27.
K'UTUL RAQAL: Tiik
ruhil na'leb'.
2a Gen. 3:23–24;
Mois. 4:28–31.
b K'UTUL RAQAL:
Eden.

c K'UTUL RAQAL: Anjel
aj k'aak'alanel.
d Gen. 2:9.
4a Alma 34:32–33.
6a K'UTUL RAQAL:
Kamk re tz'ejwalej.
b Mos. 16:3–5.
K'UTUL RAQAL:

Xt'anik laj Adan ut
li xEva.
7a 2 Ne. 2:5; 9:6;
Hel. 14:16.
K'UTUL RAQAL:
Kamk re musiq'ej.
b K'UTUL RAQAL: Xtaql
ch'oolej.

li nimla “k’uub’anb’il na’leb’ re sahil ch’oolejil.

9 Jo’kan ut, rik’in naq li aamej maajo’q’e naru nakam, ut li “t’ane’k kixk’am sa’ xb’eeneb’ chixjunil li winq jun li musiq’ejil kamk, xkomon li re li yu’am a’in, malaj ut, ke’isiik chaq chiru li Qaawa’, jo’kan naq ki’aje’ ru naq eb’ li winq te’kole’q chiru xnumsinkil li musiq’ejil kamk a’in.

10 Jo’kan ut, rik’in naq okenaqeb’ choq’ “aj rahol tz’ejwalej, aj atawinel, ut jo’eb’ aj tza, chi b’akeb’ re chi jo’kan, li wanjik a’in re “yalok-ix ki’ok choq’ jun wanjik re xkawresinkileb’ rib’; ki’ok choq’ jun kawresink-ib’.

11 Ut anajwan chijultiko’q aawe, at walal, wi ta maak’a’ li k’uub’anb’il na’leb’ re li tojb’al-ix, (wi ta tz’eqb’il) naq kamenaqeb’, tikto ke’wan raj li raam sa’ “rahil ch’oolejil, rik’in naq isinb’ileb’ chaq chiru li Dios.

12 Ut anajwan, maajun na’leb’ kiwan taaruq te’kole’q wi’ li winq chiru li t’anaeqil wanjik a’in, li kixk’am chaq li winq sa’ xb’een xb’aan li q’etok chaq’rab’ kixb’aanu chaq a’an;

13 Jo’kan naq jo’ chanru li tiik ruhil na’leb’, ink’a’ raj taaruq

taak’ehe’q chi uxmank li “k’uub’anb’il na’leb’ re li tojb’al-ix, ka’ajwi’ wi eb’ li winq b’te’xjal xk’a’uxl sa’ li yalok-ix wanjik a’in; relik chi yaal, li kawresink-ib’ wanjik a’in; xb’aan naq wi ta moko jo’kan ta taateneb’aaq, li uxtaan ink’a’ raj taaruq chi k’anjelak chi ink’a’ tixsach xk’anjel li tiik ruhil na’leb’. Anajwan, lix k’anjel li tiik ruhil na’leb’ ink’a’ taaruq taasachmanq; wi ta jo’kan, li Dios “tixkanab’ raj wank choq’ Dios.

14 Ut chi jo’kan naqil naq chixjunileb’ li winq “t’anaeqeb’ chaq, ut ke’wan chi chapb’il xb’aan li b’k’a’ru tiik ru; relik chi yaal, lix tiik ruhil na’leb’ li Dios, li kixteneb’ sa’ xb’eeneb’ chi junajwa naq te’isiq chaq chiru.

15 Ut anajwan, ink’a’ raj taaruq taak’ehe’q chi uxmank li k’uub’anb’il na’leb’ re uxtaan wi ta ink’a’ taa’uxq jun xtojb’al rix li maak; jo’kan naq li Dios ajwi’ “naxtoj rix lix maak li ruchich’och’, re xk’eeb’al chi uxmank li k’uub’anb’il na’leb’ re b’uxtaan, re xk’eeb’al jo’nimal elajinb’il xb’aan li “tiik ruhil na’leb’, re naq li Dios a’anaq jun li Dios “tz’aqal re ru ut tiik xna’leb’, ut jo’kan ajwi’ jun li Dios aj uxtaan.

8a Alma 34:9;
Mois. 6:62.

9a K’UTUL RAQAL:
Xt’anik laj Adan ut
li xEva.

10a K’UTUL RAQAL: Re
tz’ejwalej.

b K’UTUL RAQAL:
Ruchich’och’il winq.

c K’UTUL RAQAL:
Wank li kamk sa’

xb’een.

11a 2 Ne. 9:7–9.

13a K’UTUL RAQAL:
K’uub’anb’il na’leb’
re li tojb’al-ix.

b K’UTUL RAQAL:
Jalok k’a’uxl, jalb’a-
k’a’uxlej.

c 2 Ne. 2:13–14.

14a Alma 22:13–14.

b 2 Ne. 2:5.

15a 2 Ne. 9:7–10;
Mos. 16:7–8.

K’UTUL RAQAL:
Xtojb’al rix li maak.

b K’UTUL RAQAL:
Uxtaan, uxtaanank.

c K’UTUL RAQAL: Tiik
ruhil na’leb’.

d 3 Ne. 12:48.

16 Anajwan, ink'a' raj taaruq taachalq li jalb'a-k'a'uxlej reheb' li winq wi ta maak'a' jun tojb'a-maak, li wan "chi junelik jo' chanru taawanq xyu'am li aamej, xaqab'amb'il chi junpak'al li k'uub'amb'il na'leb' re sahil ch'oollejil, li wan ajwi' chi junelik jo' chanru xyu'am li aamej.

17 Anajwan, chan raj ru taaruq junaq winq chixjalb'al xk'a'uxl wi ta ink'a' "namaakob'? Chan raj ru taaruq chi maakob'k wi ta maak'a' li ^bchaq'rab'? Chan raj ru taaruq taawanq junaq chaq'rab' wi ta maak'a' jun li tojb'a-maak?

18 Anajwan, wan jun li tojb'a-maak xaqab'amb'il, ut jun li chaq'rab' tiik ru k'eeb'il, li kixk'am xyot'ik li "reek'ob'aal xch'ool li winq.

19 Anajwan, wi ta maajun chaq'rab' k'eeb'il—wi "taakamsinq junaq winq, a'an taakamq—ma tixxuwa raj naq taakamq wi tixb'aanu li kamsink?

20 Ut jo'kan ajwi', wi ta maajun chaq'rab' k'eeb'il chirix li maak, eb' li winq ink'a' raj te'xxuwa maakob'k.

21 Ut wi ta "maajun chaq'rab' k'eeb'il, wi te'maakob'q li winq k'a' raj ru taaruq tixb'aanu li tiik ruhil na'leb', ut jo'kan ajwi' li uxtaan, xb'aan naq maajun xwankileb'

taawanq raj sa' xb'een ani li yo'ob'tesinb'il.

22 A'b'anan, k'eeb'il jun li chaq'rab', ut xaqab'amb'il jun li tojb'a-maak, ut kanab'amb'il jun li "jalb'a-k'a'uxlej; ut a' jalb'a-k'a'uxlej a'an, eechaninb'il xb'aan li uxtaan; wi ut ink'a', li k'a'ru tiik ru nareechani li ani yo'ob'tesinb'il ut naxk'anjela li chaq'rab', ut li chaq'rab' naxk'e li tojb'a-maak; wi ta ink'a' jo'kan, taasachmanq raj xk'anjel li tiik ruhil na'leb', ut li Dios tixkanab' raj wank choq' Dios.

23 A'b'an li Dios moko naxkanab' ta wank choq' Dios, ut li "uxtaan nareechani li yot'b'ileb' xch'ool; ut nachal li uxtaan xb'aan lix ^btojb'al rix li maak, ut lix tojb'al rix li maak naxk'e chi uxmanq lix 'waklijikeb' li kame-naq chi yo'yo; ut lix waklijikeb' li kame-naq chi yo'yo "naxk'ameb' wi'chik li winq chiru li Dios; ut chi jo'kan k'ojob'amb'ileb' wi'chik chi wank chiru, re "taaraqe'q aatin chirixeb' jo' chanru xk'anjel-leb', jo' chanru li chaq'rab' ut li tiik ruhil na'leb'.

24 Xb'aan naq k'e reetal, li tiik ruhil na'leb' naxk'e chi k'anjelak chixjunil li elajinb'il xb'aan, ut jo'kan ajwi' li uxtaan nareechani chixjunil li k'a'ru re; ut chi jo'kan,

16 a Tz. ut S. 19:10–12.

17 a K'UTUL RAQAL:

Maak.

b Rom. 4:15.

18 a K'UTUL RAQAL:

Reek'ob'aal xch'ool.

19 a K'UTUL RAQAL:

Kamsink.

21 a 2 Ne. 9:25–26;

Mos. 3:11.

22 a K'UTUL RAQAL:

Jalok k'a'uxl, jalb'a-k'a'uxlej.

23 a K'UTUL RAQAL:

Uxtaan, uxtaanank.

b K'UTUL RAQAL:

Xtojb'al rix li maak.

c 2 Ne. 2:8; 9:4;

Alma 7:12;

11:41–45; 12:24–25;

Hel. 14:15–18;

Morm. 9:13.

d Alma 40:21–24.

e K'UTUL RAQAL:

Raqb'a-aatin sa'

roso'jik.

maa'ani chik nakole', ka'ajeb' wi' li yot'b'ileb' xch'ool chi yaal.

25 K'a' put ru, ma nakak'oxla naq li uxtaan naru chi elq'ak chiru li "k'a'ru tiik ru? Ninye aawe, Ink'a', maamin taaruq. Wi ta jo'-kan, li Dios tixkanab' raj wank choq' Dios.

26 Ut chi jo'kan li Dios naxk'e chi uxmanx xanimal ru li "rajom re junelik, li kawresinb'il^b chalen chaq sa' xk'ojlajik li ruchich'och'. Ut chi jo'kan nachal lix kolb'aleb' ut lix tojb'aleb' rix li winq, ut jo'-kan ajwi' lix sachlijikeb' ut lix rahileb' xch'ool.

27 Jo'kan ut, at walal, "ani na'ajok re chalk naru chi chalk ut chixyalb'al xha'il li yu'amej chi moko ramb'il ta; ut yalaq ani ink'a' na'ajok re chalk, a'an moko minb'il ta ru chi chalk; a'b'an nan sa' roso'jik li kutan^b taak'o-job'aaq wi'chik re jo' chanru lix 'b'aaunuhom.

28 Wi xrataw xb'aaununkil li "ink'a' us, ut ink'a' xjal xk'a'uxl chiru lix kutan, k'e reetal, taab'aanumanq li ink'a' us re, jo' chanru lix k'ojob'ahom wi'chik li Dios.

29 Ut anajwan, at walal, nawaj naq ink'a' chik taakanab' li k'a'aq re ru a'in chach'a'ajkilankil, ut ka'ajwi' laa maak chakanab' chach'a'ajkilankil, rik'in li ch'a'ajkilank a'an li taakub'sinq aawe sa' li jalb'a-k'a'uxlej.

30 At walal, nawaj naq ink'a' chik taatz'eqtaana xtiikal ru lix na'leb' li Dios. Maak'oxla xk'ulb'al yal ta ka'ch'in xtiikilal aach'ool chirixeb' laa maak, rik'in xtz'eqtaanankil xtiikal ru lix na'leb' li Dios; kanab' b'an laa'at naq lix tiikal ru xna'leb' li Dios, ut li ruxtaan, ut xnajtil li royb'enihome taawanq anchal xwankil sa' laa ch'ool, ut kanab' a'an chakub'sinkil sa' poqs sa' li "tuulanil ch'oolej.

31 Ut anajwan, at walal, b'oqb'ilat xb'aaan li Dios chixjultikankil li aatin chiru li tenamit a'in. Ut anajwan, at walal, k'am laa b'e, jultika li aatin rik'in li yaal ut li tiikal k'a'uxlej, re naq taak'ameb' li aamej sa' li jalb'a-k'a'uxlej, re naq li nimla k'uub'amb'il na'leb' re uxtaan taaruq chireechaninkileb' a'an. Ut li Dios chixk'ehaq taxaq aawe jo' chanru ajwi' li waatin. Amen.

CH'OL 43

Laj Alma ut eb' li rala neke'xjultika li aatin—Eb' laj Tzoramita ut jalaneb' chik aj Nefita li risihomeb' chaq rib' neke'ok choq' aj Lamanita—Neke'chal laj Lamanita chixpleetinkileb' laj Nefita—Laj Moroni naxk'e li kolb'a-ib' aq'ej chirixeb' laj Nefita—Li Qaawa' naxk'utb'esi chiru laj Alma chanru naq eb' laj

25a K'UTUL RAQAL: Tiik ruhil na'leb'.

26a 2 Ne. 2:14–30;

Mois. 1:39.

b Alma 13:3;

3 Ne. 1:14.

27a Alma 5:34;

Hel. 14:30.

K'UTUL RAQAL:

Xtaql ch'oolej.

b Alma 41:15.

c Isa. 59:18;

Apok. 20:12.

28a Alma 41:2–5.

30a K'UTUL RAQAL:

Tuulan xch'ool.

Lamanita te'xk'uub' li pleetik—Eb' laj Nefita neke'xkol rix li rochoheb', li ach'ab'aak wankeb' wi', lix jun-kab'aleb', ut lix paab'aaleb'—Eb' li teep chi aj pleet re laj Moroni ut laj Lehi neke'xsutiheb' rix laj Lamanita. Wan na 74 chihab' ma nayo'la li Kristo.

Ut anajwan kik'ulman naq eb' li ralal laj Alma xkoheb' sa' xyanqeb' li tenamit, re xjultikankil li aatin chiruheb'. Ut laj Alma ajwi' ink'a' kiru chi hilank, ut xko'o ajwi' a'an.

2 Anajwan maak'a' chik taqaye chirix lix jultikahomeb', ka'ajwi' naq ke'xjultika li aatin, ut li yaal, jo' chanru li musiq'ej re profeetil aatin ut re k'utb'esink; ut ke'jultikan jo' chanru lix "santil k'anjelil li Dios li b'oqb'ileb' wi'.

3 Ut anajwan ninsutq'i sa' li esil chirixeb' li pleet ke'wan wi' laj Nefita rik'ineb' laj Lamanita, sa' xwaqxaqlaju chihab' rawa'b'ejileb' laj raqol aatin.

4 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, kik'ulman naq eb' laj "Tzoramita ke'ok choq' aj Lamanita; jo'kan naq sa' xtiklajik li xwaqxaqlaju chihab' eb' lix tenamiteb' laj Nefita ke'ril naq chalkeb' re laj Lamanita sa' xb'eeneb', jo'kan naq ke'xkawresi rib' re pleetik; relik chi yaal, ke'xch'utub'eb' lix teep aj pleet sa' li ch'och' Jerxon.

5 Ut kik'ulman naq ke'chal laj Lamanita chi mil; ut ke'kulun

sa' li ch'och' Antionum, a'an xch'och'eb' laj Tzoramita; ut jun winq aj Tzerahemnah xk'ab'a' napolomink reheb'.

6 Ut anajwan, rik'in naq eb' laj Amalekita q'axaleb' wi'chik aj maak ut aj kamsinel sa' xch'ooleb' chiruheb' laj Lamanita xjuneseb' rib', jo'kan ut, laj Tzerahemnah kixxaqab'eb' li xb'eenil aj taqlanel sa' xb'eeneb' laj Lamanita, ut a'aneb' aj Amalekita ut aj Tzoramita chixjunileb'.

7 Anajwan a'in kixb'aanu re taaruq chixk'uulankil lix kaqaleb' xch'ool choq' reheb' laj Nefita, re taaruq tixk'ameb' a'an rub'el xwankil re taa'uxmanq xk'oxlahom.

8 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, lix k'oxlahom, a'an reek'asinkileb' laj Lamanita chi josq'ok rik'ineb' laj Nefita; a'in kixb'aanu re tixmaq' xnimal li wankilal sa' xb'eeneb', ut re ajwi' naq tixk'ul wankilal sa' xb'eeneb' laj Nefita, rik'in xk'am-b'aleb' chi moosil.

9 Ut anajwan lix k'oxlahomeb' laj Nefita a'an xk'uulankil lix ch'och'eb', ut li rochoheb', ut li "rixaqileb', ut li ralal xk'ajoleb', re te'xkoleb' rix chiru ruq'eb' li xik' neke'ilok reheb'; ut jo'kan ajwi' re taaruq te'xk'uula li k'a'ru xk'ulub'eb' ut li kanab'anb'ileb' chixb'aanunkil, relik chi yaal, ut jo'kan ajwi' li ^bach'ab'aak wankeb' wi', re te'ruuq chixloq'oninkil li Dios jo' chanru li rajomeb'.

10 Xb'aan naq ke'xnaw naq wi te't'ane'q sa' ruq'eb' laj Lamanita, naq ani "taaloq'oning re li Dios sa' b'musiq'ej ut sa' li yaal, li tz'aqal ut li yo'yookil Dios, eb' laj Lamanita te'xsach raj.

11 Relik chi yaal, ut ke'xnaw aj-wi' naq numtajenaq lix kaqaleb' xch'ool laj Lamanita choq' reheb' li "ras riitz'ineb', a'eb' li tenamit aj Anti-Nefi-Lehi, a'aneb' xtenamit laj Ammon yeeb'ileb' re—ut eb' a'an ink'a' ke'raj xchapb'al li k'anjeleb'aal re pleet, relik chi yaal, ke'ok sa' jun sumwank ut ink'a' ajwi' te'xq'et—jo'kan ut, wi te't'ane'q sa' ruq'eb' laj Lamanita te'sache'q raj.

12 Ut eb' laj Nefita ink'a' ke'raj xkanab'ankil naq te'sache'q; jo'kan naq ke'xk'e li ch'och' reheb' choq' reechanihomeb'.

13 Ut eb' lix tenamit laj Ammon ke'xk'e reheb' laj Nefita jun nimla raqal li k'a'ru reheb', re taawanq k'a'ru taak'anjelaq reheb' lix teep aj pleet; ut chi jo'kan kiteneb'aak sa' xb'eeneb' laj Nefita, xjuneseb' rib', chi xaqliik chiruheb' laj Lamanita, a'aneb' chi junajinb'il xkomoneb' laj Laman ut laj Lemuel, ut eb' li ralal laj Ismael, ut chixjunileb' li ke'risi chaq rib' rik'ineb' laj Nefita, a'aneb' laj Amalekita ut laj Tzoramita, ut li "ralal xk'ajoleb' laj tij re laj Noe.

14 Anajwan eb' li alal k'ajolb'ej a'an ka'ch'in chik ma juntaq'ee't xk'ihaleb' rik'ineb' laj Nefita, jo'kan naq eb' laj Nefita kiteneb'aak

sa' xb'eeneb' xyalb'al ru rik'ineb' li ras riitz'in, toj reetal rik'in hoyok kik'.

15 Ut chirix naq ke'xch'utub' rib' li teep aj pleet reheb' laj Lamanita sa' li ch'och' Antionum, k'ehomaq reetal, eb' li teep aj pleet reheb' laj Nefita kawresinb'ileb' chixk'ulb'aleb' sa' li ch'och' Jerxon.

16 Anajwan, li najolomink reheb' laj Nefita, malaj li winq li xaqab'انب'il choq' xb'eenil aj taqlanel sa' xb'eeneb' laj Nefita—anjawan li xb'eenil aj taqlanel kixk'ul li taqlank sa' xb'een chixjunil li teep aj pleet reheb' laj Nefita—ut aj Moroni xk'ab'a';

17 Ut laj Moroni kixk'ul chixjunil li taqlank, ut li jolomink sa' xb'een lix pleeteb'. Ut yal oob' xka'k'aal chihab' xyu'am naq kixaqab'aak choq' xb'eenil aj taqlanel sa' xb'eeneb' li teep aj pleet reheb' laj Nefita.

18 Ut kik'ulman naq kixk'uleb' laj Lamanita sa' xnuab'aal Jerxon, ut kawresinb'il lix tenamit rik'in yok'leb' ch'iich', ut rik'in k'onk'ookil ch'iich', ut rik'in li k'iila paay chi k'anjeleb'aal re pleet.

19 Ut naq ke'ril li teep aj pleet reheb' laj Lamanita naq eb' lix tenamit laj Nefi, malaj ut naq laj Moroni kixkawresi lix tenamit rik'ineb' li xramb'al ru ch'oolej, ut rik'in ramleb' chiruq'eb', relik chi yaal, ut rik'in ramleb' re xkolb'al xjolomeb', ut jo'kan ajwi' naq tiqtookeb' rik'in pim ruhil t'ikr—

20 Anajwan lix teep aj pleet laj Tzerahemnah moko kawresinb'ileb' ta rik'in k'a'ruhaq xkomon a'an, ka'ajwi' lix yok'leb' ch'iich' wan ut lix k'onk'ookil ch'iich', li roq tzimaj ut lix tzimajeb', lix pekeb' ut lix jok'eb'; ut "t'ust'uukeb', ka'ajwi' jun tz'um lanlo chixyitoqeb'; relik chi yaal, t'ust'uukeb' chixjunil, ka'ajwi' eb' laj Tzoramita ut laj Amalekita ink'a';

21 A'b'anan eb' a'an moko kawresinb'ileb' ta rik'in xramb'al ru choolej, chi moko rik'in ramleb'—jo'kan ut, numtajenaqeb' xxiw chiru li teep aj pleet reheb' laj Nefita sa' xk'ab'a' lix kolb'a-ib' aq'eb', us ta q'axal numtajenaq rajlankileb' chiruheb' laj Nefita.

22 K'ehomaq reetal, kik'ulman anajwan naq maak'a'eb' xch'ool chi chalk sa' xb'eeneb' laj Nefita sa' xnuv'aal Jerxon; jo'kan naq ke'el chaq sa' li ch'och' Antionum chiru li yamyookil ch'och', ut ke'xchap xb'e sa' xsutam li yamyookil ch'och', aran chixk'atq xyo'leb'aal li nima' Sidon, re naq te'ruuq chi chalk sa' li ch'och' Manti ut te'reechani li ch'och'; xb'aan naq ink'a' neke'xk'oxla naq te'xnaw li teep aj pleet re laj Moroni b'ar xkoheb'.

23 A'b'an kik'ulman, naq toja' xikenaqeb' chiru li yamyookil ch'och', laj Moroni kixtaqlaheb' laj muqmuukil k'ehol eetal sa' li yamyookil ch'och' re rilb'al lix teep'eb'; ut laj Moroni jo'kan ajwi', rik'in naq naxnaw chirix lix profettil aatin laj Alma, kixtaqla junjunq li winq rik'in, re xtz'aamankil chiru

naq tixpatz' re li Qaawa' "b'ar te'xik li teep aj pleet reheb' laj Nefita re xkolb'al rib'eb' chiruheb' laj Lamanita.

24 Ut kik'ulman naq li raatin li Qaawa' kichal rik'in laj Alma, ut laj Alma kixye reheb' laj k'amol esil re laj Moroni, naq eb' li teep aj pleet reheb' laj Lamanita yookeb' chi b'eeek sa' xsutam li yamyookil ch'och', re te'ruuq chi ok junpak'al sa' li ch'och' Manti, re naq te'xtikib' xpleetinkil li jun raqal re li tenamit li q'uneb' xmetz'ew. Ut xkoheb' laj taql a'an, ut ke'xq'axtesi li esil re laj Moroni.

25 Anajwan laj Moroni, chirix xkanab'ankil jun raqal lix teep aj pleet sa' li ch'och' Jerxon, maare anchal taachalq jun raqal reheb' laj Lamanita sa' li ch'och' ut te'reechani li tenamit, kixk'am li jun raqal chik re lix teep aj pleet ut kib'eeek chi junpak'al sa' li ch'och' Manti.

26 Ut kixtaqla naq chixjunileb' li ani wankeb' sa' li jun raqal chi ch'och' a'an te'xch'utub' rib' chixpleetinkileb' laj Lamanita, re "xkolb'al rix lix ch'och'eb' ut lix tenamit, li k'a'ru xk'ulub'eb' ut ach'ab'aak wankeb' wi'; jo'kan naq kawresinb'ileb' choq' re li hoonal te'chalq wi' laj Lamanita.

27 Ut kik'ulman naq laj Moroni kixtaqla naq lix teep aj pleet taa-wanq chi muqmu sa' li ru taq'a li wan chixk'atq lix maril li nima' Sidon, li wan junpak'al li nima' Sidon sa' rokeb' saq'e sa' li yamyookil ch'och'.

28 Ut laj Moroni kixk'ojob'eb' laj muqmuukil k'ehol eetal chixsutam, re taaruq tixnaw jo'q'e taachalq lix teepaleb' laj Lamanita.

29 Ut anajwan, rik'in naq laj Moroni kixnaw lix k'oxlahomeb' laj Lamanita, naq lix k'oxlahomeb' a'an xsachb'aleb' li ras riitz'in, malaj xk'eeb'aleb' rub'el xwankileb' a'an, ut xk'amb'aleb' chi moosil re te'ruuq chixxaqab'ankil jun li awa'b'eijhom choq' reheb' sa' xb'een chixjunil li ch'och';

30 Ut rik'in ajwi' naq naxnaw naq li rajomeb' laj Nefita a'an ka'ajwi' xkolb'al rix lix ch'och'eb', ut li "ach'ab'aak wankeb' wi', ut lix igleeseb', jo'kan naq kixk'oxla naq moko maak ta naq tixkoleb' rix rik'in k'oxlanb'il pleet; jo'kan ut, rik'ineb' laj muqmuukil k'ehol eetal kixtaw k'a'ru li b'e te'xk'am laj Lamanita.

31 Jo'kan naq kixjach ru lix teep aj pleet, ut jun raqal kixk'am aran sa' li ru taq'a, ut kixmuqeb' sa' releb' saq'e, chixk'atq li tzuul Rip-lah sa' xtz'e li saq'e;

32 Ut li jun ch'ol chik kixmuq sa' li ru taq'a sa' rokeb' saq'e, chi junpak'al li nima' Sidon sa' rokeb' saq'e, ut chi jo'kan toj taq'a sa' xnuv'aal li ch'och' Manti.

33 Ut chi jo'kan, chirix xk'ojob'ankil lix teep aj pleet jo'chanru li rajom, ak kawresinb'il chixk'ulb'aleb'.

34 Ut kik'ulman naq ke'taqe' laj Lamanita chixk'atq li tzuul sa' xnim li saq'e, b'ar muqmu

wi' jun raqal li teep aj pleet re laj Moroni.

35 Ut naq eb' laj Lamanita ak numenaqeb' chiru li tzuul Rip-lah, ut ke'chal sa' li ru taq'a, ut ke'ok chixq'axb'al li nima' Sidon, li teep aj pleet li muqmu chixk'atq li tzuul sa' xtz'e li saq'e, li jolominb'il xb'aan jun winq aj "Lehi xk'ab'a', ut a'an kixb'eresi lix teep aj pleet chi ub'ej ut kixsuteb' rix laj Lamanita sa' releb' saq'e, chirixeb'.

36 Ut kik'ulman naq eb' laj Lamanita, naq ke'rileb' laj Nefita chi chalk chirixeb', ke'xsutq'isi rib' ut ke'ok chixyalb'al ru rik'in lix teep aj pleet laj Lehi.

37 Ut kitikla li k'anjel re kam-sink chi ka'pak'al, a'b'anan xuwajel wi'chik kiwan sa' xb'eeneb' laj Lamanita, xb'aan naq k'utk'u lix "t'usameb' chiru lix kawil tenomeb' laj Nefita rik'ineb' lix yok'leb' ch'iich' ut lix k'onk'ookil ch'iich'eb', li nak'amok chaq li kamk ka'ch'in chik ma rik'in li junjung chi lob'.

38 Ut chi junpak'al chik, yalaq jo'q'e nat'ane' jun li winq sa' xyanqeb' laj Nefita, xb'aaneb' lix yok'leb' ch'iich' ut xsachik xkik'eleb', xb'aan naq ramb'ileb' ru chiru xcha'al lix xaqalileb' li q'axal q'un ru, malaj ut li jar xcha'al li tz'ejwalej li q'axal q'un ru ramb'il ru chiru xlob'eb' laj Lamanita, xb'aan lix "ramb'al ru ch'ooolejeb', ut lix ramleb' chiruq'eb', ut lix ramb'al xjolomeb'; ut chi jo'kan

30a Alma 46:12, 35.
35a Alma 49:16.

37a Alma 3:5.
38a Alma 44:8–9.

eb' laj Nefita ke'xb'aanu li k'an-jel re kamsink sa' xyanqeb' laj Lamanita.

39 Ut kik'ulman naq ke'chal xxiweb' laj Lamanita, sa' xk'ab'a' li nimla sache'k sa' xyanqeb', toj reetal naq ke'ok chi eelelik sa' xjajal li nima' Sidon.

40 Ut ke'taaqeeq xb'aan laj Lehi ut eb' lix winq; ut ke'tiikisiik xb'aan laj Lehi sa' xha'il Sidon, ut ke'xq'ax lix ha'il Sidon. Ut laj Lehi kixxaqab'eb' lix teep aj pleet chire li nima' Sidon re naq ink'a' te'q'axoq.

41 Ut kik'ulman naq laj Moroni ut lix teep aj pleet ke'xk'uleb' laj Lamanita sa' li ru taq'a, chi junpak'al li nima' Sidon, ut ke'ok chi t'ane'k sa' xb'eeneb' ut chixkamsinkileb'.

42 Ut eb' laj Lamanita ke'eelelik wi'chik chiruheb', sa' xjajal li ch'och' Manti; ut ke'k'ule' wi'chik xb'aaneb' li teep aj pleet re laj Moroni.

43 Ut sa' a'in li wankeb' wi', eb' laj Lamanita ke'pleetik chi numtadenaq; relik chi yaal, maajun wa nawb'ileb' chaq laj Lamanita chi pleetik rik'in xkomon xnumtadenaqil lix metz'eweb' ut xkawileb' xch'ool, ink'a', chalen chaq sa' xtiklajik.

44 Ut k'eeb'ileb' xch'ool xb'aaneb' laj "Tzoramita ut eb' laj Amalekita, a'aneb' li xb'eenil aj taqlanel ut aj jolominel reheb',

ut xb'aan laj Tzerahemnah, a'an li xb'eenil aj taqlanel reheb', malaj li xb'eenil aj jolominel ut li nataqlan reheb'; relik chi yaal, ke'pleetik chanchan josq' aj xul, ut naab'al reheb' laj Nefita ke'kamsiik xb'aan ruq'eb'; relik chi yaal, xb'aan naq ke'xjacheb' sa' xyi naab'al lix ramb'al xjolomeb', ut ke'xk'ob' naab'al lix ramb'al ru xch'ooleb', ut ke'xch'ot naab'al li ruq'eb'; ut chi jo'kan ke'sak'ok laj Lamanita sa' xnimaleb' xjosq'il.

45 A'b'anan, eb' laj Nefita q'axal chaab'il wi'chik li na'leb' musiq'انب'ileb' wi', xb'aan naq moko yookeb' ta chi "pleetik choq' re li reyil chi moko li wankilal; yookeb' b'an chi pleetik choq' re li rochocheb' ut li ^bach'ab'aak wankeb' wi', li rixaqileb' ut lix kok'aleb', ut chixjunil k'aru reheb'; relik chi yaal, li k'anjel neke'loq'onink wi', ut lix igleeseb'.

46 Ut yookeb' chixb'aanunkil li k'aru neke'reek'a naq "teneb'انب'ileb' wi' chiru lix Dios; xb'aan naq li Qaawa' kixye chaq reheb', ut reheb' ajwi' lix yuwa'eb', naq: ^bWi maak'a' eemaak rik'in li 'xb'een rahob'tesink, chi moko rik'in li xkab', moko teekanab' ta eerib' chi kamsiik xb'aan ruq'eb' li xik' neke'ilok eere.

47 Ut jo'kan wi'chik, li Qaawa' kixye naq: "Teekol rix lee junkab'al toj reetal rik'in hoyok kik'.

44 a Alma 43:6.

45 a Alma 44:5.

b K'UTUL RAQAL:
Ach'ab'aak.

46 a K'UTUL RAQAL:

Xteneb'ankil.

b Alma 48:14;
Tz. ut S. 98:33–36.

c 3 Ne. 3:21;

Tz. ut S. 98:23–24.

47 a Tz. ut S. 134:11.

Jo'kan ut, xb'aan li ajom a'in naq eb' laj Nefita yookeb' chixyalb'aleb' ru rik'ineb' laj Lamanita, re xkolb'al rib'eb', ut lix junkab'aleb', ut lix ch'och'eb', lix tenamiteb', ut li k'a'ru xk'ulub'eb', ut lix paab'aaleb'.

48 Ut naq ke'ril lix winq laj Moroni lix nimaleb' xxik' ut lix josq'ileb' laj Lamanita, kik'ulman naq okeb' raj re chi ka'ch'ino'k xch'ool ut chi eelelik chiruheb'. Ut laj Moroni, naq kixk'e reetal li yookeb' chixk'oxlankil, kix-taqla xk'eeb'aleb' xch'ool rik'in li k'oxlahom a'in—relik chi yaal, rik'in xk'oxlankil lix ch'och'eb', ut li ach'ab'aak wankeb' wi', relik chi yaal, li rach'ab'ankileb' chiru moosil.

49 Ut kik'ulman naq ke'sutq'i sa' xb'eeneb' laj Lamanita, ut "ke'x-jap re chi junajeb' xyaab' xkux chiru li Qaawa' lix Dios, choq' re li ach'ab'aak wankeb' wi' ut lix kolb'aleb' chiru moosil.

50 Ut ke'ok chixxaqab'ankil rib' chiruheb' laj Lamanita rik'in wankilal, ut sa' li hoonal ajwi' a'an naq ke'x-jap re chiru li Qaawa' choq' re li rach'ab'ankileb', ke'ok laj Lamanita chi eelelik chiruheb', ut ke'eelelik toj sa' xha'il li Sidon.

51 Anajwan, eb' laj Lamanita q'axal k'iheb' wi'chik, relik chi yaal, numenaq wiib' sut xk'iha-leb' chiru rajlankileb' laj Nefita, a'b'anan ke'tiikisiik, jo'kan naq ch'utub'انب'ileb' sa' jun molam sa' li ru taq'a, sa' xb'een li uul chire li nima' Sidon.

52 Jo'kan naq eb' li teep aj pleet re laj Moroni ke'xsutiheb' rix, relik chi yaal, sa' xka'pak'al li nima', xb'aan naq k'ehomaq reetal, sa' xjayaal li releb' saqe wankeb' lix winq laj Lehi.

53 Jo'kan ut, naq laj Tzerahemnah kirileb' lix winq laj Lehi chire li nima' Sidon sa' releb' saqe, ut eb' li teep aj pleet re laj Moroni chirix li nima' Sidon sa' rokeb' saqe, naq sutsuukeb' rix xb'aaneb' laj Nefita, ke'chape' rik'in nimla xiw.

54 Anajwan laj Moroni, naq kiril xnimaleb' xxiw, kixtaqlaheb' lix winq naq te'xkanab' xhojb'al xkik'eleb'.

CH'OL 44

Laj Moroni naxtaqlaheb' laj Lamanita chixk'uub'ankil jun sumtwank re tuq-tuukilal malaj chi sache'k—Laj Tzerahemnah naxtz'eqtaana li yeechi'imb'il, ut natikla wi'chik li pleet—Eb' li teep aj pleet re laj Moroni neke'xq'axeb' ru laj Lamanita. Wan na 74–73 chihab' ma nayo'la li Kristo.

Ut kik'ulman naq ke'xkanab', ut ke'risi rib' jun yokb' rik'ineb'. Ut laj Moroni kixye re laj Tzerahemnah: K'e reetal, at Tzerahemna, naq "ink'a' naqaj wank choq' winq aj hoyol kik'. Nekenaw naq wan-kex sa' quq', a'b'anan ink'a' naqaj eekamsinkil.

2 K'e reetal, ink'a' xoochal che-pleetinkil re taaruuq taqahoy

eekik'el re xk'ulb'al wankilal; chi moko naqaj xk'amb'al ani ju-naq sa' li iiqleb' re moosil. A'b-anan a'an ajwi' li na'leb' xexchal wi' chiqapleetinkil, relik chi yaal, ut yoo eejosq'il qik'in xb'aan li qapaab'aal.

3 A'b'an anajwan, nekek'e reetal naq li Qaawa' wan qik'in; ut nekek'e reetal naq a'an xexxq'ax-tesi sa' quq'. Anajwan ut tinwaj raj naq teetaw xyaalal naq xb'aanuman a'in qe xb'aan li qapaa-b'aal, ut xb'aan naq naqapaab' li Kristo. Ut anajwan nekeril naq ink'a' naru nekesach li qapaa-b'aal a'in.

4 Anajwan nekek'e reetal naq a'in lix tz'aqal paab'aal li Dios; relik chi yaal, nekek'e reetal naq li Dios toxtenq'a, ut toxk'uula, ut tixkol qix, chiru jo' najtil tiiko chixpaab'ankil a'an, ut li k'aru paab'amb'il qab'aan, ut li paa-b'aal wanko wi', ut maajun wa tixkanab' li Qaawa' naq toosacheq, ka'ajwi' wi toot'aneq sa' li q'etok aatin ut taqatz'eqtaana li qapaab'aal.

5 Ut anajwan, at Tzerahemnah, nekexintaqla, rik'in lix k'ab'a' li Dios a'an li numtajenaq xwankil, li xk'e xmetzew li quq' re kiqataw qawankil sa' eeb'een, sa' xk'ab'a' li k'aru paab'amb'il qab'aan, sa' xk'ab'a' li paab'aal wanko wi', sa' xk'ab'a' li "k'anjel nokoloq'onink wi', ut sa' xk'ab'a' li qa-iglees, ut sa' xk'ab'a' li santil tenq'ank li teneb'amb'il sa' qab'een choq' reheb'

li qixaqil ut li qalal qak'ajol, sa' xk'ab'a' li ^bach'ab'aak li b'ak'b'ilo wi' rik'in li qach'och' ut li qatenamit, relik chi yaal, sa' xk'ab'a' ajwi' xxaqab'ankil xwankil lix santil aatin li Dios, li nachal wi' chixjunil lix sahil li qach'ool; ut sa' xk'ab'a' chixjunil li q'axal raaro qab'aan—

6 Relik chi yaal, ut moko chixjunil ta a'in, nekexintaqla sa' xk'ab'a' chixjunil lee rajom naq texkanaaq chi yo'yo, naq teeq'ax-tesi lee k'anjeleb'aal re pleet qe, ut laa'o ink'a' taqasik' lee kik'el, taqakol b'an lee yu'am, wi teek'am lee b'e ut ink'a' chik texchalq chiqapleetinkil.

7 Ut anajwan, wi ink'a' nekeb'aanu a'in, k'e reetal, wankex sa' quq', ut tintaqlaheb' lin winq naq te't'aneq sa' eeb'een, ut te'x-sak' eetib'el rik'in xtoch'olal li kamk, re naq oso'jenaq texkanaaq; toja' ut naq taqil ani taawanq xwankil sa' xb'een li tenamit a'in; relik chi yaal, taqil ani taak'ameq chi moosil.

8 Ut anajwan kik'ulman naq chirix naq laj Tzerahemna kirab'i li aatin a'in kichal ut kixq'axtesi lix yok'leb' ch'iich' ut lix k'onk'ookil ch'iich', ut roq xtzi-maj sa' ruq' laj Moroni, ut kixye re: K'e reetal, wahi' li qak'anjeleb'aal re pleet; taqaq'axtesi eere, a'b'an ink'a' taqakanab' qib' chi ok sa' jun "xaqab'amb'il aatin eerik'in, li naqanaw naq taqaq'et, ut jo'kaneb' ajwi' li qalal qak'ajol;

a'b'an k'ulumaq li qak'anjeleb'aal re pleet, ut kanab'omaq naq taa-ruuq too'elq chiru yamyookil ch'och'; wi ut ink'a', taakanaaq li qayok'leb' ch'iich' qik'in, ut too'o-so'q malaj ut toonumtaaq.

9 K'ehomaq reetal, laa'o moko reho ta lee paab'aal; ink'a' naqapaab' naq a'an li Dios li xkolok chaq eere sa' quq; naqapaab' b'an naq a'an xseeb'al eek'a'uxl li xkolok eere chiru li qayok'leb' ch'iich'. K'e reetal, a'an lee "ramok ch'oolej ut lee ramleb' li xkolok eere.

10 Ut anajwan chirix naq laj Tzerahemnah kixk'e xraqik xyeeb'al li aatin a'in, laj Moroni kixq'ajsi li yok'leb' ch'iich' ut eb' li k'anjeleb'aal re pleet li kixk'ul chaq, re laj Tzerahemnah, ut kixye: K'e reetal, taqachoy li pleetik.

11 Anajwan ink'a' naru nawisi li aatin li kinye; jo'kan ut, jo' naq yo'yo li Qaawa', moko texxik ta, ka'ajwi' wi nekex'elk rik'in jun xaqab'anb'il aatin naq ink'a' textsutq'iiq wi'chik chiqapleetinkil. Anajwan, jo' wanek sa' quq, taqahoy lee kik'el chi ch'och', malaj ut teek'ulub'a li na'leb' li kinyeechi'i.

12 Ut anajwan chirix naq kixye laj Moroni li aatin a'in, laj Tzerahemnah kixk'ul lix yok'leb' ch'iich', ut kijosq'o' rik'in laj Moroni, ut kichal sa' aanil re tixkamsi laj Moroni; a'b'an naq kixtaqsi lix yok'leb' ch'iich', k'ehomaq reetal, jun reheb' laj pleet re laj Moroni kixsak' li ch'iich' chi ch'och', ut kitoqe' chixk'atq xchaleb'; ut

kixsak' ajwi' laj Tzerahemnah jo'kan naq kixch'ot xtz'uumal xjolom, li kit'ane' chi ch'och'. Ut laj Tzerahemnah kirisi rib' chiruheb' toj sa' xyiheb' laj pleet.

13 Ut kik'ulman naq laj pleet li xaqxo chi nach', li kich'otok chaq xtz'uumal xjolom laj Tzerahemnah, kixwaklesi chaq chi ch'och' lix tz'uumal jolomej chirismal, ut kixk'ojob' sa' ru'uj lix yok'leb' ch'iich', ut kixye' chiruheb', ut kixye reheb' chi kaw xyaab' xkux:

14 Jo' chanru ajwi' naq lix tz'uumal jolomej a'in xt'ane' chi ch'och', a'an xtz'uumal xjolom laj taqlahom eere, jo'kan ajwi' text'ane'q chi ch'och' laa'ex wi ink'a' nekeq'axtesi lee k'anjeleb'aal re pleet ut nekexxik rik'in jun sumwank re tuqtuukilal.

15 Anajwan ke'wan naab'al, naq ke'rab'i li aatin a'in ut ke'ril lix tz'uumal jolomej li wan sa' li yok'leb' ch'iich', li ke'chape' xb'aan xxiw, ut ke'chal naab'al ut ke'xkut lix k'anjeleb'aal re pleet chiroq laj Moroni, ut ke'ok sa' jun "sumwank re tuqtuukilal. Ut jo' k'i-haleb' li ke'ok sa' jun sumwank ke'xkanab' chi elk chiru li yamyookil ch'och'.

16 Anajwan kik'ulman naq laj Tzerahemnah kichal xjosq'il chi numtajenaq, ut kireek'asiheb' li jun siir chik reheb' laj pleet chi josq'ok, re naq q'axal kaw wi'chik te'xyal ru rik'ineb' laj Nefita.

17 Ut anajwan laj Moroni kijosq'o', xb'aan xjpileb' xch'ool laj

Lamanita; jo'kan naq kixtaqla lix tenamit naq te't'ane'q sa' xb'eeneb' ut te'xkamsiheb'. Ut kik'ulman naq ke'ok chixkamsinkileb'; relik chi yaal, ut eb' laj Lamanita ke'x'yal ru rik'ineb' lix yok'leb' ch'iich' ut xnimaleb' xmetz'ew.

18 A'b'an k'ehomaq reetal, k'utk'u lix t'usulal xtz'uumaleb' ut xtehelal ru lix jolomeb', chiru xq'esnaleb' lix yok'leb' ch'iich' laj Nefita; relik chi yaal, k'ehomaq reetal, ke'k'ob'e' ut ke'sak'e', relik chi yaal, ut q'axal sa' junpaat ke't'ane' chiruheb' lix yok'leb' ch'iich' laj Nefita; ut ke'ok chi mesuuk chaq, jo' chanru ajwi' li profeetil aatin kixye chaq laj pleet re laj Moroni.

19 Anajwan laj Tzerahemnah, naq kiril naq okeb' re chi sache'k chixjunileb', kixjap re chi kaw re laj Moroni, ut kixye naq taa'ok sa' sumwank rik'ineb' rochb'een ajwi' lix tenamit, wi te'xkol xyu'ameb' li jun ch'ol chik, naq "maajun wa chik te'chalq chi pleetik rik'ineb'.

20 Ut kik'ulman naq laj Moroni kixtaqla naq taaraqeq' wi'chik li k'anjel re kamsink sa' xyanqeb' li tenamit. Ut kixchapeb' li k'anjeleb'aal re pleet reheb' laj Lamanita; ut chirix naq ke'ok sa' jun "sumwank re tuqtuukilal rik'in, ke'kanab'aak chi elk chiru li yam-yookil ch'och'.

21 Anajwan moko ke'k'ehe' ta sa' ajl rajlankileb' lix kamenaqeb', xmaak xnimal li rajlankileb'; relik chi yaal, q'axal nim rajlankileb' lix

kamenaqeb', reheb' laj Nefita jo' ajwi' reheb' laj Lamanita.

22 Ut kik'ulman naq ke'xkut lix kamenaqeb' sa' xha'il Sidon, ut k'amb'ileb' ut muqb'ileb' sa' xchamal li palaw.

23 Ut eb' li teep aj pleet reheb' laj Nefita, malaj re laj Moroni, ke'sutq'i ut ke'chal sa' rochocheb' ut xch'och'eb'.

24 Ut chi jo'kan kiraqeq' lix waqxaqlaju chihab' rawa'b'ejileb' laj raqol aatin sa' xb'een lix tenamit laj Nefi. Ut chi jo'kan kiraqeq' lix tz'iib'amb'il esil laj Alma, li kitz'iib'aman chiruheb' lix perel ch'iich' laj Nefi.

Li esilal chirix lix tenamit laj Nefi, ut lix pleeteb' ut li jachok-ib' sa' xyanqeb', sa' xkutankil laj Helaman, jo' chanru lix tz'iib'amb'il esil laj Helaman, li kixtz'iib'a sa' lix kutan a'an.

Natikla sa' li ch'ol 45 toj sa' li ch'ol 62.

CH'OL 45

Laj Helaman naxpaab' li raatin laj Alma—Laj Alma naxch'olob' jo' profeet lix sachlijikeb' laj Nefita—Narosob'tesi ut naxmajewa li ch'och'—Laj Alma maare kixoke' xb'aan li Musiq'ej, jo' chanru ajwi' laj Moises—Naniman li jachok-ib' sa' li Iglees. Wan na 73 chihab' ma nayo'la li Kristo.

K'EHOMAQ reetal, anajwan

kik'ulman naq lix tenamit laj Nefi ke'wan chi numtajenaq xsahileb' xch'ool, xb'aan naq li Qaawa' kix-koleb' chaq wi'chik sa' ruq'eb' li xik' neke'ilok reheb'; jo'kan naq ke'b'antioxin chiru li Qaawa' lix Dios; relik chi yaal, ut "ke'kuyuk sa' chi naab'al ut ke'tijok chi naab'al, ut ke'xloq'oni li Dios chi q'axal nim xsahileb' xch'ool.

2 Ut kik'ulman sa' xb'elelaju chihab' rawa'b'ejileb' laj raqol aatin sa' xb'een lix tenamit laj Nefi, naq laj Alma kichal rik'in laj Helaman li lalal ut kixye re: Ma nakapaab' li aatin li kinye aawe chirix li "tz'iib'amb'il esil a'an li k'uulanb'il?

3 Ut laj Helaman kixye re: Yaal, ninpaab'.

4 Ut laj Alma kixye wi'chik: Ma nakapaab' li Jesukristo, li taachalq?

5 Ut a'an kixye: Yaal, ninpaab' chixjunil li aatin li kaye.

6 Ut laj Alma kixye wi'chik re: Ma "taapaab' lin taqlahom?

7 Ut a'an kixye: Yaal, tinpaab' laa taqlahom chi anchal inch'ool.

8 Toja' naq laj Alma kixye re: Osob'tesinb'ilat laa'at, ut li Qaawa' "tatixk'e chi usaak sa' li ch'och' a'in.

9 A'ut k'e reetal, wan k'aruhaq li "tinch'olob' aawe jo' profet;

a'b'anan li k'aru ninch'olob' aawe jo' profet moko taak'e ta chi nawmank; relik chi yaal, li k'aru ninch'olob' aawe jo' profet moko taak'eheq ta chi nawmank, toj reetal ajwi' naq taatz'aqloq ru li profettil aatin; jo'kan ut, chatz'iib'a li aatin li tinye.

10 Ut a'in li aatin: K'e reetal, k'eeb'il reetal inb'aan naq li tenamit ajwi' a'in, eb' laj Nefita, jo' chanru li musiq'ej re k'utb'esink li wan wik'in, "kaahib' cient chihab' chik chirix xq'ehil naq li Jesukristo tixk'utb'esi rib' chiruheb', te'lajq chi b'maak'a'aqeb' xpaab'aal.

11 Relik chi yaal, toja' ut naq te'ril li pleet ut li yajel, li we'ej ut li hoyok kik', toj reetal ajwi' naq te'kanaaq lix tenamit laj Nefi chi "oso'jenaq—

12 Relik chi yaal, ut a'in xb'aan naq te'lajq chi maak'a'aqeb' xpaab'aal ut te'taneq sa' li k'anjel re q'ojoyin, ut li "yib' ru k'auxlej, ut li k'iila paay chi maa'usilal; relik chi yaal, ninye aawe, naq rik'in naq neke'maakob' chiru xnimal li saqen ut li na'leb', relik chi yaal, ninye aawe, naq chirix li kutan a'an, moko taanumeq ta chixjunil lix kaa tasal tenamit chi majjaq taachalq li nimla maa'usilal a'in.

13 Ut naq taachalq li xnimal ru kutan a'an, k'e reetal, sa' junpaat

45 1a K'UTUL RAQAL:
Kuyuk sa'.
2a Alma 37:1–5; 50:38.
6a K'UTUL RAQAL:
Xtaqlahom li Dios;
Ab'ink chiru.
8a 1 Ne. 4:14;
Alma 48:15–16, 25.

9a K'UTUL RAQAL:
Profettil aatin,
aatinak jo' profet.
10a 1 Ne. 12:10–15;
Hel. 13:9;
Morm. 8:6–7.
b K'UTUL RAQAL:
Q'etok paab'ank;

Xmaak'a'il li
paab'aal.
11a Jar. 1:10;
Morm. 8:2–3, 6–7.
12a K'UTUL RAQAL:
Rahink-u.

taachalq xq'ehil naq eb' li k'eeb'ileb' anajwan, malaj li riyajileb' li ani k'eeb'ileb' anajwan sa' ajl sa' xyanq lix tenamit laj Nefi, "moko te'k'eh'e'q ta chik sa' ajl sa' xyanq lix tenamit laj Nefi.

14 Ani b'an li taakanaaq, ut moko sachb'il ta sa' li xnimal ru ut xuwajel kutan a'an, "taak'eh'e'q sa' ajl sa' xyanqeb' laj Lamanita, ut te'ok chanchaneb' a'an, chixjunil, ka'ajwi' junjung ink'a', xtzolom li Qaawa' yeeb'ilaqeb' re; ut eb' a'an te'taaqeeq xb'aaneb' laj Lamanita b'toj reetal naq te'kanaaq chi oso'jenaq. Ut anajwan, sa' xk'ab'a' li maa'usilal taatz'aqloq ru li profeetil aatin a'in.

15 Ut anajwan kik'ulman naq chirix naq laj Alma kixye li k'a'aq re ru a'in re laj Helaman, kiro-sob'tesi, ut jo'kaneb' ajwi' li ralal li jun ch'ol chik, ut kiro-sob'tesi ajwi' li ruchich'och' choq' "reheb' li tiikeb' xch'ool.

16 Ut a'an kixye: Jo'ka'in naxye li Qaawa' Dios—"Majewanb'ilaq li ch'och', relik chi yaal, li ch'och' a'in, choq' re li junjung chi tenamit, junkab'al, aatinob'aal ut teepal, choq' re li sache'k, li neke'b'aanunk re li maa'usilal, naq xe'q'ano' chi tz'aqal; ut jo' chanru kinye jo'kan taawanq; xb'aan naq a'in lix majewahom ut li b'rosob'tesihom li Dios sa' xb'een li ch'och', xb'aan naq li Qaawa' ink'a' naru

nari li maak rik'in 'yal ta jun miin raqal xkuyum.

17 Ut anajwan, chirix naq laj Alma kixye li aatin a'in kiro-sob'tesi li "iglees, relik chi yaal, chixjunileb' li te'kanaaq chi xaqxo chi kaw sa' li paab'aal chirix li hoonal a'an.

18 Ut chirix naq laj Alma kixb'aanu a'in ki'el chaq sa' li ch'och' Tzarahemla, chanchan naq taa-xik raj sa' li ch'och' Melek. Ut kik'ulman naq maajun wa chik ki'ab'iman resil; chirix xkamik ut xmuqlajik maak'a' naqanaw.

19 K'ehomaq reetal, a'in naqanaw, naq a'an jun li winq tiik xch'ool; ut kisutiik resil sa' li iglees naq kixoke' xb'aan li Musiq'ej, malaj ut naq "kimuqe' xb'aan ruq' li Qaawa', jo' chanru laj Moises. A'b'anan k'ehomaq reetal, li loq'laj hu naxye naq li Qaawa' kixk'ul laj Moises choq' re, ut naqak'oxla naq kixk'ul ajwi' laj Alma sa' li musiq'ej, choq' re; jo'kan ut, xb'aan a'in maak'a' naqanaw chirix xkamik ut xmuqlajik.

20 Ut anajwan kik'ulman sa' xtiklajik lix b'elelaju chihab' rawa'b'ejileb' laj raqol aatin sa' xb'een lix tenamit laj Nefi, naq laj Helaman xko'o sa' xyanqeb' li tenamit chixjultikankil li aatin chiruheb'.

21 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, xb'aaneb' li pleet ke'wan wi' chaq

13a Hel. 3:16.

14a Moro. 9:24.

b Moro. 1:1–3.

15a Alma 46:10; 62:40.

16a 2 Ne. 1:7;

Alma 37:31;

Eter 2:8–12.

b Tz. ut S. 130:21.

c Tz. ut S. 1:31.

17a K'UTUL RAQAL:

Iglees li Jesukristo (lix).

19a K'UTUL RAQAL:

Jaltesinb'il junxaqalil.

rik'ineb' laj Lamanita, ut li k'iila kok' jachok-ib' ut choqink li ke'-wan chaq sa' xyanqeb' li tenamit, ki'ok chi ajmank ru naq taach'o-lob'amanq li "raatin li Dios sa' xyanqeb', relik chi yaal, ut naq taa'uxq jun li tuqub'ank chiru chixjunil li iglees.

22 Jo'kan naq laj Helaman ut eb' lix komon xkoheb' chixxaqab'an-kil wi'chik li iglees sa' chixjunil li ch'och', relik chi yaal, sa' li jun-junq chi tenamit chiru chixjunil li ch'och' li eechaninb'il xb'aan lix tenamit laj Nefi. Ut kik'ulman naq ke'xxaqab'eb' laj tij ut laj tzolonel chiru chixjunil li ch'och', sa' xb'een chixjunileb' li iglees.

23 Ut anajwan kik'ulman naq chirix naq laj Helaman ut eb' lix komon ke'xxaqab'eb' aj tij ut aj tzolonel sa' xb'een chixjunileb' li iglees, kiwakli jun "jachok-ib' sa' xyanqeb', ut ink'a' ke'raj xk'eeb'a-leb' xxik rik'in li raatin laj Helaman ut eb' lix komon.

24 Ke'q'etq'eto' b'an, chi taqsin-b'ileb' sa' xch'ooleb', xb'aan "xb'ihomaleb' li numtajenaq xnimal; jo'kan naq ke'b'ihomo' jo' b'neke'ril rib', ut ink'a' ke'raj xk'eeb'al xxik chirab'inkil li raatineb', re te'b'eeq chi tiik chiru li Dios.

CH'OL 46

Laj Amalikiah naxk'uub' xna'leb' re taa'ok choq' rey—Laj Moroni

naxtaqsi li eetalil re ach'ab'aak—Naxwaklesiheb' xch'ool li tenamit re xkolb'al rix lix paab'aaleb'—Eb' li tz'aqal neke'paab'an, aj Kristiano nayehe' reheb'—Taak'uulamanq jun re-la' laj Jose—Laj Amalikiah ut eb' laj isihom rib' neke'eelelik sa' li ch'och' Nefi—Neke'k'ehe' chi kamk li ink'a' te'ajoq re xwaklesinkil li na'leb' re ach'ab'aak. Wan na 73–72 chihab' ma nayo'la li Kristo.

UT kik'ulman naq jo' k'ihaleb' ink'a' ke'raj ab'ink chiru li raatin laj Helaman ut eb' lix komon ke'ch'utla re xpleetinkileb' li ras riitz'in.

2 Ut anajwan k'ehomaq reetal, numtajenaqeb' xjosq'il, jo'kan naq k'ee'k'ookeb' xch'ool chixkamsinkileb'.

3 Anajwan li najolomin reheb' li yookeb' xjosq'il rik'ineb' li ras riitz'in a'an jun li winq nim ut kaw rib'; ut aj Amalikiah xk'ab'a'.

4 Ut laj Amalikiah kirataw wank choq' rey, ut eb' li tenamit a'an li yookeb' ajwi' xjosq'il ke'raj naq a'an taawanq choq' xreyeb'; ut a'aneb' xk'ihaleb' a'an laj "raqol aatin re li ch'och' li kub'enaqeb' xwankil, ut yookeb' chixsik'b'al wankilal.

5 Ut k'amb'ileb' xb'aan lix sahil aatin laj Amalikiah, naq wi te'xtenq'a a'an, ut te'xxaqab' re taawanq choq' rey, a'an tixk'eheb' choq' aj taqlanel sa' xb'een li tenamit.

6 Chi jo'kan ke'jalb'ehiik xb'aan

laj Amalikiah re xjachb'al rib'eb', us ta ke'jultikan chaq aatin laj Helaman ut eb' lix komon, relik chi yaal, us ta q'axal k'eeb'ileb' xch'ool chixk'aak'alenkil li iglees, xb'aan naq wankeb' choq' taqenaqil aj tij sa' xb'een li iglees.

7 Ut wankeb' naab'al sa' li iglees li ke'paab'ank re lix sahil aatin laj Amalikiah, jo'kan naq ke'risi rib' rik'in ajwi' li iglees; ut chi jo'kan q'axal ch'aj ut xiwxiw li yoo chaq chi uxman sa' lix tenamit laj Nefi, us ta q'axal nim li "numtaak ke'xq'axeb' wi' ru laj Lamanita, ut li nimla saho'k kiwan chaq sa' xch'ooleb' xb'aan naq ke'kole' chaq xb'aan ruq' li Qaawa'.

8 Chi jo'kan naqil chan ru "xseeb'al naq eb' li ralal xk'ajol li winq neke'sach sa' xch'ool li Qaawa' lix Dios, relik chi yaal, chan ru naq seeb'eb' chixb'aanunkil li maa'usilal, ut chi jalb'ehiik xb'aan li maa'us.

9 Relik chi yaal, ut naqil ajwi' li nimla "maa'usilal jun li winq q'axal aj maak naru naxk'e chi uxman sa' xyanqeb' li ralal xk'ajoleb' li winq.

10 Relik chi yaal, naqil naq laj Amalikiah, rik'in naq a'an jun winq seeb' xk'oxlahom ut jun winq re k'iila sahil aatin, naq kixjalb'ehiheb' xch'ool naab'al li tenamit re xb'aanunkil li maa'usilal; relik chi yaal, ut re xsik'b'al xsachb'al lix iglees li Dios, ut xsachb'al xk'ojob'ankil li "ach'ab'aak li kixk'e

chaq li Dios reheb'; malaj ut a'an li osob'tesink kixtaqla chaq li Dios chiru lix b'een li ch'och', choq' reheb' li ^btiikeb' xch'ool.

11 Ut anajwan kik'ulman naq chirix naq laj Moroni, li kiwan choq' "xb'eenil aj taqlanel reheb' li teep aj pleet reheb' laj Nefita, kirab'i resil li jachok-ib' a'in, kijosq'o' rik'in laj Amalikiah.

12 Ut kik'ulman naq kixpej lix b'aatal; ut kixchap jun pejel, ut kixtz'iib'a chiru—"Re xjultikan-kil qe li qaDios, li qapaab'aal, ut li ach'ab'aak wanko wi', ut li qatuqtuukilal, li qixaqil, ut li qakok'al—ut kixb'ak' sa' ru'uj jun li b'arb'ookil che'.

13 Ut kixb'ak' lix ramb'al xjolom chirix, ut lix ramb'al ru xch'ool, ut eb' lix ramleb', ut kixb'at lix kolb'a-ib' aq' chirix xyiitoq; ut kixchap li b'arb'ookil che', wan wi' chi ru'uj lix pejb'il b'aatal, (ut a'an li eetalil re ach'ab'aak kixye re) ut kixkub'si rib' chi ch'och', ut kiti-jok chi anchal xmetz'ew chiru li Dios re taakanaaq rosob'tesihom li ach'ab'aak sa' xb'eeneb' li ras riitz'in, chiru jo' najtil taakanaaq jun ch'uutaqeb' li Kristiano chireechaninkil li ch'och'—

14 Xb'aan naq jo'ka'in naq chixjunileb' li tz'aqal neke'paab'ank re li Kristo, li neke'wan sa' lix iglees li Dios, neke'yehe' re xb'aaneb' li moko wankeb' ta sa' li iglees.

15 Ut eb' li neke'wan sa' li iglees tiikeb' chi paab'ank; relik

7 a Alma 44:19–20.
8 a Hel. 12:2, 4–5.
9 a Mos. 29:17–18.

10 a 2 Ne. 1:7;
Mos. 29:32.
b 2 Ne. 1:7.

11 a Alma 43:16–17.
12 a Neh. 4:14;
Alma 44:5.

chi yaal, chixjunileb' li tz'aqal neke'paab'ank re li Kristo ke'x-k'ul sa' xb'eeneb', chi saheb' sa' xch'ool, lix "k'ab'a' li Kristo, malaj ut aj^bKristiano jo' yeeb'ileb' re, sa' xk'ab'a' naq neke'xpaab' li Kristo li taak'ulunq.

16 Ut chi jo'kan, sa' li kutan a'in, laj Moroni kixtz'aama rik'in tijok naq lix na'leb'eb' laj Kristiano, ut li ach'ab'aak wan wi' li ch'och', taa'usilaaq.

17 Ut kik'ulman naq chirix naq kixhoy li raam chiru li Dios, kix-k'ab'a'i chixjunil li ch'och' li wan chirix li ch'och' "Sachenaqil sa' xtz'e li saq'e, relik chi yaal, malaj ut chixjunil li ch'och', sa' xnim li saq'e jo' ajwi' sa' xtz'e—Jun sik'b'il ru ch'och', ut li ch'och' re ach'ab'aak.

18 Ut kixye: Relik chi yaal naq li Dios ink'a' tixkanab' naq laa'o, li xik' ilb'ilo xb'aan naq xqak'ul sa' qab'een lix k'ab'a' li Kristo, too-yeq'iiq ut toosache'q, toj reetal naq taqak'am chaq sa' qab'een rik'in li q'etok aatin naqab'aanu.

19 Ut chirix naq laj Moroni kixye li aatin a'in, xko'o sa' xyanqeb' li tenamit, yoo chireek'asinkil sa' iq' li jun pejel re li "raq', re naq chixjunil te'ril li tz'iib'anb'il aatin li kixtz'iib'a chaq chiru lix pejelil, ut yoo chixjapb'al re chi kaw xyaab' xkux, chixyeeb'al:

20 K'ehomaq reetal, ani te'xa-qab'anq re li eetalil a'in sa' xb'een

li ch'och', che'chalq rik'in lix me-tz'ew li Qaawa', ut che'ok sa' jun sumwank naq te'xxaqab' xwankil li k'a'ru xk'ulub'eb', ut li paab'aal wankeb' wi', re naq li Qaawa' Dios taarosob'tesiheb'.

21 Ut kik'ulman naq chirix naq laj Moroni kixch'olob' li aatin a'in, k'ehomaq reetal, eb' li tenamit ke'ch'utla sa' aanil, chi b'atb'o lix kolb'a-ib' aq' chirix xyiitoqeb', ut ke'xpej li raq'eb' choq' reetalil, malaj choq' sumwank, naq ink'a' te'xtz'e qtaana li Qaawa' lix Dios; malaj ut, sa' jalan chik aatin, wi te'xq'et lix taqlahom li Dios, malaj te'tane'q sa' li q'etok aatin, ut "te'xutaanaq xk'ulb'al sa' xb'ee-neb' lix k'ab'a' li Kristo, li Qaawa' tixpejeb' jo' chanru ajwi' ke'xpej chaq li raq'eb'.

22 Anajwan a'in li sumwank li ke'xk'uub', ut ke'xkut li raq' chiroq laj Moroni, ut ke'xye: Noko'ok sa' sumwank rik'in li qaDios, naq toosache'q, jo' chanruheb' li qas qiitz'in sa' li ch'och' sa' xjaya-lyal lix nim li saq'e, wi toot'ane'q sa' li q'etok aatin; relik chi yaal, a'an naru toxkut chiroqeb' li xik' neke'ilok qe, jo' chanru ajwi' naq xqakut li qaq' chawoq re te'yeq'iiq rub'el oqej, wi toot'ane'q sa' li q'e-tok aatin.

23 Laj Moroni kixye reheb': K'ehomaq reetal, laa'o jun rela' li riyajil laj Jakob; relik chi yaal, laa'o jun rela' li "riyajil laj^bJose, li kipejiik

15 *a* Mos. 5:7–9.
b Hech. 11:26;
 1 Pe. 4:16.

17 *a* Alma 22:30–31.

19 *a* K'UTUL RAQAL:
 Eetalil taqsinb'il.

21 *a* 1 Ne. 8:25–28;
 Morm. 8:38.

23 *a* Gen. 49:22–26;
 1 Ne. 5:14–15.

b K'UTUL RAQAL: Jose,
 rala laj Jakob.

‘xb’aatal xb’aaneb’ li ras sa’ k’iila jachal; relik chi yaal, ut anajwan k’ehomaq reetal, chijultiko’q qe naq taqapaab’ lix taqlahom li Dios, malaj ut taapejiiq li qaq’ xb’aaneb’ li qas qiitz’in, ut tootz’ape’q sa’ tz’alam, malaj ut took’ayiiq, malaj ut tookamsiiq.

24 Relik chi yaal, chiqakol rix li ach’ab’aak wanko wi’ jo’ ^arela’ laj Jose; relik chi yaal, chijultiko’q qe li raatin laj Jakob, rub’elaj chaq xkamik, xb’aan naq k’ehomaq reetal, a’an kiril naq jun raqal li rela’ lix b’aatal laj Jose kikole’ rix ut ink’a’ kiq’a. Ut kixye—Jo’ chanru naq li jun raqal a’in re li raq’ li walal kikole’ rix, jo’kan ajwi’ jun ^brela’ li riyajil li walal taakole’q rix xb’aan ruq’ li Dios, ut taak’ame’q rik’in a’an, a’ut li jun ch’ol chik li riyajil laj Jose taa’oso’q, jo’ chanru li rela’ li raq’.

25 Anajwan k’ehomaq reetal, narahó’ li waam xb’aan a’in; a’banan li waam nasaho’ rik’in li walal, xb’aan li jun raqal re li riyajil li taak’ame’q rik’in li Dios.

26 Anajwan k’ehomaq reetal, a’in raatin chaq laj Jakob.

27 Anajwan ut, ani nanawok re ma maawa’ li rela’ li riyajil laj Jose, li taa’oso’q jo’ li raq’, eb’ li ani ke’risi rib’ qik’in? Relik chi yaal, ut laa’aqo ajwi’ laa’o wi moko xaq-xooko ta chi kaw sa’ xpaab’ankil li Kristo.

28 Ut anajwan kik’ulman naq chirix naq laj Moroni kixye li aatin a’in xko’o, ut kixtaqla ajwi’

xyeeb’al sa’ chixjunil li jar raqal re li ch’och’ ke’wan wi’ li jachokib’, ut kixch’utub’eb’ chixjunil li tenamit li ke’ajok re xk’uulankil li ach’ab’aak wankeb’ wi’, re te’xxaqab’ rib’ chiru laj Amalikiah ut eb’ li ke’risi chaq rib’, a’aneb’ aj Amalikiahita nayee-man reheb’.

29 Ut kik’ulman, naq kiril laj Amalikiah naq eb’ lix tenamit laj Moroni k’iheeb’ wi’chik chiruheeb’ laj Amalikiahita—ut kiril ajwi’ naq eb’ lix tenamit wiiib’eb’ xch’ool chirix lix tiikal ru li na’leb’ ke’ok wi’ chaq—jo’kan ut, rik’in naq naxxuwa naq ink’a’ taaq’axoq-u sa’ li na’leb’ a’an, kixk’am chirix li ani re lix tenamit ke’ajok re xik, ut xko’o sa’ li ch’och’ Nefi.

30 Anajwan laj Moroni kixk’oxla naq moko na’ajman ta naq eb’ laj Lamanita te’xk’ul chik xmetz’eweb’; jo’kan naq kixk’oxla xramb’al ru lix tenamit laj Amalikiah, malaj xk’amb’aleb’ chaq wi’chik, ut xk’eeb’al chi kamk laj Amalikiah; relik chi yaal, xb’aan naq kixnaw naq a’an taareek’asiheb’ laj Lamanita chi josq’ok rik’ineb’, ut tixk’eheb’ chi chalk re xpleetinkileb’; ut a’in kixnaw naq tixb’aanu laj Amalikiah re taaruq tixtaw li k’a’ru naraj.

31 Jo’kan naq laj Moroni kixk’oxla naq aajel ru naq tixk’ameb’ lix teep aj pleet, li ke’xch’utub’ chaq rib’, ut ke’xchap xk’anjeleb’aal re pleet, ut ke’ok sa’ jun sumwank re xk’uulankil li tuqtuukilal—ut

kik'ulman naq kixk'am lix teep aj pleet chirix, ut koxb'eeq rik'ineb' lix muheb'aal t'ikr chiru li yamyookil ch'och', re xramb'al xb'e laj Amalikiah sa' li yamyookil ch'och'.

32 Ut kik'ulman naq kixb'aanu jo' chanru li kiraj, ut koxb'eeq chiru li yamyookil ch'och', ut kixrameb' li teep aj pleet re laj Amalikiah.

33 Ut kik'ulman naq laj Amalikiah k'ieelelik rochb'een junjung reheb' lix winq, ut li jun ch'ol chik ke'q'axtesiik sa' ruq' laj Moroni ut ke'k'ame' wi'chik sa' li ch'och' Tzarahemla.

34 Anajwan, laj Moroni, rik'in naq a'an jun winq "xaqab'انب'il xb'aaneb' li xb'eenil aj raqol aatin ut lix yaab' xkux li tenamit, jo'kan naq kiwan xwankil jo' chanru naraj rik'in li teep aj pleet reheb' laj Nefita, re tixxaqab'eb' xwankil ut tixk'anjela li wankilal sa' xb'eeneb'.

35 Ut kik'ulman naq yalaq ani reheb' laj Amalikiahita li ink'a' kiraj ok sa' jun sumwank naq tixxaqab' li na'leb' chirix li ach'ab'aak, re te'xxaqab' jun xjolomil tenamit li ach'ab'انب'il, kixk'eheb' chi kamsiik, ut moko k'iheb' ta li ke'tz'eqtaanank re li sumwank re ach'ab'aak.

36 Ut kik'ulman ajwi', naq kixtaqla xtaqsinkil li eetalil re ach'ab'aak sa' xb'een li junjung chi najt xteramil kab'l li wan sa' chixjunil li ch'och', li eechaninb'il

xb'aaneb' laj Nefita; ut chi jo'kan laj Moroni kixxaqab' li xaqxookil eetalil re ach'ab'aak sa' xyanqeb' laj Nefita.

37 Ut ke'ok chi wank wi'chik sa' tuqtuukilal sa' li ch'och'; ut chi jo'kan ke'xk'uula li tuqtuukilal sa' li ch'och' toj ka'ch'in chik ma naraqe' li xb'eelaju chihab' rawa'b'ejileb' laj raqol aatin.

38 Ut laj Helaman ut eb' li "taqenaqil aj tij ke'xk'uula ajwi' xtusam li iglees; relik chi yaal, chiru ajwi' xnumik kaahib' chihab' naab'al li tuqtuukilal ut saho'k ch'oolej ke'wan wi' sa' li iglees.

39 Ut kik'ulman naq ke'wan naab'al li ke'kam, chi kaweb' xch'ool "chixpaab'ankil naq tojb'il rix li raameb' xb'aan li Qaawa' Jesukristo; chi jo'kan ke'el chaq sa' li ruchich'och' rik'in saho'k sa' xch'ooleb'.

40 Ut ke'wan naab'al li ke'kam rik'in li tiq, li nawan chi kok' aj xsa' sa' li ch'och' chiru jarub'aq kutan chiru li chihab'—a'b'anan ink'a' chi naab'al rik'in li tiq, xb'aan xchaab'ilal xwankileb' li k'iila "q'een ut xe' kixkawresi li Dios re risinkil li neke'chal wi' li yajel, li neke'chal sa' xb'eeneb' li winq xb'aan li nak'ulman rik'in xjalanik li kutan—

41 A'b'an ke'wan naab'al li ke'kam xb'aan tiixilal; ut eb' li ke'kam sa' xpaab'ankil li Kristo "saheb' sa' xch'ool rik'in a'an, jo' tento taqak'oxla.

34a Alma 43:16.
38a Alma 46:6.

39a Moro. 7:3, 41.
40a Tz. ut S. 89:10.

41a Apok. 14:13.

CH'OL 47

Laj Amalikiah rik'in b'alaq', kam-sink, ut muqmuukil na'leb' na'ok choq' xreyeb' laj Lamanita—Eb' laj isihom rib' aj Nefita q'axal wi'chik aj maakeb' ut josq'eb' chiruheb' laj Lamanita. Wan na 72 chihab' ma na-yo'la li Kristo.

ANAJWAN toosutq'iiq sa' li qat-z'iib'anb'il esil rik'in laj Amalikiah ut eb' li "ke'eelelik chaq chirix chiru li yamyookil ch'och'; xb'aan naq k'ehomaq reetal, a'an kixk'am chirix li ani xkoheb' rochb'een, ut kitaq'e' sa' li b'ch'och' Nefi sa' xyanqeb' laj Lamanita, ut kireek'asiheb' laj Lamanita chi josq'ok rik'in lix tenamit laj Nefi, jo'kan naq lix reyeb' laj Lamanita kixtaqla xjek'in-kil jun li aatin chiru chixjunil li ch'och', sa' xyanqeb' chixjunil lix tenamit, naq te'xch'utub' wi'chik rib' re te'xik chi pleetik rik'ineb' laj Nefita.

2 Ut kik'ulman naq chirix naq kijek'iman li aatin sa' xyanqeb' ke'xuwak chi numtajenaq; relik chi yaal, neke'xxuwa xb'aanunkil li ink'a' nawulak chiru li rey, ut ke'xxuwa ajwi' xik chi pleetik rik'ineb' laj Nefita, maare anchal te'sache'q xyu'ameb'. Ut kik'ulman naq ink'a' ke'raj, malaj ut lix k'ihaleb' ink'a' ke'raj ab'ink chiru lix taqlahom li rey.

3 Ut anajwan kik'ulman naq li rey kijosq'o' xb'aan naq ink'a' ke'ab'in chiru; jo'kan naq kixk'e laj

Amalikiah chi taqlank sa' xb'een li jun raqal re lix teep aj pleet li neke'ab'in chiru xtaqlahom, ut kixtaqla naq taaxik ut tixmineb' ru chi pleetik.

4 Anajwan k'ehomaq reetal, a'in li kiraj laj Amalikiah; xb'aan naq a'an jun winq k'a'jo' xseeb'al chixb'aanunkil sa' muqmu li ink'a' us, ut chi jo'kan kixk'uub' jun na'leb' sa' xch'ool re risinkil chaq lix reyeb' laj Lamanita sa' xk'ojarib'aal.

5 Ut anajwan ak kiruhan chi taqlank sa' xb'een li jun raqal reheb' laj Lamanita li neke'k'ulub'ank re li rey; ut kixsik' k'ulub'aak xb'aaneb' li ink'a' neke'ab'in chiru; jo'kan naq xko'o chi uhb'ej sa' li na'ajej "Onidah nayeeman re, xb'aan naq ke'eelelik aran chixjunileb' laj Lamanita; xb'aan naq ke'xk'e reetal naq chalk re li teep aj pleet, ut sa' xch'ooleb' a'an naq chalkeb' re chixsachb'aleb', jo'kan naq ke'eelelik aran Onidah, sa' li na'ajej wan wi' li k'anjeleb'aal re pleet.

6 Ut ke'xxaqab' chaq jun winq re taawanq choq' rey ut choq' aj jolominel sa' xb'eeneb', ut xaqxookeb' xk'a'uxl chi k'ee'ookeb' tz'aqal xch'ool naq ink'a' te'mine'q ru chi xik chixpleetinkileb' laj Nefita.

7 Ut kik'ulman naq ak ke'xch'utub' rib' sa' xb'een li tzuul Antipas xk'ab'a', re xkawresinkil rib' chi pleetik.

8 Anajwan moko rajom ta laj Amalikiah xpleetinkileb' jo'

chanru lix taqlahom li rey; k'ehomaq b'an reetal, li rajom, a'an k'ulub'aak xb'aaneb' li teep aj pleet reheb' laj Lamanita, re naq taaruq tixk'ojob' rib' sa' xjolomileb', ut taarisi chaq li rey sa' xk'ojarib'aal ut taareechani li awa'b'eijhom.

9 Ut k'ehomaq reetal, kik'ulman naq kixtaqla naq lix teep aj pleet te'xyiib'eb' lix muheb'aal t'ikr sa' li ru taq'a li nach' wan rik'in li tzuul Antipas.

10 Ut naq ki'ok q'ojyin kik'ulman naq kixtaqlaheb' taql sa' muqmu sa' li tzuul Antipas, re xtz'aamankil naq laj jolominel reheb' li wankeb' sa' xb'een li tzuul, aj Lehonti xk'ab'a', naq taakub'eeq chiroq li tzuul, xb'aan naq kiraj aatinak rik'in.

11 Ut naq kixk'ul laj Lehonti li aatin, kik'ulman naq moko kichal ta xch'ool kub'eeq chiroq li tzuul. Ut kik'ulman naq laj Amalikiah kixtaqla wi'chik xkab' sut, kixtz'aama chiru naq taakub'eeq chaq. Ut kik'ulman naq laj Lehonti ink'a' kiraj; ut kixtaqla wi'chik rox sut.

12 Ut naq laj Amalikiah kiril naq ink'a' kiru chixkub'sinkil chaq laj Lehonti chixb'een li tzuul, kik'ulman naq kitaqe' chiru li tzuul, ka'ch'in chik ma sa' xna'aj lix teep laj Lehonti; ut kixtaqla wi'chik xkaa sut li raatin re laj Lehonti, kixtz'aama naq chikub'eeq chaq, ut naq te'chalq lix moos aj kolol rix rochb'een.

13 Ut kik'ulman naq chirix naq

kikub'e chaq laj Lehonti rochb'eeneb' lix moos aj kolol rix rik'in laj Amalikiah, naq laj Amalikiah kixtz'aama chiru naq taakub'eeq chaq chiru q'ojyin rochb'een lix teep aj pleet, ut tixsutiheb' rix li winq a'an b'ar k'ojk'ookeb' wi', li k'eeb'il chaq a'an chixtaqlankil xb'aan li rey, ut naq a'an tixq'axtesieheb' sa' ruq' laj Lehonti, wi a'an tixk'e a'an (laj Amalikiah) choq' xkab'il aj jolominel sa' xb'een chixjunil li teep aj pleet.

14 Ut kik'ulman naq kikub'e chaq laj Lehonti rochb'eeneb' lix winq ut kixsutiheb' rix lix winq laj Amalikiah, jo'kan naq chi maji' neke'aj ru naq nasaqew li kuttan, ak sutsuukeb' rix xb'aaneb' li teep aj pleet re laj Lehonti.

15 Ut naq ke'ril naq sutsuukeb' rix, kik'ulman naq ke'relaji ru laj Amalikiah naq tixkanab'eb' chixjunajinkil rib' rik'ineb' li ras riitz'ineb', re naq ink'a' te'sache'q. Anajwan, a'in tz'aqal li k'aru kiraj laj Amalikiah.

16 Ut kik'ulman naq kixq'axtesieheb' lix winq, ut "kixq'et li k'aru taqlanb'il xb'aan li rey. Anajwan a'in li k'aru kiraj laj Amalikiah, re taaruq tixb'aanu li k'aru xk'oxlahom re risinkil chaq li rey sa' xk'ojarib'aal.

17 Anajwan li na'leb' sa' xyanqeb' laj Lamanita, wi nakamsiik lix b'eenil aj jolominel, a'an naq taaxaqab'aaq li xkab'il aj jolominel re taawanq choq' xb'eenil aj jolominel.

18 Ut kik'ulman naq laj

Amalikiah kixtaqla naq jun reheb' lix moos tixk'e li b'an nakamsin chi timil re laj Lehonti, jo'kan naq kikam.

19 Anajwan, naq kamenaq chik laj Lehonti, eb' laj Lamanita ke'x-xaqab' laj Amalikiah re taawanq choq' aj jolominel ut choq' xb'eenil aj taqlanel sa' xb'eeneb'.

20 Ut kik'ulman naq laj Amalikiah kib'eek rochb'een lix teep aj pleet (xb'aan naq ak kixtaw li rajom) sa' li ch'och' Nefi, sa' li tenamit Nefi, a'an li xb'eenil tenamit.

21 Ut kol'elq li rey chixk'ulb'al rochb'eeneb' lix moos aj kolol rix, xb'aan naq sa' xch'ool a'an naq laj Amalikiah kixtz'aqob'resi ru li taqlanb'il xb'aan, ut naq laj Amalikiah kixch'utub' chaq xnimal li teep aj pleet a'an re xik chi pleetik rik'ineb' laj Nefita.

22 A'b'anan k'ehomaq reetal, naq yoo chi chalk li rey chixk'ulb'al, laj Amalikiah kixtaqla naq te'xik lix moos chixk'ulb'al li rey. Ut xkohebb' ut ke'xkub'si rib' chiru li rey, chanchan naq te'roxloq'i xb'aan xnimal ru.

23 Ut kik'ulman naq li rey kixye' li ruq' re xwaklesinkileb', jo'chanru xna'leb'eb' laj Lamanita, choq' reetalil li tuqtuukilal, ut a' na'leb' a'an ke'xk'ul chaq rik'ineb' laj Nefita.

24 Ut kik'ulman naq chirix naq kixwaklesi chaq chi ch'och' li xb'een, k'ehomaq reetal kixk'ob' li rey toj sa' raam, ut a'an kit'ane' chi ch'och'.

25 Anajwan ke'eelelik lix moos aj kolol rix li rey, ut eb' lix moos laj Amalikiah ke'xjap re chixyeeb'al:

26 K'ehomaq reetal, eb' lix moos li rey ke'xk'ob' chi raam, ut a'an t'anaanaq ut eb' a'an ke'eelelik; k'ehomaq reetal, ilomaq chaq.

27 Ut kik'ulman naq laj Amalikiah kixtaqlaheb' lix teep aj pleet naq choxe'b'eeq ut che'ril li k'a'ru kixk'ul chaq li rey; ut naq chalenaqeb' sa' li na'ajej, ut ke'xtaw li rey tz'eqtz'o sa' xkik'el, laj Amalikiah kixpak' xjosq'il, ut kixye: Ani kirahok re li rey, chixik ut chixtaaqeheb' lix moos aj kolol rix, re te'kamsiiq.

28 Ut kik'ulman naq chixjunileb' li ke'rahok re li rey, naq ke'rab'i li aatin a'an, xkohebb' ut ke'xtaaqehb' lix moos li rey.

29 Anajwan naq eb' lix moos li rey ke'ril jun teep aj pleet chixtaaqenkileb', ke'chal wi'chik xxiweb', ut ke'eelelik chiru yamyookil ch'och', ut ke'q'axon sa' li ch'och' Tzarahemla ut ke'xjunaji rib' rik'in "xtenamit laj Ammon.

30 Ut li teep aj pleet li kitaaqenk reheb' kisutq'i, chirix xtaaqenkileb' chi ink'a' neke'xtaweb'; ut chi jo'kan laj Amalikiah, rik'in lix b'alaq', kixk'am xch'ooleb' li tenamit.

31 Ut kik'ulman naq wulajaq chik a'an ki'ok sa' li tenamit Nefi rochb'eeneb' lix teep aj pleet, ut kireechani li tenamit.

32 Anajwan ut kik'ulman naq

li rixaqil li rey, naq kirab'i naq kamsinb'il li rey—xb'aan naq laj Amalikiah kixtaqlaheb' aj taql re li rixaqil li rey, chixyeeb'al resil re naq kikamsiik li rey xb'aaneb' lix moos aj kolol rix, naq a'an kixtaaqeheb' chaq rik'in lix teep aj pleet, a'b'anan maak'a' ki'ok wi', ut ak ke'ru chaq chi eelelik—

33 Jo'kan ut, chirix naq li rixaqil li rey kixk'ul li esil a'in kixtaqla xtz'aamankil re laj Amalikiah naq tixkol xyu'ameb' li ani wankeb' sa' li tenamit, ut kixtz'aama ajwi' re naq chichalq rik'in; ut kixtz'aama ajwi' naq tixk'ameb' laj yehol nawom rochb'een re te'xch'olob' xna-womeb' chirix lix kamik li rey.

34 Ut kik'ulman naq laj Amalikiah kixk'am chirix li moos ajwi' a'an li kikamsink chaq re li rey, ut chixjunileb' li ke'wan chaq rochb'een, ut ko'okaq rik'in li rixaqil li rey, toj sa' li na'ajej chunchu wi' a'an; ut chixjunileb' ke'xch'olob' resil chiru, naq li rey kamsinb'il xb'aaneb' lix moos a'an; ut ke'xe ajwi': Ke'eelelik; ma ink'a' ut naxch'olob' a'in xyaalal lix maakeb'? Ut chi jo'kan ke'xk'ojob' xch'ool li rixaqil li rey chirix xkamik li rey.

35 Ut kik'ulman naq laj Amalikiah kixsik' k'ulub'aak xb'aan li rixaqil li rey, ut kixk'am a'an choq' rixaqil; ut chi jo'kan rik'in xb'alaq', ut chi tenq'anb'il xb'aaneb' lix moos li seeb'eb' chi b'alaq'ink, kixtaw li awa'b'ejihom; relik chi yaal, kik'ulub'aak choq'

rey chiru chixjunil li ch'och', sa' xyanqeb' chixjunil lix tenamiteb' laj Lamanita, a'aneb' chi junajinb'il "eb' laj Lamanita ut laj Lemuelita ut laj Ismaelita, ut chixjunileb' li risihomeb' chaq rib' rik'ineb' laj Nefita, chalen chaq rawa'b'ejil laj Nefi toj sa' li kutan a'an.

36 Anajwan eb' a'in li "ke'risi chaq rib', ak tzolb'ileb' ut xk'ulumeb' li na'leb' jo' chanru ajwi' eb' laj Nefita; relik chi yaal, tzolb'ileb' chi juntaq'eet sa' b'xnawb'al chirix li Qaawa', a'b'anan nasach qach'ool chixseraq'inkil, moko najt ta chik chirix risinkil chaq rib', q'axal wi'chik kawujenaqeb' ut 'moko yot'b'il ta xch'ooleb' ke'kana, ut q'axal wi'chik xulo'jenaqeb', aj maakeb' ut josq'eb' chiruheb' laj Lamanita—ke'ruk' chaq lix na'leb'eb' laj Lamanita; ke'xq'axtesi rib' sa' li q'emal, ut li k'ila paay chi yib' ru k'a'uxlej; relik chi yaal, kisach chi junajwa sa' xch'ooleb' li Qaawa' lix Dios.

CH'OL 48

Laj Amalikiah nareek'asi xjosq'ileb' laj Lamanita rik'ineb' laj Nefita—Laj Moroni naxkawresi lix tenamit re xkolb'al lix na'leb'eb' laj Kristiano—Nasaho' sa' xch'ool rik'in li ach'ab'aak ut li wank sa' xyaalalil, ut a'an jun xnimil ru winq re li Dios. Wan na 72 chihab' ma nayo'la li Kristo.

Ut anajwan kik'ulman naq, sa'

junpaat chirix naq laj Amalikiah kixtaw li awa'b'ejihom, ki'ok chixk'eeb'aleb' xch'ool laj Lamanita re xik' te'ril lix tenamit laj Nefi; relik chi yaal, kixxaqab'eb' li winq re te'raatinaheb' laj Lamanita sa' xb'een chaq lix najt xteramil kab'leb', re xik' te'rileb' laj Nefita.

2 Ut chi jo'kan kixk'eheb' xch'ool re xik' te'rileb' laj Nefita, jo'kan naq sa' nach'ok chaq xraqik li xb'elelaju chihab' rawa'b'ejileb' laj raqol aatin, chirix xtabw'al lix k'oxlahom toj sa' li kutan a'an, relik chi yaal, chirix k'ehe'k choq' rey sa' xb'eeneb' laj Lamanita, kixsik' awa'b'ejink sa' xb'een chixjunil li ch'och', relik chi yaal, ut chixjunileb' li ani wankeb' sa' li ch'och', eb' laj Nefita jo'eb' ajwi' laj Lamanita.

3 Jo'kan naq ak kixtaw lix k'oxlahom, xb'aan naq kixkawob'resi li raameb' laj Lamanita ut kixmutz'ob'resi lix k'a'uxleb', ut kireek'asiheb' chi josq'ok, jo'kan naq kixch'utub' jun teep nim rajlankil re te'xik chixpleetinkileb' laj Nefita.

4 Xb'aan naq a'an, sa' xk'ab'a' xnimajlankileb' lix tenamit, k'ee'k'o xch'ool chi numtaak sa' xb'eeneb' laj Nefita ut chixk'am'b'aleb' chi moosil.

5 Ut chi jo'kan kixxaqab' xkomo-neb' laj Tzoramita choq' "xb'eenil aj taqlanel, rik'in naq eb' a'an q'axal wi'chik neke'xnaw ru lix kawileb' xmetz'ew laj Nefita, ut li na'ajej neke'xkol wi' rib', ut li jar

raqal q'un ru re lix tenamiteb'; jo'kan naq kixxaqab'eb' chi wank choq' xb'eenileb' aj taqlanel sa' xb'eeneb' lix teep aj pleet.

6 Ut kik'ulman naq ke'xk'am lix teep, ut xkoheb' chi ub'ej sa' xjajal li ch'och' Tzarahemla sa' li yamyookil ch'och'.

7 Anajwan kik'ulman, naq yoo chaq laj Amalikiah chixtabw'al chi jo'kan li wankilal rik'in b'alaq' ut tik'ti, naq laj Moroni chi junpak'al chik, kiwan "chixkawresinkil xk'a'uxleb' li tenamit re naq tiikaqeb' chixpaab'ankil li Qaawa' lix Dios.

8 Relik chi yaal, kiwan chaq chixk'eeb'al xkawilaleb' li teep aj pleet reheb' laj Nefita, ut chixkab'lankil li kok' kawil na'ajej, malaj li na'ajej te'xkol wi' rib'; chixtuub'ankil li uul ch'och' chi sutsu chirix re te'wanq lix teep aj pleet sa' xyanqeb', ut chixyiib'ankil ajwi' li xaqxookil tz'ak rik'in pek re xsutinkileb' rix, chi sutsu chixrixe' lix tenamit ut lix nub'aal lix ch'och'eb', relik chi yaal, chi sutsu tz'aqal chirix li ch'och'.

9 Ut sa'eb' li kawresinb'il na'ajej li q'axal q'unek' ru kixk'e xk'ihal rajlankileb' li winq; ut chi jo'kan kixk'e xkawilal ut kixnima xmetz'ew li ch'och' li eechaninb'il xb'aaneb' laj Nefita.

10 Ut chi jo'kan kiwan chixkawresinkil rib' re "xxaqab'ankil li ach'ab'aak wankeb' wi', lix ch'och'eb', li rixaqileb', ut lix kok'aleb', ut lix tuqtuukilaleb', ut re naq te'wanq xyu'am choq' re li Qaawa'

lix Dios, ut re te'xk'uula xwan-kil lix na'lebeb' laj Kristiano jo' li yeeb'il re xb'aaneb' li xik' neke'ilok reheb'.

11 Ut laj Moroni a'an jun winq kaw rib' ut nim xmetz'ew; a'an jun winq tz'aqal re ru "xnowom; relik chi yaal, jun winq li moko nasaho' ta xch'ool rik'in hoyok kik'; jun winq li nasaho' li raam rik'in li xyaalalil ut li ach'ab'aak wan wi' lix ch'och', ut eb' li ras riit-z'in, chiru li moosil ut li loq'b'il preexil;

12 Relik chi yaal, jun winq li naniman xch'ool rik'in b'antioxink chiru lix Dios, xb'aan li k'iila usilal ut osob'tesink li naxq'axtesi sa' xb'een lix tenamit; jun winq li nak'anjelak chi numtajenaq choq' re "xchaab'ilal ut xkolb'aleb' rix lix tenamit.

13 Relik chi yaal, a'an ut jun winq li xaqxo chi kaw sa' xpaab'ankil li Kristo, ut "kixye chaq rik'in xaqab'anb'il aatin naq tixkol rix lix tenamit, ut li k'aru xk'ulub', ut lix ch'och', ut li napaab'an wi', toj reetal ajwi' xsachik xkik'el a'an.

14 Anajwan eb' laj Nefita tzolb'ileb' naq te'xkol rib' chiruheb' li xik' neke'ilok reheb', toj reetal ajwi' xhojb'al li kik' wi jo'-kan taa'ajmanq ru; relik chi yaal, ut tzolb'ileb' naq "maajo'q'e te'xb'aanu li rahob'tesink, relik chi yaal, ut maajo'q'e te'xtaqsi li yok'leb' ch'iich', ka'ajwi' chiru jun li

xik' na'ilok reheb', ka'ajwi' re naq te'xkol xyu'ameb'.

15 Ut a'in lix paab'aaleb', naq rik'in xb'aanunkil chi jo'kan li Dios tixk'eheb' chi usaak sa' li ch'och', malaj sa' jalan chik aatin, wi tiikeb' xch'ool chixpaab'ankil lix taqlahom li Dios naq a'an tixk'eheb' chi usaak sa' li ch'och'; relik chi yaal, tixye reheb' naq te'eeleliq, malaj naq te'xkawresi rib' choq' re li pleet, jo' chanru li xuwajel ru li te'wanq wi';

16 Ut jo'kan ajwi', naq li Dios tixk'e chixnaweb' b'ar te'xik re xkolb'al rib'eb' chiruheb' li xik' neke'ilok reheb', ut sa' xb'aanunkil chi jo'kan, li Qaawa' tixkoleb' chaq; a'in ut lix paab'aal laj Moroni, ut lix ch'ool kixnima xloq'al rik'in; "moko rik'in ta li hoyok kik', rik'in b'an xb'aanunkil li chaab'il, ut xkolb'al rix lix tenamit, relik chi yaal, rik'in xpaab'ankil lix taqlahom li Dios, relik chi yaal, rik'in xxaqab'ankil rib' chiru li maa'usilal.

17 Relik chi yaal, ninye chi tz'aqal yaal eere, wi ta chixjunileb' li winq wanjenaqeb', ut ke'wan, ut junelik te'wanq, jo' chanchan laj Moroni, k'ehomaq reetal, kichiq'man raj chi junajwa tz'aqal lix wankilal xb'alb'a; relik chi yaal, "laj tza maajo'q'e raj taawanq xwankil sa' xb'een xch'ooleb' li ralal xk'ajoleb' li winq.

18 K'ehomaq reetal, a'an jun

11 a K'UTUL RAQAL:
Tawom ru.

12 a K'UTUL RAQAL:
Tenq'ank.

13 a Alma 46:20–22.

14 a Alma 43:46–47;
3 Ne. 3:20–21;
Morm. 3:10–11;

Tz. ut S. 98:16.

16 a Alma 55:19.
17 a 1 Ne. 22:26;
3 Ne. 6:15.

winq chanchan laj Ammon, rala laj Mosiah, relik chi yaal, ut jo'eb' ajwi' li jun ch'ol chik rala laj Mosiah, relik chi yaal, ut jo'kan ajwi' laj Alma ut eb' li rala, xb'aan naq a'aneb' chixjunileb' winq re li Dios.

19 Anajwan k'ehomaq reetal, laj Helaman ut eb' lix komon moko ke'ka'ch'ino' ta chiru laj Moroni sa' xtenq'ankil li tenamit; xb'aan naq eb' a'an ke'xjultika li raatin li Dios, ut ke'xkub'si xha' choq' re li jalb'a-k'a'uxlej chixjunileb' li winq li ani ke'ajok re ab'ink chiru raatineb'.

20 Ut chi jo'kan neke'xik, ut eb' li tenamit "ke'xtuulanob'resi rib' xb'aan li raatineb', jo'kan naq k'a'jo' "ke'usilaak xb'aan li Qaawa', ut chi jo'kan moko ke'wan ta li pleet ut li wech'ok-ib' sa' xyanqeb' a'an, relik chi yaal, chiru ajwi' xnumik kaahib' chihab'.

21 A'b'anan, jo' ak kinye, naq yoo chi nach'ok xraqik li xb'ele-laju chihab', relik chi yaal, us ta ke'wan sa' tuqtuukilal chirib'ileb' rib', ke'mine' ru chi ink'a' neke'raj, chixpleetinkileb' li ras riitz'in, a'eb' laj Lamanita.

22 Relik chi yaal ut, moko kiraq' ta xpleeteb' chiru xnumik k'iila chihab' rik'ineb' laj Lamanita, us ta k'a'jo' naq ink'a' ke'raj.

23 Anajwan, "raheb' xch'ool chixchaph'al li k'anjeleb'aal re pleet chiruheb' laj Lamanita, xb'aan naq ink'a' neke'saho' xch'ooleb'

rik'in xhoyb'al li kik'; relik chi yaal, ut moko ka'aj ta wi' a'in—raheb' xch'ool naq xb'aaneb' a'an q'axal k'iheb' li ras riitz'in te'isiq chaq sa' li ruchich'och' a'in toj sa' jun li ruchich'och' re junelik, chi moko kawresinb'ileb' ta chixk'ulb'al lix Dios.

24 A'b'anan, ink'a' kiru ke'xkanab' chi isiik lix yu'ameb', re te'kamsiiq "rixaqileb' ut rala xk'ajoleb' xb'aan xyib'al ru lix kaqaleb' xch'ool li ani ke'wan chaq junxil choq' ras riitz'ineb', relik chi yaal, ut li ^bke'risi chaq rib' sa' lix igleeseb', ut ke'el chaq rik'ineb' ut xkoheb' chaq chixsachb'aleb', rik'in xjunajinkil rib' rik'ineb' laj Lamanita.

25 Relik chi yaal, ink'a' ke'ru chixkuyb'al naq eb' li ras riitz'ineb' te'sahoq' xch'ool xb'aan xhoyb'al xkik'eleb' laj Nefita, naq toj wan ani taapaab'anq re lix taqlahom li Dios, xb'aan naq lix yeechi'ihom li Qaawa' a'an naq wi te'xpaab' lix taqlahom te'usaaq sa' li ch'och'.

CH'OL 49

Eb' laj Lamanita aj pleetinel ink'a' neke'ru chireechaninkileb' li kawresinb'il tenamit Ammonihah ut Noe—Laj Amalikiah naxmajewa li Dios ut naxxaqab' aatin naq taaruk' xkik'el laj Moroni—Laj Helaman ut eb' lix komon toj neke'xk'e xkawilal

li Iglees. Wan na 72 chihab' ma na-yo'la li Kristo.

Ut anajwan kik'ulman naq sa' xjunlaju po lix b'elelaju chihab', sa' lajeeb' xb'e li po, eb' li teep aj pleet reheb' laj Lamanita ke'ile' chi nach'ok rik'in li ch'och' Ammonihah.

2 Ut k'ehomaq reetal, ak yib'an-b'il chi ak'il li tenamit, ut laj Moroni kixk'ojob' jun teep aj pleet chire xnuv'aal li tenamit, ut eb' a'an ke'xtuub' chaq li ch'och' chi sutsu chirix re xramb'al chiruheb' lix tzimajeb' ut lix pekeb' laj Lamanita; xb'aan naq k'ehomaq reetal, eb' a'an neke'pleetik rik'in pek ut rik'in tzimaj.

3 K'ehomaq reetal, xinye naq ki-yiib'aman chaq chi ak'il li tenamit "Ammonihah. Ninye eere, relik chi yaal, naq jun raqal kiyiib'aman chaq chi ak'il; ut rik'in naq eb' laj Lamanita ak jun sut ke'xsach, xmaak xmaa'usilaleb' li tenamit, ke'xk'oxla naq moko taach'a'ajko'q ta chiruheb' xchapb'al wi'chik.

4 A'b'an k'ehomaq reetal, k'a'jo' naq kisach rajomeb'; xb'aan naq k'ehomaq reetal, eb' laj Nefita ke'xtuub' chaq jun uul li ch'och' chi sutsu chirixeb', li q'axal najt xteram jo'kan naq eb' laj Lamanita ink'a' neke'ru chixkutb'aleb' rik'in xpekeb' ut xtzimajeb' re te'rahob'tesinq, chi moko ke'ru chi chalk sa' xb'eeneb', ka'ajwi' sa' xna'aj li rokeb'aaleb'.

5 Anajwan sa' li hoonal a'an

eb' li xb'eenil aj taqlanel reheb' laj Lamanita ke'sach xch'ool chi numtajenaq, xb'aan xchaab'ilal xna'leb'eb' laj Nefita sa' xkawresinkil li na'ajej te'xkol wi' rib'.

6 Anajwan eb' li neke'jolomink reheb' laj Lamanita ke'xk'oxla, xb'aan xnimal li rajlankileb', relik chi yaal, ke'xk'oxla naq k'eeb'ilaq reheb' chalk sa' xb'eeneb' jo' chanru ke'xb'aanu chaq junxil; relik chi yaal, ut ke'xkawresi ajwi' chaq rib' rik'in li ramleb', ut li xramb'al ru ch'oolej; ut ke'xkawresi ajwi' rib' rik'in aq'ej tz'um okenaq, relik chi yaal, li aq'ej q'axal pim re xtz'apb'al ru xt'ust'uukilaleb'.

7 Ut rik'in naq kawresinb'ileb' chi jo'kan ke'xk'oxla naq moko taach'a'ajko'q ta chiruheb' numtaak sa' xb'eeneb' ut xk'eeb'aleb' li ras riitz'in rub'el riiqleb' li moosil, malaj xkamsinkileb' ut xsachlenkileb' a' yaal jo' neke'raj.

8 A'b'an k'ehomaq reetal, q'axal xsachikeb' xch'ool, rik'in naq "kawresinb'ileb' chixk'ulb'aleb', jo' chanru li maajun wa ilb'il chaq sa' xyanqeb' li ralal xk'ajol laj Lehi. Anajwan kawresinb'ileb' chiruheb' laj Lamanita, re pleetik jo' chanru li tzolb'ileb' wi' chaq xb'aan laj Moroni.

9 Ut kik'ulman naq eb' laj Lamanita, malaj ut eb' laj Amalikiahita, ke'sach xch'ool chi numtajenaq chirix chan ru naq ke'xkawresi rib' choq' re li pleet.

10 Anajwan, wi ta kichal chaq

li rey aj Amalikiah sa' li "ch'och' Nefi, sa' xjolomil lix teep aj pleet, maare raj kixk'eheb' laj Lamanita chixpleetinkileb' laj Nefita sa' li tenamit Ammonihah; xb'aan naq k'ehomaq reetal, a'an maa-k'a' naxk'oxla chirix xkik'eleb' lix tenamit.

11 A'b'an k'ehomaq reetal, laj Amalikiah moko kichal ta roch-b'eeneb' chi pleetik. Ut k'ehomaq reetal, li xb'eenileb' lix taqlaneleb' moko ke'chal ta xch'ool chixpleetinkileb' laj Nefita sa' li tenamit Ammonihah, xb'aan naq laj Moroni kixjal chaq xtub'ankil li k'a'ru na'uxman sa' xyanqeb' laj Nefita, jo'kan naq eb' laj Lamanita ke'sach rajomeb' rik'in li na'ajej neke'xkol wi' rib', ut ink'a' ke'ru chi chalk sa' xb'eeneb'.

12 Jo'kan naq ke'xsutq'isi rib' chiru li yamyookil ch'och', ut ke'x-k'am lix teep chirix ut ke'b'eeke sa' xjajal li ch'och' Noe, neke'x-k'oxla naq a'an xkab'il li na'ajej li chaab'il re te'chalq sa' xb'eeneb' laj Nefita.

13 Xb'aan naq moko neke'xnaw ta naq laj Moroni kixk'e chaq xkawilal, malaj kixyiib' chaq li "kawil na'ajej te'xkol wi' rib', sa' li junjung chi tenamit sa' chixjunil li ch'och' sa' xsutam; jo'kan ut, koxe'b'eeq sa' xjajal li ch'och' Noe chi xaqxookeb' xch'ool; relik chi yaal, li xb'eenileb' lix taqlaneleb' ke'chal chi ub'ej ut ke'ok sa' jun xaqab'anb'il aatin naq

te'xsacheb' li ani wankeb' sa' li tenamit a'an.

14 A'b'anan k'ehomaq reetal, sachsookeb' xch'ool ke'kana, naq li tenamit Noe, li q'unil ru na'ajej chaq junxil, anajwan chik, sa' xk'ab'a' laj Moroni, ak kaw chik, relik chi yaal, naxq'ax xkawil li tenamit Ammonihah.

15 Ut anajwan k'ehomaq reetal, a'in xchaab'ilal xna'leb' laj Moroni; xb'aan naq a'an kixk'oxla naq te'xuwaq sa' li tenamit Ammonihah; ut jo' li tenamit Noe a'an chaq li jun raqal q'axal q'un ru re li ch'och' junxil, chi jo'kan aran toxeb'eeq re pleetik; ut chi jo'kan kiwan, jo'chanru kiraj.

16 Ut k'ehomaq reetal, laj Moroni kixxaqab' chaq laj Lehi re taawanq choq' xb'eenil aj taqlanel sa' xb'eeneb' li winq sa' li tenamit a'an, ut a'an ajwi' laj "Lehi a'an li kipleetik rik'ineb' laj Lamanita sa' li ru taq'a chirix li nima' Sidon sa' releb' saqe.

17 Ut anajwan k'ehomaq reetal, naq ke'xtaw laj Lamanita naq laj Lehi nataqlan sa' xb'een li tenamit, kik'ulman naq jun sut chik ke'sach rajom, xb'aan naq neke'x-xuwa ru laj Lehi chi numtajenaq, a'b'anan eb' lix b'eenileb' lix taqlanel ak ke'xye chaq rik'in xaqab'anb'il aatin naq te'xpleeti li tenamit, jo'kan naq ke'xnumsi chi ub'ej lix teep.

18 Anajwan k'ehomaq reetal, eb' laj Lamanita maajun chik b'e ke'ru wi' chi ok sa'eb' li kawil

na'ajej neke'xkol wi' rib', ka'aj-wi' chiru li okeb'aal, xb'aan xnim-al xteram li tub'tuukil ch'och' li tuub'anb'il chaq, ut xchamal lix jukulal li ch'och' li kijukman chaq chirix, ka'ajwi' sa' li okeb'aal ink'a'.

19 Ut chi jo'kan kawresinb'ileb' laj Nefita chixsachb'al chixjunil li ani taayaloq taqsink re te'ok sa' li kawil na'ajej sa' jalan chik b'e, rik'in xkutb'al li pek ut li tzimaj sa' xb'eeneb'.

20 Chi jo'kan kawresinb'ileb'; relik chi yaal, jun ch'oleb' lix winqeb' li q'axal kaweb' rib', rik'in lix yok'leb' ch'iich' ut lix jok'eb', re xt'anb'al chixjunileb' li ani te'xyal ok sa' li na'ajej neke'xkol wi' rib', chiru xna'aj li okeb'aal; ut chi jo'kan kawresinb'ileb' chixkolb'al rib' chiruheb' laj Lamanita.

21 Ut kik'ulman naq eb' laj taq-lanel reheb' laj Lamanita ke'x-numsi chi ub'ej lix teep aj pleet chiru xna'aj li okeb'aal, ut ke'ok chixyalb'al ru rik'ineb' laj Nefita, re te'ok sa' li na'ajej neke'xkol wi' rib'; a'b'an k'ehomaq reetal, ke'sut-q'isiik chirix junjunq sut, jo'kan naq ke'kamsiik rik'in jun kamsiik q'axal nim.

22 Anajwan naq ke'xtaw naq ink'a' ke'ru chixtawb'al xwankil sa' xb'eeneb' laj Nefita chiru li okeb'aal, ke'ok chixb'ekb'al chaq lix uul ch'och' re taaruq te'xtaw jun okeb'aal choq' re lix teepaleb' aj pleet, re naq te'ruuq chi pleetik sa' juntaq'eetalil; a'b'anan k'ehomaq reetal, sa' xyalb'al a'in ke't'anliik

xb'aan li pek ut li tzimaj li kiku-te' reheb', ut ruuchil xb'ut'b'al lix jukulal li ch'och' rik'in xb'ekb'al chaq li uul ch'och', kib'ut'e' ka'ch'inaq rik'in lix tib'eleb' li kamaq naq ut li toch'enaqeb'.

23 Chi jo'kan eb' laj Nefita ke'wan anchal xwankileb' sa' xb'ee-neb' li xik' neke'ilok reheb'; ut chi jo'kan ke'xyal xq'e laj Lamanita chixsachb'aleb' laj Nefita toj reetal naq kamsinb'il chixjunileb' li xb'eenil xtaqlaneleb'; relik chi yaal, ut numenaq jun mil reheb' laj Lamanita ke'kamsiik; naq chi junpak'al chik, maajun aamej kiwan sa' xyanqeb' laj Nefita li kikamsiik.

24 Wan na lajeeb' roxk'aal li ke'toch'e', li ke'wan chi k'utk'u chiru xtzimajeb' laj Lamanita chiru li okeb'aal, a'b'an tz'aptz'ookeb' ru xb'aaneb' lix ramleb', ut lix ramb'al ru xch'ooleb', ut lix ramb'al xjolomeb', jo'kan naq lix toch'olaleb' chiru roqeb' ke'wan, ut naab'al reheb' q'axal ra.

25 Ut naq ke'ril laj Lamanita naq kamsinb'ileb' chixjunil lix b'eenil xtaqlaneleb', kik'ulman naq ke'eelelik chiru li yamyookil ch'och'. Ut kik'ulman naq ke'sutq'i sa' li ch'och' Nefi, re xyeeb'al resil re lix reyeb', aj Amalikia, a'an aj Nefita naq kiyo'la chaq, chirix li nimla sachk ke'xk'ul.

26 Ut kik'ulman naq a'an kijosq'o' chi numtajenaq rik'in lix tenamit, xb'aan naq ink'a' kixtaw chaq li kiraj sa' xb'eeneb' laj Nefita; ink'a' kixk'eheb' rub'el riiqleb' li moosil.

27 Relik chi yaal, kichal xjosq'il chi numtajenaq, ut "kixmajewa li Dios, ut jo'kan ajwi' laj Moroni, kixye rik'in^b xaqab'amb'il aatin naq taaruk' xkik'el, ut a'in xb'aan naq laj Moroni kixpaab' lix taqlahom li Dios sa' xkawresinkil rib' choq' re xkolb'al rix lix tenamit.

28 Ut kik'ulman, naq chi junpak'al chik, eb' lix tenamit laj Nefi "ke'b'antioxink chiru li Qaawa' lix Dios, xb'aan lix wankil maak'a' xjuntaq'eetankil sa' xkolb'aleb' chaq sa' ruq'eb' li xik' neke'ilok reheb'.

29 Ut chi jo'kan kiraqe' li xb'e-lelaju chihab' rawa'b'ejileb' laj raqol aatin sa' xb'eeneb' lix tenamit laj Nefi.

30 Relik chi yaal, ut kiwan rajlal li tuqtuukilal sa' xyanqeb', ut li usaak q'axal nim sa' li iglees xb'aan xk'eeb'aleb' xxik ut xyalb'aleb' xq'e chirix li raatin li Dios, li kich'olob'aak chiruheb' xb'aan laj Helaman, ut laj Xiblon, ut laj Korianton, ut laj Ammon ut eb' lix komon, relik chi yaal, ut xb'aaneb' chixjunil li k'ojob'amb'ileb' rik'in lix "santil k'anjelil li Dios, li kub'sinb'ileb' xha' choq' re li jalb'a-k'a'uxlej, ut taqlanb'ileb' chi jultikank aatin sa' xyanqeb' li tenamit.

CH'OL 50

Laj Moroni naxk'e xkawilal lix

ch'och'eb' laj Nefita—Neke'xyiib' naab'al li ak' tenamit—Li pleet ut li sache'k nachal sa' xb'eeneb' laj Nefita sa' xkutankil lix maa'usilaleb' ut lix tz'eqb'eetalileb'—Laj Morianton ut eb' li xe'risi rib' rochb'een neke'q'axe' ru xb'aan laj Teankum—Nakam laj Nefihah, ut laj Pahoran li ralal nakana sa' li raqleb'aal aatin. Wan na 72–67 chihab' ma nayo'la li Kristo.

UT anajwan kik'ulman naq laj Moroni ink'a' kixkanab' kawresink choq' re li pleet, malaj re xkolb'al rix lix tenamit chiruheb' laj Lamanita; xb'aan naq kixtaqla naq eb' lix teep aj pleet te'tik-laaq sa' xtiklajik lix junmay chihab' rawa'b'ejileb' laj raqol aatin, naq te'xtikib' b'ekok re xtuub'ankil li ch'och' sa' xsutam chixjunileb' li tenamit, chiru chixjunil li ch'och' li eechaninb'il xb'aaneb' laj Nefita.

2 Ut sa' xb'eeneb' li tub'tuukil ch'och' a'in kixtaqla naq chiwanq li pech'b'il che', relik chi yaal, xk'anjelankil li pech'b'il che', k'ab'lanb'il jo' xxaqam jun winq, sa' xsutameb' li tenamit.

3 Ut kixtaqla naq sa' xb'een lix k'anjelankil li pech'b'il che' a'in, te'kab'laaq chi tustu li jutz'juukil che' sa' xb'eeneb' li pech'b'il che' sa' xsutam, ut kaweb' ut najteb' xteram.

4 Ut kixtaqla xkab'lankil li najt xteramil kab'l chi taqenaq sa'

27 a K'UTUL RAQAL:
Xmajewankil li
Dios.

b Hech. 23:12.
28 a K'UTUL RAQAL:
B'antiox, b'antioxink.

30 a Alma 43:2.

xb'eeneb' li k'anjelanb'il jutz'-juukil che' a'an, ut kixtaqla xyiib'ankil li kolb'a-ib' na'ajej sa' xb'eeneb' li najt xteramil kab'l a'an, re naq lix pekeb' ut lix tzi-majeb' laj Lamanita ink'a' te'ruuq chixrahob'tesinkileb'.

5 Ut ke'kawresiik re naq te'ruuq chixkutb'al chaq li pek sa' xb'een, jo' chanru rajomeb' ut xmetz'e-web', ut te'xkamsi li ani taayaloq nach'ok rik'in lix xaqxookil tz'ak li tenamit.

6 Chi jo'kan laj Moroni kixkawresi li kawil na'ajej royb'eninkil xk'ulunikeb' li xik' neke'ilok reheb', chixsutam li junjunq chi tenamit sa' chixjunil li ch'och'.

7 Ut kik'ulman naq laj Moroni kixtaqla naq eb' lix teep aj pleet te'xik sa' li yamyookil ch'och' sa' releb' saq'e; relik chi yaal, ut xkheh' ut ke'ralinasi chaq chixjunileb' laj Lamanita li wankeb' sa' li yamyookil ch'och' sa' releb' saq'e toj sa' tz'aqal xch'och'eb', li wan chirix li ch'och' Tzarahemla sa' xtz'e li saq'e.

8 Ut li ch'och' Nefi helho xtiikal chalen li palaw sa' releb' saq'e toj sa' li wan sa' rokeb'.

9 Ut kik'ulman naq chirix naq laj Moroni kiralinasiheb' chaq chixjunileb' laj Lamanita sa' li yamyookil ch'och' sa' releb' saq'e, li wan chirix li ch'och' wan wi' tz'aqal li reechanihomeb' sa' xjajal lix nim li saq'e, kixtaqla naq eb' li ani wankeb' sa' li ch'och' Tzarahemla ut sa' li ch'och' sa' xsutam te'xik sa' li yamyookil ch'och' sa' releb'

saq'e, toj sa'eb' li nub'aal chire li palaw, ut te'reechani li ch'och'.

10 Ut kixk'ojob'eb' ajwi' li teep aj pleet sa' xtz'e li saq'e, sa' x nub'aaleb' li reechanihomeb', ut kixtaqlaheb' chixkab'lankil li "kawresinb'il na'ajej, re te'xkol rix lix teep aj pleet ut lix tenamit sa' ruq'eb' chaq li xik neke'ilok reheb'.

11 Ut chi jo'kan kirisi chaq chixjunil lix kawilaleb' laj Lamanita sa' li yamyookil ch'och' sa' releb' saq'e, relik chi yaal, ut jo'kan ajwi' sa' rokeb' saq'e, ut kixk'e xkawilal li nub'aal li naxjacheb' ru laj Nefita rik'ineb' laj Lamanita, jachjo wi' ru li ch'och' Tzarahemla rik'in li ch'och' Nefi, li natikla sa' li palaw sa' rokeb' saq'e, ut nanume' chire xyo'leb'aal li nima' Sidon—ut eb' laj Nefita ke'reechani chixjunil li ch'och' sa' xjajal lix nim li saq'e, relik chi yaal, chixjunil li ch'och' li wan chirix li ch'och' Naab'alil sa' xjajal lix nim li saq'e, jo' chanru li neke'saho' wi' xch'ool.

12 Chi jo'kan laj Moroni, rik'ineb' lix teep aj pleet, li ke'tam wulaj wulaj xb'aan xkawileb' xch'ool naq te'koleq sa' xk'ab'a' lix k'anjel a'an, kixsik' risinkil chaq xmetz'e-web' ut xwankileb' laj Lamanita sa'eb' li ch'och' li eechaninb'il xb'aaneb' a'an, re naq maak'a'aqeb' xwankil sa' xb'een li ch'och' eechaninb'il xb'aaneb'.

13 Ut kik'ulman naq eb' laj Nefita ke'xtikib' xk'eeb'al xk'ojob'ankil jun li tenamit, ut Moroni ke'xk'e choq' xk'ab'a' li tenamit; ut wan chire li palaw sa' releb' saq'e, ut

wan sa' xtz'e li saq'e chixk'atq xnuv'aal li reechanihomeb' laj Lamanita.

14 Ut ke'xtikib' ajwi' xk'eeb'al xk'obj'ankil jun li tenamit sa' xyi li tenamit Moroni ut li tenamit Aaron, li naxjunaji rib' rik'in xnuv'aaleb' li ch'och' Aaron ut Moroni; ut Nefihah ke'xk'e choq' xk'ab'a' li tenamit, malaj li ch'och'.

15 Ut ke'xtikib' sa' li chihab' ajwi' a'an xkab'lankil k'iila tenamit sa' xnim li saq'e, ut jun jalan ru xyiib'ankil, Lehi ke'xk'ab'a'in, li wan sa' xnim li saq'e sa'eb' li nub'aal chire palaw.

16 Ut chi jo'kan kiraqe' li xjunmay chihab'.

17 Ut sa' li usaak a'in ke'tawman lix tenamit laj Nefi sa' xtiklajik li xb'een xka'k'aal chihab' rawa'b'ejileb' laj raqol aatin sa' xb'een lix tenamit laj Nefi.

18 Ut ke'usa chi numtajenaq, ut q'axal ke'b'ihomo'; relik chi yaal, ut ke'k'ihan ut ke'kawu xmetz'ew sa' li ch'och'.

19 Ut chi jo'kan naqil chan ru ruxtaanal ut xtiikal ru chixjunil lix b'aanuhom li Qaawa', re xtz'aqob'resinkil ru chixjunil li raatin reheb' li ralal xk'ajoleb' li winq; relik chi yaal, naru naqak'e reetal naq tz'aqlojenaq xyaalalil chixjunil li raatin, sa' li kutan ajwi' a'in, li kixye re laj Lehi, naq kixye:

20 Osob'tesinb'ilat laa'at ut eb' laa walal aak'ajol; ut eb' a'an te'osob'tesiiq; a' yaal jo' chanru te'xpaab' lin taqlahom te'usaaq sa' li ch'och'. A'b'anan chijultiko'q aawe,

a' yaal jo' chanru ink'a' neke'xpaab' lin taqlahom "te'isiiq chaq chiru li Qaawa'.

21 Ut naqil naq li yeechi'ihom a'in tz'aqlojenaq xyaalalil chiru lix tenamit laj Nefi; xb'aan naq a'an ajwi' li ch'i'lank-ib' ut li wech'ok-ib' sa' xyanqeb', relik chi yaal, li kamsink, ut li poqlenk, li loq'onink pak'b'il dios, li yumb'eetak ko'b'eetak, ut li tz'eqb'eetalil, li kiwan sa' xyanqeb' chirib'ileb' rib', li kik'amok chaq sa' xb'eeneb' lix pleeteb' ut lix sachlijikeb'.

22 Ut eb' li tiikeb' chixpaab'ankil lix taqlahom li Qaawa' ke'kole' sa' chixjunil hoonal, a'b'an k'iila mil reheb' li ras riitz'in aj maak ke'k'ehe' chi moosil, malaj chi oso'k xb'aan yok'leb' ch'iich', malaj chi lajk chi maak'a'eb' xpaa'b'aal, ut chixjunajinkil rib' rik'ineb' laj Lamanita.

23 A'b'an k'ehomaq reetal, maa-jun chik xq'ehil wanjenaq xnimal li "sahil ch'ooolejil sa' xyanqeb' lix tenamit laj Nefi, chalen chaq xkutan kil laj Nefi, jo' li kiwan sa' xkutan kil laj Moroni, relik chi yaal, sa' li kutan ajwi' a'in, sa' li xb'een xka'k'aal chihab' rawa'b'ejileb' laj raqol aatin.

24 Ut kik'ulman naq li xkab' xka'k'aal chihab' rawa'b'ejileb' laj raqol aatin kiraqe' ajwi' sa' tuqtuukilal; relik chi yaal, ut jo'kan ajwi' li rox xka'k'aal chihab'.

25 Ut kik'ulman naq sa' xtiklajik li xkaa xka'k'aal chihab' rawa'b'ejileb' laj raqol aatin, kiwan raj tuqtuukilal sa' xyanq lix tenamit laj

Nefi wi ta ink'a' xb'aan jun li "wech'ok-ib' li kik'ulman sa' xyanqeb' chirix li ch'och' Lehi, ut li ch'och' Morianton, li naxjunaji rib' rik'in xnub'aal Nefi, ut xkab'ichaleb' wankeb' sa'eb' li nub'aal chire li palaw.

26 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, eb' li tenamit aj eechanihom re li ch'och' Morianton ke'xye naq reheb' a'an jun raqal li ch'och' Lehi; jo'kan naq ki'ok chi wank jun tiqwal wech'ok-ib' sa' xyanqeb', jo'kan naq eb' li ani wankeb' Morianton ke'xchap xk'anjeleb'aal re pleet chiruheb' li ras riitz'in, ut k'eeek'ookeb' xch'ool naq rik'in yok'leb' ch'iich' te'xkamsiheb'.

27 A'b'an k'ehomaq reetal, eb' li tenamit aj eechanihom re li ch'och' Lehi ke'eelelik sa' xteep laj Moroni, ut ke'xtz'aama chiru naq tixtenq'aheb'; xb'aan naq k'ehomaq reetal, moko reheb' ta li maak.

28 Ut naq eb' li wankeb' Morianton, li k'amb'ileb' xb'e xb'aan jun li winq aj Morianton xk'ab'a, ke'xk'e reetal naq eb' li wankeb' Lehi ke'eelelik rik'in xteep laj Moroni, kichal xxiweb' chi numtajenaq, maare anchal taachalq lix teep aj pleet laj Moroni sa' xb'eeneb' ut tixsacheb'.

29 Jo'kan naq laj Morianton kixk'e sa' xch'ooleb' naq te'eeleliq sa' li ch'och' li wan sa' xjajal lix nim li saq'e, li nujenaq rik'in ninqi hella chi ha', ut te'reechani li ch'och' li wan sa' xnim li saq'e.

30 Ut k'ehomaq reetal, ke'xk'e raj chi uxmank li k'uub'anb'il na'leb' a'in (ut rik'in a'an ki'ux raj raho'k ch'oolej) a'ut k'ehomaq reetal, laj Morianton, rik'in naq a'an jun winq numtajenaq xjosq'il, chi jo'kan kijosq'o' rik'in jun reheb' lix moos xqa'al, ut kichal sa' xb'een, ut kixsak' chi naab'al.

31 Ut kik'ulman naq a'an ki'eelelik, ut kiwulak junpak'al sa' xteep laj Moroni, ut kixye re laj Moroni chixjunil li k'a'aq re ru chirix li na'leb' a'an, ut chirix ajwi' lix k'oxlahomeb' naq te'eeleliq sa' li ch'och' sa' xjajal lix nim li saq'e.

32 Anajwan k'ehomaq reetal, eb' li tenamit li wankeb' sa' li ch'och' Naab'alil, malaj ut laj Moroni, kixk'oxla naq eb' a'an te'ab'inq chiru li raatin laj Morianton ut te'xjunaji rib' rik'in lix tenamit, ut chi jo'kan a'an taareechaniheb' li jar raqal chi ch'och' a'an, li tixk'e raj xk'ojob'ankil li ninqi ch'a'ajkilal sa' xyanqeb' lix tenamit laj Nefi, relik chi yaal, ut a' ch'a'ajkilal a'an taak'amoq raj re xsachik li "ach'ab'aak li wankeb' wi'.

33 Jo'kan naq laj Moroni kixtaqla jun teep aj pleet, rochb'een li nak'anjelak reheb', re xramb'al lix tenamit laj Morianton, re xramb'al li reelelikeb' sa' li ch'och' sa' xjajal lix nim li saq'e.

34 Ut kik'ulman naq ink'a' ke'xrameb' ru toj reetal naq ke'nach'ok chaq rik'in xmaril li ch'och' "Sachenaqil; ut aran ke'xrameb' ru,

chixk'atq lix ka'ch'inal ru na'ajej li nanume' chixk'atq li palaw toj sa' li ch'och' sa' xjajal lix nim li saq'e, relik chi yaal, chixk'atq li palaw, sa' rokeb'aal saq'e ut sa' releb'aal.

35 Ut kik'ulman naq li teep aj pleet li taqlanb'il chaq xb'aan laj Moroni, li jolominb'il xb'aan jun winq aj Teankum xk'ab'a, kixk'ul lix tenamit laj Morianton, ut k'a'-jo' xjipileb' xch'ool lix tenamit laj Morianton (xb'aan naq k'eeb'ileb' xch'ool xb'aan lix maa'usilal ut lix sahil aatin) jo'kan naq kitikla jun li pleet chirib'ileb' rib', b'ar wi' laj Teankum kixkamsi laj Morianton ut kixq'ax ru lix teep aj pleet, ut kixk'ameb' choq' preex, ut kisutq'i sa' xna'aj lix teep laj Moroni. Ut chi jo'kan kiraqe' li xkaa xka'k'aal chihab' rawa'b'ejileb' laj raqol aatin sa' xb'een lix tenamit laj Nefi.

36 Ut chi jo'kan ke'k'ame' chaq wi'chik lix tenamit laj Morianton. Ut chirix naq ke'xxaqab' aatin naq te'xk'uula li tuqtuukilal, ke'k'ojob'aak wi'chik sa' li ch'och' Morianton, ut ki'ux xjunajinkileb' rib' rik'ineb' li wankeb' Lehi; ut eb' a'an ke'k'ojob'aak ajwi' wi'chik sa' xch'och'eb'.

37 Ut kik'ulman naq sa' li chihab' ajwi' a'an naq kik'ojob'aak wi'chik li tuqtuukilal sa' xb'een xtenamit laj Nefi, naq laj Nefihah, li kiwan jo' xkab'il li xb'eenil aj raqol aatin, kikam, chirix wank sa' li raqleb'aal aatin rik'in tz'aqal tiikilal chiru li Dios.

38 A'b'anan a'an ink'a' kiraj

reechaninkil chaq rik'in laj Alma li tz'iib'انب'il esil ut li k'a'aq chik re ru li q'axal k'eeb'ileb' xloq'al xb'aan laj Alma ut eb' lix yuwa'; jo'kan naq laj Alma kixq'axtesi re laj Helaman, li ralal.

39 K'ehomaq reetal, kik'ulman naq li ralal laj Nefihah kixaqab'aak re taawanq sa' li raqleb'aal aatin, sa' xna'aj lix yuwa'; relik chi yaal, kixaqab'aak jo' xb'eenil aj raqol aatin ut jo' aj jolominel sa' xb'een li tenamit, rik'in jun xaqab'انب'il aatin ut jun loq'laj k'ojob'انب'il k'anjel re taaraqoq aatin chi tiik, ut tixk'uula li tuqtuukilal ut li ach'ab'aak wankeb' wi' li tenamit, ut tixk'e reheb' li k'a'ru loq'kanab'انب'ileb' chixb'aanunkil, a'an naq te'xloq'oni li Qaawa' lix Dios; relik chi yaal, re tixtenq'a ut tixxaqab' xwankil lix na'leb' li Dios chiru chixjunil lix kutan, ut re tixk'ameb' laj maak sa' li raqb'a-aatin a' yaal jo' chanru li maak ke'xb'aanu.

40 Anajwan k'ehomaq reetal, aj Pahoran xk'ab'a' a'an. Ut laj Pahoran kiwan sa' xk'ojarib'aal lix yuwa', ut kixtikib' rawa'b'ejil sa' xraqik li xkaa xka'k'aal chihab', sa' xb'een lix tenamit laj Nefi.

CH'OL 51

Eb' li rey aj winq neke'xsik' xjalb'al li chaq'rab' ut xxaqab'ankil jun li rey —Laj Pahoran ut eb' li ach'ab'انب'il winq neke'xaqab'aak xwankil xb'aan xyaab' xkux li tenamit—Laj Moroni naxmineb' ru li rey aj winq chixkolb'al

rix lix tenamit malaj ut te'k'ehe'q chi kamk—Laj Amalikiah ut eb' laj Lamanita neke'reechani k'iila kawresin-b'il tenamit—Laj Teankum naxram ru li rokikeb' laj Lamanita ut naxkamsi laj Amalikiah sa' xmuheeb'aal t'ikr. Wan na 67–66 chihab' ma nayo'la li Kristo.

Ut anajwan kik'ulman sa' xtiklajik li ro' xka'kaal chihab' rawa'b'e-jileb' laj raqol aatin sa' xb'een lix tenamit laj Nefi, chirix naq ke'xxaqab' xtutuukilal li ani wankeb' Lehi rik'ineb' li wankeb' Morianton chirix lix ch'och'eb', ut chirix naq ke'xtikib' li ro' xkak'al chihab' sa' tuqtuukilal;

2 A'b'anan moko najt ta naq ke'xk'uula tz'aqal li tuqtuukilal sa' li ch'och', xb'aan naq ki'ok chi wank jun wech'ok-ib' sa' xyanqeb' li tenamit chirix laj Pahoran, li xb'eenil aj raqol aatin; xb'aan naq k'ehomaq reetal, wan jun raqal reheb' li tenamit li ke'ajok re naq taajalmanq junjunq raqal sa' li chaq'rab'.

3 A'b'an k'ehomaq reetal, laj Pahoran ink'a' kixjal chi moko kixkanab' chi jalmank li chaq'rab'; jo'kan naq ink'a' ki'ab'in chiruheb' li ke'xtaqla chaq xyaab'eb' xkux rochb'een lix tz'iib'ab'il tz'aamahomeb' chirix xjalb'al li chaq'rab'.

4 Jo'kan ut, eb' li ke'ajok re naq taajalmanq li chaq'rab' ke'josq'o' rik'in, ut ke'raj naq moko taawanq ta chik jo' xb'eenil aj raqol aatin sa' xb'een li ch'och'; jo'kan naq kiwakli jun tiqwal wech'ok-ib' chirix

li na'leb' a'an, a'ut moko toj ta reetal li hoyok kik'.

5 Ut kik'ulman naq eb' li ke'ajok re naq taa'isimanq chaq laj Pahoran sa' li raqleb'aal aatin, rey aj winq kiyeh'e' reheb', xb'aan naq ke'raj naq taajalmanq li chaq'rab' choq' re naq taasache'q lix jolomil tenamit li ach'ab'ab'il, ut taaxaqab'aaq jun rey sa' xb'een li ch'och'.

6 Ut eb' li ke'ajok re naq taakanaaq laj Pahoran jo' xb'eenil aj raqol aatin sa' xb'een li ch'och' ke'xk'ul choq' xk'ab'ab'eb' ach'ab'ab'il winq; ut chi jo'kan jachjookeb' ru, xb'aan naq eb' li ach'ab'ab'il winq ke'xxaqab' chaq aatin, malaj ut ke'ok chaq sa' sumwank naq te'xk'uula xwankil li k'aru xk'ulub'eb' ut li kanab'ab'ileb' chixb'aanunkil chirix xpaab'aa-leb', rik'in jun xjolomil tenamit li ach'ab'ab'il.

7 Ut kik'ulman naq li na'leb' a'in li ke'xwech' wi' rib' kituqub'aak rik'in xyaab' xkux li tenamit. Ut kik'ulman naq a'eb' li ach'ab'ab'il winq li ke'k'ulub'aak xb'aan xyaab' xkux li tenamit, ut laj Pahoran kikana sa' li raqleb'aal aatin, ut rik'in a'an kiwan nimla saho'k ch'oolej sa' xyanqeb' lix komon laj Pahoran ut naab'al ajwi' reheb' laj rahol re li ach'ab'aak, li ke'ch'anab'ank ajwi' reheb' li rey aj winq, jo'kan naq maak'a'eb' xch'ool chi wech'ok; kiteneb'aak b'an sa' xb'eeneb' xxaqab'ankil li na'leb' chirix li ach'ab'aak.

8 Anajwan eb' li ke'ajok re li rey

a'aneb' li "taqenaqeb' xwankil naq ke'yo'la, ut ke'raj wank choq' rey; ut xaqab'anb'ileb' xwankil xb'aa-neb' li neke'sik'ok wankilal, ut xk'ulb'al xwankileb' sa' xb'een li tenamit.

9 A'b'anan k'ehomaq reetal, ch'a'aj naq sa' li kutan a'an ke'-wan xkomon a' wech'ok-ib' a'an sa' xyanq lix tenamit laj Nefi; xb'aa naq k'ehomaq reetal, laj Amalikhiah ak kireek'asi wi'chik xch'oo-leb' lix tenamiteb' laj Lamanita re xpleetinkil lix tenamiteb' laj Nefita, ut yoo chaq chixch'utub'an-kileb' laj pleet sa' jar raqal re lix ch'och', ut chixk'eeb'al reheb' li k'anjeleb'aal re pleet, ut chixkaw-resinkileb' choq' re li pleet chi yal-b'il anchal xq'e; xb'aa naq a'an "kixxaqab' chaq aatin naq taaruk' xkik'el laj Moroni.

10 A'b'an k'ehomaq reetal, toj taqil naq maak'a' rajb'al li k'a'ru kixyeechi'i; a'b'anan kixkawresi rib' ut eb' lix teep aj pleet re te'chalq chixpleetinkileb' laj Nefita.

11 Anajwan moko kiwan ta xnimaleb' lix teep aj pleet jo' li ke'-wan chaq junxil, xb'aa li k'iila mil li ke'kamsiik chaq xb'aa ruq'eb' laj Nefita; a'ut us ta k'a'jo' xnimal xsachikeb', laj Amalikhiah kixch'utub' jun teep aj pleet sachol ch'oolej xnimal, jo'kan naq moko naxxewa ta kub'eeek sa' li ch'och' Tzarahemla.

12 Relik chi yaal, laj Amalikhiah ajwi' kikub'e sa' xjolomileb' laj Lamanita. Ut kiwan sa' ro' xka'k'aal

chihab' rawa'b'ejileb' laj raqol aatin; ut kiwan sa' li kutan ajwi' a'an naq xe'ok chaq chixtuqub'ankil li na'leb' chirix li wech'ok-ib' ke'wan wi' chirix laj Pahoran, li xb'eenil aj raqol aatin.

13 Ut naq eb' li winq a'an rey aj winq neke'yehe' re, ke'rab'i naq chalkeb' re laj Lamanita chixpleetinkileb', kik'ulman naq ke'chal xsahileb' xch'ool; ut ink'a' ke'raj xchapb'al li k'anjeleb'aal re pleet, xb'aa naq q'axaleb' xjosq'il rik'in li xb'eenil aj raqol aatin, ut rik'ineb' ajwi' "laj rahol re li ach'ab'aak, jo'kan naq ink'a' ke'raj xchapb'al xk'anjeleb'aal re pleet re xkolb'al xtenamiteb'.

14 Ut naq kiril a'in laj Moroni, ut kiril ajwi' naq chalkeb' re laj Lamanita sa' xnub'aal li ch'och', kik'ulman naq kichal xjosq'il chi numtajenaq xb'aa xjipileb' xch'ool li tenamit a'an li kik'anjelak chaq chi k'a'jo' xyalb'al xq'e chixkolb'aleb' rix; relik chi yaal, kijosq'o' chi numtajenaq, ut kinujak li raam rik'in josq'il chirixeb'.

15 Ut kik'ulman naq kixtaqla jun tz'ib'anb'il tz'aamahom, rochb'een xyaab' xkux li tenamit, re laj jolominel re li ch'och', kixtz'aama naq taaril li tz'ib'anb'il, ut tixk'e xwankil a'an (laj Moroni) re tixmineb' ru a'an li ke'risi chaq rib' chixkolb'al rix lix tenamiteb', malaj tixk'eheb' chi kamk.

16 Xb'aa naq li kiraj a'an xb'een wa, a'an xk'eeb'al xraqik li

wech'ok-ib' ut jachok-ib' a'an sa' xyanq li tenamit; xb'aan naq k'e-homaq reetal, toj aran, a'in li kik'amok chaq re chixjunil lix sachlijikeb'. Ut kik'ulman naq kik'eeman re, jo' chanru xyaab' xkux li tenamit.

17 Ut kik'ulman naq laj Moroni kixtaqla naq lix teep aj pleet te'xik chixpleetinkileb' li rey aj winq a'an, re xt'anb'al lix q'etq'etileb' ut xtaqenaqil lix wankileb', ut xkub'sinkileb' chi ch'och', malaj ut te'xchap li k'anjeleb'aal re pleet ut te'xxaqab' li na'leb' chirix li ach'ab'aak.

18 Ut kik'ulman naq ke'b'eek li teep aj pleet re xpleetinkileb'; ut ke'xt'an chaq lix q'etq'etileb' ut lix taqenaqil wankileb', jo'kan naq a'yaal jo' ke'xtaqsi xk'anjeleb'aal re pleet, re xpleetinkileb' lix winq laj Moroni, ke'yok'e' chaq ut ke'kub'siik chi ch'och'.

19 Ut kik'ulman naq ke'wan kaahib' mil xkomoneb' a'an "li ke'risi chaq rib' li ke'tanje' chaq rik'in yok'leb' ch'iich'; ut eb' laj jolominel reheb' li ink'a' ke'kamsiik sa' pleet ke'chape' ut ke'tz'ape' sa' tz'alam, xb'aan naq moko kitz'aqlok ta hoonal re raqok aatin chirixeb' sa' li kutan a'an.

20 Ut li rela'eb' laj isihom rib' a'an, re naq ink'a' te'sak'e'q chi ch'och' rik'in li yok'leb' ch'iich', ke'xq'axtesi rib' chiru li eetalil re ach'ab'aak, ut kiteneb'aak sa' xb'eeneb' xtaqsinkil li "eetalil re ach'ab'aak sa' xb'eeneb' lix najt

xteramil kab'leb', ut sa' xtenamiteb', ut xchapb'al li k'anjeleb'aal re pleet re xkolb'al lix tenamit.

21 Ut chi jo'kan laj Moroni kixk'e xraqikeb' li rey aj winq a'an, jo'kan naq maajun wan li k'ab'a'inb'il jo' rey aj winq; ut chi jo'kan kixk'e xraqik lix jipileb' xch'ool ut xq'etq'etileb' li ani ke'xye rib' naq aj taqenaqil kik'eleb'; ke'kub'siik b'an chixtuulanob' resinkil rib' chanchan lix komoneb', ut chi pleetik rik'in xkawileb' xch'ool re te'ach'ab'aaq chiru moosil.

22 K'ehomaq reetal, naq chi jo'kan yoo laj "Moroni chixkub'sinkil xwankil li pleet ut li wech'ok-ib' sa' xyanq tz'aqal lix tenamit, ut chixk'eeb'aleb' rub'el xwankil li tuqtuukilal ut li sahil wank, ut chixtusub'ankil li na'leb' re xkawresinkil li pleetik rik'ineb' laj Lamanita, k'ehomaq reetal, kik'ulman naq eb' laj Lamanita ak okenaqeb' sa' li ch'och' Moroni, li wan sa'eb' li nub'aal chire li palaw.

23 Ut kik'ulman naq eb' laj Nefita moko tz'aqal ta xkawileb' xmetz'ew sa' li tenamit Moroni, jo'kan naq laj Amalikiah kiralinasiheb' chaq, ut naab'aleb' kixkamsi. Ut kik'ulman naq laj Amalikiah kireechani li tenamit, relik chi yaal, kireechani chixjunil lix kawresinb'il na'ajeb'.

24 Ut eb' li ke'eelelik chaq sa' li tenamit Moroni ke'chal sa' li tenamit Nefihah, ut jo'kaneb' ajwi' li wankeb' sa' li tenamit Lehi

19a Alma 60:16.
20a Alma 46:12–13.

22a K'UTUL RAQAL:
Moroni, aj taqlanel.

ke'xch'utub' rib', ut ke'xkawresi rib', ut kawresinb'ileb' chixk'ul-b'aleb' laj Lamanita sa' pleet.

25 A'b'anan kik'ulman naq laj Amalikiah ink'a' kixkanab'eb' laj Lamanita chi xik chixpleetinkil li tenamit Nefihah; kixk'uulaheb' b'an taq'a chire li palaw, ut kixkanab'eb' li winq sa' li junjunq chi tenamit re xk'uulankil xwankil sa' xb'een ut re xkolb'aleb' rix.

26 Ut chi jo'kan kixb'aanu, ut ki-reechani k'iila tenamit, li tenamit Nefihah, ut li tenamit Lehi, ut li tenamit Morianton, ut li tenamit Omner, ut li tenamit Gid, ut li tenamit Mulek, li wankeb' chixjunil sa'eb' li nub'aal sa' releb' saqe chire li palaw.

27 Ut chi jo'kan eb' laj Lamanita ke'reechani, rik'in xseeb'al xb'alaq' laj Amalikiah, xk'ihaleb' li tenamit a'an, rik'in lix teepeb' li maak'a' rajlankileb'; ut chixjunileb' li tenamit a'an k'eeb'ileb' xkawilal chi chaab'il jo' chanruheb' li "na'ajej kawresinb'il xb'aan laj Moroni; ut ke'wan chixjunil choq' kawil na'ajej choq' reheb' laj Lamanita.

28 Ut kik'ulman naq ke'b'eek toj sa' x nub'aal li ch'och' Naab'alil, ut ke'ralinasiheb' laj Nefita chiruheb' ut naab'al ke'xkamsi.

29 A'b'an kik'ulman naq ke'k'u-le' xb'aan laj Teankum, li "kikamsink chaq re laj Morianton ut kixram chaq lix tenamit naq k'ieelelik a'an.

30 Ut kik'ulman naq kixram ajwi' laj Amalikiah, naq yoo chi

b'eek rochb'een lix teep aj pleet k'i rajlankileb', re taareechani li ch'och' Naab'alil, ut jo'kan ajwi' li ch'och' sa' xjaya lix nim li saqe.

31 A'b'an k'ehomaq reetal, a'an kixk'ul xsachik li rajom naq kiramé ru xb'aan laj Teankum ut eb' lix winq, xb'aan naq a'aneb' xningal ru aj pleet, xb'aan naq li junjunq chi winq re laj Teankum naxq'axeb' ru laj Lamanita sa' xmetz'eweb' ut sa' xseeb'aleb' chi pleetik, jo'kan naq ke'xtaw xwan-kil sa' xb'eeneb' laj Lamanita.

32 Ut kik'ulman naq ke'xch'i'leheb', ut chi jo'kan ke'xkamsiheb' toj reetal naq kiqujyino'. Ut kik'ulman naq laj Teankum ut eb' lix winq ke'xyiib' lix muheb'aal t'ikr sa' x nub'aal li ch'och' Naab'alil; ut laj Amalikiah kixyiib'eb' lix muheb'aal t'ikr sa'eb' li nub'aal sa' samahib' chire li palaw, ut chi jo'ka'in ke'tiikisiik chaq.

33 Ut kik'ulman naq chirix naq ki'ok q'ojyin, laj Teankum rochb'een lix moos ke'xmuqb'e rib' ut xkoheb' chi q'eq, ut ke'ok sa' xteep laj Amalikiah; ut k'ehomaq reetal, li wara xnumta chaq sa' xb'eeneb' sa' xk'ab'a' xnimal xtawajikeb', a'an xb'aan xtawasinkil rib'eb' ut xb'aan xtiqwal li kutan.

34 Ut kik'ulman naq laj Teankum ki'ok chi muqb'eb'il sa' xmuheb'aal t'ikr li rey, ut kixk'ob' sa' raam rik'in jutz'juukil che'; ut jun kamik naq kixkamsi li rey, jo'kan naq ink'a' kirajsiheb' ru lix moos.

35 Ut kisutq'i wi'chik sa' muqmu

rik'in tz'aqal lix teep, ut k'ehomaq reetal, warjenaqeb' lix winq, ut kirajsiheb' ru ut kixye reheb' chixjunil li k'a'aq re ru kixb'aanu chaq.

36 Ut kixtaqla naq eb' lix teep aj pleet yo'on wanqeb', xb'aan naq maare anchal te'ajq ru laj Lamanita ut te'chalq sa' xb'eeneb'.

37 Ut chi jo'kan naraqé' li ro' xka'k'aal chihab' rawa'b'ejileb' laj raqol aatin sa' xb'een lix tenamit laj Nefi; ut chi jo'kan naraqé' lix kutan laj Amalikiah.

CH'OL 52

Laj Ammoron naxk'ul xna'aj laj Amalikiah jo' xreyeb' laj Lamanita—Laj Moroni, laj Teankum, ut laj Lehi neke'xb'eresiheb' laj Nefita sa' jun li pleet neke'xq'ax wi' ruheb' laj Lamanita—Na'eechaniik wi'chik li tenamit Mulek, ut nakamsiik laj Jakob aj Tzoramita. Wan na 66–64 chihab' ma nayo'la li Kristo.

Ut anajwan, kik'ulman sa' li xwaq xka'k'aal chihab' rawa'b'ejileb' laj raqol aatin sa' xb'een lix tenamit laj Nefi, k'ehomaq reetal, naq ke'aj ru laj Lamanita sa' li xb'een eq'la chiru li xb'een po, k'ehomaq reetal, ke'xtaw naq kamenaq laj Amalikiah sa' xmuheb'aal t'ikr; ut ke'ril ajwi' naq laj Teankum ak kawresinb'il chixpleetinkileb' sa' li kutan a'an.

2 Ut anajwan, naq ke'ril a'in laj Lamanita ke'chal xxiweb', ut

ke'xkanab' rajomeb' naq te'b'eeq sa' li ch'och' sa' xjayal lix nim li saq'e, ut ke'xsutq'isi rib' rochb'een chixjunil lix teepeb' aj pleet sa' li tenamit Melek, ut ke'xsik' xkolb'al rib'eb' sa' lix kawresinb'il na'ajeb'.

3 Ut kik'ulman naq li riitz'in laj Amalikiah kixaqab'aak choq' rey sa' xb'een li tenamit; ut a'an aj Ammoron xk'ab'a; chi jo'kan li rey aj Ammoron, riitz'in li rey aj Amalikiah, kixaqab'aak re taa'awa'b'e-jinq sa' xna'aj.

4 Ut kik'ulman naq kixtaqla naq eb' lix tenamit te'xk'uula xwankileb' sa' xb'eeneb' li tenamit a'an, li ke'reechani chaq rik'in xhoyb'al li kik'; xb'aan naq maajun tenamit ke'reechani chaq chi ink'a' kisach naab'al xkik'eleb'.

5 Ut anajwan, laj Teankum kiril naq eb' laj Lamanita k'ee'ookeb' xch'ool chixk'uulankil xwankil sa' xb'eeneb' li tenamit a'an li ke'reechani chaq, ut li jar raqal chi ch'och' a'an li ke'ru chireechaninkil; ut xb'aan naq kiril ajwi' naq q'axal k'iheb' rajlankil, laj Teankum kixk'oxla naq moko aajel ta ru naq tixyal xpleetinkileb' sa' lix kawil na'ajeb'.

6 Kixk'uulaheb' b'an lix winq chixsutam, chanchan naq yoo chixkawresinkil rib' chi pleetik; relik chi yaal, ut yaal ajwi' naq yoo chixkawresinkil rib' re xkolb'al rib' chiruheb', rik'in "xtuub'ankil li xaqxookil tz'ak chixsutam, ut xkawresinkileb' li kolb'a-ib' na'ajeb'.

7 Ut kik'ulman naq kiwan chi jo'kan chixkawresinkil rib' choq' re li pleet toj reetal naq laj Moroni kixtaqla jun nimla ch'uut chi winq re xk'eeb'al xkawilal lix teep aj pleet.

8 Ut laj Moroni kixk'e ajwi' xtaqlankil naq tixk'uulaheb' chixjunil li preex li te't'ane'q sa' ruq'; xb'aan naq jo'eb' laj Lamanita ak ke'xchap k'iila preex, naq a'an tixk'uula chixjunileb' laj preex xkomoneb' laj Lamanita, choq' reeqajeb' li ani ke'xchap chaq laj Lamanita.

9 Ut kixk'e ajwi' xtaqlankil naq tixk'e xkawilal li ch'och' Naab'alil, ut tixkol rix lix "ka'ch'inal ru na'ajej li naxik sa' li ch'och' sa' xjajal lix nim li saq'e, maare anchal eb' laj Lamanita te'xtaw li na'ajej a'an ut te'wanq xwankil chixrahob'tesinkileb' chaq chi ka'pak'al.

10 Ut laj Moroni kixtaqla ajwi' xtz'aamankil chiru naq xaqxooq xch'ool sa' xk'uulankil xwankil sa' xb'een li jun raqal chi ch'och' a'an, ut naq chi yalaq chan ru tixsik' chan ru xrahob'tesinkileb' laj Lamanita sa' li jun raqal a'an, a' yaal jo' chanru taaruuq chiru, re naq maare rik'in k'oxlanb'il pleet malaj jalan chik chan ru naq taareechani wi'chik eb' li tenamit a'an li ke'maq'e' chaq sa' ruq'eb'; ut naq tixk'e xkawilal ut tixnima xmetz'eweb' li tenamit sa' xsutam, li ink'a' ke't'ane' chaq sa' ruq'eb' laj Lamanita.

11 Ut kixye ajwi' re: Tink'ulung raj aawik'in, a'b'anan k'e reetal,

chalenageb' laj Lamanita sa' qab'een sa'eb' lix nub'aal li ch'och' chixk'atq li palaw sa' rokeb' saq'e, ut k'e reetal, xik we chixpleetinkileb', jo'kan naq ink'a' ninru chi k'ulunk aawik'in.

12 Anajwan, li rey (aj Ammoron) ak ki'el chaq sa' li ch'och' Tzarahemla, ut ak kixk'e chixnaw li rixaqil li rey chirix xkamik li ras, ut kixch'utub' chaq jun nimla teep chi winq, ut koxb'eeq chixpleetinkileb' laj Nefita sa'eb' li nub'aal chixk'atq li palaw sa' rokeb' saq'e.

13 Ut chi jo'kan yoo chixyalb'al xq'e chixrahob'tesinkileb' laj Nefita, ut chixjalb'ehinkil jun raqal reheb' lix teep sa' li jun raqal chi ch'och' a'an, ut kixtaqlaheb' ajwi' li ani kixkanab' chaq chireechaninkileb' li tenamit li ak kixchap chaq, naq jo'kan ajwi' te'xrahob'tesiheb' laj Nefita sa'eb' li nub'aal chixk'atq li palaw sa' releb' saq'e, ut te'reechani xch'och'eb' a' yaal jo' chanru kiru chiruheb', jo' chanru xwankileb' lix teep aj pleet.

14 Ut chi jo'kan xiwxiw li ke'wan wi' laj Nefita sa' xraqik li xwaq xka'k'aal chihab' rawa'b'ejileb' laj raqol aatin sa' xb'een lix tenamit laj Nefi.

15 A'b'anan, kik'ulman sa' xwuq xka'k'aal chihab' rawa'b'ejileb' laj raqol aatin, naq laj Teankum, chi taqlanb'il xb'aan laj Moroni— a'an li kixaqab'ank chaq reheb' li teep aj pleet re xkolb'al rix lix nub'aal li ch'och' sa' xtz'e li saq'e ut sa' rokeb' saq'e, ut kixtikib'

chaq xb'eenik sa' xjaya! li ch'och' Naab'alil, re taaru!q tixtenq'a laj Teankum, rik'ineb' lix winq, sa' reechaninkil wi'chik li tenamit li ke'sach chaq chiruheb'—

16 Ut kik'ulman naq laj Teankum kixk'ul xtaqlankil naq tixpleeti li tenamit Mulek, ut taareechani wi'chik wi taaru!q.

17 Ut kik'ulman naq laj Teankum kixkawresi rib' chixpleetinkil li tenamit Mulek, ut koxb'eeq rochb'een lix teep aj pleet re xpleetinkileb' laj Lamanita; a'b'anan kiril naq moko taaruhanq ta naq taanumtaaq sa' xb'eeneb' naq wankeb' sa' lix kawresinb'il na'ajeb'; jo'kan naq kixkanab' li rajom, ut kisutq'i wi'chik sa' li tenamit Naab'alil re roybeninkil xchalik laj Moroni, re taaru!q tixk'ul xkomon xmetz'ew lix teep aj pleet.

18 Ut kik'ulman naq laj Moroni kiwulak rochb'een lix teep aj pleet sa' li ch'och' Naab'alil, naq yoo chi nach'ok xraqik li xwuq xka'k'aal chihab' rawa'b'ejileb' laj raqol aatin sa' xb'een lix tenamit laj Nefi.

19 Ut sa' xtiklajik li xwaqxaqib' xka'k'aal chihab', laj Moroni ut laj Teankum ut naab'al reheb' li xb'eenil aj taqlanel reheb' ke'ch'utla re xk'uub'ankil xna'leb' chirix li pleet—k'a'ru te'xb'aanu re te'elq chaq laj Lamanita chixpleetinkileb'; malaj chan tana' ru naq te'ruuq chixq'unb'esinkileb' xch'ool chi elk chaq sa' xkawil na'ajeb', re taaru!q te'xtaw xwankil sa' xb'eeneb' ut te'xchap wi'chik li tenamit Mulek.

20 Ut kik'ulman naq ke'xtaqlahebb' aj taql rik'in li teep aj pleet reheb' laj Lamanita, li yoo chixkolb'al rix li tenamit Mulek, rik'in li najolomin reheb', a'an laj Jakob xk'ab'a', ut ke'xtz'aama chiru naq taa'elq rochb'eeneb' lix teep aj pleet re xkulb'aleb' sa' li helhoo-kil ch'och' sa' xyiheb' li wiib' chi tenamit. A'b'an k'ehomaq reetal, laj Jakob, a'an aj Tzoramita, ut ink'a' kiraj elk rik'in lix teep aj pleet re xkulb'aleb' sa' li helhoo-kil ch'och'.

21 Ut kik'ulman naq laj Moroni, rik'in naq maak'a' xyo'onihom xk'ulb'aleb' sa' juntaq'eetalil, chi jo'kan kixk'e xch'ool chirix jun k'uub'anb'il na'leb' re taaru!q tixb'alaq'ihob' laj Lamanita chi elk chaq sa' lix kawil na'ajeb'.

22 Jo'kan naq kixtaqla naq laj Teankum tixk'am chirix jun ch'ina ch'uut chi winq ut te'b'eeq taq'a chixk'atq xmaril li palaw; ut laj Moroni ut lix teep aj pleet, chi q'eq, ke'b'eeq sa' li yamyookil ch'och', chirix li tenamit Mulek sa' rokeb' saq'e; ut chi jo'kan wulajaq chik, naq eb' laj k'aak'alanel xkomoneb' laj Lamanita ke'xk'e reetal laj Teankum, xkoheb' sa' aanil ut ke'xye re laj Jakob, li najolomin reheb'.

23 Ut kik'ulman naq koxe'b'eeq li teepeb' aj pleet reheb' laj Lamanita re xpleetinkil laj Teankum, ut ke'xk'oxla xb'aan rajlankileb' numtaak sa' xb'een laj Teankum, xb'aan naq moko k'i ta rajlankil a'an. Ut naq laj Teankum kirileb' li teepeb' aj pleet reheb' laj Lamanita

chi chalk sa' xb'een, ki'ok chi q'ajk taq'a chire li palaw, sa' xjayal lix nim li saq'e.

24 Ut naq ke'ril laj Lamanita naq ki'ok chi eelelik, kik'ulman naq ke'chal xkawileb' xch'ool ut ke'xtaaqe rik'in xmetz'eweb'. Ut naq laj Teankum yoo chi jo'kan chixnajtob'resinkileb' laj Lamanita, li yookeb' chixtaaqaenkil chi maak'a' xyaalal, k'ehomaq reetal, laj Moroni kixtaqla naq jun raqal lix teep aj pleet li wan rik'in tox-e'b'eeq ut te'ok sa' li tenamit, ut te'reechani.

25 Ut chi jo'kan ke'xb'aanu, ut ke'xkamsi chixjunileb' li kanab'anb'ileb' chixkolb'al rix li tenamit; relik chi yaal, chixjunileb' li ink'a' ke'raj xq'axtesinkil xk'anjeleb'aal re pleet.

26 Ut chi jo'kan laj Moroni kireechani li tenamit Mulek rik'in jun raqal lix teep aj pleet, naq yoo chi b'eeq rik'in li jun ch'ol chik re xk'ulb'aleb' laj Lamanita naq te'sutq'iiq chaq sa' xtaaqaenkil laj Teankum.

27 Ut kik'ulman naq eb' laj Lamanita ke'xtaaqe laj Teankum toj reetal naq ke'nach'ok chaq rik'in li tenamit Naab'alil, toja' ut naq ke'k'ule' xb'aan laj Lehi ut jun ch'ina teep aj pleet, li kikanab'aak chaq chixkolb'al rix li tenamit Naab'alil.

28 Anajwan ut k'ehomaq reetal, naq eb' lix b'eenileb' aj taqlanel reheb' laj Lamanita ke'ril laj Lehi rochb'een lix teep aj pleet chi chalk sa' xb'eeneb', ke'eelelik chi

k'a'jo' xsachikeb' xna'leb', maare anchal ink'a' te'xtaw li tenamit Mulek chi maji' neke'tawe' xb'aan laj Lehi, xb'aan naq tawajenaqeb' xb'aan xb'eenikeb', ut hiltesinb'ileb' lix winq laj Lehi.

29 Anajwan moko neke'xnaw ta laj Lamanita naq laj Moroni wan chirixeb' rochb'een lix teep aj pleet, ut ka'ajwi' laj Lehi ut eb' lix winq neke'xxuwa.

30 Anajwan laj Lehi moko kiraj ta xtawb'aleb' toj reetal naq te'k'ule'q xb'aan laj Moroni ut lix teep aj pleet.

31 Ut kik'ulman naq moko najt ta ke'xsutq'isi rib' laj Lamanita naq ke'kana chi sutsuukeb' rix xb'aaneb' laj Nefita, xb'aaneb' lix winq laj Moroni chi junpak'al, ut lix winq laj Lehi chi junpak'al chik, chixjunileb' hiltesinb'ileb' ut tz'aqaleb' xmetz'ew; a'b'an eb' laj Lamanita tawajenaqeb' xb'aan xnajtil xb'eenikeb'.

32 Ut laj Moroni kixtaqlaheb' lix winq naq te't'ane'q sa' xb'eeneb' toj reetal naq te'xq'axtesi xk'anjeleb'aal re pleet.

33 Ut kik'ulman naq laj Jakob, rik'in naq a'an najolomink reheb', ut a'an ajwi' aj "Tzoramita, ut ink'a' naru xkub'sinkil xch'ool, kixk'a-meb' xb'e laj Lamanita chi pleetik chi numtajenaqeb' xjosq'il rik'in laj Moroni.

34 Rik'in naq laj Moroni wan sa' li b'e te'b'eeq wi', chi jo'kan laj Jakob k'ee'k'o xch'ool chixkamsinkileb' ut chixpaab'al xb'e toj sa' li tenamit Mulek. A'b'an k'ehomaq

reetal, laj Moroni ut eb' lix winq kaweb' wi'chik xmetz'ew, jo'kan naq ink'a' ke'xkanab' rib' chi tiiki-siik xb'aaneb' laj Lamanita.

35 Ut kik'ulman naq ke'pleetik chi ka'pak'al chi numtajenaqeb' xjosq'il, ut ke'kamsiik naab'al chi ka'pak'al; relik chi yaal, ut kitoch'e' laj Moroni ut kikamsiik laj Jakob.

36 Ut laj Lehi kixtiikisiheb' chirix chi k'a'jo' xjosq'il rik'ineb' lix kawil winq, jo'kan naq eb' laj Lamanita li wankeb' chi ixex ke'x-q'axtesi xk'anjeleb'aal re pleet, ut li jun ch'ol chik, rik'in naq sachsookeb' xna'leb' chi us, ink'a' neke'xnaw ma te'xik malaj te'sak'oq.

37 Anajwan laj Moroni naq kiril xsachikeb' xna'leb', a'an kixye reheb': Wi teek'am chaq lee k'anjeleb'aal re pleet ut teeq'axtesi, k'ehomaq reetal, taqakanab' xhoyb'al eekik'el.

38 Ut kik'ulman naq chirix naq ke'rab'i laj Lamanita li aatin a'in, eb' li xb'eenil aj taqlanel reheb', chixjunileb' li ink'a' ke'kamsiik chaq, ke'chal ut ke'xkut xk'anjeleb'aal re pleet chiroq laj Moroni, ut ke'xtaqlaheb' ajwi' lix winq naq te'xb'aanu chi jo'kan.

39 A'b'anan k'ehomaq reetal, ke'wan naab'al li ink'a' ke'raj, ut eb' li ink'a' ke'ajok re xq'axtesinkileb' lix yok'leb' ch'iich' ke'chape' ut ke'b'ak'e', ut ke'isiik chaq xk'anjeleb'aal re pleet, ut ke'mine' ru chi b'eek rochb'eeneb' li ras riitz'in toj sa' li ch'och' Naab'alil.

40 Anajwan ut lix k'ihaleb' li

preex li ke'chape' kixq'ax xk'ihaleb' li ke'kamsiik, relik chi yaal, kixq'ax xk'ihaleb' li ke'kamsiik chi ka'pak'al.

CH'OL 53

Neke'oksiman li preex aj Lamanita re xk'eeb'al xkawilal li tenamit Naab'alil —Xb'aan li jachok-ib' sa' xyanqeb' laj Nefita kiwan li q'axok-u xb'aaneb' laj Lamanita—Laj Helaman na'ok chixjolominkil li wiib' mil saaj alalb'ej re lix tenamit laj Ammon. Wan na 64–63 chihab' ma nayo'la li Kristo.

Ut kik'ulman naq ke'xxaqab'eb' laj k'aak'alanel sa' xb'eeneb' li preex xkomoneb' laj Lamanita, ut ke'xmineb' ru chi xik ut chixmuqb'aleb' lix kamenaq, relik chi yaal, ut lix kamenaqeb' ajwi' laj Nefita li ke'kamsiik chaq; ut laj Moroni kixxaqab'eb' li winq re xk'aak'alenkileb' naq te'xb'aanu xk'anjeleb'.

2 Ut laj Moroni xko'o sa' li tenamit Mulek rochb'een laj Lehi, ut kixk'ul xwankil sa' xb'een li tenamit ut kixk'e re laj Lehi. Anajwan k'ehomaq reetal, laj Lehi a'in, a'an jun winq li wanjenaq rik'in laj Moroni sa' xk'ihaleb' li pleetik kiwan wi'; ut a'an jun winq "chanchan laj Moroni, ut ke'saho' sa' xch'ool chirib'ileb' rib' naq kolb'ileb' rix, relik chi yaal, ut raab'ileb' chirib'ileb' rib', ut raab'ileb' ajwi' xb'aaneb' chixjunil lix tenamit laj Nefi.

3 Ut kik'ulman naq chirix naq ke'xchoy laj Lamanita xmuqb'aleb' lix kamenaq jo' ajwi' xkamenaqeb' laj Nefita, ke'teneb'aak wi'chik chi b'eeek sa' li ch'och' Naab'alil, ut laj Teankum, chi taqlanb'il xb'aan laj Moroni, kixtaqla naq te'ok chi k'anjelak re xb'ekb'al jun xjukulal li ch'och' chi sutsu chirix li ch'och', malaj chirix li tenamit, Naab'alil.

4 Ut kixtaqla naq te'xyiib' jun "ramok maqab'ej rik'in pech'b'il che' chiru li junpak'al xjukulal li ch'och' li wan chi sa'; ut ke'x-tuub' li ch'och' li ke'xb'ek chaq sa' li jukulal chiru li ramok maqab'ej pech'b'il che' okenaq; ut chi jo'kan ke'xk'eheb' chi k'anjelak laj Lamanita toj reetal naq ke'xsutirix li tenamit Naab'alil rik'in jun kawil xaqxookil tz'ak sa' xsutam, pech'b'il che' ut ch'och' okenaq, q'axal najt xteram.

5 Ut li tenamit a'in ki'ok choq' jun na'ajej q'axal kaw junelik chik chirix a'an; ut sa' li tenamit a'in ke'xk'aak'aleheb' li preex xkomo-neb' laj Lamanita; relik chi yaal, sa' xyanq jun li xaqxookil tz'ak li ke'xk'eheb' chaq chixyiib'ankil rik'in tz'aqaleb' li ruq'. Anajwan aajel ru choq' re laj Moroni xk'eeb'aleb' laj Lamanita chi k'anjelak, xb'aan naq moko ch'a'aj ta xk'aa-k'alenkileb' naq wankeb' sa' xk'anjel; ut kiraj chixjunil lix kawilal lix teep naq taaxik chixpleetinkileb' laj Lamanita.

6 Ut kik'ulman naq laj Moroni chi jo'kan kixq'ax ru jun reheb' li

teep aj pleet q'axal nim reheb' laj Lamanita, ut kireechani li tenamit Mulek, a'an jun reheb' li na'ajej q'axal kaw eechaninb'il xb'aaneb' laj Lamanita sa' xch'och' laj Nefi; ut chi jo'kan kixyiib' ajwi' jun li kawil na'ajej re xk'uulankileb' lix preex.

7 Ut kik'ulman naq ink'a' chik kixyal xpleetinkileb' laj Lamanita sa' li chihab' a'an; kiroksiheb' b'an lix winq sa' xkawresinkil rib' choq' re li pleet, relik chi yaal, sa' xyiib'ankil li kawresinb'il na'ajej re xkolb'al rib' chiruheb' laj Lamanita; relik chi yaal, ut re ajwi' xkolb'aleb' li rixqilaleb' ut lix kok'aleb' chiru we'ej ut ch'a'ajkilal, ut xk'eeb'al li tzakemq choq' reheb' lix teep aj pleet.

8 Anajwan ut, kik'ulman naq eb' li teep aj pleet reheb' laj Lamanita, sa' li palaw sa' rokeb' saq'e, sa' xtze li saq'e, naq maa'ani chaq laj Moroni sa' xk'ab'a' junaq raaxiik' sa' xyanqeb' laj Nefita, xb'aan wi' ke'wan li jachok-ib' sa' xyanqeb', ke'ru b'ayaq chi numtaak sa' xb'eeneb' laj Nefita, relik chi yaal, toj reetal naq ke'reechani junjunq reheb' lix tenamit sa' li jun raqal chi ch'och' a'an.

9 Ut chi jo'kan sa' xk'ab'a' li maa'usilal sa' xyanqeb' xjuneseb' rib', relik chi yaal, sa' xk'ab'a' li jachok-ib' ut li raaxiik' sa' xyanqeb' xjuneseb' rib', q'axal xiwxix li ke'k'ehe' wi'.

10 Anajwan ut k'ehomaq reetal, wan k'a'ruhaq chinye chirix lix "tenamit laj Ammon, li aj

Lamaniiteb' chaq sa' xtiklajik; a'b'an sa' xk'ab'a' laj Ammon ut eb' lix komon, malaj ut sa' xk'ab'a' lix wankil ut li raatin li Dios, ^bke'-jale' chaq xch'ool choq' re li Qaa-wa'; ut ke'k'ame' chaq taq'a sa' li ch'och' Tzarahemla, ut chirix chik a'an junelik kolb'ileb' rix xb'aaneb' laj Nefita.

11 Ut sa' xk'ab'a' lix xaqab'anb'il aatineb' ke'rame' ru chixchapb'al li k'anjeleb'aal re pleet chiruheb' li ras riitz'ineb'; xb'aan naq okenaqeb' chaq sa' jun xaqab'anb'il aatin naq "maajo'q'e chik te'hoyoq kik'; ut jo' chanru lix xaqab'anb'il aatineb', ke'oso' raj, relik chi yaal, ke'xkanab' raj rib' chi t'ane'k sa' ruq'eb' li ras riitz'ineb', wi ta ink'a' ke'toq'ob'aak ru ut q'axal ke'rahe' xb'aan laj Ammon ut eb' lix komon.

12 Ut xb'aan a'in naq ke'k'ame' chaq taq'a sa' li ch'och' Tzarahemla; ut junelik "ke'kole' rix xb'aaneb' laj Nefita.

13 A'b'anan kik'ulman, naq ke'ril li xuwajel ru, ut xk'ihal li ch'a'ajkilal ut li rahilal ke'xnumsi laj Nefita choq' reheb', naq ke'EEK'asiik rik'in xtoq'ob'ankileb' ru, ut "ke'-raj xchapb'al xk'anjeleb'aal re pleet re xkolb'al lix tenamiteb'.

14 A'b'an k'ehomaq reetal, naq okeb' raj re chixchapb'al lix k'anjeleb'aal re pleet, ke'q'unb'esiik xch'ool xb'aan li raatin laj Helaman ut eb' lix komon, xb'aan naq okeb' raj re "chixq'etb'al li

^bxaqab'anb'il aatin li ke'ok wi' chaq.

15 Ut laj Helaman kixxuwa maare anchal rik'in xb'aanunkil chi jo'kan te'sachq chiruheb' li raameb'; jo'kan naq chixjunileb' li ke'ok chaq sa' li sumwank a'in, ki'aje' ru chiruheb' rilb'aleb' li ras riitz'in chi b'EEK chiru xch'a'ajkilaleb', sa' li xiwxiw li ke'wan wi' sa' li kutan a'an.

16 A'ut k'ehomaq reetal, kik'ulman naq ke'wan naab'al li ralaleb', li moko okenaqeb' ta sa' sumwank naq ink'a' te'xchap xk'anjeleb'aal re pleet re xkolb'al rib'eb' chiruheb' li xik' neke'ilok reheb'; jo'kan naq eb' a'an ke'xch'utub' rib' sa' li kutan a'an, jo' k'ihaleb' li ke'ru chixchapb'al li k'anjeleb'aal re pleet, ut aj Nefita ke'xye rib'.

17 Ut eb' a'an ke'ok sa' jun sumwank naq te'pleetiQ re xkolb'al li ach'ab'aak wankeb' wi' laj Nefita; relik chi yaal, re xkolb'al rix li ch'och' toj reetal te'xq'axtesi xyu'a-meb'; relik chi yaal, ke'ok sa' sumwank naq maajo'q'e te'xq'axtesi li "ach'ab'aak wankeb' wi'; te'pleetiQ b'an chi yalaq chan ru re xkolb'aleb' laj Nefita ut xkolb'al rib'eb' chiru moosil.

18 K'ehomaq reetal anajwan, wankeb' wiib' mil li saaj winq a'an, li ke'ok sa' li sumwank a'in ut ke'xchap xk'anjeleb'aal re pleet re xkolb'al lix tenamit.

19 Anajwan ut k'ehomaq reetal, jo' toj aran maajun wa ke'wan

10 b Alma 23:8-13.
11 a Alma 24:17-19.
12 a Alma 27:23.

13 a Alma 56:7.
14 a Num. 30:2.
b K'UTUL RAQAL:

Xaqab'anb'il aatin.
17 a Alma 56:47. K'UTUL
RAQAL: Ach'ab'aak.

choq' ch'a'ajkilal chiruheb' laj Nefita, anajwan sa' li kutan a'in ke'ok choq' aj tenq'anel chi naa-b'al, xb'aan naq ke'xchap xk'anjeleb'aal re pleet, ut ke'raj naq laj Helaman taawanq choq' xjolomineleb'.

20 Ut saaj winqeb' chixjunileb', ut numtajenaq xsak'ahileb' sa' "xkawileb' xch'ool, jo' ajwi' sa' xmetz'e-web' ut sa' xb'aanunkil li k'a'aq re ru; a'ut k'ehomaq reetal, moko chixjunil ta a'in—a'aneb' winq li b'xaqxookeb' xch'ool sa' chixjunil li hoonal sa' yalaq k'a'ru li k'eeb'il chixb'aanuheb'.

21 Relik chi yaal, a'aneb' winq re yaal ut re tiikal k'a'uxlej, xb'aan naq tzolb'ileb' chixpaab'ankil lix taqlahom li Dios, ut chi "b'eeek chi tiik chiru.

22 Ut anajwan kik'ulman naq laj Helaman kib'eeek sa' xjolomileb' lix "wiib' mil chi saaj aj pleet, re xtenq'ankileb' li tenamit sa' xnub'aal li ch'och' sa' xtze' li saqe' chixk'atq li palaw sa' rokeb' saqe'.

23 Ut chi jo'kan kiraqe' li xwaq-xaqib' xka'k'aal chihab' rawa'b'e-jileb' laj raqol aatin sa' xb'een lix tenamit laj Nefi.

CH'OL 54

Laj Ammoron ut laj Moroni neke'raatina rib' chirix xq'ajsinkil li preex chirib'ileb' rib'—Laj Moroni narelaji naq te'risi rib' laj Lamanita

ut te'xraq pleetik ut kamsink—Laj Ammoron narelaji naq eb' laj Nefita te'xkanab' xk'anjeleb'aal re pleet ut te'xk'e rib' rub'el xwankileb' laj Lamanita. Wan na 63 chihab' ma nayo'la li Kristo.

Ut anajwan kik'ulman sa' xtiklajik li xb'ele xka'k'aal xchihab'eb' laj raqol aatin, naq laj "Ammoron kixtaqla xtz'aamankil re laj Moroni naq taa'uxq xq'ajsinkil li preex chirib'ileb' rib'.

2 Ut kik'ulman naq laj Moroni kireek'a chi saho'k xch'ool chi numtajenaq rik'in li tz'aamahom a'in, xb'aan naq a'an naraj li k'a'aq re ru k'eeb'il choq' reheb' li preex aj Lamanita re naq taak'anjelaq choq' re xtenamit a'an; ut kiraj ajwi' tz'aqal lix tenamit re xk'eeb'al xkawilal lix teep aj pleet.

3 Anajwan eb' laj Lamanita ke'xchap chaq k'iila ixq ut kok'al, ut maajun ixq chi moko kok'al wan sa' xyanqeb' chixjunil lix preex laj Moroni, malaj eb' li preex li kixchap chaq laj Moroni; jo'kan naq laj Moroni kixk'oxla jun li na'leb' re xk'ulb'al rik'ineb' laj Lamanita jo' k'ihal li preex xkomoneb' laj Nefita li taaruq chiru.

4 Jo'kan naq kixtz'iib'a jun li hu, ut kixtaqla sa' ruq' lix moos laj Ammoron, li kixk'am ajwi' chaq jun li hu rik'in laj Moroni. Anajwan a'in li aatin kixtz'iib'a re laj Ammoron, kixye:

5 K'e reetal, at Ammoron,

20 a K'UTUL RAQAL: Kaw
xch'ool, xkawil
xch'ool.

b K'UTUL RAQAL:
Anchalil xch'ool.
21 a K'UTUL RAQAL: B'eeek

rik'in li Dios.
22 a Alma 56:3–5.
54 1 a Alma 52:3.

xintz'iib'a aawe ka'ch'inaq chirix li pleet a'in li kat-ok wi' rik'in lin tenamit, malaj ut li ki'ok wi' laa "was rik'ineb', ut li toj k'ee-k'o aach'ool chixpleetinkil chirix lix kamik.

6 K'e reetal, nawaj raj xyeeb'al ka'ch'inaq aawe chirix lix "raqb'a-aatin li Dios, ut li yok'leb' ch'iich' re lix nimajwal josq'il, li taqsin-b'il sa' eeb'een wi ink'a' nekejal eek'a'uxl ut nekerisiheb' lee teep aj pleet toj sa'eb' lee ch'och' laa'ex, malaj li ch'och' wan wi' eereechanihom, a'an li ch'och' Nefi.

7 Relik chi yaal, tinye raj aawe li na'leb' a'in wi ta taaruuq tab'inq chiru; relik chi yaal, tinye raj aawe chirix li xuwajel "xb'alb'a li oyb'en wan chixk'ulb'al xkomo-neb' aj ^bkamsinel jo' laa'at ut laa was, wi ink'a' nekejal eek'a'uxl ut nekerisi lee na'leb' aj kamsinel, ut nekexsutq'i sa' tz'aqal eech'och' rochb'een lee teep aj pleet.

8 A'b'anan jo' ketz'eqtaana jun sut li k'a'aq re ru a'in, ut kepleeti lix tenamit li Qaawa', chi jo'kan naru nink'oxla naq toj teeb'aanu wi'chik.

9 Ut anajwan k'ehomaq reetal, kawresinb'ilo chek'ulb'al; relik chi yaal, ut wi ink'a' nekerisi lee k'oxlahom, k'ehomaq reetal, teek'am chaq sa' eeb'een lix josq'il li Dios a'an li ketz'eqtaana, toj reetal ajwi' naq teksache'q chi junajwa.

10 A'b'anan, jo' naq yo'yo li

Qaawa', te'chalq li qateep aj pleet sa' eeb'een wi ink'a' nekerisi eerib', ut sa' junpaat tex'ula'aniiq rik'in li kamk, xb'aan naq laa'o taqak'uulaheb' li qatenamit ut li qach'och'; relik chi yaal, ut taqa-k'uula xwankil li qapaab'aal ut lix na'leb' li qaDios.

11 A'b'an k'e reetal, nak'utun chiwu naq nakatwaatina chirix li k'a'aq re ru a'in chi maak'a' xyaalal, malaj ut nak'utun chiwu naq laa'at "ralalat xb'alb'a; jo'kan naq tinchoy lin hu rik'in xyeeb'al aawe naq moko tinq'ajsiheb' ta li preex, ka'ajwi' b'an wi nanawman naq laa'at taaq'axtesi jun winq rochb'een li rixaqil ut eb' lix kok'al, choq' reeqaj jun preex; wi ut taa'uxmanq a'in naq teeb'aanu, laa'in tinq'ajsinq.

12 Ut k'e reetal, wi ink'a' teeb'aanu a'in, laa'in tinalq sa' eeb'een wochb'eeneb' intep aj pleet; relik chi yaal, tink'e ajwi' k'anjeleb'aal re pleet reheb' li ixqilal ut li kok'al, ut tinalq sa' eeb'een, ut texintaage toj sa' ajwi' lee ch'och' laa'ex, a'an xch'och'il li "xb'een qeechanihom; relik chi yaal, ut taa-wanq li kik' choq' reeqaj li kik', relik chi yaal, li yu'am reeqaj li yu'am, ut laa'in texinpleeti toj reetal naq teksache'q chaq sa' xb'een li ruchich'och'.

13 K'e reetal, wankin sa' in-josq'il, ut jo'kan ajwi' intenamit; laa'ex kesik' qakamsinkil, ut laa'o

5a Alma 48:1.
6a K'UTUL RAQAL:
Tiik ruhil na'leb'.
7a K'UTUL RAQAL:

Xb'alb'a.
b Alma 47:18, 22–24.
K'UTUL RAQAL:
Kamsink.

11a Jwan 8:42–44.
12a 2 Ne. 5:5–8.

yal xqasik' xkolb'al qib'. A'b'an k'e reetal, wi nekesik' chik qasachb'al, laa'o taqasik' eesachb'al laa'ex; relik chi yaal, ut taqasik' li qach'och', lix ch'och'il li xb'een qeechanihom.

14 Anajwan ninchoy lin hu. Laa'in aj Moroni; laa'in jun aj jolominel reheb' lix tenamiteb' laj Nefita.

15 Anajwan kik'ulman naq laj Ammoron, naq kixk'ul li hu a'in, kijosq'o', ut kixtz'iib'a jun chik li hu rik'in laj Moroni, ut a'in li aatin kixtz'iib'a, kixye:

16 Laa'in aj Ammoron, xreyeb' laj Lamanita; laa'in riitz'in laj Amalikhah li "kamsinb'il eeb'aan. K'e reetal, laa'in tin'eeqaju lix kik'el sa' eeb'een, relik chi yaal, ut tinchalq sa' eeb'een wochb'een inteeppleet, xb'aan naq ink'a' ninxuwa li rahilal nekeyeechi'i.

17 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, eb' lee yuwa' ke'xb'aanu li ink'a' us reheb' li ras riitz'in, jo'kan naq ke'relqa' chiruheb' li "wankilal re jolomink tenamit naq ak reheb' raj tz'aqal a'an.

18 Anajwan ut k'ehomaq reetal, wi teekanab' lee k'anjeleb'aal re pleet, ut teekanab' eerib' chi jolomiik xb'aan li ani tz'aqal re raj li jolomink tenamit, chirix a'an tintaqla naq eb' lin tenamit te'xkanab' lix k'anjeleb'aal re pleet ut moko te'wanq ta chik chi pleetik.

19 K'e reetal, kayeechi'i k'iila rahilal choq' we laa'in ut re

intenamit; a'b'anan k'e reetal, ink'a' naqaxuwa ru li rahilal nakayeechi'i.

20 A'b'anan, tinkanab' chi uxk li q'ajsink preex chiqib'il qib' jo'chanru aatz'aamahom, chi sa sa' inch'ool, re taaruuq tink'uula intzakemq choq' reheb' lin winq aj pleet, ut laa'o taqapleeti jun li pleet li taawanq chi junelik, toj reetal te'k'ehe'q laj Nefita rub'el qawankil, malaj te'oso'q chi junelik.

21 Chirix ut li Dios a'an li nakaye naq xqatz'eqtaana, k'e reetal, ink'a' naqanaw ru xkomon a' winq a'an, chi moko nekenaw laa'ex; a'b'anan wi na'ux naq wan a' winq a'an, ink'a' naqanaw ma ink'a' koxyo'ob'tesi ta laa'o jo'chanru laa'ex.

22 Ut wi na'ux naq wan jun aj tza ut jun xb'alb'a, k'e reetal, ma ink'a' tatxtaqla aran re tatwanq rik'in li was li kekamsi, li xak'e chi k'oxlamank naq xikenaq sa' xkomon a' na'ajej a'an? A'b'an k'e reetal, maak'a' na'ok wi' a' k'a'aq re ru a'in.

23 Laa'in laj Ammoron, ut ralal xk'ajolin laj "Tzoram, li kimine' ru ut ki'isiik chaq Jerusalem xb'aaneb' lee yuwa'.

24 K'e ut reetal anajwan, laa'in jun aj Lamanita kaw xch'ool; k'e reetal, xpleetiman li pleet a'in re reeqajunkil li ink'a' us xe'xk'ul, ut re xk'uulankil ut xtawb'al lix k'u-lub'eb' sa' xjolomil li tenamit; ut ninchoy lin hu rik'in laj Moroni.

CH'OL 55

Laj Moroni naxye naq ink'a' tixq'aj-siheb' li preex—Eb' laj k'aak'alenel aj Lamanita neke'q'unb'esiik xch'ool chi kalaak, ut neke'ach'ab'aak li preex aj Nefita—Nachape' li tenamit Gid chi maak'a' hoyok kik'. Wan na 63–62 chihab' ma nayo'la li Kristo.

ANAJWAN kik'ulman naq chirix naq laj Moroni kixk'ul li hu a'in q'axal wi'chik kijosq'o', xb'aan naq kixnaw naq laj Ammoron tz'aqal re ru xnawom chirix "xb'alaq'; relik chi yaal, kixnaw naq laj Ammoron naxnaw naq moko tiik ta ru li na'leb' ki'ok wi' chaq sa' pleet rik'in lix tenamit laj Nefi.

2 Ut a'an kixye: K'ehomaq reetal, ink'a' tinq'ajsi li preex chiqib'il qib' rik'in laj Ammoron, ka'ajwi' wi a'an taarisi li rajom, jo' kinye sa' inhu; xb'aan naq ink'a' tinkanab' re a'an naq tixtaw chik xwankil chiru li ak xk'ul.

3 K'ehomaq reetal, ninnaw li na'ajej b'ar wi' neke'xk'aak'ale laj Lamanita lin tenamit li ke'xk'am chi preexil; ut jo' laj Ammoron ink'a' tixk'e we li xinye sa' inhu, k'ehomaq reetal, tink'e re a'an jo' chanru li waatin; relik chi yaal, tinsik' xkamikeb' toj reetal naq te'xtz'aama tuqtuukilal.

4 Ut anajwan kik'ulman naq chirix naq kixye laj Moroni li aatin a'in, kixtaqla sik'ok sa' xyanqeb' lix winq, re naq maare tixtaw ju-naq winq ralal xk'ajol laj Laman sa' xyanqeb'.

5 Ut kik'ulman naq ke'xtaw jun, aj Laman xk'ab'a'; ut a'an "jun reheb' lix moos li rey li kikamsiik chaq xb'aan laj Amalikiah.

6 Anajwan laj Moroni kixtaqla naq laj Laman ut junjunq rajlankileb' lix winq te'xik rik'ineb' laj k'aak'alenel li wankeb' sa' xb'ee-neb' laj Nefita.

7 Anajwan eb' laj Nefita k'aak'alenb'ileb' sa' li tenamit Gid; jo'kan naq laj Moroni kixsik' ru laj Laman ut kixtaqla naq te'xik junjunq rajlankileb' li winq chirix.

8 Ut naq ki'ewu laj Laman xko'o rik'ineb' laj k'aak'alenel li wankeb' sa' xb'eeneb' laj Nefita; ut k'ehomaq reetal, ke'ril chi chalk ut ke'xb'oq; a'b'an a'an kixye reheb': Mexxuwak; k'ehomaq reetal, laa'in aj Lamanita. K'ehomaq reetal, laa'o xoo'eelelik chaq rik'ineb' laj Nefita, ut warjenaqeb'; ut k'ehomaq reetal naq xqamaq' xkomon lix viin ut xqak'am chaq qik'in.

9 Anajwan naq eb' laj Lamanita ke'rab'i li aatin a'in ke'xk'ul rik'in sahil ch'ooolejil, ut ke'xye re: K'e chaq qe xkomon lee viin, re taaruq too'uk'aq; sa sa' qach'ool naq xek'am chi jo'kan li viin eerik'in, xb'aan naq lub'luuko.

10 A'b'an laj Laman kixye reheb': Chiqak'uula xkomon li qaviin toj reetal naq tooxik chixk'ulb'aleb' laj Nefita sa' pleet. A'b'an li yehom a'in yal kixnima ratawomeb' chiruk'b'al xkomon li viin;

11 Xb'aan naq lub'luuko, chankeb'; jo'kan ut chiqak'ul xkomon

li viin, ut moqon taqak'ul viin chi jek'inb'il qe, li tixk'e qametz'ew chi xik re xpleetinkileb' laj Nefita.

12 Ut laj Laman kixye reheb': Naru nekeb'aanu jo' chanru nekeraj.

13 Ut kik'ulman naq ke'ruk' xkomon li viin chi moko ramb'il ta; ut chaab'il xsahil choq' reheb', jo'kan naq q'axal wi'chik ke'ruk'; ut kaw, rik'in naq ak k'uub'anb'il xkawil.

14 Ut kik'ulman naq ke'uk'ak ut ke'xsahila xch'ooleb', ut moqon ak kalajenaqeb' chixjunileb'.

15 Ut anajwan naq ke'ril laj Laman ut eb' lix winq naq kalajenaqeb' chixjunileb', ut naq cham xwarjikeb', ke'sutqi' rik'in laj Moroni ut ke'xye re chixjunil li k'a'aq re ru kik'ulman chaq.

16 Anajwan ut kiwan a'in jo' chanru k'uub'anb'il xb'aan laj Moroni. Ut laj Moroni ak kixkawresiheb' lix winq rik'in k'anjeleb'aal re pleet; ut xko'o sa' li tenamit Gid, naq cham xwarjikeb' laj Lamanita ut kalajenaqeb', ut kixkuteb' li k'anjeleb'aal re pleet rik'ineb' li preex, jo'kan naq chixjunileb' wankeb' chik xk'anjeleb'aal re pleet;

17 Relik chi yaal, jo'kaneb' ajwi' li rixqilaleb', ut chixjunil xkomoneb' lix kok'aleb', jo' k'ihal li ke'ru chiroksinkil k'anjeleb'aal re pleet, naq laj Moroni kixchoy xk'eeb'al k'anjeleb'aal re pleet re chixjunileb' li preex a'an; ut chixjunil li k'a'aq re ru a'an kib'aanuman chi q'axal ch'anch'o.

18 A'b'anan wi ta ke'rajsiheb' ru laj Lamanita, k'ehomaq reetal naq kalajenaqeb' ut eb' laj Nefita ke'ru raj chixkamsinkileb'.

19 A'b'an k'ehomaq reetal, moko a'in ta li kiraj laj Moroni; a'an ink'a' nasaho' xch'ool rik'in kamsink chi moko "hoyok kik'; kishaho' b'an xch'ool rik'in xkolb'al lix tenamit chiru li sache'k; ut xb'aan a'in, re naq ink'a' tixk'ul sa' xb'een li moko tiik ta, ink'a' kiraj t'ane'k sa' xb'ee-neb' laj Lamanita ut xsachb'aleb' sa' xkalajikeb'.

20 A'b'an ak kixk'ul chaq li naraj; xb'aan naq kixk'e li k'anjeleb'aal re pleet reheb' li preex a'an xkomoneb' laj Nefita li wankeb' sa' xyanq xtz'akil li tenamit; ut kixk'eheb' xwankil chireechaninkil li jar na'ajej a'an li wankeb' sa' xyanq li xaqxookil tz'ak.

21 Toja' ut naq kixtaqlaheb' li winq li wankeb' rik'in naq te'naj-to'q jun yokb' rik'ineb', ut te'xsutub' rix li teep aj pleet reheb' laj Lamanita.

22 Anajwan k'ehomaq reetal, kib'aanuman a'in chi q'eq, ut chi jo'kan naq ke'aj ru laj Lamanita eq'la ke'xk'e reetal naq sutsuukeb' xb'aaneb' laj Nefita chirix, ut naq eb' lix preex wankeb' xk'anjeleb'aal re pleet chi sa'.

23 Ut chi jo'kan ke'ril naq eb' laj Nefita wankeb' xwankil sa' xb'ee-neb'; ut sa' li wankeb' wi' ke'xtaw naq moko aajel ta ru naq te'xpleetiheb' laj Nefita; jo'kan naq eb' li xb'eenil aj taqlanel reheb' ke're-laji lix k'anjeleb'aaleb' re pleet,

ut ke'xk'am chaq ut ke'xkut chiroqeb' laj Nefita, ut ke'xtz'aama uxtaan.

24 Anajwan k'ehomaq reetal, a'in li rajom laj Moroni. A'an kixchapeb' choq' preex re pleet, ut kireechani li tenamit, ut kixtaqla rach'ab'ankil chixjunileb' li preex, li ani aj Nefita; ut eb' a'an ke'xjunaji rib' rik'in lix teep aj pleet laj Moroni, ut k'a'jo' naq ke'xk'e xkawilal lix teep aj pleet.

25 Ut kik'ulman naq kixtaqlaheb' laj Lamanita li kixchap chaq choq' preex, naq te'xtikib' jun "k'anjel re xk'eeb'al xkawilaleb' li kawresinb'il na'ajej sa' xsutam li tenamit Gid.

26 Ut kik'ulman naq chirix naq kixk'e xkawilal li tenamit Gid, jo' chanru li rajom, kixtaqla naq te'k'ame'q lix preex sa' li tenamit Naab'alil; ut kixk'aak'ale li tenamit a'an rik'in jun teep q'axal kaw.

27 Ut kik'ulman naq eb' a'an, us ta k'a'jo' xk'ihal li b'alaq'ik ke'xyal laj Lamanita, ke'xk'uula ut ke'xkol rix chixjunil li preex li ke'xchap chaq, ut ke'xk'uula ajwi' chixjunil li ch'och' ut li wankilal li ke'xchap wi' chaq chik.

28 Ut kik'ulman naq eb' laj Nefita ke'ok wi'chik chi q'axok-u, ut chixk'ulb'al wi'chik li k'a'ru xk'ulub'eb' ut li kanab'anb'ileb' chixb'aanunkil.

29 K'iila sut ke'xyal laj Lamanita xsutinkileb' rix chi q'eq, a'b'an sa' xyalb'al a'in k'iila preex ke'chape' reheb'.

30 Ut k'iila sut ke'xyal xk'eeb'al lix viin reheb' laj Nefita, re te'ruuq chixsachb'aleb' rik'in li b'an re kamsink malaj rik'in li kalaak.

31 A'b'an k'ehomaq reetal, eb' laj Nefita moko timileb' ta "chixk'oxlankil li Qaawa' lix Dios sa' xq'ehil lix ch'a'ajkilaleb'. Moko kiru ta naq ke'chape' sa' xra'aleb'; relik chi yaal, ink'a' ke'xkanab' rib' chixyalb'al lix viin, ka'ajwi' wi xexk'e xb'een wa re junjunq reheb' li preex aj Lamanita.

32 Ut chi jo'kan ke'ril rib' naq maajun b'an re kamsink taak'ee-manq sa' xyanqeb'; xb'aan naq wi lix viin tixkamsi jun aj Lamanita, tixkamsi ajwi' jun aj Nefita; ut chi jo'kan ke'xyal rix chixjunil li ruk'a li nakaltesin.

33 Ut anajwan kik'ulman naq ki'aje' ru naq laj Moroni tixkawresi rib' re xpleetinkil li tenamit Morianton; xb'aan naq k'ehomaq reetal, eb' laj Lamanita, rik'in xk'anjeleb', ke'xk'e xkawilal li tenamit Morianton toj reetal naq q'axal kawil na'ajej a'an.

34 Ut junelik yookeb' chixk'amb'al chaq li ak' teep sa' li tenamit a'an, jo' ajwi' chi ak'il li k'a'ru nak'anjelak reheb'.

35 Ut chi jo'kan kiraqe' li xb'ele xka'k'aal chihab' rawa'b'ejileb' laj raqol aatin sa' xb'een lix tenamit laj Nefi.

CH'OL 56

Laj Helaman naxtaqla jun li hu re

laj Moroni, re xyeeb'al resil li pleet rik'ineb' laj Lamanita—Laj Antipus ut laj Helaman neke'xq'axeb' ru laj Lamanita sa' jun nimla pleet—Eb' li wiib' mil saaj ralal laj Helaman neke'pleetik rik'in sachb'a-ch'oolejil wankilal, ut maajun reheb' nakam-siik. Raqal 1, wan na 62 chihab' ma nayo'la li Kristo; raqal 2-19, wan na 66 chihab' ma nayo'la li Kristo, ut raqal 20-57, wan na 65-64 chihab' ma nayo'la li Kristo.

UT anajwan kik'ulman sa' xtik-lajik li xlaje xka'k'aal chihab' rawa'b'ejileb' laj raqol aatin, sa' wiib' xb'e li xb'een po, laj Moroni kixk'ul jun li hu taqlanb'il xb'aan laj Helaman, li naxye resil li yoo chi uxmank rik'ineb' li tenamit sa' li jun raqal chi ch'och' a'an.

2 A'in ut li aatin kixtz'uib'a, kixye: At was wiitz'in q'axal raaro inb'aan, Moroni, jo' sa' li Qaawa' jo' ajwi' sa' xrahil li qapleetihom; k'e reetal, at inraarookil komon, wan k'a'ruhaq li tinye aawe chirix li qapleetihom sa' li jun raqal chi ch'och' a'in.

3 K'e reetal, "wiib' mil xkomo-neb' li ralaleb' li winq a'an li kixk'am chaq laj Ammon sa' li ch'och' Nefi—Anajwan ak aanawom naq a'ineb' ralal xk'ajol laj Laman, li asb'ej reheb' li ralal li qayuwa' aj Lehi;

4 Anajwan moko na'ajman ta naq tinnumsi resil aawe chirix chixjunil li na'leb' kanab' anb'il chaq reheb' ut xmaak'a'il chaq lix paab'aaleb', xb'aan naq laa'at

nakanaw chirix chixjunil li k'a'aq re ru a'in—

5 Jo'kan naq tz'aqalin rik'in naq tinye aawe naq wiib' mil reheb' li saaj winq a'in ke'xchap xk'an-jeleb'aal re pleet, ut ke'raj raj naq laa'in tinwanq choq' aj jolominel reheb'; ut koochal chixkolb'al rix li qatenamit.

6 Anajwan ut laa'at nakanaw ajwi' chirix li "sumwank li ke'xk'uub' lix yuwa'eb', naq ink'a' te'xchap xk'anjeleb'aal re pleet chiruheb' li ras riitz'ineb' re hoyok kik'.

7 A'ut sa' li xwaq xka'k'aal chihab', naq ke'ril li qach'a'ajkilal ut li rahilal kiquanumsi choq' reheb', okeb' raj re "chixq'etb'al li sumwank li ke'xk'uub' chaq ut chixchaph'al xk'anjeleb'aal re pleet re qakolb'al.

8 A'b'anan laa'in ink'a' kinkanab'eb' naq te'xq'et li sumwank a'in li ke'xk'uub' chaq, rik'in naq xink'oxla naq li Dios tixk'e qametzew, jo'kan naq ink'a' chik taqak'ul rahilal xb'aan xtzaqob'-resinkil ru li aatin ke'xxaqab' chaq a'an.

9 A'ut k'e reetal, a'in jun li na'leb' naru nawan wi' xnimal xsahil qach'ool. Xb'aan naq k'e reetal, sa' li xwaq xka'k'aal chihab', laa'in, aj Helaman, kinb'eek sa' xjolomileb' li wiib' mil chi saaj winq a'in sa' li tenamit Judea, re xtenq'ankil laj Antipus, li kaxaqab' chaq choq' aj jolominel sa' xb'eeneb' li ani wankeb' sa' li jun raqal chi ch'och' a'an.

10 Ut kinjunaji lin wiib' mil chi alal, (xb'aan naq k'ulub'ejeb' naq alalb'ej taayeemanq reheb') rik'in lix teep aj pleet laj Antipus, ut rik'in li metzew a'an laj Antipus kisaho' sa' xch'ool chi numtaje-naq; xb'aan naq k'e reetal, lix teep aj pleet a'an ak k'osbil ru xb'aaneb' laj Lamanita, xb'aan naq lix teepeb' a'an ak ke'xkamsi chaq li qawinq chi q'axal nim rajlankileb', xb'aan li wan wi' rajom naq taaraho'q qach'ool.

11 A'b'anan naru naqak'ojob' qach'ool rik'in li na'leb' a'in, naq xe'kam sa' xkolbal rix xna'leb' lix tenamiteb' ut lix Dios, relik chi yaal, ut "saheb' xch'ool.

12 Ut eb' laj Lamanita ke'xchap ajwi' naab'al li preex, ut xbeeni-leb' aj taqlanel chixjunileb', xb'aan naq maajun chik ke'xkanab' chi yo'yo. Ut naqak'oxla naq wan-keb' anajwan sa' li hoonal a'in sa' li ch'och' Nefi, wi ut moko kamsinb'ileb' ta.

13 Ut anajwan a'ineb' li tenamit li ke'ruhan laj Lamanita chireechaninkil rik'in xhojb'al xkik'e-leb' xk'ihaleb' li qawinq kaweb' xch'ool:

14 Li ch'och' Manti, malaj li tenamit Manti, ut li tenamit Tzeesrom, ut li tenamit Kumeni, ut li tenamit Antiparah.

15 A'ineb' ut li tenamit li eechaninbil xb'aaneb' naq kinwulak sa' li tenamit Judea; ut kintaw laj Antipus ut eb' lix winq chixtawasin-kil rib' chi anchaleb' xmetzew re xk'eeb'al xkawilal li tenamit.

16 Relik chi yaal, ut tawajena-qeb' a'an sa' tz'ejwalej jo' ajwi' sa' musiq'ej, xb'aan naq ke'pleetik chaq chi kaweb' xch'ool chi kutan, ut ke'xtawasi rib' chi q'eq re xk'uulankil xwankil sa' xbee-neb' lix tenamiteb'; ut chi jo'kan ke'xnumsi chaq li ninqi ch'a'ajki-lal, li jar paay wan.

17 Ut anajwan k'eeek'ookeb' xch'ool chi q'axok-u sa' li na'ajej a'in malaj chi kamk; jo'kan naq taake' tana' reetal naq li ch'ina teep li kink'am chiwix, relik chi yaal, eb' lin alalb'ej a'an, ke'xk'e xnimal xyo'onihomeb' ut naab'al xsahileb' xch'ool.

18 Ut anajwan kik'ulman, naq ke'ril laj Lamanita naq laj Antipus kixk'ul chik xmetzew lix teep aj pleet, ke'mine' ru xb'aan xtaqlahom laj Ammoron naq ink'a' te'chalq sa' xbeen li tenamit Judea, malaj sa' qab'een laa'o, re qapleetinkil.

19 Ut chi jo'kan koo'usilaak xb'aan li Qaawa'; xb'aan naq wi ta ke'chal sa' qab'een sa' xq'unal qametz'ew a'in maare raj ke'xsach li qach'ina teep aj pleet; a'b'an chi jo'kan kookole'.

20 Ke'taqlaak xb'aan laj Ammoron naq te'xk'uula xwankil sa' xbeeneb' li tenamit a'an li ak ke'xchap chaq. Ut chi jo'kan kiraqe' li xwaq xka'k'aal chihab'. Ut sa' xtik-lajik li xwuq xka'k'aal chihab' ak kiqakawresi li qatenamit ut laa'o ajwi', re xkolbal qib'.

21 Anajwan kiqaj raj naq te'chalq laj Lamanita sa' qab'een; xb'aan

naq moko kiqaj ta chalk sa' xb'eeneb' a'an chixpleetinkileb' sa' xkawil na'ajeb'.

22 Ut kik'ulman naq kiyak'ojeb' laj muqmuukil k'ehol eetal chiqasutam, re xk'aak'alenkil lix xikikeb' laj Lamanita, re naq ink'a' te'numeq chiqix chi q'ojyin chi moko chi kutan re xpleetinkileb' li qatenamit jun ch'ol chik li wankeb' sa' xjajal lix nim li saqe.

23 Xb'aan naq kiyanaq naq sa'eb' li tenamit a'an moko tz'aqaleb' ta xmetz'ew chixk'ulb'aleb'; jo'kan naq kiyaj raj, wi te'numeq chiqix, chalk sa' xb'eeneb' chirixeb', ut chi jo'kan taqapleetiheb' chirix sa' li hoonal ajwi' naq te'pleetiiq chi uhbej. Kiyak'oxla naq tooruq chi numtaak sa' xb'eeneb'; a'ban k'e reetal, moko kiyak'ul ta li qajom a'in.

24 Moko ke'chal ta xch'ool chi numek chiqix rik'in chixjunil lix teep ajpleet, chi moko ke'chal xch'ool rik'in jun raqal, maare anchal moko tz'aqalageb' ta xmetz'ew ut te't'aneq.

25 Chi moko ke'chal xch'ool chi beek taqa' re xpleetinkil li tenamit Tzarahemla, chi moko ke'chal xch'ool chixq'axb'al xyoleb'aal li ha' Sidon, toj junpak'al sa' li tenamit Nefihah.

26 Ut chi jo'kan, rik'ineb' lix teep, k'ee'ookeb' xch'ool chixk'uulankil xwankil sa' xb'eeneb' li tenamit a'an li ak xe'xchap chaq.

27 Ut anajwan kik'ulman sa' li xkab' po re li chihab' a'an, k'ame' chaq qe naab'al li k'aru

nak'anjelak qe, taqlanb'il xb'aan xyuwa'eb' lin wiib' mil chi alal a'an.

28 Ut jo'kan ajwi' ke'taqlaak chaq qe wiib' mil chi winq sa' li ch'och' Tzarahemla. Ut chi jo'kan koowan chi kawresinb'il rik'in lajeeb' mil chi winq, ut li k'aru nak'anjelak reheb', ut reheb' ajwi' li rixaqileb' ut li ralal xk'ajoleb'.

29 Ut eb' laj Lamanita, rik'in rib'al chi jo'kan chi nimank li qateep wulaj wulaj, ut chi wulak li k'aru nak'anjelak re qatenq'ankil, eb' a'an ke'ok chi xuwak, ut chi elk, re naq wi taaruq te'xk'e xraqik xk'ulb'al li k'aru nak'anjelak qe ut xkomon li qametz'ew.

30 Anajwan naq kiyil naq eb' laj Lamanita ke'ok chi chalk xk'auxl chi jo'kan, kiyaj raj xk'anjelankil jun li k'oxlanb'il pleet sa' xb'eeneb', jo'kan naq laj Antipus kixtaqla naq laa'in toxinbeeq wochbeeneb' lin saaj alal sa' xjajal jun li tenamit junpak'al, chanchan naq yooko chixk'amb'al k'aru taak'anjelaq re li tenamit chi junpak'al.

31 Ut tento toob'eeq chi nach' rik'in li tenamit Antiparah, chanchan naq tooxik sa' li tenamit chi junpak'al, sa'eb' li nub'aal chire palaw.

32 Ut kik'ulman naq koxoob'eeq, chanchan rik'in li k'aru nak'anjelak qe, re tooxik sa' li tenamit a'an.

33 Ut kik'ulman naq laj Antipus koxbeeq rik'in jun raqal lix teep ajpleet, ut kixkanab' li rela' re xk'uulankil xwankil sa' xb'een

li tenamit. A'b'an moko najt ta kib'eeek toj reetal naq ak xikenaqin rik'in lin ch'ina teep aj pleet, ut xinnach'ok rik'in li tenamit Antiparah.

34 Ut anajwan, sa' li tenamit Antiparah k'ojob'anb'il li jun teep aj pleet q'axal kaw xmetz'ew reheb' laj Lamanita; relik chi yaal, a'aneb' li q'axal nim rajlankileb'.

35 Ut kik'ulman naq chirix naq kiyeh'e' resil reheb' xb'aaneb' lix muqmuukil k'ehol eetal, ke'el chaq rik'in xteep aj pleet ut ke'b'eeek re qapleetinkil.

36 Ut kik'ulman naq koo'eelelik chiruheb', sa' xjayaal lix nim li saq'e. Ut chi jo'kan kootaaqeeek xb'aan li jun teep aj pleet q'axal nim xmetz'ew reheb' laj Lamanita;

37 Relik chi yaal, toj reetal naq najt ka'ch'in ke'wulak, jo'kan ut, naq ke'ril lix teep aj pleet laj Antipus chixtaaqenkileb' rik'ineb' xmetz'ew, moko ke'xjal ta xb'e chixnim chi moko chixtz'e; tiik b'an naq ke'xk'am xb'e chiqix; ut jo' kiquak'oxla, rajomeb' a'an naq tohe'xkamsi naq toj maji' neke'tawe' xb'aan laj Antipus, ut a'in re naq ink'a' te'sutiiq rix xb'aan li qatenamit.

38 Ut anajwan laj Antipus, naq kiril li xiwxiw wanko wi', kixseeb'a xb'eenik lix teep aj pleet. A'b'an k'e reetal, ak q'ojyin, jo'kan naq ink'a' kohe'xtaw, chi moko ke'tawe' xb'aan laj Antipus, jo'kan naq koxooxaqliiq chiru li q'ojyin.

39 Ut kik'ulman naq chi toj maji' naq nasaqew eq'la, k'e reetal, eb'

laj Lamanita yookeb' chiqataaqenkil. Anajwan moko tz'aqal ta qametz'ew chixpleetinkileb'; relik chi yaal, ink'a' kiwaj xkanab'ankil naq eb' lin kok' alal te't'ane'q sa' ruq'eb'; jo'kan naq kiquatikib' wi'chik qab'eenik, ut kiquachap qab'e chiru li yamyookil ch'och'.

40 Anajwan eb' a'an moko ke'ch'al ta xch'ool chixjalb'al xb'e chixnim chi moko chixtz'e maare anchal te'sutiiq rix, chi moko laa'in kiwaj xjalb'al inb'e chixnim chi moko chixtz'e maare anchal tine'xtaw, ut ink'a' raj tooruuq chixxaqab'ankil qib' chiruheb', tookamsiiq raj b'an, ut eb' a'an te'ruuq raj chi eelelik; ut chi jo'kan koo'eelelik chiru chixjunil li kuttan a'an chiru li yamyookil ch'och', toj reetal naq kiqu'ojyino'.

41 Ut kik'ulman naq jun sut chik, naq kikutano' eq'la ke'qileb' laj Lamanita sa' qab'een, ut koo'eelelik chiruheb'.

42 A'b'an kik'ulman naq moko najt ta kohe'xtaaqee naq ke'xaqli; ut kiwan chi eq'la sa' rox xb'e li xwuq po.

43 Ut anajwan, ma tawb'ileb' ta chaq xb'aan laj Antipus moko kiquanaw ta, a'b'an laa'in kinye reheb' inwinq: K'ehomaq reetal, moko naqanaw ta ma ink'a' ke'xaqli re ajwi' naq toochalq sa' xb'eeneb', re naq tohe'xchap sa' xra'aleb';

44 Jo'kan ut k'a'ru nekeye, ex walal, ma texxik chixpleetinkileb'?

45 Ut anajwan ninye aawe, at was wiitz'in Moroni raaro inb'aan,

naq maajun wa wilom xkomon xnimal li “kawil ch’oolej, ink’a’, chi moko sa’ xyanqeb’ chixjunileb’ laj Nefita.

46 Xb’aan naq jo’ chanru naq walal junelik xinye reheb’ (xb’aan naq tz’aqal saajeb’ chixjunileb’) jo’kan ajwi’ ke’xye we: Yuwa’, k’e reetal naq li qaDios wan qik’in, ut ink’a’ tixkanab’ naq toot’a-ne’q; xikaqo ut; ink’a’ raj taqakamsiheb’ li qas qiitz’in wi ta tohe’xkanab’ sa’ xyaalal; jo’kan ut chooxikaq, maare anchal te’numtaaqaq sa’ xb’een li teep aj pleet re laj Antipus.

47 Anajwan maajun wa ke’pleetik chaq, a’ut ink’a’ neke’xuwa ru li kamk; ut q’axal wi’chik ke’xk’oxla li “ach’ab’aak wankeb’ wi’ lix yuwa’eb’ chiru xyu’a-meb’ a’an; relik chi yaal, ke’tzole’ chaq xb’aaneb’ lix ^bna’, naq wi ink’a’ neke’wiib’an xch’ool, li Dios tixkoleb’.

48 Ut ke’xnumsi chiwu li raatineb’ lix na’eb’, ke’xye: Moko nawiib’an ta qach’ool naq ke’xnaw li qana’.

49 Ut kik’ulman naq kinsutq’i wochb’een lin wiib’ mil re xpleetinkileb’ laj Lamanita a’in li ke’taaqenk chaq qe. K’e ut reetal anajwan, eb’ lix teep aj pleet laj Antipus ke’xtaweb’ chaq, ut ak kitikla jun li xuwajel pleet.

50 Lix teep aj teep laj Antipus rik’in naq tawajenaqeb’, xb’aan xnajtil xb’eenikeb’ sa’ xka’ch’inal xnumik li kutan, okeb’ raj re chi

t’ane’k sa’ ruq’eb’ laj Lamanita, ut wi ta ink’a’ kinsutq’i wochb’een inwiib’ mil, ke’xtaw raj li rajomeb’.

51 Xb’aan naq laj Antipus t’anenaq chaq xb’aan li yok’leb’ ch’iich’, ut naab’al reheb’ lix jolominel, xmaak xtawajikeb’, a’an xmaak xseeb’al lix b’eenikeb’—jo’kan naq eb’ lix winq laj Antipus, rik’in naq sachsookeb’ xna’leb’ xb’aan xt’anikeb’ li neke’jolomink reheb’, ke’ok chi eelelik chiruheb’ laj Lamanita.

52 Ut kik’ulman naq eb’ laj Lamanita ke’chal xkawileb’ xch’ool, ut ke’ok chixtaaqaenkileb’; ut chi jo’kan yookeb’ laj Lamanita chixtaaqaenkileb’ rik’in xnimaleb’ xmetz’ew naq kichal laj Helaman chirixeb’ rochb’een lix wiib’ mil, ut ki’ok chixkamsinkileb’ chi numtajenaq, jo’kan naq ke’xaqli chixjunil li teep aj pleet reheb’ laj Lamanita ut ke’sutq’i sa’ xb’een laj Helaman.

53 Anajwan, naq ke’ril lix tenamit laj Antipus naq eb’ laj Lamanita ke’xsutq’isi rib’, ke’xch’utub’eb’ lix winq ut ke’chal wi’chik chirixeb’ laj Lamanita.

54 Ut anajwan kik’ulman naq laa’o, xtenamit laj Nefi, lix tenamit laj Antipus, ut laa’in wochb’een inwiib’ mil, kiqasutiheb’ rix laj Lamanita, ut kiqakamsiheb’; relik chi yaal, jo’kan naq ke’mine’ ru chixq’axtesinkil xk’anjeleb’aal re pleet ut xq’axtesinkil ajwi’ rib’eb’ jo’ preex re pleet.

55 Ut anajwan kik'ulman naq chirix naq ke'xq'axtesi rib'eb' chiqu, k'e reetal, kink'eheb' sa' ajl li saaj winq li ke'pleetik woch-b'een, kinxuwa naq maare naab'al reheb' ke'kamsiik.

56 A'b'an k'e reetal, k'a'jo' xsa-hil inch'ool naq "maajun aamej reheb' t'anaaq chi ch'och'; relik chi yaal, ut ke'pleetik chaq chanchan rik'in xmetz'ew li Dios; relik chi yaal, maajun wa nawb'il naq ke'pleetik li winq rik'in xkomon li sachb'a-ch'ooolejil metz'ew a'in; ut maak'a'jo' xnimal lix wankilaleb' naq ke'chal sa' xb'eeneb' laj Lamanita, jo'kan naq ke'xxeb'esiheb'; ut xb'aan a'in naq eb' laj Lamanita ke'xq'axtesi rib' choq' preex re pleet.

57 Ut jo' maak'a' qana'aj choq' reheb' li qapreex, re taaruq taqak'aak'aleheb' ut taqak'uulaheb' chi jachjo ru rik'ineb' li teep aj pleet reheb' laj Lamanita, chi jo'kan kiqataqlaheb' sa' li ch'och' Tzarahemla, ut jun raqal reheb' li winq a'an li moko kamsinb'ileb' ta re laj Antipus rochb'eeneb'; ut li jun ch'ol chik kink'am chiwix ut kinjunajiheb' rik'ineb' lin saaj winq aj "Ammonita; ut kiqachap li qab'e chi sutq'iik sa' li tenamit Judea.

CH'OL 57

Laj Helaman naxye resil naq kichape' li tenamit Antiparah, ut li tenamit Kumeni kixq'axtesi rib' ut moqon

kikole' rix—Eb' lix saaj winq aj Ammonita neke'pleetik chi kaweb' xch'ool; chixjunileb' neke'toch'e', a'b'an maajun nakamsiik—Laj Gid naxye resil naq ke'kamsiik ut ke'eelelik li preex aj Lamanita. Wan na 63 chihab' ma nayo'la li Kristo.

Ut anajwan kik'ulman naq kink'ul jun li hu taqlanb'il xb'aan laj Ammoron, li rey, li nayehok naq wi tinq'axtesiheb' li preex re pleet li kiqachap chaq naq a'an tixq'axtesi qe li tenamit Antiparah.

2 A'b'anan laa'in kintaqla jun li hu rik'in li rey, naq ch'olch'o chiqu naq tz'aqal li qateep re xchapb'al li tenamit Antiparah rik'in qamet'ew; ut wi ta taqaq'axtesi li preex choq' reeqaj li tenamit a'an maak'a'aq raj qana'leb' jo' kika-k'oxla, ut naq ka'ajwi' taqaq'axtesiheb' li qapreex choq' reeqajeb' laj preex.

3 Ut laj Ammoron kixtz'eq-taana inhu, xb'aan naq ink'a' kiraj xq'axtesinkil li preex chiqib'il qib', jo'kan naq koo'ok chixkaw-resinkil qib' re xpleetinkil li tenamit Antiparah.

4 A'b'an eb' li wankeb' Antiparah ke'xkanab' li tenamit, ut ke'eelelik sa'eb' li jun ch'ol chik xtenamiteb', li eechaninb'il xb'aaneb', re xk'eeb'al xkawileb'; ut chi jo'kan li tenamit Antiparah kit'ane' sa' quq'.

5 Ut chi jo'kan kiraqe' li xwaq-xaq xka'kaal chihab' rawa'b'ejileb' laj raqol aatin.

6 Ut kik'ulman naq sa' xtiklajik

li xb'ele xka'k'aal chihab', kiquak'ul jun taqlijik li k'a'ru nak'anjelak qe, jo' ajwi' xtiqb'al ru li qateep aj pleet, chalenaq chaq sa' li ch'och' Tzarahemla, ut sa' li ch'och' chixsutam, waqib' mil rajlankileb', jo' ajwi' oxk'aal reheb' li "ralaleb' laj Ammonita li ke'chal chixjuna-jinkil rib' rik'in ras riitz'ineb', lin ch'ina teep wiib' mil xk'ihaleb'. Ut anajwan k'e reetal, kawo chaq, relik chi yaal, tz'aqal ajwi' chaq li k'a'aq re ru nak'anjelak qe, li taqlanb'il chaq qe.

7 Ut kik'ulman naq li qajom, a'an ok sa' pleet rik'in li teep aj pleet li k'ojob'anb'il chixkolb'al rix li tenamit Kumeni.

8 Ut anajwan k'e reetal, tink'ut chawu naq chi seeb' kiqataw li qajom; relik chi yaal, rik'in li qakawil teep, malaj rik'in jun raqal li qakawil teep, kiquasuti rix chi q'eq li tenamit Kumeni, ka'ch'in chik ma taawulaq rik'ineb' jun taqlajik li k'a'ru nak'anjelak reheb'.

9 Ut kik'ulman naq kiquak'ojob' li qateep chi sutsu chirix li tenamit chiru k'iila q'ojyin, a'ut koowar sa' xb'eeneb' li qayok'leb' ch'iich', ut kiquaxaqab'eb' laj k'aak'alanel, re naq eb' laj Lamanita ink'a' te'ruuq chi chalk sa' qab'een chi q'eq ut chiqakamsinkil, li ke'xyal k'iila sut; a'b'an jo' k'ihal sut ke'xyal a'in kihoye' xkik'eleb'.

10 Moqon kiwulak li k'a'ru taqlanb'il reheb', ut okeb' raj re sa' li tenamit chi q'eq. Ut maawa'o aj Lamanita naq ke'ril; laa'o b'an aj

Nefita, jo'kan naq kiquachapeb', rochb'een li k'a'ru reheb' li taqlanb'il chaq.

11 Ut eb' laj Lamanita, us ta ramb'il chi jo'kan chiruheb' li k'a'ru nak'anjelak reheb', toj k'ee-k'ookeb' xch'ool chixk'uulankil xwankil sa' xb'een li tenamit, jo'kan naq ki'aje' ru naq taqak'am li k'a'aq re ru a'an li taqlanb'il chaq reheb' ut taqataqla aran Judea, ut eb' li qapreex sa' li ch'och' Tzarahemla.

12 Ut kik'ulman naq moko numenaq ta naab'al kutan naq eb' laj Lamanita ke'ok chi sachk xyo'oni-homeb' naq te'tenq'aaq; jo'kan naq ke'xq'axtesi li tenamit sa' quq', ut chi jo'kan kiquak'ul li k'a'ru k'oxlanb'il qab'aan rik'in xk'ulb'al li tenamit Kumeni.

13 A'b'anan kik'ulman naq q'a-xal k'ihheb' li qapreex, jo'kan naq us ta q'axal nim li qajlankil, ki'aje' ru chiqu roksinkil chixjunil li qateep re xk'uulankileb', malaj xk'eeb'aleb' chi kamk.

14 Xb'aan naq k'e reetal, eb' a'an neke'eelelik chaq chi k'ihheb' rajlankil, ut neke'pleetik rik'in pek, ut rik'in tenleb' che', malaj ya-laq k'a'aq re ru naru neke'xk'e sa' ruq'eb', jo'kan naq kiquakamsi numenaq wiib' mil reheb' chirix naq ke'xq'axtesi rib' choq' preex re pleet.

15 Jo'kan naq ki'aje' ru chiqu naq taqak'e xraqik xyu'ameb', malaj naq taqak'aak'aleheb', chi wank sa' quq' li yok'leb' ch'iich', toj taq'a sa' li ch'och' Tzarahemla; ut jo'kan

ajwi', li k'a'ru qe, yal tz'aqal choq' re li qatenamit laa'o, us ta wan li k'a'ru kiqamaq' chaq chiruheb' laj Lamanita.

16 Anajwan ut, sa' li ch'a'ajki-lal a'an li koowan wi', q'axal chik naq ki'ajman ru xk'uub'ankil qana'leb' chirixeb' li preex re pleet a'in; a'b'anan kiqak'e qach'ool chixtaqlankileb' aran taq'a sa' li ch'och' Tzarahemla; jo'kan naq kiqasik' ru jun raqal reheb' li qawinq, ut kiqak'eheb' xwankil sa' xb'eeneb' li qapreex re te'xik taq'a sa' li ch'och' Tzarahemla.

17 A'ut kik'ulman naq wulajaq chik a'an ke'sutq'i chaq. Anajwan ut k'e reetal, ink'a' kiqapatz' reheb' chirixeb' li preex, xb'aan naq k'e reetal, eb' laj Lamanita chalenaqeb' sa' qab'een, ut tz'aqal li hoonal ke'sutq'i wi' eb' a'an, re qakolb'al chiru t'ane'k sa' ruq'eb'. Xb'aan naq k'e reetal, laj Ammoron kixtaqla chaq re xtenq'ankileb' jun ak' taqlajik li k'a'ru nak'anjelak reheb', jo' ajwi' jun teep chi winq nim rajlankileb'.

18 Ut kik'ulman naq eb' li winq a'an li kiqataqla chaq rik'ineb' li preex ke'wulak sa' tz'aqal hoonal re xramb'aleb' ru, naq okeb' raj re chi numtaak sa' qab'een.

19 A'ut k'e reetal, lin ch'ina teep wiib' mil ut oxk'aal rajlankileb' ke'pleetik chi q'axal anchaleb' xch'ool; relik chi yaal, ke'xaqli chi kaw chiruheb' laj Lamanita, ut ke'xk'e li kamk sa' xb'eeneb' chixjunil li ani ke'pleetink reheb'.

20 Ut naq li jun ch'ol chik re li qateep aj pleet okeb' raj re chi tiikisiik xb'aaneb' laj Lamanita, k'e reetal, eb' li wiib' mil rik'in oxk'aal a'an xaqxookeb' chi kaw ut ink'a' neke'eek'an xch'ool.

21 Relik chi yaal, ut eb' a'an ke'xpaab' ut ke'xk'e xch'ool chixb'aanunkil chi tz'aqal re ru li junjung chi aatin taqlanb'il; relik chi yaal, ut jo' chanru ajwi' lix paab'aaleb' ki'ux reheb'; ut kijultiko' we li aatin ke'xye we naq eb' lix "na' ke'xtzoleb' wi'.

22 Ut anajwan k'e reetal, b'antiox reheb' li walal a'in, ut eb' li winq a'an li ke'sik'e' chaq ru re xk'amb'aleb' li preex, naq ki'ux li nimla q'axok-u a'in, xb'aan naq a'aneb' li ke'q'axok ruheb' laj Lamanita, jo'kan naq ke'sutq'isiik wi'chik chirix toj sa' li tenamit Manti.

23 Ut kikana sa' quq' li qatenamit Kumeni, ut moko chiqajunilo ta koosache' rik'in yok'leb' ch'iich'; a'b'anan naab'al li sachk kiqak'ul chaq.

24 Ut kik'ulman naq chirix naq ke'eelelik chaq laj Lamanita, tikto kintaqla naq eb' lin winq li toche'naqeb' te'isiiq chaq sa' xyanqeb' li kamaq, ut kintaqla naq te'lane'q xtoch'olaleb'.

25 Ut kik'ulman naq ke'wan wiib' cient, sa' xyanqeb' lin wiib' mil rik'in oxk'aal, li ke'lukta xb'aan xljajik xkik'eleb'; a'b'anan, jo' chanru xchaab'ilal li Dios, k'a'jo' xsachik qach'ool, ut xsahileb' ajwi' xch'ool chixjunil li qateep aj pleet, chirilb'al naq "maajun aamej

kiwan sa' xyanqeb' li ki'oso'; relik chi yaal, chi moko wan ta ju-naq aamej sa' xyanqeb' li ink'a' ta kixk'ul k'iila toch'olal.

26 Ut anajwan, sachb'a-ch'oo-lej choq' re chixjunil li qateep aj pleet naq ke'kole' rix, relik chi yaal, naq ke'kole' xyu'ameb' us ta wan jun mil reheb' li qas qiitz'in li ke'kamsiik. Ut tiik ru naq naqaye naq a'an xb'aan lix sachb'a-ch'oolejil "wankil li Dios, xb'aan xnumtajenaqil lix ^bpaab'aaleb' chirix li k'a'ru tzolb'ileb' chaq chixpaab'ankil—a'an naq wan jun li Dios tiik xna'leb', ut li ani ink'a' neke'wiib'an xch'ool, naq eb' a'an te'kole'q rix xb'aan lix sachb'a-ch'oolejil wankilal a'an.

27 Anajwan a'in lix paab'aaleb' a'in li kin'aatinak wi'; saajeb', ut xaqxookeb' xk'a'uxl, ut neke'xkanab' rib' chiru li Dios junelik.

28 Ut anajwan kik'ulman naq chirix naq kiquileb' chi jo'kan li qawinq li toch'oleb', ut kiquamueb' li qakamenaq jo' ajwi' xkamenaqeb' laj Lamanita, li k'iehb' chaq, k'e reetal, kiquapatz' re laj Gid chirixeb' li preex li ke'xtikib' chaq xik taq'a sa' li ch'och' Tzarahemla rochb'eeneb'.

29 Anajwan laj Gid a'an li xb'eenil aj taqlanel sa' xb'een li jun ch'uut li kixaqab'aak re xk'aak'alenkileb' chi xik taq'a sa' li ch'och'.

30 Ut anajwan, a'in li aatin kixye laj Gid we: K'e reetal, koo'ok chi xik taq'a sa' li ch'och' Tzarahemla qochb'een li qapreex. Ut

kik'ulman naq kiquak'uleb' laj muqmuukil k'ehol eetal reheb' li qateep aj pleet, li taqlanb'ileb' chaq chixk'aak'alenkil xteepeb' laj Lamanita.

31 Ut eb' a'an ke'xjap re chiqu chixyeeb'al—K'ehomaq reetal, eb' li teep aj pleet reheb' laj Lamanita yookeb' chi b'eeek sa' xjajal li tenamit Kumeni, ut k'ehomaq reetal, eb' a'an te'chalq sa' xb'eeneb', relik chi yaal, ut te'xsacheb' qatenamit.

32 Ut kik'ulman naq eb' li qapreex ke'rab'i xjapomeb' re, ut rik'in a'an ke'chal xkawileb' xch'ool, ut ke'wakli chiqapleetinkil.

33 Ut kik'ulman naq sa' xk'ab'a' lix waklijikeb' kiquak'e chi chalk li qayok'leb' ch'iich' sa' xb'eeneb'. Ut kik'ulman naq sa' jun molam ke'alinal chiru qayok'leb' ch'iich', sa' li ke'kamsiik wi' lix k'ihaleb'; ut li jun ch'ol chik reheb' ke'xpa xb'e ut ke'eelelik chiqu.

34 Ut k'e reetal, chirix naq ke'eelelik ut ink'a' kooru chixtawb'aleb', kiquachap qab'e chi seeb'anb'il qib' sa' xjajal li tenamit Kumeni; ut k'e reetal, tz'aqal li hoonal koowulak wi' re taqatenq'ahab' li qas qiitz'in chixkolb'al rix li tenamit.

35 Ut k'e reetal, jun sut chik kolb'ilo chaq sa' ruq'eb' li xik' neke'iloq qe. Ut osob'tesinb'il xk'ab'a' li qaDios, xb'aan naq k'e reetal, a'an li xkolok chaq qe; relik chi yaal, li xb'aanunk re li nimla na'leb' a'in choq' qe.

36 Anajwan kik'ulman naq chiri naq laa'in, aj Helaman, kiwab'i li aatin a'in re laj Gid, kinnujak rik'in xsahil inch'ool chi numtadenaq, xb'aan xchaab'ilal li Dios rik'in xkolb'al qix, re naq ink'a' koo'oso' chiqajunil; relik chi yaal, ut nawoyb'eni naq li raameb' li kamsinb'ileb' ak "okenaqeb' sa' xhilob'aal lix Dios.

CH'OL 58

Laj Helaman, laj Gid, ut laj Teomner neke'xchap li tenamit Manti rik'in k'oxlanb'il pleet—Eb' laj Lamanita neke'risi rib'—Eb' li ralal lix tenamit laj Ammon neke'kole' rix rik'in naq neke'xxaqab' rib' chi kaw sa' xkolb'al rix li ach'ab'aak wankeb' wi' ut lix paab'aaleb'. Wan na 63–62 chihab' ma nayo'la li Kristo.

K'E ut reetal, anajwan kik'ulman naq li qajom chirix a'in, a'an reechaninkil li tenamit Manti; a'b'an k'e reetal, maak'a' kiruhan wi' chiqu xk'amb'aleb' chi elk sa' li tenamit rik'ineb' li qakok' ch'uut. Xb'aan naq k'e reetal, kijultiko' reheb' li k'a'ru ak kiqab'aanu chaq; jo'kan naq ink'a' kooru "chixb'alaq'inkileb' chi elk chaq sa'eb' lix kawil na'ajeb'.

2 Ut maak'a'jo' naq neke'xq'ax rajlankil li qateep aj pleet, jo'kan naq moko kiwan ta qach'ool chi xik ut chixpleetinkileb' sa' lix kawil na'ajeb'.

3 Relik chi yaal, kiwan ut chi

aajel ru chiqu naq taqoksiheb' li qawinq sa' xk'uulankil qawankil sa' xb'eeneb' li jar raqal chi ch'och' kiqachap wi' chaq chik, wan wi' qeechanihom; jo'kan naq ki'aje' ru naq too'oyb'ening, re taaruq taqak'ul chaq xkomon chik qakawilal sa' li ch'och' Tzarahemla, ut jo'kan ajwi' chi ak'il li k'a'ru taa'k'anjelaq qe.

4 Ut kik'ulman naq rik'in a'in kintaqla aj taql rik'in laj jolominel re li qach'och', re xk'eeb'al chixnaw chirix li yoo chi uxman rik'in li qatenamit. Ut kik'ulman naq kiqoyb'eni xk'ulb'al chaq li nak'anjelak qe ut xkawilal li qateep sa' li ch'och' Tzarahemla.

5 A'b'an k'e reetal, b'ab'ay ajwi' kiqara wi' rik'in a'in; xb'aan naq eb' laj Lamanita yookeb' ajwi' chixk'ulb'al nimla kawilal chi wulaj wulaj, ut naab'al ajwi' li k'a'ru nak'anjelak reheb'; ut jo'ka'in li koowan wi' sa' li kutan a'an.

6 Ut eb' laj Lamanita yookeb' chaq chi elk re qapleetinkil chi yalaq jo'qe, ut k'ee'ookeb' xch'ool rik'in k'oxlanb'il pleet chiqasachb'al; a'b'anan moko kooru ta chi elk re xpleetinkileb', sa' xk'ab'a' li na'ajej neke'xkol wi' rib' ut lix kawil na'ajeb'.

7 Ut kik'ulman naq koo'oyb'enin sa' li ch'a'ajkilal a'in koowan wi', chiru xnumik k'iila po, toj reetal ajwi' naq oso'k qe xb'aan xmaak'a'il li tzakemq.

8 A'b'anan kik'ulman naq kiquak'ul li tzakemq, ut k'amb'il qe chi

k'aak'alenb'il xb'aan jun teep chi aj pleet wan wi' wiib' mil chi winq re qatenq'ankil; ut ka'ajwi' a'in li qatenq'ankil kiqak'ul, re xkolb'al qib' ut li qatenamit chiru t'ane'k sa' ruq'eb' li xik' neke'ilok qe, relik chi yaal, re xyalb'al qu rik'ineb' laj xik' ilonel li ink'a' naru rajlankileb'.

9 Ut anajwan lix yaalalil li qach'a'ajkilal a'in, malaj lix yaalalil k'a'ut naq ink'a' ke'xtaqla chik xkawilal li teep qe, moko nawb'il ta qab'aan; jo'kan naq kiraho' qach'ool ut koonujak ajwi' rik'in xiw, maare anchal taachalq lix raqb'a-aatin li Dios sa' xb'een li qach'och', toj taanumtaaq sa' qab'een ut toosache'q chi junajwa.

10 Jo'kan naq qiqahoy li qaam chi tijok chiru li Dios, re naq a'an tixk'e qametz'ew ut toxkol chaq sa' ruq'eb' li xik' neke'ilok qe, relik chi yaal, ut tixk'e ajwi' qametz'ew re taqak'uulaheb' li qatenamit, ut li qach'och', ut li eechaninb'il qab'aan, re xtenq'ankil li qatenamit.

11 Relik chi yaal, ut kik'ulman naq li Qaawa' li qaDios korula'ani rik'in xk'eeb'al chiqanaw naq a'an toxkol; relik chi yaal, jo'kan naq kixye tuqtuukilal re li qaam, ut kixk'e nimla paab'aal qe, ut kixk'e chiqayo'oni naq sa' xk'ab'a' a'an tookole'q.

12 Ut kichal xkawil qach'ool rik'in li ch'ina teep li kitaqllaak chaq qe, ut xaqxo li qana'leb' naq taqaq'axeb' ru li xik' neke'ilok

qe, ut "taqak'uula qawankil sa' xb'een li qach'och', ut li eechaninb'il qab'aan, ut li qixaqil, ut li qakok'al, ut li na'leb' li ^bach'ab'anb'ilo wi'.

13 Ut chi jo'kan xookoho rik'in x'anchalil qametz'ew chixpleetinkileb' laj Lamanita, li wankeb' sa' li tenamit Manti; ut kiqayiyib' li qamuhebaal t'ikr sa' li junpak'al wan wi' li yamyookil ch'och', li nach' wan rik'in li tenamit.

14 Ut kik'ulman naq wulajaq chik a'an, naq ke'ril laj Lamanita naq wanko sa'eb' li nub'aal chire li yamyookil ch'och' li nach' wan rik'in li tenamit, naq ke'xtaqlaheb' lix muqmuukil k'ehol eetal chiqasutam, re taaruq te'xk'e reetal rajlankil ut xkawil xmetz'ew li qateep aj pleet.

15 Kik'ulman ut, naq ke'ril naq moko kaw ta qametz'ew, jo'chanru li qajlankil, ut rik'in naq neke'xxuwa naq maare taqaram xtenq'ankileb' wi ink'a' te'elq chiqapleetinkil ut tohe'xkamsi, ut rik'in ajwi' naq sa' xch'ooleb' a'an moko taach'a'ajko'q ta chiruheb' qasachb'al rik'in xk'i-hal xteepeb', jo'kan naq ke'ok chixkawresinkil rib' chi elk re qapleetinkil.

16 Ut naq kiqil naq yookeb' chixkawresinkil rib' chi elk sa' qab'een, k'e reetal, kintaqla naq laj Gid, rochb'een jun ch'ina teep chi winq, tixmuq rib' sa' li yamyookil ch'och', ut jo'kan ajwi' naq laj Teomner ut jun ch'ina teep chi

winq te'xmuq ajwi' rib' sa' li yamyookil ch'och'.

17 Anajwan laj Gid ut eb' lix winq wankeb' sa' li nim ut li jun ch'ol chik sa' li tz'e; ut naq ak ke'xmuq rib' chi jo'kan, k'e reetal, laa'in kinkana, wochb'een li jun ch'ol chik re lin teep aj pleet, sa' li na'ajej ajwi' a'an b'ar wi' kiqayiyb' xb'een wa li qamuheb'aal t'ikr roy-b'eninkil li hoonal naq te'elq chaq laj Lamanita chi pleetik.

18 Ut kik'ulman naq eb' laj Lamanita ke'chal chaq chiqapleetinkil rik'in lix teepeb' aj pleet li k'i rajlankil. Ut chirix naq ke'chal ut okeb' raj re chi t'ane'k sa' qab'een rik'in yok'leb' ch'iich', kintaqla naq eb' lin winq, li ani wankeb' wik'in, te'xsutq'isi rib' chiru li yamyookil ch'och'.

19 Ut kik'ulman naq eb' laj Lamanita kohe'xtaaqe chi k'a'jo' xseeb'al xxikikeb', xb'aan naq numtajenaq rajomeb' chiqatawb'al re te'ruuq chiqakamsinkil; jo'kan naq kohe'xtaaqe sa' li yamyookil ch'och'; ut laa'o koonume' sa' xyiheb' laj Gid ut laj Teomner, jo'kan naq eb' a'an moko ke'tawe' ta xb'aaneb' laj Lamanita.

20 Ut kik'ulman naq chirix naq ke'nume' laj Lamanita, malaj ut chirix naq kinume' li teep aj pleet, laj Gid ut laj Teomner ke'wakli chaq sa'eb' li na'ajej muqmuukeb' wi', ut ke'xrameb' laj muqmuukil k'ehol eetal reheb' laj Lamanita re naq ink'a' te'sutq'iiq sa' li tenamit.

21 Ut kik'ulman naq chirix naq ke'xrameb' chaq, ke'alinalak sa' li

tenamit ut ke't'ane' sa' xb'eeneb' laj k'aak'alanel li ke'kana chaq re xk'aak'alenkil li tenamit, jo'kan naq ke'xsacheb' ut ke'reechani li tenamit.

22 Anajwan kib'aanuman a'in xb'aan naq eb' laj Lamanita ke'xkanab' naq chixjunil lix teep aj pleet te'k'ame'q sa' li yamyookil ch'och', ka'ajwi' junjunq chi aj k'aak'alanel ink'a'.

23 Ut ki'k'ulman naq laj Gid ut laj Teomner chi jo'ka'in ke'reechani lix kawil na'ajeb'. Ut kik'ulman naq kiqachap qab'e, chirix b'eek chi najt sa' li yamyookil ch'och', sa' xjaya li ch'och' Tzarahemla.

24 Ut naq ke'ril laj Lamanita naq yookeb' chi b'eek sa' xjaya li ch'och' Tzarahemla, ke'chal xxiw chi numtajenaq, maare anchal wan jun li na'leb' k'uub'anb'il re xk'amb'aleb' xb'e sa' li sache'k; jo'kan naq ke'ok wi'chik chixsutq'isinkil rib' chiru li yamyookil ch'och', reliq chi yaal, chiru ajwi' li b'e ke'chal wi' chaq.

25 Ut k'e reetal, ak q'ojyin chik ut ke'xyiib' xmuheb'aal t'ikr, xb'aan naq eb' li xb'eenil aj taqlanel reheb' laj Lamanita ke'xk'oxla naq lub'jenaqeb' laj Nefita xb'aan xb'eenikeb'; ut rik'in naq neke'xk'oxla naq ke'ralinasi chaq chixjunil lix teep aj pleet, rik'in a'an maak'a' ke'xk'oxla chirix li tenamit Manti.

26 Anajwan kik'ulman naq chirix naq kiq'ojyino', kintaqla naq eb' lin winq moko te'warq ta, naq te'b'eeq b'an chi ub'ej chiru

jalan chik b'e sa' xjayal li ch'och' Manti.

27 Ut xb'aan li qab'eenik a'in chiru q'ojyin, wulajaq chik ak numenaqo chirixeb' laj Lamanita, jo'kan naq koowulak xb'een wa chiruheb' sa' li tenamit Manti.

28 Ut chi jo'kan kik'ulman, naq rik'in li k'oxlanb'il pleet a'in kiqeechani li tenamit Manti chi maa'k'a' li hoyok kik'.

29 Ut naq ke'wulak li teep aj pleet reheb' laj Lamanita chi nach' rik'in li tenamit, ut ke'ril naq kawresinb'ilo chixk'ulb'aleb', kik'ulman naq ke'sach xch'ool chi numtajenaq ut ke'chape' rik'in nimla xiw, jo'kan naq ke'eelelik chiru yamyookil ch'och'.

30 Relik chi yaal, ut kik'ulman naq eb' li teep aj pleet reheb' laj Lamanita ke'eelelik chaq sa' chixjunil li jun raqal chi ch'och' a'in. A'b'anan k'e reetal, ke'xk'am rik'ineb' naab'al li ixq ut li kok'al chixrix li ch'och'.

31 Ut chixjunileb' "li tenamit a'an li ke'chape' chaq xb'aaneb' laj Lamanita, chixjunileb' sa' li kutan a'in eechaninb'ileb' qab'aan; ut eb' li qayuwa' ut li qixqilal ut li qakok'al yookeb' chi sutq'iik sa' rochocheb', ka'ajwi' li ani ke'chape' choq' preex ut ke'k'ame' xb'aaneb' laj Lamanita ink'a'.

32 A'ut k'e reetal, ka'ch'in li qateep aj pleet re xk'uulankil qawan'kil sa' xb'een xk'ihal li tenamit ut xnimal li qeechanihom a'in.

33 A'b'anan k'e reetal, naqakanab' qib' chiru li qaDios li

koxkanab' chi q'axok-u sa' xb'ee'neb' li ch'och' a'an, jo'kan naq ak xqeechaniheb' li tenamit ut li ch'och' a'an, li ak qe chaq junxil.

34 Anajwan ink'a' naqanaw xyaalal k'a'ut naq lix jolomil li tenamit ink'a' naxtaqla chik xkomon qakawilal, chi moko neke'xnaw li winq a'an li ke'chal qik'in k'a'ut naq moko kiqak'ul ta chik li qakawilal.

35 K'e reetal, ink'a' naqanaw ma maare ink'a' chaab'il xex'el laa'ex, ut xepatz' xkawileb' li teep sa' li jun raqal chi ch'och' a'an; wi ut jo'kan, moko naqaj ta xwech'b'al rix.

36 Wi ut ink'a' jo'kan, k'e reetal, naqaxuwa naq wan junaq "jachokib' sa' xjolomil li tenamit, xb'aan wi' ink'a' neke'xtaqla chik li winq re qatenq'ankil; xb'aan naq naqanaw naq numenaqeb' wi'chik rajlankileb' chiru li ani ke'xtaqla chaq.

37 A'b'an k'e reetal, maak'a' na'ajman wi' a'in—naqakanab' qib' chiru naq li Dios "toxkol, us ta q'uneb' xmetz'ew li qateep aj pleet; relik chi yaal, ut toxkol chaq sa' ruq'eb' li xik' neke'ilok qe.

38 K'e reetal, a'in li xb'ele xka'k'aal chihab', ak yoo chi nach'ok xraqik, ut laa'o ak qeechanihomeb' li qach'och', ut eb' laj Lamanita ke'eelelik sa' li ch'och' Nefi.

39 Ut eb' li alalb'ej a'an re lix tenamit laj Ammon, li kin'aatinak wi' chi q'axal chaab'il, wankeb' wik'in sa' li tenamit Manti; ut li

Qaawa' kixtenq'aheb', relik chi yaal, ut kixkoleb' chiru t'ane'k xb'aan li yok'leb' ch'iich', jo'kan naq ink'a' xkamsiman yal ta "jun chi aamej.

40 A'b'an k'e reetal, na'b'al li toch'olal ke'xk'ul; a'b'anan neke'xxaqab' rib' chi kaw sa' li "ach'ab'aak li kirach'ab'eb' wi' li Dios; ut tz'aqal k'ee'ookeb' xch'ool chixk'oxlankil li Qaawa' lix Dios chi wulaj wulaj; relik chi yaal, tz'aqal k'ee'ookeb' xch'ool chixpaab'ankil lix k'uub'anb'il aatin, ut lix raqb'a-aatin, ut lix taqlahom chi rajlal; ut kaw xpaab'aaleb' sa' li profetel aatin chirix li k'a'ru toj taachalq.

41 Ut anajwan, at was wiitz'in Moroni raarookat inb'aan, li Qaawa' qaDios, li kixtoj qix ut kixk'e li qach'ab'ankil, chatk'uula taxaq junelik chiru; relik chi yaal, ut chi'usilanq taxaq re li tenamit a'in, toj reetal naq laa'at tat-usaaq sa' reechaninkil chixjunil li ke'xmaq' chaq chiqu laj Lamanita, li kiwan chaq re qatenq'ankil. Ut anajwan, k'e reetal, ninchoy inhu. Laa'in aj Helaman, ralal laj Alma.

CH'OL 59

Laj Moroni naxpatz' re laj Pahoran naq tixk'e xkawilal lix teep laj Helaman—Eb' laj Lamanita neke'xchap li tenamit Nefihah—Laj Moroni naxpatz' rik'in xjolomil li tenamit. Wana 62 chihab' ma nayo'la li Kristo.

ANAJWAN kik'ulman sa' xlaje xka'k'aal chihab' rawa'b'ejileb' chaq laj raqol aatin sa' xb'een lix tenamit laj Nefi, chirix naq laj Moroni kixk'ul ut ki'ilok ru lix "hu laj Helaman, kichal xsahil xch'ool chi numtajenaq xb'aan xkawilal, relik chi yaal, xb'aan li usaak q'axal nim kixk'ul chaq laj Helaman, sa' xchapb'aleb' li ch'och' a'an li ke'sache' chaq.

2 Relik chi yaal, ut kixk'e chi nawmank re chixjunil lix tenamit, sa' chixjunil li ch'och' sa' xsutam sa' li jun raqal a'an li wan wi', re te'saho'q ajwi' xch'ool.

3 Ut kik'ulman naq tikto kixtaqla jun li "hu rik'in laj ^bPahoran, ut kixtz'aama naq tixtaqla xch'utub'ankileb' li winq re xk'eeb'al xkawilal laj Helaman, malaj eb' lix teep aj pleet laj Helaman, re naq moko taach'a'ajko'q ta chiru xk'uulankil xwankil sa' xb'een li jun raqal li ch'och' a'an li ki'usilaak chixk'ulb'al wi'chik rik'in nimla sachb'a-ch'oolej.

4 Ut kik'ulman naq chirix naq laj Moroni kixtaqla li hu a'in sa' li ch'och' Tzarahemla, ki'ok wi'chik chixk'uub'ankil jun na'leb' re taaruq chixk'ulb'al li jun ch'ol chik chi eechanihom ut tenamit li ke'xmaq' chaq laj Lamanita chiruheb'.

5 Ut naq yoo laj Moroni chi jo'kan chixkawresinkil rib' chi xik sa' xb'eeneb' laj Lamanita re xpleetinkileb', k'ehomaq reetal, kik'ulman naq eb' li wankeb' aran

Nefihah, li ke'ch'utub'aak chaq sa' li tenamit Moroni ut li tenamit Lehi ut li tenamit Morianton, ke'pleetiik xb'aaneb' laj Lamanita.

6 Relik chi yaal, eb' ajwi' li ke'mine' chaq ru chi eelelik chaq sa' li ch'och' Manti, ut sa' li ch'och' sa' xsutam, ke'nume' chaq junpak'al ut ke'xjunaji rib' rik'ineb' laj Lamanita sa' li jun raqal chi ch'och' a'in.

7 Ut chi jo'kan rik'in naq numtadenaq rajlankileb', relik chi yaal, ut yookeb' chixk'ulb'al xkawilaleb' chi wulaj wulaj, chi taqlanb'il xb'aan laj Ammoron, ke'chal sa' xb'eeneb' li wankeb' chaq Nefihah, ut ke'ok chixkamsinkileb' rik'in jun li kamsink q'axal nim.

8 Ut k'a'jo' xk'ihaleb' lix teepeb' aj pleet, jo'kan naq ki'aje' chiru li jun ch'ol chik reheb' li wankeb' chaq Nefihah naq te'eeleliq chiruheb'; ut ke'chal ajwi' ut ke'xjunaji rib' rik'in lix teep aj pleet laj Moroni.

9 Ut anajwan, jo' laj Moroni kixk'oxla naq te'wanq winq te'taqlamanq sa' li tenamit Nefihah, re xtenq'ankileb' li wankeb' aran chixk'uulankil xwankil sa' xb'een li tenamit a'an, ut jo' naxnaw naq q'axal wi'chik naru xkolb'al li tenamit re ink'a' taat'ane'q sa' ruq'eb' laj Lamanita, chiru xmaq'b'al wi'chik chiruheb', a'an kixk'oxla naq moko taach'a'ajko'q ta chiruheb' xk'uulankil xwankil sa' xb'een li tenamit a'an.

10 Jo'kan naq kixk'uula chixjunil lix teep re xk'uulankil xwankil sa'

xb'eeneb' li jar na'ajej a'an li kixchap wi' chaq chik.

11 Ut anajwan, naq kiril laj Moroni naq chapb'il li tenamit Nefihah kiraho' xch'ool chi numtadenaq, ut ki'ok chi wiib'ank xch'ool, xmaak xmaa'usilaleb' li tenamit, ma ink'a' ajwi' tana' te't'ane'q sa' ruq'eb' li ras riitz'ineb'.

12 Anajwan jo'ka'in kiwan rik'ineb' chixjunil lix b'eenil aj taqlanel. Ke'wiib'an xch'ool, ut ke'sach ajwi' xch'ool xmaak xmaa'usilaleb' li tenamit, ut a'in xb'aan naq ke'ru laj Lamanita chi numtaak sa' xb'eeneb'.

13 Ut kik'ulman naq laj Moroni kichal xjosq'il rik'in xjolomil li tenamit, xb'aan naq "ink'a' neke'xk'oxla li ach'ab'aak wan wi' lix tenamiteb'.

CH'OL 60

Laj Moroni naxwech' laj Pahoran chirix naq lix jolomil tenamit ink'a' naxtenq'ahab' li teep aj pleet—Li Qaawa' naxkanab' chi kamsiik li tiikeb' xch'ool—Eb' laj Nefita tento te'roksi chixjunil lix wankileb' ut li k'a'ru reheb' re xkolb'al rib' chiruheb' li xik' neke'iloc reheb'—Laj Moroni naxyeechi'i xpleetinkil xjolomil li tenamit wi ink'a' te'xtaqla xtenq'ankil lix teep aj pleet. Wan na 62 chihab' ma nayo'la li Kristo.

UT kik'ulman naq kitz'iib'ak wi'chik rik'in laj jolominel re li

ch'och', a'an laj Pahoran, ut a'in li aatin kixtz'iib'a, kixye: K'ehomaq reetal, ninb'eresi lin hu re laj Pahoran, sa' li tenamit Tzarahemla, li wan choq' "xb'eenil aj raqol aatin ut aj jolominel sa' xb'een li ch'och', ut reheb' ajwi' chixjunil li sik'bibleb' ru xb'aan li tenamit a'in re xjolominkil ut xb'eresinkil li na'uxman sa' li pleet a'in.

2 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, wan k'aruhaq li tinye reheb' re xjibt'aleb'; xb'aan naq k'ehomaq reetal, laa'ex ajwi' nekenaw naq xaqab'anb'ilex re xch'utub'ankileb' li winq, ut xkawresinkileb' rik'in yok'leb' ch'iich', ut rik'in k'onk'ookil ch'iich', ut li k'iila paay chi k'anjeleb'aal re pleet, li jar raqal wan, ut xtaqlankileb' sa' xb'eeneb' laj Lamanita, sa' b'araq chi na'ajej te'ok wi' sa' li qach'och'.

3 Anajwan ut k'ehomaq reetal, ninye eere naq laa'in, ut jo'kan ajwi' eb' lin winq, ut jo'kan ajwi' laj Helaman ut eb' lix winq, kiquak'ul rahilal chi numtajenaq nim xrahil; relik chi yaal, li tz'okaak, chaqieel ut tawaak, ut li k'iila paay chi ch'a'ajkilal, li jar raqal wan.

4 A'b'an k'ehomaq reetal, wi ta ka'ajwi' a'in li rahilal kiquanumsi ink'a' raj taqawech'i rix, chi moko raj toowech'oq.

5 A'b'an k'ehomaq reetal, yo'on li kamsiik wanjenaq sa' xyanq li qatenamit; relik chi yaal, mileb' li ke't'ane' xb'aan li yok'leb' ch'iich', ut jalan wi' raj ke'xk'ul wi ta laa'ex ketaqla reheb' li qateep

aj pleet tz'aqal xmetz'eweb' ut li k'a'ru kitenq'an raj reheb'. Relik chi yaal, maak'a'jo' naq kekanab' qak'oxlankil.

6 Anajwan ut k'ehomaq reetal, taqaj raj xnawb'al xyaalalil li kanab'ank a'in q'axal nim; relik chi yaal, naqaj xnawb'al xyaalalil naq wankex chi maak'a' nekek'oxla.

7 Ma naru tab'i' nekek'oxla chunlaak sa' xb'een lee k'ojarib'aal chi warjenaq eek'a'uxl, naq eb' li xik' neke'ilok eere yookeb' chixjek'in-kil li k'anjel re kamsink chesutam? Relik chi yaal, naq yookeb' chixkamsinkil k'iila mil reheb' lee ras eeriitz'in—

8 Relik chi yaal, eb' ajwi' li ke'ilok eere re xkolb'aleb' rix, relik chi yaal, kexxk'eheb' b'ar wi' kexru raj chixk'eeb'al xtenq'ankileb'; relik chi yaal, kexru raj chixtaqlankil li teep aj pleet reheb', re raj xk'eeb'aleb' xkawilal, ut xkolb'al raj k'iila mil reheb' chiru t'ane'k xb'aan li yok'leb' ch'iich'.

9 A'ut k'ehomaq reetal, moko chixjunil ta a'in—keram chiruheb' li k'a'ru eere li kik'anjelak raj reheb', jo'kan naq k'ihheb' li ke'pleetik ut ke'hoye' xkik'el lix yu'ameb' xb'aan x'anchalil li rajomeb' choq' re lix chaab'ilal li tenamit a'in; relik chi yaal, ut a'in ke'xb'aanu naq "oso'keb' re xb'aan tz'okaak, rik'in naq k'a'jo' naq kekanab' xk'oxlankileb'.

10 Ut anajwan, ex was wii-tz'in raarookex inb'aan—xb'aan naq raarookex naq tento raj texwanq; relik chi yaal, ut tento raj

kereek'asi eerib' chi yalb'il wi-chik eeq'e choq' re lix chaab'ilal ut li ach'ab'aak wan wi' li tenamit a'in; a'b'an k'ehomaq reetal, kekanab' xk'oxlankileb', jo'kan naq lix kik'eleb' k'iila mil te'chalq sa' xb'een eejolom re taa'eeqajumanq; relik chi yaal, xb'aan naq nawb'il chiru li Dios chixjunil li relajihomeb', ut li rahilal ke'xk'ul—

11 K'ehomaq reetal, ma naru tab'i' nekek'oxla naq texruuq chi chunlaak sa' xb'eeneb' lee k'ojarib'aal, ut xb'aan xnumtajenaqil xchaab'ilal li Dios maak'a' teeb'aanu ut texkol raj? K'ehomaq reetal, wi xek'oxla a'in maak'a' xyaalal lee k'oxlahom.

12 Ma "nekek'oxla tab'i' naq, rik'in naq k'a'jo' xk'ihaleb' lee ras eeriitz'in li xe'kamsiik, a'an xmaak xmaa'usilaleb'? Ninye eere, wi xek'oxla a'in maak'a' xyaalal lee k'oxlahom; xb'aan naq ninye eere, wankeb' naab'al li ke'tane' rik'in li yok'leb' ch'iich', ut k'ehomaq reetal, a'an wan choq' eejitb'al;

13 Xb'aan naq li Qaawa' naxkanab' chi kamsiik li "tiik xch'ool re naq taaruq chi chalk lix tiik ruhil na'leb' ut lix raqb'a-aatin sa' xb'eeneb' laj maak; jo'kan ut, maak'a' xyaalal naq teek'oxla naq sachenageb' li tiikeb' xch'ool rik'in naq kamsinb'ileb'; k'ehomaq b'an reetal, eb' a'an neke'ok sa' lix hilob'aal li Qaawa' lix Dios.

14 Anajwan ut k'ehomaq reetal, ninye eere, ninxuwa chi

numtajenaq naq taachalq lix raqb'a-aatin li Dios sa' xb'een li tenamit a'in, xb'aan xnumtajik lix q'emaleb', relik chi yaal, lix q'emaleb' lix jolomil li qatenamit, rik'in naq numtajenaq naq ke'xkanab' xk'oxlankileb' li ras riitz'ineb', relik chi yaal, eb' ajwi' li ke'kamsiik.

15 Xb'aan naq wi ta ink'a' kiwan li "maa'usilal li kitikla xb'een wa sa' qajolomil, kooru raj chixramb'aleb' li xik' neke'ilok qe re naq maajun wankilal raj ke'xtaw sa' qab'een.

16 Relik chi yaal, wi ta ink'a' kiwan li "pleet li kitikla sa' qayanq laa'o; relik chi yaal, wi ta ink'a' ke'wan li ^brey aj winq a'an, li ke'tikib'ank re xnimal li hoyok kik' sa' qayanq; relik chi yaal, sa' li kutan yooko wi' chi wech'ink chiqib'il qib', wi ta kiqajunaji b'an li qamezt'ew jo' kiqab'aanu chaq junxil; relik chi yaal, wi ta ink'a' raj ke'rataw li rey aj winq a'an wankilal ut awa'b'ejil sa' qab'een; wi ta ke'wan b'an chi xaqxookeb' xch'ool sa' li na'leb' chirix li ach'ab'aak wanko wi', ut qe'xjunaji raj rib' qik'in, ut xkoheb' raj chixpleetinkileb' li xik' neke'ilok qe, ut ink'a' b'an ke'xchap xyok'leb' ch'iich' chiqu, li kiwan wi' xnimal li hoyok kik' sa' qayanq laa'o; relik chi yaal, wi ta koowulak chixpleetinkileb' rik'in xmetz'ew li Qaawa', kiqajek'iheb' raj li xik' neke'ilok qe, xb'aan naq kib'aanuman raj, jo' chanru xtz'aqlojik ru li raatin a'an.

17 A'b'an k'ehomaq reetal, anajwan yookeb' laj Lamanita chi chalk sa' qab'een, chireechaninkileb' li qach'och', ut yookeb' chixkamsinkil li qatenamit rik'in li yok'leb' ch'iich', relik chi yaal, li qixqilal ut li qakok'al, ut yookeb' ajwi' chixk'amb'aleb' choq' preex, ut chixk'eeb'aleb' chixnumsinkil li k'iila paay chi ch'a'ajkilal, ut a'in xb'aan xnimal lix maa'usilaleb' li ani yookeb' chixsik'bal wankilal ut awa'b'eijil, relik chi yaal, a'aneb' ajwi' li rey aj winq a'an.

18 A'ut k'a'ut naq naab'al tinye chirix li na'leb' a'in? Xb'aan naq ink'a' naqanaw ma ink'a' yookex ajwi' laa'ex chixsik'bal li wankilal. Ink'a' naqanaw ma maawa'ex laa'ex aj pleetinel re lee tenamit.

19 Malaj ut ma xekanab' qak'oxlankil xmaak naq wanke sa' xyi li qatenamit ut sutsuukex xb'aan li wank sa' xyaalalil, xb'aan wi' ink'a' nekekanab' chi taqlaak li tzakemq qe, ut winq ajwi' re xk'eeb'al xkawilaleb' li qateep aj pleet?

20 Ma xsach sa' eech'ool lix taqlahom li Qaawa' lee Dios? Relik chi yaal, ma xsach sa' eech'ool lix preexileb' li qayuwa'? Ma xsach sa' eech'ool li k'iila sut kookole' wi' chaq sa' ruq'eb' li xik' neke'iloq qe?

21 Malaj ut ma nekek'oxla naq li Dios toj toxkol, naq chunchuuko sa' xb'een qak'ojariib'aal ut ink'a' nokok'anjelak rik'in li k'a'ru xk'e chaq li Qaawa' choq' qe?

22 Relik chi yaal, ma texchunlaaq sa' q'emalil naq sutsuukex

xb'aaneb' li mil, relik chi yaal, ut li lajetq mil li wankeb' ajwi' sa' q'emalil, naq wankeb' k'iila mil sa' lee sutam sa' xnuv'aal li ch'och' li yookeb' chi t'ane'k xb'aan li yok'leb' ch'iich', relik chi yaal, toch'enaqeb' ut yoo chi elk xkik'eleb'?

23 Ma nekek'oxla tab'i' naq li Dios texril chi maak'a' eemaak naq nekexchunla ut nekeril li k'a'aq re ru a'in? K'ehomaq reetal, ninye eere ink'a'. Anajwan nawaj raj naq chijultiko'q eere naq li Dios kixye naq tento xb'een wa taach'ajob'resimanq "xsa' li k'uleb'aal, ut chirix a'an taach'ajob'resiq ajwirix li k'uleb'aal.

24 Ut anajwan, wi ink'a' nekejal eek'a'uxl chirix li k'a'ru xeb'aanu, ut ink'a' nekex'ok chi wakliik ut chixyalb'al eeqe, ut ink'a' neketaqtaqla tzakemq ut eb' li winq qik'in, ut rik'in ajwi' laj Helaman, re taaruq chixtenq'ankil li jar raqal re qach'och' li kixk'ul wi'chik, re ajwi' taaruq taqachap wi'chik li rela' li qeechanihom sa' li na'ajej a'in, k'ehomaq reetal, taa'ajmanq ru naq ink'a' chik taqayal qu rik'ineb' laj Lamanita toj reetal naq xqach'ajob'resi xb'een wa lix sa' li qak'uleb'aal, relik chi yaal, a'an xjolomil li qatenamit.

25 Ut wi ink'a' nekek'e li ninye sa' inhu, ut ink'a' nekex'el chaq ut nekek'ut chiwu tz'aqal "xmu-siq' li ach'ab'aak, ut ink'a' nekeyal eeqe chixnimankil xmetz'ew ut xk'eeb'al xkawileb' li qateep aj pleet, ut chixk'eeb'al reheb' tzakemq re xtenq'ankileb', k'ehomaq

reetal, tinkanab' jun raqal reheb' lin ach'ab'anb'il winq re xk'uulan-kil qawankil sa' xb'een li jun raqal a'in re li qach'och', ut tinkanab' lix metz'ew ut li rosob'tesihom li Dios sa' xb'eeneb', re naq maajun chik chi wankilal taaruq chi k'anjelak sa' xb'eeneb'—

26 Ut a'in xb'aan xnumtajenaqil xpaab'aaleb', ut lix kuyumeb' sa' li rahilal neke'xnumsi—

27 Ut tinalq eerik'in, ut wi wan ani sa' eeyanq li narahok re li ach'ab'aak, relik chi yaal, wi wan yal ta jun miin raqal li ach'ab'aak li toj nakana, k'ehomaq reetal, tinwaklesi li pleetinkib' sa' eeyanq, toj reetal ajwi' naq eb' li te'ajoj re xmaq'b'al li wankilal ut li awa'b'ejil te'kanaaq chi oso'jenaq.

28 Relik chi yaal, k'ehomaq reetal, ink'a' ninxuwa lee wankilal chi moko lee awa'b'ejil; a'an b'an lin "Dios li ninxuwa; ut xb'aan xtaqlahom a'an naq ninchap inyok'leb' ch'iich' re xkolb'al rix lix na'leb' intenamit, ut xb'aan lee maa'usilal laa'ex naq kiqanumsi xanimal li sachk a'in.

29 K'ehomaq reetal, xtaq xq'e-hil, relik chi yaal, xnach'ok chaq li hoonal anajwan, naq wi ink'a' nekewaklesi eerib' re xkolb'al rix lee tenamit ut lee kok'al, li "yok'leb' ch'iich' re li raqb'a-aatin wan chi taqsinb'il sa' eeb'een; relik chi yaal, ut taat'ane'q sa' eeb'een ut texrula'ani toj reetal naq tessa-che'q chi junajwa.

30 K'ehomaq reetal, nawoyb'eni

inteng'ankil eeb'aan; ut wi ink'a' nekexk'anjelak re qatenq'ankil, k'ehomaq reetal, chalk we eerik'in, sa' ajwi' li ch'och' Tzarahemla, ut texinsak' rik'in li yok'leb' ch'iich', re naq ink'a' chik taaruq taawanq eewankil chixramb'al lix k'iijik li tenamit a'in sa' li na'leb' chirix li ach'ab'aak wanko wi'.

31 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, li Qaawa' ink'a' tixkanab' naq taawanq eeyu'am ut taanimanq eemetz'ew sa' lee maa'usilal re xsachb'al lix tenamit tiik xch'ool.

32 K'ehomaq reetal, ma naru tab'i' neke'oxla naq li Qaawa' tixkol eeyu'am laa'ex ut taachalq rik'in raqb'a-aatin sa' xb'eeneb' laj Lamanita, naq a'an xna'leb'eb' lix yuwa'eb' li xk'ehok re xkaqal lix ch'ooleb' a'an, relik chi yaal, ut nimanb'il a'an xb'aaneb' li xe'risi chaq rib' qik'in, a'b'an lee maa'usilal laa'ex nachal xb'aan naq nekera xk'ulb'al eeloq'alil ut li jo'maajo'il k'a'aq re ru re li ruchich'och'?

33 Nekenaw naq nekeq'et lix taqlahom li Dios, ut nekenaw naq nekeyeq'i rub'el eeroq. K'ehomaq reetal, li Qaawa' naxye we: Wi eb' li kexaqab' choq' eejolominel ink'a' neke'xjal xk'a'uxl chirix xmaakeb' ut xmaa'usilaleb', texxik chixpleetinkileb'.

34 Ut anajwan k'ehomaq reetal, laa'in, aj Moroni, elajinb'ilin, jo'chanru li sumwank li kink'uub' re xpaab'ankil lix taqlahom lin Dios; jo'kan naq nawaj raj naq texwanq chi letzlo rik'in li raatin

li Dios, ut teeseeb'a eerib' chixtaq-lankil we xkomon li k'a'ru eere ut lee winq, ut jo'kan ajwi' re laj Helaman.

35 Ut k'ehomaq reetal, wi ink'a' nekeb'aanu a'in tinseeb'a wib' chi chalk eerik'in, xb'aan naq k'ehomaq reetal, li Dios ink'a' tixkanab' naq too'osoq rik'in tz'okaak; jo'kan naq tixk'e qe xkomon lee tza-kemq, us ta tento taawanq rik'in li yok'leb' ch'iich'. Anajwan ilomaq naq teetz'aqob'resi ru li raatin li Dios.

36 K'ehomaq reetal, laa'in aj Moroni, lix b'eenil aj taqlanel eere. "Moko ninsik' ta li wankilal, ninsik' b'an xt'anb'al. Moko ninsik' ta nimob'resiik wu xb'aan li ruchich'och', lix loq'al b'an inDios ninsik', ut li ach'ab'aak ut li chaab'ilal re lin tenamit. Ut jo'ka'in ninchoy inhu.

CH'OL 61

Laj Pahoran naxye re laj Moroni resil li pleetink-ib' ut li po'resink ch'oo-lejil rik'in xjolomil li tenamit—Eb' li rey aj winq neke'xchap Tzarahemla ut neke'wan sa' aatin rik'ineb' laj Lamanita—Laj Pahoran naxtz'aama xtenq'ankil re xpleetinkileb' laj po'resinel ch'oolej. Wan na 62 chihab' ma nayo'la li Kristo.

K'EHOMAQ reetal, kik'ulman anajwan naq moko najt ta chik chirix naq laj Moroni kixtaqla lix

hu rik'in li xb'eenil aj jolominel, kixk'ul jun xhu laj "Pahoran, li xb'eenil aj jolominel. A'in ut li aatin kixk'ul:

2 Laa'in, aj Pahoran, xb'eenilin aj jolominel re li ch'och' a'in, nintaqla li aatin a'in re laj Moroni, li xb'eenil aj taqlanel sa' xb'een li teep aj pleet. K'e reetal, ninye aawe, at Moroni, naq moko nasa-ho' ta inch'ool rik'in xnimal "aach'a'ajkilal, relik chi yaal, naraho' inch'ool rik'in.

3 A'b'an k'e reetal, wankeb' li neke'saho' xch'ool rik'in lee ch'a'ajkilal, relik chi yaal, toj reetal naq ke'wakli sa' po'resink ch'oolej wik'in laa'in, jo' ajwi' xkomoneb' lin tenamit li "ach'ab'anb'il winqeb', relik chi yaal, ut q'axal k'ihheb' li ke'wakli chaq.

4 Ut a'aneb' li ke'sik'ok chaq xmaq'b'al chiwu li raqleb'aal aatin li ke'tikib'ank re li nimla maa'usilal a'in; xb'aan naq maak'a'jo' li sahil aatin ke'roksi, ut ke'xjalb'ehi xch'ooleb' naab'al li tenamit, xb'aan wi' taachalq rahil ch'a'ajkilal sa' qayanq; ut ke'xram li k'a'ru kiqataqla raj, ut ke'xka'ch'inob'resiheb' xch'ool li qa-ach'ab'anb'il winq, re naq ink'a' ke'chal eerik'in.

5 Ut k'e reetal, kine'ralinasi chaq chiruheb', ut kin'eelelik sa' li ch'och' Gideon, wochb'een jo' k'ihaleb' li winq li kinru chixk'amb'al chiwix.

6 Ut k'e reetal, kintaqla xjek'in-kil jun aatin chiru li jun raqal chi

36a Tz. ut S. 121:39–42.

61 1a Alma 50:39–40.

2a Alma 60:3–9.

3a Alma 51:6–7.

ch'och' a'in, ut k'e reetal, wulaj wulaj yookeb' chixmolankil rib' qik'in, chixchap'al xk'anjeleb'aal re pleet, re xkolb'al lix tenamiteb' ut li "ach'ab'aak wankeb' wi', ut re reeqajunkil li ra kiquak'ul.

7 Ut chalenaqeb' qik'in, jo'kan naq eb' li xe'wakli sa' po'resink ch'oolej qik'in wankeb' chi ram-b'il, jo'kan naq nokohe'xxuwa ut maak'a'eb' xch'ool chi elk re qapleetinkil.

8 Eb' a'an ak reechanihomeb' li ch'och', malaj li tenamit, Tzarahemla; ke'xxaqab' jun rey sa' xb'eeneb', ut a'an xtz'iib'ak re lix reye'b' laj Lamanita, sa' li ki'ok wi' sa' aatin rik'in; ut sa' li sum-aatin a'an, xye naq a'an tix'kuula xwankil sa' xb'een li tenamit Tzarahemla, ut rik'in li k'uulank wankil a'an, naxk'oxla naq te'ruuq laj Lamanita chi numtaak sa' xb'een rela' li ch'och', ut a'an taak'ojob'aaq choq' rey sa' xb'een li tenamit a'in naq te'numtaaq laj Lamanita sa' xb'eeneb'.

9 Ut anajwan, sa' laa hu kinaajit, a'b'an maak'a' naxye a'an; moko yoo ta injosq'il, nasaho' b'an inch'ool rik'in xnimal ru aach'ool. Laa'in, aj Pahoran, moko ninsik' ta wankilal, ka'ajwi' re kanaak sa' inraqleb'aal aatin re naq tinruuq chixk'uulankil li k'aru xk'ulub'eb' ut li ach'ab'aak wankeb' wi' lin tenamit. Li waam xaqxo chi kaw sa' li ach'ab'aak a'an li "korach'ab' wi' li Dios.

10 Anajwan ut k'e reetal, taqaram li maa'usilal toj reetal ajwi' li hoyok kik'. Ink'a' raj taqahoy xkik'eleb' laj Lamanita wi ta te'kanaaq sa' tz'aqal xch'och'eb' a'an.

11 Ink'a' raj taqahoy xkik'eleb' li qas qiitz'in wi ta ink'a' te'wakliiq sa' po'resink ch'oolej ut te'xtaqsi li yok'leb' ch'iich' chiqu.

12 Taqak'e raj qib' rub'el li iiqleb' re moosil wi ta jo'kan ajb'il ru rik'in xtiikal ru lix na'leb' li Dios, malaj ut wi ta a'an toxtaqala chixb'aanunkil chi jo'kan.

13 A'b'an k'e reetal, moko no-koxtaqala ta naq taqak'e qib' rub'el xwankil li xik' neke'ilok qe, naq "taqakanab' b'an qib' chiru a'an, ut a'an toxkol.

14 Jo'kan ut, at was wiitz'in Moroni raarookat inb'aan, chiqaram li ink'a' us, ut k'aruhaq li ink'a' us li moko naru ta chiqu xramb'al rik'in li qaatin, relik chi yaal, jo' li po'resink ch'oolej ut li jachokib', "chiqaram rik'in li qayok'leb' ch'iich', re taaruq taakanaaq qik'in li ach'ab'aak wanko wi', re taaruq taasaho'q qach'ool sa' li nimla usilal naq wan li qa-iglees, ut sa' lix na'leb' laj Tojol qix ut li qaDios.

15 Jo'kan ut, seeb'a aawib' chi chalk wik'in aawochb'een junjung reheb' laa winq, ut kanab' li jun ch'ol chik chi taqlanb'il xb'aan laj Lehi ut laj Teankum; k'e reheb' a'an wankilal re xb'eresinkil

li pleet sa' li jun raqal chi ch'och' a'an, jo' chanru lix "Musiq' li Dios, a'an ajwi' li musiq'ej re ach'ab'aak li wank rik'ineb'.

16 K'e reetal, kintaqla reheb' b'ayaq li k'aru taak'anjelaq reheb', re naq ink'a' te'oso'q toj reetal naq texruuq chi chalk wik'in.

17 Ch'utub' jo' nimal xkawil li teep li naru chawu sa' laa b'eenik toj arin, ut taqaseeb'a qib' chi xik chixpleetinkileb' li ke'risi chaq rib', rik'in lix metz'ew li qaDios jo' chanru li paab'aal li wan qik'in.

18 Ut laa'o taqeechani li tenamit Tzarahemla, re taqataw chik li tzakemq re xtaqlankil re laj Lehi ut laj Teankum; relik chi yaal, tooxik chixpleetinkileb' rik'in xmetz'ew li Qaawa', ut taqak'e xraqik li nimla maa'usilal a'in.

19 Ut anajwan, at Moroni, nasaho' inch'ool rik'in xk'ulb'al aahu, xb'aan naq kiwan ka'ch'inaq ink'a'uxl chirix k'aru tento taqab'aanu, ma tiik ta choq' qe xik chixpleetinkileb' li gas qiitz'in.

20 A'b'an laa'at xaye, wi ink'a' neke'xjal xk'a'uxl li Qaawa' katxtaqla naq tatxik chixpleetinkileb'.

21 Chawil naq "taak'e xkawileb' laj Lehi ut laj Teankum sa' li Qaawa'; ye reheb' naq me'xuwak, xb'aan naq li Dios tixkoleb', relik chi yaal, ut jo'kaneb' ajwi' chixjunileb' li neke'xxaqab' rib' chi kaw sa' li ach'ab'aak a'an li kirach'ab'eb' wi' li Dios. Ut anajwan ninchoy

lin hu rik'in li was wiitz'in raaro inb'aan, aj Moroni.

 CH'OL 62

Nab'EEK laj Moroni re xtenq'ankil laj Pahoran sa' li ch'och' Gideon—Eb' li rey aj winq li ink'a' neke'raj xkolb'al lix tenamiteb' neke'k'ehe'k chi kamk—Laj Pahoran rochb'een laj Moroni neke'xchap wi'chik Nefihah—Naab'al reheb' laj Lamanita neke'xjunaji rib' rik'in lix tenamit laj Ammon—Laj Teankum naxkamsi laj Ammoran ut nakamsiik ajwi'—Eb' laj Lamanita neke'alinasiiik chaq sa' li ch'och', ut naxaqab'aman li tuqtuukilal—Laj Helaman nasutq'i sa' xk'anjel li paab'aal ut naxwaklesi li Iglees. Wan na 62–57 chihab' ma nayo'la li Kristo.

ANAJWAN ut kik'ulman naq chirix naq kixk'ul laj Moroni li hu a'in kichal xkawil xch'ool, ut kinujak rik'in sahil ch'oolejil q'axal nim xb'aan naq xaqxo xch'ool laj Pahoran, naq maawa' jun "aj pleetinel re li ach'ab'aak wan wi' ut lix chaab'ilal lix tenamit.

2 A'b'an kiraho' ajwi' xch'ool chi numtajenaq xb'aan xmaa'usilaleb' li ani ke'alinasink chaq re laj Pahoran sa' li raqleb'aal aatin; relik ut chi yaal, xb'aaneb' li ke'po'resink chaq xch'ool chirix lix tenamiteb' jo' ajwi' chirix lix Dios.

3 Ut kik'ulman naq laj Moroni kixk'am chirix ka'ch'in xk'ihaleb'

li winq, jo' chanru rajom laj Pahoran, ut kixk'e laj Lehi ut laj Teankum chi taqlank sa' xb'een rela' lix teep aj pleet, ut kixchap xb'e sa' xjayal li ch'och' Gideon.

4 Ut kixtaqsi li "xaqxookil eetalil re ^bach'ab'aak sa' yalaq b'ar chi na'ajej ki'ok wi', ut kixk'ul jo' nimal li teep kiru sa' chixjunil lix b'eenik toj sa' li ch'och' Gideon.

5 Ut kik'ulman naq mileb' li ke'xmola rib' rik'in li eetalil kixtaqsi, ut ke'xchap xyok'leb' ch'iich' re xkolb'al rix li ach'ab'aak wankeb' wi', re naq ink'a' te'ok chi moosil.

6 Ut chi jo'kan, chirix naq laj Moroni kixch'utub' jo' k'ihal li winq kiru chiru sa' chixjunil lix b'eenik, kiwulak sa' li ch'och' Gideon, ut naq kixjunaji lix teep rik'in xteep laj Pahoran, q'axal kaweb' ke'kana, jo'kan naq kaweb' wi'chik chiruheb' lix winq laj Pajus, a'an "xreyeb' laj isihom rib' a'an li ke'alinasink chaq reheb' li ^bach'ab'anb'il winq sa' li ch'och' Tzarahemla ut ke'reechani chaq li ch'och'.

7 Ut kik'ulman naq laj Moroni ut laj Pahoran xkoheb' taq'a rochb'eeneb' lix teep aj pleet sa' li ch'och' Tzarahemla, ut xkoheb' chixpleetinkil li tenamit, ut ke'xk'ul rib' rik'ineb' lix winq laj Pajus, jo'kan naq ke'ok sa' pleet.

8 Ut k'ehomaq reetal, kikamsiik laj Pajus, ut eb' lix winq

ke'chape' jo' preex, ut laj Pahoran kik'ojob'aak wi'chik sa' xraqleb'aal aatin.

9 Ut eb' lix winq laj Pajus ke'tz'ile' rix sa' raqleb' aatin, jo' chanru li chaq'rab', ut jo'kaneb' ajwi' li rey aj winq a'an li ke'chape' chaq ut ke'tz'ape' chaq sa' tz'alam, ut kitaqlaman "xkamsinkileb' jo' chanru li chaq'rab'; relik chi yaal, eb' li winq a'an re laj Pajus ut li rey aj winq a'an, li ani ink'a' ke'ajok re xchapb'al li k'anjeleb'aal re pleet sa' xkolb'al rix lix tenamiteb', li ke'pleetink b'an re, ke'k'eh' chi kamk.

10 Ut chi jo'kan kiwan chi aajel ru naq taapaab'amanq li chaq'rab' a'in chi tz'aqal tz'aqal re xkolb'al rix lix tenamiteb'; relik chi yaal, ut ani natawe' chixtz'eqtaanankil li ach'ab'aak wan wi', sa' junpaat nataqlaman xkamsinkil jo' chanru li chaq'rab'.

11 Ut chi jo'kan kiraqe' li xlaje xka'k'aal chihab' rawa'b'ejileb' laj raqol aatin sa' xb'een lix tenamit laj Nefi; ut laj Moroni ut laj Pahoran ak ke'xk'ojob' wi'chik li tuqtuukilal sa' li ch'och' Tzarahemla, sa' xyanq lix tenamiteb' a'an, chirix xk'eeb'al li kamk sa' xb'een chixjunileb' li moko xaqxookeb' ta chixpaab'ankil li na'leb' chirix li ach'a'b'aak.

12 Ut kik'ulman naq sa' xtiklajik li xjunlaju xka'k'aal chihab' rawa'b'ejileb' laj raqol aatin sa'

4a Alma 46:12–13, 36.
K'UTUL RAQAL: Eetalil taqsinb'il.
b K'UTUL RAQAL:

Ach'ab'aak.
6a Alma 61:4–8.
b Alma 51:5–7.
9a K'UTUL RAQAL:

Teneb'anb'il
kamsiik.

xb'een lix tenamit laj Nefi, laj Moroni tikto kixtaqla naq taataqlamanq li k'a'aq re ru taak'anjelaq, ut jo'kan ajwi' taataqlamanq re laj Helaman jun teep aj pleet waqib' mil chi winq xnimal, re xtenq'ankil sa' xkolb'al rix li jun raqal chi ch'och' a'an.

13 Ut kixtaqla ajwi' naq jun teep aj pleet waqib' mil chi winq xnimal, rochb'een tz'aqal li tzakemq, te'taq'laaq rik'in lix teep aj pleet laj Lehi ut laj Teankum. Ut kik'ulman naq kib'aanuman a'in re xk'eeb'al xkawil li ch'och' chiruheb' laj Lamanita.

14 Ut kik'ulman naq laj Moroni ut laj Pahoran, chirix xkanab'ankil jun nimla ch'uut chi winq sa' li ch'och' Tzarahemla, ke'xchap xb'eheb' rochb'een jun nimla ch'uut chi winq sa' xjoyal li ch'och' Nefihah, chi k'ee'ookeb' xch'ool chi numtaak sa' xb'eeneb' laj Lamanita sa' li tenamit a'an.

15 Ut naq yookeb' chi b'eeek sa' xjoyal li ch'och', kik'ulman naq ke'xchap jun nimla ch'uut chi winq xkomoneb' laj Lamanita, ut ke'xkamsi naab'al reheb', ut ke'xchap li k'aru k'amb'il xb'aaneb' ut lix k'anjeleb'aal re pleet.

16 Ut kik'ulman naq chirix naq ke'xchapeb', ke'xteneb'eb' chi ok sa' jun sumwank naq moko te'xchap ta chik li k'anjeleb'aal re pleet chiruheb' laj Nefita.

17 Ut chirix naq ke'ok sa' li sumwank a'in ke'xtaqlaheb' chi wank rik'in lix tenamit laj Ammon, ut a'aneb' na kaahib' mil rajlankileb' li ink'a' ke'kamsiik.

18 Ut kik'ulman naq chirix naq ke'xtaqlaheb' aran ke'xchap wi'chik xb'e sa' xjoyal li ch'och' Nefihah. Ut kik'ulman naq chirix naq ke'wulak sa' li ch'och' Nefihah, ke'xyiib' xmuheb'aal t'ikr sa' li helhookil ch'och' aran Nefihah, li nach' wan rik'in li tenamit Nefihah.

19 Anajwan laj Moroni kiraj naq eb' laj Lamanita te'chalq chixpleetinkileb', chiru li helhookil ch'och'; a'b'an eb' laj Lamanita, rik'in naq ak neke'xnaw chirix lix kawileb' xch'ool q'axal nim, ut neke'ril xnimal li rajlankileb', jo'kan naq moko ke'wan ta xch'ool chi elk re xpleetinkileb', jo'kan naq ink'a' ke'chal chi pleetik sa' li kutan a'an.

20 Ut naq ki'ok q'o'jyin, laj Moroni xko'o chiru raak'ab'il li q'o'jyin, ut kiwulak sa' xb'een li xaqxookil tz'ak re xk'eeb'al reetal sa' muqmu k'aru raqal re li tenamit k'o'jk'ookeb' wi' laj Lamanita rik'in lix teep aj pleet.

21 Ut kik'ulman naq wankeb' sa' releb' saq'e, chixk'atq li okeb'aal, ut warjenaqeb' chixjunileb'. Anajwan ut kisutq'i laj Moroni rik'in lix teep aj pleet, ut kixtaqla naq te'xseeb'a rib' chixk'uub'ankil li kawil k'aam ut li eeb', re te'kub'siiq chaq sa' xb'een li xaqxookil tz'ak sa' xjunpak'alil li tz'ak.

22 Ut kik'ulman naq laj Moroni kixtaqla naq eb' lix winq toxeb'eeq ut te'taqe'q sa' xb'een li xaqxookil tz'ak, ut te'xkub'si rib' sa' li jun raqal a'an re li tenamit; relik

chi yaal, sa' rokeb' saq'e, b'ar wi' moko k'ojk'ookeb' ta laj Lamanita rik'ineb' lix teep aj pleet.

23 Ut kik'ulman naq chixjunileb' ke'xkub'si rib' sa' li tenamit chi q'eq, rik'ineb' lix kawil k'aam ut lix eeb'; chi jo'kan, naq kisaqew chixjunileb' wankeb' sa' xyanq xtz'akil li tenamit.

24 Anajwan ut, naq ke'aj ru laj Lamanita ut ke'ril naq wankeb' lix teep aj pleet laj Moroni sa' xyanq li xaqxookil tz'ak, ke'chal xxiw chi numtajenaq, jo'kan naq ke'eelelik chiru li okeb'aal.

25 Ut anajwan naq kiril laj Moroni naq yookeb' chi eelelik chiru, kixtaqla naq toxeb'eeq lix winq chixpleetinkileb', ut ke'xkamsi naab'al ut naab'al chik ke'xsutirix, ut ke'xchapeb' choq' preex, ut li jun ch'ol chik reheb' ke'eelelik sa' li ch'och' Moroni, li wan sa'eb' li nub'aal chire li palaw.

26 Chi jo'kan laj Moroni ut laj Pahoran ke'reechani li tenamit Nefihah chi maajun aamej kisach; ut wankeb' naab'al reheb' laj Lamanita li ke'kamsiik.

27 Anajwan kik'ulman naq naab'al reheb' laj Lamanita li preexeb' ke'raj xjunajinkil rib' rik'in lix "tenamit laj Ammon ut wank choq' ach'ab'anb'il tenamit.

28 Ut kik'ulman naq jo' k'ihal li ke'raj, reheb' a'an kik'eeman jo' chanru li rajomeb'.

29 Chi jo'kan, chixjunileb' li preex xkomoneb' laj Lamanita ke'xjunaji rib' rik'in lix tenamit laj Ammon, ut ke'ok chi k'anjelak

chi numtajenaq, re xk'anjelankil li ch'och', re xk'iresinkil li k'iila paay chi iyaj nak'uxman, ut li ketomq ut teep chi xul, li jar paay wan; ut chi jo'kan ki'isiik chaq jun li nimla iiq sa' xb'eeneb' laj Nefita; relik chi yaal, kik'ulman naq ke'isiik chaq sa' xb'eeneb' chixjunil li preex xkomoneb' laj Lamanita.

30 Anajwan kik'ulman naq laj Moroni, chirix naq kireechani li tenamit Nefihah, chirix xchapb'al k'iila preex, li kika'ch'inob'resink re lix teep' aj pleet laj Lamanita chi numtajenaq, ut chirix xk'ulb'al wi'chik naab'al xkomoneb' laj Nefita li ke'chape' chaq choq' preex, li kixk'e xkawilal lix teep aj pleet laj Moroni chi numtajenaq, jo'kan naq laj Moroni ki'el chaq sa' li ch'och' Nefihah toj sa' li ch'och' Lehi.

31 Ut naq ke'ril laj Lamanita naq chalk re laj Moroni sa' xb'eeneb', kik'ulman naq ke'xuwak wi'chik ut ke'eelelik chiru lix teep aj pleet laj Moroni.

32 Ut kik'ulman naq laj Moroni ut lix teep aj pleet ke'xtaaqeh'eb' sa' li junjunq chi tenamit, toj reetal naq ke'k'ule' xb'aan laj Lehi ut laj Teankum; ut ke'eelelik laj Lamanita chiru laj Lehi ut laj Teankum, toj taq'a sa'eb' li nub'aal chixk'atq li palaw, toj reetal naq ke'wulak sa' li ch'och' Moroni.

33 Ut ch'utub'anb'ileb' chixjunileb' li teep aj pleet reheb' laj Lamanita, jo'kan naq wankeb' sa' junaj chi molam sa' li ch'och' Moroni. Anajwan laj Ammoron,

xreyeb' laj Lamanita, wan ajwi' rik'ineb'.

34 Ut kik'ulman naq laj Moroni ut laj Lehi ut laj Teankum ke'x-k'ojob' rib' rochb'eeneb' lix teep aj pleet chixsutam lix nub'aal li ch'och' Moroni, jo'kan naq eb' laj Lamanita sutsuukeb' rix sa'eb' li nub'aal chire li yamyookil ch'och' sa' xtz'e li saq'e, ut sa'eb' li nub'aal chire li yamyookil ch'och' sa' re-leb' saq'e.

35 Ut chi jo'kan ke'xk'ojob' lix teepeb' chiru q'ojyin. Xb'aan naq k'ehomaq reetal, eb' laj Nefita ut jo'kaneb' ajwi' laj Lamanita lub-luukeb' xb'aan xnajtil li b'EEK; jo'kan naq maajun pleetik ke'x-k'oxla xb'aanunkil chi q'eq, ka'aj b'an wi' laj Teankum; xb'aan naq a'an numtajenaq xjosq'il rik'in laj Ammoron, jo'kan naq jo' nax-k'oxla a'an, "xmaak laj Ammoron, ut laj Amalikiah li ras, naq ke'-wan chaq sa' li pleet a'in li nim ut najt kiwan chaq rik'ineb' laj Lamanita, ut xb'aan a'an wanjenaq chaq xnimal li pleetik ut li hoyok kik', relik chi yaal, ut xnimal li we'ej.

36 Ut kik'ulman naq laj Teankum sa' xjosq'il xko'o b'ar k'ojk'ookeb' wi' xteepeb' laj Lamanita, ut kixkub'si rib' chirix lix xaqxookil tz'ak li tenamit. Ut xko'o rik'in jun k'aam, sa' li junjunq chi na'ajej, toj reetal naq kixtaw li rey, ut "kixkut rik'in jun li jutz'juukil che', li kik'ob'ok re chixk'atq li raam. A'b'an k'ehomaq reetal, li rey kirajsiheb' ru lix moos chi maji'

nakam, jo'kan naq ke'xtaaq laj Teankum, ut ke'xkamsi.

37 Anajwan naq ke'xnaw laj Lehi ut laj Moroni naq kame-naq laj Teankum, kik'ulman naq ke'raho' xch'ool chi numtajenaq; xb'aan naq k'ehomaq reetal, a'an chaq jun winq li kipleetik chaq chi kaw xch'ool choq' re lix tenamit, relik chi yaal, li tz'aqal naxra li ach'ab'aak, ut kixnumsi chaq xnaab'alil li ch'a'ajkilal li numtajenaq xrahil. A'b'an k'ehomaq reetal, ak kamenaq, ut xikenaq sa' li b'e naxik wi' chixjunil li ruchich'och'.

38 Anajwan kik'ulman naq laj Moroni koxb'eeq sa' li kutan jun chik, ut kichal sa' xb'eeneb' laj Lamanita, jo'kan kaq ke'xkamsiheb' rik'in nimla kamsink; ut ke'ralinasiheb' chaq sa' li ch'och'; ut eb' a'an ke'eelelik, jo'kan naq ink'a' chik ke'sutq'i chixpleetinkileb' laj Nefita sa' li kutan a'an.

39 Ut chi jo'kan kiraq'e' li xjun-laju xka'k'aal chihab' rawa'b'eji-leb' laj raqol aatin sa' xb'een lix tenamit laj Nefi; ut chi jo'kan wanjenaq chaq li pleet, ut li hoyok kik', ut li we'ej, ut li ch'a'ajkilal sa' xyanqeb', chiru xnumik k'iila chihab'.

40 Ut wanjenaq li kamsink, ut li wech'ok-ib', ut li jachok-ib', ut li k'iila paay chi maa'usilal sa' xyanq lix tenamit laj Nefi; a'b'anan choq' reheb' "li tiikeb' xch'ool, relik chi yaal, xb'aan xtijeb' li tiikeb' xch'ool, ke'kole' xyu'am.

41 A'b'an k'ehomaq reetal, rik'in

naq q'axal nim xnajtil li pleet ke'-wan wi' laj Nefita ut laj Lamanita naab'al ke'kana chi kawujenaq, xb'aan naq q'axal nim xnajtil li pleet; ut naab'al li ke'q'uno' raameb' xb'aaneb' "xch'a'ajkilal, jo'-kan naq ke'xtuulanob'resi rib' chiru li Dios, toj sa' xchamal li tuulanil ch'oolej.

42 Ut kik'ulman naq chirix naq laj Moroni kixk'e chaq xkawil li jar raqal chi ch'och' a'an li k'utk'u chiruheb' laj Lamanita, toj reetal naq tz'aqal xkawileb', kisutq'i sa' li tenamit Tzarahemla, ut jo'kan ajwi' laj Helaman kisutq'i sa' xna'aj li reechanihom; ut kikana wi'chik li tuqtuukilal chi xaqaab'anb'il sa' xyanq lix tenamit laj Nefi.

43 Ut laj Moroni kixq'axtesi li taqlank sa' xb'eeneb' lix teep aj pleet, sa' ruq' li ralar, aj Moroni-hah xk'ab'a'; ut kisutq'i sa' tz'aqal li rochoch re tixnumsi rela' lix kultan sa' tuqtuukilal.

44 Ut laj Pahoran kisutq'i sa' xraqleb'aal aatin; ut laj Helaman kixk'ul wi'chik sa' xb'een xjultikankil li raatin li Dios chiru li tenamit; xb'aan naq xmaak xk'ihaleb' li pleet ut li wech'ok-ib' ki'ajman chik ru naq taa'uxq wi'chik li tuqub'ank sa' li iglees.

45 Jo'kan ut, xko'o laj Helaman ut eb' lix komon, ut ke'xch'olob' li raatin li Dios rik'in nimla wankilal toj reetal naq naab'al li tenamit "ke'q'unb'esiik xch'ool chirix lix maa'usilaleb', ut rik'in a'an ke'xjal xk'a'uxl chirix lix maakeb' ut

ke'kub'e xha' choq' re li Qaawa' lix Dios.

46 Ut kik'ulman naq ke'xxaqab' wi'chik lix iglees li Dios, chiru chixjunil li ch'och'.

47 Relik chi yaal, ut ki'ux li tuqub'ank chirix li chaq'rab'. Ut ke'sik'e' ru lix "raqol aatin, ut li xb'eenileb' aj raqol aatin reheb'.

48 Ut ke'ok wi'chik lix tenamit laj Nefi chi "usaak sa' li ch'och', ut ke'ok chi k'ihank ut chi kawuk wi'chik xmetz'eweb' chi numtjenaq sa' li ch'och'. Ut ke'ok chi b'ihomo'k chi numtjenaq.

49 A'b'anan rik'in xb'ihomaleb', ut xnimaleb' xmetz'ew, ut li usaak ke'xk'ul, moko ke'xtaqsi ta rib' sa' xq'etq'etileb' li ru; chi moko timileb' chixk'oxlankil li Qaawa' lix Dios; ke'xtuulanob'resi b'an rib' chi numtjenaq chiru.

50 Relik chi yaal, kijultiko' reheb' chanru xnimal ru li k'a'aq re ru kixb'aanu chaq li Qaawa' choq' reheb', naq kixkoleb' chaq chiru li kamk, ut chiru li b'ak'leb', ut chiru tz'alam, ut chiru li k'iila paay chi ch'a'ajkilal, ut kixkoleb' chaq sa' ruq'eb' li xik' neke'ilok reheb'.

51 Ut ke'tijok chiru li Qaawa' lix Dios chi rajlal, jo'kan naq li Qaawa' kirosob'tesiheb', jo' chanru li raatin, jo'kan naq ke'kawu xmetz'ew ut ke'usa sa' li ch'och'.

52 Ut kik'ulman naq kib'aanuman chixjunil li k'a'aq re ru a'in. Ut kikam laj Helaman, sa' ro'laju xka'k'aal chihab' rawa'b'ejileb' laj

raqol aatin sa' xb'een lix tenamit laj Nefi.

CH'OL 63

Laj Xiblon ut moqon laj Helaman nareechani li santil tz'iib'anb'il esil —Naab'aleb' aj Nefita neke'xik sa' li ch'och' sa' xjajal lix nim li saq'e—Laj Hagot naxyiib'eb' li ninqi jukub', li neke'xik chiru li palaw sa' rokeb' saq'e—Laj Moronihah naxq'axeb' ru laj Lamanita sa' pleet. Wan na 56–52 chihab' ma nayo'la li Kristo.

Ut kik'ulman sa' xtiklajik li xwaqlaju xka'k'aal chihab' rawa'b'ejileb' laj raqol aatin sa' xb'een lix tenamit laj Nefi, naq laj "Xiblon kireechani li ^bk'a'aq re ru loq' li q'axtesinb'il chaq re laj Helaman xb'aan laj Alma.

2 Ut a'an jun winq tiik xna'leb', ut nab'eeek chi tiik chiru li Dios; ut kixk'e xch'ool chixb'aanunkil li chaab'il rajlal, re xpaab'ankil lix taqlahom li Qaawa' lix Dios; ut jo'kan ajwi' kixb'aanu li riitz'in.

3 Ut kik'ulman naq kikam ajwi' laj Moroni. Ut chi jo'kan kiraqe' li xwaqlaju xka'k'aal chihab' rawa'b'ejileb' laj raqol aatin.

4 Ut kik'ulman naq sa' li xwuqlaju xka'k'aal chihab' rawa'b'ejileb' laj raqol aatin, kiwan jun nimla ch'uut chi winq, oob' mil rik'in kaahib' cient ajwi' rajlan-kileb', rochb'eeneb' li rixaqil ut ralal xk'ajoleb', li ke'el chaq sa'

li ch'och' Tzarahemla toj sa' li ch'och' li wan sa' "xjajal lix nim li saq'e.

5 Ut kik'ulman naq laj Hagot, rik'in naq a'an jun winq q'axal k'eeek'o xk'a'uxl chirix li na'leb', jo'kan naq xko'o ut kixyib' jun li jukub' numtajenaq nim choq' re, sa' xnub'aal li ch'och' Naab'alil, chixk'atq li ch'och' Sachenaqil, ut kixtaqla chiru li palaw li wan sa' rokeb' saq'e, chixk'atq li "ru'uj chi ch'och' ka'ch'in ru li naxik sa' li ch'och' sa' xjajal lix nim li saq'e.

6 Ut k'ehomaq reetal, wankeb' naab'al xkomoneb' laj Nefita li ke'ok chi sa' ut xkoheb', chi wan rik'ineb' naab'al li taak'anjelaq reheb', jo' ajwi' naab'al li ixq ut li kok'al; ut ke'xchap xb'e sa' xjajal lix nim li saq'e. Ut chi jo'kan kiraqe' li xwuqlaju xka'k'aal chihab'.

7 Ut sa' li xwaqxaqlaju xka'k'aal chihab', li winq a'in kixyib' jalaneb' chik li jukub'. Ut kisutqi' ajwi' li xb'een jukub', ut naab'al chik li tenamit ke'ok chi sa', ut ke'xk'am ajwi' naab'al li taak'anjelaq reheb', ut xkoheb' wi'chik re te'xik sa' li ch'och' sa' xjajal lix nim li saq'e.

8 Ut kik'ulman naq maajo'qe chik ke'ab'iman resil. Ut naqak'oxla naq ke'ok chi ha' sa' xchamal li palaw. Ut kik'ulman naq jun chik jukub' xko'o ajwi', ut b'ar xko'o a'an ink'a' naqanaw.

9 Ut kik'ulman naq ke'wan naab'al li tenamit li xkoheb' sa' li

ch'och' sa' "xjajal lix nim li saq'e. Ut chi jo'kan kiraqe' li xwaqxaq-laju xka'k'aal chihab'.

10 Ut kik'ulman sa' li xb'eelajaju xka'k'aal chihab' rawa'b'ejileb' laj raqol aatin, kikam ajwi' laj Xiblon, ut laj Korianton ak xikenaq sa' li ch'och' sa' xjajal lix nim li saq'e sa' jun jukub', re xk'amb'al li k'aru taak'anjelaq reheb' li tenamit li ak xkoheb' chaq sa' li ch'och' a'an.

11 Jo'kan naq ki'aje' ru chiru laj Xiblon naq tixq'axtesi li k'a'aq re ru a'an li loq', rub'elaj xkamik, re li "ralal laj Helaman, a'an aj Helaman xk'ab'a, k'ab'a'ineb'il jo' chanru xk'ab'a' lix yuwa'.

12 K'ehomaq reetal anajwan, chixjunil li k'aru "tz'iib'anb'il li eechaninb'il xb'aan laj Helaman kitz'iib'aman ut kitaqlaman sa' xyanqeb' li ralal xk'ajoleb' li winq chiru chixjunil li ch'och', ka'aj b'an wi' naq ink'a' kitaqlaman li jar raqal kixtaqla laj Alma naq b'in-k'a' taaxik.

13 A'b'anan kiteneb'aman

xk'uulankil xloq'al li k'a'aq re ru a'an, ut "kinumsiik chaq xb'aan li jun tasal tenamit re li jun tasal chik; jo'kan naq sa' li chihab' a'in, kiq'axtesiman re laj Helaman, rub'elaj xkamik laj Xiblon.

14 Ut kik'ulman ajwi' sa' li chihab' a'in naq wankeb' junjunq li ke'risi chaq rib' li xikenaqeb' rik'ineb' laj Lamanita, ut eb' a'an ke'eek'asiik wi'chik xjosq'il chirixeb' laj Nefita.

15 Ut jo'kan ajwi' sa' li chihab' ajwi' a'in ke'kub'e chaq rochb'een jun teep aj pleet nim rajlankileb' re xpleetinkil lix tenamit laj "Moronihah, malaj re xpleetinkil lix teep aj pleet laj Moronihah, sa' li ke'q'axe' wi' ru ut ke'sutq'isiik wi'chik chirix sa' tz'aqal lix ch'och'eb', ut naab'al li sachk ke'xk'ul.

16 Ut chi jo'kan kiraqe' li xb'eelajaju xka'k'aal chihab' rawa'b'ejileb' laj raqol aatin sa' xb'een lix tenamit laj Nefi.

17 Ut chi jo'kan kiraqe' resil laj Alma, ut laj Helaman li ralal, jo' ajwi' laj Xiblon, a'an li ralal.

LIX HU LAJ HELAMAN

Jun esilal chirixeb' laj Nefita. Lix pleeteb', ut li wech'ok-ib', ut li jachok-ib' sa' xyanqeb'. Ut jo'kan ajwi' li profettil aatin re naab'al li santil profet, rub'elaj xk'ulunik li Kristo, jo' chanru li esil kixtz'iib'a laj Helaman, a'an ralal laj Helaman, ut jo' chanru ajwi' li esil ke'xtz'iib'a li ralal, toj reetal lix k'ulunik li Kristo. Ut jo'kan ajwi' neke'jale' xch'ool

9a Hel. 3:11–12.

11a Chi'ilmanq li
aatin sa' xtiklajik lix

hu laj Helaman.

12a Alma 18:36.

b Alma 37:27–32.

13a Alma 37:4.

15a Alma 62:43.

naab'al reheb' laj Lamanita. Jun esil chirix lix jalajikeb' xch'ool. Jun esil chirix lix tiikilaleb' laj Lamanita, ut lix maa'usilaleb' ut xtz'eqb'eetalileb' laj Nefita, jo' chanru li esil tz'iib'anb'il xb'aan laj Helaman ut eb' li ralal, toj sa' xk'ulunik li Kristo, a'an lix hu laj Helaman yeeb'il re, ut xkomon chik li aatin.

CH'OL 1

Na'ok laj Pahoran alalb'ej choq' xb'eenil aj raqol aatin, ut nakamsiik xb'aan laj Kixkumen—Laj Pakumeni na'ok sa' li raqleb'aal aatin—Laj Koriantumr naxjolomiheb' li teep aj pleet reheb' laj Lamanita, naxchap Tzarahemla, ut naxkamsi laj Pakumeni—Laj Moronihah naxq'axeb' ru laj Lamanita ut naxchap wi'chik Tzarahemla, ut nakamsiik laj Koriantumr. Wan na 52-50 chihab' ma nayo'la li Kristo.

UT anajwan k'ehomaq reetal, kik'ulman sa' xtiklajik li xka'k'aal chihab' rawa'b'ejileb' laj raqol aatin sa' xb'een lix tenamit laj Nefi, ki'ok chi wank jun li nimla ch'a'ajkilal sa' xyanq lix tenamiteb' laj Nefita.

2 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, ak kikam laj "Pahoran, ut xike-naq sa' li b'e naxik wi' chixjunil li ruchich'och'; jo'kan naq ki'ok chi wank jun li nimla wech'ok-ib' chirix ani taak'uluq re li raqleb'aal aatin sa' xyanqeb' li as iitz'ineb'ej, li ralaleb' laj Pahoran.

3 Anajwan a'ineb' xk'ab'a' li ke'x-yal ru re xk'ulb'al li raqleb'aal aatin, ut xb'aan wi' ke'xwech' rib' li tenamit: laj Pahoran, laj Paanji, ut laj Pakumeni.

4 Anajwan maawa'eb' a'in chixjunileb' li ralal laj Pahoran (xb'aan naq k'iehb'), a'b'an a'ineb' li ke'x-yal ru re xk'ulb'al li raqleb'aal aatin; jo'kan naq ke'kana li tenamit chi jachjo ru sa' oxib' jachal.

5 A'b'anan kik'ulman naq laj Pahoran kixaqab'aak xb'aan "xyaab' xkux li tenamit re taawanq choq' xb'eenil aj raqol aatin ut aj jolominel sa' xb'een lix tenamit laj Nefi.

6 Ut kik'ulman naq laj Pakumeni, naq kiril naq ink'a' kiru chixtawb'al li raqleb'aal aatin, a'an kixjunaji rib' rik'in xyaab' xkux li tenamit.

7 A'b'an k'ehomaq reetal, laj Paanji, ut li jun raqal chi tenamit li ke'ajok re naq taawanq a'an choq' xjolomineleb', kichal xjosq'il chi numtajenaq; jo'kan naq ok raj re chixq'unb'esinkil xch'ooleb' li winq a'an chi wakliik sa' po'resink ch'oolej rik'ineb' li ras riitz'ineb'.

8 Ut naq ok raj re chixb'aanunkil a'in, k'ehomaq reetal, kik'ulman naq kichape', ut kiraqe' aatin chirix jo' chanru xyaab' xkux li tenamit, ut kiteneb'aak li kamk sa' xb'een; xb'aan naq kixwaklesi chaq rib' sa' li po'resink ch'oolej, ut kixsik' xsachb'al li "ach'ab'aak wankeb' wi' li tenamit.

9 Anajwan naq eb' li winq a'an li ke'ajok re naq taawanq choq' xjolomineleb' ke'ril naq teneb'anb'il li kamk sa' xb'een, chi jo'kan ke'josq'o', ut k'ehomaq reetal, ke'x-taqla jun aj Kixkumen xk'ab'a', toj sa' lix raqleb'aal aatin laj Pahoran, ut kixkamsi laj Pahoran naq chunchu sa' xb'een li raqleb'aal aatin.

10 Ut a'an kitaaqueek xb'aaneb' lix moos laj Pahoran; a'b'an k'ehomaq reetal, q'axal sa' junpaat reelelik chaq laj Kixkumen, jo'kan naq maajun winq kiru chixtawb'al.

11 Ut a'an xko'o rik'ineb' li ke'taqlan chaq re, ut ke'ok chixjunileb' sa' jun sumwank, relik chi yaal, ke'xxaqab' aatin sa' xk'ab'a' laj Yib'ahom reheb' li maak'a' roso'jik, naq maajun winq taayehe'q re xb'aaneb' naq laj Kixkumen kixkamsink chaq re laj Pahoran.

12 Jo'kan naq laj Kixkumen moko kinawe' ta ru sa' xyanq lix tenamit laj Nefi, xb'aan naq jaljo ru rilob'aal sa' li kutan naq kixkamsi laj Pahoran. Ut laj Kixkumen ut lix molam, li ke'ok sa' sumwank rochb'een, ke'xjek'i rib' sa' xyanq li tenamit, jo'kan naq moko chixjunil ta ke'ru ta chi tawe'k; a'ut jo' k'ihaleb' li ke'tawe' kiteneb'aak li "kamk sa' xb'eeneb'.

13 Ut anajwan k'ehomaq reetal, kixaqab'aak laj Pakumeni, jo'chanru xyaab'eb' xkux li tenamit, re taawanq choq' aj raqol aatin ut aj jolominel sa' xb'een

li tenamit, re taa'awa'b'ejinq sa' xna'aj laj Pahoran li ras; ut kiwan jo'chanru xk'ulub'. Ut chixjunil a'in kib'aanuman sa' xka'k'aal chihab' rawa'b'ejileb' laj raqol aatin, ut kiwan xraqik a'an.

14 Ut kik'ulman sa' li xb'een roxk'aal chihab' rawa'b'ejileb' laj raqol aatin, naq eb' laj Lamanita ke'xch'utub' chaq jun teep chi winq maak'a' rajlankileb', ut ke'xkawresiheb' rik'in yok'leb' ch'iich', ut rik'in k'onk'ookil ch'iich', ut rik'in tzimaj, ut rik'in roq tzimaj, ut rik'in xramb'al jolomej, ut rik'in xramb'al ru ch'oolej, ut rik'in li k'iila paay chi ramleb', li jar raqal wan.

15 Ut ke'kub'e chaq wi'chik re te'ruuq chi ok sa' pleet rik'ineb' laj Nefita. Ut jolominb'ileb' xb'aan jun winq aj Koriantumr xk'ab'a', ut a'an ralal xk'ajol laj Tzarahemla; ut risihom chaq rib' sa' xyanqeb' laj Nefita; ut a'an jun winq nim ut kaw xmetz'ew.

16 Jo'kan naq lix reyeb' laj Lamanita, aj Tubalot xk'ab'a', ralal laj "Ammoron, kixk'oxla naq laj Koriantumr, rik'in naq a'an jun winq kaw xmetz'ew, taaruuq chi xaqliik chiruheb' laj Nefita, rik'in xnimal xmetz'ew ut rik'in ajwi' xnimal xna'leb', jo'kan naq rik'in xtaqlankil aran, a'an tixtaw xwan-kil sa' xb'eeneb' laj Nefita—

17 Jo'kan naq kireek'asiheb' chi josq'o'k, ut kixch'utub'eb' lix teep aj pleet, ut kixxaqab' laj Koriantumr re taawanq choq'

xjolomineleb', ut kixtaqla naq te'b'eeq taq'a sa' li ch'och' Tzarahemla re xpleetinkileb' laj Nefita.

18 Ut kik'ulman naq sa' xk'ab'a' xnimal li wech'ok-ib' ut xnimal li ch'ajkilal sa' xjolomil li tenamit, naq moko tz'aqaleb' ta laj k'aak'al-enel ke'xkanab' sa' li ch'och' Tzarahemla; xb'aan naq sa' xch'oolleb' a'an naq eb' laj Lamanita maak'a'aqeb' xch'ool chi ok sa' xyi li ch'och' re xpleetinkil li xnimal ru tenamit Tzarahemla.

19 A'b'anan kik'ulman naq laj Koriantumr koxb'eeq sa' xjolomil lix k'iila teep, ut kichal sa' xb'eeneb' li wankeb' sa' li tenamit a'an, ut q'axal nim xseeb'al lix b'eenikeb', jo'kan naq moko tz'aqal ta li hoonal choq' reheb' laj Nefita re xch'utub'ankileb' lix teep aj pleet.

20 Jo'kan naq laj Koriantumr kixt'aneb' laj k'aak'al-enel chire rokeb'aal li tenamit, ut koxo'b'eeq sa' li tenamit rochb'een chixjunil lix teep aj pleet, ut ke'xkamsi chixjunqaleb' li ke'pleetink reheb', jo'kan naq ke'reechani chixjunil li tenamit.

21 Ut kik'ulman naq laj Pakumeni, li kiwan choq' xb'eenil aj raqol aatin, ki'eelelik chiru laj Koriantumr, toj chire xtz'akil li tenamit. Ut kik'ulman naq laj Koriantumr koxsak' chiru li xaq-xookil tz'ak, jo'kan naq kikam. Ut chi jo'kan kiraqe' xkutan laj Pakumeni.

22 Anajwan ut, naq kiril laj Koriantumr naq ak xreechanihom li

tenamit Tzarahemla, ut kiril naq ke'eelelik chaq laj Nefita chiru-heb', ut kamsinb'ileb', ut chapb'ileb', ut tz'apb'ileb' sa' tz'alam, ut naq ak xreechani li na'ajej q'axal kaw sa' chixjunil li ch'och', kichal xkawil xch'ool, jo'kan naq xik raj re chixpleetinkil chixjunil li ch'och'.

23 Anajwan ut moko kikana ta sa' li ch'och' Tzarahemla; koxb'eeq b'an rochb'een jun nimla teep aj pleet, toj sa' xjyal li tenamit Naab'alil; xb'aan naq k'eeke'oxch'ool chi xik ut chixteeb'al xb'erik'in yok'leb' ch'iich', re taaruuq chireechaninkil li jar raqal chi ch'och' sa' xnim li saqe.

24 Ut xb'aan naq kixk'oxla naq lix nimaleb' xmetz'ew wan sa' xyi li ch'och', chi jo'kan koxb'eeq, ut ink'a' kixk'e xhoonaleb' re te'xch'utub' rib', ka'ajwi' sa'eb' li kok' ch'uut; ut chi jo'ka'in ke't'ane' sa' xb'eeneb' ut ke'xt'aneb' chi ch'och'.

25 A'b'an k'ehomaq reetal, lix b'eenik laj Koriantumr chiru xyi li ch'och' kixk'e re laj Moronihah nimla wankilal sa' xb'eeneb', us ta k'a'jo' xnimal rajlankileb' laj Nefita li ke'kamsiik.

26 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, laj Moronihah kixk'oxla naq eb' laj Lamanita maak'a'aqeb' xch'ool chi chalk sa' xyi li ch'och', naq te'xpleeti b'an eb' li tenamit chixsutam sa'eb' li nub'aal jo' ke'xb'aanu chaq junxil; jo'kan naq laj Moronihah kixtaqla naq eb' lix kawil teep aj pleet te'xk'uula xwan-kil sa' xb'een li jar raqal a'an chi

ch'och' li wankeb' chixsutam sa'eb' li nub'aal.

27 A'ban k'ehomaq reetal, eb' laj Lamanita moko ke'xuwak ta jo' chanru li rajom; ke'ok b'an sa' xyi li ch'och', ut ke'xchap li jolomil tenamit, a'an li tenamit Tzarahemla, ut yookeb' chi b'eeek chiruheb' li jolomil raqal re li ch'och', ut chixkamsinkileb' li tenamit rik'in nimla kamsink, li winq jo' ajwi' li ixq ut kok'al, ut yookeb' chireechaninkil k'iila tenamit ut k'iila kawil na'ajej.

28 A'ut naq laj Moronihah kixk'e reetal a'in, tikto kixtaqla laj Lehi rochb'een jun teep aj pleet chirix xsutameb' re xramb'aleb' naq maji' neke'wulak sa' li ch'och' Naab'alil.

29 Ut jo'kan kixb'aanu, ut kixrameb' chi maji' neke'wulak sa' li ch'och' Naab'alil, ut ki'ok sa' pleet rik'ineb', jo'kan naq eb' a'an ke'ok chixsutq'isinkil rib' sa' xjayal li ch'och' Tzarahemla.

30 Ut kik'ulman naq laj Moronihah kixrameb' ru sa' xsutq'ijikeb', ut ki'ok sa' pleet rik'ineb', jo'kan naq ki'ok choq' jun pleet nahoyman wi' li kik' chi numtadenaq; relik chi yaal, ke'kamsiik naab'al, ut sa' xyanq rajlankileb' li kamenaq kitawman ajwi' laj "Koriantumr.

31 Ut anajwan, k'ehomaq reetal, maab'ar ke'ru laj Lamanita chixsutq'isinkil rib', moko sa' xnim ta li saq'e chi moko sa' xtz'e, chi moko sa' releb' li saq'e chi moko

sa' rokeb'aal, xb'aan naq sutsuukeb' rix yalaq b'ar xb'aaneb' laj Nefita.

32 Ut chi jo'kan laj Koriantumr kixtiikisiheb' laj Lamanita sa' xyiheb' laj Nefita; jo'kan naq wankeb' rub'el xwankileb' laj Nefita, ut a'an ajwi' kikamsiik, ut eb' laj Lamanita ke'xq'axtesi rib' sa' ruq'eb' laj Nefita.

33 Ut kik'ulman naq laj Moronihah kireechani wi'chik li tenamit Tzarahemla, ut kixkanab' naq eb' laj Lamanita li ke'chape' chaq choq' preex te'elq chaq sa' li ch'och' sa' tuqtuukilal.

34 Ut chi jo'kan kiraqe' li xb'een roxk'aal chihab' rawa'b'ejileb' laj raqol aatin.

CH'OL 2

Laj Helaman, ralal laj Helaman, na'ok choq' xb'eenil aj raqol aatin—Laj Gadianton naxjolomi lix molam laj Kixkumen—Lix moos laj Helaman naxkamsi laj Kixkumen, ut neke'eelelik lix molam laj Gadianton sa' li yamyookil ch'och'. Wan na 50–49 chihab' ma nayo'la li Kristo.

Ut kik'ulman sa' li xkab' roxk'aal chihab' rawa'b'ejileb' laj raqol aatin, chirix naq laj Moronihah kixxaqab' wi'chik li tuqtuukilal reheb' laj Nefita rik'ineb' laj Lamanita, k'ehomaq reetal naq maa-jun kiwan re taa'ok sa' li raqleb'aal aatin; jo'kan naq ki'ok wi'chik chi

wank wech'ok-ib' sa' xyanq li tenamit chirix ani taa'ok sa' li raqleb'aal aatin.

2 Ut kik'ulman naq laj Helaman, a'an ralal laj Helaman, kixaqab'aak re taa'ok sa' li raqleb'aal aatin, xb'aan xyaab' xkux li tenamit.

3 A'b'an k'ehomaq reetal, laj "Kixkumen, li kikamsink chaq re laj Pahoran, ki'ok chiroyb'eninkil xsachb'al ajwi' laj Helaman; ut xaqab'anb'il xwankil xb'aan lix molam, li ke'ok chaq sa' jun sumwank naq maa'ani taanawoq re lix maa'usilal.

4 Xb'aan naq kiwan jun aj "Gadianton, li q'axal seeb' xna'leb' rik'in k'iila aatin, ut rik'in ajwi' xk'anjel, re xk'anjelankil li muqmuukil k'anjel re kamsink ut re maq'ok; jo'kan naq a'an ki'ok choq' aj jolominel re lix molam laj Kixkumen.

5 Jo'kan naq kixq'unb'esiheb' xch'ool, jo' ajwi' laj Kixkumen, naq wi te'xk'ojob' a'an sa' li raqleb'aal aatin, a'an tixk'e reheb' li wankeb' sa' lix molam naq te'keemanq sa' wankilal ut sa' awa'b'e-jil sa' xyanq li tenamit; jo'kan naq laj Kixkumen kixsik' xsachb'al laj Helaman.

6 Ut naq yoo chi xik sa' xjayal li raqleb'aal aatin re xsachb'al laj Helaman, k'ehomaq reetal, kik'ulman naq jun reheb' lix moos laj Helaman, rik'in naq a'an wanjenaq chaq aran chi q'eq, ut kixtaw chaq xnawom, chi jalb'il ru li rilob'aal,

chirix li k'uub'anb'il na'leb' li k'o-job'anb'il xb'aan li molam a'in re xsachb'al laj Helaman—

7 Ut kik'ulman naq kixk'ul laj Kixkumen, ut kixk'ut jun eetalil chiru; jo'kan naq laj Kixkumen kixk'e chixnaw k'a'ru li rajom, ut kiraj naq tixb'eresi a'an sa' li raqleb'aal aatin re taaruq tixkamsi laj Helaman.

8 Ut chirix naq lix moos laj Helaman kixnaw chixjunil lix ch'ool laj Kixkumen, ut chan ru naq li rajom a'an kamsink, ut naq a'an rajomeb' chixjunil li wankeb' sa' lix molam kamsink, ut maq'ok, ut xk'ulb'al xwankileb' (a'an ut a'in lix "muqmuukil k'uub'anb'il na'leb'eb', ut lix molameb') lix moos laj Helaman kixye re laj Kixkumen: Yo'o aran sa' li raqleb'aal aatin.

9 Anajwan kisaho' xch'ool laj Kixkumen chi numtajenaq rik'in a'in, xb'aan naq kixk'oxla naq tixtaw lix k'oxlahom; a'b'an k'ehomaq reetal, lix moos laj Helaman, naq yookeb' chi xik sa' li raqleb'aal aatin, kixk'ob' laj Kixkumen toj chi raam, jo'kan naq kit'ane' chi kamaq chi ink'a' na'aaanak. Ut a'an xko'o sa' aanil ut kixye re laj Helaman chixjunil li k'a'aq re ru kiril chaq, ut kirab'i chaq, ut kixb'aanu chaq.

10 Ut kik'ulman naq laj Helaman koxtaqla xchapb'al li jun molam a'an chi aj maq'onel ut muqmuukil aj kamsinel, re naq

taataqlamanq xkamsinkileb' jo' chanru li chaq'rab'.

11 A'b'an k'ehomaq reetal, naq kixtaw laj Gadianton naq ink'a' kisutq'i laj Kixkumen, kixuwak maare anchal taasache'q; jo'kan naq kixtaqla naq lix molam te-xix chirix. Ut ke'eelelik chaq sa' li ch'och', chiru jun muqmuukil b'e, sa' li yamyookil ch'och'; ut chi jo'kan, naq laj Helaman kixtaqla xchapb'aleb' maab'ar ke'ru chi tawmank.

12 Ut moqon taayeemanq chik resil laj Gadianton a'in. Ut chi jo'kan kiraqe' li xkab' roxk'aal chihab' rawa'b'ejileb' laj raqol aatin sa' xb'een lix tenamit laj Nefi.

13 Ut k'ehomaq reetal, sa' xraqik li hu a'in teeril naq laj "Gadianton a'in kiwan choq' xsachikeb', relik chi yaal, ka'ch'in chik ma xb'aan a'an kisache' chixjunil lix tenamit laj Nefi.

14 K'ehomaq reetal, moko ninye ta xraqik lix hu laj Helaman, ninye b'an xraqik lix hu laj Nefi, li xwisi wi' chaq chixjunil li esilal xintz'iib'a.

CH'OL 3

Naab'al reheb' laj Nefita neke'q'axon sa' li ch'och' sa' xjayal lix nim li saqe'—Neke'xyiib' li kab'l rik'in chun ut neke'xtz'iib'a k'iila tz'iib'anb'il esil—Neke'xjal xch'ool chi lajetq mil ut neke'kub'e xha'—Li raatin li Dios naxk'ameb' li winq sa' li kolb'a-

ib'—Laj Nefi ralar laj Helaman na'ok sa' li raqleb'aal aatin. Wan na 49–39 chihab' ma nayo'la li Kristo.

Ut anajwan kik'ulman sa' li rox roxk'aal chihab' rawa'b'ejileb' laj raqol aatin, maajun wech'ok-ib' kiwan sa' xyanq lix tenamit laj Nefi, ka'ajwi' b'ayaq li q'etq'etil li kiwan sa' li iglees, li kitikib'ank re b'ayaq li jachok-ib' sa' xyanq li tenamit, ut kituqub'aman li na'leb' a'in li ki'uxman naq yoo chi raqe'k li rox roxk'aal chihab'.

2 Ut maajun wech'ok-ib' kiwan sa' xyanq li tenamit sa' li xkaa roxk'aal chihab', chi moko kiwan naab'al li wech'ok-ib' sa' li ro' roxk'aal chihab'.

3 Ut kik'ulman sa' li xwaq roxk'aal, relik chi yaal, kiwan naab'al li wech'ok-ib' ut k'iila jachok-ib'; sa' li ke'wan wi' q'axal nim xk'ihaleb' li ke'el chaq sa' li ch'och' Tzarahemla, ut xkoheb' sa' li ch'och' "sa' xjayal lix nim li saqe' re reechaninkil li ch'och'.

4 Ut ke'b'eeek chi q'axal nim xnajtil, jo'kan naq ke'wulak wan wi' "ninqi ha' ut naab'al li nima'.

5 Relik chi yaal, ut ke'xjek'i ajwi' rib' sa' li jar raqal chi ch'och', sa'eb' li jar raqal b'ar wi' moko kicana ta chi sache'naq ut chi maa'k'a' xche'il, xb'aan xk'ihaleb' li ke'wan chaq aran, li junxil ke'eechanink chaq re li ch'och'.

6 Anajwan maajun raqal re li ch'och' sache'naq, ka'ajwi' naq maak'a' xche'il; a'b'an xb'aan

xnimal lix "sachlijikeb' li tenamit li ke'wan chaq junxil sa' li ch'och', b'sachenaq nayeeman re.

7 Ut yal b'ab'ay li che' wan chiru lix b'een li ch'och', a'b'anan rik'in a'an eb' li tenamit li xkoheb' aran ke'niman xseeb'al chi numtajenaq rik'in xk'anjelankil li chun, jo'kan naq ke'xyiib' li kab'l rik'in chun, sa' li ke'wan wi' rochoch.

8 Ut kik'ulman naq ke'k'ihan ut ke'jek'iman, ut ke'el chaq sa' li ch'och' sa' xjajal lix tz'e li saqe' toj sa' li ch'och' sa' xjajal lix nim li saqe', ut ke'jek'iman toj reetal naq ke'ok chixnujob' resinkil chixjunil li ch'och', chalen sa' li palaw sa' xtz'e li saqe' toj sa' li palaw sa' xnim, chalen sa' li palaw sa' "rokeb' saqe' toj sa' li palaw sa' releb'aal.

9 Ut eb' li ani ke'wan sa' li ch'och' sa' xjajal lix nim li saqe' ke'wan rochoch sa' muheb'aal t'ikr, ut sa' ochoch chun, ut ke'xkanab' jar xtoonali che' li namoq chaq chiru lix b'een li ch'och' naq taanimanq, re naq chirix xnumil li kutan taawanq xche'eb' re xyiib'ankil lix kab'leb', relik chi yaal, lix tenamiteb', ut lix santil ochocheb', ut lix ch'utleb'aaleb', ut lix santil muheb'aaleb', ut li k'iila paay lix kab'leb'.

10 Ut kik'ulman naq rik'in naq li che' q'axal ink'a' natawman sa' li ch'och' sa' xjajal lix nim li saqe', ke'xtaqla naab'al chi "k'am'bil chiru ha'.

11 Ut chi jo'kan ke'xtenq'ahab' li

tenamit sa' li ch'och' sa' xjajal lix nim li saqe' re te'ruuq chixyiib'ankil naab'al li tenamit, rik'in che' ut rik'in ajwi' chun.

12 Ut kik'ulman naq ke'wan naab'al reheb' lix "tenamit laj Ammon, aj Lamaniiteb' jo' ke'yo'la, li xkoheb' ajwi' sa' li ch'och' a'in.

13 Anajwan ut wan naab'al li esil tz'iib'amb'il chirix lix b'aanuhomeb' li tenamit a'in, xb'aan naab'al reheb' li tenamit a'in, li ch'olch'o ru ut q'axal nim ru, chirixeb' a'an.

14 A'ut k'ehomaq reetal, yal ta jun miin raqal lix b'aanuhomeb' li tenamit a'in, relik chi yaal, li esilal chirixeb' laj Lamanita ut chirixeb' laj Nefita, ut lix pleeteb', ut li wech'ok-ib', ut li jachok-ib' reheb', ut lix jultikahomeb', ut lix profettil aatineb', ut lix xikikeb' chiru ha', ut li yiib'ank jukub' xb'aaneb', ut li yiib'ank "santil ochoch ut ch'utleb'aal xb'aaneb', ut lix santil muheb'aaleb', ut lix tiikilaleb', ut lix maa'usilaleb', ut li kamsink, ut li maq'ok, ut li poqlenk xb'aaneb', ut li k'iila paay chi tz'eqb'eetalil ut ko'b'eetak yumb'eetak, ink'a' naru nak'ehe' xna'aj sa' li k'anjel a'in.

15 A'b'an k'ehomaq reetal, wan k'iila hu ut k'iila tz'iib'amb'il esil, li junjunq paay wan, ut lix k'ihaleb' a'an tz'iib'amb'il xb'aaneb' laj Nefita.

16 Ut "numsinb'ileb' chaq xb'aan li jun tasal tenamit re li jun tasal

6a Mos. 21:25-27.

b Alma 22:31.

8a Alma 22:27, 32.

10a Alma 63:5-8.

12a Alma 27:21-26.

14a 2 Ne. 5:16; Jak. 1:17;

3 Ne. 11:1.

16a 1 Ne. 5:16-19;

Alma 37:4.

chik xb'aaneb' laj Nefita, toj reetal ajwi' naq eb' a'an ke't'ane' sa' li q'etok aatin ut ke'kamsiik, ke'-poqleek, ut ke'yohe', ut ke'alina-siik, ut ke'kana chi kamsinb'il, ut ke'jek'iik chiru lix b'een li ch'och', ut ke'junajjik rik'ineb' laj Lamanita toj reetal naq^bmoko aj Nefita ta chik yeeb'il reheb', okenaqeb' b'an chi aj maakeb', ut xulo'jenaqeb', ut josq'eb', relik chi yaal, okenaqeb' choq' aj Lamanita.

17 Ut anajwan ninsutq'i wi'-chik sa' li esil ninye; jo'kan ut, li k'aru kinye kik'ulman chirix naq wanjenaq xnimal li wech'ok-ib', ut li choqink, ut li pleet, ut li jachok-ib', sa' xyanq lix tenamit laj Nefi.

18 Kiraqe' li xwaq roxk'aal chihab' rawa'b'ejileb' laj raqol aatin,

19 Ut kik'ulman naq toj kiwan nimla wech'ok-ib' sa' li ch'och', relik chi yaal, sa' ajwi' li xwuq roxk'aal chihab', ut jo'kan ajwi' sa' li xwaqxaq roxk'aal.

20 A'b'anan laj Helaman kiwan sa' li raqleb'aal aatin rik'in tiik ruhil na'leb' ut juntaq'etalil; relik chi yaal, k'ee'k'o xch'ool chixpaa-b'ankil lix k'uub'انب'il aatin, ut lix raqb'a-aatin, ut lix taqlahom li Dios, ut kixb'aanu junelik li k'aru tiik sa' rilob'aal li Dios; ut kib'ee'k jo' chanru xb'e lix yuwa', jo'kan naq ki'usa sa' li ch'och'.

21 Ut kik'ulman naq ke'wan wiib' li ralal. Li asb'ej aj "Nefi

kixk'e choq' xk'ab'a', ut li iitz'in-b'ej aj ^bLehi choq' xk'ab'a'. Ut ke'ok chi nimank choq' re li Qaawa'.

22 Ut kik'ulman naq ki'ok chi ch'anaak li pleet ut li wech'ok-ib', chi b'ab'ay sa' xyanq lix tenamiteb' laj Nefita, naq yoo chi nach'ok xraqik li xwaqxaq roxk'aal chihab' rawa'b'ejileb' laj raqol aatin sa' xb'een lix tenamit laj Nefi.

23 Ut kik'ulman sa' li xb'ele roxk'aal chihab' rawa'b'ejileb' laj raqol aatin, kixaqab'aak li tuqtuukilal chi rajlal sa' li ch'och' chixjunil, ka'aj b'an wi' naq wankeb' li muqmuukil molam kixxaqab' chaq laj "Gadian-ton aj elq' sa'eb' li jar raqal chi ch'och' wan wi' xk'ihal li tenamit, ut sa' li kutan a'an moko nawb'ileb' ta xb'aaneb' li wankeb' sa' xjolomil li tenamit, jo'kan naq ink'a' ke'sache' chaq sa' li ch'och'.

24 Ut kik'ulman naq sa' li chihab' ajwi' a'an kiwan li usaak chi numtajenaq sa' li iglees, jo'kan naq wankeb' li ke'xjunaji rib' chi mil rik'in li iglees, ut ke'kub'e xha' choq' re li jalb'a-k'auxlej.

25 Ut k'a'jo' xnimal li usaak sa' li iglees, ut k'a'jo' xk'ihal li osob'te-sink li kihoye' sa' xb'een li tenamit, jo'kan naq eb' ajwi' li taqenaqil aj tij ut laj tzolonel ke'sach xch'ooleb' chi numtajenaq.

26 Ut kik'ulman naq ki'usa lix k'anjel li Qaawa', toj reetal naq ki'ux xkub'sinkileb' xha' ut

16b Alma 45:12-14.

21a K'UTUL RAQAL: Nefi, ralal laj Helaman.

b K'UTUL RAQAL: Lehi, aj k'amol aatin aj Nefita.

23a Hel. 2:4.

xjunajinkil rik'in lix iglees li Dios k'iila aamej, relik chi yaal, chi la-jetq mil.

27 Chi jo'kan naru naqil naq li Qaawa' naruxtaana ru chixjunil li ani, rik'in x'anchalil xch'ool, taa-patz'oq re lix santil k'ab'a'.

28 Relik chi yaal, chi jo'kan naqil naq li ^arokeb'aal li choxa teeto chiru ^bchixjunil, chiruheb' ajwi' li ani te'paab'anq re lix k'ab'a' li Jesukristo, a'an li Ralal li Dios.

29 Relik chi yaal, naqil naq yalaq ani na'ajok re naru chixchap'al rib' chiru li ^araatin li Dios, li ^byo'yo ut nim xwankil, li tixjach sa' xyi chixjunil lix seeb'al xb'alaq' ut lix ra'al ut lix k'oxlanb'il na'leb' laj tza, ut tixb'eresi li winq re li Kristo sa' jun li laatz' ut ^cka'ch'in ruhil b'e chiru li ^djul a'an maak'a' roso'jik re rahilal, li k'uub'anb'il re xsub'b'aleb' laj maak—

30 Ut tixk'am li raameb', relik chi yaal, li aamej li ink'a' nakam, toj sa' ^axnim uq' li Dios sa' li awa'b'e-jihom re choxa, re taachunlaaq rik'in laj Abraham, ut laj Isaak, ut rik'in laj Jakob, ut rik'in chixjunileb' li qasantil yuwa', re ink'a' chik taa'elq chaq.

31 Ut sa' li chihab' a'in kiwan rajlal li saho'k ch'oolej sa' li ch'och' Tzarahemla, ut sa'eb' chixjunil li na'ajej chixsutam, sa' chixjunil

ajwi' li ch'och' eechaninb'il xb'aa-neb' laj Nefita.

32 Ut kik'ulman naq kiwan tuqtuukilal ut sahil ch'oolejil chi num-tajenaq sa' rela' li xb'ele roxk'aal chihab'; relik chi yaal, ut kiwan rajlal li tuqtuukilal ut nimla sahil ch'oolejil sa' li xlaje roxk'aal chihab' rawa'b'ejileb' laj raqol aatin.

33 Ut sa' li xjunlaju roxk'aal chihab' rawa'b'ejileb' laj raqol aatin kiwan ajwi' li tuqtuukilal, ka'ajwi' b'an naq li q'etq'etil kixtikib' ok sa' li iglees—ink'a' sa' lix iglees li Dios, sa' xch'ooleb' b'an li ani neke'xye rib' naq wankeb' sa' lix iglees li Dios—

34 Ut eb' a'an ke'taqsiik sa' li ^aq'etq'etil, toj reetal naq ke'xrahob'tesi naab'al li ras riitz'ineb'. Anajwan a'in jun nimla maa'usilal, ut xb'aan a'an li jun raqal re li tenamit li tuulaneb' xch'ool ke'xk'ul nimla rahob'tesiik, ut ke'b'eek chiru naab'al li ch'a'ajkilal.

35 A'b'anan ^ake'kuyuk sa' ut ^bke'tijok chi kok' aj xsa', ut k'a'jo' wi'chik ke'kawu xmetz'ew sa' ^cxtuulanileb', ut k'a'jo' wi'chik ke'kana chi ink'a' neke'EEK'an sa' xpaab'ankil li Kristo, toj reetal naq kinujak raameb' rik'in sahil ch'oolejil ut k'ojobaak ch'oolej, relik chi yaal, toj reetal ajwi' naq ^dke'saqob'resiik ru ut ^eke'santob'resiik

28 a 2 Ne. 31:9, 17.

b Hech. 10:28;
Rom. 2:10–11.

29 a K'UTUL RAQAL:
Raatin li Dios.

b Heb. 4:12;
Tz. ut S. 11:2.

c 2 Ne. 9:41; 33:9.

d 1 Ne. 15:28–30.

30 a Mat. 25:33–34.

34 a K'UTUL RAQAL:
Q'etq'etil.

35 a K'UTUL RAQAL:
Kuyuk sa'.

b K'UTUL RAQAL:
Tijok.

c K'UTUL RAQAL:

Tuulan xch'ool.

d K'UTUL RAQAL: Saq
ru, xsaqal ru.

e K'UTUL RAQAL:
Santob'resink.

xch'ooleb', ut kichal li santob'resiik a'an xb'aan ^fxq'axtesinkil xch'ooleb' chiru li Dios.

36 Ut kik'ulman naq kiraqe' ajwi' li xkab'laju roxk'aal chihab' sa' tuqtuukilal, ka'ajwi' b'an naq kiwan li q'etq'etil numtajenaq nim li ki'ok chaq sa' xch'ooleb' li tenamit, ut a'an xb'aan "xb'ihomaleb' li numtajenaq nim, ut li usaak ke'xk'ul chaq sa' li ch'och'; ut kiniman a'in rik'ineb' wulaj wulaj.

37 Ut kik'ulman sa' li roxlaju roxk'aal chihab' rawa'b'ejileb' laj raqol aatin, kikam laj Helaman, ut laj Nefi li ralal asb'ej ki'ok chi awa'b'ejink sa' xna'aj. Ut kik'ulman naq kiwan sa' li raqleb'aal aatin rik'in tiik ruhil na'leb' ut juntaq'eetalil; relik chi yaal, a'an kixpaab' lix taqlahom li Dios, ut kib'eeek sa' xb'e lix yuwa'.

CH'OL 4

Eb' laj Nefita li risihomeb' chaq rib' neke'xjunaji rib' rik'ineb' laj Lamanita ut neke'xchap li ch'och' Tzarahemla—Neke'q'axe' ru laj Nefita xb'aan xmaa'usilaleb'—Nalaj ru li Iglees, ut eb' li tenamit neke'q'uno' xmetz'ew jo'eb' laj Lamanita. Wan na 38–30 chihab' ma nayo'la li Kristo.

UT kik'ulman sa' li xkaalaju roxk'aal chihab' ke'wan k'iila jachokib' sa' li iglees, ut kiwan ajwi' jun "wech'ok-ib' sa' xyanq li tenamit,

jo'kan naq kiwan naab'al li ho-yok kik'.

2 Ut li jun raqal aj po'resihom ch'oolej ke'kamsiik ut ke'alinasiiik chaq sa' li ch'och', ut xkoheb' rik'in lix reyebe' laj Lamanita.

3 Ut kik'ulman naq ke'xyal xq'e chireek'asinkileb' laj Lamanita sa' pleet rik'ineb' laj Nefita, a'b'an k'ehomaq reetal, eb' laj Lamanita q'axaleb' xxiw, jo'kan naq ink'a' ke'raj ab'ink chiru raatineb' a'an li ke'risi chaq rib'.

4 A'b'an kik'ulman sa' li waqlaju roxk'aal chihab' rawa'b'ejileb' laj raqol aatin, wankeb' li "ke'risi chaq rib' rik'ineb' laj Nefita li ke'taqe' rik'ineb' laj Lamanita, ut eb' a'an rochb'een li jun ch'ol chik ke'ru chireek'asinkileb' chi josq'o'k rik'ineb' laj Nefita, ut chiru chixjunil li chihab' a'an yoo-keb' chixkawresinkil rib' choq' re li pleet.

5 Ut sa' li xwuqlaju roxk'aal chihab' ke'kub'e sa' xb'eneb' laj Nefita re pleetik, ut ke'xtikib' li k'anjel re kamsink; relik chi yaal, jo'kan naq sa' li xwaqxaqlaju roxk'aal chihab' rawa'b'ejileb' laj raqol aatin ke'ru chireechaninkil li ch'och' Tzarahemla, relik chi yaal, ut jo'kan ajwi' chixjunil li ch'och', toj sa' li ch'och' li nach' wan rik'in li ch'och' Naab'alil.

6 Ut eb' laj Nefita ut eb' li teep aj pleet re laj Moronihah ke'tiikisiik toj sa' li ch'och' Naab'alil.

7 Ut aran ke'xk'e kawilal re xpleetinkileb' laj Lamanita, chalen

sa' li palaw sa' rokeb' saq'e, toj sa' li wan sa' releb'aal, a'an jun kultan li b'ee'k choq' re jun aj Nefita, chiru li nub'aal li ke'xk'e wi' xkawil ut ke'xk'ojob'eb' wi' lix teep aj pleet re xkolb'al rix lix ch'och'eb' sa' xnim li saq'e.

8 Ut chi jo'kan eb' a'an li ke'risi chaq rib' rik'ineb' laj Nefita, chi tenq'anb'il xb'aan jun teep aj pleet reheb' laj Lamanita li nim rajlan-kil, ke'xchap chaq chixjunil li reechanihomeb' laj Nefita li wan sa' li ch'och' sa' xjajal lix tz'e li saq'e. Ut kib'aanuman chixjunil a'in sa' li xwaqxaqlaju roxkaal chihab' rawa'b'ejileb' laj raqol aatin.

9 Ut kik'ulman sa' li roxkaal chihab' rawa'b'ejileb' laj raqol aatin, laj Moronihah rochb'een lix teep aj pleet kiru chixchapb'al k'iila raqal re li ch'och'; relik chi yaal, ke'xchap wi'chik k'iila tenamit li ke't'ane' chaq sa' ruq'eb' laj Lamanita.

10 Ut kik'ulman sa' li xjun xkaak'al chihab' rawa'b'ejileb' laj raqol aatin ke'ru chixk'ulb'al wi'chik xyijach ajwi' li reechanihomeb' chaq.

11 Anajwan li nimla sachk a'in reheb' laj Nefita, ut li nimla kamsink li kiwan sa' xyanqeb', ink'a' raj kik'ulman wi ta ink'a' xb'aan lix maa'usilaleb' ut lix tz'eqb'eetalileb' li kiwan sa' xyanqeb'; relik chi yaal, ut kiwan ajwi' sa' xyanqeb' li ke'xye rib' naq wankeb' sa' lix gleees li Dios.

12 Ut kiwan xb'aan "xq'etq'etileb' xch'ool, xb'aan xnumtajenagil lix ^bb'ihomaleb', relik chi yaal, a'an xb'aan naq neke'xrahob'tesi li 'neb'a, ink'a' neke'xk'e lix tzakemq reheb' li te'tz'okaaq, ink'a' neke'xk'e li raq' reheb' li t'ust'uukeb', ut neke'xsak' li ras riitz'in tuulaneb' xch'ool sa' xk'atqeb' li re, neke'xk'e chi eetz'uuk li k'aru loq', neke'xtz'eqtaana xyaalal li musiq'ej re profetel aatin ut re k'utb'esink, neke'kamsin, neke'poqlen, neke'tik'ti'ik, neke'elq'ak, neke'xb'aanu li muxuk sumsu, neke'wakli sa' ninqi wech'ok-ib', ut neke'xik aran sa' li ch'och' Nefi, sa' xyanqeb' laj Lamanita—

13 Ut xb'aan a'in, lix nimal lix maa'usilaleb', ut lix "nimahomeb' rib' chirix tz'aqal xmetz'eweb', ke'kanab'aak yal rik'in tz'aqal lix metz'eweb', jo'kan naq ink'a' ke'usa; ke'tawasiik ut ke'sak'e' b'an, ut ke'alinasiiik xb'aaneb' laj Lamanita, toj reetal naq kisach reechanihomeb' sa' ka'ch'in chik ma chixjunil lix ch'och'eb'.

14 A'b'an k'ehomaq reetal, laj Moronihah kixjultika k'iila aatin chiru li tenamit xb'aan lix maa'usilaleb', ut jo'kan ajwi' laj "Nefi ut laj Lehi, a'aneb' ralal laj Helaman, ke'xjultika k'iila aatin re li tenamit, relik chi yaal, ut ke'xch'olob' jo' profet k'iila aatin chiruheb' chirix lix maa'usilaleb', ut k'aru taa-chalq sa' xb'eeneb' wi ink'a' te'xjal xk'a'uxl chirixeb' lix maak.

12a Abd. 1:3-4;
Tz. ut S. 101:42.
b 1 Tim. 6:17;

2 Ne. 9:42.
c Tz. ut S. 42:30-31.
13a K'UTUL RAQAL:

Q'etq'etil.
14a Hel. 3:21.

15 Ut kik'ulman naq eb' a'an ke'xjal xk'a'uxl, ut a' yaal jo' ke'xjal xk'a'uxl ke'ok chi usaak.

16 Naq kiril ut laj Moroni naq ke'xjal xk'a'uxl kichal xch'ool xb'eresinkileb' sa' li junjunq chi na'ajej, ut sa' li junjunq chi tenamit, toj reetal ajwi' naq ke'xk'ul wi'chik xyijach li reechanihomeb' ut xyijach chixjunil lix ch'och'eb'.

17 Ut chi jo'kan kiraqe' li jun xkaak'al chihab' rawa'b'ejileb' laj raqol aatin.

18 Ut kik'ulman sa' li xkab' xkaak'al chihab' rawa'b'ejileb' laj raqol aatin, naq laj Moronihah maajun chik reechanihomeb' kiru chixtawb'al rik'ineb' laj Lamanita.

19 Jo'kan naq ke'xkanab' lix k'oxlahomeb' naq te'xtaw rela' lix ch'och'eb', xb'aan naq q'axal k'ihab' laj Lamanita jo'kan naq ink'a' kiru chiruheb' laj Nefita xtawb'al chik xwankil sa' xb'eeneb'; jo'kan naq laj Moronihah kiroksi chixjunileb' lix teep aj pleet re xk'uulankil xwankil sa' xb'een li jar raqal a'an li ak kixchaj chaq.

20 Ut kik'ulman, xb'aan xnimal rajlankileb' laj Lamanita, kiwan xnimaleb' xxiw laj Nefita, maare anchal te'numtaaqa sa' xb'eeneb', ut te'yeq'iiq, ut te'kamsiiq, ut te'sache'q.

21 Relik chi yaal, ki'ok chi jultiko'k reheb' lix profeetil aatin laj

Alma, ut jo'kan ajwi' raatin laj Mosiah, ut ke'ril naq ke'wan chaq choq' jun tenamit jip xk'a'uxl, ut naq ke'xk'ul chi yal jo'maajo' lix taqlahom li Dios;

22 Ut naq ke'xjal chaq ut ke'x-yeq'i chaq rub'el roqeb' lix "chaq-rab' laj Mosiah, malaj ut li k'a'ru kixtaqla li Qaawa' chixk'e re li tenamit; ut ke'ril naq po'jenaq ru lix chaq'rab'eb', ut naq okenaqeb' choq' jun tenamit aj maak, jo'kan naq aj maakeb' chanchaneb' ajwi' laj Lamanita.

23 Ut xb'aan lix maa'usilaleb' ki'ok chaq chi "lajk li iglees, ut ke'ok chixkanab'ankil xpaab'ankil li musiq'ej re profeetil aatin ut li musiq'ej re k'utb'esink, ut kiwan lix raqb'a-aatin li Dios chi k'utku sa' rilob'aaleb'.

24 Ut ke'ril naq ke'kana chi "q'u-neb' xmetz'ew, chanchan li ras riitz'ineb' aj Lamanita, ut naq lix Musiq' li Qaawa' ink'a' chik naxkoleb' rix; relik chi yaal, isinb'il chaq rik'ineb' xb'aan naq lix "Musiq' li Qaawa' moko nawan ta sa'eb' li "ochoch moko sant ta—

25 Jo'kan naq li Qaawa' kixkanab' xkolb'aleb' rix rik'in lix wankilal li sachol ch'oolej ut maak'a' xjuntaq'eetankil, xb'aan naq eb' a'an ke't'ane' sa' jun wanjik chi "maak'a'eb' xpaab'aal ut chi xuwajel xmaa'usilaleb'; ut ke'ril naq eb' laj Lamanita numtaje-naq wi'chik xk'ihal li rajlankileb'

22a Alma 1:1.
23a K'UTUL RAQAL:
Q'etok paab'ank.
24a Mos. 1:13.

b K'UTUL RAQAL:
Santil Musiq'ej.
c Mos. 2:37;
Alma 7:21; 34:36.

25a K'UTUL RAQAL:
Xmaak'a'il li
paab'aal.

chiruheb' a'an, ut wi ink'a' b'neke'-
jilok rik'in li Qaawa' lix Dios, tento
te'oso'q chi maak'a' xjalb'al.

26 Xb'aan naq k'ehomaq reetal,
ke'ril naq lix metz'eweb' laj La-
manita juntaq'eet chik xnimal, li
junjunq ajwi' chi winq, rik'in xme-
tz'eweb' a'an. Ut chi jo'kan ke't'a-
ne' sa' li nimla q'etok aatin a'in,
relik chi yaal, chi jo'kan ke'q'uno'
xmetz'ew, xb'aan li q'etok aatin
ke'xb'aanu, chiru xnumik "moko
naab'al ta chihab'.

CH'OL 5

*Laj Nefi ut laj Lehi neke'xk'e rib' chi
jultikank aatin—Xb'aan lix k'ab'a'eb',
na'aje' chiruheb' xb'aanunkil sa'
xyu'ameb' jo' chanru lix najter yu-
wa'eb'—Li Kristo naxtojeb' rix li
neke'xjal xk'a'uxl—Laj Nefi ut laj
Lehi neke'xjal xch'ool naab'al ut ne-
ke'k'eh'e' sa' tz'alam, ut li xam nax-
sutiheb' rix—Jun choql re q'o'jyin
naxmoy oxib' cient chi winq—Na-
chiiq'an li ch'och', ut jun xyaab' ku-
xej naxtaqlaheb' li winq chixjalb'aleb'
xk'a'uxl—Laj Nefi ut laj Lehi neke'aa-
tinak rik'ineb' li anjel, ut neke'sutiik
rix li ch'utch'uukil tenamit rik'in
xam. Wan na 30 chihab' ma nayo'la
li Kristo.*

Ut kik'ulman naq sa' li chihab' aj-
wi' a'in, k'ehomaq reetal, laj "Nefi
kixq'axtesi li raqleb'aal aatin chiru
jun winq aj Cetzoram xk'ab'a'.

2 Xb'aan naq jo' naxaqab'aman
lix chaq'rab'eb' ut xjolomil lix te-
namiteb' xb'aan "xyaab' xkux li
tenamit, ut eb' li b'neke'xsik' ru li
ink'a' us k'iheb' wi'chik chiruheb'
li neke'xsik' ru li us, jo'kan naq
yookeb' chaq chi q'ano'k choq'
re li sache'k, xb'aan naq kikana
li chaq'rab' chi po'jenaq ru.

3 Relik chi yaal, ut moko chixju-
nil ta a'in; a'aneb' jun tenamit jii-
p xk'a'uxl, jo'kan naq ink'a' kiru xjo-
lominkileb' rik'in li chaq'rab' chi
moko rik'in tiik ruhil na'leb', ka'aj-
wi' choq' re xsachlijikeb'.

4 Ut kik'ulman naq kikana laj
Nefi chi tawajenaq xb'aan xmaa'u-
silaleb'; ut "kixq'axtesi li raqleb'aal
aatin, ut kixk'ul sa' xb'een xjulti-
kankil li raatin li Dios chiru chix-
junil rela' lix kutan, ut jo'kan ajwi'
aj Lehi li riitz'in, chiru chixjunil
rela' lix kutan a'an;

5 Xb'aan naq kijultiko' reheb' li
aatin kixye laj Helaman lix yuwa'
reheb'. A'in ut li aatin li kixye:

6 K'ehomaq reetal, ex walal, na-
waj raj naq chijultiko'q eere xpa-
b'ankil lix taqlahom li Dios; ut
nawaj raj naq teech'olob' chiru li
tenamit li aatin a'in. K'ehomaq
reetal, xink'e eere xk'ab'a'eb' li
xb'een "qayuwa' li ke'el chaq sa'
li ch'och' Jerusalem; ut a'in kin-
b'aanu re naq jo'q'e teek'oxla lee
k'ab'a' teek'oxlaheb' a'an; ut naq
nekek'oxlaheb' a'an, teek'oxla lix
k'anjeleb'; ut naq nekek'oxla lix
k'anjeleb' taaruq teenaw chanru

25 b Jak. 6:5.
26 a Alma 46:8;
Hel. 12:3–4.

5 1 a Hel. 3:37.
2 a Mos. 29:25–27.
b Alma 10:19.

4 a Alma 4:15–20.
6 a 1 Ne. 1:1, 5.

naq yeeb'il, ut tz'iib'anb'il ajwi', naq ^bchaab'ileb' chaq.

7 Jo'kan ut, ex walal, nawaj raj naq cheb'aanu li k'aru chaab'il, re naq taaruq taayeemanq cherix laa'ex, ut taatz'iib'amanq ajwi', jo' chanru yeeb'il ut tz'iib'anb'il chirixeb' a'an.

8 Ut anajwan ex walal, k'ehomaq reetal wan k'aruhaq chik li nawaj raj eerik'in, ut li wajom a'an naq ink'a' teeb'aanu li k'aaq re ru a'in re taaruq teenima eerib', re b'an taaruq teeb'aanu li k'aaq re ru a'in re xtamresinkil choq' eere jun "b'ihomal sa' choxa, relik chi yaal, li taawanq chi junelik, ut li ink'a' nalaj chaq; relik chi yaal, re taawanq eerik'in li ^bloq'laj maatan a'an, a' li junelik yu'am, li naru naqak'oxla naq k'eeb'il reheb' li qayuya'.

9 Aay, chijultiko'q, chijultiko'q eere, ex walal, li "aatin kixye li rey aj Benjamin re lix tenamit; relik chi yaal, chijultiko'q eere naq maajun chik b'e wan chi moko chan chik ru taaruq taakole'q wi' li winq, ka'ajwi' chi ^btojb'il rix xmaak xb'aan xkik'el li Jesukristo, li taachalq; relik chi yaal, chijultiko'q eere naq a'an taachalq re 'xtojb'al rix li ^druchich'och'.

10 Ut chijultiko'q ajwi' eere li "aatin kixye laj Amulek re laj

Tzeesrom, sa' li tenamit Ammonihah; xb'aan naq a'an kixye re naq li Qaawa' taak'ulunq chi yaal re xtojb'al rix lix tenamit, a'b'an naq ink'a' taachalq re xtojb'aleb' rix sa' lix maakeb'; re b'an xtojb'aleb' rix chiru chaq lix maakeb'.

11 Ut a'an wan xwankil k'eeb'il re xb'aan li Yuwa'b'ej re xtojb'aleb' rix chiru lix maakeb', xb'aan li jalb'a-k'a'uxlej; jo'kan naq "kix-taqlaheb' lix anjel re xch'olob'ankil resil li na'leb' nachal wi' li jalb'a-k'a'uxlej, li nak'amok rik'in xwankil laj Tojol-ix, re te'kole'q li raameb'.

12 Ut anajwan, ex walal, chijultiko'q, chijultiko'q eere naq a' sa' xb'een lix "saqoonaq laj Tojol qix, a'an li Kristo, li Ralal li Dios, naq tento teek'e ^beeek'ojob'ankil; re naq jo'q'e tixtaqla laj tza lix kawil iq', relik chi yaal, lix tzimaj sa' li sut iq', relik chi yaal, naq chixjunil lix saqb'ach ut lix kawil 'kaq-sut-iq' taatenoaq sa' eeb'een, maak'a'aaq xwankil chekelonkil taq'a sa' li jul re rahilal ut rahil ch'oolejil li maak'a' roso'jik, sa' xk'ab'a' li saqoonaq li kab'lanb'ilex wi', a'an jun k'ojleb'aal ch'olch'o ru, jun k'ojleb'aal b'ar wi' wi te'kab'laq li winq sa' xb'een ink'a' taaruq te't'ane'q.

13 Ut kik'ulman naq a'in li aatin

6b 2 Ne. 33.

8a 3 Ne. 13:19-21.

b Tz. ut S. 14:7.

9a Mos. 2:9.

b Mos. 3:17-18.

K'UTUL RAQAL:

Xtojb'al rix li maak.

c K'UTUL RAQAL:

Tojok-ix, tojb'il rix, tojb'al-ix.

d K'UTUL RAQAL:

Ruchich'och'—Eb'

li ink'a' neke'ab'in

chiru li taqlahom.

10a Alma 11:34.

11a Alma 13:24-25.

12a Mat. 7:24-27;

Tz. ut S. 6:34;

Mois. 7:53.

K'UTUL RAQAL: Pek,

xnimal ru pek sa'

xxuk; Saqoonaq.

b Isa. 28:16; Jak. 4:16.

c 3 Ne. 14:25, 27.

“kixk’ut laj Helaman chiruheb’ li ralar; relik chi yaal, kixk’ut k’iila k’a’aq re ru chiruheb’ li moko tz’iib’anb’il ta, ut jo’kan ajwi’ k’iila k’a’aq re ru li tz’iib’anb’il.

14 Ut kijultiko’ reheb’ li raatin; jo’kan ut naq xkoheb’, rik’in xpaab’ankil lix taqlahom li Dios, re xk’utb’al li raatin li Dios sa’ xyanq chixjunil lix tenamit laj Nefi, ut ke’tikla chaq sa’ li tenamit Naab’alil;

15 Ut chirix aran sa’ li tenamit Gid, chirix li tenamit Gid sa’ li tenamit Mulek;

16 Ut jo’kan sa’ li junjunq chi tenamit, toj reetal naq xikenaqeb’ chaq sa’ xyanq chixjunil lix tenamit laj Nefi li wankeb’ sa’ li ch’och’ sa’ xjajal lix tz’e li saq’e; ut chirix aran sa’ li ch’och’ Tzarahemla, sa’ xyanqeb’ laj Lamanita.

17 Ut kik’ulman naq ke’jultikan aatin rik’in nimla wankilal, jo’kan naq ke’xsacheb’ xna’leb’ naab’al xkomoneb’ a’an li “ke’risi chaq rib’ li ke’el chaq rik’ineb’ laj Nefita, jo’kan naq eb’ a’an ke’chal chi ub’ej ut ke’xch’olob’ xmaakeb’ ut ke’kub’e xha’ choq’ re li jalb’a-k’a’uxlej, ut tikto ke’sutqi rik’ineb’ laj Nefita re xyalb’aleb’ xq’e chixtuqub’ankil choq’ reheb’ li ink’a’ us li ke’xb’aanu chaq.

18 Ut kik’ulman naq laj Nefi ut laj Lehi ke’jultikan aatin chiruheb’ laj Lamanita chi k’a’jo’ xnimallix wankileb’ ut li wankilal

k’eeb’il chaq reheb’, xb’aan naq wankeb’ xwankil ut k’eeb’il xwankilaleb’ re te’ruuq chi “aatinak, ut k’eeb’il ajwi’ reheb’ k’a’ru li te’xye—

19 Jo’kan naq k’a’jo’ xsachikeb’ xch’ool laj Lamanita naq ke’aatinak, toj reetal naq “ke’q’unb’esiik xch’ool, jo’kan naq ke’wan waqxaqib’ mil xkomoneb’ laj Lamanita li wankeb’ sa’ li ch’och’ Tzarahemla ut sa’ xsutam li ke’kub’e xha’ choq’ re li jalb’a-k’a’uxlej, ut ke’q’unb’esiik xch’ool chirix xmaa’usilal li na’leb’ kanab’anb’il chaq xb’aaneb’ lix yuwa’.

20 Ut kik’ulman naq laj Nefi ut laj Lehi ke’el chaq aran re te’xik sa’ li ch’och’ Nefi.

21 Ut kik’ulman naq ke’chape’ xb’aan jun teep aj pleet reheb’ laj Lamanita ut ke’tz’ape’ sa’ “tz’alam; relik chi yaal, sa’ ajwi’ li tz’alam a’an b’ar wi’ ke’tz’ape’ chaq laj Ammon ut eb’ lix komon xb’aaneb’ lix moos laj Limhi.

22 Ut chirix naq tz’apb’ileb’ chaq k’iila kutan sa’ tz’alam chi maak’a’ li tzakemq, k’ehomaq reetal, koxe’okaq sa’ tz’alam re xchapb’aleb’ re taaruq te’xkamsiheb’.

23 Ut kik’ulman naq laj Nefi ut laj Lehi ke’sute’ rix chanchan xb’aan “xam, jo’kan naq moko ke’chal ta xch’ool xk’eeb’al li ruq’ sa’ xb’eeneb’ xb’aan xxiw naq maare anchal te’k’ate’q. A’b’an laj Nefi ut laj Lehi moko ke’k’ate’ ta; ut

13a Mos. 1:4.
17a Hel. 4:4.
18a Tz. ut S. 100:5–8.
K’UTUL RAQAL:

Profeteil aatin,
aatinak jo’ profete.
19a K’UTUL RAQAL:
Jale’k xch’ool, jalb’il

xch’ool; Xk’anjeleb’
laj k’amol aatin.
21a Mos. 7:6–7; 21:23.
23a Exo. 3:2.

chanchan naq xaqxookeb' sa' xyi li xam ut moko ke'k'ate' ta.

24 Ut naq ke'ril naq sutsuukeb' rix xb'aan jun "xaqal li xam, ut naq ink'a' naxk'ateb', ke'chal xka-wileb' xch'ool.

25 Xb'aan naq ke'ril naq eb' laj Lamanita maak'a'eb' xch'ool chix-k'eeb'al li ruq' sa' xb'eeneb'; chi moko wankeb' xch'ool chi nach'ok rik'ineb'; xaqxookeb' b'an chanchan naq ke'memo' chaq xb'aan xsachikeb' xch'ool.

26 Ut kik'ulman naq laj Nefi ut laj Lehi ke'xxaqab' rib' chi ub'ej ut ke'ok chiraatinankileb', ut ke'xye: Mexxuwak, xb'aan naq k'ehomaq reetal, a'an li Dios li xk'utuk cheru li sachb'a-ch'oollejil na'leb' a'in, sa' li kixk'ut wi'cheru naq ink'a' nekexru chix-k'eeb'al eeruq' sa' qab'een re qakamsinkil.

27 Ut k'ehomaq reetal, chirix naq ke'xye li aatin a'in, li ch'och' kichiiq'an chi numtajenaq, ut ke'chiq'ok xtz'akil li tz'alam chanchan naq okeb' re chi uq'e'k chi ch'och'; a'b'an k'ehomaq reetal, ink'a' ke't'ane'. Ut k'ehomaq reetal, eb' li wankeb' sa' li tz'alam a'aneb' laj Lamanita ut laj Nefita li risihomeb' chaq rib'.

28 Ut kik'ulman naq ke'moye' xb'aan jun choql re "q'ojyin, ut kichal anchal jun xik'ob'aal xiw sa' xb'eeneb'.

29 Ut kik'ulman naq kichal jun "xyaab' kuxej chanchan sa' xb'een

chaq li choql re q'ojyin, li kixye: Chejal eek'a'uxl, chejal eek'a'uxl, ut meesik' chik xsachb'aleb' inmoos li keb'intaqla eere re xch'olob'ankil li chaab'il esilal.

30 Ut kik'ulman, naq ke'rab'i lix yaab' kuxej a'in, ut k'ehomaq reetal naq maawa' xyaab' li kaaq, chi moko xyaab' li nimla kawil eek'ank; k'ehomaq b'an reetal, a'an jun "q'unil xyaab' kuxej tz'aqal xq'unil xyaab', chanchan naq sa' hasb' na'ab'iman, ut ki'ok toj sa' xyi li aamej—

31 Ut us ta q'un li xyaab' kuxej, k'ehomaq reetal, kichiiq'an li ch'och' chi numtajenaq, ut ke'chiq'och' wi'chik xtz'akil li tz'alam, chanchan naq ok re chi uq'e'k chi ch'och'; ut k'ehomaq reetal, li choql re q'ojyin, li kimoyok reheb', ink'a' ki'isiik—

32 Ut k'ehomaq reetal, kichal wi'chik lix yaab' kuxej, ut kixye: Chejal eek'a'uxl, chejal eek'a'uxl, xb'aan naq taanach'oq chaq li awa'b'ejihom re choxa; ut meesik' chik xsachb'aleb' inmoos. Ut kik'ulman naq kichiiq'an wi'chik li ch'och', ut ke'chiq'och' li tz'ak.

33 Ut jo'kan ajwi' rox sut kichal lix yaab' kuxej, ut kixye reheb' sachb'a-ch'oollejil aatin li ink'a' naru nayehe' xb'aan winq; ut ke'chiq'och' wi'chik li tz'ak, ut kichiiq'an li ch'och' chanchan naq ok re chixjachb'al rib' sa' xyi.

34 Ut kik'ulman naq ink'a' ke'ru

24a Exo. 14:24;
1 Ne. 1:6;
Tz. ut S. 29:12;

JS—R 1:16.
28a Exo. 14:20.
29a 3 Ne. 11:3–14.

30a 1 Rey. 19:12;
Tz. ut S. 85:6.

laj Lamanita chi eelelik xb'aan li choql re q'ojyin li kimoyok reheb'; relik chi yaal, ut jo'kan ajwi' ink'a' ke'ru chi eek'ank xb'aan li xiw li kichal sa' xb'eeneb'.

35 Anajwan kiwan jun sa' xyanqeb', aj Nefita naq kiyo'la chaq, li kiwan chaq junxil sa' lix iglees li Dios, a'b'an kirisi chaq rib' rik'ineb'.

36 Ut kik'ulman naq a'an kixsutq'isi rib', ut k'ehomaq reetal, kiril chiru li choql re q'ojyin li rilob'aal laj Nefi ut laj Lehi; ut k'ehomaq reetal, "ke'lemtz'un ru chi numtajenaq, chanchan rilob'aaleb' li anjel. Ut kiril naq ke'xtaqsi rilob'aaleb' sa' choxa, ut wankeb' chi chanchan naq yookeb' chi aatinak malaj chixtaqsinkil xyaa'b'eb' xkux chiru junaq li ani ilb'il xb'aaneb'.

37 Ut kik'ulman naq li winq a'in kixjap re chiru li ch'utch'uukil tenamit, naq te'xsutq'isi rib' ut te'iloq. Ut k'ehomaq reetal, kik'ehe' wankil reheb' re te'xsutq'isi rib' ut te'iloq, ut ke'xk'e reetal li rilob'aal laj Nefi ut laj Lehi.

38 Ut ke'xye re li winq: K'e reetal, k'a'ru xyaalalil chixjunil li k'a'aq re ru a'in, ut ani aj-ik'in neke'aatinak li winq a'in?

39 Anajwan aj Aminadab xk'ab'a' li winq. Ut laj Aminadab kixye reheb: Neke'aatinak rik'ineb' lix anjel li Dios.

40 Ut kik'ulman naq eb' laj

Lamanita ke'xye re: "K'a'ru taqab'aanu, re taa'isiq chaq li choql re q'ojyin li namoyok qu?"

41 Ut laj Aminadab kixye reheb: Tento "teejal eek'a'uxl, ut tex'elajinq chiru lix yaab' kuxej, toj reetal naq taawanq^beepaab'aal chirix li Kristo, li kik'ute' xyaalal cheru xb'aan laj Alma, ut laj Amulek, ut laj Tzeesrom; ut naq teeb'aanu a'in, taa'isiq chaq li choql re q'ojyin li namoyok eeru.

42 Ut kik'ulman naq chixjunileb' ke'ok chi elajink chiru lix yaab' xkux a'an li kichiq'ok chaq re li ch'och'; relik chi yaal, ke'elajin toj reetal naq ki'isiik chaq li choql re q'ojyin.

43 Ut naq ke'xb'eresi li rilob'aal chixsutameb', ut ke'ril naq isinb'il li choql re q'ojyin li kimoyok chaq ruheb', k'ehomaq reetal, kik'ulman naq ke'ril naq "sutub'anb'ileb', relik chi yaal, li junjung chi aamej, xb'aan jun xaqaq li xam.

44 Ut laj Nefi ut laj Lehi wankeb' sa' xyiheb'; relik chi yaal, sutsuukeb'; relik chi yaal, wankeb' chanchan sa' xyi jun xam naxamnak, a'b'an moko ke'rahob'tesiik ta xb'aan, chi moko kixk'at xtz'akil li tz'alam; ut ke'nujuk rik'in li "sahil ch'oolejil a'an li ink'a' naru xyeeb'al, ut li nujenaq chi loq'alil.

45 Ut k'ehomaq reetal, lix "Loq'laj Musiq' li Dios kikub'e chaq sa' choxa, ut ki'ok sa' xch'ooleb', ut ke'nujuk chanchan rik'in xam, ut

36 a Exo. 34:29–35;

Hech. 6:15.

40 a Hech. 2:37–39.

41 a K'UTUL RAQAL:

Jalok k'a'uxl, jalb'a-k'a'uxlej.

b K'UTUL RAQAL:

Paab'aal.

43 a 3 Ne. 17:24; 19:14.

44 a K'UTUL RAQAL: Sahil ch'oolejil.

45 a 3 Ne. 9:20; Eter 12:14.

ke'ru ^bchixyeeb'al sachb'a-ch'oo-lejlil aatin.

46 Ut kik'ulman naq kichal jun xyaab' kuxej rik'ineb', relik chi yaal, jun sahil xyaab' kuxej, chanchan jun hasb', ut kixye:

47 ^aTuqtuukilal, tuqtuukilal chiwanaq eerik'in, xb'aan eepaab'aal chirix li Q'axal Raaro inb'aan, li kiwan chalen chaq sa' xk'ojlajik li ruchich'och'.

48 Ut anajwan, naq ke'rab'i a'in ke'xb'eresi li rilob'aal taqe'q chanchan naq te'ril b'ar kichal wi' lix yaab' kuxej, ut k'ehomaq reetal, ke'ril chi tehliik li "choxa; ut ke'kub'e chaq li anjel sa' choxa ut ke'k'anjelak chiruheb'.

49 Ut ke'wan tana' oxib' cient chi aamej li ke'ilok ut ke'ab'ink re li k'a'aq re ru a'in, ut kiyehe' reheb' naq te'xik ut misach xch'ooleb', chi moko taawiib'anq xch'ooleb'.

50 Ut kik'ulman naq xkoheb', ut ke'k'anjelak chiru li tenamit, ut chiru chixjunil li na'ajej sa' xsutam ke'xch'olob' chixjunil li k'a'aq re ru ke'rab'i ut ke'ril chaq, jo'kan naq lix k'ihaleb' laj Lamanita ke'q'unb'esiik xch'ool xb'aaneb', xb'aan xnimal li rilomeb' li ke'xk'ul chaq.

51 Ut jo' k'ihaleb' li "ke'q'unb'esiik xch'ool ke'xkanab' xk'anjeleb'aal re pleet, jo' ajwi' lix kaqaleb' xch'ool ut li na'leb' kanab'anb'il chaq xb'aan lix yuwa'eb'.

52 Ut kik'ulman naq ke'xq'axtesi

reheb' laj Nefita li ch'och' kiwan wi' chaq reechanihomeb'.

CH'OL 6

Eb' laj Lamanita li tiikeb' xch'ool neke'jultikan aatin chiruheb' laj Nefita aj maak—Xkab'ichaleb' li tenamit neke'usa sa' xq'ehil li tuqtuukilal ut li naab'alil—Laj Lucifer, laj yoob'ahom re li maak, nareek'asiheb' xch'ool laj maak ut xch'ooleb' laj elq' xkomon laj Gadianton re xb'aanunkil li kamsink ut li maa'usilal—Eb' laj elq' neke'reechani xjolomil xtenamiteb' laj Nefita. Wan na 29–23 chihab' ma nayo'la li Kristo.

Ut kik'ulman naq chirix naq kiraqe' li xkab' xkaak'al chihab' rawa'b'ejileb' laj raqol aatin, ak kik'ulman chixjunil li k'a'aq re ru a'in, ut eb' laj Lamanita ke'ok, lix k'ihaleb', choq' jun tenamit tiik xch'ool, jo'kan naq lix "tiikilaleb' naxq'ax xtiikilaleb' laj Nefita, xb'aan naq xaqxookeb' chi kaw ut ink'a' neke'eek'an sa' li paab'aal.

2 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, wankeb' naab'al reheb' laj Nefita li ke'ok chaq chi "kawujenaqeb' ut chi moko yot'b'il ta xch'ooleb', ut chi q'axaleb' aj maak, toj reetal naq ke'xtz'eqtaana li raatin li Dios ut chixjunil li jultikank ut li profeetil ch'olob'ank li nachal sa' xyanqeb'.

45b K'UTUL RAQAL:
Maatan naxk'e li
Musiq'ej (eb' li).

47a K'UTUL RAQAL:
Tuqtuukilal.
48a 1 Ne. 1:8.

51a Alma 31:5.
6 1a Hel. 13:1.
2a Rom. 1:28–32.

3 A'b'anan eb' li wankeb' sa' li iglees ke'wan xnimal xsahileb' xch'ool xb'aan xjalajikeb' xch'ool laj Lamanita; relik chi yaal, xb'aan lix iglees li Dios, li kixaqab'aman chaq sa' xyanqeb'. Ut "ke'wan sa' komonil chirib'ileb' rib', ut ke'sa-ho' sa' xch'ool chirib'ileb' rib', ut kiwan xnimal xsahileb' xch'ool.

4 Ut kik'ulman naq naab'al reheb' laj Lamanita koxe'kub'eeq sa' li ch'och' Tzarahemla, ut ke'xch'olob' chiru lix tenamiteb' laj Nefita chan ru naq ki'ux "xjalajikeb' xch'ool, ut ke'relaji chiruheb' naq chiwanaq xpaab'aaleb' ut che'xjal xk'a'uxl.

5 Relik chi yaal, ut naab'al reheb' ke'jultikan aatin rik'in wan-kilal, ut chi k'eeb'ileb' xwankil chi numtajenaq xnimal, toj reetal naq ke'kub'siik naab'al sa' xchamal li tuulanil ch'oolejil, re te'wanq choq' tuulanil aj taaqenel re li Dios ut li Karneer.

6 Ut kik'ulman naq naab'al reheb' laj Lamanita xkoheb' sa' li "ch'och' sa' xjayaal lix nim li saq'e; ut jo'kan ajwi' laj Nefi ut laj Lehi xkoheb' sa' li ch'och' sa' xjayaal lix nim li saq'e, re jultikank aatin chiruheb' li tenamit. Ut chi jo'kan kiraq' li rox xkaak'al chihab'.

7 Ut k'ehomaq reetal, kiwan tuqtuukilal sa' chixjunil li ch'och', jo'kan naq eb' laj Nefita neke'xik sa' b'araq re li ch'och' li te'raj, us ta sa' xyanqeb' laj Nefita malaj laj Lamanita.

8 Ut kik'ulman naq eb' laj Lamanita neke'xik ajwi' a' yaal b'ar ke'raj, ma sa' xyanqeb' laj Lamanita malaj sa' xyanqeb' laj Nefita; ut chi jo'kan ke'ru chiraatinankil rib' chi moko ramb'il ta, re loq'ok malaj re k'ayink, ut re k'uluk tumin, jo' chanru li neke'raj.

9 Ut kik'ulman naq ke'b'ihomo' chi numtajenaq, eb' laj Lamanita jo'keb' ajwi' laj Nefita; ut kitam chi numtajenaq chiruheb' li oor, ut li plaat, ut li k'iila paay chi ch'iich' tertto xtz'aq, jo' sa' li ch'och' sa' xtz'e li saq'e jo' sa' li ch'och' sa' xnim.

10 Anajwan li ch'och' sa' xtz'e li saq'e Lehi nayeeman re, ut li ch'och' sa' xnim "Mulek nayeeman re, jo' chanru xk'ab'a' li ralal laj Sedekias; xb'aan naq li Qaawa' kixk'am laj Mulek sa' li ch'och' sa' xnim li saq'e, ut laj Lehi sa' li ch'och' sa' xtz'e.

11 Ut k'ehomaq reetal, kiwan li k'iila paay chi oor sa' xkab'ichal li ch'och' a'in, jo' ajwi' chi plaat, ut li pek ch'iich' xsa' tertto xtz'aq, li jar raqal wan; ut ke'wan ajwi' aj k'anjelenel aj tz'ilol na'leb', li neke'k'anjelank re li k'iila paay chi pek ch'iich' xsa' ut neke'xsaqob'resi ru; ut chi jo'kan ke'b'ihomo'.

12 Ke'raw xnaab'alil li iyaj nak'uxman, jo' sa' xnim li saq'e jo' sa' xtz'e; ut ke'tam chi numtajenaq, sa' xnim li saq'e jo' ajwi' sa' xtz'e. Ut ke'k'ihan ut ke'kawu xmetz'ew

3a K'UTUL RAQAL: Sa' komonil.

4a K'UTUL RAQAL:

Jale'k xch'ool, jalb'il xch'ool.

6a Alma 63:4–9;

Hel. 3:11–12.

10a Mos. 25:2–4;

Hel. 8:21.

chi numtajenaq sa' li ch'och'. Ut ke'xk'iresi k'iila ketomq ut teep chi xul, relik chi yaal, k'iila xul nimanb'ileb' xtib'el.

13 K'ehomaq reetal, li rixqilaleb' ke'kanjelak ut ke'b'aqok k'aam, ut ke'xyiib' li k'iila paay chi t'ikr, li q'unal t'ikr b'aqb'il chi chaa-b'il ut li junjung paay chi t'ikr, re xtz'apb'aleb' lix t'ust'uukilal. Ut li xkaa xkaak'al chihab' kinume' sa' tuqtuukilal.

14 Ut sa' li ro' xkaak'al chihab' kiwan ajwi' xnimal xsahileb' xch'ool ut xtuqtuukilaleb', relik chi yaal, naab'al li jultikank aatin ut li k'iila profetel aatin chirix li k'a'ru toj taachalq. Ut chi jo'kan kinume' li ro' xkaak'al chihab'.

15 Ut kik'ulman naq sa' li xwaq xkaak'al chihab' rawa'b'ejileb' laj raqol aatin, k'ehomaq reetal, kikamsiik laj "Cetzoram xb'aan jun li uq'ej moko nawb'il ta ru, naq chunchu sa' li raqleb'aal aatin. Ut kik'ulman naq sa' li chihab' ajwi' a'an, naq li ralal, li kixaqab'aak xb'aan li tenamit sa' xna'aj, kikamsiik ajwi'. Ut chi jo'kan kiraqe' li xwaq xkaak'al chihab'.

16 Ut sa' xtiklajik li xwuq xkaa-k'al chihab' eb' li tenamit ke'ok wi'chik chi nimank xmaa'usilaleb' chi numtajenaq.

17 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, li Qaawa' k'a'jo' xnajtil naq kirosob'tesiheb' rik'in li b'ihomal re ruchich'och', jo'kan naq ink'a' ke'ek'asiik chaq sa' li josq'il, sa' li pleet, chi moko sa' li hoyok kik'; jo'kan naq ke'ok chixk'eeb'aleb'

xch'ool chirix lix b'ihomaleb'; relik chi yaal, ke'ok chixsik'b'al xk'ul-b'al xtumineb' re te'wanq chi taq-sinb'il li jun sa' xb'een li jun chik; jo'kan naq ke'ok chixb'aanunkil li "muqmuukil kamsink, ut chi maq'ok ut chi poqlenk, re naq te'x-k'ul xtumineb'.

18 Anajwan ut k'ehomaq reetal, eb' laj kamsinel ut laj poqlenel a'in, a'aneb' jun molam li k'uub'anb'il chaq xb'aan laj Kixkumen ut laj "Gadianton. Anajwan ut kik'ulman naq naab'al ke'wan, sa' xyanqeb' ajwi' laj Nefita, sa' xmolam laj Gadianton. A'b'an k'ehomaq reetal, k'iheb' wi'chik sa' xyanqeb' li jun raqal reheb' laj Lamanita li q'axal aj maakeb'. Ut a'aneb' aj elq' ut aj kamsinel re laj Gadianton nayehe' reheb'.

19 Ut a'aneb' li ke'kamsink re li xb'eenil aj raqol aatin aj Cetzoram, ut li ralal, naq sa' raqleb'aal aatin wankeb'; ut k'ehomaq reetal, moko ke'tawman ta.

20 Ut anajwan, naq ke'xtaw laj Lamanita naq wankeb' laj elq' sa' xyanqeb', kik'ulman naq ke'raho' xch'ool chi numtajenaq; ut ke'roksi jo' k'ihal li kiru chiruheb' re xsachb'aleb' chaq sa' xb'een li ruchich'och'.

21 A'b'an k'ehomaq reetal, laj Satanas kireek'asiheb' xch'ool lix k'ihaleb' laj Nefita, jo'kan naq ke'xjunaji rib' rik'ineb' li molam a'an chi aj elq', ut ke'ok sa' lix sumwankeb' ut lix xaqab'anb'il aatineb', re te'xkol rib' ut te'xk'uula rib' chirib'ileb' rib' sa' jo' k'ihal li

ch'a'ajkilal te'k'ojob'aaq wi, re naq moko te'xk'ul ta rahilal xb'aan li kamsink, ut li poqlenk, ut li elq'ak neke'xb'aanu.

22 Ut kik'ulman naq kiwan rik'ineb' li eetalil, relik chi yaal, li "muqmuukil eetalil, ut lix muqmuukil aatineb'; ut a'in re te'xnaw ru jun lix komoneb' li okenaq chaq sa' li sumwank, re naq k'a'ruhaq chi maa'usilal tixb'aanu lix komon, ink'a' taarahob'tesiiq xb'aan xkomon, chi moko xb'aaneb' li wankeb' sa' lix molam, li ke'k'uluk chaq re li sumwank a'in.

23 Ut chi jo'kan te'ruuq chi kamsink, ut chi poqlenk, ut chi elq'ak, ut chixb'aanunkil li yumb'eetak ko'b'eetak ut li k'iila paay chi maa'usilal, li moko naxk'am ta rib'rik'in xchaq'rab' lix tenamiteb', jo'ajwi' xchaq'rab' lix Dios.

24 Ut yalaq ani reheb' li wankeb' sa' xmolameb', li taak'utb'esinq chiru li ruchich'och' chirix lix "maa'usilaleb' ut lix tz'eqb'eetalileb', taaraqeq aatin chirix, moko jo' ta xchaq'rab' lix tenamiteb'; jo'chanru b'an xchaq'rab' lix maa'usilaleb' a'an, li keeb'il chaq xb'aan laj Gadianton ut laj Kixkumen.

25 Anajwan k'ehomaq reetal, a'an li muqmuukil "xaqab'انب'il aatin ut sumwank a'in li kixtaqla laj Alma re li ralal naq moko taaxik ta sa' li ruchich'och', maare anchal xb'aan a'an te'k'ameq li tenamit taq'a sa' li sache'k.

26 Anajwan k'ehomaq reetal, li "muqmuukil xaqab'انب'il aatin ut sumwank a'an moko kiwulak ta rik'in laj Gadianton xb'aaneb' li hu li ke'q'axtesiman re laj Helaman; k'ehomaq b'an reetal, kik'ehe' sa' xch'ool laj Gadianton xb'aan ^bli winq ajwi' a'an li kiq'unb'esink xch'ooleb' li xb'een qana' qayuwa' re te'xk'ux li ru che' li xyehe' naq ink'a' taak'uxmanq—

27 Relik chi yaal, li winq ajwi' a'an li kixk'uub' xna'leb' rik'in laj "Kain, naq wi a'an tixkamsi laj Abel li riitz'in, moko taanawe'q ta xb'aan li ruchich'och'. Ut kixk'uub' xna'leb' rik'in laj Kain ut rik'ineb' li neke'taaqenq re chalen chaq sa' li kutan a'an.

28 Ut a'an ajwi' li winq a'an li kixk'e sa' xch'ooleb' li tenamit "xyiib'ankil jun li kab'l najt tz'aqal xteram re te'wulaq sa' choxa. Ut a'an ajwi' li winq a'an li kijal-b'ehink reheb' li tenamit li ke'el chaq sa' li najt xteramil kab'l toj sa' li ch'och' a'in, li kixjek'i li k'anjel re q'ojyin ut li tz'eqb'eetalil chiru chixjunil lix b'een li ch'och', toj reetal naq kixkeloheb' li tenamit taq'a sa' jun li ^bsache'k chi junajwa, ut sa' jun xb'alb'a li junelik nakana.

29 Relik chi yaal, a'an ajwi' li winq a'an li kixk'e sa' xch'ool laj "Gadianton naq toj tixk'e chi uxmanq li k'anjel re q'ojyin, ut re

22a K'UTUL RAQAL:
Muqmuukil molam.

24a K'UTUL RAQAL:
Aj maak.

25a Alma 37:27–32.

26a Moiss. 5:29, 49–52.
b 3 Ne. 6:28;
Moiss. 4:6–12.

27a Moiss. 5:18–33.

28a Gen. 11:1–4; Eter 1:3.
b Eter 8:9, 15–25.

29a Hel. 2:4–13.

muqmuukil kamsink; ut a'an xk'e-hom chaq chi k'utmank chalen chaq sa' xtiklajik li winq toj sa' ajwi' li kutan a'in.

30 Ut k'ehomaq reetal, a'an ajwi' "laj yoob'ahom re chixjunil li maak. Ut k'ehomaq reetal, a'an naxk'e chi uxmank lix k'anjel re q'ojyin ut muqmuukil kamsink, ut naxnumsi lix k'oxlanb'il k'anjeleb', ut lix xaqab'amb'il aatineb', ut lix sumwankeb', ut lix k'uub'amb'il na'leb'eb' re xuwajel maa'usilal, chiru li junjunq tasal tenamit a' yaal jo' chanru naru chixchapb'aleb' xch'ool li ralal xk'ajoleb' li winq.

31 Anajwan ut k'ehomaq reetal, k'ajo' naq kixchap chaq xch'ooleb' laj Nefita; relik chi yaal, jo'kan naq ke'ok chi numtajenaq choq' aj maak; relik chi yaal, lix k'ihaleb' ke'el chaq sa' xb'ehil li tiikilal, ut "ke'xyeq'i rub'el roqeb' lix taqlahom li Dios, ut ke'ok sa' tz'aqal xb'eheb' a'an, ut ke'xyiib' choq' reheb' li pak'b'il dios rik'in lix oor ut lix plaat.

32 Ut kik'ulman naq "moko k'iila chihab' ta xnumik naq kichal chixjunil li maa'usilal a'in sa' xb'eeneb', jo'kan naq lix k'ihal a'an kichal sa' xb'eeneb' sa' li xwuq xkaak'al chihab' rawa'b'e-jileb' laj raqol aatin sa' xb'een lix tenamit laj Nefi.

33 Ut ke'niman sa' xmaa'usilaleb' sa' li xwaqxaq xkaak'al chihab' ajwi', sa' li ke'raho' wi' xch'ool

ut ke'yaab'ak chi naab'al li tiikeb' xch'ool.

34 Ut chi jo'kan naqil naq eb' laj Nefita ke'ok chi lajk chi maa-k'a'eb' xpaab'aal, ut chi nimank sa' li maa'usilal ut li tz'eqb'ee-talil, naq eb' laj Lamanita ke'ok chi nimank chi numtajenaq sa' li na'leb' chirix lix Dios; relik chi yaal, ke'ok chixpaab'ankil lix k'uub'amb'il aatin ut lix taqlahom, ut chi b'EEK chiru sa' li yaal ut li tiikilal.

35 Ut chi jo'kan naqil naq lix Musiq' li Qaawa' ki'ok "chirisin-kil chaq rib' rik'ineb' laj Nefita, xb'aan xmaa'usilaleb' ut xkawil li raameb'.

36 Ut chi jo'kan naqil naq li Qaawa' ki'ok chixhoyb'al lix Musiq' sa' xb'eeneb' laj Lamanita, xb'aan xq'unaleb' xch'ool ut x'anchalileb' xch'ool chixpaab'ankil li raatin.

37 Ut kik'ulman naq eb' laj Lamanita ke'xsik'iheb' li jun molam chi aj elq' re laj Gadianon; ut ke'xjultika li raatin li Dios sa' xyanq li jun raqal li q'axaleb' aj maak sa' xyanqeb', jo'kan naq li jun molam chi aj elq' a'in kisache' chaq chi junajwa sa' xyanqeb' laj Lamanita.

38 Ut kik'ulman naq chi junpak'al chik, naq eb' laj Nefita ke'xwaklesiheb' ut ke'xtenq'ahab', ut kitikla rik'in li jun raqal q'axaleb' aj maak, toj reetal naq ke'tam chiru chixjunil lix ch'och'eb'

30 a Alma 5:39–42;
Moro. 7:12, 17;
Mois. 4:4.

31 a 1 Ne. 19:7.
32 a Alma 46:8.
35 a Mos. 2:36;

Tz. ut S. 121:37.

laj Nefita, ut ke'xq'unb'esiheb' xch'ool lix k'ihaleb' li tiikeb' xch'ool, toj reetal naq ke'xkub'si rib' chixpaab'ankil lix k'anjeleb' ut chi tz'aqonk sa' xmaq'omeb', ut chixjunajinkil rib' rik'ineb' sa' lix muqmuukil kamsihomeb' ut molameb'.

39 Ut chi jo'kan eb' a'an ke'xtaw chik xjuneseb' li taqlank sa' xjolomil li tenamit, jo'kan naq ke'xyeq'i rub'el roq ut ke'xsak' ut ke'xpeji ut ke'xb'alq'usi li rilob'aal chiruheb' li "neb'a' ut li q'un xch'ool, ut li tuulanil aj taaqehom re li Dios.

40 Ut chi jo'kan naqil naq xuwajel li ke'wan wi', ut yookeb' chi "q'ano'k choq' re jun li sache'k li junelik taakanaaq.

41 Ut kik'ulman naq chi jo'kan kiraqe' li xwaqxaq xkaak'al chihab' rawa'b'ejileb' laj raqol aatin sa' xb'een lix tenamit laj Nefi.

LIX PROFEETIL AATIN LAJ NEFI, RALAL LAJ HELAMAN—Li Dios naxyeechi'i re lix tenamit laj Nefi naq taarula'aniheb' sa' xjosq'il, re te'sache'q chi junajwa wi ink'a' neke'xjal xk'a'uxl chirix lix maa'usilaleb'. Li Dios naxsak' lix tenamit laj Nefi rik'in yajel; neke'xjal xk'a'uxl ut neke'sutq'i rik'in a'an. Laj Samuel, aj Lamanita, na'aatinak jo' profheet chiruheb' laj Nefita.

Wan sa' li ch'ol 7 toj sa' li ch'ol 16.

CH'OL 7

Laj Nefi natz'eqtaanaak sa' xnim li saqe' ut nasutq'i Tzarahemla—Nati-jok sa' xnajt xteramil kab'l sa' rawimq ut naxye reheb' li tenamit naq che'xjal xk'a'uxl malaj ut te'osoq. Wan na 23–21 chihab' ma nayo'la li Kristo.

K'EHOMAQ reetal, kik'ulman anajwan sa' li xb'ele xkaak'al chihab' rawa'b'ejileb' laj raqol aatin sa' xb'een lix tenamiteb' laj Nefita, naq laj Nefi, ralal laj Helaman, "kisutq'i chaq sa' li ch'och' sa' xjajal lix nim li saqe' toj sa' li ch'och' Tzarahemla.

2 Xb'aan naq ak xikenaq sa' xyanqeb' li ani wankeb' sa' li ch'och' sa' xjajal lix nim li saqe', ut kixjultika li raatin li Dios chiruheb', ut kixch'olob' jo' profheet k'iila na'leb' reheb'.

3 Ut ke'xtz'eqtaana chixjunil li raatin, jo'kan naq ink'a' kiru chi kanaak sa' xyanqeb'; kisutq'i b'an sa' xch'och'il lix yo'lajik.

4 Ut rik'in rilb'al li tenamit sa' li xuwajel maa'usilal wankeb' wi', ut eb' laj elq' a'an re laj Gadian-ton chi chunlaak sa'eb' li raqleb'aal aatin—ut ak ke'xmaq' chaq li wankilal ut awa'b'ejil sa' xb'een li ch'och'; ut ke'xkanab' lix taqlahom li Dios, ut maajun chaab'ilal wankeb' wi' chiru a'an; ut maajun tiik ruhil na'leb' neke'xb'aanu choq' reheb' li ralal xk'ajoleb' li winq;

5 Neke'xk'e maak sa' xb'een li

tiikeb' xch'ool xb'aan xtiikilaleb' xch'ool, ink'a' neke'xk'e tojb'a-maak sa' xb'eeneb' li wankeb' xmaak ut li wankeb' xmaa'usilal, xb'aan xtumineb', ut jo'kan ajwi' ke'kanab'aak sa' xna'ajeb' sa' xjolomil li tenamit, re te'taqlanq ut te'xb'aanu jo' chanru li rajo-meb' xch'ool, re naq taaruq te'xk'ul li tumin ut te'nimaaq xloq'al xb'aan li "ruchich'och', ut jo'kan ajwi', re naq ink'a' taach'a'ajko'q chiruheb' xb'aanunkil li muxuk sumsu, ut elq'ak, ut kamsink, ut xb'aanunkil jo' chanru neke'raj sa' xch'ool—

6 Anajwan kichal li nimla maa'usilal a'in sa' xb'eeneb' laj Nefita, chiru xnumik moko naab'al ta chihab'; ut naq qiril a'an laj Nefi, kiniman xch'ool sa' li raam xb'aan xrahil, ut kixjap re chixyeeb'al sa' xyot'ik li raam:

7 Aay, kiwan taxaq raj inkutan sa' li kutan naq inyuwa' aj Nefi kichal chaq xb'een wa sa' li ch'och' Jerusalen, re kiru raj kisaho' inch'ool wochb'een a'an sa' li yeechi'imb'il ch'och'; aran chaab'ileb' chaq xch'ool lix tenamit chi taq-laak, xaqxookeb' chaq chi kaw sa' xpaab'ankil lix taqlahom li Dios, ut timileb' chi k'ame'k chixb'aanunkil maa'usilal; ut seeb'eb' chaq chi ab'ink chiru li raatin li Qaawa'—

8 Relik chi yaal, wi ta kiru raj kiwan inkutan sa' li kutan a'an, kiwan raj xsahil li waam rik'in xtiikilaleb' li was wiitz'in.

9 K'e b'an reetal, k'eeb'il we naq

a'in lin kutan, ut naq taanujaq li waam rik'in rahilal xb'aan a'in, lix maa'usilaleb' li was wiitz'in.

10 Ut k'ehomaq reetal, kik'ulman anajwan naq kiwan sa' xb'een jun najt xteramil kab'l li kiwan sa' rawimq laj Nefi, li wan chixk'atq li nimb'e li naxik sa' li xb'eenil k'ayil, li wan sa' li tenamit Tzarahemla; jo'kan ut, laj Nefi kixkub'si rib' naq wan sa' xb'een li najt xteramil kab'l li wan sa' li rawimq, ut a' kab'l a'an nach' wan rik'in rokeb'aal li awimq b'ar nanume' wi' li nimb'e.

11 Ut kik'ulman naq wankeb' junjunq li winq li yookeb' chi nume'k ut ke'ril laj Nefi naq yoo chixhoyb'al li raam chiru li Dios sa' xb'een chaq li najt xteramil kab'l; ut xkoheb' sa' aanil ut ke'xye re li tenamit li k'aru ke'ril chaq, ut ke'xch'utub' rib' li tenamit chi tub'tu re te'xnaw k'a'ut naq x'uxman xnimal li raho'k ch'oolej xb'aan xmaa'usilaleb' li tenamit.

12 Ut anajwan, naq kiwakli laj Nefi kiril li tub'tuukil tenamit li ke'xch'utub' chaq rib'.

13 Ut kik'ulman naq kixte xtz'uumal re ut kixye reheb': K'ehomaq reetal, "k'a'ut naq xech'utub' eerib'? Ma re tinye eere chirix lee maa'usilal?

14 Relik chi yaal, xb'aan naq xintaqe' sa' xb'een innajt xteramil kab'l re tinhoy li waam chiru inDios, xb'aan xnumtajenaqil xrahil inch'ool, li wan xb'aan eemaa'usilal!

15 Ut sa' xk'ab'a' lix rahil inch'ool ut li yaab'ak ninb'aanu xech'utub' eerib', ut sachso eech'ool; relik chi yaal, ut aajel ru naq taasachq eech'ool xb'aan naq q'axtesinb'ilex toj reetal naq laj tza k'a'jo' naq xru chixchap'al eech'ool.

16 Relik chi yaal, chan tab'i' ru kiru kekanab' chi q'unb'esiik eech'ool xb'aan li nasik'ok re xtz'eqb'al eeraam taq'a sa' li rahilal li junelik nakana, ut li rahil ch'oo-lejlil li maak'a' roso'jik?

17 Aay chejal eek'a'uxl, chejal eek'a'uxl! "K'a'ut naq texkamq? Sutq'inqex, sutq'inqex rik'in lee Dios. K'a'ut naq a'an kexxkanab' eejunes?

18 A'an xb'aan naq kekawob-resi eeraam; relik chi yaal, ink'a' tex'ab'inq chiru xyaab' xkux li "chaab'il aj ilol karneer; relik chi yaal, ^bkeb'oq chaq xjosq'il sa' eeb'een.

19 Ut k'ehomaq reetal, ruuchil "eech'utub'ankil, wi ink'a' nekejal eek'a'uxl, k'ehomaq reetal, a'an texxjek'i b'an chi najt re texwanq choq' xtzakemqeb' li tz'i' ut li k'i-che' xul.

20 Aay, chan put ru kiru chi sachk sa' eech'ool lee Dios sa' li kutan ajwi' naq kexxkol?

21 A'b'anan k'ehomaq reetal, a'an re xk'ulb'al tumin, re taanimaag eeru xb'aaneb' li winq, relik chi yaal, ut re teek'ul li oor ut li plaat.

Ut xek'e eech'ool chirix li b'ihomal ut li jo'maajo'il k'a'aq re ru re li "ruchich'och' a'in, ut re xk'ulb'al a'an nekexkamsink, ut nekex-poglenk, ut nekech'olob' ^btik'ti' aatin chirix lee ras eeriitz'in, ut nekeb'aanu li k'iila paay chi maa'usilal.

22 Ut xb'aan a'in rahilal taachalq sa' eeb'een wi ink'a' nekejal eek'a'uxl. Xb'aan naq wi ink'a' nekejal eek'a'uxl, k'ehomaq reetal, li nimla tenamit a'in, ut jo'kan ajwi' chixjunileb' li ninqi tenamit li wankeb' sa' xsutam, li wankeb' sa' li ch'och' eechaninb'il qab'aan, te'maq'e'q chaq re naq maak'a'aq eena'aj chi sa'; xb'aan naq k'ehomaq reetal, li Qaawa' ink'a' tixk'e chaq "eemetz'ew, jo' xb'aanu chaq junxil, re xaqliik chiruheb' li xik' neke'ilok eere.

23 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, jo'ka'in naxye li Qaawa': Ink'a' tink'ut xkomon inmetz'ew reheb' laj maak, li jun chi naab'al chiru li jun chik, ka'ajwi' reheb' li ani neke'xjal xk'a'uxl chirixeb' lix maak, ut neke'ab'in chiru li waatin. Anajwan ut, nawaj raj naq teek'e reetal, ex was wiitz'in, naq "usaq wi'chik choq' reheb' laj Lamanita cheru laa'ex wi ink'a' nekejal eek'a'uxl.

24 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, tiik wi'chik xch'ooleb' a'an cheru laa'ex, xb'aan naq moko

17 a Esek. 18:23, 31–32.

18 a Esek. 34:12;

Jwan 10:14–16;

Alma 5:38–41, 57–60.

K'UTUL RAQAL:

Chaab'il aj Ilol

Karneer.

b Jak. 1:8;

Alma 12:36–37.

19 a 3 Ne. 10:4–7.

21 a K'UTUL RAQAL:

Ruchich'och'il

na'leb'.

b Exo. 20:16;

Mat. 15:19–20.

22 a Mos. 7:29.

23 a Hel. 15:11–15.

xe'maakob' ta chiru li nimla na'-leb' a'an xek'ul laa'ex; jo'kan naq li Qaawa' taaruxtaanaheb' ru; relik chi yaal, "tixnajtob'resi ru xkutaneb' ut tixtamresi riyajileb', us ta laa'ex^b textsache'q chi junajwa wi ink'a' nekejal eek'a'uxl.

25 Relik chi yaal, rahilal chichalq sa' eeb'een xb'aan li nimla tz'eqb'eetalil a'an li chalenaq sa' eeyanq; ut laa'ex xejunaji eerib' rik'in, relik chi yaal, rik'in li "muqmuukil molam a'an, li kixaqab'aak xb'aan laj Gadianton!

26 Relik chi yaal, "rahilal taa-chalq sa' eeb'een xb'aan li q'etq'e-til a'an li kekanab' chi ok sa' lee ch'ool, li nataqsink eere chi numenaq sa' xb'een li k'a'ru chaab'il, xb'aan xnumtajenaqil lix nimal^b eeb'ihomal!

27 Relik chi yaal, rahilal chichalq sa' eeb'een xb'aan lee maa'usilal ut tz'eqb'eetalil!

28 Ut wi ink'a' nekejal eek'a'uxl tex'oso'q; relik chi yaal, taamaq'e'q ajwi' lee ch'och' cheru, ut textsache'q chaq chixb'een li ruchich'och'.

29 K'ehomaq reetal anajwan, moko ninye ta naq taawanq li k'a'aq re ru a'in yal injunes wib', xb'aan naq moko injunes ta wib' naq "ninnaw li k'a'aq re ru a'in; k'ehomaq b'an reetal, ninnaw naq yaal li k'a'aq re ru a'in xb'aan naq li Qaawa' Dios xk'e chinaw, jo'kan naq ninch'olob' naq te'wanq.

CH'OL 8

Eb' laj raqol aatin li po'jenaqeb' xch'ool neke'xsik' reek'asinkileb' xch'ool li tenamit chirix laj Nepi—Laj Abraham, laj Moises, laj Tzenos, laj Tzenok, laj Etzias, laj Isaias, laj Jeremias, laj Lehi, ut laj Nepi ke'xch'olob' xyaalal li Kristo—Chi musiq'anb'il laj Nepi naxye resil xkamik li xb'eenil aj raqol aatin. Wan na 23–21 chihab' ma nayo'la li Kristo.

Ut anajwan kik'ulman naq chirix naq laj Nepi kixye li aatin a'in, k'ehomaq reetal, wankeb' li winq xkomoneb' laj raqol aatin, li ke'-wan ajwi' sa' li muqmuukil molam re laj Gadianton, ut eb' a'an ke'josq'o', ut ke'xjap re chixjib'al, ke'xye re li tenamit: K'a'ut naq ink'a' nekechap li winq a'in ut nekek'am chaq, re taak'ehe'q tojb'a-maak sa' xb'een jo' chanru li maak xb'aanu?

2 K'a'ut naq nakawil li winq a'in, ut nakawab'i chixhob'b'al li tenamit a'in ut li qachaq'rab'?

3 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, laj Nepi kiraatinaheb' chaq chirix xpo'jenaqil ru lix chaq'rab'eb'; relik chi yaal, k'iila aatin kixye laj Nepi li ink'a' naru xtz'iib'an-kil, ut maak'a' kixye li moko naxk'am ta rib' rik'in lix taqlahom li Dios.

4 Ut eb' laj raqol aatin a'an ke'-josq'o' rik'in xb'aan naq "kiraatinaheb' chi saqen ru chirix lix

24a Alma 9:16;
Tz. ut S. 5:33.
b Alma 9:19.

25a Hel. 3:23.
26a Isa. 5:8–25.
b Jak. 2:13.

29a Alma 5:45–46.
8 4a 1 Ne. 16:2–3.

muqmuukil k'anjel re q'ojoyin; a'b'anan moko ke'chal ta xch'ool chixk'eeb'al li ruq' sa' xb'een, xb'aan naq neke'xxuwaheb' ru li tenamit, maare anchal te'xjap re chixjib'aleb'.

5 Jo'kan naq ke'xjap re chiruheb' li tenamit, ut ke'xye: K'a'ut naq nekekanab' li winq a'in chiqahob'b'al? Xb'aan naq k'ehomaq reetal, a'an naxk'e chi wank tojb'amaak sa' xb'een chixjunil li tenamit a'in, naq toj reetal te'sache'q; relik chi yaal, ut jo'kan ajwi' naq te'maq'e'q chiqu li qaninqi tenamit a'in, re naq maak'a'aq qana'aj chi sa'.

6 Ut anajwan naqanaw naq maa-min taaruuq taa'uxmanq a'in, xb'aan naq k'ehomaq reetal, kaw qametz'ew, ut ninqeb' li qatena-mit, jo'kan naq eb' li xik' neke'iloq qe maajun xwankileb' taaruuq chi wanq sa' qab'een.

7 Ut kik'ulman naq chi jo'kan ke'reek'asiheb' li tenamit chi josq'ok rik'in laj Nefi, ut ke'xwaklesi li wech'ok-ib' sa' xyanqeb'; xb'aan naq wankeb' li ke'xjap re chixyeeb'al: Kanab'omaq li winq a'in, xb'aan naq chaab'il winq, ut li k'a'aq re ru kixye taak'ulmanq chi yaal wi ink'a' naqajal qak'a'uxl;

8 Relik chi yaal, k'ehomaq reetal, chixjunil li raqb'a-aatin taachalq sa' qab'een li kixch'olob' a'an chiqix, xb'aan naq naqanaw naq yaal ajwi' li kixch'olob' chiqu chirixeb' li qamaa'usilal. Ut k'ehomaq reetal naq k'iheb' a'an, ut a'an "naxnaw

ajwi' li k'a'ru taachalq sa' qab'een jo' chanru naq naxnaw chirix li qamaa'usilal.

9 Relik chi yaal, k'ehomaq ut reetal, wi ta moko profheet ta a'an, moko kiru raj chi ch'olob'ank chirix li k'a'aq re ru a'an.

10 Ut kik'ulman naq eb' li ani ke'ajok re xsachb'al laj Nefi ke'rame' ru xb'aan xxiweb', jo'kan naq ink'a' ke'xk'e li ruq' sa' xb'een; jo'kan naq a'an ki'ok wi'chik chiraatinankileb', naq kiril naq kixtaw usilal sa' rilob'aal junjung, jo'kan naq li jun ch'ol chik ke'xuwak.

11 Jo'kan naq ki'eek'asiik chiraatinankileb' wi'chik, ut kixye: K'ehomaq reetal, ex was wiitz'in, ma ink'a' eerilom chi tz'iib'anb'il naq li Dios kixk'e wankilal re jun winq, a'an laj Moises, re taasak'oq chiru lix ha'il li Kaqi "Palaw, ut kixjach rib' chi ka'pak'al, jo'kan naq eb' laj Israelita, a'aneb' qayuwa', ke'nume' sa' xyi chiru chaqi b'e, ut kitz'ape' li ha' sa' xb'eeneb' li teep aj pleet reheb' laj Egiptio ut kixsub'eb'?

12 Anajwan ut k'ehomaq reetal, wi li Dios kixk'e re li winq a'in xkomon li wankilal a'an, k'a' put naq nekexwech'ok cherib'il eerib', ut nekeye naq naq maajun wankilal xk'e we re tinnaw chirix li raqb'a-aatin li taachalq sa' eeb'een wi ink'a' nekejal eek'a'uxl?

13 A'b'anan, k'ehomaq reetal, ink'a' ka'ajwi' neketz'eqtaana xyaal li waatin laa'in, neketz'eqtaana

ajwi' xyaalal chixjunil li aatin yeeb'il xb'aaneb' li qayuwa', ut jo'kan ajwi' li aatin yeeb'il xb'aan li winq a'in, aj Moises, li kik'ehe' xnimall li wankilal a'in re, relik chi yaal, li aatin li kixye chirix lix k'ulunil li Mesias.

14 Relik chi yaal, ma ink'a' kixch'olob' xyaalal naq taachalq li Ralal li Dios? Ut jo' chanru naq "kixtaqsi li k'anti' bronse sa' li yamyookil ch'och', jo'kan ajwi' taataqsiiq a'an li taak'ulunq.

15 Ut jo' k'ihal li te'iloq re li k'anti' a'an te'wanq chi "yo'yo, jo'kan ajwi' jo' k'ihal li te'iloq re li Ralal li Dios rik'in paab'aal, chi tuulaneb' xmusiq', te'wanq chi ^byo'yo, sa' li yu'am ajwi' a'an li wan chi junelik.

16 Anajwan ut k'ehomaq reetal, laj Moises moko xjunes ta kixch'olob' xyaalal li k'a'aq re ru a'in; jo'kaneb' aj b'an wi' "chixjunileb' li santil profheet, rub'elaj chaq xkutan a'an toj sa' xkutan laj Abraham.

17 Relik chi yaal, k'ehomaq ut reetal, laj "Abraham kiril chirix lix k'ulunil, ut kinujak rik'in sahil ch'oolejil ut kisaho' xch'ool.

18 Relik chi yaal, ut k'ehomaq reetal ninye eere, naq laj "Abraham moko xjunes ta kixnaw

chirix li k'a'aq re ru a'in; ke'wan b'an naab'al rub'elaj chaq xkutan laj Abraham li ke'b'oqe' xb'aan lix ^bk'anjelil li Dios; relik chi yaal, jo' chanru ajwi' lix k'anjelil li Ralal; ut a'in re naq taak'utmanq chiru li tenamit, k'iila mil chihab' rub'el xk'ulunil, naq taachalq ajwi' li tojb'al-ix choq' reheb'.

19 Ut anajwan nawaj raj naq teenaw, naq chalen ajwi' chaq xkutan laj Abraham wanjenaqeb' k'iila profheet li ke'xch'olob' xyaalal li k'a'aq re ru a'in; relik chi yaal, li profheet aj "Tzenos kich'olob'an xyaalal chi kaw xch'ool, ut xb'aan a'an kikamsiik.

20 Ut k'ehomaq reetal, jo'kan ajwi' laj "Tzenok, ut jo'kan ajwi' laj Etzias, ut jo'kan ajwi' laj ^bIsaias, ut laj "Jeremias, (a'an laj Jeremias li profheet ajwi' a'an li kixch'olob' xyaalal chirix lix sachlijik "Jerusalen) anajwan ut naqanaw naq kisache' Jerusalen jo' chanru raatin laj Jeremias. Chan put ru naq ink'a' taachalq li Ralal li Dios, jo' chanru lix profheetil aatin?

21 Ut anajwan ma teeye naq ink'a' kisache' "Jerusalen? Ma teeye naq ink'a' ke'kamsiik li ^bralal laj Sedekias, ka'aj b'an wi' laj "Mulek ink'a'? Relik chi yaal, ut ma ink'a'

14a Num. 21:6–9; 2 Ne. 25:20; Alma 33:19–22.
K'UTUL RAQAL:
Jesukristo—Eb' li eetalil malaj li jaljookil ru aatin chirix li Kristo.
15a 1 Ne. 17:41; Alma 37:45–47; 3 Ne. 15:9.
b Jwan 11:25.

16a Jak. 4:4–5; 7:11.
17a Gen. 22:8–14; Jwan 8:56.
18a Alma 13:19; Tz. ut S. 84:6–16; 136:37.
b K'UTUL RAQAL:
Tijoneli re Melkisedek.
19a Alma 34:7.
20a 1 Ne. 19:10; 3 Ne. 10:15–16.

K'UTUL RAQAL:
Loq' laj hu (eb' li)—Eb' li loq' laj hu li sachenaq.
b Isa. 53.
c 1 Ne. 5:13; 7:14.
d Jer. 26:18; 1 Ne. 1:4.
21a 2 Ne. 6:8; Omni 1:15.
b 2 Rey. 25:7; Jer. 39:6; 52:10.
c Esek. 17:22–23; Hel. 6:10.

nekeril naq li riyajil laj Sedekias wan qik'in, ut naq ke'alinasiiik chaq sa' li ch'och' Jerusalem? A'ut k'ehomaq reetal, moko chixjunil ta a'in—

22 Li qayuwa' aj Lehi ki'alinasiiik chaq Jerusalem xb'aan naq kixch'olob' xyaalal chirix li k'a'aq re ru a'in. Laj Nefi kixch'olob' ajwi' xyaalal li k'a'aq re ru a'in, ut jo'kaneb' ajwi' ka'ch'in chik ma chixjunileb' li qayuwa', toj sa' li kutan ajwi' a'in; relik chi yaal, ke'xch'olob' xyaalal chirix lix "k'ulunik li Kristo, ut ke'ilok chi ub'ej, ut ke'sahó' sa' xch'ool rik'in lix kutan li toj taachalq.

23 Ut k'ehomaq reetal, a'an li Dios, ut a'an wan rik'ineb', ut kixk'utb'esi rib' chiruheb', jo'kan naq ke'toje' rix xb'aan, ut eb' a'an ke'xk'e xloq'al, xb'aan li k'a'ru toj taachalq.

24 Anajwan ut, rik'in naq nekenaw li k'a'aq re ru a'in ut ink'a' naru nekeye naq moko yaal ta, ka'ajwi' wi textik'ti'iq, chi jo'kan rik'in a'in kexmaakob, xb'aan naq ketz'eqtaana chixjunil li k'a'aq re ru a'in, us ta k'iila na'leb' kek'ul re xk'utb'al xyaalal; relik chi yaal, kek'ul ajwi' "chixjunil li k'a'aq re ru, li k'a'aq re ru wan sa' choxa, jo' ajwi' chixjunil li k'a'aq re ru wan sa' ruchich'och', re xk'utb'al naq yaal.

25 A'b'an k'ehomaq reetal,

xetz'eqtaana li yaal, ut "xepo'resi eech'ool chiru lee santil Dios; ut sa' li kutan ajwi' a'in, ruuchil xtamresinkil choq' eere li ^bb'ihomal sa' choxa, b'ar wi' maak'a' napo'ok, ut b'ar wi' maak'a' naru chi ok li tz'aj ru, yookex b'an chixtuub'ankil choq' eere li josq'il choq' re xkutan kil li 'raqb'a-aatin.

26 Relik chi yaal, sa' li hoonal ajwi' a'in yookex chi q'ano'k xb'aan li kamsink ut li "ko'b'eetak yumb'eetak ut li maa'usilal nekeb'aanu, choq' re li sache'k li junelik taakanaaq; relik chi yaal, ut wi ink'a' nekejal eek'a'uxl taachalq chi seeb' sa' eeb'een.

27 Relik chi yaal, k'ehomaq reetal anajwan ak wan chire lee rokeb'aal; relik chi yaal, choxex'okaq sa' li raqleb'aal aatin, ut tz'ilomaq rix; ut k'ehomaq reetal, kamsinb'il lee raqol aatin, ut "yokyo sa' xkik'el; ut kamsinb'il ^bxb'aan li riitz'in, li naxsik' chunlaak sa' li raqleb'aal aatin.

28 Ut k'ehomaq reetal, xkab'ichaleb' wankeb' sa' lee muqmuukil molam, ut "laj yoob'ahom re, a'an laj Gadianton ut li maa'us, li nasik'ok re xsachb'al li raameb' li winq.

CH'OL 9

Eb' laj taql neke'xtaw li xb'eenil aj

22a K'UTUL RAQAL:
Jesukristo—
Profeetil aatin
chirix lix yo'lajik ut
xkamik li Jesukristo.
24a Alma 30:44;

Mois. 6:63.
25a Mos. 2:36–38; 3:12.
b Hel. 5:8;
3 Ne. 13:19–21.
c Tz. ut S. 10:20–23;
121:23–25.

26a K'UTUL RAQAL:
Yumb'eetak
ko'b'eetak.
27a Hel. 9:3, 15.
b Hel. 9:6, 26–38.
28a Hel. 6:26–30.

raqol aatin chi kamenaq sa' li raqleb'aal aatin—Neke'k'ehe' sa' tz'alam ut moqon neke'ach'ab'aak—Chi musiq'anb'il laj Nefi naxk'ut xyaalal naq laj Seantum kikamsink—Wankeb' li neke'k'ulub'an re laj Nefi jo' profheet. Wan na 23-21 chihab' ma nayo'la li Kristo.

K'EHOMAQ reetal, kik'ulman anajwan naq chirix naq laj Nefi kixye li aatin a'in, junjung li winq li wankeb' sa' xyanqeb' xkoheb' sa' aanil sa' li raqleb'aal aatin; relik chi yaal, oob'eb' ajwi' li xkoheb', ut ke'xye chirib'ileb' rib' naq yookeb' chi xik:

2 K'ehomaq reetal, anajwan taqanaw chi ch'olch'o ma profheet li winq a'in ut ma li Dios xtaqlank re chixxch'olob'ankil chiqu jo' profheet xkomon li sachb'ach'oolejil na'leb' a'in. K'ehomaq reetal, ink'a' naqapaab' naq xb'aanu; relik chi yaal, ink'a' naqapaab' naq a'an profheet; a'b'anan, wi yaal li k'aru a'in kixye chirix li xb'eenil aj raqol aatin, naq kamenaq, rik'in a'an taqapaab' naq yaal li jun ch'ol chik chi aatin kixye.

3 Ut kik'ulman naq ke'alinal rik'in xmetz'eweb', ut ke'ok sa' li raqleb'aal aatin, ut k'ehomaq reetal, li xb'eenil aj raqol aatin t'anaaq sa' ch'och', ut "yokyo sa' xkik'el.

4 Ut anajwan k'ehomaq reetal, naq ke'ril a'in, sachsookeb' xch'ool chi numtajenaq, jo'kan naq ke't'ane' chi ch'och', xb'aan

naq ink'a' ke'xpaab' chaq li aatin kixye chaq laj Nefi chirix li xb'eenil aj raqol aatin.

5 A'b'an anajwan, naq ke'ilok ke'paab'an, ut kichal li xiw sa' xb'eeneb' maare anchal chixjunil li raqb'a-aatin li kixye laj Nefi taachalq sa' xb'een li tenamit; jo'kan naq ke'chenchot, ut ke't'ane' chi ch'och'.

6 Anajwan, sa' junpaat naq kikamsiik laj raqol aatin—ut k'ob'b'il xb'aan li riitz'in chi jalb'il li raq' sa' muqmu, ut a'an ki'eelelik, ut eb' li moos ke'alinal ut ke'xye re li tenamit, ut ke'xjek'i resil li kamsink sa' xyanqeb';

7 Ut k'ehomaq reetal, eb' li tenamit ke'xch'utub' rib' sa' xna'aj li raqleb'aal aatin—ut k'ehomaq reetal, sachsookeb' xch'ool ke'kana chirilb'al li oob' chi winq li t'anaaqeb' chi ch'och'.

8 Ut anajwan k'ehomaq reetal, eb' li tenamit maak'a' neke'xnaw chirix li ch'uut chi tenamit li ke'xch'utub' chaq rib' sa' li "rawimq laj Nefi; jo'kan naq ke'xye chirib'ileb' rib': A'ineb' li winq li ke'kamsin re laj raqol aatin, ut li Dios kixsak'eb' re naq ink'a' ke'ru chi eelelik chiqu.

9 Ut kik'ulman naq ke'xchapeb', ut ke'xb'ak'eb' ut ke'xtz'apeb' sa' tz'alam. Ut kitaqlaman xjek'in kil jun li aatin naq kamsinb'il laj raqol aatin, ut naq eb' laj kamsin nel chapb'ileb' ut tz'apb'ileb' sa' tz'alam.

10 Ut kik'ulman naq wulajaq chik a'an, eb' li tenamit ke'xch'utub' rib'

re yaab'ak ut "kuyuk sa', sa' xmuq-lajik li nimla xb'eenil aj raqol aatin li kikamsiik chaq.

11 Ut chi jo'kan ajwi' eb' laj raqol aatin li ke'wan chaq sa' li rawimq laj Nefi, ut ke'rab'i li raatin, ke'ch'utla ajwi' sa' li muquk.

12 Ut kik'ulman naq ke'patz'ok sa' xyanqeb' li tenamit, ut ke'xye: B'ar wankeb' li oob' li ke'taqlaak chi patz'ok chirix li xb'eenil aj raqol aatin, chirix ma kamenaq? Ut eb' a'an ke'chaq'ok ut ke'xye: chirix li oob' li keye naq ketaqla, ink'a' naqanaw, a'b'an wankeb' oob' li ke'b'aanunk re li kamsink, li kiqatz'ap sa' tz'alam.

13 Ut kik'ulman naq eb' laj raqol aatin ke'raj naq te'k'ame'q chaq, ut ke'k'ame' chaq, ut k'ehomaq reetal, a'aneb' li oob' li ke'taqlaak chaq, ut k'ehomaq reetal, eb' laj raqol aatin ke'xpatz' reheb' chirix li na'leb' a'an, ut ke'xye reheb' chixjunil li ke'xb'aanu chaq, ut ke'xye:

14 Koo'alinalak ut koowulak sa' xna'aj li raqleb'aal aatin, ut naq kiqil chixjunil li k'a'aq re ru jo' chanru kixch'olob' chaq laj Nefi, kisach qach'ool jo'kan naq koo't'ane' chi ch'och'; ut naq koo'usa rik'in xsachik qach'ool, k'ehomaq reetal, kohe'xtz'ap sa' tz'alam.

15 Anajwan, chirix xkamik li winq a'in, ink'a' naqanaw ani xb'aanunk re, ut ka'ajwi' a'in naqanaw, koo'alinalak ut koochal jo' chanru keraj, ut k'ehomaq reetal naq ak kamenaq chaq, jo' chanru li raatin laj Nefi.

16 Ut anajwan kik'ulman naq eb' laj raqol aatin ke'xch'olob' li na'leb' chiru li tenamit, ut ke'xjap re chixjib'al laj Nefi, ut ke'xye: K'ehomaq reetal, naqanaw naq laj Nefi a'in kixk'uub' tana' xna'leb' rik'in junaq chik re xkamsinkil laj raqol aatin, re naq chirix a'an taaruq tixch'olob' chiqu laa'o, re naq tixjal qach'ool rik'in lix paab'aal a'an, re naq tixtaqsi rib' jo' xnimal ru winq, sik'b'il ru xb'aan li Dios, ut jun profet.

17 Ut anajwan k'ehomaq reetal, laa'o taqatz'il rix li winq a'in, ut a'an tixch'olob' xmaak ut tixk'e chiqanaw li tz'aqal aj kamsihom re laj raqol aatin.

18 Ut kik'ulman naq li oob' ke'ach'ab'aak chaq sa' xkutankil li muquk. A'b'anan eb' a'an ke'xch'iilaheb' laj raqol aatin sa' li aatin ke'xye chaq chirix laj Nefi, ut ke'wech'ok rik'ineb' chixjunjungaleb', toj reetal naq ke'xsach xna'leb'eb'.

19 A'b'anan ke'xtaqla naq laj Nefi taachape'q ut taab'ak'e'q ut taak'ame'q chiru li ch'utch'uukil tenamit, ut ke'ok chixpatz'inkil li na'leb' re, chi jalan jalanq chaq re ru, re te'xchap sa' aatin, re taaruq te'xjit re taakamsiiq—

20 Ut ke'xye re: Xak'uub' aana'leb' rik'in jalan chik; ani li winq li xb'aanunk re li kamsink a'in? Anajwan ye qe, ut ch'olob' laa maak, ut ke'xye, K'e reetal, wahi' li tumin, ut jo'kan ajwi' tatqakanab' chi yo'yo wi taaye qe, ut taach'olob' li na'leb' xat-ok wi' rik'in.

21 A'b'an laj Nefi kixye reheb': Ex "jip, ex li moko xek'ul ta reetalil li sumwank sa' eech'ool, ex mutz', ut ex tenamit ^bjip eek'a'uxl, ma nekenaw jo' najtil chik li Qaawa' lee Dios tixkanab' naq toj texb'eeq sa' lee b'e a'in re maak?

22 Aay, tento raj tex'ayaynaq ut "texyaab'aq, xb'aan li nimla sache'k li na'oyb'enink eere sa' li kutan a'in, wi ink'a' nekejal eek'a'uxl.

23 K'ehomaq reetal nekeye naq xink'uub' inna'leb' rik'in jun winq re naq a'an tixkamsi laj Seetzorom, xb'eenil qaraqol aatin. A'b'an k'ehomaq reetal, ninye eere naq a'in xb'aan naq kinch'olob' cheru re taaruq teenaw chirix li na'leb' a'in; relik chi yaal, re xk'utb'al aj-wi' xyaalal cheru, naq kinnaw chirix li maa'usilal ut tz'eqb'eetalil li wan sa' eeyanq.

24 Ut xb'aan naq kinb'aanu a'in, nekeye naq xink'uub' inna'leb' rik'in jun winq naq tixb'aanu li na'leb' a'in; relik chi yaal, rik'in naq kink'ut cheru li eetalil a'in, yoo eejosq'il wik'in, ut teeraj xsachb'al inyu'am.

25 Ut anajwan k'ehomaq reetal, tink'ut jun chik eetalil cheru, ut ilomaq ma rik'in li na'leb' a'in teesik' insachb'al.

26 K'ehomaq reetal, ninye eere: Ayuqex sa' rochoch laj Seantum, a'an "riitz'in laj Seetzorom, ut yehomaq re—

27 Laj Nefi, li naxb'aanu rib' jo' profet, li naxyeechi'i jo' profet

xnimal li rahilal chirix li tenamit a'in, ma xk'uub' xna'leb' aawik'in, sa' li xakamsi wi' laj Seetzorom, a'an laa was?

28 Ut k'ehomaq reetal, a'an tixye eere, Ink'a'.

29 Ut laa'ex teeye re: Ma xakamsi laa was?

30 Ut a'an taaxaqliiq rik'in xiw, ut moko tixnaw ta k'aru xyeeb'al. Ut k'ehomaq reetal, tixye eere naq ink'a'; ut tixb'aanu rib' chanchan naq sachso xch'ool; a'b'anan tixch'olob' cheru naq maak'a' xmaak.

31 A'b'an k'ehomaq reetal, teetz'il rix, ut teetaw kik' chiru xmaril lix b'aatal.

32 Ut naq xeril a'in, teeye: B'ar xchal li kik' a'in? Ma ink'a' naqanaw naq a'an xkik'el laa was?

33 Toja' ut naq taasiksotq, ut taasapqetz'q li rilob'aal, chanchan naq xchal li kamk sa' xb'een.

34 Toja' ut naq teeye: Xb'aan li xiw a'in ut li saqpetz' a'in xchal sa' laa wilob'aal, k'e reetal, naqanaw naq wan aamaak.

35 Toja' ut naq taachalq wi'chik xnimal xxiw sa' xb'een; toja' ut naq tixch'olob' lix maak cheru, ut moko tixye ta chik naq ink'a' xb'aanu li kamsink a'in.

36 Toja' ut naq tixye eere naq laa'in, aj Nefi, maak'a' kinnaw chirix li na'leb', ka'ajwi' wi k'eeb'il we xb'aan xwankil li Dios. Toja' ut naq teenaw naq laa'in jun winq maak'a'eb' xb'alaq', ut naq taqlanb'ilin eere xb'aan li Dios.

37 Ut kik'ulman naq xkoheb' ut ke'xb'aanu jo' chanru ajwi' kixye laj Nefi reheb'. Ut k'ehomaq reetal naq yaal li aatin kixye chaq; xb'aan naq jo' chanru li aatin, kixye naq ink'a' kixb'aanu, ut jo' chanru ajwi' li aatin, kixch'olob' xmaak.

38 Ut kik'ame' chixk'utb'al xyaalal naq a'an ajwi' laj b'aanuhom re li kamsink, jo'kan naq li oob' ke'ach'ab'aak, ut jo'kan ajwi' laj Nefi.

39 Ut wankeb' junjung reheb' laj Nefita li ke'paab'ank re li raatin laj Nefi, ut wankeb' ajwi' junjung li ke'paab'an xb'aan li ke'xch'olob' xyaalal li oob', xb'aan naq eb' a'an ke'jale' chaq xch'ool naq wankeb' sa' tz'alam.

40 Ut anajwan wankeb' junjung sa' xyanq li tenamit, li ke'yehok re naq laj Nefi a'an profheet.

41 Ut ke'wan jalan chik li ke'yehok re: K'ehomaq reetal, a'an jun dios, xb'aan naq wi ta maawa' jun dios ink'a' raj taaruuq chixnawb'al chirix chixjunil li k'a'aq re ru. Xb'aan naq k'ehomaq reetal, a'an xye qe lix k'oxlahom li qach'ool, ut kixye k'a'aq re ru qe, ut kixk'e ajwi' chiqanaw ani tz'aqal aj kamsihom re li xb'eenil qaraqol aatin.

CH'OL 10

Li Qaawa' naxk'e re laj Nefi li wankilal re tz'apok—Nak'ehe' xwankil chi

bak'ok ut chi hitok sa' ruchich'och' ut sa' choxa—Naxtaqlaheb' li tenamit chixjalb'al xk'a'uxl malaj te'osoq—Li Musiq'ej naxk'am a'an sa' li junjung tuub' chi tenamit. Wan na 21–20 chihab' ma nayo'la li Kristo.

Ut kik'ulman naq kiwakli jun jachok-ib' sa' xyanq li tenamit, jo'kan naq ke'xjach rib' chi ka'pak'al ut ke'xk'amatq xb'eheb', ut ke'xkanab' laj Nefi xjunes, naq wan chi xaqxo sa' xyiheb'.

2 Ut kik'ulman naq laj Nefi kixchap xb'e sa' xjajal li rochoch a'an, yoo chaq "chixtz'ilb'al rix sa' xch'ool li k'a'aq re ru kixk'ut chaq li Qaawa' chiru.

3 Ut kik'ulman, naq yoo chi jo'kan chi k'oxlank sa' xch'ool—ut k'a'jo' xtaawajik xch'ool xb'aan xmaa'usilal lix tenamiteb' laj Nefita, lix muqmuukil k'anjel re q'ojyin, ut lix kamsihomeb', ut lix poqlehomeb', ut li k'iila paay chi maa'usilal—ut naq yoo chi jo'kan chixtz'ilb'al rix sa' xch'ool, k'ehomaq reetal, kik'ulman naq kichal jun xyaab' kuxej rik'in, ut kixye:

4 Osob'tesinb'ilat, at Nefi, xb'aan li k'a'aq re ru xab'aanu, xb'aan naq ink'ehom reetal chan ru naq "ink'a' xatlub' sa' xch'olob'ankil li aatin, li kink'e aawe, chiru li tenamit a'in. Ut ink'a' kaxuwaheb' ru, ut ink'a' kasik' b'aayu'am aajunes, kasik' b'an li 'wajom, ut xpaab'ankil intaqlahom.

5 Ut anajwan, xb'aan naq

10 2a K'UTUL RAQAL:
K'oxlank sa' ch'oollej.
4a K'UTUL RAQAL:

Yalok q'e.
b K'UTUL RAQAL:
Mayejak.

c 3 Ne. 11:11.

kab'aanu a'in chi ink'a' nakat-lub' rik'in, k'e reetal, laa'in tat-wosob'tesi chi junelik; ut tink'e xnimall aametz'ew rik'in aatin ut rik'in b'aanuhom, rik'in paab'aal ut rik'in k'anjel; relik chi yaal, jo'-kan naq "chixjunil li k'a'aq re ru taab'aanumanq aawe jo' chanru laa^bwaatin, xb'aan naq laa'at 'ink'a' taapatz' li moko naxk'am ta rib' rik'in li rajom inch'ool.

6 K'e reetal, laa'at aj Nefi, ut laa'in li Dios. K'e reetal, ninch'olob' chawu chiru rilob'aaleb' lin anjel, naq laa'at taawanq aawankil sa' xb'een li tenamit a'in, ut taasak' li ch'och' rik'in "we'ej, ut rik'in yajel, ut rik'in sachok, jo' chanru xmaa'usilaleb' li tenamit a'in.

7 K'e reetal, nink'e wankilal aawe, naq yalaq k'a'ru "taatz'ap sa' ruchich'och' tz'aptz'ooq sa' choxa, ut yalaq k'a'ru taahit sa' ruchich'och' hitb'ilaq sa' choxa; ut chi jo'kan taawanq aawankil sa' xyanq li tenamit a'in.

8 Ut chi jo'kan, wi taaye re li santil ochoch a'in naq jachb'ilaq sa' xyi, taab'aanumanq.

9 Ut wi taaye re li "tzuul a'in, Chat-ug'e'q, ut chatkanaaq chi helho, taab'aanumanq.

10 Ut k'e reetal, wi taaye naq li Dios tixsak' li tenamit a'in, taak'ulmanq.

11 Ut anajwan k'e reetal, nakat-intaqla, naq tatxik ut taach'olob'

chiru li tenamit a'in, naq jo'ka'in naxye li Qaawa' Dios, li Nimajwal: Wi ink'a' nekejal eek'a'uxl, teksak'e'q, toj reetal ajwi' li "sache'k.

12 Ut k'ehomaq reetal, kik'ulman anajwan naq chirix naq li Qaawa' kixye li aatin a'in re laj Nefi, a'an kixaqli ut moko xko'o ta sa' rochoch a'an; kisutq'i b'an rik'ineb' li jar tuub' chi tenamit li jek'in-b'ileb' chiru lix b'een li ch'och', ut ki'ok chixch'olob'ankil chiruheb' li raatin li Qaawa' li kiyeh'e' chaq re, chirix lix sachlijikeb' wi ink'a' te'xjal xk'a'uxl.

13 Anajwan k'ehomaq reetal, us ta nimla sachb'a-ch'oolej a'an li kixb'aanu chaq laj Nefi naq kixye reheb' chirix xkamik li xb'eenil aj raqol aatin, ke'xkawob'resi li raameb' ut ink'a' ke'ab'in chiru li raatin li Qaawa'.

14 Jo'kan naq laj Nefi kixch'olob' chiruheb' li raatin li Qaawa', ut kixye: Wi ink'a' nekejal eek'a'uxl, jo'ka'in naxye li Qaawa', teksak'e'q toj reetal ajwi' li sache'k.

15 Ut kik'ulman naq chirix naq laj Nefi kixch'olob' li aatin chiruheb', k'ehomaq reetal, toj ke'xkawob'resi li raameb' ut ink'a' ke'raj ab'ink chiru li raatin; jo'-kan naq ke'xhob', ut ke'xsik' xk'eeb'al li ruq' sa' xb'een re te'xtz'ap sa' tz'alam.

16 A'b'an k'ehomaq reetal, kiwan lix wankil li Dios rik'in, ut ink'a'

5a 3 Ne. 18:20;
Tz. ut S. 88:63–65.
b Enos 1:12.
c 2 Ne. 4:35;
Tz. ut S. 46:30.

6a Hel. 11:4–18.
7a Mat. 16:19.
K'UTUL RAQAL:
Tz'apok, xtz'apb'al.
9a Mat. 17:20; Jak. 4:6;

Morm. 8:24;
Eter 12:30.
11a Hel. 5:2.

ke'ru chixchapb'al re xtz'apb'al sa' tz'alam, xb'aan naq kik'ame' xb'aan li Musiq'ej ut ki'isiik chaq sa' xyiheb'.

17 Ut kik'ulman naq chi jo'kan xko'o sa' li Musiq'ej, sa' li junjung ch'uut chi tenamit, chixch'olob'an-kil li raatin li Dios, toj reetal naq kixch'olob' ajwi' chiruheb' chixjunil, malaj kixtaqla chaq sa' xyanqeb' chixjunil li tenamit.

18 Ut kik'ulman naq ink'a' ke'raj ab'ink chiru li raatin; ut ki'ok chi wank li wech'ok-ib', jo'kan naq ke'wan chi jachjookeb' rib' ut ke'ok chixkamsinkil rib' chirib'ileb' rib' rik'in li yok'leb' ch'iich'.

19 Ut chi jo'kan kiraqe' li xjunlaju xkaak'al chihab' rawa'b'ejileb' laj raqol aatin sa' xb'een lix tenamit laj Nefi.

CH'OL 11

Laj Nefi naxq'unb'esi xch'ool li Qaawa' re tixk'e li we'ej ruuchil li pleet—Naab'al li tenamit neke'oso'—Neke'xjal xk'a'uxl, ut Laj Nefi naxtz'aama li hab' chiru li Qaawa'—Laj Nefi ut laj Lehi neke'xk'ul k'iila na'leb' chi k'utb'esinb'il—Eb' laj elq' re laj Gadianton neke'xk'ojob' rib' sa' li ch'och'. Wan na 26–6 chihab' ma nayo'la li Kristo.

UT anajwan kik'ulman naq sa' li xkab'laju xkaak'al chihab' rawa'b'ejileb' laj raqol aatin, naq ke'niman li wech'ok-ib', jo'kan naq ke'wan li pleet chiru chixjunil li

ch'och' sa' xyanq chixjunil lix tenamit laj Nefi.

2 Ut a'an li "muqmuukil molam a'in chi aj elq' li ke'b'aanunk re li k'anjel a'in re sachok ut maa'usilal. Ut kikana li pleet a'in chiru chixjunil li chihab' a'an, ut sa' li roxlaju xkaak'al chihab' kikana ajwi'.

3 Ut kik'ulman naq sa' li chihab' a'in laj Nefi ki'elajin chiru li Qaawa', ut kixye:

4 At Qaawa', maakanab' naq li tenamit a'in taasache'q rik'in yok'leb' ch'iich'; chiwanq b'an at Qaawa', jun "we'ej sa' li ch'och', re reek'asinkileb' xch'ool chixjultikankil li Qaawa' lix Dios, ut maare te'xjal xk'a'uxl ut te'sutq'iiq aawik'in.

5 Ut jo'kan kib'aanuman, jo'chanru li raatin laj Nefi. Ut kiwan jun nimla we'ej sa' xb'een li ch'och', sa' xyanq chixjunil lix tenamit laj Nefi. Ut chi jo'kan sa' li xkaalaju xkaak'al chihab' toj yoo li we'ej, ut kiraqe' li k'anjel re sachok rik'in li yok'leb' ch'iich', a'b'an kirahó' rik'in we'ej.

6 Ut li k'anjel a'in re sachok toj kiwan ajwi' sa' li ro'laju xkaak'al chihab'. Xb'aan naq kisak'e' li ch'och' jo'kan naq kichaqik, ut ink'a' kiruuchini li iyaj nak'uxman sa' xq'ehil li iyaj; ut chixjunil li ch'och' kisak'e', sa' xyanqeb' ajwi' laj Lamanita jo' ajwi' sa' xyanqeb' laj Nefita, jo'kan naq ke'sak'e' toj reetal naq ke'kam chi mil sa'eb' li jar raqal chi ch'och' li q'axaleb' aj maak.

7 Ut kik'ulman naq eb' li tenamit ke'ril naq oso'keb' re xb'aan we'ej, ut ki'ok chi "jultiko'k reheb' li Qaawa' lix Dios; ut ki'ok chi jultiko'k reheb' li raatin laj Nefi.

8 Ut eb' li tenamit ke'ok chi tz'aamank chiru xb'eenileb' lix raqol aatin ut lix jolomineleb', naq te'xye re laj Nefi: K'e reetal, naqanaw naq laa'at jun winq re li Dios, ut chi jo'kan chat-elajinq chiru li Qaawa' li qaDios naq tixsutq'isi chaq sa' qab'een li we'ej a'in, re naq ink'a' taatz'aqloq ru chixjunil li "aatin kaye chirix qasachlijik.

9 Ut kik'ulman naq eb' laj raqol aatin ke'xye re laj Nefi, jo' chanru li aatin li tz'aamanb'il. Ut naq kiril laj Nefi naq eb' li tenamit ke'xjal chaq xk'a'uxleb' ut ke'xtuulanob'resi rib' rik'in q'es ruhil t'ikr, ki'kulman naq ki'elajin wi'chik chiru li Qaawa', ut kixye:

10 At Qaawa', k'e reetal, li tenamit a'in xjal xk'a'uxl; ut ke'xmesu sa' xyanqeb' li jun molam re aj Gadianton jo'kan naq oso'jenaqeb' a'an, ut ke'xmuq sa' ch'och' lix muqmuukil k'uub'anb'il na'leb'eb'.

11 Anajwan, at Qaawa', xb'aan a'in lix tuulanileb' xch'ool ma taasutq'isi chaq taxaq laa josq'il, ut taakanab' chi ch'anaak aajosq'il rik'in lix sachlijikeb' li winq a'an aj maak li ak kasach.

12 At Qaawa', ma taasutq'isi chaq taxaq aajosq'il, relik chi yaal, laa nimla josq'il, ut taak'e taxaq xraqik li we'ej a'in sa' li ch'och'.

13 At Qaawa', ma tat-ab'inq taxaq chiqu, ut taak'e chi b'aanumank jo' chanru li waatin, ut chaataqla li "hab' chiru lix b'een li ch'och', re naq a'an taaruuchini li ruuchinihom, ut li iyaj nak'uxman sa' xq'ehil li iyaj.

14 At Qaawa', kat-ab'in chiru li "waatin naq kinye, Chiwanq we'ej, re naq taa'oso'q li rahob'tesiik xb'aan li yok'leb' ch'iich'; ut ninnaw naq tat-ab'inq, sa' li kutan ajwi' a'in, chiru li waatin, xb'aan naq laa'at kaye naq: Wi eb' li tenamit a'in te'xjal xk'a'uxl tinkoleb' xyu'am.

15 Relik chi yaal, at Qaawa', ut nakawil naq ke'xjal xk'a'uxl, xb'aan li we'ej ut li yajel ut li sache'k li xchal reheb'.

16 Ut anajwan, at Qaawa', ma taasutq'isi chaq aajosq'il, ut taayal wi'chik ma te'k'anjelaq chawu? Ut wi jo'kan, at Qaawa', taaruuq taawosob'tesihebb' jo' chanru laa waatin li kaye.

17 Ut kik'ulman naq sa' li xwaqlaju xkaak'al chihab' li Qaawa' kixsutq'isi chaq lix josq'il sa' xb'een li tenamit, ut kixk'e chi t'ane'k li "hab' sa' xb'een li ch'och', jo'kan naq kiruuchini li ruuchinihom sa' xq'ehil li uuchink. Ut kik'ulman naq kiruuchini li iyaj nak'uxman sa' xq'ehil li iyaj.

18 Ut k'ehomaq reetal, eb' li tenamit ke'saho' xch'ool ut ke'xnima xloq'al li Dios, ut kinujak chixjunil lix b'een li ch'och' rik'in saho'k ch'oolej; ut ink'a' chik

ke'xsik' xsachb'al laj Nefi; ke'x-k'oxla b'an jo' "nimla profheet, ut jun winq re li Dios, li wan xnim-mal xwankil ut wankilal k'eeb'il re xb'aan li Dios.

19 Ut k'ehomaq reetal, laj Lehi, li riitz'in, moko q'axb'il ta ru xb'aan a'an chi yal ta "jun miin raqal chirix li k'a'aq re ru re li tiikilal.

20 Ut chi jo'kan kik'ulman naq lix tenamit laj Nefi ke'ok wi'chik chi usaak sa' li ch'och', ut chix-kab'lankil lix sache-naqil na'ajeb', ut ke'ok chi k'ihank ut chi jek'i-mank, toj reetal naq ke'xnujob'-resi chixjunil lix b'een li ch'och', sa' xjaya lix nim li saq'e jo' ajwi' sa' xjaya lix tz'e, chalen sa' li pa-law sa' rokeb' saq'e toj sa' li pa-law sa' releb'.

21 Ut kik'ulman naq li xwaqlaju xkaak'al chihab' kiraqe' sa' tuqtuukilal. Ut li xwuqlaju xkaak'al chihab' kitikla sa' tuqtuukilal; ut li "iglees kijek'iman chiru xb'een chixjunil li ch'och', ut lix k'ihaleb' li tenamit, laj Nefita jo'eb' ajwi' laj Lamanita, ke'wan sa' li iglees, ut numtajenaq nim li tuqtuukilal ke'wan wi' sa' li ch'och', ut chi jo'kan kiraqe' li xwuqlaju xkaak'al chihab'.

22 Ut ke'wan ajwi' sa' tuqtuukilal sa' li xwaqxaqlaju xkaak'al chihab', ka'ajwi' naq kiwan jun-junq li wech'ok-ib' chirixeb' li jar raqal chi tzol'leb' li kik'ojob'aak chaq xb'aaneb' li profheet.

23 Ut sa' li xb'elelaju xkaak'al

chihab' ki'ok chi wank naab'al li wech'ij-ib'. A'b'anan kik'ulman naq laj Nefi ut laj Lehi, ut naab'al reheb' lix komon li neke'xnaw chirix li jar raqal chi tzol'leb' li tz'a-qal yaaleb', xb'aan naq k'iila na'leb' "nak'utb'esiik chiruheb' chi wulaj wulaj, jo'kan naq ke'jultikan aatin chiruheb' li tenamit, ut chi jo'kan ke'xk'e xraqik lix wech'ihomeb' sa' li chihab' ajwi' a'an.

24 Ut kik'ulman naq sa' li xkaak'al chihab' rawa'b'ejileb' laj ra-qol aatin sa' xb'een lix tenamit laj Nefi, wan junjunq rajlankileb' li ke'risi chaq rib' rik'in lix tenamit laj Nefi, li jarub'aq chihab' chaq xq'axonikeb' rik'ineb' laj Lamanita, ut ke'xk'ul sa' xb'ee-neb' xk'ab'a'eb' laj Lamanita, ut jo'kan ajwi' junjunq rajlankileb' li tz'aqal ralal xk'ajoleb' laj Lamanita, li eek'asinb'ileb' chi josq'ok xb'aaneb', malaj xb'aaneb' a'an li ke'risi chaq rib', jo'kan naq ke'x-tikib' jun li pleet rik'ineb' li ras riitz'in.

25 Ut ke'xb'aanu li kamsink ut li poqlenk, toja' ut naq neke'xsutq'isi rib' sa'eb' li tzuul, ut sa' li yamyookil ch'och' ut li muqmuukil na'a-jej, ut ke'xmuq rib' re naq ink'a' ke'ru chi tawe'k, ut wulaj wulaj neke'xk'ul xtiqb'al ru li rajlankileb', a' yaal jo' chanru wankeb' li neke'risi chaq rib' ut neke'xik rik'ineb'.

26 Ut chi jo'kan chirix xnumik li kutan, relik chi yaal, chirix

18a Hel. 10:5–11.

19a Hel. 5:36–44.

21a K'UTUL RAQAL:

Iglees li Jesukristo
(lix).

23a Alma 26:22;

Tz. ut S. 107:19.

xnumik moko naab'al ta chihab', ke'ok choq' jun molam chi aj elq' numtajenaq nim, ut ke'xsik' chaq chixjunil lix muqmuukil k'uub'an-b'il na'leb' laj Gadianton, ut chi jo'kan ke'ok choq' aj elq' re laj Gadianton.

27 Anajwan k'ehomaq reetal, eb' laj elq' a'in k'a'jo' li po'ok ke'x-b'aanu, relik chi yaal, nimla sachok sa' xyanq lix tenamit laj Nefi, ut sa' xyanq ajwi' lix tenamiteb' laj Lamanita.

28 Ut kik'ulman naq ki'ajman ru naq taak'ehe'q xraqik li k'anjel a'in re sachok; jo'kan naq ke'xtaqla jun teep chi winq aj pleet kaweb' xmetz'ew sa' li yamyookil ch'och' ut sa' xb'eeneb' li tzuul re xsik'in-kil li molam a'in chi aj elq', ut re xsachb'aleb'.

29 A'b'an k'ehomaq reetal, kik'ulman naq sa' li chihab' ajwi' a'an ke'sutq'isiik wi'chik chirix, toj sa' xch'och'eb' a'an. Ut chi jo'kan kiraqe' li xkaak'al chihab' rawa'b'e-jileb' laj raqol aatin sa' xb'een lix tenamit laj Nefi.

30 Ut kik'ulman naq sa' xtiklajik li xb'een ro'k'aal chihab' xkoheb' wi'chik chixpleetinkil li molam a'in chi aj elq', ut ke'xsach naab'al; ut ke'ula'aniik ajwi' rik'in naab'al li sache'k.

31 Ut jun sut chik ke'mine' ru chi elk chaq sa' li yamyookil ch'och' ut sa'eb' li tzuul toj sa' xch'och'eb' a'an, xb'aan naq numtajenaq nim rajlankileb' laj elq' a'an li neke'-wanje' sa'eb' li tzuul ut sa' li yamyookil ch'och'.

32 Ut kik'ulman naq chi jo'kan kiraqe' li jun chihab' a'in. Ut eb' laj elq' toj ke'tam ut ke'niman xmetz'ew, jo'kan naq ke'xnima rib' chiru anchal li teepeb' aj pleet reheb' laj Nefita, ut reheb' ajwi' laj Lamanita, ut xb'aaneb' a'an kichal nimla xiw sa' xb'een chixjunil li tenamit chiru chixjunil lix b'een li ch'och'.

33 Relik chi yaal, xb'aan naq ke'rula'ani k'iila raqal re li ch'och', ut ke'xb'aanu nimla sachok reheb'; relik chi yaal, ke'xkamsi naab'al, ut wankeb' chik li ke'xk'am chi preexil sa' li yamyookil ch'och', relik chi yaal, ut q'axal wi'chik li rixqilaleb' ut lix kok'aleb'.

34 Anajwan li nimla rahilal a'in, li kichal sa' xb'eeneb' li tenamit xb'aan xmaa'usilaleb', kireek'asihab' wi'chik xch'ool chixjultikan-kil li Qaawa' lix Dios.

35 Ut chi jo'kan kiraqe' li xb'een ro'k'aal chihab' rawa'b'ejileb' laj raqol aatin.

36 Ut sa' li xkab' ro'k'aal chihab' ke'ok wi'chik chi "sachk sa' xch'ooleb' li Qaawa' lix Dios. Ut sa' li rox ro'k'aal chihab' ke'ok chi kawuk sa' li maa'usilal. Ut sa' li xkaa ro'k'aal chihab' ink'a' ke'xtuqub' li b'e wankeb' wi'.

37 Ut kik'ulman naq sa' li ro' ro'k'aal chihab' k'a'jo' wi'chik naq ke'ok chi nimank sa' xq'etq'etileb', ut xmaa'usilaleb', ut chi jo'kan yookeb' wi'chik chi q'ano'k choq' re li sache'k.

38 Ut chi jo'kan kiraqe' li ro' ro'k'aal chihab'.

CH'OL 12

Eb' li winq chi seeb' neke'ee'k'a-siik, maak'a'eb' xna'leb' ut seeb'eb' chixb'aanunkil li maa'usilal—Li Qaawa' naxq'useb' lix tenamit—Lix maak'a'il li winq nak'utman chi junpak'al lix wankil li Dios—Sa' xkutankil li raqb'a-aatin, eb' li winq te'xk'ul li yu'am li junelik taakanaaq, malaj li tojb'a-maak li junelik taakanaaq. Wan na 6 chihab' ma nayo'la li Kristo.

Ut chi jo'kan naru naqak'e reetal chanru xmajelaleb', ut chanru ajwi' na'ee'k'asiman xch'ooleb' li ralal xk'ajoleb' li winq; relik chi yaal, naru naqil naq li Qaawa' rik'in xnimal lix chaab'ilal maak'a' roso'jik narosob'tesiheb' ut "naxk'e chi usaak li ani ^bneke'xkanab' rib' chiru.

2 Relik chi yaal, ut naru naqil sa' li kutan ajwi' naq naxk'e chi usaak lix tenamit, relik chi yaal, rik'in xtamikeb' lix ch'och', lix ketomqeb' ut lix teepeb' chi xul, ut rik'in oor, ut rik'in plaat, ut rik'in k'iila paay li k'aru tertotxt'aq, li junjunq paay ut xyiib'ankil wan; rik'in xkolb'aleb' xyu'am, ut xkolb'aleb' chaq sa' ruq'eb' li xik' neke'ilok reheb'; rik'in xq'unob-resinkil xch'ooleb' li xik' neke'ilok reheb', re naq ink'a' te'ok sa' pleet

rik'ineb'; relik ut chi yaal, rik'in xb'aanunkil chixjunil li k'a'aq re ru choq' re xchaab'ilal ut xsahil xch'ool lix tenamit; relik chi yaal, a'an ajwi' li kutan naq "neke'xkawob'resi li raameb', ut neke'sach sa' xch'ool li Qaawa' lix Dios, ut ^bneke'xyeq'i li Santil Dios rub'el roqeb'—relik chi yaal, ut a'in xb'aan xmaak'a'il xch'a'ajkilaleb', ut li usaak chi numtajenaq nim li neke'xk'ul.

3 Ut chi jo'kan naqil naq wi li Qaawa' ink'a' "naxq'useb' lix tenamit rik'in k'iila ch'a'ajkilal, relik chi yaal, wi ink'a' narula'aniheb' rik'in kamk ut rik'in nimla xiw, ut rik'in we'ej ut rik'in li k'iila paay chi yajel, a'an ink'a' ^btaajultikoq' reheb'.

4 Aay, k'a'jo' xmajelal xna'leb'eb', ut k'a'jo' xjo'maajo'ileb', ut k'a'jo' xmaa'usilaleb', ut rajtzahileb', ut k'a'jo' "xseeb'aleb' li ralal xk'ajoleb' li winq chixb'aanunkil li maa'usilal, ut k'a'jo' naq timileb' chixb'aanunkil li chaab'il; relik chi yaal, k'a'jo' xseeb'aleb' chi ab'ink chiru raatin li maa'us, ut chixk'eeb'aleb' ^bxch'ool chirix li jo'maajo'il k'a'aq re ru re li ruchich'och'!

5 Relik chi yaal, k'a'jo' xseeb'aleb' chi taqsiik sa' li "q'etq'etel; relik chi yaal, k'a'jo' xseeb'aleb' chixnimankil rib' xjunes, ut chixb'aanunkil k'iila paay li k'aru

12 1a 2 Kro. 26:5;
Sal. 1:2-3.
b Sal. 36:7-8;
2 Ne. 22:2;
Mos. 4:6.
K'UTUL RAQAL:
Xkanab'ankil rib'

chiru.
2a K'UTUL RAQAL:
Q'etok paab'ank.
b Alma 5:53;
3 Ne. 28:35.
3a Mos. 23:21;
Tz. ut S. 98:21; 101:8.

b Amos 4:6-11.
4a Exo. 32:8.
b Mat. 15:19;
Heb. 3:12.
5a Prov. 29:23.
K'UTUL RAQAL:
Q'etq'etel.

maa'usilal, ut k'a'jo' naq timileb' chi jultiko'k reheb' li Qaawa' lix Dios, ut chixk'eeb'aleb' xxik chirab'inkil li na'leb' naxk'e, relik chi yaal, k'a'jo' naq timileb' chi ^bb'eeek sa' xb'ehil li chaab'il na'leb'!

6 K'ehomaq reetal, ink'a' neke'raj naq li Qaawa' lix Dios, li "kiyo'ob'tesink chaq reheb', ^btaataqlanq ut taa'awa'b'ejinq sa' xb'eeneb'; us ta nim xchaab'ilal ut ruxtaan choq' reheb', neke'xk'ul chi yal jo'maajo' li na'leb' naxk'e, ut ink'a' neke'raj naq taawanq a'an chi k'amok b'e chiruheb'.

7 Aay, k'a'jo' "xmaak'a'ileb' li ralaal xk'ajoleb' li winq; relik chi yaal, moko wankeb' ta xwankil yal ta jo' lix poqsil li ch'och'.

8 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, lix poqsil li ch'och' nanume' chi junpak'al ut chi junpak'al chik, re xjachb'al rib' sa' xyi, naq taqlanb'il xb'aan li qanimla Dios li junelik nawan.

9 Relik chi yaal, k'ehomaq reetal naq rik'in xyaab' xkux a'an, li tzuul ut li b'ool neke'chiq'chot ut "neke'hiikan.

10 Ut rik'in "xwankil lix yaab' xkux neke'kana chi jorb'il, ut neke'ch'anaak ru, relik chi yaal, chanchan ajwi' jun ru taq'a.

11 Relik chi yaal, rik'in xwankil lix yaab' xkux nachiq'ok "chixjunil li ch'och';

12 Relik chi yaal, rik'in xwankil lix yaab' xkux, nachiiq'an li k'o-job'anb'il wi', toj tz'aqal sa' xyi.

13 Relik chi yaal, wi ut a'an tixye re li ruchich'och'—Chatnume'q—nanumsiik.

14 Relik chi yaal, wi a'an tixye re li "ruchich'och'—^bTatsutq'iiq chawix, re 'taanajto'q ru li kutan chiru k'iila hoonal—nab'aanuman;

15 Ut chi jo'kan, jo' chanru li raatin li ruchich'och' nasutq'i chirix, ut chiru li winq chanchan naq ink'a' nab'eeek li saq'e; relik chi yaal, ut k'ehomaq reetal, jo'kan wan; xb'aan naq ch'olch'o naq a'an li ruchich'och' li nab'eeek, ut ink'a' li saq'e.

16 Ut k'ehomaq ajwi' reetal, wi a'an tixye re "xha'il li nimla chamal ha'—^bchatchaqiq—nab'aanuman.

17 K'ehomaq reetal, wi a'an naxye re li tzuul a'in—Chattaq-siiq, ut "chatnume'q ut chatt'a-ne'q sa' xb'een li tenamit a'an re taamuqmanq—k'ehomaq reetal nab'aanuman.

18 Ut k'ehomaq reetal, wi jun li winq "tixmuq jun b'ihomal sa' li ch'och', ut li Qaawa' tixye—^bChimajewaaq a'an, xb'aan xmaa'usilal li xmuquk chaq re—k'ehomaq reetal, namajewaaq.

19 Ut wi li Qaawa' tixye—Chamajewaaq, re naq maajun winq

5 *b* K'UTUL RAQAL: B'eeek rik'in li Dios.

6 *a* Isa. 45:9;
Tz. ut S. 58:30;
Mois. 7:32–33.

b Tz. ut S. 60:4.
7 *a* Isa. 40:15, 17;

Mos. 4:19;
Mois. 1:10.

9 *a* 3 Ne. 22:10.
10 *a* 1 Ne. 17:46.
11 *a* Morm. 5:23; Eter 4:9.
14 *a* Jos. 10:12–14.
b Isa. 38:7–8.

c 2 Rey. 20:8–11.

16 *a* Mat. 8:27.
b Isa. 44:27; 51:10.
17 *a* 3 Ne. 8:10.
18 *a* Morm. 1:18;
Eter 14:1.
b Hel. 13:17.

taatawoq aawe chalen chaq sa' li kutan a'in toj chi junelik—k'ehomaq reetal, maajun winq nak'uluk re chalen chaq sa' li kutan a'in toj chi junelik.

20 Ut k'ehomaq reetal, wi li Qaawa' tixye re jun li winq—Xb'aan laa maa'usilal, tatmajewaaq chi junelik—taab'aanumanq.

21 Ut wi li Qaawa' tixye—Xb'aan aamaa'usilal tat-isiiq chaq chiwu—tixk'e chi uxmank chi jo'kan.

22 Ut rahilal sa' xb'een li ani aj-e tixye a'in, xb'aan naq taa'uxmanq re li taa'ajoq re xb'aanunkil li maa'usilal, ut ink'a' naru nakole' a'an; jo'kan ut, xb'aan a'in, re naq taaruuq te'kole'q li winq, xch'olob'aman li jalb'a-k'a'uxlej.

23 Jo'kan ut, osob'tesinb'ileb' li te'xjal xk'a'uxl ut te'ab'inq chiru xyaab' xkux li Qaawa' lix Dios; xb'aan naq a'aneb' a'in li "te'kole'q.

24 Ut li Dios chixk'ehaq, sa' xnimal lix xtz'aqalil ru, naq te'kame'q li winq sa' li jalb'a-k'a'uxlej ut li chaab'il k'anjel, re naq taaruuq te'k'ojob'aaq wi'chik sa' li usilal choq' reeqaj li "usilal, jo' chanru xk'anjeleb'.

25 Ut nawaj raj naq chixjunileb' li winq te'ruuq chi kole'k. A'b'anan naqil chi tz'iib'انب'il naq sa' li xnimal ru ut roso'jikil kutan te'wanq ani li te'isiiq chaq, relik chi yaal, li te'tz'eqe'q chaq chiru li Qaawa';

26 Relik chi yaal, li te'k'eh'e'q sa' jun wanjik re rahilal maak'a' roso'jik, re xtz'aqob'resinkil ru li aatin li naxye: Eb' li ke'b'aanunk re li us te'wanq lix "yu'am li junelik taakanaaq; ut eb' li ke'b'aanunk re li ink'a' us te'wanq lix ^btojb'a-maak li junelik taakanaaq. Ut jo'kan naq wan. Amen.

Lix profetel aatin laj Samuel, aj Lamanita, reheb' laj Nefita.

Natikla sa' li ch'ol 13 toj sa' li ch'ol 15.

CH'OL 13

Laj Samuel aj Lamanita naxch'olob' jo' profet lix sachlijikeb' laj Nefita wi ink'a' neke'xjal xk'a'uxl—Neke'-majewaaq, rochb'een xb'ihomaleb'—Neke'xtz'eqtaana ut neke'xkutiheb' chi pek li profet, neke'sutiik xb'aaneb' li maa'us aj musiq'ej, ut neke'xsik' xsahileb' xch'ool rik'in xb'aanunkil maa'usilal. Wan na 6 chihab' ma nayo'la li Kristo.

Ut anajwan kik'ulman sa' li xwaq ro'kaal chihab', eb' laj Nefita toj ke'kana sa' li maa'usilal, relik chi yaal, sa' nimla maa'usilal, a'ut eb' laj "Lamanita ke'xk'e x'anchalil xch'ool chixpaab'ankil lix taqlahom li Dios, jo' chanru lix chaq'rab' laj Moises.

23a K'UTUL RAQAL:
Kolb'a-ib'.

24a K'UTUL RAQAL:
Usilal.

26a Mat. 25:46;
Jwan 5:28–29;
Rom. 6:13.
b K'UTUL RAQAL:

Tojb'a-maak.
13 1a Hel. 15:4–5.

2 Ut kik'ulman naq sa' li chihab' a'in kiwan jun aj Samuel, aj Lamanita, kik'ulun sa' li ch'och' Tzarahemla, ut ki'ok chi jultikank aatin chiruheb' li tenamit. Ut kik'ulman naq kixjultika, chiru k'iila kutan, li jalb'a-k'auxlej chiruheb' li tenamit, ut eb' a'an ke'risi chaq, ut ok raj re chi sutq'iik sa' xch'och' a'an.

3 A'ut k'ehomaq reetal, lix yaab' xkux li Qaawa' kichal rik'in, naq taasutq'iiq wi'chik, ut tixch'olob' jo' profheet chiruheb' li tenamit jo' k'ihal li k'aru taa'ok sa' "xch'ool.

4 Ut kik'ulman naq ink'a' ke'xkanab' naq taa'ok sa' li tenamit, jo' kan naq xko'o ut kitaq' sa' xb'een lix xaqxookil tz'ak, ut kixye' li ruq' ut kixjap re chi kaw xyaab' xkux, ut kixch'olob' jo' profheet chiru li tenamit jo' k'ihal li k'aru kixk'e li Qaawa' sa' xch'ool.

5 Ut kixye reheb: K'ehomaq reetal, laa'in, aj Samuel, jun aj Lamanita, ninye li raatin li Qaawa' li naxk'e sa' inch'ool; ut k'ehomaq reetal, xk'e sa' inch'ool naq tinye re li tenamit a'in naq li yok'leb' ch'iich' re li raqb'a-aatin wan chi taqsinb'il sa' xb'een li tenamit a'in; ut moko taanume'q ta kaahib' cient chihab' chi ink'a' taat'ane'q li "yok'leb' ch'iich' re li raqb'a-aatin sa' xb'een li tenamit a'in.

6 Relik chi yaal, li nimla "sache'k na'oybenink re li tenamit a'in, ut

taachalq chi yaal sa' xb'een li tenamit a'in, ut maak'a' naru chixkolbal li tenamit a'in, ka'ajwi' li jalb'a-k'auxlej ut xpaab'ankil li Qaawa' Jesukristo, li taachalq chi yaal sa' li ruchich'och', ut tixk'ul k'iila rahilal ut taakamsiiq choq' re lix tenamit.

7 Ut k'ehomaq reetal, jun "x'anjel li Qaawa' kixch'olob' chiwu, ut kixk'am^b sahil esilal sa' waam. Ut k'ehomaq reetal, kintaqlaak eerik'in re xch'olob'ankil ajwi' cheru laa'ex, re texruuq chixk'ulbal li sahil esilal; a'b'anan ink'a' keraj ink'ulbal.

8 Jo'kan ut, jo'ka'in naxye li Qaawa': Xb'aan xkawil raameb' lix tenamiteb' laj Nefita, wi ink'a' neke'xjal xk'auxl laa'in tinwisi chaq li waatin sa' xyanqeb', ut "tinwisi chaq lin Musiq' rik'ineb', ut moko tinkuyeb' ta chik, ut tinsutq'isi xch'ooleb' li ras riitz'ineb' re naq xik' te'rileb'.

9 Ut moko taanume'q ta "kaahib' cient chihab' chi maji' nink'eheb' chi sak'e'k; relik chi yaal, tinwula'aniheb' rik'in li yok'leb' ch'iich' ut rik'in we'ej ut rik'in yajel.

10 Relik chi yaal, tinwula'aniheb' sa' xnimal injosq'il, ut te'wanq xkomoneb' li "xkaa tasal tenamit li toj te'wanq chi yo'yo, sa' xyanqeb' li xik' neke'lok eere, re te'ril eesachlijik chi junajwa; ut taachalq a'in chi yaal wi ink'a' nekejal eek'a'uxl, chan li Qaawa'; ut

3a Tz. ut S. 100:5.

5a Alma 60:29;

3 Ne. 2:19.

6a Alma 45:10-14;

Hel. 15:17.

7a Alma 13:26.

b Isa. 52:7.

8a Hel. 6:35.

9a Alma 45:10-12.

10a 1 Ne. 12:12;

2 Ne. 26:9;

3 Ne. 27:32.

eb' li wankeb' sa' li xkaa tasal tenamit te'rula'ani eesachlijik.

11 A'b'anan wi nekejal eek'a'uxl ut "nekexsutq'i rik'in li Qaawa' lee Dios laa'in tinwisi chaq lin josq'il, chan li Qaawa'; relik chi yaal, jo'ka'in naxye li Qaawa', osob'tesinb'ileb' li te'xjal xk'a'uxl ut te'sutq'iiq wik'in, a'b'an rahilal sa' xb'een li ani ink'a' naxjal xk'a'uxl.

12 Relik chi yaal, "rahilal sa' xb'een li nimla tenamit a'in Tzarahemla; xb'aan naq k'ehomaq reetal, a'an xb'aaneb' li tiikeb' xch'ool naq kolb'il; relik chi yaal, rahilal sa' xb'een li nimla tenamit a'in, xb'aan naq nink'e reetal, chan li Qaawa', naq wankeb' naab'al, relik chi yaal, lix k'ihal li nimla tenamit a'in, li te'xkawob'resi li raam chiwix, chan li Qaawa'.

13 A'b'an osob'tesinb'ileb' li te'xjal xk'a'uxl, xb'aan naq eb' a'an teb'inkol xyu'am. A'ut k'ehomaq reetal, wi ta maawa' xb'aaneb' li tiikeb' xch'ool li wankeb' sa' li nimla tenamit a'in, k'ehomaq reetal, tintaqla raj li "xam chi kub'eek chaq sa' choxa ut chixsachb'al.

14 A'b'an k'ehomaq reetal, choq' reheb' li tiikeb' xch'ool naq nakuyma. A'ut k'ehomaq reetal, taachalq xkutankil, chan li Qaawa', naq jo'q'e teerisi chaq li tiikeb' xch'ool sa' eeyanq, toja' ut naq texq'ano'q choq' re li sache'k; relik chi yaal, rahilal chichalq sa' xb'een li nimla tenamit a'in, xb'aan

li maa'usilal ut li tz'eqb'eetalil li wan chixsa'.

15 Relik chi yaal, ut rahilal chichalq sa' xb'een li tenamit Gideon, xb'aan li maa'usilal ut li tz'eqb'eetalil li wan chi sa'.

16 Relik chi yaal, ut rahilal chichalq sa' xb'eeneb' chixjunil li tenamit li wankeb' sa' li ch'och' sa' xsutam, li eechaninb'il xb'aaneb' laj Nefita, xb'aan li maa'usilal ut li tz'eqb'eetalil li wankeb' chi sa'.

17 Ut k'ehomaq reetal, taachalq jun li "majewank sa' xb'een li ch'och', chan li Qaawa' reheb' li teepal, sa' xk'ab'a'eb' li ani wankeb' sa' xb'een li ch'och', relik chi yaal, xb'aan lix maa'usilaleb' ut lix tz'eqb'eetalileb'.

18 Ut taak'ulmanq, chan li Qaawa' reheb' li Teepal, relik chi yaal, li qanimla ut yaalil Dios, naq ani "namuq re li b'ihomal sa' li ch'och' moko tixtaw ta chik, xb'aan xnimal xmajewankil li ch'och', ka'ajwi' wi a'an jun winq tiik xch'ool ut naxmuq choq' re li Qaawa'.

19 Xb'aan naq nawaj, chan li Qaawa', naq te'xmuq xb'ihomaleb' choq' we; ut che'majewaaq li ani ink'a' te'xmuq xb'ihomal choq' we; xb'aan naq maajun naxmuq xb'ihomal choq' we, ka'ajwi' li tiik xch'ool; ut ani ink'a' naxmuq xb'ihomal choq' we, majewanb'il a'an, ut jo'kan ajwi' li b'ihomal, ut maajun taak'uluq re li b'ihomal xb'aan xmajewankil li ch'och'.

11 a 3 Ne. 10:5–7.
12 a 3 Ne. 8:8, 24; 9:3.
13 a Gen. 19:24;

2 Rey. 1:9–16;
3 Ne. 9:11.
17 a Hel. 12:18.

18 a Morm. 1:18;
Eter 14:1.

20 Ut taachalq xkutankil naq te'xmuq xb'ihomaleb', xb'aan naq xe'xk'e xch'ool chirix xb'ihomal; ut xb'aan naq ke'xk'e xch'ool chirix xb'ihomal, ut te'xmuq lix b'ihomal naq te'eeleliq chaq chiruheb' li xik' neke'ilok reheb'; rik'in naq ink'a' te'xmuq choq' we, che'majewaaq eb' a'an rochb'een ajwi' xb'ihomaleb'; ut sa' li kutan a'an te'sak'e'q, chan li Qaawa'.

21 K'ehomaq reetal ex li wan-kex sa' li nimla tenamit a'in, ut "chex'ab'inq chiru li waatin; relik chi yaal, chex'ab'inq chiru li aatin li naxye li Qaawa'; xb'aan naq k'ehomaq reetal, a'an naxye naq majewanb'ilex xb'aan eeb'ihomal, ut jo'kan ajwi' majewanb'il eeb'ihomal xb'aan naq xek'e eech'ool chirix, ut ink'a' xex'ab'in chiru li raatin li kixk'e chaq eere.

22 Ink'a' najultiko' eere li Qaawa' lee Dios sa' li k'a'aq re ru kexrosob'tesi wi', a'b'an junelik najultiko' eere lee "b'ihomal, moko re ta xb'antioxinkil chiru li Qaawa' lee Dios; relik chi yaal, moko nimob'resinb'il ta eech'ool chiru li Qaawa', naniman b'an rik'in nimla b'q'etq'etil, sa' xnimankil eerib', ut sa' nimla terq'usink-ib', 'kaqalink, wech'ij-ib', xik' ilok, rahob'tesink, ut kamsink, ut li k'iila paay chi maa'usilal.

23 Xb'aan a'in naq li Qaawa' Dios

kixtaqla naq taachalq jun li majewank sa' xb'een li ch'och', ut sa' xb'een ajwi' eeb'ihomal, ut a'in xb'aan eemaa'usilal.

24 Relik chi yaal, rahilal sa' xb'een li tenamit a'in, xb'aan li kutan a'in li ak xk'ulun, naq "nekerisiheb' chaq li profheet, ut nekereetz'uheb', ut nekekutiheb' chi pek, ut nekekamsiheb', ut nekeb'aanu li k'iila paay chi maa'usilal reheb', jo' chanru ajwi' ke'xb'aanu aj najter kutan.

25 Ut anajwan naq nekex'aatinak, nekeye: Wi ta kiwan qakutan sa' xkutankileb' "qayuwa' najter, ink'a' raj kiqakamsiheb' li profheet; ink'a' raj kiqakutiheb' chi pek, ut kiqisiheb' chaq.

26 K'ehomaq reetal, laa'ex nekeq'ax xmaa'usilaleb' a'an; xb'aan naq jo' naq yo'yo li Qaawa', wi taachalq jun "profheet sa' eeyanq ut naxch'olob' cheru li raatin li Qaawa', li naxk'ut xyaalal lee maak ut lee maa'usilal, b'nekexjosq'o' rik'in, ut nekerisi chaq ut nekesik' k'iila paay chi na'leb' re xsachb'al; relik chi yaal, teeye naq a'an 'profheet aj b'alaq', ut naq a'an aj maak, ut re laj tza, xb'aan naq "naxch'olob' xyaalal naq ink'a' us eeb'aanuhom.

27 A'b'an k'ehomaq reetal, wi taachalq jun winq sa' eeyanq ut tixye: B'aanuhomaq a'in, ut maa'k'a' maa'usilal; b'aanuhomaq a'an

21 a K'UTUL RAQAL:
Ab'ink.

22 a Luk. 12:34.
K'UTUL RAQAL:
B'ihomal;
Ruchich'och'il
na'leb'.

b K'UTUL RAQAL:
Q'etq'etil.

c K'UTUL RAQAL:
Kaqalink.
24 a 2 Kro. 36:15–16;
1 Ne. 1:20.
25 a Hech. 7:51.

26 a 2 Kro. 18:7;
Luk. 16:31.
b Isa. 30:9–10.
c Mat. 13:57.
d Gal. 4:16.

ut ink'a' teek'ul rahilal; relik chi yaal, tixye: B'ehinqex jo' chanru xq'etq'etil eech'ool laa'ex, relik chi yaal, b'ehinqex jo' chanru xq'et-q'etil eeru, ut b'aanuhomaq jo' k'ihal narataw eech'ool—ut wi taachalq jun winq sa' eeyanq ut tixye a'in, teek'ul a'an, ut teeye naq a'an "profeet.

28 Relik chi yaal, teetaqsi a'an, ut teek'e re a'an xkomon li k'a'ru eere; teek'e re xkomon lee oor, ut lee plaat, ut teetihib' rik'in aq'ej tertu xtz'aq; ut rik'in naq naxye "sahil aatin eere, ut naxye naq chaab'il chixjunil, moko teetaw ta maak rik'in.

29 Ex tasal tenamit aj maakex ut po'b'il eech'ool; ex tenamit kawujenaqex ut jip eek'a'uxl, toj jo'qe nekek'oxla naq li Qaawa' texxkuy? Relik chi yaal, jo' najtil chik teekanab' eerib' chi b'eresiik xb'aaneb' laj k'amol b'e "jipeb' ut b'mutz'eb'? Relik chi yaal, jo' najtil chik 'teesik' ru li q'ojyin chiru li "saqen?

30 Relik chi yaal, k'ehomaq reetal, ak lochlo xjosq'il li Qaawa' cherix; k'ehomaq reetal, a'an xmajewa li ch'och' xb'aan eemaa'usilal.

31 Ut k'ehomaq reetal, taachalq xkutankil naq tixmajewa eeb'ihomal, re naq "yolyol taakanaaq, re naq ink'a' texruuq chixchap'al; ut sa' xkutankil eeneb'a'il ink'a' texruuq chixk'uulankil.

32 Ut sa' xkutankil eeneb'a'il

tex'elajinq chiru li Qaawa', ut maak'a' taa'ok wi' naq tex'elajinq, xb'aan naq ak chalenaq xsachb'al eeru sa' eeb'een, ut ak ch'olch'o ru eesachlijik; toja' ut naq tex-yaab'aq ut tex'ayaynaq sa' li kutan a'an, chan li Qaawa' reheb' li Teepal. Toja' ut naq taaraho'q eech'ool, ut teeye:

33 Aay, "kinjal taxaq raj ink'a'uxl, ut ink'a' raj taxaq kinkamsiheb' li profheet, ut "kinkutiheb' chi pek, ut kiwisiheb' chaq. Relik chi yaal, sa' li kutan a'an teeye: Aay, kijultiko' taxaq raj chiqu li Qaawa' qaDios sa' li kutan naq kixk'e qab'ihomal, toja' ut naq ink'a' raj kikana chi yolyol ut kisache' chiqu; xb'aan naq k'ehomaq reetal, li qab'ihomal xikenaq chaq qik'in.

34 K'ehomaq reetal, naqak'e jun k'anjeleb'aal arin ut wulajaq chik maak'a'; ut k'ehomaq reetal, li qayok'leb' ch'iich' maq'b'il chiqu sa' li kutan xqasik' wi' choq' re li pleet.

35 Relik chi yaal, xqamuq qab'ihomal ut xyole' chaq sa' quq', xb'aan xmajewankil li ch'och'.

36 Aay, kiqajal taxaq raj qak'a'uxl sa' li kutan naq kichal li raatin li Qaawa' qik'in, xb'aan naq k'ehomaq reetal, majewanb'il li ch'och', ut chixjunil li k'a'aq re ru yolyol xkana, ut ink'a' naru naqachap.

37 K'ehomaq reetal, sutsuuko xb'aaneb' li maa'us aj musiq'ej, relik chi yaal, sutsuuko xb'aaneb' lix

27 a Mik. 2:11.
K'UTUL RAQAL: Tijok
chi tojb'il.
28 a 2 Tim. 4:3–4.

29 a 2 Ne. 28:9.
b Mat. 15:14.
c Jwan 3:19.
d Job 24:13.

31 a Morm. 1:17–18.
33 a Morm. 2:10–15.
b Mat. 23:37.

anjel a'an li kisik'ok re xsachb'al li qaam. K'ehomaq reetal, nim li qamaa'usilal. At Qaawa', ma ink'a' tatruiq chirisinkil chaq laa josq'il sa' qab'een? A'inaq ut eeraatin sa' li kutan a'an.

38 A'b'anan k'ehomaq reetal, ak numenaq "xkutankil lix yalb'al eerix; ^bxeb'ay xkutankil eekolb'al toj reetal naq chi junajwa ink'a' chik naru, ut ak ch'olch'o ru eesachlijik; relik chi yaal, xb'aan naq xesik' chiru chixjunil lix kutan eeyu'am li k'a'ru ink'a' kexru chixtawb'al, ut xesik' 'xsahil eech'ool rik'in xb'aanunkil maa'usilal, ut a' na'leb' a'an maamin naxk'am rib' rik'in li tiikilal li wan rik'in li qanimitla Jolomil re junelik.

39 Ex tenamit re li ch'och', cherab'ihag taxaq li waatin! Ut nintz'aama naq chi'isiiq chaq lix josq'il li Qaawa' sa' eeb'een, ut naq teejal eek'a'uxl ut texkoleq.

CH'OL 14

Laj Samuel naxye chi rub'elaj resil li saqeno'k chiru q'ojyin ut jun ak' chahim sa' xyo'lajik li Kristo—Li Kristo naxtojob' chaq rix li winq chiru li kamk re li yu'am a'in ut re musiq'ej —Jo' reetalil xkamik taawanq li aak'ab' chiru oxib' kutan, xjachb'aleb' li pek, ut li ninqi sache'k sa' li tzuul taq'a. Wan na 6 chihab' ma nayo'la li Kristo.

Ut anajwan kik'ulman naq laj "Samuel, aj Lamanita, kixch'olob' jo' profet k'a'jo' xk'ihal chik li na'leb' li ink'a' naru natz'iib'aman.

2 Ut k'ehomaq reetal, kixye reheb': K'ehomaq reetal, nink'e jun eetalil eere; xb'aan naq taachalq oob' chihab' chik, ut k'ehomaq reetal, chirix a'an taachalq li Ralal li Dios re xtojb'al rix chixjunileb' li te'paab'anq re lix k'ab'a'.

3 Ut k'ehomaq reetal, a'in tink'e eere choq' "eetalil sa' xkutankil lix k'ulunik; xb'aan naq k'ehomaq reetal, te'wanq ninqi saqen chiru choxa, jo'kan naq sa' li q'ojyin rub'el xchalik maak'a'aq li q'ojyin, jo'kan naq chiru li winq chanchanaq jo' kutan.

4 Jo'kan naq taawanq jun kutan ut jun q'ojyin ut jun kutan chik, chanchan jo' jun kutan ajwi' chi maak'a' li q'ojyin; ut a'in taawanq cheru choq' eetalil; xb'aan naq teenaw chirix relik li saq'e ut chirix ajwi' rokiq; jo'kan naq te'xnaw chi ch'olch'o naq te'wanq wiib' kutan ut jun qojyin; a'b'anan ink'a' taaq'ojyino'q ru li q'ojyin; ut a'anaq li q'ojyin rub'elaj "xyo'lajik.

5 Ut k'ehomaq reetal, taawakliiq jun ak' "chahim, maajun wa eerilom xkomon a'an; ut a'in ajwi' taawanq choq' eetalil cheru.

6 Ut k'ehomaq reetal, moko chixjunil ta a'in, te'wanq k'iila eetalil ut sachb'a-ch'oolej sa' choxa.

7 Ut taak'ulmanq naq sachsooq

38 a Morm. 2:15.
b Alma 34:33–34.
c Alma 41:10–11.

14 1 a Hel. 13:2.

3 a 3 Ne. 1:15.
4 a K'UTUL RAQAL:
Jesukristo—
Profetii aatin

chirix lix yo'lajik ut
xkamik li Jesukristo.
5 a Mat. 2:1–2; 3 Ne. 1:21.

eech'ool chejunilex, ut taanum-taaq eek'a'uxl, jo'kan naq "text'a-neq chi ch'och'.

8 Ut taak'ulmanq naq ani "taapaab'anq re li Ralal li Dios, a'an taawanq xyu'am li junelik taakanaaq.

9 Ut k'ehomaq reetal, jo'ka'in naq kinixtaqla li Qaawa', xb'aan lix anjel, naq tinchalq ut tinye li na'leb' a'in eere; relik chi yaal, kixtaqla naq tinch'olob' jo' profeet li na'leb' a'in cheru; relik chi yaal, kixye we: Jap aawe chixyeeb'al re li tenamit a'in, jalomaq eek'a'uxl ut kawresihomaq xb'e li Qaawa'.

10 Ut anajwan, rik'in naq laa'in aj Lamanita, ut kinye eere li aatin kinixtaqla wi' li Qaawa', ut rik'in naq kaw a'an cherix, yoo eejosq'il wik'in ut nekesik' insachb'al, ut "xineerisi chaq sa' eeyanq.

11 Ut teerab'i li waatin, xb'aan naq a'in rajb'al naq kintaq'e sa' xb'een xtz'akil li tenamit a'in, re teerab'i ut teenaw chirix lix raqb'a-aatin li Dios li na'oyb'enink eere xb'aan eemaa'usilal, ut re ajwi' teenaw chirix k'a'ru na'ajman re xjalb'al eek'a'uxl;

12 Ut re ajwi' teenaw chirix lix k'ulunik li Jesukristo, li Ralal li Dios, lix "Yuwa'il li choxa ut li ch'och', laj Yo'ob'tesihom re

chixjunil li k'a'aq re ru chalen chaq sa' xtiklajik; ut re teenaw chirix li reetalil lix k'ulunik, reetal naq texruuq chi paab'ank re lix k'ab'a'.

13 Ut wi "nekexpaab'ank re lix k'ab'a', teejal eek'a'uxl chirix chixjunil eemaak, re naq chi jo'kan teek'ul risinkil xb'aan lix ^bk'ulub'e'jil a'an.

14 Ut k'ehomaq wi'chik reetal, jun chik eetalil nink'e eere, relik chi yaal, reetalil lix kamik.

15 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, tento taakamq chi yaal re taachalq li "kolb'a-ib'; relik chi yaal, aajel ru chiru, ut na'ajman ru naq taakamq, re xk'eeb'al chi uxmank lix ^bwaklijikeb' li kamenaq chi yo'yo, re naq chi jo'kan taaruuq te'k'a-me'q li winq chiru li Qaawa'.

16 Relik chi yaal, k'ehomaq reetal, li kamk a'in naxk'e chi uxmank li wakliik chi yo'yo, ut "naxtoj rix chixjunileb' li winq chiru li xb'een kamk—li kamk a'an re musiq'ej; xb'aan naq chixjunileb' li winq, rik'in naq xb'aan ^bxt'anik laj Adan 'isinb'ileb' chaq chiru li Qaawa', k'eeb'ileb' jo' ^dkamenaq, chirix li k'a'ru re li yu'am a'in jo' ajwi' li k'a'ru re musiq'ej.

17 A'b'an k'ehomaq reetal, lix waklijik li Kristo chi yo'yo "naxtojob' rix li winq, relik chi yaal,

7a 3 Ne. 1:16–17.

8a Jwan 3:16.

10a Hel. 13:2.

12a Mos. 3:8; 3 Ne. 9:15;

Eter 4:7.

K'UTUL RAQAL:

Jesukristo.

13a Hech. 16:30–31.

b Tz. ut S. 19:16–20.

15a K'UTUL RAQAL:

Kolonel.

b Alma 42:23.

K'UTUL RAQAL:

Wakliik chi yo'yo.

16a K'UTUL RAQAL:

K'uub'anb'il na'leb'

re li tojb'al-ix.

b K'UTUL RAQAL:

Xt'anik laj Adan ut li xEva.

c Alma 42:6–9.

d K'UTUL RAQAL:

Kamk re musiq'ej.

17a K'UTUL RAQAL:

Tojok-ix, tojb'il rix,

tojb'al-ix.

chixjunileb' li winq, ut naxk'ameb' wi'chik chiru li Qaawa'.

18 Relik chi yaal, ut naxk'e chi uxmank li k'a'ru na'ajman re jalok k'a'uxlej, re naq ani naxjal xk'a'uxl, a'an ink'a' taayok'e'q chaq ut taakute'q sa' xam; ani b'an moko naxjal ta xk'a'uxl nayok'e' chaq ut nakute' sa' xam; ut nachal wi'chik sa' xb'eeneb' jun musiq'e'jil kamk, relik chi yaal, jun li xkab' kamk, xb'an naq isinb'ileb' chaq wi'chik jo' chanru li k'a'aq re ru re li tiikilal.

19 Jo'kan ut, jalomaq eek'a'uxl, jalomaq eek'a'uxl, maare anchal rik'in xnawb'al li k'a'aq re ru a'in ut ink'a' xbaanunkil teekanab' eerib' chi chalk rub'el li tojb'a-maak, ut texk'ame'q taq'a toj sa' li xkab' kamk a'in.

20 A'b'an k'ehomaq reetal, jo' kinye eere chirix jun chik "eetalil, jun reetalil lix kamik, k'ehomaq reetal, sa' li kutan a'an naq tixnumsi li kamk, li saqe' b'taaq'oj-yino'q ut ink'a' taaraj xk'eeb'al xsaqenil cheru; ut jo'kan ajwi' li po ut eb' li chahim; ut maajun saqen taawanq chiru lix b'een li ch'och' a'in, chalen chaq sa' li hoonal naq tixk'ul li kamk, chiru xnumik 'oxib' kutan, toj sa' li hoonal naq taawakliiq wi' chaq chik sa' xyanqeb' li kamenaq.

21 Relik chi yaal, sa' li kutan naq tixq'axtesi xmusiq', taawanq li "kaa'q ut raq' kaaq chiru xnumik

k'iila hoonal, ut li ch'och' taahii-kanq ut taachiq'chotq, ut li pek li wankeb' sa' xb'een li ch'och' a'in, li wankeb' sa' xb'een li ch'och' jo' ajwi' rub'el, li nekenaw naq kaw rib', malaj lix nimal a'an jun xaqa-lil naq wan, a'an b'taajore'q;

22 Relik chi yaal; te'jache'q sa' xyi, ut junelik moqon "te'tawe'q chi buq'ul ut chi itz'il, ut chi jorol chiru lix b'een chixjunil li ch'och'; relik chi yaal, sa' xb'een li ch'och' jo' ajwi' rub'el.

23 Ut k'ehomaq reetal, te'wanq ninqi kaq-sut-iq', ut te'wanq k'iila tzuul li te'kanaaq chi kub'sinb'il, chanchan li ru taq'a, ut te'wanq k'iila na'ajej li ru taq'a nayeeman re anajwan li te'ok choq' tzuul, li ninqeb' xteram.

24 Ut naab'al li ninqi b'e te'uq'-je'q, ut naab'al li "tenamit te'kanaaq chi sachenaaq.

25 Ut te'tehliiq k'iila "muqleb'aal kamenaaq, ut te'xq'axtesi naab'al lix kamenaqeb'; ut naab'al reheb' laj santil paab'anel te'xk'ut rib' chiru naab'al.

26 Ut k'ehomaq reetal, jo'ka'in kinraatina li "anjel, xbaan naq kixye we naq te'wanq li kaaq ut raq' li kaaq chiru xnumik k'iila hoonal.

27 Ut kixye we naq chiru jo' najtil taawanq li kaaq ut li raq' kaaq, ut li kaq-sut-iq', naq te'wanq li k'a'aq re ru a'in, ut naq li "aak'ab' tixtz'ap xb'een chixjunil li ch'och' chiru xnumik oxib' kutan.

20 a 3 Ne. 8:5–25.

b Luk. 23:44.

c Mos. 3:10.

21 a 3 Ne. 8:6.

b 3 Ne. 10:9.

22 a 3 Ne. 8:18.

24 a 3 Ne. 9:3–12.

25 a Mat. 27:50–54;

3 Ne. 23:9–11.

26 a Alma 13:26.

27 a 1 Ne. 19:10;

3 Ne. 8:3.

28 Ut li anjel kixye we naq wankeb' naab'al li te'ril k'a'aq re ru li nim wi'chik chiru a'in, re naq te'xpaab' naq li "eetalil ut li sachb'a-ch'oolej a'in te'k'ulmanq chiru chixjunil lix b'een li ch'och' a'in, re naq maak'a'aq rajb'al naq wanq xmaak'a'il li paa-b'aal sa' xyanqeb' li lalal xk'ajoleb' li winq—

29 Ut a'in re naq ani taapaab'anq taaruq chi kole'k, ut naq ani ink'a' naraj paab'ank, jun li "raqb'a-aatin tiik ru taaruq chi chalk sa' xb'eeneb', ut jo'kan ajwi' wi k'eeb'ileb' sa' tojb'a-maak, neke'xk'am xjunes sa' xb'eeneb' li tojb'a-maak neke'xk'ul.

30 Anajwan ut chijultiko'q eere, chijultiko'q eere, ex was wiitz'in, naq ani na'oso', na'oso' choq' re a'an xjunes; ut ani nab'aanunk re maa'usilal, choq' re a'an xjunes naxb'aanu; xb'aan naq k'ehomaq reetal, "ach'ab'anb'ilex; kanab'anb'ilex chixb'aanunkil eejunes li nekeraj; xb'aan naq k'ehomaq reetal, li Dios xk'e^beenawom eere, ut kexxk'e chi ach'ab'anb'il.

31 Kixk'e eere naq "teenaw ru li us ut li ink'a' us, ut kixk'e eere naq^bteesik' ru li yu'amej malaj li kamk; ut naru teeb'aanu li us ut 'texk'ojob'aaq wi'chik rik'in li k'a'ru us, malaj teek'ul li k'a'ru us chi k'ojob'anb'il wi'chik eere; malaj ut naru teeb'aanu li ink'a' us,

ut teek'ul li k'a'ru ink'a' us chi k'ojob'anb'il wi'chik eere.

CH'OL 15

Li Qaawa' naxq'useb' laj Nefita xb'aan naq naxraheb'—Eb' laj Lamanita li jalb'ileb' xch'ool ink'a' neke'ek'an ut xaqxookeb' junelik sa' li paab'aal—Li Qaawa' taaruxtaanaheb' ru laj Lamanita sa' roso'jik li kutan. Wan na 6 chihab' ma nayo'la li Kristo.

Ut anajwan, ex was wiitz'in raarookex inb'aan, k'ehomaq reetal, ninch'olob' cheru naq wi ink'a' nekejal eek'a'uxl, te'kanab'aaq eerochoch chi "sachenaq choq' eere.

2 Relik chi yaal, wi ink'a' nekejal eek'a'uxl, eb' lee rixqilal k'a'jo' naq taawanq rajb'al naq te'yaa-b'aaq sa' li kutan naq te'tu'resinq; xb'aan naq teeyal eelelik ut maa-k'a'aq li na'ajej teekol wi' eerib'; relik chi yaal, ut rahilal sa' xb'eeneb' li te'wanq "sa' yu'am, xb'aan naq te'aalo'q ut ink'a' te'ruuq chi eelelik; jo'kan naq te'yeq'iiq ut te'kanab'aaq chi oso'k.

3 Relik chi yaal, rahilal sa' xb'een li tenamit a'in, lix tenamit laj Nefi yeeb'il reheb', wi ink'a' neke'xjal xk'a'uxl, naq te'ril chixjunil li eetalil ut li sachb'a-ch'oolej

28 a 1 Ne. 12:4–5.
29 a K'UTUL RAQAL:
Raqb'a-aatin sa' roso'jik.
30 a 2 Ne. 2:26–29;
Mois. 6:56.

K'UTUL RAQAL: Xtaql ch'oolej.
b K'UTUL RAQAL:
Nawok, xnawom.
31 a Moro. 7:16.
b 2 Ne. 2:28–29;

Alma 3:26–27.
c Alma 41:3–5.
15 1 a Mat. 23:37–38.
2 a Mat. 24:19.

li taak'utmanq chiruheb'; xb'aan naq k'ehomaq reetal, eb' a'an wanjenaqeb' choq' jun tenamit sik'b'il ru xb'aan li Qaawa'; relik chi yaal, lix tenamit laj Nefi a'an kixra, ut jo'kan ajwi' "kixq'useb'; relik chi yaal, sa' xkutankil lix maa'usilaleb' kixq'useb' xb'aan naq naxraheb'.

4 A'b'an k'ehomaq reetal, ex was wiitz'in, eb' laj Lamanita xik' kiril xb'aan naq ink'a' us chaq xb'aanuhomeb' rajlal, ut a'in xb'aan xmaa'usilal li "na'leb' kanab'anb'il chaq xb'aaneb' lix yuwa'. A'b'an k'ehomaq reetal, chalenaq li kolb'a-ib' rik'ineb' a'an xb'aan xjultikahomeb' laj Nefita; ut choq' re a'in li Qaawa' "kixnajtob'resi ru lix kutaneb'.

5 Ut nawaj raj naq teek'e reetal naq lix "k'ihaleb' a'an wankeb' sa' xb'ehil li k'aru teneb'anb'il sa' xb'eeneb', ut neke'b'eeek chi tiikeb' xk'a'uxl chiru li Dios, ut k'eeek'ookeb' xch'ool chixpaab'ankil lix taqlahom ut lix k'uub'anb'il aatin ut lix raqb'a-aatin jo' chanru lix chaq'rab' laj Moises.

6 Relik chi yaal, ninye eere, naq lix k'ihaleb' a'an yookeb' chixb'aanunkil a'in, ut yookeb' chixyalb'aleb' xq'e chi ink'a' neke'lub', re te'ruuq chixk'amb'al li rela'eb' li ras riitz'in chixnawb'al li yaal; jo'kan naq wankeb' naab'al li neke'ok sa' rajlankileb' wulaj wulaj.

7 Ut k'ehomaq reetal, laa'ex nekenaw eejunes, xb'aan naq ak eerilom, naq jo' k'ihal reheb' neke'k'ame' chixnawb'al li yaal, ut chixnawb'al chirix li ink'a' us ut tz'eqb'eetal aj na'leb' kanab'anb'il chaq xb'aaneb' lix yuwa', ut neke'b'eresiik chixpaab'ankileb' li loq'laj tz'iib'anb'il hu, relik chi yaal, lix profeetil aatineb' chixjunil li santil profeet, li tz'iib'anb'il, li naxb'eresiheb' re xpaab'ankil li Qaawa', ut re li jalb'a-k'a'uxlej, ut a' paab'aal ut jalb'a-k'a'uxlej a'an naxk'am reheb' jun "xjalajikeb' li raam—

8 Jo'kan naq jo' k'ihaleb' ke'chal sa' a'in, laa'ex nekenaw eejunes naq "ink'a' neke'eeek'an ut xaqxookeb' junelik sa' li paab'aal, ut sa' li k'aru ke'ach'ab'aak wi'.

9 Ut nekenaw ajwi' naq "xe'xmuq lix k'anjeleb'aal re pleet, ut neke'xxuwa xxokb'al, maare anchal chan ru naq te'maakobq; relik chi yaal, naru nekeril naq neke'xxuwa maakob'k—xb'aan naq k'ehomaq reetal, te'xkanab' rib' naq te'yeq'e'q ut te'kamsiiq xb'aaneb' li xik' neke'ilok reheb', ut ink'a' te'xtaqsi xyok'leb' ch'iich' chiruheb', ut a'in xb'aan xpaab'aaleb' chirix li Kristo.

10 Ut anajwan, rik'in naq xaqxookeb' junelik naq neke'xpaab' li k'aru paab'anb'il xb'aaneb', xb'aan naq sa' xk'ab'a' lix kawilaleb' chirix naq kutanob'resinb'ileb' jun

3a Prov. 3:12;
Heb. 12:5–11;
Tz. ut S. 95:1.

4a K'UTUL RAQAL:
Na'leb' kanab'anb'il.

b Alma 9:16.

5a Hel. 13:1.

7a K'UTUL RAQAL:
Jale'k xch'ool, jalb'il
xch'ool.

8a Alma 23:6; 27:27;
3 Ne. 6:14.

9a Alma 24:17–19.

sutaq, k'ehomaq reetal, li Qaawa' taarosob'tesiheb' ut tixnajtob'resi ru xkutaneb', us ta ke'wan xmaa'usilal—

11 Relik chi yaal, us ta maare te'lajq chi maak'a'aqeb' xpaab'aal, li Qaawa' "tixnajtob'resi ru xkutaneb', toj reetal naq tixtaw li kutan yeeb'il xb'aaneb' li qayuwa', ut xb'aan ajwi' li profet aj ^bTzenos, ut naab'al chik li profet, chirix naq 'te'k'ojob'aaq wi'chik li gas qiitz'in, a'eb' laj Lamanita, re xnawb'al wi'chik li yaal—

12 Relik chi yaal, ninye eere, naq sa' li roso'jikil kutan lix "yeechi'ihom li Qaawa' wan chi ye'b'il reheb' li gas qiitz'in, eb' laj Lamanita; ut us ta wan k'iila ch'a'ajkilal te'xk'ul, us ta ^bte'tiikisiq chi ka'pak'al chiru lix b'een li ruchich'och', ut te'yohe'q, ut te'sak'e'q ut te'jek'iiq chi najt, chi maak'a'aqeb' xna'aj re xkolb'al rib', li Qaawa' 'taaruxtaanaheb' ru.

13 Ut a'in jo' chanru li profet til aatin, naq "te'k'ame'q wi'chik rik'in li na'leb' li tz'aqal yaal, a'an li na'leb' chirix laj Tojol rixeb', ut lix nimal ru ut tz'aqal aj ^bilol reheb', ut te'k'ehe'q sa' ajl sa' xyanqeb' lix karneer.

14 Jo'kan naq ninye eere, "usaq wi'chik choq' reheb' a'an cheru laa'ex wi ink'a' nekejal eek'a'uxl.

15 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, "wi ta xk'utman chiruheb' a'an li

xningal ru k'anjel li xk'ute' cheru laa'ex, relik chi yaal, chiruheb' li ke'laj chi maak'a'eb' xpaab'aal xb'aan li na'leb' kanab'anb'il chaq xb'aaneb' lix yuwa', naru nekeril eejunes naq maajun wa raj chik ke'laj chi maak'a'eb' xpaab'aal.

16 Jo'kan ut, chan li Qaawa': ink'a' teb'insach chi junajwa; tink'e b'an naq sa' li kutan k'oxlanb'il inb'aan te'sutq'iiq wi'chik wik'in, chan li Qaawa'.

17 Ut anajwan k'ehomaq reetal, chan li Qaawa', chirix lix tenamiteb' laj Nefita: Wi ink'a' te'xjal xk'a'uxl ut te'xk'e xch'ool chixb'aanunkil li wajom, laa'in "teb'insach chi junajwa, chan li Qaawa', xb'aan xmaak'a'il lix paab'aaleb', us ta kinb'aanu k'iila xningal ru k'anjel sa' xyanqeb'; ut jo' chanru naq ch'olch'o ru naq li Qaawa' yo'yo, taa'uxmanq li k'a'aq re ru a'in, chan li Qaawa'.

CH'OL 16

Eb' laj Nefita li neke'paab'ank re laj Samuel neke'kub'siik xha' xb'aan laj Nefi—Laj Samuel ink'a' naru nakamsiik rik'in xtzimajeb' ut xpekeb' laj Nefita li moko jalb'ileb' ta xk'a'uxl—Wankeb' li neke'xkarwob'resi raameb', ut wankeb' chik jalan li neke'ilok reheb' li anjel—Eb' li ink'a' neke'paab'an neke'xye naq maak'a' xyaalal xpaab'ankil li Kristo ut lix k'ulunik

11 a Alma 9:16.
b Hel. 8:19.
c 2 Ne. 30:5–8.
12 a Enos 1:12–13.
b Morm. 5:15.

c 1 Ne. 13:31;
2 Ne. 10:18–19;
Jak. 3:5–6.
13 a 3 Ne. 16:12.
b K'UTUL RAQAL:

Chaab'il aj Ilol
Karneer.
14 a Hel. 7:23.
15 a Mat. 11:20–23.
17 a Hel. 13:6–10.

aran Jerusalem. Wan na 6-1 chihab' ma nayo'la li Kristo.

Ut anajwan, kik'ulman naq ke'-wan naab'al li ke'ab'ink re li raatin laj Samuel, aj Lamanita, li kixye chaq chixb'een xtz'akil li tenamit. Ut jo' k'ihal ke'paab'ank re li raatin, koxe'xsik' laj Nefi; ut naq koxe'xtaw ke'xch'olob' lix maakeb' chiru ut ink'a' ke'xmuq, ut ke'xtz'aama naq che'kub'siiq xha' choq' re li Qaawa'.

2 A'b'anan jo' k'ihaleb' li ke'-wan li ink'a' neke'paab'ank re li raatin laj Samuel ke'josq'o' rik'in; ut ke'xkut rik'in pek sa' xb'een li xaqxookil tz'ak, ut jo'kan ajwi' naab'al ke'xkut rik'in tzimaj naq xaqxo sa' xb'een li tz'ak; a'b'an lix Musiq' li Qaawa' kiwan rik'in, jo'kan naq ink'a' ke'ru chixketb'al rik'in xpekeb', chi moko rik'in xtzimajeb'.

3 Anajwan naq ke'ril naq ink'a' neke'ru chixketb'al, wankeb' chik naab'al li ke'paab'ank re li raatin, jo'kan naq xkoheb' rik'in laj Nefi re te'kub'siiq xha'.

4 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, laj Nefi yoo chaq chi kub'sink ha', ut chi aatinak jo' profheet, ut chi jultikank aatin, chixyaab'asinkil li jalb'a-k'a'uxlej chiruheb' li tenamit, chixk'utb'al li eetalil ut sachb'a-ch'oolej, chixk'anjelankil "sachb'a-ch'oolejil k'anjel sa' xyanq li tenamit, re te'xnaw naq li Kristo tento ^btaachalq chi seeb'—

5 Yoo chixyeeb'al reheb' chixrix li k'a'aq re ru tento taachalq

chi seeb', re te'xnaw ut taajulti-ko'q reheb' sa' li kutan taachalq wi' naq k'eeb'il chixnaweb' chi junxilaj, re naq te'ruuq chi paa-b'ank; jo'kan naq jo' k'ihaleb' li ke'paab'ank re li raatin laj Samuel, koxe'wulaq rik'in re te'kub'siiq xha', xb'aan naq ke'chal chi jalb'ileb' xk'a'uxl, ut ke'xch'olob' lix maakeb'.

6 A'b'anan lix k'ihaleb' ink'a' ke'xpaab' li raatin laj Samuel, jo'kan ut, naq ke'ril naq ink'a' ke'ru chixketb'al rik'in xpekeb' ut xtzimajeb', ke'xjap re chiruheb' lix b'eenileb' aj pleet, chixyeeb'al: Chapomaq li winq a'in ut b'ak'omaq, xb'aan naq k'ehomaq reetal, wan aj tza rik'in; ut xb'aan xwan-kil laj tza li wan rik'in ink'a' naru naqaket rik'in qapek ut qatzimaj; jo'kan ut chapomaq ut b'ak'omaq, ut chi'isiiq chaq.

7 Ut naq xkoheb' chixk'eeb'al ruq'eb' sa' xb'een, k'ehomaq reetal, a'an kixkut chaq rib' sa' xb'een li xaqxookil tz'ak, ut ki'eelelik chaq sa' xch'och'eb', relik chi yaal, toj sa' xch'och' a'an, ut ki'ok chi jultikank aatin ut chi aatinak jo' profheet sa' xyanq lix tenamit a'an.

8 Ut k'ehomaq reetal, maajun wa chik ki'ab'iman resil sa' xyanqeb' laj Nefita; ut jo'ka'in li ki'uxman sa' xyanq li tenamit.

9 Ut chi jo'kan kiraqe' li xwaq ro'k'aal chihab' rawa'b'ejileb' laj raqol aatin sa' xb'een lix tenamit laj Nefi.

10 Ut chi jo'kan kiraqe' ajwi' li xwuq ro'k'aal chihab' rawa'b'ejileb'

laj raqol aatin, ut lix k'ihaleb' li tenamit toj wankeb' chaq sa' xq'et-q'etileb' ut xmaa'usilaleb', ut lix ka'ch'inaleb' xk'ihal neke'b'eeek chi tiikeb' wi'chik xk'a'uxl chiru li Dios.

11 Ut a'in ajwi' li yoo chi k'ulmank sa' li xwaqxaq ro'k'aal chihab' rawa'b'ejileb' laj raqol aatin.

12 Ut ka'ch'in xjalik li k'a'ru yoo chi uxmank sa' xyanq li tenamit, ka'ajwi' naq eb' li tenamit ke'ok chi nimank xkawileb' sa' li maa'usilal, ut q'axal wi'chik chixb'aanunkil li k'a'ru moko naxk'am ta rib' rik'in lix taqlahom li Dios, sa' li xb'ele ro'k'aal chihab' rawa'b'ejileb' laj raqol aatin.

13 A'b'anan kik'ulman sa' li xlaje ro'k'aal chihab' rawa'b'ejileb' laj raqol aatin, ke'wan "ninqi eetalil k'eeb'il reheb' li tenamit, ut sachb'a-ch'oolej; ut li raatineb' li profeet ^bke'ok chi tz'aqlok ru.

14 Ut eb' li "anjel ke'xk'ut rib' chiruheb' li winq, li winq chaab'ileb' xna'leb', ut ke'xch'olob' chiruheb' sahil esilal re nimla sahil ch'oolejil; chi jo'kan sa' li chihab' a'in ke'ok chi tz'aqlok ru li loq'laj hu.

15 A'b'anan, eb' li tenamit ke'ok chixkawob' resinkil li raameb', ka'ajwi' li jun raqal q'axal aj paa-b'anel ink'a', xkomoneb' laj Nefita jo' ajwi' xkomoneb' laj Lamanita, ut ke'xtikib' wank chi chapcho chiru tz'aqal lix metz'eweb' ut "tz'aqal lix na'leb'eb', ut ke'xye:

16 Wan tana' k'a'aq re ru ke'x-q'ehi chi us, sa' xyanq naab'al; a'b'an k'ehomaq reetal, naqanaw naq ink'a' taaruq taak'ulmanq chixjunil li xningal ru ut sachb'a-ch'oolejil k'anjel a'in, li yeeb'il resil.

17 Ut ke'ok chi na'leb'ank ut chi wech'ok chirib'ileb' rib', ut ke'xye:

18 Naq "maak'a' xyaalal naq taachalq jun winq jo' li Kristo; wi ta jo'kan, ut a'an Ralal li Dios, xYuwail li choxa ut ch'och', jo' chanru yeeb'il, k'a'ut naq ink'a' tixk'ut rib' chiqu laa'o jo' chiruheb' li te'wanq Jerusalem?

19 Relik chi yaal, k'a'ut naq ink'a' tixk'ut rib' sa' li ch'och' a'in jo' ajwi' sa' li ch'och' Jerusalem?

20 A'b'an k'ehomaq reetal, naqanaw naq a'in jun maa'us aj "na'leb', li kanab'انب'il chaq qe xb'aaneb' li qayuwa', re xk'eeb'al chiqapaab' junaq xnimal ru ut sachb'a-ch'oolejil na'leb' li taak'ulmanq, a'b'an moko sa' qayanq ta laa'o; sa' b'an jun ch'och' jwal najt, jun ch'och' moko nawb'il ta qab'aan; jo'kan naq te'ruuq chiqakanab'ankil chi maak'a' qanawom, xb'aan naq moko naru ta ^bnaqil rik'in tz'aqal li qu naq yaal.

21 Ut eb' a'an, rik'in lix b'alaq' ut lix muqmuukil seeb'al li maa'us, te'xk'anjela junaq nimla muqmuukil na'leb' li ink'a' taaruq taqataw ru, li taaramoq qawaklijik, re toowanq choq' moos

13 a 3 Ne. 1:4.
b Hel. 14:3–7.
14 a Alma 13:26.

15 a Isa. 5:21.
18 a Alma 30:12–13.
20 a K'UTUL RAQAL:

Na'leb' kanab'انب'il.
b Eter 12:5–6, 19.

chiru li raatineb', ut choq' moos chiruheb' ajwi' a'an, xb'aan naq a'aneb' li naqachap wi' qib' re te'xk'ut chiqu li aatin; ut chi jo'kan tohe'xkanab' chi maak'a' qanawom, wi naqaq'axtesi qib' chiruheb', chiru chixjunil xkutan li qayu'am.

22 Ut naab'al chik li k'a'aq re ru ke'xk'oxla li tenamit sa' xch'ooleb', li maak'a' xyaalal ut "jo'maajo"; ut k'a'jo' naq ke'wan xk'a'uxleb', xb'aan naq laj Satanas kireek'a-siheb' chixb'aanunkil li maa'usilal rajlal; relik chi yaal, a'an yoo chaq chi xik re xpuktesinkil li yoob'انب'il aatin ut li wech'ok-ib' chiru chixjunil lix b'een li ch'och', re taaruq chixkawob'resinkil

li raameb' li tenamit chirix li k'aru chaab'il ut chirix li k'aru taachalq.

23 Ut us ta ke'k'anjelaman li eetalil ut li sachb'a-ch'oolej sa' xyanq lix tenamit li Qaawa', ut k'iila sachb'a-ch'oolejil k'anjel ke'xb'aanu, laj Satanas k'a'jo' naq kiru chixchap'al xch'ooleb' li tenamit chiru chixjunil lix b'een li ch'och'.

24 Ut chi jo'kan kiraqe' li xlaje ro'kaal chihab' rawa'b'ejileb' laj raqol aatin sa' xb'een lix tenamit laj Nefi.

25 Ut chi jo'kan kiraqe' lix hu laj Helaman, jo' chanru li esil tz'iib'انب'il xb'aan laj Helaman ut eb' li ralal.

ROX NEFI LIX HU LAJ NEFI

RALAL LAJ NEFI, A'AN RALAL CHAQ LAJ HELAMAN

Ut laj Helaman ralal chaq laj Helaman, a'an ralal chaq laj Alma, a'an ralal chaq laj Alma, a'an ralal xk'ajol laj Nefi, a'an ralal laj Lehi, li ki'el chaq Jerusalem sa' li xb'een chihab' rawa'b'ejil laj Sedekias, li rey sa' xb'een Juda.

CH'OL 1

Laj Nefi, ralal laj Helaman, na'el chaq sa' li ch'och', ut laj Nefi li ralal naxk'am li tz'iib'انب'il esil—Us ta neke'tam li eetalil ut sachb'a-ch'oolej, eb' laj maak neke'xk'uub' xna'leb' re

xkamsinkileb' li tiikeb' xch'ool—Nawulak li q'ojoyin nayo'la wi' li Kristo—Nak'ute' li eetalil, ut nawakli junak' चाहिम—Naniman li tik'ti'ik ut li b'alaq'ik, ut eb' laj elq' re laj Gadian-ton neke'xkamsi naab'al. Wan na 1–4 chihab' xyo'lajik li Kristo.

ANAJWAN kik'ulman naq ak numenaq lix junlaju ro'k'aal chihab' ut ak "waqib' cient chihab' relik chaq laj Lehi Jerusalem, ut kiwan sa' li chihab' kiwan wi' laj Lajoneus choq' xb'eenil aj raqol aatin ut aj jolominel sa' xb'een li ch'och'.

2 Ut laj Nefi, ralal laj Helaman, ak ki'el chaq sa' li ch'och' Tzarahemla, ut kixk'e xchaq'rab'inkil laj "Nefi li ralal, a'an ralal asb'ej, chirixeb' li ^bperel ch'iich' bronze, ut chixjunil li tz'iib'anb'il esil li k'uulanb'il, ut chixjunil li k'a'aq re ru a'an li k'uulanb'ileb' chaq xloq'al chalen chaq relik laj Lehi Jerusalem.

3 Toja' naq ki'el chaq sa' li ch'och', ut toj "b'ar xko'o maajun winq nanawok re; ut laj Nefi li ralal kixk'am li tz'iib'anb'il esil sa' xna'aj a'an, relik chi yaal, li esil tz'iib'anb'il chirix li tenamit a'in.

4 Ut kik'ulman naq sa' xtiklajik li xkab'laju ro'k'aal chihab', k'ehomaq reetal, k'a'jo' wi'chik numtajenaq naq ki'ok chi tz'aqlok ru lix profetel aatineb' li profet, xb'aan naq k'a'jo' wi'chik xnimal li eetalil ut k'a'jo' wi'chik xnimal li sachb'ach'oolej ki'ok chi k'anjelamank sa' xyanq li tenamit.

5 A'b'anan ke'wan junjunq li ke'ok chi yehok re naq ak numenaq li kutan re taatz'aqlaq ru li aatin, li "yeeb'il xb'aan laj Samuel, aj Lamanita.

6 Ut ke'ok chi saho'k xch'ool sa' xb'eeneb' li ras riitz'in, ut ke'xye: K'ehomaq reetal, ak numenaq li kutan, ut moko tz'aqlajenaq ta ru li raatin laj Samuel; jo'kan naq maa-k'a' xyaalal lix sahil eech'ool ut lee paab'aal chirix li na'leb' a'in.

7 Ut kik'ulman naq ke'xwaklesi nimla choqink chiru li ch'och'; ut eb' li ani neke'paab'an k'a'jo' naq ke'ok chi raho'k xch'ool, maare anchal chan ru naq ink'a' taak'ulmanq li k'a'aq re ru yeeb'il chaq.

8 A'b'an k'ehomaq reetal, xaq-xookeb' junelik chiroyb'eninkil li jun kutan ut jun q'ojyin ut jun kutan chik li te'wanq jo' jun kutan ajwi' chanchan naq maak'a' q'ojyin, re taaruq te'xnaw naq moko kiwan ta chi maak'a' xyaalal lix paab'aaleb'.

9 Anajwan kik'ulman naq kiwan jun kutan xaqab'anb'il xb'aaneb' li ink'a' neke'paab'an, naq chixjunileb' li neke'paab'ank re li na'leb' a'an "te'k'ehe'q chi kamk wi ink'a' taak'ulmanq li eetalil, li k'k'ehe' chaq xb'aan laj Samuel li profet.

10 Anajwan naq laj Nefi, ralal laj Nefi, kiril li maa'usilal a'in re lix tenamit, kik'ulman naq kiraho' xch'ool chi numtajenaq.

11 Ut kik'ulman naq xko'o ut kixkub'si rib' chi ch'och', ut ki'elajin chi anchal xmetz'ew chiru li Dios choq' re lix tenamit, relik chi yaal, eb' li okeb' re chi sachmanq

[3 NEFI]

1 1a 2 Ne. 25:19.

2a K'UTUL RAQAL: Nefi,
ralal laj Nefi, ralal laj

Helaman.

b Alma 37:3–5.

3a 3 Ne. 2:9.

5a Hel. 14:2–4.

9a K'UTUL RAQAL:

Kamsinb'il sa'
xk'ab'a' xpaab'aal.

sa' xk'ab'a' lix paab'aaleb' chirix li na'leb' kanab'amb'il chaq xb'aa-neb' lix yuwa'.

12 Ut kik'ulman naq chiru "chixjunil li kutan a'an ki'elajin chi an-chal xmetz'ew chiru li Qaawa'; ut k'ehomaq reetal, kichal lix yaab' xkux li Qaawa' rik'in, ut kixye:

13 Taqsi aajolom ut chiwanq xsa-hil aach'ool, xb'aan naq k'e reetal, xwulak li hoonal, ut sa' li q'ojoyin a'in taak'eemanq li eetalil, ut sa' li kutan "wulaj ninchal sa' li ru-chich'och', re xk'utb'al chiru li ruchich'och' naq tintz'aqob'resi ru chixjunil li xintaqla chi ^byee-mank rik'in xtz'uumaleb' re lin santil profheet.

14 K'e reetal, "ninchal rik'ineb' li we, re ^bxtz'aqob'resinkil ru chixjunil li k'a'aq re ru kink'e chixnaweb' li ralal xk'ajoleb' li winq chalen chaq sa' 'xk'ojlajik li ruchich'och', ut re xb'aanunkil li rajom "li Yu-wa'b'ej jo' ajwi' li K'ajolb'ej—re li Yuwa'b'ej sa' ink'ab'a' laa'in, ut re li K'ajolb'ej, sa' xk'ab'a' intib'el. Ut k'e reetal, xwulak li hoonal, ut sa' li q'ojoyin a'in taak'eemanq li eetalil.

15 Ut kik'ulman naq kitz'aqlok ru li aatin li kichal rik'in laj Nefi, jo' chanru ajwi' naq yeeb'il chaq; xb'aan naq k'ehomaq reetal, sa' ro-kik li saqe "moko kiwan ta aak'ab'; ut eb' li tenamit ke'ok chi sachk xch'ool xb'aan naq maajun aak'ab' kiwan naq ki'ok q'ojoyin.

16 Ut ke'wan naab'al li ink'a' ke'paab'ank chaq re li raatineb' li profheet, li "ke't'ane' chi ch'och' ut ke'ok chanchan naq kamena-qeb', xb'aan naq ke'xnaw naq ki-sache' xwankil li nimla ^bna'leb' ke'xk'uub' chaq re xsachb'aleb' li ke'paab'ank chaq re li raatineb' li profheet; xb'aan naq ak k'utk'u li eetalil li kik'eeman chaq.

17 Ut ke'ok chixnawb'al naq li Ralal li Dios tento taak'utunq sa' junpaat; relik chi yaal ut, chixjunileb' li tenamit sa' xb'een chixjunil li ch'och' chalen sa' rokeb' li saqe toj sa' releb', sa' li ch'och' sa' xnim li saqe jo' ajwi' sa' li ch'och' sa' xtz'e, q'axal numtajenaq xsa-chikeb' xch'ool jo'kan naq ke't'ane' chi ch'och'.

18 Xb'aan naq ke'xnaw naq eb' li profheet ke'xch'olob' chaq xyaa-lal li k'a'aq re ru a'in chiru k'iila chihab', ut naq li eetalil li k'ee-b'il chaq ak k'utk'u; ut ke'ok chi xuwak xb'aan xmaa'usilaleb' ut xmaak'a'il lix paab'aaleb'.

19 Ut kik'ulman naq maajun aak'ab' kiwan chiru chixjunil li q'ojoyin a'an; kutan b'an kiwan chanchan naq wa'leb'. Ut kik'ulman naq ki'el wi'chik li saqe eq'la, jo' chanru tz'aqal xk'anjel; ut ke'xnaw naq a'an li kutan "taayo'laaq wi' li Qaawa', xb'aan li eetalil li ki-ke'eeman chaq.

20 Ut ak kik'ulman chaq chixjunil, relik chi yaal, chixjunil li

12a Enos 1:4; Alma 5:46.

13a Luk. 2:10–11.

b K'UTUL RAQAL:
Jesukristo—
Profheetil aatin

chirix lix yo'lajik ut
xkamik li Jesukristo.

14a Jwan 1:11.

b Mat. 5:17–18.

c Alma 42:26.

d Tz. ut S. 93:3–4.

15a Hel. 14:3.

16a Hel. 14:7.

b 3 Ne. 1:9.

19a Luk. 2:1–7.

k'a'aq re ru, li junjung raqal, jo' chanru raatineb' li profheet.

21 Ut kik'ulman ajwi' naq kik'utun jun ak' "chahim, jo' chanru li aatin.

22 Ut kik'ulman naq chirix chik li kutan a'in ki'ok chi wank li tik'ti' taqlanb'il sa' xyanq li tenamit xb'aan laj Satanas, re xkawob're-sinkil li raameb', re naq ink'a' te'x-paab' li eetalil ut li sachb'a-ch'oolej a'an li ke'ril chaq; a'b'an us ta ki'ux li tik'ti'ik ut b'alaq'ik a'in, lix k'iha-leb' li tenamit ke'paab'an ut ke'jale' xch'ool choq' re li Qaawa'.

23 Ut kik'ulman naq laj Nefi xko'o sa' xyanq li tenamit, ut jo'-kan ajwi' naab'al chik, ut ke'kub'-sink ha' choq' re li jalb'a-k'a'uxlej, sa' li kiwan wi' jun nimla "risin-kil li maak. Ut chi jo'kan eb' li tenamit ke'ok wi'chik chi wank sa' tuqtuukilal sa' li ch'och'.

24 Ut maak'a' li wech'ok-ib' kiwan, ka'ajwi' naq ke'wan junjung li ke'ok chi jultikank aatin, ut ke'xyal xq'e chixk'utb'al rik'ineb' li loq'laj hu naq ink'a' chik "na'ajman ru xpaab'ankil lix chaq'rab' laj Moises. Anajwan sa' li na'leb' a'in ke'sach, xb'aan naq ink'a' ne-ke'xtaweb' ru li loq'laj hu.

25 A'b'anan kik'ulman naq sa' junpaat ke'jale' xch'ool, ut ke'q'un-b'esiik xch'ool chirix li sachk wankeb' wi', xb'aan naq kik'e-he' che'xnaw naq maji' "tz'aqlo-jenaq ru li chaq'rab', ut naq tento

taatz'aqloq ru li junjung raqal; relik chi yaal, kichal li aatin rik'i-neb' naq tento taatz'aqloq ru, relik chi yaal, naq moko taanume'q ta junaq xtz'iib'ul chi moko junaq xtz'uqil toj taatz'aqloq ru chixjunil; jo'kan naq sa' li chihab' ajwi' a'in, ke'k'ame' a'an chixnawb'al chirix li sachk wankeb' wi', ut b'ke'xch'olob' lix majelaleb'.

26 Ut chi jo'kan kinume' li xkab'-laju ro'k'aal chihab', ut kixk'am sahil esilal reheb' li tenamit xb'aan li eetalil li ke'k'ulman, jo' chanru li yeeb'il sa' lix profheetil aatineb' chixjunileb' li santil profheet.

27 Ut kik'ulman naq kinume' ajwi' li roxlaju ro'k'aal chihab' sa' tuqtuukilal, ka'aj b'an wi' naq ke'wan "laj elq' re laj Gadianton, li ke'wan sa'eb' li tzuul, li ke'pu-kan sa' li ch'och'; xb'aan naq k'a'jo' xmetz'ew lix kawresinb'il na'ajeb' ut lix muqmuukil na'ajeb', jo'-kan naq eb' li tenamit ink'a' ke'ru chi numtaak sa' xb'eeneb'; jo'kan naq ke'xkamsi naab'al, ut k'a'jo' li nimla kamsink ke'xb'aanu sa' xyanq li tenamit.

28 Ut kik'ulman naq sa' li xkaalaju ro'k'aal chihab' ke'ok chi k'i-hank chi k'a'jo' xnimal, xb'aan naq ke'wan naab'al li risihomeb' chaq rib' rik'ineb' laj Nefita li ke'eelelik rik'ineb', ut rik'in a'an k'a'jo' naq ke'raho' xch'ool laj Nefita li ke'-kana sa' li ch'och'.

29 Ut kiwan ajwi' rajb'al naq

21 a Mat. 2:1–2;
Hel. 14:5.

23 a K'UTUL RAQAL:
Risinkil li maak.

24 a Alma 34:13.
25 a Mat. 5:17–18.

b Mos. 26:29.
27 a K'UTUL RAQAL:

Gadianton
(eb' laj elq' re laj
Gadianton).

k'a'jo' naq ke'raho' xch'ooleb' laj Lamanita, xb'aan naq k'ehomaq reetal, ke'wan naab'al reheb' li rala' xk'ajol li ke'ok chi nimank ut chi k'ihank xchihab', jo'kan naq ke'xsik' chik xyu'am, ut ke'jalb'ehiik xb'aan junjunq xkomoneb' laj "Tzoramita, xb'aan lix tik'ti'eb' ut lix sahil aatineb', re te'xjunaji rib' rik'ineb' laj elq' a'an re laj Gadianton.

30 Ut chi jo'kan ke'tawasiik ajwi' laj Lamanita, ut ke'ok chi ka'ch'ino'k chirix xpaab'aaleb' ut xtiikilaleb', xb'aan xmaa'usilaleb' li tasal tenamit li yookeb' chi nimank.

CH'OL 2

Naniman li maa'usilal ut li tz'eq-b'eetalil sa' xyanq li tenamit—Eb' laj Nefita ut laj Lamanita neke'xjunaji rib' re xkolb'al rib' chiruheb' laj elq' re laj Gadianton—Eb' laj Lamanita li jalb'ileb' xch'ool neke'saqo' xtib'el, ut aj Nefita chik nayeeman reheb'. Wan na 5–16 chihab' xyo'lajik li Kristo.

Ut kik'ulman naq chi jo'kan kinume' ajwi' li ro'laju ro'kaal chihab', ut eb' li tenamit ke'ok chi sach sa' xch'ooleb' li eetalil ut li sachb'a-ch'oolej a'an li ke'rab'i chaq, ut timil timil chik ink'a' neke'sach xch'ool rik'in junaq eetalil malaj sachb'a-ch'oolej li nachal chaq sa' choxa, jo'kan naq ke'ok chi kawuk

sa' raameb', ut chi mutz'o'k sa' xk'a'uxleb', ut tiik ink'a' chik neke'xpaab' chixjunil li k'a'ru ke'rab'i ut ke'ril chaq—

2 Ut ke'xk'oxla junaq jo'maajo'il na'leb' sa' xch'ooleb', naq k'anjelanb'il xb'aaneb' li winq ut xb'aan xwankil laj tza, re xjalb'ehinkil ut "xb'alaq'inkil xch'ooleb' li tenamit; ut chi jo'kan laj Satanas kireechani wi'chik xch'ooleb' li tenamit, jo'kan naq kixmutz'ob'resiheb' li ru ut kixjalb'ehiheb' re xpaab'ankil naq li tzol'leb' re li Kristo a'an jun na'leb' maak'a' xyaalal ut jo'maajo'.

3 Ut kik'ulman naq eb' li tenamit ke'ok chi kawuk sa' li maa'usilal ut li tz'eqb'eetalil, ut ink'a' neke'xpaab' naq taawanq chik li eetalil chi moko li sachb'a-ch'oolej k'eeb'il, ut laj Satanas "kixbeeni rib' chixjalb'ehinkil xch'ooleb' li tenamit, yoo chiraalenkileb' ut chixk'eeb'al chixb'aanuheb' nimla maa'usilal sa' li ch'och'.

4 Ut chi jo'kan kinume' li xwaqlaju ro'kaal chihab'; ut jo'kan ajwi' li xwuqlaju ro'kaal chihab', ut jo'kan ajwi' li xwaqxaqlaju ro'kaal chihab', ut jo'kan ajwi' li xb'elelaju ro'kaal chihab'.

5 Ut jo'kan ajwi' ak numenaq chaq jun cient chihab' chalen chaq xkutankil laj "Mosiah, li kiwan choq' rey sa' xb'een lix tenamiteb' laj Nefita.

6 Ut ak numenaq chaq waqib' cient rik'in b'eleb' chihab' relik chaq laj Lehi Jerusalem.

29a Alma 30:59.

2 2a K'UTUL RAQAL:

B'alaq'ink.

3a Tz. ut S. 10:27.

5a Mos. 29:46–47.

7 Ut ak numenaq b'eleb' chihab' xkutankil naq kik'eeman li eetalil, li yeeb'il xb'aaneb' li profeet, naq taachalq li Kristo sa' ruchich'och'.

8 Anajwan eb' laj Nefita ke'ok chirajlankil xkutaneb' chalen chaq sa' li kutan naq kik'eeman li eetalil, malaj chalen chaq sa' xchalik li Kristo; jo'kan ut, ak numenaq chaq b'eleb' chihab'.

9 Ut laj Nefi, a'an xyuwa' laj Nefi, li kiwan xwankil sa' xb'eeneb' li tz'iib'amb'il esil, "ink'a' kisutqi' sa' li ch'och' Tzarahemla, ut maab'ar kiru chi tawmank sa' chixjunil li ch'och'.

10 Ut kik'ulman naq eb' li tenamit toj ke'kana sa' li maa'usilal, us ta kiwan li jultikanb'il na'leb' ut profeetil ch'olob'ank li kitaq-laak sa' xyanqeb'; ut chi jo'kan kinume' ajwi' li xlaje chihab'; ut li xjunlaju chihab' kinume' ajwi' sa' maa'usilal.

11 Ut kik'ulman naq sa' li roxlaju chihab' ke'ok chi wank li pleet ut li wech'ok-ib' chiru chixjunil li ch'och'; xb'aan naq eb' laj elq' re laj Gadianton k'a'jo' naq ke'naab'alo' chaq, ut k'a'jo' xk'ihaleb' li ani ke'xkamsi, ut k'a'jo' xk'ihaleb' li tenamit ke'xkanab' chi sachso, ut k'a'jo' li kamk ut li kamsink-ib' ke'xjek'i chiru li ch'och', jo'kan naq ki'aje' ru naq chixjunileb' li tenamit, xkomoneb' laj Nefita jo' ajwi' laj Lamanita, te'xchap li k'anjeleb'aal re pleet chiruheb'.

12 Jo'kan ut, chixjunileb' laj Lamanita li ke'jale' chaq xch'ool choq' re li Qaawa, ke'xjunaji rib' rik'ineb' li ras riitz'in aj Nefita, ut ke'mine' ru, re xkolb'al rix lix yu'ameb' ut rixqilaleb' ut xkok'aleb', chixchap'al li k'anjeleb'aal re pleet chiruheb' laj elq' a'an re laj Gadianton, relik chi yaal, re ajwi' xk'uulankil li k'a'ru xk'ulub'eb', ut li k'a'ru kanab'amb'ileb' chixb'aanunkil chirix lix iglee-seb' ut li loq'onink neke'xb'aanu, ut li "ach'ab'aak ut lix b'yaalalil li wankeb' wi'.

13 Ut kik'ulman naq chi maji'aq naraq' li roxlaju chihab' a'in, ak chalk re li sache'k chi junajwa sa' xb'eeneb' laj Nefita xb'aan li pleet a'in, li kiniman chaq xrahil chi numtajenaq.

14 Ut kik'ulman naq eb' laj Lamanita a'an li ke'xjunaji chaq rib' rik'ineb' laj Nefita ke'k'ehe' sa' ajl sa' xyanqeb' laj Nefita;

15 Ut lix "majewankileb' ki'isiik chaq sa' xb'eeneb', ut b'kisaqo' xtib'eleb' chanchaneb' laj Nefita;

16 Ut eb' lix saaj winq ut lix rab'ineb' ke'ok chi numtaak xchaq'aleb' ru, ut ke'k'ehe' sa' ajl sa' xyanqeb' laj Nefita, ut aj Nefita ke'xk'ab'a'in. Ut chi jo'kan kiraq' li roxlaju chihab'.

17 Ut kik'ulman sa' xtiklajik li xkaalaju chihab', li pleet ke'wan wi' lix tenamit laj Nefi rik'ineb' laj elq' toj kiwan ut kiniman xrahil chi numtajenaq; a'b'anan eb' lix

tenamit laj Nefi ke'usa ka'ch'in sa' xb'eeneb' laj elq', jo'kan naq ke'ra-linasiheb' chaq sa' xch'och'eb' toj sa'eb' li tzuul ut sa'eb' lix muq-muukil na'ajeb'.

18 Ut chi jo'kan kiraqe' li xkaa-laju chihab'. Ut sa' li ro'laju chihab' ke'chal chixpleetinkil lix tenamit laj Nefi, ut sa' xk'ab'a' lix maa'usilal lix tenamit laj Nefi, ut xk'ihal li wech'ok-ib' ut jachok-ib' reheb', eb' laj elq' re laj Gadianton ke'ru chixtawb'al k'iila usaak sa' xb'eeneb'.

19 Ut chi jo'kan kiraqe' li ro'laju chihab', ut chi jo'kan k'iila ch'a'ajkilal ke'wan wi' li tenamit, ut li "yok'leb' ch'iich' re li sache'k kiwan chi taqsinb'il sa' xb'eeneb', jo'kan naq okeb' raj re chi t'anliik xb'aan, ut a'in xb'aan xmaa'usilaleb'.

CH'OL 3

Laj Giddianhi, laj jolominel reheb' laj Gadianton, narelaji naq laj Lajoneus ut eb' laj Nefita te'xq'axtesi rib', jo' ajwi' xch'och'eb'—Laj Lajoneus naxxaqab' laj Gidgiddoni jo' xb'eeneb' laj taqlanel reheb' li teep aj pleet—Eb' laj Nefita neke'xch'utub' rib' sa' Tzarahemla ut Naab'alil re xkolb'al rib'eb'. Wan na 16–18 chihab' xyo'lajik li Kristo.

UT anajwan kik'ulman naq sa' li xwaqlaju chihab' xk'ulunik chaq li Kristo, laj Lajoneus, laj jolominel re li ch'och', kixk'ul jun li hu

taqlanb'il xb'aan laj b'eresinel ut laj jolominel re li ch'uut a'in chi aj elq', ut a'an a'in li aatin tz'iib'anb'il, kixye:

2 At Lajoneus, q'axal taqenaq aawankil ut xb'eeneb' laj jolominel re li ch'och', k'e reetal, nintz'iib'a li hu a'in aawik'in, ut ninnima aawu chi numtajenaq xb'aan aaxaqxookilal, ut xxaqxookilal aatenamit, sa' xk'uulankil li k'a'ru nekek'oxla naq eek'ulub' ut li ach'ab'aak wan-kex wi'; relik chi yaal, nekexaqab' eerib' chi us, chanchan naq ten-q'anb'ilex xb'aan ruq' junaq dios, sa' xkolb'al rix li ach'ab'aak wan-kex wi', ut li k'a'ru eere, ut lee ch'och', malaj li k'a'ru nekeye re chi jo'kan.

3 Ut a'an jun toq'ob'aal li ru naq nawil, at Lajoneus q'axal taqenaq aawankil, naq k'a'jo' xmaak'a'il ut xjo'maajo'il eena'leb' naq nekek'oxla naq texruuq chi xaqliik chiru xk'ihaleb' li winq kaweb' xch'ool li taqlanb'ileb' inb'aan, li wankeb' anajwan sa' li kutan a'in chi xaqxo rik'in xk'anjeleb'aal re pleet, ut neke'royb'eni chi anchaleb' xk'a'uxl rab'inkil li aatin—Kub'enqex sa' xb'eeneb' laj Nefita ut sachomaqeb'.

4 Ut laa'in, rik'in naq ninnaw naq ink'a' naru xkub'sinkileb' xch'ool, ut ak xinyaleb' rix sa' xch'och'il li pleet, ut ninnaw chirix li xik' nekexrileb' wi' chi junajwa xb'aan li k'iila ra keb'aanu reheb', jo'kan naq wi te'kub'eeq sa' eeb'een texrula'aniheb' raj rik'in li sache'k chi junajwa.

5 Jo'kan naq xintz'iib'a li hu a'in, ut nink'e xtz'apb'al rik'in tz'aqal wuq', xb'aan naq nink'oxla eechaa-b'ilal, xb'aan eexaqxookilal chirix li k'a'ru nekepaab' naq chaab'il, ut xb'aan xkawilal eemusiq' sa' xch'och'il li pleet.

6 Jo'kan naq nintz'iib'ak aawe, ut nawaj naq teeq'axtesi re lin tenamit a'in, eb' lee tenamit, ut lee ch'och', ut li k'a'ru eere, re naq ink'a' texrula'aniheb' rik'in li yok'leb' ch'iich' ut taachalq li sache'k sa' eeb'een.

7 Malaj sa' jalan chik aatin, q'axtesihomaq eerib' chiqu, ut junajihomaq eerib' qik'in ut nawomaq li "qamuqmuukil k'anjel, ut okanqex choq' qakomon re naq juntaq'ee-taqex qik'in—moko qamoos ta, qakomon b'an ut qeech aj eechanihom re chixjunil li k'a'ru qe.

8 Ut k'e reetal, "ninxaqab' li waatin chawu, wi teeb'aanu a'in, rik'in jun xaqab' anb'il aatin, ink'a' texsache'q; a'b'an wi ink'a' teeb'aanu a'in, ninye aawe rik'in xaqab' anb'il aatin naq sa' li po jun chik tintaqla naq lin teep aj pleet te'chalq sa' eeb'een, ut ink'a' te'xsutq'isi li ruq' ut ink'a' te'xkol li yu'amej, texxkamsiheb' b'an, ut te'xkanab' chi t'ane'k li yok'leb' ch'iich' sa' eeb'een toj reetal ajwi' naq texkanaaq chi oso'jenaq.

9 Ut k'e reetal, laa'in aj Giddianhi, ut laa'in aj jolominel re li "muqmuukil molam a'in re laj

Gadianton, ut a' molam ut lix k'an-jel ninnaw naq ^bchaab'il, ut 'najter chaq xyiib'ankil, ut numsinb'il chaq qe laa'o.

10 Ut nintz'iib'a li hu aawik'in laa'at, Lajoneus, ut ninyo'oni naq teeq'axtesi lee ch'och' ut li k'a'ru eere, chi maak'a'aq hoyok kik', re naq eb' lin tenamit a'in te'xk'ul wi'chik li k'a'ru xk'ulub'eb' ut li jolomink tenamit, a'aneb' li ke'risi chaq rib' eerik'in xb'aan eemaa'usilal sa' xramb'al chiruheb' li k'a'ru xk'ulub'eb' raj chirix xjolominkil li tenamit, ut wi ink'a' nekeb'aanu a'in, laa'in tin'eeqaju li ra ke'xk'ul. Laa'in aj Giddianhi.

11 Ut anajwan, naq kixk'ul laj Lajoneus li hu a'in kik'ulman naq kisach xch'ool chi numtaje-naq, xb'aan xkawil xch'ool laj Giddianhi naq kirelaji reechaninkil lix ch'och'eb' laj Nefita, ut naq kixyeechi'i rahilal re li tenamit ut reeqajunkil lix rahileb' li ani maajun ra ke'xk'ul, ka'aj b'an wi' naq "ra ke'xb'aanu rib' naq ke'risi chaq rib' ut xkoheb' rik'ineb' li ink'a' us ut tz'eqb'eetal aj elq' a'an.

12 Anajwan k'ehomaq reetal, laj Lajoneus a'in, aj jolominel, a'an jun tiikil winq, ut ink'a' naru naxeb'esiik xb'aan li k'a'ru elajjnb'il ut li rahilal yeechi'ineb'il xb'aan jun "aj elq'; jo'kan naq ink'a' ki'ab'in chiru lix hu laj Giddianhi, aj jolominel reheb' laj elq';

3 7a Hel. 6:22–26.

8a Eter 8:13–14.

9a K'UTUL RAQAL:

Muqmuukil molam.

b Alma 30:53.

c Hel. 6:26–30;

Mois. 5:29, 49–52.

11a Hel. 14:30.

12a Alma 54:5–11;

3 Ne. 4:7–10.

kixtaqla b'an naq eb' lix tenamit te'elajinq chiru li Qaawa' re te'k'ehe'q xmetz'ew royb'eninkil li kutan naq te'kub'eeq chaq laj elq' chixpleetinkileb'.

13 Relik chi yaal, kixtaqla xje-k'inkil jun aatin sa' xyanq chixjunileb' li tenamit, naq te'xch'utub' li rixqilaleb', ut lix kok'aleb', lix ketomq ut lix teepeb' chi xul, ut chixjunil li k'aru reheb', ka'ajwi' lix ch'och'eb' ink'a', sa' junaj chi na'ajej.

14 Ut kixtaqla xkab'lankileb' li kawresinb'il na'ajej chixsutameb', ut naq q'axal nimaq xkawilaleb'. Ut kixtaqla naq eb' li teep aj pleet, reheb' laj Nefita ut reheb' ajwi' laj Lamanita, malaj chixjunileb' li k'eeb'ileb' sa' ajl sa' xyanqeb' laj Nefita, te'k'ehe'q choq' aj k'aak'alanel chixsutam re xk'aak'alenkileb', ut re xkolb'aleb' rix chiruheb' laj elq' chi kutan ut chi q'eq.

15 Relik chi yaal, kixye reheb': Jo' naq yo'yo li Qaawa', wi ink'a' nekejal eek'a'uxl chirix chixjunil lee maa'usilal, ut nekex'elajin chiru li Qaawa', maamin texkole'q chaq sa' ruq'eb' laj elq' a'an re laj Gadianton.

16 Ut k'a'jo' xnimal ru ut xsachb'a-ch'ooolejil li raatin ut lix profeetil yehom laj Lajoneus, jo'kan naq xb'aan a'an kichal li xiw sa' xb'eeneb' chixjunil li tenamit, ut ke'xyal xq'e chi anchaleb' xmetz'ew chixb'aanunkil jo' chanru li raatin laj Lajoneus.

17 Ut kik'ulman naq laj Lajoneus

kixxaqab'eb' li xb'eenil aj taqlanel sa' xb'eeneb' chixjunil li teep aj pleet reheb' laj Nefita, re xtaqlankileb' sa' li kutan naq te'kub'eeq chaq laj elq' sa' li yamyookil ch'och' re xpleetinkileb'.

18 Anajwan li xb'eenil sa' xyanqeb' li xb'eenileb' aj taqlanel, ut li nimla aj taqlahom re chixjunil li teep aj pleet reheb' laj Nefita kixxaqab'aman, ut a'an aj "Gidgid-doni xk'ab'a'.

19 Anajwan a'in jun na'leb' k'aynaqeb' wi' chixjunileb' laj Nefita, naq te'xxaqab' choq' xb'eenil aj taqlanel (ka'ajwi' sa' xkutankil lix maa'usilaleb' ink'a') junaq li ani wan rik'in li musiq'ej re k'utb'esink ut re ajwi' "profeetil aatin, jo'kan naq laj Gidgid-doni a'in, a'an xnimal ru profeet sa' xyanqeb', ut jo'kan ajwi' li xb'eenil aj raqol aatin.

20 Anajwan eb' li tenamit ke'xye re laj Gidgid-doni: Tijon chiru li Qaawa', ut yo'qeb' sa'eb' li tzuul ut sa' li yamyookil ch'och', re toot'ane'q sa' xb'eeneb' laj elq' ut taqasacheb' sa' xch'och'eb' a'an.

21 A'b'an laj Gidgid-doni kixye reheb': "Mixkanab' li Qaawa' chi jo'kan, xb'aan naq wi toxootaqe'q chixpleetinkileb' li Qaawa' ^btoxq'axtesi sa' ruq'eb'; jo'kan naq taqakawresi qib' sa' xyi li qach'och', ut taqach'utub' chixjunil li qateep aj pleet, ut ink'a' tooxik chixpleetinkileb', taqoyb'eni b'an naq te'chalq chiqapleetinkil; jo'kan ut, jo' naq yo'yo li Qaawa',

wi naqab'aanu a'in, a'an tixq'ax-tesiheb' sa' quq'.

22 Ut kik'ulman sa' li xwuqlaju chihab', naq yoo chi nach'ok xraqik li chihab', ak xikenaq lix jek'inb'il aatin laj Lajoneus chiru chixjunil lix b'een li ch'och', ut ke'xk'am lix kawaay ut lix kareet, ut lix wakax, ut lix ketomq ut lix teepeb' chi xul, ut li riyaj nak'uxman, ut chixjunil li k'a'ru reheb', ut koxe'b'eeq chi mil ut chi lajetq mil, toj reetal naq xikenaqeb' chixjunil sa' li na'ajej li xaqab'anb'il b'ar te'xch'utub' wi' rib', choq' re xkolb'aleb' rib' chiruheb' li xik' neke'ilok reheb'.

23 Ut li ch'och' li kixaqab'aman a'an li ch'och' Tzarahemla, ut li ch'och' li wan sa' xyi li ch'och' Tzarahemla ut li ch'och' Naab'alil, relik chi yaal, toj sa' li nub'aal li wan sa' xyi li ch'och' Naab'alil ut li ch'och' Sachenaqil.

24 Ut ke'wan k'iila mil laj Nefita yeeb'ileb' re, li ke'xch'utub' rib' sa' li ch'och' a'in. Anajwan laj Lajoneus kixtaqla naq te'xch'utub' rib' sa' li ch'och' sa' xjajal lix tz'e li saq'e, xb'aan li nimla majewank li kiwan sa' xb'een li "ch'och' sa' xjajal lix nim li saq'e.

25 Ut ke'xkawresi rib' re xk'ulb'aleb' li xik' neke'ilok reheb', ut ke'wan sa' junaj chi ch'och', ut sa' junaj chi ch'utam, ut ke'xxuwaru li aatin yeeb'il chaq xb'aan laj Lajoneus, jo'kan naq ke'xjal xk'a'uxl chirix chixjunil lix maa-keb'; ut ke'xtaqsi lix tijeb' chiru

li Qaawa' lix Dios, re naq a'an "tixkoleb' sa' li kutan naq te'kub'eeq chaq li xik' neke'ilok reheb' chixpleetinkileb'.

26 Ut raheb' xch'ool chi numtaje-naq xb'aaneb' li xik' neke'ilok reheb'. Ut laj Gidgiddoni kixtaqla naq te'xyiib' li "k'anjeleb'aal re pleet, li jar paay wan, ut naq kawaqeb' rib' rik'in kolb'a-ib' aq'ej, ut rik'in ramleb', ut rik'in ramokib', jo' chanru k'eeb'ileb' xna'leb' xb'aan a'an.

CH'OL 4

Eb' li teep aj pleet reheb' laj Nefita neke'xq'axe' ru laj elq' re laj Gadianton—Nakamsiik laj Giddianhi, ut laj Tzemnaridah, li nataqlan sa' xna'aj, nakamsiik chi t'uyt'u—Eb' laj Nefita neke'xnima ru li Qaawa' xb'aan li q'axok-u ke'xb'aanu. Wan na 19–22 chihab' xyo'lajik li Kristo.

Ut naq yoo chi nach'ok chaq xraqik li xwaqxaqlaju chihab', kik'ulman naq eb' li teep a'an aj pleet reheb' laj elq' ak ke'xkawresi rib' choq' re li pleet, ut ke'ok chi kub'eeq chaq ut chi elk chaq sa'eb' li b'ool, ut sa'eb' li tzuul, ut sa' li yamyookil ch'och', ut lix kawil na'ajeb', ut lix muqmuukil na'ajeb', ut chireechaninkileb' li jar siir chi ch'och', li wankeb' sa' li ch'och' sa' xtze' li saq'e ut li wankeb' sa' li ch'och' sa' xnim, ut ke'ok chireechaninkil chixjunileb' li ch'och' li

“kanab’anb’il xb’aaneb’ laj Nefita, ut eb’ li tenamit li ke’kanab’aak chaq chi yamyo.

2 Ab’an k’ehomaq reetal, maak’a’ li k’iche’ xul, chi moko yoleb’aal xul sa’eb’ li ch’och’ li kanab’anb’il xb’aaneb’ laj Nefita, ut maak’a’ li xul re te’xyo laj elq’, ka’ajwi’ sa’ li yamyookil ch’och’.

3 Ut eb’ laj elq’ ink’a’ ke’ru chi wank, ka’ajwi’ sa’ li yamyookil ch’och’, xb’aan naq maak’a’ li tza-kemq, xb’aan naq eb’ laj Nefita ke’xkanab’ li ch’och’ chi sachso, ut ke’xch’utub’ chaq chixjunil lix ketomq ut lix teep chi xul ut chixjunil li k’a’ru reheb’, ut ke’wan sa’ junaj chi ch’utam.

4 Jo’kan ut, moko kiru ta chiruheb’ laj elq’ poqlenk ut xtawb’al xtzakemq, ka’ajwi’ wi te’xpleetihab’ laj Nefita chi k’utk’u, ut rik’in naq eb’ laj Nefita wankeb’ sa’ junaj chi ch’utam, ut k’a’jo’ xnimal rajlankileb’, ut ke’xk’uula choq’ reheb’ li tzakemq, ut li kawaay ut wakax, ut li jar paay chi ketomq wan, re te’wanq xyu’am chiru xnumik wuqub’ chihab’, ut chiru a’ chihab’ a’an ke’xyo’oni xsachb’aleb’ chaq laj elq’ chiru lix b’een li ch’och’; chi jo’kan ut kinume’ li xwaqxaqlaju chihab’.

5 Ut kik’ulman naq sa’ li xb’elajaju chihab’ laj Giddianhi kixtaw naq aajel ru naq taaxik chixpleetinkileb’ laj Nefita, xb’aan naq maak’a’ chan ru naq te’kanaaq chi yo’yo, ka’ajwi’ rik’in poqlenk ut elq’ak ut kamsink.

6 Ut moko neke’chal ta xch’ool xjek’inkil rib’ chiru lix b’een li ch’och’ re te’ruuq chirawb’al li iyaj nak’uxman, maare anchal te’chalq laj Nefita sa’ xb’eeneb’ ut te’xkamsiheb’; jo’kan naq laj Giddianhi kixk’e xtaqlankileb’ lix teep aj pleet naq sa’ li chihab’ a’in toxetaqeq’ chixpleetinkileb’ laj Nefita.

7 Ut kik’ulman naq kole’taqeq’ chi pleetik; ut kiwan sa’ li xwaq po, ut k’ehomaq reetal, nim ut xuwajel li kutan naq ke’taqeq’ chaq chi pleetik; ut tiqtookeb’ jo’ chanru eb’ laj elq’; ut lanb’il lix yiitoqeb’ rik’in xtz’uumal karneer, ut b’onb’ileb’ rik’in kik’, ut joob’il xjolomeb’, ut wan xramb’al jolomeb’; ut nim ut xuwajel neke’k’utun li teep aj pleet re laj Giddianhi, xb’aan lix kolb’a-ib’ aq’ej, ut xb’aan naq b’onb’ileb’ rik’in kik’.

8 Ut kik’ulman naq eb’ li teep aj pleet reheb’ laj Nefita, naq ke’ril chanru neke’k’utun li teep aj pleet re laj Giddianhi, ke’tane’ chi ch’och’ chixjunileb’, ut ke’xtaqsi relajihomeb’ chiru li Qaawa’ lix Dios, re naq a’an tixkoleb’ xyu’am ut tixkoleb’ chaq sa’ ruq’eb’ li xik’ neke’ilok reheb’.

9 Ut naq ke’ril a’in li jar teep aj pleet re laj Giddianhi, ke’ok chixjapb’al re chi kaw xyaab’eb’ xkux, xb’aan xsahileb’ xch’ool, xb’aan naq ke’xk’oxla naq eb’ laj Nefita ke’tane’ chaq rik’in xiw xb’aan xnimaleb’ xxiw chiruheb’ lix teep’ aj pleet.

10 A'b'an sa' li na'leb' a'in ke'-sach li rajomeb', xb'aan naq eb' laj Nefita ink'a' neke'xxuwaheb'; "neke'xxuwa b'an lix Dios ut ke'x-tz'aama chiru a'an naq tixkoleb' rix; jo'kan ut, naq eb' li teep aj pleet re laj Giddianhi ke'chal sa' xb'eeneb' sa' aanil, ak kawresin-b'ileb' chixk'ulb'aleb'; relik chi yaal, rik'in xmetz'ew li Qaawa' ke'xk'uleb'.

11 Ut kitikla li pleet sa' li xwaq po a'in; ut nim ut xuwapel li pleet ki'uxman, relik chi yaal, nim ut xuwapel li kamsink ki'uxman, jo'-kan naq maajun wa chaq nawb'il xkomon li nimla kamsink sa' xyanqeb' chixjunil lix tenamit laj Lehi chalen chaq naq ki'el chaq Jerusalen.

12 Ut us ta "kixyeechi'i chaq rahilal ut kixxaqab' chaq aatin laj Giddianhi, k'ehomaq reetal, eb' laj Nefita ke'xq'axeb' ru, jo'kan naq ke'eelelik chaq chiruheb'.

13 Ut kik'ulman naq laj "Gidgid-doni kixtaqlaheb' lix teep aj pleet naq te'xtaaqehab' toj sa' xnuv'aal li yamyookil ch'och', ut naq moko te'xkol ta xyu'am li ani te't'ane'q sa' ruq'eb' chiru li b'e, ut chi jo'-kan ke'xtaaqehab' ut ke'xkamsiheb', toj sa' xnuv'aal li yamyookil ch'och', toj reetal ajwi' naq ke'x-tz'aqob'resi ru lix taqlahom laj Gidgid-doni.

14 Ut kik'ulman naq laj Giddianhi, li kixxaqab' chaq rib' ut kipleetik chaq rik'in kawil ch'oo-lej, kitaaqueek naq ki'eelelik, ut

rik'in naq lub'lu xb'aan xnimal li pleetik kixb'aanu, kitawe' ut kiksamsiik. Ut jo'ka'in roso'jik laj Giddianhi laj elq'.

15 Ut kik'ulman naq eb' li teep aj pleet reheb' laj Nefita ke'sutq'i wi'chik sa' li na'ajej neke'xkol wi'rib'. Ut kik'ulman naq kinume' li xb'elelaju chihab' a'in, ut eb' laj elq' ink'a' chik ke'chal chi pleetik, chi moko ke'chal sa' li xjunmay chihab'.

16 Ut sa' li xjun xka'k'aal chihab' ink'a' kole'taqe'q chi pleetik, a'ut ke'taqe' chi sutsu chirixeb' re xramb'al xsutam lix tenamit laj Nefi; xb'aan naq ke'xk'oxla naq wi te'xram chiru lix tenamit laj Nefi lix ch'och'eb', ut te'xtz'apeb' chi sutsu chirixeb', ut wi te'xrameb' chi elk chaq, naq taaruuq te'xk'e chixq'axtesihab' rib' jo' chanru li neke'raj.

17 Anajwan ke'xxaqab' chaq jun chik aj jolominel choq' reheb', a'an aj Tzemnaridah xk'ab'a'; jo'-kan naq a'an laj Tzemnaridah li kixtaqla naq taa'uxq xramb'aleb' chi sutsu.

18 A'b'anan k'ehomaq reetal, ke'xk'ul xkawilal laj Nefita rik'in a'in, xb'aan naq moko kiru ta chiruheb' laj elq' xramb'aleb' chiru xk'ihal li chihab' taa'ajmanq re xrahob'tesinkileb' laj Nefita, xb'aan xk'ihal li k'a'ru nak'anjelak reheb' li ke'xk'uula chaq,

19 Ut xb'aan naq moko k'i ta li taak'anjelaq reheb' laj elq'; xb'aan naq k'ehomaq reetal, eb' a'an

maak'a' wan reheb', ka'ajwi' li tib' re te'wanq chi yo'yo, ut neke'xtaw li tib' a'an sa' li yamyookil ch'och'.

20 Ut kik'ulman naq ki'ok chi lajk li "yoleb'aal xul sa' li yamyookil ch'och', jo'kan naq eb' laj elq' okeb' re chi kamk xb'aan xtz'okajikeb'.

21 Ut eb' laj Nefita rajlal yookeb' chi elk chi kutan ut chi q'eq, ut chi t'ane'k sa' xb'eeneb' lix teepeb' aj pleet, ut chixsachb'aleb' chi mil ut chi lajetq mil.

22 Ut chi jo'kan ki'ok choq' rajom lix tenamit laj Tzemnaridah risinkil rib' sa' li na'leb' ke'xk'oxla chaq, xb'aan li nimla sache'k li kichal sa' xb'eeneb' chi q'eq ut chi kutan.

23 Ut kik'ulman naq laj Tzemnaridah kixtaqla reheb' lix tenamit naq te'risi chaq rib' sa' xramb'al rix li tenamit, ut te'b'eeq toj sa' li jar raqal re li ch'och' sa' xjajal lix nim li saqe li q'axal najt wan.

24 Ut anajwan, laj Gidgiddoni, rik'in naq naxnaw lix k'oxlahomeb', ut naxnaw chirix xq'unaleb' xmetz'ew xb'aan naq maak'a'eb' xtzakemq, ut xb'aan li nimla kamsiik li ki'ux chaq sa' xyanqeb', jo'kan naq kixtaqlaheb' lix teep aj pleet chiru q'ojyin, ut kixram li b'e te'sutq'iiq wi', ut kixk'ojob' lix teep aj pleet sa' li b'e te'sutq'iiq wi'.

25 Ut a'in ke'xb'aanu chiru q'ojyin, ut ke'wulak sa' xb'eenikeb' toj chirixeb' laj elq', jo'kan naq

wulajaq chik, naq eb' laj elq' ke'xtikib' xb'eenikeb', ke'k'ule' xb'aaneb' li teep aj pleet reheb' laj Nefita, chiruheb' jo' ajwi' chirixeb'.

26 Ut eb' laj elq' sa' xtz'e li saqe ke'rame' ajwi' chiruheb' chixjunil li na'ajej neke'xkol wi' rib'. Ut chixjunil li k'a'aq re ru a'in kib'aanuman chi taqlanb'il xb'aan laj Gidgiddoni.

27 Ut ke'wan k'iila mil li ke'xq'axtesi rib' choq' preex chiruheb' laj Nefita, ut li rela' ke'kamsiik.

28 Ut laj jolominel reheb', aj Tzemnaridah, kichape' ut kit'uyub'aak chaq sa' jun xtoonil li che', relik chi yaal, kit'uyub'aak chaq sa' xb'een a'an toj reetal naq kamenaq. Ut chirix naq ke'xt'uyub' toj reetal naq kamenaq ke'xt'an li che' chi ch'och', ut ke'xjap re chi kaw xyaab'eb' xkux, ut ke'xye:

29 Li Qaawa' chixkolaq rix lix tenamit sa' tiikilal ut sa' santil ch'oolejil, re naq te'xk'e chi t'anliik chi ch'och' chixjunil li te'sik'oq re xkamsinkileb' xb'aan li wankilal ut li muqmuukil molam, jo' chanru ajwi' naq kit'anliik chi ch'och' li winq a'in.

30 Ut ke'saho' xch'ool ut ke'xjap wi'chik re chi junajeb' xyaab' xkux chixyeeb'al: "Lix Dios laj Abraham, ut lix Dios laj Isaak, ut lix Dios laj Jakob chixkolaq rix li tenamit a'in sa' tiikilal, chiru jo' najtil ^bte'xpatz' xk'ab'a' lix Dios re xkolb'aleb' rix.

31 Ut kik'ulman naq ke'xjap re sa' jun japoikeb' re, re b'ichank ut "xnimankil ru li Dios xb'aan xnimal li k'a'ru kixb'aanu chaq choq' reheb', naq kixkoleb' chiru t'ane'k sa' ruq'eb' li xik' neke'ilo'k reheb'.

32 Relik chi yaal, ke'xjap re chixyeeb'al: "Hosanna re li Dios Q'axal Taqenaq. Ut ke'xjap re chixyeeb'al: Osob'tesinb'ilaq taxaq xk'ab'a' li Qaawa' Dios ^bNimajwal, li Dios Q'axal Taqenaq.

33 Ut ke'niman xch'ool xb'aan xsahil, toj reetal naq kib'ut'un xk'ihal xya'aleb' ru, xb'aan xnimal lix chaab'ilal li Dios naq kixkoleb' chaq sa' ruq'eb' li xik' neke'ilo'k reheb'; ut ke'xnaw naq a' xb'aan naq jalb'ileb' xk'a'uxl ut tuulaneb' xch'ool naq ke'kole' chaq chiru jun li sache'k li junelik taakanaaq.

CH'OL 5

Eb' laj Nefita neke'xjal xk'a'uxl ut neke'xkanab' lix maakeb'—Laj Mormon naxtz'iib'a li esilal chirix lix tenamit ut naxch'olob' reheb' li aatin li junelik taakanaaq—Te'ch'utub'aaq laj Israel chirix naq jek'inb'ileb' chaq najter. Wan na 22–26 chihab' xyo'-lajik li Kristo.

UT anajwan k'ehomaq reetal, maajun yo'yookil aamej kiwan

sa' xyanq chixjunil lix tenamiteb' laj Nefita li nawiiib'an xch'ool chi yal ta ka'ch'in chirix li raatineb' chixjunil li santil profet li ke'aa-tinak chaq, xb'aan naq neke'xnaw naq tento taa'uxq naq taatz'aqloq ru chixjunil.

2 Ut neke'xnaw naq tento naq ki'uxman naq chalenaq li Kristo, xb'aan li k'iila eetalil li k'eeb'il chaq, jo' chanru raatineb' li profet; ut rik'in li k'a'aq re ru ak ki-k'ulman, neke'xnaw naq tento taa'uxq naq chixjunil li k'a'aq re ru taak'ulmanq, jo' chanru li k'a'ru yeeb'il chaq.

3 Jo'kan naq ke'xkanab' chixjunil lix maakeb', ut lix tz'eqb'eetalileb', ut li yumb'eetak ko'b'eetak ke'xb'aanu, ut ke'k'anjelak chiru li Dios chi yalb'ileb' anchal xq'e chi kutan ut chi q'eq.

4 Ut anajwan kik'ulman naq chirix naq ke'xchap chixjunileb' laj elq' choq' preex, jo'kan naq maa-jun ki'eelelik li moko kamsinb'il ta, ke'xtz'ap lix preexeb' sa' tz'al-lam, ut ke'xtaqla xjultikankil li raatin li Dios chiruheb'; ut jo' k'ihaleb' ke'raj xjalb'al xk'a'uxl chirix lix maakeb', ut ok sa' jun sum-wank naq ink'a' chik te'kamsinq, ke'k'ehe' chi "ach'ab'aak.

5 A'b'an jo' k'ihaleb' ink'a' ke'ok sa' jun li sumwank, ut li toj ke'wan a' muqmuukil kam-sink a'an sa' xch'ooleb', relik chi yaal, jo' k'ihaleb' li neke'tawe'

31 a Alma 26:8.

K'UTUL RAQAL:

B'antiox, b'antioxink.

32 a K'UTUL RAQAL:

Hosanna.

b 1 Ne. 1:14.

K'UTUL RAQAL: Dios,

Roxichal li Dios.

5 4a K'UTUL RAQAL:

Ach'ab'aak.

chixyeechi'inkil rahilal sa' xb'ee-
neb' li ras riitz'ineb', ke'jite' ut
ke'k'ehe' chixtojb'al xmaak jo'
chanru li chaq'rab'.

6 Ut chi jo'kan ke'xk'e xraqik
chixjunil li ink'a' us, ut li muq-
muukil, ut li tz'eqb'eetal molam
a'an, sa' li kiwan wi' chaq xnimal
li maa'usilal, ut xk'ihal li kamsink
li kib'aanuman chaq.

7 Ut chi jo'kan kinume' chaq li
"xkab' xka'k'aal chihab', ut jo'kan
ajwi' li rox xka'k'aal, ut li xkaa
xka'k'aal, ut li ro' xka'k'aal; ut
chi jo'kan ak kinume' chaq oob'
xka'k'aal chihab'.

8 Ut wan k'iila k'a'aq re ru li
kik'ulman, li nim ru ut sachol
ch'oolej raj sa' rilob'aal junjunq;
a'b'anan, moko naru ta xtz'iib'an-
kil chixjunil sa' li hu a'in; relik
chi yaal, sa' li hu a'in moko naru
ta na'ok yal ta jun "miin raqal li
k'a'ru kib'aanuman sa' xyanq xk'i-
hal li tenamit a'in chiru xnumik
oob' xka'k'aal chihab'.

9 A'b'an k'ehomaq reetal, wan-
keb' li "tz'iib'anb'il esil wan wi'
chixjunil lix b'aanuhom li tenamit
a'in; ut jun esilal li k'osb'il wi'chik
xnimal, a'b'an yaal ajwi', kik'ehe'
xb'aan laj Nefi.

10 Jo'kan naq intz'iib'ahom re-
sil li k'a'aq re ru a'in, jo' chanru li
esil kixtz'iib'a laj Nefi, li tz'iib'an-
b'il chiru perel ch'iich', a'aneb'
lix perel ch'iich' laj Nefi yeeb'il
chaq re.

11 Ut k'ehomaq reetal, nintz'iib'a

li esil chiruheb' perel ch'iich' li
kinyiib' rik'in tz'aqal wuq'.

12 Ut k'ehomaq reetal, laa'in aj
"Mormon ink'ab'a', k'ab'a'inb'ilin
jo' chanru li ^bch'och' Mormon, li
ch'och' b'ar wi' laj Alma kixxaqab'
li iglees sa' xyanq li tenamit; relik
chi yaal, li xb'een li iglees li kixa-
qab'aman sa' xyanqeb' chirix naq
ke'q'etok aatin.

13 K'ehomaq reetal, laa'in jun
xtzolom li Jesukristo, li Ralal li
Dios. B'oqb'ilin xb'aan a'an re
xch'olob'ankil li raatin sa' yanq lix
tenamit, re naq taaruq te'wanq
xyu'am li junelik taakanaaq.

14 Ut okenaq chi aajel ru naq
laa'in, jo' chanru li rajom li Dios—
re naq lix tijeb' li ani ak xikena-
qeb' junxil, a'aneb' santil win-
qeb', te'tz'aqloq ru jo' chanru
lix paab'aaleb'—tintz'iib'a jun
"esil chirix li k'a'aq re ru a'in li
xb'aanuman;

15 Relik chi yaal, jun ch'ina
tz'iib'anb'il esil chirix li k'a'ru
xk'ulman chirix li relik chaq laj
Lehi Jerusalem toj reetal li kutan
ajwi' a'in.

16 Jo'kan naq nintz'iib'a lin esil
rik'in li esilal k'eeb'il xb'aaneb' li
ke'wan xb'een wa chiwu, toj sa'
xtiklajik inkutan;

17 Ut chirix a'an nintz'iib'a "resil
li k'a'aq re ru wilom rik'in tz'aqal
li wilob'aal.

18 Ut ninnaw naq li esil nin-
tz'iib'a a'an jun tz'iib'anb'il esil
li tiik ru ut yaal; a'b'anan wan

7 a 3 Ne. 2:8.
8 a 3 Ne. 26:6–12.
9 a Hel. 3:13–15.

12 a Morm. 1:1–5.
b Mos. 18:4; Alma 5:3.
14 a Enos 1:13–18;

Tz. ut S. 3:19–20.
17 a Morm. 1:1.

k'iila k'a'aq re ru li ink'a' nokoru "chixtz'iib'ankil, jo' chanru li qaatinob'aal.

19 Ut anajwan nink'e xraqik inyehom, li chiwix laa'in, ut nin'ok wi'chik chixk'eeb'al lin esil chirix li k'aru wanjenaq chaq junxil chiwu.

20 Laa'in laj Mormon, ut laa'in tz'aqal ralal xk'ajol laj Lehi. Wan rajb'al naq tinwosob'tesi ru lin Dios ut lin Kolonel li Jesukristo, naq a'an kixk'ameb' chaq li qayuwa' sa' li ch'och' Jerusalen (ut "maajun kinawok re, ka'ajwi' a'an ut eb' li ani kixk'am chaq sa' li ch'och' a'an) ut naq kixk'e we laa'in, ut re intenamit xnimall' li na'leb' choq' re lix kolb'al li qaam.

21 Relik chi yaal naq a'an kiro-sob'tesi lix "junkab'al laj Jakob, ut "kiruxtaana ru li riyajil laj Jose.

22 Ut "a' yaal jo' chanru naq eb' li ralal xk'ajol laj Lehi ke'xpaab' lix taqlahom, a'an kiro-sob'tesih'eb' ut kixk'eheb' chi usaak jo' chanru li raatin.

23 Relik chi yaal, ut ch'olch'o naq a'an tixk'am wi'chik jun "rela' li riyajil laj Jose b'chixnawb'al chirix li Qaawa' lix Dios.

24 Ut jo' chanru naq ch'olch'o ru naq yo'yo li Qaawa', a'an "tixch'utub'eb' chaq sa' xkaajachalil li ruchich'och' chixjunil li rela' li riyajil laj Jakob, li jek'inb'ileb'

chi najt chiru chixjunil lix b'een li ruchich'och'.

25 Ut jo' chanru naq a'an ki'ok sa' sumwank rik'in chixjunil lix junkab'al laj Jakob, chi jo'kan li sumwank li ki'ok wi' sa' sumwank rik'in lix junkab'al laj Jakob taatz'aqloq ru sa' li kutan k'oxlanb'il xb'aan, choq' re "xk'ojob'ankil wi'chik chixjunil lix junkab'al laj Jakob chixnawb'al chirix li sumwank li ki'ok wi' sa' sumwank rik'ineb'.

26 Toja' ut naq "te'xnav ru laj Tojol rixeb', a'an li Jesukristo, li Ralal li Dios; toja' ut naq te'ch'utub'aaq chaq sa' xkaajachalil li ruchich'och' toj sa' xch'och'eb' a'an, li jek'inb'ileb' wi' chaq; relik chi yaal, jo' naq yo'yo li Qaawa', jo'kan taawanq. Amen.

CH'OL 6

Eb' laj Nefita neke'usa—Nawakli li q'etq'etil, li b'ihomal, ut xjachb'al ru xwankileb' li tenamit—Narahob'tesiiik li iglees xb'aan li jachok-ib'—Laj Satanas naxb'eresih'eb' li tenamit chixpo'resinkileb' xch'ool chi k'utk'u—K'iila profheet neke'xyaab'asi li jalb'a-k'a'uxlej ut neke'kamsiiik—Eb' laj kamsihom reheb' neke'xk'uub' xna'leb' re xchaph'al xjolomil li tenamit. Wan na 26–30 chihab' xyo'laj li Kristo.

18 a Eter 12:25.

20 a 1 Ne. 4:36.

21 a K'UTUL RAQAL:

Israel.

b Gen. 32:28.

c Deut. 33:13–17.

22 a 2 Ne. 1:20.

23 a Alma 46:24.

b 2 Ne. 3:12.

24 a K'UTUL RAQAL:

Israel—Lix

ch'utub'ankil Israel.

25 a 3 Ne. 16:5.

26 a 2 Ne. 30:5–8;

3 Ne. 20:29–34.

Ut anajwan kik'ulman naq eb' lix tenamiteb' laj Nefita ke'sut-q'i chixjunileb' sa' tz'aqal lix ch'och'eb' sa' li xwaq xka'k'aal chihab', li junjunq chi winq roch-b'een lix junkab'al, lix ketomq ut lix teep chi xul, lix kawaay ut lix wakax, ut chixjunil li k'a'aq re ru li b'arwan eechaninb'il xb'aaneb'.

2 Ut kik'ulman naq moko ke'x-tzeka ta chixjunil li k'aru k'uulanb'il xb'aaneb'; jo'kan naq ke'xk'am rik'ineb' chixjunil li moko k'uxb'il ta xb'aaneb', re li jar paay chi iyaj nak'uxman, ut lix oor, ut lix plaat, ut chixjunil li k'aru tertotxz'aq reheb', ut ke'sutq'i sa' tz'aqal lix ch'och'eb' ut li reechanihomeb', sa' xnim li saqe' jo' ajwi' sa' xtz'e, sa' li ch'och' sa' xjyal lix nim li saqe' jo' ajwi' sa' li ch'och' sa' xjyal lix tz'e.

3 Ut reheb' laj elq' a'an li ke'ok chaq sa' jun sumwank naq te'xk'uula li tuqtuukilal wan wi' li ch'och', li ke'raj kanaak choq' aj Lamanita, ke'xk'e li ch'och', jo' chanru rajlankileb', re taaruq taawanq reheb', rik'in xk'anjeleb', k'aru te'wanq wi' chi yo'yo; ut chi jo'kan ke'xxaqab' li tuqtuukilal sa' chixjunil li ch'och'.

4 Ut ke'ok wi'chik chi usaak ut chi nimank ru; ut kinume' li xwaq ut xwuq xka'k'aal chihab', ut kiwan nimla tustuuukilal sa' li ch'och'; ut ke'xk'uub' chaq xchaq-rab'eb' jo' chanru li juntaqeetalil ut li tiik ruhil na'leb'.

5 Anajwan ut maak'a' kiwan sa' chixjunil li ch'och' te'rame'q wi' ru li tenamit chi usaak rajlal, ka'aj b'an wi' wi te'tane'q sa' li q'etok aatin.

6 Anajwan ut a'an laj Gidgidoni, ut laj raqol aatin aj Lajoneus, ut eb' li ke'xaqab'aak chaq choq' aj jolominel, li ke'xaqab'ank re li nimla tuqtuukilal a'in sa' li ch'och'.

7 Ut kik'ulman naq ke'wan naab'al li tenamit li ke'yii'aman chi ak'il, ut ke'wan naab'al li najter tenamit li ke'tuqub'aak wi'chik.

8 Ut ke'wan naab'al li nimb'e li ke'tach'ab'aak, ut naab'al li b'e li ke'yii'ab'aak, li neke'xik sa' li junjunq chi tenamit, ut sa' li junjunq chi ch'och', ut sa' li junjunq chi na'ajej.

9 Ut chi jo'kan kinume' li xwaq-xaq xka'k'aal chihab', ut li tenamit ke'wan rajlal sa' tuqtuukilal.

10 A'b'an kik'ulman sa' li xb'ele xka'k'aal chihab' ke'ok chi wank junjunq li wech'ok-ib' sa' xyanq li tenamit; ut wankeb' li ke'taqsiik toj sa' li "q'etq'etil ut li nimank-ib' xb'aan xb'ihomaleb' li numtajenaq nim; relik chi yaal, toj reetal ki'ux li nimla rahob'tesink.

11 Xb'aan naq ke'wan naab'al aj k'ay sa' li ch'och', ut naab'al aj ch'olob'anel chaq'rab', ut naab'al xtaql li poopol.

12 Ut eb' li tenamit ke'ok chi ile'k chi jalan jalanq xwankileb', jo' chanru "xb'ihomaleb' ut li tzole'k ke'ru chixk'ulb'al; relik chi yaal,

wankeb' li maak'a' xnawomeb' xb'aan xneb'a'ileb', ut wankeb' li k'a'jo' li tzole'k ke'xk'ul xb'aan xb'ihomaleb'.

13 Wankeb' li taqsinb'ileb' sa' li q'etq'etil, ut wankeb' chik li num-tajenaq xtuulanileb'; wankeb' li neke'sutq'isink re li hob'ok choq' reeqaj li hob'ok, ut wankeb' chik li ke'k'uluk re li hob'ok ut li "rahob'tesink ut li k'iila paay chi ch'a'ajkilal, ut ink'a' neke'xsutq'isi li ^bhob'ok, tuulaneb' b'an ut yot'b'ileb' xch'ool chiru li Dios.

14 Ut chi jo'kan kiwan xnimal xsachik li juntaq'eetalil sa' chixjunil li ch'och', jo'kan naq li iglees ki'ok chi jache'k ru; relik chi yaal, toj reetal naq sa' li xlaje xka'k'aal chihab' ak jachb'il rib' li iglees sa' chixjunil li ch'och', ka'ajwi' sa' xyanq junjunq reheb' laj Lamanita ink'a', li jalb'ileb' xch'ool choq' re li tz'aqal paab'aal; ut eb' a'an ink'a' ke'raj elk chaq rik'in, xb'aan naq kaweb' rib', xaqxookeb' june-lik, ut ink'a' naru reek'asinkileb', k'ee'k'ookeb' xch'ool chi "yalb'il anchaleb' xq'e chixpaab'ankil lix taqlahom li Qaawa'.

15 Anajwan li kichal wi' li maa'usilal a'in re li tenamit, a'an a'in—laj Satanas kiwan xnimal xwankil, choq' re reek'asinkileb' li tenamit chixb'aanunkil li k'iila paay chi maa'usilal, ut re xnimankileb' sa' li q'etq'etil, re

raalenkileb' chixsik'b'al li wan-kilal, ut li awa'b'ejil, ut li b'ihomal, ut li jo'maajo'il k'a'aq re ru re li ruchich'och'.

16 Ut chi jo'kan laj Satanas kixjalb'ehi xch'ooleb' li tenamit chixb'aanunkil li k'iila paay chi maa'usilal, jo'kan naq yal chiru junjunq chihab' ke'xyal li tuqtuukilal.

17 Ut chi jo'kan, sa' xtiklajik li xlaje xka'k'aal chihab'—ut ak q'axtesinb'il rib' li tenamit chiru xnumik naab'al kutan re te'k'a-me'q xb'aan li "aaleek xb'aan laj tza toj b'araq kiraj a'an xk'am-b'aleb', ut re te'xb'aanu k'a'ruhaq chi maa'usilal li kiraj a'an naq te'xb'aanu—ut chi jo'kan sa' xtiklajik a'in, li xlaje xka'k'aal chihab', ak xuwajel li maa'usilal wan-keb' wi'.

18 Anajwan ink'a' ke'maakob' "chi maak'a' xnawomeb', xb'aan naq ak ke'xnaw li rajom li Dios chirixeb', xb'aan naq ak k'utb'il chiruheb'; jo'kan naq ^bke'xpo'-resi xch'ool chiru li Dios chi aj-b'il xb'aaneb'.

19 Anajwan ut kiwan sa' xkutan laj Lajoneus, ralal laj Lajoneus, xb'aan naq laj Lajoneus kiwan sa' xk'ojarib'aal lix yuwa' ut kixjolomi li tenamit sa' li chihab' a'an.

20 Ut ke'ok chi wank winq "musiq'انب'ileb' chaq sa' choxa ut

13a K'UTUL RAQAL:
Rahob'tesiik xb'aan
xpaab'aal.
b Mat. 5:39;
4 Ne. 1:34;
Tz. ut S. 98:23–25.

14a K'UTUL RAQAL:
Yalok q'e.
17a K'UTUL RAQAL:
Aaleek, aalenk.
18a Mos. 3:11.
b K'UTUL RAQAL:

Po'resink ch'oolej.
20a K'UTUL RAQAL:
Musiq'ank,
musiq'انب'il;
Profeet.

taqlanb'ileb', li ke'xaqli sa' xyanqeb' li tenamit sa' chixjunil li ch'och', ut ke'xjultika ut ke'xch'olob' xyaalal chi kaweb' xch'ool chirix lix maak ut lix maa'usilal li tenamit, ut ke'xch'olob' xyaalal chiruheb' chirix li tojb'al-ix tixb'aanu li Qaawa' choq' re lix tenamit, malaj sa' jalan chik aatin, lix waklijik li Kristo chi yo'yo, ut ke'xch'olob' xyaalal chi kaweb' xch'ool chirix lix ^bkamik a'an ut li rahilal tixk'ul.

21 Anajwan wankeb' naab'al li tenamit li ke'josq'o' chi numtajenaq xb'aaneb' li ke'xch'olob' xyaalal li k'a'aq re ru a'in; ut li xb'eenileb' li ke'chal xjosq'il a'aneb' li xb'eenileb' aj raqol aatin, ut eb' li "ke'wan chaq choq' taqenaqil aj tij ut aj ch'olob'anel chaq'rab'; relik chi yaal, chixjunileb' li wankeb' choq' aj ch'olob'anel chaq'rab' yookeb' xjosq'il rik'ineb' li ke'xch'olob' xyaalal li k'a'aq re ru a'in.

22 Anajwan maajun aj ch'olob'anel chaq'rab', chi moko aj raqol aatin chi moko taqenaqil aj tij wan li kiru chi wank xwankil re xteneb'ankil li kamk sa' xb'eenanihaq, ka'ajwi' wi laj jolominel re li ch'och' kixk'e xk'ab'a' chiru xhuhil li teneb'anb'il kamk.

23 Anajwan wankeb' naab'al li ke'xch'olob' xyaalal li k'a'aq re ru chirix li Kristo, ut ke'xch'olob' xyaalal chi kaweb' xch'ool, li

ke'k'ame' ut ke'k'ehe' chi kamk sa' muqmu xb'aaneb' laj raqol aatin, re naq moko nawb'ilaq ta xkamik xb'aan laj jolominel re li ch'och' toj chirix xkamikeb'.

24 Anajwan k'ehomaq reetal, a'in moko naxk'am ta rib' rik'in xchaq'rab'il li tenamit, naq taak'ehe'q chi kamk ani junaq chi winq, ka'ajwi' wi wan wankilal k'eeb'il reheb' xb'aan laj jolominel re li ch'och'—

25 Jo'kan naq kiwulak resil jun raaxiik' sa' li ch'och' Tzarahemla, rik'in laj jolominel re li ch'och', chirixeb' laj raqol aatin a'in li ke'teneb'ank chaq re li kamk sa' xb'eeneb' li profet a'in re li Qaawa', moko jo' ta chanru li chaq'rab'.

26 Anajwan kik'ulman naq eb' a'an ke'chape' ut ke'k'ame' chiru laj raqol aatin, re taaraqmanq aatin chirixeb' xb'aan li maak ke'xb'aanu chaq, jo' chanru li "chaq'rab' li k'eeb'il chaq xb'eeneb' li tenamit.

27 Anajwan kik'ulman naq eb' laj raqol aatin a'an ke'wan naab'al li neke'ochb'eenink reheb' ut li rech alaleb'; ut li rela'eb' a'an, relik chi yaal, ka'ch'in chik ma chixjunileb' laj ch'olob'anel chaq'rab' ut li taqenaqil aj tij, ke'xch'utub' rib' ut ke'xjunaji rib' rik'in li rech alaleb' laj raqol aatin a'in, li te'raqeq' aatin chirixeb' jo' chanru li chaq'rab'.

28 Ut ke'ok sa' jun "sumwank

20b K'UTUL RAQAL:
Xtojb'al rix li maak;
K'ehok chiru krus.
21a Tz. ut S. 121:36–37.

K'UTUL RAQAL:
Q'etok paab'ank.
26a Mos. 29:25;
Alma 1:14.

28a K'UTUL RAQAL:
Muqmuukil molam.

chirib'ileb' rib', relik chi yaal, sa' ajwi' li sumwank a'an li kik'e-he' xb'aaneb' li ke'wan chaq najter, ut li sumwank a'an k'eeb'il ut k'anjelanb'il xb'aan ^blaj tza, re molk'ank re xpleetinkil chixjunil li tiikilal.

29 Jo'kan naq ke'xmolk'a rib' chixpleetinkil lix tenamit li Qaa-wa', ut ke'ok sa' jun sumwank re xsachb'aleb', ut re xkolb'aleb' li ani ke'b'aanunk chaq re li kamsink, chiru xchaleb' li raqb'a-aatin li ok re chi k'anjelamank jo' chanru li chaq'rab'.

30 Ut chi nawb'il ke'xtz'eqtaana lix chaq'rab' ut lix k'ulub'eb' lix tenamiteb', ut ke'ok sa' sumwank chirib'ileb' rib' naq te'xsach laj jolominel, ut naq te'xxaqab' jun li "rey sa' xb'een li ch'och', re naq li ch'och' moko taawanq ta chik chi ach'ab'anb'il, taawanq b'an rub'el xwankileb' li rey.

CH'OL 7

Nakamsiik li xb'eenil aj raqol aatin, nasache' xjolomil li tenamit, ut neke'xjach rib' li tenamit sa' junjunq teepal—Laj Jakob, jun aj xik' ilonel re li Kristo, na'ok choq' rey sa' xb'een jun muqmuukil molam—Laj Nefi naxjultika li jalb'a-k'a'uxlej ut xpaab'ankil li Kristo—Eb' li anjel neke'k'anjelak chiru wulaj wulaj, ut a'an naxwaklesi li riitz'in chiru li kamk—Naa-b'al neke'xjal xk'a'uxl ut neke'kub'e

xha'. Wan na 30–33 chihab' xyo'la-jik li Kristo.

ANAJWAN k'ehomaq reetal, tink'ut cheru naq ink'a' ke'xxaqab' jun li rey sa' xb'een li ch'och'; a'b'anan sa' li chihab' ajwi' a'in, relik chi yaal, li xlaje xka'k'aal chihab', ke'sachok sa' li raqleb'aal aatin; relik chi yaal, ke'xkamsi li xb'eenil aj raqol aatin re li ch'och'.

2 Ut eb' li tenamit ke'kana chi jachjo ru chirib'ileb' rib'; ut ke'xjach rib' chirib'ileb' rib' sa' junjunq teepal, li junjunq chi winq jo' chanru lix junkab'al ut li rech alal ut li rochb'een; ut chi jo'kan ke'xsach lix jolomil tenamit re li ch'och'.

3 Ut li junjunq chi teep kixxaqab' jun xb'eenil malaj aj jolominel reheb'; ut chi jo'kan ke'ok choq' teep ut aj jolominel teep.

4 Anajwan ut, maajun winq wan sa' xyanqeb' li moko wan ta naab'al lix junkab'al ut xk'ihal li rech alal ut li rochb'een; jo'kan naq ke'kana chi q'axal nim lix teepeb'.

5 Anajwan kib'aanuman chixjunil a'in, ut toj maak'a' li pleet sa' xyanqeb'; ut chixjunil li maa'usilal a'in kichal chaq sa' xb'eeneb' li tenamit xb'aan naq "ke'xq'axtesi rib' chiru xwankil laj Satanas.

6 Ut kisachman li na'leb' tuqub'anb'il wi' xjolomil li tenamit, sa' xk'ab'a' li "muqmuukil molam reheb' li rochb'eeneb' ut li rech

alaleb' li ke'kamsink chaq reheb' li profheet.

7 Ut xb'aaneb' a'an kiwan nimla wech'ok-ib' sa' li ch'och', jo'kan naq ka'ch'in chik ma chixjunil li jun raqal tiik xch'ool re li tenamit ke'-kana chi aj maakeb'; relik chi yaal, yal junjunq li tiikil winq ke'wan sa' xyanqeb'.

8 Ut chi jo'kan moko numenaq ta waqib' chihab' chalen naq lix k'ihaleb' li tenamit ke'xkanab' chaq wi'chik xtiikilaleb', jo' nasutqi' li tz'i' rik'in "xxa'aw, malaj li xan aaq chixb'aqlenkil rib' sa' li sulul.

9 Anajwan li muqmuukil molam a'in, li kixk'am chaq xnimal li maa'usilal a'in sa' xb'een li tenamit, ke'xch'utub' rib' chi pleetik, ut ke'xk'ojob' sa' xjolomil jun winq aj Jakob ke'xye re;

10 Ut xreyeb' ke'xye re, jo'kan naq ki'ok choq' rey sa' xb'een li maa'us aj molam a'in, ut a'an jun reheb' li q'axal nawb'il ru li kixk'e chaq xyaab' xkux chixjitb'aleb' li profheet li ke'xch'olob' chaq xyaalal li Jesus.

11 Ut kik'ulman naq moko kiwan ta xkawileb' sa' xk'ihaleb' jo' chanru li jar teep reheb' li tenamit, li ke'wan chi junajinb'il, ka'aj b'an wi' naq eb' lix jolomineleb' ke'xxaqab' lix chaq'rab'eb', li junjunq jo' chanru xteepal; a'b'anan wankeb' choq' xik' ilonel; us ta maawa'eb' jun tenamit tiik xch'ool, wankeb' sa' junajil sa' xik' rilb'aleb' li ke'ok chaq sa' jun

sumwank re xsachb'al xjolomil li tenamit.

12 Jo'kan naq laj Jakob, naq kiril naq k'ihab' wi'chik li xik' neke'ilo- lok reheb' chiruheb' a'an, rik'in naq a'an li rey sa' xb'een li molam, jo'kan naq kixtaqlaheb' lix tenamit naq te'eeleliq toj sa' li jun raqal re li ch'och' li q'axal sa' xnim li saq'e wan, ut aran te'xwaklesi jun "awa'b'ejihom choq' reheb', toj reetal naq te'xjunaji rib' rik'ineb' li ani ke'risi chaq rib' (xb'aan naq kixsahob'resi xch'oolob' re naq te'-wanq naab'al li te'risi chaq rib') ut te'nimanq tz'aqal xmetz'ew re te'ruuq chixyalb'al ru rik'ineb' li jar teep re li tenamit; ut jo'kan ke'xb'aanu.

13 Ut q'axal sa' junpaat xb'eenikeb', jo'kan naq ink'a' kiru xramb'al toj reetal naq ink'a' chik neke'tawe' xb'aaneb' li tenamit. Ut chi jo'kan kiraqe' li xlaje xka'kaal chihab', ut jo'ka'in li ki'uxman sa' xtenamit laj Nefi.

14 Ut kik'ulman sa' li xjunlaju xka'kaal chihab', naq jachjookeb' ru sa' li jar teepal, li junjunq chi winq jo' chanru lix junkab'al, li rech alal ut li rochb'een; a'b'anan ak ke'ok sa' aatin naq ink'a' te'ok sa' pleet chirib'ileb' rib', a'b'an moko wankeb' ta sa' junajil chirix lix chaq'rab'eb', ut li na'leb' chirix xjolominkil li tenamit, xb'aan naq kixaqab'aak a'in jo' chanru xk'a'uxleb' li ani ke'wan choq' xb'eenileb' ut choq' aj jolominel reheb'. A'b'anan ke'xxaqab'

li chaq'rab' q'axal kaw naq li jun teepal ink'a' tixb'aanu junaq ra re li jun chik, jo'kan naq ke'wan ka'ch'inaq sa' tuqtuukilal sa' li ch'och'; a'b'anan jalb'ehinb'il chaq xch'oolleb' rik'in li Qaawa' lix Dios, ut ke'xkutiheb' chi pek li profeet ut ke'risiheb' chaq sa' xyanqeb'.

15 Ut kik'ulman naq laj "Nefi—rik'in naq ula'aninb'il chaq xb'aaneb' li anjel ut xb'aan ajwi' xyaab' xkux li Qaawa', jo'kan ut, rik'in naq xrileb' chaq li anjel ut rilom rik'in xnaq' ru, ut rik'in naq wan wankilal k'eeb'il re, re tixnaw chirix lix k'anjel li Kristo, ut rik'in ajwi' naq rilom rik'in xnaq' ru naq sa' junpaat ke'el chaq sa' li tiikilal ut ke'sutq'i sa' xmaa'usilaleb' ut xtz'eqb'eetalileb';

16 Jo'kan ut, rik'in naq ra xch'ool xb'aan xkawileb' li raam ut xmutz'ileb' lix k'a'uxl—a'an xko'o sa' xyanqeb' sa' li chihab' ajwi' a'an, ut ki'ok chixch'olob'ankil chi kaw xch'ool, xyaalal li jalb'a-k'a'uxlej ut li risinkil li maak xb'aan xpaab'ankil li Qaawa' Jesukristo.

17 Ut ki'ila na'leb' kixtzoleb' wi'; ut ink'a' naru xtz'iib'ankil chixjunil, ut moko tz'aqalaq ta jun raqal, jo'kan naq moko tz'iib'انب'il ta sa' li hu a'in. Ut laj Nefi kik'anjelak rik'in "wankilal ut chi k'eeb'il xnimalk' xwankil.

18 Ut kik'ulman naq ke'josq'o'

rik'in, xb'aan naq nim wi'chik xwankil chiruheb' a'an, xb'aan naq "moko kiru ta naq ink'a' te'xpaab' li raatin, xb'aan naq k'a'jo' xnimalk' xpaab'aal chirix li Jesukristo, jo'kan naq wulaj wulaj neke'k'anjelak li anjel chiru.

19 Ut sa' lix k'ab'a' li Kristo a'an kirisiheb' chaq laj tza ut li "tz'aj aj musiq'ej; ut li riitz'in ajwi' kixwaklesi chaq sa' xyanqeb' li kame-naq, chirix naq kikutiik chaq chi pek ut kixk'ul li kamk sa' ruq'eb' li tenamit.

20 Ut eb' li tenamit ke'ril, ut ke'xk'e reetal, ut ke'josq'o' rik'in xb'aan xwankilal; ut kixb'aanu ajwi' "naab'al chik li sachb'a-ch'oollej, sa' rilob'aaleb' li tenamit, sa' lix k'ab'a' li Jesus.

21 Ut kik'ulman naq kinume' li xjunlaju xka'kaal chihab', ut yal junjunq ke'wan li ke'jale' xch'ool choq' re li Qaawa'; a'b'anan jo' ki'ihal ke'jale' xch'ool ke'reetali chi yaal chiru li tenamit naq ula'aninb'ileb' xb'aan lix wankil ut lix Musiq' li Dios, li kiwan rik'in li Jesukristo, li paab'انب'il xb'aaneb'.

22 Ut jo' ki'haleb' li ke'isiik chaq aj tza rik'ineb', ut ke'k'ir-tesiik chiru xyajeleb' ut xmajelal lix kawilaleb', ke'xk'utb'esi chi yaal chiru li tenamit naq kik'anjelak chaq lix Musiq' li Dios sa' xb'eeneb', ut naq ke'k'ir-tesiik chaq, ut ke'xk'ut ajwi' li

15 a 3 Ne. 1:2.
17 a K'UTUL RAQAL:
Wankilal.
18 a 2 Ne. 33:1;

Alma 4:19.
19 a K'UTUL RAQAL:
Musiq'ej, xmusiq'—
Eb' li maa'us aj

musiq'ej.
20 a 3 Ne. 8:1.

eetalil ut ke'xb'aanu junjung li sachb'a-ch'oolej sa' xyanqeb' li tenamit.

23 Chi jo'kan kinume' ajwi' li xkab'laju xka'k'aal chihab'. Ut laj Nefi ki'elajin chiruheb' li tenamit sa' xtiklajik li roxlaju xka'k'aal chihab', ut kixjultika chiruheb' li jalb'a-k'a'uxlej ut li risinkil li maak.

24 Anajwan nawaj raj naq taajultiko'q ajwi' eere, naq maajun k'ame' sa' li jalb'a-k'a'uxlej li ink'a' "kikub'e xha' rik'in ha'.

25 Chi jo'kan, ke'wan li winq k'o-job'انب'ileb' xb'aan laj Nefi choq' re li k'anjel a'in, re naq jo' k'ihal li ani te'wulaq rik'ineb', te'kub'eeq xha' rik'in ha', ut a'in re xk'utb'al ut xch'olob'ankil xyaalal chiru li Dios, ut chiru ajwi' li tenamit, naq xe'xjal xk'a'uxl ut xe'xk'ul "risinkil lix maakeb'.

26 Ut ke'wan naab'al sa' xtiklajik li chihab' a'an li ke'kub'e xha' choq' re li jalb'a-k'a'uxlej, ut chi jo'kan kinume' xnimal li chihab' a'an.

CH'OL 8

Li kaq-sut-iq', li hiik, li k'atok, li sut iq', ut li sache'k sa' li ch'och' naxk'ut xyaalal lix kamik li Kristo chiru krus—Naab'al neke'sache'—Li nimla aak'ab' naxnujob'resi li ch'och' chiru oxib' kutan—Eb' li neke'kana

neke'ayaynak chirix li k'a'ru xe'x-k'ul. Wan na 33–34 chihab' xyo'la-jik li Kristo.

ANAJWAN ut kik'ulman naq jo'chanru li esil tz'iib'anb'il qab'aan, ut naqanaw naq yaal li qatz'iib'anb'il esil, xb'aan naq k'ehomaq reetal, a'an tiikil winq li kitz'iib'ank re li esil—xb'aan naq a'an kixb'aanu chi yaal k'iila "sachb'a-ch'oolej sa' lix "k'ab'a' li Jesus, ut maajun winq wan li kiru chixb'aanunkil junaq sachb'a-ch'oolej sa' lix k'ab'a' li Jesus, ka'ajwi' wi ch'ajob'resinb'il chi tz'aqal tz'aqal chirix lix maa'usilal—

2 Anajwan ut kik'ulman, wi maajun sachk kixb'aanu li winq a'in sa' rajlankil qakutan, ak numenaq chaq li "roxlaju xka'k'aal chihab';

3 Ut eb' li tenamit ke'ok chixsik'b'al rik'in xnimal x'anchalileb' xk'a'uxl li eetalil li kik'ehe' chaq xb'aan li profeet aj Samuel, laj Lamanita, relik chi yaal, li kutan taawanq wi' "aak'ab' chiru xnumik oxib' kutan chiru lix b'een li ch'och'.

4 Ut ki'ok chi wank nimla wiiib'ank ch'oolej ut wech'ok-ib' sa' xyanqeb' li tenamit, us ta k'eeb'il chaq xk'ihal li "eetalil.

5 Ut kik'ulman sa' li xkaalaju xka'k'aal chihab', sa' li xb'een po, sa' kaahib' xb'e li po, kiwakli jun li nimla hab', li maajun wa chaq

24a K'UTUL RAQAL:
Kub'iha', kub'sink
ha'.

25a Tz. ut S. 20:37.
K'UTUL RAQAL:

8 Risinkil li maak.
1a 3 Ne. 7:19–20;
Morm. 9:18–19.
b Hech. 3:6; Jak. 4:6.
2a 3 Ne. 2:8.

3a 1 Ne. 19:10;
Hel. 14:20, 27;
3 Ne. 10:9.

4a K'UTUL RAQAL:
K'ehok chiru krus.

nawb'il xkomon a'an sa' chixjunil li ch'och'.

6 Ut kiwan ajwi' jun li nimla xuwajel kaq-sut-iq', ut kiwan li xuwajel "kaa, jo'kan naq^bkixchiq'le chixjunil li ch'och' chanchan naq ok re chixjachb'al rib' sa' xyi.

7 Ut kiwan raq' kaaq q'axal kaw, xkomon li maajun wa nawb'il chaq sa' chixjunil li ch'och'.

8 Ut "kixchap xxamlel li tenamit Tzarahemla.

9 Ut li tenamit Moroni kisub'e' sa' xchamal li palaw, ut li ani wankeb' chi sa' ke'ok chi ha'.

10 Ut kik'ame' li ch'och' sa' xb'een li tenamit Moronihah, jo'kan naq sa' xna'aj li tenamit kikana jun nimla tzuul.

11 Ut kiwan jun li nimla xuwajel sachok sa' li ch'och' sa' xjayal lix tz'e li saq'e.

12 A'b'anan k'ehomaq reetal, kiwan jun li sachok q'axal wi'chik nim ut xuwajel sa' li ch'och' sa' xjayal lix nim li saq'e; xb'aan naq k'ehomaq reetal, chixjunil lix b'een li ch'och' kijalman ru, xb'aan li kaq-sut-iq' ut li sut iq', ut li kaaq ut li raq' kaaq, ut li hiikank q'axal nim re chixjunil li ch'och';

13 Ut ke'jore' li "ninqi b'e, ut eb' li tach'tookil b'e ke'po'e', ut naab'al li helhookil na'ajej ke'b'uqu-xo' ru.

14 Ut "ke'sub'e' naab'al li tenamit ninq ut nawb'ileb' ru, ut naab'al ke'k'ate', ut naab'al ke'chiq'leek toj reetal naq t'anb'ileb' chi ch'och' li

kab'l reheb', ut li ani wankeb' chi sa' ke'kamsiik, ut ke'kana li na'ajej chi sacheaq.

15 Ut wankeb' junjunq li tenamit li ke'kana; a'b'an numtajenaq nim li sachok ki'uxman chi sa', ut wankeb' naab'al li ke'wan chaq chi sa' li ke'kamsiik.

16 Ut wankeb' junjunq li ke'k'ame' sa' li sut iq'; ut toj b'ar xkoheb' maajun winq nanawok re, ka'ajwi' naq ke'k'ame'.

17 Ut chi jo'kan lix b'een chixjunil li ch'och' kijalaxiik ru, xb'aaneb' li kaq-sut-iq', ut li kaaq, ut li raq' kaaq, ut li hiikank re li ch'och'.

18 Ut k'ehomaq reetal, li "pek ke'jache' sa' xyi; ke'joriik sa' lix b'een chixjunil li ch'och', jo'kan naq ke'tawe' chi jorol, ut chi jachal ut chi itz'il chiru chixjunil lix b'een li ch'och'.

19 Ut kik'ulman naq chirix naq kiraqe' li kaaq, ut li raq' kaaq, ut li kawil hab', ut li kaq-sut-iq', ut li hiikank re li ch'och'—xb'aan naq k'ehomaq reetal, kikana a'an chiru tana' xnumik "oxib' hoonal; ut wankeb' li ke'yehok re naq najt wi'chik kikana; a'b'anan chixjunil li ninqi xuwajel k'a'aq re ru kib'aanuman chiru tana' xnumik oxib' hoonal—toja' ut naq k'ehomaq reetal, kiwan q'ojoyin chiru lix b'een li ch'och'.

20 Ut kik'ulman naq kiwan chamal aak'ab' chiru chixjunil lix b'een li ch'och', jo'kan naq eb' li ani wankeb' aran li ink'a' ke'tane'

6a 1 Ne. 19:11;
Hel. 14:21.
b Mat. 27:45, 50–51.

8a 4 Ne. 1:7–8.
13a Hel. 14:24;
3 Ne. 6:8.

14a 1 Ne. 12:4.
18a Hel. 14:21–22.
19a Luk. 23:44.

chaq ke'ru "chireek'ankil ^bxb'ook li aak'ab';

21 Ut maajun saqen kiru chi wank, xb'aan li aak'ab', chi moko li xam, chi moko lochb'il chaj; chi moko kiru chi lochmank xam rik'in lix chaab'il si'eb' li q'axal chaqi, jo'kan naq maajunaq saqen kiru chi wank;

22 Ut moko kiwan ta k'a'ruhaq chi saqen na'ilman, chi moko xam, chi moko li nalememnak, chi moko li saq'e, chi moko li po, chi moko eb' li chahim, xb'aan naq q'axal nim li aak'ab'il choql li kiwan chiru lix b'een li ch'och'.

23 Ut kik'ulman naq kikana chiru xnumik "oxib' kutan, naq maajun saqen ki'ilman; ut kiwan nimla raho'k ch'oolej ut ayaynak ut yaab'ak rajlal sa' xyanqeb' li tenamit; relik chi yaal, nim lix tz'u-yileb' li tenamit, xb'aan li aak'ab' ut li nimla sachok li kichal chaq sa' xb'eeneb'.

24 Ut sa' jun li na'ajej ke'ab'iik chixjapb'al re, ut chixyeeb'al: Aay, kiqajal taxaq raj qak'a'uxl rub'elaj chaq li nimla xuwajel kutan a'in, toja' ut naq ke'kole' raj xyu'ameb' li qas qitiz'in, ut ink'a' raj ke'k'ate' sa' li nimla tenamit "Tzarahemla.

25 Ut sa' jun chik na'ajej ke'ab'iik chixjapb'al re ut chi yaab'ak, ut chixyeeb'al: Aay, kiqajal raj taxaq qak'a'uxl rub'elaj chaq li nimla xuwajel kutan a'in, ut ink'a' taxaq raj kiquakamsiheb' ut kiquakutiheb' chi

pek li profeet, chi moko raj kiquasiheb' chaq; toja' ut naq eb' li qana' ut li qachaq'al ru rab'in, ut eb' li qakok'al ke'kole' raj xyu'ameb', ut ink'a' raj ke'muqe' sa' li nimla tenamit Moronihah. Ut chi jo'kan nim ut xuwajel li ayaynak re li tenamit.

CH'OL 9

Sa' li aak'ab', lix yaab' xkux li Kristo naxch'olob' xyaalal lix sachlijikeb' naab'al li winq ut li tenamit xb'aan xmaa'usilaleb'—A'an naxch'olob' aj-wi' lix diosilal, naxye naq tz'aqlojenaq ru lix chaq'rab' laj Moises, ut naxb'o-qeb' li winq chi chalk rik'in a'an ut chi kole'k. Wan na 34 chihab' xyo-lajik li Kristo.

UT kik'ulman naq kiwan jun "xyaab' kuxej ki'ab'iman sa' xyanqeb' chixjunil li wankeb' sa' li ch'och', chiru chixjunil lix b'een li ch'och' a'in, ut kixyaab'asi:

2 Rahilal, rahilal, rahilal sa' xb'een li tenamit a'in; "rahilal sa' xb'een li ani wankeb' sa' chixjunil li ch'och' wi ink'a' neke'xjal xk'a'uxl; xb'aan naq ^bnase'ek laj tza, ut eb' lix anjel neke'saho' sa' xch'ool xb'aaneb' li ani kamsinb'il reheb' lix chaq'al ru alal ut rab'in lin tenamit; ut a'an xb'aan xmaa'usilaleb' ut xtzeqbeetalileb' naq t'anaqeb'!

3 K'ehomaq reetal, li nimla

20a Exo. 10:21–22.
b 1 Ne. 12:5; 19:11.
23a 1 Ne. 19:10.

24a Hel. 13:12.
9 1a 1 Ne. 19:11;
3 Ne. 11:10.

2a Mat. 11:20–21.
b Moiss. 7:26.

tenamit Tzarahemla kink'at rik'in xam, ut li ani wankeb' chi sa'.

4 Ut k'ehomaq reetal, li nimla tenamit Moroni kink'e chi sub'e'k sa' xchamal li palaw, ut li ani wankeb' chi sa', chi ok chi ha'.

5 Ut k'ehomaq reetal, li nimla tenamit Moronihah kinmuq rub'el ch'och', ut li ani wankeb' chi sa', re xmuqb'al chaq lix maa'usilaleb' ut lix tz'eqb'eetalileb' chiru wilob'aal, re naq lix kik'eleb' li profeet ut eb' laj santil paab'anel ink'a' chik taachalq wik'in re xjitb'aleb'.

6 Ut k'ehomaq reetal, li tenamit Gilgal kink'e chi sub'e'k, ut li ani wankeb' chi sa' chi muqe'k sa' xchamal li ch'och';

7 Relik chi yaal, ut li tenamit Onihah ut li ani wankeb' chi sa', ut li tenamit Mokum ut li ani wankeb' chi sa', ut li tenamit Jerusalem ut li ani wankeb' chi sa'; ut kink'e li "ha' chi taqe'k sa' xna'ajeb' a'an, re xmuqb'al chaq lix maa'usilaleb' ut lix tz'eqb'eetalileb' chiru wilob'aal, re naq lix kik'eleb' li profeet ut eb' laj santil paab'anel ink'a' chik taataqe'q wik'in re xjitb'aleb'.

8 Ut k'ehomaq reetal, li tenamit Gadiandi, ut li tenamit Gadiomnah, ut li tenamit Jakob, ut li tenamit Gimgimno, chixjunileb' a'in kink'e chi sub'e'k, ut kink'e "tzuul ut taq'a sa' xna'ajeb' a'an, ut eb' li wankeb' chi sa' kinmuq chaq sa' xchamal li ch'och', re xmuqb'al chaq lix maa'usilaleb' ut lix

tz'eqb'eetalileb' chiru wilob'aal, re naq lix kik'eleb' li profeet ut eb' laj santil paab'anel ink'a' chik taataqe'q wik'in re xjitb'aleb'.

9 Ut k'ehomaq reetal, li nimla tenamit Jakobugat, wankeb' wi' lix tenamit li rey aj Jakob, kink'e chi k'ate'k rik'in xam xb'aan lix maakeb' ut lix maa'usilaleb', li naq'axok re anchal lix maa'usilal chixjunil li ch'och', xb'aan lix "muqmuukil kamsihomeb' ut molameb'; xb'aan naq a'aneb' a'an li ke'sachok chaq re lix tuqtuukilal intenamit ut lix jolomil tenamit re li ch'och'; jo'kan naq kink'eh'eb' chi k'ate'k, re ^bxsachb'aleb' chaq chiru li wilob'aal, re naq lix kik'eleb' li profeet ut eb' laj santil paab'anel ink'a' chik taataqe'q wik'in re xjitb'aleb'.

10 Ut k'ehomaq reetal, li tenamit Laman, ut li tenamit Jox, ut li tenamit Gad, ut li tenamit Kixkumen, kink'e chi k'ate'k rik'in xam, ut li ani wankeb' chi sa', xb'aan xmaa'usilaleb' sa' risinkileb' chaq li profeet, ut xkutinkil chi pek li ani keb'intaqla chixch'olob'ankil chiruheb' chirix lix maa'usilaleb' ut xtz'eqb'eetalileb'.

11 Ut rik'in naq ke'risiheb' chaq chixjunil, jo'kan naq maajun tiik xch'ool kiwan sa' xyanqeb', kintaqla chi kub'eek "xam re xsachb'aleb', re naq lix maa'usilaleb' ut lix tz'eqb'eetalileb' taamuqe'q chaq chiru wilob'aal, re naq lix kik'eleb' li profeet ut eb' laj santil paab'anel li kintaqla sa' xyanqeb' ink'a'

7a Esek. 26:19.
8a 1 Ne. 19:11.

9a Hel. 6:17–18, 21.
b Mos. 12:8.

11a 2 Rey. 1:9–16;
Hel. 13:13.

taayab'aq chaq we ^bchi ch'och' re xjitb'aleb'.

12 Ut "k'iila ninqi sachok kin-k'e chi chalk sa' xb'een li ch'och' a'in, ut sa' xb'een li tenamit a'in, xb'aan xmaa'usilaleb' ut xtz'eqb'eetalileb'.

13 Aay, chejunilex laa'ex li li "kol-b'il eeyu'am xb'aan naq tiik wi-chik eech'ool chiruheb' a'an, ma ink'a' anajwan textsutq'iiq wik'in, ut teejal eek'a'uxl chirix lee maak, ut taajale'q eech'ool re taaruuq ^btexink'irtesi?

14 Relik chi yaal, ninye chi yaal eere, wi "texchalq wik'in taawanq ^beeyu'am chi junelik. K'ehomaq reetal, ye'b'il li 'wuc' aj uxtaan eere, ut ani taa'ajoq re chalq, a'an tink'ul, ut osob'tesinb'ileb' li ne-ke'chal wik'in.

15 K'ehomaq reetal, laa'in li Jesu-kristo, li Ralal li Dios. Laa'in "kin-yo'ob'tesi li choxa ut li ch'och', ut chixjunil li k'a'aq re ru wan chi sa'. Laa'in kinwan rik'in li Yuwa'b'ej chalen chaq sa' xtiklajik. ^bLaa'in wankin rik'in li Yuwa'b'ej, ut li Yuwa'b'ej wik'in laa'in, ut wik'in laa'in li Yuwa'b'ej kixnima xloq'al lix k'ab'a'.

16 Kinchal rik'ineb' li we, ut eb'

li we "moko kine'xk'ul ta. Ut eb' li loq'laj hu chirix lin k'ulunik ak tz'aqlोजनाqeb' ru.

17 Ut jo' k'ihal li ke'k'uluk we, "kink'e reheb' a'an naq te'ok chaq choq' ralal li Dios; ut jo'kan ajwi' tink'e re jo' k'ihal li te'paab'anq re lin k'ab'a', xb'aan naq k'ehomaq reetal, inb'aan laa'in nachal li ^btojb'al-ix, ut wik'in laa'in tz'aqlोजनाq ru lix 'chaq'rab' laj Moises.

18 Laa'in lix "saqen ut lix yu'am li ruchich'och'. Laa'in li ^bAlfa ut li Omega, lix tiklajik ut li roso'jik.

19 Ut "moko teeq'axtesi ta chik chiwu li hoyb'il kik'; relik chi yaal, taak'ehe'q xraqik lee mayej ut lee k'atb'il mayej, xb'aan naq maajun reheb' lee mayej ut lee k'atb'il mayej tink'ulub'a.

20 Ut teeq'axtesi choq' "mayej we jun yot'b'il ch'oolej ut jun tuulanil musiq'ej. Ut ani nachal wik'in chi yot'b'il xch'ool ut tuulan xmusiq', a'an ^btinkub'si xha' rik'in xam ut rik'in li Santil Musiq'ej, jo' chanru ajwi' naq eb' laj Lamanita, xb'aan xpaab'aaleb' chiwix sa' xkutankil lix jalajikeb' xch'ool, ke'kub'e xha' rik'in xam ut rik'in li Santil Musiq'ej, ut moko ke'xnaw ta.

11 *b* Gen. 4:10.

12 *a* 3 Ne. 8:8–10, 14.

13 *a* 3 Ne. 10:12.

b Jer. 3:22;

3 Ne. 18:32.

14 *a* 2 Ne. 26:24–28;

Alma 5:33–36.

b Jwan 3:16.

c Alma 19:36.

15 *a* Jwan 1:1–3;

Kol. 1:16;

Hel. 14:12;

Eter 4:7;

Tz. ut S. 14:9.

b Jwan 17:20–22;

3 Ne. 11:27; 19:23, 29.

16 *a* Jwan 1:11;

Tz. ut S. 6:21.

17 *a* Jwan 1:12.

K'UTUL RAQAL:

Winq—Winq, naru

chi wank jo' lix

Choxahil Yuwa'; Ra-

lal ut xrab'in li Dios.

b K'UTUL RAQAL:

Tojok-ix, tojb'il rix,

tojb'al-ix.

c 3 Ne. 12:19, 46–47;

15:2–9.

18 *a* K'UTUL RAQAL:

Saqen, lix saqen li

Kristo.

b Apok. 1:8.

K'UTUL RAQAL: Alfa

ut Omega.

19 *a* Alma 34:13.

20 *a* 3 Ne. 12:19;

Tz. ut S. 20:37.

b 2 Ne. 31:13–14.

21 K'ehomaq reetal, kinchal sa' li ruchich'och' re xk'amb'al chaq li tojb'al-ix sa' li ruchich'och', re xkolb'al li ruchich'och' chiru li maak.

22 Jo'kan ut, ani ^anaxjal xk'a'uxl ut nachal wik'in chanchan jun ch'ina ^bal, a'an tink'ul, xb'aan naq re xkomon a'an li rawa'b'eijhom li Dios. K'ehomaq reetal, choq' re xkomon a'an ^ckinq'axtesi in-yu'am, ut kink'ul wi'chik; jo'kan ut, jalomaq eek'a'uxl, ut chalqex wik'in ex xmaril li ruchich'och', ut chexkole'q.

CH'OL 10

Li ch'och' wan chi ch'anch'o chiru k'iila hoonal—Lix yaab' xkux li Kristo naxyeechi'i xch'utub'ankil lix tenamit jo' jun xan kaxlan naxch'utub'eb' lix kok' kaxlan—Li jun raqal tiik xch'ool re li tenamit xe'kole' xyu'am. Wan na 34–35 chihab' xyo'lajik li Kristo.

ANAJWAN ut k'ehomaq reetal, ki-k'ulman naq chixjunileb' li wan-keb' sa' li ch'och' ke'rab'i li yehom a'in, ut ke'xk'e reetal. Ut chirix li yehom a'in kiwan li ch'anch'ookilal sa' li ch'och' chiru xnumik k'iila hoonal;

2 Xb'aan naq k'a'jo' xanimal xsachikeb' xch'ool li tenamit, jo'kan naq ke'xkanab' yaab'ak ut ayaynak

xb'aan xsachikeb' li rech alaleb' li ke'kamsiik chaq; jo'kan naq kiwan li ch'anch'ookilal sa' chixjunil li ch'och' chiru xnumik k'iila hoonal.

3 Ut kik'ulman naq kichal wi'chik jun xyaab' kuxej rik'ineb' li tenamit, ut chixjunileb' li tenamit ke'ab'in, ut ke'xk'e reetal, ut kixye:

4 Aay, laa'ex li kexwan sa'eb' li ^aningi tenamit a'in li ke't'ane', li ralaal xk'ajol laj Jakob, relik chi yaal, li wanke x sa' lix junkab'al laj Israel, k'a'jo' naq kok' aj xsa' kexinch'utub' jo' jun xan kaxlan naxch'utub'eb' lix kok' kaxlan rub'el xxik', ut ^bkexinch'olani.

5 Ut jo'kan wi'chik, k'a'jo' naq kok' aj xsa' kexinch'utub' rajjo' jun xan kaxlan naxch'utub'eb' lix kok' kaxlan rub'el xxik', relik chi yaal, ex tenamit re lix junkab'al laj Israel, li kext'ane'; relik chi yaal, ex tenamit re lix junkab'al laj Israel, laa'ex li nekexwan chaq Jerusalen, jo' ajwi' laa'ex li t'anaqex; relik chi yaal, ^ak'a'jo' naq kok' aj xsa' kexinch'utub' raj jo' jun xan kaxlan naxch'utub'eb' lix kok' kaxlan, ut ink'a' keraj.

6 Ex xjunkab'al laj Israel li ^akin-kol eeyu'am, k'a'jo' naq kok' aj xsa' texinch'utub' jo' jun xan kaxlan naxch'utub'eb' lix kok' kaxlan rub'el xxik', wi teejal eek'a'uxl ut ^btexsutq'iiq wik'in chi anchal li rajom ^ceech'ool.

22a K'UTUL RAQAL:

Jalok k'a'uxl,
jalb'a-k'a'uxlej.

b Mar. 10:15; Mos. 3:19;
3 Ne. 11:37–38.

c Jwan 10:15–18.

10 4a 3 Ne. 8:14.

b 1 Ne. 17:3.

5a Mat. 23:37;

Tz. ut S. 43:24–25.

6a 3 Ne. 9:13.

b 1 Sam. 7:3;

Hel. 13:11;

3 Ne. 24:7.

c Esek. 36:26.

7 Wi b'an ink'a', ex xjunkab'al laj Israel, lix na'ajeb' eerochoch te'kanaaq chi sacheñaq toj reetal naq tixtaw xq'ehil xtz'aqob'-resinkil ru li "sumwank rik'ineb' lee yuwa'.

8 Anajwan ut kik'ulman naq chirix naq ke'rab'i li tenamit li aatin a'in, k'ehomaq reetal, ke'ok wi'chik chi yaab'ak ut chi ayaynak xb'aan xsachikeb' li rech alaleb' ut li rochb'eeneb'.

9 Ut kik'ulman naq chi jo'kan ke'nume' li oxib' chi kutan. Ut kiwan chi eq'la, ut li "aak'ab' ki'oso' chaq chixb'een li ch'och', ut li ch'och' kixkanab' chiq'chotk, ut li pek kixkanab' jache'k, ut kiraqe' li xuwajel aakanak, ut ki'oso' chixjunil li kawil eek'ank.

10 Ut li ch'och' kixjunaji wi'chik rib', jo'kan naq kikana chi xaqxo; ut ki'oso' li rahok' ch'oolej, ut li yaab'ak, ut li ayaynak reheb' li tenamit li ke'kole' chaq xyu'am; ut lix rahileb' xch'ool kixsutq'isi rib' choq' sahil ch'oolejil, ut lix yaab'ahomeb' choq' xnimankil ru ut b'antioxink chiru li Qaawa' Jesukristo, laj Tojoleb' rix.

11 Ut toj aran "kitz'aqlok ru li loq'laj hu li yeeb'il chaq xb'aaneb' li profheet.

12 Ut a'an li "jun raqal tiik wi'chik xch'ool re li tenamit li ke'kole', ut a'aneb' li ke'kuluk chaq reheb' li profheet ut ink'a' ke'xkutiheb' chi pek; ut a'aneb' li moko ke'xhoy

ta xkik'eleb' laj santil paab'anel, li ke'kole' xyu'am—

13 Ut eb' a'an ke'kole' xyu'am ut ink'a' ke'sub'e' ut ke'muqe' sa' li ch'och'; ut ink'a' ke'ok chi ha'sa' xchamal li palaw; ut ink'a' ke'k'ate' xb'aan xam, chi moko ki'uqe' sa' xb'eeneb' re ke'kamsiik chi tenb'il; ut ink'a' ke'k'ame' sa' li sut iq'; chi moko kinumta chaq sa' xb'eeneb' lix b'ook li sib' ut li aak'ab'.

14 Anajwan ut, ani na'ilok ru li aatin, chixtawaq ru; ani wan rik'in li loq'laj hu, "chixtz'ilaqeb' rix, ut chirilaq ut chixk'ehaq reetal chixjunil li kamk a'in ut li sache'k xb'aan xam, ut xb'aan sib', ut xb'aan kaq-sut-iq', ut xb'aan sut iq', ut xb'aan^bxtehelal li ch'och' re xk'ulb'aleb', ut chixjunil li k'a'aq re ru a'in, ma ink'a' tab'i' wan chixtz'aqob'-resinkil ru lix profheetil aatineb' naab'al li santil profheet.

15 K'ehomaq reetal, ninye eere, Yaal, naab'al ke'xch'olob' xyaalal li k'a'aq re ru a'in sa' xk'ulunik li Kristo, ut "ke'kamsiik xb'aan naq ke'xch'olob' xyaalal li k'a'aq re ru a'in.

16 Relik chi yaal, li profheet aj "Tzenos kixch'olob' xyaalal li k'a'aq re ru a'in, ut jo'kan ajwi' laj Tzenok ki'aatinak chirix li k'a'aq re ru a'in, xb'aan naq ke'xch'olob' tz'aqal xyaalal chiqix laa'o, li wanko choq' rela' li riyajileb'.

7a K'UTUL RAQAL:

Sumwank.

9a 3 Ne. 8:19.

11a Hech. 3:18–20.

12a 2 Ne. 26:8; 3 Ne. 9:13.

14a K'UTUL RAQAL:

Loq'laj hu (eb' li)—

Xnimal xloq'aleb' li

loq'laj hu.

b 1 Ne. 19:11;

2 Ne. 26:5.

15a K'UTUL RAQAL:

Kamsinb'il sa'

xk'ab'a' xpaab'aal.

16a Hel. 8:19–20.

17 K'ehomaq reetal, li qayuwa' aj Jakob kixch'olob' ajwi' chirix jun "rela' li riyajil laj Jose. Ut k'ehomaq reetal, ma maawa'o tab'i' jun rela' li riyajil laj Jose? Ut li k'a'aq re ru a'in li naxch'olob' xyaalal chiqix, ma ink'a' tab'i' tz'iib'anb'il chiruheb' li perel ch'iich' bronce li kixk'am chaq Jerusalem laj Lehi li qayuwa'?

18 Ut kik'ulman naq sa' xraqik li xkaalaju xka'k'aal chihab', k'ehomaq reetal, tink'ut cheru naq eb' lix tenamit laj Nefi li ke'kole' xyu'am, ut jo'kan ajwi' eb' laj Lamanita jo' yeeb'il chaq reheb', li ke'kole' chaq xyu'am, ke'wan ninqi usilal li kik'ute' chiruheb', ut ninqi osob'tesink li kihoye' sa' xbeen xjolomeb', jo'kan naq moko najt ta chirix "xtaqik li Kristo sa' choxa, a'an kixk'utb'esi rib' chi yaal chiruheb'—

19 "Ut kixk'ut lix tib'el chiruheb', ut kik'anjelak chiruheb'; ut chirix a'in taak'eemanq resilal lix k'anjel. Jo'kan naq toj arin nink'e xraqik lin yehom.

Li Jesukristo kixk'ut rib' chiru lix tenamit laj Nefi, naq ch'utch'uu-keb' li k'iila tenamit sa' li ch'och' Naab'alil, ut kik'anjelak chiruheb'; ut jo'ka'in naq kixk'ut rib' chiruheb'.

Natikla sa' li ch'ol 11 toj sa' li ch'ol 26.

CH'OL 11

Li Yuwa'b'ej naxch'olob' xyaalal li Ralal raaro xb'aan—Li Kristo naxk'ut rib' ut naxch'olob' xyaalal lix tojb'al rix li maak xb'aan—Eb' li tenamit neke'xch'e' xk'ob'olal li ruq' ut li roq ut xk'atq lix sa'—Neke'xjap re chixyeeb'al Hosanna—A'an naxch'olob' chan ru taa'uxmanq ut taab'aanumanq li kub'iha'—Li musiq'ej re wech'ok-ib' a'an re laj tza—Li tzol'leb' re li Kristo a'an naq eb' li winq te'paa-b'anq ut te'kub'eeq xha', ut te'xk'ul li Santil Musiq'ej. Wan na 34 chihab' xyo'lajik li Kristo.

Ut anajwan kik'ulman naq kiwan chi ch'utch'u jun nimla ch'uuut chi tenamit, xkomoneb' lix tenamit laj Nefi, sa' xsutam li santil ochoch li wan sa' li ch'och' Naab'alil; ut yookeb' chi sachk xch'ool ut chi k'oxlak chirib'ileb' rib', ut chixk'utb'al chirib'ileb' rib' lix "nimal ru ut sachb'a-ch'ooolejil jalaak li kik'ulman chaq.

2 Ut yookeb' ajwi' chi aatinak chirix li Jesukristo a'in, li kik'ehe' chaq li "eetalil chirix xkamik.

3 Ut naq yookeb' chi aatinak chi jo'kan chirib'ileb' rib', kik'ulman naq ke'rab'i jun "xyaab' kuxej chanchan naq sa' choxa nachal chaq; ut ke'xb'eresi li rilob'aal chixsutameb', xb'aan naq ink'a' ke'xtaw ru lix yaab' kuxej li ke'rab'i chaq; ut moko josq' ta lix yaab' kuxej, chi moko kaw na'aatinak; a'b'anan ut,

17a 2 Ne. 3:4–5;
Alma 46:24;
3 Ne. 5:23–24.

18a Hech. 1:9–11.
19a 3 Ne. 11:12–15.
11 1a 3 Ne. 8:11–14.

2a Hel. 14:20–27.
3a Deut. 4:33–36;
Hel. 5:29–33.

us ta ka'ch'in lix ^byaab' kuxej a'an, ki'ok toj sa' xchamaleb' xch'ool li ke'ab'ink chaq re, jo'kan naq maa-jun raqal lix xaqalileb' li ink'a' kix-k'e chi chenchotk; relik chi yaal, ki'ok toj tz'aqal sa' raameb', ut kix-k'e chi xamnak lix ch'ooleb'.

4 Ut kik'ulman naq jun sut chik ke'rab'i lix yaab' kuxej, ut moko ke'xtaw ta ru.

5 Ut jo'kan wi'chik rox sut ke'rab'i lix yaab' kuxej, ut ke'xte xxi-keb' chirab'inkil; ut b'eresinb'il li rilob'aaleb' sa' xjyal lix yaab', ut ke'elok chi tiik sa' choxa, b'ar natchal wi' lix yaab'.

6 Ut k'ehomaq reetal, li rox sut ke'xtaw ru lix yaab' kuxej li ke'rab'i, ut kixye reheb':

7 K'ehomaq reetal li "Walal raaro inb'aan, ^bli nasaho' wi' chi tz'aqal inch'ool, li xinnima wi' xloq'al ink'ab'a—cherab'ihaq a'an.

8 Ut kik'ulman naq sa' xtawb'al ru, ke'xb'eresi wi'chik li rilob'aal taqeq sa' xjyal li choxa; ut k'ehomaq reetal, "ke'ril jun Winq chi kub'eek chaq sa' choxa; ut jutju sa' jun saqi b'aatal; ut kikub'e chaq ut kixaqli sa' xyiheb'; ut b'eresinb'il li rilob'aaleb' chixjunil li ch'utch'uukil tenamit b'ar wi' wan a'an, ut moko ke'chal ta xch'ool chixteeb'al xtz'uumaleb' re, li jun re li jun chik, ut moko neke'xnaw ta k'aru xyaalalil, xb'aan naq sa' xch'ooleb'

a'an naq a'an jun anjel li kixk'ut rib' chiruheb'.

9 Ut kik'ulman naq a'an kixye' li ruq' ut kiraatina li tenamit, ut kixye:

10 K'ehomaq reetal, laa'in li Jesukristo, li ke'xch'olob' chaq xyaalal li profeet naq taachalq sa' li ruchich'och'.

11 Ut k'ehomaq reetal, laa'in lix "saqen ut lix yu'am li ruchich'och', ut kin'uk'ak chire li k'ahil ^bsek' a'an li kixk'e chaq we li Yuwa'b'ej, ut kinnima xloq'al li Yuwa'b'ej rik'in 'xk'ulb'al sa' inb'een lix maak li ruchich'och', sa' li kinnumsi wi' li "rajom li Yuwa'b'ej sa' chixjunil li k'a'aq re ru chalen chaq sa' xtiklajik.

12 Ut kik'ulman naq chirix naq li Jesus kixye li aatin a'in, chixjunil li ch'utch'uukil tenamit ke'tane' chi ch'och'; xb'aan naq kijultiko' reheb' naq ch'olob'anb'il jo' "profeetil aatin sa' xyanqeb' naq li Kristo tixk'ut rib' chiruheb' chirix xtaqik sa' choxa.

13 Ut kik'ulman naq li Qaawa' kiraatinaheb' ut kixye:

14 Waklinqex ut chalqex wik'in, re taaruq "teech'ik eeruq' sa' xk'atq insa', ut jo'kan ajwi' re taaruq ^bteech'e' xk'ob'olal li klawx sa' wuq' ut sa' woq, re taaruq teenaw naq laa'in lix 'Dios laj Israel, ut lix Dios chixjunil li

3b 1 Rey. 19:11–13;

Tz. ut S. 85:6.

7a Mat. 3:17; 17:5;

JS—R 1:17.

b 3 Ne. 9:15.

8a 1 Ne. 12:6;

2 Ne. 26:1.

11a K'UTUL RAQAL:

Saqen, lix saqen li

Kristo.

b Mat. 26:39, 42.

c Jwan 1:29;

Tz. ut S. 19:18–19.

d Mar. 14:36; Jwan 6:38;

Tz. ut S. 19:2.

12a Alma 16:20.

14a Jwan 20:27.

b Luk. 24:36–39;

Tz. ut S. 129:2.

c Isa. 45:3;

3 Ne. 15:5.

⁴ruchich'och', ut kinkamsiik choq' re lix maak li ruchich'och'.

15 Ut kik'ulman naq li ch'ut-ch'uukil tenamit xkoheb' chi ub'ej, ut ke'xch'ik li ruq' sa' xk'atq xsa', ut ke'xch'e' xk'ob'olal li klawx sa' ruq' ut sa' roq, ut a'in ke'xb'aanu, ut xko'o li jun-junq, toj reetal naq chixjunileb' ak xkoheb' chi ub'ej, ut ke'ilok rik'in xnaq'eb' ru ut ke'ch'e'ok rik'in ruq'eb', ut ke'xnaw chi ch'olch'o ut ke'xch'olob' xyaalal, naq ^aa'an ajwi' a'an, li tz'ii'b'amb'il resil chirix xb'aaneb' li profeet, li taachalq.

16 Ut chirix naq chixjunileb' ak xikenaqeb' chi ub'ej ut ke'xk'e reetal xjuneheb', ke'xjap re sa' juna-jil, ut ke'xye:

17 Hosanna! Osob'tesinb'ilaq ta-xaq xk'ab'a' li Dios Q'axal Taqenaq! Ut ke't'ane' chiroq li Jesus, ut ^ake'xloq'oni.

18 Ut kik'ulman naq a'an kiraa-tina laj ^aNefi (xb'aan naq wan laj Nefi sa' xyanqeb' li ch'utch'uukil tenamit) ut kixtaqla naq taachalq chi ub'ej.

19 Ut laj Nefi kiwakli ut xko'o chi ub'ej, ut kixkub'si rib' chiru li Qaawa' ut kixtz'ub' li roq.

20 Ut li Qaawa' kixtaqla re naq

taawakliiq. Ut kiwakli ut kixaqli chiru.

21 Ut li Qaawa' kixye re: Nink'e aawe ^awankilal re ^btaakub'si xha' li tenamit a'in chirix naq taqenaqin wi'chik sa' choxa.

22 Ut jo'kan wi'chik li Qaawa' kixb'oqeb' ^ajalan, ut kixye ajwi' reheb' chi jo'kan; ut kixk'e reheb' wankilal re kub'sink ha'. Ut kixye reheb': Jo'ka'in naq texkub'sinq ha', ut maajun ^bwech'ink-ib' taawanq sa' eeyanq.

23 Chi yaal ninye eere, naq ani naxjal xk'a'uxl chirix lix maak xb'aan lee ^araatin, ut ^bnaraj kub'eek xha' sa' lin k'ab'a', jo'ka'in naq teekub'siheb' xha'—K'ehomaq reetal, texkub'eeq ut ^ctexxaqliiq sa' li ha', ut sa' lin k'ab'a' teekub'siheb' xha'.

24 Ut anajwan k'ehomaq reetal, a'in li aatin li teeye, teeb'oqeb' lix k'ab'a', ut teeye:

25 Chi k'eeb'il chaq ^ainwankil xb'aan li Jesukristo, ninkub'si aaha' sa' lix k'ab'a' li ^bYuwa'b'ej, ut li K'ajolb'ej, ut li Santil Musiq'ej. Amen.

26 Toja' ut naq ^ateesub'eb' sa' li ha', ut tex'elq chaq wi'chik sa' li ha'.

27 Ut chi jo'ka'in texkub'sinq ha' sa' lin k'ab'a'; xb'aan naq k'ehomaq

14d 1 Ne. 11:6.

15a K'UTUL RAQAL:

Jesukristo—Kixk'ut rib' li Kristo chirix xkamik.

17a K'UTUL RAQAL:

Loq'onink.

18a 3 Ne. 1:2, 10.

21a K'UTUL RAQAL:

Wankilal.

b K'UTUL RAQAL:

Kub'iha', kub'sink ha'.

22a 1 Ne. 12:7; 3 Ne. 12:1.

b 3 Ne. 18:34.

23a 3 Ne. 12:2.

b K'UTUL RAQAL:

Kub'iha', kub'sink

ha'—Li na'ajman re

xk'ulb'al li kub'iha'.

c 3 Ne. 19:10–13.

25a Mos. 18:13;

Tz. ut S. 20:73.

K'UTUL RAQAL:

Kub'iha', kub'sink ha'—Chi k'eeb'il tz'aqal li wankilal.

b K'UTUL RAQAL: Dios, Roxichal li Dios.

26a K'UTUL RAQAL:

Kub'iha', kub'sink

ha'—Li kub'iha' chi

sub'b'il sa' ha'.

reetal, chi yaal ninye eere, naq li Yuwa'b'ej, ut li K'ajolb'ej, ut li Santil Musiq'ej, "junajeb' wi"; ut laa'in wankin rik'in li Yuwa'b'ej, ut li Yuwa'b'ej wik'in laa'in, ut li Yuwa'b'ej ut laa'in junajo.

28 Ut jo' chanru kexintaqla, jo'-kan ajwi' texkub'sinq ha'. Ut maa-jun "wech'ink-ib' taawanq sa' eeyanq, jo' wanjenaq junxil; chi moko taawanq li wech'ink-ib' sa' eeyanq chirix li jar raqal re lin tzol'leb', jo' wanjenaq junxil.

29 Xb'aan naq chi yaal, chi yaal, ninye eere, ani wan rik'in li musiq'ej re "wech'ok-ib', a'an moko we ta, re b'an ^blaj tza, a'an xyuwa'il chixjunil li wech'ok-ib', ut a'an nareek'asiheb' xch'ool li winq re te'wech'oq rik'in josq'il chirib'ileb' rib'.

30 K'ehomaq reetal, moko a'in ta lin tzol'leb', reek'asinkil xch'oolleb' li winq rik'in josq'il chirib'ileb' rib'; a'in b'an lin tzol'leb', naq taak'ehe'q xraqik xkomon li k'a'aq re ru a'an.

31 K'ehomaq reetal, chi yaal, chi yaal, ninye eere, laa'in tinch'olob' cheru lin "tzol'leb'.

32 A'in ut lin "tzol'leb', ut a'an li tzol'leb' li kixk'e li Yuwa'b'ej we, ut ^bninch'olob' xyaalal li Yuwa'b'ej,

ut li Yuwa'b'ej naxch'olob' inyaa-lal laa'in, ut li "Santil Musiq'ej naxch'olob' xyaalal li Yuwa'b'ej ut laa'in, ut laa'in ninch'olob' xyaalal naq li Yuwa'b'ej naxtaqlaheb' chixjunil li winq, yalaq b'ar, chixjalb'aleb' xk'a'uxl ut chinpaab'ankil laa'in.

33 Ut ani napaab'ank we, ut "nakub'e xha', a'an ajwi' ^btaakole'q; ut a'aneb' a'an li "te'eechaninq re li rawa'b'eijhom li Dios.

34 Ut ani ink'a' napaab'ank we, ut ink'a' nakub'e xha', taak'ehe'q sa' tojb'a-maak.

35 Chi yaal, chi yaal, ninye eere, naq a'in lin tzol'leb', ut ninch'olob' xyaalal a'an chi chalenaq rik'in li Yuwa'b'ej; ut ani "napaab'ank we naxpaab' ajwi' li Yuwa'b'ej; ut re a'an li Yuwa'b'ej tixch'olob' inyaa-lal laa'in, xb'aan naq taarula'ani a'an rik'in ^bxam ut rik'in li "Santil Musiq'ej.

36 Ut chi jo'kan li Yuwa'b'ej tixch'olob' inyaalal laa'in, ut li Santil Musiq'ej tixch'olob' xyaalal chiru chirix li Yuwa'b'ej ut laa'in; xb'aan naq li Yuwa'b'ej, ut laa'in, ut li Santil Musiq'ej, junajo.

37 Ut ninye wi'chik eere, tento teejal eek'a'uxl, ut "tex'ok chanchan jun ch'ina al, ut taakub'eeq

27a Jwan 17:20–22; 3 Ne. 28:10; Morm. 7:7; Tz. ut S. 20:28.

28a 1 Kor. 1:10; Ef. 4:11–14; Tz. ut S. 38:27.

29a 2 Tim. 2:23–24; Mos. 23:15. K'UTUL RAQAL: Wech'ok-ib'.

b JJS, Ef. 4:26; Mos. 2:32–33.

31a 2 Ne. 31:2–21.

32a K'UTUL RAQAL: Tzol'leb' re li Kristo. b 1 Jn. 5:7.

c 3 Ne. 28:11; Eter 5:4.

33a Mar. 16:16. K'UTUL RAQAL: Kub'iha', kub'sink ha'—Aajel ru.

b K'UTUL RAQAL: Kolb'a-ib'.

c K'UTUL RAQAL: Choxahil loq'alil.

35a Eter 4:12.

b 3 Ne. 9:20; 12:2.

c K'UTUL RAQAL: Santil Musiq'ej.

37a Mar. 10:15; Luk. 18:17; Mos. 3:19; 3 Ne. 9:22.

eeha' sa' lin k'ab'a', malaj ut maamin texruuq chixk'ulb'al li k'a'aq re ru a'in.

38 Ut ninye wi'chik eere, tento teejal eek'a'uxl, ut taakub'eeq eeha' sa' lin k'ab'a', ut tex'ok chanchan jun ch'ina al, malaj ut maamin texruuq chireechaninkil li rawa'b'e-jihom li Dios.

39 Chi yaal, chi yaal, ninye eere, naq a'in lin tzol'leb', ut ani "nakab'lak sa' xb'een a'in nakab'lak sa' xb'een insaqoonaq, ut li ^brokeb'aal xb'alb'a ink'a' taanumtaaq sa' xb'eeneb' a'an.

40 Ut ani taach'olob'anq re chik li tiqb'il ru, malaj li k'osb'il ru chiru a'in, ut tixxaqab' choq' intzol'leb', a'an rik'in li ink'a' us nachal chaq, ut moko kab'lanb'il ta sa' xb'een insaqoonaq; nakab'lak b'an sa' xb'een jun "k'ojleb'aal re samahib', ut li rokeb'aal xb'alb'a teeto chixk'ulb'al xkomon a'an naq taachalq li b'uut'iha' ut naxpik'a rib' li iq' chiruheb'.

41 Jo'kan ut, ayuqex rik'in li tenamit a'in, ut ch'olob'omaq li aatin kinye, toj sa' xmaril li ruchich'och'.

CH'OL 12

Li Jesus naxb'oq ut naxk'e xtaqlankil li Kab'laju—Naxye reheb' laj Nefita

li aatin chanchan li aatin jultikanb'il chiru li tzuul—Naxye ani osob'tesinb'il—Li k'a'ru naxk'ut naxq'ax xwankil ut naxk'ul xna'aj lix chaq'rab' laj Moises—Eb' li winq taqlanb'ileb' re naq tz'aqalaqeb' re ru jo' chanru naq a'an ut lix Yuwa' tz'aqaleb' re ru—Chi'ilmanq sa' Mateo 5. Wan na 34 chihab' xyo'lajik li Kristo.

Ut kik'ulman naq chirix naq li Jesus kixye li aatin a'in re laj Nefi, ut reheb' li ke'b'oqe' chaq, (anajwan, "kab'laju rajlankileb' li ke'b'oqe' ut ke'xk'ul wankilal ut ke'kehe' xwankil chi kub'sink ha') ut ke'homaq reetal, a'an kixye' li ruq' reheb' li ch'utch'uukil tenamit, ut kixjap re chiruheb' chixyeeb'al: ^bOsob'tesinb'ilex wi teek'e eexik rik'in li raatineb' li kab'laju a'in li "keb'insik' chaq ru sa' eeyanq re te'k'anjelaq cheru, ut re te'wanq choq' eemoos; ut reheb' a'an kink'e wankilal re te'xkub'si eeha' rik'in ha'; ut chirix naq kub'sinb'il eeha' rik'in ha', k'ehomaq reetal, laa'in tinkub'si eeha' rik'in xam ut rik'in li Santil Musiq'ej; jo'kan ut, osob'tesinb'ilex wi nikinee-paab' laa'in ut taakub'eeq eeha', chirix naq xineeril ut xenaw naq wankin.

2 Ut jo'kan wi'chik, q'axal osob'tesinb'ileb' wi'chik li ani "te'paab'anq re lee raatin rik'in naq teech'olob'

39a Mat. 7:24–29;
Hel. 5:12.
K'UTUL RAQAL:
Saqoonaq.

b 3 Ne. 18:12–13.

40a 3 Ne. 14:24–27.

12 1a 3 Ne. 13:25.

b K'UTUL RAQAL:
Osob'tesink,
osob'tesinb'il,
rosob'tesinkil.

c K'UTUL RAQAL:
B'oqok, b'oqb'il
xb'aan li Dios,

xb'oqb'al.
2a Tz. ut S. 46:13–14.
K'UTUL RAQAL:
Paab'ank,
xpaab'ankil.

xyaalal naq xineeril, ut naq xenaw naq wankin. Relik chi yaal, osob'tesinb'ileb' li ani te'paab'anq re lee raatin, ut ^bte'xkub'si rib' sa' xchamal li tuulanil ch'oolej, ut te'kub'eeq xha', xb'aan naq eb' a'an te'ula'aniiq 'rik'in xam ut rik'in li Santil Musiq'ej, ut te'xk'ul risinkil lix maakeb'.

3 Relik chi yaal, osob'tesinb'ileb' li "neke'a'eb' sa' musiq'ej li ^bneke'chal wik'in, xb'aan naq reheb' a'an li awa'b'ejihom re choxa.

4 Ut jo'kan wi'chik, osob'tesinb'ileb' chixjunil li neke'yaab'ak, xb'aan naq eb' a'an te'k'ojob'aaq xch'ool.

5 Ut osob'tesinb'ileb' li ^atuulan, xb'aan naq eb' a'an te'eechaninq re li ^bruchich'och'.

6 Ut osob'tesinb'ileb' chixjunil li ^aneke'tz'okaak ut ^bneke'chaqik re chirix 'tiikilal, xb'aan naq eb' a'an te'nujob'resiiq rik'in li Santil Musiq'ej.

7 Ut osob'tesinb'ileb' li ^aneke'ux-taanank, xb'aan naq eb' a'an te'ux-taanaaq ru.

8 Ut osob'tesinb'ileb' chixjunil li ^asaqeb' ru xch'ool, xb'aan naq eb' a'an ^bte'ril ru li Dios.

9 Ut osob'tesinb'il chixjunil li ^aneke'k'ojob'ank re li tuqtuukilal,

xb'aan naq eb' a'an ^bralal xk'ajol li Dios te'yeh'e'q re.

10 Ut osob'tesinb'ileb' chixjunil li ^aneke'rahob'tesiik xb'aan ink'ab'a' laa'in, xb'aan naq reheb' a'an li awa'b'ejihom re choxa.

11 Ut osob'tesinb'ilex naq eb' li winq texxhob'eb' ut texxrahob'tesiheb', ut te'xye li k'iila paay chi maa'us aj aatin cherix chi tik'ti', choq' we laa'in;

12 Xb'aan naq taawanq xnimal xsahil eech'ool ut taasaho'q eeraam chi numtajenaq, xb'aan naq nimaq ^aeeq'ajkamunkil sa' choxa; xb'aan naq jo'ka'in ajwi' ke'xrahob'tesi li profet li ke'wan chaq xb'een wa cheru.

13 Chi yaal, chi yaal, ninye eere, nekexink'e chi wank choq' ^aratz'amil li ruchich'och'; a'b'anan wi li atz'am taasachq xsahil, k'a' ta wi' ru taa'atz'amiiq wi' li ruchich'och'? Maak'a' chik taa'ok wi' li atz'am, ka'aj chik re tz'eqe'k ut yeq'e'q rub'el roqeb' li winq.

14 Chi yaal, chi yaal, ninye eere, nekexink'e chi wank choq' xsaqenil li teepal a'in. Jun tenamit k'ojk'o sa' xb'een jun li tzuul moko naru ta xmuqb'al.

15 K'ehomaq reetal, ma

2b Eter 4:13–15.
c 3 Ne. 11:35; 19:13.

3a Tz. ut S. 56:17–18.
K'UTUL RAQAL:
Tuulan xch'ool.

b Mat. 11:28–30.

5a Rom. 12:16;
Mos. 3:19.
K'UTUL RAQAL:
Tuulan, tuulanil.
b K'UTUL RAQAL:

Ruchich'och'.

6a 2 Ne. 9:51; Enos 1:4.

b Jer. 29:13.

c Prov. 21:21.

7a K'UTUL RAQAL:
Uxtaan, uxtaanank.

8a K'UTUL RAQAL: Saq
ru, xsaqal ru.

b Tz. ut S. 93:1.

9a K'UTUL RAQAL: Aj
k'ojob'ahom re li

tuqtuukilal.

b K'UTUL RAQAL: Ralal
ut xrab'in li Dios.

10a Tz. ut S. 122:5–9.

K'UTUL RAQAL:
Rahob'tesiik xb'aan
xpaab'aal.

12a Eter 12:4.

13a Tz. ut S. 101:39–40.

K'UTUL RAQAL:
Atz'am.

neke'xloch tab'i' li winq jun "xam ut neke'xk'e rub'el chakach? Ink'a', sa' xna'aj li xam b'an, ut naxk'e xsaqenkil chixjunileb' li wankeb' sa' li kab'l;

16 Chi jo'kan ut chekanab' chi lemtz'unk lee "saqen chiru li tenamit a'in, re te'ruuq chirilb'al eechaab'il k'anjel ut te'xnima xloq'al lee Yuwa' li wan sa' choxa.

17 Meek'oxla naq chalenaqin chixsachb'al li chaq'rab' malaj eb' li profet. Moko chalenaqin ta chi sachok; re b'an tz'aqob're-sink ru;

18 Xb'aan naq chi yaal ninye eere, moko xnume' ta yal ta jun xtz'iib'ul chi moko junaq xtz'uqil sa' li "chaq'rab'; wik'in b'an laa'in xtz'aqlok ru chixjunil.

19 Ut k'ehomaq reetal, xink'e eere li chaq'rab' ut lix taqlahom lin Yuwa', re tineepaab', ut re teejal eek'a'uxl chirix lee maak, ut texchalq wik'in chi "yot'b'il eech'ool ut chi tuulan eemusiq'. K'ehomaq reetal, wan cheru li taqlahom, ut tz'aqlojenaq ru li ^bchaq'rab'.

20 Jo'kan ut, chalqex wik'in ut chechkole'q; xb'aan naq chi yaal ninye eere, naq wi ink'a' nekepaab' lin taqlahom, li kexintaqla wi' sa' li hoonal a'in, maamin tex'ok sa' li awa'b'ejihom re choxa.

21 Eerab'ihom resil naq yeeb'il xb'aaneb' li ke'wan chaq najter, ut tz'iib'انب'il ajwi' cheru, naq

"matkamsin, ut ani nakamsin tento tixxuwa ru lix raqb'a-aatin li Dios.

22 A'b'an laa'in ninye eere, naq ani wan xjosq'il rik'in ras riitz'in tento tixxuwa ru lix raqb'a-aatin. Ut ani nayehok re li ras riitz'in, jip, tento tixxuwa ru li ch'uut aj raqol aatin; ut ani taayehoq, Maak'a' aana'leb', tento tixxuwa ru xxamlel xb'alb'a.

23 Jo'kan ut, wi texchalq wik'in, malaj ut teeraj chalk wik'in, ut taajultiko'q aawe naq laa was aawii-tz'in wan k'aruhaq nach'a'ajko' wi' aawik'in—

24 K'am aab'e rik'in laa was aawii-tz'in, ut xb'een wa "chak'am wi'chik aawib' sa' usilal rik'in laa was aawii-tz'in, toja' ut naq chatchalq wik'in chi anchal rajom aach'ool, ut laa'in tatink'ul.

25 K'e aawib' sa' usilal sa' junpaat rik'in li xik' na'ilok aawe naq wankat sa' b'e rik'in, maare anchal jo'q'ehaq tatxchap, ut tat-tz'ape'q sa' tz'alam.

26 Chi yaal, chi yaal, ninye aawe, maamin tat-elq chaq aran toj reetal naq xatoj rix li junjunq senin. Ut naq wankex sa' tz'alam, ma naru tab'i' neketoj yal ta junaq li "senin? Chi yaal, chi yaal, ninye eere, Ink'a'.

27 K'ehomaq reetal, tz'iib'انب'il xb'aaneb' li ke'wan chaq najter, naq "matmuxuk sumsu;

15 a Luk. 8:16.

16 a 3 Ne. 18:24.

18 a K'UTUL RAQAL:

Chaq'rab' re laj

Moises.

19 a 3 Ne. 9:20.

K'UTUL RAQAL:

Yot'b'il ch'ooloj.

b 3 Ne. 9:17.

21 a Exo. 20:13;

Mos. 13:21;

Tz. ut S. 42:18.

24 a K'UTUL RAQAL:

Kuyuk maak.

26 a Alma 11:3.

27 a 2 Ne. 9:36;

Tz. ut S. 59:6.

28 A'b'an laa'in ninye eere, naq ani na'ilok re jun li ixq, re "xrahinkil ru, ak xmux xsumlajik sa' xch'ool.

29 K'ehomaq reetal, nink'e jun eetaqlankil, naq maajun reheb' li k'a'aq re ru a'in teekanab' chi ok sa' lee "ch'ool;

30 Xb'aan naq q'axal us wi'chik naq teetz'eqtaana choq' eere li k'a'aq re ru a'in, ut rik'in a'an teepaqo lee "krus, chiru naq texkuteq' sa' xb'alb'a.

31 Tz'iib'anb'il chaq, naq ani tixjach rib' rik'in rixaqil, chixk'ehaq xhuhil li "jachok-ib' re.

32 Chi yaal, chi yaal, ninye eere, naq ani "tixjach rib' rik'in rixaqil, wi maawa' xb'aan ^byumb'eetak, naxk'e a'an 'chixmuxb'al xsumlajik; ut ani nasumla rik'in li ixq li xjachom rib' namuxuk sumsu.

33 Ut jo'kan wi'chik tz'iib'anb'il, maaxaqab' li aatin sa' b'alaq'; taab'aanu b'an chiru li Qaawa' li "aatin kaxaqab';

34 A'b'an chi yaal, chi yaal, ninye eere, "meexaqab' aatin chi yalaq chanru; moko sa' xk'ab'a' ta choxa, xb'aan naq a'an xk'ojarib'aal li Dios;

35 Chi moko sa' xk'ab'a' li ru-chich'och', xb'aan naq a'an xxaqleb'aal li roq;

36 Chi moko taaxaqab' aatin sa' xk'ab'a' laa jolom, xb'aan naq ink'a' naru nakaq'eqob'resi nakasaqob'resi junaq rismal;

37 Jo'ka'inaq b'an eeyehom, Hehe', hehe', Ink'a', ink'a'; xb'aan naq li k'a'ruhaq nachal rik'in li naq'axok re a'in, ink'a' us.

38 Ut k'ehomaq reetal, tz'iib'anb'il, jun "xsa' uhej choq' reeqaj lix sa' uhej, ut jun ruch ehej choq' reeqaj li ruuch ehej;

39 A'b'an laa'in ninye eere, naq "meeyal eeru rik'in li ink'a' us; ani b'an taasak'oq re xk'atq aawe sa' laa nim, ^bsutq'isi chiru li wan chi junpak'al;

40 Ut wi ani junaq chi winq taa-jitoq aawe chiru li chaq'rab' ut tixk'am laa waq, kanab' chixk'amb'al ajwi' aab'aatal;

41 Ut ani taaminoq aawu chi xik jun hiil, wiib' hiilaq tatkik chirix.

42 "K'e re li ani taapatz'oq aawe, ut ani taato'ning raj aawik'in, maasutq'isi chaq aawib' chiru.

43 Ut k'ehomaq reetal, tz'iib'anb'il ajwi', naq taara laa was aawii-tz'in ut xik' taawil li xik' na'ilok aawe.

44 A'b'an k'ehomaq reetal laa'in ninye eere, chera li "xik' neke'ilok eere, cherosob'tesi li neke'majewank eere, cheb'aanu li us reheb'

28a Tz. ut S. 42:23.

K'UTUL RAQAL:
Rahink-u.

29a Hech. 8:22.

30a Mat. 10:38; 16:24;

Luk. 9:23.

31a K'UTUL RAQAL:

Jachok ib'.

32a Mar. 10:11–12.

b K'UTUL RAQAL:

Yumb'eetak
ko'b'eetak.

c K'UTUL RAQAL:

Muxuk sumsu.

33a K'UTUL RAQAL:

Xaqab'anb'il aatin.

34a K'UTUL RAQAL: Yib'

ruhil aatin.

38a Lev. 24:20.

39a 3 Ne. 6:13; 4 Ne. 1:34;
Tz. ut S. 98:23–32.

b K'UTUL RAQAL:

Kuyuk.

42a Jak. 2:17–19;

Mos. 4:22–26.

44a Prov. 24:17;

Alma 48:23.

li xik' neke'ilok eere, ut ^bchexti-
joq choq' reheb' li neke'b'aanunk
maa'usilal eere ut neke'rahob'te-
sink eere;

45 Re naq laa'aqex ralal xk'ajol
lee Yuwa' li wan sa' choxa; xb'aan
naq a'an naxk'e lix saq'e chi wak-
liik sa' xb'een li ink'a' useb' ut sa'
xb'eeneb' li chaab'il.

46 Jo'kan ut, li k'a'aq re ru a'an li
kiwan chaq najter, li kiwan rub'el
li chaq'rab', wik'in laa'in tz'aqlo-
jenaq ru chixjunil.

47 "Oso'jenaq li k'a'aq re ru re
najter, ut ak'ob'resinb'il chixjunil
li k'a'aq re ru.

48 Jo'kan ut, nawaj raj naq "tz'a-
qalaq eere eeru, jo' chanru ajwi'
naq laa'in, malaj jo' lee Yuwa' li
wan sa' choxa tz'aqal re ru.

CH'OL 13

*Li Jesus naxk'ut lix tij li Qaawa' chi-
ruheb' laj Nefita—Tento te'xtamresi
li b'ihomal sa' choxa—Eb' li Kab'laju
sa' xk'anjeleb' taqlanb'ileb' naq me'x-
k'oxla li k'a'aq re ru re li yu'am a'in—
Chi'ilmanq sa' Mateo 6. Wan na 34
chihab' xyo'lajik li Kristo.*

CHI yaal, chi yaal, ninye eere naq
nawaj raj naq teek'e "lemoox re-
heb' li neb'a'; a'b'anan cheril ee-
rib' naq ink'a' texk'ehoq lemoox
chiruheb' li winq re tex'ile'q xb'aa-
neb'; wi ink'a' jo'kan maak'a'aq

eeq'ajkamunkil rik'in lee Yuwa'
li wan sa' choxa.

2 Jo'kan ut, naq nekek'e lemoox
meeyaab'asi jun trompeet cheru,
jo' neke'xb'aanu laj ka'pak'al-u
sa'eb' li ch'utleb'aal ut sa'eb' li b'e,
re naq "te'k'eh'e'q xloq'al xb'aaneb'
li winq. Chi yaal ninye eere, ak
wan xq'ajkamunkileb'.

3 A'b'an naq nakatk'ehok lemoox
mixnaw laa tz'e uq' k'a'ru nax-
b'aanu laa nim uq';

4 Re naq laa lemoox sa' muqmu
taak'eh'e'q; ut laa Yuwa' li na'ilok
chaq sa' muqmu, a'an ajwi' tatz-
q'ajkamu chi k'utk'u.

5 Ut naq "nakattijok ink'a' taa-
b'aanu jo' eb' laj ka'pak'al-u, xb'aan
naq eb' a'an neke'xra li tijok chi
xaqxo sa'eb' li ch'utleb'aal ut sa'
xxuk li b'e, re te'ile'q xb'aaneb' li
winq. Chi yaal ninye eere, ak wan
xq'ajkamunkileb'.

6 Laa'at b'an naq nakattijok,
okan sa' laa tz'aptz'ookil na'aj,
ut naq xatz'ap li okeb'aal, tijon
chiru laa Yuwa' li wan chaq sa'
muqmu; ut laa Yuwa', li na'ilok
chaq sa' muqmu, tatzq'ajkamu
chi k'utk'u.

7 A'ut naq nakattijok, maanumsi
jar sut li aatin chi maak'a' xyaa-
lal, jo'eb' li maak'a'eb' xnewom
chirix li Dios, xb'aan naq neke'x-
k'oxla naq te'ab'iiq xb'aan xk'ihal
li aatinak.

8 Mexwan ut jo' chanruheb' a'an,
xb'aan naq lee Yuwa' "naxnaw

44 b Hech. 7:59–60.

47 a 3 Ne. 15:2, 7;
Tz. ut S. 22:1.

48 a Mat. 5:48;
3 Ne. 27:27.

K'UTUL RAQAL:
Tz'aqal re ru.

13 1 a K'UTUL RAQAL:
Lemoox, k'ehok
lemoox.

2 a Tz. ut S. 121:34–35.

5 a K'UTUL RAQAL: Tijok.

8 a Tz. ut S. 84:83.

k'a'ru li nekeraj ru chi maji' ne-kexpatz'ok re.

9 "Jo'ka'in ut ^bchextijoj: At 'qa-Yuwa' li wankat sa' choxa, loq'o-ninb'ilaq taxaq aak'ab'a'.

10 Chib'aanumanq laa wajom sa' ruchich'och' jo' na'ux sa' choxa.

11 Ut chakuyeb' li qak'as, jo' laa'o naqakuyeb' li wankeb' xk'as qik'in.

12 Ut ^amohaab'eresi sa' li aaleek; chohaakol b'an chiru li ink'a' us.

13 Xb'aan naq aawe li awa'b'e-jihom, ut li wankilal, ut li loq'al, chi junelik. Amen.

14 Xb'aan naq wi ^anekekuyeb' xmaak li winq lee choxahil Yuwa' tixkuy ajwi' eemaak laa'ex;

15 Wi b'an ink'a' nekekuyeb' xmaak li winq, jo'kan ajwi' lee Yuwa' moko tixkuy ta eemaak laa'ex.

16 Jo'kan ajwi', naq ^anekekuy eesa' mexwan jo'eb' laj ka'pak'al-u, li raheb' rilob'aal, xb'aan naq neke'xjal ru li rilob'aal re naq kuyb'ileb' xsa' naq te'k'utunq chiruheb' li winq. Chi yaal ninye eere, ak wan xq'ajkamunkileb'.

17 A'b'an laa'at, naq naka-kuy aasa', yul aajolom, ut ch'aj aawilob'aal;

18 Re naq ink'a' taak'utunq chiruheb' li winq naq kuyb'il aasa', chiru b'an laa Yuwa' li wan chaq sa' ^amuqmu; ut laa Yuwa', li na'ilok

chaq sa' muqmu, tatxq'ajkamu chi k'utk'u.

19 Meetamresi choq' eere b'ihomal sa' li ruchich'och', b'ar wi' li max ut q'ol napo'ok, ut eb' laj elq' neke'weqok ut neke'elq'ak;

20 Chetamresi b'an choq' eere ^ab'ihomal sa' choxa, b'ar wi' ink'a' napo'ok li max chi moko li q'ol, ut b'ar wi' ink'a' neke'weqok laj elq', chi moko neke'elq'ak.

21 Xb'aan naq b'ar wan eeb'ihomal, aran ajwi' wanq eech'ool.

22 Lix ^asagenil li tz'ejwalej a'an lix sa' uhej; wi ut junaj ru lix sa' aawu, chixjunil aaxaqalil nujenaq q'aj saqen.

23 Wi b'an ink'a' us lix sa' aawu, chixjunil aaxaqalil nujenaq q'aj saqen. Wi ut li saqen li wan aawik'in q'ojyin ru, k'a'jo' xnimal li q'ojyin a'an!

24 Maajun winq naru chi ^ak'anjelak chiru wiib' aj eechal re; xb'aan naq xik' taaril li jun ut tixra li jun chik, malaj ut tixchap rib' chiru li jun ut tixtz'eqtaana li jun chik. Ink'a' naru nekexk'anjelak chiru li Dios ut li Tumin.

25 Ut anajwan kik'ulman naq chirix naq li Jesus kixye li aatin a'in kirileb' li kab'laju li kixsik' chaq ru, ut kixye reheb': Chijulti-koq eere li aatin kinye. Xb'aan naq k'ehomaq reetal, laa'ex li xinsik' ru chi ^ak'anjelak chiru li tenamit

9a Mat. 6:9–13.

b K'UTUL RAQAL:

Tijok.

c K'UTUL RAQAL: Dios, Roxichal li Dios—Li Dios Yuwa'b'ej.

12a JJS, Mat. 6:14.

14a Mos. 26:30–31;

Tz. ut S. 64:9.

K'UTUL RAQAL:

Kuyuk maak.

16a Isa. 58:5–7.

K'UTUL RAQAL:

Kuyuk sa'.

18a Tz. ut S. 38:7.

20a Hel. 5:8; 8:25.

22a Tz. ut S. 88:67.

24a 1 Sam. 7:3.

25a K'UTUL RAQAL:

K'anjelak sa' li paab'aal.

a'in. Jo'kan naq ninye eere, ^bmexk'oxlak chirix eeyu'am, k'aru teetzeka, malaj k'aru teeruk'; chi moko eetib'el, k'aru teetiqib' wi' eerib'. Ma ink'a' tab'i' loq' wi'chik li yu'amej chiru li tzakemq, ut li tz'ejwalej chiru li aq'ej?

26 K'ehomaq reetal li xik'anel xul rub'el choxa, xb'aan naq ink'a' neke'aw, chi moko neke'q'olok chi moko neke'ch'utub'an sa' xokleb'aal, a'b'an lee choxahil Yuwa' naxk'eheb' chi tzekank. Ma ink'a' tab'i' q'axal wi'chik loq'ex chiruheb' a'an?

27 Ani tab'i' eere rik'in k'oxlak naru chixtiqb'al ru jun teramaq chik lix xaqam?

28 Ut k'a'ut naq nekexk'oxlak chirix li aq'ej? K'oxlahomaq li utz'u'uj chiru ch'och', chan ru naq neke'niman; ink'a' neke'k'anjelak, chi moko neke'b'aqok k'aam;

29 A'ut ninye eere, naq laj Salomon ajwi', rik'in chixjunil lix loq'al, moko kiwan ta chi tiqto jo' jun reheb' a'in.

30 Jo'kan ut, wi li Dios naxtiqib' chi jo'kan lix pimul li ch'och', li wan anajwan, ut wulaj natz'eqe' sa' li k'atleb'aal, jo'kan ajwi' texxtiqib' laa'ex, wi moko ch'inanb'il ta eepaab'aal.

31 Jo'kan ut mexk'oxlak, ut meeye, K'aru taqatzeka? malaj, K'aru taqak' malaj K'aru taqatiqib' wi' qib'?

32 Xb'aan naq lee choxahil Yuwa' naxnaw naq nekeraj ru chixjunil li k'a'aq re ru a'in.

33 Chesik' b'an xb'een wa li "ra-wa'b'ejihom li Dios ut lix tiikilal, ut chixjunil li k'a'aq re ru a'in taa-k'eheq choq' xtz'aqob' eere.

34 Mexk'oxlak ut chirix li kutan wulaj, xb'aan naq li kutan wulaj xjunes rib' tixk'oxla li k'a'aq re ru re. Tz'aqal choq' re li junjunq chi kutan li ink'a' us wan chi sa'.

CH'OL 14

Li Jesus naxtaqla: Mexraqok aatin; chextz'aamanq chiru li Dios; k'ehomaqeb' reetal li profet aj b'alaq'—Naxyeechi'i li kolb'a-ib' reheb' li te'b'aanunq re li rajom li Yuwa'b'ej. Chi'ilmanq sa' Mateo 7. Wan na 34 chihab' xyo'lajik li Kristo.

Ut anajwan kik'ulman naq chirix naq li Jesus kixye li aatin a'in kixsutq'isi wi'chik li rilob'aal rik'in li ch'utch'uukil tenamit, ut kixte wi'chik xtz'uumal re chiruheb', ut kixye: Chi yaal, chi yaal, ninye eere, "mexraqok aatin re naq ink'a' taaraqe'q aatin cherix.

2 "Xb'aan naq rik'in li raqb'a-aatin nekexraqok wi' aatin, taaraqe'q aatin cherix; ut rik'in li b'isleb' nekexb'isok wi', taab'ise'q wi'chik choq' eere.

3 Ut k'a' naq nakak'e reetal li mul wan sa' xsa' ru laa was aawiitz'in, a'ut ink'a' nakak'oxla li tz'amb'a wan sa' xsa' aawu laa'at?

4 Malaj ut chanru tab'i' taaye re laa was aawiitz'in: Wisihaq wan

25 b Alma 31:37–38;
Tz. ut S. 84:79–85.

33 a Luk. 12:31.
14 1 a JJS, Mat. 7:1–2;

Jwan 7:24.
2 a Morm. 8:19.

li mul sa' xsa' aawu—ut k'e ree-
tal wan jun tz'amb'a sa' xsa' aawu
laa'at?

5 At aj ka'pak'al-u, isi chaq xb'een
wa li "tz'amb'a sa' xsa' aawu; to-
ja' ut naq saqen ru naq tat-iloq re
risinkil li mul wan sa' xsa' ru laa
was aawiitz'in.

6 Meek'e li k'a'ru "sant reheb'
li tz'i', chi moko chekut lee saqi
lemtz' q'ol chiruheb' li aaq,
maare anchal te'xyeq'i rub'el ro-
qeb', ut te'xsutq'isi wi'chik rib' ut
text'upihéb'.

7 "Chextz'aamanq, ut taak'ee-
manq eere; chexsik'oq, ut texta-
woq; chextoch'oq, ut taateemanq
cheru.

8 Xb'aan naq yalaq ani natz'aa-
man, nak'uluk; ut li ani nasik'ok,
natawok; ut chiru ani natoch'ok,
taateemanq.

9 Malaj ut ani chi winq wan eere,
wi li ralal tixtz'aama xkaxlan wa,
li tixk'e junaq pek re?

10 Malaj wi tixtz'aama junaq kar,
ma tixk'e tab'i' junaq k'anti' re?

11 Wi ut laa'ex, li ink'a' usex, ne-
kenaw xk'eeb'al chaab'il maatan
reheb' lee ralal eek'ajol, ma in-
k'a' toja' chik lee Yuwa' li wan sa'
choxa tixk'e k'a'aq re ru chaab'il
reheb' li neke'tz'aaman chiru?

12 Jo'kan ut, chixjunil li k'a'aq
re ru li b'arwan teeraj naq

te'xb'aanu li winq eere, jo'kan aj-
wi' "cheb'aanu laa'ex reheb' a'an,
xb'aan naq a'in li chaq'rab' ut eb'
li profheet.

13 Chex'okaq sa' li "okeb'aal laa-
tz', xb'aan naq^b nim ru li okeb'aal,
ut helho ru li b'e li naxik sa' li sa-
che'k, ut naab'aleb' wan li ne-
ke'ok chiru;

14 Xb'aan naq laatz' li "okeb'aal,
ut^b ka'ch'in ru li b'e, li naxik sa' li
yu'amej, ut "moko k'iheb' ta li ne-
ke'tawok re.

15 Cheril eerib' chiruheb' li "b'a-
laq'il profheet, li neke'chal eerik'in
sa' raq' li karneer, a'b'an sa' xch'oo-
leb', a'aneb' xobj' aj ti'onel.

16 Teenaweb' ru rik'in li ne-
ke'uuchin wi'. Ma neke'xxok tab'i'
li winq li uva chiru k'ix, malaj li
higo chiru li tun k'ix?

17 Chi jo'kan, chixjunil li chaab'il
che' chaab'il li naruuchini; a'b'an
jun che' moko chaab'il ta ink'a' us
li naruuchini.

18 Jun chaab'il che' ink'a' naru
naruuchini li ink'a' us, chi moko
junaq che' moko chaab'il ta taa-
ruuchini li chaab'il.

19 Chixjunil lix toonal li che'
li "moko naruuchini ta li chaa-
b'il, nayok'e' chaq, ut nakute' sa'
xam.

20 Jo'kan ut, rik'in li "neke'uu-
chin wi' teenaweb' ru.

5a Jwan 8:3–11.

6a K'UTUL RAQAL: Sant.

7a 3 Ne. 27:29.

K'UTUL RAQAL:

Tijok.

12a K'UTUL RAQAL:

Toq'ob'ank-u.

13a Luk. 13:24;

3 Ne. 27:33.

b Tz. ut S. 132:25.

14a 2 Ne. 9:41;

31:9, 17–18;

Tz. ut S. 22:1–4.

b 1 Ne. 8:20.

c 1 Ne. 14:12.

15a Jer. 23:21–32;

2 Ne. 28:9, 12, 15.

19a Mat. 3:10;

Alma 5:36–41;

Tz. ut S. 97:7.

20a Luk. 6:43–45;

Moro. 7:5.

21 Moko chixjunil ta li naxye we, Qaawa', Qaawa', taa'ok sa' li awa'b'eijhom re choxa; li nab'aa-nunk b'an re li rajom lin Yuwa' li wan sa' choxa.

22 Naab'al "te'xye we sa' li kutan a'an: Qaawa', Qaawa', ma ink'a' xoo'aatinak jo' profheet sa' laa k'ab'a', ut sa' laa k'ab'a' xqisihheb' chaq laj tza, ut sa' laa k'ab'a' xqab'aanu k'iila sachb'a-ch'ooolejil k'anjel?

23 Toja' ut naq tinch'olob' laa'in chiruheb': Maajo'q'e "kinnaw eeru; b'elenqex chaq wik'in, ex li nekex-k'anjelan maa'usilal.

24 Jo'kan ut, ani na'ab'in re lin yehom a'in ut naxb'aanu, tinjuntaq'eeta rik'in jun winq chaab'il xna'leb', li kikab'lank re li rochoch sa' xb'een jun "saqoonaq—

25 Ut kikub'e li "hab', ut kichal b'uut'iha', ut ki'apun li iq', ut kixpik'a rib' chiru li ochoch a'an; ut b'ink'a' kit'ane' xb'aan naq k'ojob'anb'il sa' xb'een jun saqoonaq.

26 Ut chixjunil li na'ab'ink re lin yehom a'in ut moko naxb'aanu ta, taajuntaq'eetaaq rik'in jun winq maak'a' xna'leb', li kikab'lank re li rochoch sa' xb'een "samahib'—

27 Ut kikub'e li hab', ut kichal b'uut'iha', ut ki'apun li iq', ut kixpik'a rib' chiru li ochoch a'an, ut kit'ane', ut nim lix t'anik a'an.

CH'OL 15

Li Jesus naxye resil naq lix chaq'rab' laj Moises xtz'aqlok ru rik'in a'an—Eb' laj Nefita a'aneb' li karneer jun ch'ol chik li ki'aatinak wi' aran Jerusalem—Xb'aan li maa'usilal, eb' lix tenamit li Qaawa' aran Jerusalem ink'a' neke'xnaw chirix li karneer aj Israel li jek'inb'ileb'. Wan na 34 chihab' xyo'lajik li Kristo.

UT anajwan kik'ulman naq chirix naq kixchoy li Jesus li yehom a'in kixb'eresi li rilob'aal chixsutam wankeb' wi' li ch'utch'uukil tenamit, ut kixye reheb': K'ehomaq reetal, xerab'i li k'a'aq re ru kink'ut naq maji' nintaq'e' rik'in inYuwa'; jo'kan ut, ani najultiko' re lin yehom a'in ut "naxb'aanu, a'an b'tinwaklesi sa' roso'jik li kutan.

2 Ut kik'ulman naq chirix naq li Jesus kixye li aatin a'in, kixk'e reetal naq wan junjunq sa' xyanqeb' li sachsookeb' xch'ool, ut ke'xpatz' rib' sa' xch'ool k'a'ru taaraj chirix lix "chaq'rab' laj Moises; xb'aan naq ink'a' neke'xtaw ru li yehom naq oso'jenaq li k'a'aq re ru re najter, ut naq chixjunil li k'a'aq re ru ak'ob'resinb'il.

3 Ut kixye reheb': Misach ech'ool naq xinye eere naq x'oso' li k'a'aq re ru re najter, ut naq chixjunil li k'a'aq re ru ak'ob'resinb'il.

4 K'ehomaq reetal, ninye eere

22a Alma 5:17.

23a Mos. 5:13; 26:24–27.

b Luk. 13:27.

24a K'UTUL RAQAL:

Saqoonaq.

25a Alma 26:6;

Hel. 5:12.

b Prov. 12:7.

26a 3 Ne. 11:40.

15 1a Stgo. 1:22.

b 1 Ne. 13:37;

Tz. ut S. 5:35.

2a K'UTUL RAQAL:

Chaq'rab' re laj

Moises.

naq tz'aqlojenaq ru li ^achaq'rab' li kik'eeman re laj Moises.

5 K'ehomaq reetal, ^alaa'in li kin-k'ehok re li chaq'rab', ut laa'in li kin'ok sa' sumwank rik'in intenamit Israel; jo'kan ut, wik'in laa'in tz'aqlojenaq ru li chaq'rab', xb'aan naq kinchal re ^bxtz'aqob'-resinkil ru li chaq'rab', jo'kan naq wan xraqik.

6 K'ehomaq reetal, ^amoko ninsacheb' ta li profheet, xb'aan naq jo' k'ihaleb' li moko ke'tz'aqlok ta ru wik'in, chi yaal ninye eere, te'tz'aqloq ru chixjunil.

7 Ut rik'in naq kinye eere naq x'oso' li ka'aq re ru re najter, moko ninsach ta li k'a'ru yeeb'il chirix li k'a'aq re ru toj taachalq.

8 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, li ^asumwank li kink'uub' rik'in lin tenamit maji' natz'aqlok ru chixjunil; a'b'an li chaq'rab' li kik'ehe' re laj Moises wik'in laa'in wan xraqik.

9 K'ehomaq reetal, laa'in li ^achaq'rab', ut li ^bsaqen. Chex'iloq wan-kin wi' laa'in, ut chexkuyuuq toj sa' roso'jik, ut ^ctaawanq eeyu'am; xb'aan naq re li ani ^dnakuyuk toj sa' roso'jik tink'e li junelik yu'am.

10 K'ehomaq reetal, xink'e eere

li ^ataqlahom; jo'kan ut, chepaab' intaqlahom. A'in ut li chaq'rab' ut eb' li profheet, xb'aan naq chi yaal eb' a'an ^bke'xch'olob' inyaa-lal laa'in.

11 Anajwan ut kik'ulman naq chirix naq li Jesus kixye li aatin a'in, kixye reheb' li kab'laju a'an li kixsik' chaq ru:

12 Laa'ex intzolom; ut laa'ex jun saqen chiru li tenamit a'in, a'aneb' jun rela' lix junkab'al laj ^aJose.

13 Ut k'ehomaq reetal, a'in lix ^ach'och'il eereechanihom, ut li Yuwa'b'ej kixk'e eere.

14 Ut maajun wa kixk'e li Yuwa'b'ej intaqlankil naq ^atinye reheb' lee ras eeriitz'in aran Jerusalem.

15 Chi moko junaq sut kixk'e li Yuwa'b'ej intaqlankil naq tinye reheb' chirix ^axkomoneb' chik xteepal lix junkab'al laj Israel, li kixk'ameb' chaq xb'e li Yuwa'b'ej chi elk sa' li ch'och'.

16 Ka'ajwi' a'in kinixtaqla li Yuwa'b'ej naq tinye reheb':

17 Naq wankeb' chik inkarneer moko xkomoneb' ta a' korral a'in; eb' a'an tento ajwi' teb'ink'am chaq, ut te'rab'i xyaab' inkux, ut jun korral naq taawanq, ut junaq ^aaj ilol karneer.

4a Mos. 13:27–31;
3 Ne. 9:17–20.

5a 1 Kor. 10:1–4;
3 Ne. 11:14.
K'UTUL RAQAL:
Jehova.

b Alma 34:13.

6a 3 Ne. 23:1–5.

8a 3 Ne. 5:24–26.

9a 2 Ne. 26:1.

b K'UTUL RAQAL:

Saqen, lix saqen li
Kristo.

c Jwan 11:25;
Tz. ut S. 84:44.

d K'UTUL RAQAL:
Kuyuk toj sa'
roso'jik.

10a 3 Ne. 12:20.

b Mos. 13:33.

12a K'UTUL RAQAL: Jose,
ralal laj Jakob.

13a 1 Ne. 18:22–23.

14a 3 Ne. 5:20.

15a 3 Ne. 16:1–4.

K'UTUL RAQAL:
Israel—Li lajeeb'
xteepal laj Israel li
sachenaqeb'.

17a K'UTUL RAQAL:

Chaab'il aj Ilol
Karneer.

18 Anajwan ut, xb'aan xjipilal xk'a'uxleb' ut xmaak'a'il lix paa-b'aaleb' "ink'a' ke'xtaw ru li waatin; jo'kan naq kintaqlaak naq maak'a' chik tinye reheb' xb'aan li Yuwa'b'ej chirix li na'leb' a'in.

19 A'b'anan chi yaal ninye eere, naq li Yuwa'b'ej kinixtaqla, ut ninye eere laa'ex, naq kijache' chaq eeru sa' xyanqeb' sa' xk'ab'a' lix maa'usilaleb'; jo'kan naq a'an xb'aan xmaa'usilaleb' naq moko neke'xnaw ta cherix.

20 Ut chi yaal, ninye wi'chik eere naq li jun ch'ol chik chi teep kixjach ru li Yuwa'b'ej rik'ineb'; ut a'an xb'aan xmaa'usilaleb' naq moko neke'xnaw ta chirixeb'.

21 Ut chi yaal ninye eere, naq laa'ex li kinye wi': "Wankeb' chik inkarneer moko xkomoneb' ta a' korral a'in; eb' a'an tento ajwi' teb'ink'am chaq, ut te'rab'i xyaab' inkux, ut jun korral naq taawanq, ut junaq aj ilol karneer.

22 Ut ink'a' ke'xtaw ru li kinye, xb'aan naq ke'xk'oxla naq a'aneb' laj "Gentil; xb'aan naq moko ke'xtaw ta ru naq eb' laj Gentil b'te'jale'q xch'ool xb'aan li aatin te'xjultika a'an.

23 Ut ink'a' ke'xtaw ru inyehom naq kinye naq te'rab'i xyaab' inkux; ut ink'a' ke'xtaw ru inyehom naq eb' laj "Gentil maajun wa te'rab'i xyaab' inkux—naq ink'a'

tink'utb'esi wib' chiruheb', ka'ajwi' rik'in li b'Santil Musiq'ej.

24 A'b'an k'ehomaq reetal, laa'ex kerab'i "xyaab' inkux, jo'ajwi' kineeril; ut laa'ex inkarneer, ut k'eeb'ilex sa' ajl sa' xyanqeb' li b'k'eeb'ileb' we xb'aan li Yuwa'b'ej.

CH'OL 16

Li Jesus taarula'ani jalaneb' chik xkomoneb' li karneer sachenaq re laj Israel—Sa' roso'jik li kutan taaxik li evangelio rik'ineb' laj Gentil ut moqon rik'in lix junkab'al laj Israel—Eb' lix tenamit li Qaawa' te'ril rik'in ruheb' naq tixk'am chaq wi'chik Sion. Wan na 34 chihab' xyo'lajik li Kristo.

Ut chi yaal, chi yaal, ninye eere naq wankeb' chik "jalan inkarneer, li moko reheb' ta li ch'och' a'in, chi moko re li ch'och' Jerusalem, chi moko jar raqal chik chi ch'och' sa' xsutam li wanjenaqin wi' chi k'anjelak.

2 Xb'aan naq eb' li nin'aatinak wi' a'aneb' li toj maji' neke'ab'ink re lix yaab' inkux; chi moko kink'utb'esi wib' jun sutaq chiruheb'.

3 A'b'an xink'ul jun xtaqlahom li Yuwa'b'ej naq tinxik "rik'ineb',

18a Tz. ut S. 10:59.

21a Jwan 10:14–16.

22a K'UTUL RAQAL:

Gentil, eb' laj.

b Hech. 10:34–48.

23a Mat. 15:24.

b 1 Ne. 10:11.

K'UTUL RAQAL:

Santil Musiq'ej.

24a Alma 5:38;

3 Ne. 16:1–5.

b Jwan 6:37;

Tz. ut S. 27:14.

16 1a 3 Ne. 15:15.

K'UTUL RAQAL:

Israel—Li lajeeb'

xteepal laj Israel li

sachenaqeb'.

3a 3 Ne. 17:4.

ut naq te'rab'i xyaab' inkux, ut te'k'ehe'q sa' ajl sa' xyanqeb' inkarneer, re naq jun korral naq taawanq ut junaq aj ilol karneer; jo'kan naq ninxik chixk'utb'al wib' chiruheb'.

4 Ut nekexintaqla naq teetz'iib'a li "yehom a'in chirix naq ak xikenaqin, re naq wi taa'uxq naq eb' lin tenamit li wankeb' Jerusalem, eb' li ke'ilok we ut ke'wan wik'in sa' ink'anjel, ink'a' te'patz'oq re li Yuwa'b'ej sa' lin k'ab'a' re te'ruuq chixk'ulb'al xnowomeb' cherix rik'in li Santil Musiq'ej, ut jo'kan ajwi' chirix li jun ch'ool chik li teep li moko nawb'ileb' ta xb'aaneb', naq li yehom a'in teetz'iib'a, taak'uulamanq ut taak'utb'esimanq chiruheb' laj^bGentil, re naq rik'in lix tz'aqlojikeb' ru laj Gentil, li rela' li riyajileb' a'an, li jek'inb'ilaqeb' chaq chiru lix b'een li ch'och' xb'aan xmaak'a'il lix paab'aaleb', te'ruuq chi oksiik, malaj ut taa'ruuq te'k'ame'q 'chixnawb'al chixwix laa'in, laj Tojol rixeb'.

5 Toja' ut naq "teb'inch'utub' chaq sa' xkaajachalil li ruchich'och'; toja' ut naq tintz'aqob'resi ru li^bsumwank li kixk'uub' li Yuwa'b'ej choq' re chixjunileb' li wankeb' sa' lix 'junkab'al laj Israel.

6 Ut osob'tesinb'ileb' laj "Gentil, xb'aan xpaab'aaleb' chixwix,

rik'in ut sa' xk'ab'a' li^bSantil Musiq'ej, li naxch'olob' xyaalal chiruheb' chixwix laa'in ut chirix li Yuwa'b'ej.

7 K'ehomaq reetal, xb'aan lix paab'aaleb' chixwix, chan li Yuwa'b'ej, ut xb'aan xmaak'a'il eepaab'aal laa'ex, ex xjunkab'al laj Israel, sa' "roso'jik li kutan taachalq li yaal rik'ineb' laj Gentil, re naq lix tz'aqalil li k'a'aq re ru a'in taak'ehe'q chi nawmank chiruheb'.

8 A'b'anan rahilal, chan li Yuwa'b'ej, sa' xb'eeneb' laj Gentil li ink'a' neke'paab'an—xb'aan naq us ta ak ke'chal chiru lix b'een li ch'och' a'in, ut "ke'xjek'ih'eb' lin tenamit li wankeb' sa' lix junkab'al laj Israel; ut eb' lin tenamit li wankeb' sa' lix junkab'al laj Israel^bke'isiik chaq sa' xyanqeb', ut ke'yeq'iik rub'el oqej xb'aaneb'.

9 Ut xb'aan li ruxtaan li Yuwa'b'ej choq' reheb' laj Gentil, ut jo'kan ajwi' lix raqb'a-aatin li Yuwa'b'ej sa' xb'een lin tenamit li wankeb' sa' lix junkab'al laj Israel, chi yaal, chi yaal, ninye eere, naq chirix chixjunil a'in, ut akaq xink'e chi sak'e'k lin tenamit li wankeb' sa' lix junkab'al laj Israel, ut chi tawasiik, ut chi "kamsiik, ut chi isiik chaq sa' xyanqeb', ut chi xik' ile'k xb'aaneb', ut chi wank

4a K'UTUL RAQAL:
Loq'laj hu (eb' li).

b 1 Ne. 10:14;

3 Ne. 21:6.

c Esek. 20:42-44;

3 Ne. 20:13.

5a K'UTUL RAQAL:

Israel—Lix
ch'utub'ankil Israel.

b 3 Ne. 5:24-26.

c 1 Ne. 22:9;

3 Ne. 21:26-29.

6a 1 Ne. 13:30-42;

2 Ne. 30:3.

b 2 Ne. 32:5;

3 Ne. 11:32, 35-36.

K'UTUL RAQAL:
Santil Musiq'ej.

7a K'UTUL RAQAL:

Xk'ojob'ankil
wi'chik li evangelio.

8a 1 Ne. 13:14;

Morm. 5:9, 15.

b 3 Ne. 20:27-29.

9a Amos 9:1-4.

choq' hasb' ut jo'maajo'il aatin sa' xyanqeb'—

10 Ut jo'ka'in kixtaqla li Yuwa'b'ej naq tinye eere: Sa' li kutan naq eb' laj Gentil te'maakob'q chiru lin evangelio, ut te'xtz'eqtaana lix tz'aqalil lin evangelio, ut "te'taqsiiq sa' xq'etq'etileb' xch'ool sa' xb'een chixjunileb' li tenamit, ut sa' xb'eeneb' chixjunil li wankeb' anchal sa' ruchich'och', ut te'nujaq rik'in li k'iila paay chi tik'ti'ik, ut b'alaq', ut jo'maajo'il b'aanuhom, ut li k'iila paay chi ka'pak'alil, ut kamsink, ut ^btijok chi tojb'il, ut yumb'eetak ko'b'eetak, ut chi muqmuukil tz'eqb'eetalil; ut wi te'xb'aanu chixjunil li k'a'aq re ru a'in, ut te'xtz'eqtaana lix tz'aqalil lin evangelio, k'ehomaq reetal, chan li Yuwa'b'ej, laa'in tink'am chaq lix tz'aqalil lin evangelio sa' xyanqeb'.

11 Toja' ut naq "taajultiko'q we lin sumwank li kink'uub' choq' re lin tenamit, ex xjunkab'al laj Israel, ut tink'am lin evangelio rik'ineb' a'an.

12 Toja' ut naq tink'ut cheru, ex xjunkab'al laj Israel, naq eb' laj Gentil moko te'wanq ta xwan-kil sa' eeb'een; taajultiko'q b'an we lin sumwank choq' eere, ex xjunkab'al laj Israel, ut texk'a-me'q "chixnawb'al lix tz'aqalil lin evangelio.

13 A'b'anan wi eb' laj Gentil te'x-jal xk'a'uxl ut te'sutq'iiq wik'in, chan li Yuwa'b'ej, k'ehomaq reetal, "te'k'eh'e'q sa' ajl sa' xyanq lin tenamit, ex xjunkab'al laj Israel.

14 Ut ink'a' tinkanab' lin tenamit, li wankeb' sa' lix junkab'al laj Israel, chi nume'k sa' xyanqeb' ut chixyeq'inkileb', chan li Yuwa'b'ej.

15 Wi b'an ink'a' te'sutq'iiq wik'in, ut ink'a' te'ab'inq chiru xyaab' inkux, laa'in tinkanab'eb', relik chi yaal, tinkanab'eb' lin tenamit, ex xjunkab'al laj Israel, naq te'nume'q sa' xyanqeb', ut "te'xyeq'iheb', ut eb' a'an te'wanq chanchan li atz'am li xsach xsahil, li maak'a' chik na'ok wi, ka'aj chik re tz'eqe'k, ut yeqe'k rub'el roqeb' intenamit, ex xjunkab'al laj Israel.

16 Chi yaal, chi yaal, ninye eere, jo'ka'in kinixtaqla li Yuwa'b'ej—naq tink'e re li tenamit a'in li ch'och' a'in choq' reechanihomeb'.

17 Toja' ut naq taatz'aqloq ru li "raatin li profeet aj Isaias, li naxye:

18 "Eb' laa ^bk'aak'alanel tenamit te'xtaqsi lix yaab' kuxej; chi junajinb'il xyaab'eb' xkux te'b'ichanq, xb'aan naq te'ril rik'in ruheb' naq li Qaawa' tixk'am chaq wi'chik Sion.

10a Morm. 8:35–41.

b 2 Ne. 26:29.

11a 3 Ne. 21:1–11;
Morm. 5:20.

12a Hel. 15:12–13.

13a Gal. 3:7, 29;

1 Ne. 15:13–17;

2 Ne. 10:18;

3 Ne. 30:2;

Abr. 2:9–11.

15a Mik. 5:8–15;

3 Ne. 20:16–19;

21:12–21;

Tz. ut S. 87:5.

17a 3 Ne. 20:11–12.

18a Isa. 52:8–10.

b Esek. 33:1–7.

K'UTUL RAQAL:

K'aak'alenk, aj

k'aak'alanel tenamit.

19 Chinumtaq xsahil eech'ool, chexb'ichanq sa' komonil ex sachenanqil na'ajej re Jerusalem; xb'aan naq li Qaawa' kixk'ojob' xch'ool lix tenamit, a'an kixtoj rix Jerusalem.

20 Li Qaawa' xt'usub' lix san-til tel sa' rilob'aaleb' chixjunil li tenamit; ut chixjunileb' lix maril li ruchich'och' te'ril lix kolb'a-ib' li Dios.

CH'OL 17

Li Jesus naxb'eresi lix tenamit chix-tz'ilb'al rix sa' xch'ooleb' li raatin ut chi tijok re xtawb'al ru—Naxk'irte-siheb' lix yajeb'—Natijok chirixeb' li tenamit, rik'in aatin li ink'a' naru xtz'iib'ankil—Eb' li anjel neke'k'an-jelak chiru lix kok'aleb', ut li xam naxsutiheb' rix. Wan na 34 chihab' xyo'lajik li Kristo.

K'EHOMAQ reetal, anajwan kik'ulman naq chirix naq li Jesus kixye li aatin a'in ki'ilok wi'chik chixsutam wan wi' li ch'utch'uukil tenamit, ut kixye reheb': K'ehomaq reetal, ak xwulak "inhoonal.

2 Nink'e reetal naq q'un eemetz'ew, naq ink'a' nekexru "chix-tawb'al ru chixjunil li waatin li taqlanb'ilin xb'aan li Yuwa'b'ej chixyeeb'al eere sa' li kutan a'in.

3 Jo'kan ut, ayuqex sa' lee

rochoch, ut "tz'ilomaq rix sa' ee-ch'ool li k'a'aq re ru kinye, ut tz'aamanqex chiru li Yuwa'b'ej, sa' lin k'ab'a', re texruuq chixtawb'al ru, ut ^bkawresihomaq eek'a'uxl choq' re li kutan 'wulaj, ut ninchal wi'chik eerik'in.

4 A'ut anajwan "ninxik rik'in li Yuwa'b'ej, ut jo'kan ajwi' ^bchix-k'utb'al wib' chiruheb' lix 'teepal laj Israel li sachenageb', xb'aan naq moko sachenageb' ta chiru li Yuwa'b'ej, xb'aan naq a'an naxnaw b'ar kixk'ameb'.

5 Ut kik'ulman naq chirix naq ki'aatinak chi jo'kan li Jesus, kixb'eresi wi'chik li rilob'aal chixsutam wan wi' li ch'utch'uukil tenamit, ut kixk'e reetal naq yoo-keb' xya'al ru, ut ke'xka'ya chanchan naq te'xtz'aama raj chiru naq taakanaaq chik junpaataq rik'ineb'.

6 Ut a'an kixye reheb': K'ehomaq reetal, nujenaq xsa' inch'ool rik'in "xtoq'ob'ankil eeru.

7 Ma wan ani yaj sa' eeyanq? K'amomaqeb' chaq. Ma wan ani yeeq roq, malaj mutz', malaj toch'ol roq, malaj po'b'il xxaqalil, malaj saqlep rix, malaj chaqi xtib'el, malaj tz'ap xik, malaj ani tawasinb'il chi yalaq chan ru? K'amomaqeb' chaq, ut teb'ink'irtesi, xb'aan naq nintoq'ob'a eeru; nujenaq chi ux-taan xsa' inch'ool.

8 Xb'aan naq nink'e reetal naq

17 1a AAN: naq taasutq'iiq rik'in li Yuwa'b'ej.
Chi'ilmanq li raqal 4.
2a Jwan 16:12;
Tz. ut S. 78:17–18.

3a K'UTUL RAQAL:
K'oxlank sa' ch'oolej.
b Tz. ut S. 132:3.
c 3 Ne. 19:2.
4a 3 Ne. 18:39.
b 3 Ne. 16:1–3.

c K'UTUL RAQAL:
Israel—Li lajeeb'
xteepal laj Israel li sachenageb'.
6a K'UTUL RAQAL:
Toq'ob'ank-u.

nekeraj naq tink'ut cheru li k'aru kinb'aanu reheb' lee ras eerii-tz'in aran Jerusalen, xb'aan naq nawil naq "tz'aqal^b eepaab'aal re texink'irtesi.

9 Ut kik'ulman naq chirix naq ki'aatinak chi jo'kan, chixjunil li ch'utch'uukil tenamit sa' juna-jil xkoheb' rochb'eeneb' lix yaj ut lix tawasinb'ileb', ut lix yeeq roq, ut lix mutz'eb', ut lix memeb', ut rochb'een chixjunileb' lix tawasinb'ileb' chi yalaq chan ru; ut a'an "kixk'irtesi chixjunjunqaleb' naq ke'k'ame' rik'in.

10 Ut chixjunileb', li ani k'irtesinb'ileb' ut li ani kaweb' rib', ke'xkub'si rib' chiroq, ut ke'xloq'oni, ut jo' k'ihaleb' li ke'ru chi chalk xb'aan xnaab'alileb' "ke'xtz'ub' li roq, jo'kan naq ke'ratisi li roq rik'in xya'aleb' ru.

11 Ut kik'ulman naq kixtaqla naq te'k'ameq chaq lix "kok'aleb'.

12 Jo'kan naq ke'xk'ameb' chaq lix kok'aleb', ut ke'xk'ojob'eb' sa' li ch'och' chixsutam, ut li Jesus kixaqli sa' xyi; ut eb' li ch'utch'uukil tenamit ke'xkanab' xna'aj toj reetal naq ke'k'ame' chaq chixjunil rik'in.

13 Ut kik'ulman naq chirix naq ke'k'ame' chaq chixjunil, ut li Jesus xaqxo sa' xyi, a'an kixtaqla li ch'utch'uukil tenamit naq "te'wiq'laa^q chi ch'och'.

14 Ut kik'ulman naq chirix naq

ke'wiq'la chi ch'och', li Jesus ki'aa-kanak sa' xch'ool, ut kixye: At in-Yuwa, "tawasinb'il ink'a'uxl xb'aan xmaa'usilaleb' li ani wankeb' sa' lix junkab'al laj Israel.

15 Ut chirix naq kixye li aatin a'in, kiwiq'la ajwi' a'an chi ch'och'; ut k'ehomaq reetal, kitijok chiru li Yuwa'b'ej, ut li k'aru kitijok wi' ink'a' naru natz'iib'aman, ut eb' li ch'utch'uukil tenamit li ke'ab'ink re, ke'xch'olob' xyaalal.

16 Ut jo'ka'in neke'xch'olob' xyaalal: "Maajun wa rilom chaq xnaq' uhej, chi moko rab'ihom chaq xikej, xkomon xnimal ru ut xsachb'a-ch'ooolejil li na'leb' kiquil ut kiqab'i li Jesus chixyeeb'al re li Yuwa'b'ej;

17 Ut maajun "ru'uj aq'ej naru chixyeeb'al, chi moko naru natz'iib'aak xb'aan junaq chi winq, chi moko naru lix ch'ooleb' li winq chixk'oxlankil xkomon xnimal ru ut xsachb'a-ch'ooolejil li na'leb' kiquil jo' ajwi' kiqab'i li Jesus chixyeeb'al; ut maajun naru chixk'oxlankil li sahilal li kinujak wi' li qaam sa' li hoonal naq kiqab'i a'an chi tijok choq' qe chiru li Yuwa'b'ej.

18 Ut kik'ulman naq chirix naq li Jesus kixk'e xraqik tijok chiru li Yuwa'b'ej, kiwakli; a'b'anan k'a'jo' xnimal "xsahileb' xch'ool li ch'utch'uukil tenamit jo'kan naq ke'lukta xb'aan.

8a 2 Ne. 27:23;

Eter 12:12.

b Luk. 18:42.

9a Mos. 3:5;

3 Ne. 26:15.

10a Luk. 7:38.

11a Mat. 19:13–14;

3 Ne. 26:14, 16.

13a Luk. 22:41;

Hech. 20:36.

14a Moï. 7:41.

16a Isa. 64:4;

1 Kor. 2:9;

Tz. ut S. 76:10,

114–119.

17a 2 Kor. 12:4.

18a K'UTUL RAQAL: Sahil ch'ooolejil.

19 Ut kik'ulman naq li Jesus kiraatinaheb', ut kixye reheb' naq te'wakliiq.

20 Ut ke'wakli chaq chi ch'och', ut a'an kixye reheb': Osob'tesin-b'ilex xb'aan eepaab'aal. Anajwan ut k'ehomaq reetal, nujenaq xsa-hil inch'ool.

21 Ut chirix naq kixye li aatin a'in, "kiyaab'ak, ut eb' li ch'ut-ch'uukil tenamit ke'xch'olob' xyaalal, ut kixk'uleb' lix kok'al chixjunjunqaleb', ut^bkirosob'tesihheb', ut kitijok chiru li Yuwa'b'ej choq' reheb'.

22 Ut chirix naq kixb'aanu a'in kiyaab'ak wi'chik;

23 Ut kiraatina li ch'utch'uukil tenamit, ut kixye reheb': K'ehomaq reetal lee kok'al.

24 Ut naq ke'ilok re xk'eeb'al reetal ke'xb'eresi li rilob'aal sa' xjajal li choxa, ut ke'ril chi tehliik li choxa, ut ke'rileb' li anjel chi kub'eeq chaq sa' choxa chanchan sa' xyi xam; ut ke'kub'e chaq ut "ke'xsutiheb' rix li kok'al a'an, ut sutsuukeb' rix rik'in xam; ut eb' li anjel ke'k'anjelak chiruheb'.

25 Ut eb' li ch'utch'uukil tenamit ke'ilok ut ke'ab'in ut ke'xch'olob' xyaalal, ut neke'xnaw naq yaal li ke'xch'olob', xb'aan naq chixjunileb' ke'ilok ut ke'ab'in, li junjunq chi winq xjunes rib'; ut wankeb' na wiib' mil rik'in oob' cient rajlankileb'; ut wankeb' winq, ixq, ut kok'al.

CH'OL 18

Li Jesus naxtikib' li loq'laj wa'ak sa' xyanqeb' laj Nefita—Neke'taqlaak chi tijok junelik sa' lix k'ab'a'—Eb' li neke'wa'ok re xtib'el ut neke'uk'ak re xkik'el chi moko k'ulub'ejeb' ta, k'eeb'ileb' sa' tojb'a-maak—Nak'eeman wankilal reheb' li tzolom re te'xk'e li Santil Musiq'ej. Wan na 34 chihab' xyo'lajik li Kristo.

UT kik'ulman naq li Jesus kixtaqlaheb' lix tzolom naq te'xk'am chaq li "kaxlan wa ut li viin rik'in.

2 Ut naq xikenageb' chixk'amb'al chaq li kaxlan wa ut viin, kixtaqla li ch'utch'uukil tenamit naq te'xchunub' rib' chi ch'och'.

3 Ut naq ke'k'ulun li tzolom rik'in li "kaxlan wa ut li viin, kixchap xkomon li kaxlan wa ut kixjachi ut kirosob'tesi; ut kixk'e reheb' li tzolom ut kixtaqla naq te'wa'aq.

4 Ut chirix naq ke'wa'ak ut ke'nujak, kixtaqla naq te'xk'e reheb' li ch'utch'uukil tenamit.

5 Ut chirix naq li ch'utch'uukil tenamit ke'wa'ak ut ke'nujak, kixye reheb' li tzolom: K'ehomaq reetal, taawanq jun li taak'ojob'aaq sa' eeyanq, ut re a'an tink'e wankilal re "tixjachi li kaxlan wa ut taarob'sob'tesi ut tixk'e reheb' li wankeb' sa' lin iglees, reheb' chixjunil li te'paab'anq ut te'kub'eeq xha' sa' lin k'ab'a'.

6 Ut a'in junelik teek'e eech'ool

21 a Jwan 11:35.
b Mar. 10:14–16.
24 a Hel. 5:23–24, 43–45.

18 1 a Mat. 26:26–28.
3 a K'UTUL RAQAL:
Loq'laj wa'ak.

5 a Moro. 4.

chixb'aanunkil, jo' chanru ajwi' kinb'aanu laa'in, jo' chanru ajwi' naq kinjachi li kaxlan wa ut kiwosob'tesi ut kink'e eere.

7 Ut a'in teeb'aanu re "xjultikankil intib'el, li kink'ut cheru. Ut taawanq a'an re xch'olob'ankil xyaalal chiru li Yuwa'b'ej naq junelik ninjultiko' eere. Ut wi junelik ninjultiko' eere, taawanq in-Musiq' eerik'in.

8 Ut kik'ulman naq chirix naq kixye li aatin a'in, kixtaqlaheb'lix tzolom naq te'xchap xkomon li viin sa' li sek' ut te'uk'aq chire, ut naq te'xk'e ajwi' re li ch'utch'uukil tenamit re taaruq te'uk'aq chire.

9 Ut kik'ulman naq ke'xb'aanu chi jo'kan, ut ke'uk'ak chire ut ke'nujak, ut ke'xk'e ajwi' re li ch'utch'uukil tenamit, ut eb' a'an ke'uk'ak, ut ke'nujak.

10 Ut chirix naq ke'xb'aanu a'in li tzolom, li Jesus kixye reheb': Osob'tesinb'ilex xb'aan a'in li keb'aanu, xb'aan naq a'an xtz'a-qob'resinkil ru intaqlahom, ut a'in naxk'ut xyaalal chiru li Yuwa'b'ej naq wan eech'ool chixb'aanunkil li k'a'ru kexintaqla wi'.

11 Ut a'in junelik teeb'aanu reheb' li neke'xjal xk'a'uxl ut neke'kub'e xha' sa' lin k'ab'a'; ut teeb'aanu re xjultikankil lin kikk'el, li kihoye' choq' eere, re naq teek'ut xyaalal chiru li Yuwa'b'ej

naq junelik ninjultiko' eere. Ut wi junelik ninjultiko' eere, taawanq inmusiq' eerik'in.

12 Ut nink'e jun taqlahom eere naq teeb'aanu li k'a'aq re ru a'in. Ut wi junelik teeb'aanu li k'a'aq re ru a'in osob'tesinb'ilex, xb'aan naq kab'lanb'ilex sa' xb'een "insaqqonaq.

13 A'b'an ani sa' eeyanq taa-b'aanunq re li tiqb'il ru malaj li k'osb'il ru chiru a'in, moko kab'lanb'ileb' ta sa' xb'een insaqqonaq; kab'lanb'ileb' b'an sa' xb'een jun k'ojleb'aal re samahib'; ut naq nakub'e li hab', ut nachal li b'uut'iha', ut na'apun li iq', ut nax-pik'a rib' chiruheb', "te't'ane'q, ut li b'rokeb'aal xb'alb'a teeto wan chixk'ulb'aleb'.

14 Jo'kan ut osob'tesinb'ilex wi nekepaab' intaqlahom, li kinxtaqla li Yuwa'b'ej naq tink'e eere.

15 Chi yaal, chi yaal, ninye eere, junelik tento texyo'leq ut "textijojq, re naq ink'a' tex'aaleeq xb'aan laj tza, ut texk'ame'q chi preexil xb'aan a'an.

16 Ut jo' chanru kintijok laa'in sa' eeyanq, jo'kan ajwi' textijojq laa'ex sa' lin iglees, sa' xyanq lin tenamit li neke'xjal xk'a'uxl ut neke'kub'e xha' sa' lin k'ab'a'. K'ehomaq reetal, laa'in li "saqen; laa'in b'xinb'aanu cheru li tento taa'uxq.

7a Moro. 4:3.

12a K'UTUL RAQAL:
Saqqonaq.

13a K'UTUL RAQAL:
Q'etok paab'ank.
b 3 Ne. 11:39.

15a Alma 34:17–27.

K'UTUL RAQAL:
Tijok.

16a K'UTUL RAQAL:
Saqen, lix saqen li
Kristo.

b K'UTUL RAQAL:

Jesukristo—Li
Jesukristo kixk'ut li
tento taa'uxq.

17 Ut kik'ulman naq chirix naq li Jesus kixye li aatin a'in reheb' lix tzolom, kixsutq'isi li rilob'aal rik'in li ch'utch'uukil tenamit ut kixye reheb':

18 K'ehomaq reetal, chi yaal, chi yaal, ninye eere, tento texyo'leq ut textijoj junelik, maare anchal tex'ok sa' li aaleek; xb'aan naq laj "Satanas taaraj eerechaninkil, re texxt'il jo' li trigo.

19 Jo'kan naq junelik tento textijoj chiru li Yuwa'b'ej sa' lin k'ab'a';

20 Ut "yalaq k'a'ru teetz'aama chiru li Yuwa'b'ej sa' lin k'ab'a', li us, rik'in xpaab'ankil naq tek'uluq, k'ehomaq reetal, taak'ee-manq eere.

21 "Tijonqex sa' lee junkab'al chiru li Yuwa'b'ej, junelik sa' lin k'ab'a', re naq eb' lee rixaqil ut lee kok'al te'ruuq chi osob'tesiik.

22 Ut k'ehomaq reetal, teech'utub' eerib' chi kok' aj xsa'; ut maa-jun winq teeram chi chalk eerik'in naq nekech'utub' eerib'; kanab'omaq b'an naq che'chalq eerik'in ut meerameb' ru;

23 "Textijoj b'an chirixeb', ut ink'a' teerisiheb' chaq; ut wi taa'uxq naq te'chalq eerik'in chi kok' aj xsa', textijoj chirixeb' chiru li Yuwa'b'ej, sa' lin k'ab'a'.

24 Jo'kan ut, taqsihomaq lee

"saqen re taaruuq taalemtz'unq chiru li ruchich'och'. K'ehomaq reetal, laa'in li b'saqen li teetaqsi—li k'a'ru kineeril chixb'aanunkil. K'ehomaq reetal, nekeril naq kintijok chiru li Yuwa'b'ej, ut chejunilex kex'ilok re.

25 Ut nekeril naq kintaqla naq "maajun eere taa'elq; kintaqla b'an naq texchalq wik'in, re texruuq chi b'ch'e'ok ut chi ilok; jo'kan ajwi' teeb'aanu re li ruchich'och'; ut ani naq'etok re li taqlahom a'in naxkanab' rib' chi b'eresiik sa' li aaleek.

26 Anajwan ut kik'ulman naq chirix naq li Jesus kixye li aatin a'in, kixb'eresi wi'chik li rilob'aal wankeb' wi' li tzolom li kixsik' chaq ru, ut kixye reheb':

27 K'ehomaq reetal, chi yaal, chi yaal, ninye eere, nink'e jun chik taqlahom eere, toja' ut naq tento tinxik rik'in lin "Yuwa', re tinruuq chixtz'aqob'resinkil ru b'jalaneb' chik taqlahom li kixk'e chaq we.

28 Anajwan ut k'ehomaq reetal, a'in li taqlahom li nink'e eere, naq ink'a' teekanab' anihaq chi "tz'aqonk chi na'no sa' lin tib'el ut lin kik'el chi b'moko k'ulub'ej ta, naq nekek'anjela;

29 Xb'aan naq ani nawa'ok ut na'uk'ak re lin tib'el ut lin "kik'el chi b'moko k'ulub'ej ta naxwa'

18 a Luk. 22:31;

2 Ne. 2:17–18;

Tz. ut S. 10:22–27.

20 a Mat. 21:22; Hel. 10:5;

Moro. 7:26;

Tz. ut S. 88:63–65.

21 a Alma 34:21.

23 a 3 Ne. 18:30.

24 a Mat. 5:16.

b Mos. 16:9.

25 a Alma 5:33.

b 3 Ne. 11:14–17.

27 a K'UTUL RAQAL: Dios,

Roxichal li Dios—Li

Dios Yuwa'b'ej.

b 3 Ne. 16:1–3.

28 a 1 Kor. 11:27–30.

b Morm. 9:29.

29 a K'UTUL RAQAL: Kik';

Loq'laj wa'ak.

b Tz. ut S. 46:4.

ut naruk' tojb'a-maak choq' re li raam; jo'kan naq wi nekenaw naq junaq winq moko k'ulub'ej ta re xwa'b'al ut ruk'b'al lin tib'el ut lin kik'el, ink'a' teekanab' chixk'ulb'al.

30 A'b'anan ink'a' "teerisi chaq sa' eeyanq; texk'anjelaq b'an chiru, ut textijoq chirix chiru li Yuwa'b'ej sa' lin k'ab'a'; ut wi taa'uxq naq tixjal xk'a'uxl ut taakub'eeq xha' sa' lin k'ab'a', rik'in a'an teek'ul, ut teejek'i re a'an xkomon lin tib'el ut lin kik'el.

31 Wi b'an ink'a' naxjal xk'a'uxl moko taak'ehe'q ta sa' ajl sa' xyanq lin tenamit, re naq ink'a' taaruq chixsachb'al lin tenamit, xb'aan naq k'ehomaq reetal, laa'in nekeb'innaw ru "inkarneer, ut k'eeb'ileb' sa' ajl.

32 A'b'anan moko teerisi ta chaq sa'eb' lee ch'utleb'aal, malaj sa'eb' lee na'aj re loq'onink, xb'aan naq toj texk'anjelaq chiru xkomoneb' a'an; xb'aan naq moko nekenaw ta ma ink'a' te'sutq'iiq ut te'xjal xk'a'uxl, ut te'chalq wik'in chi anchal rajomeb' xch'ool, ut laa'in "teb'ink'irtesi; ut laa'aqex k'anjeleb'aal re xk'amb'al li kolb'a-ib' rik'ineb'.

33 Jo'kan ut, paab'omaq li yehom a'in li kexintaqla wi' re naq ink'a' tex'ok rub'el "tojb'a-maak;

xb'aan naq rahilal sa' xb'een li ani k'eeb'il sa' tojb'a-maak xb'aan li Yuwa'b'ej.

34 Ut nink'e eere li taqlahom a'in xb'aan li wech'ink-ib' li wanjenaq sa' eeyanq. Ut osob'tesinb'ilex wi "maak'a'eb' li wech'ink-ib' sa' eeyanq.

35 Ut anajwan ninxik rik'in li Yuwa'b'ej, xb'aan naq aajel ru naq tinxik rik'in li Yuwa'b'ej "choq' eere laa'ex.

36 Ut kik'ulman naq chirix naq li Jesus kixk'e xraqik li yehom a'in, kixch'e'eb' rik'in "ruq' li ^btzolom li kixsik'eb' chaq ru, chixjunjunqaleb', toj reetal naq ak xch'e'eb' chixjunil, ut kiraatinaheb' naq yoo chixch'e'b'aleb'.

37 Ut li ch'utch'uukil tenamit moko ke'rab'i ta li aatin li kixye, jo'kan naq ink'a' ke'xch'olob' xyaalal; a'b'anan eb' li tzolom ke'xch'olob' xyaalal naq kixk'e "wankilal reheb' re xk'eeb'al li ^bSantil Musiq'ej. Ut laa'in tink'ut cheru moqon naq yaal a'in li ke'xch'olob'.

38 Ut kik'ulman naq chirix naq li Jesus kixch'e'eb' chixjunil, kichal jun "choql ut kixmoyeb' ru li ch'utch'uukil tenamit jo'kan naq ink'a' ke'ru chirilb'al li Jesus.

39 Ut naq moyb'ileb' ru ki'el chaq rik'ineb', ut kitaq' sa' choxa. Ut

30 a Tz. ut S. 46:3.

31 a Jwan 10:14;

Alma 5:38;

3 Ne. 15:24.

32 a 3 Ne. 9:13–14;

Tz. ut S. 112:13.

33 a K'UTUL RAQAL:

Rub'el tojb'a-maak.

34 a 3 Ne. 11:28–30.

35 a 1 Jn. 2:1;

2 Ne. 2:9;

Moro. 7:27–28;

Tz. ut S. 29:5.

36 a K'UTUL RAQAL: Uq'ej,
xk'eeb'al.

b 1 Ne. 12:7;

3 Ne. 19:4.

37 a K'UTUL RAQAL:

Wankilal.

b K'UTUL RAQAL:

Maatan re li Santil

Musiq'ej.

38 a Exo. 19:9, 16.

eb' li tzolom ke'ril ut ke'xch'olob' xyaalal naq a'an kitaqe' wi'chik sa' choxa.

CH'OL 19

Eb' li kab'laju tzolom neke'k'anjelak chiru li tenamit ut neke'tijok re xk'ul-b'al li Santil Musiq'ej—Eb' li tzolom neke'kub'e xha' ut neke'xk'ul li Santil Musiq'ej ut xk'anjeleb' li anjel—Li Jesus natijok rik'in aatin li ink'a' naru xtz'iib'ankil—Naxye xyaalal li paa-b'aal numtajenaq nim reheb' laj Nefita a'in. Wan na 34 chihab' xyo'lajik li Kristo.

Ut anajwan kik'ulman naq chirix naq li Jesus kitaqe' sa' choxa, ke'xjek'i rib' li ch'utch'uukil tenamit, ut li junjunq chi winq kixk'am rixaqil ut xkok'al chirix ut kisutq'i sa' tz'aqal rochoch.

2 Ut kijek'iman resil sa' junpaat sa' xyanqeb' li tenamit, naq maji' naq'ojyino', naq eb' li ch'utch'uukil tenamit ke'ril chaq li Jesus, ut naq a'an kik'anjelak chaq chiruheb', ut naq tixk'ut ajwi' rib' wulajaq chik chiru li ch'utch'uukil tenamit.

3 Relik chi yaal, ut chiru ajwi' chixjunil li q'ojyin kijek'iman resil chirix li Jesus, ut jo' chanru ke'xtaqla resil reheb' li tenamit, jo'kan naq ke'wan naab'al, relik chi yaal, numtajenaq xk'ihal rajlankileb', ke'k'anjelak chi numtajenaq chiru chixjunil li q'ojyin a'an, re naq wulajaq chik taaruq te'wanq sa' li na'ajej b'ar wi' li Jesus

tixk'utb'esi rib' chiru li ch'utch'uukil tenamit.

4 Ut kik'ulman naq wulajaq chik, naq ak ch'utub'anb'il li k'iila tenamit, k'ehomaq reetal, laj Nefi ut li riitz'in li kixwaklesi chaq sa' xyanqeb' li kamenaq, laj Timoteo xk'ab'a', ut jo'kan ajwi' li ralal, laj Jonas xk'ab'a', ut jo'kan ajwi' laj Matoni, ut laj Matonihah, li riitz'in, ut laj Kumen, ut laj Kumenonhi, ut laj Jeremias, ut laj Xemnon, ut laj Jonas, ut laj Sedekias, ut laj Isaias—anajwan a'ineb' lix k'ab'a'eb' li tzolom li kixsik' chaq ru li Jesus—ut kik'ulman naq eb' a'an xkoheb' ut ke'xaqli sa' xyi li ch'utch'uukil tenamit.

5 Ut k'ehomaq reetal, k'a'jo' xnimall li ch'utch'uukil tenamit, jo'kan naq ke'xtaqla xjachb'aleb' sa' kab'laju ch'uut.

6 Ut eb' li ka'blaju ke'xtzol li ch'utch'uukil tenamit, ut k'ehomaq reetal, ke'xtaqla naq eb' li ch'utch'uukil tenamit te'wiq'laaq sa' xb'een li ch'och', ut naq te'tijoq chiru li Yuwa'b'ej sa' lix k'ab'a' li Jesus.

7 Ut eb' li tzolom ke'tijok ajwi' chiru li Yuwa'b'ej sa' lix k'ab'a' li Jesus. Ut kik'ulman naq ke'wakli ut ke'k'anjelak chiru li tenamit.

8 Ut chirix naq ke'xk'ut chiruheb' li aatin ajwi' a'an li kixye chaq li Jesus—chi maajun xjalb'al ru li aatin kixye chaq li Jesus—k'ehomaq reetal, ke'wiq'la wi'chik ut ke'tijok chiru li Yuwa'b'ej sa' lix k'ab'a' li Jesus.

9 Ut ke'tijok re xk'ulb'al li k'a'ru

k'a'jo' ajb'il xb'aaneb', ut ke'raj naq li "Santil Musiq'ej taak'eemanq reheb'.

10 Ut chirix naq ke'tijok chi jo'kan, ke'kub'e chire li ha', ut eb' li ch'utch'uukil tenamit ke'xtaaqehab'.

11 Ut kik'ulman naq laj Nefi kikub'e "sa' li ha' ut kikub'e xha'.

12 Ut kitaq' chaq sa' li ha', ut ki'ok chi kub'sink ha'. Ut kixkub'siheb' xha' chixjunileb' li kixsik'eb' chaq ru li Jesus.

13 Ut kik'ulman naq chirix naq "ke'kub'e xha' chixjunileb' ut ke'taq' chaq sa' li ha', kikub'e li Santil Musiq'ej sa' xb'eeneb', ut ke'nujuk rik'in li ^bSantil Musiq'ej ut rik'in xam.

14 Ut k'ehomaq reetal, "ke'sute' rix chanchan xb'aan xam; ut kikub'e chaq sa' choxa, ut eb' li ch'utch'uukil tenamit ke'ril, ut ke'xch'olob' xyaalal; ut eb' li anjel ke'kub'e chaq sa' choxa ut ke'k'anjelak chiruheb'.

15 Ut naq yookeb' li anjel chi k'anjelak chiruheb' li tzolom, k'ehomaq reetal, kik'ulman naq li Jesus kichal ut kixaqli sa' xyanqeb' ut kik'anjelak chiruheb'.

16 Ut kik'ulman naq a'an kiraa-tina li ch'utch'uukil tenamit, ut kixtaqla naq te'wiq'laaq wi'chik chi ch'och', ut jo'kan ajwi' naq te'wiq'laaq lix tzolom chi ch'och'.

17 Ut kik'ulman naq chirix naq

ke'wiq'la chixjunileb' chi ch'och', a'an kixtaqlaheb' lix tzolom naq te'tijok.

18 Ut k'ehomaq reetal, eb' a'an ke'ok chi tijok, ut ke'tijok chiru li Jesus, ke'xye naq a'an lix Qaawa' ut lix Dios.

19 Ut kik'ulman naq li Jesus ki'el chaq sa' xyanqeb', ut kixnajtob'resi rib' ka'ch'in rik'ineb', ut kixkub'si rib' chi ch'och', ut kixye:

20 At inYuwa', ninb'antioxi aawe naq xak'e li Santil Musiq'ej reheb' a'in li keb'insik' ru; ut a'an xb'aan xpaab'aaleb' chiwix naq keb'insik' chaq ru sa' xyanqil li ruchich'och'.

21 At inYuwa', nintz'aama chawu naq taak'e li Santil Musiq'ej reheb' chixjunil li te'paab'anq re li raatineb'.

22 At inYuwa', kak'e reheb' li Santil Musiq'ej xb'aan naq nikine'xpaab'; ut nakawil naq nikine'xpaab' xb'aan naq nakawab'ihab', ut neke'tijok chiwu; ut neke'tijok chiwu xb'aan naq wan-kin rik'ineb'.

23 Ut anajwan at inYuwa', nintjok chawu chirixeb', ut chirix ajwi' chixjunileb' li te'paab'anq re li raatineb', re naq eb' a'an taaruuq tine'xpaab', re naq tinwanq laa'in rik'ineb' a'an "jo' chanru naq laa'at, at inYuwa', wankat wik'in, re naq ^bjunajaqo.

24 Ut kik'ulman naq chirix naq

19 *a* 3 Ne. 9:20.

11 *a* 3 Ne. 11:23.

13 *a* K'UTUL RAQAL:

Kub'iha', kub'sink ha'.

b 3 Ne. 12:2;

Morm. 7:10.

K'UTUL RAQAL:

Maatan re li Santil Musiq'ej.

14 *a* Hel. 5:23–24, 43–45;

3 Ne. 17:24.

23 *a* 3 Ne. 9:15.

b Jwan 17:21–23.

K'UTUL RAQAL:

Junajil.

li Jesus kitijok chi jo'kan chiru li Yuwa'b'ej, kichal rik'ineb' lix tzolom, ut k'ehomaq reetal, toj ke'wan chi tijok chiru chi ink'a' neke'xkanab'; ut ink'a' "ke'xtamresi k'iila aatin, xb'aan naq kik'eeman reheb' k'aru^bte'tijok wi', ut ke'nujuk rik'in x'anchalil li rajomeb'.

25 Ut kik'ulman naq li Jesus kirosob'tesiheb' naq yookeb' chi tijok chiru; ut sa xse' li "rilob'aal naq kirileb', ut lix saqenil li rilob'aal kilemtz'un chiruheb', ut k'ehomaq reetal, eb' a'an ke'wan^bxsaqalil ru jo' chanru li rilob'aal ut jo'kan ajwi' li raq' li Jesus; ut k'ehomaq reetal, lix saqalil ru kixq'ax ru chixjunil li saqalil; relik chi yaal, ink'a' ajwi' kiru kiwan k'aruhaq sa' xb'een li ruchich'och' li k'a'jo' xsaqal jo' chanru xsaqalil a'an.

26 Ut li Jesus kixye reheb': Toj tijonqex; a'ut eb' a'an ink'a' ke'xkanab' tijok.

27 Ut ki'el wi'chik rik'ineb', ut kixnajtob'resi rib' ka'ch'in ut kixkub'si rib' chi ch'och'; ut kitijok wi'chik chiru li Yuwa'b'ej, ut kixye:

28 At inYuwa', ninb'antioxi aawe naq "xasaqob'resiheb' ru li ani keb'insik' ru, xb'aan xpaab'aaleb', ut nintijok chirixeb', ut chirixeb' ajwi' li te'paab'anq re li raatineb', re naq te'saqob'resiiq ru wik'in, xb'aan xpaab'ankil li raatineb', jo'

chanru naq saqob'resinb'ileb' ru a'an wik'in.

29 At inYuwa', moko nintijok ta choq' re li ruchich'och', choq' reheb' b'an li ani "sa' li ruchich'och' kak'e chaq we, xb'aan xpaab'aaleb', re naq saqob'resinb'ilaqeb' ru wik'in, re naq tinwanq sa'eb' a'an jo' chanru naq laa'at, at inYuwa', wankat wik'in, re naq junajaqo, re naq taaruq taanimaq inloq'al rik'ineb'.

30 Ut chirix naq li Jesus kixye li aatin a'in kichal wi'chik rik'ineb' lix tzolom; ut k'ehomaq reetal naq anchaleb' xch'ool chi tijok chiru, chi ink'a' neke'xkanab'; ut a'an kirileb' wi'chik chi sa xse'; ut k'ehomaq reetal naq "saqeb' ru a'an, chanchan ajwi' li Jesus.

31 Ut kik'ulman naq a'an kixnajtob'resi wi'chik rib' ka'ch'in, ut kitijok chiru li Yuwa'b'ej;

32 Ut li ru'uj aq'ej ink'a' naru chixyeeb'al li aatin kitijok wi', chi moko naru "natz'iib'aak xb'aan winq li aatin kitijok wi'.

33 Ut eb' li ch'utch'uukil tenamit ke'rab'i, ut neke'xch'olob' xyaalal; ut ke'tehe' xch'ooleb' ut ke'xtaw ru sa' xch'ooleb' li aatin kitijok wi'.

34 A'b'anan k'a'jo' xnimal ru ut xsachb'a-ch'oolejil li aatin kitijok wi', jo'kan naq ink'a' naru natz'iib'aman, chi moko naru "nayehe' xb'aan li winq.

24 a Mat. 6:7.

b Tz. ut S. 46:30.

25 a Num. 6:23–27.

b K'UTUL RAQAL:

Jaltesiiik ru—

Jaltesinb'il ru winq.

28 a Moro. 7:48;

Tz. ut S. 50:28–29;

88:74–75.

K'UTUL RAQAL: Saq

ru, xsaqal ru.

29 a Jwan 17:6.

30 a Mat. 17:2.

32 a Tz. ut S. 76:116.

34 a 2 Kor. 12:4;

3 Ne. 17:17.

35 Ut kik'ulman naq chirix naq li Jesus kiraqé' chi tijok, kichal wi'chik rik'ineb' lix tzolom, ut kixye reheb': Maajun wa wilom jo' xnimall' li "paab'aal a'in sa' xyanqeb' chixjunileb' laj Judio; jo'kan naq ink'a' kiru kink'ut chiruheb' xnimall' li sachb'a-ch'oolej a'in, xb'aan^bxmaak'a'il lix paab'aaleb'.

36 Chi yaal ninye eere, maajun reheb' wan li kiril xningal ru li k'a'aq re ru keril laa'ex, chi moko ke'rab'i xningal ru li k'a'aq re ru kerab'i laa'ex.

CH'OL 20

Li Jesus naxk'e li wa ut viin rik'in sachb'a-ch'oolej, ut naxk'e wi'chik li loq'laj wa'ak reheb' li tenamit—Li rela' laj Jakob te'k'ame'q chixnawb'al chirix li Qaawa' lix Dios ut te'reechani li ch'och' America—Li Jesus a'an li profet chanchan laj Moises, ut eb' laj Nefita a'aneb' ralar xk'ajoleb' li profet—Jalaneb' chik li ralar xk'ajol li Qaawa' te'ch'utub'aaq Jerusalem. Wan na 34 chihab' xyo'la-jik li Kristo.

Ut kik'ulman naq kixtaqla li ch'utch'uukil tenamit naq te'xkanab' tijok, ut jo'kaneb' ajwi' lix tzolom. Ut kixtaqlaheb' naq ink'a' te'xkanab' "tijok sa' xch'ooleb'.

2 Ut kixtaqlaheb' naq te'wakliiq

ut te'xaqliiq chiroqeb'. Ut ke'wakli ut ke'xaqli chiroqeb'.

3 Ut kik'ulman naq kixjachi wi'chik kaxlan wa ut kirosob'tesi, ut kixk'e reheb' li tzolom re te'wa'aq.

4 Ut chirix naq ke'wa'ak kixtaqlaheb' naq te'xjachi li kaxlan wa, ut te'xk'e re li ch'utch'uukil tenamit.

5 Ut chirix naq ke'xk'e re li ch'utch'uukil tenamit kixk'e ajwi' viin reheb' re te'uk'aq, ut kixtaqlaheb' naq te'xk'e re li ch'utch'uukil tenamit.

6 Anajwan, maajun "kaxlan wa, chi moko li viin, kik'ame' chaq xb'aaneb' li tzolom, chi moko xb'aaneb' li ch'utch'uukil tenamit;

7 A'b'an "kixk'e chi yaal reheb' li kaxlan wa re te'xwa', ut jo'kan ajwi' li viin re te'ruk'.

8 Ut kixye reheb': Ani "nawa'ok re li kaxlan wa a'in, naxwa' xkomon intib'el choq' re li raam; ut ani na'uk'ak re li viin a'in, naruk' xkomon inkik'el choq' re li raam; ut li raam maajo'q'e taatz'okaq chi moko taachaqqiq re; taa-nujaq b'an.

9 Anajwan, chirix naq li ch'utch'uukil tenamit ke'wa'ak ut ke'uk'ak chixjunileb', k'ehomaq reetal, ke'nujak rik'in li Musiq'ej, ut ke'xjap re chi junajeb' xyaab' xkux, ut ke'xk'e xloq'al li Jesus, li ke'ril ut ke'rab'i chaq.

35a K'UTUL RAQAL:
Paab'aal.
b Mat. 13:58.
K'UTUL RAQAL: Xmaak'a'il li paab'aal.

20 1a 2 Ne. 32:9;
Mos. 24:12.
6a Mat. 14:19–21.
7a Jwan 6:9–14.

8a Jwan 6:50–58;
3 Ne. 18:7.
K'UTUL RAQAL:
Loq'laj wa'ak.

10 Ut kik'ulman naq chirix naq chixjunileb' ke'xk'e chaq xloq'al li Jesus, a'an kixye reheb': K'e-homaq reetal, anajwan ninchoy li taqlahom kinixtaqla wi' li Yuwa'b'ej chirix li tenamit a'in, a'aneb' jun rela' lix junkab'al laj Israel.

11 Jultik eere naq kexwaatina, ut kinye naq jo'q'e taatz'aqloq ru li "raatin laj ^bIsaias—k'ehomaq reetal, wan chi tz'iib'anb'il, ut k'utk'u cheru, jo'kan ut, tz'ilomaq rix—

12 Ut chi yaal, chi yaal, ninye eere, naq jo'q'e taatz'aqloq ru, toja' naq wanq xtz'aqob'resinkil ru li "sumwank kixk'uub' li Yuwa'b'ej choq' re lix tenamit, ex xjunkab'al laj Israel.

13 Toja' ut naq eb' li "rela', li ^bjek'inb'ilaqeb' chaq chi najt chiru lix b'een li ch'och', 'te'ch'utub'aaq chaq sa' releb'aal li saq'e ut sa' roqeb'aal, ut sa' xtz'e li saq'e ut sa' xnim; ut te'k'ame'q ^dchixnawb'al chirix li Qaawa' lix Dios, li kitojok rixeb'.

14 Ut li Yuwa'b'ej kinixtaqla naq tink'e eere li "ch'och' a'in, choq' eereechanihom.

15 Ut ninye eere, naq wi eb' laj Gentil ink'a' "neke'xjal xk'a'uxl chirix li osob'tesink te'xk'ul, chirix naq ke'xjek'i lin tenamit—

16 Chirix a'an laa'ex, li wankex

choq' jun rela' lix junkab'al laj Jakob, texsik sa' xyanqeb'; ut texwanq sa' xyiheb' a'an, li k'ihaqeb'; ut texwanq sa' xyanqeb' chanchan jo' jun kaqkojl sa' xyanqeb' lix xulel k'iche', ut jo' jun saaj "kaqkojl sa' xyanqeb' li teep chi karneer—a'an, wi nanume' sa' xyi ^bnayeq'ok ut napejink, ut maajun naru chi kolok.

17 Taqsinb'ilaq laa wuq' sa' xb'eeneb' laj xik' ilonel, ut te'isiig chaq chixjunileb' li xik' neke'i-lok aawe.

18 Ut laa'in "tinch'utub'eb' lin tenamit jo' chanru naq junaq winq naxch'utub'eb' li ruuchinihom li trigo sa' li tenleb'aal.

19 Xb'aan naq laa'in tinyiib' lin tenamit li ki'ok wi' sa' sumwank li Yuwa'b'ej, relik chi yaal, tinyiib' choq' ch'iich' laa "xukub', ut choq' q'an ch'iich' bronce tinyiib' rixi'ij aawoq. Ut laa'at taajuk'i k'iila tenamit; ut laa'in tinwosob'tesi li reechanihomeb' choq' re li Qaawa', ut li k'aru reheb' choq' re li Qaawa' re chixjunil li ruchich'och'. K'ehomaq ut reetal, laa'in li ninb'aanunk re.

20 Ut taak'ulmanq, chan li Yuwa'b'ej, naq li "yok'leb' ch'iich' re lin raqb'a-aatin taqsinb'ilaq sa' xb'eeneb' sa' li kutan a'an, ut wi ink'a' neke'xjal xk'a'uxl, taat'ane'q

11 a 3 Ne. 16:17–20;
23:1–3.

b 2 Ne. 25:1–5;
Morm. 8:23.

12 a 3 Ne. 15:7–8.

13 a 3 Ne. 16:11–12; 21:2–7.

b K'UTUL RAQAL:

Israel—Lix jek'inkil

Israel.

c K'UTUL RAQAL:

Israel—Lix

ch'utub'ankil Israel.

d 3 Ne. 16:4–5.

14 a K'UTUL RAQAL:

Yeechi'imb'il ch'och'.

15 a 3 Ne. 16:10–14.

16 a Morm. 5:24;

Tz. ut S. 19:27.

b Mik. 5:8–9;

3 Ne. 16:14–15; 21:12.

18 a Mik. 4:12.

19 a Mik. 4:13.

20 a 3 Ne. 29:4.

sa' xb'eeneb', chan li Yuwa'b'ej, relik chi yaal, sa' xb'eeneb' ajwi' chixjunil li jar tenamit reheb' laj Gentil.

21 Ut taak'ulmanq naq laa'in tinxaqab'eb' lin "tenamit, ex xjunkab'al laj Israel.

22 Ut k'ehomaq reetal, li tenamit a'in teb'inxaqab' sa' li ch'och' a'in, choq' re xtz'aqob'resinkil ru li "sumwank li kink'uub' rik'in laj Jakob eeyuwa'; ut a'anaq jun^bAk' Jerusalen. Ut lix wankilal li choxa taawanq sa' xyanq li tenamit a'in; relik chi yaal, 'laa'in ajwi' tinwanq sa' eeyanq.

23 K'ehomaq reetal, laa'in li ki'aatinak wi' laj Moises, naq kixye: "Jun profet li Qaawa' lee Dios tixwaklesi choq' eere xkomon eeras eeriitz'in, chanchanin laa'in; a'an teerab'i sa' chixjunil li k'a'aq re ru li b'arwan tixye eere. Ut taak'ulmanq naq li junjunq chi aamej li ink'a' taa'ab'inq re li profet a'an taa'isiq chaq sa' xyanq li tenamit.

24 Chi yaal ninye eere, relik chi yaal, ut "chixjunileb' li profet chalen chaq laj Samuel ut eb' li ke'chal moqon, jo' k'ihaleb' ke'aatinak, ke'xch'olob' xyaalal chiwix.

25 Ut k'ehomaq reetal, laa'ex ralaral xk'ajol li profet; ut laa'ex xkomonex lix junkab'al laj Israel; ut

laa'ex wankex sa' li "sumwank li kixk'uub' li Yuwa'b'ej rik'ineb' lee yuwa' naq kixye re laj Abraham: Ut^brik'ineb' laa wiyajil te'osob'tesiiq chixjunileb' li junkab'al re li ruchich'och'.

26 Li Yuwa'b'ej ak kinixwaklesi choq' eere xb'een wa, ut kinixtaqla chaq re eerosob'tesinkil, rik'in "xsutq'isinkil chaq li junjunq eere sa' xmaa'usilal; ut a'in xb'aan naq laa'ex ralaral xk'ajol li sumwank—

27 Ut chirix naq kex'osob'tesiiq, chirix a'an naxtz'aqob'resi ru li Yuwa'b'ej li sumwank li kixk'uub' rik'in laj Abraham, naq kixye: "Rik'ineb' laa wiyajil te'osob'tesiiq chixjunil li junkab'al re li ruchich'och'—toj reetal naq sa' ink'ab'a' laa'in taahoymanq li Santil Musiq'ej sa' xb'eeneb' laj Gentil, ut a' osob'tesink a'in sa' xb'eeneb' laj^bGentil tixnimob'resiheb' xmetz'ew sa' xb'een chixjunil, toj reetal taajek'imanq intenamit, ex xjunkab'al laj Israel.

28 Ut eb' a'an te'wanq choq' "rapleb' chiru li ani wankeb' sa' li ch'och' a'in. A'b'anan, naq akaq xe'xk'ul xtz'aqalil lin evangelio, chirix a'an wi te'xkawob'resi li raam chiwix, tinsutq'isi lix maa'usilaleb' sa' xb'een xjolomeb' a'an, chan li Yuwa'b'ej.

21 a 3 Ne. 16:8–15.

22 a Gen. 49:22–26;

Tz. ut S. 57:2–3.

b Isa. 2:2–5;

3 Ne. 21:23–24;

Eter 13:1–12;

Tz. ut S. 84:2–4.

K'UTUL RAQAL: AK'

Jerusalen.

c Isa. 59:20–21;

Mal. 3:1;

3 Ne. 24:1.

23 a Deut. 18:15–19;

Hech. 3:22–23;

1 Ne. 22:20–21.

24 a Hech. 3:24–26;

1 Ne. 10:5; Jak. 7:11.

25 a K'UTUL RAQAL:

Sumwank re laj

Abraham.

b Gen. 12:1–3; 22:18.

26 a Prov. 16:6.

27 a Gal. 3:8;

2 Ne. 29:14;

Abr. 2:9.

b 3 Ne. 16:6–7.

28 a 3 Ne. 16:8–9.

29 Ut ^ataajultiko'q we li sumwank li kink'uub' rik'in lin tenamit; ut kin'ok sa' sumwank rik'ineb' naq ^bteb'inch'utub' chaq sa' li kutan k'oxlanb'il inb'aan, naq tink'e wi'chik reheb' lix ^cch'och'il lix yuwa'eb' choq' reechanihomeb', a'an li ch'och' ^dJerusalen, a'an li yeechi'inb'il ch'och' choq' reheb' chi junelik, chan li Yuwa'b'ej.

30 Ut taak'ulmanq naq taachalq xq'ehil, naq lix tz'aqalil lin evangelio taajultikamanq chiruheb';

31 Ut ^ate'paab'anq we, naq laa'in li Jesukristo, li Ralal li Dios, ut te'tijoq chiru li Yuwa'b'ej sa' lin k'ab'a'.

32 Toja' naq eb' lix ^kaak'alenel tenamit te'xtaqsi lix yaab'eb' kux, ut chi junajinb'il xyaab'eb' xkux te'b'ichanq; xb'aan naq te'ril rik'in ruheb'.

33 Toja' naq li Yuwa'b'ej tixch'utub'eb' wi'chik, ut tixk'e reheb' Jerusalen choq' xch'och'il li reechanihomeb'.

34 Toja' naq te'numtaaq xsahileb' xch'ool—^aChexb'ichanq sa' komonil, ex sachenaqil na'ajej re Jerusalen; xb'aan naq li Yuwa'b'ej kixk'ojob' xch'ool lix tenamit, a'an kixtoj rix Jerusalen.

35 Li Yuwa'b'ej xt'usub' lix santil tel sa' rilob'aaleb' chixjunil li tenamit, ut chixjunileb' lix maril li

ruchich'och' te'ril lix kolb'a-ib' li Yuwa'b'ej; ut li Yuwa'b'ej ut laa'in junajo.

36 Toja' ut naq taak'ehe'q chi uxmanq li k'aru tz'iib' anb'il: ^aAjen, ajen wi'chik, ut k'e chawix laa metz'ew, at Sion; k'e chawix laa chaq'al ru aq, at Jerusalen, li santil tenamit, xb'aan naq chalen anajwan ink'a' chik te'chalq aawik'in li ink'a' xe'k'uluk re reetalil li sumwank, chi moko li ani tz'aj.

37 Chiq'chiq'i chaq li poqs chawix; waklin, chunlan, at Jerusalen; isi chaq li bak'leb' wan chakux, at xrab'in Sion li wankat chi preexil.

38 Xb'aan naq jo'ka'in naxye li Qaawa': Xek'ayi eerib' chi maajo' nimal eetz'aq, ut taatoje'q eerix chi maak'a' li tumin.

39 Chi yaal, chi yaal, ninye eere, naq eb' lin tenamit te'xnaw ru ink'ab'a'; relik chi yaal, sa' li kutan a'an te'xnaw naq laa'in li nin'aatinak.

40 Toja' ut naq te'xye: ^aK'a'jo' xch'ina-usal chaq chiruheb' li tzuul li roq a'an li nak'amok re li chaab'il esilal reheb', li ^bnapuktesin resil li tuqtuukilal; li naxk'am chaq li chaab'il esilal reheb' chixrix li chaab'il; li napuktesin resil li kolb'a-ib'; li nayehok re Sion: Laa Dios na'awa'b'ejin!

29a Isa. 44:21;

3 Ne. 16:11–12.

b K'UTUL RAQAL:

Israel—Lix ch'utub'ankil Israel.

c Amos 9:14–15.

d K'UTUL RAQAL:

Jerusalen.

31a 3 Ne. 5:21–26;

21:26–29.

32a Isa. 52:8;

3 Ne. 16:18–20.

K'UTUL RAQAL:

K'aak'alenk, aj k'aak'alanel tenamit.

34a Isa. 52:9.

36a Isa. 52:1–3;

Tz. ut S. 113:7–10.

K'UTUL RAQAL: Sion.

40a Isa. 52:7;

Nahum 1:15;

Mos. 15:13–18;

Tz. ut S. 128:19.

b Mar. 13:10;

1 Ne. 13:37.

41 Toja' ut naq taayab'asiq jun aatin: "Elenqex, elenqex, chex'elq chaq aran, meeche' li k'a'ru ^btz'aj; elenqex chaq sa' xyi a'an; 'ch'ajb'ilaqex li nekexk'amok re lix k'u-leb'aal li Qaawa'.

42 Xb'aan naq "ink'a' tex'elq chaq sa' aanil, chi moko texxik aj eelel; xb'aan naq li Qaawa' taaxik cheru, ut lix Dios laj Israel a'anaq aj k'aa-k'alanel cherix.

43 K'ehomaq reetal, taak'anjelaq inmoos rik'in xchaab'ilal xna'leb'; taqsinb'ilaq xloq'al ut nimanb'ilaq ru ut q'axal taqenaqaq.

44 Jo' naab'al ke'sach xch'ool aawik'in—k'a'jo' naq po'b'il li rilob'aal, q'axal wi'chik chiru anihaq chi winq, ut lix xaqalil q'axal wi'chik chiruheb' li ralaleb' li winq—

45 Chi jo'kan a'an "tixrachle xk'i-haleb' li tenamit; eb' li rey te'xtz'ap xtz'uumaleb' re chiru, xb'aan naq li k'a'ru moko yeeb'il ta reheb' te-ril; ut li k'a'ru moko rab'ihomeb' ta te'xk'oxla.

46 Chi yaal, chi yaal, ninye eere, chixjunil li k'a'aq re ru a'in taachalq chi yaal, jo' chanru aj-wi' naq kixtaqla we li Yuwa'b'ej. Toja' naq taatz'aqloq ru li sumwank li ki'ok wi' li Yuwa'b'ej sa' sumwank rik'in lix tenamit; toja' ut naq eb' lin tenamit te'wanq wi'chik rochoch "Jerusalem, ut a'an taawanq choq' xch'och'il li reechanihomeb'.

CH'OL 21

Te'ch'utub'aaq laj Israel naq taak'ut-mang lix Hu laj Mormon—Eb' laj Gentil te'xaqab'aaq jo' ach'ab'amb'il tenamit sa' li ch'och' America—Te'-kole'q wi te'paab'anq ut te'ab'inq chiru li taqlanb'il; wi ut ink'a', te'isiq chaq ut te'sache'q—Eb' laj Israel te'xyiib' li Ak' Jerusalem, ut te'sutq'iiq li teep sache'naq. Wan na 34 chihab' xyo'-lajik li Kristo.

Ut chi yaal ninye eere, nink'e eere jun eetalil, re taaruq teenaw lix "q'ehil naq ok re chi k'ulmank li k'a'aq re ru a'in—naq laa'in teb'in-ch'utub' chaq sa' xnajtil xjek'in-kileb', lin tenamit, ex xjunkab'al laj Israel, ut tinxaqab' wi'chik lin Sion sa' xyanqeb';

2 Ut k'ehomaq reetal, a'in li k'a'ru tink'e eere choq' eetalil—xb'aan naq chi yaal ninye eere naq jo'q'e li k'a'aq re ru a'in li ninch'olob' cheru, ut li toj tinch'olob' cheru moqon injunes, ut rik'in lix wan-kil li Santil Musiq'ej li taak'ehe'q eere xb'aan li Yuwa'b'ej, naq taa-k'ehe'q a'in chi nawmanq chiruheb' laj Gentil re taaruq te'xnaw chirix li tenamit a'in, a'aneb' jun rela' lix junkab'al laj Jakob, ut chirix lin tenamit a'in li jek'inb'ilaq xb'aaneb';

3 Chi yaal, chi yaal, ninye eere, naq "li k'a'aq re ru a'in taak'ehe'q chi nawmanq chiruheb' xb'aan

41 a Isa. 52:11–15.

b K'UTUL RAQAL:

Ch'ajob'resinb'il

ut moko

ch'ajob'resinb'il ta.

c Tz. ut S. 133:5.

42 a 3 Ne. 21:29.

45 a Isa. 52:15.

46 a Eter 13:5, 11.

21 1 a K'UTUL RAQAL:

Roso'jik li kutan,

roso'jikil kutan.

3 a Eter 4:17;

JS—R 1:34–36.

li Yuwa'b'ej, ut taachalq xb'aan li Yuwa'b'ej rik'ineb' chaq a'an, toj eere laa'ex;

4 Xb'aan naq a'an xchaab'ilal xna'leb' li Yuwa'b'ej naq eb' a'an te'xaqab'aaq sa' li ch'och' a'in, ut te'k'ojob'aaq jo' "ach'ab'amb'il tenamit xb'aan xwankilal li Yuwa'b'ej, re naq li k'a'aq re ru a'in taachalq rik'ineb' chaq a'an, toj rik'in jun rela' lee riyajil, re naq taaruq taa-tz'aqloq ru lix ^bsumwank li Yuwa'b'ej li ki'ok wi' sa' sumwank rik'in lix tenamit, ex xjunkab'al laj Israel;

5 Jo'kan ut, naq li k'anjel a'in ut li k'anjel li toj taak'anjelamanq sa' eeyanq moqon, taachalq "rik'ineb' chaq laj Gentil, toj rik'ineb' lee ^briyajil li te'lajq chi maak'a'aqeb' xpaab'aal xb'aan li maa'usilal;

6 Xb'aan naq chi jo'kan na'ajman ru choq' re li Yuwa'b'ej naq taachalq chaq rik'ineb' laj "Gentil, re naq a'an tixk'ut chaq lix wankil chiruheb' laj Gentil, choq' re li ajom a'in, naq eb' laj Gentil, wi ink'a' neke'xkawob'resi li raameb', naq taaruq te'xjal xk'a'uxl ut te'ch'alq wik'in ut te'kub'eeq xha' sa' lin k'ab'a' ut te'xnaw li jar raqal re lin tzol'leb' li tz'aqal yaal, re naq ^bte'k'ehe'q sa' ajl sa' xyanq intenamit, ex xjunkab'al laj Israel;

7 Ut naq taak'ulmanq li k'a'aq

re ru a'in naq eb' lee "riyajil te'ok chixnawb'al li k'a'aq re ru a'in—taawanq choq' eetalil chiruheb', re taaruq te'xnaw naq ak xtikla lix k'anjel li Yuwa'b'ej re xtz'aqob're-sinkil ru li sumwank li kixk'uub' choq' reheb' li ani wankeb' sa' lix junkab'al laj Israel.

8 Ut naq taachalq li kutan a'an, taak'ulmanq naq eb' li rey te'x-tz'ap xtz'uumaleb' re; xb'aan naq li k'a'ru moko yeeb'il ta reheb' te'r-il; ut li k'a'ru moko rab'ihomeb' ta te'xk'oxla.

9 Xb'aan naq sa' li kutan a'an, choq' we laa'in li Yuwa'b'ej tixk'anjela jun k'anjel, a'anaq jun xnimal ru ut "sachb'a-ch'oolejil k'anjel sa' xyanqeb'; ut te'wanq sa' xyanqeb' li ani ink'a' te'paab'anq re, us ta jun li winq taach'olob'anq re chiruheb'.

10 A'b'an k'ehomaq reetal, lix yu'am lin moos taawanq sa' wuq; jo'kan naq ink'a' te'xrahob'tesi, us ta "taapo'e'q li rilob'aal sa' xk'ab'a'eb' a'an. A'b'anan laa'in tink'irtesi, xb'aan naq tink'ut chiruheb' naq nim wi'chik ^bxchaab'ilal inna'leb' chiru lix seeb'al xb'alaq' laj tza.

11 Jo'kan naq taak'ulmanq naq yalaq ani ink'a' taapaab'anq re li waatin laa'in, li Jesukristo, li tixk'e li Yuwa'b'ej chixk'ut "a'an

4a 1 Ne. 13:17–19;
Tz. ut S. 101:77–80.
b Morm. 5:20.
K'UTUL RAQAL:
Sumwank re laj
Abraham.
5a 3 Ne. 26:8.
b 2 Ne. 30:4–5;
Morm. 5:15;

Tz. ut S. 3:18–19.
6a 1 Ne. 10:14;
Jak. 5:54;
3 Ne. 16:4–7.
b Gal. 3:7, 29;
3 Ne. 16:13;
Abr. 2:9–11.
7a 3 Ne. 5:21–26.
9a Isa. 29:13;

Hech. 13:41;
1 Ne. 22:8.
K'UTUL RAQAL:
Xk'ojob'ankil wi'chik
li evangelio.
10a Tz. ut S. 135:1–3.
b Tz. ut S. 10:43.
11a 2 Ne. 3:6–15;
Morm. 8:16, 25.

chiruheb' laj Gentil, ut tixk'e xwankil a'an re tixk'e chi k'ute'k chiruheb' laj Gentil (taab'aanumanq jo' chanru ajwi' li kixye laj Moises) eb' a'an ^bte'isiiq chaq sa' xyanqeb' lin tenamit li okenaqeb' sa' li sumwank.

12 Ut eb' lin tenamit li wankeb' choq' jun rela' laj Jakob te'wanq sa' xyanqeb' laj Gentil, relik chi yaal, sa' xyiheb' chanchan jo' jun "kaqkojl sa' xyanqeb' lix xulel k'iche', jo' jun saaj kaqkojl sa' xyanqeb' li teep chi karneer—a'an, wi nanume' sa' xyi ^bnayeq'ok ut napejink, ut maajun naru chi kolok.

13 Taqsinb'ilaq li ruq'eb' sa' xb'eeneb' laj xik' ilonel reheb', ut chixjunileb' li xik' neke'ilok reheb' te'isiiq chaq.

14 Relik chi yaal, rahilal chiwanq sa' xb'eeneb' laj Gentil wi ink'a' "neke'xjal xk'a'uxl, xb'aan naq taak'ulmanq sa' li kutan a'an, chan li Yuwa'b'ej, naq tinwisiheb' chaq laa kawaay sa' aayanq, ut tinsacheb' laa kareet;

15 Ut tinwisiheb' chaq li jar tenamit re laa ch'och', ut tinjuk'eb' chaq chixjunil laa kawil na'aj;

16 Ut tinwisi chaq li tuulak sa' laa ch'och', ut maak'a'aqeb' chik aj q'e aawik'in;

17 Laa ^ayiib'amb'il jalam-uuch tinwisi ajwi' chaq, ut laa xaqxookil jalam-uuch chaq sa' aayanq,

ut ink'a' chik taaloq'oni lix yiib'ahom aawuq';

18 Ut tinmich'eb' chaq xtoonaleb' li loq'oninb'il che' sa' aayanq; chi jo'kan tinsacheb' laa tenamit.

19 Ut taak'ulmanq naq chixjunil li "tik'ti'ik, ut li b'alaq'ik, ut li kaqalink, ut li wech'ij-ib', ut li tijok chi tojb'il, ut li yumb'eetak ko'b'eetak, taak'ehe'q chaq xraqik.

20 Xb'aan naq taak'ulmanq, chan li Yuwa'b'ej, naq sa' li kutan a'an yalaq ani ink'a' te'xjal xk'a'uxl ut te'chalq rik'in li Walal raaro inb'aan, eb' a'an te'wisi chaq sa' xyanq intenamit, ex xjunkab'al laj Israel.

21 Ut laa'in tink'anjela li eeqajunk ut xnimal li josq'il sa' xb'eeneb', jo' chanru sa' xb'eeneb' li maak'a'eb' xnawom chirix li Dios, xkomon li ink'a' rab'ihomeb' chaq.

22 A'b'an wi te'xjal xk'a'uxl ut te'ab'inq chiru li waatin, ut ink'a' te'xkawob'resi li raameb', laa'in "tinxaqab' lin iglees sa' xyanqeb', ut te'ok sa' li sumwank ut ^bte'k'ehe'q sa' ajl sa' xyanq a'in li rela' laj Jakob, li kink'e wi' li ch'och' a'in choq' reechanihomeb';

23 Ut eb' a'an te'xtenq'a lin tenamit, li rela' laj Jakob, ut jo'kan ajwi' jo' k'ihal xkomoneb' lix junkab'al laj Israel li te'chalq, re te'ruuq chixkab'lankil jun tenamit,

11 *b* Tz. ut S. 1:14.

12 *a* Mik. 5:8–15;

3 Ne. 20:16.

b 3 Ne. 16:13–15.

14 *a* 2 Ne. 10:18; 33:9.

17 *a* Exo. 20:3–4;

Mos. 13:12–13;

Tz. ut S. 1:16.

K'UTUL RAQAL:

Pak'b'il dios,

xloq'oninkil.

19 *a* 3 Ne. 30:2.

22 *a* K'UTUL RAQAL:

K'ojlajik.

b 2 Ne. 10:18–19;

3 Ne. 16:13.

a'anaq li "Ak' Jerusalem taayee-manq re.

24 Toja' ut naq te'xtenq'a lin tenamit re te'ruuq chi ch'utub'aak, li wankeb' chaq chi jek'inb'il chiru chixjunil lix b'een li ch'och', toj sa' li Ak' Jerusalem.

25 Toja' ut naq lix "wankilal li choxa taakub'eeq sa' xyanqeb', ut ^blaa'in ajwi' tinwanq sa' xyi.

26 Toja' ut naq lix k'anjel li Yuwa'b'ej taatiklaaq sa' li kutan a'an; naq taajultikamanq ajwi' li evangelio a'in sa' xyanq li rela' li tenamit a'in. Chi yaal ninye eere, sa' li kutan a'an lix k'anjel li Yuwa'b'ej "taatiklaaq sa' xyanqeb' chixjunil li jek'inb'ileb' re lin tenamit; relik chi yaal, li jar teepal li ^bsachenaqeb', li kixk'ameb' chaq xb'e li Yuwa'b'ej chi elk Jerusalem.

27 Relik chi yaal, taatiklaaq li k'anjel sa' xyanqeb' chixjunil li "jek'inb'ileb' re lin tenamit, rik'in li Yuwa'b'ej, re xkawresinkil li b'e te'ruuq wi' chi chalk wik'in, re te'ruuq chi patz'ok chiru li Yuwa'b'ej sa' lin k'ab'a'.

28 Relik chi yaal, toja' ut naq taatiklaaq li k'anjel, rik'in li Yuwa'b'ej, sa' xyanqeb' chixjunil li jar tenamit, re xkawresinkil li b'e te'ruuq wi' chi "ch'utub'aak lix tenamit sa' xch'och'il li reechanihomeb'.

29 Ut te'elq chaq sa' chixjunileb'

li tenamit; ut ink'a' te'elq chaq sa' "aanil, chi moko te'xik aj eelel, xb'aan naq laa'in tinxik chiruheb', chan li Yuwa'b'ej, ut laa'inaq aj k'aak'alenel chirixeb'.

CH'OL 22

Sa' roso'jik li kutan taaxaqab'aaq Sion ut eb' li roqechal, ut taach'utub'aaq Israel rik'in uxtaan ut q'unal ch'oolej —Eb' a'an te'q'axoq-u—Chi'ilmanq sa' Isaias 54. Wan na 34 chihab' xyo'-lajik li Kristo.

TOJA' ut naq taak'ulmanq li k'aru tz'iib'anb'il: B'ichan, at xma'al ixq, laa'at li ink'a' kat-alan; jap aawe chi "b'ichank, ut kawaq xyaab' aakux, laa'at li ink'a' katraho' rik'in alank; xb'aan naq k'iheb' wi'chik xkok'al li ink'a' ki'alan chiruheb' lix kok'al li sumsuukil ixaqilb'ej, chan li Qaawa'.

2 Nimob'resi xna'aj laa muheb'aal t'ikr, ut che'xk'e chi hele'k xt'ikrul laa muheb'aal; maakotz aametz'ew, tiq roq laa k'aamal ut k'e xkawub' laa "woqechal;

3 Xb'aan naq tattamq'iiq sa' li nim uq' ut sa' li tz'e, ut eb' laa wi-yajil te'reechaniheb' laj "Gentil, ut sa'eb' li tenamit neke'k'irirnak te'xk'e chi tamk li ochoch.

23 a 3 Ne. 20:22;
Eter 13:1–12.
K'UTUL RAQAL: Ak'
Jerusalem.

25 a 1 Ne. 13:37.
b Isa. 2:2–4; 3 Ne. 24:1.

26 a 1 Ne. 14:17;
3 Ne. 21:6–7.

b K'UTUL RAQAL:
Israel—Li lajeeb'
xteepal laj Israel li
sachenaqeb'.

27 a 3 Ne. 16:4–5.

28 a K'UTUL RAQAL:
Israel—Lix
ch'utub'ankil Israel.

29 a Isa. 52:12;
3 Ne. 20:42.

22 1 a K'UTUL RAQAL:
B'ichank.

2 a K'UTUL RAQAL:
Oqech, roqechal.

3 a K'UTUL RAQAL:
Gentil, eb' laj.

4 Matxuwak, xb'aan naq ink'a' tatxutaanaq; chi moko taasache'q aana'leb', xb'aan naq moko taa-k'ute'q ta "aaxutaan; xb'aan naq taasachq sa' aach'ool lix xutaanal aasaajil, ut moko jultikaq ta aawe laa tz'eqtaanankil sa' aasaajil, ut moko taajultiko'q ta chik aawe lix tz'eqtaanankil aaxmalka'anil.

5 Xb'aan naq laj yiih'ahom aawe, laa b'eelom, li Qaawa' reheb' li Teepal xk'ab'a'; ut laj Tojol aawix, lix Santil Dios laj Israel—li Dios re chixjunil li ruchich'och' tixk'ab'a'in.

6 Xb'aan naq li Qaawa' katx-b'oq chaq jo' jun ixq kanab'an-b'il xjunes ut rahob'tesinb'il sa' xmusiq', ut jun ixaqilb'ej sa' saajil, naq katz'eqtaanaak chaq, chan laa Dios.

7 Chiru ch'ina junpaat katinkanab' aajunes, a'b'an rik'in nimla uxtaan tatinch'utub'.

8 Rik'in b'ayaq li josq'il kinmuq chawu li wilob'aal chiru junpaat, a'b'an rik'in chaab'ilal ch'oolej li junelik taakanaaq "tinwuxtaana aawu, chan li Qaawa' laj Tojol aawix.

9 Xb'aan "a'in, b'xha'il laj Noe choq' we, xb'aan naq jo' chanru kinxaqab' aatin naq lix ha'il laj Noe maajun wa chik taanume'q sa' xb'een li ch'och', chi jo'kan kinxaqab' aatin naq ink'a' tinjosq'o'q aawik'in.

10 Xb'aan naq te'elq chaq li "tzuul, ut li b'ool te'isiq chaq, a'b'an lix chaab'ilal inch'ool moko b'taa'elq ta aawik'in, chi moko taa'isiq chaq li sumwank re lin tuqtuukilal, chan li Qaawa' li na'uxtaanank aawu.

11 At tawasinb'il, qujlenb'il xb'aan kaq-sut-iq', ut moko k'o-job'anb'il ta aach'ool! K'e reetal, tink'ojob' "aapekal rik'in chaq'al ru b'onol, ut tink'e laa k'ojleb'aal rik'in raxi lemtz' q'ol.

12 Ut tinyiib' rilob'aal laa wochoch rik'in saq ruhil q'ol pek, ut laa wokeb'aal rik'in kaqi lemtz' pek, ut chixjunil laa nub'aal rik'in sahil lemtz' pek.

13 Ut "chixjunileb' laa kok'al te'tzole'q chirix li Qaawa'; ut nimaq lix tuqtuukilaleb' laa kok'al.

14 Sa' "tiikilal tatxaqab'aaq; najt tatwanq rik'in li rahob'tesink xb'aan naq ink'a' tatxuwaaq, ut rik'in li nimla xiw xb'aan naq ink'a' taanach'oq aawik'in.

15 K'e reetal, te'xch'utub' rib' chi yaal chapleetinkil, moko sa' ink'ab'a' ta laa'in; yalaq ani tixch'utub' rib' chapleetinkil taat'ane'q sa' aak'ab'a'.

16 K'e reetal, laa'in kinyo'ob'te-sink re laj tenonel ch'iich' li na'apusink re li ru xam, ut nayiib'ank re jun k'anjeleb'aal choq' re xk'an-jel; ut kinyiib' laj sachonel re taasachq.

4a 2 Ne. 6:7, 13.

8a K'UTUL RAQAL:

Uxtaan, uxtaanank.

9a Isa. 54:9.

b K'UTUL RAQAL:

B'ut'iha' sa'

xkutankil laj Noe.

10a Isa. 40:4.

b Sal. 94:14;

Tz. ut S. 35:25.

11a Apok. 21:18–21.

13a Jer. 31:33–34.

14a K'UTUL RAQAL: Tiik xch'ool, tiikilal.

17 Maajun k'anjeleb'aal li yiyb'an-b'il re aapleetinkil taa'usaaq, ut li junjunq chi ru'uj aq'ej li taahob'oq chawix sa' li raqleb'aal aatin, laa'at taak'e sa' tojb'a-maak. A'in li reechanihomeb' lix moos li Qaawa', ut we laa'in lix tiikilaleb' xch'ool, chan li Qaawa'.

CH'OL 23

Li Jesus naxxaqab' xwankil li raatin laj Isaias—Naxtaqlaheb' li tenamit chixtz'ilb'aleb' rix li profheet—Li raatin laj Samuel aj Lamanita chirix li wakliik chi yo'yo na'oksiik sa' lix tz'iib'amb'il esileb'. Wan na 34 chihab' xyo'lajik li Kristo.

UT anajwan, k'ehomaq reetal, ninye eere naq tento raj "teetz'il rix li k'a'aq re ru a'in. Relik chi yaal, jun intaqlahom nink'e eere naq teetz'il rix li k'a'aq re ru a'in chi yalb'il eeqe, xb'aan naq nim ru li raatin laj^bIsaias.

2 Xb'aan naq a'an ki'aatinak chi yaal chirix xyaalalil chixjunil li k'a'aq re ru chirix lin tenamit li wankeb' sa' lix junkab'al laj Israel; jo'kan ut, tento naq taa'aatinaq ajwi' reheb' laj Gentil.

3 Ut chixjunil li k'a'aq re ru li kixye, kiwan ut toj "taawanq, jo' chanru ajwi' li aatin li kixye.

4 Jo'kan ut k'ehomaq eexik chirix li waatin; tz'iib'ahomaq li k'a'aq re

ru kinye eere; ut jo' chanru xq'e-hil ut rajom li Yuwa'b'ej taaxik reheb' laj Gentil.

5 Ut yalaq ani taa'ab'inq chiru li waatin ut tixjal xk'a'uxl ut taakub'eeq xha', a'an ajwi' taakoleq. Tz'ilomaqeb' rix li "profeet, xb'aan naq naab'al wankeb' li neke'ch'olob'an xyaalal li k'a'aq re ru a'in.

6 Anajwan ut kik'ulman naq chirix naq li Jesus kixye li aatin a'in kixye wi'chik reheb', chirix naq kixch'olob' chiruheb' chixjunil li loq'laj hu li ak ke'xk'ul, kixye reheb': K'ehomaq reetal, wan chik li loq'laj hu nawaj raj naq teetz'iib'a, li maak'a' eerik'in.

7 Ut kik'ulman naq kixye re laj Nefi: K'am chaq li esil li ketz'iib'a.

8 Ut chirix naq laj Nefi kixk'am chaq li tz'iib'amb'il esil, ut kixk'o-job' chiru, kixb'eresi li rilob'aal chirilb'al ut kixye:

9 Chi yaal ninye eere, kintaqla lin moos aj "Samuel, laj Lamanita, naq tixch'olob' xyaalal chiru li tenamit a'in, naq sa' li kutan a'an naq li Yuwa'b'ej tixnima xloq'al lix k'ab'a' wik'in, naq te'wanq^bnaab'al laj "santil paab'anel li "te'wakliiq chaq sa' xyanqeb' li kamenaq, ut te'xk'ut rib' chiru naab'al, ut te'k'anjelaq chiruheb'. Ut kixye reheb': Ma ink'a' jo'kan kiwan?

10 Ut eb' lix tzolom ke'chaq'ok chiru ut ke'xye: Yaal, Qaawa', laj

23 1a K'UTUL RAQAL:
Loq'laj hu (eb' li).
b 2 Ne. 25:1–5;
Morm. 8:23.
K'UTUL RAQAL:

Isaias.
3a 3 Ne. 20:11–12.
5a Luk. 24:25–27.
9a Hel. 13:2.
b Hel. 14:25.

c K'UTUL RAQAL:
Santil paab'anel (aj).
d Mat. 27:52–53.
K'UTUL RAQAL:
Wakliik chi yo'yo.

Samuel kixch'olob' jo' profeet jo' chanru laa waatin, ut kitz'aqlok ru chixjunil.

11 Ut li Jesus kixye reheb': Chan b'i' ru naq ink'a' xetz'iib'a li na'leb' a'in, naq naab'aleb' aj santil paab'anel ke'wakli ut ke'xk'ut rib' chiru naab'al ut ke'k'anjelak chiruheb'?

12 Ut kik'ulman naq kijultiko' re laj Nefi naq moko kitz'iib'aman ta li na'leb' a'in.

13 Ut kik'ulman naq li Jesus kix-taqla naq taatz'iib'amanq; jo'kan naq kitz'iib'aman jo' chanru naq kixtaqla.

14 Anajwan ut kik'ulman naq chirix naq li Jesus "kixch'olob' chaq chixjunileb' li loq'laj hu sa' junajil, li ke'xtz'iib'a chaq, kixtaq-laheb' naq te'xk'ut li k'a'aq re ru kixch'olob' chaq a'an chiruheb'.

CH'OL 24

Laj k'amol esil re li Qaawa' tixkaw-resi li b'e choq' re li Xkab' Xk'ulunik—Li Kristo taak'ojlaaq chi raqok aatin—Taqlanb'il Israel chixtojb'al li lajetqil ut li mayej—Natz'iib'aman jun xhuhil li jultikaak—Chi'ilmanq sa' Malakias 3. Wan na 34 chihab' xyo'lajik li Kristo.

UT kik'ulman naq kixtaqlaheb' naq te'xtz'iib'a li aatin li kixk'e

chaq li Yuwa'b'ej re laj Malakias, li tixye reheb'. Ut kik'ulman naq chirix naq kitz'iib'aman kixch'olob' li aatin. A'in ut li aatin li kixye reheb'; kixye: Jo'ka'in naxye li Yuwa'b'ej re laj Malakias—K'ehomaq reetal, tintaqla lin "k'amol esil, ut a'an tixkawresi li b'e chiwu, ut li Qaawa' li nekesik' taachalq chi jun xaqaamil sa' xsantil ochoch, a'an ajwi' aj k'amol resil li sumwank, li nasaho' wi' eech'ool; k'ehomaq reetal, taachalq a'an, chan li Qaawa' reheb' li Teepal.

2 A'b'anan ani taaruq "chixkuyb'al xkutankil lix k'ulunik, ut ani taawanq chi xaqxo naq taak'utunq chaq? Xb'aan naq a'an chanchan lix ^bxam laj k'uub'anel ch'iich', ut chanchan xxab'on laj puch'unel.

3 Ut a'an taak'ojlaaq jo' aj k'uub'ahom ut aj saqob'resihom ru li plaat; ut tixsaqob'resiheb' ru li "ralal laj Levi, ut taarisi chaq xtz'ajni-leb', chanchan oor ut plaat, re naq taaruq ^bte'xq'axtesi re li Qaawa' jun mayej sa' tiikilal.

4 Toja' naq lix mayejahom Juda ut Jerusalem taawanq xchaq'al ru chiru li Qaawa', jo' sa' najter kutan, ut jo' sa'eb' li chihab' junxil.

5 Ut laa'in tinnach'oq eerik'in re raqok aatin; ut seeb'aqin chixk'ut-b'al xyaalal li maak chirixeb' laj tuul, ut chirixeb' laj muxul sumsu, ut chirixeb' laj xaqab'anel aatin

14a Luk. 24:44–46.
24 1a Tz. ut S. 45:9.
2a 3 Ne. 25:1.
b Sak. 13:9;
Tz. ut S. 128:24.

K'UTUL RAQAL:
Ruchich'och'—
Xch'ajob'resinkil
li ruchich'och';
Xkab' xk'ulunik li

Jesukristo.
3a Deut. 10:8;
Tz. ut S. 84:31–34.
b Tz. ut S. 13:1.

sa' tik'ti', ut chirixeb' li neke'ra-hob'tesink re li moos sa' xtojb'al, li xmalka'an ut li "maak'a' xyuwa', ut li neke'tz'eqtaanank re laj jalanil tenamit, ut ink'a' neke'xuwa wu, chan li Qaawa' reheb' li Teepal.

6 Xb'aan naq laa'in li Qaawa', ink'a' ninjal wib'; jo'kan naq laa'ex ralalex laj Jakob moko k'atb'ilex ta.

7 Chalen ajwi' xkutankileb' lee yuwa' "elenaqex chaq rik'in ink'ojob'amb'il k'anjel, ut moko xepaab' ta. ^bSutq'inqex wik'in, ut laa'in tinsutq'iiq eerik'in, chan li Qaawa' reheb' li Teepal. A'b'an laa'ex nekeye: K'a' put ru toosutq'iiq wi'?

8 Ma taa'elq'aq junaq winq chiru li Dios? A'ut laa'ex kex'elq'ak chiwu. A'b'anan laa'ex nekeye: K'a' put ru koo'elq'ak wi' chawu? Rik'in "lajetqil ut ^bmayej.

9 Majewanb'ilex rik'in jun majewank, xb'aan naq kex'elq'ak chiwu, chixjunil li tenamit a'in.

10 K'amomaq chaq chixjunil li "lajetqil sa' li k'uuleb'aal kab'l, re taawanq tzakemq sa' wochoch, ut yalomaq wix anajwan rik'in a'in, chan li Qaawa' reheb' li Teepal, ma ink'a' tinte cheru rilob'aal choxa, ut tinhoy choq' eere jun ^bosob'tesink toj reetal naq moko tz'aqalaq ta li na'ajej re xk'ulb'al.

11 Ut tinch'iila laj k'uxunel choq' eere, re naq ink'a' tixsach ruuchinihom lee ch'och', chi moko lix toonal eeche' taat'ane'q li ru chi maji' nachal xq'ehil sa' li awimq, chan li Qaawa' reheb' li Teepal.

12 Ut chixjunileb' li tenamit osob'tesinb'il te'xye eere, xb'aan naq laa'aqex jun ch'och' sa rilb'al, chan li Qaawa' reheb' li Teepal.

13 Kaw naq wanjenaq eeraatin chiwix, chan li Qaawa'. A'ut laa'ex nekeye: K'a'ru xqayye chawix?

14 Laa'ex xeye: Maak'a' xyaalal k'anjelak chiru li Dios, ut k'a'ru naqara wi' naq xqapaab' lix k'ojob'amb'il k'anjel ut naq xoob'eek chi ra qach'ool chiru li Qaawa' reheb' li Teepal?

15 Ut anajwan saheb' xch'ool naqayye reheb' laj q'etq'et; relik chi yaal, eb' li neke'k'anjelank re maa'usilal neke'waklesiik; relik chi yaal, eb' li neke'yalok rix li Dios neke'kole' ajwi'.

16 Toja' naq eb' li ke'xuwank re li Dios "ke'aatinak chi kok' aj xsa' chirib'ileb' rib', ut li Qaawa' kixk'e xxik ut ki'ab'in; ut kitz'iib'aman chiru a'an jun ^bxhuhil li jultikaak choq' reheb' li neke'xuwank re li Dios, ut neke'k'oxlank re lix k'ab'a'.

17 Ut wehaqeb' a'an, chan li Qaawa' reheb' li Teepal, sa' li kutan

5a Stgo. 1:27.

7a K'UTUL RAQAL:

Q'etok paab'ank.

b Hel. 13:11;

3 Ne. 10:6;

Moro. 9:22.

8a K'UTUL RAQAL:

Lajetqil.

b K'UTUL RAQAL:

Q'axtesink mayej.

10a Tz. ut S. 64:23;

119:1-7.

b K'UTUL RAQAL:

Osob'tesink,

osob'tesinb'il,

rosob'tesinkil.

16a Moro. 6:5.

b Tz. ut S. 85:9;

Mois. 6:5.

K'UTUL RAQAL:

Xhuhil li jultikaak.

a'an naq "tintusub'eb' lin q'ol; ut tinkol xyu'ameb' jo' chanru naq junaq winq naxkol xyu'am tz'aqal li lalal li nak'anjelak chiru.

18 Toja' ut naq textsutq'iiq ut "teetz'il rix ani tiik xch'ool ut ani aj maak, ani li nak'anjelak chiru li Dios, ut ani li ink'a' nak'anjelak chiru.

 CH'OL 25

Sa' li xkab' xk'ulunik, eb' laj q'etq'et ut laj maak te'k'ateq chanchan roq waj—Laj Elias taasutq'iiq rub'elaj li xnimal ru ut xuwajel kutan a'an—Chi'ilmanq sa' Malakias 4. Wan na 34 chihab' xyo'lajik li Kristo.

XBAAN naq k'ehomaq reetal, chalk re li kutan li "taak'atoq jo' k'atleb'aal; ut chixjunileb' laj ^bq'etq'et, relik chi yaal, ut chixjunileb' li neke'b'aanunk re li maa'usilal, te'wanq choq' roq waj; ut li kutan li taachalq tixk'ateb', chan li Qaawa' reheb' li Teepal, jo'kan naq moko tixkanab' ta choq' reheb' xxe'il chi moko ruq'il.

2 A'b'an choq' eere li nekexxuwank re lin k'ab'a', taawakliiq li "K'ajolb'ej re Tiikilal chi wank li

k'irtesink sa' xxik'; ut laa'ex texxik ut ^btexnimanq jo' 'kok' wakax sa' xhilob'aaleb'.

3 Ut laa'ex "teeyeq'iheb' laj maak; xb'aan naq a'anaqeb' cha rub'el eeroq sa' li kutan naq tinb'aanu a'in, chan li Qaawa' reheb' li Teepal.

4 Chijultiko'q eere lix chaq'rab' laj Moises, inmoos, li kintaqla wi' aran "Horeb choq' reheb' chixjunil laj Israel, rochb'eeneb' li k'uub'انب'il aatin ut li raqb'a-aatin.

5 K'ehomaq reetal, tintaqla eere laj "Elias li profheet rub'elaj xchalik li xnimal ru ut xuwajel ^bxkutan li Qaawa';

6 Ut a'an "tixsutq'isi lix ch'ooleb' li yuwa'b'ej rik'ineb' li alal k'ajolb'ej, ut lix ch'ooleb' li alal k'ajolb'ej rik'ineb' lix yuwa'eb', maare anchal tink'ulunq ut tinsak' li ruchich'och' rik'in jun li majewank.

 CH'OL 26

Li Jesus naxch'olob' chixjunil li k'a'aq re ru chalen chaq xtiklajik toj sa' roso'jik—Eb' li k'uula'al ut li kok'al neke'xye li sachb'a-ch'oolejil aatin li ink'a' naru natz'iib'aman—Eb' li

17a Tz. ut S. 101:3.
 18a K'UTUL RAQAL:
 Tz'ilok-ix, li maatan re.
 25 1a Isa. 24:6; 1 Ne. 22:15;
 3 Ne. 24:2;
 Tz. ut S. 29:9;
 64:23–24; 133:64;
 JS—R 1:37.
 K'UTUL RAQAL:
 Ruchich'och'—

Xch'ajob'eresinkil li ruchich'och'.
 b 2 Ne. 20:33.
 K'UTUL RAQAL:
 Q'etq'etil.
 2a Eter 9:22.
 b Tz. ut S. 45:58.
 c Amos 6:4;
 1 Ne. 22:24.
 3a 3 Ne. 21:12.
 4a Exo. 3:1–6.

5a 2 Rey. 2:1–2;
 Tz. ut S. 2:1;
 110:13–16; 128:17–18.
 K'UTUL RAQAL: Elias;
 Kolb'a-ib' choq' reheb' li kamenaq;
 Tz'apok, xtz'apb'al.
 b K'UTUL RAQAL:
 Xkab' xk'ulunik li Jesukristo.
 6a Tz. ut S. 2:2.

wankeb' sa' lix Iglees li Kristo wan chixjunil li k'a'aq re ru sa' komonil sa' xyanqeb'. Wan na 34 chihab' xyo'la-jik li Kristo.

Ut anajwan kik'ulman naq chiri naq li Kristo kixye li k'a'aq re ru a'in, kixch'olob' a'an chiru li ch'utch'uukil tenamit, ut kixch'olob' chixjunil li k'a'aq re ru chiruheb', li nim jo' ajwi' li ka'ch'in.

2 Ut kixye: "Li loq'laj hu a'in, li moko kiwan ta eerik'in, li Yuwa'b'ej kixtaqla naq tink'e eere, xb'aan naq xchaab'ilal xna'leb' a'an naq taak'ehe'q reheb' li tasal tenamit li toj te'wanq.

3 Ut kixch'olob' chixjunil li k'a'aq re ru, chalen ajwi' chaq sa' xtiklajik, toj sa' li kutan naq taachalq a'an sa' "xloq'al—relik chi yaal, chixjunil li k'a'aq re ru li taachalq chiru lix b'een li ch'och', toj reetal ajwi' naq taaha'ob'resiiq li b'k'a'ru yii'banb'il wi', chi k'a'jo' xtiqwal, ut li ruchich'och' 'taab'olob'aaq chanchan jun b'otb'ookil hu, ut li choxa ut li ruchich'och' te'oso'q;

4 Toj reetal ajwi' sa' li "xanimal ru ut roso'jikil kutan, naq chixjunileb' li teepal, ut chixjunileb' li

junkab'al, ut chixjunileb' li tenamit ut aatinob'aal^b te'xaqliiq chiru li Dios, re taaraqmanq aatin chirixeb' xb'aan lix k'anjeleb', ma useb' malaj ink'a' useb'—

5 Wi useb', re "wakliik chi yo'yo sa' li yu'am li junelik nakana, ut wi ink'a' useb', re wakliik chi yo'yo sa' li tojb'a-maak, chi ka'pak'al xxikikeb', li jun chi junpak'al ut li jun chik chi junpak'al chik, jo' chanru li uxtaan, ut li^bxtiikal ru na'leb', ut li santilal li wan rik'in li Kristo, li kiwan 'naq toj maji' natikla li ruchich'och'.

6 Anajwan ut ink'a' naru natz'iib'aman sa' li hu a'in yal ta jun "miin raqal li k'a'aq re ru kixk'ut li Jesus chi yaal chiru li tenamit;

7 A'ut k'ehomaq reetal, sa'eb' lix "perel ch'iich' laj Nefi wan xk'ihal li k'a'aq re ru kixk'ut chiruheb' li tenamit.

8 Ut li k'a'aq re ru a'in kintz'iib'a, a'an xka'ch'inal li k'a'aq re ru kixk'ut chiruheb' li tenamit; ut kintz'iib'a choq' re li ajom naq taaruq chi k'ame'k wi'chik re li tenamit a'in, chi chalenaq chaq "rik'ineb' laj Gentil, jo' chanru li aatin kixye li Jesus.

26 2a AAN: Malakias, eb' li ch'ol 3 ut 4, li tz'iib'anb'il sa'eb' li ch'ol 24 ut 25 re 3 Ne.

3a K'UTUL RAQAL: Jesukristo—Xloq'alil li Jesukristo.

b Amos 9:13; 2 Pe. 3:10, 12; Morm. 9:2.

K'UTUL RAQAL: Ruchich'och'—Xch'ajob'resinkil

li ruchich'och'; Ruchich'och'—Rosoj'ik li ruchich'och'.

c Morm. 5:23.

4a Hel. 12:25; 3 Ne. 28:31.

b Mos. 16:10–11. K'UTUL RAQAL: Raq'b'a-aatin sa' roso'jik.

5a Dan. 12:2; Jwan 5:29.

b K'UTUL RAQAL: Tiik ruhil na'leb'.

c Eter 3:14.

K'UTUL RAQAL: Jesukristo—Xwanjik li Kristo rub'elaj li yu'am a'in.

6a Jwan 21:25; 3 Ne. 5:8.

7a K'UTUL RAQAL: Perel ch'iich'.

8a 3 Ne. 21:5–6.

9 Ut chirix naq ke'xk'ul a'in, li aajel ru naq te'xk'ul xb'een wa, re xyalb'al rix xpaab'aaleb', ut wi taa'uxq naq te'xpaab' li k'a'aq re ru a'in, rik'in a'an li "k'a'aq re ru q'axal nim wi'chik ru taak'utb'e-simanq chiruheb'.

10 Ut wi taa'uxq naq ink'a' te'xpaab' li k'a'aq re ru a'in, rik'in a'an li k'a'aq re ru xnimal ru "taaraméq chiruheb', choq' xjibt'aleb'.

11 K'ehomaq reetal, ok raj we chixtz'iib'ankil, chixjunil li b'arwan tz'iib'anb'il chiruheb' lix pelerel ch'iich' laj Nefi, a'b'an li Qaawa' kixye naq ink'a', ut kixye: "Tynal rix xpaab'aaleb' intenamit.

12 Jo'kan naq laa'in, aj Mormon, nintz'iib'a li k'a'aq re ru taqlanb'ilin wi' xb'aan li Qaawa'. Anajwan ut laa'in, aj Mormon, nink'e xraqik inyehom, ut nin'ok wi'chik chixtz'iib'ankil li k'a'aq re ru taqlanb'ilin wi'.

13 Jo'kan ut, nawaj raj naq teek'e reetal naq li Qaawa' chi yaal kixtzoleb' li tenamit, chiru xnumik oxib' kutan; ut chirix a'an "kixk'ut rib' chiruheb' chi kok' aj xsa', ut kixjachi li ^bkaxlan wa chi kok' aj xsa', ut kirosob'tesi, ut kixk'e reheb'.

14 Ut kik'ulman naq a'an kixtzoleb' ut kik'anjelak chiruheb' lix "kok'aleb' li ch'utch'uukil tenamit li yeeb'il wi' resil, ut ^bkirach'ab' ru'ujeb' li raq', ut eb' a'an

ke'xye reheb' lix xyuwa'eb' xnimall ru ut sachb'a-ch'ooolejil na'leb', li naxq'ax ajwi' xnimal ru li kixk'utb'esi chaq a'an chiru li tenamit; ut kirach'ab' ru'uj raq'eb' re te'ruuq chi aatinak.

15 Ut kik'ulman naq chirix naq ak kitage' sa' choxa—li xkab' sut naq kixk'ut rib' chiruheb', ut ak xko'o chaq rik'in lix Yuwa', chirix "xk'irtesinkil chixjunileb' lix yaj, ut lix yeeq roq, ut xteeb'al rilob'aaleb' lix mutz' ut risinkil xtz'apb'al xxikeb' lix tz'ap xikeb', ut chirix ajwi' xb'aanunkil li k'iila paay chi k'irtesink sa' xyanqeb', ut xwaklesinkil jun winq sa' xyanqeb' chaq li kamenaq, ut chirix xk'utb'al chaq lix wankil chiruheb', ut chirix naq kitage' rik'in li Yuwa'b'ej—

16 K'ehomaq reetal, kik'ulman wulajaq chik naq li k'iila tenamit ke'xch'utub' rib', ut ke'ril ut ke'rab'i ajwi' li kok'al a'in; relik chi yaal, eb' li "k'uula'al ke'xte ajwi' xtz'uumaleb' re ut ke'xye sachb'a-ch'ooolejil aatin; ut kitaqlaman naq moko taatz'iib'amanq ta li k'a'aq re ru ke'xye, re naq maajun winq taatz'iib'anq re.

17 Ut kik'ulman naq eb' li "tzolom li kixsik'eb' chaq ru li Jesus, chirix li hoonal a'an ke'ok chi ^bkub'sink ha' ut chixtzolb'al jo' k'ihal li ke'chal rik'ineb'; ut jo' k'ihal eb' li ke'kub'e xha' sa' lix k'ab'a'

9a Eter 4:4–10.
10a Alma 12:9–11.
11a Eter 12:6.
13a Jwan 21:14.
b 3 Ne. 20:3–9.
K'UTUL RAQAL:

Loq'laj wa'ak.
14a 3 Ne. 17:11–12.
b Alma 32:23;
3 Ne. 26:16.
15a 3 Ne. 17:9.
K'UTUL RAQAL:

K'irtesink;
Sachb'a-ch'ooolej.
16a Mat. 11:25.
17a 3 Ne. 19:4–13.
b 4 Ne. 1:1.

li Jesus ke'nujak rik'in li Santil Musiq'ej.

18 Ut naab'al reheb' ke'ril ut ke'rab'i k'a'aq re ru ink'a' naru xyeeb'al, li "moko naru ta tz'iib'ankil xb'aan li chaq'rab'.

19 Ut ke'xk'ut li na'leb', ut ke'k'anjelak chiruheb' lix komon chirib'ileb' rib'; ut kiwan "chixjunil li k'a'aq re ru reheb' b'sa' komonil sa' xyanqeb', ut li junjunq chi winq naxb'aanu li k'a'ru tiik, li jun re li jun chik.

20 Ut kik'ulman naq ke'xb'aanu chixjunil li k'a'aq re ru jo' chanru ajwi' naq kixtaqlaheb' li Jesus.

21 Ut eb' li ke'kub'e xha' sa' lix k'ab'a' li Jesus, lix "iglees li Kristo ke'yehe' re.

CH'OL 27

Li Jesus naxtaqlaheb' naq te'xk'ab'a'i li Iglees rik'in lix k'ab'a' a'an—Lix k'anjel taqlanb'il wi' ut lix mayej aj tojol-ix, a'an lix evangelio—Eb' li winq taqlanb'ileb' chixjalb'aleb' xk'a'uxl ut chi kub'eek xha' re te'ruuq chi santob'resiik xb'aan li Santil Musiq'ej—Tento te'wanq jo' chanru ajwi' li Jesus. Wan na 34–35 chihab' xyo'lajik li Kristo.

KIK'ULMAN ut, naq eb' lix tzolom

li Jesus yookeb' chi b'eek ut yookeb' chixjultikankil li k'a'aq re ru ke'rab'i chaq jo' ajwi' li ke'ril, ut yookeb' chi kub'sink ha' sa' lix k'ab'a' li Jesus, kik'ulman naq eb' li tzolom ke'ch'utla ut wankeb' "sa' junajil chi tijok ut chi b'kuyuk sa' rik'in nimla metz'ew.

2 Ut li Jesus "kixk'ut wi'chik rib' chiruheb', xb'aan naq yookeb' chi tijok chiru li Yuwa'b'ej sa' lix k'ab'a'; ut kichal li Jesus ut kixaqli sa' xyiheb', ut kixye reheb': K'a'ru teeraj naq tink'e eere?

3 Ut eb' a'an ke'xye re: Qaawa', naqaj naq taaye qe li k'ab'a'ej taqak'e chi k'ab'a'iik wi' li iglees a'in, xb'aan naq wan li wech'ink'ib' sa' xyanq li tenamit chirix li na'leb' a'in.

4 Ut li Qaawa' kixye reheb': Chi yaal, chi yaal, ninye eere, k'a'ut naq te'aatinaq ut te'wech'oq li tenamit xb'aan li na'leb' a'in?

5 Ma ink'a' xe'rileb' ru li loq'laj hu, li nak'ehe' re naq tento teek'ul sa' eeb'een lix "k'ab'a' li Kristo, a'an ink'ab'a' laa'in? Xb'aan naq rik'in li k'ab'a'ej a'in texb'oqe'q sa' roso'jik li kutan;

6 Ut ani nak'uluk re lin k'ab'a' sa' xb'een, ut "nakuyuk toj sa' roso'jik, a'an ajwi' taakole'q sa' roso'jik li kutan.

7 Jo'kan ut, yalaq k'a'ru

18 a 3 Ne. 26:11.

19 a 4 Ne. 1:3.

b K'UTUL RAQAL:

Q'axtesink, chaq'rab' re q'axtesink-ib'.

21 a Mos. 18:17.

K'UTUL RAQAL:

Iglees li Jesukristo

(lix).

27 1 a Tz. ut S. 29:6.

b Alma 6:6.

K'UTUL RAQAL:

Kuyuk sa'.

2 a 3 Ne. 26:13.

K'UTUL RAQAL:

Jesukristo—Kixk'ut

rib' li Kristo chirix xkamik.

5 a K'UTUL RAQAL:

Jesukristo—

Xk'ulb'al lix k'ab'a'

li Jesukristo sa'

qab'een.

6 a 3 Ne. 15:9.

nekebaanu, teebaanu sa' lin k'aba'; jo'kan naq teeke'chi k'aba'iik li iglees sa' lin k'aba'; ut teepatz' xk'aba' li Yuwa'bej sa' lin k'aba' re naq a'an taarosob'tesi li iglees choq' we.

8 Ut chan pe' ru naq a'anaq "lin iglees wi ink'a' k'aba' inb'il sa' lin k'aba'? Xbaan naq wi jun iglees k'aba' inb'il sa' lix k'aba' laj Moises a'anaq x'iglees laj Moises; malaj ut wi k'aba' inb'il rik'in xk'aba' jun winq, a'anaq x'iglees jun winq; wi ban k'aba' inb'il sa' lin k'aba', rik'in a'an a'anaq lin iglees, wi naux naq kab'lanb'ileb' sa' xbeen lin evangelio.

9 Chi yaal ninye eere, naq kab'lanb'ilex sa' xbeen lin evangelio, jo'kan naq teeke'chi k'aba'iik ya-laq k'aru nekek'e chi k'aba'iik, sa' lin k'aba'; jo'kan naq wi nekepatz' xk'aba' li Yuwa'bej, choq' re li iglees, wi a'anaq sa' lin k'aba' li Yuwa'bej texrab'i.

10 Ut wi naux naq li iglees kab'lanb'il sa' xbeen lin evangelio, rik'in a'an li Yuwa'bej tixk'e chi k'ute'k tz'aqal lix k'anjel a'an chi sa'.

11 A'banan wi moko kab'lanb'il ta sa' xbeen lin evangelio, ut kab'lanb'il ban sa' xbeen xk'anjeleb' li winq, malaj sa' xbeen xk'anjel laj tza, chi yaal ninye eere,

nekesaho' xchool sa' xk'anjeleb' chiru jarub'aq kutan, ut timil timil taachalq roso'jik, ut eb' a'an "nekeyoke' chaq ut neke'kute' sa' li xam, bar wi' maak'a' li sutqiik chaq.

12 Xbaan naq lix k'anjeleb' "neke'taaqenk reheb', xbaan naq a'an sa' xk'aba' lix k'anjeleb' naq nekeyoke' chaq; jo'kan ut, chijultikoq'eere li k'aaq re ru kinye eere.

13 Kehomaq reetal, kink'e eere lin "evangelio, ut ain li evangelio kink'e eere—naq kinchal sa' li ruchich'och' re xbaanunkil li brajom lin Yuwa', xbaan naq lin Yuwa' kinixtaqla chaq.

14 Ut lin Yuwa' kinixtaqla chaq re "tintaqsiiq chiru li krus, ut chirix naq kintaqsiik chiru li krus, re tinjilosiheb' chaq chixjunil li winq wik'in, re naq jo' chanru kintaqsiik xbaaneb' li winq jo'kan ajwi' te'taqsiiq li winq xbaan li Yuwa'bej, re te'xaqliiq chiwu, re taaraqeq' aatin chirixeb' xbaan lix k'anjeleb', ma useb' malaj ink'a' useb'—

15 Ut choq' re li ajom ain "kintaqsiik; jo'kan ut, jo' chanru lix wankilal li Yuwa'bej tinjilosiheb' chaq chixjunil li winq wik'in, re taaraqeq' aatin chirixeb' jo' chanru lix k'anjeleb'.

16 Ut taak'ulmanq, naq ani

8a Tz. ut S. 115:4.

b K'UTUL RAQAL:

Jesukristo—Xjolo-mil li Iglees.

11a Alma 5:52.

12a Apok. 14:13;

Tz. ut S. 59:2.

13a Tz. ut S. 76:40–42.

K'UTUL RAQAL:

Evangelio.

b Jwan 6:38–39.

14a 1 Ne. 11:32–33;

Mois. 7:55.

b Jwan 6:44; 2 Ne. 9:5;

Tz. ut S. 27:18.

c K'UTUL RAQAL:

Jesukristo—Aj

Raqol Aatin.

15a K'UTUL RAQAL:

Xtojb'al rix li maak.

“naxjal xk’a’uxl ut ^bnakub’e xha’ sa’ lin k’ab’a’ taanujob’resiiq, ut wi ‘nakuyuk toj sa’ roso’jik, k’ehomaq reetal, a’an tinwil chi maak’a’ xmaak chiru lin Yuwa’ sa’ li kutan a’an naq tinxaqliiq chi raqok aatin chirix li ruchich’och’.

17 Ut ani ink’a’ nakuyuk toj sa’ roso’jik, a’an ajwi’ li nayok’e’ chaq ut nakute’ sa’ li xam, b’ar wi ink’a’ chik neke’ru chi sut-q’iik chaq, xb’aan lix “raqb’a-aatin li Yuwa’b’ej.

18 Ut a’in li aatin li kixk’e reheb’ li ralal xk’ajoleb’ li winq. Ut xb’aan a’in naq a’an naxtz’aqob’resi ru chixjunil li aatin li kixk’e, ut ink’a’ natik’ti’ik, naxtz’aqob’resi b’an ru chixjunil li raatin.

19 Ut “maajun k’a’ru tz’aj naru chi ok sa’ li rawa’b’ejihom; jo’kan naq maak’a’ naru chi ok sa’ ^bxhilibaal, ka’ajeb’ wi’ li ani ‘ke’xch’aj li raq’eb’ sa’ inkik’el, xb’aan lix paab’aaleb’, ut lix xjalb’aleb’ xk’a’uxl chirix chixjunil lix maa-keb’, ut lix tiikilaleb’ chi paab’ank toj sa’ roso’jik.

20 Anajwan a’in li taqlahom: “Chejal eek’a’uxl, chejunilex xmaril li ruchich’och’, ut chalqex wik’in ut ^bchikub’eeq eeha’ sa’ lin k’ab’a’, re naq texruuq chi

‘santob’resiik rik’in xk’ulb’al li Santil Musiq’ej, re naq texxaqliiq chi ^dmaak’a’ eetz’ajnil chiwu sa’ roso’jik li kutan.

21 Chi yaal, chi yaal, ninye eere, a’in lin evangelio, ut nekenaw li k’a’aq re ru tento teeb’aanu sa’ lin iglees, xb’aan naq li k’anjel kineeril chixb’aanunkil, a’an teeb’aanu ajwi’ laa’ex; xb’aan naq li k’a’ru kineeril chixb’aanunkil, a’an ajwi’ li teeb’aanu.

22 Jo’kan ut, wi nekeb’aanu li k’a’aq re ru a’in, osob’tesinb’ilex, xb’aan naq texwaklesiiq sa’ roso’jik li kutan.

23 Tz’iib’ahomaq li k’a’aq re ru keril ut kerab’i, ka’ajwi’ li k’a’ru “xyehe’ naq moko taatz’iib’amanq ta ink’a’.

24 Tz’iib’ahomaq lix k’anjeleb’ li tenamit a’in, li toj taawanq, jo’chanru tz’iib’anb’il chaq, chirix li k’a’ru ak wanjenaq.

25 Xb’aan naq k’ehomaq reetal, rik’in li k’a’ru wan sa’eb’ li hu li tz’iib’anb’il, ut li toj taatz’iib’amanq, “taaraqe’q aatin chirix li tenamit a’in, xb’aan naq rik’in a’an te’nawe’q lix ^bk’anjeleb’ xb’aaneb’ li winq.

26 Ut k’ehomaq reetal, “tz’iib’anb’il chixjunil li k’a’aq re ru xb’aan

16a K’UTUL RAQAL:
Jalok k’a’uxl, jalb’a-
k’a’uxlej.
b K’UTUL RAQAL:
Kub’iha’, kub’sink
ha’.
c 1 Ne. 13:37.
K’UTUL RAQAL:
Kuyuk toj sa’
roso’jik.
17a K’UTUL RAQAL: Tiik

ruhil na’leb’.
19a Alma 11:37.
b Tz. ut S. 84:24.
K’UTUL RAQAL:
Hilank, hilob’aal.
c Apok. 1:5; 7:14;
Alma 5:21, 27;
13:11–13.
20a Eter 4:18.
b K’UTUL RAQAL:
Kub’iha’, kub’sink

ha’—Aajel ru.
c K’UTUL RAQAL:
Santob’resink.
d Tz. ut S. 4:2.
23a 3 Ne. 26:16.
25a 2 Ne. 33:10–15;
R laj M 1:11.
b 1 Ne. 15:32–33.
26a 3 Ne. 24:16.
K’UTUL RAQAL:
Xhuhil li yu’amej.

li Yuwa'b'ej, jo'kan naq rik'in li k'aru wan sa'eb' li hu li te'tz'iib'amanq, taaraqeq' aatin chirix li ruchich'och'.

27 Ut chenaw naq "laa'aqex aj raqol aatin sa' xb'een li tenamit a'in, jo' chanru li raqb'a-aatin li tink'e eere, li tiikaq ru. Jo'kan ut, ^bk'a' chi winqil tento naq texwanq laa'ex? Chi yaal ninye eere, jo' ^cchanru ajwi' laa'in.

28 Ut anajwan "xik we rik'in li Yuwa'b'ej. Ut chi yaal ninye eere, yalaq k'aru teepatz' chiru li Yuwa'b'ej sa' lin k'ab'a' taak'eemanq eere.

29 Jo'kan ut, "chextz'aamanq, ut texk'uluq; chextoch'oq, ut taatehe'q cheru; xb'aan naq ani natz'aaman, nak'uluk, ut chiru ani natocho'ok, taatehe'q.

30 Anajwan ut, k'ehomaq reetal, nim xsahil inch'ool, toj reetal naq numtajenaq, eeb'aan laa'ex, jo' ajwi' li tasal tenamit a'in; relik chi yaal, ut nasaho' ajwi' xch'ool li Yuwa'b'ej, ut jo'kaneb' ajwi' chixjunileb' li santil anjel, eeb'aan laa'ex ut li tasal tenamit a'in, xb'aan naq "maajun reheb' sacheanaq.

31 K'ehomaq reetal, nawaj raj naq teetaw xyaalal, xb'aan naq eb' li ninye, a'aneb' li "yo'yookeb' sa' ^bli tasal tenamit a'in; ut maajun reheb' sacheanaq; ut rik'ineb' a'an wan xtz'aqalil ^cxsahil inch'ool.

32 A'b'anan k'ehomaq reetal, nachal xrahil inch'ool xb'aan li "xkaa tasal chirix li tasal tenamit a'in, xb'aan naq k'amb'ileb' chi pree-xil xb'aan a'an jo' chanru ajwi' chaq li alalb'ej re li sachk, xb'aan naq eb' a'an tine'xk'ayi re xk'ulb'al li plaat ut li oor, ut li k'aru napo'e' xb'aaneb' li ^bmax, ut neke'ru wi' laj elq' chi weqok ut chirelq'ankil. Ut sa' li kutan a'an tinwula'aniheb', rik'in xsutq'isin-kil lix k'anjeleb' sa' xb'een tzaqal xjolomeb'.

33 Ut kik'ulman naq chirix naq li Jesus kixchoy li yehom a'in, kixye reheb' lix tzolom: Chex'o-kaq sa' li "okeb'aal laatz', xb'aan naq laatz' li okeb'aal, ut ka'ch'in ru li b'e li naxik sa' li yu'amej, ut moko naab'al ta li neke'tawok re; a'b'an nim ru li okeb'aal, ut helho ru li b'e li naxik sa' li kamk, ut naab'aleb' wan li neke'b'eeek chiru, toj reetal naq nachal li q'ojoyin, sa' li maajun winq naru wi' chi k'anjelak.

CH'OL 28

B'eleb' reheb' li kab'laju neke'raj ut nayeechi'iman reheb' jun reechanihomeb' sa' li rawa'b'ejihom li Kristo naq neke'kam—Li Oxib' aj Nefita neke'raj ut nak'eeman reheb' wankilal

27 a 1 Ne. 12:9–10;
Morm. 3:19.

b K'UTUL RAQAL:

Jesukristo—Li
Jesukristo kixk'ut li
tento taa'uxq.

c Mat. 5:48;
3 Ne. 12:48.

28 a Jwan 20:17.

29 a Mat. 7:7;
3 Ne. 14:7.

30 a Jwan 17:12.

31 a 3 Ne. 9:11–13; 10:12.

b 3 Ne. 28:23.

c K'UTUL RAQAL: Sahil
ch'oolejil.

32 a 2 Ne. 26:9–10;

Alma 45:10, 12.

b Mat. 6:19–21;

3 Ne. 13:19–21.

33 a Mat. 7:13–14;

3 Ne. 14:13–14;

Tz. ut S. 22:1–4.

sa' xb'een li kamk re te'kanaaq sa' li ruchich'och' toj reetal naq taachalq wi'chik li Jesus—Eb' a'an neke'jalte-siik ru ut neke'ril li k'a'ru ink'a' naru xyeeb'al jo' chanru li chaq'rab', ut yoo-keb' anajwan chi k'anjelak sa' xyan-qeb' li winq. Wan na 34-35 chihab' xyo'lajik li Kristo.

Ut kik'ulman naq chirix naq li Jesus kixye li aatin a'in, kiraatinaheb' lix tzolom, chixjunjunqaleb', ut kixye reheb'; K'a'ru li nekeraj wik'in, chirix naq ak xikenaqin rik'in li Yuwa'b'ej?

2 Ut ke'aatinak chixjunileb', ka'ajwi' oxib' ink'a', ut ke'xye: Naqaj naq chirix naq wanjenaq qayu'am jo' xchihab' li winq, naq li qak'anjel, li kohab'oq wi', taaruuq taawanq xraqik, re naq chi seeb' tooruuq chi chalk aawik'in sa' laa awa'b'ejihom.

3 Ut a'an kixye reheb': Osob'te-sinb'ilex xb'aan naq xeraj li na'leb' a'in wik'in; jo'kan ut, chirix naq kab'laju xkaak'al chihab' eeyu'am texchalq wik'in sa' lin awa'b'ejihom; ut wik'in teetaw "hilob'aal.

4 Ut chirix naq kiraatinaheb', kixsutq'isi li rilob'aal re li oxib', ut kixye reheb': K'a'ru nekeraj laa'ex naq tinb'aanu eere, naq ak xikenaqin rik'in li Yuwa'b'ej?

5 Ut eb' a'an ke'raho' xch'ool

sa' raam, xb'aan naq moko ke'ch'al ta xch'ool xyeeb'al re li k'a'ru neke'raj.

6 Ut a'an kixye reheb': K'ehomaq reetal, "ninnaw eek'oxlahom, ut laa'ex xeraj li k'a'ru kiraj wik'in laj ^bJwan, li raaro inb'aan, li kiwan wochb'een sa' ink'anjel, rub'elaj naq kintaqsiik xb'aaneb' laj Judio.

7 Jo'kan ut, q'axal wi'chik osob'te-sinb'ilex, xb'aan naq "maajo'q'e teeyal li ^bkamk; texwanq b'an chi yo'yo re rilb'al chixjunil lix b'aanuhom li Yuwa'b'ej reheb' li ralaal xk'ajoleb' li winq, toj reetal ajwi' naq taatz'aqloq ru chixjunil li k'a'aq re ru jo' chanru li rajom li Yuwa'b'ej, naq tink'ulunq sa' inloq'al rik'in lix "wankilal li choxa.

8 Ut maajo'q'e teenumsi xrahil li kamk; a'b'an naq tink'ulunq sa' inloq'al texjalaaq sa' jun mutz'uk-u, taa'isiq chaq li "kamk sa' eeb'een re naq ^bink'a' chik texkamq; toja' ut naq tex'osob'tesiiq sa' li rawa'b'ejihom lin Yuwa'.

9 Ut jo'kan wi'chik, moko taawanq ta eerahil naq wankex sa' li tz'ejwalej, chi moko xrahil eech'ool, ka'ajwi' sa' xk'ab'a' lix maak li ruchich'och'; ut chixjunil a'in tinb'aanu xb'aan li k'a'ru keraj wik'in, xb'aan naq keraj naq "teek'am chaq li raameb'

28 3a K'UTUL RAQAL:
Hilank, hilob'aal.
6a Amos 4:13;
Alma 18:32.
b Jwan 21:21-23;
Tz. ut S. 7:1-4.
7a 4 Ne. 1:14;

Morm. 8:10-11;
Eter 12:17.
b K'UTUL RAQAL:
Jaltesinb'il
junxaqalil.
c 3 Ne. 20:22.
8a 3 Ne. 28:36-40.

K'UTUL RAQAL:
Wank li kamk sa'
xb'een.
b K'UTUL RAQAL:
Kole'k chiru li
kamk.
9a Filip. 1:23-24;

li winq wik'in, naq toj xaqxo li ruchich'och'.

10 Ut xb'aan a'in taawanq "xtz'a-qalil xsahil eech'ool; ut texk'ojlaaq sa' li rawa'b'eijhom lin Yuwa'; relik chi yaal, tz'aqalaq xsahil eech'ool, jo' chanru ajwi' naq li Yuwa'b'ej xk'e xtz'aqalil xsahil inch'ool laa'in; ut texwanq jo' chanru ajwi' laa'in, ut laa'in wankin jo' chanru ajwi' li Yuwa'b'ej, ut li Yuwa'b'ej ut laa'in ^bjunajo;

11 Ut li "Santil Musiq'ej naxch'olob' xyaalal li Yuwa'b'ej ut laa'in; ut li Yuwa'b'ej naxk'e li Santil Musiq'ej reheb' li ralal xk'ajoleb' li winq, sa' ink'ab'a' laa'in.

12 Ut kik'ulman naq chirix naq li Jesus kixye li aatin a'in, kixch'e' li junjunq reheb' rik'in ru'uj ruq', ka'ajwi' li oxib' li toj te'kanaaq ink'a', toja' ut naq ki'el chaq.

13 Ut k'ehomaq reetal, kiteeliik li choxa, ut eb' a'an "ke'xoke' sa' choxa, ut ke'ril ut ke'rab'i k'a'aq re ru li ink'a' naru chi yeemank.

14 Ut "kiyehe' reheb' naq ink'a' te'xye; chi moko kik'eeman wankilal reheb' re te'xye li k'a'aq re ru ke'ril ut ke'rab'i;

15 Ut ma wankeb' ta sa' li tz'ejwalej malaj elenaqeb' ta sa' li tz'ejwalej, ink'a' ke'ru chixyeeb'al; xb'aan naq sa' xch'ooleb' a'an chanchan naq "jaltesinb'ileb' ru, jo'kan naq ke'jale' chaq sa' li xaqalil a'in re li tz'ejwalej toj sa' jun

wanjik maak'a' wi' li kamk, re naq ke'ru chirilb'al li k'a'aq re ru re li Dios.

16 A'ut kik'ulman naq ke'k'anjelak wi'chik chiru xb'een li ch'och'; a'b'anan ink'a' ke'xk'ut li k'a'aq re ru ke'rab'i ut ke'ril chaq, xb'aan li taqlahom li kik'eeman chaq reheb' sa' choxa.

17 Anajwan ut, ma wan ta li kamk sa' xb'eeneb' malaj ink'a', chirix xkutankil lix jaltesinkileb' ru, moko ninnaw ta;

18 A'in b'an li ninnaw, jo' chanru li tz'iib'انب'il esil li k'eeb'il chaq—xkoheb' chiru xb'een li ch'och', ut ke'k'anjelak chiru chixjunil li tenamit, ut ke'xjunaji rik'in li iglees jo' k'ihaleb' li ke'paab'ank re lix jultikahomeb'; ut ke'xkub'siheb' xha', ut jo' k'ihaleb' li ke'kub'e xha' ke'xk'ul li Santil Musiq'ej.

19 Ut ke'tz'ape' sa' tz'alam xb'aaneb' li moko neke'wan ta sa' li iglees. Ut eb' li "tz'alam ink'a' ke'ru chixtz'apb'aleb', xb'aan naq ke'jache' sa' xyi.

20 Ut ke'kute' sa' rub'el ch'och'; a'b'an ke'xsak' li ch'och' rik'in li raatin li Dios, jo'kan naq rik'in lix "wankil a'an ke'kole' chaq sa' xchamal li ch'och'; ut chi jo'kan ink'a' ke'ru chixb'ekb'al li jul li taa-tz'aqloq re xmuqb'aleb'.

21 Ut oxib' sut ke'kute' sa' jun "k'atleb'aal ut maajun ra ke'xk'ul.

Tz. ut S. 7:5–6.

10a Tz. ut S. 84:36–38.

b Jwan 17:20–23.

11a 2 Ne. 31:17–21;

3 Ne. 11:32.

13a 2 Kor. 12:2–4.

14a Tz. ut S. 76:114–116.

15a Moiss. 1:11.

K'UTUL RAQAL:

Jaltesiiik ru.

19a Hech. 16:26;

Alma 14:26–28.

20a Morm. 8:24.

21a Dan. 3:22–27;

4 Ne. 1:32.

22 Ut wiib' sut ke'kute' sa' "ro-
choch li k'iche' xul; ut k'ehomaq
reetal, ke'batz'un rik'ineb' li xul jo'
jun ch'ina al rik'in jun karneer toj
natu'uk, ut maajun ra ke'xk'ul.

23 Ut kik'ulman naq chi jo'kan
xkoheb' sa' xyanqeb' chixjunil lix
tenamit laj Nefi, ut ke'xjultika lix
"evangelio li Kristo chiru chix-
junileb' li wankeb' sa' xb'een li
ch'och'; ut eb' a'an ke'jale' xch'ool
choq' re li Qaawa', ut ke'junajjik
rik'in lix iglees li Kristo, ut chi
jo'kan ke'osob'tesiik li ani wan-
keb' sa' ^bli tasal tenamit a'an, jo'
chanru li raatin li Jesus.

24 Anajwan ut laa'in, aj Mor-
mon, nink'e xraqik aatinak chi-
rix li k'aaq re ru a'in chiru jun
k'amok.

25 K'ehomaq reetal, ok raj we
chixtz'iib'ankil "xk'ab'a'eb' li maa-
jo'q'e te'xyal li kamk, a'b'an li Qaa-
wa' kixye naq ink'a'; jo'kan naq
moko nintz'iib'a ta, xb'aan naq
muqmu chiru li ruchich'och'.

26 A'b'anan k'ehomaq reetal,
wilomeb' ru, ut eb' a'an ke'k'an-
jelak chiwu.

27 Ut k'ehomaq reetal, te'wanq
sa' xyanqeb' laj Gentil, ut eb' laj
Gentil moko te'xnaweb' ta ru.

28 Te'wanq ajwi' sa' xyanqeb' laj
Judio, ut eb' laj Judio moko te'x-
naweb' ta ru.

29 Ut naq li Qaawa' tixk'oxla
rik'in xchaab'ilal xna'leb' naq

us, taak'ulmanq naq te'k'anje-
laq chiru chixjunileb' lix "teepal
laj Israel li jek'inb'ileb', ut chiru
chixjunileb' li tenamit, junkab'al,
aatinob'aal ut teepal, ut sa'eb'
chaq a'an te'xk'am k'iila aamej
choq' re li Jesus, re naq taaruq
taatz'aqloq ru li rajomeb' a'an, ut
jo'kan ajwi' xb'aan lix wankil li
Dios re xq'unb'esinkil ch'oolej li
wan rik'ineb'.

30 Ut wankeb' jo'eb' lix "an-
jel li Dios, ut wi te'tijoj chiru li
Yuwa'b'ej sa' lix k'ab'a' li Jesus
neke'ru chixk'utb'al rib' chiru
yalaq ani chi winq neke'xk'oxla
wi' naq us.

31 Jo'kan ut, xnimal ru ut sach-
b'a-ch'oolejil k'anjel taak'anje-
lamanq sa' xb'aaneb', rub'elaj li
"nimla ut chael kutan naq chix-
junileb' li tenamit tento te'xaqliiq
chi yaal chiru lix raqleb'aal aatin
li Kristo;

32 Relik chi yaal, sa' xyanqeb'
ajwi' laj Gentil taawanq jun "xni-
mal ru ut sachb'a-ch'oolejil k'anjel
li taak'anjelamanq sa' xb'aaneb',
rub'elaj li kutan a'an re raqb'a-
aatin.

33 Ut wi ta wan eerik'in chix-
junileb' li loq'laj hu li wan wi'
resil chixjunil lix sachb'a-ch'oo-
lejil k'anjel li Kristo, teenaw raj,
jo' chanru li raatin li Kristo, naq
li k'aaq re ru a'in tento taachalq
chi yaal.

22a Dan. 6:16–23;

4 Ne. 1:33.

23a K'UTUL RAQAL:

Evangelio.

b 3 Ne. 27:30–31.

25a 3 Ne. 19:4.

29a K'UTUL RAQAL:

Israel—Lix jek'inkil

Israel; Israel—Li

lajeeb' xteepal laj

Israel li sachanaqeb'.

30a K'UTUL RAQAL:

Anjel.

31a Hel. 12:25;

3 Ne. 26:4–5.

32a 2 Ne. 25:17.

34 Ut rahilal chichalq sa' xb'een li ani "ink'a' taa'ab'inq chiru li raatin li Jesus, jo' ajwi' ^beb' li kixsik'eb' ru ut kixtaqla sa' xyanqeb'; xb'aan naq yalaq ani ink'a' nak'uluk re li raatin li Jesus ut li raatineb' li ani kixtaqla, moko naxk'ul ta a'an; ut chi jo'kan a'an ink'a' tixk'uleb' sa' roso'jik li kutan.

35 Ut us raj wi'chik choq' reheb' wi ta ink'a' raj xe'yo'la. Xb'aan naq ma nekek'oxla tab'i' naq naru nekesach lix raqb'a-aatin jun Dios rahob'tesinb'il, li "yeq'inb'il rub'el roqeb' li winq, re naq rik'in a'an taachalq li kolb'a-ib'?

36 Ut anajwan k'ehomaq reetal, jo' kinye chirixeb' li kixsik'eb' ru li Qaawa', relik chi yaal, oxib' ajwi' li ke'xoke' toj sa' choxa, naq ink'a' kinnaw ma ch'ajb'il chirixeb' li kamk wan sa' xb'eeneb', re naq ink'a' te'kamq—

37 A'an k'ehomaq reetal, chirix naq kintz'iib'an, kinpatz' re li Qaawa', ut a'an xk'utb'esi chiwu naq aajel ru naq kiwan jun jalaak k'anjelamb'il sa' xtib'eleb'; wi ut ink'a', tento raj naq te'xyal li kamk;

38 Jo'kan ut, re naq ink'a' te'xyal li kamk kik'anjelaman jun "jalaak sa' xtib'eleb', re naq ink'a' te'xk'ul li rahilal chi moko li rahil ch'oo-lejil, ka'ajwi' sa' xk'ab'a' lix maak li ruchich'och'.

39 Anajwan li jalaak a'in moko juntaq'eet ta rik'in li taak'ulmanq

sa' roso'jik li kutan, a'b'an kiwan jun jalaak k'anjelamb'il sa' xb'eeneb', jo'kan naq laj Satanas ink'a' kiru chi wank xwankil sa' xb'eeneb', re naq ink'a' kiru "chiraa-lenkileb'; ut ^bke'santob'resiik sa' li tz'ejwalej, re naq ^csanteb', ut re naq eb' lix wankilal li ruchich'och' ink'a' te'ruuq chixchapb'aleb'.

40 Ut sa' li wanjik a'in tento te'kanaaq toj sa' xkutankil li raqb'a-aatin re li Kristo; ut sa' li kutan a'an wan jun jalaak nim wi'chik te'xk'ul, ut te'k'uleq sa' li rawa'b'ejihom li Yuwa'b'ej re naq ink'a' chik te'elq chaq, re b'an te'wanq chi junelik rik'in li Dios sa' choxa.

 CH'OL 29

Lix k'utunik lix Hu laj Mormon a'an reetalil naq li Qaawa' xtikib' xch'utub'ankil laj Israel ut xtz'aqob'resinkil ru lix sumwank—Eb' li neke'tz'eqtaanank re lix k'utb'esinb'il na'leb' ut lix maatan sa' roso'jik li kutan te'majewaaq. Wan na 34–35 chihab' xyo'lajik li Kristo.

ANAJWAN ut k'ehomaq reetal, ninye eere naq jo'q'e tixk'oxla li Qaawa' rik'in xchaab'ilal xna'leb' naq us naq li yehom a'in "taawu-laq rik'ineb' laj Gentil jo' chanru li raatin, rik'in a'an naru teenaw

34a Eter 4:8–12.
 b K'UTUL RAQAL:
 Profeet.
 35a Hel. 12:2.
 38a K'UTUL RAQAL:

Jaltesinb'il
 junxaqalil.
 39a K'UTUL RAQAL:
 Aaleek, aalenk.
 b K'UTUL RAQAL:

Santob'resink.
 c K'UTUL RAQAL:
 Santilal.
 29 1a 2 Ne. 30:3–8.

naq li ^bsumwank li kixk'uub' li Yuwa'b'ej rik'ineb' li ralar xk'ajol laj Israel, chirix xk'ojob'ankileb' wi'chik sa' xch'och'il li reechanihomeb', ak xtikla xtz'aqob're-sinkil ru.

2 Ut naru teenaw naq li raatin li Qaawa', li yeeb'il xb'aaneb' li santil profet, taatz'aqloq ru chixjunil, ut moko na'aje' ta ru naq teeye naq li Qaawa' ^anaxb'ay lix k'ulunik rik'ineb' li ralar xk'ajol laj Israel.

3 Ut moko na'aje' ta ru naq teek'oxla sa' eech'ool naq maa-k'a' xyaalal li aatin kiyeeman chaq, xb'aan naq k'ehomaq reetal, li Qaawa' taajultiko'q re lix sumwank li kixk'uub' choq' re lix tenamit re lix junkab'al laj Israel.

4 Ut naq teeril li yehom a'in chi k'utmank sa' eeyanq, rik'in a'an moko na'aje' ta chik naq teetz'eq cherix lix b'aanuhom li Qaawa', xb'aan naq li ^ayok'leb' ch'iich' re lix ^braqb'a-aatin wan sa' xnim uq', ut k'ehomaq reetal, sa' li kutan a'an, wi neketz'eq cherix lix b'aanuhom, tixk'e re textawe'q sa' junpaat xb'aan.

5 ^aRahilal sa' xb'een li ani ^bnatz'eqok chirix lix b'aanuhom li Qaawa', relik chi yaal, rahilal sa' xb'een li ani ^ctaatz'eqtaananq re xyaalal li Kristo ut lix k'anjel!

6 Relik chi yaal, ^arahilal sa' xb'een li ani natz'eqtaanank re xyaalal lix k'utb'esihom li Qaawa', ut li taayehoq re naq li Qaawa' ink'a' chik nak'anjelak rik'in li k'utb'esinb'il na'leb', chi moko rik'in profetil aatin, chi moko rik'ineb' li ^bmaatan, chi moko rik'ineb' li jallanil aatinob'aal, chi moko rik'ineb' li k'irtesink, chi moko rik'in xwankil li Santil Musiq'ej!

7 Relik chi yaal, rahilal ut sa' xb'een li ani taayehoq re sa' li kutan a'an, re xk'ulb'al ^axtumin, naq ^bmaajun sachb'a-ch'oolej naru nawan chi k'anjelanb'il xb'aan li Jesukristo, xb'aan naq ani nab'aa-nunk re a'in taawanq chanchan li ^calalb'ej re li sachk, li moko kiwan ta ruxtaanankil ru, jo' chanru li raatin li Kristo!

8 Relik chi yaal, ut moko na'aje' ta chik ru naq ^atexhasb'aq, chi moko naq ^bteetz'eq cherix, chi moko naq teeb'atz'unleheb' laj ^cJudio, chi moko yalaq ani chik xkomon li rela' lix junkab'al laj Israel; xb'aan naq k'ehomaq reetal, li Qaawa' najultiko' re lix sumwank choq' reheb', ut tixb'aanu reheb' jo' chanru li k'a'ru kixxagab' wi' aatin.

9 Jo'kan naq moko na'aje' ta ru naq teek'oxla naq texruuq chixsutq'isinkil lix nim uq' li Qaawa'

1 b Morm. 5:14, 20.

2 a Luk. 12:45-48.

4 a 3 Ne. 20:20.

b K'UTUL RAQAL: Tiik ruhil na'leb'.

5 a 2 Ne. 28:15-16.

b Morm. 8:17;
Eter 4:8-10.

c Mat. 10:32-33.

6 a Morm. 9:7-11, 15.

b K'UTUL RAQAL:
Maatan naxk'e li
Musiq'ej (eb' li).

7 a K'UTUL RAQAL: Tijok
chi tojb'il.

b 2 Ne. 28:4-6;

Morm. 9:15-26.

c K'UTUL RAQAL:
Alalb'ej re li sachk
(eb' li).

8 a 1 Ne. 19:14.

b 2 Ne. 29:4-5.

c K'UTUL RAQAL:
Judio, eb' laj Judio.

sa' lix tz'e, re naq a'an ink'a' tix-k'anjela li raqb'a-aatin choq' re xtz'aqob'resinkil ru li sumwank li kixk'uub' choq' re lix junkab'al laj Israel.

CH'OL 30

Eb' laj Gentil sa' roso'jik li kutan taqlanb'ileb' chixjalb'aleb' xk'a'uxl, chi chalk rik'in li Kristo, ut chi k'e-he'k sa' ajl rik'in lix junkab'al laj Israel. Wan na 34–35 chihab' xyo'la-jik li Kristo.

K'EHOMAQ eexik, ex aj Gentil, ut cherab'i li raatin li Jesukristo, Ralal li yo'yookil Dios, li "kinix-taqla naq tinye cherix, xb'aan naq

k'ehomaq reetal, kinixtaqla naq tintz'iib'aq, ut tinye:

2 Sutq'inqex chaq, chejunilex aj "Gentil, chiru lee maa'us aj b'e, ut ^bjalomaq eek'a'uxl chirix lee ink'a' us aj b'aaunuhom, chirix eetik'ti'om ut eeb'alaq'ihom, ut chirix li yum-b'eetak ko'b'eetak, ut chirix lee muqmuukil tz'eqb'eetalil, ut li loq'onink pak'b'il dios, ut li kam-sink, ut li tijok chi tojb'il, ut lee ka-qalihom, ut li wech'ij-ib', ut chirix chixjunil lee maa'usilal ut tz'eq-b'eetalil, ut chalqex wik'in laa'in, ut chikub'eeq eeha' sa' lin k'ab'a, re naq taaruuq teek'ul risinkil ee-maak, ut texnujaq rik'in li Santil Musiq'ej, re naq taaruuq 'texk'e-he'q sa' ajl rik'in intenamit li wan-keb' sa' lix junkab'al laj Israel.

XKAA NEFI
LIX HU LAJ NEFI

AAN RALAL CHAQ LAJ NEFI—JUN REHEB' LIX TZOLOM LI JESUKRISTO

Jun esilal chirix lix tenamit laj Nefi, jo' chanru li esil kixtz'iib'a.

Eb' laj Nefita ut eb' laj Lamanita ne-ke'jale' xch'ool chixjunileb' choq' re li Qaawa'—Wan chixjunil li k'a'aq re ru reheb' sa' komonil sa' xyan-qeb', neke'xk'anjela li sachb'a-ch'oo-lej, ut neke'usa sa' li ch'och'—Chirix wiib' cient chihab' chik, neke'wakli li

jachok-ib', li maa'usilal, li b'alaq'il ig-lees, ut li rahob'tesink—Chirix oxib' cient chihab', aj maakeb' chik laj Nefita jo'keb' ajwi' laj Lamanita—Laj Ammaron naxmuqeb' li loq'laj tz'iib'anb'il esil. Wan na 35–321 chihab' xyo'lajik li Kristo.

30 1 a 3 Ne. 5:12–13.
2 a K'UTUL RAQAL:
Gentil, eb' laj.
b K'UTUL RAQAL:

Jalok k'a'uxl, jalb'a-
k'a'uxlej.
c Gal. 3:27–29;
2 Ne. 10:18–19;

3 Ne. 16:10–13;
21:22–25;
Abr. 2:10.

UT kik'ulman naq kinume' li xkaalaju xka'k'aal chihab', ut jo'kan ajwi' li ro'laju xka'k'aal, ut k'ehomaq reetal, eb' lix tzolom li Jesus ke'xk'uub' chaq jun lix iglees li Kristo sa' chixjunileb' li ch'och' sa' xsutam. Ut jo' k'ihaleb' li ke'wulak rik'ineb', ut ke'xjal xk'a'uxl chi yaal chirix xmaakeb', ke'kub'e xha' sa' lix k'ab'a' li Jesus; ut ke'xk'ul ajwi' li Santil Musiq'ej.

2 Ut kik'ulman sa' li xwaqlaju xka'k'aal chihab', chixjunileb' li tenamit ak ke'jalman xch'ool choq' re li Qaawa', chiru chixjunil lix b'een li ch'och', eb' laj Nefita jo'eb' ajwi' laj Lamanita, ut moko ke'wan ta li wech'ok-ib' ut li jachok-ib' sa' xyanqeb', ut li junjunq chi winq kixb'aanu li k'a'ru tiik chirib'ileb' rib'.

3 Ut kiwan "chixjunil li k'a'aq re ru reheb' sa' komonil sa' xyanqeb', jo'kan naq maak'a' ani b'ihom ut neb'a', sa' moosil ut chi ach'ab'anb'il; chixjunileb' b'an ke'ach'ab'aak, ut ke'tz'aqon sa' li choxahil maatan.

4 Ut kik'ulman naq kinume' ajwi' li xwuqlaju xka'k'aal chihab', ut toj kikana li tuqtuukilal sa' li ch'och'.

5 Ut ke'wan li xninqal ru ut sachb'a-ch'oolejil k'anjel k'anjelamb'il xb'aaneb' lix tzolom li Jesus, jo'kan naq "ke'xk'irtesiheb' li yaj, ut ke'xwaklesiheb' li kamenaq, ut ke'xk'e chi b'eeek li yeeq roq, ut

chixk'ulb'al rilob'aal li mutz', ut chi ab'ink li tz'ap xik; ut li k'iila paay chi ^bsachb'a-ch'oolej ke'xk'anjela sa' xyanqeb' li ralal xk'ajoleb' li winq; ut maak'a' chik li ke'xk'anjela wi' li sachb'a-ch'oolej, ka'ajwi' sa' lix k'ab'a' li Jesus.

6 Ut chi jo'kan kinume' li xwaq-xaqlaju xka'k'aal chihab', ut jo'kan ajwi' li xb'elelaju xka'k'aal, ut li xb'een roxk'aal, ut li xkab' roxk'aal, relik chi yaal, toj reetal ajwi' naq numenaq b'eleb' roxk'aal chihab', ut jo'kan ajwi' li xjunlaju roxk'aal, ut li xkab'laju roxk'aal; relik chi yaal, toj reetal ajwi' naq kinume' b'elelaju roxk'aal chihab'.

7 Ut li Qaawa' kixk'eheb' chi usaak chi numtajenaq sa' li ch'och'; relik chi yaal, jo'kan naq ke'xkab'laheb' wi'chik li tenamit b'ar wi' ke'wan chaq chi k'atb'il li tenamit.

8 Relik chi yaal, li nimla tenamit ajwi' a'an "Tzarahemla ke'xk'e wi'chik chi kab'lamank.

9 A'b'an ke'wan k'iila tenamit li "ke'sub'e' chaq, ut kitaqe' li ha' sa' xna'ajeb' a'an, jo'kan naq inka' ke'ru chi ak'ob'resiik li tenamit a'in.

10 Ut anajwan, k'ehomaq reetal, kik'ulman naq ke'kawu xmetz'ew lix tenamit laj Nefi, ut q'axal sa' junpaat ke'k'ihan, ut ke'ok choq' jun tenamit q'axal "chaq'aleb' ru ut sa rilb'aleb'.

11 Ut ke'sumla ut ke'k'ehe' chi

[4 NEFI]

1 3a Hech. 4:32;

3 Ne. 26:19.

K'UTUL RAQAL:

Q'axtesink, chaq'rab'

re q'axtesink-ib'.

5a K'UTUL RAQAL:

K'irtesink.

b Jwan 14:12.

K'UTUL RAQAL:

Sachb'a-ch'oolej.

8a 3 Ne. 8:8.

9a 3 Ne. 9:4, 7.

10a Morm. 9:6.

sumlaak, ut ke'osob'tesiik jo' chanru lix k'ihal li yeechi'ihom li kixk'e chaq li Qaawa' choq' reheb'.

12 Ut moko ke'b'eek ta chik chirix li "b'aanunb'il na'leb' ut li k'o-job'anb'il k'anjel re lix ^bchaq'rab' laj Moises; ke'b'eek b'an chirix li taqlahom li ke'xk'ul chaq rik'in lix Qaawa' ut lix Dios, ut ke'-kana sa' li "kuyuk sa' ut li tijok, ut sa' xch'utub'ankil rib' chi kok' aj xsa' re te'tijoq ut te'rab'i li raatin li Qaawa'.

13 Ut kik'ulman naq moko kiwan ta li wech'ok-ib' sa' xyanq chixjunil li tenamit, sa' chixjunil li ch'och'; a'ut ke'wan xninjal ru sachb'a-ch'oolej k'anjelanb'il sa' xyanqeb' lix tzolom li Jesus.

14 Ut kik'ulman naq kinume' li xjunlaju xkaak'al chihab', ut jo'kan ajwi' li xkab'laju xkaak'al, relik chi yaal ut, toj reetal naq numenaq b'elelaju xkaak'al chihab'; relik chi yaal, kinume' ajwi' jun cient chihab', ut eb' lix tzolom li Jesus, li kixsik'eb' chaq ru, ak xikenaqeb' chixjunil sa' lix "hilob'aal li Dios, ka'ajwi' naq ke'wan li ^boxib' li toj te'kanaaq; ut ke'wan chik li "tzolom "k'ojob'anb'il sa' xna'ajeb' a'an; ut jo'kan ajwi' naab'al re li tasal tenamit a'an ak xe'kam.

15 Ut kik'ulman naq "maak'a' li wech'ok-ib' sa' li ch'och', xb'aan lix rahom li Dios li kiwan sa' xch'ooleb' li tenamit.

16 Ut "maak'a' li kaqalink, chi moko li wech'ij-ib', chi moko li choqink, chi moko li ko'b'eetak yumb'eetak, chi moko li tik'ti'ik, chi moko li kamsink, chi moko k'a'ruhaq paay chi ^byib' ru k'a'uxlej; ut relik chi yaal naq moko kiru ta kiwan junaq tenamit li "sa wi'-chik xch'ool sa' xyanq chixjunileb' li tenamit li yo'ob'tesinb'ileb' xb'aan ruq' li Dios.

17 Maak'a'eb' aj elq', chi moko aj kamsinel, chi moko ke'wan aj Lamanita, chi moko k'a'ruhaq paay chik chi aj -ita; "junajeb' b'an naq ke'wan, ralal xk'ajoleb' li Kristo, ut aj eechanihomeb' re li rawa'b'e-jihom li Dios.

18 Ut k'a'jo' naq osob'tesinb'ileb'! Xb'aan naq li Qaawa' kirosob'tesiheb' sa' chixjunil lix b'aanuhomeb'; relik chi yaal, ke'osob'tesiik ajwi' ut ke'k'ehe' chi usaak toj reetal naq numenaq jun cient rik'in lajeeb' chihab'; ut li xb'een tasal tenamit chirix li Kristo ak kamenaqeb' chik, ut maajun wech'ok-ib' kiwan sa' chixjunil li ch'och'.

19 Ut kik'ulman naq laj Nefi, a'an li kitz'iib'ank re li esil a'in sa'

12a 2 Ne. 25:30;
3 Ne. 15:2–8.
b K'UTUL RAQAL:
Chaq'rab' re laj
Moises.
c Moro. 6:5;
Tz. ut S. 88:76–77.
14a K'UTUL RAQAL:
Hilob'aal na'ajej.
b 3 Ne. 28:3–9.

K'UTUL RAQAL:
Jaltesinb'il
junxaqalil.
c K'UTUL RAQAL:
Tzolom.
d K'UTUL RAQAL:
K'ojob'ank.
15a K'UTUL RAQAL:
Tuqtuukilal.
16a K'UTUL RAQAL:

Junajil.
b K'UTUL RAQAL:
Rahink-u.
c Mos. 2:41;
Alma 50:23.
K'UTUL RAQAL: Sahil
ch'oolejil.
17a Jwan 17:21.
K'UTUL RAQAL: Sion.

roso'jik (ut kixtz'iib'a chiruheb' lix "perel ch'iich' laj Nefi) kikam, ut laj Amos li rala kixtz'iib'a sa' xna'aj; ut kixtz'iib'a ajwi' chiruheb' lix perel ch'iich' laj Nefi.

20 Ut kixk'am chiru kaahib' ro'kaal chihab', ut toj kiwan tuqtuukilal sa' li ch'och', ka'ajwi' naq kiwan jun ch'ina raqal re li tenamit li ke'risi chaq rib' rik'in li iglees, ut ke'xk'ul sa' xb'eeneb' li k'ab'a'ej aj Lamanita; jo'kan naq ke'ok wi'chik chi wank aj Lamanita sa' li ch'och'.

21 Ut kik'ulman naq kikam ajwi' laj Amos, (ut ak jun cient rik'in kaalaju ro'kaal chihab' xk'ulunik chaq li Kristo) ut laj Amos li rala kixtz'iib'a li esil sa' xna'aj; ut a'an kixtz'iib'a ajwi' chiruheb' lix perel ch'iich' laj Nefi; ut kitz'iib'a-man ajwi' sa' lix hu laj Nefi, a'an li hu a'in.

22 Ut kik'ulman naq ak numenaq wiib' cient chihab'; ut li xkab'tasal tenamit ak xe'kam, ka'ajwi' junjunq ink'a'.

23 Ut anajwan laa'in, aj Mormon, nawaj raj naq teenaw naq xe'k'ihan chaq li tenamit, jo'kan naq ke'wan chi jek'imb'il chiru chixjunil lix b'een li ch'och', ut naq ke'b'ihomo' chaq chi numtaje-naq, xb'aan li usaak ke'xk'ul rik'in li Kristo.

24 Ut anajwan, sa' li xkab' cient

rik'in jun chihab' a'in, ke'ok chi wank sa' xyanqeb' li ani taqsin-b'ileb' sa' li "q'etq'etil, jo' xtiqib'an-kil rib' rik'in aq'ej terto xtza'q, ut li k'iila paay chi chaab'il saqi lemtz' q'ol, ut xkomon li k'a'aq re ru chaq'al ru re li ruchich'och'.

25 Ut chirix chik a'an li k'aru wan reheb' ut li nak'anjelak reheb' moko kiwan ta chik "sa' komonil sa' xyanqeb'.

26 Ut ke'ok chixjachinkil rib' sa' li tastookil jachal; ut ke'ok chixwaklesinkil choq' reheb' li junjunq chi "iglees re xk'ulb'al^bxtumineb', ut ke'ok chixtz'eqtaanankil lix tz'aqal iglees li Kristo.

27 Ut kik'ulman naq chirix naq numenaq wiib' cient rik'in lajeeb' chihab' ke'wan k'iila iglees sa' li ch'och'; relik chi yaal, ke'wan k'iila iglees li neke'xye rib' naq neke'xnaw ru li Kristo, a'b'an "ke'xtz'eqtaana xyaalal lix k'ihal lix evangelio, jo'kan naq ke'xk'ul li k'iila paay chi maa'usilal, ut ke'xk'e li k'aru loq' re li ani^bramb'il chiru xb'aan naq moko k'ulub'ej ta.

28 Ut li "iglees a'in kik'ihan chi numtaje-naq xb'aan li maa'usilal, ut xb'aan xwankil laj Satanas, li kiru chixchapb'al xch'ooleb'.

29 Ut jo'kan wi'chik, kiwan jun chik iglees li natz'eqtaanan xyaalal li Kristo, ut eb' a'an "ke'xrahob'tesi

19a K'UTUL RAQAL: Perel ch'iich'.

24a K'UTUL RAQAL: Q'etq'etil.

25a 4 Ne. 1:3.

26a 1 Ne. 22:23;
2 Ne. 28:3;

Morm. 8:32–38.

b Tz. ut S. 10:56.

K'UTUL RAQAL: Tijok chi tojb'il.

27a K'UTUL RAQAL:
Q'etok paab'ank.
b 3 Ne. 18:28–29.

28a K'UTUL RAQAL:

Aj tza—Lix iglees laj tza.

29a K'UTUL RAQAL:
Rahob'tesiik xb'aan xpaab'aal.

lix tz'aqal iglees li Kristo, xb'aan xtuulanileb' xch'ool ut xb'aan naq neke'xpaab' li Kristo, ut xik' ke'ile' xb'aaneb', xb'aan li k'iila sachb'a-ch'oolej li nak'anjelaman sa' xyanqeb'.

30 Jo'kan naq ke'xk'anjela li wankilal ut li awa'b'ejil sa' xb'ee-neb' lix tzolom li Kristo li ke'kana rik'ineb', ut ke'xtz'apeb' sa' "tz'alam; a'b'anan rik'in lix wankil li raatin li Dios, li kiwan rik'ineb', ke'jache' li tz'alam sa' xyi, ut eb' a'an xkoheb' ut ke'x-b'aanu xningal ru sachb'a-ch'oolej sa' xyanqeb'.

31 A'b'anan ut, us ta ke'b'aanuman chixjunil li sachb'a-ch'oolej a'in, eb' li tenamit ke'xkawob'resi li raam, ut ke'xsik' xkamsinkileb', jo' chanru ajwi' naq eb' laj Judio aran Jerusalem ke'xsik' chaq xkamsinkil li Jesus, jo' chanru li raatin.

32 Ut ke'xkuteb' sa'eb' li "k'atleb'aal re ^bxam, ut ke'el chaq chi maajun ra ke'xk'ul.

33 Ut ke'xkuteb' ajwi' sa' "rochocheb' li k'iche' xul, ut ke'batz'un rik'ineb' li k'iche' xul jo' chanru jun ch'ina al rik'in jun ral karneer; ut ke'el chaq sa' xyanqeb', chi maajun ra ke'xk'ul.

34 A'b'anan eb' li tenamit ke'xkawob'resi li raameb', xb'aan naq ke'b'eresiik' xb'aaneb' naab'al laj tij ut li b'alaq'il profheet, naq te'xwaklesi k'iila iglees, ut te'xb'aanu li

k'iila paay chi maa'usilal. Ut "ke'x-sak'eb' lix tenamit li Jesus; a'b'an eb' lix tenamit li Jesus ink'a' ke'sak'ok wi'chik. Ut chi jo'kan ke'laj chi maak'a'eb' xpaab'aal ut sa' li maa'usilal, chiru li junjunq chihab', toj reetal naq numenaq ajwi' wiib' cient rik'in lajeeb' xka'k'aal chihab'.

35 Ut anajwan kik'ulman sa' li chihab' a'in, relik chi yaal, sa' li xkab' cient rik'in junlaju xka'k'aal chihab', kiwan jun nimla jachok sa' xyanqeb' li tenamit.

36 Ut kik'ulman naq sa' li chihab' a'in kiwakli jun tenamit, a'aneb' aj Nefita neke'yehe' re, ut a'aneb' li tz'aqal neke'paab'ank re li Kristo; ut sa' xyanqeb' wankeb' li yeeb'ileb' re xb'aaneb' laj Lamanita—eb' laj Jakobita, ut laj Josefita, ut laj Tzoramita;

37 Jo'kan naq li tz'aqal neke'paab'ank re li Kristo, ut li tz'aqal neke'loq'onink re li Kristo, (ut sa' xyanqeb' a'an wankeb' "oxib'al lix tzolom li Jesus li te'kanaaq) aj Nefita yeeb'ileb' re, ut aj Jakobita, ut aj Josefita, ut aj Tzoramita.

38 Ut kik'ulman naq eb' li ke'tz'eqtaanank re li evangelio, a'aneb' aj Lamanita yeeb'ileb' re, ut aj Lemuelita, ut aj Ismaelita; ut ink'a' ke'laj chi maak'a'eb' xpaab'aal; "ke'xpo'resi b'an xch'ool chirix lix evangelio li Kristo chi k'oxlanb'il; ut ke'xk'ut chiruheb' lix kok'al naq ink'a' te'paab'anq,

30 a 3 Ne. 28:19–20.

32 a 3 Ne. 28:21.

b Dan. 3:26–27.

33 a 3 Ne. 28:22.

34 a 3 Ne. 12:39;

Tz. ut S. 98:23–27.

37 a 3 Ne. 28:6–7;

Morm. 8:10–11.

38 a K'UTUL RAQAL:

Po'resink ch'oolej.

jo' chanru naq eb' lix yuwa', chalen chaq sa' xtiklajik, ke'laj chaq.

39 Ut a'an xb'aan xmaa'usilaleb' ut xtz'eqb'eetalileb' lix yuwa'eb', jo' chanru ajwi' naq kiwan chaq sa' xtiklajik. Ut ke'tzole' re naq "xik' te'ril li rala' xk'ajol li Dios, jo' chanru ajwi' naq eb' laj Lamanita ke'tzole' re naq xik' te'rileb' laj Nefita chalen chaq xtiklajik.

40 Ut kik'ulman naq ak kinume' wiib' cient rik'in kaahib' roxk'aal chihab', ut jo'ka'in li ki'uxman sa' xyanq li tenamit. Ut li jun raqal reheb' li tenamit li q'axaleb' aj maak ke'kawu xmetz'ew, ut q'a-xal wi'chik ke'k'ihan chiru lix tenamit li Dios.

41 Ut ink'a' ke'xkanab' xwaklesinkileb' li iglees choq' reheb', ut rutz'u'ujnikil rik'in k'iila paay li k'a'aq re ru tertio xtz'aq. Ut chi jo'kan kinume' wiib' cient rik'in lajeeb' roxk'aal chihab', jo' ajwi' wiib' cient rik'in oxk'aal chihab'.

42 Ut kik'ulman naq li jun raqal aj maak re li tenamit ke'ok wi'chik chixwaklesinkil li muqmuukil xaqab'anb'il aatin ut "molam re laj Gadianton.

43 Ut jo'kan ajwi' eb' li ani xtenamit laj Nefi yeeb'ileb' re, ke'ok chi q'etq'eto'k sa' xch'ooleb', xb'aan xq'axalil lix b'ihomaleb', ut chi ok sa' li jo'maajo'il na'leb' jo'eb' li ras riitz'ineb', laj Lamanita.

44 Ut chirix sa' li kutan a'in eb' li tzolom ke'ok chi raho'k xch'ool sa' xk'ab'a' lix "maak li ruchich'och'.

45 Ut kik'ulman naq chirix naq numenaq oxib' cient chihab', eb' lix tenamit laj Nefi jo' ajwi' eb' laj Lamanita q'axaleb' aj maak ke'kana, li jun jo' li jun chik.

46 Ut kik'ulman naq eb' laj elq' re laj Gadianton ke'jek'iman chiru chixjunil lix b'een li ch'och'; ut maajun kiwan li tiik xch'ool, ka'ajeb' wi' lix tzolom li Jesus. Ut li oor ut li plaat ke'xtamresi chi naab'al sa' k'uuleb'aal, ut ke'xyak li k'iila paay chi yakom.

47 Ut kik'ulman naq chirix naq numenaq oxib' cient rik'in oob' chihab' (ut eb' li tenamit toj ke'kana sa' li maa'usilal) kikam laj Amos; ut li riitz'in, aj Ammaron, kixtz'iib'a li esil sa' xna'aj.

48 Ut kik'ulman naq chirix naq numenaq oxib' cient rik'in junmay chihab', laj Ammaron, chi elajinb'il xb'aan li Santil Musiq'ej, kixmuq li "tz'iib'anb'il esil li wan xloq'al—relik chi yaal, chixjunileb' ajwi' li loq'-laj tz'iib'anb'il esil li ke'numsi-man chaq chiru li junjunq tasal tenamit, li wankeb' xloq'al—toj reetal ajwi' li rox cient rik'in junmay chihab' xk'ulunik chaq li Kristo.

49 Ut kixmuq chaq choq' re li Qaawa', re naq "taachalq wi'chik rik'in li rela' lix junkab'al laj Jakob, jo' chanru lix profeetil aatin ut lix yeechi'ihom li Qaawa'. Ut jo'ka'in xraqik li esil kixtz'iib'a laj Ammaron.

39a Mos. 10:17.

42a K'UTUL RAQAL:

Muqmuukil molam.

44a 3 Ne. 28:9.

48a Hel. 3:13, 15–16.

49a Enos 1:13.

LIX HU LAJ MORMON

CH'OL 1

Laj Ammaron naxk'e xna'leb' laj Mormon chirixeb' li loq'laj tz'iib'an-b'il esil—Natikla li pleet reheb' laj Nefita rik'ineb' laj Lamanita—Nek'e'isiik li Oxib' aj Nefita—Nanumta li maa'usilal, xkanab'ankil li paa-b'ank, li tuulak, ut xk'anjeleb' laj tuul. Wan na 321–326 chihab' xyo'lajik li Kristo.

ANAJWAN ut laa'in, aj ^aMormon, nintz'iib'a jun ^besil chirix li k'a'aq re ru wilom jo' ajwi' li wab'ihom, ut lix Hu laj Mormon ninye re.

2 Ut sa' xq'ehil tana' naq laj ^aAmmaron kixmuqeb' chaq li tz'iib'an-b'il esil choq' re li Qaawa', kichal wik'in, (ut laa'in lajeeb' chihab' tana' inyu'am, ut ki'ok chi wank ka'ch'inaq ^binnawom jo' chanru xnawomeb' intenamit) ut laj Ammaron kixye we: Nink'e reetal naq laa'at jun saaj al tiik xk'a'uxl, ut seeb'at chi k'ehok eetal;

3 Jo'kan ut, naq wan tana' kaahib' xka'k'aal chihab' aayu'am, nawaj raj naq taajultiko'q aawe li k'a'aq re ru kawil chirix li tenamit a'in; ut naq taawanq aachihab' chi jo'kan, ayu sa' li ch'och' Antum, sa' jun li tzuul "Xim tixk'ab'a'in; ut aran xink'ojob' choq' re li Qaawa' chixjunil li loq'laj tz'iib'ahom chirix li tenamit a'in.

4 Ut k'e reetal, taak'ameb' lix ^aperel ch'iich' laj Nefi choq' aawe, ut li jun ch'ol chik taakanab' sa' li na'ajej wan wi'; ut taatz'iib'a chiruheb' lix perel ch'iich' laj Nefi chixjunil li k'a'aq re ru kawil chirix li tenamit a'in.

5 Ut laa'in, aj Mormon, rik'in naq ralal xk'ajolin laj ^aNefi, (ut aj Mormon xk'ab'a' inyuwa') kijul-tiko' we li k'a'aq re ru kinixtaqla wi' laj Ammaron.

6 Ut naq junlaju chihab' inyu'am, kik'ulman naq kink'ame' xb'aan inyuwa' sa' li ch'och' sa' xjayal lix tz'e li saq'e, toj sa' li ch'och' Tzarahemla.

7 Chixjunil li xb'een li ch'och' aknujenaq rik'in kab'l, ut eb' li tenamit ke'k'ihan rajlankileb', ka'ch'in chik ma chanchan jo' li samahib' re palaw.

8 Ut kik'ulman sa' li chihab' a'an naq ki'ok chi wank jun pleet ke'wan wi' laj Nefita, li junajinb'ileb' wi' laj Nefita ut laj Jakobita ut laj Josefita ut laj Tzoramita; ut li pleet a'in reheb' laj Nefita, kiwan rik'ineb' laj Lamanita, ut laj Lemuelita, ut laj Ismaelita.

9 Anajwan eb' laj Lamanita ut laj Lemuelita ut laj Ismaelita, aj Lamanita ke'yehe' re, ut li wiib' chi teep a'aneb' laj Nefita ut laj Lamanita.

10 Ut kik'ulman naq li pleet kixtikib' wank sa' xyanqeb' sa'

[MORMON]

1 1a K'UTUL RAQAL:
Mormon, profheet aj
Nefita.

b 3 Ne. 5:11–18.
2a 4 Ne. 1:47–49.
b Mos. 1:3–5.
3a Eter 9:3.

4a R laj M 1:1, 11.
K'UTUL RAQAL: Perel
ch'iich'.
5a 3 Ne. 5:12, 20.

xnub'aal Tzarahemla, chire xha'il Sidon.

11 Ut kik'ulman naq eb' laj Nefita ak ke'xch'utub' chaq jun teep chi winq nim xk'ihaleb', toj reetal ke'xq'ax lajeeb' xka'k'aal chi mil rajlankileb'. Ut kik'ulman naq sa' li chihab' ajwi' a'an ke'wan sa' junjunq li pleet, sa'eb' wi' laj Nefita ke'xq'axeb' ru laj Lamanita ut ke'xkamsi naab'al reheb'.

12 Ut kik'ulman naq eb' laj Lamanita ke'risi lix k'oxlahomeb', ut kiwan li tuqtuukilal k'ojob'anb'il sa' li ch'och'; ut kicana li tuqtuukilal chiru xnumik tana' kaahib' chihab', jo'kan naq maak'a' li ho-yok kik'.

13 A'b'anan kinumta li maa'usilal chiru li xb'een chixjunil li ch'och', jo'kan naq li Qaawa' kirisiheb' chaq lix "tzolom li raarookeb' xb'aan, ut kiraqe' li k'anjel re sach-b'a-ch'oolej ut re k'irtesink, xb'aan xmaa'usilaleb' li tenamit.

14 Ut maak'a' li "maatan k'eeb'il xb'aan li Qaawa', ut li ^bSantil Musiq'ej moko nachal ta sa' xb'een anihaq, xb'aan xmaa'usilaleb' ut 'xmaak'a'il lix paab'aaleb'.

15 Ut laa'in ak o'laju chihab' inyu'am, ut tiik ka'ch'inaq ink'a'uxl, jo'kan naq kin'ula'aniik xb'aan li Qaawa', ut kinyal xsahil ut kinaw ru lix chaab'ilal li Jesus.

16 Ut kinyal inq'e chi jultikank aatin chiru li tenamit a'in, a'b'an kitz'ape' xtz'uumal we,

ut kintaqlaak naq ink'a' tinjultikanq chiruheb'; xb'aan naq k'ehomaq reetal, eb' a'an "ke'xpo'resi xch'ool chiru lix Dios chi k'oxlanb'il; ut ^bke'isiik chaq li raarookil tzolom sa' li ch'och' xb'aan xmaa'usilaleb'.

17 A'b'an laa'in kinkana sa' xyanqeb', a'b'anan taqlanb'ilin naq ink'a' tinjultikanq aatin chiruheb', xb'aan xkawileb' li raam; ut sa' xk'ab'a' lix kawileb' li raam "kimajewaak li ch'och' choq' reheb'.

18 Ut eb' laj elq' a'in re laj Gadianton, li ke'wan sa' xyanqeb' laj Lamanita, ke'pukan sa' li ch'och', jo'kan naq eb' li ani wankeb' aran ke'ok chixmuqb'al lix "b'ihomaleb' sa' li ch'och'; ut ke'kana chi yolyol, xb'aan naq li Qaawa' kixmajewa li ch'och', jo'kan naq ink'a' ke'ru chixchapb'al, chi moko chixk'ulb'al wi'chik.

19 Ut kik'ulman naq kiwan li tuulak, ut xk'anjeleb' laj tuul, ut li eek'; ut lix wankil li maa'us k'k'anjelaman chiru chixjunil li xb'een li ch'och', toj reetal kitz'aqlok ru chixjunil li raatin laj Abinadi, ut jo'kan ajwi' laj Samuel aj Lamanita.

CH'OL 2

Laj Mormon naxjolomiheb' li teep aj pleet reheb' laj Nefita—Nanumta

13a 3 Ne. 28:2, 12.

14a Moro. 10:8–18, 24.

b K'UTUL RAQAL:

Santil Musiq'ej.

c K'UTUL RAQAL:

Xmaak'a'il li

paab'aal.

16a K'UTUL RAQAL:

Po'resink ch'oolej.

b Morm. 8:10.

17a 2 Ne. 1:7;

Alma 45:10–14, 16.

18a Hel. 13:18–20;

Eter 14:1–2.

li kik' ut li kamsink-ib' chiru li ch'och'—Eb' laj Nefita neke'raho' xch'ool ut neke'yaab'ak rik'in lix rahileb' xch'ool li ani k'eeb'ileb' sa' tojb'a-maak—Ak numenaq xkutankil li usilal—Laj Mormon naxk'uleb' lix perel ch'iich' laj Nefi—Toj nawan li pleet. Wan na 327–350 chihab' xyo'-lajik li Kristo.

Ut kik'ulman sa' li chihab' ajwi' a'an, ki'ok chi wank jun li pleet, reheb' laj Nefita rik'ineb' laj Lamanita. Ut us ta saajin, nim chaq inxaqam; jo'kan naq eb' lix tenamit laj Nefi kine'xxaqab' re tinwanq choq' aj jolominel reheb', malaj aj jolominel re lix teepeb' aj pleet.

2 Jo'kan ut, kik'ulman naq sa' inwaqlaju chihab' xkohin sa' xjolomil jun teep aj pleet reheb' laj Nefita, chixpleetinkileb' laj Lamanita; jo'kan naq ak numenaq oxib' cient rik'in waqib' xka'k'aal chihab'.

3 Ut kik'ulman naq sa' li rox cient rik'in wuqub' xka'k'aal chihab' ke'chal laj Lamanita sa' qab'een chi numtajenaq xnim xwankileb', jo'kan naq ke'xeb'esi lin teep aj pleet; jo'kan naq ink'a' ke'raj pleetik, ut ke'ok chixsutq'isinkil rib' sa' xjayal li ch'och' sa' xnim li saq'e.

4 Ut kik'ulman naq koowulak sa' li tenamit Angola, ut kiquechani li tenamit, ut kiquakawresi qib' re xkolb'al qib' chiruheb' laj Lamanita. Ut kik'ulman naq kiquak'e xkawilal li tenamit rik'in xnim qametz'ew; a'b'an us ta wan

xk'ihal qakawresinb'il na'aj, ke'chal laj Lamanita sa' qab'een ut kohe'ralinasi chaq sa' li tenamit.

5 Ut kohe'ralinasi ajwi' chaq sa' li ch'och' David.

6 Ut koxoob'eeq ut koowulak sa' li ch'och' Josue, li wan sa'eb' li nub'aal sa' rokeb' saq'e chire li palaw.

7 Ut kik'ulman naq kiquach'utub' li qatenamit a' yaal sa' junpaat jo' li kiru, re taaruq te'qajunaji sa' junaj chi teep.

8 A'ut k'ehomaq reetal, nujenaq li ch'och' rik'ineb' laj elq' ut laj Lamanita; ut us ta taqsinb'il li nimla sache'k sa' xb'een intenamit, ink'a' ke'xjal xk'a'uxleb' chirix lix maa'us aj b'aanuhomeb'; jo'kan naq kiwan kik' ut kamsink-ib' chi jek'inb'il chiru chixjunil lix b'een li ch'och', xb'aaneb' laj Nefita ut xb'aaneb' ajwi' laj Lamanita; ut tz'aqal jun b'alqu'ujik naq kiwan chiru chixjunil li xb'een li ch'och'.

9 Ut anajwan, eb' laj Lamanita ke'wan jun xreyeb', ut aj Aaron xk'ab'a; ut a'an kichal sa' qab'een rik'in jun teep aj pleet, kaahib' roxk'aal chi mil xk'ihaleb'. Ut k'ehomaq reetal, laa'in kinxaqab' wib' chiru rik'in wiib' roxk'aal chi mil. Ut kik'ulman naq kinq'ax ru rik'in inteep aj pleet, jo'kan naq ki'eelelik chiwu. Ut k'ehomaq reetal, kib'aanuman chixjunil a'in, ut ak numenaq oxib' cient rik'in lajeeb' xka'k'aal chihab'.

10 Ut kik'ulman naq eb' laj Nefita ke'ok chixjalb'al xk'a'uxl chirix lix maa'usilaleb', ut ke'ok chi yaab'ak jo' chanru ajwi' li profettil

aatin li kixch'olob' chaq laj Samuel li profeet, xb'aan naq maa-jun winq naru chixk'uulankil li k'a'ru re, xb'aaneb' laj elq', ut laj poqlenel, ut laj kamsinel, ut lix k'anjeleb' laj eek', ut li tuulak li wan sa' li ch'och'.

11 Chi jo'kan ki'ok chi wank li raho'k ch'oolej ut li yaab'ak sa' chixjunil li ch'och' xb'aan li k'a'aq re ru a'in, ut q'axal wi'chik sa' xyanq lix tenamit laj Nefi.

12 Ut naq laa'in, aj Mormon, kiwil li yaab'ak ut li raho'k ch'oolej, ut lix rahileb' li raam chiru li Qaawa', kik'ulman naq ki'ok chi saho'k inch'ool sa' waam, rik'in naq kinnaw ru li ruxtaan ut xnajtil li roybenihom li Qaawa', jo'kan naq kink'oxla naq a'an taa-ruxtaanaheb' ru re naq te'wanq wi'chik choq' jun tenamit tiik xch'ool.

13 A'b'anan k'ehomaq reetal, maak'a' xyaalal lix sahil inch'ool a'in, xb'aan naq li "raho'k ch'oolej xb'aaneb' maawa' re xjalb'aleb' xk'a'uxl, xb'aan xchaab'ilal li Dios; a'an b'an li raho'k ch'oolej reheb' li b'keeb'ileb' sa' tojb'a-maak, xb'aan naq li Qaawa' moko june-lik ta tixkanab'eb' chi 'saho'k sa' xch'ool rik'in li maak.

14 Ut ink'a' ke'chal rik'in li Jesus chi yot'b'ileb' "xch'ool ut tuulaneb' xmusiq'; b'ke'xmajewa b'an li Dios, ut ke'rataw kamk. A'b'anan

ke'xyal ru rik'in li yok'leb' ch'iich' re xkolb'al xyu'ameb'.

15 Ut kik'ulman naq kichal wi'chik xrahil inch'ool, ut kiwil naq ak "numenaq b'xkutankil li 'usilal rik'ineb', re li yu'am a'in ut re ajwi' li musiq'ej; xb'aan naq kiwil k'iila mil reheb' chi yok'e'k chaq chi k'utk'u xpo'jikeb' xch'ool chiru lix Dios, ut ke'tuub'aman chanchan k'ot chiru lix b'een li ch'och'. Ut chi jo'kan ak numenaq oxib' cient rik'in kaahib' roxk'aal chihab'.

16 Ut kik'ulman naq sa' li roxcient rik'in oob' roxk'aal chihab', eb' laj Nefita ke'ok chi eelelik chiruheb' laj Lamanita; ut ke'taaqEEK toj reetal naq ke'wulak toj sa' li ch'och' Jaxon, ut toj aran ke'ru chi xaqaab'aak sa' reelelikeb'.

17 Ut anajwan, li tenamit Jaxon nach' wan rik'in li "ch'och' kixk'ojob' wi' chaq laj Ammaron li tz'iib'anb'il esil choq' re li Qaawa', re naq ink'a' te'sachmanq. Ut k'ehomaq reetal, laa'in ak xkohin jo' chanru li raatin laj Ammaron, ut kink'am chaq eb' lix perel ch'iich' laj Nefi, ut kintz'iib'a jun esil jo' chanru li raatin laj Ammaron.

18 Ut chiruheb' lix perel ch'iich' laj Nefi kink'e chi tz'aqal li esilal chirix chixjunil li maa'usilal ut tz'eqb'eetalil; a'b'an chiruheb' li "perel ch'iich' a'in moko kiwaj ta

2 13a 2 Kor. 7:10;
Alma 42:29.
b K'UTUL RAQAL:
Tojb'a-maak.
c Alma 41:10.
14a K'UTUL RAQAL:

Yot'b'il ch'oolej.
b K'UTUL RAQAL:
Xmajewankil li
Dios.
15a Jer. 8:20;
Tz. ut S. 56:16.

b Hel. 13:38.
c K'UTUL RAQAL:
Usilal.
17a Morm. 1:1–4.
18a K'UTUL RAQAL: Perel
ch'iich'.

xk'eeb'al chi tz'aqal li esilal chirix lix maa'usilaleb' ut lix tz'eqb'eetalileb', xb'aan naq k'ehomaq reetal, wanjenaq anchal li maa'usilal ut li tz'eqb'eetalil chi k'utk'u rajlal chiru li wilob'aal chalen chaq naq tz'aqal inchihab' re xk'eeb'al reetal lix na'leb'eb' li winq.

19 Ut rahilal sa' inb'een xb'aan lix maa'usilaleb'; xb'aan naq wanjenaq chi nujenaq inch'ool rik'in rahil ch'oolejil xb'aan xmaa'usilaleb', chiru chixjunil lin kutan; a'b'anan ninnaw naq "tinwaklesiiq sa' roso'jik li kutan.

20 Ut kik'ulman naq sa' li chihab' a'in, eb' lix tenamit laj Nefi jun sut chik ke'taaqeeq ut ke'alinasiiq chaq. Ut kik'ulman naq koo'alinasiiq toj reetal naq koo-wulak sa' xjyal lix nim li saqe sa' li ch'och' Xem yeeb'il re.

21 Ut kik'ulman naq kiquak'e xkawilal li tenamit Xem, ut kiquach'utub'eb' li qatenamit a' yaal jo' kiru chiqu, re naq maare taaruq taqakoleb' chiru li sache'k.

22 Ut kik'ulman naq sa' li rox cient rik'in waqib' roxk'aal chihab' ke'ok wi'chik chi chalk sa' qabeen.

23 Ut kik'ulman naq laa'in kiwaatina lin tenamit, ut kinwaklesihab' xch'ool rik'in x'anchalil inmetz'ew, re te'xaqliiq chi kaweb' xch'ool chiruheb' laj Lamanita ut "te'pleeti q re xkolb'al li rixaqileb', ut lix kok'aleb', ut lix kab'leb', ut li rochoheb'.

24 Ut rik'in li waatin ke'waklesiiq b'ayaq xmetz'ew, jo'kan naq

ink'a' ke'eelelik chiruheb' laj Lamanita; ke'xxaqab' b'an rib' chiruheb' rik'in kawil ch'oolejil.

25 Ut kik'ulman naq rik'in jun teep aj pleet lajeeb' xka'k'aal chi mil rajlankileb', kiqayal qu rik'in jun teep aj pleet lajeeb' roxk'aal chi mil rajlankileb'. Ut kik'ulman naq kooxaqli chiruheb' chi q'axal ink'a' koo'ee'kan, jo'kan naq ke'eelelik chaq chiqu.

26 Ut kik'ulman naq chirix naq ke'eelelik chaq kiquataaqeheb' rik'in qateep aj pleet, ut kiquak'uleb' wi'chik, ut kiquaq'axeb' ru; a'b'anan maak'a' lix metz'ew li Qaawa' qik'in; relik chi yaal, kanab'anb'ilo qajunes, jo'kan naq lix Musiq' li Qaawa' moko kikana ta qik'in, jo'kan naq q'un qametz'ew kookana chanchaneb' li qas qiitz'in.

27 Ut kiraho' inch'ool xb'aan li nimla rahilal a'in re lin tenamit, xb'aan lix maa'usilaleb' ut lix tz'eqb'eetalileb'. A'b'an k'ehomaq reetal, xookoho chixpleetinkileb' laj Lamanita ut eb' laj elq' re laj Gadianton, toj reetal naq kiqueechani wi'chik lix ch'och'il li qeechanihom.

28 Ut ak kinume' li rox cient rik'in b'eleb' roxk'aal chihab'. Ut sa' li rox cient rik'in lajeeb' roxk'aal chihab' kiquak'e qib' sa' aatin rik'ineb' laj Lamanita ut eb' laj elq' re laj Gadianton, li ke'kana wi' chi jachjo ru lix ch'och'il li qeechanihom.

29 Ut eb' laj Lamanita ke'xk'e qe li ch'och' sa' xjyal lix nim li saqe,

toj sa' li "ka'ch'in ruhil na'ajej li n-
nume' sa' li ch'och' sa' xjajal lix
tz'e li saq'e. Ut kiquak'e reheb' laj
Lamanita chixjunil li ch'och' sa'
xjajal lix tz'e li saq'e.

CH'OL 3

*Laj Mormon naxyaab'asi li jal-
b'a-k'a'uxlej chiruheb' laj Nefita—
Neke'xk'ul jun nimla q'axok-u, ut
neke'xnima rib' xb'aan tz'aqal lix me-
tz'eweb'—Laj Mormon naxye naq
ink'a' chik tixjolomiheb', ut maak'a'
xpaab'aal naq natijok chirixeb'—Lix
Hu laj Mormon naxb'oqeb' li kab'laju
xteepal laj Israel re te'xpaab' li evan-
gelio. Wan na 360-362 chihab' xyo'-
lajik li Kristo.*

Ut kik'ulman naq eb' laj Lamanita
ink'a' ke'chal wi'chik chi pleetik
toj reetal naq ak numenaq lajeeb'
chihab' chik. Ut k'ehomaq ree-
tal, laa'in kink'e chi k'anjelak lin
tenamit, eb' laj Nefita, sa' xkaw-
resinkil lix ch'och'eb' ut lix k'anje-
leb'aal re pleet choq' re xkutankil
li pleetik.

2 Ut kik'ulman naq li Qaawa'
kixye we: Elajin chiru li tenamit
a'in—Jalomaq eek'a'uxl, ut chal-
qex wik'in, ut chikub'eeq eeha', ut
waklesihomaq wi'chik lin iglees,
ut taakole'q eeyu'am.

3 Ut kin'elajin reheb' li tenamit
a'in, a'b'an maak'a' ki'ok wi'; ut
ink'a' ke'xtaw xyaalal naq a'an
li Qaawa' li kikolok chaq xyu'a-
meb', ut kixk'e reheb' naq te'ruuq

chixjalb'al xk'a'uxleb'. Ut k'ehomaq
reetal, ke'xkawob'resi li raameb'
chiru li Qaawa' lix Dios.

4 Ut kik'ulman naq chirix naq ki-
nume' li xlaje chihab' a'in, ut chi
junajinb'il, a'an oxib' cient rik'in
oxk'aal chihab' xk'ulunik chaq
li Kristo, lix reyeb' laj Lamanita
kixtaqla jun li hu wik'in, li kix-
k'e chinnaw naq yookeb' chix-
kawresinkil rib' re chalk wi'chik
chiqapleetinkil.

5 Ut kik'ulman naq kintaqla naq
eb' lin tenamit te'xch'utub' rib' sa'
li ch'och' Sachenaqil, sa' jun tena-
mit li wan sa' xnuab'aal, chixk'atq
li ka'ch'in ruhil na'ajej li nanu-
me' toj sa' li ch'och' sa' xjajal lix
tz'e li saq'e.

6 Ut aran kiquak'ojob' li qateep
aj pleet, re taaruuq taqarameb' li
teep aj pleet reheb' laj Lamanita,
re naq maajun li qach'och' te'ree-
chani; jo'kan naq kiquakawresi
qib' chiruheb' rik'in x'anchalil li
qakawilal.

7 Ut kik'ulman naq sa' li rox
cient rik'in jun xkaak'al chihab'
ke'kub'e laj Lamanita sa' li tena-
mit Sachenaqil re qapleetinkil; ut
kik'ulman naq sa' li chihab' a'an
kiquaq'axeb' ru, jo'kan naq ke'sutqi
wi'chik sa' xch'och'eb' a'an.

8 Ut sa' li rox cient rik'in wiib'
xkaak'al chihab' ke'kub'e wi'chik
chi pleetik. Ut kiquaq'axeb' wi'chik
ru, ut naab'al rajlankileb' kiqua-
kamsi, ut ke'kute' sa' palaw lix
kamenaqeb'.

9 Anajwan ut, xb'aan li nimla
na'leb' a'in ke'xb'aanu lin tenamit,

eb' laj Nefita, ke'ok "chixniman-kil rib'eb' xb'aan tz'aqal lix me-tz'eweb', ut ke'ok chixxaqab'ankil aatin chiru choxa naq te'reeqaju lix kik'eleb' li ras riitz'ineb' li ke'-kamsiik chaq xb'aaneb' li xik' ne-ke'ilok reheb'.

10 Ut ke'xxaqab' aatin sa' lix k'ab'a' li choxa, ut sa' lix k'ab'a' ajwi' lix k'ojarib'aal li Dios, naq "toxe'taqe'q chixpleetinkileb' li xik' neke'ilok reheb', ut te'xsacheb' chaq chiru lix b'een li ch'och'.

11 Ut kik'ulman naq laa'in, aj Mormon, chi junajwa kinye naq chirix li kutan a'an ink'a' chik tinwanq choq' aj taqla-nel ut aj jolominel re li tenamit a'in, xb'aan xmaa'usilaleb' ut xtz'eqb'eetalileb'.

12 K'ehomaq reetal, ak kin-jolomiheb' chaq, us ta ke'wan xmaa'usilaleb', kinb'eresiheb' chaq k'iila sut sa' li pleet, ut kin-raheb' chaq, jo' chanru lix "ra-hom li Dios li kiwan wik'in, chi anchal inch'ool; ut kihoye' chaq li waam rik'in tijok chiru lin Dios chiru chixjunil li kutan choq' re-heb'; a'b'anan kiwan chi ^bmaa-k'a' inpaab'aal, xb'aan xkawileb' li raam.

13 Ut oxib' sut keb'inkol chaq sa' ruq'eb' li xik' neke'ilok reheb', ut ink'a' ke'xjal xk'a'uxl chirix lix maakeb'.

14 Ut chirix naq ke'xxaqab' aa-tin sa' xk'ab'a' chixjunil li ^ayeeb'il

naq ink'a' taaxaqab'aaq wi' aatin xb'aan li Qaawa' ut qaKolonel Je-sukristo, naq toxet'atqe'q rik'ineb' li xik' neke'ilok reheb' chi pleetik, ut te'reeqaju lix kik'eleb' li ras riit-z'ineb', k'ehomaq reetal, lix yaab' xkux li Qaawa' kichal wik'in, ut kixye:

15 We laa'in li "eeqajunk, ut laa'in ^bting'ajkaamunq; ut rik'in naq eb' li tenamit a'in ink'a' ke'xjal xk'a'uxl chirix naq kinkoleb', k'e reetal, eb' a'an te'isiiq chaq chiru li xb'een li ch'och'.

16 Ut kik'ulman naq chi junajwa kinye naq ink'a' toxintaqe'q chix-pleetinkileb' li xik' neke'ilok we; ut kinb'aanu ajwi' jo' chanru kin-ixtaqla chaq li Qaawa'; ut kinwan jo' aj yehol nawom chi maa-k'a' ninb'aanu, re xk'utb'esinkil chiru li ruchich'och' li k'a'aq re ru kiwil ut kiwab'i, jo' chanru lix k'utb'esihom li Musiq'ej li kich'olob'an xyaalal li k'a'aq re ru taachalq.

17 Jo'kan ut nintz'iib'ak "eere laa'ex, aj Gentil, ut eere ajwi' laa'ex, xjunkab'al laj Israel, naq taatik-laaq li k'anjel, ut okaq eere chix-kawresinkil eerib' chi sutq'iik sa' xch'och'il eereechanihom;

18 Relik chi yaal, k'ehomaq ree-tal, nintz'iib'ak re chixjunileb' lix maril li ruchich'och'; relik chi yaal, eere laa'ex, kab'laju xteepal laj Israel, li "taaraqe'q aatin che-rix jo' chanru eek'anjel xb'aaneb'

3 9a 2 Ne. 4:34.
10a 3 Ne. 3:20–21;
Morm. 4:4.
12a K'UTUL RAQAL:
Rahok.

b Morm. 5:2.
14a 3 Ne. 12:34–37.
15a K'UTUL RAQAL:
Eeqajunk.
b Tz. ut S. 82:23.

17a 2 Ne. 30:3–8;
3 Ne. 29:1.
18a Mat. 19:28;
Luk. 22:29–30;
Tz. ut S. 29:12.

li kab'laju li kixsik' ru li Jesus chi wank choq' xtzolom sa' li ch'och' Jerusalen.

19 Ut nintz'iib'ak ajwi' re li rela' li tenamit a'in, li te'raqe'q aatin chirixeb' xb'aaneb' li "kab'laju li kixsik' ru li Jesus sa' li ch'och' a'in; ut eb' a'an te'raqe'q aatin chirix xb'aaneb' li kab'laju chik li kixsik' ru li Jesus sa' li ch'och' Jerusalen.

20 Ut li k'a'aq re ru a'in naxk'ut-b'esi li Musiq'ej we; jo'kan naq nintz'iib'a eere chejunilex. Ut a'in li ajom nintz'iib'ak wi' eere, re naq teenaw naq tento texxaqliiq chejunilex chiru lix "raqleb'aal aatin li Kristo; relik chi yaal, li junjung chi aamej li wan sa' chixjunil li ^bjunkab'al chi winq re laj Adan; ut tento texxaqliiq ut taaraqmanq aatin cherix xb'aan lee k'anjel, ma us malaj ink'a' us;

21 Ut jo'kan ajwi' re taaruq "tee-paab' lix evangelio li Jesukristo, li taawanq sa' eeyanq; ut jo'kan ajwi' re naq eb' laj ^bJudio, lix tenamit li Qaawa' re li sumwank, te'wanq chik aj 'yehol nawom xkomon li ani ke'ril ut ke'rab'i, naq li Jesus, li ke'xkamsi, a'an ^atz'aqal li Kristo ut tz'aqal li Dios.

22 Ut nawaj raj naq tinruuq chix-q'unb'esinkil eech'ool "chejunilex xmaril li ruchich'och' re naq tee-jal eek'a'uxl ut teekawresi eerib' chi xaqliik chiru lix raqleb'aal aatin li Kristo.

CH'OL 4

Toj kiwan li pleet ut li kamsink-ib'—Eb' laj maak neke'xk'e xtojb'a-leb' xmaak laj maak—Q'axal wi'chik nanumta li maa'usilal chiru li wan-jenaq chaq sa' chixjunil Israel—Eb' li ixq ut li kok'al neke'mayejaak chiruheb' li pak'b'il dios—Eb' laj Lamanita neke'ok chixsachlinkileb' laj Nefita chiruheb'. Wan na 363–375 chihab' xyo'lajik li Kristo.

Ut anajwan kik'ulman naq sa' li rox cient rik'in oxib' xkaak'al chihab' eb' laj Nefita rik'ineb' lix teep aj pleet koxe'taqe'q chaq sa' li ch'och' Sachenaqil, re xpleetin-kileb' laj Lamanita.

2 Ut kik'ulman naq eb' li teep aj pleet reheb' laj Nefita ke'sutq'isiik wi'chik chirix, toj sa' li ch'och' Sachenaqil. Ut naq toj lub'luukeb', jun ak' teep aj pleet reheb' laj Lamanita kichal sa' xb'eeneb', ut ke'-wan sa' jun rahil pleet rik'ineb', toj reetal naq eb' laj Lamanita ke'-reechani li tenamit Sachenaqil, ut ke'xkamsi naab'al reheb' laj Nefita, ut ke'xchap naab'al li preex.

3 Ut li jun ch'ol chik ke'eelelik ut ke'xjunaji rib' rik'ineb' li wan-keb' sa' li tenamit Teankum. Anajwan li tenamit Teankum wan sa' li nub'aal chire li palaw, ut nach' ajwi' wan rik'in li tenamit Sachenaqil.

4 Ut a'an ^axb'aan naq eb' li teep

19 a 1 Ne. 12:9–10.

20 a K'UTUL RAQAL:
Raqb'a-aatin sa'
roso'jik.

b Tz. ut S. 27:11.

21 a Tz. ut S. 3:20.

b K'UTUL RAQAL:
Judio, eb' laj Judio.
c 2 Ne. 25:18.

d 2 Ne. 26:12;

Mos. 7:27.

22 a Alma 29:1.

4 4 a Morm. 3:10.

aj pleet reheb' laj Nefita ke'taqe' rik'ineb' laj Lamanita naq ke'ok chi sak'e'k; xb'aan naq wi ta ink'a' xb'aan a'an, eb' laj Lamanita maa-jun xwankilal kiru raj chi wank sa' xb'eeneb'.

5 A'b'an k'ehomaq reetal, lix raqb'a-aatin li Dios tixtaweb' laj maak; ut xb'aaneb' laj maak naq "nak'eeman li tojb'a-maak sa' xb'eeneb' laj maak; xb'aan naq a'aneb' laj maak li neke'ek'asink xch'ooleb' li lalal xk'ajoleb' li winq re hoyok kik'.

6 Ut kik'ulman naq eb' laj Lamanita ke'xkawresi rib' chi chalk sa' xb'een li tenamit Teankum.

7 Ut kik'ulman sa' li rox cient rik'in kaahib' xkaak'al chihab' eb' laj Lamanita ke'chal sa' xb'een li tenamit Teankum, re te'ruuq chireechaninkil ajwi' li tenamit Teankum.

8 Ut kik'ulman naq ke'rame' ru ut ke'tiikisiik chirixeb' xb'aaneb' laj Nefita. Ut naq ke'ril laj Nefita naq ke'xtiikisiheb' chaq laj Lamanita ke'xnima wi'chik rib' xb'aan tz'aqal lix metz'eweb'; ut xkoheb' rik'in xnimaleb' xmetz'ew, ut ke'reechani wi'chik li tenamit Sachenaqil.

9 Anajwan ut kib'aanuman chaq chixjunil li k'a'aaq re ru a'in, ut wankeb' li ke'kamsiik chaq chi mil chi ka'pak'al, reheb' laj Nefita jo' ajwi' reheb' laj Lamanita.

10 Ut kik'ulman naq ak kinume' li rox cient rik'in waqib' xkaak'al chihab', ut eb' laj Lamanita ke'chal

wi'chik sa' xb'eeneb' laj Nefita chi pleetik; a'ut eb' laj Nefita ink'a' ke'xjal xk'a'uxleb' chirix li ink'a' us ke'xb'aanu chaq; ke'kana b'an sa' xmaa'usilaleb' chi rajlal.

11 Ut moko naru ta li ru'uj aq'ej chixch'olob'ankil, chi moko li winq chixtz'iib'ankil chi tz'aqal, resilal li xik'ob'aal kik' ut kam-sink-ib' li kik'utun, li kiwan sa' xyanqeb' li tenamit, eb' laj Nefita jo'keb' ajwi' laj Lamanita; ut li junjunq chi aamej kikawu, jo'kan naq ke'saho' xch'ool rik'in hoyok kik' chi rajlal.

12 Ut maajun wa wanjenaq chaq jo' xnimal li "maa'usilal a'in sa' xyanqeb' chixjunil li lalal xk'ajol laj Lehi, chi moko ajwi' sa' xyanqeb' chixjunil lix junkab'al laj Israel, jo' chanru li raatin li Qaa-wa', jo' li kiwan sa' xyanq li tenamit a'in.

13 Ut kik'ulman naq eb' laj Lamanita ke'reechani li tenamit Sachenaqil, ut a'in xb'aan naq li "rajlankileb' naxq'ax rajlankileb' laj Nefita.

14 Ut koxe'b'eeq ajwi' chixplee-tinkil li tenamit Teankum, ut ke'ralinasiehb' chaq li wankeb' chi sa', ut ke'xchap k'iila preex, li ixq jo' ajwi' li kok'al, ut ke'xq'axtesiehb' choq' mayej chiruheb' lix "pak'b'il dioseb'.

15 Ut kik'ulman naq sa' li rox cient rik'in wuqub' xkaak'al chihab', yookeb' xjosq'il laj Nefita xb'aan naq eb' laj Lamanita ke'xmajeja chaq rixqilaleb' ut

xkok'aleb', jo'kan naq xkoheb' chixpleetinkileb' laj Lamanita chi numtajenaq nim xjosq'ileb', jo'kan naq ke'xq'axeb' wi'chik ru laj Lamanita, ut ke'ralinasiheb' chaq sa' lix ch'och'eb'.

16 Ut eb' laj Lamanita ink'a' ke'chal wi'chik sa' xb'eeneb' laj Nefita toj sa' li rox cient rik'in o'laju xkaak'al chihab'.

17 Ut sa' li chihab' a'an ke'kub'e sa' xb'eeneb' laj Nefita chi anchaleb' xwankil; ut moko ke'k'eh'e' ta sa' ajl xb'aan xk'ihal li rajlankileb'.

18 Ut "chalen sa' li kutan a'an eb' laj Nefita maajun chik wankilal ke'xtaw sa' xb'eeneb' laj Lamanita; ke'ok b'an chi sachliik chaq xb'aaneb' chanchan ajwi' li k'ajob' chiru li saq'e.

19 Ut kik'ulman naq eb' laj Lamanita ke'kub'e sa' xb'een li tenamit Sachenaqil; ut kiwan jun li pleet numtajenaq xrahil li kipleetiman sa' li ch'och' Sachenaqil, li ke'q'axe' wi' ru laj Nefita xb'aaneb'.

20 Ut eb' a'an ke'eelelik wi'chik chiruheb', ut ke'wulak sa' li tenamit Boaz; ut aran ke'xxaqab' rib' chiruheb' laj Lamanita chi numtajenaq xkawileb' xch'ool, jo'kan naq eb' laj Lamanita ink'a' ke'xq'axeb' ru toj reetal naq ke'chal wi'chik xkab' sut.

21 Ut naq ke'chal xkab' sut, eb' laj Nefita ke'alinasiiik chaq ut ke'kamsiik rik'in jun li kamsiik numtajenaq nim; li rixqilaleb' ut

lix kok'aleb' ke'mayejaak wi'chik chiruheb' li pak'b'il dios.

22 Ut kik'ulman naq eb' laj Nefita ke'eelelik wi'chik chiruheb', ut ke'xk'am chirixeb' chixjunileb' li wankeb' aran, sa'eb' li tenamit jo' ajwi' li k'aleb'aal.

23 Ut anajwan laa'in, aj Mormon, rik'in rilb'al naq eb' laj Lamanita okeb' re chi numtaak sa' xb'een li ch'och', jo'kan ut, xkohin sa' li tzuul "Xim, ut kink'am chixjunileb' li tz'iib'anb'il esil li kixmuq chaq laj Ammaron choq' re li Qaawa'.

CH'OL 5

Laj Mormon naxjolomiheb' wi'chik laj Nefita sa'eb' li pleet wan wi' li kik' ut kamsink-ib'—Lix Hu laj Mormon taak'utmanq re xq'unb'esinkil xch'ool chixjunileb' laj Israel naq li Jesus a'an li Kristo—Xb'aan xmaak'a'ileb' lix paab'aal, eb' laj Lamanita te'jek'imanq, ut li Musiq'ej tixkanab' xyalb'al xq'e rik'ineb'—Te'xk'ul li evangelio rik'ineb' laj Gentil sa' roso'jikeb' li kutan. Wan na 375–384 chihab' xyo'lajik li Kristo.

Ut kik'ulman naq laa'in xkohin sa' xyanqeb' laj Nefita, ut kinjal ink'a'uxl chirix li "aatin kinxaqab' chaq naq ink'a' chik tintenq'ahab'; ut ke'xk'e wi'chik we xtaqlankil lix teepeb' aj pleet, xb'aan naq kine'ril jo' raj naq taaruq teb'inkol chiru chaq lix ch'a'ajkilaleb'.

2 A'b'an k'ehomaq reetal, "maa-k'a' inyo'onihom, xb'aan naq kin-naw lix raqb'a-aatin li Qaawa' li taachalq sa' xb'eeneb'; xb'aan naq ink'a' ke'xjal xk'a'uxl chirix lix maa'usilaleb'; ke'xyal ru b'an re xkolb'al lix yu'ameb' chi ink'a' ne-ke'xpatz' xk'ab'a' li ani kiyo'ob'te-sink chaq reheb'.

3 Ut kik'ulman naq eb' laj Lamanita ke'chal sa' qab'een chirix naq koo'eelelik toj sa' li tenamit Jordan; a'b'an k'ehomaq reetal, ke'sutq'isiik chirixeb', jo'kan naq ink'a' ke'xchap li tenamit sa' li kutan a'an.

4 Ut kik'ulman naq ke'chal wi-chik sa' qab'een, ut kiqak'uula li qawankil sa' xb'een li tenamit. Ut wankeb' ajwi' chik li tenamit li k'uulanb'il wankilal sa' xb'eeneb' xb'aaneb' laj Nefita, ut rik'in li kawil na'ajej a'an, ramb'ileb' ru re naq ink'a' ke'ru chi nume'k sa' li ch'och' li wan chiqu, re xsachb'al li ani wankeb' sa' li qach'och'.

5 A'b'anan kik'ulman naq yalaq b'ar chi ch'och' li ak koonume' wi', ut ink'a' ke'ch'utub'aak li ani wankeb' chi sa', ke'sache' xb'aaneb' laj Lamanita, ut ke'k'ate' lix tenamiteb', ut lix k'aleb'aaleb', ut lix ninqi tenamiteb' rik'in xam; ut chi jo'kan kinume' chaq oxib' cient rik'in b'elelaju xkaak'al chihab'.

6 Ut kik'ulman naq sa' li rox cient rik'in kaak'al chihab' ke'chal wi'chik laj Lamanita sa' qab'een re pleetik, ut kiqaxaqab' qib' chi kaw qach'ool chiruheb', a'b'anan

maak'a' ki'ok wi' chixjunil, xb'aan naq q'axal k'i rajlankileb' jo'kan naq ke'xyeq'i lix tenamiteb' laj Nefita rub'eleb' li roq.

7 Ut kik'ulman naq koo'eelelik wi'chik, ut eb' li ani seeb' wi'chik reelelikeb' chiruheb' laj Lamanita ke'kole', ut eb' li ink'a' ke'q'axok reheb' laj Lamanita sa' reelelikeb' ke'mesuuk chaq ut ke'sache'.

8 Ut anajwan k'ehomaq reetal, laa'in, aj Moroni, ink'a' nawaj xta-wasinkil li raameb' li winq rik'in xk'utb'al sa' rilob'aaleb' xkomon li xik'ob'aal kik' ut kamsink-ib' li kik'ojob'aak chiru li wilob'aal; a'b'an laa'in, rik'in naq ninnaw naq tento taak'eheq chi nawmanq chi yaal li k'a'aq re ru a'in, ut naq chixjunil li k'a'ru muqmu tento "taak'utb'esimanq sa' xb'eeneb' chaq li kab'l—

9 Ut jo'kan ajwi' naq tento "taa-k'eheq chi nawmank li k'a'aq re ru a'in chiru li rela' li tenamit a'in, ut chiruheb' ajwi' laj Gentil, li yeeb'il xb'aan li Qaawa' naq ^bte'jek'inq re li tenamit a'in, ut li tenamit a'in te'ileq jo' maak'a'eb' ru sa' xyanqeb'—jo'kan naq nintz'iib'a jun 'ch'ina k'osb'il esil, ut moko wan ta inch'ool xk'eeb'al chi tz'aqal resilal li k'a'aq re ru kiwil, xb'aan li taqlahom kink'ul, ut jo'kan ajwi' re naq ink'a' taanumtaaq xrahil eech'ool xb'aan xmaa'usilal li tenamit a'in.

10 Anajwan ut k'ehomaq reetal, a'in ninye reheb' li riyajileb', ut

2a Morm. 3:12.
8a Luk. 12:2–3;
2 Ne. 27:11;

Tz. ut S. 1:3.
9a 4 Ne. 1:49.
b 3 Ne. 16:8.

c Morm. 1:1.

reheb' ajwi' laj Gentil li te'k'oxlanq re lix junkab'al laj Israel, li neke'x-k'e reetal ut neke'xnaw b'ar nachal wi' chaq li rosob'tesinkileb'.

11 Xb'aan naq ninnaw naq eb' a'in te'raho'q xch'ool xb'aan xnimal li rahilal kixk'ul lix junkab'al laj Israel; relik chi yaal, te'raho'q xch'ool xb'aan xsachlijik li tenamit a'in; te'raho'q xch'ool naq li tenamit a'in ink'a' ke'xjal xk'a'uxl re ke'ru raj chi q'aluuk sa' ruq' li Jesus.

12 Anajwan li "k'a'aaq re ru a'in tz'iib'amb'il choq' re li ^brela' lix junkab'al laj Jakob; ut tz'iib'amb'il chi jo'ka'in, xb'aan naq nawb'il xb'aan li Dios naq li maa'usilal ink'a' taa-k'utuq re chiruheb'; ut ^ctaamuqe'q choq' re li Qaawa' re naq taak'utmanq chaq sa' li kutan k'oxlanb'il xb'aan a'an.

13 Ut a'in li taqlahom li kink'ul; ut k'ehomaq reetal, taak'utmanq chaq jo' chanru lix taqlahom li Qaawa', naq tixk'oxla a'an naq us, rik'in xchaab'ilal xna'leb'.

14 Ut k'ehomaq reetal, taaxik rik'ineb' lix komoneb' laj "Judio li ink'a' neke'paab'an; ut choq' re li ajom a'in taaxik—re taaruq ^bte'q'unb'esiiq xch'ool naq li Jesus a'an li Kristo, li Ralal li yo'yookil Dios; re naq li Yuwa'b'ej taaruq tixk'e chi uxmaank, rik'in li

q'axal Raaro xb'aan, lix nimal ru ut junelikil rajom, sa' xk'ojob'ankileb' wi'chik laj Judio, malaj chixjunil lix junkab'al laj Israel, sa' xch'och'il li reechanihomeb', li kixk'e reheb' li Qaawa' lix Dios, choq' re xtz'aqob'resinkil ru lix ^csumwank;

15 Ut jo'kan ajwi' re naq li riyajil "li tenamit a'in q'axal chik naq te'xpaab' lix evangelio, li ^btaaxik rik'ineb' chi chalenaq chaq rik'ineb' laj Gentil; xb'aan naq li tenamit a'in ^cte'jek'imanq, ut ^dte'ok choq' jun tenamit q'ojyin ru, ut tz'aj ru, ut yib'ob'aal ru, chi numtajenaq wi'chik chiru li yeeb'il naq wanjenaq chaq jun sutaq sa' qayang; relik chi yaal, chiru li wanjenaq ajwi' chaq sa' xyanqeb' laj Lamanita, ut a'in xb'aan naq maa-k'a'eb' xpaab'aal ut neke'loq'onin pak'b'il dios.

16 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, lix Musiq' li Qaawa' ak xkanab' "xyalbal xq'e rik'ineb' lix yuwa'eb'; ut wankeb' chi maak'a'eb' xKristo ut xDios sa' li ruchich'och', ut k'amb'ileb' jo' ^bxmulel q'olom chiru li iq'.

17 Ke'wan chaq jun sut choq' jun tenamit sa rilb'al, ut kiwan li Kristo choq' aj "ilol karneer chiruheb'; relik chi yaal, ke'b'eresiik xb'aan ajwi' li Dios Yuwa'b'ej.

12a Enos 1:16;
Hel. 15:11–13.
K'UTUL RAQAL: Hu
laj Mormon (lix).
b Tz. ut S. 3:16–20.
c Morm. 8:4, 13–14;
Moro. 10:1–2.
14a 2 Ne. 29:13; 30:7–8.

K'UTUL RAQAL:
Judio, eb' laj Judio.
b 2 Ne. 25:16–17.
c 3 Ne. 29:1–3.
15a 3 Ne. 21:3–7, 24–26.
b 1 Ne. 13:20–29, 38;
Morm. 7:8–9.
c 1 Ne. 10:12–14;

3 Ne. 16:8.
d 2 Ne. 26:33.
16a Gen. 6:3;
Eter 2:15.
b Sal. 1:4.
17a K'UTUL RAQAL:
Chaab'il aj Ilol
Karneer.

18 A'b'an anajwan k'ehomaq reetal, "b'eresinb'ileb' yalaq b'ar xb'aan laj Satanas, jo' chanru nak'ame' lix mulel q'olom chiru li iq', malaj jo' chanru naqujelek jun jukub' chiru x'oolam li palaw, chi maak'a' xk'amleb' xt'ikr chi moko xaqleb', malaj chi maak'a' k'aru taab'eresiiq wi', ut jo' chanru naq wan a'an, jo'kan ajwi' wankeb'.

19 Ut k'ehomaq reetal, li Qaawa' kixk'uula li rosob'tesinkileb' a'an, li ke'ru raj chixk'ulb'al sa' li ch'och', choq' reheb' laj "Gentil li te'eechaning re li ch'och'.

20 A'ut k'ehomaq reetal, taa-k'ulmanq naq te'alinasiiq ut te'jek'iiq xb'aaneb' laj Gentil; ut chirix naq alinasinb'ileb' ut jek'inb'ileb' xb'aaneb' laj Gentil, k'ehomaq reetal, chirix a'an li Qaawa' "taajultiko'q re li b'sumwank li kixk'uub' choq' re laj Abraham ut choq' re chixjunil lix junkab'al laj Israel.

21 Ut jo'kan ajwi', li Qaawa' taajultiko'q re lix "tijeb' li tiikeb' xch'ool, li ke'taqsiik chaq re a'an choq' reheb'.

22 Ut chirix a'an, ex aj Gentil, chan tab'i' ru naru texxaqliiq chiru lix wankil li Dios, wi ink'a' nekejal eek'a'uxl ut nekex'el chaq sa' lee maa'us aj b'e?

23 Ma ink'a' tab'i' nekenaw naq wankex sa' ruq' li Dios? Ma ink'a' tab'i' nekenaw naq a'an wan

chixjunil xwankilal, ut rik'in xnimal ru lix "taqlahom b'taab'olob'aaq li ruchich'och' chanchan jun b'otb'ookil hu?

24 Jo'kan ut, jalomaq eek'a'uxl, ut tuulanob'resihomaq eerib' chiru, maare anchal taachalq a'an rik'in raqb'a-aatin sa' eeb'een—maare anchal jun rela' li riyajil laj Jakob taaxik sa' eeyanq jo' jun "kaqkojl, ut texxpeji, ut maajun wan re kolok.

CH'OL 6

Eb' laj Nefita neke'ch'utla sa' li ch'och' Kumorah choq' re roso'jikeb' li pleet—Laj Mormon naxmuq li loq'laj tz'iib'anb'il esil sa' li tzuul Kumorah—Eb' laj Lamanita neke'q'axok-u, ut nasachman li tenamit aj Nefita—Neke'kamsiik chi cient mil rik'in li yok'leb' ch'iich'. Wan na 385 chihab' xyo'lajik li Kristo.

ANAJWAN ut ninchoy lin tz'iib'anb'il esil chirix lix "sachlijik lin tenamit, eb' laj Nefita. Ut kik'ulman naq koxoob'eeq chiruheb' laj Lamanita.

2 Ut laa'in, aj Mormon, kintz'iib'a jun li hu rik'in lix reye'b' laj Lamanita, ut kintz'aama chiru naq tixkanab' naq taqach'utub' li qatenamit sa' li "ch'och' Kumorah, chixk'atq jun li tzuul

18 a 2 Ne. 28:21.

19 a 3 Ne. 20:27–28.

20 a 3 Ne. 16:8–12.

b K'UTUL RAQAL:

Sumwank re laj Abraham.

21 a Enos 1:12–18;

Morm. 9:36–37.

23 a Hel. 12:8–17.

b 3 Ne. 26:3.

24 a Mik. 5:8;

3 Ne. 20:15–16.

6 1 a 1 Ne. 12:19;

Jar. 1:10;

Alma 45:9–14;

Hel. 13:5–11.

2 a Eter 9:3.

Kumorah xk'ab'a', ut aran taaruuq taqapleetiheb'.

3 Ut kik'ulman naq lix reyeb' laj Lamanita kixk'e we li k'aru kintz'aama.

4 Ut kik'ulman naq koxoob'eeq toj sa' li ch'och' Kumorah, ut kiqayib' li qamuheb'aal t'ikr sa' xsutam li tzuul Kumorah; ut kiwan sa' jun li ch'och' wan wi' xk'ihal li ha', li nima', ut li yo'leb'aal ha'; ut arin kiqayo'oni xtawb'al qawankil sa' xb'eeneb' laj Lamanita.

5 Ut naq ak numenaq oxib' cient rik'in kaahib' ro'k'aal chihab', ak kiqach'utub' chaq chixjunil li rela' li qatenamit sa' li ch'och' Kumorah.

6 Ut kik'ulman naq chirix naq kiqach'utub' chixjunil li qatenamit sa' junajil toj sa' li ch'och' Kumorah, k'ehomaq reetal, laa'in, aj Mormon, kin'ok chi tixk; ut rik'in naq kinnaw naq ka'aj chik li jun yalok-u a'in taawanq wi' intenamit, ut ak taqlanb'ilin xb'aan li Qaawa' naq ink'a' tinkanab'eb' li tz'iib'انب'il esil li numsinb'ileb' chaq xb'aaneb' li qayuwa', li loq'eb', chi t'ane'k sa' ruq'eb' laj Lamanita, (xb'aan naq eb' laj Lamanita te'xsacheb' raj) jo'kan naq kintz'iib'a "li esil a'in, chi isinb'il chaq sa'eb' lix perel ch'iich' laj Nefi, ut^bkinmuq chaq sa' li tzuul Kumorah chixjunil li tz'iib'انب'il esil li k'eeb'il chink'uula xb'aan ruq' li Qaawa', ka'aj b'an wi' ink'a'

kinmuq chaq 'li junjunq perel ch'iich' a'in li nink'e re laj^aMoroni li walal.

7 Ut kik'ulman naq lin tenamit, rochb'eeneb' li rixaqileb' ut lix kok'aleb', ke'rileb' anajwan li "teep aj pleet reheb' laj Lamanita chi jilok chaq; ut rik'in li rahil xiw chiru li kamk li naxnujob'resi raameb' chixjunileb' laj maak, ke'royb'eni xk'ulb'aleb'.

8 Ut kik'ulman naq ke'chal chiqapleetinkil, ut li junjunq chi aamej kinujak rik'in nimla xiw xb'aan xnimal li rajlankileb'.

9 Ut kik'ulman naq ke't'ane' sa' xb'een intenamit rik'in li yok'leb' ch'iich', ut rik'in li roq tzimaj, ut rik'in li tzimaj, ut rik'in li maal, ut rik'in li jar paay chi k'anjeleb'aal re pleet.

10 Ut kik'ulman naq ke'yok'e' chaq lin winq, relik chi yaal, eb' ajwi' li lajeeb' mil li ke'wan wik'in, ut laa'in kint'ane' chi toch'enaq sa' xyiheb'; ut ke'nume' sa' inb'een, jo'kan naq ink'a' ke'xk'e xraqik inyu'am.

11 Ut chirix naq ke'nume' chaq ut ke'xyok' chaq "chixjunileb' lin tenamit, ka'ajwi' kaahib' xka'k'aal kookana, (ut sa' xyanqeb' wan li walal aj Moroni) ut laa'o li kookana chi yo'yo naq kamsinb'il li qatenamit, wulajaq chik kiqil sa' xb'een chaq li tzuul Kumorah, chirix naq ke'sutq'i laj Lamanita sa' xk'ojleb'aal lix teepeb', li lajeeb' mil re lin tenamit li ke'yok'e'

6a K'UTUL RAQAL: Perel
ch'iich'.
b Eter 15:11.

c R laj M 1:2.
d Morm. 8:1.
7a 1 Ne. 12:15.

11a 1 Ne. 12:19–20;
Hel. 15:17.

chaq, li ke'b'eresiik chaq chi ub'ej inb'aan laa'in.

12 Ut kiqil ajwi' li lajeeb' mil re lin tenamit li b'eresinb'ileb' chaq xb'aan li walal aj Moroni.

13 Ut k'ehomaq reetal, li lajeeb' mil re laj Gidgiddonah ke't'ane' chaq, ut a'an ajwi' sa' xyanq.

14 Ut laj Lamah kit'ane' chaq rochb'een lix lajeeb' mil; ut laj Gilgal kit'ane' chaq rochb'een lix lajeeb' mil; ut laj Limhah kit'ane' chaq rochb'een lix lajeeb' mil; ut laj Jeneum kit'ane' chaq rochb'een lix lajeeb' mil; ut laj Kumenihah, ut laj Moronihah, ut laj Antionum, ut laj Xiblom, ut laj Xem, ut laj Jox, ke't'ane' chaq, li junjunq rochb'een lix lajeeb' mil.

15 Ut kik'ulman naq ke'wan lajeeb' chik li ke't'ane' xb'aan li yok'leb' ch'iich, li junjunq rochb'een lix lajeeb' mil; relik chi yaal, "chixjunil ajwi' lin tenamit ke't'ane' chaq, ka'ajwi' li kaahib' xka'k'aal li ke'wan wik'in ink'a', ut jo'kan ajwi' junjunq li ke'eelelik toj sa'eb' li ch'och' sa' xtz'e li saq'e, ut junjunq li ke'el ut xkoheb' rik'ineb' laj Lamanita; ut lix tib'eleb' a'an, ut lix b'aqeleb', ut lix kik'eleb' wan chiru li xb'een li ch'och', kanab'anb'il xb'aan ruq'eb' li ke'kamsink chaq reheb' re te'q'aaq sa' xb'een li ch'och', ut re te'poqso'q ut te'sut-q'iiq sa' li ch'och' li ki'alan chaq reheb'.

16 Ut kixjach rib' li waam rik'in yot'e'k, xb'aaneb' li kamsinb'il re lin tenamit, ut kinjap we chixyeeb'al:

17 Aay, ex chaq'al eeru, chan put ru kexru chi elk chaq sa' xb'ehil li Qaawa! Aay, ex chaq'al eeru, chan put ru kexru chixtz'eqtaanankil li Jesus a'an, li kixaqli chi teeto xtel re eek'ulb'al!

18 K'ehomaq reetal, wi ta ink'a' keb'aanu a'in, ink'a' raj kext'ane'. A'b'an k'ehomaq reetal, ak t'ane-naqex, ut ninyaab'ak chirix lee sachik.

19 Aay, ex chaq'al ru alalb'ej ut rab'inb'ej, ex yuwa'b'ej ut na'b'ej, ex b'eelomej ut ixaqilb'ej, ex chaq'al eeru, chan put ru naq kexru chi t'ane'k!

20 A'b'an k'ehomaq reetal, oso'jenaqex, ut lix rahil inch'ool ink'a' naru chesutq'isinkil.

21 Ut chi seeb' taachalq li kutan naq li k'a'ru eere li nakam tento tixk'e chirix li ink'a' nakam, ut li tz'ejwalej a'in li yoo chi oso'k sa' li q'aak tento taawanq choq' "tz'ejwalej li ink'a' naq'a; toja' ut naq tento texxaqliiq chiru lix raqleb'aal aatin li Kristo, re taaraq'e'q aatin cherix jo' chanru eek'anjel; ut wi na'ux naq tiik eech'ool, rik'in a'an osob'tesinb'ilex eerochb'eeneb' lee yuwa' li xikenaqeb' chaq cheru.

22 Aay, kejal taxaq raj eek'a'uxl chi maji' nachal li nimla sachok a'in sa' eeb'een. A'b'an k'ehomaq reetal, ak xikenaqex, ut li Yuwa'b'ej, relik chi yaal, li Junelik Yuwa'b'ej re choxa nanawok re lee wanjik; ut naxb'aanu eere jo' chanru lix "tiik ruhil na'leb' ut li b'ruxtaan.

CH'OL 7

Laj Mormon naxb'oqeb' laj Lamanita sa' roso'jikeb' li kutan chixpaab'ankil li Kristo, chixk'ulb'al lix evangelio, ut chi kole'k—Chixjunileb' li neke'paab'ank re li Santil Hu te'xpaab' ajwi' lix Hu laj Mormon. Wan na 385 chihab' xyo'lajik li Kristo.

ANAJWAN ut k'ehomaq reetal, tinwaj raj aatinak ka'ch'inaq reheb' li "rela' li tenamit a'in li kolb'ileb' xyu'am, wi taa'uxq naq li Dios tixk'e reheb' li waatin, re te'xnaw chirix li k'a'aq re ru reheb' lix yuwa'eb'; relik chi yaal, nekexwaatina laa'ex, ex rela' lix junkab'al laj Israel; ut a'in li aatin ninye:

2 Chenawaq naq laa'ex xkomonex lix "junkab'al laj Israel.

3 Chenawaq naq tento texchalq sa' li jalb'a-k'a'uxlej, malaj ut moko texruuq ta chi kole'k.

4 Chenawaq naq tento teekanaab' lee k'anjeleb'aal re pleet, ut ink'a' chik taasaho'q eech'ool rik'in xhoyb'al li kik', ut ink'a' chik teechap, ka'ajwi' naq li Dios texxtaqla.

5 Chenawaq naq tento texk'ame'q "chixnawb'al chirixeb' lee

yuwa', ut teejal eek'a'uxl chirix chixjunil lee maak ut maa'usilal, ut ^bteepaab' li Jesukristo, naq a'an li Ralal li Dios, ut naq kikamsiik xb'aaneb' laj Judio, ut xb'aan xwankil li Yuwa'b'ej kiwakli wi'chik, ut chi jo'kan kixtaw 'xq'axb'al ru li muqleb'aal kamenaq; ut jo'kan ajwi' rik'in a'an sub'b'il rib' lix may li kamk.

6 Ut a'an naxk'e chi uxmark lix "waklijikeb' li kamenaq chi yo'yo, li xb'aan ajwi' tento taawaklesiiq li winq chi xaqliik chiru lix ^braqleb'aal aatin.

7 Ut a'an kixk'e chi uxmark lix "tojb'al rix li ruchich'och', xb'aan wi' ani natawman ^bchi maak'a' xmaak chiru a'an sa' xkutankil li raqb'a-aatin, k'eeb'il re 'wank chiru li Dios sa' li rawa'b'ejihom, re naq tixb'icha li nimank-u chi ink'a' naxkanab', rochb'eeneb' li "teep chi aj b'ichanel taqe'q, chiru li Yuwa'b'ej, ut chiru li K'ajolb'ej, ut chiru li Santil Musiq'ej, a'aneb' 'junaj chi Dios, sa' jun wanjik re ^fsahil ch'ooolejil li maak'a' roso'jik.

8 Jo'kan ut chejal eek'a'uxl, ut chikub'eeq eeha' sa' lix k'ab'a' li Jesus, ut chechap eerib' chiru lix "evangelio li Kristo, li taak'ojob'amanq

7 1a Hel. 15:11-13.

2a Alma 10:3.

5a 2 Ne. 3:12.

b K'UTUL RAQAL:

Paab'ank,
xpaab'ankil;
Paab'aal.

c Isa. 25:8;

Mos. 16:7-8.

6a K'UTUL RAQAL:

Wakliik chi yo'yo.

b K'UTUL RAQAL:

Jesukristo—Aj
Raql Aatin; Raqb'a-
aatin sa' roso'jik.

7a K'UTUL RAQAL:

Tojok-ix, tojb'il rix,
tojb'al-ix.

b K'UTUL RAQAL:

Tiikob'resink,
xk'eeb'al xtiikilal.

c 1 Ne. 10:21;

Tz. ut S. 76:62;

Mois. 6:57.

d Mos. 2:28.

e Tz. ut S. 20:28.

K'UTUL RAQAL: Dios,
Roxichal li Dios.

f K'UTUL RAQAL: Sahil
ch'ooolejil.

8a K'UTUL RAQAL:
Evangelio.

cheru, moko ka'aj ta wi' sa' li ^btz'iib'anb'il esil a'in, jo'kan aj b'an wi' sa' li tz'iib'anb'il esil li taawu-laq rik'ineb' laj Gentil chi 'challenga'q chaq rik'ineb' laj Judio, ut a' tz'iib'anb'il esil a'an, taachalq rik'ineb' chaq laj Gentil ^dchoq' eere laa'ex.

9 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, ^atz'iib'anb'il a'in re naq texruuq ^bchixpaab'ankil a'an; ut wi nekepaab' a'an, teepaab' ajwi' a'in; ut wi nekepaab' a'in, teenaw chirixeb' lee yuwa', ut jo'kan ajwi' li sachb'a-ch'ooolejil k'anjel li kik'anjelaman chaq rik'in lix wankil li Dios sa' xyanqeb'.

10 Ut teenaw ajwi' naq laa'ex jun rela' li riyajil laj Jakob; jo'kan naq k'eeb'ilex sa' ajl sa' xyanqeb' li tenamit re li xb'een sumwank; ut wi taa'uxq naq teepaab' li Kristo, ut taakub'eeq eeha', xb'een wa rik'in ha', ut chirix a'an rik'in xam ut rik'in li Santil Musiq'ej, rik'in xb'aanunkil lix ^ab'aanuhom li qaKolonel, jo' chanru li k'aru koxtaqla wi', usaq choq' eere sa' xkutankil li raqb'a-aatin. Amen.

CH'OL 8

Eb' laj Lamanita neke'xsik'eb' ut neke'xsacheb' laj Nefita—Lix Hu laj Mormon taak'utmanq xb'aan lix wankil li Dios—Nach'olob'aman naq

taawanq rahilal sa' xb'eeneb' li te'yeechi'inq re li josq'il ut wech'ij-ib' chirix lix k'anjel li Qaawa'—Li tz'iib'anb'il esil reheb' laj Nefita taak'utmanq sa' jun kutan re maa'usilal, po'e'k, ut q'e-tok paab'ank. Wan na 400–421 chihab' xyo'lajik li Kristo.

K'EHOMAQ reetal, laa'in, aj ^aMoroni, ninchoy li ^besil kixtz'iib'a lin yuwa', aj Mormon. K'ehomaq reetal, moko naab'al ta li k'aru wan re tintz'iib'a, ut a'an li k'aru taqlanb'ilin wi' xb'aan inyuwa'.

2 Anajwan ut, kik'ulman naq chirix li ^animla xuwajel pleet aran Kumorah, k'ehomaq reetal, eb' laj Nefita li ke'eelelik chaq sa' li ch'och' sa' xjajal lix tz'e li saq'e ke'yohe' xb'aaneb' laj ^bLamanita, toj reetal naq ke'sache' chixjunileb'.

3 Ut jo'kan ajwi' lin yuwa' kiksamsiik xb'aaneb', ut laa'in ajwi' ^ainjunes ninkana re tztz'iib'ankil li rahil ch'ooolejil esil chirix lix sachlijik lin tenamit. A'b'anan k'ehomaq reetal, oso'jenaqeb', ut nintz'aqob'resi ru lix taqlahom lin yuwa'. Ut moko ninnaw ta matine'xkamsi laa'in.

4 Jo'kan naq tintz'iib'aq ut tinmuq chaq li tz'iib'anb'il esil sa' li ch'och'; ut b'ar tinxik laa'in maa'ka' ajb'il wi'.

5 K'ehomaq reetal, lin yuwa' kixtz'iib'a ^ali esil a'in, ut kixtz'iib'a k'aru rajb'al. Ut k'ehomaq reetal,

8b K'UTUL RAQAL:

Santil Hu.

c 2 Ne. 29:4–13.

d 1 Ne. 13:38.

9a K'UTUL RAQAL: Hu laj Mormon (lix).

b 1 Ne. 13:38–41.

10a 2 Ne. 31:5–9.

8 1a K'UTUL RAQAL: Moroni, rala' laj Mormon.

b K'UTUL RAQAL: Perel

ch'iich'.

2a Morm. 6:2–15.

b Tz. ut S. 3:18.

3a Moro. 9:22.

5a Morm. 2:17–18.

tintz'iib'a ajwi' raj wi ta wan li na'ajej chiruheb' li ^bperel ch'iich', a'b'an maak'a', ut li pek ch'iich' xsa' maak'a' we, xb'aan naq injunes wankin. Lin yuwa' kamsinb'il sa' pleet, ut chixjunileb' li wech alal, ut maak'a' ani wochb'een chi moko b'ar tinxik; ut toj jo' najtil chik tixkanab' li Qaawa' naq taawanq inyu'am moko ninnaw ta.

6 K'ehomaq reetal, ak numenaq chik "kaahib' cient chihab' xk'ulunik chaq li Qaawa' ut qaKolonel.

7 Ut k'ehomaq reetal, eb' laj Lamanita ke'xyoheb' chaq lin tenamit, eb' laj Nefita, sa' li junjunq chi tenamit ut sa' li junjunq chi na'ajej, toj reetal ajwi' naq maak'a'eb' chik, ut nim chaq "xt'anikeb'; relik chi yaal, nim ut sachol ch'oolej lix sachlijik lin tenamit, eb' laj Nefita.

8 Ut k'ehomaq reetal, a' li ruq' li Qaawa' li xb'aanunk re. Ut k'ehomaq ajwi' reetal, eb' laj Lamanita wankeb' "chixpleetinkil rib' chirib'ileb' rib'; ut chixjunil li xb'een li ch'och' a'in, a'an jun suutil li kamsink ut li hoyok kik' li ink'a' na'oso'; ut maajun nanawok re xraqik li pleetik.

9 Anajwan ut k'ehomaq reetal, maak'a' chik ninye chirixeb', xb'aan naq maajun chik wan, ka'ajeb' wi' laj Lamanita ut eb' "laj elq' li neke'wan chiru lix b'een li ch'och'.

10 Ut maajuneb' wan li neke'nanawok ru li tz'aqal Dios, ka'ajeb' wi' lix "tzolom li Jesus, li ke'kana sa' li ch'och' toj reetal naq kinumta xnimal lix maa'usilaleb' li tenamit, jo'kan naq li Qaawa' ink'a' kixkanab'eb' chi ^bkanaak rik'ineb' li tenamit; ut ma wankeb' ta chiru lix b'een li ch'och' maajun winq nanawok re.

11 A'b'anan k'ehomaq reetal, lin "yuwa' ut laa'in qilomeb', ut eb' a'an ke'k'anjelak chiqu.

12 Ut yalaq ani nak'uluk re li tz'iib'انب'il esil a'in, ut ink'a' naxtz'eqtaana xloq'al xb'aan li k'a'ru moko tz'aqal ta re ru chi sa', a'an ajwi' tixk'ul li "k'a'aq re ru q'axal nim wi'chik chiru a'in. K'ehomaq reetal, laa'in laj Moroni; ut wi ta taaruq, tink'e raj chenaw chixjunil li k'a'aq re ru.

13 K'ehomaq reetal, nink'e xraqik aatinak chirix li tenamit a'in. Laa'in ralal laj Mormon, ut lin yuwa' a'an chaq "ralal xk'ajol laj Nefi.

14 Ut laa'in ajwi' li "ninmuquk chaq re li tz'iib'انب'il esil a'in choq' re li Qaawa'; eb' li perel ch'iich' wan wi' maak'a'eb' xtz'aq, xb'aan lix taqlahom li Qaawa'. Xb'aan naq a'an kixye chi yaal naq maajun taak'uluq reheb' ^bre xk'ulb'al xtumin; a'b'anan li esil tz'iib'انب'il chiruheb' maajo' nimal xtz'aq; ut ani taak'amoq re chi saqenkil, li Qaawa' taarosob'tesi.

5 b Morm. 6:6.
6 a Alma 45:10.
7 a 1 Ne. 12:2–3.
8 a 1 Ne. 12:20–23.
9 a Morm. 2:8.

10 a 3 Ne. 28:7;
Eter 12:17.
K'UTUL RAQAL: Oxib'
chi tzolom aj Nefita.
b Morm. 1:16.

11 a 3 Ne. 28:24–26.
12 a 3 Ne. 26:6–11.
13 a 3 Ne. 5:20.
14 a Moro. 10:1–2.
b JS—R 1:46.

15 Xb'aan naq maajun naru chi wank xwankil re xk'amb'al chi saqenkil, ka'ajwi' wi k'eeb'il re xb'aan li Dios; xb'aan naq li Dios naraj naq taab'aanumanq chi "junaj ru lix sa' li ru sa' lix loq'al a'an, malaj sa' lix chaab'ilal lix tenamit li Qaawa' re li sumwank, li wanjenageb' najter ut jek'inb'ileb' chiru k'iila chihab'.

16 Ut osob'tesinb'ilaq taxaq li "ani taak'amoq chi saqenkil li na'leb' a'in; xb'aan naq ^btaak'ameq chaq sa' q'ojyin toj chi saqenkil, jo' chanru li raatin li Dios; relik chi yaal, taak'ameq chaq sa' li ch'och', ut taalemtz'unq chaq sa' li q'ojyin, ut taak'eheq chi nawmank chiruheb' li tenamit; ut taab'aanumanq rik'in lix wankil li Dios.

17 Ut wi wan li "majelal, a'an xmajelal jun li winq. A'b'an k'ehomaq reetal, maajun majelal naqanaw; a'ut li Dios nanawok re chixjunil li k'a'aq re ru; jo'kan ut, ani ^bnaxtz'eqtaana xloq'al, chixk'ehaq reetal maare anchal taa'ajmanq naq tixxuwa ru xxamlel li xb'alb'a.

18 Ut ani nayehok re: K'utummaq chiwu, malaj ut textsak'e'q—chixk'ehaq reetal maare anchal tixtaqla li k'aru yeeb'il xb'aan li Qaawa' naq ink'a' taab'aanumanq.

19 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, li ani "naraqok aatin chi junpaatil,

taaraqeq wi'chik aatin chirix chi junpaatil; xb'aan naq jo' chanru lix k'anjel, jo'kanaq lix tojb'al; jo'kan ut, ani nasak'ok taasak'e'q wi'chik, xb'aan li Qaawa'.

20 K'ehomaq reetal k'aru naxye li loq'laj hu—moko taasak'oq ta li winq, chi moko taaraqoq aatin; xb'aan naq we laa'in li raqok aatin, chan li Qaawa', ut we ajwi' li eeqajunk, ut laa'in tinq'ajkaamunq.

21 Ut ani taayeechi'inq re li josq'il ut ut wech'ij-ib' chirix lix k'anjel li Qaawa', ut chirix lix tenamit li Qaawa' re li sumwank, li xkomoneb' lix junkab'al laj Israel, ut te'xye: Taqasach lix k'anjel li Qaawa', ut li Qaawa' ink'a' taajultiko'q re lix sumwank li kixk'uub' choq' re lix junkab'al laj Israel—a'an ajwi' tento tixxuwa ru li yok'e'k chaq ut kute'k sa' li xam;

22 Xb'aan naq lix junelikil "ajom li Qaawa' taatololnaq chi ub'e'j, toj reetal naq taatz'aqloq ru chixjunil lix yeechi'ihom.

23 Tz'ilomaq rix lix profeetil aatin laj "Isaias. K'ehomaq reetal, ink'a' naru nintz'iib'a. Relik chi yaal, ninye eere, naq eb' laj santil paab'anel li ke'nume' xbeen wa chiwu, li ke'eechanink re li ch'och' a'in, ^bte'elajinq; relik chi yaal, chalen ajwi' chaq sa' poqs te'elajinq chiru li Qaawa'; ut jo' chanru naq yo'yo li Qaawa' a'an

15 a Tz. ut S. 4:5.

16 a 2 Ne. 3:6–7, 11, 13–14.

b Isa. 29:18;

2 Ne. 27:29.

17 a Morm. 9:31, 33;

Eter 12:23–28.

b 3 Ne. 29:5;

Eter 4:8.

19 a JJS, Mat. 7:1–2;

3 Ne. 14:1–2;

Moro. 7:14.

22 a Tz. ut S. 3:3.

23 a 3 Ne. 20:11; 23:1.

b Isa. 29:4;

2 Ne. 3:19–20; 26:16.

taajultiko'q re li sumwank li kix-k'uub' rik'ineb'.

24 Ut a'an naxnaw ru lix "tijeb', naq ke'tz'aaman choq' reheb' li ras riitz'ineb'. Ut a'an naxnaw lix paa-b'aaleb', xb'aan naq sa' lix k'ab'a' a'an, ke'ru chixjalb'al xna'ajeb' li ^btzuul; ut sa' lix k'ab'a' a'an, ke'ru chixk'eeb'al chi chiq'ok li ch'och'; ut rik'in lix wankil li raatin ke'x-k'e chi uqe'k li "tz'alam chi ch'och'; relik chi yaal, li k'atleb'aal xam ink'a' ajwi' kiru chixrahob'tesinkileb', chi moko eb' li k'iche' xul, chi moko li k'anti' wankeb' xmay, xb'aan xwankil li raatin.

25 Ut k'ehomaq reetal, "ke'tijok ajwi' choq' re li ani tixkanab' li Qaawa' chixk'eeb'al chi k'ute'k li k'a'aq re ru a'in.

26 Ut maa'ani na'aje' naq tixye naq ink'a' taachalq, xb'aan naq taachalq chi yaal, xb'aan naq li Qaawa' xyehok re; xb'aan naq "sa' ch'och' taachalq chaq, xb'aan li ruq' li Qaawa', ut maajun naru chi ramok re; ut taachalq sa' jun kutan naq yeeb'ilaq naq oso'-jenaqeb' li ^bsachb'a-ch'oolej; ut taachalq chanchan naq taa'aatinaq junaq 'sa' xyanqeb' chaq li kamenaq.

27 Ut taachalq sa' jun kutan naq lix "kik'eleb' laj santil paab'anel

taayaab'aq chiru li Qaawa', xb'aa-neb' li ^bmuqmuukil molam ut li k'anjel re q'ojoyin.

28 Relik chi yaal, taachalq sa' jun kutan naq tz'eqtaananb'ilaq xyaalal lix wankil li Dios, ut eb' li "iglees muxb'ilaqeb' ut taqsin-b'ilaqeb' sa' xq'etq'etileb' xch'ool; relik chi yaal, sa' jun kutan naq eb' li neke'jolomink reheb' li iglees, ut eb' laj tzolonel, te'taqeq sa' xq'etq'etileb' xch'ool, toj reetal ajwi' naq te'xkaqaliheb' li neke'-wan sa'eb' lix iglees.

29 Relik chi yaal, taachalq sa' jun kutan naq "taa'ab'imanq resileb' li xam, ut li kaq-sut-iq', ut ^bxb'ook li sib' sa'eb' li jalanil ch'och';

30 Ut taa'ab'imanq ajwi' resil li "pleet, li esil chirix li pleet, ut li hiik sa' b'araq chi na'ajej.

31 Relik chi yaal, taachalq sa' jun kutan taawanq wi' ninqi tz'aj-nink chiru lix b'een li ch'och'; taa-wanq li kamsink, ut poqlenk, ut tik'ti'ik, ut b'alaq'ik, ut yumb'ee-tak ko'b'eetak, ut li k'iila paay chi tz'eqb'eetalil; naq te'wanq naab'al li te'yehoq re: B'aanu a'in, malaj b'aanu a'an, "maak'a' naxye, xb'aan naq li Qaawa' ^btixwaklesi xkomon a'an sa' roso'jik li kutan. A'b'an rahilal sa' xb'een xkomon a'an, xb'aan naq wankeb' sa'

24a Enos 1:12–18;
Morm. 9:36;
Tz. ut S. 10:46.
b Jak. 4:6;
Hel. 10:9.
c Alma 14:27–29.
25a Morm. 5:21.
26a Isa. 29:4;
2 Ne. 33:13.
b Morm. 9:15–26;

Moro. 7:27–29, 33–37.
c 2 Ne. 26:15–16;
Morm. 9:30;
Moro. 10:27.
27a Eter 8:22–24;
Tz. ut S. 8:7:6–7.
b K'UTUL RAQAL:
Muqmuukil molam.
28a 2 Tim. 3:1–7;
1 Ne. 14:9–10;

2 Ne. 28:3–32;
Tz. ut S. 33:4.
29a Joel 2:28–32;
2 Ne. 27:2–3.
b 1 Ne. 19:11;
Tz. ut S. 45:39–42.
30a Mat. 24:6;
1 Ne. 14:15–17.
31a 2 Ne. 28:21–22.
b 2 Ne. 28:8.

‘xk’ahil li yot’e’k ut sa’ xb’ak’leb’ li maa’usilal.

32 Relik chi yaal, taachalq sa’ jun kutan naq te’wanq li iglees waklesinb’ileb’ li te’yehoq re: Chalqex wik’in, ut xb’aan eetumin taakuymanq eemaak.

33 Aay, ex tenamit aj maakex ut po’b’il eech’ool ut jip eek’a’uxl, k’a’ut naq xewaklesiheb’ li iglees choq’ eere re xk’ulb’al “eetumin? K’a’ut naq ^bxejal ru lix santil aatin li Dios, re taaruq teek’am chaq li ‘tojba’-maak sa’ xb’een eeraam? K’ehomaq reetal, chex’iloq wan wi’ lix k’utb’esihom li Dios; xb’aan naq k’ehomaq reetal, taachalq xq’ehil sa’ li kutan a’an naq chixjunil li k’a’aq re ru a’in tento taatz’aqloq ru.

34 K’ehomaq reetal, li Qaawa’ xk’ut chiwu li xnimal ru ut sachb’a-ch’oolejil na’leb’ chirix li k’aru tento taachalq sa’ junpaat, sa’ li kutan a’an naq taak’utmanq li k’a’aq re ru a’in sa’ eeyanq.

35 K’ehomaq reetal, nekexwaa-tina chanchan naq wankex chiwu, a’ut maa’anihex. A’b’anan k’ehomaq reetal, li Jesukristo kexxk’ut chiwu, ut ninnaw ru lee b’aanuhom.

36 Ut ninnaw naq “nekexb’EEK sa’ xq’etq’etil eech’ool; ut maajun wan, yal junjunq ajwi’ li ink’a’ ^bneke’xtaqsi rib’ sa’ xq’etq’etileb’ xch’ool, toj sa’ xtiqib’ankil rib’

rik’in li ‘a’qej q’axal chaab’il, toj sa’ li kaqalink, ut li wech’ij-ib’, ut li xik’ ilok, ut li rahob’tesink, ut li k’iila paay chi maa’usilal; ut eb’ lee iglees, relik chi yaal, li junjunq reheb’, tz’ajninb’ileb’ xb’aan xq’etq’etil eech’ool.

37 Xb’aan naq k’ehomaq reetal, nekera li “tumin, ut li k’a’ru eere, ut lee chaab’il aq’ej, ut li rutz’u’ujinkil lee iglees, chi k’a’jo’ wi’chik chiru naq nekera li neb’a’ ut li ani maak’a’ wan re, li yaj ut li tawasinb’il.

38 Aay, ex aj tz’ajninel, ex aj ka’pak’al-u, ex aj tzolonel, li nekek’ayi eerib’ choq’ re li k’a’ru taamo’ob’resinq, k’a’ut naq xetz’ajni lix santil iglees li Dios? K’a’ut naq “nekexxutaanak chixk’ulb’al sa’ eeb’een lix k’ab’a’ li Kristo? K’a’ut naq ink’a’ nekek’oxla naq nim wi’chik xloq’al li sahil ch’oolejil maak’a’ rosso’jik chiru li ^brahil ch’oolejil a’an li maajo’q’e nakam—ma re naq ‘taanimaaq eeru xb’aan li ruchich’och’?

39 K’a’ut naq nekerutz’u’uji eerib’ rik’in li k’aru maak’a’ xyu’am, a’ut nekekanab’ li te’tz’okaaq, ut li maak’a’eb’ wan re, ut li t’ust’u, ut li yaj ut li tawasinb’il chi nume’k cheru, ut ink’a’ nekek’eheb’ reetal?

40 Relik chi yaal, k’a’ut naq nekewaklesi lee “muqmuukil

31 c Alma 41:11.

33 a K’UTUL RAQAL: Tijok chi tojb’il.

b 1 Ne. 13:26–29.

c K’UTUL RAQAL: Tojba’-maak.

36 a K’UTUL RAQAL: B’EEK rik’in li Dios.

b Jak. 2:13.

c Alma 5:53.

37 a 2 Ne. 28:9–16.

38 a Rom. 1:16; 2 Tim. 1:8;

1 Ne. 8:25–28;

Alma 46:21.

b Mos. 3:25.

c 1 Ne. 13:9.

40 a K’UTUL RAQAL:

Muqmuukil molam.

tz'eqb'eetalil re xk'ulb'al eetumin, ut nekekanab' naq te'yaab'aq li xmalka'an chiru li Qaawa', ut eb' ajwi' li maak'a'eb' xna' xyuwa' chi yaab'ak chiru li Qaawa', ut jo'kan ajwi' lix kik'el lix yuwa'eb' ut lix b'eelomeb' chi elajink chiru li Qaawa' chalen chaq chi ch'och', re reeqajunkil sa' xb'een eejolom?

41 K'ehomaq reetal, li yok'leb' ch'iich' re eeqajunk taqsinb'il sa' eeb'een, ut chi seeb' taachalq xkutankil naq a'an "taareeqaju lix kik'eleb' laj santil paab'anel sa' eeb'een, xb'aan naq ink'a' chik tixkuy rab'inkil li relajihomeb'.

CH'OL 9

Laj Moroni naxb'oqeb' li ink'a' neke'paab'ank re li Kristo re te'xjal xk'a'uxl —Naxch'olob' xyaalal jun Dios re sachb'a-ch'oollej, li nak'ehok k'utb'esinb'il na'leb' ut naxhoy li maatan ut eetalil sa' xb'eeneb' li xaqxookeb' chi paab'ank—Neke'oso' li sachb'a-ch'oollej xb'aan xmaak'a'il li paab'aal—Eb' li eetalil neke'taaqenk reheb' li tiikeb' chi paab'ank—Na'elajiman chiruheb' li winq naq che'wanq xchaab'ilaleb' xna'leb' ut che'xpaab' li taqlahom. Wan na 401–421 chihab' xyo'lajik li Kristo.

UT anajwan, nin'aatinak ajwi' chirixeb' li ink'a' neke'paab'ank re li Kristo.

2 K'ehomaq reetal, ma texpaa-b'anq sa' xkutankil lee rula'a-ninkil—k'ehomaq reetal, naq taak'ulunq li Qaawa', relik chi yaal, li "nimla kutan ajwi' a'an naq taab'otob'aaq li ^bruchich'och' chanchan jun b'otb'ookil hu, ut "taaha'ob'resiiq li k'a'ru yuib'anb'il wi' chi k'a'jo' xtiqwal, relik chi yaal, sa' li nimla kutan a'an naq texk'ameq chi xaqliik chiru lix Karneer li Dios—toja' ut ma teeye naq maak'a' li Dios?

3 Toja' ut ma toj teetz'eqtaana xyaalal li Kristo, malaj ut ma taaruq teeril lix Karneer li Dios? Ma nekek'oxla tab'i' naq taawanq eerochoch rik'in a'an, naq nawb'il cheru naq wan eemaak? Ma nekek'oxla tab'i' naq taaruq raj taasahoq eech'ool chi wank rik'in li santil Winq a'an, naq yot'b'il eeraam chixnawb'al naq wan eemaak xb'aan naq junelik xeq'et lix chaq'rab'?

4 K'ehomaq reetal, ninye eere naq q'axal wi'chik raj eerahilal chi wank rik'in jun li Dios sant ut tiik xna'leb', chi nawb'il cheru lee tz'ajnil chiru a'an, chiru naq texwanq rik'ineb' li "aamej li k'eeb'ileb' chixtojb'al xmaak sa' ^bxb'alb'a.

5 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, naq texk'ameq chirilb'al lee "t'ust'uukilal chiru li Dios, ut jo'kan ajwi' lix loq'al li Dios, ut lix santilal li Jesukristo, a'in tixloch sa'

41 a 1 Ne. 22:14.
9 2a Mal. 4:5; 3 Ne. 28:31.
b Morm. 5:23;
Tz. ut S. 63:20–21.
K'UTUL RAQAL:

Ruchich'och'—
Roso'jik li
ruchich'och'.
c Amos 9:13;
3 Ne. 26:3.

4a K'UTUL RAQAL:
Tojb'a-maak.
b K'UTUL RAQAL:
Xb'alb'a.
5a 2 Ne. 9:14.

eeb'een xxamlel jun li xam li ink'a' naru xchupb'al.

6 Jo'kan ut, laa'ex li "ink'a' nekexpaab'an, ^bsutq'ingex rik'in li Qaawa'; elajihomaq chi anchal eemetz'ew chiru li Yuwa'b'ej sa' lix k'ab'a' li Jesus, re naq maare textawe'q chi maak'a'aq eetz'ajnil, 'saqaq eeru, chaq'alaq eeru ut saqaqex, chi ch'ajob'resinb'ilaqex xb'aan lix kik'el li ^dKarneer, sa' li xnimal ru ut roso'jikil kutan a'an.

7 Ut jo'kan wi'chik, nekexwaatina laa'ex li "nekextz'eqtaanank xyaalal lix k'utb'esihom li Dios, ut nekeye naq oso'jenaq chik, naq maak'a' k'a'ru k'utb'esinb'il, chi moko profetel aatin, chi moko li maatan, chi moko li k'irtesink, chi moko li aatinak rik'in jalan aatinob'aal, ut ^bxk'utb'al xyaalalil li jalanil aatinob'aal;

8 K'ehomaq reetal ninye eere, aninatz'eqtaanan xyaalal li k'a'aq ru ru a'in moko naxnaw ta lix ^aevangelio li Kristo; relik chi yaal, moko xril ta ruheb' li loq'laj hu; wi ut xril ru, moko ^bnaxtaw ta ru.

9 Xb'aan naq ma ink'a' tab'i' naqil chi tz'iib'anb'il naq li Dios "juntaq'et ewer, anajwan, ut chi junelik, ut rik'in a'an maak'a' li elk

sa' xna'aj, chi moko yal ta xmuhil lix jalb'al rib'?

10 Anajwan ut, wi xek'oxla choq' eere junaq dios li na'el sa' xna'aj, ut li wan wi' xmuhil naq tixjal rib', rik'in a'an xek'oxla choq' eere junaq dios li maawa' jun Dios re sachb'a-ch'oolej.

11 A'b'an k'ehomaq reetal, laa'in tink'ut cheru jun Dios re sachb'a-ch'oolej, a'an ajwi' lix Dios laj Abraham, ut lix Dios laj Isaak, ut lix Dios laj Jakob; ut a'an ajwi' li "Dios a'an li kiyo'ob'tesink re li choxa ut li ch'och', ut chixjunil li k'a'aq re ru wan chi sa'.

12 K'ehomaq reetal, a'an kixyo'ob'tesi laj ^aAdan, ut sa' xk'ab'a' laj Adan kichal lix ^bt'anik li winq. Ut xb'aan lix t'anik li winq kichal li Jesukristo, a'an ajwi' li Yuwa'b'ej ut li K'ajolb'ej, ut xb'aan li Jesukristo kichal lix ^ctojb'al rix li winq.

13 Ut xb'aan lix tojb'al rix li winq, li kichal xb'aan li Jesukristo, neke'k'ame' wi'chik chiru li Qaawa'; relik chi yaal, a'in li neke'toje' wi' rix chixjunileb' li winq, xb'aan naq lix kamik li Kristo naxk'e chi uxmanik li ^awakliik chi yo'yo, li naxk'e chi uxmanik jun xtojb'aleb' chaq rix chiru jun ^bwark li maak'a' roso'jik, ut chiru li wark

6a K'UTUL RAQAL: Xmaak'a'il li paab'aal.

b Esek. 18:23, 32;
Tz. ut S. 98:47.

c K'UTUL RAQAL: Saqru, xsaqal ru.

d K'UTUL RAQAL: Xkarneer li Dios.

7a 3 Ne. 29:6–7.

b 1 Kor. 12:7–10;
R. li P. 1:7.

8a K'UTUL RAQAL: Evangelio.

b Mat. 22:29.

9a Heb. 13:8;
1 Ne. 10:18–19;

Alma 7:20;

Moro. 8:18;

Tz. ut S. 20:12.

11a Gen. 1:1; Mos. 4:2;

Tz. ut S. 76:20–24.

K'UTUL RAQAL:

Jesukristo.

12a Mos. 3:26.

b K'UTUL RAQAL:

Xt'anik laj Adan ut li xEva.

c K'UTUL RAQAL:

Tojok-ix, tojb'il rix, tojb'al-ix.

13a Hel. 14:15–18.

b Tz. ut S. 43:18.

a'an chixjunileb' li winq te'ajsiiq chaq ru xb'aan lix wankil li Dios, naq taayaab'asiq li trompeet; ut te'elq chaq, li kok' jo' ajwi' li ninq, ut chixjunileb' te'xaqliiq chiru lix raqleb'aal aatin, chi tojb'ileb' rix ut chi hitb'il chirixeb' li junelik 'b'ak'leb' a'in re kamk, a'an li kamk re li yu'am a'in.

14 Toja' ut naq nachal lix "raqb'a-aatin li Santil Dios sa' xb'eeneb'; toja' ut naq nachal xkutankil naq li ani ^btz'aj ru, toj tz'ajaq ajwi' ru; ut li ani tiik xch'ool, toj tiikaq ajwi' xch'ool; ut li ani sa xch'ool, toj sahaq ajwi' xch'ool; ut li ani moko sa ta xch'ool, toj moko sahaq ta ajwi' xch'ool.

15 Ut anajwan, chejunilex laa'ex li xek'oxla choq' eere junaq dios li "maajun sachb'a-ch'oolej naru chixb'aanunkil, tinpatz' raj eere, ma ak numenaq chixjunil li k'a'aq re ru a'in, li kin'aatinak wi'? Ma ak xchal li roso'jik? K'ehomaq reetal, ninye eere, Ink'a', ut li Dios moko xkanab' ta wank choq' jun Dios re sachb'a-ch'oolej.

16 K'ehomaq reetal, ma ink'a' sachb'a-ch'oolejil sa' qilob'aal chixjunil li k'a'aq re ru "xk'anjela li Dios? Relik chi yaal, ani ut naru chixtawb'al xyaalal lix sachb'a-ch'oolejil k'anjel li Dios?

17 Ani tab'i' taayehoq re naq

moko sachb'a-ch'oolej ta naq rik'in li "raatin kiwan li choxa ut li ch'och', ut rik'in xwankil li raatin ^bkiyo'ob'tesiman li winq rik'in chaq 'xpoqsil li ch'och'; ut rik'in xwankil li raatin ke'k'anjelaman li sachb'a-ch'oolej?

18 Ut ani tab'i' taayehoq re naq li Jesukristo ink'a' kixb'aanu k'iila ninqi "sachb'a-ch'oolej? Ut ke'wan k'iila ninqi sachb'a-ch'oolej k'anjelamb'il xb'aan ruq'eb' li apostol.

19 Ut wi ke'k'anjelaman li "sachb'a-ch'oolej sa' li kutan a'an, k'a'ut naq li Dios xkanab' wank choq' jun Dios re sachb'a-ch'oolej, wi a'an ink'a' ajwi' naxjal rib'? Ut k'ehomaq reetal, ninye eere naq moko naxjal ta rib'; wi ta jo'kan tixkanab' raj wank choq' Dios; ut a'an moko naxkanab' ta wank choq' Dios, ut a'an jun Dios re sachb'a-ch'oolej.

20 Ut li rajb'al k'a'ut naq naxkanab' xb'aanunkil li "sachb'a-ch'oolej sa' xyanqeb' li ralal xk'ajoleb' li winq, a'an xb'aan naq neke'laj chi maak'a'eb' xpaab'aal, ut neke'el chaq sa' li tiikil b'e, ut moko neke'xnaw ta ru li Dios li tento raj ^bte'xkanab' wi' rib' chiru.

21 K'ehomaq reetal, ninye eere naq ani napaab'ank re li Kristo, chi maak'a' k'a'ru nawii'an wi' xch'ool, "yalaq k'a'ru tixtz'aama

13 c Tz. ut S. 138:16.

14 a K'UTUL RAQAL:
Raqb'a-aatin sa'
roso'jik.

b Alma 7:21;

Tz. ut S. 88:35.

15 a Moro. 7:35–37;

Tz. ut S. 35:8.

K'UTUL RAQAL:

Sachb'a-ch'oolej.

16 a Sal. 40:5;

Tz. ut S. 76:114;

Mois. 1:3–5.

17 a Jak. 4:9.

b K'UTUL RAQAL:

Yo'ob'tesink.

c Gen. 2:7; Mos. 2:25.

18 a Jwan 6:14.

19 a Tz. ut S. 63:7–10.

20 a Jue. 6:11–13;

Eter 12:12–18;

Moro. 7:35–37.

b K'UTUL RAQAL:

Xkanab'ankil rib'
chiru.

21 a Mat. 21:22;

3 Ne. 18:20.

chiru li Yuwa'b'ej sa' lix k'ab'a' li Kristo, a'an taak'eemanq re; ut yeechi'nb'il a'in re chixjunil, toj sa' xmaril ajwi' li ruchich'och'.

22 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, jo'ka'in kixye li Jesukristo, li Ralal li Dios, reheb' lix tzolom li te'kanaaq, relik chi yaal, ut reheb' ajwi' chixjunileb' lix tzolom, chi ab'nb'il xb'aaneb' li ch'utch'uu-kil tenamit: "Ayuqex sa' chixjunil li ruchich'och', ut chejultika li evangelio chiru li junjunq li yo'ob'tesinb'il;

23 Ut li ani napaab'an ut nakub'e xha' taakole'q, a'b'an li ani ink'a' napaab'an "taak'ehe'q sa' tojb'a-maak;

24 Ut eb' li "eetalil a'in te'taaqenq reheb' li neke'paab'an—sa' lin k'ab'a' te'risiheb' chaq ^blaj tza; te'aatinaq rik'in ak' aatinob'aal; te'xchapeb' li k'anti'; ut wi te'ruk' k'a'ruhaq li nakamsin moko tixrahob'tesiheb' ta; te'xk'e li 'ruq' sa' xb'eeneb' li yaj ut te'k'iraaq;

25 Ut ani taapaab'anq re lin k'ab'a', chi maak'a' li nawii'b'an wi' xch'ool, re a'an "tinxaqab' xyaalal chixjunil li waatin, toj sa' xmaril ajwi' li ruchich'och'.

26 Ut anajwan, k'ehomaq reetal,

ani naru chixyalb'al ru rik'in lix k'anjel li Qaawa'? "Ani naru chix-tz'eqtaanankil xyaalal lix yehom? Ani taataqe'q chixpleetinkil lix nimajwal wankil li Qaawa'? Ani xik' taaril lix k'anjel li Qaawa'? Ani xik' taarileb' li ralal xk'ajol li Kristo? K'ehomaq reetal, chejunilex li ^bxik' nekex'ilok re lix k'anjel li Qaawa', xb'aan naq taasachq eech'ool ut tex'oso'q.

27 Jo'kan ut, mixik' ex'ilok, ut misach eech'ool; chex'ab'inq b'an chiru li raatin li Qaawa', ut chepatz'aaq chiru li Yuwa'b'ej sa' lix k'ab'a' li Jesus yalaq k'aaq re ru teeraj ru. Miwiib'an eech'ool, aj paab'anelaqex b'an, ut chetiqib'aaq jo' sa' najter kutan, ut "chalqex rik'in li Qaawa' chi anchal ^beech'ool, ut 'chek'anjela lee kolb'al rik'in eexiw ut rik'in sik'sotk chiru a'an.

28 "Chaab'ilaq eena'leb' sa' xkutan kil lix yalb'al eerix; isihomaq chaq cherix chixjunil li tz'ajnil; mexpatz'oq re taaruq teesachi rik'in ^beeratawom; chexpatz'oq b'an rik'in xaqxookilal li ink'a' na'eek'an, naq maajun aaleek teeq'axtesi wi' eerib', naq texk'anjelaq b'an chiru li tz'aqal ut li 'yo'yookil Dios.

22a Mar. 16:15–16.
K'UTUL RAQAL:
Xk'anjeleb' laj
k'amol aatin.

23a K'UTUL RAQAL:
Tojb'a-maak.

24a Mar. 16:17–18.
K'UTUL RAQAL:
Eetalil.

b Hech. 16:16–18.

c K'UTUL RAQAL:

Rosob'tesinkileb'
li yaj.

25a K'UTUL RAQAL:
K'utb'esink,
k'utb'esinb'il na'leb';
Xk'utb'al xyaalal;
Xnawom qach'ool;
Yaal ch'olob'anb'il.

26a 3 Ne. 29:4–7.

b Prov. 13:13.

27a Moro. 10:30–32.

b Jos. 22:5;
Tz. ut S. 64:22, 34.

K'UTUL RAQAL:
Ch'ooolej.

c Filip. 2:12.

28a Jak. 6:12.

b K'UTUL RAQAL:
Rahink-u.

c Alma 5:13.

29 Cheril naq ink'a' chikub'eeq eeha' chi "moko k'ulub'ejex ta; cheril naq moko teek'ul ta li loq'laj wa'ak re li Kristo chi ^bmoko k'ulub'ejex ta; cheril b'an naq teeb'aanu chixjunil li k'a'aq re ru chi 'k'ulub'ej, ut cheb'aanu sa' lix k'ab'a' li Jesukristo, li Ralal li yo'yookil Dios; ut wi nekeb'aanu a'in, ut nekexkuyuk toj sa' roso'-jik, maamin tex'isiq chaq.

30 K'ehomaq reetal, nekexwaa-tina chanchan naq "nin'aatinak chaq sa' xyanqeb' li kamenaq, xb'aan naq ninnaw naq taawanq eerik'in li waatin.

31 Mineejit rik'in li k'a'ru "moko tz'aqal ta re ru wik'in, chi moko lin yuwa', xb'aan li moko tz'aqal ta re ru rik'in a'an, chi moko eb' li ani ke'tz'iib'ak chaq xb'een wa chiru; cheb'antioxi b'an chiru li Dios naq xk'e chi k'utb'esimank cheru li k'a'ru moko tz'aqal ta re ru qik'in laa'o, re taaruq textzole'q re naq chaab'ilaq wi'chik ee-na'leb' chiqu laa'o.

32 Anajwan ut k'ehomaq reetal, xqatz'iib'a li esil a'in jo' chanru li qanawom, rik'in li tz'iib' li k'ab'a'imb'il sa' qayanq li "jaljookil ru Egipcio, li numsinb'il chaq qe ut jalb'il ru qab'aan, jo' chanru li aatin noko'aatinak wi'.

33 Ut wi ta tz'aqal xnimaleb' li qaperel ch'iich' kootz'iib'ak raj sa'

Hebreo; a'b'an li Hebreo jalb'il ajwi' ru qab'aan; ut wi ta kooru chi tz'iib'ak sa' Hebreo, k'ehomaq reetal, maak'a'aq raj eerik'in k'a'ru moko tz'aqal ta re ru sa' li esil xqatz'iib'a.

34 A'b'an li Qaawa' nanawok re li k'a'aq re ru kiqatz'iib'a, ut jo'kan ajwi' naq maajun chik tenamit nanawok re li qaatinob'aal; ut rik'in naq maajun chik tenamit nanawok re li qaatinob'aal, chi jo'kan a'an kixkawresi li "k'anjeleb'aal re taak'utmanq xyaalalil.

35 Ut tz'iib'amb'il li k'a'aq re ru a'in re naq taaruq taqisi chaq chiru li qaq' lix kik'eleb' li gas qii-tz'in, li ke'laj chaq chi "maak'a'eb' xpaab'aal.

36 Ut k'ehomaq reetal, li k'a'aq re ru a'in li "kiqaj chirixeb' li gas qii-tz'in, relik chi yaal, naq te'k'o-job'aaq wi'chik chixnawb'al chirix li Kristo, a'an jo' chanru lix tijeb' chixjunileb' laj santil paab'anel li wanjenaqeb' sa' li ch'och'.

37 Ut li Qaawa' Jesukristo chixkanab' naq te'sumeeq ru lix tijeb' jo' chanru xpaab'aaleb'; ut chijultiko'q taxaq re li Dios Yuwa'b'ej li sumwank li kixk'uub' rik'in lix junkab'al laj Israel; ut chirosob'tesiheb' chi junelik, xb'aan xpaab'ankil lix k'ab'a' li Jesukristo. Amen.

29a K'UTUL RAQAL:

Kub'iha', kub'sink ha'—Li na'ajman re xk'ulb'al li kub'iha'.

b 1 Kor. 11:27–30;

3 Ne. 18:28–32.

c K'UTUL RAQAL:

K'ulub'ej, k'ulub'ejil.

30a Morm. 8:26;

Moro. 10:27.

31a Morm. 8:17;

Eter 12:22–28, 35.

32a 1 Ne. 1:2;

Mos. 1:4.

34a Mos. 8:13–18;

Eter 3:23, 28;

Tz. ut S. 17:1.

35a 2 Ne. 26:15.

36a Morm. 8:24–26;

Tz. ut S. 10:46–49.

LIX HU LAJ ETER

Lix tz'iib'amb'il esileb' laj Jaredita, isinb'il chaq sa' li kaahib' xka'k'aal perel chi ch'iich' tawb'il xb'aan lix tenamit laj Limhi sa' xkutankil li rey aj Mosiah.

CH'OL 1

Laj Moroni naxk'os ru lix tz'iib'a-hom laj Eter—Nach'olob'aman resilal lix xe'toonil laj Eter—Ink'a' nasache' raatinob'aaleb' laj Jaredita sa' li najt xteramil kab'l re Babel—Li Qaawa' naxyeechi'i xk'amb'aaleb' xb'e toj sa' jun li sik'b'il ru ch'och', ut xyiib'ankileb' choq' nimla tenamit.

UT anajwan laa'in, aj ^aMoroni, nin'ok chixk'eeb'al jun esilal chirixeb' a'an li ke'wan chaq najter, li ke'sache' chaq xb'aan ^bruq' li Qaawa' chiru lix b'een li ch'och' a'in sa' xnim li saq'e.

2 Ut nawisi chaq li esil nink'e sa' li ^akaahib' xka'k'aal perel chi ch'iich' oor li ke'tawe' xb'aan lix tenamit laj Limhi, a'an lix Hu laj Eter xk'ab'a'.

3 Ut jo' nink'oxla naq li xb'een raqal re li tz'iib'amb'il esil a'in, li na'aatinak chirix lix yo'ob'tesin-kil li ruchich'och', ut chirix ajwi' laj Adan, ut jun esilal chalen chaq sa' li kutan a'an toj sa' li ^anajt xteramil kab'l, ut jo' k'ihal li k'a'aq re ru kik'ulman sa' xyanqeb' li ralal xk'ajoleb' li winq toj sa' li kutan

a'an, ak natawman sa' xyanqeb' laj Judio—

4 Chi jo'kan moko nintz'iib'a ta li k'a'aq re ru kik'ulman chalen chaq sa' xkutankil laj ^aAdan toj sa' li kutan a'an; a'ut natawman chiruheb' li perel ch'iich'; ut ani natawok re, a'an ajwi' taak'ehe'q xwankil re taaruuq tixk'ul li esilal chi tz'aqal.

5 A'b'an k'ehomaq reetal, ink'a' nink'e li esilal chi tz'aqal; jun raqal b'an li esilal nink'e, chalen chaq sa' li najt xteramil kab'l toj reetal naq ke'sache'.

6 Ut jo'ka'in naq nink'e li esilal. Li kitz'iib'ank re li esil a'in, a'an laj ^aEter, ut a'an chaq ralal xk'ajol laj Korianor.

7 Laj Korianor ralal chaq laj Moron.

8 Ut laj Moron ralal chaq laj Etem.

9 Ut laj Etem ralal chaq laj Ahah.

10 Ut laj Ahah ralal chaq laj Set.

11 Ut laj Set ralal chaq laj Xiblon.

12 Ut laj Xiblon ralal chaq laj Kom.

13 Ut laj Kom ralal chaq laj Korianum.

[ETER]

1 1a K'UTUL RAQAL:
Moroni, ralal laj
Mormon.
b Morm. 5:23;
Tz. ut S. 87:6-7.

2a Alma 37:21;

Eter 15:33.

3a Omni 1:22;

Mos. 28:17;

Hel. 6:28.

4a A'AN: eb' li chihab'

yeeb'il resil sa'

Genesis, eb' li ch'ol
1-10.

6a Eter 12:2; 15:34.

14 Ut laj Koriantum ralal chaq laj Amnigaddah.

15 Ut laj Amnigaddah ralal chaq laj Aaron.

16 Ut laj Aaron ralal xk'ajol chaq laj Het, a'an ralal chaq laj Heartom.

17 Ut laj Heartom ralal chaq laj Lib.

18 Ut laj Lib ralal chaq laj Kix.

19 Ut laj Kix ralal chaq laj Korom.

20 Ut laj Korom ralal chaq laj Levi.

21 Ut laj Levi ralal chaq laj Kim.

22 Ut laj Kim ralal chaq laj Morianton.

23 Ut laj Morianton ralal xk'ajol chaq laj Riplakix.

24 Ut laj Riplakix ralal chaq laj Xez.

25 Ut laj Xez ralal chaq laj Het.

26 Ut laj Het ralal chaq laj Kom.

27 Ut laj Kom ralal chaq laj Koriantum.

28 Ut laj Koriantum ralal chaq laj Emer.

29 Ut laj Emer ralal chaq laj Omer.

30 Ut laj Omer ralal chaq laj Xuul.

31 Ut laj Xuul ralal chaq laj Kib.

32 Ut laj Kib ralal chaq laj Orihah, a'an ralal chaq laj Jared;

33 Ut laj "Jared a'an kichal chaq rochb'een li ras ut eb' lix junkab'al, rochb'een junjunq chik ut lix junkab'aleb' a'an, sa' li najt xteramil

kab'l, sa' li kutan naq li Qaawa' ^bkixsach raatinob'aaleb' li tenamit, ut kixxaqab' aatin sa' xjosq'il naq te'jek'imanq chiru chixjunil li 'xb'een li ch'och'; ut jo' chanru li raatin li Qaawa' ke'jek'iman li tenamit.

34 Ut li "ras laj Jared, rik'in naq a'an jun winq nim ut kaw xmetz'ew, ut jun li winq q'axal usilamb'il xb'aan li Qaawa', laj Jared, li riitz'in, kixye re: Elajin chiru li Qaawa', re naq ink'a' tixsach qana'leb' ut ink'a' raj taaruq taqataw ru li qaatin.

35 Ut kik'ulman naq li ras laj Jared ki'elajin chiru li Qaawa', ut li Qaawa' kixtoq'ob'a ru laj Jared; jo'kan naq ink'a' kixsach li raatinob'aal laj Jared, ut laj Jared ut li ras ink'a' ke'sache' xna'leb'.

36 Toja' naq laj Jared kixye re li ras: Elajin chiru li Qaawa', ut maare taa'uxq naq tixsutq'isi chaq lix josq'il sa' xb'eeneb' li neke'ochb'eenink qe, re naq ink'a' tixsach raatinob'aaleb'.

37 Ut kik'ulman naq li ras laj Jared ki'elajin chiru li Qaawa', ut li Qaawa' kixtoq'ob'aheb' ru li ke'ochb'eenink reheb' ut jo'kan ajwi' lix junkab'aleb', jo'kan naq ink'a' ke'sache' xna'leb'.

38 Ut kik'ulman naq laj Jared kiraatina wi'chik li ras, ut kixye: Ayu ut patz' re li Qaawa' ma toorisi chaq sa' li ch'och', ut wi toorisi chaq sa' li ch'och', elajin chiru b'ar tooxik. Ut ani nanawok re ma ink'a' toxk'am li Qaawa' sa' jun

li ch'och' li "sik'b'il ru sa' xb'een chixjunil li ch'och'? Ut wi taa'uxq chi jo'kan, tiikaqo chixpaab'an-kil li Qaawa, re taaruq taqak'ul choq' qeechanihom.

39 Ut kik'ulman naq li ras laj Jared ki'elajin chiru li Qaawa' jo' chanru li k'aru yeeb'il chaq xb'aan xtz'uumal re laj Jared.

40 Ut kik'ulman naq li Qaawa' kirab'i li ras laj Jared, ut kixtoq'ob'aru, ut kixye re:

41 Ayu ut ch'utub'eb' laa ketomq, li telom jo' ajwi' li ixqi xul, re li jar paay wan; ut jo'kan ajwi' xkomon li riyajil li ch'och' li jar paay wan; ut eb' laa "junkab'al; ut jo'kan ajwi' laj Jared laa wiitz'in ut lix junkab'al, ut jo'kaneb' ajwi' li ^bneke'ochb'eenink aawe ut lix junkab'aleb', ut li neke'ochb'eenink re laj Jared ut lix junkab'aleb'.

42 Ut naq ak xab'aanu a'in "tat-kub'eeq sa' xjolomileb' sa' li ru taq'a li wan sa' xjyal lix nim li saq'e. Ut aran tatink'ul, ut ^btinxik chawu sa' jun ch'och' li 'sik'b'il ru sa' xb'een chixjunileb' li ch'och' sa' li ruchich'och'.

43 Ut aran tatwosob'tesi laa'at ut laa wiyajil, ut tinwaklesi choq' we sa' xyanqeb' chaq laa wiyajil, ut li riyajil laa wiitz'in, ut eb' li te-xik chawix, jun nimla tenamit. Ut maajun chik nimaq wi'chik ru chiru li tenamit li tinwaklesi chaq choq' we sa' xyanq laa wiyajil, chiru chixjunil li xb'een li ch'och'. Ut chi jo'kan tinb'aanu

aawe xb'aan naq chiru li k'iila kultan a'in kat-elajin chiwu.

CH'OL 2

Eb' laj Jaredita neke'xkawresi rib' choq' re lix b'eenikeb' sa' jun li ch'och' yeechi'inb'il—A'an jun li sik'b'il ru ch'och' b'ar wi' eb' li wing tento te'k'anjelaq chiru li Kristo, malaj ut te'mesuuq chaq aran—Li Qaawa' naraatina li ras laj Jared chiru oxib' hoonal—Eb' laj Jaredita neke'xyiib'eb' li k'amonel jukub'—Li Qaawa' naxpatz' re li ras laj Jared chanru naxk'oxla a'an naq taak'ehe'q li saqen sa'eb' li k'amonel jukub'.

Ut kik'ulman naq laj Jared ut li ras, ut eb' lix junkab'al, ut jo'kaneb' ajwi' li neke'ochb'eenink re laj Jared ut li ras ut lix junkab'aleb' a'an, ke'kub'e sa' li ru taq'a li wan sa' xjyal lix nim li saq'e (ut lix k'ab'a' li ru taq'a a'an "Nimrod, k'ab'a'inb'il jo' chanru li xnimal ru aj yo) rochb'een lix ketomq li ke'xch'utub' chaq, li teelom ut ixqi xul, li jar paay wan.

2 Ut ke'xk'e ajwi' li ra'al ut ke'xchap li xik'anel xul rub'el choxa; ut ke'xkawresi ajwi' jun k'uuleb'aal, sa' li ke'xk'am wi' chirixeb' xkaril li ha'.

3 Ut ke'xk'am ajwi' chirix li deseret, ut chi k'utb'il xyaalalil li aatin, a'an saq k'aw; ut chi jo'kan

38a K'UTUL RAQAL:
Yeechi'inb'il ch'och'.
41a Eter 6:20.

b Eter 6:16.
42a 1 Ne. 2:1–2;
Abr. 2:3.

b Tz. ut S. 84:88.
c 1 Ne. 13:30.
2 1a Gen. 10:8.

ke'xk'am chirixeb' chi tzoqol li saq k'aw, ut jar paay li k'aru wan chiru li xb'een li ch'och', ut li jar paay chi iyaj wan.

4 Ut kik'ulman naq chirix naq ke'kub'e sa' li ru taqa Nimrod, li Qaawa' kikub'e chaq ut ki'aa'inak rik'in li ras laj Jared, ut kiwan sa' jun "choql, ut li ras laj Jared in-k'a' kiril ru.

5 Ut kik'ulman naq li Qaawa' kixtaqlaheb' naq te'xik chiru li yamyookil ch'och', relik chi yaal, sa' li jun raqal a'an b'ar wi' maajun wa wanjenaq chaq li winq. Ut kik'ulman naq li Qaawa' xko'o chiruheb', ut kiraatinaheb' naq xaqxos sa' jun "choql, ut kixk'eheb' xna'leb' b'ar te'b'eeq wi'.

6 Ut kik'ulman naq ke'b'eeq chiru li yamyookil ch'och', ut ke'xyiib'eb' li k'amonel jukub', sa' li ke'xq'ax wi' k'iila ha', ut b'eresinb'ileb' rajlal xb'aan li ruq' li Qaawa'.

7 Ut li Qaawa' ink'a' kixkanab' naq te'xaqliiq chirix li palaw sa' li yamyookil ch'och'; kiraj b'an naq te'wulaq toj sa' li "ch'och' ajwi' li yeechi'imb'il, a'an li sik'b'il ru sa' xb'eeneb' chixjunil chik li ch'och', li kixk'uula chaq li Qaawa' choq' re jun tenamit tiik xch'ool.

8 Ut a'an sa' xjosq'il kixxaqab' chaq aatin re li ras laj Jared, naq ani te'eechaninq re li ch'och' a'in li yeechi'imb'il, chalen chaq sa' li kuttan a'an ut chi junelik, "te'k'anjelaq

chiru a'an, li tz'aqal ut junaj chi Dios, malaj ut ^bte'mesuuq chaq naq taachalq xtz'aqalil lix josq'il sa' xb'eeneb'.

9 Anajwan ut, naru naqil li aatin taqlanb'il xb'aan li Dios chirix li ch'och' a'in, naq a'an jun ch'och' li yeechi'imb'il; ut yalaq k'aru chi tenamit li te'eechaninq re, te'k'anjelaq chiru li Dios, malaj ut te'mesuuq chaq naq taachalq xtz'aqalil lix josq'il sa' xb'eeneb'. Ut lix tz'aqalil lix josq'il nachal sa' xb'eeneb' naq q'ano'jenaqeb' sa' li maa'usilal.

10 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, a'in jun ch'och' li sik'b'il ru sa' xb'een chixjunileb' chik li ch'och'; jo'kan naq ani na'eechanink re, taak'anjelaq chiru li Dios, malaj ut taamesuuq chaq; xb'aan naq a'an li aatin li junelik taakanaaq, taqlanb'il xb'aan li Dios. Ut moko na'ux ta toj reetal naq "natz'aqlok li maa'usilal sa' xyanqeb' li ralal xk'ajol li ch'och', naq ^bmesunb'ileb' chaq.

11 Ut a'in nachal eerik'in laa'ex, ex aj "Gentil, re taaruq teenaw li aatin taqlanb'il xb'aan li Dios—re taaruq teejal eek'a'uxl, ut ink'a' texkanaaq sa' lee maa'usilal toj reetal naq taachalq xtz'aqalil ru, re naq ink'a' teek'am chaq xtz'aqalil lix josq'il li Dios sa' eeb'een jo' chanru ke'xb'aanu chaq junxil li ani xe'wan chiru li ch'och'.

12 K'ehomaq reetal, a'in jun li

4a Num. 11:25;
Tz. ut S. 34:7–9;
JS—R 1:68.
5a Exo. 13:21–22.
7a 1 Ne. 4:14.

K'UTUL RAQAL:
Yeechi'imb'il ch'och'.
8a Eter 13:2.
b Jar. 1:3, 10;
Alma 37:28;

Eter 9:20.
10a 2 Ne. 28:16.
b 1 Ne. 17:37–38.
11a 2 Ne. 28:32.

ch'och' sik'b'il ru, ut yalaq k'a'ru chi tenamit li taa'eechaninq re, taawanq chi "ach'ab'anb'il chiru moosil, ut chiru preexil, ut chiru chixjunil chik li tenamit rub'el choxa, wi yal ta ^bte'k'anjelaq chiru li Dios re li ch'och', a'an li Jesukristo, li k'utb'esisnb'il rik'in li k'a'aq re ru kiqatz'iib'a.

13 Ut anajwan nin'ok wi'chik rik'in li esil nintz'iib'a; xb'aan naq k'ehomaq reetal, kik'ulman naq li Qaawa' kixk'am laj Jared ut eb' li ras riitz'in toj sa' li nimla palaw a'an li najachok ruheb' li ch'och'. Ut naq ke'wulak sa' li palaw ke'xyiib'eb' lix muheb'aal t'ikr; ut Moriankumer ke'xk'e choq' xk'ab'a' li na'ajej; ut ke'wan sa' muheb'aal t'ikr, ut ke'wan sa'eb' li muheb'aal t'ikr chire li palaw chiru xnumik kaahib' chihab'.

14 Ut kik'ulman sa' xraqik kaa-hib' chihab' naq li Qaawa' kichal wi'chik rik'in li ras laj Jared, ut kixaqli sa' jun choql ut kiraatina. Ut chiru xnumik oxib' hoonal li Qaawa' kiraatina li ras laj Jared, ut "kixq'us rik'in naq ink'a' ki-jultiko' re ^bxpatz'b'al xk'ab'a' li Qaawa'.

15 Ut li ras laj Jared kixjal xk'a'uxl chirix li ink'a' us kixb'aanu chaq, ut kixpatz' xk'ab'a' li Dios choq' reheb' li ras riitz'in li wankeb' rik'in. Ut li Qaawa' kixye re: tinkuy aamaak laa'at ut eb' laa was aawiitz'in; a'b'an ink'a' chik

tatmaakob'q, xb'aan naq taajulti-ko'q eere naq lin "Musiq' moko junelik ta ^btixyal xq'e rik'ineb' li winq; jo'kan ut, wi texmaakob'q toj reetal naq xexq'ano' chi tz'a-qal, tex'isiq chaq chiru li Qaawa'. Ut a'in ink'oxlahom chirix li ch'och' li nink'e eere choq' eereechanihom; xb'aan naq a'anaq jun ch'och' 'sik'b'il ru sa' xb'een chixjunil chik li ch'och'.

16 Ut li Qaawa' kixye: Ayu chi k'anjelak ut chatyiib'anq, jo' chanru xyiib'ankileb' li k'amonel jukub' li ak keyiib' chaq. Ut kik'ulman naq li ras laj Jared xko'o chi k'anjelak, ut jo'kaneb' ajwi' lix komon, ut ke'xyiib' li k'amonel jukub' jo' chanru xyiib'ankileb' li ak ke'xyiib' chaq, jo' chanru li "na'leb' k'eeb'il xb'aan li Qaawa'. Ut kok'eb', ut seeb'eb' sa' xb'een li ha', chanchan xseeb'al chiru li ha' junaq xul napurik.

17 Ut yiiib'anb'ileb' re naq q'axal "tz'aptz'ookeb', jo'kan naq ke'x-tz'ap ru li ha' chanchan jun sek'; ut wankeb' li ru'uj ka'pak'al; ut lix b'een tz'aptz'o ru chanchan junaq sek'; ut lix nimal chanchan xnimal jun xtoonali che'; ut li rokeb'aal, naq tz'apb'il li re, nakana chi tz'aptz'o chanchan junaq sek'.

18 Ut kik'ulman naq li ras laj Jared ki'elajin chiru li Qaawa', ut kixye: At Qaawa', kinb'aanu li k'anjel li kinaataqla wi', ut

12a K'UTUL RAQAL:

Ach'ab'aak.

b Isa. 60:12.

14a K'UTUL RAQAL:

Q'usuk, xq'usb'al.

b K'UTUL RAQAL:

Tijok.

15a Eter 15:19.

b Gen. 6:3;

2 Ne. 26:11;

Morm. 5:16.

c Eter 9:20.

16a 1 Ne. 17:50–51.

17a Eter 6:7.

keb'inyiib' li k'amonel jukub' jo' chanru kinaab'eresi.

19 K'e ut reetal, at Qaawa', sa'eb' a'an maak'a' li saqen; k'a'ru jayal toob'eresinq? Ut jo'kan ajwi' too'oso'q, xb'aan naq sa'eb' a'an maak'a' k'a'ru toomusiq'aq wi', ka'ajwi' li iq' li wan chixsa', jo'kan naq too'oso'q.

20 Ut li Qaawa' kixye re li ras laj Jared: K'e reetal, taayiiib' jun li jul sa' xb'een, ut jo'kan ajwi' rub'el; ut naq tatraho'q xb'aan xlajik li iq' taate li jul ut taak'ul li iq'. Ut wi taa'uxq naq taa'ok li ha' sa' aab'een, k'e reetal, teetz'ap ru li jul, re naq ink'a' tex'oso'q sa' li b'uut'iha'.

21 Ut kik'ulman naq li ras laj Jared kixb'aanu chi jo'kan, jo'chanru ajwi' kixtaqla chaq li Qaawa'.

22 Ut ki'elajin wi'chik chiru li Qaawa', kixye: At Qaawa', k'e reetal, xinb'aanu jo'chanru ajwi' kinaataqla; ut xinkawresiheb' li jukub' choq' re lin tenamit, ut k'e reetal naq maajun saqen wan chixsa'eb'. K'e reetal, at Qaawa', ma tohaakanab' chixq'axb'al li nimla ha' a'in sa' q'ojyin?

23 Ut li Qaawa' kixye re li ras laj Jared: K'a'ru teeraj naq tinb'aanu re taawanq li saqen sa'eb' lee jukub'? Xb'aan naq k'e reetal, ink'a' naru taawanq li ilob'aal, xb'aan naq taajore'q raj; chi moko teek'am li xam cherix, xb'aan naq ink'a' texxik rik'in xsaqenil li xam.

24 Xb'aan naq k'e reetal, texwanq chanchan junaq nimla kar sa' xyi

li palaw; xb'aan naq li tzuulil b'oolam te'pujk'uq cheru. A'b'anan laa'in texintaqsi chaq wi'chik sa' xchamal li palaw; xb'aan naq li "iq' elenaq chaq sa' we, ut jo'kan ajwi' li ^bhab' ut li b'uut'iha' kintaqla chaq.

25 Ut k'e reetal, nekexinkawresi chiru li k'a'aq re ru a'in; xb'aan naq moko texruuq ta chixq'axb'al ru li nimla chamal ha' a'in, ka'ajwi' wi nekexinkawresi chiru li x'oolam li palaw, ut li iq' li xikenaq, ut li b'uut'iha' li taachalq. Jo'kan ut, k'a'ru teeraj naq tinkawresi choq' eere re taawanq eesaqen naq sub'b'ilex chaq sa' xchamal li palaw?

CH'OL 3

Li ras laj Jared naril li ru'uj ruq' li Qaawa' naq naxch'e' waqlaju chi pek—Li Kristo naxk'ut xxaqalil lix musiq' chiru li ras laj Jared—Eb' li tz'aqal re ru xnawomeb' moko naru ta neke'tz'ape' ru xb'aan li tz'apleb' t'ikr—K'eeb'il li k'utleb'aal aatin re xk'amb'al chi saqenkil li tz'iib'anb'il esil reheb' laj Jaredita.

Ut kik'ulman naq li ras laj Jared (anajwan li jukub' li ke'kawresiman, waqxaqib' rajlankileb') xko'o sa' li tzuul, a' li tzuul Xelem ke'xye re, xb'aan xteram q'axal nim, ut kixha'resi chaq sa' jun li pek waqlaju chi kok' pek; ut saqeb' ut lemmeb' ru, chanchan saq ruhil lem; ut kixk'am sa' ruq' toj sa' xb'een

li tzuul, ut ki'elajin wi'chik chiru li Qaawa', ut kixye:

2 At Qaawa', kaye naq tento naq sutsuuqo xb'aan li b'uut'iha'. K'e reetal anajwan, at Qaawa', ut mat-josq'o' rik'in laa moos xb'aan xq'un-al lix metz'ew chawu; xb'aan naq naqanaw naq laa'at santat ut nakatwan chaq sa' choxa, ut naq laa'o moko k'ulub'ejo ta chawu; xb'aan li ^at'ane'k, ^bak qe naq ink'a' us xookana chi junajwa; a'b'anan, at Qaawa', kak'e qe jun aataqlahom naq tento taqapatz' aak'ab'a', re naq aawik'in taaruq taqak'ul jo' chanru li qajom.

3 K'e reetal, at Qaawa', kohasak' xb'aan qamaa'usilal, ut kohatii-kisi chaq, ut chiru xk'ihal li chihab' a'in koowan sa' li yamyookil ch'och'; a'b'anan ^akawuxtaana qu. At Qaawa', chinaawil taxaq rik'in xtoq'ob'ankil wu, ut chasutq'isi taxaq laa josq'il sa' xb'een chaq li tenamit a'in, ut maakanab' naq te-xik chiru xjosq'il li chamal ha' a'in sa' q'ojyin; chak'ehaq b'an reetal li k'a'aq re ru a'in kinha'resi chaq sa' li pek.

4 Ut ninnaw, at Qaawa', naq wan anchal ^aaawankilal, ut nakatru chixb'aanunkil jo' k'ihal li nakawaj choq' re xchaab'ilal li winq; jo'kan ut ch'e'eb' taxaq li pek a'in, at Qaawa', rik'in li ru'uj aawuq', ut kawresiheb' re te'ruuq chi lemtz'unk chaq sa' q'ojyin; ut

te'lemtz'unq choq' qe sa'eb' li ju-kub' li kiquakawresi, re naq taa-wanq qasaqen naq taqaq'ax ru li palaw.

5 K'e reetal, at Qaawa', nakatru chixb'aanunkil a'in. Naqanaw naq nakatru chixk'utb'al xnimal ru li wankilal, li ^achanchan yal ka'ch'in chiru xk'a'uxleb' li winq.

6 Ut kik'ulman naq chirix naq li ras laj Jared kixye li aatin a'in, k'e-homaq reetal, li ^aQaawa' kixye' li ru'uj ruq' ut kixch'e' chixjunqjun-qaleb' li pek rik'in li ru'uj ruq'. Ut ki'isiik chaq li ^btz'apleb' t'ikr chiru rilob'aal li ras laj Jared, ut kiril li ru'uj ruq' li Qaawa', ut chanchan ru'uj ruq' junaq winq, chanchan tib'elej ut kik'elej; ut li ras laj Jared kit'ane' chiru li Qaawa', xb'aan naq kikete' xb'aan xiw.

7 Ut li Qaawa' kiril naq li ras laj Jared t'anaq chaq chi ch'och'; ut li Qaawa' kixye re: Waklin, k'a'ut naq xatt'ane'?

8 Ut a'an kixye re li Qaawa': Ki-wil li ru'uj ruq' li Qaawa', ut kin-xuwak maare anchal tinixsak'; xb'aan naq moko kinnaw ta naq li Qaawa' wan xtib'el ut xkik'el.

9 Ut li Qaawa' kixye re: Xb'aan aapaab'aal naq kawil naq tink'ul sa' inb'een ^atib'elej ut kik'elej; ut maajun wa kichal junaq winq chiwu rik'in xq'axalil lix paab'aal jo' laa'at; xb'aan naq wi ta ink'a' jo'kan moko katru ta raj chirilb'al

3 2a K'UTUL RAQAL:
Xt'anik laj Adan ut
li xEva.
b Mos. 3:19.
3a Eter 1:34-43.
4a K'UTUL RAQAL:

Wankilal.
5a Isa. 55:8-9;
1 Ne. 16:29.
6a K'UTUL RAQAL:
Jesukristo.
b Eter 12:19, 21.

9a K'UTUL RAQAL:
Tz'ejwalej;
Jesukristo; Wank li
kamk sa' xb'een.

li ru'uj wuq'. Ma wan chik k'a'ru xawil?

10 Ut kichaq'ok: Ink'a', Qaawa', k'ut aawib' chiwu.

11 Ut li Qaawa' kixye re: Ma nakaapaab' li aatin li tinye?

12 Ut kichaq'ok: Yaal, Qaawa', ninnaw naq nakaye li yaal, xb'aan naq laa'at jun Dios re yaal, ut "in-k'a' nakatru chi tik'ti'ik.

13 Ut chirix naq kixye li aatin a'in, k'ehomaq reetal, li Qaawa' "kixk'ut rib' chiru, ut kixye: ^bRik'in naq nakanaw li k'a'aq re ru a'in tojb'il aawix chiru li t'ane'k; jo'kan naq k'amb'ilat wi'chik chiwu; jo'kan naq 'nink'ut wib' chawu.

14 K'e reetal, laa'in li kikawresiman chalen chaq sa' xk'ojlajik li ruchich'och' re "xtojb'al rix lin tenamit. K'e reetal, laa'in li Jesukristo. Laa'in li ^bYuwa'b'ej ut li K'ajolb'ej. Wik'in laa'in te'wanq 'xyu'am chixjunileb' li winq, ut a'anaq chi junelik, eb' ajwi' a'an li te'paab'anq re lin k'ab'a'; ut te'ok a'an choq' ^awalal ut inrab'in.

15 Ut maajun wa xink'ut wib' chiru li winq li kinyo'ob'tesi, xb'aan naq maajun wa "kinixpaab' junaq winq jo' laa'at. Ma nakawil naq yo'ob'tesinb'ilat jo' chanru ^binjalām-uuch laa'in? Relik chi yaal, chixjunileb' li winq ke'yo'ob'tesiik ajwi' sa'

xtiklajik jo' chanru injalam-uuch laa'in.

16 K'e reetal, li xaqalil a'in, li nakawil anajwan, a'an xxaqalil "in-musiq'; ut li winq kinyo'ob'tesi jo' chanru xxaqalil inmusiq'; ut jo' chanru ajwi' naq nink'utun chawu sa' li musiq'ej tink'utunq chiru lin tenamit sa' li tz'ejwalej.

17 Anajwan ut, jo' laa'in, aj Moroni, kinye naq moko taaruuq ta tink'e chi tz'aqal jun esilal chirix li k'a'aq re ru a'in li tz'iib'anb'il, chi jo'kan tz'aqalin rik'in xyeeb'al naq li Jesus kixk'ut rib' chiru li winq a'in sa' li musiq'ej, jo' chanru ut chi juntaq'eet rik'in ajwi' li xaqalil li "kixk'ut wi' rib' chiruheb' laj Nefita.

18 Ut kik'anjelak chiru a'an jo' chanru ajwi' kik'anjelak chiruheb' laj Nefita, ut chixjunil a'in, re naq taaruuq tixnaw li winq a'in naq a'an li Dios, xb'aan xk'i-hal lix ninqal ru k'anjel kixk'ut chaq li Qaawa' chiru.

19 Ut sa' xk'ab'a' lix nawom li winq a'in ink'a' kiru xramb'al rilb'al chirix li "tz'apleb' t'ikr; ut kiril li ru'uj ruq' li Jesus, ut naq kiril, kit'ane' xb'aan xxiw, xb'aan naq kixnaw naq a'an li ru'uj ruq' li Qaawa'; ut moko xpaabaal ta chik li kiwan, xb'aan naq kixnaw, chi maajun xwiib'al xch'ool.

12a Heb. 6:18.

13a Tz. ut S. 67:10–11.

b Enos 1:6–8.

c K'UTUL RAQAL:

Jesukristo—Xwanjik li Kristo rub'elaj li yu'am a'in.

14a K'UTUL RAQAL:

Tojok-ix, tojb'il rix,

tojb'al-ix; Aj Tojol-ix.

b Mos. 15:1–4.

c Mos. 16:9.

d K'UTUL RAQAL: Ralal ut xrab'in li Dios.

15a K'UTUL RAQAL:

Paab'ank, xpaab'ankil.

b Gen. 1:26–27;

Mos. 7:27;

Tz. ut S. 20:17–18.

16a K'UTUL RAQAL:

Musiq'ej, xmusiq'.

17a 3 Ne. 11:8–10.

19a K'UTUL RAQAL:

Tz'apleb' t'ikr.

20 Jo'kan ut, rik'in naq tz'aqal re ru xnawom chirix li Dios, ink'a' kiru kiwan chi "tz'apb'il ru xb'aan li tz'apleb' t'ikr; jo'kan naq kiril li Jesus, ut a'an kik'anjelak chiru.

21 Ut kik'ulman naq li Qaawa' kixye re li ras laj Jared: K'e reetal, li k'a'aq re ru a'in kawil ut kawab'i ink'a' taakanab' chi xik sa' li ruchich'och', toj reetal naq "tix-taw xq'ehil naq tinnima xloq'al ink'ab'a' sa' li tz'ejwalej; jo'kan ut, taak'uula li k'a'aq re ru kaa-wil ut kaawab'i, ut maajun winq taak'ut chiru.

22 Ut k'e reetal, naq tatchalq wik'in, taatz'iib'a ut taak'e xtz'apb'al, re naq maajun taaruq chixk'utb'al xyaalalil; xb'aan naq taatz'iib'a sa' jun aatinob'aal re naq ink'a' taaruq chi ilmank ru.

23 Ut k'e reetal, li "wiib' chi pek a'in tink'e aawe, ut a'an taak'e ajwi' xtz'apb'al, rochb'een li k'a'ru taatz'iib'a.

24 Xb'aan naq k'e reetal, li aatinob'aal taatz'iib'a kinsach xyaalal; jo'kan naq sa' li kutan k'oxlanb'il inb'aan tink'e li pek a'in chixnimob'resinkil sa' rilob'aaleb' li winq li k'a'aq re ru a'in taatz'iib'a.

25 Ut chirix naq li Qaawa' kixye li aatin a'in, kixk'ut chiru li ras laj Jared "chixjunileb' li ani wankeb' sa' li ruchich'och', li wanjenaqeb', ut jo'kan ajwi' chixjunileb' li te'wanq; ut moko kixrameb'

ta chiru rilob'aal, toj sa' xmaril li ruchich'och'.

26 Xb'aan naq kixye chaq re sa' junxilaj kutan, naq "wi a'an b'taa-paab'anq re, naq taaruq chixk'utb'al 'chixjunil li k'a'aq re ru chiru—taak'utmanq chiru; jo'kan naq li Qaawa' maak'a' kiru chixmuqb'al chiru, xb'aan naq kixnaw naq li Qaawa' naru chixk'utb'al chixjunil li k'a'aq re ru chiru.

27 Ut li Qaawa' kixye re: Tz'iib'a li k'a'aq re ru a'in ut "k'e xtz'apb'al; ut sa' li kutan k'oxlanb'il inb'aan tink'ut chiruheb' li ralal xk'ajoleb' li winq.

28 Ut kik'ulman naq li Qaawa' kixtaqla naq tixk'e chaq xtz'apb'al li wiib' chi "pek li kixk'ul chaq, ut ink'a' tixk'ut, toj reetal naq li Qaawa' tixk'ut chiruheb' li ralal xk'ajoleb' li winq.

CH'OL 4

Laj Moroni nataqlaak chixk'eeb'al xtz'apb'al lix tz'iib'ahom li ras laj Jared—Ink'a' taak'utb'esimanq toj reetal naq eb' li winq te'wanq xpaab'aal chanchan ajwi' li ras laj Jared—Li Kristo naxtaqlaheb' li winq chixpaab'ankil li raatin ut raatineb' lix tzolom—Taqlanb'ileb' li winq naq te'xjal xk'a'uxl, te'xpaab' li ewangelio, ut te'kole'q.

Ut li Qaawa' kixtaqla li ras laj

20a Eter 12:19–21.

21a Eter 4:1.

23a K'UTUL RAQAL: Urim
ut Tumim.

25a Mois. 1:8.

26a Eter 3:11–13.

b K'UTUL RAQAL:
Paab'ank,

xpaab'ankil.

c Eter 4:4.

27a 2 Ne. 27:6–8.

28a Tz. ut S. 17:1.

Jared chi kub'EEK chaq chixb'een li tzuul chiru chaq li Qaawa', ut "chixtz'iib'ankil li k'a'aaq re ru kiril chaq; ut kitaqlaman naq ink'a' taachalq a'an rik'ineb' li ralal xk'ajoleb' li winq^btoj chirix naq taataqsiiq a'an chiru li krus; ut xb'aan li ajom a'in li rey aj Mosiah kixk'uula, re naq ink'a' taachalq rik'in li ruchich'och' toj chirix naq li Kristo tixk'ut rib' chiru lix tenamit.

2 Ut chirix naq li Kristo kixk'ut rib' chi yaal chiru lix tenamit, kixtaqla naq taak'utb'esimanq.

3 Ut anajwan, chirix a'an, xe'laj chixjunileb' chi maak'a'eb' xpaab'aal; ut maajun chik wan, ka'ajeb' wi' laj Lamanita, ut eb' a'an ke'xtz'eqtaana lix evangelio li Kristo; jo'kan naq taqlanb'ilin naq "tinmuq chaq wi'chik sa' li ch'och'.

4 K'ehomaq reetal, kintz'iib'a chiruheb' li perel ch'iich' a'in tz'aqal li k'a'aaq re ru kiril li ras laj Jared; ut maajo'q'e k'utb'esinb'il chaq k'a'aaq re ru li nim wi'chik ru chiru li k'aru kik'utb'esiman chiru li ras laj Jared.

5 Jo'kan naq li Qaawa' kinixtaqla chixtz'iib'ankil; ut kintz'iib'a. Ut kixtaqla naq "tink'e xtz'apb'al; ut kixtaqla ajwi' naq tink'e xtz'apb'al lix^bjaltésinkil ru; jo'kan naq kink'e

xtz'apb'al li k'utleb'aal aatin, jo'chanru lix taqlahom li Qaawa'.

6 Xb'aan naq li Qaawa' kixye we: Moko taaxik ta rik'ineb' laj Gentil toj sa' li kutan naq te'xjal xk'a'uxl chirix lix maa'usilaleb', ut te'kanaaq chi ch'ajb'ileb' chiru li Qaawa'.

7 Ut sa' li kutan a'an naq te'xk'anjela li paab'aal chiwix, chan li Qaawa', jo'chanru ajwi' kixb'aanu li ras laj Jared, re naq te'ruuq chi "santob'resiik wik'in, chirix a'an tink'utb'esi chiruheb' li k'a'aaq re ru kiril li ras laj Jared, toj reetal taateeliiq chiruheb' chixjunil lin k'utb'esihom, chan li Jesukristo, li Ralal li Dios, lix^bYuwa'il li choxa ut li ch'och', ut chixjunil li k'a'aaq re ru wan chi sa'.

8 Ut ani "taawech'oq re li raatin li Dios, chimajewaaq a'an, ut ani^btaatz'eqtaananaq xyaalal li k'a'aaq re ru a'in, chimajewaaq a'an; xb'aan naq chiruheb' a'an 'moko tink'ut ta k'a'aaq re ru nim wi'chik ru, chan li Jesukristo; xb'aan naq laa'in li nin'aatinak.

9 Ut chi taqlanb'il inb'aan natehe' ut "natz'ape' ru li choxa; ut chi taqlanb'il inb'aan taachiiq'anq li^bruchich'och'; ut chi taqlanb'il inb'aan li ani wankeb' chi sa' te'oso'q, chanchan ajwi' rik'in xam.

4 1a Eter 12:24.
K'UTUL RAQAL:
Loq'laj hu (eb' li).
b Eter 3:21.
3a Morm. 8:14.
5a Eter 5:1.
b Tz. ut S. 17:1;
JS—R 1:52.

K'UTUL RAQAL: Urim
ut Tumim.
7a K'UTUL RAQAL:
Santob'resink.
b Mos. 3:8.
8a 3 Ne. 29:5-6;
Morm. 8:17.
b 2 Ne. 27:14; 28:29-30.

c Alma 12:10-11;
3 Ne. 26:9-10.
9a 1 Rey. 8:35;
Tz. ut S. 77:8.
b Hel. 12:8-18;
Morm. 5:23.

10 Ut ani ink'a' napaab'ank re li waatin ink'a' naxpaab'eb' lin tzolom; ut wi na'ux naq moko laa'in ta nin'aatinak, tz'ilomaq rix laa'ex; xb'aan naq teenaw naq laa'in li nin'aatinak, sa' "roso'jik li kutan.

11 A'b'an li ani "napaab'ank re li k'a'aq re ru kinye, a'an tinwula'ani rik'in lix k'utb'esihom inMusiq', ut a'an tixnaw ut tixch'olob' xyaalal. Xb'aan naq sa' xk'ab'a' lin Musiq' b'tixnaw naq 'yaal li k'a'aq re ru a'in, xb'aan naq naxq'unb'esi xch'ool'eb' li winq chixb'aanunkil li chaab'il.

12 Ut yalaq k'a'ru naxq'unb'esihob' xch'ool li winq chixb'aanunkil li chaab'il, a'an we laa'in; xb'aan naq "maajun chik aj-ik'in nachal chaq li chaab'il, ka'ajwi' wik'in laa'in. Laa'in ajwi' li ninb'eresink reheb' li winq rik'in chixjunil li chaab'il; li ani b'ink'a' taapaab'anq re li waatin ink'a' tinixpaab' laa'in—naq wankin; ut li ani ink'a' taapaab'anq we, ink'a' tixpaab' li Yuwa'b'ej li kitaqlank chaq we. Xb'aan naq k'ehomaq reetal, laa'in li Yuwa'b'ej, laa'in li 'saqen, ut li "yu'am, ut li yaal re li ruchich'och'.

13 "Chalqex wik'in, ex aj Gentil, ut tink'ut cheru li k'a'aq re ru nim wi'chik ru, li muqmu chaq

xnawb'al xb'aan xmaak'a'il li paab'aal.

14 Chalqex wik'in, ex xjunkab'al laj Israel, ut "taak'utb'esimanq cheru jo' xningal ru li k'a'aq re ru kixk'uula li Yuwa'b'ej choq'eere, chalen chaq sa' xk'ojlajik li ruchich'och', ut moko chalenaq ta eerik'in, xb'aan xmaak'a'il li paab'aal.

15 K'ehomaq reetal, naq teepej li tz'apleb' t'ikr a'an re xmaak'a'il eepaab'aal, li naxk'e chexkanaaq sa' xxuwejelij li maa'usilal li wankek wi', ut sa' xkawil eeraam, ut xmutz'il eek'a'uxl, chirix a'an li xningal ru ut sachb'a-ch'ool'ejil na'leb' li "muqmu cheru chalen chaq sa' xk'ojlajik li ruchich'och'—relik chi yaal, naq teepatz' xk'ab'a' li Yuwa'b'ej sa' lin k'ab'a', chi yot'b'il eech'ool ut tuulan eemusiq', chirix a'an teenaw naq li Yuwa'b'ej xjultiko' re li sumwank li kixk'uub' choq' reheb' lee yuwa', ex xjunkab'al laj Israel.

16 Toja' ut naq eb' lin "k'utb'esihom li kintaqla xtz'iib'ankil xb'aan inmoos aj Jwan, te'tehliiq sa' rilib'aaleb' chixjunil li tenamit. Chijultiko'q eere, naq teeril li k'a'aq re ru a'in, teenaw naq xnach'ok chaq li kutan naq taak'utb'esimanq chitz'aqal yaal.

17 Jo'kan ut, "naq teek'ul li

10 a 2 Ne. 33:10–15.

11 a Tz. ut S. 5:16.

b K'UTUL RAQAL:

Xk'utb'al xyaalal;
Xnawom qach'ool;
Yaal ch'olob'anb'il.

c Eter 5:3–4;

Moro. 10:4–5.

12 a Alma 5:40;

Moro. 7:16–17.

b 3 Ne. 28:34.

c K'UTUL RAQAL:

Saqen, lix saqen li
Kristo.

d Jwan 8:12;

Alma 38:9.

13 a 3 Ne. 12:2–3.

14 a Tz. ut S. 121:26–29.

15 a 2 Ne. 27:10.

16 a Apok. 1:1;

1 Ne. 14:18–27.

17 a 3 Ne. 21:1–9, 28.

tz'iib'anb'il esil a'in teenaw naq lix k'anjel li Yuwa'b'ej ak xtikla chiru chixjunil lix b'een li ch'och'.

18 Jo'kan ut, "jalomaq eek'a'uxl chejunilex xmaril li ruchich'och', ut chalqex wik'in, ut chepaab' lin evangelio, ut ^bchikub'eeq ee-ha' sa' lin k'ab'a'; xb'aan naq ani napaab'an ut nakub'e xha' taakole'q; a'b'an ani moko napaab'an ta taak'ehe'q sa' tojb'a-maak; ut eb' li 'eetalil te'taaqenq reheb' li neke'-paab'ank re lin k'ab'a'.

19 Ut osob'tesinb'il li ani natawe' chi "tiik chixpaab'ankil lin k'ab'a' sa' roso'jik li kutan, xb'aan naq a'an taawaklesiiq chi wank sa' li awa'b'ejihom kawresinb'il choq' re chalen chaq sa' ^bxk'oj-lajik li ruchich'och'. Ut k'ehomaq reetal, laa'in li kinyehok re. Amen.

CH'OL 5

Oxib' chi aj yehol nawom, jo' ajwi' li k'anjel a'in, taawanq chixch'olob'ankil li yaal chirix lix Hu laj Mormon.

ANAJWAN ut laa'in, aj Moroni, kintz'iib'a li aatin li taqlanb'ilin

wi', jo' chanru naq jultik we; ut kinye eere li k'a'aq re ru "kink'e xtz'apb'al; jo'kan ut, meeche' re taaruq teejaltesi ru; xb'aan naq a'an taqlanb'il naq ink'a' teeb'aanu, ka'ajwi' wi moqon a'anaq xchaa-b'ilal xna'leb' li Dios.

2 Ut k'ehomaq reetal, taaruq naq taak'eemanq eere naq teek'uteb' li perel ch'iich' chiruheb' "li te'tenq'anq chixk'eeb'al chi k'ut-mank li k'anjel a'in;

3 Ut chiruheb' "oxib' te'k'utmanq rik'in lix wankil li Dios; jo'kan naq ^bte'xnaw chi ch'olch'o naq 'yaal li k'a'aq re ru a'in.

4 Ut sa' xtz'uumaleb' re oxib' chi aj "yehol nawom taaxaqab'amanq xwankil li k'a'aq re ru a'in, ut li yaal ch'olob'anb'il xb'aan li oxib', ut li k'anjel a'in, li taak'utmanq wi' lix wankil li Dios ut jo'kan ajwi' li raatin, li ch'olob'anb'il xyaalal xb'aan li Yuwa'b'ej, ut li K'ajolb'ej, ut li Santil Musiq'ej—ut chixjunil a'in taawanq chixch'olob'ankil li yaal chirix li ruchich'och' sa' roso'jik li kutan.

5 Ut wi taa'uxq naq te'xjal xk'a'uxl ut "te'chalq rik'in li Yuwa'b'ej sa' lix k'ab'a' li Jesus, te'k'ule'q sa' li rawa'b'ejihom li Dios.

18a 3 Ne. 27:20;
Moro. 7:34.
b Jwan 3:3–5.
K'UTUL RAQAL:
Kub'iha', kub'sink
ha'—Aajel ru.
c K'UTUL RAQAL:
Maatan naxk'e li
Musiq'ej (eb' li).
19a Mos. 2:41;
Tz. ut S. 6:13.
K'UTUL RAQAL:

Jesukristo—
Xk'ulb'al lix k'ab'a'
li Jesukristo sa'
qab'een.
b 2 Ne. 9:18.
5 1a 2 Ne. 27:7–8, 21;
Eter 4:4–7.
2a 2 Ne. 27:12–14;
Tz. ut S. 5:9–15.
3a 2 Ne. 11:3; 27:12.
b Tz. ut S. 5:25.
c Eter 4:11.

4a Chi'ilmanq
Tz. ut S. 17, lix
tiklajik jo' ajwi' eb' li
raqal 1–3; chi'ilmanq
ajwi' Lix Ch'olob'a-
homeb' li Oxib' chi
aj Yehol Nawom,
sa'eb' li jar perel sa'
xtiklajik lix Hu laj
Mormon.
5a Morm. 9:27;
Moro. 10:30–32.

6 Ut anajwan, wi moko k'eeb'il ta inwankil choq' re li k'a'aq re ru a'in, tz'ilomaq rix laa'ex; xb'aan naq teenaw naq k'eeb'il inwankil naq tineeril, ut tooxaqliiq chiru li Dios sa' roso'jik li kutan. Amen.

CH'OL 6

Eb' li k'amonel jukub' aj Jaredita neke'tiikisiik xb'aan li iq' toj sa' li yeechi'inb'il ch'och'—Eb' li tenamit neke'xnima li Qaawa' xb'aan xchaab'ilal—Laj Orihah naxaqab'aak choq'rey sa' xb'eeneb'—Neke'kam laj Jared ut li ras.

UT anajwan laa'in, aj Moroni, nin'ok wi'chik chixtz'iib'ankil resil laj Jared ut li ras.

2 Xb'aan naq kik'ulman chirix naq li Qaawa' kixkawresiheb' li "pek li kixk'am li ras laj Jared chiru li tzuul, li ras laj Jared kikub'e chaq chiru li tzuul, ut kixk'eheb' li pek sa'eb' li jukub' li kawresinb'ileb', jun sa' xka'pak'alil li ru'uj; ut k'ehomaq reetal, ke'xk'e xsaqenileb' li jukub'.

3 Ut chi jo'kan li Qaawa' kixk'eheb' li pek chi lemtz'unck sa' q'ojoyin, re xk'eeb'al li saqen reheb' li winq, li ixq, ut li kok'al, re naq ink'a' te'xq'ax ru li ninqi ha' sa' q'ojoyin.

4 Ut kik'ulman naq chirix naq ke'xkawresi li k'iila paay chi tzakemq, re naq rik'in a'an taaruuq taawanq k'a'ru te'xtzeka chiru li

ha', ut tzakemq ajwi' choq' reheb' lix ketomq ut lix teep chi xul; ut li k'a'ruhaq chi ketomq ut chi xulil ut chi xul napurik li te'xk'am chirixeb'—ut kik'ulman naq chirix naq ke'xb'aanu chixjunil li k'a'aq re ru a'in, ke'ok sa'eb' lix jukub', malajeb' lix k'amonel jukub', ut ke'ok chi b'eeek chiru palaw, ut ke'xk'e rib' sa' ruq' li Qaawa' lix Dios.

5 Ut kik'ulman naq li Qaawa' Dios kixk'e jun "iq' numtajenaq xkawil chi apunk chiru lix b'een li ha', sa' xjajal li yeechi'inb'il ch'och'; ut chi jo'kan ke'qujleek chiru xb'oolam li palaw chiru li iq'.

6 Ut kik'ulman naq k'iila sut ke'sub'e' sa' xchamal li palaw, xb'aan li tzuulil b'oolam li neke'pujuna sa' xb'eeneb', ut jo'kan ajwi' li nimla xuwajel kaq-sut-iq' li kiwan xb'aan xnimal li iq'.

7 Ut naq ke'sub'e' sa' li chamal ha' kik'ulman naq maajun ha' wan li kiru chi rahob'tesink reheb', rik'in naq "tz'aptz'o ru lix jukub'eb' chanchan jun sek', ut tz'aptz'ookeb' ajwi' ru chanchan lix ^bjukub' kab'l laj Noe; jo'kan ut, naq sutsuukeb' xb'aan xk'iihal li ha' ke'elajin chiru li Qaawa', ut a'an kixk'ameb' wi'chik sa' xb'een li ha'.

8 Ut kik'ulman naq li iq' maajun wa kixkanab' apunk sa' xjajal li yeechi'inb'il ch'och' naq wankeb' chiru li ha'; ut chi jo'kan ke'tiiki-siik chiru li iq'.

6 2a Eter 3:3–6.
5a Eter 2:24–25.

7a Eter 2:17.
b Gen. 6:14;

Mois. 7:43.

9 Ut “ke’b’ichan re xnimankil ru li Qaawa’; relik chi yaal, li ras laj Jared kib’ichan re xnimankil ru li Qaawa’, ut ^bkib’antioxink ut kixnima ru li Qaawa’ chiru chixjunil li kutan; ut naq ki’ok q’ojyin, ink’a’ ke’xkanab’ xnimankil ru li Qaawa’.

10 Ut chi jo’kan ke’tiikisiik; ut maajun josq’ aj xul re palaw kiru chi toqok reheb’, chi moko nimla kar li kiru chi rahob’tesink reheb’; ut kiwan xsaqenileb’ rajlal; sa’ xb’een li ha’ jo’ ajwi’ rub’el li ha’.

11 Ut chi jo’kan ke’tiikisiik, oxib’cient rik’in kaahib’ rox’kaal kutan chiru li ha’.

12 Ut ke’wulak sa’ xmaril li yeechi’inb’il ch’och’. Ut chirix naq ke’xk’e li roq sa’ xb’een xmaril li yeechi’inb’il ch’och’ ke’xkub’si rib’eb’ chiru lix b’een li ch’och’, ut ke’xtuulanob’resi rib’eb’ chiru li Qaawa’, ut ke’el xya’aleb’ ru xb’aan xsahileb’ xch’ool chiru li Qaawa’, xb’aan xk’ihal lix q’unil uxtaan sa’ xb’eeneb’.

13 Ut kik’ulman naq xkoheb’ chiru lix b’een li ch’och’, ut ke’ok chixk’anjelankil li ch’och’.

14 Ut laj Jared kaahib’ ralar ke’wan; ut a’aneb’ laj Jakom, laj Gilgah, ut laj Mahah, ut laj Orihah ke’xk’ab’a’in.

15 Ut li ras laj Jared ke’yo’la ajwi’ ralar ut xrab’in.

16 Ut eb’ li “ke’ochb’eenink re laj

Jared ut li ras a’aneb’ tana’ wiib’ xka’k’aal chi aamej rajlankileb’; ut ke’yo’la ajwi’ ralar ut xrab’ineb’ chi maji’ neke’wulak sa’ li yeechi’inb’il ch’och’, jo’kan naq ke’ok chi naab’alo’k.

17 Ut ke’tzole’ re “te’b’eeq chi tuulan chiru li Qaawa’; ut ^bke’tzole’ ajwi’ chaq taqe’q.

18 Ut kik’ulman naq ke’ok chi je-k’imank chiru lix b’een li ch’och’, ut chi k’ihank ut chixk’anjelankil li ch’och’, ut ke’kawu xmetz’eweb’ sa’ li ch’och’.

19 Ut li ras laj Jared ki’ok chi tixk, ut kiril naq chi seeb’ tento taakub’eeq sa’ li muqleb’aal kamaenaq; jo’kan naq kixye re laj Jared: Chiqach’utub’ li qatenamit re taaruq te’qak’e sa’ ajl, re naq taqanaw reheb’ k’a’ru te’raj qik’in naq maji’ nokokub’e sa’ li qamuqleb’aal.

20 Ut chi jo’kan ke’ch’utub’aak li tenamit. Ut li rajlankileb’ li ralar ut lix rab’in li ras laj Jared, a’an wiib’ xka’k’aal chi aamej, ut li rajlankileb’ li ralar ut xrab’in laj Jared, a’an kab’laju, ut kaahib’ li ralar ke’wan.

21 Ut kik’ulman naq ke’xk’eheb’ sa’ ajl lix tenamiteb’; ut chirix naq ke’xk’eheb’ sa’ ajl, ke’xpatz’ reheb’ k’a’ru li te’raj naq te’xb’aanu chi maji’ neke’kub’e sa’ xmuqleb’aaleb’.

22 Ut kik’ulman naq eb’ li tenamit ke’xtz’aama chiruheb’ naq

9a K’UTUL RAQAL:
B’ichank.
b 1 Kro. 16:7–
9; Alma 37:37;

Tz. ut S. 46:32.
16a Eter 1:41.
17a K’UTUL RAQAL: B’eeek
rik’in li Dios.

b K’UTUL RAQAL:
K’utb’esink,
k’utb’esinb’il na’leb’.

“te’xyul jun reheb’ li ralar re taa-wanq choq’ rey sa’ xb’eeneb’.

23 Anajwan ut k’ehomaq reetal, kiwan a’in choq’ rahil ch’oolejil chiruheb’. Ut li ras laj Jared kixye reheb’: Ch’olch’o naq li na’leb’ a’in “taak’amoq sa’ li preexil.

24 A’b’an laj Jared kixye re li ras: Kanab’eb’ re taaruq taa-wanq junaq xreyeb’. Jo’kan ut naq kixye reheb’: Sik’omaq chaq ru sa’ xyanqeb’ li qalal junaq rey, li ani teeraj.

25 Ut kik’ulman naq ke’xsik’ ru li xb’een li kiyo’la chaq chiru li ras laj Jared; ut aj Pagag xk’ab’a’. Ut kik’ulman naq a’an ink’a’ kiraj, ut kixye naq moko taawanq ta choq’ xreyeb’. Ut eb’ li tenamit ke’raj naq lix yuwa’ tixmin ru, a’b’an lix yuwa’ ink’a’ kiraj, ut kixtaqlaheb’ naq maajun winq te’xmin ru chi wank choq’ xreyeb’.

26 Ut kik’ulman naq ke’xsik’ ru chixjunileb’ li riitz’in laj Pagag, ut eb’ a’an ink’a’ ke’raj.

27 Ut kik’ulman naq ink’a’ ajwi’ ke’raj li ralar laj Jared, chixjunileb’, ka’ajwi’ li jun; ut laj Orihah kiyule’ chi wank choq’ rey sa’ xb’eeneb’ li tenamit.

28 Ut ki’ok chi awa’b’ejink, ut eb’ li tenamit ke’ok chi usaak, ut ke’b’ihomo’ chi numtajenaq.

29 Ut kik’ulman naq kikum laj Jared, ut jo’kan ajwi’ li ras.

30 Ut kik’ulman naq laj Orihah kib’eek chi tuulan chiru li Qaawa’, ut kijultiko’ re xnimal

ru li k’a’aq re ru kixb’aanu chaq li Qaawa’ choq’ re lix yuwa’, ut kixtzoleb’ ajwi’ lix tenamit chirix xnimal li k’a’aq re ru kixb’aanu chaq li Qaawa’ choq’ reheb’ lix yuwa’eb’.

CH’OL 7

Na’awa’b’ejin laj Orihah sa’ tiikilal—Sa’ xyi li chapok wankilal ut li wech’ij-ib’, neke’xaqab’aman chi ka’pak’al lix awa’b’ejihom laj Xuul ut laj Kohor—Eb’ li profet neke’jitok chirix li maa’usilal ut li loq’onink pak’b’il dios sa’ xyanq li tenamit, ut eb’ a’an neke’xjal xk’a’uxl.

Ut kik’ulman naq laj Orihah kixk’anjela li raqb’a-aatin sa’ xb’een li ch’och’ sa’ tiikilal chixjunil lix kutan, ut numtajenaq xk’ihal lix kutan a’an.

2 Ut ke’yo’la ralar ut xrab’in; relik chi yaal, junlaju xka’k’aal ke’yo’la chiru, ut sa’ xyanqeb’ a’an wankeb’ oxib’ xka’k’aal li ralar.

3 Ut kik’ulman naq kiyo’la ajwi’ laj Kib choq’ ralar sa’ xtiixilal. Ut kik’ulman naq laj Kib ki’awa’b’ejin sa’ xna’aj, ut laj Kib kiyo’la laj Korihor choq’ ralar.

4 Ut naq kab’laju xka’k’aal chihab’ xyu’am laj Korihor, kixpo’resi xch’ool rik’in lix yuwa’, ut kiq’axon junpak’al ut kiwan sa’ li ch’och’ Nehor, ut ke’yo’la ralar ut xrab’in, ut numtajenaq xchaq’a-leb’ ru ke’kana, jo’kan naq laj

Korihor kixk'am naab'al li tenamit rik'in.

5 Ut chirix naq kixch'utub' jun teep aj pleet kitaqe' toj sa' li ch'och' Moron b'ar wan wi' li rey, ut kixk'am chi preexil, ut chi jo'kan kik'ehe' chi uxman k lix "yehom li ras laj Jared naq te'k'ame'q chi preexil.

6 Anajwan li ch'och' Moron, b'ar kiwan wi' li rey, nach' wan rik'in li ch'och' Sachenaqil yeeb'il re xb'aaneb' laj Nefita.

7 Ut kik'ulman naq laj Kib kiwan sa' preexil, ut lix tenamit, rub'el xwankil laj Korihor li ralal, toj reetal naq q'axal kitix; a'b'an laj Kib kiyo'la laj Xuul choq' ralal sa' xtiixilal, naq toj wan chi preexil.

8 Ut kik'ulman naq laj Xuul kijosq'o' rik'in li ras; ut laj Xuul kikawu xmetz'ew, ut nim xmetz'ew kikana jo' chanru xmetz'eweb' li winq, ut nim ajwi' xmetz'ew chi raqok aatin.

9 Jo'kan naq kiwulak sa' li tzuul Efrain, b'ar wi' kixha'resi chaq xpekali tzuul, ut kixyiib' yok'leb' ch'iich' rik'in kawil ch'iich' choq' reheb' li kixk'am chaq rik'in; ut chirix naq kixkawresiheb' chaq rik'in yok'leb' ch'iich' kisutqi sa' li tenamit Nehor, ut kixpleeti laj Korihor li ras, ut rik'in a'an kixtaw li awa'b'ejihom ut kixk'e wi'chik re laj Kib lix yuwa'.

10 Ut anajwan sa' xk'ab'a' li k'aru kixb'aanu chaq laj Xuul, lix yuwa' kixk'e li awa'b'ejihom sa' xb'een, jo'kan naq a'an

ki'ok chi awa'b'ejink sa' xna'aj lix yuwa'.

11 Ut kik'ulman naq a'an kixk'anjela li raqb'a-aatin sa' tiikilal, ut kixjek'i li rawa'b'ejihom chiru chixjunil li xb'een li ch'och', xb'aan naq ke'niman chaq xk'ihal li tenamit chi numtajenaq.

12 Ut kik'ulman naq laj Xuul ke'yo'la ajwi' naab'al li ralal ut xrab'in.

13 Ut laj Korihor kixjal xk'auxl chiru xk'ihal li ink'a' us kixb'aanu chaq; jo'kan naq laj Xuul kixk'e re a'an wankilal sa' li rawa'b'ejihom.

14 Ut kik'ulman naq laj Korihor ke'yo'la naab'al li ralal ut xrab'in. Ut sa' xyanqeb' li ralal laj Korihor kiwan jun aj Noe xk'ab'a'.

15 Ut kik'ulman naq laj Noe kixpo'resi xch'ool chiru laj Xuul, li rey, ut chiru ajwi' laj Korihor lix yuwa', ut kixk'am laj Kohor li riitz'in rik'in, jo' ajwi' chixjunileb' li ras ut riitz'in ut naab'al reheb' li tenamit.

16 Ut kixpleeti laj Xuul, li rey, sa' li kixk'ul wi' xch'och'il li xb'een reechanihomeb'; ut ki'ok choq' rey sa' xb'een li jun raqal chi ch'och' a'an.

17 Ut kik'ulman naq kixpleeti wi'chik laj Xuul, a'an li rey, ut kixchap laj Xuul, li rey, ut kixk'am chi preexil aran Moron.

18 Ut naq ok re chixk'eeb'al chi kamsiik, kik'ulman naq eb' li ralal laj Xuul ke'ok xmuqb'esin kil rib' sa' rochoch laj Noe chi q'eq ut ke'xkamsi, ut ke'xt'an

rokeb'aal li tz'alam ut ke'risi chaq lix yuwa', ut ke'xk'ojob' sa' xb'een lix k'ojarib'aal sa' tz'aqal li rawa'b'ejihom.

19 Jo'kan naq eb' li ralar laj Noe ke'xwaklesi li rawa'b'ejihom sa' xna'aj; a'b'anan ink'a' chik ke'xtaw wankilal sa' xb'een laj Xuul li rey, ut eb' li tenamit li ke'wan rub'el rawa'b'ejiil laj Xuul li rey ke'usa chi numtajenaq ut ke'niman xmetz'ew.

20 Ut kiwan chi jachjo ru li ch'och'; ut wiib' li awa'b'ejihom ke'wan, li rawa'b'ejihom laj Xuul, ut li rawa'b'ejihom laj Kohor, ralar laj Noe.

21 Ut laj Kohor, ralar laj Noe, kixtaqla naq eb' lix tenamit te'xpleeti laj Xuule, sa' wi' laj Xuule kixq'axeb' ru ut kixkamsi laj Kohor.

22 Anajwan ut laj Kohor kiwan jun ralar aj Nimrod xk'ab'a'; ut laj Nimrod kixq'axtesi lix awa'b'ejihom laj Kohor re laj Xuul, ut kixtaw usilal sa' rilob'aal laj Xuul, jo'kan naq laj Xuul kixk'e ninqi usilal sa' xb'een, ut a'an kixb'aanu sa' li rawa'b'ejihom laj Xuul jo'chanru li naraj.

23 Ut jo'kan ajwi' sa' li rawa'b'ejiil laj Xuul ke'chal li profeet sa' xyanqeb' li tenamit, li taqlanb'ileb' chaq xb'aan li Qaawa', ke'xch'olob' jo' profeet naq lix maa'usilaleb' ut li "loq'onink pak'b'il dios xb'aaneb' li tenamit yoo chixk'amb'al chaq jun majewank sa' xb'een li ch'och', ut te'sache'q wi ink'a' te'xjal xk'a'uxl.

24 Ut kik'ulman naq eb' li tenamit ke'xhob'eb' li profeet, ut ke'reetz'uheb'. Ut kik'ulman naq li rey aj Xuul kixk'anjela li raqb'a-aatin sa' xb'eeneb' chixjunil li ke'hob'ok reheb' li profeet.

25 Ut kixk'anjela jun li chaq'rab' chiru chixjunil li ch'och', li kik'ehok wankilal reheb' li profeet re te'xik yalaq b'ar te'raj; ut xb'aan a'in eb' li tenamit ke'k'ame' sa' li jalb'a-k'a'uxlej.

26 Ut sa' xk'ab'a' naq eb' li tenamit ke'xjal xk'a'uxl chirix lix maa'usilaleb' ut li loq'onink pak'b'il dios, li Qaawa' kixkoleb' xyu'am, ut ke'ok wi'chik chi usaak sa' li ch'och'. Ut kik'ulman naq laj Xuul ke'yo'la ralar ut xrab'in sa' xtiixilal.

27 Ut maak'a' chik li pleet sa' xkutankil laj Xuul, ut a'an kijultiko' re xninqal li k'a'aq re ru kixb'aanu chaq li Qaawa' choq' reheb' lix yuwa' sa' xk'amb'aleb' chaq "chiru li nimla chamal ha' toj sa' li yeechi'inb'il ch'och'; jo'kan naq kixk'anjela li raqb'a-aatin sa' tiikilal chixjunil lix kutan.

CH'OL 8

Wan li pleetink-ib' ut li wech'ok-ib' chirix li awa'b'ejihom—Laj Akix naxk'uub' jun li muqmuukil molam li teneb'anb'il xb'aan xaqab'anb'il aatin, re xkamsinkil li rey—Eb' li muqmuukil molam a'aneb' re laj tza ut neke'xk'am chaq xsachlijikeb'

li tenamit—Neke'tije' laj Gentil li te'-wanq sa' roso'jik li kutan, naq eb' li muqmuukil molam te'xsik' xsachb'al li ach'ab'aak sa' chixjunil li ch'och', li tenamit, ut li na'ajej.

Ut kik'ulman naq kiyo'la laj Omer choq' ralal, ut laj Omer ki'awa'b'e-jin sa' xna'aj. Ut laj Omer kiyo'la laj Jared choq' ralal, ut laj Jared ke'yo'la ralal ut xrab'in.

2 Ut laj Jared kixpo'resi xch'ool rik'in lix yuwa', ut kichal ut kiwan sa' li ch'och' Het. Ut kik'ulman naq kixsahob'resiheb' xch'ool naab'al, xb'aan xseeb'al li raatin, toj reetal naq kixtaw xyijach li awa'b'eijhom.

3 Ut chirix naq kixtaw xyijach li awa'b'eijhom, kixpleeti lix yuwa', ut kixk'am lix yuwa' chi preexil, ut kixk'e chi k'anjelak sa' preexil.

4 Ut anajwan, sa' xkutankil li rawa'b'eijl laj Omer, a'an kiwan chi preexil chiru xyijach lix kutan. Ut kik'ulman naq ke'yo'la ralal ut xrab'in, ut sa' xyanqeb' kiwan laj Esrom ut laj Koriantumr;

5 Ut eb' a'an numtajenaqeb' xjosq'il xb'aan lix b'aanuhom laj Jared li raseb', jo'kan naq ke'xwaklesi jun teep aj pleet ut ke'xpleeti laj Jared. Ut kik'ulman naq ke'xpleeti chi q'eq.

6 Ut kik'ulman naq chirix naq ke'xkamsi li teep aj pleet re laj Jared, okeb' raj re chixkamsin-kil ajwi' a'an; ut a'an kixtz'aama chiruheb' naq ink'a' te'xkamsi, ut a'an tixq'axtesi li awa'b'eijhom re

lix yuwa'. Ut kik'ulman naq ke'xkanab' chi kole'k xyu'am.

7 Anajwan ut, laj Jared numtaje-naq xrahil xch'ool xb'aan naq kixsach chiru li awa'b'eijhom, xb'aan naq a'an kixk'e chaq xch'ool chirix li awa'b'eijhom ut chirix nimaak xloq'al xb'aan li ruchich'och'.

8 Anajwan lix rab'in laj Jared xtawom xseeb'al chi numtajenaq, ut naq kiril xrahil xch'ool lix yuwa', kixk'oxla xk'uub'ankil jun na'leb' li taaruuq wi' chixk'ulb'al wi'chik li awa'b'eijhom choq' re lix yuwa'.

9 Anajwan lix rab'in laj Jared numtajenaq xchaq'al ru. Ut kik'ulman naq ki'aatinak rik'in lix yuwa', ut kixye re: K'a'ru aj-e naq k'a'jo' xrahil xch'ool inyuwa'? Ma ink'a' rilom li tz'iib'amb'il esil ke'xk'am chaq li qayuwa' chiru li nimla chamal ha? K'e reetal, ma ink'a' wan resil chirixeb' li ke'wan najter, naq eb' a'an rik'in lix "muqmuukil k'uub'amb'il na'leb'eb' ke'xtaweb' li awa'b'eijhom ut xnimaleb' lix loq'al?

10 Anajwan ut, chi jo'kan chixtaqla lin yuwa' xb'oqb'al chaq laj Akix, ralal laj Kimnor; ut k'e reetal, ch'ina-usin, ut laa'in "tinxajoq chiru, ut tinwulaq chiru, jo'kan naq tinraj choq' rixaqil; jo'kan ut wi tixtz'aama chawu naq tinaak'e choq' rixaqil, rik'in a'an taaye: Tink'e aawe wi taak'am chaq we lix jolom lin yuwa', li rey.

11 Ut anajwan laj Omer wan sa' chaab'ilal rik'in laj Akix; jo'kan ut,

chirix naq laj Jared kixtaqla xb'oq-b'al chaq laj Akix, lix rab'in laj Jared kixajok chiru re naq kiwulak chiru, jo'kan naq kiraj choq' rixaqil. Ut kik'ulman naq a'an kixye re laj Jared: K'e we choq' wixaqil.

12 Ut laj Jared kixye re: Tink'e aawe, wi taak'am chaq we lix jolom lin yuwa, li rey.

13 Ut kik'ulman naq laj Akix kixch'utub' sa' rochoch laj Jared chixjunileb' li rech alal, ut kixye reheb': Ma teexaqab' aatin chiwu naq xaqxooq eech'ool chiwu sa' li k'aru tinwaj eerik'in?

14 Ut kik'ulman naq chixjunileb' "ke'xxaqab' aatin chiru, sa' xk'ab'a' li Dios re choxa, ut sa' xk'ab'a' ajwi' li choxa, ut jo'kan ajwi' sa' xk'ab'a' li ruchich'och', ut sa' xk'ab'a' lix jolomeb', naq ani tixjal xb'e rik'in li tenq'ank kiraj laj Akix tixsach xjolom; ut ani taayehoq re anihaj jo' k'ihal tixk'eheb' chixnaw laj Akix, a'an taasachq xyu'am.

15 Ut kik'ulman naq chi jo'kan ke'xk'e rib' sa' aatin rik'in laj Akix. Ut laj Akix kixk'anjela reheb' li "xaqab'anb'il aatin li k'eeb'il chaq xb'aaneb' li ke'wan chaq najter, li ke'sik'ok ajwi' chaq re li wankilal, a'an li numsinb'il chaq chalen chaq laj ^bKain, li kiwan choq' aj kamsinel chalen chaq xtiklajik.

16 Ut a'an kik'uulaman xb'aan xwankil laj tza, re xk'anjelankil li xaqab'anb'il aatin a'in reheb' li tenamit, re te'kanaaq sa' q'ojoyin,

re xtenq'ankileb' li ani ke'sik'ok re li wankilal chixtawb'al wankilal ut chi kamsink, ut chi poqlenk, ut chi tik'ti'ik, ut chixb'aanunkil li k'iila paay chi maa'usilal ut ko'b'eetak yumb'eetak.

17 Ut a'an lix rab'in laj Jared li kike'ehok sa' xch'ool a'an xsik'b'al li k'aaq re ru a'in re najter; ut laj Jared kixk'e sa' xch'ool laj Akix; jo'kan naq laj Akix kixk'anjela a'an reheb' li rech alal ut li neke'ochb'eennink re, ut rik'in lix sahil yeechi'ihom kixjalb'ehiheb' chixb'aanunkil jo' k'ihal li k'aru kiraj.

18 Ut kik'ulman naq kixk'uub' jun muqmuukil "molam, jo'eb' ajwi' li ke'wan chaq najter; ut a' molam a'an q'axal wi'chik xtz'eqb'eetalil ut xmaa'usilal chiru chixjunil, sa' rilob'aal li Dios;

19 Xb'aan naq li Qaawa' moko nak'anjelak ta sa' muqmuukil molam, chi moko naraj naq li winq taahoyoq kik'; sa' chixjunil b'an li k'aaq re ru kixye naq mi'uxman a'an, chalen chaq xtiklajik li winq.

20 Ut anajwan laa'in, aj Moroni, moko nintz'iib'a ta chan ru lix xaqab'anb'il aatin ut molameb', xb'aan naq k'eeb'il chinnaw naq wan a'an sa' xyanqeb' chixjunileb' li tenamit, ut wan sa' xyanqeb' laj Lamanita.

21 Ut a'an xk'amok chaq "xsachlijik li tenamit a'in li yookin wi' chi aatinak anajwan, ut xsachlijik ajwi' lix tenamit laj Nefi.

14a K'UTUL RAQAL:
Xmajewankil li Dios.

15a K'UTUL RAQAL:

Xaqab'anb'il aatin.
b Gen. 4:7–8;
Mois. 5:28–30.

18a K'UTUL RAQAL:
Muqmuukil molam.

21 a Hel. 6:28.

22 Ut yalaq k'a'ru chi tenamit li taaxaqab'anq re xkomon li muqmuukil molam a'in, re xtawb'al wankilal ut tumin, toj reetal naq jek'inb'ilaq chiru li tenamit a'an, k'ehomaq reetal, te'sache'q; xb'aan naq li Qaawa' moko tixkanab' ta naq lix "kik'eleb' lix santil paab'anel, li hoyb'ilaq xb'aaneb', taa'elajinq chaq chi ch'och' junelik chiru a'an re ^btaa'eeqajumanq sa' xb'eeneb', chi ink'a' ajwi' tixk'e reeqaj.

23 Jo'kan ut, ex aj Gentil, a'an xchaab'ilal xna'leb' li Dios naq li k'a'aq re ru a'in taak'uteq cheru, re naq xb'aan a'an taaruq teejal eek'a'uxl chirix lee maak, ut ink'a' teekanab' naq te'nume'q sa' eeb'een li molam a'in aj kamsinel, li waklesinb'ileb' re xtawb'al "wankilal ut tumin—ut li k'anjel, relik chi yaal, li k'anjel ajwi' re sachok taachalq sa' eeb'een, relik chi yaal, li yok'leb' ch'iich' re lix raqb'a-aatin li Junelik Dios taat'ane'q ajwi' sa' eeb'een, re taaq'axe'q eeru ut teksache'q wi nekekanab' chi wank li k'a'aq re ru a'in.

24 Jo'kan ut, li Qaawa' nekexx-taqla, naq teeril li k'a'aq re ru a'in chi chalk sa' eeyanq, naq taa'ajq eeru chireek'ankil xxuwejelij li wankex wi', xb'aan li muqmuukil molam a'in li taawanq sa' eeyanq; malaj ut rahilal chiwanq

sa' xb'een a'an, xb'aan lix kik'eleb' li ani ke'kamsiik; xb'aan naq eb' a'an neke'yaab'ak chaq sa' poqs re taa'eeqajumanq sa' xb'een, ut sa' xb'eeneb' ajwi' li ke'waklesink chaq re.

25 Xb'aan naq nak'ulman naq ani nawaklesink re, naxsik' xsachb'al li "ach'ab'aak sa' chixjunil li ch'och', li tenamit, ut li na'ajej; ut a'in naxk'e chi uxmank lix sachlijikeb' chixjunil li tenamit, xb'aan naq waklesinb'il xb'aan laj tza, a'an lix yuwa'il chixjunil li tik'ti'; a'an ajwi' laj tik'ti' a'an li ^bkib'alaq'ink re li xb'een qana' qayuwa'; relik chi yaal, laj tik'ti' ajwi' a'an li kixk'eheb' li winq chixb'aanunkil li kamsink chalen chaq sa' xtiklajik; li kikawob'resink re li raameb' li winq re naq ke'xkamsiheb' li profeet, ut ke'xkutiheb' chi pek, ut ke'risiheb' chaq chalen chaq xtiklajik.

26 Jo'kan ut, laa'in, aj Moroni, taqlanb'ilin chixtz'iib'ankil li k'a'aq re ru a'in re naq taaruq taak'ehe'q xraqik li maa'usilal, ut re naq taaruq taachalq xq'ehil naq laj Satanas "maak'a'aq chik xwankil sa' xb'een xch'ooleb' li ralal xk'ajoleb' li winq; re b'an taaruq ^bte'q'unb'esiiq xch'ool chixb'aanunkil rajlal li chaab'il, re naq taaruq te'chalq sa' xyo'leb'aal chixjunil li tiikilal ut te'kole'q.

22a Morm. 8:27, 40–41.

b K'UTUL RAQAL:
Eqajunk.

23a 1 Ne. 22:22–23;
Mois. 6:15.

25a K'UTUL RAQAL:

Ach'ab'aak.
b Gen. 3:1–13;
2 Ne. 9:9;
Mos. 16:3;

Mois. 4:5–19.
26a 1 Ne. 22:26.
b 2 Ne. 33:4;
Moro. 7:12–17.

CH'OL 9

Li junjunq tasal chi rey naxk'ul li reyil chi eechaninb'il, malaj rik'in b'a-laq' ut kamsink—Laj Emer kiril li K'ajolb'ej re Tiikilal—K'iila profheet neke'xyaab'asi li jalb'a-k'a'uxlej—Li we'ej ut li k'anti' wankeb' xmay neke'xrahob'tesi li tenamit.

ANAJWAN ut laa'in, aj Moroni, nin'ok wi'chik rik'in li esil nintz'iib'a. Jo'kan ut, k'ehomaq reetal, kik'ulman naq sa' xk'ab'a' lix "muqmuukil molam laj Akix ut eb' li neke'ochb'eenink re, k'ehomaq reetal, ke'numta sa' xb'een li rawa'b'ejihom laj Omer.

2 A'b'anan li Qaawa' kiruxtaana ru laj Omer, ut jo'kaneb' ajwi' li ralal ut lix rab'in li ink'a' ke'sik'ok xsachlijik a'an.

3 Ut li Qaawa' kixye re laj Omer sa' jun matk' naq chi'elq chaq sa' li ch'och'; jo'kan naq laj Omer ki'el chaq sa' li ch'och' rochb'een lix junkab'al, ut kib'eek chiru k'iila kutan, ut kiq'axon chaq ut kinume' chi junpak'al li tzuul "Xim, ut kiwulak chixk'atq li na'ajej^bke'sache' wi' laj Nefita, ut chirix a'an xko'o sa' releb' saq'e, ut kiwulak sa' jun li na'ajej Ablom yeeb'il re, chire palaw, ut aran kixyiib' xmuheb'aal t'ikr, ut jo'kaneb' ajwi' li ralal ut eb' lix rab'in, ut chixjunil lix junkab'al, ka'ajwi' laj Jared ut lix junkab'al ink'a'.

4 Ut kik'ulman naq laj Jared ki-yule' choq' rey sa' xb'eeneb' li tenamit, xb'aan ruq' li maa'usilal, ut

kixk'e re laj Akix lix rab'in choq' rixaqil.

5 Ut kik'ulman naq laj Akix kixsik' xyu'am lix yuwa' li rixaqil; ut kixpatz' xtenq'ankil rik'ineb' li kiroksiheb' chaq sa' li xaqab'anb'il aatin reheb' li najter winq, ut eb' a'an ke'xtaw xjolom lix yuwa' li rixaqil, naq chunchu sa' xb'een lix k'ojarib'aal chixk'ulb'al xyehomeb' lix tenamit.

6 Xb'aan naq k'a'jo' xnimallix jek'inkil li ink'a' us ut muqmuukil molam a'in, jo'kan naq kixpo' chaq li raameb' chixjunil li tenamit; jo'kan naq laj Jared kikamsiik sa' xb'een lix k'ojarib'aal, ut laj Akix ki'awa'b'ejin sa' xna'aj.

7 Ut kik'ulman naq laj Akix ki'ok chixsowenankil li ralal, jo'kan naq kixtz'ap sa' tz'alam, ut kixk'uula chi ka'ch'in ajwi' li wa kixk'ul toj reetal naq kixnumsi li kamk.

8 Ut anajwan li riitz'in li kixk'ul chaq li kamk, (ut aj Nimrah xk'ab'a') kijosq'o' rik'in lix yuwa' xb'aan li k'a'ru kixb'aanu chaq lix yuwa' re li ras.

9 Ut kik'ulman naq laj Nimrah kixch'utub' ka'ch'in xk'ihal li winq, ut ki'eelelik chaq sa' li ch'och', ut kiq'axon chaq ut kiwan rochoch rik'in laj Omer.

10 Ut kik'ulman naq laj Akix ke'yo'la chik li ralal, ut eb' a'an ke'k'ulub'aman sa' xch'ooleb' li tenamit, us ta ke'xxaqab' chaq aatin rik'in a'an naq te'xb'aanu li k'iila paay chi maa'usilal jo' chanru li naraj a'an.

11 Anajwan lix tenamit laj Akix neke'xra xk'ulb'al tumin, jo' chanru ajwi' naq laj Akix naxra li wankilal, jo' kan naq eb' li ralar laj Akix ke'xyeechi'i tumin reheb', ut rik'in a'an ke'xk'am lix k'ihaleb' li tenamit rik'ineb'.

12 Ut ke'ok chi wank sa' pleet eb' li ralar laj Akix rik'in laj Akix, ut kiwan a'an chiru xnumik k'iila chihab', relik chi yaal, toj reetal lix sachlijik ka'ch'in chik ma chixjunileb' li ani wankeb' sa' li awa'b'ejihom, relik chi yaal, chixjunileb', ka'ajwi' lajeeb' xka'kaal li aamej ink'a' ke'kamsiik, ut eb' a'an ke'eelelik rik'in lix junkab'al laj Omer.

13 Jo' kan ut, laj Omer kik'o-job'aak wi'chik sa' xch'och'il li reechanihom.

14 Ut kik'ulman naq laj Omer ki'ok chi tixk, a'ut sa' xtiixilal kiyo'la laj Emer choq' ralar; ut kixyul laj Emer re taawanq choq' rey ut taa'awa'b'ejinq sa' xna'aj.

15 Ut chirix naq kixyul laj Emer re taawanq choq' rey kiril li tuqtuukilal sa' li ch'och' chiru xnumik wiib' chihab', ut kikam, chirix rilb'al numtajenaq xk'ihal li kutan, li nujenaq rik'in rahil ch'oolejil. Ut kik'ulman naq laj Emer ki'awa'b'ejin sa' xna'aj, ut kib'eeek sa' li kib'eeek wi' chaq lix yuwa'.

16 Ut li Qaawa' ki'ok wi'chik chirisinkil li majewank sa' xb'een chaq li ch'och', ut lix junkab'al laj Emer ki'usa chi numtajenaq rub'el li rawa'b'ejil laj Emer, ut chiru xnumik wiib' xkaak'al chihab' ak

ke'kawu chaq xmetz'ew chi numtajenaq, jo' kan naq ke'b'ihomo' chaq chi numtajenaq—

17 Ut wan rik'ineb' li k'iila paay chi ru che' ut chi iyaj nak'uxman, ut chi lemtz' t'ikr, ut chi chaab'il q'unal t'ikr, ut chi oor, ut chi plaat, ut k'a'aq re ru tertio xtz'aq;

18 Jo' ajwi' li k'iila paay chi wakax, chi b'oyx, ut wakax, ut chi karneer, ut chi aaq, ut chi chib'aat, jo' ajwi' naab'al paay chik chi xul li neke'kanjelak choq' xtzakemqeb' li winq.

19 Ut ke'wan ajwi' "xkawaay, ut xb'uur, ut ke'wan li elefante, ut li kurelom ut li kumom; chixjunil wi' nak'anjelak reheb' li winq, ut q'axal wi'chik eb' li elefante ut li kurelom ut li kumom.

20 Ut chi jo' kan li Qaawa' kixhoy li rosob'tesihom sa' xb'een li ch'och' a'in, li "sik'b'il ru sa' xb'een chixjunil chik li ch'och'; ut kixtaqla naq yalaq ani taa'eechaninq re li ch'och' taareechani choq' re li Qaawa', malaj ut ^bte'sache'q naq q'ano'jenaqeb' sa' li maa'usilal; xb'aan naq re xkonomieb' a'an, chan li Qaawa', laa'in tinhoy xtz'aqalil injosq'il.

21 Ut laj Emer kixk'anjela li raqb'a-aatin sa' tiikilal chixjunil lix kutan, ut ke'yo'la naab'al li ralar ut xrab'in; ut kiyo'la laj Korian-tum choq' ralar, ut a'an kixyul laj Korian-tum chi awa'b'ejink sa' xna'aj.

22 Ut chirix naq kixyul laj Korian-tum chi awa'b'ejink sa' xna'aj kiwan chi yo'yo chiru kaahib'

chihab', ut kiril li tuqtuukilal sa' li ch'och'; relik chi yaal, ut kiril ajwi' li "K'ajolb'ej re Tiikilal, ut kisaho' xch'ool ut kixk'ul xloq'al chirilb'al lix kutan; ut kikam sa' tuqtuukilal.

23 Ut kik'ulman naq laj Korian-tum kib'EEK sa' li kib'EEK wi' chaq lix yuwa', ut kixyiib' k'iila xninqal ru tenamit, ut kixk'anjela li k'a'ru chaab'il re lix tenamit sa' chixjunil lix kutan. Ut kik'ulman naq maak'a'eb' li ralal xk'ajol toj reetal naq q'axal tiix.

24 Ut kik'ulman naq kikam li rixaqil, chi ak jun cient rik'in wiib' chihab' xyu'am. Ut kik'ulman naq laj Korian-tum kixk'ul choq' rixaqil, sa' xtiixilal, jun saaj tuq'ixq, ut ke'yo'la ralal ut xrab'in; jo'kan naq kiwan chi yo'yo toj reetal naq jun cient rik'in wiib' roxk'aal chihab' xyu'am.

25 Ut kik'ulman naq kiyo'la laj Kom choq' ralal, ut laj Kom ki'awa'b'ejin sa' xna'aj; ut ki'awa'b'ejin chiru b'eleb' roxk'aal chihab', ut a'an kiyo'la laj Het choq' ralal, ut ke'yo'la ajwi' chik ralal ut xrab'in.

26 Ut eb' li tenamit ak ke'xjek'i wi'chik rib' chiru chixjunil lix b'een li ch'och', ut ki'ok wi'chik chi wank jun li maa'usilal numtaje-naq nim chiru lix b'een li ch'och', ut laj Het ki'ok wi'chik chixjilosinkil rib' rik'in li muqmuukil k'uub'anb'il na'leb' re najter, re xsachb'al lix yuwa'.

27 Ut kik'ulman naq kirisi chaq lix yuwa' sa' lix k'ojarib'aal; xb'aan

naq kixkamsi rik'in tz'aqal lix yok'leb' ch'iich', ut ki'awa'b'ejin sa' xna'aj.

28 Ut ke'chal wi'chik profheet sa' li ch'och', chixyaab'asinkil li jal-b'a-k'a'uxlej chiruheb'—naq tento te'xkawresi lix b'e li Qaawa', malaj ut taachalq jun li majewank chiru lix b'een li ch'och'; relik chi yaal, taawanq jun nimla we'ej, sa' li te'sache'q wi', wi ink'a' te'xjal xk'a'uxl.

29 A'b'anan eb' li tenamit ink'a' ke'xpaab' li raatineb' li profheet; ke'risiheb' chaq b'an, ut junjunq reheb' ke'xkut sa'eb' li jul ut ke'xkanab'eb' re te'oso'q. Ut kik'ulman naq ke'xb'aanu chixjunil li k'a'aq re ru jo' chanru lix taqlahom li rey, aj Het.

30 Ut kik'ulman naq ki'ok chi wank jun nimla we'ej chiru li ch'och', ut eb' li wankeb' chi sa' ke'ok chi sache'k chi q'axal sa' junpaat xb'aan li we'ej, xb'aan naq maak'a' li hab' chiru lix b'een li ch'och'.

31 Ut ke'chal ajwi' li k'anti' wankeb' xmay chiru lix b'een li ch'och', ut ke'xkamsi rik'in xmay naab'al li tenamit. Ut kik'ulman naq lix ketomqeb' ke'ok chi eelelik chiruheb' li k'anti' wankeb' xmay, sa' xjajal li ch'och' sa' xtz'e li saqe, a'an li ch'och' "Tzarahemla yeeb'il re xb'aaneb' laj Nefita.

32 Ut kik'ulman naq ke'wan naab'al reheb' li ke'oso' sa' li b'e; a'b'anan ke'wan junjunq li ke'eelelik sa' li ch'och' sa' xjajal lix tz'e li saqe.

33 Ut kik'ulman naq li Qaawa' kixk'e naq eb' li "k'anti' ink'a' chik te'xtaaqehab', naq te'xram b'an ru li b'e re naq ink'a' te'ruuq chi nume'k li tenamit, re naq ani tixyal nume'k taat'ane'q xb'aaneb' li k'anti' wankeb' xmay.

34 Ut kik'ulman naq eb' li tenamit ke'xtaaqe lix b'eenikeb' li xul, ut ke'xk'ux lix tib'eleb' li ke't'ane' sa' li b'e, toj reetal naq ke'xk'uxeb' chixjunil. Anajwan naq ke'ril li tenamit naq tento te'oso'q, ke'ok "chixjalb'al xk'a'uxleb' chirix lix maa'usilaleb', ut chi elajink chiru li Qaawa'.

35 Ut kik'ulman naq chirix naq "ke'xtuulanob'resi rib' chi tz'aqal chiru li Qaawa', a'an kixtaqla li hab' chiru lix b'een li ch'och'; ut eb' li tenamit ke'ok wi'chik chi chalk xyu'ameb', ut ki'ok chi uuchink li ru che' sa'eb' li ch'och' sa' xnim li saq'e, ut sa' chixjunileb' li ch'och' sa' xsutam. Ut li Qaawa' kixk'ut chaq xwankil chiruheb' sa' xkolb'aleb' chiru li we'ej.

CH'OL 10

Li jun chi rey naxk'ul xna'aj li jun chik—Wankeb' li rey tiikeb' xch'ool; wankeb' chik li aj maakeb'—Naq nanumta li tiikilal, eb' li tenamit neke'osob'tesiik ut neke'k'ehe' chi usaak xb'aan li Qaawa'.

Ut kik'ulman naq laj Xez, a'an ralar xk'ajol laj Het—xb'aan naq laj

Het ki'oso' chaq xb'aan li we'ej, ut chixjunil lix junkab'al, ka'ajwi' laj Xez ink'a'—jo'kan ut, laj Xez ki'ok wi'chik chixwaklesinkil jun q'etb'il tenamit.

2 Ut kik'ulman naq laj Xez kijultiko' re lix sachlijikeb' lix yuwa', ut kixwaklesi jun awa'b'ejihom tiik; xb'aan naq kijultiko' re li k'aru kixb'aanu chaq li Qaawa' sa' xk'amb'al chaq laj Jared ut li ras "chiru li chamal ha'; ut kib'eek sa'eb' lix b'e li Qaawa'; ut ke'yo'la ralar ut xrab'in.

3 Ut li asb'ej reheb' li ralar, aj Xez xk'ab'a', kixpo'resi xch'ool chiru; a'b'anan laj Xez kisak'e' xb'aan ruq' jun aj elq', xb'aan xq'axalil lix b'ihomal, ut rik'in a'an kiwan wi'chik sa' tuqtuukilal lix yuwa'.

4 Ut kik'ulman naq lix yuwa' kixkab'la naab'al li tenamit chiru lix b'een li ch'och', ut li tenamit ki'ok wi'chik chixjek'inkil rib' chiru chixjunil lix b'een li ch'och'. Ut laj Xez kiwan chi yo'yo toj reetal naq numtajenaq xk'ihal lix chihab'; ut kiyola laj Riplakix choq' ralar. Ut kikam, ut laj Riplakix ki'awa'b'ejin sa' xna'aj.

5 Ut kik'ulman naq laj Riplakix ink'a' kixb'aanu li k'aru tiik sa' rilib'aal li Qaawa', xb'aan naq ke'wan naab'al li rixaqil ut "xmoosil ixaqil, ut kixk'e sa' xb'eeneb' xtel li winq li k'aru ra riiqankil; relik chi yaal, kixk'eheb' chixtoj li rahil tojleb' chiru li tenamit; ut rik'in li tojleb' kixyib' k'iila kab'l paa-pookeb' xsa'.

6 Ut kixkab'la jun k'ojarib'aal choq' re, numtajenaq xch'ina-usal; ut kixyiib' k'iila tz'alam, ut ani ink'a' ki'ajok xk'eeb'al rib' rub'el li tojleb', kixtz'ap sa' tz'alam, ut ani ink'a' naru chixtojb'al li tojleb' kixtz'ap sa' tz'alam; ut kix-taqla naq te'k'anjelaq rajlal re xk'ulb'al li nak'anjelak reheb'; ut ani ink'a' ki'ajok re k'anjelak kix-k'e chi kamsiik.

7 Jo'kan naq kixtaw chixjunil lix chaab'il k'anjel, relik chi yaal, lix chaab'il ch'iich' oor kixtaqla xsaqob'resinkil ru sa' tz'alam; ut jar paay li k'a'ru k'anjelanb'il kix-taqla xk'anjelankil sa' tz'alam. Ut kik'ulman naq kixtawasi li tenamit rik'in li ko'b'eetak kixb'aanu ut lix tz'eqb'eetalil.

8 Ut chirix naq ki'awa'b'ejin chiru xnumik wiib' roxk'aal chihab', eb' li tenamit ke'wakli sa' po'resink ch'oolej rik'in; ut ki'ok wi'chik chi wank li pleet sa' li ch'och', jo'kan naq kikamsiik laj Riplakix, ut eb' li ralal xk'ajol ke'alinasiiik chaq sa' li ch'och'.

9 Ut kik'ulman naq chirix xnumik k'iila chihab', laj Morianton (a'an ralal xk'ajol chaq laj Riplakix) kixch'utub' jun teep aj pleet xkomoneb' li isinb'ileb' chaq, ut xko'o ut kixpleeti li tenamit, ut kixtaw xwankil sa' xb'een k'iila tenamit; ut kiniman xrahil li pleet chi numtajenaq, ut kikana chiru xnumik k'iila chihab'; ut a'an kixtaw xwankil sa' xb'een chixjunil li ch'och', ut kixxaqab' rib' choq' rey sa' xb'een chixjunil li ch'och'.

10 Ut chirix naq kixxaqab' rib' choq' rey, kixkotz li liiq sa' xb'een li tenamit, ut rik'in a'an kixtaw usilal sa' rilob'aaleb' li tenamit, ut eb' a'an ke'xyul choq' xreyeb'.

11 Ut kixb'aanu li tiik ruhil na'leb' choq' reheb' li tenamit, a'b'an moko choq' re ta a'an, xb'aan xk'ihal li ko'b'eetak kixb'aanu; jo'kan naq ki'isiik chaq chiru li Qaawa'.

12 Ut kik'ulman naq laj Morianton kixkab'la k'iila tenamit, ut eb' li tenamit ke'b'ihomo' chi numtajenaq rub'el li rawa'b'ejil, rik'in kab'l, ut rik'in oor ut plaat, ut rik'in rawb'al li iyaj nak'uxman, ut rik'in ketomq, ut teep chi xul, ut k'a'aq chik re ru li kik'ojob'aak wi'chik reheb'.

13 Ut laj Morianton kiwan chi yo'yo toj reetal naq numtajenaq xk'ihal lix chihab', toja' ut naq kiyo'la laj Kim choq' ralal; ut laj Kim ki'awa'b'ejin sa' xna'aj lix yuwa'; ut ki'awa'b'ejin chiru waqxaqib' chihab', ut kikam lix yuwa'. Ut kik'ulman naq laj Kim ink'a' ki'awa'b'ejin sa' tiikilal, jo'kan naq moko usilanb'il ta xb'aan li Qaawa'.

14 Ut li ras kiwakli sa' po'resink ch'oolej rik'in, ut rik'in a'an kixk'am chi preexil; ut kikana sa' preexil chixjunil lix kutan; ut ke'yo'la ralal ut xrab'in sa' preexil, ut sa' xtiixilal kiyo'la laj Levi choq' ralal; ut kikam.

15 Ut kik'ulman naq laj Levi k'anjelak sa' preexil chirix xkamik lix yuwa', chiru xnumik wiib' roxk'aal chihab'. Ut kixpleeti li

rey sa' xb'een li ch'och', ut rik'in a'an kixtaw li awa'b'ejihom choq' re xjunes.

16 Ut chirix naq kixtaw li awa'b'ejihom choq' re xjunes kixb'aanu li k'a'ru tiik sa' rilob'aal li Qaawa'; ut eb' li tenamit ke'usa sa' li ch'och'; ut kiwan a'an chi yo'yo toj reetal naq tz'aqal naab'al xchihab', ut ke'yo'la ralal ut xrab'in; ut kiyo'la ajwi' laj Korom choq' ralal, ut kixyul a'an choq' rey sa' xna'aj.

17 Ut kik'ulman naq laj Korom kixb'aanu li k'a'ru chaab'il sa' rilob'aal li Qaawa' chixjunil lix kutan; ut ke'yo'la naab'al li ralal ut xrab'in; ut chirix naq kiril chaq k'iila kutan ki'oso' xyu'am, jo' chanru xkomon chik li ru-chich'och'; ut laj Kix ki'awa'b'ejin sa' xna'aj.

18 Ut kik'ulman naq laj Kix ki'oso' ajwi' xyu'am, ut laj Lib ki'awa'b'ejin sa' xna'aj.

19 Ut kik'ulman naq laj Lib kixb'aanu ajwi' li k'a'ru chaab'il sa' rilob'aal li Qaawa'. Ut sa' xkutankil laj Lib ke'sachman li "k'anti' wankeb' xmay. Jo'kan naq xkoheb' sa' li ch'och' sa' xjajal lix tz'e li saqe, re xyoob'al li tzakemq choq' re li ani wankeb' sa' li ch'och', xb'aan naq li ch'och' nujenaq rik'in xxu-lil li k'iche'. Ut laj Lib ajwi' ki'ok choq' nimla aj yo.

20 Ut ke'xyiib' jun nimla tenamit chixk'atq li ka'ch'in ruhil ru'uj chi ch'och', chixk'atq li na'ajej b'ar wi' li palaw naxjach ru li ch'och'.

21 Ut ke'xk'uula li ch'och' sa' xjajal lix tz'e li saqe choq' yamyookil na'ajej, re xtawb'al li xul re xyoob'al. Ut chixjunil li xb'een li ch'och' sa' xjajal lix nim li saqe nujenaq rik'in tenamit.

22 Ut ke'wan xsak'ahileb' chi numtajenaq, ut ke'loq'ok ut ke'k'ayin ut ke'yakok chirib'ileb' rib', re taaruq te'k'uluq tumin.

23 Ut ke'k'anjelak rik'in li k'iila paay chi pek ch'iich' xsa, ut ke'xyiib' li oor, ut li plaat, ut li "saq ch'iich', ut li ch'iich' bronze, ut li k'iila paay chi ch'iich', ut ke'xb'ek chaq chi ch'och'; jo'kan naq ke'xtuub'a li k'iila tuub' chi ch'och' re xtawb'al li pek ch'iich' xsa, re oor, ut re plaat, ut re saq ch'iich', ut re kaqi ch'iich'. Ut ke'xk'anjela jar paay li k'a'ru k'anjelanb'il chi chaab'il.

24 Ut ke'wan xlemtz' t'ikr, ut xq'unal t'ikr b'aqb'il chi chaab'il; ut ke'xk'anjela li k'iila paay chi t'ikr, re taaruq te'xtiqib' rib' chiru xt'ust'uukilaleb'.

25 Ut ke'xyiib' li k'iila paay chi k'anjeleb'aal re xk'anjelankil li ch'och', re k'alek jo' ajwi' re awk, re q'olok ut re aq'ink, jo' ajwi' re xtenb'al li iyaj.

26 Ut ke'xyiib' li k'iila paay chi k'anjeleb'aal li ke'xk'anjela wi' lix xuleb'.

27 Ut ke'xyiib' jar paay li k'anjeleb'aal re pleet. Ut ke'xk'anjela li k'iila paay chi k'anjel li q'axal moko nawb'il ta ru xk'anjelankil.

28 Ut maajun wa taaruq chi wank junaq tenamit chi

osob'tesinb'il wi'chik chiruheb' a'an, ut chi k'eeb'ileb' wi'chik chi usaak xb'aan ruq' li Qaawa'. Ut ke'-wan sa' jun ch'och' li sik'b'il ru sa' xb'een chixjunil li ch'och', xb'aan naq li Qaawa' kiyehok chaq re.

29 Ut kik'ulman naq laj Lib kiwan xyu'am k'iila chihab', ut ke'-yo'la ralar ut xrab'in; ut kiyo'la ajwi' laj Heartom choq' ralar.

30 Ut kik'ulman naq laj Heartom ki'awa'b'ejin sa' xna'aj lix yuwa'. Ut chirix naq ki'awa'b'ejin laj Heartom chiru kaahib' xka'kaal chihab', k'ehomaq reetal, kimaq'e' li awa'b'ejihom chiru. Ut a'an kik'anjelak k'iila chihab' sa' preexil, relik chi yaal, chixjunil rela' lix kutan.

31 Ut kiyo'la laj Het choq' ralar, ut laj Het kiwan chixjunil lix kutan sa' preexil. Ut laj Het kiyo'la laj Aaron choq' ralar, ut laj Aaron kiwan chixjunil lix kutan sa' preexil; ut kiyo'la laj Amnigaddah choq' ralar, ut laj Amnigaddah kiwan ajwi' chixjunil lix kutan sa' preexil; ut kiyo'la laj Koriantum choq' ralar, ut laj Koriantum kiwan chixjunil lix kutan chi preexil; ut kiyo'la laj Kom choq' ralar.

32 Ut kik'ulman naq laj Kom kixk'am lix yijach li awa'b'ejihom rik'in. Ut ki'awa'b'ejin sa' xb'een lix yijach li awa'b'ejihom chiru wiib' roxkaal chihab'; ut kixpleeti li rey, aj Amgid, ut ke'pleetik chiru xnumik k'iila chihab', ut chiruheb' li chihab' a'an laj Kom kixtaw xwankil sa' xb'een laj Amgid,

ut kixtaw xwankil sa' xb'een rela' li awa'b'ejihom.

33 Ut sa' xkutankil laj Kom ke'ok chi wank aj elq' sa' li ch'och'; ut ke'xk'ulub'a li k'uub'انب'il na'leb' re najter, ut ke'xk'anjela li "xaqab'انب'il aatin jo' chanruheb' li najter winq, ut ke'xsik' wi'chik xsachb'al li awa'b'ejihom.

34 Anajwan laj Kom kixpleetiheb' chi naab'al; a'b'anan ink'a' kinumta sa' xb'eeneb'.

CH'OL 11

Li pleet, jachok-ib', ut maa'usilal neke'numta sa' xyu'ameb' laj Jaredita—Eb' li profet neke'xye naq taachalq xsachlijikeb' laj Jaredita chi junajwa wi ink'a' neke'xjal xk'a'uxl—Eb' li tenamit neke'xtz'eqtaana li raatineb' li profet.

Ut ke'chal ajwi' sa' xkutankil laj Kom k'iila profet, ut ke'xch'olob' jo' profet xsachlijik li nimla tenamit a'an wi ink'a' te'xjal xk'a'uxl, ut te'sutq'iiq rik'in li Qaawa', ut te'xkanab' li kamsink ut lix maa'usilaleb'.

2 Ut kik'ulman naq eb' li profet ke'tz'eqtaanaak xb'aaneb' li tenamit, ut ke'eelelik rik'in laj Kom re te'kole'q rix, xb'aan naq eb' li tenamit ke'xsik' xsachb'aleb'.

3 Ut ke'xch'olob' jo' profet chiru laj Kom k'iila na'leb'; ut a'an ki'osob'tesiik chiru chixjunil rela' lix kutan.

4 Ut kiwan xyu'am toj reetal naq

tz'aqal naab'al xchihab', ut kiyo'la laj Xiblom choq' ralal; ut laj Xiblom ki'awa'b'ejin sa' xna'aj. Ut li ras laj Xiblom kixpo'resi xch'ool chiru, ut ki'ok chi wank jun pleet numtajenaq xnimal sa' chixjunil li ch'och'.

5 Ut kik'ulman naq li ras laj Xiblom kixk'e chi kamsiik chixjunileb' li profeet li ke'xch'olob' jo' profeet naq taasache'q li tenamit;

6 Ut kiwan nimla rahilal chiru chixjunil li ch'och', xb'aan naq eb' a'an ke'xch'olob' chaq naq taachalq jun nimla majewank sa' xb'een li ch'och', ut sa' xb'een ajwi' li tenamit, ut naq taawanq jun nimla sache'k sa' xyanqeb', jo' li maa-jun wa wanjenaq chiru lix b'een li ruchich'och', ut lix b'ageleb' te'wanq chanchan li "tuub'anb'il ch'och' chiru lix b'een li ch'och' wi ink'a' te'xjal xk'a'uxl chirix lix maa'usilaleb'.

7 Ut moko ke'ab'in ta chiru lix yaab' xkux li Qaawa', xb'aaneb' lix maa'us aj molam; jo'kan ut, ke'ok chi wank li pleet ut li wech'ok-ib' sa' chixjunil li ch'och', ut jo'kan ajwi' naab'al li we'ej ut li yajel, jo'kan naq kiwan jun nimla sache'k, jo' li maa-jun wa nawb'il chaq chiru lix b'een li ch'och'; ut chixjunil a'in kik'ulman sa' xkutankil laj Xiblom.

8 Ut eb' li tenamit ke'ok chixjal-b'al xk'a'uxl chirix lix maa'usilaleb', ut a' yaal jo' ke'xjal xk'a'uxl li Qaawa' "kiruxtaanaheb' ru.

9 Ut kik'ulman naq kikamsiik laj Xiblom, ut laj Set kik'ame' chi preexil, ut kiwan chixjunil lix kutan sa' preexil.

10 Ut kik'ulman naq laj Ahah, li ralal, kixtaw li awa'b'ejihom, ut ki'awa'b'ejin sa' xb'een li tenamit chixjunil lix kutan. Ut kixb'aanu li k'iila paay chi maa'usilal sa' xkutankil, ut rik'in a'an kixk'e chi hoymank naab'al li kik'; ut moko k'i ta lix kutan.

11 Ut laj Etem, rik'in naq ralal xk'ajol chaq laj Ahah, kixtaw li awa'b'ejihom, ut kixb'aanu ajwi' li k'a'ru ink'a' us sa' lix kutan.

12 Ut kik'ulman naq sa' xkutankil laj Etem ke'chal k'iila profeet, ut ke'aatinak wi'chik chiru li tenamit jo' profeet; relik chi yaal, ke'xch'olob' jo' profeet naq li Qaawa' tixsacheb' chaq chi junajwa sa' xb'een li ch'och' wi ink'a' te'xjal xk'a'uxl chirix lix maa'usilaleb'.

13 Ut kik'ulman naq eb' li tenamit ke'xkawob'resi li raameb', ut ink'a' ke'raj "ab'ink chiru li raatineb'; ut eb' li profeet ke'raho' xch'ool ut ke'risi chaq rib' sa' xyanqeb' li tenamit.

14 Ut kik'ulman naq laj Etem kixk'anjela li raqb'a-aatin sa' maa'usilal chixjunil lix kutan, ut kiyo'la laj Moron choq' ralal. Ut kik'ulman naq laj Moron ki'awa'b'ejin sa' xna'aj; ut laj Moron kixb'aanu li k'a'ru ink'a' us chiru li Qaawa'.

15 Ut kik'ulman naq kiwakli jun

“po’resink ch’oolej sa’ xyanqeb’ li tenamit, xb’aan li muqmuukil molam a’an li kiwaklesiman re xtawb’al wankilal ut tumin; ut kiwakli jun winq nim xmetz’ew sa’ xyanqeb’ sa’ li maa’usilal, ut a’an kixpleeti laj Moron, sa’ li kinumta wi’ sa’ xb’een xyijach li awa’b’e-jihom, ut kixk’uula xwankil sa’ xb’een lix yijach li awa’b’ejihom chiru k’iila chihab’.

16 Ut kik’ulman naq laj Moron kinumta sa’ xb’een, ut kixtaw wi’chik li awa’b’ejihom.

17 Ut kik’ulman naq kiwakli jun chik li winq kaw xmetz’ew, ut a’an ralal xk’ajol li ras laj Jared.

18 Ut kik’ulman naq a’an kinumta sa’ xb’een laj Moron ut kixtaw li awa’b’ejihom; jo’kan ut, laj Moron kiwan sa’ preexil chixjunil li rela’ lix kutan, ut kiyo’la laj Korianator choq’ ralal.

19 Ut kik’ulman naq laj Korianator kiwan sa’ preexil chixjunil lix kutan.

20 Ut sa’ xkutankil laj Korianator ke’chal ajwi’ k’iila “profeet, ke’aatinak jo’ profheet chirix li xningal ru ut sachb’a-ch’oolejil na’leb’, ut ke’xyaab’asi li jalb’a-k’a’uxlej chiruheb’ li tenamit, ut naq wi ink’a’ te’xjal xk’a’uxl, li Qaawa’ Dios tixk’anjela li raqb’a-aatin sa’ xb’eeneb’ re te’sache’q chi junajwa;

21 Ut naq li Qaawa’ Dios tixtaqla, malaj ut tixk’am chaq “jun chik tenamit chireechaninkil

li ch’och’, rik’in lix wankilal, jo’ chanru ajwi’ naq kixk’ameb’ chaq lix yuwa’eb’.

22 Ut eb’ a’an ke’xtz’eqtaana chixjunil li raatineb’ li profheet, xb’aan lix muqmuukil molameb’ ut lix maa’us aj tz’eqb’eetalileb’.

23 Ut kik’ulman naq laj Korianator kiyo’la laj “Eter choq’ ralal, ut kikam, chirix wank sa’ preexil chixjunil lix kutan.

CH’OL 12

Li profheet aj Eter na’elajin chiruheb’ li tenamit naq te’xpaab’ li Dios—Laj Moroni naxye resil li sachb’a-ch’oolej ut li chaq’al ru k’anjel neke’b’aanuman rik’in paab’aal—A’an li paab’aal li kikanab’ank re li ras laj Jared chirilb’al li Kristo—Li Qaawa’ naxk’e reheb’ li winq xq’unaleb’ xmetz’ew re taaruuq te’wanq chi tuulaneb’ xch’ool—Li ras laj Jared kixjal xna’aj li tzuul Tzerin rik’in paab’aal—Li paab’aal, li yo’onink, ut li rahok neke’ajman ru re taa’uxq li kolb’a-ib’—Laj Moroni kiril li Jesus chi k’utk’u chiru rilob’aal.

Ut kik’ulman naq lix kutan laj Eter kiwan sa’ xkutankil laj Korianator; ut laj “Korianator kiwan choq’ rey sa’ xb’een chixjunil li ch’och’.

2 Ut laj “Eter a’an chaq profheet chiru li Qaawa’; jo’kan naq laj Eter kox’elq sa’ xkutankil laj

15a K’UTUL RAQAL:
Po’resink ch’oolej.

20a K’UTUL RAQAL:

Raqok aatin, raqb’a-aatin.

21a Eter 13:20–21.

23a Eter 1:6; 15:33–34.

12 1a Eter 13:13–31.

2a K’UTUL RAQAL: Eter.

Koriantumr, ut ki'ok chi aatinak jo' profeet chiru li tenamit, xb'aan naq ink'a' kiru ^bxramb'al ru sa' xk'ab'a' lix Musiq' li Qaawa' li kiwan rik'in.

3 Xb'aan naq a'an ^aki'elajin chalen chaq eq'la, toj sa' rokik li saq'e, ut ki'elajin chiruheb' li tenamit naq te'xpaab' li Dios choq' re li jalb'a-k'a'uxlej, re naq ink'a' ^bte'sache'q, ut kixye reheb' naq rik'in li 'paa-baal natz'aqob'resiik ru chixjunil li k'a'aq re ru—

4 Jo'kan ut, ani napaab'ank re li Dios, taaruq ^atixyo'oni chi ch'olch'o xch'ool jun ruchich'och' li chaab'il wi'chik; relik chi yaal, jun na'ajej sa' xnim uq' li Dios, ut nachal a' yo'onink a'an xb'aan paab'aal, naxk'e jun ^bxaqleb' choq' re li raameb' li winq, rik'in wi'te'wanq chi chapcho, xaqxooqeb' junelik, numtajenaq junelik li 'chaab'il k'anjel rik'ineb', k'amb'ileb' ^dchixnimankil xloq'al li Dios.

5 Ut kik'ulman naq laj Eter kixch'olob' jo' profeet xningal ru ut sachb'a-ch'oolejil na'leb' chiru li tenamit, li ink'a' ke'xpaab', xb'aan naq moko ke'ril ta.

6 Anajwan ut laa'in, aj Moroni, nawaj raj aatinak ka'ch'inaq chirix li k'a'aq re ru a'in; tink'ut raj chiru li ruchich'och' naq li ^apaab'aal

a'an li k'a'aq re ru ^byo'oninb'il ut 'moko ilb'il ta; jo'kan ut, mexwech'ok rik'in naq moko nekeril ta, xb'aan naq maajun eerilom nekek'ul toj chirix naq ^dyalb'il rix eepaabaal.

7 Xb'aan naq xb'aan li paab'aal naq li Kristo kixk'ut rib' chiruheb' li qayuwa', chirix naq kiwakli chaq sa' xyanqeb' li kamenaq; ut moko kixk'ut ta rib' chiruheb' toj chirix naq ke'xpaab' a'an; jo'kan naq aajel ru naq ke'wan junjung li ke'paab'ank re, xb'aan naq moko kixk'ut ta rib' chiru li ruchich'och'.

8 A'b'anan xb'aan xpaabaaleb' li winq, a'an ak kixk'ut rib' chiru li ruchich'och', ut kixnima xloq'al lix k'ab'a' li Yuwa'b'ej, ut kixkawresi jun b'e re naq jalaneb' chik te'ruuq chi tz'aqonk sa' li choxahil maatan, re naq te'ruuq chixyo'oninkil li k'a'aq re ru a'an li moko ilb'il ta xb'aaneb'.

9 Jo'kan ut, laa'ex ajwi' naru taa-wanq eeyo'onihom, ut textz'aqonq sa' li maatan, wi yal ta taawanq eepaabaal.

10 K'ehomaq reetal, xb'aan li paab'aal naq eb' li ke'wan najter ^ake'b'oqe' jo' chanru lix santil k'anjelil li Dios.

11 Jo'kan ut, xb'aan li paa-baal kik'eeman lix chaq'rab' laj

2 b Jer. 20:9;

Enos 1:26;

Alma 43:1.

3 a Tz. ut S. 112:5.

b Eter 11:12, 20–22.

c K'UTUL RAQAL:

Paab'aal.

4 a K'UTUL RAQAL:

Yo'onink.

b Heb. 6:19.

c 1 Kor. 15:58.

d 3 Ne. 12:16.

6 a Heb. 11:1.

b Rom. 8:24–25.

c Alma 32:21.

d 3 Ne. 26:11;

Tz. ut S. 105:19;

121:7–8.

10 a Alma 13:3–4.

K'UTUL RAQAL:

B'oqok, b'oqb'il

xb'aan li Dios,

xb'oqb'al.

Moises. A'b'anan rik'in li maatan re li Ralal, kixkawresi li Dios jun li "b'e q'axal wi'chik chaab'il, ut xb'aan li paab'aal naq xtz'aaq-
lok ru.

12 Xb'aan naq wi maak'a' li "paab'aal sa' xyanqeb' li ralal xk'ajoleb' li winq, li Dios maajun ^bsachb'a-ch'oolej naru chixb'aanunkil sa' xyanqeb'; jo'kan ut, moko naxk'ut ta rib' chiruheb' toj chirix xpaab'aaleb'.

13 K'ehomaq reetal, a'an xpaab'aal laj Alma ut laj Amulek li kik'ehok chi uq'e'k chi ch'och' lix tz'akil li "tz'alam.

14 K'ehomaq reetal, a'an xpaab'aal laj Nefi ut laj Lehi li kik'anjelank re li "jale'k sa' xb'eeneb' laj Lamanita, re naq ke'kub'e xha' rik'in xam ut rik'in li ^bSantil Musiq'ej.

15 K'ehomaq reetal, a'an xpaab'aal laj "Ammon ut eb' lix komon li ^bkik'anjelank re xnimal li sachb'a-ch'oolej sa' xyanqeb' laj Lamanita.

16 Relik chi yaal, ut chixjunileb' ajwi' li ke'k'anjelank re li "sachb'a-ch'oolej ke'xk'anjela rik'in ^bpaab'aal, eb' li ke'wan rub'elaj chaq li Kristo, ut eb' ajwi' li ke'wan chirix.

17 Ut a'an xb'aan paab'aal naq li oxib' chi tzolom ke'xk'ul jun

yeechi'ihom naq "ink'a' te'xyal li kamk; ut moko ke'xk'ul ta li yeechi'ihom toj chirix xpaab'aaleb'.

18 Chi moko junaq sut kixk'anjela anihaq li sachb'a-ch'oolej, toj chirix xpaab'aaleb'; jo'kan naq xb'een wa ke'xpaab' li Ralal li Dios.

19 Ut ke'wan naab'al li q'axal ke'numta xpaab'aaleb', "rub'elaj ajwi' xchalik li Kristo, li ink'a' kiru xtz'apb'aaleb' ru rik'in li ^btz'apleb' t'ikr; ke'ril b'an rik'in xnaq'eb' ru li k'a'aq re ru ke'ril chaq rik'in rilob'aal li paab'aal, ut ke'saho' xch'ool.

20 Ut k'ehomaq reetal, qilom sa' li tz'iib'انب'il esil a'in, naq jun reheb' a'an li ras laj Jared, xb'aan naq k'a'jo' xnimal lix paab'aal chirix li Dios, ut chi jo'kan, naq li Dios kixye' li "ru'uj ruq', ink'a' kiru chixmuqb'al chiru rilob'aal li ras laj Jared, xb'aan li raatin li kixye chaq re, ut li aatin a'an kixk'ul chaq xb'aan paab'aal.

21 Ut chirix naq li ras laj Jared kiril li ru'uj ruq' li Qaawa', xb'aan li "yeechi'ihom li kixk'ul chaq li ras laj Jared xb'aan li paab'aal, li Qaawa' maak'a' kiru chixtz'apb'al chiru rilob'aal, jo'kan naq kixk'ut chiru chixjunil li k'a'aq re ru; xb'aan naq a'an ink'a' chik

11 a 1 Kor. 12:31.

12 a 2 Ne. 27:23;

Mos. 8:18;

Moro. 7:37;

Tz. ut S. 35:8–11.

^b Mat. 13:58;

Morm. 9:20.

13 a Alma 14:26–29.

14 a Hel. 5:50–52.

^b Hel. 5:45; 3 Ne. 9:20.

15 a Alma 17:29–39.

^b AAN: jo' yeeb'il resil

sa' Alma, eb' li ch'ol

17–26.

16 a K'UTUL RAQAL:

Sachb'a-ch'oolej.

^b Heb. 11:7–40.

17 a 3 Ne. 28:7;

Morm. 8:10–12.

19 a 2 Ne. 11:1–4;

Jak. 4:4–5; Jar. 1:11;

Alma 25:15–16.

^b Eter 3:6.

K'UTUL RAQAL:

Tz'apleb' t'ikr.

20 a Eter 3:4.

21 a Eter 3:25–26.

kiru xtz'apb'al ru xb'aan li ^btz'ap-leb' t'ikr.

22 Ut xb'aan paab'aal naq eb' lin yuwa' ke'xk'ul li "yeechi'ihom naq li k'a'aq re ru a'in taachalq rik'ineb' li ras riitz'ineb' xb'aan ruq'eb' laj Gentil; jo'kan naq li Qaawa' kix-k'e intaqlankil, relik chi yaal, tz'aqal li Jesukristo.

23 Ut laa'in kinye re: At Qaawa', eb' laj Gentil te'reetz'u li k'a'aq re ru a'in, xb'aan "xq'unal qametz'ew chi tz'iib'ak; xb'aan naq Qaawa', xak'e xnimal qametz'ew rik'in aatin xb'aan li paab'aal, a'b'an moko xak'e ta ^bxnimal qametz'ew chi tz'iib'ak; xb'aan naq xak'e re li tenamit a'in naq te'ruuq chi aatinak chi naab'al, xb'aan li Santil Musiq'ej li xak'e chaq reheb';

24 Ut xak'e naq yal ka'ch'in too-ruuq chi tz'iib'ak, xb'aan raalil li quq'. K'e reetal, moko xak'e ta xnimal qametz'ew chi "tz'iib'ak jo' chanru li ras laj Jared, xb'aan naq xak'e re a'an naq li k'a'aq re ru kixtz'iib'a nim xmetz'ew jo' chanru laa'at, toj reetal nanumta lix tz'iib'ahom sa' xbeeneb' li winq sa' rilb'al.

25 Kak'e ajwi' xwankilal ut xnimal ru li qaatin, toj reetal naq ink'a' naru naqatz'iib'a; jo'kan ut, naq nokotz'iib'ak naqak'e reetal lix q'unal qametz'ew, ut nokot'il xb'aan xtuqlajik li qaatin;

ut ninxuwaa maare anchal eb' laj Gentil ^ate'reetz'u li qaatin.

26 Ut chirix naq kinye a'in, li Qaawa' kinraatina, ut kixye: Eb' li jipeb' "neke'eetz'un, a'b'anan eb' a'an te'yaab'aq; ut tz'aqal li wusilal choq' reheb' li tuulan, re naq moko te'xnima ta rib' rik'in xq'unal eemetz'ew;

27 Ut wi te'chalq li winq wik'in tink'ut chiruheb' lix "q'unaleb' xmetz'ew. ^bNink'e xq'unaleb' xmetz'ew li winq re taaruq te'wanq chi tuulaneb' xch'ool; ut tz'aqal li "wusilal choq' re chixjunileb' li winq li "neke'xtuulanob'resi rib' chiwu; xb'aan naq wi neke'xtuulanob'resi rib' chiwu, ut neke'-paab'ank we, chirix a'an tink'e li "k'a'ru q'un xmetz'ew choq' kawilal chiruheb'.

28 K'e reetal, tink'ut chiruheb' laj Gentil lix q'unaleb' xmetz'ew, ut tink'ut chiruheb' naq li "paab'aal, li yo'onink ut li rahok neke'k'a-mok wik'in laa'in—lix yo'leb'aal chixjunil li tiikilal.

29 Ut laa'in, aj Moroni, chirix rab'inkil li aatin a'in, kik'ojob'aak inch'ool, ut kinye: At Qaawa', chib'aanumanq laa tiikal ru ajom, xb'aan naq ninnaw naq nakat-k'anjelan choq' reheb' li ralal xk'a-joleb' li winq a' yaal jo' chanru xpaab'aaleb';

30 Xb'aan naq li ras laj Jared

21 *b* Eter 3:20;
Tz. ut S. 67:10–13.

22 *a* Enos 1:13.

23 *a* Morm. 8:17; 9:33.

b 2 Ne. 33:1.

24 *a* K'UTUL RAQAL:
Aatinob'aal.

25 *a* 1 Kor. 2:14.

26 *a* Gal. 6:7.

27 *a* Jak. 4:7.

b Exo. 4:11; 1 Kor. 1:27.

c K'UTUL RAQAL:

Usilal.

d Luk. 18:10–14;

Tz. ut S. 1:28.

K'UTUL RAQAL:

Tuulan xch'ool.

e Luk. 9:46–48;

2 Kor. 12:9.

28 *a* 1 Kor. 13:1–13;

Moro. 7:39–47.

kixye re li tzuul Tzerin, “Chat-isiq—ut ki’isiik. Ut wi ta moko kiwan ta xpaab’aal ink’a’ raj kjalman xna’aj; jo’kan naq nakat-k’anjelak chirix naq eb’ li winq neke’wan xpaab’aal.

31 Xb’aan naq chi jo’kan kak’ut-b’esi aawib’ chiruheb’ laa tzolom; xb’aan naq chirix naq ke’wan “xpaab’aal, ut ke’aatinak sa’ laa k’ab’a’, laa’at kak’ut aawib’ chiruheb’ rik’in nimla wankilal.

32 Ut najultiko’ ajwi’ we naq laa’at kaye naq xakawresi jun kab’l choq’ re li winq; relik chi yaal, sa’ xyanqeb’ ajwi’ li “rochoch laa Yuwa’, b’ar wi’ li winq taaruq taawanq jun ^bxyo’oni hom q’axal chaab’il wi’chik; jo’kan naq li winq tento taayo’oning, malaj ut ink’a’ naru chixk’ulb’al jun reechani hom sa’ li na’ajej kakawresi.

33 Ut jo’kan wi’chik, najultiko’ we naq laa’at kaye naq “kara li ruchich’och’, toj reetal kaq’axtesi laa yu’am choq’ re li ruchich’och’, re taaruq taak’ul wi’chik, re xkawresinkil jun na’ajej choq’ reheb’ li ralal xk’ajoleb’ li winq.

34 Ut anajwan ninnaw naq li “rahok a’in karaheb’ wi’ li ralal xk’ajoleb’ li winq, a’an li tz’aqal rahok; jo’kan ut, wi eb’ li winq moko wan ta li tz’aqal rahok rik’ineb’, moko te’ruuq ta chireechaninkil

li na’ajej a’an li kakawresi sa’eb’ li rochoch laa Yuwa’.

35 Jo’kan ut, ninnaw xb’aan li na’leb’ a’in li kaye, naq wi eb’ laj Gentil moko wan ta li rahok rik’ineb’, xb’aan xq’unal qametz’ew, naq laa’at taayaleb’ rix, ut taawisi li “maatan k’eeb’il chaq reheb’; relik chi yaal, li k’a’ru ajwi’ ke’xk’ul chaq, ut taak’e reheb’ li te’k’uluq chi nim wi’chik xnaab’alil.

36 Ut kik’ulman naq kintijok chiru li Qaawa’ re tixk’e “usilal reheb’ laj Gentil, re naq taawanq li rahok rik’ineb’.

37 Ut kik’ulman naq li Qaawa’ kixye we: Wi eb’ a’an maak’a’ li rahok rik’ineb’, maak’a’ taawaj wi’; laa’at tiikat chaq chi paab’ank; jo’kan ut, “taach’ajob’resiiq laa waq’. Ut rik’in naq kawil ^bxq’unal aametz’ew, taak’ehe’q xkawilal aametz’ew, toj reetal tatk’ojlaaq sa’ li na’ajej kinkawresi sa’eb’ li rochoch lin Yuwa’.

38 Ut anajwan laa’in, aj Moroni, ninchaq’rab’iheb’ laj Gentil, relik chi yaal, ut jo’kaneb’ ajwi’ li was wiitz’in li nekeb’inra, toj reetal naq taqak’ul qib’ chiru lix “raqleb’aal aatin li Kristo, b’ar wi’ te’xnaw chixjunileb’ li winq naq moko tz’ajninb’il ta li ^bwaq’ rik’in eekik’el.

39 Toja’ ut naq teenaw naq wilom

30a Mat. 17:20; Jak. 4:6; Hel. 10:6, 9.

K’UTUL RAQAL:

Wankilal.

31a K’UTUL RAQAL:

Paab’aal.

32a Jwan 14:2; Enos 1:27;

Tz. ut S. 72:4; 98:18.

b K’UTUL RAQAL:

Yo’onink.

33a Jwan 3:16–17.

34a Moro. 7:47.

K’UTUL RAQAL:

Tz’aqal rahok;

Rahok.

35a Mat. 25:14–30.

K’UTUL RAQAL:

Maatan; Talento.

36a K’UTUL RAQAL:

Usilal.

37a Tz. ut S. 38:42;

88:74–75; 135:4–5.

b Eter 12:27.

38a K’UTUL RAQAL:

Jesukristo—Aj

Raqol Aatin.

b Jak. 1:19.

li “Jesus, ut naq a’an kinraatina chi ^bk’utk’u chiru wilob’aal, ut naq a’an kixye we chi tz’aqal tuulan xch’ool, jo’ chanru naq jun winq naxye re li jun chik, sa’ tz’aqal li waatinob’aal, chirix li k’a’aq re ru a’in;

40 Ut yal junjunq kintz’iib’a, xb’aan xq’unal inmetz’ew chi tz’iib’ak.

41 Anajwan ut, nawaj raj xtz’aa-mankil cheru naq “chesik’ li Jesus a’in li ke’xtz’iib’a wi’ resil li profheet ut eb’ li apostol, re naq li rusilal li Dios Yuwa’b’ej, jo’ ajwi’ li Qaawa’ Jesukristo, ut li Santil Musiq’ej, li ^bnach’olob’ank xyaalal chirixeb’, chiwanq ut chikanaaq eerik’in chi junelik. Amen.

CH’OL 13

Laj Eter na’aatinak chirix jun Ak’ Jerusalem li waklesinb’ilaq America xb’aan li riyajil laj Jose—Na’aatinak jo’ profheet, na’isiik chaq, naxtz’iib’a li esilal chirixeb’ laj Jaredita, ut naxye naq te’sachmanq laj Jaredita—Nanumta li pleet chiru chixjunil li ch’och’.

UT anajwan laa’in, aj Moroni, nin’ok wi’chik chixchoyb’al li esil nintz’iib’a chirix lix

sachlijik li tenamit li yookin wi’ chi tz’iib’ak.

2 Xb’aan naq k’ehomaq reetal, ke’xtz’eqtaana chixjunil li raatin laj Eter, xb’aan naq a’an kixye chi yaal reheb’ chirix chixjunil li k’a’aq re ru, chalen chaq xtiklajik li winq; ut naq chirix naq “kikub’e chaq li b’uut’iha’ sa’ lix b’een li ch’och’ a’in, ki’ok choq’ jun ch’och’ sik’b’il ru sa’ xb’een chixjunil chik li ch’och’, jun ch’och’ sik’b’il ru xb’aan li Qaawa’; jo’kan naq li Qaawa’ taaraj naq chixjunileb’ li winq ^bte’k’anjelaq chiru a’an, li te’wanq sa’ xb’een;

3 Ut naq a’an xna’aj li “Ak’ Jerusalem, li ^btaakub’eeq chaq sa’ choxa, ut lix santil muheb’aal li Qaawa’.

4 K’ehomaq reetal, laj Eter kiril lix kutankil li Kristo, ut ki’aatinak chirix jun li “Ak’ Jerusalem sa’ xb’een li ch’och’ a’in.

5 Ut ki’aatinak ajwi’ chirix lix junkab’al laj Israel, ut li “Jerusalem taachalq wi’ chaq laj ^bLehi—chirix naq taasachmanq taawaklesimanq wi’chik, jun ^csantil tenamit choq’ re li Qaawa’; jo’kan ut, maa-wa’aq jun ak’ Jerusalem xb’aan naq ak wanjenaq chaq sa’ najter kutan; a’banan taawaklesimanq wi’chik, ut taa’ok choq’ santil tenamit re li Qaawa’; ut taawaklesimanq choq’ re lix junkab’al laj Israel—

39 a K’UTUL RAQAL:
Jesukristo—Kixk’ut
rib’ li Kristo chirix
xkamik.
b Gen. 32:30;
Exo. 33:11.
41 a Tz. ut S. 88:63; 101:38.

b 3 Ne. 11:32.
13 2 a Gen. 7:11–24; 8:3.
b Eter 2:8.
3 a 3 Ne. 20:22; 21:23–24.
K’UTUL RAQAL: Ak’
Jerusalem.
b Apok. 3:12; 21:2.

4 a K’UTUL RAQAL: Sion.
5 a K’UTUL RAQAL:
Jerusalem.
b 1 Ne. 1:18–20.
c Apok. 21:10;
3 Ne. 20:29–36.

6 Ut naq taawaklesimanq jun "Ak' Jerusalem sa' xb'een li ch'och' a'in, choq' re li rela' li riyajil laj ^bJose, ut wanjenaq 'reetalil li k'a'aq re ru a'in.

7 Xb'aan naq jo' chanru naq laj Jose kixk'am lix yuwa' taq'a sa' li ch'och' "Egipto, chi jo'kan aran kikam; jo'kan ut, li Qaawa' kixk'am chaq jun rela' li riyajil laj Jose, sa' li ch'och' Jerusalem, re naq taaruxtaana ru li riyajil laj Jose re naq ^bmoko te'oso'q ta, jo' chanru ajwi' naq kiruxtaana ru lix yuwa' laj Jose re naq ink'a' taa'oso'q.

8 Jo'kan ut, li rela' lix junkab'al laj Jose taawaklesimanq sa' xb'een li "ch'och' a'in, ut a'anaq jun xch'och'il li reechanihomeb'; ut eb' a'an te'xwaklesi jun santil tenamit choq' re li Qaawa', chanchan li Jerusalem re najter; ut ^bmoko te'sache'q ta chik xna'leb'eb', toj taachalq li roso'jik naq taa'oso'q li ruchich'och'.

9 Ut taawanq jun "ak' choxa ut jun ak' ruchich'och'; ut te'wanq chanchan li kiwan najter, ka'ajwi' naq oso'jenaq li kiwan najter, ut ak'ob'resinb'il chixjunil li k'a'aq re ru.

10 Toja' ut nachal li Ak' Jerusalem; ut osob'tesinb'ileb' li neke'wan

chi sa', xb'aan naq a'aneb' a'an li "saqeb' li raq' xb'aan lix kik'el li Karneer; ut a'aneb' a'an li k'eeb'ileb' sa' ajl sa' xyanq li rela' li riyajil laj Jose, li xkomoneb' chaq lix junkab'al laj Israel.

11 Toja' ut naq nachal ajwi' li Jerusalem re najter; ut li ani wankeb' chi sa', osob'tesinb'ileb', xb'aan naq ch'ajb'ileb' sa' lix kik'el li Karneer; ut a'aneb' a'an li ke'jek'iik ut "ke'ch'utub'aak chaq sa' xkaajachalil li ruchich'och', ut sa'eb' chaq li ^bch'och' sa' xnim li saqe, ut neke'tz'aqon sa' xtzaqob'resinkil ru li sumwank kixk'uub' li Dios rik'in laj 'Abraham, lix yuwa'eb'.

12 Ut naq taachalq li k'a'aq re ru a'in, nak'ehe' chi uxmank li raqal sa' li loq'laj hu li nayehok re: wankeb' li ke'wan chaq choq' "xb'eenil, li te'wanq choq' aj ch'otonel; ut wankeb' li ke'wan chaq choq' aj ch'otonel, li te'wanq choq' xb'eenil.

13 Ut ok raj we chixtz'iib'ankil chik li aatin, a'b'an yeeb'il we naq ink'a' tinb'aanu; a'ut nim ru ut sachol ch'oolej lix profeetil aatin laj Eter; a'b'anan ke'ril chanchan naq maak'a' xloq'al, ut ke'risi chaq; ut a'an kixmuq rib' sa' xtehelal jun pek chi kutan, ut chi q'eq xko'o

6a Tz. ut S. 42:9;
45:66-67; 84:2-5;
R. li P. 1:10.
b K'UTUL RAQAL: Jose,
ralal laj Jakob.
c Alma 46:24.
K'UTUL RAQAL:
Jaljookil ru eetalil.
7a Gen. 46:2-7; 47:6.
b 2 Ne. 3:5.

8a K'UTUL RAQAL:
Yeechi'imb'il ch'och'.
b Moro. 10:31.
9a 2 Pe. 3:10-
13; Apok. 21:1;
3 Ne. 26:3;
Tz. ut S. 101:23-25.
10a Apok. 7:14;
1 Ne. 12:10-11;
Alma 5:27.

11a K'UTUL RAQAL:
Israel—Lix
ch'utub'ankil Israel.
b Tz. ut S. 133:26-35.
c K'UTUL RAQAL:
Sumwank re laj
Abraham.
12a Mar. 10:31;
1 Ne. 13:42; Jak. 5:63;
Tz. ut S. 90:9.

chirilb'al li k'a'aq re ru taachalq sa' xb'een li tenamit.

14 Ut naq kiwan sa' xtehelal jun li pek kixtz'iib'a li rela' li hu a'in, ut chi q'eq kiril li sache'k li kichal sa' xb'een li tenamit.

15 Ut kik'ulman naq sa' li chihab' ajwi' a'an naq ki'isiik chaq sa' xyanq li tenamit, ki'ok chi wank jun nimla pleet sa' xyanq li tenamit, xb'aan naq ke'wan naab'al li ke'wakli, a'aneb' winq ninqeb' xmetz'ew, ut ke'xsik' xsachb'al laj Koriantumr rik'in lix muqmuukil k'uub'anb'il na'leb' re maa'usilal, li ak yeeb'il resil.

16 Ut anajwan laj Koriantumr, rik'in naq a'an ajwi' ak tzolb'il sa' chixjunil li na'leb' chirix li pleetik ut chixjunil lix seeb'al li ru-chich'och', chi jo'kan kixpleetiheb' li ke'sik'ok re xsachb'al.

17 A'b'an ink'a' kixjal xk'a'uxl, chi moko eb' lix chaq'al ru alal ut rab'in; chi moko eb' lix chaq'al ru alal ut rab'in laj Kohor; chi moko eb' lix chaq'al ru alal ut rab'in laj Korihor; jo'kan ut, maajun wan reheb' li chaq'al ru alalb'ej ut rab'inb'ej chiru lix b'een chixjunil li ch'och' li ke'jalok re xk'a'uxl chirixeb' lix maak.

18 Jo'kan ut, kik'ulman naq sa' li xb'een chihab' kiwan wi' laj Eter sa' xtehelal jun pek, ke'wan naab'al li tenamit li ke'kamsiik xb'aan lix yok'leb' ch'iich'eb' li "muqmuukil molam a'an, li ke'pleetink re laj Koriantumr re te'ruuq chixtawb'al li awa'b'ejihom.

19 Ut kik'ulman naq eb' li ralal laj Koriantumr ke'pleetik chi naab'al ut ke'el xkik'el chi naab'al.

20 Ut sa' li xkab' chihab' li raatin li Qaawa' kichal rik'in laj Eter, naq taaxik ut tixch'olob' jo' profeet chiru laj "Koriantumr naq wi tixjal xk'a'uxl, ut chixjunil lix junkab'al, li Qaawa' tixk'e re a'an li rawa'b'ejihom ut tixkol xyu'a-meb' li tenamit—

21 Wi ut ink'a', te'sache'q, ut chixjunil lix junkab'al, ka'ajwi' a'an xjunes ink'a'. Ut a'an yal taakanaaq chi yo'yo re rilb'al lix tz'aqlojik ru li profeetil aatin li yeeb'il chirix "jalan chik tenamit naq taak'uluq re li ch'och' choq' reechanijom; ut laj Koriantumr tixk'ul jun xmuqlajik xb'aaneb'; ut taasache'q li junjunq chi aamej, ka'ajwi' laj "Koriantumr ink'a'.

22 Ut kik'ulman naq laj Koriantumr ink'a' kixjal xk'a'uxl, chi moko lix junkab'al, chi moko eb' li tenamit; ut ink'a' kich'ana li pleet; ut ke'xsik' xkamsinkil laj Eter, a'b'an a'an ki'eelelik chaq chiruheb' ut kixmuq wi'chik rib' sa' xtehelal li pek.

23 Ut kik'ulman naq kiwakli laj Xared, ut a'an kixpleeti ajwi' laj Koriantumr; ut kixq'ax ru, jo'kan naq sa' li rox chihab' kixk'am chi preexil.

24 Ut eb' li ralal laj Koriantumr, sa' li xkaa chihab', ke'xq'ax ru laj Xared, ut ke'xtaw wi'chik li awa'b'ejihom choq' re lix yuwa'eb'.

25 Anajwan ki'ok chi wank jun

pleet chiru chixjunil lix b'een li ch'och', li junjunq chi winq roch-b'een lix ch'uut yoo chi pleetik choq' re li k'a'ru naraj.

26 Ut ke'wan laj elq', ut chi jo'-kan b'i', li k'iila paay chi maa'usilal chiru chixjunil lix b'een li ch'och'.

27 Ut kik'ulman naq laj Koriantumr kijosq'o' chi numtajenaq rik'in laj Xared, ut xko'o chixpleetikil rochb'een lix teep aj pleet; ut ke'xk'ul rib' sa' xnimaleb' xjosq'il, ut ke'xk'ul rib'eb' sa' li ru taq'a Gilgal; ut kiniman xrahil li pleet chi numtajenaq.

28 Ut kik'ulman naq laj Xared kixpleeti chiru xnumik oxib' kultan. Ut kik'ulman naq laj Koriantumr kixq'ax ru, ut kixtaaqa toj reetal naq kiwulak sa' li helhookil ch'och' Hexlon.

29 Ut kik'ulman naq laj Xared kixpleeti wi'chik chiru li helhookil ch'och'; ut k'ehomaq reetal, kixq'ax ru laj Koriantumr, ut kixsutq'isi wi'chik chirix sa' li ru taq'a Gilgal.

30 Ut laj Koriantumr kixpleeti wi'chik laj Xared sa' li ru taq'a Gilgal, sa' li kixq'ax wi' ru laj Xared, ut kixkamsi.

31 Ut laj Xared kixtoch' laj Koriantumr chiru li ra', jo'kan naq ink'a' xko'o wi'chik chi pleetik chiru xnumik wiib' chihab', ut chiru li chihab' a'an chixjunileb' li tenamit chiru chixjunil lix b'een li ch'och' wankeb' chi hoyok kik', ut maajun wan re ramok ruheb'.

CH'OL 14

Lix maa'usilaleb' li tenamit naxk'am chaq li majewank sa' xb'een li ch'och'—Laj Koriantumr naxpleeti laj Gilead, ut chirix a'an laj Lib, ut chirix a'an laj Xiz—Li kik' ut li kam-sink-ib' naxnujob'resi li ch'och'.

Ut anajwan ki'ok chi wank jun nimla "majewank sa' xb'een chixjunil li ch'och' xb'aan lix maa'usilal li tenamit, ut xb'aan a'an, wi junaq winq kixk'ojob' lix k'anjeleb'aal malaj lix yok'leb' ch'iich' sa' xb'een lix k'uuleb'aal che', malaj sa' li na'ajej b'ar tixk'uula wi', k'ehomaq reetal, wulajaq chik ink'a' naru chixtawb'al, xb'aan naq k'a'jo' xnimil li majewank wan sa' xb'een li ch'och'.

2 Jo'kan naq li junjunq chi winq naxchap rib' chiru li k'a'ru re, rik'in li ruq', ut ink'a' nato'nin, chi moko nak'ehok chi to'ninb'il; ut li junjunq chi winq chapcho roq lix yok'leb' ch'iich' sa' xnim uq', re xkolb'al rix li k'a'ru re, ut lix yu'am, jo' ajwi' xyu'ameb' li rixaqil ut lix kok'al.

3 Anajwan ut, chirix xnumik wiib' chihab', ut chirix xkamik laj Xared, k'ehomaq reetal, kiwakli li riitz'in laj Xared ut a'an kixpleeti laj Koriantumr, ut sa' a'an laj Koriantumr kixq'ax ru ut kixtaaqa toj sa' li yamyookil ch'och' re Akix.

4 Ut kik'ulman naq li riitz'in laj Xared kixpleeti sa' li yamyookil ch'och' re Akix, ut kiniman

xrahil li pleet chi numtajenaq, ut k'iila mil ke'tane' xb'aan li yok'leb' ch'iich'.

5 Ut kik'ulman naq laj Koriantumr kixram xsutam li yamyookil ch'och', ut li riitz'in laj Xared kib'eeek chaq sa' li yamyookil ch'och' chi q'eq, ut kixkamsi jun raqal lix teep aj pleet laj Koriantumr, naq kalajenaqeb'.

6 Ut xko'o sa' li ch'och' Moron, ut kixk'ojob' rib' sa' lix k'ojarib'aal laj Koriantumr.

7 Ut kik'ulman naq laj Koriantumr kiwan rochb'een lix teep aj pleet sa' li yamyookil ch'och' chiru xnumik wiib' chihab', ut chiru a' chihab' a'an kixk'ul xnimal li metz'ew choq' re lix teep aj pleet.

8 Anajwan li riitz'in laj Xared, a'an laj Gilead xk'ab'a', kixk'ul ajwi' xnimal li metz'ew choq' re lix teep aj pleet, sa' xk'ab'a'eb' li muqmuukil molam.

9 Ut kik'ulman naq li taqenaqil aj tij chiru kixkamsi a'an naq k'ojk'o sa' xb'een lix k'ojarib'aal.

10 Ut kik'ulman naq jun xkomo-neb' li muqmuukil molam kixkamsi a'an sa' jun muqmuukil b'e, ut kixtaw choq' re xjunes li awa'b'ejihom, ut a'an aj Lib xk'ab'a'; ut laj Lib a'an jun winq nim xxaqam, numenaq chiru yalaq ani chik chi winq sa' xyanq chixjunil li tenamit.

11 Ut kik'ulman naq sa' li xb'een xchihab' laj Lib, kitaq' laj Koriantumr sa' li ch'och' Moron, ut kixpleeti laj Lib.

12 Ut kik'ulman naq kixyal ru rik'in laj Lib, ut sa' a'an laj Lib

kixsak' chiru lix tel jo'kan naq toch'enaq kikana; a'b'anan li teep aj pleet re laj Koriantumr kixtiikisi rib' sa' xb'een laj Lib, jo'kan naq ki'eelelik sa'eb' li nub'aal chire palaw.

13 Ut kik'ulman naq laj Koriantumr kixtaaqa; ut laj Lib kixpleeti chire li palaw.

14 Ut kik'ulman naq laj Lib kixsak' li teep aj pleet re laj Koriantumr, jo'kan naq ke'eelelik wi'chik sa' li yamyookil ch'och' re Akix.

15 Ut kik'ulman naq laj Lib kixtaaqa toj reetal naq kiwulak sa' li helhookil ch'och' Agox. Ut laj Koriantumr kixk'am chixjunil li tenamit chirix naq ki'eelelik chiru laj Lib sa' li jun raqal chi ch'och' b'ar ki'eelelik wi'.

16 Ut naq kiwulak sa' li helhookil ch'och' Agox kixpleeti laj Lib, ut kisak'ok chiru toj reetal naq kikam; a'b'anan li riitz'in laj Lib kichal sa' xb'een laj Koriantumr ruuchil a'an, ut kiniman xrahil li pleet chi numtajenaq, sa' li ki'eelelik wi' laj Koriantumr wi'chik chiru li teep aj pleet re li riitz'in laj Lib.

17 Anajwan lix k'ab'a' li riitz'in laj Lib aj Xiz nayeeman re. Ut kik'ulman naq laj Xiz kixtaaqa laj Koriantumr, ut kinumta sa' xb'een k'iila tenamit, ut kixkamsi li ixq jo' ajwi' li kok'al, ut kixk'ateb' li tenamit.

18 Ut kiwulak jun xiw chirix laj Xiz chiru chixjunil li ch'och'; relik chi yaal, ki'ab'iman jun xyaab' kuxej chiru li ch'och'—Ani naru chi xaqliik chiru li teep aj pleet

re laj Xiz? K'ehomaq reetal, naxmesu li ch'och' chiru!

19 Ut kik'ulman naq eb' li tenamit ke'ok chixmolk'ankil rib' sa' teep aj pleet, chiru chixjunil lix b'een li ch'och'.

20 Ut ke'wan chi jachjookeb' ru; ut jun raqal reheb' ke'eelelik rik'in li teep aj pleet re laj Xiz, ut jun raqal ke'eelelik rik'in li teep aj pleet re laj Koriantumr.

21 Ut k'a'jo' xanimal ut xb'ayik li pleet, ut k'a'jo' xk'ihal li kutan kik'utun wi' li hoyok kik' ut li kamsink-ib', jo'kan naq chixjunil lix b'een li ch'och' nujenaq rik'in "xtib'eleb' li kamenaq.

22 Ut k'a'jo' xseeb'al ut xjunpaatil li pleet, jo'kan naq maajun kikana chixmuqb'aleb' li kamenaq; koxe'b'eeq b'an sa' li junjunq chi hoyok kik', ut ke'xkanab' lix tib'eleb' li winq, li lixq, ut li kok'al chi hirho chiru lix b'een li ch'och', re te'ti'e'eq xb'aan "xmotz'o'il li tib'elej.

23 Ut lix chuhil kipukan chiru lix b'een li ch'och', sa' chixjunil ajwi' lix b'een li ch'och'; jo'kan naq eb' li tenamit ke'ch'ich'i'ik chi kutan ut chi q'eq, xb'aan xchuhil.

24 A'b'anan laj Xiz ink'a' kixkanab' xtaaqaenkil laj Koriantumr, xb'aan naq kixxaqab' chaq aatin naq taareeqaju sa' xb'een laj Koriantumr lix kik'el li ras, li kiksamiik chaq, ut reeqaj li raatin li Qaawa' li kichal rik'in laj Eter naq ink'a' taat'ane'q laj Koriantumr xb'aan li yok'leb' ch'iich'.

25 Ut chi jo'kan naqil naq li

Qaawa' kirula'aniheb' sa' xtz'aqa-lil lix josq'il, ut lix maa'usilaleb' ut lix tz'eqb'eetalileb' kixkawresi li b'e choq' re lix sachlijikeb' chi junajwa.

26 Ut kik'ulman naq laj Xiz kix-taaqe laj Koriantumr sa' xjajal li releb'aal saq'e, toj sa'eb' li nub'aal chire li palaw, ut aran kixpleeti laj Xiz chiru xnumik oxib' kutan.

27 Ut q'axal xuwajel li sache'k sa' xyanqeb' li teep aj pleet re laj Xiz, jo'kan naq ke'ok wi'chik chi xuwak li tenamit, ut ke'ok chi eelelik chaq chiru li teep aj pleet re laj Koriantumr; ut ke'eelelik toj sa' li ch'och' Korihor, ut ke'xmesu chaq chiruheb' li ani wankeb' aran, chixjunileb' li ink'a' te'xjunaji rib' rik'ineb'.

28 Ut ke'xyiib' lix muheb'aal t'ikr sa' li ru taq'a Korihor; ut laj Koriantumr kixyiib'eb' lix muheb'aal t'ikr sa' li ru taq'a Xurr. Anajwan li ru taq'a Xurr nach' wan rik'in li tzuul Komnor; jo'kan naq laj Koriantumr kixch'utub'eb' lix teep aj pleet sa' xb'een li tzuul Komnor, ut kixyaab'asi li trompeet chiru li teep aj pleet re laj Xiz re xb'oqb'aleb' sa' li pleet.

29 Ut kik'ulman naq ke'k'ulun, a'b'an ke'alinasiiik wi'chik; ut ke'chal wi'chik xkab' sut, ut ke'alinasiiik wi'chik xkab' sut. Ut kik'ulman naq ke'chal wi'chik rox sut, ut kiniman xrahil li pleet chi numtajenaq.

30 Ut kik'ulman naq laj Xiz kiksak'ok chiru laj Koriantumr jo'kan naq kixk'e k'iila chamal

toch'olal re; ut laj Koriantumr, xb'aan xlanjik lix kik'el, kilukta, ut kik'ame' chaq aran chanchan naq kamenaq.

31 Anajwan k'a'jo' xnimil lix sachikeb' li winq, li ixq ut kok'al chi ka'pak'al, jo'kan naq laj Xiz kixtaqla lix tenamit naq ink'a' te'xtaaqe li teep aj pleet re laj Koriantumr; jo'kan naq ke'sutq'i sa' li na'ajej k'ojk'ookeb' wi'.

CH'OL 15

Ke'kamsiik mil chi mil reheb' laj Jaredita—Laj Xiz ut laj Koriantumr neke'xch'utub' chixjunileb' li tenamit chi pleetik toj sa' li kamk—Lix Musiq' li Qaawa' naxkanab' xyalb'al xq'e rik'ineb'—Li tenamit Jaredita nasachman chi junajwa—Ka'ajwi' laj Koriantumr nakana.

UT kik'ulman naq chirix naq laj Koriantumr ki'usa rik'in xtoch'olal, ki'ok chi jultiko'k re li aatin kixye chaq laj Eter re.

2 Kiril naq ak ke'kamsiik chaq xb'aan yok'leb' ch'iich' ka'ch'in chik ma wiib' mil chi mil xkomon lix tenamit, ut ki'ok chi raho'k sa' xch'ool; relik chi yaal, ke'kamsiik chaq wiib' mil chi mil li winq kaweb' xmetz'ew, ut jo'kaneb' ajwi' li rixaqil ut eb' lix kok'al.

3 A'an ki'ok chixjalb'al xk'a'uxl chirix li maa'usilal kixb'aanu chaq, ut ki'ok chi jultiko'k re li aatin li yeeb'il chaq xb'aan xtz'uumaleb' re chixjunil li profeet, ut

kiril, naq toj aran kitz'aqlok ru li junjunq raqal; ut kiyaaab'ak li raam, ut ink'a' kiru chi k'ojob'aak xch'ool.

4 Ut kik'ulman naq kixtz'iib'a jun li hu rik'in laj Xiz, ut kixtz'aama chiru naq tixkol xyu'ameb' li tenamit, ut a'an tixq'axtesi li awa'b'ejihom, choq' re lix yu'ameb' li tenamit.

5 Ut kik'ulman naq chirix naq laj Xiz kixk'ul lix hu, kixtz'iib'a jun li hu rik'in laj Koriantumr, naq wi a'an tixq'axtesi rib', re taa-ruuq tixkamsi rik'in tz'aqal lix yok'leb' ch'iich', tixkol xyu'ameb' li tenamit.

6 Ut kik'ulman naq eb' li tenamit moko ke'xjal ta xk'a'uxl chirix lix maa'usilaleb'; ut eb' lix tenamit laj Koriantumr ke'eek'asiik sa' josq'il rik'in lix tenamit laj Xiz, ut lix tenamit laj Xiz ke'eek'asiik sa' josq'il rik'in lix tenamit laj Koriantumr, jo'kan naq lix tenamit laj Xiz ke'xpleeti lix tenamit laj Koriantumr.

7 Ut naq kiril laj Koriantumr naq ok re chi t'ane'k, ki'eelelik wi'chik chiru lix tenamit laj Xiz.

8 Ut kik'ulman naq kiwulak sa' li ha' Ripliankum, ut chi k'utb'il xyaalalil li aatin, a'an nim ru, malaj li naq'axok ru chixjunil; jo'kan ut, naq ke'wulak sa' li ha' a'an ke'xyiib'eb' lix muheb'aal t'ikr; ut laj Xiz kixyiib'eb' ajwi' lix muheb'aal t'ikr chi nach' rik'in; ut chi jo'kan wulajaq chik ke'wulak chi pleetik.

9 Ut kik'ulman naq ke'xpleeti jun

pleet numtajenaq xrahil, sa' li ki-toch'e' wi'chik laj Koriantumr, ut kilukta xb'aan xlajik xkik'el.

10 Ut kik'ulman naq li teep aj pleet re laj Koriantumr ke'xtiikisi rib' sa' xb'een li teep aj pleet re laj Xiz, jo'kan naq ke'xq'axe' ru, jo'kan naq ke'xmineb' ru chi eelelik chiruheb'; ut ke'eelelik sa' xjayal lix tz'e li saq'e, ut ke'xyiib'eb' lix muheb'aal t'ikr sa' jun na'ajej Ogat yeeb'il re.

11 Ut kik'ulman naq li teep aj pleet re laj Koriantumr ke'xyiib'eb' lix muheb'aal t'ikr chixk'atq li tzuul Ramah; ut a'an ajwi' li tzuul a'an b'ar wi' lin yuwa' aj Mormon "kixmuq chaq li tz'iib'an-b'il esil choq' re li Qaawa', li wankeb' xloq'al.

12 Ut kik'ulman naq ke'xch'utub' chixjunil li tenamit chiru chaq chixjunil lix b'een li ch'och', li ink'a' ke'kamsiik chaq, ka'ajwi' laj Eter ink'a'.

13 Ut kik'ulman naq laj Eter kiril chixjunil lix b'aanuhomeb' li tenamit; ut kiril naq eb' li tenamit li neke'kulub'ank re laj Koriantumr ke'ch'utub'aak rik'in lix teepal aj pleet laj Koriantumr; ut eb' li tenamit li neke'kulub'ank re laj Xiz ke'ch'utub'aak rik'in lix teepal aj pleet laj Xiz.

14 Jo'kan naq chiru xnumik kaahib' chihab' ke'wan chixch'utub'ankil li tenamit, re naq te'xk'ul chixjunileb' li wankeb' chiru lix b'een li ch'och', ut re naq taaruuq te'xk'ul chixjunil li kawilal li kiru chiruheb' xk'ulb'al.

15 Ut kik'ulman naq chirix naq ch'utub'anb'ileb' chixjunil, li junjung sa' li teep aj pleet li b'arwan naraj, rochb'eeneb' li rixaqileb' ut lix kok'aleb'—li winq, jo' ajwi' li ixq ut kok'al chi kawresinb'il rik'in k'anjeleb'aal re pleet, chi wankeb' xramleb', ut "xramb'al ru xch'ooleb', ut xramb'al xjolo-meb', ut tiqtookeb' jo' na'ux choq' re li pleet—koxe'b'eeq chixk'ulb'al rib'eb' sa' pleet, ut ke'pleetik chiru chixjunil li kutan a'an, ut ink'a' ke'numta.

16 Ut naq ki'ok q'ojoyin kik'ulman naq tawajenaqeb', ut ke'sutq'i sa'eb' li na'ajej k'ojk'o wi' lix teepeb'; ut chirix naq ke'sutq'i sa'eb' li na'ajej k'ojk'o wi' lix teepeb' ke'ok chixjapb'aleb' re ut chi ayaynak xb'aan xsachikeb' li ani kamsinb'il re lix tenamiteb'; ut k'a'jo' xnimal lix yaab'eb', lix q'ichb'aleb' re ut li ayaynak reheb', jo'kan naq ke'xchoqi li iq' chi numtajenaq.

17 Ut kik'ulman naq wulajaq chik xkoheb' wi'chik chi pleetik, ut nim ut xuwajel li kutan a'an; a'anan moko ke'numta ta, ut naq ki'ok q'ojoyin ke'xchoqi wi'chik li iq' rik'in xyaab'eb', ut xjapb'aleb' li re, ut li yaab'ak, xb'aan xsachikeb' li ani kamsinb'il re lix tenamiteb'.

18 Ut kik'ulman naq laj Koriantumr kixtz'iib'a wi'chik jun li hu rik'in laj Xiz, kixtz'aama naq ink'a' chik taachalq chi pleetik, naq tixk'ul b'an li awa'b'eijhom, ut tixkol xyu'ameb' li tenamit.

19 A'b'anan k'ehomaq reetal, lix Musiq' li Qaawa' ak kixkanab' xyalb'al xq'e rik'ineb', ut laj "Satanas kiwan tz'aqal xwan-kil sa' xb'een lix ch'ooleb' li tenamit; xb'aan naq eb' a'an ak xq'axtesihomeb' rib' chiru lix kawileb' li raam, ut lix mutz'ileb' lix k'a'uxl, re naq taaruq te'sache'q; jo'kan naq xkoheb' wi'chik chi pleetik.

20 Ut kik'ulman naq ke'pleetik chixjunil li kutan a'an, ut naq ki'ok q'ojyin ke'war sa' xb'eeneb' lix yok'leb' ch'iich'.

21 Ut wulajaq chik ke'pleetik toj reetal ajwi' naq ki'ok q'ojyin.

22 Ut naq ki'ok q'ojyin ke'wan chi "kalajenaq rik'in josq'il, jo' chanru ajwi' junaq winq li kalajenaq rik'in viin, ut ke'war wi'chik sa' xb'eeneb' lix yok'leb' ch'iich'.

23 Ut wulajaq chik ke'pleetik wi'chik; ut naq ki'ok q'ojyin ak t'ane-naqeb' chixjunil xb'aan li yok'leb' ch'iich', ka'ajwi' kab'laju roxk'aal reheb' lix tenamit laj Koriantumr, ut b'eleb' xkaak'al reheb' lix tenamit laj Xiz ink'a'.

24 Ut kik'ulman naq ke'war sa' xb'eeneb' lix yok'leb' ch'iich' sa' li q'ojyin a'an, ut wulajaq chik ke'pleetik wi'chik, ut ke'xyal ru rik'in xnimaleb' xmetz'ew, rik'in lix yok'leb' ch'iich' ut lix ramleb', chixjunil li kutan a'an.

25 Ut naq ki'ok q'ojyin ke'wan kab'laju xka'k'aal re lix tenamit laj Xiz, ut wuqub' xka'k'aal reheb' lix tenamit laj Koriantumr.

26 Ut kik'ulman naq ke'wa'ak ut ke'war, ut ke'xkawresi rib' choq' re li kamk sa' li kutan jun chik. Ut a'aneb' ninqi winq ut kaweb' xmetz'ew jo' chanru xmetz'eweb' li winq.

27 Ut kik'ulman naq ke'pleetik chiru xnumik oxib' hoonal, ut ke'lukta xb'aan xljajik xkik'eleb'.

28 Ut kik'ulman naq chirix naq eb' lix winq laj Koriantumr ke'chal tz'aqal xmetz'eweb' re ke'ru chi b'eeek, okeb' raj re chi eelelik re xkolb'al xyu'ameb'; a'b'an k'ehomaq reetal, kiwakli laj Xiz, ut jo'kaneb' ajwi' lix winqilal, ut kixxaqab' aatin sa' xjosq'il naq tixkamsi laj Koriantumr, malaj ut taa'oso'q xb'aan li yok'leb' ch'iich'.

29 Jo'kan naq kixtaaqeheb', ut wulajaq chik kixtaweb'; ut ke'pleetik wi'chik rik'in li yok'leb' ch'iich'. Ut kik'ulman naq chirix naq "ke'tane' chixjunileb' xb'aan li yok'leb' ch'iich', ka'ajwi' laj Koriantumr ut laj Xiz ink'a', k'ehomaq reetal naq luktajenaq laj Xiz xb'aan xljajik xkik'el.

30 Ut kik'ulman naq chirix naq laj Koriantumr kiranab' rib' chiru lix yok'leb' ch'iich', re kihilan b'ayaq, kixch'ot chaq xjolom laj Xiz.

31 Ut kik'ulman naq chirix naq kixch'ot chaq xjolom laj Xiz, naq laj Xiz kixwaklesi rib' rik'in ruq' ut kit'ane'; ut chirix naq kijiqaan xmusiq', kikam.

32 Ut kik'ulman naq laj "Koriantumr kit'ane' chi ch'och', ut ki'ok chi chanchan naq maak'a' xyu'am.

33 Ut li Qaawa' kiraatina laj Eter, ut kixye re: Ayu. Ut xko'o, ut kiril naq li raatin li Qaawa' kitz'aqlok chaq ru chixjunil; ut kixchoy li "esil kixtz'iib'a (ut moko kintz'iib'a ta yal ta jun miin raqal) ut

kixmuq re naq kitawe' xb'aan lix tenamit laj Limhi.

34 Anajwan li aatin tz'iib'anb'il sa' roso'jik xb'aan laj "Eter a'an a'in: Wi taaraj li Qaawa' naq taajaltesiiq lin junxaqalil, malaj wi tinnumsi sa' li tz'ejwalej li k'a'ru naraj li Qaawa', maak'a' na'ajman wi', wi na'ux naq kolb'ilin sa' li rawa'b'ejihom li Dios. Amen.

LIX HU LAJ MORONI

CH'OL 1

Laj Moroni natz'iib'ak choq' re lix chaab'ilaleb' laj Lamanita—Eb' laj Nefita li ink'a' te'tz'eqtaananq xyaalal li Kristo neke'kehe' chi kamk. Wan na 401–421 chihab' xyo'lajik li Kristo.

ANAJWAN laa'in, aj "Moroni, chirix naq kink'e xraqik xk'osbal ru li resilal lix tenamit laj Jared, kink'oxla naq ink'a' chik tintz'iib'aq, a'b'anan toj maji' nin'oso'; ut moko nink'e ta wib' chi nawe'k chiruheb' laj Lamanita, maare anchal tine'xkamsi.

2 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, numtajenaq xjosq'il li "pleet wankeb' wi' chirib'ileb' rib'; ut xb'aan xkaqaleb' b'neke'xk'e chi kamk li junjunq aj Nefita li

ink'a' taatz'eqtaananq xyaalal li Kristo.

3 Ut laa'in, aj Moroni, "ink'a' tintz'eqtaana xyaalal li Kristo; jo'kan ut, ninb'eek b'araq naru chiwu, re xkolbal rix tz'aqal inyu'am laa'in.

4 Jo'kan ut, nintz'iib'a junjunq chik li k'a'aq re ru, us ta moko xink'oxla ta chi jo'kan, xb'aan naq xink'oxla naq maak'a' chik tintz'iib'a; a'b'an nintz'iib'a junjunq chik li k'a'aq re ru, re naq maare taawanq xloq'al choq' reheb' li was wiitz'in, eb' laj Lamanita, sa' junaq kutan chalel, jo' chanru li rajom li Qaawa'.

CH'OL 2

Li Jesus naxk'e reheb' li kab'laju chi

32a Omni 1:20–22.

33a Mos. 8:9;
Alma 37:21–31;
Eter 1:1–5.

34a Eter 12:2.

[MORONI]

1 1a K'UTUL RAQAL:
Moroni, ralal laj
Mormon.

2a 1 Ne. 12:20–23.

b Alma 45:14.

3a Mat. 10:32–33;
3 Ne. 29:5.

tzolom aj Nefita wankilal re xk'eeb'al li maatan re li Santil Musiq'ej. Wan na 401–421 chihab' xyo'lajjik li Kristo.

LI raatin li Kristo, li kixye reheb' lix "tzolom, li kab'laju li kixsik'eb' chaq ru, naq kixk'e li ruq' sa' xb'eeneb'—

2 Ut kixb'oqeb' xk'ab'a', ut kixye: Teepatz' xk'ab'a' li Yuwa'b'ej sa' lin k'ab'a', sa' tijok rik'in nimla metz'ew, ut chirix naq keb'aanu a'in taawanq "eewankil re naq ani sa' aj b'een teek'e lee ^bruq', 'teek'e li Santil Musiq'ej; ut sa' lin k'ab'a' teek'e, xb'aan naq jo'kan neke'x-b'aanu lin apostol.

3 Anajwan li Kristo kixye li aatin a'in reheb' sa' xq'ehil lix b'een xk'utunik, ut li ch'utch'uukil tenamit ink'a' ke'rab'i, a'b'anan eb' li tzolom ke'rab'i, ut sa' xb'een jo' k'ihal "ke'xk'e li ruq'eb', kikub'e li Santil Musiq'ej.

CH'OL 3

Eb' li xb'eenil neke'xk'ojob'eb' laj tij ut laj tzolonel rik'in xk'eeb'al li uq'ej. Wan na 401–421 chihab' xyo'lajjik li Kristo.

LI na'leb' chan ru naq eb' li tzolom,

a'eb' li "xb'eenil re li iglees yeeb'il reheb', ^bke'xk'ojob'eb' laj tij ut laj tzolonel—

2 Chirix naq ke'tijok chiru li Yuwa'b'ej sa' lix k'ab'a' li Kristo, ke'xk'ojob' li ruq' sa' xb'eeneb', ut ke'xye:

3 Sa' lix k'ab'a' li Jesukristo nakatink'ojob' choq' aj tij (malaj ut wi a'an aj tzolonel, nakatink'ojob' choq' aj tzolonel) re xjultikankil li jalb'a-k'a'uxlej ut li "risinkil li maak xb'aan li Jesukristo, rik'in xkuyb'al xpaab'ankil lix k'ab'a' toj sa' roso'jik. Amen.

4 Ut chi jo'ka'in "ke'xk'ojob'eb' laj tij ut laj tzolonel, jo' chanruheb' lix ^bmaatan ut lix b'oqom li Dios choq' reheb' li winq; ut ke'xk'ojob'eb' rik'in lix "wankil li Santil Musiq'ej, li kiwan rik'ineb'.

CH'OL 4

Nach'olob'aman chan ru naq eb' li xb'eenil ut laj tij neke'xk'anjela xwahil li loq'laj wa'ak. Wan na 401–421 chihab' xyo'lajjik li Kristo.

LI na'leb' "chan ru naq eb' lix ^bb'eenil ut laj tij sa' xyanqeb' ke'xk'anjela lix tib'el ut xkik'el li Kristo re li iglees; ut "ke'xk'anjela jo' chanru

2 1a 3 Ne. 13:25.

2a K'UTUL RAQAL:
Wankilal.

b K'UTUL RAQAL: Uq'ej,
xk'eeb'al.

c 3 Ne. 18:37.

3a Hech. 19:6.

3 1a Alma 6:1.

K'UTUL RAQAL:

Xb'eenil.

b K'UTUL RAQAL:
K'ojob'ank.

3a K'UTUL RAQAL:
Risinkil li maak.

4a Tz. ut S. 18:32; 20:60.

b K'UTUL RAQAL:

Maatan.

c 1 Ne. 13:37;
Moro. 6:9.

4 1a 3 Ne. 18:1–7.

b K'UTUL RAQAL:
Xb'eenil.

c Tz. ut S. 20:76–77.

lix taqlahom li Kristo; jo'kan naq naqanaw naq tz'aqal yaal li b'aa-nunb'il wi', ut li xb'eenil malaj laj tij kik'anjelank re—

2 Ut ke'wiq'la rochb'een li iglees, ut ke'tijok chiru li Yuwa'b'ej sa' lix k'ab'a' li Kristo, ut ke'xye:

3 At Dios, li Junelik Yuwa'b'ej, naqatz'aama chawu sa' lix k'ab'a' laa Walal, li Jesukristo, naq chawosob'tesi ut chasantob'resi li "kaxlan wa a'in, choq' re li raameb' chixjunil li te'k'uluq re; re naq te'wa'aq re ^bxjultikan-kil lix tib'el laa Walal, ut te'x-k'ut xyaalal chawu, at Dios, li Junelik Yuwa'b'ej, naq wankeb' xch'ool chixk'ulb'al sa' xb'eeneb' lix 'k'ab'a' laa Walal, ut junelik chixjultikankil a'an, ut chixpaa-b'ankil lix taqlahom li kixk'e chaq reheb', re taaruq taawanq junelik lix "Musiq' rik'ineb'. Amen.

CH'OL 5

Nak'utman chanru xk'anjelankil li viin re li loq'laj wa'ak. Wan na 401–421 chihab' xyo'lajik li Kristo.

LI na'leb' "chanru xk'anjelankil li viin—K'ehomaq reetal, ke'xchap li uk'leb'aal sek', ut ke'xye:

2 At Dios, li Junelik Yuwa'b'ej, naqatz'aama chawu, sa' lix k'ab'a' laa Walal, li Jesukristo, naq chawosob'tesi ut chasantob'resi li "viin a'in, choq' re li raameb' chixjunil li te'uk'aq re, re naq te'x-b'aanu re ^bxjultikankil lix kik'el laa Walal, li kihoye' choq' reheb'; re naq te'xk'ut xyaalal chawu, at Dios, li Junelik Yuwa'b'ej, naq junelik taajultiko'q a'an reheb', re naq taaruq taawanq lix Musiq' rik'ineb'. Amen.

CH'OL 6

Eb' li jalb'ileb' xk'a'uxl neke'kub'siik xha' ut neke'k'ulub'aak xb'aaneb' li komon—Eb' li komon sa' li iglees li neke'xjal xk'a'uxl neke'kuye' xmaak—Eb' li ch'utam neke'b'eresiman rik'in xwankil li Santil Musiq'ej. Wan na 401–421 chihab' xyo'lajik li Kristo.

Ut anajwan nin'aatinak chirix li "kub'iha'. K'ehomaq reetal, eb' li xb'eenil, eb' laj tij, ut eb' laj tzo-lonel kub'enaqeb' xha', ut moko ke'kub'e ta xha', ka'ajwi' wi ke'uuchin re naq ^bk'ulub'eqaqeb' choq' re.

2 Chi moko ke'xk'ul anihaq choq' re li kub'iha', ka'ajwi' wi ke'chal

3a K'UTUL RAQAL:

Loq'laj wa'ak.

b Luk. 22:19;

1 Kor. 11:23–24;

3 Ne. 18:7.

c K'UTUL RAQAL:

Jesukristo—

Xk'ulb'al lix k'ab'a'

li Jesukristo sa' qab'een.

d K'UTUL RAQAL:

Santil Musiq'ej.

5 1a 3 Ne. 18:8–11;

Tz. ut S. 20:78–79.

2a Tz. ut S. 27:2–4.

K'UTUL RAQAL:

Loq'laj wa'ak.

b Luk. 22:19–20;

1 Kor. 11:25.

6 1a K'UTUL RAQAL:

Kub'iha', kub'sink

ha'.

b K'UTUL RAQAL:

K'ulub'ej, k'ulub'ejil.

chi “yot’b’ileb’ xch’ool ut chi tuu-laneb’ xmusiq’, ut neke’xk’ut xyaa-lal chiru li iglees naq jalb’ileb’ xk’a’uxl chi yaal chirix chixjunileb’ lix maak.

3 Ut maajun nak’ule’ choq’ re li kub’iha’, ka’ajwi’ wi “ke’xk’ul sa’ xb’eeneb’ lix k’ab’a’ li Kristo, chi k’EEK’OOKEB’ xch’ool chi k’anjelak chiru toj sa’ roso’jik.

4 Ut chirix naq k’ulb’ileb’ choq’ re li kub’iha’, ut k’anjelanb’ileb’ ut “ch’ajob’resinb’ileb’ xb’aan lix wankil li Santil Musiq’ej, ke’k’ehe’ sa’ ajl sa’ xyanq li tenamit re lix iglees li Kristo, ut ke’k’uulaman ^bxk’ab’a’eb’, re naq te’jultikamanq ut te’ch’olaniiq xb’aan lix chaab’il aatin li Dios, re te’kanaaq sa’ li tiikil b’e, re naq rajlal ‘te’yo’leq rik’in tijok, ut ^dte’xkanab’ rib’ ka’ajwi’ chiru lix k’ulub’ejil li Kristo, a’an aj ^eyoob’anel ut aj choyonel re lix paab’aaleb’.

5 Ut li “iglees ke’ch’utla chi ^bkok’ aj xsa’, re ‘kuyuk sa’ ut re tijok, ut re raatinankil rib’ chirib’ileb’ rib’ chirix lix chaab’ilal li raameb’.

6 Ut ke’ch’utla chi kok’ aj xsa’ re xk’ulb’al li kaxlan wa ut li viin, re xjultikankil li Qaawa’ Jesus.

7 Ut tz’aqal k’EEK’OOKEB’ xch’ool chirilb’al naq ^amaak’a’aq li maa’usilal sa’ xyanqeb’; ut ani natawe’ chixb’aanunkil li maa’usilal, ut ^boxib’ aj yehol nawom re li iglees ke’xjiteb’ chiruheb’ li ‘xb’eenil, ut wi ink’a’ ke’xjal xk’a’uxl, ut ^dink’a’ ke’xch’olob’ lix maak, ^ekisachman reetalil lix k’ab’a’eb’, ut ink’a’ ke’k’ehe’ sa’ ajl sa’ xyanq lix tenamit li Kristo.

8 A’b’anan “jo’ k’ihal sut ke’xjal xk’a’uxl ut ke’xsik’ xkuyb’al, chi anchal li rajomeb’, ^bke’kuye’ xmaak.

9 Ut “b’eresinb’il lix ch’utameb’ xb’aan li iglees, jo’ chanru li naxk’anjela wi’ li Musiq’ej, ut rik’in lix wankil li ^bSantil Musiq’ej; xb’aan naq jo’ chanru naq lix wankil li Santil Musiq’ej kixb’eresiheb’, ma te’jultikanq aatin, malaj te’waklesinq ch’oolej, malaj te’tijoj, malaj te’tz’aamanq, malaj te’b’ichanq, chi jo’kan ajwi’ kib’aanuman.

2a K’UTUL RAQAL:

Yot’b’il ch’oolej.

3a K’UTUL RAQAL:

Jesukristo—
Xk’ulb’al lix k’ab’a’
li Jesukristo sa’
qab’een.

4a K’UTUL RAQAL: Saq

ru, xsaqal ru.

b Tz. ut S. 20:82.

c Alma 34:39;
3 Ne. 18:15–18.

d 2 Ne. 31:19;
Tz. ut S. 3:20.

e Heb. 12:2.

5a K’UTUL RAQAL:

Iglees li Jesukristo
(lix).

b 3 Ne. 18:22;

4 Ne. 1:12;

Tz. ut S. 88:76.

c K’UTUL RAQAL:

Kuyuk sa’.

7a Tz. ut S. 20:54.

b Tz. ut S. 42:80–81.

K’UTUL RAQAL:
Aj yehol nawom;
Xk’utb’al xyaalal.

c Alma 6:1.

K’UTUL RAQAL:

Xb’eenil.

d K’UTUL RAQAL:

Ch’olob’ank maak.

e Exo. 32:33;

Tz. ut S. 20:83.

K’UTUL RAQAL: Isiik
chaq.

8a Mos. 26:30–31.

b K’UTUL RAQAL:

Kuyuk maak.

9a Tz. ut S. 20:45; 46:2.

b K’UTUL RAQAL:
Santil Musiq’ej.

CH'OL 7

Na'ux li b'oqok chi ok sa' xhilob'aal li Qaawa'—Chextijojq chi anchal eera-jom—Lix Musiq' li Kristo naxk'e chi ruhank chiruheb' li winq naq te'xnav b'ar wan li us ut li ink'a' us—Laj Satanas naxq'unb'esiheb' xch'ool li winq chixtz'eqtaanankil xyaalal li Kristo ut chixb'aanunkil li ink'a' us—Eb' li profet neke'xk'utb'esi xyaalal lix k'ulunil li Kristo—Xb'aan li paa-b'aal, nak'anjelaman li sachb'a-ch'oo-lej ut neke'k'anjelak li anjel—Eb' li winq tento raj te'xyo'oni li june-lik yu'am ut te'jiloq rik'in li rahok. Wan na 401-421 chihab' xyo'lajik li Kristo.

ANAJWAN ut laa'in, aj Moroni, nintz'iib'a junjunq li raatin lin yu-wa' aj Mormon, li kixye chirix li "paab'aal, li yo'onink, ut li rahok; xb'aan naq jo'ka'in naq kiraati-naheb' li tenamit, naq kixtzoleb' sa' li ch'utleb'aal li ke'xyiib' chaq choq' xna'aj li loq'onink.

2 Ut anajwan laa'in, aj Mormon, nexwaatina laa'ex, ex was wiitz'in raarookex inb'aan, ut a' xb'aan li rusilal li Dios Yuwa'b'ej, ut li Qaawa' Jesukristo, ut lix santil ajom, xb'aan li maatan re "lin b'oqb'al xb'aan, naq kanab'انب'ilin cheraatinankil sa' li kutan a'in.

3 Jo'kan ut, nawaj raj eeraatinankil laa'ex li wankek sa' li iglees, li

nekextaaqen re li Kristo sa' tuq-tuukilal, ut xek'ul tz'aqal eeyo'onihom li texruuq wi' chi ok sa' lix "hilob'aal li Qaawa', chalen sa' li kutan a'in toj reetal naq texhilanq rik'in a'an sa' choxa.

4 Ut anajwan, ex was wiitz'in, nink'oxla li k'a'aq re ru a'in cherix xb'aan xtuqtuukilal lee "b'eenik sa' xyanqeb' li ralal xk'ajoleb' li winq.

5 Xb'aan naq najultiko' we li raatin li Dios li naxye, rik'in lix k'anjelab' "teenaweb' ru, xb'aan naq wi chaab'il lix k'anjelab', chaab'ileb' ajwi' a'an.

6 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, li Dios kixye naq jun li winq wi "ink'a' us, moko naru ta chixb'aanunkil li k'aru us; xb'aan naq wi naxmayeja junaq maatan, malaj ^bnatijok re li Dios, wi ink'a' naxb'aanu chi anchal li rajom maa-k'a' na'ok wi' re.

7 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, moko k'eeb'il ta sa' ajl choq' tiikilal chirix.

8 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, wi junaq winq li "ink'a' us naxk'e jun li maatan, naxb'aanu ^bchi moko anchal ta xch'ool; jo'kan naq nak'ehe' sa' ajl chirix chanchan naq moko xk'e ta li maatan; jo'kan naq k'eeb'il sa' ajl jo' li ink'a' us chiru li Dios.

9 Ut jo'kan ajwi' k'eeb'il sa' ajl jo' li ink'a' us chirix jun winq,

7 1a 1 Kor. 13:1-13;
Eter 12:3-22, 27-37;
Moro. 8:14; 10:20-23.
2a K'UTUL RAQAL:
B'oqok, b'oqb'il
xb'aan li Dios,

xb'oqb'al.
3a K'UTUL RAQAL:
Hilank, hilob'aal.
4a 1 Jn. 2:6;
Tz. ut S. 19:23.
5a 3 Ne. 14:15-20.

6a Mat. 7:15-18.
b Alma 34:28.
K'UTUL RAQAL:
Tijok.
8a Prov. 15:8.
b Tz. ut S. 64:34.

wi taatijoq ut moko “chi anchal ta li rajom xch’ool; relik chi yaal, ut maak’a’ na’ok wi’ re, xb’aan naq li Dios maajun xkomon a’an naxk’ul.

10 Jo’kan ut, junaq winq li ink’a’ us, moko naru ta chixb’aanunkil li k’a’ru chaab’il, chi moko tixk’e junaq chaab’il maatan.

11 Xb’aan naq k’ehomaq reetal, jun k’ahil “yo’leb’aal ha’ ink’a’ naru chixk’eeb’al chaab’il ha’, chi moko junaq chaab’il yo’leb’aal ha’ naru chixk’eeb’al k’ahil ha’; jo’kan ut, jun winq wi xmoos laj tza, ink’a’ naru chixtaaqenkil li Kristo, ut wi ^bnaxtaaqe li Kristo ink’a’ naru chi wank choq’ xmoos laj tza.

12 Jo’kan naq chixjunil li k’a’aq re ru “chaab’il, rik’in li Dios nachal chaq; ut li k’a’ru ^bink’a’ us rik’in laj tza nachal chaq; xb’aan naq laj tza xik’ naril li Dios, ut rajlal naxpleeti, ut nab’oqok ut naq’unb’esink ch’oolej chi ^cmaakob’k, ut chixb’aanunkil rajlal li k’a’ru ink’a’ us.

13 A’ban k’ehomaq reetal, li k’a’ru re li Dios nab’oqok ut naq’unb’esink ch’oolej chixb’aanunkil rajlal li chaab’il; chi jo’kan, yalaq k’a’ru nab’oqok ut “naq’unb’esink ch’oolej chixb’aanunkil li chaab’il, ut

chixraab’al li Dios, ut chi k’anjelak chiru, a’an ^bmusiq’anb’il xb’aan li Dios.

14 Jo’kan ut, cheril eerib’, ex was wiitz’in raarookex inb’aan, naq ink’a’ teek’oxla naq li k’a’ru “ink’a’ us, re ta li Dios, malaj ut naq li k’a’ru chaab’il ut re li Dios, re ta laj tza.

15 Xb’aan naq k’ehomaq reetal, ex was wiitz’in, k’eeb’il eere “xtz’il-b’al rix re taaruq teenaw b’ar wan li us ut li ink’a’ us; ut ch’olch’o ru li na’leb’ chanru tz’ilok-ix, re taaruq teenaw chi tz’aqal re ru eenawom, jo’ chanru nanawman b’ar wan xsaqenil li kutan chiru raak’ab’il li q’ojyin.

16 Xb’aan naq k’ehomaq reetal, k’eeb’il lix “Musiq’ li Kristo re li junjunq chi winq, re taaruq ^btixnaw b’ar wan li us ut li ink’a’ us; jo’kan ut, nink’ut cheru li na’leb’ chanru teetz’il rix; xb’aan naq yalaq k’a’ru nab’oqok chixb’aanunkil li chaab’il, ut chi q’unb’esink ch’oolej re xpaab’ankil li Kristo, a’an taqlanb’il xb’aan lix wankilal ut lix maatan li Kristo; jo’kan naq taaruq teenaw chi tz’aqal re ru eenawom naq a’an re li Dios.

17 A’banan yalaq k’a’ru naxq’unb’esi xch’ooleb’ li winq

9a Stgo. 1:6-7; 5:16;
Moro. 10:4.

11a Stgo. 3:11-12.

b Mat. 6:24;

2 Ne. 31:10-13;

Tz. ut S. 56:2.

12a Stgo. 1:17;

1 Jn. 4:1-2;

Eter 4:12.

b Alma 5:39-42.

c Hel. 6:30.

K’UTUL RAQAL:

Maak.

13a 2 Ne. 33:4; Eter 8:26.

b K’UTUL RAQAL:

Musiq’ank,

musiq’anb’il.

14a Isa. 5:20;

2 Ne. 15:20.

15a K’UTUL RAQAL:

Tz’ilok-ix, li maatan re.

16a K’UTUL RAQAL:

Reek’ob’aal xch’ool;

Saqen, lix saqen li

Kristo.

b Gen. 3:5;

2 Ne. 2:5, 18, 26;

Mos. 16:3; Alma 29:5;

Hel. 14:31.

chixb'aanunkil li "ink'a' us, ut naq moko te'xpaab' ta li Kristo, naq te'xtz'eqtaana b'an, ut moko te'k'anjelaq ta chiru li Dios, rik'in a'an naru teenaw chi tz'aqal re ru eenawom naq a'an re laj tza; xb'aan naq jo'ka'in naq nak'anjelak laj tza, xb'aan naq maajun winq naxq'unb'esi xch'ool chixb'aanunkil li chaab'il, relik chi yaal, maajun; chi moko neke'xb'aanu lix anjel, chi moko eb' li neke'xk'e rib' rub'el xwankil.

18 Ut anajwan, ex was wiitz'in, rik'in naq nekenaw li saqen taaruq wi' teetz'il ix, ut a' saqen a'an lix "saqen li Kristo, cheril eerib' naq ink'a' textz'iloq rix chi ink'a' us, xb'aan naq rik'in ajwi' li b'raqb'a-aatin nekexraqok wi' aatin, taaraq'e q ajwi' aatin cherix.

19 Jo'kan ut, nintz'aama cheru, ex was wiitz'in, naq teetz'il rix chi yalb'il eeq'e rik'in lix "saqen li Kristo re taaruq teenaw b'arwan li us ut li ink'a' us; ut wi teechap eerib' chiru chixjunil li k'a'ru us, ut ink'a' teetz'eqtaana xloq'al, ch'olch'o naq texwanq choq' b'ralal li Kristo.

20 Ut anajwan, ex was wiitz'in, chanru naru naq teechap eerib' chiru chixjunil li k'a'ru us?

21 Ut anajwan ninwulak sa' li paab'aal a'an, li kinye naq tin'aatinaq wi'; ut tinye eere li b'e texruuq

wi' chixchapb'al eerib' chiru chixjunil li k'a'ru us.

22 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, li Dios, rik'in naq "naxnaw chixjunil li k'a'aq re ru, xb'aan naq a'an junelik wanjenaq ut junelik taawanq, k'ehomaq reetal, kixtaqlaheb' li b'anjel re te'k'anjelaq chiruheb' li ralal xk'ajoleb' li winq, re te'xk'utb'esi chiruheb' chirix lix k'ulunik li Kristo, ut rik'in li Kristo taachalq chixjunil li k'a'ru us.

23 Ut li Dios kixch'olob' chiruheb' li profet, rik'in tz'aqal lix tz'uumal re, naq taachalq li Kristo.

24 Ut k'ehomaq reetal, jalan jalaq paay chanru naq kixk'utb'esi li k'a'aq re ru chiruheb' li ralal xk'ajoleb' li winq, li b'arwan us; ut chixjunil li k'a'aq re ru us rik'in li Kristo nachal chaq; wi ta ink'a' jo'kan, "t'anaqeb' raj li winq, ut maajun k'a'ru us taaruq raj chi chalk rik'ineb'.

25 Jo'kan ut, rik'in lix k'anjeleb' li "anjel, ut rik'in li junjunq chi aatin li na'el chaq sa' xtz'uumal re li Dios, eb' li winq ke'ok chixk'anjelankil li paab'aal chirix li Kristo; ut chi jo'kan rik'in paab'aal, ke'xchap rib' chiru chixjunil li k'a'ru us; ut jo'ka'in naq kiwan toj reetal lix k'ulunik li Kristo.

26 Ut chirix naq kichal a'an, eb' li winq ke'kole' ajwi' xb'aan xpaab'ankil lix k'ab'a'; ut xb'aan li

17a K'UTUL RAQAL:

Maak.

18a Mos. 16:9;

Tz. ut S. 50:24;

88:7–13.

K'UTUL RAQAL:

Saqen, lix saqen li

Kristo.

b JJS, Mat. 7:1–2;

Luk. 6:37; Jwan 7:24.

19a Tz. ut S. 84:45–46.

b Mos. 15:10–12; 27:25.

K'UTUL RAQAL: Ralal

ut xrab'in li Dios.

22a K'UTUL RAQAL: Dios,

Roxichal li Dios.

b Mois. 5:58.

K'UTUL RAQAL:

Anjel.

24a 2 Ne. 2:5.

25a Alma 12:28–30.

paab'aal, ke'ok choq' rala li Dios. Ut jo' chanru naq ch'olch'o ru naq yo'yo li Kristo, a'an kixye li aatin a'in reheb' li qayuwa'; kixye: "Yalaq k'a'ru teetz'aama chiru li Yuwa'b'ej sa' lin k'ab'a', li us, rik'in paab'aal, chi nekepaab' naq tek'uluq, k'ehomaq reetal, taab'aanumanq eere.

27 Jo'kan ut, ex was wiitz'in raarookex inb'aan, ma xe'oso' tab'i' li "sachb'a-ch'oolej xb'aan naq kitaq'e' li Kristo sa' choxa, ut kik'ojla sa' xnim uq' li Dios, re ^bxk'ulb'al rik'in li Yuwa'b'ej li k'a'ru xk'ulub' chirix li uxtaan, li naruxtaanaheb' wi' li rala xk'ajoleb' li winq?

28 Xb'aan naq a'an xsume ru li rajom li chaq'rab', ut nareechani chixjunileb' li neke'paab'ank re; ut eb' li neke'paab'ank re, "te'jiloq rik'in chixjunil li k'a'ru us; jo'kan naq a'an ^bna'atinak re xb'aanunkil ruuchileb' li rala xk'ajoleb' li winq; ut a'an nawan chi junelik sa' li choxa.

29 Ut rik'in naq xb'aanu a'in, ex was wiitz'in raarookex inb'aan, ma xe'oso' tab'i' li sachb'a-ch'oolej? K'ehomaq reetal ninye eere, Ink'a', chi moko ke'xkanab' li anjel k'anjelak chiruheb' li rala xk'ajoleb' li winq.

30 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, eb' a'an wankeb' rub'el xwankil a'an, re te'k'anjelaq jo' chanru raatin lix taqlahom, ut neke'xk'ut rib'

chiruheb' li kaweb' xpaab'aal ut xaqxookeb' xk'a'uxl sa' li jar k'utunik chi choxahilal.

31 Ut li ropiis lix k'anjeleb', a'an xb'oqb'aleb' li winq sa' li jalb'a-k'a'uxlej, ut xtzaqob'resinkil ru ut xb'aanunkil li k'anjel re lix sumwank li Yuwa'b'ej, li kixk'uub' a'an choq' reheb' li rala xk'ajoleb' li winq, re xkawresinkil li b'e sa' xyanqeb' li rala xk'ajoleb' li winq, rik'in xjultikankil li raatin li Kristo, chiruheb' lix k'uleb'aal li Qaawa' li sik'b'ileb' ru, re naq eb' a'an te'ruuq chixch'olob'ankil xyaalal a'an.

32 Ut rik'in xb'aanunkil chi jo'kan, li Qaawa' Dios naxkawresi jun b'e re naq li rela'eb' li winq te'ruuq "chixpaab'ankil li Kristo, re naq li Santil Musiq'ej taaruq taawanq xna'aj sa' xch'ooleb', jo' chanru xwankilal; ut chi jo'ka'in naxk'e chi uxman' li Yuwa'b'ej, li sumwank li kixk'uub' choq' reheb' li rala xk'ajoleb' li winq.

33 Ut li Kristo kixye: "Wi tineepaab', taawanq eewankil chixb'aanunkil yalaq k'a'ru li ^baajel ru choq' we laa'in.

34 Ut a'an kixye: "Chejal eek'a'uxl chejunilex xmaril li ruchich'och', ut chalqex wik'in, ut chikub'eeq eeha' sa' lin k'ab'a', ut chineepaab', re taaruq texkole'q.

35 Ut anajwan, ex was wiitz'in raarookex inb'aan, wi jo'ka'in

26a 3 Ne. 18:20.
K'UTUL RAQAL:
Tijok.
27a K'UTUL RAQAL:
Sachb'a-ch'oolej.
b Isa. 53:12;

Mos. 14:12.
28a Rom. 12:9;
Tz. ut S. 98:11.
b 1 Jn. 2:1; 2 Ne. 2:9.
K'UTUL RAQAL: Aj
Aatinanel.

32a K'UTUL RAQAL:
Paab'aal.
33a Mat. 17:20.
b Tz. ut S. 88:64-65.
34a 3 Ne. 27:20;
Eter 4:18.

wan, naq yaal li k'a'aq re ru a'in li kinye eere, ut li Dios tixk'ut cheru, rik'in "wankilal ut nimla loq'al sa' roso'jik li ^bkutan, naq yaal ajwi', ut wi yaal a'an, ma x'oso' tab'i' xku-tankil li sachb'a-ch'oolej?

36 Malaj ut ke'rage' li anjel chixk'utb'al rib' chiruheb' li ralal xk'a-joleb' li winq? Malaj ut ma "xram tab'i' a'an xwankil li Santil Musiq'ej chiruheb'? Ma tixb'aanu tab'i' ut, chiru jo' najtil taawanq li kutan, malaj taawanq chi xaqxo li ruchich'och', malaj taawanq junaq winq chiru lix b'een re taakoleq?

37 K'ehomaq reetal ninye eere, Ink'a', xb'aan naq xb'aan li paab'aal naq neke'k'anjelaman li "sachb'a-ch'oolej, ut xb'aan li paab'aal naq eb' li anjel neke'xk'ut rib' ut neke'k'anjelak chiruheb' li winq; jo'kan ut, wi oso'jenaq li k'a'aq re ru a'in, rahilal chiwanq sa' xb'ee-neb' li ralal xk'ajoleb' li winq, xb'aan naq a'an xb'aan ^bxmaak'a'il li paab'aal, ut maak'a' chik xyaalal chixjunil.

38 Xb'aan naq maajun winq naru chi kole'k, jo' chanru li raatin li Kristo, ka'ajwi' wi te'xpaab' lix k'ab'a'; jo'kan ut, wi oso'jenaq li k'a'aq re ru a'in, oso'jenaq ajwi' li paab'aal; ut ra chik lix wanjik li winq, xb'aan naq wankeb'

chanchan naq maajun tojb'al-ix ki'uxman.

39 A'b'an k'ehomaq reetal, ex was wiitz'in raarookex inb'aan, chaab'il wi'chik li nink'oxla cherix laa'ex, xb'aan naq nink'oxla naq wan eepaab'aal chirix li Kristo, sa' xk'ab'a' eetuulanil; xb'aan naq wi ta maak'a' eepaab'aal chirix, rik'in a'an moko "eek'ulub' ta re tekx'e-heq sa' ajl sa' xyanq li tenamit re lix iglees.

40 Ut jo'kan wi'chik, ex was wiitz'in raarookex inb'aan, nawaj eeraatinankil chirix li "yo'onink. Chan ru naru neketaw li paab'aal, wi maak'a' eeyo'onihom?

41 Ut k'a'ru li "teeyo'oni? K'ehomaq reetal, ninye eere naq ^bteeyo'oni sa' xk'ab'a' lix tojb'al rix li maak'xb'aan li Kristo ut lix wankil lix waklijik chi yo'yo, naq texwaklesiiq sa' li 'yu'am chi junelik, ut a'in xb'aan eepaab'aal chirix a'an, jo' chanru li yeechi'inb'il.

42 Jo'kan ut, wi jun winq wan "xpaab'aal, ^btento taawanq xyo'onihom; xb'aan naq wi maak'a' li paab'aal ink'a' naru nawan li yo'onink.

43 Ut jo'kan wi'chik, k'ehomaq reetal, ninye eere naq ink'a' naru nawan xpaab'aal ut xyo'onihom, ka'ajwi' wi "tuulan, ut kub'enaq xch'ool.

35 a 2 Ne. 33:11.

b Tz. ut S. 35:8.

36 a Moro. 10:4–5, 7, 19.

37 a Mat. 13:58;

Morm. 9:20;

Eter 12:12–18.

b Moro. 10:19–24.

39 a K'UTUL RAQAL:

K'ulub'ej, k'ulub'ejil.

40 a Eter 12:4.

K'UTUL RAQAL:

Yo'onink.

41 a Tz. ut S. 138:14.

b Tito 1:2; Jak. 4:4;

Alma 25:16;

Moro. 9:25.

c K'UTUL RAQAL:

Junelik yu'am,

yu'am chi junelik.

42 a K'UTUL RAQAL:

Paab'aal.

b Moro. 10:20.

43 a K'UTUL RAQAL:

Tuulan, tuulanil.

44 Wi ta jo'kan, maak'a' xyaa-lal lix "paab'aal ut lix yo'onihom, xb'aan naq maajun k'ulub'anb'il chiru li Dios, ka'ajwi' li tuulan ut kub'enaq xch'ool; ut wi junaq winq tuulan ut kub'enaq xch'ool, ut 'b'naxch'olob' rik'in xwankil li Santil Musiq'ej naq li Jesus a'an li Kristo, tento taawanq ajwi' li rahok rik'in; xb'aan naq wi maak'a' li rahok rik'in, a'an maak'a' na'ok wi; jo'kan naq tento taawanq rahok rik'in.

45 Ut li "rahok najt na'oyb'enin, ut chaab'il xch'ool, ut 'b'ink'a' nakaqalin, ut ink'a' nimob'resinb'il rib', ink'a' naxsik' li k'a'ru re, ink'a' sa' junpaat najosq'o', maajun maa'usilal naxk'oxla, ut moko nasaho' ta xch'ool rik'in li maa'usilal; rik'in b'an li yaal nasaho' xch'ool, chixjunil naxkuy, chixjunil naxpaab', chixjunil naxyo'oni, chixjunil naxkuy xnumsinkil.

46 Jo'kan ut, ex was wiitz'in raa-rookex inb'aan, wi maak'a' li rahok eerik'in, maak'a' nekex'ok wi', xb'aan naq li rahok maa-jo'q'e na'oso'. Jo'kan ut, chexjiloq rik'in li rahok, a'an li q'axal nim wi'chik chiru chixjunil, xb'aan naq chixjunil li k'a'aq re ru tento taa'oso'q—

47 A'b'anan li "tz'aqal rahok a'an

li saq ruhil 'b'rahok narahok wi' li Kristo, ut junelik nawan; ut ani natanawman chi wank rik'in sa' roso'jik li kutan, usaq choq' re a'an.

48 Jo'kan ut, ex was wiitz'in raa-rookex inb'aan, "tjonqex chiru li Yuwa'b'ej chi anchal xmetz'ew eech'ool, re texnujaq rik'in li rahok a'in, li naxk'e sa' xb'eeneb' chixjunil li tz'aqal 'b'neke'taaqenq re li Jesukristo, li Ralal, re naq taaruuq tex'ok choq' ralal li Dios; re naq jo'q'e tixk'ut rib' 'toowanq chanchan a'an, xb'aan naq taqil a'an jo' chanru naq wan; re taawanq qik'in li yo'onihom a'in; re "taasaqob'resiq qu jo' chanru ajwi' naq saq ru a'an. Amen.

CH'OL 8

Xkub'sinkil xha'eb' li kok'al li ka'ch'ineb' xyu'am, a'an maa'us aj tz'eqb'eetalil—Eb' li kok'al wankeb' chi yo'yo rik'in li Kristo sa' xk'ab'a' lix tojb'al rix li maak—Li paab'aal, li jalb'a-k'a'uxlej, li tuulanil ut li kub'enaqil ch'oollej, xk'ulb'al li Santil Musiq'ej, ut kuyuk toj sa' roso'jik, neke'k'amok sa' li kolb'a-ib'. Wan na 401–421 chihab' xyo'lajik li Kristo.

JUN hu kixtz'iib'a laj Mormon "lin

44 a Alma 7:24;
Eter 12:28–34.

b Luk. 12:8–9.

K'UTUL RAQAL:

Ch'olob'ank maak;

Xk'utb'al xyaalal;

Xnawom qach'ool;

Yaal ch'olob'anb'il.

45 a 1 Kor. 13:1–13.

b K'UTUL RAQAL:

Kaqalink.

47 a 2 Ne. 26:30.

K'UTUL RAQAL:

Tz'aqal rahok.

b Jos. 22:5.

K'UTUL RAQAL:

Rahok.

48 a K'UTUL RAQAL:

Tijok.

b K'UTUL RAQAL:

Jesukristo—Li

Jesukristo kixk'ut li tento taa'uxq; Ab'ink chiru.

c 1 Jn. 3:1–3;

3 Ne. 27:27.

d 3 Ne. 19:28–29.

K'UTUL RAQAL: Saq

ru, xsaqal ru.

8 1 a R laj M 1:1.

yuwa' wik'in laa'in, aj Moroni; ut kitz'iib'aman wik'in ka'ch'in chik chirix inb'oqb'al sa' li k'anjel. Ut jo'ka'in kixtz'iib'a we; kixye:

2 At walal Moroni, raarookat inb'aan, nasaho' inch'ool chi numtajenaq naq laa Qaawa' Jesukristo wan chak'oxlankil, ut katxb'oq sa' xk'anjelil, ut sa' lix santil k'anjel.

3 Laa'in nakatink'oxla junelik sa' lin tij, ut rajlal nintijok chiru li Dios Yuwa'b'ej sa' lix k'ab'a' lix Santil Alal Jesus, naq a'an, rik'in lix "chaab'ilal ut b'rusilal li maak'a' roso'jik, tatxk'uula rik'in xkuyb'al xpaab'ankil lix k'ab'a' toj sa' roso'jik.

4 Ut anajwan, at walal, nakatwaatina chirix li k'aru naraho' wi' inch'ool chi numtajenaq, xb'aan naq naraho' inch'ool naq taawakliiq li "wech'ink-ib' sa' eeyanq.

5 Xb'aan naq wi yaal li xintzol, wanjenaq li wech'ink-ib' sa' eeyanq chirix xkub'sinkil xha'eb' lee kok'al li toj ka'ch'ineb' xyu'am.

6 Anajwan ut, at walal, nawaj naq texk'anjelaq chi yalb'il eeq'e, re naq li nimla sachk a'in taa'isiiq chaq sa' eeyanq; xb'aan naq xb'aan a'in naq xintz'iib'a li hu a'in.

7 Xb'aan naq sa' junpaat chirix naq kintzol li k'a'aq re ru a'in

cherix, kinpatz'ok re li Qaawa' chirix li na'leb' a'an. Ut li "raatin li Qaawa' kichal wik'in xb'aan lix wankil li Santil Musiq'ej, ut kixye:

8 Ab'ihomaq li raatin li Kristo, laj Tojol eerix, lee Qaawa' ut lee Dios. K'e reetal, kinchal sa' li ru-chich'och' moko re ta xb'oqb'al li tiikeb' xch'ool, a'b'an eb' laj maak re te'xjal xk'a'uxl; li ani "kaw moko neke'raj ta ru aj b'anonel; a'eb' b'an li yaj; jo'kan ut, eb' li b'kok'al li ka'ch'ineb' xyu'am "kaweb' rib', xb'aan naq ink'a' neke'ru "chixb'aanunkil li maak; jo'kan naq lix majewankil laj "Adan, wik'in laa'in isinb'il chaq sa' xb'eeneb', jo'kan naq maak'a' xwankil sa' xb'eeneb'; ut li chaq'rab' chirix f'xsetb'al xtz'uumal li tz'ejwalej k'eeb'il xraqik wik'in.

9 Ut jo'ka'in naq li Santil Musiq'ej kixk'utb'esi li raatin li Dios we; jo'kan ut, at walal raarookat inb'aan, ninnaw naq anchal eetz'unk chiru li Dios, naq teekub'si xha'eb' li kok'al li ka'ch'ineb' xyu'am.

10 K'ehomaq reetal ninnye eere naq a'in li k'aru teek'ut—li jalb'a-k'a'uxlej ut li kub'iha' chiruheb' li "tz'aqaleb' xna'leb' chi teneb'aak, ut li neke'ru chixb'aanunkil li maak; relik chi yaal, k'utumaq

3a Mos. 4:11.
b K'UTUL RAQAL:
Usilal.

4a 3 Ne. 11:22, 28; 18:34.

7a K'UTUL RAQAL:
Raatin li Dios.

8a Mar. 2:17.

b Mar. 10:13–16.

c Mos. 3:16;
Tz. ut S. 74:7.

d K'UTUL RAQAL:
Maak.

e 2 Ne. 2:25–27.

K'UTUL RAQAL:
Xt'anik laj Adan ut
li xEva.

f Gen. 17:10–11.

K'UTUL RAQAL:
Xsetb'al xtz'uumal li
tz'ejwalej.

10a K'UTUL RAQAL:
Teneb'aak,
teneb'anb'il.

chiruheb' li na'b'ej ut li yuwa'b'ej naq tento te'xjal xk'a'uxl ut te-kub'eeq xha', ut te'xtuulanob'resi rib' chanchaneb' lix ^bkok'al, ut te-kole'q chixjunileb' rochb'eeneb' lix kok'al.

11 Ut eb' lix ^akok'al ka'ch'ineb' xyu'am maajun jalb'a-k'a'uxlej neke'raj ru, chi moko li kub'iha'. K'ehomaq reetal, li kub'iha' a'an choq' re li jalb'a-k'a'uxlej, re xtz'aqob'resinkil ru li taqlahom re taa'uxq ^brisinkil li maak.

12 A'b'anan eb' li ^akok'al yo'yooke' rik'in li Kristo, chalen ajwi' chaq sa' xk'o'jlajik li ruchich'och'; wi ta ink'a' jo'kan, a'anaq raj li Dios jun Dios moko tiik ta ru xna'leb', jo' ajwi' jun Dios li naxjal rib', ut aj ^btihonel ru li winq; xb'aan naq maak'a'jo' xk'ihaleb' li kok'al li ke'kam chi moko xk'ulumb' ta li kub'iha'!

13 Jo'kan ut, wi ta ink'a' taa'ruuq te'kole'q li kok'al chi maak'a' li kub'iha', eb' a'in tento raj naq xkoheb' sa' jun xb'alb'a li maak'a' roso'jik.

14 K'ehomaq reetal ninye eere, ani nak'oxlank re naq eb' li kok'al li ka'ch'ineb' xyu'am neke'raj ru li kub'iha', wan sa' xk'ahil li yot'e'k ut sa' xb'ak'leb' li maa'usilal,

xb'aan naq maak'a' ^axpaab'aal, chi moko xyo'onihom, chi moko xraham, jo'kan naq wi ta taa'isiq chaq a'an sa' xk'oxlankil, tento taa-kub'eeq sa' xb'alb'a.

15 Xb'aan naq xuwajel li maa'usilal xk'oxlankil naq li Dios naxkol jun li kok'al xb'aan li kub'iha', ut li jun chik tento taa'oso'q xb'aan naq moko xk'ulum ta li kub'iha'.

16 Rahilal chichalq sa' xb'eeneb' li te'po'resinq re lix b'e li Qaawa' chi jo'ka'in, xb'aan naq eb' a'an te'oso'q wi ink'a' neke'xjal xk'a'uxl. K'e reetal, nin'aatinak rik'in xkawil inch'ool, chi ^keeb'il inwankil xb'aan li Dios; ut moko ninxuwa ta li taaruq tixb'aanu li winq; xb'aan naq li tz'aqal ^brahok 'narisichixjunil li xiw.

17 Ut laa'in nujenaqin rik'in li ^atz'aqal rahok, a'an li rahok li junelik nakana; jo'kan naq chixjunileb' li kok'al juntaq'eeteb' choq' we; jo'kan naq ninraheb' li ^bkok'al rik'in jun rahok li tz'aqal re ru; ut juntaq'eeteb' chixjunileb', ut neke'tz'aqon sa' li kolb'a-ib'.

18 Xb'aan naq ninnaw naq li Dios maawa' jun Dios li tihb'il ru anihaq chiru, chi moko naxjal rib'; a'an b'an wan chi ^aink'a' naru xjalb'al rib', chalen chaq ^banchal li

10b K'UTUL RAQAL:

Kok'al, al; Tuulan xch'ool.

11a K'UTUL RAQAL:

Kub'iha', kub'sink ha'—Li na'ajman re xk'ulb'al li kub'iha'; Kok'al, al.

b K'UTUL RAQAL:

Risinkil li maak.

12a Tz. ut S. 29:46–47;

93:38.

b Ef. 6:9;

2 Ne. 26:33;

Tz. ut S. 38:16.

14a 1 Kor. 13:1–13;

Eter 12:6;

Moro. 7:25–28;

10:20–23.

16a K'UTUL RAQAL:

K'eeb'il xwankil.

b K'UTUL RAQAL:

Rahok.

c 1 Jn. 4:18.

17a K'UTUL RAQAL:

Tz'aqal rahok.

b Mos. 3:16–19.

18a Alma 7:20;

Morm. 9:9.

K'UTUL RAQAL: Dios,

Roxichal li Dios.

b Moro. 7:22.

junelik q'e kutan toj anchal li junelik q'e kutan chik.

19 Eb' li ^akok'al ka'ch'ineb' xyu'am ink'a' neke'ru chixjalb'al xk'a'uxl; jo'kan naq xuwajel maa'usilal xramb'al lix saq ruhil uxtaan li Dios choq' reheb', xb'aan naq chixjunileb' a'an yo'yookeb' rik'in a'an, xb'aan li ^bruxtaan.

20 Ut ani nayehok re naq eb' li kok'al li ka'ch'ineb' xyu'am neke'raj ru li kub'iha' naxtz'eqtaana xyaalal li ruxtaan li Kristo, ut naxk'e chi jo'maajo' lix ^atojb'al rix li maak kixb'aanu, ut xwankil li tojb'al-ix xb'aan.

21 Rahilal sa' xb'een xkomoneb' a'an, xb'aan naq tento te'xxuwa ru li kamk, li ^axb'alb'a, ut jun ^brahilal li maak'a' roso'jik. Ninye chi kaw inch'ool; li Dios xtaqlan we. Ab'ihomaq, ut k'ehomaq eexik rik'in, malaj ut taaxaqliiq a'in chejitb'al sa' lix ^craqleb'aal aatin li Kristo.

22 Xb'aan naq k'ehomaq reetal naq chixjunileb' li kok'al ^ayo'yookeb' rik'in li Kristo, ut jo'kaneb' ajwi' li wankeb' chi maak'a' li ^bchaq'rab' rik'ineb'. Xb'aan naq lix wankilal li ^atojb'al-ix nachal sa' xb'eeneb' chixjunil li maak'a'

li chaq'rab' rik'ineb'; jo'kan ut, ani moko k'eeb'il ta sa' tojb'a-maak, malaj li ani maajun tojb'a-maak wan sa' xb'een, ink'a' naru naxjal xk'a'uxl; ut re xkomon a'an maa-k'a' na'ok wi' li kub'iha'—

23 A'an b'an eetz'unk chiru li Dios, xtz'eqtaanankil xyaalal li ruxtaan li Kristo ut lix wankil lix Loq'laj Musiq', ut xkanab'ankil eerib' chiru li ^akamenaqil k'anjel.

24 K'e reetal, at walal, ink'a' raj tento taawanq li na'leb' a'in; xb'aan naq li ^ajalb'a-k'a'uxlej a'an choq' reheb' li wankeb' rub'el tojb'a-maak, ut wankeb' rub'el xmajewahom jun li q'etb'il chaq'rab'.

25 Ut li xb'een ruuchinihom li ^ajalb'a-k'a'uxlej a'an li ^bkub'iha'; ut li kub'iha' nachal xb'aan li paa-b'aal choq' re xtz'aqob'resinkil ru li taqlahom; ut lix tz'aqob'resinkil ru li taqlahom naxk'am chaq li ^cri-sinkil li maak;

26 Ut li risinkil li maak naxk'am chaq li ^atuulanil, ut li kub'enaqil ch'oolej; ut sa' xk'ab'a' li tuulanil ut li kub'enaqil ch'oolej nachal li ula'aniik xb'aan li ^bSantil Musiq'ej, ut a' ^cK'ojob'anel Ch'oolej a'an

19 a Luk. 18:15–17.

b K'UTUL RAQAL:

Uxtaan, uxtaanank.

20 a K'UTUL RAQAL:

Xtojb'al rix li maak;
K'uub'anb'il na'leb'
re li tojb'al-ix.

21 a K'UTUL RAQAL:

Xb'alb'a.

b Jak. 6:10;

Mos. 28:3;

Tz. ut S. 19:10–12.

c K'UTUL RAQAL:

Jesukristo—Aj

Raqol Aatin.

22 a K'UTUL RAQAL:

Kolb'a-ib'—Kolb'a-
ib' reheb' li kok'al.

b Hech. 17:30;

Tz. ut S. 76:71–72.

c K'UTUL RAQAL:

Tojok-ix, tojb'il rix,
tojb'al-ix.

23 a Tz. ut S. 22:2.

24 a K'UTUL RAQAL:

Jalok k'a'uxl, jalb'a-
k'a'uxlej.

25 a K'UTUL RAQAL:

Kub'iha', kub'sink

ha'—Li na'ajman re

xk'ulb'al li kub'iha'.

b Moiss. 6:58–60.

c Tz. ut S. 76:52.

K'UTUL RAQAL:

Risinkil li maak.

26 a K'UTUL RAQAL:

Tuulan, tuulanil.

b K'UTUL RAQAL:

Santil Musiq'ej.

c K'UTUL RAQAL:

K'ojob'anel Ch'oolej

(aj).

nanujob^resink rik'in ^dyo'onink ut tz'aqal ^erahok, ut a' rahok a'an nakana rik'in ^fxyalb'aleb' xq'e chi ^gtijok, toj reetal naq taachalq li roso'jik, naq chixjunileb' laj ^hsantil paab'anel te'wanq rik'in li Dios.

27 K'e reetal, at walal, tintz'iib'aq wi'chik aawik'in wi ink'a' ninxik sa' junpaat chixpleetinkileb' laj Lamanita. K'e reetal, lix ^aq'etq'etil li tenamit a'in, malaj lix tenamiteb' laj Nefita, ak xk'am chaq lix sachlijikeb' wi ink'a' neke'xjal xk'a'uxleb'.

28 Chattijoq chirixeb', at walal, re naq taaruq taachalq li jalb'a-k'a'uxlej rik'ineb'. A'b'an k'e reetal, ninxuwa maare anchal li Musiq'ej xkanab' ^axyalb'al xq'e rik'ineb'; ut sa' li jun raqal chi ch'och' a'in yookeb' ajwi' chixsik'b'al xt'انب'al chixjunil li wankilal li nachal chaq rik'in li Dios ut li k'eeb'il xb'aan; ut yookeb' ^bchix-tz'eqtaanankil xyaalal li Santil Musiq'ej.

29 Ut chirix xtz'eqtaanankil xkomon ximal a' na'leb' a'in, at walal, sa' junpaat tento te'oso'q, re taatz'aqloq ru li profeetil aatin li yeeb'il chaq xb'aaneb' li profeet, jo' ajwi' li raatin tz'aqal li qaKolonel.

30 Inwan, at walal, toj reetal naq tintz'iib'aq aawik'in, malaj tatin-k'ul wi'chik. Amen.

Li xkab' hu kixtz'iib'a laj Mormon rik'in laj Moroni, li rala.

Wan sa' li ch'ol 9.

CH'OL 9

Eb' laj Nefita jo'keb' ajwi' laj Lamanita yib' ru ut po'jenaq lix na'leb'eb'—Neke'xrahob'tesi rib' ut neke'xkamsi rib' chirib'ileb' rib'—Laj Mormon naxtz'aama naq chihilanq li usilal ut chaab'ilal sa' xb'een laj Moroni chi junelik. Wan na 401–421 chihab' xyo'ljajik li Kristo.

AT walal raarookat inb'aan, nintz'iib'ak wi'chik aawik'in re taaruq taanaw naq toj yo'yookin; a'b'an nintz'iib'ak ka'ch'inaq chirix li k'a'ru narahob'tesin ch'oolej.

2 Xb'aan naq k'e reetal, wanjenaqin sa' jun rahil pleet rik'ineb' laj Lamanita, sa' li ink'a' wi' koonumta; ut laj Arjeantus t'anaanaq chaq xb'aan li yok'leb' ch'iich', ut jo'kan ajwi' laj Luram ut laj Emron; reliki chi yaal, ut nim xk'ihaleb' li qasik'b'il ru winq li ke'sach chiqu.

3 Ut anajwan k'e reetal, at walal, ninxuwa maare anchal eb' laj Lamanita te'xsach li tenamit a'in; xb'aan naq ink'a' neke'xjal

26d K'UTUL RAQAL:
Yo'onink.
e 1 Pe. 1:22;
1 Ne. 11:22–25.
f K'UTUL RAQAL:
Yalok q'e.

g K'UTUL RAQAL:
Tijok.
h K'UTUL RAQAL:
Santil paab'anel (aj).
27a Tz. ut S. 38:39.
K'UTUL RAQAL:

Q'etq'etil.
28a Morm. 5:16.
b Alma 39:6.
K'UTUL RAQAL:
Maak ink'a' naru
xkuyb'al.

xk'a'uxl, ut laj Satanas nareek'a-siheb' rajlal chi josq'o'k chirib'ileb' rib'.

4 K'e reetal, yookin chi k'anjelak rajlal rik'ineb'; ut naq ninye li raatin li Dios rik'in "kawil aatin neke'siksot ut neke'josq'o' wik'in; ut naq moko kaw ta li waatin neke'xkawob'resi li raameb' rik'in; jo'kan ut, ninxuwa maare anchal lix Musiq' li Qaawa' xkanab'^bxyal-bal xq'e rik'ineb'.

5 Xb'aan naq q'axal naq neke'-josq'o', jo'kan naq chanchan chiwu naq maak'a'eb' xxiw chiru li kamk; ut xsach chiruheb' li rahok chirib'ileb' rib'; ut rajlal "neke'rataw li kik' ut eqajunk.

6 Ut anajwan, at walal raarookat inb'aan, us ta kawujenaqeb', "chigayal qaq'e chi k'anjelak, xb'aan naq wi ta taqakanab'^bk'anjelak, took'ame'q raj rub'el tojb'a-maak; xb'aan naq wan jun k'anjel chiqab'aanu naq wanko choq' muheb'aal ch'och' a'in, re taaruuq toonumtaaq sa' xb'een laj xik' ilonnel re chixjunil li tiikilal, ut taqahiltesi li qaam sa' li rawa'b'eijhom li Dios.

7 Ut anajwan nintz'iib'ak ka'ch'inaq chirix li rahilal ke'xk'ul li tenamit a'in. Xb'aan naq jo' chanru k'eeb'il chinnew xb'aan laj Amoron, k'e reetal, eb' laj Lamanita ke'xchap k'iila preex, li ke'xk'am chaq sa' li najt xteramil kab'l

Xerritzah; ut ke'wan winq, ixq, ut kok'al.

8 Ut lix b'eelomeb' ut xyuwa'eb' li ixq ut kok'al a'an ke'xkamsi; ut neke'xk'e li ixq che'xtiw lix tib'eleb' lix b'eelomeb', ut li kok'al che'xtiw xtib'eleb' lix yuwa'eb'; ut maak'a' li ha', yal ka'ch'in ajwi', li neke'xk'e reheb'.

9 Ut us ta nim li tz'eqb'eeetalil a'in reheb' laj Lamanita, moko naxq'ax ta li reheb' li qatenamit aran Moriantum. Xb'aan naq k'e reetal, naab'al reheb' lix rab'ineb' laj Lamanita ke'xchap choq' preex; ut chirix xmaq'b'al chiruheb' li k'aru q'axal ajb'il wi'chik ut loq' wi'chik chiru chixjunil li k'a'aaq re ru, a'an li "saqru ch'oolejil ut li b'chaab'il yu'amej—

10 Ut chirix naq ke'xb'aanu li na'leb' a'in, ke'xkamsiheb' chi q'axal numtajenaq xrahil, ut ke'xrahob'tesi lix tib'eleb' toj reetal ajwi' naq ke'kam; ut chirix naq ke'xb'aanu a'in, neke'xk'ux lix tib'eleb' chanchan li k'iche' xul, xb'aan xkawileb' li raam; ut neke'xb'aanu jo' reetalil lix kawilaleb' xch'ool.

11 At walal raarookat inb'aan, chan tab'i' ru naru jun tenamit jo' a'in, li maak'a' sahil wank rik'ineb'—

12 (Ut moko naab'al ta chihab' numenaq, ut a'aneb' chaq jun tenamit li ke'wan sa' sahilal ut sa chaq rilb'aleb')

9 4a 2 Ne. 1:26–27;
Tz. ut S. 121:41–43.
b Tz. ut S. 1:33.
5a Morm. 4:11–12.
6a K'UTUL RAQAL:

Yalok q'e.
b Jak. 1:19;
Enos 1:20.
K'UTUL RAQAL:
Xteneb'ankil.

9a K'UTUL RAQAL: Saq
ru ch'oolej.
b K'UTUL RAQAL: Saq
ruhil na'leb'.

13 A'b'anan at walal, chan tab'i' ru naru jun tenamit jo' a'in, li neke'xsahila wi' xch'ool rik'in xk'ihal li tz'eqb'eetalil a'in—

14 Chan tab'i' ru naru naqak'oxla naq li Dios "tixram li ruq' sa' raq-b'a-aatin sa' qab'een?

15 K'e reetal, li waam naxjap re chixyeeb'al: Rahilal sa' xb'een li tenamit a'in. Chatchalq sa' raq-b'a-aatin, at Dios, ut chamuq lix maakeb' ut maa'usilaleb', ut tz'eqb'eetalileb', chiru chaq laa wilob'aal!

16 Ut jo'kan wi'chik, at walal, wankeb' naab'al li "xmalka'an ut eb' lix ko'eb' li toj wankeb' chaq Xerritzah; ut li jun raqal re li tzakemq li ink'a' ke'xk'am laj Lamanita, k'e reetal, lix teep aj pleet laj Tzenefi ke'xk'am chaq, ut ke'xkanab'eb' a'an chi b'enink yalaq b'ar neke'ru re xsik'b'al tzakemq, ut naab'al li tiixil ixq neke'lukta chire li b'e ut neke'kam.

17 Ut li teep aj pleet li wan wik'in q'un xmetz'ew; ut eb' li teep aj pleet reheb' laj Lamanita wankeb' chiwu, ut wan Xerritzah chirixeb'; ut jo' k'ihaleb' li ke'eelelik rik'in li teep aj pleet re laj "Aaron, ke'tane' chiru xxuwajelil lix josq'ileb'.

18 Aay, k'a'jo' xpo'jikeb' xna'leb' lin tenamit! Wankeb' chi maak'a' xtustuukileb' ut chi maak'a' rux-taaneb'. K'e reetal, yal winqin, ut yal xmetz'ew li winq wan wik'in, ut ink'a' chik ninru chixk'anjelankil intaqlahom.

19 Ut eb' a'an ke'kawu sa' xtz'eqb'eetalil lix na'leb'eb', ut num-tajenaq xjosq'ileb' chixjunileb', maajun neke'xkol xyu'am, chi moko li tiix chi moko li saaj, ut neke'xsahila xch'ool rik'in chixjunil, ka'ajwi' rik'in li chaab'il ink'a'; ut li rahilal neke'xk'ul li qixqilal ut li qakok'al chiru chixjunil lix b'een li ch'och' a'in naq'axok re chixjunil; relik chi yaal, li ru'uj aq'ej ink'a' naru chixyeeb'al, chi moko naru chi tz'iib'amank.

20 Ut anajwan, at walal, ink'a' chik nin'aatinak chirix xxik'ob'aalil a'in li yoo chi k'utmank. K'e reetal, laa'at nakanaw ru lix maa'usilal li tenamit a'in; nakanaw naq maak'a' xtiikilal xk'a'uxleb', ut ak numenaq reek'ahomeb'; ut lix maa'usilaleb' "naxq'ax xmaa'usilaleb' laj Lamanita.

21 K'e reetal, at walal, ink'a' ninru chixch'olob'ankil xchaab'ilaleb' chiru li Dios, maare anchal tinixsak'.

22 A'b'an k'e reetal, at walal, ninch'olob' aachaab'ilal laa'at chiru li Dios, ut nawoyb'eni chiru li Kristo naq laa'at tatkoleq; ut nintz'aama chiru li Dios naq a'an "tixkol aayu'am, re taawil xsutq'ijik lix tenamit rik'in a'an, malaj ut lix sachlijikeb' chi junajwa; xb'aan naq ninnaw naq tento te'osoq wi ink'a' b'te'xjal xk'a'uxl ut te'sutq'iiq rik'in.

23 Ut wi neke'oso', taawanq chanchaneb' laj Jaredita, xb'aan

14a Alma 10:23.

16a K'UTUL RAQAL:
Xmalka'an.

17a Morm. 2:9.

20a Hel. 6:34–35.

22a Morm. 8:3.

b Mal. 3:7;

Hel. 13:11;

3 Ne. 10:6; 24:7.

xxikenaqil lix ch'ooleb', sa' "xsik'b'al li kik' ut li ^beeqajunk.

24 Ut wi taa'uxq naq te'oso'q, naqanaw naq naab'al reheb' li qakomon "ke'risi rib' ut ke'q'axon rik'ineb' laj Lamanita, ut wankeb' ajwi' chik li toj te'risi rib' ut te'q'axong rik'ineb'; jo'kan ut, chatz'iib'a ka'ch'inaq li k'a'aq re ru, wi taakole'q aayu'am ut tin'oso'q laa'in ut ink'a' tinwil aawu; a'b'an nawoyb'eni naq sa' junpaat chik tatwil; xb'aan naq wan li loq'laj tz'iib'anb'il esil wik'in li nawaj ^bxq'axte-sinkil aawe.

25 At walal, tiikaqat chixpaa-b'ankil li Kristo; ut li k'a'aq re ru kintz'iib'a mixrahob'tesi aach'ool, ut mi'aalo' sa' aach'ool toj sa' li kamk; li Kristo b'an chiwaklesinq aawe; ut chiwanq li "rahilal li kixk'ul ut lix kamik, ut xk'utunik lix tib'el chiruheb' li qayuwa', ut li ruxtaan ut xnajtil li royb'eni-hom, ut xyo'oninkil lix loq'al ut li ^bjunelik yu'am, sa' laa 'k'a'uxl chi junelik.

26 Ut li rusilal li Dios Yuwa'b'ej, li wan xk'ojarib'aal chi taqenaq sa' li choxa, ut li Qaawa' Jesukristo, li k'ojk'o sa' "xnim uq' lix wankilal, toj reetal naq chixjunil li k'a'aq re ru taa'ok rub'el xwankil, chiwanq ut chikanaaq aawik'in chi junelik. Amen.

CH'OL 10

Nanawe' li yaal chirix lix Hu laj Moron rik'in lix wankil li Santil Musiq'ej—Eb' li maatan re li Musiq'ej neke'k'eh'e' reheb' li tiikeb' chi paa-b'ank—Li musiq'ejil maatan junelik neke'rochb'eeni li paab'aal—Li raa-tin laj Moroni taa'aatinaq chaq sa' li poqs—Chexchalq rik'in li Kristo, ut chitz'aqloq eere eeru rik'in, ut chesantob'resi lee raam. Wan na 421 chihab' xyo'lajik li Kristo.

ANAJWAN laa'in, aj Moroni, nintz'iib'a ka'ch'inaq jo' chanru nink'oxla naq us; ut nintz'iib'ak choq' reheb' li was wiitz'in, eb' laj "Lamanita, ut nawaj raj naq te'x-naw naq ak xe'nume' numenaq kaahib' cient rik'in junmay chihab' chalen chaq naq kik'ee-man li eetalil chirix lix k'ulunik li Kristo.

2 Ut "nink'e chaq xtz'apb'al li tz'iib'anb'il esil a'in, chirix naq ninye junjunq li aatin re elajink cheru.

3 K'ehomaq reetal, nawaj relajinkil cheru, naq jo'q'e teeril li k'a'aq re ru a'in tz'iib'anb'il, wi a'an xchaab'ilal xna'leb' li Dios naq teeril ru, naq chijultiko'q eere chanru ruxtaanal chaq li Qaawa' choq' reheb' li ralal xk'ajoleb' li

23a Morm. 4:11–12.

b Eter 15:15–31.

24a Alma 45:14.

b Morm. 6:6.

25a K'UTUL RAQAL:

Xtojb'al rix li maak.

b K'UTUL RAQAL:

Junelik yu'am,

yu'am chi junelik.

c K'UTUL RAQAL:

K'a'uxlej.

26a Luk. 22:69;

Hech. 7:55–56;

Mos. 5:9;

Alma 28:12.

10 1a Tz. ut S. 10:48.

2a Morm. 8:4, 13–14.

K'UTUL RAQAL:

Loq'laj hu (eb' li)—

Eb' li loq'laj hu

li yeeb'il rik'in

profeetil aatin naq

te'elq chi kutankil.

winq, chalen chaq xyo'ob'tesin-kil laj Adan toj reetal ajwi' xq'e-hil naq teek'ul li k'a'aq re ru a'in, ut "chetz'il rix sa' b'eech'ool.

4 Ut naq teek'ul li k'a'aq re ru a'in, nawaj relajinkil cheru naq "chepatz' re li Dios, li Junelik Yu-wa'b'ej, sa' lix k'ab'a' li Kristo, b'ma ink'a' yaal li k'a'aq re ru a'in; ut wi texpatz'oq rik'in 'x'anchalil eech'ool, chi "tiik eerajom, chi wank "eepaab'aal chirix li Kristo, a'an t'ixk'utb'esi cheru li s'yaal chirix, rik'in lix wankil li Santil Musiq'ej.

5 Ut rik'in lix wankil li Santil Musiq'ej naru "teenaw li b'yaal chirix chixjunil li k'a'aq re ru.

6 Ut yalaq k'a'ru chaab'il a'an tiik ut yaal; jo'kan ut, maak'a' k'a'ru chaab'il natz'eqtaanank xyaalal li Kristo; naxch'olob' b'an naq a'an wan.

7 Ut naru teenaw naq a'an wan, rik'in lix wankil li Santil Musiq'ej; jo'kan naq nawaj relajinkil cheru naq meetz'eqtaana xyaalal lix wankil li Dios; xb'aan naq a'an nak'anjelank rik'in wankilal, "a' yaal jo' chanru xpaab'aaleb' li ralal xk'ajoleb' li winq, chi

juntaq'eet anajwan, ut wulaj, ut chi junelik q'e kutan.

8 Ut jo'kan wi'chik, nawelaji cheru, ex was wiitz'in, naq meetz'eqtaana xyaalaleb' li "maatan naxk'e li Dios, xb'aan naq k'iheb', ut neke'chal chaq rik'in li junaj chi Dios. Ut b'jаланq paay chan ru naq k'anjelamb'ileb' li maatan a'in; a'b'anan a'an li junaj chi Dios li nak'anjelank re chixjunil rik'in chixjunileb'; ut k'eeb'ileb' xb'aan lix k'utb'esihom lix Musiq' li Dios chiruheb' li winq, re rusilankileb'.

9 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, "re jun, k'eeb'il xb'aan lix Musiq' li Dios, naq taaruuq b'tixk'ut li aatin re chaab'il na'leb;

10 Ut re jun chik, re taaruuq tixk'ut li nawb'il aatin rik'in ajwi' li junaj chi Musiq'ej;

11 Ut re jun chik, li "paab'aal q'axal nim, ut re jun chik, eb' li maatan re b'k'irtesink rik'in ajwi' li junaj chi Musiq'ej;

12 Ut jo'kan wi'chik, re jun chik, re taaruuq tixk'anjela xningal ru "sachb'a-ch'oolej;

13 Ut jo'kan wi'chik, re jun chik, re taaruuq taa'aatinaq jo'

3a Deut. 11:18-19.

K'UTUL RAQAL:

K'oxlank sa' ch'oolej.

b Deut. 6:6-7.

4a K'UTUL RAQAL: Tijok.

b 1 Ne. 13:39; 14:30;

Mos. 1:6;

Eter 4:10-11; 5:3.

c K'UTUL RAQAL:

Xmaak'a'li b'alaq'.

d Stgo. 1:5-7;

Moro. 7:9.

e K'UTUL RAQAL:

Paab'aal.

f K'UTUL RAQAL:

K'utb'esink,

k'utb'esinb'il na'leb'.

g K'UTUL RAQAL: Yaal.

5a Tz. ut S. 35:19.

K'UTUL RAQAL:

Tz'ilok-ix, li maatan

re; Xk'utb'al xyaalal;

Xnawom qach'ool;

Yaal ch'olob'anb'il.

b Jwan 8:32.

7a 1 Ne. 10:17-19.

8a K'UTUL RAQAL:

Maatan naxk'e li

Musiq'ej (eb' li).

b Tz. ut S. 46:15.

9a 1 Kor. 12:8-11;

Tz. ut S. 46:8-29.

b Tz. ut S. 88:77-79,

118.

11a K'UTUL RAQAL:

Paab'aal.

b K'UTUL RAQAL:

K'irtesink.

12a K'UTUL RAQAL:

Sachb'a-ch'oolej.

profeet chirix chixjunil li k'a'aq re ru;

14 Ut jo'kan wi'chik, re jun chik, rilb'aleb' li anjel ut li musiq'ej aj k'anjelanel;

15 Ut jo'kan wi'chik, re jun chik, li k'iila paay chi aatinob'aal;

16 Ut jo'kan wi'chik, re jun chik, xk'utb'al xyaalalil li jalanil aatin ut li jar raqal chi "aatinob'aal.

17 Ut chixjunil li maatan a'in neke'chal xb'aan lix Musiq' li Kristo, ut neke'chal chi jek'inb'il re li junjung chi winq, a' yaal jo' chanru naraj a'an.

18 Ut nawaj relajinkil cheru, ex was wiitz'in raarookex inb'aan, naq chijultiko'q eere naq li "junjung chi chaab'il maatan nachal chaq rik'in li Kristo.

19 Ut nawaj relajinkil cheru, ex was wiitz'in raarookex inb'aan, naq chijultiko'q eere naq a'an "juntaq'eet ewer, anajwan, ut chi june-lik q'e kutan, ut naq chixjunileb' li maatan a'in li kin'aatinak wi', a'eb' re musiq'ej, maajo'q'e te'k'e-he'q xraqik, chiru ajwi' jo' najtil xaqxooq li ruchich'och', ka'ajwi' a' yaal jo' b'xmaak'a'il lix paab'aaleb' li ralal xk'ajoleb' li winq.

20 Jo'kan ut, tento taawanq li "paab'aal; ut wi tento taawanq li paab'aal tento ajwi' taawanq li yo'onink; ut wi tento taawanq li

yo'onink tento ajwi' taawanq li rahok.

21 Ut wi moko wan ta li "rahok eerik'in maamin texruuq chi kole'k sa' li rawa'b'ejihom li Dios; chi moko naru tekole'q sa' li rawa'b'ejihom li Dios wi maak'a' eepaab'aal, chi moko wi maak'a' eeyo'onihom.

22 Ut wi maak'a' eeyo'onihom tento texwanq chi oso'jenaq eech'ool; ut nachal roso'jik eech'ool xb'aan li maa'usilal.

23 Ut li Kristo kixye chi yaal reheb' li qayuwā: "Wi wan eepaab'aal naru teeb'aanu chixjunil li k'a'aq re ru li aajel ru choq' we.

24 Ut anajwan nin'aatinak re chixjunil lix maril li ruchich'och'—naq wi taachalq xkutankil naq taa'oso'q sa' eeyanq lix wankilal ut eb' lix maatan li Dios, a'anaq "xb'aan naq b'maak'a' li paab'aal.

25 Ut rahilal chiwanq sa' xb'eeneb' li ralal xk'ajoleb' li winq wi jo'ka'in wan; xb'aan naq "maajun taawanq li nab'aanunk re li us sa' eeyanq; relik chi yaal, maa-jun. Xb'aan naq wi ta wan junaq sa' eeyanq li nab'aanunk re li us, taak'anjelaq rik'in lix wankilal ut eb' lix maatan li Dios.

26 Ut rahilal sa' xb'eeneb' li te'-sachog re li k'a'aq re ru a'in ut te'-kamq, xb'aan naq "neke'kam sa'

16a K'UTUL RAQAL:
Jalanil aatinob'aal,
maatan re.
18a Stgo. 1:17.
19a Heb. 13:8.
b Moro. 7:37.
20a Eter 12:3–37.

21a 1 Kor. 13:1–13;
Moro. 7:1, 42–48.
K'UTUL RAQAL:
Tz'aqal rahok.
23a Moro. 7:33.
24a Moro. 7:37.
b K'UTUL RAQAL:

Xmaak'a'il li
paab'aal.
25a JJS, Sal. 14:1–7;
Rom. 3:10–12.
26a Esek. 18:26–27;
1 Ne. 15:32–33;
Mos. 15:26.

^bxmaakeb', ut moko te'ruuq ta chi kole'k sa' li rawa'b'eijhom li Dios; ut a'in ninye jo' chanru li raatin li Kristo, ut moko nintik'ti'ik ta.

27 Ut nawelaji cheru naq chijulti-ko'q eere li k'a'aq re ru a'in, xb'aan naq chi seeb' taachalq xq'ehil naq teenaw naq moko nintik'ti'ik ta, xb'aan naq tineeril sa' lix raq-leb'aal aatin li Dios; ut li Qaawa' Dios tixye eere: Ma ink'a' kinch'olob' li "waatin eere, li tz'iib'anb'il xb'aan li winq a'in, chanchan jun li ^bnaxjap chaq re sa' xyanqeb' li kamenaq; relik chi yaal, chanchan ajwi' junaq li na'aatinak chaq sa' li 'poqs?

28 Ninch'olob' li k'a'aq re ru a'in choq' re xtzaqob' resinkileb' ru li profettil aatin. Ut k'ehomaq reetal, taa'elq chaq sa' xtzuumal re li Dios li junelik taawanq; ut li raatin a'an ^ataajub'aq chiru li junjunq tasal tenamit.

29 Ut li Dios tixk'ut cheru, naq yaal li k'aru kintz'iib'a.

30 Ut jo'kan wi'chik, nawaj relajinkil cheru naq ^achexchalq rik'in li Kristo, ut chechapaq eerib' chiru li junjunq chi chaab'il maatan, ut ^bmeech'e' li ink'a' us aj maatan, chi moko li k'aru tz'aj.

31 Ut ^aajen, ut waklin chaq sa' li

poqs, at Jerusalen; relik chi yaal, ut k'e chawix laa chaq'al ru aq'; at xrab'in ^bSion; ut 'k'e xkawub' laa ^dwoqechal, ut nimob'resi ru laa nub'aal chi junelik, re naq ^eink'a' chik taasachq aana'leb', re naq lix sumwank li Junelik Yuwa'b'ej li kixk'uub' aawik'in, at xjunkab'al laj Israel, taaruq chi tz'aqlok ru.

32 Relik chi yaal, ^achalqex rik'in li Kristo, ut ^bchitz'aqloq eere eeru rik'in, ut chetz'eqtaana choq' eere chixjunil li moko us ta; ut wi neketz'eqtaana choq' eere chixjunil li moko us ta, ut ^cnekera li Dios chi anchal eemetz'ew, eek'a'uxl, ut eekawilal, rik'in a'an tz'aqal li rusilal choq' eere, re naq rik'in li rusilal taaruq texwanq chi tz'aqal eere eeru rik'in li Kristo; ut wi xb'aan li ^drusilal li Dios tz'aqal eere eeru rik'in li Kristo, maamin texruuq chixtz'eqtaanankil xyaalal lix wankil li Dios.

33 Ut jo'kan wi'chik, wi laa'ex xb'aan li rusilal li Dios tz'aqal eere eeru rik'in li Kristo, ut ink'a' neketz'eqtaana xyaalal lix wankilal, rik'in a'an ^asantob'resinb'ilex rik'in li Kristo, xb'aan li rusilal li Dios, sa' xk'ab'a' lix hoyonik lix ^bkik'el li Kristo, li wan sa' lix sumwank

26 *b* Jwan 8:21.

27 *a* 2 Ne. 33:10–11.

b 2 Ne. 3:19–20;
27:13; 33:13;
Morm. 9:30.

c Isa. 29:4.

28 *a* 2 Ne. 29:2.

30 *a* 1 Ne. 6:4;
Morm. 9:27;
Eter 5:5.

b Alma 5:57.

31 *a* Isa. 52:1–2.

b K'UTUL RAQAL: Sion.

c Isa. 54:2.

d K'UTUL RAQAL:

Oqech, roqechal.

e Eter 13:8.

32 *a* Mat. 11:28;

2 Ne. 26:33; Jak. 1:7;
Omni 1:26.

b Mat. 5:48;

3 Ne. 12:48.

K'UTUL RAQAL:

Tz'aqal re ru.

c Tz. ut S. 4:2; 59:5–6.

d 2 Ne. 25:23.

33 *a* K'UTUL RAQAL:

Santob'resink.

b K'UTUL RAQAL:

Xtojbal rix li maak.

li Yuwa'b'ej choq' re ^crisinkil lee maak, re naq tex'ok chi ^dsant, chi maak'a' eetz'ajnil.

34 Ut anajwan ninye re chixjunil, inwan. Chi seeb' tinxik chi ^ahilank sa' lix ^bhilob'aal li Dios, toj reetal naq lin ^cmusiq' ut lin tib'el

^dte'xjunaji wi'chik rib', ut tink'a-me'q jo' aj q'axol u chiru li ^eiq', re eek'ulb'al chiru lix ^fsahil raqleb'aal aatin li xnimal ru ^gJehova, li June-lik aj ^hRaqol Aatin reheb' li yo'yo jo' ajwi' li kamenaq. Amen.

33 *c* K'UTUL RAQAL:
Risinkil li maak.

d K'UTUL RAQAL:
Santilal.

34 *a* K'UTUL RAQAL:
Hilank, hilob'aal.

b K'UTUL RAQAL:

Hilob'aal na'ajej.

c K'UTUL RAQAL:
Musiq'ej, xmusiq'.

d K'UTUL RAQAL:
Wakliik chi yo'yo.

e 1 Tes. 4:17.

f Jak. 6:13.

g K'UTUL RAQAL:
Jehova.

h K'UTUL RAQAL:
Jesukristo—Aj
Raqol Aatin.

XRAQIK

LI AJLANK SA' LIX HU LAJ MORMON

Sa' lix Hu laj Mormon na'oksiman li najter ajl sa' Q'eqchi', toj reetal 100 (jun cient). Rik'in naq li ninqi ajl sa' Q'eqchi' ink'a' neke'ab'iman sa' li aatinob'aal na'oksiman wulaj wulaj, k'eeb'il arin xtusulal li ajl chi tz'iib'anb'il rochb'een li reetalil li junjunq, re taatawmanq ru li jar paay chi najter ajl wan sa' li hu.

Chiru li xb'een perel, xtusub'aman li najter ajl sa' Q'eqchi', ut k'utb'il chanru yeeb'il chirix li ajl 100 (jun cient). Chirix a'an wan xtiikaleb' li jar raqal sa' lix Hu laj Mormon sa' Q'eqchi' wan wi' li ninqi ajl, rochb'een xyaalalil li ajl wan chi sa'.

1 = jun	36 = waqlaju xka'k'aal	71 = junlaju xkaak'aal
2 = wiib'	37 = wuqlaju xka'k'aal	72 = kab'laju xkaak'aal
3 = oxib'	38 = waqxaqlaju xka'k'aal	73 = oxlaju xkaak'aal
4 = kaahib'	39 = b'elelaju xka'k'aal	74 = kaalaju xkaak'aal
5 = oob'	40 = ka'k'aal	75 = o'laju xkaak'aal
6 = waqib'	41 = jun roxk'aal	76 = waqlaju xkaak'aal
7 = wuqub'	42 = wiib' roxk'aal	77 = wuqlaju xkaak'aal
8 = waqxaqib'	43 = oxib' roxk'aal	78 = waqxaqlaju xkaak'aal
9 = b'eleb'	44 = kaahib' roxk'aal	79 = b'elelaju xkaak'aal
10 = lajeeb'	45 = oob' roxk'aal	80 = kaak'aal
11 = junlaju	46 = waqib' roxk'aal	81 = jun ro'k'aal
12 = kab'laju	47 = wuqub' roxk'aal	82 = wiib' ro'k'aal
13 = oxlaju	48 = waqxaqib' roxk'aal	83 = oxib' ro'k'aal
14 = kaalaju	49 = b'eleb' roxk'aal	84 = kaahib' ro'k'aal
15 = o'laju	50 = lajeeb' roxk'aal	85 = oob' ro'k'aal
16 = waqlaju	51 = junlaju roxk'aal	86 = waqib' ro'k'aal
17 = wuqlaju	52 = kab'laju roxk'aal	87 = wuqub' ro'k'aal
18 = waqxaqlaju	53 = oxlaju roxk'aal	88 = waqxaqib' ro'k'aal
19 = b'elelaju	54 = kaalaju roxk'aal	89 = b'eleb' ro'k'aal
20 = jun may	55 = o'laju roxk'aal	90 = lajeeb' ro'k'aal
21 = jun xka'k'aal	56 = waqlaju roxk'aal	91 = junlaju ro'k'aal
22 = wiib' xka'k'aal	57 = wuqlaju roxk'aal	92 = kab'laju ro'k'aal
23 = oxib' xka'k'aal	58 = waqxaqlaju roxk'aal	93 = oxlaju ro'k'aal
24 = kaahib' xka'k'aal	59 = b'elelaju roxk'aal	94 = kaalaju ro'k'aal
25 = oob' xka'k'aal	60 = oxk'aal	95 = o'laju ro'k'aal
26 = waqib' xka'k'aal	61 = jun xkaak'aal	96 = waqlaju ro'k'aal
27 = wuqub' xka'k'aal	62 = wiib' xkaak'aal	97 = wuqlaju ro'k'aal
28 = waqxaqib' xka'k'aal	63 = oxib' xkaak'aal	98 = waqxaqlaju ro'k'aal
29 = b'eleb' xka'k'aal	64 = kaahib' xkaak'aal	99 = b'elelaju ro'k'aal
30 = lajeeb' xka'k'aal	65 = oob' xkaak'aal	100 = jun cient
31 = junlaju xka'k'aal	66 = waqib' xkaak'aal	101 = jun cient rik'in jun
32 = kab'laju xka'k'aal	67 = wuqub' xkaak'aal	102 = jun cient rik'in wiib',
33 = oxlaju xka'k'aal	68 = waqxaqib' xkaak'aal	ut jo'kan wi'chik
34 = kaalaju xka'k'aal	69 = b'eleb' xkaak'aal	chalen naxik
35 = o'laju xka'k'aal	70 = lajeeb' xkaak'aal	1,000 = jun mil

Eb' li raqal wankeb' wi' li ninqi ajl

1 NEFI

3:31	lajeeb' roxk'aal	= 50
4:1	lajeeb' roxk'aal	= 50
	lajetq mil	= de 10,000 en 10,000
10:4	waqib' cient	= 600
19:8	waqib' cient	= 600

2 NEFI

5:28	lajeeb' xka'k'aal	= 30
5:34	ka'k'aal	= 40
13:3	lajeeb' roxk'aal	= 50
25:19	waqib' cient	= 600

JAKOB

1:1	o'laju roxk'aal	= 55
-----	-----------------	------

ENOS

1:25	jun cient rik'in b'elelaju xkaak'aal	= 179
------	---	-------

JAROM

1:5	wiib' cient	= 200
1:13	wiib' cient rik'in waqxaqlaju xka'k'aal	= 238

OMNI

1:3	wiib' cient rik'in waqlaju xkaak'aal	= 276
	wiib' cient rik'in wiib' ro'k'aal	= 282
1:5	oxib' cient rik'in junmay	= 320
1:28	lajeeb' roxk'aal	= 50

MOSIAH

6:4	xlaje xka'k'aal	= 30
	kaahib' cient rik'in waqlaju xkaak'aal	= 476
7:4	ka'k'aal	= 40
7:5	ka'k'aal	= 40
8:7	oxib' roxk'aal	= 43
9:18	oxib' mil rik'in oxib' roxk'aal	= 3,043
9:19	wiib' cient rik'in b'elelaju xkaak'aal	= 279
10:3	wiib' xka'k'aal	= 22
10:5	wiib' xka'k'aal	= 22
11:19	lajeeb' roxk'aal	= 50

MOSIAH

18:16	wiib' cient rik'in kaahib'	= 204
18:18	lajetq roxk'aal	= 50
18:35	kaahib' cient rik'in lajeeb' roxk'aal	= 450
20:5	kaahib' xka'k'aal	= 24
29:45	wiib' ro'k'aal	= 82
29:46	roxlaju xka'k'aal	= 33
	oxib' xkaak'aal	= 63
	oob' cient rik'in b'eleb'	= 509

ALMA

2:19	kab'laju mil rik'in oob' cient ut kab'laju xka'k'aal	= 12,532
	waqib' mil rik'in oob' cient ut wiib' xkaak'aal	= 6,562
4:5	oxib' mil rik'in oob' cient	= 3,500
24:22	jun mil rik'in oob'	= 1,005
45:10	kaahib' cient	= 400
49:24	lajeeb' roxk'aal	= 50
50:17	xb'een xka'k'aal	= 21
50:23	xb'een xka'k'aal	= 21
50:24	xkab' xka'k'aal	= 22
	rox xka'k'aal	= 23
50:25	xkaa xka'k'aal	= 24
50:35	xkaa xka'k'aal	= 24
50:40	xkaa xka'k'aal	= 24
51:1	ro' xka'k'aal	= 25
51:12	ro' xka'k'aal	= 25
51:19	kaahib' mil	= 4,000
51:37	ro' xka'k'aal	= 25
52:1	xwaq xka'k'aal	= 26
52:14	xwaq xka'k'aal	= 26
52:15	xwuq xka'k'aal	= 27
52:18	xwuq xka'k'aal	= 27
52:19	xwaqxaqib' xka'k'aal	= 28
53:18	wiib' mil	= 2,000
53:22	wiib' mil	= 2,000
53:23	xwaqxaqib' xka'k'aal	= 28
54:1	xb'ele xka'k'aal	= 29
55:35	xb'ele xka'k'aal	= 29
56:1	xlaje xka'k'aal	= 30
56:3	wiib' mil	= 2,000
56:5	wiib' mil	= 2,000

ALMA

56:7	xwaq xka'k'aal	= 26
56:9	xwaq xka'k'aal	= 26
	wiib' mil	= 2,000
56:10	wiib' mil	= 2,000
56:20	xwaq xka'k'aal	= 26
	xwuq xka'k'aal	= 27
56:27	wiib' mil	= 2,000
56:28	wiib' mil	= 2,000
	lajeeb' mil	= 10,000
56:49	wiib' mil	= 2,000
56:50	wiib' mil	= 2,000
56:52	wiib' mil	= 2,000
57:5	xwaqxaq xka'k'aal	= 28
57:6	xb'ele xka'k'aal	= 29
	waqib' mil	= 6,000
	oxk'aal	= 60
	wiib' mil	= 2,000
57:14	wiib' mil	= 2,000
57:19	wiib' mil ut oxk'aal	= 2,060
57:20	wiib' mil rik'in oxk'aal	= 2,060
57:25	wiib' cient	= 200
	wiib' mil rik'in oxk'aal	= 2,060
58:8	wiib' mil	= 2,000
58:38	xb'ele xka'k'aal	= 29
59:1	xlaje xka'k'aal	= 30
62:11	xlaje xka'k'aal	= 30
62:12	xjunlaju xka'k'aal	= 31
	waqib' mil	= 6,000
62:13	waqib' mil	= 6,000
62:17	kaahib' mil	= 4,000
62:39	xjunlaju xka'k'aal	= 31
62:52	ro'laju xka'k'aal	= 35
63:1	xwaqlaju xka'k'aal	= 36
63:3	xwaqlaju xka'k'aal	= 36
63:4	xwuqlaju xka'k'aal	= 37
	oob' mil rik'in kaahib'	= 5,400
	cient	
63:6	xwuqlaju xka'k'aal	= 37
63:7	xwaqxaqlaju xka'k'aal	= 38
63:9	xwaqxaqlaju xka'k'aal	= 38
63:10	xb'elelaju xka'k'aal	= 39
63:16	xb'elelaju xka'k'aal	= 39

HELAMAN

1:1	xka'k'aal	= 40
1:13	xka'k'aal	= 40
1:14	xb'een roxk'aal	= 41

HELAMAN

1:34	xb'een roxk'aal	= 41
2:1	xkab' roxk'aal	= 42
2:12	xkab' roxk'aal	= 42
3:1	rox roxk'aal	= 43
3:2	xkaa roxk'aal	= 44
	ro' roxk'aal	= 45
3:3	xwaq roxk'aal	= 46
3:18	xwaq roxk'aal	= 46
3:19	xwuq roxk'aal	= 47
	xwaqxaq roxk'aal	= 48
3:22	xwaqxaq roxk'aal	= 48
3:23	xb'ele roxk'aal	= 49
3:32	xb'ele roxk'aal	= 49
	xlaje roxk'aal	= 50
3:33	xjunlaju roxk'aal	= 51
3:36	xkab'laju roxk'aal	= 52
3:37	roxlaju roxk'aal	= 53
4:1	xkaalaju roxk'aal	= 54
4:4	xwaqlaju roxk'aal	= 56
4:5	xwuqlaju roxk'aal	= 57
	xwaqxaqlaju roxk'aal	= 58
4:8	xwaqxaqlaju roxk'aal	= 58
4:9	roxk'aal	= 60
4:10	jun xkaak'aal	= 61
4:17	jun xkaak'aal	= 61
4:18	xkab' xkaak'aal	= 62
5:19	waqxaqib' mil	= 8,000
5:49	oxib' cient	= 300
6:1	xkab' xkaak'aal	= 62
6:6	rox xkaak'aal	= 63
6:13	xkaa xkaak'aal	= 64
6:14	ro' xkaak'aal	= 65
6:15	xwaq xkaak'aal	= 66
6:16	xwuq xkaak'aal	= 67
6:32	xwuq xkaak'aal	= 67
6:33	xwaqxaq xkaak'aal	= 68
6:41	xwaqxaq xkaak'aal	= 68
7:1	xb'ele xkaak'aal	= 69
10:19	xjunlaju xkaak'aal	= 71
11:1	xkab'laju xkaak'aal	= 72
11:2	roxlaju xkaak'aal	= 73
11:5	xkaalaju xkaak'aal	= 74
11:6	ro'laju xkaak'aal	= 75
11:17	xwaqlaju xkaak'aal	= 76
11:21	xwaqlaju xkaak'aal	= 76
	xwuqlaju xkaak'aal	= 77

HELAMAN

11:22	xwaqxaqlaju xkaak'aal	= 78
11:23	xb'eelajaju xkaak'aal	= 79
11:24	xkaak'aal	= 80
11:29	xkaak'aal	= 80
11:30	xb'een ro'k'aal	= 81
11:35	xb'een ro'k'aal	= 81
11:36	xkab' ro'k'aal	= 82
	rox ro'k'aal	= 83
	xkaa ro'k'aal	= 84
11:37	ro' ro'k'aal	= 85
11:38	ro' ro'k'aal	= 85
13:1	xwaq ro'k'aal	= 86
13:5	kaahib' cient	= 400
13:9	kaahib' cient	= 400
16:9	xwaq ro'k'aal	= 86
16:10	xwuq ro'k'aal	= 87
16:11	xwaqxaq ro'k'aal	= 88
16:12	xb'ele ro'k'aal	= 89
16:13	xlaje ro'k'aal	= 90
16:24	xlaje ro'k'aal	= 90
3 NEFI		
1:1	xjunlaju ro'k'aal	= 91
	waqib' cient	= 600
1:4	xkab'laju ro'k'aal	= 92
1:26	xkab'laju ro'k'aal	= 92
1:27	roxlaju ro'k'aal	= 93
1:28	xkaalaju ro'k'aal	= 94
2:1	ro'laju ro'k'aal	= 95
2:4	xwaqlaju ro'k'aal	= 96
	xwuqlaju ro'k'aal	= 97
	xwaqxaqlaju ro'k'aal	= 98
	xb'eelajaju ro'k'aal	= 99
2:5	jun cient	= 100
2:6	waqib' cient rik'in b'eleb'	= 609
4:16	xjun xka'k'aal	= 21
5:7	xkab' xka'k'aal	= 22
	rox xka'k'aal	= 23
	xkaa xka'k'aal	= 24
	ro' xka'k'aal	= 25
	oob' xkaak'aal	= 25
5:8	oob' xka'k'aal	= 25
6:1	xwaq xka'k'aal	= 26

3 NEFI

6:4	xwaq ut xwuq xka'k'aal	= 26 ut 27
6:9	xwaqxaq xka'k'aal	= 28
6:10	xb'ele xka'k'aal	= 29
6:14	xlaje xka'k'aal	= 30
6:17	xlaje xka'k'aal	= 30
7:1	xlaje xka'k'aal	= 30
7:13	xlaje xka'k'aal	= 30
7:14	xjunlaju xka'k'aal	= 31
7:21	xjunlaju xka'k'aal	= 31
7:23	xkab'laju xka'k'aal	= 32
	roxlaju xka'k'aal	= 33
8:2	roxlaju xka'k'aal	= 33
8:5	xkaalaju xka'k'aal	= 34
8:18	xkaalaju xka'k'aal	= 34
17:25	wiib' mil rik'in oob' cient	= 2,500
28:3	kab'laju xkaak'aal	= 72

4 NEFI

1:1	xkaalaju xka'k'aal	= 34
	ro'laju xka'k'aal	= 35
1:2	xwaqlaju xka'k'aal	= 36
1:4	xwuqlaju xka'k'aal	= 37
1:6	xwaqxaqlaju xka'k'aal	= 38
	xb'eelajaju xka'k'aal	= 39
	xb'een roxk'aal	= 41
	xkab' roxk'aal	= 42
	b'eleb' roxk'aal	= 49
	xjulaju roxk'aal	= 51
	xkab'laju roxk'aal	= 52
	b'eelajaju roxk'aal	= 59
1:14	xjunlaju xkaak'aal	= 71
	xkab'laju xkaak'aal	= 72
	b'eelajaju xkaak'aal	= 79
	jun cient	= 100
1:18	jun cient rik'in lajeeb'	= 110
1:20	kaahib' ro'k'aal	= 84
1:21	jun cient rik'in kaalaju= ro'k'aal	194
1:22	wiib' cient	= 200
1:24	xkab' cient rik'in jun	= 201
1:27	wiib' cient rik'in lajeeb'	= 210
1:34	wiib' cient rik'in lajeeb' xka'k'aal	= 230

4 NEFI

1:35	xkab' cient rik'in junlaju xka'k'aal	= 231
1:40	wiib' cient rik'in kaahib' roxk'aal	= 244
1:41	wiib' cient rik'in lajeeb' roxk'aal	= 250
	wiib' cient rik'in oxk'aal	= 260
1:45	oxib' cient	= 300
1:47	oxib' cient rik'in oob'	= 305
1:48	oxib' cient rik'in junmay	= 320
	rox cient rik'in junmay	= 320

MORMON

1:3	kaahib' xka'k'aal	= 24
1:11	lajeeb' xka'k'aal chi mil	= 30,000
2:2	oxib' cient rik'in waqib' xka'k'aal	= 326
2:3	rox cient rik'in wuqub' xka'k'aal	= 327
2:9	kaahib' roxk'aal chi mil	= 44,000
	wiib' roxk'aal chi mil	= 42,000
	oxib' cient rik'in lajeeb' xka'k'aal chihab'	= 330
2:15	oxib' cient rik'in kaahib' roxk'aal	= 344
2:16	rox cient rik'in oob' roxk'aal	= 345
2:22	rox cient rik'in waqib' roxk'aal	= 346
2:25	lajeeb' xka'k'aal chi mil	= 30,000
	lajeeb' roxk'aal chi mil	= 50,000
2:28	rox cient rik'in b'eleb' roxk'aal	= 349
	rox cient rik'in lajeeb' roxk'aal	= 350
3:4	oxib' cient rik'in oxk'aal	= 360
3:7	rox cient rik'in jun xkaak'aal	= 361
3:8	rox cient rik'in wiib' xkaak'aal	= 362

MORMON

4:1	rox cient rik'in oxib' xkaak'aal	= 363
4:7	rox cient rik'in kaahib' xkaak'aal	= 364
4:10	rox cient rik'in waqib' xkaak'aal	= 366
4:15	rox cient rik'in wuqub' xkaak'aal	= 367
4:16	rox cient rik'in o'laju xkaak'aal	= 375
5:5	oxib' cient rik'in b'elelaju xkaak'aal	= 379
5:6	rox cient rik'in kaak'aal	= 380
6:5	oxib' cient rik'in kaahib' ro'k'aal	= 384
6:10	lajeeb' mil	= 10,000
6:11	kaahib' xka'k'aal lajeeb' mil	= 24
	lajeeb' mil	= 10,000
6:12	lajeeb' mil	= 10,000
6:13	lajeeb' mil	= 10,000
6:14	lajeeb' mil	= 10,000
6:15	lajeeb' mil kaahib' xka'k'aal	= 10,000
	kaahib' cient	= 24
8:6	kaahib' cient	= 400

ETER

1:2	kaahib' xka'k'aal	= 24
6:11	oxib' cient rik'in kaahib' roxk'aal	= 344
6:16	wiib' xka'k'aal	= 22
6:20	wiib' xka'k'aal	= 22
7:2	junlaju xka'k'aal oxib' xka'k'aal	= 31
	oxib' xka'k'aal	= 23
7:4	kab'laju xka'k'aal	= 32
9:12	lajeeb' xka'k'aal	= 30
9:16	wiib' xkaak'aal	= 62
9:24	jun cient rik'in wiib' jun cient rik'in wiib' roxk'aal	= 102
	roxk'aal	= 142
9:25	b'eleb' roxk'aal	= 49
10:8	wiib' roxk'aal	= 42
10:15	wiib' roxk'aal	= 42
10:30	kaahib' xka'k'aal	= 24
10:32	wiib' roxk'aal	= 42
15:2	wiib' mil chi mil	= 2,000,000
15:23	kab'laju roxk'aal beleb' xkaak'aal	= 52
	beleb' xkaak'aal	= 69

ETER

15:25 kab'laju xka'k'aal = 32
wuqub' xka'k'aal = 27

MORONI

10:1 kaahib' cient rik'in = 420
junmay

LI
TZOL'LEB'
UT
SUMWANK

RE LIX IGLEES LI JESUKRISTO

REHEB' LAJ SANTIL PAAB'ANEL SA' ROSO'JIKEB' LI KUTAN

WAN WI' LI K'UTB'ESINB'IL NA'LEB' K'EEB'IL RE

LAJ JOSE SMITH, LI PROFEET

UT WAN K'A'RU TIQB'IL XB'AANEB' LI KE'WAN MOQON

SA' LI AWA'B'EJIL RE LI IGLEES

XTIKIB'ANKIL

Li Tzol'leb' ut li Sumwank, a'an chi junajinb'il li choxahil k'utb'esinb'il lina'leb' ut musiq'anb'il yehom k'eeb'il re xxaqab'ankil ut xtusub'ankil lix awa'b'ejihom li Dios sa' li ruchich'och' sa'eb' li roso'jikil kutan. Lix k'ihaleb' li jar tasal b'eresinb'ileb' reheb' li komon sa' Lix Iglees li Jesukristo reheb' laj Santil Paab'anel sa' Roso'jikeb' li Kutana, a'b'anan li jar esil, li q'u-suk, ut li elajink wan chi sa', wan choq' re lix chaab'ilal chixjunileb' li winqilal ut sa'eb' a'an wan jun b'oqok re chixjunileb' li tenamit yalaq b'ar, naq te'rab'i lix yaab' xkux li Qaawa' Jesukristo, li yoo chi raatinankileb' choq' re lix chaab'ilaleb' sa' li yu'am a'in ut lix kolb'aleb' re junelik.

Lix k'ihaleb' li k'utb'esinb'il na'leb' li ch'utub'anb'ileb' arin ke'k'ule' rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith, Alalb'ej, li xb'een profet ut awa'b'ej re Lix Iglees li Jesukristo reheb' laj Santil Paab'anel sa' Roso'jikeb' li Kutana. Wankeb' chik li ke'k'ehe' rik'in xtz'uumaleb' re li ke'wan moqon sa' li Awa'b'eji (chi'ilmanq sa' xtiklajik li tasal 135, 136, ut 138, ut li Awa'b'eji Aatin 1 ut 2).

Li hu Li Tzol'leb' ut li Sumwank a'an jun reheb' li xaqab'anb'il hu re li Iglees rochb'een li Santil Hu, lix Hu laj Mormon, ut li Q'ol Nim Xtz'aq. A'b'anan li Tzol'leb' ut li Sumwank jalan wi' rik'ineb' xb'aan naq maawa' jun najteril hu li jaltasinb'il ru; re b'an li kutana a'in, ut kik'ehe' xb'aan li Dios rik'in xtz'uumaleb' re lix sik'b'il ru profet re xk'ojob'ankil wi'chik lix santil k'anjel ut xxaqab'ankil li rawa'b'ejihom li Dios sa' li ruchich'och' sa' li kutana a'in. Sa'eb' li k'utb'esinb'il na'leb', na'ab'iman lix yaab' xkux li Qaawa' Jesukristo li q'un xyaab' a'ut kaw xwankil, li yoo chi ak'il chi aatinak sa' lix k'ojlajik lix tz'aqalil ru li kutana; ut li k'anjel li tikib'anb'il arin wan chixkawresinkil li b'e choq' re lix kab' xk'ulunik li Qaawa', li naxtz'aqob'resi ru ut wan sa' xyaalal rik'in li raatineb' chixjunil li santil profet chalen chaq naq kitikla li ruchich'och'.

Laj Jose Smith, Alalb'ej, kiyo'la sa' 23 xb'e li po Diciembre 1805 aran Sharon, sa' li Condado Windsor, Vermont. Naq toj saaj, kiq'axon rochb'een lix junkab'al toj sa' Manchester, sa' xjajal li rokeb'aal saq'e sa' li ch'och' Nueva York. Li rochoch nach' wan rik'in Manchester sa' li hab' 1820, ut kaalaju chihab' xyu'am naq kixk'ul li xb'een na'leb' k'utb'esinb'il, sa' li ki'ula'aniik wi' chi tz'ejwalejil xb'aan li Dios, li Junelik Yuwa'b'ej, ut li Jesukristo li Ralal. Sa' li k'utb'esink a'an kiyeh'e' re naq lix tz'aqal Iglees li Jesukristo li kixaqab'aman chaq sa' xkutankil li Ak' Chaq'rab', ut li k'anjel-anb'il wi' xtz'aqalil li evangelio, maak'a' chik sa' li ruchich'och'. Chirix a'an ke'wan chik li choxahil k'utb'esihom li kitzole' wi' xb'aaneb' li anjel; kik'ute' chiru naq li Dios kixk'e jun li k'anjel chixb'aanu sa' li ruchich'och',

ut naq rik'in xtz'uumal re a'an lix Iglees li Jesukristo taak'ojob'amanq wi'chik sa' li ruchich'och'.

Chirix xnumik li kutan, laj Jose Smith, chi tenq'anb'il xb'aan li Dios, kiru chixjaltesinkil ru ut xpuktesinkil lix Hu laj Mormon. Naq yoo chi uxmank a'in, laj Jose rochb'een laj Oliver Cowdery ke'k'ojob'aak sa' li Tijonelil re Aaron xb'aan laj Juan aj Kub'sihom Ha' chiru li po Mayo 1829 (chi'ilmanq sa' Tz. ut S. 13), ut moko najt ta chirix a'an ke'k'ojob'aak sa' li Tijonelil re Melkisedek xb'aaneb' li najteril apostol, laj Pedro, laj Santiago, ut laj Juan (chi'ilmanq sa' Tz. ut S. 27:12). Ke'uxman chik xkomon li k'ojob'aak, sa' li kik'ojob'aman wi' sa' xb'eeneb' lix lawil li tijonelil xb'aan laj Moises, laj Elias, laj Eliyah, ut naab'al chik li najteril profheet (chi'ilmanq sa' Tz. ut S. 110; 128:18, 21). Rik'in li jar k'ojob'aak a'in, kik'ojob'aman wi'chik choxahil wankilal reheb' li winq sa' li ruchich'och'. Sa' 6 xb'e li po Abril 1830, chi taqlanb'il xb'aan li Dios, li Profheet Jose Smith kixk'uub' li Iglees, ut chi jo'kan lix tz'aqal Iglees li Jesukristo wan wi'chik chi k'anjelak jo' jun xaqab'anb'il k'anjel sa' xyanqeb' li winq, ut wan xwankil chixk'utb'al li evangelio ut chixk'anjelankil li k'ojob'anb'il k'anjel re li kolb'a-ib' (Chi'ilmanq li Q'ol Nim Xtz'aq, Jose Smith—Resilal 1:1–75, ut Tz. ut S. 20.)

Ke'k'ule' li k'utb'esinb'il na'leb' a'in re xsumenkil li tij naq ki'ajman ru li tenq'aak, ut ke'kehe' sa' xk'ab'a' li tz'aqal yoo chi k'ulmank sa' li kutan a'an. Li profheet ut eb' lix komon ke'xsik' xna'leb' rik'in li Dios, ut rik'in li k'utb'esinb'il na'leb' a'in nanawman naq ke'xk'ul ajwi'. Sa'eb' li k'utb'esinb'il na'leb', na'ilman chi k'ojob'amank wi'chik ut chi k'utb'esimank lix evangelio li Jesukristo, ut chi tikib'amank lix k'ojlajik lix tz'aqalil ru li kutan. Nak'utman ajwi' sa'eb' li k'utb'esinb'il na'leb' a'in lix b'eenik li Iglees sa' xjajal li rokeb' saq'e, chalen chaq sa' Nueva York ut Pennsylvania toj sa' Ohio, sa' Missouri, sa' Illinois, ut moqon sa' li taqenaqil chaqi ch'och' sa' li nimla ch'och' America sa' xjajal li rokeb' saq'e, ut nak'utun ajwi' li nimla yalok-u ke'xb'aanu laj santil paab'anel naq ke'xyal xq'e chixxaqab'ankil Sion sa' li ruchich'och' sa' li kutan a'in.

Junjunq reheb' li jar tasal sa' xtiklajik neke'aatinak chirix xjaltesinkil ru ut xpuktesinkil lix Hu laj Mormon (il li tasal 3, 5, 10, 17, ut 19). Junjunq chik li tasal moqon neke'aatinak chirix lix k'anjel li Profheet aj Jose Smith naq kixb'aanu jun xjaltesinkil ru li Santil Hu chi musiq'anb'il, ut rik'in a'an ke'k'ule' naab'al li tasal wan wi' li xningal ru tzol'leb' (qayehaq, chi'ilmanq li tasal 37, 45, 73, 76, 77, 86, 91, ut 132, sa' li junjunq wan wi' li na'leb' chirix xjaltesinkil ru li aatin sa' li Santil Hu).

Sa'eb' li k'utb'esinb'il na'leb', wan chi tusub'anb'il li tzol'leb' chirix li evangelio, ut nach'olob'aman xyaalal jar paay li xb'eenil na'leb', jo' chirix li roxichal li Dios, lix tiklajik li winq, lix wanjik laj Satanas, k'aru rajb'al

li yu'am a'in, k'at naq tento xpaab'ankil li chaq'rab', k'at naq na'ajman li jalb'a-k'auxlej, lix k'anjel li Loq'laj Musiq'ej, li k'ojob'anb'il k'anjel ut li k'anjelanb'il na'leb' re li kolb'a-ib', k'aru tixk'ul li ruchich'och', chanru naq te'wanq li winq chirix li wakliik chi yo'yo ut li raqb'a-aatin, li sumlaak li naru nawan chi junelik, ut lix wankil li junkab'al sa' li yu'am chi junelik. Jo'kan ajwi', nak'utman chanru naq timil timil kitusub'aman li Iglees rik'in lix b'oqb'aleb' li obiisp, li Xb'eenil Awa'b'ejil, lix Molameb' li Kab'laju, ut eb' laj Setenta, ut ke'k'ojob'aman chik xkomoneb' li opiis ut li molam. Nak'utman ajwi' xyaalal li Jesukristo—lix diosilal, lix nimal xwankil, lix tz'aqalil re ru, lix rahom, ut lix wankilal aj tojol-ix—rik'in a'in k'ajo' xnimaxloq'al li hu a'in choq' re lix junkab'aleb' li winq, ut q'axal nim wi'chik xtz'aq chiru xb'ihomal chixjunil li ruchich'och'.

Junjunq li k'utb'esinb'il na'leb' ke'puktesiman chaq Sion (Independence), Missouri, sa' li hab' 1833, rik'in li k'ab'aej *A Book of Commandments for the Government of the Church of Christ* (Jun Hu re Taqlahom choq' re Xb'eresinkil lix Iglees li Kristo). Chirix li hu a'in li kipuktesiman, eb' li xb'eenil ke'xch'olob' xyaalal chi tiikeb' xk'a'uxl naq li Qaawa' kixk'utb'esi chaq sa' raameb' naq yaal li k'utb'esinb'il na'leb' a'in. Rik'in naq li Qaawa' toj yoo chaq chixk'eeb'aleb' xna'leb' lix moos, wiib' chihab' chik chirix a'an sa' Kirtland, Ohio, kipuktesiman chik jun li hu nimob'resinb'il, ut wan li k'ab'aej *Doctrine and Covenants of the Church of the Latter Day Saints* (Tzol'leb' ut Sumwank re li Iglees reheb' laj Santil Paab'anel sa' Roso'jikeb' li Kutana). Sa' li hu a'an li kipuktesiman, kiwan lix ch'olob'ahomeb' li Kab'laju chi Apostol chi tz'iib'anb'il, chi jo'ka'in:

LIX CH'OLOB'AHOMEB' LI
KAB'LAJU CHI APOSTOL CHIRIX LIX YAALALIL LI
HU TZOL'LEB' UT SUMWANK

Lix ch'olob'ahomeb' laj yehol nawom chirix li Hu reheb' lix Taqlahom li Qaawa', a' li taqlahom kixk'e A'an re lix Iglees rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith, alalb'ej, li kixaqab'aak xb'aan xyaab' xkux li Iglees choq' re li ajom a'in:

Laa'o b'i' wan qach'ool chixch'olob'ankil xyaalal chiru chixjunil li ruchich'och' wankeb' wi' li winq, chiru li junjunq chi yo'ob'tesihom chiru li xb'een li ch'och', naq li Qaawa' xch'olob' xyaalal sa' li qaam, rik'in li Santil Musiq'ej li hirb'il sa' qab'een, naq eb' li taqlahom a'in k'eeb'ileb' chi musiq'anb'il xb'aan li Dios, ut wankeb' xchaab'ilal choq' reheb' chixjunil li winq, ut yaaleb' chi yaal.

Naqach'olob' xyaalal a'in chiru li ruchich'och', chi wan li Qaawa' choq' aj tenq'ahom qe; ut a' sa' xk'ab'a' li rusilal li Dios Yuwa'b'ej, ut li Jesukristo

li Ralal, naq kanab'amb'il qe li chaab'ilal a'in re xch'olob'ankil xyaalal a'in chiru li ruchich'och', li nanumta wi' xsahil li qach'ool, ut nokotijok junelik chiru li Qaawa' naq rik'in a'in te'chaab'ilob'resi iq li ralal xk'ajoleb' li winq.

Lix k'ab'a'eb' li Kab'laju a'aneb' a'in:

Thomas B. Marsh	Orson Hyde	William Smith
David W. Patten	William. E. McLellin	Orson Pratt
Brigham Young	Parley P. Pratt	John F. Boynton
Heber C. Kimball	Luke S. Johnson	Lyman E. Johnson

Naq yoo chi puktesimank wi'chik li Tzol'leb' ut li Sumwank, wan chik li k'utb'esinb'il na'leb' ut xkomon chik k'a'ru tz'iib'amb'il li kitiqman chi sa', jo' chanru kik'ule' ut kik'ulub'aak xb'aaneb' li jar ch'utlajik ut li ch'utub'aj-ib' re li Iglees li ke'xaqab'aman.

Chirix naq kipuktesiman li hu sa' 1835, kik'ehe' chi sa' wuqub' li tzo-leb'aal aatin chirix lix na'leb' li Dios, ut a'an *Lectures on Faith* (K'utb'il Aatin chirix li Paab'aal) xk'ab'a'. Ke'kawresiman li k'utb'il aatin a'in choq' re lix Tzoleb'aaleb' li Profeet sa' Kirtland, Ohio, sa' li hab' 1834 ut 1835. Us ta chaab'ileb' li k'utb'il aatin a'in re xk'utb'al li tzol'leb' ut re k'ehok na'leb', chalen sa' li hu puktesinb'il sa' 1921 xe'isiik chaq xb'aan naq moko k'eeb'ileb' ta chi moko ke'k'ute' jo' k'utb'esinb'il na'leb' chiru chixjunil li iglees.

Nak'eeman reetal naq wan junjunq xmajelal li aatin kitawman sa' li hu sa' ingles naq yoo chi puktesimank, ut lix k'ihal li majelal a'an wan sa' li aatin sa' xtiklajikeb' li jar tasal. Sa' li hu a'in xjale' junjunq reetalil li kutan ut li na'ajej, ut xkomon chik li aatin, re xtuqub'ankil sa' li jar tasal b'ar ki'aj-man ru. Kib'aanuman li jalok a'in re naq taawanq li hu sa' xyaalalil rik'in xkomoneb' chik chi hu li neke'yehok resil li kutan a'an. Wan chik li na'leb' sa' li jun puktesink a'in, jo' li tusleb'aal aatin li chaab'ilob'resinb'il, li aatin sa' xtiklajikeb' li jar tasal, ut li ch'olob'amb'il aatin; chixjunil a'in k'eeb'il re xtenq'ankileb' li te'iloq re chixtawb'al ru ut chi saho'k sa' xch'ool rik'in li raatin li Qaawa' jo' chanru k'eeb'il sa' li Tzol'leb' ut li Sumwank.

Sa' li aatin sa' xtiklajikeb' li jar tasal re li Tzol'leb' ut li Sumwank sa' ingles, nak'utman resil li perel sa' li hu *History of the Church* (Resilal li Iglees). Li hu *History of the Church* a'an jun esil wuqub' chi hu xnimal, wan wi' resilal lix tiklajik Lix Iglees li Jesukristo reheb' laj Santil Paab'anel sa' Roso'jikeb' li Kutana, chalen chaq 1820 toj sa' 1848. Rik'in naq li hu a'in moko jaltesinb'il ta ru, ut ka'ajwi' sa' ingles natawman, li perel re li *History of the Church* li k'utb'il sa' li aatin sa' xtiklajik li jar raqal re li Tzol'leb' ut li Sumwank, na'aatinak chirixeb' li hu sa' ingles re li esilal a'an.

 XTIKALEB' XCHIHAB' LI JAR TASAL LI WAN SA' LI HU

<i>Xq'ehil</i>		<i>Na'ajej</i>	<i>Tasal</i>
1823	Septiembre	Manchester, Nueva York 2
1828	Julio	Harmony, Pennsylvania 3
	Saq'ehil	Harmony, Pennsylvania	10
1829	Febrero	Harmony, Pennsylvania 4
	Marzo	Harmony, Pennsylvania 5
	Abril	Harmony, Pennsylvania	6, 7, 8, 9
	Mayo	Harmony, Pennsylvania	11, 12, 13
	Junio	Fayette, Nueva York	14, 15, 16, 17, 18
1830	Marzo	Manchester, Nueva York 19
	Abril	Fayette, Nueva York	20*, 21
	Abril	Manchester, Nueva York	22, 23
	Julio	Harmony, Pennsylvania	24, 25, 26
	Agosto	Harmony, Pennsylvania	27
	Septiembre	Fayette, Nueva York	28, 29, 30, 31
	Octubre	Fayette, Nueva York	32*, 33
	Noviembre	Fayette, Nueva York	34
	Diciembre	Fayette, Nueva York	35, 36, 37
1831	Enero	Fayette, Nueva York	38, 39, 40
	Febrero	Kirtland, Ohio	41, 42, 43, 44
	Marzo	Kirtland, Ohio	45, 46, 47, 48, 49
	Mayo	Kirtland, Ohio	50
	Mayo	Thompson, Ohio	51
	Junio	Kirtland, Ohio	52, 53, 54, 55, 56
	Julio	Sion, Condado Jackson, Missouri	57
	Agosto	Sion, Condado Jackson, Missouri	58, 59, 60
	Agosto	Chire li Nima' Missouri, Missouri	61, 62
	Agosto	Kirtland, Ohio	63
	Septiembre	Kirtland, Ohio	64
	Octubre	Hiram, Ohio	65
	Octubre	Orange, Ohio	66
	Noviembre	Hiram, Ohio	1, 67, 68, 69, 133
	Noviembre	Kirtland, Ohio	70
	Diciembre	Hiram, Ohio	71
	Diciembre	Kirtland, Ohio	72
1832	Enero	Hiram, Ohio	73, 74
	Enero	Amherst, Ohio	75
	Febrero	Hiram, Ohio	76
	Marzo	Hiram, Ohio	77, 78, 79, 80, 81
	Abril	Condado Jackson, Missouri	82, 83
	Abril	Independence, Missouri	83
	Agosto	Hiram, Ohio	99

* Sa' malaj nach' rik'in li na'ajej yeeb'il.

<i>Xq'ehil</i>	<i>Na'ajej</i>	<i>Tasal</i>
	Septiembre	Kirtland, Ohio 84
	Noviembre	Kirtland, Ohio 85
	Diciembre	Kirtland, Ohio 86, 87*, 88
1833	Febrero	Kirtland, Ohio 89
	Marzo	Kirtland, Ohio 90, 91, 92
	Mayo	Kirtland, Ohio 93, 94
	Junio	Kirtland, Ohio 95, 96
	Agosto	Kirtland, Ohio 97, 98
	Octubre	Perrysburg, Nueva York 100
	Diciembre	Kirtland, Ohio 101
1834	Febrero	Kirtland, Ohio 102, 103
	Abril	Kirtland, Ohio 104*
	Junio	Nima' Fishing, Missouri 105
	Noviembre	Kirtland, Ohio 106
1835	Marzo	Kirtland, Ohio 107
	Agosto	Kirtland, Ohio 134
	Diciembre	Kirtland, Ohio 108
1836	Enero	Kirtland, Ohio 137
	Marzo	Kirtland, Ohio 109
	Abril	Kirtland, Ohio 110
	Agosto	Salem, Massachusetts 111
1837	Julio	Kirtland, Ohio 112
1838	Marzo	Far West, Missouri. 113*
	Abril	Far West, Missouri. 114, 115
	Mayo	Tzuul Spring, Condado Daviess, Missouri 116
	Julio	Far West, Missouri 117, 118, 119, 120
1839	Marzo	Li tz'alam sa' Liberty, Condado Clay, Missouri 121, 122, 123
1841	Enero	Nauvoo, Illinois 124
	Marzo	Nauvoo, Illinois 125
	Julio	Nauvoo, Illinois 126
1842	Septiembre	Nauvoo, Illinois 127, 128
1843	Febrero	Nauvoo, Illinois 129
	Abril	Ramus, Illinois 130
	Mayo	Ramus, Illinois 131
	Julio	Nauvoo, Illinois 132
1844	Junio	Nauvoo, Illinois 135
1847	Enero	Winter Quarters (Nebraska chik yeeb'il re li wan wi') 136
1890	Octubre	Lago Salado, UtahAwa'bejil Yehom—1
1918	Octubre	Lago Salado, Utah 138
1978	Junio	Lago Salado, UtahAwa'bejil Yehom—2

* Sa' malaj nach' rik'in li na'ajej yeeb'il.

LI TZOL'LEB' UT SUMWANK

TASAL 1

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith li profheet, sa' jun ch'utub'aj-ib' reheb' li xb'eenil re li Iglees, li ki'uxman sa' Hiram, Ohio, 1 November 1831 (History of the Church [Resilal li Iglees] 1:221–224). K'iila k'utb'esinb'il na'leb' ak k'ulb'il chaq rik'in li Qaawa' rub'elaj li kutan a'an, ut lix ch'utub'ankileb' ut xpuktesinkileb' choq' hu, a'an jun reheb' li xb'eenil na'leb' li kik'ulub'aman sa' li ch'utub'aj-ib' a'an. Li jun tasal a'in nak'anjelak choq' xyehom li Qaawa' re xtikib'ankil li tzol'leb', sumwank, ut taqlahom li k'eeb'il sa' li jun k'ojlajik a'in.

1–7, Lix yaab' kuxej re tije'k wan chiru chixjunileb' li tenamit; 8–16, Li q'e-tok paab'ank ut li maa'usilal taa'uxq rub'elaj li xkab' xk'ulunik li Qaawa'; 17–23, Nab'oqman laj Jose Smith re xk'ojob'ankil wi'chik sa' ruchich'och' li yaal ut wankilal re li Qaawa'; 24–33, Lix Hu laj Mormon k'amb'il chi kuantakil ut li yaalil iglees xaqab'amb'il; 34–36, Li tuqtuukilal taa'isiiq chaq sa' li ruchich'och'; 37–39, Tz'ilomaq rix li taqlahom a'in.

CHEX'AB'INQ, ex tenamit re Clin "iglees, chan lix yaab' xkux li nawan chaq taqe'q, ut li wan^bxnaq' ru sa' xb'eeneb' chixjunil li winq; relik chi yaal, ninye chi yaal: "Chex'ab'inq chaq chi najt, ex tenamit, ut laa'ex li wankex sa'eb' li ch'och' sa' xyi li palaw, ab'ihomaq sa' komonil.

2 Xb'aan naq chi yaal lix "yaab'

xkux li Qaawa' wan chiruheb' chixjunil li winq, ut^bmaajun wan li tixkol rib'; ut maajun xnaq' uhej wan li ink'a' taa'iloq, chi moko xi-kej li ink'a' taa'ab'inq, chi moko 'ch'oolej li ink'a' ta'ok chi sa'.

3 Ut eb' "laj po'resihom ch'oolej te'k'ob'e'q rik'in xnimal li rahil ch'oolejil; xb'aan naq lix maa'usilaleb'^btaayeemanq chaq sa' xb'eeneb' li kab'l, ut lix muqmuukil b'aanuhomeb' taak'utb'esimanq.

4 Ut lix "yaab' kuxej re tije'k taa-wanq chiruheb' chixjunil li tenamit, rik'in lix tz'uumaleb' re lin tzolom, li keb'insik' ru sa'eb' li^broso'jik kutan a'in.

5 Ut eb' a'an te'elq chaq ut maa-jun taaramoq ruheb', xb'aan naq laa'in li Qaawa' keb'intaqla.

6 K'ehomaq reetal, a'in li "wankilal nink'e, ut li wankilal k'eeb'il reheb' lin moos, ut li waatin

1 1a 3 Ne. 27:3;
Tz. ut S. 20:1.
K'UTUL RAQAL: Iglees
li Jesukristo (lix).
b Tz. ut S. 38:7–8.
K'UTUL RAQAL: Dios,
Roxichal li Dios.
c Deut. 32:1.
2a Tz. ut S. 133:16.
b Filip. 2:9–11.

c K'UTUL RAQAL:
Ch'oolej.
3a K'UTUL RAQAL:
Po'resink ch'oolej.
b Luk. 8:17; 12:3;
2 Ne. 27:11;
Morm. 5:8.
4a Esek. 3:17–21;
Tz. ut S. 63:37.
K'UTUL RAQAL:

Xk'anjeleb' laj k'amol
aatin; Tijom, xtiyb'al.
b K'UTUL RAQAL:
Rosoj'jik li kutan,
roso'jikil kutan.
6a K'UTUL RAQAL:
Jesukristo—Li
wankilal k'eeb'il re.

re xtikib'ankil lix huhil lin taqlahom, li kink'e reheb' re ^bxpuktesinkil eere, laa'ex li wankex sa' li ruchich'och'.

7 Jo'kan ut, ^achexxuwaq ut chexsiksotq, ex tenamit, xb'aan naq li k'a'ru kintaqla xyeeb'al laa'in li Qaawa' chi sa', a'an ^btaatz'aaqloq ru.

8 Ut chi yaal ninye eere, naq eb' li neke'el chaq re xk'amb'al li esilal a'in reheb' li wankeb' sa' li ruchich'och', reheb' a'an k'eeb'il wankilal re ^atz'apok chaq jo' sa' ruchich'och' jo' ajwi' sa' choxa, eb' li ink'a' neke'paab'an ut li ^bneke'xpo'resi xch'ool;

9 Relik ut chi yaal, re xtz'apb'aleb' chaq choq' re li kutan naq taahoymanq chaq lix ^ajosq'il li Dios sa' xb'eeneb' ^blaj maak chi maak'a' xb'isb'al—

10 Choq' re li ^akutan naq li Qaawa' taachalq re ^bxq'ajkamunkil li junjunq chi winq a' yaal jo' chanru ^cxk'anjel, ut re ^db'isok re li junjunq chi winq jo' chanru li b'isleb' li xb'isok wi' re li reech winqilal.

11 Jo'kan naq lix yaab' xkux li Qaawa' wan toj sa' xmaril li

ruchich'och', re naq chixjunil li te'ajjoq re ab'ink te'ruuq chi ab'ink:

12 Kawresihomaq eerib', kawresihomaq eerib' choq' re li k'a'ru toj chalel, xb'aan naq ak taahaye'q chaq li Qaawa';

13 Ut lix ^ajosq'il li Qaawa' wan chi lochlo, ut lix ^byok'leb' ch'iich' atisinb'il chaq sa' choxa, ut taat'a-ne'q sa' xb'eeneb' li wankeb' sa' li ruchich'och'.

14 Ut lix ^atel li Qaawa' taak'utb'esimanq; ut taachalq xkutankil naq eb' li ink'a' ^bte'ab'inq re lix yaab' xkux li Qaawa', chi moko xyaab' xkuxeb' lix moos, chi moko ^cte'xk'e xxik rik'in li raatineb' li profeet ut eb' li apostol, ^dte'isiinq chaq sa' xyanq li tenamit;

15 Xb'aan naq eb' a'an ^ake'el chaq rik'ineb' lin ^bk'ojob'anb'il k'anjel, ut ^cke'xq'et lin ^dsumwank li junelik nakana;

16 Ink'a' ^aneke'xsik' li Qaawa' re xxaqab'ankil lix tiikilal; li junjunq b'an chi winq nab'eeek chiru ^btz'aqal lix ^cb'e, ut chirix ^dxjalamuuch tz'aqal lix dios, li wan xjalamuuch chanchan li ruchich'och', ut lix winqal a'an chanchan re jun

6b Tz. ut S. 72:21.

7a Deut. 5:29; Ekl. 12:13.

b Tz. ut S. 1:38.

8a K'UTUL RAQAL: Tz'a-pok, xtz'apb'al.

b K'UTUL RAQAL: Po'resint ch'oolej.

9a Apok. 19:15-16; 1 Ne. 22:16-17.

b Mos. 16:2;

JS—M 1:31, 55.

10a K'UTUL RAQAL: Xkab' xk'ulunik li Jesukristo.

b Esek. 7:4;

Tz. ut S. 56:19.

K'UTUL RAQAL:

Jesukristo—Aj Raqol Aatin.

c Prov. 24:12;

Alma 9:28; 41:2-5;

Tz. ut S. 6:33.

d Mat. 7:2.

13a Tz. ut S. 63:6.

b Esek. 21:3;

Tz. ut S. 35:14.

14a Isa. 53:1.

b 2 Ne. 9:31; Mos. 26:28.

c Tz. ut S. 11:2.

d Hech. 3:23;

Alma 50:20;

Tz. ut S. 50:8; 56:3.

15a Jos. 23:16; Isa. 24:5.

b K'UTUL RAQAL: K'ojob'anb'il k'anjel.

c K'UTUL RAQAL: Q'etok paab'ank.

d K'UTUL RAQAL: Ak' ut junelikil sumwank.

16a Mat. 6:33.

b Isa. 53:6.

c Tz. ut S. 82:6.

d Exo. 20:4; 3 Ne. 21:17.

K'UTUL RAQAL: Pak'b'il dios, xloq'oninkil.

pak'b'il dios, li 'naq'eelo' ut taa'o-so'q aran Babilonia, sa' ajwi' /Babilonia li xnimal ru, li taat'ane'q.

17 Jo'kan ut, laa'in li Qaawa', xb'aan naq kinnaw li nimla rahilal li taachalq sa' xb'eneb' li "wankeb' sa' li ruchich'och', kinb'oq chaq inmoos aj Jose Smith, alalb'ej, ut kiwaatina chalen chaq sa' choxa, ut kink'e taqlahom re;

18 Ut kink'e ajwi' taqlahom re jalaneb' chik, re te'xch'olob' li k'a'aq re ru a'in chiru li ruchich'och'; ut chixjunil a'in re naq taaruuq chi tz'aqlok ru li b'arwan tz'iib'anb'il chaq xb'aaneb' li profet—

19 Li k'aru "q'un xmetz'ew re li ruchich'och' taachalq ut tixt'an chaq li k'aru nim xwankil ut kaw xmetz'ew, re naq li winq ink'a' tixk'e xna'leb' li reech winqilal, chi moko ^btixkanab' rib' chiru xtel li tz'ejwalej—

20 Re b'an naq li junjunq chi winq "taa'aatinaq sa' lix k'ab'a' li Dios li Qaawa', a'an ajwi' laj Kolol re li ruchich'och';

21 Re naq li paab'aal taanimanq ajwi' sa' li ruchich'och';

22 Re naq lin "sumwank li junelik nakana taaxaqab'amanq;

23 Re naq lix tz'aqalil lin "evangelio taaruuq ^btaajultikaaq xb'aa-neb' li 'q'uneb' xmetz'ew ut li moko nim ta xna'leb'eb' toj sa' xmaril li ruchich'och', ut chiruheb' li rey ut eb' laj taqlanel.

24 K'ehomaq reetal, laa'in li Dios, ut kinyehok re; we laa'in eb' li "taqlahom a'in, ut k'eeb'il chaq reheb' lin moos sa' xq'una-leb' xmetz'ew, jo' chanru li ^braatinob'aaleb', re taaruuq te'k'ame'q 'chixtawb'al ru.

25 Ut a' yaal jo' ke'sach xna'leb' taaruuq taak'ehe'q chi nawmank;

26 Ut a' yaal jo' ke'xsik' "xna'leb' taaruuq te'tzole'q;

27 Ut a' yaal jo' ke'maakob' taaruuq "te'q'use'q, re taaruuq ^bte'xjal xk'a'uxleb';

28 Ut a' yaal jo' ke'wan chi "tuulaneb' xch'ool taaruuq te'k'ehe'q xnimaleb' xmetz'ew, ut te'osob'te-siiq chalen chaq taqe'q, ut te'xk'ul ^bxnawomeb' chi jo'q'ehaq.

29 Ut chirix xk'ulb'al lix tz'iib'anb'il esileb' laj Nefita, relik chi yaal, re naq lin moos aj Jose Smith, alalb'ej,

16e Isa. 50:9.

f Tz. ut S. 64:24; 133:14.

K'UTUL RAQAL: Babel, Babilonia; Ruchich'och'il na'leb'.

17a Isa. 24:1-6.

19a Hech. 4:13;

1 Kor. 1:27;

Tz. ut S. 35:13;

133:58-59.

K'UTUL RAQAL: Tuulan, tuulanil.

b 2 Ne. 28:31.

K'UTUL RAQAL: Xkanab'ankil rib' chiru.

20a K'UTUL RAQAL: Ch'olob'ank xyaalal.

22a Tz. ut S. 39:11.

K'UTUL RAQAL: Sumwank; Ak' ut junelikil sumwank.

23a K'UTUL RAQAL:

Evangelio.

b K'UTUL RAQAL: Xk'anjeleb' laj k'amol aatin.

c 1 Kor. 1:26-29.

24a 2 Ne. 33:10-11;

Moro. 10:27-28.

b 2 Ne. 31:3; Eter 12:39.

c Tz. ut S. 50:12.

K'UTUL RAQAL:

Tawom ru.

26a Stgo. 1:5;

Tz. ut S. 42:68.

K'UTUL RAQAL:

Chaab'il na'leb'ejil.

27a K'UTUL RAQAL:

Q'usuk, xq'usb'al.

b K'UTUL RAQAL:

Jalok k'a'uxl, jalb'a-k'a'uxlej.

28a K'UTUL RAQAL: Tuulan xch'ool.

b K'UTUL RAQAL:

Nawok, xnawom.

taaruq taawanq ajwi' xwankil chixjaltesinkil ru sa' xk'ab'a' li rux-taan li Dios, xb'aan lix wankilal li Dios, lix "Hu laj Mormon.

30 Ut jo'kan ajwi' eb' li ke'kehe' re li taqlahom a'in, taaruq te'wanq "xwankil chixk'eeb'al xk'ojob'an-kil li ^biglees a'in, ut chixk'eeb'al chi k'utmank chaq sa' aak'ab' ut sa' chaq li ^cq'ojyin, li jun ajwi' chi yaalil ut yo'yookil "iglees chiru lix b'een chixjunil li ruchich'och', li ^enasaho' wi' chi tz'aqal inch'ool laa'in, li Qaawa', ut nin'aatinak re li iglees sa' komonil, ut moko re ta li junjung wan chi sa'—

31 Xb'aan naq laa'in li Qaawa' in-k'a' naru nawil li "maak rik'in yal ta jun miin raqal inkuyum;

32 A'b'anan ani naxjal xk'a'uxl ut naxb'aanu lix taqlahom li Qaawa' "taakuye'q xmaak;

33 Ut ani ink'a' "naxjal xk'a'uxl, rik'in a'an ^btaa'isiq chaq li saqen ajwi' li ak kixk'ul; xb'aan naq lin

"Musiq' moko junelik ta ^dtixyal xq'e rik'in li winq, chan li Qaawa' re-heb' li Teepal.

34 Ut jo'kan wi'chik, chi yaal ninye eere, ex li wanxex sa' li ru-chich'och': Laa'in li Qaawa' wan inch'ool chixk'eeb'al chi nawmank li k'a'aq re ru a'in chiru "chixjunil li tz'ejwalej;

35 Xb'aan naq maawa'in "aj ti-honeleb' ru li winq, ut nawaj naq chixjunileb' li winq te'xnaw naq chi seeb' taachalq li ^bkutan; ma-ji' nachal li hoonal, a'ut ak ha-ye'k chaq re, naq taa'isiq chaq li ^ctuqtuukilal sa' li ruchich'och', ut ^dlaj tza taawanq xwankil sa' xb'een tz'aqal li awa'b'ejinb'il xb'aan.

36 Ut jo'kan ajwi' li Qaawa' taa-wanq xwankil sa' xb'eeneb' lix "santil paab'anel, ut ^btaa'awa'b'e-jinq sa' ^cxyiheb', ut taakub'eeq sa' ^draqb'a-aatin sa' xb'een ^eIdumea, malaj li ruchich'och'.

29a K'UTUL RAQAL: Hu laj Mormon (lix).

30a Tz. ut S. 1:4–5, 17–18.

b K'UTUL RAQAL: Lix Iglees li Jesukristo reheb' laj Santil Paab'anel sa' Roso'jikeb' li Kutan; Xk'ojob'ankil wi'chik li evangelio.

c K'UTUL RAQAL: Q'ojyin, musiq'ejil.

d Ef. 4:5, 11–14.

K'UTUL RAQAL: Iglees, reetalil li tz'aqal.

e Tz. ut S. 38:10.

31a Alma 45:16;

Tz. ut S. 24:2.

K'UTUL RAQAL: Maak.

32a Tz. ut S. 58:42–43.

K'UTUL RAQAL: Ku-yuk maak.

33a Mos. 26:32.

b Alma 24:30;

Tz. ut S. 60:2–3.

c K'UTUL RAQAL: Santil Musiq'ej.

d Gen. 6:3;

2 Ne. 26:11;

Morm. 5:16;

Eter 2:15;

Moro. 9:4.

34a Mat. 28:19;

Tz. ut S. 1:2; 42:58.

35a Deut. 10:17;

Hech. 10:34;

Moro. 8:12;

Tz. ut S. 38:16.

b K'UTUL RAQAL:

Roso'jik li kutan,

roso'jikil kutan.

c Tz. ut S. 87:1–2.

K'UTUL RAQAL: Ree-talileb' li kutan;

Tuqtuukilal.

d K'UTUL RAQAL: Aj tza.

36a K'UTUL RAQAL: Santil paab'anel (aj).

b K'UTUL RAQAL:

Jesukristo—Li

rawa'b'ejil li Kristo

chiru li Jun Mil

Chihab'.

c Sak. 2:10–11;

Tz. ut S. 29:11;

84:118–119.

d K'UTUL RAQAL: Raqok

aatin, raqb'a-aatin.

e K'UTUL RAQAL:

Ruchich'och'.

37 Tz'ilomaqeb' rix li "taqlahom a'in, xb'aan naq yaaleb' ut paab'ajel, ut li profetel aatin ut ^byeechi'ihom li wankeb' chi sa' te'tz'aqloq ru chixjunil.

38 Li k'a'ru kinye laa'in li Qaawa', ak kinye, ut moko ninpatz' ta inkuyb'al, ut us ta taa'oso'q li choxa ut li ruchich'och', li "waatin ink'a'

taa'oso'q; ^btaatz'aqloq b'an ru chixjunil, ma rik'in tz'aqal 'xyaab' inkux malaj rik'in xyaab' xkuxeb' ^dinmoos, "juntaq'eet na'el.

39 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, ut ilomaq, li Qaawa' a'an li Dios, ut li "Musiq'ej naxch'olob' resil, ut li esil yaal, ut li ^byaal nakana chi junelik q'e kutan. Amen.

TASAL 2

Jun raqal li raatin li anjel aj Moroni re laj Jose Smith li Profet, naq wan sa' rochoch lix yuwa' li profet sa' Manchester, Nueva York, chiru q'ojyin sa' 21 Septiembre, 1823 (History of the Church, 1:12). Laj Moroni a'an xraqikeb' li k'uila profet li ke'tz'iib'ank re li esil li wan anajwan chiru li ruchich'och' jo' lix Hu laj Mormon. (Chi'ilmanq sa' Malakias 4:5–6; jo'kan ajwi' li tasal 27:9; 110:13–16; ut 128:18.)

1, Laj Elias tixk'utb'esi li tijonelil; 2–3, Li k'a'ru yeechi'imb'il reheb' li yuwa'b'ej na'awman sa' xch'ooleb' li alal k'ajolb'ej.

K'EHOMAQ reetal, tink'utb'esi cheru li Tijonelil, rik'in ruq' laj "Elias li profet, rub'elaj lix k'ulunik li ^bxnimal ru ut xuwajel xkutan li Qaawa'.

2 Ut "a'an taaraw sa' xch'ooleb' li alal k'ajolb'ej li k'a'ru ^byeechi'imb'il reheb' li yuwa'b'ej, ut lix ch'ooleb' li alal k'ajolb'ej te'sutq'iiq rik'ineb' lix yuwa'.

3 Wi ta ink'a' jo'kan, chixjunil li ruchich'och' taasachmanq raj chi junajwa sa' lix k'ulunik.

37a K'UTUL RAQAL: Loq'laj hu (eb' li).

b Tz. ut S. 58:31; 62:6; 82:10.

38a 2 Rey. 10:10; Mat. 5:18; 24:35; 2 Ne. 9:16; JS—M 1:35.

b Tz. ut S. 101:64.

c Deut. 18:18; Tz. ut S. 18:33–38; 21:5.

K'UTUL RAQAL: K'utb'esink,

k'utb'esinb'il na'leb'; Xyaab' kuxej.

d K'UTUL RAQAL: Profet.

e K'UTUL RAQAL: K'eeb'il xwankil; Xaqab'ank xwankileb' laj jolominel sa' li Iglees.

39a 1 Jn. 5:6; Tz. ut S. 20:27; 42:17.

b K'UTUL RAQAL: Yaal.

2 1a Mal. 4:5–6; 3 Ne. 25:5–6;

Tz. ut S. 110:13–15; 128:17;

JS—R 1:38–39.

K'UTUL RAQAL: Elias; Xlawil li tijonelil.

b Tz. ut S. 34:6–9; 43:17–26.

2a Tz. ut S. 27:9; 98:16–17.

b K'UTUL RAQAL: Kolb'a-ib' choq' reheb' li kamenaq; Tz'apok, xtz'apbal.

TASAL 3

Jun k'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il re laj Jose Smith li Profeet, sa' Harmony, Pennsylvania, Julio 1828, chirix lix sachik 116 perel li hu tz'iib'amb'il wi' li aatin jaltasinb'il chaq ru sa' li xb'een jachal lix Hu laj Mormon, a'an lix hu laj Lehi yeeb'il chaq re. Li profheet moko anchal ta xch'ool naq kixkanab' li jar perel a'in chi elk chaq sa' ruq' ut chi k'ame'k xb'aan laj Martin Harris, li ki-k'anjelak chaq chiru ka'ch'in xk'ihal li kutan jo' aj tz'iib'anel sa' xjaltasin kil ru lix Hu laj Mormon. Kik'eeman li k'utb'esinb'il na'leb' rik'in li Urim ut Tumim. (History of the Church, 1:21-23.) (Chi'ilmanq sa' li tasal 10.)

1-4, *Lix b'e li Qaawa' wan sa' junaj chi sutam li wan chi junelik*; 5-15, *Laj Jose Smith tento tixjal xk'a'uxl malaj ut taasachq chiru li maatan re xjaltasin kil ru aatin*; 16-20, *Lix Hu laj Mormon nak'utman re xkolb'al li riyajil laj Lehi.*

LIX "k'anjel, ut lix k'uub'amb'il k'oxlahom, ut li rajom li Dios ink'a' naru nasache' xwankil, chi moko naru na'oso'.

2 Xb'aan naq li "Dios ink'a' nab'eeek chiru li yokotzinb'il b'e, chi moko naxjal xb'e sa' li nim uq'ej chi moko sa' li tz'e, chi moko naxjal rib' rik'in li k'aru xye, jo'kan naq tiik ru li ruq' xb'e, ut lix ^bb'e wan sa' junaj chi sutam li wan chi junelik.

3 Chijultiko'q, chijultiko'q aawe naq maawa' lix "k'anjel li Dios li nasache' xwankil, a'b'an lix k'anjeleb' li winq;

4 Xb'aan naq us ta naru junaq

winq chixk'ulb'al k'iila k'utb'esinb'il na'leb', ut chi wank xwan kil chixb'aanunkil k'iila xningal ru k'anjel, wi b'an "naxnima rib' rik'in tz'aqal lix metz'ew, ut naxk'e chi yal jo'maajo' li ^bna'leb' k'eeb'il xb'aan li Dios, ut naxtaaqe li naxye li rajom a'an ut li "ratawom lix tib'el, tento taat'ane'q ut tixk'am chaq sa' xb'een li "eeqajuuk xb'aan jun Dios tiik xch'ool.

5 K'e reetal, k'eeb'il chaq sa' aawuq' li k'a'aq re ru a'in, a'ut k'a'jo' xkawil li taqlanb'ilat wi'; ut chijultiko'q ajwi' aawe li k'aru yeechi'in b'il aawe, wi ink'a' nakaq'et.

6 Ut k'e reetal, k'a'jo' naq kok' aj xsa' "kaq'et lix taqlahom ut lix chaq'rab' li Dios, ut katkana chi ^bq'unb'esinb'il aach'ool xb'aaneb' li winq.

7 Xb'aan naq k'e reetal, ink'a' raj "kaxuwaheb' ru li winq wi'chik chiru li Dios. Us ta eb' li winq

3 1a Sal. 8:3-9;
Tz. ut S. 10:43.

2a Alma 7:20.
K'UTUL RAQAL: Dios,
Roxichal li Dios.

b 1 Ne. 10:18-19;
Tz. ut S. 35:1.

3a Hech. 5:38-39;
Morm. 8:22;
Tz. ut S. 10:43.

4a Tz. ut S. 84:73.

K'UTUL RAQAL:
Q'etq'etil.

b Jak. 4:10; Alma 37:37.

K'UTUL RAQAL:
Xtaqlahom li Dios;
Na'leb' k'eeb'il.

c K'UTUL RAQAL: Re
tz'ejwalej.

d K'UTUL RAQAL:

Eeqajunk.

6a Tz. ut S. 5:21;
JS—R 1:28-29.

b Tz. ut S. 45:29; 46:7.

7a Sal. 27:1;
Luk. 9:26;
Tz. ut S. 122:9.

K'UTUL RAQAL: Kaw
xch'ool, xkawil
xch'ool; Xuwak.

neke'xk'e chi yal jo'maajo' li na'leb' k'eeb'il xb'aan li Dios, ut ^bxik' neke'ril li raatin—

8 Laa'at b'an tento raj naq tiikat chaq chi paab'ank; ut a'an kixye' raj lix tel ut katxtenq'a raj chiru chixjunil lix lochb'il "tzimaj li ^bxik' na'lok aawe; ut kiwan raj aawik'in sa' li junjung chi 'rahil kutan.

9 K'e reetal, laa'at aj Jose, ut kisik'e' aawu re xb'aanunkil lix k'anjel li Qaawa', a'b'an sa' xk'ab'a' li q'etok aatin, wi ink'a' nakawil aawib' tatt'ane'q.

10 A'ut chijultiko'q aawe, li Dios a'an aj uxtaan; jo'kan ut, jal aak'a'uxl chirix li k'a'ru xab'aanu li moko naxk'am ta rib' rik'in li taqlahom kink'e aawe, ut toj sik'b'il aawu, ut b'oqb'ilat wi'chik sa' li k'anjel;

11 Wi ink'a' nakab'aanu a'in, tatq'axtesiiq ut tatwanq jo' chanru li jun ch'ol chik chi winq, ut maa'k'a'aq chik aamaan.

12 Ut naq kaq'axtesi li k'a'ru k'eeb'il chaq aawilob'aal ut aawankil xb'aan li Dios re "xjaltesinkil ru, kaq'axtesi li k'a'ru loq' sa' ruq' jun li ^bwinq aj maak,

13 Li xk'ehok chi yal jo'maajo' li na'leb' k'eeb'il xb'aan li Dios, ut xq'et li k'a'ru q'axal loq' li kixyechi'i chaq chiru li Dios, ut xwan

chi chapcho chiru tz'aqal lix k'oxlahom, ut "xnima rib' rik'in tz'aqal lix na'leb'.

14 Ut a'in li ajom li kisach wi' chawu chiru jarub'aq kutan li k'eeb'il chaq aawe—

15 Xb'aan naq laa'at kakanab' li na'leb' k'eeb'il xb'aan laj "b'eresinel aawe chi yeq'iik chalen chaq sa' xtiklajik.

16 A'b'anan lin k'anjel taaxik chi ub'ej, xb'aan naq jo' chanru naq li na'leb' chirix jun aj "Kolonel ak xchal sa' li ruchich'och', rik'in li yaal ^bke'xch'olob' laj Judio, chi jo'kan ajwi' naq taachalq li 'na'leb' chirix jun aj Kolonel rik'in lin tenamit—

17 Ut rik'ineb' laj "Nefita, ut eb' laj Jakobita, ut eb' laj Josefita, ut eb' laj Tzoramita, rik'in li yaal ke'xch'olob' lix yuwa'eb'—

18 Ut li yaal a'in "ke'xch'olob' k'amb'ilaq chi nawe'k xb'aaneb' laj ^bLamanita, ut eb' laj Lemuelita, ut eb' laj Ismaelita, li "ke'laj chi maak'a'eb' xpaab'aal xb'aan lix maa'usilaleb' lix yuwa'eb', li kixkanab' li Qaawa' ^dchixsachb'aleb' laj Nefita li ras riitzi'ineb', sa' xk'ab'a' lix maa'usilaleb' ut lix tz'eqb'eetalileb'.

19 Ut choq' re li "ajom ajwi' a'in ke'kole' rix li ^bperel ch'iich' a'in, li wan wi' li tz'iib'amb'il esil

7b Lev. 26:42-43;

1 Ne. 19:7;

Jak. 4:8-10.

8a Ef. 6:16;

1 Ne. 15:24;

Tz. ut S. 27:17.

b K'UTUL RAQAL: Aj tza.

c Alma 38:5.

12a Tz. ut S. 1:29; 5:4.

b Tz. ut S. 10:6-8.

13a K'UTUL RAQAL:

Q'etq'etil.

15a AAN: li Qaawa'.

16a K'UTUL RAQAL:
Kolonel.

b 1 Ne. 13:23-25;

2 Ne. 29:4-6.

c Mos. 3:20.

17a 2 Ne. 5:8-9.

18a K'UTUL RAQAL: Hu laj

Mormon (lix).

b 2 Ne. 5:14;

Enos 1:13-18.

c 2 Ne. 26:15-16.

d Morm. 8:2-3.

19a 1 Ne. 9:3, 5.

b K'UTUL RAQAL: Perel

ch'iich' oor.

a'in—re naq taatz'aqloq ru lix 'yeechi'ihom li Qaawa', li kixyeechi'i reheb' lix tenamit;

20 Ut re naq eb' laj "Lamanita te'k'ame'q chixnawb'al chirixeb' lix yuwa'eb', ut re naq te'xnaw lix yeechi'ihom li Qaawa', ut re naq

^bte'xpaab' li evangelio ut ^cte'xkanab' rib' chiru lix k'ulub'ejil li Jesukristo, ut ^dte'nimob'resiix xloq'al rik'in xpaab'ankil lix k'ab'a', ut re naq rik'in xjalb'aleb' xk'a'uyl te'ruuq chi kole'k. Amen.

TASAL 4

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith li Profeet re lix yuwa', aj Jose Smith, yuwa'b'ej, sa' Harmony, Pennsylvania, Febrero 1829 (History of the Church, 1:28).

1-4, *Li kawil ch'oolejil k'anjel naxkoleb' lix taql li Qaawa'; 5-6, Li choxahil na'leb' naxk'e xk'ulub'ileb' choq' re li k'anjel; 7, Li k'a'aq re ru re li Dios tento taasik'manq.*

ANAJWAN k'ehomaq reetal, ok re chi k'utmank jun ^asachb'a-ch'oolejil k'anjel sa' xyanqeb' li ralal xk'ajoleb' li winq.

2 Jo'kan ut, ex li nekex'ok chi ^ak'anjelak chiru li Dios, k'ehomaq reetal naq ^btexk'anjelaq chiru chi anchal ^ceech'ool, eemetz'ew, eek'a'uyl ut eekawilal, re naq texxaqliiq chi ^dmaak'a' eejitb'al chiru li Dios sa' roso'jik li kutan.

3 Jo'kan ut, wi wan eerajom chi k'anjelak chiru li Dios, ^ab'oqb'ilex sa' li k'anjel;

4 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, ak q'an ru li ^aawimq choq' re ^bq'ole'k, ut ilomaq, ani naxch'ik lix setleb' ch'iich' rik'in lix metz'ew, a'an ajwi' nak'uulan chi ^ctamresinb'il re naq ink'a' taa'oso'q; naxk'am b'an chaq xkolb'al li raam;

5 Ut li ^apaab'aal, li ^byo'onink, li ^crahok ut li ^dsahil ilok, chi ^ejunaj ru lix sa' li ru sa' lix ^floq'al li Dios, naxk'e xk'ulub'il choq' re li k'anjel.

6 Chijultiko'q eere li paab'aal, li ^asaq ruhil na'leb', li nawok, lix kuyb'al eerib', li ^bkuyuk, lix chaab'ilal

19c 3 Ne. 5:14-15;
Tz. ut S. 10:46-50.

20a 2 Ne. 30:3-6;
Tz. ut S. 28:8; 49:24.

b Morm. 3:19-21.

c 2 Ne. 31:19; Moro. 6:4.

d Moro. 7:26, 38.

4 1a Isa. 29:14;

1 Ne. 14:7; 22:8;

Tz. ut S. 6:1; 18:44.

K'UTUL RAQAL: Xk'o-job'ankil wi'chik li evangelio.

2a K'UTUL RAQAL:

K'anjelak chiru.

b Jos. 22:5; 1 Sam. 7:3;

Tz. ut S. 20:19; 76:5.

c K'UTUL RAQAL:

Ch'oolej; K'a'uulej.

d 1 Kor. 1:8; Jak. 1:19;
3 Ne. 27:20.

3a Tz. ut S. 11:4, 15;

36:5; 63:57.

K'UTUL RAQAL: B'o-qok, b'oqb'il xb'aan li Dios, xb'oqb'al.

4a Jwan 4:35;

Alma 26:3-5;

Tz. ut S. 11:3; 33:3, 7.

b K'UTUL RAQAL: Q'olok.

c 1 Tim. 6:19.

5a K'UTUL RAQAL:

Paab'aal.

b K'UTUL RAQAL:

Yo'onink.

c K'UTUL RAQAL: Tz'aqal rahok.

d K'UTUL RAQAL: Rahok.

e Sal. 141:8; Mat. 6:22;

Morm. 8:15.

f K'UTUL RAQAL:

Loq'alil.

6a K'UTUL RAQAL: Saq

ruhil na'leb'.

b K'UTUL RAQAL: Kuyuk.

eech'ool rik'ineb' lee ras eeriitz'in, li choxahilal, li rahok, li 'tuulanil, lix ^dyalb'al eeq'e.

7 "Chextz'aamanq, ut texk'uluq; chextoch'oq, ut taatehe'q cheru. Amen.

TASAL 5

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith li Profeet, sa' Harmony, Pennsylvania, Marzo 1829, chi tz'aamanb'il xb'aan laj Martin Harris (History of the Church, 1:28-31).

1-10, Li tasal tenamit a'in tixk'ul li raatin li Qaawa' rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith; 11-18, Oxib' aj yehol nawom te'xch'olob' xyaalal lix Hu laj Mormon; 19-20, Taak'utmanq xyaalal li raatin li Qaawa' jo' sa'eb' li kuttan junxil; 21-35, Laj Martin Harris taaruuq chixjalb'al xk'a'uxl ut chi wank choq' jun reheb' li oxib' chi aj yehol nawom.

ut katintaqla naq tatxaqliiq jo' aj "yehol nawom chirix li k'a'aq re ru a'in;

3 Ut katintaqla naq tat-ok sa' jun sumwank wik'in, naq ink'a' taa-k'ut, ka'ajwi' reheb' li "ani katin-taqla wi'; ut maajun ^baawankil wan sa' xb'een, ka'ajwi' wi k'eeb'il aawe inb'aan.

4 Ut wan jun aamaatan re xjalte-sinkil ru eb' li perel ch'iich', ut a'in li xb'een maatan li kink'e sa' aab'een; ut kintaqla naq maajun chik maatan taab'aanu aawib' jo' ta wank aawe toj reetal naq taatz'aq-loq ru li wajom rik'in a'in; xb'aan naq maajun chik maatan tink'e aawe toj reetal naq taachoymanq.

5 Chi yaal, ninye aawe, naq rahilal taachalq sa' xb'eeneb' li wan-keb' sa' li ruchich'och' wi "ink'a' te'ab'inq chiru li waatin;

6 Xb'aan naq chirix a'in

K'E reetal, ninye aawe, naq jo' lin moos aj "Martin Harris xtz'aama jun xk'utb'al xyaalal sa' wuq', naq laa'at, inmoos Jose Smith, alalb'ej, wan aawik'in eb' li ^bperel ch'iich' li xach'olob' xyaalal ut xaye resil naq xak'ul wik'in;

2 Ut anajwan, k'e reetal, a'in taaye re—li ani ki'aatinank aawe, kixye aawe: Laa'in, li Qaawa', Diosin, ut kink'e li k'a'aq re ru a'in aawe laa'at, inmoos Jose Smith, alalb'ej,

6c K'UTUL RAQAL: Tuu-lan xch'ool.

d K'UTUL RAQAL: Yalok q'e.

7a Mat. 7:7-8;
2 Ne. 32:4.

K'UTUL RAQAL: Tijok.

5 1a Tz. ut S. 5:23-24;
JS—R 1:61.

b K'UTUL RAQAL: Perel

ch'iich' oor.

2a K'UTUL RAQAL: Aj yehol nawom;
Xk'utb'al xyaalal.

3a 2 Ne. 27:13.

Chi'ilmanq ajwi'
Lix Ch'olob'ahomeb'
li Oxib' chi aj Yehol Nawom ut Lix Ch'olob'ahomeb' li

Waqxaqib' chi aj Yehol Nawom, sa'eb' li jar perel sa' xtiklajik lix Hu laj Mormon.

b 2 Ne. 3:11.

5a Jer. 26:4-5;
Alma 5:37-38;
Tz. ut S. 1:14.

“tatk’ojob’aaq ut tatkik ut taaq’ax-
tesli li ^bwaatin reheb’ li ralal xk’a-
joleb’ li winq.

7 K’e reetal, wi ink’a’ “te’xpaab’
li waatin, ink’a’ tate’xpaab’ laa’at,
at inmoos Jose, wi ta taaruuq naq
taak’ut chiruheb’ chixjunil li k’a’aq
re ru a’in li kinq’axtesli aawe.

8 Aay, li tasal tenamit a’in
li “maak’a’eb’ xpaab’aal ut
^bjipeb’ xk’a’uxl—lochlo injosq’il
chirixeb’.

9 K’e reetal, chi yaal ninye aawe,
laa’in “kink’uula li k’a’aq re ru a’an
li kink’e sa’ aawuq’, at inmoos Jose,
choq’ re jun chaab’il ajom li wan
wik’in, ut a’an taak’ehe’q chi naw-
mank chiruheb’ li tasal tenamit li
toj te’chalq;

10 A’b’an li tasal tenamit a’in
te’xk’ul li waatin sa’ xtz’uumal
aawe;

11 Ut rochb’een li yaal taach’o-
lob’ laa’at, li yaal “te’xch’olob’ oxib’
reheb’ inmoos, li teb’inb’oq ut
teb’ink’ojob’, chiruheb’ li tink’ut
wi’ li k’a’aq re ru a’in, ut eb’ a’an
toxe’elq rik’in li waatin li k’eeb’il
rik’in xtz’uumal aawe.

12 Relik chi yaal, te’xnaw chi
ch’olch’o naq yaal li k’a’aq re ru

a’in, xb’aan naq chalen chaq sa’
choxa tinch’olob’ chiruheb’.

13 Tink’e wankilal reheb’ re te’x-
k’e reetal ut te’ril li k’a’aq re ru a’in
jo’ chanru naq wan;

14 Ut “maa’ani chik aj-e tink’e li
wankilal a’in, re xk’ulb’al li yaal
a’in re xch’olob’ankil sa’ xyanqeb’
li tasal tenamit a’in, sa’ a’in, lix
tiklajik lix waklijik ut xk’utunik
lin ^biglees chalen chaq sa’ li yam-
yookil ch’och’—saqen ru jo’ li ‘po,
ut chaq’al ru jo’ li saq’e, ut xuwa-
jel jo’ jun teep aj pleet naq taqsin-
b’il li reetalil.

15 Ut li yaal te’xch’olob’ oxib’ chi
aj “yehol nawom, tintaqla laa’in
chirix li waatin.

16 Ut k’e reetal, eb’ li ani “ne-
ke’paab’ank re li waatin, eb’ a’an
^bte’wula’ani rik’in lix ‘k’utb’e-
sihom “inMusiq’; ut ‘te’yo’laaq
wik’in, rik’in ajwi’ li ha’ ut rik’in
li Musiq’ej—

17 Ut tento tex’oyb’ening jun
k’amok chik, xb’aan naq toj maji’
“nekexk’ojob’aak—

18 Ut li yaal te’xch’olob’ a’an taa-
xik ajwi’ choq’ re “xk’utb’al xmaak
li tasal tenamit a’in wi te’xkawob’-
resi li raameb’ chirixeb’;

6a Tz. ut S. 20:2-3.

K’UTUL RAQAL:

K’ojob’ank.

b 2 Ne. 29:7.

7a Luk. 16:27-31;

Tz. ut S. 63:7-12.

8a K’UTUL RAQAL: Xmaa-

k’a’il li paab’aal.

b Morm. 8:33.

K’UTUL RAQAL:

Q’etq’etil.

9a Alma 37:18.

11a 2 Ne. 27:12;

Eter 5:3-4;

Tz. ut S. 17:1-5.

14a 2 Ne. 27:13.

b K’UTUL RAQAL: Iglees
li Jesukristo (lix);
Xk’ojob’ankil wi’chik
li evangelio.

c Tz. ut S. 105:31;

109:73.

15a Tz. ut S. 17:1-9.

K’UTUL RAQAL: Aj
yehol nawom chirix
lix Hu laj Mormon.

16a Eter 4:11.

b 1 Ne. 2:16.

c Tz. ut S. 8:1-3.

d K’UTUL RAQAL: Santil
Musiq’ej.

e K’UTUL RAQAL: Kub’i-
ha’, kub’sink ha’; Yo’-
laak wi’chik, yo’laak
rik’in li Dios; Maatan
re li Santil Musiq’ej.

17a K’UTUL RAQAL:
K’eeb’il xwankil;
K’ojob’ank.

18a 1 Ne. 14:7;

Tz. ut S. 20:13-15.

19 Xb'aan naq taaxik jun "rapleb' aj sachonel sa' xyanqeb' li wankeb' sa' li ruchich'och', ut toj yooq chi hoymank chi yalaq jo'q'e wi ink'a' b'neke'xjal xk'a'uxl, toj reetal naq 'yamyooq li ruchich'och', ut li ani wankeb' chi sa' oso'jenaqaqeb' ut sachb'ilaqeb' chi jun waakaj xb'aan xlemtz'unkil ru "ink'ulunik.

20 K'ehomaq reetal, ninye aawe li k'a'aq re ru a'in, jo' chanru naq "kinye ajwi' re li tenamit chirix lix sachlijk Jerusalem; ut taak'utmanq xyaalal li b'waatin sa' li kutan a'in jo' chanru xk'utman chaq xyaalal toj anajwan.

21 Ut anajwan nakatintaqla, at inmoos Jose, chixjalb'al aak'a'uxl ut chi b'eek chi tiik wi'chik chiwu, ut naq ink'a' chik taaq'axtesi aawib' chiru lix q'unb'esinkil aach'ool xb'aaneb' li winq;

22 Ut naq kawaqat sa' "xpaab'an-kil li taqlahom li katintaqla wi'; ut wi nakab'aanu a'in, k'e reetal, nin-k'e aawe li yu'am chi junelik, us ta b'nakatkamsiik.

23 Ut anajwan, jun sut chik nakatwaatina, at inmoos Jose, chirix li "winq li taa'ajoq re naq taawanq xk'utb'al li yaal chiru—

24 K'e reetal, ninye re a'an, a'an naxterq'usi rib' ut moko tz'aqal ta naq naxtuulanob'resi rib' chiwu;

a'b'anan wi tixkub'si rib' chiwu, ut tixtuulanob'resi rib' rik'in xnim-al li tijok ut paab'aal, sa' x'an-chalil lix ch'ool, rik'in a'in tink'e re a'an jun "rilom li k'a'aq re ru naraj rilb'al.

25 Toja' ut naq tixye reheb' li wan-keb' sa' li tasal tenamit a'in: K'e-homaq reetal, wilom li k'a'aq re ru kixk'ut li Qaawa' re laj Jose Smith, alalb'ej, ut "ninnaw chi ch'olch'o naq yaaleb', xb'aan naq wilomeb', xb'aan naq k'utb'ileb' chaq chiwu rik'in lix wankil li Dios ut moko xwankil ta li winq.

26 Ut laa'in li Qaawa' nintaqla a'an, lin moos aj Martin Harris, naq maak'a' chik tixye reheb' chirix li k'a'aq re ru a'in, ka'ajwi' wi tixye: Wilomeb', ut k'utb'ileb' chiwu rik'in lix wankil li Dios; ut a'in li aatin li tixye.

27 A'b'anan wi tixsach xyaalal a'in tixq'et li sumwank li ki'ok wi' sa' sumwank wik'in, ut k'ehomaq reetal, k'eeb'il sa' tojb'a-maak.

28 Ut anajwan, wi ink'a' tixtuulanob'resi rib' ut tixch'olob' chiwu li k'a'aq re ru ink'a' us li xb'aanu, ut taa'ok sa' sumwank wik'in naq tixpaab' lin taqlahom, ut tix-k'anjela li paab'aal chiwix, k'e reetal, ninye re, maajun rilomaq xkomon a'an tixk'ul, xb'aan naq

19a Tz. ut S. 29:8; 35:11; 43:17–27.

K'UTUL RAQAL: Reetalileb' li kutan; Roso'jik li kutan, roso'jikil kutan.

b K'UTUL RAQAL: Jalok k'a'uxl, jalb'a-k'a'uxlej.

c Isa. 24:1, 5–6.

d Isa. 66:15–16; Tz. ut S. 133:41.

K'UTUL RAQAL: Xkab' xk'ulunik li Jesukristo.

20a 1 Ne. 1:18; 2 Ne. 25:9.

b Tz. ut S. 1:38.

22a K'UTUL RAQAL: Ab'ink chiru.

b Alma 60:13;

Tz. ut S. 6:30; 135:1–7.

23a Tz. ut S. 5:1.

24a Chi'ilmanq Lix Ch'olob'ahomeb' li Oxib' chi aj Yehol Nawom, sa'eb' li jar perel sa' xtiklajik lix Hu laj Mormon.

25a Eter 5:3.

ink'a' tink'e chiril li k'a'aq re ru li xin'aatinak wi'.

29 Ut wi jo'kan na'uxman, nakat-intaqla, at inmoos Jose, naq taaye re, naq maak'a' chik tixb'aanu, chi moko chik tinixch'i'ch'i'i chirix li na'leb' a'in.

30 Ut wi jo'ka'in na'uxman, k'e reetal, ninye aawe laa'at, at Jose, chirix naq xajaltes ru junjunq pe-rel chik, taaxaqab' aawib' chiru jarub'aq kutan, toj reetal ajwi' naq tatintaqla wi'chik; toja' ut naq tataruuq wi'chik chixjaltesinkil ru li aatin.

31 Ut wi ink'a' nakab'aanu a'in, k'e reetal, maak'a'aq chik aamaatan, ut tinwisi chaq li k'a'aq re ru xink'e sa' aawuq'.

32 Anajwan ut, rik'in naq nawil chi rub'elaj li oyb'enink wan re

aasachb'al; relik chi yaal, nawil chi rub'elaj naq wi lin moos aj Martin Harris ink'a' naxtuulanob'resi rib' ut naxk'ul jun xk'utb'al xyaalal sa' wuq', naq a'an taat'ane'q sa' li q'e-tok aatin.

33 Ut wankeb' naab'al li neke'-wan chi oyb'enink re "aasachb'al chaq chiru lix b'een li ruchich'och'; ut xb'aan li ajom a'in, re naq taa-najto'q ru laa kutan, kink'e aawe eb' li taqlahom a'in.

34 Relik chi yaal, xb'aan li ajom a'in xinye: Xaqab' wan aawib', ut mat-EEK'an toj reetal naq nakat-intaqla, ut "tink'uub' chan ru naq tataruuq chixb'aanunkil li k'a'ru katintaqla wi'.

35 Ut wi "tiikat chixpaab'ankil lin taqlahom, ^btatwaklesiiq sa' roso'-jik li kutan. Amen.

TASAL 6

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il re laj Jose Smith li Profeet ut laj Oliver Cowdery, sa' Harmony, Pennsylvania, Abril 1829 (History of the Church, 1:32-35). Laj Oliver Cowdery kixtikib' lix k'anjel jo' aj tz'uib'anel sa' xjaltesinkil ru lix Hu laj Mormon, sa' 7 Abril, 1829. Ak kixk'ul chaq jun choxahil k'utb'esihom chirix lix yaalal lix ch'olob'ahom li Profeet chirixeb' li perel ch'üich' tz'uib'an-b'il wi' li esil sa' lix Hu laj Mormon. Li Profeet kipatz'ok chiru li Qaawa' rik'in li Urim ut Tumim, ut kixk'ul li aatin a'in choq' xsumenkil ru.

1-6, Eb' laj k'anjel sa' li rawimq li Qaawa' neke'xk'ul li kolb'a-ib'; 7-13, Maajun maatan wan li naq'axok re li maatan re li kolb'a-ib'; 14-27, Nak'utman xyaalal li yaal rik'in lix wankil li Musiq'ej; 28-37, Chex'iloq wan

wi' li Kristo, ut cheb'aanu li chaab'i-lal rajlal.

JUN nim ut "sachb'a-ch'ooolejil k'anjel ok re chi k'utmank chiru-heb' li ralal xk'ajoleb' li winq.

33a Tz. ut S. 10:6;
38:13, 28.

34a 1 Ne. 3:7.

35a Exo. 15:26;

Tz. ut S. 11:20.
b Jwan 6:39-40;

1 Tes. 4:17;

3 Ne. 15:1;

Tz. ut S. 9:14; 17:8;
75:16, 22.

6 1a Isa. 29:14;

Tz. ut S. 4:1-7; 18:44.

2 K'ehomaq reetal, laa'in li Dios; chek'e eexik rik'in li ^awaatin, li yo'yo ut nim xwankil, ^bq'es wi-chik chiru jun yok'leb' ch'iich' ka'pak'al xq'esnal, li najache' wi' ru xb'asalil li b'aquelej jo' ajwi' li sulutz; jo'kan ut, k'ehomaq eexik rik'in li waatin.

3 K'ehomaq reetal, ak q'an ru li ^aawimq choq' re q'ole'k; jo'kan ut, ani na'ajok re q'olok, chixch'ik lix setleb' ch'iich' rik'in xmetz'ew, ut chiq'oloq naq toj nakana li kutan, re taaruq chixk'uulankil choq' re li raam kolb'a-ib' li junelik nakana, sa' li rawa b'ejihom li Dios.

4 Relik chi yaal, yalaq ani ^ataach'ikoq re lix setleb' ch'iich' ut taaq'oloq, a'an ajwi' b'oqb'il xb'aan li Dios.

5 Jo'kan ut, wi ^atextz'aamanq chiwu tek'uluq; wi textoch'oq, taatehe'q cheru.

6 Anajwan, jo' xextz'aamank, k'ehomaq reetal, ninye eere, chepaab' lin taqlahom, ut ^achesik' xk'eeb'al chi k'utmank ut xxaqab'ankil li k'anjel re ^bSion;

7 ^aMeesik' li ^bb'ihomal; xchaab'ilal b'an ^ceena'leb' chesik', ut

k'ehomaq reetal, lix ^dmuqmuukil na'leb' li Dios taateeliq cheru, toja' ut naq texk'ehe'q chi b'i-homo'k. K'ehomaq reetal, b'i-hom li ani nak'uluk re li ^eyu'am chi junelik.

8 Chi yaal, chi yaal, ninye aawe, jo' chanru ajwi' nakawaj wik'in, jo'kan taa'uxq aawe; ut wi naka-waj, tatwanq choq' k'anjeleb'aal re xb'aanunkil naab'al li chaa'bilal sa' li tasal tenamit a'in.

9 Maak'a' chik chaye, ka'ajwi' li ^ajalb'a-k'a'uxlej chiru li tasal tenamit a'in; chapaab' lin taqlahom, ut chattenq'anq chixk'eeb'al chi k'utmank lin k'anjel, jo' chanru lin taqlahom, ut tat-osob'tesiiq.

10 K'e reetal, wan aawik'in jun maatan, ut osob'tesinb'ilat xb'aan laa maatan. Chijultiko'q aawe naq ^aloq' a'an, ut taqe'q nachal chaq—

11 Ut wi ^atatpatz'oq, taanaw li ^bmuqmuukil na'leb' li nim ru ut sachol ch'oolej; jo'kan ut, taak'an-jela laa ^cmaatan, re naq taaruq taataweb' chaq xyaalal li muqmuukil na'leb', re taaruq taak'a-meb' naab'al chixnawb'al chirix

2a Heb. 4:12;
Apok. 1:16;
Tz. ut S. 27:1.

b Hel. 3:29;
Tz. ut S. 33:1.

3a Jwan 4:35;
Tz. ut S. 31:4; 33:3;
101:64.

4a Apok. 14:15-19;
Alma 26:5;
Tz. ut S. 11:3-4, 27.

5a Mat. 7:7-8.

6a 1 Ne. 13:37.
b K'UTUL RAQAL: Sion.

7a Alma 39:14;

Tz. ut S. 68:31.

b 1 Rey. 3:10-13;
Mat. 19:23;
Jak. 2:18-19.

K'UTUL RAQAL:
B'ihomal; Ru-
chich'och'il na'leb'.

c K'UTUL RAQAL: Chaa-
b'il na'leb'ejil.

d Tz. ut S. 42:61, 65.

K'UTUL RAQAL:
Xmuqmuukil na'leb'
li Dios.

e Tz. ut S. 14:7.

9a Alma 29:9;

Tz. ut S. 15:6;
18:14-15; 34:6.

K'UTUL RAQAL: Xk'an-
jeleb' laj k'amol a-
atin; Jalok k'a'uxl,
jalb'a-k'a'uxlej.

10a Tz. ut S. 63:64.

11a Tz. ut S. 102:23;
JS—R 1:18, 26.

b Mat. 11:25; 13:10-11;
Alma 12:9.

c K'UTUL RAQAL:
Maatan; Maatan
naxk'e li Musiq'ej
(eb' li).

li yaal, relik chi yaal, ^dtaa'q'unb'e-siheb' xch'ool chirix li sachk wan wi' lix b'eheb'.

12 Maak'e chi nawe'k laa maatan chiru anihaq, ka'ajeb' wi' li ani xkomoneb' laa paab'aal. Maa-b'atz'unle li k'a'aq re ru ^aloq'.

13 Wi taab'aanu li chaab'il, relik chi yaal, ut ^atatkanaaq chi ^btiik chi paab'ank toj sa' ^croso'jik, tat kole'q sa' li rawa'b'ejihom li Dios, a'an xanimal ru reheb' li maatan re li Dios, xb'aan naq maajun maatan wan li naq'axok re li maatan re li ^akolb'a-ib'.

14 Chi yaal, chi yaal, ninye aawe, osob'tesinb'ilat xb'aan li k'a'ru xab'aanu; xb'aan naq ^axatpatz'ok wik'in, ut k'e reetal, jo' k'ihal sut katpatz'ok kak'ul aatzolb'al rik'in inMusiq'. Wi ta ink'a' jo'kan, ink'a' raj katchal sa' li na'ajej wankat wi' sa' li hoonal a'in.

15 K'e reetal, nakanaw naq katpatz'ok chiwu ut laa'in kinkutanob'resi ^aaak'a'uxl; ut anajwan ninye aawe li k'a'aq re ru a'in re taaruq taanaw naq kutanob'resinb'ilat xb'aan li Musiq'ej re li yaal;

16 Relik chi yaal, ninye aawe, re taaruq taanaw naq maajun chik wan, ka'ajwi' li Dios, li

^ananawok re laa k'oxlahom ut li rajom ^baach'ool.

17 Ninye aawe li k'a'aq re ru a'in jo' jun xk'utb'al xyaalal chawu—naq li aatin malaj li k'anjel li yookat chixtz'iib'ankil, ^ayaal.

18 Jo'kan ut, chatwanq chi ^ayalb'il aaq'e; ^bxaqab' aawib' chixk'atq lin moos aj Jose, chi xaqxo aach'ool, sa' jo' k'ihal li ch'a'ajkilal taawanq wi' a'an sa' xk'ab'a' li aatin.

19 Chatij a'an sa' chixjunil lix majelal, ut jo'kan ajwi' chak'ul aatijb'al xb'aan a'an. Aj kuyunelaqat; tiikaq aak'a'uxl; aakuyumaq aawib'; chixwanq aawik'in li kuyuk, li paa-b'aal, li yo'onink, ut li rahok.

20 K'e reetal, laa'at aj Oliver, ut xatwaatina xb'aan laa wajom; jo'kan ut, ^ak'uula li aatin a'in sa' aach'ool. Chatwanq chi tiik chi paab'ank, ut chi yalb'il aaq'e sa' xpaab'ankil lix taqlahom li Dios, ut laa'in tatinsuti rik'in li wuq' aj rahonel.

21 K'e reetal, laa'in li Jesukristo, li ^aRalal li Dios. Laa'in ajwi' li kinch'al rik'ineb' li ^bwe, ut eb' li we moko kine'xk'ul ta. Laa'in li ^csaqen li nalemtz'un sa' ^dq'ojyin, ut li q'ojyin moko naxtaw ta ru.

22 Chi yaal, chi yaal, ninye aawe,

11d Stgo. 5:20;
Alma 62:45;
Tz. ut S. 18:44.

12a Mat. 7:6.

13a 1 Ne. 15:24.

b Mos. 2:41; Eter 4:19;
Tz. ut S. 51:19; 63:47.

c K'UTUL RAQAL: Kuyuk toj sa' roso'jik.

d K'UTUL RAQAL:
Kolb'a-ib'.

14a K'UTUL RAQAL: Tijok.

15a K'UTUL RAQAL:

K'a'uxlej.

16a 1 Kro. 28:9;
Mat. 12:25; Heb. 4:12;

Mos. 24:12;

3 Ne. 28:6.

K'UTUL RAQAL: Chixjunil naxnaw.

b 1 Rey. 8:39.

17a Tz. ut S. 18:2.

18a K'UTUL RAQAL:
Yalok q'e.

b Tz. ut S. 124:95-96.

20a Eter 3:21;

Tz. ut S. 84:85.

21a K'UTUL RAQAL:
Jesukristo.

b Jwan 1:10-12;

Hech. 3:13-17;

3 Ne. 9:16;

Tz. ut S. 45:8.

c Jwan 1:5;

Tz. ut S. 10:58.

K'UTUL RAQAL: Saqen,
lix saqen li Kristo.

d K'UTUL RAQAL: Q'ojyin, musiq'ejil.

wi nakawaj chik xyaalal k'utb'il chawu, b'eresi laa k'a'uxl sa' li q'oj-yin naq kat-elajin chiwu sa' laa ch'ool, re taaruq "taanaw chirix lix yaalalil li k'a'aq re ru a'in.

23 Ma ink'a' kinye "tuqtuukilal re aak'a'uxl chirix li na'leb' a'an? K'a'ru ^bxk'utb'al xyaalal naru nakak'ul li naq'axok ta re li nachal chaq rik'in li Dios?

24 Anajwan ut, k'e reetal, kak'ul jun xk'utb'al xyaalal; xb'aan naq wi xinye aawe k'a'ru li maajun winq nanawok re, ma ink'a' xak'ul jun xk'utb'al xyaalal?

25 Ut k'e reetal, nink'e aawe jun maatan, wi nakawaj wik'in, naq "taajaltesi ru aatin, jo' chanru ajwi' lin moos aj Jose.

26 Chi yaal, chi yaal, ninye aawe, naq wankeb' li "tz'iib'anb'il esil li wankeb' wi' naab'al re lin evangelio, li moko k'eeb'ileb' ta chaq xb'aan ^bxmaa'usilaleb' li tenamit.

27 Ut anajwan nakatintaqla, naq wi wan xchaab'ilal aawajom—jun aawajom re xtamresinkil choq' aawe b'ihomal sa' choxa—rik'in a'an tattenq'anq sa' xk'amb'al chi kutankil, rik'in laa maatan, li jar raqal a'an reheb' lin "loq'laj hu li

wanjenaq chaq chi muqmu xb'aan li maa'usilal.

28 Ut anajwan, k'e reetal, nink'e aawe, ut re ajwi' lin moos aj Jose, xlawil li maatan a'in, li taak'amoq chi kutankil li k'anjelil a'in; ut rik'in xtz'uumaleb' re wiib' malaj oxib' chi aj "yehol nawom taaxaqab'amanq xwankil li junjunq chi aatin.

29 Chi yaal, chi yaal, ninye eere, wi neke'xtz'eqtaana li waatin, ut li jun raqal a'in re lin evangelio ut lin k'anjelil, osob'tesinb'ilex laa'ex, xb'aan naq maak'a' chik naru te'xb'aanu eere chiru li ke'xb'aanu we laa'in.

30 Ut wi "neke'xb'aanu eere jo' chanru ajwi' ke'xb'aanu we, osob'tesinb'ilex, xb'aan naq ^btexwanq wik'in sa' "loq'alil.

31 Wi b'an ink'a' "neke'xtz'eqtaana li waatin, li taaxaqab'amanq xwankil xb'aan li xyaalalil ^btaach'olob'amanq, osob'tesinb'ileb', toja' ut naq taawanq xsahil eech'ool rik'in li ruuchinihom lee k'anjel.

32 Chi yaal, chi yaal, ninye eere, jo' kinye reheb' lin tzolom, b'ar wankeb' wiib' malaj oxib' chi "ch'utch'u sa' lin k'ab'a', chirix jun li na'leb', aran tinwanq laa'in sa'

22a K'UTUL RAQAL:
Tz'ilok-ix, li
maatan re.

23a K'UTUL RAQAL:
Tuqtuukilal.
b 1 Jn. 5:9;
Tz. ut S. 18:2.

25a Mos. 8:13;
Tz. ut S. 5:4; 9:1–5, 10.

26a Tz. ut S. 8:1; 9:2.
K'UTUL RAQAL:
Loq'laj hu (eb' li)—
Eb' li loq'laj hu li

yeeb'il rik'in profee-
til aatin naq te'elq
chi kutankil.

b K'UTUL RAQAL: Aj
maak.

27a Tz. ut S. 35:20.

28a Deut. 19:15;
2 Kor. 13:1;
2 Ne. 27:12–14;
Tz. ut S. 128:3.

30a Tz. ut S. 5:22; 135:1–7.
K'UTUL RAQAL:
Kamsinb'il sa'

xk'ab'a' xpaab'aal.
b Apok. 3:21.

c K'UTUL RAQAL:
Loq'alil.

31a 3 Ne. 16:10–14;
Tz. ut S. 20:8–15.

b K'UTUL RAQAL:
Xk'utb'al xyaalal;
Xnawom qach'ool;
Yaal ch'olob'anb'il.

32a Mat. 18:19–20.
K'UTUL RAQAL:
Junajil.

^bxyiheb'—chi jo'kan ajwi' wankin sa' eeyi laa'ex.

33 "Meexuwa xb'aanunkil li chaab'il, ex walal, xb'aan naq jo' k'ihal li ^bnekeraw, a'an ajwi' tee-q'ol; jo'kan ut, wi nekeraw li chaab'il teeq'ol ajwi' li chaab'il choq' eeq'ajkamunkil.

34 Jo'kan ut, mexxuwak, ex ch'ina teep inkarneer, cheb'aanu li chaab'il; che'xmol rib' li ruchich'och' ut li xb'alb'a cheru, xb'aan naq wi kab'lanb'ilex sa' xb'een "in-saqoonaq, ink'a' neke'ru chi numtaak.

35 K'ehomaq reetal, ink'a' nekex-ink'e sa' tojb'a-maak; chapomaq eeb'e ut "mexmaakob' chik; b'aanuhomaq rik'in x'anchalil eek'a'uxl li k'anjel li kexintaqla wi'.

36 "Chex'iloq wankin wi' sa' li junjung eek'oxlahom; miwiib'an eech'ool, mexxuwak.

37 "K'ehomaq reetal li k'ob'olal kik'ob'e' wi' xk'atq insa', ut jo'kan ajwi' li reetalil li ^bklawx sa' li wuq' ut sa' li woq; tiikaqex chi paab'ank, chepaab' lin taqlahom, ut laa'ex ^cteereechani li ^dawa'b'eji-hom re choxa. Amen.

TASAL 7

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il re laj Jose Smith li Profeet ut laj Oliver Cowdery, sa' Harmony, Pennsylvania, Abril 1829, naq ke'patz'ok rik'in li Urim ut Tumim chirix laj Jwan, li raarookil tzolom, ma kikana sa' li tz'ejwalej malaj kikam chaq. Li k'utb'esinb'il na'leb' a'an jun esil li jalt'esinb'il ru, li tz'iib'amb'il chaq chiru perel tz'uum xb'aan laj Jwan ut muqb'il chaq xb'aan a'an. (History of the Church, 1:35–36).

1–3, *Laj Jwan li Raaro taawanq chi yo'yo toj reetal naq taachalq li Qaawa'*;
4–8, *Laj Pedro, laj Santiago ut laj Jwan wan xlawil li evangelio rik'ineb'.*

UT li Qaawa' kixye we: At Jwan, ^araarookat inb'aan, k'a'ru ^bnakawaj? Xb'aan naq wi nakapatz'

k'a'ruhaq li nakawaj, taak'eemanq aawe.

2 Ut laa'in kinye re: At Qaawa', k'e we wankilal sa' xb'een li ^akamk, re taaruq tinwanq chi yo'yo ut tin-k'ameb' chaq li aamej aawik'in.

3 Ut li Qaawa' kixye we: Chi yaal, chi yaal, ninye aawe, xb'aan naq

32b Tz. ut S. 29:5; 38:7.

33a K'UTUL RAQAL: Kaw xch'ool, xkawil xch'ool.

b Gal. 6:7–8;
Mos. 7:30–31;
Alma 9:28;
Tz. ut S. 1:10.

34a Sal. 71:3;
Mat. 7:24–25;
1 Kor. 10:1–4;
Hel. 5:12;

Tz. ut S. 10:69; 18:4, 17;
33:13; Moïs. 7:53.

K'UTUL RAQAL:
Saqoonaq.

35a Jwan 8:3–11.

36a Isa. 45:22;
Tz. ut S. 4:33:34.

37a K'UTUL RAQAL: Jesu-kristo—Kixk'ut rib' li Kristo chirix xkamik.

b K'UTUL RAQAL: K'ehok chiru krus.

c Mat. 5:3, 10;
3 Ne. 12:3, 10.

d K'UTUL RAQAL:
Awa'b'ejihom re choxa malaj rawa'b'eji-hom li Dios.

7 1a K'UTUL RAQAL: Jwan, ralal laj Sebedeo.

b 3 Ne. 28:1–10.

2a Luk. 9:27.

K'UTUL RAQAL: Kamk re tz'ejwalej.

kawaj a'in "tatkanaaq toj reetal naq tink'ulunq sa' b'inloq'al, ut 'tat-aatinaq jo' profet chiruheb' li tenamit, junkab'al, aatinob'aal ut teepal.

4 Ut xb'aan a'in naq li Qaawa' kixye re laj Pedro: Wi nawaj laa'in naq taakanaaq toj reetal tink'ulunq, k'a'ru taawaj wi'? Xb'aan naq a'an kiraj wik'in naq tixk'a-meb' chaq li aamej wik'in, a'b'anan laa'at kawaj naq chi seeb' tatchalq wik'in sa' lin "awa'b'ejihom.

5 Ninye aawe, at Pedro, chaab'il ajom a'in; a'b'an li raaro inb'aan kiraj naq tixb'aanu k'a'ruhaq chik, malaj jun k'anjel li toj nim wi'chik sa' xyanqeb' li winq chiru li xb'aanuhom chaq junxil.

6 Relik chi yaal, a'an xk'am sa' xb'een jun li k'anjel li nim wi'chik ru; jo'kan naq tink'e a'an choq' xam naxamnak ut choq' "anjel aj k'anjelanel; a'an taak'anjelaq choq' reheb' li te'wanq choq' b'aj eechanihom re li kolb'a-ib', li wankeb' sa' li 'ruchich'och'.

7 Ut tatink'e laa'at chi k'anjelak choq' re a'an ut re laa komon aj Santiago; ut eere oxib'al laa'ex tink'e li wankilal ut "xlawil li k'anjel a'in toj reetal naq tink'ulunq.

8 Chi yaal ninye eere, teek'ul eekab'ichal jo' chanru lee rajom, xb'aan naq eekab'ichal "nasaho' eech'ool rik'in li k'a'ru keraj.

TASAL 8

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith li Profet re laj Oliver Cowdery sa' Harmony, Pennsylvania, Abril 1829 (History of the Church, 1:36–37). Naq yoo xjaltesinkil ru lix Hu laj Mormon, laj Oliver, li toj yoo chi k'anjelak jo' aj tz'iib'anel, ut chixtz'iib'ankil li aatin yeeb'il xb'aan li Profet, kiraj naq taaq'axtesimanq re li maatan re jaltesink ru aatin. Li Qaawa' kixchaq'b'e lix tz'aamahom rik'in xk'eeb'al li k'utb'esinb'il na'leb' a'in.

1–5, Nachal li k'utb'esink xb'aan xwankil li Santil Musiq'ej; 6–12, Xb'aan li paab'aal nachal li na'leb' chirix lix muqmuukil na'leb' li Dios ut li wankilal chixjaltesinkil ru li najter tz'iib'amb'il esil.

AT "Oliver Cowdery, chi yaal, achi yaal, ninye aawe, naq jo' ch'olch'o naq yo'yo li Qaawa', a'an laa Dios ut laj Tojol aawix, jo'kan ajwi' ch'olch'o naq taak'ul b'aaanawom chirix yalaq k'a'aq re

3a Jwan 21:20–23.

K'UTUL RAQAL:

Jaltesinb'il

junxaqalil.

b K'UTUL RAQAL:

Loq'alil; Xkab' xk'ulunik li Jesukristo.

c Apok. 10:11.

4a K'UTUL RAQAL:

Awa'b'ejihom re

choxa malaj rawa'b'ejihom li Dios.

6a Tz. ut S. 130:5.

b Tz. ut S. 76:86–88.

c Jwan 10:8–11;

Tz. ut S. 77:14.

7a Mat. 16:19;

Hech. 15:7;

JS—R 1:72.

K'UTUL RAQAL: Xlawil

li tijonelil.

8a K'UTUL RAQAL: Sahil ch'ooolejil.

8 1a JS—R 1:66.

K'UTUL RAQAL:

Cowdery, Oliver.

b K'UTUL RAQAL:

Nawok, xnaawom.

ru 'taapatz' rik'in paab'aal, chi maak'a' xb'alaq'il aach'ool, rik'in xpaab'ankil naq taak'ul aanawom chirix li najter ^aesil li tz'iib'anb'il, a'an re mayer kutan, li wan wi' li jar raqal a'an re lin loq'laj hu li yeeb'il wi' resil xb'aan lix ^ek'utb'esihom lin Musiq'.

2 Relik chi yaal, k'e reetal, "tinye aawe sa' laa k'a'uxl ut sa' laa ^bch'ool, rik'in li 'Santil Musiq'ej, li taachalq sa' aab'een ut taawanq sa' aach'ool.

3 Anajwan, k'e reetal, a'in li musiq'ej re k'utb'esink; k'e reetal, a'in li musiq'ej li ke'k'ame' wi' li lalal xk'ajol laj Israel xb'aan laj Moises sa' xyi li "Kaqi Palaw chiru chaqi b'e.

4 Jo'kan ut, a'in laa maatan; chatk'anjelaq rik'in, ut osob'tesinb'ilat, xb'aan naq tatxkol chaq sa' ruq'eb' li xik' neke'ilok aawe, naq wi ta ink'a' jo'kan, tate'xkamsi raj ut te'xk'am raj laa waam sa' li sache'k.

5 Aay, chijultiko'q aawe li "aatin a'in, ut chapaab'eb' lin taqlahom. Chijultiko'q aawe, a'in laa maatan.

6 Anajwan moko ka'aj ta wi' a'in laa maatan, xb'aan naq wan aawik'in jun chik maatan, a'an li maatan re laj Aaron; k'e reetal, a'an ak xye k'iila k'a'aq re ru aawe;

7 K'e reetal, maajun chik wankilal wan, ka'ajwi' lix wankil li Dios, li naru chixk'eeb'al li maatan a'in re laj Aaron chi wank aawik'in.

8 Jo'kan ut, miwiib'an aach'ool, xb'aan naq a'an xmaatan li Dios; ut laa'at taachap sa' laa wuq', ut taab'aanu sachb'a-ch'ooolejil k'anjel; ut maajun wankilal taaruq chi isink chaq re sa' laa wuq', xb'aan naq a'an lix k'anjel li Dios.

9 Ut chi jo'kan, yalaq k'a'ru taatz'aama naq tinye aawe rik'in li k'anjeleb'aal a'an, a'an tink'e aawe, ut taawanq aanawom chirix.

10 Chijultiko'q aawe naq chi maak'a' "aapaab'aal, maak'a' nakatru chixb'aanunkil; jo'kan ut, chatpatz'oq rik'in paab'aal. Maa'batz'unle li k'a'aq re ru a'in; ^bmaatz'aama li k'a'ru ink'a' raj tento taatz'aama.

11 Chatpatz'oq re taaruq taanaw lix muqmuukil na'leb' li Dios, ut re tatruiq chi "jaltesink ru aatin ut chixk'ulb'al aanawom rik'ineb' li najter tz'iib'anb'il esil a'an li muqb'ileb' chaq, li loq'eb'; ut jo'chanru laa paab'aal taab'aanu-manq aawe.

12 K'e reetal, laa'inin li kiyehok re; ut laa'in li ki'aatinank aawe chalen chaq sa' xtiklajik. Amen.

1c K'UTUL RAQAL: Tijok.

d Tz. ut S. 6:26-27; 9:2.

e Tz. ut S. 5:16.

2a Tz. ut S. 9:7-9.

K'UTUL RAQAL:

K'utb'esink,

k'utb'esinb'il na'leb'.

b K'UTUL RAQAL:

Ch'ooolej.

c K'UTUL RAQAL: Santil

Musiq'ej.

3a Exo. 14:13-22;

Deut. 11:4;

1 Ne. 4:2;

Mos. 7:19.

K'UTUL RAQAL: Kaqi

Palaw.

5a Deut. 11:18-19.

10a K'UTUL RAQAL:

Paab'aal.

b Tz. ut S. 88:63-65.

11a Tz. ut S. 9:1, 10.

TASAL 9

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith li Profeet re laj Oliver Cowdery, sa' Harmony, Pennsylvania, Abril 1829 (History of the Church, 1:37-38). Natije' laj Oliver naq chiwanq xkuyum, ut nak'eeman xch'ool chi saho'k ka'ajwi' rik'in xtz'iib'ankil, chiru li kutan a'an, li aatin yeeb'il xb'aan laj jaltésinel ru, ut ink'a' tixyal a'an jaltésink ru aatin.

1-6, *Jalaneb' chik li najter tz'iib'an-b'il hu toj te'jaltésimanq ru; 7-14, Lix Hu laj Mormon najaltésiiik ru rik'in xk'oxlankil li aatin, ut chi xaqaq'an-b'il xyaalal xb'aan li Musiq'ej.*

K'E reetal, ninye aawe, at walal, naq rik'in naq ink'a' "kajaltési ru li aatin jo' chanru li kawaj wik'in, ut katikib' wi'chik ^btz'iib'ak choq' re lin moos, aj Jose Smith, alalb'ej, jo'kan ajwi' nawaj raj naq toj taab'aanu, toj reetal naq teechoy li tz'iib'anb'il esil a'in, li kink'e sa' ruq' a'an.

2 Ut chirix a'an, k'e reetal, "jalaneb' chik li ^btz'iib'anb'il esil wankeb' wik'in, li tink'e aawe wankilal re taaruq tattenq'anq chixjaltesinkil ru.

3 Aj kuyunelaqat, at walal, xb'aan naq a'in xchaab'ilal inna'leb', ut moko aajel ta ru naq taajaltési ru li aatin sa' li kutan a'in.

4 K'e reetal, li k'anjel li b'oqb'ilat

chixb'aanunkil a'an tz'iib'ak choq' re lin moos aj Jose.

5 Ut k'e reetal, a' sa' xk'ab'a' naq ink'a' katkana jo' kattikla naq kat-ok chi jaltésink ru aatin, naq kiwisi aawik'in li usilal a'in.

6 ^aMaaweche'i rix, at walal, xb'aan naq a'an xchaab'ilal inna'leb' naq kinb'aanu aawe chi jo'ka'in.

7 K'e reetal, ink'a' xataw xyaalal; xak'oxla naq tink'e aawe, naq maak'a' chik kak'oxla xb'aanunkil, ka'ajwi' patz'ok chiwu.

8 A'b'anan k'e reetal, ninye aawe, naq tento "taak'oxla sa' laa k'a'uxl; toja' naq tento ^btaapatz' we ma us, ut wi us, tink'e chi 'xamnax lix ^dsa' aach'ool; chi jo'kan ^etaawee-k'a naq us.

9 Wi b'an moko us ta maak'a' xkomon a'an taaweek'a; taawanq b'an "xwarjik aak'a'uxl, ut rik'in a'an taasachq sa' aach'ool li k'a'ru moko us ta; jo'kan ut, moko tataruq ta chixtz'iib'ankil li k'a'ru

9 1a Tz. ut S. 8:1, 11.

b JS—R 1:67.

2a Yoo chi aatinak chirix jalan chik li jaltésink ru aatin li taab'aanumanq, jo' li Santil Hu li Jaltésinb'il ru xb'aan laj Jose Smith jo' ajwi' lix Hu laj Abraham, sa' li

kiwan wi' laj Oliver Cowdery choq' aj tz'iib'anel.

K'UTUL RAQAL: Jaltésinb'il ru xb'aan laj Jose Smith (JJS).

b Tz. ut S. 6:26; 8:1.

6a K'UTUL RAQAL: Wech'ink-ix.

8a K'UTUL RAQAL: K'oxlank sa' ch'oolej.

b K'UTUL RAQAL: Tijok.

c K'UTUL RAQAL: Musiq'ank, musiq'anb'il; Xk'utb'al xyaalal; Xnawom qach'ool; Yaal ch'olob'anb'il.

d Luk. 24:32.

e Tz. ut S. 8:2-3.

9a Tz. ut S. 10:2.

loq', ka'ajwi' wi k'eeb'il aawe inb'aan.

10 Anajwan, wi ta kanaw a'in katru raj chi "jaltesink ru li aatin; a'b'anan moko aajel ta ru naq taa-jaltesi ru li aatin anajwan.

11 K'e reetal, aajel chaq ru naq kattikla; a'b'an "katxuwak, ut ak xnume' li kutan, ut moko aajel ta chik ru anajwan;

12 Xb'aan naq, ma ink'a' nakak'e reetal naq kink'e tz'aqal xmetz'ew

lin moos aj "Jose, li k'eeb'il wi' xtz'aqob'? Ut maajun eere kink'e sa' tojb'a-maak.

13 B'aanu a'in li b'arwan katin-taqla wi', ut tat-usaaq. Tiikaqat chi paab'ank, ut maajun "aaleek taaq'axtesi wi' aawib'.

14 Xaqxooqat chi kaw sa' li "k'an-jel ^bkatinb'oq wi', ut jun rismalaq aajolom ink'a' taasachq, ut 'tat-waklesiiq sa' roso'jik li kutan. Amen.

TASAL 10

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il re laj Jose Smith li Profeet, sa' Harmony, Pennsylvania, chiru saq'ehil sa' 1828 (History of the Church, 1:20–23). Sa' a'in li Qaawa' naxye re laj Jose naq wan k'a'ru jalb'il xb'aaneb' li maa'us aj winq sa'eb' li 116 perel li tz'iib'ahom isinb'il chaq sa' lix hu laj Lehi li jaltesinb'il ru, sa' lix Hu laj Mormon. Eb' li perel chi tz'iib'ahom ke'sach chaq chiru laj Martin Harris, li kik'ehe' wi' chaq li perel chi hu chi k'uulaak chiru jarub'aq kutan. (Chi'ilmanq xtiklajik li jachal 3.) Li ink'a' us k'oxlanb'il, a'an royb'e-ninkil naq taajaltesimanq wi'chik li k'a'ru yeeb'il sa' li elq'amb'il perel chi hu, ut xsachb'al xwankil laj jaltesinel ru rik'in xk'utb'al naq moko juntaq'eeet ta li aatin xb'aan li jalaak ki'uxman. Naq ak k'oxlanb'il li ink'a' us aj na'leb' a'in xb'aan li maa'us, ut ak nawb'il xb'aan li Qaawa' naq laj Mormon, li najter aj tz'iib'anel esil reheb' laj Nefita, yoo chixk'osb'al ru li esil sa'eb' li jar perel chi ch'iich' li ch'utub'amb'il, wan chi k'utb'il sa' lix Hu laj Mormon (chi'ilmanq sa' Raatin laj Mormon 1:3–7).

1–26, Laj Satanas nareek'asiheb' li winq aj maak re te'xyal ru rik'in lix k'anjel li Qaawa'; 27–33, A'an naxsik' xsachb'al li raameb' li winq; 34–52, Li evangelio tento taaxik rik'ineb' laj Lamanita, ut rik'ineb' chixjunil li tenamit rik'in lix Hu laj Mormon; 53–63, Li Qaawa' tixxaqab' lix

Igleses ut lix evangelio sa' xyanqeb' li winq; 64–70, Tixch'utub'eb' li jalb'ileb' xk'a'uxl sa' li Iglesias ut tixkoleb' li neke'ab'in chiru.

AANAJWAN, k'e reetal, ninye aawe, naq rik'in naq xaq'axtesih'eb' li tz'iib'ahom a'an, li kik'ehe'

10a Tz. ut S. 8:11.
11a K'UTUL RAQAL:
Xuwak.
12a Tz. ut S. 18:8.
13a K'UTUL RAQAL:

Aaleek, aalenk.
14a 1 Kor. 16:13.
b K'UTUL RAQAL:
B'oqok, b'oqob'il
xb'aan li Dios,

xb'oqb'al.
c Alma 13:29;
Tz. ut S. 17:8.

wankilal aawe chixjaltesinkil ru rik'in li "Urim ut Tumim, sa' ruq' jun ^bwinq aj maak, xe'sach chawu.

2 Ut kisach ajwi' chawu laa maatan sa' li hoonal ajwi' a'an, ut xq'oj-yino' ru laa "k'a'uxl.

3 A'b'anan, anajwan "k'ojob'an-b'il wi'chik aawe; jo'kan ut, chawil naq tiikaqat chi paab'ank, ut naq tatkanaaq toj reetal taachoy rela' li k'anjel re xjaltesinkil ru li aatin jo' kattikla.

4 Mat-alinak chi "q'axal kaw wi'chik, chi moko chatk'anjelaq chi numtajenaq chiru li k'eeb'il wi' ^baametz'ew ut aak'anjeleb'aal re tatruuq chi jaltesink ru aatin; a'ut 'yalb'ilaq aaq'e toj sa' roso'jik.

5 "Chattijoj junelik, re taaruq tat-elq jo' aj q'axonel-u; relik chi yaal, re taaruq taaq'ax ru laj Satanas, ut re tat-elq chaq sa' ruq'eb' lix moos laj Satanas li neke'xaqab'ank re lix k'anjel.

6 K'e reetal, xe'xsik' ^aaasachb'al; relik chi yaal, li ^bwinq ajwi' li kakanab' aawib' chiru, kixsik' aasachb'al.

7 Ut xb'aan a'in xinye naq a'an jun winq aj maak, xb'aan naq kixsik' xmaq'b'al li k'a'aq re ru k'eeb'il chak'uula; ut kixsik' ajwi' xsachb'al aamaatan.

8 Ut rik'in naq xaq'axtesi li tz'iib'ahom sa' ruq' a'an, k'e reetal, eb' li winq aj maak ke'xmaq' chawu.

9 Jo'kan naq kaq'axtesi, relik chi yaal, li k'a'ru loq', re li maa'usilal.

10 Ut k'e reetal, laj "Satanas xk'e sa' xch'ooleb' xjalb'al li aatin li kak'e chi tz'iib'aak, malaj li kajaltesi ru, li elenaq chaq sa' laa wuq'.

11 Ut k'e reetal, ninye aawe, naq rik'in naq xe'xjal li aatin, ak jalan chik na'ilman chixyeeb'al chiru li k'a'ru kajaltesi ru ut kak'e chi tz'iib'amank;

12 Ut chi jo'ka'in, laj tza kixsik' xk'ojob'ankil jun b'alaq'il k'uub'an-b'il na'leb', re taaruq chixsachb'al li k'anjel a'in;

13 Xb'aan naq a'an xk'e sa' xch'ooleb' xb'aanunkil a'in, re naq rik'in tik'ti'ik taaruq te'xye naq "kate'xchap sa' li aatin li kab'aanu aawib' naq kajaltesi ru.

14 Chi yaal ninye aawe, naq ink'a' tinkanab' naq laj Satanas tix-taw lix maa'usil k'oxlahom sa' li na'leb' a'in.

15 Xb'aan naq k'e reetal, a'an xk'e sa' xch'ooleb' naq tate'raale chixyalb'al rix li Qaawa' laa Dios, sa' xtz'aamankil naq taajaltesi ru jun sut chik.

16 Ut chirix a'an, k'e reetal, neke'xye ut neke'xk'oxla sa' xch'ooleb'—Taqil ma xk'e ta li Dios wankilal re chixjaltesinkil ru li aatin; wi jo'kan, tixk'e ajwi' wi'chik wankilal re;

17 Ut wi li Dios naxk'e wi'chik wankilal re, malaj ut wi naxjaltesi

10 1a K'UTUL RAQAL: Urim ut Tumim.

b Tz. ut S. 3:1-15.

2a K'UTUL RAQAL: K'a'uxlej.

3a Tz. ut S. 3:10.

4a Mos. 4:27.

b Exo. 18:13-26.

c Mat. 10:22.

K'UTUL RAQAL:

Yalok q'e.

5a 3 Ne. 18:15-21.

K'UTUL RAQAL: Tijok.

6a Tz. ut S. 5:32-33; 38:13.

b Tz. ut S. 5:1-2.

10a K'UTUL RAQAL: Aj tza.

13a Jer. 5:26.

wi'chik li aatin, malaj ut sa' jalan chik aatin, wi naxk'e wi'chik chi k'utmank li aatin ajwi' a'an, k'e-homaq reetal, ak wan a'an qik'in, ut xqajal chaq;

18 Jo'kan naq moko juntaq'eetaq ta, ut taqaye naq kitik'ti'ik rik'in li raatin, ut naq maajun maatan wan re, ut maajun wankilal wan rik'in;

19 Jo'kan naq taqasach a'an, ut jo'kan ajwi' li k'anjel; ut taqab'aanu a'in re naq ink'a' tooxutaanaq sa' roso'jik, ut re taanimaq qaloq'al xb'aan li ruchich'och'.

20 Chi yaal, chi yaal, ninye aawe, naq laj Satanas k'a'jo' naq xchapom lix ch'ooleb'; "nareek'asiheb' ^bchixb'aanunkil maa'usilal re li k'a'ru chaab'il;

21 Ut "po'jenaq ru lix ch'ooleb', ut nujenaq chi ^bmaa'usilal ut chi tz'eqb'eetalil; ut a' chik li "q'ojyin "neke'xra chiru li saqen, xb'aan naq ink'a' us lix "b'aanuhomeb'; jo'kan naq ink'a' te'tz'aamanq chiwu.

22 Laj "Satanas nareek'asiheb', re naq taaruq ^btixb'eresiheb' li raam sa' li sache'k.

23 Ut chi jo'kan xk'ojob' jun li b'alaq'il k'uub'anb'il na'leb', ut naxk'oxla xsachb'al lix k'anjel li

Dios; a'b'an tinpatz' reeqaj a'in sa' ruq'eb', ut taasutq'iiq choq' xxutaa-neb' ut xjibt'aleb' sa' xkutankil li "raqb'a-aatin.

24 Relik chi yaal, a'an nareek'a-siheb' xch'ool chi josq'ok chiru li k'anjel a'in.

25 Relik chi yaal, a'an naxye reheb': Chexb'alaq'iq, ut cheroyb'eni sa' muqmu chapok re texruuq chi sachok; k'ehomaq reetal, maak'a' ra sa' a'in. Ut chi jo'kan naxsahob'resiheb' xch'ool, ut naxye reheb' naq moko maak ta "tik'ti'ik re te'xchap jun winq sa' li tik'ti', re te'ruuq chixsachb'al.

26 Ut chi jo'kan naxsahob'resiheb' xch'ool, ut "naxk'ameb' xb'e toj reetal naq naxkeloheb' li raam taq'a sa' ^bxb'alb'a; ut chi jo'kan naxk'ehob' chixchapb'al rib'eb' sa' tz'a-qal lix 'ra'aleb'.

27 Ut chi jo'kan naxik taq'e'q ut taq'a, "arin ut aran sa' li ruchich'och', chixsik'b'al ^bxsachb'al li raameb' li winq.

28 Chi yaal, chi yaal, ninye aawe, rahilal chichalq sa' xb'een li ani natik'ti'ik re "b'alaq'ik xb'aan naq naxk'oxla naq jalan chik natik'ti'ik re b'alaq'ik, xb'aan naq moko taanume'q ta lix ^braqb'a-aatin li Dios chixb'een chaq xkomon a'an.

20a 2 Ne. 28:20-22.

b K'UTUL RAQAL: Maak.

21a Tz. ut S. 112:23-24.

b K'UTUL RAQAL: Aj maak.

c Mos. 15:26.

K'UTUL RAQAL: Q'ojyin, musiq'ejil.

d Moiss. 5:13-18.

e Jwan 3:18-21; Tz. ut S. 29:45.

22a 2 Ne. 2:17-18.

b K'UTUL RAQAL: Aaleek, aalenk.

23a Hel. 8:25;

Tz. ut S. 121:23-25.

25a 2 Ne. 2:18; 28:8-9;

Alma 10:17; Moiss. 4:4.

K'UTUL RAQAL:

Tik'ti'ik.

26a K'UTUL RAQAL: Q'etok paab'ank.

b K'UTUL RAQAL: Xb'alb'a.

c Prov. 29:5-6;

1 Ne. 14:3.

27a Job 1:7.

b 2 Ne. 28:19-23;

Tz. ut S. 76:28-29.

28a K'UTUL RAQAL:

B'alaq'ink.

b Rom. 2:3.

K'UTUL RAQAL: Tiik ruhil na'leb'.

29 Anajwan, k'e reetal, ke'x-jal li aatin a'in, xb'aan naq laj Satanax naxye reheb': A'an kexx-b'alaq'i—ut chi jo'kan naxsahob'-resiheb' xch'ool chixb'aanunkil li maa'usilal, chawaalenkil re "taayal rix li Qaawa' laa Dios.

30 K'e reetal, ninye aawe, naq ink'a' taajaltesi wi'chik ru li aatin a'an li elenaq chaq sa' aawuq';

31 Xb'aan naq k'e reetal, ink'a' te'xtaw lix maa'usil k'oxlahomeb' rik'in tik'ti'ik chirix li aatin a'an. Xb'aan naq k'e reetal, wi taak'e chi k'utmank wi'chik li aatin ajwi' a'an, te'xye naq kattik'ti'ik ut naq kab'aanu aawib' naq katjaltesin ru aatin, a'b'an naq jalan kaye chiru li kaye chaq junxil.

32 Ut k'e reetal, te'xpuktesi resil a'in, ut laj Satanax tixkawob'resi li raameb' li tenamit re reek'asin-kileb' chi josq'ok aawik'in, re naq ink'a' te'xpaab' li waatin.

33 Chi jo'kan laj "Satanax k'oxla numtaak sa' xb'een laa ch'olob'ahom sa' li tasal tenamit a'in, re naq ink'a' taak'utmanq li k'anjel sa' li tasal tenamit a'in.

34 A'b'anan k'e reetal, wahi' xchaab'ilal li na'leb', ut rik'in naq nink'ut "chaab'il na'leb' chawu, ut nink'e taqlahom aawe chirix li k'a'aq re ru a'in, k'aru taab'aanu, maak'ut chiru li ruchich'och' toj

reetal naq xachoy li k'anjel re jaltesink ru aatin.

35 Misach aach'ool naq xinye aawe: Wahi' xchaab'ilal li na'leb', maak'ut chiru li ruchich'och'—xb'aan naq kinye, maak'ut chiru li ruchich'och', re taaruuq taakoleq aawix.

36 K'e reetal, ink'a' ninye naq maak'ut chiru li tiik xch'ool;

37 A'b'anan jo' ink'a' junelik naru nakatz'il rix li "tiik xch'ool, malaj ut jo' ink'a' junelik naru nakawil ani aj maak'ut chiru ani tiik xch'ool, chi jo'kan ninye aawe, b'ch'anch'o chatwanq, toj reetal naq tink'oxla naq us xk'eeb'al chi nawmank chixjunil li k'a'aq re ru chiru li ruchich'och' chirix li na'leb' a'in.

38 Ut anajwan, chi yaal ninye aawe, naq jun esil chirix li "k'a'aq re ru ak xatz'iib'a, li elenaq chaq sa' laa wuq', wan chi tz'iib'amb'il chiruheb' lix b'perel ch'iich' laj Nefi;

39 Relik chi yaal, ut jultik aawe naq yeeb'il sa' li tz'iib'ahom a'an naq jun esil ch'olch'o wi'chik kik'ehe' chirix li k'a'aq re ru a'in chiruheb' lix perel ch'iich' laj Nefi.

40 Ut anajwan, rik'in naq li esil li wan chi tz'iib'amb'il chiruheb' lix perel ch'iich' laj Nefi q'axal ch'olch'o wi'chik chirix li k'a'aq re ru li nink'oxla sa' xchaab'ilal inna'leb' naq tink'e chi nawe'k xb'aan li tenamit sa' li esil a'in—

41 Jo'kan ut, taajaltesi ru li k'aru

29a Mat. 4:7.

33a K'UTUL RAQAL: Aj tza.

34a K'UTUL RAQAL: Chaa-b'il na'leb'e'jil.

37a Mat. 23:28.

b Exo. 14:14.

38a Sa' xtiklajik li xb'een xk'uub'lajik lix Hu laj Mormon, li Profeet kixch'olob' naq li aatin sa'eb' li 116 perel li ke'sach, kijaltesiiik

chaq ru sa' jun raqal li perel ch'iich' "Lix Hu laj Lehi" yeeb'il re.
b K'UTUL RAQAL: Perel ch'iich'.

tz'iib'anb'il, li wan chiruheb' lix "perel ch'iich' laj Nefi, toj reetal naq tatwulaq sa' li rawa'b'ejil li rey aj Benjamin, malaj toj reetal naq tatwulaq sa' li ak kajaltesi ru, li kikana aawik'in;

42 Ut k'e reetal, taapuktesi jo' lix tz'iib'anb'il esil laj Nefi; ut chi jo'-kan tinsacheb' xna'leb' li ani ke'-jalok re li waatin.

43 Ink'a' tinkanab'eb' re te'xsach lin k'anjel; relik chi yaal, tink'ut chiruheb' naq nim wi'chik xchaab'ilal inna'leb' chiru lix seeb'al xb'alaq' laj tza.

44 K'e reetal, eb' a'an yal jun raqal ke'xk'ul, malaj jun xk'osb'al ru li esil re laj Nefi.

45 K'e reetal, wan k'iila k'a'aaq re ru li wan chi tz'iib'anb'il chiruheb' lix perel ch'iich' laj Nefi, li q'axal wi'chik nakutanob' resink re lin evangelio; jo'kan ut, a'an xchaab'ilal inna'leb' naq taajaltesi li xb'een raqal a'in re lix tz'iib'ahom laj Nefi, ut taataqla sa' li k'anjel a'in.

46 Ut k'e reetal, chixjunil li rela' li "k'anjel a'in, sa' a'an wan chixjunil li jar raqal a'an re lin ^bevangelio li "ke'raj lin santil profeet sa' xtijeb', relik chi yaal, ut jo'kaneb' ajwi' lin tzolom, naq taak'utmanq chiru li tenamit a'in.

47 Ut laa'in kinye reheb', naq "taak'eemanq reheb' jo' chanru lix ^bpaab'aaleb' sa'eb' lix tij.

48 Relik chi yaal, a'in ut lix paab'aaleb'—naq lin evangelio, li kink'e reheb' re te'xjultika sa' xkutaneb' a'an, taaruuq taachalq rik'ineb' li ras riitz'in aj "Lamanita, ut jo'kaneb' ajwi' chixjunil li ke'ok chaq choq' aj Lamanita xb'aan li jachok-ib' reheb'.

49 Anajwan, moko chixjunil ta a'in—lix paab'aaleb' sa'eb' lix tij, a'an naq li evangelio a'in taak'eheq ajwi' chi nawmank, wi taaruuq taa'uxq naq jalaneb' chik li tenamit te'reechani li ch'och' a'in;

50 Ut chi jo'kan ke'xkanab' jun li osob'tesink sa' xb'een li ch'och' a'in sa'eb' lix tij, naq yalaq ani taapaab'anq re li evangelio sa' li ch'och' a'in taawanq xyu'am chi junelik;

51 Relik chi yaal, naq li ch'och' taawanq chi ach'ab'anb'il choq' re chixjunil, maak'a' naxye k'a'ru junkab'al, aatinob'aal, malaj teepal wankeb' wi'.

52 Ut anajwan, k'e reetal, jo'chanru lix paab'aaleb' sa'eb' lix tij laa'in tink'am li jun raqal a'in re lin evangelio chi nawe'k xb'aan lin tenamit. K'e reetal, moko nink'am ta re xsachb'al li k'a'ru ak xe'xk'ul; re b'an xwaklesinkil.

53 Ut xb'aan a'in naq kinye: Wi li tasal tenamit a'in ink'a' te'xkawob'resi li raameb', laa'in tinxaqab' lin iglees sa' xyanqeb'.

54 Anajwan ink'a' ninye a'in re

41a R laj M 1:3-7.

46a K'UTUL RAQAL: Hu laj Mormon (lix).

b K'UTUL RAQAL: Evangelio.

c Enos 1:12-18; Morm. 8:24-26; 9:34-37.

47a 3 Ne. 5:13-15; Tz. ut S. 3:19-20.

b K'UTUL RAQAL: Paab'aal.

48a Moro. 10:1-5; Tz. ut S. 109:65-66.

xsachb'al lin iglees; ninye b'an re xwaklesinkil lin iglees;

55 Jo'kan ut, ani wan sa' lin iglees, moko na'ajman ta naq "taaxuwaq, xb'aan naq xkomoneb' a'in ^bte'eechaning re li 'awa'b'ejihom re choxa.

56 A'b'an a'aneb' li ink'a' "neke-xuwank wu, chi moko neke'xpaab' lin taqlahom, li neke'xwaklesi b'an li jar ^biglees choq' reheb' xjunes, re xtawb'al li 'tumin, relik chi yaal, ut chixjunileb' li neke'b'aanunk re li maa'usilal ut neke'waklesink re lix awab'ejihom laj tza—relik chi yaal, ninye chi tz'aqal yaal eere, naq a'aneb' a'an li teb'inch'a'ajkila, ut tink'eheb' chi siksotk ut chi chen-chotk toj sa' xchamaleb'.

57 K'e reetal, laa'in li Jesukristo, li "Ralal li Dios. Kinchal rik'ineb' li we, ut eb' li we moko kine'xk'ul ta.

58 Laa'in li "saqen li nalemtz'un sa' q'ojyin, ut li q'ojyin moko naxtaw ta ru.

59 Laa'in li kiyehok re—"Wankeb' chik ^binkarneer moko xkomoneb' ta a' korral a'in—reheb' lin tzolom, ut ke'wan naab'al li 'moko ke'tawok ta xyaalal li waatin.

60 Ut laa'in tink'ut chiru li tenamit a'in naq ke'wan chik inkarneer,

ut naq a'aneb' jun ruq' che' re lix "junkab'al laj Jakob;

61 Ut laa'in tink'am chi kutankil lix sachb'a-ch'ooolejil k'anjeleb', li ke'xb'aanu sa' lin k'ab'a';

62 Relik chi yaal, ut tink'am ajwi' chi kutankil lin evangelio li kik'anjelaman chiruheb', ut k'e reetal, ink'a' te'xtz'eqtaana xyaalal li k'aru xak'ul; te'xwaklesi b'an, ut te'xk'am chi kutankil li jar raqal re lin "tzol'leb' li tz'aqal yaal, relik chi yaal, ut li jun ajwi' chi tzo'l'leb' li wan wik'in.

63 Ut a'in ninb'aanu re taaruq tinxaqab' lin evangelio, re naq maak'a'aq chik xnimal li wech'okib'; relik chi yaal, laj "Satanas nareek'asiheb' xch'ool li tenamit re ^bte'xwech' rib' chirix li jar raqal re lin tzol'leb'; ut sa' li k'a'aq re ru a'in neke'sach, xb'aan naq 'neke'xpo' xyaalaleb' li loq'laj hu, ut ink'a' neke'xtaw xyaalal.

64 Jo'kan naq tinte chiruheb' li nimla muqmuukil na'leb' a'in;

65 Xb'aan naq k'e reetal, "teb'inch'utub' jo' jun xan kaxlan naxch'utub'eb' lix kok' kaxlan rub'el xxik', wi ink'a' te'xkawob'resi li raameb';

66 Relik chi yaal, wi te'raj chalk, te'ruuq chi chalq, ut chixyalb'al

55a K'UTUL RAQAL:
Xuwak.

b Mat. 5:10.

c K'UTUL RAQAL:

Awa'b'ejihom re choxa malaj rawa'b'ejihom li Dios.

56a Ekl. 12:13–14.

b K'UTUL RAQAL: Aj tza—Lix iglees

laj tza.

c 4 Ne. 1:26.

57a Rom. 1:4.

58a Tz. ut S. 6:21.

59a Jwan 10:16.

b K'UTUL RAQAL:
Chaab'il aj llo
Karneer.

c 3 Ne. 15:16–18.

60a K'UTUL RAQAL:

Awimq re li Qaawa'.

62a 3 Ne. 11:31–40.

63a K'UTUL RAQAL: Aj tza.

b K'UTUL RAQAL:
Wech'okib'.

c 2 Pe. 3:16.

65a Luk. 13:34;

3 Ne. 10:4–6;

Tz. ut S. 43:24.

lix "ha'il li yu'amej chi moko ram-b'il ta.

67 K'ehomaq reetal, a'in lin tzol'leb'—ani naxjal xk'a'uxl ut "nachal wik'in, a'an ajwi' lin ^biglees.

68 Ut ani "nach'olob'ank re chik li tiqb'il malaj li k'osb'il ru chiru a'in, a'an moko we ta, wan b'an ^bchinpleetinkil; jo'kan naq moko re ta lin iglees.

69 Ut anajwan, k'e reetal, li ani

re lin iglees, ut nakuyuk sa' lin iglees toj sa' roso'jik, a'an tinxaqab' sa' xb'een "insaqaonaq, ut li ^bro-keb'aal xb'alb'a ink'a' taanumtaaq sa' xb'eeneb' a'an.

70 Ut anajwan, chijultiko'q aawe li raatin li ani wan choq' xyu'am ut "xsaqen li ruchich'och', laj Tojol aawix, laa ^bQaawa' ut laa Dios. Amen.

TASAL 11

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtzu'umal re laj Jose Smith li Profeet re laj Hyrum Smith li ras, sa' Harmony, Pennsylvania, Mayo 1829 (History of the Church, 1:39–46). Li k'utb'esinb'il na'leb' a'in kik'ule' chiru li Urim ut Tumim jo' xsumenkil ru lix tz'aamahom ut xpatz'om laj Jose. Sa' li hu History of the Church (Resilal li Iglees), natawman ru naq kik'ule' li k'utb'esinb'il na'leb' chirix naq k'ik'ojob'aman wi'chik li Tijonelil re Aaron.

1–6, Eb' laj k'anjel sa' li awimq te'x-k'ul li kolb'a-ib'; 7–14, Chasik' chaab'il na'leb', chayaab'asi li jalb'a-k'a'ux-lej, chakanab' aawib' chiru li Musiq'ej; 15–22, Chapaab'eb' li taqlahom, ut chatzol li raatin li Qaawa'; 23–27, Maatz'eqtaana xyaalal li musiq'ej re k'utb'esink ut re profetel aatin; 28–30, Eb' li neke'k'uluk re li Kristo neke'ok choq' ralal li Dios.

sa' xyanqeb' li ralal xk'ajoleb' li winq.

2 K'ehomaq reetal, laa'in li Dios; "chek'e eexik rik'in li ^bwaatin, li yo'yo ut "nim xwankil, ^dq'es wi'chik chiru jun yok'leb' ch'iich' ka'pak'al xq'esnal, li najache' wi' ru xb'asalil li b'aquelej jo' ajwi' li sulutz; jo'kan ut, k'ehomaq eexik rik'in li waatin.

3 K'ehomaq reetal, ak "q'an ru li awimq choq' re q'ole'k; jo'kan ut, ani na'ajok re q'olok chixch'ik lix

JUN nim ut "sachb'a-ch'ooole-jil k'anjel ok re chi k'utmank

66a K'UTUL RAQAL:
Yo'yookil ha'.

67a Mat. 11:28–30.

b K'UTUL RAQAL: Iglees
li Jesukristo (lix).

68a 3 Ne. 11:40.

b Luk. 11:23.

69a K'UTUL RAQAL:

Saqaonaq.

b Mat. 16:18;

2 Ne. 4:31–32;

Tz. ut S. 17:8; 128:10.

70a K'UTUL RAQAL: Saqen, lix saqen li Kristo.

b K'UTUL RAQAL:
Jesukristo.

11 1a Isa. 29:14;

Tz. ut S. 4.

K'UTUL RAQAL:

Xk'ojob'ankil wi'chik li evangelio.

2a 1 Ne. 15:23–25;

Tz. ut S. 1:14;
84:43–45.

b Heb. 4:12.

c Alma 4:19; 31:5.

d Hel. 3:29–30;

Tz. ut S. 6:2.

3a Tz. ut S. 12:3.

setleb' ch'iich' rik'in xmetz'ew, ut chiq'oloq naq toj nakana li kutan, re taaruuq^b chixk'uulankil choq' re li raam 'kolb'a-ib' li junelik nakana, sa' li rawa^b ejihom li Dios.

4 Relik chi yaal, yalaq ani taa-ch'ikoq re lix "setleb' ch'iich' ut taaq'oloq, a'an ajwi' b'oqb'il xb'aan li Dios.

5 Jo'kan ut, wi "textz'aamanq chiwu textk'uluq; wi textoch'oq, taatehe'q cheru.

6 Anajwan, jo' xextz'aaman, k'e-homaq reetal, ninye eere, chepaab' lin taqlahom, ut chesik' xk'ee-b'al chi k'utmank ut xxaqab'ankil xwankil "Sion.

7 Meesik' li "b'ihomal; xchaab'ilal b'an^b eena'leb' chesik'; ut, k'ehomaq reetal, lix muqmuukil na'leb' li Dios taateeliq cheru, toja' ut naq textk'eh'e'q chi b'ihomo'k. Kehomaq reetal, b'ihom li ani nak'uluk re li yu'am chi junelik.

8 Chi yaal, chi yaal, ninye eere, jo' chanru ajwi' nekeraj wik'in, jo'kan taa'uxq eere; ut, wi nekeraj, texwanq choq' k'anjeleb'aal re xb'aanunkil naab'al li chaab'ilal sa' li tasal tenamit a'in.

9 "Maak'a' chik cheye, ka'ajwi' li

^bjalb'a-k'a'uxlej chiru li tasal tenamit a'in. Chepaab' lin taqlahom, ut chextenq'anq chixk'eeb'al chi k'utmank lin k'anjel, 'jo' chanru lin taqlahom, ut tex'osob'tesiiq.

10 K'e reetal, wan aawik'in jun "maatan, malaj ut taawanq aawik'in jun maatan wi taatz'aama chiwu rik'in paab'aal, chi^b maak'a' xb'alaq'il aach'ool, rik'in xpaab'ankil lix wankilal li Jesukristo, malaj lin wankilal li na'aatinank aawe;

11 Xb'aan naq k'e reetal, laa'in li nin'aatinak; k'e reetal, laa'in li "saqen li nalemtz'un sa' q'ojoyin, ut rik'in lin^b wankilal nink'e li aatin a'in aawe.

12 Ut anajwan, chi yaal, chi yaal, ninye aawe, "kanab' aawib' chiru li^b Musiq'ej a'an li nak'amok b'e chixb'aanunkil li chaab'il—relik chi yaal, chixb'aanunkil li tiik ru, chi 'b'eeek sa' "tuulanil, chi 'raqok aatin rik'in tiikil ch'oolej; a'in ut lin Musiq'.

13 Chi yaal, chi yaal, ninye aawe, laa'in tinjek'i aawe xkomon inMusiq', li "taakutanob'resinq re laa^b k'a'uxl, li taanujob'resinq re laa waam rik'in 'sahil ch'oolejil;

14 Toja' ut naq taanaw, malaj

3b Luk. 18:22; Hel. 5:8.

c 1 Tim. 6:19.

4a Apok. 14:15;

Tz. ut S. 14:3-4.

5a K'UTUL RAQAL: Tijok.

6a Isa. 52:7-8;

Tz. ut S. 66:11.

K'UTUL RAQAL: Sion.

7a 1 Rey. 3:11-13;

2 Ne. 26:31;

Jak. 2:17-19;

Tz. ut S. 38:39.

b K'UTUL RAQAL: Chaa-b'il na'leb'e'jil.

9a Tz. ut S. 19:21-22.

b K'UTUL RAQAL: Jalok k'a'uxl, jalb'a-k'a'uxlej.

c Tz. ut S. 105:5.

10a Tz. ut S. 46:8-12.

b Luk. 8:15.

11a K'UTUL RAQAL: Saqen, lix saqen li Kristo.

b K'UTUL RAQAL: Wankilal.

12a Tz. ut S. 84:116.

K'UTUL RAQAL: Xka-nab'ankil rib' chiru.

b Rom. 8:1-9;

1 Jn. 4:1-6.

c K'UTUL RAQAL: B'eeek rik'in li Dios.

d K'UTUL RAQAL: Tuulan xch'ool.

e Mat. 7:1-5;

Alma 41:14-15.

13a Tz. ut S. 76:12.

b K'UTUL RAQAL: K'a'uxlej.

c K'UTUL RAQAL: Sahil ch'oolejil.

xb'aan a'in taanaw, chixjunil li k'a'aq re ru li b'arwan nakawaj wik'in, li wan chirix li k'a'aq re ru re "tiikilal, rik'in aapaab'aal, rik'in inpaab'ankil re taak'ul.

15 K'e reetal, nakatintaqla naq ink'a' na'ajman naq taak'oxla naq b'oqb'ilat chi jultikank aatin toj reetal naq "nakatb'oqe'.

16 Oyb'en wan jun k'amok chik, toj reetal naq wan aawik'in li waatin, lin "saqoonaq, lin iglees, ut lin evangelio, re taanaw chi ch'olch'o lin tzol'leb'.

17 Toja' ut naq, k'e reetal, jo' chanru li nakawaj, relik chi yaal, jo' chanru ajwi' laa paab'aal taab'aanumanq aawe.

18 Chapaab'eb' lin taqlahom; chatwanq chi ch'anch'o; chasik' aatenq'ankil rik'in inMusiq';

19 Relik chi yaal, "jilon wik'in chi anchal aach'ool, re taaruq tattenq'anq sa' xk'amb'al chi kutankil li k'a'aq re ru yeeb'il chaq—relik chi yaal, lix jaltessinkil ru lin k'anjel; chiwanq aakuyum toj reetal naq teechoy.

20 K'e reetal, a'in laa k'anjel, "xpaab'ankil lin taqlahom, relik chi yaal, chi anchal aametz'ew, aak'a'uxl, ut aakawilal.

21 Maasik' xch'olob'ankil li

waatin; chasik' b'an xb'een wa "xtawb'al li waatin, toja' ut naq taahite'q li ru'uj aawaq; toja' naq wi nakawaj, taawanq aawik'in lin Musiq' ut li waatin, relik chi yaal, lix wankil li Dios re xq'unb'esinkileb' xch'ool li winq.

22 A'b'anan anajwan chatwanq chi ch'anch'o; chatzol li "waatin li xikenaq sa' xyanqeb' li ralal xk'ajoleb' li winq, ut jo'kan ajwi' b'chatzol li "waatin li taak'utmanq sa' xyanqeb' li ralal xk'ajoleb' li winq, malaj li yoo xjaltessinkil ru anajwan, relik chi yaal, toj reetal naq xak'ul chixjunil li "tink'e reheb' li ralal xk'ajoleb' li winq sa' li tasal tenamit a'in, toja' ut naq chixjunil li k'a'aq re ru taatiqmanq chiru.

23 K'e reetal laa'at aj "Hyrum, at walal; b'chasik' li rawa'b'ejijhom li Dios, ut chixjunil li k'a'aq re ru taak'eemanq choq' xtzaqob', a' yaal jo' li k'a'ru tiik ru.

24 "Chatkab'laq sa' xb'een insaqoonaq, a'an lin b'evangelio;

25 Maatz'eqtaana xyaalal li musiq'ej re "k'utb'esink, chi moko li musiq'ej re b'profeetil aatin, xb'aan naq rahilal chichalq sa' xb'een li ani natz'eqtaanank xyaalal li k'a'aq re ru a'in;

14a K'UTUL RAQAL: Tiik xch'ool, tiikilal.

15a R. li P. 1:5.
K'UTUL RAQAL: K'eeb'il xwankil; B'oqok, b'oqb'il xb'aan li Dios, xb'oqb'al.

16a Tz. ut S. 6:34.

K'UTUL RAQAL: Saqoonaq.

19a Jak. 6:5;
Tz. ut S. 98:11.

20a K'UTUL RAQAL: Ab'ink chiru.

21a Alma 17:2-3;
Tz. ut S. 84:85.

22a AAN: li Santil Hu.
b K'UTUL RAQAL: Loq'laj hu (eb' li)—Xnimal xloq'aleb' li loq'laj hu.
c AAN: lix Hu laj Mormon.
d Alma 29:8.

23a JS—R 1:4.
b Mat. 6:33.

24a Mat. 7:24-27.
b K'UTUL RAQAL: Evangelio.

25a K'UTUL RAQAL: K'utb'esink, k'utb'esinb'il na'leb'.
b Apok. 19:10.
K'UTUL RAQAL: Profeetil aatin, aatinak jo' profet.

26 Jo'kan ut, "chatk'uulanq sa' aa-ch'ool toj tixtaw xq'ehil naq a'anaq xchaab'ilal inna'leb' naq tatxik.

27 K'e reetal, nawaatina chixjuni-leb' li chaab'il li rajomeb', ut "ke'x-ch'ik lix setleb' ch'iich' chi q'olok.

28 K'ehomaq reetal, laa'in li "Jesukristo, li Ralal li Dios. Laa'in lix yu'am ut lix ^bsaqen li ruchich'och'.

29 Laa'in ajwi' li kinchal rik'i-neb' li we ut eb' li we moko kine'x-k'ul ta;

30 A'b'anan chi yaal, chi yaal, ninye eere, naq jo' k'ihaleb' li ne-ke'k'uluk we, reheb' a'an tink'e "wankilal chi ok choq' ^bralal li Dios, reheb' ajwi' li ani neke'paa-b'ank re lin k'ab'a'. Amen.

TASAL 12

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith li Profeet re laj Joseph Knight, yuwa'b'ej, sa' Harmony, Pennsylvania, Mayo 1829 (History of the Church, 1:47-48). Laj Joseph Knight kixpaab' lix ch'o-lob'ahom laj Jose Smith chirix naq xk'ulumeb' li perel ch'iich' re lix Hu laj Mormon, ut chirix li k'anjel re jaltessink ru aatin li yoo chi uxmank, ut jun-junq sut kix'ke xtenq'ankil laj Jose Smith ut lix tz'iib'anel, li ke'ru wi' chi kanaak sa' xjaltessinkil ru li aatin. Chi tz'aamanb'il xb'aan laj Joseph Knight, li Profeet kipatz'ok chiru li Qaawa' ut kixk'ul li k'utb'esinb'il na'leb'.

1-6, Eb' laj k'anjel sa' li awimq te'x-k'ul li kolb'a-ib'; 7-9, Chixjunileb' li neke'ajok re ut li xk'ulub'eb' te'ruuq chi tenq'ank sa' lix k'anjel li Qaawa'.

JUN nim ut sachb'a-ch'oole-jil k'anjel ok re chi k'utmank sa' xyanqeb' li ralal xk'ajoleb' li winq.

2 K'ehomaq reetal, laa'in li Dios; chek'e eexik rik'in li waatin, li yo'yo ut nim xwankil, q'es wi'-chik chiru jun yok'leb' ch'iich' ka'pak'al xq'esnal, li najache' wi' ru xb'asalil li b'aquelej jo' ajwi' li

sultz; jo'kan ut, k'ehomaq eexik rik'in li waatin.

3 K'ehomaq reetal, ak q'an ru li awimq choq' re q'ole'k; jo'kan ut, ani na'ajok re q'olok chixch'ik lix setleb' ch'iich' rik'in xmetz'ew, ut chiq'oloq naq toj nakana li kutan, re taaruq chixk'uulankil choq' re li raam kolb'a-ib' li junelik nakana, sa' li rawa'b'ejijom li Dios.

4 Relik chi yaal, yalaq ani taa-ch'ikoq re lix setleb' ch'iich' ut taaq'oloq, a'an ajwi' b'oqb'il xb'aan li Dios.

5 Jo'kan ut, wi textz'aamanq

26a Deut. 11:18;
Tz. ut S. 6:20; 43:34;
JS—M 1:37.

27a K'UTUL RAQAL:
Xk'anjeleb' laj k'amol
aatin.

28a K'UTUL RAQAL:
Jesukristo.
b K'UTUL RAQAL: Saqen,
lix saqen li Kristo.
30a Jwan 1:12.
b K'UTUL RAQAL: Ralal

ut xrab'in li Dios.
12 1a Chi'ilmanq
Tz. ut S. 11:1-6, wan
wi' li raqal eetanb'il
re taasik'manq.

chiwu texk'uluq; wi textoch'oq, taatehe'q cheru.

6 Anajwan, jo' xextz'aamank, k'e-homaq reetal, ninye eere, chepaab' lin taqlahom, ut chesik' xk'eeb'al chi k'utmank ut xxaqab'ankil xwankil Sion.

7 K'e reetal, nakatwaatina laa'at, ut jo'kaneb' ajwi' chixjunil li wankeb' rajom xk'eeb'al chi k'utmank ut xxaqab'ankil li k'anjel a'in.

8 Ut maajun naru chi tenq'ank

sa' li k'anjel a'in, ka'ajwi' wi ^atuulan xch'ool ut nujenaq chi ^brahok, ut wan rik'in li ^cpaab'aal, li ^dyo'onink, ut li ^etz'aqal rahok, chi kuyb'il rib' chiru chixjunil li k'a'aq re ru, li jo' k'ihal taak'ehe'q chixk'uula.

9 K'e reetal, laa'in lix saqen ut lix yu'am li ruchich'och', li ninyehok re li aatin a'in, jo'kan ut, k'e aaxik rik'in aametz'ew, ut rik'in a'an b'oqbilat. Amen.

TASAL 13

Lix k'ojob'ankil laj Jose Smith ut laj Oliver Cowdery sa' li Tijonelil re Aaron, chire li nima' Susquehanna, chi nach' rik'in Harmony, Pennsylvania, 15 Mayo 1829 (History of the Church, 1:39–42). Ki'ux li k'ojob'ank xb'aan ruq' jun anjel, li kixye rib' naq aj Juan xk'ab'a', a'an ajwi' li yeeb'il re aj Juan aj Kub'sihom Ha' sa' li Ak' Chaq'rab'. Li anjel kixch'olob' naq yoo chi k'anjelak chi b'eresinb'il xb'aan laj Pedro, laj Santiago, ut laj Jwan, eb' li najter Apostol, li neke'kamok re lix lawil li taqenaqil tijonelil, a'an li Tijonelil re laj Melkisedek yeeb'il re. Kiyeechi'iman re laj Jose ut laj Oliver naq jo'q'e tixtaw tz'aqal xq'e-hil, taak'ojob'amanq li Tijonelil re laj Melkisedek sa' xb'eeneb'. (Chi'ilmanq sa' li tasal 27:7, 8, 12.)

Kik'utman xyaalalil lix lawil ut lix wankilal li Tijonelil re Aaron.

SA' eeb'een laa'ex, ex wech moosil, sa' lix k'ab'a' li Mesias ^anink'ojob' li ^bTijonelil re laj Aaron, li nak'amok re li laaw re lix k'anjeleb' li ^canjel, ut re li evangelio

re ^djalb'a-k'a'uxlej, ut re li ^ekub'iha' chi sub'b'il rub'el ha' re risinkileb' li maak; ut a'in maajo'q'e chik taa'isimanq chaq sa' li ruchich'och', toj reetal naq eb' li ralal laj ^fLevi te'xmajeja wi'chik jun mayej chiru li Qaawa' sa' ^gtiikilal.

8a K'UTUL RAQAL: Tuulan xch'ool.
 b K'UTUL RAQAL: Rahok.
 c K'UTUL RAQAL: Paab'aal.
 d K'UTUL RAQAL: Yo'onink.
 e K'UTUL RAQAL: Tz'aqal rahok.
 13 1a JS—R 1:68–75.
 K'UTUL RAQAL:

K'ojob'ank.
 b Tz. ut S. 27:8; 84:18–34.
 K'UTUL RAQAL: Tijonelil re Aaron.
 c K'UTUL RAQAL: Anjel.
 d K'UTUL RAQAL: Jalok k'a'uxl, jalb'a-k'a'uxlej.
 e K'UTUL RAQAL: Kub'iha', kub'sink ha'.

f Chi'ilmanq li raatin laj Oliver Cowdery chirix lix k'ojlajik wi'chik li Tijonelil re Aaron, li wan sa' xraqik Jose Smith—Resilal. Deut. 10:8; 1 Kro. 6:48; Tz. ut S. 128:24.
 g K'UTUL RAQAL: Tiik xch'ool, tiikilal.

TASAL 14

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith li Profeet re laj David Whitmer, sa' Fayette, Nueva York, Junio 1829 (History of the Church, 1:48-50). Eb' lix junkab'aleb' laj Whitmer k'a'jo' naq ke'xk'e reetal lix jaltessin-kil ru li aatin sa' lix Hu laj Mormon. Li profheet ki'ok chi wank sa' rochoch laj Peter Whitmer, yuwa'b'ej, b'ar wi' kiwan toj reetal naq kichoye' li k'anjel re jaltessin ru aatin, ut kiruhan chi k'ule'k li liseens re xpuktesinkil li hu. Oxib' reheb' li alalb'ej aj Whitmer, chirix naq li junjung kixk'ul xnawom chirix lix yaalalil li k'anjel, k'a'jo' naq ke'ok chi k'oxlak chirix k'a'ru xk'anjel li junjung reheb'. Li k'utb'esink a'in ut li wiib' chik li neke'wan chirix (li tasal 15 ut 16) ke'keeman re xsumenkil ru jun patz'om rik'in li Urim ut Tumim. Laj David Whitmer moqon ki'ok choq' jun reheb' li Oxib' chi aj Yehol Nawom chirix lix Hu laj Mormon.

1-6, *Eb' laj k'anjel sa' li awimq te'xk'ul li kolb'a-ib'; 7-8, Li yu'am chi junelik a'an li q'axal nim reheb' lix maatan li Dios; 9-11, Li Kristo kixyo'ob'tesi li choxa ut li ch'och'.*

JUN nim ut "sachb'a-ch'oolejil k'anjel ok re chi k'utmank chiruheb' li ralal xk'ajoleb' li winq.

2 K'ehomaq reetal, laa'in li Dios; chek'e eexik rik'in li waatin, li yo'yo ut nim xwankil, q'es wi'chik chiru jun yok'leb' ch'iich' ka'pak'al xq'esnal, li najache' wi' ru xb'asalil li b'aquelej jo' ajwi' li sulutz; jo'-kan ut k'ehomaq eexik rik'in li waatin.

3 K'ehomaq reetal, ak q'an ru li awimq choq' re q'ole'k; jo'kan ut, ani na'ajok re q'olok chixch'ik lix setleb' ch'iich' rik'in xmetz'ew, ut chiq'oloq naq toj nakana li kutan, re taaruq chixk'uulankil

choq' re li raam kolb'a-ib' li junelik nakana, sa' li rawa'b'ejihom li Dios.

4 Relik chi yaal, yalaq ani taa-ch'ikoq re lix setleb' ch'iich' ut taaq'oloq, a'an ajwi' b'oqb'il xb'aan li Dios.

5 Jo'kan ut, wi tattz'aamanq chiwu tatk'uluq; wi tattoch'oq, taatehe'q chawu.

6 Chasik' xk'eeb'al chi k'utmank ut xxaqab'ankil lin Sion. Chapaa-b'eb' lin taqlahom sa' chixjunil li k'a'aq re ru.

7 Ut wi "nakapaab'eb' lin taqlahom ut b'nakatkuuyuk toj sa' roso'-jik, taawanq 'aayu'am chi junelik, a' li maatan li q'axal nim re chixjunileb' lix maatan li Dios.

8 Ut taak'ulmanq, naq wi tattz'aamanq chiru li Yuwa'b'ej sa' lin k'ab'a, rik'in paab'ank chi wank aapaab'aal, taak'ul li "Santil Musiq'ej,

14 1a Chi'ilmanq
Tz. ut S. 11:1-6, wan
wi' li raqal eetanb'il
re taasik'manq.
7a Lev. 26:3-12;
Jwan 15:10;

Mos. 2:22, 41;
Tz. ut S. 58:2.
b K'UTUL RAQAL: Ku-
yuk toj sa' roso'jik.
c 2 Ne. 31:20;
Tz. ut S. 6:13.

K'UTUL RAQAL: June-
lik yu'am, yu'am chi
junelik.
8a K'UTUL RAQAL: Santil
Musiq'ej.

li nak'ehok re li aatin, re tatruiq
chi xaqliik jo' aj^byehol nawom chi-
rix li k'a'aq re ru 'taawab'i jo' ajwi'
li taawil, ut re ajwi' naq taaruq
taach'olob' li jalb'a-k'a'uxlej chiru
li tasal tenamit a'in.

9 K'e reetal, laa'in li "Jesukristo,
li ^bRalal li 'yo'yookil Dios, li ^dkin-
yo'ob'tesink re li choxa ut li 'ch'och',
jun ^fsaqen li ink'a' naru chi muq-
mank sa' ^gq'ojyin;

10 Jo'kan ut, tento tink'e chi
k'utmank lix "tz'aqalil lin evan-
gelio, chalen chaq rik'ineb' laj
^bGentil toj rik'in lix junkab'al laj
Israel.

11 Ut k'e reetal, laa'at aj David, ut
b'oqb'ilat chi tenq'ank; wi ut na-
kab'aanu, ut tiikat chi paab'ank,
tat-osob'tesiiq jo' re li musiq'ej jo'
ajwi' re li yu'am a'in, ut nimaq
aaq'ajkamunkil. Amen.

TASAL 15

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith li Profeet re laj John Whitmer, sa' Fayette, Nueva York, Junio 1829 (History of the Church, 1:50). (Chi'ilmanq xtiklajik li tasal 14.) K'a'jo' naq li esil a'in naxk'ut chanru naq li junjunq wan chi k'oxlanb'il, rik'in naq li Qaawa' na'atinak chirix li k'a'ru nawb'il ka'ajwi' xb'aan laj John Whitmer ut xb'aan li Qaawa'. Laj John Whitmer moqon kiwan choq' jun reheb' li Waqxaqib' chi aj Yehol Nawom chirix lix Hu laj Mormon.

1–2, Lix tel li Qaawa' wan sa' xb'een
chixjunil li ruchich'och'; 3–6, Li k'a'ru
q'axal nim xloq'al, a'an xjultikankil li
evangelio ut xkolb'aleb' li aamej.

CHAT-AB'INQ, at inmoos John,
ut ab'i li raatin li Jesukristo,
laa Qaawa' ut laj Tojol aawix.

2 Xb'aan naq k'e reetal, nakat-
waatina rik'in kawil aatin ut rik'in
"wankilal, xb'aan naq lin tel wan sa'
xb'een chixjunil li ruchich'och'.

3 Ut tinya aawe li k'a'ru maajun
winq nanawok re, ka'ajwi' laa'in
ut laa'at qajunes—

4 Xb'aan naq k'iila sut kawaj
wik'in xnawb'al k'a'ru li q'axalaq
nim xloq'al choq' aawe.

5 K'e reetal, osob'tesinb'ilat xb'aan
li na'leb' a'in, ut xb'aan xyeeb'al li
aatin li kink'e aawe jo' chanruheb'
lin taqlahom.

6 Ut anajwan, k'e reetal, ninye
aawe, naq li k'a'ru q'axalaq nim

8b Mos. 18:8–10.

K'UTUL RAQAL: Aj
yehol nawom;
Xk'utb'al xyaalal.

c Chi'ilmanq Lix Ch'o-
lob'ahomeb' li Oxib'
chi aj Yehol Nawom,
sa'eb' li jar perel sa'
xtiklajik lix Hu laj
Mormon.

9a Mos. 4:2;

Tz. ut S. 76:20–24.

b Rom. 1:4.

c Dan. 6:26; Alma 7:6;
Tz. ut S. 20:19.

d Jwan 1:1–3,
14; 3 Ne. 9:15;
Tz. ut S. 45:1.

K'UTUL RAQAL:
Yo'ob'tesink.

e Abr. 4:12, 24–25.

f 2 Sam. 22:29.

K'UTUL RAQAL: Saqen,
lix saqen li Kristo.

g K'UTUL RAQAL: Q'oj-
yin, musiq'ejil.

10a Tz. ut S. 20:8–9;
JS–R 1:34.

b K'UTUL RAQAL: Gentil,
eb' laj.

15 2a Hel. 3:29–30.

K'UTUL RAQAL:
Wankilal.

xloq'al choq' aawe, a'anaq ^axch'olob'ankil li jalb'a-k'a'uxlej chiru li tenamit a'in, re tatruuq chixk'amb'aleb' chaq li aamej wik'in,

re tatruuq chi ^bhilank rochb'ee-neb' sa' li 'rawa'b'ejihom lin ^dYu-wa'. Amen.

TASAL 16

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith li Profeet re laj Peter Whitmer, alalb'ej, sa' Fayette, Nueva York, Junio 1829 (History of the Church, 1:51). (Chi'ilmanq xtiklajik li tasal 14.) Laj Peter Whitmer, alalb'ej moqon kiwan choq' jun reheb' li Waqxaqib' chi aj Yehol Nawom chirix lix Hu laj Mormon.

1-2, Lix tel li Qaawa' wan sa' xb'een chixjunil li ruchich'och'; 3-6, Li k'a'ru q'axal nim xloq'al, a'an xjultikankil li evangelio ut xkolb'aleb' li aamej.

CHAT-AB'INQ, at inmoos Peter, Cut ab'i li raatin li Jesukristo, laa Qaawa' ut laj Tojol aawix.

2 Xb'aan naq k'e reetal, nakat-waatina rik'in kawil aatin ut rik'in wankilal, xb'aan naq lin tel wan sa' xb'een chixjunil li ruchich'och'.

3 Ut tinye aawe li k'a'ru maajun wing nanawok re, ka'ajwi' laa'in ut laa'at qajunes—

4 Xb'aan naq k'iila sut kawaj wik'in xnawb'al k'a'ru li q'axalaq nim xloq'al choq' aawe.

5 K'e reetal, osob'tesinb'ilat xb'aan li na'leb' a'in, ut xb'aan xyeeb'al li aatin li kink'e choq' aawe jo' chan-ruheb' lin taqlahom.

6 Ut anajwan, k'e reetal, ninye aawe, naq li k'a'ru q'axalaq nim xloq'al choq' aawe, a'anaq xch'olob'ankil li jalb'a-k'a'uxlej chiru li tenamit a'in, re tatruuq chixk'amb'aleb' chaq li aamej wik'in, re tatruuq chi hilank rochb'ee-neb' sa' li rawa'b'ejihom lin Yuwa'. Amen.

TASAL 17

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith li Profeet, re laj Oliver Cowdery, laj David Whitmer, ut laj Martin Harris, sa' Fayette, Nueva York, Junio 1829, rub'elaj naq ke'rileb' li tz'uib'amb'il perel ch'iich' wan wi' li tz'uib'amb'il esil re lix Hu laj Mormon (History of the Church, 1:52-57). Laj Jose ut lix tz'uib'anel, aj Oliver Cowdery, ke'xtzol sa' xjaltesinkileb' ru li perel

6a Tz. ut S. 18:15-16.

K'UTUL RAQAL:
Xk'anjeleb' laj
k'amol aatin.

b K'UTUL RAQAL:

Hilank, hilob'aal.

c K'UTUL RAQAL:

Awa'b'ejihom re
choxa malaj ra-
wa'b'ejihom li Dios.

d K'UTUL RAQAL:

Yuwa'b'ej sa' Choxa.

16 1a Chi'ilmanq

Tz. ut S. 15:1-6, wan
wi' li raqal eetanb'il
re taasik'manq.

ch'iich' re lix Hu laj Mormon, naq te'eetaliq oxib' chi aj yehol nawom li sik'b'ilaqeb' ru (chi'ilmanq sa' Eter 5:2-4; 2 Nepi 11:3; 27:12). Laj Oliver Cowdery, laj David Whitmer, ut laj Martin Harris ke'ek'asiik xb'aan jun xmusiq'anb'il ajomeb' naq te'wanq choq' li oxib' chi aj yehol nawom sik'b'ileb' ru. Li Profeet kipatz'ok rik'in li Qaawa', ut kik'ehe' li k'utb'esinb'il na'leb' a'in re xchaq'b'enkil chiru li Urim ut Tumim.

1-4, Xb'aan li paab'aal li Oxib' chi aj Yehol Nawom te'rileb' li perel ch'iich' ut xkomon chik li k'a'aq re ru loq'; 5-9, li Kristo naxch'olob' xyaalal naq lix Hu laj Mormon chalenaq chaq rik'in li Dios.

K'EHOMAQ reetal, ninye eere, naq tento teekanab' eerib' chiru li waatin, ut wi nekeb'aanu chi anchal li rajom eech'ool, "teerileb' li ^bperel ch'iich', ut jo'kan ajwi' li xramb'al ru ch'oolej, lix 'yok'leb' ch'iich' laj Laban, li "Urim ut Tumim li kik'ehe' re li 'ras laj Jared chiru li tzuul, naq kiraatina li Qaawa' chi 'k'utk'u chiru rilob'aal, ut li ^ssachb'a-ch'oolejil b'eresinel ch'iich' li kik'eeman re laj Lehi naq wan chiru yamyookil ch'och', sa'eb' lix nub'aal li ^hKaqi Palaw.

2 Ut a' xb'aan eepaab'aal naq teeril, xb'aan li paab'aal ajwi' a'an li kiwan rik'in li profheet aj najte-reb' chaq.

3 Ut chirix naq xetaw eepaab'aal,

ut xeril rik'in xnaq' eeru, "teech'olob' xyaalal chirix, rik'in lix wan-kil li Dios;

4 Ut a'in teeb'aanu re naq lin moos aj Jose Smith, alalb'ej, ink'a' taasache'q, re naq tink'e chi uxmank lin tiikil ajom choq' reheb' li ralaal xk'a-joleb' li winq sa' li k'anjel a'in.

5 Ut laa'ex teech'olob' xyaalal naq xerileb', jo' chanru ajwi' xri-leb' lin moos aj Jose Smith, alalb'ej, xb'aan naq a'an xb'aan inwankil naq xrileb', ut a'an xb'aan naq kiwan xpaab'aal.

6 Ut a'an kixjaltesi ru li "hu, li jun ^braqal ajwi' a'an li kintaqla wi'; ut jo' naq yo'yo lee Qaawa' ut lee Dios, yaal a'an.

7 Jo'kan ut, xek'ul li wankilal ajwi' a'an, ut li paab'aal ajwi' a'an, ut li maatan ajwi' a'an, jo' li kixk'ul a'an;

8 Ut wi nekeb'aanuheb' lin roso'-jikil taqlahom a'in, li kink'e eere, li "rokeb'aal xb'alb'a ink'a' taanumtaa sa' eeb'een; xb'aan naq li

17 1a 2 Ne. 27:12;
Eter 5:2-4;
Tz. ut S. 5:15.
Chi'ilmanq ajwi' Lix
Ch'olob'ahomeb' li
Oxib' chi aj Yehol
Nawom, sa'eb' li jar
perel sa' xtiklajik lix
Hu laj Mormon.
b Morm. 6:6;
JS—R 1:52.
K'UTUL RAQAL:

Perel ch'iich'.
c 1 Ne. 4:8-9;
2 Ne. 5:14; Jak. 1:10;
Mos. 1:16.
d K'UTUL RAQAL: Urim
ut Tumim.
e Eter 3:1-28.
f Gen. 32:30;
Exo. 33:11;
Mois. 1:2.
g 1 Ne. 16:10, 16, 26-29;
Alma 37:38-47.

h 1 Ne. 2:5.
3a K'UTUL RAQAL:
Ch'olob'ank xyaalal;
Aj yehol nawom;
Xk'utb'al xyaalal.
6a K'UTUL RAQAL: Hu laj
Mormon (lix).
b 2 Ne. 27:22;
3 Ne. 26:7-10.
8a Mat. 16:18;
3 Ne. 11:39;
Tz. ut S. 10:69.

^bwusilal tz'aqal choq' eere, ut ^ctexwaklesiiq sa' roso'jik li kutan.

9 Ut laa'in, li Jesukristo, lee "Qaawa' ut lee Dios, kinyehok re choq'

eere, re naq tink'e chi uxmank lin tiikil ajom choq' reheb' li ralal xk'a-joleb' li winq. Amen.

TASAL 18

K'utb'esinb'il na'leb' choq' re laj Jose Smith li Profeet, laj Oliver Cowdery, ut laj David Whitmer, k'eeb'il sa' Fayette, Nueva York, Junio 1829 (History of the Church, 1:60–64). Naq kik'eeman li Tijonelil re Aaron, kiyeechi'iman naq taa-k'eemanq li Tijonelil re Melkisedek (il sa' xtiklajik li tasal 13). Re xsumenkil naq ke'xtz'aama xna'leb' chirix a'in, li Qaawa' kixk'e li k'utb'esinb'il na'leb' a'in.

1–5, Eb' li loq'laj hu neke'xk'ut chanru xwaklesinkil li Iglees; 6–8, Li ruchich'och' yoo chi q'ano'k sa' li maa'usilal; 9–16, Nim lix loq'aleb' li aamej; 17–25, Re xk'ulb'al li kolb'a-ib', eb' li winq tento te'xk'ul sa' xb'eeneb' lix k'ab'a' li Kristo; 26–36, Nak'utb'esiman k'a'ru lix b'oq'b'aleb' ut li k'anjel taqlanb'ileb' wi' li Kab'laju; 37–39, Laj Oliver Cowdery ut laj David Whitmer tento te'xsik'eb' chaq li Kab'laju; 40–47, Re xtawb'al li kolb'a-ib', eb' li winq tento te'xjal xk'a'uxl, te'kub'eeq xha', ut te'xpaab'eb' li taqlahom.

ANAJWAN, k'e reetal, sa' xk'ab'a' li k'a'ru kawaj laa'at, inmoos Oliver Cowdery, xnawb'al wik'in, nink'e aawe li aatin a'in:

2 K'e reetal, kink'utb'esi chawu, rik'in lin Musiq' k'iila sut, naq "yaal li k'a'aq re ru katz'iib'a; jo'-kan naq nakanaw naq yaal.

3 Ut wi nakanaw naq yaal, k'e

reetal, nink'e aawe jun taqlahom naq taakanab' aawib' chiru li k'a'aq re ru "tz'iib'anb'il;

4 Xb'aan naq sa'eb' a'an wan chi tz'iib'anb'il chixjunil li k'a'aq re ru chirix lix k'ojob'ankil lin iglees, lin "evangelio, ut lin ^bsaqoonaq.

5 Jo'kan ut, wi taawaklesi lin iglees, sa' xb'een li k'ojob'aal re lin evangelio ut lin saqoonaq, li ro-keb'aal xb'alb'a ink'a' taanumtaaq sa' aab'een.

6 K'e reetal, li "ruchich'och' yoo chi q'ano'k sa' li maa'usilal; ut tento taa'uxq naq te'ee'asiq li ralal xk'ajoleb' li winq chixjalb'aleb' xk'a'uxl, eb' laj ^bGentil jo' ajwi' lix junkab'al laj Israel.

7 Jo'kan ut, jo' "kikub'e aaha' xb'aan ruq' lin moos aj Jose Smith, alalb'ej, jo' chanru li k'a'ru kintaqla wi', a'an xtz'aqob'resi ru li k'a'ru kintaqla wi'.

8 Anajwan ut, misach aach'ool

8b K'UTUL RAQAL: Usilal.

c 1 Ne. 13:37;

3 Ne. 27:14–15, 22;

Tz. ut S. 9:14.

9a K'UTUL RAQAL:

Qaawa'.

18 2a Tz. ut S. 6:15–17.

3a Tz. ut S. 98:11.

K'UTUL RAQAL: Loq'laj

hu (eb' li)—Xnimal

xloq'aleb' li loq'-

laj hu.

4a K'UTUL RAQAL:

Evangelio.

b K'UTUL RAQAL:

Saqoonaq.

6a K'UTUL RAQAL:

Ruchich'och'.

b K'UTUL RAQAL: Gentil,

eb' laj.

7a JS—R 1:70–71.

naq kinb'oq a'an choq' re tz'aqal li wajom, ut a' ajom a'an nawb'il inb'aan; jo'kan ut, wi taawanq chi "yalb'il xq'e sa' b'xpaab'ankil lin taqlahom, a'an 'taa'osob'tesiiq toj sa' li yu'am chi junelik; ut aj "Jose xk'ab'a' a'an.

9 Ut anajwan, at Oliver Cowdery, nakatwaatina laa'at, ut jo'kan ajwi' laj David Whitmer, rik'in jun taqlahom; xb'aan naq k'e reetal, nin-taqlaheb' chixjunil li winq yalaq b'ar chixjalb'aleb' xk'a'uxl, ut nekexwaatina laa'ex, jo' chanru ajwi' kiwaatina laj Pablo lin "apostol, xb'aan naq b'oqb'ilex rik'in ajwi' li b'oqok li kib'oqe' wi' a'an.

10 Chijultiko'q eere, nim lix "loq'aleb' li b'aamej sa' rilob'aal li Dios;

11 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, Li Qaawa' laj "Tojol eerix kixk'ul li b'kamk sa' li tz'ejwalej; jo'kan naq 'kixk'ul lix "rahileb' chixjunileb' li winq, re naq chixjunileb' li winq te'ruuq chixjalb'al xk'a'uxl ut chi chalk rik'in.

12 Ut a'an "xwakli chaq wi'chik sa' xyanqeb' li kamenaq, re naq

taaruq chixk'amb'aleb' chaq chixjunil li winq rik'in, wi na'ux li b'jalb'a-k'a'uxlej.

13 Ut k'a'jo' "xsahil lix ch'ool rik'in li aamej li naxjal xk'a'uxl!

14 Jo'kan ut, b'oqb'ilex "chixyaa-b'asinkil li jalb'a-k'a'uxlej chiru li tenamit a'in.

15 Ut wi taa'uxq naq texk'anje-laq chixjunil lee kutan sa' xyaa-b'asinkil li jalb'a-k'a'uxlej chiru li tenamit a'in, ut teek'am chaq yal ta jun chi "aamej wik'in, k'a'jo'aq xnimal xsahil eech'ool roch-b'een a'an sa' li rawa'b'ejihom lin Yuwa'!

16 Ut anajwan, wi nimaq xsahil eech'ool rik'in jun chi aamej li teek'am chaq wik'in sa' li "rawa'b'ejihom lin Yuwa', k'a'jo'aq xnimal b'xsahil eech'ool wi 'teek'am chaq k'iila aamej wik'in!

17 K'ehomaq reetal, wan cheru lin evangelio, ut lin saqoonaq, ut lin "kolb'a-ib'.

18 "Chextz'aamanq chiru li Yuwa'b'ej sa' lin b'k'ab'a', rik'in xpaab'ankil chi wank eepaab'aal naq

8a K'UTUL RAQAL:

Yalok q'e.

b K'UTUL RAQAL:

Ab'ink chiru.

c K'UTUL RAQAL:

Osob'tesink,

osob'tesinb'il,

rosob'tesinkil.

d 2 Ne. 3:14-15.

K'UTUL RAQAL: Smith,

Jose, alalb'ej.

9a Rom. 1:1.

10a K'UTUL RAQAL:

Aamej—Lix loq'aleb' li aamej.

b K'UTUL RAQAL:

Aamej.

11a K'UTUL RAQAL: Aj

Tojol-ix.

b K'UTUL RAQAL: K'e-hok chiru krus.

c K'UTUL RAQAL:

Tojok-ix, tojb'il rix,

tojb'al-ix.

d Isa. 53:4-5.

K'UTUL RAQAL: Xtoj-b'al rix li maak.

12a K'UTUL RAQAL:

Wakliik chi yo'yo.

b Tz. ut S. 19:4-18.

K'UTUL RAQAL:

Jalok k'a'uxl, jalb'a-k'a'uxlej.

13a Luk. 15:7.

14a Alma 29:1-2;

Tz. ut S. 34:5-6; 63:57.

15a K'UTUL RAQAL: Aa-

amej—Lix loq'aleb' li aamej.

16a K'UTUL RAQAL:

Awa'b'ejihom re

choxa malaj ra-

wa'b'ejihom li Dios.

b Alma 26:11.

K'UTUL RAQAL: Sahil ch'oolejil.

c K'UTUL RAQAL:

Xk'anjeleb' laj k'amol aatin.

17a K'UTUL RAQAL:

Kolb'a-ib'.

18a K'UTUL RAQAL:

Tijok.

b Jwan 15:16.

texk'uluq, ut taawanq eerik'in li Santil Musiq'ej, li nak'utb'esink re chixjunil li k'a'aq re ru li 'aa-jel ru choq' reheb' li ralal xk'ajoleb' li winq.

19 Ut wi maak'a' eerik'in li "paa-b'aal, li ^byo'onink, ut li 'rahok, maa-k'a' nekexru chixb'aanunkil.

20 Maajun iglees "teewech', ka'aj-wi' lix ^biglees laj tza.

21 Chek'ul sa' eeb'een lix "k'ab'a' li Kristo, ut ^bcheye li yaal rik'in 'x'anchalil eek'a'uxl.

22 Ut jo' k'ihaleb' li neke'xjal xk'a'uxl ut "neke'kub'e xha' sa' lin k'ab'a', a'an li Jesukristo, ut ^bneke-kuyuk toj sa' roso'jik, a'aneb' ajwi' te'kole'q.

23 K'ehomaq reetal, li Jesukristo a'an li "k'ab'a'ej k'eeb'il xb'aan li Yuwa'b'ej, ut maajun chik k'ab'a'ej k'eeb'il li taaruq taakole'q wi' li winq;

24 Jo'kan ut, chixjunileb' li winq tento te'xk'ul sa' xb'eeneb' li k'ab'a'ej li k'eeb'il xb'aan li Yuwa'b'ej, xb'aan naq rik'in li k'ab'a'ej a'an te'b'oqe'q sa' roso'jik li kutan.

25 Jo'kan ut, wi moko neke'xnaw ta li k'ab'a'ej li "^boqb'ileb' wi', ink'a' taaruq te'wanq xna'aj sa' li ^brawa'b'ejjhom lin Yuwa'.

26 Ut anajwan, k'ehomaq reetal, wankeb' jalan chik li b'oqb'ileb' chixch'olob'ankil lin evangelio, chiru laj "Gentil jo' ajwi' chiru laj Judio;

27 Relik chi yaal, kab'laju ajwi', ut li "Kab'laju te'wanq choq' intzolom, ut te'xk'ul sa' xb'eeneb' lin k'ab'a'; ut li Kab'laju a'anaqeb' li te'ajoj re xk'ulb'al sa' xb'eeneb' lin ^bk'ab'a' chi anchal li rajomeb' lix ch'ool.

28 Ut wi neke'raj xk'ulb'al sa' xb'eeneb' lin k'ab'a' chi anchal li rajomeb' lix ch'ool, b'oqb'ileb' chi xik sa' chixjunil li "ruchich'och' re xjultikankil lin ^bevangelio chiru li 'junjunq li yo'ob'tesinb'il.

29 Ut a'aneb' a'an li k'ojob'anb'ileb' inb'aan re "kub'sink ha' sa' lin k'ab'a', jo' chanru li k'a'ru tz'iib'anb'il;

30 Ut wan cheru li k'a'ru tz'iib'anb'il; jo'kan ut, tento teeb'aanu jo' chanru li aatin li tz'iib'anb'il.

31 Ut anajwan nekexwaatina laa'ex, li "Kab'laju—K'ehomaq reetal, tz'aqal li wusilal choq' eere; tento texb'eeq chi tiik chiwu, ut ink'a' texmaakob'q.

32 Ut, k'ehomaq reetal, laa'ex li k'ojob'anb'ilex inb'aan re

18c Tz. ut S. 88:63–65.

19a K'UTUL RAQAL:
Paab'aal.

b K'UTUL RAQAL:
Yo'onink.

c K'UTUL RAQAL:
Tz'aqal rahok.

20a 2 Tim. 2:23–24;
3 Ne. 11:29–30.

b K'UTUL RAQAL:
Aj tza—Lix iglees
laj tza.

21a 2 Ne. 31:13; Mos. 5:8;

3 Ne. 27:5;

Tz. ut S. 20:37.

b Tz. ut S. 100:5–8.

c Rom. 12:3.

22a K'UTUL RAQAL: Kub'ih'a', kub'sink ha'.

b K'UTUL RAQAL: Kuyuk toj sa' roso'jik.

23a Mal. 1:11;

Hech. 4:12;

Mos. 3:17;

Hel. 3:28–29.

25a Mos. 5:9–14.

b K'UTUL RAQAL:
Choxahil loq'alil.

26a Tz. ut S. 90:8–9; 112:4.

27a K'UTUL RAQAL:
Apostol.

b Tz. ut S. 27:12.

28a Mar. 16:15–16.

b K'UTUL RAQAL:
Evangelio.

c Tz. ut S. 1:2; 42:58.

29a 3 Ne. 11:21–28;

Tz. ut S. 20:72–74.

31a Tz. ut S. 107:23–35.

"xk'ojob'ankileb' laj tij ut laj tzo-lonel, re xch'olob'ankil lin evan-gelio, ^bjo' chanru lix wankil li Santil Musiq'ej li wan eerik'in, ut jo' chanru lix ^bo'qom ut lix maatan li Dios choq' reheb' li winq;

33 Ut laa'in, li Jesukristo, lee Qaa-wa' ut lee Dios, kinyehok re.

34 Li ^aaatin a'in moko reheb' ta li winq chi moko re winq, we b'an laa'in; jo'kan ut teech'olob' xyaalal naq we laa'in ut moko re ta winq;

35 Xb'aan naq a'an ^axyaab' inkux li nayehok re cheru; xb'aan naq k'eeb'il xb'aan inMusiq' choq' eere, ut rik'in lin wankilal nekexru chirilb'al chi tz'iib'anb'il cherib'il eerib', ut wi ta maawa' xb'aan in-wankilal moko taaruq ta chi wank eerik'in;

36 Jo'kan ut, naru ^anekech'olob' xyaalal naq eerab'ihom lix yaab' inkux, ut nekenaw li waatin.

37 Ut anajwan, k'ehomaq ree-tal, nink'e aawe laa'at, Oliver Cowdery, ut re ajwi' laj David Whitmer, naq teesik'eb' chaq li Kab'laju, li te'wanq rajom jo' li kin'aatinak wi';

38 Ut rik'in li rajomeb' ut lix ^k'anjeleb' teenaweb' ru.

39 Ut naq akaq xetaweb' teek'ut li k'a'aq re ru a'in chiruheb'.

40 Ut teehupub' eerib' ut ^ateeloq'oni li Yuwa'b'ej sa' lin k'ab'a'.

41 Ut tento texjultikanq aatin chiru li ruchich'och', ut teeye: Tento teejal eek'a'uxl ut taa-kub'eeq eeha', sa' lix k'ab'a' li Jesukristo;

42 Xb'aan naq chixjunileb' li winq tento te'xjal xk'a'uxl ut te'-kub'eeq xha', ut moko ka'aj ta wi' eb' li winq; li ixq b'an ajwi', ut li kok'al li ak xe'tz'aqlok xchihab' re ^ate'ruuq chi teneb'aak.

43 Ut anajwan, chirix naq xek'ul a'in, tento teepaab' lin ^ataqlahom sa' chixjunil li k'a'aq re ru;

44 Ut rik'in lee ruq' laa'in tin-k'anjela jun ^asachb'a-ch'oolejil k'anjel sa' xyanqeb' li ralal xk'a-joleb' li winq, toj reetal ^bte'q'un-b'esiiq xch'ool naab'al chirix lix maakeb', re taaruq te'chalq sa' li jalb'a-k'a'uxlej, ut re taa-ruuq te'chalq sa' li rawa'b'ejihom lin Yuwa'.

45 Jo'kan ut, li osob'tesink li nin-k'e eere taqenaq ^asa' xb'een chix-junil li k'a'aq re ru.

46 Ut chirix naq xek'ul a'in, wi moko ^anekepaab' ta lin taqlahom

32a Moro. 3:1-4;
Tz. ut S. 20:60;
107:58.
K'UTUL RAQAL:
K'ojob'ank.
b 2 Pe. 1:21;
Tz. ut S. 68:3-4.
c Tz. ut S. 20:27.
34a K'UTUL RAQAL:
Loq'laj hu (eb' li).

35a Tz. ut S. 1:38.
K'UTUL RAQAL:
Xyaab' kuxej.
36a K'UTUL RAQAL: Ch'o-
lob'ank xyaalal.
38a K'UTUL RAQAL:
K'anjel.
40a K'UTUL RAQAL:
Loq'onink.
42a Tz. ut S. 20:71;

29:47; 68:27.
K'UTUL RAQAL: Te-
neb'aak, teneb'anb'il.
43a K'UTUL RAQAL:
Xtaqlahom li Dios.
44a Isa. 29:14;
Tz. ut S. 4:1.
b Alma 36:12-19; 62:45.
45a Tz. ut S. 84:35-38.
46a Tz. ut S. 82:3.

ink'a' nekexru chi kole'k sa' li ra-
wa'b'ejihom lin Yuwa'.

47 K'ehomaq reetal, laa'in, li

Jesukristo, lee Qaawa' ut lee Dios,
ut laj Tojol eerix, rik'in lix wankilal
lin Musiq' kinyehok re. Amen.

TASAL 19

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith, sa' Manchester, Nueva York, Marzo 1830 (History of the Church, 1:72-74). Sa' li esil kix-tz'iib'a, li Profeet kixye naq a'an "jun taqlahom re li Dios ut moko re ta winq, choq' re laj Martin Harris, k'eeb'il xb'aan li ani wan chi junelik" (History of the Church, 1:72).

1-3, Li Kristo wan anchal li wankilal rik'in; 4-5, Chixjunileb' li winq tento te'xjal xk'a'uxl malaj te'xk'ul rahilal; 6-12, Li junelik tojb'a-maak a'an li tojb'a-maak re li Dios; 13-20, Li Kristo kixk'ul rahilal choq' reheb' chixjunil, re naq ink'a' te'xk'ul rahilal wi te'xjal xk'a'uxl; 21-28, Chajultika li evangelio re jalb'a-k'a'uxlej; 29-41, Chach'olob' li sahil esilal.

LAA'IN li "Alfa ut li Omega, ^bKristo li Qaawa'; relik chi yaal, laa'in ajwi' a'an, li xtiklajik ut li roso'jik, laj Tojol rix li ruchich'och'.

2 Laa'in, chirix xtz'aqob' resinkil ru ut "xchoyb'al li rajom xch'ool li ani echaninb'ilin wi, a'an ajwi' li Yuwa'b'ej, chiwix—ut xinb'aanu

a'in re taaruq ^btink'e chixjunil li k'a'aq re ru rub'el inwankil—

3 Ut kink'uula chixjunil li "wankilal, toj reetal ^bxsachb'al ajwi' laj Satanas ut eb' lix k'anjel sa' li "roso'jik li ruchich'och', ut li nimla roso'jikil kutan re raqb'a-aatin, li tink'e chi nume'k sa' xb'eneb' li wankeb' chi sa', ut "tinraq aatin chirix li junjunq chi winq jo' chanru lix "k'anjel ut lix b'aanuhom, li b'arwan kixb'aanu chaq.

4 Ut ch'olch'o naq li junjunq chi winq tento "tixjal xk'a'uxl malaj ut ^btixnumsi rahilal, xb'aan naq laa'in, li Dios, 'maak'a' woso'jik.

5 Jo'kan naq moko "nawisi ta li raqb'a-aatin li tink'e; taaxik b'an li rahilal, li yaab'ak, ^bayaynak, ut k'u-xuxink ruuch-e, relik chi yaal, reheb' li te'tawe'q sa' lin 'tz'e uq'.

- 19 1a Apok. 1:8, 11;
3 Ne. 9:18;
Tz. ut S. 35:1; 61:1.
K'UTUL RAQAL: Alfa
ut Omega.
b K'UTUL RAQAL:
Jesukristo.
2a Jwan 17:4;
3 Ne. 11:11.
b Filip. 3:21.
3a K'UTUL RAQAL:

- Wankilal.
b Isa. 14:12-17;
1 Jn. 3:8;
1 Ne. 22:26;
Tz. ut S. 88:111-115.
c K'UTUL RAQAL:
Ruchich'och'—Ro-
so'jik li ruchich'och'.
d K'UTUL RAQAL:
Raqb'a-aatin sa'
roso'jik.

- e K'UTUL RAQAL:
K'anjel.
4a K'UTUL RAQAL:
Jalok k'a'uxl,
jalb'a-k'a'uxlej.
b Luk. 13:3;
Hel. 14:19.
c Moisi. 1:3.
5a Tz. ut S. 56:4; 58:32.
b Mat. 13:42.
c Mat. 25:41-43.

6 A'b'anan, "ink'a' tz'iib'anb'il naq maajun roso'jik li rahilal a'in taa-wanq; tz'iib'anb'il b'an, li ^brahilal maak'a' roso'jik.

7 Jo'kan wi'chik, tz'iib'anb'il li "junelik tojb'a-maak, jo'kan naq q'a-xal kaw wi'chik chiru li jun ch'ol chik chi loq'laj hu, re naq taak'an-jelaq sa' xch'ooleb' li ralal xk'ajoleb' li winq, anchal re xnimankil xloq'al ink'ab'a'.

8 Jo'kan ut, tinch'olob' cheru li muqmuukil na'leb' a'in, xb'aan naq na'ajman ru choq' eere naq teenaw jo' chanru ajwi' eb' lin apostol.

9 Nekexwaatina laa'ex li sik'b'il eeru sa' li na'leb' a'in, jo' rajjunajex, re taaruq tex'ok sa' lin "hilob'aal.

10 Xb'aan naq, k'ehomaq reetal, li "muqmuukil na'leb' re li cho-xahilal, k'a'jo' xnimalkil ru! Xb'aan naq, k'ehomaq reetal, laa'in maak'a' woso'jik, ut li tojb'a-maak li k'eeb'il xb'aan li wuq' a'an li tojb'a-maak maak'a' roso'jik, xb'aan naq ^bMaak'a' Roso'jik, a'an ink'ab'a'. Jo'kan ut—

11 Li "junelik tojb'a-maak a'an li tojb'a-maak naxk'e li Dios.

12 Li tojb'a-maak maak'a' roso'jik a'an li tojb'a-maak naxk'e li Dios.

13 Jo'kan ut, nakatintaqla chix-jalb'al aak'a'uxl, ut chixpaab'an-kileb' li "taqlahom li kak'ul rik'in

ruq' lin moos aj Jose Smith, alal-b'ej, sa' lin k'ab'a';

14 Ut a'an sa' xk'ab'a' lin nimaj-wal wankil naq kak'uleb';

15 Jo'kan naq nakatintaqla chix-jalb'al aak'a'uxl—chajal aak'a'uxl, maare anchal tatinsak' rik'in xxuq' lix tz'uumal we, ut rik'in lin ch'iilahom, ut lin josq'il, ut taa-wanq chi nim li "rahilal taanum-si—chan ru xnimalkil moko nakanaw ta, ut chan ru xq'axalil xrahil moko nakanaw ta, relik chi yaal, chan ru naq ch'a'aj xkuyb'al moko nakanaw ta.

16 Xb'aan naq k'e reetal, laa'in, li Dios, "kinnumsi li k'a'aq re ru a'in choq' re chixjunileb', re naq ink'a' ^bte'xnumsi rahilal wi 'te'x-jal xk'a'uxl;

17 A'ut wi ink'a' te'xjal xk'a'uxl tento "te'xnumsi rahilal jo' kin-k'ul ajwi' laa'in;

18 Ut a' rahilal a'an kinixk'e laa'in, li Dios ajwi', li q'axal nim wi'chik chiru chixjunil, chi siksotk xb'aan xrahil ut chi elk inkik'el ruuchil tiqob', ut chixnumsinkil xrahil li tz'ejwalej jo' ajwi' li musiq'ej—ut chirajb'al naq ink'a' raj "tinwuk' li k'ahil sek', ut tinka'ch'inob'resi raj wib'—

19 A'b'anan, rehaq taxaq li Yu-wa'b'ej li loq'alil, ut kin'uk'ak ut

6a Tz. ut S. 76:105-106;
138:59.

b Tz. ut S. 76:33, 44-45.

7a Hel. 12:25-26;
Tz. ut S. 29:44.

9a K'UTUL RAQAL:
Hilank, hilob'aal.

10a Jak. 4:8;
Tz. ut S. 76:114-116.

b Mois. 1:3; 7:35.

K'UTUL RAQAL:

Maak'a' Roso'jik.

11a Mat. 25:46.

13a Tz. ut S. 5:2; 10:6-7;
17:1-9.

15a Alma 36:11-19.

16a Alma 11:40-41.

K'UTUL RAQAL:

Xtojb'al rix li maak.

b K'UTUL RAQAL:

Uxtaan, uxtaanank.

c K'UTUL RAQAL:

Risinkil li maak.

17a Tz. ut S. 29:17.

18a Luk. 22:42-44.

“kinchoy lin kawresihom choq' reheb' li lalal xk'ajoleb' li winq.

20 Jo'kan ut, nakatintaqla wi'chik chixjalb'al aak'a'uxl, maare anchal tatintuulanob'resi rik'in lin nimajwal wankilal; ut naq “taach'olob'eb' laa maak, maare anchal taanumsiheb' li tojb'a-maak li xin'aatinak wi, li xayal chi yal b'ab'ay, relik chi yaal, chi yal jun miin raqal ajwi' sa' li hoonal naq kiwisi chaq lin Musiq'.

21 Ut nakatintaqla naq “maak'a' chik taajultika, ka'ajwi' li jalb'a-k'a'uxlej, ut ^bmaak'ut li k'a'aq re ru a'in chiru li ruchich'och' toj reetal naq a'anaq xchaab'ilal inna'leb'.

22 Xb'aan naq ink'a' neke'ru “chixkuyb'al li kawil tzakemq anajwan; ^bxya'al li tu' b'an tento te'xk'ul; jo'kan ut, tento naq ink'a' te'xnaw li k'a'aq re ru a'in, maare anchal te'osoq.

23 Chattzoloq chiwix, ut chawab'i li waatin; “chatb'eeq sa' ^bxtuulanil inMusiq', ut taawanq 'aatuqtuukilal wik'in.

24 Laa'in li “Jesukristo; kinchal xb'aan li rajom li Yuwa'b'ej, ut ninb'aanu li rajom.

25 Ut jo'kan wi'chik, nakatintaqla naq ink'a' “taara ru ^brixaqil laa was aawiitz'in; chi moko taasik' xyu'am laa was aawiitz'in.

26 Ut jo'kan wi'chik, nakatintaqla naq ink'a' taara ru li k'a'ru aawe laa'at; taak'e b'an chi moko ramb'il ta re taak'uub'amanq choq' hu lix Hu laj Mormon, li wan wi' li “yaal ut li raatin li Dios—

27 A'an li waatin choq' re laj “Gentil, re naq chi seeb' taaxik rik'in laj ^bJudio, li wankeb' wi' laj Lamanita choq' jun 'rela', re naq taaruq te'xpaab' li evangelio, ut ink'a' te'royb'eni chi chalk jun ^dMesias li ak xk'ulun chaq.

28 Ut jo'kan wi'chik, nakatintaqla naq “tattijoq ^brik'in xyaab' aakux jo' ajwi' sa' laa ch'ool; relik chi yaal, chiru li ruchich'och' jo' ajwi' sa' muqmu, chi k'utk'u jo' ajwi' aajunes.

29 Ut “taach'olob' li sahil esilal, relik chi yaal, taapuktesi chiruheb' li tzuul, ut sa' li junjung chi taze-naqil na'ajej, ut sa' xyanqeb' chixjunil li tenamit li tatkanab'aaq wi' chirilb'aleb'.

19a Jwan 17:4; 19:30.

20a Num. 5:6–7;

Mos. 26:29;

Tz. ut S. 58:43; 64:7.

K'UTUL RAQAL:

Ch'olob'ank maak.

21a Tz. ut S. 11:9.

b JS—R 1:42.

22a Tz. ut S. 78:17–18.

b Heb. 5:11–14;

Tz. ut S. 50:40.

23a Moro. 7:3–4.

b K'UTUL RAQAL:

Tuulan, tuulanil.

c K'UTUL RAQAL:

Tuqtuukilal.

24a K'UTUL RAQAL:

Jesukristo.

25a K'UTUL RAQAL:

Rahok-u.

b Exo. 20:17;

1 Kor. 7:2–4.

K'UTUL RAQAL:

Muxuk sumsu.

26a K'UTUL RAQAL: Yaal.

27a K'UTUL RAQAL:

Gentil, eb' laj.

b K'UTUL RAQAL: Judio,

eb' laj Judio.

c Omni 1:14–19;

Mos. 25:2–4;

Hel. 8:21;

3 Ne. 2:12–16.

d K'UTUL RAQAL:

Mesias.

28a 1 Tim. 2:8.

K'UTUL RAQAL: Tijok.

b Tz. ut S. 20:47, 51;

23:6.

29a K'UTUL RAQAL:

Xk'anjeleb' laj

k'amol aatin.

30 Ut taab'aanu chi anchal aatuulanil, chi "kanab' anb'il aawib' chiwu, chi ink'a' nakahob'eb' laj hob'onel.

31 Ut chirix li "k'iila raqal chi na'leb' ink'a' tat-aatinaq; taach'olob' b'an li jalb'a-k'a'uxlej ut ^bxpaab'ankil li Kolonel, ut li 'risinkil li maak xb'aan li ^dkub'iha', ut xb'aan 'xam, relik chi yaal, xb'aan li ^fSantil Musiq'ej.

32 K'e reetal, a'in jun li nim ut roso'jikil "taqlahom li nink'e aawe chirix li na'leb' a'in; xb'aan naq tz'aqalaq a'in choq' re laa b'eenik wulaj wulaj, toj reetal ajwi' li roso'jik laa yu'am.

33 Ut rahilal taak'ul wi nakak'ul chi jo'maajo'eb' li "na'leb' a'in li xe'keeman aawe, relik chi yaal, a'anaq aasachlijik laa'at ut li k'a'ru aawe.

34 "K'e jun jachal li k'a'ru aawe, relik chi yaal, jun raqaleb' ajwi' laa ch'och', chixjunil ut, ka'ajwi' li taa'k'anjelaq re laa junkab'al ink'a'.

35 Toj li "k'as ^bkat-ok wi' sa' kontraat rik'in laj k'uub'anel hu. Kol aawib' chiru 'moosil.

36 "Kanab' laa kab'l ut laa wochoch, ka'ajwi' naq taawaj rilb'al laa junkab'al ink'a';

37 Ut "chat-aatinaq chi moko ramb'ilat ta chiruheb' chixjunil; relik chi yaal, chatjultikanq aatin, chatwaklesinq ch'oolej, chach'olob' li ^byaal, chi kaw xyaab' aakux, rik'in xyaab' li saho'k ch'oolej, ut chaye—Hosanna, hosanna, osob'tesinb'ilaq taxaq xk'ab'a' li Qaawa' Dios!

38 "Junelik chattijoq, ut laa'in ^btin-hoy lin Musiq' sa' aab'een, ut nimaq aawosob'tesinkil—relik chi yaal, q'axal nimaq wi'chik chiru wi taa'k'ul lix b'ihomal li ruchich'och' ut li po'e'k jo' chan ru xnimal a'an.

39 K'e reetal, ma naru nakawil a'in chi ink'a' nasaho' aach'ool ut nakawaklesi aawaam xb'aan xsahil?

40 Malaj ut ma toj nakatru chi alinak jo' aj b'eresinel mutz'?

41 Malaj ut ma naru tatwanq chi "tuulan ut kub'enaq aach'ool, ut taab'eresi aawib' rik'in xchaab'ilal aana'leb' chiwu? Relik chi yaal, ^bchalqat wik'in laa'in, laa Kolonel. Amen.

30a K'UTUL RAQAL: Xkanab'ankil rib' chiru.

31a 2 Tim. 2:23–24.

b K'UTUL RAQAL: Paab'aal.

c K'UTUL RAQAL: Risinkil li maak.

d K'UTUL RAQAL: Kub'iha', kub'sink ha'.

e Mat. 3:11.

f K'UTUL RAQAL: Maatan re li Santil

Musiq'ej.

32a Tz. ut S. 58:26–29.

33a K'UTUL RAQAL: Xtaqlahom li Dios.

34a Hech. 4:34–35.

35a K'UTUL RAQAL: K'as.

b AAN: xtojb'al xtz'aq lix puktesinkil li xb'een xk'uub'lajik lix Hu laj Mormon.

c Prov. 22:7.

36a Mat. 19:29.

37a Tz. ut S. 58:47; 68:8; 71:7.

b Tz. ut S. 75:4.

38a Luk. 18:1;

2 Ne. 32:9;

Tz. ut S. 10:5.

b Prov. 1:23;

Hech. 2:17.

41a K'UTUL RAQAL: Tuulan xch'ool.

b Mat. 11:28–30.

TASAL 20

K'utb'esinb'il na'leb' chirix lix k'uub'lajik ut lix b'eresinkil li Iglees, k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith li Profeet, Abril 1830 (History of the Church, 1:64-70). Rub'elaj xtz'uub'ankil resil li k'utb'esinb'il na'leb' a'in, li Profeet kix-tz'uub'a, "Kiqak'ul rik'in A'an [li Jesukristo] li aatin a'in, rik'in li musiq'ej re profetil aatin ut re k'utb'esink; li kixk'e xnaab'alil li na'leb', ut kixk'ut ajwi' chiqu tz'aqal li kutan, jo' chanru li rajom xch'ool ut lix taqlahom A'an, li too'ok wi' chixk'uub'ankil lix iglees jun sut chik arin sa' ruchich'och'" (History of the Church, 1:64).

1-16, *Lix Hu laj Mormon naxk'ut xyaalal naq re li Dios li k'anjel re roso'jik li kutan; 17-28, Neke'xaqab'aman xwankil li tzol'leb' chirix li yo'ob'te-sink, li t'ane'k, lix tojb'al rix li maak, ut li kub'iha'; 29-37, Nak'utman li chaq'rab' chirix li jalb'a-k'a'uxlej, li tiikob'eresink-u, li santob'eresink, ut li kub'iha'; 38-67, Nayeeman resil lix teneb'ankileb' li xb'eenil, eb' laj tij, eb' laj tzolonel, ut eb' laj tenq'anel; 68-74, Nak'utb'esiman lix teneb'ankileb' li komon, li rosob'tesinkileb' li kok'al, ut chanru taa'uxq li kub'iha'; 75-84, Nak'eeman li tij re li loq'laj wa'ak ut li tuqub'ank chirix xb'eresinkileb' li komon re li iglees.*

LIX "waklijik lix ^bIgleses li Kristo sa'eb' li roso'jik kutan a'in, naq ak jun mil rik'in waqxaqib' cient ut lajeeb' xka'k'aal chihab' xk'ulunik chaq li Qaawa' ut qa-Kolonel Jesukristo sa' li tz'ejwalej, a'an k'uub'anb'il ut xaqab'anb'il chi ch'olch'o, sa' xyaalal rik'in lix

chaq'rab'il li qatenamit, xb'aan li rajom ut lix taqlahom li Dios, sa' li xkaa po, ut sa' waqib' xb'e li po Abril yeeb'il re—

2 A' li taqlahom li ke'k'eeman re laj Jose Smith, alalb'ej, li "kib'o-qe' xb'aan li Dios, ut kik'ojob'aak choq' jun ^bx'apostol li Jesukristo, re naq a'anaq xb'een li 'xb'eenil re li iglees a'in;

3 Ut re laj Oliver Cowdery, li kib'oqe' ajwi' xb'aan li Dios, jun x'apostol li Jesukristo, re naq a'anaq xkab' li xb'eenil re li iglees a'in, ut kik'ojob'aak rub'el ruq' a'an;

4 Ut a'in jo' chanru li rusilal li Qaa-wa' ut qaKolonel Jesukristo, rehaq ajwi' taxaq anchal li loq'alil, anaj-wan jo' ajwi' chi junelik. Amen.

5 Chirix naq kik'utb'esiman chi yaal chiru li xb'een li xb'eenil a'in naq kixk'ul chaq jun risinkil lix maak, "kichape' wi'chik sa' li jo'-maajo'il na'leb' re li ruchich'och';

6 A'b'an chirix xjalb'al xka'uxl, ut xtuulanob'eresinkil rib' chi anchal

20 1a JS—R 1:2.

b 3 Ne. 27:1-8.

K'UTUL RAQAL: Ig-lees, lix k'ab'a'; Lix Iglees li Jesukristo reheb' laj Santil

Paab'anel sa' Roso'jikeb' li Kutan.

c Tz. ut S. 21:3.

2a K'UTUL RAQAL: K'eeb'il xwankil; B'o-qok, b'oqb'il xb'aan

li Dios, xb'oqb'al.

b K'UTUL RAQAL: Apostol.

c K'UTUL RAQAL: Xb'eenil.

5a JS—R 1:28-29.

xch'ool, rik'in paab'aal, li Dios kik'anjelak chiru rik'in jun santil "anjel, li chanchan raq' kaaq li ^brilob'aal, ut li saq ru li raq' ut numenaq xsaqal sa' xb'een chixjunil chik li saqalil;

7 Ut kixk'e re li taqlahom li ke'-musiq'ank re;

8 Ut kixk'e li wankilal re, li chalenaq chaq taqe'q, rik'in li "k'anjeleb'aal li kawresinb'il chaq junxil, re tixjaltesi ru lix Hu laj Mormon;

9 Wan wi' li tz'iib'انب'il esil chirix jun tenamit t'anaeq, ut lix "tz'aqalil lix ^bevangelio li Jesukristo reheb' laj Gentil ut reheb' ajwi' laj Judio;

10 Li kik'eeman chi musiq'انب'il, ut k'ojob'انب'il xyaalal re "jalaneb' chik xb'aan xk'anjeleb' li anjel, ut ^bch'olob'انب'il chiru li ruchich'och' xb'aaneb' a'an—

11 Li naxk'ut xyaalal chiru li ruchich'och' naq "yaaleb' li loq'laj tz'iib'انب'il hu, ut naq li Dios ^bnaxmusiq'aheb' li winq ut naxb'oqeb' sa' lix 'santil k'anjel sa' li junqe'a'in ut jun tasal tenamit a'in, jo' chanru sa'eb' li tasal tenamit najter chaq;

12 Ut chi jo'kan naxk'ut naq a'an li Dios chi "juntaqe'et ewer, anajwan, ut chi junelik. Amen.

13 Jo'kan ut, rik'in naq k'a'jo' xnimaleb' li xk'utb'al xyaalal, rik'in a'an taaraqe'q aatin chirix li ruchich'och', jo' k'ihaleb' chalen anajwan li te'kehe'q chixnawb'al chirix li k'anjel a'in.

14 Ut eb' li neke'k'uluk re rik'in paab'aal, ut neke'xk'anjela li "tiikilal, te'xk'ul jun ^bkoroon re junelik yu'am;

15 A'b'anan eb' li neke'kawresink re li raameb' sa' "xmaak'a'il li paab'aal, ut neke'tz'eqtaanank re, taasutqi'iiq choq' xjibtb'aleb' a'an—

16 Xb'aan naq li Qaawa' Dios ki-yehok re; ut laa'o, li xb'eenil re li iglees, kiqab'i ut naqach'olob' xyaalal li raatin laj Awa'b'ejinel sa' loq'alil taqe'q, rehaq ajwi' taxaq li loq'alil chi junelik q'e kutan. Amen.

17 Rik'in li k'a'aq re ru a'in "naqanaw naq wan jun ^bDios sa' choxa, li maak'a' roso'jik ut wan chi junelik, chi junelik wanjenaq ut junelik taawanq, li junaj chi Dios li ink'a' naru xjalb'al, aj kab'lahom

6a JS—R 1:30-35.

K'UTUL RAQAL: Anjel.

b Mat. 28:2-3.

8a K'UTUL RAQAL: Urim ut Tumim.

9a JS—R 1:34.

b K'UTUL RAQAL: Evangelio.

10a Moro. 7:29-32; Tz. ut S. 5:11.

b Chi'ilmanq Lix Ch'olob'ahomeb' li Oxib' chi aj Yehol Nawom ut Lix

Ch'olob'ahomeb' li Waqxaqib' chi aj Yehol Nawom, sa'eb' li jar perel sa' xtiklajik lix Hu laj Mormon.

11a K'UTUL RAQAL: Loq'laj hu (eb' li)—Xnimal xloq'aleb' li loq'laj hu.

b K'UTUL RAQAL: Musiq'ank, musiq'انب'il.

c K'UTUL RAQAL: Sant.

12a Heb. 13:8; 1 Ne. 10:18-19;

Morm. 9:9-10;

Tz. ut S. 35:1; 38:1-4.

14a K'UTUL RAQAL: Tiik xch'ool, tiikilal.

b K'UTUL RAQAL: Junelik yu'am, yu'am chi junelik; Taqenaqil loq'al.

15a K'UTUL RAQAL: Xmaak'a'il li paab'aal.

17a Tz. ut S. 76:22-23.

b Jos. 2:11.

K'UTUL RAQAL: Dios, Roxichal li Dios.

re choxa ut ch'och', ut chixjunil li k'a'aq re ru wan chi sa';

18 Ut naq a'an "kixyo'ob'tesi li winq, telom ut ixq, jo' chanru ^bxjalam-uuch ut jo' chanru rilob'aal kixyo'ob'tesiheb' a'an;

19 Ut kixk'e reheb' taqlahom naq "te'xra ut ^bte'k'anjelaq chiru a'an, li jun ajwi' chi yo'yookil ut tz'aqal Dios, ut naq ka'ajaq wi' a'an li ani 'loq'oninb'ilaq xb'aaneb'.

20 A'b'anan xb'aan xq'etb'aleb' li santil chaq'rab' a'in, li winq ki'ok chi aj "rahol tz'ejwalej ut ^bjo' aj tza, ut ki'ok choq' 't'anaqaqil winq.

21 Jo'kan ut, li Nimajwal Dios kixk'e li Lalal "Junaj Chirib'il, jo' tz'iib'anb'il sa'eb' li loq'laj hu a'an li k'eeb'ileb' chirix.

22 Kixnumsi li "aaleek, a'ut maa-jun wa kixkanab' rib' re.

23 "Kik'ehe' chiru krus, kikam, ut ^bkiwakli wi'chik sa' rox li kutan;

24 Ut "kitaq' sa' choxa, re k'ojlaak sa' xnim uq' li ^bYuwa'b'ej, re taataq-lanq rik'in nimajwal wankilal jo' chanru li rajom li Yuwa'b'ej;

25 Re naq jo' k'ihaleb' li "te'paa-b'anq ut te'kub'eeq xha' sa' lix santil k'ab'a', ut ^bte'kuyuq rik'in paab'aal toj sa' roso'jik, te'koleq—

26 Moko ka'ajeb' ta wi' li ke'paa-b'an chirix naq kichal sa' "xjachleb'aal ru li kutan, sa' li tz'ejwalej; chixjunileb' b'an chalen chaq sa' xtiklajik, jo' k'ihaleb' ajwi' li ke'-wan chi maji'aq nachal, li ke'-paab'ank re li raatineb' li ^bsantil profet, li ke'aatinak jo' chanru musiq'anb'ileb' xb'aan li 'maatan re li Santil Musiq'ej, li "ke'xch'olob' xyaalal chi yaal chirix a'an sa' chixjunil li k'a'aq re ru, te'wanq xyu'am chi junelik,

27 Jo' ajwi' chixjunileb' li te'chalq moqon, li te'paab'anq re lix "maatan ut lix b'oqom li Dios rik'in li Santil Musiq'ej, li ^bnach'olob'an xyaalal li Yuwa'b'ej ut li K'ajolb'ej;

28 Ut a' Yuwa'b'ej, K'ajolb'ej, ut Santil Musiq'ej a'aneb' "junaj chi Dios, maak'a' roso'jik ut wan chi junelik, chi maamin na'oso'. Amen.

29 Ut naqanaw naq chixjunileb'

18a K'UTUL RAQAL:

Yo'ob'tesink.

b Gen. 1:26-27;

Mos. 7:27;

Eter 3:14-17.

19a Deut. 11:1;

Mat. 22:37;

Moro. 10:32;

Tz. ut S. 59:5-6.

b Deut. 6:13-15.

K'UTUL RAQAL:
K'anjelak chiru.

c K'UTUL RAQAL:

Loq'onink.

20a K'UTUL RAQAL: Ata-

wink, atawinel.

b K'UTUL RAQAL: Aj tza.

c K'UTUL RAQAL:

Ruchich'och'il winq.

21a K'UTUL RAQAL: Junaj

Yo'lajenaq.

22a Mat. 4:1-11; 27:40.

23a K'UTUL RAQAL: K'ehok

chiru krus.

b K'UTUL RAQAL: Wak-
liik chi yo'yo.

24a K'UTUL RAQAL: Xtaqik

li Kristo.

b K'UTUL RAQAL:
Yuwa'b'ej sa' Choxa;

Dios, Roxichal

li Dios—Li Dios

Yuwa'b'ej.

25a Tz. ut S. 35:2; 38:4;

45:5, 8; 68:9; 76:51-53.

b K'UTUL RAQAL: Kuyuk

toj sa' roso'jik.

26a Tz. ut S. 39:1-3.

b Jak. 4:4; 7:11;

Mos. 13:33.

c Moiss. 5:58.

K'UTUL RAQAL: Santil
Musi'ej.

d K'UTUL RAQAL: Jesu-
kristo—Profetel

aatin chirix lix
yo'lajik ut xkamik li
Jesukristo.

27a Tz. ut S. 18:32.

b Tz. ut S. 42:17.

28a Jwan 17:20-22;

3 Ne. 11:27, 36.

K'UTUL RAQAL: Dios,

Roxichal li Dios.

li winq tento ^ate'xjal xk'a'uxl ut te'-paab'anq re lix k'ab'a' li Jesukristo, ut te'xloq'oni li Yuwa'b'ej sa' lix k'ab'a', ut te'kuyuq sa' ^bxpaab'ankil lix k'ab'a' toj sa' roso'jik, malaj ut ink'a' te'ruuq chi ^c'kole'k sa' li rawa'b'ejihom li Dios.

30 Ut naqanaw naq li ^atiikob'-resiik-u xb'aan li ^brusilal li Qaawa' ut qaKolonel Jesukristo tiik ru ut yaal;

31 Ut naqanaw ajwi', naq li ^asantob'resiik xb'aan li rusilal li Qaawa' ut qaKolonel Jesukristo tiik ru ut yaal, choq' reheb' chixjunil li neke'rahok re ut neke'k'anjelak chiru li Dios chi anchaleb' ^bxmetz'ew, xk'a'uxl, ut xkawilal.

32 A'ut naru naq jun li winq ^ataa't'ane'q chaq sa' li usilal ut taa'elq chaq rik'in li yo'yookil Dios;

33 Jo'kan naq chiril rib' li iglees ut che'tijoj junelik, maare anchal te't'ane'q sa' li ^aaaleek;

34 Relik chi yaal, jo'kaneb' ajwi' li santob'resinb'ileb' che'ril ajwi' rib'.

35 Ut naqanaw naq yaal li k'a'aq re ru a'in jo' chanru lix k'utb'esinb'il na'leb' laj Jwan, ut moko

^anaxtiq ta ru, chi moko na'isin chiru li profeetil aatin sa' lix hu a'an, eb' li loq'laj ^b'tz'iib'anb'il hu, chi moko eb' lix k'utb'esihom li Dios li te'chalq moqon xb'aan li maatan ut li wankilal re li Santil Musiq'ej, lix ^c'yaab' xkux li Dios, malaj lix k'anjeleb' li anjel.

36 Ut li Qaawa' Dios kiyehok re; ut li nimank-u, li wankilal, ut li loq'alil chik'eemanq re lix santil k'ab'a', anajwan jo' ajwi' chi junelik. Amen.

37 Ut jo'kan wi'chik, jo' taqlahom re li iglees chirix chan ru taa'uxq li kub'ihah'—Chixjunileb' li te'xtuulanob'-resi rib' chiru li Dios, ut te'ajoq re ^a'kub'eeek xha', ut te'chalq chi ub'ej chi ^byot'b'ileb' xch'ool ut tuulaneb' xmusiq', ut te'xk'ut xyaalal chiru li iglees naq jalb'ileb' xk'a'uxl chi yaal chirix chixjunileb' lix maak, ut wankeb' xch'ool chixk'ulb'al sa' xb'eeneb' lix ^c'k'ab'a' li Jesukristo, chi ^d'k'eeek'ookeb' xch'ool chi k'anjelak chiru a'an toj sa' roso'jik, ut neke'xk'utb'esi chi yaal rik'in ^e'xk'anjeleb' naq xe'xk'ul xkomon lix Musiq' li Kristo choq' re li ^f'risinkileb' lix maak, te'k'ule'q rik'in kub'ihah' sa' lix iglees.

29a K'UTUL RAQAL:

Jalok k'a'uxl,
jalb'a-k'a'uxlej.

b K'UTUL RAQAL:

Paab'aal.

c K'UTUL RAQAL:

Kolb'a-ib'; K'uub'an-
b'il na'leb' re li
tojbal-ix.

30a K'UTUL RAQAL: Tii-
kob'resin, xk'eeb'al
xtiikilal.

b K'UTUL RAQAL: Usilal.

31a K'UTUL RAQAL:

Santob'resin.

b Deut. 6:5;
Moro. 10:32.

32a K'UTUL RAQAL: Q'etok
paab'ank; Po'resin
ch'oolej.

33a K'UTUL RAQAL:

Aaleek, aalenk.

35a Apok. 22:18-19.

b K'UTUL RAQAL: Loq'laj
hu (eb' li).

c Tz. ut S. 18:33-36.

37a K'UTUL RAQAL: Kub'ihah', kub'sink hah'.

b K'UTUL RAQAL: Yot'b'il
ch'oolej.

c Mos. 5:7-9; 18:8-10.

K'UTUL RAQAL: Jesu-
kristo—Xk'ulb'al lix
k'ab'a' li Jesukristo
sa' qab'een.

d K'UTUL RAQAL: Kuyuk
toj sa' roso'jik.

e Stgo. 2:18.

K'UTUL RAQAL:
K'anjel.

f K'UTUL RAQAL:

Risinkil li maak.

38 *Li teneb'amb'il sa' xb'eeneb' li xb'eenil, eb' laj tij, eb' laj tzolonel, eb' laj tenq'anel, ut eb' li komon sa' lix iglees li Kristo*—Jun "apostol a'an xb'eenil, ut lix xb'oqb'al a'an, a'an ^bkub'sink ha';

39 Ut "xk'ojob'ankil xkomoneb' chik li xb'eenil, laj tij, laj tzolonel, ut laj tenq'anel;

40 Ut "xk'anjelankil li kaxlan wa ut viin—li reetalil lix tib'el ut xki-k'el li Kristo—

41 Ut "xk'ojob'ankileb' li kub'enaqeb' xha' sa' li iglees, rik'in xk'eeb'al li ^buq'ej choq' re li kub'iha' rik'in xam ut li "Santil Musiq'ej, jo' chanru li loq'laj hu;

42 Ut k'utuk, ch'olob'ank, waklesink ch'oolej, kub'sink ha', ut xk'aa-k'alenkil li iglees;

43 Ut xk'ojob'ankil li iglees rik'in xk'eeb'al li uq'ej, ut rik'in xk'eeb'al li Santil Musiq'ej;

44 Ut k'amok b'e sa' chixjunileb' li ch'utam.

45 Eb' li xb'eenil tento "te'xb'eresiheb' li ch'utam jo' chanru naq k'amb'ileb' xb'e xb'aan li Santil Musiq'ej, jo' chanru eb' lix taqlahom ut lix k'utb'esihom li Dios.

46 "Lix k'anjel laj tij a'an jultikank aatin, ^bk'utuk, ch'olob'ank,

waklesink ch'oolej, ut kub'sink ha', ut xk'anjelankil li loq'laj wa'ak,

47 Ut rula'aninkil rochoch li junjung chi komon, ut relajinkil reheb' naq "che'tijoq ^brik'in xyaab'eb' xkux ut sa' muqmu ut naq te'xb'aanu chixjunil li "teneb'amb'il sa' xb'eeneb' sa' li junkab'al.

48 Ut naru ajwi' "chixk'ojob'ankil xkomoneb' chik aj tij, aj tzolonel, ut aj tenq'anel.

49 Ut tento taak'amoq b'e sa'eb' li ch'utam naq maak'a' jun li xb'eenil;

50 A'ut naq wan jun li xb'eenil, tento naq ka'ajwi' taajultikanq aatin, taak'utuq, taach'olob'anq, taawaklesinq ch'oolej, ut taakub'sinq ha',

51 Ut taarula'ani rochoch li junjung chi komon, ut taarelaji reheb' naq che'tijoq rik'in xyaab'eb' kux ut sa' muqmu ut naq te'xb'aanu chixjunil li teneb'amb'il sa' xb'ee-neb' sa' li junkab'al.

52 Sa' chixjunil li teneb'ank a'in laj tij tento "tixtenq'a li xb'eenil wi jo'kan na'ajman ru.

53 Li teneb'amb'il sa' xb'een "laj tzolonel, a'an ^bxk'aa-k'alenkil li iglees junelik, ut wank rik'ineb' ut xk'eeb'al xkawilaleb';

38a K'UTUL RAQAL:
Apostol.

b 3 Ne. 11:21–22.

39a Moro. 3:1–4;
Tz. ut S. 107:58.

40a K'UTUL RAQAL: Loq'-
laj wa'ak.

41a Tz. ut S. 33:11, 14–15;
55:3.

b K'UTUL RAQAL: Uq'ej,
xk'eeb'al.

c K'UTUL RAQAL:

Maatan re li Santil
Musiq'ej.

45a Moro. 6:9;

Tz. ut S. 46:2.

46a Tz. ut S. 84:111;
107:61.

K'UTUL RAQAL: Aj tij,
Tijonelil re Aaron.

b K'UTUL RAQAL:
K'utuk, tzolonel.

47a 1 Tim. 2:8.

b Tz. ut S. 19:28.

c K'UTUL RAQAL:
Junkab'al.

48a K'UTUL RAQAL:
K'ojob'ank.

52a Tz. ut S. 107:14.

53a K'UTUL RAQAL:
Tzolonel, Tijonelil
re Aaron.

b K'UTUL RAQAL:
K'aa-k'alenkil, aj k'aa-
k'alenkil tenamit.

54 Ut rilb'al naq maak'a'aq maa'usilal sa' li iglees, chi moko li "kawil aatin li jun rik'in li jun chik, chi moko li tik'ti'ik, yoob'ank aatin, chi moko ^bmaa'usilank;

55 Ut rilb'al naq li iglees tixch'utub' rib' chi kok' aj xsa', ut jo'kan ajwi' rilb'al naq eb' li komon te'x-b'aanu li teneb'انب'ileb' wi'.

56 Ut tento taak'amoq b'e sa'eb' li ch'utub'aj-ib' naq maak'a' li xb'eenil malaj laj tij—

57 Ut tento naq tenq'انب'ilaq junelik, sa' chixjunil li teneb'انب'il wi' sa' li iglees, xb'aaneb' "laj tenq'anel, wi jo'kan na'ajman.

58 A'b'anan chi moko eb' laj tzolonei chi moko eb' laj tenq'anel k'eeb'ileb' xwankil chi kub'sink ha', chixk'anjelankil li loq'laj wa'ak, malaj chixk'eeb'al li uq'ej;

59 Tento b'an naq te'xk'e xtjib'aleb', te'ch'olob'anq, te'waklesinq ch'oolej, ut te'k'utuq, ut te'xb'oqeb' chixjunil chi chalk rik'in li Kristo.

60 Li junjunq chi "xb'eenil, aj tij, aj tzolonei, malaj aj tenq'anel tento taak'ojob'amanq jo' chanru lix maatan ut lix ^bb'oqom li Dios choq're; ut tento taak'ojob'amanq rik'in lix wankil li Santil Musiq'ej, li wan rik'in li ani nak'ojob'ank re.

61 Eb' li jar xb'eenil li wankeb' sa' li iglees a'in re li Kristo tento te'xch'utub' rib' sa' ch'utub'aj-ib'

jun sut chiru oxib' po, malaj chi jo'q'ehaq, jo' taab'eresimanq malaj taaxaqab'amanq sa'eb' li ch'utub'aj-ib' a'an;

62 Ut eb' li ch'utub'aj-ib' a'an tento te'xb'aanu yalaq k'a'ru chi k'anjel re li iglees li taa'ajmanq ru xb'aanunkil sa' li hoonal a'an.

63 Eb' li xb'eenil tento te'xk'ul xhuhil lix b'oqb'aleb' rik'in jalaneb' chik li xb'eenil, chi "k'ulub'انب'il xb'aan li iglees li wankeb' wi', malaj sa'eb' li ch'utub'aj-ib'.

64 Li junjunq chi aj tij, aj tzolonei, malaj aj tenq'anel, li nak'ojob'aak xb'aan jun li xb'eenil, naru naxk'ul jun hu rik'in sa' li hoonal a'an, ut rik'in li "hu a'an, naq nak'utman chiru jun xb'eenil, taaruq tixk'ul jun xhuhil lix b'oqb'al, li tixk'e xwankil chixb'aanunkil li teneb'انب'il sa' lix b'oqb'al, malaj ut naru naxk'ul sa' jun ch'utub'aj-ib'.

65 Maajun naru chi "k'ojob'aak sa' junaq opiis sa' li iglees a'in, naq wan jun ruq' li iglees chi k'uub'انب'il, chi ink'a' ^bk'ulub'انب'il xb'aan li iglees a'an;

66 A'ut eb' li xb'eenil li neke'jolo-min, eb' li obiisp aj b'ehenel, eb' laj taqenaqil ch'utam, eb' li taqenaqil aj tij, ut eb' li xb'eenil, naru neke'-kanab'aak chi k'ojob'ank, b'ar wi' maak'a' jun ruq' li iglees re taaruq taa'uxq li k'ulub'aak.

54a 1 Tes. 5:11-13.

b K'UTUL RAQAL:
Maa'usilank.

57a K'UTUL RAQAL:

Tenq'anel, aj.

60a K'UTUL RAQAL:

Xb'eenil.

b K'UTUL RAQAL: B'oqok, b'oqb'il xb'aan li Dios, xb'oqb'al.

63a K'UTUL RAQAL: K'ulub'aak sa' komonil.

64a Tz. ut S. 20:84; 52:41.

65a K'UTUL RAQAL:
K'ojob'ank.

b Tz. ut S. 26:2.

K'UTUL RAQAL: K'ulub'aak sa' komonil.

67 Li junjunq chi awa'b'ej re li taqenaqil tijonelil (malaj xb'eenil li najolomin), li "obiisp, laj taqenaqil ch'utam, ut li ^btaqenaqil aj tij, tento taak'ojob'amanq jo' b'eresinb'il xb'aan jun 'taqenaqil ch'utam malaj jun jolomil ch'utub'aj-ib'.

68 Li "teneb'انب'il sa' xb'eeneb' li komon chirix naq k'ulb'ileb' rik'in li kub'iha'.—Eb' li xb'eenil malaj laj tij tento naq tz'aqalaq li kutan re te'xch'olob' chixjunil li k'a'aq re ru chirix lix iglees li Kristo re ^bte'xtaw ru, rub'elaj naq te'xk'ul li 'loq'laj wa'ak ut te'k'ojob'aaq rik'in xk'eeb'al li ^duq'ej xb'aaneb' li xb'eenil, re naq taab'aanumanq chixjunil li k'a'aq re ru chi tustu.

69 Ut eb' li komon te'xk'utb'esi chiru li iglees, ut chiruheb' ajwi' li xb'eenil, rik'in xchoxahilal lix b'eenikeb' ut li raatineb', naq k'ulub'ejeb' choq' re, re naq taawanq li "k'anjel ut li paab'aal li naxk'am rib' rik'ineb' li loq'laj tz'iib'انب'il hu—ut te'b'eeq sa' ^bsantilal chiru li Qaawa'.

70 Li junjunq chi komon sa' lix iglees li Kristo li wan xkok'al tento tixk'ameb' rik'ineb' li xb'eenil

chi k'utk'u chiru li iglees, li tento te'xk'e li ruq' sa' xb'eeneb' sa' lix k'ab'a' li Jesukristo, ut "te'rosob'te-siheb' sa' lix k'ab'a'.

71 Maajun naru chi k'ule'k sa' lix iglees li Kristo wi maji' tz'aqal xchihab' re taaruq "taawanq chi teneb'انب'il chiru li Dios, ut naru ^bchixjalb'al xk'a'uxl.

72 Li "kub'iha' tento taak'anjelamanq chi jo'ka'in re chixjunileb' li neke'xjal xk'a'uxl—

73 Li ani b'oqb'il xb'aan li Dios ut k'eeb'il xwankil xb'aan li Jesukristo re kub'sink ha', taakub'eeq sa' li ha' rochb'een li winq malaj ixq li xk'e rib' choq' re li kub'iha', ut tixye, chirix xb'oqb'al a'an rik'in xk'ab'a': Chi k'eeb'il chaq intaqlankil xb'aan li Jesukristo, ninkub'si aaha' sa' lix k'ab'a' li Yuwa'b'ej, ut li K'ajolb'ej, ut li Santil Musiq'ej. Amen.

74 Toja' ut naq "tixsub' li winq malaj ixq a'an sa' li ha', ut taa'elq chaq wi'chik sa' li ha'.

75 Na'ajman ru naq li iglees taach'utlaaq chi kok' aj xsa' re "xk'ulb'al li kaxlan wa ut li viin re ^bxjultikankil li Qaawa' Jesus;

67a K'UTUL RAQAL:
Obiisp.

b K'UTUL RAQAL: Taqenaqil aj tij.

c K'UTUL RAQAL: Taqenaqil Ch'utam.

68a K'UTUL RAQAL:
Xteneb'ankil.

b K'UTUL RAQAL:
Tawom ru.

c K'UTUL RAQAL: Loq'laj wa'ak.

d K'UTUL RAQAL: Uq'ej, xk'eeb'al.

69a Stgo. 2:14-17.

b K'UTUL RAQAL:
Santilal.

70a K'UTUL RAQAL:
Osob'tesink,
osob'tesinb'il, ro-
sob'tesinkil—
Rosob'tesinkileb' li
kok'al.

71a Tz. ut S. 18:42; 29:47;
68:25-27.

K'UTUL RAQAL: Te-
neb'aak, teneb'انب'il;
Kub'iha', kub'sink

ha'—Li na'ajman re
xk'ulb'al li kub'iha'.

b K'UTUL RAQAL: Jal-
lok k'a'uxl, jalb'a-
k'a'uxlej.

72a 3 Ne. 11:22-28.

74a K'UTUL RAQAL: Kub'ih-
ha', kub'sink ha'—Li
kub'iha' chi sub'b'il
sa' ha'.

75a Hech. 20:7.

b K'UTUL RAQAL: Loq'-
laj wa'ak.

76 Ut li xb'eenil malaj laj tij tix-k'anjela; ut chi ^ajo'ka'in naq tix-k'anjela—taawiq'laaq rochb'een li iglees ut tixpatz' xk'ab'a' li Yuwa'b'ej rik'in tijok chi anchal xk'a'uxl, ut tixye:

77 At Dios, li Junelik Yuwa'b'ej, naqatz'aama chawu sa' lix k'ab'a' laa Walal, li Jesukristo, naq chawosob'tesi ut chasantob'resi li ^akaxlan wa a'in choq' re li raameb' chixjunil li te'k'uluq re, re naq te'wa'aq re xjultikankil lix tib'el laa Walal, ut ^bte'xk'ut xyaalal chawu, at Dios, li Junelik Yuwa'b'ej, naq wankeb' xch'ool 'chixk'ulb'al sa' xb'eeneb' lix k'ab'a' laa Walal, ut junelik chixjultikankil a'an, ut ^dchixpaa-b'ankil lix taqlahom li kixk'e chaq reheb'; re taaruq taawanq junelik lix ^eMusiq' rik'ineb'. Amen.

78 Li na'leb' ^achanru xk'anjelankil li viin—tixchap ajwi' li ^buk'leb'aal sek', ut tixye:

79 At Dios, li Junelik Yuwa'b'ej, naqatz'aama chawu sa' lix k'ab'a' laa Walal, li Jesukristo, naq chawosob'tesi ut chasantob'resi li ^aviin a'in choq' re li raameb' chixjunil li te'uk'aq re, re naq te'xb'aanu re xjultikankil lix kik'el laa Walal, li kihoye' choq' reheb'; re naq te'xk'ut xyaalal chawu, at Dios, li Junelik Yuwa'b'ej, naq junelik taajultiko'q a'an reheb', re naq taaruq taawanq lix Musiq' rik'ineb'. Amen.

80 Yalaq komon sa' lix iglees li Kristo li naq'etok aatin, malaj natawe' sa' jun xmajelal, taa'uxmanq re jo' b'eresinb'il sa'eb' li loq'laj hu.

81 A'anaq xteneb'ankil li jar iglees, li wankeb' sa' lix iglees li Kristo, xtaqlankil jun malaj numenaq jun reheb' lix tzolonel chi wank sa'eb' li jar ch'utub'aj-ib' b'eresinb'il xb'aaneb' li xb'eenil re li iglees,

82 Chi k'amb'il xb'aaneb' chi tzol-tzo lix ^ak'ab'a'eb' li jar komon li xe'xjunaji rib' rik'in li iglees chalen chaq sa' li ch'utub'aj-ib' li numenaq chaq; malaj xtaqlankil sa' ruq' junaq aj tij; re naq tz'iib'amb'ilaq chi us jun xtzoolil li k'ab'a'ej re chixjunil li iglees, xb'aan jun reheb' li xb'eenil, li xaqab'amb'ilaq xb'aaneb' li jun ch'ol chik chi aj xb'eenil chi yalaq jo'q'e;

83 Ut jo'kan ajwi', wi wankeb' ani ^axe'isiman chaq sa' li iglees, re naq te'sache'q reetalil lix k'ab'a'eb' sa' li jolomil tz'iib'amb'il esil re k'ab'a'ej sa' li iglees.

84 Chixjunileb' li komon li neke'el chaq sa' li ch'utam wan wi' rochocheb', wi neke'q'axon sa' jun ch'utam b'ar wi' moko nawb'ileb' ta ru, te'ruuq chixk'amb'al jun hu eetamb'il wi' naq a'aneb' tz'aqal komon ut chaab'il xwanjikeb', ut li hu a'in re eetank, yalaq ani chi xb'eenil malaj aj tij naru chixk'eeb'al

76a Moro. 4:1-3.

77a Luk. 22:19.

b Mos. 18:8-10;

Tz. ut S. 20:37.

c Mos. 5:8-12.

d K'UTUL RAQAL:

Ab'ink chiru.

e Jwan 14:16.

78a Moro. 5:1-2.

b Luk. 22:20.

79a Tz. ut S. 27:2-4.

82a Moro. 6:4.

83a Exo. 32:33;

Alma 5:57;

Moro. 6:7.

K'UTUL RAQAL: Isiik

chaq.

xk'ab'a' chiru, wi li komon li na-
k'uluk re li hu nawb'il ru xb'aan
li xb'eenil malaj laj tij, malaj ut eb'

laj tzolonel malaj eb' laj tenq'anel
re li iglees naru neke'xk'e xk'ab'a'
chiru.

TASAL 21

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il re laj Jose Smith li Profeet, sa' Fayette, Nueva York, 6 Abril 1830 (History of the Church, 1:74-79). Kik'eeman li k'utb'esinb'il na'leb' a'in naq kik'uub'aman li Iglees, sa' li kutan ak yeeb'il, sa' rochoch laj Peter Whitmer, yuwa'b'ej. Waqib' chi winq, li ak kub'enaqeb' chaq xha', ke'tz'aqon. Rik'in li k'ulub'ank sa' komonil, eb' li winq a'in ke'xch'olob' naq te'raj ut k'ee'ookeb' xch'ool chixk'uub'ankil rib', jo' chanru lix taqlahom li Dios (chi'ilmanq sa' li tasal 20). Jo'kan ajwi' ke'xk'ulub'a xch'ool xk'ulb'al ut xxaqab'ankil laj Jose Smith, alalb'ej, ut laj Oliver Cowdery, jo' jolominel aj k'anjel re li Iglees. Rik'in xk'eeb'al li uq'ej, chirix a'an laj Jose kixk'ojob' laj Oliver choq' xb'eenil sa' li Iglees, ut laj Oliver kixk'ojob' ajwi' laj Jose chi jo'kan. Chirix xk'anjelankil li loq'laj wa'ak, laj Jose ut laj Oliver ke'xk'e li ruq'eb' sa' xb'een li junjung li yoo chi tz'aqonk, re xk'eeb'al li Santil Musiq'ej ut re xk'ojob'ankil li junjung jo' komon sa' li Iglees.

1-3, Laj Jose Smith b'oqb'il re taawanq choq' aj ilol na'leb', aj jaltessel ru aatin, profet, apostol, ut xb'eenil; 4-8, Li raatin a'an tixk'am xb'e li k'anjel re Sion; 9-12, Eb' laj santil paab'anel te'xpaab' li raatin naq na'aatinak sa' xk'ab'a' laj K'ojob'anel Ch'oolej.

K'EHOMAQ reetal, taatz'iib'a-manq jun ^aesil sa' eeyanq; ut sa' a'an taayeemanq naq laa'at jun aj ^bilol na'leb', jun aj jaltessel ru aatin, jun profet, jun ^cx'apostol li Jesukristo, jun xb'eenil sa' li iglees xb'aan li rajom li Dios Yuwa'b'ej, ut li rusilal lee Qaawa' Jesukristo,

2 Chi ^amusiq'amb'il xb'aan li Santil Musiq'ej re xk'eeb'al lix k'ojob'ankil, ut re xwaklesinkil choq' re li paab'aal q'axal sant.

3 Ut li ^aiglees a'an ^bkik'uub'aman ut kixaqab'aman sa' jun mil waq-xaqib' cient rik'in lajeeb' roxk'aal xchihab'il lee Qaawa', sa' xkaa li po, ut sa' xwaq xb'e li po Abril yeeb'il re.

4 Jo'kan ut, ninye re li iglees, taa-k'e aaxik rik'in chixjunil li ^araatin ut taqlahom li tixk'e eere jo' chanru naxk'ul, rik'in b'eeek chi anchal li ^bsantilal chiwu;

5 Xb'aan naq li ^araatin a'an teek'ul,

21 1a Tz. ut S. 47:1;
69:3-8; 85:1.

b K'UTUL RAQAL: Aj ilol na'leb'.

c K'UTUL RAQAL: Apostol.

2a K'UTUL RAQAL: Musiq'ank, musiq'amb'il.

3a K'UTUL RAQAL: Lix Iglees li Jesukristo reheb' laj Santil Paab'anel sa' Roso'jikeb' li Kutana.

b Tz. ut S. 20:1.

4a K'UTUL RAQAL: Loq'laj hu (eb' li).

b K'UTUL RAQAL: Santilal.

5a Tz. ut S. 1:38.
K'UTUL RAQAL: Xaqab'ank xwankileb' laj jolominel sa' li Iglees; Profet.

chanchan sa' tz'aqal xtz'uumal we chalnaq chaq, rik'in anchal li kuyuk ut paab'aal.

6 Xb'aan naq rik'in xb'aanunkil li k'a'aaq re ru a'in li "rokeb'aal xb'alb'a ink'a' taanumtaaqaq sa' eeb'een; relik chi yaal, ut li Dios tixjek'i chaq cheru li wankilal re ^bq'ojyin, ut tixk'e chi 'chiq'mank li choxa choq' re lee chaab'ilal, ut lix ^dloq'al lix k'ab'a'.

7 Xb'aan naq jo'ka'in naxye li Qaawa' Dios: A'an kinmusiqa re xk'eeb'al chi b'eeek lix k'anjel "Sion rik'in nimla wankilal choq' re chaab'ilal, ut lix yalb'al xq'e ninaw, ut lix tij ak wab'ihom.

8 Relik chi yaal, li yaab'ak kixb'aanu choq' re Sion ak wilom, ut tink'e naq ink'a' chik taarah'oq xch'ool chirix, xb'aan naq xchal xkutankil naq taasaho'q xch'ool, toj reetal li "risinkil xmaak, ut lix k'utb'esinkil li wosob'tesihom sa' xb'een lix k'anjel.

9 Xb'aan naq, k'ehomaq reetal, laa'in "tinwosob'tesiheb' chixjunil

li neke'k'anjelak sa' li ^bwawimq rik'in jun kawil osob'tesink, ut te'xpaab' li raatin a'an, li k'eeb'il re inb'aan rik'in laj 'K'ojob'anel Ch'oolej, li ^dnaxk'utb'esi naq li Jesus "kik'ehe' chiru krus xb'aaneb' li ^fwinq aj maak choq' re lix maak li ^gruchich'och', relik chi yaal, re taa'isimanq li maak choq' re li ^hch'oolej tuulan.

10 Jo'kan ut, aajel ru chiwu naq a'an "taak'ojob'aaq aab'aan, at Oliver Cowdery lin apostol;

11 A'in ut jun k'ojob'انب'il k'anjel choq' aawe, naq laa'at jun xb'eenil rub'el ruq' a'an, chi a'an li "xb'een chawu, re naq tatwanq laa'at choq' xb'eenil chiru li iglees a'in re li Kristo, li nak'amok re lin k'ab'a'—

12 Ut li xb'een aj jultikanel aatin re li iglees a'in choq' re li iglees, ut chiru li ruchich'och', relik chi yaal, chiruheb' laj Gentil; relik chi yaal, ut jo'ka'in naxye li Qaawa' Dios, ilomaq, ilomaq! chiruheb' ajwi' laj "Judio. Amen.

TASAL 22

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith li Profeet, sa' Manchester, Nueva York, Abril 1830 (History of the Church, 1:79-80). Kik'eeman li k'utb'esinb'il na'leb' a'in re li iglees sa' xk'ab'a' naq ke'wan li

6a Mat. 16:18;

Tz. ut S. 10:69.

b Kol. 1:12-13.

c Tz. ut S. 35:24.

d K'UTUL RAQAL:
Loq'alil.

7a K'UTUL RAQAL: Sion.

8a Tz. ut S. 20:5-6.

9a 1 Ne. 13:37;

Jak. 5:70-76.

b K'UTUL RAQAL:

Awimq re li Qaawa'.

c K'UTUL RAQAL: K'ojob'anel Ch'oolej (aj).

d K'UTUL RAQAL: Ch'olob'ank xyaalal.

e K'UTUL RAQAL: K'ehok chiru krus.

f K'UTUL RAQAL: Maak.

g 1 Jn. 2:2.

K'UTUL RAQAL: Ruchich'och'—Eb' li

ink'a' neke'ab'in chiru li taqlahom.

h K'UTUL RAQAL:
Yot'b'il ch'oolej.

10a K'UTUL RAQAL:
K'ojob'ank.

11a Tz. ut S. 20:2.

12a 1 Ne. 13:42;
Tz. ut S. 19:27;
90:8-9.

ak kub'enaqeb' chaq xha' li ke'ajok re xjunajinkil rib' rik'in li Iglees chi ink'a' te'kub'eeq wi'chik xha'.

1, li Kub'iha' a'an jun li ak' sumwank li junelik nakana; 2-4, Tento taa'uxq li kub'iha' chi k'eeb'il li wankilal.

K'EHOMAQ reetal, ninye eere naq chixjunil li "najteril sumwank kink'e chi oso'k sa' li na'leb' a'in; ut a'in jun sumwank li ak' ut li ^bjunelik nakana, a'an ajwi' li kiwan chaq chalen sa' xtiklajik.

2 Jo'kan ut, us ta taakub'eeq xha' junaq winq jun cient wa, maa'k'a' na'ok wi' re, xb'aan naq ink'a'

nekexru chi ok sa' li okeb'aal laatz' xb'aan lix "chaq'rab' laj Moises, chi moko xb'aan lee ^bkamenaqil k'anjel.

3 Xb'aan naq a'an sa' xk'ab'a' lee kamaqil k'anjel naq kink'e chi waklesimank li roso'jikil sumwank a'in ut li iglees a'in choq' we, jo' chanru ajwi' sa' najter kutan.

4 Jo'kan ut, okanqex sa' li "okeb'aal, jo' kintaqla, ut ^bmee-sik' xk'eeb'al xna'leb' lee Dios. Amen.

TASAL 23

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith li Profeet, sa' Manchester, Nueva York, Abril 1830, re laj Oliver Cowdery; laj Hyrum Smith; laj Samuel H. Smith; laj Jose Smith, yuwa'b'ej; ut laj Jose Knight, yuwa'b'ej (History of the Church, 1:80). Rik'in naq li oob' chi winq li yeeb'ileb' resil ke'-raj chi anchaleb' xch'ool xnawb'al chirix li teneb'anb'il sa' xb'een li junjunq, li Profeet kipatz'ok chiru li Qaawa' ut kixk'ul li k'utb'esinb'il na'leb' a'in.

1-7, Eb' li tzolom a'in li ke'wan sa' xtiklajik neke'b'oqe' chi jultikank aatin, chi waklesink ch'oolej, ut chixk'eeb'al xkawilal li Iglees.

K'E reetal, ninye aawe laa'at, Oliver, junjunq li aatin. K'e reetal, osob'tesinb'ilat, ut maajun tojb'a-maak wan sa' aab'een. A'ut

chawil aawib' chiru li "q'etq'etil, maare anchal tat-ok sa' li ^baaleek.

2 K'e chi nawmank laa b'oqb'al choq' re li iglees, ut chiru ajwi' li ruchich'och', ut taateemanq aach'ool re xjultikankil li yaal chalen anajwan ut chi junelik. Amen.

3 K'e reetal, ninye aawe laa'at, Hyrum, junjunq li aatin; xb'aan

22 1a Heb. 8:13;
3 Ne. 12:46-47.

b Tz. ut S. 66:2.

K'UTUL RAQAL: Sumwank; Ak' ut junelikil sumwank.

2a Gal. 2:16.

K'UTUL RAQAL: Chaq'rab' re laj Moises.

b Moro. 8:23-26.

4a Mat. 7:13-14;
Luk. 13:24; 2 Ne. 9:41;
31:9, 17-18;
3 Ne. 14:13-14.

K'UTUL RAQAL: Kub'iha', kub'sink ha'.

b Jak. 4:10.

23 1a K'UTUL RAQAL: Q'etq'etil.

b K'UTUL RAQAL: Aaleek, aalenk.

naq laa'at ajwi' maajun tojb'a-maak wan sa' aab'een, ut teeb'il aach'ool, ut hitb'il li ru'uj aawaq', ut laa b'oq-b'al a'an re waklesink ch'oolej, ut re "xk'eeb'al xkawilal li iglees rajlal. Jo'kan naq teneb'anb'ilat choq' re li iglees chi junelik, ut a'in xb'aan laa junkab'al. Amen.

4 K'e reetal, ninye junjunq li aatin aawe laa'at, "Samuel; xb'aan naq laa'at ajwi' maajun tojb'a-maak wan sa' aab'een, ut laa b'oq-b'al a'an re waklesink ch'oolej, ut re xk'eeb'al xkawilal li iglees; ut toj maji' b'oq'b'ilat chi jultikank aatin chiru li ruchich'och'. Amen.

5 K'e reetal, ninye junjunq li aatin aawe laa'at, Jose; xb'aan naq laa'at ajwi' maajun tojb'a-maak wan sa'

aab'een, ut laa b'oq'b'al a'an re waklesink ch'oolej, ut re xk'eeb'al xkawilal li iglees; ut a'in li teneb'anb'il sa' aab'een chalen anajwan ut chi junelik. Amen.

6 K'e reetal, nink'utb'esi aawe laa'at, Joseph Knight, rik'in li aatin a'in, naq tento taapaqo laa "krus, sa' li tento ^btattijoq wi' 'rik'in xyaab' aakux chiru li ruchich'och' jo' ajwi' sa' muqmu, ut sa' laa junkab'al, ut sa' xyanqeb' li raab'ileb' aab'aan, ut sa' chixjunil li na'ajej.

7 Ut k'e reetal, li teneb'anb'il sa' aab'een, a'an "xjunajinkil aawib' rik'in li tz'aqal iglees, ut xk'eeb'al laa waatin chi waklesink ch'oolej rajlal, re taaruq taa-k'ul lix q'ajkamunkil laj k'anjel. Amen.

TASAL 24

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il re laj Jose Smith li Profeet ut laj Oliver Cowdery sa' Harmony, Pennsylvania, Julio 1830 (History of the Church, 1:101–103). Us ta maji' numenaq kaahib' po xk'uub'lajik chaq li Iglees, kiniman chaq li rahob'tesink, ut ki'aje' ru chiruheb' laj jolominel xsik'b'al xkolb'aleb' rib' ka'ch'in sa' muqmu. Li oxib' chi k'utb'esinb'il na'leb' a'in ke'k'ehe' sa' li kutan a'in re xk'eeb'al xkawilaleb', re xwaklesinkileb' xch'ool, ut re xtzolb'aleb'.

1–9, *Laj Jose Smith b'oq'b'il chi jalte-sink ru aatin, chi jultikank, ut chixch'olob'ankileb' li loq'laj hu; 10–12, Laj Oliver Cowdery b'oq'b'il chixjultikankil li evangelio; 13–19, Nak'utb'esiman li chaq'rab' chirixeb' li sachb'a-ch'oolej, li majewank, xchiq'b'al chaq li poqs wan sa' oqej, ut xik chi maak'a' k'uuleb'aal chi moko champa.*

K'E reetal, katb'oq'e' ut kisik'e' aawu chixtz'iib'ankil lix Hu laj Mormon, ut choq' re lin k'anjel; ut laa'in katinwaklesi chaq sa'eb' laa ch'a'ajkilal, ut kink'e aana'leb', jo'kan naq katkole' chiru chixjunileb' li xik' neke'ilok aawe, ut katkole' chiruheb' lix wankilal laj Satanas ut chiru q'ojoyin!

3a Tz. ut S. 81:4–5; 108:7.
4a JS—R 1:4.
6a Mat. 10:38;

3 Ne. 12:30.
b K'UTUL RAQAL: Tijok.
c Tz. ut S. 20:47, 51.

7a K'UTUL RAQAL: Kub'ih'a', kub'sink ha'—Aajel ru.

2 A'b'anan, moko wankat ta chi maak'a' aamaak sa' li ^aq'etok aatin xab'aanu; a'b'anan chap laa b'e ut matmaakob' chik.

3 ^aNimob'resi ru laa wopiis; ut chirix naq xat-awk sa'eb' laa ch'och' ut xakawresiheb', ayu chi seeb' rik'in li iglees li wan ^bColesville, Fayette, ut Manchester, ut eb' a'an ^cte'xk'e li taak'anjelaq aawe, ut laa'in tinwosob'tesiheb' sa' li k'a'ru re musiq'ej jo' ajwi' re li yu'am a'in;

4 A'ut wi ink'a' nakate'xk'ul, tintaqla sa' xb'eeneb' jun majewank ruuchil li osob'tesink.

5 Ut tatkanaaq sa' xpatz'b'al xk'ab'a' li Dios sa' lin k'ab'a', ut xtz'iib'ankil li k'a'aq re ru taak'eh'e'q aawe xb'aan laj ^aK'ojobanel Ch'oo'lej, ut xch'olob'ankil chixjunileb' li loq'laj hu chiru li iglees.

6 Ut taak'eemanq aawe sa' li hoonal ajwi' a'an k'a'ru ^ataaye ut taa-tz'iib'a, ut eb' a'an te'rab'i, malaj ut tintaqla reheb' jun majewank ruuchil li osob'tesink.

7 Xb'aan naq taaq'axtesi chixjunil laa ^ak'anjel sa' Sion; ut sa' a'in taa-wanq xkawilal aametz'ew.

8 Aj ^akuyunelaqat sa' li ^bch'a'ajkilal, xb'aan naq k'ihag laa we taa-wanq; a'b'an ^cchakuy, xb'aan naq

il, laa'in wankin aawik'in, toj sa' ^aroso'jikeb' laa kutan.

9 Ut sa' li k'anjel re li yu'am a'in moko taawanq ta aametz'ew, xb'aan naq moko a'in ta laa b'oqb'al. Chak'e aach'ool rik'in laa ^ab'oqb'al ut taawanq aawik'in li tatruuq wi' chixnimob'resinkil ru laa wopiis, ut chixch'olob'ankil chixjunileb' li loq'laj hu, ut chi kanaak sa' xk'eeb'al li uq'ej ut xk'ojob'ankileb' li iglees.

10 Ut laa was aawiitz'in aj Oliver taakanaaq sa' xk'amb'al lin k'ab'a' chiru li ruchich'och', ut rik'in ajwi' li iglees. Ut mixk'oxla naq tz'aqalaq ta li naru chixyeeb'al choq' re lin k'anjel; ut ilomaq, wankin rik'in a'an toj sa' roso'jik.

11 Wik'in laa'in taawanq xloq'al, ut moko xjunes ta rib', ma sa' xq'unal xmetz'ew malaj sa' xkawil xmetz'ew, ma chi b'ak'b'o malaj chi ach'ab'amb'il;

12 Ut sa' chixjunil li hoonal, ut sa' chixjunil li na'ajej, tixte xtz'uumal li re ut ^atixch'olob' lin evangelio jo' rik'in xyaab' jun ^btrompeet, chi kutan jo' ajwi' chi q'eq. Ut laa'in tink'e li metz'ew re, xkomon li moko nawb'il ta sa' xyanqeb' li winq.

13 Meepatz' ^asachb'a-ch'oo'lej, ka'ajwi' wi ^btexintaqla, ka'ajwi'

24 2a Tz. ut S. 1:31-32.

3a Jak. 1:19; 2:2.

b Tz. ut S. 26:1; 37:2.

c Tz. ut S. 70:12.

5a K'UTUL RAQAL: K'ojob'anel Ch'oo'lej (aj).

6a Exo. 4:12;
Mat. 10:19-20;
Luk. 12:11-12;
Hel. 5:18-19;
Tz. ut S. 84:85;

100:5-8;

Mois. 6:32.

7a K'UTUL RAQAL:
K'anjelak chiru.

8a K'UTUL RAQAL:
Kuyuk.

b K'UTUL RAQAL:
Ch'a'ajkilal.

c K'UTUL RAQAL:
Kuyuk toj sa'
roso'jik.

d Mat. 28:20.

9a K'UTUL RAQAL:
Mertoom,
mertoomil.

12a K'UTUL RAQAL:
Jultikank aatin.

b Tz. ut S. 34:6.

13a K'UTUL RAQAL:
Sachb'a-ch'oo'lej;
Eetalil.

b 1 Ne. 17:50.

'risinkileb' chaq "laj tza, 'xk'irte-sinkileb' li yaj, ut chirixeb' li 'k'anti' wankeb' xmay, ut chirix li may nakamsin;

14 Ut "li k'a'aq re ru a'in ink'a' teeb'aanu, ka'ajwi' wi patz'b'il cheru xb'aaneb' li neke'ajok re, re te'tz'aqloq ru li loq'laj hu, xb'aan naq teeb'aanu jo' chanru li k'a'ru tz'iib'anb'il.

15 Ut sa' yalaq b'ar chi na'ajej "tex'ok wi', ut ink'a' nekexxk'u-leb' sa' lin k'ab'a', teekanab' jun majewank ruuchil li osob'tesink, rik'in xchiq'b'al chaq li ^bpoqs sa' lee roq chirixeb' choq' xk'utb'al xyaalal, ut xch'ajob'resinkil lee roq chire li b'e.

16 Ut taak'ulmanq naq yalaq ani tixk'e li ruq' sa' eeb'een re rahob'te-sink, teetaqla chi sak'e'k sa' lin k'ab'a'; ut k'ehomaq reetal, laa'in

tinsak'eb' jo' chanru lee raatin, sa' li kutan k'oxlanb'il inb'aan.

17 Ut yalaq ani taajitoq eere rik'in li chaq'rab' majewanb'ilaq xb'aan li chaq'rab'.

18 Ut moko taak'am ta "k'uu-leb'aal chi moko champa, chi moko li xuq', chi moko wiib' aawaq', xb'aan naq li iglees tixk'e aawe sa' li hoonal ajwi' a'an k'a'ru na'ajman chawu choq' tzakemq ut choq' aq'ej, ut choq' xab' ut choq' tumin, ut choq' champa.

19 Xb'aan naq b'oq'b'ilat "chixset-b'al li ruq' li wawimq rik'in jun xnimal ru setok, relik chi yaal, ka'ajwi' li jun sutaq chik; relik chi yaal, ut jo'kan ajwi' chixjunileb' li ^bk'ojob'anb'il aab'aan, ut eb' a'an te'xb'aanu jo' chanru ajwi' li eeta-lil k'utb'il arin. Amen.

TASAL 25

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith li Profeet, sa' Harmony, Pennsylvania, Julio 1830 (History of the Church, 1:103–104). (Chi'ilmanq xtiklajik li tasal 24.) Li k'utb'esinb'il na'leb' a'in naxk'utb'esi li rajom li Qaawa' choq' re lix Emma Smith, rixaqil li Profeet.

1–6, Lix Emma Smith, jun Qana' sik'b'il ru, nab'oqe' re xteng'ankil ut xk'ojob'ankil xch'ool lix b'eelom; 7–11, B'oq'b'il ajwi' chi tz'iib'ak, chixch'ob'ankileb' li loq'laj hu, ut chixsik'b'a-leb' ru li b'ich; 12–14, Lix b'icheb'

li tiikeb' xch'ool wan choq' tij chiru li Qaawa'; 15–16, Li na'leb' chirix ab'ink chiru li chaq'rab' sa' li k'utb'esinb'il na'leb' a'in wan choq' reheb' chixjunil.

13c Mar. 16:17.

d K'UTUL RAQAL: Musiq'ej, xmusiq'—Eb' li maa'us aj musiq'ej.

e K'UTUL RAQAL: K'irtesink.

f Hech. 28:3–9; Tz. ut S. 84:71–72;

124:98–99.

14a K'UTUL RAQAL: Rob'otesinkileb' li yaj.

15a Mat. 10:11–15.

b Mar. 6:11; Luk. 10:11; Tz. ut S. 60:15; 75:19–22; 99:4–5.

18a Mat. 10:9–

10; Luk. 10:4; Tz. ut S. 84:78–79.

19a Jak. 5:61–74;

Tz. ut S. 39:17; 71:4.

b K'UTUL RAQAL: K'ojob'ank.

CHAT-AB'INQ chiru lix yaab' xkux li Qaawa' laa Dios, naq nakatwaatina laa'at, Emma Smith, lin rab'in; xb'aan naq chi yaal ninye aawe, chixjunileb' li "neke'k'uluk re lin evangelio a'aneb' alalb'ej ut rab'inb'ej sa' lin ^bawa'b'ejihom.

2 Jun k'utb'esinb'il na'leb' ninke' aawe chirix li rajom inch'ool; ut wi tiikat chi paab'ank ut "nakatb'eek sa' xb'ehil li ^bsaq ruhil na'leb' chiwu, laa'in tinkol rix laa yu'am, ut taak'ul jun 'aaweechanihom sa' Sion.

3 K'e reetal, kuyb'ileb' laa "maak, ut laa'at jun Qana' sik'b'il ru, li ^bb'oqb'il inb'aan.

4 Matwech'ink xb'aan li k'a'aq re ru ink'a' xawil, xb'aan naq tz'apb'il chawu ut chiru li ruchich'och', a'an xchaab'ilal inna'leb' sa' jun kutan toj chalel.

5 Ut li ropiis laa b'oqb'al a'anaq choq' "xk'ojob'ankil xch'ool lin moos laj Jose Smith, alalb'ej, laa b'eelom, sa' lix ch'a'ajkilal, rik'in li aatin li nak'ojob'an ch'oolej, sa' li musiq'ej re tuulanil.

6 Ut tatxik chirix sa' xhoonal lix

xikik, ut tatwanq chiru choq' aj tz'iib'anel, naq maa'ani wan choq' aj tz'iib'anel chiru, re taaruq tintaqla lin moos, aj Oliver Cowdery, yalaq b'ar nawaj.

7 Ut "atatk'ojob'aaq rub'el ruq' a'an re xch'olob'ankileb' li loq'laj hu, ut re xwaklesinkil xch'ool li iglees, jo' chanru k'eeb'ilaq aawe xb'aan inMusiq'.

8 Xb'aan naq a'an tixk'e li "ruq' sa' aab'een, ut taak'ul li Santil Musiq'ej, ut k'eeb'ilaq laa hoonal chi tz'iib'ak, ut chixtzolb'al naab'al.

9 Ut moko na'aje' ta naq tatxuwag, xb'aan naq laa b'eelom tixk'e li nak'anjelak aawe sa' li iglees; xb'aan naq choq' reheb' a'an lix "b'oqb'al a'an, re naq chixjunil li k'a'aq re ru ^btaak'utb'esimanq chiruheb', yalaq k'a'ru li nawaj, jo' chanru lix paab'aaleb'.

10 Ut ninye chi yaal aawe naq taa-tz'eq chawix li "k'a'aq re ru re li ^bruchich'och' a'in, ut 'taasik' li k'a'ru re jun q'axal chaab'il wi'chik.

11 Ut k'eeb'ilaq ajwi' aawe xsik'b'aleb' ru xkomon li loq'laj "b'ich, jo' chanru k'eeb'ilaq aawe,

25 1a Jwan 1:12.

K'UTUL RAQAL: Ralal ut xrab'in li Dios.

b K'UTUL RAQAL:

Awa'b'ejihom re choxa malaj rawa'b'ejihom li Dios.

2a K'UTUL RAQAL: B'eek rik'in li Dios.

b K'UTUL RAQAL: Saq ruhil na'leb'.

c Tz. ut S. 52:42;

64:30; 101:18.

K'UTUL RAQAL: Sion.

3a Mat. 9:2.

b K'UTUL RAQAL: B'oqok, b'oqb'il xb'aan li Dios, xb'oqb'al.

5a K'UTUL RAQAL:

Toq'ob'ank-u.

7a NARAJ NAXYE:

tatxaqab'aaq. K'UTUL RAQAL: Xaqab'ank sa' xk'anjel.

8a K'UTUL RAQAL: Uq'ej, xk'eeb'al.

9a K'UTUL RAQAL: B'oqok, b'oqb'il xb'aan

li Dios, xb'oqb'al; Profeet.

b K'UTUL RAQAL: Profeetil aatin, aatinak jo' profheet; K'utb'esink, k'utb'esinb'il na'leb'.

10a K'UTUL RAQAL: Rahok-u; B'ihomal.

b K'UTUL RAQAL: Ruchich'och'il na'leb'.

c Eter 12:4.

11a K'UTUL RAQAL: B'ich.

li nasaho' wi' sa' inch'ool, re taa-wanq sa' lin iglees.

12 Xb'aan naq nasaho' li waam rik'in lix ^ab'ichahom li ^baamej; re-lik chi yaal, lix b'icheb' li tiikeb' xch'ool a'an jun li tij chiwu, ut sumenb'ilaq rik'in jun osob'tesink sa' xb'een lix jolomeb'.

13 Jo'kan ut, waklesi aawaam ut chisaho'q sa' aach'ool, ut chatjiloq rik'ineb' li sumwank li kak'uub'.

14 Chatkanaaq sa' li musiq'ej re

^atuulanil, ut chawil aawib' chiru li ^bq'etq'etil. Chisaho'q laa waam rik'in laa b'eelom, ut li loq'alil li taachalq sa' xb'een a'an.

15 Chapaab'eb' lin taqlahom raj-lal, ut jun ^akoroon re ^btiikilal taa-k'ul. Ut wi ink'a' nakab'aanu a'in, b'ar wankin wi' ^cmoko tattruuq ta chi chalk.

16 Ut chi yaal, chi yaal, ninye aawe, naq a'in lix ^ayaab' inkux choq' reheb' chixjunil. Amen.

TASAL 26

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il re laj Jose Smith li Profeet, laj Oliver Cowdery, ut laj John Whitmer, sa' Harmony, Pennsylvania, Julio 1830 (History of the Church, 1:104). (Chi'ilmanq xtiklajik li tasal 24.)

1, Neke'k'ehe' xna'leb' re te'xtzoleb' li loq'laj hu ut te'jultikanq aatin; 2, Naxaqab'aman xwankil li chaq'rab' re k'ulub'ank sa' komonil.

K'EHOMAQ reetal, ninye eere naq teekanab' chi q'axtesiiik lee kutan choq' re ^axtzoleb' li loq'laj hu, ut re jultikank aatin, ut re xk'ojob'ankil li iglees li wan ^bColesville, ut re xb'aanunkil eek'anjel sa'

li ch'och', li b'arwan na'ajman, toj reetal naq texxik sa' rokeb' saq'e re xb'aanunkil li ch'utub'aj-ib' li taachalq; toja' ut naq taak'ehe'q chi nawmank cheru k'a'ru teeb'aanu.

2 Ut chixjunil li k'a'aq re ru taa-b'aanumanq chi ^ak'ulub'انب'il sa' komonil sa' li iglees, rik'in xnaab'alil li tijok ut paab'aal, xb'aan naq chixjunil li k'a'aq re ru teek'ul rik'in li paab'aal. Amen.

TASAL 27

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il re laj Jose Smith li Profeet, sa' Harmony, Pennsylvania, Agosto 1830 (History of the Church, 1:106-108). Sa' xkawresin-kil rib' choq' re jun k'anjel re li paab'aal li taak'anjelamanq wi' li k'uub'انب'il

12a 1 Kro. 16:9.
K'UTUL RAQAL:
B'ichank.

b K'UTUL RAQAL:
Ch'oolej.

14a K'UTUL RAQAL:
Tuulan, tuulanil.
b K'UTUL RAQAL:

Q'etq'etil.

15a K'UTUL RAQAL:
Koroon; Taqenaqil
loq'al.

b K'UTUL RAQAL: Tiik
xch'ool, tiikilal.

c Jwan 7:34.

16a Tz. ut S. 1:38.

26 1a K'UTUL RAQAL: Loq'laj
hu (eb' li)—Xnimal
xloq'aleb' li loq'laj hu.
b Tz. ut S. 24:3; 37:2.

2a 1 Sam. 8:7;
Mos. 29:26.

K'UTUL RAQAL: K'u-
lub'aak sa' komonil.

k'anjel re li kaxlan wa ut viin, laj Jose xko'o chixtab'bal li viin. Kik'ule' xb'aan jun choxahil aj taql ut kixk'ul li k'utb'esinb'il na'leb' a'in, jun raqal li kitz'iib'aman wi' sa' li kutan a'an, ut li rela' sa' li po Septiembre chirix a'an. Anajwan na'oksiman li ha' ruuchil li viin sa' li k'anjel re loq'laj wa'ak re li Iglees.

1-4, *Nak'utman xyaalal k'a'ru taa'oksimanq choq' eetalil sa' xk'ulb'al li loq'laj wa'ak; 5-14, Li Kristo ut eb' lix moos li ke'wan chaq sa' li jar k'o'j-lajik te'xk'ul li loq'laj wa'ak; 15-18, K'ehomaq cherix anchal li kolb'a-ib' aq'ej re li Dios.*

CHERAB'I lix yaab' xkux li Jesukristo, lee Qaawa', lee Dios, ut laj Tojol eerix, a' li "yo'yo ut nim xwankil li raatin.

2 Xb'aan naq, k'ehomaq reetal, ninye eere, naq maak'a' na'ajman wi' k'a'ru teewa' malaj k'a'ru teeruk' naq nekek'ul li "loq'laj wa'ak, wi taa'uxq naq nekeb'aanu chi junaj ru lix sa' eeru sa' lin ^bloq'al—chi jultikanb'il eere chiru li Yuwa'b'ej lin tib'el li kiyokob'aman choq' eere, ut lin ^ckik'el li kihoyman choq' re ^drisinkil lee maak.

3 Jo'kan ut, jun taqlahom nink'e eere, naq ink'a' teeloq' viin chi moko li uk'a nakaltesin rik'ineb' li xik' neke'ilok eere;

4 Jo'kan ut, maajun teeruk', ka'ajwi' wi k'uub'amb'il chi ak'il sa' eeyanq; relik chi yaal, sa' li awa'b'ejihom a'in re lin

Yuwa' li taawaklesimanq sa' li ruchich'och'.

5 K'ehomaq reetal, a'in xchaab'ilal inna'leb'; jo'kan ut, misach eech'ool, xb'aan naq chalk re li hoonal naq "tinwuk' li ruuchinihom lix toonal uva eerik'in sa' li ruchich'och', ut rik'in laj ^bMoroni, li kintaqla eerik'in re xk'utb'esinkil lix Hu laj Mormon, wan wi' xtz'aqalil lin evangelio li junelik nakana, re li kink'e wi' xlawil li tz'iib'amb'il esil re li ^cperel che' re Efrain;

6 Ut jo'kan ajwi' rik'in laj ^aElijah, re li kink'e wi' li laaw re xk'eeb'al chi uxmanq lix k'ojob'ankil wi'chik chixjunil li k'a'aq re ru yeeb'il rik'in xtz'uumaleb' re chixjunileb' li santil profeet chalen chaq naq kitikla li ruchich'och', chirixeb' li roso'jikil kutan;

7 Ut jo'kan ajwi' laj Jwan ralar laj Sakarias, a' laj Sakarias li kirula'ani wi' a'an ^a(laj Elijah) ut kixyeechi'i re naq a'an taawanq jun ralar, ut naq a'anaq laj ^bJwan xk'ab'a', ut naq taanujaq rik'in li musiq'ej re laj Elijah;

8 Ut laj Jwan kintaqla eerik'in laa'ex, inmoos, Jose Smith alalb'ej

27 1a Hel. 3:29; Tz. ut S. 6:2.
2a K'UTUL RAQAL: Loq'laj wa'ak.
b K'UTUL RAQAL: Loq'alil.
c K'UTUL RAQAL: Kik'.
d K'UTUL RAQAL:

Risinkil li maak.
5a Mat. 26:29;
Mar. 14:25;
Luk. 22:18.
b JS—R 1:30-34.
c Esek. 37:16.
K'UTUL RAQAL:

Efrain—Li perel che' re Efrain malaj Jose.
6a K'UTUL RAQAL: Elijah.
7a Luk. 1:17-19.
b Luk. 1:13;
Tz. ut S. 84:27-28.

ut Oliver Cowdery, re eek'ojob'an-kil sa' li xb'een "tjonelil li kek'ul, re taaruq texb'oqe'q ut ^btexk'ojob'aaq jo' chanru ajwi' laj ^cAaron;

9 Ut jo'kan ajwi' laj "Elias, re li kink'e wi' xlawil li wankilal re ^bxsutq'isinkil xch'ooleb' li yuwa'b'ej rik'ineb' li alal k'ajolb'ej, ut lix ch'ooleb' li alal k'ajolb'ej rik'ineb' li yuwa'b'ej, re naq chixjunil li ruchich'och' ink'a' taasak'e'q rik'in jun majewank.

10 Ut rik'in ajwi' laj Jose ut laj Jakob, ut laj Isaak, ut laj Abraham, lee yuwa', a'aneb' li nakana wi' li k'aru "yeechi'inb'il;

11 Ut rik'in ajwi' laj Miguel, malaj laj "Adan, lix yuwa'eb' chixjunil, li awa'b'ej reheb' chixjunil, li najter xkutankil;

12 Ut rik'in ajwi' laj Pedro, laj Santiago, ut laj Jwan, li keb'intaqla eerik'in, li "kexink'ojob' wi' ut kexinxaqab' wi' re wank choq' ^bapostol, ut aj 'yehol nawom sik'b'il ru chirix lin k'ab'a', ut re xk'amb'al xlawil lee k'anjel ut xlawil li k'a'aq

re ru ajwi' li kink'utb'esi chaq chiruheb' a'an;

13 Reheb' li "kinq'axtesi wi' sa' ruq'eb' lix ^blawil lin awa'b'ejihom, ut jun 'xk'ojlajik li ^devangelio choq' re li 'roso'jikil kutan; ut choq' re lix 'tz'aqalil ru li kutan, sa' li tinch'utub' wi' sa' ^djunajil chixjunil li k'a'aq re ru, li wan sa' choxa jo' ajwi' li wan sa' ruchich'och';

14 Ut rik'ineb' ajwi' chixjunileb' sa' li ruchich'och' li "kixk'e chaq we lin Yuwa'.

15 Jo'kan ut, taqsihomaq eeraam ut chisah'oq sa' eech'ool, ut b'ak'omaq lee yiitoq, ut k'ulummaq anchal lin "kolb'a-ib' aq' cherix, re naq texruuq chixkuyb'al li rahil kutan, chi akaq xeb'aanu chixjunil, re naq texruuq chi ^bwank chi xaqxo.

16 Xaqab'omaq ut eerib', chi "tiqib'anb'il eeyiitoq rik'in li ^byaal, chi wank cherix lix 'ramb'al ru ch'oolej re ^dtiikilal, ut chi tz'aptz'o eeroq rik'in li kawresink-ib' re li evangelio re "tuqtuukilal, li keb'intaqla lin ^fanjel chixq'axtesinkil eere;

8a Tz. ut S. 13:1.
K'UTUL RAQAL:
Tijonelil re Aaron.
b K'UTUL RAQAL:
K'ojob'ank.
c Exo. 28:1-3, 41;
Tz. ut S. 107:13.
9a 1 Rey. 17:1-22;
2 Rey. 1-2;
Tz. ut S. 2:1-3;
110:13-16;
JS—R 1:38-39.
K'UTUL RAQAL: Elias;
Resilal li xe'toonil.
b K'UTUL RAQAL: Resilal
li xe'toonil.
10a K'UTUL RAQAL:
Sumwank re laj

Abraham.
11a K'UTUL RAQAL: Adan.
12a JS—R 1:72.
K'UTUL RAQAL: Tijonelil re Melkisedek.
b K'UTUL RAQAL:
Apostol.
c Hech. 1:8.
13a Mat. 16:19.
b K'UTUL RAQAL: Xlawil
li tijonelil.
c K'UTUL RAQAL:
K'ojlajik.
d K'UTUL RAQAL:
Evangelio.
e Jak. 5:71;
Tz. ut S. 43:28-30.
f Ef. 1:9-10;

Tz. ut S. 112:30; 124:41.
g Tz. ut S. 84:100.
14a Jwan 6:37; 17:9, 11;
3 Ne. 15:24;
Tz. ut S. 50:41-42;
84:63.
15a Rom. 13:12;
Ef. 6:11-18.
b Mal. 3:2;
Tz. ut S. 87:8.
16a Isa. 11:5.
b K'UTUL RAQAL: Yaal.
c Isa. 59:17.
d K'UTUL RAQAL: Tiik
xch'ool, tiikilal.
e 2 Ne. 19:6.
f Tz. ut S. 128:19-21.

17 Chi chapb'il eeb'aan li ramok-ib' re paab'aal li texruuq wi' chixchupb'al chixjunileb' li "lochlookil tzimaj reheb' laj maak;

18 Ut chapomaq li xramb'al jolomej re li kolb'a-ib', ut li yok'leb' ch'iich' re lin Musiq', li tinhoy sa' eeb'een, ut li waatin li nink'utb'esi

cheru, ut chexwanq sa' aatin chirix chixjunil li k'a'aq re ru li b'arwan neketz'aama chiwu, ut chexwanq chi tiik chi paab'ank toj reetal naq tink'ulunq, ut "texxokeq, re naq b'ar wankin laa'in texwanq^b ajwi' laa'ex. Amen.

TASAL 28

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtzuuimal re laj Jose Smith li Profeet re laj Oliver Cowdery, sa' Fayette, Nueva York, Septiembre 1830 (History of the Church, 1:109–111). Laj Hiram Page, jun komon sa' li Iglees, kiwan jun pek rik'in, ut kixye naq chi tenq'amb'il xb'aan, yoo chixk'ulb'al li na'leb' chi k'utb'esinb'il chirix xwaklesinkil Sion ut lix k'anjelil li Iglees. Junjunq li komon ke'wan chi b'alaq'inb'il xb'aan li na'leb' kixye, ut jo'kan ajwi' laj Oliver Cowdery kisache' xna'leb' xb'aan. Ka'ch'in chik rub'elaj jun ch'utub'aj-ib' li ak xaqab'amb'il, li profheet kipatz'ok chi anchal xch'ool chiru li Qaawa' chirix li na'leb' a'an, ut chirix a'an kik'utb'esiman li na'leb' a'in.

1–7, Wan sa' ruq' laj Jose Smith lix la-wil li muqmuukil na'leb', ut ka'ajwi' a'an nak'uluk re li k'utb'esinb'il na'leb' choq' re li Iglees; 8–10, Laj Oliver Cowdery tento taajultikanq aatin chiruheb' laj Lamanita; 11–16, Laj Sata-nas kixb'alaq'i laj Hiram Page ut kixk'e re li b'alaq'il k'utb'esihom.

K'E reetal, ninye aawe, "Oliver, naq taak'eemanq aawe naq tat-ab'iiq xb'aan li iglees sa' chixjunil li k'a'aq re ru li b'arwan^b taak'ut chiruheb' rik'in laj

"K'ojob'anel Ch'oolej, chirix li k'utb'esinb'il na'leb' ut li taqlahom li kink'e.

2 A'ut k'e reetal, chi yaal, chi yaal ninye aawe, "maajun taaxaqab'a-manq chixk'ulb'aleb' li taqlahom ut k'utb'esinb'il na'leb' sa' li iglees a'in, ka'ajwi' lin moos aj^b Jose Smith, alalb'ej, xb'aan naq a'an naxk'ul jo' chanru ajwi' laj Moises.

3 Ut laa'at tat-ab'inq chiru li k'a'aq re ru nink'e re a'an, jo' chanru ajwi' laj^a Aaron, re xch'olob'ankil chi tiik li taqlahom ut li k'utb'esinb'il

17a 1 Ne. 15:24;

Tz. ut S. 3:8.

18a 1 Ne. 13:37;

Tz. ut S. 17:8.

b Jwan 14:3.

28 1a Tz. ut S. 20:3.

b K'UTUL RAQAL:

K'utuk, tzolonel—

K'utuk rik'in li

Musiq'ej.

c K'UTUL RAQAL: K'o-

job'anel Ch'oolej (aj).

2a Tz. ut S. 35:17–18;

43:4.

b 2 Ne. 3:14–20.

K'UTUL RAQAL:

Smith, Jose, alalb'ej.

3a K'UTUL RAQAL: Aa-

ron, ras laj Moises.

na'leb' chiru li iglees, rik'in wan-kilal ut chi ^bk'eeb'il aawankil.

4 Ut wi k'amb'ilat sa' junaq hoonal xb'aan laj K'ojob'anel Ch'oo-lej chi "aatinak malaj chi k'utuk, malaj sa' chixjunil hoonal jo' taqlahom chiru li iglees, tattruuq chixb'aanunkil.

5 A'b'anan ink'a' tattz'iib'aq jo' taqlahom, jo' b'an chaab'il na'leb';

6 Ut ink'a' taataqla li ani wan sa' aajolomil, ut sa' xjolomil li iglees;

7 Xb'aan naq xink'e re a'an lix "lawil li ^bmuqmuukil na'leb', ut li k'utb'esinb'il na'leb' li k'eeb'ileb' xtz'apb'al, toj reetal naq tinxaqab' choq' reheb' jalan chik sa' xna'aj.

8 Ut anajwan, k'e reetal, ninye aawe naq tatxik rik'ineb' laj "Lamanita ut taajultika lin ^bevangelio chiruheb'; ut a' yaal jo' neke'xk'ul laa k'utum taak'e chi xaqab'amank lin iglees sa' xyanqeb'; ut taawanq li na'leb' taak'utb'esimanq chawu, a'b'anan maatz'iib'a jo' taqlahom.

9 Ut anajwan, k'e reetal, ninye aawe naq moko k'utb'esinb'il ta, ut maajun winq nanawok re b'ar taakab'lamanq li "tenamit ^bSion; taak'eemanq b'an moqon. K'e reetal, ninye aawe naq taawanq sa'eb' li nub'aal chixk'atqeb' laj Lamanita.

10 Ink'a' tat-elq chaq sa' li na'ajej

a'in toj chirix li ch'utub'aj-ib'; ut lin moos aj Jose taaxaqab'amanq re taajolominq sa' xb'een li ch'utub'aj-ib', xb'aan xyaab' xkux li ch'utub'aj-ib', ut li k'a'ru tixye aawe, laa'at taaye.

11 Ut jo'kan wi'chik, taak'ul laa was aawiitz'in, aj Hiram Page, "aajunes aawochb'een a'an, ut taaye re naq li k'a'ru xtz'iib'a li x'el chaq sa' li pek a'an, moko we ta, ut naq laj ^bSatanas 'xb'alaq'i;

12 Xb'aan naq, k'e reetal, li k'a'aq re ru a'in moko eetanb'il ta choq' re a'an, chi moko taa'eetaliq k'a'ruhaq re anihaq sa' li iglees a'in wi moko naxk'am ta rib' rik'ineb' li sumwank re li iglees.

13 Xb'aan naq chixjunil li k'a'aq re ru tento taab'aanumanq chi tustu, ut chi "k'ulub'amb'il sa' komonil sa' li iglees, rik'in li tijok chi wank li paab'aal.

14 Ut laa'at tattenq'anq chixtu-qub'ankil chixjunil li k'a'aq re ru a'in, jo' chanru li sumwank re li iglees, rub'elaj naq taachap laa b'e sa' xyanqeb' laj Lamanita.

15 Ut "taak'eemanq aawe chalen chaq sa' li hoonal tatxik wi', toj sa' li hoonal tatsutq'iiq wi', k'a'ru taab'aanu.

16 Ut tento taate xtz'uumal aawe sa' chixjunil hoonal, re xch'olob'ankil lin evangelio rik'in xyaab' li saho'k ch'oolej. Amen.

3b K'UTUL RAQAL: K'eeb'il xwankil.

4a Exo. 4:12-16;
Tz. ut S. 24:5-6.

7a Tz. ut S. 64:5; 84:19.

b K'UTUL RAQAL:
Xmuqmuukil na'leb'

li Dios.

8a 2 Ne. 3:18-22;
Tz. ut S. 30:5-6;
32:1-3.

b Tz. ut S. 3:19-20.

9a Tz. ut S. 57:1-3.
b Tz. ut S. 52:42-43.

K'UTUL RAQAL: Sion.

11a Mat. 18:15.

b Apok. 20:10.

c Tz. ut S. 43:5-7.

13a K'UTUL RAQAL: K'ulub'aak sa' komonil.

15a 2 Ne. 32:3, 5.

TASAL 29

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith li Profheet, chi k'utk'u chiru waqib' li xb'eenil, sa' Fayette, Nueva York, Septiembre 1830 (History of the Church, 1:111-115). Li k'utb'esinb'il na'leb' a'in kik'eeman junjung kutan rub'elaj li ch'utub'aj-ib', li kitikla 26 Septiembre, 1830.

1-8, *Li Kristo naxch'utub'eb' li sik'b'ileb' ru xb'aan*; 9-11, *Rik'in lix k'ulunik A'an taatiklaaq li Jun Mil Chihab'*; 12-13, *Li Kab'laju te'xraq aatin chirix chixjunil Israel*; 14-21, *Te'wanq eetalil, yajel, ut sachok-u rub'elaj li xkab' xk'ulunik li Qaawa'*; 22-28, *Taawwanq li xraqikil wakliik chi yo'yo ut li raq-b'a-aatin sa' roso'jik chirix li Jun Mil Chihab'*; 29-35, *Chixjunil li k'a'aaq re ru a'an re musiq'ej chiru li Qaawa'*; 36-39, *Laj tza ut eb' lix teep ke'isiik chaq sa' choxa re te'raaleheb' li winq*; 40-45, *Li T'ane'k ut lix Tojb'al rix li maak neke'xk'am chaq li Kolb'a-ib'*; 46-50, *Eb' li kok'al li ka'ch'ineb' xyu'am tojb'ileb' rix xb'aan lix Tojb'al rix li maak.*

CHERAB'I lix yaab' xkux li Jesu-kristo, laj Tojol eerix, li Xnimal ru "LAA'ININ, li ^btojb'il wi' rix lee maak xb'aan li ruq' aj 'uxtaan;

2 Li "taach'utub'anq re lix tenamit jo' chanru ajwi' jun xan kaxlan naxch'utub'eb' lix kok' kaxlan rub'el xxik', jo' k'ihaleb' ajwi' li

te'ab'inq chiru lix yaab' inkux ut ^bte'xtuulanob'resi rib' chiwu, ut te'xpatz' ink'ab'a' rik'in tijok chi anchaleb' xmetz'ew.

3 K'ehomaq reetal, chi yaal, chi yaal, ninye eere, naq sa' li hoonal a'in "kuyb'il lee maak, jo'kan naq nekek'ul li k'a'aaq re ru a'in, a'b'an nan chijultiko'q eere naq mexmaakob' chik, maare anchal taachalq rahilal sa' eeb'een.

4 Chi yaal ninye eere naq sik'b'il chaq eeru sa' li ruchich'och' re xch'olob'ankil lin evangelio rik'in xyaab' li saho'k ch'oolej, jo' rik'in "xyaab' xkux li trompeet.

5 Waklesihomaq eech'ool ut chisaho'q sa' eech'ool, xb'aan naq laa'in wankin sa' "eeyi, ut laa'in aj ^baa-tinanel cherix chiru li Yuwa'b'ej; ut a'an xchaab'ilal li rajom xch'ool xk'eeb'al eere li 'awa'b'ejihom.

6 Ut, jo' tz'iib'anb'il—Yalaq k'a'ru "teetz'aama rik'in ^bpaab'aal, chi 'wanke sa' junajil chi tijok jo' chanru lin taqlahom, a'an teek'ul.

7 Ut b'oqb'ilex re xk'eeb'al chi

29 1a K'UTUL RAQAL: LAA'ININ.

b K'UTUL RAQAL: Xtojb'al rix li maak.

c K'UTUL RAQAL: Ux-taan, uxtaanank.

2a Mat. 23:37;
3 Ne. 10:4-6.

b K'UTUL RAQAL: Tuu-lan xch'ool.

3a K'UTUL RAQAL: Kuyuk maak.

4a Alma 29:1-2;
Tz. ut S. 19:37; 30:9.

5a Mat. 18:20;
Tz. ut S. 6:32; 38:7;
88:62-63.

b K'UTUL RAQAL: Aj Aatinanel.

c K'UTUL RAQAL:

Awa'b'ejihom re choxa malaj rawa'b'ejihom li Dios.

6a Mat. 21:22;
Jwan 14:13.

b Mar. 11:24.

c 3 Ne. 27:1-2;
Tz. ut S. 84:1.

uxmank lix "ch'utub'ankileb' li b'sik'b'ileb' ru inb'aan; xb'aan naq eb' li sik'b'ileb' ru inb'aan 'neke'-rab'i lix yaab' inkux ut ink'a' neke'xkawob'resi li "raameb';

8 Jo'kan naq elenaq chaq li aatin chi taqlanb'il xb'aan li Yuwa'b'ej naq "te'ch'utub'amanq sa' jun chi na'ajej chiru lix b'een li ch'och' a'in, re b'xkawresinkil lix ch'ooleb', ut re te'kawresimanq sa' chixjunil li k'a'aq re ru choq' re li kutan naq taataqlamanq li 'rahilal ut li sa-che'k-u sa' xb'eeneb' laj maak.

9 Xb'aan naq ak taahaye'q li hoonal ut taanach'oq chaq li kutan naq li ruchich'och' q'ano'jenaq; ut chixjunileb' laj "q'etq'et ut eb' li neke'b'aanunk re li maa'usilal te'-wanq chanchan li b'roq waj; ut laa'in "teb'ink'at, chan li Qaawa' reheb' li Teepal, re naq maak'a'aq li maa'usilal sa' xb'een li ruchich'och';

10 Xb'aan naq ak taahaye'q li hoonal, ut li k'a'ru "yeeb'il chaq xb'aaneb' lin apostol taatz'aqloq ru; xb'aan naq jo' chanru ke'xye jo'kan taak'ulmanq;

11 Xb'aan naq laa'in tink'utb'esi wib' chalen chaq sa' choxa rik'in wankilal ut nimla loq'alil, woch-b'eenaqeb' chixjunil li "teep aj aran, ut sa' b'tiikilal tinwanq rik'ineb' li winq sa' ruchich'och' chiru 'jun mil chihab', ut eb' laj maak moko te'wanq ta chi xaqxo.

12 Ut jo'kan wi'chik, chi yaal, chi yaal, ninye eere, ut xikenaq sa' jun kawil taqlanb'il aatin, xb'aan li rajom li Yuwa'b'ej, naq eb' lin "apostol, li Kab'laju li ke'wan wik'in sa' lin k'anjel aran Jerusalem, te'xaqliiq sa' lin nim uq' sa' xkutankil lin k'ulunik sa' jun xaqal li b'xam, chi tiqtoqeb' rik'in b'aatal re tiikilal, chi wanq koroon sa' xb'ee-neb' xjolom, sa' "loq'alil, jo' chanru ajwi' naq wankin laa'in, re "xraq-b'al aatin chirix chixjunil lix jun-kab'al laj Israel, jo' k'ihaleb' ajwi' li ke'rahok we ut ke'xpaab'eb' lin taqlahom, ut maa'ani chik.

13 Xb'aan naq taayaab'asimanq jun "trompeet, najtaq xyaab' ut kawaq, chanchan ajwi' sa' xb'een li Tzuul Sinai, ut taahiikanq chixjunil

7a K'UTUL RAQAL:
Israel—Lix ch'utub'ankil Israel.

b Mar. 13:20;
Tz. ut S. 84:34.
K'UTUL RAQAL:
Sik'b'il ru.

c Alma 5:37-41.

d K'UTUL RAQAL:
Ch'oolej.

8a Tz. ut S. 45:64-66;
57:1.

b Tz. ut S. 58:6-9; 78:7.

c Tz. ut S. 5:19;
43:17-27.

9a 2 Ne. 20:33;
3 Ne. 25:1.

K'UTUL RAQAL:

Q'etq'etil.

b Nahum 1:10;
Mal. 4:1;

1 Ne. 22:15, 23;
JS—R 1:37.

c Tz. ut S. 45:57; 63:34,
54; 64:24; 88:94;
101:23-25; 133:64.

K'UTUL RAQAL:
Ruchich'och'—
Xch'ajob'resinkil li
ruchich'och'.

10a K'UTUL RAQAL:
Xkab' xk'ulunik li
Jesukristo.

11a JS—M 1:37.
b K'UTUL RAQAL: Tiik
xch'ool, tiikilal.

c K'UTUL RAQAL: Jesu-
kristo—Li rawa'b'e-
jil li Kristo chiru li
Jun Mil Chihab'; Jun
Mil Chihab'.

12a K'UTUL RAQAL:
Apostol.

b Isa. 66:15-16;
Tz. ut S. 130:7; 133:41.

c K'UTUL RAQAL: Loq'a-
lil; Jesukristo—
Xloq'alil li
Jesukristo.

d Mat. 19:28;
Luk. 22:30;

1 Ne. 12:9;
Morm. 3:18-19.

13a Tz. ut S. 43:18; 45:45.

li ruchich'och', ut ^bte'elq chaq—relik chi yaal, eb' li 'kamañaq li ke'kam chi weheb', re te'xk'ul jun ^akoroon re tiikilal, ut re te'tiqib'amañq, 'jo' chanru ajwi' laa'in, re te'wanq wik'in, re naq junajaqo.

14 A'ut k'ehomaq reetal, ninye eere naq rub'elaj naq taachalq li xnimal ru ^akutan a'in li ^bsaq'e taaq'ojoyino'q ru, ut li po taakik'o'q ru, ut eb' li chahim te'tanje'q chaq sa' choxa, ut te'wanq 'eetalil q'a-xal ninq wi'chik sa' choxa taqe'q ut sa' li ruchich'och' taq'a;

15 Ut taawanq yaab'ak ut ^aayaynak sa' xyanqeb' lix teepaleb' li winq;

16 Ut taawanq jun nimla ^asaq-b'ach, taqlanb'il chaq re xsachb'aleb' li awimq sa' ruchich'och'.

17 Ut taak'ulmanq, xb'aan lix maa'usilal li ruchich'och', naq tink'e li ^aeeqajunk sa' xb'eeneb' ^blaj maak, xb'aan naq ink'a' te'xjal xk'a'uxl; xb'aan naq nujenaq li sek' re li xik' eek'anb'il inb'aan; xb'aan naq k'ehomaq reetal, lin 'kik'el ink'a' tixch'ajob'resiheb' wi ink'a' nikine'rab'i.

18 Jo'kan ut, laa'in li Qaawa' Dios tintaqlaheb' li raxyaat chiru

li xb'een li ch'och', li te'chapoq reheb' li wankeb' chi sa', ut te'xtiw lix tib'eleb', ut te'xk'e li motzo' chi chalk sa' xb'eeneb';

19 Ut te'chape'q li ru'ujeb' li raq' re naq ink'a' ^ate'atinaq re inmaa'usilankil; ut lix tib'eleb' taat'ane'q chiruheb' chaq lix b'a-qel, ut lix sa'eb' li ru sa'eb' chaq xna'aj;

20 Ut taak'ulmanq naq lix ^axulel li k'iche' ut li xik'anel xul rub'el choxa te'xk'uxiheb' chaq.

21 Ut li nimla ^atz'eqb'eetal iglees, a'an li ^bixq aj yumb'eet re chixjunil li ruchich'och', taa'uqe'q xb'aan li 'xam aj sachonel, a' yaal jo' chanru yeeb'il xb'aan xtz'uumal re laj Esek'iel li profet, li ki'aatinak chirix li k'a'aq re ru a'in, li maji' nak'ulman a'ut ^atento taak'ulmanq ajwi' chi ch'olch'o, jo' naq yo'yookin laa'in, xb'aan naq eb' li tz'eqb'eetalil ink'a' te'awa'b'ejinq.

22 Ut jo'kan wi'chik, chi yaal, chi yaal, ninye eere naq jo'q'e taa-raqe'q li ^ajun mil chihab', ut eb' li winq te'ok wi'chik chixsachb'al xyaalal lix Dios, chirix a'an yal ^bjarub'aq kutan chik tinkuy li ruchich'och';

13b Tz. ut S. 76:50.

c Tz. ut S. 88:97; 133:56.

d K'UTUL RAQAL: Koroon; Tagenaqil loq'al.

e Tz. ut S. 76:94–95; 84:35–39.

14a K'UTUL RAQAL:

Xkab' xk'ulunik li Jesukristo.

b Joel 2:10; JS—M 1:33.

c K'UTUL RAQAL: Reetalileb' li kutan.

15a Mat. 13:42.

16a Esek. 38:22;

Apok. 11:19; 16:21.

17a Apok. 16:7–11;

2 Ne. 30:10;

JS—M 1:53–55.

K'UTUL RAQAL: Eeqajunk.

b K'UTUL RAQAL: Aj maak.

c 1 Jn. 1:7; Alma 11:40–41; Tz. ut S. 19:16–18.

19a Sak. 14:12.

20a Isa. 18:6; Esek. 39:17;

Apok. 19:17–18.

21a K'UTUL RAQAL: Aj

tza—Lix iglees laj tza.

b Apok. 19:2.

c Joel 1:19–20; 2:3;

Tz. ut S. 97:25–26.

K'UTUL RAQAL:

Ruchich'och'—

Xch'ajob'resinkil li ruchich'och'.

d Tz. ut S. 1:38.

22a K'UTUL RAQAL: Jun Mil Chihab'.

b Apok. 20:3;

Tz. ut S. 43:30–31;

88:110–111.

23 Toja' ut naq taachalq li "roso'jik, li choxa ut li ruchich'och' te'sache'q ru ut ^bte'oso'q, ut taawanq jun li ak' choxa ut jun li 'ak' ruchich'och'.

24 Xb'aan naq chixjunil li k'a'aq re ru q'eel "taa'oso'q, ut taa'ak'ob'-resimanq chixjunil li k'a'aq re ru, li choxa jo' ajwi' li ruchich'och', ut chixjunil lix tz'aqalil ru, li winq jo' ajwi' li xul, li xik'anel xul rub'el choxa, ut lix karil li palaw;

25 Ut yal ta junaq "rismal jolomej, malaj junaq k'ajil ink'a' taa-sachq, xb'aan naq a'an xyiib'ahom li wuq'.

26 A'ut k'ehomaq reetal, chi yaal ninye eere, chi toj maji'aq taa'oso'q li ruchich'och', laj "Miguel, lin ^btaqenaqil anjel, tixyaab'asi lix 'trompeet, toja' ut naq ^dte'ajq ru chixjunileb' li kamenaq, xb'aan naq te'teeliq lix muqleb'aaleb', ut ^ete'elq chaq—relik chi yaal, chixjunileb' ajwi'.

27 Ut li ^atiikeb' xch'ool te'ch'utub'aaq ^bsa' lin nim uq' choq' re li junelik yu'am; ut eb' laj maak sa' lin tz'e uq', tinxutaanaq chireechaninkileb' chiru li Yuwa'b'ej.

28 Jo'kan naq tinye reheb'—

"Elenqex wik'in, ex majewanb'ilex, toj sa' li ^bxam li junelik nakana, kawresinb'il choq' re 'laj tza ut eb' lix anjel.

29 Ut anajwan, k'ehomaq reetal, ninye eere, maajun wa kinch'olob' rik'in tz'aqal xtz'uumal we naq te'-sutq'iiq chaq, xb'aan naq ^bar wan-kin laa'in ink'a' neke'ru chi chalk, xb'aan naq moko wan ta wankilal rik'ineb'.

30 A'ut chijultiko'q eere naq moko k'eeb'il ta chixjunil lin raqb'a-aatin reheb' li winq; ut jo' xikenaq chaq li aatin sa' xtz'uumal we, jo'-kan ajwi' taatz'aqloq ru, re naq li ^axb'eenil taawanq sa' roso'jik, ut li wan sa' roso'jik taawanq choq' xb'eenil sa' chixjunil li k'a'aq re ru li b'arwan kinyo'ob'tesi rik'in li raatin lin wankilal, a'an lix wankilal lin Musiq'.

31 Xb'aan naq rik'in lix wankilal lin Musiq' ^akeb'inyo'ob'tesi; relik chi yaal, chixjunil li k'a'aq re ru re li ^bmusiq'ej jo' ajwi' re li yu'am a'in.

32 Xb'een wa ^are li musiq'ej, xkab' re li yu'am a'in, a'an xtiklajik lin k'anjel; ut jo'kan wi'-chik, xb'een wa re li yu'am a'in,

23a Mat. 24:14.
K'UTUL RAQAL:
Ruchich'och'—
Roso'jik li
ruchich'och'.

b Mat. 24:35;
JS—M 1:35.

c K'UTUL RAQAL:
Ruchich'och'—Li
taawanq wi' li
ruchich'och' sa'
roso'jik.

24a Apok. 21:1-4.

25a Alma 40:23.

26a K'UTUL RAQAL: Adan;
Miguel.

b K'UTUL RAQAL:
Taqenaqil anjel.

c 1 Kor. 15:52-55.

d K'UTUL RAQAL: Ko-
le'k chiru li kamk;
Wakliik chi yo'yo.

e Jwan 5:28-29.

27a K'UTUL RAQAL: Tiik
xch'ool, tiikilal.

b Mat. 25:33.

K'UTUL RAQAL: Raq-
b'a-aatin sa' roso'jik.

28a Mat. 25:41;
Tz. ut S. 29:41.

b Tz. ut S. 43:33.

c K'UTUL RAQAL: Aj
tza.

29a Jwan 7:34;

Tz. ut S. 76:112.

30a Mat. 19:30;

1 Ne. 13:42.

31a K'UTUL RAQAL:
Yo'ob'tesink.

b Mois. 3:4-5.

32a K'UTUL RAQAL: Musi-
q'ejil yo'ob'tesink.

ut xkab' re li musiq'ej, a'an roso'-jik lin k'anjel—

33 Nekexwaatina re texruuq chixtawb'al ru a' yaal jo' li ak eere; a'b'anan choq' we laa'in lin k'an-jel maak'a' a'roso'jik, chi moko wan xtiklajik; a'b'an k'eeb'il eere naq texruuq chixtawb'al ru, xb'aan naq xetz'aama chiwu ut wankex sa' aatin.

34 Jo'kan ut, chi yaal ninye eere naq choq' we laa'in, chixjunil li k'aaq re ru a'an re musiq'ej, ut maa-jun wa kink'e eere junaq chaq'rab' li re ta li yu'am a'in; chi moko re junaq winq, chi moko eb' li ralal xk'ajoleb' li winq, chi moko laj Adan, lee yu-wa, li kinyo'ob'tesi chaq.

35 K'ehomaq reetal, kink'e re a'an naq taawanq choq' aj a'baanunel xjunes rib', ut kink'e taqlahom re, a'b'an maajun taqlahom re li yu'am a'in kink'e re, xb'aan naq re musiq'ej lin b'taqlahom, maawa'eb' re ruchich'och' chi moko re li yu'am a'in, chi moko re li tz'ejwalej chi moko re li atawanb'il.

36 Ut kik'ulman naq laj Adan, chi aalenb'il xb'aan laj tza—xb'aan naq, k'ehomaq reetal, a'laaj tza ki-wan rub'elaj laj Adan, xb'aan naq

a'an b'kixpo'resi xch'ool wik'in, ut kixye, K'e we laa 'loq'al, a'an lin a'wankilal; ut jo'kan ajwi' jun 'rox jachal reheb' lix 'teepal li choxa kixjalb'ehi chaq wik'in xb'aaneb' lix 'taql xch'ool;

37 Ut ke'tz'eqe' taq'a, ut chi jo'kan kichal a'laaj tza ut eb' lix b'anjel;

38 Ut k'ehomaq reetal, wan jun li na'ajej kawresinb'il choq' reheb' chalen chaq sa' xtiklajik, ut a' na'ajej a'an li a'xb'alb'a.

39 Ut tento taa'uxq naq laj tza a'taaraaleheb' li ralal xk'ajoleb' li winq, malaj ut ink'a' raj te'ruuq chi wank choq' aj b'aanunel xjune-seb' rib'; xb'aan naq wi ta maajo'q'e taawanq li b'k'a rik'ineb', ink'a' raj te'ruuq chixnawb'al ru li ki'—

40 Jo'kan ut, kik'ulman naq laj tza kiraale laj Adan, ut a'an kixyal li a'ru che' li xyehe' naq ink'a' taa-k'uxmanq, ut kixq'et li taqlahom, sa' li ki'ok wi' b'rub'el xwankil li rajom laj tza, xb'aan naq kixq'axtesi rib' chiru li aaleek.

41 Jo'kan ut, laa'in, li Qaawa' Dios, kintaqla naq a'taa'isiq chaq sa' li Awimq b'Eden, chiru chaq li wilob'aal, xb'aan li q'etok aatin kix-b'aanu, sa' li ki'ok wi' chi 'kamenaq

33a Sal. 111:7-8;
Mois. 1:4.

35a K'UTUL RAQAL: Xtaql
ch'oolej.

b K'UTUL RAQAL:
Xtaqlahom li Dios.

36a Tz. ut S. 76:25-26;
Mois. 4:1-4.

b K'UTUL RAQAL:
Ch'utam sa' choxa.

c K'UTUL RAQAL:
Oxloq'ink.

d Isa. 14:12-14;
Tz. ut S. 76:28-29.

e Apok. 12:3-4.

f Tz. ut S. 38:1; 45:1.

K'UTUL RAQAL: Yu'am
naq maji' nokoyo'la.

g K'UTUL RAQAL: Xtaql
ch'oolej.

37a K'UTUL RAQAL: Aj
tza.

b 2 Pe. 2:4; Jud. 1:6;
Mois. 7:26.

K'UTUL RAQAL: Anjel.

38a K'UTUL RAQAL:
Xb'alb'a.

39a Mois. 4:3-4.

K'UTUL RAQAL: Aa-
leek, aalenk.

b Mois. 6:55.

40a Gen. 3:6;
Mois. 4:7-13.

b 2 Ne. 10:24;

Mos. 16:3-5;
Alma 5:41-42.

41a K'UTUL RAQAL: Xt'a-
nik laj Adan ut li
xEva.

b K'UTUL RAQAL: Eden.

c K'UTUL RAQAL: Kamk
re musiq'ej.

sa' musiq'ejil, a'an li xb'een kamk, a'an ajwi' li kamk li taawanq choq' xraqikil ^akamk, a'an re musiq'ej, li taach'olob'amanq sa' xb'eeneb' laj maak naq tinye: Elenqex, ex ^emajewanb'ilex.

42 A'ut k'ehomaq reetal, ninye eere, naq laa'in, li Qaawa' Dios, kink'e re laj Adan ut reheb' li riyajil, naq ink'a' ^ate'kamq jo' chanru li kamk re li yu'am a'in, toj reetal naq laa'in, li Qaawa' Dios, tintaqlaheb' li ^banjel re xch'olob'ankil chiruheb' li ^cjalb'a-k'a'uxlej ut li ^dtojb'al-ix, xb'aan xpaab'ankil lix k'ab'a' li ^eWalal Junaj Chirib'il.

43 Ut chi jo'kan laa'in, li Qaawa' Dios, kiweetali choq' re li winq lix kutankil lix ^ayalb'al rix—re naq rik'in lix ruchich'och'il kamik taaruq chi ^bwaklesiik chi ^cink'a' chik taakamq choq' re li ^djunelik yu'am, jo' k'ihaleb' ajwi' li ^ete'paab'anq;

44 Ut eb' li moko neke'paab'an ta, choq' re li junelikil ^atojb'a-maak; xb'aan naq ink'a' neke'ru chi toje'k chaq rix chiru lix t'anikeb' re musiq'ej, xb'aan naq ink'a' neke'xjal xk'a'uxl;

45 Xb'aan naq neke'xra li q'ojyin chiru li saqen, ut ink'a' us lix ^ab'aanuhomeb', ut neke'xk'ul lix ^btojb'aleb' rik'in li ani neke'xk'e xch'ool chi ab'ink chiru.

46 A'b'an k'ehomaq reetal, ninye eere, naq eb' li ^akok'al li ka'ch'ineb' xyu'am ^btojb'ileb' rix chalen chaq sa' xk'ojlajik li ruchich'och', sa' xk'ab'a' li Junaj Yo'lajenaq chiwu.

47 Jo'kan ut, ink'a' neke'ru chi maakob'k, xb'aan naq moko k'eeb'il ta wankilal re laj Satanas re ^araalenkileb' li kok'al toj reetal naq neke'ok chi wank chi ^bteneb'anb'il chiwu;

48 Xb'aan naq k'eeb'il reheb' jo' chanru ajwi' nawaj, jo' chanru li nasaho' wi' inch'ool, re naq teneb'anb'ilaq li xningal ru na'leb' sa' ruq'eb' lix ^ayuwa'eb'.

49 Ut jo'kan wi'chik, ninye eere, naq ani wan xnawom, ma ink'a' xintaqla chixjalb'al xk'a'uxl?

50 Ut li ani maak'a' ^axtawom ru, nakana wik'in laa'in xb'aanunkil re jo' chanru tz'iib'anb'il. Ut anajwan maak'a' chik ninch'olob' cheru sa' li hoonal a'in. Amen.

41d Alma 40:26.

e Tz. ut S. 29:27-28;
76:31-39.

42a 2 Ne. 2:21.

K'UTUL RAQAL: Kamk re tzejwalej.

b Alma 12:28-30.

c K'UTUL RAQAL:

Jalok k'a'uxl,
jalb'a-k'a'uxlej.

d K'UTUL RAQAL:

Tojok-ix, tojb'il rix,
tojb'al-ix.

e Moiss. 5:6-8.

43a Alma 12:24; 42:10.

b K'UTUL RAQAL:

Wakliik chi yo'yo.

c Moiss. 1:39.

K'UTUL RAQAL: Koble'k chiru li kamk.

d K'UTUL RAQAL: Junelik yu'am, yu'am chi junelik.

44a Tz. ut S. 19:7-12.

K'UTUL RAQAL:

Tojb'a-maak.

45a Jwan 3:18-20;

Tz. ut S. 93:31-32.

b Moiss. 2:32-33;

Alma 3:26-27;

5:41-42; 30:60.

46a Moro. 8:8, 12;

Tz. ut S. 93:38.

K'UTUL RAQAL:

Kok'al, al.

b Tz. ut S. 74:7.

K'UTUL RAQAL:

Tojok-ix, tojb'il rix,
tojb'al-ix.

47a K'UTUL RAQAL:

Aaleek, aalenk.

b K'UTUL RAQAL:

Teneb'aak,

teneb'anb'il.

48a Tz. ut S. 68:25.

50a Tz. ut S. 137:7-10.

K'UTUL RAQAL:

Tawom ru.

TASAL 30

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith li Profeet, re laj David Whitmer, laj Peter Whitmer alalb'ej, ut laj John Whitmer, sa' Fayette, Nueva York, Septiembre 1830, naq ak x'uxman li ch'utub'aj-ib' li kiwan chiru oxib' kutan sa' Fayette, a'ut rub'elaj naq ke'xjach rib' li xb'eenil re li Iglees (History of the Church, 1:115-116). Kipuktesiman xb'een wa li aatin a'in jo' oxib' chi k'utb'esinb'il na'leb'; kijunajjik sa' jun tasal xb'aan li Profeet choq' re lix huhil li Tzol'leb' ut Sumwank li kipuktesiman sa' 1835.

1-4, *Laj David Whitmer naq'use' xb'aan naq ink'a' nak'anjelak chi yalb'il xq'e;* 5-8, *Laj Peter Whitmer, alalb'ej, tento taaroch'eeni laj Oliver Cowdery sa' jun taqlanb'il k'anjel rik'ineb' laj Lamanita;* 9-11, *Laj John Whitmer nab'oqe' chixjultikankil li evangelio.*

K^aE reetal, ninye aawe, at David, naq ^bkaxuwa ru li wing ut ink'a' katwan ^cchi chapcho chiwu choq' re aametz'ew jo' tento raj kab'aanu.

2 Q'axal wi'chik b'an kiwan aak'a'uxl rik'in li k'a'aq re ru re li "ruchich'och' chiru li k'a'aq re ru we laa'in, aj Yiib'ahom aawe, ut li k'anjel li katb'oqe' wi'; ut ink'a' kat-ab'in chiru lin Musiq', ut chiruheb' li ke'k'ehe' sa' aab'een; kiq'unb'esiik b'an aach'ool xb'aaneb' li moko taqlanb'ileb' ta inb'aan.

3 Jo'kan ut, kanab'anb'ilat chi patz'ok aajunes sa' wuq', ut ^achix-tz'ilb'al rix sa' aach'ool li k'a'aq re ru kak'ul.

4 Ut taawanq chaq aawochoch sa' li rochoch laa yuwa', toj reetal naq tink'e xkomon chik li taqlahom aawe. Ut taak'e aawib' rik'in li "k'anjel sa' li iglees, ut chiru li ruchich'och', ut sa'eb' li na'ajej sa' aasutam. Amen.

5 K'e reetal, ninye aawe laa'at, "Peter, naq taachap ^baab'e aawoch'een naq laa komon Oliver, xb'aan naq xtaw ^cxq'ehil naq aajel ru choq' we naq taate xtz'uumal aawe re xch'olob'ankil lin evangelio; jo'kan ut, matxuwak, ^dchat-ab'inq b'an chiru li raatin ut lix tijom laa komon li tixk'e aawe.

6 Ut chattawasiiq laa'at sa' chixjunil li tawasiik naxk'ul a'an, chi waklesinb'il rajlal aach'ool chiwu sa' tijok ut paab'aal, choq' re lix kolb'al a'an ut laa kolb'al; xb'aan naq xink'e re a'an wankilal chixwaklesinkil lin "iglees sa' xyanqeb' laj ^bLamanita;

7 Ut maajun kinxaqab' chi wank choq' aj k'ehol na'leb' ^asa' xb'een

30 1a K'UTUL RAQAL: Whitmer, David.

b Hech. 5:29.

c 2 Kro. 16:7-9.

2a Tz. ut S. 25:10.

3a K'UTUL RAQAL: K'oxlank sa' ch'oolej.

4a K'UTUL RAQAL: K'anjelak sa' li paab'aal;

K'anjelak chiru.

5a K'UTUL RAQAL: Whitmer, Peter, alalb'ej.

b Tz. ut S. 32:1-3.

c Tz. ut S. 11:15.

d K'UTUL RAQAL: Na'leb' k'eeb'il; Xaqab'ank xwankileb' laj jolominel sa' li Iglees.

6a K'UTUL RAQAL: Lix Iglees li Jesukristo reheb' laj Santil Paab'anel sa' Roso'jikeb' li Kutan.

b Tz. ut S. 3:20; 49:24.

K'UTUL RAQAL: Lamanita.

7a Tz. ut S. 20:2-3.

a'an sa' li iglees, chirix li na'leb' re li iglees, ka'ajwi' lix komon, aj Jose Smith, alalb'ej.

8 Jo'kan ut, chat-ab'inq chiru li k'a'aq re ru a'in, ut chayalaq aaq'e sa' xpaab'ankil lin taqlahom, ut tat-osob'tesiiq choq' re li junelik yu'am. Amen.

9 K'e reetal, ninye aawe, at inmoos John, naq taatikib' chalen sa' li hoonal a'in "xch'olob'ankil lin evangelio, jo' rik'in ^bxyaab' li trompeet.

10 Ut laa k'anjel taawanq sa'

rochoch laa was aawiitz'in aj Philip Burroughs, ut sa' li na'ajej a'an li wan sa' xsutam, relik chi yaal, yalaq b'ar tattruq wi' chi ab'iik, toj reetal naq tatintaqla chi elk chaq arin.

11 Ut chixjunil laa k'anjel taawanq sa' Sion, chi anchal aawaam, chalen anajwan; relik chi yaal, rajlal taate xtz'uumal aawe choq' re lin k'anjel, chi "ink'a' nakaxuwa k'a'ru taaruq tixb'aanu li ^bwinq, xb'aan naq laa'in wankin 'aawik'in. Amen.

TASAL 31

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith li Profeet re laj Thomas B. Marsh, Septiembre 1830 (History of the Church, 1:115–117). Kik'eeman junpaat chirix jun ch'utub'aj-ib' re li Iglees (chi'ilmanq xtiklajik li tasal 30). Laj Thomas B. Marsh ak kikub'siik xha' junxilaj sa' li po a'an, ut kik'ojob'aak choq' xb'eenil sa' li Iglees rub'elaj naq kik'eeman li k'utb'esinb'il na'leb' a'in.

1–6, *Laj Thomas B. Marsh nab'o-ge' chixjultikankil li evangelio, ut nak'ehe' xk'ojob'ankil xch'ool chirix xchaab'ilal lix junkab'al; 7–13, Nak'ehe' xna'leb' naq aj kuyunelaq, junelik chitijoq, ut chixtaaqe laj K'ojob'anel Ch'oolej.*

AT walal "Thomas, osob'tesinb'ilat xb'aan laa paab'aal chirix lin k'anjel.

2 K'e reetal, wanjenaq xk'ihal aach'a'ajkilal xb'aan laa junkab'al;

a'b'anan, laa'in tatwosob'tesi laa'at ut laa junkab'al, relik chi yaal, eb' laa kok'al; ut taachalq xkutankil naq te'paab'anq ut te'xnaw li yaal, ut te'wanq sa' junajil aawik'in sa' lin iglees.

3 Waklesi aawaam ut chisaho'q sa' aach'ool, xb'aan naq xwulak xhoonal aataqlanb'il k'anjel; ut taahite'q li ru'uj aawaq', ut taach'olob' li "sahil esilal re nimla sahil ch'oolejil chiru li tasal tenamit a'in.

4 "Taach'olob' li k'a'aq re ru li

9a Tz. ut S. 15:6.

b Tz. ut S. 33:2.

11a K'UTUL RAQAL: Kaw xch'ool, xkawil xch'ool; Xuwak.

b Isa. 51:7.

c Mat. 28:19–20.

31 1a K'UTUL RAQAL: Marsh, Thomas B.
3a Isa. 52:7;

Luk. 2:10–11;

Mos. 3:3–5.

4a Mos. 18:19;
Tz. ut S. 42:12; 52:36.

k'utb'esinb'il chiru lin moos, aj Jose Smith, alalb'ej. Tat-ok chi jultikank aatin chalen sa' li hoonal a'in, relik chi yaal, chi q'olok sa' li awimq li ak b'q'an ru choq' re k'ate'k.

5 Jo'kan ut, "ch'ik laa setleb' ch'iich' chi anchal aawaam, ut b'kuyb'il laa maak, ut taatub'laaq li 'q'olom chawix, xb'aan naq laj k'anjel xk'ulub' lix tojb'al. Jo'kan ut, te'wanq xyu'am laa junkab'al.

6 K'e reetal, chi yaal ninye aawe, elen chaq rik'ineb' yal chiru junjung kutan, ut ch'olob' li waatin, ut laa'in tinkawresi jun li na'ajej choq' reheb'.

7 Relik chi yaal, laa'in "tinte xch'oolob' li tenamit, ut eb' a'an tate'xk'ul. Ut tinxaqab' jun iglees rik'in laa wuq';

8 Ut laa'at "taak'eheb' xkawilal ut taakawresiheb' choq' re li kutan naq te'ch'utub'aaq.

9 Aj "kuyunelaqat sa' li b'ch'a'ajkilal; maahob'eb' li neke'hob'ok. Jolomi laa 'junkab'al sa' tuulanil, ut xaqxooqat junelik.

10 K'e reetal, ninye aawe naq tatwanq choq' aj b'anonel choq' re li iglees, a'b'an moko re ta li ru-chich'och', xb'aan naq eb' a'an ink'a' tate'xk'ul.

11 Chap aab'e yalaq b'ar nawaj, ut taak'ehe'q aawe xb'aan laj "K'o-job'anel Ch'oolej k'a'ru taab'aanu ut toj b'ar tatxik.

12 Junelik "chattijoq, maare anchal tat-ok sa' li b'aaleek ut taasachq laa q'ajkamunkil.

13 "Tiikaqat chi paab'ank toj sa' roso'jik, ut il, laa'in wankin b'aa-wik'in. Li aatin a'in moko re ta winq chi moko reheb' li winq; we b'an laa'in, li Jesukristo ajwi', laj Tojol aawix, xb'aan li 'rajom li Yuwa'b'ej. Amen.

TASAL 32

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith li Profeet re laj Parley P. Pratt ut laj Ziba Peterson, Octubre 1830 (History of the Church, 1:118–120). Eb' li xb'eenil k'a'jo' lix k'oxlahomeb' ut li rajomeb' ke'reek'a chixixeb' laj Lamanita, li yeeb'il chi junxilaj naq te'osob'tesiiq, jo' tzolb'il xb'aan li Iglees sa' lix Hu laj Mormon. Xb'aan a'in, kitz'aamaman naq li Qaawa' tixk'utb'esi li rajom xch'ool chirix ma te'taqlaaq li xb'eenil sa' li kutan a'an rik'ineb' li jar teep chi ral ch'och' sa' rokeb'aal li saq'e. Chirix a'an kik'utb'esiman li na'leb' a'in.

4b Tz. ut S. 4:4–6.

5a Apok. 14:15.

b K'UTUL RAQAL: Kuyuk maak.

c Tz. ut S. 79:3.

d Luk. 10:3–11; Tz. ut S. 75:24.

7a K'UTUL RAQAL:

Jale'k xch'ool, jalb'il xch'ool.

8a Tz. ut S. 81:5; 108:7.

9a K'UTUL RAQAL: Kuyuk.

b K'UTUL RAQAL: Ch'a'ajkilal.

c K'UTUL RAQAL: Junkab'al—Lix k'anjel li na'b'ej yuwa'b'ej.

11a K'UTUL RAQAL: K'o-job'anel Ch'oolej (aj); Santil Musiq'ej.

12a 3 Ne. 18:17–21.

K'UTUL RAQAL: Tijok.

b K'UTUL RAQAL: Aaleek, aalenk.

13a K'UTUL RAQAL: Kuyuk toj sa' roso'jik.

b Mat. 28:20.

c K'UTUL RAQAL: Jesukristo—Li wankilal k'eeb'il re.

1–3, *Laj Parley P. Pratt ut laj Ziba Peterson neke'b'oqe' chi jultikank aatin chiruheb' laj Lamanita, ut chi xik rochb'een laj Oliver Cowdery ut laj Peter Whitmer, alalb'ej*; 4–5, *Tento te'tijog re xtawb'al ru li loq'laj hu.*

ANAJWAN ut chirix lin moos aj "Parley P. Pratt, k'ehomaq reetal, ninye re naq jo' naq yo'yookin nawaj naq a'an tixch'olob' lin evangelio ut ^btaatzoloq chiwix, ut naq tuulanaq a'an, ut kub'enaq qach'ool.

2 Ut li k'a'ru kinxaqab' choq' re, a'an naq ^ataaxik rochb'eeneb' lin moos, aj Oliver Cowdery ut aj Peter Whitmer, alalb'ej, sa' li

yamyookil ch'och' sa' xyanqeb' laj ^bLamanita.

3 Ut laj "Ziba Peterson taaxik ajwi' rochb'eeneb', ut laa'in ajwi' tin-xik rochb'eeneb' ut tinwanq sa' ^bxyiheb', ut laa'in laj ^caatinanel chirixeb' chiru li Yuwa'b'ej, ut maak'a' taanumtaa q sa' xb'eeneb'.

4 Ut eb' a'an ^ate'ab'inq chiru li k'a'ru tz'iib'anb'il, ut maajun chik ^bk'utb'esinb'il na'leb' te'xb'aanu rib' jo' xe'xk'ul; ut junelik te'tijog re taaruuq ^ctinte ajwi' a'an chiru lix ^dnawomeb'.

5 Ut te'ab'inq chiru li aatin a'in, ut ink'a' te'xchap chi q'un, ut laa'in te'wosob'tesi. Amen.

TASAL 33

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith li Profeet, re laj Ezra Thayre ut laj Northrop Sweet, sa' Fayette, Nueva York, Octubre 1830 (History of the Church, 1:126–127). Sa' xtz'iib'ankil li k'utb'esinb'il na'leb' a'in, li Profeet kixye xyaalal naq "li ... Qaawa' junelik wan xch'ool chixtzolb'al li ani nasik'ok chi yalb'il xq'e rik'in paab'aal" (History of the Church, 1:126).

1–4, *Eb' laj k'anjelanel b'oqb'ileb' chixch'olob'ankil li evangelio sa' li xjunlaju hoonal*; 5–6, *Li Iglees ak xaqaab'anb'il, ut eb' li sik'b'ileb' ru tento te'ch'utub'aaq*; 7–10, *Jalomaq eek'a'uxl, xb'aan naq xnach'ok chaq li awa'b'ejihom re choxa*; 11–15, *Li Iglees kab'lanb'il sa' xb'een li saqoonaq*

re li evangelio; 16–18, *Kawresiho-maq eerib' choq' re lix k'ulunik li B'eelomej.*

K'EHOMAQ reetal, ninye eere, **K**ex inmoos Ezra ut Northrop, tehomaq lee xik ut chex'ab'inq chiru lix yaab' xkux li Qaawa' lee

32 1a K'UTUL RAQAL: Pratt, Parley Parker.
b Mat. 11:28–30.
2a Tz. ut S. 28:8; 30:5.
b Tz. ut S. 3:18–20.
3a Tz. ut S. 58:60.

b Mat. 18:20;
Tz. ut S. 6:32; 38:7.
c K'UTUL RAQAL: Aj Aatinanel.
4a 1 Ne. 15:25;
Tz. ut S. 84:43–44.

b Tz. ut S. 28:2.
c JS—R 1:74.
d K'UTUL RAQAL: Tawom ru.

Dios, li yo'yo ut nim xwankil li "raatin, q'es wi'chik ru chiru jun yok'leb' ch'iich' ka'pak'al xq'esnal, li najache' wi' ru xb'asalil li b'aqelej ut li sulutz, li aamej ut li musiq'ej, ut naxtz'il rix lix k'oxlahom ut li b'rajom li ch'oolej.

2 Xb'aan naq chi yaal, chi yaal, ninye eere naq b'oqb'ilex chixtaqsinkil xyaab' eekux jo' rik'in "xyaab' jun trompeet, ut chixch'olob'ankil lin evangelio chiru jun tasal tenamit yokotzinb'il ut po'jenaq xch'ool.

3 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, ak "q'an ru li awimq choq' re q'ole'k; ut ak xtaw li b'xjunlaju hoonal, ut li 'roso'jikil sut tinb'oqeb' wi' aj k'anjenel sa' lin awimq.

4 Ut ak "xpo'e' ru lin b'awimq, li junjunq raqal; ut maajun wan li nab'aanunk re li 'us, ka'ajwi' junjunq ajwi'; ut eb' a'an "neke'sach xna'leb' naab'al sut xb'aan li "tijok chi tojb'il, ut po'jenaqeb' xk'a'uxl chixjunileb'.

5 Ut chi yaal, chi yaal, ninye eere, naq li "iglees a'in b'kinxaqab' ut kinb'oq chaq sa' li yamyookil ch'och'.

6 Ut jo'ka'in ajwi' "teb'inch'utub' li sik'b'ileb' ru inb'aan chalen chaq

sa' b'xkaajachalil li ruchich'och', jo' k'ihaleb' ajwi' li te'paab'anq we, ut te'ab'inq chiru xyaab' inkux.

7 Relik chi yaal, ninye chi tz'aqal yaal eere, naq ak q'an ru li awimq choq' re q'ole'k; jo'kan ut, ch'ikomaq lee setleb' ch'iich', ut q'olonqex chi anchal eemetz'ew, eek'a'uxl, ut eekawilal.

8 "Tehomaq xtz'uumal eere ut taanujaq, ut tex'ok chanchan ajwi' laj b'Nefi najter, li ki'el chaq Jerusalen chiru li yamyookil ch'och'.

9 Relik chi yaal, tehomaq xtz'uumal eere ut meekotz eemetz'ew, ut taatub'laaq li "q'olom cherix, xb'aan naq ilomaq, laa'in wankin eerik'in.

10 Relik chi yaal, tehomaq xtz'uumal eere ut taanujaq, ut cheye: Chejal eek'a'uxl, "chejal eek'a'uxl, ut chekawresi lix b'e li Qaawa', ut chetiikob'resi ru li ruq' xb'e, xb'aan naq taanach'oq chaq li awa'b'eji-hom re choxa;

11 Relik chi yaal, chejal eek'a'uxl ut "chikub'eeq eeha', chejunjunqalex, choq' re jun risinkil lee maak; relik chi yaal, chikub'eeq eeha' rik'in ajwi' li ha', toja' ut naq nalach li kub'iha' re xam ut re li Santil Musiq'ej.

33 1a Heb. 4:12;
Hel. 3:29-30.

b Alma 18:32;
Tz. ut S. 6:16.

2a Isa. 58:1.

3a Jwan 4:35;
Tz. ut S. 4:4; 12:3; 14:3.

b Mat. 20:1-16.

c Jak. 5:71;
Tz. ut S. 43:28.

4a 2 Ne. 28:2-14;
Morm. 8:28-41.

b K'UTUL RAQAL:

Awimq re li Qaawa'.
c Rom. 3:12;

Tz. ut S. 35:12.

d 2 Ne. 28:14.

e K'UTUL RAQAL: Tijok
chi tojb'il.

5a K'UTUL RAQAL: Lix
Iglees li Jesukristo
reheb' laj Santil Paa-
b'anel sa' Roso'jikeb'
li Kutan.

b K'UTUL RAQAL: Xk'o-
job'ankil wi'chik li

evangelio.

6a K'UTUL RAQAL:
Israel—Lix ch'u-
tub'ankil Israel.

b 1 Ne. 19:15-17.

8a Tz. ut S. 88:81.

b 2 Ne. 1:26-28.

9a Sal. 126:6;
Alma 26:3-5;
Tz. ut S. 75:5.

10a Mat. 3:1-3.

11a K'UTUL RAQAL: Kub'i-
ha', kub'sink ha'.

12 K'ehomaq reetal, chi yaal, chi yaal, ninye eere, a'in lin "evangelio; ut chijultiko'q eere naq te'wanq xpaab'aal chiwix, malaj ut maamin te'ruuq chi kole'k;

13 Ut sa' xb'een li "saqoonaq a'in tinkab'la lin iglees; relik chi yaal, sa' xb'een li saqoonaq a'in kab'lanb'ilex laa'ex, ut wi texkanaaq, li b'rokeb'aal xb'alb'a ink'a' taanum-taaq sa' eeb'een.

14 Ut taajultiko'q eere li jar "raqal ut sumwank re li iglees, re xpaab'ankileb'.

15 Ut yalaq ani wan xpaab'aal "teek'ojob' sa' lin iglees, rik'in xk'eeb'al li b'uq'ej, ut laa'in tink'e

li 'maatan re li Santil Musiq'ej sa' xb'eeneb'.

16 Ut lix Hu laj Mormon ut "eb' li santil tz'iib'anb'il hu k'eeb'ileb' inb'aan choq' b'eeetzolb'al; ut lix wankil lin Musiq' 'caxk'e xyu'am chixjunil li k'a'aq re ru.

17 Jo'kan ut, tiikaqex chi paa-b'ank, junelik chextijoj, chi wanq eexam chi k'uub'anb'il ut chi lochlo, ut chi wan xya'al eerik'in, re naq kawalaqex sa' xk'ulunik li "B'eelomej—

18 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, chi yaal, chi yaal, ninye eere, naq "tink'ulunq chi seeb'. Chi jo'kan. Amen.

TASAL 34

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith li Profeet re laj Orson Pratt, sa' Fayette, Nueva York, 4 Noviembre 1830 (History of the Church, 1:127–128). Li Qawa' Pratt b'elelaju chihab' xyu'am sa' li kutan a'an. Kijale' chaq xch'ool ut kikub'e chaq xha' naq kirab'i xb'een wa li evangelio li k'ojob'anb'il wi'-chik, chi jultikanb'il xb'aan laj Parley P. Pratt, li ras, ak waqib' xamaan chik. Kik'ule' li k'utb'esinb'il na'leb' a'in sa' rochoch laj Peter Whitmer, yuwa'b'ej.

1–4, Eb' li tiikeb' chi paab'ank neke'ok choq' ralal li Dios xb'aan li xtojbal rix li maak; 5–9, Li xjultikankil li evangelio naxkawresi li b'e choq' re li xkab' xk'ulunik li Qaawa'; 10–12, Nachal li profetil aatin xb'aan lix wankil li Santil Musiq'ej.

AT walal "Orson, k'e aaxik ut ab'i ut k'e reetal li k'a'ru tinye laa'in, li Qaawa' Dios, aawe, li Jesukristo ajwi' ut laj Tojol aawix;

2 Lix "saqen ut lix yu'am li ru-chich'och', jun saqen li nalemtz'un

12a 3 Ne. 27:13–22.

13a K'UTUL RAQAL:

Saqoonaq.

b Mat. 16:16–19;

Tz. ut S. 10:69–70.

14a Yoo chi aatinak chixixeb' li tasal 20–22;

Tz. ut S. 42:13.

15a Tz. ut S. 20:41.

b K'UTUL RAQAL: Uq'ej,

xk'eeb'al.

c K'UTUL RAQAL: Maa-

tan re li Santil

Musiq'ej.

16a K'UTUL RAQAL: Loq'la

hu (eb' li).

b 2 Tim. 3:16.

c Jwan 6:63.

17a Mat. 25:1–13.

K'UTUL RAQAL:

B'eelomej.

18a Apok. 22:20.

K'UTUL RAQAL:

Xkab' xk'ulunik li

Jesukristo.

34 1a K'UTUL RAQAL: Pratt,

Orson.

2a Jwan 1:1–5.

K'UTUL RAQAL: Saqen,

lix saqen li Kristo.

sa' q'ojyin ut li q'ojyin moko nax-taw ta ru;

3 Li k'a'jo' "kixra li ruchich'och', jo'kan naq ^bkixk'e tz'aqal lix yu'am, re naq jo' k'ihaleb' te'paab'anq, te'-ruuq chi ok choq' 'ralal li Dios. Jo'-kan naq laa'at walalat;

4 Ut "osob'tesinb'ilat xb'aan naq xatpaab'an;

5 Ut q'axal osob'tesinb'ilat wi'chik xb'aan naq "b'oqb'ilat inb'aan chix-jultikankil lin evangelio—

6 Chixtaqsinkil xyaab' aakux jo' rik'in xyaab' li trompeet, naj-taq xyaab' ut kawaq, ut "chixyaa-b'asinkil li jalb'a-k'a'uxlej chiru jun tasal tenamit yokotzinb'il ut po'jenaq xch'ool, re xkawresinkil lix b'e li Qaawa' choq' re li xkab' ^bxk'ulunik.

7 Xb'aan naq k'e reetal, chi yaal, chi yaal, ninye aawe, naq taana-ch'oq chaq li "hoonal naq tink'u-lunq sa' jun ^bchoql rik'in wankilal ut nimla loq'alil.

8 Ut a'anaq "xnimal ru kutan sa' xhoonal ink'ulunik, xb'aan naq chixjunileb' li jar tenamit ^bte'siksotq.

9 A'b'anan rub'elaj naq taa-chalq li xnimal ru kutan a'an, li saq'e taaq'ojyino'q ru, ut li po taakik'o'q ru; ut eb' li chahim ink'a' te'raj xk'eeb'al xlemtz'un-kileb', ut wankeb' li te'tanje'q, ut ninqi sache'k neke'royb'eniheb' laj maak.

10 Jo'kan ut, taqsi lix yaab' aakux ut "mikotz aametz'ew, xb'aan naq li Qaawa' Dios x'aatinak; jo'-kan ut, aatinan jo' profeet, ut k'ee-b'ilaq rik'in lix ^bwankil li Santil Musiq'ej.

11 Ut wi tiikat chi paab'ank, k'e reetal, wankin aawik'in toj reetal naq tink'ulunq—

12 Ut chi yaal, chi yaal, ninye aawe, tink'ulunq chi seeb'. Laa'in laa Qaawa' ut laj Tojol aawix. Chi jo'kan. Amen.

TASAL 35

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il re laj Jose Smith li Profeet ut laj Sidney Rigdon, chi sa' malaj chixk'atq Fayette, Nueva York, Diciembre 1830 (History of the Church, 1:128–131). Sa' li kutan a'an, li Profeet ka'ch'in chik ma wulaj wu-laj yoo chi k'anjelak sa' xjaltesinkil ru li aatin sa' li Santil Hu. Kitikla li jal-tesink hu maare sa' Junio 1830, ut laj Oliver Cowdery ut laj John Whitmer ke'k'anjelak jo' aj tz'iib'anel. Rik'in naq eb' a'an ak b'oqb'ileb' sa' jalaneb' chik

3a Jwan 3:16; 15:13.

K'UTUL RAQAL:
Rahok.

b K'UTUL RAQAL: Aj To-jol-ix; Xtojb'al rix li maak; Tojok-ix, toj-b'il rix, tojb'al-ix.

c Jwan 1:9–12;
Rom. 8:14, 16–17;
Mois. 6:64–68.

K'UTUL RAQAL: Ralal ut xrab'in li Dios.

4a Jwan 20:29.

5a K'UTUL RAQAL: B'o-qok, b'oqb'il xb'aan li Dios, xb'oqb'al.

6a Tz. ut S. 6:9.

b K'UTUL RAQAL:
Xkab' xk'ulunik li
Jesukristo.

7a Apok. 1:3.

b Luk. 21:27.

8a Joel 2:11; Mal. 4:5;

Tz. ut S. 43:17–26.

K'UTUL RAQAL:
Xkab' xk'ulunik li
Jesukristo.

b Isa. 64:2.

10a Isa. 58:1.

b 2 Pe. 1:21.

li k'anjel, laj Sidney Rigdon kib'oqe', chi xaqab'amb'il xb'aan li Dios, re taak'an-jelaq choq' aj tz'iib'anel chiru li Profeet sa' li k'anjel a'in (chi'ilmanq sa' li raqal 20). Jo' xtiklajik lix tz'iib'ahom chirix li k'utb'esinb'il na'leb' a'in, li Profeet kixtz'iib'a: "Chiru Diciembre laj Sidney Rigdon kichal chaq Ohio re patz'ok chiru li Qaawa', ut rochb'een a'an kichal laj Edward Partridge. ... Ka'ch'in chik chirix xk'ulunikeb' li wiib' chi komon winq a'in, li Qaawa' ki'aatinak chi jo'ka'in" (History of the Church, 1:128).

1-2, Chan ru naq eb' li winq neke'ru chi ok choq' ralal li Dios; 3-7, Nab'o-qe' laj Sidney Rigdon chi kub'sink ha' ut chixk'eeb'al li Santil Musiq'ej; 8-12, Li eetalil ut li sachb'a-ch'oolej neke'k'anjelaman rik'in paab'aal; 13-16, Eb' lix moos li Qaawa' te'xtz'ileb' li tenamit rik'in lix wankil li Musiq'ej; 17-19, Wan sa' ruq' laj Jose Smith lix lawil li muqmuukil na'leb'; 20-21, Eb' li sik'b'ileb' ru te'xkuq xnumsinkil lix kutankil lix k'ulunik li Qaawa'; 22-27, Taakole'q Israel.

AB'IHOMAQ lix yaab' xkux li "Qaawa' lee Dios, a'an ajwi' li ^bAlfa ut li Omega, lix tiklajik ut li roso'jik, li wan 'xb'e sa' junaj chi sutam li wan chi junelik, li ^djuntaq'eet anajwan jo' ewer, ut chi junelik.

2 Laa'in li Jesukristo, li Ralal li Dios, li "kik'ehe' chiru krus choq' re lix maak li ruchich'och', jo' k'i-haleb' ajwi' li ^bte'paab'anq re lin

k'ab'a', re naq te'ruuq chi ok choq' 'ralal li Dios, chi "junajeb' wik'in jo' naq laa'in "junajin rik'in li Yuwa'bej, jo' li Yuwa'bej junaj wik'in, re naq junajaqo.

3 K'ehomaq reetal, chi yaal, chi yaal, ninye re lin moos aj Sidney, wilomat laa'at ut laa k'anjel. Wab'ihomeb' laa tij, ut katinkawresi choq' re jun k'anjel q'axal nim wi'chik.

4 Osob'tesinb'ilat laa'at, xb'aan naq taab'aanu xningal ru na'leb'. K'e reetal, kattaqlaak, jo' chanru ajwi' laj "Jwan, re xkawresinkil li b'e chiwu, ut chiru laj ^bElias li toj taachalq, ut moko kanaw ta.

5 Katkub'sink ha' rik'in ha' choq' re li jalb'a-k'a'uxlej, a'b'anan "ink'a' ke'xk'ul li Santil Musiq'ej;

6 A'b'anan anajwan nink'e aawe jun taqlahom, naq "tatkub'sinq ha' rik'in ha', ut te'xk'ul li ^bSantil Musiq'ej rik'in xk'eeb'al li 'uq'ej, jo' chanru ajwi' eb' li apostol najter.

35 1a K'UTUL RAQAL:

Qaawa'.

b Apok. 1:8.

K'UTUL RAQAL: Alfa ut Omega.

c 1 Ne. 10:19;

Tz. ut S. 3:2.

d Heb. 13:8;

Tz. ut S. 38:1-4;
39:1-3.

2a K'UTUL RAQAL: K'ehok

chiru krus.

b Tz. ut S. 20:25; 45:5, 8.

c K'UTUL RAQAL: Ralal ut xrab'in li Dios.

d Jwan 17:20-23.

K'UTUL RAQAL: Junajil.

e K'UTUL RAQAL: Dios, Roxichal li Dios.

4a Mal. 3:1;

Mat. 11:10;

1 Ne. 11:27;

Tz. ut S. 84:27-28.

b 3 Ne. 25:5-6;

Tz. ut S. 2:1; 110:13-15.

5a Hech. 19:1-6.

6a K'UTUL RAQAL: Kub'ih'a', kub'sink ha'.

b K'UTUL RAQAL:

Maatan re li Santil Musiq'ej.

c K'UTUL RAQAL: Uq'ej, xk'eeb'al.

7 Ut taak'ulmanq naq taawanq jun xanimal ru k'anjel sa' li ch'och', sa' xyanqeb' ajwi' laj "Gentil, xb'aan naq lix majelaleb' xna'leb' ut lix tz'eqb'eetalileb' taak'eh'e'q chi k'utmank sa' xnaq'eb' ru chixjunil li tenamit.

8 Xb'aan naq laa'in li Dios, ut moko "k'osb'il ta lin tel; ut laa'in tink'ut li ^bsachb'a-ch'ooolejil k'anjel, li ^eeetalil, ut li sachb'a-ch'ooolej, chiruheb' chixjunil li ^ate'paab'anq re lin k'ab'a'.

9 Ut li ani te'tz'aamanq re sa' lin k'ab'a' chi wank "xpaab'aaleb', eb' a'an ^bte'risiheb' ^claj tza, ut ^dte'xk'ir-tesiheb' li yaj; te'xk'e li mutz' chixk'ulb'al rilob'aaleb', ut li tz'ap xik chi ab'ink, ut li mem chi aatinak, ut li yeeq roq chi b'eeq.

10 Ut chi seeb' taachalq xq'ehil naq te'k'utmanq xninqal ru na'leb' chiruheb' li ralal xk'ajoleb' li winq.

11 A'b'an wi "maak'a' li paab'aal, maak'a' taak'utmanq, ka'ajwi' li ^bsachok-u sa' xb'een "Babilonia, a'an ajwi' li kiminok ruheb' chixjunil li ninqi tenamit chiruk'b'al xviinul li josq'il xb'aan li ^dko'b'ee-tak yumb'eetak xb'aanu.

12 Ut "maajuneb' wan li neke'b'aanunk re li chaab'il, ka'ajwi' eb' li kawresinb'ileb' chixk'ulb'al lix tz'aqalil lin evangelio, li kintaqla rik'in li tasal tenamit a'in.

13 Jo'kan ut, ninb'oqeb' li ^ak'a'aq re ru q'un xmetz'ew re li ruchich'och', eb' li ^bmoko tzolb'ileb' ta ut xik' ilb'ileb', re xtz'ilb'aleb' li tenamit rik'in lix wankil inMusi'q;

14 Ut li ruq'eb' a'an, a'anaq li wuq' laa'in, ut laa'inaq lix "ramleb' ut li ramok-uq' reheb'; ut laa'in tinb'ak' lix yiitoqeb', ut eb' a'an te'pleeti'q chi kaweb' xwinqilal choq' we, ut eb' li ^bxik' neke'ilok reheb' te'wanq rub'eleb' li roq; ut laa'in tink'e chi ^ct'ane'k li yok'leb' ch'iich' choq' reheb', ut rik'in ^dxxamlel li xik' naweek'a tinkoleb' rix.

15 Ut eb' li ^aneb'a' ut li ^btuulan taajultikamanq li evangelio chiruheb', ut te'wanq chi ^cilok, re rilb'al xq'ehil ink'ulunik, xb'aan naq ak ^dhayek' chaq re—

16 Ut te'xtzol li jaljookil ru aatin chirix lix toonal li "higo, xb'aan naq anajwan ajwi' ak hayek' chaq re li saq'ehil.

17 Ut laa'in kintaqla lix ^atz'aqalil lin evangelio rik'in ruq' lin moos

7a K'UTUL RAQAL: Gentil, eb' laj.

8a Isa. 50:2; 59:1.

b K'UTUL RAQAL:

Sachb'a-ch'ooolej.

c K'UTUL RAQAL: Eetalil.

d K'UTUL RAQAL: Paab'ank, xpaab'ankil.

9a K'UTUL RAQAL:

Paab'aal.

b Mar. 16:17.

c Mar. 1:21-45.

d K'UTUL RAQAL: K'irtesink.

11a Tz. ut S. 63:11-12.

b Tz. ut S. 5:19-20.

c K'UTUL RAQAL: Babel, Babilonia.

d Apok. 18:2-4.

12a Rom. 3:10-12;

Tz. ut S. 33:4; 38:10-11; 84:49.

13a 1 Kor. 1:27;

Tz. ut S. 1:19-23; 124:1.

b Hech. 4:13.

14a 2 Sam. 22:2-3.

b Tz. ut S. 98:34-38.

c Tz. ut S. 1:13-14.

d Tz. ut S. 128:24.

15a Mat. 11:5.

b K'UTUL RAQAL:

Tuulan, tuulanil.

c 2 Pe. 3:10-13;

Tz. ut S. 39:23; 45:39;

Mois. 7:62.

d Tz. ut S. 63:53.

16a Mat. 24:32;

Tz. ut S. 45:36-38;

JS—M 1:38.

K'UTUL RAQAL: Reetalileb' li kutan.

17a Tz. ut S. 42:12.

aj ^bJose; ut sa' xq'unal xmetz'ew kiwosob'tesi;

18 Ut kink'é re a'an lix "lawil li muqmuukil na'leb' chirix li k'a'aq re ru ^bk'eeb'il chaq xtz'apb'al, a' li k'a'aq re ru wanjenaq chalen chaq sa' ^cxk'ojlajik li ruchich'och', ut li k'a'aq re ru toj taachalq chalen sa' li hoonal a'in toj sa' xq'e-hil ink'ulunik, wi taakanaaq wik'in; wi ut ink'a', jalan tinxaqab' sa' xna'aj.

19 Jo'kan ut, chak'aak'ale re naq ink'a' taalajq xpaab'aal, ut taak'eemanq xb'aan laj "K'ojob'anel Ch'oolej, li ^bSantil Musiq'ej, li nanawok re chixjunil li k'a'aq re ru.

20 Ut jun taqlahom nink'é aawe—naq "tattz'iib'aq choq' re a'an; ut te'k'eemanq li loq'laj hu, jo' chanru ajwi' naq wan chire tz'aqal inch'ool, choq' re xkolb'aleb' li ^bsik'b'ileb' ru inb'aan;

21 Xb'aan naq eb' a'an te'rab'i lix "yaab' inkux, ut tine'ril, ut moko te'wanq ta chi warjenaq, ut ^bte'x-kuy lix kutankil 'ink'ulunik; xb'aan

naq eb' a'an te'saqob'resiiq ru, jo' chanru naq ^dsaq wu laa'in.

22 Ut anajwan ninye "aawe, tatkanaaq rik'in, ut a'an taab'eeq aawochb'een; maakanab' a'an, ut ch'olch'o naq taatz'aqloq ru li k'a'aq re ru a'in.

23 Ut "a' yaal jo' ink'a' nakat-tz'iib'ak, k'e reetal, k'eeb'ilaq re a'an aatinak jo' profeet, ut laa'at taajultika lin evangelio ut taak'am chaq raatineb' ^bli najter profeet re xk'ut-b'al xyaalal li raatin, jo' chanru naq k'eeb'ilaq re a'an.

24 "Chepaab' chixjunil li taqlahom ut li sumwank li teneb'انب'ilex wi; ut laa'in tink'é chi ^bchiq'mank li choxa choq' re eechaab'ilal, ut laj "Satanas taasiksotq ut Sion "taasaho'q xch'ool sa' xb'eeneb' li tzuul ut taatamq;

25 Ut "taakole'q ^bIsrael sa' li kutan k'oxlanb'il inb'aan; ut rik'in li "laaw ink'ehom te'k'ame'q xb'e, ut maa-jaruj chik te'sache'q xna'leb'.

26 Waklesihomaq eech'ool ut chisaho'q eeraam, taanach'oq chaq lix "tojb'al eerix.

17b Tz. ut S. 135:3.

18a Tz. ut S. 84:19.

b Dan. 12:9;

Mat. 13:35;

2 Ne. 27:10–11;

Eter 4:4–7;

JS—R 1:65.

c Tz. ut S. 128:18.

19a Jwan 14:16, 26; 15:26.

K'UTUL RAQAL:

K'ojob'anel Ch'oo-lej (aj).

b K'UTUL RAQAL: Santil Musiq'ej.

20a Sa' li kutan a'in li

Profeet yoo chaq

chi k'anjelak sa'

xjaltesinkil ru li

Santil Hu chi k'ut-b'esinb'il, sa' li kib'o-
qe' wi' laj Sidney
Rigdon choq' aj
tz'iib'anel.

b K'UTUL RAQAL:
Sik'b'il ru.

21a Joel 2:11;

Tz. ut S. 43:17–25;
88:90; 133:50–51.

b Mal. 3:2–3.

c K'UTUL RAQAL:
Xkab' xk'ulunik li
Jesukristo.

d K'UTUL RAQAL: Saq
ru, xsaqal ru.

22a Tz. ut S. 100:9–11.

23a AAN: yalaq jo'q'e

naq ink'a' yoo chi
tz'iib'ak laj Sidney
Rigdon.

b AAN: eb' li loq'laj
hu.

24a Tz. ut S. 103:7.

b Tz. ut S. 21:6.

c 1 Ne. 22:26.

d K'UTUL RAQAL: Sahil
ch'oolejil.

25a Isa. 45:17;
1 Ne. 19:15–16; 22:12.

b K'UTUL RAQAL: Israel.

c K'UTUL RAQAL: Xla-
wil li tijonelil.

26a Luk. 21:28.

27 Mexxuwak, ex ch'ina teep inkarneer, eere li "awa'b'ejihom, toj reetal naq tink'ulunq. K'ehomaq

reetal, ^btink'ulunq chi seeb'. Chi jo'kan. Amen.

TASAL 36

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith li Profeet re laj Edward Partridge, nach' rik'in Fayette, Nueva York, Diciembre 1830 (History of the Church, 1:131). (Chi'ilmanq ajwi' xtiklajik li tasal 35.) Li Profeet kixye naq laj Edward Partridge "nak'utun li choxahilal rik'in, ut a'an jun reheb' li xnimal ru winq re li Qaawa'" (History of the Church, 1:128).

1–3, *Li Qaawa' naxk'e li ruq' sa' xb'een laj Edward Partridge rik'in ruq' laj Sidney Rigdon; 4–8, Li junjunq chi winq li nak'uluk re li evangelio ut li tijonelil tento taab'oqe'q chi xik ut chi jultikank aatin.*

JO'KA'IN naxye li Qaawa' Dios, li "Nim Xmetz'ew re laj Israel: K'e reetal, ninye aawe, at inmoos ^bEdward, naq osob'tesinb'ilat, ut kuyb'ileb' laa maak, ut b'oqb'ilat chixjultikankil lin evangelio jo' rik'in xyaab' jun trompeet;

2 Ut laa'in tink'e li "wuq' sa' aab'een rik'in ruq' lin moos aj Sidney Rigdon, ut taak'ul lin Musiq', li Santil Musiq'ej, a'an ajwi' laj ^bK'ojob'anel Ch'oolej, li tixk'ut chawu li ^ctuqtuukil k'a'aaq re ru re li awa'b'ejihom;

3 Ut laa'at taach'olob' rik'in kawil xyaab' kuxej, ut taaye: Hosanna,

osob'tesinb'ilaq taxaq xk'ab'a' li Dios q'axal taqenaq.

4 Ut anajwan li b'oqok ut taqlahom a'in nink'e aawe chirixeb' chixjunil li winq—

5 Naq jo' k'ihaleb' li te'chalq chiruheb' lin moos aj Sidney Rigdon ut aj Jose Smith, alalb'ej, rik'in xk'ulub'ankil li b'oqok ut li taqlahom a'in, ^ate'k'ojobamanq ut te'taqlamanq ^bchixjultikankil li evangelio li junelik nakana, sa' xyanqeb' li tenamit—

6 Rik'in xyaab'asinkil li jalb'a'k'a'uxlej, ut xyeeb'al: ^aKolomaq eerib' chiru li po'jenaqil tasal tenamit a'in, ut elenqex chaq sa' li xam, xik' ut cheril us ta yal li ^baq'ej ch'ulakinb'il rik'in li tz'ejwalej.

7 Ut li taqlahom a'in taak'ehe'q reheb' li xb'eenil re lin iglees, re naq li junjunq chi winq li taak'ulub'anq re chi junaj li rajom xch'ool,

27a K'UTUL RAQAL:
Awa'b'ejihom re
choxa malaj
rawa'b'ejihom
li Dios.

^b Apok. 22:20.

36 1a K'UTUL RAQAL: Jesu-
kristo; Jehova.

^b Tz. ut S. 41:9–11.

2a K'UTUL RAQAL: Uq'ej,
xk'eeb'al.

^b K'UTUL RAQAL: K'o-
job'anel Ch'oolej (aj);
Santil Musiq'ej.

^c Tz. ut S. 42:61.

5a Tz. ut S. 63:57.

K'UTUL RAQAL:
K'ojob'ank.

^b K'UTUL RAQAL:
Jultikank aatin.

6a Hech. 2:40.

^b Jud. 1:23.

taaruq chi k'ojob'aak ut chi taq-laak, jo' chanru ajwi' kinye.

8 Laa'in li Jesukristo, li Ralal li Dios; jo'kan ut, b'ak'omaq lee

yiitoq, ut laa'in tinchalq chi jun xaqaamil sa' lin "santil ochoch. Chi jo'kan. Amen.

TASAL 37

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il re laj Jose Smith li Profeet ut laj Sidney Rigdon, nach' rik'in Fayette, Nueva York, Diciembre 1830 (History of the Church, 1:139). Sa' a'in, k'eeb'il li xb'een taqlahom chirix jun ch'utub'aak sa' li jun k'ojlajik a'in.

1–4, *Eb' laj santil paab'anel b'oqb'ileb' chixch'utub'ankil rib' sa' li Ohio.*

K'EHOMAQ reetal, ninye eere naq moko na'ajman ta ru choq' we naq "teejaltesi chik li aatin toj reetal naq texxik sa' li Ohio, ut a'in xb'aan laj xik' ilonel, ut choq' re lee chaab'ilal.

2 Ut jo'kan wi'chik, ninye eere naq ink'a' texxik toj reetal naq xejultika lin evangelio sa'eb' li na'ajej a'an, ut xek'e xkawilal li iglees yalaq b'ar natawman, ut k'a'jo'

wi'chik sa' "Colesville, xb'aan naq k'ehomaq reetal, eb' a'an neke'tijok chiwu rik'in naab'al li paab'aal.

3 Ut jo'kan wi'chik, jun taqlahom nink'e re li iglees, naq na'ajman ru choq' we naq te'xch'utub' rib' sa' "li Ohio, roybeninkil li kutan naq lin moos aj Oliver Cowdery taa-sutq'iiq rik'ineb'.

4 K'ehomaq reetal, wahi' xchaab'ilal li na'leb', ut li junjunq chi winq "chixsik'aq xjunes li taaraj toj reetal naq tink'ulunq. Chi jo'kan. Amen.

TASAL 38

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith li Profeet, sa' Fayette, Nueva York, 2 Enero 1831 (History of the Church, 1:140–143). Ki'uxman sa' jun ch'utub'aj-ib' re li Iglees.

1–6, *Li Kristo kixyo'ob'tesi chixjunil li k'a'aq re ru; 7–8, A'an wan sa' xyiheeb' laj santil paab'anel, li chi seeb' te'iloq re; 9–12, Chixjunil li tz'ejwalej po'b'il ru chiru a'an; 13–22, A'an kixk'uula choq' reheb' lix santil paab'anel jun*

ch'och' li yeechi'inb'il sa' li yu'am a'in ut sa' li junelik q'e kutan; 23–27, Eb' laj santil paab'anel taqlanb'ileb' chi wank chi junajaqeb', ut chixk'oxlankil rib' chirib'ileb' rib' jo' as iitz'inb'ej; 28–29, Nayeeman naq taawanq li pleet; 30–33,

8a Mal. 3:1.
37 1a AAN: xjaltesin-kil ru li Santil Hu, li ak yoo chaq chi

uxmank.
2a Tz. ut S. 24:3; 26:1.
3a AAN: li estado Ohio.
Tz. ut S. 38:31–32.

4a K'UTUL RAQAL: Xtaql ch'oolej.

Eb' laj santil paab'anel taak'eemanq reheb' li wankilal chalenaq chaq taqe'q, ut te'xik sa' xyanqeb' chixjunil li tenamit; 34-42, Li Iglees taqlanb'il chirilb'aleb' li neb'a' ut li maak'a'eb' wan re, ut chixsik'b'al li b'ihomal re li junelik q'e kutan.

JO'KA'IN naxye li Qaawa' lee Dios, a'an ajwi' li Jesukristo, li Xnimal ru "LAA'ININ, li Alfa ut li Omega, lix ^btiklajik ut li roso'jik, a'an ajwi' li ki'ilok re xnimal ru xheelam li junelik q'e kutan, ut chixjunil li "teep chi lemtz' anjel re choxa, ^arub'elaj naq ^ckiyiib'aman li ruchich'och';

2 A'an ajwi' li ^ananawok re chixjunil li k'a'aq re ru, xb'aan naq ^bchixjunil li k'a'aq re ru wan chi k'utk'u chiru lix naq' wu;

3 Laa'in ajwi' li kin'aatinak, ut ^akiyiib'aman li ruchich'och', ut chixjunil li k'a'aq re ru kichal inb'aan.

4 Laa'in ajwi' li kink'uluk re li "Sion re laj Enok chire tz'aqal in-ch'ool; ut chi yaal ninye, jo' k'i-haleb' ajwi' li ^bke'paab'ank re lin k'ab'a', xb'aan naq laa'in li Kristo, ut sa' tz'aqal lin k'ab'a', xb'aan

xchaab'ilal li 'kik'elej li kinhoy, kintz'aaman chiru li Yuwa'b'ej choq' reheb'.

5 A'ut k'ehomaq reetal, li rela'eb' "laj maak kink'uula sa' ^bb'ak'leb' ch'iich' re q'o'jyin toj reetal li 'raqb'a-aatin re li xnimal ru kutan, li taachalq sa' roso'jik li ruchich'och'.

6 Ut chi jo'kan tintaqla naq te'k'uulamanq laj maak, li ink'a' te'ab'inq re lix yaab' inkux, li te'xka-wob'resi b'an li raameb', ut rahilal, rahilal, rahilal li xk'ulumaqeb'.

7 A'ut k'ehomaq reetal, chi yaal, chi yaal, ninye eere, naq wan lix ^anaq' wu sa' eeb'een. Laa'in wankin sa' ^beeyi, ut ink'a' nekexru chiwilb'al;

8 A'b'anan chi seeb' taachalq li kutan naq ^atineeril, ut teenaw naq wankin; xb'aan naq li tz'apleb' t'ikr re q'o'jyin sa' junpaat chik taapejliiq, ut li ani moko ^bsaqob'resinb'il ta ru ink'a' ^ctixkuy xnumsinkil li kutan.

9 Jo'kan ut, b'ak'omaq lee yii-toq ut chexwanq chi kawresinb'il. K'ehomaq reetal, eere laa'ex li ^aawa'b'ejihom, ut laj xik' ilonel ink'a' taaq'axoq-u.

38 1a K'UTUL RAQAL:
LAA'ININ.
b Apok. 1:8.
c Tz. ut S. 45:1.
d K'UTUL RAQAL: Yu'am
naq maji' nokoyo'la.
e Sal. 90:2.
2a Tz. ut S. 88:41;
Mois. 1:35.
K'UTUL RAQAL:
Chixjunil naxnaw.
b Prov. 5:21; 2 Ne. 9:20.
3a Sal. 33:6-9.
K'UTUL RAQAL:
Yo'ob'tesink.

4a Tz. ut S. 45:11-14;
76:66-67; 84:99-100;
Mois. 7:18-21.
jjs, Gen. 14:25-40.
K'UTUL RAQAL: Sion.
b Tz. ut S. 20:25; 35:2;
45:3-5.
c K'UTUL RAQAL: Xtojb'al
rix li maak.
5a K'UTUL RAQAL:
Maa'usilal.
b 2 Pe. 2:4; Jud. 1:6.
K'UTUL RAQAL:
Xb'all'b'a.
c K'UTUL RAQAL: Raq'b'a-

aatin sa' roso'jik.
7a Tz. ut S. 1:1.
b Tz. ut S. 6:32; 29:5.
8a Apok. 22:4-5.
K'UTUL RAQAL:
Xkab' xk'ulunik li
Jesukristo.
b K'UTUL RAQAL: Saq ru,
xsaqal ru.
c Mal. 3:2.
9a Luk. 6:20.
K'UTUL RAQAL:
Awa'b'ejihom re
choxa malaj
rawa'b'ejihom li Dios.

10 Chi yaal ninye eere, ^ach'ajb'ilex, a'b'an moko chixjunil ta; ut maa'ani chik wan li ^bnasaho' wi' chi tz'aqal inch'ool;

11 Xb'aan naq chixjunil li ^atz'ejwalej po'b'il ru chiwu; ut eb' li wankilal re ^bq'ojyin neke'numta sa' li ruchich'och', sa' xyanqeb' li ralal xk'ajoleb' li winq, sa' rilob'aal chixjunil li teep re choxa—

12 Xb'aan li na'awa'b'ejin wi' li ch'anch'ookilal, ut wan sa' ^arahilal chixjunil li junelik q'e kutan, ut eb' li ^banjel yookeb' chiroyb'eninkil li nimla taqlahom re ^cxq'olb'al chaq li ruchich'och', re xch'utub'ankil li ^dyib' aj pim re naq ^etaak'atmanq; ut k'ehomaq reetal, ch'utub'anb'il laj xik' ilonel.

13 Ut anajwan nink'ut cheru jun li muqmuukil na'leb', jun na'leb' k'uulanb'il chaq sa'eb' li muqmuukil na'ajej, re xk'eeb'al chi uxmank toj reetal ^aeesachlijik chirix xnumik li kutan, ut moko xenaw ta;

14 A'ut anajwan ninye a'an eere, ut osob'tesinb'ilex, moko xb'aan ta lee maa'usilal, chi moko lee ch'ool wan wi' xmaak'a'il li paa'b'aal; xb'aan naq chi yaal wankeb' eere li wankeb' xmaak chiwu, a'ut laa'in tinwuxtaana eeru sa' xq'unal eemetzew.

15 Jo'kan ut, ^akawaq eemetzew chalen anajwan; ^bmexxuwak, xb'aan naq eere laa'ex li awa'b'ejihom.

16 Ut choq' re lee kolb'al ninke'e eere jun taqlahom, xb'aan naq wab'ihom lee tij, ut eb' li ^aneb'a' xe'tz'uyin chiwu, ut eb' li ^bb'ihom keb'inyo'ob'tesi, ut we laa'in chixjunil li tz'ejwalej, ut maawa'in aj ^ctihoneleb' ru li winq.

17 Ut kinkanab' chi b'ihom li ruchich'och', ut k'ehomaq reetal, a'an ^axxaqleb'aal li woq, jo'kan naq jun sut chik tinxaqliiq sa' xb'een.

18 Ut ninyeechi'i sa' wuq' ut naxk'ulub'a inch'ool xk'eeb'al eere li b'ihomal q'axal nim wi'chik, a'an ajwi' jun ch'och' li yeechi'inb'il, jun ch'och' nab'utun wi' li leech ut xya'al kab', sa' xb'een li maak'a'aq wi' li majewank naq taak'ulunq li Qaawa;

19 Ut tink'e eere choq' xch'och'il eereechanihom, wi nekesik' chi anchal eech'ool.

20 Ut a'inaq lin sumwank eerik'in, teek'ul choq' xch'och'il eereechanihom, ut choq' ^areechanihomeb' lee ralal eek'ajol chi junelik, naq toj xaqxooq li ruchich'och', ut teereechani wi'chik sa' li

10a K'UTUL RAQAL:
Ch'ajob'resinb'il
ut moko ch'ajob're-
sinb'il ta.

b Tz. ut S. 1:30.

11a Isa. 1:3-4;
Tz. ut S. 33:4.

b Mik. 3:6;
Tz. ut S. 112:23;
Mois. 7:61-62.

12a Mois. 7:41.

b Tz. ut S. 86:3-7.

c K'UTUL RAQAL:
Q'olok.

d Tz. ut S. 88:94;
101:65-66.

e Mat. 13:30.

13a Tz. ut S. 5:32-33.

15a K'UTUL RAQAL: Kaw
xch'ool, xkawil
xch'ool.

b K'UTUL RAQAL:

Xuwak—Xxuwankil
li winq.

16a Mos. 4:16-18.

b 1 Sam. 2:7.

c Hech. 10:34;
Moro. 8:11-12;
Tz. ut S. 1:34-35.

17a 1 Ne. 17:39;
Abr. 2:7.

20a Tz. ut S. 45:58.

junelik q'e kutan, chi ink'a' chik taa'oso'q.

21 A'b'an chi yaal ninye eere naq sa' li yu'am a'in moko taawanq ta eerik'in junaq rey chi moko aj taq-lanel, xb'aan naq laa'inaq lee "rey ut texink'aak'ale.

22 Jo'kan ut, ab'ihomaq lix yaab' inkux ut "taaqehomaqin, ut laa'e-xaq jun ^bach'ab'anb'il tenamit, ut maajunaq eechaq'rab', ka'ajwi' inchaq'rab' laa'in naq tink'ulunq, xb'aan naq laa'in aj 'k'ehol chaq'rab' cheru, ut k'a'ru tab'i' naru chi ramok re li wuq'?

23 A'ut chi yaal ninye eere, "tzolomaq eerib' cherib'il eerib' jo' chanru li opiis li kexinxaqab' wi';

24 Ut li junjunq chi winq "chixk'oxla li ras riitz'in jo' naxk'oxla rib' a'an, ut chixk'anjela li ^bsaq ruhil na'leb' ut 'santilal chiwu.

25 Ut jun sut chik ninye eere, li junjunq chi winq chixk'oxla li ras riitz'in jo' naxk'oxla rib' a'an.

26 Xb'aan naq k'a'ru tab'i' chi winq sa' eeyanq li wan kab'laju li ralal, ut moko tiib'il ta ru narileb', ut neke'k'anjelak chiru rik'in ab'ink chiru, ut naxye re li jun: Chattiqib'aaq rik'in b'aatal ut k'ojlan arin; ut re li jun chik: Chattiqib'aaq rik'in q'eel t'ikr ut chunlan

le'—ut narileb' li ralal ut naxye naq tiik ru xna'leb'?

27 K'ehomaq reetal, a'in kink'e eere jo' jaljookil ru aatin, ut a'an ajwi' jo' wankin laa'in. Ninye eere, "junajaqex, ut wi ink'a' junajex, moko wehex ta.

28 Ut jo'kan wi'chik, ninye eere naq laj xik' ilonel sa'eb' li muqmuukil na'ajej naxsik' "eeyu'am.

29 Nekerab'i resil li "pleet sa' li najtil ch'och', ut nekeye naq chi seeb' taawanq ninqi pleet sa'eb' li najtil ch'och', a'ut ink'a' nekenaw xch'ooleb' li winq sa' lee ch'och' laa'ex.

30 Ninye eere li k'a'aq re ru a'in xb'aan lee tij; jo'kan ut, "k'uulahomaq li ^bchaab'il na'leb' sa' lee ch'ool, maare anchal lix maa'usilaleb' li winq tixk'utb'esi li k'a'aq re ru a'in cheru xb'aan lix maa'usilaleb', re naq chi jo'kan taa'aatinaq sa' eexik rik'in jun xyaab' kuxej q'axal kaw wi'chik chiru li taachiq'oq re li ruchich'och'; a'b'anan wi kawresinb'ilex ink'a' texxuwaq.

31 Ut re naq texruuq chixkolb'al eerib' chiru lix wankil laj xik' ilonel, ut texch'utub'aaq wik'in, jun tenamit tiik xch'ool, chi maak'a' "eetz'ajnil ut maak'a' eejitb'al—

21 a Sak. 14:9; 2 Ne. 10:14; Alma 5:50.

22 a Jwan 10:27.

b K'UTUL RAQAL: Jesukristo—Li rawa'b'ejil li Kristo chiru li Jun Mil Chihab'.

c Isa. 33:22; Mik. 4:2; Tz. ut S. 45:59.

23 a Tz. ut S. 88:77-79, 118, 122.

K'UTUL RAQAL: K'utuk, tzolonel.

24 a Deut. 17:20;

1 Kor. 4:6.

b Tz. ut S. 46:33.

K'UTUL RAQAL: Saq ruhil na'leb'.

c K'UTUL RAQAL: Santilal.

27 a Jwan 17:21-23; 1 Kor. 1:10;

Ef. 4:11-14;

3 Ne. 11:28-30;

Mois. 7:18.

K'UTUL RAQAL: Junajil.

28 a Tz. ut S. 5:33; 38:13.

29 a Tz. ut S. 45:26, 63; 87:1-5; 130:12.

30 a JS—M 1:37.

b K'UTUL RAQAL: Chaa-b'il na'leb'ejil.

31 a 2 Pe. 3:14.

32 Jo'kan ut, xb'aan a'in naq kink'e eere li taqlahom naq tex-xik sa' li "Ohio; ut aran tink'e eere lin ^bchaq'rab'; ut aran 'texti-qib'aaq rik'in wankilal chalen chaq taq'e'q;

33 Ut chalen chaq aran, yalaq ani nawaj taaxik sa' xyanqeb' "chixjunileb' li tenamit, ut taayeemanq reheb' k'a'ru te'xb'aanu; xb'aan naq wan jun li xnimal ru k'anjel k'uulanb'il inb'aan, xb'aan naq taakole'q ^bIsrael, ut tink'ameb' xb'e yalaq b'ar nawaj, ut maajun wankilal 'taaramoq re li wuq'.

34 Ut anajwan, nink'e re li iglees sa'eb' li na'ajej a'in jun taqlahom, naq junjunq li winq sa' xyanqeb' te'xaqab'aaq, ut eb' a'an te'xaqab'aaq xb'aan lix "yaab' xkux li iglees;

35 Ut eb' a'an te'rileb' li neb'a' ut eb' li maak'a'eb' wan re, ut texk'anjelaq re "xk'eeb'al xtenq'ankileb' re naq ink'a' te'xk'ul rahilal, ut te'x-taqlaheb' sa' li na'ajej li kink'e wi' xtaqlankileb'.

36 A'inaq ut lix k'anjeleb', xjolo-minkil li na'ux rik'in li k'a'ru re li iglees a'in.

37 Ut eb' li ani wankeb' xch'och'ileb' li awimq li ink'a' neke'ru chi k'ayimank, chikanab'amanq

malaj chito'nimanq, jo' neke'xk'oxla naq us.

38 Cheril naq chik'uulamanq chixjunil li k'a'aq re ru; ut chirix naq eb' li winq ak "tiqib'انب'ileb' rik'in wankilal chalen chaq taq'e'q ut taqlanb'ileb', chixjunil li k'a'aq re ru a'in taach'utub'amanq sa' xch'ool li iglees.

39 Ut wi nekesik' li "b'ihomal li wan rajom li Yuwa'b'ej xk'eeb'al eere, laa'exaq li jun tenamit q'axal b'ihom chiru chixjunil chik, xb'aan naq taawanq eerik'in li b'ihomal re junelik q'e kutan; ut tento taa'uxq naq lix ^bb'ihomal li ruchich'och' we laa'in re xk'eeb'al; a'b'anan cheril eerib' chiru li "q'et-q'etil, maare anchal texwanq jo'eb' laj ^aNefita najter chaq.

40 Ut anajwan, ninye eere, nink'e eere jun taqlahom, naq li junjunq chi winq, jo' xb'eenil, jo' aj tij, jo' aj tzolonel, ut jo'kaneb' aj-wi' li komon, chixik rik'in xnimal xmetz'ew, rik'in xk'anjel li ^aruq', re xkawresinkil ut xb'aanunkil li k'a'aq re ru kintaqla.

41 Ut li aatin ^ateejultika, chiwanq choq' xyaab' kuxej re ^btije'k, li junjunq chi winq chiru li ras riitz'in, rik'in q'unil aatin ut tuulanil.

42 Ut ^aelenqex chaq sa' xyanqeb'

32a Tz. ut S. 37:3.

b Tz. ut S. 42.

c Luk. 24:49;
Tz. ut S. 39:15; 95:8;
110:9-10.

33a K'UTUL RAQAL:
Xk'anjeleb' laj
k'amol aatin.

b Isa. 45:17;
Jer. 30:10;
Tz. ut S. 136:22.

c Dan. 4:35.

34a K'UTUL RAQAL:
K'ulub'aak sa'
komonil.

35a K'UTUL RAQAL:
Tenq'ank.

38a K'UTUL RAQAL: Ti-
qib'aak, xtiqib'ankil.

39a Jak. 2:17-19;
Tz. ut S. 11:7.
b Hag. 2:8.

c K'UTUL RAQAL:
Q'etq'etil.

d Moro. 8:27.
40a 1 Kor. 4:12.

41a K'UTUL RAQAL:
Jultikank aatin.

b K'UTUL RAQAL: Ti-
jom, xtijb'al.

42a Isa. 52:11.

laj maak. Kolomaq eerib', Ch'aj-b'ilaqex laa'ex li nekexk'amok re

lix k'uleb'aal li Qaawa'. Chi jo'kan. Amen.

TASAL 39

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith li Profeet re laj James Covill, sa' Fayette, Nueva York, 5 Enero 1831 (History of the Church, 1:143-145). Laj James Covill, li kiwan chaq choq' aj k'anjel reheb' laj Bautista chiru tana' ka'k'aal chihab', ki'ok sa' sumwank rik'in li Qaawa' naq tixpaab' yalaq taqlahom tixk'e li Qaawa' re rik'in xtz'uumal re laj Jose li Profeet.

1-4, Eb' laj santil paab'anel wankeb' xwankil chi ok choq' rala li Dios; 5-6, Xk'ulb'al li evangelio, a'an ajwi' xk'ulb'al li Kristo; 7-14, Nataqlaman re laj James Covill naq taakub'eeq xha' ut taak'anjelaq sa' li rawimq li Qaawa'; 15-21, Eb' lix moos li Qaawa' tento te'xjultika li evangelio rub'e-laj li xkab' xk'ulunik li Qaawa'; 22-24, Eb' li neke'k'uluk re li evangelio te'ch'utub'aaq sa' li yu'am a'in ut sa' li junelik q'e kutan.

CHAT-AB'INQ, ut ab'i lix yaab' xkux a'an li wan chalen chaq anchal li "junelik q'e kutan toj anchal li junelik q'e kutan chik, li Xnimal ru ^bLAA'ININ, a'an ajwi' li Jesukristo—

2 Lix "saqen ut lix yu'am li ru-chich'och'; jun saqen li nalemtz'un sa' q'ojyin ut li q'ojyin moko nax-taw ta ru;

3 Laa'in ajwi' li kinchal sa' "xjacheb'aal ru li kutan rik'ineb' li we, ut eb' li we moko kine'xk'ul ta;

4 A'ut re jo' k'ihal li ke'k'uluk we, kink'e wankilal chi ok choq' "walal; ut chi jo'kan ajwi' tink'e re jo' k'ihaleb' li te'k'uluq we, wankilal chi ok choq' walal.

5 Ut chi yaal, chi yaal, ninye aawe, ani nak'uluk re lin evangelio "nikinixk'ul laa'in, ut ani ink'a' nak'uluk re lin evangelio moko nikinixk'ul ta laa'in.

6 A'in ut lin "evangelio—li jalb'a-k'a'uxlej ut li ^bkub'iha' rik'in ha', toja' ut nachal li kub'iha' re xam ut re li Santil Musiq'ej, a'an laj K'ojob'anel Ch'oolej, li nak'utuk re chixjunil li k'a'aq re ru, ut 'naxk'ut li tuqtuukil k'a'aq re ru re li awa'b'ejjhom.

7 Ut anajwan, k'e reetal, ninye

39 1a Heb. 13:8;
Tz. ut S. 20:12; 35:1;
38:1-4.

b Exo. 3:14.
K'UTUL RAQAL:
Jehova.

2a K'UTUL RAQAL: Saqen,
lix saqen li Kristo.

3a Tz. ut S. 20:26;
Mois. 6:57, 62.

4a Jwan 1:12.
K'UTUL RAQAL: Ralal
ut xrab'in li Dios.

5a Jwan 13:20.

6a K'UTUL RAQAL: Kub'i-
ha', kub'sink ha';

Evangelio;
Jalok k'a'uxl,
jalb'a-k'a'uxlej.
b K'UTUL RAQAL:
Yo'laak wi'chik, yo'-
laak rik'in li Dios;
Santil Musiq'ej.
c Tz. ut S. 42:61.

aawe, at inmoos "James, wilom laa k'anjel ut ninnaw aawu.

8 Ut chi yaal ninye aawe, tiik anajwan naq wan aach'ool chiwu sa' li hoonal a'in, ut k'e reetal, laa'in kink'e ninqi osob'tesink sa' xb'een aajolom;

9 A'b'anan, aawilom nimla rahil ch'oolejil, xb'aan naq xinaatz'eqtaana k'iila sut xb'aan li q'etq'etil ut li nachal wi' xk'a'uxl li "ruchich'och'.

10 A'b'an, k'e reetal, chalenaq xkutan kil aakolb'al, wi tat-ab'inq chiru lix yaab' inkux, li nayehok aawe: Waklin, ut "chikub'eeq aaha', ut ch'aj chaq laa maak, rik'in xpatz'b'al ink'ab'a', ut taak'ul inMusiq', ut jun osob'tesink k'aj'oj' xnimal, jo' li maa-jun wa aanawom.

11 Ut wi nakab'aanu a'in, xinkawresi choq' aawe jun k'anjel q'axal nim wi'chik. Taajultika lix tz'aqalil lin evangelio, li xintaqla chaq sa'eb' li roso'jik kutan a'in, li sumwank li kintaqla re "xk'amb'aleb' chaq wi'chik lin tenamit, li wankeb' sa' lix junkab'al laj Israel.

12 Ut taak'ulmanq naq "taahilanq li wankilal sa' aab'een; taa-wanq xnimal aapaab'aal, ut laa'in tinwanq aawik'in ut tinxik chiru laa wilob'aal.

13 Laa'at b'oqb'ilat chi "k'anjelak sa' lin awimq, ut chixwaklesinkil

lin iglees, ut ^bchixk'eeb'al chi k'ut-mank Sion, re naq taaruuq taasa-ho'q xch'ool sa' xb'eeneb' li tzuul ut 'taatamq.

14 K'e reetal, chi yaal, chi yaal, ninye aawe, naq moko b'oqb'ilat ta chi xik sa'eb' li ch'och' sa' re-leb'aal saq'e; b'oqb'ilat b'an chi xik sa' li Ohio.

15 Ut a' yaal jo' neke'xch'utub'rib' lin tenamit sa' li Ohio, wan chi k'uulanb'il inb'aan jun "osob'tesink xkomon li moko nawb'il ta sa' xyanqeb' li ralal xk'ajoleb' li winq, ut taahoymanq sa' xb'een xjolo-meb'. Ut chalen chaq aran te'xik li winq sa' ^bchixjunileb' li 'tenamit.

16 K'ehomaq reetal, chi yaal, chi yaal, ninye eere, naq eb' li wankeb' Ohio neke'xpatz' ink'ab'a' rik'in nimla paab'aal, neke'xk'oxla naq tinram li wuq' sa' raqb'a-aatin sa' xb'eeneb' li tenamit, a'b'an ink'a' naru naq tintz'eqtaana xyaa-lal li waatin.

17 Jo'kan ut, yalomaq eeq'e rik'in xnimal eemetz'ew, ut b'oqomaq aj k'anjenel li tiikeb' sa' lin awimq, re naq "taasete'q li ruq' li jun su-taq chik.

18 Ut a' yaal jo' neke'xjal xk'a'uxl ut neke'xk'ul lix tz'aqalil lin evangelio, ut neke'santob'resiik ru, laa'in tinram li wuq' sa' "raqb'a-aatin.

7a Tz. ut S. 40:1.

9a Mat. 13:22.

10a Tz. ut S. 40:1-3.

K'UTUL RAQAL: Kub'i-ha', kub'sink ha'.

11a K'UTUL RAQAL:

Israel—Lix ch'utub'ankil Israel.

12a 2 Kor. 12:9.

13a Mat. 20:1-16.

^b Isa. 52:8.

^c Tz. ut S. 117:7.

15a Tz. ut S. 38:32; 95:8;

110:8-10.

^b Tz. ut S. 1:2.

^c K'UTUL RAQAL:

Xk'anjeleb' laj

k'amol aatin.

17a Jak. 5:61-75;

Tz. ut S. 24:19.

18a K'UTUL RAQAL:

Jesukristo—Aj

Raqol Aatin.

19 Jo'kan ut, ayuqex, japomaq eere rik'in kawil xyaab' kuxej, ut cheye: Taanach'oq chaq li awa'b'e-jihom re choxa; ut cheyaab'asi: Hosanna! osob'tesinb'ilaq taxaq xk'ab'a' li Dios Q'axal Taqenaq.

20 Ayuqex ut chexkub'sinq ha' rik'in ha', ut chekawresi li b'e chiru li wilob'aal choq' re lix q'e-hil "ink'ulunik;

21 Xb'aan naq taanach'oq chaq xq'ehil; li "kutan malaj li hoonal maajun winq^b nanawok re; a'b'an ch'olch'o ru naq taachalq.

22 Ut ani nak'uluk re li k'a'aq re ru a'in, nikinixk'ul laa'in; ut eb' a'an te'ch'utub'amanq wik'in sa' li yu'am a'in ut sa' li junelik q'e kutan.

23 Ut jo'kan wi'chik, taak'ul-manq naq sa' xb'eenjo' k'ihal li ne-kekub'si xha' rik'in ha', teek'e lee "ruq', ut eb' a'an te'xk'ul li^b maatan re li Santil Musiq'ej, ut te'wanq chi 'ilok chi ub'ej re rilb'al li reetalil "ink'ulunik, ut te'xnaw wu.

24 K'ehomaq reetal, tink'ulunq chi seeb'. Chi jo'kan. Amen.

TASAL 40

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il re laj Jose Smith li Profeet ut laj Sidney Rigdon, sa' Fayette, Nueva York, Enero 1831 (History of the Church, 1:145). Rub'elaj xtz'iib'ankil resil li k'utb'esinb'il na'leb' a'in, li Profeet kixtz'iib'a, "Rik'in naq laj James Covill kixtz'eqtaana li raatin li Qaawa', ut kisutq'i rik'in li na'leb' ut li tenamit kiwan wi' chaq, li Qaawa' kixk'e we laa'in ut re laj Sidney Rigdon li k'utb'esinb'il na'leb' a'in" (History of the Church, 1:145).

1–3, Xb'aan xxuwankil li rahob'te-siik ut xk'oxlankil li k'a'aq re ru re ruchich'och' na'ux xtz'eqtaanankil li evangelio.

K'EHOMAQ reetal, chi yaal ninye eere, naq lix ch'ool lin moos aj "James Covill tiik naq kiwan chiwu, xb'aan naq ki'ok sa' sumwank wik'in naq tixpaab' li waatin.

2 Ut "kixk'ul li aatin rik'in sahil ch'oolejil, a'b'an tikto laj Satanas kiraale, ut sa' xk'ab'a' li xiw chirix li^b rahob'tesiik ut sa' xk'ab'a' li nachal wi' xk'a'uxl li ruchich'och', "kixtz'eqtaana li aatin.

3 Jo'kan naq kixq'et lin sumwank, ut a' yaal we laa'in xb'aanunkil re jo' nink'oxla naq us. Amen.

20a K'UTUL RAQAL:
Xkab' xk'ulunik li
Jesukristo.

21a Mat. 24:36.
b JS—M 1:40.

23a K'UTUL RAQAL: Uq'ej,
xk'eeb'al.
b K'UTUL RAQAL:

Maatan re li Santil
Musiq'ej.

c Apok. 3:3;
Tz. ut S. 35:15;
45:39–44.

d 2 Pe. 3:10–14.

40 1a Tz. ut S. 39:7–11.
2a Mar. 4:16–19.

b Mat. 13:20–22.
K'UTUL RAQAL:
Rahob'tesiik xb'aan
xpaab'aal.
c K'UTUL RAQAL:
Q'etok paab'ank.

TASAL 41

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith li Profeet re li Iglees sa' Kirtland, Ohio, 4 Febrero 1831 (History of the Church, 1:146-147). Li Ruq' li Iglees re Kirtland sa' li kutan a'an yoo chi k'ihank rajlankil. Sa' xtiklajik li k'utb'esinb'il na'leb' a'in, li Profeet kixtz'iib'a, "Eb' li komon ... yookeb' chixyalb'al xq'e chixb'aanunkil li rajom li Dios, a' yaal jo' neke'x-naw, a'ut junjunq li jalanil na'leb' ut b'alaq'il musiq'ej ke'oken chaq sa' xyanqeb' ... [ut] li Qaawa' kixk'e re li Iglees li aatin a'in" (History of the Church, 1:146-147).

1-3, *Eb' li xb'eenil te'xjolomi li Iglees rik'in li musiq'ej re k'utb'esink;* 4-6, *Eb' li tz'aqal tzolom te'xk'ul ut te'x-paab' lix chaq'rab' li Qaawa';* 7-12, *Laj Edward Partridge naxaqab'aman choq' obiisp choq' re li Iglees.*

CHEX'AB'INQ ut ab'ihomaq, ex cintenamit, chan li Qaawa' ut lee Dios, ex li nasaho' wi' inch'ool "cherosob'tesinkil rik'in li q'axal nim re chixjunil li osob'tesink, ex li nekex'ab'ink we; ut laa'ex li ink'a' nekex'ab'ink we^btexinmajewa, li 'keye naq nekepaab' lin k'ab'a', rik'in li majewank li q'axal aal re chixjunil.

2 Chex'ab'inq, ex xb'eenil re lin iglees li kexinb'oq, k'ehomaq reetal, nink'e eere jun taqlahom, naq tee-ch'utub' eerib' re "xk'amb'al eerib' sa' xyaalal chirix li waatin.

3 Ut rik'in li tijok chi wank

eepaab'aal teek'ul "inchaq'rab', re teenaw chanru naq teejolomi lin iglees, re taawanq chixjunil li k'a'aq re ru chi tiik chiwu.

4 Ut laa'inaq lee "taqlanel naq^btink'ulunq; ut k'ehomaq reetal, tink'ulunq chi seeb', ut teeril naq chipaab'amanq lin chaq'rab'.

5 Ani "nak'uluk re lin chaq'rab' ut^bnaxb'aanu, a'an ajwi' lin tzolom; ut ani nayehok re naq naxk'ul ut moko naxb'aanu ta, a'an ajwi' maawa' lin tzolom, ut 'taa'isiiq chaq sa' eeyanq;

6 Xb'aan naq moko xk'ulub' ta naq li k'a'ru reheb' li ralal xk'ajol li awa'b'ejihom taak'eemanq reheb' li moko k'ulub'ejeb' ta, malaj reheb' li "tz'i', malaj te'kute'q li^bsaqi lemtz' q'ol chiruheb' li aaq.

7 Ut jo'kan wi'chik, aajel ru naq lin moos aj Jose Smith alalb'ej, taawanq jun "rochoch yuib'amb'il,

41 1a K'UTUL RAQAL:
Osob'tesink,
osob'tesinb'il,
rosob'tesinkil.
b Deut. 11:26-28;
1 Ne. 2:23.
c Tz. ut S. 56:1-4;
112:24-26.
2a K'UTUL RAQAL:
Junajil.

3a Tz. ut S. 42.
4a Sak. 14:9;
Tz. ut S. 45:59.
K'UTUL RAQAL: Jesu-
kristo—Li rawa'b'e-
jil li Kristo chiru li
Jun Mil Chihab'.
b K'UTUL RAQAL:
Xkab' xk'ulunik li
Jesukristo.

5a Mat. 7:24.
b Stgo. 1:22-25;
Tz. ut S. 42:60.
c Tz. ut S. 50:8-9.
K'UTUL RAQAL: Isiiik
chaq.
6a Mat. 15:26.
b Mat. 7:6.
7a Tz. ut S. 42:71.

b'ar wi' taawanq ut ^btaajaltesinq ru aatin.

8 Ut jo'kan wi'chik, aajel ru naq lin moos aj Sidney Rigdon taa-wanq jo' naxk'oxla naq us; ka'ajwi' naq tixpaab'eb' lin taqlahom.

9 Ut jo'kan wi'chik, xinb'oq in-moos aj "Edward Partridge; ut nink'e jun taqlahom, naq taaxa-qab'amank xb'aan lix yaab' xkux li iglees, ut taak'ojob'amanq choq' ^bobiisp choq' re li iglees, re xka-nab'ankil lix k'ay ut 'xnumsin-kil chixjunil lix kutan sa' xk'anjel li iglees;

10 Re xb'eresinkil chixjunil li k'a'aq re ru jo' chanru xaqab'an-b'ilaq choq' re sa'eb' lin chaq'rab' sa' li kutan naq tink'e.

11 Ut a'in xb'aan naq saq ru lix ch'ool chiwu, xb'aan naq a'an chan-chan laj "Natanael najter, li maa-k'a' wi' ^bb'alaq'il.

12 Li aatin a'in k'eeb'il eere, ut saq ru a'an chiwu; jo'kan ut, cher-riil eerib' chanru nekek'ul, xb'aan naq sumenb'ilaq sa' xb'een eeraam sa' xkutankil li raqb'a-aatin. Chi jo'kan. Amen.

TASAL 42

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith li Profeet, sa' Kirtland, Ohio, 9 Febrero, 1831 (History of the Church, 1:148-154). Kik'u-le' chi wankeb' aran kab'laju li xb'eenil, re xtz'aqob'resinkil ru lix yeechi'ihom li Qaawa' li k'eeb'il chaq junxil naq li chaq'rab' taak'eemanq aran Ohio (chi'il-manq sa' li tasal 38:32). Chirix li k'utb'esinb'il na'leb' a'in, li Profeet kixch'o-lob' naq "na'atinak chirix li chaq'rab' re li Iglees" (History of the Church, 1:148).

1-10, Eb' li xb'eenil b'oqb'ileb' re xjultikankil li evangelio, xkub'sin-kileb' xha' li jalb'ileb' xch'ool, ut xwaklesinkil li Iglees; 11-12, Na'aj-man naq te'b'oqe'q ut te'k'ojob'aaq, ut tento te'xk'ut li jar raqal chi na'leb' re li evangelio li natawman sa'eb' li loq'laj hu; 13-17, Tento te'k'utuq ut te'xye profetel aatin rik'in lix wan-kil li Musiq'ej; 18-29, Eb' laj san-til paab'anel taqlanb'ileb' naq ink'a' te'kamsinq, te'elq'aaq, te'tik'ti'iq, te'-rahinq-u, te'muxuq sumsu, malaj

te'xmaa'usilaheb' li jun ch'ol chik; 30-39, Nak'utman li chaq'rab' chirix xq'axtesinkil li eechej; 40-42, Yeeb'il naq moko us ta li q'etq'etil ut li q'e-mal; 43-52, Eb' li yaj tento te'k'ir-tesiiq rik'in yuluk ut rik'in paab'aal; 53-60, Eb' li loq'laj hu neke'xb'eresi li Iglees, ut tento taayeemanq resileb' chiru li ruchich'och'; 61-69, Taak'ut-b'esimanq b'ar taawanq li Ak' Jeru-salen jo' ajwi' li muqmuukil na'leb' re li awa'b'ejihom; 70-73, Li eechej li q'axtesinb'il tento taa'oksimanq re

7b AAN: naq tixjal-
tesil ru li Santil Hu.
Tz. ut S. 45:60-61.
9a Tz. ut S. 36:1.

b Tz. ut S. 72:9-12;
107:68-75.
K'UTUL RAQAL:
Obiisp.

c Tz. ut S. 51.
11a Jwan 1:47.
b K'UTUL RAQAL:
B'alaq'il.

xk'eeb'al xteng'ankileb' laj k'anjenel sa' li Iglees; 74-93, Nach'olob'aman li chaq'rab' chirix yumb'eetak ko'b'eetak, muxuk sumsu, elq'ak, ut xch'olob'ankil li maak.

CHEX'AB'INQ, ex xb'eenil re lin iglees, li kech'utub' eerib' sa' lin k'ab'a' laa'in, li Jesukristo ajwi', li Ralal li yo'yookil Dios, laj Kolol re li ruchich'och'; a' yaal jo' nekexpaab'ank re lin k'ab'a' ut nekepaab'eb' lin taqlahom.

2 Jun sut chik ninye eere, chex'ab'inq, ut ab'ihomaq ut paa-b'omaq li "chaq'rab' li tink'e eere.

3 Xb'aan naq chi yaal ninye, jo' xech'utub' eerib' jo' chanru li "taqlahom li kexintaqla wi', ut wankex sa' aatin ^bchirix li jun chi na'leb' a'in, ut xextz'aaman chiru li Yuwa'b'ej sa' lin k'ab'a', chi jo'kan ajwi' tekx'uluq.

4 K'ehomaq reetal, chi yaal ninye eere, nink'e eere li xb'een taqlahom a'in, naq texxik sa' lin k'ab'a', li junjung eere, ka'ajwi' lin moos aj Jose Smith, alalb'ej, ut laj Sidney Rigdon ink'a'.

5 Ut nink'e reheb' a'an jun taqlahom naq te'xik chiru jun k'amok, ut taak'eemanq rik'in lix wankil li "Musiq'ej jo'q'e te'sutq'iiq chaq.

6 Ut laa'ex texxik sa' lix wankilal

lin Musiq', ut teejultika lin evangelio, "sa' ka'kab'il, sa' lin k'ab'a', ut teetaqsi xyaab' eekux jo' rik'in xyaab' jun trompeet, ut teech'olob' li waatin chanchaneb' lix anjel li Dios.

7 Ut texxik ut texkub'sinq ha' rik'in ha', ut teeye: Chejal eek'a'uxl, chejal eek'a'uxl, xb'aan naq taanach'oq chaq li awa'b'ejihom re choxa.

8 Ut chalen sa' li na'ajej a'in texxik sa'eb' li na'ajej sa' xjajal li rokeb'aal saq'e; ut a' yaal jo' teetaweb' li te'k'uluq eere, teewaklesi lin iglees sa' li junjung chi na'ajej—

9 Toj reetal naq tixtaw xq'ehil naq taak'utb'esimanq cheru chalen chaq taq'e'q, jo'q'e taakawresimanq li "tenamit re li ^bAk' Jerusalen, re naq 'texch'utub'amanq sa' juna-jil, re naq laa'exaq lin "tenamit ut laa'inaq lee Dios.

10 Ut jo'kan wi'chik, ninye eere, naq lin moos aj "Edward Partridge taaxaqliiq sa' li opiis li b'arwan kinxaqab' wi'. Ut taak'ulmanq naq wi naq'etok aatin, ^bjalan chik taaxaqab'amanq sa' xna'aj. Chi jo'kan. Amen.

11 Jo'kan wi'chik ninye eere, naq moko k'eeb'ilaq ta re ani junaq chi xik re "xjultikankil lin evangelio, malaj re xwaklesinkil lin iglees,

42 2a Tz. ut S. 58:23.

K'UTUL RAQAL:
Chaq'rab'.

3a Tz. ut S. 38:32.

b Mat. 18:19.

5a K'UTUL RAQAL: Santil
Musiq'ej.

6a Mar. 6:7.

K'UTUL RAQAL:
Xk'anjeleb' laj

k'amol aatin.

9a Tz. ut S. 57:1-2.

b Eter 13:2-11;

Tz. ut S. 45:66-71;

84:2-5;

Mois. 7:62;

R. li P. 1:10.

K'UTUL RAQAL: Ak'
Jerusalen.

c K'UTUL RAQAL:

Israel—Lix ch'utub'ankil Israel.

d Sak. 8:8.

10a Tz. ut S. 41:9-11;
124:19.

b Tz. ut S. 64:40.

11a K'UTUL RAQAL:
Jultikank aatin.

ka'ajwi' wi ^bk'ojob'anb'il xb'aan ju-naq li 'k'eeb'il xwankil, ut nawb'il xb'aan li iglees naq k'eeb'il xwankil ut naq k'ojob'anb'il jo' tento taa'uxq xb'aaneb' laj jolominel re li iglees.

12 Ut jo'kan wi'chik, eb' li "xb'eenil, laj tij, ut laj tzolonel re li iglees a'in ^bte'xk'ut li jar raqal chi na'leb' re lin evangelio, li wan sa' li 'Santil Hu ut lix ^dHu laj Mormon, sa' li wan wi' lix tz'aqalil li ^eevangelio.

13 Ut eb' a'an te'xk'e reetaleb' li sumwank ut li jar raqal re li iglees re te'xb'aanu, ut a'inaq li te'xk'ut, jo' chanru te'b'eresiiq xb'aan li Musiq'ej.

14 Ut li Musiq'ej taak'eemanq eere xb'aan li "tijok chi wank eepaab'aal; ut wi moko nekek'ul ta li ^bMusiq'ej ink'a' texk'utuq.

15 Ut chixjunil a'in teek'e eech'ool chixb'aanunkil jo' kexintaqla chirix li k'a'ru nekek'ut, toj reetal taak'eemanq lix tz'aqalileb' lin ^aloq'laj hu.

16 Ut naq teetaqsi lix yaab' eekux

xb'aan laj ^aK'ojob'anel Ch'oolej, tex'atinaq ut teeye profeetil aatin jo' nink'oxla naq us;

17 Xb'aan naq, k'ehomaq reetal, laj K'ojob'anel Ch'oolej nanawok re chixjunil li k'a'aq re ru, ut naxch'olob' xyaalal li Yuwa'b'ej ut li K'ajolb'ej.

18 Ut anajwan, k'ehomaq reetal, nawaatina li iglees. ^aMatkamsin; ut ani ^bnakamsin maak'a'aq xkuyb'al lix maak sa' li ruchich'och' a'in, chi moko sa' li ruchich'och' chalel.

19 Ut jo'kan wi'chik, ninye, matkamsin; a'ut ani nakamsin ^ataakamq.

20 ^aMat-elq'ak; ut ani na'elq'ak ut ink'a' tixjal xk'a'uxl taa'isiiq chaq.

21 ^aMattik'ti'ik; ani natik'ti'ik ut ink'a' tixjal xk'a'uxl taa'isiiq chaq.

22 ^aTaara laa wixaqil chi anchal aach'ool, ut ^btatjiloq rik'in a'an ut maajun chik.

23 Ut ani na'ilok re jun li ixq re ^axrahinkil ru tixtz'eqtaana li

11 *b* K'UTUL RAQAL: B'oqok, b'oqb'il xb'aan li Dios, xb'oqb'al; K'ojob'ank.

c K'UTUL RAQAL: K'eeb'il xwankil; Tijonelil.

12 *a* K'UTUL RAQAL: Xb'eenil.

b Mos. 18:19-20; Tz. ut S. 52:9, 36.

K'UTUL RAQAL: K'utuk, tzolonel.

c K'UTUL RAQAL: Santil Hu.

d K'UTUL RAQAL: Hu laj Mormon (lix); Loq'laj hu (eb' li)—Xnimal xloq'aleb' li

loq'laj hu.

e K'UTUL RAQAL: Evangelio.

14 *a* Tz. ut S. 63:64.

K'UTUL RAQAL: Tijok.

b K'UTUL RAQAL: Santil Musiq'ej; K'utuk, tzolonel—K'utuk rik'in li Musiq'ej.

15 *a* Tz. ut S. 42:56-58.

16 *a* 1 Kor. 2:10-14;

Tz. ut S. 68:2-4.

K'UTUL RAQAL: K'ojob'anel Ch'oolej (aj).

18 *a* Exo. 20:13-17;

Mat. 5:21-37;

2 Ne. 9:35;

Mos. 13:21-24;

3 Ne. 12:21-37.

b K'UTUL RAQAL: Kamsink.

19 *a* K'UTUL RAQAL: Teneb'anb'il kamsiik.

20 *a* K'UTUL RAQAL: Elq'ak.

21 *a* K'UTUL RAQAL: Xmaak'a'il li b'alaq'; Tik'ti'ik.

22 *a* K'UTUL RAQAL: Rahok; Sumlaak.

b Gen. 2:23-24;

Ef. 5:25, 28-33.

23 *a* Mat. 5:28;

3 Ne. 12:28;

Tz. ut S. 63:16.

K'UTUL RAQAL: Rahink-u.

paab'aal, ut maak'a'aq li Musiq'ej rik'in; ut wi moko naxjal ta xk'a'uxl taa'isiiq chaq.

24 "Matmuxuk sumsu; ut ani namuxuk sumsu, ut moko naxjal ta xk'a'uxl, taa'isiiq chaq.

25 A'ut ani xmuxuk sumsu ut "naxjal xk'a'uxl chi anchal xch'ool, ut naxkanab', ut maajun wa chik naxb'aanu, ^btaakuy xmaak;

26 A'b'an wi naxb'aanu "wi'chik, ink'a' taakuye'q xmaak, taa'isiiq chaq b'an.

27 "Maamaa'usila laa was aawiitz'in, chi moko taab'aanu jun naq ra re.

28 Nakanaw naq k'eeb'il inchaq'rab' chirix li k'a'aq re ru a'in sa'eb' lin loq'laj hu; ani namaakob' ut moko naxjal ta xk'a'uxl "taa'isiiq chaq.

29 Wi "nikinaara, ^btatk'anjelaq chiwu ut "taapaab' chixjunil lin taqlahom.

30 Ut k'e reetal, taajultiko'q aawe eb' li "neb'a', ut re li k'a'ru aawe, ^btaaq'axtesi re 'xtenq'ankileb' li k'a'ru wan aawe chixk'eeb'al reheb', rik'in jun sumwank ut jun xhuhil li eechanink li ink'a' naru xq'etb'al.

31 Ut a' yaal jo' "nekek'e xkomon li k'a'ru eere reheb' li ^bneb'a', we laa'in teeb'aanu chaq; ut taak'o-job'amanq chiru li 'obiisp re lin iglees ut eb' lix tenq' aj k'ehol na'leb', wiib' reheb' li xb'eenil, malaj xb'eenileb' aj tij, anihaq tixxaqab' malaj ak xxaqab' ut "xk'ojob' choq' re li ajom a'an.

32 Ut taak'ulmanq, naq chirix naq k'ojob'انب'il chiru li obiisp re lin iglees, ut chirix naq a'an ak xk'ul chixjunil li ch'olob'انب'il aatin a'in chirix li k'a'ru re lin iglees li ^aq'axtesinb'il, naq ink'a' naru xmaq'b'al chiru li iglees, jo' chanru lin taqlahom, li junjunq chi winq taakanaaq chi ^bteneb'انب'il chiwu, jo' 'mertoom sa' xb'een tz'aqal li k'a'ru re, malaj li k'a'ru xk'ul chi q'axtesinb'il, jo' nimal li taatz'aqloq choq' re a'an ut lix ^ajunkab'al.

33 Ut jo'kan wi'chik, wi wan eechejsa' ruq' li iglees, malaj yalaq ani wan chi sa', li taaq'axoq re li na'ajman choq' re xk'eeb'al xtenq'ankileb', chirix li xb'een q'axtesink a'in, a'an jun "rela' li taaq'axtesimanq re li obiisp, taak'uulamanq re xk'eeb'al xtenq'ankileb' li ani maak'a'eb' re, chi yalaq jo'q'e, re naq li junjunq

24a K'UTUL RAQAL: Muxuk sumsu.

25a K'UTUL RAQAL: Jalok k'a'uxl, jalb'a-k'a'uxlej.
b Jwan 8:3-11.

K'UTUL RAQAL: Kuyuk maak.

26a 2 Pe. 2:20-22;
Tz. ut S. 82:7.

27a K'UTUL RAQAL: Molok aatin.

28a K'UTUL RAQAL: Isiik chaq.

29a Jwan 14:15, 21.

b K'UTUL RAQAL: K'anjelak chiru.

c K'UTUL RAQAL: Ab'ink chiru.

30a Mos. 4:16-26;
Alma 1:27.

K'UTUL RAQAL: Neb'a'.

b K'UTUL RAQAL: Q'axtesink, chaq'rab' re q'axtesink-ib'.

c K'UTUL RAQAL: Tenq'ank.

31a Mos. 2:17.
K'UTUL RAQAL: Le-

moox, k'ehok lemoox.

b K'UTUL RAQAL: Neb'a'.

c K'UTUL RAQAL: Obiisp.

d K'UTUL RAQAL: Xaqab'ank sa' xk'anjel.

32a Tz. ut S. 51:4.

b Tz. ut S. 72:3-11.

K'UTUL RAQAL: Teneb'aak, teneb'انب'il.

c K'UTUL RAQAL: Mertoom, mertoomil.

d Tz. ut S. 51:3.

33a Tz. ut S. 42:55; 51:13; 119:1-3.

chi winq li taaraj xtenq'ankil tixk'ul chi tz'aqal ut taak'uluq jo' chanru li ajb'il xb'aan.

34 Jo'kan ut, li rela' taak'uulamanq sa' lin k'uuleb'aal kab'l, re xk'eeb'al li taak'anjelaq reheb' li neb'a' ut li maak'a'eb' wan re, jo' xaqab'anb'ilaq xb'aan li taqenaqil ch'utam re li iglees, ut li obiisp ut lix ch'utam;

35 Ut re naq taalooq'manq li ch'och' choq' re lix chaab'ilal li iglees sa' komonil, ut re xkab'lankil li ochoch re loq'onink, ut re xwaklesinkil li "Ak' Jerusalem, li toj moqon taak'utb'esimanq—

36 Re naq eb' lin tenamit re li sumwank te'ch'utub'amanq sa' junajil sa' li kutan a'an naq "tink'ulunq sa' lin ^bsantil ochoch. Ut a'in ninb'aanu choq' re lix kolb'al lin tenamit.

37 Ut taak'ulmanq naq ani li namaakob' ut moko naxjal ta xk'a'uxl "taa'isiq chaq sa' li iglees, ut ink'a' tixk'ul wi'chik li k'a'ru ^bxq'axtesa' chaq choq' reheb' li neb'a' ut li maak'a'eb' wan re sa' lin iglees, malaj sa' jalan chik aatin, choq' we laa'in—

38 Xb'aan naq a' yaal jo' "nekeb'aanu re li q'axal ka'ch'in reheb' a'in, we laa'in nekeb'aanu chaq.

39 Xb'aan naq taak'ulmanq, li k'a'ru kinye rik'in xtz'uumaleb' re

lin profeet taatz'aqloq ru; xb'aan naq laa'in tinwosob'tesi xkomon lix b'ihomaleb' li ani neke'k'u-lub'ank re lin evangelio sa' xyanqeb' laj Gentil, choq' reheb' li neb'a' re lin tenamit li wankeb' sa' lix junkab'al laj Israel.

40 Ut jo'kan wi'chik, miwan "xq'etq'etil aach'ool; chixjunil laa ^bwaq' moko utz'u'ujinb'ilaq ta, ut lix chaq'al ru, a'anaq xchaq'al ru lix k'anjel tz'aqal aawuq';

41 Ut chixjunil li k'a'aq re ru chib'aanumanq chi ch'ajch'o chiwu.

42 Moko "aj q'emaqat ta; xb'aan naq ani aj q'em ink'a' tixk'ux xwahil chi moko tixk'e chirix li raq'il laj k'anjel.

43 Ut yalaq ani sa' eeyanq "yaj, ut maak'a' xpaab'aal re k'irtesiik, a'ut napaab'an, taach'olaniiq rik'in anchal li tuulanil, rik'in q'een ut q'unal tzakemq, ut a'in moko rik'in ta ruq' jun laj xik' ilonel.

44 Ut eb' li xb'eenil re li iglees, wiib' malaj numenaq wiib', te'b'oqe'q, ut te'tijoq choq' reheb' ut te'xk'e li "ruq' sa' xb'eeneb' sa' lin k'ab'a', ut wi neke'kam, we laa'in ^bte'kamq, ut wi neke'kana chi yo'yo, we laa'in te'wanq chi yo'yo.

45 "Tatwanq sa' komonil rik'in

35a K'UTUL RAQAL: Ak' Jerusalem; Sion.

36a Tz. ut S. 36:8.

b Mal. 3:1.

37a Tz. ut S. 41:5; 50:8-9.

K'UTUL RAQAL: Isiik chaq.

b K'UTUL RAQAL: Q'axtesink, chaq'rab' re q'axtesink-ib'.

38a Mat. 25:34-40.

K'UTUL RAQAL: Tz'aqal rahok; Tenq'ank.

40a Prov. 16:5.

K'UTUL RAQAL:

Q'etq'etil.

b K'UTUL RAQAL: Aq'ej.

42a Tz. ut S. 68:30-32.

K'UTUL RAQAL: Aj q'em, q'emal.

43a K'UTUL RAQAL: Yaj.

44a K'UTUL RAQAL: Rosob'tesinkileb' li yaj; Uq'ej, xk'eeb'al.

b Rom. 14:8;

Apok. 14:13;

Tz. ut S. 63:49.

45a 1 Jn. 4:16, 20-21.

^brahok, jo'kan naq 'tatyab'aq xb'aan xsachikeb' li neke'kam, ut q'axal wi'chik choq' reheb' li maa-k'a'eb' ^dxyo'onihom naq te'wakliiq chi yo'yo rik'in loq'alil.

46 Ut taak'ulmanq naq eb' li neke'kam chi weheb' moko te'x-yal ta li ^akamk, xb'aan naq ^bki'aq choq' reheb';

47 Ut eb' li moko neke'kam ta chi weheb', rahilal sa' xb'eeneb', xb'aan naq k'a lix kamikeb'.

48 Ut jo'kan wi'chik, taak'ulmanq naq ani wan ^axpaab'aal wik'in re ^bk'irtesiik, ut moko 'eetanb'il ta choq' re li kamk, taak'irtesiik.

49 Ani wan xpaab'aal chi ilok, taa'iloq.

50 Ani wan xpaab'aal chi ab'ink, taa'ab'inq.

51 Li yeeq roq li wan xpaab'aal chi pisk'ok, taapisk'oq.

52 Ut eb' li maak'a'eb' xpaab'aal chixb'aanunkil li k'a'aq re ru a'in, a'ut neke'paab'ank we, wankeb' xwankil chi ok choq' ^awalal; ut a' yaal jo' moko neke'xq'et ta lin chaq'rab', ^bteekuyeb' xyajel.

53 Tatxaqliiq sa' xna'aj laa ^amertoamil.

54 Maamaq' li raq' laa was

aawiitz'in; taatoj li b'arwan nakak'ul rik'in laa was aawiitz'in.

55 Ut wi ^anakak'ul li naq'axok re li taak'anjelaq choq' re aatenq'ankil, taak'e re lin ^bk'uuleb'aal kab'l, re naq taab'aanumanq chixjunil li k'a'aq re ru jo' chanru li k'a'ru inyehom.

56 Tattz'aamanq, ut te'k'eemanq lin ^aloq'laj hu jo' chanru kinxaqab', ut ^bte'koleq' rix sa' xyaalalil;

57 Ut na'ajman ru naq tatwanq chi ch'anch'o chirixeb', ut ink'a' taak'uteb' toj reetal naq xak'uleb' chi tz'aqal.

58 Ut nink'e eere jun taqlahom naq chirix a'an teek'uteb' chiruheb' chixjunil li winq; xb'aan naq te'k'u-te'q chiruheb' ^achixjunil li tenamit, junkab'al, aatinob'aal, ut teepal.

59 Taak'am li k'a'ru k'ulb'il aab'aan, li xk'ehe' aawe sa'eb' lin loq'laj hu choq' chaq'rab', re taawanq choq' inchaq'rab' re xjolo-minkil lin iglees;

60 Ut ani ^anab'aanunk re jo' chanru li k'a'aq re ru a'in taakole'q, ut ani ink'a' nab'aanunk re ^btaak'ehe'q sa' tojb'a-maak wi jo'-kan nakana.

61 Wi tattz'aamanq, taak'ul chi

45b K'UTUL RAQAL: Rahok.

c Alma 28:11-12.

d 1 Kor. 15:19-22.

K'UTUL RAQAL:

Yo'onink.

46a K'UTUL RAQAL: Kamk

re tz'ejwalej.

b Apok. 14:13.

48a Tz. ut S. 46:19.

K'UTUL RAQAL:

Paab'aal.

b K'UTUL RAQAL:

K'irtesink.

c Ekl. 3:1-2;

Hech. 17:26;

Heb. 9:27;

Tz. ut S. 122:9.

52a K'UTUL RAQAL: Ralal

ut xrab'in li Dios.

b Rom. 15:1.

K'UTUL RAQAL: Sa'

komonil.

53a K'UTUL RAQAL: Mer-

toom, mertoamil.

55a Tz. ut S. 82:17-19;

119:1-3.

b Tz. ut S. 42:34; 51:13.

56a Na'aatinak chirix lix

jaltessinkil ru li Santil

Hu. Tz. ut S. 45:60-61.

b K'UTUL RAQAL: Loq'laj

hu (eb' li)—Xnimal

xloq'aleb' li loq'laj

hu.

58a Tz. ut S. 1:2.

60a Tz. ut S. 41:5.

K'UTUL RAQAL: Ab'ink

chiru.

b Moiss. 5:15.

K'UTUL RAQAL:

Tojb'a-maak.

tasal tasal li "k'utb'esinb'il na'leb', chi tasal tasal ^beenawom, re naq tatruiq chixnawb'al li 'muqmuukil na'leb' ut li ^dtuqtuukil k'a'aq re ru—li k'a'ru nak'amok chaq ^esahil ch'oolejil, li k'a'ru nak'amok chaq yu'am chi junelik.

62 Tattz'aamanq, ut taak'utb'esimanq cheru sa' li kutan k'oxlanb'il inb'aan, b'ar taakab'lamanq li "Ak' Jerusalen.

63 Ut k'ehomaq reetal, taak'ulmanq naq eb' lin moos te'taqlamanq sa' releb'aal saq'e ut sa' rokeb'aal, sa' xnim li saq'e ut sa' xtz'e.

64 Ut anajwan ajwi', li ani naxik sa' releb'aal saq'e chixtzolaqeb' li te'jale'q xch'ool chi eelelik sa' "rokeb'aal saq'e, ut a'in xb'aan li k'a'ru taachalq sa' ruchich'och', ut eb' li ^bmuqmuukil molam.

65 K'e reetal, taawil chixjunil li k'a'aq re ru a'in, ut nimaq aaq'ajkamunkil; xb'aan naq k'eeb'il eere xnawb'al li muqmuukil na'leb' re li awa'b'ejihom, a'b'an re li ruchich'och' moko k'eeb'il ta xnawb'al.

66 Teek'e reetaleb' li chaq'rab' li ak xek'ul, ut tiikaqex chi paab'ank.

67 Ut moqon teek'uleb' li "sumwank re li iglees, xkomon li tz'aqalaq re eexaqab'ankil, arin jo' ajwi' sa' li Ak' Jerusalen.

68 Jo'kan ut, ani moko tz'aqal ta "xna'leb', chitz'aamanq we, ut laa'in tink'e re chi numtajenaq ut moko tinch'iila ta.

69 Waklesihomaq eeraam ut chisaho'q sa' eech'ool, xb'aan naq eere laa'ex k'eeb'il li "awa'b'ejihom, malaj sa' jalan chik aatin, lix ^blawil li iglees. Chi jo'kan. Amen.

70 Eb' "laj tij ut ^blaj tzolonel te'wanq 'xmertoamil, jo' chanru ajwi' eb' li komon.

71 Ut eb' li xb'eenil ut li taqenaqil aj tij li xaqab'انب'ileb' re xtenq'ankil li obiisp choq' aj tenq' aj k'ehol na'leb' sa' chixjunil li k'a'aq re ru, tento te'wanq lix junkab'aleb' chi tenq'انب'il rik'in li eechej li "q'axtesinb'il re li obiisp, choq' re lix chaab'ilaleb' li neb'a', ut choq' re jalaneb' chik li ajom, jo' chanru naq ak yeeb'il;

72 Malaj ut tento te'xk'ul jun tiikil eeqaj choq' re chixjunil lix k'anjel, jun mertoamil ilom malaj jalan chik chan ru, jo' chanru

61a K'UTUL RAQAL: K'utb'esink, k'utb'esinb'il na'leb'.

b Abr. 1:2.

K'UTUL RAQAL:

Nawok, xnawom; Xk'utb'al xyaalal; Xnawom qach'ool; Yaal ch'olob'انب'il.

c Tz. ut S. 63:23.

K'UTUL RAQAL:

Xmuqmuukil na'leb' li Dios.

d Tz. ut S. 39:6.

e K'UTUL RAQAL: Sahil ch'oolejil.

62a Tz. ut S. 57:1-5.

64a Tz. ut S. 45:64.

b K'UTUL RAQAL: Muqmuukil molam.

67a Tz. ut S. 82:11-15.

68a Stgo. 1:5.

K'UTUL RAQAL: Chaa-b'il na'leb'ejil.

69a K'UTUL RAQAL:

Awa'b'ejihom re choxa malaj rawa'b'ejihom li Dios.

b Mat. 16:19;

Tz. ut S. 65:2.

K'UTUL RAQAL: Xlawil li tijonelil.

70a K'UTUL RAQAL: Aj tij, Tijonelil re Aaron.

b K'UTUL RAQAL:

Tzolonel, Tijonelil re Aaron.

c K'UTUL RAQAL: Mertoamil, mertoamil.

71a K'UTUL RAQAL: Q'axtesink, chaq'rab' re q'axtesink-ib'.

k'oxlanb'ilaq naq us, malaj k'oxlanb'ilaq xb'aaneb' laj tenq' aj k'e-hol na'leb' ut li obiisp.

73 Ut jo'kan ajwi' li obiisp tixk'ul li k'a'ru taak'anjelaq re, malaj jun tiikil eeqaj choq' re chixjunil lix k'anjel sa' li iglees.

74 K'ehomaq reetal, chi yaal ninye eere, naq yalaq ani sa' eeyanq, li xe'kanab'ank re li rochb'een xb'aan "ko'b'eetak yumb'eetak, malaj sa' jalan chik aatin, wi te'xch'olob' xyaalal cheru chi kub'enaq anchal xch'ooleb' naq jo'kan wan, moko teerisi ta chaq sa' eeyanq;

75 A'b'anan wi nekenaw naq yalaq ani xe'xkanab' li rochb'een re "xmuxb'al xsumlajik, ut a'aneb' li xe'b'aanunk re, ut yo'yo li rochb'een, ^bte'isiq chaq sa' eeyanq.

76 Ut jo'kan wi'chik, ninye eere, naq texwanq chi "yo'lek ut teeril eerib', rik'in anchal li patz'ok, re naq maajun xkomon a'an teek'ul wi sumsuukeb';

77 Ut wi moko sumsuukeb' ta, te'xjal xk'a'uxl chirix chixjunileb' lix maak, malaj ut ink'a' teek'ul.

78 Ut jo'kan wi'chik, li junjung li wan sa' li iglees a'in re li Kristo, tixk'e xch'ool chixpaab'ankil chixjunil li taqlahom ut sumwank re li iglees.

79 Ut taak'ulmanq, naq wi yalaq ani sa' eeyanq "te'kamsinq,

te'q'axtesimanq a'an, ut taa'uxmanq reheb' jo' chanru xchaq'rab'il li tenamit, xb'aan naq chijultiko'q eere naq maak'a' xkuyb'al xmaak; ut taatz'ilmanq xyaalalil jo' chanru lix chaq'rab'il li tenamit.

80 Ut wi junaq winq malaj ixq taamuxuq sumsu, li winq malaj ixq taatz'ile'q rix chiru wiib' xb'eenil re li iglees, malaj numenaq wiib', ut li junjung chi aatin taaxaqab'aaq chirix xb'aan wiib' aj yehol nawom re li iglees, ut moko re ta laj xik' ilonel; a'b'an wi numenaq wiib' aj yehol nawom, q'axal us wi'chik.

81 A'b'anan li winq malaj ixq taateneb'aaq xtojb'a-maak xb'aan xtz'uumal re wiib' aj yehol nawom, ut eb' li xb'eenil te'xk'ojob' li na'leb' chiru li iglees, ut li iglees te'xtaqsi li ruq' chiru a'an, re naq taa'uxmanq reheb' jo' chanru lix chaq'rab' li Dios.

82 Ut wi naru, aajel ru naq taa-wanq ajwi' li obiisp aran.

83 Ut jo'ka'in teeb'aanu sa' chixjunil li na'leb' li taachalq cheru.

84 Ut wi jun winq malaj ixq taa-maq'oq, a'an taaq'axtesimanq chiru lix chaq'rab'il li tenamit.

85 Ut wi li winq malaj ixq "taa'elq'aaq, a'an taaq'axtesimanq chiru lix chaq'rab'il li tenamit.

86 Ut wi li winq malaj ixq "taatik'ti'iq, a'an taaq'axtesimanq chiru lix chaq'rab'il li tenamit.

74a K'UTUL RAQAL:
Yumb'eetak
ko'b'eetak; Yib'
ruhil na'leb'.

75a K'UTUL RAQAL:
Muxuk sumsu.

b K'UTUL RAQAL: Isiik
chaq.
76a K'UTUL RAQAL:
K'aak alenk, aj k'aa-
k'alanel tenamit.
79a K'UTUL RAQAL:

Kamsink.
85a K'UTUL RAQAL:
Elq'ak.
86a K'UTUL RAQAL:
Xmaak'a'il li b'alaq';
Tik'ti'ik.

87 Ut wi li winq malaj ixq tix-b'aanu yalaq paay chi maa'usilal, a'an taaq'axtesimanq chiru li chaq'rab', a'an ajwi' li re li Dios.

88 Ut wi laa "komon winq malaj ixq ^btaarahob'tesinq aawe, taak'ul a'an chi wanxex eejunes sa' wiib'al, ut wi a'an 'tixch'olob' xmaak tee-k'am eerib' sa' usilal.

89 Ut wi li winq malaj ixq ink'a' naxch'olob' xmaak, taaq'axtesi chiru li iglees, moko chiruheb' ta li komon, chiruheb' b'an li xb'eenil. Ut taab'aanumanq sa' jun ch'utam, ut a'an moko chiruhaq ta li ruchich'och'.

90 Ut wi laa komon winq

malaj ixq naxrahob'tesiheb' naa-b'al, "taa'q'use'q chiru naab'al.

91 Ut wi yalaq ani narahob'te-sink chi k'utk'u, a'an taach'iilaq chi k'utk'u, re naq taaxutaanaq. Ut wi ink'a' naxch'olob' xmaak, a'an taaq'axtesimanq chiru lix chaq'rab' li Dios.

92 Wi yalaq ani narahob'tesin chi muqmu, a'an taach'iilaq chi muqmu, re naq taaruq chiru xch'olob'ankil lix maak sa' muqmu chiru li ani xrahob'tesi, ut chiru li Dios, re naq li iglees ink'a' taa'aa-tinaq re xch'iilankil.

93 Ut chi jo'kan texb'eresinq sa' chixjunil li k'a'aq re ru.

TASAL 43

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith li Profeet, sa' Kirtland, Ohio, sa' Febrero 1831 (History of the Church, 1:154–156). Sa' li kutan a'in wankeb' li komon sa' li Iglees li ke'wan xk'a'uxl chirix junjung li ke'yehok yal chi b'alaq' naq aj k'utb'esineleb'. Li profheet kipatz'ok re li Qaawa', ut kixk'ul li yeeb'il arin, k'eeb'il reheb' li xb'eenil sa' li Iglees. Li aatin sa' xtiklajik na'aatinak chirix chanru taa'uxq li b'eresink sa' li Iglees; sa' li aatin sa' roso'jik wan li tije'k tento te'xk'e li xb'eenil reheb' li tenamit sa' li ruchich'och'.

1–7, Li k'utb'esinb'il na'leb' ut taqlahom ka'ajwi' nachal rik'in xtz'uumal re li jun li xaqab'amb'il; 8–14, Eb' laj santil paab'anel neke'santob'resiik rik'in k'anjelak rik'in anchal li santilal chiru li Qaawa'; 15–22, Eb' li xb'eenil taqlanb'ileb' re xyaab'asin-kil li jalb'a-k'a'uxl ut re xkawresin-kileb' li winq choq' re li xnimal ru xkutan li Qaawa'; 23–28, Li Qaawa' naxb'oqeb' li winq rik'in tz'aqal

xyaab' xkux, ut rik'in ajwi' li wan-kilal wan sa' li tzuul taq'a; 29–35, Taachalq li Jun Mil Chihab' ut lix b'ak'b'al laj Satanas.

CHEX'AB'INQ, ex xb'eenil re Clin iglees, ut k'ehomaq eexik rik'in li aatin li tinye eere.

2 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, chi yaal, chi yaal, ninye eere, naq xek'ul jun taqlahom jo' "chaq'rab'

88a K'UTUL RAQAL: AS
iitz'imb'ej; Ixq.
b Mat. 18:15–17.

c K'UTUL RAQAL:
Ch'olob'ank maak.
90a K'UTUL RAQAL:

Q'usuk, xq'usb'al.
43 2a Tz. ut S. 42.

choq' re lin iglees, rik'in xtz'uumal re li ani xinxaqab' choq' eere re xk'ulb'al li ^btaqlahom ut k'utb'esinb'il na'leb' sa' wuq'.

3 Ut a'in teenaw chi cholch'o ru— naq maajun chik xaqab' anb'il choq' eere re xk'ulb'al li taqlahom ut k'utb'esinb'il na'leb' toj reetal taaxokeq a'an, wi ^anakana wik'in.

4 A'b'anan chi yaal, chi yaal, ninye eere, naq ^amaajun chik taa-xaqab' amanq choq' re li maatan a'in, ka'ajwi' rik'in xtz'uumal re a'an, xb'aan naq wi taa'isiq chaq chiru a'an, maak'a'aq xwankil, ka'ajwi' re xxaqab' ankil jalan chik sa' xna'aj.

5 Ut a'inaq jun chaq'rab' choq' eere, naq moko teek'ul ta lix k'utum yalaq ani li nachal cheru jo' k'utb'esinb'il na'leb' malaj taqlahom;

6 Ut a'in nink'e eere re naq ink'a' ^atexb'alaq'iiq, re naq taaruq teenaw naq moko we ta.

7 Xb'aan naq chi yaal ninye eere, naq ani ^ak'ojob' anb'il inb'aan taa'ok sa' li ^bokeb'aal, ut taak'ojob' amanq jo' kinye eere junxil, re xk'utb'al li k'utb'esihom li ak xek'ul ut toj teek'ul rik'in xtz'uumal re li ani kinxaqab'.

8 Anajwan ut, k'ehomaq reetal, nink'e eere jun taqlahom, naq jo'q'e ch'utch'uukex, ^ateetzol eerib'

ut teewaklesi eeraam cherib'il eerib', re naq teenaw chan ru naq texk'anjelaq ut teeb'eresi lin iglees, chanru texk'anjelaq chirix li jar raqal re lin chaq'rab' ut taqlahom, li kink'e.

9 Ut chi jo'kan textzole'q chirix lix chaq'rab' lin iglees, ut ^atexsantob'resiiq xb'aan li k'a'ru ak xek'ul, ut teeteneb' eerib' chi k'anjelak rik'in anchal li santilal chiwu—

10 Re naq a' yaal jo' nekeb'aanu a'in, ^ataatiqmanq loq'alil re li awa'b'ejihom li xek'ul. A' yaal ut jo' naq moko nekeb'aanu ta, ^btaa'isimanq chaq, a' ajwi' li k'a'ru ak xek'ul.

11 Puch'umaq chaq li ^amaa'usilal li wan sa' eeyanq; santob'resihomaq eerib' chiwu;

12 Ut wi nekeraj lix loq'alil li awa'b'ejihom, xaqab'omaq lin moos aj Jose Smith, alalb'ej, ut ^achexaqab' xwankil chiwu rik'in li ti-jok chi wank li paab'aal.

13 Ut jo'kan wi'chik, ninye eere, naq wi nekeraj li ^amuqmuukil na'leb' re li awa'b'ejihom, k'ehomaq li tzakemq ut li aq'ej choq' re, ut yalaq k'a'ru taa-raj ru re xb'aanunkil li k'anjel li kintaqla wi'.

14 Ut wi moko nekeb'aanu ta, a'an taakanaaq rik'ineb' li ani xe'k'uluk

2b K'UTUL RAQAL:
Xtaqlahom li Dios;
K'utb'esink, k'utb'esinb'il na'leb'.

3a Jwan 15:4.

4a Tz. ut S. 28:2-3.

6a Tz. ut S. 46:7.

K'UTUL RAQAL:

B'alaq'ink.

7a K'UTUL RAQAL:

K'ojob'ank.

b Mat. 7:13-14;

2 Ne. 9:41; 31:9, 17-18;

3 Ne. 14:13-14;

Tz. ut S. 22:1-4.

8a Tz. ut S. 88:77.

9a K'UTUL RAQAL:

Santob'resink.

10a Alma 12:10.

b Mar. 4:25.

11a K'UTUL RAQAL: Maak.

12a K'UTUL RAQAL:

Xaqab'ank xwankileb' laj jolominel sa' li Iglees.

13a K'UTUL RAQAL:

Xmuqmuukil na'leb' li Dios.

re, re naq taaruq tink'ul choq' we jun tenamit "saq ru chiwu.

15 Jun sut chik ninye, chex'ab'inq ex xb'eenil re lin iglees, li kexin-xaqab': Moko taqlanb'ilex ta re tzole'k; re b'an "teetzoleb' li lalal xk'ajoleb' li winq rik'in li k'a'aq re ru kink'e sa' eeruq' rik'in lix wan-kil lin ^bMusiq';

16 Ut tento "textzole'q chalen chaq taq'e'q. ^bSantob'resihomaq eerib' ut "textiqib'amanq rik'in wankilal, re naq taaruq texk'ehoq jo' chanru ajwi' kinye.

17 Chex'ab'inq laa'ex, xb'aan naq k'ehomaq reetal, ak haye'k chaq re li ^axnimal ru ^bxkutan li Qaawa'.

18 Xb'aan naq chalk re li kutan naq li Qaawa' tixk'e chi aatinak lix "yaab' xkux chalen chaq sa' choxa; ^btaachiq'manq li choxa ut "taachen-chotq li ruchich'och', ut taayaab'a-siiq lix ^atrompeet li Dios, chi najtaq xyaab' ut kawaq, ut tixye reheb' li tenamit warjenaq: Ex santil paa-b'anel ^ewaklinqex ut chiwanq ee-yu'am; ex aj maak ^fkanaaqex ut ^gwarinqex toj reetal naq tinb'o-qoq wi'chik.

19 Jo'kan ut, b'ak'omaq lee yiitoq re naq ink'a' textawe'q sa' xyan-qeb' laj maak.

20 Taqsihomaq xyaab' eekux, ut mikotz eemetz'ew. B'oqomaqeb' li tenamit re te'xjal xk'a'uxl, jo' tiix jo' saaj, jo' moos jo' ach'ab'an-b'il, ut cheye: Kawresihomaq eerib' choq' re li xnimal ru xkutan li Qaawa';

21 Xb'aan naq wi laa'in, li winqin, nintaqsi xyaab' inkux ut nekexin-b'oq re teejal eek'a'uxl, ut xik' ni-kineeril, k'a'ru teeye naq taachalq li kutan naq eb' li "kaa'q te'xk'e chi aatinak lix yaab'eb' xkux chalen chaq sa' xmaril li ruchich'och', ut te'aatinaq sa' xxikeb' chixjunil li ani yo'yookeb', ut te'xye—Che-jal eek'a'uxl, ut chekawresi eerib' choq' re li xnimal ru xkutan li Qaawa'?

22 Relik chi yaal, ut jo'kan wi'chik, naq te'lemb'aq li raq' kaaq chalen chaq sa' releb'aal saq'e toj sa' rokeb'aal, ut te'xk'e chi aatinak lix yaab'eb' xkux chiru chixjunileb' li yo'yookeb', ut te'xk'e chi tz'ananak lix xikeb' chixjunileb' li neke'ab'ink, ut te'xye li aatin a'in—Jalomaq eek'a'uxl, xb'aan naq ak xchal li xnimal ru xkutan li Qaawa'?

23 Ut jo'kan wi'chik, li Qaawa' tixk'e chi aatinak lix yaab' xkux

14a K'UTUL RAQAL: Saq ru, xsaqal ru.

15a K'UTUL RAQAL: Xk'anjeleb' laj k'a-mol aatin.

b K'UTUL RAQAL: K'utuk, tzoloneel—K'utuk rik'in li Musiq'ej.

16a K'UTUL RAQAL: Musiq'ank, musiq'anb'il.

b K'UTUL RAQAL:

Santob'resinek.

c Luk. 24:49;

Tz. ut S. 38:32; 95:8-9; 110:8-10.

17a Mal. 4:5; Tz. ut S. 2:1; 34:6-9.

b Tz. ut S. 29:8.

K'UTUL RAQAL: Xkab' xk'ulunik li Jesukristo.

18a Joel 2:11; Tz. ut S. 133:50.

b Joel 2:10; 3:16;

Tz. ut S. 45:48.

c Tz. ut S. 88:87.

d Tz. ut S. 29:13; 45:45.

e K'UTUL RAQAL: Wak-liik chi yo'yo.

f Tz. ut S. 76:85;

88:100-101.

g Morm. 9:13-14.

21a 2 Ne. 27:2;

Tz. ut S. 88:90.

chalen chaq sa' choxa, ut tixye: Chex'ab'inq, ex tenamit re li ruchich'och', ut ab'ihomaq li raatin li Dios a'an li kiyiib'ank eere.

24 Aay, ex tenamit re li ruchich'och', k'a'jo' naq kok' aj xsa' kexinch'utub' raj jo' jun "xan kaxlan naxch'utub'eb' lix kok' kaxlan rub'el lix xik', a'b'an ^bink'a' keraj!

25 K'a'jo' naq kok' aj xsa' "xex-inb'oq rik'in xtz'uumaleb' re lin ^bmoos, ut rik'in 'xk'anjeleb' li anjel, ut rik'in tz'aqal xyaab' inkux, ut rik'in xyaab' xkux li kaaq, ut rik'in xyaab' xkux li raq' kaaq, ut rik'in xyaab' xkux li kaq-sut-iq', ut rik'in xyaab' xkux li hiik, ut li ninqi saqb'ach ut rik'in xyaab' xkux li "we'ej ut li yajel li jar paay wan, ut rik'in xnimal xyaab' li trompeet, ut rik'in xyaab' xkux li raqb'a-aatin, ut rik'in xyaab' xkux li "uxtaan chiru chixjunil li kutan, ut rik'in xyaab' xkux li loq'alil ut xnimankil eeru ut lix b'ihomal li junelik yu'am, ut kexinkol raj rik'in jun li ^fkole'k li junelik raj taakanaaq, a'b'an ink'a' keraj!

26 K'ehomaq reetal, xchal xkutan, naq li sek' re xnimal

xjosq'il li xik' eek'anb'il inb'aan ak nujenaq.

27 K'ehomaq reetal, chi yaal ninye eere, naq a'in li raatin li Qaawa' lee Dios.

28 Jo'kan ut, chexk'anjelaq, "chexk'anjelaq sa' lin awimq li jun sutaq chik—li jun sutaq chik b'oqomaqeb' li ani wankeb' sa' li ruchich'och'.

29 Xb'aan naq sa' li kutan k'oxlanb'il inb'aan "tink'ulunq sa' xb'een li ruchich'och' sa' raqb'a-aatin, ut eb' lin tenamit te'toje'q rix ut te'awa'b'ejinq wochb'een sa' li ruchich'och'.

30 Xb'aan naq li nimla "Jun Mil Chihab', li kin'aatinak wi' rik'in xtz'uumaleb' re lin moos, taachalq.

31 Xb'aan naq "taab'ak'e'q laj ^bSatanas, ut naq taahite'q wi'chik ka'ajwi' chiru 'jarub'aq kutan taa'awa'b'ejinq, toja' ut naq taachalq "roso'jik li ruchich'och'.

32 Ut li ani nawan sa' "tiikilal ^btaajale'q ru sa' jun mutz'uk-u, ut li ruchich'och' taa'oso'q chanchan rik'in xam.

33 Ut eb' laj maak te'xik sa' li "xam ink'a' naru xchupb'al, ut li roso'jikeb' a'an maajun winq

24a Mat. 23:37;

3 Ne. 10:4-6.

b K'UTUL RAQAL:

Po'resink ch'oolej.

25a Hel. 12:2-4.

b Mat. 23:34.

K'UTUL RAQAL:

Profeet.

c Tz. ut S. 7:6; 130:4-5.

d Jer. 24:10; Amos 4:6;

Tz. ut S. 87:6;

JS—M 1:29.

e K'UTUL RAQAL: Ux-taan, uxtaanank.

f K'UTUL RAQAL: Junelik yu'am, yu'am chi junelik; Kole'k chiru li kamk; Kolb'a-ib'.

28a Jak. 5:71; Tz. ut S. 33:3.

K'UTUL RAQAL:

Awimq re li Qaawa'.

29a K'UTUL RAQAL:

Xkab' xk'ulunik li

Jesukristo.

30a K'UTUL RAQAL: Jun

Mil Chihab'.

31a Tz. ut S. 45:55; 84:100; 88:110.

b 1 Ne. 22:26.

K'UTUL RAQAL: Aj tza.

c Apok. 20:3; Jak. 5:77; Tz. ut S. 29:22.

d K'UTUL RAQAL: Ruchich'och'—Rosoj'jik li ruchich'och'.

32a K'UTUL RAQAL: Tiik xch'ool, tiikilal.

b 1 Kor. 15:51-52; Tz. ut S. 63:51; 101:31.

K'UTUL RAQAL: Wakliik chi yo'yo.

33a Mat. 3:12.

nanawok re sa' ruchich'och', chi moko tixnaw jun sutaq, toj reetal te'chalq chiwu sa' li ^braqleb' aatin.

34 Chex'ab'inq chiru li aatin a'in. K'ehomaq reetal, laa'in li Jesukristo, laj "Kolol re li ruchich'och'.

^bK'uulahomaq li k'a'aq re ru a'in sa' lee ch'ool, ut li ^tiikil k'a'uxlej re li junelik q'e kutan ^dchihilanq sa' lee ^k'a'uxl.

35 ^aTiikaq eek'a'uxl. Chepaab' chixjunil intaqlahom. Chi jo'kan. Amen.

TASAL 44

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il re laj Jose Smith li Profeet ut laj Sidney Rigdon, sa' Kirtland, Ohio, naq yoo chi nach'ok roso'jik Febrero, 1831 (History of the Church, 1:157). Re xpaab'ankil li k'a'ru taqlanb'il arin, li Iglees kixxaqab' jun ch'utub'aj-ib' li taa'uxmanq sa' xtiklajik li po Junio li taachalq.

1–3, *Eb' li xb'eenil tento te'ch'utlaaq sa' jun ch'utub'aj-ib'*; 4–6, *Tento te'x-k'uub' rib' jo' chanru lix chaq'rab'il li tenamit, ut te'rileb' li neb'a'.*

K'EHOMAQ reetal, jo'ka'in naxye li Qaawa' eere laa'ex inmoos, aajel ru choq' we naq eb' li xb'eenil re lin iglees te'b'oqe'q chi ch'utlaak, chalen chaq sa' re-leb'aal saq'e ut chalen chaq sa' ro-keb'aal, ut chalen chaq sa' xnim li saq'e ut chalen chaq sa' xtze, rik'in taqlanb'il tz'iib'ahom, malaj chi chan chik ru.

2 Ut taak'ulmanq, naq a' yaal jo' chanru naq tiikeb' chi paab'ank, ut neke'xk'anjela li paab'aal chiwix, laa'in tinhoj lin ^aMusiq' sa'

xb'eeneb' sa' li kutan naq te'xch'utub' rib'.

3 Ut taak'ulmanq naq te'xik sa'eb' li na'ajej sa' xsutameb', ut ^texjultika li jalb'a-k'a'uxlej chiruheb' li tenamit.

4 Ut naab'al ^ate'jale'q xch'ool, toj reetal naq teetaw eewankil chixk'uub'ankil eerib' ^bjo' chanru lix chaq'rab'eb' li winq;

5 Re naq ^aeb' li xik' neke'ilok eere maak'a'aqeb' xwankil sa' eeb'een; re naq taakole'q eerix sa' chixjunil li k'a'aq re ru; re naq taaruhanq cheru xpaab'ankileb' lin chaq'rab'; re naq taaruq taat'upmanq li junjunq chi b'ak'leb' naxsik' wi' laj xik' ilonel xsachb'al lin tenamit.

33b K'UTUL RAQAL:
Jesukristo—Aj
Raql Aatin.

34a K'UTUL RAQAL:
Kolonel.

b JS—M 1:37.

c Tz. ut S. 84:61;
100:7–8.

d K'UTUL RAQAL: K'ox-
lank sa' ch'oollej.

e K'UTUL RAQAL:
K'a'uxlej.

35a Rom. 12:3;

Tz. ut S. 18:21.

44 2a Hech. 2:17.

3a K'UTUL RAQAL:

Jultikank aatin.

4a K'UTUL RAQAL:
Jale'k xch'ool, jalb'il
xch'ool.

b Tz. ut S. 98:5–7.

5a 2 Ne. 4:33.

6 K'éhomaq reetal, ninye eere, naq tento "teerula'aniheb' li neb'a' ut li maak'a'eb' wan re, ut texk'anjelaq re xk'eeb'al xtenq'ankileb', re naq

taaruq te'wanq chi k'uulanb'il toj reetal naq taaruq taab'aanumanq chixjunil li k'a'aaq re ru jo' chanru lin chaq'rab' li xek'ul. Amen.

TASAL 45

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith li Profeet re li Iglees, sa' Kirtland, Ohio, 7 Marzo 1831 (History of the Church, 1:158–163). Sa' xtiklajik xtz'iib'ankil resil li k'utb'esinb'il na'leb' a'in, li Profeet naxyne naq "sa' li kutan a'an sa' li Iglees ... k'iila b'alaq'il esil ut jo'maajo'il seraq' ke'puktesiman chi tz'iib'anb'il ... ut ke'numsiman, ... re naq eb' li tenamit ink'a' te'xtz'il rix li k'anjel, chi moko te'xk'ulub'a li paab'aal. ... A'b'an k'a'jo' naq ke'saho' sa' xch'ool laj santil paab'anel ... naq kink'ul a'in" (History of the Church, 1:158).

1–5, Li Kristo a'an laj aatinanel chiqix chiru li Yuwa'b'ej; 6–10, Li evangelio wan choq' k'amol esil re xkawresin-kil li b'e chiru li Qaawa'; 11–15, Laj Enok ut eb' lix komon ke'k'ule' xb'aan li Qaawa' re te'wanq rik'in; 16–23, Li Kristo naxk'utb'esi li reetalil lix k'u-lunik, jo' k'eeb'il sa' li Tzuul re Olivo; 24–38, Li evangelio taak'ojob'amanq wi'chik, taatz'aqloq ru lix q'ehileb' laj Gentil, ut jun yajel aj sachonel-u tix-nujob'resi li ch'och'; 39–47, Eb' li eeta-lil, li sachb'a-ch'oolej, ut li wakliik chi yo'yo te'k'utmanq sa' li xkab' xk'ulunik li Qaawa'; 48–53, li Kristo taaxaqliiq chiru li Tzuul re Olivo, ut eb' laj Judio te'ril li k'ob'olal sa' li ruq' ut li roq; 54–59, Li Qaawa' taa'awa'b'ejinq sa' li Jun Mil Chihab'; 60–62, Nayehe' re li pro-feet naq tixtikib' xjaltesinkil ru li aatin re li Ak' Chaq'rab', sa' li taak'ehe'q wi' chi nawmank li na'leb' aajel ru; 63–75,

Eb' laj santil paab'anel taqlanb'ileb' chi ch'utlaak ut chixkab'lankil li Ak' Jeru-salen, li te'k'ulunq wi' li ani wankeb' chaq sa' chixjunileb' li tenamit.

CHEX'AB'INQ, ex tenamit re Clin "iglees, li k'eeb'il wi' eere li b'awa'b'ejihom; chex'ab'inq, ut k'e-homaq eexik rik'in li ani kik'ehok re lix k'ojob'ankil li ruchich'och', li 'kiyiib'ank re li choxa ut chix-junil li teep aj aran, sa' xk'ab'a' li kiyiib'aman wi' chixjunil li k'a'aaq re ru wan xyu'am, ut na'ee'k'an, ut wan xwanjik.

2 Ut jun sut chik ninye, cherab'i lix yaab' inkux, maare anchal textawe'q xb'aan li "kamk; sa' jun b'hoon-al moko k'oxlanb'il ta eeb'aan akaq numenaq li saq'ehil, ut choyenaqqaq li 'q'olok, ut moko kolb'i-laq ta lee raam.

6a Stgo. 1:27.
K'UTUL RAQAL:
Toq'ob'ank-u;
Tenq'ank.
45 1a K'UTUL RAQAL: Iglees
li Jesukristo (lix).

b Tz. ut S. 50:35.
c Jer. 14:22;
3 Ne. 9:15;
Tz. ut S. 14:9.
K'UTUL RAQAL:
Yo'ob'tesink.

2a Alma 34:33–35.
b Mat. 24:44.
c Jer. 8:20;
Tz. ut S. 56:16.
K'UTUL RAQAL:
Q'olok.

3 Ab'ihomaq li ani wan choq' aj
 "aatinanel cherix chiru li Yuwa'b'ej,
 li yoo chi aatinak sa' eek'ab'a'
 chiru—

4 Li naxye: At in Yuwa', k'e reetal
 lix "rahil ut lix kamik li ani maa-
 jun^b maak kixb'aanu, li kisaho' wi'
 chi tz'aqal aach'ool; k'e reetal lix
 kik'el laa Walal li kihoyman, lix
 kik'el li ani kak'e re naq laa'at aj-
 wi' 'nimanb'ilaq aaloq'al;

5 Jo'kan ut, at in Yuwa', chakoleb'
 xyu'am li was wiitz'in a'in li "ne-
 ke'paab'ank re lin k'ab'a', re naq
 taaruq te'chalq wik'in ut te'wanq
^bxyu'am chi junelik.

6 Chex'ab'inq, ex tenamit re lin
 iglees, ut ex xb'eenil ab'inqex sa'
 komonil, ut cherab'i lix yaab' in-
 kux naq toj "anajwan nayeeman,
 ut meekawob'resi eeraam;

7 Xb'aan naq chi yaal ninye eere
 naq laa'in li "Alfa ut li Omega, lix
 tiklajik ut li roso'jik, lix saqen ut
 lix yu'am li ruchich'och'—jun^b sa-
 qen li nalemtz'un sa' q'ojyin ut li
 q'ojyin moko nextaw ta ru.

8 Kinchal rik'ineb' li we, ut eb' li
 we moko kine'xk'ul ta; a'ut jo' k'i-
 haleb' li ke'k'uluk we, kink'eheb'

"xwankil chixb'aanunkil k'iila
^bsachb'a-ch'oolej, ut chi ok choq'
 'ralal li Dios; ut reheb' ajwi' li "ke'-
 paab'ank re lin k'ab'a' kink'e wanki-
 lal re xk'ulb'al li "junelik yu'am.

9 Ut chi jo'kan ajwi' kintaqla sa' li
 ruchich'och' lin "sumwank li^b jun-
 lik nakana, re taawanq choq' saqen
 chiru li ruchich'och', ut re taawanq
 choq' 'xaqxookil eetalil chiru lin
 tenamit, ut re naq eb' laj "Gentil
 te'sik'oq re, ut re taawanq choq'
 aj "k'amol esil chiru li wilob'aal, re
 xkawresinkil li b'e chiwu.

10 Jo'kan ut, chalqex rik'in a'an,
 ut rik'in li ani nachal tinna'leb'anq
 jo' rik'ineb' li winq sa' najter ku-
 tan, ut tink'ut cheru lin "kawil
 na'leb'ahom.

11 Jo'kan ut, chex'ab'inq sa' ko-
 monil ut chink'utaq cheru xchaa-
 b'ilal ajwi' inna'leb'—lix chaab'ilal
 xna'leb' a'an li nekeye naq xDios
 laj "Enok, ut eb' lix komon,

12 Li "ke'jache' chaq ru rik'in li
 ruchich'och', ut ke'k'ule' wik'in
 laa'in—jun^b tenamit k'uulanb'il
 toj reetal naq taachalq jun kutan re
 tiikilal—jun kutan li kisik'e' chaq
 xb'aaneb' chixjunil li santil winq,

3a Tz. ut S. 62:1.

K'UTUL RAQAL: Aj
 Aatinanel.

4a Tz. ut S. 19:18-19.

K'UTUL RAQAL:

Xtojb'al rix li maak.

b Heb. 4:15.

c Jwan 12:28.

5a Tz. ut S. 20:25;

35:2; 38:4.

b Jwan 3:16.

6a Heb. 3:13;

Tz. ut S. 64:23-25.

7a Apok. 1:8; 21:6;

Tz. ut S. 19:1.

b Jwan 1:5.

8a Mat. 10:1.

K'UTUL RAQAL:

Wankilal.

b K'UTUL RAQAL:

Sachb'a-ch'oolej.

c K'UTUL RAQAL: Ralal

ut xrab'in li Dios.

d K'UTUL RAQAL: Paa-

b'ank, xpaab'ankil;

Paab'aal.

e Tz. ut S. 14:7.

9a Jer. 31:31-34;

Morm. 5:20.

b K'UTUL RAQAL: Ak' ut

junelikil sumwank.

c 2 Ne. 29:2.

d Isa. 42:6;

2 Ne. 10:9-18.

e Mal. 3:1.

10a Isa. 41:21;

Tz. ut S. 50:10-12.

11a Mois. 7:69.

12a jjs, Gen. 14:30-

34; Tz. ut S. 38:4;

Mois. 7:21.

b Mois. 7:62-64.

K'UTUL RAQAL: Sion.

ut moko ke'xtaw ta xb'aan li maa'u-silal ut tz'eqb'eetalil;

13 Ut ke'xch'olob' xyaalal naq a'aneb' "aj jalanil tenamit ut aj numeleb' sa' li ruchich'och';

14 A'b'an ke'xk'ul jun "yeechi'ihom naq toj te'xtaw ut te'ril sa' lix tib'eleb'.

15 Jo'kan ut, chex'ab'inq ut laa'in tinna'leb'anq eerik'in, ut texwaatina ut tinye profetel aatin, jo' rik'ineb' li winq sa' li najter kutan.

16 Ut tink'ut chi ch'olch'o ru jo' "kink'ut chiruheb' lin tzolom naq kinxaqli chiruheb' sa' li tz'ejwalej, ut ke'waatina, ut kinye: Jo' kepatz' we chirix li ^breetalil ink'ulunik, sa' li kutan naq tink'ulunq sa' inloq'alil sa'eb' li choql re choxa, re xtz'aqob'resinkil ru lin yeechi'ihom li kinyeechi'i reheb' lee yuwa'.

17 Xb'aan naq jo' xeril lix najtil li "relik chaq lee ^bmusiq' rik'in lee tib'el jo' jun moosil, tink'ut cheru chanru naq taachalq xkutankil li toj b'al-ix, ut jo'kan ajwi' lix 'k'ojob'ankil wi'chik Israel li "jek'inb'il.

18 Ut anajwan nekek'e reetal li santil ochoch a'in li wan Jerusalem, rochoch li Dios li nekeye re, ut eb' li xik' neke'ilok eere neke'xye naq li ochoch a'in maajo'q'e taat'ane'q.

19 A'b'anan chi yaal ninye eere,

naq taachalq li sache'k-u sa' xb'een li tasal tenamit a'in jo' jun aj elq' chiru q'ojyin, ut li tenamit a'in te'sache'q ut te'jek'iiq sa' xyanqeb' chixjunil li tenamit.

20 Ut li santil ochoch a'in li nekeril anajwan taarume'q chaq, jo'kan naq moko taakanaaq ta junaq pek sa' xb'een li jun chik.

21 Ut taak'ulmanq, naq li jun tasal tenamit a'in reheb' laj Judio ink'a' taanume'q toj reetal naq li junjunq chi sache'k-u li kinye eere chirixeb' a'an taak'ulmanq.

22 Nekeye naq nekenaw naq chalk re li "roso'jik li ruchich'och'; nekeye ajwi' naq nekenaw naq li choxa ut li ruchich'och' te'oso'q;

23 Ut sa' a'in yaal li nekeye, xb'aan naq jo'kan wan; a'b'an li k'a'aq re ru a'in li kinye eere moko taanume'q ta toj reetal taatz'aqlaq ru chixjunil.

24 Ut a'in kinye eere chirix Jerusalem; ut naq taachalq li kutan a'an, "taajek'imanq jun rela' sa' xyanqeb' chixjunileb' li tenamit;

25 A'b'an "te'ch'utub'amanq wi'chik; a'ut te'kanaaq toj reetal taatz'aqlaq ru lix q'ehileb' laj ^bGentil.

26 Ut sa' "li kutan a'an taa'ab'imanq resil li ^bpleet ut li esil chirix li pleet, ut chixjunil li ruchich'och' taawanq chi choqinb'il, ut eb' li

13a Heb. 11:13;
1 Pe. 2:11.

14a Heb. 11:8–13;
Mois. 7:63.

16a Mat. 24; Luk. 21:7–36;
JS—M 1.

^b K'UTUL RAQAL:
Xkab' xk'ulunik li
Jesukristo.

17a Tz. ut S. 138:50.
^b K'UTUL RAQAL:

Musiq'ej, xmusiq'.

^c K'UTUL RAQAL:
Israel—Lix ch'u-
tub'ankil Israel.

^d 1 Ne. 10:12–14.
K'UTUL RAQAL:
Israel—Lix jek'inkil
Israel.

22a K'UTUL RAQAL: Ru-
chich'och'—Roso'jik
li ruchich'och'.

24a 2 Ne. 25:15.

25a Neh. 1:9;
Isa. 11:12–14;
1 Ne. 22:10–12;
2 Ne. 21:12–14.

^b Luk. 21:24.

26a K'UTUL RAQAL: Roso'-
jik li kutan, roso'jikil
kutan.

^b Tz. ut S. 87;
JS—M 1:23.

winq 'te'lajq xch'ool, ut te'xye naq li Kristo ^dnaxb'ay lix k'ulunik toj sa' roso'jik li ruchich'och'.

27 Ut taakeho'q li rahok rik'i-neb' li winq, ut taanumtaaq li maa'usilal.

28 Ut naq akaq okenaq xq'ehileb' laj "Gentil, taak'utunq jun ^bsaqen sa' xyanqeb' li chunchuukeb' chaq sa' q'ojyin, ut a'anaq xtz'aqalil lin evangelio;

29 A'b'an eb' a'an "moko neke'x-k'ul ta, xb'aan naq ink'a' neke'xk'e reetal li saqen, ut neke'risi chaq wik'in lix ^bch'ooleb', xb'aan lix 'na-leb'eb' li winq.

30 Ut sa' li tasal tenamit a'an taa-tz'aqloq ru lix q'ehileb' laj Gentil.

31 Ut te'wanq li winq xaqxo sa' li tasal tenamit a'an, li toj maji'aq te'nume'q toj reetal naq te'ril jun "rahilal aj b'ut'unel; xb'aan naq jun yajel aj sachonel tixnujob'resi li ch'och'.

32 A'b'anan eb' lin tzolom "te'-xaqliiq sa'eb' li na'ajej sant, ut ink'a' te'eek'asiiq; a'b'an sa' xyanqeb' laj maak, eb' li winq te'xtaqsi xyaa-b'eb' xkux, ut ^bte'xmajewa li Dios ut te'kamq.

33 Ut te'wanq li "hiik sa' b'araq chi na'ajej, ut naab'al li sachok-u; a'b'anan eb' li winq te'xkawob'resi

li raameb' chiwix, ut te'xchap li ^byok'leb' ch'iich', li jun chiru li jun chik, ut te'xkamsi rib' chirib'ileb' rib'.

34 Ut anajwan, chirix naq laa'in, li Qaawa' kinye li aatin a'in reheb' lin tzolom, ke'numta xk'a'uxleb'.

35 Ut laa'in kinye reheb': "Minumta eek'a'uxl, xb'aan naq jo'q'e taak'ulmanq chixjunil li k'a'aq re ru a'in, taaruq teenaw naq li k'aru yeechi'inb'il eere taatz'aqloq ru.

36 Ut naq li saqen taa'ok chi k'utunk, taawanq rik'ineb' jo' jun jaljookil ru aatin li tink'ut cheru—

37 Nekex'ilok ut nekek'e reeta-leb' lix "toonaleb' li higo, ut nekeril rik'in xnaq' eeru, ut nekeye naq neke'ok chi tuxmek, ut toj q'u-neb' lix xaq, naq ak haye'k chaq re li saq'ehil;

38 Chi jo'kan ajwi' taawanq sa' li kutan naq te'ril chixjunil li k'a'aq re ru a'in, toja' naq te'xnaw naq ak taahaye'q li hoonal.

39 Ut taak'ulmanq naq ani "naxuwank we, taawanq chi ^bilok re rilb'al xchalik li xnimal ru 'xkutan li Qaawa', re rilb'al li ^dreetalil lix k'ulunik li ^eRalal li Winq.

40 Ut te'ril li eetalil ut sachb'a-ch'oolej, xb'aan naq te'k'utmanq

26c Luk. 21:26.
d 2 Pe. 3:3-10.

28a 1 Ne. 15:13.

b K'UTUL RAQAL: Saqen, lix saqen li Kristo; Xk'ojob'ankil wi'chik li evangelio.

29a Jwan 1:5.

b Mat. 15:8-9.

c Tz. ut S. 3:6-8; 46:7; JS—R 1:19.

31a Tz. ut S. 5:19-20;

97:22-25.

32a Tz. ut S. 101:21-22, 64.

b Apok. 16:11, 21.

33a Tz. ut S. 43:18; 88:87-90.

b Tz. ut S. 63:33.

35a Mat. 24:6.

37a Mar. 13:28; Luk. 21:29-31.

39a Tz. ut S. 10:55-56. K'UTUL RAQAL:

Xuwak—Xxuwankil li Dios; Ab'ink chiru.

b 2 Pe. 3:10-13; Tz. ut S. 35:15-16; Mois. 7:62.

c K'UTUL RAQAL: Xkab' xk'ulunik li Jesukristo.

d K'UTUL RAQAL: Reetalileb' li kutan.

e K'UTUL RAQAL: Ralal li Winq.

chaq sa' li choxa taqe'q, ut sa' li ch'och' taq'a.

41 Ut te'xk'e reetal li kik', ut "xam, ut xb'ook li sib'.

42 Ut rub'elaj naq taachalq xku-tankil li Qaawa', li "saqe' taaq'oj-yino'q ru, ut li po taakik'o'q ru, ut eb' li chahim te'tanje'q chaq sa' choxa.

43 Ut li rela' te'ch'utub'amanq toj sa' li na'ajej a'in;

44 Toja' ut naq te'iloq chiwilb'al, ut k'ehomaq reetal, tink'ulunq, ut tine'ril sa'eb' li choql re choxa, tiqtooqin rik'in wankilal ut nimla "loq'alil; wochb'eenageb' chixjunil li santil anjel; ut ani moko wanq ta chi ^byo'lek re wilb'al, taa'isiiq chaq.

45 A'ut rub'elaj naq taat'ane'q li ruq' li Qaawa', jun anjel tixyaa-b'asi lix "trompeet, ut eb' laj santil paab'anel li ke'war ^btoxe'elq chaq re ink'ulb'al sa' li 'choql.

46 Jo'kan ut, wi kexwar sa' "tuq-tuukilal, osob'tesinb'ilex; xb'aan naq jo' chanru anajwan nikineeril ut nekenaw naq wankin, jo'kan ajwi ^btexchalq wik'in ut 'taawanq xyu'am lee raam, ut taatz'aqloq re ru lix tojb'al eerix; ut eb' laj santil paab'anel tole'elq chaq sa' xkaajachalil chaq li ruchich'och'.

47 Toja' naq taat'ane'q li "ruq' li Qaawa' sa' xb'eeneb' li tenamit.

48 Toja' ut naq li Qaawa' tixk'o-job' li roq sa' xb'een li "tzuul a'in, ut tixjach rib' sa' xyi, ut ^btaachen-chotq li ch'och', ut taasaalanq chi junpak'al ut chi junpak'al chik, ut 'taachiq'manq ajwi' li choxa.

49 Ut li Qaawa' tixk'e chi aatinak lix yaab' xkux, ut chixjunil lix maril li ruchich'och' te'ab'inq re; ut eb' li tenamit re li ruchich'och' "te'yaab'aq, ut eb' li ke'se'ek chaq te'ril xmajelaleb' xna'leb'.

50 Ut taanumtaa'q li nimla rahilal sa' xb'een laj eetz'unel, ut laj hob'onel taa'oso'q sa' xam; ut eb' li ke'iloq re rilb'al li maa'usilal te'yok'e'q chaq ut te'kute'q sa' li xam.

51 Toja' ut naq "tine'ril laj ^bJudio ut te'xye: K'a'ru li k'ob'olal a'in sa' laa wuq' ut sa' laa woq'?

52 Toja' ut te'xnaw naq laa'in li Qaawa'; xb'aan naq tinye reheb'; A' k'ob'olal a'in a'an li k'ob'olal "kink'ob'e' wi' sa' rochocheb' li raab'ileb' inb'aan. Laa'in li kintaqsiik chaq. Laa'in li Jesus li ^bki-k'ehe' chiru krus. Laa'in li Ralal li Dios.

53 Toja' ut naq "te'yaab'aq xb'aan xmaa'usilaleb'; toja' naq te'raho'q

41a Tz. ut S. 29:21;
97:25-26.

42a Joel 2:10;
Apok. 6:12;
Tz. ut S. 88:87; 133:49.

44a K'UTUL RAQAL: Jesu-
kristo—Xloq'alil li
Jesukristo.

b Mat. 24:43-51;
Mar. 13:32-37.

45a Tz. ut S. 29:13; 43:18.

b Tz. ut S. 88:96-97.
K'UTUL RAQAL: Wak-
liik chi yo'yo.

c 1 Tes. 4:16-17.

46a Alma 40:12.

b Isa. 55:3.

c K'UTUL RAQAL: June-
lik yu'am, yu'am chi
junelik.

47a Tz. ut S. 1:12-16.

48a Sak. 14:4.

b Tz. ut S. 43:18; 88:87.

c Joel 3:16;
Tz. ut S. 49:23.

49a Tz. ut S. 87:6.

51a Sak. 12:10.

b K'UTUL RAQAL: Judio,
eb' laj Judio.

52a Sak. 13:6.

b K'UTUL RAQAL: Ke-
hok chiru krus.

53a Apok. 1:7.

xch'ool xb'aan naq ke'xrahob'tesi
lix ^brey.

54 Toja' ut naq te'toje'q rix li jar tenamit li "maak'a'eb' xnawom chirix li Dios, ut eb' li maajun chaq'rab' ke'xnaw te'tz'aqonq sa' li xb'een ^bwakliik chi yo'yo; ut ^ctaaruuq te'xkuy xnumsinkil.

55 Ut ^ataab'ak'e'q laj ^bSatanas, re naq maak'a'aq xna'aj sa' xch'ooleb' li lalal xk'ajoleb' li winq.

56 Ut sa' li ^akutan a'an, naq tink'ulunq sa' lin loq'al, taatz'aqloq ru li jaljookil ru aatin li kinye chirixeb' li lajeeb' chi ^btuq'ixq.

57 Xb'aan naq eb' li wankeb' xna'leb' ut ke'k'uluk re li ^ayaal, ut ke'xk'ul li Loq'laj Musiq'e'j choq' aj ^bk'amol b'e chiruheb', ut ink'a' ^cke'b'alaq'iik—ninye chi yaal eere, ink'a' te'yok'e'q chaq ut te'kute'q sa' li ^dxam, te'xkuy b'an xnumsinkil li kutan.

58 Ut li ^aruchich'och' taak'eemanq reheb' choq' ^breechanihomeb'; ut te'k'ihanq ut te'kawuq xmetz'e-web', ut eb' li lalal xk'ajol ^cte'ninqanq chi maak'a' li maak, choq' re li ^dkolb'a-ib'.

59 Xb'aan naq li Qaawa' taawanq

sa' ^axyiheb', ut lix loq'al taawanq sa' xb'eeneb', ut a'anaq lix rey ut aj ^bk'ehol chaq'rab' chiruheb'.

60 Ut anajwan, k'ehomaq reetal, ninye eere, moko taak'eemanq ta eere xnawb'al chik chirix li jun ch'ol a'in, toj reetal taajaltesimanq ru li aatin sa' li ^aAk' Chaq'rab', ut sa' a'an taak'ehe'q chi nawmank chixjunil li k'a'aq re ru a'in;

61 Jo'kan naq nink'e eere naq teejaltesi ru anajwan, re naq tekawresimanq choq' re li k'a'aq re ru toj taachalq.

62 Xb'aan naq chi yaal ninye eere, naq li k'a'aq re ru nim ru na'oyb'e-nink eere;

63 Nekerab'i resileb' li ^apleet sa' jalanil ch'och'; a'b'an k'ehomaq reetal, ninye eere, xe'nach'ok chaq, toj chire ajwi' lee rokeb'aal, ut moko k'iila chihab' ta chik naq teerab'i resil li pleet sa' tz'aqal lee ch'och'.

64 Jo'kan naq laa'in, li Qaawa', kinye, ^ach'utub'omaq eerib' chalen chaq sa'eb' li ch'och' sa' releb'aal saq'e, molk'ahomaq eerib' ex xb'eenil re lin iglees; ayuqex sa'eb' li ch'och' sa' rokeb'aal li

53b Luk. 23:38;

Jwan 19:3; 14-15.

54a Esek. 36:23; 39:21.

b K'UTUL RAQAL:

Wakliik chi yo'yo.

c Tz. ut S. 75:22.

55a Apok. 20:2;

1 Ne. 22:26;

Tz. ut S. 43:31; 88:110.

b K'UTUL RAQAL: Aj tza.

56a K'UTUL RAQAL:

Xkab' xk'ulunik li

Jesukristo.

b Mat. 25:1-13;

Tz. ut S. 63:54.

57a K'UTUL RAQAL: Yaal.

b K'UTUL RAQAL: Santil Musiq'e'j.

c JS—M 1:37.

d Tz. ut S. 29:7-9;

63:34; 64:23-24;

101:22-25.

58a K'UTUL RAQAL: Jun

Mil Chihab'.

b Mat. 5:5.

c Tz. ut S. 63:51;

101:29-31.

d K'UTUL RAQAL:

Kolb'a-ib'.

59a Tz. ut S. 29:11; 104:59.

b Gen. 49:10;

Sak. 14:9;

Tz. ut S. 38:21-22.

60a K'UTUL RAQAL: Jal-

tesinb'il ru xb'aan

lij Jose Smith (JJS).

Ch'i'imanq aj-

wi' Junjunq Raqal

Sik'b'il chaq ru sa'

lix Jaltésinkil ru li

Santil Hu xb'aan laj

Jose Smith.

63a Tz. ut S. 38:29; 87:1-5;

130:12.

64a Tz. ut S. 42:64.

saq'e, b'oqomaqeb' chaq li wankeb' aran re te'xjal xk'a'uxl, ut a' yaal jo' neke'xjal xk'a'uxl, waklesihomeqeb' li iglees choq' we.

65 Ut chi junaj eech'ool ut chi junaj eek'a'uxl, ch'utub'omaq lee b'ihomal re texruuq "chixloq'b'al jun eechanihomej, li moqon taa-xaqab'amanq choq' eere.

66 Ut li "Ak' Jerusalem taayee-manq re, jun ^bch'och' re 'tuqtuukilal, jun tenamit re "xkolb'al eerib', jun na'ajej re wank sa' xyaalalil choq' reheb' laj santil paab'anel re li Dios Q'axal Taqenaq;

67 Ut lix "loq'al li Qaawa' taawanq aran, ut lix xuwankil ru li Qaawa' taawanq ajwi' aran, jo'kan naq eb' laj maak ink'a' te'ok rik'in, ut Sion taayee-manq re.

68 Ut taak'ulmanq sa' xyanqeb' laj maak, naq li junjunq chi winq li ink'a' taachapoq re lix yok'leb' ch'iich' chiru li ras riitz'in, taa'ajmanq naq taa'eeleliq Sion re xkolb'al rib'.

69 Ut chi sa' a'an "te'ch'utub'amanq chaq sa' li junjunq chi tenamit rub'el choxa; ut a'anaqeb' li jun ajwi' chi tenamit li moko taa-wanq ta chi pleetik li jun rik'in li jun chik.

70 Ut taayee-manq sa' xyanqeb' laj maak: Mootaqe' chixpleetin-kil Sion, xb'aan naq xuwajeleb' li wankeb' Sion; jo'kan naq ink'a' tooruuq chi xaqliik.

71 Ut taak'ulmanq naq eb' li tii-keb' xch'ool te'ch'utub'amanq chaq sa' xyanqeb' chixjunil li tenamit, ut te'k'ulunq Sion, rik'in xb'ichan-kil li b'ich re sahil ch'oolejil li junelik nakana.

72 Ut anajwan ninye eere, meekanab' li na'leb' a'in chi xik b'araq sa' li ruchich'och', toj reetal naq taa'ajmanq ru choq' we, re naq taaruq teechoy xb'aanunkil li k'anjel a'in sa' rilob'aaleb' li tenamit, ut sa' rilob'aaleb' li xik' neke'iloc eere, re naq ink'a' te'xnaw lee k'anjel toj reetal naq akaq xechoy xb'aanunkil li k'a'ru kexintaqla wi';

73 Re naq jo'q'e te'xnaw, taaruq te'xk'oxla li k'a'aq re ru a'in.

74 Xb'aan naq jo'q'e taak'utunq li Qaawa', "xuwajelaq chiruheb', re naq te'chape'q xb'aan xiw, ut te'xaqliiq chi najt ut te'siksotq.

75 Ut chixjunileb' li tenamit te'xu-waq xb'aan li xiw chiru li Qaawa', ut lix wankilal lix nimal xmetz'ew. Chi jo'kan. Amen.

65a Tz. ut S. 63:27.

66a Eter 13:5-6;

Mois. 7:62;

R. li P. 1:10.

K'UTUL RAQAL: Ak'

Jerusalem; Sion.

b Tz. ut S. 57:1-3.

c K'UTUL RAQAL:

Tuqtuukilal.

d Isa. 4:6;

Tz. ut S. 115:6.

67a Tz. ut S. 64:41-43;

97:15-18.

K'UTUL RAQAL:

Jesukristo—Xloq'alil

li Jesukristo.

69a Deut. 30:3;

Jer. 32:37-39;

Tz. ut S. 33:6.

74a Sof. 2:11.

TASAL 46

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith li Profeet re li Iglees, sa' Kirtland, Ohio, 8 Marzo 1831 (History of the Church, 1:163-165). Sa' li kutan a'an sa' xtiklajik li Iglees, toj maji' k'uub'anb'il jun k'utb'il eetalil chanru taa'uxmanq xb'eresinkil li k'anjel re li Iglees. A'b'anan ak k'aynaqeb' ka'ch'in yalaq b'ar naq ka'ajwi' neke'xkanab' chi ok li komon ut li anchaleb' xch'ool chi tzolok sa'eb' li ch'utam re li loq'laj wa'ak ut sa' xkomoneb' chik li ch'utub'aj-ib' re li Iglees. Li k'utb'esinb'il na'leb' a'in naxye li rajom xch'ool li Qaawa' chirix xjolominkil ut xb'eresinkileb' li ch'utam.

1-2, Eb' li xb'eenil tento te'xb'eresiheb' li ch'utam jo' chanru k'amb'ileb' xb'e xb'aan li Loq'laj Musiq'ej; 3-6, Eb' li neke'sik'ok re li yaal tento naq moko te'rameq ta ru chi ok sa'eb' li k'anjel re li loq'laj wa'ak; 7-12, Chex-tz'aamanq chiru li Dios ut chesik'eb' li maatan re li Musiq'ej; 13-26, Yeeb'il resil junjunq reheb' li maatan a'in; 27-33, Eb' laj jolominel sa' li iglees k'eeb'ileb' xwankil chixtz'ilb'aleb' rix li maatan re li Musiq'ej.

CHEX'AB'INQ, ex tenamit re lin iglees; xb'aan naq chi yaal ninye eere naq kiyeean eere li k'a'aq re ru a'in choq' re "eechaab'ilob'resinkil ut eetzolb'al.

2 A'b'anan us ta wan li k'a'aq re ru a'an li tz'iib'anb'il, junelik k'eeb'il reheb' li "xb'eenil re lin iglees chalen chaq sa' xtiklajik, ut junelik taak'eemanq, naq ^bte'xb'eresi chixjunileb' li ch'utam jo' chanru b'eresinb'ileb' ut k'amb'ileb' xb'e xb'aan li Loq'laj Musiq'ej.

3 A'b'anan taqlanb'ilex naq maajo'q'e "teerisi chaq ani junaq sa'eb' lee k'utk'uukil ch'utam, li neke'b'aanuman chiru li ruchich'och'.

4 Taqlanb'ilex ajwi' naq maa-jun xkomon li "iglees teerisi chaq sa'eb' lee ch'utam re li loq'laj wa'ak; a'b'anan wi wan ani xb'aanunk re li maak, ^bmixk'ul toj reetal naq tixk'am wi'chik rib' sa' usilal.

5 Ut jo'kan wi'chik ninye eere, maa'ani teerisi chaq sa'eb' lee ch'utam re li loq'laj wa'ak li anchaleb' xch'ool chixsik'b'al li awa'b'eji-hom—ninye a'in chirixeb' li moko xkomoneb' ta li iglees.

6 Ut jo'kan wi'chik ninye eere, chirix lee ch'utam re "k'ojob'ank, naq wi wankeb' ani li moko xkomoneb' ta li iglees, li anchaleb' xch'ool chixsik'b'al li awa'b'eji-hom, ink'a' teerisiheb' chaq.

7 A'ut taqlanb'ilex sa' chixjunil li k'a'aq re ru chi "tz'aamank chiru li Dios, li nak'ehok chi numtajenaq;

46 1a 2 Tim. 3:16-17.

2a Alma 6:1.

b Moro. 6:9;

Tz. ut S. 20:45.

3a 3 Ne. 18:22-25.

K'UTUL RAQAL: Sa'

komonil.

4a K'UTUL RAQAL: Iglees li Jesukristo (lix).

b 3 Ne. 18:26-32.

K'UTUL RAQAL: Loq'laj wa'ak.

6a A'AN: re xk'ojob'an-kileb' li ani toja' xe'-kub'e xha'.

7a Stgo. 1:5-6;

Tz. ut S. 88:63.

ut li k'a'ru tixch'olob' li Musiq'ej eere, a'an ajwi' li nawaj raj naq tee-b'aanu rik'in anchal ^bxsantilal eech'ool, rik'in b'eeek chi tiik chiwu, ut ^cxk'oxlankil lix tz'aqlojik lee kolb'al, rik'in xb'aanunkil chixjunil li k'a'aq re ru rik'in tijok ut ^db'antioxink, re naq ink'a' ^etexk'ameq chi maakob'k xb'aaneb' li maa'us aj musiq'ej, malaj xb'aan lix tzol'leb'eb' ^flaj tza, malaj lix ^gtaqlahomeb' li winq; xb'aan naq wan re winq, ut wan chik reheb' aj tza.

8 Jo'kan ut, cheril eerib' maare anchal ^htexb'alaq'iiq; ut re naq ink'a' ⁱtexb'alaq'iiq, "chesik' chi anchal eech'ool eb' li maatan q'axal chaab'il, ut junelik chijultiko'q eere k'a'ut naq k'eeb'ileb';

9 Xb'aan naq chi yaal ninye eere, k'eeb'ileb' choq' re xchaab'ilaleb' li ani neke'rahok we ut neke'paab'ank re chixjunil lin taqlahom, ut li ani nasik'ok xb'aanunkil chi jo'kan; re naq taaruq te'chaab'ilib' resiiq chixjunileb' li neke'sik'ok malaj li neke'tz'aamank wik'in, li ink'a' neke'xtz'aama jun ^jeetalil re ^kte'xsachi rik'in li ratawomeb'.

10 Ut jo'kan wi'chik, chi yaal ninye eere, nawaj raj naq junelik taajultiko'q eere, ut junelik taakanaaq sa' ^leeek'a'uxl k'a'ruheb' li ^mmaatan a'an, li k'eeb'ileb' re li iglees.

11 Xb'aan naq moko chixjunil ta k'eeb'il li junjunq chi maatan re; xb'aan naq k'iila maatan wan, ut re li ⁿjunjunq chi winq k'eeb'il jun maatan xb'aan xMusiq' li Dios.

12 Re junjunq k'eeb'il li jun, ut re junjunq chik k'eeb'il li jun chik, re naq chixjunileb' te'chaab'ilib' resiiq rik'in.

13 Re junjunq k'eeb'il xb'aan li Santil Musiq'ej ^oxnawb'al naq li Jesukristo a'an li Ralal li Dios, ut naq kik'ehe' chiru krus choq' re lix maak li ruchich'och'.

14 Re junjunq chik k'eeb'il ^pxpaab'ankil li raatineb', re naq eb' a'an te'wanq ajwi' xyu'am chi junelik wi te'kanaaq chi tiikeb' chi paab'ank.

15 Ut jo'kan wi'chik, re junjunq k'eeb'il xb'aan li Santil Musiq'ej xnawb'al li ^qjalanq paay chi bere-sink k'anjel, jo' taasaho'q wi' xch'ool li junaj chi Qaawa', jo' chanru naraj li Qaawa', re xtuqub'ankileb' li ruxtaan a'an jo' chanru li wankeb' wi' li ralal xk'ajoleb' li winq.

16 Ut jo'kan wi'chik, k'eeb'il xb'aan li Santil Musiq'ej re junjunq xnawb'al li jalanq paay chi uxb'il k'anjel, ma re li Dios, re naq lix k'utb'eshom li Musiq'ej taak'ee-manq re li junjunq chi winq re taachaab'ilo'q xb'aan.

7b K'UTUL RAQAL:
Santilal.

c K'UTUL RAQAL: K'oxlank sa' ch'ooloj.

d Sal. 100; Alma 34:38.
K'UTUL RAQAL: B'antiox, b'antioxink.

e 1 Tim. 4:1-4;
Tz. ut S. 43:5-7.

f K'UTUL RAQAL: Aj tza.

g Tz. ut S. 3:6-7; 45:29.

8a 1 Kor. 12:31.

9a K'UTUL RAQAL: Eetalil.

b Stgo. 4:3.

10a K'UTUL RAQAL:

K'a'uxlej.

b 1 Kor. 14:12.

K'UTUL RAQAL:

Maatan naxk'e li Musiq'ej (eb' li).

11a 1 Kor. 12:4-11.

13a K'UTUL RAQAL:

Xk'utb'al xyaalal;

Xnawom qach'ool;

Yaal ch'olob'انب'il.

14a 3 Ne. 12:2.

K'UTUL RAQAL: Paa-

b'ank, xpaab'ankil.

15a Moro. 10:8.

17 Ut jo'kan wi'chik, chi yaal ninye eere, re junjunq k'eeb'il, xb'aan lix Musiq' li Dios, li aatin re "chaab'il na'leb'.

18 Re jalan chik k'eeb'il li aatin re li "nawom, re naq chixjunileb' te'tzole'q re chaab'ilaqeb' xna'leb' ut te'wanq xnawom.

19 Ut jo'kan wi'chik, re junjunq k'eeb'il naq te'wanq "xpaab'aal re te'k'irtesiiq;

20 Ut re jalaneb' chik k'eeb'il naq te'wanq xpaab'aal chi "k'irtesink.

21 Ut jo'kan wi'chik, re junjunq k'eeb'il xk'anjelankil li "sachb'a-ch'oolejil k'anjel;

22 Ut re jalaneb' chik k'eeb'il "aatinak jo' profet;

23 Ut re jalaneb' chik "xtz'ilb'a-leb' rix li musiq'ej.

24 Ut jo'kan wi'chik, k'eeb'il re junjunq aatinak rik'in "jalanil aatinob'aal;

25 Ut re jalan chik k'eeb'il xk'utb'al xyaalalil li jalanil aatinob'aal.

26 Ut chixjunileb' li "maatan a'in neke'chal chaq rik'in li Dios, choq' re xchaab'ilob' resinkileb' li ^bralal xk'ajol li Dios.

27 Ut re li "obiisp re li iglees, ut re li ani tixxaqab' li Dios ut tixk'o-job' chixk'aak'alenkil li iglees ut

chi wank choq' xb'eenil chiru li iglees, k'eeb'ilaq reheb' ^bxtz'ilb'a-leb' rix chixjunil li maatan a'an, maare anchal taawanq anihaq sa' eeyanq li taayehoq re naq re li Dios a'ut maawa'aq.

28 Ut taak'ulmanq naq ani natz'aaman sa' li "Musiq'ej taak'u-luq sa' li Musiq'ej;

29 Re naq te'wanq ani k'eeb'ilaqeb' re xk'ulb'al chixjunileb' li maatan a'an, re naq taawanq jun jolomil, re naq li junjunq chi komon taaruq taachaab'ilo'q xb'aan.

30 Ani "natz'aaman sa' li ^bMusiq'ej natz'aaman jo' chanru li 'rajom xch'ool li Dios; jo'kan naq nab'aanuman jo' chanru ajwi' naxtz'aama.

31 Ut jo'kan wi'chik, ninye eere, chixjunil li k'a'aq re ru tento taab'aanumanq sa' lix k'ab'a' li Kristo, yalaq k'a'ru nekeb'aanu sa' li Musiq'ej;

32 Ut tento "texb'antioxinq chiru li Dios sa' li Musiq'ej xb'aan yalaq k'a'ru chi osob'tesink li nekex'osob'tesiik wi'.

33 Ut tento teek'anjela li "saq ruhil na'leb' ut ^bsantilal chiwu rajlal. Chi jo'kan. Amen.

17a Moro. 10:9.
K'UTUL RAQAL: Chaa-
b'il na'leb'ejil.

18a K'UTUL RAQAL: Na-
wok, xnawom.

19a Tz. ut S. 42:48-52.
K'UTUL RAQAL:
Paab'aal.

20a K'UTUL RAQAL:
K'irtesink.

21a K'UTUL RAQAL:
Sachb'a-ch'oolej.

22a K'UTUL RAQAL:

Profeetil aatin, aati-
nak jo' profet.

23a Mois. 1:13-15.

24a K'UTUL RAQAL:
Jalanil aatinob'aal,
maatan re.

26a Moro. 10:8-19.

^b K'UTUL RAQAL: Ralal
ut xrab'in li Dios.

27a K'UTUL RAQAL: Obiisp.

^b K'UTUL RAQAL: Tz'i-
lok-ix, li maatan re.

28a Tz. ut S. 88:64-65.

30a Tz. ut S. 50:29.

^b K'UTUL RAQAL: Santil
Musiq'ej.

^c 2 Ne. 4:35.

32a 1 Kro. 16:8-15;
1 Tes. 1:2; Alma 37:37;
Tz. ut S. 59:7, 21.

K'UTUL RAQAL: B'an-
tiox, b'antioxink.

33a K'UTUL RAQAL: Saq ru-
hil na'leb'.

^b K'UTUL RAQAL:
Santilal.

TASAL 47

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith li Profeet, sa' Kirtland, Ohio, 8 Marzo 1831 (History of the Church, 1:166). Rub'elaj li kultan a'in laj Oliver Cowdery kik'anjelak jo' aj k'uulanel esilal ut aj tz'iib'anel re li Iglees. Laj John Whitmer moko kixsik' ta xaqab'aak jo' aj k'uulanel esilal, a'ut naq tz'aamanb'il chiru naq tixb'aanu li k'anjel a'in, kixye naq tixpaab' li rajom li Qaawa' chirix a'an. Ak kik'anjelak chaq jo' aj tz'iib'anel chiru li Profeet sa' xtz'iib'ankil naab'al li k'utb'esinb'il na'leb' li kik'ule' sa' xweent Fayette, Nueva York.

1-4, *Laj John Whitmer na'eetaliik re tixk'uula li resilal li Iglees ut taa-tz'iib'aq choq' re li Profeet.*

K'E reetal, aajel ru choq' we naq lin moos aj John tixtz'iib'a ut tixk'uula jun "esilal chi tustu, ut naq tatxtenq'a, at inmoos Jose, sa' xtz'iib'ankil chixjunil li k'a'aq re ru li k'eeb'ilaq aawe, toj reetal naq taab'oqe'q chixb'aanunkil jalan chik k'anjel.

2 Jo'kan wi'chik, chi yaal ninye aawe naq naru ajwi' chixtaqsinkil

xyaab' xkux sa'eb' li ch'utam, ya-laq jo'q'e taa'ajmanq ru.

3 Ut jo'kan wi'chik, ninye aawe naq xaqab'anb'ilaq choq' re a'an xtz'iib'ankil resilal ut xhuhil li iglees chi rajlal, xb'aan naq laj Oliver Cowdery kinxaqab' sa' jalan chik opiis.

4 Jo'kan ut, taak'eemanq re a'an, a' yaal jo' naq tiik chi paab'ank, rik'in laj "K'ojob'anel Ch'oolej, xtz'iib'ankil li k'a'aq re ru a'in. Chi jo'kan. Amen.

TASAL 48

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith li Profeet, sa' Kirtland, Ohio, Marzo 1831 (History of the Church, 1:166-167). Li profeet kipatz'ok chiru li Qaawa' chirix k'a'ru taab'aanumanq re xtawb'al li ch'och' re te'k'ojob'amanq aran laj santil paab'anel. Ki'aje' ru xnawb'al chirix li na'leb' a'in, xb'aan xq'axonikeb' chaq li komon re li Iglees li chalenaqeb' chaq sa' li jun raqal li Estados Unidos sa' releb'aal saq'e, re xpaab'ankil lix taqlahom li Qaawa' naq te'xch'utub' rib' sa' Ohio (chi'ilmanq sa'eb' li tasal 37:1-3; 45:64).

1-3, *Eb' laj santil paab'anel sa' Ohio tento te'xk'e xkomon lix ch'och'eb' reheb' lix komon;* 4-6, *Eb' laj santil*

paab'anel tento te'xloq' li ch'och', te'xyiib' jun tenamit, ut te'ab'inq chiru li na'leb' te'xk'e laj jolominel reheb'.

NA'AJMAN ru naq texkanaaq sa' li kutan a'in sa'eb' li na'ajej wan wi' eerochoch, jo' chanru taa-k'anjelaq eere sa' li wankex wi'.

2 Ut a' yaal jo' wank eech'och', "teek'e reheb' li komon aj releb'aal saq'e;

3 Ut a' yaal jo' maak'a' lee ch'och', che'xloq'aq sa' li kutan a'in sa'eb' li na'ajej chesutam, jo' neke'xk'oxla naq us, xb'aan naq tento naq taa'ajmanq ru naq te'wanq xna'aj re te'wanq rochoch sa' li kutan a'in.

4 Tento naq taa'ajmanq ru naq teek'uula chixjunil li tumin li naru cheru, ut naq teek'ul jo' nimal naru cheru sa' tiikilal, re naq chirix xnumik li kutan texruhanq "chixloq'b'al li ch'och' choq' eechanihomej, ^ba'anaq xna'aj li tenamit.

5 Li na'ajej toj maji' taak'utb'esimanq; a'ut chirix naq te'chalq chaq lee komon sa' releb'aal li saq'e te'wanq "junjunq li winq xaqab'amb'il, ut reheb' a'an k'eeb'ilaq ^bxnawb'al li na'ajej, malaj chiruheb' a'an taak'utb'esimanq.

6 Ut eb' a'an te'xaqab'amanq re xloq'b'aleb' li ch'och', ut re xtikib'ankil xk'eeb'al xk'ojob'ankil li "tenamit; ut chirix a'an tex'ok chi ch'utub'aak eerochb'eenaq eejunkab'al, li junjunq chi winq jo' chanru ^bxjunkab'al, jo' chanru li wan wi', ut jo' chanru xaqab'amb'il choq' re xb'aan li awa'b'ejil ut li obiisp re li iglees, jo' chanruheb' li chaq'rab' ut taqlahom li xek'ul, ut li moqon chik teek'ul. Chi jo'-kan. Amen.

TASAL 49

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith re laj Sidney Rigdon, laj Parley P. Pratt, ut laj Leman Copley, sa' Kirtland, Ohio, Marzo, 1831 (History of the Church, 1:167-169). (Wan li najter hu b'ar wi' yeeb'il naq kik'eeman li k'utb'esinb'il na'leb' a'in sa' Mayo 1831.) Laj Leman Copley kixk'ulub'a chaq li evangelio, a'ut toj naxpaab' junjunq lix k'utumb' laj Shaker (naraj naxye "li neke'xchiq'chiq'i rib'," a'aneb' komon sa' United Society of Believers in Christ's Second Appearing [Xch'utamileb' laj Paab'ahom re li Xkab' Xk'utunik li Kristo]), li kiwan wi' chaq junxil. Junjunq lix na'leb'eb' laj Shaker, a'aneb' naq ak uxb'il lix kab' xk'ulunik li Kristo, ut naq a'an kixk'ut chaq rib' sa' xxaqalil jun li ixq, li xAnn Lee; ink'a' neke'xk'oxla naq na'ajman ru li kub'iha' rik'in ha'; neke'xye naq ink'a' naru xk'uxb'al xtib'el li aaq, ut naab'al reheb' maajun tib' neke'xk'ux; ut ke'xk'oxla naq li wank chi maak'a'eb' xsum, taqenaq wi'chik xchaab'ilal chiru li sumlaak. Sa' xk'eeb'al xtikib'ankil li k'utb'esinb'il na'leb' a'in, li Profeet kixtz'iib'a, "Re xtawb'al xtz'aqalil wi'chik inna'leb' chirix a'in, kinpatz'ok chiru li Qaawa', ut kink'ul a'in" (History of

48 2a K'UTUL RAQAL:
Tenq'ank.

4a Tz. ut S. 57:4-5.

b Tz. ut S. 42:35-36;

45:65-67.

5a Tz. ut S. 57:6-8.

b Tz. ut S. 57:1-3.

6a K'UTUL RAQAL: AK'

Jerusalem.

b Tz. ut S. 51:3.

the Church, 1:167). *Li k'utb'esinb'il na'leb' naxye naq moko yaal ta junjung lix na'leb'eb' li jun ch'uut aj Shaker. Eb' li komon winq li yeeb'ileb' resil ke'x-k'am chi tz'iib'amb'il li k'utb'esinb'il na'leb' a'in rik'in lix ch'utameb' laj Shaker (nach' rik'in Cleveland, Ohio) ut ke'ril chixjunil li tz'iib'amb'il, a'b'an kikana chi tz'eptaananb'il.*

1-7, *Lix kutankil ut xhoonalil lix k'u-lunik li Kristo moko nawb'ilaq ta toj reetal naq taak'ulunq; 8-14, Eb' li winq tento te'xjal xk'a'uxl, te'xpaab' li evangelio, ut te'xpaab'eb' li k'ojob'amb'il k'anjel re xk'ulb'al li kolb'a-ib'; 15-16, Li sumlaak k'ojob'amb'il xb'aan li Dios; 17-21, Nayeeman naq naru xk'uxb'al li tib'; 22-28, Sion taatamq, ut eb' laj Lamanita te'atz'umaq jo' li sununkil utz'u'uj rub'elaj li xkab' xk'ulunil li Qaawa'.*

CHEX'AB'INQ chiru li waatin, ex inmoos Sidney, ut Parley, ut Leman; xb'aan naq k'ehomaq reetal, chi yaal ninye eere, naq ninke'e eere jun taqlahom naq texxik ut "teejultika lin evangelio li xek'ul, jo' chanru ajwi' xek'ul, chiruheb' laj Shaker.

2 K'ehomaq reetal, ninye eere, naq eb' a'an neke'raj xnawb'al li yaal, chi jun raqal, a'b'an moko chixjunil ta, xb'aan naq moko "tiik ta wankeb' chiwu, ut tento naq te'xjal xk'a'uxl.

3 Jo'kan ut, nekexintaqla, ex inmoos Sidney ut Parley,

chixjultikankil li evangelio chiruheb'.

4 Ut lin moos aj Leman taak'o-job'amanq choq' re li k'anjel a'in, re taana'leb'anq rik'ineb', moko jo' chanru ta li k'a'ru kixk'ul rik'ineb', jo' chanru b'an li k'a'ru "taak'uteq chiru a'an eeb'aan laa'ex inmoos; ut rik'in xb'aanunkil chi jo'kan tinwosob'tesi a'an, wi b'an ink'a', moko taa'usaaq ta.

5 Jo'ka'in naxye li Qaawa'; xb'aan naq laa'in li Dios, ut "kintaqla li Walal Junaj Chirib'il sa' li ruchich'och' choq' re ^bxtojb'al rix li ruchich'och', ut kintaqla xyeeb'al naq ani nak'uluk re taakoleq, ut ani ink'a' nak'uluk re "taak'eheq sa' tojb'a-maak—

6 Ut ke'xb'aanu re li "Ralal li Winq jo' chanru ke'raj; ut a'an ak xk'ul lix wankilal sa' ^bxnim uq' lix 'loq'alil, ut na'awa'b'ejin chik sa' choxa, ut taa'awa'b'ejinq toj reetal naq taakub'eeq sa' li ruchich'och' re xk'eeb'al ^drub'el roq chixjunileb' li xik' neke'elok re, ut ak haye'k chaq re li kutan a'an—

7 Laa'in, li Qaawa' Dios, kinyehok

49 1a K'UTUL RAQAL: Jultikank aatin.
2a Hech. 8:21.
4a K'UTUL RAQAL: Evangelio; Yaal.
5a Jwan 3:16-17;
Tz. ut S. 132:24.
K'UTUL RAQAL:

Jesukristo—Li wankilal k'eeb'il re.
b K'UTUL RAQAL: Tojok-ix, tojb'il rix, tojb'al-ix; Aj Tojol-ix.
c K'UTUL RAQAL: Tojb'a-maak.
6a K'UTUL RAQAL: Ralal

li Winq.
b Hech. 7:55-56;
Tz. ut S. 76:20-23.
c K'UTUL RAQAL: Jesukristo—Xloq'alil li Jesukristo.
d 1 Kor. 15:25;
Tz. ut S. 76:61.

re; a'b'an li hoonal ut li "kutan maajun winq nanawok re, chi moko eb' li anjel sa' choxa, chi moko te'xnaw toj reetal naq taak'ulunq.

8 Jo'kan ut, nawaj naq chixjunileb' li winq te'xjal xk'a'uxl, xb'aan naq chixjunileb' wankeb' rub'el li "maak, ka'ajwi' eb' li keb'in-k'uula choq' we ink'a', li ^bsantil winq li moko nawb'ileb' ta eeb'aan.

9 Jo'kan ut, ninye eere naq xin-taq-la eere lin "sumwank li junelik nakana, a'an ajwi' li kiwan chalen chaq sa' xtiklajik.

10 Ut li k'a'ru kinyeechi'i kintz'aqob'resi ru chi jo'kan, ut eb' li "ninqi tenamit re li ruchich'och' ^bte'xkub'si rib' chiru; ut, wi ink'a' xjuneseb' rib', te'kub'eeq chaq, xb'aan naq li k'a'ru anajwan xjunes rib' taqsinb'il xloq'al, "taakub'siiq chaq xwankil.

11 Jo'kan ut, nink'e eere jun taq-lahom naq "texxik sa' xyanq li tenamit a'in, ut teeye reheb', chanchan lin apostol najter, aj Pedro xk'ab'a':

12 Chexpaab'anq re lix k'ab'a' li Qaawa' Jesus, li kiwan sa' li

ruchich'och', ut taak'ulunq, lix tik-lajik ut li roso'jik;

13 "Chejal eek'a'uxl ut chikub'eeq eeha' sa' lix k'ab'a' li Jesukristo, jo' chanru li santil taqlahom, choq' re li risinkil li maak;

14 Ut ani nab'aanunk re a'in tix-k'ul li "maatan re li Santil Musiq'ej, rik'in xk'eeb'al li ^bruq'eb' li xb'eenil re li iglees.

15 Ut jo'kan wi'chik, chi yaal ninye eere, naq ani "nayehok re naq mi'uxk li sumlaak moko k'o-job'amb'il ta xb'aan li Dios, xb'aan naq li ^bsumlaak k'ojob'amb'il xb'aan li Dios choq' re li winq.

16 Jo'kan ut, naxk'am rib' rik'in li chaq'rab' naq taawanq jun li "rixaqil, ut ^bjunaj chi tz'ejwalej naq te'wanq chixkab'ichaleb', ut chixjunil a'in re naq li "ruchich'och' taatz'aqloq ru li ajom li yo'ob'tesinb'il wi';

17 Ut re naq taanuqaq rik'in lix b'isb'al li winq, jo' chanru naq "yo'ob'tesinb'il ^bnaq maji' nayiib'aman li ruchich'och'.

18 Ut ani "nataqlan naq mik'uxman li ^btib', naq li winq ink'a' tixk'ux a'an, moko k'ojob'amb'il ta xb'aan li Dios;

7a Mat. 24:36;
Mar. 13:32-37;
Apok. 16:15;
Tz. ut S. 133:11.

8a Gal. 3:22; Mos. 16:3-5.
b Heb. 13:2;
3 Ne. 28:25-29.

9a Gen. 17:7;
Tz. ut S. 66:2.
K'UTUL RAQAL: Ak' ut junelikil sumwank.

10a Sak. 2:11;
Tz. ut S. 45:66-69;
97:18-21.

b Isa. 60:14.

c Mat. 23:12.

11a K'UTUL RAQAL: Xk'an-jeleb' laj k'amol aatin.

13a 3 Ne. 27:19-20.

14a K'UTUL RAQAL: Maatan re li Santil Musiq'ej.

b K'UTUL RAQAL: Uq'ej, xk'eeb'al.

15a 1 Tim. 4:1-3.

b Gen. 2:18, 24;

1 Kor. 11:11.

K'UTUL RAQAL:
Sumlaak.

16a Jak. 2:27-30.

b Gen. 2:24; Mat. 19:5-6.

c K'UTUL RAQAL:
Ruchich'och'—
Yo'ob'tesinb'il choq'
re li winq.

17a Moiss. 3:4-5.

K'UTUL RAQAL:

Yo'ob'tesink.

b K'UTUL RAQAL: Yu'am naq maji' nokoyo'la.

18a AAN: naq naxye naq mik'uxman.

b Gen. 9:3; 1 Tim. 4:1-3.

19 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, lix "xulel li ch'och' ut li xik'anel xul rub'el choxa, ut li k'a'ru nachal chaq sa' li ch'och', k'ojob'anb'il re taa'oksiiq xb'aan li winq, choq' tzakemq ut choq' aq'ej, re naq taa-wanq chi naab'al re.

20 A'b'an moko k'eeb'il ta naq jun li winq "taareechani li k'a'ru taqenaq sa' xb'een li jun chik, jo'-kan naq li ^bruchich'och' wan sa' li maak.

21 Ut rahilal chichalq sa' xb'een li winq li "nahoyok kik' malaj yal naxsachle li tib' ut moko naraj ta ru.

22 Ut jo'kan wi'chik, ninye chi yaal eere, naq li Ralal li Winq moko "nachal ta sa' xxaqalil jun ixq, chi moko junaq winq li nab'eeek sa' li ch'och'.

23 Jo'kan ut, miwan "eeb'alaq'in-kil, chexkanaaq b'an chi xaqxo junelik, ut ^bchex'iloq re rilb'al chi chiq'mank li choxa, ut li ruchich'och' chi chenchotk ut chi saalank chi junpak'al ut chi junpak'al chik jo' jun winq kalajenaq,

ut eb' li ^cru taq'a chi taqsiik, ut eb' li ^dtzuul chi kub'siik, ut eb' li b'uq'ux aj na'ajej chi helmank—ut chixjunil a'in naq li anjel tixyaab'asi lix ^etrompeet.

24 A'ut naq toj maji'aq taachalq li xnimal ru xkutan li Qaawa', laj "Jakob taatamq sa' li yam-yookil ch'och', ut eb' laj Lamanita ^bte'atz'umaq jo' li sununkil utz'u'uj.

25 Sion "taatamq sa' xb'eeneb' li ^bb'ool ut taasaho'q xch'ool sa' xb'ee-neb' li tzuul, ut taach'utub'amanq sa' li na'ajej li kinxaqab'.

26 K'ehomaq reetal, ninye eere, ayuqex jo' kexintaqla; jalomaq eek'a'uxl chirix chixjunil lee maak; "chextz'aamanq ut text'uluq; chex-toch'oq ut taateemanq cheru.

27 K'ehomaq reetal, laa'in tin-xik cheru ut tinwanq choq' "aj k'aak'alanel cherix, ut laa'in tinwanq sa' ^beeyi, ut ink'a' "taasache'q eena'leb'.

28 K'ehomaq reetal, laa'in li Jesukristo, ut "tink'ulunq chi seeb'. Chi jo'kan. Amen.

19a Tz. ut S. 89:10–13.

20a Hech. 4:32;

Tz. ut S. 51:3; 70:14; 78:6.

b K'UTUL RAQAL:

Ruchich'och'il na'leb'.

21a JJS, Gen. 9:10–15.

22a K'UTUL RAQAL:

Xkab' xk'ulunik li Jesukristo.

23a Mat. 24:4–5.

b 2 Pe. 3:12;

Tz. ut S. 45:39.

c Isa. 40:4;

Tz. ut S. 109:74.

d Mik. 1:3–4.

e Mat. 24:29–31.

24a 3 Ne. 5:21–26.

b Isa. 35:1;

2 Ne. 30:5–6;

3 Ne. 21:22–25;

Tz. ut S. 3:20; 109:65.

25a Tz. ut S. 35:24.

b Gen. 49:26;

2 Ne. 12:2–3.

26a Tz. ut S. 88:63.

27a Isa. 52:12.

b 3 Ne. 20:22.

c 1 Pe. 2:6;

Tz. ut S. 84:116.

28a Tz. ut S. 1:12.

TASAL 50

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith li Profeet, sa' Kirtland, Ohio, Mayo 1831 (History of the Church, 1:170-173). Li Profeet naxye naq wankeb' li xb'eenil li ink'a' ke'xtaw ru lix k'utb'esihomeb' li jalaanq paay chi musiq'ej li xikenaqeb' sa' li ruchich'och', ut naq li k'utb'esinb'il na'leb' a'in kik'eeman re xchaq'b'enkil naq kipatz'ok tz'aqal chirix li na'leb' a'in. Eb' li musiq'ejil k'utb'esihom, jo' neke'xye re, ke'ilman chi kok' aj xsa' sa' xyanqeb' li komon, ut wankeb' li ke'yehok re naq neke'xk'ul li matk' ut li na'leb' chi k'utb'esinb'il.

1-5, *K'iila b'alaq'il musiq'ej xikenaqeb' sa' li ruchich'och'*; 6-9, *Rahilal sa' xb'eeneb' laj ka'pak'al-u ut li ani isinb'ileb' chaq sa' li Iglees*; 10-14, *Eb' li xb'eenil tento te'xjultika li evangelio rik'in li Musiq'ej*; 15-22, *Eb' laj jultikanel ut eb' laj ab'inel tento te'kutanob'resiix xb'aan li Musiq'ej*; 23-25, *Li k'a'ru ink'a' nawaklesin aamej moko re ta li Dios*; 26-28, *Eb' li tiikeb' chi paab'ank neke'eechanink re chixjunil li k'a'aq re ru*; 29-36, *Nasumeek lix tijeb' li saqob'resinb'ileb' ru*; 37-46, *Li Kristo a'an li Chaab'il aj Ilol Karneer ut li Pek re Israel.*

CHEX'AB'INQ, ex xb'eenil re lin iglees, ut k'ehomaq eexik rik'in lix yaab' xkux li yo'yookil Dios, ut chek'e reetal li aatin re chaab'il na'leb' li taak'eemanq eere, jo' chanru kextz'aaman ut wankek sa' aatin chirix li iglees, ut eb' li musiq'ej li xikenaqeb' sa' li ruchich'och'.

2 K'ehomaq reetal, chi yaal ninye eere, naq wankeb' naab'al

li "musiq'ej li aj b'alaq'eb', li xikenaqeb' sa' li ch'och', chixb'alaq'in-kil li ruchich'och'.

3 Ut jo'kan ajwi' laj "Satanas ak xsik' eeb'alaq'inkil, re taaruuq chi numtaak sa' eeb'een.

4 K'ehomaq reetal, laa'in, li Qaawa', kin'ilok eere, ut wilom li tz'eq-b'etalil sa' li iglees li "neke'kamok re lin k'ab'a' jo' neke'xye.

5 A'ut osob'tesinb'ileb' li ani tiikeb' chi paab'ank ut "neke'kana chi kuyuk, us ta sa' li yu'am malaj sa' li kamk, xb'aan naq eb' a'an te'reechani li junelik yu'am.

6 A'b'an rahilal sa' xb'eeneb' li ani "aj b'alaq' ut aj ka'pak'al-u, xb'aan naq, jo'ka'in naxye li Qaawa', laa'in teb'ink'am sa' li raqb'a-aatin.

7 K'ehomaq reetal, chi yaal ninye eere, wankeb' "laj ka'pak'al-u sa' eeyanq, li ke'b'alaq'ink re junjunq, rik'in li k'eeb'il wi' chaq^bwankilal re laj 'xik' ilonel; a'ut k'ehomaq reetal naq te'kameq chaq wi'chik^axkomoneb' a'an;

50 2a Tz. ut S. 129.

K'UTUL RAQAL: Musiq'ej, xmusiq'—Eb' li maa'us aj musiq'ej.

3a Luk. 22:31;

3 Ne. 18:18.

4a K'UTUL RAQAL:

Jesukristo—

Xk'ulb'al lix k'ab'a' li Jesukristo sa' qab'een.

5a K'UTUL RAQAL: Kuyuk toj sa' roso'jik.

6a K'UTUL RAQAL:

B'alaq'ink.

7a Mat. 23:13-15;

Alma 34:28.

b Mos. 27:8-9.

c K'UTUL RAQAL: Aj tza.

d AAN: eb' li

b'alaq'inb'ileb'.

8 A'b'an eb' laj ka'pak'al-u te'ta-we'q ut "te'isiq chaq, sa' li yu'am malaj sa' li kamk, jo' chanru ajwi' nawaj; ut rahilal sa' xb'eeneb' li isinb'ileb' chaq sa' lin iglees, xb'aan naq xnumta li ruchich'och' sa' xb'een xkomoneb' a'an.

9 Jo'kan ut, li junjung chi winq chiril rib' maare anchal tixb'aanu li k'a'ru moko wan ta sa' li yaal ut li tiikilal chiwu.

10 Anajwan ut chalqex, chan li Qaawa', rik'in li Musiq'ej, reheb' li xb'eenil re lix iglees, ut "choona'leb'anq sa' komonil, re teetaw xyaalal;

11 Choona'leb'anq jo' chanru nana'leb'an jun winq rik'in li jun chik chi k'utk'u chiru rilob'aal.

12 Anajwan, naq nana'leb'an junaq winq natawe' ru xb'aan li winq, xb'aan naq nana'leb'an jo' winq; chi jo'kan ajwi' laa'in, li Qaawa', tinna'leb'anq eerik'in re "teetaw xyaalal.

13 Jo'kan ut, laa'in li Qaawa' ninpatz' eere li patz'om a'in—k'a' aj-e "kexk'ojob'aak wi'?

14 Re xjultikankil lin evangelio rik'in li "Musiq'ej, a'an ajwi' laj ^bK'ojob'anel Ch'oolej li kitaqlaman chaq re xk'utb'al li yaal.

15 Toja' ut naq xek'uleb' li "musiq'ej li ink'a' kexru chixtawb'al ru,

ut xek'uleb' jo' chalenaqeb' rik'in li Dios; ut ma tiikob'resinb'il eeru rik'in a'in?

16 K'ehomaq reetal, teesume li patz'om a'in eejunes; a'b'anan, laa'in tinwuxtaana eeru; li ani q'un xmetz'ew sa' eeyanq, chirix a'in "taakawob'resiq xmetz'ew.

17 Chi yaal ninye eere, li ani k'ojob'amb'il inb'aan ut taqlanb'il "chixjultikankil li aatin re li yaal rik'in laj K'ojob'anel Ch'oolej, sa' li Musiq'ej re li yaal, ma naxjultika rik'in li ^bMusiq'ej re li yaal, malaj chi jalan chik chan ru?

18 Ut wi chi jalan chik chan ru, moko re ta li Dios.

19 Ut jo'kan wi'chik, li ani nak'uluk re li aatin re li yaal, ma naxk'ul rik'in li Musiq'ej re li yaal, malaj chi jalan chik chan ru?

20 Wi chi jalan chik chan ru, moko re ta li Dios.

21 Jo'kan ut, k'a'ut naq ink'a' nekexru chixtawb'al ru ut xnawb'al, naq li ani nak'uluk re li aatin xb'aan li Musiq'ej re li yaal, naxk'ul jo' chanru naq jultik'amb'il xb'aan li Musiq'ej re li yaal?

22 Jo'kan ut, li ani najultikan ut li ani nak'uluk, neke'xtaw ru chirib'ileb' rib', ut xkab'ichaleb' "neke'-waklesiik li raameb' ut ^bneke'saho' sa' xch'ool sa' komonil.

8a Tz. ut S. 1:14;
56:3; 64:35.

K'UTUL RAQAL: Isiik
chaq.

10a Isa. 1:18;
Tz. ut S. 45:10.

12a Tz. ut S. 1:24.

13a K'UTUL RAQAL:
K'ojob'ank.

14a Tz. ut S. 43:15.

K'UTUL RAQAL:
K'utuk, tzolonel—
K'utuk rik'in li
Musiq'ej.

^b K'UTUL RAQAL: K'o-
job'anel Ch'oolej (aj).

15a K'UTUL RAQAL: Tz'i-
lok-ix, li maatan re.

16a Eter 12:23–27.

17a K'UTUL RAQAL:

Xk'anjeleb' laj k'a-
mol aatin; Jultikank
aatin.

^b Tz. ut S. 6:15.
K'UTUL RAQAL: Santil
Musiq'ej; Yaal.

22a 1 Kor. 14:26.

^b Jwan 4:36.

23 Ut li k'a'ru ink'a' nawaklesink aamej, moko re ta li Dios, ut a'an q'ojyin.

24 Li k'a'ru re li Dios a'an saqen; ut ani nak'uluk re li saqen, ut ^bnakana rik'in li Dios, naxk'ul chik li saqen; ut li saqen a'an yoo chi nimank xlemtz'unkil toj reetal li tz'aqal kutan.

25 Ut jo'kan wi'chik, chi yaal ninye eere, ut ninye re taaruq teenaw li yaal, re naq texruuq chiralinasinkil chaq li q'ojyin sa' eeyanq;

26 Li ani k'ojob'anb'il xb'aan li Dios ut taqlanb'il, a'an ajwi' xaqab'anb'il re naq a'anaq li q'axal nim ru, us ta a'an li q'axal kub'enaq xwankil ut lix ^bmooseb' chixjunil.

27 Jo'kan ut, eechaninb'il xb'aan a'an chixjunil li k'a'aq re ru; xb'aan naq chixjunil li k'a'aq re ru wan rub'el xwankil, sa' choxa jo' ajwi' sa' li ruchich'och', li yu'am ut li saqen, li Musiq'ej ut li ^bwankilal, chi taqlanb'il chaq xb'aan li rajom xch'ool li Yuwa'b'ej rik'in ruq' li Jesuskristo, li Lalal.

28 A'ut maajun winq na'eechanink re chixjunil li k'a'aq re ru, ka'ajwi' wi saqob'resinb'il ru ut

^bch'ajob'resinb'il chirix chixjunil li maak.

29 Ut wi saqob'resinb'il eeru ut ch'ajob'resinb'ilex chirix chixjunil li maak, teetz'aama yalaq k'a'ru teeraj sa' lix k'ab'a' li Jesus ut taab'aanumanq.

30 A'b'an chenawaq a'in, taa-keemanq eere k'a'ru teetz'aama; ut jo' xaqab'anb'ilex choq' jolomil, eb' li musiq'ej te'wanq rub'el eewankil.

31 Jo'kan ut, taak'ulmanq, naq wi nekeril jun musiq'ej chi k'ut-b'esimank li ink'a' nekexru chix-tawb'al ru, ut ink'a' nekek'ul li musiq'ej a'an, textz'aamanq chiru li Yuwa'b'ej sa' lix k'ab'a' li Jesus; ut wi ink'a' naxk'e eere li musiq'ej a'an, rik'in a'an naru teenaw naq moko re ta li Dios.

32 Ut k'eeb'ilaq eere, wankilal sa' xb'een li musiq'ej a'an, ut tee-ch'olob' chirix li musiq'ej a'an chi kaw xyaab' eekux, naq moko re ta li Dios—

33 Moko rik'in ta xjitom laj hob'onel, re naq ink'a' taaq'axe'q eeru, chi moko rik'in ^bnimank-ib' chi moko saho'k ch'oolej, maare anchal texchape'q rik'in.

23a K'UTUL RAQAL:
Q'ojyin, musiq'ejil.

24a 1 Jn. 2:8-11;
Moro. 7:14-19;
Tz. ut S. 84:45-47;
88:49.
K'UTUL RAQAL: Sa-
qen, lix saqen li
Kristo.

b Jwan 15:4-5, 10.

c 2 Ne. 28:30.

25a Jwan 8:32.

26a Mat. 23:11.

b Mar. 10:42-45.

K'UTUL RAQAL:
K'anjelak chiru.

27a Tz. ut S. 76:5-10,
53-60; 84:34-41.

b K'UTUL RAQAL:
Wankilal.

28a 3 Ne. 19:28-29;
Tz. ut S. 88:74-75.

K'UTUL RAQAL:
Saq ru, xsaqal ru;
Santob'resink.

b 1 Jn. 1:7-9.

29a Hel. 10:5;

Tz. ut S. 46:30.

K'UTUL RAQAL: Tijok.

30a K'UTUL RAQAL: Kee-
b'il xwankil.

31a 1 Jn. 4:1.

K'UTUL RAQAL: Musi-
q'ej, xmusiq'—Eb' li
maa'us aj musiq'ej.

32a Mat. 10:1.

33a Jud. 1:9.

b Tz. ut S. 84:67, 73.

34 Ani nak'uluk chiru li Dios, chixk'ul jo' xk'ehom li Dios; ut chisaho'q xch'ool naq ilb'il xb'aan li Dios chi k'ulub'ej re taak'uluq.

35 Ut rik'in xk'eeb'al reetal ut xb'aanunkil li k'a'aq re ru a'in li ke-k'ul, ut li toj teek'ul moqon—ut li "awa'b'eijhom k'eeb'il eere xb'aan li Yuwa'b'ej, ut li ^bwankilal chi numtaak sa' xb'een chixjunil li k'a'aq re ru li moko k'ojob'anb'il ta xb'aan a'an—

36 Ut k'ehomaq reetal, chi yaal ninye eere, osob'tesinb'ilex laa'ex li yookex anajwan chirab'inkil li aatin a'in sa' xtz'uumal re lin moos, xb'aan naq ^akuyb'il lee maak.

37 Lin moos aj Joseph Wakefield, li nasaho' wi' chi tz'aqal incho'ool, ut lin moos aj "Parley P. Pratt che'xikaq sa' xyanqeb' li iglees ut che'xk'ehaq xkawilaleb' rik'in li ^btijb'il aatin;

38 Ut jo'kan ajwi' lin moos aj John Corrill, malaj jo' k'ihaleb' lin moos li k'ojob'anb'ileb' choq' re li opiiis a'in, ut che'k'anjelaq sa' li ^aawimq; ut maajun winq chiramoq reheb'

sa' xb'aanunkil li k'a'ru kinxaqab' choq' reheb'—

39 Jo'kan ut, sa' li na'leb' a'in lin moos aj "Edward Partridge moko tiikob'resinb'il ta ru; a'b'anan chixjal xk'a'uxl ut taakuye'q xmaak.

40 K'ehomaq reetal, laa'ex toj kok'alex ut ink'a' nekexru "chixkuyb'al chixjunil li k'a'aq re ru anajwan; tento ^btexk'iiq sa' li ^cusilal ut sa' xnawb'al li ^dyaal.

41 "Mexxuwak, ex ^bkok'al, xb'aan naq wehex, ut laa'in ^ckinumta sa' xb'een li ruchich'och', ut laa'ex xkomonex li ^dk'eeb'ileb' we xb'aan li Yuwa'b'ej;

42 Ut maajun xkomoneb' li k'eeb'ileb' we xb'aan li Yuwa'b'ej ^ataasachq.

43 Ut li Yuwa'b'ej ut laa'in "junajo. Laa'in wankin rik'in li Yuwa'b'ej ut li Yuwa'b'ej wik'in laa'in; ut a' yaal jo' xineek'ul, laa'ex wankex wik'in ut laa'in eerik'in.

44 Jo'kan ut, laa'in wankin sa' eeyi, ut laa'in li ^achaab'il aj ilol karneer, ut li ^bpek re Israel. Ani nakab'lak sa' xb'een li ^csaqoonaq a'in ^dmaajo'q'e taat'ane'q.

35a K'UTUL RAQAL:
Awa'b'eijhom re
choxa malaj ra-
wa'b'eijhom li Dios.

b 1 Jn. 4.4;
Tz. ut S. 63:20, 47.

36a Tz. ut S. 58:42-43.
K'UTUL RAQAL: Ku-
yuk maak.

37a K'UTUL RAQAL: Pratt,
Parley Parker.
b Tz. ut S. 97:3-5.

38a K'UTUL RAQAL:
Awimq re li Qaawa'.

39a K'UTUL RAQAL: Par-
tridge, Edward.

40a 3 Ne. 17:2-3;
Tz. ut S. 78:17-18.

b 1 Kor. 3:2-3;
Tz. ut S. 19:22-23.

c K'UTUL RAQAL:
Usilal.

d K'UTUL RAQAL: Yaal.

41a 1 Jn. 4:18.
b K'UTUL RAQAL: Ralal
ut xrab'in li Dios.

c Jwan 16:33.
d Jwan 10:27-29;
17:2; 3 Ne. 15:24;
Tz. ut S. 27:14; 84:63.

42a Jwan 17:12;
3 Ne. 27:30-31.

43a Jwan 17:20-23;
3 Ne. 11:35-36.
K'UTUL RAQAL: Dios,
Roxichal li Dios.

44a Jwan 10:14-15.
K'UTUL RAQAL: Chaa-
b'il aj Ilol Karneer.

b Gen. 49:24;
1 Pe. 2:4-8.
K'UTUL RAQAL: Pek,
ximal ru pek sa'
xxuk.

c 1 Kor. 10:1-4.
K'UTUL RAQAL: Sa-
qoonaq; Jesukristo.

d Hel. 5:12.

45 Ut taachalq xkutankil naq tee-rab'i xyaab' inkux ut "tineeril, ut teenaw naq wankin.

46 "Chexyo'leq ut, re naq ^bkawre-sinb'ilaqex. Chi jo'kan. Amen.

TASAL 51

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith li Profeet, sa' Thompson, Ohio, Mayo 1831 (History of the Church, 1:173–174). Sa' li kutan a'an eb' laj santil paab'anel li ke'q'axon chaq sa'eb' li estado sa' releb'aal li saq'e ke'ok chi wulak Ohio, ut ki'ajman ru xk'uub'ankil b'ar tz'a-qal te'k'ojob'amanq. Rik'in naq li k'anjel a'in wan tz'aqal rub'el li ropiis li obiisp, li Obiisp Edward Partridge kixsik' xna'leb' chirix a'an, ut li Profeet kipatz'ok re li Qaawa'.

1–8, Laj Edward Partridge naxaqab'a-man re xtuqub'ankil li mertoomil ilom ut li eechej; 9–12, Eb' laj santil paa-b'anel tento te'k'anjelaq chi maak'a'eb' xb'alaq' ut te'k'uluq chi juntaq'ee't; 13–15, Tento taawanq rik'ineb' jun k'uuleb'aal kab'l re li obiisp, ut te'xtu-qub' li eechej jo' chanru lix chaq'rab' li Qaawa'; 16–20, Chiru jarub'aaq kutan Ohio tento taawanq choq' xna'aj li ch'utub'aak.

CHEX'AB'INQ chiwu, chan li Qaawa' lee Dios, ut tinwaatina lin moos aj "Edward Partridge, ut tink'e xb'eresinkil; xb'aan naq tento taa'uxq naq tixk'ul xna'leb' chan ru xtuqub'ankil ru li tenamit a'in.

2 Xb'aan naq tento taa'uxq naq te'tuqub'amanq ru jo' chanru lin "chaq'rab'; wi ut ink'a' jo'kan, te'isiiq chaq.

3 Jo'kan ut, lin moos aj Edward Partridge, ut eb' li kixsik' ru, li ne-ke'saho' wi' chi tz'aqal inch'ool, che'xxaqab' choq' re li tenamit a'in lix jachalaqeb', li junjung chi winq chi "juntaq'ee't jo' chanru lix jun-kab'al, jo' chanru li wan wi' ut li aj-b'il xb'aan ut li ^bnak'anjelak re.

4 Ut lin moos aj Edward Partridge, naq tixxaqab' xjachal junaq winq, chixk'ehaq re jun tz'iib'ahom li taaq'axtesimanq wi' lix jachal choq' re, re naq taawanq sa' ruq', a'anaq ajwi' lix k'ulub'aaq ut li ree-chanihomaq sa' li iglees, toj reetal naq taaq'etoq aatin ut moko taak'e-he'q ta chik chi k'ulub'ej xb'aan lix yaab' xkux li iglees, jo' chanru li chaq'rab' ut "sumwank re li iglees, re taawanq chik sa' li iglees.

5 Ut wi taaq'etoq aatin ut moko nak'ehe' ta chi k'ulub'ej chi wank

45a Tz. ut S. 67:10–13.

46a K'UTUL RAQAL: K'aa-k'alenk, aj k'aa'ale-nel tenamit.

b Alma 34:32–33.

51 1a K'UTUL RAQAL:

Partridge, Edward.

2a Tz. ut S. 42:30–39; 105:5.

K'UTUL RAQAL: Q'ax-tesink, chaq'rab' re q'axtesink-ib'.

3a Tz. ut S. 49:20.

b Hech. 2:44–45;

4 Ne. 1:2–3.

4a A'AN: Eb' li tasal 20 ut 22 a'aneb' li jar raqal

ut sumwank re lix Iglees li Kristo yeeb'ileb' re.

Tz. ut S. 33:14; 42:13.

K'UTUL RAQAL:

Sumwank.

sa' li iglees, moko taawanq ta xwan-kil re reechaninkil li jun jachal li kix-q'axtesi chaq chiru li obiisp choq' reheb' li neb'a' ut li maak'a'eb' wan re sa' lin iglees; jo'kan naq moko taakanaaq ta li maatan rik'in; ka'ajwi' b'an taaruuq chireechaninkil li jun jachal li q'axtesinb'il re.

6 Ut chi jo'kan taak'uub'amanq chi ch'olch'o chixjunil li k'a'aq re ru, "jo' chanru lix ^bchaq'rab'il li tenamit.

7 Ut li k'a'ru re li tenamit a'in chixaqab'amanq choq' re li tenamit a'in.

8 Ut li "tumin a'an li nakana choq' re li tenamit a'in—chixaqab'amanq jun aj b'aanunel k'anjel choq' re li tenamit a'in, re xk'ulb'al li ^btumin choq' re xk'eeb'al tzakemq ut aq'ej, jo' chanru li ajb'il xb'aan li tenamit a'in.

9 Ut li junjunq chi winq chik'an-jelaq chi "maak'a' xb'alaq', ut chivanq chi juntaq'eet rib' sa' xyanq li tenamit a'in, ut chik'uluq chi juntaq'eet, re naq ^bjunajaqex, jo' chanru ajwi' kexintaqla.

10 Ut li k'a'ru re li tenamit a'in mi-chapman ut mik'eeman reheb' li wankeb' sa' "jalan chik iglees.

11 Jo'kan ut, wi jalan chik li iglees tixk'ul tumin rik'in li iglees a'in, che'tojoq wi'chik re li iglees a'in, jo' chanru te'xk'e rib' sa' aatin;

12 Ut b'aanunb'ilaq a'in xb'aan ruq' li obiisp malaj laj b'aanunel k'anjel, li xaqab'anb'ilaq xb'aan lix "yaab' xkux li iglees.

13 Ut jo'kan wi'chik, li obiisp chixxaqab' jun "k'uuleb'aal kab'l choq' re li iglees a'in, ut chixjunil li k'a'aq re ru, jo' tumin jo' ajwi' tza-kemq, li naq'axok re li k'a'ru ^bna'aj-man ru choq' re li ajb'il xb'aan li tenamit, chik'uulamanq sa' ruq' li obiisp.

14 Ut chixk'uulahaq ajwi' choq' rehaq li k'a'ru ajb'il xb'aan, ut li k'a'ru ajb'il xb'aan lix junkab'al, jo' chanru naq wanq chi k'anjelak sa' xb'aanunkil li k'anjel a'in.

15 Ut chi jo'kan nink'e re li tenamit a'in jun usilal re xk'uub'ankil rib' jo' chanru lin "chaq'rab'.

16 Ut nawosob'tesi choq' reheb' a'an "li ch'och' a'in chiru jarub'aq kutan, toj reetal naq laa'in, li Qaa-wa', tink'ehoq chi jalan chik chan ru choq' reheb', ut teb'intaqla chi elk chaq arin;

17 Ut li hoonal ut li kutan moko k'eeb'il ta reheb'; jo'kan ut, che'k'an-jelaq sa' xb'een li ch'och' a'in chanchan chiru jarub'aq chihab', ut a'in taasutq'isimanq reheb' choq' xchaab'ilaleb'.

18 K'ehomaq reetal, taawanq a'in re "xk'utb'al chiru lin moos aj Edward Partridge k'a'ru tixb'aanu,

6a 1 Pe. 2:13;

Tz. ut S. 98:5-7.

b Tz. ut S. 58:21-22.

8a Tz. ut S. 84:104.

b Tz. ut S. 104:15-18.

9a K'UTUL RAQAL:

Xmaak'a'il li

b'alaq'.

b Tz. ut S. 38:27.

K'UTUL RAQAL:

Junajil.

10a A'AN: jun chik ruq' li Iglees, malaj jalan chik ch'uut chi paab'aal.

12a K'UTUL RAQAL: K'u-lub'aak sa' komonil.

13a Tz. ut S. 42:55.

K'UTUL RAQAL:

K'uuleb'aal kab'l.

b Tz. ut S. 42:33-34, 55; 82:17-19.

15a Tz. ut S. 51:2.

16a A'AN: chixk'atq Kirtland, Ohio.

18a A'AN: choq' jun k'ut-b'il eetalil.

sa' jalaneb' chik li na'ajej, sa' chix-junileb' li iglees.

19 Ut ani natawman choq' jun "mertoom xaqxo xch'ool, ut tiik, ut chaab'il xna'leb', taa'ok sa' ^bxсахил xch'ool lix Qaawa', ut taareechani li junelik yu'am.

20 Chi yaal ninye eere, laa'in li Jesukristo, li "nak'ulun sa' junpaat, sa' jun ^bhoonal moko k'oxlanb'il ta eeb'aan. Chi jo'kan. Amen.

TASAL 52

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith li Profeet, reheb' li xb'eenil re li Iglees, sa' Kirtland, Ohio, 7 Junio 1831 (History of the Church, 1:175–179). Ki'uxman chaq jun ch'utub'aj-ib' aran Kirtland, li kitikla sa' li oxib' ut kiraqe' sa' li waqib' xb'e li po Junio. Sa' li ch'utub'aj-ib' a'an, ki'uxman li xb'een tz'aqal k'ojob'ank sa' ropiis li taqenaqil aj tij, ut kitz'ile' rix ut kiq'u-se' junjunq xk'utb'esihom li musiq'ej aj b'alaq' ut aj tik'ti.

1–2, Li ch'utub'aj-ib' jun chik na-xaqab'aman chi uxman sa' Missouri; 3–8, Nak'eeman xxaqab'ankil junjunq li xb'eenil re te'b'eeq sa' komonil; 9–11, Eb' li xb'eenil tento te'xk'ut li k'a'ru tz'iib'anb'il xb'aa-neb' li apostol ut li profeet; 12–21, Eb' li kutanob'resinb'ileb' xb'aan li Musiq'ej neke'uuchin rik'in li ni-mank loq'al ut li chaab'il na'leb'; 22–44, Junjunq reheb' li xb'eenil neke'xaqab'aman re te'xik chix-jultikankil li evangelio naq yoo-keb' chi b'eeq Missouri choq' re li ch'utub'aj-ib'.

K'EHOMAQ reetal, jo'ka'in naxye li Qaawa' reheb' li xb'eenil li "kixb'oq ut kixsik' ru sa'eb' li

roso'jik kutan a'in, rik'in lix yaab' xkux lix Musiq'—

2 Li naxye: Laa'in, li Qaawa', tinke' chi nawmank cheru k'a'ru nawaj naq teeb'aanu chalen sa' li kutan a'in toj sa' li ch'utub'aj-ib' jun chik, li taa'uxmanq Missouri, sa' xb'een li "ch'och' li ^btinwo-sob'tesi choq' re lin tenamit, a'aneb' jun 'rela' laj Jakob, ut eb' li ani aj eechanineleb' jo' chanru li ^dsumwank.

3 Jo'kan ut, chi yaal ninye eere, eb' lin moos aj Jose Smith, alalb'ej, ut aj Sidney Rigdon che'xchapaq lix b'e a' yaal sa' junpaat jo' naru chi kawresimank re xkanab'ankil li rochocheb', ut che'b'eeq sa' li ch'och' Missouri.

19a Mat. 24:45–47.

K'UTUL RAQAL: Mertoom, mertoomil.

b K'UTUL RAQAL: Sahil ch'oolejil.

20a Apok. 22:6–16.

b Mat. 24:44.

52 1a K'UTUL RAQAL: B'oqok, b'oqb'il xb'aan li Dios, xb'oqb'al.

2a Tz. ut S. 57:1–3.

b Tz. ut S. 58:57;

84:3–4.

c Sal. 135:4;

3 Ne. 5:21–26.

d Abr. 2:6–11.

K'UTUL RAQAL: Sumwank re laj Abraham.

4 Ut a' yaal jo' tiikeb' chinpaab'ankil, taak'eemanq che'xnaw k'aru te'xb'aanu;

5 Ut jo'kan ajwi', a' yaal jo' tiikeb' chi paab'ank, taak'eemanq chixnaweb' lix 'ch'och'il eereechanihom.

6 Ut a' yaal jo' moko tiikeb' ta chi paab'ank, te'isiiq chaq, jo' chanru ajwi' nawaj, jo' nink'oxla naq us.

7 Ut jo'kan wi'chik, chi yaal ninye eere, lin moos aj Lyman Wight ut lin moos aj John Corrill che'xchapaq xb'e chi seeb',

8 Ut jo'kan ajwi' lin moos aj John Murdock ut lin moos aj Hyrum Smith che'xchapaq xb'e sa' li na'ajej ajwi' a'an chiru li b'e naxik Detroit.

9 Ut che'elq chaq aran rik'in xjultikankil li aatin chire li b'e, ut 'maajun chik k'a'aq re ru che'xye, ka'ajwi' li ke'xtz'iib'a li ^bprofeet ut eb' li apostol, ut li k'aru k'utb'il chiruheb' xb'aan laj 'K'ojob'anel Ch'oolej rik'in li tijok chi wank li paab'aal.

10 Che'xik 'sa' ka'kab'il, ut chi jo'kan che'jultikanq aatin chire li b'e sa' li junjunq ch'utam, ut che'kub'sinq ha' rik'in ^bha', ut rik'in xk'eeb'al li 'uq'ej chire li ha'.

11 Xb'aan naq jo'ka'in naxye li Qaawa', laa'in tink'os ru lin k'anjel

sa' 'tiikilal, xb'aan naq chalel xkutanil naq tintaqla li raaq'b'a-aatin toj reetal li q'axok-u.

12 Ut lin moos aj Lyman Wight chiril rib', xb'aan naq laj Satanas taaraj 'xtz'ilb'al jo' xmulel q'olom.

13 Ut k'ehomaq reetal, li ani 'tiik chi paab'ank taak'ehe'q choq' aj taqlanel sa' xb'een k'iila k'a'aq re ru.

14 Ut jo'kan wi'chik, tink'e eere jun k'utb'il eetalil sa' chixjunil li k'a'aq re ru, re naq ink'a' texwanq chi b'alaq'inb'il; xb'aan naq laj Satanas xikenaq sa' li ch'och', ut naxik chixb'alaq'inkileb' li tenamit—

15 Jo'kan ut, ani natijok, li 'tuulan xmusiq', a'an ajwi' ^bk'ulub'anb'il inb'aan wi na'ab'in chiruheb' lin 'k'ojob'anb'il k'anjel.

16 Ani na'aatinak, li tuulan xmusiq', ut li raatin tuulan ut nawaklesin aamej, a'an ajwi' re li Dios wi na'ab'in chiruheb' lin k'ojob'anb'il k'anjel.

17 Ut jo'kan wi'chik, ani nasiksot rub'el inwankil taak'ehe'q 'xnimal xmetz'ew, ut taa'uuchinq rik'in ruuchinihom li nimank loq'al ut li ^bchaab'il na'leb', jo' chanru li k'utb'esinb'il na'leb' ut li yaal li xink'e eere.

18 Ut jo'kan wi'chik, ani naq'axe' ru ut 'moko na'uuchin ta, jo'

5a Tz. ut S. 57:1-3.

9a Mos. 18:19-20.

b Tz. ut S. 42:12; 52:36.
K'UTUL RAQAL: Loq'-laj hu (eb' li).

c K'UTUL RAQAL: K'ojob'anel Ch'oolej (aj); Santil Musiq'ej; K'utuk, tzoloneel—K'utuk rik'in li

Musiq'ej.

10a Mar. 6:7;

Tz. ut S. 61:35.

b Jwan 1:26.

c Hech. 8:14-17.

11a Rom. 9:28.

12a Luk. 22:31;

3 Ne. 18:17-18.

13a Mat. 25:23;

Tz. ut S. 132:53.

15a K'UTUL RAQAL:

Yot'b'il ch'oolej.

b Tz. ut S. 97:8.

c K'UTUL RAQAL: K'ojob'anb'il k'anjel.

17a Tz. ut S. 66:8; 133:58.

b K'UTUL RAQAL: Chaa-
b'il na'leb'ejil.

18a Mat. 3:10.

chanru ajwi' li k'utb'il eetalil a'in, moko we ta.

19 Jo'kan ut, rik'in li k'utb'il eetalil a'in "teenaweb' li musiq'ej sa' chixjunil li taa'uxmanq jun sut rub'el choxa.

20 Ut ak chalenaq xkutankil; jo'chanru lix paab'aaleb' li winq, "taa-b'aanumanq reheb'.

21 K'ehomaq reetal, li taqlahom a'in k'eeb'il reheb' chixjunil li xb'eenil li keb'insik' ru.

22 Ut jo'kan wi'chik, chi yaal ninye eere, lin moos aj "Thomas B. Marsh ut lin moos aj Ezra Thayre che'xchapaq ajwi' xb'e, ut che'x-jultika li aatin chire li b'e, toj sa' li ch'och' ajwi' a'in.

23 Ut jo'kan wi'chik, lin moos aj Isaac Morley ut lin moos aj Ezra Booth che'xchapaq xb'e, ut che'x-jultika ajwi' li aatin chire li b'e toj sa' li ch'och' ajwi' a'in.

24 Ut jo'kan wi'chik, lin moos aj "Edward Partridge ut laj Martin Harris che'xchapaq xb'e rochb'ee-neb' inmoos aj Sidney Rigdon ut aj Jose Smith, alalb'ej.

25 Eb' lin moos aj David Whitmer ut aj Harvey Whitlock che'xchapaq ajwi' xb'e, ut che'jultikanq aatin chire li b'e toj sa' li ch'och' ajwi' a'in.

26 Ut eb' lin moos aj "Parley P. Pratt ut aj^bOrson Pratt che'xchapaq xb'e, ut che'jultikanq aatin chire li b'e, toj sa' li ch'och' ajwi' a'in.

27 Ut eb' lin moos aj Solomon Hancock ut aj Simeon Carter che'xchapaq ajwi' xb'e toj sa' li ch'och' ajwi' a'in, ut che'jultikanq aatin chire li b'e.

28 Eb' lin moos aj Edson Fuller ut aj Jacob Scott che'xchapaq ajwi' xb'e.

29 Eb' lin moos aj Levi W. Hancock ut aj Zebedee Coltrin che'xchapaq ajwi' xb'e.

30 Eb' lin moos aj Reynolds Cahoon ut aj Samuel H. Smith che'xchapaq ajwi' xb'e.

31 Eb' lin moos aj Wheeler Baldwin ut aj William Carter che'xchapaq ajwi' xb'e.

32 Ut eb' lin moos aj "Newel Knight ut aj Selah J. Griffin che'k'o-job'amanq xkab'ichaleb', ut che'xchapaq ajwi' xb'e.

33 Relik chi yaal, ninye chi yaal, chixjunileb' a'in che'xchapaqeb' xb'e toj sa' jun chi na'ajej, chiruhaq xb'e xb'e li junjunq, ut jun winq ink'a' taakab'lanq sa' xb'een li "k'ojob'anb'il xb'aan jalan chik, chi moko taab'eeq chirix lix b'eenihom jalan chik.

34 Li ani tiik chi paab'ank, a'an ajwi' taak'uulamanq ut taa'osob'tesiiq rik'in naab'al li "uuchinihom.

35 Ut jo'kan wi'chik, ninye eere, eb' lin moos aj Joseph Wakefield ut aj Solomon Humphrey che'xchapaq xb'e sa'eb' li ch'och' sa' re-leb'aal saq'e;

19a K'UTUL RAQAL: Tz'ilo-
lok-ix, li maatan re.

20a Mat. 8:5-13.

22a Tz. ut S. 56:5.

K'UTUL RAQAL:
Marsh, Thomas B.

24a K'UTUL RAQAL: Par-
tridge, Edward.

26a K'UTUL RAQAL: Pratt,
Parley Parker.

b K'UTUL RAQAL: Pratt,
Orson.

32a Tz. ut S. 56:6-7.

33a Rom. 15:20.

34a Jwan 15:16;

Tz. ut S. 18:15-16.

36 Che'k'anjelaq rochb'eeneb' lix junkab'aleb', ut chi "maak'a' chik k'a'ru te'xch'olob', ka'ajeb' wi' li profheet ut eb' li apostol, li k'a'ru ^brilomeb' ut rab'ihomeb' ut 'neke'xpaab' chi ch'olch'o, re naq te'tz'aqloq ru li profheetil aatin.

37 Xb'aan li q'etok aatin, li k'a'ru k'eeb'il chaq sa' xb'een laj Heman Basset "chi'isiiq chaq chiru, ut chik'eemanq sa' xb'een xjolom laj Simonds Ryder.

38 Ut jo'kan wi'chik, chi yaal ninye eere, "chik'ojob'amanq laj Jared Carter choq' aj tij, ut jo'kan ajwi' laj George James chik'ojob'amanq choq' ^baj tij.

39 Li rela'eb' li xb'eenil "che'xk'aa-k'aleheb' li iglees, ut che'xch'olob' li aatin sa'eb' li na'ajeb' sa' xsutameb', ut che'k'anjelaq rik'in tz'aqal li ruq'eb', re naq maajun ^bloq'onink pak'b'il dios chi moko maa'usilal taab'aanumanq.

40 Ut che'jultiko'q eere sa' chixjunil li k'a'aq re ru, eb' li "neb'a' ut li ^bmaak'a'eb' wan re, li yaj ut li

tawasinb'il, xb'aan naq li ani moko nab'aanunk ta re li k'a'aq re ru a'in, a'an ajwi' maawa' intzolom.

41 Ut jo'kan wi'chik, eb' lin moos aj Jose Smith, alalb'ej, ut aj Sidney Rigdon ut aj Edward Partridge che'xk'amaq rik'ineb' jun "xhuhil li k'ulub'aak k'eeb'il xb'aan li iglees. Ut chitawmanq jun choq' re ajwi' lin moos aj Oliver Cowdery.

42 Ut chi jo'kan, jo' chanru ajwi' kinye, wi tiikex chi paab'ank tee-ch'utub' eerib' re saho'k sa' eech'ool sa' xb'een li ch'och' "Missouri, a'an xch'och'il ^beereechanilhom, li anajwan xch'och'ileb' li xik' neke'i-lok eere.

43 A'b'anan k'ehomaq reetal, laa'in, li Qaawa', tinseeb'a xyiib'ankil li tenamit sa' xq'ehil, ut li tiikeb' chi paab'ank tink'e choq' xkorooneb' li "sahil ch'oolejil ut li saho'k ch'oolej.

44 K'ehomaq reetal, laa'in li Jesukristo, li Lalal li Dios, ut laa'in "teb'inwaklesi sa' roso'jik li kutan. Chi jo'kan. Amen.

TASAL 53

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith li Profheet re laj Algernon Sidney Gilbert, sa' Kirtland, Ohio, Junio 1831 (History of the Church, 1:179–180). Chi tz'aamanb'il xb'aan laj Sidney Gilbert, li Profheet kipatz'ok chiru li Qaawa' chirix lix k'anjel ut lix b'oqbal li Hermano Gilbert sa' li Iglees.

36a Mos. 18:19–20;

Tz. ut S. 52:9.

^b Jwan 3:11.

^c K'UTUL RAQAL: Paa-b'ank, xpaab'ankil.

37a Mat. 25:25–30.

38a Tz. ut S. 79:1.

^b K'UTUL RAQAL: Aj tij,

Tijonelil re Aaron.

39a Alma 6:1.

^b K'UTUL RAQAL: Pak'b'il dios, xloq'oninkil.

40a Tz. ut S. 104:15–18.

K'UTUL RAQAL:

Neb'a'.

^b K'UTUL RAQAL:

Tenq'ank.

41a Tz. ut S. 20:64.

42a K'UTUL RAQAL: Sion.

^b Tz. ut S. 25:2; 57:1–3.

43a K'UTUL RAQAL: Sahil ch'oolejil.

44a Tz. ut S. 88:96–98.

1-3, *Lix b'oqb'al ut li sik'b'il wi' ru laj Sidney Gilbert sa' li Iglees a'an naq taak'ojob'amanq choq' jun xb'eenil; 4-7, Tento ajwi' taak'anjelaq choq' aj b'aanunel k'anjel chiru li obiisp.*

K'E reetal, ninye aawe, at inmoos Sidney Gilbert, naq wab'ihom laa tij, ut xapatz' ink'ab'a' re taak'ehe'q chanaw, xb'aan li Qaawa' laa Dios, chiriix laa b'oqb'al ut li "sik'b'il wi' aawu sa' li iglees, li kinwaklesi laa'in, li Qaawa', sa'eb' li roso'jik kutan a'in.

2 K'e reetal, laa'in, li Qaawa', li "kink'ehe' chiru krus choq' re lix maak li ruchich'och', nink'e aawe jun taqlahom naq ^btaakanab' chawix li ruchich'och'.

3 K'ul sa' aab'een li k'ojob'aak inb'aan, choq' ajwi' jun xb'eenil, re xjultikankil li paab'aal ut jalb'a-

k'a'uxlej ut li "risinkil li maak, jo' chanru li waatin, ut xk'ulb'al li Loq'laj Musiq'ej rik'in xk'eeb'al li ^buq'ej;

4 Ut jo'kan ajwi' re wank choq' aj "b'aanunel k'anjel choq' re li iglees a'in sa' li na'ajej li taaxaqab'amanq xb'aan li obiisp, jo' chanru li taqlahom li taak'eemanq moqon.

5 Ut jo'kan wi'chik, chi yaal ninye aawe, taachap aab'e aawochb'eenaqeb' inmoos aj Jose Smith, alalb'ej, ut aj Sidney Rigdon.

6 K'e reetal, a'aneb' a'in li xb'een k'ojob'انب'il k'anjel li taak'ul; ut li rela' taak'ehe'q chi nawmank sa' jun kutan chalel, jo' chanru laa k'anjel sa' li wawimq.

7 Ut jo'kan wi'chik, nawaj raj naq taatzol naq ka'ajwi' nakole' li ani "nakuyuk toj sa' roso'jik. Chi jo'kan. Amen.

TASAL 54

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith li Profeet re laj Newel Knight, sa' Kirtland, Ohio, Junio 1831 (History of the Church, 1:180-181). Eb' li komon re li iglees sa' li ruq' li Iglees sa' Thompson, Ohio, wankeb' chi jachjookeb' ru xb'aaneb' li patz'om chirix xq'axtesinkil li eechej. Kik'utb'esiman li q'etq'etil ut li rahok eechej, ut laj Lemana Copley kixq'et chaq lix sumwank re xq'axtesinkil lix nimla ch'och' jo' jun na'ajej choq' reechanihomeb' laj santil paab'anel li yookeb' chi k'ulunk chalen chaq Colesville, Nueva York. Laj Ezra Thayre kiwan ajwi' sa' li wech'ok-ib' a'in. Xb'aan a'an, laj Newel Knight (li awa'b'ej sa' xb'een li ruq' li Iglees aran Thompson) ut jalaneb' chik li xb'eenil ke'k'ulun rik'in li Profeet re xpatz'b'al k'a'ru te'xb'aanu. Li Profeet

53 1a K'UTUL RAQAL:
Xb'oqb'al ut xsik'b'al
li uhej; Sik'b'il ru;
Xsik'b'al ru.
2a K'UTUL RAQAL: K'e-
hok chiru krus.

b K'UTUL RAQAL:
Ruchich'och'; Ru-
chich'och'il na'leb'.
3a K'UTUL RAQAL: Risin-
kil li maak.
b K'UTUL RAQAL: Uq'ej,

xk'eeb'al.
4a Tz. ut S. 57:6, 8-10,
14-15; 84:113.
7a K'UTUL RAQAL: Ku-
yuk toj sa' roso'jik.

kipatz'ok chiru li Qaawa' ut kixk'ul li k'utb'esinb'il na'leb' a'in. (Chi'ilmanq ajwi' li tasal 56, li toj yoo wi' chi k'ulmank li na'leb' a'in.)

1-6, *Eb' laj santil paab'anel tento te'xpaab' li sumwank re li ewangelio re xk'ulb'al li uxtaanaak; 7-10, Tento te'wanq xkuyum sa' xnumsin-kil li rahilal.*

K'EHOMAQ reetal, jo'ka'in naxye li Qaawa', a'an ajwi' li "Alfa ut li Omega, lix tiklajik ut li roso'jik, a'an ajwi' li ^bkik'ehe' chiru krus choq' re lix maak li ruchich'och'—

2 K'ehomaq reetal, chi yaal, chi yaal, ninye aawe, at inmoos Newel Knight, tatwanq chi xaqxo chi kaw sa' li opiis li katinxaqab' wi'.

3 Ut wi eb' laa komon te'raj kole'k chiruheb' li xik' neke'ilok reheb', che'xjal xk'a'uxl chirix chixjunil lix maakeb', ut "che'tuulano'q xch'ool chi yaal chiwu, ut tuulanaqeb'.

4 Ut rik'in naq ak q'etb'il li "sumwank ke'ok wi' wik'in, chi jo'kan xkana chi ^boso'jenaq xwankil ut chi maak'a' naxk'anjela.

5 Ut Rahilal sa' xb'een li ani naxhal wi' li "rahob'tesink a'in, xb'aan naq q'axal us raj choq' re naq ki'ok raj chi ha' sa' xchamal li palaw.

6 A'ut osob'tesinb'ileb' li ani ke'-paab'ank re li sumwank ut ke'ab'ink chiru li taqlahom, xb'aan naq eb' a'an te'xk'ul li "uxtaanaak.

7 Jo'kan ut, ayuqex anajwan ut elelinqex chaq sa' li ch'och', maare anchal te'chalq sa' eeb'een li xik' neke'ilok eere; ut chapomaq eeb'e, ut xaqaq'omaq ani teeraj re taa-wanq choq' ajjolomihom eere, ut tixtoj li tumin choq' eere.

8 Ut chi jo'kan teechap eeb'e sa'eb' li na'ajej sa' xjajal li rokeb'aal saqe, toj sa' li ch'och' "Missouri, toj sa' xnub'aaleb' laj Lamanita.

9 Ut chirix naq xechoy li b'eeek, k'ehomaq reetal, ninye eere, sik'o-maq "eeyu'am jo'eb' li winq, toj reetal naq tinkawresi jun li na'ajej choq' eere.

10 Ut jo'kan wi'chik, "aj kuyune-laqex sa' xnumsin-kil li rahilal, toj reetal naq ^btink'ulunq; ut k'ehomaq reetal, tink'ulunq chi seeb', ut lin q'ajkamuhom wan wik'in, ut eb' li moko ke'xb'ay ta rib' 'chinsik'b'al te'xtaw "xhilob'aal li raameb'. Chi jo'kan. Amen.

- 54 1a Apok. 1:8;
Tz. ut S. 19:1.
K'UTUL RAQAL: Alfa
ut Omega.
b K'UTUL RAQAL: K'e-
hok chiru krus.
3a K'UTUL RAQAL:
Tuulan xch'ool.
4a Tz. ut S. 42:30-39.
K'UTUL RAQAL:

- Q'axtesink, chaq'rab'
re q'axtesink-ib'.
b Tz. ut S. 58:32-33.
5a Mat. 18:6-7.
6a K'UTUL RAQAL: Ux-
taan, uxtaanank.
8a Tz. ut S. 52:42.
9a 1 Tes. 4:11.
10a K'UTUL RAQAL:
Kuyuk.

- b Apok. 22:12.
K'UTUL RAQAL:
Xkab' xk'ulunik li
Jesukristo.
c Prov. 8:17.
K'UTUL RAQAL: Tijok.
d Mat. 11:28-30.
K'UTUL RAQAL:
Hilank, hilob'aal.

TASAL 55

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith li Profeet re laj William W. Phelps, sa' Kirtland, Ohio, Junio 1831 (History of the Church, 1:184-186). Laj William W. Phelps, jun aj k'uub'anel hu, ut lix junkab'al toja' xe'wulak Kirtland, ut li Profeet kixsik' xna'leb' rik'in li Qaawa' chirix.

1-3, *W. W. Phelps nab'oqe' ut nasik'e' ru re taakub'eeq xha', taak'ojob'amanq choq' xb'eenil ut tixjultika li ewangelio;* 4, *Tento ajwi' tixtz'iib'aheb' li hu choq' reheb' li kok'al sa'eb' li tzoleb'aal re li Iglees;* 5-6, *Tento taaxik Missouri, a'anaq xna'aj lix k'anjel.*

K'EHOMAQ reetal, jo'ka'in naxye li Qaawa' aawe laa'at, at inmoos William, relik chi yaal, li Qaawa' ajwi' re chixjunil li "ru-chich'och', laa'at b'oqb'ilat ut sik'b'il aawu; ut chirix naq akaq^bkub'enaq aaha' rik'in ha', wi ut nakab'aanu chi junaj ru lix sa' aawu sa' inloq'al, taak'ul jun risinkil aamaak, ut jun xk'ulb'al li Loq'laj Musiq'ej rik'in xk'eeb'al li 'uq'ej;

2 Toja' ut naq tat'k'ojob'aaq xb'aan ruq' inmoos aj Jose Smith, alalb'ej, re tatwanq choq' xb'eenil choq' re li iglees a'in, re xjultikankil li jalb'a-k'a'uxlej ut li "risinkil li maak xb'aan li kub'iha' sa' lix k'ab'a' li Jesukristo, li Ralal li yo'yookil Dios.

3 Ut yalaq ani sa' aj b'een taak'e laa wuq', wi tuulaneb' chiwu, taawanq aawankil chixk'eeb'al li Loq'laj Musiq'ej.

4 Ut jo'kan wi'chik, tat'k'ojob'aaq chixtenq'ankil inmoos aj Oliver Cowdery chixb'aanunkil li k'anjel re k'uub'ank hu, ut re xsik'b'al ut xtz'iib'ankil li "hu choq' reheb' li tzoleb'aal sa' li iglees a'in, re naq eb' li kok'al te'xk'ul ajwi' xtzolb'a-leb' chiwu, jo' chanru li nasaho' wi' inch'ool.

5 Ut jo'kan wi'chik, chi yaal ninye aawe, xb'aan a'in taachap aab'e aawochb'eenaqeb' lin moos aj Jose Smith, alalb'ej, ut aj Sidney Rigdon, re naq "tat'k'ojob'amanq sa' lix ch'och'il aaweechanihom, re xb'aanunkil li k'anjel a'in.

6 Ut jo'kan wi'chik, lin moos aj Joseph Coe chixchapaq ajwi' lix b'e rochb'eeneb'. Li rela' taak'ehe'q chi nawmank moqon, jo' chanru ajwi' nawaj. Amen.

55 1a Deut. 10:14;
1 Ne. 11:6;
2 Ne. 29:7.
b K'UTUL RAQAL:

Kub'iha', kub'sink ha'.
c K'UTUL RAQAL: Uq'ej,
xk'eeb'al.
2a K'UTUL RAQAL:

Risinkil li maak.
4a Tz. ut S. 88:118;
109:7, 14.
5a Amos 9:15.

TASAL 56

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith li Profeet, sa' Kirtland, Ohio, Junio 1831 (History of the Church, 1:186-188). Laj Ezra Thayre, li ak kixaqab'aman chi xik Missouri rochb'een laj Thomas B. Marsh (chi'ilmanq tasal 52:22), moko kiru ta chixtikib'ankil lix k'anjel taqlanb'il naq ak kawal a'an. Li Qaawa' Thayre maji' kawal chi xik sa' xb'eenik xb'aan naq kitz'aqon chaq sa' li ch'a'ajkilal sa' Thompson, Ohio (chi'ilmanq xtiklajik li tasal 54). Li Qaawa' kixsume ru lix patz'om li profet chirix li na'leb' a'in rik'in xk'eeb'al li k'utb'esinb'il na'leb' a'in.

1-2, *Eb' laj santil paab'anel tento te'x-paqo lix krus ut te'xtaaqe li Qaawa' re xk'ulb'al li kolb'a-ib'; 3-13, li Qaawa' nataqlan ut narisi xtaqlahom, ut eb' li ink'a' neke'ab'in chiru neke'tz'eqe'; 14-17, Rahilal sa' xb'eeneb' li b'ihom li ink'a' te'tenq'anq reheb' li neb'a', ut rahilal sa' xb'eeneb' li neb'a' li moko yot'b'il ta xch'ooleb'; 18-20, Osob'te-sinb'ileb' li neb'a' li saqeb' ru li raam, xb'aan naq eb' a'an te'eechaninq re li ruchich'och'.*

CHEX'AB'INQ, ex tenamit li "nekex'amok re ink'ab'a' jo' nekeye, chan li Qaawa' lee Dios; xb'aan naq k'ehomaq reetal, lochlo injosq'il chirixeb' laj po'resihom ch'oolej, ut eb' a'an te'xnaw ru lin tel ut li xik' naweek'a, sa' xkutan-kil li b'ula'aniik ut li josq'il sa' xb'ee-neb' li tenamit.

2 Ut ani ink'a' tixpaqo lix "krus ut tinixtaaqa, ut ink'a' tixpaab' lin taqlahom, a'an ajwi' ink'a' taakoleq.

3 K'ehomaq reetal, laa'in, li Qaawa', nintaqlan; ut ani ink'a' "taa'ab'inq chiwu, b'taa'isiinq chaq sa' li kutan k'oxlanb'il inb'aan, chirix naq xintaqlan ut q'etb'il li taqlahom.

4 Jo'kan ut, laa'in, li Qaawa', nintaqlan ut "nawisi li taqlahom, jo' nink'oxla naq us; chixjunil ut a'in sumenb'ilaq sa' xb'een xjolomeb' laj b'po'resihom ch'oolej, chan li Qaawa'.

5 Jo'kan ut, nawisi li taqlahom li kik'eeman reheb' lin moos aj "Thomas B. Marsh ut aj Ezra Thayre, ut nink'e jun ak' taqlahom re lin moos aj Thomas, naq tixchap xb'e chi seeb' toj sa' li ch'och' Missouri, ut lin moos aj Selah J. Griffin taaxik ajwi' rochb'een.

6 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, nawisi li taqlahom li kik'eeman reheb' lin moos aj Selah J. Griffin ut laj Newel Knight, xb'aan lix jipilaleb' xk'a'uxl lin tenamit li wankeb'

56 1a Tz. ut S. 41:1.

b Isa. 10:3-4;

Morm. 9:2;

Tz. ut S. 1:13-14;
124:10.

2a Luk. 14:27.

b 1 Pe. 2:21;

2 Ne. 31:10-13;

Moro. 7:11.

K'UTUL RAQAL:

Jesukristo—Li
Jesukristo kixk'ut li
tento taa'uxq.

3a K'UTUL RAQAL:

Ab'ink chiru.

b Tz. ut S. 1:14-16; 50:8.

4a Tz. ut S. 58:31-33.

b K'UTUL RAQAL: Po're-
sink ch'oolej.

5a K'UTUL RAQAL:

Marsh, Thomas B.

Thompson, ut li po'resink ch'oo-lej xb'aaneb'.

7 Jo'kan ut, lin moos aj Newel Knight chikanaaq rik'ineb'; ut jo' k'ihaleb' li te'xik neke'ru chi xik, li tuulaneb' chiwu, ut te'k'ame'q xb'e xb'aan a'an toj sa' li ch'och' li kinxaqab'.

8 Ut jo'kan wi'chik, chi yaal ninye eere, naq lin moos aj Ezra Thayre tento tixjal xk'a'uxl chirix lix "q'etq'etil, ut li xnimankil rib', ut taa'ab'inq chiru li taqlahom li ak junxil kink'e re chirix li na'ajej wan wi' rochoch.

9 Ut wi tixb'aanu a'in, jo' maa-jun jache'k taa'uxq sa' li ch'och', a'an toj xaqaab'anb'ilaq chi xik sa' li ch'och' Missouri;

10 Wi ut ink'a', tixk'ul li tumin li ak xtoj, ut taa'elq chaq sa' li na'ajej, ut "taa'isiq chaq sa' lin ig-lees, chan li Qaawa' Dios reheb' li teepal;

11 Ut us ta taa'oso'q li choxa ut li ruchich'och', li aatin a'in ink'a' "taa'oso'q; taatz'aqloq b'an ru.

12 Ut wi taa'ajmanq naq lin moos aj Jose Smith, alalb'ej, tix-toj li tumin, k'ehomaq reetal, laa'in, li Qaawa', tintoj wi'chik re sa' li ch'och' Missouri, re naq eb' li ani tixk'ul a'an te'q'ajka-mumanq wi'chik a' yaal li k'a'ru neke'xb'aanu;

13 Xb'aan naq a' yaal li k'a'ru neke'xb'aanu jo'kan te'k'uluq, a' ajwi' li ch'och' choq' reechanihomeb'.

14 K'ehomaq reetal, jo'ka'in naxye li Qaawa' reheb' lin tenamit—wan k'iila k'a'aq re ru cheb'aanu ut chejal wi' eek'a'uxl; xb'aan naq k'ehomaq reetal, taqenaq lee maak chiwu, ut moko kuyb'il ta, xb'aan naq nekesik' "xtawb'al eena'leb' sa' tz'aqal lee b'e.

15 Ut moko k'ojob'anb'il ta eech'ool. Ut moko nekex'ab'in ta chiru li yaal; "nasaylan b'an eech'ool rik'in li maa'usilal.

16 Rahilal sa' eeb'een laa'ex "b'ihom winq, li ink'a' ^btextk'ehoq xkomon li k'a'ru eere reheb' li 'neb'a'; xb'aan naq lee ^bb'ihomal tixmo'ob-resi eeraam; ut a'inaq lee yaab'ahom sa' xkutankil li ula'aniik, ut li raqb'a-aatin, ut li xik' eek'anb'il: Ak xnume' li "q'ole'k, xraqe' chik li saq'ehil, ut moko kolb'il ta li waam!

17 Rahilal sa' eeb'een laa'ex, winq "neb'a', li moko yot'b'il ta eech'ool, li moko tuulan ta eemusi'q, ut li moko k'ojk'o ta lee sa', ut li moko ramb'il ta eeruq' chi chapok chiru li k'a'ru re jalan chik winq, li nujenaq xnaq' eeru rik'in ^brahok eechej, ut li ink'a' textk'anjelaq rik'in tz'aqal eeruq'!

18 A'ut osob'tesinb'ileb' li "neb'a'

8a K'UTUL RAQAL:
Q'etq'etil.

10a K'UTUL RAQAL: Isiik
chaq.

11a 2 Ne. 9:16.

14a Jak. 4:10.

15a Alma 41:10;
3 Ne. 27:11.

16a Jer. 17:11; 2 Ne. 9:30.

b K'UTUL RAQAL:
Lemoox, k'ehok
lemoox.

c Prov. 14:31;

Alma 5:55-56.

K'UTUL RAQAL: Neb'a'.

d Stgo. 5:3.

e Jer. 8:20;

Alma 34:33-35;

Tz. ut S. 45:2.

17a Mos. 4:24-27;
Tz. ut S. 42:42;
68:30-32.

b K'UTUL RAQAL:
Rahok-u.

18a Mat. 5:3, 8; Luk. 6:20;
3 Ne. 12:3.

K'UTUL RAQAL: Neb'a'.

li saqeb' ru li raam, li ^byot'b'i-leb' xch'ool, ut li tuulaneb' xmu-siq', xb'aan naq eb' a'an te'ril li 'rawa'b'eijhom li Dios chi chalk rik'in wankilal ut nimla loq'alil choq' re xkolb'aleb' a'an; xb'aan naq rehaqeb' a'an lix naab'alil li ^aruchich'och'.

19 Xb'aan naq k'ehomaq ree-tal, taak'ulunq li Qaawa', ut

taawanq ^axq'ajkamuhom rik'in, ut a'an tixq'ajkamu li junjunq chi winq, ut te'saho'q sa' xch'ool li neb'a';

20 Ut eb' li tasal tenamit reheb' ^ate'reechani li ruchich'och' chiru li junjunq tasal tenamit, chi june-lik q'e kutan. Ut anajwan nink'e xraqik eeraatinankil. Chi jo'kan. Amen.

TASAL 57

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith li Profeet, sa' Sion, Condado Jackson, Missouri, 20 Julio 1831 (History of the Church, 1:189–190). Sa' xb'aanunkil li taqlanb'il xb'aan li Qaawa' (tasal 52), eb' li xb'eenil ke'el chaq Kirtland ut xkoheb' Missouri, chi maak'a'jo' li k'a'aaq re ru ke'xk'ul, ut b'ayaq li ch'a'ajkilaak. Sa' xk'oxlankil lix wanjikeb' laj Lamanita, ut xmaak'a'il li sahil wank, li chaq'al ru, ut li paab'aal sa' xyanqeb' xk'ihaleb' li wankeb' aran, li Profeet kixye: "Jo'q'e taa'atz'umaq li yamyookil ch'och' jo' li sununkil utz'u'uj? Jo'q'e taawaklesimanq Sion sa' xloq'alil, ut b'ar taaxaq-liiq laa santil ochoch, li te'wulaq wi' chixjunileb' li tenamit sa' roso'jikeb' li kutan?" (History of the Church, 1:189). Chirix a'an, kixk'ul li k'utb'esinb'il na'leb' a'in.

1–3, *Independence, Missouri, a'an li na'ajej choq' re li Tenamit Sion ut li santil ochoch; 4–7, Eb' laj santil paab'anel tento te'xloq'eb' li ch'och' ut te'xk'ul li eechanihomej sa' li na'ajej a'an; 8–16, Laj Sidney Gilbert tento tixtikib' jun k'ayib'aal, laj W. W. Phelps tento taawanq choq' aj k'uub'anel hu, ut laj Oliver Cowdery tento tixkawresi li hu re taapuktesimanq.*

CHEX'AB'INQ, ex xb'eenil re lin Ciglees, chan li Qaawa' lee Dios, li kech'utub' eerib', jo' chanru lin taqlahom, sa' li ch'och' a'in, a'an li ch'och' ^aMissouri, a'an li ^bch'och' kinxaqab' ut ^ckiwosob'tesi choq' re lix ^dch'utub'ankileb' laj santil paab'anel.

2 Jo'kan ut, a'in li ch'och' yee-chi'imb'il, ut li ^ana'ajej choq' re li tenamit ^bSion.

18b K'UTUL RAQAL:
Yot'b'il ch'oollej.

c K'UTUL RAQAL:
Awa'b'eijhom re
choxa malaj ra-
wa'b'eijhom li Dios.

d K'UTUL RAQAL:

Ruchich'och'.

19a Apok. 22:12;

Tz. ut S. 1:10.

20a Mat. 5:5;

Tz. ut S. 45:56–58.

57 1a Tz. ut S. 52:42.

b Tz. ut S. 29:7–8;

45:64–66.

c Tz. ut S. 61:17.

d K'UTUL RAQAL:
Israel—Lix ch'u-
tub'ankil Israel.

2a Tz. ut S. 28:9; 42:9, 62.

b K'UTUL RAQAL: Sion.

3 Ut jo'ka'in naxye li Qaawa' lee Dios, wi teek'ul li chaab'il na'leb', wahi' xchaab'ilal li na'leb'. K'ehomaq reetal, li na'ajej Independence yeeb'il re anajwan, a'an lix ch'oolil li na'ajej; ut jun na'ajej choq' re li "santil ochoch wan sa' xjyal li rokeb'aal saq'e, chiru jun siir chi ch'och' li moko najt ta rik'in li kab'l re raqleb' aatin.

4 Jo'kan ut, a'an xchaab'ilal li na'leb' naq "loq'b'ilaq li ch'och' xb'aaneb' laj santil paab'anel, ut jo'kan ajwi' li junjunq siir li wan sa' xjyal li rokeb'aal saq'e, toj sa' li jun tzool ajwi' li naxik b'ar jachjookeb' wi' ru laj ^bJudio rik'ineb' laj Gentil;

5 Ut jo'kan ajwi' li junjunq siir li wan xnuv'aal chire li pach'aya' ch'och', a' yaal jo' neke'ru lin tzolom "chixloq'b'aleb' li ch'och'. K'ehomaq reetal, a'in xchaab'ilal li na'leb', re taaruq ^bte'xk'ul choq' jun eechanihomej li june-lik taakanaaq.

6 Ut lin moos aj Sidney Gilbert chixaqliiq sa' li opiis li kinxaqab' wi', re xk'ulb'al li tumin, re taawanq choq' aj ^ab'aanunel k'anjel choq' re li iglees, re xloq'b'al li ch'och' sa' chixjunileb' li na'ajej li wankeb' sa' xsutam, a' yaal li naru xb'aanunkil sa' tiikilal, ut jo' b'eresinb'ilaq xb'aan xchaab'ilal li na'leb'.

7 Ut lin moos aj ^aEdward

Partridge chixaqliiq sa' li opiis li kinxaqab' wi', ut ^bchixjachaq ru choq' reheb' laj santil paab'anel li reechanihomeb', jo' chanru ajwi' kintaqla; ut jo'kan ajwi' eb' li kixxaqab' re xtenq'ankil.

8 Ut jo'kan wi'chik, chi yaal ninye eere, lin moos aj Sidney Gilbert chixk'ojob' rib' sa' li na'ajej a'in, ut chixtikib' jun k'ayib'aal, re taaruq chixk'ayinkil li eechej chi maak'a' li b'alaq', re taaruq chix-tawb'al li tumin re xloq'b'aleb' li ch'och' choq' re lix chaab'ilaleb' laj santil paab'anel, ut re taaruq chixtawb'al yalaq k'a'ru te'raj ru li tzolom re xk'ojob'ankileb' sa' li reechanihomeb'.

9 Ut jo'kan ajwi' chixk'ulaq lin moos aj Sidney Gilbert jun xuhil li poopol—k'ehomaq reetal, wahi' xchaab'ilal li na'leb', ut li ani na'ilok ru li aatin chixtawaq xyaalal—re taaruq ajwi' chixtaqlankil li eechej reheb' li tenamit, sa' ruq'eb' ajwi' li ani naraj jo' aj tz'iib', li te'wanq chi k'anjelak chiru;

10 Ut chi jo'kan tixk'e li taak'an-jelaq reheb' lin santil paab'anel, re naq lin evangelio taaruq chi jul-tikamank chiruheb' li k'ojk'ookeb' sa' ^aq'ojyin ut sa' xna'aj ut ^bxmu li kamk.

11 Ut jo'kan wi'chik, chi yaal ninye eere, lin moos aj ^aWilliam W.

3a Tz. ut S. 58:57;
97:15-17.

4a Tz. ut S. 48:4.

b "Judio" arin naraj naxye eb' laj Lamanita, ut "Gentil" naraj naxye eb' li saqeb' xtib'el li

xe'kana aran.

5a Tz. ut S. 58:49, 51;
101:68-74.

b Tz. ut S. 56:20.

6a Tz. ut S. 53.

7a Tz. ut S. 58:24.

K'UTUL RAQAL: Partridge, Edward.

b Tz. ut S. 41:9-11;
58:14-18.

10a Isa. 9:2; Mat. 4:16.

K'UTUL RAQAL: Q'ojyin, musik'ejil.

b Sal. 23:4.

11a K'UTUL RAQAL:

Phelps, William W.

Phelps chik'ojob'amanq sa' li na'a-
 jej a'in, ut chixaqab'amanq choq' aj
 b'kuub'anel hu choq' re li iglees.

12 Ut ilomaq, wi li ruchich'och'
 tixk'ul lix tz'iib'ahom—k'ehomaq
 reetal, wahi' xchaab'ilal li na'-
 leb'—chixk'ulaq jo' nimal naru
 chixk'ulb'al sa' tiikilal, choq' re lix
 chaab'ilaleb' laj santil paab'anel.

13 Ut lin moos aj "Oliver Cowdery
 chitenq'anq re, jo' chanru ajwi'
 kintaqla, sa' yalaq b'ar chi na'ajej
 tinxaqab' choq' re, re xtz'iib'an-
 kil, ut xtuqub'ankil, ut xsik'inkil
 ru, re naq chixjunil li k'a'aq re ru
 taawanq chi tiik chiwu, jo' chanru
 taak'ute'q xyaalal xb'aan li Musi-
 q'ej rik'in ruq' a'an.

14 Ut chi jo'kan che'k'ojob'amanq
 li ani kin'aatinak wi' sa' li ch'och'
 Sion, a' yaal sa' junpaat jo' li naru,
 rochb'eeneb' lix junkab'al, re xb'aa-
 nunkil li k'a'aq re ru a'an jo' chanru
 ajwi' kinye.

15 Ut anajwan chirix li ch'u-
 tub'aak—Li obiisp ut laj b'aanu-
 nel k'anjel che'xkawresi li k'aru
 taa'ajmanq choq' reheb' li junkab'al
 a'an li taqlanb'ileb' chi chalk sa'
 li ch'och' a'in, a' yaal sa' junpaat
 jo' li naru, ut che'xk'ojob'eb' sa' li
 reechanihomeb'.

16 Ut re li rela'eb' li xb'eenil jo'-
 keb' ajwi' li komon taak'eemanq
 chik xb'eresinkileb' moqon. Chi
 jo'kan. Amen.

TASAL 58

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith li Profeet, sa' Sion, Condado Jackson, Missouri, 1 Agosto, 1831 (History of the Church, 1:190–195). Sa' li xb'een Hilob'aal kutan chirix xwulajik li Profeet ut eb' li rochb'een sa' li Condado Jackson, Missouri, ki'uxman jun k'anjel re li paa-b'aal, ut wiib' li komon ke'k'ule' rik'in li kub'iha'. Chiru li xamaan a'an, ke'-wulak junjung reheb' laj santil paab'anel re Colesville li chalenaqeb' chaq sa' li ruq' li Iglees aran Thompson, jo' ajwi' jalaneb' chik (chi'ilmanq li tasal 54). Wankeb' naab'al li anchaleb' xch'ool chixnawb'al li rajom li Dios chirixeb' sa' li ak' na'ajej re ch'utub'aak.

1–5, Eb' li neke'xkuy xnumsinkil li rahilal te'k'eh'e'q loq'alil choq' xko-rooneb'; 6–12, Eb' laj santil paab'anel tento te'xkawresi rib' choq' re lix sumlajik li Karneer ut li wa'ak re li Qaawa'; 13–18, Eb' li obiisp a'aneb' aj raqol aatin sa' Israel; 19–23, Eb' laj santil paab'anel tento te'ab'inq chiru lix chaq'rab'il li tenamit; 24–29, Eb'

li winq tento te'roksi lix taql xch'oo-
 leb' re xb'aanunkil li chaab'ilal; 30–
 33, Li Qaawa' nataqlan ut narisi
 lix taqlahom; 34–43, Re xjalb'aleb'
 xk'a'uxl, eb' li winq tento te'xch'o-
 lob' ut te'xkanab' lix maakeb'; 44–58,
 Eb' laj santil paab'anel tento te'x-
 loq' li reechanihomeb' ut te'xch'u-
 tub' rib' sa' Missouri; 59–65, Tento

taajultikamanq li evangelio chiru li junjunq li yo'yob'tesinb'il.

CHEX'AB'INQ, ex xb'eenil re Clin iglees, ut k'ehomaq eexik rik'in li waatin, ut chetzol wik'in k'aru nawaj cherix, ut chirix ajwi' "li ch'och' a'in li kexintaqla wi'.

2 Xb'aan naq chi yaal ninye eere, osob'tesinb'il li ani "napaa-b'ank reheb' lin taqlahom, us ta sa' li yu'am malaj sa' li ^bkamk; ut ani 'tiik chi paab'ank sa' li ^drahilal, lix q'ajkamunkil a'an nimaq wi'chik sa' li awa'b'ejihom re choxa.

3 Ink'a' naru nekeril rik'in ru-chich'och'il xnaq' eeru, sa' li kutan a'in, lix k'oxlahom lee "Dios chirix li k'a'aq re ru a'an li taachalq moqon, ut li ^bloq'alil li taawanq chirix xnumsinkil naab'al li rahilal.

4 Xb'aan naq chirix xnumsinkil naab'al li "rahilal nachal li ^bosob'tesink. Jo'kan ut, taachalq li kutan naq taak'eh'e'q nimla ^dloq'alil choq' ^deekoroon; maji' nachal li hoonal, a'ut ak haye'k chaq re.

5 Chijultiko'q a'in eere, li ninye eere chi rub'elaj, re "teek'uula sa' eech'ool, ut teek'ul li k'aru taachalq moqon.

6 K'ehomaq reetal, chi yaal ninye

eere, choq' re li ajom a'in kexintaqla—re naq tex'ab'inq chiwu, ut re naq ^ataakawresimanq eech'ool re ^bxch'olob'ankil xyaalal li k'a'aq re ru toj taachalq;

7 Ut re ajwi' naq nimanb'ilaq eeru rik'in xk'eeb'al li k'ojleb'aal, ut rik'in xch'olob'ankil xyaalal li ch'och' b'ar xaqxooq wi' lix "Sion li Dios;

8 Ut re ajwi' naq taakawresimanq jun wa'ak re li k'aru nim xtib'el choq' reheb' li "neb'a'; relik chi yaal, jun wa'ak re k'aru nim xtib'el, re viin ^bisinb'il chaq xtz'ajnil li k'uub'amb'il chi chaa-b'il, re naq tixnaw li ruchich'och' naq moko taasachq ta xtz'uumaleb' re li profeet;

9 Relik chi yaal, jun wa'ak re li rochoch li Qaawa', k'uub'amb'ilaq chi us, li te'b'oqe'q wi' chixjuni-leb' li tenamit.

10 Xb'een, li b'ihomeb' ut li tzol-b'ileb', li ninqeb' xna'leb' ut li taqenaqeb' xwankil;

11 Ut chirix a'an nachal xkutan-kil lin wankilal; toja' ut naq eb' li neb'a', li yeeq roq, ut li mutz', ut li tz'ap xik, te'ok sa' ^axsumlajik li Karneer, ut te'xyal li ^bwa'ak re li Qaawa', kawresinb'il choq' re li xnimal ru kutan chalel.

58 1a Tz. ut S. 57:1-8.

2a Mos. 2:22.

b 1 Pe. 4:6.

c 2 Tes. 1:4.

d K'UTUL RAQAL:

Ch'a'ajkilal.

3a K'UTUL RAQAL: Dios, Roxichal li Dios.

b K'UTUL RAQAL:

Loq'alil.

4a Sal. 30:5;

Tz. ut S. 101:2-7;

103:11-14; 109:76.

b K'UTUL RAQAL:

Osob'tesink, osob'tesinb'il, rosob'tesinkil.

c Rom. 8:17-18;

Tz. ut S. 136:31.

d K'UTUL RAQAL: Ko-roon; Taqenaqil loq'al.

5a Deut. 11:18-19.

6a Tz. ut S. 29:8.

b K'UTUL RAQAL:

Xk'utb'al xyaalal;

Xnawom qach'ool;

Yaal ch'olob'amb'il.

7a K'UTUL RAQAL: Sion.

8a K'UTUL RAQAL: Neb'a'.

b Isa. 25:6.

11a Mat. 22:1-14;

Apok. 19:9;

Tz. ut S. 65:3.

b Luk. 14:16-24.

12 K'ehomaq reetal, laa'in, li Qaa-wa', kinyehok re.

13 Ut re naq li "ch'olob'انب'il yaal taa'elq chaq Sion, relik chi yaal, sa' xtz'uumal re li yib'انب'il tenamit li k'eeb'il chi eechaniik xb'aan li Dios—

14 Relik chi yaal, choq' re li ajom a'in kexintaqla chaq toj arin, ut kinsik' ru inmoos aj "Edward Partridge, ut kinxaqab' choq' re a'an li taqlanb'il k'anjel sa' li ch'och' a'in.

15 A'ut wi ink'a' naxjal xk'a'uxl rik'in lix maak, a'an xmaak'a'il li paab'aal ut xmutz'il li ch'oo-lej, chirilaq rib' maare anchal "taat'ane'q.

16 K'ehomaq reetal, lix taqlanb'il k'anjel ak k'eeb'il re, ut ink'a' wi-chik taak'eemanq.

17 Ut ani naxaqli sa' li taqlanb'il k'anjel a'in xaqab'انب'il chi wank choq' aj "raqol aatin sa' Israel, chanchan jo' li kiwan sa'eb' li najter kutan, re xjachb'al ru xch'och'il li k'eeb'il chi eechaniik xb'aan li Dios choq' reheb' li b'ralal xk'ajol;

18 Ut re xraqb'al aatin chirix lix tenamit rik'in li yaal te'xch'olob' li tiikeb' xch'ool, ut chi tenq'انب'il xb'aaneb' lix tenq' aj k'ehol na'leb', jo' chanru lix chaq'rab' li awa'b'e-jihom li k'eeb'il xb'aaneb' lix "pro-feet li Dios.

19 Xb'aan naq chi yaal ninye eere, lin chaq'rab' taawanq chi paab'an-b'il sa' xb'een li ch'och' a'in.

20 Maajun winq chixk'oxla naq a'an aj taqlanel; li Dios b'an chitaqlanq sa' xb'een li ani naraqok aatin, jo' chanru li na'leb' k'eeb'il xb'aan li rajom xch'ool a'an, malaj sa' jalan chik aatin, li ani nak'ehok na'leb' malaj nak'ojla sa' xb'een li k'ojleb'aal re raqb'a-aatin.

21 Maajun winq chiq'etok re lix "chaq'rab'il li tenamit, xb'aan naq ani napaab'ank re lix chaq'rab' li Dios, maak'a' rajlb'al naq tixq'et lix chaq'rab'il li tenamit.

22 Jo'kan ut, chexwanq rub'el xwankileb' li ani wankeb' xwankil, toj reetal "na'awa'b'ejin li ani xk'ulub' li awa'b'ejink, ut tixkub'si xwankilal chixjunileb' laj xik' ilonel rub'el li roq.

23 K'ehomaq reetal, eb' li "chaq'rab' li xek'ul sa' wuq' a'aneb' lix chaq'rab' li iglees, ut chi jo'kan teek'ehob' chi k'utmank. K'ehomaq reetal, wahi' xchaab'ilal li na'leb'.

24 Ut anajwan, jo' kinye chirix lin moos aj Edward Partridge, li ch'och' a'in, a'an xch'och'il li rochoch, ut eb' li kixxaqab' choq' xtenq' aj k'ehol na'leb'; ut jo'kan ajwi' lix ch'och'il li rochoch li ani kinxaqab' re xk'uulankil lin "k'uu-leb'aal kab'l.

13a Mik. 4:2.

14a K'UTUL RAQAL:
Partridge, Edward.

15a 1 Kor. 10:12.

17a Tz. ut S. 107:72-74.

K'UTUL RAQAL:
Obiisp.

b K'UTUL RAQAL: Ralal

ut xrab'in li Dios.

18a K'UTUL RAQAL:
Profeet.

21a Luk. 20:22-26;
Tz. ut S. 98:4-10;
R. li P. 1:12.

K'UTUL RAQAL: Jolo-mink tenamit.

22a K'UTUL RAQAL:
Jesukristo; Mesias;
Jun Mil Chihab'.

23a K'UTUL RAQAL:
Chaq'rab'.

24a Tz. ut S. 51:13;
70:7-11.

25 Jo'kan ut, che'xk'ameb' chaq lix junkab'aleb' sa' li ch'och' a'in, jo' te'xk'uub' xna'leb' chirib'ileb' rib', ut wik'in laa'in.

26 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, moko us ta naq tintaqlanq sa' chixjunil li k'a'aq re ru; xb'aan naq li ani minb'il ru sa' chixjunil li k'a'aq re ru, a'an ajwi' jun moos "aj q'em ut moko chaab'il ta xna'leb'; jo'kan naq maajun xq'ajkamunkil naxk'ul.

27 Ninye chi yaal, eb' li winq tento naq "k'eeb'ilaqeb' rib' chi anchaleb' xch'ool sa' jun chaab'il k'anjel, ut te'xb'aanu k'iila k'a'aq re ru chi yal ajb'il xb'aaneb', ut te'xk'e chi uxliik naab'al li tiikilal;

28 Xb'aan naq wan wankilal rik'ineb', li wankeb' wi' choq' "aj b'aanunel xjuneseb' rib'. Ut a' yaal jo' eb' li winq neke'xb'aanu li chaab'il, maamin taasachq chiruheb' lix q'ajkamunkileb'.

29 A'b'anan ani maak'a' naxb'aanu toj reetal naq taqlanb'il, ut naxk'ul li taqlahom chi wiib'rix xch'ool, ut naxpaab' rik'in q'emal, a'an ajwi' "k'eeb'il sa' tojb'a-maak.

30 Anihin tab'i' laa'in li "kin-yiib'ank re li winq, chan li Qaawa', naq tinwil chi maak'a' xmaak li ani moko naxpaab' ta lin taqlahom?

31 Anihin laa'in, chan li Qaawa', li "kinyeechi'in tab'i' ut ink'a' kinb'auu?

32 Nintaqlan ut eb' li winq ink'a' neke'ab'in chiwu; "nin'isin, ut moko neke'xk'ul ta li osob'tesink.

33 Toja' ut naq neke'xye sa' xch'oooleb': A'in maawa' lix k'anjel li Qaawa', xb'aan naq moko tz'a-qob'resinb'il ta ru lix yeechi'ihom. A'b'anan rahilal sa' xb'eeneb' xkomon a'an, xb'aan naq "taq'a chaq na'oyb'enin lix q'ajkamunkileb', ut moko taqeq' ta.

34 Ut anajwan nink'e eere xkomon chik lee b'eresinkil chirix li ch'och' a'in.

35 A'an xchaab'ilal inna'leb' naq lin moos aj Martin Harris taa-wanq chixk'utb'al chiru li iglees li k'aru tento taa'uxq, rik'in "xk'o-job'ankil lix tumin chiru li obiisp re li iglees.

36 Ut jo'kan ajwi', a'in jun chaq'rab' choq' re li junjunq chi winq li nachal sa' li ch'och' a'in re xk'ul-b'al jun eechanihomej; ut tixb'aanu rik'in lix tumin jo' chanru naxye li chaq'rab'.

37 Ut a'an xchaab'ilal ajwi' li na'leb' naq taawanq li ch'och' loq'b'il sa' Independence, choq' xna'aj li k'uuleb'aal kab'l, ut jo'kan ajwi' choq' rochochil li "k'uub'ank hu.

38 Ut xkomon chik li b'eresink chirix lin moos aj Martin Harris taak'ehe'q re xb'aan li Musiq'ej, re naq taaruq tixk'ul li reechanihom jo' chanru naxk'oxla naq us;

39 Ut chixjal xk'a'uxl chirix

26a Mat. 24:45-51;
Tz. ut S. 107:99-100.
27a K'UTUL RAQAL: Yalok
q'e; K'anjel.
28a K'UTUL RAQAL: Xtaql
ch'ooolej.

29a K'UTUL RAQAL:
Tojb'a-maak.
30a Isa. 45:9-10;
Hel. 12:6.
31a Tz. ut S. 1:37-38;
82:10.

32a Tz. ut S. 56:3-4.
33a Tz. ut S. 29:45.
35a Tz. ut S. 42:30-32.
37a Tz. ut S. 57:11-12.

chixjunil lix maak, xb'aan naq a'an naxsik' "nimaak ru xb'aan li ruchich'och'.

40 Ut jo'kan ajwi', lin moos aj "William W. Phelps chixaqliiq sa' li opiis li kinxaqab' wi', ut chixk'ulaq li reechanihom sa' li ch'och'.

41 Ut a'an ajwi' wan rajom naq tixjal xk'a'uxl, xb'aan naq laa'in, li Qaawa', moko nasaho' ta chi tz'aqal inch'ool rik'in, xb'aan naq naxsik' q'axok-u, ut moko tz'aqal ta xtuu-lanil chiwu.

42 K'ehomaq reetal, ani "xjal lix k'a'uxl chirixeb' lix maak, a'an ajwi' ^bkuyb'ileb' lix maak, ut laa'in, li Qaawa', 'ink'a' chik neke'jultiko' we.

43 Jo'ka'in naru teenaw ma naxjal xk'a'uxl junaq winq chirixeb' lix maak—k'ehomaq reetal, "tixch'olob'eb', ut ^btixkanab'eb'.

44 Ut anajwan, chi yaal ninye chirix li rela'eb' li xb'eenil re lin iglees, maji' naxtaw xq'ehil, chiru k'iila chihab', naq te'xk'ul reechanihomeb' sa' li ch'och' a'in, ka'ajwi' wi te'ajoj re rik'in li tijok chi wankeb' xpaab'aal; ka'ajwi' jo' chanru xaqab'انب'ilaq choq' reheb' xb'aan li Qaawa'.

45 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, eb' a'an "te'xtiikisiheb' chaq li tenamit sa' junajil chalen chaq sa' xmaril li ruchich'och'.

46 Jo'kan ut, ch'utub'omaq eerib'; ut eb' li moko xaqab'انب'ileb' ta chi kanaak sa' li ch'och' a'in, che'xjultika li evangelio sa'eb' li na'ajej sa' xsutam; ut chirix a'an che'sutq'iiq sa' rochocheb'.

47 Che'jultikanq aatin chire li b'e, ut "che'xch'olob' xyaalal li yaal sa' chixjunileb' li na'ajej, ut che'xb'o-qeb' li b'ihom, li taqenaqeb' ut li kub'enaqeb', ut li neb'a' chixjalb'aleb' xk'a'uxl.

48 Ut che'xwaklesiheb' li "iglees, a' yaal jo' te'xjal xk'a'uxl li ani wankeb' sa' li ruchich'och'.

49 Ut chiwanq jun aj b'aanunel k'anjel xaqab'انب'il xb'aan xyaab' xkux li iglees, choq' re li iglees sa' Ohio, re xk'ulb'al li tumin re xloq'b'al li ch'och' sa' "Sion.

50 Ut nink'e re lin moos aj Sidney Rigdon jun taqlahom, naq "tix-tz'iib'a jun esil chirix chan ru li ch'och' Sion, ut jun xch'olob'ankil li rajom xch'ool li Dios, jo' chanru taak'ehe'q chixnaw a'an xb'aan li Musiq'ej;

51 Ut jun tz'iib'انب'il hu ut reetalil li k'ab'ajej, re taak'utmanq chiruheb' chixjunil li iglees re xk'ulb'al li tumin, re taak'eemanq sa' ruq' li obiisp, sa' ruq' a'an malaj ruq' laj b'aanunel k'anjel, jo' chanru naxk'oxla naq us malaj jo' chanru tixb'eresi, re xloq'b'aleb' li ch'och'

39a 2 Ne. 26:29;
Tz. ut S. 121:34-37.

40a K'UTUL RAQAL:
Phelps, William W.

42a K'UTUL RAQAL:
Jalok k'a'uxl,
jalb'a-k'a'uxlej.
b Isa. 1:18.

K'UTUL RAQAL: Ku-
yuk maak.
c Isa. 43:25.

43a Tz. ut S. 19:20; 64:7.

K'UTUL RAQAL: Ch'o-
lob'ank maak.
b Tz. ut S. 82:7.
45a Deut. 33:17.

K'UTUL RAQAL:
Israel—Lix ch'u-
tub'ankil Israel.

47a Tz. ut S. 68:8.

48a AAN: eb' li ruq' li
Iglees.

49a K'UTUL RAQAL: Sion.
50a Tz. ut S. 63:55-56.

choq' reechanihomeb' li ralar xk'a-jol li Dios.

52 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, chi yaal ninye eere, li Qaawa' naraq naq eb' li tzolom ut eb' li ralar xk'ajoleb' li winq te'xte lix ch'oolleb', re ajwi' naq te'xloq' chixjunil li jun raqal chi ch'och' a'in, a' yaal sa' junpaat jo' li naruhan.

53 K'ehomaq reetal, wahi' xchaab'ilal li na'leb'. Che'xb'aanuhaq a'in, maare anchal maajun "eechanihomej te'xk'ul, ka'ajwi' rik'in xhoybal li kik'.

54 Ut jo'kan wi'chik, a' yaal jo' wan li ch'och' li tawb'il, che'wanq chi taqlanb'ileb' chaq ajk'anjenel, li jar paay wan, toj sa' li ch'och' a'in, re k'anjelak choq' reheb' laj santil paab'anel re li Dios.

55 Chib'aanumanq chixjunil li k'a'aq re ru a'in chi tustu; ut chik'ehe'q chi nawmank chi yalaq jo'q'e li ani usilanb'ileb' chi xik sa' li ch'och', xb'aan li obiisp malaj laj b'aanunel k'anjel re li iglees.

56 Ut li k'anjel re ch'utub'aak miwan sa' aanil, chi moko chi aj eelel; chi'uxmanq b'an jo' chanru taak'ehe'q li na'leb' xb'aaneb' li xb'eenil re li iglees sa'eb' li ch'utub'aj-ib', jo' chanru li na'leb' te'xk'ul chi jo'q'ehaq.

57 Ut lin moos aj Sidney Rigdon chirosob'tesi ut chixk'ojob' li ch'och' a'in, ut li na'ajej taawanq wi' li "santil ochoch, choq' re li Qaawa'.

58 Ut chib'oqmanq jun ch'utub'aj-ib' ch'utam; ut chirix a'an che'sutq'iiq lin moos aj Sydney Rigdon ut aj Jose Smith, alalb'ej, ut jo'kan ajwi' laj Oliver Cowdery rochb'eeneb', re xb'aanunkil li rela' li k'anjel li kinxaqab' choq' reheb' sa' tz'aqal lix ch'och'eb', ut li rela' jo' chanru "taqlanb'ilaq xb'aaneb' li ch'utub'aj-ib'.

59 Ut maajun winq chisutq'iiq chaq sa' li ch'och' a'in, ka'ajwi' wi "tixch'olob' xyaalal chire li b'e, chirix li k'aru naxnaw ut naxpaab' chi ch'olch'o.

60 Li k'aru k'eeb'il chaq sa' xb'een laj Ziba Peterson chi'isiiq chaq chiru; ut chiwanq a'an choq' komon sa' li iglees, ut chik'anjelaq rik'in tz'aqal li ruq', rochb'eeneb' li komon, toj reetal naq tz'aqalaq lix "q'usb'al xb'aan chixjunil lix maak; xb'aan naq moko naxch'olob' ta, ut naxk'oxla xmuqb'al.

61 Li rela'eb' li xb'eenil re li iglees a'in, li yookeb' chi chalk sa' li ch'och' a'in, junjunq reheb' li q'axal osob'tesinb'ileb', chi numtadenaq ajwi' xb'isb'al, che'xb'aanu ajwi' jun ch'utub'aj-ib' sa' xb'een li ch'och' a'in.

62 Ut lin moos aj Edward Partridge chixb'eresi li ch'utub'aj-ib' li b'aanunb'ilaq xb'aaneb'.

63 Ut eb' a'an che'sutq'iiq ajwi' chaq, rik'in xjultikankil li evangelio chire li b'e, ut xch'olob'ankil

53a Tz. ut S. 63:27-31.

57a Tz. ut S. 57:3;

84:3-5, 31; 97:10-17.

58a K'UTUL RAQAL:

K'ulub'aak sa' komonil.

59a K'UTUL RAQAL:

Xk'utb'al xyaalal;

Xnawom qach'ool;

Yaal ch'olob'anb'il.

60a K'UTUL RAQAL: Q'usuk, xq'usb'al.

xyaalal li k'a'aq re ru k'utb'esinb'il chiruheb'.

64 Xb'aan naq tento taa'elq chaq chi yaal lix yaab' chalen sa' li na'ajej a'in toj sa' chixjunil li ruchich'och', ut toj sa' xnajtileb' lix maril li

ruchich'och'—tento "taajultikamanq li evangelio chiru li junjunq li yo'ob'tesinb'il, rik'in^beetalil li te'taaqenq reheb' li neke'paab'an.

65 Ut k'ehomaq reetal, "chalk re li Ralal li Winq. Amen.

TASAL 59

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith li Profeet, sa' Sion, Condado Jackson, Missouri, 7 Agosto 1831 (History of the Church, 1:196–201). Rub'elaj xtz'iib'ankil resil li k'utb'esinb'il na'leb' a'in, li Profeet naxtz'iib'a chanru naq wan li ch'och' Sion, li ch'utch'uukeb' wi' li tenamit sa' li kutan a'an. Ki'osob'tesiman li ch'och', jo' chanru kixb'eresi chaq li Qaawa', ut ki'osob'tesiman li na'ajej taayib'amanq wi' li santil ochoch. Li Qaawa' kixk'e li taqlahom a'in tz'aqal choq' reheb' laj santil paab'anel aran Sion.

1–4, Eb' laj santil paab'anel sa' Sion li tiikeb' chi paab'ank te'osob'tesiiq; 5–8, Tento te'xra ut te'k'anjelaq chiru li Qaawa', ut te'xpaab' lix taqlahom; 9–19, Xb'aan xk'uulankil xsantilal lix kutankil li Qaawa', neke'osob'tesiik laj santil paab'anel sa' li yu'am a'in ut sa' musiq'ejiil; 20–24, Reheb' li tiikeb' xch'ool yeechi'inb'il li tuqtuukilal sa' li ruchich'och' a'in ut li junelik yu'am sa' li ruchich'och' toj chael.

K'EHOMAQ reetal, osob'tesinb'ileb', chan li Qaawa', li ani xe'taqe' sa' li ch'och' a'in chi "junaj ru lix sa'eb' li ru sa' inloq'al, jo' chanru eb' lin taqlahom.

2 Xb'aan naq eb' li yo'yo

"te'reechani li ruchich'och', ut eb' li^bneke'kam te'hilanq chiru chixjunil lix k'anjeleb', ut lix k'anjeleb' taataaqenq reheb'; ut te'xk'ul jun^ckoroon sa'eb' li^drochoch lin Yuwa', li kinkawresi choq' reheb'.

3 Relik chi yaal, osob'tesinb'ileb' li xaqxooqeb' li roq sa' xb'een li ch'och' Sion, li ke'ab'in chiru lin evangelio; xb'aan naq te'xk'ul choq' xq'ajkamunkileb' li k'a'aq re ru chaab'il re li ruchich'och', ut a'an taa'uuchinq rik'in^axnimal xmetz'ew.

4 Ut te'xk'ul ajwi' choq' xkorooneb' li osob'tesink chalen chaq taqe'q, ut li taqlahom chi maaka'ch'in xk'ihal, ut li^ak'utb'esinb'il na'leb'

- 64a K'UTUL RAQAL:
Jultikank aatin.
b K'UTUL RAQAL: Eetalil.
65a K'UTUL RAQAL:
Xkab' xk'ulunil li
Jesukristo.
59 1a Mat. 6:22–24;
Tz. ut S. 88:67.
2a Mat. 5:5;

- Tz. ut S. 63:20, 48–49.
b Apok. 14:13.
K'UTUL RAQAL: Kamk
re tz'ejwalej;
Hilob'aal na'ajej.
c K'UTUL RAQAL:
Koroon; Taqenaqil
loq'al.
d Jwan 14:2;

- Tz. ut S. 72:4; 76:111;
81:6; 98:18.
3a Gen. 4:12;
Mois. 5:37.
4a Tz. ut S. 42:61; 76:7;
98:12; 121:26–29.
K'UTUL RAQAL: K'utb'esinb'il
na'leb'.

sa' xq'ehil—eb' li ^btiikeb' chi paa-b'ank ut li 'yalb'ileb' xq'e chiwu.

5 Jo'kan ut, nink'e reheb' jun taq-lahom, li naxye chi jo'ka'in: "Taara li Qaawa' laa Dios chi anchal ^baach'ool, ut chi anchal aametz'ew, aak'auxl, ut aakawilal; ut sa' lix k'ab'a' li Jesukristo 'tatk'anjelaq chiru.

6 Taara laa "was aawiitz'in jo' nakara aawib' aajunes. Ink'a' ^btat-elq'aq; chi moko 'tatumuxuq sumsu, chi moko ^atatkamsinq, chi moko taab'aanu k'a'ruhaq chik xkomon a'an.

7 "Tatb'antioxinq chiru li Qaawa' laa Dios sa' chixjunil li k'a'aq re ru.

8 Taaq'axtesi jun "mayej re li Qaawa' laa Dios sa' ^btiikilal, a'anaq re jun yot'b'il ch'oolej ut jun 'tuulani nil musiq'ej.

9 Ut re naq q'axal wi'chik tatruiq chixk'uulankil aawib' chi "maak'a' aatz'ajnil xb'aan li ruchich'och', tatkix sa' rochochil li tijok ut taaq'axtesi laa loq'laj k'anjel chiru lin ^bsantil kutan;

10 Xb'aan naq chi yaal a'in jun kutan xaqab'amb'il choq' aawe re tathilanq chiru laa k'anjel, ut re "taa'axtesi aaloq'onihom chiru li Q'axal Taqenaq Xwankil;

11 A'b'anan laa yeechi'ihom taaq'axtesimanq sa' tiikilal sa' chixjunil li kutan ut sa' chixjunil li hoonal;

12 A'ut chijultiko'q aawe naq sa' a'in, lix kutankil li Qaawa', taaq'axtesi laa "mayejahom ut laa loq'laj k'anjel chiru li Q'axal Taqenaq Xwankil, ut ^btaach'olob' laa maak chiruheb' laa komon, ut chiru li Qaawa'.

13 Ut sa' li kutan a'in maak'a' chik k'a'ru taab'aanu, ka'ajwi' naq chik'uub'amanq laa tzakemq chi junaj li rajom aach'ool re naq tz'aqalaq re ru lix "kuyum aasa', malaj sa' jalan chik aatin, re naq numtjenaq ^bxsahil aach'ool.

14 Chi yaal, a'in li kuyuk sa' ut tijok, malaj sa' jalan chik aatin, li saho'k ch'oolej ut tijok.

15 Ut a' yaal jo' nekeb'aanu li k'a'aq re ru a'in rik'in "b'antioxink,

4b K'UTUL RAQAL: K'u-lub'ej, k'ulub'ejil.

c K'UTUL RAQAL:
Yalok q'e.

5a Deut. 11:1;
Mat. 22:37;
Moro. 10:32;
Tz. ut S. 20:19.
K'UTUL RAQAL:
Rahok.

b K'UTUL RAQAL:
Ch'oolej.

c K'UTUL RAQAL: K'an-jelak chiru.

6a K'UTUL RAQAL: Sa' komonil.

b K'UTUL RAQAL: Elq'ak.

c K'UTUL RAQAL:

Muxuk sumsu.

d K'UTUL RAQAL:
Kamsink.

7a Sal. 92:1;
Alma 37:37;
Tz. ut S. 46:32.
K'UTUL RAQAL: B'an-tiox, b'antioxink.

8a K'UTUL RAQAL:
Mayejak.

b K'UTUL RAQAL: Tiik xch'ool, tiikilal.

c K'UTUL RAQAL:
Yot'b'il ch'oolej.

9a Stgo. 1:27.

b K'UTUL RAQAL: Hi-lob'aal kutan.

10a K'UTUL RAQAL:

Loq'onink.

12a A'an: li mayej, ma re li kutan, li seeb'al, malaj li k'a'ru reheb', re k'anjelak chiru li Dios ut chiru li reech winqilal. K'UTUL RAQAL: Mayejak.

b K'UTUL RAQAL: Ch'o-lob'ank maak.

13a K'UTUL RAQAL:
Kuyuk sa'.

b K'UTUL RAQAL: Sahil ch'oolejil.

15a K'UTUL RAQAL:
B'antiox, b'antioxink.

rik'in ^bxсахил lee 'ch'ool ut lee ri-lob'aal, moko rik'in ta xnaab'alil li ^dse'ek, xb'aan naq maak a'in, chi sa b'an eech'ool ut rik'in xсахил eerilob'aal—

16 Chi yaal ninye, naq a' yaal jo' nekeb'aanu a'in, eere laa'ex lix naab'alil li ruchich'och', lix xulel li ch'och' ut li xik'anel xul rub'el choxa, ut li k'aru nataqe' chiru che' ut nab'EEK sa' xb'een li ch'och';

17 Relik chi yaal, ut li q'een ut li k'aaq re ru chaab'il nachal chaq sa' li ch'och', ma choq' tzakemq malaj choq' aq'ej, malaj choq' kab'l, malaj choq' k'uuleb'aal xul, malaj choq' awb'il che', malaj choq' awimq, malaj choq' xtoonah uva;

18 Relik chi yaal, chixjunil li k'aaq re ru nachal chaq sa' li "ch'och', sa' xhoonalil a'an, yib'an-b'il choq' re lix chaab'ilal li winq ut re taaroksi, re xsahob'resinkil li uhej ut xk'eeb'al xsahil xch'ool li aamej;

19 Relik chi yaal, choq' tzakemq ut choq' aq'ej, re xyalb'al xsahil ut re rutz'b'al, re xk'eeb'al xmetz'ew

li tz'ejwalej ut re xk'eeb'al xseeb'al xyu'am li aamej.

20 Ut nasaho' xch'ool li Dios naq kixk'e chixjunil li k'aaq re ru re li winq; xb'aan naq a'in aj-e naq yib'anb'ileb' re te'oksimanq, rik'in xchaab'ilal li na'leb', moko chi numtajenaq ta, chi moko rik'in maq'ok.

21 Ut maak'a' li "rahob'tesinb'il wi' li Dios xb'aan li winq, malaj maa'ani aj-ik'in lochlo lix josq'il, ka'ajwi' b'an rik'ineb' li ani ink'a' ^bneke'ril li ruq' a'an sa' chixjunil li k'aaq re ru, ut ink'a' neke'ab'in chiru lix taqlahom.

22 K'ehomaq reetal, a'in jo' chanru li chaq'rab' ut eb' li profeet; jo'kan ut, mineech'ich'i'i chik chirix li na'leb' a'in.

23 A'ut chetzol naq ani nab'aa-nunk re li k'anjel re "tiikilal tixk'ul lix ^bq'ajkamunkil, a' li 'tuqtuukilal sa' li ruchich'och' a'in ut li ^djunelik yu'am sa' li ruchich'och' toj chahel.

24 Laa'in, li Qaawa', kinyehok re, ut li Musiq'ej naxch'olob' xyaalal. Amen.

TASAL 60

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith li Profeet, sa' li Condado Jackson, Missouri, 8 Agosto 1831 (History of the Church, 1:201–202). Sa' li kutan a'in eb' li xb'eenil li xaqab'anb'ileb' chi sutq'iik sa' releb'aal li saq'e ke'raj xnawb'al chanru te'xb'aanu ut k'aruhaq li b'e ut chanru li te'xik wi'.

15b Exo. 25:2;
Tz. ut S. 64:34.
c Prov. 17:22.
d Tz. ut S. 88:69.
18a K'UTUL RAQAL:
Ruchich'och'.

21a K'UTUL RAQAL:
Rahob'tesink.
b Job 1:21.
23a K'UTUL RAQAL: Tiik
xch'ool, tiikilal.
b K'UTUL RAQAL:

Osob'tesink, osob'te-
sinb'il, rosob'tesinkil.
c Mat. 11:28–30.
K'UTUL RAQAL:
Tuqtuukilal.
d Tz. ut S. 14:7.

1-9, *Eb' li xb'eenil tento te'xjultika li evangelio sa' xch'utameb' laj maak;* 10-14, *Tento naq ink'a' te'xnumsi sa' q'emal lix hoonaleb', chi moko te'xmuq lix maatan;* 15-17, *Naru neke'xch'aj li roqeb' jo' jun xk'utb'al xyaalal lix maakeb' li ani neke'tz'eqaanank re li evangelio.*

K'EHOMAQ reetal, jo'ka'in naxye li Qaawa' reheb' li xb'eenil re lix iglees, li tento te'sutq'iiq chi seeb' sa' li ch'och' ke'chal wi' chaq; K'ehomaq reetal, nasaho' inch'ool naq xexchal toj arin;

2 A'b'an wankeb' li moko nasaho' ta wi' chi tz'aqal inch'ool, xb'aan naq ink'a' te'xte "xtz'uumal re; ^bneke'xmuq b'an li maatan li kink'e reheb', xb'aan 'xxuwankil ru li winq. Rahilal sa' xb'een xkomoneb' a'an, xb'aan naq lochlo injosq'il chirixeb'.

3 Ut taak'ulmanq, wi ink'a' tiikeb' wi'chik chinpaab'ankil, "taa'isimanq chaq, a' ajwi' li k'aru ak wan reheb'.

4 Xb'aan naq laa'in, li Qaawa', nintaqlan sa' li choxa taqe'q, ut sa' xyanqeb' li "teep aj pleet re li ruchich'och'; ut sa' li kutan naq tintusub'eb' lin ^bq'ol, chixjunileb' li winq te'xnaw k'aru li nak'utuk xyaalal lix wankilal li Dios.

5 A'ut chi yaal texwaatina chirix lee xikik toj sa' li ch'och' kexchal

wi' chaq. Chiyiib'amanq jun jukub', malaj chiloq'manq, jo' nekek'oxla naq us, maak'a' nawaj re, ut chek'am eeb'e chi seeb' toj sa' li na'ajej Saint Louis yeeb'il re.

6 Ut chalen chaq aran eb' lin moos aj Sidney Rigdon, aj Jose Smith, alalb'ej, ut aj Oliver Cowdery, che'xchapaqeb' xb'e toj Cincinnati;

7 Ut sa' li na'ajej a'in che'xtaqsi xyaab'eb' xkux ut che'xch'olob' li waatin chi kaw xyaab'eb' xkux, chi maak'a' li josq'il chi moko xwiib'al rix ch'oollej, ut che'xtaqsi santil uq'ej sa' xb'eeneb'. Xb'aan naq laa'in naruhan chiwu xk'eeb'al "eesantilal, ut ^bkuyb'il lee maak.

8 Ut eb' li rela' che'xchapaqeb' xb'e chalen Saint Louis, sa' ka'kab'il, ut che'xjultika li aatin, moko sa' junpaat ta, sa' xyanqeb' lix ch'utameb' laj maak, toj reetal naq te'sutq'iiq sa'eb' li iglees ke'chal wi' chaq.

9 Ut chixjunil a'in choq' re xchaab'ilaleb' li iglees; choq' re li ajom a'in keb'intaqla chaq.

10 Ut lin moos aj "Edward Partridge chixjek'i xkomon li tumin xink'e re, jun raqal choq' reheb' li xb'eenil we li taqlanb'ileb' chi sutq'iiq;

11 Ut li ani naru chiru, chixq'ajsi rik'in ruq' laj b'aanunel k'anjel; ut ani ink'a' naru chiru, moko teneb'anb'il ta chiru.

60 2a Ef. 6:19-20.

b Luk. 8:16, 18.

c Mat. 25:14-30.

K'UTUL RAQAL:

Xuwak—Xxuwankil li winq.

3a Mar. 4:25;

Tz. ut S. 1:33.

4a Alma 43:50.

b Isa. 62:3; Sak. 9:16;

Mal. 3:17;

Tz. ut S. 101:3.

7a K'UTUL RAQAL:

Santilal.

b K'UTUL RAQAL: Kuyuk maak.

10a K'UTUL RAQAL:

Partridge, Edward.

12 Ut anajwan nin'aatinak chirix li rela' li toj te'chalq sa' li ch'och' a'in.

13 K'ehomaq reetal, ke'taqlaman chaq chixjultikankil lin evangelio sa' xyanqeb' lix ch'utameb' laj maak; jo'kan ut, nink'e reheb' jun taqlahom, chi jo'ka'in: Ink'a' taanumsi sa' "q'emal laa hoonal, chi moko taamuq laa ^bmaatan re naq moko nawb'ilaq ta.

14 Ut chirix naq xatk'ulun taqeq sa' li ch'och' Sion, ut xach'olob' li waatin, tatsutq'iiq chi seeb', ut taajultika li waatin sa' xyanqeb' lix ch'utameb' laj maak, moko sa' junpaat ta, chi moko sa' "josq'il chi moko rik'in wech'ok-ib'.

15 Ut chiq'chiq'i chaq lix "poqsil laa woq chirixeb' li ink'a' neke'k'uluk aawe, moko chi k'utku ta chiruheb', maare anchal taab'oqeb' xjosq'il, sa' muqmu b'an; ut chach'aj laa woq, choq' jun xk'utb'al li yaal chirixeb' sa' xkutankil li raqb'a-aatin.

16 K'ehomaq reetal, tz'aqal a'in choq' eere, ut rajom xch'ool li ani xtaqlan chaq eere.

17 Ut rik'in xtz'uumal re lin moos aj Jose Smith, alalb'ej, taak'ehe'q chi nawmank chirix laj Sidney Rigdon ut laj Oliver Cowdery. Li rela' toj moqon. Chi jo'kan. Amen.

TASAL 61

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith li Profeet, chire li Nima' Missouri, McIlwaine's Bend, 12 Agosto 1831 (History of the Church, 1:202–205). Naq yookeb' chi sutq'iiik Kirtland, li profheet ut lajeeb' li xb'eenil yookeb' chaq chi nume'k chiru li Nima' Missouri sa' kok' jukub'. Sa' rox li kutan lix xikikeb', ke'numsiman k'iila rahilal. Laj Elder William W. Phelps, sa' matk' chi kutan, kiril laj sachonel chi xik rik'in wankilal chiru lix b'een li ha'.

1–12, Li Qaawa' kixtaqla xyeeb'al naq taawanq k'iila sache'k sa' xb'een li ha'; 13–22, Li ha' kimajewaak xb'aan laj Jwan, ut laj sachonel naxik sa' xb'een; 23–29, Wankeb' li k'eeb'ileb' xwankil chixtaqlankil li ha'; 30–35, Eb' li xb'eenil tento te'b'eeq sa' ka'kab'il ut te'xjultika li evangelio; 36–39, Tento te'xkawresi

rib' choq' re lix k'ulunik li Ralal li Winq.

K'EHOMAQ reetal, ut chex'ab'inq chiru lix yaab' xkux li ani wan re anchal li "wankilal, li junelik wanjenaq ut junelik taawanq, a' ajwi' li ^bAlfa ut li Omega, lix tiklajik ut li roso'jik.

13a Tz. ut S. 42:42.
K'UTUL RAQAL: Aj
q'em, q'emal.
b Mat. 25:24–30;
Tz. ut S. 82:18.

14a Prov. 14:29.
15a Mat. 10:14;
Luk. 9:5;
Hech. 13:51;
Tz. ut S. 24:15; 75:20;

84:92.
61 1a K'UTUL RAQAL:
Wankilal.
b K'UTUL RAQAL: Alfa
ut Omega.

2 K'ehomaq reetal, chi yaal jo'-ka'in naxye li Qaawa' eere laa'ex, ex xb'eenil re lin iglees, li ch'ut-ch'uukex sa' li na'ajej a'in, li kuy-b'il chik eemaak anajwan, xb'aan naq laa'in, li Qaawa', "ninkuyeb' li maak, ut ^baj uxtaanin choq' reheb' li 'neke'ch'olob'ank re lix maakeb' rik'in xtuulanileb' xch'ool;

3 A'ut chi yaal ninye eere, naq moko na'ajman ta ru naq li nimla ch'uut a'in reheb' li xb'eenil we te'-wanq chi nume'k chi seeb' chiruheb' li ha', naq eb' li ani wankeb' chi ka'pak'al yookeb' chi oso'k chi maak'a'eb' xpaab'aal.

4 A'b'anan kinkanab' chi ux-mank re taaruq teech'olob' xyaalal; k'ehomaq reetal, k'iila rahilal wan chiru li ha', ut q'axalaq wi'-chik moqon;

5 Xb'aan naq laa'in, li Qaawa', kintaqla xyeeb'al sa' injosq'il naq taawanq k'iila sache'k chiru li ha'; relik chi yaal, ut q'axal wi'chik chiru li ha' a'in.

6 A'b'anan, chixjunil li tz'ejwalej wan sa' wuq', ut ani tiik chi paa-b'ank sa' eeyanq ink'a' taa'oso'q xb'aan li ha'.

7 Jo'kan ut, na'ajman ru naq lin moos aj Sidney Gilbert ut lin moos aj "William W. Phelps te'xseeb'a rib' sa' lix taqleb' ut lix taqlanb'il k'anjeleb'.

8 A'b'anan, ink'a' kiwaj xkanab'ankil naq texjache'q toj reetal

naq "q'usb'ilex xb'aan chixjunil lee maak, re naq junajaqex, re naq ink'a' tex'oso'q sa' li ^bmaa'usilal;

9 A'ut anajwan, chi yaal ninye, aajel ru chiwu naq texjache'q. Jo'kan ut, eb' lin moos aj Sidney Gilbert ut aj William W. Phelps che'xk'amaq chirixeb' li jun ch'uut li ke'wan wi' junxil; ut che'xchapaqeb' xb'e sa' junpaat re te'ruuq chixchoyb'al lix taqlanb'il k'anjeleb', ut rik'in paa-b'aal te'q'axoq-u;

10 Ut a' yaal jo' tiikeb' chi paa-b'ank te'kole'q rix, ut laa'in, li Qaawa', tinwanq rik'ineb'.

11 Ut li rela'eb' che'xk'am li k'a'ru na'ajman ru choq' aq'ej.

12 Lin moos aj Sidney Gilbert chixk'amaq rik'in a'an li k'a'ru ink'a' na'ajman ru, jo' teek'e eerib' sa' aatin.

13 Ut anajwan, k'ehomaq reetal, choq' re lee "chaab'ilal xink'e eere jun ^btaqlahom chirix li k'a'aq re ru a'in; ut laa'in, li Qaawa', tinna'leb'anq eerik'in jo' rik'ineb' li winq sa' najter kutan.

14 K'ehomaq reetal, laa'in, li Qaawa', sa' xtiklajik ke'wosob'tesi li "ha'; a'b'an sa'eb' li roso'jikil kutan, rik'in xtz'uumal re lin moos aj Jwan, ^bkeb'inmajewa li ha'.

15 Jo'kan ut, taachalq li kutan naq maajun tz'ejwalej taawanq chi kolko chiru li ha'.

16 Ut yeeb'ilaq sa'eb' li kutan challel naq maajun naru chi taqeq sa'

2a Mos. 4:10-11.

K'UTUL RAQAL: Kuyuk maak.

b K'UTUL RAQAL: Uxtaan, uxtaanank.

c K'UTUL RAQAL:

Ch'olob'ank maak.

7a K'UTUL RAQAL: Phelps, William W.

8a K'UTUL RAQAL: Q'usuk, xq'usb'al.

b K'UTUL RAQAL: Aj

maak.

13a Tz. ut S. 21:6.

b K'UTUL RAQAL: Xtaqlahom li Dios.

14a Gen. 1:20.

b Apok. 8:8-11.

li ch'och' Sion chiru li ha', ka'ajwi' li ani tiik sa' xch'ool.

17 Ut jo' chanru naq laa'in, li Qaawa', sa' xtiklajik "kinmajewa li ch'och', chi jo'kan sa'eb' li roso'jikil kutan kiwosob'tesi, sa' xq'ehil, re naq oksinb'ilaq xb'aaneb' lin santil paab'anel, re naq eb' a'an te'x-tzeka lix naab'alil.

18 Ut anajwan nink'e eere jun taqlahom naq li k'aru ninye re li jun ninye re chixjunil, naq teeti-jeb' chi rub'elaj lee komon chirixeb' li ha' a'in, naq ink'a' te'nume'q chiru chi chalk, maare anchal taalajq xpaab'aaleb' ut te'chape'q sa'eb' li ra'al;

19 Laa'in, li Qaawa', kintaqla li aatin, ut laj sachonel naxik chiru lix b'een li ha', ut moko nawisi ta li aatin taqlanb'il.

20 Laa'in, li Qaawa', kiwan in-josq'il cherix ewer, a'b'an anajwan isinb'il lin josq'il.

21 Jo'kan ut, eb' li kin'aatinak wi', li tento te'xchapeb' xb'e sa' junpaat—ninye wi'chik eere, che'x-chapaqeb' xb'e sa' junpaat.

22 Ut maak'a' nawaj re chirix junpaat, wi taa'uxq naq te'xchoy xb'aanunkil lix taqlanb'il k'an-jeleb', ma te'xik chiru ha' malaj chiru ch'och'; chik'ehe'q chi nawmank reheb' jo' chanru li na'leb' te'xk'uub' moqon.

23 Ut anajwan, chirixeb' lin moos aj Sidney Rigdon, aj Jose Smith, alalb'ej, ut aj Oliver Cowdery, me'chal wi'chik chiru li ha', ka'ajwi' wi chiru lix b'e li ha', naq yookeb' chi b'eeek

sa' rochocheb'; malaj sa' jalan chik aatin, ink'a' te'chalq chiru li ha' chi b'eeek, ka'ajwi' chiru xb'e li ha'.

24 K'ehomaq reetal, laa'in, li Qaawa', kinxaqab' jun b'e choq' re lix b'eenikeb' lin santil paab'anel; ut k'ehomaq reetal, a'in li b'e—naq chirix naq te'elq chaq sa' lix b'e li ha' te'b'eeq chiru ch'och', sa' xk'ab'a' naq taqlanb'ileb' chi b'eeek ut chi taqe'k sa' li ch'och' Sion;

25 Ut te'xb'aanu chanchaneb' li ralal xk'ajol laj Israel, "te'xyiib'eb' lix muheb'aal t'ikr chire li b'e.

26 Ut k'ehomaq reetal, li taqlahom a'in teek'e reheb' chixjunil lee komon.

27 A'b'anan, re li ani k'eeb'il "xwankil chixtaqlankil li ha', re a'an k'eeb'il xb'aan li Musiq'ej xnawb'al chirix chixjunil lix b'e;

28 Jo'kan ut, chixb'aanuhaq jo' chanru taqlanb'il xb'aan lix Musiq' li yo'yookil Dios, ma chiru li ch'och' malaj chiru li ha', jo' li a' yaal we laa'in xb'aanunkil moqon.

29 Ut eere laa'ex k'eeb'il li b'e choq' reheb' laj santil paab'anel, malaj li b'e choq' reheb' laj santil paab'anel re lix teepal li Qaawa', re te'b'eeq.

30 Ut jo'kan wi'chik, chi yaal ninye eere, eb' lin moos aj Sidney Rigdon, aj Jose Smith, alalb'ej, ut aj Oliver Cowdery, ink'a' te'xteheb' lix tz'uumal re sa' xch'utameb' laj maak toj reetal naq te'wulaq Cincinnati;

31 Ut sa' li na'ajej a'an te'xtaqsi xyaab'eb' xkux chiru li Dios chirix

li tenamit a'an, relik chi yaal, chiru li ani lochlo xjosq'il chirix lix maa'usilaleb', jun tenamit li ka'ch'in chik ma "q'ano'jenaqeb' tz'aqal choq' re li sache'k.

32 Ut chalen chaq aran che'b'eeq toj sa' xch'utameb' lix komoneb', xb'aan naq lix k'anjeleb' sa' li kutan ajwi' a'in q'axal wi'chik chi naab'al na'ajman sa' xyanqeb' a'an chiru sa' xyanqeb' lix ch'utameb' laj maak.

33 Ut anajwan, chirix li rela'eb', che'b'eeq ut "che'xch'olob' li aatin sa' xyanqeb' lix ch'utameb' laj maak, a' yaal jo' k'eeb'il;

34 Ut a' yaal jo' neke'xb'aanu a'in "te'ising chaq chiru li raq'eb', ut te'wanq chi maak'a'eb' xtz'ajnil chiwu.

35 Ut che'b'eeq sa' komonil, malaj "sa' ka'kab'il, jo' neke'xk'oxla naq us, ka'ajwi' naq lin moos aj Reynolds Cahoon, ut lin moos aj Samuel H. Smith, li nasaho' wi' chi

tz'aqal inch'ool, me'jache' rib'eb' toj reetal naq te'sutq'iiq sa' rochocheb', ut a'in choq' re jun chaab'il ajom li wan wik'in.

36 Ut anajwan, chi yaal ninye eere, ut li k'a'ru ninye re li jun ninye re chixjunil, chiwanq xsa-hil eech'ool, "ex kok'al, xb'aan naq laa'in wankin sa' b'eeyi, ut moko 'kanab'amb'ilex ta inb'aan;

37 Ut a' yaal jo' xetuulanob'resi eerib' chiwu, eere laa'ex li osob'te-sink re li "awa'b'ejihom.

38 B'ak'omaq lee yiitoq ut "yo'oon wanqex ut tiikaq eek'a'uxl, wanqex chi ilok re rilb'al lix k'ulunik li Lalal li Winq, xb'aan naq nachal sa' jun hoonal moko k'oxlanb'il ta eeb'aan.

39 "Tijonqex junelik re naq ink'a' tex'ok sa' li b'aaleek, re naq texruuq chixkuyb'al xkutankil lix k'ulunik, ma sa' li yu'am malaj sa' li kamk. Chi jo'kan. Amen.

TASAL 62

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith li Profeet, chire li Nima' Missouri sa' Chariton, Missouri, 13 Agosto 1831 (History of the Church, 1:205-206). Sa' li kutan a'in li Profeet ut lix ch'uut, li chalenaqeb' chaq Independence ut yookeb' chi xik Kirtland, ke'xk'ul rib' rik'in junjunq li xb'eenil li xikeb' re sa' li ch'och' Sion, ut chirix xk'eeb'al xsahileb' xch'ool, ke'xk'ul li k'utb'esinb'il na'leb' a'in.

1-3, Tz'iib'amb'il sa' choxa li yaal ch'olob'amb'il; 4-9, Eb' li xb'eenil tento te'b'eeq ut te'jultikanq aatin jo'

chanru xchaab'ilal li na'leb' ut chi b'e-resinb'il xb'aan li Musiq'ej.

31a Alma 37:31;

Hel. 13:14;

Tz. ut S. 101:11.

33a K'UTUL RAQAL:

Jultikank aatin;

Ch'olob'ank xyaalal.

34a 2 Ne. 9:44; Jak. 2:2;

Mos. 2:28.

35a K'UTUL RAQAL: Xk'an-jeleb' laj k'amol aatin.

36a Jwan 13:33.

b Mat. 18:20.

c Isa. 41:15-17;

1 Ne. 21:14-15.

37a Tz. ut S. 50:35.

38a K'UTUL RAQAL: K'aa-k'alenk, aj k'aak'alenel tenamit.

39a K'UTUL RAQAL: Tijok.

b K'UTUL RAQAL: Aaleek, aalenk.

K'EHOMAQ reetal ut chex'ab'inq, ex xb'eenil re lin iglees, chan li Qaawa' lee Dios, a'an ajwi' li Jesukristo, laj "aatinanel cherix, li nanawok re lix q'unal xmetz'ew li winq ut chan ru ^bxk'eeb'al xtenq'ankileb' li ani 'aalenb'ileb'.

2 Ut chi yaal wan lix naq' wu sa' xb'eeneb' li maji' neke'taqe' sa' li ch'och' Sion; jo'kan naq maji' natz'aqlok ru lee taqlanb'il k'anjel.

3 A'b'anan, osob'tesinb'ilex, xb'aan naq li "yaal xech'olob' wan chi ^btz'iib'amb'il sa' choxa re naq eb' li anjel te'iloq re; ut eb' a'an neke'saho' sa' xch'ool cherix, ut ^ckuyb'il lee maak.

4 Ut anajwan chapomaq wi-chik eeb'e. Ch'utub'omaq eerib' sa' xb'een li ch'och' "Sion, ut cheb'aanun jun ch'utam ut chisah'oq eech'ool sa' komonil, ut cheq'axtesi jun santil k'anjel chiru li Q'axal Taqenaq Xwankil.

5 Ut chirix a'an taaruuq textsut-q'iiq re xch'olob'ankil xyaalal, relik chi yaal, sa' junajil, malaj sa' ka'kab'il, jo' nekek'oxla naq us, maak'a' nawaj re; a'ut tiikaqex chi

paab'ank, ut "ch'olob'omaq sahil esilal reheb' li wankeb' sa' li ru-chich'och', malaj sa' xyanqeb' lix ch'utameb' laj maak.

6 K'ehomaq reetal, laa'in, li Qaawa', kexinch'utub' re naq taatz'aqloq ru li yeechi'inb'il, naq li ani tiik chi paab'ank sa' eeyanq te'kole'q rix ut te'saho'q xch'ool sa' komonil sa' li ch'och' Missouri. Laa'in, li Qaawa', ninyeechi'in reheb' li tiikeb' chi paab'ank, ut ink'a' ninru chi "tik'ti'ik.

7 Laa'in, li Qaawa', wan inch'ool, wi anihaq sa' eeyanq taaraj xik sa' xb'een kawaay, malaj sa' xb'een muul, malaj sa'eb' li b'eleb'aal, tixkul li osob'tesink a'in, wi naxk'ul sa' ruq' li Qaawa', rik'in "b'antioxink sa' xch'ool sa' chixjunil li k'a'aq re ru.

8 Nakana li k'a'aq re ru a'in eerik'in re xb'aanunkil jo' chanru xchaab'ilal li na'leb' ut lix b'eresihom li Musiq'ej.

9 K'ehomaq reetal, eere li "awa'b'ejihom. Ut k'ehomaq reetal, ut ilomaq, laa'in wankin june-lik ^brik'ineb' li tiikeb' chi paab'ank. Chi jo'kan. Amen.

TASAL 63

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith li Profeet, sa' Kirtland, Ohio, naq yoo chi raqe'k Agosto 1831 (History of the Church, 1:206-211). Li Profeet, laj Sidney Rigdon, ut laj Oliver Cowdery ak xe'wulak chaq

62 1a Tz. ut S. 45:3-4.
K'UTUL RAQAL: Aj Aatinanel.
b Heb. 2:18;
Alma 7:12.
c K'UTUL RAQAL: Aaleek, aalenk.
3a Luk. 12:8-9.

K'UTUL RAQAL: Xk'utb'al xyaalal; Xnawom qach'ool; Yaal ch'olob'amb'il.
b K'UTUL RAQAL: Xhuhil li yu'amej.
c Tz. ut S. 84:61.
4a Tz. ut S. 57:1-2.

5a K'UTUL RAQAL: Xk'anjeleb' laj k'amol aatin.
6a Eter 3:12.
7a K'UTUL RAQAL: B'antiox, b'antioxink.
9a Tz. ut S. 61:37.
b Mat. 28:20.

Kirtland sa' 27 Agosto chirix lix xikikeb' Missouri. Sa' xtiklajik xtz'iib'ankil li k'utb'esinb'il na'leb' a'in, li Profeet kixtz'iib'a, "Sa' li kutan a'an naq toja' yoo chi tiklaak li iglees, k'a'jo' x'anchalil ch'oolej kiwan re xk'ulb'al li raatin li Dios chirix li junjunq chi na'leb' li yal ta ka'ch'in na'aatinak chirix li qakol-b'al; ut jo' li ch'och' Sion a'an li jun chi ruchich'och'il na'leb' q'axal nim ru li wan chiqu, kinpatz'ok rik'in li Qaawa' re xk'ulb'al xkomon qana'leb' chirix lix ch'utub'ankileb' laj santil paab'anel, ut xloq'b'aleb' li ch'och', ut xkomon chik li na'leb'" (History of the Church, 1:207).

1-6, Jun kutan re josq'il taachalq sa' xb'eeneb' laj maak; 7-12, Nachal li eetalil xb'aan paab'aal; 13-19, Eb' laj muxul sumsu sa' xch'ool te'xtz'eq-taana li paab'aal ut te'kute'q sa' jun palaw re xam; 20, Eb' li tiikeb' chi paab'ank te'xk'ul jun eechanihomej sa' li ruchich'och' naq jaltessinb'ilaq ru; 21, Maji' nak'utb'esiman tz'a-qal resil li kik'ulman sa' li Tzuul re Jaltessink-u; 22-23, Eb' li neke'ab'in chiru li chaq'rab' neke'xk'ul li muq-muukil na'leb' re li awa'b'ejihom; 24-31, Tento te'loq'manq li eechanihomej sa' Sion; 32-35, Li Qaawa' naxtaqla xyeeb'al naq taawanq li pleet, ut eb' laj maak neke'kamsink reheb' laj maak; 36-48, Eb' laj santil paab'anel tento te'ch'utlaaq Sion ut te'xk'e tumin re xwaklesinkil; 49-54, Nayeeman naq taak'eemanq li osob'tesink reheb' li tiikeb' chi paab'ank sa' li xkab' xk'ulunik li Qaawa', sa' li wakliik chi yo'yo, ut chiru li Jun Mil Chihab'; 55-58, A'in jun kutan re tije'k; 59-66, Lix k'ab'a' li Qaawa' patz'b'il chi maak'a' xyaalal xb'aaneb' li neke'oksink re chi moko k'eeb'il ta xwankileb'.

CHEX'AB'INQ, ex tenamit, ut tehomaq eech'ool ut k'ehomaq eexik chaq chi najt; ut ab'ihomaq, ex lix tenamit li Qaawa' jo' nekeye, ut cherab'i li raatin li Qaawa' ut li rajom xch'ool cherix.

2 Relik chi yaal, ninye chi yaal, ab'ihomaq li raatin a'an li lochlo xjosq'il chirixeb' laj maak ut laj "po'resihom ch'oolej;

3 Li naxk'ulub'a xch'ool xk'amb'aleb' li ani "tixk'am, ut xkanab'ankileb' chi yo'yo li ani tixkanab';

4 Li nakab'lan jo' li naraj ut li nasa-ho' wi' xch'ool a'an; ut nasachok jo'qe naxk'ulub'a xch'ool, ut naru chixkut-b'al li aamej taqa sa' xb'alb'a.

5 K'ehomaq reetal, laa'in, li Qaawa', nink'e chi aatinak lix yaab' inkux, ut paab'amb'ilaq.

6 Jo'kan ut, chi yaal ninye, eb' laj maak che'ril rib', ut eb' laj po'resihom ch'oolej che'xuwaaq ut che'sik-sotq, ut eb' li ink'a' neke'paab'an che'xram xtz'uumaleb' re, xb'aan naq lix "kutankil li josq'il taachalq sa' xb'eeneb' jo' jun^bsut iq', ut chixjunil li tz'ejwalej 'te'xnaw naq laa'in li Dios.

63 2a K'UTUL RAQAL: Po're-sink ch'oolej.
3a K'UTUL RAQAL: Kamk re tz'ejwalej.

6a K'UTUL RAQAL:
Tiik ruhil na'leb';
Xkab' xk'ulunik li
Jesukristo.

b Jer. 30:23.
c Isa. 49:26.

7 Ut ani nasik'ok re li eetalil taa-
ril li "eetalil, a'b'an moko choq' re
ta li kolb'a-ib'.

8 Chi yaal ninye eere, wankeb' sa'
eeyanq li neke'sik'ok re li eetalil,
ut wanjenaq xkomoneb' a'an cha-
len ajwi' chaq sa' xtiklajik;

9 A'b'an k'ehomaq reetal, li paa-
b'aal moko nachal ta xb'aan li eeta-
lil; eb' li eetalil b'an neke'taaqenk
re li ani neke'paab'an.

10 Relik chi yaal, neke'chal li eeta-
lil xb'aan li "paab'aal, moko xb'aan
ta li rajomeb' li winq, chi moko jo'
neke'saho' wi' xch'ool, xb'aan b'an
li rajom li Dios.

11 Relik chi yaal, neke'chal li ee-
talil xb'aan li paab'aal, toj reetal li
xningal ru k'anjel, xb'aan naq wi
maak'a' "xpaab'aal, maajun winq
nasahob'resin xch'ool li Dios; ut li
ani yoo wi' xjosq'il li Dios moko
sa ta xch'ool rik'in; jo'kan ut, chiru
xkomoneb' a'an maajun eetalil
naxk'ut, ka'ajwi' rik'in b'josq'il re
'xk'utb'aleb' xmaak.

12 Jo'kan ut, laa'in, li Qaawa',
moko nasaho' ta inch'ool rik'ineb'
li ani sa' eeyanq xesik' li eetalil ut
sachb'a-ch'oolej re xtawb'al li paa-
b'aal, ut moko re ta xchaab'ilaleb'
li winq choq' re lin loq'alil.

13 A'b'anan, nink'eheb' li taq-
lahom, ut naab'al ak xe'el chaq

rik'ineb' lin taqlahom ut ink'a'
xe'xpaab'.

14 Ke'wan sa' eeyanq winq ut ixq
"aj muxul sumsu; junjung reheb'
ak xe'el chaq eerik'in, ut wankeb'
chik li toj neke'kana eerik'in ut
te'k'utb'esimanq moqon.

15 Che'ril rib' xkomoneb' a'an ut
che'xjal xk'a'uxl sa' junpaat, maare
anchal taachalq li raqb'a-aatin sa'
xb'eeneb' jo' jun ra'al, ut taak'ut-
b'esimanq xmajelal lix na'leb'eb',
ut lix k'anjeleb' taataaqenq reheb'
sa' rilob'aaleb' li tenamit.

16 Ut chi yaal ninye eere, jo'
kinye junxil, li ani "na'ilok re ju-
naq ixq re b'xrahinkil ru, malaj ut
wi ani junaq 'te'xmux xsumlajik
sa' xch'ooleb', maak'a'aq li Musi-
q'ej rik'ineb'; te'xtz'eqtaana b'an li
paab'aal ut te'xuwaq.

17 Jo'kan ut, laa'in, li Qaawa', kinye
naq eb' "laj xiw, ut li ink'a' neke'paa-
b'an, ut chixjunileb' b'laj tik'ti', ut ya-
laq ani narahok re ut 'nayoob'ank
re li tik'ti', ut laj ko'b'eet, ut laj tuul,
te'wanq xna'aj sa' li "palaw a'an li
nak'atok rik'in xam ut chuhil pek,
a'an li 'xkab' kamk.

18 Chi yaal ninye, naq eb' a'an in-
k'a' te'tz'aqonq sa' li "xb'een wak-
liik chi yo'yo.

19 Ut anajwan k'ehomaq reetal,
laa'in, li Qaawa', ninye eere naq

7a Tz. ut S. 46:9.
K'UTUL RAQAL: Eetalil.

10a Moro. 7:37.
K'UTUL RAQAL:
Paab'aal.

11a Heb. 11:6.
b Tz. ut S. 35:11.
c Tz. ut S. 88:65.

14a Tz. ut S. 42:24-25.
16a Mat. 5:27-28;

Tz. ut S. 42:23-26.

b K'UTUL RAQAL:
Rahink-u.
c K'UTUL RAQAL: Mu-
xuk sumsu.

17a Apok. 21:8.
b K'UTUL RAQAL:
Tik'ti'ik.

c Apok. 22:15;
Tz. ut S. 76:103.

d Apok. 19:20;
2 Ne. 9:8-19, 26; 28:23;
Jak. 6:10;

Alma 12:16-18;
Tz. ut S. 76:36.
K'UTUL RAQAL:
Xb'alb'a.

e K'UTUL RAQAL: Kamk
re musiq'ej.
18a Apok. 20:6.

moko "tiikob' resinb'il ta eeru, xb'aan naq wan li k'a'aq re ru a'in sa' eeyanq.

20 A'b'anan, li ani "nakuyuk sa' xpaab'aal ut naxb'aanu li rajom inch'ool, a'an ajwi' taaq'axoq-u, ut tixk'ul jun^breechanihom sa' li ru-chich'och' naq taachalq li kutan re jaltesink-u;

21 Naq "taajaltesimanq ru li^bru-chich'och', jo' chanru ajwi' li k'ut-b'il eetalil li kik'ute' chaq chiruheb' lin apostol sa' li 'tzuul, li maji' nekek'ul wi' xtz'aqalil li esil.

22 Ut anajwan, chi yaal ninye eere, naq jo' kinye naq tink'e chi nawmank li wajom eere, k'ehomaq reetal, tink'e chi nawmank eere, moko rik'in ta taqlahom, xb'aan naq wankeb' naab'al li moko k'ee-k'ookeb' ta xch'ool chixpaab'ankileb' lin taqlahom.

23 A'b'an re li ani taapaab'anq re lin taqlahom tink'e li "muqmuukil na'leb' re lin awa'b'ejihom, ut a'in taawanq rik'in choq' jun yo'leb'aal li^byo'yookil ha', li 'nab'ululnak choq' re li yu'am li junelik nakana.

24 Ut anajwan, k'ehomaq reetal, a'in li rajom li Qaawa' lee Dios chirixeb' lix santil paab'anel, naq tento te'xch'utub'eb' rib' sa' juna-jil toj sa' li ch'och' Sion, moko sa'

junpaat ta, maare anchal taawanq xsachik li na'leb', li nak'amok chaq re li yajel.

25 K'ehomaq reetal li ch'och' "Sion—laa'in, li Qaawa', ninchap sa' tz'aqal li wuq';

26 A'b'anan laa'in, li Qaawa', nink'e re li "awa'b'ej li k'a'ru re li awa'b'ej.

27 Jo'kan ut, laa'in, li Qaawa', nawaj naq teeloq'eb' li ch'och', re naq taawanq eewankil chiru li ru-chich'och', re naq taawanq eek'u-lub'il chiru li ruchich'och', re naq ink'a' te'ee'asiiq sa' josq'il.

28 Xb'aan naq laj "Satanas naxk'e sa' xch'oolleb' naq te'josq'o'q eerik'in, ut te'xhoy li kik'.

29 Jo'kan ut, li ch'och' Sion ink'a' taak'ule'q, ka'ajwi' rik'in loq'ok malaj rik'in kik', wi ink'a' jo'kan, maajun eechanihomej wan choq' eere.

30 Ut wi rik'in loq'ok, k'ehomaq reetal, osob'tesinb'ilex;

31 Ut wi rik'in kik', jo' yeeb'il naq ink'a' texhoyoq kik', ilomaq, eb' li xik' neke'ilok eere wankeb' sa' ee-b'een, ut texrapleeq chalen sa' jun tenamit toj sa' li jun chik, ut chalen sa' jun ch'utleb'aal toj sa' li jun chik, ut yal junjung te'wanq re xk'ulb'al jun eechanihomej.

32 Laa'in, li Qaawa', yoo injosq'il

19a K'UTUL RAQAL: Tii-kob' resinb'ink, xk'eeb'al xtiikilal.

20a Tz. ut S. 101:35.
b Mat. 5:5;
Tz. ut S. 59:2;
88:25–26.

21a K'UTUL RAQAL: Ru-chich'och'—Roso'jik li ruchich'och'.

b K'UTUL RAQAL: Ru-chich'och'—Li taawanq wi' li ruchich'och' sa' roso'jik.

c Mat. 17:1–3.
23a Alma 12:9–11;
Tz. ut S. 42:61; 84:19;
107:18–19.

b K'UTUL RAQAL:

Yo'yookil ha'.

c Jwan 4:14.

25a K'UTUL RAQAL: Sion.

26a Luk. 20:25;
Tz. ut S. 58:21–23.
K'UTUL RAQAL: Jolo-mink tenamit.

28a K'UTUL RAQAL: Aj tza.

rik'ineb' laj maak; yookin chixramb'al in Musiq' chiruheb' li ani wankeb' sa' li ruchich'och'.

33 Kinxaqab' aatin sa' injosq'il, ut kintaqla xyeeb'al naq taawanq li "pleet chiru li xb'een li ruchich'och', ut eb' laj maak te'xkamsiheb' laj maak, ut taachalq li xiw sa' xb'een li junjunq chi winq;

34 Ut eb' ajwi' laj "santil paab'anel ra chi sa naq te'xkol rib'; a'b'anan laa'in, li Qaawa', wankin rik'ineb', ut ^btinkub'eeq sa' choxa chalen chaq chiru lin Yuwa', ut teb'ink'at 'laj maak rik'in li "xam ink'a' naru xchupb'al.

35 Ut k'ehomaq reetal, toj maji' nawan a'in, a'ut sa' junpaat chik.

36 Jo'kan ut, rik'in naq laa'in, li Qaawa', kintaqla xyeeb'al naq taawanq chixjunil li k'a'aq re ru a'in chiru lix b'een li ch'och', nawaj naq eb' lin santil paab'anel te'ch'utub'amanq sa' xb'een li ch'och' Sion;

37 Ut naq li junjunq chi winq tixk'ul li "tiikilal sa' ruq', ut li tiikilal chi paab'ank chirix lix yiitoq, ut tixtaqsi jun ^bxyaab' kuxej re xtijb'aleb' li wankeb' sa' li ruchich'och', ut te'xch'olob' rik'in aatin ut rik'in eelelik naq taachalq li 'sache'k-u sa' xb'eeneb' laj maak.

38 Jo'kan ut, eb' lin tzolom aran Kirtland che'xtuqub' li k'a'ru re li yu'am a'in li na'ajman reheb', ani li neke'wan rochoch sa' li jun siir chi ch'och' a'in.

39 Lin moos aj Titus Billings, li na'ilok re a'an, chixk'e chi k'ayimank li ch'och', re taawanq a'an chi kawresinb'il naq taatiklaaq li saq'ehil li taachalq, re xchapb'al xb'e taqeq sa' li ch'och' Sion, rochb'eeneb' li neke'wan rochoch chiru lix b'een a'an, ka'ajeb' wi li ani teb'ink'uula choq' we ink'a', li ink'a' te'xik toj reetal naq tintaqlanq reheb'.

40 Ut chixjunil li tumin li naru chi k'eemank, maak'a' nawaj re ma naab'al malaj ka'ch'in, chitaqlamanq taqeq sa' li ch'och' Sion, reheb' li keb'inxaqab' chi k'uluk.

41 K'ehomaq reetal laa'in, li Qaawa', tink'e re lin moos aj Jose Smith, alalb'ej, wankilal re taaruq "chixtz'ilb'aleb' rix rik'in li Musiq'ej li ani te'taqeq sa' li ch'och' Sion, ut ani reheb' lin tzolom li te'kanaaq.

42 Lin moos aj Newel K. Whitney chikanaaq lix k'ayib'aal rik'in, malaj sa' jalan chik aatin, li k'ayib'aal, chiru jarub'aq kutan chik.

43 A'b'anan, chixk'ehaq chixjunil li tumin li naru chixk'eeb'al, re taataqlamanq taqeq sa' li ch'och' Sion.

44 K'ehomaq reetal, li k'a'aq re ru a'in wan sa' ruq' a'an; chixb'aanuhag jo' chanru xchaab'ilal li na'leb'.

45 Chi yaal ninye, chik'ojob'amanq a'an jo' aj b'aanunel k'anjel

33a K'UTUL RAQAL: Pleet.

34a K'UTUL RAQAL: Santil paab'anel (aj).

b K'UTUL RAQAL: Xkab' xk'ulunik li Jesukristo.

c Mat. 3:12; 2 Ne. 26:6; Tz. ut S. 45:57; 64:24; 101:23-25, 66.

K'UTUL RAQAL: Aj maak.

d K'UTUL RAQAL: Xam.

37a K'UTUL RAQAL: Tiik xch'ool, tiikilal.

b Tz. ut S. 1:4.

c Isa. 47:11.

41a K'UTUL RAQAL: Tz'i-lok-ix, li maatan re.

chiruheb' li tzolom li te'kanaaq, ut chik'ojob'amanq choq' re li wan-kilal a'in;

46 Ut anajwan chixseeb'a rib' chirula'aninkileb' li iglees, ut chixch'olob' li k'a'aaq re ru a'in chiruheb', rochb'een lin moos aj Oliver Cowdery. K'ehomaq reetal, a'in rajom inch'ool, re xtawb'al li tumin jo' chanru kinb'eresi.

47 Ani "tiik chi paab'ank ut nakuyuk, taanumtaa sa' xb'een li ruchich'och'.

48 Ani nataqlan re li b'ihomal toj sa' li ch'och' Sion tixk'ul jun "reechanihom sa' li ruchich'och' a'in, ut lix k'anjel taataaqenq re, ut jo'kan ajwi' jun xq'ajkamunkil sa' li ruchich'och' toj chalel.

49 Relik chi yaal, ut osob'tesinb'ileb' li kamaenaq li "neke'kam chi rik'in li Qaawa', chalen anajwan, naq taak'ulunq li Qaawa', ut b'taa'o-soq li k'a'ru q'eel, ut taa'ak'ob'resi iq chixjunil li k'a'aaq re ru, c'tewakliiq chaq sa' xyanqeb' li kamaenaq ut ink'a' chik "te'kamq chirix a'an, ut te'xk'ul jun reechanihom eb' chiru li Qaawa', sa' li santil tenamit.

50 Ut ani li yo'yo naq taak'ulunq li Qaawa', ut ak xk'uula li paa-baal, a osob'tesinb'il a'an; a'b'anan,

xaqab'anb'il choq' re naq b'taakamq sa' xchihab' jun winq.

51 Jo'kan ut, eb' li kok'al "te'ni-manq toj reetal te'tixq; eb' li tiixil winq te'kamq; a'b'an ink'a' te'warq sa' li poqs; b'te'jale'q b'an sa' jun mutz'uk-u.

52 Jo'kan ut, xb'aan a'in ke'xjultika li apostol chiru li ruchich'och' lix waklijikeb' li kamaenaq chi yo'yo.

53 Li k'a'aaq re ru a'in, a'an li k'a'ru tento teeroyb'eni; ut chi aatinanb'il jo' chanru lix na'leb' li Qaawa', ak "nach' chik wan, ut sa' jun kutan chalel, sa' ajwi' xkutankil lix k'ulunik li Ralal li Winq.

54 Ut toj sa' li hoonal a'an te'wanq li "tuq'ixq maak'a'eb' xna'leb' sa' xyanqeb' li chaab'ileb' xna'leb'; ut sa' li hoonal a'an taachalq jun xjachikeb' ru chi tz'aqal li tiikeb' xch'ool rik'ineb' laj maak; ut sa' li kutan a'an tintaqlaheb' lin anjel re b'xmich'b'aleb' chaq laj maak ut xkutb'aleb' sa' li xam li ink'a' naru xchupb'al.

55 Ut anajwan k'ehomaq reetal, chi yaal ninye eere, laa'in, li Qaawa', moko nasaho' ta inch'ool rik'in inmoos aj "Sidney Rigdon; a'an b'xtaqsi xloq'al sa' xch'ool, ut moko kixk'ul ta li na'leb'

47a Mos. 2:41;

Tz. ut S. 6:13.

48a Tz. ut S. 101:18.

49a Apok. 14:13;

Tz. ut S. 42:44-47.

b 2 Kor. 5:17.

c K'UTUL RAQAL: Wakliik chi yo'yo.

d Apok. 21:4;

Alma 11:45;

Tz. ut S. 88:116.

K'UTUL RAQAL: Kole'k chiru li kamk.

50a K'UTUL RAQAL: Osob'tesink, osob'tesinb'il, rosob'tesinkil.

b K'UTUL RAQAL: Kamk re tz'ejwalej.

51a Isa. 65:20-22;

Tz. ut S. 45:58;

101:29-31.

K'UTUL RAQAL: Jun

Mil Chihab'.

b 1 Kor. 15:51-52;

Tz. ut S. 43:32.

53a Tz. ut S. 35:15.

54a Mat. 25:1-13;

Tz. ut S. 45:56-59.

b Mos. 16:2.

55a K'UTUL RAQAL: Rigdon, Sidney.

b K'UTUL RAQAL:

Q'etq'etil.

k'eeb'il; kixrahob'tesi b'an xch'ool li Musiq'ej;

56 Jo'kan ut, lix ^atz'iib'ahom moko k'ulub'ej ta choq' re li Qaawa', ut tixb'aanu jalan chik; ut wi li Qaawa' ink'a' naxk'ul, k'ehomaq reetal, moko xaqxo ta chik sa' li opiis li kinxaqab' wi'.

57 Ut jo'kan wi'chik, chi yaal ninye eere, ^aeb' li neke'ajok re sa' xch'ooleb', sa' tuulanil, ^bxtijb'a-leb' laj maak re te'xjal xk'a'uxl, che'k'ojob'amanq choq' re li wan-kilal a'in.

58 Xb'aan naq a'in jun kutan re tije'k, ut moko xkutankil ta k'iila aatin. Xb'aan naq laa'in, li Qaawa', maak'a'aq inb'atz'unlenkil sa' ro-so'jik li kutan.

59 K'ehomaq reetal, laa'in chalenaqin chaq taqe'q, ut lin wankilal natawman taqa. Laa'in wankin sa' xb'een chixjunil, ut sa' chixjunil, ut chiru chixjunil, ut ^anintz'il rix chixjunil li k'a'aq re ru, ut taachalq xkutankil naq chixjunil li k'a'aq re ru taawanq chi taqlanb'il inb'aan.

60 K'ehomaq reetal, laa'in li ^aAlfa ut li Omega, li Jesukristo ajwi'.

61 Jo'kan ut, che'ril rib' chixjunil li winq chanru te'xk'ul ^aink'ab'a' sa' xtz'uumaleb' re—

62 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, chi yaal ninye naq wankeb' naab'al li wankeb' rub'el li tojb'a-maak a'in, li neke'roksi lix k'ab'a' li Qaawa', ut neke'roksi chi maa-k'a' xyaalal, chi moko k'eeb'il ta xwankileb'.

63 Jo'kan ut, li iglees chixjal xk'a'uxl chirix lix maakeb', ut laa'in, li Qaawa', tinweechaniheb'; wi ut ink'a', te'isiiq chaq.

64 Chijultiko'q eere naq li k'a'ru nachal chaq taqe'q ^aloq', ut tento ^btaayeemanq chi k'eeb'il reetal, ut chi b'eresinb'il xb'aan li Musiq'ej; ut rik'in a'in maajun tojb'a-maak k'eeb'il sa' eeb'een, ut nekek'ul li Musiq'ej ^crik'in tijok; jo'kan ut, wi maak'a' a'in nakana li tojb'a-maak.

65 Eb' lin moos, aj Jose Smith, alalb'ej, ut aj Sidney Rigdon, che'x-sik'aq jun rochocheb', jo' chanru naq tzolb'ileb' rik'in li ^atijok, xb'aan li Musiq'ej.

66 Nakana li k'a'aq re ru a'in re te'numtaa sa' xb'een rik'in kuyuk, re naq xkomoneb' a'an te'xk'ul jun ^ab'iis li ^bloq'alil q'axal numtjenaq wi'chik ut re junelik; wi ut ink'a' jo'kan, q'axal nimaq wi'chik li tojb'a-maak k'eeb'ilaq sa' xb'ee-neb'. Amen.

56a Tz. ut S. 58:50.

57a Tz. ut S. 4:3-6.

b Tz. ut S. 18:14-15.

K'UTUL RAQAL:

Xk'anjeleb' laj k'amol aatin; Tijom, xtijbal.

59a 1 Kor. 2:10.

60a K'UTUL RAQAL: Alfa ut Omega.

61a K'UTUL RAQAL: Yib' ruhil aatin.

64a K'UTUL RAQAL: Sant.

b K'UTUL RAQAL:

Roxloq'inkil li Dios.

c Tz. ut S. 42:14.

65a K'UTUL RAQAL: Tijok.

66a 2 Kor. 4:17.

b Rom. 8:18;

Tz. ut S. 58:4; 136:31.

TASAL 64

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith li Profeet reheb' li xb'eenil re li Iglees, sa' Kirtland, Ohio, 11 Septiembre 1831 (History of the Church, 1:211-214). Li Profeet yoo chaq chixkawresinkil rib' chi q'axonk Hiram, Ohio, re xtikib'ankil wi'chik lix k'anjel re xjaltesinkil ru li aatin sa' li Santil Hu, li kikanab'aak chaq naq wanjenaq Missouri. Jun ch'uuteb' li komon winq li taqlanb'ileb' chi b'eeek toj Sion (Missouri) yalb'ileb' xq'e chixkawresinkil rib' re te'xik chiru Octubre. Sa' xkutankil li k'iila k'anjel a'in, ki-k'ule' li k'utb'esinb'il na'leb'.

1-11, Eb' laj santil paab'anel taqlanb'ileb' re te'xkuyeb' xmaak chirib'ileb' rib', re naq ink'a' taakanaaq rik'ineb' a'an li maak q'axal nim wi'chik; 12-22, Eb' li moko jalb'ileb' ta xk'a'uxl tento te'k'ame'q chiru li Iglees; 23-25, Li ani k'ulb'il xlajetqil ink'a' taak'atmanq sa' lix k'ulunik li Qaawa'; 26-32, Eb' laj santil paab'anel tijb'ileb' chirix li k'as; 33-36, Eb' laj po'resihom ch'oo-lej te'isiiq chaq Sion; 37-40, Li Iglees tixraq aatin chirixeb' li tenamit; 41-43, Taatamq Sion.

K'EHOMAQ reetal, jo'ka'in naxye li Qaawa' lee Dios eere laa'ex, ex xb'eenil re lin iglees, chex'ab'inq laa'ex ut ab'ihomaq, ut k'ulummaq li rajom inch'ool cherix.

2 Xb'aan naq chi yaal ninye eere, nawaj naq "texnumtaaqa sa' xb'een li ruchich'och'; jo'kan naq ^btin-toq'ob'a eere.

3 Wankeb' sa' eeyanq li ke'maakob'; a'b'an chi yaal ninye, li jun

sut a'in, choq' re tz'aqal "inloq'al, ut choq' re xkolb'aleb' li aamej, laa'in ^bxinkuy lee maak.

4 Tinwuxtaana eere, xb'aan naq xink'e eere li awa'b'ejihom.

5 Ut lix "lawil li muqmuukil na'leb' re li awa'b'ejihom moko taa'isiiq ta chaq chiru lin moos aj Jose Smith, alalb'ej, jo' chanru li xaqab'ab'il inb'aan, naq toj yo'yo, wi a'an taa'ab'inq chiruheb' lin ^bk'ojob'ab'il k'anjel.

6 Wankeb' li ke'sik'ok re xjitb'al chi maak'a' rajb'al;

7 A'b'anan a'an xmaakob'; a'b'an chi yaal ninye eere, laa'in, li Qaawa', "ninkuyeb' xmaak li ani ^bneke'xch'olob'eb' lix maak chiwu ut neke'xpatz' xkuyb'al, li ink'a' ke'maakob' toj re li 'kamk.

8 Eb' lin tzolom, sa' najter kultan, "ke'xsik' xjitb'al rib' chirib'ileb' rib', ut moko ke'xkuy ta xmaak chirib'ileb' rib' sa' xch'ooleb'; ut xb'aan li maa'usilal a'in ke'tawa-siik ut ^bke'q'use' chi kaw.

64 2a 1 Jn. 5:4.

b K'UTUL RAQAL:
Toq'ob'ank-u.

3a Moiss. 1:39.

b Isa. 43:25.

5a Tz. ut S. 28:7; 84:19.

K'UTUL RAQAL: Xlawil

li tijonelil.

b K'UTUL RAQAL:
K'ojob'ab'il k'anjel.

7a K'UTUL RAQAL: Kuyuk
maak; Risinkil li maak.

b Num. 5:6-7;
Tz. ut S. 19:20; 58:43.

K'UTUL RAQAL:

Ch'olob'ank maak.

c Tz. ut S. 76:31-37.

8a K'UTUL RAQAL:
Wech'ok-ib'.

b K'UTUL RAQAL:
Q'usuk, xq'usb'al.

9 Jo'kan ut, ninye eere, naq tento raj "teekuy eemaak cherib'il eerib'; xb'aan naq ani ^bink'a' naxkuy xmaak lix komon wan chi jitb'il chiru li Qaawa'; xb'aan naq nakana rik'in a'an li maak q'axal nim wi'chik.

10 Laa'in, li Qaawa', "tinkuy xmaak li ani nawaj xkuyb'al xmaak, a'b'an sa' eeb'een laa'ex teneb'anb'il ^bxkuyb'aleb' xmaak chixjunil li winq.

11 Ut tento raj teeye sa' eech'ool—li Dios "chiraqoq aatin sa' qab'een chiqib'il qib', ut chi'q'ajkamunq aawe jo' chanru ^baab'aanuhom.

12 Ut ani moko naxjal ta xk'a'uxl chirix lix maak, ut moko naxch'olob' ta, teek'am chiru li "iglees, ut teeb'aanu rik'in a'an jo' naxye li loq'laj hu eere, ma rik'in taqlahom malaj rik'in k'utb'esinb'il na'leb'.

13 Ut a'in teeb'aanu re naq nimanb'ilaq xloq'al li Dios—moko rik'in ta naq ink'a' nekekuy li maak, ut maak'a' toq'ob'ank-u eerik'in, re b'an naq tiikob'resinb'ilaq eeru sa' rilob'aal li chaq'rab', re naq ink'a' teerahob'tesi xch'ool li wan choq' aj k'ehol chaq'rab' cheru—

14 Chi yaal ninye, xb'aan a'in naq teeb'aanu li k'a'aq re ru a'in.

15 K'ehomaq reetal, laa'in, li Qaawa', kiwan injosq'il rik'in li ani kiwan chaq choq' inmoos, aj Ezra Booth, ut jo'kan ajwi' lin moos aj Isaac Morley, xb'aan naq ink'a'

ke'xpaab' li chaq'rab', chi moko li taqlahom;

16 Ke'xsik' li ink'a' us sa' xch'oolleb', ut laa'in, li Qaawa', kinram in-Musiq'. "K'exjit choq' maa'usilal li k'a'ru maak'a' wi' maa'usilal; a'b'anan ak kinkuy xmaak lin moos aj Isaac Morley.

17 Ut jo'kan ajwi' lin moos aj "Edward Partridge, k'ehomaq reetal, a'an xmaakob', ut laj ^bSatanas naxsik' xsachb'al li raam; a'ut naq nak'ehe' chi nawmank li k'a'aq re ru a'in chiruheb', ut neke'xjal xk'a'uxl chirix li ink'a' us, te'kuyeq xmaak.

18 Ut anajwan, chi yaal ninye naq aajel ru choq' we naq lin moos aj Sidney Gilbert, chirix junjunq xamaan, taasutq'iiq sa' lix k'anjel, ut sa' li ropiis jo' aj b'aanunel k'anjel sa' li ch'och' Sion;

19 Ut li k'a'ru rilom ut rab'ihom taaruq taak'ehe'q chi nawmank chiruheb' lin tzolom, re naq moko te'oso'q ta. Ut xb'aan a'in naq kinye li k'a'aq re ru a'in.

20 Ut jo'kan wi'chik, ninye eere, re naq lin moos aj Isaac Morley ink'a' "taa'aaleeq sa' xb'een li naru chixkuyb'al, ut taak'ehoq raj na'leb' chi ink'a' us re eerahob'tesinkil, kink'e taqlahom naq taak'ayimanq lix ch'och'.

21 Moko nawaj ta naq lin moos aj Frederick G. Williams tixk'ayi lix ch'och', xb'aan naq laa'in, li

9a Mar. 11:25-26;

Tz. ut S. 82:1.

b Mat. 6:14-15; Ef. 4:32.

10a Exo. 33:19;

Alma 39:6;

Tz. ut S. 56:14.

b Mos. 26:29-31.

11a 1 Sam. 24:12.

b 2 Tim. 4:14.

12a Tz. ut S. 42:80-93.

16a 2 Ne. 15:20;

Tz. ut S. 121:16.

17a K'UTUL RAQAL: Partridge, Edward.

b K'UTUL RAQAL: Aj tza.

20a K'UTUL RAQAL: Aaleek, aalenk.

Qaawa', nawaj xk'uulankil jun kawil na'ajej sa' li ch'och' Kirtland, chiru xnumik oob' chihab', sa' li ink'a' tint'aneb' wi' laj maak, re naq chi jo'kan tinruuq chixkolb'al junjung reheb'.

22 Ut chirix li kutan a'an, laa'in, li Qaawa', moko tinwil ta chi "wan xmaak yalaq ani li taaxik chi teeto xch'ool taqe'q sa' li ch'och' Sion; xb'aan naq laa'in, li Qaawa', ninpatz' lix ^bch'ooleb' li ralal xk'ajoleb' li winq.

23 K'ehomaq reetal, a' chik ^aanajwan yeeb'il re toj reetal lix ^bk'ulunik li Ralal li Winq; ut chi yaal a'an jun kutan re ^cmayejak, ut jun kutan re xk'ulb'al xlajetqileb' lin tenamit; xb'aan naq ani ^dnak'ule' xlajetqil moko ^etaak'atmanq ta sa' xk'ulunik.

24 Xb'aan naq chirix li kutan anajwan nachal li ^ak'atok—yeeb'il a'in jo' chanru lix na'leb' li Qaawa'—xb'aan naq chi yaal ninye, wulaj chixjunileb' laj ^bq'etq'et ut li neke' b'aanunk re li maa'usilal te'wanq jo' li roq waj; ut laa'in teb'ink'at, xb'aan naq laa'in li Qaawa' reheb' li Teepal; ut ink'a' tinkanab' chi yo'yo yalaq ani li nakana ^fBabilonia.

25 Jo'kan ut, wi nikineepaab',

texk'anjelaq naq toj anajwan yeeb'il re.

26 Ut moko na'ajman ta naq eb' lin moos, aj ^aNewel K. Whitney ut aj Sidney Gilbert, te'xk'ayi lix ^bk'a'yib'aal ut li eechaninb'il xb'aaneb' arin; xb'aan naq a'in maawa' xchaab'ilal li na'leb' toj reetal naq li rela' li iglees, li neke'kana sa' li na'ajej a'in, te'taqe'q sa' li ch'och' Sion.

27 K'ehomaq reetal, yeeb'il sa'eb' lin chaq'rab', malaj taqlanb'il, naq ink'a' tex'ok sa' ^ak'as rik'ineb' li xik' neke'iloc eere;

28 A'ut k'ehomaq reetal, maajun wa yeeb'il naq li Qaawa' ink'a' taak'uluq jo'q'e naraj, ut taatojoq jo' naxk'oxla naq us.

29 Jo'kan ut, jo' laa'ex aj b'aanunel k'anjel, wankex sa' xtaql li Qaawa'; ut yalaq k'a'ru nekeb'aanu jo' chanru li rajom li Qaawa' a'an xk'anjel li Qaawa'.

30 Ut a'an kixaqab'ank eere re xk'eeb'al li taak'anjelaq reheb' lix santil paab'anel sa'eb' li roso'jik kutan a'in, re taaruuq te'xk'ul jun ^areechanihomeb' sa' li ch'och' Sion.

31 Ut k'ehomaq reetal, laa'in, li Qaawa', ninch'olob' cheru, ut ch'olch'o ru li ^awaatin ut ink'a' ^btaasachq, naq eb' a'an te'xk'ul.

22a K'UTUL RAQAL: Wank xmaak.

b Exo. 35:5;

Tz. ut S. 59:15; 64:34.

23a Tz. ut S. 45:6;

64:24-25.

b K'UTUL RAQAL:

Xkab' xk'ulunik li Jesukristo.

c K'UTUL RAQAL:

Mayejak.

d Mal. 3:10-11.

K'UTUL RAQAL:

Lajetqil.

e Mal. 4:1;

3 Ne. 25:1;

JS—R 1:37.

24a Isa. 66:15-16.

K'UTUL RAQAL: Ruchich'och'—Xch'ajob'-resinkil li ruchich'och'; Ruchich'och'—Rosojik li ruchich'och'.

b Mal. 3:15;

2 Ne. 12:12; 23:11.

K'UTUL RAQAL:

Q'etq'etil.

c Tz. ut S. 1:16.

K'UTUL RAQAL: Babel, Babilonia.

26a K'UTUL RAQAL: Whitney, Newel K.

b Tz. ut S. 57:8.

27a K'UTUL RAQAL: K'as.

30a Tz. ut S. 63:48.

31a Mar. 13:31;

2 Ne. 31:15;

Tz. ut S. 1:37-38.

b Tz. ut S. 76:3.

32 A'b'an chixjunil li k'a'aq re ru tento taachalq sa' xq'ehil.

33 Jo'kan ut, "mexlub' sa' xb'aanunkil li us, xb'aan naq yookex chixk'eeb'al xk'ojob'ankil jun xnimall ru k'anjel, ut rik'in li k'a'ru b'ka'ch'in na'el chaq li k'a'ru xnimall li ru.

34 K'ehomaq reetal, li Qaawa' "naxpatz' li b'aamej, ut li k'a'uxlej li k'ee'k'o xch'ool; ut eb' li k'ee'k'ookeb' xch'ool ut li 'te'ab'inq chiwu te'xtzeka lix chaab'ilal li ch'och' Sion sa'eb' li roso'jik kutan a'in.

35 Ut eb' laj "po'resihom ch'oolej b'te'isiq chaq sa' li ch'och' Sion, ut te'taq'laaq chi elk, ut ink'a' te'reechani li ch'och'.

36 Xb'aan naq chi yaal ninye naq eb' laj po'resihom ch'oolej maa'wa'eb' xkomon lix kik'el laj "Efrain, jo'kan naq te'mich'e'q chaq.

37 K'ehomaq reetal, laa'in, li Qaawa', kinyiib' lin iglees sa'eb' li roso'jik kutan a'in chanchan jun aj raqol aatin k'ojk'o sa' xb'een jun tzuul, malaj jun taqenaqil na'ajej, re xraq'b'al aatin chirixeb' li tenamit.

38 Xb'aan naq taak'ulmanq naq eb' li ani wankeb' Sion "te'xraq aatin sa' xb'een chixjunil li k'a'aq re ru chirix Sion.

39 Ut eb' laj tik'ti' ut laj ka'pak'al-u te'tz'ile'q rix xb'aaneb', ut eb' li maawa'eb' "apostol ut profeet te'nawmanq.

40 Ut jo'kan ajwi' li "obiisp, li wan choq' b'raqol aatin, ut eb' lix tenq' aj k'ehol na'leb', wi moko tiikeb' ta chi paab'ank sa' 'xmertoomileb', te'jitmanq, ut "jalaneb' chik te'xaqab'amanq sa' xna'ajeb'.

41 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, ninye eere naq "Sion taatamq, ut lix b'loq'al li Qaawa' taawanq sa' xb'een;

42 Ut taawanq a'an choq' "xaqxookil eetalil choq' reheb' li tenamit, ut te'chalq rik'in a'an chalen chaq sa' li junjunq chi tenamit rub'el choxa.

43 Ut taachalq li kutan naq eb' li tenamit re li ruchich'och' "te'siksotq xb'aan a'an, ut te'xuwaq xb'aaneb' li ani xuwajeleb' re. Li Qaawa' kiyehok re. Amen.

33a Gal. 6:9.

b Tz. ut S. 123:16.

34a Mik. 6:8.

b Deut. 32:46;

Jos. 22:5;

Morm. 9:27.

K'UTUL RAQAL:

Ch'oolej.

c Isa. 1:19.

K'UTUL RAQAL: Ab'ink

chiru.

35a K'UTUL RAQAL: Po're-sink ch'oolej.

b Tz. ut S. 41:5; 50:8-9;
56:3.

K'UTUL RAQAL: Isiik
chaq.

36a Deut. 33:16-17.

38a Isa. 2:3-4;

Tz. ut S. 133:21.

39a Apok. 2:2.

K'UTUL RAQAL:

Apostol.

40a K'UTUL RAQAL: Obiisp.

b Tz. ut S. 58:17;
107:72-74.

c K'UTUL RAQAL: Mer-toom, mertoomil.

d Tz. ut S. 107:99-100.

41a K'UTUL RAQAL: Sion.

b Tz. ut S. 45:67; 84:4-5;
97:15-20.

K'UTUL RAQAL:

Loq'alil.

42a K'UTUL RAQAL: Eetalil
taqsinq'ib'il.

43a Isa. 60:14;

Tz. ut S. 97:19-20.

TASAL 65

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith li Profeet, sa' Hiram, Ohio, Octubre 1831 (History of the Church, 1:218). Li Profeet kixye naq tij li k'utb'esinb'il na'leb' a'in.

1-2, *Eb' lix lawil li rawa'b'ejihom li Dios q'axtesinb'ileb' re li winq sa' ruchich'och', ut li na'leb' re li evangelio taaq'axoq-u; 3-6, Taachalq li awa'b'ejihom re choxa sa' li jun mil chihab', ut tixjunaji rib' rik'in li rawa'b'ejihom li Dios sa' ruchich'och'.*

CHEX'AB'INQ, ut ilomaq, jun xyaab' kuxej jo' re jun taqlanb'il chalen chaq taqe'q, li kawxmetzew ut nim xwankil, ut toj sa' xmaril li ruchich'och' wan xxikik, relik chi yaal, li wan xyaab' xkux chiruheb' li winq—"Kawresihomaq lix b'e li Qaawa', tiikob'resihomaq ru li ruq' xb'e.

2 Eb' lix "lawil li ^brawa'b'ejihom li Dios q'axtesinb'ileb' re li winq sa' li ruchich'och', ut chalen chaq a'an taatololnaq li evangelio chi ub'ej toj sa' xmaril li ruchich'och', chanchan naq li ^cpek li k'okb'il chaq sa' li tzuul moko xb'aan ta uq'ej taatololnaq chi ub'ej, toj reetal naq ^dxnujob'resi chixjunil li ruchich'och'.

3 Relik chi yaal, jun xyaab' kuxej li naxjap re chixyeeb'al—

Kawresihomaq lix b'e li Qaawa', k'uub'omaq li ^awa'ak re li Karneer, kawresihomaq eerib' choq' re li ^bB'eelomej.

4 Tijonqex chiru li Qaawa', patz'omaq lix santil k'ab'a, k'ehomaq chinarwankil lix sachb'a-ch'ooolejil k'anjel sa' xyanqeb' li tenamit.

5 Patz'omaq xk'ab'a' li Qaawa', re tol-elq li rawa'b'ejihom a'an chiru li ruchich'och', re naq eb' li ani wankeb' chi sa' te'ruuq chi k'uluk re, ut te'kawresimanq choq' re li kuttan chalel, sa' li ^ataakub'eeq wi' sa' choxa li Ralal li Winq, ^btiqto rik'in xlemtz'unkil ru lix ^cloq'al, re xk'ulb'al li ^drawa'b'ejihom li Dios li waklesinb'il sa' li ruchich'och'.

6 Jo'kan ut, chol'elq li ^arawa'b'ejihom li Dios, re naq taachalq li ^bawa'b'ejihom re choxa, re naq laa'at, at Dios, taanimaq aaloq'al sa' choxa jo' sa' ruchich'och', re te'kub'simanq xwankil li xik' neke'ilok aawe; xb'aan naq ^caawe laa'at, lix nimankil aawu, li wankilal ut li loq'al chi junelik q'e kuttan. Amen.

65 1a Isa. 40:3; Mat. 3:3;
Jwan 1:23.
2a Mat. 16:19;
Tz. ut S. 42:69.
K'UTUL RAQAL: Xlawil
li tijonelil.
b Tz. ut S. 90:1-5.
c Dan. 2:34-45.
d Sal. 72:19.
K'UTUL RAQAL:

Daniel—Lix hu laj
Daniel; Roso'jik li kuttan,
roso'jikil kuttan.
3a Mat. 22:1-
14; Apok. 19:9;
Tz. ut S. 58:11.
b K'UTUL RAQAL:
B'eelomej.
5a Mat. 24:30.
b Sal. 93:1.

c K'UTUL RAQAL:
Loq'alil.
d Dan. 2:44.
6a K'UTUL RAQAL:
Awa'b'ejihom re
choxa malaj rawa'b'e-
jihom li Dios.
b Apok. 11:15.
c 1 Kro. 29:11;
Mat. 6:13.

TASAL 66

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith li Profeet, sa' Orange, Ohio, 25 Octubre, 1831 (History of the Church, 1:219-221). A'in xkutankil chaq jun xnimal ru ch'utub'aj-ib'. Sa' xtikib'ankil li k'utb'esinb'il na'leb' a'in, li Profeet kixtz'iib'a, "Chi tz'aamanb'il xb'aan laj William E. McLellin, kinpatz'ok chiru li Qaawa', ut kink'ul a'in" (History of the Church, 1:220).

1-4, *Li sumwank li junelik nakana a'an lix tz'aqalil li evangelio; 5-8, Eb' li xb'eenil tento te'jultikanq aatin, te'x-ch'olob' li yaal, ut te'na'leb'anq rik'ineb' li tenamit; 9-13, Rik'in k'anjelak sa' li k'anjel rik'in tiikilal chi paab'ank, na'eechaniman li junelik yu'am.*

K'EHOMAQ reetal, jo'ka'in naxye li Qaawa' re lin moos aj William E. McLellin—Osob'tesinb'ilat laa'at, a' yaal jo' chanru xawisi aawib' rik'ineb' laa maa'usilal, ut xak'ul lin yaal, chan li Qaawa' laj Tojol aawix, laj Kolol re li ruchich'och', re ajwi' jo' k'ihaleb' li "neke'paab'ank re lin k'ab'a'.

2 Chi yaal ninye aawe, osob'tesinb'ilat xb'aan xk'ulb'al lin "sumwank li junelik nakana, a' lix tz'aqalil lin evangelio, taqlanb'il rik'ineb' li ralaal xk'ajoleb' li winq, re naq taaruuq te'wanq^bxyu'am ut te'tz'aqonq sa' li loq'alil li taak'utb'esimanq sa' roso'jikeb' li kutan, jo' tz'iib'amb'il chaq xb'aaneb' li profeet ut eb' li apostol sa' najter kutan.

3 Chi yaal ninye aawe, at inmoos William, naq ch'ajb'ilat, a'b'an

moko chixjunil ta; chajal ut aak'a'uxl chirix li k'a'aq re ru moko chaab'il ta sa' wilob'aal, chan li Qaawa', xb'aan naq li Qaawa' "tixk'ut chawu.

4 Ut anajwan chi yaal, laa'in, li Qaawa', tink'ut chawu k'aru nawaj chawix, malaj k'aru li rajom inch'ool chawix.

5 Ke reetal, chi yaal ninye aawe, naq a'an rajom inch'ool naq "taach'olob' lin evangelio sa' li junjung chi ch'och', ut sa' li junjung chi tenamit, relik chi yaal, sa'eb' li na'ajej sa' aasutam b'ar wi' maji' ch'olob'amb'il.

6 Matkanaak k'iila kutan sa' li na'ajej a'in; maji' tattaqe'q sa' li ch'och' Sion; a'ut a' yaal jo' nakatru chixtaqlankil k'aruhaq, cha-taqla; ut chirix a'an, maak'oxla li k'aru aawe.

7 "Ayu sa'eb' li ch'och' sa' releb'aal li saq'e, b'chach'olob' li yaal sa' li junjung chi na'ajej, chiru li junjung tenamit ut sa'eb' lix ch'utleb'aal, ut tatna'leb'anq rik'ineb' li tenamit.

8 Lin moos aj Samuel H. Smith chixikaq chawix, ut maakanab'

66 1a Jwan 1:12.

K'UTUL RAQAL: Paa-b'ank, xpaab'ankil.

2a K'UTUL RAQAL: AK' ut junelikil sumwank.

b Jwan 10:10;

3 Ne. 5:13.

3a Jak. 4:7;

Eter 12:27.

5a Mar. 16:15.

7a Tz. ut S. 75:6.

b K'UTUL RAQAL: Xk'ut-b'al xyaalal; Xnawom qach'ool; Yaal ch'olob'amb'il.

a'an xjunes, ut k'e xb'eresinkil re; ut li ani tiik chi paab'ank, taak'ee-manq xnimal "xmetz'ew sa' li jun-junq chi na'ajej; ut Laa'in, li Qaawa', tinxik eerochbeen.

9 Chak'e laa "wuq' sa' xb'eeneb' li yaj, ut ^bte'k'iraaq. Matsutq'i toj reetal naq laa'in, li Qaawa', tatintaqla chaq. Aj kuyunelaqat sa' li ch'a'aj-kilal. "Chattz'aamanq, ut tatk'uluq; chattoch'oq, ut taatehe'q chawu.

10 Chasik' risinkil li taa'aalob're-sinq raj aawe. Chakanab' chixjunil li maa'usilal. "Matmuxuk sumsu— jun li aaleek li xatch'a'ajkilo' wi'.

11 "Chapaab' li yehom a'in, xb'aan naq yaal ut paab'ajel; ut laa'at taanimoob'resi ru laa wopiis, ut taatiikisi k'iila tenamit toj ^bSion chi wank sa' xb'een xjolomeb' li ^bich re sahil ch'oolejil li junelik nakana.

12 "Chatkanaaq sa' xb'aanunkil li k'a'aq re ru a'in toj sa' ajwi' li roso'-jik, ut taawanq jun ^aaakoroon re junelik yu'am sa' xnim uq' lin Yuwa', li nujenaq chi usilal ut chi yaal.

13 Chi yaal, jo'ka'in naxye li Qaawa' laa "Dios, laj Tojol aawix, li Jesukristo ajwi'. Amen.

TASAL 67

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith li Profeet, sa' Hiram, Ohio, Noviembre 1831 (History of the Church, 1:224-225). Ki'uxman sa' jun b'oqb'il ch'utub'aj-ib', b'ar wi' kiseraq'iman ut kik'ulub'aman xpuktesinkil li k'utb'esinb'il na'leb' li ak k'ulb'il rik'in li Qaawa' rik'in xtz'uumal re li Profeet (chi'ilmanq sa' xtiklajik li tasal 1). Kik'uub'aman naq laj Oliver Cowdery ut laj John Whitmer te'xk'am li hu tz'iib'amb'il wi' li k'utb'esinb'il na'leb' toj Independence, b'ar wi' laj W. W. Phelps tixpuktesi jo' li Hu re Taq-lahom. Naab'al reheb' li komon ke'xch'olob' xyaalal chi tiikeb' xk'a'uxl naq li k'utb'esinb'il na'leb' li ke'ch'utub'aak re xpuktesinkil, yaaleb' chi yaal, jo' k'utb'il xyaalal xb'aan li Santil Musiq'ej li hirb'il chaq sa' xb'eeneb'. Li Profeet kix-tz'iib'a naq chirix naq kik'ule' li k'utb'esinb'il na'leb', tasal 1 yeeb'il re, kiwan li wech'ok chirix li aatin oksinb'il sa'eb' li k'utb'esinb'il na'leb'. Chirix a'an ki-ke'eman li k'utb'esinb'il na'leb' a'in.

1-3, Li Qaawa' narab'i lix tijeb' ut naxk'aak'aleheb' li xb'eenil re; 4-9, Naxye naq li ani q'axal nim xna'-leb' chixyal xtz'iib'ankil xkomon lix

k'utb'esihom li q'axal ka'ch'in; 10-14, Eb' li xb'eenil li tiikeb' chi paab'ank te'k'eh'e'q xyu'am xb'aan li Musiq'ej ut te'ril li rilob'aal li Dios.

8a Tz. ut S. 52:17; 133:58.

9a K'UTUL RAQAL: Ro-sob'tesinkileb' li yaj; Uq'ej, xk'eeb'al.

b Mat. 9:18.

K'UTUL RAQAL:

K'irtesink.

c Stgo. 1:5.

10a K'UTUL RAQAL: Muxuk sumsu.

11a Tz. ut S. 35:24.

b Tz. ut S. 11:6.

c Isa. 35:10;

Tz. ut S. 45:71.

K'UTUL RAQAL:

B'ichank.

12a 2 Tim. 3:14-15;

2 Ne. 31:20.

b Isa. 62:3; Mat. 25:21;

1 Pe. 5:4.

13a K'UTUL RAQAL: Dios, Roxichal li Dios—Li Dios K'ajolb'ej.

K'EHOMAQ reetal ut chex'ab'inq, ex "xb'eenil re lin iglees, li kech'utub' eerib', li wab'ihom lee tij ut innawomeb' lee ch'ool, ut taqenaq lee rajom chiwu.

2 K'ehomaq reetal ut ilomaq, lix "naq' wu wan sa' eeb'een, ut li choxa ut ruchich'och' wankeb' sa' wuq', ut li b'ihomal re junelik q'e kutan, we laa'in re tink'e.

3 Keyal eeq'e chixpaab'ankil naq texruuq chixk'ulb'al li osob'tesink li xyeechi'iman eere; a'b'an k'e-homaq reetal, chi yaal ninye eere naq kiwan li "xiw sa' eech'ool, ut chi yaal, xb'aan a'in naq ink'a' kexk'uluk.

4 Ut anajwan laa'in, li Qaawa', nink'e eere jun "xch'olob'ankil lix yaalalileb' li taqlahom a'in li wankeb' chi k'ojk'o cheru.

5 Wanjenaq xnaq' eeru sa' xb'een lin moos aj Jose Smith, alalb'ej, ut li "raatinob'aal ak xenaw, ut li k'a'ru moko tz'aqal ta re ru rik'in, ak xenaw; ut xesik' sa' eech'ool eenawom re texruuq chi yehok chi q'axal chaab'il wi'chik chiru li raatin a'an; a'in nekenaw ajwi'.

6 Anajwan, sik'omaq chaq sa' li Hu re Taqlahom, li q'axal ka'ch'in ajwi' li wan sa' xyanqeb',

ut xaqab'omaq li ani q'axal "nim xna'leb' sa' eeyanq;

7 Malaj ut, wi wan ani sa' eeyanq li taayib'anq re junaq xkomon a'an, rik'in a'an tiikob'resinb'il eeru rik'in xyeeb'al naq ink'a' nekenaw naq yaaleb';

8 Wi b'an ink'a' nekexru chixyib'ankil xkomon a'an, wankek rub'el tojb'a-maak wi ink'a' "nekech'olob' xyaalal naq yaaleb'.

9 Xb'aan naq nekenaw naq maa-k'a' k'a'ru moko tiik ta ru rik'ineb', ut li k'a'ru "tiik ru nachal chaq taqeq, rik'in lix Yuwa'ileb' li ^bsaqen.

10 Ut jo'kan wi'chik, chi yaal ninye eere naq k'eeb'il eere, ut jun yeechi'ihom nink'e eere laa'ex li kexk'ojob'aak choq' re li k'anjel a'in, naq a' yaal jo' nekerisi cherix li "sowenak ut li ^bxiw, ut "neketuulanob'resi eerib' chiwu, xb'aan naq moko tz'aqal ta xtuulanil eech'ool, taapejliiq li ^dtz'apleb' t'ikr ut ^etineeril ut teenaw naq wankin—moko rik'in ta li tz'ejwalejil chi moko li ruchich'och'il k'a'uxlej, rik'in b'an li musiq'ejil.

11 Xb'aan naq "maajun winq rilom li Dios junaq sut sa' li tz'ejwalej, ka'ajwi' chi k'eeb'il xyu'am xb'aan lix Musiq' li Dios.

67 1a K'UTUL RAQAL:
Xb'eenil.

2a Sal. 34:15.

3a K'UTUL RAQAL:
Xuwak.

4a K'UTUL RAQAL: Yaal
ch'olob'anb'il; Yaal.

5a Tz. ut S. 1:24.

6a 2 Ne. 9:28-29, 42.

8a K'UTUL RAQAL:
Aj yehol nawom;

Xk'utb'al xyaalal.

9a Moro. 7:15-18.

b Stgo. 1:17;

Tz. ut S. 50:24; 84:45;
88:49.

10a K'UTUL RAQAL:
Sowen, sowenak.

b K'UTUL RAQAL:
Xuwak.

c K'UTUL RAQAL: Tuulan
xch'ool.

d K'UTUL RAQAL:
Tz'apleb' t'ikr.

e Tz. ut S. 88:68; 93:1;
97:16.

11a JJS, Exo. 33:20, 23;
Jwan 1:18; 6:46;
JJS, 1 Jn. 4:12;
Tz. ut S. 84:19-22;
Mois. 1:11, 14.

12 Chi moko naru junaq "ru-chich'och'il winq chixkuyb'al wank chiru li Dios, chi moko jo' chanru xk'a'uxl li tz'ejwalej.

13 Ink'a' nekexru chixkuyb'al wank chiru li Dios anajwan, chi moko lix k'anjeleb' li anjel; jo'-kan ut, chexkanaaq chi wanq

"eekuyum toj reetal naq ^btz'aqob'-resinb'il eere eeru.

14 Mixsutq'isi rib' eek'a'uxl; ut naq "k'ulub'ejex, sa' li kutan k'oxlanb'il inb'aan, teeril ut teenaw li k'aru q'axtesinb'il sa' eeb'een xb'aan ruq' lin moos aj Jose Smith, alalb'ej. Amen.

TASAL 68

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith li Profeet, sa' Hiram, Ohio, Noviembre 1831, chi tz'aamanb'il xb'aan laj Orson Hyde, laj Luke S. Johnson, laj Lyman E. Johnson, ut laj William E. McLellin (History of the Church, 1:227-229). Us ta kik'eeman li k'utb'esinb'il na'leb' a'in re xsumenkil li tz'aamanb'il, naq taak'ehe'q chi nawmank lix na'leb' li Qaawa' chirixeb' li xb'eenil li yeeb'ileb' resil, naab'al li k'aru wan chi sa' nak'anjelak choq' re chixjunil li Iglees.

1-5, Li raatineb' li xb'eenil, naq ee-k'asinb'ileb' xb'aan li Santil Musiq'ej, a'an loq'laj hu; 6-12, Eb' li xb'eenil tento te'jultikanq aatin ut te'kub'sinq ha', ut eb' li eetalil te'taaqenq reheb' li tz'aqaleb' aj paab'anel; 13-24, Eb' li xb'een yo'lajenaq sa' xyanqeb' li ralal laj Aaron ne-ke'ru chi k'anjelak choq' Obiisp aj Jolominel (a'an naq te'wanq xlawil li jolomink jo' obiisp) chi b'eresinb'il xb'aan li Xb'eenil Awa'b'ejil; 25-28, Eb' li na'b'ej yuwa'b'ej taq-lanb'il naq te'xk'ut li evangelio chiruheb' li ralal xk'ajol; 29-35, Eb' laj santil paab'anel tento te'roxloq'i li Hilob'aal kutan, te'k'anjelaq rik'in yalok q'e, ut te'tijoj.

LIN moos aj Orson Hyde kib'o-
q'e, rik'in lix k'ojob'ankil, re tixch'olob' li evangelio li junelik nakana, rik'in lix "Musiq' li yo'yookil li Dios, chiru li junjunq teepal, ut sa' li junjunq chi ch'och', sa' xch'utameb' laj maak, sa'eb' lix ch'utleb'aaleb', re taana'leb'anq rik'ineb' ut tixch'olob' chixjunil li loq'laj hu chiruheb'.

2 Ut k'ehomaq reetal, ut ilomaq, a'in jun k'utb'il na'leb' choq' reheb' chixjunileb' li k'ojob'انب'ileb' choq' re li tijonelil a'in, li ke'xaqab'aak wi' lix taqlanb'il k'anjeleb' re te'xik—

3 Ut a'in li k'utb'il na'leb' choq' reheb', naq "te'aatinaq jo' chanru

12a Mos. 3:19.

K'UTUL RAQAL:

Ruchich'och'il winq.

13a Rom. 2:7.

K'UTUL RAQAL: Kuyuk.

b Mat. 5:48;

3 Ne. 12:48.

14a K'UTUL RAQAL: K'u-
lub'ej, k'ulub'ejil.

68 1a K'UTUL RAQAL: Santil

Musiq'ej.

3a 2 Pe. 1:21;

Tz. ut S. 18:32; 42:16;

100:5.

eek'asinb'ileb' xb'aan li Santil Musiq'ej.

4 Ut yalaq k'aru te'xye naq eek'asinb'ileb' xb'aan li "Santil Musiq'ej, a'anaq loq'laj hu, a'anaq li rajom li Dios, a'anaq lix k'oxlahom li Dios, a'anaq li raatin li Dios, a'anaq lix yaab' xkux li Dios, ut lix ^bwankilal li Dios choq' re li kolb'a-ib'.

5 K'ehomaq reetal, a'in lix yeechi'ihom li Qaawa' choq' eere, ex inmoos.

6 Jo'kan ut, chiwanaq xsahil eech'ool, ut "mexxuwak, xb'aan naq laa'in, li Qaawa', wankin eerik'in, ut tinxaqliiq chek'atq; ut laa'ex tee-ch'olob' inyaalal laa'in, li Jesukristo ajwi', naq laa'in li Ralal li yo'yookil li Dios, naq kinwan, naq wan-kin, ut naq toj tinwanq.

7 A'in li raatin li Qaawa' aawe laa'at, at inmoos "Orson Hyde, ut jo'kan ajwi' re lin moos aj Luke Johnson, ut re lin moos aj Lyman Johnson, ut re lin moos aj William E. McLellin, ut reheb' chixjunileb' li xb'eenil re lin iglees li tiikeb' chi paab'ank—

8 "Ayuqex sa' chixjunil li ru-chich'och', ^bchejultika li evangelio chiru li junjunq li 'yo'ob'tesinb'il, rik'in k'anjelak sa' li ^dwankilal li

kink'e eere, rik'in 'kub'sink ha' sa'lix k'ab'a' li Yuwa'b'ej, ut li K'ajol-b'ej, ut li Santil Musiq'ej.

9 Ut "ani napaab'an ut nakub'e xha' ^btaakoleq, ut ani ink'a' napaa-b'an 'taak'eh'e'q sa' tojb'a-maak.

10 Ut ani napaab'an taa'osob'tesiiq rik'ineb' li "eetalil li te'taaqenq re, jo' chanru ajwi' tz'iib'anb'il.

11 Ut eere laa'ex k'eeb'ilaq xnawb'al li "reetalileb' li kutan, ut eb' li reetalil lix k'ulunik li Ralal li Winq;

12 Ut jo' k'ihaleb' li tixch'olob' xyaalaleb' li Yuwa'b'ej, eere laa'ex k'eeb'ilaq li wankilal re "xtz'apb'aleb' chaq choq' re li junelik yu'am. Amen.

13 Anajwan ut, chirix li k'a'aq chik re ru xkomoneb' li sumwank ut li taqlahom, a'an a'in—

14 Te'wanq moqon, sa' li kutan k'oxlanb'il xb'aan li Qaawa', jalaneb' chik li "obiisp re te'xaqab'amanq choq' re li iglees, re te'k'anjelaq jo' chanru li xb'een;

15 Jo'kan ut, a'anaqeb' "taqenaqil aj tij li k'ulub'ejeb', ut te'xaqab'aaq xb'aan li ^bXb'eenil Awa'b'ejil re li Tijonelil re Melkisedek, ka'ajwi' wi tz'aqaleb' ralal xk'ajol laj 'Aaron ink'a'.

4a K'UTUL RAQAL: Santil Musiq'ej; K'utb'esink, k'utb'esinb'il na'leb'.

b Rom. 1:16.

6a Isa. 41:10.

7a K'UTUL RAQAL: Hyde, Orson.

8a Tz. ut S. 1:2; 63:37.

b K'UTUL RAQAL: Xk'anjeleb' laj k'amol aatin; Jultikank aatin.

c Mar. 16:15.

d K'UTUL RAQAL: K'eeb'il xwankil.

e K'UTUL RAQAL: Kub'ih'a', kub'sink ha'.

9a Mar. 16:16; Tz. ut S. 20:25.

b K'UTUL RAQAL: Kolb'a-ib'.

c K'UTUL RAQAL: Tojb'a-maak.

10a K'UTUL RAQAL: Eetalil.

11a K'UTUL RAQAL: Reetalileb' li kutan.

12a Tz. ut S. 1:8; 132:49.

K'UTUL RAQAL: Tz'apok, xtz'apb'al.

14a K'UTUL RAQAL: Obiisp.

15a Tz. ut S. 72:1.

b K'UTUL RAQAL: Xb'eenil Awa'b'ejil.

c K'UTUL RAQAL: Aaron, ras laj Moises.

16 Ut wi tz'aqaleb' ralal xk'ajol laj "Aaron, ak xk'ulub'eb' xb'aan li chaq'rab' xk'ulb'al li obiispil, wi a'aneb' li xb'een yo'lajenaq sa' xyanqeb' li ralal laj Aaron;

17 Xb'aan naq li xb'een yo'lajenaq wan jo' xk'ulub'il li awa'b'e-jil sa' xb'een li tijonelil a'in, ut lix "lawil malaj li wankilal k'eeb'il choq' re a'an.

18 Maajun winq xk'ulub' xb'aan li chaq'rab' li opiis a'in, re xk'am-b'al xlawil li tijonelil a'in, ka'ajwi' wi a'an "tz'aqal ralal xk'ajol laj Aaron ut li xb'een alalb'ej.

19 A'b'anan, rik'in naq jun "taqenaqil aj tij re li Tijonelil re Melkisedek k'eebil xwankil chi k'anjelank sa' chixjunil li opiis li kub'enaq wi'chik xwankil, naru nak'anjelank sa' ropiis li ^bobiisp naq maajun tz'aqal ralal xk'ajol laj Aaron naru natawman, wi b'oqbil ut xaqab'amb'il ut k'ojob'amb'il choq' re li wankilal a'in, rub'el ruq'eb' li Xb'eenil Awa'b'ejil re li Tijonelil re Melkisedek.

20 Ut jun tz'aqal ralal xk'ajol laj Aaron, jo'kan ajwi', tento taa'eetaliq xb'aan li Awa'b'ejil a'in, ut taatawmanq chi k'ulub'ej, ut "taayuleq ut ^btaak'ojob'amanq rub'el ruq' li Awa'b'ejil a'in, malaj ut moko kanab'amb'ileb' ta xb'aan

li chaq'rab' chi k'anjelank sa' lix tijonelileb'.

21 A'ut, sa' xk'ab'a' li aatin taqlanb'il chirix lix k'ulub'eb' sa' li tijonelil, li nanumsiman chalen li yuwa'b'ej toj rik'in li alalb'ej, neke'ru chixpatz'b'al lix yulb'aleb' wi sa' junaq hoonal neke'ru chixk'utb'al xyaalal lix xe'toonil, malaj ut neke'xnaw xyaalal chi k'utb'esinb'il xb'aan li Qaawa' rub'el ruq' li Awa'b'ejil li ak yeeb'il resil.

22 Ut jo'kan wi'chik, maajun obiisp chi moko junaq taqenaqil aj tij li xaqab'amb'ilaq choq' re li k'anjel a'in taatz'ileq rix chi moko taak'eheq xtojb'al xmaak xb'aan junaq maak xb'aanu, ka'ajwi' wi taa-wanq chiru li "Xb'eenil Awa'b'ejil re li iglees;

23 Ut a' yaal jo' natawe' chi wank xmaak chiru li Awa'b'ejil a'in, rik'in li ch'olob'amb'il aatin li ink'a' naru xsachb'al xwankil, taateneb'amanq xtojb'a-maak;

24 Ut wi naxjal xk'a'uxl "taakuymanq xmaak, jo' chanru li sumwank ut li taqlahom re li iglees.

25 Ut jo'kan wi'chik, a' yaal jo' naq eb' li "na'b'ej yuwa'b'ej wankeb' ralal xk'ajol sa' Sion, malaj sa' junaq reheb' li ^broqechal li k'uub'amb'ileb', li moko 'neke'xk'ut ta chiruheb' li tzol'leb' re jalb'a-

16a Tz. ut S. 107:15-17.
K'UTUL RAQAL:
Tijonelil re Aaron.

17a K'UTUL RAQAL: Xlawil li tijonelil.

18a Exo. 40:12-15;
Tz. ut S. 84:18;
107:13-16, 70-76.

19a K'UTUL RAQAL: Taqenaqil aj tij.

b K'UTUL RAQAL:
Obiisp.

20a K'UTUL RAQAL:
Yuluk.

b K'UTUL RAQAL:
K'ojob'ank.

22a K'UTUL RAQAL:
Xb'eenil Awa'b'ejil.

24a K'UTUL RAQAL: Kuyuk maak.

25a K'UTUL RAQAL:
Junkab'al—Lix
k'anjel li na'b'ej
yuwa'b'ej.

b K'UTUL RAQAL:
Oqech, roqechal.

c K'UTUL RAQAL:
K'utuk, tzolonel.

k'a'uxlej, xpaab'ankil li Kristo li Ralal li yo'yookil Dios, ut li kub'ihá' ut li maatan re li Santil Musiq'ej rik'in xk'eeb'al li uq'ej, naq "waqxaqib' chihab' xyu'ameb', chiwangq li 'maak sa' xb'een xjolomeb' li na'b'ej yuwa'b'ej.

26 Xb'aan naq a'inaq jun chaq'rab' choq' reheb' li wankeb' "Sion, malaj sa' junaq reheb' li roqechal a'an li k'uub'anb'il.

27 Ut "te'kub'eeq xha' li ralal xk'a-joleb' choq' re ^brisinkil lix maakeb' naq 'waqxaqib' chihab' xyu'ameb', ut te'xk'ul lix k'ehonik li uq'ej.

28 Ut te'xk'ut ajwi' chiruheb' li ralal xk'ajol naq "te'tijoj, ut naq te'b'eeq chi tiik chiru li Qaawa'.

29 Ut eb' li wankeb' Sion te'roxloq'i ajwi' li "Hilob'aal kutan re xk'uulankil xsantilal.

30 Ut eb' li wankeb' Sion te'-jultiko'q ajwi' reheb' lix k'anjeleb', a' yaal jo' xaqab'anb'ileb' chi k'anjelak, chi anchal xxaqxookileb' xch'ool; xb'aan naq laj q'em taawanq chi jultikanb'il chiru li Qaawa'.

31 Anajwan, laa'in, li Qaawa', ink'a' nasaho' chi tz'aqal inch'ool rik'ineb' li ani wankeb' Sion, xb'aan naq wankeb' "laj q'em sa' xyanqeb'; ut eb' li ralal xk'ajol yookeb' ajwi' chi ninqank sa' li ^bmaa'usilal; ink'a' ajwi' neke'xsik' chi anchaleb' xch'ool li b'ihomal re junelik q'e kutan; nujenaq b'an lix naq'eb' ru rik'in rahok eechej.

32 Li k'a'aq re ru a'in tento raj naq ink'a' taawanq, ut tento taasache'q chaq sa' xyanqeb'; jo'kan ut, lin moos aj Oliver Cowdery chixk'amaq li aatin a'in toj sa' li ch'och' Sion.

33 Ut jun taqlahom nink'e reheb'—naq ani li moko naxb'aanu ta lix "tij chiru li Qaawa' sa' xkutan kil a'an, chiwangq chi ^bjultikanb'il chiru laj raqol aatin re lin tenamit.

34 Li "aatin a'in yaal ut paab'ajel; jo'kan ut, mee'q'et, chi moko ^bcherisi chaq k'a'ruhaq chi sa'.

35 K'ehomaq reetal, laa'in li "Alfa ut li Omega, ut ^btink'ulunq chi seeb'. Amen.

TASAL 69

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith li Profeet, sa' Hiram, Ohio, Noviembre 1831 (History of the Church, 1:234–235). Li jultikanb'il na'leb' li ch'utub'anb'il, li tento taapuktesimanq sa' junpaat, kik'ulub'aman

25d Tz. ut S. 18:42; 20:71.
e Jak. 1:19;

Tz. ut S. 29:46–48.

26a K'UTUL RAQAL: Sion.

27a K'UTUL RAQAL: Kub'ihá', kub'sink há'.

b K'UTUL RAQAL: Risinkil li maak.

c K'UTUL RAQAL: Teneb'aak, teneb'anb'il.

28a K'UTUL RAQAL: Tijok.

29a Tz. ut S. 59:9–12.

K'UTUL RAQAL:

Hilob'aal kutan.

31a K'UTUL RAQAL: Aj

q'em, q'emal.

b K'UTUL RAQAL: Aj maak.

c Tz. ut S. 6:7.

33a K'UTUL RAQAL: Tijok.

b K'UTUL RAQAL: Q'usuk, xq'usb'al; Raqok aatin, raqb'a-aatin.

34a Apok. 22:6.

b Tz. ut S. 20:35;

93:24–25.

35a K'UTUL RAQAL: Alfa ut Omega.

b Tz. ut S. 1:12.

sa' li b'oqb'il ch'utub'aj-ib' sa' 1 Noviembre. Sa' 3 Noviembre, li k'utb'esinb'il na'leb' li natawman arin jo' tasal 133 kitique' chiru, ut Xtiqb'al li Aatin kiyeeman re. Chi k'ulub'amb'il xb'aan li ch'utub'aj-ib', laj Oliver Cowdery kixaqab'aman re xk'amb'al li tz'iib'amb'il aatin wan wi' li k'utb'esinb'il na'leb' ut taqlahom chi ch'utub'amb'il, toj sa' Independence, Missouri, re taak'uub'amanq choq' hu. Ki'ajman naq tixk'am ajwi' li tumin rik'in, li kikub'siman re xwaklesinkil li Iglees sa' Missouri. Rik'in naq li b'e tixk'am taanume'q chiru jun li ch'och' b'ar wi' ka'ch'in ajwi' li tenamit toj reetal sa' xmaril li ch'och', ki'ajman ani taa'ochb'eeninq re chi b'EEK.

1-2, Laj John Whitmer tento taa'ochb'eeninq re laj Oliver Cowdery toj sa' Missouri; 3-8, Tento ajwi' taa-jultikanq aatin, ut tixch'utub', tixk'uula, ut tixtz'iib'a resil li k'a'ru nak'ulman.

CHEX'AB'INQ chiwu, chan li Qaawa' lee Dios, choq' re lix chaab'ilal lin moos aj "Oliver Cowdery. Maawa' xchaab'ilal inna'leb' naq a'an taak'ehe'q chixk'uula li taqlahom ut li tumin li tixk'am toj sa' li ch'och' Sion, ka'ajwi' wi taaxik junaq rochb'een, li tiikaq xch'ool ut xaqxooq chi paab'ank.

2 Jo'kan ut, laa'in, li Qaawa', nawaj naq lin moos, aj "John Whitmer, taaxik rochb'een inmoos aj Oliver Cowdery.

3 Ut jo'kan ajwi' naq taakanaaq a'an chixtz'iib'ankil ut chixk'uub'ankil jun "esil chirix chixjunil li k'a'aq re ru nim xwankil li taaril ut tixnaw chirix lin iglees;

4 Ut jo'kan ajwi' naq tixk'ul "xna'leb' ut xtenq'ankil rik'in lin

moos aj Oliver Cowdery ut jalaneb' chik.

5 Ut jo'kan ajwi', eb' lin moos li wankeb' sa' jalaneb' chik li na'ajej sa' li ruchich'och' tento te'x-taqla li resil lix "mertoomileb' sa' li ch'och' Sion;

6 Xb'aan naq li ch'och' Sion taawanq choq' xk'ojleb'aal, ut choq' jun na'ajej re xk'ulb'al ut xb'aanunkil chixjunil li k'a'aq re ru a'in.

7 A'b'anan, lin moos aj John Whitmer chib'eeq k'iila sut sa' li junjunq chi na'ajej, ut sa' li junjunq chi iglees, re naq q'axal wi'chik taaruq chixk'ulb'al xnawom—

8 Rik'in jultikank aatin ut ch'olob'ank, tz'iib'ak, xk'eeb'al wi'chik reetalil li ak tz'iib'amb'il, sik'ok, ut xtawb'al chixjunil li k'a'aq re ru li taawanq choq' re xchaab'ilal li iglees, ut choq' reheb' li tasal tenamit li yookeb' chi nimank, li te'nimanq sa' li ch'och' "Sion, re te'reechani chiru li junjunq tasal tenamit, chi junelik q'e kutan. Amen.

69 1a K'UTUL RAQAL:
Cowdery, Oliver.
2a K'UTUL RAQAL:
Whitmer, John.

3a Tz. ut S. 47:1-3; 85:1.
4a K'UTUL RAQAL:
Na'leb' K'eeb'il.
5a K'UTUL RAQAL:

Mertoom,
mertoomil.
8a K'UTUL RAQAL: Sion.

TASAL 70

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith li Profeet, sa' Kirtland, Ohio, 12 Noviembre, 1831 (History of the Church, 1:235-237). Li esil kixtz'iib'a li Profeet kixye naq ke'uxman kaahib' li b'oqb'il ch'utub'aj-ib' chalen sa' li 1 toj sa' li 12 xb'e li po Noviembre. Sa' xraqikeb' li ch'utub'aj-ib' a'in, ke'aatinak chirix xnimal xwankil li Hu re Taqlahom, li moqon k'ab'a'inb'il li Tzol'leb' ut li Sumwank; ut li profheet kixye naq a'an "lix k'ojob'ankil li Iglees sa'eb' li roso'jik kutan a'in, ut jun chaab'ilal choq' re li ruchich'och', li naxk'ut naq lix lawil li muqmuukil na'leb' re li rawa'b'ejihom li qaKolonel k'eeb'il wi'-chik sa' ruq'eb' li winq" (History of the Church, 1:235).

1-5, *Neke'xaqab'aman li mertoom re xpuktesinkil li k'utb'esinb'il na'leb'; 6-13, Eb' li neke'k'anjelak sa' li k'a'aq re ru re li musiq'ej xk'ulub'eb' lix toj-b'aleb'; 14-18, Eb' laj santil paab'anel tento te'wanq chi juntaq'eet sa' li k'a'aq re ru re li yu'am a'in.*

K'EHOMAQ reetal ut chex'ab'inq, ex li wankex Sion, ut chejunilex tenamit re lin iglees li wankex chaq chi najt, ut ab'ihomaq li raatin li Qaawa' li nink'e re lin moos aj Jose Smith, alalb'ej, ut re ajwi' lin moos aj Martin Harris, ut re ajwi' lin moos aj Oliver Cowdery, ut re ajwi' lin moos aj John Whitmer, ut re ajwi' lin moos aj Sidney Rigdon, ut re ajwi' lin moos aj William W. Phelps, choq' taqlahom reheb'.

2 Xb'aan naq nink'e reheb' jun taqlahom; jo'kan ut, chex'ab'inq ut ab'ihomaq, xb'aan naq jo'ka'in naxye li Qaawa' reheb'—

3 Laa'in, li Qaawa', keb'inxaqab', ut keb'ink'ojob' re te'wanq choq' "mertoom sa' xb'eeneb' li k'utb'esinb'il na'leb' ut li taqlahom

li kink'e reheb', ut li moqon tin-k'e reheb';

4 Ut jun resil li mertoomil a'in tinpatz' chiruheb' sa' xkutankil li raq'b'a-aatin.

5 Jo'kan ut, kinxaqab' choq' reheb', ut a'in lix k'anjeleb' sa' lix iglees li Dios, naq te'xtuqub' a'an, ut li k'a'aq re ru chirix, relik chi yaal, li k'aru nak'ule' xb'aan.

6 Jo'kan ut, jun taqlahom nink'e reheb', naq ink'a' te'xk'e li k'a'aq re ru a'in re li iglees, chi moko re li ruchich'och';

7 A'b'anan, a' yaal jo' neke'k'uluk chi numenaq sa' xb'een li na'ajman choq' re li nak'anjelak reheb' ut li ajb'il xb'aaneb', taak'eemanq sa' lin "k'uuleb'aal kab'l;

8 Ut li k'aru taak'ule'q taaq'axtesimanq choq' reheb' li wankeb' Sion, ut lix tasalil lix tenamiteb', a' yaal jo' neke'ok choq' aj "eechanihom jo' chanru lix chaq'rab' li awa'b'ejihom.

9 K'ehomaq reetal, a'in li naxteneb' li Qaawa' sa' xb'een li junjung chi winq sa' "xmertoomil, jo'

chanru ajwi' naq laa'in, li Qaawa', kinxaqab' malaj moqon tinxaqab' choq' re yalaq ani chi winq.

10 Ut k'ehomaq reetal, maajun wan chi isinb'il chaq rub'el li chaq'rab' a'in, li neke'wan sa' lix iglees li yo'yookil Dios;

11 Relik chi yaal, chi moko li obiisp, chi moko laj "b'aanunel k'anjel li nak'uulank re lix k'uuleb'aal kab'l li Qaawa', chi moko li ani xaqab'amb'il sa' jun mertoomil sa' xb'een li k'a'aq re ru re li yu'am a'in.

12 Li ani xaqab'amb'il chixk'anjelankil li k'a'aq re ru re li musiq'ej, a'an ajwi' "xk'ulub' lix tojb'al, jo' chanru ajwi' eb' li xaqab'amb'ileb' sa' jun mertoomil re xk'anjelankil li k'a'aq re ru re li yu'am a'in;

13 Relik chi yaal, q'axal naab'al wi'chik, ut a' naab'alil a'an natam choq' reheb' rik'in lix k'utb'esihom li Musiq'ej.

14 A'b'anan, sa' li k'a'ru eere, re li yu'am a'in, texwanq chi "juntaq'et,

ut mib'aanuman chi moko anchal ta eech'ool, malaj ut lix naab'alil lix k'utb'esihom li Musiq'ej ram-b'ilaq chaq.

15 Anajwan, li "taqlahom a'in nink'e reheb' lin moos choq' re lix chaab'ilaleb' naq yookeb' chi kanaak, choq' xk'utb'esinkil li wosob'tesihom sa' xb'een lix jolomeb', ut choq' xq'ajkamunkil lix 'yalb'aleb' xq'e, ut choq' xkolb'aleb' rix;

16 Choq' tzakemq ut choq' "aq'ej; choq' eechanihomej; choq' ochoch ut choq' ch'och, sa' yalaq k'a'ru li teb'ink'e wi' laa'in, li Qaawa', ut yalaq ta b'ar teb'intaqla wi' laa'in, li Qaawa'.

17 Xb'aan naq tiikeb' chaq chi paab'ank sa' xb'een "k'iila k'a'aq re ru, ut us li ke'xb'aanu, a' yaal jo' ink'a' xe'maakob'.

18 K'ehomaq reetal, laa'in, li Qaawa', "nikin'uxtaanan ut te'wosob'tesi, ut eb' a'an te'ok sa' li sahil ch'oolejil xb'aan li k'a'aq re ru a'in. Chi jo'kan. Amen.

TASAL 71

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il re laj Jose Smith li Profeet ut laj Sidney Rigdon, sa' Hiram, Ohio, 1 Diciembre, 1831 (History of the Church, 1:238-239). Li Profeet kikana chaq chixjaltesinkil ru li Santil Hu rochb'een laj Sidney Rigdon jo' aj tz'iib'anel, toj reetal naq kik'ule' li k'utb'esinb'il na'leb' a'in, ut sa' li kutan a'an kikanab'aak a'an chiru jun k'amok re te'ruuq chixb'aanunkil li b'eresinb'ileb' wi' arin. Eb' li komon ke'taqlaak chi xik re jultikank aatin, re xtuqub'ankil li ra ki'ek'aman chirix li iglees xb'aan junjung li aatin puktesinb'il sa' jun chi perel hu xb'aan laj Ezra Booth, li kiq'etok chaq paab'ank.

11a Tz. ut S. 57:6.

12a Luk. 10:7.

14a Tz. ut S. 49:20.

K'UTUL RAQAL:

Q'axtesink, chaq'rab'

re q'axtesink-ib'.

15a Deut. 10:12-13.

b K'UTUL RAQAL: Yalok q'e.

16a Tz. ut S. 59:16-20.

17a Mat. 25:21-23.

18a K'UTUL RAQAL: Uxtaan,

uxtaanank.

1-4, *Laj Jose Smith ut laj Sidney Rigdon neke'taqlaak chixjultikankil li evangelio; 5-11, Eb' li xik' neke'elok reheb' laj santil paab'anel te'sache'q xna'leb'.*

K'EHOMAQ reetal, jo'ka'in naxye li Qaawa' eere laa'ex inmoos aj Jose Smith, alalb'ej, ut aj "Sidney Rigdon, naq ak xtaw chi yaal li hoonal naq na'ajman ut aajel ru choq' we naq teete xtz'uumal eere sa' ^bxjultikankil lin evangelio, li k'a'aq re ru re li awa'b'ejihom, rik'in xch'olob'ankil li ^mmuqmuukil na'leb' chirix, sa'eb' chaq li loq'laj hu, jo' chanru li jun raqal re li Musiq'ej ut li wankilal li taak'eemanq eere, jo' chanru ajwi' nawaj.

2 Chi yaal ninye eere, ch'olob'omaq chiru li ruchich'och' sa'eb' li na'ajej sa' eesutam, ut sa' li iglees ajwi', chiru xnumik jarub'aq kutan, toj reetal ajwi' naq taak'eh'e'q chi nawmank cheru.

3 A'in chi yaal jun taqlanb'il k'anjel chiru jarub'aq kutan, li ninke'e eere.

4 Jo'kan ut, chexk'anjelaq sa' li wawimq. B'oqomaqeb' li wankeb'

sa' li ruchich'och', ut ch'olob'omaq xyaalal, ut kawresihomaq li b'e choq' re li taqlahom ut li k'utb'esinb'il na'leb' li toj te'chalq.

5 Anajwan, k'ehomaq reetal, a'in xchaab'ilal li na'leb'; ani na'elok re li aatin, "chixtawaq xyaalal ut ^bchik'uluq ajwi';

6 Xb'aan naq re li ani nak'uluk taak'eemanq chi q'axal wi'chik "xnaab'alil, a' li wankilal ajwi'.

7 Jo'kan ut, "chesacheb' xna'leb' li xik' neke'elok eere; b'oqomaqeb' chaq ^bchek'ulb'al chi k'utk'u jo' ajwi' eejunes; ut a' yaal jo' lee tiikilal chi paab'ank, taak'utb'esimanq lix xutaaneb'.

8 Jo'kan ut, che'xk'am chaq xkawil lix jitomeb' chiru li Qaawa'.

9 Jo'ka'in naxye chi yaal li Qaawa' eere—maajun "k'anjeleb'aal wan li yiib'amb'il re eepleetinkil li taa'usaaq;

10 Ut wi ani junaq chi winq tixtaqsi lix yaab' xkux re eejitb'al, a'an taasache'q xna'leb' sa' li kutan k'oxlanb'il inb'aan.

11 Jo'kan ut, chepaab'eb' lin taqlahom; yaaleb' a'an, ut paab'ajel. Chi jo'kan. Amen.

TASAL 72

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith li Profeet, sa' Kirtland, Ohio, 4 Diciembre 1831 (History of the Church, 1:239-241). Junjunq reheb' li xb'eenil ut li komon ke'xch'utub' chaq rib' re xtzolb'al li teneb'amb'ileb' wi', ut re xwaklesinkil li raameb' sa' lix tzol'leb' li Iglees. Li tasal a'in, a'an chi junajinb'il wiib' li k'utb'esinb'il na'leb' li ke'keeman

71 1a K'UTUL RAQAL:
Rigdon, Sidney.
b K'UTUL RAQAL:
Xk'anjeleb' laj k'amol aatin.

c Tz. ut S. 42:61, 65.
5a K'UTUL RAQAL:
Tawom ru.
b Alma 12:9-11.
6a Mat. 13:12.

7a Mois. 7:13-17.
b Tz. ut S. 63:37;
68:8-9.
9a Isa. 54:17.

sa' li junaj chi kutan. Li raqal 1 toj 8 naxk'e chi nawmank lix b'oqbal laj Newel K. Whitney choq' obiisp. Chirix a'an kib'oqe' ut kik'ojob'aak, toja' naq kik'ule' li raqal 9 toj 26, li naxk'e chik xkomon li na'leb' chirix lix teneb'ankil li obiisp.

1-8, Eb' li xb'eenil tento te'xq'axtesi resil lix mertoomileb' chiru li obiisp; 9-15, Li obiisp naxk'uula li k'uuleb'aal kab'l ut narileb' li neb'a' ut li maak'a'eb' wan re; 16-26, Eb' li obiisp tento te'xk'ut chi tz'iib'amb'il lix k'uulub'ejileb' li xb'eenil.

CHEX'AB'INQ, ut ab'ihomaq lix yaab' xkux li Qaawa', ex li kech'utub' eerib', li "taqenaqilex aj tij re lin iglees, li k'eeb'il eere li b'awa'b'ejihom ut li wankilal.

2 Xb'aan naq chi yaal jo'ka'in naxye li Qaawa', aajel ru choq' we naq taaxaqab'amanq jun "obiisp choq' eere, malaj eere chaq, choq' re li iglees sa' li jun raqal a'in re li rawimq li Qaawa'.

3 Ut chi yaal xeb'aanu sa' li na'leb' a'in jo' chanru xchaab'ilal li na'leb', xb'aan naq teneb'amb'il xb'aan li Qaawa', sa' ruq' li junjunq chi "mertoom, naq tixq'axtesi jun b'resil lix 'mertoomil, sa' li yu'am a'in jo' ajwi' sa' li junelik q'e kutan.

4 Xb'aan naq ani tiik chi paab'ank ut "chaab'il xna'leb' sa' li yu'am a'in, natawman chi k'ulub'ej re reechaninkileb' li b'ochoch kawresinb'il choq' re xb'aan lin Yuwa'.

5 Chi yaal ninye eere, eb' li xb'eenil re li iglees sa' li jun raqal a'in re li "wawimq te'xq'axtesi jun resil lix mertoomileb' chiru li obiisp, li xaqab'amb'ilaq inb'aan sa' li jun raqal a'in re li wawimq.

6 Li na'leb' a'in taawanq chi tz'iib'amb'il, re taanumsimanq re li obiisp sa' Sion.

7 Ut lix teneb'ankil li "obiisp taa'k'eh'e'q chi nawmank xb'aaneb' li taqlahom li ak' k'eeb'il, ut lix yaab' xkux li ch'utub'aj-ib'.

8 Ut anajwan, chi yaal ninye eere, lin moos aj "Newel K. Whitney a'an li winq li taaxaqab'amanq ut taak'ojob'amanq choq' re li wankilal a'in. A'in li rajom li Qaawa' lee Dios, laj Tojol eerix. Chi jo'kan. Amen.

9 Li raatin li Qaawa', chi tiqb'il chiru li chaq'rab' li ak' k'eeb'il, li naxk'e chi nawmank lix teneb'ankil li obiisp li k'ojob'amb'il choq' re li iglees sa' li jun raqal a'in re li wawimq, a'an chi yaal a'in—

10 Re xk'uulankil lix "k'uuleb'aal kab'l li Qaawa', re xk'ulb'al lix tumin li iglees sa' li jun raqal a'in re li awimq;

11 Re xk'ulb'al li esil rik'ineb' li xb'eenil jo' chanru taqlanb'il junxil;

72 1a Tz. ut S. 68:14-19.

b K'UTUL RAQAL:

Awa'b'ejihom re
choxa malaj ra-
wa'b'ejihom li Dios.

2a K'UTUL RAQAL:

Obiisp.

3a K'UTUL

RAQAL: Mertoom,
mertoomil.

b Tz. ut S. 42:32;

104:11-13.

c Luk. 19:11-27.

4a Mat. 24:45-47.

b Tz. ut S. 59:2.

5a K'UTUL RAQAL:

Awimq re li Qaawa'.

7a Tz. ut S. 42:31; 46:27;
58:17-18; 107:87-88.

8a K'UTUL RAQAL:

Whitney, Newel K.

10a Tz. ut S. 70:7-11; 78:3.

K'UTUL RAQAL:

K'uuleb'aal kab'l.

ut re "xk'eeb'al li ajb'il xb'aaneb' a'an, li te'tojog re xtz'aq li k'aru neke'xk'ul, a' yaal jo' wan k'aru te'tojog wi';

12 Re naq a'in ajwi' taakanaaq chi q'axtesinb'il choq' re lix chaab'ilal li iglees, reheb' li neb'a' ut li maak'a'eb' wan re.

13 Ut ani "maak'a' rik'in k'aru taatojoj wi', jun eetalil taatz'iib'amanq ut taaq'axtesimanq re li obiisp sa' Sion, li taatojoj re li k'as rik'in li k'aru tixk'e li Qaawa' sa' ruq'.

14 Ut lix k'anjeleb' li tiikeb' chi paab'ank li neke'k'anjelak sa' li k'aaq re ru re li musiq'ej, sa' xk'anjelankil li evangelio ut li k'aaq re ru re li awa'b'ejihom chiru li iglees, ut chiru ajwi' li ruchich'och', tixsume ru li k'as chiru li obiisp sa' Sion;

15 Chi jo'kan nachal chaq rik'in li iglees, xb'aan naq jo' chanru li "chaq'rab', li junjunq chi winq li nataqe' Sion tento tixk'e chixjunil li k'aaq re ru chiru li obiisp sa' Sion.

16 Ut anajwan, ninye chi yaal eere, naq rik'in naq li junjunq xb'eenil sa' li jun raqal a'in re li awimq tento tixk'e jun resil lix mertoomil re li obiisp sa' li jun raqal a'in re li awimq—

17 Jun "hu k'eeb'il xb'aan laj raqol aatin malaj li obiisp sa' li jun raqal a'in re li awimq, choq' re li obiisp sa' Sion, naxk'ut chi k'ulub'ej li junjunq chi winq, ut naxsume ru chixjunil li k'aaq re ru, choq'

reechanihom, ut re taak'ule'q jo' jun ^bmertoom chaab'il xna'leb' ut jo' jun aj k'anjel tiik;

18 Wi ink'a' jo'kan, moko k'ulub'انب'ilaq ta xb'aan li obiisp sa' Sion.

19 Ut anajwan, chi yaal ninye eere, li junjunq xb'eenil li tixk'e jun esil re li obiisp re li iglees sa' li jun raqal a'in re li awimq, chixwanq chi k'utb'il xb'aan li iglees malaj eb' li iglees, li nak'anjelak wi' naq k'ulub'انب'il, re naq taaruq tixk'ut rib' a'an ut li esil li naxk'e, chi k'ulub'انب'il sa' chixjunil li k'aaq re ru.

20 Ut jo'kan wi'chik, eb' lin moos li xaqab'انب'ileb' choq' mertoom sa' xb'een jo' k'ihal li "tz'iib'انب'il re lin iglees che'xpatz'aq lix tenq'ankileb' chiru li obiisp malaj eb' li obiisp sa' chixjunil li k'aaq re ru—

21 Re naq taaruq te'puktesimanq li "k'utb'esinb'il na'leb', ut te'xix toj sa' xmaril li ruchich'och'; re naq taaruq te'xk'ul ajwi' li tumin li taachaab'ilob'resinq re li iglees sa' chixjunil li k'aaq re ru;

22 Re naq eb' a'an ajwi' te'ruuq chixk'utb'al rib' chi k'ulub'انب'il sa' chixjunil li k'aaq re ru, ut te'k'eh'e'q sa' ajl jo' mertoom chaab'ileb' xna'leb'.

23 Ut anajwan, k'ehomaq reetal, a'in taawanq choq' k'utb'il na'leb' choq' reheb' chixjunil li ruq' lin iglees li jek'inb'ileb', sa' yalaq ch'och'

11a Tz. ut S. 75:24.

13a K'UTUL RAQAL:
Neb'a'.

15a Tz. ut S. 42:30-31.

K'UTUL RAQAL: Q'axtesink, chaq'rab' re q'axtesink-ib'.

17a Tz. ut S. 20:64, 84.

b Tz. ut S. 42:32.

20a Tz. ut S. 70:3-5.

21a K'UTUL RAQAL: Tzol'leb' ut Sumwank.

te'xaqab'amanq wi'. Ut anajwan nink'e xraqik lin yehom.

24 Junjunq aatin tiqb'il ru xkomon li chaq'rab' re li awa'b'eijhom, chirixeb' li komon sa' li iglees—eb' li ani "xaqab'anb'ileb' xb'aaan li Loq'laj Musiq'ej re te'taqe'q Sion, ut eb' li usilanb'ileb' chi taqe'q toj Sion—

25 Che'xk'amaq rik'in li obiisp

jun ch'olob'anel hu k'eeb'il xb'aaan oxib' xb'eenil re li iglees, malaj jun ch'olob'anel hu k'eeb'il xb'aaan li obiisp;

26 Wi ink'a' jo'kan, li ani taataqe'q sa' li ch'och' Sion moko taak'ehe'q sa' ajl jo' jun mertoom chaab'il xna'leb'. A'in ajwi' jun k'utb'il na'leb'. Amen.

TASAL 73

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il re laj Jose Smith li Profeet ut laj Sidney Rigdon, sa' Hiram, Ohio, 10 Enero 1832 (History of the Church, 1:241–242). Chalen chaq xtiklajik li Diciembre li ak xnume' chaq, li Profeet ut laj Sidney ke'wan chaq chi jultikank aatin, ut rik'in a'in k'a'jo' naq kiruhan xtuqub'ankil li ra ki'ee'k'aman chirix li Iglees (chi'ilmanq xtiklajik li tasal 71).

1–2, Eb' li xb'eenil tento te'kanaaq sa' jultikank aatin; 3–6, Laj Jose Smith ut laj Sidney Rigdon tento te'ok wi'chik chixjaltesinkil ru li aatin sa' li Santil Hu toj reetal taachoymanq.

XB'AAAN naq chi yaal, jo'ka'in naxye li Qaawa'; aajel ru choq' we naq "te'kanaaq chixjultikankil li evangelio, ut chixwaklesinkil xch'ooleb' li iglees sa'eb' li na'ajej sa' xsutameb', toj reetal li ch'utub'aj-ib';

2 Ut chirix a'an, k'ehomaq reetal, taak'ehe'q chi nawmank chiruheb', xb'aaan lix "yaab' xkux li

ch'utub'aj-ib', k'a'ruhatq lix taqlanb'il k'anjeleb'.

3 Anajwan, chi yaal ninye eere laa'ex inmoos, Jose Smith, alalb'ej, ut Sidney Rigdon, chan li Qaawa', "na'ajman ru b'jaltesink ru li aatin wi'chik;

4 Ut a' yaal jo' naruhan, jultikank aatin sa'eb' li na'ajej sa' eesutam toj reetal li ch'utub'aj-ib'; ut chirix a'an aajel ru naq texkanaaq sa' li k'anjel re jaltesink ru aatin toj reetal taachoymanq.

5 Ut chiwanq a'in choq' k'utb'il eetalil chiruheb' li xb'eenil toj taak'eemanq chik li nawom, jo' chanru ajwi' tz'iib'anb'il.

24a K'UTUL RAQAL: B'oqok, b'oqb'il xb'aaan li Dios, xb'oqb'al.
73 1a AAN: eb' li jun ch'ol chik li wankeb' sa' li taqlanb'il k'anjel; chi'ilmanq

Tz. ut S. 57–68.
2a Tz. ut S. 20:63.
3a Kitaqlaman junxilaj re laj Jose ut laj Sidney naq te'xkanab' xjaltesinkil ru li Santil Hu ut

te'xjultika li evangelio. Tz. ut S. 71:2.
b Tz. ut S. 45:60–61; 76:15.
K'UTUL RAQAL: Jaltesinb'il ru xb'aaan laj Jose Smith (JJS).

6 Anajwan maak'a' chik nink'e eere sa' li hoonal a'in. "B'ak'omaq

lee yiitoq ut tiikaq eek'a'uxl. Chi jo'kan. Amen.

TASAL 74

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il re laj Jose Smith li Profeet, sa' Hiram, Ohio, Enero 1832 (History of the Church, 1:242). Li Profeet naxtz'iib'a: "Chirix xk'ulb'al li raatin li Qaawa' a'in [Tzol'leb' ut Sumwank 73] kintikib' wi'chik xjaltesin-kil ru li loq'laj hu, ut kink'anjelak chi yalb'il inq'e toj rub'elaj li ch'utub'aj-ib', li tento taa'uxmanq sa' 25 xb'e li po Enero. Chiru li kutan a'an kink'ul ajwi' a'in, re xch'olob'ankil xyaalal li xb'een Hu reheb' laj Korinto, ch'ol 7, raqal 14" (History of the Church, 1:242).

1-5, Laj Pablo naxk'e xna'leb' li Ig-lees sa' lix kutan a'an naq ink'a' te'x-paab' lix chaq'rab' laj Moises; 6-7, Eb' li kok'al ka'ch'ineb' xyu'am santob'resinb'ileb' xb'aan lix tojb'al rix li maak.

XB'AAN naq li "b'eelomej li ink'a' napaab'an, santob'resinb'il xb'aan li ixaqilb'ej, ut li ixaqilb'ej li ink'a' napaab'an santob'resinb'il xb'aan li b'eelomej; wi ta ink'a' jo'kan, tz'ajaqeb' raj ru lee ralal eek'ajol; a'ut anajwan santeb'.

2 Anajwan, sa' xkutaneb' li apostol li chaq'rab' chirix xsetb'al xtz'uumal li tz'ejwalej natawman sa' xyanq chixjunileb' laj Judio li ink'a' neke'paab'ank re lix evangelio li Jesukristo.

3 Ut kik'ulman naq kiwakli jun nimla "wech'ok-ib' sa' xyanqeb' li tenamit chirix li chaq'rab' re ^bxsetb'al xtz'uumal li tz'ejwalej, xb'aan

naq li b'eelomej li ink'a' napaab'an kiraj naq eb' li ralal xk'ajol te'setmanq xtz'uumaleb' lix tz'ejwal ut te'k'eh'e'q rub'el xwankil lix 'chaq'rab' laj Moises, ut a' chaq'rab' a'an ak tz'aqlojenaq ru.

4 Ut kik'ulman naq eb' li alal k'ajolb'ej, rik'in naq k'iresinb'ileb' rub'el xwankil lix chaq'rab' laj Moises, ke'ab'in chiru li "na'leb' kanab'anb'il xb'aaneb' lix yuwa', ut moko ke'xpaab' ta lix evangelio li Kristo, sa' li ke'ok wi' chi moko santeb' ta.

5 Jo'kan ut, xb'aan li ajom a'in naq li apostol kitz'iib'ak choq' re li iglees, ut kixk'e jun taqlahom reheb', moko re ta li Qaawa', re b'an a'an xjunes, naq jun aj paab'anel ink'a' "taajunajimanq rik'in jun li ink'a' napaab'an, ka'ajwi' wi taak'ehe'q xraqik lix ^bchaq'rab' laj Moises rik'ineb';

6 Re naq te'kanaaq li ralal xk'ajol

6a 1 Pe. 1:13.
74 1a 1 Kor. 7:14-19.
3a Hech. 15:1-35;
Gal. 2:1-5.

b K'UTUL RAQAL: Xsetb'al xtz'uumal li

tz'ejwalej.
c K'UTUL RAQAL: Chaq'rab' re laj Moises.

4a K'UTUL RAQAL: Na'leb' kanab'anb'il.

5a K'UTUL RAQAL: Sumlaak—Sumlaak rik'in ani jalan xpaab'aal.

b 2 Ne. 25:24-27.

chi maak'a' li setok xtz'uumal li tz'ejwalej; ut taak'ehe'q xraqik li na'leb' kanab'anb'il, li nayehok re naq moko santeb' ta li kok'al; xb'aan naq natawman a'an sa' xyanqeb' laj Judio.

7 A'b'anan eb' li "kok'al ka'ch'ineb' xyu'am ^bsanteb', rik'in naq 'santob'resinb'ileb' xb'aan lix "tojb'al rix li maak xb'aan li Jesukristo, ut a'in xyaalalil li loq'laj hu.

TASAL 75

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith li Profeet, sa' Amherst, Ohio, 25 Enero 1832 (History of the Church, 1:242-245). Ki'uxman sa' jun ch'utub'aj-ib' li xaqab'anb'il chaq junxil. Sa' li ch'utub'aj-ib' a'in, laj Jose Smith kik'ulub'aman ut kik'ojob'aman jo' Awa'b'ej sa' xb'een li Taqenaqil Tijonelil. Junjunq li xb'eenil, li ke'ch'a'ajko' chiruheb' xk'am-b'aleb' li wing chixtawb'al ru lix jultikahomeb', ke'raj xnawb'al chik chi ch'olch'o ru k'a'ru tz'aqal li tento sa' xb'eeneb'. Chirix a'an kik'utb'esiman li na'leb' a'in.

1-5, Eb' li xb'eenil li tiikeb' chi paa-b'ank, li neke'xjultika li evangelio, te'xk'ul li junelik yu'am; 6-12, Tijonqex re xk'ulb'al laj K'ojob'anel Ch'oollej, li nak'utuk re chixjunil li k'a'aaq re ru; 13-22, Eb' li xb'eenil te'k'ojlaaq re raqok aatin chirixeb' li neke'tz'eq-taanank re lix jultikahomeb'; 23-36, Eb' lix junkab'aleb' li ani taqlanb'ileb' chi k'anjelak tento te'xk'ul xtenq'ankil rik'in li iglees.

CHI yaal, chi yaal, ninye eere, laa'in li nin'aatinak rik'in ajwi' "xyaab' xkux lin Musiq', laa'in ajwi' li ^bAlfa ut li Omega, lee Qaawa' ut lee Dios—

2 Chex'ab'inq, ex li kexk'ehok re lee k'ab'a' re texxik chixch'olob'ankil lin evangelio, ut "chixsetb'al ruq' li ^bwawimq.

3 K'ehomaq reetal, ninye eere naq a'an rajom inch'ool naq texxik ut ink'a' teeb'ay eerib', chi moko taa-wanq "eeq'emal, texk'anjelaq b'an rik'in xnimal eemetz'ew—

4 Rik'in xtaqsinkil xyaab' eekux jo' rik'in xyaab' jun trompeet, re "xch'olob'ankil li ^byaal jo' chanruheb' li k'utb'esinb'il na'leb' ut taqlahom li kink'e eere.

5 Ut chi jo'kan, wi tiikex chi paa-b'ank, taatub'laaq li k'iila "q'o-lom cherix, ut taak'ehe'q choq'

7a Moro. 8:8-15;

Tz. ut S. 29:46-47;
137:10.

b K'UTUL RAQAL: Sant.

c K'UTUL RAQAL:

Kolb'a-ib'—Kolb'a-ib'
reheb' li kok'al.

d K'UTUL RAQAL: Xtojb'al
rix li maak.

75 1a K'UTUL RAQAL: K'ut-
b'esink, k'utb'esinb'il
na'leb'.

b Apok. 1:8.

K'UTUL RAQAL: Alfa ut
Omega.

2a Jak. 5:62.

b K'UTUL RAQAL:
Awimq re li Qaawa'.

3a K'UTUL RAQAL: Aj
q'em, q'emal.

4a K'UTUL RAQAL:

Xk'anjeleb' laj k'amol
aatin.

b Tz. ut S. 19:37.

5a Sal. 126:6;

Alma 26:5.

^beekoroon li ^cnimank-u, ut li ^dloq'alil, ut li ^ekole'k chiru li kamk, ut li ^fjunelik yu'am.

6 Jo'kan ut, chi yaal ninye re lin moos aj William E. McLellin, "nawisi lix taqlankil li kink'e re naq taaxik sa'eb' li ch'och' sa' releb'aal li saq'e;

7 Ut nink'e jun ak' xtaqlankil, ut jun ak' taqlahom, sa' li ^aning'us wi' laa'in, li Qaawa', xb'aan lix ^bwech'ihom lix ch'ool;

8 Ut a'an xmaakob'; a'b'anan laa'in ninkuy xmaak ut ninye wi'chik re, Ayu sa'eb' li ch'och' sa' xtz'e li saq'e.

9 Ut lin moos aj Luke Johnson chixik roch'een, ut che'xch'olob'aq li k'a'aq re ru keb'intaqla wi'—

10 Rik'in xpatz'b'al xk'ab'a' li Qaawa' re xk'ulb'al laj ^aK'ojob'anel Ch'oolej, li taak'utuq chiruheb' chixjunil li k'a'aq re ru li aajel ru choq' reheb'—

11 Rik'in ^atijok junelik re naq moko te'ch'inanq ta xch'ool; ut a' yaal jo' neke'xb'aanu a'in, laa'in tinwanq rik'ineb' toj reetal ajwi' sa' li roso'jik.

12 K'ehomaq reetal, a'in li rajom li Qaawa' lee Dios cherix. Chi jo'kan. Amen.

13 Ut jo'kan wi'chik, chi yaal jo'ka'in naxye li Qaawa', lin moos aj

^aOrson Hyde ut lin moos aj ^bSamuel H. Smith che'xchapaq lix b'e sa'eb' li ch'och' sa' releb'aal li saq'e, ut che'xch'olob' li k'a'aq re ru keb'intaqla wi'; ut a' yaal jo' tiikeb' chi paab'ank, ilomaq, laa'in tinwanq ^crik'ineb' toj reetal ajwi' sa' li roso'jik.

14 Ut jo'kan wi'chik, chi yaal ninye re lin moos aj Lyman Johnson, ut re lin moos aj ^aOrson Pratt, eb' a'an te'xchap ajwi' lix b'eheb' sa'eb' li ch'och' sa' releb'aal li saq'e; ut k'ehomaq reetal, ut ilomaq, laa'in wankin rik'ineb', toj sa' ajwi' li roso'jik.

15 Ut jo'kan wi'chik, ninye re lin moos aj Asa Dodds, ut re lin moos aj Calves Wilson, naq te'xchap ajwi' lix b'eheb' sa'eb' li ch'och' sa' rokeb'aal li saq'e, ut te'xch'olob' lin evangelio, jo' chanru ajwi' li keb'intaqla wi'.

16 Ut ani tiik chi paab'ank taanumtaa sa' xb'een chixjunil li k'a'aq re ru, ut ^ataawaklesimanq sa' roso'jik li kutan.

17 Ut jo'kan wi'chik, ninye re lin moos aj Major N. Ashley, ut lin moos aj Burr Riggs, che'xchapaq ajwi' lix b'e sa' li ch'och' sa' xtz'e li saq'e.

18 Relik chi yaal, che'xchapaq lix b'e chixjunileb' a'an, jo' li

5b K'UTUL RAQAL: Koroon.

c K'UTUL RAQAL: Oxloq'ink.

d K'UTUL RAQAL: Loq'alil.

e K'UTUL RAQAL: Kole'k chiru li kamk.

f K'UTUL RAQAL: Junelik yu'am, yu'am chi

junelik.

6a Tz. ut S. 66:1-13.

7a K'UTUL RAQAL: Q'usuk, xq'usb'al.

b K'UTUL RAQAL: Wech'ink-ix; K'oxlahom.

10a Jwan 14:26.

K'UTUL RAQAL: K'ojob'anel Ch'oolej (aj).

11a 2 Ne. 32:9.

13a K'UTUL RAQAL: Hyde, Orson.

b K'UTUL RAQAL: Smith, Samuel H.

c Mat. 28:19-20.

14a K'UTUL RAQAL: Pratt, Orson.

16a Tz. ut S. 5:35.

keb'intaqla wi', ut che'xik sa' li junjunq chi ochoch, ut sa' li junjunq chi k'aleb'aal, ut sa' li junjunq chi tenamit.

19 Ut yalaq ochoch tex'ok wi', ut nekexk'uleb', kanab'omaq lee ro-sob'tesihom sa' xb'een li ochoch a'an.

20 Ut yalaq ochoch tex'ok wi', ut ink'a' nekexk'uleb', tex'elq chaq chi seeb' sa' li ochoch a'an, ut "tee-chiq'chiq'i chaq xpoqsil lee roq choq' xk'utb'al xyaalal chirixeb'.

21 Ut texnujob'resi iq rik'in "sahil ch'oolejil ut xsahil eeraam; ut nawomaq a'in, naq sa' xkutankil li raqb'a-aatin laa'ex texwanq choq' aj^b raqol aatin chirix li ochoch a'an, ut teeteneb' tojb'a-maak sa' xb'eeneb';

22 Ut ka'ch'inaq wi'chik xrahib' li maak'a'eb' xnawom chirix li Dios sa' xkutankil li raqb'a-aatin, chiru li ochoch a'an; jo'kan ut, "b'ak'omaq lee yiitoq ut tiikaqex chi paab'ank, ut laa'ex texnumtaaq sa' xb'een chixjunil li k'a'aq re ru, ut texwaklesiiq sa' roso'jik li kutan. Chi jo'kan. Amen.

23 Ut jo'kan wi'chik, jo'ka'in naxye li Qaawa' eere, ex xb'eenil re lin iglees, li kexk'ehok re lee k'ab'a' re taaruq teenaw li rajom xch'ool cherix—

24 K'ehomaq reetal, ninye eere, naq li teneb'amb'il sa' xb'een li

iglees, a'an tenq'ank sa' xk'eeb'al li nak'anjelak reheb' lix junkab'a-leb' a'an, ut jo'kan ajwi' xk'eeb'al li nak'anjelak reheb' lix junkab'a-leb' li ani b'oqb'ileb' ut li tento naq te'taqlamanq sa' li ruchich'och' re xch'olob'ankil li evangelio chiru li ruchich'och'.

25 Jo'kan ut, laa'in, li Qaawa', nin-k'e eere li taqlahom a'in, naq teetaw li na'ajej choq' reheb' lee junkab'al, a' yaal jo' wankeb' xch'ool lee komon chixteeb'al lix ch'ooleb'.

26 Ut chixjunileb' li ani neke'ru chixtawb'al li na'ajej choq' reheb' lix junkab'aleb', ut li k'a'ru nak'anjelak reheb' chi k'eeb'il xb'aan li iglees, me'xb'ay rib' chi xik sa' li ruchich'och', ma sa' releb'aal li saq'e malaj sa' rokeb'aal, malaj sa' xnim li saq'e, malaj sa' xtz'e.

27 Che'tz'aamanq ut te'k'uluq, che'toch'oq ut taateemanq chiru-heb', ut taak'ehe'q chi nawmank chalen chaq taq'e'q, xb'aan ajwi' laj "K'ojob'anel Ch'oolej, toj b'ar te'xik.

28 Ut jo'kan wi'chik, chi yaal ninye eere, naq li junjunq chi winq li teneb'amb'il "chixk'eeb'al li nak'anjelak re tz'aqal lix^b junkab'al, chixk'ehaq, ut maamin taasachq lix koroon chiru; ut chik'anjelaj sa' li iglees.

29 Chiwanq li junjunq chi winq chi "yalb'ilaq xq'e sa' chixjunil

20a Mat. 10:14;
Luk. 10:11-12;
Tz. ut S. 24:15; 60:15.
21a Mat. 5:11-12.
b K'UTUL RAQAL: Raqok aatin, raqb'a-aatin.

22a Ef. 6:14;
Tz. ut S. 27:15-18.
27a 2 Ne. 32:5;
Tz. ut S. 8:2.
K'UTUL RAQAL: Santil Musiq'ej.
28a 1 Tim. 5:8;

Tz. ut S. 83:2.
b K'UTUL RAQAL:
Junkab'al.
29a K'UTUL RAQAL:
Yalok q'e.

li k'a'aq re ru. Ut ^blaj q'em maa-k'a'aq xna'aj sa' li iglees, ka'ajwi' wi tixjal xk'a'uxl ut tixtuqub' li b'e wan wi'.

30 Jo'kan ut, lin moos aj Simeon Carter ut lin moos aj Emer Harris che'junajimanq sa' li k'anjel;

31 Ut jo'kan ajwi' lin moos aj Ezra Thayre ut lin moos aj "Thomas B. Marsh;

32 Jo'kan ajwi' lin moos aj Hyrum Smith ut lin moos aj Reynolds Cahoon;

33 Ut jo'kan ajwi' lin moos aj Daniel Stanton ut lin moos aj Seymour Brunson;

34 Ut jo'kan ajwi' lin moos aj Sylvester Smith ut lin moos aj Gideon Carter;

35 Ut jo'kan ajwi' lin moos aj Ruggles Eames ut lin moos aj Stephen Burnett;

36 Ut jo'kan ajwi' lin moos aj Micah B. Welton ut jo'kan ajwi' lin moos aj Eden Smith. Chi jo'kan. Amen.

TASAL 76

Jun k'utb'esinb'il matk' k'eeb'il re laj Jose Smith li Profeet ut laj Sidney Rigdon sa' Hiram, Ohio, 16 Febrero 1832 (History of the Church, 1:245–252). Sa' xtiklajik xtz'iib'ankil li k'utb'esinb'il matk' a'in, li Profeet kixtz'iib'a: "Naq kinsutq'i chaq sa' li ch'utub'aj-ib' aran Amherst, kintikib' wi'chik xjaltesinkil ru li Loq'laj Hu. Rik'in junjung li k'utb'esinb'il na'leb' li k'ulb'il chaq, k'utk'u naq naab'al li xninqal ru raqal chirix lix kolb'aleb' li winq ke'wan chi isinb'il chaq sa' li Santil Hu, malaj ut ke'sach chaq chi maji' nak'uub'aman. Kikana chi ch'olch'o ru rik'in li yaal li kikana, naq wi li Dios naxq'ajkamu li junjung jo'chanru li k'a'ru b'aanunb'il sa' li tz'ejwalej, li aatin «Choxa» jo' yeeb'il chirix li junelik ochoch li taak'eemanq reheb' laj Santil Paab'anel, tento naq moko jun ajwi' ta li awa'b'ejihom wan chi sa'. Chi jo'kan, ... naq yoo xjaltesinkil ru lix Evangelio laj San Jwan, laa'in wochb'een laj Elder Rigdon kiquil a'in" (History of the Church, 1:245). A'an chirix naq li Profeet kixjaltes ru Jwan 5:29 naq kik'eeman li k'utb'esinb'il matk' a'in.

1–4, Li Qaawa' a'an li Dios; 5–10, Eb' li muqmuukil na'leb' re li awa'b'ejihom te'k'utb'esimanq chiruheb' chixjunil li tiikeb' chi paab'ank; 11–17, Chixjunileb' te'elq chaq sa' xwaklijikeb' chi yo'yo li tiikeb' malaj li moko tiikeb' ta; 18–24, Eb' li wankeb' sa' k'iila ru-chich'och' yo'lajenaqeb' choq' alalb'ej ut rab'inb'ej chiru li Dios xb'aan lix

tojb'al rix li maak xb'aan li Jesukristo; 25–29, Jun lix anjel li Dios kit'ane' ut ki'ok choq' aj tza; 30–49, Eb' li alalb'ej re li sachk neke'xk'ul li tojb'a-maak re junelik; chixjunil li jun ch'ool chik neke'xk'ul jun raqal li kolb'a-ib'; 50–70, Nach'olob'aman xyaalal li loq'alil ut li q'ajkamuuq te'xk'ul li ani taqsijenaqeb' xloq'al sa' li choxahil awa'b'ejihom;

71-80, *Nach'olob'aman ani te'eechaning re li terrestil awa'b'ejihom*; 81-113, *Nach'olob'aman lix wanjikeb' li ani te'wanq sa' li teleestil, li terrestil, ut choxahil loq'alil*; 114-119, *Eb' li tiikeb' chi paab'ank te'ruuq chirilb'al ut chixtawb'al ru li muqmuukil na'leb' re lix awa'b'ejihom li Dios rik'in lix wankil li Loq'laj Musiq'ej*.

CHEX'AB'INQ, ex choxa, ut k'e aaxik, at ruchich'och', ut chisah'oq eech'ool ex li wankex chi sa', xb'aan naq li Qaawa' a'an li ^bDios, ut 'maak'a' chik junaq ^aKolonel chiru a'an.

2 ^aNim xchaab'ilal lix na'leb', ^bsachb'a-ch'oolej lix b'e, ut lix najtil lix b'aanuhom maajun taaruq chixtawb'al xyaalal.

3 Li ^arajom moko na'oso' ta, chi moko wan anihag li naru chi ramok re li ruq'.

4 A'an ^ajuntaq'eet chalen chaq junelik q'e kutan toj junelik q'e kutan chik, ut maajo'q'e ^bna'oso' xchihab'.

5 Xb'aan naq jo'ka'in naxye li Qaawa'—Laa'in, li Qaawa', ^aaj

uxtaanin ut aj usilanelin reheb' li ^bneke'xuwank wu, ut nasaho' inch'ool chixnimankil ruheb' li ani 'neke'k'anjelak chiwu sa' tiikilal ut sa' li yaal toj sa' roso'jik.

6 Nimaq ru lix q'ajkamunkileb' ut chi junelik taawanq lix ^aloq'aleb'.

7 Ut chiruheb' a'an ^atink'utb'esi chixjunil li ^bmuqmuukil na'leb'; relik chi yaal, chixjunil li tz'apb'il ru muqmuukil na'leb' re lin awa'b'ejihom chalen chaq najter kutan, ut chiruheb' li q'e kutan chalel, ut tink'e chixnaweb' li chaab'il ajom li na'alan sa' inch'ool chirix chixjunil li k'a'aq re ru re lin awa'b'ejihom.

8 Relik chi yaal, a' li sachb'a-ch'oolej re junelik q'e kutan te'xnaw, ut li k'a'aq re ru chalel tink'utb'esi chiruheb', a' li k'a'aq re ru re k'iila tasal tenamit.

9 Ut nimaq ru lix ^ana'leb'eb', ut lix ^btawomeb' ru toj sa' choxa tawulaq; ut chiruheb' a'an 'taa'oso'q xna'leb'eb' li ninqeb' xna'leb', ut lix tawomeb' ru li seeb'eb' chi na'leb'ank maak'a' taa'ok wi'.

10 Xb'aan naq rik'in lin ^aMusiq' ^bteb'inkutanob'resi, ut rik'in lin

76 1a Isa. 1:2;
b Jer. 10:10.
K'UTUL RAQAL: Dios, Roxichal li Dios—Li Dios K'ajolb'ej.
c Isa. 43:11;
Os. 13:4.
d K'UTUL RAQAL: Kolonel.
2a 2 Ne. 2:24;
Tz. ut S. 38:1-3.
b Apok. 15:3.
3a 1 Rey. 8:56;
Tz. ut S. 1:38; 64:31.
4a Heb. 13:8;
Tz. ut S. 35:1; 38:1-4;
39:1-3.

b Sal. 102:25-27;
Heb. 1:12.
5a Exo. 34:6;
Sal. 103:8.
K'UTUL RAQAL: Ux-taan, uxtaanank.
b Deut. 6:13;
Jos. 4:23-24.
K'UTUL RAQAL: Xuwak; Roxloq'inkil li Dios.
c Tz. ut S. 4:2.
6a K'UTUL RAQAL: Choxahil loq'alil.
7a Tz. ut S. 42:61; 59:4;
98:12; 121:26-33.

b K'UTUL RAQAL: Xmuqmuukil na'leb' li Dios.
9a K'UTUL RAQAL: Chaab'il na'leb'ejiil.
b K'UTUL RAQAL: Tawom ru.
c Isa. 29:14;
2 Ne. 9:28-29.
10a Moro. 10:5.
b K'UTUL RAQAL: K'utb'esink, k'utb'esinb'il na'leb'; Xk'utb'al xyaalal; Xnawom qach'ool; Yaal ch'olob'anb'il.

‘wankilal tink’e chi nawmank chiruheb’ li muqmuukil na’leb’ re li rajom inch’ool—relik chi yaal, li k’a’aq re ru ajwi’ a’an li “moko il-b’il ta xb’aan xnaq’ uhej, chi moko ab’inb’il xb’aan xikej, chi moko okenaq sa’ xch’ool li winq.

11 Laa’o, aj Jose Smith, alalb’ej, ut aj Sidney Rigdon, naq koowan “sa’ li Musiq’ej sa’ li waqlaju xb’e li po Febrero, sa’ jun mil ut waqxaqib’ cient rik’in kab’laju xka’k’aal xchihab’il li Qaawa’—

12 Xb’aan lix wankil li “Musiq’ej b’kiteeman xnaq’ qu ut kikutanob’resiik li qanawom, re kooru chirilb’al ut chixtawb’al ru li k’a’aq re ru re li Dios—

13 A’ li k’a’aq re ru li kiwan chalen chaq sa’ xtiklajik rub’elaj naq kiwan li ruchich’och’, li k’ojob’anb’il chaq xb’aan li Yuwa’b’ej, rik’in li Ralal Junaj Chirib’il, li kiwan chire xch’ool li Yuwa’b’ej chalen ajwi’ chaq sa’ “xtiklajik;

14 A’an li naqach’olob’ wi’ xyaalal, ut li yaal naqach’olob’ a’an xtz’aqalil lix evangelio li Jesukristo, a’an li K’ajolb’ej, li kiquil ut li “koo’aatinaq rik’in sa’ li choxahil b’matk’.

15 Xb’aan naq chiru naq yooko

chaq chixb’aanunkil li k’anjel re “jaltésink ru aatin, li kixxaqab’ chaq li Qaawa’ choq’ qe, koowulak sa’ li xb’ele xka’k’aal raqal li ro’ xch’ool laj Jwan, li kik’eeman qe chi jo’ka’in—

16 Li na’aatinaq chirix lix waklijikeb’ li kamaq naq chi yo’yo, chirixeb’ li “te’ab’inq re lix yaab’ xkux li b’Ralal li Winq:

17 Ut te’elq chaq, eb’ li ke’b’aanunk re li “us, sa’ b’xwaklijikeb’ chi yo’yo li “tiikeb’, ut eb’ li ke’b’aanunk re li ink’a’ us, sa’ xwaklijikeb’ chi yo’yo li moko tiikeb’ ta.

18 Anajwan a’in kixk’e xsachik qach’ool, xb’aan naq k’eeb’il qe xb’aan li Musiq’ej.

19 Ut naq yooko chi “k’oxlak chirix li k’a’aq re ru a’in, li Qaawa’ kixch’e’ rilob’aal li qanawom, ut kiteeli, ut lix loq’al li Qaawa’ kilemtz’un sa’ qasutam.

20 Ut kiquil lix “loq’al li K’ajolb’ej, sa’ b’xnim uq’ li “Yuwa’b’ej, ut kiquak’ul xkomon lix tz’aqalil ru;

21 Ut ke’qil li santil “anjel, ut eb’ li b’santob’resinb’ileb’ chiru lix k’ojarib’aal, li wankeb’ chixloq’onkinkil li Dios, ut li Karneer, li “neke’loq’onink re chi junelik q’e kutan.

10c K’UTUL RAQAL:

Wankilal.

d Isa. 64:4;

1 Kor. 2:9;

3 Ne. 17:15-17;

Tz. ut S. 76:114-116.

11a Apok. 1:10.

12a K’UTUL RAQAL:

Jaltesiiik ru.

b Tz. ut S. 110:1; 137:1;
138:11, 29.

13a Moiss. 4:2.

14a Tz. ut S. 109:57.

b K’UTUL RAQAL:

K’utb’esinb’il matk’.

15a K’UTUL RAQAL:

Jaltesinb’il ru xb’aan
laj Jose Smith (JJS).

16a Jwan 5:28.

b K’UTUL RAQAL: Ralal li
Winq.

17a K’UTUL RAQAL: K’anjel.

b K’UTUL RAQAL: Wak-
liik chi yo’yo.

c Hech. 24:15.

19a K’UTUL RAQAL: K’ox-
lank sa’ ch’oolej.

20a K’UTUL RAQAL:

Jesukristo—Xloq’alil
li Jesukristo.

b Hech. 7:56.

c K’UTUL RAQAL: Dios,
Roxichal li Dios—Li

Dios Yuwa’b’ej.

21a Mat. 25:31;

Tz. ut S. 130:6-7;
136:37.

b K’UTUL RAQAL:
Santob’resink.

c K’UTUL RAQAL:
Loq’onink.

22 Ut anajwan, chirix li k'iila ch'olob'ank xyaalal li k'eeb'il chaq chirix a'an, a'in li ^ach'olob'ank xyaalal, xraqikeb' chixjunil, li naqak'e chirix: Naq ^byo'yo!

23 Xb'aan naq ^akiqil, sa' ajwi' lix nim uq' li ^bDios; ut kiqab'i lix yaab' kuxej chixch'olob'ankil xyaalal naq a'an li Junaj ^cYo'lajenaq chiru li Yuwa'b'ej—

24 Naq xb'aan ^aa'an, ut rik'in a'an, ut sa' xk'ab'a' a'an, ^bneke'yiib'aman ut ke'yiib'aman chaq li ru-chich'och', ut li ani wankeb' chi sa' yo'lajenaqeb' choq' ^calalb'ej ut rab'inb'ej chiru li Dios.

25 Ut a'in ajwi' kiqil, ut naqa-ch'olob' xyaalal, naq jun lix ^aanjel li Dios, li kiwan chaq chi k'eeb'il xwankil chiru li Dios, li kixpo'resi xch'ool chiru li K'ajolb'ej Junaj Chirib'il li raaro xb'aan li Yuwa'b'ej ut li kiwan chire xch'ool li yuwa'b'ej, kitz'eqman taq'a chiru chaq li Yuwa'b'ej ut li K'ajolb'ej,

26 Ut Sachenaq kiyeeman re, xb'aan naq eb' li choxa ke'yaab'ak chirix—a'an chaq laj ^aLucifer, jun alalb'ej re li saqew.

27 Ut kiqak'e reetal, ut ilomaq,

^at'anaeq a'an! t'anaeq, jun alalb'ej re li saqew!

28 Ut naq toj koowan sa' li Musiq'ej, li Qaawa' kixtaqla qe naq taqatz'iib'a li k'utb'esinb'il matk'; xb'aan naq kiqil laj Satanas, li najter aj ^ak'anti' a'an, a' ajwi' ^blaj tza, li ^ckixpo'resi xch'ool chiru li Dios, ut kixsik' xchapb'al lix awa'b'eijhom li qaDios ut lix Kristo—

29 Jo'kan ut, naxb'aanu li ^apleetik rik'ineb' laj santil paab'anel re li Dios, ut naxsutiheb' rix.

30 Ut kiqil jun k'utb'esinb'il matk' re li rahilal neke'xk'ul li ani kixb'aanu wi' li pleetik ut kinumta sa' xbeeneb', xb'aan naq jo'ka'in kichal lix yaab' xkux li Qaawa' qik'in:

31 Jo'ka'in naxye li Qaawa' chirix chixjunileb' li neke'nawok re lin wankilal, ut k'eeb'ileb' chi tz'aqonk rik'in, ut ke'xkanab' rib' xb'aan lix wankilal laj tza chi ^aq'axe'k ru, ut chixtz'eqtaanankil li yaal ut chixyalb'al ru rik'in lin wankilal—

32 A'aneb' a'an li wankeb' choq' ^aalalb'ej re li ^bsachk, li kinye wi' chirixeb' naq q'axal us raj choq' reheb' naq ink'a' raj ke'yo'la;

22a K'UTUL RAQAL:
Xk'utb'al xyaalal;
Xnawom qach'ool;
Yaal ch'olob'anb'il.
b Tz. ut S. 20:17.
23a K'UTUL RAQAL:
Jesukristo—Kixk'ut
rib' li Kristo chirix
xkamik.
b K'UTUL RAQAL: Dios,
Roxichal li Dios—Li
Dios Yuwa'b'ej.
c Jwan 1:14.
K'UTUL RAQAL: Junaj
Yo'lajenaq.

24a Heb. 1:1-3;
3 Ne. 9:15;
Tz. ut S. 14:9; 93:8-10.
b Mois. 1:31-33; 7:30.
K'UTUL RAQAL:
Yo'ob'tesink.
c Hech. 17:28, 29;
Heb. 12:9;
K'UTUL RAQAL: Ralal
ut xrab'in li Dios.
25a Tz. ut S. 29:36-39;
Mois. 4:1-4.
K'UTUL RAQAL: Aj tza.
26a Isa. 14:12-17.
K'UTUL RAQAL:

Lucifer.
27a Luk. 10:18.
28a Apok. 12:9.
b K'UTUL RAQAL: Aj tza.
c K'UTUL RAQAL: Pleet
sa' choxa.
29a Apok. 13:7;
2 Ne. 2:18; 28:19-23.
31a K'UTUL RAQAL: Q'etok
paab'ank.
32a K'UTUL RAQAL:
Alalb'ej re li sachk
(eb' li).
b Tz. ut S. 76:26;
Mois. 5:22-26.

33 Xb'aan naq a'aneb' k'uleb'aal re li josq'il, xk'ulumaqeb' xnum-sinkil lix josq'il li Dios, rochb'een laj tza ut eb' lix anjel sa' li junelik q'e kutan;

34 Chirixeb' li kinye wi' naq maak'a' "xkuyb'al lix maakeb' sa' li ruchich'och' a'in chi moko sa' li ruchich'och' toj chale—

35 Rik'in naq "ke'xtz'eqtaana xyaalal li Loq'laj Musiq'ej chirix xk'ulb'al, ut ke'xtz'eqtaana xyaalal li K'ajolb'ej Junaj Chirib'il chiru li Yuwa'b'ej, ut ^bke'xke' chiru krus choq' reheb' xjunes, ut ke'xk'e sa' jun xutaanal chi k'utk'u.

36 A'ineb' li te'xik sa' li ^apalaw re xam ut chuhil pek, rochb'een laj tza ut eb' lix anjel—

37 Ut ka'ajwi' sa' xb'eeneb' a'an taawanq xwankil li xkab' "kamk;

38 Relik chi yaal, ka'ajeb' wi' "a'an ink'a' te'toje'q rix sa' li kutan k'oxlanb'il xb'aan li Qaawa', chirix xnumsinkil xrahil lix josq'il.

39 Xb'aan naq chixjunil li jun ch'ol chik "te'k'ame'q chaq xb'aan lix ^bwakliikeb' li kamenaq chi

yo'yo, xb'aan lix q'axom ru ut lix loq'al li 'Karneer, li kikamsiik, li kiwan chire xch'ool li Yuwa'b'ej rub'elaj naq ke'yiiib'aman li ruchich'och'.

40 Ut a'in li ^aevangelio, li sahil esilal, li kixch'olob' wi' xyaalal li xyaab' kuxej chalen chaq sa' choxa chiqu—

41 Naq a'an kichal sa' li ruchich'och', a' li Jesus, re "taak'ehe'q chiru krus choq' re li ruchich'och', ut re ^briiqankil lix maak li 'ruchich'och', ut re ^dxsan-tob'resinkil li ruchich'och', ut re 'xch'ajob'resinkil chiru chixjunil li maa'usilal;

42 Re naq sa' xk'ab'a' a'an taa-ruuq "te'kole'q chixjunileb' li kixk'e li Yuwa'b'ej rub'el xwankil ut kixyib' rik'in ruq' ajwi' a'an;

43 Li naxnimob'resi xloq'al li Yuwa'b'ej, ut naxkol chixjunil lix yiiib'ahom li ruq', ka'ajeb' wi' li alalb'ej a'an re li sachk ink'a', li neke'tz'eqtaanank xyaalal li K'ajolb'ej chirix naq li Yuwa'b'ej kixk'utb'esi a'an.

44 Jo'kan ut, naxkol chixjunil,

34a Mat. 12:31-32.

K'UTUL RAQAL: Kuyuk maak.

35a 2 Pe. 2:20-22;

Alma 39:6.

K'UTUL RAQAL: Maak ink'a' naru xkuyb'al.

^b Heb. 6:4-6;

1 Ne. 19:7;

Tz. ut S. 132:27.

36a Apok. 19:20; 20:10; 21:8;

2 Ne. 9:16; 28:23;

Alma 12:16-18;

Tz. ut S. 63:17.

37a K'UTUL RAQAL: Kamk

re musiq'ej.

38a K'UTUL RAQAL:

Alalb'ej re li sachk (eb' li).

39a AAN: naq te'toje'q rix; chi'ilmanq li raqal 38. Chixjunileb' te'wakliiq chi yo'yo'. Chi'ilmanq Alma 11:41-45.

K'UTUL RAQAL: Ke'hok yu'am.

^b K'UTUL RAQAL:

Wakliik chi yo'yo'.

^c K'UTUL RAQAL:

Jesukristo.

40a 3 Ne. 27:13-22.

K'UTUL RAQAL: Evangelio; K'uub'amb'il na'leb' re li tojb'al-ix.

41a K'UTUL RAQAL: Ke'hok chiru krus.

^b Isa. 53:4-12;

Heb. 9:28.

^c 1 Jn. 2:1-2.

^d K'UTUL RAQAL:

Santob'resink.

^e K'UTUL RAQAL: Tojok-ix, tojb'il rix, tojb'al-ix.

42a K'UTUL RAQAL:

Kolb'a-ib'.

ka'ajeb' wi' a'an ink'a'—eb' a'an te'xik sa' li "tojb'a-maak li ^bjune-lik taakanaaq, a'an li tojb'a-maak maak'a' roso'jik, a'an li tojb'a-maak chi junelik, re awa'b'ejink rochb'een 'laj tza ut eb' lix anjel sa' li junelik q'e kutan, b'ar wi' ink'a' nakam lix ^dmotz'o'il, ut moko nachup ta li xam, a'an ajwi' lix rahob'tesinkileb'—

45 Ut li "roso'jik a'an, malaj lix na'aj, malaj li rahob'tesinb'ileb' wi', maajun winq nanawok re;

46 Chi moko kik'utb'esiman, chi moko wan chi moko taawanq chi k'utb'esinb'il chiru li winq, ka'aj-wi' chiruheb' li k'eeb'ileb' chi tz'a-qonk rik'in;

47 A'banan laa'in, li Qaawa', nin-k'ut sa' k'utb'esinb'il matk' chiru naab'al, a'b'an tikto nintz'ap wi'-chik ru;

48 Jo'kan naq li roso'jik, lix nimal ru, lix teram ut lix "chamal, ut lix rahil a'an, moko neke'xtaw ta ru, chi moko ani junaq winq, ka'ajeb' wi' li ^bk'ojob'anb'ileb' choq' re li 'tojb'a-maak a'in.

49 Ut kiqab'i lix yaab' kuxej chixyeeb'al: Tz'iib'ahomaq li

k'utb'esinb'il matk', xb'aan naq ilomaq, a'in xraqik li k'utb'esinb'il matk' chirix li rahilal te'xnumsi li moko useb' ta.

50 Ut jo'kan wi'chik naqach'o-lob' xyaalal—xb'aan naq koo'ilok ut koo'ab'ink, ut a'in li "yaal ch'olob'anb'il sa' lix evangelio li Kristo chirixeb' li te'elq chaq sa' ^bxwakli-jikeb' chi yo'yo li tiikeb'—

51 A'aneb' a'an li ke'k'uluk re li yaal ch'olob'anb'il chirix li Jesus, ut "ke'paab'ank re lix k'ab'a' ut ^bke'-kub'e xha' jo' 'chanru lix muqla-jik, chi ^dmuqb'ileb' sa' li ha' sa' lix k'ab'a', ut a'in jo' chanru li taqlahom li kixk'e—

52 Re naq rik'in xpaab'ankileb' li taqlahom taaruq "te'ch'aje'q ut ^bte'ch'ajob'resi iq chirix chixjunil lix maakeb', ut te'xk'ul li Loq'laj Musiq'ej rik'in xk'eeb'al li "ruq' li ani ^dk'ojob'anb'il ut tz'apb'il choq' re li "wankilal a'in;

53 Ut neke'q'axok-u rik'in paa-b'aal, ut "neke'k'ehe' xtz'apb'aleb' xb'aan li ^bLoq'laj Musiq'ej re li yee-chi'ink, li naxhir li Yuwa'b'ej sa' xb'eeneb' chixjunil li tiikeb' xna'-leb' ut tiikeb' chi paab'ank.

44a K'UTUL RAQAL:

Tojb'a-maak.

b Tz. ut S. 19:6-12.

c K'UTUL RAQAL: Aj tza.

d Isa. 66:24;

Mar. 9:43-48.

45a Tz. ut S. 29:28-29.

48a Apok. 20:1.

b A'AN: teneb'anb'il sa' xb'eeneb', k'eeb'ileb' chi sa'.

c Alma 42:22.

50a K'UTUL RAQAL:

Xk'utb'al xyaalal;

Xnawom qach'ool;

Yaal ch'olob'anb'il.

b K'UTUL RAQAL: Wak-liik chi yo'yo.

51a Tz. ut S. 20:25-27, 37.

b K'UTUL RAQAL: Kub'ih-a', kub'sink ha'.

c Tz. ut S. 128:13.

d Rom. 6:3-5.

K'UTUL RAQAL: Kub'ih-a', kub'sink ha'—Li kub'ih-a' chi sub'b'il sa' ha'.

52a 2 Ne. 9:23;

Moro. 8:25-26.

b K'UTUL RAQAL: Saq

ru, xsaqal ru.

c K'UTUL RAQAL: Maa-tan re li Santil Musiq'ej; Uq'ej, xk'eeb'al.

d K'UTUL RAQAL: K'ojob'ank.

e K'UTUL RAQAL: K'eeb'il xwankil.

53a K'UTUL RAQAL: Tz'a-pok, xtz'apb'al.

b Ef. 1:13;

Tz. ut S. 88:3-5.

K'UTUL RAQAL: Loq'laj Musiq'ej re Yeechi'ink.

54 A'aneb' a'an li wankeb' choq' iglees re li "Xb'een Yo'lajenaq.

55 A'aneb' a'an li kixk'e wi' li Yuwa'b'ej sa' ruq'eb' "chixjunil li k'a'aq re ru—

56 A'aneb' a'an li wankeb' choq' "aj tij ut rey, li ke'k'uluk re xkomon lix tz'aqalil ru, ut xkomon lix loq'al;

57 Ut "aj tijeb' chiru li Q'axal Taqenaq Xwankil, jo' chanru xk'anjelil laj Melkisedek, li kiwan jo' chanru xk'anjelil laj ^bEnok, li kiwan jo' chanru 'xk'anjelil li K'a-jolb'ej Junaj Chirib'il.

58 Jo'kan ut, jo' tz'uib'انب'il, "dioseb' a'an, ^bralaleb' ajwi' li 'Dios—

59 Jo'kan ut, reheb' a'an "chixjunil li k'a'aq re ru, ma li yu'am malaj li kamk, malaj li k'a'ru wan, malaj li k'a'ru chalel, chixjunil reheb' a'an, ut a'aneb' re li Kristo, ut li Kristo a'an re li Dios.

60 Ut eb' a'an "te'numtaaq sa' xb'een chixjunil li k'a'aq re ru.

61 Jo'kan ut, maajun winq "chixnima xloq'al rik'in li winq; ^bchixnima b'an xloq'al rik'in li Dios, li 'taak'ehoq rub'el roq chixjunileb' li xik' neke'ilok re.

62 Eb' a'in "te'wanq ^bchiru ri-lob'aal li Dios ut lix Kristo chi junelik q'e kutan.

63 A'aneb' "a'in li tixk'ameb' rochb'een, naq ^btaachalq sa'eb' li choql re choxa, re 'awa'b'ejink sa' li ru-chich'och' sa' xb'een lix tenamit.

64 A'aneb' a'in li te'tz'aqonq sa' li "xb'een wakliik chi yo'yo.

65 A'aneb' a'in li te'elq chaq sa' lix "waklijikeb' chi yo'yo li tiikeb'.

66 A'aneb' a'in li wulajenaqeb' sa' li "Tzuul ^bSion, ut sa' lix tenamit li yo'yookil Dios, li choxahil na'ajej, li q'axal sant chiru chixjunil.

67 A'aneb' a'in li wulajenaqeb' sa' jun teep chi anjel maak'a' rajlan-kileb', sa' li jolomil ch'utlajik ut li iglees re laj "Enok, ut re li ^bXb'een Yo'lajenaq.

54a Heb. 12:23;
Tz. ut S. 93:21-22.
K'UTUL RAQAL: Xb'een
yo'lajenaq.

55a 2 Pe. 1:3-4;
Tz. ut S. 50:26-28;
84:35-38.

56a Exo. 19:6;
Apok. 1:5-6; 20:6.

57a K'UTUL RAQAL: Aj tij,
Tijonelil re Melkisedek.

b Gen. 5:21-24.
K'UTUL RAQAL: Enok.

c Tz. ut S. 107:1-4.

58a Sal. 82:1, 6;
Jwan 10:34-36.
K'UTUL RAQAL:
Winq—Winq, naru
chi wank jo' lix
Choxahil Yuwa'.

b K'UTUL RAQAL: Lalal
ut xrab'in li Dios.

c Tz. ut S. 121:32.
K'UTUL RAQAL: Dios,
Roxichal li Dios.

59a Luk. 12:42-
44; 3 Ne. 28:10;
Tz. ut S. 84:36-38.

60a Apok. 3:5; 21:7.

61a Jwan 5:41-44;
1 Kor. 3:21-23.

b 2 Ne. 33:6;
Alma 26:11-16.

K'UTUL RAQAL:
Loq'alil.

c Tz. ut S. 49:6.

62a Sal. 15:1-3; 24:3-4;
1 Ne. 15:33-34;
Mois. 6:57.

b Tz. ut S. 130:7.
K'UTUL RAQAL: June-
lik yu'am, yu'am chi
junelik.

63a Tz. ut S. 88:96-98.

K'UTUL RAQAL:
Xkab' xk'ulunik li
Jesukristo.

b Mat. 24:30.

c Tz. ut S. 58:22.

K'UTUL RAQAL: Jesu-
kristo—Li rawa'b'ejil
li Kristo chiru li Jun
Mil Chihab'.

64a Apok. 20:6.

65a K'UTUL RAQAL: Wak-
liik chi yo'yo.

66a Isa. 24:23;
Heb. 12:22-24;
Apok. 14:1;

Tz. ut S. 84:2; 133:56.

b K'UTUL RAQAL: Sion.

67a Tz. ut S. 45:9-12.

b Heb. 12:23;
Tz. ut S. 76:53-54.
K'UTUL RAQAL: Xb'een
yo'lajenaq.

68 A'aneb' a'in li ^atz'iib'anb'ileb' xk'ab'a' sa' choxa, b'ar wi' li Dios ut li Kristo wankeb' choq' aj ^braqol aatin sa' xb'een chixjunil.

69 A'aneb' a'in li ^awinq tiikeb' xna'leb' li ^btz'aqob'resinb'ileb' re ru sa' xk'ab'a' li Jesus, aj b'aanunel uu-chil re li ak' ^csumwank, li kik'an-jelank re li ^dxtojb'al rix maak a'in li tz'aqal re ru, rik'in lix hoyonik tz'aqal lix ^kkik'el.

70 A'aneb' a'in li ^achoxahil lix tib'eleb', lix ^bloq'al wi' a'an xloq'al li ^csaq'e, a' lix loq'al li Dios, li taqenaq sa' xb'een chixjunil, li tz'iib'anb'il wi' naq lix loq'al li saq'e chiru li heelam chanchan ajwi' xloq'al.

71 Ut jo'kan wi'chik, kiqil li ^aterrestil ruchich'och', ut k'ehomaq reetal ut ilomaq, a'aneb' a'in li ani terrestileb', li jalan wi' xloq'aleb' rik'in xloq'al li iglees re li Xb'een Yo'lajenaq li ke'k'uluk re xtz'aqalil ru li Yuwa'b'ej, jo' chanru ajwi' naq lix loq'al li ^bpo jalan wi' rik'in xloq'al li saq'e sa' li heelam.

72 K'ehomaq reetal, a'aneb' a'in li ke'kam chi ^amaak'a' ^bchaq'rab'.

73 Ut jo'kan ajwi' eb' lix ^amusiq'eb' li winq tz'aptz'ookeb' sa'

^btz'alam, li kirula'ani li K'ajolb'ej, ut 'kixjultika li ^devangelio chiru-heb', re taaraqmanq aatin chirixeb' jo' chanruheb' li winq sa' li tz'ejwalej;

74 Li moko ke'k'uluk ta re li ^ayaal ch'olob'anb'il chirix li Jesus sa' li tz'ejwalej, a'ut moqon ke'xk'ul.

75 A'aneb' a'in li winq chaab'ileb' xch'ool re li ruchich'och', li ke'mutz'ob'resiik ru xb'aan xb'alaq'eb' li winq.

76 A'aneb' a'in li neke'k'uluk re xkomon lix loq'al, a'b'an lix tz'aqalil ru ink'a' neke'xk'ul.

77 A'aneb' a'in li neke'k'uluk re wank chiru li K'ajolb'ej, a'b'an lix tz'aqalil ru li Yuwa'b'ej ink'a' neke'xk'ul.

78 Jo'kan ut, a'aneb' li ^aterrestil tz'ejwalej, ut moko choxahil tz'ejwalej ta, ut jalaneb' xloq'al jo' chanru naq li po jalan wi' rik'in li saq'e.

79 A'aneb' a'in li moko ^akaweb' ta xch'ool rik'in li yaal ch'olob'anb'il chirix li Jesus; jo'kan ut, moko neke'xk'ul ta li koroon sa' xb'een li awa'b'ejihom re li qaDios.

80 Anajwan ut a'in xraqik li k'utb'esinb'il matk' kiqil chirix

68a K'UTUL RAQAL: Xuhil li yu'amej.

b K'UTUL RAQAL: Jesukristo—Aj Raqol Aatin.

69a Tz. ut S. 129:3; 138:12.

b Moro. 10:32-33.

c K'UTUL RAQAL: Ak' ut junelikil sumwank.

d K'UTUL RAQAL: Xtojb'al rix li maak.

e K'UTUL RAQAL: Kik'.

70a Tz. ut S. 88:28-29; 131:1-4; 137:7-10.

K'UTUL RAQAL: Choxahil loq'alil.

b Tz. ut S. 137:1-4.

c Mat. 13:43.

71a Tz. ut S. 88:30.

K'UTUL RAQAL: Terrestil loq'alil.

b 1 Kor. 15:40-41.

72a Tz. ut S. 137:7, 9.

b K'UTUL RAQAL: Chaq'rab'.

73a Alma 40:11-14.

K'UTUL RAQAL: Musiq'ej, xmusiq'.

b Tz. ut S. 88:99; 138:8.

K'UTUL RAQAL: Xb'alb'a; Kolb'a-ib' choq' reheb' li kamenaq.

c 1 Pe. 3:19-20; 4:6; Tz. ut S. 138:28-37.

d K'UTUL RAQAL: Evangelio.

74a K'UTUL RAQAL: Xk'utb'al xyaalal; Xnawom qach'ool; Yaal ch'olob'anb'il.

78a 1 Kor. 15:40-42.

79a Tz. ut S. 56:16.

li terrestil, li kixtaqla li Dios chiqatz'iib'a naq toj koowan sa' li Musiq'ej.

81 Ut jo'kan wi'chik, kiyil lix loq'al li "teleestil, ut a' loq'al a'an xloq'al li kub'enaq xwankil, jo' chanru naq lix loq'aleb' li chahim jalan wi' rik'in lix loq'al li po sa' li heelam.

82 A'aneb' a'in li moko ke'k'uluk ta re lix evangelio li Kristo, chi moko li "yaal ch'olob'anb'il chixrix li Jesus.

83 A'aneb' a'in li moko neke'xtz'eqtaana ta xyaalal li Loq'laj Musiq'ej.

84 A'aneb' a'in li tz'eqb'ileb' taqa sa' "xb'alb'a.

85 A'aneb' a'in li ink'a' te'toje'q rix chiru chaq "laj tza toj reetal lix ^braqikil wakliik chi yo'yo, toj reetal naq li Qaawa', a' li Kristo li 'Karneer, akaq xchoy lix k'anjel.

86 A'aneb' a'in li moko neke'k'uluk ta re lix tz'aqalil ru a'an sa' li junelikil ruchich'och'; re b'an li Loq'laj Musiq'ej rik'in lix k'anjelahom li terrestil;

87 Ut li terrestil rik'in lix "k'anjelahom li choxahil.

88 Ut jo'kan ajwi' eb' li teleestil neke'xk'ul rik'in lix k'anjelahomeb' li anjel li xaqab'anb'ileb' chi k'anjelak choq' reheb', malaj li xaqab'anb'ileb' chi wank choq' musiq'ej aj

k'anjelanel choq' reheb'; xb'aan naq a'anaqeb' aj eechanihom re li kolb'a-ib'.

89 Ut chi jo'kan kiyil, sa' li choxahil matk', lix loq'al li teleestil, li naq'axok ru chixjunil li natawman ru;

90 Ut maajun winq nanawok re, ka'ajwi' li ani k'utb'il chiru xb'aan li Dios.

91 Ut chi jo'kan kiyil lix loq'al li terrestil, li naq'axok ru sa' chixjunil li k'a'aq re ru lix loq'al li teleestil, sa' ajwi' loq'alil, ut wankilal, ut kawil metz'ew, ut awa'b'ejil.

92 Ut chi jo'kan kiyil lix loq'al li choxahil, li naq'axok sa' chixjunil li k'a'aq re ru—b'ar wi' li Dios, a' li Yuwa'b'ej, na'awa'b'ejin sa' xb'een lix k'ojarib'aal chi junelik q'e kutan;

93 Chiru lix k'ojarib'aal wi' chixjunil li k'a'aq re ru naxkub'si rib' sa' tuulanil "oxloq'ink, ut naxk'e xloq'al chi junelik q'e kutan.

94 Eb' li neke'wan "chiru, a'aneb' li iglees re li ^bXb'een Yo'lajenaq; ut neke'ilok jo' chanru naq ilb'ileb', ut "neke'nawok jo' chanru naq nawb'ileb' ru, rik'in naq ak xk'ulumeb' xkomon lix tz'aqalil ru ut xkomon li ^drusilal;

95 Ut a'an naxk'eheb' chi "juntaq'et sa' wankilal, ut sa' kawil metz'ew, ut sa' awa'b'ejil.

81a Tz. ut S. 88:31.

K'UTUL RAQAL: Teleestil loq'alil.

82a Tz. ut S. 138:21.

84a 2 Ne. 9:12;

Alma 12:11.

K'UTUL RAQAL:

Xb'alb'a.

85a K'UTUL RAQAL: Aj tza.

b Alma 11:41;

Tz. ut S. 43:18;

88:100-101.

c K'UTUL RAQAL: Xkarneer li Dios.

87a Tz. ut S. 138:37.

93a K'UTUL RAQAL:

Roxloq'inkil li Dios.

94a Tz. ut S. 130:7.

b K'UTUL RAQAL: Xb'een yo'lajenaq.

c 1 Kor. 13:12.

d K'UTUL RAQAL: Usilal.

95a Tz. ut S. 29:13; 78:5-7;

84:38; 88:107; 132:20.

96 Ut lix loq'al li choxahil jun wi', jo' chanru naq lix loq'al li "saq'e jun wi'.

97 Ut lix loq'al li terrestil jun wi', jo' chanru naq lix loq'al li po jun wi'.

98 Ut lix loq'al li teleestil jun wi', jo' chanru ajwi' naq lix loq'aleb' li chahim jun wi'; xb'aan naq jo' chanru naq jun chahim jalan wi' rik'in jalan chahim sa' xloq'al, jo'-kan ajwi' li jun jalan wi' xloq'al rik'in li jun chik sa' li teleestil ruchich'och';

99 Xb'aan naq a'aneb' a'in li wan re laj "Pablo, ut re laj Apolo, ut re laj Sefas.

100 A'aneb' a'in li neke'xye, wan naq re jun ut wan naq re junaq chik—wan re Kristo ut wan re Jwan, ut wan re Moises, ut wan re Eliyah, ut wan re Esaias, ut wan re Isaias, ut wan re Enok;

101 A'b'an moko neke'xk'ul ta li evangelio, chi moko li yaal ch'olob'anb'il chirix li Jesus, chi moko eb' li profet, chi moko li "sumwank li junelik nakana.

102 Ut sa' xraqik chixjunil, a'aneb' chixjunil a'in li ink'a' te'ch'utub'a-manq rik'ineb' laj santil paab'anel, re "te'xoke'q chaq toj sa' li ^biglees re li Xb'een Yo'lajenaq, ut te'k'u-le'q sa' li choql.

103 A'aneb' "a'in li wankeb' choq' ^baj tik'ti', ut aj tuul, ut aj 'muxul sumsu, ut aj ko'b'eet, ut yalaq ani narahok re ut nayoob'ank re li tik'ti'.

104 A'aneb' a'in li neke'xnumsi lix "josq'il li Dios sa' li ruchich'och'.

105 A'aneb' a'in li neke'xnumsi li "eeqajunk re li xam re junelik.

106 A'aneb' a'in li neke'kutman taq'a sa' "xb'alb'a ut ^bneke'xnumsi lix josq'il li "Nimajwal Dios, toj reetal lix ^tzaqalil ru li kutan, naq li Kristo akaq 'xk'e rub'el roq chixjunileb' li xik' neke'ilok re, ut akaq ^fxtz'aqob'resi ru lix k'anjel;

107 Naq tixq'axtesi chaq li awa'b'e-jihom, ut tixk'e re li Yuwa'b'ej chi maak'a' xtz'ajnil, ut tixye: Laa'in kinq'axok-u ut "kinyeq'i injunes li ^byatz'leb'aal uva, a' li yatz'leb'aal uva re lix nimal xjosq'il li Nimajwal Dios.

108 Toja' ut naq taak'ehe'q xkoroon rik'in lix loq'al choq' koroon, re taak'ojlaaq sa' xb'een li "k'ojarib'aal re lix wankilal, re taa'awa'b'ejinq chi junelik q'e kutan.

109 A'ut k'ehomaq reetal, ut ilomaq, kiqil lix loq'al ut li ani wankeb' sa' li teleestil ruchich'och', naq maak'a' rajlankileb' jo' li chahim sa' xheelam li choxa, malaj jo' li samahi' chire li palaw;

96a 1 Kor. 15:40–41.

99a 1 Kor. 3:4–7, 22.

101a K'UTUL RAQAL: Ak' ut junelikil sumwank.

102a 1 Tes. 4:16–17;

Tz. ut S. 88:96–98.

b Tz. ut S. 78:21.

103a Apok. 21:8;

Tz. ut S. 63:17–18.

b K'UTUL RAQAL:

Tik'ti'ik.

c K'UTUL RAQAL: Muxuk sumsu.

104a K'UTUL RAQAL: Tojb'a-maak.

105a Jud. 1:7.

106a K'UTUL RAQAL: Xb'alb'a.

b Tz. ut S. 19:3–20.

c Tz. ut S. 87:6.

d Ef. 1:10.

e 1 Kor. 15:24–28.

f Heb. 10:14.

107a Apok. 19:15;

Tz. ut S. 88:106;

133:46–53.

b Gen. 49:10–12;

Isa. 63:1–3.

108a Tz. ut S. 137:3.

110 Ut kiqab'i lix yaab' xkux li Qaawa' chixyeeb'al: Chixjunileb' a'in te'xb'as lix b'een rageb', ut li junjung chi ru'uj aq'ej "taach'olob'anq chiru li ani k'ojk'o sa' xb'een li k'ojarib'aal chi junelik q'e kutan;

111 Xb'aan naq taaraqmanq aatin chirixeb' jo' chanru lix k'anjeleb', ut li junjung chi winq tixk'ul jo' chanru "xk'anjel a'an, tz'aqal li rawa'b'ejil, sa'eb' li ^bochoch li kawresinb'ileb';

112 Ut te'wanq choq' xmoos li Q'axal Taqenaq Xwankil; a'b'an "b'ar wan wi' ^brochoch li Dios ut li Kristo ink'a' te'ruuq chi chalk, chi maak'a' roso'jikeb' li ruchich'och'.

113 A'in xraqik li k'utb'esinb'il matk' li kiqil, li kootaqlaak chix-tz'iib'ankil naq toj wanko sa' li Musiq'ej.

114 A'b'anan "ninq ru ut sachol ch'oolej lix k'anjel li Qaawa', ut eb' li ^bmuqmuukil na'leb' re lix awa'b'ejihom li kixk'ut chiqu, li neke'q'axok ru chixjunil li natawman

ru, sa' loq'alil, ut sa' kawil metz'ew, ut sa' awa'b'ejil;

115 Li kixtaqla naq ink'a' taqatz'iib'a naq toj wanko sa' li Musiq'ej, ut "ramro xb'aan li chaq'rab' naq taa'aatinaq li winq chirix;

116 Chi moko "naru li winq chixk'eeb'al chi nawmank, xb'aan naq ka'ajwi' naru rilb'al ut ^bxtawb'al ru xb'aan lix wankil li Loq'laj Musiq'ej, li naxk'e li Dios sa' xb'eeneb' li neke'rahok re, ut neke'xsaqob'resi rib' chiru;

117 Reheb' li naxk'e wi' li chaa-b'ilal a'in re rilb'al ut xnawb'al xjuneseb' rib';

118 Re naq rik'in lix wankil ut xk'utb'esihom li Musiq'ej, naq wankeb' sa' li tz'ejwalej, te'ruuq chixkuyb'al wank chiru a'an sa' li ruchich'och' re loq'alil.

119 Ut re li Dios ut li Karneer chiwangq taxaq li loq'alil, li nimank-u, ut li awa'b'ejil chi junelik q'e kutan. Amen.

TASAL 77

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il re laj Jose Smith li Profeet sa' Hiram, Ohio, Marzo 1832 (History of the Church, 1:253–255). Li Profeet kixtz'iib'a, "Naq yoo chi uxwank xjaltesinkil ru li Loq'laj Hu, kink'ul a'in choq' xch'olob'ankil xyaalal li Apokalipsis re San Jwan" (History of the Church, 1:253).

1–4, Eb' li xul wankeb' xmusiq' ut te'wanq sa' li sahil ch'oolejil re junelik sa' jun ruchich'och' li maak'a' xkamik; 5–7, Li ruchich'och' a'in taawwanq

xwanjik re li yu'am a'in chiru wuqub'mil chihab'; 8–10, K'iila anjel neke'k'ojob'ank re li evangelio ut neke'k'anjelak sa' li ruchich'och'; 11, Te'k'ehe'q

110a Filip. 2:9–11;

Mos. 27:31.

111a Apok. 20:12–13.

K'UTUL RAQAL:

K'anjel.

b Jwan 14:2;

Tz. ut S. 59:2; 81:6.

112a Tz. ut S. 29:29.

b Apok. 21:23–27.

114a Apok. 15:3;

Morm. 9:16–18;

Mois. 1:3–5.

b Jak. 4:8.

115a 2 Kor. 12:4.

116a 3 Ne. 17:15–17;

19:32–34.

b 1 Kor. 2:10–12.

lix tz'apb'aleb' li 144,000; 12-14, Li Kristo taak'ulunq sa' xtiklajik li xwuq mil chihab'; 15, Wiib' profheet te'waklesimanq choq' re lix tenamiteb' laj judio.

PATZ'OM. K'a'ru li "palaw lem yeeb'il resil xb'aan laj Jwan, xkaa ch'ol ut xwaq raqal re li Apokalipsis?

Sumenk. A'an li ^bruchich'och', sa' xwanjik chi santob'resinb'il, chi maak'a' chik li kamk, li ^ctaawanq wi' chi junelik.

2 P. K'a'ru tento taqataw ru chirix li kaahib' chi yo'yookil xul, yeeb'ileb' resil sa' li raqal ajwi' a'an?

S. A'ineb' ^ajaljookil ru aatin, oksinb'il xb'aan laj K'utb'esinel, aj Jwan, sa' xyeeb'al resil chan ru li ^bchoxa, lix ^chilob'aal li Dios, li ^dsahil ch'oolejil reheb' li winq, ut reheb' li xul, ut re li k'a'ru naxjukuki rib', ut reheb' li xik'anel xul rub'el choxa; li k'a'ru re musiq'ej chi chanchan li k'a'ru re li yu'am a'in, ut li k'a'ru re li yu'am a'in chanchan li k'a'ru re li musiq'ej; lix ^emusiq' li winq chi chanchan lix xaqalil, jo' ajwi' lix musiq' li ^fxul, ut chixjunil chik li yo'ob'tesihom kixyo'ob'tesi li Dios.

3 P. Li kaahib' chi yo'yookil xul, ma tz'aqal xuleb', malaj ut ruuchi-leb' jar paay malaj tasal chi xul?

S. A'aneb' kaahib' chi tz'aqal xul, li ke'k'utman chiru laj Jwan, re te'wanq choq' ruuchil lix loq'aleb' li jar paay chi yo'ob'tesihom sa' li jar tasal malaj ^at'oram li yo'ob'tesinb'ileb' wi', sa' xk'ulb'al lix ^bsahileb' xch'ool re junelik.

4 P. K'a'ru tento taqataw ru rik'ineb' lix naq'eb' ru ut lix xik'eb' li yo'yookil xul?

S. Lix naq'eb' li ru, a'an reetalil li saqen ut li ^anawom, malaj ut, nujenaqeb' chixnawomeb'; ut lix xik'eb' a'an reetalil li ^bwankilal chi eek'ank, chi b'aanunk, ut xkomon chik na'leb'.

5 P. K'a'ru tento taqataw ru rik'in li kaahib' xka'k'aal chi aj ^axb'eenil, yeeb'ileb' resil xb'aan laj Jwan?

S. Tento taqataw ru naq'eb' li xb'eenil a'in kiril laj Jwan, a'aneb' xb'eenil li ^btiikeb' chaq chi paa-b'ank sa' xk'anjel li paab'aal, ut kamenaqeb'; li ke'wan sa'eb' li ^cwuqub' chi iglees, ut sa' li kutan a'an ke'wan sa' xhilob'aal li Dios.

6 P. K'a'ru tento taqataw ru rik'in li hu kiril laj Jwan, li ^ak'eeb'il xtz'apb'al chirix rik'in wuqub' li tz'apleb'?

77 1a Tz. ut S. 130:6-9.

b Tz. ut S. 88:17-20, 25-26.

c K'UTUL RAQAL: Ruchich'och'—Li taawanq wi' li ruchich'och' sa' roso'jik; Choxahil loq'alil.

2a K'UTUL RAQAL: Jaljookil ru eetalil.

b K'UTUL RAQAL: Choxa.

c K'UTUL RAQAL:

Hilob'aal na'ajej.

d K'UTUL RAQAL: Sahil ch'oolejil.

e Eter 3:15-16;

Abr. 5:7-8.

K'UTUL RAQAL: Musiq'ej, xmusiq'.

f Mois. 3:19.

3a Tz. ut S. 93:30; Mois. 3:9.

b Tz. ut S. 93:33-34.

4a K'UTUL RAQAL:

Nawok, xnawom.

b K'UTUL RAQAL:

Wankilal.

5a Apok. 4:4, 10.

b Apok. 14:4-5.

c Apok. 1:4.

6a Apok. 5:1.

S. Tento taqataw ru naq wan chi sa' li rajom, lix ^bmuqmuukil na'leb', ut lix k'anjel li Dios li k'utb'esin-b'il; li k'a'aq re ru muqmu chirix li na'leb' tixb'eresi wi' li 'ruchich'och' a'in chiru li wuqub' mil chihab' lix kanajik, malaj lix wanjik re li yu'am a'in.

7 P. K'a'ru tento taqataw ru rik'in li wuqub' chi tz'apleb' li tz'apb'il wi'?

S. Tento taqataw ru naq sa' li xb'een tz'apleb' wan li k'a'aq re ru re li "xb'een mil chihab', ut sa' li xkab' re li xkab' mil chihab', ut jo'kan wi'chik toj sa' li xwuq.

8 P. K'a'ru tento taqataw ru chirix li kaahib' chi anjel, yeeb'ileb' resil sa' li xwuq ch'ol ut xb'een raqal re Apokalipsis?

S. Tento taqataw ru naq a'aneb' li kaahib' chi anjel taqlanb'ileb' chaq chalen rik'in li Dios, li k'eeb'il wankilal reheb' sa' xb'een xkaajachalil li ruchich'och', re xkolb'al li yu'amej ut re sachok; a'aneb' a'in li wan rik'ineb' li "evangelio li junelik nakana, re xq'axtesinkil re li junjung chi tenamit, junkab'al, aatinob'aal ut teepal; wankeb' xwankil chixtz'apb'al li choxa, chi tz'apok chaq choq' re li yu'am, malaj chi kutuk taq'a sa' ^bxna'aj li q'ojoyin.

9 P. K'a'ru tento taqataw ru chirix li anjel li yoo chi taqe'q sa' releb'aal

saq'e, Apokalipsis xwuq ch'ol ut xkab' raqal?

S. Tento taqataw ru naq li anjel li yoo chi taqe'q sa' releb'aal li saq'e a'an li k'eeb'il re lix tz'apleb' li yo'yookil Dios sa' xb'een li kab'laju xteepal laj "Israel; jo'kan ut, a'an naxjap re reheb' li kaahib' chi anjel li wan rik'ineb' li evangelio li junelik nakana, ut naxye: Meerahob'tesi li ch'och', chi moko li palaw, malaj eb' li che', toj reetal naq xqak'e xtz'apb'aleb' lix moos li qa-Dios ^bchixpeekemeb'. Ut wi teek'ul, a'in laj 'Eliyah li taak'ulunq chixch'utub'ankileb' lix teepal laj Israel ut ^dchixk'ojob'ankil wi'chik chixjunil li k'a'aq re ru.

10 P. Jo'q'e tento taatz'aqloq ru li k'a'aq re ru yeeb'il sa' li jun ch'ol a'in?

S. Tento taatz'aqloq ru sa' li "xwaq mil chihab', malaj sa' xtehonik li xwaq tz'apleb'.

11 P. K'a'ru tento taqataw ru chirix lix k'eeb'al xtz'apb'aleb' li "kaahib' xwaqxaqk'aal chi mil, chalenaqeb' chaq sa' chixjunil lix teepal laj Israel—kab'laju mil re li junjung chi teep?

S. Tento taqataw ru naq eb' li k'eeb'ileb' xtz'apb'al, a'aneb' ^btaqenaqil aj tij, k'ojob'anb'ileb' choq' re lix santil k'anjelil li Dios, re xk'anjelankil li evangelio li junelik nakana; xb'aan naq

6b K'UTUL RAQAL:
Xmuqmuukil na'leb'
li Dios.

c K'UTUL RAQAL:
Ruchich'och'.

7a Tz. ut S. 88:108-110.

8a Apok. 14:6-7.

b Mat. 8:11-12; 22:1-14;
Tz. ut S. 133:71-73.

9a Apok. 7:4-8.

b Esek. 9:4.

c K'UTUL RAQAL:
Eliyah.

d K'UTUL RAQAL:

Xk'ojob'ankil wi'
chik li evangelio.

10a Apok. 6:12-17.

11a Apok. 14:3-5.

b K'UTUL RAQAL:
Taqenaqil aj tij.

a'aneb' li k'ojob'anb'ileb' chalen chaq sa' li junjunq chi tenamit, junkab'al, aatinob'aal, ut teepal, xb'aaneb' li anjel reheb' li k'eeb'il wi' wankilal sa' xb'eeneb' li tenamit re li ruchich'och', re xk'amb'al chaq jo' k'ihal li te'ajoq re chalk sa' li iglees re li 'Xb'een Yo'lajenaq.

12 P. K'a'ru tento taqataw ru chirix lix yaab'asinkileb' li "trompeet, li yeeb'il resil sa' li xwaqxaq ch'ol re Apokalipsis?

S. Tento taqataw ru naq jo' li Dios kixyib' li ruchich'och' sa' waqib' kutan, ut sa' xwuq li kutan kixchoy lix k'anjel, ut ^bkixsantob'resi a'an, ut kixyib' ajwi' li winq rik'in chaq lix 'poqsil li ch'och', chi jo'kan ajwi', sa' xtiklajik li xwuq mil chihab' li Qaawa' Dios ^dtixsantob'resi li ruchich'och', ut tixtz'aqob'resi ru lix kolb'aleb' li winq, ut ^etixraq aatin sa' xb'een chixjunil li k'a'aq re ru, ut ^ftixtoj rix chixjunil li k'a'aq re ru, ka'ajwi' li k'a'ru ink'a' xk'e rub'el xwankil ink'a', naq akaq xk'e xtz'apb'al chixjunil li k'a'aq re ru, choq' re lix choyonik chixjunil li k'a'aq re ru; ut lix yaab'asinkil lix trompeeteb' li wuqub' chi anjel, a'an lix kawresinkil ut lix choyb'al lix k'anjel, sa' xtiklajik li

xwuq mil chihab'—lix kawresinkil li b'e rub'elaj lix kutankil lix k'ulunik.

13 P. Jo'q'e tento taatz'aqloq ru li k'a'aq re ru li tz'iib'anb'il sa' li xbele ch'ol re Apokalipsis?

S. Tento taatz'aqloq ru chirix xtehonik li xwuq tz'apleb', rub'elaj lix k'ulunik li Kristo.

14 P. K'a'ru tento taqataw ru chirix li ch'ina hu li "kik'uxe' xb'aan laj Jwan, jo' yeeb'il resil sa' li xlaje ch'ol re Apokalipsis?

S. Tento taqataw ru naq a'an jun taqlanb'il k'anjel, ut jun k'ojob'anb'il k'anjel, re naq a'an ^btixch'utub'eb' lix teepal laj Israel; k'ehomaq reetal, a'in laj Elijah, li tento taak'ulunq, jo' tz'iib'anb'il, ut 'tixk'ojob' wi'chik chixjunil li k'a'aq re ru.

15 P. K'a'ru tento taatawmanq ru chirix li wiib' aj "yehol nawom, sa' li xjunlaju ch'ol re Apokalipsis?

S. A'aneb' wiib' profeet li te'waklesimanq choq' re lix ^btenamiteb' laj Judio sa' 'roso'jik li kutan, sa' xkutankil li ^dk'ojob'ank wi'chik, ut li te'aatinaq jo' profeet reheb' laj Judio chirix naq ch'utub'anb'ileb' ut akaq xe'xyiib' li tenamit Jerusalem sa' 'exch'och'eb' lix yuwa'eb'.

11 c Tz. ut S. 76:51-70.
K'UTUL RAQAL:
Xb'een yo'lajenaq.

12 a Apok. 8:2.
b Gen. 2:1-3;
Exo. 20:11; 31:12-17; Mos. 13:16-19; Moiss. 3:1-3;
Abr. 5:1-3.
c Gen. 2:7.
d Tz. ut S. 88:17-20.

e K'UTUL RAQAL:
Jesukristo—Aj
Raql Aatin.

f K'UTUL RAQAL: Tojok-ix, tojb'il rix, tojb'al-ix.
14 a Esek. 2:9-10; 3:1-4; Apok. 10:10.

b K'UTUL RAQAL:
Israel—Lix ch'utub'ankil Israel.

c Mat. 17:11.

15 a Apok. 11:1-14.

b K'UTUL RAQAL: Judio, eb' laj Judio.

c K'UTUL RAQAL: Roso'jik li kutan, roso'jikil kutan.

d K'UTUL RAQAL: Xk'o'job'ankil wi'chik li evangelio.

e Amos 9:14-15.

TASAL 78

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith li Profeet, sa' Hiram, Ohio, Marzo 1832 (History of the Church, 1:255-257). Li k'anjelil kik'ehe' xb'aan li Qaawa' re laj Jose Smith re taa'uxmanq xxaqab'ankil jun k'uuleb'aal kab'l choq' reheb' li neb'a'. Wan naq ink'a' ki'ajman naq eb' li winq li aatinanb'ileb' xb'aan li Qaawa' sa'eb' li k'utb'esinb'il na'leb' te'nawe'q xk'ab'a'eb' xb'aan li ruchich'och'; chi jo'kan, naq kipuktesiman li k'utb'esinb'il na'leb' a'in ut xkomoneb' chik li wankeb' moqon, eb' li komon ke'k'ab'a'iman rik'in jalanil k'ab'a'ej li moko reheb' ta. Naq ink'a' chik ki'ajman ru naq ink'a' te'nawmanq xk'ab'a'eb' li winq, kitz'iib'aman lix k'ab'a'eb' rochb'een li jalanil k'ab'a'ej. Rik'in naq ink'a' chik na'ajman ru naq taa'oksimanq li jalanil k'ab'a'ej, anajwan ka'aj chik li tz'aqal k'ab'a'ej oksinb'il arin, jo' chanru k'eeb'il sa'eb' li hu kitz'iib'aman xb'een wa.

1-4, Eb' laj santil paab'anel tento te'x-k'uub' ut te'xxaqab' jun k'uuleb'aal kab'l; 5-12, Wi te'roksi li k'a'ru reheb' rik'in xchaab'ilal li na'leb', tix-k'am xkolb'aleb'; 13-14, Li Iglees tento taawanq chi jachjo ru rik'ineb' li wankilal re li ruchich'och'; 15-16, Laj Miguel (Adan) nak'anjelak chi taqlanb'il xb'aan li Santil Dios (Kristo); 17-22, Osob'tesinb'ileb' li tiikeb' chi paa-b'ank, xb'aan naq te'reechani chixjunil li k'a'aq re ru.

LI Qaawa' kiraatina laj Jose Smith, alalb'ej, ut kixye: Chex'ab'inq chiwu, chan li Qaawa' lee Dios, ex li k'ojob'انب'ilex sa' li "taqenaqil tijonelil re lin iglees, li kech'utub' eerib';

2 Ut cherab'i li "na'leb' k'eeb'il xb'aan li ani ^bkik'ojob'ank eere chalen chaq taqeq, li tixye sa' lee xik

li aatin re chaab'il na'leb', re naq taawanq li kolb'a-ib' choq' eere sa' li k'a'ru kek'ojob' chiwu, chan li Qaawa' Dios.

3 Xb'aan naq chi yaal ninye eere, ak xchal xq'ehil, ut taanach'oq chaq; ut k'ehomaq reetal, ut ilomaq, tento taa'uxq naq taawanq "xk'uub'ankil lin tenamit, sa' xtusub'ankil ut xxaqab'ankil li taa'uxmanq sa' li ^bk'uuleb'aal kab'l choq' reheb' li 'neb'a' re lin tenamit, sa' li na'ajej a'in jo' ajwi' sa' li ch'och' "Sion—

4 Choq' jun xaqab'ahom ut k'anjelil choq' re lin iglees li ink'a' taa'oso'q ut junelik taakanaaq, re xwaklesinkil li na'leb', li k'ulub'انب'il eeb'aan, choq' re lix kolb'aleb' li winq, ut choq' re lix loq'al lee Yuwa' li wan sa' choxa;

5 Re taaruq texwanq chi "jun-taq'et sa' xb'ak'leb' li choxahil

78 1a K'UTUL RAQAL: Tijonelil re Melkisedek.
2a K'UTUL RAQAL: Na'leb' k'eeb'il.
b K'UTUL RAQAL: K'ojob'ank.

3a Tz. ut S. 82:11-12, 15-21.
b Tz. ut S. 72:9-10; 83:5-6.
c Tz. ut S. 42:30-31.
K'UTUL RAQAL:

Tenq'ank.
d Tz. ut S. 57:1-2.
5a Tz. ut S. 49:20.
K'UTUL RAQAL:
Q'axtesink, chaq'rab' re q'axtesink-ib'.

k'a'aq re ru, relik chi yaal, ut jo'kan ajwi' li ruchich'och'il k'a'aq re ru, re xk'ulb'al li choxahil k'a'aq re ru.

6 Xb'aan naq wi ink'a' juntaq'ee-tex sa' li ruchich'och'il k'a'aq re ru, ink'a' naru texwanq chi juntaq'eet sa' xtawb'al li choxahil k'a'aq re ru;

7 Xb'aan naq wi nekeraj naq tink'e eere jun na'ajej sa' li "choxahil ruchich'och', tento ^bteekawresi eerib' rik'in 'xb'aanunkil li k'a'aq re ru kexintaqla wi' ut kexinteneb' wi'.

8 Ut anajwan, chi yaal jo'ka'in naxye li Qaawa', aajel ru naq chixjunil li k'a'aq re ru b'aanunb'ilaq choq' re lin ^aloq'al, eeb'aan laa'ex li junajinb'ilex sa' li ^bk'anjelil a'in;

9 Malaj, sa' jalan chik aatin, lin moos aj Newel K. Whitney ut lin moos aj Jose Smith, alalb'ej, ut lin moos aj Sidney Rigdon che'k'oj-laaq sa' ch'utam rik'ineb' laj santil paab'anel li wankeb' Sion;

10 Wi ut ink'a' jo'kan, laj ^aSatanas naxsik' xjalb'ehinkil xch'oo-leb' rik'in li yaal, re naq te'mutz'o'q ut ink'a' te'xtaw ru li k'a'aq re ru kawresinb'il choq' reheb'.

11 Jo'kan ut, jun taqlahom nink'e eere, naq teekawresi eerib' ut teek'uub' eerib' rik'in jun b'ak'leb' malaj "sumwank li junelik taakanaaq, li ink'a' naru xq'etb'al.

12 Ut ani naq'etok re, taasachq li ropiis ut lix wanjik sa' li iglees, ut a'an taaq'axtesimanq chiru lix "chiq'lehom laj Satanas toj sa' xkutan kil li tojb'al-ix.

13 K'ehomaq reetal, a'in li kawresink li nekexinkawresi wi', ut li k'ojob'ank, ut li k'utb'il na'leb' li nink'e eere, li nekexru wi' chix-tz'aqob'resinkil ru li taqlahom li kink'e eere;

14 Re naq xb'aan inchaab'ilal chi osob'tesink, us ta wanq "rahilal li taakub'eeq sa' eeb'een, naq li iglees taawanq chi jachjo ru sa' xb'een chixjunil chik li yo'ob'tesinb'il rub'el li choxahil ruchich'och';

15 Re naq taaruq textaqe'q toj rik'in li "koroon kawresinb'il choq' eere, ut text'eheq choq' aj ^btaqlanel sa' xb'eenb' k'iila awa'b'ejihom, chan li Qaawa' Dios, li Santil Dios re Sion, li kik'ehok re lix k'ojob'ankil 'Adan-ondi-Ahman;

16 Li kixaqab'ank re laj ^aMiguel choq' awa'b'ej eere, ut kixk'e chi xaqxo li roq, ut kixk'ojob' chi taqenaq, ut kixk'e re a'an lix lawil li kolb'a-ib' chi k'eeb'il xna'leb' ut b'eresinb'il xb'aan li Santil Dios, li wan chi maak'a' xtiklajik lix kutan chi moko roso'jik lix yu'am.

17 Chi yaal, chi yaal, ninye eere,

7a K'UTUL RAQAL:

Choxahil loq'alil.

b Tz. ut S. 29:8; 132:3.

c Tz. ut S. 82:10.

8a Moïs. 1:39.

b Tz. ut S. 92:1.

10a K'UTUL RAQAL: Aj tza.

11a K'UTUL RAQAL:

Sumwank.

12a 1 Kor. 5:5;

Tz. ut S. 82:21;

104:8-10.

14a Tz. ut S. 58:2-4.

15a K'UTUL RAQAL: Koroon; Taqenaqil loq'al.

b Apok. 5:10;

Tz. ut S. 76:56-60; 132:19.

c K'UTUL RAQAL:

Adan-ondi-Ahman.

16a Tz. ut S. 27:11; 107:54-55.

K'UTUL RAQAL: Adan.

laa'ex kok'alex, ut toj maji' xetaw ru chanru xnimal li osob'tesink li wan sa' ruq' li Yuwa'b'ej ut kixkawresi a'an choq' eere;

18 Ut ink'a' nekexru "chixkuy-b'al chixjunil li k'a'aq re ru anajwan; a'b'anan, chiwanq xsahil eech'ool, xb'aan naq laa'in ^btink'am eeb'e cheru. Eere laa'ex li awa'b'e-jihom, ut eere li osob'tesiik li wan chi sa', ut eere li b'ihomal re "junelik q'e kutan.

19 Ut ani nak'uluk re chixjunil li k'a'aq re ru rik'in "b'antioxink taak'ehe'q xnimal xloq'al, ut li k'a'aq re ru re li ruchich'och' a'in

taatiqmanq re, toj ^bjun cient sutaq, relik chi yaal, tixq'ax ajwi' a'an.

20 Jo'kan ut, b'aanuhomaq li k'a'aq re ru kexintaqla wi', chan laj Tojol eerix, a' li K'ajolb'ej "Ahman, li nakawresink re chixjunil li k'a'aq re ru rub'elaj naq ^btexxk'am;

21 Xb'aan naq laa'ex li "iglees re li Xb'een Yo'lajenaq, ut a'an ^btexxk'am taqe'q sa' jun choql, ut tixjek'i xjachal xjachal li junjunq chi winq.

22 Ut ani li "mertoom tiik ut ^bchaab'il xna'leb', taareechani "chixjunil li k'a'aq re ru. Amen.

TASAL 79

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith li Profeet, sa' Hiram, Ohio, Marzo 1832 (History of the Church, 1:257).

1-4, *Laj Jared Carter b'oqb'il chixjultikankil li evangelio rik'in laj K'ojob'anel Ch'oolej.*

CHI yaal ninye aawe, naq a'an Crajom inch'ool naq lin moos aj Jared Carter taaxik wi'chik sa'eb' li ch'och' sa' releb'aal li saq'e, sa' li junjunq chi na'ajej, ut sa' li junjunq chi tenamit, sa' xwankilal li "k'ojob'ank li xk'ojob'aak wi', re xch'olob'ankil li sahil esilal re nimla

sahil ch'oolejil, a' li evangelio li junelik nakana.

2 Ut tintaqla sa' xb'een a'an laj "K'ojob'anel Ch'oolej, li tixk'ut li yaal chiru, ut li b'e b'ar taaxik wi';

3 Ut a' yaal jo' naq tiik chi paa-b'ank, laa'in tink'e wi'chik q'olom choq' xkoroon.

4 Jo'kan ut, chisaho'q aach'ool, at inmoos Jared Carter, ut "matxuwak, chan laa Qaawa', a'an ajwi' li Jesukristo. Amen.

18a Jwan 16:12;
3 Ne. 17:2-3;
Tz. ut S. 50:40.

b Tz. ut S. 112:10.

c K'UTUL RAQAL:
Junelik yu'am,
yu'am chi junelik.

19a Mos. 2:20-21.
K'UTUL RAQAL:

B'antiox,
b'antioxink.

b Mat. 19:29.

20a Tz. ut S. 95:17.

b 1 Tes. 4:17.

21a Tz. ut S. 76:53-54.

b Tz. ut S. 88:96-98.

22a K'UTUL RAQAL: Mer-
toom, mertoomil.

b Tz. ut S. 72:3-4.

c Tz. ut S. 84:38.

79 1a Tz. ut S. 52:38.

K'UTUL RAQAL:

K'ojob'ank.

2a Jwan 14:26.

K'UTUL RAQAL: K'o-
job'anel Ch'oolej (aj).

4a Tz. ut S. 68:5-6.

TASAL 80

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith li Profeet, sa' Hiram, Ohio, Marzo 1832 (History of the Church, 1:257).

1-5, *Laj Stephen Burnett ut laj Eden Smith b'oqb'ileb' chi jultikank aatin sa' yalaq b'ar chi na'ajej te'raj.*

CHI yaal, jo'ka'in naxye li Qaa-wa' aawe, at inmoos Stephen Burnett: Ayu, ayu sa' li ruchich'och' ut "jultika li evangelio chiru li junjung chi yo'ob'tesihom li nachal b'ar na'ab'iman wi' xyaab' aakux.

2 Ut a' yaal jo' nakawaj jun aawochb'een, tink'e aawe inmoos aj Eden Smith.

3 Jo'kan ut, ayuqex ut jultikahom maq lin evangelio, ma sa' xnim li saq'e malaj sa' xtz'e, ma sa' re-leb'aal li saq'e malaj sa' rokeb'aal, maak'a' na'ajman wi', xb'aan naq ink'a' naru nekexsach.

4 Jo'kan ut, ch'olob'omaq li k'a'aq re ru li eerab'ihom, ut nekepaab' chi yaal, ut "nekenaw naq yaal.

5 K'ehomaaq reetal, a'in rajom xch'ool a'an li "kib'oqok eere, laj Tojol eerix, a'an ajwi' li Jesukristo. Amen.

TASAL 81

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith li Profeet, sa' Hiram, Ohio, Marzo 1832 (History of the Church, 1:257-258). Laj Frederick G. Williams nab'oqe' re taawanq choq' taqenaqil aj tij ut choq' aj tenq' aj k'ehol na'leb' sa' li Awa'b'ejil re li Taqenaqil Tijonelil. Sa' li tz'iib'an-b'il esil, k'utk'u naq jo'qe kik'ule' li k'utb'esinb'il na'leb' a'in sa' Marzo, 1832, kixb'oq laj Jesse Gause sa' li opiis re aj tenq' aj k'ehol na'leb' chiru laj Jose Smith sa' li Awa'b'ejil. A'b'an naq a'an kixkanab' xb'aanunkil jo' li aajel raj ru sa' li xaqab'anb'il wi', kinumsiman moqon li b'oqok a'in re laj Frederick G. Williams. Li k'utb'esinb'il na'leb' (li kik'ule' Marzo 1832) naru nak'oxlaman jo' jun raqal li ki'ajman re xk'uub'ankil chi tz'aqal li Xb'eenil Awa'b'ejil, rik'in naq na'eetalik li opiis re aj tenq' aj k'ehol na'leb' sa' li awa'b'ejil a'an, ut naxch'olob' k'a'ru xwankilal li k'anjel a'in. Li Hermano Gause kik'anjelak chiru junjung kutan, a'b'an ki'isiman chaq sa' li Iglees sa' Diciembre 1832. Li Hermano Williams kik'ojob'aman sa' li opiis a'an sa' 18 Marzo 1833.

1-2, *Lix lawil li awa'b'ejihom junelik eechaninb'il xb'aan li Xb'eenil Awa'b'ejil;* 3-7, *Wi laj Frederick G.*

Williams tiik chi paab'ank sa' xk'anjel, taawanq xyu'am chi junelik.

80 1a Mar. 16:15.
4a K'UTUL RAQAL:
Xk'utb'al xyaalal;

Xnawom qach'ool;
Yaal ch'olob'anb'il.
5a K'UTUL RAQAL:

B'oqok, b'oqb'il
xb'aan li Dios,
xb'oqb'al.

CHI yaal, chi yaal, ninye aawe laa'at, inmoos Frederick G. Williams: Ab'i lix yaab' xkux li ani na'aatinak, li raatin li Qaawa' laa Dios, ut chat-ab'inq chiru li b'oqok li b'oqb'ilat wi', a'an re wank choq' "taqenaqil aj tij sa' lin iglees, ut jun aj tenq' aj k'ehol na'leb' chiru lin moos aj Jose Smith, alalb'ej;

2 Re li kink'e wi' lix "lawil li awa'b'ejihom, li junelik eechaninb'il xb'aan li ^bAwa'b'ejil re li Taqenaqil Tijonelil:

3 Jo'kan ut, chi yaal ninxaqab' xwankil a'an ut tinwosob'tesi, ut laa'at ajwi', a' yaal jo' tiikat chi paab'ank sa' k'ehok na'leb', sa' li opiis li kinxaqab' choq' aawe, sa' tijok junelik, rik'in xyaab' aakux ut sa' laa ch'ool, chi k'utk'u ut aajunes, jo' ajwi' sa' laa k'anjel sa'

xjultikankil li evangelio sa' xch'och'eb' li yo'yookeb', ut sa' xyanqeb' laa komon.

4 Ut sa' xb'aanunkil li k'a'aq re ru a'in taab'aanu xnimal li chaab'ilal reheb' laa wech winqilal, ut taatenq'a chixwaklesinkil "xloq'al li ani wank choq' aaQaawa'.

5 Jo'kan ut, tiikaqat chi paab'ank; chatxaqliiq sa' li opiis li kinxaqab' choq' aawe; "k'e xtenq'ankileb' li q'unek' xmetz'ew, taqsi li uq'ej li nalukta, ut ^bk'e xmetz'ew li 'xb'een aqej li maak'a' xmetz'ew.

6 Ut wi tiikat chi paab'ank toj sa' roso'jik, taawanq choq' aakoroon li "kole'k chiru li kamk, ut li ^bjunelik yu'am sa'eb' li 'ochoch kinkawresi sa' rochoch lin Yuwa'.

7 K'ehomaq reetal, ut ilomaq, a'in li raatin li Alfa ut li Omega, a'an ajwi' li Jesukristo. Amen.

TASAL 82

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il re laj Jose Smith li Profeet, sa' li Condado Jackson, Missouri, 26 Abril 1832 (History of the Church, 1:267-269). Kik'eeman sa' jun jolomil ch'utam re li Iglees sa' li kik'ulub'aman wi' laj Jose Smith li Profeet jo' Awa'b'ej re li Taqenaqil Tijonelil, a' li opiis li ak kik'ojob'aman wi' chaq sa' jun ch'utub'aj-ib' reheb' li taqenaqil aj tij, xb'eenil, ut komon, sa' Amherst, Ohio, 25 Enero 1832 (chi'ilmanq xtiklajik li tasal 75). Junxil ke'oksiman li jalanil k'ab'a'ej naq kipuktesiman li k'utb'esinb'il na'leb' a'in, re naq ink'a' taanawmanq anihob' li yeeb'il resil (chi'ilmanq xtiklajik li tasal 78).

81 1a K'UTUL RAQAL:
Taqenaqil aj tij.
2a K'UTUL RAQAL: Xlawil li tijonelil.
b Tz. ut S. 107:8-9, 22.
K'UTUL RAQAL:
Xb'eenil Awa'b'ejil.

4a Mois. 1:39.
5a Mos. 4:15-16.
b Tz. ut S. 108:7.
c Isa. 35:3.
6a K'UTUL RAQAL: Kole'k chiru li kamk.
b K'UTUL RAQAL:

Junelik yu'am,
yu'am chi junelik;
Taqenaqil loq'al.
c Jwan 14:2-3;
Tz. ut S. 59:2; 106:8.

1-4, *B'ar wi' naab'al li k'eeb'il, naab'al li teneb'anb'il*; 5-7, *Li Q'ojyin na'awa'b'ejin sa' li ruchich'och'*; 8-13, *Li Qaawa' wan chi teneb'anb'il naq naqab'aanu li k'a'ru naxye*; 14-18, *Sion tento taatamq sa' chaq'al ru ut santilal*; 19-24, *Li junjunq chi winq chixsik' xchaab'ilal li ras riitz'in*.

CHI yaal, chi yaal, ninye eere, ex inmoos, naq a' yaal jo' "xekuy eemaak cherib'il eerib', chi jo'kan laa'in, li Qaawa' ninkuy eemaak laa'ex.

2 A'b'anan wankeb' sa' eeyanq li xe'maakob' chi numtajenag; relik chi yaal, "chejunilex ajwi' xexmaakob'; a'b'an chi yaal ninye eere, cheril eerib' chalen anajwan, ut meekanab' eerib' chi maakob', maare anchal taat'ane'q rahil raq-b'a-aatin sa' xb'een eejolom.

3 Xb'aan naq rik'in li ani "k'eeb'il naab'al re, naab'al li ^bteneb'anb'il; ut ani "namaakob' chiru xnimal li "saqen, xnimal li tojb'a-maak taa-k'ehe'q sa' xb'een.

4 Nekepatz' ink'ab'a' re xk'ulb'al li "k'utb'esinb'il na'leb', ut a'an nink'e eere, ut a' yaal jo' ink'a' nekepaab' lin yehom, li nink'e eere, aj

q'etol aatin nekexkana; ut li ^btiik ruhil q'ajkamunk ut li raqb'a-aatin, a'an li tojb'a-maak li nak'ee-man xb'aan lin chaq'rab'.

5 Jo'kan ut, li k'a'ru ninye re li jun ninye re chixjunil: "Chexyo'leq, xb'an naq laj ^bxik' ilonel naxhel xnimal lix awa'b'ejil, ut li 'q'ojyin na'awa'b'ejin;

6 Ut lix josq'il li Dios naloch chixixeb' li wankeb' sa' li ruchich'och', ut maajun nab'aanunk re li us, xb'aan naq chixjunileb' xe'el chaq sa' li "b'e.

7 Ut anajwan, chi yaal ninye eere, laa'in, li Qaawa', maajun "maak tink'e sa' eeb'een; chapomaq eeb'e ut mexmaakob' chik; a'b'anan re li aamej a'an li namaakob' te'-sutq'iiq wi'chik li ^bmaak re junxil, chan li Qaawa' lee Dios.

8 Ut jo'kan wi'chik, ninye eere, nink'e eere jun "ak' taqlahom, re taaruq teetaw ru li rajom in-ch'ool cherix;

9 Malaj, sa' jalan chik aatin, nink'e eere lee b'eresinkil, chan ru "texb'eeq chiwu, re taasutq'isi-manq eere choq' eekolb'al.

10 Laa'in, li Qaawa', wankin chi "teneb'anb'il naq nekeb'aanu li

82 1a Mat. 6:14-15;
Tz. ut S. 64:9-11.

2a Rom. 3:23.

3a Luk. 12:48;

Stgo. 4:17.

K'UTUL RAQAL:

Teneb'aak,
teneb'anb'il.

b K'UTUL RAQAL: Mer-
toom, mertoomil.

c K'UTUL RAQAL: Q'etok
paab'ank; Maak.

d Jwan 15:22-24.

K'UTUL RAQAL: Saqen,

lix saqen li Kristo.

4a K'UTUL RAQAL:
K'utb'esink, k'utb'e-
sinb'il na'leb'.

b K'UTUL RAQAL: Tiik
ruhil na'leb'.

5a K'UTUL RAQAL:
K'aak'alenk, aj k'aa-
k'alanel tenamit.

b K'UTUL RAQAL: Aj tza.

c K'UTUL RAQAL:

Q'ojyin, musiq'ejil.

6a Rom. 3:12;

Tz. ut S. 1:16.

7a K'UTUL RAQAL: Maak.

b Tz. ut S. 1:32-33;
58:43.

8a Jwan 13:34.

9a Tz. ut S. 43:8.

10a Jos. 23:14;

1 Rey. 8:23;

Tz. ut S. 1:38;

130:20-21.

K'UTUL RAQAL:

Osob'tesink, osob'te-
sinb'il, rosob'tesin-
kil; Ab'ink chiru.

k'a'ru ninye; a'b'an naq ink'a' ne-
keb'aanu li k'a'ru ninye, maajun
yeechi'ihom nekek'ul.

11 Jo'kan ut, chi yaal ninye eere,
naq aajel ru choq' reheb' lin moos
aj Edward Partridge ut aj Newel K.
Whitney, laj A. Sidney Gilbert ut laj
Sidney Rigdon, ut lin moos aj Jose
Smith, ut aj John Whitmer ut aj Oli-
ver Cowdery, ut aj W. W. Phelps ut
aj Martin Harris, naq te'wanq chi
b'ak'b'ookeb' "chirib'ileb' rib' rik'in
jun b'ak'leb' ut jun sumwank li in-
k'a' naru chi q'etmank rik'in q'e-
tok aatin, ka'ajwi' naq taachalq li
raqb'a-aatin sa' junpaat chirix, sa'
lee jar mertoomil—

12 Re xb'eresinkil li taa'uxmanq
rik'ineb' li neb'a', ut chixjunil li
k'a'aq re ru chirix li obispil sa' li
ch'och' Sion jo' ajwi' sa' li ch'och'
Kirtland;

13 Xb'aan naq laa'in xinwosob'tesi
li ch'och' Kirtland sa' li kutan k'ox-
lanb'il inb'aan choq' re lix chaa-
b'ilaleb' laj santil paab'anel re li
Q'axal Taqenaq Xwankil, ut choq'
jun "roqechal Sion.

14 Xb'aan naq Sion tento taatamq
sa' xchaq'al ru, ut sa' santilal; tento
taanimob'resimanq ru lix nub'aal;
tento te'k'ehe'q xkawub' li roqe-
chal; relik chi yaal, ninye chi yaal
eere, "Sion tento taawakliiq ut tix-
k'e chirix lix ^bchaq'al ru aq'.

15 Jo'kan ut, nink'e eere li taqla-
hom a'in, naq teeb'ak' eerib' rik'in
li sumwank a'in, ut taab'aanumanq
jo' chanru lix chaq'rab' li Qaawa'.

16 K'ehomaq reetal, wahi' ajwi'
xchaab'ilal inna'leb' choq' re lee
chaab'ilal.

17 Ut laa'ex tento texwanq chi
"juntaq'eet, malaj sa' jalan chik aa-
tin, tento naq juntaq'eetaq eewan-
kil chixk'ulb'al li eechej, re taaruuq
xtuqub'ankil li k'a'ru re lee mertoo-
mil, li junjunq chi winq jo' chanru
li ajb'il xb'aan ut li nak'anjelak re, a'
yaal jo' naq tiik li ajb'il xb'aan—

18 Ut chixjunil a'in choq' re lix
chaab'ilal lix iglees li yo'yookil
Dios, re naq li junjunq chi winq
naru chixchaab'ilob'resinkil li
"maatan k'eeb'il re, re naq li jun-
junq chi winq naru chixk'ulb'al
chik xkomon li maatan, relik chi
yaal, toj jun cient sut chik xkomon
a'an, re taak'ehe'q sa' lix ^bk'uu-
leb'aal kab'l li Qaawa', re taa'ok
choq' reechanihom chixjunil li
iglees sa' komonil—

19 Li junjunq chi winq yooq chix-
sik'b'al xchaab'ilal li ras riitz'in, ut
chixb'aanunkil chixjunil li k'a'aq
re ru chi "junaj ru lix sa' li ru sa'
lix loq'al li Dios.

20 Li "k'anjelil a'in kinxaqab' re
naq taawanq choq' jun k'anjelil
li junelik taakanaaq choq' eere,

11a Tz. ut S. 78:3-7, 11-15.

13a Isa. 33:20; 54:2.

K'UTUL RAQAL: Oqech,
roqechal.

14a K'UTUL RAQAL: Sion.

b Isa. 52:1;

Tz. ut S. 113:7-8.

17a Tz. ut S. 51:3.

K'UTUL RAQAL:

Q'axtesink, chaq'rab'
re q'axtesink-ib'.

18a Mat. 25:14-30;

Tz. ut S. 60:13.

K'UTUL RAQAL: Maa-
tan; Maatan naxk'e li
Musiq'ej (eb' li).

b Tz. ut S. 42:30-34, 55;
119:1-3.

K'UTUL RAQAL:

K'uuleb'aal kab'l.

19a Tz. ut S. 88:67.

K'UTUL RAQAL: Xsa' u,
xnaq' u.

20a K'UTUL RAQAL: K'anje-
lil sa' Junajil.

ut choq' reheb' li te'wanq moqon sa' lee na'aj, a' yaal jo' ink'a' nekexmaakob'.

21 Ut li aamej li namaakob' chiru li sumwank a'in, ut naxkawob'resi li raam chirix, taab'aanumanq re jo' chanru li chaq'rab' re lin iglees, ut taaq'axtesimanq chiru lix "chiq'lehom laj Satanas toj sa' xkutan-kil li tojb'al-ix.

22 Ut anajwan, chi yaal ninye eere, ut a'in xchaab'ilal li na'leb', tawomaq ani te'xk'am rib' sa'

chaab'ilal eerik'in, rik'in li tumin li maak'a' xtiikilal, ut eb' a'an ink'a' texxsacheb'.

23 Kanab'omaq wik'in laa'in li raqok aatin, xb'aan naq we laa'in, ut laa'in "ting'ajkamunq. Li tuqtuukilal chiwanq eerik'in; li wosob'te-sihom chikanaaq eerik'in.

24 Xb'aan naq toj eere ajwi' li "awa'b'ejihom, ut jo'kanaq chi junelik, wi ink'a' text'aneq chaq sa' lee xaqxookilal. Chi jo'kan. Amen.

TASAL 83

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith li Profeet, sa' Independence, Missouri, 30 Abril 1832 (History of the Church, 1:269–270). Kik'ule' li k'utb'esinb'il na'leb' a'in naq li profheet k'ojk'o sa' ch'utam rik'ineb' lix komon.

1–4, Eb' li ixq ut li kok'al ak xk'ulub'eb' rik'in lix b'eelomeb' ut lix yuwa'eb' li nak'anjelak reheb'; 5–6, Eb' li xmalka'an ut li maak'a'eb' xyuwa' xk'ulub'eb' rik'in li Iglees li nak'anjelak reheb'.

CHI yaal, jo'ka'in naxye li Qaawa', chi tiqb'il w'ichik sa' xb'een li chaq'rab' re li iglees chirixeb' li ixq ut li kok'al, eb' li wankeb' sa' li iglees, li "ke'sach xb'eelomeb' malaj xyuwa'eb':

2 Eb' li ixq ak "xk'ulub'eb' rik'in xb'eelomeb' li nak'anjelak reheb', toj reetal naq xokb'ileb' lix b'eelom; ut wi moko tawb'ileb' ta jo'

aj q'etol aatin te'wanq sa' xkomonil li iglees.

3 Ut wi moko tiikeb' ta chi paa-b'ank moko te'wanq ta sa' xkomonil li iglees; a'ut taaruq te'kanaaq sa' xb'een li reechanihomeb' jo' chanru lix chaq'rab'il li tenamit.

4 Chixjunileb' li "kok'al ak xk'ulub'eb' rik'ineb' lix na' xyuwa' li nak'anjelak reheb' toj reetal naq te'wulaq chi tz'aqaleb' xchihab'.

5 Ut chirix a'an, ak xk'ulub'eb' rik'in li iglees, malaj sa' jalan chik aatin, rik'in lix "k'uuleb'aal kab'l li Qaawa', wi eb' lix na' xyuwa' maak'a' k'a'ru te'xk'e wi reechanihomeb'.

21a Tz. ut S. 104:8–10.

23a Rom. 12:19;

Morm. 3:15.

24a Luk. 12:32;

Tz. ut S. 64:3–5.

K'UTUL RAQAL:

Awa'b'ejihom re

choxa malaj ra-

wa'b'ejihom li Dios.

83 1a Stgo. 1:27.

2a 1 Tim. 5:8.

4a Mos. 4:14.

5a Tz. ut S. 78:3.

K'UTUL RAQAL: K'uuleb'aal kab'l.

6 Ut taatamresimanq li k'uu-leb'aal kab'l rik'in li q'axtesinb'il xb'aan li iglees; ut eb' li "xmalka'an

ut li maak'a'eb' xyuwa' taak'ee-manq li k'a'ru taak'anjelaq reheb', jo'keb' ajwi' li ^bneb'a'. Amen.

TASAL 84

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith li Profeet, sa' Kirtland, Ohio, 22 ut 23 Septiembre 1832 (History of the Church, 1:286–295). Chiru li po Septiembre, eb' li xb'eenil ak ke'ok chi sutq'iik chaq sa'eb' lix taqlanb'il k'anjeleb' sa'eb' li ch'och' sa' releb'aal li saq'e, ut chixyeeb'al resil lix k'anjeleb'. Naq wankeb' chi ch'utch'u sa' li kutan a'in re sahil ch'oolejil, kik'ule' li aatin a'in. Li Profeet kixye naq a'an jun k'utb'esinb'il na'leb' chirix li tijonelil.

1–5, Li Ak' Jerusalen ut li santil ochoch te'kab'lamanq Missouri; 6–17, Nak'eeman resil lix numsiqik chaq li tijonelil chirix chaq laj Moises toj laj Adan; 18–25, Li xanimal ru tijonelil naxk'am xlawil li nawom re li Dios; 26–32, Li xka'ch'inal ru tijonelil naxk'am xlawil lix k'anjeleb' li anjel ut li evangelio re kawresink; 33–44, Eb' li winq neke'xk'ul li junelik yu'am rik'in li xaqab' anb'il aatin ut sumwank re li tijonelil; 45–53, Lix Musiq' li Kristo naxkutanob' resiheb' li winq, ut li ruchich'och' nakana sa' li maak; 54–61, Eb' laj santil paab'anel tento te'xch'olob' xyaalal li k'a'aaq re ru ke'xk'ul; 62–76, Tento te'xjultika li evangelio, ut taaqenb'ilaqeb' xb'aaneb' li etaalil; 77–91, Eb' li xb'eenil tento te'xik chi maak'a'eb' xk'uuleb'aal chi moko xchampa, ut li Qaawa' tix'e li taak'anjelaq reheb'; 92–97, Eb' li yajel ut

li majewaak neke'oyb'enink reheb' li neke'tz'eqtaanank re li evangelio; 98–102, Nak'eeman li ak' b'ich chirix lix tojb'al rix Sion; 103–110, Li junjung chi winq chixaqliiq sa' tz'aqal li ropiis ut chik'anjelaq sa' tz'aqal lix b'oqb'al; 111–120, Eb' lix moos li Qaawa' tento te'xch'olob' resil li tz'eqb'eetalil re sache'k sa'eb' li roso'jik kutan.

JUN xk'utb'esihom li Jesukristo re lix moos aj Jose Smith, alalb'ej, ut waqib' li xb'eenil, naq ke'xjunaji lix ch'ool ut "ke'xtaqsi xyaa-b'eb' xkux toj taqe'q.

2 Relik chi yaal, li raatin li Qaawa' chirix lix iglees, xaqab' anb'il sa' roso'jik li kutan choq' re "xk'ojob'ankil wi'chik lix tenamit, jo' kixye rik'in xtz'uumaleb' re lix ^bprofeet, ut choq' re xch'utub'ankileb' lix 'santil paab'anel re te'xaqliiq sa'

6a K'UTUL RAQAL:
Xmalka'an.
b Mos. 4:16–26;
Hel. 4:11–13;
Tz. ut S. 42:30–39.

K'UTUL RAQAL: Neb'a'.
84 1a K'UTUL RAQAL: Tijok.
2a K'UTUL RAQAL:
Israel—Lix ch'u-
tub'ankil Israel.

b Hech. 3:19–21.
c K'UTUL RAQAL: Santil
paab'anel (aj).

xb'een li ^dTzuul Sion, a'anaq li tenamit ^eAk' Jerusalem.

3 A' tenamit a'an taakab'lamanq, chi tikib'anb'il sa' li jun siir chi ch'och' re li ^asantil ochoch, li eentanb'il xb'aaan ru'uj ruq' li Qaawa', sa'eb' lix nub'aal li Ch'och' Missouri sa' rokeb'aal li saq'e, ut k'ojob'anb'il xb'aaan ruq' laj Jose Smith, alalb'ej, ut jalaneb' chik li kisaho' wi' xch'ool li Qaawa' chi tz'aqal.

4 A'in chi yaal li raatin li Qaawa', naq li tenamit ^aAk' Jerusalem taakab'lamanq rik'in xch'utub'ankileb' laj santil paab'anel, chi tikib'anb'il sa' li na'ajej a'in, a' ajwi' xna'aj li ^bsantil ochoch, a' li santil ochoch li taawaklesimanq wi' sa' li tasal tenamit a'in.

5 Xb'aaan naq chi yaal, li tasal tenamit a'in ink'a' taanume'q chixjunil, toj reetal naq kab'lanb'ilaq jun ochoch choq' re li Qaawa', ut taahilanq jun choql sa' xb'een, ut a' choql a'anaq ajwi' lix ^aloq'al li Qaawa', li taanujob'resinq re li ochoch.

6 Ut eb' li ralal laj Moises, jo' chanru li Santil Tijonelil li kixk'ul a'an rub'el ^aruq' laj ^bJetro, lix yuwa' li rixaqil;

7 Ut laj Jetro kixk'ul rub'el ruq' laj Kaleb;

8 Ut laj Kaleb kixk'ul rub'el ruq' laj Elihu;

9 Ut laj Elihu rub'el ruq' laj Jeremy;

10 Ut laj Jeremy rub'el ruq' laj Gad;

11 Ut laj Gad rub'el ruq' laj Esaias;

12 Ut laj Esaias kixk'ul rub'el ruq' li Dios.

13 Laj Esaias kiwan ajwi' xyu'am sa' xkutankil laj Abraham, ut ki'osob'tesiik xb'aaan a'an—

14 A' laj ^aAbraham li kixk'ul li tijonelil rik'in laj ^bMelkisedek, li kixk'ul chiru lix xe'toonileb' lix yuwa'eb', toj rik'in ajwi' laj ^cNoe;

15 Ut chirix chaq laj Noe toj rik'in laj ^aEnok, chiru lix xe'toonileb' lix yuwa'eb';

16 Ut chirix chaq laj Enok toj rik'in laj ^aAbel, li kikamsiik xb'aaan li ^bk'uub'anb'il chaq xb'aaan li ras sa' muqmu, li ^ckik'uluk re li tijonelil xb'aaan lix taqlahom li Dios, xb'aaan li ruq' laj ^dAdan lix yuwa', li kiwan choq' xb'een winq—

17 A' li ^atijonelil li nakana wi' sa' lix iglees li Dios sa' chixjunil

2d Isa. 2:2-5;
Heb. 12:22;
Apok. 14:1;
Tz. ut S. 76:66; 84:32;
133:18, 56.
e Eter 13:2-11;
Tz. ut S. 42:8-9;
45:66-67;
R. li P. 1:10.
K'UTUL RAQAL: Ak'
Jerusalem.
3a Tz. ut S. 57:3.
4a K'UTUL RAQAL: Ak'
Jerusalem.

b K'UTUL RAQAL: Santil
ochoch, rochoch li
Qaawa'.
5a Tz. ut S. 45:67;
64:41-43; 97:15-20;
109:12, 37.
6a K'UTUL RAQAL: Uq'ej,
xk'eeb'al.
b K'UTUL RAQAL:
Jetro.
14a K'UTUL RAQAL:
Abraham.
b K'UTUL RAQAL:
Melkisedek.

c K'UTUL RAQAL: Noe,
najter yuwa'b'ej sa'
li Santil Hu.
15a K'UTUL RAQAL: Enok.
16a K'UTUL RAQAL: Abel.
b Moiss. 5:29-32.
c Tz. ut S. 107:40-57.
d K'UTUL RAQAL: Adan.
17a Alma 13:1-19;
Abr. 2:9, 11.
K'UTUL RAQAL:
Tijonelil re
Melkisedek.

li tasal tenamit, ut wan chi maa-k'a' xtiklajik lix kutan chi moko roso'jik lix chihab'.

18 Ut li Qaawa' kixk'ojob' jun "tjionelil ajwi' sa' xb'een laj^b Aaron ut eb' li riyajil, chiru jar tasal lix tenamiteb', ut a' tjionelil a'an toj wan ut 'nakana chi junelik rochb'een li tjionelil li wan jo' chanru li k'an-jelil q'axal sant re li Dios.

19 Ut li xnimal ru tjionelil a'in naxk'anjela li evangelio ut naxk'am xlawil li "muqmuukil na'leb' re li awa'b'ejihom, a'an ajwi' xlawil li ^bnawom re li Dios.

20 Jo'kan naq sa' li "k'ojob'anb'il k'anjel re a'an, nak'utman li wankilal re choxahilal.

21 Ut naq maak'a' li k'ojob'anb'il k'anjel re a'an, ut li "wankilal k'eeb'il sa' li tjionelil, ink'a' nak'utman li wankilal re choxahilal chiruheb' li winq sa' li tz'ejwalej;

22 Xb'aan naq wi maak'a' a'in, maajun "winq naru chirilb'al li rilob'aal li Dios, a' li Yuwa'b'ej, ut taakanaaq chi yo'yo.

23 Ut a'in laj "Moises kixk'ut chi ch'olch'o ru chiruheb' li ralal xk'ajol

laj Israel sa' li yamyookil ch'och', ut chi yalb'il xq'e kixsik' ^bxsantob're-sinkil lix tenamit re te'ruuq ^cchirilb'al li rilob'aal li Dios;

24 A'b'an "ke'xkawob'resi li raa-meb' ut ink'a' ke'ru chixkuyb'al wank chiru; jo'kan naq li Qaawa' sa' ^bxjosq'il, xb'an naq lochlo chaq xjosq'il chirixeb', kixxaqab' aatin naq ink'a' ^cte'ok sa' lix hilob'aal naq wankeb' sa' li yamyookil ch'och', ut a' hilob'aal a'an xtz'aqalil lix loq'al.

25 Jo'kan naq kirisi chaq laj "Moises sa' xyiheb', ut jo'kan ajwi' li Santil ^bTjionelil;

26 Ut lix ka'ch'inal ru "tjionelil kicana, a' li tjionelil li nak'amok re lix ^blawil lix 'k'anjeleb' li anjel ut li evangelio re kawresink;

27 A' evangelio a'an li evangelio re "jalb'a-k'a'uxlej ut re ^bkub'iha', ut re ^crisinkileb' li maak, ut li ^dchaq-rab' re li ^etz'ejwalejil taqlahom, li kixk'e li Qaawa' sa' xjosq'il chi kanaak rik'in lix junkab'al laj Aaron sa' xyanqeb' li ralal xk'ajol laj Israel toj reetal laj ^fJwan, li kiwaklesiik xb'aan li Dios, chi ^gnujenaq

18a K'UTUL RAQAL:

Tjionelil re Aaron.

b K'UTUL RAQAL: Aaron, ras laj Moises.

c Tz. ut S. 13:1.

19a Tz. ut S. 63:23; 107:18-19.

K'UTUL RAQAL:

Xmuqmuukil na'leb' li Dios.

b Abr. 1:2.

20a K'UTUL RAQAL:

K'ojob'anb'il k'anjel.

21a K'UTUL RAQAL:

K'eeb'il xwankil;

Tjionelil.

22a Tz. ut S. 67:11.

23a Exo. 19:5-11; 33:11.

b K'UTUL RAQAL: Santob'resink.

c Exo. 24:9-11; Tz. ut S. 93:1.

24a Exo. 20:18-21; 32:8; Deut. 9:23; 1 Ne. 17:30-31, 42.

b Sal. 95:8; Heb. 3:8-11; Jak. 1:7-8; Alma 12:36.

c JJS, Exo. 34:1-2; Num. 14:23; Heb. 4:1-11.

25a Deut. 34:1-5.

b K'UTUL RAQAL: Tjionelil re Melkisedek.

26a K'UTUL RAQAL: Tjionelil re Aaron.

b Tz. ut S. 13:1.

c Tz. ut S. 107:20.

27a K'UTUL RAQAL: Jalok k'a'uxl, jalb'a-k'a'uxlej.

b K'UTUL RAQAL: Kub'iha', kub'sink ha'.

c K'UTUL RAQAL: Risinkil li maak.

d K'UTUL RAQAL: Chaq-rab' re laj Moises.

e Heb. 7:11-16.

f K'UTUL RAQAL: Jwan aj Kub'sihom Ha'.

g Luk. 1:15.

rik'in li Santil Musiq'ej chalen chaq sa' xk'uub' xsa' lix na'.

28 Xb'aan naq a'an kikub'e xha' naq toj wan sa' xka'ch'inal, ut kik'ojob'aak xb'aan lix anjel li Dios sa' li kutan naq waqxaqib' kutan xyu'am choq' re li wankilal a'in, re xt'amb'al lix awa'b'ejihomeb' laj Judio, ut re "xtiikob' resinkil ru lix b'e li Qaawa' chiru rilob'aal lix tenamit, re xkawresinkileb' choq' re lix k'ulunik li Qaawa', li k'eeb'il wi' sa' ruq' b'anchal li wankilal.

29 Ut jo'kan wi'chik, li opiis re xb'eenil ut obiisp neke'ajman ru choq' "raqalil chiru li taqenaqil tijonelil.

30 Ut jo'kan wi'chik, li opiis re tzolonel ut tenq'anel neke'ajman ru choq' raqalil chiru xka'ch'inal li tijonelil, a' tijonelil li kik'ojob'aman sa' xb'een laj Aaron ut eb' li ralal.

31 Jo'kan ut, jo' kinye chirixeb' li ralal laj Moises—xb'aan naq eb' li ralal laj Moises ut jo'kaneb' ajwi' li ralal laj Aaron te'xq'axtesi jun "q'axtesihom ut jun mayej li k'ulub'ej sa' li rochoch li Qaawa', a' li ochoch li taakab'lamanq wi' choq' re li Qaawa' sa' li tasal tenamit a'in,

sa' xb'een li osob'tesinb'il b'na'ajej jo' li kinxaqab'—

32 Ut eb' li ralal laj Moises ut laj Aaron te'nujaq rik'in lix "loq'al li Qaawa', sa' xb'een li b'Tzuul Sion sa' li rochoch li Qaawa'; laa'ex b'i' li alalb'ej a'an, ut jo'kaneb' ajwi' naab'al li keb'inb'oq ut keb'intaqla chixwaklesinkil lin 'iglees.

33 Xb'aan naq eb' li ani "tiikeb' chi paab'ank toj reetal xk'ulb'al li wiib' chi b'tijonelil li kin'aatinak wi', ut xnimob' resinkil ru lix b'oqb'aleb', wankeb' chi 'santob' resinb'il xb'aan li Musiq'ej toj te'ak'ob' resiiq ru lix tib'eleb'.

34 Neke'ok choq' ralal laj Moises ut laj Aaron, ut li "riyajil laj b'Abraham, ut li iglees ut awa'b'ejihom, ut li 'sik'b'ileb' ru re li Dios.

35 Ut jo'kan ajwi' chixjunileb' li neke'k'uluk re li tijonelil a'in nikinge'xk'ul laa'in, chan li Qaawa';

36 Xb'aan naq ani nak'uluk reheb' lin moos "nikinixk'ul laa'in;

37 Ut ani "nak'uluk we naxk'ul lin Yuwa';

38 Ut ani nak'uluk re lin Yuwa' naxk'ul lix awa'b'ejihom lin yuwa'; jo'kan naq "chixjunil li k'a'ru re lin Yuwa' taak'eemanq re.

28a Isa. 40:3; Mat. 3:1-3;

Jwan 1:23.

b Mat. 28:18;

Jwan 17:2;

1 Pe. 3:22;

Tz. ut S. 93:16-17.

29a Tz. ut S. 107:5.

31a Tz. ut S. 128:24.

b Tz. ut S. 57:3.

32a K'UTUL RAQAL:

Loq'alil.

b Heb. 12:22;

Tz. ut S. 76:66; 84:2;

133:56.

c K'UTUL RAQAL: Iglees li Jesukristo (lix).

33a K'UTUL RAQAL:

K'ulub'ej, k'ulub'ejil.

b K'UTUL RAQAL:

Tijonelil.

c K'UTUL RAQAL:

Santob' resinkil.

34a Gal. 3:29; Abr. 2:9-11.

K'UTUL RAQAL:

Abraham—Li riyajil laj Abraham.

b Tz. ut S. 132:30-32.

K'UTUL RAQAL: Sum-

wank re laj Abraham.

c K'UTUL RAQAL:

Sik'b'il ru.

36a Mat. 10:40-

42; Luk. 10:16;

Tz. ut S. 112:20.

37a Jwan 13:20.

38a Luk. 12:43-44;

Rom. 8:32;

Apok. 21:7;

3 Ne. 28:10;

Tz. ut S. 132:18-20.

K'UTUL RAQAL:

Taqenaqil loq'al.

39 Ut a'in jo' chanru li "xaqab'an-b'il aatin ut sumwank li wan sa' li tijonelil.

40 Jo'kan ut, chixjunileb' li neke'k'uluk re li tijonelil, neke'xk'ul li xaqab'anb'il aatin ut sumwank a'in rik'in lin Yuwa', li ink'a' naru chixq'etb'al, chi moko naru chi eek'asimank.

41 A'b'an ani "naq'etok re li sumwank a'in chirix naq xk'ul, ut narisi rib' chi junajwa rik'in, b'maak'a'aq xkuyb'al lix maak sa' li ruchich'och' a'in chi moko sa' li ruchich'och' chalel.

42 Ut rahilal sa' xb'eeneb' chixjunil li moko neke'chal ta rik'in li tijonelil a'in li xek'ul, li nink'ojob' anajwan sa' eeb'een laa'ex li wan-kex anajwan, rik'in tz'aqal lix yaab' inkux chalen chaq sa' choxa; ut kink'e ajwi' xtaqlankileb' li teep re choxa ut eb' lin "anjel cherix.

43 Ut anajwan nink'e eere jun taqlahom naq teek'e reetal cherix, re "tex'ab'inq chi yalb'il eeq'e chiru li aatin re li junelik yu'am.

44 Xb'aan naq "taawanq eeyu'am rik'in li junjunq chi aatin li na'el chaq sa' xtz'uumal re li Dios.

45 Xb'aan naq li "raatin li Qaa-wa' a'an li yaal, ut yalaq k'a'ru b'yaal, a'an saqen, ut yalaq k'a'ru

saqen, a'an Musiq'ej, a' lix Musiq' li Jesukristo.

46 Ut li Musiq'ej naxk'e "saqen re li b'junjunq chi winq li nachal sa' li ruchich'och'; ut li Musiq'ej naxkutanob'resi li junjunq chi winq chiru li ruchich'och', li na'ab'ink chiru lix yaab' xkux li Musiq'ej.

47 Ut li junjunq li na'ab'ink chiru lix yaab' xkux li Musiq'ej nachal rik'in li Dios, a'an ajwi' li Yuwa'b'ej.

48 Ut li Yuwa'b'ej "naxtzol a'an chirix li b'sumwank li kix'ak'ob'resi ut kixk'ojob' sa' eeb'een, li k'ojob'anb'il sa' eeb'een choq' eere laa'ex, ut moko ka'aj ta wi' choq' eere, choq' re ajwi' chixjunil li ruchich'och'.

49 Ut chixjunil li ruchich'och' "nakana sa' li maak, ut na'aakanak rub'el li b'q'ojyin ut rub'el xmoosil li maak.

50 Ut rik'in a'in naru teenaw naq wankeb' rub'el "xmoosil li b'maak, xb'aan naq ink'a' neke'chal wik'in.

51 Xb'aan naq ani moko nachal ta wik'in wan rub'el xmoosil li maak.

52 Ut ani ink'a' nak'uluk re lix yaab' inkux moko naxnaw ta ru lix "yaab' inkux, ut moko we ta.

39a K'UTUL RAQAL:
Xaqab'anb'il aatin
ut sumwank re li
tijonelil.

41a K'UTUL RAQAL: Q'etok
paab'ank.
b Tz. ut S. 76:34-38;
132:27.

42a Tz. ut S. 84:88.

43a 1 Ne. 15:23-25;
Tz. ut S. 1:14.

44a Deut. 8:3; Mat. 4:4;
Tz. ut S. 98:11.

45a Sal. 33:4.

K'UTUL RAQAL: Raatin
li Dios.

b K'UTUL RAQAL: Yaal.

46a K'UTUL RAQAL:
Reek'ob'aal xch'ool;
Saqen, lix saqen li
Kristo.

b Jwan 1:9; Tz. ut S. 93:2.

48a K'UTUL RAQAL: Musi-
q'ank, musiq'anb'il.

b K'UTUL RAQAL: Sum-
wank; Ak' ut juneli-
kil sumwank.

49a 1 Jn. 5:19.

b K'UTUL RAQAL:
Q'ojyin, musiq'ejil.

50a Gal. 4:9.

b K'UTUL RAQAL: Maak.
52a Jwan 10:27.

53 Ut rik'in a'in naru teenaw ru li tiikeb' xch'ool chiruheb' laj maak, ut naq chixjunil li "ruchich'och' b'na'aakanak rub'el li 'maak ut li q'ojyin anajwan ajwi'.

54 Ut lee k'a'uxl sa' junxil kutan kiq'ojyino' ru xb'aan "xmaak'a'il li paab'aal, ut xb'aan naq xechap chi q'un li k'a'aq re ru xek'ul—

55 Ut a' "jo'maajo'il na'leb' ut xmaak'a'il li paab'aal xk'amok re chixjunil li iglees rub'el tojb'a-maak.

56 Ut li tojb'a-maak a'in nakana sa' xb'eeneb' chixjunil li ralal xk'ajol Sion, chixjunileb' ajwi'.

57 Ut te'kanaaq rub'el li tojb'a-maak a'in toj reetal naq te'xjal xk'a'uxl ut taajultiko'q reheb' li "ak' sumwank, a' ajwi' lix b'Hu laj Mormon ut li taqlahom re 'junxil li ak kink'e reheb', moko ka'aj ta wi' re xyeeb'al, re b'an "xb'aanunkil jo' chanru li k'a'ru kintz'iib'a—

58 Re naq te'ruuq chi uuchink rik'in uuchinihom xk'ulub' choq' re lix awa'b'eijhom lix Yuwa'; wi ut ink'a' jo'kan, nakana jun rapleb' ut raqb'a-aatin chi hoymank sa' xbee-neb' li ralal xk'ajol Sion.

59 Xb'aan naq eb' li ralal xk'ajol li awa'b'eijhom, ma te'xtz'ajni tab'i'

lin santil ch'och'? Chi yaal ninye eere, Ink'a'.

60 Chi yaal, chi yaal, ninye eere li nekex'ab'ink re anajwan li "waa-tin, a'an lix yaab' inkux, osob'tesin-b'ilex a' yaal jo' nekek'ul li k'a'aq re ru a'in;

61 Xb'aan naq laa'in "tinkuy lee maak rik'in li taqlahom a'in—naq texwanq chi xaqxo junelik sa' lee k'a'uxl, sa' b'x'anchalil eena'leb', ut sa' li musiq'ej re tijok, sa' xch'olob'ankil xyaalal chiru chixjunil li ruchich'och' li k'a'aq re ru yee-b'il eere.

62 Jo'kan ut, "ayuxex sa' chixjunil li ruchich'och'; ut yalaq b'ar ink'a' nekexru chi ok textaqlanq, re naq chalen eerik'in laa'ex taa-ch'olob'amanq li yaal sa' chixjunil li ruchich'och' chiru li junjunq chi yo'ob'tesihom.

63 Ut jo' kinye reheb' lin apostol, jo'kan ajwi' ninye eere, xb'aan naq laa'ex lin "apostol, li taqenaqil aj tij re li Dios; laa'ex li b'kexx-k'e we lin Yuwa'; laa'ex li 'raab'ilex inb'aan;

64 Jo'kan ut, jo' kinye reheb' lin apostol ninye wi'chik eere, naq li junjunq chi "aamej li b'napaab'ank re lee raatin, ut nakub'e xha' rik'in

53a K'UTUL RAQAL:
Ruchich'och'.

b Rom. 8:22;
Mois. 7:48.

c K'UTUL RAQAL: Ruchich'och'il na'leb'.

54a K'UTUL RAQAL: Xmaak'a'il li paab'aal.

55a K'UTUL RAQAL: Jo'maajo', jo'maajo'il.

57a Jer. 31:31-34.

b K'UTUL RAQAL: Hu laj Mormon (lix).

c 1 Ne. 13:40-41.

d Stgo. 1:22-25;

Tz. ut S. 42:13-15.

60a Tz. ut S. 18:34-36.

61a Dan. 9:9.

K'UTUL RAQAL: Kuyuk maak.

b Tz. ut S. 43:34; 88:121; 100:7.

62a Mar. 16:15;

Tz. ut S. 1:2-5.

K'UTUL RAQAL:

Xk'anjeleb' laj

k'amol aatin.

63a K'UTUL RAQAL:

Apostol.

b 3 Ne. 15:24;

Tz. ut S. 50:41-42.

c Jwan 15:13-15;

Tz. ut S. 93:45.

64a K'UTUL RAQAL:

Aamej.

b Mar. 16:15-16.

K'UTUL RAQAL:

Paab'ank,

xpaab'ankil.

ha' re 'risinkil li maak, tixk'ul li
"Santil Musiq'ej.

65 Ut eb' li "eetalil a'in te'taaqenq
reheb' li neke'paab'an—

66 Sa' lin k'ab'a' te'xb'aanu k'iila
sachb'a-ch'oollejil "k'anjel;

67 Sa' lin "k'ab'a' te'risiheb' chaq
laj tza;

68 Sa' lin k'ab'a' "te'xk'irtesiheb'
li yaj;

69 Sa' lin k'ab'a' te'xte rilob'aaleb'
li mutz', ut te'risi xtz'apb'al xxikeb'
li tz'ap xik;

70 Ut li ru'uj raq' li mem
taa'aatinaq;

71 Ut wi yalaq ani chi winq tix-
k'e li "b'an nakamsin reheb' ink'a'
tixrahob'tesiheb';

72 Ut lix may junaq k'anti' maa-
k'a'aq xwankil chixrahob'tesin-
kileb'.

73 A'b'anan jun taqlahom nin-
k'e reheb', naq ink'a' "te'xnima rib'
chirix li k'a'aq re ru a'in, chi moko
te'xye chiru li ruchich'och', xb'aan
naq li k'a'aq re ru a'in k'eeb'il eere
choq' re eechaab'ilob'eresinkil ut
choq' re li kolb'a-ib'.

74 Chi yaal, chi yaal, ninye eere,
eb' li ink'a' neke'paab'ank re lee
raatin, ut ink'a' "neke'kub'e xha'
rik'in ha' sa' lin k'ab'a', re risin-
kil lix maakeb', re taaruuq te'x-
k'ul li Santil Musiq'ej, ^bte'k'eh'e'q
sa' tojb'a-maak, ut ink'a' te'chalq

sa' li rawa'b'ejihom lin Yuwa' b'ar
wi' wankin laa'in wochb'een lin
Yuwa'.

75 Ut li k'utb'esinb'il na'leb' a'in
choq' eere, ut li taqlahom, wan
chik xwankil chalen sa' li hoonal
ajwi' a'in sa' xb'een chixjunil li
ruchich'och', ut li evangelio wan
chiruheb' chixjunil li maji' ne-
ke'k'uluk re.

76 A'b'anan, chi yaal ninye reheb'
chixjunil li ak k'eeb'ileb' re li awa'b'e-
jihom—eerik'in chaq laa'ex tento
taajultikamanq reheb' a'an, re te'xjal
xk'a'uxl chirix lix maa'us aj k'anjel
re junxil; xb'aan naq tento naq ch'i-
lanb'ilaqeb' xb'aan xmaa'usilal lix
ch'oolleb' li maak'a'eb' wi' xpaab'aal,
ut eb' lee komon aran Sion xb'aan
lix po'jikeb' xch'ool cheru sa' li ku-
tan naq kexintaqla.

77 Ut jo'kan wi'chik ninye eere,
ex raab'ilex inb'aan, xb'aan naq
chalen anajwan raab'ilex inb'aan
tinye eere, na'ajman ru naq tink'e
eere li taqlahom a'in, re naq tex-
wanq chanchan ajwi' eb' li raa-
b'ileb' chaq inb'aan sa' li kutan
naq kinwan rik'ineb', naq xkohin
chixjultikankil li evangelio sa' lin
wankilal.

78 Xb'aan naq ink'a' kinka-
nab'eb' chi wank "xk'uuleb'aal chi
moko xchampa, chi moko wiib'
li raq'eb'.

64c K'UTUL RAQAL:
Risinkil li maak.

d K'UTUL RAQAL:
Maatan re li Santil
Musiq'ej.

65a Mar. 16:17-18.
K'UTUL RAQAL: Eetalil.

66a K'UTUL RAQAL:
K'anjel.

67a Mat. 17:14-21.
68a K'UTUL RAQAL:
K'irtesink.

71a Mar. 16:18;
Hech. 28:3-9;
Tz. ut S. 24:13;
124:98-100.

73a Tz. ut S. 105:24.
K'UTUL RAQAL:

Q'etq'etil.
74a 2 Ne. 9:23;
Tz. ut S. 76:50-52.
K'UTUL RAQAL:
Kub'iha', kub'sink
ha'—Aajel ru.
b Jwan 3:18.
78a Mat. 10:9-10;
Tz. ut S. 24:18.

79 K'ehomaq reetal, nekexintaqla chixyalb'al rix li ruchich'och', ut laj k'anjel xk'ulub' lix "tojbal'.

80 Ut yalaq ani chi winq li taaxik ut "tixjultika li ^bevangelio a'in re li awa'b'ejihom, ut ink'a' tixkanab' wank chi tiik chi paab'ank sa' chixjunil li k'aaq re ru, moko taatawaaq ta xk'a'uxl chi moko taaq'ojyino'q ru, moko sa' xtib'el ta, sa' roq ruq', chi moko sa' xb'asalil lix b'aqel; ut yal ta jun 'rismalaq xjolom ink'a' taat'ane'q chi ch'och' chi ink'a' taak'eemanq reetal. Ut moko te'tz'okaaq ta, chi moko te'chaqiq re.

81 Jo'kan ut, "mexk'oxlak chirix li kutan wulaj, k'aru teetzeka, malaj k'aru teeruk', malaj k'aru teetiqib' wi' eerib'.

82 Xb'aan naq, k'oxlahomaq li utz'u'uj chiru ch'och', chan ru naq neke'niman, ink'a' neke'k'anjelak, chi moko neke'b'aqok k'aam; ut eb' li awa'b'ejihom re li ruchich'och', rik'in chixjunil lix loq'aleb', moko tiqto ta jo' jun reheb' a'in.

83 Xb'aan naq lee "Yuwa', li wan sa' choxa, ^bnaxnaw naq nekeraj ru chixjunil li k'aaq re ru a'in.

84 Jo'kan ut, kanab'omaq li kutan wulaj chi "k'oxlak chirix li k'aru re.

85 Chi moko chexk'oxlaq chi rub'elaj chirix "k'aru teeye; ^bchek'uula b'an rajlal sa' lee k'a'uxl li aatin re li yu'amej, ut ^ctaak'eemanq eere sa' li hoonal ajwi' a'an li jun raqal li taab'ismanq re li junjunq chi winq.

86 Jo'kan ut, maajun winq sa' eeyanq, xb'aan naq li taqlahom a'in wan choq' reheb' chixjunil li "tiikeb' chi paab'ank, li b'oqb'ileb' xb'aan li Dios sa' li iglees choq' re li k'anjel, chalen sa' li hoonal a'in mixk'am k'uuleb'aal chi moko champa, li na'el chixjultikankil li evangelio a'in re li awa'b'ejihom.

87 K'ehomaq reetal, "nekexintaqla chixch'iilankil li ruchich'och' chirix chixjunil lix maa'us aj b'aanuhom, ut chixtzolb'aleb' chirix jun raqb'a-aatin li chalel.

88 Ut ani "nak'uluk eere, aran tinwanq ajwi' laa'in, xb'aan naq laa'in tinxik chiru lee rilob'aal. Tinwanq sa' lee nim uq' ut sa' lee tz'e, ut lin Musiq' taawanq sa' lee ch'ool, ut eb' lin ^banjel chesutam, re eewaklesinkil.

89 Ani nak'uluk eere nikinixk'ul laa'in; ut a'an tixk'e lee tzakemq, ut texxtiqib', ut tixk'e tumin eere.

90 Ut ani nak'ehok eetzakemq,

79a Tz. ut S. 31:5.

80a K'UTUL RAQAL:
Xk'anjeleb' laj
k'amol aatin.

b K'UTUL RAQAL:
Evangelio.
c Luk. 21:18.

81a Mat. 6:25-28.

83a K'UTUL RAQAL:
Yuwa'b'ej sa' Choxa.
b Mat. 6:8.

84a Mat. 6:34.

85a Mat. 10:19-20;

Luk. 12:11-12;
Tz. ut S. 100:6.

b 2 Ne. 31:20;
Alma 17:2-3;
Tz. ut S. 6:20;
11:21-26.

K'UTUL RAQAL:
K'oxlank sa' ch'oolej.

c K'UTUL RAQAL:
K'utuk, tzolonel—
K'utuk rik'in li

Musiq'ej.

86a Mat. 24:44-46;
Tz. ut S. 58:26-29;
107:99-100.

87a K'UTUL RAQAL:
Xk'anjeleb' laj
k'amol aatin.

88a Mat. 10:40;
Jwan 13:20.

b Tz. ut S. 84:42.
K'UTUL RAQAL: Anjel.

malaj nekexxtiqib', malaj naxk'e tumin eere, maamin "taasachq lix q'ajkamunkil.

91 Ut ani moko nab'aanunk ta re li k'a'aq re ru a'in maawa' intzolom; rik'in a'in naru teenaweb' ru "lin tzolom.

92 Ani moko nak'uluk ta eere, elenqex chaq rik'in a'an eejunes, ut "ch'ajob' resihomaq lee roq rik'in ajwi' li ha', saq ruhil ha', us ta ma yoo li tiq malaj li ke, ut ch'olob'omaq xyaalal chiru lee Yuwa' li wan sa' choxa, ut mexsutq'i wi'chik rik'in li winq a'an.

93 Ut sa' yalaq k'aleb'aal malaj tenamit tex'ok wi', b'aanuhomaq ajwi' chi jo'kan.

94 A'banan, sik'omaq chi yalb'il eeq'e ut mikotz eemetz'ew, ut rahilal sa' xb'een li ochoch, malaj li k'aleb'aal malaj tenamit a'an li natz'eqtaanank eere, malaj lee raatin, malaj li yaal nekech'olob' chiwix.

95 Rahilal, ninye wi'chik, sa' xb'een li ochoch a'an, malaj li k'aleb'aal a'an, malaj tenamit li natz'eqtaanank eere, malaj re lee raatin, malaj li yaal li nekech'olob' chiwix;

96 Xb'aan naq laa'in, li "Nimajwal, kink'e li wuq' sa' xb'eeneb' li

tenamit, re ^bxraplenkileb' xb'aan lix 'maa'usilaleb'.

97 Ut tox'e'elq chaq li yajel, ut ink'a' te'isiq chaq sa' li ruchich'och' toj reetal naq akaq xinchoy lin k'anjel, li "taak'ose'q ru sa' tiikilal—

98 Toj reetal naq chixjunileb' te'x'naw wu, li neke'kana, chalen li q'axal ka'ch'in toj li q'axal nim ru, ut te'nujaq rik'in xnawb'al chirix li Qaawa', ut "te'iloq rik'in ruheb', ut te'xtaqsi lix yaab'eb' xkux, ut chi junajinb'il xyaab'eb' xkux ^bte'xb'icha li ak' b'ich a'in, li naxye:

99 Li Qaawa' xk'am chaq wi'chik Sion;

Li Qaawa' "xtoj rix lix tenamit, ^bIsrael,

Jo' chanru li 'sik'e'k ru sa' xk'ab'a' li ^ausilal,

Li kik'ehe' chi uxmank xb'aan lix paab'aaleb'

Ut lix ^esumwankeb' lix yuwa'eb'.

100 Li Qaawa' ak xtoj rix lix tenamit;

Ut "b'ak'b'olaj Satanas, ut maak'a' chik xnumik li kutan.

Li Qaawa' xch'utub' chixjunil sa' ^bjunajil.

Li Qaawa' xkub'si 'Sion chalen chaq taqe'q.

90a Mat. 10:42;
Mar. 9:41.

91a Jwan 13:35.

92a Mat. 10:14;
Luk. 9:5;
Tz. ut S. 60:15.

96a K'UTUL RAQAL:
Chixjunil naru chiru.

b Tz. ut S. 1:13-14.

c K'UTUL RAQAL: Aj maak.

97a Mat. 24:22.

98a Isa. 52:8.

b Sal. 96:1;
Apok. 15:3;
Tz. ut S. 25:12; 133:56.
K'UTUL RAQAL:
B'ichank.

99a Apok. 5:9;
Tz. ut S. 43:29.

b K'UTUL RAQAL: Israel.

c K'UTUL RAQAL:
Xsik'b'al ru.

d K'UTUL RAQAL: Usilal.

e K'UTUL RAQAL:
Sumwank re laj Abraham.

100a Apok. 20:2-3;
Tz. ut S. 43:31; 45:55;
88:110.

b Ef. 1:10;
Tz. ut S. 27:13.

c Tz. ut S. 45:11-14;
Mois. 7:62-64.

K'UTUL RAQAL: Sion.

Li Qaawa' ^dxtaqsi Sion chalen
chaq taq'a.

101 Li ^aruchich'och' xtaawasi rib' ut
xrala xanimal xmetz'ew;

Ut xaqab'انب' il li yaal sa' lix sa'
lix ch'ool;

Ut li choxa kiril chi sa xse';

Ut tiqto a'an rik'in lix ^bloq'al lix
Dios;

Xb'aan naq a'an wan chi xaqxo
sa' xyi lix tenamit.

102 Li loq'alil, ut nimank-u,
ut wankilal, ut kawil
metz'ew,

Chiyeh'e'q chirix li qaDios;
xb'aan naq a'an nujenaq chi
^auxtaan,

Chi tiik ruhil na'leb', usilal, ut
yaal, ut ^btuqtuukilal,

Chi junelik q'e kutan, Amen.

103 Ut jo'kan wi'chik, chi yaal, chi
yaal, ninye eere, na'ajman ru naq
li junjunq chi winq li naxik chix-
ch'olob'ankil lin evangelio li june-
lik nakana, naq a' yaal jo' wankeb'
xjunkab'al, ut neke'xk'ul li tumin
chi siib'il, naq te'xtaqla rik'ineb'
malaj te'roksi choq' re lix chaa-
b'ilaleb', jo' chanru b'eresinb'ileb'
xb'aan li Qaawa', xb'aan naq jo'kan
nink'oxla naq us.

104 Ut chixjunileb' li maak'a'eb'
xjunkab'al, li neke'k'uluk re li ^atum-
min, che'xtaqla rik'in li obiisp aran
Sion, malaj rik'in li obiisp Ohio,
re taaq'axtesimanq re xk'eeb'al

chi k'utmank li k'utb'esihom, ut
xk'uub'ankil choq' hu, ut re xxa-
qab'ankil Sion.

105 Ut wi junaq winq tixk'e re ya-
laq ani eere jun koton, malaj jun
aq'ej, chapomaq li q'eel ut k'eho-
maq reheb' li ^aneb'a', ut chapomaq
eeb'e chi sa sa' eech'ool.

106 Ut wi junaq winq sa' eeyanq
nim xmetz'ew sa' li Musiq'ej, ^achix-
k'amaq chirix li ani q'un xmetz'ew,
re taawaklesi iq li raam sa' anchal
li ^btuulanil, re taanimanq ajwi'
xmetz'ew a'an.

107 Jo'kan ut, k'amomaq cherix li
ani k'ojob'انب'ileb' sa' li ^axka'ch'i-
nal ru tijonelil, ut taqlahomaqeb'
cheru re xxaqab'ankil li hoonal,
ut re xkawresinkil li b'e, ut re
te'wulaq sa' li hoonal xaqab'an-
b'il wi laa'ex ink'a' nekexru chi
wulak.

108 K'ehomaq reetal, jo'ka'in
naq eb' lin apostol, sa'eb' li naj-
ter kutan, ke'xwaklesi lin iglees
choq' we.

109 Jo'kan ut, li junjunq chi winq
chixaqliiq sa' tz'aqal li ropiis, ut
chik'anjelaq sa' tz'aqal lix b'oq-
b'al, ut mixye li jolomej re li oqej
naq moko aajel ta ru li oqej choq'
re; xb'aan naq wi maak'a' li oqej,
chan put ru naq taawanq chi xaqxo
li junxaqalil?

110 Jo'kan ajwi', aajel ru choq'
re li tz'ejwalej li junjunq ^axcha'al,

100d Tz. ut S. 76:102; 88:96.

101a K'UTUL RAQAL:
Ruchich'och'.

b K'UTUL RAQAL:
Loq'alil.

102a K'UTUL RAQAL: UX-
taan, uxtaanank.

b K'UTUL RAQAL:
Tuqtuukilal.

104a Tz. ut S. 51:8-9,
12-13.

105a K'UTUL RAQAL:
Neb'a'—Neb'a'
chirix li eechej.

106a K'UTUL RAQAL: Sa'
komonil.

b K'UTUL RAQAL:
Tuulan, tuulanil.

107a K'UTUL RAQAL:
Tijonelil re Aaron.

110a 1 Kor. 12:12-23.

re naq chixjunil te'waklesiiq li raameb' sa' komonil, re naq taakanaaq li junxaqalil chi tz'aaqal re ru.

111 Ut k'ehomaq reetal, eb' li "taqenaqil aj tij tento te'b'eeq, ut jo'kaneb' ajwi' li xb'eenil, ut jo'kaneb' ajwi' li kub'enaqil ^baj tij; a'b'anan eb' li 'tenq'anel ut ^dtzolonel tento te'xaqab'amanq re 'xk'aak'alenkil li iglees, re te'wanq choq' xaqxookil aj k'anjel chiru li iglees.

112 Ut li obiisp, aj Newel K. Whitney, tento ajwi' taab'eeq chixsutam, ut sa' xyanqeb' chixjunileb' li iglees, chixsik'b'aleb' li neb'a' re "tixk'e li ajb'il xb'aaneb', rik'in ^bxtuulanob'resinkileb' li b'ihom ut eb' laj q'etq'et.

113 Tento ajwi' tixtaw jun aj "b'aanunel k'anjel re taa'ok chi b'eresink ut re tixb'aanu lix k'anjel re li ruchich'och' jo' chanru tixb'eresi a'an.

114 A'b'anan, chixik li obiisp sa' li tenamit Nueva York, ut jo'kan ajwi' sa' li tenamit Albany, ut jo'kan ajwi' sa' li tenamit Boston, ut chixtijaqeb' li ani wankeb' sa'eb' li tenamit a'an rik'in xyaab' li evangelio, chi kaw xyaab' xkux, chirix li "sache'k ut li oso'k chi junajwa

li na'oyb'enink reheb' wi neke'x-tz'eqtaana li k'a'aaq re ru a'in.

115 Xb'aan naq wi neke'xtz'eqtaana li k'a'aaq re ru a'in, ak taaha-ye'q chaq xhoonal li raqb'a-aatin sa' xb'eeneb', ut li rochocheb' te'kanab'aaq chi "sachenaq choq' reheb'.

116 A'an "chixkanab' rib' chiwu, ut ink'a' ^btaasache'q xna'leb'; ut yal ta jun 'rismalaq xjolom ink'a' taa't'ane'q chi ch'och' chi ink'a' taa'keemanq reetal.

117 Ut chi yaal ninye eere laa'ex, li rela'eb' lin moos, ayuqex jo' naxk'e rib' cheru, sa' jar paay lee b'oqb'al, sa'eb' li xninqal ru ut na'nookil ru tenamit ut k'aleb'aal, re xch'iilankil li ruchich'och' sa' tiikilal chirix chixjunil lix maa'usilaleb' ut maa'us aj k'anjeleb', ut che'xch'olob' chi ch'olch'o ru ut re taatawmanq ru, li sache'k re tz'eqb'eetalil sa' roso'jik li kutan.

118 Xb'aan naq eerik'in laa'ex, chan li Qaawa' Nimajwal, laa'in "tinpejihheb' lix awa'b'ejihomeb'; moko ka'aj ta wi' ^btinchiq' li ruchich'och', taachenchotq ajwi' li choxa rik'in xchahimal.

119 Xb'aan naq laa'in, li Qaawa', ak xink'e li wuq' re xk'anjelankil

111a K'UTUL RAQAL:

Taqenaqil aj tij.

b K'UTUL RAQAL: Aj tij, Tijonelil re Aaron.

c K'UTUL RAQAL: Tenq'anel, aj.

d K'UTUL RAQAL: Tzolonel, Tijonelil re Aaron.

e K'UTUL RAQAL:

K'aak'alenk, aj k'aak'alenel tenamit.

112a K'UTUL RAQAL: Tenq'ank.

b Tz. ut S. 56:16.

113a Tz. ut S. 90:22.

114a Tz. ut S. 1:13-14.

115a Luk. 13:35.

116a K'UTUL RAQAL: Xkanab'ankil rib' chiru.

b Sal. 22:5; 1 Pe. 2:6.

c Mat. 10:29-31.

118a Dan. 2:44-45.

b Joel 2:10;

Tz. ut S. 43:18; 45:33, 48; 88:87, 90.

K'UTUL RAQAL: Reetalileb' li kutan; Roso'jik li kutan, roso'jikil kutan.

lix wankilal li choxa; ink'a' ne-
kexru chirilb'al anajwan, a'ut yal
junpaataq chik ut teeril, ut tee-
naw naq wankin, ut naq "tinchalq

ut ^btin'awa'b'ejinq wochb'een lin
tenamit.

120 Laa'in li "Alfa ut li Omega, lix
tiklajik ut li roso'jik. Amen.

TASAL 85

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith li Profeet, sa' Kirtland, Ohio, 27 Noviembre 1832 (History of the Church, 1:298–299). Li jun tasal a'in isinb'il chaq sa' jun li hu kixtz'iib'a li Profeet re laj W. W. Phelps, li kiwan rochoch sa' Independence, Missouri. Kik'eeman re xsumenkil li patz'om chirixeb' laj santil paab'anel li ak xe'q'axon Sion a'ut ink'a' ke'xk'ul chaq li reechanihomeb' jo' chanru li xaqab'amb'il k'anjelil sa' li iglees.

1–5, Eb' li eechanihomej sa' Sion tento
te'k'ule'q xb'aan li q'axtesink; 6–12,
Jun li nim xwankil ut kaw xmetz'ew
tixk'e reheb' laj santil paab'anel li ree-
chanihomeb' sa' Sion.

A'AN lix teneb'ankil laj tz'iib'anel
re li Qaawa', li kixxaqab' chaq,
naq tixtz'iib'a jun esilal, ut jun "xhu-
hil li iglees sa' junajil, chirix chix-
junil li k'a'aq re ru nak'ulman Sion,
ut chirixeb' chixjunil li ^bneke'q'ax-
tesink re li eechej, ut li neke'k'uluk
re li reechanihomeb' jo' chanru li
chaq'rab' rik'in li obiisp;

2 Ut jo'kan ajwi' chanru lix
yu'ameb', ut lix paab'aaleb', ut
lix k'anjeleb', ut jo'kan ajwi' eb'
laj q'etol paab'aal li neke'xq'et
xpaab'aaleb' chirix xk'ulb'al li
reechanihomeb'.

3 Moko naxk'am ta rib' rik'in li

rajom ut lix taqlahom li Dios naq
eb' li moko neke'k'uluk ta re li ree-
chanihomeb' xb'aan li "q'axtesink, jo'
chanru lix chaq'rab' li kixk'e a'an, re
naq a'an ^btixk'ul lix lajetqileb' lix te-
namit, re xkawresinkileb' choq' re li
kutan re "eeqajunk ut re k'atok, naq
te'tz'iib'amanq lix k'ab'a'eb' rik'in lix
tenamit li Dios.

4 Chi moko taatz'iib'amanq resil
lix xe'toonileb', chi moko taak'uu-
lamanq b'ar wi' taatawmanq sa'
junaq reheb' li resilal malaj xhu-
hil li iglees.

5 Moko te'tawmanq ta lix
k'ab'a'eb', chi moko xk'ab'a'eb' li
yuwa'b'ej, chi moko xk'ab'a'eb' li
alal k'ajolb'ej chi tz'iib'amb'il sa'
"xhuhil lix chaq'rab' li Dios, chan
li Qaawa' reheb' li Teepal.

6 Relik chi yaal, jo'ka'in naxye
li "ch'ina xyaab' kuxej li q'un

119a Tz. ut S. 1:12, 35–36;
29:9–11; 45:59.

K'UTUL RAQAL:

Xkab' xk'ulunik li
Jesukristo.

b K'UTUL RAQAL: Jun
Mil Chihab'.

120a K'UTUL RAQAL: Alfa

ut Omega.

85 1a Tz. ut S. 21:1; 47:1;
69:3–6.

b Tz. ut S. 42:30–35.

3a K'UTUL RAQAL:

Q'axtesink, chaq'rab'
re q'axtesink-ib'.

b K'UTUL RAQAL:

Lajetqil.

c Mal. 3:10–11, 17;
Tz. ut S. 97:25–26.

5a K'UTUL RAQAL: Xhu-
hil li yu'amej.

6a 1 Rey. 19:11–12;
Hel. 5:30–31;

3 Ne. 11:3–7.

na'atinak, li nahasb'ak chiru ut ^bnaxq'ax ru chixjunil li k'a'aq re ru, ut chi kok' aj xsa' naxk'e lin b'aqel chi chenchotk naq nak'ehok chi k'utmank, li naxye:

7 Ut taak'ulmanq naq laa'in, li Qaawa' Dios, tintaqla jun li nim xwankil ut kaw xmetz'ew, li chapchooq li xuq' re wankilal sa' ruq', tiqto rik'in saqen jo' xtz'apb'al li ru, ut lix tz'uumal re taayehoaq aatin, junelikil aatin; a'ut lix sa' xch'ool taawanq choq' jun xyo'leb'aal li yaal, re xk'eeb'al xtuqub'ankil ru li rochoch li Dios, ut re xtusub'ankil sa' li jar siireb' chi ch'och' li reechanihomeb' laj santil paab'anel li tawb'ileb' xk'ab'a', ut xk'ab'a'eb' lix yuwa'eb', ut li ralal xk'ajoleb', chi tz'iib'انب'il sa' xhuhil lix chaq'rab' li Dios;

8 A'ut li winq a'an, li b'oqb'il chaq xb'aan li Dios ut xaqaab'انب'il, li naye'ok re li ruq' re xtiikob'resinkil lix ^akaax li Dios, taat'ane'q xb'aan xtzimaj li kamk, chanchan jun xtoonali che' li nasak'e' xb'aan xkawil xrepom li kaaq.

9 Ut chixjunileb' li ink'a'

neke'tawman chi tz'iib'انب'il sa' lix ^ahuhil li jultikaak, maajun reechanihomeb' te'xtaw sa' li kutan a'an; te'tz'eqmanq chaq b'an, ut lix jachalaqeb' a'an taaxaqab'amanq sa' xyanqeb' li ink'a' neke'paab'an, b'ar wan wi' li ^bayaynak ut k'uxuxink ruch-e.

10 Li k'a'aq re ru a'in ninye moko injunes ta wib'; jo'kan ut, jo'chanru na'atinak li Qaawa', jo'kan ajwi' taatz'aqob'resinq ru.

11 Ut eb' li wankeb' sa' li Taqenaqil Tijonelil, li ink'a' neke'tawman xk'ab'a'eb' chi tz'iib'انب'il sa' ^xhuhil li chaq'rab', malaj ut li natawman naq ^bxq'etomeb' li paab'aal, malaj ut naq 'isinb'ileb' chaq sa' li iglees, jo' ajwi' li wankeb' sa' li xka'ch'inal ru tijonelil, malaj eb' li komon, sa' li kutan a'an ink'a' te'xtaw jun reechanihomeb' sa' xyanqeb' laj santil paab'anel re li Q'axal Taqenaq Xwankil;

12 Jo'kan ut, taab'aanumanq reheb' jo'chanru reheb' li ralal xk'ajol laj tij, jo' taatawmanq chi tz'iib'انب'il resil sa' li xkab' ch'ol ut xb'een xkaak'aal raqal re laj Esdras.

TASAL 86

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith li Profeet, sa' Kirtland, Ohio, 6 Diciembre, 1832 (History of the Church, 1:300). Li k'utb'esinb'il na'leb' a'in kik'ule' naq li Profeet yoo chixnumsinkil ut chixtuqub'ankil li hu tz'iib'انب'il wi' li jaltasinb'il ru aatin sa' li Santil Hu.

6b Heb. 4:12.

8a 2 Sam. 6:6-7;

1 Kro. 13:9-10.

K'UTUL RAQAL:

Xkaaxil li sumwank.

9a 3 Ne. 24:16;

Mois. 6:5-6.

K'UTUL RAQAL: Xhuhil li jultikaak.

b Tz. ut S. 19:5.

11a K'UTUL RAQAL: Xhuhil li yu'amej.

b K'UTUL RAQAL: Q'etok paab'ank.

c K'UTUL RAQAL: Isiik chaq.

1-7, *Li Qaawa' naxye xyaalalil li jaljookil ru aatin chirix li trigo ut li yib' aj pim*; 8-11, *Naxch'olob' li osob'tesink re li tijonelil li te'xk'ul li ani wankeb' choq' aj eechaninel xb'aan li chaq'rab', jo' chanru li tz'ejwalej.*

CHI yaal, jo'ka'in naxye li Qaawa' eere laa'ex inmoos, chirix li "jaljookil ru aatin chirix li trigo ut li yib' aj pim.

2 K'ehomaq reetal, chi yaal ninye, li ch'och' a'an li ruchich'och', ut eb' li apostol a'aneb' chaq laj awinel re li iyaj;

3 Ut chirix naq ke'kana chi warjenaq, li nimla aj rahob'tesihom re li iglees, laj q'etol paab'aal, laj yum-b'eet, a'an ajwi' "Babilonia, li nak'e-hok re chixjunileb' li tenamit chi uk'ak chire lix sek', sa' xch'ooleb' li k'ojk'o wi' chi awa'b'ejink laj xik' ilonel, a' ajwi' laj Satanas—k'ehomaq reetal, a'an naraw li yib' aj pim; jo'kan ut, li yib' aj pim naxlaatz'ob'resi li trigo ut naxtiikisi li iglees sa' li yamyookil ch'och'.

4 A'b'anan k'ehomaq reetal, sa' "roso'jik li kutan, anajwan ajwi' naq yoo li Qaawa' chi xk'eeb'al chi k'utmank li aatin, ut lix xaq yoo chi moqk ut toj q'un—

5 K'ehomaq reetal, chi yaal ninye eere, eb' li "anjel yookeb' chi elajink chiru li Qaawa' chi kutan ut

chi q'eq, li ak kawaleb' ut oyb'enk wankeb' re te'taqlaaq^b chixq'olb'al chaq eb' li awimq;

6 A'ut li Qaawa' naxye reheb', meemich' li yib' aj pim naq toj q'un li xaq (xb'aan naq q'un chi yaal lee paab'aal), maare anchal teesach aj-wi' li trigo.

7 Jo'kan ut, kanab'omaq li trigo ut li yib' aj pim chi k'iik xkab'ichaleb' toj reetal taaq'ano'q chi tz'aqal li q'olom; toja' ut naq teech'utub' chaq xb'een wa li trigo sa' xyanq chaq li yib' aj pim, ut chirix xch'utub'ankil li trigo, k'ehomaq reetal ut ilomaq, li yib' aj pim b'ak'b'il chi joob', ut nakana li ch'och' chi k'ate'k.

8 Jo'kan ut, jo'ka'in naxye li Qaawa' eere laa'ex, li xkana eerik'in li "tijonelil chiru xxe'toonileb' lee yuwa'—

9 Xb'aan naq laa'ex aj "eechaninel xb'aan li chaq'rab', jo' chanru li tz'ejwalej, ut^b muqb'ilex chaq chiru li ruchich'och' eerochb'een li Kristo rik'in li Dios—

10 Jo'kan naq xkana lee yu'am ut li tijonelil, ut tento naq taakanaaq sa' eek'ab'a' laa'ex ut lee xe'toonil toj reetal lix "k'ojob'ankil wi'chik chixjunil li k'a'aq re ru yeeb'il xb'aan xtz'uumaleb' re chixjunileb' li santil profeet chalen chaq naq kitikla li ruchich'och'.

86 1a Mat. 13:6-43;
Tz. ut S. 101:64-67.
3a Apok. 17:1-9.
K'UTUL RAQAL: Babel,
Babilonia.
b Apok. 12:6, 14.
4a K'UTUL RAQAL: Roso'-
jik li kutan, roso'jikil

kutan.
5a Tz. ut S. 38:12.
b K'UTUL RAQAL:
Q'olok.
8a Tz. ut S. 113:8.
K'UTUL RAQAL: Tijone-
nelil re Melkisedek.
9a Abr. 2:9-11.

K'UTUL RAQAL:
Sumwank re laj
Abraham.
b Isa. 49:2-3.
10a Hech. 3:19-21.
K'UTUL RAQAL:
Xk'ojob'ankil
wi'chik li evangelio.

11 Jo'kan ut, osob'tesinb'ilex wi nekexkana sa' lin chaab'ilal, jun "saqen chiruheb' laj Gentil, ut

xb'aan li tijonelil a'in, jun aj kolonel choq' re lin tenamit ^bIsrael. Li Qaawa' kiyehok re. Amen.

TASAL 87

K'utb'esinb'il na'leb' ut profetil aatin chirix li pleet, k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith li Profeet, 25 Diciembre 1832 (History of the Church, 1:301–302). Li jun tasal a'in kik'ule' sa' jun kutan naq eb' li komon yookeb' chi k'oxlak ut chi na'leb'ank chirix li loq'b'il moosil reheb' laj Africa sa' li nimla ch'och' America, ut li loq'b'il moosil reheb' li lalal xk'ajoleb' li winq chiru chixjunil li ruchich'och'.

1–4, *Nayeeman naq te'wanq sa' pleet li estado sa' xnim li saq'e rik'ineb' li estado sa' xtz'e*; 5–8, *Taat'ane'q li xninqal ru rahilal sa' xb'eeneb' chixjunil li wankeb' sa' li ruchich'och'.*

re xkolb'al rib'eb' chiru jalan chik tenamit; toja' ut naq taahoymanq li "pleet sa' xb'eeneb' chixjunil li tenamit.

4 Ut taak'ulmanq, chirix k'iila kutan, eb' li "loq'b'il moos te'wakliq chiruheb' laj eechal reheb', li te'wanq chi kawresinb'il ut chi tzolb'il choq' re li pleet.

5 Ut taak'ulmanq ajwi' naq li rela'eb' li xe'kana re li ch'och' te'xkawresi rib', ut te'josq'o'q chi numtajenaq, ut te'xrahob'tesihheb' laj Gentil rik'in jun nimla rahob'tesink.

6 Ut chi jo'kan, rik'in li yok'leb' ch'iich' ut rik'in hoyok kik'eb' li wankeb' sa' li ruchich'och' "te'yaabaq; ut rik'in ^bwe'ej, ut yajel, ut hiik, ut lix kaaqil choxa, ut rik'in ajwi' xjosq'il ut lix repom li raq' kaaq, eb' li wankeb' sa' li ruchich'och' te'k'ehe'q chireek'ankil li josq'il, ut li xik' eek'amb'il, ut li uq'ej aj'c'q'usunel re jun li Nimajwal

CHI yaal, jo'ka'in naxye li Qaawa' chirixeb' li pleet li te'k'ulmanq chi seeb', chi tikinb'amb'il rik'in li po'resink ch'oolej sa' "South Carolina, li moqon taak'ulmanq wi' xkamikeb' ut xrahileb' k'iila aamej;

2 Ut taachalq xq'ehil naq taahoymanq li "pleet sa' xb'eeneb' chixjunil li tenamit, chi tikib'amb'il sa' li na'ajej a'in.

3 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, eb' li estado sa' xtz'e li saq'e te'wanq chi jachjo ru rik'ineb' li estado sa' xnim li saq'e, ut eb' li estado sa' xtz'e li saq'e te'xb'oqeb' jalan chik li tenamit, li nimla tenamit Gran Britania, jo' yeeb'il re, ut eb' a'an te'xb'oq ajwi' jalaneb' chik li tenamit,

11a Isa. 49:6.

b Tz. ut S. 109:59–67.

87 1a Tz. ut S. 130:12–13.

2a Joel 3:9–16;

Mat. 24:6–7;

Tz. ut S. 45:26, 63;

63:33.

3a Tz. ut S. 45:68–69.

4a Tz. ut S. 134:12.

6a Tz. ut S. 29:14–21;

45:49.

b JS—M 1:29.

c K'UTUL RAQAL:

Q'usuk, xq'usb'al.

Dios, toj reetal naq li sachok li taq-lanb'il akaq xk'e ^droso'jik chi junajwa chixjunileb' li tenamit;

7 Re naq lix yaab'eb' laj santil paab'anel, ut lix yaab' lix "kik'e-leb' laj santil paab'anel, tixkanab'taqe'k sa' xxik li Qaawa' re ^bSabaot, chalen chaq sa' li ch'och', re

naq eeqajunb'ilaq sa' xb'eeneb' li xik' neke'ilok reheb'.

8 Jo'kan ut, "xaqlingex sa'eb' li na'ajej sant, ut mex'eek'asiik, toj reetal naq taachalq xkutankil li Qaawa'; xb'aan naq k'ehomaq reetal, chalk re ^bchi seeb', chan li Qaawa'. Amen.

TASAL 88

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith li Profeet sa' Kirtland, Ohio, 27 Diciembre 1832 (History of the Church, 1:302-312). Li profheet kixk'e choq' xk'ab'a' "xxaq li olivo ... ch'otb'il chaq sa' xtoonali Che' re li Hilob'aal Na'ajej, li esil re tuqtuukilal naxk'e li Qaawa' choq' qe" (History of the Church, 1:316). K'utk'u sa' li tz'iib'amb'il esil naq junjung raqal re li k'utb'esinb'il na'leb' a'in ke'k'ule'k sa' 27 ut 28 Diciembre 1832, ut sa' 3 Enero 1833.

1-5, Eb' laj santil paab'anel li tiikeb' chi paab'ank neke'xk'ul li K'ojob'anel Ch'oolej, a'an naq yeechi'nb'il li june-lik yu'am; 6-13, Chixjunil li k'a'aq re ru b'eresinb'il ut jolominb'il xb'aan lix Saqen li Kristo; 14-16, Li Wakliik chi yo'yo nachal xb'aan li tojb'al-ix; 17-31, Xpaab'ankil li choxahil, terrestil, malaj teleestil chaq'rab' naxkawresih-eb' li winq choq' rehaqeb' li awa'b'e-jihom ut loq'alil a'an; 32-35, Eb' li neke'raj kanaak sa' li maak neke'kana chi tz'ajeb' ru; 36-41, Chixjunileb' li awa'b'e-jihom jolominb'ileb' xb'aan jun chaq'rab'; 42-45, Li Dios kixk'e jun chaq'rab' choq' re chixjunil li k'a'aq re ru; 46-50, Li winq tixtaw ru li Dios ajwi'; 51-61, Li jaljookil ru aatin chix-rix li winq li naxtaqlaheb' lix moos sa' li ch'och' ut narula'ani li junjung sa'

xtusulal; 62-73, Chexnach'oq rik'in li Qaawa', ut teeril li rilob'aal; 74-80, Santob'resihomaq eerib' ut k'utumaq li tzol'leb' re li awa'b'e-jihom cherib'il eerib'; 81-85, Li junjung chi winq li tijb'il tento tixtij li ras riutz'in; 86-94, Taakawresimanq li b'e chiru lix k'ulunik li Qaawa' rik'ineb' li eetalil, lix b'alq'ujik li k'a'ru yuib'amb'il wi' li k'a'aq re ru, ut eb' li anjel; 95-102, Lix trompeeteb' li anjel te'xb'oqeb' chaq li kamenaq, li junjung sa' xkutankil; 103-116, Eb' lix trompeeteb' li an-jel neke'xye resil lix k'ojlajik wi'chik li evangelio, lix t'anik Babilonia, ut lix pleet li xnimal ru Dios; 117-126, Chesik' eetzolb'al, xaqab'omaq jun ro-choch li Dios (jun santil ochoch), ut tiqib'omaq eerib' rik'in xb'ak'leb' li rahok; 127-141, Nach'olob'aman lix

6d K'UTUL RAQAL:
Ruchich'och'—
Roso'jik li
ruchich'och'.

7a Eter 8:22-24.
b Stgo. 5:4;
Tz. ut S. 88:2; 95:7.
8a Mat. 24:15;

Tz. ut S. 45:32;
101:21-22.
b Apok. 3:11.

k'anjelil li Tzoleb'aal reheb' li Profeet, sa' li wan wi' li k'ojob'anb'il k'anjel re xch'ajb'al li oqej.

CHI yaal, jo'ka'in naxye li Qaawa' eere laa'ex li kech'utub' eerib' chixk'ulb'al li rajom xch'ool cherix:

2 K'ehomaq reetal, a'in naxsa-hob'resi xch'ool lee Qaawa', ut eb' li anjel "neke'saho' sa' xch'ool cherix; li ^blemoox re lee tij wulajenaq taqe'q sa' xxik li Qaawa' re "Sabaot, ut tz'iib'anb'il sa' ^dxhuhil lix k'ab'a'eb' li santob'resinb'ileb', a'aneb' ajwi' li ani re li choxahil ruchich'och'.

3 Jo'kan ut, anajwan nintaqla sa' eeb'een jun chik aj "K'ojob'anel Ch'oolej, sa' eeb'een laa'ex ajwi' li raab'ilex inb'aaan, re taakanaaq sa' lee ch'ool, a'an li ^bLoq'laj Musiq'ej re yeechi'ink; ut li jun chik chi K'ojob'anel Ch'oolej a'in, a'an ajwi' li kinyeechi'i reheb' lin tzolom, jo' chanru tz'iib'anb'il sa' lix ch'olob'ahom laj Jwan.

4 Laj K'ojob'anel Ch'oolej a'in, a'an naq yeechi'imb'il eere inb'aaan li "junelik yu'am, a' lix ^bloq'alil li choxahil awa'b'ejihom;

5 A'an ajwi' xloq'alil li iglees re

li "Xb'een Yo'lajenaq, re ajwi' li Dios, li q'axal sant re chixjunil, sa' xk'ab'a' li Jesukristo li Ralal—

6 "A'an li kixtaqsi rib' chi taqe'q, jo' chanru ajwi' ^bkikub'e rub'el chixjunil li k'a'aq re ru, rik'in naq 'naxtaw ru chixjunil li k'a'aq re ru, re taawanq chi sa' chixjunil ut chiru chixjunil li k'a'aq re ru, lix ^dsaqenkil li yaal;

7 A' li yaal li nalemtz'un. A'in lix "saqenk li Kristo. Jo' chanru ajwi' wan a'an sa' li saqe', ut lix saqen li saqe', ut lix wankilal a'an li ^bkiyiib'aman wi'.

8 Jo' chanru ajwi' wan a'an sa' li po, ut a'an lix saqen li po, ut lix wankilal a'an li kiyiib'aman wi';

9 Jo' ajwi' lix saqenkileb' li chahim, ut lix wankilaleb' a'an li ke'yiib'aman wi';

10 Ut li ruchich'och' ajwi', ut lix wankilal a'an, a' li ruchich'och' ajwi' li "xaqxookex wi'.

11 Ut li saqen li nalemtz'un, li naxk'e saqen eere, a'an sa' xk'ab'a' li ani nakutanob'resink re lix naq'eeru, a'an ajwi' li saqen li nak'e-hok xyu'am lee "k'a'uxl;

12 A' li "saqen li na'el chaq chiru li Dios re ^bxnujob'resinkil xnimall ru li heelam—

88 2a Luk. 15:10.

b Hech. 10:1-4.

K'UTUL RAQAL: Tijok.

c Stgo. 5:4;

Tz. ut S. 95:7.

d K'UTUL RAQAL: Xhuhil li yu'amej.

3a Jwan 14:16.

b Tz. ut S. 76:53.

K'UTUL RAQAL:

Loq'laj Musiq'ej re Yeechi'ink.

4a Tz. ut S. 14:7.

b K'UTUL RAQAL:

Choxahil loq'alil.

5a K'UTUL RAQAL: Xb'een yo'lajenaq.

6a K'UTUL RAQAL:

Jesukristo.

b Tz. ut S. 122:8.

K'UTUL RAQAL: Xtoj-b'al rix li maak.

c K'UTUL RAQAL:

Chixjunil naxnaw.

d Tz. ut S. 93:2, 8-39.

K'UTUL RAQAL: Saqen,

lix saqen li Kristo; Yaal.

7a Moro. 7:15-19;

Tz. ut S. 84:45.

b Gen. 1:16.

K'UTUL RAQAL:

Yo'ob'tesink.

10a Moiss. 2:1.

11a K'UTUL RAQAL:

Tawom ru.

12a K'UTUL RAQAL: Saqen, lix saqen li Kristo.

b Jer. 23:24.

13 Li saqen li wan sa' "chixjunil li k'a'aq re ru, li naxk'e^bxyu'am chixjunil li k'a'aq re ru, a' li 'chaq'rab' li jolominb'il wi' chixjunil li k'a'aq re ru, a'an ajwi' lix wankil li Dios li k'ojk'o sa' xb'een lix k'ojarib'aal, li wan chire xch'ool li junelik q'e kutan, li wan sa' xyi chixjunil li k'a'aq re ru.

14 Anajwan, chi yaal ninye eere, naq rik'in li "tojb'al-ix li b'aanunb'il choq' eere, k'amb'il chi uxmank li wakliik chi yo'yo sa' xyanqeb' chaq li kamenaq.

15 Ut li "musiq'ej ut li ^btz'ejwalej a'aneb' li 'raam li winq.

16 Ut li "wakliik chi yo'yo sa' xyanqeb' chaq li kamenaq a'an lix tojb'al rix li aamej.

17 Ut lix tojb'al rix li aamej wan sa' xk'ab'a' a'an li nak'ehok xyu'am chixjunil li k'a'aq re ru, li taqlanb'il wi' chire xch'ool a'an naq eb' li "neb'a' ut li ^btuulan re li 'ruchich'och' te'eechaniq re.

18 Jo'kan ut, tento naq taasantob'resiiq chaq li ruchich'och' chiru chixjunil li maa'usilal, re naq kawresinb'ilaq choq' re li "choxahil loq'alil;

19 Xb'aan naq chirix naq xnujob'resi lix b'isb'al lix yo'ob'tesinkil, taak'ehe'q li "loq'alil choq' xkoroon, a'an naq taawanq aran li Dios Yuwa'b'ej;

20 Re naq eb' li tz'ejwalej li b'arwan reheb' li choxahil awa'b'ejihom "te'reechani chi junelik q'e kutan, xb'aan naq choq' re li ^bajom a'in naq kiyiib'aman ut kiyob'otesiman, ut choq' re li ajom a'in naq 'santob'resinb'ileb' a'an.

21 Ut eb' li ink'a' santob'resinb'ileb' rik'in li chaq'rab' li kink'e eere, a' lix chaq'rab' li Kristo, tento te'reechani jalan chik awa'b'ejihom, a' re jun terrestil awa'b'ejihom, malaj re jun teleestil awa'b'ejihom.

22 Xb'aan naq ani ink'a' naru chixkuyb'al xpaab'ankil lix "chaq'rab'il jun choxahil awa'b'ejihom ink'a' naru chixkuyb'al jun choxahil loq'alil.

23 Ut ani ink'a' naru chixkuyb'al xpaab'ankil lix chaq'rab'il jun terrestil awa'b'ejihom ink'a' naru chixkuyb'al jun "terrestil loq'alil.

24 Ut ani ink'a' naru chixkuyb'al xpaab'ankil lix chaq'rab'il jun teleestil awa'b'ejihom ink'a' naru

13a Kol. 1:16-17.

b Deut. 30:20;
Tz. ut S. 10:70.

c Job 38;
Tz. ut S. 88:36-38.
K'UTUL RAQAL:
Chaq'rab'.

14a K'UTUL RAQAL: Xtoj-
b'al rix li maak;
K'uub'amb'il na'leb' re
li tojb'al-ix.

15a K'UTUL RAQAL:
Winq—Winq,
ralal lix Choxahil
Yuwa' sa' musiq'ej;

Musiq'ej, xmusiq'.

b K'UTUL RAQAL:
Junxaqalil.

c Gen. 2:7.
K'UTUL RAQAL: Aamej.

16a Alma 11:42.
K'UTUL RAQAL:
Wakliik chi yo'yo.

17a K'UTUL RAQAL: Neb'a'.
b K'UTUL RAQAL:
Tuulan, tuulanil.

c K'UTUL RAQAL:
Ruchich'och'—Li taa-
wanq wi' li
ruchich'och' sa'

roso'jik.

18a K'UTUL RAQAL:
Choxahil loq'alil.

19a Tz. ut S. 130:7-9.

20a Tz. ut S. 38:20.
b Mois. 1:39.

K'UTUL RAQAL:
Winq—Winq, naru
chi wank jo' lix
Choxahil Yuwa'.

c K'UTUL RAQAL:
Santob'resink.

22a Tz. ut S. 105:5.

23a K'UTUL RAQAL:
Terrestil loq'alil.

chixkuyb'al jun "teleestil loq'alil, jo'kan naq moko k'ulub'ej ta choq' re jun awa'b'ejihom re loq'alil. Jo'kan naq tento tixkuy jun awa'b'ejihom li maawa' awa'b'ejihom re loq'alil.

25 Ut jo'kan wi'chik, chi yaal ninye eere, li "ruchich'och' naxkuy xpaab'ankil lix chaq'rab'il jun li choxahil awa'b'ejihom, xb'aan naq naxnujob'resi xb'isb'al lix yo'ob'tesinkil, ut moko naxq'et ta li chaq'rab'—

26 Jo'kan ut, "taasantob'resimaq; relik chi yaal, us ta ^btaakamq, taak'eheq wi'chik xyu'am, ut tixkuy li wankilal li k'eeb'il wi' xyu'am, ut eb' li 'tiikeb' xch'ool ^dte'eechaninq re.

27 Xb'aan naq us ta neke'kam, "te'wakliiq ajwi' wi'chik, jun ^bmusiq'ejil tz'ejwalej.

28 Eb' li ani reheb' jun choxahil musiq'ej te'xk'ul ajwi' li tz'ejwalej li kiwan choq' ruchich'och'il tz'ejwalej; relik chi yaal, laa'ex ajwi' teek'ul lee xaqalil, ut lee "loq'al a'anaq li loq'alil li ^bk'eeb'il wi' xyu'am lee xaqalil.

29 Laa'ex li k'eeb'il eeyu'am rik'in jun raqal li "choxahil ^bloq'alil,

teek'ul xkomon ajwi' a'an, a'anaq lix tz'aqalil.

30 Ut eb' li k'eeb'ileb' xyu'am rik'in jun raqal li "terrestil loq'alil te'xk'ul xkomon ajwi' a'an, a'anaq lix tz'aqalil.

31 Ut eb' li k'eeb'ileb' xyu'am rik'in jun raqal li "teleestil loq'alil te'xk'ul xkomon ajwi' a'an, a'anaq lix tz'aqalil.

32 Ut eb' li neke'kana "te'k'eheq ajwi' xyu'am; a'b'anan te'sutq'iiq wi'chik sa' tz'aqal lix na'ajeb', re xyalb'al li k'a'ru ^bke'wan xch'ool chixk'ulb'al, xb'aan naq moko ke'wan ta xch'ool chixyalb'al li k'a'ru ke'ru raj chixk'ulb'al.

33 Xb'aan naq k'a'ru tixra wi' junaq winq wi k'eeb'il jun maatan re, ut moko naxk'ul ta li maatan? K'ehomaq reetal, moko nasaho' ta sa' xch'ool rik'in li k'a'ru k'eeb'il re, chi moko nasaho' sa' xch'ool rik'in li ani kik'ehok re li maatan.

34 Ut jo'kan wi'chik, chi yaal ninye eere, li k'a'ru jolominb'il xb'aan li chaq'rab', kolb'il ajwi' rix xb'aan li chaq'rab', ut tz'aqob'-resinb'il re ru ut "santob'resinb'il xb'aan ajwi' a'an.

35 Li k'a'ru "naq'etok re junaq

24a K'UTUL RAQAL:
Teleestil loq'alil.

25a K'UTUL RAQAL:
Ruchich'och'.

26a K'UTUL RAQAL:
Ruchich'och'—Li taawanq wi' li ruchich'och' sa' roso'jik.

b K'UTUL RAQAL:
Ruchich'och'—Rosojik li ruchich'och'.

c 2 Pe. 3:11-14.

K'UTUL RAQAL: Tiik

xch'ool, tiikilal.

d Mat. 5:5;

Tz. ut S. 45:58; 59:2; 63:49.

27a K'UTUL RAQAL:
Wakliik chi yo'yo.
b 1 Kor. 15:44.

28a K'UTUL RAQAL: Raq-
b'a-aatin sa' roso'jik.
b Tz. ut S. 43:32; 63:51; 101:31.

29a K'UTUL RAQAL:
Choxahil loq'alil.

b K'UTUL RAQAL:

Winq—Winq, naru chi wank jo' lix Choxahil Yuwa'.

30a K'UTUL RAQAL:
Terrestil loq'alil.

31a K'UTUL RAQAL:
Teleestil loq'alil.

32a Alma 11:41-45.
b K'UTUL RAQAL: Xtaql ch'oolej.

34a K'UTUL RAQAL:
Santob'resinek.

35a K'UTUL RAQAL:
Po'resinek ch'oolej.

chaq'rab', ut moko naxkuy ta wank sa' li chaq'rab', li naxsik' b'an wank choq' chaq'rab' xjunes rib', ut nara-j kanaak sa' li maak, ut nakana chi junajwa sa' li maak, ink'a' naru chi santob'resiik xb'aan li chaq'rab', chi moko xb'aan li ^buxtaan, li ^ctiik ruhil na'leb', malaj li raqb'a-aatin. Jo'kan naq tento te'kanaaq chi toj ^a'tz'ajeb' ru.

36 Sa' chixjunileb' li awa'b'ejihom wan jun chaq'rab' k'eeb'il;

37 Ut k'iila ^aawa'b'ejihom wan; xb'aan naq maak'a' li na'ajej b'ar wi' maak'a' li awa'b'ejihom wan, ut maak'a' li awa'b'ejihom b'ar wi' maak'a' li na'ajej, ma xnimal ru awa'b'ejihom malaj xka'ch'inal ru awa'b'ejihom.

38 Ut choq' re li junjunq chi awa'b'ejihom k'eeb'il jun ^achaq'rab'; ut choq' re li junjunq chi chaq'rab' wank ajwi' k'a'ru ramb'il ut k'a'ru teneb'anb'il.

39 Chixjunileb' li ani ink'a' neke'xkuy li ^ak'a'ru teneb'anb'il moko ^btiikob'resinb'ileb' ta ru.

40 Xb'aan naq li ^aseeb'al k'a'uxlej najilok rik'in li seeb'al k'a'uxlej; li ^bchaab'il na'leb' naxk'ul li chaab'il na'leb'; li ^cyaal naxq'alu li yaal; li ^dsaq ruhil na'leb' naxra li saq ruhil na'leb'; li ^esaqen najilok rik'in

li saqen; li uxtaan ^fnaxtoq'ob'a ru li uxtaan ut nareechani li k'a'ru re; li tiik ruhil na'leb' toj naxk'am lix b'e ut nareechani li k'a'ru re; li raq-b'a-aatin naxik chiru li rilob'aal li ani k'ojk'o sa' xb'een li k'ojarib'aal ut naxjolomi ut naxk'anjela chixjunil li k'a'aq re ru.

41 A'an ^anaxtaw xyaalal chixjunil li k'a'aq re ru, ut chixjunil li k'a'aq re ru wan chiru, ut chixjunil li k'a'aq re ru wan sa' xsutam; ut a'an wan chi taqenaq sa' xb'een chixjunil li k'a'aq re ru, ut sa' chixjunil li k'a'aq re ru, ut wan chiru chixjunil li k'a'aq re ru, ut wan sa' xsutam chixjunil li k'a'aq re ru; ut chixjunil li k'a'aq re ru wan xb'aan a'an, ut chalen chaq'a'an, a' li Dios, chi junelik q'e kutan.

42 Ut jo'kan wi'chik, chi yaal ninye eere, a'an xk'e jun chaq'rab' choq' re chixjunil li k'a'aq re ru, li neke'xik wi' sa' ^axkutankileb' ut xq'ehileb';

43 Ut xaqxookeb' lix b'ehileb', lix b'ehil ajwi' li choxa ut li ruchich'och', wan wi' li ruchich'och' ut chixjunileb' li t'ort'ookil chahim.

44 Ut neke'xk'e ^axsaqen chirib'ileb' rib' sa' xkutankileb' ut sa' xq'ehileb', sa' xk'asaleb', sa' xhoonaleb',

35b K'UTUL RAQAL:
Uxtaan, uxtaanank.
c K'UTUL RAQAL: Tiik ruhil na'leb'.
d Apok. 22:11;
1 Ne. 15:33-35;
2 Ne. 9:16;
Alma 7:21.
37a Tz. ut S. 78:15.
38a Tz. ut S. 88:13.
39a Tz. ut S. 130:20-21.
b K'UTUL RAQAL:

Tiikob'resink, xk'eeb'al xtiikilal.
40a K'UTUL RAQAL:
Wankilal chi k'oxlak, aj k'oxlanel.
b K'UTUL RAQAL:
Chaab'il na'leb'eji.
c K'UTUL RAQAL: Yaal.
d K'UTUL RAQAL: Saq ruhil na'leb'.
e K'UTUL RAQAL: Saqen, lix saqen li Kristo.

f K'UTUL RAQAL:
Toq'ob'ank-u.
41a 1 Jn. 3:20;
1 Ne. 9:6;
2 Ne. 9:20;
Tz. ut S. 38:1-3.
K'UTUL RAQAL:
Chixjunil naxnaw.
42a Dan. 2:20-22;
Abr. 3:4-19.
44a K'UTUL RAQAL: Saqen, lix saqen li Kristo.

sa' xkutaneb', sa' xxamaaneb', sa' xpoheb', sa' xchihab'eb'—chixjunil a'in ^bjun chihab' rik'in li Dios, a'ut moko rik'in ta li winq.

45 Li ruchich'och' nasututnak chiru lix xik', ut li saqe' "naxk'e xsaqen chi kutan, ut li po naxk'e xsaqen chi q'ojyin, ut eb' li chahim neke'xk'e ajwi' xsaqenkeb', naq neke'xsututi rib' chiru xxik'eb' sa' xloq'alileb', sa' xyi lix ^bwankil li Dios.

46 K'a' aj-ik'in tinjuntaqeeta eb' li awa'b'eijhom a'in, re teetaw ru?

47 K'ehomaq reetal, chixjunil a'in awa'b'eijhomeb', ut yalaq winq li x'ilok re junaq malaj lix ka'ch'inal reheb' a'in, ^axril li Dios chi xik rik'in xnimal ru ut xwankilal.

48 Ninye eere, xril a'an; a'b'anan, li ani kichal rik'ineb' li ^are moko kitawe' ta xyaalal.

49 Li ^asaqen nalemtz'un sa' li q'ojyin, ut li q'ojyin moko naxtaw ta ru; a'b'anan taachalq li kutan naq ^bteetaw xyaalal li Dios ajwi', chi k'eeb'il eeyu'am rik'in a'an ut xb'aan a'an.

50 Toja' ut naq teenaw naq kineeril, naq wankin, ut naq laa'in li tz'aqal saqen li wan eerik'in, ut naq laa'ex wankex wik'in; wi ta ink'a' jo'kan ink'a' raj texruuq chi numtaak.

51 K'ehomaq reetal, tinjuntaq'eetaheb' li awa'b'eijhom a'in rik'in jun winq li wan xch'och', ut kixtaqlaheb' lix moos sa' li ch'och' re b'ekok sa' li ch'och'.

52 Ut kixye re li xb'een: Ayu ut k'anjelan sa' li ch'och', ut sa' li xb'een hoonal tinchalq aawik'in, ut taawil xsahil xch'ool li wilob'aal.

53 Ut kixye re li xkab': Ayu ajwi' sa' li ch'och', ut sa' li xkab' hoonal tatwula'ani rik'in xsahil xch'ool li wilob'aal.

54 Ut jo'kan ajwi' re li rox, ut kixye: Tatwula'ani;

55 Ut jo'kan ajwi' re li xkaa, ut jo'kan toj reetal li xkab'laju.

56 Ut laj eechal re li awimq xko'o rik'in li xb'een sa' li xb'een hoonal, ut kikana rik'in a'an chixjunil li hoonal a'an, ut kik'ehe' xsahil xch'ool rik'in xsaqenkil li rilob'aal laj eechal re.

57 Toja' ut naq kirisil rib' rik'in li xb'een re taarula'ani ajwi' li xkab', ut li rox, ut li xkaa, ut jo'kan toj reetal li xkab'laju.

58 Ut chi jo'kan chixjunileb' ke'xk'ul xsaqenkil li rilob'aal laj eechal reheb', li junjunq chi winq sa' xhoonal, ut sa' xkutankil, ut sa' xq'ehil—

59 Kitikla rik'in li xb'een, ut jo'kan toj reetal ^axraqikeb', ut chalen chaq xraqikeb' toj reetal li xb'eenil, ut chalen chaq xb'eenil toj reetal xraqikeb';

60 Li junjunq chi winq sa' tz'aqal lix tusulal, toj reetal naq choyb'il lix hoonal, jo' chanru ajwi' naq kixtaqla wi' laj eechal re, re naq nimanb'ilaq xloq'al laj eechal re rik'in a'an, ut a'an rik'in laj eechal

44b Sal. 90:4; 2 Pe. 3:8.

45a Gen. 1:16;

Abr. 4:16.

b Tz. ut S. 88:7–13.

47a Alma 30:44;

Mois. 1:27–28; 6:63;

Abr. 3:21.

48a Jwan 1:11;

3 Ne. 9:16;

Tz. ut S. 39:1–4.

49a Tz. ut S. 6:21; 50:23–

24; 84:45–47.

b Jwan 17:3;

Tz. ut S. 93:1, 28.

59a Mat. 20:1–16.

re, re naq nimanb'ilaq xloq'aleb' chixjunileb'.

61 Jo'kan ut, rik'in li jaljookil ru aatin a'in tinjuntaq'eeta chixjunileb' li awa'b'ejihom a'in, ut li "ani wankeb' chi sa'—li junjunq chi awa'b'ejihom sa' xhoonal, ut sa' xkutankil, ut sa' xq'ehil, jo' chanru ajwi' li aatin kixtaqla li Dios.

62 Ut jo'kan wi'chik, chi yaal ninye eere, ex "raab'ilex inb'aan, ninkanab' li yehom a'in eerik'in re ^bteetz'il rix sa' eech'ool, rik'in li taqlahom a'in li nink'e eere, naq 'teepatz' ink'ab'a' naq nach' wankin—

63 "Jilonqex wik'in ut laa'in tinji-loq eerik'in; ^bsik'omaqin chi yalb'il eeq'e ut 'tineetaw; chextz'aamanq, ut texk'uluq; chextoch'oq, ut taateemanq cheru.

64 Yalaq k'a'ru "teetz'aama chiru li Yuwa'b'ej sa' lin k'ab'a' taak'ee-manq eere, li ^bna'ajman ru choq' eere;

65 Ut wi neketz'aama k'a'ruhaq li moko "aajel ta ru choq' eere, taa-sutq'iiq choq' ^beejitb'al.

66 K'ehomaq reetal, li k'a'ru nekerab'i, chanchan lix "yaab' xkux jun li najapok re sa' li yamyookil

ch'och'—sa' li yamyookil ch'och', xb'aan naq ink'a' nekexru chiril-b'al—lix yaab' inkux, xb'aan naq lix yaab' inkux a'an ^bMusiq'ej, lin Musiq' a'an li yaal; li 'yaal nakana ut maajun roso'jik wan; ut wi wan eerik'in taanumtaaq.

67 Ut wi "junaj ru lix sa' eeru sa' ^binloq'al, chixjunil lee xaqalil nujenaq chi saqen, ut maak'a'aq q'o'jyin eerik'in; ut li jun xaqalil li nujenaq chi saqen 'naxtaw xyaalal chixjunil li k'a'aq re ru.

68 Jo'kan ut, "santob'resihomaq eerib' re naq junajaq ru lee ^bk'a'uxl rik'in li Dios, ut taachalq xkutankil naq 'teeril a'an; xb'aan naq taarisi xtz'apb'al ru li rilob'aal cheru, ut taawanq sa' li kutan tixk'oxla a'an, ut chi uxb'il jo' tixk'oxla a'an, ut jo' chanru li rajom xch'ool a'an.

69 Chijultiko'q eere li xnimal ru ut roso'jikil yeechi'ihom li kink'e eere; tz'eqomaq lee "jo'maajo'il k'oxlahom ut xnumtajik li ^bse'ek chi najt eerik'in.

70 Chexkanaaq, chexkanaaq sa' li na'ajej a'in, ut b'oqomaq jun ch'ut-lajik re tiik ruhil k'a'uxlej, reheb' ajwi' li wankeb' choq' xb'een aj

61a Tz. ut S. 76:24.

62a Tz. ut S. 84:63; 93:45.

b K'UTUL RAQAL: K'ox-lank sa' ch'oolej.

c Isa. 55:6; Stgo. 1:5; Tz. ut S. 46:7.

63a Sak. 1:3; Stgo. 4:8; Apok. 3:20.

b 1 Kro. 28:9;

Eter 12:41; Tz. ut S. 101:38.

c Tz. ut S. 4:7; 49:26.

64a K'UTUL RAQAL: Tijok.

b Tz. ut S. 18:18;

46:28-30.

65a Stgo. 4:3.

b Tz. ut S. 63:7-11.

66a Isa. 40:3; 1 Ne. 17:13; Alma 5:37-38; Tz. ut S. 128:20.

b K'UTUL RAQAL: Santil Musiq'ej; Saqen, lix saqen li Kristo.

c K'UTUL RAQAL: Yaal.

67a Mat. 6:22;

Luk. 11:34-36;

Tz. ut S. 82:19.

b Jwan 7:18.

c Prov. 28:5;

Tz. ut S. 93:28.

K'UTUL RAQAL: Tz'i-lok-ix, li maatan re.

68a K'UTUL RAQAL: Santob'resinek.

b K'UTUL RAQAL: K'a'uxlej.

c Tz. ut S. 67:10-13; 93:1; 97:15-17.

69a Mat. 12:36; Mos. 4:29-30;

Alma 12:14.

b Tz. ut S. 59:15; 88:121.

k'anjeleb' sa' li xraqikil awa'b'e-jihom a'in.

71 Ut eb' li ani "ke'xtij chaq sa' xb'eenikeb' che'xpatz'aq xk'ab'a' li Qaawa', ut che'xtz'il rix li tije'k sa' xch'ooleb', li xe'xk'ul, chiru jarub'aq kutan.

72 K'ehomaq reetal, ut ilomaq, laa'in tink'aak'aleheb' lee teep chi karneer, ut tinwaklesihob' li xb'eenil ut teb'intaqla reheb'.

73 K'ehomaq reetal, laa'in tinseeb'a lin k'anjel sa' xq'ehil.

74 Ut nink'e eere laa'ex, li wankek choq' xb'een "aj k'anjel sa' li xraqikil awa'b'ejihom a'in, jun taqlahom naq teech'utub' eerib' ut teek'uub' eerib', ut teekawresi eerib', ut ^bteesantob'resi eerib'; relik chi yaal, saqob'resihomaq ru lee ch'ool, ut ^cch'ajob'resihomaq lee ruq' ut lee roq chiwu, re naq ^dtexinch'ajb'ilob'resi;

75 Re naq tinch'olob' xyaalal chiru lee "Yuwa', ut lee Dios, ut lin Dios laa'in, naq ch'ajb'ilex chirix lix kik'el li tasal tenamit a'in aj maak; re naq tintz'aqob'resi ru li yeechi'ihom a'in, li xnimal ru ut xraqikil yeechi'ihom a'in, li kink'e eere, jo'q'e nawaj.

76 Jo'kan ajwi', nink'e eere jun taqlahom naq texkanaaq sa' li

"tijok ut ^bkuyuk sa' chalen sa' li hoonal a'in.

77 Ut nink'e eere jun taqlahom naq "teek'ut li ^btzol'leb' re li awa'b'ejihom cherib'il eerib'.

78 Chexk'utuq chi yalb'il eeqe, ut li "wusilal taa'ochb'eeninq eere, re ^btextzole'q chi tz'aqalaq chik re ru sa' xxe'ul li na'leb'ank, sa' li jar raqal chi na'leb', sa' li tzol'leb', sa' li chaq'rab' re li evangelio, sa' chixjunil li k'a'aq re ru chirix lix awa'b'ejihom li Dios, li jo' k'ihal na'ajman ru naq teetaw ru;

79 Chirix li k'a'aq re ru sa' "choxa jo' ajwi' sa' li ruchich'och', ut rub'el li ch'och'; li k'a'aq re ru wanjenaq, li k'a'aq re ru wan, li k'a'aq re ru tento taak'ulmanq chi seeb', li k'a'aq re ru wan sa' li ch'och' wankek wi', li k'a'aq re ru wan sa' najtil ch'och'; li ^bpleet ut lix nimal xk'a'uxleb' li tenamit, ut eb' li raqb'a-aatin li wankeb' sa' li ch'och', ut jo'kan ajwi' eenawom chirixeb' li tenamit ut li awa'b'ejihom—

80 Re naq kawresinb'ilaqex sa' chixjunil li k'a'aq re ru naq texintaqla wi'chik chixnimob'resin-kil ru li b'oqok li kexinb'oq wi', ut li taqlanb'il k'anjel li kink'e wi' eetaqlankil.

81 K'ehomaq reetal, kexintaqla

71a K'UTUL RAQAL: Tijom, xtijb'al.

74a Mat. 20:1, 16.

b Lev. 20:7-8;
3 Ne. 19:28-29;
Tz. ut S. 50:28-29;
133:62.

c K'UTUL RAQAL: Ch'ajob'resinb'il ut moko ch'ajob'resinb'il ta.

d Eter 12:37.

75a K'UTUL RAQAL: Dios, Roxichal li Dios—Li Dios Yuwa'b'ej; Yuwa'b'ej sa' Choxa; Winq—Winq, ralal lix Choxahil Yuwa' sa' musiq'ej.

76a K'UTUL RAQAL: Tijok.

b K'UTUL RAQAL: Kuyuk sa'.

77a K'UTUL RAQAL:

K'utuk, tzolonek.

b K'UTUL RAQAL: Tzol'leb' re li Kristo.

78a K'UTUL RAQAL: Usilal.

b Tz. ut S. 88:118; 90:15; 93:53.

79a K'UTUL RAQAL:

Choxa.

b K'UTUL RAQAL: Pleet.

chi xik re "xch'olob'ankil li yaal ut xtijb'aleb' li tenamit, ut na'ajman ru choq' re li junjunq chi winq li tijb'il naq ^btixtij li ras riitz'in.

82 Chi jo'kan, neke'kana chi maa-k'a' k'aru te'xpatz' wi' xkuyb'aleb', ut lix maakeb' wan sa' xb'een lix jolomeb' a'an.

83 Ani "ink'a' naxb'ay rib' ^bchinsik'b'al, tinixtaw, ut ink'a' taakanab'aaq xjunes.

84 Jo'kan ut, chexkanaaq, ut chexk'anjelaq chi yalb'il eeq'e, re taatz'aqloq eere eeru sa' lee k'anjel re xik sa' xyanqeb' laj "Gentil li jun sutaq chik, jo' k'ihal eere yeeb'ilaqeb' xk'ab'a' xb'aan lix tz'uumal re li Qaawa', re ^bxb'ak'b'al chaq li chaq'rab' ut xtz'apb'al chaq li yaal ch'olob'انب'il, ut re xkawresinkileb' laj santil paab'anel choq' re li hoonal re raqb'a-aatin li chalel;

85 Re taaruq te'xkol rib' li raameb' chiru lix josq'il li Dios, li "sache'k re tz'eqb'eetalil li na'oyb'enink reheb' laj maak, sa' li ruchich'och' a'in jo' ajwi' sa' li ruchich'och' chalel. Chi yaal ninye eere, eb' li maawa'eb' xb'een li xb'eenil che'kanaaq sa' li awimq toj reetal ^bte'b'oqe'q xb'aan xtz'uumal re li Qaawa', xb'aan naq maji'

nachal lix hoonaleb'; maji' 'ch'ajb'il li raq'eb' chirix lix kik'el li talsal tenamit a'in.

86 Chexkanaaq sa' li "ach'ab'aak li ^bach'ab'انب'ilex wi'; meekanab' eerib' chi 'bak'iik xb'aan li ^dmaak; ch'ajb'ilaq b'an ^eeeruq', toj reetal naq taak'ulung li Qaawa'.

87 Xb'aan naq moko k'iila kutan ta chik ut li "ruchich'och' ^btaachen-chotq ut taasaalanq chi junpak'al ut chi junpak'al chik jo' jun winq kalajenaq; ut li 'saqe tixmuq li rilib'aal, ut ink'a' taaraj xk'eeb'al saqen; ut li po atisib'ilaq sa' ^dkik'; ut eb' li 'chahim te'chalq xjosq'il chi numtajenaq, ut te'xkut rib' taqa jo' jun ru li higo li nat'ane' chaq chiru jun xtoonali higo.

88 Ut chirix li yaal li teech'olob' nachal li josq'il ut li xik' eek'انب'il sa' xb'een li tenamit.

89 Xb'aan naq chirix lee ch'olob'ahom nachal lix ch'olob'ahomeb' li "hiik, li taab'aanunq re li aakanak sa' xyi li ch'och', ut eb' li winq te't'ane'q chi ch'och' ut ink'a' te'ruuq chi xaqliik.

90 Ut nachal ajwi' lix ch'olob'ahom lix "yaab' xkux li kaaq, ut lix yaab' xkux li raq' kaaq, ut lix yaab' xkux li kaq-sut-iq', ut lix yaab'eb'

81a K'UTUL RAQAL: Ch'olob'ank xyaalal.

b Tz. ut S. 63:58.
K'UTUL RAQAL: Tijjom, xtijb'al.

83a Alma 37:35.

b Deut. 4:29-31;
Jer. 29:12-14;
Tz. ut S. 54:10.

84a JS—R 1:41.

b Isa. 8:16-17.

85a Mat. 24:15.

b Tz. ut S. 11:15.

c 1 Ne. 12:10-11;

Jak. 1:19; 2:2;

Tz. ut S. 112:33.

K'UTUL RAQAL: Saqru, xsaqal ru.

86a Mos. 5:8.

K'UTUL RAQAL:
Ach'ab'aak.

b Jwan 8:36.

K'UTUL RAQAL: Xtaqlch'oolej; Ach'ab'aak.

c Gal. 5:1.

d K'UTUL RAQAL: Maak.

e Job 17:9;

Sal. 24:4;

Alma 5:19.

87a Isa. 13:4-13.

b Tz. ut S. 43:18.

c Joel 2:10;

Tz. ut S. 45:42;
133:49.

d Apok. 6:12.

e Joel 3:15.

89a Tz. ut S. 45:33.

90a Apok. 8:5;

Tz. ut S. 43:17-25.

xkux lix b'oolam li palaw li te'x-kut rib' chirix xnu'baaleb'.

91 Ut chixjunil li k'aaq re ru taa-wanq chi "choqinb'il; ut ch'olch'o naq eb' li winq te'lajq xch'ooleb'; xb'aan naq taachalq li xiw sa' xb'ee-neb' chixjunil li tenamit.

92 Ut eb' li "anjel te'xik'anq chiru xyi li choxa, japjooqeb' re chi kaw xyaab'eb' xkux, ut te'xyaab'asi lix trompeet li Dios, chixyeeb'al: Kawresihomaq eerib', kawresi-homaq eerib', ex li wankex sa' li ru-chich'och'; xb'aan naq wulajenaq lix raqb'a-aatin li qaDios. K'ehomaq reetal, ut ilomaq, chalk re li b'Beelomej; elenqex chixk'ulb'al.

93 Ut sa' junpaat taak'utunq jun "nimla eetalil sa' choxa, ut chixjunileb' li tenamit te'ril sa' komonil.

94 Ut jun chik anjel tixyaab'asi lix trompeet, chixyeeb'al: Li "nimla b'iglees a'an, lix 'na'ileb' li tz'eq-b'eetalil, li kiminok ruheb' chix-junil li ninqi tenamit chiruk'b'al xviinul li josq'il xb'aan li "yumb'eetak ko'b'eetak kixb'aanu, li narahob'tesink reheb' laj santil paab'anel re li Dios, li xhoyok re lix kik'eleb'—li ixq a'an li k'ojk'o sa' xb'een k'iila ha', ut sa' xb'eeneb' li

ch'och' sa' xyi palaw—k'ehomaq reetal, a'an li 'yib' aj pim re li ru-chich'och'; a'an b'ak'b'o chi joob'; k'eeb'il xkawil lix b'ak'leb', maajun winq naru chi hitok re; jo'kan ut, kawresinb'il re f'taak'ate'q. Ut a'an tixyaab'asi li trompeet chi najtaq xyaab' ut kawaq, ut chixjunileb' li tenamit te'ab'inq re.

95 Ut taawanq "ch'anch'ookilal sa' choxa chiru xnumik xyijach jun hoonal; ut tikto chirix a'an taa-teeliq lix t'ikrul li choxa, jo' natee-liik jun b'otb'ookil hu chirix naq b'otob'anb'il, ut taa'ismanq chaq li tz'apleb' t'ikr chiru li 'rilob'aal li Qaawa;

96 Ut eb' laj santil paab'anel li wankeb' sa' li ruchich'och', li yo'yookeb', te'k'eh'e'q xyu'am ut "te'xoke'q chixk'ulb'al.

97 Ut eb' li ke'war sa' xmuqleb'aal kamenaqeb' "te'elq chaq, xb'aan naq te'teeliq lix muqleb'aaleb'; ut te'xoke'q ajwi' chixk'ulb'al sa' xyi li roqechal li choxa—

98 A'aneb' re li Kristo, li "xb'een ruuchinihom, eb' li te'kub'eeq xb'een wa rochb'een, ut eb' li te'wanq sa' li ruchich'och' ut sa'eb' lix muqleb'aal, li te'xoke'q xb'een wa chixk'ulb'al; ut chixjunil a'in xb'aan

91a Tz. ut S. 45:26.

92a Apok. 8:13;

Tz. ut S. 133:17.

b Mat. 25:1-13;

Tz. ut S. 33:17;

133:10, 19.

93a Mat. 24:30;

Luk. 21:25-27.

K'UTUL RAQAL:

Reetalileb' li kutan.

94a 1 Ne. 13:4-9.

b K'UTUL RAQAL: Aj

tza—Lix iglees

laj tza.

c Apok. 17:5.

d Apok. 14:8.

e Mat. 13:38.

f Tz. ut S. 64:23-24;

101:23-25.

K'UTUL RAQAL:

Ruchich'och'—

Xch'ajob'resinkil li ruchich'och'.

95a Tz. ut S. 38:12.

b Apok. 6:14.

c K'UTUL RAQAL:

Xkab' xk'ulunik li

Jesukristo.

96a 1 Tes. 4:16-17.

97a Tz. ut S. 29:13;

45:45-46; 133:56.

K'UTUL RAQAL:

Wakliik chi yo'yo.

98a 1 Kor. 15:23.

xyaab' xkux lix yaab'asinkil li trompeet xb'aan lix anjel li Dios.

99 Ut chirix a'in jun chik li anjel taayaab'asing, a'an xkab' li trompeet; toja' ut nachal lix tojb'aleb' rix li ani re li Kristo sa' lix k'ulunik; li ke'tz'aqon sa' li "tz'alam a'an li kawresinb'il choq' reheb', re te'x-k'ul li evangelio, ut ^btaaraqeq' aatin chirixeb' jo' chanruheb' li winq sa' li tz'ejwalej.

100 Ut jo'kan wi'chik, jun chik trompeet taayaab'asimanq, a'an rox li trompeet; toja' ut neke'chal lix "musiq'eb' li winq li te'raqeq' aatin chirixeb', ut tawb'ileb' rub'el li ^btojb'a-maak;

101 Ut a'aneb' a'in li rela'eb' li "kamenaq; ut moko neke'wan ta wi'chik chi yo'yo toj reetal naq raqenaq li ^bjun mil chihab', chi moko chirix a'an, toj sa' roso'jik li ruchich'och'.

102 Ut jun chik trompeet taayaa-b'asimanq, a'an li xkaa trompeet, ut tixye: Natawman sa' xyanqeb' li te'kanaaq toj sa' li xnimal ru ut roso'jikil kutan a'an, a' li roso'jik ajwi', li toj ^atz'ajeb' ru te'kanaaq.

103 Ut jun chik trompeet taayaa-b'asimanq, a'an ro' li trompeet, a'an li ro' anjel li naq'axtesink re

li "evangelio li junelik nakana—yoo chi xik'ank sa' xyi li choxa, toj rik'ineb' chixjunil li tenamit, junkab'al, aatinob'aal, ut teepal;

104 Ut a'inaq xyaab' lix trompeet, tixye reheb' chixjunil li tenamit, sa' choxa jo' ajwi' sa' ruchich'och', ut li wankeb' rub'el li ch'och'—xb'aan naq li "junjunq xikej taa'ab'inq re, ut li junjunq xb'een aqej ^btaab'asmanq, ut li junjunq ru'uj aq'ej tixch'olob' xyaalal, naq neke'rab'i lix yaab' li trompeet chixyeeb'al: "Chexuwa ru li Dios, ut chek'e xloq'al li ani k'ojk'o sa' xb'een li k'ojarib'aal, chi junelik q'e kutan, xb'aan naq wulajenaq xhoonal li raqb'a-aatin.

105 Ut jo'kan wi'chik, jun chik anjel tixyaab'asi lix trompeet, a'an xwaq li anjel, chixyeeb'al: "T'ane-naq li ixq a'an li kiminok ruheb' chixjunil li tenamit chiruk'b'al xviinul li josq'il xb'aan li ko'b'ee-tak yumb'eetak kixb'aanu; t'ane-naq a'an, t'ane-naq!

106 Ut jo'kan wi'chik, jun chik anjel tixyaab'asi lix trompeet, a'an xwuq li anjel, chixyeeb'al: Ak raqenaq; ak raqenaq! Lix ^aKarneer li Dios ^bxq'axok-u ut 'xyeq'i li yatz'-leb'aal uva xjunes, a' li yatz'leb'aal

99a Tz. ut S. 76:73; 138:8.

K'UTUL RAQAL:
Kolb'a-ib' choq'
reheb' li kamenaq.

b 1 Pe. 4:6.

100a Apok. 20:12–13;

Alma 11:41;

Tz. ut S. 43:18; 76:85.

b K'UTUL RAQAL: Rub'el
tojb'a-maak.

101a Apok. 20:5.

b K'UTUL RAQAL: Jun

Mil Chihab'.

102a K'UTUL RAQAL: Tz'aj,
tz'ajnil.

103a Apok. 14:6–7.

K'UTUL RAQAL: Xk'o-
job'ankil wi'chik li
evangelio.

104a Apok. 5:13.

b Isa. 45:23;

Filip. 2:9–11.

c K'UTUL RAQAL:

Xuwak—Xxuwankil

li Dios; Roxloq'inkil
li Dios.

105a Apok. 14:8;

Tz. ut S. 1:16.

106a K'UTUL RAQAL:

Xkarneer li Dios.

b 1 Kor. 15:25.

c Isa. 63:3–4;

Apok. 19:15;

Tz. ut S. 76:107;

133:50.

uva re lix nimal xjosq'il li Nimajwal Dios.

107 Toja' ut naq eb' li anjel te'k'e-he'q choq' xkorooneb' xloq'al lix nimal xmetz'ew a'an, ut eb' laj "santil paab'anel te'nujaq rik'in lix ^bloq'al, ut te'xk'ul 'reechanihomeb' ut te'k'ehe'q chi ^djuntaq'eeteb' xwankil rik'in a'an.

108 Toja' ut naq li xb'een anjel tixyaab'asi wi'chik lix trompeet sa' xxikeb' chixjunil li yo'yookeb', ut "tixk'utb'esi lix muqmuukil b'aanuhomeb' li winq, ut lix ninqal ru k'anjel li Dios sa' li ^bxb'een mil chihab'.

109 Toja' ut naq li xkab' anjel tixyaab'asi lix trompeet, ut tixk'utb'esi lix muqmuukil b'aanuhomeb' li winq, ut lix k'oxlahom ut rajom lix ch'ooleb', ut lix ninqal ru k'anjel li Dios sa' li xkab' mil chihab'—

110 Ut chi jo'kan, toj reetal naq li xwuq anjel tixyaab'asi lix trompeet; ut tixxaqab' rib' sa' xb'een li ch'och' ut sa' xb'een li palaw, ut tixxaqab' aatin sa' lix k'ab'a' li ani k'ojk'o sa' xb'een li k'ojarib'aal, naq "maak'a'aq chik xnumik li kutan; ut b'ak'b'ilaq laj ^bSatanas, li najter aj k'anti' a'an, aj tza li yeeb'il re, ut ink'a' taahite'q chiru xnumik 'jun mil chihab'.

111 Ut chirix a'an "taahite'q chiru jarub'aq kutan, re tixch'utub'eb' lix teep aj pleet.

112 Ut laj "Miguel, li xwuq anjel, a' li taqenaqil anjel, tixch'utub'eb' lix teep aj pleet, a' lix teepal li choxa.

113 Ut laj tza tixch'utub'eb' lix teep aj pleet; a'eb' lix teepal li xb'alb'a, ut taataq'e'q chixpleetinkil laj Miguel ut eb' lix teep aj pleet.

114 Toja' ut naq nachal lix "pleet li nimla Dios; ut laj tza ut eb' lix teep aj pleet te'tz'eqe'q toj sa' tz'aqaleb' lix na'aj, re naq maak'a'aqeb' xwankil sa' xb'eeneb' laj santil paab'anel chi junajwa chik.

115 Xb'aan naq laj Miguel tixpleeti lix pleeteb', ut taanumtaaq sa' xb'een li ani "nasik'ok re lix k'ojarib'aal li ani k'ojk'o sa' xb'een li k'ojarib'aal, a'an li Karneer.

116 A'in lix loq'al li Dios, ut eb' li "santob'resinb'il; ut eb' a'an ink'a' chik te'ril li ^bkamk.

117 Jo'kan ut, chi yaal ninye eere, ex "raab'ilex inb'aan, b'oqomaq lee ch'utlajik re tiik ruhil k'a'uxlej, jo' kexintaqla.

118 Ut rik'in naq moko chixjunileb' ta wankeb' xpaab'aal,

107a K'UTUL RAQAL: Santil paab'anel (aj).

b K'UTUL RAQAL: Choxahil loq'alil.

c K'UTUL RAQAL: Taqenaqil loq'al.

d Tz. ut S. 76:95.

108a Alma 37:25;

Tz. ut S. 1:3.

b Tz. ut S. 77:6–7.

110a Tz. ut S. 84:100.

b Apok. 20:1–3; 1 Ne. 22:26;

Tz. ut S. 101:28.

K'UTUL RAQAL: Aj tza.

c K'UTUL RAQAL: Jun Mil Chihab'.

111a Tz. ut S. 29:22; 43:30–31.

112a K'UTUL RAQAL: Miguel.

114a Apok. 16:14.

115a Isa. 14:12–17; Moiss. 4:1–4.

116a K'UTUL RAQAL: Taqenaqil loq'al; Santob'resink.

b Apok. 21:4;

Alma 11:45; 12:18; Tz. ut S. 63:49.

K'UTUL RAQAL: Kole'k chiru li kamk.

117a Tz. ut S. 109:6.

chexsik'oq chi yalb'il eeq'e ut "k'utumaq cherib'il eerib' li aatin re ^bchaab'il na'leb'; relik chi yaal, sik'omaq chaq sa'eb' li 'hu q'axal chaab'il li aatin re chaab'il na'leb'; chesik' xk'ulb'al eenawom, rik'in li tzolok ut rik'in ajwi' li paab'aal.

119 K'uub'ahomaq eerib'; kawre-sihomaq chixjunil li k'a'ru na'ajman; ut xaqab'omaq jun ^aochoch, a'anaq ajwi' rochochil li tijok, rochochil li kuyuk sa', rochochil li paab'aal, rochochil li tzolok, rochochil li loq'alil, rochochil li tus-tuukilal, rochoch li Dios;

120 Re naq lee rokik taawanq sa' lix k'ab'a' li Qaawa'; re naq lee relik taawanq sa' lix k'ab'a' li Qaawa'; re naq chixjunil lee k'e-hom sahil ch'oolejil taawanq sa' lix k'ab'a' li Qaawa', chi taqsinb'il li uq'ej chiru li Q'axal Taqenaq Xwankil.

121 Jo'kan ut, "kanab'omaq chixjunil lee jo'maajo'il aatin, chixjunil li ^bse'ek, chixjunil lix ^crahihom ru lee ratawom, chixjunil lee ^dq'etq'e-til ut jo'maajo'il k'a'uxlej, ut chixjunil lee maa'us aj b'aanuhom.

122 Xaqab'omaq sa' eeyanq jun aj tzolonel, ut me'wan chixjunileb' choq' aj aatinanel chi jun xikik; li junjunq b'an chi'aatinaq naq

tixtz'aq ut chixjunileb' che'rab'i lix yehom, re naq chirix naq xe'aatinak chixjunileb', naq chixjunileb' te'waklesiiq li raam xb'aan chixjunileb', ut re naq li junjunq chi winq juntaq'eetaq li kanab'anb'ilaq chixb'aanunkil.

123 Cheril naq ^ateera eerib'; chekanab' li ^brahink-u; chetzol k'ehok li jun re li jun chik jo' naxteneb' li evangelio.

124 Chekanab' wank choq' ^aaj q'em; chekanab' wank chi tz'aj eeru; chekanab' ^bxsik'b'al li jun lix maak jalan; chekanab' wark chi numtajenaq chiru li na'ajman; ayuqex sa' lee ch'aat chi moko najt q'ojoyin ta, re naq ink'a' lub'jenaq-qaqex; waklinqex chi moko najt kutan ta, re naq taawanq chi seeb'ob'resinb'il lee junxaqalil ut lee k'a'uxl.

125 Ut sa' xb'een chixjunil, tiqib'omaq eerib' rik'in xb'ak'leb' li ^arahok, chanchan rik'in jun b'atb'al, a'an xb'ak'leb' li tz'aqalil re ru ut li ^btuqtuukilal.

126 ^aChextijoq junelik, re naq ink'a' taach'inaanq eech'ool, toj reetal naq ^btink'ulunq. K'ehomaq reetal, ut ilomaq, tink'ulunq sa' junpaat, ut texink'ul wik'in. Amen.

127 Ut jo'kan wi'chik, lix k'anjelil

118a Tz. ut S. 88:76-80.
K'UTUL RAQAL:
K'utuk, tzolonel.
b K'UTUL RAQAL:
Chaab'il na'leb'ejil.
c Tz. ut S. 55:4;
109:7, 14.
119a Tz. ut S. 95:3;
97:10-17; 109:2-9;
115:8.
K'UTUL RAQAL: Santil

ochoch, rochoch li
Qaawa'.
121a Tz. ut S. 43:34; 100:7.
b Tz. ut S. 59:15; 88:69.
c K'UTUL RAQAL: Re
tz'ejwalej.
d K'UTUL RAQAL:
Q'etq'etil.
123a K'UTUL RAQAL: Rahok.
b K'UTUL RAQAL:
Rahok-u.

124a K'UTUL RAQAL: Aj
q'em, q'emal.
b Tz. ut S. 64:7-10.
K'UTUL RAQAL:
Maa'usilank.
125a K'UTUL RAQAL: Tz'a-
qal rahok.
b K'UTUL RAQAL:
Tuqtuukilal.
126a K'UTUL RAQAL: Tijok.
b Tz. ut S. 1:12.

li ochoch kawresinb'il choq' re li awa'b'eijil re li "tzoleb'aal reheb' li profheet, xaqab'anb'il choq' re xtzolb'aleb' sa' chixjunil li k'a'aq re ru na'ajman ru choq' reheb', choq' reheb' ajwi' chixjunileb' ^blaj k'anjel sa' li iglees, malaj sa' jalan chik aatin, eb' li b'oqb'ileb' sa' li k'anjel sa' li iglees, chalen li taqenaqil aj tij, toj reetal eb' laj tenq'anel—

128 Ut a'inaq lix k'anjelil li rochoch li awa'b'eijil re li tzoleb'aal: Li ani xaqab'anb'il chi wank choq' awa'b'ej, malaj aj tzolonel, taatawanq chi xaqxo sa' xna'aj, sa' li ochoch li kawresinb'ilaq choq' re.

129 Jo'kan ut, a'an taawanq xb'een wa sa' li rochoch li Dios, sa' jun li na'ajej b'ar wi' li ch'utam sa' li ochoch te'ruuq chirab'inkil li raatin chi keeb'il reetal ut chi ch'olch'o, moko rik'in ta xjapik li re.

130 Ut naq taachalq sa' li rochoch li Dios, xb'aan naq tento taawanq a'an xb'een wa sa' li ochoch—k'e-homaq reetal, ch'ina-us a'in, re taaruq taawanq choq' aj k'utunel re li k'a'ru tento taa'uxq—

131 "Chixq'axtesi rib' sa' tijok chi wiq'wo chiru li Dios, choq' reetalil malaj re xjultikankil li sumwank li junelik nakana.

132 Ut naq taa'ok anihq chik chix, chiwakliiq laj tzolonel, ut chi taqsinb'il li ruq' chiru choxa, relik chi yaal, chi tiik, chixk'ehaq xsahil xch'ool lix komon malaj eb' lix komon rik'in li aatin a'in:

133 Ma laa'at inkomon, malaj ut, ma laa'ex inkomon? Nink'e xsahil eech'ool sa' lix k'ab'a' li Qaawa' Jesukristo, choq' reetalil malaj re xjultikankil li sumwank li junelik nakana, sa' li sumwank wi' nekexink'ul sa' "komonil, sa' jun xk'eeb'al inch'ool li xaqxo, li ink'a' na'ee-k'an, ut li ink'a' naru xjalb'al, naq tinwanq choq' aj rahol eere ut ^bee-komon sa' xk'ab'a' li rusilal li Dios sa' xb'ak'leb' li rahok, re b'eeek sa' chixjunil lix taqlahom li Dios chi maak'a' qajitb'al, rik'in b'antioxink, chi junelik q'e kutan. Amen.

134 Ut ani natawman chi moko k'ulub'ej ta choq' re li k'ehok sahil ch'ooolejil a'in maak'a'aq xna'aj sa' eeyanq; xb'aan naq ink'a' teekanab' naq li wochoch "tz'ajninb'ilaq xb'aan.

135 Ut ani na'ok ut tiik chi paa-b'ank chiwu, ut komon a'an, malaj wi komoneb', te'xk'e xsahil xch'ool li awa'b'ej malaj aj tzolonel chi taqsinb'il li ruq'eb' chiru choxa, rik'in ajwi' li tijok ut sumwank a'in, malaj rik'in xyeeb'al Amen, choq' reetalil ajwi' a'an.

136 K'ehomaq reetal, chi yaal ninye eere, a'in jun k'utb'il na'leb' choq' eere re xk'eeb'al xsahil eech'ool cherib'il eerib' sa' li rochoch li Dios, sa' li tzoleb'aal reheb' li profheet.

137 Ut b'oqb'ilex chixb'aanunkil a'in rik'in tijok ut b'antioxink, jo' chanru naq li Musiq'ej taak'ehoq

127a K'UTUL RAQAL:
Tzoleb'aal reheb' li
Profheet.
b K'UTUL RAQAL: Opiis.

131a K'UTUL RAQAL:
Loq'onink.
133a K'UTUL RAQAL: Sa'
komonil.

b K'UTUL RAQAL: AS
iitz'inb'ej; Ixq.
134a Tz. ut S. 97:15–17;
110:7–8.

re li aatin sa' chixjunil lee b'aanuhom sa' li rochoch li Qaawa, sa' li tzoleb'aal reheb' li profheet, re naq taa'ok choq' santil muheb'aal, jun xmuheb'aal li Loq'laj Musiq'e'j choq' re "xwaklesinkil eeraam.

138 Ut ink'a' teek'ul anihaq sa' eeyanq sa' li tzoleb'aal a'in, ka'ajwi' wi ch'ajb'il chirix lix "kik'el li tasal tenamit a'in;

139 Ut taak'ule'q rik'in li k'ojob'amb'il k'anjel re "xch'ajb'al li oqej, xb'aan naq choq' re a'in

kitikib'aman li k'ojob'amb'il k'anjel re xch'ajb'al li oqej.

140 Ut jo'kan wi'chik, li k'ojob'amb'il k'anjel re xch'ajb'al li oqej tento naq k'anjelanb'ilaq xb'aan li awa'b'e'j, malaj li xb'eenil aj jolominel re li iglees.

141 Tento taatikib'amanq rik'in ti-jok; ut chirix "xk'ulb'al li kaxlan wa ut viin, tento tixb'ak' li t'ikr chirix jo' chanru li b'k'utb'il eetalil k'eeb'il sa' li roxlaju ch'ool lix ch'olob'ahom laj Jwan chiwix. Amen.

TASAL 89

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith li Profheet, sa' Kirtland, Ohio, 27 Febrero 1833 (History of the Church, 1:327–329). Sa' xk'ab'a' naq eb' li komon winq junxil neke'roksi li may sa'eb' lix ch'utam, ki'ok li Profheet chi chixtz'ilb'al rix sa' xch'ool li na'leb' a'an; xb'aan a'an, kipatz'ok chiru li Qaawa' chirix. Li k'utb'esinb'il na'leb' a'in, li nawb'il ru jo' li Aatin re Chaab'il Na'leb', kik'eeman xb'aan a'an. Li oxib' raqal sa' xtiklajik junxil kiwan chi tz'iib'amb'il jo' jun musiq'amb'il tiqib'ank ut ch'olob'ank xb'aan li profheet.

1–9, Yeeb'il naq ink'a' naru roksinkil li viin, li uk'a nakaltesin, li may, ut li tiqwal uk'a; 10–17, Li q'een, li ru che', li tib', ut li iyaj li nak'uxman k'ojob'amb'ileb' re te'oksiiq xb'aaneb' li winq ut li xul; 18–21, Xpaab'ankil lix chaq'rab' li evangelio, jo' li Aatin re Chaab'il Na'leb', naxk'am chaq li osob'tesink, re li yu'am a'in ut re li musiq'e'j.

JUN "AATIN RE CHAAB'IL NA'LEB', choq' re lix chaab'ilal li ch'utam re taqenaqil aj tij, ch'utch'uukeb'

Kirtland, ut li iglees, ut jo'kaneb' ajwi' laj santil paab'anel sa' Sion—

2 Taqlanb'ilaq re xk'eeb'al xsahil eech'ool, moko jo' ta taqlahom malaj minb'il na'leb'; jo' b'an k'utb'esinb'il na'leb' ut li aatin re chaab'il na'leb', li naxk'ut lix k'oxlahom ut li "rajom li Dios chirix li kolb'a-ib' re li yu'am a'in choq' reheb' chixjunil laj santil paab'anel sa' roso'jik li kutan—

3 K'eeb'il choq' jun na'leb' li

137a Tz. ut S. 50:21–24.

138a Tz. ut S. 88:74–75, 84–85.

139a K'UTUL RAQAL: Ch'ajok.

141a K'UTUL RAQAL: Loq'-laj wa'ak.
b Jwan 13:4–17.

89 1a K'UTUL RAQAL: Aatin re Chaab'il Na'leb'.

2a Tz. ut S. 29:34.

K'UTUL RAQAL: Xtaqlahom li Dios.

wan "xyeechi'ihom, k'uub'anb'il re te'ruuq chixk'ulb'al li q'uneb' xmetz'ew malaj li ani q'axal q'un xmetz'ew re chixjunileb' laj^b santil paab'anel, li wankeb' choq' aj santil paab'anel, malaj li naru chi yeemank reheb' chi jo'kan.

4 K'ehomaq reetal, jo'ka'in naxye chi yaal li Qaawa' eere: Sa' xk'ab'a' li "maa'usilal ut li k'uub'anb'il k'a'uxl li wan anajwan ut toj taa-wanq sa' xch'ooleb' li winq aj^b tak-chi'ihom rib' sa' muqmu sa' roso'jik li kutan, 'xexintij, ut nekexintij chi rub'elaj, rik'in xk'eeb'al eere li aatin a'in re chaab'il na'leb' chi k'utb'esinb'il—

5 Naq a' yaal jo' yalaq ani chi winq naruk' li "viin malaj li uk'a nakaltesin sa' eeyanq, k'ehomaq reetal, moko us ta, chi moko chaab'il sa' rilob'aal lee Yuwa', ka'ajwi' sa' xch'utub'ankil eerib' re xq'axtesinkil lee loq'laj k'anjel chiru.

6 Ut, k'ehomaq reetal, tento naq a'inaq li viin, relik chi yaal, "tz'aqal xviinul li uva re xtoonil li awimq, yib'anb'il eeb'aan laa'ex.

7 Ut jo'kan wi'chik, li "uk'a nakaltesin moko re ta li sa'ej, re b'an xch'ajb'al lee tib'el.

8 Ut jo'kan wi'chik, li may moko re ta li "tib'elej, chi moko re li sa'ej, ut moko chaab'il ta choq' re li

winq; a'an b'an jun q'een choq' re li toch'olal ut chixjunil li wakax yaj, re taa'oksimanq chi k'oxlanb'il ut rik'in seeb'al.

9 Ut jo'kan wi'chik, li tiqwal uk'a moko re ta li tib'elej chi moko li sa'ej.

10 Ut jo'kan wi'chik, chi yaal ninye eere, chixjunil li chaab'il "q'een, li Dios kixk'ojob' choq' re lix kawilal, lix winqilal, ut li rok-sihom li winq—

11 Li junjunq chi q'een sa' xq'e-hil, ut li junjunq ru che' sa' xq'e-hil; chixjunileb' a'in oksinb'ilaqeb' rik'in xchaab'ilal li na'leb' ut "b'antioxink.

12 Relik chi yaal, lix "tib'eleb' aj-wi' li^b xul ut li xik'anel xul rub'el choxa, laa'in, li Qaawa', kink'ojob' choq' roksihom li winq rik'in b'antioxink; a'b'anan tento taa'oksimanq chi 'moko naab'al ta;

13 Ut nasaho' inch'ool naq ink'a' taa'oksimanq, ka'ajwi' sa' xkutan kil li hab'alq'e, malaj li ke, malaj we'ej.

14 Chixjunil li "iyaj nak'uxman k'ojob'anb'il choq' roksihom li winq ut eb' li xul, re taawanq choq' roqechal li yu'amej, moko ka'aj ta wi' re li winq, re b'an lix xulel li ch'och', ut eb' li xik'anel xul chiru choxa, ut li k'iche' xul li neke'alinalak

3a Tz. ut S. 89:18-21.

b K'UTUL RAQAL: Santil paab'anel (aj).

4a K'UTUL RAQAL: B'alaq'ink.

b K'UTUL RAQAL: Muqmuukil molam.

c K'UTUL RAQAL: Tijom, xtijb'al.

5a Lev. 10:9-11;

Isa. 5:11-12;

1 Kor. 6:10.

6a Tz. ut S. 27:1-4.

7a Prov. 20:1; 23:29-35.

8a 1 Kor. 3:16-17.

K'UTUL RAQAL: Junxaqalil.

10a AAN: che'.

Gen. 1:29;

Tz. ut S. 59:17-20.

11a K'UTUL RAQAL:

B'antiox,

b'antioxink.

12a Gen. 9:3;

Lev. 11:1-8.

b 1 Tim. 4:3-4;

Tz. ut S. 49:18-21.

c Tz. ut S. 59:20.

14a Dan. 1:6-20.

malaj neke'jukuknak sa' xb'een li ch'och';

15 Ut eb' a'in kixyiib' li Dios choq' roksihom li winq ka'ajwi' sa' xkutankil li we'ej ut xnaab'alil li tz'okaak.

16 Chixjunil li iyaj nak'uxman chaab'il choq' xtzakemq li winq; jo' chanru ajwi' li ruuchinihom li k'aam; li k'aru na'uuchin, ma sa' li ch'och' malaj sa' xb'een li ch'och'—

17 A'b'anan, trigo choq' re li winq, ut ixim choq' re li b'ooyx, ut avena choq' re li kawaay, ut li centeno choq' reheb' li xul neke'purik, ut choq' reheb' li aaq, ut choq' re chixjunileb' lix xulel li ch'och', ut li cebada choq' reheb' chixjunil li xul

neke'oksiman, ut choq' re li uk'a ink'a' nakaltesin, jo' ajwi' xkomon chik li iyaj nak'uxman.

18 Ut chixjunileb' laj santil paa-b'anel li neke'jultiko' re xpaab'ankil ut xb'aanunkil li yehom a'in, rik'in b'eeek sa' ab'ink chiruheb' li taqlahom, te'xk'ul "kawilal sa' xch'up ut sulutz sa' xb'aqueleb';

19 Ut te'xtaw "xchaab'ilal li na'leb' ut li ninqi b'ihomal re b'nawom, a' li muqmuukil b'ihomal;

20 Ut "te'alinaq ut ink'a' te'lub'q, ut te'b'eeq ut ink'a' te'tawaaq.

21 Ut laa'in, li Qaawa', nink'e reheb' jun "yeechi'ihom, naq li anjel aj sachonel b'taanume'q sa' xb'ee-neb', jo'eb' li ralal xk'ajol laj Israel, ut ink'a' tixkamsiheb'. Amen.

TASAL 90

K'utb'esinb'il na'leb' re laj Jose Smith li Profeet, k'eeb'il sa' Kirtland, Ohio, 8 Marzo 1833 (History of the Church, 1:329–331). Li k'utb'esinb'il na'leb' a'in, a'an jun chik raqal ki'ajman re xk'uub'ankil li Xb'eenil Awa'b'ejil (chi'ilmanq xtiklajik li tasal 81); chirix naq kik'eeman, ke'k'ojob'aman laj tenq' aj k'ehol na'leb' li yeeb'ileb' resil sa' 18 Marzo, 1833.

1–5, Lix lawil li awa'b'ejihom q'axte-sinb'il re laj Jose Smith, ut rik'in ruq' a'an, re li Iglees; 6–7, Laj Sidney Rigdon ut laj Frederick G. Williams tento te'k'anjelaq sa' li Xb'eenil Awa'b'ejil; 8–11, Li evangelio tento taajultikamanq chiruheb' lix tenamit laj Israel, chiruheb' laj Gentil, ut chiruheb' laj Judio, ut li junjunq chi winq taarab'i sa' tz'aqal li raatinob'aal; 12–18, Laj

Jose Smith ut eb' lix tenq' aj k'ehol na'leb' tento te'xk'e xtuqub'ankil ru li Iglees; 19–37, Junjunq li winq k'eeb'ileb' xna'leb' xb'aan li Qaawa' naq te'b'eeq chi tiik ut te'k'anjelaq sa' lix awa'b'ejihom.

JO'KA'IN naxye li Qaawa': chi yaal, chi yaal, ninye aawe, at walal, "kuyb'il laa maak, jo' chanru

18a Prov. 3:8.

19a K'UTUL RAQAL:

Chaab'il na'leb'ejil.

b K'UTUL RAQAL:

Nawok, xnaowom;

Xk'utb'al xyaalal;

Xnaowom qach'ool;

Yaal ch'olob'anb'il.

20a Isa. 40:31.

21a Tz. ut S. 84:80.

b Exo. 12:23, 29.

90 1a K'UTUL RAQAL: Ku-yuk maak.

li t'zaamanb'il aab'aan, xb'aan naq laa tij ut lix tijej' laa komon wu-lajenaq taqeq' sa' lin xik.

2 Jo'kan ut, osob'tesinb'ilat chalen anajwan li nakatk'amok re lix "la-wil li awa'b'ejihom li k'eeb'il aawe; li b'awa'b'ejihom li yoo wi' chi k'ut-mank li jun sutaq chik.

3 Chi yaal ninye aawe, lix lawil li awa'b'ejihom a'in maajo'q'e taa'isi-manq chaq aawik'in, naq wankat sa' li ruchich'och', chi moko sa' li ruchich'och' chalel;

4 A'b'anan, rik'in xtz'uumal aawe taak'eemanq li "k'utb'esihom re jalan chik; relik chi yaal, re ajwi' li iglees.

5 Ut chixjunileb' li neke'k'uluk reheb' lix k'utb'esihom li Dios, "che'ril rib' chanru naq neke'x-k'ul, maare anchal taak'ule'q jo' li k'aru yal jo'maajo', ut eb' a'an te'k'ame'q rub'el tojb'a-maak xb'aan a'in, ut te'tichk'oq ut te'ta-ne'q naq taakub'eeq li kaq-sut-iq', ut taa'apunq li iq', ut b'taakub'eeq li hab', ut tixpik'a rib' chiru li rochoheb'.

6 Ut jo'kan wi'chik, chi yaal ninye reheb' laa komon, aj Sidney Rigdon ut aj Frederick G. Williams, kuyb'ileb' xmaak ajwi' a'an, ut il-b'ileb' jo' juntaq'eet aawik'in sa'

xk'amb'al lix lawil li roso'jikil awa'b'ejihom a'in;

7 Ut jo'kan ajwi' chi k'anjelan-b'il aab'aan, lix lawil li "tzoleb'aal reheb' li profheet, li kintaqla chi k'uub'amank;

8 Re naq rik'in a'an t'zaqob're-sinib'ilaqeb' re ru sa' xk'anjeleb' choq' re lix kolb'al Sion; ut eb' lix tenamit laj Israel, ut eb' laj Gentil, jo' k'ihaleb' li te'paab'anq;

9 Re naq chi k'anjelanb'il aab'aan te'xk'ul li aatin, ut chi k'anjelan-b'il xb'aaneb' a'an li aatin taa-xik toj sa' xmaril li ruchich'och', rik'ineb' laj "Gentil b'xb'een wa, ut chirix a'an, k'ehomaq reetal, ut ilomaq, eb' a'an te'xik rik'ineb' laj Judio.

10 Toja' ut naq nachal xkutan-kil naq "taak'utb'esimanq lix tel li Qaawa' rik'in wankilal sa' xq'un-b'esinkileb' xch'ool li tenamit, eb' lix tenamit li maak'a'eb' xna-wom chirix li Dios, lix junkab'al laj b'Jose, chirix li evangelio re lix kolb'aleb'.

11 Xb'aan naq taak'ulmanq sa' li kutan a'an, naq li junjunq chi winq "taarab'i xtz'aqalil li evangelio sa' tz'aqal li raatinob'aal, jo' chanru tz'aqal na'aatinak, rik'in xtz'uuma-leb' re li ani b'k'ojob'anb'ileb' choq'

2a Tz. ut S. 65:2.

K'UTUL RAQAL: Xla-wil li tijoneli.

b K'UTUL RAQAL:

Awa'b'ejihom re choxa malaj rawa'b'ejihom li Dios.

4a Hech. 7:38;

Rom. 3:2; Heb. 5:12; Tz. ut S. 124:39, 126.

K'UTUL RAQAL:

Profheetil aatin, aatinak jo' profheet.

5a Tz. ut S. 1:14.

b Mat. 7:26-27.

7a K'UTUL RAQAL:

Tzoleb'aal reheb' li Profheet.

9a 1 Ne. 13:42;

Tz. ut S. 107:33; 133:8.

b Mat. 19:30;

Eter 13:10-12.

10a Tz. ut S. 43:23-27; 88:84, 87-92.

b Gen. 49:22-26;

1 Ne. 15:13-14.

11a K'UTUL RAQAL:

Xk'anjeleb' laj kamol aatin.

b K'UTUL RAQAL:

B'oqok, b'oqb'il xb'aan li Dios, xb'oq-b'al; K'ojob'ank.

re li 'wankilal a'in, xb'aan lix k'an-jelahom laj ^dK'ojob'anel Ch'oolej, hirb'il sa' xb'eeneb' choq' re xk'ut-b'esinkil li Jesukristo.

12 Ut anajwan, chi yaal ninye eere, nink'e jun taqlahom eere naq texka-naaq sa' li ^k'anjel ut awa'b'eijil.

13 Ut naq akaq xechoy xjalte-sinkil ru li raatineb' li profheet, chirix chik a'an ^atexjolominq sa' xb'een li na'uxman sa' li iglees ut li ^btzoleb'aal;

14 Ut chi yalaq jo'qe, jo' k'utb'esinb'ilaq xb'aan laj K'ojob'anel Ch'oo-lej, teek'ul li ^k'utb'esinb'il na'leb', re xteeb'al ru li ^bmuqmuukil na'leb' re li awa'b'eijihom;

15 Ut teek'e xtuqub'ankileb' ru li iglees, ut ^ateesik' eena'leb' ut ^btextzoloq, ut teenaweb' ru chixjunil li chaab'il hu, ut li jar paay chi ^aaatinak, li aatinob'aal, ut li tenamit.

16 Ut a'inaq lee b'aanuhom ut lee taqlanb'il k'anjel sa' chixjunil lee yu'am, naq texjolominq sa' ch'utam, ut teek'e xtuqub'ankil ru chixjunil li na'leb' re li iglees ut awa'b'eijihom a'in.

17 ^aMexxutaanak, chi moko chisache'q eena'leb'; chexwanq b'an chi tijb'il sa' chixjunil lix taqenaqil eek'a'uxl ut lee ^bq'etq'etil,

xb'aan naq naxk'am chaq jun ra'al sa' xb'een lee raam.

18 K'ehomaq xtuqub'ankil ru lee rochoch; li ^aq'emal ut li ^btz'ajnil chenajtob'resi eerik'in.

19 Anajwan, chi yaal ninye aawe, chik'eemanq jun na'ajej, a' yaal sa' junpaat jo' naru, choq' re lix junkab'al laa tenq' aj k'ehol na'leb' ut aj tz'iib', aj Frederick G. Williams.

20 Ut lin ^atiixil moos, aj Jose Smith, yuwa'b'eij, chikanaaq rochb'een lix junkab'al sa' li na'ajej wan wi' rochoch anajwan; ut mik'ayiman a'an toj reetal naq lix tz'uumal re li Qaawa' tixye.

21 Ut lin tenq' aj k'ehol na'leb', a' laj Sidney ^aRigdon, chikanaaq b'ar wan wi' rochoch anajwan toj reetal naq lix tz'uumal re li Qaawa' tixye.

22 Ut li obiisp chisik'oq chi yalb'il xqe re xtawb'al jun aj ^baanunel k'anjel; ut a'anaq a'an jun winq li wank ^bxb'ihomal chi k'uulanb'il—jun winq re li Dios, ut kawaq xpaab'aal—

23 Re naq rik'in a'an taaruq chixtojb'al rix li junjunq k'as, re naq lix k'uuleb'aal kab'l li Qaawa' ink'a' taasache'q xwankil chiru ri-lob'aaleb' li tenamit.

11 c K'UTUL RAQAL:
Tijonelil.

d K'UTUL RAQAL: K'o-
job'anel Ch'oolej (aj).

12a K'UTUL RAQAL: K'an-
jelak sa' li paab'aal.

13a Tz. ut S. 107:91-92.

b K'UTUL RAQAL:
Tzoleb'aal reheb' li
Profheet.

14a K'UTUL RAQAL:
K'utb'esink,

k'utb'esinb'il na'leb'.

b K'UTUL RAQAL:
Xmuqmuukil na'leb'
li Dios.

15a Tz. ut S. 88:76-80,
118; 93:53.

b Tz. ut S. 107:99-100;
130:18-19.

c K'UTUL RAQAL:
Aatinob'aal.

17a Rom. 1:16; 2 Ne. 6:13.

b Tz. ut S. 88:121.

K'UTUL RAQAL:
Q'etq'etil.

18a Tz. ut S. 58:26-29.

K'UTUL RAQAL: Aj
q'em, q'emal.

b Tz. ut S. 38:42.

20a K'UTUL RAQAL: Smith,
Jose, yuwa'b'eij.

21a K'UTUL RAQAL:
Rigdon, Sidney.

22a Tz. ut S. 84:112-113.

b Jak. 2:17-19.

24 Chexsik'oq chi "yalb'il eeq'e, ^bchextijoj junelik, ut chexwanq chi paab'ank, ut ^cchixjunil li k'a'aq re ru taak'anjelaq sa' junajil choq' re lee chaab'ilal, wi nekexb'eek chi tiik ut najultiko' eere li ^dsumwank kex'ok wi' sa' sumwank cherib'il eerib'.

25 "Ka'ch'inaq lee junkab'al, ut q'axal wi'chik lix junkab'al lin tii-xil moos aj Jose Smith, yuwa'b'ej, chirixeb' li ani moko wankeb' ta sa' lee junkab'al;

26 Re naq li k'a'aq re ru k'eeb'il choq' eere, re xk'eeb'al chi uxmank lin k'anjel, moko taa'isimanq ta chaq cheru ut taak'eemanq re li ani moko k'ulub'ejeb' ta—

27 Ut rik'in a'an texrame'q raj sa' xtz'aqob'resinkil ru li k'a'aq re ru kexintaqla wi'.

28 Ut jo'kan wi'chik, chi yaal ninye eere, a'an rajom inch'ool naq lin moos xVienna Jaques tix-k'ul tumin re xtojb'al li na'ajman choq' re, ut taaxik taqe'q sa' li ch'och' Sion;

29 Ut li rela' li tumin taaruq chi q'axtesimank choq' we, ut a'an taa-k'ehe'q xq'ajkamunkil sa' li kutan k'oxlanb'il inb'aan.

30 Chi yaal ninye eere, naq xk'u-lub' sa' wilob'aal naq taaxik taqe'q sa' li ch'och' Sion, ut tixk'ul jun reechanihom sa' ruq' chaq li obiisp;

31 Re naq taaruq chixtawb'al xna'aj sa' tuqtuukilal a' yaal jo' tiik chi paab'ank, ut moko aj q'emaq ta sa' lix kutan chalen anajwan.

32 Ut k'ehomaq reetal, chi yaal ninye eere, naq teetz'iib'a li taqlahom a'in, ut teeye reheb' lee komon Sion, sa' xk'eeb'al xsahileb' xch'ool rik'in rahok, naq kexinb'oq ajwi' chi "jolomink sa' xb'een Sion sa' li kutan k'oxlanb'il inb'aan.

33 Jo'kan ut, che'xkanab' intitz'ob-resinkil chirix li na'leb' a'in.

34 K'ehomaq reetal, ninye eere naq eb' lee komon sa' Sion neke'ok chixjalb'aleb' xk'a'uxl, ut eb' li anjel neke'saho' sa' xch'ool chirixeb'.

35 A'banan wan k'iila k'a'aq re ru moko nasaho' ta wi' inch'ool, ut moko nasaho' ta inch'ool chi tz'aqal rik'in lin moos aj "William E. McLellan, chi moko rik'in lin moos aj Sidney Gilbert, ut jo'kan ajwi' li obiisp, ut jalaneb' chik wan naab'al k'a'ru tento te'xjal wi' xk'a'uxleb'.

36 A'ut chi yaal ninye eere, naq laa'in, li Qaawa', tinyal wu rik'in "Sion, ut tintz'aamanq rik'ineb' li kaweb' xmetz'ew re, ut ^btinq'us toj reetal naq taaq'axoq-u, ut ^cch'ajb'ilaq chiwu.

37 Xb'aan naq a'an ink'a' taa'isimanq chaq sa' xna'aj. Laa'in, li Qaawa', kinyehok re. Amen.

24a K'UTUL RAQAL:

Yalok q'e.

b K'UTUL RAQAL: Tijok.

c Esd. 8:22;

Rom. 8:28;

Tz. ut S. 100:15;

122:7-8.

d K'UTUL RAQAL:

Sumwank.

25a A'AN: eb' li neb'a' li tenq'anb'ileb' xb'aan laj Jose Smith, yuwa'b'ej.

32a Tz. ut S. 107:91-92.

35a Tz. ut S. 66:1; 75:6-9.

36a K'UTUL RAQAL: Sion.

b K'UTUL RAQAL:

Q'usuk, xq'usb'al.

c K'UTUL RAQAL: Saq ru, xsaqal ru.

TASAL 91

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith li Profeet, sa' Kirtland, Ohio, 9 Marzo 1833 (History of the Church, 1:331–332). Sa' li kultan a'in li Profeet yoo chi k'anjelak sa' xjaltesinkil ru li Najter Chaq'rab'. Naq kiwulak sa' li jun raqal chi najter tz'iib'ahom li Hu Dewterokanoniko yeeb'il re, kipatz'ok chiru li Qaawa' ut kib'eresiik xna'leb' chi jo'ka'in.

1–3, *Lix k'ihal li Hu Dewterokanoniko jaltessinb'il ru chi us, a'b'an wan naab'al li tiqb'il xb'aan ruq'eb' li winq li moko yaal ta;* 4–6, *Naxk'e chaab'ilal reheb' li ani kutanob'resinb'ileb' xb'aan li Musiq'ej.*

CHI yaal, jo'ka'in naxye li Qaawa' eere chirix li “Hu Dewterokanoniko—Wan k'iila na'leb' li wankeb' chi sa' li yaa-leb', ut lix k'ihal jaltessinb'il ru chi us;

2 Wan k'iila na'leb' li wankeb' chi

sa' li moko yaaleb' ta, li yal tiqb'il xb'aan ruq'eb li winq.

3 Chi yaal ninye eere, naq moko aajel ta ru naq taajaltesimanq ru li Hu Dewterokanoniko.

4 Jo'kan ut, ani na'ilok ru, “chix-tawaq xyaalal, xb'aan naq li Musiq'ej naxk'utb'esi li yaal;

5 Ut ani kutanob'resinb'il xb'aan li “Musiq'ej tixtaw chaab'ilal rik'in;

6 Ut ani moko nak'uluk ta rik'in li Musiq'ej, ink'a' naru chixtawb'al chaab'ilal. Jo'kan naq moko aajel ta ru naq taajaltesimanq ru. Amen.

TASAL 92

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il re laj Jose Smith li Profeet, sa' Kirtland, Ohio, 15 Marzo 1833 (History of the Church, 1:333). B'eresinb'il li k'utb'esinb'il na'leb' re laj Frederick G. Williams, li toja' kixaqab'aman jo' aj tenq' aj k'ehol na'leb' sa' li Xb'eenil Awa'b'ejil.

1–2, *Li Qaawa' naxk'e jun taqlahom chirix oksiik sa' li k'anjelil sa' junajil.*

CHI yaal, jo'ka'in naxye li Qaawa', nink'e re li “k'anjelil sa' junajil, k'uub'anb'il jo' chanru li taqlahom k'eeb'il junxil, jun k'utb'esinb'il na'leb' ut jun taqlahom chirix lin moos aj Frederick G. Williams, naq teek'ul

a'an sa' li k'anjelil. Li k'aru ninye re li jun ninye re chixjunil.

2 Ut jo'kan wi'chik, ninye aawe laa'at inmoos Frederick G. Williams; k'eeb'ilaq aach'ool jo' komon sa' li k'anjelil a'in; ut a' yaal jo' tiikat chixpaab'ankil chixjunil li taqlahom ak k'eeb'il, osob'tesinb'ilaqat chi junelik. Amen.

91 1a K'UTUL RAQAL: Hu Dewterokanoniko.
4a K'UTUL RAQAL: Tawom ru.

5a K'UTUL RAQAL: Santil Musiq'ej; Musiq'ank, musiq'anb'il.
92 1a Tz. ut S. 82:11, 15–21.

K'UTUL RAQAL: K'anjelil sa' Junajil.

TASAL 93

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith li Profeet, sa' Kirtland, Ohio, 6 Mayo 1833 (History of the Church, 1:343-346).

1-5, *Chixjunileb' li tiikeb' chi paa-b'ank te'ril li Qaawa'*; 6-18, *laj Jwan kixch'olob' xyaalal naq li Ralal li Dios kinume' chalen sa' li jun usilal toj sa' li jun chik toj reetal naq kixk'ul xtz'aqalil lix loq'al li Yuwa'b'ej*; 19-20, *Eb' li tiikil winq, rik'in nume'k chalen sa' li jun usilal toj sa' li jun chik, te'xk'ul ajwi' xkomon lix tz'aqalil ru*; 21-22, *Eb' li yo'lajenaqeb' sa' xk'ab'a' li Kristo a'aneb' li Iglees re li Xb'een Yo'lajenaq*; 23-28, *Li Kristo kixk'ul jun xtz'aqalil chixjunil li yaal, ut li winq rik'in ab'ink chiru, taaruq ajwi' tixk'ul chi jo'kan*; 29-32, *Li winq kiwan chaq sa' xtiklajik rik'in li Dios*; 33-35, *Li k'a'ru yii'b'amb'il wi' li k'a'aq re ru, junelik wan, ut li winq naru chixk'ulb'al xtz'aqalil li sahil ch'oo-lejil sa' li wakliik chi yo'yo*; 36-37, *Lix loq'al li Dios a'an li wankilal chi k'oxlak*; 38-40, *Eb' li kok'al wankeb' chi maak'a'eb' xmaak chiru li Dios xb'aan li tojb'al-ix xb'aan li Kristo*; 41-53, *Eb' li komon winq aj jolominel taqlanb'ileb' chixk'eeb'al xtuqub'ankil ru lix junkab'aleb'*.

CHI yaal, jo'ka'in naxye li Qaawa': Taak'ulmanq naq li junjunq chi aamej li "nakanab'ank re lix maak ut nachal wik'in, ut *b'naxpatz' ink'ab'a'*, ut 'na'ab'in chiru lix yaab' inkux, ut naxpaa-b'eb' lin taqlahom, "taaril li 'wilib'aaal ut tixnaw naq wankin;

2 Ut naq laa'in li tz'aqal "saqen li nakutanob'resink re li junjunq chi winq li nachal sa' li ruchich'och';

3 Ut naq laa'in wankin "rik'in li Yuwa'b'ej, ut li Yuwa'b'ej wik'in laa'in, ut li Yuwa'b'ej ut laa'in junajo—

4 Li Yuwa'b'ej "xb'aan naq a'an *b'kixk'e we xkomon lix tz'aqalil ru*, ut li K'ajolb'ej xb'aan naq kinwan sa' li ruchich'och', ut kink'ul li 'tz'ejwalej choq' inmuheb'aaal, ut kinwan sa' xyanqeb' li ralaleb' li winq.

5 Kinwan sa' li ruchich'och' ut kink'uluk rik'in lin Yuwa', ut lix "k'anjel a'an kik'utb'esiman chi ch'olch'o.

6 Ut laj "Jwan kiril ut kixch'olob' xyaalal lix tz'aqalil *b'inloq'al*, ut

93 1a K'UTUL RAQAL:
Jalok k'a'uxl, jalb'a-
k'a'uxlej; K'ulub'ej,
k'ulub'ejil.
b Joel 2:32.
c K'UTUL RAQAL: Ab'ink
chiru.
d Exo. 33:11;
Tz. ut S. 38:7-8;
67:10-12; 88:68;
101:23; 130:3.
K'UTUL RAQAL:

K'ojob'anel
Ch'oolej (aj).
e JJS, 1 Jn. 4:12.
2a Jwan 1:4-9;
Tz. ut S. 14:9;
84:45-47; 88:6-7.
K'UTUL RAQAL: Saqen,
lix saqen li Kristo.
3a Jwan 10:25-38;
17:20-23;
Tz. ut S. 50:43-45.
4a Mos. 15:1-7.

b K'UTUL RAQAL: Jesu-
kristo—Li wankilal
k'eeb'il re.
c Luk. 1:26-35;
2:4-14; 3 Ne. 1:12-14;
Eter 3:14-16.
5a Jwan 5:36; 10:25;
14:10-12.
6a Jwan 1:34.
b K'UTUL RAQAL: Jesu-
kristo—Xloq'alil li
Jesukristo.

lix tz'aqalil lix 'tz'iib'amb'il esil laj Jwan k'utb'esinb'ilaq moqon.

7 Ut a'an kixch'olob' xyaalal, ut kixye: Kiwil lix loq'al, naq kiwan a'an sa' "xtiklajik, rub'elaj naq kiwan li ruchich'och';

8 Jo'kan ut, sa' xtiklajik chaq kiwan li "Aatin, xb'aan naq a'an chaq li Aatin, a' laj k'amol resil li kolb'a-ib'—

9 Lix "saqen ut laj ^bTojol rix li ruchich'och'; li Musiq'ej re li yaal, li kichal sa' li ruchich'och', xb'aan naq li ruchich'och' yiiib'amb'il xb'aan a'an, ut sa' a'an kiwan lix yu'ameb' li winq ut lix saqenkeb' li winq.

10 Eb' li ruchich'och' "yiiib'amb'ileb' chaq xb'aan a'an; eb' li winq yiiib'amb'ileb' chaq xb'aan a'an; chixjunil li k'a'aq re ru yiiib'amb'il chaq xb'aan a'an, ut rik'in a'an, ut sa' xk'ab'a' a'an.

11 Ut laa'in, aj Jwan, ninch'olob' xyaalal naq kink'e reetal lix loq'al, chanchan xloq'al li Junaj Yo'lajenaq chiru li Yuwa'b'ej, nujenaq chi usilal ut chi yaal, a' li Musiq'ej re li yaal, li kichal ut kiwan sa' li tz'ej-walej, ut kiwan sa' qayanq.

12 Ut laa'in, aj Jwan, kiwil naq moko kixk'ul ta xkomon li "tz'aqalil

sa' xtiklajik; kixk'ul b'an li ^busilal jo' reeqaj li usilal.

13 Ut moko kixk'ul ta xkomon li tz'aqalil sa' xtiklajik; kinume' b'an chalen chaq sa' li jun "usilal toj sa' li jun chik, toj reetal naq kixk'ul jun xtz'aqalil ru;

14 Jo'kan ut naq li "Ralal li Dios kiyeeman re, xb'aan naq moko kixk'ul ta xkomon li tz'aqalil sa' xtiklajik.

15 Ut laa'in, aj "Jwan, ninch'olob' xyaalal, ut ilomaq, kiteeliik li choxa, ut li ^bSantil Musiq'ej kikub'e sa' xb'een jo' jun 'mukuy, ut kik'ojla sa' xb'een, ut kichal jun xyaab' ku-xej chalen chaq sa' choxa ut kixye: a'in li ^dWalal raaro inb'aan.

16 Ut laa'in, aj Jwan, ninch'olob' xyaalal naq kixk'ul jun xtz'aqalil lix loq'al li Yuwa'b'ej;

17 Ut kixk'ul "chixjunil li ^bwankilal, jo' sa' choxa jo' ajwi' sa' ruchich'och', ut lix loq'al li "Yuwa'b'ej kiwan rik'in, xb'aan naq kiwan a'an rik'in.

18 Ut taak'ulmanq, naq wi tiikex chi paab'ank teek'ul xtz'aqalil lix tz'iib'amb'il esil laj Jwan.

19 Nink'e eere li yehom a'in re teetaw ru ut teenaw chan ru "loq'o-nink, ut teenaw k'a'ru nekeloq'oni,

6c Jwan 20:30-31.

7a Jwan 1:1-3, 14; 17:5;
Tz. ut S. 76:39.

8a K'UTUL RAQAL: Jesu-kristo; Jehova.

9a K'UTUL RAQAL: Saqen, lix saqen li Kristo.

b K'UTUL RAQAL: Aj Tojol-ix.

10a Heb. 1:1-3;
Tz. ut S. 76:24;
Mois. 1:31-33.

12a Filip. 2:6-11.

b Jwan 1:16-17.

13a Luk. 2:52.

14a Luk. 1:31-35;
Tz. ut S. 6:21.

K'UTUL RAQAL: Dios, Roxichal li Dios—Li Dios K'ajolb'ej.

15a Jwan 1:29-34.

b K'UTUL RAQAL: Santil Musiq'ej.

c K'UTUL RAQAL: Mukuy, reetalil li.

d Mat. 3:16-17.

17a Mat. 28:18;

Jwan 17:2;

1 Pe. 3:22.

b K'UTUL RAQAL: Jesu-kristo—Li wankilal k'eeb'il re; Wankilal.

c K'UTUL RAQAL: Dios, Roxichal li Dios—Li Dios Yuwa'b'ej.

19a Jwan 4:21-26; 17:3;
Hech. 17:22-25.

K'UTUL RAQAL: Loq'onink.

re texruuq chi chalk rik'in li Yuwa'b'ej sa' lin k'ab'a', ut sa' tz'aqal xq'ehil, teek'ul xkomon lix tz'aqalil ru.

20 Xb'aan naq wi nekepaab' lin "taqlahom, teek'ul xkomon lix ^btz'aqalil ru, ut ^ctaanimaq ee-loq'al wik'in jo' chanru naq laa'in wankin rik'in li Yuwa'b'ej; jo'kan ut, ninye eere, teek'ul li ^dusilal jo' reeqaj li usilal.

21 Ut anajwan, chi yaal ninye eere, laa'in kinwan sa' ^xतिकла-жик rik'in li Yuwa'b'ej, ut laa'in li ^bXb'een Yo'lajenaq;

22 Ut chixjunileb' li yo'lajenaqeb' sa' ink'ab'a' ^aneke'tz'aqon sa' ^bxloq'alil ajwi' a'an, ut a'aneb' li ig-lees re li Xb'een Yo'lajenaq.

23 Laa'ex ajwi' kexwan sa' ^xतिकла-жик rik'in li Yuwa'b'ej; li k'a'ru re Musiq'ej, a' li Musiq'ej re li yaal;

24 Ut li ^ayaal, a'an ^bxnawb'al li k'a'aq re ru jo' chanru wan, jo' kiwan, ut jo' toj taawanq;

25 Ut yalaq k'a'ru ^atiqb'il ru malaj k'osb'il ru chiru a'in, a'an lix musiq' li maa'us a'an li kiwan choq' ^baj tik'ti' chalen chaq sa' ^xतिकла-жик.

26 Li Musiq'ej re li ^ayaal a'an re li Dios. Laa'in li Musiq'ej re li yaal, ut laj Jwan kixch'olob' xyaalal chiwix, ut kixye: A'an kixk'ul jun xtz'aqalil li yaal, relik chi yaal, re ajwi' chixjunil li yaal;

27 Ut maajun winq nak'uluk re jun ^atz'aqalil, ka'ajwi' wi naxpaab' lix taqlahom.

28 Li ani ^anapaab'ank re lix taqlahom naxk'ul li yaal ut li ^bsaqen, toj reetal naq nanimaak xloq'al chi yaal, ut ^cnaxnaw chixjunil li k'a'aq re ru.

29 Li winq kiwan ajwi' sa' ^xतिकла-жик rik'in li Dios. Li ^bwankilal chi k'oxlak, malaj lix saqenkil li yaal, ink'a' kiyob' tesiman chi moko kiyiib'aman, chi moko ajwi' naru xyo'ob' tesinkil.

30 Chixjunil li yaal xaqxo xjunes sa' li jun t'oram li kixk'ojob' wi' li Dios, re ^ataak'anjelaq xjunes rib', jo' chanru ajwi' chixjunil li wankilal chi k'oxlak; wi ut ink'a' jo'kan, maak'a'aq raj li wank.

31 K'ehomaq reetal, wahi' lix ^ataql xch'ool li winq, ut wahi' li k'eeb'il wi' li tojb'a-maak sa' xb'een li

20a Tz. ut S. 50:28.

b Jwan 1:16;
Tz. ut S. 84:36-39.

c Jwan 17:4-5, 22.

K'UTUL RAQAL:
Winq—Winq, naru
chi wank jo' lix
Choxahil Yuwa'.

d K'UTUL RAQAL: Usilal.

21a Jwan 1:1-2;

1 Pe. 1:19-20;
Mois. 4:2.

b K'UTUL RAQAL: Xb'een
yo'lajenaq.

22a 1 Pe. 5:1;

Tz. ut S. 133:57.

b K'UTUL RAQAL:

Choxahil loq'alil.

23a K'UTUL RAQAL:

Winq—Winq, rala
lix Choxahil Yuwa'
sa' musiq'ej.

24a K'UTUL RAQAL: Yaal.

b K'UTUL RAQAL:
Nawok, xnawom.

25a Tz. ut S. 20:35.

b Jwan 8:44; 2 Ne. 2:18;
Mois. 4:4.

26a Jwan 14:6.

27a K'UTUL RAQAL: Tz'a-
qal re ru.

28a K'UTUL RAQAL: Ab'ink

chiru.

b Tz. ut S. 50:24; 84:45.

K'UTUL RAQAL: Saqen,
lix saqen li Kristo.

c Jwan 17:3;
Tz. ut S. 88:49, 67.

29a Abr. 3:18.

K'UTUL RAQAL: Yu'am
naq maji' nokoyo'la;
Winq.

b K'UTUL RAQAL:
Wankilal chi
k'oxlak, aj k'oxlanel.

30a 2 Ne. 2:13-27.

31a K'UTUL RAQAL: Xtaql
ch'oolej.

winq; xb'aan naq li k'a'ru kiwan chalen chaq sa' xtiklajik ^bk'utk'u chi ch'olch'o ru chiruheb', ut moko neke'xk'ul ta li saqen.

32 Ut li junjunq chi winq li moko naxk'ul ta li ^asaqen lix musiq', wan rub'el li tojb'a-maak.

33 Xb'aan naq li winq, a'an ^amusiq'ej. Li ^byiib'anb'il wi' li k'a'aq re ru, junelik nawan, ut li musiq'ej ut li yiib'ahom, naq laq'lookeb' chi ink'a' naru xjachb'al rib', neke'xk'ul xtz'aqalil li sahil ch'oolejil;

34 Ut naq ^ajachjookeb' ru, li winq ink'a' naru chixk'ulb'al xtz'aqalil li ^bsahil ch'oolejil.

35 Li ^ayiib'anb'il wi' li k'a'aq re ru, a'an lix muheb'aal li Dios; relik chi yaal, li winq a'an xmuheb'aal li Dios, a'eb' ^bsantil ochoch ajwi'; ut yalaq santil ochoch li muxb'il, li Dios tixsach li santil ochoch a'an.

36 Lix ^aloq'al li Dios a'an li ^bwankilal chi k'oxlak, malaj sa' jalan chik aatin, li ^csaqen ut li yaal.

37 Li saqen ut li yaal neke'xtz'eq-taana li ^amaa'us a'an.

38 Li junjunq xmusiq' li winq kiwan chi ^amaak'a' xmaak sa' xtiklajik; ut rik'in naq li Dios ^bkixtoj rix li winq chiru li ^ct'ane'k, eb' li winq ke'ok wi'chik, sa' xk'uula'a-lileb', chi ^dmaak'a'eb' xmaak chiru li Dios.

39 Ut nachal li maa'us a'an ut ^anaxmaq' li saqen ut li yaal, rik'in li q'etok chaq'rab', chiruheb' li ralar xk'ajoleb' li winq, ut xb'aan li ^bna'leb' li kanab'anb'il chaq xb'aa-neb' lix yuwa'eb'.

40 A'b'anan laa'in kexintaqla chixk'iresinkileb' lee ^akok'al sa' li saqen ut li yaal.

41 A'b'an chi yaal ninye aawe, at inmoos Frederick G. Williams, laa'at katkana rub'el li tojb'a-maak a'in;

42 Ink'a' ^akak'ut li saqen ut li yaal chiruheb' laa walal aak'ajol, jo' chanruheb' li taqlahom; ut li maa'us a'an toj wan xwankil sa' aab'een, ut a'in xyaalalil laa ch'a'ajkilal.

43 Ut anajwan jun taqlahom

31 *b* Deut. 30:11-14;

Tz. ut S. 84:23-24.

32 *a* K'UTUL RAQAL: Saqen, lix saqen li Kristo; Yaal.

33 *a* Tz. ut S. 77:2;

Abr. 5:7-8.

K'UTUL RAQAL:

Winq—Winq, ralar lix Choxahil Yuwa' sa' musiq'ej.

b Tz. ut S. 131:7-8;

138:17.

K'UTUL RAQAL:

Wakliik chi yo'yo.

34 *a* 2 Ne. 9:8-10.

b K'UTUL RAQAL: Sahil ch'oolejil.

35 *a* Tz. ut S. 130:22.

b 1 Kor. 3:16-17.

36 *a* K'UTUL RAQAL: Loq'alil; Jesukristo—Xloq'alil li Jesukristo.

b Tz. ut S. 130:18-19;

Abr. 3:19.

K'UTUL RAQAL:

Wankilal chi k'oxlak, aj k'oxlanel.

c Tz. ut S. 88:6-13.

37 *a* Moiss. 1:12-16.

K'UTUL RAQAL: Aj tza.

38 *a* K'UTUL RAQAL: Maak'a' xmaak.

b Mos. 27:24-26; Moiss. 5:9; R. li P. 1:3.

K'UTUL RAQAL: Tojok-ix, tojb'il rix, tojb'al-ix.

c K'UTUL RAQAL: Xt'anik laj Adan ut li xEva.

d Moro. 8:8, 12, 22; Tz. ut S. 29:46-47.

K'UTUL RAQAL:

Kolb'a-ib'—Kolb'a-ib' reheb' li kok'al.

39 *a* Mat. 13:18-19;

2 Kor. 4:3-4;

Alma 12:9-11.

b Esek. 20:18-19;

Alma 3:8.

K'UTUL RAQAL: Na'leb' kanab'anb'il.

40 *a* K'UTUL RAQAL: Jun-kab'al—Lix k'anjel li na'b'ej yuwa'b'ej.

42 *a* 1 Sam. 3:11-13;

Tz. ut S. 68:25-31.

nink'e aawe—wi taawaj kole'k taak'e "xtuqub'ankil ru laa wochoch laa'at, xb'aan naq wan k'iila k'a'aq re ru li moko tiik ta sa' laa wochoch.

44 Chi yaal ninye re lin moos aj Sidney Rigdon, naq wan k'a'aq re ru li ink'a' kixpaab'eb' wi' li taqlahom chirixeb' li ralal xk'ajol; jo'kan ut, xb'een wa k'e xtuqub'ankil ru laa wochoch.

45 Chi yaal ninye re lin moos aj Jose Smith, alalb'ej, malaj sa' jalan chik aatin, "raab'ilex inb'aan tinye eere, xb'aan naq laa'ex li raab'ilex inb'aan, ut taawanq eereechanihom wochb'een—

46 "Moos xinye eere choq' re li ruchich'och', ut laa'ex xmooseb' a'an choq' we laa'in—

47 Ut anajwan, chi yaal ninye re laj Jose Smith, alalb'ej—Laa'at ink'a' xapaab' li taqlahom, ut tento tatwanq chi "ch'iilanb'il chiru li Qaawa;

48 Laa "junkab'al tento te'xjal xk'a'uxl ut te'xkanab' junjunq li k'a'aq re ru, ut q'axal wi'chik te'ab'inq chiru laa yehom, malaj ut te'isimanq chaq sa' xna'ajeb'.

49 Li k'a'ru ninye re li jun ninye re chixjunil; "chattijoq junelik, maare anchal li maa'us a'an taawanq xwankil sa' aab'een, ut tatrisi chaq sa' laa na'aj.

50 Jo'kan ajwi' lin moos aj

Newel K. Whitney, jun obiisp re lin iglees, tento naq taak'ehe'q xq'usb'al, ut tixk'e xtuqub'ankil ru lix junkab'al, ut taaril naq q'axal wi'chik yalb'ilaqeb' xq'e ut anchalageb' xch'ool sa' rochocheb', ut junelik te'tijoq, malaj ut te'isimanq chaq sa' "xna'ajeb'.

51 Anajwan, ninye eere, ex raab'ilex inb'aan, lin moos aj Sidney Rigdon chixchapaq xb'e, ut chixseeb'a rib', ut chixch'olob' ajwi' resil li "chihab' k'ulub'ajel re li Qaawa', ut li evangelio re li kolb'a-ib', jo' tink'e li aatin re; ut rik'in li tijok sa' paab'aal chi junaj eech'ool, laa'in tinxaqab' a'an.

52 Ut eb' lin moos aj Jose Smith, alalb'ej ut aj Frederick G. Williams che'xseeb'a ajwi' rib', ut taak'ee-manq reheb' jo' chanru ajwi' li tijok rik'in paab'aal, ut a' yaal jo' nekepaab' lin yehom moko taasache'q ta eena'leb' sa' li ruchich'och' a'in, chi moko sa' li ruchich'och' chalel.

53 Ut chi yaal ninye eere, naq a'an li wajom naq teeseeb'a eerib' "chixjaltesinkileb' ru lin loq'laj hu, ut ^bchixtawb'al ^ceenawom chirix li k'a'ru ak uxb'il, ut chirixeb' li tenamit, ut chirixeb' li awa'b'e-jihom, chirixeb' lix chaq'rab' li Dios ut xchaq'rab'eb' li winq, ut chixjunil a'in choq' re lix kolb'al Sion. Amen.

43a 1 Tim. 3:4-5.

45a Tz. ut S. 84:63; 88:62.

46a Lev. 25:55;

1 Ne. 21:3-8.

K'UTUL RAQAL:

K'anjelak chiru.

47a Tz. ut S. 95:1-2.

K'UTUL RAQAL:

Q'usuk, xq'usb'al.

48a K'UTUL RAQAL:

Junkab'al—Lix

k'anjeleb' li alal

k'ajol'ej.

49a 3 Ne. 18:15-21.

50a Tz. ut S. 64:40.

51a Luk. 4:19.

53a K'UTUL RAQAL:

Jaltesinb'il ru xb'aan

laj Jose Smith (JJS).

b Tz. ut S. 88:76-80,

118.

c K'UTUL RAQAL:

Nawok, xnaawom.

TASAL 94

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith li Profeet, sa' Kirtland, Ohio, 6 Mayo 1833 (History of the Church, 1:346-347). Laj Hyrum Smith, laj Reynolds Cahoon, ut laj Jared Carter neke'xaqab'aman jo' jun ch'utam aj kab'lanel re li iglees.

1-9, *Li Qaawa' naxk'e jun taqlahom chirix xkab'lankil jun ochoch choq' re lix k'anjel li Awa'b'ejil; 10-12, Tento taakab'lamanq jun ochoch re k'uub'ank hu; 13-17, Neke'k'eeman junjung li eechanihomej.*

UT jo'kan wi'chik, chi yaal ninye eere, ex "raab'ilex inb'aan, jun taqlahom nink'e eere, naq teetikib' jun k'anjel re xk'uub'ankil reetalil ut xkawresinkil jun xtikib'ankil ut jun xk'ojob'ankil li tenamit re li ^broqechal Sion, arin sa' li ch'och' Kirtland, chi tikib'anb'ilaq rik'in li wochoch.

2 Ut k'ehomaq reetal, tento taa-b'aanumanq jo' chanru li "k'utb'il eetalil li kink'e eere.

3 Ut li xb'een siir chi ch'och' sa' xtz'e li saq'e chiq'axtesimanq choq' we re xkab'lankil jun ochoch choq' re li awa'b'ejil, choq' re lix k'anjel li "awa'b'ejil, sa' xk'ulb'al li k'utb'esinb'il na'leb'; ut choq' re li k'anjel sa' li paab'aal re li awa'b'ejil, sa' chixjunil li k'a'aq re ru chirix li iglees ut li awa'b'ejihom.

4 Chi yaal ninye eere, naq taa-kab'lamanq chi o'laju roxk'aal chi oqej xnimalaq ru ut oob' xkaak'aal

chi oqej xnajtil li roq, sa' li jun neb'aal chi sa'.

5 Ut taawanq jun neb'aal taq'a ut jun neb'aal taqe'q, jo' chanru li k'utb'il eetalil li taak'eemanq eere moqon.

6 Ut q'axtesinb'ilaq choq' re li Qaawa' chalen chaq sa' xk'ojlajik a'an, jo' chanru lix k'anjelil li tijoneli, jo' chanru li k'utb'il eetalil li taak'eemanq eere moqon.

7 Ut q'axtesinb'ilaq chi jun xaqalil re li Qaawa', choq' re lix k'anjel li awa'b'ejil.

8 Ut ink'a' teekanab' "k'a'ruhaq tz'aj chi ok chi sa'; ut lin ^bloq'al taawanq aran, ut li wilob'aal taawanq aran.

9 A'b'anan wi taa'ok chi sa' "k'a'ruhaq tz'aj, lin loq'al ink'a' taawanq aran; ut li wilob'aal ink'a' taa'ok chi sa'.

10 Ut jo'kan wi'chik, chi yaal ninye eere, li xkab' siir chi ch'och' sa' xtz'e li saq'e q'axtesinb'ilaq choq' we re xkab'lankil jun ochoch we, choq' re li k'anjel re "xk'uub'ankil choq' hu lix ^bjaltessinkil ru li loq'laj hu, ut chixjunil li k'a'aq re ru li b'arwan texintaqla wi'.

11 Ut a'anaq o'laju roxk'aal chi

94 1a Tz. ut S. 93:45.

b K'UTUL RAQAL:

Oqech, roqechal.

2a Tz. ut S. 52:14-15.

3a Tz. ut S. 107:9, 22.

8a Luk. 19:45-46;

Tz. ut S. 109:16-20.

b 1 Rey. 8:10-11.

K'UTUL RAQAL:

Loq'alil.

9a Tz. ut S. 97:15-17.

10a Tz. ut S. 104:58-59.

b K'UTUL RAQAL: Jaltessinb'il ru xb'aan laj Jose Smith (JJS).

oqej xnimal ru ut oob' xkaak'aal chi oqej xnajtil li roq, sa' li neb'aal chi sa'; ut taawanq jun neb'aal taq'a ut jun taqe'q.

12 Ut li ochoch a'in q'axtesinb'ilaq chi jun xaqalil re li Qaawa' chalen chaq sa' xk'ojlajik a'an, choq' re li k'anjel re k'uub'ank hu, sa' chixjunil li k'a'aq re ru li b'arwan texintaqla wi', re naq santaq, moko muxb'ilaq ta, jo' chanru li k'utb'il eetalil sa' chixjunil li k'a'aq re ru, jo' taak'eemanq eere.

13 Ut sa' li rox siir lin moos aj Hyrum Smith tixk'ul li reechaninom.

14 Ut sa' li xb'een ut xkab' siir sa' xnim li saq'e eb' lin moos aj Reynolds Cahoon ut aj Jared Carter te'xk'ul li reechaninomeb'—

15 Re taaruq te'xb'aanu li k'anjel li kinxaqab' choq' reheb', re wank choq' jun ch'utam re xkab'lankileb' li wochoch, jo' chanru li taqlahom, li kink'e laa'in, li Qaawa' Dios, eere.

16 Eb' li wiib' chi ochoch a'in tento naq ink'a' te'kab'lamanq toj reetal naq nink'e eere jun taqlahom chirixeb'.

17 Ut anajwan maak'a' chik ninke eere sa' li hoonal a'in. Amen.

TASAL 95

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith li Profeet, sa' Kirtland, Ohio, 1 Junio 1833 (History of the Church, 1:350-352). Rik'in li k'utb'esinb'il na'leb' a'in toj yoo chi k'eemank li choxahil na'leb' re xkab'lankileb' li ochoch re loq'onink ut re tzole'k, ut k'a'jo' wi'chik li Rochoch li Qaawa' (chi'ilmanq li tasal 88:119-136 ut li tasal 94).

1-6, Eb' laj santil paab'anel neke'q'use' xb'aan naq ink'a' ke'xyiib' li rochoch li Qaawa'; 7-10, Li Qaawa' naraj roksinkil li rochoch re xtiqib'ankileb' lix tenamit rik'in li wankilal li nachal chaq taqe'q; 11-17, Li ochoch tento taa'q'axtesimanq jo' jun na'ajej re loq'onink, ut choq' tzoleb'aal reheb' li Apostol.

CHI yaal, jo'ka'in naxye li Qaawa' eere laa'ex li nekexinra, ut li ani nekeb'inra "ting'us ajwi' re naq ^bkuyb'ilaq lix maakeb',

xb'aan naq rik'in li q'usuk ninkawresi jun b'e choq' re 'xkolb'aleb' sa' chixjunil li k'a'aq re ru chiru li ^daa-leek, ut kexinra chaq—

2 Jo'kan ut, tento naq texq'use'q ut texwanq chi ch'iilanb'il chiru li wilob'aal;

3 Xb'aan naq xexmaakob' chiwuri rik'in jun maak q'axal ra, rik'in naq ink'a' kek'oxla li xnimal ru taqlahom sa' chixjunil li k'a'aq re ru, li kink'e eere chirix lix kab'lankil li "wochoch;

95 1a Deut. 11:1-8;
Prov. 13:18;
Heb. 12:5-11;
Hel. 15:3;
Tz. ut S. 101:4-5; 105:6.
K'UTUL RAQAL:

Q'usuk, xq'usb'al.
b K'UTUL RAQAL: Kuyuk maak.
c 1 Kor. 10:13.
d K'UTUL RAQAL: Aaleek, aalenk.

3a Hag. 1:7-11;
Tz. ut S. 88:119.
K'UTUL RAQAL: Santil ochoch, rochoch li Qaawa'.

4 Choq' re li kawresink li nin-k'oxla xkawresinkileb' wi' lin apostol re "xsetb'al li ruq' li wawimq li jun sutaq chik, re tink'e chi uxmank lin ^bjalani b'aaunuhom, re 'tin hoy lin Musiq' sa' xb'een chixjunil li tz'ejwalej—

5 A'b'anan k'ehomaq reetal, chi yaal ninye eere, naq naab'aleb' wan li xe'k'ojob'aak sa' eeyanq, li keb'inb'oq, a'b'an moko k'i ta reheb' "sik'b'ileb' ru.

6 Eb' li ink'a' sik'b'ileb' ru xe'maakob' rik'in jun li maak q'axal ra, rik'in naq yookeb' chi b'eeek chiru "q'ojyin sa' wa'leb'.

7 Ut choq' re li ajom a'in kink'e eere jun taqlahom naq teeb'oq lee "ch'utlajik re tiik ruhil k'a'uxlej, re naq lix ^bkuyum eesa' ut li yaa-b'ak eeb'aan taataq'e q' sa' xxik li Qaawa' re "Sabaot, a'an chi k'utb'il xyaalalil li aatin, laj ^dyo'ob'tesihom re li xb'een kutan, li xtiklajik ut li roso'jik.

8 Relik chi yaal, ninye chi yaal eere, nink'e eere jun taqlahom naq teekab'la jun ochoch, sa' li nin-k'oxla wi' "xtiqib'ankileb' li keb'in-sik' ru rik'in wankilal li nachal chaq taq'e q'.

9 Xb'aan naq a'in lix ^ayeechi'ihom li Yuwa'b'ej choq' eere; jo'kan naq nekexintaqla chi kanaak, jo'chanru eb' lin apostol aran Jerusalem.

10 A'b'anan, eb' lin moos ke'maakob' rik'in jun maak q'axal ra, ut kiwakli li "wech'ok-ib' sa' li ^btzoleb'aal reheb' li profheet; li q'axal ra kiweek'a, chan lee Qaawa'; jo'kan naq keb'intaqla chi xik re naq q'usb'ilaqeb'.

11 Chi yaal ninye eere, a'an rajom inch'ool naq teekab'la jun ochoch. Wi nekepaab' lin taqlahom taa-wanq eewankil chixkab'lankil.

12 Wi ^amoko nekepaab' ta lin taqlahom, lix ^brahom li Yuwa'b'ej ink'a' taakanaaq eerik'in, jo'kan naq texb'eeq sa' q'ojyin.

13 Anajwan wahi' xchaab'ilal li na'leb', ut lix na'leb' li Qaawa'—chikab'lamanq li ochoch, moko jo'chanru ta li nab'aanuman sa' li ruchich'och', xb'aan naq moko nink'e ta eere naq texwanq jo'chanru li ruchich'och'.

14 Jo'kan ut, chikab'lamanq jo'chanru li tink'ut chiru oxib' eere, li teexaqab' ut teek'ojob' choq' re li wankilal a'in.

15 Ut lix nimal a'an a'anaq

4a Jak. 5:61-75;
Tz. ut S. 24:19; 33:3-4.
K'UTUL RAQAL:
Awimq re li Qaawa'.
b Isa. 28:21;
Tz. ut S. 101:95.
c Prov. 1:23;
Joel 2:28;
Tz. ut S. 19:38.
K'UTUL RAQAL:
Maatan naxk'e li
Musiq'ej (eb' li);
Santil Musiq'ej.
5a Mat. 20:16;

Tz. ut S. 105:35-37;
121:34-40.
K'UTUL RAQAL:
Xsik'b'al ru.
6a K'UTUL RAQAL:
Q'ojyin, musiq'ejil.
7a Tz. ut S. 88:70, 74-82,
117-120.
b K'UTUL RAQAL:
Kuyuk sa'.
c K'UTUL RAQAL:
Jehova.
d K'UTUL RAQAL:
Yo'ob'tesink.

8a Tz. ut S. 38:32; 39:15;
43:16; 110:9-10.
K'UTUL RAQAL:
Tiqib'aak,
xtiqib'ankil.
9a Luk. 24:49.
10a K'UTUL RAQAL:
Wech'ok-ib'.
b K'UTUL RAQAL:
Tzoleb'aal reheb'
li Profheet.
12a Jwan 15:10.
d 1 Jn. 2:10, 15.

o'laju roxk'aal chi oqej xnimal li ru, ut oob' xkaak'aalaq chi oqej xnajtil li roq, sa' li jun neb'aal chi sa'.

16 Ut li jun raqal taq'a re li jun neb'aal chi sa' chiq'axtesimanq we choq' re lee mayej re li loq'-laj wa'ak, ut choq' re lee jultikanb'il aatin, ut lix kuyunik eesa', ut li tijok eeb'aan, ut lix ^aq'axtesinkil

chiwu lee rajom q'axal sant, chan lee Qaawa'.

17 Ut li jun raqal taq'e'q re li neb'aal chi sa' chiq'axtesimanq we choq' tzoleb'aal reheb' lin apostol, chan li K'ajolb'ej ^aAhman; malaj sa' jalan chik aatin, li Alfus, malaj, sa' jalan chik aatin, li Omegus, a'an ajwi' li Jesukristo lee ^bQaawa'. Amen.

TASAL 96

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il re laj Jose Smith li Profeet, li naxk'ut li k'anjelil re li tenamit malaj li roqechal Sion sa' Kirtland, Ohio, 4 Junio 1833, k'eeb'il jo' k'utb'il na'leb' reheb' laj santil paab'anel sa' Kirtland (History of the Church, 1:352–353). Ki'ux sa' jun ch'utub'aj-ib' reheb' li taqenaqil aj tij, ut li xnimal na'leb' kik'oxlaman, a'an k'a'ru taab'aanumanq rik'in junjunq li ch'och', li awimq French yeeb'il re, eechaninb'il xb'aan li Iglees chixk'atq Kirtland. Rik'in naq sa' li ch'utub'aj-ib' ink'a' ke'ru chi wank sa' aatin chirix ani taajolominq re li ch'och', chixjunileb' ke'xk'e rib' sa' aatin naq te'patz'oq chiru li Qaawa' chirix li na'leb' a'an.

1, Li Roqechal Sion Kirtland tento taak'ehe'q xkawil xmetz'ew; 2–5, Li obiisp tixjach ru li eechanihomej choq' reheb' laj santil paab'anel; 6–9, Laj John Johnson tento taawanaq choq' komon sa' li k'anjelil sa' junajil.

K'EHOMAQ reetal, ninye eere, wahi' xchaab'ilal li na'leb', li naru teenaw wi' k'a'ru teeb'aanu chirix li na'leb' a'in, xb'aan naq aajel ru choq' we naq li ^aoqech a'in li kink'ojob' choq' xmetz'ew Sion taak'ehe'q xkawil xmetz'ew.

2 Jo'kan ut, lin moos aj Newel K. Whitney chijolominq re li na'ajej li

yeeb'il sa' eeyanq, sa' li nink'oxla wi' xkab'lankil lin santil ochoch.

3 Ut jo'kan wi'chik, chijachmanq ru sa' li jar siir chi ch'och', jo' chanru xchaab'ilal li na'leb', choq' re lix chaab'ilaleb' li ani neke'sik'ok reechanihomeb', jo' chanru naq taak'uub'amanq sa' ch'utam sa' eeyanq.

4 Jo'kan ut, k'ehomaq reetal naq teek'uub' li na'leb' a'in, ut li jun raqal a'an li na'ajman re xtenq'ankil lin ^kk'anjelil, choq' re xk'eeb'al chi k'utmank li waatin chiruheb' li lalal xk'ajoleb' li winq.

5 Xb'aan naq k'ehomaq reetal,

16a Tz. ut S. 59:9–14.

17a Tz. ut S. 78:20.

b K'UTUL RAQAL:
Qaawa'.

96 1a Isa. 33:20; 54:2.

K'UTUL RAQAL:
Oqech, roqechal.

4a Tz. ut S. 78:3–4.

K'UTUL RAQAL:

K'anjelil sa' Junajil.

chi yaal ninye eere, a'in li aajel aajel ru choq' we, naq li waatin taawulaq rik'ineb' li ralar xk'ajoleb' li winq, re naq taa'uxq xkub'-sinkileb' xch'ool li ralar xk'ajoleb' li winq choq' re lee chaab'ilal. Chi jo'kan. Amen.

6 Ut jo'kan wi'chik, chi yaal ninye eere, a'an xchaab'ilal inna'leb' ut aajel ru choq' we, naq lin moos aj John Johnson, li kink'ulub'a wi' xmayej, ut li wab'ihom wi' xtij, li nink'e wi' chi yeechi'imb'il li june-lik yu'am, a' yaal jo' naxpaab'eb' lin taqlahom chalen anajwan—

7 Xb'aan naq a'an ralar xk'ajol laj

“Jose ut natz'aqon sa'eb' li osob'te-siik xb'aan li k'a'ru yeechi'imb'il reheb' lix yuwa'—

8 Chi yaal ninye eere, aajel ru choq' we naq a'an taa'ok choq' komon sa' li k'anjelil, re taaruq chi tenq'ank sa' xk'eeb'al chi k'ut-mank li waatin chiruheb' li ralar xk'ajoleb' li winq.

9 Jo'kan naq teek'ojob' a'an choq' re li osob'tesink a'in, ut a'an chi yalb'il xq'e tixsik' risinkil li jar ram-leb' li wankeb' sa' xb'een li ochoch li yeeb'il sa' eeyanq, re naq a'an taaruq chi wank chi sa'. Chi jo'-kan. Amen.

TASAL 97

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith li Profeet, sa' Kirtland, Ohio, 2 Agosto 1833 (History of the Church, 1:400–402). Li k'ut-b'esinb'il na'leb' a'in na'atinak chirix lix na'leb'eb' laj santil paab'anel sa' Sion, Condado Jackson, Missouri, re xsumenkil ru lix patz'om li Profeet chiru li Qaawa' naq taak'ehe'q xna'leb'. Eb' li komon re li iglees sa' Missouri sa' li kutan a'an yookeb' chixnumsinkil li nimla rahob'tesiik, ut sa' li 23 Julio 1833, ke'mine' ru chixk'eeb'al xk'ab'a'eb' chiru jun hu naq te'elq chaq sa' li Condado Jackson.

1–2, Naab'al reheb' laj santil paab'anel sa' Sion (Condado Jackson, Missouri) neke'osob'tesiik xb'aan lix tiikila-leb' chi paab'ank; 3–5, Laj Parley P. Pratt nak'eeman xb'antioxinkil xb'aan lix k'anjel sa' li tzoleb'aal sa' Sion; 6–9, Eb' li neke'paab'ank re lix sum-wankeb' neke'k'ulub'aak xb'aan li Qaawa'; 10–17, Jun ochoch tento taakab'lamanq Sion b'ar wi' eb' li saqeb' ru xch'ool te'ril ru li Dios; 18–21, Sion a'an li saqeb' ru xch'ool; 22–28, Sion taakole'q chiru

lix rapleb' li Qaawa' wi tiik chi paab'ank.

CHI yaal ninye eere laa'ex li raab'ilex imb'aan, nekexwaatina rik'in lix yaab' inkux, a' lix yaab' xkux lin Musiq', re taaruq tink'ut cheru li rajom inch'ool chirixeb' lee komon sa' li ch'och' “Sion, naab'al li tuulaneb' wi' xch'ool chi yaal ut neke'xsik' chi yalb'ileb' xq'e xtzolb'al li chaab'il na'leb' ut xtawb'al li yaal.

2 Chi yaal, chi yaal ninye eere, osob'tesinb'ileb' xkomoneb' a'an, xb'aan naq eb' a'an te'k'uluq; xb'aan naq laa'in, li Qaawa', nink'ut li ux-taan chiru chixjunileb' li ^atuulan, ut sa' xb'een chixjunil li ani nawaj, re naq tiikob'resinb'ilaq wu naq teb'ink'am sa' li raqb'a-aatin.

3 K'ehomaq reetal, ninye eere, chirix li ^atzoleb'aal sa' Sion, laa'in, li Qaawa', nasaho' chi tz'aqal in-ch'ool naq taawanq jun tzoleb'aal sa' Sion, ut rik'in ajwi' lin moos aj ^bParley P. Pratt, xb'aan naq a'an nakana wik'in.

4 Ut a' yaal jo' toj nakana wik'in, toj taawanq chi jolomink sa' xb'een li tzoleb'aal sa' li ch'och' Sion toj reetal naq tink'e jalan chik taq-lahom re.

5 Ut laa'in tinwosob'tesi rik'in xk'ihanik li osob'tesink, sa' xch'o-lob'ankil chixjunileb' li loq'laj hu ut li muqmuukil na'leb' re xwak-lesinkil li raam li tzoleb'aal, ut li iglees sa' Sion.

6 Ut re li rela' li tzoleb'aal, laa'in, li Qaawa', wan inch'ool chixk'ut-b'al li uxtaan; a'b'anan wankeb' li tento naq ^ate'q'use'q, ut lix k'anjeleb' te'k'ehe'q chi nawmank.

7 K'eeb'il li ^amaal sa' xxe'ileb' li che'; ut li junjunq xtoonali li che' li moko chaab'il ta ^bna'uuchin,

taayok'manq chaq ut taakutmanq sa' li xam. Laa'in, li Qaawa', kin-yehok re.

8 Chi yaal ninye eere, chixjunileb' sa' xyanqeb' li neke'nawok re naq lix ^ach'ooleb' ^bmaak'a'eb' xb'a-laq, ut yot'b'ileb', ut lix musiq'eb' tuulaneb', ut ^awankeb' xch'ool chix-paab'ankil lix sumwankeb' rik'in ^amajejak—relik chi yaal, li jun-junq chi mayej li tintaqla laa'in, li Qaawa'—eb' a'an ^ak'ulub'anb'i-leb' inb'aan.

9 Xb'aan naq laa'in, li Qaawa', teb'ink'e chi uuchink jo' jun xtoonali li che' q'axal na'uuchin, li awb'il sa' jun chaab'il ch'och', chire jun saq ruhil roq li ha', li naruuchini naab'al li loq'laj ru che'.

10 Chi yaal ninye eere, naq a'an li wajom naq taakab'lamanq jun ^aochoch choq' we sa' li ch'och' Sion jo' chanru li ^bk'utb'il eetalil li xink'e eere.

11 Relik chi yaal, chikab'lamanq chi seeb', rik'in lix lajetqileb' lin tenamit.

12 K'ehomaq reetal, a'in li ^alajetqil ut li mayej li ninteneb' laa'in, li Qaawa', sa' ruq'eb', re naq taakab'lamanq jun ^bochoch choq' we, choq' re xkolb'al Sion—

13 Choq' jun xna'aj li ^ab'antioxink choq' reheb' chixjunil laj

2a Mat. 5:5; Mos. 3:19.

3a K'UTUL RAQAL:

Tzoleb'aal reheb' li Profet.

b K'UTUL RAQAL: Pratt, Parley Parker.

6a K'UTUL RAQAL:

Q'usuk, xq'usb'al.

7a Mat. 3:10.

b Luk. 6:43-45;

Alma 5:36, 52;

3 Ne. 14:15-20.

8a K'UTUL RAQAL:

Yot'b'il ch'oolej.

b K'UTUL RAQAL:

Xmaak'a'il li b'alaq'.

c Tz. ut S. 64:34.

d K'UTUL RAQAL:

Mayejak.

e Tz. ut S. 52:15; 132:50.

10a Tz. ut S. 57:3; 88:119; 124:51.

b Tz. ut S. 115:14-16.

12a K'UTUL RAQAL:

Lajetqil.

b K'UTUL RAQAL: Santil ochoch, rochoch li Qaawa'.

13a K'UTUL RAQAL: B'antiox, b'antioxink.

santil paab'anel, ut choq' jun xna'aj li tzole'k choq' re chixjunileb' li b'oqb'ileb' sa' xk'anjel li paab'aal sa' chixjunil lix jar b'oqb'aleb' ut li ropiiseb';

14 Re naq te'tz'aqob'resi iq re ru sa' 'xtawb'al ru lix k'anjeleb', sa' xxe'ul li na'leb'ank, sa' li jar raqal chi na'leb', sa' li tzol'leb', sa' chixjunil li k'a'aq re ru chirix lix ^bawa'b'e-jihom li Dios sa' li ruchich'och', li awa'b'ejihom li k'ojob'anb'il wi' 'xlawil a'an sa' eeb'een.

15 Ut a' yaal jo' eb' lin tenamit neke'xkab'la jun ochoch choq' we sa' lix k'ab'a' li Qaawa', ut ink'a' neke'xkanab' "k'a'ruhaq tz'aj chi ok chi sa', re naq ink'a' muxb'ilaq, lin ^bloq'al taahilanq sa' xb'een;

16 Relik chi yaal, ut taawanq aran li "wilob'aal, xb'aan naq laa'in tin'ok chi sa', ut chixjunileb' li ^bsaqeb' ru xch'ool li neke'ok chi sa' te'r- ril ru li Dios.

17 A'b'anan wi namuxe' ink'a' tin'ok chi sa', ut lin loq'al maak'a'aq aran; xb'aan naq laa'in ink'a' tin'ok sa'eb' li ochoch li moko santeb' ta.

18 Ut anajwan, k'ehomaq reetal, wi Sion tixb'aanu li k'a'aq re ru a'in, "taa'usaq, ut tixhel rib' ut taa'ok chi q'axal nimaq xloq'al, q'axal xni-malaq ru, ut q'axal xuwajelaq.

19 Ut eb' li "tenamit re li ru-chich'och' te'xnima ru, ut te'xye: ^bSion a'an chi yaal lix tenamit li qaDios, ut chi yaal Sion ink'a' naru chi t'ane'k, chi moko chi eek'asi-mank chaq sa' xna'aj, xb'aan naq li Dios wan aran, ut li ruq' li Qaawa' wan aran;

20 Ut a'an kixxaqab' aatin rik'in xwankil lix nimal xmetz'ew naq taawanq a'an choq' xkolb'al ut choq' lix "najt xteramil kab'l.

21 Jo'kan ut, chi yaal, jo'ka'in naxye li Qaawa', chisaho'q Sion sa' xch'ool, xb'aan naq a'in "Sion—LI SAQEB' RU XCH'OOO; jo'kan ut, chisaho'q Sion sa' xch'ool, us ta chixjunileb' laj maak te'yaab'aq.

22 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, ut ilomaq, nachal li "eeqajunk chi seeb' sa' xb'eeneb' li moko useb' ta chanchan li sut iq'; ut ani tixkol rib' chiru?

23 Lix "rapleb' li Qaawa' taanume'q chi q'eq ut chi kutan, ut li resilal a'an tixch'i'ch'i'hebb' chixjunil li tenamit; relik chi yaal, ink'a' taarame'q toj reetal naq taak'ulunq li Qaawa';

24 Xb'aan naq li xik' nareek'a li Qaawa' wan chi lochb'il chirix lix tz'eqb'eetalileb' ut chixjunil lix maa'us aj k'anjeleb'.

14a K'UTUL RAQAL:
Tawom ru.

b K'UTUL RAQAL:
Awa'b'ejihom re
choxa malaj ra-
wa'b'ejihom li Dios.

c K'UTUL RAQAL: Xlawil
li tijonelil.

15a Tz. ut S. 94:9;
109:20–21.

b Hag. 2:7;

Tz. ut S. 84:5.

16a Tz. ut S. 110:1–10.

b Mat. 5:8;

Tz. ut S. 67:10–13;
88:68.

K'UTUL RAQAL: Saq
ru, xsaqal ru.

18a Tz. ut S. 90:24; 100:15.

19a Isa. 60:14;

Sak. 2:10–12;

Tz. ut S. 45:66–70;

49:10.

b K'UTUL RAQAL: Ak'
Jerusalen.

20a 2 Sam. 22:3.

21a Moiss. 7:18.

K'UTUL RAQAL: Saq
ru, xsaqal ru; Sion.

22a K'UTUL RAQAL:
Eeqajunk.

23a Isa. 28:14–19;

Tz. ut S. 45:31.

25 A'b'anan, Sion "tixkol rib' wi naxk'e xch'ool chixb'aanunkil chixjunil li k'a'aq re ru li b'arwan kintaqla wi'.

26 A'b'anan wi moko naxk'e ta xch'ool chixb'aanunkil yalaq k'aru kintaqla wi', "tinwula'ani a'an a' yaal jo' chanru chixjunil lix k'anjel, rik'in rahil ch'a'ajkilal, rik'in b'yajel, rik'in b'onb'il yajel, rik'in yok'leb' ch'iich', rik'in 'eeqajunk, rik'in xam aj sachonel.

27 A'b'anan, chiyeemanq li jun

sutaq a'in sa' xxik li aatin a'in tz'iib'amb'il, naq laa'in, li Qaawa', kink'ulub'a lix mayej; ut wi ink'a' chik taamaakob'q, "maajun reheb' li k'a'aq re ru a'in taachalq sa' xb'een;

28 Ut laa'in "tinwosob'tesi rik'in osob'tesihom, ut tink'ihob'resi jun xk'ihanik li osob'tesink sa' xb'een, ut sa' xb'eeneb' jar tasal lix tenamit chi junelik q'e kutan, chan li Qaawa' lee Dios. Amen.

TASAL 98

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith li Profeet, sa' Kirtland, Ohio, 6 Agosto 1833 (History of the Church, 1:403–406). Kichal li k'utb'esinb'il na'leb' a'in xb'aan li rahob'tesink ke'xk'ul laj santil paab'anel sa' Missouri. Naru natawman ru k'aut naq eb' laj santil paab'anel sa' Missouri, chirix xk'ulb'al xrahil li tz'ejwalej ut xsachik li k'aru reheb', te'reek'a rajom chi eeqajunk malaj chixk'eeb'al reeqaj li rahob'tesink. Xb'aan a'an naq li Qaawa' kixk'e li k'utb'esinb'il na'leb' a'in. Ch'olch'o naq ak xwulak chaq b'ayaq resil li ch'a'ajkilal aran Missouri rik'in li Profeet sa' Kirtland (1440 kiloom xnajtil), a'ut ka'ajwi' chi k'utb'esinb'il kiru chixnawb'al xnimal li ch'a'ajkilal li kiwan sa' li kutan a'an.

1–3, Lix ch'a'ajkilaleb' laj santil paab'anel taatwanq choq' xchaab'ilaleb'; 4–8, Eb' laj santil paab'anel tento te'xjilosi rib' rik'in lix chaq'rab'il li tenamit li wan sa' lix na' xchaq'rab'il li tenamit; 9–10, Eb' li winq li maak'a'eb' xb'alaq', seeb'eb' xna'leb', ut chaab'ileb' tento te'xaqab'aaq xwankil choq' re lix jolomil li tenamit; 11–15, Eb' li neke'q'axtesink re lix yu'ameb' sa' xk'anjel li Qaawa' te'xk'ul xyu'am chi junelik;

16–18, Chetz'eqtaana li pleet ut chech'olob' resil li tuqtuukilal; 19–22, Eb' laj santil paab'anel sa' Kirtland neke'ch'iilaak, ut neke'taqlaak chixjalb'al xk'a'uxleb'; 23–32, Li Qaawa' naxk'utb'esi lix chaq'rab' chirix li rahob'tesiik ut li ch'a'ajkilal k'eeb'il sa' xb'een lix tenamit; 33–38, Li pleet ka'ajwi' wan xtiikilal naq taqlanb'il xb'aan li Qaawa'; 39–48, Eb' laj santil paab'anel tento te'xkuyeb' xmaak

25a 2 Ne. 6:13–18;
Tz. ut S. 63:34;
JS—M 1:20.
26a Tz. ut S. 84:54–59.
b Luk. 21:10–13.

c Mal. 4:1–3;
3 Ne. 21:20–21.
d Joel 1:15–20.
27a Esek. 18:27.

28a K'UTUL RAQAL:
Osob'tesink,
osob'tesinb'il,
rosob'tesinkil.

li xik' neke'ilok reheb', li te'xkol ajwi' rib' chiru li eeqajuuk xb'aan li Qaawa' wi te'xjal xk'a'uxl.

CHI yaal ninye eere laa'ex li raab'ilex inb'aan, "mexxuwak, chik'ojob'aaq eech'ool; relik chi yaal, chisaho'q eech'ool chi junelik chik, ut sa' chixjunil ^bchexb'antioxinq;

2 Ut rik'in "kuyuk cheroyb'enihaq li Qaawa', xb'aan naq eb' lee tij okenaqeb' sa' xxik li Qaawa' re Sabaot, ut tz'iib' anb'ileb' rik'in li tz'apleb' ut li sumwank a'in—li Qaawa' kixxaqab' aatin ut kixtaqla xyeeb'al naq sumenb'ilaqeb'.

3 Jo'kan ut, a'an naxk'e li yeechi'ihom a'in eere, rik'in jun sumwank li ink'a' naru xjalb'al, naq te'tz'aaqloq ru; ut chixjunil li k'a'aaq re ru li "kextawasiik wi' taak'anjelaq sa' junajil choq' re lee chaab'ilal, ut re lix loq'al ink'ab'a', chan li Qaawa'.

4 Ut anajwan, chi yaal ninye eere chirix lix chaq'rab'il li tenamit, a'an rajom inch'ool naq eb' lin tenamit te'xk'e xch'ool chixb'aanunkil chixjunil li k'a'aaq re ru li b'arwan nekeb'intaqla wi'.

5 Ut li "chaq'rab' a'an re li tenamit, li wan sa' lix ^bna' xchaq'rab'il li tenamit, li naxaqab'ank re li na'leb' chirix li ach'ab'aak, sa' xk'uulankil xwankil li k'a'ru k'ulub'ej ut li

kanab'anb'il chi b'aanumank, a'an wan choq' reheb' chixjunil li winq, ut wan xtiikilal chiwu.

6 Jo'kan naq laa'in, li Qaawa', nin-tiikob'resi eeru, ut eb' lee komon sa' lin iglees, sa' xjilosinkil eerib' rik'in li chaq'rab' a'an li wan choq' xna' xchaq'rab'il li tenamit.

7 Ut chirix lix chaq'rab'eb' li winq, yalaq k'a'ru tiqb'il ru malaj k'osb'il ru chiru a'in, rik'in li ink'a' us nachal chaq.

8 Laa'in, li Qaawa' Dios, nekexink'e chi "ach'ab'anb'il, jo'kan naq ach'ab'anb'ilex chi yaal; ut li chaq'rab' ajwi' nekexk'e chi ach'ab'anb'il.

9 A'b'anan, naq neke'taq-lan "laj maak, eb' li tenamit neke'yaab'ak.

10 Jo'kan ut, eb' li winq li "maak'a'eb' xb'alaq' ut chaab'ileb' xna'leb' tento te'sik'manq chi yalb'il eeq'e, ut eb' li winq tiik ut chaab'ileb' xna'leb' tento teek'e eech'ool chixxaqab'ankil; malaj ut yalaq k'a'ru k'osb'il ru malaj tiqb'il ru chiruheb' a'in, rik'in li ink'a' us nachal chaq.

11 Ut nink'e eere jun taqlahom, naq teekanab' cherix chixjunil li ink'a' us ut texjiloq rik'in chixjunil li us, naq taawanq eeyu'am rik'in li junjunq chi "aatin li na'el chaq sa' xtz'uumal re li Dios.

98 1a Tz. ut S. 68:6.
b K'UTUL RAQAL: B'antiox, b'antioxink.
2a Sal. 27:14;
Isa. 30:18-19;
Tz. ut S. 133:45.
3a Tz. ut S. 122:7.
K'UTUL RAQAL:

Ch'a'ajkilal.
5a 1 Pe. 2:13-14;
Tz. ut S. 58:21; 134:5.
b Tz. ut S. 101:77-80;
109:54.
K'UTUL RAQAL: Xna' xchaq'rab'il li tenamit; Ach'ab'aak.

8a Jwan 8:32; 2 Kor. 3:17.
K'UTUL RAQAL: Xtaql ch'oolej; Ach'ab'aak.
9a Prov. 29:2.
10a K'UTUL RAQAL:
Xmaak'a'il li b'alaq'.
11a Deut. 8:3; Mat. 4:4;
Tz. ut S. 84:43-44.

12 Xb'aan naq a'an "tixk'e reheb' li tiikeb' chi paab'ank chi junjunqil li raqal, chi junjunqil li na'leb', ut ^btinyal eerix ut tintz'il eerix rik'in a'in.

13 Ut ani "naq'axtesink re lix yu'am sa' lin k'anjel, choq' re lin k'ab'a', tixtaw wi'chik, a' li yu'am chi junelik.

14 Jo'kan ut, "meexuwaheb' li xik' neke'ilok eere, xb'aan naq laa'in sa' lin ch'ool xintaqla xyeeb'al, chan li Qaawa', naq ^btinyal eerix sa' chixjunil li k'a'aq re ru, ma texkanaaq sa' lin sumwank, toj sa' ajwi' li 'kamk, re textawmanq chi k'ulub'ej.

15 Xb'aan naq wi ink'a' texkanaaq sa' lin sumwank, moko k'u-lub'ejex ta re ink'ulb'al.

16 Jo'kan ut, "chetz'eqtaana li ^bpleetik ut chech'olob' resil li 'tuqtuukilal, ut chesik' chi yalb'il ee-q'e "xsutq'isinkil lix ch'ooleb' li alal k'ajolb'ej rik'in lix yuwa'eb', ut lix ch'ooleb' li yuwa'b'ej rik'ineb' li alal k'ajolb'ej;

17 Ut jo'kan wi'chik, lix ch'ooleb' laj "Judio rik'ineb' li profeet, ut li profeet rik'ineb' laj Judio; maare anchal tink'ulunq ut tinsak' chixjunil li ruchich'och' rik'in jun majewank, ut chixjunil li tz'ejwalej k'atb'ilaq chiwu.

18 Misach eech'ool chi k'oxlak; xb'aan naq sa' rochoch lin Yuwa' "k'iila ochoch wan, ut laa'in xin-kawresi jun na'ajej choq' eere; ut b'ar wan lin Yuwa' ut laa'in, aran texwanq ajwi' laa'ex.

19 K'ehomaq reetal, laa'in, li Qaawa', moko nasaho' ta chi tz'aqal in-ch'ool rik'in naab'al li wankeb' sa' li iglees sa' Kirtland;

20 Xb'aan naq ink'a' neke'xkanab' lix maakeb', ut lix maa'us aj b'ehab', lix q'etq'etileb' lix ch'ool, ut li rahok-u, ut chixjunil li tz'eq-b'eetal k'a'aq re ru reheb', ut ink'a' neke'xk'e reetal li aatin re chaab'il na'leb' ut re junelik yu'am li kin-k'e reheb'.

21 Chi yaal ninye eere, naq laa'in, li Qaawa', "teb'inq'us ut tinb'aanu yalaq k'a'ru nink'e wi' inch'ool, wi ink'a' neke'xjal xk'a'uxl ut te'xk'e reetal chixjunil li b'arwan kinye reheb'.

22 Ut jo'kan wi'chik ninye eere, wi nekek'e eech'ool "chixb'aanunkil yalaq k'a'ru nekexintaqla wi', laa'in, li Qaawa', tinwisi chaq chixjunil li josq'il ut li xik' eek'ank sa' eeb'een, ut li ^brokeb'aal xb'alb'a ink'a' taanumtaa sa' eeb'een.

23 Anajwan, nekexwaatina chixrixeb' lee junkab'al—wi eb' li

12a Isa. 28:10;
Tz. ut S. 42:61.

b Abr. 3:25-26.

13a Luk. 9:24;
Tz. ut S. 101:35-38;
103:27-28.

K'UTUL RAQAL:
Kamsinb'il sa' xk'ab'a'
xpaab'aal.

14a Neh. 4:14;
Tz. ut S. 122:9.

b Tz. ut S. 124:55.

c Apok. 2:10;
Tz. ut S. 136:31, 39.

16a Alma 48:14.
K'UTUL RAQAL: Aj
k'ojob'ahom re li
tuqtuukilal.

b K'UTUL RAQAL: Pleet.

c K'UTUL RAQAL:
Tuqtuukilal.

d Mal. 4:5-6;
Tz. ut S. 2:1-2.

17a K'UTUL RAQAL: Judio,

eb' laj Judio.

18a Jwan 14:2;
Tz. ut S. 59:2; 76:111;
81:6.

21a Mos. 23:21;
Hel. 12:3.
K'UTUL RAQAL: Q'u-
suk, xq'usb'al.

22a K'UTUL RAQAL: Ab'ink
chiru.

b Mat. 16:17-18;

Tz. ut S. 33:12-13.

winq "texxsak'eb' laa'ex, malaj lee junkab'al, jun sut, ut nekenumsi rik'in kuyuk ut ink'a' nekehob'eb', chi moko nekesik' eeqajunk, q'ajkamunb'ilaqex;

24 A'b'an wi ink'a' nekenumsi rik'in kuyuk, taak'eh'e'q sa' ajl choq' eere jo' "b'isb'il chi tiikil b'iis choq' eere.

25 Ut jo'kan wi'chik, wi li xik' na'iloc eere nekexxsak' li xkab' sut, ut ink'a' nekehob' li xik' na'iloc eere, ut nekenumsi rik'in kuyuk, jun cient sutaq chik eeq'ajkamunkil.

26 Ut jo'kan wi'chik, wi texxsak' li rox sut, ut nekenumsi rik'in "kuyuk, lee q'ajkamunkil k'ihob'resinb'ilaq wi'chik kaa sutaq choq' eere;

27 Ut a' oxib' chi ch'olob'ank xyaalal a'in te'wanq chi xaqxo re xjitb'al li xik' na'iloc eere wi ink'a' naxjal xk'a'uxl, ut ink'a' te'sache'q chaq reetalil.

28 Ut anajwan, chi yaal ninye eere, naq wi laj xik' ilonel a'an ink'a' natawe' xb'aan li eeqajunk inb'aan, ut chi jo'kan ink'a' nak'ame' chaq sa' raqb'a-aatin chiwu, chirix a'an teek'e eech'ool naq "teetij a'an sa' lin k'ab'a, naq ink'a' chik taachalq sa' eeb'een, chi moko sa' xb'een lee junkab'al, a'an ajwi' li ralaral xk'ajoleb' lee ralaral eek'ajol toj sa' rox sa' xkaa tasal li tenamit.

29 Ut chirix a'an, wi taachalq sa' eeb'een laa'ex malaj lee ralaral

eek'ajol, malaj li ralaral xk'ajoleb' lee ralaral eek'ajol toj sa' rox sa' xkaa tasal li tenamit, ak xinq'axtesi li xik' na'iloc eere sa' lee ruq';

30 Ut chirix a'an wi taakol xyu'am, tatq'ajkamuuq xb'aan laa tiikilal; ut jo'kaneb' ajwi' laa walal aak'ajol ut li ralaral xk'ajoleb' laa walal aak'ajol toj sa' rox sa' xkaa tasal li tenamit.

31 A'b'anan, li xik' na'iloc aawe wan sa' aawuq', ut wi nakaq'ajkamun jo' chanru lix k'anjel, tiikob'resinb'il aawu; wi a'an xsik' laa yu'am, ut laa yu'am wan chi ajb'il xsachik xb'aan, li xik' na'iloc aawe wan sa' laa wuq', ut tiikob'resinb'il aawu.

32 K'ehomaq reetal, a'in li chaq'rab' li kink'e re lin moos aj Nefi, ut "eb' laa yuwa', aj Jose, ut aj Jakob, ut aj Isaak, ut aj Abraham, ut chixjunileb' lin najter profet ut apostol.

33 Ut jo'kan wi'chik, a'in li "chaq'rab' li kink'e reheb' li ani we najter, naq ink'a' te'xik chi pleetik rik'in yalaq k'a'ru chi tenamit, junkab'al, aatinob'aal malaj teepal, ka'ajwi' wi laa'in, li Qaawa' keb'intaqla.

34 Ut wi yalaq ani chi tenamit, aatinob'aal, malaj teepal te'ok sa' pleet rik'ineb', xb'een wa te'xtaqsi jun xaqxookil eetalil re "tuqtuukilal chiru li teepal, malaj tenamit, malaj aatinob'aal a'an;

35 Ut wi li teepal a'an ink'a' ke'xk'ulub'a li tuqtuukilal li

23a Luk. 6:29;
Alma 43:46-47.
K'UTUL RAQAL:
Rahob'tesiik xb'aan
xpaab'aal.

24a Mat. 7:1-2.
26a K'UTUL RAQAL:
Kuyuk.
28a K'UTUL RAQAL: Ti-
jom, xtjib'al.

32a Tz. ut S. 27:10.
33a Deut. 20:10;
Alma 48:14-16.
34a Tz. ut S. 105:38-41.

yeechi'inb'il, chi moko li xkab', chi moko li rox sut, tento te'xk'am li ch'olob'ank xyaalal a'in chiru li Qaawa';

36 Toja' naq laa'in, li Qaawa', tin-k'e reheb' jun taqlahom, ut tintiikob'resiheb' ru sa' elk chi pleetik rik'in li tenamit, aatinob'aal, malaj teepal a'an.

37 Ut laa'in, li Qaawa', "tipleeti lix pleeteb', ut xpleeteb' li ralal xk'ajoleb', ut eb' li ralal xk'ajol li ralal xk'ajoleb', toj reetal naq ke'reeqajuheb' chixjunileb' li xik' neke'ilok reheb', toj sa' rox sa' xkaa tasal li tenamit.

38 K'ehomaq reetal, a'in jun k'ut-b'il na'leb' choq' reheb' chixjunil li tenamit, chan li Qaawa' lee Dios, re xtiikob'resinkil eeru chiwu.

39 Ut jo'kan wi'chik, chi yaal ninye eere, chirix naq li xik' na'ilok aawe xchal sa' aab'een li xb'een sut, wi naxjal xk'a'uxl ut nachal aawik'in re xtz'aamankil xkuyb'al aawik'in, taakuy lix maak, ut ink'a' chik taak'uula a'an choq' ch'olob'ank xyaalal re xjitb'al li xik' na'ilok aawe—

40 Ut jo'kan ajwi' toj sa' li xkab' ut li rox sut; ut jo' k'ihal sut li xik' na'ilok aawe tixjal xk'a'uxl chirix li maak li xmaakob' wi' chawu, "taakuy lix maak, toj lajeeb' xkaa-k'aal sut chi wuqub' wa.

41 Ut wi namaakob' chawu ut ink'a' naxjal xk'a'uxl li xb'een sut, toj taakuy b'an xmaak.

42 Ut wi namaakob' chawu li xkab' sut, ut ink'a' naxjal xk'a'uxl, toj taakuy b'an xmaak.

43 Ut wi namaakob' chawu li rox sut, ut ink'a' naxjal xk'a'uxl, taa-kuy ajwi' xmaak.

44 Wi b'an namaakob' chawu li xkaa sut ink'a' taakuy xmaak, taa-k'am b'an li ch'olob'ank xyaalal a'in chiru li Qaawa', ut ink'a' taasachmanq reetalil toj reetal naq tixjal xk'a'uxl ut tatxq'ajkamu kaahib' wa sa' chixjunil li k'a'aq re ru ki-maakob' wi' chawu.

45 Ut wi naxb'aanu a'in, taakuy xmaak chi anchal aach'ool; ut wi ink'a' naxb'aanu a'in, laa'in, li Qaawa', "tin'eeqajunq sa' xb'een li xik' na'ilok aawe jun cient sut;

46 Ut sa' xb'een li ralal xk'ajol, ut sa' xb'eeneb' li ralal xk'ajol li ralal xk'ajoleb' chixjunil li xik' neke'ilok we, toj sa' "rox sa' xkaa tasal li tenamit.

47 A'ut wi te'xjal xk'a'uxleb' li alal k'ajolb'ej, malaj li ralal xk'ajoleb' li alal k'ajolb'ej, ut "te'sutq'iiq rik'in li Qaawa' lix Dios, chi anchaleb' xch'ool ut chi anchaleb' xmetz'ew, xk'a'uxl, ut xkawilal, ut te'q'ajsinq kaahib' sut xb'aan chixjunil lix maakeb' li ke'maakob' wi', malaj li ke'maakob' wi' lix yuwa'eb', malaj lix yuwa'eb' lix yuwa', rik'in a'an taa'isimanq chaq li xik' nakaweek'a;

48 Ut li "eeqajunk ink'a' chik taa-chalq sa' xb'eeneb', chan li Qaawa'

37a Jos. 23:10;
Isa. 49:25.

40a Mat. 18:21-22;
Tz. ut S. 64:9-11.

K'UTUL RAQAL: Ku-yuk maak.

45a Mormon 8:20.
46a Deut. 5:9-10.

47a Mos. 7:33;
Morm. 9:6.

48a Esek. 18:19-23.

laa Dios, ut lix maakeb' maa-
jo'q'e chik taak'ame'q chaq choq'

ch'olob'ank xyaalal chiru li Qaa-
wa' chirixeb'. Amen.

TASAL 99

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith li Profeet re laj John Murdock, Agosto 1832, sa' Hiram, Ohio. Chirix li chihab' 1876, yeeb'il sa'eb' li hu puktesinb'il wi' li Tzol'leb' ut li Sumwank naq kik'eeman li k'ut-b'esinb'il na'leb' a'in sa' Kirtland, Agosto 1833, a'b'anan eb' li hu li ke'puktesiman rub'elaj a'an, ut jalaneb' chik li tz'iib' anb'il esil, neke'xk'ut k'a'ru tz'aqal li chihab'.

1-8, *Laj John Murdock nab'oqe' re xjultikankil li evangelio, ut eb' li neke'k'uluk re a'an neke'xk'ul li Qaawa', ut te'xk'ul li uxtaanaak.*

K'EHOMAQ reetal, jo'ka'in naxye li Qaawa' re lin moos aj John Murdock—b'oqb'ilat chi xik sa'eb' li ch'och' sa' releb'aal li saq'e, sa' li junjunq chi ochoch, sa' li junjunq chi k'aleb'aal, ut sa' li junjunq chi tenamit, re xjultikankil lin evangelio li junelik nakana chiruheb' li ani wankeb' chi sa', sa' xyi li "rahob'tesiik ut li maa'usilal.

2 Ut ani "nak'uluk aawe nikinixk'ul laa'in; ut taawanq aawankil chixch'olob'ankil li waatin rik'in b'xk'utunik lin Loq'laj Musiq'.

3 Ut ani nak'uluk aawe "chanchan jun ch'ina al, naxk'ul lin b'awa'b'ejihom, ut osob'tesinb'ileb' a'an, xb'aan naq te'xk'ul li "uxtaanaak.

4 Ut ani natz'eqtaanank aawe,

"tz'eqtaananb'ilaq xb'aan lin Yuwa' ut li rochoch a'an; ut taach'ajob'resi laa b'woq sa'eb' li muqmuukil na'ajej chire li b'e re xch'olob'ankil xyaalal chirixeb'.

5 Ut k'ehomaq reetal, ut ilomaq, "tink'ulunq chi seeb' re b'raqok aatin, re xq'unb'esinkileb' xch'ool chixjunil chirix li maa'us aj b'aanuhom ke'xb'aanu chaq chiwu, jo' tz'iib' anb'il sa' li jun raqal chi hu.

6 Ut anajwan, ninye chi yaal aawe, naq moko aajel ta ru naq tatxik toj reetal naq k'eeb'ilaq li taak'anjelaq reheb' laa kok'al, ut taqlanb'ilaqeb' sa' q'unal rik'in li obiisp aran Sion.

7 Ut chirix junjunq chihab', wi nakawaj wik'in, tatruiq ajwi' chi xik sa' li chaab'il ch'och', re xk'ulb'al laa weechanihom;

8 Wi ut ink'a', tatkanaaq sa' xch'olob'ankil lin evangelio "toj reetal naq tatxoke'q. Amen.

99 1a K'UTUL RAQAL:
Rahob'tesiik xb'aan
xpaab'aal.
2a Mat. 10:40.
b 1 Kor. 2:4-5.
3a Mat. 18:1-6.
b K'UTUL RAQAL:

Awa'b'ejihom re
choxa malaj ra-
wa'b'ejihom li Dios.
c K'UTUL RAQAL:
Uxtaan, uxtaanaank.
4a Jwan 12:44-50.
b Tz. ut S. 75:19-22.

5a Tz. ut S. 1:11-14.
b Jud. 1:14-15.
K'UTUL RAQAL:
Jesukristo—Aj
Raql Aatin.
8a Mat. 19:29.

TASAL 100

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il re laj Jose Smith li Profeet ut laj Sidney Rigdon, sa' Perrysburg, Nueva York, 12 Octubre 1833 (History of the Church, 1:416, 419-421). Li wiib' chi komon, rik'in naq ak xe'maak'a'o' rik'ineb' lix junkab'al chiru junjung kutan, yookeb' chi k'oxlak chirixeb'.

1-4, *Laj Jose ut laj Sidney tento te'x-jultika li evangelio re xkolb'aleb' li aamej; 5-8, taak'eemanq reheb' sa' li hoonal ajwi' a'an k'a'ru te'xye; 9-12, Laj Sidney tento taawanq choq' aj yehol aatin, ut laj Jose tento taawanq choq' aj k'utb'esinel ut chi nimaq xmetz'ew sa' xch'olob'ankil li yaal; 13-17, Li Qaawa' tixwaklesi jun tenamit saq ru, ut li ani te'ab'inq chiru te'koleq.*

CHI yaal, jo'ka'in naxye li Qaawa' eere laa'ex, "Sidney ut ^bJose, li raab'ilex inb'aan, lee junkab'al wankeb' sa' xyaalal; wankeb' sa' wuq', ut tinb'aanu reheb' jo' nink'oxla naq us; xb'aan naq wik'in laa'in wan chixjunil li wankilal.

2 Jo'kan ut, taaqehomaqin, ut ab'ihomaq li na'leb' li tink'e eere.

3 K'ehomaq reetal, ut ilomaq, wan naab'al li tenamit choq' we sa' li na'ajej a'in, sa'eb' li na'ajej sa' xsutam, ut taateemanq jun nimla okeb'aal sa'eb' li na'ajej sa' xsutam sa' li ch'och' a'in sa' releb'aal li saqe.

4 Jo'kan naq laa'in, li Qaawa', kexinkanab' chi chalk sa' li na'ajej a'in;

xb'aan naq jo'kan ki'ajman ru choq' we, re "xkolb'aleb' li aamej.

5 Jo'kan naq chi yaal ninye eere, taqsihomaq lix yaab' eekux chiru li tenamit a'in; "yehomaq li na'leb' li tink'e sa' lee ch'ool, ut ink'a' taasacheq eena'leb' chiruheb' li winq;

6 Xb'aan naq "taak'eemanq eere sa' li hoonal ajwi' a'an, relik chi yaal, sa' tz'aqal ajwi' li jun k'amok a'an, li k'a'ru teeye.

7 A'ut jun taqlahom nink'e eere, naq teech'olob' yalaq k'a'ru "nekech'olob' sa' lin k'ab'a', rik'in x'anchalil eena'leb' sa' lee ch'ool, sa' li musiq'ej re ^btuulanil, sa' chixjunil li k'a'aq re ru.

8 Ut nink'e eere li yeechi'ihom a'in, naq a' yaal jo' nekeb'aanu a'in, li "Santil Musiq'ej taahirmanq re xch'olob'ankil xyaalal chixjunil li k'a'aq re ru li b'arwan nekeye.

9 Ut aajel ru choq' we naq laa'at, inmoos Sidney, tatwanq choq' aj "yehol aatin chiru li tenamit a'in; relik chi yaal, tatink'ojob' chi yaal choq' re li b'oqok a'in, re tatwanq ajwi' choq' aj yehol aatin choq' re lin moos aj Jose.

10 Ut tink'e re a'an wankilal re

100 1a K'UTUL RAQAL:
Rigdon, Sidney.

b K'UTUL RAQAL:
Smith, Jose, alalb'ej.

4a K'UTUL RAQAL:
Kolb'a-ib'.

5a Hel. 5:18;
Tz. ut S. 68:3-4.

6a Mat. 10:19-20;
Tz. ut S. 84:85.

7a Tz. ut S. 84:61.
b K'UTUL RAQAL:

Tuulan, tuulanil.

8a 2 Ne. 33:1-4.

9a Exo. 4:14-16;
2 Ne. 3:17-18;
Tz. ut S. 124:103-104.

naq nimaq xmetz'ew sa' "xch'olob'ankil li yaal.

11 Ut tink'e aawe laa'at wankilal re naq "nimaq aametz'ew sa' xch'olob'ankil chixjunileb' li loq'laj hu, re naq tatwanq choq' aj yehol aatin choq' re, ut a'an taawanq choq' aj ^bk'utb'esinel choq' aawe laa'at, re naq taanaw xtz'aqalil lix yaalalil chixjunil li k'a'aq re ru chirix li k'aru re lin awa'b'ejihom sa' li ruchich'och'.

12 Jo'kan ut, chexkanaaq sa' lee beenik ut chisaho'q sa' lee ch'ool; xb'aan naq k'ehomaq reetal, ut ilomaq, wankin eerik'in toj sa' li roso'jik.

13 Ut anajwan nink'e eere jun aatin chirix "Sion. Sion ^btaatoje'q

rix, us ta q'usb'il chiru jarub'aq kutan.

14 Eb' lee komon, eb' lin moos aj Orson "Hyde ut aj John Gould, wankeb' sa' wuq', ut a' yaal jo' neke'xpaab' lin taqlahom te'kole'q.

15 Jo'kan ut, chik'ojob'aaq eech'ool; xb'aan naq "chixjunil li k'a'aq re ru taak'anjelaq sa' junajil choq' chaab'ilal reheb' li neke'b'eek chi tiik, ut choq' re xsantob'resinkil li iglees.

16 Xb'aan naq laa'in tinwaklesi choq' we jun tenamit "saq ru, li te'k'anjelaq chiwu sa' tiikilal;

17 Ut chixjunileb' li "neke'xpatz' xk'ab'a' li Qaawa', ut neke'xpaab' lix taqlahom, te'kole'q. Chi jo'kan. Amen.

TASAL 101

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il re laj Jose Smith li Profeet, sa' Kirtland, Ohio, 16 Diciembre, 1833 (History of the Church, 1:458-464). Sa' li kutan a'an, eb' laj santil paab'anel li ke'ch'utla chaq Missouri yookeb' chixnumsinkil nimla rahob'tesiik. Eb' li ch'uut chi aj rahob'tesinel ke'ralinasiheb' chaq sa' li rochocheb' sa' li condado Jackson, ut wankeb' laj santil paab'anel li ke'xsik' xk'ojob'ankil rib' sa' li condado Van Buren, a'ut toj ke'taaqeeq xb'aan li rahob'tesink. Lix k'ihaleb' laj santil paab'anel sa' li kutan a'an wankeb' sa' li condado Clay, Missouri. K'iila sut kiyeechi'iman li kamk reheb' li komon sa' li Iglees. Eb' li komon ke'sach chaq li k'aru nak'anjelak sa' li rochocheb', li aq'ej, li ketomq, ut k'a'aq chik ru reheb'; ut kisache' chaq naab'al reheb' li rawimqeb'.

1-8, Eb' laj santil paab'anel neke'q'use' ut neke'tawasiik xb'aan li q'etok aatin neke'xb'aanu; 9-15, Li xix' nareek'a li Qaawa' taat'ane'q sa'

xb'eeneb' li ninqi tenamit, a'ut eb' lix tenamit li Qaawa' te'ch'utub'amanq ut te'k'ojob'aaq xch'ooleb'; 16-21, Taa-xaqab'amanq Sion ut eb' li roqechal;

10a K'UTUL RAQAL:
Ch'olob'ank xyaalal.

11a Alma 17:2-3.
b Tz. ut S. 124:125.

13a K'UTUL RAQAL: Sion.

b Tz. ut S. 84:99;
105:9-10, 31, 37.

14a K'UTUL RAQAL: Hyde,
Orson.

15a Rom. 8:28;

Tz. ut S. 90:24; 105:40.

16a K'UTUL RAQAL: Saq
ru, xsaqal ru.

17a Joel 2:32;
Alma 38:4-5.

22-31, *Nach'olob'aman chan ruhaq li yu'amej chiru li Jun Mil Chihab'*; 32-42, *Eb' laj santil paab'anel te'o-sob'tesiiq ut te'q'ajkamuuq sa' li kutan a'an*; 43-62, *Li jaljookil ru aatin chirix li xnimal ru winq ut eb' lix toonal li che' olivo a'an reetalil li ch'a'ajkilal taa'uxq ut lix tojb'al rix Sion*; 63-75, *Eb' laj santil paab'anel tento naq ink'a' te'xkanab' xch'utub'ankil rib'eb'*; 76-80, *Li Qaawa' kixxaqab' lix na' xchaq'rab'il li tenamit Estados Unidos*; 81-101, *Eb' laj santil paab'anel tento te'xtz'aama reeqaj li rahilal ke'xk'ul, jo' chanru li jaljookil ru aatin chirix li ixq ut laj raqol aatin li moko tiik ta.*

CHI yaal ninye eere, chirixeb' lee komon li ke'tawasiik, ut "ke'-rahob'tesiiq, ut ^bke'isiik chaq sa' xch'och'il li reechanihomeb'—

2 Laa'in, li Qaawa', kinkanab' li "tawasink chi chalk sa' xb'eeneb', li ke'tawasiik wi', sa' xk'ab'a' li ^bq'etok aatin ke'xb'aanu;

3 A'b'anan laa'in tinweechaniheb', ut "wehaqeb' sa' li kutan a'an naq tink'ulunq chixtusub'ankileb' lin q'ol.

4 Jo'kan ut, tento naq "te'q'use'q

ut te'yale'q rix, jo' chanru ajwi' laj ^bAbraham, li kitaqlaman naq tix-mayeja li ralal junaj chirib'il.

5 Xb'aan naq chixjunileb' li ink'a' te'ajoq re xnumsinkil li q'use'k, li "tine'xtz'eqtaana b'an, ink'a' ne-ke'ru chi ^bsantob'resiik.

6 K'ehomaq reetal, ninye eere, kiwan li hob'ok, ut li "wech'ok-ib', ut li ^bkaqalink, ut li wech'ink, ut li 'atawink ut li rahink-u ch'oollej sa' xyanqeb', jo'kan naq rik'in li k'a'aq re ru a'in ke'xtz'ajni li reechanihomeb'.

7 Timileb' chaq chi "ab'ink chiru lix yaab' xkux li Qaawa' lix Dios; jo'kan ut, li Qaawa' lix Dios timil chi ab'ink chiru lix tijeb' a'an, re xsumenkil sa' xkutankil lix ch'a'ajkilaleb'.

8 Sa' xkutankil lix tuqtuukilaleb' ke'xchap chi q'un li na'leb' kink'e; a'b'an sa' xkutankil lix "ch'a'ajkilaleb', chi aajel ru ^bwan-keb' chinsik'b'al.

9 Chi yaal ninye eere, us ta wan-keb' xmaak, nujenaq xsa' inch'ool rik'in "xtoq'ob'ankileb' ru. Ink'a' ^bteb'intz'eq chaq chi junajwa; ut sa' xkutankil li 'josq'il taajultiko'q we li uxtaan.

101 1a K'UTUL RAQAL:
Rahob'tesiiq xb'aan
xpaab'aal.
b Tz. ut S. 103:1-2, 11;
109:47.
2a Tz. ut S. 58:3-4.
b Mos. 7:29-30;
Tz. ut S. 103:4;
105:2-10.
3a Isa. 62:3;
Mal. 3:17;
Tz. ut S. 60:4.
4a Tz. ut S. 95:1-2;
136:31.

K'UTUL RAQAL:
Q'usuk, xq'usb'al.
b Gen. 22:1-14;
Jak. 4:5.
K'UTUL RAQAL:
Abraham.
5a Mat. 10:32-
33; Rom. 1:16;
2 Ne. 31:14.
b K'UTUL RAQAL:
Santob'resink.
6a K'UTUL RAQAL:
Wech'ok-ib'.
b K'UTUL RAQAL:

Kaqalink.
c K'UTUL RAQAL:
Rahink-u.
7a Isa. 59:2;
Mos. 11:22-25; 21:15;
Alma 5:38.
8a Hel. 12:3.
b Hech. 17:27;
Alma 32:5-16.
9a K'UTUL RAQAL:
Toq'ob'ank-u; Ux-
taan, uxtaanank.
b Jer. 30:11.
c Tz. ut S. 98:21-22.

10 Kinxaqab' li waatin, ut xike-naq li taqlanb'il aatin rik'in jun taqlahom li kink'e eere junxil, naq tinkanab' chi t'ane'k li "yok'leb' ch'iich' re li xik' eek'anb'il inb'aan, choq' reheb' lin tenamit, ut jo' chanru ajwi' naq kinye, jo' kan taak'ulmanq.

11 Li xik' eek'anb'il inb'aan sa' junpaat chik taahoymanq chi maak'a' xb'isb'al sa' xb'eeneb' chixjunileb' li tenamit; ut a'in tinb'aanu naq "nujenaq li sek' re lix maa'usilaleb'.

12 Ut sa' li kutan a'an chixjunileb' li neke'tawe' chi k'aak'alenk sa' xb'een li "najt xteramil kab'l, malaj sa' jalan chik aatin, chixjunil lin Israel, te'kole'q.

13 Ut eb' li ke'jek'iik chaq "te'ch'utub'aaq.

14 Ut chixjunileb' li "ke'yaab'ak te'k'ojob'aaq xch'ool.

15 Ut chixjunileb' li ke'q'axtesink re lix "yu'ameb' choq' re lin k'ab'a' te'k'ehe'q xkorooneb'.

16 Jo' kan ut, chik'ojob'aaq ee-ch'ool chirix Sion; xb'aan naq chixjunil li tz'ejwalej wan sa' "wuq'; ch'anch'o chexwanq, ut ^bchenaw naq laa'in li Dios.

17 "Sion ink'a' taa'eek'asimanq

chaq sa' xna'aj, us ta jek'inb'ileb' li lalal xk'ajol.

18 Eb' li neke'kana, ut sageb' ru lix ch'ool, te'sutq'iiq, ut te'chalq sa' li "reechanihomeb', eb' a'an ut eb' li lalal xk'ajol, rik'in li ^bb'ich re sahil ch'ooolejil li junelik nakana, re "xkab'lankileb' li sachenaqil na'ajej re Sion—

19 Ut chixjunil li k'a'aaq re ru a'in, re naq taaruq te'tz'aqloq ru eb' li profet.

20 Ut, k'ehomaq reetal, maajun chik "na'ajej xaqab'anb'il chiru li ak kinxaqab'; chi moko taawanq chik junaq na'ajej xaqab'anb'il chiru li ak kinxaqab', choq' re li k'an-jel re xch'utub'ankileb' lin santil paab'anel—

21 Toj reetal naq taachalq xkutan-til naq maajun chik na'ajej natawman choq' reheb'; toja' ut naq wankeb' jalan chik na'ajej li tinxaqab' choq' reheb', ut a'anaqeb' "oqech yeeb'ilaq reheb', choq' re lix t'ikrul malaj lix kawub' Sion.

22 K'ehomaq reetal, a'an rajom inch'ool, naq chixjunileb' li neke'patz'ok re lin k'ab'a', ut nikine'xloq'oni jo' chanru lin evangelio li junelik nakana, "te'xch'utub' rib', ut ^bte'xaqliiq sa'eb' li na'ajej sant;

10a Tz. ut S. 1:13–14.

11a Hel. 13:14;
Eter 2:9–11.

12a K'UTUL RAQAL:
K'aak'alenk, aj k'aa-
k'alanel tenamit.

13a Deut. 30:3–6;
1 Ne. 10:14.

K'UTUL RAQAL:
Israel—Lix ch'u-
tub'ankil Israel.

14a Mat. 5:4.

15a Mat. 10:39.

K'UTUL RAQAL:
Kamsinb'il sa'
xk'ab'a' xpaab'aal.

16a Mois. 6:32.

b Exo. 14:13–14;
Sal. 46:10.

17a K'UTUL RAQAL: Sion.

18a Tz. ut S. 103:11–14.
b Isa. 35:10;
Tz. ut S. 45:71.

K'UTUL RAQAL:
B'ichank.

c Amos 9:13–15;

Tz. ut S. 84:2–5;
103:11.

20a Tz. ut S. 57:1–4.

21a Tz. ut S. 82:13–14;
115:6, 17–18.

K'UTUL RAQAL:
Oqech, roqechal.

22a K'UTUL RAQAL:
Israel—Lix ch'u-
tub'ankil Israel.

b Mat. 24:15;
Tz. ut S. 45:32; 115:6.

23 Ut te'xkawresi rib' choq' re li k'utb'esianb'il na'leb' li toj taachalq, naq li "tz'apleb' t'ikr li tz'aptz'o wi' lin santil ochoch, sa' lin muheb'aal, li natz'apok xb'een li ruchich'och', taa'isimanq chaq, ut chixjunil li tz'ejwalej ^btine'ril sa' komonil.

24 Ut chixjunil li k'a'ru naru "na-po'e', jo' re winq, malaj re lix xulel li ch'och', malaj re li xik'anel xul chiru choxa, malaj re lix karil li palaw, li wan sa' xb'een chixjunil li xb'een li ch'och', ^btaasachmanq re;

25 Ut jo'kan ajwi' li k'a'ru re li yiyb'anb'il wi' li k'a'aq re ru, "taaha'ob'resiiq chi k'a'jo' xtiqwal; ut chixjunil li k'a'aq re ru ^btaa'ak'ob' resimanq, re naq lin nawom ut lin 'loq'al taawanq sa' xb'een chixjunil li ruchich'och'.

26 Ut sa' li kutan a'an li "xik' ilok reheb' li winq, ut li xik' ilok reheb' li xul, relik chi yaal, li xik' ilok re chixjunil li tz'ejwalej, ^btaa'oso'q chaq chiru li wilob'aal.

27 Ut sa' li kutan a'an jo' k'ihal li tixpatz' yalaq ani chi winq, taa-k'eemanq re.

28 Ut sa' li kutan a'an laj "Satanas

maak'a'aq xwankil chiraalenkil yalaq ani chi winq.

29 Ut maak'a'aq "rahil ch'oolejil xb'aan naq maak'a' li kamk.

30 Sa' li kutan a'an junaq "k'uu-la'al ink'a' taakamq toj reetal naq tiix; ut lix yu'am chanchanaq xyu'am jun xtoonil li che';

31 Ut naq nakam ink'a' taawarq, a'an naraj naxye sa' li ch'och'; "taajalano'q b'an sa' jun mutz'uk-u, ut ^btaaxokmanq, ut nimaq xloq'al lix hilob'aal.

32 Relik chi yaal, ninye chi yaal eere, sa' li "kutan a'an naq li Qaa-wa' taak'ulunq, a'an ^btixk'utb'esi chixjunil li k'a'aq re ru—

33 Li k'a'aq re ru ak numenaq, ut li "muqmuukil k'a'aq re ru li maa-jun winq kinawok re, li k'a'aq re ru re li ruchich'och', li kiyo'ob'tesiman wi', ut li rajb'al ut lix yaalalil a'an—

34 Li k'a'aq re ru q'axal loq', li k'a'aq re ru li wan taq'e'q, ut li k'a'aq re ru li wan taq'a, li k'a'aq re ru li wan sa' li ch'och' ut sa' xb'een li ch'och', ut sa' choxa.

35 Ut chixjunileb' li neke'num-sink re li "rahob'tesiik choq' re

23a K'UTUL RAQAL:

Tz'apleb' t'ikr.

b Isa. 40:5;

Tz. ut S. 38:8; 93:1.

K'UTUL RAQAL:

Xkab' xk'ulunik li Jesukristo.

24a Tz. ut S. 29:24.

b Sof. 1:2–3; Mal. 4:1;

Tz. ut S. 88:94;

JS—R 1:37.

25a Amos 9:5;

2 Pe. 3:10–14.

K'UTUL RAQAL:

Ruchich'och'—

Xch'ajob'resinakil li ruchich'och'.

b Apok. 21:5.

c K'UTUL RAQAL: Jun Mil Chihab'.

26a Isa. 11:6–9.

K'UTUL RAQAL: Xik' ilok.

b K'UTUL RAQAL: Tuqtuukilal.

28a Apok. 20:2–3;

1 Ne. 22:26;

Tz. ut S. 88:110.

29a Apok. 21:4.

30a Isa. 65:20–22;

Tz. ut S. 63:51.

31a 1 Kor. 15:52;

Tz. ut S. 43:32.

b 1 Tes. 4:16–17.

32a Tz. ut S. 29:11.

K'UTUL RAQAL: Jun Mil Chihab'.

b Tz. ut S. 121:26–28.

33a K'UTUL RAQAL:

Xmuqmuukil na'leb' li Dios.

35a Tz. ut S. 63:20.

K'UTUL RAQAL:

Rahob'tesiik xb'aan xpaab'aal.

lin k'ab'a', ut neke'kuyuk rik'in paab'aal, us ta te'b'oqe'q chixq'ax-tesinkil lix yu'ameb' ^bchoq' we, a'b'anan te'tz'aqonq sa' chixjunil li loq'alil a'in.

36 Jo'kan ut, mexxuwak us ta toj reetal li "kamk; xb'aan naq sa' li ruchich'och' a'in moko numtadenaq ta xsahil eech'ool, a'b'anan wik'in laa'in numtadenaq ^bxshil eech'ool.

37 Jo'kan ut, meek'oxla li tz'ejwalej, chi moko xyu'am li tz'ejwalej; chek'oxla b'an li "aamej, ut lix yu'am li aamej.

38 Ut "chesik' li rilob'aal li Qaawa' junelik, re naq rik'in ^bkuyuk taaruq teerechani lee raam, ut taawanq eeyu'am chi junelik.

39 Naq neke'b'oqe' li winq choq' re lin "evangelio li junelik nakana, ut neke'ok sa' sumwank rik'in jun sumwank li junelik nakana, k'eeb'ileb' sa' ajl jo' ^bratz'amil li ruchich'och' ut xsahileb' li winq;

40 B'oqb'ileb' re te'wanq choq' xsahileb' li winq; jo'kan ut, wi a'ratz'amil li ruchich'och' a'an tixsach xsahil, k'ehomaq reetal, chalen chaq a'an maak'a' chik na'ok wi, ka'aj chik re tz'eqe'k ut yeq'e'k rub'el roqeb' li winq.

41 K'ehomaq reetal, wahi'

xchaab'ilal li na'leb' chirixeb' li ralal xk'ajol Sion, naab'al ajwi' reheb', a'ut moko chixjunileb' ta; eb' a'an ke'tawe' jo' aj q'etol aatin, jo'kan naq tento naq "te'q'use'q—

42 Ani "nataqsink xloq'al xjunes taakub'simanq xloq'al, ut ani ^bnaxkub'si xloq'al taataqsimanq xloq'al.

43 Ut anajwan, tink'ut cheru jun jaljookil ru aatin, re teenaw li rajom inch'ool chirix lix tojb'al rix Sion.

44 Jun li "xanimal ru winq kiwan jun siir lix ch'och', q'axal atawal ru; ut kixye reheb' lix moos: Ayuqex sa' li ^bwawimq, sa' xb'een ajwi' li siir a'in chi ch'och' q'axal atawal ru, ut awumaq kab'laju xtoonali olivo;

45 Ut k'ojob'omaqeb' laj "k'aak'alanel chixsutameb', ut yiib'omaq jun najt xteramil kab'l, re naq jun taaruq chirilb'al li ch'och' sa' xsutam, re taawanq choq' aj k'aak'alanel sa' xb'een li najt xteramil kab'l, re naq ink'a' te'q'ete'q lix toonaleb' lin che' olivo naq te'chalq laj xik' ilonel re maq'ok ut re xk'am-b'al choq' reheb' li ruuchinihom li wawimq.

46 Anajwan, eb' lix moos li xanimal ru winq xkoheb' ut ke'xb'aanu jo' chanru kixtaqlaheb' wi' laj eechal

35b Tz. ut S. 98:13.

36a K'UTUL RAQAL: Kamk re tz'ejwalej.

b K'UTUL RAQAL: Sahil ch'oolejil.

37a K'UTUL RAQAL: Aamej.

38a 2 Kro. 7:14; Tz. ut S. 93:1.

b K'UTUL RAQAL: Kuyuk.

39a K'UTUL RAQAL: Ak' ut junelikil sumwank.

b Mat. 5:13; Tz. ut S. 103:10.

41a K'UTUL RAQAL: Q'usuk, xq'usb'al.

42a Abd. 1:3-4; Luk. 14:11; Hel. 4:12-13. b Luk. 18:14.

K'UTUL RAQAL: Tuulan xch'ool.

44a Tz. ut S. 103:21-22.

b K'UTUL RAQAL: Awimq re li Qaawa'.

45a Esek. 33:2, 7; 3 Ne. 16:18.

K'UTUL RAQAL: K'aak'alenk, aj k'aak'alanel tenamit.

reheb', ut ke'raweb' lix toonal li olivo, ut ke'xyiib' jun korral re pim sa' xsutam, ut ke'xk'ojob'eb' laj k'aak'alanel, ut ke'ok chixyiib'ankil jun najt xteramil kab'l.

47 Ut naq toj yookeb' chixk'eeb'al xk'ojob'ankil, ke'ok chixyeeb'al chirib'ileb' rib': K'a' put ru naq aj eechal we naraj ru li najt xteramil kab'l a'in?

48 Ut ke'na'leb'ank chiru k'iila hoonal, ke'xye chirib'ileb' rib': K'a'ut naq laj eechal we taaraj ru li najt xteramil kab'l a'in, rik'in naq a'in xkutankil li tuqtuukilal?

49 Ma ink'a' raj taak'eemanq li tumin a'in reheb' laj yakol tumin? Xb'aan naq maak'a' aj-e li k'a'aq re ru a'in.

50 Ut naq yookeb' chi wech'ok chirib'ileb' rib', ke'ok chi q'axaleb' aj q'em, ut ink'a' ke'ab'in chiru lix taqlahom laj eechal reheb'.

51 Ut kichal laj xik' ilonel chi q'eq, ut kixt'an li "korral; ut eb' lix moos li xnimal ru winq ke'wakli ut ke'xuwak, ut ke'eelelik; ut laj xik' ilonel kixsach lix k'anjeleb', ut kixq'eteb' lix toonal li olivo.

52 Anajwan, k'ehomaq reetal, li xnimal ru winq, laj eechal re li awimq, kixb'oqeb' lix moos, ut kixye reheb', K'a' put ru! K'a'ru aj-e naq xk'ulman li nimla maa'usilal a'in?

53 Ma ink'a' raj keb'aanu jo' chanru ajwi' kexintaqla, ut—chirix naq keraw li awimq, ut ke'xyiib' li korral re pim sa' xsutam, ut kek'ojob'eb' laj k'aak'alanel sa'

xb'een lix tz'akil—keyiib' raj ajwi' li najt xteramil kab'l, ut kexaqab' raj jun aj k'aak'alanel sa' xb'een li najt xteramil kab'l, ut kek'aak'ale raj li wawimq, ut ink'a' raj kexwar, maare anchal taachalq laj xik' ilonel sa' eeb'een?

54 Ut k'ehomaq reetal, laj k'aak'alanel sa' xb'een li najt xteramil kab'l kiril raj laj xik' ilonel naq toj najt wan; toja' ut naq kexru raj chixkawresinkil eerib' ut chixramb'al laj xik' ilonel chixt'anb'al lix korralil, ut kekol raj li wawimq sa' ruq' chaq laj sachonel.

55 Ut laj eechal re li awimq kixye re jun reheb' lix moos: Ayu ut ch'utub' li rela'eb' lin moos, ut k'am "chixjunil lix kawilal lin junkab'al, a'aneb' lin pleetinel, eb' lin saaj winq, ut eb' li ak xe'ninqan ajwi' xchihab' sa' xyanqeb' chixjunileb' lin moos, li neke'wan choq' xkawilal lin junkab'al, ka'ajwi' li ani kinxaqab' chi kanaak ink'a';

56 Ut ayuqex chi tikto sa' xch'och'il li wawimq, ut tojomaq rix li wawimq; xb'aan naq a'an we; xinloq' rik'in tumin.

57 Jo'kan ut, ayuqex chi tikto sa' lin ch'och'; t'anomaqeb' lix tz'ak li xik' neke'ilok we; rumomaq lix najt x'teramil kab'l, ut jek'ihomaqeb' lix k'aak'aleneleb'.

58 Ut a'yaal jo' neke'xch'utub' rib' chepleetinkil, "chereeqaju choq' we eb' li xik' neke'ilok we, re naq chirix ka'ch'in taaruq tinchalq wochb'een li rela' lin junkab'al ut tinweechani li ch'och'.

59 Ut li moos kixye re laj eechal re: Jo'q'e taawanq li k'a'aq re ru a'in?

60 Ut a'an kixye re lix moos: Jo'q'e nawaj; ayuqex laa'ex chi tikto, ut b'aanuhomaq chixjunil li k'a'aq re ru li b'arwan kexintaqla wi';

61 A'inaq ut lin tz'apleb' ut li wosob'tesihom sa' eeb'een—jun a'mer-toom tiik ut wan xna'leb' sa' xyi lin junkab'al, jun aj b'taqlanel sa' lin awa'b'eijhom.

62 Ut lix moos xko'o chi tikto, ut kixbaanu chixjunil li k'a'aq re ru li b'arwan kixtaqla wi' laj eechal re; ut "chirix k'iila kutan kitz'aqlok ru chixjunil li k'a'aq re ru.

63 Jo'kan wi'chik, chi yaal ninye eere, tink'ut cheru xchaab'ilal inna'leb' chirix chixjunileb' li iglees, a' yaal jo' wankeb' xch'ool chi b'e-resiik sa' li be tiik ut xk'ulub' choq' re lix kolb'aleb'—

64 Re naq li k'anjel re xch'utub'ankileb' lin santil paab'anel toj taaruuq chi b'aanumank, re naq taaruuq tinwaklesiheb' choq' re lin k'ab'a' sa' xb'eeneb' li "na'ajej sant; xb'aan naq xchal xq'ehil li b'q'olok, ut tento naq 'taatz'aqloq ru li waatin.

65 Jo'kan naq tento teb'inch'utub' lin tenamit, jo' chanru li jaljookil ru aatin chirix li trigo ut li "yib' aj pim, re naq li trigo taak'uulamanq sa'eb' li xokleb'aal re te'reechani li

yu'am chi junelik, ut taak'eemanq li b'choxahil loq'alil choq' xkoroo-neb', naq tink'ulunq sa' li rawa'b'e-jihom lin yuwa' re xq'ajkamunkil li junjunq chi winq a' yaal jo' chanruhaq xk'anjel;

66 A'ut li yib' aj pim taab'ak'manq chi joob', ut k'eeb'ilaq xkawil lix b'ak'leb', re naq "taak'ate'q rik'in xam li ink'a' naru xchupb'al.

67 Jo'kan ut, jun taqlahom nink'e re chixjunileb' li iglees, naq toj te'wanq chixch'utub'ankil rib' sa'eb' li na'ajej li kinxaqab'.

68 A'b'anan, jo' kinye eere sa' jun taqlahom junxil, mi'uxk "eech'utub'ankil sa' aanil, chi moko chi aj eelel; chikawresimanq b'an chixjunil li k'a'aq re ru chi junxilaj cheru.

69 Ut re naq taakawresimanq chixjunil li k'a'aq re ru chi junxilaj cheru, paab'omaq li taqlahom li kink'e chirix li k'a'aq re ru a'in—

70 Li naxye, malaj naxk'ut, naq "chiloq'manq chixjunileb' li ch'och' rik'in tumin, li naru chi loq'mank rik'in tumin, sa' li na'ajej chixsutam li ch'och' li kinxaqab' re taawanq choq' ch'och' Sion, re xtikib'ankil lix ch'utub'ankileb' lin santil paab'anel;

71 Chixjunil li ch'och' li naru chi loq'mank sa' li condado Jackson, ut sa'eb' li condado sa' xsutam, ut kanab'omaq li rela' sa' wuq'.

61a Tz. ut S. 78:22.

b Mat. 25:20-23.

62a Tz. ut S. 105:37.

64a Tz. ut S. 87:8.

b Tz. ut S. 33:3, 7.

K'UTUL RAQAL: Q'olok.

c Tz. ut S. 1:38.

65a Mat. 13:6-43;

Tz. ut S. 86:1-7.

b K'UTUL RAQAL: Choxahil loq'alil.

66a Nahum 1:5;

Mat. 3:12;

Tz. ut S. 38:12;

63:33-34.

68a Tz. ut S. 58:56.

70a Tz. ut S. 63:27-29.

72 Anajwan, chi yaal ninye eere, chixjunileb' li iglees che'xch'utub' chixjunil lix tumineb'; chib'aanumanq li k'a'aq re ru a'in sa' xq'ehil, a'ut moko "sa' aanil ta; ut k'ehomaq eech'ool naq chiwanq chi kawresinb'il chixjunil li k'a'aq re ru chi junxilaj cheru.

73 Ut che'xaqab'amanq li oxloq'in-b'il winq, a'aqeb' ajwi' li winq chaab'ileb' xna'leb', ut taqlahomaqeb' chixloq'b'aleb' li ch'och' a'in.

74 Ut eb' li iglees sa'eb' li ch'och' sa' releb'aal saq'e, naq waklesinb'ileb', wi te'ab'inq chiru li k'eeb'il na'leb' a'in, te'ruuq chixloq'b'aleb' li ch'och' ut te'xch'utub' rib' sa' xb'een, ut chi jo'ka'in te'ruuq chixxaqab'ankil Sion.

75 Anajwan ajwi' ak wan tz'aqal li k'uulanb'il, relik chi yaal, jun naab'alil ajwi' wan, re xtojb'al rix Sion, ut re xxaqab'ankileb' lix sachenaqil na'ajej, re naq ink'a' chik taat'anmanq, wi ta eb' li iglees, li neke'xk'ab'a'i rib' jo' chanru ink'ab'a, "wanqeb' raj xch'ool chi ab'ink chiru lix yaab' inkux.

76 Ut jo'kan wi'chik ninye eere, eb' li ke'jek'iik xb'aaneb' li xik' neke'lok reheb', a'an rajom inch'ool naq ink'a' te'xkanab' xtz'aamankil reeqaj li xsachman, ut lix tojb'aleb' rix, sa' ruq'eb' li ani k'ojob'anb'ileb' choq' aj taqlanel ut k'eeb'ileb' xwankil sa' eeb'een—

77 Jo' chanruheb' li chaq'rab' ut lix "na' xchaq'rab'il li tenamit, li kinkanab' chi xaqab'amank, ut tento taak'uulamanq xwankil choq' re lix ^bk'ulub'eb' ut lix kolb'aleb' rix chixjunil li tz'ejwalej, jo' chanru li na'leb' tiik ut sant;

78 Re naq li junjung chi winq taaruq chi k'anjelak rik'in tzol'leb' ut rik'in jar raqal chi na'leb' chirix li k'a'ru chalel, jo' chanru lix "taql xch'ool li kink'e re, re naq li junjung chi winq taaruq taawanq ^bchixsumenkil tz'aqal lix maak sa' xkutankil li 'raqb'a-aatin.

79 Jo'kan naq moko tiik ta naq ani junaq chi winq taawanq chi moosil li jun chiru li jun chik.

80 Ut choq' re li ajom a'in kinxaqab' lix "na' xchaq'rab'il li ch'och' a'in, rik'in ruq'eb' li winq chaab'ileb' xna'leb' li kinwaklesi choq' re li ajom ajwi' a'in, ut kintoj rix li ch'och' rik'in ^bxhoyonik li kik'.

81 Anajwan, k'a'ru tinjuntaq'ee-taheb' wi' li lalal xk'ajol Sion? Tinjuntaq'ee-taheb' rik'in li "jaljookil ru aatin chirix li ixq ut laj raqol aatin moko tiik ta, xb'aan naq eb' li winq tento raj junelik naq ^bte'tijoq ut ink'a' te'ch'inanq xch'oolleb', li naxye—

82 Kiwan sa' jun tenamit jun aj raqol aatin li moko naxxuwa ta ru li Dios, chi moko naxk'oxla li winq.

83 Ut kiwan jun xmalka'an sa' li

72a Isa. 52:10-12.

75a Alma 5:37-39.

77a K'UTUL RAQAL:

Jolomink tenamit.

b K'UTUL RAQAL:

Ach'ab'aak.

78a K'UTUL RAQAL: Xtaql

ch'oollej.

b K'UTUL RAQAL: Te-
neb'aak, teneb'anb'il.

c K'UTUL RAQAL:

Raqb'a-aatin sa'

roso'jik.

80a 2 Ne. 1:7-9;

Tz. ut S. 98:5-6.

K'UTUL RAQAL:

Xna' xchaq'rab'il li
tenamit.

b 1 Ne. 13:13-19.

81a Luk. 18:1-8.

b K'UTUL RAQAL: Tijok.

tenamit a'an, ut kichal rik'in a'an, ut kixye: Eeqaju choq' we li xik' na'ilok we.

84 Ut ink'a' kiraj chiru jun k'a-mok, a'ut moqon kixye sa' xch'ool: Us ta moko ninxuwa ta ru li Dios, chi moko nink'oxla li winq, a'b'an nan rik'in naq li xmalka'an a'in ninixch'i'ch'i'i, tin'eeqajunq choq' re, maare anchal rik'in chalk rajlal a'an tinixtitz'ob'resi.

85 Chi jo'ka'in tinjuntaq'eetaheb' li ralal xk'ajol Sion.

86 Che'tz'aamanq sa' roq laj raqol aatin;

87 Ut wi a'an ink'a' na'ab'in chiruheb', che'tz'aamanq sa' roq laj jolominel;

88 Ut wi laj jolominel ink'a' na'ab'in chiruheb', che'tz'aamanq sa' roq li awa'b'ej;

89 Ut wi li awa'b'ej ink'a' na'ab'in chiruheb', rik'in a'an taawakliiq li Qaawa' ut taa'elq chaq sa' li "na'ajej muqmu wi', ut sa' xnimal xjosq'il tixrahob'tesi li tenamit;

90 Ut rik'in xtiqwal li ch'i'ch'i'i na-reek'a, ut rik'in xnimal xjosq'il, sa' li hoonal taaraj, taarisiheb' chaq li "mertoom a'an li aj maakeb' ut moko xaqxookeb' ta xch'ool, ut moko tiikeb' ta, ut tixxaqab' xjachalaqeb' sa' xyanqeb' laj ka'pak'al-u, ut ^beb' li ink'a' neke'paab'an;

91 Sa' tz'aqal li najtil aak'ab', b'ar

wan wi' li "yaab'ak, ut li ayaynak, ut li k'uxuxink ruuch-e.

92 Tijonqex ut laa'ex, re naq tee-b'ilaq lix xikeb' chiru lee relajihom, re taaruq "tinwuxtaanaheb' ru, re naq li k'a'aq re ru a'in ink'a' taachalq sa' xb'eeneb'.

93 Li k'a'ru kinye eere tento taawanq, re naq chixjunileb' li winq te'kanaaq chi "maak'a' k'a'ru te'xpatz' wi' xkuyb'aleb';

94 Re naq eb' li winq ninqeb' xna'leb' ut eb' laj taqlanel te'ril ut te'xnaw li k'a'ru maajun wa "ke'xk'oxla chaq;

95 Re naq taaruq tin'ok chixk'eeb'al chi uxmanq lin b'aanuhom, lin "jalanil b'aanuhom, ut chixk'anjel-lankil lin k'anjel, lin jalanil k'anjel, re naq eb' li winq te'ruuq ^bchixt'z'il-b'al rix ani tiik xch'ool chiru ani aj maak, chan lee Dios.

96 Ut jo'kan wi'chik, ninye eere, moko naxk'am ta rib' rik'in lin taqlahom ut li rajom inch'ool naq lin moos aj Sidney Gilbert tixk'ayi lin "k'uuleb'aal kab'l, li kinxaqab' choq' re lin tenamit, sa' ruq'eb' li xik' neke'ilok we.

97 Li k'a'ru kinxaqab', mikanab'aak chi tz'ajniik xb'aaneb' li xik' neke'ilok we, chi k'ulub'anb'il xb'aaneb' li "neke'xk'ab'a'i rib' jo' chanru lin k'ab'a';

98 Xb'aan naq a'in jun maak

89a Isa. 45:15;
Tz. ut S. 121:1, 4; 123:6.

90a K'UTUL RAQAL: Mer-
toom, mertoomil.
b Apok. 21:8.
K'UTUL RAQAL: Xmaa-
k'a'il li paab'aal.

91a Mat. 25:30;

Tz. ut S. 19:5; 29:15-17;
124:8.

92a K'UTUL RAQAL: Ux-
taan, uxtaanank.

93a Rom. 1:18-21.

94a Isa. 52:15; 3 Ne. 20:45;
21:8.

95a Isa. 28:21;

Tz. ut S. 95:4.

b Mal. 3:18.

K'UTUL RAQAL: Tz'i-
lok-ix, li maatan re.

96a K'UTUL RAQAL:

K'uuleb'aal kab'l.

97a Tz. ut S. 103:4;

112:25-26; 125:2.

q'axal nim ut ra chiwu, ut chiru lin tenamit, sa' xk'ab'a' li k'a'aq re ru a'in li kintaqla chi yeemank ut li ok re chi chalk sa' xb'eeneb' li tenamit.

99 Jo'kan ut, a'an rajom inch'ool naq eb' lin tenamit te'reechani, ut ink'a' te'xkanab' reechaninkil li k'a'ru kinxaqab' choq' reheb', us ta ink'a' te'kanab'aaq chi wank rochoch sa' xb'een.

100 A'b'anan, ink'a' ninye naq ink'a' te'wanq rochoch sa' xb'een; xb'aan naq a' yaal jo' neke'uuchin rik'in li uuchinihom ut li k'anjel xk'ulub' choq' re lin awa'b'ejihom, te'wanq rochoch sa' xb'een.

101 Te'kab'laq, ut jalan chik ink'a' "taa'eechaniq re; te'raw li awimq, ut te'xtzeka li ruuchinihom. Chi jo'kan. Amen.

TASAL 102

Tz'uib'amb'il esil re lix k'uublajik li xb'een taqenaqil ch'utam re li Iglees, sa' Kirtland, Ohio, 17 Febrero, 1834 (History of the Church, 2:28–31). Li esil kitz'uib'aak chaq xb'een wa xb'aaneb' li Xb'eenil aj Oliver Cowdery ut aj Orson Hyde. Wiib' kutan chik chirix a'an, kituqub'aak li esil xb'aan li Profeet, kik'ute' chiruheb' li taqenaqil ch'utam, ut kik'ulub'aak xb'aan li ch'utam a'an. Li raqal 30 toj sa' li 32, li na'aatinak chirix lix Ch'utameb' li Kab'laju chi Apostol, kitiqe' xb'aan li Profeet aj Jose Smith sa' 1835, naq kixkawresi li jun tasal a'in re taapuktesimanq sa' li Tzol'leb' ut li Sumwank.

1–8, Jun taqenaqil ch'utam naxaqab'aman re xtuqub'ankil li xninqal ru ch'a'ajkilal li neke'wakli sa' li Iglees; 9–18, Nak'utman chan ru naq taa'ab'imanq li na'leb'; 19–23, Li awa'b'ej re li ch'utam naxye k'a'ru taab'aanumanq; 24–34, Nach'olob'aman chanru napatz'man xnumsinkil wi'chik li raqb'a-aatin.

SA' li kutan a'in jun jolomil ch'utam re kaahib' xka'k'aal li taqenaqil aj tij ke'ch'utla sa' rochoch laj Jose Smith, alalb'ej, jo' k'utb'esinb'il, ut ke'xtikib' xk'uub'ankil li "taqenaqil ch'utam re lix iglees li Kristo, li te'wanq wi' kab'laju

chi taqenaqil aj tij, ut jun malaj oxib' chi awa'b'ej, jo' chanru taa'ajmanq ru.

2 Li taqenaqil ch'utam kixaqab'aman chi k'utb'esinb'il, re naq taa'uxq xtuqub'ankil li xninqal ru ch'a'ajkilal li te'ruuq chi wakliik sa' li iglees, li ink'a' neke'ru chi tuqub'aak xb'aan li iglees, malaj xb'aan lix "ch'utam li obiisp re te'k'ojob'aaq xch'ool li ani ch'a'ajkilanb'il.

3 Laj Jose Smith, alalb'ej, laj Sidney Rigdon ut laj Frederick G. Williams ke'k'ulub'aman choq' awa'b'ejeb' xb'aan lix yaab' xkux li ch'utam; ut laj Jose Smith,

yuwa'b'ej, laj John Smith, laj Joseph Coe, laj John Johnson, laj Martin Harris, laj John S. Carter, laj Jared Carter, laj Oliver Cowdery, laj Samuel H. Smith, laj Orson Hyde, laj Sylvester Smith, ut laj Luke Johnson, taqenaqileb' aj tij, ke'sik'e' ru re te'wanq choq' xaqxookil ch'utam choq' re li iglees, xb'aan lix yaab' xkux li ch'utam sa' junajil.

4 Toja' naq kipatz'man reheb' li komon sa' li ch'utam li ak yeeb'ileb' resil ma neke'xk'ulub'a lix xaqab'ankileb', ut ma te'k'anjelaq sa' li opiis a'an jo' chanru lix chaq'rab'il li choxa, ut chixjunileb' ke'chaq'ok naq te'xk'ulub'a lix xaqab'ankileb', ut te'wanq sa' li ropiiseb' jo' chanru li rusilal li Dios li q'axtesinb'il reheb'.

5 Li rajlankileb' li ani ke'wan sa' li ch'utam, li ke'tz'aqon sa' li k'ulub'ank sa' lix k'ab'a' ut choq' re li iglees sa' xxaqab'ankileb' li komon re li ch'utam li ak yeeb'ileb' resil, a'an oxib' roxkaal, ut a'aneb' a'in: b'eleb' li taqenaqil aj tij, wuqlaju li xb'eenil, kaahib' laj tij, ut oxlaju li komon.

6 K'ulub'انب'il: naq li taqenaqil ch'utam ink'a' neke'ru chi wank xwankil chi k'anjelak chi maa'ani rik'ineb' wuqub' reheb' li komon re li ch'utam li ak yeeb'ileb' resil, malaj eb' li xaqab'انب'ileb' chi tz'aqal sa' xna'ajeb' a'an.

7 Li wuqub' a'in te'wanq xwankil chixxaqab'ankil xkomoneb' chik li taqenaqil aj tij, li te'xk'oxla naq

k'ulub'ejeb' ut neke'ru chi k'anjelak sa' xna'ajeb' li komon re li ch'utam li maa'aniheb'.

8 K'ulub'انب'il: naq jo'q'e yamyo jun na'ajeb' xb'aan lix kamik junaq reheb' li komon re li ch'utam li ak yeeb'ileb' resil, malaj li risinkil sa' li ropiis xb'aan q'etok aatin, malaj li risinkil chaq sa' xb'ak'leb' li jolomink a'in re li iglees, taanujob'-resimanq rik'in li k'ab'a'iik xb'aan li awa'b'ej malaj eb' li awa'b'ej, ut k'ulub'انب'ilaq xb'aan xyaab' xkux jun jolomil ch'utam re li taqenaqil aj tij, li taa'uxmanq choq' re li ajom a'an, re te'k'anjelaq sa' lix k'ab'a' li iglees.

9 Li awa'b'ej re li iglees, li wan ajwi' choq' awa'b'ej re li ch'utam, naxaqab'aman chi "k'utb'esinb'il, ut b'nak'ulub'aak sa' lix k'anjel xb'aan lix yaab' xkux li iglees.

10 Ut naxk'am rib' rik'in lix wan-kilal li ropiis a'an naq taajolominq sa' xb'een li ch'utam re li iglees; ut k'eeb'il re naq tenq'انب'ilaq xb'aan wiib' chik li awa'b'ej, xaqab'انب'ileb' jo' chanru ajwi' naq kixaqab'aman a'an.

11 Ut wi taa'uxq naq maa'ani jun malaj xkab'ichal reheb' li xaqab'انب'ileb' chixtenq'ankil, a'an wan xwankil chi jolomink sa' xb'een li ch'utam chi maak'a' xtenq'anel; ut wi maa'ani ajwi' a'an, eb' chik li awa'b'ej wankeb' xwankil chi jolomink sa' xna'aj, jun malaj xkab'ichal reheb'.

12 Yalaq joq'e naq jun taqenaqil

9a K'UTUL RAQAL:
K'utb'esink, k'utb'e-
sinb'il na'leb'.

b K'UTUL RAQAL:
Xaqab'ank xwanki-
leb' laj jolominel

sa' li Iglees.

ch'utam re lix iglees li Kristo wan chi k'uub'anb'il jo' tento taa'uxq, jo' chanru li k'utb'il eetalil li ak yeeb'il, a'anaq xk'anjel li kab'laju chi komon re li ch'utam naq te'xb'uulirix li ajl, ut chi jo'kan te'xnaw ani reheb' li kab'laju taa'aatinaq xb'een wa, rik'in tiklaak rik'in li jun, ut jo'kan wi'chik toj sa' li kab'laju.

13 Yalaq jo'q'e naq li ch'utam a'in nach'utla re rab'inkil jun na'leb', eb' li kab'laju chi komon te'xk'e reetal ma ch'aj malaj ink'a'; wi ut ink'a', wiib' ajwi' reheb' li komon te'aatinaq chirix, jo' chanru li eetalil ak tz'iib'anb'il.

14 Wi b'an nak'oxlaman naq ch'aj, kaahib' te'xaqab'amanq; ut wi q'axal ch'aj wi'chik, waqib', a'ut maajo'q'e taaxaqab'amanq numenaq waqib' chi aatinak.

15 Li ani jitb'il, sa' chixjunil li na'leb' na'ab'iman, tenq'anb'ilaq xb'aan lix yijach li ch'utam, re naq ink'a' taa'uxq li hob'ok chi moko li k'aru moko tiik ta ru.

16 Ut eb' li komon re li ch'utam li xaqab'anb'ileb' chi aatinak chiru li ch'utam tento te'xch'olob' li na'leb' li taa'ab'imanq, chirix xtz'ilb'al rix li k'aru k'utb'il chirix, sa' tz'aqal xyaalalil chiru li ch'utam; ut li junjunq chi winq tento taa'aatinaq jo' chanru li juntaq'eetalil ut li "tiik ruhil na'leb'.

17 Eb' li komon sa' li ch'utam li neke'tzaqon sa' li ajl 2, 4, 6, 8, 10, ut 12, a'aneb' li ani te'xaqliiq choq' re li ani jitb'il, ut te'ril naq ink'a' taa'uxq li hob'ok ut li k'aru moko tiik ta ru.

18 Sa' chixjunil li na'leb'

na'ab'iman, taak'eemanq re laj jitonel ut li ani jitb'il naq te'aatinaq xjuneseb' chiru li ch'utam, chirix naq ab'inb'il li k'aru k'utb'il chirix, ut chirix naq eb' li komon re li ch'utam li xaqab'anb'ileb' chi aatinak chirix li na'leb' yoo chi ab'imank ak xe'xchoy aatinak.

19 Chirix naq ab'inb'il li k'aru k'utb'il, ut eb' li komon re li ch'utam, laj jitonel, ut li ani jitb'il ak xe'aatinak, li awa'b'ej tixraq li aatin jo' chanru lix tawom ru chirix li na'leb' yoo chi ab'imank, ut tixpatz' reheb' li kab'laju chi komon re li ch'utam naq te'xxaqab' xwanakil a'an rik'in k'ulub'ank.

20 A'b'anan wi li rela'eb' li komon re li ch'utam, li ink'a' xe'aatinak, malaj yalaq ani reheb', chirix rab'inkil li k'aru k'utb'il ut yeeb'il chi moko tiib'il ta ru anihaq, te'xtaw junaq majelal sa' li aatin raqb'il xb'aan li awa'b'ej, naru naxk'utb'esi, ut taa'ab'imanq wi'chik li na'leb'.

21 Ut wi, chirix naq ab'inb'il wi'chik li na'leb' chi tz'iib'il rix, nak'utman chik li na'leb' chirix li k'aru yoo chi ab'imank, taajalmanq li aatin raqb'il a' yaal a'an.

22 Wi b'an maak'a' chik li na'leb' k'eeb'il, li xb'een raqok aatin taakanaaq chi xaqxo, ut lix k'ihaleb' li ch'utam te'wanq xwankil chixxaqab'ankil a'an.

23 Wi wan li ch'ajkilal chirix li "tzol'leb' malaj li jar raqal chi na'leb', wi maak'a' xtz'aqalil li k'aru tz'iib'anb'il re taawanq li na'leb' chi ch'olch'o ru sa' xk'a'uxleb'

li ch'utam, li awa'b'ej naru chi patz'ok ut chixk'ulb'al lix k'oxlahom li Qaawa' chi ^bk'utb'esinb'il.

24 Eb' li taqenaqil aj tij, naq wankeb' sa' jalan chik na'ajej, wankeb' xwankil chixb'oqb'al ut chixk'uub'ankil jun ch'utam jo' chanru tz'iib'انب'il arin, re xtuqub'ankileb' li ch'a'ajkilal, naq eb' li ch'a'ajkilanb'ileb', li jun malaj xkab'ichaleb', te'xtz'aama.

25 Ut li ch'utam a'an re taqenaqil aj tij taawanq xwankil chixxaqab'ankil jun re li rajlankileb', re taajolominq sa' xb'een li ch'utam sa' li kutan a'an.

26 A'anaq xteneb'ankil li ch'utam a'an xnumsinkil, chi tikto, jun tz'iib'ahom chirix lix b'aanuhomeb', ut tz'iib'انب'ilaq chi tz'aqal li k'aru ch'olob'انب'il xyaalal rochb'een li aatin raqb'il xb'aaneb', rik'in li taqenaqil ch'utam re lix k'ojarib'aal li Xb'eenil Awa'b'ejil re li Iglees.

27 Wi eb' li ani ch'a'ajkilanb'il, malaj junaq reheb', moko k'ojk'ota xch'ooleb' rik'in li aatin raqb'il xb'aan li ch'utam li yeeb'il resil, naru neke'xpatz' xnumsinkil wi'chik chiru li taqenaqil ch'utam re lix k'ojarib'aal li Xb'eenil Awa'b'ejil re li Iglees, ut taa'ab'imanq wi'chik li na'leb', ut taab'aanumanq aran jo' chanru li k'utb'il eetalil ak tz'iib'انب'il, chanchan maajun aatin kiraq'e' chaq.

28 Li ch'utam a'in re taqenaqil aj tij li na'uxman sa' jalaneb' chik li

na'ajej, tento naq ka'ajwi' taab'oqmanq choq' re li "na'leb' q'axal ch'a'aj chirix li k'aru re li iglees; ut maajun na'leb' li ka'ch'in malaj re wulaj wulaj natz'aqlok re taa'b'oqmanq li ch'utam a'in.

29 Eb' li taqenaqil aj tij li aj b'eheneleb' malaj li xaqxookeb' sa' jalaneb' chik li na'ajej wankeb' xwankil chixyeeb'al ma na'ajman ru xb'oqb'al jun ch'utam malaj ink'a'.

30 Jalan wi' li taqenaqil ch'utam malaj eb' li taqenaqil aj tij aj b'ehenel sa' jalaneb' chik li na'ajej, ut li "taqenaqil ch'utam aj b'ehenel, wankeb' wi' li ^bkab'laju chi apostol, sa' li aatin neke'xraq.

31 Chirix li aatin raqb'il xb'aan li xb'een naru napatz'man xnumsinkil wi'chik; chirix b'an li aatin raqb'il xb'aan li xkab', ink'a' naru.

32 Li xkab' ka'ajwi' naru chi tz'ile'k rix xb'aaneb' li jolomil aj b'eresinel re li iglees wi na'ux li q'etok aatin.

33 K'ulub'انب'il: naq li awa'b'ej malaj eb' li awa'b'ej sa' lix k'ojarib'aal li Xb'eenil Awa'b'ejil re li Iglees te'wanq xwankil chixtz'ilb'al rix junaq na'leb' xkomon a'in li napatz'man xnumsinkil wi'chik, ma xk'ulub' naq taa'ab'imanq wi'chik, chirix xtz'ilb'al rix li patz'om naq taanumsimanq wi'chik, ut li k'utb'il na'leb' ut li tz'iib'انب'il aatin li nachal rochb'een.

34 Eb' li kab'laju chi komon re li ch'utam chirix a'an ke'xb'uuli rix, re xnawb'al ani taa'aatinaq xb'een

23b K'UTUL RAQAL:
K'utb'esink, k'utb'esinb'il na'leb'.

28a Tz. ut S. 107:78.
30a Tz. ut S. 107:23-24,
35-38.

b K'UTUL RAQAL:
Apostol.

wa, ut a'in li k'iel, a'aneb' a'in: 1, Oliver Cowdery; 2, Joseph Coe; 3, Samuel H. Smith; 4, Luke Johnson; 5, John S. Carter; 6, Sylvester Smith; 7, John Johnson; 8, Orson Hyde; 9, Jared Carter; 10, Jose

Smith, yuwa'b'ej; 11, John Smith; 12, Martin Harris. Chirix tijok, kichoyman li ch'utub'aj-ib'.

Oliver Cowdery,
Orson Hyde,

Aj tz'iib'eb'.

TASAL 103

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith li Profeet, sa' Kirtland, Ohio, 24 Febrero 1834 (History of the Church, 2:36-39). Kik'ule' li k'utb'esinb'il na'leb' a'in chirix naq ke'wulak sa' Kirtland, Ohio, laj Parley P. Pratt ut laj Lyman Wight, li ke'chal chaq Missouri re xsik'b'al xna'leb' rik'in li Profeet chirix xtenq'ankileb' ut xk'ulb'al wi'chik xch'och'eb' laj santil paab'anel sa' li Condado Jackson.

1-4, *K'a'ut naq li Qaawa' kixkanab'eb' laj santil paab'anel sa' li Condado Jackson chi rahob'tesiik;* 5-10, *Eb' laj santil paab'anel te'numtaaq wi neke'xpaab' li taqlahom;* 11-20, *Lix tojb'al rix Sion taachalq rik'in wankilal, ut li Qaawa' taaxik chiru lix tenamit;* 21-28, *Eb' laj santil paab'anel tento te'xch'utub' rib' Sion, ut eb' li neke'q'axtesink re lix yu'ameb' te'xtaw wi'chik;* 29-40, *Junjunq reheb' li komon winq neke'b'oqe' chixk'uub'ankil lix Teepal Sion ut chi xik Sion; yeeb'il reheb' naq te'q'axoq-u wi tiikeb' chi paab'ank.*

CHI yaal ninye eere, ex raab'ilex inb'aan, k'ehomaq reetal, nink'e eere jun k'utb'esinb'il na'leb' ut taqlahom, re teenaw chanru "texk'anjelaq sa' xb'aanunkil li teneb'amb'il sa' eeb'een

chirix lix kolb'aleb' ut lix ^btojb'aleb' rix lee komon, li ke'jek'iik sa' li ch'och' Sion;

2 Li "alinasinb'ileb' ut sak'b'ileb' xb'aan ruq'eb' li xik' neke'ilok we, a'aneb' li tinhoy wi' lin josq'il chi maak'a' xb'isb'al sa' li hoonal k'oxlanb'il inb'aan.

3 Xb'aan naq keb'inkanab' toj anajwan, re "te'xnujob'resi xb'isb'al lix maa'usilaleb', re naq nujenaq lix sek'eb';

4 Ut re naq eb' li neke'xk'ab'a'i rib' jo' chanru lin k'ab'a' "te'q'useq chiru yal jarub'aq kutan rik'in jun q'use'k li nim ut ra, xb'aan naq ink'a' tz'aqal ^bke'ab'in chiru li na'leb' ut taqlahom li kink'e reheb'.

5 A'b'anan chi yaal ninye eere, naq xintaqla jun taqlanb'il aatin, li te'xtzaqob'resi ru lin tenamit, a' yaal wi chalen sa' li hoonal

103 1a Tz. ut S. 43:8.

b Tz. ut S. 101:43-62.

2a Tz. ut S. 101:1; 109:47.

3a Alma 14:10-11; 60:13.

4a Tz. ut S. 95:1.

K'UTUL RAQAL:

Q'usuk, xq'usb'al.

b Tz. ut S. 101:2;

105:2-6.

ajwi' a'in te'ab'inq chiru li "na'leb' li tink'e laa'in, li Qaawa' lix Dios, reheb'.

6 K'ehomaq reetal, eb' a'an, xb'aan naq laa'in kintaqla xyeeb'al, te'ok chi numtaak sa' xb'eeneb' li xik' neke'elok we chalen sa' li hoonal ajwi' a'in.

7 Ut rik'in "xk'eeb'aleb' xch'ool chixb'aanunkil chixjunil li aatin li tinye laa'in, li Qaawa' lix Dios, reheb', maajo'qe te'xkanab' numtaak toj reetal naq eb' li ^bawa'b'ejihom re li ruchich'och' akaq kub'sinbi'leb' rub'el li woq, ut li ruchich'och' akaq ^k'eeb'ilaq reheb' laj ^dsantil paab'anel, re ^ete'reechani chi junelik q'e kutan.

8 A'b'anan a' yaal jo' "moko neke'xpaab' ta lin taqlahom, ut moko neke'xk'e ta xch'ool chixb'aanunkil chixjunil li waatin, eb' li awa'b'ejihom re li ruchich'och' te'numtaaq sa' xb'eeneb' a'an.

9 Xb'aan naq eb' a'an ke'k'ehe' chi wank choq' "saqen chiru li ruchich'och', ut choq' aj kolol reheb' li winq;

10 Ut a' yaal jo' naq moko wankeb' ta choq' aj kolol reheb' li winq, chanchaneb' li "atz'am li xsach xsahil, ut maak'a' chik na'ok wi', ka'aj chik re tz'eqe'k ut yeq'e'k rub'el roqeb' li winq.

11 A'b'anan chi yaal ninye eere,

kintaqla xyeeb'al naq eb' lee komon li jek'inb'ileb' te'sutq'iiq sa' "xch'och'il li reechanihomeb', ut te'xkab'laheb' li sachenaqil na'ajej re Sion.

12 Xb'aan naq chirix xnumsin-kil "naab'al li rahilal, jo' kinye eere sa' jun taqlahom junxil, nachal li osob'tesink.

13 K'ehomaq reetal, a'in li osob'te-sink li kinyeechi'i eere chirix naq xenumsi li rahilal, ut xe'xnumsi rahilal lee komon—lix tojb'al eerix, ut lix tojb'aleb' rix lee komon, a'an ajwi' lix k'ojlajikeb' wi'chik sa' li ch'och' Sion, re te'xaqab'amanq, ut maajun wa chik te'rume'q.

14 A'b'anan, wi neke'xtz'ajni li reechanihomeb', te'rume'q; xb'aan naq laa'in ink'a' teb'inkol rix wi neke'xtz'ajni li reechanihomeb'.

15 K'ehomaq reetal, ninye eere, tento taa'uxq naq lix tojb'al rix Sion taachalq rik'in wankilal;

16 Jo'kan ut, tinwaklesi choq' re lin tenamit jun winq, li tixk'ameb' xb'e chanchan jo' laj "Moises kixk'ameb' xb'e li ralal xk'ajol laj Israel.

17 Xb'aan naq laa'ex li ralal xk'ajol laj Israel, ut xkomonex li "riyajil laj Abraham, ut tento naq taak'ame'q eeb'e chi elk chaq sa' moosil rik'in wankilal, ut rik'in jun ye'b'il uq'ej.

5a K'UTUL RAQAL:
Na'leb' k'eeb'il.

7a Tz. ut S. 35:24.

K'UTUL RAQAL:
Ab'ink chiru.

b Dan. 2:44.

c Dan. 7:27.

d K'UTUL RAQAL: Santil
paab'anel (aj).

e Tz. ut S. 38:20.

8a Mos. 1:13;

Tz. ut S. 82:10.

9a 1 Ne. 21:6.

10a Mat. 5:13-16;

Tz. ut S. 101:39-40.

11a Tz. ut S. 101:18.

12a Apok. 7:13-14;

Tz. ut S. 58:4; 112:13.

16a Exo. 3:2-10;

Tz. ut S. 107:91-92.

K'UTUL RAQAL:

Moises.

17a K'UTUL RAQAL:

Abraham—Li ri-

yajil laj Abraham;

Sumwank re laj

Abraham.

18 Ut jo' chanru ke'k'ame' xb'e lee yuwa' xb'een wa, jo'kan ajwi' taa'uxq lix tojb'al rix Sion.

19 Jo'kan ut, mich'inan eech'ool, xb'aan naq moko ninye ta eere jo' kinye reheb' lee yuwa': Lin "anjel taaxik cheru, a'b'an li ^bwilob'aal ink'a'.

20 Ninye b'an eere: Te'xik lin "anjel cheru, ut jo'kan ajwi' li wilob'aal, ut chirix xnumik li kutan ^bteereechani li chaab'il ch'och'.

21 Chi yaal, chi yaal ninye eere, naq lin moos aj Jose Smith, alalb'ej, a'an li "winq li kinjuntaq'eeta rik'in li moos li kiraatina laj Eechal re li ^bawimq sa' li jaljookil ru aatin li kink'e eere.

22 Jo'kan ut, chixyehaq lin moos aj Jose Smith, alalb'ej, re lix "kawilal lin junkab'al, lin saaj winq ut eb' li ak xe'ningan xchihab'—Ch'utub'omaq eerib' sa' li ch'och' Sion, sa' xb'een li ch'och' li kinloq' rik'in tumin, li xq'axtesiman choq' we.

23 Ut chixjunileb' li iglees che'x-taqlaheb' li winq chaab'ileb' xna'leb' rochb'een lix tumineb', ut "che'xloq'eb' li ch'och' jo' chanru ajwi' keb'intaqla.

24 Ut a' yaal jo' eb' li xik' neke'ilok we neke'chal sa' eeb'een cheralina-sinkil chaq sa' lin chaab'il "ch'och', li kiwosob'tesi re taawanq choq'

li ch'och' Sion, sa' ajwi' chaq lee ch'och' laa'ex, chirix li ch'olob'ank xyaalal a'in li kek'am chaq we chirixeb', laa'ex teemajewaheb';

25 Ut yalaq ani nekemajewa, laa'in tinmajewa, ut teereeqaju choq' we eb' li xik' neke'ilok we.

26 Ut taawanq li wilob'aal eerik'in sa' "reeqajunkil choq' we eb' li xik' neke'ilok we, toj sa' rox sa' xkaa tasal tenamit reheb' li xik' neke'ilok we.

27 Maajun winq chixxuwa xq'axtesinkil lix yu'am choq' we; xb'aan naq ani "naxq'axtesi lix yu'am choq' we, tixtaw wi'chik.

28 Ut ani moko wan ta xch'ool chixq'axtesinkil lix yu'am choq' we, maawa' intzolom.

29 A'an rajom inch'ool naq lin moos aj "Sidney Rigdon tixtaqsi lix yaab' xkux sa'eb' li ch'utam sa'eb' li ch'och' sa' releb'aal saq'e, sa' xkawresinkileb' li iglees chixpaab'ankil li taqlahom li kink'e reheb' chirix lix k'ojob'ankil wi'chik ut xtojb'al rix Sion.

30 A'an rajom inch'ool naq lin moos aj Parley P. "Pratt ut lin moos aj Lyman Wight ink'a' te'sutq'iiq sa' xch'och'eb' lix komoneb', toj reetal naq xe'xtaw li ch'uut chi winq chi xik taq'e'q sa' li ch'och' Sion, chi lajetq, malaj chi junmayatq, malaj chi lajetq roxk'aal, malaj chi cient,

19a K'UTUL RAQAL: Anjel.

b Tz. ut S. 84:18–24.

20a Exo. 14:19–20.

b Tz. ut S. 100:13.

21a Tz. ut S. 101:55–58.

b K'UTUL RAQAL:

Awimq re li Qaawa'.

22a Tz. ut S. 35:13–14;

105:16, 29–30.

23a Tz. ut S. 42:35–36;

57:5–7; 58:49–51;

101:68–74.

24a Tz. ut S. 29:7–8;

45:64–66; 57:1–2.

26a Tz. ut S. 97:22.

27a Mat. 10:39;

Luk. 9:24;

Tz. ut S. 98:13–15;

124:54.

29a K'UTUL RAQAL:

Rigdon, Sidney.

30a K'UTUL RAQAL: Pratt,

Parley Parker.

toj reetal naq ke'xtaw oob' cient rajlankil xkomoneb' lix ^bkawilal lin junkab'al.

31 K'ehomaq reetal, a'in rajom inch'ool; chextz'aamanq ut tekx'uluq; a'b'an eb' li winq "ink'a' junelik neke'xb'aanu li rajom inch'ool.

32 Jo'kan ut, wi ink'a' nekexru chixtawb'al oob' cient, sik'omaq chi yalb'il eeq'e, re naq maare teetaw oxib' cient.

33 Ut wi ink'a' nekexru chixtawb'al oxib' cient, sik'omaq chi yalb'il eeq'e, re naq maare teetaw jun cient.

34 A'ut chi yaal ninye eere, jun taqlahom nink'e eere, naq ink'a' texxik taqe'q sa' li ch'och' Sion toj reetal naq xetaw jun cient xkomoneb' lix kawilal lin junkab'al, re te'xik cherix toj sa' li ch'och' Sion.

35 Jo'kan ut, jo' kinye eere, chextz'aamanq ut tekx'uluq; tijonqex chi anchal eech'ool re naq maare lin moos aj Jose Smith, alalb'ej, taaxik cherix, ut taajolominq sa' xyi lin tenamit, ut tixk'uub' lin awa'b'ejihom

sa' xb'een li "osob'tesinb'il ch'och', ut tixxaqab'eb' li ralal xk'ajol Sion chi k'ojk'o sa' xb'eenb' li chaq'rab' ut li taqlahom li k'eeb'ileb' ut li toj te'k'eh'e'q eere.

36 Chixjunil li q'axok-u ut li loq'a-lil nak'eh'e' chi uxmank eere, rik'in li "yalok q'e eeb'aan, lee tiikilal chi paab'ank, ut li ^btijok chi wank eepaab'aal.

37 Lin moos aj Parley P. Pratt chib'eeq rochb'een lin moos aj Jose Smith, alalb'ej.

38 Lin moos aj Lyman Wight chib'eeq rochb'een lin moos aj Sidney Rigdon.

39 Lin moos aj Hyrum Smith chib'eeq rochb'een lin moos aj Frederick G. Williams.

40 Lin moos aj Orson Hyde chib'eeq rochb'een lin moos aj Orson Pratt, yalaq b'ar li k'eeb'ilaqeb' wi' xna'leb' chi xik xb'aan lin moos aj Jose Smith, alalb'ej, re xsik'b'al xtz'aqob'resinkil ru li taqlahom a'in li kink'e eere, ut kanab'omaq li rela' sa' wuq'. Chi jo'kan. Amen.

TASAL 104

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il re laj Jose Smith li Profeet, 23 Abril 1834, chirix li k'anjelil sa' junajil, malaj lix k'anjelil li Iglees choq' re lix chaab'ilaleb' li neb'a' (History of the Church, 2:54-60). Ki'uxman naq ke'ch'utla sa' ch'utam li Xb'eenil Awa'b'ejil ut xkomoneb' chik li taqenaqil aj tij, sa' li kik'oxlaman wi' xnimal li ch'a'ajkilal wankeb' wi' li tenamit chirix li k'a'ru aajel ru re li yu'am a'in. Kitaqlaman naq chiraqmanq li k'anjelil sa' junajil sa' Kirtland ut chik'uub'amanq wi'chik, ut li eechej tento taajek'imanq jo' mertoamil ilom sa' xyanqeb' li komon sa' li k'anjelil.

1-10, *Eb' laj santil paab'anel li ne-ke'q'etok aatin chirix li k'anjelil sa' junajil te'majewaaaq*; 11-16, *Li Qaawa' naxk'e li nak'anjelak reheb' lix santil paab'anel jo' chanru xna'leb' a'an*; 17-18, *Lix chaq'rab'il li evange-lio naxb'eresi li taa'uxq choq' reheb' li neb'a'*; 19-46, *Nak'utman li mer-toomil ilom ut li osob'tesink choq' re-heb' junjunq li komon wing*; 47-53, *Li k'anjelil sa' junajil sa' Kirtland ut li k'anjelil sa' Sion tento te'k'anjelaq chi jachjookeb' ru*; 54-66, *Li loq'laj k'uuleb'aal tumin re li Qaawa' naxa-qab'aman re te'k'uub'amanq choq' hu li loq'laj hu*; 67-77, *Li jolomil k'uu-leb'aal tumin re li k'anjelil sa' junajil tento taab'eresimanq chi k'ulub'amb'il sa' komonil*; 78-86, *Eb' li wankeb' sa' li k'anjelil sa' junajil tento te'xtoj chix-junileb' lix k'as, ut li Qaawa' tixkoleb' chiru li moosil re tumin.*

CHI yaal ninye eere, ex raab'i-lex inb'aan, nink'e eena'leb', ut jun taqlahom, chirix chixjunil li eechej li eechaninb'il xb'aan li k'anjelil li kintaqla xk'uub'ankil ut xxaqab'ankil, re taawanq choq' "k'anjelil sa' junajil, ut jun k'anje-lil li junelik taakanaaq choq' re lix chaab'ilal lin iglees, ut choq' re lix kolb'aleb' li winq toj reetal naq tink'ulunq—

2 Rik'in jun yeechi'ihom li ink'a' naru chi numsimank chi moko chi jalmanq, naq a' yaal jo' tiikeb' chi paab'ank li ani keb'intaqla,

te'osob'tesiiq rik'in xk'ihanik li osob'tesink;

3 A'b'anan a' yaal jo' ink'a' tiikeb' chi paab'ank, nach' wan li maje-waak rik'ineb'.

4 Jo'kan ut, a' yaal jo' wan xko-moneb' lin moos li ink'a' ke'paa-b'ank re li taqlahom, li ke'xq'et b'an li sumwank rik'in "rahok-u, ut rik'in li aatin yal pak'b'il, laa'in kinmajewaheb' rik'in jun li maje-wank q'axal nim ut ra.

5 Xb'aan naq laa'in, li Qaawa', sa' lin ch'ool kintaqla xyeeb'al, naq a' yaal jo' ani junaq chi winq li wan sa' li k'anjelil tawb'ilaq jo' aj q'etol aatin, malaj ut sa' jalan chik aatin, tixq'et li sumwank li b'ak'b'ilex wi', a'an majewanb'ilaq sa' lix yu'am, ut taayeq'iiq xb'aan li ani nawaj;

6 Xb'aan naq laa'in, li Qaawa', maak'a'aq "inb'atz'unlenkil sa' li k'a'aq re ru a'in—

7 Ut chixjunil a'in re naq li ani maak'a' xmaak sa' eeyanq ink'a' taajite'q rochb'een li moko tiik ta xch'ool; ut re naq li ani wan xmaak sa' eeyanq ink'a' tixkol rib'; xb'aan naq laa'in, li Qaawa', kinyeechi'i eere jun "koroon re loq'alil sa' lin nim uq'.

8 Jo'kan ut, a' yaal jo' tawb'ilex jo' aj q'etol aatin, ink'a' taaruq teekol eerib' chiru lin josq'il sa' lee yu'am.

9 A' yaal jo' "nekex'isiik chaq xb'aan q'etok aatin, ink'a' naru ne-kekol eerib' chiru lix ^bchiq'lehom

104 1a Tz. ut S. 78:3-15.

K'UTUL RAQAL:

K'anjelil sa' Junajil.

4a K'UTUL RAQAL:

Rahok-u.

6a Gal. 6:7-9.

7a Isa. 62:3;

Tz. ut S. 76:56.

K'UTUL RAQAL:

Loq'alil.

9a K'UTUL RAQAL: Isiik

chaq.

b Tz. ut S. 82:21.

laj 'Satanas toj sa' xkutankil li tojb'al-ix.

10 Ut nink'e anajwan eere wan-kilal chalen sa' li hoonal ajwi' a'in, naq wi ani junaq chi winq sa' eeyanq, li wan sa' li k'anjelil, natawman jo' aj q'etol aatin ut moko naxjal ta xk'a'uxl chirix li maa'usilal, naq teeq'axtesi chiru lix chiq'lehom laj tza; ut maak'a'aq xwankil "chixk'amb'al chaq li maa'usilal sa' eeb'een.

11 A'an xchaab'ilal inna'leb'; jo'kan naq jun taqlahom nink'e eere, naq teek'uub' eerib' ut teexaqab' re li junjunq chi winq lix "mertoomil;

12 Re naq li junjunq chi winq tixye resil we li mertoomil li xaqab'anb'il choq' re.

13 Xb'aan naq na'ajman ru naq laa'in, li Qaawa', tink'e li junjunq chi winq chi "teneb'anb'il, jo' jun ^bmertoom sa' xb'een li ruchich'och'il osob'tesihom, li kin-yiib' ut kinkawresi choq' reheb' li yo'ob'tesinb'ileb' inb'aan.

14 Laa'in, li Qaawa', kinheleb'ank re li choxa, ut "kinkab'la li ruchich'och', tz'aqal ^bxyiib'ahom li wuq'; ut we laa'in chixjunil li k'a'aq re ru wan chi sa'.

15 Ut a'an li wajom xk'eeb'al li

taak'anjelaq reheb' lin santil paa-b'anel, xb'aan naq we laa'in chixjunil li k'a'aq re ru.

16 A'b'anan tento naq taab'aanumanq jo' chanru "inna'leb' laa'in, ut k'ehomaq reetal, a'in li na'leb' li kintaqla xyeeb'al laa'in, li Qaawa', re xk'eeb'al li taak'anjelaq reheb' lin santil paab'anel, re naq te'taqsiiq xloq'al li ^bneb'a', rik'in naq kub'sinb'ileb' li b'ihom.

17 Xb'aan naq nujenaq li "ruchich'och', ut wan tz'aqal ut xikenaq chik xb'een; relik chi yaal, xinkawresi chixjunil li k'a'aq re ru, ut xink'e reheb' li ralaal xk'ajoleb' li winq naq te'wanq choq' aj ^bb'aanunel xjuneseb' rib'.

18 Jo'kan ut, wi ani junaq chi winq tixchap xkomon li "naab'alil li kin-yiib', ut moko tixk'e ta lix jachal, jo' chanru li ^bchaq'rab' re lin evangelio, reheb' li 'neb'a' ut li maak'a'eb' wan re, a'an, rochb'eenaqeb' laj maak, tixtaqsi chaq sa' ^dxb'alb'a li rilob'aal, chi wanq sa' rahilal.

19 Ut anajwan, chi yaal ninye eere, chirix li eechej re li "k'anjelil—

20 Choq' re lin moos aj Sidney Rigdon chixaqab'amanq li na'ajej li wan wi' anajwan, ut lix ch'och'il li k'uub'leb'al tz'uuum choq' xmertoomil ilom, re xk'ulb'al li taak'anjelaq

9c K'UTUL RAQAL: Aj tza.

10a Tz. ut S. 109:25-27.

11a Tz. ut S. 42:32.

K'UTUL RAQAL: Mertoom, mertoomil.

13a K'UTUL RAQAL: Teneb'aak, teneb'anb'il.

b Tz. ut S. 72:3-5, 16-22.

14a Isa. 42:5; 45:12.

K'UTUL RAQAL:

Yo'ob'tesink.

b Sal. 19:1; 24:1.

16a Tz. ut S. 105:5.

K'UTUL RAQAL: Tenq'ank.

b 1 Sam. 2:7-8; Luk. 1:51-53; Tz. ut S. 88:17.

17a Tz. ut S. 59:16-20.

K'UTUL RAQAL: Ruchich'och'.

b K'UTUL RAQAL: Xtaql ch'oolej.

18a Luk. 3:11;

Stgo. 2:15-16.

b Tz. ut S. 42:30.

c Prov. 14:21;

Mos. 4:26;

Tz. ut S. 52:40.

d Luk. 16:20-31.

19a K'UTUL RAQAL:

K'anjelil sa' Junajil.

re naq yoo chi k'anjelak sa' li wawimq, jo' chanru ajwi' nawaj, jo'qe tink'e xtaqlankil.

21 Ut chib'aanumanq chixjunil li k'a'aq re ru jo' chanru li na'leb' k'eeb'il xb'aan li k'anjelil, ut li k'u-lub'anb'ilaq sa' komonil, malaj lix yaab' xkux li k'anjelil, li neke'wan sa' li ch'och' Kirtland.

22 Ut li mertoomil ut osob'tesink a'in, laa'in, li Qaawa', nink'ojob' sa' xb'een lin moos aj Sidney Rigdon choq' osob'tesink sa' xb'een a'an, ut eb' li riyajil moqon chirix;

23 Ut tink'ihob'resi li osob'tesink sa' xb'een a'an, a' yaal jo' taawanq chi tuulan xch'ool chiwu.

24 Ut jo'kan wi'chik, choq' re lin moos aj Martin Harris chixaqab'amanq, choq' xmertoomil ilom, li jun siir chi ch'och' li kixk'ul lin moos aj John Johnson jo' reeqaj li reechanihom chaq junxil, choq' re a'an ut li riyajil moqon chirix;

25 Ut a' yaal jo' tiik chi paab'ank, tink'ihob'resi li osob'tesink sa' xb'een a'an ut li riyajil moqon chirix.

26 Ut lin moos aj Martin Harris chixq'axtesihag lix tumin re naq taach'olob'amanq li waatin, jo' chanru naq lin moos aj Jose Smith, alalb'ej, tixb'eresi.

27 Ut jo'kan wi'chik, lin moos aj Frederick G. Williams chixk'ul li na'ajej li wan wi' rochoch anajwan.

28 Ut lin moos aj Oliver Cowdery chixk'ul li jun siir li wan chixk'atq li ochoch, li tento taawanq choq'

k'anjeleb'aal re k'uub'ank hu, a'an li xb'een siir chi ch'och', ut jo'kan ajwi' li jun siir wan wi' rochoch lix yuwa'.

29 Ut eb' lin moos aj Frederick G. Williams ut laj Oliver Cowdery che'xk'ul li k'anjeleb'aal re k'uub'ank hu ut chixjunil li k'a'aq re ru wan rochb'een.

30 Ut a'inaq lix mertoomil ilomeb' li taaxaqab'amanq choq' reheb'.

31 Ut a' yaal jo' tiikeb' chi paab'ank, k'ehomaq reetal te'wosob'tesi, ut tink'ihob'resi li osob'tesink sa' xb'eeneb'.

32 Ut a'in xtiklajik li mertoomil li kinxaqab' choq' reheb' a'an, choq' reheb' ut li riyajileb' moqon chirixeb'.

33 Ut, a' yaal jo' tiikeb' chi paab'ank, tink'ihob'resi li osob'tesink sa' xb'eeneb' a'an ut li riyajileb' moqon chirixeb', a'anaq ajwi' jun xk'ihanik li osob'tesink.

34 Ut jo'kan wi'chik, lin moos aj John Johnson chixk'ul li ochoch li wan wi' anajwan, ut li eechanihomej, chixjunil, ka'ajwi' li ch'och' li eetanb'il choq' re "xkab'lankileb' li wochoch ink'a', li natawman sa' li eechanihomej a'an, ut eb' li jar siir li yeeb'ileb' resil choq' re lin moos aj Oliver Cowdery.

35 Ut a' yaal jo' tiik chi paab'ank, laa'in tink'ihob'resi li osob'tesink sa' xb'een.

36 Ut a'an rajom inch'ool naq a'an tixk'ayi li jar siir chi ch'och' li jachjookeb' ru choq' re xwaklesinkil li tenamit reheb' lin santil paab'anel,

a' yaal jo' taak'ehe'q chi nawmank re xb'aan lix "yaab' xkux li Musiq'ej, ut jo' chanru li na'leb' k'eeb'ilaq xb'aan li k'anjelil, ut lix yaab' xkux li k'anjelil.

37 Ut a'inaq xtiklajik li mertoomil li kinxaqab' choq' re a'an, jo' jun osob'tesink choq' re a'an ut li riyajil moqon chirix.

38 Ut a' yaal jo' tiik chi paab'ank, tink'ihob'resi jun xk'ihanik li osob'tesink sa' xb'een.

39 Ut jo'kan wi'chik, choq' re lin moos aj Newel K. "Whitney chixaqab'amanq eb' li ochoch ut li jun siir chi ch'och' li wan wi' anajwan, ut li jun siir ut li kab'l wan wi' li k'ayib'aal anajwan, ut jo'kan ajwi' li jun siir li wan sa' li xxuk b'e junpak'al li k'ayib'aal sa' xtze li saq'e, ut jo'kan ajwi' li jun siir wan wi' li yib'leb'aal cha.

40 Ut chixjunil a'in kinxaqab' choq' re lin moos aj Newel K. Whitney choq' xmertoomil ilom, choq' osob'tesink sa' xb'een a'an ut li riyajil moqon chirix, choq' re lix chaab'ilal li k'ayib'aal re lin k'anjelil li kinxaqab' choq' re lin oqech sa' li ch'och' Kirtland.

41 Relik chi yaal, a'in chi yaal li mertoomil ilom li kinxaqab' choq' re lin moos aj N. K. Whitney, anchal ajwi' li k'ayib'aal a'in, re a'an rochb'een lix "baanunel k'anjel, ut li riyajil moqon chirix.

42 Ut a' yaal jo' tiik chixpaab'ankil lin taqlahom, li kink'e re,

tink'ihob'resi li osob'tesink sa' xb'een a'an ut li riyajil moqon chirix, a'anaq ajwi' jun xk'ihanik li osob'tesink.

43 Ut jo'kan wi'chik, choq' re lin moos aj Jose Smith, alalb'ej, chixaqab'amanq li jun siir chi ch'och' li jachjo ru choq' re xkab'lankil li wochoch, li ka'kaal chi b'isleb' che' xnajtil li roq ut kab'laju xnimal li ru, ut jo'kan ajwi' li eechanihomej wan wi' lix yuwa' anajwan;

44 Ut a'in xtiklajik li mertoomil li kinxaqab' choq' re, choq' osob'tesink sa' xb'een a'an, ut sa' xb'een lix yuwa'.

45 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, kink'uula jun eechanihomej choq' re lix "yuwa', choq' re li taak'anje-laq re; jo'kan naq a'an taak'ehe'q sa' ajl sa' rochoch lin moos aj Jose Smith, alalb'ej.

46 Ut tink'ihob'resi li osob'tesink sa' xb'een li rochoch lin moos aj Jose Smith, alalb'ej, a' yaal jo' tiik chi paab'ank, a'anaq ajwi' jun xk'ihanik li osob'tesink.

47 Ut anajwan, jun taqlahom ninke eere chirix Sion, naq ink'a' chik texwanq chi b'ak'b'il jo' k'anjelil sa' junajil rik'ineb' lee komon sa' Sion, ka'ajwi' chi jo'ka'in—

48 Chirix naq k'uub'amb'il eerib', taayeemanq eere li K'anjelil sa' Junajil re li "Roqechal Sion, li Tenamit Kirtland. Ut eb' lee komon, chirix naq k'uub'amb'ileb' rib',

36a K'UTUL RAQAL:
K'utb'esink, k'utb'esinb'il na'leb'.
39a K'UTUL RAQAL:
Whitney, Newel K.

41a Tz. ut S. 84:112-113.
45a Tz. ut S. 90:20.
K'UTUL RAQAL:
Smith, Jose,
yuwa'b'ej.

48a Tz. ut S. 82:13; 94:1;
109:59.
K'UTUL RAQAL:
Oqech, roqechal.

taayeemanq reheb' li K'anjelil sa' Junajil re li Tenamit Sion.

49 Ut k'uub'anb'ilaqeb' sa' tz'aqal xk'ab'a' li junjunq reheb', ut sa' tz'aqal lix k'ab'a'eb'; ut te'xb'aanu lix b'aanuhomeb' sa' tz'aqal lix k'ab'a'eb', ut sa' tz'aqal xk'ab'a' li junjunq reheb';

50 Ut laa'ex teeb'aanu lee b'aanuhom sa' tz'aqal lee k'ab'a', ut sa' tz'aqal xk'ab'a' li junjunq eere.

51 Ut a'in kintaqla chi b'aanumank choq' re lee kolb'al, ut jo'kan ajwi' choq' re lix kolb'aleb' a'an, sa' xk'ab'a' naq "ke'alinasiiik chaq, ut li k'aru toj taachalq.

52 Rik'in naq ak q'etb'ileb' li "sumwank xb'aan q'etok aatin, xb'aan li b'rahok-u ut li aatin yal pak'b'il—

53 Jo'kan naq raqb'ilex jo' k'anjelil sa' junajil rik'ineb' lee komon, jo'kan naq moko b'ak'b'ilex ta chik, ka'ajwi' toj sa' li hoonal a'in rik'ineb', ka'aj chik chi jo'ka'in, jo' kinye, chi to'ninb'il, jo' chanru k'uub'anb'ilaq sa' komonil xb'aan li k'anjelil a'in, sa' ch'utam, jo' chanru taaruhanq sa' li wankek wi', ut jo' b'eresinb'ilaq xb'aan xyaab' xkux li ch'utam.

54 Ut jo'kan wi'chik, jun taqlahom nink'e eere chirix lee mertoomil ilom li kinxaqab' choq' eere.

55 K'ehomaq reetal, chixjunil li eechej a'in we laa'in, malaj ut maa'ka' xyaalal lee paab'aal, ut tawb'ilex

jo' aj ka'pak'al-u, ut q'etb'il li sumwank li kek'uub' wik'in;

56 Ut wi weheb' li eechej, rik'in a'an "mertoomex; wi b'an ink'a', maawa'ex mertoom.

57 A'b'anan, chi yaal ninye eere, kexinxaqab' chi wank choq' mertoom sa' xb'een li wochoch, re naq mertoomaqex chi yaal.

58 Ut choq' re li ajom a'in naq kexintaqla chixk'uub'ankil eerib', re xk'uub'ankil choq' hu "li waatin, lix tz'aqalileb' lin loq'laj hu, li k'utb'esinb'il na'leb' li kink'e eere, ut li moqon tink'e chi jo'q'ehaq eere—

59 Choq' re xwaklesinkil lin iglees ut awa'b'ejihom sa' li ruchich'och', ut re xkawresinkileb' lin tenamit choq' re lix "q'ehil naq b'tinhilanq rik'ineb', li ak haye'k chaq re.

60 Ut teekawresi choq' eere jun xna'aj li k'uuleb'aal tumin, ut teeq'axtesi choq' re lin k'ab'a'.

61 Ut teexaqab' junaq sa' eeyanq chirilb'al li k'uuleb'aal tumin, ut a'an taak'ojob'amanq choq' re li osob'tesink a'in.

62 Ut taawanq jun tz'apleb' chiru li k'uuleb'aal tumin, ut chixjunil li k'a'aaq re ru loq' taaq'axtesimanq sa' li k'uuleb'aal tumin; ut maajun winq sa' eeyanq tixye naq aj eechal re, chi moko jun raqalaq, xb'aan naq eerehaq chejunilex sa' junajil.

63 Ut tink'e eere chalen sa' li

51a Tz. ut S. 109:47.

52a K'UTUL RAQAL: Sumwank.

b K'UTUL RAQAL: Rahok-u.

56a K'UTUL RAQAL: Mertoom, mertoomil.

58a K'UTUL RAQAL: Jaltesinb'il ru xb'aan laj Jose Smith (JJS).

59a K'UTUL RAQAL: Jun Mil Chihab'.

b Tz. ut S. 1:35-36; 29:9-11.

hooal a'in; ut chek'e reetal anajwan, naq texxik ut teeroksi li mertoomil li kinxaqab' choq' eere, ka'ajwi' naq li k'a'aq re ru loq' ink'a', re taa'uxmanq xk'uub'ankil choq' hu li k'a'aq re ru loq' a'in jo' kinye.

64 Ut lix "tz'aq li k'a'aq re ru loq', taak'uulamanq sa' li k'uuleb'aal tumin, ut taak'ehe'q jun tz'apleb' chiru, ut moko oksinb'ilaq ta chi moko isinb'ilaq chaq sa' li k'uuleb'aal tumin xb'aan anihaq, chi moko taahitmanq li tz'apleb' li taak'eemanq chiru, ka'ajwi' xb'aan xyaab' xkux li k'anjelil, malaj xb'aan taqlahom.

65 Ut chi jo'kan teek'uula lix tz'aq li k'a'aq re ru loq' re li k'uuleb'aal tumin, choq' re li ajom loq' ut sant.

66 Ut a'inaq li loq'laj k'uuleb'aal tumin re li Qaawa' taayeemanq re; ut k'eeb'ilaq jun tz'apleb' chiru, re naq santaq ut q'axtesinb'ilaq choq' re li Qaawa'.

67 Ut jo'kan wi'chik, taawanq jallan chik k'uuleb'aal tumin kawresinb'il, ut jun aj k'uulahom tumin xaqab'anb'il re xk'uulankil li k'uuleb'aal tumin, ut taak'eemanq jun tz'apleb' chiru;

68 Ut chixjunil li tumin li nekek'ul sa' lee mertoomil, rik'in xnimob'resinkil li eechej li kinxaqab' choq' eere, li ochoch, malaj li ch'och', malaj li wakax, malaj chixjunil li k'a'aq re ru, ka'ajwi' li tz'iib'ahom li sant ut loq' ink'a', li kink'uula choq' we laa'in, choq' re li ajom sant ut loq',

taak'eemanq sa' li k'uuleb'aal tumin a' yaal sa' junpaat jo' nekek'ul li tumin, chi cient, malaj chi lajetq roxk'aal, malaj chi junmay, malaj chi lajeeb', malaj chi oob'.

69 Malaj sa' jalan chik aatin, wi ani junaq winq sa' eeyanq naxk'ul oob' pees chixk'ehaq sa' li k'uuleb'aal tumin, malaj wi naxk'ul lajeeb', malaj junmay, malaj jun cient, chixb'aanuhag ajwi' chi jo'kan;

70 Ut maajun sa' eeyanq chixye naq re a'an; xb'aan naq ink'a' taayeemanq naq rehaq, chi moko jun raqalag.

71 Ut maajun raqal taa'oksimanq, chi moko taa'isimanq chaq sa' li k'uuleb'aal tumin, ka'ajwi' xb'aan lix yaab' xkux ut chi k'ulub'anb'il sa' komonil xb'aan li k'anjelil.

72 A'inaq ut lix yaab' xkux ut li k'ulub'anb'ilaq sa' komonil xb'aan li k'anjelil—naq yalaq ani chi winq sa' eeyanq tixye re laj k'uulanel tumin: Nawaju ru a'in re intenq'ankil sa' inmertoamil—

73 Wi oob' pees, malaj wi lajeeb' pees, malaj junmay, malaj lajeeb' roxk'aal, malaj jun cient, laj k'uulanel tumin tixk'e re li jo' nimal naraj ru re xtenq'ankil sa' lix mertoomil—

74 Toj reetal naq taatawmanq naq aj q'etol aatin, ut k'utb'esinb'ilaq chiru li ch'utam re li k'anjelil chi ch'olch'o naq a'an jun mertoom moko tiik ta ut "maak'a' xna'leb'.

75 A'b'an chiru jo' najtil wan tz'aqal sa' li komonil, ut tiik chi paab'ank ut chaab'il xna'leb' sa'

xmertoomil, a'inaq li reetalil chiru laj k'uulanel tumin, naq laj k'uulanel tumin ink'a' tixram xk'eeb'al.

76 A'b'an wi taa'uxq li q'etok aatin, laj k'uulanel tumin taawanq rub'el xwankil li ch'utam ut lix yaab' xkux li k'anjelil.

77 Ut wi taa'uxq naq taatawmanq naq laj k'uulanel tumin a'an jun mertoom moko tiik ta ut maak'a' xna'leb', taawanq rub'el xwankil li ch'utam ut lix yaab' xkux li k'anjelil, ut taa'isimanq chaq sa' xna'aj, ut "jalan chik taaxaqab'amanq sa' xna'aj.

78 Ut anajwan, chi yaal ninye eere, chirix lee k'as—k'ehomaq reetal, a'an rajom inch'ool naq "teetoj chixjunil lee b'k'as.

79 Ut a'an rajom inch'ool naq "teetuulanob'resi eerib' chiwu, ut teetaw li osob'tesink a'in rik'in li b'yalok q'e ut li tuulanil ut li tijok chi wank li paab'aal.

80 Ut a' yaal jo' chanru naq yalb'il eeqe ut tuulan eech'ool, ut nekek'anjela li "tijok chi wank eepaab'aal, k'ehomaq reetal, laa'in tinq'unob'resi li raameb' li ani wan wi' eek'as, toj reetal naq tintaqla eere k'a'ru teekol wi' eerib'.

81 Jo'kan ut, chetz'iib'a li hu chi seeb' re xtaqlankil Nueva York,

ut chetz'iib'a jo' chanru li yeeb'ilaq xb'aan lin "Musiq', ut laa'in tinq'unob'resi xch'ooleb' li ani wan wi' eek'as, ut isinb'ilaq chaq sa' xk'a'uxleb' xk'amb'al chaq li cha'aj-kilal sa' eeb'een.

82 Ut a' yaal jo' tuulan eech'ool ut "tiikex chi paab'ank ut nekepatz' ink'ab'a, k'ehomaq reetal, tink'e eere li b'q'axok-u.

83 Nink'e eere jun yeechi'ihom, naq texkoleq li jun sut a'in chiru lee moosil.

84 A' yaal jo' nak'eeman eere xk'ulb'al chi to' li tumin chi cient, malaj chi mil, toj reetal ajwi' naq teetaw chi to'ninb'il tz'aqal re teekol eerib' chiru moosil, a'an k'eeb'il eere.

85 Ut yeechi'ihomaq li eechej li kink'e sa' eeruq', li jun sut a'in, rik'in xk'eeb'al eek'ab'a' chi k'ulub'anb'il sa' komonil malaj chi jalan chik chan ru, jo' chanru teek'oxla naq us.

86 Nink'e eere xb'aanunkil a'in li jun sut a'in; ut k'ehomaq reetal, wi nekex'ok chixb'aanunkil li k'a'aq re ru li kink'ojob' cheru, jo' chanru lin taqlahom, chixjunil li k'a'aq re ru a'in we laa'in, ut laa'ex inmertoom, ut laj eechal kab'l ink'a' tixkanab' chi weqe'k li rochoch. Chi jo'kan. Amen.

77a Tz. ut S. 107:99-100.

78a Tz. ut S. 42:54.

b K'UTUL RAQAL: K'as.

79a K'UTUL RAQAL: Tuulan xch'ool.

b K'UTUL RAQAL: Yalok q'e.

80a Stgo. 5:15.

81a K'UTUL RAQAL: Santil Musiq'ej.

82a Luk. 14:11;

Tz. ut S. 67:10.

b Tz. ut S. 103:36.

TASAL 105

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith li Profeet, chire li Nima' Fishing, Missouri, 22 Junio 1834 (History of the Church, 2:108-111). Ak kiniman chaq li rahob'tesiik xb'aaneb' li ch'uut chi aj rahob'tesinel, ut wankeb' li k'uub'amb'il molam chalenaqeb' chaq sa' junjunqeb' li condado li ke'yehok re naq te'xsacheb' li tenamit. Li Profeet kichal chaq Kirtland sa' xjolomil jun ch'uut chi winq, a'an Xteepal Sion yeeb'il re, li ke'xk'am chaq li aq'ej ut li k'a'aq re ru taak'anjelaq reheb'. Naq wank li jun ch'uut a'in chi k'ojk'o chire li nima' Fishing, li Profeet kixk'ul li k'utb'esinb'il na'leb' a'in.

1-5, *Sion taawaklesimanq rik'in xpaab'ankil li choxahil chaq'rab'*; 6-13, *Taab'aymanq lix tojb'al rix Sion chiru jarub'aq kutan*; 14-19, *Li Qaawa' tixpleeti li pleet re Sion*; 20-26, *Eb' laj santil paab'anel tento naq chaab'ilaqeb' xna'leb' ut ink'a' te'xnima rib' chirix li xningal ru k'anjel naq yookeb' chixch'utub'ankil rib'*; 27-30, *Tento taaloq'manq li ch'och' sa' Jackson ut eb' li condado sa' xsutam*; 31-34, *Eb' li xbeenil te'xk'ul jun tiqib'aak sa' li rochoch li Qaawa' sa' Kirtland*; 35-37, *Eb' laj santil paab'anel li b'oqb'ileb' ut sik'b'ileb' ru te'santob'resimanq*; 38-41, *Eb' laj santil paab'anel tento te'xtaqsi jun xaqxookil eetalil re tuqtuukilal chiru li ruchich'och'.*

CHI yaal ninye eere li kech'utub' eerib' re teetzol li rajom inch'ool chirix lix "tojb'al rix lin tawasinb'il tenamit—

2 K'ehomaq reetal, ninye eere, wi ta moko wan ta li "q'etok aatin re

lin tenamit, ut nin'aatinak chirix li iglees ut moko chirix ta li junjunq, anajwan ajwi' raj ke'ru raj chi toje'k rix.

3 A'b'an k'ehomaq reetal, maji' neke'xtzol ab'ink chiru li k'a'aq re ru kinpatz' sa' ruq'eb'; nujenaqeb' b'an rik'in li k'iila paay chi maa'usilal, ut ink'a' "neke'xk'e xkomon li k'aru reheb', jo' li xk'ulub'eb' raj laj santil paab'anel, reheb' li neb'a' ut li tawasinb'il sa' xyanqeb';

4 Ut moko "wankeb' ta sa' junajil jo' chanru li junajil li teneb'amb'il xb'aan xchaq'rab'il li choxahil awa'b'ejihom;

5 Ut "Sion ink'a' naru chi waklesimank, ^bwi ink'a' rik'in li jar raqal re lix 'chaq'rab'il li choxahil awa'b'ejihom; chi jalan chik chanru, ink'a' naru nink'ul wik'in.

6 Ut eb' lin tenamit tento naq "te'q'use'q toj reetal naq te'xtzol ^bab'ink chiwu, wi taa'ajmanq chi jo'kan, rik'in li rahilal te'xnumsi.

105 1a Tz. ut S. 100:13.

2a Tz. ut S. 104:4-5, 52.

3a Hech. 5:1-11;
Tz. ut S. 42:30.

K'UTUL RAQAL:

Q'axtesink, chaq'rab'

re q'axtesink-ib'.

4a Tz. ut S. 78:3-7.

5a K'UTUL RAQAL: SION.

b Tz. ut S. 104:15-16.

c Tz. ut S. 88:22.

6a Tz. ut S. 95:1-2.

K'UTUL RAQAL:

Q'usuk, xq'usb'al.

b K'UTUL RAQAL:

Ab'ink chiru.

7 Moko nin'aatinak ta chirixeb' li xaqab'anb'ileb' chixjolominkil lin tenamit, li wankeb' choq' "xb'een li xb'eenil re lin iglees, xb'aan naq moko chixjunileb' ta wankeb' rub'el li tojb'a-maak a'in.

8 A'b'an nin'aatinak chirixeb' lin iglees li wankeb' sa' jalaneb' chik li na'ajej—wankeb' naab'al li te'xye: B'ar wan li Dios reheb'? K'ehomaq reetal, a'an taakoloq reheb' sa' xq'ehil li rahilal, malaj ut laa'o ink'a' tootaq'q Sion, ut taakanaaq qik'in li qatumin.

9 Jo'kan ut, sa' xk'ab'a' li "q'etok aatin xb'aan lin tenamit, aajel ru choq' we naq eb' li xb'eenil we te'oyb'ening chiru jarub'aq kutan re taatojmanq rix Sion—

10 Re naq eb' ajwi' a'an taaruq te'wanq chi kawresinb'il, ut re naq eb' lin tenamit te'ruuq chi tzole'k chi tz'aqal wi'chik re ru, ut te'xtaw xna'leb' rik'in li te'xk'ul, ut te'xnaw chi tz'aqal wi'chik re ru chirix li "teneb'anb'il sa' xb'eeneb', ut li k'a'ru ninteneb' sa' ruq'eb'.

11 Ut a'in ink'a' naru nak'ehe' chi k'ulmank toj reetal naq eb' li "xb'eenil we ^bneke'tiqib'aak rik'in li wankilal chalen chaq taq'q.

12 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, laa'in kinkawresi jun xnimal ru tiqib'aak ut osob'tesink re "taahoymanq sa' xb'eeneb', a' yaal jo'

tiikeb' chi paab'ank ut jo' neke'-kana sa' tuulanil chiwu.

13 Jo'kan ut, aajel ru choq' we naq eb' li xb'eenil we te'oyb'ening chiru jarub'aq kutan, re taatoje'q rix Sion.

14 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, ink'a' ninteneb' sa' ruq'eb' xpleetinkil li pleet re Sion; xb'aan naq, jo' kinye sa' jun k'utb'esinb'il na'leb' junxil, jo'kan ajwi' tintz'aqob'resi ru—laa'in "tinpleeti lee pleet.

15 K'ehomaq reetal, laj "sachonel kintaqla chi sachok ut chixkanab'ankil chi sachenaq eb' li xik' neke'ilok we; ut moko k'iila chihab' ta chik naq eb' a'an ink'a' te'kanaaq chixtz'ajnkil li weechanihom, ut ^bchixmajewankil lin k'ab'a' sa' xb'eeneb' li ch'och' li "kiwosob'tesi re te'ch'utub'amanq lin santil paab'anel.

16 K'ehomaq reetal, laa'in kintaqla re lin moos aj Jose Smith, alalb'ej, naq tixye re lix "kawilal lin junkab'al, reheb' lin pleetinel, eb' lin saaj winq, ut li ak xe'ninqan xchihab', naq te'xch'utub' rib' choq' re lix tojb'al rix lin tenamit, ut te'xrum chaq li najt xteramil kab'l reheb' li xik' neke'ilok we, ut te'xjek'iheb' lix ^bk'aak'aleneleb';

17 A'b'anan lix kawilal lin junkab'al ink'a' ke'ab'in chiru li waatin.

7a Tz. ut S. 20:2-3.

9a Tz. ut S. 103:4.

10a K'UTUL RAQAL:

Xteneb'ankil.

11a K'UTUL RAQAL:

Xb'eenil.

b Tz. ut S. 38:32; 95:8.

K'UTUL RAQAL:

Tiqib'aak,

x'tiqib'ankil.

12a Tz. ut S. 110.

14a Jos. 10:12-

14; Isa. 49:25;

Tz. ut S. 98:37.

15a Tz. ut S. 1:13-14.

b Tz. ut S. 112:24-26.

K'UTUL RAQAL:

Xmajewankil

li Dios.

c Tz. ut S. 84:3-4;
103:35.

16a Tz. ut S. 101:55;
103:22, 30.

b K'UTUL RAQAL:

K'aak'alenk, aj k'aa-
k'alanel tenamit.

18 A'ut a' yaal naq wankeb' li ke'ab'in chiru li waatin, laa'in kin-kawresi jun osob'tesink ut jun "ti-qib'aak choq' reheb', wi neke'kana chi tiik chi paab'ank.

19 Laa'in wab'ihom lix tijeb', ut tink'ulub'a lix mayejeb', ut na'aj-man ru choq' we naq te'k'ame'q toj arin jo' jun xyalb'al rix lix "paab'aaleb'.

20 Ut anajwan, chi yaal ninye eere, jun taqlahom nink'e eere, naq jo' k'ihal eere kexchal toj arin, li neke'ru chi kanaak sa'eb' li na'ajej sa' xsutam, che'kanaaq;

21 Ut eb' li ani ink'a' neke'ru chi kanaak, li wankeb' xjun-kab'al sa' releb' saq'e, che'kanaaq chiru jarub'aq kutan, a' yaal jo' tixxaqab' lin moos aj Jose choq' reheb';

22 Xb'aan naq laa'in tink'e xna'leb' chirix a'in, ut chixjunil li k'a'aq re ru li tixxaqab' a'an choq' reheb', taatz'aqloq ru.

23 Ut eb' lin tenamit li wankeb' sa'eb' li na'ajej sa' xsutam, che'-wanq chi tiikeb' tz'aqal chi paab'ank, ut chi k'eeb'ileb' xch'ool chi tijok, ut chi tuulaneb' xch'ool chiwu, ut me'xk'utb'esi li k'a'aq re ru kink'utb'esi chiruheb', toj reetal naq xchaab'ilal inna'leb' naq taak'utb'esimanq.

24 Mex'aatinak chirixeb' li raq-b'a-aatin, chi moko "chenima eerib' chirix li paab'aal, chi moko chirix li xninqal ru k'anjel; aj ajaq

b'an eeru naq teech'utub' eerib', a' yaal sa' li jun chi na'ajej jo' li naru, jo' chanru xch'ooleb' li tenamit.

25 Ut k'ehomaq reetal, tink'e eere chaab'ilal ut usilal sa' li rilob'aa-aleb' a'an, re taaruq texhilank sa' "tuqtuukilal ut sa' xyaalalil, naq yookex chixyeeb'al reheb' li tenamit: K'anjarahomaq ru li raq-b'a-aatin ut li tiik ruhil na'leb' choq' qe jo' chanru li chaq'rab', ut k'ehomaq reeqaj chirix li rahilal kiquak'ul.

26 Anajwan, k'ehomaq reetal, ninye eere, ex li raab'ilex inb'aan, chi jo'ka'in texruuq chixtawb'al usilal sa' li rilob'aaaleb' li tenamit, toj reetal naq lix "teepal laj Israel q'axal nim taawulaq.

27 Ut laa'in tinq'unob'resi xch'oo-leb' li tenamit, jo' kinb'aanu re lix ch'ool laj "Farahon, chi jo'q'ehaq, toj reetal naq lin moos aj Jose Smith, alalb'ej, ut eb' li xb'eenil we, li keb'inxaqab', te'wanq xhoo-nal re xch'utub'ankil lix kawilal lin junkab'al,

28 Ut re xtaqlankileb' li "winq chaab'ileb' xch'ool, re xtzaqob're-sinkil ru li k'a'ru kintaqla chirix b'xloq'b'al chixjunil li ch'och' sa' li condado Jackson li naru xloq'b'al, ut sa'eb' li condado li wankeb' chixk'atq sa' xsutam.

29 Xb'aan naq a'an rajom inch'ool naq te'loq'e'q li ch'och' a'in; ut chirix naq loq'b'ileb' naq eb' lin san-til paab'anel te'reechaniheb' jo'

18a Tz. ut S. 110:8-10.

19a K'UTUL RAQAL:
Paab'aal.

24a Tz. ut S. 84:73.

K'UTUL RAQAL:
Q'etq'etil.

25a K'UTUL RAQAL:
Tuqtuukilal.

26a Joel 2:11.

27a Gen. 47:1-12.

28a Tz. ut S. 101:73.

b Tz. ut S. 42:35-36.

chanru li chaq'rab' re ^aq'axtesink-ib' li k'eeb'il inb'aan.

30 Ut chirix naq loq'b'ileb' li ch'och' a'in, laa'in tinwil lix ^ateepal laj Israel chi maak'a'eb' xmaak sa' reechaninkil tz'aqal lix ch'och'eb', li ak ke'xloq' rik'in lix tumineb', ut sa' xrumb'al chaq li najt xteramil kab'l reheb' li xik' neke'ilok we li wanqeb' sa' xb'een, ut sa' xjek'in-kileb' lix k'aak'aleneleb', ut sa' ^bree-qajunkil choq' we li xik' neke'ilok we toj sa' rox sa' xkaa xtasalil lix tenamiteb' li xik' neke'ilok we.

31 A'b'anan, xb'een wa chiwulaq lin teep chi q'axal nim ru, ut chiwanaq chi ^asantob'resinb'il chiwu, re naq taakanaaq chi chaq'al ru jo' li saq'e, ut saqen ru jo' li ^bpo, ut re naq xuwajelaq lix taqsinb'il eetalil chiruheb' chixjunil li tenamit;

32 Re naq eb' li awa'b'ejihom re li ruchich'och' a'in minb'ilaqeb' ru chixyeeb'al xyaalal naq li awa'b'ejihom re Sion a'an chi tz'aqal yaal li ^arawa'b'ejihom li qaDios ut lix Kristo; jo'kan ut, choowanq chi ^bk'eeb'il rub'el lix chaq'rab' Sion.

33 Chi yaal ninye eere, aajel ru choq' we naq eb' li xb'een li xb'eenil re lin iglees te'xk'ul lix

^atiqib'ankileb' chalen chaq taq'e'q sa' li wochoch, li kintaqla chi kab'-lamank choq' re lin k'ab'a' sa' li ch'och' Kirtland.

34 Ut eb' li taqlahom li kink'e chirix Sion ut lix ^achaq'rab' a'an, che'k'anjelamanq ut che'tz'aqloq ru, chirix naq tojb'il rix Sion.

35 Ak wanjenaq jun kutan re ^ab'oqok, a'b'anan xchal xq'e-hil naq taawanq jun kutan re sik'ok-u, ut che'sik'manq ru li ani ^bk'ulub'ejeb'.

36 Ut k'utb'esinb'ilaq chiru lin moos, rik'in xyaab' xkux li Musiq'ej, li ani ^asik'b'ileb' ru; ut eb' a'an ^bte'santob'resiiq;

37 Ut a' yaal jo' neke'xpaab' li ^ana'leb' te'xk'ul, te'wanq xwankil chirix k'iila kutan chixb'aanunkil chixjunil li k'a'aq re ru chirix Sion.

38 Ut jo'kan wi'chik ninye eere, chepatz' li tuqtuukilal, moko ka'aj ta wi' rik'ineb' li ani ke'sak'ok eere, rik'ineb' ajwi' chixjunil li tenamit;

39 Ut taqsihomaq jun ^aeetalil re ^btuqtuukilal, ut taqlahomaq jun aatin re tuqtuukilal toj sa' xmaril li ruchich'och';

40 Ut chetz'aama li tuqtuukilal chiruheb' chixjunil li ke'sak'ok

29a Tz. ut S. 42:30.

K'UTUL RAQAL: Q'axtesink, chaq'rab' re q'axtesink-ib'; K'anjelil sa' Junajil.

30a Tz. ut S. 35:13-14; 101:55; 103:22, 26.

b Tz. ut S. 97:22.

31a K'UTUL RAQAL: Santob'resinb'.

b Cant. 6:10; Tz. ut S. 5:14; 109:73.

32a Apok. 11:15.

K'UTUL RAQAL:

Awa'b'ejihom re choxa malaj rawa'b'ejihom li Dios.

b K'UTUL RAQAL: Jolo-mink tenamit.

33a Tz. ut S. 95:8-9.

K'UTUL RAQAL: Titiqib'aak, xtiqib'ankil.

34a Tz. ut S. 42 nawb'il ru jo' li "Chaq'rab'."

35a K'UTUL RAQAL: B'oqok, b'oqb'il xb'aan li Dios, xb'oqb'al.

b K'UTUL RAQAL:

K'ulub'ej, k'ulub'eji.

36a Tz. ut S. 95:5.

K'UTUL RAQAL: Sik'ok-u.

b K'UTUL RAQAL:

Santob'resinb'.

37a K'UTUL RAQAL: Na'leb' k'eeb'il.

39a K'UTUL RAQAL: Eetalil taqsinb'il.

b K'UTUL RAQAL: Tuqtuukilal.

eere, jo' chanru lix yaab' xkux li Musiq'ej li wan eerik'in, ut "chixjunil li k'a'aq re ru taak'anjelaq sa' junajil choq' re eechaab'ilal.

41 Jo'kan ut, tiikaqex chi paa-b'ank, ut k'ehomaq reetal, ut ilomaq, laa'in wankin "eerik'in toj sa' li roso'jik. Chi jo'kan. Amen.

TASAL 106

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith li Profeet, sa' Kirtland, Ohio, 25 Noviembre 1834 (History of the Church, 2:170–171). Li k'utb'esinb'il na'leb' a'in b'eresinb'il re laj Warren A. Cowdery, jun ras laj Oliver Cowdery.

1–3, *Laj Warren A. Cowdery nab'o-qe' jo' jun jek'inb'il aj k'anjel*; 4–5, *Eb' li ralal xk'ajol li saqen ink'a' te'tawe'q xb'aan li xkab' xk'ulunik li Qaawa' chanchan jun aj elq'*; 6–8, *Li nimla osob'tesink nachal xb'aan k'anjelak chi tiik sa' li Iglees.*

A'AN rajom inch'ool naq lin moos aj Warren A. Cowdery taaxaqab'amanq ut taak'ojob'amanq choq' jun jolominel taqenaqil aj tij sa' xb'een lin iglees, sa' li ch'och' "Freedom ut eb' li na'ajej sa' xsutam;

2 Ut naq tixjultika lin evangelio li junelik nakana, ut tixtaqsi xyaab' xkux ut tixtijeb' li tenamit, moko ka'aj ta wi' sa' tz'aqal lix na'aj a'an, sa'eb' ajwi' b'an li condado li wankeb' chixk'atq;

3 Ut chixq'axtesi chixjunil lix kutan choq' re li taqenaqil ut santil b'oqok a'in, li nink'e re anajwan, ut

"chixsik' rik'in yalok q'e li b'awa'b'ejihom re choxa ut lix tiikilal, ut chixjunil li k'a'aq re ru na'ajman taak'ehe'q choq' xtz'aqob'; xb'aan naq 'laj k'anjel xk'ulub' lix tojb'al.

4 Ut jo'kan wi'chik, chi yaal ninye eere, lix "k'ulunik li Qaawa' b'taanach'oq chaq, ut taatawe'q li ru-chich'och' xb'aan, chanchan jun 'aj elq' chi q'eq—

5 Jo'kan ut, b'ak'omaq lee yiitoq, re naq laa'exaq li ralal xk'ajol li "saqen, ut re naq moko b'textawe'q ta xb'aan li kutan a'an chanchan jun aj elq'.

6 Ut jo'kan wi'chik, chi yaal ninye eere, kiwan sahil ch'oolejil sa' choxa naq lin moos aj Warren kixkub'si rib' chiru lin xuq', ut kixjach rib' rik'in lix b'alaq'il k'anjeleb' li winq;

7 Jo'kan ut, osob'tesinb'il lin moos aj Warren, xb'aan naq laa'in tinwuxtaana ru; ut us ta wan

40a Rom. 8:28;
Tz. ut S. 90:24; 100:15.

41a Mat. 28:19–20.

106 1a AAN: sa' li tenamit
Freedom, Nueva
York, ut lix sutam.

3a Mat. 6:33.

b K'UTUL RAQAL:
Awa'b'ejihom re
choxa malaj ra-
wa'b'ejihom li Dios.

c Mat. 10:10;
Tz. ut S. 31:5.

4a Stgo. 5:8.

b K'UTUL RAQAL:
Rosoj'ik li kutan,
rosoj'ikil kutan.

c 1 Tes. 5:2.

5a K'UTUL RAQAL: Saqen,
lix saqen li Kristo.

b Apok. 16:15.

“xmajelal xch'ool, laa'in tinwak-lesi a' yaal jo' tixtuulanob'resi rib' chiwu.

8 Ut tink'e re a'an li “usilal ut xk'ojob'ankil lix ch'ool li taaruq taawanq wi' chi xaqxo; ut wi toj

tiik chi paab'ank jo' aj yehol nawom ut jo' saqen chiru li iglees laa'in xinkawresi jun koroon choq' re sa'eb' li ^brochoch lin Yuwa'. Chi jo'kan. Amen.

TASAL 107

K'utb'esinb'il na'leb' chirix li tijonelil, k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith li Profeet, sa' Kirtland, Ohio, sa' li kutan 28 Marzo 1835 (History of the Church, 2:209–217). Sa' li kutan yeeb'il, eb' li Kab'laju ke'xch'utub' rib' sa' ch'utam; li junjung kixch'olob' xq'unal lix metzew ut lix majelal, ke'xye naq jalb'ileb' xk'a'uxl, ut ke'xsik' xk'ulb'al chik xb'eresinkileb' xb'aan li Qaawa'. Okeb' chaq re chixjachb'al rib' sa' li taqlanb'il k'anjel sa' li jar na'ajej li taqlanb'ileb' wi'. Us ta junjung raqal re li jun tasal a'in kik'ule' sa' li kutan yeeb'il, sa' li tz'iib'amb'il esil natawman naq junjung raqal ke'k'ule'k sa' jalan jalanq li kutan, ut wan li ak k'ulb'il sa' Noviembre 1831.

1–6, Wankeb' wiib' li tijonelil: re Melkisedek ut re Aaron; 7–12, Eb' li neke'k'amok re li Tijonelil re Melkisedek wankeb' xwankil chi k'anjelank sa' chixjunileb' li opiis re li Iglees; 13–17, Li obispil najolomin sa' xb'een li Tijonelil re Aaron, li nak'anjelank re li k'ojob'amb'il k'anjel li k'utk'u; 18–20, Li Tijonelil re Melkisedek naxk'am lix lawil chixjunil li musiq'ejil osob'tesink; li Tijonelil re Aaron naxk'am xlawil lix k'anjeleb' li anjel; 21–38, Li Xb'eenil Awa'b'ejil, li Kab'laju, ut eb' li Senta a'aneb' li jolominel molam, li tento te'xk'uub' li na'leb' sa' junajil ut sa' tiikilal; 39–52, Nayeeman resil li yurwa'b'ejil k'anjelil chalen chaq laj Adan toj laj Noe; 53–57, Eb' li

najter aj santil paab'anel ke'ch'utla sa' Adan-ondi-Ahman, ut li Qaawa' kixk'ut rib' chiruheb'; 58–67, Li kab'laju tento te'xk'e xtuqub'ankileb' ru laj k'anjel sa' li Iglees; 68–76, Eb' li obiisp neke'k'anjelak jo' b'eresinel aj raqol aatin sa' Israel; 77–84, Eb' li Xb'eenil Awa'b'ejil ut li Kab'laju a'aneb' li raqleb'aal aatin q'axal taqenaq re li Iglees; 85–100, Eb' li awa'b'ej re li tijonelil neke'jolomink re lix molam li junjung.

WANKEB', sa' li iglees, wiib' li tijonelil, a'aneb' li re “Melkisedek ut li re ^bAaron, li wan chi sa' li Tijonelil re laj Levi.

2 K'a'ut naq li Tijonelil re Melkisedek naxk'ab'a'in li xb'een, a'an

7a K'UTUL RAQAL:
Jo'maajo', jo'maajo'il.
8a K'UTUL RAQAL: Usilal.
b Jwan 14:2;

Eter 12:32–34;
Tz. ut S. 59:2; 76:111;
81:6; 98:18.
107 1a K'UTUL RAQAL:

Tijonelil re
Melkisedek.
b K'UTUL RAQAL:
Tijonelil re Aaron.

xb'aan naq laj ^aMelkisedek k'a'jo' xnimal ru jo' taqenaqil aj tij.

3 Chirix chaq lix kutan a'an, kix-k'ab'a'in li *Santil Tijonelil jo' chanru* ^aXk'anjelil li Ralal li Dios.

4 A'b'anan re xk'eeb'al xloq'al malaj re ^aroxloq'inkil lix k'ab'a' li ani Q'axal Taqenaq Xwankil, re naq ink'a' chi kok' aj xsa' taayee-manq lix k'ab'a', eb' a'an, li iglees, sa' najter kutan, ke'xk'ab'a'i li tijonelil a'an jo' chanru xk'ab'a' laj Melkisedek, malaj li Tijonelil re Melkisedek.

5 Chixjunil chik li wankilal k'eeb'il, malaj li opiis sa' li iglees, wankeb' choq' ^araqalil chiru li tijonelil a'in.

6 A'ut wankeb' wiib' jachal, malaj xninqal ru jolomej—li jun a'an li Tijonelil re Melkisedek, ut li jun chik a'an li Tijonelil re Aaron, malaj re laj ^aLevi.

7 Li ropiis li ^axb'eenil wan rub'el li tijonelil re Melkisedek.

8 Rik'in li Tijonelil re laj Melkisedek wan xk'ulub'il li awa'b'ejil, ut wan xwankil, ut ^ak'eeb'il wankilal re, sa' xb'een chixjunileb' li opiis sa' li iglees sa' chixjunil li jar q'ehil wanjenaq wi' li ruchich'och', re k'anjelank sa' li musiq'ejil k'a'aq re ru.

9 Eb' li ^aAwa'b'ejil re li Taqenaqil Tijonelil, jo' chanru lix k'anjelil

laj Melkisedek, xk'ulub'eb' k'anjelak sa' chixjunil li jar opiis re li iglees.

10 Eb' li ^ataqenaqil aj tij jo' chanru xk'anjelil li Tijonelil re Melkisedek ^bxk'ulub'eb' k'anjelak sa' li xaqxoo-keb' wi', chi b'eresinb'ileb' xb'aan li awa'b'ejil, sa' xk'anjelankil li musiq'ejil k'a'aq re ru, ut jo'kan ajwi' sa' ropiis li xb'eenil, laj tij (re lix k'anjelil laj Levi), laj tzolonel, laj tenq'anel, ut li komon.

11 Jun li xb'eenil ak xk'ulub' chiru k'amok b'e sa' xna'aj, naq maa'ani wan li taqenaqil aj tij.

12 Li taqenaqil aj tij ut li xb'eenil tento te'k'anjelaq sa' li musiq'ejil k'a'aq re ru, jo' chanruheb' li sumwank ut taqlahom re li iglees, ut xk'ulub'eb' k'anjelak sa' chixjunileb' li opiis a'in re li iglees naq maak'a' junaq li taqenaq wi'chik xwankil.

13 Li xkab' tijonelil a'an li ^aTijonelil re Aaron yeeb'il re, xb'aan naq kik'ojob'aak sa' xb'een laj ^bAaron ut eb' li riyajil, chiru jo' k'ihal tasal li ralal xk'ajoleb'.

14 K'a'ut naq li tijonelil kub'enaq xwankil yeeb'il re, a'an xb'aan naq wan choq' ^araqalil chiru li xnimal ru, malaj li Tijonelil re Melkisedek, ut wan xwankil sa' xk'anjelankileb' li k'ojob'انب'il k'anjel li k'utk'uukeb'.

2a JJS, Gen. 14:25-40;

Tz. ut S. 84:14.

K'UTUL RAQAL:

Melkisedek.

3a Alma 13:3-19;

Tz. ut S. 76:57.

4a K'UTUL RAQAL: Rox-

loq'inkil li Dios.

5a Tz. ut S. 84:29; 107:14.

6a Deut. 10:8-9.

7a K'UTUL RAQAL:

Xb'eenil.

8a K'UTUL RAQAL:

K'eeb'il xwankil.

9a Tz. ut S. 81:2;

107:22, 65-67, 91-92.

10a K'UTUL RAQAL:

Taqenaqil aj tij.

b Tz. ut S. 121:34-37.

13a K'UTUL RAQAL:

Tijonelil re Aaron.

b K'UTUL RAQAL: Aa-

ron, ras laj Moises.

14a Tz. ut S. 20:52; 107:5.

15 Li *“obispil wan choq’ awa’b’ejil re li tijonelil a’in, ut naxk’am xlawil a’an, malaj li wankilal k’eeb’il re.*

16 Maajun winq xk’ulub’ xb’aan li chaq’rab’ li opiis a’in, re xk’amb’al xlawil li tijonelil a’in, ka’ajwi’ wi *“tz’aqal ralal xk’ajol laj Aaron.*

17 A’b’anan rik’in naq jun taqenaqil aj tij re li Tijonelil re Melkisedek k’eeb’il xwankil chi k’anjelank sa’ chixjunil li opiis li kub’enaq wi-chik xwankil, naru nak’anjelan sa’ ropiis li obiisp naq maajun tz’aqal ralal xk’ajol laj Aaron naru natawman, wi b’oqb’il ut xaqab’amb’il ut *“k’ojob’amb’il choq’ re li wankilal a’in xb’aan ruq’eb’ li ^bAwa’b’ejil re li Tijonelil re Melkisedek.*

18 Lix wankil ut li wankilal k’eeb’il re li Tijonelil li taqenaq, malaj re Melkisedek, a’an naq te’xk’am *“xlawil chixjunil li musiq’ejil osob’tesink re li iglees—*

19 Naq taak’eemanq reheb’ xk’ulub’al li *“muqmuukil na’leb’ re li awa’b’ejihom re choxa, naq taateeliq li choxa chiruheb’, naq te’raatina rib’ rik’in li ^bjolomil ch’utlajik ut li iglees re li Xb’een Yo’lajenaq, ut te’xk’ul xsahil li sum-och’eeniik xb’aan, ut li wank chiru rilob’aal li Dios Yuwa’b’ej, ut li Jesus, aj ^baanunel uuchil re li ak’ sumwank.*

20 Lix wankil ut li wankilal k’eeb’il re li Tijonelil li kub’enaq, malaj re Aaron, a’an xk’amb’al *“xlawil lix k’anjeleb’ li anjel, ut xk’anje-lankil li ^bk’ojob’amb’il k’anjel li k’utk’u, li tz’iib’amb’il evangelio, li ^ckub’iha’ chi jalb’il li k’a’uxlej re taa’uxq ^drisinkil li maak, jo’ chanruheb’ li sumwank ut li taqlahom.*

21 Na’ajman ru naq wankeb’ li awa’b’ejil, malaj eb’ li jolominel aj k’anjel, li neke’chal chaq rik’in malaj li xaqab’amb’il chaq sa’ xyanqeb’ li ani k’ojob’amb’ileb’ sa’ li jar opiis re li wiib’ chi tijonelil a’in.

22 Sa’ li *“Tijonelil re Melkisedek, ^boxib’ li Jolominel Taqenaqil aj Tij, sik’b’ileb’ chaq ru xb’aan li komonil, xaqab’amb’ileb’ ut k’ojob’amb’ileb’ sa’ li opiis a’an, ut ^cxaqab’amb’ileb’ xwankil xb’aan lix kawileb’ xch’ool, lix paab’aa-^bleb’, ut lix tijeb’ li iglees, neke’wan choq’ jun molam re li Awa’b’ejil re li Iglees.*

23 Li *“kab’laju komon re li ch’utam aj b’ehenel, b’oqb’ileb’ chi wanq choq’ li Kab’laju chi ^bApostol, malaj sik’b’il ru aj yehol nawom chirix lix k’ab’a’ li Kristo sa’ chixjunil li ruchich’och’—chi jo’kan jalaneb’ rib’ rik’in li jar chik*

15a K’UTUL RAQAL: Obiisp.
16a Tz. ut S. 68:14–21;
107:68–76.
17a K’UTUL RAQAL:
K’ojob’ank.
b Tz. ut S. 68:15.
18a K’UTUL RAQAL: Xlawil
li tijonelil.
19a Alma 12:9–11;
Tz. ut S. 63:23;
84:19–22.
K’UTUL RAQAL:

Xmuqmuukil na’leb’
li Dios.
b Heb. 12:22–24.
c K’UTUL RAQAL: Aj
B’aanunel Uuchil.
20a Tz. ut S. 13:1; 84:26–27.
b K’UTUL RAQAL: K’o-
job’amb’il k’anjel.
c K’UTUL RAQAL: Kub’i-
ha’, kub’sink ha’.
d K’UTUL RAQAL: Risin-
kil li maak.

22a K’UTUL RAQAL: Tijone-
lil re Melkisedek.
b Tz. ut S. 90:3, 6; 107:9,
65–67, 78–84, 91–92.
c K’UTUL RAQAL:
Xaqab’ank
xwankileb’ laj jolomi-
nel sa’ li Iglees.
23a Tz. ut S. 107:33–35.
b K’UTUL RAQAL:
Apostol.

chi opiis re li iglees chirix li teneb' anb'il sa' lix b'oqb'aleb'.

24 Ut neke'wan choq' jun molam, juntaq'eet sa' li wankilal k'eeb'ileb' re, ut sa' xwankileb', rik'in li oxib' chi awa'b'ej li ak yeeb'ileb' resil.

25 Eb' li "Setenta b'oqb'ileb' aj-wi' chixjultikankil li evangelio, ut chi wank choq' sik'b'il ru aj yehol nawom chiruheb' laj Gentil ut sa' chixjunil li ruchich'och'—chi jo'kan jalaneb' rib' rik'in ani chik wan sa' opiis sa' li iglees, chirix li teneb' anb'il sa' lix b'oqb'aleb'.

26 Ut neke'wan choq' jun molam, juntaq'eet sa' li wankilal k'eeb'il re rik'in li k'eeb'il reheb' li Kab'laju chi sik'b'il ru aj yehol nawom malaj Apostol li toja' xe'yeeman resil.

27 Ut li junjunq chi na'leb' li k'ulub' anb'ilaq xb'aan junaq reheb' li molam a'in tento naq xb'aanaq lix yaab' xkuxeb' a'an sa' junajil; malaj ut, li junjunq chi komon sa' li jun molam tento taawanq sa' aatin rik'in li k'ulub' anb'il xb'aan, re naq li na'leb' k'ulub' anb'il xb'aan taawanq chi juntaq'eet xwankil malaj xyaalalil li jun rik'in li jun chik—

28 Naru naq numenaq xyijach reheb' li komon te'wanq choq' jun molam naq nak'ulman naq ka'ajwi' chi jo'kan naru na'uxman—

29 Wi b'an moko wan ta chi jo'kan, li na'leb' te'xk'ulub'a moko xk'ulub'aq ta li osob'tesiik jo' li na'leb' ke'xk'ulub'a chaq jun molam re oxib' li awa'b'ej najter, li ke'wan

chi k'ojob' anb'il jo' chanru lix k'anjelil laj Melkisedek, ut a'aneb' chaq tiikil ut santil winq.

30 Li na'leb' te'xk'ulub'a li jar molam a'in, malaj junaq reheb', tento taab'aanumanq chi anchal lix "tiikilaleb', rik'in santilal, ut rik'in kub'enaqil ch'oolej, tuulanil, ut najtil oyb'enink, ut rik'in paab'aal, ut b'saq ruhil na'leb', ut nawom, xkuyumeb' rib', kuyuk, choxahilal, xchaab'ilaleb' xch'ool rik'in li ras riitz'ineb', ut rahok;

31 Xb'aan naq li k'a'ru yeechi'in b'il, a'an naq wi nanumta rik'ineb' li k'a'aq re ru a'in, moko te'wanq ta chi "maak'a' li ruuchinihomeb' sa' xnawb'al chirix li Qaawa'.

32 Ut wi na'ux naq junaq na'leb' li k'ulub' anb'il xb'aaneb' li molam a'in nab'aanuman chi moko tiik ta, taak'ameq chiru jun jolomil ch'utlajik reheb' li jar molam, li wankeb' choq' musiq'ejil aj b'eresinel re li iglees; wi ink'a' jo'kan, moko taaruq ta chi numsimank wi'chik li k'a'ru k'ulub' anb'il xb'aaneb'.

33 Eb' li Kab'laju a'aneb' jun Jolominel Taqenaqil Ch'utam aj b'ehe-nel, re te'k'anjelanq sa' lix k'ab'a' li Qaawa', chi b'eresinb'ileb' xb'aan li Awa'b'ejil re li Iglees, jo' chanru li k'uub' anb'il xb'aan li choxa; re xwaklesinkil li iglees, ut xtub'ankil chixjunil li na'uxman chi sa' a'an sa' chixjunileb' li tenamit, xb'een wa reheb' laj "Gentil ut xkab' reheb' laj Judio.

25a K'UTUL RAQAL:
Setenta.

30a Tz. ut S. 121:36.

K'UTUL RAQAL: Tiik

xch'ool, tiikilal.

b Tz. ut S. 121:41.

K'UTUL RAQAL: Saq
ruhil na'leb'.

31a 2 Pe. 1:5–8.

33a 1 Ne. 13:42;

3 Ne. 16:4–13;

Tz. ut S. 90:8–9.

34 Eb' li Setenta tento te'k'anjelaq sa' lix k'ab'a' li Qaawa', chi b'eresinb'ileb' xb'aaneb' li "Kab'laju malaj li taqenaqil ch'utam aj b'ehenel, re xwaklesinkil li iglees ut xtub'ankil li na'uxman chi sa' a'an sa' chixjunileb' li tenamit, xb'een wa reheb' laj Gentil ut chirix a'an reheb' laj Judio—

35 Xb'aan naq li Kab'laju taqlanb'ileb', chi k'amb'il li laaw xb'aaneb', re xteeb'al li okeb'aal rik'in xjultikankil lix evangelio li Jesukristo, ut xb'een wa reheb' laj Gentil ut chirix a'an reheb' laj Judio.

36 Eb' li "taqenaqil ch'utam li xaqxookeb', sa'eb' li roqechal Sion, neke'wan choq' jun molam juntaq'eeteb' xwankil sa' li na'uxman sa' li iglees, sa' chixjunil li na'leb' k'ulub'anb'il xb'aaneb', rik'in lix molam li awa'b'eji, malaj rik'in li taqenaqil ch'utam aj b'ehenel.

37 Li taqenaqil ch'utam sa' Sion neke'wan choq' jun molam juntaq'eeteb' xwankil sa' li na'uxman sa' li iglees, sa' chixjunil li neke'x'k'ulub'a, rik'ineb' lix ch'utameb' li Kab'laju sa'eb' li roqechal Sion.

38 A'an xteneb'ankileb' li taqenaqil ch'utam aj b'ehenel naq te'xb'oqeb' li "Setenta, naq neke'raj xtenq'ankileb', re xb'aanunkil li jar paay chi k'anjel li b'oqb'ileb' wi' re xjultikankil ut xk'anjelankil li evangelio, xb'een wa chiru anihaq chik.

39 A'an xteneb'ankileb' li Kab'laju,

sa' chixjunileb' li ninqi ruq' li iglees, naq te'xk'ojob'eb' "laj k'anjel aj osob'tesinel, jo' eetanb'ilaq chiruheb' chi k'utb'esinb'il—

40 Li k'anjelil re li tijonelil a'in kik'ojob'aman re naq numsinb'ilaq chalen rik'in li yuwa'b'ej toj rik'in li alalb'ej, ut tento raj te'reechani li tz'aqal ralal xk'ajol li sik'b'il ru iyajilb'ej, li ke'yehe' wi' li yeechi'ihom.

41 Li k'anjelil a'in kitikib'aman sa' xkutankil laj "Adan, ut kinumsiman b'chiruheb' li alal k'ajolb'ej chi jo'ka'in:

42 Chalen laj Adan toj rik'in laj "Set, li kik'ojob'aak xb'aan laj Adan naq b'eleb' xkaak'aal chihab'xyu'am, ut ki'osob'tesiik xb'aan a'an oxib' chihab' rub'elaj xkamik a'an (laj Adan), ut kixk'ul lix yeechi'ihom li Dios rik'in xtz'uumal re lix yuwa', naq eb' li ralal xk'ajol a'anaqeb' li sik'b'ileb' ru xb'aan li Qaawa', ut naq eb' a'an te'k'uulamanq toj sa' roso'jik li ruchich'och';

43 Xb'aan naq a'an (laj Set) a'an chaq jun winq "tz'aqal re ru, ut li b'rilob'aal a'an tz'aqal rilob'aal lix yuwa', jo'kan naq chanchan ajwi' lix yuwa' sa' chixjunil li k'a'aq re ru, ut ka'ajwi' kiru xnawb'al naq jalan wi' rik'in xb'aan xchihab'.

44 Laj Enos kik'ojob'aak naq jun cient rik'in kaalaju xka'k'aal chihab' rik'in kaahib' po xyu'am, xb'aan ruq' laj Adan.

34a Tz. ut S. 112:21.

36a K'UTUL RAQAL: Taqenaqil Ch'utam.

38a K'UTUL RAQAL: Setenta.

39a K'UTUL RAQAL: Aj

osob'tesinel; Yuwa'b'eji aj k'anjel.

41a K'UTUL RAQAL: Adan.

b Gen. 5; Tz. ut S. 84:6-16; Mo. 6:10-25.

42a K'UTUL RAQAL: Set.

43a K'UTUL RAQAL: Tz'aqal re ru.

b Gen. 5:3.

45 Li Dios kixb'oq chaq laj Kainan sa' li yamyookil ch'och' sa' li xka'k'aal chihab' xyu'am; ut a'an kixk'ul laj Adan sa' xxikik sa' li na'ajej Xedolamak. A'an wuqub' ro'k'aal chihab' xyu'am naq kixk'ul lix k'ojob'ankil.

46 Laj Mahalaleel jun cient rik'in waqlaju ro'k'aal chihab' rik'in wuqub' kutan xyu'am naq kik'ojob'aak xb'aan ruq' laj Adan, li kirosob'tesi ajwi'.

47 Laj Jared wiib' cient chihab' xyu'am naq kik'ojob'aak rub'el ruq' laj Adan, li kirosob'tesi ajwi'.

48 Laj "Enok oob' xka'k'aal chihab' xyu'am naq kik'ojob'aak rub'el ruq' laj Adan; ut oob' xkaak'aal chihab' xyu'am ut laj Adan kirosob'tesi.

49 Ut a'an kiril li Qaawa', ut kib'eek rik'in, ut kiwan chiru li rilob'aal rajlal, ut "kib'eek rik'in li Dios chiru oxib' cient rik'in oob' xkaak'aal chihab', jo'kan naq kaahib' cient rik'in lajeeb' xka'k'aal chihab' xyu'am naq ^bkijaltesiman lix junxaqalil.

50 Laj "Matusalen jun cient chihab' xyu'am naq kik'ojob'aak rub'el ruq' laj Adan.

51 Laj Lamek kab'laju xka'k'aal chihab' xyu'am naq kik'ojob'aak rub'el ruq' laj Set.

52 Laj "Noe lajeeb' chihab' xyu'am

naq kik'ojob'aak rub'el ruq' laj Matusalen.

53 Oxib' chihab' rub'elaj xkamik laj Adan, a'an kixb'oq laj Set, laj Enos, laj Kainan, laj Mahalaleel, laj Jared, laj Enok, ut laj Matusalen, "taqenaqil aj tijeb' chixjunileb', rochb'een li rela' li ralal xk'ajol a'an li tiikeb' xch'ool, toj sa' li ru taqa ^bAdan-ondi-Ahman, ut aran kixk'e sa' xb'eeneb' lix raqikil rosob'tesihom.

54 Ut li Qaawa' kixk'ut rib' chiruheb', ut eb' a'an ke'wakli ut ke'rosob'tesi laj "Adan, ut aj ^bMiguel ke'xye re, li awa'b'ej, li taqenaqil anjel.

55 Ut li Qaawa' kixk'e xk'ojob'ankil xch'ool laj Adan, ut kixye re: Katink'ojob' re tatwanq sa' li jolomej; xk'ihal li ninqi tenamit te'elq chaq aawik'in, ut laa'at "awa'b'ejat sa' xb'eeneb' chi junelik.

56 Ut laj Adan kiwakli sa' xyi li ch'utub'aj-ib', ut us ta k'unk'u xb'aan xchihab', chi nujenaq rik'in li Santil Musiq'ej, "kixye chi rub'elaj jo' k'ihal li taachalq sa' xb'eeneb' li ralal xk'ajol toj sa' xraqikil li tasal tenamit.

57 Li k'a'aq re ru a'in kiwan chixjunil chi tz'uib'anb'il sa' lix hu laj Enok, ut taach'olob'amanq xyaalal naq tixtaw xq'ehil.

58 A'an xteneb'ankileb' li

48a K'UTUL RAQAL: Enok.

49a Gen. 5:22;

Heb. 11:5;

Mois. 7:69.

b K'UTUL RAQAL: Jaltesinb'il junxaqalil.

50a K'UTUL RAQAL:

Matusalen.

52a K'UTUL RAQAL: Noe, najter yuwa'b'ej sa' li Santil Hu.

53a K'UTUL RAQAL: Taqenaqil aj tij.

b Tz. ut S. 78:15; 116:1.

K'UTUL RAQAL:

Adan-ondi-Ahman.

54a Tz. ut S. 128:21.

K'UTUL RAQAL: Adan.

b K'UTUL RAQAL:

Miguel.

55a Tz. ut S. 78:16.

56a Mois. 5:10.

“Kab'laju, jo'kan ajwi', naq ^bte'x-k'ojob' ut te'xk'e xtuqub'ankil ru chixjunileb' chik laj k'anjel sa' li iglees, jo' chanru li k'utb'esinb'il na'leb' li naxye:

59 Re lix iglees li Kristo sa' li ch'och' Sion, rochb'een lix “chaq'rab'il li iglees chirix li taa-b'aanumanq sa' li iglees—

60 Chi yaal, ninye eere, chan li Qaawa' reheb' li Teepal, tento naq te'wanq li “jolominel xb'eenil re te'jolominq sa' xb'eeneb' li wankeb' sa' ropiis li xb'eenil;

61 Ut jo'kaneb' ajwi' “aj tij re te'jolominq sa' xb'eeneb' li wankeb' sa' ropiis laj tij;

62 Ut jo'kaneb' ajwi' aj tzolonel re “te'jolominq sa' xb'eeneb' li wankeb' sa' ropiis laj tzolonel, chi jo'ka'in ajwi', ut jo'kan ajwi' eb' laj tenq'anel—

63 Jo'kan ut, chalen laj tenq'anel toj laj tzolonel, ut chalen laj tzolonel toj laj tij, ut chalen laj tij toj li xb'eenil, li junjunq reheb' jo' chanru xaqab'انب'ileb', jo' chanruheb' li sumwank ut li taqlahom re li iglees.

64 Chirix a'an nachal li Taqenaqil Tijonelil, a'an li q'axal xanimal ru chiru chixjunil.

65 Jo'kan ut, tento taa'uxq naq jun taaxaqab'amanq, xkomon li Taqenaqil Tijonelil, re taajolominq sa' xb'een li tijonelil, ut a'an li Awa'b'ej

re li Taqenaqil Tijonelil re li Iglees taayeemanq re;

66 Malaj, sa' jalan chik aatin, li “Jolominel Taqenaqil aj Tij sa' xb'een li Taqenaqil Tijonelil re li Iglees.

67 Rik'in a'an nachal xk'anje-lankil li k'ojob'انب'il k'anjel ut li osob'tesink sa' xb'een li iglees, rik'in “xk'eeb'al li uq'ej.

68 Jo'kan ut, li ropiis li obiisp moko juntaq'et ta xwankil rik'in, xb'aan naq li ropiis li “obiisp wan sa' xk'anjelankil chixjunil li k'a'aq re ru re li yu'am a'in;

69 A'b'anan jun obiisp tento taa-sik'manq ru sa' xyanqeb' chaq li Taqenaqil “Tijonelil, ka'ajwi' wi ^btz'aqal ralal xk'ajol laj Aaron ink'a';

70 Xb'aan naq wi maawa' tz'aqal ralal xk'ajol laj Aaron ink'a' naru chixk'amb'al xlawil li tijonelil a'an.

71 A'b'anan, jun taqenaqil aj tij, li wan b'i' jo' chanru xk'anjelil laj Melkisedek, naru naxaqab'aman choq' re xk'anjelankil li k'a'aq re ru re li yu'am a'in, rik'in naq k'eeb'ilaq xnawom chirix xb'aan li Musiq'ej re li yaal;

72 Ut jo'kan ajwi' re taawanq choq' aj “raqol aatin sa' Israel, re xb'aanunkil lix k'anjel li iglees, ut re taak'ojlaaq chi raqok aatin sa' xb'eeneb' laj q'etol aatin rik'in li yaal li taach'olob'amanq, jo'

58a K'UTUL RAQAL:
Apostol.

b K'UTUL RAQAL:
K'ojob'ank.

59a Tz. ut S. 43:2–9.

60a Tz. ut S. 107:89–90.

61a Tz. ut S. 107:87.

62a Tz. ut S. 107:85–86.

66a Tz. ut S. 107:9, 91–92.

K'UTUL RAQAL:
Awa'b'ej.

67a K'UTUL RAQAL: Uq'ej,

xk'eeb'al.

68a K'UTUL RAQAL:

Obiisp.

69a K'UTUL RAQAL: Tijonelil re Melkisedek.

b Tz. ut S. 68:14–24;

84:18; 107:13–17.

72a Tz. ut S. 58:17–18.

k'ojob'anb'ilaq chiru jo' chanruheb' li chaq'rab', chi tenq'anb'il xb'aaneb' lix tenq' aj k'ehol na'leb', li kixsik' ru malaj tixsik' ru sa' xyanqeb' li xb'eenil re li iglees.

73 A'in lix teneb'ankil jun obiisp li maawa' tz'aqal ralal xk'ajol laj Aaron, li k'ojob'anb'il b'an sa' li Taqenaqil Tijonelil jo' chanru xk'anjelil laj Melkisedek.

74 Chi jo'kan taawanq choq' aj raqol aatin, choq' b'eresinel raqol aatin sa' xyanqeb' li wankeb' Sion, malaj sa' jun roqechal Sion, malaj sa' yalaq k'aru chi ruq' li iglees b'ar wi' xaqab'anb'ilaq choq' re li k'anjel a'in, toj reetal naq taanimob'resimanq ru lix nub'aal Sion ut taa'ajmanq ru naq te'wanq xkomoneb' chik li obiisp malaj aj raqol aatin sa' Sion malaj b'araq chik.

75 Ut a' yaal jo' wankeb' chik li obiisp li xaqab'anb'ileb', te'k'anjel laq sa' li opiis ajwi' a'an.

76 A'b'anan jun tz'aqal ralal xk'ajol laj Aaron ak xk'ulub' xb'aan li chaq'rab' li awa'b'ejil re li tijonelil a'in, lix "lawil li k'anjel a'in, re taak'anjelaq sa' ropiis li obiisp xjunes rib', chi maak'a'eb' xtenq' aj k'ehol na'leb' re taak'ojlaaq jo' aj raqol aatin sa' Israel—ka'ajwi' b'an wi' taaraqeq' aatin chirix jun Awa'b'ej re li Taqenaqil Tijonelil, jo' chanru lix k'anjelil laj Melkisedek, ink'a' taaruq.

77 Ut li na'leb' te'xk'ulub'a junaq reheb' li ch'utam a'in, jo' chanru li taqlahom li naxye:

78 Jo'kan wi'chik, chi yaal, ninye

eere, li k'anjel q'axal aajel ru sa' li iglees, ut li "raqb'il aatin q'axal ch'a'aj re li iglees, a' yaal jo' moko wan ta xk'ojam li ch'oolej chirix li k'ulub'anb'il xb'aan li obiisp malaj eb' laj raqol aatin, taanumsimanq ut taak'ameq rik'in li ch'utam re li iglees, chiru li ^bAwa'b'ejil re li Taqenaqil Tijonelil.

79 Ut li Awa'b'ejil re li ch'utam re li Taqenaqil Tijonelil te'wanq xwankil chixb'oqb'aleb' chik li taqenaqil aj tij, kab'laju ajwi', re tenq'ank jo' aj k'ehol na'leb'; ut chi jo'kan li Awa'b'ejil re li Taqenaqil Tijonelil ut eb' lix tenq' aj k'ehol na'leb' te'wanq xwankil chi raqok aatin chirix li yaal li nach'olob'aman, jo' chanru lix chaq'rab'il li iglees.

80 Ut chirix naq raqb'il li aatin a'in moko taawanq ta chik chi jultikanb'il chiru li Qaawa'; xb'aan naq a'in li jun ch'utam q'axal taqenaq re lix iglees li Dios, ut xraqik li raqok aatin sa' xb'een li wech'b'il chirix li musiq'ejil na'leb'.

81 Maajun wan xkomoneb' li wankeb' sa' li iglees li moko wan ta rub'el xwankil li ch'utam a'in re li iglees.

82 Ut a' yaal jo' jun Awa'b'ej re li Taqenaqil Awa'b'ejil taaq'etoq aatin, taawanq a'an chi jultikanb'il chiru li jolomil ch'utam re li iglees, li tenq'anb'ilageb' xb'aaneb' kab'laju chi aj k'ehol na'leb' re li Taqenaqil Tijonelil;

83 Ut li aatin te'xraq sa' xb'een xjolom, a'anaq xraqik li wech'ok chirix a'an.

76a K'UTUL RAQAL: Xla-wil li tijonelil.

78a Tz. ut S. 102:13, 28.
b Tz. ut S. 68:22.

84 Chi jo'kan, maajun taawanq chi isinb'il chaq chiru lix "raqb'a-aatin ut lix chaq'rab' li Dios, re naq chixjunil li k'a'aq re ru taab'aanumanq chi tustu ut chi anchal eena'leb' chiru a'an, jo' chanru li yaal ut li tiikilal.

85 Ut jo'kan wi'chik, chi yaal ninye eere, lix teneb'ankil li awa'b'ej sa' xb'een li ropiis laj "tenq'anel, a'an jolomink sa' xb'een kab'laju chi aj tenq'anel, k'o'jlaak sa' ch'utam rik'ineb', ut ^bxk'utb'al chiruheb' lix teneb'ankileb', rik'in xwaklesinkil li raam chirib'ileb' rib', jo' k'eeb'il, jo' chanruheb' li sumwank.

86 Ut jo'kan ajwi' lix teneb'ankil li awa'b'ej sa' xb'een li ropiiseb' laj "tzolonel, a'an jolomink sa' xb'een kaahib' xka'k'aal chi aj tzolonel, ut k'o'jlaak sa' ch'utam rik'ineb', rik'in xk'utb'al chiruheb' lix teneb'ankil li ropiiseb', jo' k'eeb'il sa'eb' li sumwank.

87 Jo'kan ajwi' lix teneb'ankil li awa'b'ej sa' xb'een li Tijonelil re laj Aaron a'an jolomink sa' xb'een waqxaqib' rox'k'aal chi "aj tij, ut k'o'jlaak sa' ch'utam rik'ineb', re xk'utb'al chiruheb' lix teneb'ankil li ropiiseb', jo' k'eeb'il sa'eb' li sumwank—

88 Li awa'b'ej a'in, a'anaq jun

"obiisp, xb'aan naq a'in jun reheb' lix teneb'ankil li tijonelil a'in.

89 Jo'kan wi'chik, lix teneb'ankil li awa'b'ej sa' xb'een li ropiiseb' li "xb'eenil, a'an jolomink sa' xb'een waqlaju ro'k'aal chi xb'eenil, ut k'o'jlaak sa' ch'utam rik'ineb', ut xtzolb'aleb' jo' chanruheb' li sumwank.

90 Li awa'b'ejil a'in jalan wi' rik'in li wan reheb' li setenta, ut k'uub'antb'il choq' reheb' li ink'a' "neke'b'eeek sa' chixjunil li ruchich'och'.

91 Ut jo'kan wi'chik, lix teneb'ankil li Awa'b'ej re li ropiis li Taqenaqil Tijonelil, a'an "jolomink sa' xb'een chixjunil li iglees, ut wank chanchan laj ^bMoises—

92 K'ehomaq reetal, wahi' xchaab'ilal li na'leb'; relik chi yaal, re wank choq' jun aj ^ailol na'leb', jun aj ^bk'utb'esinel, jun aj jalt'esinel ru aatin, ut jun ^cprofeet, chi wank rik'in chixjunil lix ^dmaatan li Dios li naxk'e sa' xb'een xjolomil li iglees.

93 Ut a'an jo' chanru li k'utb'esinb'il matk' li naxk'ut lix k'anjelileb' li "Setenta, naq te'wanq wuqub' li awa'b'ej chi jolomink sa' xb'eenib', sik'b'ileb' ru sa' xyanqeb' chaq li rajlankileb' li lajeeb' xkaak'aal;

94 Ut li xwuq awa'b'ej xkomoneb'

84a K'UTUL RAQAL: Tiik ruhil na'leb'.

85a K'UTUL RAQAL: Tenq'anel, aj.

b Tz. ut S. 38:23; 88:77-79, 118.

86a Tz. ut S. 20:53-60. K'UTUL RAQAL: Tzolonel, Tijonelil re Aaron.

87a K'UTUL RAQAL: Aj tij,

Tijonelil re Aaron.

88a K'UTUL RAQAL: Obiisp.

89a K'UTUL RAQAL: Xb'eenil.

90a Tz. ut S. 124:137.

91a Tz. ut S. 107:9, 65-67.

b Tz. ut S. 28:2; 103:16-21.

92a Mos. 8:13-18.

K'UTUL RAQAL: Aj ilol na'leb'.

b K'UTUL RAQAL:

K'utb'esink, k'utb'esinb'il na'leb'.

c Tz. ut S. 21:1. K'UTUL RAQAL: Profeet.

d K'UTUL RAQAL: Maatan naxk'e li Musiq'ej (eb' li).

93a Tz. ut S. 107:38. K'UTUL RAQAL: Setenta.

li awa'b'ej a'in tento taajolominq sa' xb'een li waqib';

95 Ut eb' li wuqub' chi awa'b'ej tento te'xsik' setenta chik rochb'een li xb'een setenta li wankeb' wi', ut tento te'jolominq sa' xb'eeneb';

96 Ut jo'kan ajwi' setenta chik, toj reetal wuqub' wa chi setenta, wi taa'ajmanq ru choq' re li k'anjel sa' li awimq.

97 Ut eb' li setenta a'in tento te'-wanq choq' "aj k'anjel aj b'eheneleb', rik'ineb' laj Gentil xb'een wa ut rik'ineb' ajwi' laj Judio.

98 A'ut eb' li jun ch'ol chik chi aj k'anjel re li iglees, li moko wankeb' ta sa' li Kab'laju, chi moko sa'eb' li Setenta, moko teneb' anb'il ta sa'

xb'eeneb' b'eeek sa' xyanqeb' chixjunil li tenamit; tento b'an te'b'eeq a' yaal jo' chanru tixk'e rib' chiruheb', us ta juntaq'eetaq tana' xtaqenaqil ut xanimal ru li opiiis wankeb' wi' sa' li iglees.

99 Jo'kan ut, anajwan li junjunq chi winq chixtzolaq li "teneb' anb'il wi', ut chixtzolaq k'anjelak sa' li opiiis li xaqab' anb'il wi',^b chi yal b'il anchal xq'e.

100 Li ani "aj q'em moko taak'ehe'q ta chi^b k'ulub'ej re taawanq chi xaqxo, ut ani moko naxtzol ta lix teneb'ankil ut ink'a' naxk'ut rib' naq k'ulub' anb'il, moko taak'ehe'q ta chi k'ulub'ej re taawanq chi xaqxo. Chi jo'kan. Amen.

TASAL 108

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith li Profeet, sa' Kirtland, Ohio, 26 Diciembre 1835 (History of the Church, 2:345). Li jun tasal a'in kik'ule' chi tz'aamanb'il xb'aan laj Lyman Sherman, li kik'ojob'aman chaq junxil jo' taqenaqil aj tij ut setenta, ut li kichal rik'in li Profeet re xtz'aamankil jun k'utb'esinb'il na'leb' re xk'eeb'al chi k'utmank lix teneb'ankil.

1–3, *Nakuye' xmaak laj Lyman Sherman*; 4–5, *A'an taak'ehe'q sa' ajl rik'ineb' li xb'eenil li neke'b'eresink re li Iglees*; 6–8, *Nab'oqe' chixjultikankil li evangelio ut chixk'eeb'al xkawila-leb' lix komon.*

CHI yaal jo'ka'in naxye li Qaawa' aawe, at inmoos Lyman: Kuyb'il aamaak, xb'aan naq xat-ab'in

chiru lix yaab' inkux sa' chalk arin sa' li eq'la a'in re xk'ulb'al aana'leb' rik'in li ani kinxaqab'.

2 Jo'kan ut, "chihilanq laa waam chirix laa wanjik sa' musiq'ejil, ut maayal chik xramb'al chawu lix yaab' inkux.

3 Ut waklin ut q'axal wi'chik chawil aawib' chalen anajwan sa' xpaab'ankil laa yeechi'ihom,

97a Tz. ut S. 124:138–139.

99a K'UTUL RAQAL:

Xteneb'ankil.

b K'UTUL RAQAL: Yalok

q'e.

100a Tz. ut S. 58:26–29.

K'UTUL RAQAL: Aj

q'em, q'emal.

b K'UTUL RAQAL: K'u-

lub'ej, k'ulub'ejil.

108 2a K'UTUL RAQAL:

Hilank, hilob'aal.

li xayeechi'i ut li nakayeechi'i, ut tat-osob'tesiiq rik'in li osob'tesink q'axal nim.

4 Chiwanq aakuyum chi oyb'e-nink toj reetal naq taab'oqmanq li "ch'utlajik re tiik ruhil k'a'uxlej reheb' lin moos, toja' ut naq jultikan-b'ilaqat aawochb'eeneb' li xb'een reheb' li xb'eenil we, ut taak'ul aak'ulub' rik'in li k'ojob'ank rochb'eeneb' lix komoneb' li xb'eenil we li keb'insik' ru.

5 K'e reetal, a'in lix "yeechi'ihom li Yuwa'b'ej choq' aawe wi nakatkana chi tiik chi paab'ank.

6 Ut taatz'aqloq ru sa' aab'een sa' li kutan a'an naq aak'ulub'aq "xjultikankil lin evangelio ya-laq b'ar tatintaqla, chalen sa' li kutan a'an.

7 Jo'kan ut, "k'e xkawilaleb' laa komon sa' chixjunil laa waatin, sa' chixjunil laa tij, sa' chixjunil laa waklesihom ch'oolej, ut sa' chixjunil laa b'aanuhom.

8 Ut k'e reetal, ut il, laa'in wankin aawik'in re aawosob'tesinkil ut "aakolb'al chi junelik. Amen.

TASAL 109

Li tij yeeb'il sa' rosob'tesinkil li santil ochoch sa' Kirtland, Ohio, 27 Marzo 1836 (History of the Church, 2:420–426). Naxyee sa' li tz'iib'amb'il xb'aan li Profet naq li tij a'in kik'eeman re chi k'utb'esinb'il.

1–5, *Li Santil Ochoch re Kirtland kikab'laman jo' jun na'ajej b'ar wi' taa'ula'aning li Ralal li Winq; 6–21, Tenta ajwi' taawanq choq' rochochil li tijok, li kuyuk sa', li paab'aal, li tzolok, li loq'alil, li tustuukilal, ut rochoch li Dios; 22–33, Che'sache'q xna'leb' li ani moko jalb'ileb' ta xk'a'uxl li neke'yalok ru rik'in lix tenamit li Qaawa'; 34–42, Che'elq laj santil paab'anel rik'in wankilal re xch'utub'ankileb' li tiikeb' xch'ool sa' Sion; 43–53, Che'kole'q laj santil paab'anel chiru li xuwajel k'a'aq re ru li taahoymanq sa' xb'eeneb' laj maak sa' roso'jikeb' li kutan; 54–58, Che'kawresiiq li jar*

tenamit ut teepal ut iglees re xk'ulb'al li evangelio; 59–67, Che'toje'q rix laj Judio, laj Lamanita, ut chixjunil Israel; 68–80, Eb' laj santil paab'anel che'q'ehe'q choq' xkorooneb' li loq'alil ut li nimank-u, ut che'xk'ul li kolb'a-ib' re junelik.

B'ANTIOXINB'ILAQ taxaq laa k'ab'a', at Qaawa' Dios re Israel, li nakatpaab'ank^bsumwank ut nakawuxtaanaheb' ru laa moos li neke'b'eeek chi tiik chawu, chi anchaleb' xch'ool—

2 Laa'at li kattaqlank reheb' laa moos naq "te'xkab'la jun ochoch

4a Tz. ut S. 109:6–10.

5a Tz. ut S. 82:10.

6a K'UTUL RAQAL: Xk'an-jeleb' laj k'amol aatin.

7a Luk. 22:31–32.

8a 2 Ne. 9:19.

109 1a Alma 37:37;

Tz. ut S. 46:32.

K'UTUL RAQAL: B'antiox, b'antioxink.

b Dan. 9:4.

K'UTUL RAQAL: Sumwank.

2a Tz. ut S. 88:119.

choq' re laa k'ab'a' sa' li na'ajej a'in [Kirtland].

3 Ut anajwan nakak'e reetal, at Qaawa', naq eb' laa moos ke'x-b'aanu jo' chanru laa taqlahom.

4 Ut anajwan naqatz'aama aawe, Santil Yuwa'b'ej, sa' lix k'ab'a' li Jesukristo, li K'ajolb'ej chire aach'ool, li ka'ajwi' sa' xk'ab'a' a'an naru wi' nak'anjelaman li kolb'a-ib' reheb' li ralal xk'ajoleb' li winq, naqatz'aama aawe, at Qaawa', naq chak'ulub'a li "ochoch a'in, lix^b yiib'ahom li quq' laa'o, eb' laa moos, li kooahaataqla chixkab'lankil.

5 Xb'aan naq laa'at nakanaw naq kiqab'aanu li k'anjel a'in rik'in xnumsinkil nimla rahilal; ut sa' xyi chaq li qaneb'a'il xqak'e xkomon li k'a'ru qe re xkab'lankil jun "ochoch choq' re laa k'ab'a', re naq li Ralal li Winq taawanq jun xna'aj re tixk'utb'esi rib' chiru lix tenamit.

6 Ut jo' kaye sa' jun li "k'utb'esinb'il na'leb' li k'eeb'il qe, rik'in xyeeb'al naq raab'ilo aab'aan, naq kaye—B'oqomaq lee ch'utlajik re tiik ruhil k'a'uxlej, jo' kexintaqla;

7 Ut rik'in naq moko chixjunileb' ta wankeb' xpaab'aal, chexsik'oq chi yalb'il eeq'e ut k'utumaq cherib'il eerib' li aatin re chaab'il na'leb'; relik chi yaal, sik'omaq chaq sa'eb' li hu q'axal chaab'il li aatin re chaab'il na'leb'; chesik' xk'ulb'al eenawom rik'in li tzolok ut rik'in ajwi' li paab'aal.

8 K'uub'ahomaq eerib'; kawresi-homaq chixjunil li k'a'ru na'ajman, ut xaqab'omaq jun ochoch, a'anaq ajwi' rochochil li tijok, rochochil li kuyuk sa', rochochil li paab'aal, rochochil li tzolok, rochochil li loq'alil, rochochil li tustuukilal, rochoch li Dios;

9 Re naq lee rokik taawanq sa' lix k'ab'a' li Qaawa', re naq lee relik taawanq sa' lix k'ab'a' li Qaawa', re naq chixjunil lee k'ehom sahil ch'oolejil taawanq sa' lix k'ab'a' li Qaawa', chi taqsinb'il li uq'ej chiru li Q'axal Taqenaq Xwankil—

10 Ut anajwan, at Santil Yuwa'b'ej, naqatz'aama aawe naq choohaatenq'a laa'o, laa tenamit, rik'in laa wusilal, sa' xb'oqb'al li qach'utlajik re tiik ruhil k'a'uxlej, re taab'aanumanq choq' re xnimankil aawu ut chi k'ulub'anb'il xb'aan aadiosilal;

11 Ut re naq rik'in a'an tootawe'q chi k'ulub'ej sa' laa wilob'aal, re xtawb'al xtzaqob'resinkil ru li "yeechi'ihom kayeechi'i choq' qe laa'o, laa tenamit, sa'eb' li k'utb'esinb'il na'leb' li xak'e qe;

12 Re naq laa "loq'al taahilanq sa' xb'een laa tenamit, ut sa' xb'een laa wochoch a'in, li naqosob'tesi anajwan choq' aawe, re naq santob'resinb'ilaq ut q'axtesinb'ilaq re naq santaq, ut re naq laa santil wilob'aal taawanq rajlal sa' li ochoch a'in;

13 Ut re naq chixjunileb' li tenamit li te'ok chiru li rokeb'aal

4a 1 Rey. 9:3.

K'UTUL RAQAL: Santil ochoch, rochoch li Qaawa'.

b 2 Ne. 5:16.

5a Tz. ut S. 124:27-28.

6a Tz. ut S. 88:117-120.

11a Tz. ut S. 38:32;

105:11-12, 18, 33.

12a K'UTUL RAQAL:
Loq'alil.

li rochoch li Qaawa' te'reek'a laa wankilal, ut te'reek'a naq min-b'ileb' ru chixyeeb'al xyaalal naq kasantob'resi, ut naq a'an laa wochoch, xna'aj laa santilal.

14 Ut chakanab'aaq laa'at, Santil Yuwa'b'ej, naq chixjunileb' li te'loq'oning sa' li ochoch a'in taaruq taak'ute'q chiruheb' aatin re chaab'il na'leb' li chalenaq chaq sa'eb' li hu q'axal chaab'il ut naq taaruq te'xsik' xk'ulb'al xnawomeb' rik'in li tzolok, ut rik'in ajwi' li paab'aal, jo' xaye;

15 Ut re naq te'nimanq aawik'in, ut te'xk'ul jun xtz'aqalil li Santil Musiq'ej, ut te'k'uub'amanq ru jo' chanruheb' laa chaq'rab', ut te'kawresiiq re xk'ulb'al chixjunil li k'a'ru na'ajman;

16 Ut re naq li ochoch a'in taawanq choq' rochochil li tijok, rochochil li kuyuk sa', rochochil li loq'alil ut rochoch li Dios, a'anaq laa wochoch ajwi' laa'at;

17 Re naq chixjunil li rokikeb' laa tenamit, sa' li ochoch a'in, taawanq sa' lix k'ab'a' li Qaawa';

18 Re naq chixjunil li relikeb' sa' li ochoch a'in taawanq sa' lix k'ab'a' li Qaawa';

19 Ut re naq chixjunil lix k'ehomeb' sahil ch'ooolej taawanq sa' lix k'ab'a' li Qaawa', rik'in santil uq'ej, chi taqsinb'il chiru li Q'axal Taqenaq Xwankil;

20 Ut re naq maajun k'a'ru "tz'aj taakanab'aaq chi ok sa' laa wochoch re xtz'ajnikil;

21 Ut jo'q'e te'q'etooq aatin laa tenamit, yalaq ani reheb', sa' junpaat taaruq te'xjal xk'a'uxl ut te'sutq'iiq aawik'in, ut te'xtaw usilal sa' laa wilob'aal, ut te'k'ojob'amanq wi'chik sa' li osob'tesink li kak'ojob' re taahoymanq sa' xb'een chixjunileb' li "te'oxloq'inq aawe sa' laa wochoch.

22 Ut naqatz'aama aawe, at Santil Yuwa'b'ej, naq eb' laa moos che'elq chaq sa' li ochoch a'in chi kawresinb'il rik'in laa wankilal, re naq laa k'ab'a' taawanq sa' xb'eeneb', ut laa loq'al chixsutameb', ut k'eeb'ilaq xtaqlankileb' laa "anjel chirixeb';

23 Ut chalen sa' li na'ajej a'in te'xk'am li esil q'axal nim ru ut nim xloq'al, sa' li yaal, toj sa' "xmaril li ruchich'och', re naq eb' a'an te'x-naw naq a'in laa k'anjel, ut naq kak'e laa wuq', re xtz'aqob'resinkil ru li k'a'ru kaye rik'in xtz'uumaleb' re li profeet, chirix li roso'jikil kutan.

24 Naqatz'aama aawe, at Santil Yuwa'b'ej, naq chaxaqab' li tenamit li te'loq'oning, ut te'wanq xk'ab'a'eb' ut xwanjikeb' rik'in chaab'ilal sa' laa wochoch a'in, toj sa' chixjunil lix tasalil tenamit ut chiru li junelik q'e kutan;

25 Re naq maajun k'anjeleb'aal li "yib' anb'il re xpleetinkileb' taa'usaq, re naq ani taab'ekoq re jun li b'jul choq' reheb' taat'ane'q a'an chi sa';

26 Re naq maajun molam chi

20a Tz. ut S. 94:8-9;
97:15-17.

21a K'UTUL RAQAL:

Roxloq'inkil li Dios.
22a K'UTUL RAQAL: Anjel.
23a Tz. ut S. 1:2.

25a Isa. 54:17.
b Prov. 26:27;
1 Ne. 14:3; 22:14.

maa'usilal taawanq xwankil chi wakliik ut chi ^anumtaak sa' xb'eeneb' laa tenamit li taak'eemanq wi' laa ^bk'ab'a' sa' xb'eeneb' sa' li ochoch a'in;

27 Ut wi ani junaq chi tenamit taawakliiq chixpleetinkil li tenamit a'in, re naq lochb'ilaq aajosq'il chirixeb';

28 Ut wi te'xsak' li tenamit a'in taasak'eb' a'an; tatpleetiq choq' re laa tenamit jo' kab'aanu sa' xkutanakil li pleet, re naq te'koleq' chaq sa' ruq'eb' chixjunileb' li xik' neke'elok reheb'.

29 Naqatz'aama aawe, at Santil Yuwa'b'ej, naq taasacheb' xna'leb', ut taaxeb'esiheb', ut naq taak'am chaq xxutaaneb' ut xsachikeb' xna'leb' chixjunileb' li ke'xjek'i chi najt li b'alaq'il esil, chiru li ru-chich'och', chirix laa moos malaj eb' laa moos, wi ink'a' te'xjal xk'a'uxleb', naq taajultikamanq li evangelio li junelik nakana sa' xxikeb';

30 Ut naq chixjunil lix k'anjeleb' taak'ameq chi oso'k, ut taamesuuq chaq xb'aan li ^asaqb'ach, ut xb'aan li raqb'a-aatin li taataqla sa' xb'eeneb' sa' laa josq'il, re naq taawanq xraqik li ^btik'ti'ik ut li yoob'ank aatin chirix laa tenamit.

31 Xb'aan naq laa'at nakanaw, at Qaawa', naq eb' laa moos maak'a'eb' xmaak chawu sa'

xch'olob'ankil xyaalal laa k'ab'a', xb'aan li ke'xnumsi wi' li rahilal a'in.

32 Jo'kan ut, naqatz'aama chawu naq chiwanq qakolb'al chi tz'aqal ut chi yalo'jenaq rub'el chaq li ^aiiqleb' a'in;

33 Toq chaq a'an, at Qaawa', toq chaq chixkuxeb' laa moos, rik'in laa wankilal, re naq tooruuq chi wakliik sa' xyi li asal tenamit a'in ut taqab'aanu laa k'anjel.

34 At Jehova, chawuxtaana ru li tenamit a'in, ut rik'in naq chixjunileb' li winq ^aneke'maakob', chakuy li q'etok aatin re laa tenamit ut chisachmanq reetalil a'an chi junelik.

35 Lix ^ayulb'aleb' laa k'anjela-nel chitz'apmanq chaq sa' xb'eeneb' rik'in wankilal chalen chaq taqeq'.

36 Chitz'aqloq ru sa' xb'eeneb', jo' sa' xb'eeneb' chaq sa' xkutanakil li Pentekostes; chihoymanq li maatan re li ^ajalaniil aatinob'aal sa' xb'een laa tenamit, a'aq ajwi' li ^bjek'inb'il ru'uj aq'ej chanchan re ru xam, ut lix k'utb'al xyaalal.

37 Ut chinujob' resimanq laa wochoch, chanchan rik'in jun kawil iq' li najub'ub'nak, rik'in laa ^aloq'al.

38 K'e sa' xb'eeneb' laa moos li yaal ^anach'olob'aman chirix li sumwank, re naq jo'q'e te'elq ut te'xch'olob' laa waatin, te'ruuq

26a Tz. ut S. 98:22.

b 1 Rey. 8:29.

30a Isa. 28:17;

Mos. 12:6;

Tz. ut S. 29:16.

b 3 Ne. 21:19-21.

32a K'UTUL RAQAL: Iiqleb'.

34a Rom. 3:23; 5:12.

K'UTUL RAQAL: Maak.

35a K'UTUL RAQAL: Yuluk.

36a K'UTUL RAQAL:

Jalaniil aatinob'aal,

maatan re.

b Hech. 2:1-3.

37a Tz. ut S. 84:5; 109:12.

K'UTUL RAQAL:

Loq'alil.

38a K'UTUL RAQAL:

Xk'utb'al xyaalal;

Xnawom qach'ool;

Yaal ch'olob'anb'il.

^bchixtz'apb'al chaq li chaq'rab', ut chixkawresinkil lix ch'ooleb' laa santil paab'anel choq' re chixjunil li raqb'a-aatin a'an li ok aawe chixtaqlankil, sa' laa josq'il, sa' xb'eeneb' li wankeb' sa' li 'ruchich'och', xb'aan li q'etok aatin ke'xb'aanu, re naq eb' laa tenamit ink'a' te'ch'inanq xch'ool sa' xkutan kil li ch'a'ajkilal.

39 Ut yalaq k'a'ru chi tenamit te'ok wi' laa moos, ut li ani wankeb' sa' li tenamit a'an te'xk'ul li yaal te'xch'olob', chiwanaq laa tuqtuukilal ut laa kolb'a-ib' sa' xb'een li tenamit a'an, re te'ruuq chixch'utub'ankil chaq sa' li tenamit a'an li tiikeb' xch'ool, re te'ruuq chi chalk toj sa' "Sion, malaj sa'eb' li roqechal, eb' lix na'ajeb' laa xaqab'ahom, rik'in li b'ich re sahil ch'oolejil li junelik nakana.

40 Ut toj reetal taatz'aqloq ru a'in, mit'ane' laa raqb'a-aatin sa' xb'een li tenamit a'an.

41 Ut yalaq k'a'ru chi tenamit te'ok wi' laa moos, ut li ani wankeb' sa' li tenamit a'an moko neke'xk'ul ta li yaal ch'olob'amb'il xb'aaneb' laa moos, ut eb' laa moos te'xtijeb' naq te'xkol rib' chiru li po'jenaqil tasal tenamit a'in, chiwanaq sa' xb'een li tenamit a'an jo'chanru li k'a'ru xaye rik'in xtz'uumaleb' re laa profet.

42 A'b'anan chakol chaq, at Jehova, naqatz'aama aawe, eb' laa moos sa' ruq'eb' chaq, ut

chach'ajob'resiheb' chaq chirix lix kik'eleb'.

43 At Qaawa', moko nasaho' ta qach'ool rik'in xsachlijikeb' li qeech winqilal; nim xloq'aleb' li "raam chawu;

44 A'b'anan tento taatz'aqloq ru laa waatin. Tenq'aheb' laa moos chixyeeb'al, chi tenq'anb'ileb' xb'aan laa "wusilal: Chi'uxq laa wajom, at Qaawa', ut moko qajom ta laa'o.

45 Naqanaw naq xaye rik'in xtz'uumaleb' re laa profet li xuwa-jel k'a'aq re ru chirixeb' laj maak, sa' "roso'jikeb' li kutan—naq taa-hoy chaq laa raqb'a-aatin, chi maa-k'a'aq xb'isb'al;

46 Jo'kan ut, at Qaawa', chakoleb' chaq laa tenamit chiru xnimall li rahilal reheb' laj maak; k'e reheb' laa moos naq te'xtz'ap chaq li chaq'rab', ut te'xb'ak' chaq li yaal ch'olob'amb'il, re naq kawresinb'ilaqeb' chiru li kutan re k'atok.

47 Naqatz'aama aawe, at Santil Yuwa'b'ej, naq te'jultiko'q aawe li ani ke'alinasiiik chaq xb'aaneb' li wankeb' sa' li condado Jackson, Missouri, sa' xch'och'il chaq li reechanihomeb', ut chatoq chaq, at Qaawa' li iiqleb' a'in re ch'a'ajkilal li xk'ehe' sa' xb'eeneb'.

48 Laa'at nakanaw, at Qaawa', naq xe'rahob'tesiik ut xe'tawasiik chi naab'al xb'aaneb' li winq aj maak, ut li qach'ool "nab'utun xrahil xb'aan xnimal li riieqeb'.

38b Isa. 8:16;

Tz. ut S. 1:8.

c K'UTUL RAQAL:

Ruchich'och'—

Xch'ajob'resinkil li

ruchich'och'.

39a Isa. 35:10.

43a K'UTUL RAQAL:

Aamej.

44a K'UTUL RAQAL: Usilal.

45a K'UTUL RAQAL:

Roso'jik li kutan,

roso'jikil kutan.

48a K'UTUL RAQAL:

Toq'ob'ank-u.

49 At Qaawa, "jo' najtil chik taa-kanab' li tenamit a'in chixk'amb'al li ch'a'ajkilal a'in, ut lix yaab'eb' li maak'a'eb' xmaak reheb' chi taqe'k sa' laa xik, ut lix ^bkik'eleb' chi taqe'k chaq re xch'olob'ankil li yaal chawu, ut ink'a' taak'e xk'utunik li yaal ch'olob'anb'il aab'aan choq' reheb'?

50 "Chawuxtaanaheb' ru, at Qaawa, li maa'us aj ch'uut chi aj rahob'tesinel, li xe'alinasink re laa tenamit, re naq te'xkanab' maq'ok, re naq te'xjal xk'a'uxl wi naru natawman li jalb'a-k'a'uxlej;

51 Wi b'an ink'a' te'xb'aanu, t'usub' laa tel, at Qaawa, ut "toj rix li k'aru kaxaqab' choq' Sion choq' re laa tenamit.

52 Ut wi ink'a' naru chi jalan chik chan ru, re naq lix chaab'ilal laa tenamit ink'a' taa'oso'q chawu, chiloehmanq laa josq'il, ut chit'ane'q li xik' nakaweek'a sa' xb'eeneb', re naq eb' a'an te'lajq, lix xe'ileb' jo' ajwi' li ruq'eb', rub'el chaq choxa;

53 A'ut a' yaal jo' te'xjal xk'a'uxl, laa'at chaab'il aach'ool ut aj uxtaanat, ut taasutq'isi chaq laa josq'il naq tat-iloq chiru li rilob'aal li Yulb'il aab'aan.

54 Chawuxtaana ru, at Qaawa, chixjunileb' li tenamit re li ruchich'och'; chawuxtaanaheb' ru laj taqlanel re li qach'och'; ut eb' li jar raqal chi na'leb' a'an, li ke'kole'

rix chi k'a'jo' li chaab'ilal ut li tiikil aamej xb'aaneb' li qayuwa, a'an lix "Na' xChaq'rab'il li qach'och', chixaqab'amanq xwankil chi junelik.

55 Chijultiko'q aawe eb' li rey, li awa'b'ej, li taqenaqeb' xwankil, ut li ani xningaleb' ru re li ruchich'och', ut chixjunileb' li tenamit, ut eb' li iglees, chixjunileb' li neb'a', li maak'a'eb' wan re, ut li tawasinb'ileb' re li ruchich'och';

56 Re naq te'q'unob'resiiq li raam naq eb' laa moos te'elq chaq sa' laa wochoch, at Jehova, re xch'olob'ankil xyaalal laa k'ab'a'; re naq lix kawileb' xjolom taa'eeleliq chaq chiru li "yaal, ut eb' laa tenamit te'xtaw usilal sa' rilob'aaleb' chixjunil;

57 Re naq chixjunil lix maril li ruchich'och' te'xnaw naq laa'o, laa moos "xqab'i lix yaab' aakux, ut naq laa'at xohaataqla;

58 Re naq sa' xyanqeb' chaq chixjunileb' a'in, eb' laa moos, eb' li ralal laj Jakob, te'ruuq chixch'utub'ankil li tiikeb' xch'ool re xyiib'ankil jun santil tenamit choq' re laa k'ab'a', jo' xataqla wi' reheb'.

59 Naqatz'aama chawu naq chaxaqab' choq' re Sion jalaneb' chik li "oqech rochb'een a'in li kaxaqab', re naq lix ^bch'utub'ankil laa tenamit taatololnaq chi ub'ej rik'in nimla wankilal ut xnimal ru, re naq "taak'ose'q ru laa k'anjel sa' tiikilal.

49a Sal. 13:1-2.

b K'UTUL RAQAL:
Kamsinb'il sa'
xk'ab'a' xpaab'aal.

50a K'UTUL RAQAL:
Uxtaan, uxtaanank.

51a Tz. ut S. 100:13; 105:2.

54a 1 Pe. 2:13-15;
Tz. ut S. 98:5-7;
101:77, 80.

K'UTUL RAQAL:
Xna' xchaq'rab'il li
tenamit.

56a K'UTUL RAQAL: Yaal.

57a Tz. ut S. 20:16;
76:22-24.

59a Isa. 54:2.

b K'UTUL RAQAL:
Israel—Lix
ch'utub'ankil Israel.

c Mat. 24:22.

60 Anajwan li aatin a'in, at Qaawa', xqaye chawu, chirixeb' li k'ut-b'esinb'il na'leb' ut taqlahom li kak'e chaq qe laa'o, li k'eeb'ilo sa' ajl rik'ineb' laj "Gentil.

61 A'b'an laa'at nakanaw naq wan xanimal aarahom choq' reheb' li ralaal xk'ajol laj Jakob, li ke'wan chi jek'inb'il chiruheb' li tzuul chiru k'iila kutan, sa' jun kutan moymo ut aak'ab' ru.

62 Jo'kan naq naqatz'aama aawe naq taawuxtaanaheb' ru li ralaal xk'ajol laj Jakob, re naq "Jerusalen, chalen sa' li hoonal a'in, taa'ok chi toje'k rix;

63 Ut li iiqleb' re li moosil taa'ok chi toje'k chaq chirix lix junkab'al laj "David;

64 Ut eb' li ralaal xk'ajol laj "Juda te'ok chi sutq'iik sa'eb' li b'ch'och' li kak'e re laj Abraham, lix yuwa'eb'.

65 Ut chak'e naq eb' li "rela' laj Jakob, li ke'majewaak ut ke'sak'e' xb'aan li q'etok aatin ke'xb'aanu, b'te'jale'q chaq xch'ool rik'in li xulil ut li josq'il li wankeb' wi', toj sa' xtz'aqalil li evangelio li june-lik nakana;

66 Re naq te'xkanab' lix k'anjeleb'aal re hoyok kik', ut te'xkanab' lix po'jikeb' xch'ool.

67 Ut eb' li rela' laj "Israel li

jek'inb'ileb', li alinasinb'ileb' toj sa' xmaril li ruchich'och', che'k'a-me'q chixnawb'al li yaal, chixpaa-b'ankil li Mesias, ut chi toje'k rix chiru li rahob'tesiik, ut chi saho'k sa' xch'oolleb' chawu.

68 At Qaawa', chijultiko'q aawe laa moos, aj Jose Smith, alalb'ej, ut chixjunil li kitawasiik ut kira-hob'tesiik wi'—chan ru naq "oke-naq sa' sumwank rik'in li b'Jehova, ut x'ok sa' aatin aawik'in, at Nimla Dios re laj Jakob—ut li taqlahom li kak'e re, ut naq a'an anchal xch'ool naq xyal xq'e chixb'aanunkil li rajom aach'ool.

69 Chawuxtaana ru, at Qaawa', li rixaqil ut eb' lix kok'al, re naq te'-taqsiiq xloq'al chiru laa wilob'aal, ut chakoleb' rix rik'in laa wuq' aj ch'olaninel.

70 Chawuxtaanaheb' ru chixjunileb' li "wankeb' chixk'atqeb', re naq taajore'q lix kawilaleb' lix jolom ut taamesuuq chaq chanchan rik'in b'uut'iha'; re naq te'jale'q xch'ool ut te'toje'q rix rochb'een Israel, ut te'xnaw naq laa'at li Dios.

71 Che'jultiko'q aawe, at Qaawa', eb' li awa'b'ej, chixjunileb' ajwi' li awa'b'ej re laa iglees, re naq laa nim uq' tixtaqsiheb' xloq'al, rochb'eeneb' lix junkab'aleb', ut li ani wankeb' chixk'atqeb', re naq

60a 1 Ne. 13:1-32;
15:13-18.

62a 3 Ne. 20:29.
K'UTUL RAQAL:
Jerusalen.

63a K'UTUL RAQAL: David.

64a Sak. 12:6-9;
Mal. 3:4;
Tz. ut S. 133:13, 35.
K'UTUL RAQAL: Juda.

b Gen. 17:1-8.

K'UTUL RAQAL:
Yeechi'inb'il ch'och'.

65a 2 Ne. 30:3;
Alma 46:23-24;
3 Ne. 20:15-21;
Tz. ut S. 19:27.

b 2 Ne. 30:6;
3 Ne. 21:20-22.
K'UTUL RAQAL:

Jale'k xch'ool, jalb'il
xch'ool.

67a K'UTUL RAQAL:
Israel—Lix ch'u-
tub'ankil Israel.

68a K'UTUL RAQAL:
Sumwank.

b K'UTUL RAQAL:
Jehova.

70a A'AN: li reech alaleb'.

k'uulanb'ilaqeb' lix k'ab'a' ut junelik jultikanb'ilaqeb' chiru li junjungq tasal tenamit.

72 Chijultikoq aawe chixjunil laa iglees, at Qaawa', rochb'eeneb' lix junkab'aleb', ut chixjunileb' li wankeb' chixk'atqeb', rochb'een chixjunil lix yaj ut li tawasinb'il reheb', rochb'een chixjunileb' li neb'a' ut li tuulaneb' re li ruchich'och'; re naq li "awa'b'ejihom, li kaxaqab' chi maajun uq'ej xb'aanunk re, taa'ok choq' jun nimla tzuul ut tixnujob'resi chixjunil li ruchich'och';

73 Re naq laa iglees taa'elq chaq sa' li yamyookil ch'och' re q'ojyin, ut taalemtz'unq chaq chi chaq'al ru jo' li "po, saqen ru jo' li saq'e, ut xuwajel jo' jun teep aj pleet li taqsinsb'il li reetalil;

74 Ut taa'utz'u'ujimanq jo' jun ixaqilb'ej choq' re li kutan a'an naq laa'at taawisi chaq lix tz'apleeb' t'ikr li choxa, ut taak'eheb' li tzuul chi "uq'e'k chaq chiru laa wilob'aal, ut li ^bru taq'a chi taqsimank, ut li b'uq'ux aj na'ajej chi helmank; re naq laa loq'al tixnujob'resi li ruchich'och';

75 Re naq jo'q'e taayaab'asimanq li trompeet choq' reheb' li kame-naq, "tooxoke'q sa' li choql re aak'ulb'al, re naq toowanq rajlal rik'in li Qaawa';

76 Re naq saqaq ru li qaq', re naq

tiqib'anb'ilaqo rik'in li "b'aatal re tiikilal, chi wanq xxaq li kala' sa' quq', ut ^bkoroon re loq'alil sa' xb'een qajolom, ut taqaq'ol li 'sahil ch'oolejil chi junelik xb'aan chixjunil li ^drahilal xqak'ul.

77 At Qaawa' Dios Nimajwal, choohaawab'i sa' li qatz'aamahom a'in, ut chasume qu chalen chaq sa' choxa, laa santil hilob'aal, b'ar k'ojk'ookat wi' sa' li nimajwal k'ojarib'aal, rik'in li "loq'alil, li nimank aawu, li wankilal, li taqenaqil, lix nimal metzew, li awa'b'ejil, li yaal, li tiik ruhil na'leb', li raqb'a-aatin, li uxtaan, ut jun tz'aqalil li maa-k'a' roso'jik, chi junelik wanjenaq ut junelik taawanq.

78 Choohaawab'i, choohaawab'i, Choohaawab'ihag, at Qaawa'! Ut chasume ru li tz'aamahom a'in, ut chak'ulub'a li rosob'tesinkil li ochoch a'in choq' aawe, lix k'an-jel li quq', li xqakab'la choq' re laa k'ab'a';

79 Ut jo'kan ajwi' li iglees a'in, re xk'eeb'al laa k'ab'a' sa' xb'een. Ut choohaatenq'a rik'in lix wankil li Musiq'ej, re taqajunaji lix yaab' qakux rik'ineb' li "lemtz' ruhil an-jel a'an li neke'lememnak chixsutam laa k'ojarib'aal, rik'in xjapb'al qe chixnimankil aawu, sa' xb'i-chankil Hosanna re li Dios ut li ^bKarneer!

72a Dan. 2:44-45;

Tz. ut S. 65:2.

73a Cant. 6:10;

Tz. ut S. 5:14; 105:31.

74a Tz. ut S. 133:21-22, 40.

b Isa. 40:4;

Luk. 3:5;

Tz. ut S. 49:23.

75a 1 Tes. 4:17.

76a Apok. 7:13-15;

2 Ne. 9:14.

b K'UTUL RAQAL:

Koroon; Taqenaqil

loq'al.

c K'UTUL RAQAL: Sahil

ch'oolejil.

d Heb. 12:1-11;

Tz. ut S. 58:4.

77a K'UTUL RAQAL:

Loq'alil.

79a Isa. 6:1-2.

b K'UTUL RAQAL:

Xkarneer li Dios.

80 Ut kanab'eb' a'in, li yulb'ileb' aab'aan, chi "tiqib'amank rik'in kolb'a-ib', ut eb' laa santil paab'anel

chixjapb'aleb' re chi kaweb' xyaab' xkux xb'aan xsahileb' xch'ool. Amen, ut Amen.

TASAL 110

Li k'utb'esink kiril laj Jose Smith li Profeet ut laj Oliver Cowdery sa' li santil ochoch sa' Kirtland, Ohio, 3 Abril 1836 (History of the Church, 2:435–436). Ki'uxman sa' jun ch'utam sa' li Hilob'aal kutan. Li Profeet kixtikib' xtz'iib'ankil resil li kik'utb'esiman rik'in li aatin a'in: "Chiru ewu, kintenq'aheb' li jun ch'ol chik chi Atwa'b'ej chixjek'inkil li Loq'laj Wa'ak re li Qaawa' re li Iglees, chirix xk'ulb'al rik'ineb' li Kab'laju, li ke'xtz'aq k'anjelak sa' li loq'laj meex sa' li kutan a'in. Chirix xb'aanunkil li k'anjel a'in choq' reheb' lin komon, kiwisi wib' toj sa' li xaqarib'aal, chi kub'sinb'ileb' li tz'apleb' t'ikr, ut kinkub'si wib', wochb'een laj Oliver Cowdery, sa' tijok chi tiik qajolom ut chi moko yeeb'il ta. Chirix wakliik chaq sa' li tijok, kik'utb'esiman li na'leb' a'in chiqu sa' wiib'al" (History of the Church, 2:435).

1–10, Li Qaawa' Jehova naxk'ut rib' sa' loq'alil ut naxk'ulub'a li Santil Ochoch re Kirtland choq' rochoch; 11–12, Laj Moises ut laj Eliyah neke'xk'utb'esi rib' ut neke'xq'axtesi lix laweb' ut lix k'ojlajikeb'; 13–16, Laj Elias nasutq'i ut naxq'axtesi xlawil lix k'ojlajik, jo' yeechi'nb'il chi jun-xilaj xb'aan laj Malakias.

LI "tz'apleb' t'ikr ki'isiman chaq chiru li qak'a'uxl, ut ^bkiteeli li rilob'aal li qanawom.

2 Kiqil li Qaawa' chi xaqxo sa' xb'een li helhookil che' re li xaqarib'aal chiqu; ut rub'el roq a'an kiwan chi tz'akanb'il rik'in tz'aqal oor chanchan xb'onol li q'ol che'.

3 Lix "naq' ru chanchan raq' xam; li rismal xjolom saq chanchan li tz'aqal saqb'ach; li ^brilob'aal q'axal wi'chik nalemtz'un chiru xlem-tz'unkil li saq'e; ut lix 'yaab' xkux chanchan xyaab' li k'iila ha' neke'-jub'ub'nak, a' xyaab' xkux ajwi' li "Jehova, li kixye:

4 Laa'in li "xb'een ut li xraqik; laa'in li ^byo'yo, laa'in li kikamsiik; laa'in laj 'aatinanel cherix chiru li Yuwa'b'ej.

5 K'ehomaq reetal, "kuyb'il lee maak; laa'ex ch'ajb'ilex chiwu; jo'-kan ut, taqsihomaq lee jolom ut chisaho'q sa' eech'ool.

6 Chisaho'q sa' xch'ooleb' lee komon, ut chisaho'q sa' xch'ooleb'

80a Sal. 132:16.
110 1a K'UTUL RAQAL:
 Tz'apleb' t'ikr.
 b Tz. ut S. 76:12, 19;
 136:32; 138:11.
 3a Apok. 1:14.
 b Apok. 1:16;

JS—R 1:17.
 c Esek. 43:2;
 Apok. 1:15;
 Tz. ut S. 133:21–22.
 d K'UTUL RAQAL:
 Jehova.
 4a K'UTUL RAQAL: Xb'een

yo'lajenaq.
 b Deut. 5:24.
 c K'UTUL RAQAL: Aj
 Aatinanel.
 5a K'UTUL RAQAL: Kuyuk
 maak.

chixjunil lin tenamit, li ^ake'kab'-lank re, rik'in xnimaleb' xmetz'ew, li ochoch a'in choq' re lin k'ab'a'.

7 Xb'aaan naq k'ehomaq reetal, laa'in ^axink'ulub'a li ^bochoch a'in, ut lin k'ab'a' taawanq arin; ut laa'in tink'utb'esi wib' chiru lin tenamit rik'in uxtaan sa' li ochoch a'in.

8 Relik chi yaal, laa'in ^atink'ut wib' chiruheb' lin moos, ut te'waatina rik'in tz'aqal xyaab' inkux, wi eb' lin tenamit te'xpaab' lin taqlahom, ut ink'a' ^bte'xtz'ajni li ^csantil kab'l a'in.

9 Relik chi yaal, lix ch'ooleb' li mil ut li lajetq chi mil te'saho'q chi naab'al sa' xk'ab'a' li ^aosob'te-sink li taahoymanq, ut li ^btiqib'aak li xe'tiqib'aman wi' lin moos sa' li ochoch a'in.

10 Ut taawulaq resil lix na'nookil ru li ochoch a'in toj sa' jalanil ch'och'; ut a'in xtiklajik li osob'te-sink li ^ataahoymanq sa' xb'een xjolomeb' lin tenamit. Chi jo'-kan. Amen.

11 Chirix naq kitz'ape' li ^ak'utb'e-sink a'in, kiteeliik wi'chik li choxa chiqu; ut laj ^bMoises kixk'ut rib'

chiqu, ut kixq'axtesi qe ^cxlawil lix ^dch'utub'ankil Israel chalen chaq sa' xkaajachalil ruchich'och', ut lix k'amb'aleb' chaq xb'e li lajeeb' teepal chalen chaq li ch'och' sa' ^exnim li saqe'.

12 Chirix a'in, laj ^aElijah kixk'ut rib', ut kixq'axtesi lix ^bk'ojlajik li ^cevangelio re laj Abraham, ut kixye naq qik'in laa'o ut li qiyajil chixjunileb' li tasal tenamit moqon chik chiqix te'osob'tesiiq.

13 Chirix naq kitz'ape' li k'utb'esink a'in, k'utaamil jun chik xnim ru ut lemtz'un ruhil k'utb'esink sa' qab'een; xb'aaan naq laj ^aElias li profeet, li ^bkik'ame' sa' choxa chi ink'a' kixyal li kamk, kixaqli chiqu, ut kixye:

14 K'ehomaq reetal, ak xtaaw tz'aqal xq'ehil li yeeb'il xb'aaan xtz'uumal re laj Malakias—li kixch'olob' xyaalal naq a'an [laj Elias] taataqlamanq, rub'elaj naq taachalq li xnim ru ut xuwajel xkutan li Qaawa'—

15 Re ^axsutq'isinkil xch'ooleb' li yuwa'b'ej rik'ineb' li alal k'ajolb'ej, ut li alal k'ajolb'ej rik'ineb' li yuwa'b'ej, maare anchal taasak'e'q

6a Tz. ut S. 109:4-5.

7a 2 Kro. 7:16.

b K'UTUL RAQAL:
Santil ochoch,
rochoch li Qaawa'.

8a Tz. ut S. 50:45.

b Tz. ut S. 97:15-17.

c K'UTUL RAQAL: Sant.

9a Gen. 12:1-3;

Tz. ut S. 39:15;

Abr. 2:8-11.

b Tz. ut S. 95:8.

K'UTUL RAQAL: Ti-
qib'aak, xtiqib'ankil.

10a Tz. ut S. 105:12.

11a K'UTUL RAQAL:

K'utb'esinb'il matk'.

b Mat. 17:3.

c K'UTUL RAQAL: Xlawil
li tijonelil.

d Jak. 6:2;

Tz. ut S. 29:7.

K'UTUL RAQAL:
Israel—Lix ch'u-
tub'ankil Israel.

e Tz. ut S. 133:26-32.

K'UTUL RAQAL:
Israel—Li lajeeb'
xteepal laj Israel li
sachenaqeb'.

12a K'UTUL RAQAL:

Elijah.

b K'UTUL RAQAL:

K'ojlajik.

c Gal. 3:6-29.

K'UTUL RAQAL:
Sumwank re laj
Abraham.

13a K'UTUL RAQAL: Elias.

b K'UTUL RAQAL: Jalte-
sinb'il junxaqalil.

15a JS—R 1:38-39.

K'UTUL RAQAL:
Resilal li xe'toonil;
Kolb'a-ib' choq'
reheb' li kamaanaq.

chixjunil li ruchich'och' rik'in jun majewank—

16 Jo'kan ut, lix lawil li jun k'oj-lajjik a'in q'axtesinb'il sa' lee ruq';

ut rik'in a'in naru teenaw naq li xnimal ru ut xuwajel "xkutan li Qaawa' nach' wan, chire ajwi' li okeb'aal.

TASAL 111

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith li Profeet, sa' Salem, Massachusetts, 6 Agosto 1836 (History of the Church, 2:465–466). Sa' li kutan a'an, eb' laj b'eresinel re li Iglees k'a'jo'eb' xk'as xb'aan lix k'anjeleb' sa' li paab'aal. Rik'in naq ke'rab'i resil naq taawanq xnaab'alil li tumin choq' reheb' sa' Salem, li Profeet, laj Sidney Rigdon, laj Hyrum Smith, ut laj Oliver Cowdery ke'el chaq Kirtland, Ohio ut xkoheb' aran re xtz'ilb'al rix li na'leb' a'in li yeeb'il, jo' ajwi' re xjultikankil li evangelio. Eb' li komon a'in ke'xb'aanu junjung k'anjel re li Iglees, ut ke'jultikan aatin b'ayaq. Naq kikana chi ch'olch'o ru naq maak'a'aq li tumin taak'ule'q, ke'sutq'i Kirtland. Li k'a'ru yoo chi k'ulmank nak'ute' xyaalal sa' li aatin re li k'utb'esinb'il na'leb' a'in.

1–5, Li Qaawa' naxk'e li k'a'ru re li yu'am a'in li ajb'il ru xb'aaneb' lix moos; 6–11, A'an taaruxtaana ru Sion ut tixtuqub' chixjunil li k'a'aq re ru choq' re lix chaab'ilaleb' lix moos.

LAA'IN, li Qaawa' lee Dios, lmoko naraho' ta inch'ool naq kexchal sa' lee b'eenik a'in, us ta wanjenaq xmajelal eena'leb'.

2 Wan wik'in naab'al li b'ihomal sa' li tenamit a'in choq' eere, choq' re lix chaab'ilal Sion, ut naab'al ajwi' li ani wankeb' sa' li tenamit a'in, li teb'inch'utub' chaq sa' tz'aqal xq'ehil choq' re lix chaab'ilal Sion, chi b'aanunb'il eeb'aan.

3 Jo'kan ut, na'ajman ru naq tex'ok chixnawb'aleb' ru li winq sa' li

tenamit a'in, jo' chanru k'amb'ilaq eeb'e, ut jo' chanru k'eeb'ilaq eere.

4 Ut taak'ulmanq sa' tz'aqal xq'ehil naq tink'e li tenamit a'in sa' lee ruq', jo'kan naq taawanq eewankil sa' xb'een, ut chi jo'kan ink'a' te'xtaw li k'aru muqmu eerik'in; ut eerehaq lix b'ihomal re oor ut plaat.

5 Mexk'oxlak chirix lee "k'as, xb'aan naq laa'in tink'e eewankil chixtojb'al.

6 Mexk'oxlak chirix Sion, xb'aan naq laa'in tinwuxtaana ru.

7 Chexkanaaq sa' li na'ajej a'in, ut sa'eb' li na'ajej sa' xsutam;

8 Ut li na'ajej b'ar wi' ajb'il inb'aan naq texkanaaq, chiru xk'ihal li kutan, taa'eetaliq eere rik'in lix "tuq-tuukil ut lix wankil lin Musiq', li taanume'q eerik'in.

9 Li na'ajej a'in naru teetaw chi

to'ninb'il. Ut patz'omaq chi yalb'il eeq'e chirixeb' li ani najter ke'wan ut li ke'tikib'ank re li tenamit a'in;

10 Xb'aan naq moko jun ajwi' ta li b'ihomal wan choq' eere sa' li tenamit a'in.

11 Jo'kan ut, "chiwanq eena'leb' jo'eb' li k'anti', a'ut chi maa-k'a'aq eemaak; ut laa'in tintuqub' chixjunil li k'a'aq re ru choq' re lee ^bchaab'ilal, a' yaal sa' junpaat jo' nekexru chixk'ulb'al. Amen.

TASAL 112

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith li Profeet re laj Tomas B. Marsh, sa' Kirtland, Ohio, 23 Julio 1837 (History of the Church, 2:499–501). Sa' li k'utb'esinb'il na'leb' a'in wan li raatin li Qaawa' choq' re laj Tomas B. Marsh chirixeb' li Kab'laju chi Apostol re li Karneer. Li Profeet kixtz'iib'a resil naq li k'utb'esinb'il na'leb' a'in kik'ule' sa' li kutan naq xb'een wa kijultikaman li evangelio sa' li ch'och' Inglaterra. Laj Thomas B. Marsh sa' li kutan a'an kiwan choq' Awa'b'ej re lix Molameb' li Kab'laju chi Apostol.

1–10, Eb' li Kab'laju tento te'xtaqla li evangelio ut te'xtaqli lix yaab' kuxej re xtijb'aleb' chixjunil li tenamit ut teepal; 11–15, Tento te'xpaqo lix kruseb', te'xtaaqe li Jesus, ut te'xch'olaniheb' lix karneer; 16–20, Eb' li neke'k'u-luk re li Xb'een Awa'b'ejil nekexk'ul li Qaawa'; 21–29, Li q'ojoyin naxtz'ap xb'een li ch'och', ut ka'ajeb' wi' li neke'paab'an ut neke'kub'e xha' te'koleq; 30–34, Li Xb'een Awa'b'ejil ut li Kab'laju neke'xk'am lix lawil lix k'oj-lajik lix tz'aqalil ru li kutan.

CHI yaal jo'ka'in naxye li Qaawa' aawe laa'at inmoos aj Thomas: Wab'ihomeb' laa tij; ut laa mayej taqenaq jo' jun "jultikahom chiwu, choq' reheb' a'an,

laa komon, li ke'sik'e' ru re xch'olob'ankil xyaalal lin k'ab'a' ut re ^bxtaqlankil chi najt sa' xyanqeb' chixjunil li tenamit, junkab'al, aatinob'aal, ut teepal, ut ke'k'ojob'aman chi b'aanunb'il xb'aaneb' lin moos.

2 Chi yaal ninye aawe, wanjenaq yal junjung li k'a'aq re ru sa' laa ch'ool ut aawik'in laa'at li moko nasaho' ta wi' chi tz'aqal inch'ool laa'in, li Qaawa'.

3 Ab'anan, a' yaal jo' "xakub'si aaloq'al taataqsimanq aaloq'al; jo'kan ut, kuyb'il chixjunil aamaak.

4 Chiwanq "xsahil aach'ool chiru li wilob'aal; ut laa'at taach'olob' xyaalal lin k'ab'a', moko ka'aj ta wi' chiruheb' laj ^bGentil, chiruheb'

11a Mat. 10:16.
b Rom. 8:28;
Tz. ut S. 90:24;
100:15.

112 1a Hech. 10:4.
b Tz. ut S. 18:28.
3a Mat. 23:12;
Luk. 14:11.

4a Mat. 9:2;
Jwan 16:33.
b Tz. ut S. 18:6; 90:8–9.

aj b'an wi' laj 'Judio; ut laa'at taa-taqla li waatin toj sa' xmaril li ruchich'och'.

5 "Chayal ut aawu, wulaj wu-laj, ut rajlal kutan chi'elq lix yaab' aakux re ^btijb'aleb', ut naq taa'ok q'ojyin me'war li ani wankeb' sa' li ruchich'och', xb'aan laa yehom.

6 Chinawmanq ru laa wochoch sa' Sion, ut "maawisi laa junkab'al; xb'aan naq laa'in, li Qaawa', wan jun ink'anjel xnimal ru chaab'aanu, re xpuktesinkil lin k'ab'a' sa' xyanqeb' li lalal xk'ajoleb' li winq.

7 Jo'kan ut, "b'ak' laa yiitoq choq' re li k'anjel. Tz'aptz'ooq ajwi' laa woq, xb'aan naq sik'b'il aawu, ut wan laa b'e sa' xyanqeb' li tzuul, ut sa' xyanqeb' k'iila tenamit.

8 Ut rik'in laa waatin naab'al li taqenaqeb' te'k'ameq "taqa, ut rik'in laa waatin naab'al li kub'enaqeb' te'taqsiiq xloq'al.

9 Lix yaab' aakux taawanq chixch'iilankil laj q'etol aatin, ut chi ch'iilanb'il aab'aan li ru'uj raq' laj yoob'anel aatin chixch'anab' lix po'jenaqil na'leb'.

10 "Tuulanaq aach'ool; ut li Qaawa' laa Dios tatxb'eresi chawuq', ut tixk'e xsumenkil ru laa tij.

11 Ninnaw ru laa ch'ool, ut wab'ihom laa tij chirixeb' laa komon.

Me'wan chi tiib'ileb' ru aab'aan sa' "rahok sa' xb'een naab'al chik; a'ut chiwanq aarahom choq' reheb' a'an jo' choq' aawe laa'at; ut chinumtaaq laa rahom choq' reheb' chixjunil li winq, ut choq' reheb' chixjunil li neke'rahok re lin k'ab'a'.

12 Ut chattijoj choq' reheb' laa komon xkomoneb' li Kab'laju. Tijeb' chi kaw choq' re lin k'ab'a', ut che'wanq chi tijb'il xb'aan chixjunil lix maakeb', ut tiikaqat chiwu chixpaab'ankil lin "k'ab'a'.

13 Ut chirix li "aaleek te'xk'ul, ut naab'al li ^brahob'tesiik, k'e reetal, laa'in, li Qaawa', teb'ink'oxla sa' inch'ool, ut wi ink'a' neke'xkawob'resi li raameb', ut ink'a' neke'jipo' xk'a'uxleb' chiwix, 'te'jaleq xch'ool, ut laa'in teb'ink'irtesi.

14 Anajwan, ninye aawe, ut li k'aru ninye aawe, ninye re chixjunileb' li Kab'laju: Waklingex, ut b'ak'omaq lee yiitoq, ut paqomaq lee "krus, taaqehomaqin, ut ^bch'olanihomaqeb' lin karneer.

15 Meetaqsi eeloq'al eejunes; "meepo'resi eech'ool chirix lin moos aj Jose; xb'aan naq chi yaal ninye eere, laa'in wankin rik'in a'an, ut li wuq' taawanq sa' xb'een; ut li ^blaaw li kink'e re a'an, ut eere ajwi' laa'ex,

4c Tz. ut S. 19:27.

5a Jud. 1:3.

b Tz. ut S. 1:4-5.

6a Sal. 125:1.

7a Ef. 6:13-17.

8a K'UTUL RAQAL: Tuulan xch'ool.

10a Prov. 18:12.

11a Mat. 5:43-48.

K'UTUL RAQAL: Tz'a-qal rahok; Rahok.

12a K'UTUL RAQAL: Jesukristo—Xk'ulb'al lix k'ab'a' li Jesukristo sa' qab'een.

13a K'UTUL RAQAL: Aaleek, aalenk.

b Jwan 16:33;

Apok. 7:13-14;

Tz. ut S. 58:3-4.

c 3 Ne. 18:32.

K'UTUL RAQAL:

Jale'k xch'ool, jalb'il xch'ool.

14a Mat. 16:24.

JJS, Mat. 16:25-26;

Luk. 9:23.

b Jwan 21:15-17.

15a K'UTUL RAQAL:

Po'resink ch'oolej.

b Tz. ut S. 28:7.

K'UTUL RAQAL:

Xlawil li tijonelil.

ink'a' taa'isiq chaq rik'in a'an toj reetal naq tink'ulunq.

16 Chi yaal ninye aawe, at inmoos Thomas, laa'at li winq li kinsik' ru re naq k'amk'ooq aab'aan lix lawil lin awa'b'ejihom, jo' wan chirixeb' li Kab'laju, chi najt sa' xyanqeb' chixjunil li tenamit—

17 Re naq laa'at tatwanq choq' inmoos re xteeb'al xtz'apleb' li rokeb'aal li awa'b'ejihom sa' chixjunil li na'ajej b'ar wi' lin moos aj Jose, ut lin moos aj "Sidney, ut lin moos aj "Hyrum, ink'a' neke'ru chi chalk;

18 Xb'aan naq sa' xb'eeneb' a'an xinkanab' riiqil chixjunileb' li iglees chiru jarub'aq kutan.

19 Jo'kan ut, yalaq ta b'ar tate'x-taqla, ayu laa'at, ut laa'in tinwanq aawik'in; ut sa' yalaq b'ar taach'olob' wi' lin k'ab'a', "taateemanq jun nimla okeb'aal choq' aawe, re naq te'ruuq chixk'ulb'al li waatin.

20 Ani "nak'uluk re li waatin ninkinixk'ul laa'in, ut ani nak'uluk we, naxk'uleb' a'an, li Xb'eenil Awa'b'eji, li keb'intaqla, li keb'ink'e choq' aj k'ehol na'leb' choq' re lin k'ab'a', cheru.

21 Ut jo'kan wi'chik, ninye aawe, naq ani taataqla sa' lin k'ab'a', rik'in xyaab'eb' xkux laa komon, eb' li "Kab'laju, chi taqlanb'ileb' ut

b'keeb'il xwankileb' chi tz'aqal aab'aan, te'wanq xwankil chixteeb'al li rokeb'aal lin awa'b'ejihom choq' re yalaq tenamit li b'arwan teetaqlaheb' wi'—

22 A' yaal jo' te'xtuulanob'resi rib' chiwu, ut te'kanaaq sa' li waatin, ut "te'ab'inq chiru lix yaab' xkux lin Musiq'.

23 Chi yaal, chi yaal, ninye eere, li "q'ojyin naxtz'ap xb'een li ch'och', ut li nimla q'ojyin lix k'auxleb' li tenamit, ut chixjunil li tz'ejwalej xkana chi b'po'jenaq chiru li wilob'aal.

24 K'ehomaq reetal, li "eeqajunk nachal chi seeb' sa' xb'eeneb' li wankeb' sa' li ruchich'och', jun kutan re josq'il, jun kutan re k'atok, jun kutan re sache'k-u, re b'yaab'ak, re raho'k ch'oolej, ut re ayaynak; ut jo' jun sut iq' taachalq sa' xb'een chixjunil lix b'een li ch'och', chan li Qaawa'.

25 Ut sa' xb'een li wochoch "taatiklaaq chaq, ut chalen chaq sa' li wochoch taa'elq, chan li Qaawa';

26 Xb'een wa sa' eeyanq laa'ex, chan li Qaawa', li "kexyehok re naq nekenaw ru lin k'ab'a' ut b'ink'a' kenaw wu, ut "kexmajewan chixwix sa' xyi li wochoch, chan li Qaawa'.

17a K'UTUL RAQAL:
Rigdon, Sidney.

b K'UTUL RAQAL:
Smith, Hyrum.

19a 1 Kor. 16:9;
Tz. ut S. 118:3.

20a Tz. ut S. 84:35-38.

21a Tz. ut S. 107:34-35.

b K'UTUL RAQAL:
K'eeb'il xwankil.

22a K'UTUL RAQAL:

Ab'ink; Ab'ink
chiru.

23a Isa. 60:2;

Mik. 3:6;

Tz. ut S. 38:11.

K'UTUL RAQAL: Q'etok

paab'ank—Li q'etok

paab'ank sa'

lix Igleeseb' laj

kristiano najter.

b Tz. ut S. 10:20-23.

24a K'UTUL RAQAL:
Eeqajunk.

b Tz. ut S. 124:8.

25a 1 Pe. 4:17-18.

26a Mat. 7:21-23;

Tz. ut S. 41:1; 56:1.

b Luk. 6:46;

Mos. 26:24-27;

3 Ne. 14:21-23.

c K'UTUL RAQAL: Xma-
jewankil li Dios.

27 Jo'kan ut, chek'e reetal naq in-
k'a' teech'a'ajkila eek'a'uxl chirix li
k'aru na'uxman sa' lin iglees sa' li
na'ajej a'in, chan li Qaawa'.

28 "Chesaqob'resi b'an ru lee
ch'ool chiwu; toja' ut naq ^bchex-
xik sa' chixjunil li ruchich'och',
ut chejultika lin evangelio chiru
li junjunq li yo'ob'tesinb'il li maji'
nak'uluk re;

29 Ut ani "napaab'an ut ^bnakub'e
xha' taakole'q, ut ani ink'a' napaa-
b'an, ut ink'a' nakub'e xha', 'taak'e-
he'q sa' tojb'a-maak.

30 Xb'aan naq eere laa'ex, li
"Kab'laju, ut eb' a'an, li ^bXb'ee-
nil Awa'b'eji, li xaqab'amb'ileb'
eerochb'een re te'wanq choq' aj
k'ehol eena'leb' ut aj jolominel
eere, k'eeb'il xwankil li tijonelil
a'in, choq' re li roso'jikil kutan
ut choq' re li jun sutaq chik, sa' li
wan wi' lix 'k'ojlajik lix tz'aqalil ru
li kutan.

31 Li wankilal li nekek'am wi'

laa'ex, eerochb'een chixjunileb'
li ke'k'uluk re jun k'ojlajik sa' ya-
laq joq'e chi kutan chalen chaq sa'
xtiklajik li yo'ob'tesink;

32 Xb'aan naq chi yaal ninye
eere, eb' lix "lawil li jun k'ojlajik
a'in, li kek'ul laa'ex, ^bke'numsiman
chaq chalen rik'ineb' li yuwa'b'ej,
ut anajwan sa' roso'jik, taqlan-
b'ileb' taq'a chalen sa' choxa ee-
rik'in laa'ex.

33 Chi yaal ninye eere, k'a'jo'
xnimal ru lee b'oqb'al. "Ch'ajob'-
resihomaq lee ch'ool ut lee raq',
maare anchal ^btaapatz'manq ree-
qaj lix kik'el li tasal tenamit a'in
sa' lee ruq'.

34 Tiikaqex chi paab'ank toj
reetal naq tink'ulunq, xb'aan
naq "tink'ulunq chi seeb'; ut lin
q'ajkamuhom wan wik'in re
xk'eeb'al reeqaj re li junjunq chi
winq a' yaal chanruhaq ^bxk'an-
jel. Laa'in li Alfa ut li Omega.
Amen.

TASAL 113

*Xsumenkil junjunq li patz'om chirix lix tz'iib'ahom laj Isaias, k'eeb'il xb'aan
laj Jose Smith li Profeet, Marzo 1838 (History of the Church, 3:9-10).*

1-6, Nayeeman k'a'ru lix Toonal laj
Isai, li ru'uj li nachal chaq rik'in, ut
lix xe' laj Isai; 7-10, Eb' li rela' Sion

li jek'inb'ileb', xk'ulub'eb' li tijone-
lil, ut b'oqb'ileb' chi sutq'ik rik'in li
Qaawa'.

28a K'UTUL RAQAL:
Saq ru, xsaqal ru.
b Mar. 16:15-16.

29a Morm. 9:22-23;
Tz. ut S. 20:25-26.

b K'UTUL RAQAL:
Kub'iha', kub'sink
ha'.

c K'UTUL RAQAL:
Tojb'a-maak.

30a K'UTUL RAQAL:
Apostol.

b K'UTUL RAQAL:
Xb'eenil Awa'b'eji.

c Ef. 1:10;
Tz. ut S. 27:13;
124:40-42.

K'UTUL RAQAL:
K'ojlajik.

32a Tz. ut S. 110:11-16.

K'UTUL RAQAL:
Xlawil li tijonelil.

b Abr. 1:2-3.

33a Jak. 1:19.

b Tz. ut S. 72:3.

34a Apok. 22:7, 12;
Tz. ut S. 49:28; 54:10.

b K'UTUL RAQAL:
K'anjel.

ANI lix Toonal laj "Isai li yeeb'il resil sa' li xb'een, xkab', rox, xkaa, ut ro' raqal re li xjunlaju ch'ol re Isaias?

2 Chi yaal jo'ka'in naxye li Qaawa: A'an li Kristo.

3 K'a'ru li ru'uj yeeb'il resil sa' li xb'een raqal re li xjunlaju ch'ol re Isaias, li taatuxmeq chaq sa' Xtoonal laj Isai?

4 K'ehomaq reetal, jo'ka'in naxye li Qaawa: A'an jun moos sa' ruq' li Kristo, ralal xk'ajol laj Isai chi jun raqal, jo' ajwi' laj "Efrain, malaj lix junkab'al laj Jose, sa' xb'een li k'o-job'anb'il wi' naab'al li ^bwankilal.

5 K'a'ru lix xe' laj Isai yeeb'il resil sa' li xlaje raqal re li xjunlaju ch'ol?

6 K'ehomaq reetal, jo'ka'in naxye li Qaawa, a'an jun ralal xk'ajol laj Isai, jo' ajwi' laj Jose, li tz'aqal aj eechanihom re li tijonelil, ut lix "lawil li awa'b'ejihom, choq' jun ^beetalil, ut choq' re lix 'ch'utub'ankil lin tenamit sa' roso'jikeb' li kutan.

7 Eb' lix patz'om laj Elias Higbee: K'a'ru xyaalalil li taqlahom sa' Isaias, ch'ol 52, xb'een raqal, li naxye: K'e chawix laa metz'ew, at

Sion—ut k'a'ru chi tenamit yoo chaq chixyeeb'al laj Isaias?

8 Yoo chixyeeb'al eb' li te'b'oqe'q xb'aan li Dios sa' roso'jikeb' li kutan, li te'k'amoq re li wankilal re tijonelil re xk'amb'al chaq wi'chik "Sion, ut re taatojmanq rix Israel; ut lix ^bk'eeb'al lix metz'ew chirix, a'an xk'eeb'al chirix lix wankil li tijonelil, li ak 'xk'ulub' a'an, Sion, xb'aan lix xe'toonil; jo'kan ajwi' naq taasutq'iiq rik'in li wankilal a'an li kisach chaq chiru.

9 K'a'ru tento taqataw ru chirix naq Sion taarisi chaq li b'ak'leb' wan chixkux; xkab' raqal?

10 Tento taqataw ru naq elajinb'il chiruheb' li "rela' li jek'inb'ileb' naq ^bte'sutq'iiq rik'in li Qaawa, sa' li ke't'ane' wi' chaq; wi ut neke'xb'aanu, lix yeechi'ihom li Qaawa a'an naq a'an taaraatinaheb', malaj tixk'e li na'leb' reheb' chi k'utb'esinb'il. Chi'ilmanq li xwaq, xwuq, ut xwaqxaq raqal. Li b'ak'leb' wan chixkux a'an lix majewahom li Dios sa' xb'een, malaj sa' xb'een li rela' laj Israel naq wankeb' chi jek'inb'il sa' xyanqeb' laj Gentil.

113 1a K'UTUL RAQAL: Isai (Jese).

4a Gen. 41:50-52; Tz. ut S. 133:30-34.

K'UTUL RAQAL: Efrain.

b K'UTUL RAQAL: Wankilal.

6a K'UTUL RAQAL:

Xlawil li tijonelil.

b Tz. ut S. 45:9.

K'UTUL RAQAL: Eetalil taqsinb'il.

c K'UTUL RAQAL: Israel—Lix ch'utub'ankil Israel.

8a K'UTUL RAQAL: Sion.

b Tz. ut S. 82:14.

c K'UTUL RAQAL:

Xb'een alalb'ejil.

10a K'UTUL RAQAL: Israel—Lix jek'inkil Israel.

b Os. 3:4-5; 2 Ne. 6:11.

TASAL 114

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith li Profeet, sa' Far West, Missouri, 17 Abril 1838 (History of the Church, 3:23).

1-2, *Li opiis sa' li iglees li xe'wan wi' li moko tiikeb' ta chi paab'ank te'k'e-he'q re jalaneb' chik.*

CHI yaal jo'ka'in naxye li **Q**aawa': A'an xchaab'ilal xna'leb' lin moos David W. Patten, naq tixchoy chixjunil lix k'anjel a' yaal sa' junpaat jo' naru chiru, ut naq tixk'ayi lix k'aay, re naq taaruuq chixb'aanunkil jun li taqlanb'il k'anjel choq' we sa' li saq'ehil li

chalk re, rochb'een jalaneb' chik, kab'lajuhaqeb', sa' xyanqeb' li taawanq wi' a'an, re xch'olob'ankil xyaalal lin k'ab'a' ut xk'amb'al li sahil esilal rik'in chixjunil li ruchich'och'.

2 Xb'aan naq jo'ka'in naxye chi yaal li **Q**aawa', naq a' yaal jo' wankeb' sa' eeyanq li ani neke'tz'eq-taanank re lin k'ab'a', jalaneb' chik "te'xaqab'amanq sa' ^bxna'ajeb' ut te'xk'ul lix k'anjeleb'. Amen.

TASAL 115

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith li Profeet, sa' Far West, Missouri, 26 Abril 1838, re xk'eeb'al chi nawmank li rajom li Dios chixrix xkab'lankil li na'ajej a'an, ut li rochoch li Qaawa' (History of the Church, 3:23-25). Li k'utb'esinb'il na'leb' a'in k'eeb'il choq' reheb' li jolominel aj k'anjel re li Iglees.

1-4, *Li Qaawa' naxk'e choq' xk'ab'a' lix iglees Lix Iglees li Jesukristo reheb' laj Santil Paab'anel sa' Roso'-jikeb' li Kutan; 5-6, Sion ut eb' li roqechal wankeb' choq' na'ajej re xkol-b'aleb' rib' ut choq' muheb'aal reheb' laj santil paab'anel; 7-16, Eb' laj santil paab'anel neke'taqlaak chixkab'lankil jun rochoch li Qaawa' sa' Far West; 17-19, Laj Jose Smith naxk'am lix lawil lix awa'b'ejihom li Dios sa' li ruchich'och'.*

CHI yaal, jo'ka'in naxye li **Q**aawa' aawe laa'at, inmoos aj "Jose Smith, alalb'ej, ut jo'kan ajwi' lin moos aj ^bSidney Rigdon, ut jo'kan ajwi' lin moos aj ^cHyrum Smith, ut eb' laa tenq' aj k'ehol na'leb' li xaqab'انب'ileb' ut li moqon te'xaqab'amanq;

2 Ut jo'kan ajwi' aawe laa'at, inmoos aj ^aEdward Partridge, ut eb' lix tenq' aj k'ehol na'leb';

3 Ut reheb' ajwi' lin moos li tiikeb'

114 2a Tz. ut S. 118:1, 6.

b Tz. ut S. 64:40.

115 1a K'UTUL RAQAL:

Smith, Jose, alalb'ej.

b K'UTUL RAQAL:

Rigdon, Sidney.

c K'UTUL RAQAL:

Smith, Hyrum.

2a K'UTUL RAQAL:

Partridge, Edward.

chi paab'ank, li wankeb' sa' li taqenaqil ch'utam re lin iglees sa' Sion, xb'aan naq jo'kan taayeemanq re, ut reheb' chixjunil li xb'eenil ut li komon re lin Iglees re li Jesukristo reheb' laj Santil Paab'anel sa' Roso'jikeb' li Kután, li jek'imb'ileb' chi najt sa' chixjunil li ruchich'och';

4 Xb'aan naq jo'ka'in taayeemanq re lin "iglees sa' roso'jikeb' li kutan, a'anaq ajwi' ^bLix Iglees li Jesukristo reheb' laj Santil Paab'anel sa' Roso'jikeb' li Kután.

5 Chi yaal ninye eere chejunilex: "Waklingex ut lemtz'ungex chaq, re naq lee saqen taawanq choq' ^bxaxxookil eetalil chiruheb' li tenamit;

6 Ut re naq lix "ch'utub'ankileb' rib' sa' xb'een li ch'och' ^bSion, ut sa' xb'eeneb' li 'roqechal, taawanq choq' jun kolb'a-ib' na'ajej, ut choq' ^dmuheb'aal chiru li kaq-sut-iq', ut chiru li josq'il naq "taahoymanq chaq chi maak'a' xyu sa' xb'een chixjunil li ruchich'och'.

7 Li tenamit, Far West, chiwanq choq' santil ut q'axtesinb'il ch'och' choq' we; ut a'anaq q'axal sant taayeemanq re, xb'aan naq li ch'och' li xaxxookat wi', "sant.

8 Jo'kan ut, nekexintaqla "chixkab'lankil jun ochoch choq' we, re te'ch'utub'amanq lin santil paab'anel, re taaruq ^btine'xloq'oni.

9 Ut chiwanq jun xtiklajik li k'anjel a'in, ut jun k'ojlajik, ut jun k'anjel re kawresink, sa' li saq'e-hil taachalq;

10 Ut chi'uxq xtiklajik sa' li kaa-hib' xb'e li po Julio li taachalq; ut chalen sa' li hoonal a'an che'k'anjelaq lin tenamit chi yalb'ileb' xq'e re xkab'lankil jun ochoch choq' re lin k'ab'a';

11 Ut "jun chihab' chirix li kutan a'in che'xtikib' wi'chik xk'eeb'al xk'ojob'ankil li ^bwochoch.

12 Chi jo'kan eb' a'an chalen chaq sa' li hoonal a'an che'k'anjelaq chi yalb'ileb' xq'e toj reetal naq choyb'ilaq, chalen chaq sa' xpekal lix xuk toj sa' lix b'een, toj reetal naq maak'a'aq chik taakanaaq li moko choyb'il ta.

13 Chi yaal ninye eere, mi'ok chik lin moos aj Jose, chi moko lin moos aj Sidney, chi moko lin moos aj Hyrum, sa' k'as re xkab'lankil jun ochoch choq' re lin k'ab'a';

14 Chikab'lamanq b'an jun ochoch choq' re lin k'ab'a' jo' chanru li "k'utb'il eetalil li tink'ut chiruheb'.

15 Ut wi eb' lin tenamit moko neke'xkab'la ta jo' chanru li k'utb'il eetalil li tink'ut chiru lix awa'b'e-jileb', ink'a' tink'ulub'a sa' ruq'eb'.

16 Wi b'an eb' lin tenamit

4a 3 Ne. 27:4-8.

b K'UTUL RAQAL: Lix Iglees li Jesukristo reheb' laj Santil Paab'anel sa' Roso'jikeb' li Kután.

5a Isa. 60:1-3.

b Isa. 11:12.

K'UTUL RAQAL: Eetalil taqsinb'il.

6a K'UTUL RAQAL:

Israel—Lix ch'utub'ankil Israel.

b K'UTUL RAQAL: Sion.

c Tz. ut S. 101:21.

K'UTUL RAQAL:

Oqech, roqechal.

d Isa. 25:1, 4;

Tz. ut S. 45:66-71.

e Apok. 14:10;

Tz. ut S. 1:13-14.

7a K'UTUL RAQAL: Sant.

8a Tz. ut S. 88:119; 95:8.

b K'UTUL RAQAL:

Loq'onink.

11a Tz. ut S. 118:5.

b Tz. ut S. 124:45-54.

14a Heb. 8:5;

Tz. ut S. 97:10.

neke'xkab'la jo' chanru li k'utb'il eetalil li tink'ut chiru lix awa'b'e-jileb', a' lin moos aj Jose ut eb' lix tenq' aj k'ehol na'leb', rik'in a'an tink'ulub'a sa' ruq'eb' lin tenamit.

17 Ut jo'kan wi'chik, chi yaal ninye eere, a'an rajom inch'ool naq li tenamit Far West taakab'lamanq chi seeb' rik'in lix ch'utub'ankileb' lin santil paab'anel;

18 Ut jo'kan ajwi' naq jalaneb' chik li na'ajej te'xaqab'amanq choq' "oqech sa'eb' li na'ajej sa' xsutam, jo' chanru te'k'utb'esimanq chiru lin moos aj Jose, chi jo'q'ehaq.

19 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, laa'in tinwanq rik'in a'an, ut tinsantob'resi a'an chiruheb' li tenamit; xb'aan naq re a'an kink'e lix "lawil li awa'b'ejihom ut li k'anjel a'in. Chi jo'kan. Amen.

TASAL 116

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il re laj Jose Smith li Profeet, nach' rik'in Wight's Ferry, sa' jun li na'ajej Tzuul Spring xk'ab'a', li condado Daviess, Missouri, 19 Mayo 1838 (History of the Church, 3:35).

LI Tzuul Spring k'ab'a'inb'il li xb'aan li Qaawa' ^aAdan-on-di-Ahman, xb'aan naq, chan, a'an li na'ajej taachalq wi' laj ^bAdan

chirula'aninkil lix tenamit, malaj li ^cNajter Xkutankil taak'ojlaaq jo' yeeb'il resil xb'aan laj Daniel li profheet.

TASAL 117

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith li Profeet, sa' Far West, Missouri, 8 Julio 1838, chirix lix k'anjel sa' li kutan a'an laj William Marks, laj Newel K. Whitney, ut laj Oliver Granger (History of the Church, 3:45–46).

1–9, *Eb' lix moos li Qaawa' tento naq ink'a' te'xra ru li k'a'ru re li yu'am a'in, xb'aan naq "k'a'ru li eechej chiru li Qaawa'?"*; 10–16, *Tento te'xkanab' lix kok'alil li raameb', ut rik'in a'an loq'aq lix mayejeb' choq' re li Qaawa'.*

CHI yaal jo'ka'in naxye li Qaawa' re lin moos aj William Marks, ut re ajwi' lin moos aj Newel K. Whitney, che'xchoy lix k'anjeleb' chi seeb', ut che'b'eeq chalen chaq sa' li ch'och' Kirtland, rub'elaj naq laa'in, li

18a Tz. ut S. 101:21.
K'UTUL RAQAL:
Oqech, roqechal.
19a K'UTUL RAQAL:

Xlawil li tijonelil.
116 1a Tz. ut S. 78:15.
K'UTUL RAQAL:
Adan-on-di-Ahman.

b K'UTUL RAQAL: Adan.
c Dan. 7:13–14, 22.

Qaawa', nintaqla wi'chik li saq-b'ach sa' xb'een li ch'och'.

2 Che'ajq ru, ut che'wakliiq, ut che'elq chaq, ut me'kana, xb'aan naq laa'in, li Qaawa', nintaqlank re.

3 Jo'kan ut, wi neke'kana moko usaq ta choq' reheb'.

4 Che'xjal xk'a'uxl chirix chixjunil lix maakeb', ut chirix chixjunil li rahok eechej xb'aaneb' chiwu, chan li Qaawa'; xb'aan naq k'a'ru li "eechej chiwu? chan li Qaawa'.

5 Che'k'ayimanq li eechej re Kirtland choq' reheb' li "k'as, chan li Qaawa'. Chekanab'eb', chan li Qaawa', ut jo' k'ihal li nakana, chikanaaq sa' lee ruq', chan li Qaawa'.

6 Xb'aan naq ma maak'a' tab'i' we li xik'anel xul chiru choxa, ut jo'kan ajwi' lix karil li palaw, ut eb' li xul chiru tzuul? Ma ink'a' kinyiib' li ruchich'och'? Ma ink'a' chapcho sa' wuq' li "taa'uxq re chixjunileb' li teep aj pleet reheb' li tenamit re li ruchich'och'?

7 Jo'kan ut, ma ink'a' tink'e li "yamyookil na'ajej chi tuxmek ut chi atz'umak, ut chi uuchink chi naab'al? chan li Qaawa'.

8 Ma ink'a' tz'aqal li na'ajej sa'eb' li tzuul re "Adan-ondi-Ahman, ut sa' li helhookil ch'och' re Olaha ^bXinehah, malaj li 'ch'och' kiwan wi'laj Adan, naq nekerahi ru li k'a'ru

yal jun tz'uqul, ut nekekanab' li k'a'ru q'axal nim xwankil?

9 Jo'kan ut, chalgex arin toj sa' xch'och'il lin tenamit, a'an Sion.

10 Lin moos aj William Marks chiwanq chi "tiik chi paab'ank sa' xb'een b'ab'ay li k'a'aq re ru, ut taawanq choq' aj taqlanel sa' xb'een naab'al. Chijolominq sa' xyi lin tenamit sa' li tenamit Far West, ut chi'osob'tesiiq rik'in li rosob'te-sinkileb' lin tenamit.

11 Lin moos aj Newel K. Whitney chixutaanaq chirix li molam aj "Nikolaita ut chirix chixjunil lix ^bmuqmuukil tz'eqb'eetalileb', ut chirix chixjunil lix kok'alil li raam chiwu, chan li Qaawa', ut chitape'q toj sa' li ch'och' Adan-ondi-Ahman, ut chiwanq choq' 'obiisp chiru lin tenamit, chan li Qaawa', moko rik'in ta k'ab'a'iik, rik'in b'an b'aanuhom, chan li Qaawa'.

12 Ut jo'kan wi'chik, ninye eere, najultiko' we lin moos aj "Oliver Granger; k'ehomaq reetal, chi yaal ninye re naq taawanq lix k'ab'a' chi jultik'anb'il xloq'al chiru li junjunq tasal tenamit, chi junelik q'e kutan, chan li Qaawa'.

13 Jo'kan ut, chixyal ru chi anchal xch'ool re xtojb'al rix li Xb'eenil Awa'b'eijil re lin Iglees, chan li Qaawa'; ut naq nat'ane' taawakliiq wi'chik, xb'aan naq lix "mayej q'axal

117 4a Tz. ut S. 104:14.

5a Tz. ut S. 104:78.

6a Hech. 17:26;

1 Ne. 17:36-39.

7a Isa. 35:1;

Tz. ut S. 49:24-25.

8a Tz. ut S. 116:1.

K'UTUL RAQAL:

Adan-ondi-Ahman.

b Abr. 3:13.

c K'UTUL RAQAL: Eden.

10a Mat. 25:23.

11a Apok. 2:6, 15.

b K'UTUL RAQAL: Muqmuukil molam.

c K'UTUL RAQAL: Obiisp.

12a A'AN: laj b'aanunel

k'anjel li kikanab'aak

xb'aan li Profeet re

xchoyb'al li teneb'an-

b'il sa' xb'een sa'

Kirtland.

13a K'UTUL RAQAL:

Mayejak.

loq'aq wi'chik choq' we chiru lix k'iijik, chan li Qaawa'.

14 Jo'kan ut, chichalq arin chi seeb', toj sa' li ch'och' Sion; ut naq tixtaw xq'ehil taak'ehe'q choq' aj k'ay choq' re lin k'ab'a', chan li Qaawa', choq' re lix chaab'ilaleb' lin tenamit.

15 Jo'kan ut, maajun winq xik' chi'iloq re lin moos aj Oliver Granger; chiwanq b'an li

rosob'tesinkil lin tenamit sa' xb'een a'an chi junelik q'e kutan.

16 Ut jo'kan wi'chik, chi yaal ninye eere, chixjunileb' lin moos sa' li ch'och' Kirtland chijultiko'q reheb' li Qaawa' lix Dios, ut jo'kan ajwi' li wochoch, re xk'uulankil ut xkolb'al rix xsantilal, ut re xq'ax-b'aleb' ru laj jalol ru tumin sa' li kutan k'oxlanb'il inb'aan, chan li Qaawa'. Chi jo'kan. Amen.

TASAL 118

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith li Profeet, sa' Far West, Missouri, 8 Julio 1838, re xsumenkil ru lix tz'aamahom, "K'ut chiqu li rajom aach'ool, at Qaawa', chirixeb' li Kab'laju" (History of the Church, 3:46).

1–3, Li Qaawa' tixk'e li taak'anjelaq reheb' lix junkab'aleb' li Kab'laju; 4–6, Na'ux li b'oqe'k sa' li na'ajej yamyo sa' li Kab'laju.

CHI yaal, jo'ka'in naxye li Qaawa': Chi'uxmanq jun ch'u-tub'aj-ib' chi tikto; che'tuqub'aaq ru li Kab'laju; ut che'xaqab'aaq li winq re "te'ok sa' xna'ajeb' li ani t'anenageb'.

2 Lin moos aj "Thomas chikanaaq chiru jarub'aaq kutan sa' li ch'och' Sion re xpuktesinkil li waatin.

3 Li rela' che'kanaaq sa' jultikank aatin chalen sa' li hoonal a'an, ut wi te'xb'aanu a'in chi kub'enaqeb' anchal xch'ool, sa' q'unal ch'oolej ut "tuulanil, ut ^bnajtil oyb'enink,

laa'in, li Qaawa' nink'e reheb' jun yeechi'ihom, naq tink'e li taak'anjelaq reheb' lix junkab'aleb'; ut jun nimla okeb'aal taateemanq choq' reheb', chalen anajwan.

4 Ut sa' xtiklajik li saq'ehil li taa-chalq, che'elq re te'xik chirix li ninqi ha', ut aran che'xk'e chi yeemank lin evangelio, lix tz'aqalil a'an, ut che'xch'olob' xyaalal lin k'ab'a'.

5 Che'xchaq'rab'iheb' lin santil paab'anel sa' li tenamit Far West, sa' li waqib' xka'k'aal xb'e li po Abril jun chik, sa' li na'ajej taakab'lamanq wi' li wochoch, chan li Qaawa'.

6 Lin moos aj John Taylor, ut jo'kan ajwi' lin moos aj John E. Page, ut jo'kan ajwi' lin moos aj

Wilford Woodruff, ut jo'kan ajwi' lin moos aj Willard Richards, che'-xaqab'amanq chixnujob'resinkil

lix na'ajeb' li ani xe't'ane', ut chieymanq chi ch'olch'o reheb' naq xaqab'انب'ileb'.

TASAL 119

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith li Profeet, sa' Far West, Missouri, 8 Julio, 1838, re xsumenkil lix tz'aamahom: "At Qaawa' k'ut chiru laa moos jo' nimal re li k'a'ru reheb' laa tenamit nakateneb' chi k'eemank choq' lajetqil" (History of the Church, 3:44). *Li chaq'rab' re li lajetqil, jo' natawman ru anajwan, toj maji' nak'eeman re li Iglees rub'e-laj li k'utb'esinb'il na'leb' a'in. Li aatin lajetqil sa' li tij ak yeeb'il, ut sa'eb' li k'utb'esinb'il na'leb' junxil (64:23; 85:3; 97:11) moko naraj ta xyeeb'al jun xlajetq raqal, chixjunil b'an li mayej re anchal ch'oolej, malaj li k'a'ru kub'sinb'il choq' xtuminal li Iglees. Li Qaawa' ak junxil kixk'e re li Iglees li chaq'rab' re q'axtesink-ib' ut re mertoomil sa' xb'een li eechej, li ke'ok wi' li komon (a'eb' li b'eresinel xb'eenil lix k'ihaleb') rik'in jun sumwank li tento taakanaaq chi junelik. Rik'in naq naab'al ink'a' ke'xpaab' li sumwank a'in, li Qaawa' kirisi chiru jarub'aq kutan ut kixk'e sa' xna'aj li chaq'rab' re lajetqil re chixjunil li Iglees. Li profeet kixpatz' re li Qaawa' jo' nimal re li k'a'ru reheb' taaraj choq' re li loq'laj k'anjel. Kisumeeq ru rik'in li k'utb'esinb'il na'leb' a'in.*

1-5, *Eb' laj santil paab'anel tento te'xtoj li k'a'ru reheb' li numenaq sa' xb'een li nak'anjelak reheb', ut chirix a'an te'xk'e jo' lajetqil lix lajetq raqal lix k'iijikeb' rajlal chihab'; 6-7, Rik'in xb'aaununkil chi jo'kan, santob'resinb'ilaq li ch'och' Sion.*

CHI yaal, jo'ka'in naxye li Qaawa', ninpatz' naq chixjunil li k'a'ru reheb' li "numenaq sa' xb'een li nak'anjelak reheb', taak'eemanq sa' ruq' li obiisp re lin iglees sa' Sion,

2 Choq' re lix kab'lankil li "wochoch, ut choq' re xk'eeb'al

xk'ojob'ankil Sion ut choq' re li tijonelil, ut choq' re lix k'aseb' li Awa'b'eijil re lin Iglees.

3 Ut a'inaq xtiklajik lix "k'ulb'al xlajetqileb' lin tenamit.

4 Ut chirix a'an, eb' li xe'k'ule' xlajetqil chi jo'kan te'xtoj lix lajetq raqal chixjunil lix k'iijikeb' rajlal chihab'; ut a'in taawanq choq' xaqxookil chaq'rab' chiruheb' chi junelik, choq' re lin santil tijonelil, chan li Qaawa'.

5 Chi yaal ninye eere, taak'ulmanq naq chixjunileb' li neke'xch'utub' rib' toj sa' li ch'och' "Sion te'k'ule'q jo' xlajetqil li k'a'ru reheb'

119 1a Tz. ut S. 42:33-34, 55;
51:13; 82:17-19.

2a Tz. ut S. 115:8.

3a Tz. ut S. 64:23;
Mal. 3:8-12.

K'UTUL RAQAL: Lajetqil.

5a Tz. ut S. 57:2-3.

li numenaq sa' xb'een li nak'anjelak reheb', ut te'xpaab' li chaq'rab' a'in, malaj ut ink'a' te'tawmanq chi k'u-lub'ej re te'kanaaq sa' eeyanq.

6 Ut ninye eere, wi eb' lin tenamit ink'a' te'xpaab' li chaq'rab' a'in, re xk'uulankil xsantilal, ut rik'in li chaq'rab' a'in xsantob'resin-kil li ch'och' "Sion choq' we, re

naq taapaab'amanq lin k'uub'an-b'il aatin ut lin raqb'a-aatin sa' xb'een, re naq q'axal santaq, k'e-homaq reetal, chi yaal ninye eere, maawa'aq jun ch'och' Sion choq' eere.

7 Ut a'inaq jun k'utb'il na'leb' choq' reheb' chixjunil li "roqechal Sion. Chi jo'kan. Amen.

TASAL 120

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith li Profeet, sa' Far West, Missouri, 8 Julio 1838, li naxk'e chi nawmank k'a'ru taab'aanumanq rik'in li eechej li k'ulb'il jo' lajetqil jo' yeeb'il resil sa' li k'utb'esinb'il na'leb' xnume', li tasal 119 (History of the Church, 3:44).

CHI yaal, jo'ka'in naxye li Qaawa', ak xtaw xq'ehil, naq "b'aanunb'ilaq xb'aan jun ch'utam, li taawanq wi' li Xb'eenil Awa'b'ejil re lin Iglees, ut li obiisp

ut lix ch'utam, ut xb'aan lin taqenaqil ch'utam, ut xb'aan lix yaab' inkux laa'in reheb', chan li Qaawa'. Chi jo'kan. Amen.

TASAL 121

Li tij ut profetel aatin tz'iib'anb'il xb'aan laj Jose Smith li Profeet naq kiwan choq' preex sa' li tz'alam sa' Liberty, Missouri, sa' 20 Marzo 1839 (History of the Church, 3:289–300). Li Profeet ut junjunq reheb' lix komon ke'wan chaq sa' tz'alam chiru jarub'aaq po. Ink'a' ke'xtaw chaq xtenq'ankileb' rik'in lix tz'aamahomeb' ut lix patz'omeb' chiruheb' laj jolominel ut laj raqol aatin.

1–6, Li Profeet natz'aaman chiru li Qaawa' choq' reheb' laj santil paab'anel li yookeb' chixnumsinkil rahilal; 7–10, Li Qaawa' naxye li tuqtuukilal re; 11–17, Majewanb'ileb' chixjunil li neke'xjap re chixjib'aleb' lix tenamit li Qaawa' chirix li q'etok aatin li moko yaal ta; 18–25, Moko xk'ulub'aqeb' ta

li tijonelil, ut te'k'ehe'q sa' tojb'a-maak; 26–32, Nayeexchi'iman li xningal ru k'utb'esinb'il na'leb' choq' reheb' li neke'kuyuk chi kaweb' xch'ool; 33–40, K'a'ut naq naab'aleb' li b'oqb'ileb' ut moko k'ih'eb' ta li sik'b'ileb' ru; 41–46, Li tijonelil tento taa'oksimanq ka'aj-wi' sa' tiikilal.

AT Dios, b'ar wankat laa'at? Ut b'ar wan li muheb'aal li natz'apok re li "na'ajej muqmuukat wi'?

2 "Jo' najtil chik taawanq chi ram-b'il laa wuq', ut lix naq' aawu, relik chi yaal, lix saqen ruhil xnaq' aawu taaril chaq sa' li choxa re junelik q'e kutan li maa'usilal ke'xk'ul laa tenamit ut eb' laa moos, ut taaq'axe'q laa xik xb'aan lix yaab'eb'?

3 Relik chi yaal, at Qaawa', "jo' najtil chik te'xnumsi li maa'usilal ut li rahob'tesink a'in li wan wi' chi q'etb'il li chaq'rab', chi maji'aq taaq'unob'resiiq aawaam choq' reheb', ut taa'eek'asimanq lix sa' aach'ool rik'in xtoq'ob'ankileb' ru'?

4 At Qaawa' Dios "Nimajwal, aj yiyib'ahom re li choxa, ch'och', ut palaw, ut re chixjunil li k'a'aaq re ru wankeb' chi sa', ut li nakatminok re ut nakak'e rub'el laa wankil laj tza, ut li q'o'jyin ruhil ut aak'ab'il awa'b'e'jihom re Xeol—ye' chaq laa wuq'; chiq'axoq-u lix naq aawu; chixokmanq laa muheb'aal, miwan chik chi tz'apb'il li ^bna'ajej muqmuukat wi'; k'eeb'ilaq taxaq aaxik; chiq'unob'resiiq taxaq aawaam, ut eek'asinb'ilaq lix sa' aach'ool chixtoq'ob'ankil qu.

5 Chilochmanq aajosq'il rik'ineb' li xik' neke'ilok qe; ut sa' lix nimal xjosq'il laa ch'ool, rik'in laa yok'leb' ch'iich' "eeqaju chaq li maa'usilal xqak'ul.

6 Che'jultiko'q aawe eb' laa san-til paab'anel li ra yookeb' chixk'ulb'al, at qaDios, ut eb' laa moos te'saho'q sa' xch'ool rik'in laa k'ab'a' chi junelik.

7 At walal, tuqtuukilal chiwanq sa' aawaam; laa "ch'a'ajkilal ut laa tawasinkil yal chiru jun ch'ina k'a-mok taawanq;

8 Ut chirix a'an, wi "nakakuy chi us, li Dios tixtaqsi aaloq'al chi taqe'q; laa'at tatnumtaa'q sa' xb'eeneb' chixjunil li xik' neke'ilok aawe.

9 Eb' li "raab'ileb' aab'aan toj xaq-xookeb' chak'atq, ut te'xk'e wi'chik xsahil aach'ool rik'in xq'ixnaleb' lix ch'ool ut xchaab'ilaleb' li ruq'.

10 Toj maji' wankat jo' laj "Job; eb' li raab'ileb' aab'aan ink'a' neke'-wech'ok aawe, chi moko nakate'x-jit jo' aj q'etol aatin, jo' ke'xb'aanu rik'in laj Job.

11 Ut eb' li neke'jitok aawe jo' aj q'etol aatin, te'chaqihob'resiiq lix yo'onihomeb', ut taa'oso'q li royb'e-nihomeb' chanchan na'oso' "xchu ke chiru li raq' xam aj k'atonel re li saq'e li nawakli;

12 Ut jo'kan ajwi' naq li Dios ak xk'e li ruq' ut lix tz'apleb' re xjal-b'aleb' li jar "kutankil ut li jar q'e-hil, ut re xmutz'ob'resinkil ru lix k'a'uxleb' a'an, re naq ink'a' te'xtaw ru lix sachb'a-ch'oolejil k'an-jelahom; re taaruuq chixyalb'aleb' ajwi' rix ut chixchapb'aleb' sa' tz'a-qal lix b'alaq'eb';

121 1a Sal. 13:1-2; 102:1-2.

2a Hab. 1:2.

3a Tz. ut S. 109:49.

4a K'UTUL RAQAL: Chixjunil naru chiru.

b Tz. ut S. 123:6.

5a Luk. 18:7-8.

7a K'UTUL RAQAL: Ch'a'ajkilal.

8a 1 Pe. 2:19-23.

K'UTUL RAQAL: Kuyuk toj sa' roso'jik.

9a Tz. ut S. 122:3.

10a K'UTUL RAQAL: Job.

11a Exo. 16:14.

12a Dan. 2:21.

13 Jo'kan ajwi' rik'in naq po'je-naqeb' xch'ool, ut li k'aru wankeb' xch'ool chixk'amb'al sa' xb'eeneb' li jun ch'ol chik, ut li rahilal neke'xra naq te'xnumsi li jun ch'ol chik, taachalq sa' xb'eeneb' "a'an toj chi tz'aqal tz'aqal;

14 Re naq te'sache'q ajwi' li rajomeb', ut isinb'ilaq chaq lix yo'onihomeb';

15 Ut moko k'iila chihab' ta chik naq eb' a'an ut eb' li ralal xk'ajol te'mesuuq chaq rub'el choxa, chan li Dios, re naq maajun reheb' taakanaaq chi xaqliik chiru li tz'ak.

16 Majewanb'ileb' chixjunileb' li te'taqsiq re li rit roq sa' xb'eeneb' li "yulb'ileb' inb'aan, chan li Qaawa, ut neke'xjap re chixyeeb'al naq b'xe'maakob' naq ink'a' xe'maakob' chiwu, chan li Qaawa, naq ke'x-b'aanu b'an li k'aru xk'ulub' sa' wilib'ob'aal, ut li keb'intaqla wi'.

17 A'b'anan eb' li neke'japok re chixyeeb'al q'etok aatin neke'x-b'aanu xb'aan naq a'aneb' moos chiru li maak, ut a'aneb' ajwi' a'an "ralal xk'ajol li q'etok aatin.

18 Ut eb' li neke'xaqab'ank aatin chi tik'ti' chirixeb' lin moos, re te'x-k'ameb' sa' li moosil ut li kamk—

19 Rahilal sa' xb'eeneb'; rik'in naq "ra ke'xb'aanu reheb' lin kok'al,

te'ch'otmanq chaq chiru li b'k'o-job'amb'il k'anjel re li wochoch.

20 "Moko nujenaqaq ta lix chakacheb', taa'oso'q li rochocheb' ut lix k'uuleb'aal kab'leb', ut eb' a'an xik' te'ile'q xb'aaneb' li ke'sahob'-resin chaq xch'ooleb'.

21 Moko te'wanq ta xk'ulub'il li "tijenelil, chi moko li ralal xk'ajoleb' chirixeb' chiru li junjunq tasal tenamit.

22 "Q'axal us raj choq' reheb' naq taat'uyub'amanq chixkuxeb' jun xpekul li ke'leb' ut te'ok chi ha' sa' xchamal li palaw.

23 Rahilal sa' xb'eeneb' chixjunil li neke'ch'a'ajkilob'resink re lin tenamit, ut neke'tiikisink, ut neke'kamsink, ut neke'ch'olob'ank aatin re xjitb'aleb', chan li Qaawa' reheb' li Teepal; "jun tasal tenamit ajk'amb'olay ink'a' tixkol rib' chiru li tojb'a-maak sa' xb'alb'a.

24 K'e reetal, lix naq' wu "naril ut naxnaw chixjunil lix k'anjeleb', ut wan chi k'uulanb'il wik'in jun li junpaatil b'raqb'a-aatin sa' xq'ehil a'an, choq' reheb' chixjunil;

25 Xb'aan naq wan jun "hoonal xaqab'amb'il choq' re li junjunq chi winq, a' yaal jo' chanru taawanq b'xk'anjel.

26 Li Dios tixk'e eere "eenawom

13a Prov. 28:10;
1 Ne. 14:3.
16a 1 Sam. 26:9;
Sal. 105:15.
b 2 Ne. 15:20;
Moro. 7:14, 18.
17a Ef. 5:6.
19a Mat. 18:6.
K'UTUL RAQAL:
Rahob'tesink.
b K'UTUL RAQAL:

K'ojob'amb'il k'anjel.
20a Deut. 28:15-20.
21a K'UTUL RAQAL:
Tijenelil.
22a Mat. 18:6;
Tz. ut S. 54:5.
23a Mat. 12:34.
24a K'UTUL RAQAL:
Chixjunil naxnaw.
b Hel. 8:25.
K'UTUL RAQAL:

Raqok aatin, raqb'a-aatin.
25a Job 7:1;
Tz. ut S. 122:9.
b K'UTUL RAQAL:
K'anjel.
26a Dan. 2:20-22;
R. li P. 1:9.
K'UTUL RAQAL:
K'utb'esink, k'utb'e-sinb'il na'leb'.

rik'in lix ^bLoq'laj Musiq', relik chi yaal, rik'in li 'maatan re li Santil Musiq'ej li ink'a' naru chi yee-mank, li moko k'utb'esinb'il ta chalen chaq naq wanjenaq li ru-chich'och' toj anajwan;

27 Li ke'royb'eni li qaxe'toonil chi anchal lix yo'onihomeb' re taak'ut-b'esimanq sa' roso'jikeb' li kutan, li ke'b'eresiik wi' lix k'a'uxleb' xb'aa-neb' li anjel, jo' li k'uulanb'il choq' re lix tz'aqalil lix loq'aleb';

28 Jun kutan chalel naq "maak'a' taarame'q wi', ma jun chi Dios wan malaj k'iila ^bdios, te'k'utb'esimanq.

29 Chixjunil li k'ojarib'aal ut li awa'b'ejiil, li taqlanelil ut li wankilal, "taak'utb'esimanq ut taak'eh'e'q sa' xb'eeneb' chixjunil li ke'ku-yuk chi kaweb' xch'ool choq' re lix evangelio li Jesukristo.

30 Ut jo'kan ajwi', ma k'ee'ko "xmaril li choxa malaj li palaw, malaj li chaqi ch'och', malaj li saq'e, li po, malaj li chahim—

31 Chixjunil lix q'ehileb' neke'x-suti wi' rib', chixjunil li kutan, li po, ut li chihab' xaqab'anb'il, ut chix-junil li kutan re lix kutaneb', lix poheb', ut lix chihab'eb', ut chixju-nil lix loq'aleb', lix chaq'rab'eb', lix

k'ojob'anb'il hoonaleb', taak'utb'e-simanq sa' xkutankil lix "k'ojlajik lix tz'aqalil ru li kutan—

32 Jo' chanru li k'a'ru k'ojob'anb'il chaq sa' xyi li "Ch'utam re li June-lik ^bDios re chixjunileb' chik li dios rub'elaj naq kiwan li ruchich'och' a'in, li k'uulanb'ilaq toj sa' xchoyo-nik ut roso'jik a'an, naq li junjung chi winq taa'ok chiru li 'rilob'aal li wan chi junelik, ut sa' lix "hilob'aal a'an, li maak'a'aq wi' li kamk.

33 Toj jo'q'e naru nawan chi tz'aj lix ha'il li roq ha' li nab'eeek? K'a'ru chi wankilal naru chi ramok ru li choxa? Jo' chanru ta naq ju-naq winq tixye' xka'ch'inal lix tel re xramb'al li nima' Missouri sa' lix b'e li taqlanb'il, malaj chix-sutq'isinkil chi q'ajel-ix, jo'kanaq xwankil chixramb'al li Nimajwal sa' xhoyb'al li "na'leb' chalen chaq sa' choxa sa' xb'een lix jolomeb' laj Santil Paab'anel sa' Roso'jikeb' li Kutan.

34 K'ehomaq reetal, naab'aleb' li "b'oq'b'ileb', a'ut moko k'iheb' ta li ^bsik'b'ileb' ru. Ut k'a'ut naq ink'a' sik'b'ileb' ru?

35 Xb'aan naq k'a'jo' naq k'eeb'i-leb' xch'ool chirix li k'a'aq re ru re li "ruchich'och' a'in, ut neke'xra ru

26b Tz. ut S. 8:2-3.

c K'UTUL RAQAL:
Maatan re li Santil
Musiq'ej.

28a Tz. ut S. 42:61; 76:7-8;
98:12.

b Sal. 82:1, 6;
Jwan 10:34-36;
1 Kor. 8:5-6;
Tz. ut S. 76:58;
132:20;
Abr. 4:1; 5:1-2.

29a Tz. ut S. 101:32.

30a Job 26:7-14;

Sal. 104:5-9;
Hech. 17:26.

31a K'UTUL RAQAL:
K'ojlajik.

32a K'UTUL RAQAL: Ch'u-
tam sa' choxa.

b Deut. 10:17.

c K'UTUL RAQAL:
Winq—Winq, naru
chi wank jo' lix Cho-
xahil Yuwa'.

d K'UTUL RAQAL:

Hilank, hilob'aal.

33a Tz. ut S. 128:19.

K'UTUL RAQAL: Na-
wok, xnawom.

34a Mat. 20:16; 22:1-14;
Tz. ut S. 95:5-6.

K'UTUL RAQAL: B'o-
qok, b'oq'b'il xb'aan
li Dios, xb'oq'b'al.

b K'UTUL RAQAL:
Sik'b'il ru.

35a K'UTUL RAQAL: Ru-
chich'och'il na'leb'.

^bnimaak ruheb' xb'aaneb' li winq, jo'kan naq ink'a' neke'xtzol li jun chi na'leb' a'in—

36 Naq li "xk'ulub'il li tijonelil chi junajwa wan chi b'ak'b'il rik'in lix ^bwankilal li choxa, ut naq lix wankilal li choxa ink'a' naru xb'eresinkil chi moko xch'e'b'al, ka'ajwi' rik'in li na'leb' re 'tiikilal.

37 Yaal ajwi' naq naru chi k'o-job'amank sa' qab'een; a'b'anan wi naqayal "xmuqb'al li ^bqamaak, malaj xnimankil li 'caq'etq'etil, lix jo'maajo'il li qajom chi taq-lank, malaj xk'anjelankil li taq-lank malaj li awa'b'ejink, malaj li minok-u sa' xb'eeneb' li raameb' li ralal xk'ajoleb' li winq, rik'in yal ta jun raqalaq li maa'usilal, k'ehomaq reetal, li choxa "narisi rib'; naraho' xch'ool lix Musiq' li Qaawa'; ut naq isinb'il chaq a'an, oso'jenaq li tijonelil malaj li wankilal re li winq a'an.

38 K'ehomaq reetal, chi maji'aq naxk'e reetal, ak xkana xjunes, re "xlapb'al chiroq li topleb', re ^bxrahob'tesinkileb' laj santil paab'anel, ut re xpleetinkil li Dios.

39 Laa'o ak xqatzol, rik'in xrahil li k'aru xqak'ul, naq "ak reheb' ut ajb'il xb'aan ka'ch'in chik ma chixjunileb' li winq, a' yaal sa' junpaat naq nak'ehe' b'ayaq li wankilal

reheb', jo' neke'xk'oxla, tikto te'ok chixk'anjelankil li awa'b'ejil chi moko tiik ta.

40 Chi jo'kan naab'aleb' li b'oqb'ileb', a'ut moko k'ihob' ta li sik'b'ileb' ru.

41 Maajun wankilal chi moko teneb'ank naru malaj tento taa'uxmanq sa' xk'ab'a' li tijonelil, ka'ajwi' rik'in li "q'unb'esink ch'oolej, rik'in li ^bnajtil oyb'enink, rik'in li q'unal ch'oolej ut li tuulanil, ut rik'in li rahok chi moko pak'b'il ta;

42 Rik'in chaab'il ch'oolej, ut li saq ruhil nawom, li taanimob'resinq chi naab'al re li aamej chi maak'a' li "ka'pak'alil ut chi maak'a' li ^bb'alaq'il—

43 Rik'in "ch'iilank sa' xq'ehil rik'in kawilal, naq eek'asinb'ilat xb'aan li Santil Musiq'ej, ut rik'in xk'utb'al moqon xk'iijik li ^brahok choq' re li ani ch'iilanb'il aab'aan, maare anchal tatk'oxla jo' aj xik' ilol re;

44 Re tixnaw naq lix xaqxookil aach'ool choq' re a'an, q'axal kaw w'ichik chiru xb'ak'leb' li kamk.

45 Chiwanq ajwi' lix sa' aach'ool chi nujenaq rik'in rahok choq' reheb' chixjunil li winq, ut choq' re li rochochil li paab'aal, ut li "saq ruhil na'leb' chirutz'u'uji rajlal laa

35b Mat. 6:2;

2 Ne. 26:29.

36a K'UTUL RAQAL: Tijonelil; K'eeb'il xwankil.

b K'UTUL RAQAL: Wankilal.

c K'UTUL RAQAL: Tiik xch'ool, tiikilal.

37a Prov. 28:13.

b K'UTUL RAQAL: Maak.

c K'UTUL RAQAL: Q'etq'etil.

d Tz. ut S. 1:33.

38a Hech. 9:5.

b K'UTUL RAQAL: Rahob'tesiik xb'aan xpaab'aal.

39a K'UTUL RAQAL: Ruchich'och'il winq.

41a 1 Pe. 5:1-3.

b 2 Kor. 6:4-6.

42a Stgo. 3:17.

b K'UTUL RAQAL: B'alaq'il.

43a K'UTUL RAQAL: Q'usuk, xq'usb'al.

b K'UTUL RAQAL: Tz'aqal rahok; Rahok.

45a K'UTUL RAQAL: Saq ruhil na'leb'.

^bk'oxlahom; toja' ut naq taanimanq xmetz'ew lix kawilal aach'ool chiru li Dios, ut li tzol'leb' re li tijonelil taanaq chiru laa waam chanchan li 'k'ajob' chalen chaq sa' choxa.

46 Li "Santil Musiq'ej taa'och-b'eeninq aawe rajlal, ut laa xuq'

a'anaq jun xuq' re tiikilal ut yaal li ink'a' naxjal rib'; ut laa ^bawa'b'ejil a'anaq jun awa'b'ejil li junelik nakana, ut chi moko minb'il ta taanume'q aawik'in chi junelik q'e kutan.

TASAL 122

Li raatin li Qaawa' re laj Jose Smith li Profeet, naq kiwan choq' preex sa' li tz'alam sa' Liberty, Missouri, Marzo, 1839 (History of the Church, 3:300–301).

1–4, *Eb' lix maril li ch'och' te'patz'oq chirix lix k'ab'a' laj Jose Smith; 5–7, Chixjunil lix ch'a'ajkilal ut lix tawajik tixk'e xna'leb' ut taawanq choq' re xchaab'ilal; 8–9, Li Ralal li Winq xkub'e rub'eleb' chixjunil.*

EB' lix maril li ch'och' te'patz'oq chirix laa "k'ab'a', ut eb' li maa-k'a'eb' xna'leb' tate'xse'e, ut li xb'al-b'a taajosq'ob'resinq chawix;

2 A'ut li saqeb' ru xch'ool, ut li chaab'ileb' xna'leb', ut li tiikeb' li raam, ut li saqeb' ru xyu'am, te'xsik' li "na'leb', ut li wankilal ut li osob'tesink chi rajlal rub'el laa wuq'.

3 Ut eb' laa tenamit maajo'q'e te'isiinq aawik'in xb'aan li aatin te'xch'olob' li xate'xkanab' re aapleetinkil.

4 Ut us ta xb'aan lix wankileb' a'an tatk'ehe'q sa' ch'a'ajkilal, ut sa' xtz'apam li ramleb' ch'iich' ut

li tz'ak, toj tatwanq chi nimanb'il aawu; ut yal jun ch'ina "k'amok chik ut lix yaab' aakux q'axal xuwajelaq wi'chik sa' xyiheb' li xik' neke'ilok aawe chiru li josq'il ^bkaqkojl, xb'aan laa tiikilal; ut laa Dios taaxaqliiq chak'atq chi junelik q'e kutan.

5 Wi nakatb'oqe' chi nume'k chiru li rahilal; wi wan li rahilal sa' aab'een sa' xyanqeb' li b'alaq'il komon, wi wan rahilal sa' aab'een sa' xyanqeb' laj elq'; wi wan rahilal sa' aab'een sa' ch'och' malaj sa' palaw;

6 Wi jitb'ilat rik'in li k'iila paay chi b'alaq'il jitok; wi eb' li xik' neke'ilok aawe neke't'ane' sa' aab'een; wi nakate'xmaq' chaq chiru li wank rik'in laa yuwa' ut laa na', ut eb' laa wech alal ut laa wanab'; ut wi chi b'otz'b'il li yok'leb' ch'iich' eb' li xik' neke'ilok aawe nakate'xmaq' chaq chire xch'ool

45b K'UTUL RAQAL:
K'oxlahom.
c Deut. 32:1–2;
Tz. ut S. 128:19.

46a K'UTUL RAQAL: Santil
Musiq'ej.
b Dan. 7:13–14.
122 1a JS—R 1:33.

2a K'UTUL RAQAL:
Na'leb' k'eeb'il.
4a Tz. ut S. 121:7–8.
b 3 Ne. 20:16–21; 21:12.

laa wixaqil ut eb' laa walal aak'ajol, ut laa walal asb'ej, us ta yal waqib' chihab' xyu'am, tixchap laa waq' ut tixye, Yuwa', yuwa', k'a' naq ink'a' tattruq chi kanaak qik'in? At inyuwa', k'aru te'xb'aanu li winq aawik'in? wi ut chirix a'an taa'isiiq chaq chawu rik'in li yok'leb' ch'iich', ut tatkelooq sa' tz'alam, ut eb' li xik' neke'ilok aawe te'b'eeq chasutam chanchan eb' li "xojb' li neke'xsik' xkik'el li karneer;

7 Wi ut tatkute'q sa' li jul, malaj sa' ruq'eb' laj kamsinel, ut taateneb'amanq li kamk sa' aab'een; wi tatkute'q sa' li "chamal ha'; wi lix b'olb'ookil roq li ha' tixk'uub' xna'leb' chasachb'al; wi li kawil iq' taa'ok choq' aj xik' ilonel chawu; wi li choxa tixch'utub' xq'eqal ru, ut chixjunil li yo'ob'tesinb'il

wi' li k'a'aq re ru tixjunaji rib' chixramb'al ru li b'e; ut sa' xb'een chixjunil, wi tz'aqal li rokeb'aal ^bxb'alb'a tixte x'anchalil li re chawix, chanaw, at walal, naq chixjunil li k'a'aq re ru a'in 'tixk'e aana'leb', ut taawanq choq' re aachaab'ilal.

8 Li "Ralal li Winq ^bxkub'e rub'el chixjunil a'in. Ma nim tab'i' aawu chiru a'an?

9 Jo'kan ut, chatkanaaq sa' laa b'e, ut li tijonelil "taakanaaq aawik'in; xb'aan naq eb' a'an ^bxaqxo lix marileb', ink'a' neke'ru chi q'a-xok. Nawb'ileb' ru laa 'kutan, ut moko taak'ose'q ta rajlankil aachihab'; jo'kan ut, ^dmaaxuwa k'aru taaruq tixb'aanu li winq, xb'aan naq li Dios taawanq aawik'in chi junelik q'e kutan.

TASAL 123

Xteneb'ankileb' laj santil paab'anel chirixeb' laj rahob'tesihom reheb', jo' ch'olob' anb'il xb'aan laj Jose Smith li Profeet, naq wan choq' preex sa' li tz'alam sa' Liberty, Missouri, Marzo 1839 (History of the Church, 3:302-303).

1-6, *Eb' laj santil paab'anel tento te'xch'utub' ut te'xpuktesi resil li rahilal ut rahob'tesink ke'xk'ul; 7-10, Li musiq'ej li kixaqab'ank reheb' li b'alaq'il paab'aal jo'kan ajwi' naxjolomi xrahob'tesinkileb' laj santil paab'anel; 11-17, Naab'al sa' xyanqeb' li jar ch'uut chi paab'aal toj te'xk'ul li yaal.*

UT jo'kan wi'chik, naqatz'aama naq chek'oxlahaq naq na'ajman ru naq chixjunileb' laj santil paab'anel te'xch'utub' xnowomeb' chirix chixjunil li uxb'il, ut li rahilal ut ch'a'ajkilank li k'eeb'il sa' xb'eeneb' xb'aaneb' li ani wankeb' sa' li Estado a'in;

6a Luk. 10:3.

7a Jon. 2:3-6.

b 2 Sam. 22:5-7;
JS—R 1:15-16.

c 2 Kor. 4:17;
Heb. 12:10-11;
2 Ne. 2:11.

8a K'UTUL RAQAL: Ralal
li Winq.

b Heb. 2:9, 17-18;
Tz. ut S. 76:107; 88:6.

9a Tz. ut S. 90:3.
b Hech. 17:26.
c Tz. ut S. 121:25.

d Neh. 4:14;

Sal. 56:4; 118:6;

Prov. 3:5-6;

Isa. 51:7;

Luk. 12:4-5;

2 Ne. 8:7;

Tz. ut S. 3:7; 98:14.

2 Ut jo'kan ajwi' chirix chixjunil li eechej ut jo' nimal li sachk xe'xk'ul, rik'in li k'aru yeeb'il chixixeb' jo' ajwi' li rahob'tesink b'aa-nunb'il reheb', ut jo'kan ajwi' li k'aru reheb';

3 Ut jo'kan ajwi' lix k'ab'a'eb' chixjunil li ani ke'tz'aqon sa' xrahob'tesinkileb', a' yaal jo' neke'ru chixtabw'aleb' ut chixtz'il-b'aleb' rix.

4 Ut maare naru naxaqab'aman jun ch'uut aj k'anjenel re xtz'ilb'al rix li k'aaq re ru a'in, ut re xk'ulb'al li aatin li yeeb'il ut li xaqab'amb'il; ut jo'kan ajwi' re xch'utub'ankileb' li puktesinb'il hu aj tik'ti' li wankeb' chi numsimank;

5 Ut chixjunil li wan chi sa'eb' li hu li neke'puktesiman chi po, ut sa'eb' li tzoleb'aal hu, ut chixjunil li tik'ti' esil li puktesinb'il, ut li yoo chi tz'iib'amank, ut ani aj b'aaan, ut te'xq'axtesi chixjunil li ch'utub'amb'il aatin chirix li ajtzahil ch'i'ch'i'ink ut li maa'us aj minok-u aj kamsinel, li b'aaanunb'il re li tenamit a'in—

6 Re naq ink'a' ka'ajwi' taqapuktesi a'an re chixjunil li ruchich'och', re ajb'an wi' taqak'ut chiruheb' lix jolomileb' li tenamit sa' chixjunil li raak'ab'il ut xb'alb'ahil b'onol, jo' li junaj chik chi yalok q'e li elajinb'il chiqu xb'aaan li qaChoxahil Yuwa', re naq chi tz'aqal ut chi ch'olch'otooruq chixtz'aamankil li yeechi'imb'il, naq taab'oqe'q chaq a'an sa' li "na'ajej muqmu wi'; ut jo'kan

ajwi' re naq chixjunil li nimla tenamit taakanaaq chi maak'a' te'xpatz' wi' xkuyb'aleb' rub'elaj naq a'an taaruq tixtaqla xwankil lix tel li nim xmetz'ew.

7 A'an jun li qateneb'ankil aajel ru, li tento sa' qab'een chiru li Dios, chiruheb' li anjel, rochb'eeneb' li took'ame'q wi' chi xaqliik, ut jo'kan ajwi' chiqu laa'o, chiruheb' li qixaqil ut li qakok'al, li ke'mine'ru chixkub'sinkil rib'eb' rik'in yaab'ak, raho'k ch'oolej, ut xiw, rub'el li uq'ej q'axal xik'ob'aaal re kamsink, maa'usil taqlank, ut rahob'tesink, chi tenq'amb'il ut chi elajinb'il ut chi xaqab'amb'il xb'aaan lix wankil li musiq'ej a'an li kixjunaji chi q'axal kaw lix paab'ahomeb' li yuwa'b'ej, li ke'eechanink re li tik'ti', rik'in lix ch'ooleb' li alal k'ajolb'ej, ut li kixnujob'resi li ruchich'och' rik'in xsachik li na'leb', ut timil timil xniman xmetz'ew, ut anajwan a'an tz'aqal laj tiikisinel re chixjunil li po'e'k, ut na'aakanak chixjunil li "ruchich'och' rub'el raalil lix maa'usilal.

8 A'an jun "iiqleb' ch'iich', a'an jun kawil b'ak'leb'; a'an tz'aqal li b'ak'leb' uq'ej, ut li k'aam ch'iich', ut li b'ak'leb' oqej, ut li b'ak'leb' ch'iich' re xb'alb'a.

9 Jo'kan ut, a'an jun li qateneb'ankil aajel ru li tento sa' qab'een, moko ka'aj ta wi' choq' reheb' tz'aqal li qixaqil ut li qakok'al, choq' reheb' b'an li xmalka'an ut li maa'k'a'eb' xyuwa', li "kamsinb'ileb' lix

b'elomeb' ut lix yuwa'eb' rub'el lix ch'iich'il uq';

10 Ut eb' a' aak'ab'il ut q'eqil b'aanuhom a'in tz'aqaleb' re taa-chenchotq ajwi' li xb'alb'a, ut re taakanaaq chi xeb'esinb'il ut chi sa-qirk li rilob'aal, ut tz'aqal li ruq' laj tza chi siksothk ut chi parpotk.

11 Ut a'an ajwi' jun li qateneb'an-kil aajel ru li tento sa' qab'een chiru chixjunil li tasal tenamit li yoo chi wakliik, ut chiruheb' chixjunileb' li saqeb' ru xch'ool—

12 Xb'aan naq toj wankeb' naa-b'al sa' li ruchich'och' sa' xyanqeb' chixjunil li ch'uut chi paab'aal, li molam, ut li raqal chi iglees, li "mutz'ob'resinb'ileb' ru xb'aan li muqmuukil k'oxlanb'il b'alaq' reheb' li winq, li neke'royb'eni wi' b'alaq'ik, ut ramb'il li yaal chiruheb' yal xb'aan naq b'ink'a' neke'xnaw b'ar te'xtaw—

13 Jo'kan ut, re naq taqanumsi ut taqaq'ax ru li qayu'am sa' xk'am-b'al chi kutankil chixjunil li a'k'a'aq

re ru muqmu re q'ojyin, a' yaal jo' naqanaw; ut k'utb'esinb'ileb' chi yaal chalen chaq sa' choxa—

14 Tento ut naq taab'aanumanq li k'a'aq re ru a'in chi yalb'il an-chal qaqa'e.

15 Maajun winq chik'oxlanq re naq yal ka'ch'in xwankil a'in, xb'aan naq wan naab'al li toj chalel, chirixeb' laj santil paab'anel, li taa'ajmanq wi' ru li k'a'aq re ru a'in.

16 Nekenaw, ex was wiitz'in, naq jun li jukub' q'axal nim "tenq'an-b'il chi naab'al xb'an jun lix b'ere-sinkil q'axal ka'ch'in sa' xhoonal li kaq-sut-iq', xb'aan naq nak'ame'k xb'e chi xik chiru li iq' ut lix b'oolam li ha'.

17 Jo'kan ut, ex was wiitz'in q'axal raarookex inb'aan, chi "sa qach'ool chiqab'aanu chixjunil li k'a'aq re ru li naru chiqu; toja' ut naq tooruq chi xaqliik, chi anchal xkawilal qa-ch'ool, re taqil lix b'kolb'a-ib' li Dios, ut re taak'utb'esimanq lix tel.

TASAL 124

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il re laj Jose Smith li Profet, sa' Nauvoo, Illinois, 19 Enero 1841 (History of the Church, 4:274–286). Rik'in naq kiniman chaq li rahob'tesiik ut li q'etok chaq'rab' xb'aaneb' lix taql poopol chirixeb', ke'mine' chaq ru laj santil paab'anel chi elk chaq Missouri. Jun taqlahom re kamsink, k'eeb'il xb'aan laj Lilburn W. Boggs, laj jolominel re Missouri sa' li 27 Octubre 1838, kixkanab'eb' chi maak'a' chik k'a'ru te'xb'aanu (History of the Church, 3:175). Sa' 1841, naq kik'eeman li k'utb'esinb'il na'leb' a'in, li tenamit Nauvoo, li wan sa' li na'ajej kiwan wi' chaq li k'aleb'aal Commerce, Illinois junxil, kiwaklesiik chaq xb'aaneb' laj santil paab'anel, ut aran kixaqab'aman chaq xjolomil li Iglees.

12a Kol. 2:8;
Tz. ut S. 76:75.
b 1 Ne. 8:21–23.

13a 1 Kor. 4:5.
16a Stgo. 3:4;
Alma 37:6–7;

Tz. ut S. 64:33.
17a Tz. ut S. 59:15.
b Exo. 14:13.

1-14, Laj Jose Smith nataqlaak chix-taqlankil jun jek'inb'il aatin chi tiik xk'a'uxl re li awa'b'ej re Estados Unidos, reheb' laj jolominel, ut reheb' laj taqlanel re chixjunileb' li tenamit; 15-21, Laj Hyrum Smith, laj David W. Patten, laj Jose Smith, yuwa'b'ej, ut jalaneb' chik li yo'yookeb' ut li kame-naqeb' neke'osob'tesiik xb'aan lix ancha-lileb' xch'ool ut lix chaab'ilaleb'; 22-28, Eb' laj santil paab'anel neke'taqlaak chixkab'lankil jun ochoch re xk'ulb'aleb' laj jalanil tenamit, ut jun santil ochoch sa' Nauvoo; 29-36, Li kub'iha' choq' reheb' li kamenaq tento taa'uxmanq sa'eb' li santil ochoch; 37-44, Eb' lix tenamit li Qaawa' junelik neke'xkab'-laheb' li santil ochoch re xb'aanunkil li santil k'ojob'amb'il k'anjel; 45-55, Eb' laj santil paab'anel ink'a' chik neke'te-neb'aak chixkab'lankil li santil ochoch sa' li Condado Jackson sa' xk'ab'a' li rahob'tesiik xb'aaneb' li xik' neke'ilok reheb'; 56-83, Nak'eeman li na'leb' re xk'utb'al chan ru xkab'lankil li Ochoch Nauvoo; 84-96, Laj Hyrum Smith nab'oqe' chi wank choq' yuwa'b'ejil aj k'anjel, chixk'ulb'al lix lawil ut chi xaq-liik sa' xna'aj laj Oliver Cowdery; 97-122, Laj William Law ut jalaneb' chik neke'k'ehe' xna'leb' choq' re lix k'anjeleb'; 123-145, Nayeeman xk'ab'a'eb' li jolomil aj k'anjel ut eb' li jek'inb'il aj k'anjel, rochb'een lix k'anjeleb' ut li molam wankeb' wi'.

CHI yaal, jo'ka'in naxye li Qaawa' aawe laa'at, inmoos aj Jose Smith, nasaho' inch'ool chi tz'aqal

rik'in laa mayej ut laa ch'olob'ahom, li kak'e; xb'aan naq choq' re li ajom a'in katinwaklesi, re tink'ut xchaab'ilal inna'leb' rik'in li "k'a'ru q'un xmetz'ew re li ruchich'och'.

2 K'ulub'amb'ileb' laa tij chiwu; ut re xsumenkileb' ru ninye aawe, naq b'oqb'ilat re naq tikto taataqla jun li jek'inb'il aatin re tiik ruhil k'a'uxlej chirix lin evangelio, ut chirix li "oqech a'in li kink'ojob' chi wank choq' xpekal lix xuk Sion, li taaji'e'q ru rik'in xyaaalo'jik chanchan re jun reyil ochoch.

3 Taataqlamanq li jek'inb'il aatin a'in rik'in chixjunileb' li "rey sa' li ruchich'och', toj sa' xkaaxukuutil, rik'in li oxloq'inb'il awa'b'ej re tenamit li toja' xsik'e' ru, ut eb' li jolominel li taqenaqeb' xk'a'uxl sa' li nimla tenamit li wankat wi', ut rik'in chixjunileb' li tenamit re li ruchich'och' li jek'inb'ileb' chi najt.

4 Chitz'iib'amanq sa' li musiq'ej re "tuulanil ut rik'in lix wankil li Santil Musiq'ej, li taawanq aawik'in sa' xhoonal lix tz'iib'ankil;

5 Xb'aan naq taak'ehe'q aawe xb'aan li Santil Musiq'ej xnawb'al li rajom inch'ool chirixeb' li rey ut eb' laj b'eresinel a'an, a' li taak'ulmanq ajwi' reheb' sa' jun kuttan chalel.

6 Xb'aan naq k'e reetal, ok we chixb'oqb'aleb' re te'xk'e reetal lix saqenkil ut lix loq'al Sion, xb'aan naq xwulak li hoonal xaqab'amb'il re rusilankil.

7 B'oqeb' ut, rik'in jun jek'inb'il

124 1a 1 Kor. 1:26-28;

Tz. ut S. 1:19; 35:13.

2a K'UTUL RAQAL:

Oqech, roqechal.

3a Sal. 119:46;

Mat. 10:18;

Tz. ut S. 1:23.

4a K'UTUL RAQAL:

Tuulan, tuulanil.

aatin chi kaw xyaab', ut rik'in li yaal ch'olob'anb'il eeb'aan, ut maa-xuwaheb', xb'aan naq chanchaneb' li "pach'aya', ut chixjunil lix loq'aleb' chanchan li ratz'um li sa' junpaat nat'ane', re naq te'kanaaq ajwi' chi maak'a' k'aru te'xpatz' wi' xkuyb'aleb'—

8 Ut re taaruq tinwula'aniheb' sa' xkutankil li ula'aniik, naq tinwisi li tz'apleb' t'ikr tz'ap-tz'o wi' li wilob'aal, re xk'eeb'al xna'aj laj rahob'tesinel sa' xyanqeb' laj ka'pak'al-u, b'ar wan wi' li "k'uxuxink ruuch-e, wi neke'x-tz'eqtaanaheb' lin moos ut li yaal ch'olob'anb'il inb'aan, li kink'utb'esi chiruheb'.

9 Ut jo'kan wi'chik, laa'in tin'ula'aniq ut tinq'unob'resi li raameb', naab'al reheb' choq' re lee chaab'ilal, re naq teetaw usilal sa' li rilob'aaleb', re te'wulaq rik'in lix "saqenkil li yaal, ut eb' laj Gentil rik'in lix taqsinkil xloq'al malaj lix waklesinkil Sion.

10 Xb'aan naq lix kutankil li wula'anihom taachalq chi seeb', sa' jun "hoonal naq moko k'oxlanb'il ta eeb'aan; ut b'ar taawanq xkolb'aleb' rix lin tenamit, ut li kolb'a-ib' na'ajej choq' reheb' li ani te'kanaaq reheb'?

11 Ajenqex, ex xreyil li ruchich'och'! Chalqex, chalqex laa'ex, rik'in lee oor ut lee plaat, choq' re

xtenq'ankil lin tenamit, choq' re li rochoch eb' lix rab'in Sion.

12 Ut jo'kan wi'chik, chi yaal ninye aawe, lin moos aj Robert B. Thompson chatxtenq'a chixtz'iib'ankil li jek'inb'il aatin a'in, xb'aan naq nasaho' chi tz'aqal inch'ool rik'in a'an, ut naq a'an taawanq aawik'in;

13 Jo'kan ut, chi'ab'inq a'an chiru li na'leb' taak'e, ut laa'in tinwosob'tesi rik'in xk'ihanik li osob'tesink; chiwanq chi xaqxo chi paab'ank ut chi tiik xch'ool sa' chixjunil li k'a'aq re ru chalen anajwan, ut nimaq ru sa' li wilob'aal;

14 A'b'anan chijultiko'q re naq lix "mertoomil ilom tinpatz' sa' ruq'.

15 Ut jo'kan wi'chik, chi yaal ninye aawe, osob'tesinb'il lin moos aj "Hyrum Smith, xb'aan naq laa'in, li Qaawa', ninra a'an xb'aan lix ^banchalil lix ch'ool, ut xb'aan naq a'an naxra li k'aru tiik chiwu, chan li Qaawa'.

16 Jo'kan wi'chik, lin moos aj John C. Bennett chitenq'anq aawe sa' laa k'anjel sa' xtaqlankil li waatin rik'ineb' li rey ut eb' li tenamit re li ruchich'och', ut chixxaqab' rib' chak'atq, at inmoos aj Jose Smith, sa' xhoonal li tawasiik; ut ink'a' taa'oso'q xq'ajkamunkil wi naxk'ul li "na'leb' li k'eeb'ilaq.

17 Ut xb'aan lix rahom nimaq ru a'an, xb'aan naq wehaq a'an wi tixb'aanu a'in, chan li Qaawa'. Wilom

7a Sal. 103:15–
16; Isa. 40:6–8;
1 Pe. 1:24–25.

8a Mat. 8:12;
Alma 40:13;
Tz. ut S. 101:91;
112:24.

9a Isa. 60:1–4.
K'UTUL RAQAL: Saqen,
lix saqen li Kristo.

10a Mat. 24:44;
JS—M 1:48.

14a K'UTUL RAQAL: Mer-
toom, mertoomil.

15a K'UTUL RAQAL: Smith,
Hyrum.

b K'UTUL RAQAL:
Anchalil xch'ool.

16a K'UTUL RAQAL: Na'-
leb' k'eeb'il.

li k'anjel li xb'aanu, li nink'ulub'a wi ink'a' naxkanab', ut tink'e choq' xkoroon li osob'tesink ut xanimal li loq'alil.

18 Ut jo'kan wi'chik, ninye aawe naq a'an rajom inch'ool naq lin moos aj Lyman Wight toj taawanq chi jultikank aatin choq' re Sion, sa' li musiq'ej re tuulanil, rik'in inch'olob'ankil chiru li ruchich'och'; ut laa'in tink'am jo' sa' "xxik'eb' li t'iw; ut a'an tixtaw loq'alil ut niman-k-u choq' re a'an ut choq' re lin k'ab'a'.

19 Re naq jo'q'e tixchoy lix k'anjel tinruuq chixk'ulb'al wik'in laa'in, jo' kinb'aanu ajwi' rik'in lin moos aj "David Patten, li wan wik'in sa' li hoonal a'in, ut jo'kan ajwi' lin moos aj ^bEdward Partridge, ut jo'kan ajwi' lin tiixil moos aj 'Jose Smith, yuwa'b'ej, li chunchu "rochb'een laj Abraham sa' xnim uq', ut osob'tesinb'il ut sant a'an, xb'aan naq we.

20 Ut jo'kan wi'chik, chi yaal ninye aawe, lin moos aj George Miller maak'a' "b'alaq'il rik'in; naru xkanab'ankil aawib' chiru a'an xb'aan x'anchalil lix ch'ool; ut sa' xk'ab'a' lix rahom li wan chirix li yaal ch'olob'anb'il inb'aan, laa'in, li Qaawa', ninra.

21 Jo'kan naq ninye aawe, nintz'ap sa' xb'een xjolom li ropiis jun "obispil, chanchan lin moos aj Edward Partridge, re taaruq

tixk'ul li k'a'ru q'axtesinb'il choq' re lin junkab'al, re naq tixk'anjela li osob'tesink sa' xb'een xjolomeb' li neb'a' re lin tenamit, chan li Qaawa'. Maajun winq xik' chi'iloq re lin moos aj George, xb'aan naq a'an tixnima wu.

22 Lin moos aj George, ut lin moos aj Lyman, ut lin moos aj John Snider, ut jalaneb' chik, che'xkab'la jun "ochoch choq' re lin k'ab'a', junaq jo' li tixk'ut lin moos aj Jose chiruheb', sa' xb'een li na'ajej tixk'ut ajwi' chiruheb'.

23 Ut a'anaq jun ochoch re k'e-hok warib'aal, jun ochoch te'ruuq wi' laj jalanil tenamit chi chalk chaq chi najt ut chi hilank chi sa'; jo'kan ut, chiwangq choq' chaab'il ochoch, tz'aqalaq xchaab'ilal re anchal xk'ulub'ankil, re naq "laj b'e li lub'jenaq taaruq chixtawb'al xkawilal ut xkolb'al rix naq yooq chixk'oxlankil li raatin li Qaawa'; ut lix ^bpekal li xuk li kinxaqab' choq' re Sion.

24 Li ochoch a'in taawanq choq' muheb'aal re kawilal wi kab'lanb'ilaq choq' re lin k'ab'a', ut wi laj jolominel li taaxaqab'amanq choq' re ink'a' tixkanab' chi chalk k'a'ruhaq chi tz'ajnil sa' xb'een. Santaq a'an, malaj li Qaawa' lee Dios ink'a' taahilanq chi sa'.

25 Ut jo'kan wi'chik, chi yaal ninye eere, chixjunileb' lin santil paab'anel che'chalq chaq chi najt.

18a Exo. 19:4; Isa. 40:31.

19a Tz. ut S. 124:130.

K'UTUL RAQAL: Patten, David W.

b K'UTUL RAQAL: Partridge, Edward.

c K'UTUL RAQAL: Smith, Jose, yuwa'b'ej.

d Tz. ut S. 137:5.

20a K'UTUL RAQAL: B'alaq'il.

21a Tz. ut S. 41:9.

K'UTUL RAQAL:

Obiisp.

22a Tz. ut S. 124:56-60.

23a Deut. 31:12;

Mat. 25:35, 38.

b Tz. ut S. 124:2.

26 Ut taqlahomaqeb' laj k'amol esil sa' aanil, relik chi yaal, aj k'amol esil sik'b'ileb' ru, ut yehomaq reheb': Chalqex, rik'in chixjunil lee oor, ut lee plaat, ut lee q'ol tertoo, ut lee x'atq, ut rik'in chixjunil li najter y'iib'amb'il eere; ut rik'in chixjunileb' li wankeb' xnawomeb' chirix li najter y'iib'amb'il, li te'ajoq re chalk, te'ruuq chi chalq, ut k'amomaq chaq xtoonil li sutz'ujl, ut xtoonil li yaw, ut xtoonil li chaj, xkomon ajwi' chixjunil xtoonil li che' tertoo x'atq re li ruchich'och';

27 Ut rik'in saq ch'iich', rik'in kaq ch'iich', rik'in ch'iich' bronze, ut rik'in ch'iich' sinc, ut rik'in chixjunil li k'aaq re ru eere tertoo x'atq re li ch'och'; ut kab'lahomaq jun "ochoch choq' re lin k'ab'a', re naq li Q'axal Taqenaq Xwankil ^btaahlanq chi sa'.

28 Xb'aan naq moko natawman ta junaq na'ajej sa' ruchich'och' re taachalq ut "tixk'ojob' wi'chik li k'aru sachenaq chaq cheru, malaj li xrisi chaq a'an, a' lix tz'aqalil ajwi' li tijonelil.

29 Xb'aan naq junaq "kub'sib'aal ha' moko natawman ta sa' xb'een li ruchich'och' re naq eb' a'an, lin santil paab'anel, ^bte'kub'eeq xha' choq' reheb' li kamenaqeb'—

30 Xb'aan naq li k'ojob'amb'il

k'anjel a'in wan xna'aj sa' li wochoch, ut ink'a' naru chi wank chi k'ulub'amb'il chiwu, ka'ajwi' sa' xkutankil lee neb'a'il, chiru li ink'a' nekexru wi' chixkab'lankil jun ochoch choq' we.

31 A'b'anan nekexintaqla laa'ex, chejunilex lin santil paab'anel, "chixkab'lankil jun ochoch choq' we; ut nink'e eere tz'aqal li kutan re xkab'lankil jun ochoch choq' we; ut chiru li kutan a'an k'ulub'amb'ilaq lee kub'iha' chiwu.

32 A'b'anan k'ehomaq reetal, sa' xraqik a'in li xaqab'amb'il, lee kub'iha' choq' reheb' lee kamenaq moko k'ulub'amb'ilaq ta chiwu, ut wi ink'a' nekebaanu li k'aaq re ru a'in sa' xraqik li kutan xaqab'amb'il, tz'eqtanamb'ilaqex jo' iglees, eerochb'een lee kamenaq, chan li Qaawa' lee Dios.

33 Xb'aan naq chi yaal ninye eere, naq chirix naq wanjenaq tz'aqal li kutan re teekab'la jun ochoch choq' we, b'ar wan wi' xna'aj li k'ojob'amb'il k'anjel re kub'sink ha' choq' reheb' li kamenaq, ut xb'aan li kixaqab'aman wi' chalen chaq rub'elaj lix k'ojlajik li ruchich'och', eb' lee kub'iha' choq' reheb' lee kamenaq ink'a' naru neke'wan chi k'ulub'amb'il chiwu;

34 Xb'aan naq chi sa' a'an k'ojob'amb'il lix "lawil li santil tijonelil,

27a Tz. ut S. 109:5.

K'UTUL RAQAL: Santil ochoch, rochoch li Qaawa'.

b Exo. 25:8;

Tz. ut S. 97:15-17.

28a K'UTUL RAQAL: Xk'ojob'ankil wi'chik li

evangelio.

29a Tz. ut S. 128:13.

b 1 Kor. 15:29;

Tz. ut S. 127:6; 138:33.

K'UTUL RAQAL:

Kub'iha', kub'sink

ha'—Li kub'iha'

choq' reheb' li

kamenaq; Kolb'amb'ib' choq' reheb' li kamenaq.

31a Tz. ut S. 97:10.

34a Tz. ut S. 110:14-16.

K'UTUL RAQAL: Xlawil li tijonelil.

re texruuq chixk'ulb'al li nimank-u ut li loq'alil.

35 Ut chirix li kutan a'in, lee kub'iha' choq' reheb' li kamenaq, xb'aaneb' li jek'inb'ileb' sa' jalaneb' chik li na'ajej, moko k'ulub'amb'ilaqeb' ta chiwu, chan li Qaawa'.

36 Xb'aan naq k'ojob'amb'il naq sa' Sion, ut sa'eb' li roqechal, ut sa' Jerusalen, eb' li na'ajej li kinxaqab' choq' "kolb'a-ib' na'ajej, te'wanq li na'ajej re lee kub'iha' choq' reheb' lee kamenaq.

37 Ut jo'kan wi'chik, chi yaal ninye eere, chan ta ru naq k'ulub'amb'ilaq lee "ch'ajb'al chiwu, wi ink'a' nekebaanu sa' jun ochoch li kekab'la choq' re lin k'ab'a'?

38 Xb'aan naq choq' re li ajom a'in kintaqla re laj Moises naq tixyib' jun "muheb'aal, re naq te'x-k'am chirixeb' sa' li yamyookil ch'och', ut naq taakab'lamanq jun b'ochoch sa' li ch'och' li yeechi'inb'il, re naq te'k'utb'esimanq li k'ojob'amb'il k'anjel a'an li ke'wan chi muqmu chalen chaq rub'elaj naq kiwan li ruchich'och'.

39 Jo'kan ut, chi yaal ninye eere, naq lee "yulb'al, ut lee ch'ajb'al, ut lee b'kub'iha' choq' reheb' li kamenaq, ut lee c'ch'utlajik re tiik ruhil k'a'uxlej, ut lee jultikahom choq' re lee d'majej xb'aaneb' li ralal laj

Levi, ut choq' re li k'utb'esinb'il eere sa' lee e'na'ajej q'axal sant li nekek'ul wi' li yeeb'il aatin, ut lee k'uub'amb'il aatin ut raqb'a-aatin, choq' re lix tiklajik li k'utb'esinb'il na'leb' ut lix k'ojlajik Sion, ut choq' re lix loq'al, lix nimankil ru, ut lix tiqib'ankil chixjunileb' li ani wankeb' chi sa', k'ojob'amb'ileb' xb'aan li k'ojob'amb'il k'anjel re lin santil ochoch, li junelik taqlanb'ileb' lin tenamit chixkab'lankil choq' re lin santil k'ab'a'.

40 Ut chi yaal ninye eere, chikab'lamanq li ochoch a'in choq' re lin k'ab'a', re naq tink'utb'esi lin k'ojob'amb'il k'anjel chi sa' chiruheb' lin tenamit.

41 Xb'aan naq naxk'ulub'a in-ch'ool "xk'utb'esinkil chiru lin iglees li k'a'aq re ru li wanjenaq chi b'muqmu chalen chaq rub'elaj lix k'ojob'ankil li ruchich'och', li k'a'aq re ru wan xna'aj sa' lix k'ojlajik lix e'tz'aqalil ru li kutan.

42 Ut "tink'ut chiru lin moos aj Jose chixjunil li k'a'aq re ru chirix li ochoch a'in, ut li tijonelil re a'an, ut li na'ajej taakab'lamanq wi'.

43 Ut teekab'la sa' li na'ajej li xek'oxla xkab'lankil, xb'aan naq a'an li na'ajej li kinsik' ru choq' eere re teekab'la.

44 Wi nekexk'anjelak chi anchal

36a Isa. 4:5-6.

37a K'UTUL RAQAL:
Ch'ajok.

38a Exo. 25:1-9; 33:7.

K'UTUL RAQAL: Loq'-
laj muheb'aal.

b K'UTUL RAQAL: Santil
ochoch, rochoch li
Qaawa'.

39a Exo. 29:7.

K'UTUL RAQAL:
Yuluk.

b K'UTUL RAQAL:
K'ojob'amb'il
k'anjel—K'ojob'amb'il
k'anjel chi uuchilej.

c Tz. ut S. 88:117.

d Tz. ut S. 13:1; 84:31;
128:24;

JS—R 1:69.

e Esek. 41:4;
Tz. ut S. 45:32; 87:8;
101:22.

41a R. li P. 1:9.

b Tz. ut S. 121:26-32.

c Ef. 1:9-10;

Tz. ut S. 27:13;

112:30.

42a Tz. ut S. 95:14-17.

eemetz'ew, laa'in tinwosob'tesi li na'ajej a'an re naq "santaq.

45 Ut wi eb' lin tenamit te'ab'inq chiru lix yaab' inkux, ut chiru lix yaab' xkuxeb' lin "moos li keb'in-xaqab' re xk'amb'aleb' xb'e lin tenamit, k'ehomaq reetal, chi yaal ninye eere, ink'a' te'eek'asiiq chaq sa' xna'ajeb'.

46 Wi b'an ink'a' te'ab'inq chiru lix yaab' inkux, chi moko chiru lix yaab' xkuxeb' li winq a'in li keb'in-xaqab', ink'a' te'osob'tesiiq, xb'aan naq neke'xtz'ajni lin santil ch'och', ut lin santil k'ojob'anb'il k'anjel, ut tz'iib'anb'il na'leb', ut lin santil aatin li nink'e reheb'.

47 Ut taak'ulmanq naq wi nekekab'la jun ochoch choq' re lin k'ab'a', ut ink'a' nekeb'aanu li k'a'aq re ru ninye, ink'a' tink'anjela li "xaqab'anb'il aatin li ninxaqab' choq' eere, chi moko tintz'aqob'resi ru li yeechi'ihom li nekeroyb'eni sa' wuq', chan li Qaawa'.

48 Xb'aan naq "ruuchil li osob'te-sink, laa'ex, xb'aan tz'aqal eek'an-jel, nekek'am chaq li majewank, li josq'il, li xik' eek'ank ut li raqb'a-aatin sa' xb'een tz'aqal eej-lom, xb'aan xmajelal lee k'a'uxl, ut xb'aan chixjunil lee tz'eqb'ee-talil, li nekeb'aanu chiwu, chan li Qaawa'.

49 Chi yaal, chi yaal, ninye eere, naq jo'q'e nink'e jun taqlahom re

junaq reheb' li ralaleb' li winq re xb'aanunkil jun li k'anjel choq' re lin k'ab'a', ut eb' li ralaleb' li winq a'an neke'xik chi anchaleb' xmetz'ew ut chi anchal li wan reheb' re xb'aanunkil li k'anjel a'an, ut ink'a' neke'xkanab' "xyalb'aleb' xq'e, ut eb' li xik' neke'ilok reheb' neke'chal sa' xb'eeneb' ut neke'xrameb' chixb'aanunkil li k'an-jel a'an, k'ehomaq reetal, aajel ru chiwu naq ^bink'a' chik tinteneb' li k'anjel a'an sa' ruq'eb' li ralaleb' li winq a'an, naq tink'ulub'a b'an lix mayejahomeb'.

50 Ut li maa'usilal ut lix q'etb'al lin santil chaq'rab' ut li taqlahom, "tinwula'ani sa' xb'een xjolomeb' li ani ke'ramok ru lin k'anjel, toj sa' rox sa' xkaa ^btasal li tenamit, chiru jo' najtil ink'a' 'neke'xjal xk'a'uxl, ut xik' nikine'ril, chan li Qaawa' Dios.

51 Jo'kan ut, xb'aan li ajom a'in xink'ulub'a lix mayejahomeb' li ani keb'intaqla chixwaklesinkil jun tenamit ut jun "ochoch choq' re lin k'ab'a', sa' li ^bcondado Jackson, Missouri, ut ke'rame' ru xb'aaneb' li xik' neke'ilok reheb', chan li Qaawa' lee Dios.

52 Ut laa'in tinsume li "raqb'a-aatin, li josq'il, ut li xik' eek'ank, li ayaynak ut li yot'e'k musiq'ej, ut li k'uxuxink ruuch-e sa' xb'een xjolomeb', toj sa' rox sa' xkaa tasal,

44a K'UTUL RAQAL: Sant.

45a Tz. ut S. 1:38.

K'UTUL RAQAL:
Profeet.

47a K'UTUL RAQAL:

Xaqab'anb'il aatin.

48a Deut. 28:15.

49a K'UTUL RAQAL:

Yalok q'e.

b Tz. ut S. 56:4; 137:9.

50a Mos. 12:1.

b Deut. 5:9;

Tz. ut S. 98:46-47.

c K'UTUL RAQAL:

Jalok k'a'uxl, jalb-a-k'a'uxlej.

51a Tz. ut S. 115:11.

b K'UTUL RAQAL:

Condado Jackson,
Missouri (E.U.A.).

52a Tz. ut S. 121:11-23.

chiru jo' najtil ink'a' neke'xjal xk'a'uxl, ut xik' nikine'ril, chan li Qaawa' lee Dios.

53 Ut a'in nink'e choq' k'utb'il na'leb' cheru, re xk'ojob'ankil eech'ool chirix chixjunileb' li ke'taqlaak chixb'aanunkil jun li k'anjel ut ke'rame' ru xb'aan ruq'eb' li xik' neke'ilok reheb', ut xb'aan li rahob'tesiik, chan li Qaawa' lee Dios.

54 Xb'aan naq laa'in li Qaawa' lee Dios, ut laa'in teb'inkol chixjunileb' xkomoneb' lee komon li ke'wan chi "sageb' ru xch'ool, ut ^bke'kamsiik sa' li ch'och' Missouri, chan li Qaawa'.

55 Ut jo'kan wi'chik, chi yaal ninye eere, nekexintaqla wi'chik chixkab'lankil jun "ochoch choq' re lin k'ab'a', sa' li na'ajej ajwi' a'in, re naq ^bteek'ut eerib' chiwu naq tiikex chi paab'ank sa' chixjunil li k'a'aq re ru li b'arwan nekexintaqla wi', re taaruuq texwosob'tesi, ut tink'e choq' eekoroon li nimank-u, li kole'k chiru li kamk, ut li junelik yu'am.

56 Ut anajwan ninye eere, chirix li "wochoch re k'ehok warib'aal li kexintaqla chixkab'lankil re xk'eeb'al warib'aal reheb' laj jala-nil tenamit, chikab'lamanq choq' re lin k'ab'a', ut chik'ab'a'imanq lin k'ab'a' sa' xb'een, ut lin moos aj Jose ut lix junkab'al che'wanq

xna'ajeb' chi sa', chiru li junjunq tasal tenamit.

57 Xb'aan naq li yuluk a'in kin-k'e sa' xb'een xjolom a'an, re naq li rosob'tesinkil a'an taak'eemanq sa' xb'een xjolomeb' li ralal xk'a-jol chirix.

58 Ut jo' kinye re laj "Abraham chirixeb' li junkab'al re li ru-chich'och', jo'kan ajwi' ninye re lin moos aj Jose: Aawik'in laa'at ut rik'ineb' laa ^bwiyajil te'osob'tesiiq li junkab'al re li ruchich'och'.

59 Jo'kan ut, lin moos aj Jose ut eb' li riyajil chirix, che'wanq xna'aj sa' li ochoch a'an, chiru li junjunq xtasalil tenamit, chi junelik q'e kutan, chan li Qaawa'.

60 Ut chik'ehe'q choq' xk'ab'a' li ochoch a'an li Ochoch Nauvoo; ut chiwanq choq' sahil ch'oolejil muheb'aal choq' re li winq, ut hilob'aal na'ajej choq' re laj b'e li lub'jenaq, re naq tixk'oxla lix loq'al Sion, ut lix loq'al a'in, lix pekal lix xuk a'an;

61 Re naq tixk'ul ajwi' li na'-leb' k'eeb'il xb'aaneb' li keb'ink'e choq' nawb'il ru "xtoonali che', ut choq' aj ^bk'aak'alenel sa' xb'een lix tz'akil.

62 K'ehomaq reetal, chi yaal ninye eere, lin moos aj George Miller, ut lin moos aj Lyman Wight, ut lin moos aj John Snider, ut lin moos aj Peter Haws, che'xk'uub' rib'eb', ut che'xxaqab' junaq reheb'

54a K'UTUL RAQAL: Saq ru, xsaqal ru.
b Tz. ut S. 98:13; 103:27-28.

55a Tz. ut S. 127:4.
b Abr. 3:25.

56a Tz. ut S. 124:22-24.

58a Gen. 12:3; 22:18; Abr. 2:11.

K'UTUL RAQAL: Abraham.

b Tz. ut S. 110:12.

K'UTUL RAQAL: Sumwank re laj

Abraham.

61a Isa. 61:3; Esek. 34:29.

b K'UTUL RAQAL: K'aak'alenk, aj k'aak'alenel tenamit.

chi wanq choq' awa'b'ej sa' xb'een
lix molameb' choq' re xkab'lankil
li ochoch a'an.

63 Ut te'xk'uub' jun taqlanel hu,
li te'ruuq wi' chixk'ulb'aleb' li jar
xtz'aqonikeb' choq' re xkab'lankil
li ochoch a'an.

64 Ut ink'a' te'xk'ul chi kub'e-
naq chiru lajeeb' roxkaal chi pees
choq' jun tz'aqonik sa' li ochoch
a'an, ut te'kanab'aaq chixk'ulb'al
o'laju mil chi pees rik'in ani ju-
naq chi winq choq' xtz'aqonik sa'
li ochoch a'an.

65 A'b'an ink'a' te'kanab'aaq
chixk'ulb'al numenaq o'laju mil
chi pees choq' xtz'aqonik li junaq
chi winq.

66 Ut ink'a' te'kanab'aaq chixk'ul-
b'al chi kub'enaq chiru lajeeb' rox-
kaal chi pees choq' xtz'aqonik li
junaq chi winq, sa' li ochoch a'an.

67 Ut ink'a' te'kanab'aaq chi k'u-
luk rik'in ani junaq chi winq, jo' aj
tz'aqonel sa' li ochoch a'in, ka'aj-
wi' wi a'an tixtoj lix tz'aqonik sa'
ruq'eb' sa' li hoonal naq naxk'ul
xtz'aqonik;

68 Ut a' yaal jo' nimal lix tz'aqonik
naxtoj sa' ruq'eb' tixk'ul xtz'aqonik
sa' li ochoch a'an; a'ut wi maak'a'
naxtoj sa' ruq'eb' maajun xtz'aqo-
nik tixk'ul sa' li ochoch a'an.

69 Ut wi ani junaq tixtoj xtz'aqo-
nik sa' ruq'eb' a'an, taawanq choq'
xtz'aqonik sa' li ochoch a'an, choq'
re a'an, ut choq' re lix tasalil tena-
mit chirix, chiru li junjunq tasal tena-
mit, chiru jo' najtil a'an ut eb' laj
eechaninel re te'xk'am xtz'aqoni-
keb', ut ink'a' neke'xk'ayi chi moko

neke'risi sa' ruq'eb' lix tz'aqonikeb'
chi ajb'il ut chi b'aanunb'il xb'aaneb',
wi teeraj xb'aanunkil li rajom in-
ch'ool, chan li Qaawa' lee Dios.

70 Ut jo'kan wi'chik, chi yaal
ninye eere, wi lin moos aj George
Miller, ut lin moos aj Lyman
Wight, ut lin moos aj John Snider,
ut lin moos aj Peter Haws, te'xk'ul
k'aruhaq chi tz'aqonik sa' ruq'eb',
re tumin, malaj re eechej li neke'x-
k'ul wi' xtz'aqil li tumin, maajun
chik aj-e te'roksi wi' jun raqalaaq
li jun tz'aqonik a'an, ka'ajwi' sa' li
ochoch a'an.

71 Ut wi neke'roksi jun jachalaaq
li jun tz'aqonik a'an b'araq chik
li maawa' sa' li ochoch a'an, chi
moko k'ulub'anb'il ta xb'aan laj
tz'aqonel, ut ink'a' neke'xtoj kaa-
hib' sut lix tz'aq li jun tz'aqonik li
neke'roksi b'araq chik li maawa' sa'
li ochoch a'an, majewanb'ilaqeb', ut
te'eek'asimanq chaq sa' xna'ajeb',
chan li Qaawa' Dios, xb'aan naq
laa'in, li Qaawa', Diosin, ut ink'a'
naru "inb'atz'unlenkil sa' k'aru-
haq re li k'a'aq re ru a'in.

72 Chi yaal ninye eere, lin moos aj
Jose chixtojaq xtz'aqonik sa' ruq'eb'
choq' re xkab'lankil li ochoch a'an,
jo' naxk'oxla naq us; a'b'anan lin
moos aj Jose ink'a' naru chixtoj-
b'al numenaq oob' mil chi pees
choq' xtz'aqonik sa' li ochoch a'an,
chi moko kub'enaq chiru lajeeb'
roxkaal chi pees, chi moko naru
ani junaq chik chi winq, chan li
Qaawa'.

73 Ut wankeb' chik li neke'ajok
re ajwi' xnawb'al li rajom inch'ool

chirixeb', xb'aan naq xe'xpatz' sa' wuq'.

74 Jo'kan ut, ninye eere chirix lin moos aj Vinson Knight, wi taaraj xb'aanunkil li rajom inch'ool chixk'ehaq xtz'aqonik sa' li ochoch a'an choq' re a'an, ut choq' re lix tasalil tenamit chirix, chiru li junjung tasal tenamit.

75 Ut chixtaqsihaq xyaab' xkux chi najtaq ut chi kawaq xyaab', sa' xyiheb' li tenamit, re "xpatz'b'al xchaab'ilaleb' li neb'a' ut li maak'áeb' wan re, ut misach a'an, chi moko chich'inanq xch'ool, ut laa'in^btink'ulub'a lix mayejahom, xb'aan naq moko taa-wanq ta chiwu jo' lix mayejahom laj Kain, xb'aan naq wehaq a'an, chan li Qaawa'.

76 Chisaho'q xch'ool lix junkab'al, ut che'risihaq chaq xch'ooleb' rik'in li ch'a'ajkilal; xb'aan naq xinsik' ru ut xinyul a'an, ut nimanb'ilaq ru sa' xyi lix junkab'al, xb'aan naq laa'in tinkuy chixjunil lix maak, chan li Qaawa'. Amen.

77 Chi yaal ninye eere, lin moos aj Hyrum chixk'ehaq xtz'aqonik sa' li ochoch a'an jo' naxk'oxla naq us, choq' re a'an ut lix tasalil tenamit chirix, chiru li junjung tasal tenamit.

78 Lin moos aj Isaac Galland chixk'ehaq xtz'aqonik sa' li ochoch a'an; xb'aan naq laa'in, li Qaawa', ninra a'an xb'aan li k'anjel li xb'aanu, ut tinkuy chixjunil lix maak; jo'kan ut, chiwanq chi jultikanb'il choq' jun xtz'aqonik sa' li ochoch a'an chiru li junjung tasal tenamit.

79 Lin moos aj Isaac Galland chixaqab'amanq sa' eeyanq, ut chik'ojob'aaq xb'aan inmoos aj William Marks, ut chi'osob'tesiiq xb'aan a'an, re taaxik roch'een lin moos aj Hyrum re xb'aanunkil li k'anjel li taareetali lin moos aj Jose chiruheb', ut te'osob'tesiiq chi naab'al.

80 Lin moos aj William Marks chixtojaq xtz'aqonik sa' li ochoch a'an, jo' naxk'oxla naq us, choq' re a'an ut lix tasalil tenamit, chiru li junjung tasal tenamit.

81 Lin moos aj Henry G. Sherwood chixtojaq xtz'aqonik sa' li ochoch a'an, jo' naxk'oxla naq us, choq' re a'an ut li riyajil chirix, chiru li junjung tasal tenamit.

82 Lin moos aj William Law chixtojaq xtz'aqonik sa' li ochoch a'an, choq' re a'an ut li riyajil chirix, chiru li junjung tasal tenamit.

83 Wi taaraj xb'aanunkil li rajom inch'ool mixk'am lix junkab'al toj sa'eb' li ch'och' sa' releb' saq'e, toj sa' Kirtland; a'b'anan laa'in li Qaawa', tinwaklesi Kirtland, a'ut laa'in, li Qaawa' wan wik'in jun rapleb' kawresinb'il choq' reheb' li wan-keb' aran.

84 Ut rik'in lin moos aj Almon Babbitt, wan naab'al li k'a'aaq re ru moko nasaho' ta wi' inch'ool; k'e-homaq reetal, naraj xxaqab'ankil xna'leb' a'an ruuchil li na'leb' k'o-job' anb'il inb'aan, a'an li k'eeb'il xb'aan li Awa'b'ejiil re lin Iglees; ut naxxaqab' jun li "wakax oor re te'xloq'oni lin tenamit.

75a Prov. 31:9.
b Gen. 4:4-5;

Mois. 5:18-28.
84a Exo. 32:2-4.

85 Maajun winq "chi'elq chaq sa' li na'ajej a'in li xchal arin re xsik'b'al xpaab'ankil lin taqlahom.

86 Wi neke'kana chi yo'yo, che'wanq chi yo'yo choq' we laa'in; ut wi neke'kam, choq' we laa'in che'kamq, xb'aan naq "te'hilanq chiru chixjunil lix k'anjel arin, ut toj te'wanq chixb'aanunkil lix k'anjeleb'.

87 Jo'kan ut, lin moos aj William chixkanab' rib' chiwu, ut chixkanab' xuwak chirix lix jun-kab'al, xb'aan li yajel li wan sa' li ch'och'. Wi "nikineera, chepaab' lin taqlahom; ut li yajel li wan sa' li ch'och' ^btixsutq'isi rib' choq' xnimaleeloq'al.

88 Lin moos aj William chixik ut chixch'olob' lin evangelio li june-lik nakana, chi kaw xyaab' xkux, ut rik'in nimla sahil ch'oolejil, jo'chanru eek'asinb'ilaq xb'aan lin "Musiq', chiruheb' li ani wan-keb' Warsaw, ut chiruheb' ajwi' li ani wankeb' Carthage, ut chiruheb' ajwi' li ani wankeb' Burlington, ut chiruheb' ajwi' li ani wankeb' Madison, ut chiroyb'eni chi wank xkuyum ut chi yalb'il xq'e naq taak'ehe'q chik xna'leb' sa' lin jolomil ch'utub'aj-ib', chan li Qaawa'.

89 Wi taaraj xb'aanunkil li rajom

inch'ool, chalen anajwan chi'ab'inq chiru li na'leb' k'eeb'il xb'aan lin moos aj Jose, ut rik'in li k'a'ru naxk'ul chixk'e "xtenq'ankileb' li neb'a', ut chixpuktesi lin santil aatin li ^bjaltessinb'il ru chi ak'il, chiruheb' li ani wankeb' sa' li ruchich'och'.

90 Ut wi tixb'aanu a'in "tinwo-sob'tesi rik'in xk'ihanik li osob'te-sink, re naq moko taawanq ta chi kanab'anb'il xjunes, chi moko te'tawe'q li riyajil ^bchixtz'aamankil li wa sa' b'e.

91 Ut jo'kan w'ichik, chi yaal ninye eere, lin moos aj William chixaqab'a-manq, chik'ojob'amanq, ut chiyule'q choq' aj tenq' aj k'ehol na'leb' chiru lin moos aj Jose, ruuchil lin moos aj Hyrum, re naq lin moos aj Hyrum taaruq chixk'ulb'al li ropiis li Tijon-elil ut "Yuwa'b'ejil aj K'anjel, li kixaqab'aman choq' re a'an xb'aan lix yuwa', rik'in osob'tesink ut xb'aan ajwi' xk'ulub';

92 Re naq chalen anajwan tix-k'am lix lawil li "rosob'tesihom li yuwa'b'ejil aj k'anjel sa' xb'een xjolo-meb' chixjunil lin tenamit,

93 Re naq yalaq ani narosob'tesi, osob'tesinb'ilaq, ut yalaq ani "nax-majewa, majewanb'ilaq; re naq yalaq k'a'ru ^btixb'ak' sa' ruchich'och' b'ak'b'ilaq sa' choxa; ut yalaq k'a'ru

85a Luk. 9:62.

86a Apok. 14:13.

K'UTUL RAQAL:

Hilob'aal na'ajej;

Hilank, hilob'aal.

87a Jwan 14:15.

b Tz. ut S. 121:8; 122:7.

88a K'UTUL RAQAL: Dios,

Roxichal li Dios—

Dios li Santil

Musiq'ej.

89a Tz. ut S. 78:3.

b AAN: li Santil Hu chi Jaltessinb'il ru xb'aan laj Jose Smith.

90a K'UTUL RAQAL:

Osob'tesink,

osob'tesinb'il,

rosob'tesinkil.

b Sal. 37:25.

91a Tz. ut S. 107:39-40.

K'UTUL RAQAL: Yu-wa'b'ejil aj k'anjel.

92a K'UTUL RAQAL: Osob'tesiik xb'aan li yuwa'b'ejil aj k'anjel.

93a Tz. ut S. 132:45-47.

b Mat. 16:19.

K'UTUL RAQAL:

Tz'apok, xtz'apb'al.

tixhit sa' ruchich'och' hitb'ilaq sa' choxa.

94 Ut chalen sa' li hoonal a'in nin-xaqab' choq' re a'an naq taawanq choq' profheet, ut "aj ilol na'leb', ut aj k'utb'esimal chiru lin iglees, jo' ajwi' lin moos aj Jose;

95 Re naq a'an taak'anjelaq sa' komonil ajwi' rik'in lin moos aj Jose; ut naq tixk'ul xna'leb' rik'in lin moos aj Jose, li tixk'ut chiru li "laaw li taaruq wi' chi patz'ok ut taak'uluq, ut taak'e-he'q choq' xkoroon tz'aqal li osob'tesink, ut li loq'alil, ut li nimank-u, ut li tijonelil, ut eb' li maatan re li tijonelil, li kik'ee-man ajwi' chaq junxil sa' xb'een li ani kiwan chaq choq' inmoos, aj ^bOliver Cowdery;

96 Re naq lin moos aj Hyrum taaruq chixch'olob'ankil xyaalal li k'a'aq re ru tink'ut chiru, re naq lix k'ab'a' jultikanb'ilaq chi nimanb'il ru chiru li junjunq tasal tenamit, chi junelik q'e kutan.

97 Lin moos aj William Law chixk'ulaq ajwi' li laaw li taaruq wi' chi patz'ok ut chixk'ulb'al li osob'tesink; chiwanq chi "tuulan xch'ool chiwu, ut chiwanq chi maak'a' ^bb'alaq'il rik'in, ut tixk'ul xkomon lin Musiq', a'an ajwi' laj 'K'ojob'anel Ch'oolej, li taak'ut-b'esinq chiru a'an li yaal chirix

chixjunil li k'a'aq re ru, ut li tixk'e re, sa' li hoonal ajwi' a'an, li k'aru tixye.

98 Ut eb' li "eetalil a'in te'taaqenq re—a'an ^btixk'irtesiheb' li yaj, taarisiehb' chaq laj tza, ut taakole'q chiruheb' li te'xk'e raj re li b'an li nakamsin;

99 Ut taak'ame'q xb'e sa'eb' li b'e b'ar wi' li "k'anti' wan xmay ink'a' naru chixch'apb'al li rit roq, ut taawaklesiiq sa' lix ^bk'oxlahom lix jolom chanchan chiru xxik'eb' li t'iw.

100 Ut wi nawaj tana' naq tixwaklesi li kamenaq, mixch'anab' lix yaab' xkux.

101 Jo'kan ut, lin moos aj William chixjap re ut mikotz xmetz'ew, rik'in sahil ch'oolejil ut saho'k sa' raam, ut rik'in xyeeb'al hosanna re li ani k'ojk'o sa' xb'een li k'ojarib'aal chi junelik q'e kutan, chan li Qaawa' lee Dios.

102 K'ehomaq reetal, ninye eere, wan jun li taqlanb'il k'anjel chi k'uulanb'il inb'aan choq' re lin moos aj William, ut lin moos aj Hyrum, ut choq' reheb' xjuneseb'; ut lin moos aj Jose chikanaaq sa' kab'l, xb'aan naq ajb'il ru a'an. Li rela' tink'ut cheru moqon. Chi jo'-kan. Amen.

103 Ut jo'kan wi'chik, chi yaal ninye eere, wi lin moos aj "Sidney

94a Tz. ut S. 107:91-92.
K'UTUL RAQAL: Aj ilol na'leb'.

95a Tz. ut S. 6:28.
b K'UTUL RAQAL:
Cowdery, Oliver.

97a K'UTUL RAQAL: Tuulan xch'ool.

b K'UTUL RAQAL:
B'alaq'il.

c K'UTUL RAQAL:
K'ojob'anel
Ch'oolej (aj).

98a Mar. 16:17-18.
K'UTUL RAQAL:
Maatan naxk'e li

Musiq'ej (eb' li).

b K'UTUL RAQAL:
K'irtesink.

99a Tz. ut S. 84:71-73.
b Exo. 19:4;
Isa. 40:31.

103a K'UTUL RAQAL:
Rigdon, Sidney.

taaraj k'anjelak chiwu ut wank choq' aj tenq' aj k'ehol na'leb' chiru lin moos aj Jose, chiwakliiq ut chichalq tageq' ut chixaqliiq sa' ropiis lix b'oqb'al, ut chixtuulanob'resi rib' chiwu.

104 Ut wi tixmayeja chiwu jun k'ulub'ejil mayej, ut ch'olob'ahom, ut taakanaaq rik'in intenamit, k'ehomaq reetal, laa'in, li Qaawa' lee Dios, tink'irtesi re naq k'irtesinb'ilaq; ut a'an tixtaqsi wi'chik xyaab' xkux chiruheb' li tzuul, ut taa-wanq choq' aj "yehol aatin chiru li wilob'aal.

105 Chichalq ut chixk'ojob' lix junkab'al sa' li na'ajej wan wi' rochoch lin moos aj Jose.

106 Ut sa' chixjunil lix b'eenik chixtaqsi lix yaab' xkux chanchan rik'in xyaab' li trompeet, ut chixtijeb' li ani wankeb' sa' li ruchich'och' naq te'eeleliq chiru li josq'il chalel.

107 Chixtenq'ahaq lin moos aj Jose, ut jo'kan ajwi' lin moos aj William Law chitenq'anq re lin moos aj Jose, chixtaqlankil jun "jek'inb'il aatin re tiik ruhil k'a'uxlej rik'ineb' li rey sa' li ruchich'och', jo' chanru ajwi' kinye junxil eere.

108 Wi lin moos aj Sidney taaraj xb'aanunkil li rajom inch'ool, mixnumsi lix junkab'al sa'eb' li "ch'och' sa' releb'aal li saq'e; chixjal b'an xna'aj li rochoch, jo' chanru ajwi' xinye.

109 K'ehomaq reetal, maawa'

rajom inch'ool naq tixsik' xtawb'al xkolb'al rix ut jun kolb'a-ib' na'ajej chi moko sa' ta li tenamit li kinxaqab' choq' eere, a'an ajwi' li tenamit "Nauvoo.

110 Chi yaal ninye eere, anajwan ajwi', wi taa'ab'inq chiru lix yaab' inkux, usaq choq' re a'an. Chi jo'kan. Amen.

111 Ut jo'kan wi'chik, chi yaal ninye eere, lin moos aj Amos Davies chixtojaq xtz'agonik sa' ruq'eb' li ani keb'inxaqab' chixkab'lankil jun ochoch re k'ehok warib'aal, a'an ajwi' li Ochoch Nauvoo.

112 A'in chixb'aanuhaq wi taaraj naq taawanq xtz'agonik, ut chi'ab'inq chiru li na'leb' k'eeb'il xb'aan inmoos aj Jose, ut chik'anjelak rik'in tz'aqal li ruq' re naq k'ulub'ant'ilaq sa' xch'ooleb' li winq.

113 Ut naq tixk'ut rib' naq tiik chi paab'ank sa' chixjunil li k'a'aq re ru li k'eeb'il chixk'uula, relik chi yaal, sa' b'ab'ay ajwi' li k'a'aq re ru, taak'ehe'q choq' aj "taqlanel sa' xb'een naab'al;

114 "Chixkub'si ut xloq'al, re naq taqsinb'ilaq xloq'al. Chi jo'kan. Amen.

115 Ut jo'kan wi'chik, chi yaal ninye eere, wi lin moos aj Robert D. Foster taaraj ab'ink chiru lix yaab' inkux, chixkab'la jun ochoch choq' re lin moos aj Jose, jo' chanru li kontraat li ak xk'uub' rik'in, jo' taateemanq li okeb'aal chiru chi jo'q'ehaq.

104a Exo. 4:14-16;
2 Ne. 3:17-18;
Tz. ut S. 100:9-11.
107a Tz. ut S. 124:2-4.

108a Tz. ut S. 124:82-83.
109a K'UTUL RAQAL: Nauvoo, Illinois (E.U.A.).
113a Mat. 25:14-30.

114a Mat. 23:12;
Tz. ut S. 101:42.

116 Ut chixjal xk'a'uxl chirix chixjunil lix majelal xna'leb', ut chixtiqib' rib' rik'in li "rahok, ut chixkanab' xb'aanunkil li maa'usilal, ut chixkanab' chixjunil lix xik' aj aatin;

117 Ut chixtoj xtz'aqonik sa' ruq'eb' li molam re li Ochoch Nauvoo, choq' re a'an ut lix tasalil tenamit chirix, chiru li junjungq tasal tenamit;

118 Ut chi'ab'inq chiru li na'leb' te'xk'e lin moos aj Jose, ut aj Hyrum, ut aj William Law, ut chiruheb' laj b'eresinel li keb'inb'oq chixk'eeb'al xk'ojob'ankil Sion; ut usaq choq' re a'an chi junelik q'e kutan. Chi jo'kan. Amen.

119 Ut jo'kan wi'chik, chi yaal ninye eere, maajun winq chixtoj xtz'aqonik chiru li molam re li Ochoch Nauvoo, ka'ajwi' wi aj paab'anel re lix Hu laj Mormon, ut eb' li k'utb'esinb'il na'leb' li kink'e eere, chan li Qaawa' lee Dios;

120 Xb'aan naq li k'aru "tiqb'il ru malaj k'osb'il ru chiru a'in, rik'in li ink'a' us nachal chaq, ut taa'ochb'eeniiq rik'in li majewank ut moko rik'in ta li osob'tesink, chan li Qaawa' lee Dios. Chi jo'kan. Amen.

121 Ut jo'kan wi'chik, chi yaal ninye eere, li molam re li Ochoch Nauvoo che'xk'ul xtojb'aleb' chi tiik choq' reeqaj chixjunil li k'anjel

neke'xb'aanu sa' xkab'lankil li Ochoch Nauvoo, ut chiwanq xtoj-b'aleb' jo' chanru te'xk'e rib' sa' aatin chirib'ileb' rib', chirix lix tz'aq a'an.

122 Ut li junjungq chi winq li natojok re xtz'aqonik chixk'ehaq xjachal xjachal lix tojb'aleb', wi jo'kan taa'ajmanq, re xk'eeb'al li nak'anjelak reheb', chan li Qaawa'; wi ut ink'a', lix k'anjeleb' taak'eheq sa' ajl choq' reheb' jo' xtz'aqonikeb' sa' li ochoch a'an. Chi jo'kan. Amen.

123 Chi yaal ninye eere, nink'e eere anajwan eb' "laj k'anjel li wankeb' sa' lin Tijonelil, re teek'am lix b'lawil a'an, a'an li Tijonelil li wanjo' chanru xk'anjelil laj "Melkisedek, a'an jo' chanru xk'anjelil li Walal Junaj Chirib'il.

124 Xb'een wa, nink'e eere laj Hyrum Smith chi wank choq' "yuwa'b'ejil aj k'anjel cheru, re tixk'am li osob'tesink aj b'tz'aponel re lin iglees, a'an li Loq'laj Musiq'ej re "yeechi'ink, li "nekextz'ape' wi' choq' re xkutankil li tojb'al-ix, re naq ink'a' text'aneq, us ta taaruq taachalq "xhoonal li aaleek sa' eeb'een.

125 Nink'e eere lin moos aj Jose chi wanq choq' jolominel xb'eenil sa' xb'een chixjunil lin iglees, re taawanq choq' aj jaltesinel ru aatin, aj k'utb'esinel, "aj ilol na'leb', ut profet.

116a Kol. 3:14.

K'UTUL RAQAL: Tz'aqal rahok.

120a Mat. 5:37;

Tz. ut S. 98:7.

123a K'UTUL RAQAL: Opiis.

b K'UTUL RAQAL: Xlawil li tijonelil.

c K'UTUL RAQAL:

Tijonelil re Melkisedek.

124a K'UTUL RAQAL: Yuwa'b'ejil aj k'anjel.

b K'UTUL RAQAL: Tz'apok, xtz'apb'al.

c Tz. ut S. 76:53; 88:3-4.

K'UTUL RAQAL:

Loq'laj Musiq'ej re Yeechi'ink.

d Ef. 4:30.

e Apok. 3:10.

125a Tz. ut S. 21:1.

K'UTUL RAQAL: Aj ilol na'leb'.

126 Nink'e re a'an choq' xtenq' aj k'ehol na'leb' lin moos aj Sidney Rigdon ut lin moos aj William Law, re naq eb' a'in te'wanq choq' jun molam ut Xb'eenil Awa'b'ejil, re xk'ulb'al li "k'utb'esihom choq' re chixjunil li iglees.

127 Nink'e eere lin moos aj "Brigham Young chi wank choq' awa'b'ej sa' xb'een li ch'utam re Kab'laju aj b'ehenel;

128 A'eb' li "Kab'laju li neke'k'amok re li laaw re xteeb'al lix wan-kilal lin awa'b'ejihom sa' xb'een lix kaaxukuutil li ruchich'och', ut chirix a'an ^bchixtaqlankil li waatin re li junjung li yo'ob'tesinb'il.

129 A'aneb' laj Heber C. Kimball, laj Parley P. Pratt, laj Orson Pratt, laj Orson Hyde, laj William Smith, laj John Taylor, laj John E. Page, laj Wilford Woodruff, laj Willard Richards, laj George A. Smith;

130 Laj "David Patten ^bkinxok wik'in; k'ehomaq reetal, lix tijonelil maajun winq namaq'ok re chiru; a'b'anan, chi yaal ninye eere, jalan chik taaruuq chi xaqab'amank choq' re li b'oqok ajwi' a'an.

131 Ut jo'kan wi'chik, ninye eere, nink'e eere jun li "taqenaqil ch'utam, choq' re xpek'al lix xuk Sion—

132 A'aneb' a'in, laj Samuel Bent, laj Henry G. Sherwood, laj George W. Harris, laj Charles C. Rich, laj Thomas Grover, laj Newel

Knight, laj David Dort, laj Dunbar Wilson—laj Seymour Brunson kinxok wik'in, maajun winq namaq'ok re lix tijonelil, a'b'anan jalan chik taaruuq chi xaqab'amanq sa' li tijonelil ajwi' a'an sa' xna'aj; ut chi yaal ninye eere, lin moos aj Aaron Johnson chik'ojob'amanq choq' re li b'oqok a'in sa' xna'aj—laj David Fullmer, laj Alpheus Cutler, laj William Huntington.

133 Ut jo'kan wi'chik, nink'e eere laj Don C. Smith chi wank choq' awa'b'ej sa' xb'een jun li molam re taqenaqil aj tij;

134 A' li k'ojob'انب'il k'anjel li tikib'انب'il choq' re xk'eeb'al xwan-kileb' li ani te'xaqab'aaq choq' xaqxookil awa'b'ej malaj moos sa' xb'eeneb' li jar "oqech li jek'inb'i-leb' sa' jalaneb' chik li na'ajej;

135 Ut neke'ru ajwi' chi b'eeek wi neke'raj, a'b'anan neke'k'ojob'aak choq' xaqxookil awa'b'ej; a'in ro-piis lix b'oqb'aleb', chan li Qaawa' lee Dios.

136 Nink'e re a'an laj Amasa Lyman ut aj Noah Packard choq' aj tenq' aj k'ehol na'leb', re naq te'jolominq sa' xb'een lix molameb' li taqenaqil aj tij re lin iglees, chan li Qaawa'.

137 Ut jo'kan wi'chik, ninye eere, nink'e eere laj John A. Hicks, laj Samuel Williams, ut laj Jesse Baker, ut a' tijonelil a'an najolomin sa' xb'een lix molameb' li "xb'eenil, a'an li

126a Tz. ut S. 90:4–5.

127a K'UTUL RAQAL: Young, Brigham.

128a K'UTUL RAQAL: Apostol.
b Mar. 16:15.

130a K'UTUL RAQAL: Pat-
ten, David W.
b Tz. ut S. 124:19.

131a K'UTUL RAQAL: Taqe-
naqil Ch'utam.
134a K'UTUL RAQAL:

Oqech, roqechal.
137a Tz. ut S. 107:11–12,
89–90.

K'UTUL RAQAL:
Xb'eenil; Molam
(re li tijonelil).

molam li k'ojob'anb'il choq' reheb' li xaqxookil aj k'anjel; a'b'anan ne-ke'ru chi b'eek, a'ut k'ojob'anb'ileb' chi wank choq' xaqxookil aj k'anjel chiru lin iglees, chan li Qaawa'.

138 Ut jo'kan wi'chik, nink'e eere laj Joseph Young, laj Josiah Butterfield, laj Daniel Miles, laj Henry Herriman, laj Zera Pulsipher, laj Levi Hancock, laj James Foster, chi jolomink sa' xb'een lix molameb' li "setenta;

139 A' li molam li tikib'anb'il choq' reheb' li xb'eenil aj b'ehenel, re te'xch'olob' xyaalal ink'ab'a' sa' chixjunil li ruchich'och', yalaq b'ar naq li taqenaqil ch'utam aj b'ehe- nel, eb' lin apostol, te'xtaqlaheb' re xkawresinkil jun li b'e chiru li wilob'aal.

140 Jalan wi' li molam a'in rik'in lix molameb' li xb'eenil, rik'in naq li jun wan chi b'eek rajlal, ut li jun chik wan chi jolomink sa' xb'ee- neb' li iglees chi jo'q'ehaq; li jun teneb'anb'il chi jolomink chi jo'q'e- haq, ut li jun chik maajun xte- neb'ankil wan re jolomink, chan li Qaawa' lee Dios.

141 Ut jo'kan wi'chik, ninye eere, nink'e eere laj Vinson Knight, laj

Samuel H. Smith, ut laj Shadrach Roundy, wi a'an tixk'ul, naq te'jo- lominq sa' xb'een li "obispil; jun eenawom chirix li obispil a'an k'ee- b'il eere sa' li hu re li ^bTzol'leb' ut li Sumwank.

142 Ut jo'kan wi'chik, ninye eere, laj Samuel Rolfe ut eb' lix tenq' aj k'ehol na'leb' choq' reheb' laj tij, ut li awa'b'ej reheb' li tzolonel ut eb' lix tenq' aj k'ehol na'leb', ut jo'kan ajwi' li awa'b'ej reheb' laj tenq'a- nel ut eb' lix tenq' aj k'ehol na'leb', ut jo'kan ajwi' li awa'b'ej re li oqech ut eb' lix tenq' aj k'ehol na'leb'.

143 Eb' li opiis a'in xink'e eere, ut lix lawileb' a'an, choq' re tenq'ank ut choq' re jolomink, choq' re xb'aa- nunkil li k'anjel ut "xtz'aqob' resin- kileb' ru lin santil paab'anel.

144 Ut jun taqlahom nink'e eere, naq teenujob'resi chixjunil li opiis a'in ut "teek'ulub'a xka'b'a'eb' li xinye, malaj teetz'eqtaanaheb' sa' lin jolomil ch'utub'aj-ib';

145 Ut naq teekawresi li na'ajej choq' re chixjunil li opiis a'in sa' li wochoch, naq teekab'la choq' re lin k'ab'a', chan li Qaawa' lee Dios. Chi jo'kan. Amen.

TASAL 125

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith li Profeet, sa' Nauvoo, Illinois, Marzo 1841, chirixeb' laj santil paab'anel sa' li ch'och' Iowa (History of the Church, 4:311-312).

138a K'UTUL RAQAL:
Setenta.

141a Tz. ut S. 68:14;
107:15.

b K'UTUL RAQAL:
Tzol'leb' ut
Sumwank.

143a Ef. 4:11-14.

144a Tz. ut S. 26:2.
K'UTUL RAQAL:
K'ulub'aak sa'
komonil.

1–4, *Eb' laj santil paab'anel tento te'x-yiib'eb' li tenamit ut te'xch'utub' rib' sa'eb' li roqechal Sion.*

K'ARU li rajom xch'ool li Qaawa' chirixeb' laj santil paab'anel sa' li Ch'och' Iowa?

2 Chi yaal, jo'ka'in naxye li Qaawa', ninye eere, wi eb' li "neke'xk'ab'a'i rib' rik'in lin k'ab'a' ut neke'xsik' wank choq' insantil paab'anel, wi te'raj xb'aanunkil li rajom inch'ool ut xpaab'ankil lin taqlahom chirixeb', che'xch'utub' rib' sa'eb' li na'ajej li kinxaqab' choq' reheb' rik'in xtz'uumal re lin moos aj Jose, ut che'xwaklesiheb' li tenamit choq'

re lin k'ab'a', re naq kawresinb'ilaqeb' choq' re li k'aru wan chi k'uulanb'il choq' re jun kutan chalel.

3 Che'xwaklesi jun tenamit choq' re lin k'ab'a' sa' li ch'och' junpak'al li tenamit Nauvoo, ut chik'ee-manq li k'ab'ajej "Tzarahemla choq' xk'ab'a'.

4 Ut eb' li neke'chal chaq sa' releb'aal li saqe' ut sa' rokeb'aal, ut sa' xnim li saqe' ut sa' xtz'e, li te'ajoq re wank chi sa', che'xk'ul reechanihomeb' sa' a'an, jo' ajwi' sa' li tenamit "Nashville, malaj sa' li tenamit Nauvoo, ut sa' chixjuni-leb' li ^boqech li keb'inxaqab', chan li Qaawa'.

TASAL 126

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith li Profeet, sa' rochoch laj Brigham Young, sa' Nauvoo, Illinois, 9 Julio 1841 (History of the Church, 4:382). Sa' li kutan a'an laj Brigham Young kiwan choq' Awa'b'ej re lix Molameb' li Kab'laju chi Apostol.

1–3, *Laj Brigham Young nak'ehe' xb'antioxinkil xb'aan lix k'anjel, ut ink'a' chik nateneb'aman naq taaxik sa' jalanil tenamit.*

AT was wiitz'in "Brigham Young q'axal raaro inb'aan, chi yaal jo'ka'in naxye li Qaawa' aawe: At inmoos Brigham, ink'a' chik teneb'amb'il sa' laa wuq'

xkanab'ankil laa junkab'al jo' sa'eb' li kutan ak numenaq, xb'aan naq k'ulub'amb'il laa mayej chiwu.

2 Wilom laa "k'anjel ut laa tawajik sa' li b'eenik choq' re lin k'ab'a'.

3 Jo'kan naq nakatintaqla naq taatqla li waatin sa'eb' li najtil na'ajej, ut yalb'ilaq aaqe' chirilb'aleb' laa "junkab'al chirix chik a'in, chalen anajwan ut chi junelik. Amen.

125 2a K'UTUL RAQAL: Jesukristo—Xk'ulb'al lix k'ab'a' li Jesukristo sa' qab'een.

3a K'UTUL RAQAL: Tzarahemla.

4a AAN: li tenamit Nashville sa' li Condado Lee, Iowa.

b K'UTUL RAQAL: Oqech, roqechal.

126 1a K'UTUL RAQAL:

Young, Brigham.

2a K'UTUL RAQAL: K'anjel.

3a K'UTUL RAQAL: Junkab'al.

TASAL 127

Jun li hu taqlanb'il chaq xb'aan laj Jose Smith li Profeet choq' reheb' laj Santil Paab'anel sa' Roso'jikeb' li Kutan sa' Nauvoo, Illinois, wan wi' li b'eresink chirix li kub'iha' choq' reheb' li kamenaq, tz'iib'amb'il sa' Nauvoo, 1 Septiem-bre 1842 (History of the Church, 5:142-144).

1-4, Laj Jose Smith naxnima xloq'al rik'in li rahob'tesiik ut li rahilal; 5-12, Tento taatz'iib'amanq li esil chirix li kub'iha' choq' reheb' li kamenaq.

RIK'IN naq li Qaawa' xk'ut chiwu naq eb' li xik' neke'ilok we, aran sa' Missouri jo' ajwi' sa' li Estado a'in, wankeb' wi'chik chinsik'b'al, ut rik'in naq nikine'xtaage chi maak'a' "rajb'al, ut maak'a' yal ta jun xmuhaq malaj jun xb'onolaq lix tiikaleb' ru chi moko li tiikilal rik'ineb' sa' xwaklesinkil li rahob'tesink sa' inb'een; ut rik'in naq chixjunil lix yehomeb' a'an wan chi k'ojob'amb'il sa' li tik'ti' li q'axal q'eq xb'onol, xink'oxla naq aajel ru ut xchaab'ilal inna'leb' naq tin'elq chaq sa' li na'ajej chiru jarub'aq kutan, re xkolb'al wix ut re xkolb'al rix li tenamit a'in. Nawaj xyeeb'al reheb' li ani wankeb' re wik'in, naq xinkanab' li k'a'ru we rik'ineb' laj b'aanunel k'anjel ut laj tz'iib' li te'xb'aanu chixjunil li k'anjel chi seeb' ut chi tiik, ut te'ril rib' naq taatojmanq chixjunil lin k'as sa' tz'aqal xq'ehil, rik'in xk'ayinkil li eechej, malaj chi jalan chik chan ru, jo' chanru taa'ajmanq ru, malaj jo' chanru taaruhanq xb'aanunkil.

Naq tinwab'i naq ak numenaq chi tz'aqal li kaq-sut-iq', tinsutq'iiq wi'chik eerik'in.

2 Ut chirix li "rahilal li b'oqb'ilin chi nume'k wi', chanchan yal ka'ch'in naq nawil, xb'aan naq a' lix ^bkaqalihomeb' ut lix josq'ileb' li winq li k'aynaqin chixk'ulb'al chiru chixjunil lix kutan lin yu'am, ut moko nawb'il ta k'a'ru aj-e, ka'aj-wi' wi' k'ojob'amb'ilin chalen chaq rub'elaj lix k'ojlajik li ruchich'och', choq' re junaq chaab'il ajom, malaj junaq li ink'a' us, a' yaal jo' tee-raj xyeeb'al re. Tz'ilomaq rix laa'ex eejunes. Li Dios nanawok re chixjunil li k'a'aq re ru a'in, ma chaab'il malaj ink'a' us. A'b'anan, a' li chamal ha' li k'aynaqin chi num-xik wi'. Chixjunil a'in chanchan naq ak we chi jo'kan xk'ulb'al; ut nawaj, jo' laj Pablo, xnimankil inloq'al rik'in li ^arahilal; xb'aan naq toj sa' li kutan a'in li Dios reheb' lin yuwa' kinixkol chaq chiru chixjunil, ut toj tinixkol chaq chalen anajwan, xb'aan naq k'ehomaq reetal, ut ilomaq, laa'in tinnumtaaq sa' xb'eeneb' chixjunileb' li xik' neke'ilok we, xb'aan naq li Qaawa' Dios xyehok re.

127 1a Job 2:3;
Mat. 5:10-12;
1 Pe. 2:20-23.
2a Sal. 23:1-6.
K'UTUL RAQAL:

Rahob'tesiik xb'aan
xpaab'aal.
b K'UTUL RAQAL:
Kaqalink.
c K'UTUL RAQAL:

K'ojob'ank chi
junxilaj.
d 2 Kor. 6:4-5.
K'UTUL RAQAL:
Ch'a'ajkilal.

3 Che'saho'q ut xch'ool chixjunileb' laj santil paab'anel, ut q'axalaq xsahileb' li raam; xb'aan naq lix "Dios laj Israel a'an li Dios reheb' a'an, ut a'an tixb'is jun tiikil eeqajunk choq' reeqaj sa' xb'een lix jolomeb' chixjunileb' laj rahob'tesihom reheb'.

4 Ut jo'kan wi'chik, chi yaal jo'ka'in naxye li Qaawa': Li k'anjel re lin "santil ochoch, ut chixjunileb' li k'anjel li kinxaqab' choq' eere, toj chiwanq chi b'aanumank ut miraqe'; ut chinimanq lix ^byalb'al eeq'e, ut lee kanajik chi k'anjelak, ut lee kuyum, ut lee k'anjel; ut maamin taasachq cheru lee q'ajkamunkil, chan li Qaawa' reheb' li Teepal. Ut wi'nekexrahob'tesiheb', chi jo'kan ke'xrahob'tesiheb' li profeet ut eb' li tiikil winq li ke'wan chaq xb'een wa cheru. Xb'aan chixjunil a'in wan jun q'ajkamunk sa' choxa.

5 Ut jo'kan wi'chik, nink'e eere jun aatin chirix li "kub'iha' choq' reheb' lee ^bkamenaq.

6 Chi yaal, jo'ka'in naxye li Qaawa' chirixeb' lee kamenaq: Naq junaq eere "nakub'e xha' choq' reheb' lee kamenaq, chiwanq jun aj ^btz'iib'anel esil, ut chiwanq choq' aj ilol nawom chirix lee kub'iha'; chi'ab'inq rik'in lix xik, re taaruq chixch'olob'ankil xyaalal chi tz'aqal yaal, chan li Qaawa';

7 Re naq sa' chixjunil li tz'iib'ank esil eeb'aan taaruq naq ^atz'iib'anb'ilaq resil sa' choxa; yalaq k'a'ru ^bteeb'ak' sa' ruchich'och', taaruq naq b'ak'b'ilaq sa' choxa; yalaq k'a'ru teehit sa' ruchich'och', taaruq naq hitb'ilaq sa' choxa;

8 Xb'aan naq laa'in ok we "chixk'ojob'ankil wi'chik naab'al li k'a'aq re ru sa' li ruchich'och', chirix li ^btijonelil, chan li Qaawa' reheb' li Teepal.

9 Ut jo'kan wi'chik, chiwanq chixjunil li ^atz'iib'anb'il esil chi tustu, re naq k'eeb'ilaq sa' xhuhil lin santil ochoch, re taak'uulamanq chi jultikanb'il, chiru li junjunq tasal tenamit, chan li Qaawa' reheb' li Teepal.

10 Tinye re chixjunileb' laj santil paab'anel, naq kiwaj raj chi q'axal anchal li wajom, naq texwaatina raj chalen sa' li xaqarib'aal chirix li na'leb' re li kub'iha' choq' reheb' li kamenaq sa' li Hilob'aal kutan li taachalq. A'b'anan rik'in naq moko naruhan ta chiwu xb'aanunkil, tintz'iib'a chi jo'q'ehaq li raatin li Qaawa' chirix li na'leb' a'an, ut tintaqla eerik'in jo' taqlanb'il hu, rochb'een ajwi' naab'al chik li k'a'aq re ru.

11 Ninchoy anajwan lin hu sa' li kutan a'in, sa' xk'ab'a' naq maa-k'a' chik li hoonal, xb'aan naq aj aj ru laj xik' ilonel, ut jo' kixye li

3a 3 Ne. 11:12-14.

4a Tz. ut S. 124:55.

b K'UTUL RAQAL:

Yalok q'e.

c K'UTUL RAQAL:

Rahob'tesiik xb'aan xpaab'aal.

5a K'UTUL RAQAL: Kub'iha', kub'sink ha'—Li

kub'iha' choq' reheb' li kamenaq.

b K'UTUL RAQAL:

Kolb'a-ib' choq' reheb' li kamenaq.

6a 1 Kor. 15:29;

Tz. ut S. 128:13, 18.

b Tz. ut S. 128:2-4, 7.

7a K'UTUL RAQAL:

Xhuhil li yu'amej.

b K'UTUL RAQAL:

Tz'apok, xtz'apb'al.

8a K'UTUL RAQAL: Xk'o-job'ankil wi'chik li evangelio.

b K'UTUL RAQAL: Tijonelil re Melkisedek.

9a Tz. ut S. 128:24.

Kolonel, chalk re li "awa'b'ej re li ruchich'och' a'in, a'b'an maak'a' rajom wik'in.

12 K'ehomaq reetal, lin tij chiru li Dios a'an naq chejunilex texkole'q. Ut nink'e arin lin k'ab'a' jo' lee

moos chiru li Qaawa', li profeet ut "aj ilol na'leb' re Lix Iglees li Jesukristo reheb' laj Santil Paab'anel sa' Roso'jikeb' li Kutan.

Jose Smith.

TASAL 128

Jun li hu taqlanb'il chaq xb'aan laj Jose Smith li Profeet choq' re Lix Iglees li Jesukristo reheb' laj Santil Paab'anel sa' Roso'jikeb' li Kutan, wan wi' xkomon chik li b'eresink chirix li kub'iha' choq' reheb' li kamenaq, tz'iib'amb'il sa' Nauvoo, Illinois, 6 Septiembre 1842 (History of the Church, 5:148–153).

1–5, Eb' laj tz'iib'anel esil sa' li junjung chi na'ajej ut li jolomil aj tz'iib'anel esil tento te'xk'ut xyaalal naq b'aanunb'il li kub'iha' choq' reheb' li kamenaq; 6–9, Li hu neke'xtz'iib'a wan xwankil ut tz'iib'amb'il resil sa' ruchich'och' ut sa' choxa; 10–14, Li kub'sib'aal ha' wan choq' reetalil li muqleb'aal kamenaq; 15–17, Laj Elias kixk'ojob' wi'chik wankilal chirix li kub'iha' choq' reheb' li kamenaq; 18–21, Chixjunil li laaw, li wankilal ut li k'ehok wankil reheb' li jar k'ojlajik re junxil, ak k'ojob'amb'ileb' wi'chik; 22–25, Nach'olob'aman li esilal li sa ut nim xloq'al choq' reheb' li yo'yo ut li eb' li kamenaq.

JO' xinye eere sa' lin tz'iib'amb'il hu rub'elaj naq kin'el chaq sa' lin na'aj, naq tintz'iib'aq eerik'in chi jo'q'ehaq ut tink'e aatin eere chirix k'iila paay chi na'leb', anajwan nin'ok wi'chik sa' li na'leb' chirix li

"kub'iha' choq' reheb' li kamenaq, xb'aan naq li na'leb' a'an chanchan nakana sa' lin k'a'uxl, ut naxch'ik rib' sa' lin ch'ool chi q'axal kaw chalen chaq naq taaqenb'ilin xb'aaneb' li xik' neke'ilok we.

2 Xintz'iib'a junjung li aatin li k'utb'esinb'il chirix laj tz'iib'anel esil. Wan junjung chik li na'leb' wilom chirix li na'leb' a'in, li nink'ut xyaalal anajwan. A'an naq ch'olob'amb'il sa' li hu xintaqla junxil naq taawanq jun aj "tz'iib'anel esil, li taawanq choq' aj ilol nawom, ut taa'ab'inq rik'in xxik, re taaruq chixtz'iib'ankil resil chi tz'aqal yaal chiru li Qaawa'.

3 Anajwan, chirix li na'leb' a'in, ch'a'aj raj naq jun aj tz'iib'anel esil taawanq aran sa' chixjunil hoonal, ut tixb'aanu chixjunil li k'anjel. Re xtub'ankil li ch'a'ajkilal a'in, taaruq taawanq jun aj tz'iib'anel esil sa' li junjung chi teep re li tenamit,

11a Jwan 14:30;
JJS, Jwan 14:30.

K'UTUL RAQAL: Aj tza.

12a Tz. ut S. 124:125.

K'UTUL RAQAL: Aj ilol
na'leb'.

128 1a K'UTUL RAQAL:
Kub'iha', kub'sink

ha'—Li kub'ih
ha' choq' reheb' li
kamenaq.

2a Tz. ut S. 127:6.

li kawresinb'il chi us re xtz'iib'an-kil li esil chi tz'aqal re ru, ut tz'aqal k'eeb'ilaq xch'ool ut ch'olch'ooq ru xna'leb' sa' xk'eeb'al resil chixjunil li na'uxman, ut chixk'ut xyaalal sa' li esil naxtz'iib'a naq x'ilok rik'in li ru, ut x'ab'in rik'in lix xik, ut chixk'e reetalil li kutan, ut li k'ab'a'ej, ut xkomon chik li na'leb', ut resil chixjunil li b'aanunb'il, ut chixye ajwi' xk'ab'a'eb' oxib' li ani wankeb' aran, wi wan ani aran, li te'ruuq yalaq jo'q'e chi b'oqe'k re xk'utb'al xyaalal a'an, re naq rik'in xtz'uumaleb' re wiib' malaj oxib' chi aj "yehol nawom taaruq chi xaqab'amank xyaalal li junjung chi aatin.

4 Toja' ut naq chiwanq junjolomil aj tz'iib'anel esil, li taaruq taaq'axtesimanq wi' li jun ch'ol chik chi tz'iib'amb'il esil a'in, rochb'een li hu xe'xk'e wi' xk'ab'a'eb', li naxk'ut xyaalal naq yaal li esil xe'xtz'iib'a. Toja' ut naq li jolomil aj tz'iib'anel esil naru chixtz'iib'ankil li esil sa' li jolomil hu re li iglees, rochb'een lix huhil li k'ab'a'ej ut chixjunileb' laj yehol nawom li xe'wan aran, ut chiwanq ajwi' li raatin a'an naq chi yaal naxpaab' naq tz'aqal yaal a'in li yeeb'il, ut li esil tz'iib'amb'il, xb'aan naq naxnaw chan ru lix na'leb'eb' ut lix xaqab'ankileb' li winq a'an xb'aan li iglees. Ut naq b'aanunb'il a'in sa' li jolomil hu re li iglees, li esil tz'iib'amb'il juntaq'eetaq xsantilal, ut tixsume ru

li k'ojob'amb'il k'anjel chi juntaq'eet chanchan naq kiril raj rik'in li ru ut kirab'i raj rik'in xxik, ut kix-tz'iib'a raj resil a'an sa' li jolomil hu re li iglees.

5 Maare teek'oxla naq numtjenaq elajinb'il li tuqub'ank a'in; a'b'anan inyehaq eere naq a'an ka'ajwi' re xsumenkil ru li rajom li Dios, rik'in wank sa' xyaalal rik'in li k'ojob'amb'il k'anjel ut li kawresink li kixk'ojob' ut kixkawresi li Qaawa' chalen chaq rub'elaj lix k'ojlajik li ruchich'och', choq' re lix "kolb'aleb' li kamenaq li te'kamq chi maak'a'eb' b'x nawom chirix li evangelio.

6 Ut jo'kan wi'chik, nawaj naq taajultiko'q eere naq laj Jwan aj K'utb'esinel yoo chaq chixk'oxlan-kil tz'aqal li na'leb' ajwi' a'in chirixeb' li kamenaq, naq kixch'olob', jo' teetaw chi tz'iib'amb'il resil sa' Apokalipsis 20:12—*Ut kiwileb' li kamenaq, jo' kok' jo' ninq, chi xaqliik chiru li Dios; ut ke'tehe' li hu; ut jun chik li hu kitehe', a'an xhuhil li yu'am; ut eb' li kamenaq ke'raqe' aatin chirixeb' rik'in li k'a'aq re ru kiwan chi tz'iib'amb'il sa'eb' li hu, jo' chanru lix k'anjeleb'.*

7 Teek'e reetal sa' li aatin a'in li tz'iib'amb'il naq ke'tehe' li hu; ut jun chik li hu kitehe', a'an "xhuhil li yu'am; a'ut eb' li kamenaq ke'raqe' aatin chirixeb' rik'in li k'a'aq re ru kiwan chi tz'iib'amb'il sa'eb' li hu, jo' chanru lix k'anjeleb'; jo'kan

3a K'UTUL RAQAL: Aj
yehol nawom;
Xk'utb'al xyaalal.
5a K'UTUL RAQAL:

Kolb'a-ib' choq'
reheb' li kamenaq.
b 1 Pe. 4:6.
7a Apok. 20:12;

Tz. ut S. 127:6-7.
K'UTUL RAQAL: Xhu-
hil li yu'amej.

naq eb' li hu li yeeb'ileb' resil, tento naq a'aneb' li hu tz'iib'anb'il wi' resil lix k'anjeleb', ut na'aatinak chirixeb' li ^besil li tz'iib'anb'ileb' sa' li ruchich'och'. Ut li hu li kiwan choq' xhuhil li yu'am, a'an li esil li tz'iib'anb'il sa' choxa; li jun raqal chi na'leb' naxk'am rib' chi tz'aqal rik'in li tzol'leb' li taqlanb'ilex wi' sa' li k'utb'esinb'il na'leb' li wan sa' li hu kintz'iib'a eerik'in rub'elaj naq xin'el chaq sa' lin na'aj—naq sa' chixjunil li tz'iib'ank esil eeb'aan, tz'iib'anb'ilaq resil sa' choxa.

8 Anajwan, lix yaalalil li k'o-job'anb'il k'anjel a'in, a'an ajwi' lix ^awankil li tijonelil, xb'aan lix k'utb'esihom li Jesukristo, sa' li k'eeb'il wi' naq yalaq k'a'ru ^bnekebak' sa' ruchich'och' b'ak'b'ilaq sa' choxa, ut yalaq k'a'ru nekehit sa' ruchich'och' hitb'ilaq sa' choxa. Malaj sa' jalan chik aatin, re rilb'al chi jalan chik lix jaltésinkil ru, yalaq k'a'ru neketz'iib'a resil sa' ruchich'och' tz'iib'anb'ilaq resil sa' choxa, ut yalaq k'a'ru ink'a' neketz'iib'a resil sa' ruchich'och' ink'a' tz'iib'anb'ilaq resil sa' choxa; xb'aan naq rik'ineb' chaq li hu te'raqe'q aatin chirixeb' lee kamenaq, jo' chanru tz'aqal lix k'anjeleb', maak'a' naxye ma b'aanunb'il li 'k'ojob'anb'il k'anjel xb'aaneb' xjuneseb' a'an, malaj xb'aan li ani wan chi aj b'aanunel choq' reheb', jo' chanru li k'ojob'anb'il k'anjel

li kixkawresi li Dios choq' re lix ^akolb'aleb' chalen chaq rub'elaj lix k'ojlajik li ruchich'och', jo' chanru li tz'iib'anb'il esil li ke'xtz'iib'a chirixeb' lix kamenaq.

9 Maare wankeb' li te'k'oxlanq re naq q'axal kawil ch'ooolejil li tzol'leb' noko'aatinak wi'—jun li wankilal li natz'iib'ank esil malaj nab'ak'ok sa' ruchich'och' ut nab'ak'ok sa' choxa. A'b'anan chiru li jar q'ehil wanjenaq wi' li ruchich'och', yalaq jo'q'e naq li Qaawa' kixk'e jun ^axk'ojlajik li tijonelil re junaq winq rik'in tz'aqal li k'utb'esink, malaj re jun ch'uu-taqeb' li winq, junelik nak'eeman li wankilal a'in. Chi jo'kan, yalaq k'a'ru ke'xb'aanu li winq a'an chi ^bk'eeb'ileb' xwankil, sa' lix k'ab'a' li Qaawa', ut ke'xb'aanu chi tz'aqal ut chi tiik, ut ke'xtz'iib'a resil a'an chi tz'aqal re ru ut chi tiik, ki'ok choq' chaq'rab' sa' ruchich'och' ut sa' choxa, ut ink'a' kiru chi sachmank xwankil, jo' chanru li aatin taqlanb'il xb'aan li nimla 'Jehova. A'in jun yehom paab'ajel. Ani naru chi ab'ink re?

10 Ut jo'kan wi'chik, re xk'utb'al li wanjenaq junxil, Mateo 16:18, 19: *Ut ninye ajwi' aawe, Naq laa'at aj Pedro, ut sa' xb'een li saqoonaq a'in tinkab'la lin iglees; ut li rokeb'aal xb'alb'a ink'a' taanumtaa' sa' xb'een. Ut tink'e aawe lix lawil li awa'b'ejihom re choxa; ut yalaq k'a'ru taab'ak'*

7b Tz. ut S. 21:1.

8a K'UTUL RAQAL:

Wankilal; Tijonelil.

b K'UTUL RAQAL:

Tz'apok, xtz'apb'al.

c K'UTUL RAQAL:

K'ojob'anb'il k'anjel.

d K'UTUL RAQAL:

Kolb'a-ib' choq' reheb' li kamenaq.

9a K'UTUL RAQAL:

K'ojlajik.

b K'UTUL RAQAL:

K'eeb'il xwankil.

c K'UTUL RAQAL:

Jehova.

sa' ruchich'och' b'ak'b'ilaq sa' choxa; ut yalaq k'a'ru taahit sa' ruchich'och' hitb'ilaq sa' choxa.

11 Anajwan li muqmuukil na'leb' li nim ut xanimal ru chirix chixjunil li yeeb'il arin, ut li chaab'ilal q'axal taqenaq chirix chixjunil li na'leb' li wan chiqu, a'an ajwi' naq taak'u-leq li wankilal re li Santil Tijonelil. Xb'aan naq re li ani k'eeb'il wi' li "laaw a'in, maak'a' ch'a'aj chiru re tixtaw xnewom chirix li k'a'ru re lix ^bkolb'aleb' li ralal xk'ajoleb' li winq, choq' reheb' ajwi' li kamaq jo' choq' reheb' li yo'yookeb'.

12 Rik'in a'in wan li "loq'alil ut li ^bnimank-u, ut li ^ckole'k chiru li kamk ut li junelik yu'am—Li k'o-job'amb'il k'anjel re li kub'iha' rik'in ha', naq ^ate'sub'e'q chi sa' re xsumenkil ru li k'a'ru chanchan li kamaq, re naq li jun raqal chi na'leb' tixk'am rib' rik'in li jun chik; li kub'siik sa' li ha' ut elk chaq sa' li ha' wan chi chanchan lix waklijik li kamaq chi yo'yo naq na'el chaq sa' xmuqleb'aal; chi jo'kan, li k'o-job'amb'il k'anjel a'in kik'ojob'aman re taawanq sa' komonil rik'in li k'o-job'amb'il k'anjel re li kub'iha' choq' reheb' li kamaq, rik'in naq wan chi chanchan li kamaq.

13 Xb'aan a'in, li ^akub'sib'aal ha' kik'ojob'aman re taawanq ^bchanchan li muqleb'aal kamaq, ut

kitaqlaman naq taawanq sa' jun na'ajej rub'el b'ar k'aynaqeb' wi' chi ch'utlaak li yo'yookeb', re xk'ut-b'al xyaalal li yo'yo ut li kamaq, re naq chixjunil li k'a'aq re ru taawanq k'a'ru li chanchan wi', ut re te'wanq chi junajeb' ru li jun rik'in li jun chik—li k'a'ru re li ruchich'och' sa' xyaalal rik'in li k'a'ru re choxa, jo' kixch'olob' laj Pablo, 1 Korintios 15:46, 47, ut 48:

14 *A'b'anan moko kiwan ta xb'een wa li k'a'ru re musiq'ej, li k'a'ru b'an re li tz'ejwalej; ut moqon li k'a'ru re li musiq'ej. Li xb'een winq re li ch'och', ruchich'och'il winq; li xkab' winq a'an li Qaawa' chalnaq chaq sa' choxa. Jo' chanru li k'a'ru re ch'och', chi jo'-kan naq wankeb' li ani re ch'och'; ut jo' chanru li k'a'ru re choxa, chi jo'-kan naq wankeb' li ani re choxa. Ut jo' chanru li tz'iib'amb'il esil sa' li ruchich'och', chirixeb' lee kamaq, li tz'iib'amb'il chi tz'aqal, jo'-kan ajwi' wan li esil tz'iib'amb'il sa' choxa. A'in ut li wankilal re ^atz'apok ut b'ak'ok, ut jo' jun xyaalalil li aatin, lix ^blawil li awa'b'e'jihom, li wan wi' xlawil li ^cnawom.*

15 Ut anajwan, ex was wiitz'in winq ut ixq q'axal raarookex inb'aan, inyehaq chi ch'olch'o eere naq a'aneb' a'in jar raqal chi na'leb' chirixeb' li kamaq ut eb' li yo'yo li ink'a' naru nume'k yal

11a K'UTUL RAQAL: Xlawil li tijonelil.

b K'UTUL RAQAL: Kolb'a-ib'.

12a K'UTUL RAQAL: Loq'alil.

b K'UTUL RAQAL: Oxloq'ink.

c K'UTUL RAQAL: Kole'k chiru li kamk.

d K'UTUL RAQAL: Kub'iha', kub'sink ha'—Li kub'iha' chi sub'b'il sa' ha'.

13a Tz. ut S. 124:29.

b K'UTUL RAQAL:

Jaljookil ru eetalil.

14a K'UTUL RAQAL: Tz'apok, xtz'apb'al.

b K'UTUL RAQAL: Xlawil li tijonelil.

c JJS, Luk. 11:53.

chi seeb' sa' xb'een, chirix li qakolb'al. Xb'aan naq lix "kolb'aleb' a'an na'ajman ut aajel ru choq' re li qakolb'al laa'o, jo' naxye laj Pablo chirixeb' li yuwa'b'ej—naq eb' a'an chi maa'aniho laa'o ink'a' te'ruuq chi 'tz'aqlok ru—chi moko laa'o chi maa'aniheb' li qakamenaq nokoru chi tz'aqlok qu.

16 Ut anajwan, chirix li kub'iha' choq' reheb' li kamenaq, tink'e eere jun chik li raatin laj Pablo, 1 Korintios 15:29: *Wi ta ink'a' jo'kan, k'a' raj ru te'xb'aanu li ani neke'kub'siik xha' choq' reheb' li kamenaq, wi tiik ink'a' te'wakliiq li kamenaq? K'a' put naq neke'kub'siik xha' choq' reheb' li kamenaq?*

17 Ut jo'kan wi'chik, rochb'een li aatin a'in tink'e eere jun aatin yeeb'il xb'aan jun reheb' li profeet, li kiwan li rilob'aal chi k'ee'k'o sa' lix "k'ojob'ankil wi'chik li tijonelil, li loq'alil li taak'utb'esimanq sa' roso'jikeb' li kutan, ut q'axal wi'chik k'ee'k'o sa' li jun chi na'leb' li q'axal nim xloq'al re chixjunil li na'leb' li wan sa' li evangelio li junelik nakana, a'an ajwi' li kub'iha' choq' reheb' li kamenaq; xb'aan naq laj Malakias naxye, sa' lix raqikil ch'ol, li raqal 5 ut 6: *K'ehomaq reetal, tintaqla eere laj^b Elias li profeet rub'elaj xchalik li xnimal ru ut xuwajel xkutan li Qaawa': Ut a'an tixsutq'isi lix*

ch'oolleb' li yuwa'b'ej rik'ineb' li alal k'ajolb'ej, ut lix ch'oolleb' li alal k'ajolb'ej rik'ineb' lix yuwa'eb', maare anchal tink'ulunq ut tinsak' li ruchich'och' rik'in jun li majewank.

18 Kiru raj naq kink'e raj xjaltesin-kil ru li aatin chi "q'axal ch'olch'o wi'chik chiru a'in, a'ut tz'aqal xsaqenkil ru jo' chanru naq wan choq' re li na'ajman chiwu. Tz'aqalo rik'in xnawb'al, sa' li na'leb' a'in, naq taasak'e'q li ruchich'och' rik'in jun li majewank wi maak'a' junaq paay chi junajinel 'b'ak'leb' li te'junajiiq wi' li yuwa'b'ej ut li alal k'ajolb'ej, chirix junaq paay chi na'leb'—ut k'ehomaq reetal, k'a'ru li na'leb' a'an? A'an li 'kub'ihaha' choq' reheb' li kamenaq. Xb'aan naq laa'o chi maa'aniheb' a'an ink'a' naru chi tz'aqlok qu; chi moko neke'ru chi tz'aqlok ruheb' a'an chi maa'aniho laa'o. Chi moko neke'ru eb' a'an chi moko laa'o chi tz'aqlok qu chi maa'aniheb' li ani xe'kam ajwi' sa' li evangelio; xb'aan naq aajel ru sa' xtikib'ankil lix "k'ojlajik lix tz'aqalil ru li kutan, a' li jun k'ojlajik li yoo wi' xtikib'ankil anajwan, naq taa'uxmanq ut taak'utb'esimanq jun li junajil li tz'aqal ut choyb'il, ut jun xjunajinkil li jar k'ojlajik, ut li jar laaw, ut li jar wankilal, ut li jar loq'alil, chalen chaq xkutankil laj Adan toj reetal

15a K'UTUL RAQAL:
Kolb'a-ib' choq'
reheb' li kamenaq.

b Heb. 11:40.

K'UTUL RAQAL:
Tz'aqal re ru.

17a K'UTUL RAQAL: Xk'o-
job'ankil wi'chik li

evangelio.

b 3 Ne. 25:5-6;
Tz. ut S. 2:1-3;
110:13-16.

K'UTUL RAQAL: Elias.
18a JS—R 1:36-39.

b K'UTUL RAQAL:
Resilal li xe'toonil;

K'ojob'anb'il
k'anjel—K'ojob'an-
b'il k'anjel chi
uuchilej.

c Tz. ut S. 124:28-30;
127:6-7.

d K'UTUL RAQAL:
K'ojlajik.

ajwi' li kutan a'in. Ut moko ka'aj ta wi' a'in, jo'kan ajwi' li k'a'aq re ru li maajun wa k'utb'esinb'il chalen chaq sa' 'xk'ojlajik li ruchich'och', li k'uulanb'il chaq chi muqmu chiruheb' li ninqeb' xna'leb' ut li seeb'eb' chi na'leb'ank, taak'utb'esimanq chiruheb' li k'uula'al ut li neke'tu'uk sa' a'in, li jun k'ojlajik re lix tz'aqalil ru li kutan.

19 Anajwan, k'aru naqab'i sa' li evangelio li xqak'ul? Jun xyaab' xkux li sahil ch'oolejil! Jun xyaab' kuxej aj uxtaan chalenaq chaq sa' choxa; ut jun xyaab' xkux li "yaal elenaq chaq sa' li ch'och'; sahil esilal choq' reheb' li kamenaq; jun xyaab' xkux li sahil ch'oolejil choq' reheb' li yo'yo ut eb' li kamenaq; sahil^besilal re nimla sahil ch'oolejil. K'a'jo' xch'ina-usal chaq chiruheb' li tzuul li 'roqeb' li ani nake'k'amok re li sahil esilal re li k'a'aq re ru chaab'il, ut neke'xye re Sion: K'e reetal, laa Dios na'awa'b'e-jin! Jo' chanru li^ak'ajob' aran Karmelo, chi jo'kan li nawom re li Dios taakub'eeq sa' xb'eeneb'!

20 Ut jo'kan wi'chik, k'aru naqab'i? Sahil esilal chalen chaq "Kumorah! Laj^bMoroni, jun anjel chalenaq chaq sa' choxa, li

naxch'olob' lix tz'aqlojikeb' ru li profeet—li 'hu li taak'utb'esimanq. Jun xyaab' xkux li Qaawa' sa' li yamyookil ch'och' re^aFayette, Condado Seneca, li kixch'olob' resil li oxib' chi aj yehol nawom li^ete'xch'olob' xyaalal li hu! Lix yaab' xkux laj^fMiguel chire li nima' Susquehanna, naq kixtz'il rix laj tza naq kixk'ut rib' jo' jun anjel re^gsaqen! Lix yaab' xkux laj^hPedro, laj Santiago, ut laj Jwan sa' li yamyookil ch'och' sa' xyanq Harmony, Condado Susquehanna, rik'in Colesville, Condado Broome, wan wi' li nima' Susquehanna, li ke'xch'olob' rib' naq neke'k'amok re lixⁱlawil li awa'b'ejihom, ut xlawil lix k'ojlajik lix tz'aqalil ru li kutan!

21 Ut jo'kan wi'chik, lix yaab' xkux li Dios sa' li rochoch li tiixil "yuwa'b'ej Whitmer sa' Fayette, Condado Seneca, ut sa' naab'al q'e-hil, ut sa' jar paay chi na'ajej chiru chixjunil lix b'eenikeb' ut lix rahilaleb' li Iglees a'in re li Jesukristo reheb' laj Santil Paab'anel sa' Roso'jikeb' li Kutan! Ut lix yaab' xkux laj Miguel, li taqenaqil anjel; lix yaab' xkux laj^bGabriel, ut laj^cRafael, ut jalaneb' chik li^danjel, chalen chaq laj Miguel malaj laj^eAdan

18^e Tz. ut S. 35:18.

f Mat. 11:25;

Luk. 10:21;

Alma 32:23.

19^a Sal. 85:10–11.

b Luk. 2:10.

c Isa. 52:7–10;

Mos. 15:13–18;

3 Ne. 20:40.

d Deut. 32:2;

Tz. ut S. 121:45.

20^a JS—R 1:51–52.

K'UTUL RAQAL:

Kumorah, tzuul.

b K'UTUL RAQAL:

Moroni, ralar laj

Mormon.

c Isa. 29:4, 11–14;

2 Ne. 27:6–29.

K'UTUL RAQAL: Hu laj

Mormon (lix).

d K'UTUL RAQAL: Fa-

yette, Nueva York (E.U.A.).

e Tz. ut S. 17:1–3.

f Tz. ut S. 27:11.

K'UTUL RAQAL: Adan.

g 2 Kor. 11:14.

h Tz. ut S. 27:12.

i K'UTUL RAQAL: Xlawil li tijonelil.

21^a A'AN: laj Peter

Whitmer, yuwa'b'ej.

b K'UTUL RAQAL:

Gabriel.

c K'UTUL RAQAL:

Rafael.

d K'UTUL RAQAL: Anjel.

e Tz. ut S. 107:53–56.

toj reetal li kutan a'in, chixjunileb' li yookeb' wi' chixch'olob'ankil lix 'k'ojlajikeb', lix k'ulub'eb', lix laa-web', lix nimankileb' ru, lix taqena-qileb' ut lix loq'aleb', ut lix wankil lix tijonelileb'; ut chixk'eeb'al chi junjunqil li raqal, chi ^sjunjunqil li na'leb', b'ab'ay arin ut b'ab'ay aran; ut chixk'eeb'al xk'ojob'ankil li qa-ch'ool rik'in xch'olob'ankil resil li k'aru toj chalel, ut chixk'ojob'ankil li ^hqayo'onihom!

22 Ex was wiitz'in, ma ink'a' too-xik chi ub'ej sa' xnimalk ru li k'anjel a'in? Chi ub'ej chexxik, ink'a' chi ixex. Kawaq eech'ool, ex was wiitz'in, ut chi ub'ej, chi ub'ej toj sa' li q'axok-u! Chisaho'q lee ch'ool, ut q'axal sahaq chiwanq. Chi'ok li ruchich'och' chi "b'ichank. Eb' li kamenaq che'xb'icha anchal li b'ich re xnimankil ru chi junelik li Rey ^bEmmanuel, li kixk'o-job' chaq, rub'elaj naq kiwan li ruchich'och', li k'aru tooruhang wi' 'chixtojb'aleb' chaq rix sa' lix ^a'tz'alameb', xb'aan naq eb' li preex te'ach'ab'aaq.

23 Che'xjap re li ^atzuul xb'aan xsahileb' xch'ool, ut chejunilex ru taq'a, japomaq eere chi kaw xyaab' eekux, ut chejunilex palaw ut chaqi ch'och' yehomaq resil li

sachb'a-ch'oolejil re lee Junelikil Rey! Ut laa'ex nima', ut roq ha', ut kok' ru'uj ha', chexnumeq taq'a rik'in sahil ch'oolejil. Eb' li k'iche' ut chixjunileb' lix toonal li che' sa'eb' li ch'och' che'xnima ru li Qaawa'; ut ex kawil ^bpek chexyaab'aq xb'aan xsahil eech'ool! Ut li saq'e, li po, ut eb' lix 'chahimil li eq'la che'b'ichanq sa' junajil, ut chixjunileb' li ralal li Dios che'xjap re xb'aan xsahileb' xch'ool! Ut eb' li yo'ob'tesihom re junelik che'xch'olob' resil lix k'ab'a' chi junelik q'e kutan! Ut jo'kan wi'chik ninye, k'ajo' xnimalk lix loq'al li xyaab' kuxej naqab'i chalen chaq sa' choxa, li naxch'olob' sa' li qaxik li loq'alil, ut li kolb'a-ib', ut li nimank-u, ut li ^akole'k chiru li kamk, ut li "junelik yu'am; li awa'b'ejil, li taqlane-lil, ut li wankilal!

24 K'ehomaq reetal, lix nimal ru "xkutan li Qaawa' taanach'oq chaq, ut ani naru ^bchixkuyb'al xkutankil lix k'ulunik, ut ani taaruq taawanq chi xaqxo naq taak'utunq chaq? Xb'aan naq a'an chanchan lix 'xam laj k'uub'anel ch'iich', ut chanchan xxab'on laj puch'unel; ut a'an taak'ojlaaq jo' ^daj k'uub'ahom ut aj saqob'resihome ru li plaat, ut tixsaqob'resiheb' ru li

21 *f* K'UTUL RAQAL:
K'ojlajik.
g Isa. 28:10.
h K'UTUL RAQAL:
Yo'onink.
22*a* Isa. 49:13.
b Isa. 7:14;
Alma 5:50.
K'UTUL RAQAL:
Emmanuel.
c K'UTUL RAQAL:

Tojok-ix, tojb'il rix,
tojb'al-ix.
d Isa. 24:22;
Tz. ut S. 76:72-74.
23*a* Isa. 44:23.
b Luk. 19:40.
c Job 38:7.
d K'UTUL RAQAL: Kole'k
chiru li kamk.
e K'UTUL RAQAL: June-
lik yu'am, yu'am

chi junelik.
24*a* K'UTUL RAQAL:
Xkab' xk'ulunik li
Jesukristo.
b Mal. 3:1-3.
c 3 Ne. 24:2-3.
K'UTUL RAQAL:
Ruchich'och'—
Xch'ajob'resinkil li
ruchich'och'.
d Sak. 13:9.

ralal laj ^eLevi, ut taarisi chaq xtz'aj-nileb' chanchan oor ut plaat, re naq taaruuq te'xq'axtesi re li Qaa-wa' jun ^fmayej sa' tiikilal. Laa'o ut, jo' iglees ut jo' tenamit, ut jo' aj Santil Paab'anel sa' Roso'jikeb' li Kutan, chiqamayeja chiru li Qaa-wa' jun mayej sa' tiikilal; ut chiqaq'axtesi sa' lix santil ochoch, naq ak choyb'il, jun li hu tz'iib'an-b'ilaq wi' ^sresileb' li qakamenaq,

li tz'aqalaq xchaab'ilal re anchal xk'ulub'ankil.

25 Ex was wiitz'in, wan naab'al li k'a'aq re ru toj tinye eere chirix li na'leb' a'in; a'b'anan tinchoyoq sa' li hoonal a'in, ut tin'ok wi'chik sa' li na'leb' a'an sa' junaq chik kutan. Jo' junelik, laa'in lee moos tuulan xch'ool, ut laj rahol eere li ink'a' naxjal rib'.

Jose Smith.

TASAL 129

Na'leb' k'eeb'il xb'aan laj Jose Smith li Profeet, sa' Nauvoo, Illinois, 9 Febrero 1843, li naxk'e chi nawmank oxib' li ninqi laaw li taaruuq wi' chi tz'ile'k rix chanru tz'aqal xwankileb' li anjel ut li musiq'ej aj k'anjelanel (History of the Church, 5:267).

1–3, *Wankeb' sa' choxa li ani ak waklijenaqeb' chi yo'yo jo' ajwi' li musiq'ejeb';* 4–9, *Nak'eeman li laaw li naru wi' chi nawmank ruheb' laj k'amol esil li chalenaqeb' chaq chirix li tz'apleb' t'ikr.*

li ani moko waklijenaqeb' ta chi yo'yo, a'ut neke'reechani chi juntaq'et li loq'alil.

4 Naq nachal jun aj k'amol esil chixyeeb'al naq wan rik'in jun esil chalenaq chaq rik'in li Dios, yeechi'i laa wuq' ut patz' re naq tixchap aawuq'.

5 Wi anjel a'an, tixb'aanu, ut taa-week'a li ruq'.

6 Wi a'an xmusiq' jun tiikil winq li tz'aqob'resinb'il ru, taachalq sa' lix loq'alil, xb'aan naq ka'ajwi' chi jo'kan naru chi k'utmank—

7 Patz' re naq tixchap aawuq', a'b'anan ink'a' taa'eek'anq, xb'aan naq moko naxk'am ta rib' rik'in lix k'anjelil li choxa naq jun tiikil winq

WANKEB' wiib' paay li ani wankeb' sa' ^achoxa, a'aneb' a'in: Eb' li ^banjel, a'aneb' li ani 'waklijenaqeb' chi yo'yo, wankeb' xxaqalileb' tib' ut b'aq okenaq—

2 Qayehaq, li Jesus kixye: *Ch'e'omaqin ut ilomaq, xb'aan naq jun li musiq'ej maak'a' ^axtib'el ut xb'aqel, jo' nekeril we laa'in.*

3 Xkab': lix ^amusiq'eb' li ^btiikil winq li tz'aqob'resinb'ileb' ru, eb'

24^e Deut. 10:8;
Tz. ut S. 13:1; 124:39.
f Tz. ut S. 84:31.
K'UTUL RAQAL: Q'ax-tesink mayej.
g Tz. ut S. 127:9.

K'UTUL RAQAL: Resi-lal li xe'toonil.
129 1a K'UTUL RAQAL: Choxa.
b K'UTUL RAQAL: Anjel.
c K'UTUL RAQAL:

Wakliik chi yo'yo.
2a Luk. 24:39.
3a K'UTUL RAQAL: Musiq'ej, xmusiq'.
b Heb. 12:23;
Tz. ut S. 76:69.

taab'alaq'iq; a'b'an toj tixq'axtesi li esil naxk'am.

8 Wi a'an ^alaj tza jo' jun anjel re saqen, naq nakapatz' re naq tixchap aawuq' tixyeechi'i li ruq', ut

maak'a' taaweek'a; chi jo'kan taa-tz'il li rix.

9 A'aneb' a'in oxib' li ninqi laaw li nakatru wi' chixnawb'al ma re li Dios junaq k'anjelahom.

TASAL 130

Jar raqal chi na'leb' k'eeb'il xb'aan laj Jose Smith li Profeet, sa' Ramus, Illinois, 2 Abril 1843 (History of the Church, 5:323–325).

1–3, *Li Yuwa'b'ej ut li K'ajolb'ej naru neke'xk'ut rib' sa' tz'ejwalej chiruheb' li winq; 4–7, Eb' li anjel neke'wan sa' jun choxahil t'oram; 8–9, Li choxahil ruchich'och' a'anaq jun nimla Urim ut Tumim; 10–11, Nak'eeman jun li saqi pek reheb' chixjunil li neke'ok sa' li choxahil ruchich'och'; 12–17, Ink'a' k'utb'il chiru li profheet jo'q'e taawanq li xkab' xk'ulunik li Qaawa'; 18–19, Li wankilal chi k'oxlak li natawe' xk'ul-b'al sa' li yu'am a'in taawakliiq qoch-b'een sa' li wakliik chi yo'yo; 20–21, Chixjunil li osob'tesink nachal xb'aan ab'ink chiru li chaq'rab'; 22–23, Li Yuwa'b'ej ut li K'ajolb'ej wankeb' xxaqa-lileb' li tib' ut b'aq okenaq.*

NAQ ^atixk'ut rib' li Kolonel taqil a'an jo' chanru naq wan. Taqil naq a'an ^bwinq jo' laa'o.

2 Ut li komonil ajwi' li wan sa qayanq arin taawanq sa' qayanq aran, a'b'anan taawanq ajwi' rochb'een

li ^aloq'alil re junelik, a' li loq'alil li maji' naqak'ul anajwan.

3 Jwan 14:23—Lix k'utunik li ^aYuwa'b'ej ut li ^bK'ajolb'ej, sa' li jun raqal a'in, a'an naq ^cte'xk'ut rib' sa' li tz'ejwalej, ut li na'leb' naq li Yuwa'b'ej ut li K'ajolb'ej ^dneke'wan sa' xch'ool junaq winq, a'an najteril na'leb' reheb' li jar ch'uut chi paab'aal, ut moko yaal ta.

4 Re xsumenkil ru li patz'om—Ma ink'a' ajlanb'il lix ^akutan li Dios, lix kutaneb' li anjel, lix kutaneb' li profheet, ut lix kutaneb' li winq, a' yaal jo' chanru li ruchich'och' li wankeb' wi'?

5 Ninsume, Yaal ajwi'. A'b'an maak'a'eb' li ^aanjel li neke'k'anjelak sa' li ruchich'och' a'in, ka'ajeb' wi' li wanjenaqeb' chi sa' malaj li te'wanq chi sa'.

6 Eb' li anjel ink'a' neke'wan sa' jun li ch'och' jo' li ruchich'och' a'in;

8a 2 Kor. 11:14;
2 Ne. 9:9.
130 1a 1 Jn. 3:2;
Moro. 7:48.
K'UTUL RAQAL:
Xkab' xk'ulunik li
Jesukristo.
b Luk. 24:36–40.
2a K'UTUL RAQAL:

Choxahil loq'alil.
3a K'UTUL RAQAL: Dios,
Roxichal li Dios—Li
Dios Yuwa'b'ej.
b K'UTUL RAQAL: Dios,
Roxichal li Dios—Li
Dios K'ajolb'ej.
c Tz. ut S. 93:1.
d Tz. ut S. 130:22.

K'UTUL RAQAL: Dios,
Roxichal li Dios.
4a 2 Pe. 3:8; Abr. 3:4–10;
chi'ilmanq ajwi'
li Jalam-uuch 2, li
ajl 1, sa' lix hu laj
Abraham.
5a K'UTUL RAQAL: Anjel.

7 Neke'wan b'an chiru li Dios, sa' jun t'oram chanchan jun "palaw re lem ut ^bxam, b'ar wi' chixjunil li k'a'aq re ru wan chi k'utb'esinb'il choq' re lix loq'aleb' a'an, li wan-jenaq, li wan, ut li toj taawanq, ut wankeb' rajlal chiru li Qaawa'.

8 Li na'ajej wan wi' li Dios a'an jun nimla "Urim ut Tumim.

9 Li "ruchich'och' a'in, naq taawanq chi santob'resinb'il ut chi maak'a' xkamik, taa'ok chanchan jun lem pek, ut a'anaq jun Urim ut Tumim choq' reheb' li ani te'wanq aran, xb'aan li k'utb'esinb'ilaq wi' chixjunil li k'a'aq re ru chirix junaq awa'b'ejihom kub'enaq wi'-chik xwankil, malaj chixjunileb' li awa'b'ejihom li kub'enaqeb' wi'-chik xk'anjelil, chiruheb' chixjunil li ani neke'wan sa' xb'een, ut li ruchich'och' a'in a'anaq re li Kristo.

10 Toja' ut naq li saqi pek li yeeb'il resil sa' Apokalipsis 2:17 taa'ok choq' Urim ut Tumim choq' re li junjunq li ani taak'uluq re, xb'aan li taak'eh'e'q wi' chi nawmank li k'a'aq re ru chirix li jun k'anjelil chi awa'b'ejihom li taqenaq wi'chik xwankil;

11 Ut jun "saqi pek nak'eeman re li junjunq reheb' li neke'ok sa' li choxahil awa'b'ejihom, sa' li tz'iib'amb'il wi' jun li ak' ^bk'ab'a'ej, li maajun winq nanawok re, ka'aj-wi' li ani xk'uluk re. Li ak' k'ab'a'ej, a'an li lawil aatin.

12 Ninch'olob' jo' profheet, sa' lix k'ab'a' li Qaawa' Dios, naq lix tik-lajik li "ch'a'ajkilal li taawanq wi' naab'al li hoyok kik' rub'elaj lix k'ulunik li Ralal li Winq taawanq sa' ^bCarolina del Sur.

13 Taawakliiq tana' xb'aan li ch'a'ajkilal chirix li loq'b'il moosil. A'in kixch'olob' chiwu jun xyaab' kuxej naq yookin chaq chi tijok chi anchal inch'ool chirix li na'-leb' a'an, sa' 25 xb'e li po Diciembre, 1832.

14 Sa' jun kutan yookin chaq chi tijok chi k'a'jo' x'anchalil inch'ool re xnawb'al xq'ehil lix "k'ulunik li Ralal li Winq, ut kiwab'i jun xyaab' kuxej chixyeeb'al a'in:

15 At walal Jose, wi taawanq aayu'am toj reetal naq oob' ro'k'aal chihab' aayu'am, taawil li ri-lob'aal li Ralal li Winq; jo'kan ut, chitz'aqloq a'in choq' aawe, ut minaach'i'ch'i'i chik chirix li na'-leb' a'in.

16 Kinkana chi jo'kan, chi ink'a' naru tinnaw ma na'aatinak li k'ulunik a'in chirix lix tiklajik li jun mil chihab', malaj junaq xk'utunik rub'elaj a'an, malaj ut ma tinkamq ut chi jo'kan tinwil li rilob'aal.

17 Nink'oxla naq lix k'ulunik li Ralal li Winq moko taawanq ta rub'elaj chaq li kutan a'an.

18 Yalaq tasal li "wankilal chi k'oxlak li naqataw xk'ulb'al sa' li

7a Apok. 4:6; 15:2.

b Isa. 33:14;

Tz. ut S. 132:1-3.

8a K'UTUL RAQAL: Urim ut Tumim.

9a Tz. ut S. 77:1.

K'UTUL RAQAL:

Ruchich'och'—Li taawanq wi' li ruchich'och' sa' roso'jik.

11a Apok. 2:17.

b Isa. 62:2.

12a Tz. ut S. 38:29; 45:63.

b Tz. ut S. 87:1-5.

14a K'UTUL RAQAL: Xkab' xk'ulunik li Jesukristo.

18a K'UTUL RAQAL: Wankilal chi k'ox-lak, aj k'oxlanel.

yu'am a'in, taawakliiq a'an qoch-been sa' li ^bwakliik chi yo'yo.

19 Ut wi ani junaq naxtaw naa-b'al chik lix "nawom ut lix wankil chi k'oxlak sa' li yu'am a'in xb'aan ^bxyalb'al xq'e ut xb'aan 'ab'ink chiru li chaq'rab' chiru jalan chik, k'a'jo' wi'chik li "chaab'ilal tix-taw chiru li jun sa' li ruchich'och' chalel.

20 Wan jun li "chaq'rab', li taqlan-b'il chaq chi yeemank sa' choxa chi ink'a' naru xjalb'al, ^brub'elaj chaq lix k'ojlajik li ruchich'och' a'in, li nak'eeman wi' chixjunil li 'osob'tesink—

21 Ut naq naqak'ul junaq osob'te-sink rik'in li Dios, a'an xb'aan ab'ink chiru li jun chaq'rab' a'an li nak'eeman wi'.

22 Li "Yuwa'b'ej wan jun ^bxxaqalil li tib' ut b'aq okenaq, li naru nach'e-man jo' chanru li re li winq; jo'kan ajwi' li K'ajolb'ej; a'b'an li "Santil Musiq'ej maak'a' xxaqalil re tib' ut b'aq; musiq'ejil winq b'an a'an. Wi ta ink'a' jo'kan, li Santil Musiq'ej ink'a' raj taaruq chi hilank qik'in.

23 Junaq winq naru tixk'ul li "Santil Musiq'ej, ut naru taakub'eeq sa' xb'een ut ink'a' taakanaaq rik'in.

TASAL 131

Na'leb' k'eeb'il xb'aan laj Jose Smith li Profeet, sa' Ramus, Illinois, 16 ut 17 Mayo 1843 (History of the Church, 5:392–393).

1–4, *Li Choxahil sumlaak aajel ru re xk'ulb'al li taqenaqil loq'al sa' li choxa q'axal taqenaq; 5–6, Nach'olob'aman xyaalal chan ru naq eb' li winq ne-ke'tz'ape' choq' re li junelik yu'am; 7–8, Chixjunil li musiq'ej wan k'a'ru okenaq wi'.*

SA' li "choxahil loq'alil wankeb' oxib' chi choxa malaj tasal;

2 Ut re tixk'ul li "q'axal taqenaq, jun winq tento taa'ok sa' li k'anjelil a'in re li tijonelil [a' li ak' ut junelikil sumwank re li ^bsumlaak];

3 Ut wi ink'a' naxb'aanu, ink'a' naru chixk'ulb'al.

4 Naru na'ok sa' li jun chik, a'b'an nan a'an xraqik lix awa'b'ejihom; ink'a' naru nawan "xk'iijik.

18b K'UTUL RAQAL: Wakliik chi yo'yo.

19a K'UTUL RAQAL: Nawok, xnawom.

b K'UTUL RAQAL: Yalok q'e.

c K'UTUL RAQAL: Ab'ink chiru.

d Alma 12:9–11.

20a Tz. ut S. 82:10.

b K'UTUL RAQAL: Yu'am naq maji' nokoyo'la.

c Deut. 11:26–28; Tz. ut S. 132:5.

K'UTUL RAQAL: Osob'tesink, osob'tesinb'il, rosob'tesinkil.

22a K'UTUL RAQAL: Dios, Roxichal li Dios.

b Hech. 17:29.

c K'UTUL RAQAL: Santil Musiq'ej.

23a K'UTUL RAQAL: Maatan re li Santil Musiq'ej.

131 1a Tz. ut S. 76:70.

K'UTUL RAQAL: Choxahil loq'alil.

2a Tz. ut S. 132:5–21.

K'UTUL RAQAL: Taqenaqil loq'al.

b K'UTUL RAQAL: Sumlaak—Li ak' ut junelikil sumwank re li sumlaak.

4a Tz. ut S. 132:16–17.

5 (17 Mayo, 1843) Li "profeetil aatin q'axal wi'chik xaqxo, naraj naxye naq naxnaw junaq winq naq a'an ^btz'apb'il choq' re li "junelik yu'am, xb'aaan li k'utb'esink ut li musiq'ej re profeeetil aatin, xb'aaan lix wankil li Santil Tijonelil.

6 Ink'a' naru naq "taakoleq junaq winq chi ^bmaak'a' xnawom.

7 Maak'a' wan chi maak'a' okenaq

chaq. Chixjunil li "musiq'ej wan k'a'ru okenaq wi', a'b'anan q'axal chaab'il wi'chik, malaj saq wi'chik ru, ut ka'ajwi' naru chi tz'ile'k rix xb'aaan li ^bxnaq' uhej li q'axal saq wi'chik ru.

8 Ink'a' naru naqil; a'b'anan naq taasaqob'resiiq ru li qaxaqalil taqil naq wan k'a'ru okenaq chaq chixjunil.

TASAL 132

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith li Profeet, sa' Nauvoo, Illinois, tz'iib'amb'il sa' 12 Julio 1843, chirix li ak' ut junelikil sumwank, sa' li natawman wi' li sumwank re sumlaak li wan chi junelik, jo' ajwi' li sumlaak chi numenaq jun li ixaqilb'ej (History of the Church, 5:501–507). Us ta kitz'iib'aman li k'utb'esinb'il na'leb' sa' 1843, natawman sa'eb' li tz'iib'amb'il esil naq li tzol'leb' ut li jar raqal chi na'leb' sa' li k'utb'esinb'il na'leb' a'in ak nawb'il xb'aaan li Profeet chalen chaq 1831.

1–6, Natawman li taqenaqil loq'al rik'in li ak' ut junelikil sumwank; 7–14, Nak'utman xyaalal li teneb'amb'il ut li ajb'il ru sa' li sumwank a'an; 15–20, Rik'in li Choxahil sumlaak ut lix kanajik li junkab'al, eb' li winq neke'ru chi wank choq' dioseb'; 21–25, Li b'e laatz' ut ka'ch'in ru naxk'am sa'eb' li junelik yu'am; 26–27, Nak'eeman li chaq'rab' chirix xmajewankil li Santil Musiq'ej; 28–39, Li k'a'ru yeechi'imb'il chirix li k'iik ut li taqsiik loq'alil chi junelik, nayeechi'iman reheb' li profheet ut eb' laj Santil Paab'anel sa' chixjunileb' li jar q'e kutan; 40–47, Nak'eeman li

wankilal re laj Jose Smith chi b'ak'ok ut chi tz'apok sa' li ruchich'och' ut sa' choxa; 48–50, Li Qaawa' naxtz'ap sa' xb'een a'an lix taqenaqil loq'al; 51–57, Li xEmma Smith nak'ehe' xna'leb' naq tiikaq chi paab'ank ut tiikaq xch'ool; 58–66, Nak'utman xyaalal li chaq'rab' chirix li sumlaak chi numenaq jun li ixaqilb'ej.

CHI yaal, jo'ka'in naxye li Qaawa' aawe laa'at inmoos Jose, naq rik'in naq xapatz' sa' wuq' xnawb'al ut xtawb'al ru chan ru naq laa'in, li Qaawa', kintiikob'resiheb' ru lin moos aj Abraham,

5a 2 Pe. 1:19.

K'UTUL RAQAL:

Xb'oqb'al ut xsik'b'al li uhej.

b Tz. ut S. 68:12; 88:4.

K'UTUL RAQAL:

Tz'apok, xtz'apb'al.

c K'UTUL RAQAL:

Junelik yu'am, yu'am chi junelik.

6a K'UTUL RAQAL:

Kolb'a-ib'.

b Tz. ut S. 107:99–100.

7a K'UTUL RAQAL:

Musiq'ej, xmusiq'.

b Tz. ut S. 76:12; 97:16;

Mois. 1:11.

aj Isaak, aj Jakob, ut jo'kan ajwi' laj Moises, laj David, ut laj Salomon, inmooseb', chirix li na'leb' ut li tzol'leb' naq ke'wan xk'i-haleb' li "rixaqileb' ut lix moosil ixaqileb'—

2 K'e reetal, ut il, laa'in li Qaa-wa' laa Dios, ut tatinsume chirix li na'leb' a'in.

3 Jo'kan ut, "kawresi aach'ool chixk'ulb'al ut chi ab'ink chiru li na'leb' li ok we chixk'eeb'al eere; xb'aan naq chixjunileb' li k'utb'esinb'il wi' chiruheb' li chaq'rab' a'in tento te'ab'inq chiru ajwi' a'an.

4 Xb'aan naq k'e reetal, nink'ut-b'esi cheru jun ak' ut junelikil "sumwank; ut wi ink'a' nekekuy xpaab'ankil li sumwank a'an, rik'in a'an ^bk'eeb'ilex sa' tojb'a-maak, xb'aan naq maajun naru 'chixtz'eq-taanankil li sumwank a'in ut taa-kanab'aaq chi ok sa' lin loq'al.

5 Xb'aan naq chixjunileb' li ani te'ajoq re xk'ulb'al jun "osob'te-sink sa' wuq' te'xkuy xpaab'ankil li ^bchaq'rab' li xaqab'anb'il choq' re li osob'tesink a'an, ut li k'a'ru teneb'anb'il chi sa', jo' chanru xaqab'anb'il chalen chaq rub'elaj lix k'ojlajik li ruchich'och'.

6 Ut chirix li ak' ut "junelikil

sumwank, a'an kixaqab'aman choq' re xtz'aqalil lin ^bloq'al; ut ani nak'uluk re lix tz'aqalil a'an tento ut aajel ru naq tixkuy xpaab'ankil li chaq'rab', malaj ut k'eeb'ilaq sa' tojb'a-maak, chan li Qaawa' Dios.

7 Ut chi yaal ninye eere, naq a'in li "teneb'anb'il sa' li chaq'rab' a'in: Chixjunil li sumwank, li kontraat, li b'ak'leb', li teneb'ank, li ^bxaqab'anb'il aatin, li yeechi'ink, li b'aanunk, li junajink, li k'ehe'k sa' komonil, malaj li oyb'enink, li ink'a' nab'aanuman ut na'oken, ut 'natz'apman rik'in li "Loq'laj Musiq'ej re yeechi'ink, xb'aan li ani yulb'il, choq' re li yu'am a'in jo' ajwi' choq' re li junelik q'e kutan, ut a'anaq chi q'axal sant, chi 'k'ut-b'esinb'il ut chi taqlanb'il rik'in xtz'uumal re li ani yulb'il inb'aan, li kinxaqab' sa' li ruchich'och' re taak'amoq re li wankilal a'in (ut xinxaqab' choq' re lin moos aj Jose naq tixk'am li wankilal a'in sa' ro-so'jikeb' li kutan, ut maajun wa taawanq chik numenaq jun sa' li ruchich'och' chiru li jun kutan li taak'ojob'amanq wi' lix wankilal ut lix ^flawil li tijonelil a'in), maajunaq xk'anjel, xchaab'ilal, chi moko xwankilal sa' ut chirix li wakliik

132 1a Tz. ut S. 132:34, 37-39.

K'UTUL RAQAL:
Sumlaak—Sumlaak
chi numenaq jun li
ixaqilb'ej.

3a Tz. ut S. 29:8; 58:6;
78:7.

4a K'UTUL RAQAL:
Sumwank.

b K'UTUL RAQAL:
Tojb'a-maak.

c Tz. ut S. 131:1-4.

5a Tz. ut S. 130:20-21.

b K'UTUL RAQAL:
Chaq'rab'.

6a Tz. ut S. 66:2.
K'UTUL RAQAL: Ak' ut
junelikil sumwank.

b Tz. ut S. 76:70, 92-96.
K'UTUL RAQAL:

Choxahil loq'alil.

7a Tz. ut S. 88:38-39.

b K'UTUL RAQAL:
Xaqab'anb'il aatin.

c K'UTUL RAQAL:
Tz'apok, xtz'apb'al.

d K'UTUL RAQAL:
Loq'laj Musiq'ej re
Yeechi'ink.

e K'UTUL RAQAL:
K'utb'esink, k'utb'e-
sinb'il na'leb'.

f K'UTUL RAQAL: Xlawil
li tijonelil.

chi yo'yo sa' xyanqeb' chaq li kamanaq; xb'aan naq chixjunileb' li kontraat li moko b'aanunb'ileb' ta choq' re li ajom a'in, wankeb' xraqik naq kamenaqeb' li winq.

8 K'ehomaq reetal, li wochoch a'an jun ochoch re li tustuukilal, chan li Qaawa' Dios, ut moko rochochil ta li sache'k na'leb'.

9 Ma tink'ulub'a junaq "mayej, chan li Qaawa', li moko b'aanunb'il ta sa' lin k'ab'a'?

10 Malaj ut ma tink'ul sa' lee ruq' li k'a'ru ink'a' "kinxaqab'?

11 Ut ma tinxaqab'anq choq' eere, chan li Qaawa', wi ink'a' xb'aan li chaq'rab', jo' chanru ajwi' naq laa'in ut lin Yuwa' "kiqak'ojob' choq' eere, rub'elaj naq kiwan li ruchich'och'?

12 Laa'in li Qaawa' lee Dios, ut nink'e eere li taqlahom a'in—naq maajun winq "taachalq rik'in li Yuwa'b'ej, ka'ajwi' inb'aan laa'in malaj xb'aan li waatin, a'an lin chaq'rab', chan li Qaawa'.

13 Ut chixjunil li k'a'ru wan sa' li ruchich'och', li k'ojob'anb'il xb'aaneb' li winq, xb'aaneb' li k'ojarib'aal, malaj li taqlanelil, malaj li wankilal, malaj k'a'ru li nawb'il ru xk'ab'a', li yalaq k'a'ru wan, li moko inb'aan ta laa'in malaj xb'aan li waatin, chan li Qaawa', taarume'q chaq, ut "ink'a' taakanaaq chirix naq kamenaqeb' li winq, chi moko chi sa', chi moko chirix

li wakliik chi yo'yo, chan li Qaawa' lee Dios.

14 Xb'aan naq yalaq k'a'ru nakana, inb'aan laa'in wan; ut yalaq k'a'ru moko inb'aan ta, taachiq'manq ut taasachmanq.

15 Jo'kan ut, wi junaq winq "taasumlaaq rik'in junaq rixaqil sa' li ruchich'och', ut nasumla rik'in chi moko inb'aan ta, chi moko xb'aan li waatin, ut na'ok sa' sumwank rik'in a'an chiru jo' najtil wan sa' li ruchich'och' ut wan li ixq rochb'een, lix sumwankeb' ut xsumlajikeb' moko wan ta xwankil naq kamenaqeb', ut naq elenaqeb' chaq sa' li ruchich'och'; jo'kan naq maa-jun chaq'rab' b'ak'b'ileb' wi' naq elenaqeb' chaq sa' li ruchich'och'.

16 Jo'kan ut, naq elenaqeb' chaq sa' li ruchich'och' ink'a' neke'sumla chi moko "neke'sumub'aak; xaqab'anb'ileb' b'an choq' banjel sa' choxa, a'eb' li anjel li wankeb' choq' moos aj k'anjelanel, re te'k'anjelaq choq' reheb' li ani k'ulub'ejeb' choq' re jun b'iis li loq'alil li q'axal nim wi'chik, ut li numtajenaq, ut re junelik.

17 Xb'aan naq eb' li anjel a'in ink'a' ke'xkuy xpaab'ankil lin chaq'rab', jo'kan naq ink'a' neke'ru chi nimob'resiik; neke'kana b'an chi jachb'ileb' ru ut xjuneseb', chi maa-k'a' xtaqsinkil lix loq'aleb', sa' lix kolb'il wanjikeb', chiru anchal li junelik q'e kutan, ut chalen a'an

9a Moro. 7:5-6.
K'UTUL RAQAL:
Mayejak.
10a Lev. 22:20-25;
Mois. 5:19-23.

11a Tz. ut S. 132:5.
12a Jwan 14:6.
13a 3 Ne. 27:10-11.
15a K'UTUL RAQAL:
Sumlaak.

16a Mat. 22:23-33;
Mar. 12:18-25;
Luk. 20:27-36.
b K'UTUL RAQAL: Anjel.

moko dioseb' ta; wankeb' b'an choq' anjel chiru li Dios chi junelik q'e kutan.

18 Ut jo'kan wi'chik, chi yaal ninye eere, wi junaq winq taasumlaaq rik'in junaq rixaqil, ut naxk'uub' jun sumwank rik'in choq' re li yu'am a'in ut choq' re anchal li junelik q'e kutan, wi li sumwank a'an moko inb'aan ta laa'in, chi moko xb'aan li waatin, a' lin chaq'rab', ut ink'a' tz'apb'il xb'aan li Loq'laj Musiq'ej re yeechi'ink, xb'aan ruq' li ani kinyul ut kinxaqab' choq' re li wankilal a'in, moko k'ulub'anb'il ta chi moko wan xwankil naq elenaqeb' chaq sa' li ruchich'och', xb'aan naq moko junajinb'ileb' ta inb'aan, chan li Qaawa', chi moko xb'aan li waatin; naq elenaqeb' chaq sa' li ruchich'och' ink'a' taaruq chi k'ule'k aran, xb'aan naq eb' li anjel ut eb' li dios xaqab'anb'ileb' aran, li ink'a' neke'ru chi nume'k wi'; ink'a' naru ut naq te'reechani inloq'al; xb'aan naq li wochoch a'an jun ochoch re tustuukilal, chan li Qaawa' Dios.

19 Ut jo'kan wi'chik, chi yaal ninye eere, wi junaq winq taasumlaaq rik'in junaq rixaqil rik'in li waatin, a'an lin chaq'rab', ut rik'in li ak' ut junelikil sumwank, ut tz'apb'il choq' reheb' xb'aan li Loq'laj Musiq'ej re yeechi'ink, xb'aan ruq' li ani yulb'il, li kinxaqab' wi' li wankilal a'in choq' re,

ut xlawil li tijonelil a'in; ut taa-yeemanq reheb'—Tex'elq chaq sa' li xb'een wakliik chi yo'yo; ut wi ak numenaq li xb'een wakliik chi yo'yo, sa' li wakliik chi yo'yo jun chik; ut teereechaniheb' li k'ojarib'aal, li awa'b'ejihom, li taqlanelil, li wankilal, li awa'b'ejil, chixjunil li taqenaq ut kub'enaq—toja' ut naq taatz'iib'amanq sa' lix^fHuhil li Yu'am re li Karneer, naq maa-jun kamsink tixb'aanu sa' li tixhoy wi' li kik'elej maak'a' xmaak, ut wi nekexkana sa' lin sumwank, ut maajun kamsink nekeb'aanu sa' li nekehoy wi' li kik'elej li maak'a' xmaak, taab'aanumanq reheb' sa' chixjunil li k'a'aq re ru, li jo' k'ihal kixk'e lin moos sa' xb'eeneb', sa' li yu'am a'in, ut chiru anchal li junelik q'e kutan; ut taawanq tz'aqal xwankil naq elenaqeb' chaq sa' li ruchich'och'; ut te'nume'q chiruheb' li anjel, ut eb' li dios, li k'ojob'anb'ileb' aran, re xk'ulb'al lix^gtaqenaqil loq'aleb' ut lix loq'ali-
leb' sa' chixjunil li k'a'aq re ru, jo' chanru tz'apb'il sa' xb'een lix jolomeb', a' li loq'alil li taawanq choq' jun tz'aqalil ut jun xkanajikeb' li iyajilb'ej chi junelik q'e kutan.

20 Toja' naq diosaqeb', xb'aan naq maak'a'eb' roso'jik; jo'kan naq te'wanq chi junelik wanjenaqeb' ut junelik te'wanq, xb'aan naq neke'kana; toja' naq te'wanq chi taqenaq sa' xb'een chixjunil, xb'aan

19a K'UTUL RAQAL:
Sumlaak—Li ak' ut
junelikil sumwank
re li sumlaak.

b K'UTUL RAQAL:
Tz'apok, xtz'apb'al.

c Tz. ut S. 76:52–53;
88:3–4.

d K'UTUL RAQAL: Xla-
wil li tijonelil.

e Exo. 19:5–6;
Apok. 5:10; 20:6;

Tz. ut S. 76:56;
78:15, 18.

f K'UTUL RAQAL: Xhu-
hil li yu'amej.

g K'UTUL RAQAL:
Taqenaqil loq'al.

naq chixjunil li k'a'aq re ru wan rub'el xwankileb'. Toja' naq "diosaqeb', xb'aan naq rehaqeb' b'anchal li wankilal, ut eb' li anjel wankeb' rub'el xwankileb'.

21 Chi yaal, chi yaal, ninye eere, wi ink'a' nekekuy xpaab'ankil lin "chaq'rab' ink'a' nekexru chix-tawb'al li loq'alil a'in.

22 Xb'aan naq "laatz' li okeb'aal, ut ka'ch'in ru li b'e li nak'amok sa' li taqenaqil loq'al ut xtiqb'aleb' ru li 'yu'am, ut moko k'ihob' ta li neke'tawok re, xb'aan naq ink'a' nikineek'ul sa' li ruchich'och' chi moko nekenaw wu.

23 Wi b'an nikineek'ul sa' li ruchich'och', rik'in a'an teenaw wu, ut teek'ul xtaqenaqil eeloq'al; re naq "b'ar wankin laa'in texwanq ajwi' laa'ex.

24 A'an a'in "eb' li junelik yu'am—xnawb'al ru li jun ajwi' chi Dios li chaab'il xna'leb' ut tz'aqal yaal, ut li Jesukristo, li b'kixtaqla chaq. Laa'in a'an. Chek'ul ut lin chaq'rab'.

25 "Helho ru li okeb'aal, ut nim ru li b'e li naxik sa'eb' li b'kamk; ut naab'al neke'wan li neke'ok

chiru, xb'aan naq 'moko nikine'x-k'ul ta, chi moko neke'kana sa' lin chaq'rab'.

26 Chi yaal, chi yaal, ninye eere, wi jun li winq nasumla rik'in junaq rixaqil jo' chanru li waatin, ut tz'apb'ileb' xb'aan li "Loq'laj Musiq'ej re yeechi'ink, jo' chanru li xaqab'amb'il inb'aan, ut li winq malaj li ixq te'xb'aanu yalaq k'aru chi maak malaj q'etok aatin re li ak' ut junelikil sumwank, ut li k'iila paay chi majewank chiru li Dios, ut wi maajun b'kamsink neke'xb'aanu sa' li neke'xhoy wi' li kik'elej li maak'a' xmaak, toj te'elq chaq sa' li xb'een wakliik chi yo'yo, ut te'ok sa' lix taqenaqil loq'aleb'; a'b'anan te'sache'q sa' li tz'ejwalej, ut 'te'q'axtesiiq chiru lix chiq'lehom laj "Satanas toj sa' xkutankil li tojb'al-ix, chan li Qaawa' Dios.

27 Li "xmajewankil li Santil Musiq'ej, li b'ink'a' taakuymaq sa' li ruchich'och' chi moko chirix li wank sa' li ruchich'och', a'an naq nekeb'aanu li kamsink sa' li nekehoy wi' li kik'elej li maak'a' xmaak, ut nekek'ulub'a lin kamik, chirix naq xek'ul lin ak' ut junelikil

20a Mat. 25:21;
Tz. ut S. 29:12–13;
132:37.
K'UTUL RAQAL:
Winq—Winq, naru
chi wank jo' lix
Choxahil Yuwa'.
b Tz. ut S. 50:26–29;
76:94–95; 84:35–39.
21a K'UTUL RAQAL:
Chaq'rab'.
22a Luk. 13:24;
2 Ne. 33:9;
Hel. 3:29–30.
b Mat. 7:13–14, 23;

2 Ne. 9:41; 31:17–21.
c Tz. ut S. 132:30–31.
23a Jwan 14:2–3.
24a Jwan 17:3.
K'UTUL RAQAL:
Junelik yu'am,
yu'am chi junelik.
b Jwan 3:16–17;
Tz. ut S. 49:5.
25a Mat. 7:13–14;
3 Ne. 14:13–15.
b K'UTUL RAQAL: Kamk
re musiq'ej.
c Jwan 5:43.
26a K'UTUL RAQAL:

Loq'laj Musiq'ej re
Yeechi'ink.
b Alma 39:5–6.
c Tz. ut S. 82:21;
104:9–10.
d K'UTUL RAQAL: Aj tza.
27a K'UTUL RAQAL: Xma-
jewankil li Dios;
Maak ink'a' naru
xkuyb'al.
b Mat. 12:31–
32; Heb. 6:4–6;
Tz. ut S. 76:31–35.
K'UTUL RAQAL: Alal-
b'ej re li sachk (eb' li).

sumwank, chan li Qaawa' Dios; ut ani ink'a' naxkuy xpaab'ankil li chaq'rab' a'in maamin taaruuq chi ok sa' lin loq'al; 'taak'ehe'q b'an sa' tojb'a-maak, chan li Qaawa'.

28 Laa'in li Qaawa' laa Dios, ut tink'e aawe lix chaq'rab'il lin Santil Tijonelil, jo' chanru k'ojob'amb'il inb'aan ut xb'aan lin Yuwa' rub'elaj naq kiwan li ruchich'och'.

29 Laj "Abraham kixk'ul chixjunil li k'a'aq re ru, yalaq k'a'ru li kixk'ul, chi k'utb'esinb'il ut chi taqlanb'il, xb'aan li waatin, chan li Qaawa', ut a'an okenaq sa' lix taqenaqil loq'al, ut k'ojk'o sa' xb'een lix k'ojarib'aal.

30 Laj Abraham kixk'ul li "yeechi'ihom chirixeb' li riyajil, ut chirixeb' li ruuchinihom lix juruch'—a' lix ^bjuruch' li elenaqat wi' laa'at, at inmoos Jose—li tento te'kanaaq chiru jo' najtil wankeb' sa' li ruchich'och'; ut chirix laj Abraham ut li riyajil, naq elenaqeb' chaq sa' li ruchich'och' toj te'kanaaq; sa' li ruchich'och' jo' ajwi' chirix wank sa' li ruchich'och' te'kanaaq chi maak'a'jo' rajlankileb' jo'eb' li 'chahim; malaj ut wi ta teerajla li samahi' chire li palaw ink'a' raj texruuq chirajlankileb'.

31 Li yeechi'ihom a'in eere ajwi' laa'ex, xb'aan naq laa'ex rehax laj

"Abraham, ut kik'eeman li yeechi'ihom re laj Abraham; ut xb'aan li chaq'rab' a'in wan xkanajik lix k'anjel lin Yuwa', sa' li naxnima wi' xloq'al.

32 Ayuqex ut chi jo'kan, ut b'aanuhomeq lix "b'aanuhom laj Abraham; okanqex sa' lin chaq'rab' ut texkole'q.

33 Wi b'an ink'a' nekex'ok sa' lin chaq'rab' ink'a' nekexru chixk'ul-b'al lix yeechi'ihom lin Yuwa', li kixyeechi'i re laj Abraham.

34 Li Dios "kitaqlan re laj Abraham, ut lix ^bSara kixk'e lix ^cAgar re laj Abraham choq' rixaqil. Ut k'a'ut naq kixb'aanu? Xb'aan naq a'in chaq li chaq'rab'; ut rik'in lix Agar ke'el chaq k'iila tenamit. Jo'kan naq a'in kixtz'aqob'resi ru, rochb'een xkomon chik li na'leb', li k'a'ru yeechi'inb'il.

35 Ma kiwan ut laj Abraham rub'el tojb'a-maak? Chi yaal ninye eere, Ink'a', xb'aan naq laa'in, li Qaawa' "kintaqlan chi jo'kan.

36 "Kitaqlaman re laj Abraham naq tixmayeja laj ^bIsaak li rala; a'ut ak tz'iib'amb'il chaq: 'Matkamsin. A'b'anan laj Abraham moko kixye ta naq ink'a' tixb'aanu, ut kik'ehe' sa' ajl chirix choq' "tiikilal.

37 Laj Abraham kixk'uleb' li "moosil ixaqilb'ej, ut ke'rala kok'al

27c K'UTUL RAQAL:
Tojb'a-maak.

29a K'UTUL RAQAL:
Abraham.

30a Gen. 12:1–3; 13:16.

K'UTUL RAQAL:
Abraham—Li
riyajil laj Abraham;
Sumwank re laj
Abraham.

b 2 Ne. 3:6–16.

c Gen. 15:5; 22:17.

31a Tz. ut S. 86:8–11;
110:12.

32a Jwan 8:39;
Alma 5:22–24.

34a Gen. 16:1–3.

b K'UTUL RAQAL: Sara.
c Gen. 25:12–18.
K'UTUL RAQAL: Agar.

35a Jak. 2:24–30.

36a Gen. 22:2–12.

b K'UTUL RAQAL: Isaak.

c Exo. 20:13.

d Jak. 4:5.

K'UTUL RAQAL: Tiik
xch'ool, tiikilal.

37a AAN: jalaneb' chik
li rixaqil.
Gen. 25:5–6.

chiru; ut kik'ehe' sa' ajl chirix a'an choq' tiikilal, xb'aan naq eb' a'an ke'k'ehe' re, ut a'an kikana sa' lin chaq'rab', jo' chanru naq laj Isaak ajwi' ut laj ^bJakob maak'a' chik k'a'ru ke'xb'aanu chiru li taqlanb'ileb' wi'; ut rik'in naq maak'a' chik ke'xb'aanu chiru li taqlanb'ileb' wi', ak okenaqeb' sa' lix 'taqenaqil loq'aleb', jo' chanru li k'a'ru yeechi' inb'il, ut k'ojk'ookeb' sa' xb'eeneb' li k'ojarib'aal, ut moko anjeleb' ta; dioseb' b'an.

38 Laj ^aDavid ajwi' kixk'ul ^bk'iila ixaqilbej ut moosil ixaqilbej, ut jo'kan ajwi' laj Salomon ut laj Moises inmooseb', jo' ajwi' naab'al chik reheb' lin moos, chalen chaq sa' xtiklajik li yo'ob'tesink toj sa' li kutan a'in; ut maak'a' ke'maakob' wi', ka'ajwi' sa' li k'a'aq re ru ink'a' ke'xk'ul wik'in.

39 Eb' li rixaqil ut lix moosil ixaqil laj David "ke'k'ehe' re inb'aan laa'in, rik'in ruq' laj Natan, lin moos, ut jalaneb' chik reheb' li profeet li ke'k'amok re ^bxlawil li wankilal a'in; ut maajun reheb' li k'a'aq re ru a'in kimaakob' wi', ka'ajwi' sa' li ki'uxman rik'in laj 'Urias ut li rixaqil; ut chi jo'kan a'an t'anaq chaq sa' lix taqenaqil loq'al, ut xk'ul li k'eeb'il chaq re; ut ink'a' taareechaniheb' chirix

wank sa' li ruchich'och'; xb'aan naq laa'in ^dkeb'ink'e re jalan chik, chan li Qaawa'.

40 Laa'in li Qaawa' laa Dios, ut kink'e aawe laa'at, inmoos Jose, jun aaxaqab'ankil, ut "nink'o-job' wi'chik chixjunil li k'a'aq re ru. Tz'aama li k'a'ru nakawaj, ut taakeemanq aawe jo' chanru li waatin.

41 Ut jo' katpatz'ok chirix li muxuk sumsu, chi yaal chi yaal ninye aawe, wi jun li winq tixk'ul junaq rixaqil sa' li ak' ut junelikil sumwank, ut wi li ixq taawanq rik'in jalan chik li winq, ut ink'a' kinxaqab' choq' re rik'in li santil yuluk, a'an xmux lix sumlajik ut taasache'q.

42 Wi li ixq moko nawan ta sa' li ak' ut junelikil sumwank, ut taawanq rik'in jalan chik winq, a'an "xmux lix sumlajik.

43 Ut wi lix b'eelom taawanq rik'in jalan chik li ixq, ut ak "xyeechi'i rib' sa' aatin, ak xq'et li aatin li xyeechi'i wi' rib' ut xmux lix sumlajik.

44 Ut wi li ixq ink'a' xmux lix sumlajik, wi b'an maak'a' xmaak ut moko xq'et ta li aatin li xyeechi'i wi' rib', ut naxnaw a'an, ut nink'utb'esi chawu, at inmoos Jose, rik'in a'an taawanq aawankil, rik'in lix wankil lin Santil Tijonelil,

37b Gen. 30:1–4;
Tz. ut S. 133:55.
K'UTUL RAQAL: Jakob,
ralal laj Isaak.
c K'UTUL RAQAL:
Taqenaqil loq'al;
Winq—Winq, naru
chi wank jo' lix
Choxahil Yuwa'.
38a K'UTUL RAQAL: David.

b 1 Sam. 25:42–
43; 2 Sam. 5:13;
1 Rey. 11:1–3.
39a 2 Sam. 12:7–8.
b K'UTUL RAQAL: Xlawil
li tijonelil.
c 2 Sam. 11:4, 27; 12:9;
1 Rey. 15:5.
K'UTUL RAQAL:
Muxuk sumsu;

Kamsink.
d Jer. 8:10.
40a JS—R 1:33.
K'UTUL RAQAL:
Xk'ojob'ankil
wi'chik li evangelio.
42a Tz. ut S. 42:22–26.
43a K'UTUL RAQAL:
Sumwank; Sumlaak.

chixk'amb'al li ixq ut chixk'eeb'al re li ani ink'a' xmux lix sumlajik, li "tiik b'an chi paab'ank; xb'aan naq a'an taak'eh'e'q choq' aj taqlanel sa' xb'eeneb' naab'al.

45 Xb'aan naq kink'ojob' sa' aab'een lix "lawil ut xwankil li tijonelil, sa' li ^bnink'ojob' wi'chik chixjunil li k'a'aq re ru, ut nink'e chanaw chixjunil li k'a'aq re ru sa' tz'aaqal xq'ehil.

46 Ut chi yaal, chi yaal ninye aawe, naq yalaq k'a'ru "nakatz'ap sa' ruchich'och' tz'apb'ilaq sa' choxa; ut yalaq k'a'ru nakab'ak' sa' ruchich'och', sa' lin k'ab'a' ut xb'aan li waatin, chan li Qaawa', b'ak'b'ilaq chi junelik sa' choxa; ut yalaq ani ^bnakawisi xmaak sa' ruchich'och' isinb'ilaq chi junelik sa' choxa; ut yalaq ani nakakanab' xmaak sa' li ruchich'och' kanab'anb'ilaq sa' choxa.

47 Ut jo'kan wi'chik, chi yaal ninye, yalaq ani nakawosob'tesi, laa'in tinwosob'tesi, ut yalaq ani nakamajewa, laa'in "tinmajewa, chan li Qaawa'; xb'aan naq laa'in, li Qaawa', aaDiosin.

48 Ut jo'kan wi'chik, chi yaal ninye aawe, at inmoos Jose, naq yalaq k'a'ru nakak'e sa' ruchich'och', ut anihaq aj-e nakak'e ani junaq chik sa' ruchich'och', xb'aan li

waatin, ut jo' chanru lin chaq'rab', ula'aninb'ilaq a'an rik'in osob'te-sink ut moko rik'in ta majewank, ut rik'in lin wankilal, chan li Qaawa', ut taawanq chi maak'a'aq li tojb'a-maak sa' ruchich'och' ut sa' choxa.

49 Xb'aan naq laa'in li Qaawa' laa Dios, ut tinwanq aawik'in toj reetal sa' "roso'jik li ruchich'och', ut chiru anchal li junelik q'e kutan; xb'aan naq chi yaal ^bnintz'ap sa' aab'een laa 'taqenaqil loq'al, ut ninkawresi jun k'ojarib'aal choq' aawe sa' li rawa'b'eijhom lin Yuwa', rik'in laj Abraham laa "yuwa'.

50 K'e reetal, wilom laa "mayejahom, ut tinkuy chixjunil laa maak; wilom laa mayejahom sa' ab'ink chiru li k'a'ru xinye aawe. Ayu b'i', ut nink'uub' jun b'e re taakol aawib', jo' ^bkink'ulub'a naq laj Abraham kixmayeja laj Isaak li lalal.

51 Chi yaal ninye aawe: Jun taqlahom nink'e re lin moos, lix Emma Smith, laa wixaqil, li ink'ehom aawe, naq a'an chixram rib', ut mixk'ul li k'a'ru katintaqla chixyeechi'inkil re; xb'aan naq kinb'aanu, chan li Qaawa', re xyalb'al eerix chejunilex, jo' kinb'aanu re laj Abraham, ut re naq tinteneb' jun mayej sa' lee ruq', rik'in sumwank ut mayejak.

44a K'UTUL RAQAL: Saq ru ch'oolej.

45a K'UTUL RAQAL: Xlawil li tijonelil.

b Hech. 3:21; Tz. ut S. 86:10.

K'UTUL RAQAL:

Xk'ojob'ankil

wi'chik li evangelio.

46a K'UTUL RAQAL: Tz'apok, xtz'apb'al.

b K'UTUL RAQAL: Risinkil li maak.

47a Gen. 12:1-3; Tz. ut S. 124:93.

49a Mat. 28:20.

b Tz. ut S. 68:12.

c Tz. ut S. 5:22.

K'UTUL RAQAL: Xb'oqb'al ut xsik'b'al li uhej.

d Gen. 17:1-8; 2 Ne. 8:2.

50a K'UTUL RAQAL: Mayejak.

b Gen. 22:10-14; Tz. ut S. 97:8.

52 Ut lin moos, li ^axEmma Smith, chixk'ul chixjunileb' li ani k'eeb'ileb' re lin moos aj Jose, li chaab'ileb' ut xyu'am ut saqeb' ru chiwu; ut eb' li moko saqeb' ta ru, ut ke'xye naq saqeb' ru, te'sache'q, chan li Qaawa' Dios.

53 Xb'aan naq laa'in li Qaawa' laa Dios, ut tex'ab'inq chiru lix yaab' inkux; ut nink'e re lin moos aj Jose naq a'an taak'ehe'q choq' aj taqlanel sa' xb'een k'iila k'a'aq re ru; xb'aan naq a'an wanjenaq chi "tiik chi paab'ank sa' xb'een b'ab'ay li k'a'aq re ru, ut chalen anajwan tink'e xmetz'ew.

54 Ut nintaqla lin moos, lix Emma Smith, naq taakanaaq ut taajiloq rik'in lin moos aj Jose, ut maajun chik. A'b'anan wi ink'a' tixkuy xpaab'ankil li taqlahom a'in taasache'q, chan li Qaawa'; xb'aan naq laa'in li Qaawa' laa Dios, ut tinsach wi ink'a' nakana sa' lin chaq'rab'.

55 A'ut wi ink'a' tixkuy xpaab'ankil li taqlahom a'in, rik'in a'an lin moos aj Jose tixb'aanu chixjunil li k'a'aq re ru choq' re, jo' chanru ajwi' xye; ut laa'in tinwosob'tesi ut tink'ihob'resi ut tink'e re jun ^acient wa xb'een sa' li ruchich'och' a'in, li yuwa'b'ej ut na'b'ej, li as iitz'inb'ej ut li anab'b'ej, li ochoch ut li ch'och', li ixaqilb'ej ut alal k'ajolb'ej, ut li

jar koroon ut eb' li ^bjunelik yu'am sa'eb' li junelikil ruchich'och'.

56 Ut jo'kan wi'chik, chi yaal ninye, lin moos ixq ^achixkuy xmaak lin moos aj Jose; toja' ut naq taakuye'q lix maak a'an, li xmaakob' wi' chiwu; ut laa'in, li Qaawa' laa Dios, tinwosob'tesi, ut tink'ihob'resi, ut tink'e chi saho'k li raam.

57 Ut jo'kan wi'chik ninye, lin moos aj Jose mirisi chaq li k'a'ru re sa' li ruq', maare anchal taachalq laj xik' ilonel ut tixsach; xb'aan naq laj Satanas ^anaxsik' sachok; xb'aan naq laa'in li Qaawa' laa Dios, ut a'an lin moos; ut k'ehomaq reetal, ut ilomaq, laa'in wankin rik'in a'an, jo' kinwan rik'in laj Abraham, laa yuwa', choq' re ajwi' lix ^btaqenaqil loq'al ut lix loq'alil.

58 Anajwan, chirix lix chaq'rab'il li ^atijonelil, wan k'iila k'a'aq re ru li neke'okenk chi sa'.

59 Chi yaal, wi jun li winq nab'oqe' xb'aan lin Yuwa', jo' laj ^aAaron, rik'in tz'aqal xyaab' inkux, ut xb'aan xyaab' xkux li ani xtaqlan we, ut xintiqib' rik'in ^bxlawil li wankilal re li tijonelil a'in, wi tixb'aanu k'a'ruhaq sa' lin k'ab'a', ut jo' chanru lin chaq'rab' ut xb'aan li waatin, ink'a' tixb'aanu li maak, ut laa'in tintiikob'resi ru.

60 Chi jo'kan, maajun chiwech'oq

52a K'UTUL RAQAL:
Smith, Emma Hale.

53a Mat. 25:21;
Tz. ut S. 52:13.

55a Mar. 10:28-31.

b K'UTUL RAQAL:
Junkab'al—Li
junkab'al re junelik;

Junelik yu'am,
yu'am chi junelik.

56a K'UTUL RAQAL:
Kuyuk maak.

57a Mat. 10:28.

b K'UTUL RAQAL:
Taqenaqil loq'al.

58a Tz. ut S. 84:19-26.

K'UTUL RAQAL:
Tijonelil.

59a Heb. 5:4.
K'UTUL RAQAL: Aa-
ron, ras laj Moises.

b K'UTUL RAQAL:
Xlawil li tijonelil.

re lin moos aj Jose, xb'aan naq laa'in tintiikob'resi ru; xb'aan naq a'an tixb'aanu li mayejak li ninteneb' sa' ruq' xb'aan li q'etok aatin naxb'aanu, chan li Qaawa' lee Dios.

61 Ut jo'kan wi'chik, chirix li chaq'rab' re li tijonelil—wi junaq winq taasumlaaq rik'in jun "tuq'ixq, ut taaraj sumlaak rik'in^b jun chik, ut li xb'een naxkanab' chi jo'kan, ut wi nasumla rik'in li xkab', ut tuq'ixqeb', ut maajun chik winq ke'xyeechi' wi' rib' sa' aatin, rik'in a'an tiikob'-resinb'il ru; ink'a' naru naxmux lix sumlajik xb'aan naq k'eeb'ileb' re; xb'aan naq ink'a' naru naxmux lix sumlajik rik'in li ani re ajwi' a'an ut maa'ani chik aj-e.

62 Ut wi wan lajeeb' li tuq'ixq k'eeb'il re xb'aan li chaq'rab' a'in, ink'a' naru naxmux lix sumlajik, xb'aan naq a'aneb' re ajwi' a'an, ut k'eeb'ileb' re; jo'kan naq tiikob'resinb'il ru.

63 A'b'anan wi jun malaj yalaq ani reheb' li lajeeb' chi tuq'ixq, chirix naq sumsu, taawanq rik'in jalan chik li winq, a'an xmux lix sumlajik, ut taasache'q; xb'aan naq eb' a'an k'eeb'ileb' re, re naq "taak'ihanq ut tixnujob'resi li ruchich'och', jo' chanru lin taqlahom, ut re xtz'aqob'resinkil ru li yeechi'ihom li k'eeb'il xb'aan lin Yuwa' rub'elaj lix k'ojlajik li ruchich'och', ut choq' re lix taqlijik lix loq'aleb' sa'eb' li junelikil ruchich'och', re naq te'rala li

raameb' li winq; xb'aan naq xb'aan a'in nakana lix^b k'anjel li Yuwa'b'ej, re naq a'an nimanb'ilaq xloq'al.

64 Ut jo'kan wi'chik, chi yaal, chi yaal, ninye eere, wi jun li winq wan rixaqil, li nak'amok re xlawil li wankilal a'in, ut naxk'ut chiru a'an li chaq'rab' re lin tijonelil, chirix li k'a'aaq re ru a'in, rik'in a'an li ixq taapaab'anq ut taak'anjelaq chiru, malaj ut taasache'q, chan li Qaawa' lee Dios; xb'aan naq laa'in tinsach a'an; xb'aan naq tinnima ru lin k'ab'a' sa' xb'eeneb' chixjunil li neke'k'uluk re ut neke'kana sa' lin chaq'rab'.

65 Jo'kan ut, tixk'am rib' rik'in li chaq'rab' chiwu, wi li ixq ink'a' naxk'ul li chaq'rab' a'in, naq li winq tixk'ul chixjunil li k'a'aaq re ru tink'e re laa'in, li Qaawa' lix Dios, xb'aan naq li ixq ink'a' xpaab'an ut ink'a' kik'anjelak chiru jo' chanru li waatin; ut rik'in a'an li ixq na'ok choq' aj q'etol aatin, ut li winq moko teneb'انب'il ta chik xb'aan lix chaq'rab' lix Sara, li kik'anjelak chiru laj Abraham jo' chanru li chaq'rab' naq kintaqla re laj Abraham naq tixk'ul lix Agar choq' rixaqil.

66 Anajwan ut, chirix li chaq'rab' a'in, chi yaal, chi yaal, ninye aawe, wan chik k'a'ru tink'utb'esi cheru, chirix a'in; jo'kan ut, chitz'aaqloq a'in sa' li kutan a'in. K'ehomaq reetal, laa'in li Alfa ut li Omega. Amen.

61 a K'UTUL RAQAL:
Tuq'ixq.
b Awa'b'eji
Yehom—1.

K'UTUL RAQAL:
Sumlaak—Sumlaak
chi numenaq jun li
ixaqilb'ej.

63 a Gen. 1:26-28;
Jak. 2:30.
b Moï. 1:39.

TASAL 133

K'utb'esinb'il na'leb' k'eeb'il rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith li Profeet, sa' Hiram, Ohio, 3 Noviembre 1831 (History of the Church, 1:229-234). Sa' xtiklajik li k'utb'esinb'il na'leb' a'in li Profeet kixtz'iib'a: "Sa' li kutan a'an ke'-wan k'iila na'leb' ke'raj xnawb'al li xb'eenil chirix xjultikankil li evangelio chiruheb' li ani wankeb' sa' li ruchich'och', ut chirix li ch'utub'aak; ut re naq toob'eeq sa' li tz'aqal saqen, ut taak'ehe'q qana'leb' chalen chaq taqe'q, sa' li 3 xb'e li po Noviembre, 1831, kinpatz'ok chiru li Qaawa', ut kink'ul li xnimal ru k'utb'esinb'il na'leb' a'in" (History of the Church, 1:229). Li jun tasal a'in kitiqe' xb'een wa sa' li hu Tzol'leb' ut Sumwank jo' jun xtiqb'al li aatin, ut moqon kik'eeman rajlankil jo' jun tasal li hu.

1-6, *Eb' laj Santil Paab'anel neke'-taqlaak chixkawresinkil rib' choq' re li xKab' Xk'ulunik li Qaawa'; 7-16, Chixjunileb' li wing taqlanb'ileb' chi eelelik chaq sa' xyanq Babilonia, chi chalq Sion, ut chixkawresinkil rib' choq' re li xnimal ru xkutan li Qaawa'; 17-35, A'an taaxaqliiq sa' xb'een li Tzuul Sion, eb' li xninqal ru ch'och' te'xjunaji rib' sa' junaj chi ch'och', ut te'sutq'iiq li jar xteepal laj Israel li sachenageb'; 36-40, Li evangelio kik'ojob'aman wi'chik rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith re taajultikamanq sa' chixjunil li ruchich'och'; 41-51, Li Qaawa' taakub'eeq sa' li eeqajunk sa' xb'eeneb' laj maak; 52-56, A'anaq xchihab'il li ani tojib'ileb' rix xb'aan; 57-74, Li evangelio tento taataqlamanq chi najt re xkolb'aleb' laj santil paab'anel, ut re taa'uxq xsachb'aleb' laj maak.*

CHEX'AB'INQ, ex tenamit re lin iglees, chan li Qaawa' lee

Dios, ut cherab'i li raatin li Qaawa' cherix—

2 Li Qaawa' li "taachalq chi jun xaqaamil sa' lix santil ochoch; li Qaawa' li taakub'eeq sa' xb'een li ruchich'och' rik'in jun majewank re ^braqok aatin; relik chi yaal, sa' xb'eeneb' chixjunil li tenamit li neke'sach sa' xch'ool li Dios, ut sa' xb'eeneb' chixjunil li moko useb' ta sa' eeyanq.

3 Xb'aan naq a'an "tixt'usub' lix santil tel sa' rilob'aaleb' chixjunil li tenamit, ut chixjunileb' lix maril li ruchich'och' te'ril li ^bkolb'a-ib' re lix Dios.

4 Jo'kan ut, kawresihomaq eerib', kawresihomaq eerib', ex intenamit; santob'resihomaq eerib', ch'utub'omaq eerib', ex tenamit re lin iglees, sa' xb'een li ch'och' Sion, chejunilex li ink'a' xetaqlaak ta chi kanaak.

5 Elenqex chaq "Babilonia.

133 2a Mal. 3:1;
Tz. ut S. 36:8.
b Tz. ut S. 1:36.
K'UTUL RAQAL:
Jesukristo—Aj
Raqol Aatin.

3a Isa. 52:10.
b Isa. 12:2; 52:10.
K'UTUL RAQAL:
K'uub'anb'il
na'leb' re li tojb'al-ix;
Kolb'a-ib'.

5a Alma 5:57;
Tz. ut S. 1:16.
K'UTUL RAQAL:
Babel, Babilonia;
Ruchich'och'il
na'leb'.

^bCh'ajb'ilaqex laa'ex li nekexk'a-mok re lix k'uleb'aal li Qaawa'.

6 B'oqomaqeb' lee ch'utub'aj-ib' re tiik ruhil k'a'uxlej, ut ^achex'aatinaq chi kok' aj xsa' cherib'il eerib'. Ut li junjunq chi winq chixpatz' lix k'ab'a' li Qaawa'.

7 Relik chi yaal, ninye chi yaal wi'chik eere, xtaaw xq'ehil naq lix yaab' xkux li Qaawa' wan cheru: Elenqex chaq Babilonia; ^ach'utub'o-maq chaq eerib' sa' xyanqeb' chaq li jar tenamit, chalen chaq sa' ^bxka-hichal li iq', chalen junpak'al chaq li choxa toj chi junpak'al chik.

8 ^aTaqlahomaqeb' li xb'eenil re lin iglees toj sa'eb' li tenamit li wan-keb' chi najt; toj sa'eb' li ^bch'och' sa' xyi li palaw; taqlanqex toj sa'eb' li jalanil ch'och'; b'oqoma-qeb' chixjunileb' li tenamit, xb'een wa eb' laj ^cGentil, ut chirix a'an eb' laj ^dJudio.

9 Ut k'ehomaq reetal, ut ilomaq, a'inaq lix yaab'eb', ut lix yaab' xkux li Qaawa' choq' re chixjunileb' li tenamit: Ayuqex toj sa' li ch'och' Sion, re naq taanimob'resiinq ru lix nub'aaleb' lin tenamit, ut re naq te'k'eh'e'q xkawub' li ^aroqechal,

ut re naq tixjek' rib' ^bSion sa'eb' li na'ajej sa' xsutam.

10 Relik chi yaal, chixik lix xyaab' kuxej sa' xyanq chixjunileb' li tenamit: Ajenqex ut waklinqex ut ayuqex chixk'ulb'al li ^aB'eelomej; k'ehomaq reetal ut ilomaq, chalk re li B'eelomej; elenqex chixk'ulb'al chaq. Kawresihomaq eerib' choq' re li ^bxnimal ru xkutan li Qaawa'.

11 ^aChexyo'leq ut, xb'aan naq ^bmoko nekenaw ta li kutan chi moko li hoonal.

12 Jo'kan ut, eb' li wankeb' ^asa' xyanqeb' laj Gentil che'eeleliq toj sa' ^bSion.

13 Ut eb' lix komoneb' laj ^aJuda che'eeleliq toj ^bJerusalen, toj sa' li ^ctzuul re li ^drochoch li Qaawa'.

14 Elenqex chaq sa' xyanqeb' li tenamit, sa' xyanq ajwi' chaq Babilonia, sa' xyanq chaq li maa'usilal, a'an li musiq'e'jil Babilonia.

15 A'ut chi yaal, jo'ka'in naxye li Qaawa', mi'ux lee relik ^asa' aanil; chikawresimanq b'an chixjunil li k'a'aq re ru chi rub'elaj cheru; ut ani naxik, ^bmi'ilok chirix, maare anchal taachalq li junpaatil sa-che'k sa' xb'een.

5b 2 Tim. 2:21;
3 Ne. 20:41;
Tz. ut S. 38:42.
K'UTUL RAQAL: Saq
ru, xsaqal ru.

6a Mal. 3:16-18.

7a Tz. ut S. 29:8.
K'UTUL RAQAL:
Israel—Lix ch'u-
tub'ankil Israel.

b Sak. 2:6-7;
Mar. 13:27.

8a K'UTUL RAQAL:
Xk'anjeleb' laj k'amol
aatin.

b Isa. 11:11; 1 Ne. 22:4;
2 Ne. 10:8, 20.

c K'UTUL RAQAL: Gentil,
eb' laj.

d K'UTUL RAQAL: Judio,
eb' laj Judio.

9a Isa. 54:2.
K'UTUL RAQAL:
Oqech, roqechal.
b K'UTUL RAQAL: Sion.

10a Mat. 25:6;
Tz. ut S. 33:17-18;
45:54-59.

K'UTUL RAQAL:
B'eelomej.

b Tz. ut S. 1:12-14.

11a Mar. 13:32-37;
JS—M 1:46, 48.

b Tz. ut S. 49:7.

12a Tz. ut S. 38:31, 42.

b K'UTUL RAQAL: Judio.

13a K'UTUL RAQAL: Juda.

b K'UTUL RAQAL:
Jerusalen.

c Isa. 2:1-3; Esek. 38:8.

d Sal. 122:1-9.

15a Isa. 52:10-12;
Tz. ut S. 58:56.

b Gen. 19:17, 26;
Luk. 9:62.

16 Chex'ab'inq ut ab'ihomaq, ex li ani wankex sa' li ruchich'och'. "Ab'inqex, ex xb'eenil re lin iglees sa' junajil, ut cherab'i lix yaab' xkux li Qaawa'; xb'aan naq a'an naxb'oq chixjunileb' li winq, ut naxtaqlaheb' chixjunil li winq yalaq b'ar ^bchixjalb'aleb' xk'a'uxl.

17 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, li Qaawa' Dios "kixtaqla li anjel chixjapb'al re sa' xyi li choxa, chixyeeb'al: Kawresihomaq lix b'e li Qaawa', ut ^btiikob' resihomaq ru li ruq' xb'e, xb'aan naq ak taahaye'q xhoonal lix ^kulunik—

18 Naq li "Karneer taaxaqliiq sa' xb'een li ^bTzuul Sion, ut rochb'een a'an "kaahib' xwaqxaqk'aal chi mil, chi tz'iib'anb'il xk'ab'a' lix Yuwa' a'an chiru xpeekemeb'.

19 Jo'kan ut, kawresihomaq eerib' choq' re lix "k'ulunik li ^bB'ee-lomej; elenqex, elenqex chaq chixk'ulb'al.

20 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, a'an "taaxaqliiq sa' xb'een li tzuul Olivet, ut sa' xb'een li nimla palaw, a'an li xnimal ru chamal ha', ut sa'

xb'eeneb' li ch'och' sa' xyi li palaw, ut sa' xb'een li ch'och' Sion.

21 Ut a'an "tixyaab'asi chaq ^bSion lix yaab' xkux, ut taa'aatinaq chalen chaq Jerusalem, ut taa'ab'iiq lix yaab' xkux sa' xyanqeb' chixjunil li tenamit;

22 Ut a'anaq jun xyaab' kuxej jo' "xyaab' li k'iila ha', ut jo' xyaab' jun nimla ^bkaaq, li "taajoroq chaq reheb' li tzuul, ut eb' li ru taq'a ink'a' te'tawmanq.

23 A'an taataqlanq re li nimla chamal ha', ut taatiikismanq chi ixej toj sa'eb' li ch'och' sa' xnim li saq'e, ut eb' li "ch'och' sa' xyi li palaw te'ok choq' junaj chi ch'och';

24 Ut li ch'och' "Jerusalem ut li ch'och' Sion te'sutq'isiiq chi ixej toj sa' tz'aqal lix na'ajeb', ut li ruchich'och' taawanq jo' chanru naq kiwan sa'eb' li kutan naq maji' ^bna-jache' ru.

25 Ut li Qaawa', li Kolonel ajwi', taaxaqliiq sa' xyiheb' lix tenamit, ut "taa'awa'b'ejinq sa' xb'een chixjunil li tz'ejwalej.

26 Ut eb' li wankeb' sa'eb' li "ch'och' sa' xnim li saq'e te'wanq

16a Tz. ut S. 1:1–6.

b K'UTUL RAQAL:

Jalok k'a'uxl,
jalb'a-k'a'uxlej.

17a Tz. ut S. 13:1; 27:7–8;
88:92.

b Isa. 40:3–5.

c Mal. 3:1.

18a Apok. 14:1.

K'UTUL RAQAL:

Xkarneer li Dios.

b Tz. ut S. 84:2.

c Apok. 7:1–4.

19a Mat. 25:1–13;
Tz. ut S. 33:17–18;
88:92.

K'UTUL RAQAL:

Xkab' xk'ulunik li
Jesukristo.

b K'UTUL RAQAL:

B'eelomej.

20a Sak. 14:4;
Tz. ut S. 45:48–53.

21a Joel 3:16; Amos 1:2.

b Isa. 2:2–4.

22a Esek. 43:2;

Apok. 1:15;

Tz. ut S. 110:3.

b Sal. 77:18;

Apok. 14:2.

c Jue. 5:5; Isa. 40:4; 64:1;

Apok. 16:20;

Tz. ut S. 49:23; 109:74.

23a Apok. 6:14.

24a K'UTUL RAQAL:

Jerusalem.

b Gen. 10:25.

K'UTUL RAQAL:

Ruchich'och'—Xjach-

b'al ru li ruchich'och'.

25a K'UTUL RAQAL:

Jesukristo—Li
rawa'b'ejil li Kristo
chiru li Jun Mil
Chihab'.

26a Jer. 16:14–15;

Tz. ut S. 110:11.

K'UTUL RAQAL:

Israel—Li lajeeb'
xteepal laj Israel li
sachenaqeb'.

chi jultikeb' re li Qaawa'; ut eb' lix profeeteb' te'rab'i lix yaab' xkux a'an, ut ink'a' chik te'xram rib'eb'; ut te'xsak'eb' li pek, ut li saq ke taaha'resi iq chaq chiru li rilob'aaleb'.

27 Ut taayib'amanq jun "nim b'e sa' xyi li nimla chamal ha'.

28 Li xik' neke'ilok reheb' te'wanq chi q'axb'il ru xb'aaneb',

29 Ut sa' li "chaqi ch'och' li maa-k'a' na'uuchin wi', te'elq chaq xsaab' li yo'yookil ha', ut li poqsil ch'och' ink'a' chik taawanq choq' chaqi ehel ch'och'.

30 Ut te'xq'axtesi chaq lix ninqal ru xb'ihomaleb' reheb' lin moos, li lalal xk'ajol laj "Efrain.

31 Ut lix nub'aaleb' li "tzuul li junelik neke'kana te'siksotq chiru li rilob'aaleb'.

32 Ut aran te'xkub'si chaq rib' ut te'k'eh'e'q xloq'al choq' xkorooneb', sa' ajwi' Sion, xb'aan ruq'eb' lix moos li Qaawa', a'eb' li lalal xk'a-jol laj Efrain.

33 Ut te'nujaq rik'in "b'ich re sahil ch'oolejil li junelik nakana.

34 K'ehomaq reetal, a'in li ro-sob'tesihom li junelikil Dios sa' xb'eeneb' lix "teepal Israel, ut xni-mal ru wi'chik li osob'tesink sa'

xb'een xjolom laj ^bEfrain ut eb' lix komon.

35 Ut jo'kaneb' ajwi' li ani re lix "teepal laj Juda, chirix chixjunil lix rahilaleb', te'santob'resimanq sa' ^bsantilal chiru li Qaawa', re te'-wanq chiru li rilob'aal chi kutan ut chi q'eq, chi junelik q'e kutan.

36 Ut anajwan, chi yaal jo'ka'in naxye li Qaawa', re naq li k'a'aq re ru a'in taanawmanq sa' ee-yanq, ex li ani wankex sa' li ru-chich'och', laa'in kintaqla lin "anjel chi xik'ank sa' xyi choxa, li nak'a-mok re li ^bevangelio li junelik nakana, li kixk'ut rib' chiru junjunq ut kixq'axtesi a'an reheb' li winq, li tixk'ut chaq rib' chiru naab'al li neke'wan sa' li ruchich'och'.

37 Ut li "evangelio a'in ^btaajulti-kamanq chiru li 'junjunq chi te-namit, ut junkab'al, ut aatinob'aal, ut teepal.

38 Ut eb' lix moos li Dios te'elq chaq, ut te'xye chi kaw xyaab'eb' xkux: Chexuwa ru li Dios ut chek'e xloq'al a'an, xb'aan naq xchal xhoonal lix raqb'a-aatin;

39 Ut "cheloq'oni li ani kiyiib'ank re li choxa, ut li ch'och', ut li palaw, ut eb' lix yo'leb'aal li ha'—

40 Ut chepatz' xk'ab'a' li Qaawa' chi kutan ut chi q'eq, ut cheye:

27a Isa. 11:15-16;
2 Ne. 21:16.

29a Isa. 35:6-7.

30a Sak. 10:7-12.

K'UTUL RAQAL:

Efrain—Lix teepal laj Efrain.

31a Gen. 49:26.

33a Isa. 35:10; 51:11;

Tz. ut S. 66:11.

34a K'UTUL RAQAL:

Israel—Li kab'laju xteepal laj Israel.

b Gen. 48:14-20;

1 Kro. 5:1-2;

Eter 13:7-10.

35a K'UTUL RAQAL: Juda—Lix teepal laj Juda.

b K'UTUL RAQAL:

Santilal.

36a Apok. 14:6-7;

Tz. ut S. 20:5-12.

b K'UTUL RAQAL:

Xk'ojob'ankil wi'chik li evangelio.

37a K'UTUL RAQAL:

Evangelio.

b K'UTUL RAQAL: Xk'an-jeleb' laj k'amol aatin; Jultikank aatin.

c Tz. ut S. 42:58.

39a K'UTUL RAQAL:

Loq'onink.

“Chapeji taxaq li choxa; chat-kub'eeq taxaq, re te'ha'resiik chaq li tzuul chiru laa wilob'aal.

41 Ut sumenb'ilaq sa' xb'een lix jolomeb'; xb'aan naq li rilob'aal li Qaawa' chanchanaq li xam aj ha'ob'resinel li nak'atok, ut jo' li xam li naxk'e chi “woqxink li ha'.

42 At Qaawa', tat kub'eeq chaq re xk'eeb'al chi nawmank laa k'ab'a' chiruheb' li xik' neke'ilok aawe, ut chixjunileb' li tenamit te'sik-sotq chiru laa wilob'aal—

43 Naq nakab'aanu li k'a'aq re ru li xuwajel, k'a'aq re ru li moko ke'-royb'eni ta;

44 Relik chi yaal, naq nakat-kub'e chaq, ut neke'ha'resiik chaq li tzuul chiru laa wilob'aal, “taak'ul li ani nasaho' xch'ool ut naxk'anjela li tiikilal, li nakatxjultika sa'eb' laa b'e.

45 Xb'aan naq chalen chaq sa' xtiklajik li ruchich'och' ink'a' xe-rab'i li winq chi moko xe'xnaw rik'in xxikeb', chi moko xril ju-naq xnaq' uhej, at Dios, ka'ajat wi' laa'at, chanru xnimal ru li k'a'aq re ru “kakawresi choq' re li ani b'na'oyb'enink aawe.

46 Ut taayeemanq: “Ani a'in li b'nakub'e chaq chalen rik'in li Dios sa' choxa chi b'onb'il li raq'; relik chi yaal, chalen chaq sa'eb' li na'ajej li moko nawb'ileb' ta, tiqto rik'in

xloq'alil li raq', li yoo chi xik rik'in xnimal lix metz'ew?

47 Ut a'an tixye: Laa'in li ki'aa-tinak sa' tiikilal, li nim xwankil chi kolok.

48 Ut li Qaawa' “kaqaq sa' li raq', ut li raq' jo'aq li ani nayeq'ok sa' li yatz'leb'aal uva.

49 Ut k'a'jo'aq xnimal lix loq'al li rilob'aal, jo'kan naq li “saq'e tixmuq li rilob'aal xb'aan xxutaan, ut li po ink'a' tixk'e lix saqenkil, ut eb' li chahim te'kutmanq chaq sa' xna'ajeb'.

50 Ut taa'ab'imanq lix yaab' xkux: Laa'in “kinyeq'ok injunes sa' li yatz'leb'aal uva, ut kink'am chaq li raqb'a-aatin sa' xb'eeneb' chixjunil li tenamit, ut maajun kiwan wochb'een;

51 Ut kinteneb' chi woq sa' xnimal injosq'il, ut kinyeq'ihheb' sa' lin josq'il, ut lix kik'eleb' “kinrachle chiru li waq', ut xch'ulako' chixjunil lin t'ikr rik'in; xb'aan naq a'in xkutankil li eeqajunk li kiwan sa' inch'ool.

52 Ut anajwan ak xtaaw xchihab'il li tojb'il rix inb'aan; ut eb' a'an te'xye resil li chaab'ilal ch'oolej aj rahonel re lix Qaawa'eb', ut chixjunil li kixq'axtesi a'an sa' xb'eeneb' jo' chanru lix chaab'ilal, ut jo' chanru xchaab'ilal lix ch'ool aj rahonel, chi junelik q'e kutan.

40a Isa. 64:1–2.

41a Job 41:31.

44a 1 Tes. 4:15–18.

45a Isa. 64:4;

1 Kor. 2:9.

b Lament. 3:25;

2 Ne. 6:7, 13.

46a Isa. 63:1–2.

b K'UTUL RAQAL:

Xkab' xk'ulunik li
Jesukristo.

48a Gen. 49:11–12;

Luk. 22:44;

Apok. 19:11–15;

JJS, Apok. 19:15;

Mos. 3:7;

Tz. ut S. 19:18.

49a Isa. 13:10; 24:23;

Tz. ut S. 45:42; 88:87.

50a Isa. 63:2–3;

Tz. ut S. 76:107;

88:106.

51a Lev. 8:30.

53 Sa' chixjunil lix "tawajikeb' kitawasiik a'an. Ut li anjel chiru li rilob'aal kixkoleb'; ut rik'in lix ^brahom, ut lix toq'ob'ahom, 'kixtojeb' rix, ut kiriiaqheb', ut kixk'ameb' chiru chixjunil li najter kutan;

54 Relik chi yaal, ut jo'kan ajwi' laj "Enok, ut eb' li ke'wan rik'in, eb' li profeet li ke'wan chirix chaq a'an; ut laj ^bNoe ajwi', ut eb' li ke'wan chirix chaq a'an; ut laj 'Moises ajwi', ut eb' li ke'wan chirix chaq a'an;

55 Ut chalen chaq aj Moises toj laj Elias, ut chalen chaq laj Elias toj laj Jwan, li ke'wan rik'in li Kristo sa' lix "waklijik chi yo'yo, ut eb' li santil apostol, rochb'een laj Abraham, laj Isaak, ut laj Jakob, te'wanq chiru li Karneer.

56 Ut li "muqleb'aal kama naq reheb' laj ^bsantil paab'anel 'te'tee-liiq, ut te'elq chaq ut te'xaqliiq sa' "xnim uq' li Karneer, naq a'an taa-xaqliiq sa' xb'een li "Tzuul Sion, ut sa' li santil tenamit, li ^fAk' Jerusalem; ut eb' a'an te'xb'icha lix ^sb'ich li ^hKarneer, chi kutan ut chi q'eq, chi junelik q'e kutan.

57 Ut choq' re li ajom a'in, re naq

eb' li winq taaruuq te'tz'aqonq sa' li "loq'alil li taak'utb'esimanq, li Qaawa' kixtaqla lix tz'aqalil lix ^bevangelio, lix sumwank li junelik nakana, ut kina'leb'ank chi saqen ru ut chi ch'olch'o—

58 Re xkawresinkileb' li q'unek' xmetz'ew choq' re li k'a'aq re ru li chalk re sa' li ruchich'och', ut choq' re li taqlaak xb'aan li Qaawa' sa' li kutan naq eb' li "q'unek' xmetz'ew te'xsach xna'leb'eb' li nin-qeb' xna'leb', ut li ^bk'aru ka'ch'in taawanq choq' jun kawil tenamit, ut "wiilb' te'xk'e chi eelelik li lajetq mil reheb'.

59 Ut rik'in li k'aru ka'ch'in xmetz'ew re li ruchich'och' li Qaawa' "tixtz'ileb' li tenamit rik'in lix wan-kil lix Musiq'.

60 Ut choq' re li ajom a'in ke'k'ee-man li jar taqlahom a'in; kitaqlaman naq te'k'uulamanq chaq chiru li ru-chich'och' sa' li kutan naq ke'k'ee-man, a'ut anajwan tento "te'xik rik'in ^bchixjunil li tz'ejwalej—

61 Ut a'in jo' chanru lix k'oxlahom ut li rajom li Qaawa', li nataqlan sa' xb'een chixjunil li tz'ejwalej.

62 Ut re li ani "naxjal xk'a'uxl

53a Isa. 63:4-9.

b K'UTUL RAQAL: Tz'aqal rahok.

c K'UTUL RAQAL: Tojok-ix, tojb'il rix, tojb'al-ix.

54a K'UTUL RAQAL: Enok.

b K'UTUL RAQAL: Noe, najter yuwa'b'ej sa' li Santil Hu.

c K'UTUL RAQAL: Moises.

55a K'UTUL RAQAL: Wak-liik chi yo'yo.

56a Tz. ut S. 29:13.

b K'UTUL RAQAL: Santil paab'anel (aj).

c Tz. ut S. 45:45-46; 88:96-97.

d Mat. 25:33-34.

e Isa. 24:23;

Apok. 14:1; Tz. ut S. 76:66; 84:2, 98-102.

f K'UTUL RAQAL: Ak' Jerusalem.

g Apok. 15:3;

Tz. ut S. 84:98-102.

h K'UTUL RAQAL: Xkarneer li Dios.

57a K'UTUL RAQAL: Xtasalil li loq'alil.

b K'UTUL RAQAL: Evangelio.

58a Mat. 11:25;

1 Kor. 1:27;

Alma 32:23; 37:6-7.

b Isa. 60:22.

c Deut. 32:29-30.

59a Mik. 4:11-13.

60a Tz. ut S. 104:58-59.

b Tz. ut S. 1:2.

62a K'UTUL RAQAL:

Jalok k'a'uxl,

jalb'a-k'a'uxlej.

ut ^bnaxsantob'resi rib' chiru li Qaawa' taak'eemanq li 'junelik yu'am.

63 Ut sa' xb'eeneb' li moko "neke'ab'in ta chiru lix yaab' xkux li Qaawa' taatz'aqloq ru li k'aru tz'iib'anb'il chaq xb'aan li profheet aj Moises, naq ^bte'isiiq chaq sa' xyanq li tenamit.

64 Ut jo'kan ajwi' li k'aru tz'iib'anb'il chaq xb'aan li profheet aj "Mala-kias: Xb'aan naq k'ehomaq reetal, chalk re li ^bkutan li 'taak'atoq jo' k'atleb'aal; ut chixjunileb' laj q'et-q'et, relik chi yaal, ut chixjunileb' li neke'b'aanunk re li maa'usilal, te'wanq choq' roq waj; ut li kutan li taachalq tixk'ateb', chan li Qaawa' reheb' li Teepal, jo'kan naq moko tixkanab' ta choq' reheb' xxe'il chi moko ruq'il.

65 Jo'kan ut, a'inaq lix sumehom li Qaawa' choq' reheb':

66 Sa' li kutan naq kinchal rik'ineb' li we, maajun winq sa' eeyanq "kinixk'ul, ut kextiikisiik chaq.

67 Naq kinb'oqok wi'chik maajun eere kiwan chi chaq'ok; a'b'anan ink'a' kiwan chi k'osb'il li "wuq'

chi yal ta ka'ch'in re naq ink'a' ta tinruuq chi tojok-ix, chi moko lin ^bwankilal chi kolok.

68 K'ehomaq reetal, rik'in lin ch'iilahom "ninchaqihob'resi li palaw. Ninkanab' choq' chaqi ch'och' li nima; neke'chuho' lix karileb', ut neke'kam xb'aan chaqi-eel.

69 Nintiqib' li choxa rik'in q'eq, ut choq' xtz'apb'al ru nink'e li q'es ruhil t'ikr.

70 Ut "a'in teek'ul sa' wuq'—texyoklaaq sa' rahil ch'oolejil.

71 K'ehomaq reetal, ut ilomaq, maajun wan re kolok eere; xb'aan naq ink'a' kex'ab'in chiru lix yaab' inkux naq kexinb'oq chaq sa' choxa; ink'a' kepaab'eb' lin moos, ut naq "ke'taqlaman eerik'in ink'a' xek'uleb'.

72 Jo'kan naq "ke'xtz'ap chaq li ch'olob'anb'il esil ut ke'xb'ak' chaq li chaq'rab', ut laa'ex kexq'axtesiiik toj sa' li q'o'jyin.

73 Eb' a'in te'xik toj sa' li najtil aak'ab', b'ar wan wi' "yaab'ak, ut ayaynak, ut k'uxuxink ruuch-e.

74 K'ehomaq reetal li Qaawa' lee Dios kiyehok re. Amen.

62b Tz. ut S. 88:74.

K'UTUL RAQAL:
Santob'resink.

c K'UTUL RAQAL:
Junelik yu'am,
yu'am chi junelik.

63a K'UTUL RAQAL:
Ab'ink.

b Hech. 3:22-23;
1 Ne. 22:20-21;
3 Ne. 20:23; 21:11;
Tz. ut S. 1:14;
JS—R 1:40.

64a Mal. 4:1.

K'UTUL RAQAL: Mala-
kias (Malaquias).

b JS—R 1:36-37.

c Isa. 66:15-
16; 1 Ne. 22:15;
3 Ne. 25:1;
Tz. ut S. 29:9; 64:24.

K'UTUL RAQAL:
Ruchich'och'—
Xch'ajob'resinkil li
ruchich'och'.

66a Jwan 1:11.

67a 2 Ne. 28:32.

b Isa. 50:2;

2 Ne. 7:2.

68a Exo. 14:21;
Jos. 3:14-17.

70a Isa. 50:11.

71a 2 Kro. 36:15-16;
Jer. 44:4-5.

72a Isa. 8:16-20.

73a Mat. 8:11-12;

Luk. 13:28;

Tz. ut S. 19:5.

K'UTUL RAQAL:
Q'o'jyin, musiq'ejil;
Xb'alb'a.

TASAL 134

Jun xch'olob'ankil li k'a'ru paab'amb'il chirixeb' li jolomil tenamit ut li jar paay chi chaq'rab', k'ulub'amb'il sa' komonil sa' jun jolomil ch'utlajik re li Iglees sa' Kirtland, Ohio, 17 Agosto 1835 (History of the Church, 2:247-249). Kik'eeman sa' jun ch'utam reheb' laj jolominel sa' li Iglees, li kich'u-tub'aman re aatinak chirix li k'a'ru taawang sa' li xb'een xk'uub'lajik li hu Tzol'leb' ut Sumwank. Sa' li kutan a'an, kiyeeman li aatin a'in sa' xtiklajik li ch'olob'ank a'in: "Re naq li k'a'ru paab'amb'il qab'aan chirix li ruchich'och'il jolomil tenamit ut li jar paay chi chaq'rab' ink'a' taawang chi ch'olob'amb'il chi moko chi tawb'il ru chi ink'a' us, xqak'oxla naq na'ajman xk'utb'al, sa' roso'jik li jun raqal chi hu a'in, li qak'oxlahom chirix ajwi' a'an" (History of the Church, 2:247).

1-4, Eb' li jolomil tenamit tento te'x-k'uula chi moko ramb'il ta li reek'ob'aal ch'oolej ut li loq'onink; 5-8, Chixjunileb' li winq tento te'xxaqab' xwankil lix jolomil lix tenamiteb', ut tento te'roxloq'i ut te'xk'e xloq'al li chaq'rab'; 9-10, Eb' li ch'utam chi paab'aal tento naq ink'a' te'xk'anjela lix wankilal li tenamit; 11-12, Eb' li winq neke'kana sa' tiikilal wi neke'xkol rib' ut li k'a'ru reheb'.

LAA'O naqapaab' naq eb' li "jolomil tenamit k'ojob'amb'ileb' xb'aan li Dios choq' re lix chaab'ilaleb' li winq; ut naq a'an narileb' li winq chi ^bteneb'amb'il sa' lix b'aanuhomeb' chirix, sa' xyiib'ankil jo' ajwi' sa' xk'anjelankil li chaq'rab', choq' re lix chaab'ilal ut lix kolb'al rix lix komonil li tenamit.

2 Naqapaab' naq maajun jolomil tenamit naru nawan sa' tuqtuukilal, ka'ajwi' naq nayiib'aman ut nateneb'aman xpaab'ankil li jar

chaq'rab' li te'k'ehoq re li junjung chi winq li wankilal chixb'aanunkil chi "ach'ab'amb'il jo' chanru li ^breek'ob'aal xch'ool, li wankilal chireechaninkil ut chixk'anjelankil li k'a'ru re, ut lix 'kolb'al rix lix yu'am.

3 Naqapaab' naq sa' chixjunileb' li jolomil tenamit tento te'wanq lix "taql ut lix k'anjanel li poopol re xk'anjelankil lix chaq'rab'il a'an; ut naq eb' li ani te'k'anjelanq re li chaq'rab' sa' juntaq'etalil ut sa' tiikilal tento te'sik'e'q ut te'xaqab'aaq xwankil xb'aan lix yaab' xkux li tenamit wi b'eresinb'il xb'aan li raatin li tenamit, malaj xb'aan li rajom laj awa'b'ejinel.

4 Naqapaab' naq li paab'aal k'ojob'amb'il xb'aan li Dios, ut naq eb' li winq wankeb' chi teneb'amb'il chiru a'an, ut ka'ajwi' chiru a'an, sa' xk'anjelankil, wi lix na'leb'eb' chirix li paab'aal ink'a' naxk'a-meb' chixk'osb'al ru lix k'ulub'eb'

134 1a Tz. ut S. 98:4-7;
R. li P. 1:12.
b K'UTUL RAQAL:
Teneb'aak,

teneb'amb'il.
2a K'UTUL RAQAL: Xtaql
ch'oolej.
b K'UTUL RAQAL:

Reek'ob'aal xch'ool.
c Tz. ut S. 42:18-19.
3a Tz. ut S. 98:8-10.

ut li rach'ab'ankileb' li jun ch'ol chik, a'ut ink'a' naqapaab' naq ju-naq chaq'rab' reheb' li winq wan xwankil chi ok sa' xyeeb'al chanru taa'uxq li "paab'ank re xb'ak'b'al lix ch'ooleb' li winq, chi moko naru chixteneb'ankil chan ru taa'uxq li loq'onink xb'aan li tenamit malaj xb'aan li junjunq; naq laj k'an-jenel re poopol tento tixram ru li maak a'b'anan maajo'q'e tixmin ru li ch'oolej; naq tixk'e sa' tojb'a-maak li ani wan xmaak, a'ut maajo'q'e tixram li rach'ab'ankil li aamej.

5 Naqapaab' naq chixjunileb' li winq teneb'انب'ileb' chixxaqab'ankil xwankil ut chixpaab'ankil lix jolomil li tenamit li wankeb' wi', wi kolb'ileb' rix xb'aan lix chaq'rab' li jolomil tenamit a'an sa' xwankil li k'aru xk'ulub'eb', li ak reheb' ut li ink'a' naru xmaq'b'al chiruheb'; ut naq li isink-ib' ut li "po'resink ch'oolej moko xk'ulub' ta choq' re li junjunq chi aj tenamit li kolb'il rix chi jo'kan, ut tento taak'ee-manq tojb'a-maak xb'aan a'an; ut naq chixjunileb' li jolomil tenamit neke'ru chixyiib'ankil li jar chaq'rab' li nak'oxlaman naq tixxaqab' chi us lix chaab'ilal li tenamit; a'ut rik'in a'an tento ajwi' te'xk'uula xloq'al li ach'ab'انب'il ch'oolej.

6 Naqapaab' naq li junjunq chi winq tento taanimaq ru sa' li ro-piis, eb' laj taqlanel ut laj k'anjenel re poopol jo' chanru xwankileb', rik'in naq k'ojob'انب'ileb' re xkol-b'aleb' rix li maak'a'eb' xmaak ut

xk'eeb'al tojb'a-maak sa' xb'eeneb' li wankeb' xmaak; ut naq chixjunileb' li winq tento raj te'roxloq'i ut te'xk'e xloq'al li "chaq'rab', xb'aan naq wi ta maak'a' a'an, taawanq raj li poqlenk ut li nimla xiw ruuchil li tuqtuukilal ut li sahil wank; rik'in naq lix chaq'rab'eb' li winq k'ojob'انب'ileb' re ajwi' xtusub'ankil li k'aru ajb'il xb'aan li junjunq ut xb'aaneb' li tenamit, xb'aan li jun winq chiru li jun chik; ut lix chaq'rab' li Dios k'eeb'il chaq sa' choxa, re xteneb'ankil li na'ajman sa' li k'aru re li musiq'ej, choq' re li paab'aal ut li loq'onink, ut xkab'ichal a'in taawanq chi sumenb'il xb'aan li winq chiru laj yo'ob'tesihom re.

7 Naqapaab' naq eb' laj jolominel, eb' li tenamit, ut eb' li jolomil tenamit ak xk'ulub'eb', ut teneb'انب'il sa' xb'eeneb', xyiib'ankil li chaq'rab' re xkolb'al rix chixjunileb' li ani wankeb' sa' li tenamit re taaruq te'xk'anjela chi moko minb'il ta ru li k'aru paab'انب'il xb'aaneb'; a'b'anan ink'a' naqapaab' naq xk'ulub' naq te'xmaq' li usilal a'in chiru li ani wankeb' sa' li tenamit, chi moko chixramb'aleb' ru sa' li k'aru neke'xk'oxla, wi ilb'il ut oxloq'inb'il li chaq'rab', ut wi sa' lix k'oxlahomeb' chirix li paab'aal ink'a' neke'xk'e chi uxman li isink-ib', malaj li takchi'ink-ib' sa' muqmu.

8 Naqapaab' naq wi nab'aanuman li maak tento "taak'ee-manq tojb'a-maak jo' chanru li maak li

4a Alma 21:21-22;
R. li P. 1:11. K'UTUL
RAQAL: Loq'onink.

5a R. li P. 1:12.
K'UTUL RAQAL:
Po'resink ch'oolej.

6a Tz. ut S. 58:21; 88:34.
8a Alma 30:7-11;
Tz. ut S. 42:84-87.

xb'aanuman; naq rik'in li kam-sink, li pleetink tenamit, li maq'ok, li elq'ak, ut xq'etb'al lix tuqtuukilal li tenamit, chi yalaq chanru, tento naq k'eeb'ilaq tojb'a-maak a' yaal jo' chanru lix maa'usilal a'an, ut a' yaal jo' naxwaklesi li ink'a' us sa' xyan-qeb' li winq, xb'aan lix chaq'rab' li jolomil tenamit a'an b'ar xb'aanuman wi' li maak; ut re naq taawanq xtuqtuukilal ut xyaalalil li tenamit, tento raj naq chixjunileb' li winq te'chalq chi ub'ej ut te'xb'aanu li naru chiruheb' sa' xk'amb'al li ani neke'q'etok re li chaab'il chaq'rab' sa' li tojb'a-maak.

9 Ink'a' naqapaab' naq tiik naq taajunajimanq lix wankilal li paa-b'aal rik'in lix jolomil li tenamit, sa' li nawaklesiman wi' li jun ch'utam chi paab'aal ut narame' ru li jun chik sa' li k'aru re li musiq'ej li kanab'anb'il chixb'aanunkil, ut ramb'il lix k'ulub' raj li junjunq reheb' lix komon, jo' aj tenamit.

10 Naqapaab' naq chixjunileb' li jar ch'utam chi paab'aal neke'ru chixq'usb'aleb' lix komoneb' xb'aan li k'aru moko tuqtu ta neke'x-b'aanu, jo' chanru lix chaq'rab'il ut li k'aru teneb'anb'il sa' li jar ch'utam a'an; wi li q'usuk a'an taawanq chirix lix wanjikeb' ut lix wankileb' choq' komon; a'b'anan ink'a' naqapaab' naq junaq ch'utam chi paab'aal wan xwankil chi jitok reheb' li winq re risinkil chiruheb' li k'aru reheb' malaj lix yu'ameb', re xmaq'b'al chiruheb' li k'aru re li ruchich'och' a'in, chi moko re

xk'eeb'al xrahil li yu'amej malaj li cha'alej reheb', chi moko re xk'eeb'al yalaq k'aru chi rahob'tesink re li tzejwalej sa' xb'eeneb'. Ka'ajwi' neke'ru "chirisinkileb' chaq sa' lix ch'utameb', ut xramb'al li komonil chiruheb'.

11 Naqapaab' naq eb' li winq tento te'sik'oq rik'in lix chaq'rab'il li poopol re taak'eemanq reeqaj li maak ut li rahilal neke'xk'ul, naq rahob'tesinb'il anihaq, malaj naq ramb'il lix k'ulub' chirix li k'aru re, malaj li k'aru yeeb'il chirix, wi wan li chaq'rab' li nakolok rix a'an; a'ut naqapaab' naq chixjunileb' li winq k'eeb'il xtiikilaleb' sa' xkolb'al rib'eb', ut li ani raab'il xb'aaneb', li k'aru reheb', ut li jolomil tenamit, chiru li pleetik ut li rahob'tesink li moko jo' ta li chaq'rab' xb'aan yalaq ani sa' li hoonal naq ajb'il ru, wi ink'a' naru sa' junpaat sik'ok rik'in li chaq'rab' re taa'uxq li eeqajunk.

12 Naqapaab' naq tiik ru "xjultikankil li evangelio chiruheb' li tenamit sa' li ruchich'och', ut xtijb'aleb' li tiikeb' xch'ool naq te'xkol rib' chiru li po'jenaq sa' li ruchich'och'; a'b'anan ink'a' naqapaab' naq tiik xb'aanunkil k'aruhaq rik'ineb' li loq'b'il moos, chi moko xjultikankil li evangelio chiruheb' chi moko xkub'sinkileb' xha' chi ink'a' ajb'il ut patz'b'il xb'aaneb' laj eechal reheb', chi moko raatinankileb' malaj xk'eeb'aleb' xna'leb' chi yal ta ka'ch'in re naq moko sa ta te'reek'a chirix lix wanjikeb' sa' li yu'am a'in,

rik'in li taaruuq wi' chi rahob'tesiik xyu'ameb' li winq; naqapaab' naq xb'aanunkil a'in moko naxk'am ta rib' rik'in li chaq'rab' ut moko tiik

ta ru, ut naru naxrahob'tesi li tuq-tuukilal wan wi' yalaq jolomil tenamit li nakanab'ank reheb' li winq chi wank sa' li loq'b'il moosil.

TASAL 135

Resil lix kamik laj Jose Smith li Profeet ut li ras, aj Hyrum Smith li yuwa'b'e-jil aj k'anjel, sa' Carthage, Illinois, 27 Junio, 1844 (History of the Church, 6:629-631). Li hu a'in tz'uub'amb'il chaq xb'aan li Elder John Taylor, xkomoneb' lix Ch'utameb' li Kab'laju, li ki'ilok re li kik'ulman.

1-2, *Laj Jose ut laj Hyrum neke'kam-siik sa' xk'ab'a' xpaab'aaleb' sa' li tz'a-lam re Carthage*; 3, *Nach'olob'aman resil lix nimal xwankil li Profeet*; 4-7, *lix kik'eleb' li maak'a' xmaak naxch'olob' xyaalal naq li k'anjel tz'aqal yaal ut re li Dios.*

RE xtz'apb'al chaq ru li yaal ch'o-lob'amb'il sa' li hu a'in ut sa' lix Hu laj Mormon, naqaye resil lix "kamik laj ^bJose Smith li Profeet, ut laj Hyrum Smith li Yuwa'b'e-jil aj k'anjel. Ke'puub'aak sa' li 'tz'a-lam re Carthage, sa' li 27 xb'e li po Junio, 1844, sa' oob' hoonal tana' ewu, xb'aan jun tuub' chi winq wankeb' xpuub'—b'onb'ileb' chi q'eq—maare 150 malaj 200 raj-lankileb'. Laj ^dHyrum kipuub'aak xb'een wa ut kit'ane' chi tuqtu xch'ool, yoo chixyeeb'al: *Laa'in jun winq kamenaq!* Laj Jose kipisk'ok chaq chiru li rilob'aal li kab'l, ut sa' xyalb'al kikam chi puub'amb'il,

naq yoo chixyeeb'al: *At Qaawa' lin Dios! Xkab'ichaleb' ke'puub'aak chirix naq kamenaqeb', chi q'axal xik'ob'aal, ut xkab'ichaleb' ke'xk'ul kaahib' lix naq' puub'.*

2 Ka'ajwi' laj "John Taylor ut laj Willard Richards, wiib' xkomoneb' li Kab'laju, ke'wan sa' li kab'l sa' li hoonal a'an; li jun kirahob'tesiik chi q'axal xuwajel rik'in kaahib' lix naq' puub', a'ut ak x'usa chik; li jun chik, xb'aan lix chaab'ilal li Dios chi osob'tesink, kixkol rib' chi maak'a' yal ta jun xk'ob'olaq li raq'.

3 Laj Jose Smith, li "Profeet, ut aj ^bl'ol na'leb' re li Qaawa', q'axal wi-chik kixb'aanu choq' re lix kolb'a-leb' li winq sa' li ruchich'och' a'in, chiru yalaq ani chik chi winq li wanjenaq jun sutaq chi sa', ka'aj-wi' li Jesus naq'axok re. Chiru yal xnumik junmay chihab', a'an xk'e chi k'utmank lix Hu laj Mormon, li kixjaltesi ru rik'in lix maatan ut lix wankilal li Dios, ut xwan

135 1a Tz. ut S. 5:22; 6:30.

K'UTUL RAQAL:

Kamsinb'il sa'

xk'ab'a' xpaab'aal.

b K'UTUL RAQAL:

Smith, Jose, alalb'ej.

c K'UTUL RAQAL:

Tz'alam re Carthage
(E.U.A.).

d K'UTUL RAQAL:

Smith, Hyrum.

2a K'UTUL RAQAL:

Taylor, John.

3a K'UTUL RAQAL:

Profeet.

b K'UTUL RAQAL: Aj ilol
na'leb'.

choq' k'anjeleb'aal re xpuktesin-kil sa' wiib' li ninqi ch'och'; xtaqla lix 'tz'aqalil li evangelio li junelik nakana, li wan chi sa', toj sa' xkaa-jachalil li ruchich'och'; xk'e chi k'ut-mank li k'utb'esinb'il na'leb' ut li taqlahom li wankeb' sa' li hu a'in re Tzol'leb' ut Sumwank, ut naab'al chik li chaab'il hu ut na'leb' choq' re lix chaab'ilaleb' li ralal xk'ajoleb' li winq; xch'utub' k'iila mil reheb' laj Santil Paab'anel sa' Roso'jikeb' li Kutan, xk'ojob' jun xnimal ru ^dtena-mit, ut xkanab' jun nawb'il esil ut jun k'ab'a'ej li ink'a' naru chi kam-simank. Xnimal ru naq kiwan sa' xyu'am, ut xnimal ru naq kikam sa' rilob'aal li Dios ut eb' lix tena-mit; ut jo' lix k'ihaleb' li yulb'ileb' xb'aan li Qaawa' sa' najter kutan, a'an xtz'ap chaq lix taqlanb'il k'an-jel ut lix b'aanuhom rik'in tz'aqal lix 'kik'el; ut jo'kan ajwi' kixb'aanu laj Hyrum li ras. Sa' xyu'ameb' moko jachjookeb' ta, ut sa' xkamikeb' in-k'a' ke'jache' ru.

4 Naq laj Jose xko'o Carthage re xq'axtesinkil rib' chiru li k'a'ru pak'b'il naq teneb'anb'il xb'aan li chaq'rab', wiib' oxib' kutan ma na-kamsiik, kixye: "Xik we chanchan jun saaj "karneer sa' li kamsiik; a'b'anan tuqtu li waam chanchan jun eq'la re saq'ehil. Wan li ree-k'ob'aal inch'ool chi maak'a' xmaak chiru li Dios, ut chiru chixjunileb' li winq. TINKAMQ CHI MAA-KA' INMAAK, UT TOJ TAAYEEMANQ

CHIWIW—KIKAMSIK YAL RIK'IN KA-QALIL CH'OOLEJ."—Sa' li eq'la ajwi' a'an, chirix naq laj Hyrum kixkaw-resi rib' chi xik—ma taayeemanq toj sa' li kamsiik? yaal, xb'aan naq jo'kan kiwan—kiril li aatin a'in, nach' rik'in xraqik li xkab'laju ch'ol re Eter, sa' lix Hu laj Mormon, ut kixb'as ru li jun perel sa' xb'een:

5 Ut kik'ulman naq kintijok chiru li Qaawa' re tixk'e usilal reheb' laj Gentil, re naq taawang li rahok rik'ineb'. Ut kik'ulman naq li Qaawa' kixye we: Wi eb' a'an maak'a' li rahok rik'ineb', maak'a' taawaj wi'; laa'at tiikat chaq chi paab'ank; jo'kan ut, "taach'ajob'-resiiq laa waq'. Ut rik'in naq kawil xq'unal aametz'ew, taak'ehe'q xkawilal aametz'ew, toj reetal tatk'ojlaaq sa' li na'ajej kinkawresi sa'eb' li ro-choch lin Yuwa'. Ut anajwan laa'in ... ninchaq'rab'iheb' laj Gentil; relik chi yaal, ut jo'kaneb' ajwi' li was wii-tz'in li nekeb'inra, toj reetal naq taqa-k'ul qib' chiru lix ^braqleb'aal aatin li Kristo, b'ar wi' te'xnaw chixjunileb' li winq naq moko tz'ajninb'il ta li waq' rik'in eekik'el. Kamenaqeb' chik laj 'ch'olob'anel, ut wan chik xwankil li esil ch'olob'anb'il xb'aaneb'.

6 Laj Hyrum Smith kixb'aanu kaahib' roxk'aal chihab' sa' Feb-rero, 1844, ut laj Jose Smith kix-b'aanu waqxaqib' xka'k'aal sa' Diciembre, 1843; ut chalen anaj-wan lix k'ab'a'eb' a'an te'k'ehe'q sa' ajl sa' xyanqeb' li ani kamsin-b'ileb' choq' re li paab'aal; ut li

3c Tz. ut S. 35:17; 42:12.
K'UTUL RAQAL:
Xk'ojob'ankil
wi'chik li evangelio.

d K'UTUL RAQAL: Nau-
voo, Illinois (E.U.A.).
e Heb. 9:16-17;
Tz. ut S. 136:39.

4a Isa. 53:7.
5a Tz. ut S. 88:74-75.
b Eter 12:36-38.
c Heb. 9:16-17.

ani sa' yalaq tenamit li taa'iloq ru lix Hu laj Mormon ut li hu a'in re Tzol'leb' ut Sumwank re li iglees, taajultikamanq re naq ki'aje' xhoyb'al li kik'elej q'axal chaab'il sa' li jun cient chihab' a'in re taak'ehe'q chi k'utmank re xkolb'al jun ruchich'och' li sachb'il ru; ut naq wi jun li xam naru chixk'atb'al li ruq' jun "rax che' choq' re lix loq'al li Dios, k'a'jo' wi'chik naq tixk'ateb' chaq li chaqi che' re xch'ajob're-sinkil ru li awimq chiru li po'e'k. Eb' a'an ke'yo'la choq' re li loq'alil, ke'kam choq' re li loq'alil, ut li loq'alil a'anaq lix q'ajkamunkileb' re junelik. Chiru jar q'ehil li kutan te'numsimanq lix k'ab'a'eb' reheb' li alal k'ajolb'ej'jo' lemtz' q'ol choq' reheb' li ani santob'resinb'ileb'.

7 Maajun maak ke'xb'aanu chaq, jo' kik'utman xyaalal chi kok' aj xsa' junxil, ut ka'ajwi' ke'tz'ape' sa' tz'alam xb'aan li muqmuukil takchi'ink-ib' xb'aaneb' laj pleetinel ut li winq aj maak; ut *lix kik'eleb' li maak'a' xmaak* chiru xtz'a-kil li tz'alam aran Carthage a'an jun

nim ruhil tz'apleb' k'eeb'il chiru li "Mormonil" li ink'a' naru chi tz'eq-taanaak xb'aan yalaq k'a'ru chi raqleb'aal aatin sa' li ruchich'och', ut *lix kik'eleb' li maak'a' xmaak* chiru li reetalil li Estado Illinois, chi q'etb'il aatin xb'aan li Estado us ta xaqab' anb'il chaq xb'aan laj jolominel, wan choq' jun xk'utb'al xyaalal li junelikil evangelio li ink'a' naru chixjunil li ruchich'och' chixsachb'al xyaalal; ut *lix kik'eleb' li maak'a' xmaak* chiru li eetalil re ach'ab'aak, ut chiru li magna carta re li tenamit Estados Unidos, wan choq' aj yehol esil chirix lix paa-b'aal li Jesukristo, li taa'EEK'asing re lix ch'ooleb' li winq li maak'a'eb' xb'alaq' sa' xyanqeb' chixjunil li tenamit; ut *lix kik'eleb' li maak'a' xmaak*, rochb'een li kik' maak'a' xmaak re chixjunileb' rub'el li "artal kiril laj Jwan li kamsinb'ileb' chaq sa' xk'ab'a' xpaab'aaleb', taa'elajinq chiru li Qaawa' reheb' li Teepal toj reetal naq taareeqaju li kik' a'an sa' li ruchich'och'. Amen.

TASAL 136

Li raatin ut rajom xch'ool li Qaawa', k'eeb'il rik'in xtz'uumal re li Awa'b'ej Brigham Young sa' Winter Quarters [Muheb'aal re Hab'alq'el], lix teepal Israel, xch'och'eb' laj ral ch'och' Omaha, chire li Nima' Missouri sa' rokeb'aal saq'e, nach' rik'in Council Bluffs, Iowa (Journal History of the Church [Molb'il esilal re li Iglees], 14 Enero 1847).

1–16, *Nach'olob'aman xyaalal chan ru naq tento taak'uub'amanq lix teepal Israel choq' re lix b'eenikeb' sa' xjajal li rokeb'aal li saq'e; 17–27, Eb'*

laj santil paab'anel taqlanb'ileb' chixpaab'ankil k'iila na'leb' re li evangelio; 28–33, Eb' laj santil paab'anel tento te'b'ichanq, te'xajojq, te'tijojq, ut

te'xtzol li chaab'il na'leb'; 34-42, Neke'kamsiik li profheet re naq nimanb'ilaqeb' ru, ut re taak'eh'e'q tojb'a-maak sa' xb'eeneb' laj maak.

LI Raatin ut Rajom xch'ool li Qaawa' chirix lix Teepal Israel sa' lix b'eenikeb' sa' Rokeb'aal li saq'e:

2 Chixjunileb' li tenamit re "Lix Iglees li Jesukristo reheb' laj Santil Paab'anel sa' Roso'jikeb' li Kután, ut eb' li neke'b'eeek rochb'eeneb', che'k'uub'amanq chi teep, rik'in jun li sumwank ut jun li yeechi'ink naq te'xpaab' chixjunil li jar taqlahom ut k'uub'anb'il aatin re li Qaawa' qaDios.

3 Che'k'uub'amanq li jar teep rik'ineb' laj taqlanel sa' xb'een li junq "cient, laj taqlanel sa' xb'een li lajetq roxk'aal, ut laj taqlanel sa' xb'een li lajetq, rik'in jun awa'b'ej ut wiib' lix tenq' aj k'ehol na'leb' sa' xjolomileb', chi b'eresinb'il xb'aa-neb' li Kab'laju chi ^bApostol.

4 A'inaq ut li "qasumwank—naq ^btoob'eeq sa' chixjunil lix 'k'o-job'anb'il k'anjel li Qaawa'.

5 Li junjunq teep che'xtaw choq' reheb' chixjunil li sumal chi b'ooyx, li b'eleb'aal, li k'a'ru taak'an-jelaq reheb', li aq'ej, ut k'a' chik ru na'ajman choq' re lix b'eenikeb', li naru chiruheb'.

6 Naq ak k'uub'anb'ileb' li jar teep, che'xyal xq'e rik'in xnimaleb'

xmetz'ew, re kawresink choq' reheb' li te'kanaaq.

7 Li junjunq teep, rik'ineb' laj taqlanel ut li awa'b'ej sa' xb'eeneb', che'xk'oxla jarub' te'ruuq chi xik sa' xtiklajik li saq'ehil li taachalq; toja' ut naq che'xsik' tz'aqal rajlan-kileb' li winq kaweb' roq ruq' ut xtwomeb' xna'leb', re xk'amb'al li sumal chi b'ooyx, li iyaj, ut li k'an-jeleb'aal re awk, re te'xik choq' aj tehol b'e, re te'xkawresi rawb'al li iyaj sa' xtiklajik li saq'ehil.

8 Li junjunq teep chixkuy xk'ul-b'al xjachb'al chi juntaq'eet, jo' chanru jachb'il ru li k'a'ru reheb', sa' xk'amb'aleb' li ^aneb'a, li ^bxmal-ka'an, li 'maak'a'eb' xyuwa', ut lix junkab'aleb' li ani xikenaqeb' sa' li teep aj pleet, re naq lix yaab'eb' li xmalka'an ut li maak'a'eb' xyuwa' ink'a' taataq'e'q sa' xxik li Qaawa' re xjitb'al li tenamit a'in.

9 Li junjunq teep chixkawresiheb' li ochoch, ut li ch'och' re rawb'al li iyaj nak'uxman, choq' reheb' li te'kanaaq chi ixej sa' li kutan a'in; ut a'in li rajom xch'ool li Qaawa' chirix lix tenamit.

10 Li junjunq chi winq chiroksi chixjunil lix wankilal ut li k'a'ru re, re xnumsinkil li tenamit a'in toj sa' li na'ajeb' b'ar tixk'ojob' wi' li Qaawa' jun ^aroqechal Sion.

11 Ut wi nekeb'aanu a'in chi saq ru eech'ool, rik'in anchal eetiikilal

136 2a K'UTUL RAQAL: Lix Iglees li Jesukristo reheb' laj Santil Paab'anel sa' Roso'jikeb' li Kután.

3a Exo. 18:21-26.

b K'UTUL RAQAL:

Apostol.

4a K'UTUL RAQAL: Sumwank.

b K'UTUL RAQAL: B'eeek rik'in li Dios.

c K'UTUL RAQAL: K'o-job'anb'il k'anjel.

8a K'UTUL RAQAL: Neb'a.

b K'UTUL RAQAL: Xmal-ka'an.

c Stgo. 1:27; 3 Ne. 24:5.

10a K'UTUL RAQAL: Oqech, roqechal.

chi paab'ank, "tex'osob'tesiiq; tex'osob'tesiiq sa' lee ketomq, ut sa' lee teep chi xul, ut sa' lee ch'och', ut sa' lee rochoch, ut sa' lee junkab'al.

12 Eb' lin moos aj Ezra T. Benson ut aj Erastus Snow che'xk'uub' jun teep.

13 Ut eb' lin moos aj Orson Pratt ut aj Wilford Woodruff che'xk'uub' jun teep.

14 Jo'kan ajwi', eb' lin moos aj Amasa Lyman ut aj George A. Smith che'xk'uub' jun teep.

15 Ut che'xxaqab'eb' li awa'b'ej, ut eb' laj taqlanel sa' xb'een li junq cient, ut li lajetq roxk'aal, ut li lajetq.

16 Ut eb' lin moos li xaqab'an-b'ileb' che'xik ut che'xk'ut a'in, li rajom inch'ool, chiruheb' laj santil paab'anel, re naq kawresinb'ilaqeb' chi xik sa' jun li ch'och' re tuqtuukilal.

17 Chapomaq lee b'e, ut cheb'aanu jo' chanru li kinye eere, ut mee-xuwa ru li xik' neke'ilok eere; xb'aan naq maak'a'aqeb' xwankil chixramb'al lin k'anjel.

18 Sion "taatoje'q rix sa' li kutan k'oxlanb'il inb'aan.

19 Ut wi junaq winq naxsik' xwaklesinkil rib' xjunes, ut ink'a'

naxsik' li "na'leb' nink'e, maak'a'aq xwankilal, ut k'utb'esinb'ilaq lix majelal xna'leb'.

20 Chexsik'oq; ut "chepaab' chixjunil li aatin nekexaqab' cherib'il eerib'; ut b'maara ru li k'a'ru re laa was aawiitz'in.

21 "Ramomaq eerib' chiru li ink'a' us sa' xyeeb'al xk'ab'a' li Qaawa' chi maak'a' xyaalal, xb'aan naq laa'in li Qaawa' lee Dios, lix b'Dios ajwi' eb' lee yuwa', lix Dios laj Abraham ut laj Isaak ut laj Jakob.

22 "Laa'in li kink'amokeb' xb'e li ralal xk'ajol laj Israel chi elk chaq sa' li ch'och' Egipto; ut ye'b'il li wuq' sa' roso'jikeb' li kutan, re b'xkolb'al lin tenamit Israel.

23 Kanab'omaq "wech'ok li jun rik'in li jun chik, kanab'omaq b'maa'usilank li jun re li jun chik.

24 Kanab'omaq li "kalaak, ut lee raatin b'chixwaklesi eeraam cherib'il eerib'.

25 Wi nakatto'nink rik'in laa was aawiitz'in, taak'e wi'chik li k'a'ru "xato'ni; ut wi ink'a' nakatru chixtojb'al, tikto tatxik ut taaye re laa was aawiitz'in, maare anchal tatxjit.

26 Wi nakataw k'a'ru "xsach chiru laa was aawiitz'in, tatsik'oq chi

11a Deut. 28:1-14.

K'UTUL RAQAL:
Osob'tesink,
osob'tesinb'il,
rosob'tesinkil.

18a Tz. ut S. 100:13.

19a K'UTUL RAQAL: Na'-
leb' k'eeb'il.

20a K'UTUL RAQAL:
Xmaak'a'il li b'alaq'.

b K'UTUL RAQAL:
Rahok-u.

21a K'UTUL RAQAL: Yib'
ruhil aatin.

b Exo. 3:6; 1 Ne. 19:10.

22a Exo. 13:18;
Jer. 2:5-7; 1 Ne. 5:15;
Alma 36:28.

K'UTUL RAQAL:
Jehova.

b Jer. 30:10;
Esek. 20:33-34;
Tz. ut S. 38:33.

23a 3 Ne. 11:29-30.

K'UTUL RAQAL:
Wech'ok-ib'.

b Tz. ut S. 20:54.

K'UTUL RAQAL:
Maa'usilank.

24a K'UTUL RAQAL: Aatin
re Chaab'il Na'leb'.

b Tz. ut S. 108:7.

25a Sal. 37:21; Mos. 4:28.
K'UTUL RAQAL: K'as;
Xmaak'a'il li b'alaq'.

26a Lev. 6:4; Deut. 22:3.

yalb'il aaq'e toj reetal taaq'aaxtesi wi'chik re.

27 "Yalb'ilaq aaq'e sa' xk'uulan-kil li k'aru aawe, re naq laa'aqat chaab'il ^bmertoom, xb'aan naq a'an li maatan siib'il aawe xb'aan li Qaawa' laa Dios, ut laa'at lix mertoom.

28 Wi sa aach'ool, nima ru li Qaawa' rik'in "b'ichank, rik'in wajb'ak, rik'in xajok, ut rik'in jun ^btij re niman loq'al ut re 'b'antioxink.

29 Wi "ra aach'ool, patz' xk'ab'a' li Qaawa' laa Dios rik'in tz'aamank, re naq ^btaasaho'q lee raam.

30 Maaxuwa ruheb' li xik' neke'ilok aawe, xb'aan naq eb' a'an wankeb' sa' wuq' ut laa'in tinb'aanu li nasaho' wi' inch'ool rik'ineb'.

31 Eb' lin tenamit tento "te'yale'q rix sa' chixjunil li k'aaq re ru, re naq kawresinb'ilaqeb' chixk'ulb'al li ^bloq'alil li wan wik'in choq' reheb', a'an xloq'al ajwi' Sion; ut ani ink'a' nakuyuk re li 'q'use'k moko k'ulub'ej ta choq' re lin awa'b'eijhom.

32 Li ani maak'a' xnawom chixtzol li "chaab'il na'leb', rik'in ^bxtuulanob'resinkil rib' ut xpatz'b'al xk'ab'a' li Qaawa' lix Dios, re naq

taateemanq xnaq' ru re taa'iloq, ut taateemanq lix xik re taa'ab'inq;

33 Xb'aan naq lin "Musiq' taqlanb'il sa' li ruchich'och' re xkutanob'resinkil li tuulaneb' xch'ool ut li kub'enaqeb' li raam, ut re xjittb'aleb' li moko useb' ta.

34 Eb' lee ras eeriitz'in xexxtz'eqtaanaheb' laa'ex ut li yaal ch'olob'انب'il eeb'aan, a'eb' ajwi' li nimla tenamit li "x'alinasink chaq eere;

35 Ut anajwan chalk re xkutankil lix nimal lix rahilaleb', xkutankil ajwi' li rahil ch'oolejil, chanchan jun ixq li yoo chi alank; ut nimaq xrahileb' xch'ool wi ink'a' neke'xjal xk'a'uxl sa' junpaat, relik chi yaal, q'axal sa' junpaat.

36 Xb'aan naq ke'xkamsiheb' li profheet, ut eb' li taqlanb'ileb' chaq rik'ineb'; ut ke'xhoy li kik'elej li maak'a' xmaak, li nayaab'ak chaq chi ch'och' chixjittb'aleb'.

37 Jo'kan ut, misach eech'ool rik'in li k'aaq re ru a'in, xb'aan naq maji' "saq eeru; maji' nekexruhan chixkuyb'al inloq'al; a'b'anan teeril ajwi' wi tiikex chixpaab'ankil chixjunil li waatin li ^bkink'e eere, chalen chaq xkutankil laj Adan toj reetal laj Abraham, chalen chaq laj

27a K'UTUL RAQAL: Yalok q'e.

b K'UTUL RAQAL: Mertoom, mertoomil.

28a K'UTUL RAQAL: B'ichank.

b K'UTUL RAQAL: Tijok.

c 2 Kro. 5:13; Tz. ut S. 59:15-16.

K'UTUL RAQAL: B'antiox, b'antioxink.

29a 2 Sam. 22:7.

b K'UTUL RAQAL: Sahil ch'oolejil.

31a Tz. ut S. 101:4.

K'UTUL RAQAL: Ch'a'ajkilal.

b Rom. 8:18;

Tz. ut S. 58:3-4.

K'UTUL RAQAL:

Loq'alil.

c K'UTUL RAQAL: Q'usuk, xq'usb'al.

32a K'UTUL RAQAL:

Chaab'il na'leb'eijl.

b K'UTUL RAQAL: Tuulan xch'ool.

33a K'UTUL RAQAL: Santil Musiq'ej.

34a K'UTUL RAQAL:

Rahob'tesiik xb'aan xpaab'aal.

37a K'UTUL RAQAL: Saq ru, xsaqal ru.

b Hel. 8:18.

Abraham toj reetal laj Moises, chalen chaq laj Moises toj reetal li Jesus ut eb' lix apostol, ut chalen chaq li Jesus ut eb' lix apostol toj reetal laj Jose Smith, li kinb'oq chaq rik'ineb' lin 'anjel, lin moos aj k'anjelanel, ut rik'in tz'aqal lix yaab' inkux chalen chaq sa' choxa, re xk'eeb'al chi k'utmank lin k'anjel.

38 Ut a' k'ojlajik a'an kixk'e, ut tiik chaq chi paab'ank; ut kinxok wik'in.

39 Naab'al ke'sach xch'ooleb' xb'aan xkamik; a'b'anan ki'ajman ru naq "tixtz'ap chaq rik'in lix ^bkik'el li 'yaal kixch'olob', re naq nimanb'ilaq ru a'an ut re

taak'ehe'q tojb'a-maak sa' xb'ee-neb' laj maak.

40 Ma ink'a' kexinkol chiruheb' li "xik' neke'ilok eere, ka'ajwi' naq kinkanab' jun xk'utb'al xyaalal ink'ab'a'?

41 Anajwan ut, chex'ab'inq ex tenamit re lin "iglees, ut ex xb'eenil, ab'inqex sa' komonil, ak xek'ul lin ^bawa'b'ejihom.

42 Yalb'ilaq eeq'e sa' xpaab'ankil chixjunil lin taqlahom, maare anchal taachalq li raqb'a-aatin sa' eeb'een, ut taalajq eepaab'aal, ut eb' li xik' neke'ilok eere te'numtaaq sa' eeb'een. Chi jo'kan maak'a' chik anajwan. Amen ut Amen.

TASAL 137

Jun k'utb'esinb'il matk' k'eeb'il re laj Jose Smith li Profeet, sa' li santil ochoch sa' Kirtland, Ohio, 21 Enero 1836 (History of the Church, 2:380–381). Kik'eeman naq kik'anjelaman li jar k'ojob'amb'il k'anjel re li tiqib'aak, jo' k'ihal li ak k'utb'esinb'il chaq.

1–6, li Profeet naril laj Alvin li ras sa' li choxahil awa'b'ejihom; 7–9, Nak'utb'esiman li tzol'leb' re li kolb'a-ib' choq' reheb' li kamenaq; 10, Chixjunileb' li kok'al kolb'ileb' sa' li choxahil awa'b'ejihom.

KITEELI li choxa sa' qab'een, ut kiwil lix ^bchoxahil

awa'b'ejihom li Dios, ut lix loq'al a'an, ma sa' li 'tz'ejwalej malaj chi elenaq sa' li tz'ejwalej ink'a' naru ninye.

2 Kiwil xq'axalil lix chaq'al ru li "okeb'aal li te'ok wi' laj eechnihom re li awa'b'ejihom a'an, li chanchan sutsuukil ^braq' xam;

3 Jo'kan ajwi' lix "k'ojarib'aal li

37c Apok. 14:6;
Tz. ut S. 110:11–16;
128:19–21;
JS—R 1:30–47.

39a Mos. 17:20;
Tz. ut S. 135:3.

b K'UTUL RAQAL:
Kamsinb'il sa'
xk'ab'a' xpaab'aal.

c K'UTUL RAQAL:
Xk'utb'al xyaalal;

Xnawom qach'ool;
Yaal ch'olob'amb'il.

40a Exo. 23:22;
Tz. ut S. 8:4; 105:15.

41a K'UTUL RAQAL: Iglees
li Jesukristo (lix).

b Dan. 7:27.

137 1a Hech. 7:55–56;
1 Ne. 1:8;
Hel. 5:45–49;
JS—R 1:43.

b K'UTUL RAQAL:
Choxahil loq'alil.

c 2 Kor. 12:2–4;
1 Ne. 11:1; Moiss. 1:11.

2a 2 Ne. 9:41; 31:17.

b Exo. 24:17;
Isa. 33:14–15;
Hel. 5:23;
Tz. ut S. 130:7.

3a Isa. 6:1;
Esek. 1:26–28.

Dios li naxamnax, li k'ojk'o wi' li ^bYuwa'b'ej ut li ^cK'ajolb'ej.

4 Kiwil xch'ina-usal li b'e sa' li awa'b'ejihom a'an, li chanchan tz'a-kanb'il rik'in tz'aqal ch'iich' a'oor.

5 Kiwil li qayuwá' aj ^aAdan ut laj ^bAbraham; ut lin ^cyuwa' ut lin ^dna', laj ^eAlvin li was, li ak najter chaq xwarjik;

6 Ut kisach inch'ool rilb'al chan ru naq kixtaw chaq jun ^areechanihom sa' li awa'b'ejihom a'an, rik'in naq a'an ki'el chaq sa' li yu'am a'in rub'elaj naq li Qaawa' kixk'e li ruq' re xch'utub'ankil ^bxkab' sut Israel, ut ink'a' ^ckikub'e chaq xha' choq' re li risinkil li maak.

7 Jo'ka'in kichal lix ^ayaab' xkux li Qaawa' wik'in, kixye: Chixjunileb' li ke'kam chi ^bmaak'a' xnawomeb'

chirix li evangelio a'in, li ke'xk'ul raj wi ta kanab'anb'ileb' chi kanaak, te'wanq choq' ^aajeechanihom re lix ^dchoxahil awa'b'ejihom li Dios;

8 Jo'kan ajwi' chixjunileb' li te'-kamq chalen anajwan chi maa-k'a'eb' xnwom chirix, li ^ake'xk'ul raj chi anchaleb' xch'ool, te'wanq choq' ^aajeechanihom re li awa'b'e-jihom a'an.

9 Xb'aan naq laa'in, li Qaawa', ^atinraqoq aatin chirix chixjunileb' li winqjo' chanru lix ^bk'anjeleb', jo' chanru li ^crajomeb' lix ch'ool.

10 Ut kink'e ajwi' reetal naq chixjunileb' li kok'al li neke'kam chi maji' neke'tz'aqlok ^axchihab' re te'ruuq chi teneb'aak, ^bkolb'ileb' sa' li choxahil awa'b'ejihom re choxa.

TASAL 138

Jun k'utb'esinb'il matk' k'eeb'il re li Awa'b'ej Joseph F. Smith sa' Lago Salado, Utah, sa' 3 Octubre 1918. Naq kich'olob'an aatin re xtikib'ankil li Jolomil Ch'utub'aj-ib' 89 re waqib' po re li Iglees, sa' 4 Octubre 1918, li Awa'b'ej Smith kixch'olob' naq kixk'ul chaq junjunq li aatin rik'in li Dios chiruheb' li po toj xe'nume'. Jun reheb' a'in, chirix lix wulajik li Kolonel rik'ineb' lix

3b K'UTUL RAQAL: Dios, Roxichal li Dios—Li Dios Yuwa'b'ej.

c K'UTUL RAQAL: Dios, Roxichal li Dios—Li Dios K'ajolb'ej.

4a Apok. 21:21; Tz. ut S. 110:2.

5a K'UTUL RAQAL: Adan.

b Tz. ut S. 132:29.

K'UTUL RAQAL:

Abraham.

c Tz. ut S. 124:19.

K'UTUL RAQAL: Smith, Jose, yuwa'b'ej.

d K'UTUL RAQAL: Smith, Lucy Mack.

e JS—R 1:4.

6a K'UTUL RAQAL: Kolb'a-

ib' choq' reheb' li kamenaq.

b Isa. 11:11;

1 Ne. 22:10-12; Jak. 6:2.

K'UTUL RAQAL: Israel—Lix ch'utub'ankil Israel.

c Jwan 3:3-5;

2 Ne. 9:23;

Eter 4:18-19;

Tz. ut S. 76:50-52; 84:74.

K'UTUL RAQAL: Kub'iha', kub'sink ha'.

7a Hel. 5:30.

K'UTUL RAQAL: K'utb'esink, k'utb'esinb'il na'leb'.

b JJS, 1 Pe. 4:6;

2 Ne. 9:25-26;

Mos. 15:24.

c Tz. ut S. 76:50-70.

d K'UTUL RAQAL: Choxahil loq'alil.

8a Alma 18:32;

Tz. ut S. 6:16.

9a Apok. 20:12-13.

K'UTUL RAQAL: Raqb'a-aatin sa' roso'jik.

b K'UTUL RAQAL: K'anjel.

c Tz. ut S. 64:34.

K'UTUL RAQAL:

Ch'oolej.

10a K'UTUL RAQAL: Teneb'aak, teneb'anb'il.

b K'UTUL RAQAL:

Kolb'a-ib'—Kolb'a-ib' reheb' li kok'al.

musiq'eb' li kamenaq naq lix tib'el toj wan sa' li muqleb'aal kamenaq, li Awa'b'ej Smith kixk'ul chi wulajaq a'an. Kitz'iib'aman li aatin ka'ajwi' xraqe' li ch'utub'aj-ib'. Sa' 31 Octubre 1918, kik'utman chiruheb' li tenq' aj k'ehol na'leb' re li Xb'eenil Awa'b'ejil, lix Ch'utameb' li Kab'laju, ut li Yuwa'b'ejil aj K'anjel, ut kik'ulub'aak sa' junajil xb'aaneb'.

1-10, Li Awa'b'ej Joseph F. Smith nax-tz'il rix sa' xch'ool lix tz'iib'ahom laj Pedro ut lix wulajik li Qaawa' sa' li ruchich'och' reheb' li musiq'ej; 11-24, Li Awa'b'ej Smith narileb' li kamenaq tiikeb' xch'ool chi ch'utub'anb'il sa' li hilob'aal na'ajej, ut lix k'anjel li Kristo sa' xyanqeb'; 25-37, Naril chanru naq kik'uub'aman xjultikankil li evangelio sa' xyanqeb' li musiq'ej; 38-52, Naril laj Adan, li xEva, ut naab'al chik reheb' li santil profeet sa' li ruchich'och' reheb' li musiq'ej, li ke'ril lix wanjikeb' jo' musiq'ej rub'elaj lix waklijikeb' chi yo'yo jo' jun moosil; 53-60, Eb' li tiikeb' xch'ool sa' li kutan a'in toj neke'-kana chi k'anjelak sa' li ruchich'och' reheb' li musiq'ej.

SA' li oxib' xb'e li po Octubre, sa' li chihab' jun mil b'eleb' cient ut waqxaqlaju, kinwan sa' lin warib'aal "chixtz'ilb'al rix sa' inch'ool eb' li loq'laj hu;

2 Ut chixk'oxlankil chirix li xnimal ru mayej re "xtojb'al rix li maak li b'aanunb'il chaq xb'aan li Ralal li Dios, choq' re ^bxtojb'al rix li ruchich'och';

3 Ut li xnimal ru ut sachb'a-

ch'oolejil "rahok k'eeb'il chaq chi k'utb'esimank xb'aan li Yuwa'b'ej ut li K'ajolb'ej sa' lix k'ulunik laj ^bTojol-ix sa' li ruchich'och';

4 Re naq rik'in lix "tojbal rix li maak kixb'aanu, ut rik'in ^bxpaa-b'ankil li jar raqal re li evangelio, te'ruuq chi kole'k li winq.

5 Naq toj yookin chi jo'kan, lin k'a'uxl kisutqi rik'in lix tz'iib'ahom li apostol aj Pedro, reheb' li "najter aj santil paab'anel li jek'in-b'ileb' chaq chi najt chiru ^bPonto, Galacia, Kapadocia, ut jalan chik li na'ajej re Asia, b'ar wi' kijultikaman chaq li evangelio chirix lix kamik li Qaawa' chiru krus.

6 Kinte li Santil Hu ut kiwil li rox ut xkaa ch'ol re li xb'een hu kix-tz'iib'a laj Pedro, ut naq kiwil ru k'a'jo' naq kitoche' inch'ool, chi q'a-xal wi'chik chiru lin k'ulum chaq, rik'in li aatin a'in:

7 "Xb'aan naq li Kristo ajwi' kixk'ul rahilal jun sut choq' reheb' li maak, li tiik xch'ool choq' reheb' li moko tiikeb' ta xch'ool, re taaruq chiqak'amb'al rik'in li Dios, chi kamsinb'il sa' li tz'ejwalej, a'ut k'eeb'il xyu'am xb'aan li Musiq'ej:

138 1a K'UTUL RAQAL: K'ox-lank sa' ch'oolej.

2a Mat. 20:28.

K'UTUL RAQAL: Xtoj-b'al rix li maak.

b K'UTUL RAQAL:

K'uub'anb'il na'leb'

re li tojb'al-ix.

3a Jwan 3:16.

K'UTUL RAQAL:

Rahok.

b K'UTUL RAQAL: Aj

Tojol-ix.

4a R. li P. 1:3.

b Mat. 7:21.

K'UTUL RAQAL:

Ab'ink chiru.

5a A'AN: eb' laj santil paab'anel li ke'wan sa' najter kutan.

b 1 Pe. 1:1.

8 "Rik'in li xko'o ajwi' ut kijultikan aatin chiruheb' li musiq'ej sa' "tz'alam;

9 "Li jun sut ke'wan chaq chi q'e-tok aatin, naq junxil ki'oyb'enin xnajtil lix kuyum li Dios sa' xkutan kil laj Noe, naq yoo xkawre-sinkil li jukub' kab'l, sa' li moko k'ihob' ta ke'kole' wi', yal waqxa-qib' ajwi' li aamej xb'aan li ha.'" (1 Pedro 3:18-20.)

10 "Xb'aan naq choq' re li ajom a'in kijultikaman li evangelio chiruheb' ajwi' li ani kamenaqeb', re naq taaraqmanq aatin chirixeb' jo' chanru li winq sa' li tz'ejwalej, a'ut te'wanq xyu'am jo' chanru li Dios sa' li musiq'ej." (1 Pedro 4:6.)

11 Naq kintz'il rix sa' inch'ool li k'a'aq re ru a'in li "tz'iib'amb'il, ^bki-teeli li rilob'aal lin nawom, ut lix Musiq' li Qaawa' 'kihilan sa' in-b'een, ut kiwil lix teepaleb' li ^dkamenaq, jo' kok' jo' ninq.

12 Ut kiwan chi ch'utch'u sa' jun li na'ajej jun teep maak'a' rajlan-kil lix musiq'eb' li "tiikeb' xch'ool, li ^btiikeb' chaq chixpaab'ankil li yaal ch'olob'amb'il chirix li Jesus, naq ke'wan chaq sa' li yu'am wan wi' li kamk;

13 Ut li ke'q'axtesink chaq "mayej chanchan li nimla mayej re li Ralal li Dios, ut ^bke'xnumsi chaq li rahilal sa' lix k'ab'a' laj Tojol rixeb'.

14 Chixjunileb' a'in ke'el chaq sa' li yu'am wan wi' li kamk, chi xaqxo "xyo'onihomeb' chirix jun ^bwakliik chi yo'yo sa' loq'alil, xb'aan li 'rusilal li Dios ^dYuwa'b'ej ut li Jesu-kristo, li 'Ralal Junaj Chirib'il.

15 Kink'e reetal naq nujenaqeb' rik'in "sahil ch'oolejil ut xsahileb' li raam, ut yookeb' chi saho'k sa' xch'ool sa' komonil xb'aan naq ak xwulak xkutankil lix kolb'aleb'.

16 Eb' a'an ch'utch'uukeb' chaq chiroyb'enkil lix chalik li Ralal li Dios sa' li "ruchich'och' re-heb' li musiq'ej, re tixch'olob' resil lix tojb'aleb' rix chiru ^bxb'ak'leb' li kamk.

17 Lix poqsileb' li yoo chaq chi wark "taak'ojob'amanq wi'chik sa' xxaqalil chi tz'aqal re ru, li ^bb'agelej rik'in li b'agelej, ut li ich'mulej ut li tib'elej chiru, li 'musiq'ej ut li tz'ejwalej te'junajiiq re naq maajo'q'e chik te'jachmanq ru, re naq te'xk'ul xtz'aqalil li ^dsahil ch'oolejil.

18 Naq li jun ch'uut a'in chi tenamit q'axal nim ke'oyb'enin ut

8a Isa. 61:1;
Luk. 4:18;
Tz. ut S. 76:73-74;
88:99.

11a K'UTUL RAQAL: Loq'-
laj hu (eb' li)—Xnimal
xloq'aleb' li loq'laj hu.

b Ef. 1:18;
Tz. ut S. 76:10, 12, 19.

c Isa. 11:2.

d K'UTUL RAQAL:
Musiq'ej, xmusiq'.

12a Tz. ut S. 76:69-70.
b Tz. ut S. 6:13; 51:19;

76:51-53.

13a K'UTUL RAQAL:
Mayejak.

b Mat. 5:10-12.

14a Eter 12:4;
Moro. 7:3, 40-44.

K'UTUL RAQAL:
Yo'onink.

b K'UTUL RAQAL:
Wakliik chi yo'yo.

c K'UTUL RAQAL: Usilal.

d K'UTUL RAQAL: Dios,
Roxichal li Dios—Li
Dios Yuwa'b'ej.

e K'UTUL RAQAL: Junaj
Yo'lajenaq.

15a Isa. 51:11;
Alma 40:12.

16a Luk. 23:43;
Alma 40:11-12.

K'UTUL RAQAL:
Hilob'aal na'ajej.

b Morm. 9:13.

17a 2 Ne. 9:10-13.

b Esek. 37:1-14.

c Tz. ut S. 93:33-34.

d K'UTUL RAQAL: Sahil
ch'oolejil.

ke'aatinak, ut yookeb' chaq chi saho'k xch'ool rik'in lix hoonal lix tojb'aleb' rix chiru li b'ak'leb' ch'iich' re li kamk, li Ralal li Dios kixk'ut rib', ut kixch'olob' resil li "ach'ab'aaq chiruheb' li preex li tiikeb' chaq chi paab'ank;

19 Ut aran "kixjultika chiruheb' li ^bevangelio li junelik nakana, li tzol'leb' chirix li wakliik chi yo'yo ut lix tojb'aleb' rix li winq chiru li 't'ane'k, ut chiru xmaak li junjung wi na'ux li ^djalb'a-k'a'uxlej.

20 A'b'anan rik'ineb' "laj maak moko xwulak ta, ut sa' xyanqeb' li moko useb' ta ut li moko jalb'i-leb' ta xk'a'uxl li ^bke'xmux chaq rib' naq wankeb' sa' li tz'ejwalej, ink'a' kitaqsiman lix yaab' xkux;

21 Chi moko ke'ril li ru laj po're-sihom ch'oolej li ke'tz'eqtaanank re li yaal ke'xch'olob' ut lix tijomeb' li najter profeet, chi moko ke'ilok chiru li rilob'aal.

22 B'ar wankeb' chaq a'in, ki'awa'b'ejin li "q'o'jyin, a'b'an sa' xyanqeb' li tiikeb' xch'ool kiwan li ^btuqtuukilal;

23 Ut eb' laj santil paab'anel ke'-saho' xch'ool rik'in lix "tojb'aleb' rix, ut ke'xb'as li ^bxb'een raq'eb' ut ke'xk'ulub'a li Ralal li Dios jo' aj

Tojol rixeb' ut aj Kolol reheb' chiru li kamk ut lix 'b'ak'leb' ch'iich' li xb'alb'a.

24 Ke'lemtz'un li rilob'aaleb', ut lix "lemtz'unkil ru li rilob'aal li Qaawa' kihilan sa' xb'eeneb', ut ^bke'b'ichan re xnimankil ru lix santil k'ab'a'.

25 Kinkana chi sachso inch'ool, xb'aan naq tawb'il chaq ru inb'aan naq li Kolonel kixnumsi oxib' chihab' tana' sa' lix k'anjel sa' xyanqeb' laj Judio ut eb' li wankeb' sa' lix junkab'al laj Israel, ut kixyal xq'e chixk'utb'al chiruheb' li evangelio li junelik nakana, ut chixb'oq-b'aleb' sa' li jalb'a-k'a'uxlej;

26 A'b'anan, us ta kixb'aanu xninqal ru k'anjel, ut sachb'a-ch'oolej, ut kixch'olob' li yaal, rik'in nimla "wankilal ut chi k'eeb'il xwankil, yal moko k'iheb' ta li ke'ab'in chiru lix yaab' xkux, ut li ke'saho' xch'ool chi wank chiru, ut li ke'xk'ul li kolb'a-ib' sa' ruq'.

27 A'b'anan lix k'anjel sa' xyanqeb' li ani kamenaqeb' ka'ajwi' ki'ux chiru "xb'ab'ayil li hoonal li kiwan chirix lix kamik chiru krus ut rub'elaj lix waklijik chi yo'yo;

28 Ut kinkana chixk'oxlankil li raatin laj Pedro—sa' li kixye wi'

18a Isa. 61:1.

K'UTUL RAQAL:
Kolb'a-ib' choq'
reheb' li kamenaq.

19a Tz. ut S. 76:72–74.

b K'UTUL RAQAL:
Evangelio.

c K'UTUL RAQAL: Xt'a-nik laj Adan ut li xEva.

d K'UTUL RAQAL: Jalok k'a'uxl, jalb'a-k'a'uxlej.

20a Alma 40:13–14.

K'UTUL RAQAL:
Xb'alb'a; Aj maak.
b 1 Ne. 10:21.

22a K'UTUL RAQAL: Q'o'jyin, musiq'ejil.

b K'UTUL RAQAL:
Tuqtuukilal.

23a K'UTUL RAQAL:
K'uub'anb'il na'leb'
re li tojb'al-ix.

b Rom. 14:11;
Mos. 27:31.

c 2 Ne. 1:13;

Alma 12:11.

24a Sal. 104:1–2;

Isa. 60:19;

Apok. 22:5;

JS—R 1:17.

K'UTUL RAQAL: Saqen, lix saqen li Kristo.

b K'UTUL RAQAL:
B'ichank.

26a 1 Ne. 11:28.

27a Mar. 8:31.

naq li Ralal li Dios kijultikan aatin chiruheb' li musiq'ej sa' tz'alalam, li jun sut ke'wan chi q'etok aatin, naq junxil ki'oybenin xnajtil li roybenihom li Dios sa' xkutan-kil laj Noe—ut chan ru naq kiru chiru a'an jultikank aatin chiruheb' li musiq'ej a'an ut xb'aanunkil li k'anjel li ki'ajman sa' xyanqeb' chiru xb'ab'ayil li hoonal a'an.

29 Ut naq yookin chi k'oxlak, kiteeli li wilob'aal, ut "kik'ehe' xyu'am lin nawom, ut kink'e reetal naq li Qaawa' moko xko'o ta a'an sa' xyanqeb' laj maak ut laj q'etol aatin li ke'tz'eqtaanank chaq re li yaal, re xtzolb'aleb';

30 K'ehomaq b'an reetal, sa' xyanqeb' chaq li tiikeb' xch'ool, kixk'uub'eb' ru lix k'anjelanel ut kixxaqab'eb' lix k'amol esil, chi tiqtookeb' rik'in "wankilal ut li wankil k'eeb'il reheb', ut kixk'e xtaqlankileb' re te'xik ut te'xk'am li saqen re li evangelio rik'ineb' li wankeb' chaq sa' b'q'ojyin, rik'ineb' ajwi' 'chixjunil lix musiq'eb' li winq; ut chi jo'kan kijultikaman li evangelio chiruheb' li kamenaq.

31 Ut eb' laj k'amol esil li sik'b'ileb' ru xkoheb' chixch'olob'ankil resil li "k'ulub'ajel kutan re

li Qaawa' ut chixch'olob'ankil li b'ach'ab'aaq reheb' li preex li b'ak'b'ookeb', reheb' chixjunil li te'xjal xk'a'uxl chirix lix maakeb' ut te'xk'ul li evangelio.

32 Chi jo'kan kijultikaman li evangelio chiruheb' li "ke'kam sa' lix maakeb', chi maak'a' b'xna-womeb' chirix li yaal, malaj sa' li q'etok aatin, chirix xtz'eqtaanankileb' li profet.

33 Eb' a'in kik'utman chiruheb' li "paab'aal chirix li Dios, li jalb'a-k'a'uxlej chirix li maak, li b'kub'iha' chi uuchilej choq' re li 'risinkil li maak, ut li "maatan re li Santil Musiq'ej rik'in xk'eeb'al li uq'ej,

34 Ut chixjunil chik li jar raqal re li evangelio li ki'ajman naq te'xnaw re taaruq te'xtaw xk'ulub'e-jilal re "taaraqmanq aatin chirixeb' jo' chanruheb' li winq sa' li tz'ej-walej, a'ut te'wanq xyu'ameb' jo' chanru li Dios sa' li musiq'ej.

35 Ut jo'kan kik'ehe' chi nawmank sa' xyanqeb' li kamenaq, jo' kok' jo' ninq, li moko tiikeb' ta xch'ool jo' ajwi' li tiikeb' chi paa-b'ank, naq k'anjelanb'il li tojb'al-ix rik'in naq "kimayejaman li Ralal li Dios chiru li b'krus.

36 Chi jo'kan kik'ehe' chi

29a Tz. ut S. 76:12.

30a Luk. 24:49.

b K'UTUL RAQAL:

Q'ojyin, musiq'ejil.

c Tz. ut S. 1:2.

31a Isa. 61:2;

Luk. 4:17–19.

b K'UTUL RAQAL:

Ach'ab'aaq.

32a Jwan 8:21–24.

b Tz. ut S. 128:5.

K'UTUL RAQAL:

Nawok, xnawom.

33a R. li P. 1:4.

K'UTUL RAQAL:

Paab'aal.

b K'UTUL RAQAL:

Kub'iha', kub'sink

ha'—Li kub'iha'

choq' reheb' li ka-

menaq; K'ojob'anb'il

k'anjel—K'ojob'an-

b'il k'anjel chi

uuchilej.

c K'UTUL RAQAL:

Risinkil li maak.

d K'UTUL RAQAL:

Maatan re li Santil

Musiq'ej.

34a K'UTUL RAQAL:

Raqb'a-aatin sa'

roso'jik.

35a Alma 34:9–16.

K'UTUL RAQAL:

Xtojb'al rix li maak;

Mayejak.

b K'UTUL RAQAL: Krus;

K'ehok chiru krus.

nawmank naq laj Tojol qix kixnumsi lix kutan sa' lix b'eenik sa' li ruchich'och' reheb' li musiq'ej, rik'in xtzolb'aleb' ut xkawresinkileb' lix musiq'eb' li "profeet li tiikeb' chi paab'ank, li ke'xch'olob' chaq xyaalal a'an sa' li tz'ejwalej;

37 Re naq eb' a'an te'xk'am li esil re li tojb'al-ix rik'in chixjunileb' li kamanaq, rik'ineb' wi' li ink'a' kiru chi xik tz'aqal a'an, xb'aan lix "po-resihomeb' xch'ool ut li q'etok aatin xb'aaneb', re naq eb' a'an, rik'in lix k'anjelahomeb' lix moos, te'rab'i ajwi' li raatin.

38 Sa' xyanqeb' li xninqaleb' ru ut li kaweb' xmetz'ew li ch'utch'uu-keb' sa' li ch'utam q'axal nim a'in reheb' li tiikeb' xch'ool, kiwan li qayuwa' aj "Adan, li Najter Xkuktankil ut xyuwa'eb' chixjunil,

39 Ut li qana' nim xloq'al, li "xEva, rochb'een naab'aleb' lix ko' li tiikeb' chi paab'ank, li ke'wan chaq chiru li jar q'e kutan ut ke'xloq'oni chaq li tz'aqal ut yo'yookil Dios.

40 Laj "Abel, li xb'een li b'kikamsiik sa' xk'ab'a' xpaab'aal, kiwan aran, ut laj "Set li riitz'in, jun reheb' li kaweb' xmetz'ew, li kiwan

tz'aqal jo' "xjalamb' uuch laj Adan, lix yuwa'.

41 Laj "Noe, li kixye resil naq taawanq b'uut'iha'; laj b'Sem li xnimallu "taqenaqil aj tij; laj d'Abraham, lix yuwa'eb' li tiikeb' chi paab'ank; laj f'Isaak, laj f'Jakob, ut laj Moises, li xnimallu ru aj s'ke'hol chaq'rab' re Israel;

42 Ut laj "Isaias, li kixch'olob' rik'in profheetil aatin naq laj Tojol-ix kiyule' re xlanb'aleb' li yot'b'ileb' xch'ool, re xch'olob'ankil li ach'ab'aak chiruheb' li b'preex, ut lix tehonik li 'tz'alam chiruheb' li b'ak'b'ileb'—ke'wan ajwi' aran.

43 Ut chi jo'kan ajwi', laj "Esekiel, li kik'ute' chiru sa' k'utb'esinb'il matk' li nimla ru taqa wankeb' wi' li b'chaqi b'aaq, li te'tiqib'aaq rik'in li tib'elej, re te'elq chaq wi'chik sa' lix 'waklijikeb' chi yo'yo li kame-naq, jo' yo'yookil aamej;

44 Laj "Daniel, li kiril ut kixye resil chi rub'elaj lix k'ojlajak lix b'awa'b'ejihom li Dios sa' roso'jikeb' li kutan, li maajo'q'e chik taasache'q chi moko taak'ehe'q re jalaneb' chik li tenamit;

36a Tz. ut S. 138:57.

37a Tz. ut S. 138:20.

K'UTUL RAQAL:

Po'resink ch'oolej.

38a K'UTUL RAQAL: Adan.

39a Moiss. 4:26.

K'UTUL RAQAL: Eva.

40a K'UTUL RAQAL: Abel.

b K'UTUL RAQAL:

Kamsinb'il sa'

xk'ab'a' xpaab'aal.

c K'UTUL RAQAL: Set.

d Gen. 5:3; Moiss. 6:10.

41a K'UTUL RAQAL: Noe,
najter yuwa'b'ej sa'

li Santil Hu.

b K'UTUL RAQAL: Sem.

c K'UTUL RAQAL:
Taqenaqil aj tij.

d Gen. 17:1-8.

K'UTUL RAQAL:

Abraham.

e Gen. 21:1-5.

K'UTUL RAQAL: Isaak.

f Gen. 35:9-15.

K'UTUL RAQAL: Jakob,
ralal laj Isaak.

g K'UTUL RAQAL:
Moises.

42a K'UTUL RAQAL: Isaias.

b Isa. 61:1-2.

c K'UTUL RAQAL:
Xb'alb'a.

43a K'UTUL RAQAL:
Esekiel.

b Esek. 37:1-14.

c K'UTUL RAQAL:

Wakliik chi yo'yo.

44a K'UTUL RAQAL:
Daniel.

b Dan. 2:44-45.

K'UTUL RAQAL:

Awa'b'ejihom re
choxa malaj ra-
wa'b'ejihom li Dios.

45 Laj "Elijah, li kiwan roch-b'een laj Moises sa' li Tzuul re ^bJaltesiik-u;

46 Ut laj "Malakias, li profeet li kixch'olob' xyaalal lix k'ulunik laj ^bElias—a' li ki'atinak ajwi' laj Moroni chirix rik'in li Profeet aj Jose Smith, ut kixch'olob' naq a'an taa-chalq rub'elaj xtikib'ankil li xnimal ru ut xuwajel 'xkutan li Qaawa'—ke'wan ajwi' aran.

47 Li Profeet aj Elias taaraw sa' "xch'ooleb' li alal k'ajolb'ej li k'a'ru yeechi'inb'il reheb' lix yuwa'eb',

48 Li naxk'ut chi rub'elaj li xnimal ru "k'anjel taa'ajmanq xb'aanunkil sa'eb' li ^bsantil ochoch re li Qaawa' sa' lix ^ck'ojlajik lix tz'aqalil ru li kutan, choq' re xtojb'aleb' rix li kamaq, ut ^dxtz'apb'aleb' sa' junajil li alal k'ajolb'ej rik'in lix na' yuwa'eb', maare anchal taasak'e'q chixjunil li ruchich'och' rik'in jun majewank ut taasachmanq chi junajwa sa' xk'ulunik.

49 Chixjunileb' a'in ut naab'aleb' chik, li "profeet ajwi' li ke'wan chaq sa' xyanqeb' laj Nefita ut ke'xch'olob' chaq xyaalal lix k'ulunik li Ralal li Dios, ke'wan chi junajinb'il

sa' li ch'utlajik q'axal nim, ut ke'royb'eni lix kolb'aleb',

50 Xb'aan naq eb' li kamaq ke'ril lix najtil ru lix jachikeb' ru lix "musiq'eb' rik'in lix tib'eleb' jo' jun ^bmoosil.

51 Eb' a'in li Qaawa' kixtzoleb', ut kixk'e "wankilal reheb' re te'elq chaq, chirix lix waklijik a'an chi yo'yo sa' xyanqeb' chaq li kamaq, re te'ok sa' li rawa'b'ejihom lix Yuwa', re taak'eemanq choq' xko-rooneb' li ^bkole'k chiru li kamk ut li ^cjunelik yu'am,

52 Ut te'kanaaq chirix a'an chi k'anjelak jo' chanru yeechi'inb'il chaq xb'aan li Qaawa', ut te'wanq choq' aj tz'aqonel sa' chixjunil li "osob'tesink li k'uulanb'il chaq choq' reheb' li neke'rahok re.

53 Li Profeet aj Jose Smith, ut lin yuwa', aj Hyrum Smith, laj Brigham Young, laj John Taylor, laj Wilford Woodruff, ut jalaneb' chik li musiq'ej "sik'b'ileb' ru li ke'k'uulaman chaq chi elk sa' xtz'aqalil ru li kutan re te'tz'aqonq sa' xk'eeb'al ^bxk'ojob'ankil li xnimal ru k'anjel re roso'jik li kutan,

54 Sa' li wan wi' xkab'lankileb' li

45a K'UTUL RAQAL: Elijah.

b K'UTUL RAQAL:

Jaltesiik ru.

46a Mal. 4:5-6;

JS—R 1:36-39.

K'UTUL RAQAL:

Malakias

(Malaquias).

b Tz. ut S. 110:13-15.

K'UTUL RAQAL: Elias.

c K'UTUL RAQAL:

Xkab' xk'ulunik li

Jesukristo.

47a Tz. ut S. 128:17.

48a K'UTUL RAQAL:

Kolb'a-ib' choq' reheb' li kamaq.

b K'UTUL RAQAL: Santil ochoch, rochoch li Qaawa'.

c K'UTUL RAQAL:

K'ojlajik.

d K'UTUL RAQAL:

Junkab'al—Li junkab'al re junelik; Tz'apok, xtz'apb'al.

49a Hel. 8:19-22.

50a K'UTUL RAQAL:

Musiq'ej, xmusiq'.

b Tz. ut S. 45:17.

51a 1 Kor. 6:14;

Alma 40:19-21.

b K'UTUL RAQAL: Kole'k chiru li kamk.

c Tz. ut S. 29:43.

K'UTUL RAQAL:

Junelik yu'am, yu'am chi junelik.

52a Isa. 64:4;

1 Kor. 2:9;

Tz. ut S. 14:7.

53a K'UTUL RAQAL:

K'ojob'ankil chi

junxilaj.

b Tz. ut S. 64:33.

santil ochoch ut xb'aanunkil li k'o-job'amb'il k'anjel chi sa'eb' choq' re lix tojb'aleb' rix li "kamenaq, ke'-wan ajwi' sa' li ruchich'och' reheb' li musiq'ej.

55 Kiwil naq eb' a'an ke'wan ajwi' sa' xyanqeb' li "tiikeb' li raam ut li xnimaleb' ru li ^bke'sik'e' chaq ru sa' xtiklajik re te'wanq choq' aj taqlanel sa' lix Iglees li Dios.

56 Rub'elaj ajwi' naq ke'yo'la, eb' a'an, rochb'een naab'al chik, ke'x-k'ul xb'een wa lix tzolb'aleb' sa' li ruchich'och' reheb' li musiq'ej ut "ke'kawresiik re te'elq chaq sa' li ^bkutan k'oxlanb'il xb'aan li Qaawa' re k'anjelak sa' li rawimq choq' re lix kolb'aleb' li raameb' li winq.

57 Kink'e reetal naq eb' li "xb'eenil li tiikeb' chi paab'ank sa' li jun k'ojlajik a'in, naq neke'el chaq sa' li yu'am wan wi' li kamk, neke'-kana chi k'anjelak sa' xjultikankil li evangelio re li jalb'a-k'a'uxlej ut

li tojb'al-ix, sa' xk'ab'a' lix mayej li K'ajolb'ej Junaj Chirib'il chiru li Yuwa'b'ej, sa' xyanqeb' li wankeb' sa' ^bq'ojyin ut rub'el xmoosil li maak sa' li nimla ruchich'och' reheb' lix musiq'eb' li kamenaq.

58 Eb' li kamenaq li te'xjal xk'a'uxl "te'toje'q rix, rik'in ab'ink chiruheb' li ^bk'ojjob'amb'il k'anjel re li rochoch li Dios,

59 Ut chirix naq xe'xtoj jo' nimal li tojb'a-maak xb'aan li q'etok aatin ke'xb'aanu, ut "xe'ch'aje' toj reetal naq ch'ajb'ileb', te'xk'ul jun xq'aj-kamunkileb' a' yaal jo' chanru lix ^bk'anjeleb', xb'aan naq a'aneb' aj ee-chanihom re li kolb'a-ib'.

60 Jo'ka'in ut li k'utb'esinb'il matk' chirix lix tojb'aleb' rix li kamenaq li kik'utb'esiman chiwu, ut ninch'olob' resil, ut ninnaw naq "yaal li esil a'in, xb'aan li rosob'tesihom laj Eechal qe ut li qaKolonel, a' li Jesukristo; chi jo'kan. Amen.

AWA'B'EJIL YEHOM—1

Chinawmanq a'in:

Wan junjunq li jek'inb'il aatin li xe'taqlaman chalen chaq Lago Salado re taa'uxq xwaklesinkil xk'a'uxleb' li tenamit, ut xpuktesiman chi naab'al, li nayehok re naq li jun ch'uut chi aj tz'ilol rix chirix Utah, sa' li aatin li toja' xe'xtaqla re laj K'anjenel re Xyanqil li Tenamit, neke'xye naq toj yoo chi b'aanumank li sumub'ank chi

54a K'UTUL RAQAL: K'o-job'amb'il k'anjel—
K'ojob'amb'il k'anjel
chi uuchilej.

55a Abr. 3:22–24.

b K'UTUL RAQAL: K'o-job'ank chi junxilaj.

56a Job 38:4–7;
Alma 13:3–7.

b Hech. 17:24–27.

c Jak. 6:2–3.

K'UTUL RAQAL: Awimq
re li Qaawa'.

57a K'UTUL RAQAL:
Xb'eenil.

b K'UTUL RAQAL:
Xb'alb'a.

58a K'UTUL RAQAL:

Tojok-ix, tojb'il rix,
tojb'al-ix.

b K'UTUL RAQAL: K'o-job'amb'il k'anjel.

59a Alma 5:17–22.

K'UTUL RAQAL: Kuyuk
maak.

b K'UTUL RAQAL: K'anjel.

60a K'UTUL RAQAL: Yaal.

numenaq jun li ixaqilb'ej, ut naq wan tana' numenaq ka'k'aal reheb' li sumlaak a'in li xe'b'aanuman sa' Utah chalen chaq li po Junio malaj chiru li chihab' xnume'; jo'kan ajwi' naq sa' li raatineb' chiru li tenamit eb' laj jolominel re li iglees xe'xk'ut, xe'xwaklesi, ut xe'xpatz' naq toj taa'uxq xb'aanunkil li sumlaak chi numenaq jun li ixaqilb'ej—

Jo'kan ut naq laa'in, jo' Awa'b'ej re Lix Iglees li Jesukristo reheb' laj Santil Paab'anel sa' Roso'jikeb' li Kutan, rik'in li aatin a'in ninch'olob', chi q'axal tiik ru ink'a'uxl, naq moko yaal ta li jitok a'in. Ink'a' yooko chixk'utb'al naq chi'uxq li sumlaak malaj li sumub'ank chi numenaq jun li ixaqilb'ej, chi moko yooko chixkanab'ankil anihaq chi ok sa' xb'aanunkil, ut ninye naq moko yaal ta naq xb'aanuman ka'k'aal, chi moko yal ta junaq li sumlaak chi numenaq jun li ixaqilb'ej chiru li kutan a'an sa'eb' li qaSantil Ochoch, chi moko b'araq chik sa' li Ch'och'.

Xyeeman resil jun li sumlaak, sa' li ke'xye wi' li xe'yehok resil naq xb'aanuman li sumub'ank sa' li Kab'l re Tiqib'aak sa' Lago Salado, sa' xtiklajik li Saq'ehil sa' 1889, a'b'anan ink'a' xinru chixtzolb'al ani xb'aanunk re li k'anjel; yalaq k'a'ru kib'aanuman sa' a'in ki'ux chi moko nawb'il ta inb'aan. Sa' xk'ab'a' a'in li yeeb'il naq kib'aanuman, li Kab'l re Tiqib'aak, chi taqlanb'il inb'aan, kijuk'e' chi tikto.

Rik'in naq wan li chaq'rab' yib'amb'il xb'aan li jun ch'uut aj yib'anel chaq'rab' li nayehok naq mi'uxk li sumlaak chi numenaq jun li ixaqilb'ej, ut a' chaq'rab' a'an raqb'il aatin naq naxk'am rib' rik'in lix na' xchaq'rab'il li tenamit, xb'aan li roso'jikil raqleb'aal aatin, laa'in ninch'olob' anajwan naq k'ee'k'o inch'ool chixk'eeb'al wib' rub'el xwankil li chaq'rab' a'an, ut chiroksinkil lin wankilal rik'ineb' li komon sa' li Iglees li jolominb'il inb'aan re te'xb'aanu ajwi' chi jo'kan.

Maak'a' wan sa' li aatin xink'ut laa'in chiru li Iglees malaj lix xe'xk'ut lin komon, chiru li kutan yeeb'il, li naru chi yeemank sa' xyaalalil naq nawaklesink re malaj nayehok re naq chi'uxq li sumlaak chi numenaq jun li ixaqilb'ej; ut naq junaq Xb'eenil re li Iglees xye junaq aatin li chanchan yoo chixk'utb'al chi jo'kan, tikto xq'use'. Ut anajwan ninch'olob' chi k'utk'u naq li na'leb' nink'e reheb' laj Santil Paab'anel sa' Roso'jikeb' li Kutan a'an naq ink'a' te'ok sa' yalaq k'a' chi sumlaak li taqlanb'il xb'aan lix chaq'rab'il li tenamit naq ink'a' taa'uxmanq.

Wilford Woodruff.

Awa'b'ej re Lix Iglees li Jesukristo
reheb' laj Santil Paab'anel sa' Roso'jikeb' li Kutan.

Li Awa'b'ej Lorenzo Snow kixye li aatin a'in:

“Laa'in ninye naq, rik'in naq naqak'ulub'a laj Wilford Woodruff jo' Awa'b'ej re Lix Iglees li Jesukristo reheb' laj Santil Paab'anel sa' Roso'-jikeb' li Kutan, ut jo' li jun ajwi' chi winq sa' li ruchich'och' sa' li kutan a'in li nak'amok re xlawil li jar k'ojob'anb'il k'anjel re li tz'apok, taqak'ulub'a naq k'eeb'il tz'aqal xwankil, sa' xk'ab'a' li opiis wan wi', chixk'utb'al li Ch'olob'anb'il Aatin li ilb'il chiqu chi ab'inb'il qab'aan, ut li k'eeb'il xkutankil jo' 24 xb'e li po Septiembre, 1890, ut naq jo' Iglees chi ch'utch'u sa' li Jolomil Ch'utub'aj-ib', taqak'ulub'a lix ch'olob'ahom chirix li sumlaak chi numenaq jun ixaqilb'ej, chi k'eeb'il xwankil ut teneb'anb'il.”

Kixaqab'aman sa' komonil xk'ulub'ankil li tz'aamanb'il.

Lago Salado, Utah, 6 Octubre, 1890

AATIN ISINB'IL CHAQ SA' OXIB' LIX YEHOM
LI AWA'B'EJ WILFORD WOODRUFF
CHIRIX LI CH'OLOB'ANB'IL AATIN

Li Qaawa' maajo'qe tinixkanab' laa'in, chi moko yalaq ani chik chi winq li xaqxo jo' Awa'b'ej re li Iglees a'in chixsachb'al eeb'e. Moko k'uub'anb'il ta chi jo'kan. Moko wan ta sa' xk'a'uxl li Dios. Wi ta laa'in tinal a'an, li Qaawa' tinrisi raj chaq sa' lin na'aj, ut jo'kan tixb'aanu re yalaq ani chik chi winq li naxyal xsachb'aleb' xb'e li ralaal xk'ajoleb' li winq rik'in lix k'utb'esihom li Dios ut rik'in li k'a'ru teneb'anb'il sa' xb'eeneb'. (Li Jolomil Ch'utub'aj-ib' 61 re waqib' po re li Iglees, Lunes, 6 Octubre, 1890, Lago Salado, Utah. Tz'iib'anb'il resil sa' Deseret Evening News, 11 Octubre, 1890, perel 2.)

Maak'a' na'ajman wi' ani nakana chi yo'yo ut ani nakam, malaj ani nab'oqe' chixjolomini kil li Iglees a'in, tento te'xjolomi chi musiq'anb'il xb'aan li Nimajwal Dios. Wi ink'a' neke'xb'aanu chi jo'kan, ink'a' neke'ru chixb'aanunkil chi yalaq chan ru. ...

Wan junjung li na'leb' li xk'utb'esiman chiwu sa' li kutan a'in, ut nim xwankileb' choq' we, ut tinye eere k'a'ru xye li Qaawa' we. Ink'ehaq chek'oxla li k'a'ru Ch'olob'anb'il Aatin nayeeman re. ...

Li Qaawa' xye we naq tinpatz' reheb' laj Santil Paab'anel sa' Roso'-jikeb' li Kutan jun patz'om, ut xye ajwi' we naq wi te'rab'i li tinye reheb' ut te'xsume li patz'om li yeeb'il reheb', rik'in lix Musiq' ut lix wankil li Dios, juntaq'et naq te'xsume chixjunileb', ut juntaq'et naq te'xpaab' chixjunileb' chirix li na'leb' a'in.

A'an a'in li patz'om: K'a'ru li b'e q'axal aajel ru re te'xk'am laj Santil Paab'anel sa' Roso'-jikeb' li Kutan—ma naq toj te'xyal xb'aanunkil li sumlaak chi numenaq jun li ixaqilb'ej, chi ramb'il xb'aan lix chaq'rab'il li tenamit, ut chi pleetinb'il xb'aan oxk'aal mil chi mil li tenamit, ut lix tz'aq te'xtoj raj, a'anaq naq taamaq'e'q ut taasachq chiruheb' chixjunileb' li Santil Ochoch, ut taarame'q xb'aanunkil chixjunil li k'ojob'anb'il k'anjel chi sa', choq' reheb' li yo'yo jo' ajwi' li kamaaq, ut te'tz'ape'q sa' tz'alam li Xb'eenil Awa'b'ejil ut li Kab'laju ut lix jolomileb' chixjunil li junkab'al sa' li Iglees, ut taamaq'e'q chixjunil li k'a'ru reheb' li tenamit (ut rik'in chixjunil a'an taa'oso'q ajwi' raj xb'aanunkil); malaj ut, chirix li k'a'ru

xqab'aanu ut li rahilal xqanumsi rik'in xpaab'ankil li na'leb' a'in, naq taqakanab' xb'aanunkil, ut taqak'e qib' rub'el xwankil li chaq'rab', ut rik'in xb'aanunkil chi jo'kan, taqakanab'eb' li Profeet, li Apostol, ut li yuwa'b'ej sa' li rochocheb', re te'ruuq chixk'eeb'aleb' xna'leb' li tenamit ut xb'aanunkil li teneb'انب'il sa' xb'een li Iglees, ut jo'kan ajwi' taqakanab'eb' li Santil Ochoch sa' ruq'eb' laj Santil Paab'anel, re naq te'ruuq chixb'aanunkil li jar k'ojob'انب'il k'anjel re li Evangelio, choq' reheb' li yo'yo jo' ajwi' li kamaq?

Li Qaawa' xk'ut chiwu sa' matk' ut chi k'utb'esinb'il k'a'ru tz'aqal taak'ulmanq wi ta ink'a' raj xqakanab' xb'aanunkil a'in. Wi ta ink'a' xqakanab', maak'a' raj taa'ok wi' eere ... yalaq ani reheb' li winq sa' li santil ochoch a'in sa' Logan; xb'aan naq taaraqmanq raj chixjunil li k'ojob'انب'il k'anjel chiru chixjunil li ch'och' Sion. Taanumtaaq raj xsachik li na'leb' chiru Israel, ut naab'al li winq te'tz'ape'q raj choq' preex. Li rahilal a'in kichal raj sa' xb'een chixjunil li Iglees, ut koomine' raj ru chixraqb'al xb'aanunkil. Anajwan, a'in li patz'om, ma tento raj naq kiraqe' chi jo'ka'in, malaj jo' chanru kixk'utb'esi li Qaawa' chiqu, ut taqakanab'eb' li qaProfeet ut li Apostol ut li yuwa'b'ej jo' ach'ab'انب'il winq, ut eb' li santil ochoch sa' ruq' li tenamit a'in, re naq taaruq te'toje'q rix li kamaq. Nim rajlankileb' li ak xe'kole' chiru rochochil li tz'alam sa' li ruchich'och' reheb' li musiq'ej xb'aan li tenamit a'in, ut ma toj taab'aanumanq li k'anjel, malaj taaraq'q? A'in li patz'om li nink'ojob' chiruheb' laj Santil Paab'anel sa' Roso'jikeb' li Kutun. Tento teetz'il rix eejunes. Nawaj naq teesume eejunes. Laa'in ink'a' tinsume; a'b'anan ninye eere naq a'an tz'aqal li koowan wi' raj jo' tenamit wi ta ink'a' xqab'aanu li k'a'ru ak xqab'aanu.

... Laa'in xwil k'a'ru tz'aqal taak'ulmanq wi ta maak'a' raj xb'aanuman. Wanjenaq sa' inb'een li musiq'ej a'in chiru naab'al kutan. A'b'anan nawaj xyeeb'al a'in: Laa'in xinkanab' raj chixjunileb' li santil ochoch chi elk chaq sa' quq; xkohin raj injunes sa' li tz'alam, ut xinkanab' raj chi xik aran li junjunq chik chi winq, wi ta li Dios re choxa ink'a' kixtaqla naq tinb'aanu li k'a'ru xinb'aanu; ut naq xwulak li hoonal naq xintaqlaak chixb'aanunkil a'an, xkana chixjunil chi ch'olch'o chiwu. Xkohin chiru li Qaawa', ut xintz'iib'a li k'a'ru xye li Qaawa' naq tintz'iib'a. ...

Ninkanab' a'in eerik'in, re teek'oxla ut teetz'il rix. Li Qaawa' yoo chi k'anjelak qik'in. (Ch'utub'aj-ib' re li Oqech Cache, Logan, Utah, Domingo, 1 Noviembre, 1891. Tz'iib'انب'il resil sa' Deseret Weekly, 14 Noviembre, 1891.)

Anajwan tinye eere k'a'ru xk'utb'esiman chiwu ut k'a'ru xb'aanu li Ralal li Dios rik'in li na'leb' a'in. ... Chixjunil li k'a'aq re ru a'in xk'ulman raj, jo' naq yo'yo li Dios Nimajwal, wi ta ink'a' xk'eeman li Ch'olob'انب'il Aatin a'an. Chi jo'kan, li Ralal li Dios xk'ulub'a xch'ool naq taak'utmanq li na'leb' a'an chiru li Iglees ut chiru li ruchich'och', choq' re li ajom li wan sa' tz'aqal lix k'a'uxl. Li Qaawa' kixtaqla chaq xyeeb'al naq taaxaqab'amanq Sion. Kixtaqla chaq xyeeb'al naq taachoyliiq li santil ochoch a'in. Kixtaqla chaq xyeeb'al naq li kolb'a-ib' choq' reheb' li yo'yo ut li kamaq taak'eemanq sa'eb' li ru taq'a a'in chiruheb' li tzuul. Ut li Nimajwal Dios kixtaqla xyeeb'al naq laj tza ink'a' tixram ru. Wi nekexru chixtawb'al ru a'in, a'an jun li laaw choq' re. (Isinb'il chaq sa' li aatin yeeb'il sa' li xwaq ch'utam re lix k'ojob'ankil li Santil Ochoch re Lago Salado, Abril 1893. Esil tz'iib'انب'il chi ch'iich' re li K'anjel re K'ojob'ank, Archivos, Departamento Historico de la Iglesia, Lago Salado, Utah.)

AWA'B'EJIL YEHOM—2

Chinawmanq a'in:

Sa' 30 Septiembre 1978, sa' li Jolomil Ch'utub'aj-ib' 148 re waqib' po re Lix Iglees li Jesukristo reheb' laj Santil Paab'anel sa' Roso'jikeb' li Kutan, ki-k'ute' li aatin a'in xb'aan li Awa'b'ej N. Eldon Tanner, Xb'een Tenq' aj K'ehol Na'leb' re li Xb'eenil Awa'b'ejil re li Iglees:

Sa' xtiklajik li po Junio sa' li chihab' a'in, li Xb'eenil Awa'b'ejil xe'xye resil naq xk'ule' jun k'utb'esinb'il na'leb' xb'aan li Awa'b'ej Spencer W. Kimball, li nak'eeman wi' li tijonelil ut li rosob'tesihom li santil ochoch re chixjunileb' li komon winq re li Iglees li k'ulub'ejeb'. Li Awa'b'ej Kimball xpatz' we naq tynye re li ch'utub'aj-ib' naq chirix naq a'an xk'ul li k'utb'esinb'il na'leb' a'in, li xchal rik'in chirix xnajtil li k'oxlank ut tijok sa'eb' li loq'laj na'ajej sa' li santil ochoch, a'an xk'ut chiruheb' lix tenq' aj k'ehol na'leb', li xe'k'uluk re ut xe'xk'ulub'a. Chirix a'an xk'utman chiru lix Molameb' li Kab'laju chi Apostol, li xe'xk'ulub'a sa' junajil, ut chirix a'an xk'utman chiru chixjunileb' chik li Jolomil aj B'eresinel, li xe'xk'ulub'a ajwi' sa' junajil.

Li Awa'b'ej Kimball xpatz' we naq tynye anajwan li tz'iib'anb'il sa' li taqlanb'il hu a'in:

8 Junio, 1978

Re chixjunileb' li jolomil ut jek'inb'il aj k'anjel sa' li tijonelil re Lix Iglees li Jesukristo reheb' laj Santil Paab'anel sa' Roso'jikeb' li Kutan chiru chixjunil li ruchich'och':

Ex qas qiitz'in:

Naq naqil lix tamjik lix k'anjel li Qaawa' chiru li ruchich'och', xqab'antioxi naq eb' li wankeb' sa' k'iila tenamit xe'xk'ulub'a li esil chirix li evangelio li k'ojob'anb'il wi'chik, ut xe'xjunaji rib' rik'in li iglees chi k'a'jo' xk'ihal li rajlankileb'. Rik'in ut a'in xoo'eek'asiik chirajb'al naq taa'keemanq re li junjunq komon re li Iglees li k'ulub'ej, chixjunil li usilal ut li osob'tesink li natawman sa' li evangelio.

Rik'in naq qanawom li k'aru yeechi'inb'il chaq xb'aaneb' li profet ut li awa'b'ej re li Iglees li xe'wan chaq junxil chiqu naq sa' junaq kutan, sa' lix junelikil k'uub'anb'il k'anjel li Dios, chixjunileb' li qakomon li k'ulub'ejeb' te'ruuq chixk'ulb'al li tijonelil, ut rik'in naq qilom lix tiikilaleb' chi paab'ank li ani ramb'il chiruheb' li tijonelil, xqatz'aaman chi najt ut chi anchal qach'ool chirixeb' a'in, li qas qiitz'in li tiikeb' chi paab'ank, ut xqanumsi k'iila hoonal sa' li Taqenaqil Na'ajej sa' li Santil Ochoch re xtzaamankil chiru li Qaawa' naq tixb'eresi qana'leb' chalen chaq sa' choxa.

A'an xrab'i li qatij, ut chi k'utb'esinb'il xk'ut xyaalal naq ak xwulak li kutan yeechi'inb'il chaq chiru k'iila kutan, naq li junjunq chi winq sa' li Iglees li tiik chi paab'ank ut k'ulub'ej, taaruuq chixk'ulb'al li santil tijonelil, rik'in wankilal re xk'anjelankil li choxahil wankilal li k'eeb'il chi sa', ut tixyal, rochb'eeneb' li raab'ileb' xb'aan, li junjunq chi osob'tesink li na'el chaq rik'in, sa' li wan wi' li rosob'tesihom li santil ochoch. Chi jo'kan, chixjunileb' li komon winq sa' li Iglees li k'ulub'ejeb' neke'ru chi k'ojob'amank sa' li tijonelil, maak'a' naxye k'a'ru lix xe'toonaleb' malaj xb'onol lix tib'eleb'. Nayeeman reheb' laj jolominel re li tijonelil naq te'xb'aanu jo' li k'utb'il, ut te'xb'aanu chi ch'olch'o li tz'ilok-ix rik'ineb' li ani te'ruuq chi k'ojob'aak sa' li Tijonelil re Aaron malaj re Melkisedek, re xk'eeb'al reetal naq neke'xk'am chi tz'aqal li na'leb' k'utb'il re naq k'ulub'eqaqeb'.

Naqach'olob' rik'in x'anchalil qak'a'uxl naq li Qaawa' ak xk'e chi nawmank li rajom xch'ool re taa'uxq li rosob'tesinkileb' li ralal xk'ajol chiru li ruchich'och', li te'ab'inq chiru lix yaab'eb' xkux lix moos li k'eeb'ileb' xwankil, ut te'xkawresi rib' chixk'ulb'al chixjunil li rosob'tesihom li evangelio.

Chi anchal qach'ool naqaye,

SPENCER W. KIMBALL

N. ELDON TANNER

MARION G. ROMNEY

Li Xb'eenil Awa'b'ejil

Rik'in naq naqak'ulub'a laj Spencer W. Kimball jo' li profheet, aj ilol na'leb', ut aj k'utb'esinel, ut awa'b'ej re Lix Iglees li Jesukristo reheb' laj Santil Paab'anel sa' Roso'jikeb' li Kutana, tz'aamanb'il naq laa'o jo' xch'utlajik li komonil taqak'ulub'a li k'utb'esinb'il na'leb' a'in jo' li raatin ut rajom xch'ool li Qaawa'. Chixjunileb' li neke'k'ulub'ank re che'xk'ut rik'in xtaqsinkil lix nim uq'. Ani ink'a' nak'ulub'ank re, chixk'ut ajwi' chi jo'kan.

Kixaqab'aman sa' junajil xk'ulub'ankil li tz'aamanb'il.

Lago Salado, Utah, 30 Septiembre, 1978.

EB' LI K'AB'A'EJ SA' LI AATINOB'AAL INGLES

Sa'eb' li kutan sa' xtiklajik li Iglees, naq yoo chi k'eemank xk'ihaleb' li jar k'utb'esinb'il na'leb' sa' li Tzol'leb' ut Sumwank, lix k'ihaleb' li komon sa' li Iglees ke'atinak sa' li aatinob'aal Ingles, li na'oksiman sa' li tenamit Estados Unidos. Li tusleb'aal k'ab'a'ej a'in tatxtenq'a chixnawb'al chan ru nayeeman li junjunq chi k'ab'a'ej li natawman sa' li Tzol'leb' ut Sumwank ut sa' li Q'ol Nim Xtz'aq. Sa' li tusleb'aal k'ab'a'ej a'in, wan xk'ab'a'eb' li winq ut ixq, jo' ajwi' xk'ab'a'eb' li na'ajej. Re xk'utb'al b'ar nayeeman xkawilal lix yaab' li aatin, wan xraqaleb' li aatin tz'iib'anb'il chi q'eq q'eq ru.

Albany Al-b'a-ni	Clay Klee
Algernon Al-yer-nan	Cleveland Kliif-land
Almon Al-man	Coe Koo
Alvin Al-vin	Colesville Kols-fil
Amasa A-ma-sa	Coltrin Kol-trin
Ann Aan	Connecticut Ka-ne-ti-kot
Anthon An-ton	Copley Kop-li
Asa Ee-sa	Corrill Ko-ril
Ashley Ax-li	Council Bluffs Kawn-sel Blofs
Babbitt B'a-b'it	Covill Ko-vil
Baker B'ee-ker	Cowdery Kaw-de-ri
Baldwin B'ald-win	Crooked Kru-ked
Basset B'a-set	Cutler Kat-ler
Bennett B'e-net	Detroit Dit-royt
Benson B'en-son	Dodds Dods
Bent B'ent	Dort Dort
Boggs B'ogs	Dunbar Dan-b'ar
Booth B'uut	Eames Iims
Boston B'os-ton	Edson Ed-son
Boynton B'oyn-ton	Edward Ed-ward
Brigham Bri-gam	Eldon El-don
Brunson Bron-son	Emer Ii-mer
Buffalo B'o-fa-lo	Emma E-ma
Burlington B'ur-ling-ton	Erastus E-ras-tas
Burnett B'ur-net	Erie Ii-ri
Burr B'ur	Ezra Es-ra
Burroughs B'u-rows	Far West Far West
Butterfield B'a-ter-fild	Fayette Fe-yet
Cache Kaax	Fielding Fiiil-ding
Cahoon Ka-hun	Foster Fos-ter
Calves Kal-ves	Franklin Frank-lin
Catherine Kat-he-rin	Frederick Fre-de-rik
Chariton Xe-ri-ton	French French
Charles Charls	Fuller Fu-ler
Chenango Che-nan-go	Galland Ga-land
Christian Kris-tyan	Garden Grove Gar-den Grov
Cincinnati Sin-si-na-ti	Gause Gaws

George Dyordx	Morley Mor-li
Gilbert Kil-bert	Murdock Mur-dok
Grand Grand	Nashville Nax-vil
Griffin Gri-fin	Nauvoo Na-vu
Grover Gro-ver	Nebraska Ne-bras-ka
Hale Heel	New Hampshire Nuu Ham-xir
Hancock Han-kok	Newel Nu-wel
Harris Ha-ris	Northrop Nor-trop
Harvey Har-vi	Norwich Nor-wich
Haws Haas	Ohio O-ja-yo
Heman Hii-man	Oliver A-li-ver
Henry Hen-ri	Omaha O-ma-ja
Herriman He-ri-man	Onterio On-ter-yo.
Hicks Hiks	Orange O-ranx
Higbee Hig-b'i	Orson Or-son
Humphrey Hom-fri	Packard Pa-kard
Huntington Hon-tin-ton	Page Peydx
Hyde Haayd	Palmyra Pal-may-ra
Hyrum Hay-rom	Parley Par-li
Independence In-di-pen-dens	Partridge Par-tridx
Iowa Ay-o-wa	Patten Pa-ten
Jackson Yak-son	Pennsylvania Pen-sil-veen-ya
Jaques Dyaks	Perrysburg Pe-ris-b'ürg
John Yon	Peter Pii-ter
Johnson Yon-son	Peterson Pii-ter-son
Joseph Yo-sef	Phelps Felps
Josiah Yo-sa-ya	Philip Fi-lip
Kirtland Kirt-land	Platte Plat
Knight Nayt	Pratt Prat
Lee Lii	Pulsipher Pul-si-fer
Leman Lii-man	Quincy Kwin-si
Liberty Li-ber-ti	Reynolds Re-nols
Lilburn Lil-burn	Rhode Island Rood Ay-land
Lucy Luu-si	Rich Rich
Luke Luuk	Richards Ri-chards
Lyman Lay-man	Richmond Rich-mond
Mack Mak	Rigdon Rig-don
Madison Ma-di-son	Robert Ro-bert
Major Meed-yor	Rolfe Rolf
Manchester Man-ches-ter	Romney Rom-ni
Marion Mer-yon	Roundy Rawn-di
Marsh Marx	Ruggles Ro-gals
Martin Mar-tin	Ryder Ray-der
Massachusetts Ma-sa-chu-sets	Saint Louis Seent Luu-wis
McIlwaine's Bend Mak-il-weens B'end	Scott Skot
McLellan Mak-le-lin	Seneca Se-ne-ka
Miles Mayls	Seymour Sii-mor
Miller Mi-ler	Shadrach Xad-rak
Mississippi Mi-si-si-pi	Shaker Xee-ker
Missouri Mi-su-ri	Sharon Xe-ron
Mitchell Mi-chel	Sherman Xir-man

Sherwood Xir-wud	Topsfield Taps-fild
Shoal Xool	Toronto To-ran-to
Sidney Sid-ni	Utah Yu-tah
Simonds Say-monds	Van Buren Van Byu-ren
Smith Smit	Vermont Ver-mont
Snider Snay-der	Vienna Vye-na
Snow Snoo	Vinson Vin-san
Sofronia So-fro-ni-ya	Wakefield Week-fild
South Carolina Sawth Ka-ro-lay-na	Warren Wa-ren
Spencer Spen-ser	Wayne Weeyn
Spring Spring	Welton Wel-ton
Stanton Stan-ton	Wentworth Went-wirth
Stephen Stii-ven	Wheeler Whii-ler
Stoal Stool	Whitlock Whit-lok
Susquehanna Sus-kwa-ha-na	Whitmer Whit-mer
Sweet Swiit	Wilford Wil-ford
Sylvester Sil-ves-ter	Willard Wi-lard
Tanner Taa-ner	William Wil-yam
Tarbill Tar-b'il	Williams Wil-yams
Taylor Tey-lor	Wilson Wil-son
Thayre The-yer	Windsor Wind-sor
Thomas Ta-mas	Winter Quarters Win-ter Kor-ters
Thompson Tam-son	Young Yong
Titus Tay-tos	Zebedee Se-b'e-di

LI
Q'OL NIM
XTZ'AQ

JUN RAQAL ISINB'IL CHAQ SA' LIX K'UTB'ESINB'IL NA'LEB',
LIX JALTESIHOM RU, UT LI RAATIN

LAJ JOSE SMITH

LI XB'EEN PROFEET, AJ ILOL NA'LEB', UT AJ K'UTB'ESINEL RE
LIX IGLEES LI JESUKRISTO REHEB' LAJ SANTIL PAAB'ANEL
SA' ROSO'JIKEB' LI KUTAN.

Li Q'ol Nim Xtz'aq a'an jun raqal li hu sik'b'il ru, wan wi' k'iila na'-leb' ninqeb' xwankil chirix li paab'aal ut li tzol'leb' sa' Lix Iglees li Jesukristo reheb' laj Santil Paab'anel sa' Roso'jikeb' li Kután. Eb' li na'leb' a'in ke'k'ehé' xb'aan li Profeet aj Jose Smith, ut ke'wan sa'eb' li puktesinb'il hu re li Iglees sa' xkutan a'an.

Li jun raqal chi aatin li kixk'am xb'een wa li k'ab'a'ej Q'ol Nim Xtz'aq kiyiib'aak sa' 1851 xb'aan li Elder Franklin D. Richards, li kiwan choq' komon sa' lix Molameb' li Kab'laju, ut awa'b'ej re li Mision re Britania. Li rajb'al, a'an re naq q'axal wi'chik taawanq chi puktesinb'il junjunq li xnimal ru aatin li moko puktesinb'il ta chi naab'al sa' xkutankil laj Jose Smith. Naq yoo chi k'ihank xkomonil li Iglees sa'eb' li ninqi ch'och' Europa ut America, ki'ajman ru naq taawanq li aatin a'in chi puktesinb'il. Li Q'ol Nim Xtz'aq ki'oksiman chi naab'al, ut moqon ki'ok choq' xaqab'amb'il hu re li Iglees, chi xaqab'amb'il xb'aan li Xb'eenil Awa'b'eijl ut xb'aan li jolomil ch'utub'aj-ib' sa' Lago Salado, sa' 10 Octubre 1880.

Kijalman junq sut li k'aru wan sa' li hu, jo' chanru li ki'ajman ru sa' li Iglees. Sa' 1878, kitiqman junjunq raqal re lix Hu laj Moises li moko kiwan ta sa' li xb'een xpuktesinkil li hu. Sa' 1902, ki'isiman chaq junjunq raqal re li Q'ol Nim Xtz'aq li wan ajwi' chi puktesinb'il sa' li Tzol'leb' ut Sumwank. Ki'ux xtusub'ankil li jar ch'ool ut raqal, rik'in li ch'olob'anel aatin, sa' 1902. Kipuktesiman xb'een wa chi tzol-tzo ut jachb'il ru, ut rik'in li tusleb'aal aatin, sa' 1921. Maajun chik jalok ki'uxman toj reetal Abril 1976, naq kitiqman wiib' li k'utb'esinb'il na'leb'. Sa' 1979 li wiib' chi na'leb' a'in ke'isiman chaq sa' li Q'ol Nim Xloq'al ut ke'k'eeman sa' li Tzol'leb' ut Sumwank, b'ar wankeb' wi' anajwan jo' li tasal 137 ut 138. Sa' li hu li puktesinb'il anajwan, wan junjunq li aatin li jalb'il, re naq juntaq'etaaq rik'in li kiwan sa'eb' li hu li ke'tziib'aman junxil chaq.

A'an a'in xka'ch'inal li ch'olob'ank chirix k'aru wan sa' li hu:

Jun raqal isinb'il chaq sa' lix Hu laj Moises. Aatin isinb'il chaq sa' li hu Genesis re lix jaltesinkil ru li Santil Hu xb'aan laj Jose Smith, li kixtikib' sa' Junio 1830 (*History of the Church*, 1:98–101, 131–139).

Lix Hu laj Abraham. Jun aatin jaltesinb'il chaq ru, li kitawman sa' junjunq li hu chalenaq chaq Egipto, li kikana sa' ruq' laj Jose Smith sa' 1835, li wan wi' lix tz'iib'ahom li yuwa'b'ej Abraham. Kipuktesiman li k'aru jaltesinb'il ru sa' junjunq jachal sa' li hu *Times and Seasons* chi tikib'amb'il sa' 1 Marzo 1842, sa' Nauvoo, Illinois (*History of the Church*, 4:519–534).

Jose Smith—Mateo. Jun raqal isinb'il chaq sa' lix ch'olob'ahom laj

Mateo sa' li Santil Hu jaltesinb'il chaq ru xb'aan laj Jose Smith (chi'ilmanq li Tzol'leb' ut Sumwank 45:60–61) chirix li choxahil yehom naq chitikib'amanq xjaltesinkil ru li Ak' Chaq'rab').

Jose Smith—Resilal. Eb' li jar raqal isinb'il chaq sa' li resilal ut lix ch'olob'ahom laj Jose Smith, li kixk'uub' sa' 1838 ut kipuktesiman sa' junjunq jachal sa' li hu *Times and Seasons* sa' Nauvoo, Illinois, chitikib'anb'il sa' 15 Marzo 1842 (*History of the Church*, 1:1–44, wan wi'tz'aqal li aatin).

Eb' lix Raqalil li Paab'aal re Lix Iglees li Jesukristo reheb' laj Santil Paab'anel sa' Roso'jikeb' li Kutan. Jun xch'olob'ahom laj Jose Smith puktesinb'il sa' li hu *Times and Seasons* sa' 1 Marzo, 1842, rochb'een jun ch'ina esilal chirix li Iglees, li nawb'il ru jo' li hu re laj Wentworth (*History of the Church*, 4:535–541).

LI Q'OL NIM XTZ'AQ

	<i>Perel</i>
Jun raqal isinb'il chaq sa' lix Hu laj Moises1
Lix Hu laj Abraham	39
Jalam-uuch 1	38
Jalam-uuch 2	48
Jalam-uuch 3	55
Jose Smith—Mateo	57
Jose Smith—Resilal	62
Eb' lix Raqalil li Paab'aal	81

JAR RAQAL ISINB'IL CHAQ SA' LIX HU LAJ MOISES

Atin isinb'il chaq sa' lix jaltessinkil ru li Santil Hu jo' k'utb'esinb'il chiru laj Jose Smith li Pfoeet, Junio 1830—Febrero 1831.

CH'OL 1

(Junio 1830)

Li Dios naxk'utb'esi rib' chiru laj Moises—Laj Moises najaltesiiik ru—Nak'ule' xb'aan laj Satanas—Laj Moises kiril k'uila ruchich'och' wankeb' wi' li winq—Eb' li ruchich'och' chi maak'a' rajlankileb' ke'yo'ob'te-siiik xb'aan li K'ajolb'ej—Lix k'anjel ut lix loq'al li Dios a'an xk'eeb'al chi uxmank lix kolb'al chiru li kamk ut lix yu'am chi junelik li winq.

Li raatin li Dios, li "kixye re laj ^bMoises sa' jun hoonal naq laj Moises kixoke' toj sa' jun tzuul q'axal najt xteram,

2 Ut "kiril li Dios chi ^bk'ut-k'u chiru rilob'aal, ut ki'aa'inak rik'in, ut lix 'loq'al li Dios kiwan sa' xb'een laj Moises, jo'kan naq laj Moises kiru ^dchixkuyb'al wank chiru.

3 Ut li Dios kiraatina laj Moises,

ut kixye: K'e reetal, laa'in li Qaa-wa' Dios "Nimajwal, ut ^bMaak'a' Roso'jik, a'an ink'ab'a', xb'aan naq laa'in wankin chi maak'a' xtik-lajik inkutan chi moko roso'jik inchihab'; ut ma maawa' a'in li maak'a' roso'jik?

4 Ut, k'e reetal, laa'at li walal; jo'kan ut, "chat-iloq, ut laa'in tink'ut chawu lix yiib'ahom li ^bwuq'; a'ut moko chixjunil ta, xb'aan naq maak'a' 'roso'jik lin ^dk'anjel, ut jo'kan ajwi' li 'waatin, xb'aan naq maajo'q'e neke'oso'.

5 Jo'kan ut, maajun winq naru chirilb'al chixjunil lin k'anjel, ka'ajwi' wi taaril chixjunil lin loq'al; ut maajun winq naru chirilb'al chixjunil lin loq'al ut chirix a'an taakanaaq sa' tz'ejwalej sa' li ruchich'och'.

6 Ut wan jun ink'anjel choq' aawe, at Moises li walal; ut laa'at wankat choq' "xjalam-uuch li ^bJunaj Yo'lajenaq chiwu; ut li

1 1a Alma 12:30;
Mois. 1:42.

b K'UTUL RAQAL:
Moises.

2a Exo. 3:6; 33:11;
Jwan 1:18; 6:46;
Eter 3:6–16; Mois. 1:11.
JJS, Exo. 33:20, 23.

b Num. 12:6–8;
Deut. 34:10;
Tz. ut S. 17:1.

c Deut. 5:24;
Mois. 1:13–14, 25.
K'UTUL RAQAL:

Loq'alil.

d K'UTUL RAQAL:
Jaltesiiik ru.

3a Apok. 11:17; 19:6;
1 Ne. 1:14;
Tz. ut S. 121:4.

K'UTUL RAQAL: Dios,
Roxichal li Dios.

b Isa. 63:16;
Tz. ut S. 19:9–12;
Mois. 7:35.

K'UTUL RAQAL:
Maak'a' Roso'jik.

4a Mois. 7:4.

b Mois. 7:32, 35–37.

c Sal. 111:7–8;
Mois. 1:38.

d Sal. 40:5;
Tz. ut S. 76:114.

e 2 Ne. 9:16;
Tz. ut S. 1:37–39.

K'UTUL RAQAL:
Raatin li Dios.

6a Gen. 1:26;
Eter 3:14–15;
Mois. 1:13–16.

b K'UTUL RAQAL: Junaj
Yo'lajenaq.

Junaj Yo'lajenaq chiwu wan ut taawanq choq' 'Kolonel, xb'aan naq a'an nujenaq chi 'usilal ut chi 'yaal; a'b'anan f'maajun chik Dios wan chiwu laa'in, ut chixjunil li k'a'aq re ru wan chi k'ut-k'u chiwu, xb'aan naq s'ninnaw ru chixjunil.

7 Ut anajwan, k'e reetal, li jun chi na'leb' a'in nink'ut chawu, at Moises li walal, xb'aan naq laa'at wankat sa' li ruchich'och', ut anajwan nink'ut chawu.

8 Ut kik'ulman naq laj Moises ki'ilok, ut kixk'e reetal li "ruchich'och' sa' xb'een li kiyo'ob'tesiik wi' chaq; ut laj Moises b'kixk'e reetal li ruchich'och' ut lix maril a'an, ut chixjunileb' li ralal xk'ajoleb' li winq li yo'ob'tesinb'ileb', ut li ke'yo'ob'tesiik chaq; rik'in a'an k'a'jo' naq 'kisach xch'ool ut kikana chi k'oxlak.

9 Ut li rilob'aal li Dios kirisi chaq rib' rik'in laj Moises, jo'kan naq lix loq'al maak'a' chik rik'in laj Moises, ut kikana laj Moises xjunes. Ut naq kikana xjunes, kit'ane' chi ch'och'.

10 Ut kik'ulman naq kiwan xnumik k'iila hoonal chi maji'aq

naxk'ul laj Moises lix "metz'ew li ak re jo' winq; ut kixye sa' xch'ool: Anajwan xb'aan a'in ninnaw naq li winq b'maak'a' aj-e, li b'arwan maajun wa ink'oxlahom chaq.

11 A'b'anan anajwan li tz'aqal xnaq' wu xril li "Dios; a'b'anan moko xnaq' ta ru lin b'tib'el; xnaq' ru b'an lin musiq', xb'aan naq lix naq' ru lin tib'el ink'a' raj kiru chi ilok; xb'aan naq 'kinchaqik raj ut "kinkam raj chiru li rilob'aal; a'b'an kiwan lix loq'al sa' inb'een, ut kiwil li 'rilob'aal, xb'aan naq f'kijaltesiik wu chiru.

12 Ut kik'ulman naq chirix naq laj Moises kixye li aatin a'in, k'e-homaq reetal, kichal laj "Satanas b'chiraalenkil, ut kixye: At Moises, ralalat li winq, loq'onihin.

13 Ut kik'ulman naq laj Moises kiril laj Satanias, ut kixye: Anihat laa'at? Xb'aan naq k'e reetal, laa'in jun "ralal li Dios, jo' xjalam-uuch li Junaj Yo'lajenaq chiru; ut b'arwan laa loq'al, re tatinloq'oni laa'at?

14 Xb'aan naq k'e reetal, ink'a' kiru kiwil li Dios, ka'ajwi' wi kichal lix loq'al sa' inb'een, ut "kijaltesiik wu chiru. A'b'anan naru nakatwil laa'at jo'

6c K'UTUL RAQAL:

Kolonel.

d Jwan 1:14, 17;

Alma 13:9.

K'UTUL RAQAL: Usilal.

e Moiss. 5:7.

f 1 Rey. 8:60;

Isa. 45:5-18, 21-22.

g 1 Ne. 9:6;

2 Ne. 9:20;

Alma 18:32;

Tz. ut S. 38:1-2.

K'UTUL RAQAL: Chixjunil naxnaw.

8a Moiss. 2:1.

b Moiss. 1:27.

c Sal. 8:3-4.

10a Dan. 10:8, 17;

1 Ne. 17:47;

Alma 27:17;

JS—R 1:20.

b Dan. 4:35; Hel. 12:7.

11a K'UTUL RAQAL: Dios,

Roxichal li Dios.

b Moiss. 6:36;

Tz. ut S. 67:10-13.

c Exo. 19:21.

d Exo. 20:19.

e Gen. 32:30;

Moiss. 7:4.

f Mat. 17:1-8.

K'UTUL RAQAL:

Jaltesiik ru.

12a Moiss. 4:1-4.

K'UTUL RAQAL: Aj tza.

b Moiss. 6:49.

K'UTUL RAQAL:

Aaleek, aalenk.

13a Sal. 82:6; 1 Jn. 3:2;

Heb. 12:9.

14a K'UTUL RAQAL:

Jaltesiik ru.

tz'ejwalejil winq. Ma ink'a' jo'kan chi yaal?

15 Usilanb'ilaq taxaq xk'ab'a' lin Dios, xb'aan naq lix Musiq' a'an moko chi junajwa ta xrisi rib' chiwu, malaj ut b'ar pe' wan laa loq'al, xb'aan naq a'an q'oj-yin chiwu? Ut naru nintz'il aawix laa'at ut li Dios; xb'aan naq li Dios kixye we: "Chaloq'oni li Dios, xb'aan naq ka'ajwi' chiru a'an ^btatk'anjelaq.

16 Elen arin, Satanas, minaab'alaq'i; xb'aan naq li Dios kixye we: Laa'at wankat choq' "xjalam-uuch li Junaj Yo'lajenaq chiwu, chan.

17 Ut kixk'e ajwi' taqlahom we naq xinixb'oq chalen chaq sa' li toon "k'ix naxamnak, naq kixye: ^bChapatz' xk'ab'a' li Dios sa' xk'ab'a' li Junaj Yo'lajenaq chiwu, ut chinaloq'oni.

18 Ut jo'kan wi'chik laj Moises kixye: Ink'a' tinkanab' xpatz'b'al xk'ab'a' li Dios, wan chik li k'a'aq re ru chinpatz' chiru: xb'aan naq lix loq'al wanjenaq sa' inb'een, jo'kan naq naru nintz'il rix a'an ut laa'at. Elen arin, Satanas.

19 Ut anajwan, chirix naq laj Moises kixye li aatin a'in, laj Satanas kixjap re chi kaw xyaab' xkux, ut kixchoq'i lix josq'il sa' xb'een li ch'och', ut kitaqlan, ut kixye: Laa'in li "Junaj Yo'lajenaq, loq'onihin laa'in.

20 Ut kik'ulman naq laj Moises

ki'ok chi xuwak chi numtajenaq, ut naq ki'ok chi xuwak, kiril xk'ahil li "xb'alb'a. A'b'anan, rik'in ^bxpatz'b'al xk'ab'a' li Dios, kixk'ul xmetz'ew, ut kitaqlan, ut kixye: Elen wik'in, Satanas, xb'aan naq ka'ajwi' li jun chi Dios a'in tinloq'oni, a'an li Dios re loq'alil.

21 Ut anajwan laj "Satanas ki'ok chi siksoth, ut kichiq'ok li ch'och'; ut laj Moises kixk'ul xmetz'ew, ut kixpatz' xk'ab'a' li Dios, ut kixye: Sa' lix k'ab'a' li Junaj Yo'lajenaq, elen chaq arin, Satanas.

22 Ut kik'ulman naq laj Satanas kixjap re chi kaw xyaab' xkux, rik'in yaab'ak, ut ayaynak, ut "k'uxuxink ruuch-e; ut ki'el chaq aran, chiru ajwi' chaq li rilob'aal laj Moises, jo'kan naq ink'a' chik kiril ru.

23 Anajwan ut chirix li na'leb' a'in laj Moises kixtz'iib'a resil; a'b'anan xb'aan li maa'usilal moko natawman ta sa' xyanqeb' li ralal xk'ajoleb' li winq.

24 Ut kik'ulman naq chirix naq laj Satanas ki'el chaq chiru rilob'aal laj Moises, naq laj Moises kixtaqsi li rilob'aal toj sa' choxa, chi nujenaq rik'in li "Santil Musiq'ej, li nach'olob'an xyaalal li Yuwa'b'ej ut li K'ajolb'ej;

25 Ut rik'in xpatz'b'al lix k'ab'a' li Dios, kiril wi'chik lix loq'al, xb'aan naq kiwan sa' xb'een; ut kirab'i jun xyaab' kuxej li kixye:

15a Mat. 4:10.
K'UTUL RAQAL:
Loq'onink.
b 1 Sam. 7:3;
3 Ne. 13:24.
16a Moiss. 1:6.

17a Exo. 3:2.
b Moiss. 5:8.
19a Mat. 24:4–5.
20a K'UTUL RAQAL:
Xb'alb'a.
b JS—R 1:15–16.

K'UTUL RAQAL: Tijok.
21a K'UTUL RAQAL: Aj tza.
22a Mat. 13:41–42;
Mos. 16:1–3.
24a K'UTUL RAQAL: Santil
Musiq'ej.

Osob'tesinb'ilat laa'at, Moises, xb'aan naq laa'in, li Nimajwal, xinsik' aawu, ut q'axal wi'chik taak'ehe'q aametz'ew chiruheb' li "k'iila ha'; xb'aan naq eb' a'an te'ab'inq chiru laa ^btaqlahom chanchanaqat raj li 'Dios.

26 Ut il, laa'in wankin aawik'in, toj sa' roso'jik ajwi' laa kutan; xb'aan naq laa'at "taakol lin tenamit chiru ^bmoosil, a'an ajwi' 'Israel li ^dsik'b'il ru inb'aan.

27 Ut kik'ulman, naq toj yoo chi aatinak li xyaab' kuxej, laj Moises kixb'eresi li rilob'aal ut "kixk'e reetal li ruchich'och', relik chi yaal, chixjunil ajwi'; ut maajun xpoqsil wan li ink'a' kixk'e reetal, chi tz'ilb'il rix rik'in lix Musiq' li Dios.

28 Ut kirileb' ajwi' li ani wankeb' chi sa', ut maajun aamej wan li ink'a' kixk'e reetal, ut kixtz'ileb' rix rik'in lix Musiq' li Dios; ut k'iheb' li rajlankil, chi maak'a' rajlankileb' jo' chanru li samahi' sa' xmaril li palaw.

29 Ut kiril k'iila ch'och'; ut li junjunq chi ch'och' "ruchich'och' kiyeeman re, ut wan ani kiwan chi sa'.

30 Ut kik'ulman naq laj Moises

kixpatz' xk'ab'a' li Dios, ut kixye: Ye we, nintz'aama aawe, k'a'ut naq wan li k'a'aq re ru a'in, ut k'a'ru li kayo'ob'tesiheb' wi'?

31 Ut k'e reetal, lix loq'al li Dios kiwan sa' xb'een laj Moises, jo'kan naq laj Moises kiwan chi xaqxo chiru li Dios, ut kiraatina chi "k'utk'u chiru rilob'aal. Ut li Qaawa' Dios kixye re laj Moises: Choq' re tz'aqal li ^bwajom naq kinyiib' li k'a'aq re ru a'in. Wahi' xchaab'ilal li na'leb', ut nakana wik'in.

32 Ut rik'in li "aatin re lin wan kilal keb'inyo'ob'tesi, a'an li Walal Junaj Chirib'il, li nujenaq chi ^busilal ut chi 'yaal.

33 Ut "eb' li ruchich'och' chi maak'a' rajlankileb' ^bkeb'inyo'ob'tesi; ut kinyo'ob'tesiheb' ajwi' choq' re tz'aqal li wajom; ut rik'in li Walal keb'inyo'ob'tesi, a'an li 'Junaj Yo'lajenaq chiwu.

34 Ut li "xb'een winq re chixjunileb' li winq aj ^bAdan kinye re, a'an 'naab'al.

35 A'b'anan ka'ajwi' resil li ruchich'och' a'in, ut li ani wankeb' chi sa', nink'e aawe. Xb'aan naq k'e reetal, wankeb' k'iila ruchich'och' li ak oso'jenaqeb' xb'aan li raatin lin wankilal. Ut wankeb' naab'al

25a Exo. 14:21–22.

b K'UTUL RAQAL:
Wankilal; Tijonelik.

c Exo. 4:16.

26a Exo. 3:7–12.

b 1 Ne. 17:23–25.

c 1 Rey. 8:51–53.

K'UTUL RAQAL: Israel.

d K'UTUL RAQAL: Sik'b'il ru.

27a Tz. ut S. 88:47;

Mois. 1:8.

K'UTUL RAQAL:

K'utb'esinb'il matk'.

29a K'UTUL RAQAL:

Ruchich'och'.

31a Deut. 5:4; Mois. 1:11.

b Isa. 45:17–18;

2 Ne. 2:14–15.

32a Jwan 1:1–4, 14;

Heb. 1:1–3;

Apok. 19:13; Jak. 4:9;

Mois. 2:1, 5.

K'UTUL RAQAL:

Jesukristo.

b Sal. 19:1;

Mois. 5:7–8.

K'UTUL RAQAL: Usilal.

c K'UTUL RAQAL: Yaal.

33a Sal. 8:3–4;

Tz. ut S. 76:24;

Mois. 7:29–30.

b K'UTUL RAQAL:

Yo'ob'tesink.

c Mois. 1:6.

34a Mois. 3:7.

b Abr. 1:3.

K'UTUL RAQAL: Adan.

c Mois. 4:26; 6:9.

li toj wankeb', ut chiruheb' li winq ink'a' naru rajlankileb'; a'b'anan chixjunil li k'a'aq re ru ajlanb'il chiwu laa'in, xb'aan naq weheb' ut "nekeb'innaw ru.

36 Ut kik'ulman naq laj Moises kiraatina li Qaawa', ut kixye: Chawuxtaana ru laa moos, at Dios, ut chaye we chirix li ruchich'och' a'in, ut eb' li ani wankeb' chi sa', ut jo'kan ajwi' chirix li choxa, toja' ut naq taak'ojlaaq xch'ool laa moos.

37 Ut li Qaawa' Dios kiraatina laj Moises, ut kixye: "Eb' li choxa, k'ihob' li neke'wan, ut chiruheb' li winq ink'a' naru te'wanq chi ajlanb'il; a'b'anan ajlanb'ileb' chiwu laa'in, xb'aan naq weheb'.

38 Ut jo' taa'oso'q jun li ruchich'och', ut lix choxa a'an, jo'kan ajwi' taachalq jalan chik; ut maajun "roso'jik lin k'anjel wan, chi moko li waatin.

39 Xb'aan naq k'e reetal, a'in lin "k'anjel ut lin ^bloq'al—xk'eeb'al chi uxmank lix 'kolb'al chiru li kamk ut lix ^ayu'am chi junelik li winq.

40 Ut anajwan, at Moises li walal, tatwaatina chirix li ruchich'och' a'in li xaqxookat wi'; ut laa'at "taatz'iib'a li k'a'aq re ru tinye.

41 Ut sa' jun kutan naq eb' li ralaal xk'ajoleb' li winq te'xk'oxla li waatin jo' li maak'a' aj-e ut "te'risi chaq naab'al li waatin sa' li hu li taatz'iib'a, k'e reetal, tinwaklesi jalan chik ^bchanchanat laa'at; ut "taatawmanq wi'chik li aatin sa' xyanqeb' li ralaal xk'ajoleb' li winq—sa' xyanqeb' jo' k'i'haleb' li te'paab'anq.

42 (Li aatin a'in "kiyeeman re laj Moises sa' li tzuul, li ink'a' taanawmanq xk'ab'a' sa' xyanqeb' li ralaal xk'ajoleb' li winq. Ut anajwan yeeb'il eere laa'ex. Meek'ut chiru anihaq, ka'ajwi' chiruheb' li neke'paab'an. Chi jo'kan. Amen.)

CH'OL 2

(Junio–Octubre 1830)

Li Dios naxyo'ob'tesi li choxa ut li ruchich'och'—Neke'yo'ob'tesiik li jar paay li k'a'ru yo'yo—Li Dios naxyiib' li winq, ut naxk'e x'awa'b'ejil sa' xb'een chixjunil chik.

UT kik'ulman naq li Qaawa' kiraatina laj Moises, ut kixye: K'e reetal, "nink'utb'esi chawu chirix li ^bchoxa a'in, ut li 'ruchich'och' a'in; tz'iib'a li aatin li ninye. Laa'in li Xtiklajik ut li Roso'jik,

35a Moiss. 1:6; 7:36.
K'UTUL RAQAL:
Chixjunil naxnaw.

37a Abr. 4:1.
K'UTUL RAQAL:
Choxa.

38a Moiss. 1:4.

39a Rom. 8:16–17;
2 Ne. 2:14–15.
K'UTUL RAQAL:

K'uub'anb'il na'leb'
re li tojb'al-ix.

b K'UTUL RAQAL:
Loq'alil.

c K'UTUL RAQAL:
Kole'k chiru li kamk.

d K'UTUL RAQAL:
Junelik yu'am, yu'am
chi junelik.

40a 2 Ne. 29:11–12.

41a 1 Ne. 13:23–32;
Moiss. 1:23.

b 2 Ne. 3:7–19.

c 1 Ne. 13:32, 39–40;
Tz. ut S. 9:2.

42a Moiss. 1:1.

2 1a Moiss. 1:30, 36.

b K'UTUL RAQAL:
Choxa.

c Moiss. 1:8.

li ^dNimajwal Dios; rik'in li ^eJunaj Yo'lajenaq chiwu ^fkinyo'ob'tesi li k'a'aq re ru a'in; relik chi yaal, sa' xtiklajik chaq kinyo'ob'tesi li choxa, ut li ruchich'och' li xaq-xookat wi'.

2 Ut li ^aruchich'och' moko kiwan ta xk'uub'lajik, ut maak'a' chaq xsa'; ut kink'e li aak'ab' chi taq'e'k sa' lix b'een lix chamal; ut ki'ee-k'an lin Musiq' chiru lix b'een li ha'; xb'aan naq laa'in li Dios.

3 Ut laa'in, li Dios, kinye: Chiwanq li ^asaqen; ut kiwan li saqen.

4 Ut laa'in, li Dios, kiwil li saqen; ut li saqen a'an, ^achaab'il. Ut laa'in, li Dios, kinjach ru li saqen rik'in li aak'ab'.

5 Ut laa'in, li Dios, Kutan kinye re li saqen, ut li aak'ab', Q'ojyin kinye re; ut chi jo'kan kinb'aanu rik'in li ^araatin lin wankilal, ut kib'aanuman jo' ^bkinye; ut li ewu ut eq'la a'aneb' xb'een li ^ckutan.

6 Ut jo'kan wi'chik, laa'in, li Dios, kinye: Chiwanq jun ^aheelam sa' xyi li ha', ut kib'aanuman, jo' chanru ajwi' kinye; ut kinye: Chixjach ru li ha' rik'in li ha'; ut ki'uxman;

7 Ut laa'in, li Dios, kinyiib' li heelam ut kinjacheb' ru li ^aha', relik chi yaal, li ninqi ha' rub'el li heelam rik'in li ha' li wan sa'

xb'een li heelam; ut kiwan jo' chanru ajwi' kinye.

8 Ut laa'in, li Dios, ^aChoxa kinye re li heelam; ut li ewu ut li eq'la a'aneb' xkab' li kutan.

9 Ut laa'in, li Dios, kinye: Eb' li ha' rub'el choxa che'ch'utub'a-manq sa' ^ajun chi na'ajej, ut jo'kan kiwan; ut laa'in, li Dios, kinye: Chiwanq chaqi ch'och'; ut jo'kan kiwan.

10 Ut laa'in, li Dios, ^aCh'och' kinye re li chaqi ch'och'; ut lix ch'utlajikeb' li ha', Palaw kinye re; ut laa'in, li Dios, kiwil naq chixjunil li k'a'aq re ru kinyiib' chaq, chaab'il.

11 Ut laa'in, li Dios, kinye: Li ch'och' chiruuchini chaq li ^apach'aya', li q'een wan riyajil, lix toonal li ki'il q'een li na'uuchin jo' chanru lix paayil, ut li toon che' li na'uuchin, li taawanq riyajil chi sa' chiru li ch'och', ut kiwan jo' chanru ajwi' kinye.

12 Ut li ch'och' kiruuchini li pach'aya', li junjunq paay chi q'een li wan riyajil jo' chanru xpaayil, ut li toon che' li na'uuchin, li taawanq riyajil chi sa' jo' chanru xpaayil; ut laa'in, li Dios, kiwil naq chixjunil li k'a'aq re ru kinyiib' chaq, chaab'il.

13 Ut li ewu ut li eq'la a'aneb' rox li kutan.

1d K'UTUL RAQAL: Dios, Roxichal li Dios—Li Dios Yuwa'b'ej.

e K'UTUL RAQAL: Junaj Yo'lajenaq.

f K'UTUL RAQAL: Yo'ob'tesink.

2a Gen. 1:2; Abr. 4:2.

3a Tz. ut S. 88:6-13.

K'UTUL RAQAL: Saqen, lix saqen li Kristo.

4a Gen. 1:4; Abr. 4:4.

5a Mois. 1:32.

b 2 Kor. 4:6.

c Gen. 1:5.

6a Gen. 1:6-8.

7a Abr. 4:9-10.

8a K'UTUL RAQAL: Choxa.

9a Gen. 1:9;

Abr. 4:9.

10a K'UTUL RAQAL:

Ruchich'och'.

11a Gen. 1:11-12;

Abr. 4:11-12.

14 Ut laa'in, li Dios, kinye: Che'wanq li saqen sa' xheelam li choxa, re xjachb'al ru li kutan rik'in li q'ojyin, ut che'wanq choq' eetalil, ut choq' q'ehil, ut choq' kutan, ut choq' chihab';

15 Ut che'wanq choq' saqen sa' xheelam li choxa re xk'eeb'al li saqen sa' xb'een li ch'och'; ut jo'-kan kiwan.

16 Ut laa'in, li Dios, kinyiib' wiib' li ninqi saqen; xnimal li "saqen re taataqlanq sa' xb'een li kutan, ut xka'ch'inal li saqen re taataqlanq sa' xb'een li q'ojyin, ut li xnimal li saqen a'an li saq'e, ut li xka'ch'inal li saqen a'an li po; ut ke'yiib'aman ajwi' li chahim jo' chanru li waatin.

17 Ut laa'in, li Dios, keb'ink'ojob' sa' xheelam li choxa re xk'eeb'al li saqen sa' xb'een li ch'och';

18 Ut li saq'e re taa'awa'b'ejinq sa' xb'een li kutan, ut li po re taa'awa'b'ejinq sa' xb'een li q'ojyin, ut re xjachb'al ru li saqen rik'in li aak'ab'; ut laa'in, li Dios, kiwil naq chixjunil li k'a'aq re ru li kinyiib' chaq, chaab'il.

19 Ut li ewu ut li eq'la a'aneb' xkaa li kutan.

20 Ut laa'in, li Dios, kinye: Eb' li ha' che'ruuchini chi naab'al li jar yo'ob'tesihom li neke'ee'k'an, li wankeb' xyu'am, ut li xik'anel xul li te'xik'anq chi taqenaq sa' xb'een li ch'och' chiru lix heelam li choxa.

21 Ut laa'in, li Dios, kinyo'ob'tesihob' li "ninqi kar, ut li junjunq chi yo'yookil yo'ob'tesihom li na'ee'k'an, li kiruuchini li ha' chi naab'al, jo' chanru lix paayileb', ut li junjunq chi xik'anel xul jo' chanru xpaayileb'; ut laa'in, li Dios, kiwil naq chixjunil li k'a'aq re ru kinyo'ob'tesi chaq, chaab'il.

22 Ut laa'in, li Dios, ke'wo-sob'tesi, ut kinye: Chex'uuchinq, ut "chexk'ihanq, ut chenujob'resi xha'il li palaw, ut eb' li xik'anel xul che'k'ihanq sa' li ch'och';

23 Ut li ewu ut li eq'la a'aneb' ro' li kutan.

24 Ut laa'in, li Dios, kinye: Li ch'och' chiruuchiniheb' li yo'yookil yo'ob'tesihom jo' chanru lix paayil, eb' li wakax, ut li k'a'ru naxjukuki rib', ut lix xulil li ch'och' jo' chanru lix paayileb', ut jo'kan kiwan;

25 Ut laa'in, li Dios, kinyiib'eb' lix xulil li ch'och' jo' chanru lix paayileb', ut eb' li wakax jo' chanru lix paayileb', ut chixjunil li naxjukuki rib' chiru li ch'och' jo' chanru lix paayil; ut laa'in, li Dios, kiwil naq chixjunil li k'a'aq re ru a'in, chaab'il.

26 Ut laa'in, li Dios, kinye re li "Junaj Yo'lajenaq chiwu, li kiwan wik'in chalen chaq sa' xtiklajik: ^bChiqayiyib' li winq jo' 'qajalam-uuch, jo' chanru li qilob'aal; ut jo'-kan kiwan. Ut laa'in, li Dios, kinye: ^dChe'awa'b'ejinq sa' xb'eeneb' lix

16a Gen. 1:16.

21a Gen. 1:21;
Abr. 4:21.

22a Gen. 1:22–25;
Abr. 4:22–25.

26a K'UTUL RAQAL:
Jesukristo.

b K'UTUL RAQAL:
Yo'ob'tesink.

c Gen. 1:26–27;

Mois. 6:8–10;
Abr. 4:26–27.

d Gen. 1:28;
Mois. 5:1;
Abr. 4:28.

karil li palaw, ut sa' xb'eeneb' li xik'anel xul rub'el choxa, ut sa' xb'eeneb' li wakax, ut sa' xb'een chixjunil li ch'och', ut sa' xb'een li junjunq li k'a'ru ajjukunel li naxjukuki rib' chiru li ch'och'.

27 Ut laa'in, li "Dios, kinyo'ob'tesi li winq jo' injalam-uuch laa'in, jo' xjalam-uuch li Junaj Yo'lajenaq chiwu kinyo'ob'tesi; teelom ut ixq naq keb'inyo'ob'tesi.

28 Ut laa'in, li Dios, kiwo-sob'tesiheb', ut kinye reheb': Chex'uuchinq, ut "chexk'ihanq, ut chenujob'resi li ruchich'och', ut chiwanq eewankil sa' xb'een, ut chex'awa'b'ejinq sa' xb'eeneb' lix karil li palaw, ut sa' xb'eeneb' li xik'anel xul rub'el choxa, ut sa' xb'een li junjunq li k'a'ru yo'yo li na'eek'an chiru li ch'och'.

29 Ut laa'in, li Dios, kinye re li winq: K'e reetal, kink'e eere li junjunq chi q'een wan riyajil, li wan chiru lix b'een chixjunil li ch'och', ut li junjunq toon che' li wan wi' li ru che' li wan riyajil; choq' eere taawanq choq' "tzakemq.

30 Ut choq' re li junjunq chi xul re li ch'och', ut re li junjunq chi xik'anel xul rub'el choxa, ut re chixjunil li k'a'ru naxjukuki rib' chiru li ch'och', li nink'e wi' xyu'am, taa-keemanq li junjunq chi q'een li chaab'il choq' tzakemq; ut jo'kan kiwan, jo' chanru ajwi' kinye.

31 Ut laa'in, li Dios, kiwil chixjunil li k'a'ru kinyiib' chaq, ut k'e reetal, chixjunil li k'a'ru kinyiib' chaq, q'axal "chaab'il; ut li ewu ut li eq'la a'aneb' b'xwaq li kutan.

 CH'OL 3

(Junio–Octubre 1830)

Li Dios kixyiib' chixjunil li k'a'aq re ru chi musi'ejil rub'elaj naq kiwan sa' tzejwalejil sa' li ruchich'och'—Kixyo'ob'tesi li winq, li xb'een tzejwalej, sa' xb'een li ch'och'—Li ixq a'an xtenq' li winq jo' xk'ulub'.

CHI jo'kan "kichoyman li choxa ut li ch'och', ut chixjunil lix b'teepaleb'.

2 Ut sa' xwuq li kutan laa'in, li Dios, kinchoy lin k'anjel, ut chixjunil li k'a'aq re ru kinyiib' chaq; ut "kinhilan sa' b'xwuq li kutan chiru chixjunil lin k'anjel, ut chixjunil li k'a'aq re ru li kinyiib' chaq ak choyb'il, ut laa'in, li Dios, kiwil naq chaab'il;

3 Ut laa'in, li Dios, "kiwosob'tesi li xwuq li kutan, ut kinsantob'resi; xb'aan naq sa' a'an kinhilan chaq chiru chixjunil lin b'k'anjel li kinyo'ob'tesi ut kinyiib' chaq laa'in, li Dios.

4 Ut anajwan, k'e reetal, ninye aawe, naq a'ineb' li tasal re li

27a K'UTUL RAQAL: Dios, Roxichal li Dios.

28a Moiss. 5:2.

29a Gen. 1:29–30; Abr. 4:29–30.

31a Gen. 1:31; Tz. ut S. 59:16–20.

b Exo. 20:11; Abr. 4:31.

3 1a K'UTUL RAQAL: Yo'ob'tesink.

b Gen. 2:1; Abr. 5:1.

2a Gen. 2:2–3; Abr. 5:2–3.

K'UTUL RAQAL: Hilank, hilob'aal.

b K'UTUL RAQAL: Hilob'aal kutan.

3a Mos. 13:19.

b Exo. 31:14–15.

choxa ut re li ruchich'och', naq ke'yo'ob'tesiman, sa' li kutan naq laa'in, li Qaawa' Dios, kinyiib' li choxa ut li ruchich'och',

5 Ut li junjunq chi che' re li ch'och' "chi maji'aq nawan sa' li ch'och', ut li junjunq chi q'een re li ch'och' chi maji'aq naniman. Xb'aan naq laa'in, li Qaawa' Dios, ^bkinyo'ob'tesi chixjunil li k'a'aq re ru li kin'aatinak wi', 'sa' musiq'e-jil, rub'elaj naq kiwan chi tz'ejwalejil chiru lix b'een li ch'och'. Xb'aan naq laa'in, li Qaawa' Dios, toj maji'aq nink'e chi chalk li hab' chiru lix b'een li ch'och'. Ut laa'in, li Qaawa' Dios, ^dkinyiib'eb' chixjunil li ralal xk'ajoleb' li winq; ut toj maajun winq re xk'anjelankil li 'ch'och'; xb'aan naq sa' ^fchoxa chaq ^gkeb'inyo'ob'tesi; ut toj maak'a' li tz'ejwalej sa' li ruchich'och', chi moko sa' li ha', chi moko rub'el choxa;

6 A'ut laa'in, li Qaawa' Dios, kin'aatinak, ut kitaqe' chaq jun "choql sa' li ch'och', ut kixk'e xha'il chixjunil lix b'een li ch'och'.

7 Ut laa'in, li Qaawa' Dios, kinpak' li winq rik'in chaq ^axpoqsil li ch'och', ut kinmusiq'a sa' ru'uj xmusiq' li yu'amej; ut li ^bwinq ki'ok choq' yo'yookil 'aamej, li ^dxb'een tz'ejwalej sa' xb'een li ruchich'och', li xb'een winq ajwi';

a'b'anan chixjunil li k'a'aq re ru chi junxilaj kiyo'ob'tesiman; a'b'anan sa' musiq'e-jil chaq ke'yo'ob'tesiman ut ke'yiiib'aman jo' chanru li waatin.

8 Ut laa'in, li Qaawa' Dios, kiwaw jun li awimq sa' xjajal li releb'aal saq'e sa' "Eden, ut aran kink'e li winq li kinpak' chaq.

9 Ut chalen sa' li ch'och', laa'in, li Qaawa', kink'e chi nimank li junjunq chi toon che', re ruchich'och', li sa sa' rilob'aal li winq; ut li winq kiru chixk'eeb'al reetal. Ut ki'ok ajwi' choq' yo'yookil aamej. Xb'aan naq sa' musiq'e-jil chaq kiwan sa' li kutan kinyo'ob'tesi wi', xb'aan naq a'an nakana sa' li jun t'oram li kinyo'ob'tesi wi' chaq laa'in, li Dios, relik chi yaal, chixjunil ajwi' li k'a'aq re ru li kinkawresi re naq oksinb'ilaq xb'aan li winq; ut li winq kiril naq chaab'il choq' tzakemq. Ut laa'in, li Qaawa' Dios, kiwaw li "che' re li yu'am ajwi' sa' xyi li awimq, ut jo'kan ajwi' li ^bche' re xnawb'al ru li us ut li ink'a' us.

10 Ut laa'in, li Qaawa' Dios, kink'e jun nima' chi elk chaq Eden re xk'eeb'al xha'il li awimq; ut chalen chaq aran kijache' ru, ut kaahib' li "roq ha' kikana wi'.

11 Ut laa'in, li Qaawa' Dios, kink'e Pison choq' xk'ab'a' li xb'een,

5a Gen. 2:4–5;

Abr. 5:4–5.

b Moï. 6:51.

c Abr. 3:23;

Tz. ut S. 29:31–34.

K'UTUL RAQAL: Musiq'e-jil yo'ob'tesink.

d K'UTUL RAQAL: Musiq'e-j, xmusiq'.

e Gen. 2:5.

f K'UTUL RAQAL: Choxa.

g K'UTUL RAQAL:

Winq—Winq, ralal lix

Choxahil Yuwa' sa'

musiq'ej.

6a Gen. 2:6.

7a Gen. 2:7;

Moï. 4:25; 6:59;

Abr. 5:7.

b K'UTUL RAQAL: Adan.

c K'UTUL RAQAL: Aamej.

d Moï. 1:34.

8a K'UTUL RAQAL: Eden.

9a K'UTUL RAQAL: Che' re li yu'am.

b Gen. 2:9.

10a Gen. 2:10.

ut naxsuti rix chixjunil li ch'och' Havilah, b'ar wi' laa'in, li Qaawa' Dios, kinyiib' naab'al li ch'iich' oor;

12 Ut chaab'il li ch'iich' oor re li ch'och' a'an, ut kiwan li q'ol bedelio ut li onis pek.

13 Ut lix k'ab'a' li xkab' nima' a'an Gihon nayeeman re; a'an ajwi' li nasutink re chixjunil li ch'och' Etiopia.

14 Ut lix k'ab'a' li rox nima' a'an Hidekel; a'an li naxik junpak'al Asiria sa' xjajal li releb'aal saq'e. Ut li xkaa nima' a'an li Ewfrates.

15 Ut laa'in, li Qaawa' Dios, kink'am li winq, ut kink'e sa' li Awimq Eden, re xch'olaninkil ut re rilb'al.

16 Ut laa'in, li Qaawa' Dios, kintaqla li winq, ut kinye: Li junjunq chi che' sa' li awimq tatruiq chixk'uxb'al li ru chi moko ram-b'il ta,

17 A'b'an li che' re xnawb'al ru li us ut li ink'a' us, ink'a' taak'ux li ru; a'b'anan naru "taasik' ru aajunes, xb'aan naq k'eeb'il aawe; a'ut chijultiko'q aawe naq kinye naq mik'uxman, xb'aan naq sa' li ^bkutan nakak'ux wi', chi yaal ^ctatkamq.

18 Ut laa'in, li Qaawa' Dios, kinye re li "Junaj Yo'lajenaq chiwu, naq moko us ta naq taa-wanq li winq xjunes; jo'kan

ut, laa'in tinyiib' jun ^bxtenq' jo' xk'ulub'.

19 Ut rik'in chaq li ch'och' laa'in, li Qaawa' Dios, kinpak' li junjunq chi xul re li ch'och', ut li junjunq chi xik'anel xul rub'el choxa; ut keb'intaqla naq te'chalq rik'in laj Adan, re rilb'al k'a'ru chi k'ab'a'ej tixk'eheb' re; ut ke'wan ajwi' choq' yo'yookil aamej; xb'aan naq laa'in, li Qaawa', kinmusiq'a xmusiq' li yu'amej sa' ru'ujeb', ut kintaqla naq yalaq k'a'ru tixye laj Adan re li junjunq chi yo'yookil yo'ob'te-sihom, a'anaq xk'ab'a'.

20 Ut laj Adan kixk'e xk'ab'a'eb' chixjunileb' li wakax, ut xk'ab'a'eb' li xik'anel xul rub'el choxa, ut xk'ab'a' li junjunq chi xxulel li ch'och'; a'b'anan laj Adan moko kitawman ta jun aj tenq' choq' re jo' xk'ulub'.

21 Ut laa'in, li Qaawa' Dios, kink'e chi t'ane'k jun nimla wara sa' xb'een laj Adan; ut a'an kiwar, ut kiwisi jun lix xuukuy ut kintz'ap li tib'elej sa' xna'aj;

22 Ut li xuukuy li kiwisi chaq laa'in, li Qaawa', rik'in li winq, kinyiib' choq' jun ^aixq, ut kink'am a'an rik'in li winq.

23 Ut laj Adan kixye: A'in nin-naw anajwan naq xb'aqel lin b'a-qel, ut ^xtib'el lin tib'el; a'anaq Ixq taayeemanq re, xb'aan naq ki'isiik chaq rik'in li winq.

24 Chi jo'kan taa'elq chaq jun

17a Moiss. 7:32.

K'UTUL RAQAL: Xtaql
ch'oollej.

b Abr. 5:13.

c Gen. 2:17.

K'UTUL RAQAL: Kamk

re tzejwalej; Wank li
kamk sa' xb'een.

18a K'UTUL RAQAL: Junaj
Yo'lajenaq.

b Gen. 2:18;

Abr. 5:14.

22a K'UTUL RAQAL: Eva;

Ixq.

23a Gen. 2:23;

Abr. 5:17.

winq rik'in lix yuwa' ut lix na', ut "taajiloq rik'in li rixaqil, ut ^bjunaj chi tz'ejwalej naq te'wanq.

25 Ut t'ust'uukeb' chaq xkab'ichaleb', li winq ut li rixaqil, ut ink'a' neke'xutaanak.

CH'OL 4

(Junio–Octubre 1830)

Chan ru naq laj Satanas ki'ok choq' aj tza—Naraale li xEva—Laj Adan ut li xEva neke't'ane', ut na'ok li kamk sa' li ruchich'och'.

UT laa'in, li Qaawa' Dios, kiwaatina laj Moises, ut kinye: Laj "Satanas a'an, li kataqla sa' lix k'ab'a' li Junaj Yo'lajenaq chiwu, a'an ajwi' li kiwan chalen chaq sa' ^bxtiklajik, ut a'an ki'ok chiwu, ut kixye—K'e reetal, wahi'in, taqlahin laa'in, ut laa'in tinwanq choq' aawalal, ut tintojeb' rix chixjunileb' li winq, re naq maajun aamej taasachq, ut chi yaal 'tinb'aanu, jo'kan ut, k'e chaq we lix nimal aawu.

2 A'b'an k'ehomaq reetal, li "Walal raaro inb'aan, a'an li Raaro ut ^bSik'b'il ru inb'aan chalen chaq sa' xtiklajik, kixye we—At 'inYuwa',

chi'uxq laa ^dwajom, ut aawehaq taxaq li ^eloq'alil chi junelik.

3 Jo'kan ut, rik'in naq laj Satanas "kixpo'resi xch'ool chiwu, ut kixsik' xsachb'al lix ^btaql xch'ool li winq, li kink'e chaq laa'in, li Qaawa' Dios, re, ut jo'kan ajwi' naq laa'in tink'e re tz'aqal lin wankilal; rik'in lix wankil li Junaj Yo'lajenaq chiwu, kintaqla naq ^etaakutmanq taq'a;

4 Ut a'an ki'ok choq' aj Satanas, relik chi yaal, a' laj tza ajwi', lix yuwa'il chixjunil li "tik'ti', re xb'alaq'inkil ut xmutz'ob'resinkil ruheb' li winq, ut xk'amb'aleb' xb'e chi preexil jo' chanru li rajom xch'ool, jo' k'ihaleb' li ink'a' te'ab'inq chiru lix yaab' inkux.

5 Ut anajwan li k'anti' q'axal wi'chik "nab'alaq'in sa' muqmu chiru k'aruhaq chi xul re li ch'och' li kinyiib' chaq laa'in, li Dios.

6 Ut laj Satanas kixk'e sa' xch'ool li k'anti', (xb'aan naq naab'al li kixk'ameb' chaq rik'in,) ut kixsik' ajwi' xb'alaq'inkil li "xEva, xb'aan naq moko naxnaw ta lix k'oxlahom li Dios, jo'kan naq kixsik' xsachb'al li ruchich'och'.

7 Ut a'an kixye re li ixq: Relik chi yaal, ma xye tab'i' li Dios—Ink'a' teek'ux li ru yalaq k'a' chi

24a Gen. 2:24;
Tz. ut S. 42:22;
49:15–16; Abr. 5:17–18.
b K'UTUL RAQAL:
Sumlaak.

4 1a K'UTUL RAQAL: Aj tza.
b Tz. ut S. 29:36–37.
c Isa. 14:12–15.
2a K'UTUL RAQAL:
Jesukristo.
b Moiss. 7:39;

Abr. 3:27.
K'UTUL RAQAL: K'o-
job'ank chi junxilaj.
c K'UTUL RAQAL: Dios,
Roxichal li Dios—Li
Dios Yuwa'b'ej.
d Luk. 22:42.
e K'UTUL RAQAL:
Loq'alil.
3a K'UTUL RAQAL:
Ch'utam sa' choxa.

b K'UTUL RAQAL: Xtaql
ch'oolej.
c Tz. ut S. 76:25–27.
4a 2 Ne. 2:18;
Tz. ut S. 10:25.
K'UTUL RAQAL:
B'alaq'ink; Tik'ti'ik.
5a Gen. 3:1;
Mos. 16:3;
Alma 12:4.
6a K'UTUL RAQAL: Eva.

che' re li "awimq? (Ut ki'aatinak rik'in xtz'uumal re li k'anti')

8 Ut li ixq kixye re li k'anti': Naru naqak'ux ru xkomoneb' li che' sa' li awimq;

9 A'b'an li ru li che' nakawil sa' xyi li awimq, li Dios kixye— MEEK'UX li ru, chi moko teech'e', re naq ink'a' texkamq.

10 Ut li k'anti' kixye re li ixq: Moko chi yaal ta naq texkamq;

11 Xb'aan naq li Dios naxnaw naq sa' li kutan nakak'ux wi' li ru, taateemanq lix "naq' eeru, ut texwanq chanchaneb' li dios, ^bteenaw ru li us ut li ink'a' us.

12 Ut naq kiril li ixq naq li che' chaab'il choq' tzakemq, ut naq ki'ok choq' sahilal chiru li xnaq' uhej, ut jun che' "atawal choq' re xk'eeb'al xchaab'ilal xna'leb', kixchap li ru a'an, ut ^bkixk'ux, ut kixk'e ajwi' re lix b'eelom rochb'een, ut a'an kixk'ux.

13 Ut kiteeman xnaq'eb' ru xkab'ichaleb', ut ke'xnaw naq "t'ust'u naq ke'wan chaq. Ut ke'xjunaji xxaq li higo chi b'ojb'il ut ke'xyiib' xtz'apb'aleb' lix yiitoqeb'.

14 Ut ke'rab'i lix yaab' xkux li Qaawa' Dios, naq yookeb' chi "b'eeek sa' li awimq, naq nakeenak ru li kutan; ut laj Adan ut li rixaqil xkoheb' chixmuqb'aleb' rib' chiru li rilobaal li Qaawa' Dios sa' xyanqeb' lix che'il li awimq.

15 Ut laa'in, li Qaawa' Dios,

kinb'oq laj Adan, ut kinye re: B'ar "xik aawe?

16 Ut a'an kixye: Kiwab'i lix yaab' aakux sa' li awimq, ut kinxuwak, xb'aan naq kink'e reetal naq t'ust'uukin, ut kinmuq wib'.

17 Ut laa'in, li Qaawa' Dios, kinye re laj Adan: Ani xyehok aawe naq t'ust'uukat? Ma xak'ux ru li che' li katintaqla wi' naq ink'a' taak'ux, wi ut nakab'aanu, chi yaal naq "tatkamq?

18 Ut li winq kixye: Li ixq li kak'e we, ut kataqla naq taakanaaq wik'in, a'an xk'e we xkomon li ru li che', ut laa'in kink'ux.

19 Ut laa'in, li Qaawa' Dios, kinye re li ixq: K'a'ru a'in li kab'aanu? Ut li ixq kixye: Li "k'anti' kinixb'alaq'i, ut laa'in kink'ux.

20 Ut laa'in, li Qaawa' Dios, kinye re li k'anti': Rik'in naq kab'aanu a'in q'axal wi'chik "tatamajewaaq sa' xb'een chixjunil li wakax, ut sa' xb'een li junjung chi xxulel li ch'och'; chiru laa sa' tatkixik, ut li poqs taak'ux chixjunil lix kutankil laa yu'am;

21 Ut tink'e naq xik' teeril eerib' laa'at ut li ixq, laa wiyajil ut li riyajil a'an; ut li riyajil a'an tixrahob'tesi laa jolom, ut laa'at taa-rahob'tesi li rit roq.

22 Re li ixq, laa'in, li Qaawa' Dios, kinye: K'a'jo' naq tinnimob'resi xrahil aach'ool ut li alank aab'aan. Sa' "rahil ch'oolejil taak'i-resiheb' li alal k'ajolb'ej, ut a' laa

7a K'UTUL RAQAL: Eden.

11a Gen. 3:3–6;
Mois. 5:10.

b Alma 12:31.

12a Gen. 3:6.

b K'UTUL RAQAL:

Xt'anik laj Adan ut
li xEva.

13a Gen. 2:25.

14a Gen. 3:8.

15a Gen. 3:9.

17a Mois. 3:17.

19a Gen. 3:13; Mos. 16:3.

20a Gen. 3:13–15.

22a Gen. 3:16.

b'eelom li raab'ilaq ru aab'aan, ut a'an taataqlanq sa' aab'een.

23 Ut re laj Adan laa'in, li Qaawa' Dios, kinye: Xb'aan naq xat-ab'in chiru lix yaab' xkux laa wixaqil, ut xak'ux li ru li che' li katintaqla wi', ut kinye—Maak'ux li ru a'an, majewanb'ilaq li ch'och' choq' aawe; sa' rahil ch'oolejil taatzeka li ru chiru chixjunil lix kutankil laa yu'am.

24 Li k'ix ajwi', ut li tun k'ix taaruuchini chaq choq' aawe, ut laa'at taak'ux li q'een re li ch'och'.

25 Rik'in "xtiqob' aawu taak'ux li wa, toj reetal naq tatsutq'iiq sa' li ch'och'—xb'aan naq tatkamq chi yaal—xb'aan naq aran katisiik wi' chaq: xb'aan naq ^bpoqsat chaq naq katwan, ut toj sa' poqs tatsutq'iiq.

26 Ut laj Adan kixk'e choq' xk'ab'a' li rixaqil, xEva, xb'aan naq a'an lix na'eb' chixjunil li yo'yo; xb'aan naq jo'ka'in naq laa'in, li Qaawa' Dios, kinye re li xb'een re chixjunileb' li ixq, li "k'iheb'.

27 Choq' re laj Adan, ut re ajwi' li rixaqil, kinyiib' laa'in, li Qaawa' Dios, li aq'ej re tz'uum, ut "keb'intiqib'.

28 Ut laa'in, li Qaawa' Dios, kinye re li Junaj Yo'lajenaq chiwu: K'e reetal, li "winq okenaq chanchan junaq qe laa'o re ^btixnaw ru li us ut li ink'a' us; anajwan

ut maare anchal tixye' li ruq' ut 'tixyal ajwi' ru lix ^dche'il li yu'am, ut tixk'ux ut taawanq chi junelik chi yo'yo,

29 Chi jo'kan laa'in, li Qaawa' Dios, tintaqla chi elk chaq sa' li Awimq "Eden, re tixk'anjela li ch'och' li ki'isiman wi' chaq;

30 Xb'aan naq jo' naq laa'in, li Qaawa' Dios, yo'yookin, chi jo'kan ink'a' taaruq taasutq'iiq li "waatin chi maak'a' ru; xb'aan naq jo' chanru na'el sa' xtz'uumal we tento taatz'aqlaq ru.

31 Jo'kan naq kintiikisi li winq chi elk chaq, ut kink'e sa' li Awimq Eden sa' li releb'aal saq'e, eb' li "anjel aj k'aak'alanel ut jun lochlookil yok'leb' ch'iich', li naxsuti rib' yalaq b'ar re xk'aak'alenkil xb'ehil li che' re li yu'am.

32 (Ut a'ineb' li aatin li kinye re lin moos aj Moises, ut yaaleb' jo' chanru ajwi' nawaj; ut kinyehab' eere. Cheril eerib' naq maa-jun winq teek'ut chiru, toj reetal naq texintaqla, ka'ajwi' chiruheb' li neke'paab'an. Amen.)

CH'OL 5

(Junio–Octubre 1830)

Laj Adan ut li xEva neke'wan ralaral xk'ajol—Laj Adan naq'axtesink

25a Gen. 3:17–19.

K'UTUL RAQAL:

Xt'anik laj Adan ut li xEva.

b Gen. 2:7; Moiss. 6:59; Abr. 5:7.

26a Moiss. 1:34; 6:9.

27a K'UTUL RAQAL: Aq'ej.

28a Gen. 3:22.

K'UTUL RAQAL:

Winq—Winq, naru chi wank jo' lix Choxahil Yuwa'.

b K'UTUL RAQAL: Nawok, xnawom.

c Alma 42:4–5.

d Gen. 2:9;

1 Ne. 11:25;

Moiss. 3:9.

K'UTUL RAQAL: Che' re li yu'am.

29a K'UTUL RAQAL: Eden.

30a 1 Rey. 8:56;

Tz. ut S. 1:38.

31a Alma 42:3.

K'UTUL RAQAL: Anjel

aj k'aak'alanel.

mayej ut nak'anjelak chiru li Dios—Neke'yo'la laj Kain ut laj Abel—Laj Kain naxpo'resi xch'ool, a' chik laj Satanas naxra chiru li Dios, ut na'ok choq' Sachenaq—Napuktesiman li kamsink ut li maa'usilal—Li evangelio najultikaman chalen chaq sa' xtiklajik.

Ut kik'ulman naq chirix naq laa'in, li Qaawa' Dios, kintiiki-siheb' chaq chi elk, naq laj Adan ki'ok chixk'anjelankil li ch'och', ut chi wank "x'awa'b'ejil sa' xb'ee-neb' chixjunil li xulel li ch'och', ut chixk'uxb'al lix wa rik'in xti-qob' lix pekem, jo' chanru naq laa'in li Qaawa' kintaqla wi'. Ut li xEva ajwi', li rixaqil, kik'anjelak rochb'een.

2 Ut laj Adan kiwan rik'in li rixaqil, ut a'an "kirala li alalb'ej ut li ^brab'inb'ej choq' re, ut ke'ok chi 'k'ihank ut chixnujob'resinkil li ruchich'och'.

3 Ut chalen chaq sa' li kutan a'an, eb' li ralal ut lix "rab'in laj Adan ke'ok chixjachb'al rib' chi ka'kab'il sa' li ch'och', ut chixk'an-jelankil li ch'och', ut chixch'olaninkileb' li ketomq, ut ke'wan ajwi' ralal ut xrab'in.

4 Ut laj Adan ut li xEva, li rixaqil, ke'xpatz' lix k'ab'a' li Qaawa', ut ke'rab'i lix yaab' xkux li Qaawa' sa' xjayal chaq li Awimq "Eden, yoo chaq chiraatinankileb', ut moko ke'ril ta, xb'aan naq tz'apb'ileb' chaq ^bchiru.

5 Ut a'an kixk'e li taqlahom re-heb', naq "te'xloq'oni li Qaawa' lix Dios, ut te'xmajeja li ^bxb'een raleb' lix ketomq, choq' mayej chiru li Qaawa'. Ut laj Adan 'ki'ab'in chiru lix taqlahom li Qaawa'.

6 Ut chirix k'iila kutan jun lix "anjel li Qaawa' kixk'ut rib' chiru laj Adan, ut kixye: K'a'ut naq nakaq'axtesiheb' li ^bmayej chiru li Qaawa'? Ut laj Adan kixye re: Ink'a' ninnaw, k'a'ajwi' naq jo'kan kinixtaqla li Qaawa'.

7 Toja' ut naq li anjel ki'aatinak, ut kixye: A'an a'in jun "reetalil li ^bmayej re li Junaj Yo'lajenaq chiru li Yuwa'b'ej, li nujenaq chi 'usilal ut chi yaal.

8 Jo'kan naq taab'aanu jo' k'ihal li nakab'aanu sa' lix "k'ab'a' li K'ajolb'ej, ut ^btaajal aak'a'uxl ut 'taapatz' xk'ab'a' li Dios sa' lix k'ab'a' li K'ajolb'ej chi junelik q'e kutan.

9 Ut sa' li kutan a'an kit'ane'

5 1a Moïs. 2:26.

2a Gen. 5:4.

b Tz. ut S. 138:39.

c Gen. 1:28;

Moïs. 2:28.

3a Moïs. 5:28.

4a K'UTUL RAQAL: Eden.

b Alma 42:9.

5a K'UTUL RAQAL:

Loq'onink.

b Exo. 13:12-13;

Num. 18:17;

Mos. 2:3.

K'UTUL RAQAL: Xb'een yo'lajenaq.

c K'UTUL RAQAL: Ab'ink chiru.

6a K'UTUL RAQAL: Anjel.

b K'UTUL RAQAL:

Mayejak.

7a K'UTUL RAQAL: Jesu-kristo—Eb' li eetalil malaj li jaljookil ru aatin chirix li Kristo.

b Alma 34:10-15.

K'UTUL RAQAL: Kik'.

c Moïs. 1:6, 32.

K'UTUL RAQAL: Usilal.

8a 2 Ne. 31:21.

b Moïs. 6:57.

K'UTUL RAQAL:

Jalok k'a'uxl, jalb'a-k'a'uxlej.

c K'UTUL RAQAL: Tijok.

li “Santil Musiq’ej sa’ xb’een laj Adan, li nach’olob’ank xyaalal li Yuwa’b’ej ut li K’ajolb’ej, ut kixye: Laa’in li ^bJunaj Yo’lajenaq chiru li Yuwa’b’ej chalen chaq sa’ xtiklajik, chalen anajwan ut chi junelik, naq jo’ chanru naq ‘xatt’ane’ taaruq ^dtaatoje’q aawix laa’at, ut chixjunileb’ li winq, jo’ k’ihaleb’ ajwi’ li te’ajoq re.

10 Ut sa’ li kutan a’an laj Adan kirosob’tesi li Dios ut “kinujob’-resiik, ut ki’ok chi ^baatinak jo’ profeet chirix chixjunileb’ li jun-kab’al re li ruchich’och’, ut kixye: Osob’tesinb’ilaq taxaq xk’ab’a’ li Dios, xb’aan naq xb’aan li q’etok aatin inb’aan teeb’il xnaq’ wu, ut sa’ li yu’am a’in taawanq ‘xsahil inch’ool, ut sa’ li ^dtz’ejwalej tinwil wi’chik ru li Dios.

11 Ut li ^axEva, li rixaqil, kirab’i chixjunil li k’a’aq re ru a’in ut kisa’ho’ xch’ool, kixye: Wi ta ink’a’ xooq’etok aatin maajun wa raj kiwan ^bqiyajil, ut maajun wa raj kiquanaw ru li us ut li ink’a’ us, ut li sahil ch’oolejil re lix tojb’al qix, ut li junelik yu’am li naxk’e li Dios re chixjunileb’ li neke’ab’in chiru.

12 Ut laj Adan ut li xEva ke’rosob’tesi xk’ab’a’ li Dios, ut “ke’xk’e chi nawmank chixjunil li k’a’aq re ru chiruheb’ li ralal ut eb’ lix rab’in.

13 Ut laj “Satanas kichal sa’ xyanqeb’, ut kixye: Laa’in ajwi’ jun ralal li Dios; ut kixtaqlaheb’, kixye: Meepaab’; ut ^bink’a’ ke’xpaab’, ut ‘a’ wi’chik laj Satanase’xra chiru li Dios. Ut eb’ li winq chalen sa’ li kutan a’an ke’ok choq’ ^daj rahol tz’ejwalej, aj atawinel, ut jo’keb’ aj tza.

14 Ut li Qaawa’ Dios kixb’oqeb’ li winq rik’in li “Santil Musiq’ej yalaq b’ar, ut kixtaqlaheb’ naq te’xjal xk’a’uxl;

15 Ut jo’ k’ihaleb’ li “te’paab’anq re li K’ajolb’ej, ut te’xjal xk’a’uxl chirixeb’ lix maak, ^bte’koleq; ut jo’ k’ihaleb’ li ink’a’ te’paab’anq ut ink’a’ te’xjal xk’a’uxl, ‘te’k’e-he’q sa’ tojb’a-maak; ut ki’el chaq li aatin sa’ xtz’uumal re li Dios sa’ jun kawil taqlanb’il aatin; jo’kan naq tento taatz’aqloq ru.

16 Ut laj Adan ut li xEva, li rixaqil, ink’a’ ke’xkanab’ xpatz’b’al xk’ab’a’ li Dios. Ut laj Adan kiwan

9a K’UTUL RAQAL: Santil Musiq’ej.

b K’UTUL RAQAL: Jesukristo; Junaj Yo’lajenaq.

c K’UTUL RAQAL: Kamk re musiq’ej; Xt’anik laj Adan ut li xEva.

d Mos. 27:24–26; Tz. ut S. 93:38; R. li P. 3.

K’UTUL RAQAL: K’uub’anb’il na’leb’ re li tojb’al-ix; Tojok-ix, tojb’il rix, tojb’al-ix.

10a K’UTUL RAQAL: Yo’laak wi’chik, yo’laak rik’in li Dios.

b Tz. ut S. 107:41–56.

K’UTUL RAQAL: Profeetil aatin, aatinak jo’ profeet.

c K’UTUL RAQAL: Sahil ch’oolejil.

d Job 19:26; 2 Ne. 9:4.

11a K’UTUL RAQAL: Eva.

b 2 Ne. 2:22–23.

12a Deut. 4:9.

13a K’UTUL RAQAL: Aj tza.

b K’UTUL RAQAL: Xmaak’a’il li paab’aal.

c Mois. 6:15.

d K’UTUL RAQAL: Re tz’ejwalej; Ruchich’och’il winq.

14a Jwan 14:16–18, 26.

15a K’UTUL RAQAL: Paab’ank, xpaab’ankil.

b K’UTUL RAQAL: Kolb’a-ib’.

c Tz. ut S. 42:60.

K’UTUL RAQAL: Tojb’a-maak.

rik'in li xEva li rixaqil, ut a'an kisihaak chaq rik'in, ut kirala laj "Kain, ut kixye: Xink'ul jun winq rik'in li Qaawa'; jo'kan naq naru naq ink'a' tixtz'eqtaana li raatin. Ab'anan k'ehomaq reetal, laj Kain ink'a' ki'ab'in chiru, ut kixye: Ani pe' li Qaawa' re tinnaw ru?

17 Ut kisihaak wi'chik rik'in, ut kirala laj "Abel li riitz'in. Ut laj Abel b'ki'ab'in chiru lix yaab' xkux li Qaawa'. Ut laj Abel a'an aj k'aak'alenel karneer, a'b'anan laj Kain a'an aj k'anjarahom re li ch'och'.

18 Ut laj Kain "a' wi'chik laj Satanas kixra chiru li Dios. Ut laj Satanas kixtaqla, ut kixye: ^bQ'axtesi jun mayej chiru li Qaawa'.

19 Ut chirix xnumik li kutan kik'ulman naq laj Kain rik'in chaq li ruuchinihom li ch'och' kixk'am jun mayej chiru li Qaawa'.

20 Ut laj Abel, a'an ajwi' kixk'am chaq xkomon li xb'een ral lix ketomq, ut lix xeeb'ul a'an. Ut li Qaawa' kixk'e xloq'al laj Abel, ut lix "mayej.

21 A'b'anan laj Kain, ut lix "mayej, moko kik'ehe' ta xloq'al xb'aan. Anajwan laj Satanas kixnaw a'in, ut kisaho' xch'ool rik'in. Ut laj Kain maak'a'jo' xjosq'il, ut kipo'e' li rilob'aal.

22 Ut li Qaawa' kixye re laj Kain: K'a'ut naq yoo aajosq'il? K'a'ut naq po'jenaq aawilob'aal?

23 Wi chaab'il nakab'aanu, "tat-k'ulub'aaq. Wi ut ink'a' chaab'il nakab'aanu, wan li maak sa' li okeb'aal, ut laj Satanas taaraj aawechaninkil; ut wi ink'a' nakat-ab'in chiru lin taqlahom, tating'axtesi, ut taawanq aawik'in jo' chanru li rajom a'an. Ut laa'at tattaqlanq sa' xb'een a'an;

24 Xb'aan naq chalen anajwan laa'aqat lix yuwa'il lix tik'ti' a'an; laa'at "Sachenaq taayee-manq aawe; xb'aan naq jo'kan katwan naq toj maji' nawan li ruchich'och'.

25 Ut taayee-manq sa' li kutan chalel—Naq eb' li "tz'eqb'eetalil a'in chalen chaq laj Kain ke'chal; xb'aan naq a'an kixtz'eqtaana xnimal li na'leb' li k'eeb'il xb'aan li Dios; ut a'in jun li majewank tink'e sa' aab'een, wi ink'a' nakajal aak'a'uxl.

26 Ut laj Kain kichal xjosq'il, ut moko ki'ab'in ta chik chiru lix yaab' xkux li Qaawa', chi moko chiru laj Abel, li riitz'in, li kib'eek sa' santilal chiru li Qaawa'.

27 Ut laj Adan ut li rixaqil ke'raho' xch'ool chiru li Qaawa', xb'aan laj Kain ut eb' li ras riitz'in.

28 Ut kik'ulman naq laj Kain kixk'am jun reheb' lix rab'in li riitz'in choq' rixaqil, ut "a' chik laj Satanas ke'xra chiru li Dios.

29 Ut laj Satanas kixye re laj Kain: Xaqab' aatin chiwu sa' xk'ab'a' laa

16a Gen. 4:1–2.

K'UTUL RAQAL: Kain.

17a K'UTUL RAQAL: Abel.

b Heb. 11:4.

18a Tz. ut S. 10:20–21.

b Tz. ut S. 132:8–11.

20a K'UTUL RAQAL: Q'axte-sink mayej; Mayejak.

21a Gen. 4:3–7.

23a Gen. 4:7; Tz. ut S. 52:15;

97:8.

24a K'UTUL RAQAL: Alalb'ej re li sachk (eb' li).

25a Hel. 6:26–28.

28a Moiss. 5:13.

ja'aj, ut wi nakaye tatkamq; ut k'e chixxaqab'eb' aatin laa was aawii-tz'in sa' xk'ab'a' lix jolomeb', ut sa' xk'ab'a' li yo'yookil Dios, naq ink'a' te'xye; xb'aan naq wi neke'xye, te'kamq chi yaal; ut a'in re naq laa yuwa' ink'a' tixnaw; ut sa' li kutan a'in ting'axtesi laa wiitz'in aj Abel sa' laa wuq'.

30 Ut laj Satanas kixxaqab' aatin chiru laj Kain naq tixb'aanu jo' chanru li tixtaqla. Ut chixjunil li k'a'aq re ru a'in kib'aanuman sa' muqmu.

31 Ut laj Kain kixye: Relik chi yaal naq laa'in laj Mahan, aj eechal re li nimla muqmuukil na'leb' a'in, naq naru "tinkamsinq ut tink'ul li eechej. Jo'kan naq laj Kain, Qawa' ^bMahan kiyeeman re, ut kixnima xloq'al rik'in lix maa'usilal.

32 Ut laj Kain xko'o sa' li ch'och', ut laj Kain ki'aatinak rik'in laj Abel, li riitz'in. Ut naq ke'wan sa' li ch'och', kik'ulman naq laj Kain kiwakli chiru laj Abel li riitz'in, ut kixkamsi.

33 Ut laj Kain "kixnima xloq'al rik'in li k'a'ru kixb'aanu chaq, kixye: Ach'ab'amb'ilin; chi yaal lix ketomq li wiitz'in taat'aneq sa' wuq'.

34 Ut li Qaawa' kixye re laj Kain: B'ar wan laj Abel, laa wiitz'in? Ut a'an kixye: Moko ninnaw ta. Ma laa'in tab'i' ^aaj ilol re li wiitz'in?

35 Ut li Qaawa' kixye: K'a'ru xab'aanu? Lix yaab' xkux lix kik'el laa wiitz'in na'elajin chiwu chalen chaq sa' li ch'och'.

36 Ut anajwan laa'at tatmajewaaq chalen chaq sa' li ch'och' li xtehok chaq li re, re xk'ulb'al lix kik'el laa wiitz'in sa' laa wuq'.

37 Naq nakak'anjela li ch'och' chalen anajwan ink'a' taaruuchini choq' aawe xnimal lix metz'ew. Aj "eelelaqat ut aj b'alalnaqat naq tatwanq sa' li ruchich'och'.

38 Ut laj Kain kixye re li Qaawa': Laj Satanas "kinraale xb'aan lix ketomq li wiitz'in. Ut laa'in yoo ajwi' chaq injosq'il; xb'aan naq lix mayej a'an xak'ulub'a, ut li we ink'a'; lin tojb'a-maak nim wi'chik chiru li ninru chixkuyb'al.

39 K'e reetal, sa' li kutan a'in xin-aawalinasi chaq chiru li rilob'aal li Qaawa', ut chiru chaq laa wilob'aal muqmuuqin; ut tinwanq choq' aj eelel ut aj b'alalnaqin sa' li ruchich'och', ut taak'ulmanq naq ani natawok we tinixkamsi sa' xk'ab'a' lin maa'usilal, xb'aan naq li k'a'aq re ru a'in moko wan ta chi muqmu chiru li Qaawa'.

40 Ut laa'in li Qaawa' kinye re: Yalaq ani taakamsinq aawe, taak'eemanq li eeqajunk chi wuqub' wa sa' xb'een. Ut laa'in li Qaawa' kink'e jun "eetalil sa' xb'een laj Kain, maare anchal li ani taatawoq re tixkamsi.

31 a K'UTUL RAQAL:
Kamsink.

b Naru naq li aatin "Mahan" wan xxe'il li naraj naxye "k'a'uxl,"

"aj sachonel," malaj
"xnimal ru."

33 a K'UTUL RAQAL: Q'et-q'etil; Ruchich'och'il na'leb'.

34 a Gen. 4:9.

37 a Gen. 4:11-12.

38 a K'UTUL RAQAL:
Rahok-u; Aaleek,
aalenk.

40 a Gen. 4:15.

41 Ut laj Kain kitz'ape' chaq "chiru li Qaawa', ut rochb'een li rixaqil ut naab'al li ras riitz'in kiwan sa' li ch'och' Nod, junpak'al Eden sa' releb'aal li saq'e.

42 Ut laj Kain kiwan rik'in li rixaqil, ut kisihaak chaq rik'in, ut kirala laj Enok, ut ke'yo'la ajwi' naab'al li ralal ut xrab'in. Ut kix-yiib' jun tenamit, ut kixk'e xk'ab'a' li "tenamit jo' chanru xk'ab'a' li ralal, laj Enok.

43 Ut chiru laj Enok kiyo'la laj Irad, ut xkomoneb' chik li ralal ut xrab'in. Ut laj Irad kiyo'la laj Mehuyahel choq' ralal, ut jalaneb' chik li ralal ut xrab'in. Ut laj Mehuyahel kiyo'la laj Metusahel choq' ralal, ut jalaneb' chik li ralal ut xrab'in. Ut laj Metusahel kiyo'la laj Lamek choq' ralal.

44 Ut laj Lamek kixk'am choq' re wiib' li rixaqil; li xAda xk'ab'a' li jun, ut li xSila xk'ab'a' li jun chik.

45 Ut li xAda kirala laj Jabal; a'an xyuwa'eb' xkomoneb' li neke'wan rochoch sa' muheb'aal t'ikr, ut eb' a'an ke'wan choq' aj ilol wakax; ut lix k'ab'a' li riitz'in a'an aj Yubal, a'an xyuwa'eb' chixjunil xkomoneb' li neke'ch'e'ok re li aarp ut li wajb'.

46 Ut li xSila, a'an kirala ajwi' laj

Tubal Kain, aj tzolonel re li jun-junq aj tenol ch'iich', re li ch'iich' bronce ut li kawil ch'iich'. Ut li ranab' laj Tubal-Kain a'an xNaama nayeeman re.

47 Ut laj Lamek kixye reheb' li rixaqil, li xAda ut li xSila: Ab'ihomaq lix yaab' inkux, ex rixaqil laj Lamek, chex'ab'inq chiru lin yehom; xb'aan naq xinkamsi jun winq ut ra xink'ul rik'in, ut jun saaj winq, li k'eeb'il wi' inrahil.

48 Wi laj Kain wuqub' wa taa'ee-qajumanq, relik chi yaal naq laj Lamek "lajeeb' xkaak'aal rik'in wuqub' wa.

49 Xb'aan naq laj Lamek chirix ok sa' jun "sumwank rik'in laj Satanas, jo' chanru lix na'leb' laj Kain, sa' li ki'ok wi' choq' Qawa' Mahan, aj eechal re li nimla muqmuukil na'leb' a'an li k'anjelanb'il chaq re laj Kain xb'aan laj Satanas; ut laj Irad, ralal laj Enok, chirix xnawb'al chirix lix muqmuukil na'leb'eb', ki'ok chixk'utb'al chiruheb' li ralal laj Adan;

50 Jo'kan naq laj Lamek, rik'in naq yoo xjosq'il, kixkamsi, moko jo' ta laj Kain re laj Abel li riitz'in, re xk'ulb'al li eechej; kixkamsi b'an sa' xk'ab'a' li xaqab'amb'il aatin.

51 Xb'aan naq chalen chaq sa' xkutankil laj Kain kiwan jun li

41 a Moï. 6:49.

42 a Kiwan jun winq aj Enok xk'ab'a' sa' xyanqeb' li ralal xk'ajol laj Kain, ut jun tenamit li k'ab'a'nb'il chi jo'kan sa' xyanq lix tenamit laj Kain. A'in jalan wi' rik'in laj

Enok li kiwan sa' xyanqeb' li ralal xk'ajol laj Set li tiikeb' xch'ool, ut lix tenamit, li Sion, a'an ajwi' "xtenamit laj Enok" yeeb'il re.
48 a Gen. 4:24. Laj Lamek kixnima rib' rik'in naq laj Satanas q'axal

wi'chik tixb'aanu choq' re a'an chiru laj Kain. Nayeeman k'a'ut naq kixk'oxla chi jo'kan sa'eb' li raqal 49 ut 50.
49 a K'UTUL RAQAL: Xaqab'amb'il aatin.

“muqmuukil molam, ut kiwan lix k’anjeleb’ sa’ q’ojyin, ut ke’x-naw ru li junjunq chi winq lix komon.

52 Jo’kan naq li Qaawa’ kixmajewa laj Lamek, ut lix junkab’al, ut chixjunileb’ li ke’ok chaq sa’ sumwank rik’in laj Satanas; xb’aan naq eb’ a’an moko ke’xpaab’ ta lix taqlahom li Dios, ut kiraho’ xch’ool li Dios rik’in, ut a’an ink’a’ kik’anjelak chiruheb’, ut tz’eqb’ee-talil lix k’anjeleb’ a’an, ut ki’ok chi puktesimank sa’ xyanqeb’ li “ra-laleb’ li winq. Ut kiwan sa’ xyanqeb’ li ralaleb’ li winq.

53 Ut sa’ xyanqeb’ lix rab’ineb’ li winq ink’a’ kiyeeman li k’a’aq re ru a’in, rik’in naq laj Lamek kixye chaq li muqmuukil na’leb’ reheb’ li rixaqil, ut eb’ a’an ke’x-po’resi chaq xch’ool rik’in a’an, ut ke’xch’olob’ li k’a’aq re ru a’in yalaq b’ar, ut moko ke’xtoq’ob’a ta ru;

54 Jo’kan naq kiwan laj Lamek chi tz’eqtaananb’il, ut ki’isiman chaq, ut ink’a’ kichal sa’ xyanqeb’ li ralaleb’ li winq, maare an-chal taakamq.

55 Ut chi jo’kan li k’anjel re “q’oj-yin ki’ok chi numtaak sa’ xyanqeb’ chixjunil li ralaleb’ li winq.

56 Ut li Dios kixmajewa li ru-chich’och’ rik’in jun rahil majewank, ut kijosq’o’ rik’ineb’ laj maak, rik’in chixjunileb’ li ralaleb’ li winq li kixyiib’ chaq;

57 Xb’aan naq ink’a’ ke’raj ab’ink chiru lix yaab’ xkux, chi moko xpaab’aankil li “Ralal Junaj Chirib’il, a’an ajwi’ li kixch’olob’ chaq naq taak’ulunq sa’ xjachleb’aal ru li kutan, li kikawresiman chalen chaq rub’elaj lix k’ojlajik li ruchich’och’.

58 Ut chi jo’kan ki’ok chi jul-tikamank li “Evangelio, chalen chaq sa’ xtiklajik, chi ch’olob’an-b’il xb’aaneb’ li santil ^banjel li taq-lanb’ileb’ chaq chalen chiru li rilob’aal li Dios, ut xb’aan tz’aqal lix yaab’ xkux a’an, ut xb’aan li ‘maatan re li Santil Musiq’ej.

59 Ut chi jo’kan kik’ojob’aman chixjunil li k’a’aq re ru choq’ re laj Adan, rik’in jun santil k’o-job’anb’il k’anjel, ut kijultikaman li Evangelio, ut kitaqlaman jun taqlanb’il aatin, naq taawanq sa’ li ruchich’och’, toj sa’ roso’jik a’an; ut chi jo’kan kiwan. Amen.

CH’OL 6

(*Noviembre–Diciembre 1830*)

Eb’ li riyajil laj Adan neke’xtz’iib’a jun xhuhil li jultikaak—Eb’ li ralal xk’ajol li tiikeb’ xch’ool neke’xjultika li jalb’a-k’a’uxlej—Li Dios naxk’ut-b’esi rib’ chiru laj Enok—Laj Enok naxjultika li evangelio—Li k’uub’an-b’il k’anjel re li kolb’a-ib’ kik’utb’e-siik chiru laj Adan—A’an kixk’ul li kub’iha’ ut li tijonelil.

51 a K’UTUL RAQAL: Muqmuukil molam.

52 a Moiss. 8:14–15.

55 a K’UTUL RAQAL: Q’ojyin, musiq’ejil;

Aj maak.

57 a K’UTUL RAQAL: Jesukristo.

58 a K’UTUL RAQAL: Evangelio.

b Alma 12:28–30; Moro. 7:25, 29–31.

K’UTUL RAQAL: Anjel.

c K’UTUL RAQAL: Maatan re li Santil Musiq’ej.

Ut laj "Adan ki'ab'in chiru lix yaab' xkux li Dios, ut kixch'olob' chiruheb' li ralar naq te'xjal xk'a'uxl.

2 Ut laj Adan kiwan wi'chik rik'in li rixaqil, ut a'an kiwan jun xyum, ut aj "Set kixk'e laj Adan choq' xk'ab'a'. Ut laj Adan kixnima xloq'al lix k'ab'a' li Dios; xb'aan naq kixye: Li Dios xxaqab' choq' we jalan chik li iyajilb'ej, ruuchil laj Abel, li kikamsiik xb'aan laj Kain.

3 Ut li Dios kixk'utb'esi rib' chiru laj Set, ut a'an ink'a' kixpo'resi xch'ool; kixq'axtesi b'an jun "mayej k'ulub'ajel, chanchan laj Abel li ras. Ut a'an ajwi' kiyo'la jun ralar, ut aj Enos kixk'e choq' xk'ab'a'.

4 Toja' ut naq ke'ok li winq a'in "chixpatz'b'al xk'ab'a' li Qaawa', ut li Qaawa' kirosob'tesiheb';

5 Ut kitz'iib'aman jun "xhuhil li jultikaak, sa' li kitz'iib'aman wi' resil, sa' li raatinob'aal laj Adan, xb'aan naq kik'eeman reheb' jo' k'ihal li ke'patz'ok xk'ab'a' li Dios naq te'tz'iib'aq rik'in li musiq'ej li nak'utuk chi ^bmusiq'anb'il;

6 Ut xb'aaneb' a'an ke'tzole' li ralar xk'ajol chi tz'iib'ak ut chi ilok ru hu, chi wan jun raatinob'aaleb' li saq ru ut moko muxb'il ta.

7 Anajwan li "Tijonelil ajwi' a'in, li kiwan chaq sa' xtiklajik, taawanq ajwi' sa' roso'jik li ruchich'och'.

8 Anajwan li profetel aatin a'in kixye laj Adan, jo' chanru ki'ee-k'asiik xb'aan li "Santil Musiq'ej, ut kik'amman chi tz'iib'anb'il jun ^bresilal lix xe'toonileb' li 'ralal xk'ajol li Dios. Ut a'in chaq lix ^dhuhil li jar tasal tenamit re laj Adan, li naxye: Sa' li kutan naq li Dios kixyo'ob'tesi li winq, jo' chanru rilob'aal li Dios kixyiib';

9 Jo' tz'aqal "xjalam-uuch lix xaqalil a'an, li winq ut li ixq ^bkixyo'ob'tesiheb', ut kirosob'tesiheb', ut aj Adan kixk'e choq' xk'ab'a'eb', sa' li kutan naq ke'yo'ob'tesiik ut ke'ok choq' yo'yookil "aamej sa' li ch'och' sa' xb'een lix "xaqleb'aal li roq li Dios.

10 Ut laj "Adan kiwan xyu'am jun cient rik'in lajeeb' xka'k'aal chihab', ut kiyo'la jun ralar jo' chanru rilob'aal, jo' chanru ^bxjalam-uuch a'an, ut aj Set kixk'e choq' xk'ab'a'.

11 Ut lix kutan laj Adan, chirix naq kiyo'la laj Set chiru, a'an waqxaqib' cient chihab', ut ke'yo'la naab'al li ralar ut xrab'in;

12 Ut chixjunil li kutan kiwan

6 1a K'UTUL RAQAL: Adan.
2a Gen. 4:25.
K'UTUL RAQAL: Set.
3a K'UTUL RAQAL:
Mayejak.
4a Gen. 4:26.
K'UTUL RAQAL: Tijok.
5a Abr. 1:28, 31.
K'UTUL RAQAL:
Xhuhil li jultikaak.
b K'UTUL RAQAL:

Musiq'ank,
musiq'anb'il.
7a K'UTUL RAQAL:
Tijonelil.
8a 2 Pe. 1:21.
b K'UTUL RAQAL: Resilal li xe'toonil.
c K'UTUL RAQAL: Ralar ut xrab'in li Dios.
d Gen. 5:1.
9a Gen. 1:26-28;

Mois. 2:26-29;
Abr. 4:26-31.
b K'UTUL RAQAL: Winq.
c Mois. 1:34; 4:26.
d K'UTUL RAQAL:
Aamej.
e Abr. 2:7.
10a Tz. ut S. 107:41-56.
b Gen. 5:3;
Tz. ut S. 107:42-43;
138:40.

wi' xyu'am laj Adan a'an b'eleb' cient rik'in lajeeb' xka'k'aal chihab', ut kikam.

13 Laj Set kiwan xyu'am jun cient rik'in oob' chihab', ut kiyo'la laj Enos choq' ralal, ut kixye profeetil aatin chiru chixjunil lix kutan, ut kixtzol laj Enos li ralal sa' lix b'ehil li Dios; jo'kan naq laj Enos kixye ajwi' profeetil aatin.

14 Ut laj Set kiwan xyu'am, chirix naq kiyo'la laj Enos chiru, waqxaqib' cient rik'in wuqub' chihab', ut ke'yo'la naab'al li ralal ut xrab'in.

15 Ut eb' li ralal xk'ajoleb' li winq ke'k'ihan rajlankileb' chiru chixjunil li xb'een li ch'och'. Ut sa' li kutan a'an laj Satanas kiwan xnimal lix "awa'b'ejil sa' xyanqeb' li winq, ut kijosq'ob'resin sa' lix ch'ooleb'; ut chalen a'an kichal li pleet ut li hoyok kik'; ut li ruq' li winq kiwan sa' xb'een tz'aqal li ras riitz'in, sa' xk'anjelankil li kamk, sa' xk'ab'a'eb' li ^bmuqmuukil k'anjel, re xsik'b'al li wankilal.

16 Chixjunil lix kutan laj Set a'an b'eleb' cient rik'in kab'laju chihab', ut kikam.

17 Ut laj Enos kiwan xyu'am chiru lajeeb' ro'k'aal chihab', ut kiyo'la laj "Kainan choq' ralal. Ut laj Enos ut li rela'eb' lix tenamit li Dios ke'el chaq sa' li ch'och', Xulon nayeeman re, ut ke'wan sa' jun ch'och' li yeechi'nb'il, li kixk'e xk'ab'a' jo' chanru tz'aqal li ralal, a' laj Kainan kixk'ab'a'i wi'.

18 Ut laj Enos kiwan xyu'am, chirix naq kiyo'la laj Kainan chiru, waqxaqib' cient rik'in o'laju chihab', ut ke'yo'la naab'al li ralal ut xrab'in. Ut chixjunil lix kutan laj Enos, a'an b'eleb' cient rik'in oob' chihab', ut kikam.

19 Ut laj Kainan kiwan xyu'am chiru lajeeb' xkaak'aal chihab', ut kiyo'la laj Mahalaleel choq' ralal; ut laj Kainan kiwan xyu'am chirix naq kiyo'la laj Mahalaleel chiru, waqxaqib' cient rik'in ka'k'aal chihab', ut ke'yo'la ralal ut xrab'in. Ut chixjunil lix kutan laj Kainan, a'an b'eleb' cient rik'in lajeeb' chihab', ut kikam.

20 Ut laj Mahalaleel kiwan xyu'am chiru oob' xkaak'aal chihab', ut kiyo'la laj Jared choq' ralal, ut laj Mahalaleel kiwan xyu'am, chirix naq kiyo'la laj Jared chiru, waqxaqib' cient rik'in lajeeb' xka'k'aal chihab', ut ke'yo'la ralal ut xrab'in. Ut chixjunil lix kutan laj Mahalaleel a'an waqxaqib' cient rik'in o'laju ro'k'aal chihab', ut kikam.

21 Ut laj Jared kiwan xyu'am jun cient rik'in wiib' xkaak'aal chihab', ut kiyo'la laj "Enok choq' ralal; ut laj Jared kiwan xyu'am, chirix naq kiyo'la laj Enok chiru, waqxaqib' cient chihab', ut ke'yo'la ralal ut xrab'in. Ut laj Jared kixtzol laj Enok sa' chixjunil lix b'e li Dios.

22 Ut a'in resilal lix xe'toonileb' li ralal laj Adan, a'an li "ralal

15a Moiss. 5:13.
b K'UTUL RAQAL: Muqmuukil molam.

17a Gen. 5:10–14;
Tz. ut S. 107:45, 53.
21a Gen. 5:18–24;

Moiss. 7:69; 8:1–2.
K'UTUL RAQAL: Enok.
22a Luk. 3:38.

li Dios, li ki'aatinak wi' li Dios ajwi' rik'in.

23 Ut a'aneb' "aj jultikahom re li tiikilal, ut ke'aatinak ut ^bke'xye profeetil aatin, ut ke'xb'oqeb' chixjunil li winq, yalaq b'ar, re 'te'xjal xk'a'uxl; ut kik'utman li ^apaab'ank chiruheb' li ralal xk'a-joleb' li winq.

24 Ut kik'ulman naq chixjunil lix kutan laj Jared a'an b'eleb' cient rik'in wiilb' xkaak'aal chihab', ut kikam.

25 Ut laj Enok kiwan xyu'am chiru oob' xkaak'aal chihab', ut kiyo'la laj "Matusalen choq' ralal.

26 Ut kik'ulman naq laj Enok kib'eek sa' li ch'och', sa' xyanqeb' li tenamit; ut naq yoo chi b'eek, lix Musiq' li Dios kikub'e chaq sa' choxa, ut kikana sa' xb'een.

27 Ut a'an kirab'i jun xyaab' kuxej chalen chaq sa' choxa, li kixye: At Enok, li walal, aatinan jo' profeet chiru li tenamit a'in, ut ye reheb'—Jalomaq eek'a'uxl, xb'aan naq jo'ka'in naxye li Qaawa': Laa'in yoo "injosq'il rik'in li tenamit a'in, ut lochlo xnimal injosq'il chirixeb', xb'aan naq kawujenaq li raameb', ut lix ^bxikeb' ink'a' saqen na'ab'in, ut lix naq'eb' ru 'ink'a' najt na'ilok.

28 Ut chiru xk'ihal li tasal tenamit a'in, chalen chaq sa' li kutan

keb'inyo'ob'tesi wi', "kisach chaq xb'eheb', ut kine'xtz'eqtaana, ut ke'xsik' tz'aqal lix na'leb'eb' sa' li q'ojoyin; ut sa' xtz'eqb'eetalileb' ke'xk'uub' li kamsink, ut ink'a' ke'xpaab' li jar taqlahom, li kinke' re laj Adan lix yuwa'eb'.

29 Jo'kan naq xe'xxaqab' aatin sa' b'alaq', ut rik'in lix "xaqab'انب'il aatineb', ke'xk'am sa' xb'eeneb' li kamk; ut jun ^bxb'alb'a kinkawresi choq' reheb' wi ink'a' neke'xjal xk'a'uxleb';

30 Ut a'in jun taqlanb'il aatin, li kintaqla chaq sa' xtiklajik li ruchich'och', rik'in tz'aqal xtz'uumal we, chalen chaq sa' xk'ojlajik a'an, ut rik'in xtz'uumaleb' re lin moos, eb' laa yuwa', kintaqla laa'in xyeeb'al, jo' chanru ajwi' naq taataqlamanq sa' li ruchich'och', toj sa' lix maril.

31 Ut naq kirab'i laj Enok li aatin a'in, kixkub'si rib' chi ch'och' chiru li Qaawa', ut ki'aatinak chiru li Qaawa', ut kixye: K'a'ut naq kintaw usilal sa' laa wilob'aal, ut yal alin, ut chixjunileb' li tenamit xik' nikine'ril; xb'aan naq "moko seeb'in ta chi aatinak; k'a'ut b'i' naq laa'in laa moos?

32 Ut li Qaawa' kixye re laj Enok: Ayu ut b'aanu jo' katin-taqla wi', ut maajun winq taak'ob'oq aawe. Te "xtz'uumal aawe,

23a K'UTUL RAQAL:

Profeet.

b K'UTUL RAQAL: Profeetil aatin, aatinak jo' profeet.

c K'UTUL RAQAL: Jalok k'a'uxl, jalb'a-k'a'uxlej.

d K'UTUL RAQAL:

Paab'aal.

25a K'UTUL RAQAL:

Matusalen.

27a Tz. ut S. 63:32.

b Mat. 13:15;

2 Ne. 9:31;

Mos. 26:28;

Tz. ut S. 1:2, 11, 14.

c Alma 10:25; 14:6.

28a K'UTUL RAQAL:

Po'resink ch'oolej.

29a K'UTUL RAQAL:

Xaqab'انب'il aatin.

b K'UTUL RAQAL:

Xb'alb'a.

31a Exo. 4:10–16;

Jer. 1:6–9.

32a Tz. ut S. 24:5–6; 60:2.

ut taanujob'resimanq, ut laa'in tink'e li aatin aawe, xb'aan naq chixjunil li tz'ejwalej wan sa' wuq', ut laa'in tinb'aanu jo' nin-k'oxla naq us.

33 Ye re li tenamit a'in: "Sik'omaq ru sa' li kutan a'in k'anjelak chiru li Qaawa' Dios li kiyiib'ank eere.

34 K'e reetal, lin Musiq' wan sa' aab'een, jo'kan naq chixjunil laa waatin tintiikob'resi ru; ut eb' li "tzuul te'eeleliq chawu, ut eb' li "nima' te'risi rib' sa' xb'eheb'; ut laa'at tatkanaaq wik'in, ut laa'in aawik'in; jo'kan ut, "chatb'eeq wik'in.

35 Ut li Qaawa' kiraatina laj Enok, ut kixye re: Yul lix naq' aawu rik'in seb', ut ch'aj wi'chik, ut tat-iloq. Ut jo'kan kixb'aanu.

36 Ut a'an kirileb' li "musiq'ej li kixyo'ob'tesi chaq li Dios; ut kiril ajwi' li k'a'aq re ru li ink'a' na-k'utun chiru li ^btz'ejwalejil xnaq' uhej; ut chalen a'an kiwulak li aatin chi najt sa' li ch'och': Jun 'aj ilol na'leb' xwaklesi li Qaawa' choq' re lix tenamit.

37 Ut kik'ulman naq laj Enok xko'o sa' li ch'och', sa' xyanqeb' li tenamit, chi xaqxo sa' xb'eeneb' li tzuul ut li taqenaqil na'a-jej, ut kixjap re chi kaw xyaab' xkux, kixch'olob' xyaalal chirix xmaa'usilal lix k'anjeleb', ut chixjunileb' li winq "ke'po'e' xch'ool xb'aan a'an.

38 Ut koxe'elq chaq chirab'inkil,

sa' xb'eeneb' li taqenaqil na'ajej, ut ke'xye reheb' li neke'ilok re li muheb'aal t'ikr, Kanaaqex laa'ex arin ut chek'aak'aleheb' li muheb'aal t'ikr, naq laa'o tooxik le' chiril-b'al laj ilol na'leb', xb'aan naq a'an naxye profeetil aatin, ut wan jun jalanil na'leb' sa' li ch'och'; chale-naq jun xul winq sa' qayanq.

39 Ut naq ke'rab'i, kik'ulman naq maajun winq kixk'e li ruq' sa' xb'een; xb'aan naq kichal li xiw sa' xb'eeneb' chixjunil li ke'ab'ink re; xb'aan naq a'an kib'eeq rik'in li Dios.

40 Ut kiwulak jun winq rik'in, aj Mahijah xk'ab'a', ut kixye re: Ye qe chi ch'olch'o anihat, ut b'ar nakatchal chaq?

41 Ut a'an kixye reheb': Kinchal chaq sa' li ch'och' Kainan, lix ch'och'eb' lin yuwa', jun xch'och'il li tiikilal toj sa' li kutan a'in. Ut lin yuwa' kinixtzol sa' chixjunil lix b'e li Dios.

42 Ut kik'ulman, naq yookin chaq chi b'eeq chalen chaq sa' li ch'och' Kainan, chixk'atq li palaw sa' releb'aal li saq'e, kiwil jun k'utb'esinb'il matk', ut ilomaq, li choxa kiwil, ut li Qaawa' ki'aatinak wik'in, ut kixk'e taqlahom we; jo'kan ut, xb'aan li ajom a'in, re xpaab'ankil li taqlahom, ninye li aatin a'in.

43 Ut laj Enok toj kikana chi aatinak, ut kixye: Li Qaawa' li ki'aatinak wik'in, a'an ajwi' li Dios re

33a K'UTUL RAQAL: Xtaql ch'oolej.

34a Mat. 17:20.

b Moiss. 7:13.

c Gen. 5:24;

Moiss. 7:69.

K'UTUL RAQAL: B'eeq rik'in li Dios.

36a K'UTUL RAQAL: Musiq'ejil yo'ob'tesink.

b Moiss. 1:11.

c K'UTUL RAQAL: Aj ilol na'leb'.

37a 1 Ne. 16:1–3.

choxa, ut a'an lin Dios ut lee Dios laa'ex, ut laa'ex was wiitz'inex, ut k'a'ut naq "nekek'e eena'leb' ee-junes eerib', ut neketz'eqtaana li Dios re choxa?

44 Li choxa kixyiib' a'an; li "ruchich'och' a'an ^bxaqlab'aal li roq; ut re a'an lix k'ojob'ankil. K'ehomaq reetal, a'an kik'ojob'ank re, jun xk'ihaleb' li winq kixk'am chaq chiru lix b'een.

45 Ut chalenaq li kamk sa' xb'eeneb' li qayuwa'; a'b'anan naqanaweb' ru, ut ink'a' nokoru chixsachb'al xyaalal, ut li xb'een ajwi' re chixjunil naqanaw ru, a' laj Adan ajwi'.

46 Xb'aan naq jun xhuhil li "jultikaak xqatz'iib'a sa' qayanq, jo' chanru li k'utb'il eetalil k'eeb'il xb'aan li ru'uj ruq' li Dios; ut k'eeb'il sa' tz'aqal li qaatinob'aal.

47 Ut naq laj Enok kixye li raatin li Dios, eb' li tenamit ke'siksot, ut ink'a' ke'ru chi wank chi xaqxo chiru.

48 Ut a'an kixye reheb': Rik'in naq "kit'ane' laj Adan, laa'o wanko; ut xb'aan lix t'anik a'an kichal li ^bkamk; ut laa'o noko'ok choq' aj tz'aqonel sa' li rahilal ut li rahil ch'oolejil.

49 K'ehomaq reetal, chalenaq laj Satan sa' xyanqeb' li ralal xk'ajoleb' li winq, ut "naraaleheb' re te'xloq'oni a'an; ut eb' li winq ak xe'ok choq' aj ^brahol tz'ejwalej, aj 'atawinel, ut jo'keb' laj tza, ut "tz'apb'ileb' chaq chiru li ri-lob'aal li Dios.

50 A'ut li Dios xk'e chi nawmank chiruheb' li qayuwa' naq chixjunileb' li winq tento te'xjal xk'a'uxl.

51 Ut a'an kixb'oq laj Adan li qayuwa' rik'in tz'aqal lix yaab' xkux, ut kixye: Laa'in li Dios, kinyo'ob'tesi li ruchich'och', ut eb' li "winq ^brub'elaj naq ke'wan sa' li tz'ejwalej.

52 Ut kixye ajwi' re: Wi tatsutq'iiq chaq wik'in, ut tat-ab'inq chiru lix yaab' inkux, ut tatpaa-b'anq, ut taajal aak'a'uxl chirix chixjunil li q'etok aatin aab'aan, ut "taakub'eeq aaha', sa' ajwi' li ha', sa' lix k'ab'a' li Walal Junaj Chirib'il, li nujenaq chi ^busilal ut chi yaal, a'an li 'Jesukristo, li jun ajwi' chi ^dk'ab'a'ej li k'eeb'ilaq rub'el choxa, li taachalq wi' li ^ekolb'a-ib' reheb' li ralal xk'ajoleb' li winq, taak'ul li maatan re li Santil Musiq'ej, rik'in xpatz'b'al chixjunil

43a Prov. 1:24–33;
Tz. ut S. 56:14–15.

44a Deut. 10:14.
b Abr. 2:7.

46a K'UTUL RAQAL:
Xhuhil li jultikaak.

48a 2 Ne. 2:25.
K'UTUL RAQAL:
Xt'anik laj Adan ut
li xEva.

b K'UTUL RAQAL: Kamk
re tz'ejwalej.

49a Moiss. 1:12.

K'UTUL RAQAL:
Aaleek, aalenk.

b Mos. 16:3–4;
Moiss. 5:13.

K'UTUL RAQAL: Re
tz'ejwalej.

c K'UTUL RAQAL:
Atawink, atawinel.

d K'UTUL RAQAL: Kamk
re musiq'ej.

51a K'UTUL RAQAL:
Winq—Winq, ralal
lix Choxahil Yuwa'

sa' musiq'ej.

b K'UTUL RAQAL: Musi-
q'ejil yo'ob'tesink.

52a 3 Ne. 11:23–26.
K'UTUL RAQAL: Kub'i-
ha', kub'sink ha'.

b K'UTUL RAQAL: Usilal.

c K'UTUL RAQAL:
Jesukristo.

d Hech. 4:12;

2 Ne. 31:21.

e K'UTUL RAQAL:
Kolb'a-ib'.

li k'a'aq re ru sa' lix k'ab'a' a'an, ut yalaq k'aru taapatz', taak'ee-manq aawe.

53 Ut laj Adan li qayuwa' kiraa-tina li Qaawa', ut kixye: K'a'ut naq eb' li winq tento te'xjal xk'a'uxl ut te'kub'eeq xha' sa' ha'? Ut li Qaa-wa' kixye re laj Adan: K'e reetal, "xinkuy aamaak chirix li q'etok aatin xab'aanu sa' li Awimq Eden.

54 Xb'aan a'an kiwulak li aatin chi najt sa' xyanqeb' li tenamit, naq li "Ralal li Dios ^bkixtoj rix li maak li kiwan chaq sa' xtiklajik, sa' li ink'a' naru wi' chi sumeek lix maakeb' li na'b'ej yuwa'b'ej sa' xb'een xjolomeb' li 'alal k'ajolb'ej, xb'aan naq maak'a' xmajelaleb' a'an chalen chaq sa' xk'ojlajik li ruchich'och'.

55 Ut li Qaawa' kiraatina laj Adan, ut kixye: Jo' chanru naq eb' laa walal aak'ajol neke'sihaak chaq sa' li "maak, chi jo'kan ajwi' naq neke'niman, li maak nasihan chaq sa' xch'ooleb', ut neke'xyal li ^bk'a, re naq te'xnaw xraab'al li chaab'il.

56 Ut k'eeb'il reheb' xnawb'al b'ar wan li us ut li ink'a' us; jo'kan

naq aj "b'aanuneleb' xjuneseb' rib', ut xink'e eere jun chik chaq'rab' ut taqlahom.

57 Jo'kan ut, k'utumaq chiruheb' lee ralal eek'ajol, naq chixjunileb' li winq yalaq b'ar tento "te'xjal xk'a'uxl, malaj ut maamin te'-ruuq chireechaninkil li rawa'b'e-jihom li Dios, xb'aan naq maak'a' ^bk'aru tz'aj naru chi wank aran, malaj chi 'wank chiru li rilob'aal; xb'aan naq sa' li raatinob'aal laj Adan, "Winq re Santilal a'an lix k'ab'a', ut lix k'ab'a' li Junaj Yo'la-jenaq chiru, a'an li "Ralal li Winq, a' li Jesukristo ajwi', jun aj'Raqol Aatin tiik xch'ool, li taachalq sa' xjachleb'aal ru li kutan.

58 Jo'kan naq nink'e eere jun taqlahom, naq teek'ut li k'a'aq re ru a'in chi moko ramb'il ta chiruheb' lee "ralal eek'ajol, ut teeye:

59 Naq sa' xk'ab'a' li q'etok aatin nachal li t'ane'k, a' li t'ane'k li nak'amok chaq re li kamk, ut jo'chanru xexyo'la sa' li ruchich'och' rik'in ha', ut kik', ut li "musiq'ej, li kinyiib' chaq, ut chi jo'kan rik'in chaq li ^bpoqs xex'ok choq' yo'yookil aamej, chi jo'kan ajwi' tento

53a K'UTUL RAQAL:

Kuyuk maak.

54a K'UTUL RAQAL:

Jesukristo.

b K'UTUL RAQAL: Xtoj-b'al rix li maak.

c Mos. 3:16.

55a K'UTUL RAQAL: Maak.

b Tz. ut S. 29:39.

K'UTUL RAQAL:

Ch'a'ajkilal.

56a 2 Ne. 2:26–27;

Hel. 14:29–30.

K'UTUL RAQAL: Xtaql

ch'oolej.

57a 1 Kor. 6:9–10.

K'UTUL RAQAL:

Jalok k'a'uxl,

jalba-k'a'uxlej.

b 1 Ne. 10:21.

K'UTUL RAQAL: Ch'a-job'resinb'il ut moko ch'ajob'resinb'il ta.

c Sal. 24:3–4;

1 Ne. 15:33–36;

Morm. 7:7;

Tz. ut S. 76:50–62.

d Moiss. 7:35.

K'UTUL RAQAL: Winq re Santilal.

e K'UTUL RAQAL: Ralal li Winq.

f K'UTUL RAQAL:

Jesukristo—Aj Raqol Aatin; Tiik ruhil na'leb'.

58a K'UTUL RAQAL:

Kok'al, al.

59a 1 Jn. 5:8.

b Gen. 2:7;

Moiss. 4:25;

Abr. 5:7.

‘taxyo’laaq wi’chik sa’ li awa’b’ejihom re choxa, rik’in ^dha’, ut rik’in li Musiq’ej, ut texch’ajob’resiiq rik’in kik’, a’ lix kik’el ajwi’ li Junaj Yo’lajenaq chiwu, re naq taaruq teksantob’resiiq chaq chiru chixjunil li maak, ut ^eteeyal xsa-hil li ^faatin re junelik yu’am sa’ li ruchich’och’ a’in, ut li junelik yu’am sa’ li ruchich’och’ chalel, a’ li ^gloq’alil ajwi’ li ink’a’ nakam;

60 Xb’aan naq rik’in li ^hha’ nekepaab’ li taqlahom; rik’in li Musiq’ej ^bnatiikob’resiik eeru, ut rik’in li ‘kik’ ^dnekeksantob’resiik;

61 Jo’kan naq k’eeb’il chi kanaak eerik’in; li esil ch’olob’anb’il sa’ choxa; laj ^aK’ojob’anel Ch’oolej, li tuqtuukil k’a’aq re ru re li loq’alil li ink’a’ nakam, li yaal chirix chixjunil li k’a’aq re ru; li k’a’ru nak’e-hok xyu’am chixjunil li k’a’aq re ru, li naxkanab’ chi yo’yo chixjunil li k’a’aq re ru, li nanawok re chixjunil li k’a’aq re ru, li nak’amok re chixjunil li wankilal jo’chanru li chaab’il na’leb’, li uxtaan, li yaal, li tiik ruhil na’leb’, ut li raqb’a-aatin.

62 Ut anajwan, k’e reetal, ninye aawe: A’in li ^k’uub’anb’il na’leb’ re li kolb’a-ib’ choq’ re chixjunileb’

li winq, xb’aan lix kik’el li ^bJunaj Yo’lajenaq chiwu, li taachalq sa’ xjachleb’aal ru li kutan.

63 Ut k’e reetal, chixjunil li k’a’aq re ru, wan k’a’ru li chanchan wi’, ut chixjunil li k’a’aq re ru yo’ob’tesinb’il ut yiib’anb’il re ^xch’olob’ankil inyaalal, li k’a’aq re ru re li yu’am a’in, jo’ ajwi’ li k’a’aq re ru re li musiq’ej; li k’a’aq re ru wan sa’ choxa taq’e’q, ut k’a’aq re ru li wan sa’ xb’een li ruchich’och’, ut k’a’aq re ru li wan sa’ li ch’och’, ut k’a’aq re ru li wan rub’el li ch’och’, chixb’een jo’ ajwi’ chirub’el: chixjunil naxch’olob’ inyaalal.

64 Ut kik’ulman, chirix naq li Qaawa’ kiraatina laj Adan, li qayuwa’, naq laj Adan ki’elajin chiru li Qaawa’, ut kixoke’ chaq xb’aan lix ^aMusiq’ li Qaawa’, ut kik’ame’ taq’a chi sa’ li ha’, ut kiyokob’aak rub’el li ^bha’, ut kik’ame’ chaq wi’chik sa’ li ha’.

65 Ut chi jo’kan kikub’e xha’, ut lix Musiq’ li Dios kikub’e sa’ xb’een, ut chi jo’kan ^akiyo’la rik’in li Musiq’ej, ut kik’ehe’ xyu’am ^bsa’ xch’ool sa’ raam,

66 Ut kirab’i jun xyaab’ kuxej chalen chaq sa’ choxa, li kixye: Laa’at ^akub’sinb’il aaha’ rik’in

59c K’UTUL RAQAL: Yo’laak wi’chik, yo’laak rik’in li Dios.

d K’UTUL RAQAL: Kub’iha’, kub’sink ha’.

e 2 Ne. 4:15–16; Alma 32:28.

f Jwan 6:68.

g K’UTUL RAQAL: Choxahil loq’alil.

60a Moro. 8:25.

b K’UTUL RAQAL: Tii-kob’resink, xk’eeb’al

xtiikilal.

c K’UTUL RAQAL: Kik’.

d K’UTUL RAQAL: Santob’resink.

61a K’UTUL RAQAL: Santil Musiq’ej.

62a K’UTUL RAQAL: K’uub’anb’il na’leb’ re li tojb’al-ix.

b K’UTUL RAQAL: Junaj Yo’lajenaq.

63a Alma 30:44; Tz. ut S. 88:45–47.

64a K’UTUL RAQAL: Santil Musiq’ej.

b K’UTUL RAQAL: Kub’iha’, kub’sink ha’.

65a K’UTUL RAQAL: Yo’laak wi’chik, yo’laak rik’in li Dios.

b Mos. 27:25; Alma 5:12–15.

66a Tz. ut S. 19:31.

K’UTUL RAQAL: Maatan re li Santil Musiq’ej.

xam, ut rik'in li Santil Musiq'ej. A'in li ^besil ch'olob'anb'il chirix li Yuwa'b'ej, ut li K'ajolb'ej, chalen anajwan ut chi junelik;

67 Ut laa'at wankat jo' chanru lix "k'anjelil li ani wan chi maa-k'a' xtiklajik lix kutan chi moko roso'jik lix chihab', chalen chaq anchal li junelik q'e kutan toj anchal li junelik q'e kutan chik.

68 K'e reetal, laa'at "junajat wik'in, jun ralar li Dios; ut chi jo'kan neke'ru chixjunil chi ok choq' ^bwalaleb'. Amen.

CH'OL 7

(Diciembre 1830)

Laj Enok nak'utuk na'leb', naxb'eresi li tenamit, ut naxjal xna'ajeb' li tzuul—Naxaqab'aman li tenamit Sion—Laj Enok naril chi rub'elaj lix k'ulunik li Ralar li Winq, lix mayej a'an re xtojb'al rix li maak, ut lix waklijikeb' laj santil paab'anel chi yo-yo—Naril chi rub'elaj lix k'ojob'ankil wi'chik li evangelio, li ch'utub'aak, li xkab' xk'ulunik li Qaawa', ut naq taasutq'iig Sion.

Ut kik'ulman naq laj Enok toj ki'aatinak, ut kixye: K'ehomaq reetal, laj Adan li qayuwa' kixk'ut li k'a'aq re ru a'in, ut naab'al ke'paab'an ut ke'ok choq' "ralal li Dios, ut naab'al moko ke'xpaab'

ta, ut ke'oso' sa' lix maakeb', ut yookeb' chiroyb'eninkil rik'in ^bxxiweb', sa' rahilal, naq taahoymanq lix xik'il xxamlel lix josq'il li Dios sa' xb'eeneb'.

2 Ut chalen chaq sa' li hoonal a'an laj Enok ki'ok chi aatinak jo' profet, ut kixye reheb' li tenamit: Naq yookin chaq chi b'EEK, ut kinxaqli sa' xb'een li na'ajej Mahujah, ut kin'elajin chiru li Qaawa', kichal jun xyaab' kuxej chalen chaq sa' choxa, li kixye—Sutq'isi aawib', ut ayu sa' xb'een li tzuul Simeon.

3 Ut kik'ulman naq kinsutq'isi wib' ut xkohin taqe'q sa' xb'een li tzuul; ut naq kinxaqli sa' xb'een li tzuul, kiwil chi teelik li choxa, ut kintiqib'aak rik'in "loq'alil;

4 Ut kiwil li Qaawa'; ut a'an xaqxo chaq chiru li wilob'aal, ut kinraatina, jo' chanru ajwi' naq jun winq naraatina li jun chik, chi "k'utk'u chiru rilob'aal, ut a'an kixye we: ^bChat-iloq, ut tink'ut chawu li ruchich'och' chiru xnumik k'iila tasal tenamit.

5 Ut kik'ulman naq kink'e reetal sa' li ru taq'a Xum, ut ilomaq, jun nimla tenamit li wankeb' rochoch sa' muheb'aal t'ikr, a'aneb' li tenamit aj Xum.

6 Ut jo'kan wi'chik li Qaawa' kixye we: Chat-iloq; ut kin'ilok sa' xjayaal lix nim li saqe', ut kink'e reetal lix tenamit laj Kanahan,

66b 2 Ne. 31:17–18;

3 Ne. 28:11.

67a K'UTUL RAQAL: Tijonelil re Melkisedek.

68a 1 Jn. 3:1–3;

Tz. ut S. 35:2.

b Jwan 1:12;

Tz. ut S. 34:3.

K'UTUL RAQAL: Ralar ut xrab'in li Dios.

7 1a K'UTUL RAQAL: Ralar ut xrab'in li Dios.

b Alma 40:11–14.

3a K'UTUL RAQAL: Jaltesiik ru.

4a Gen. 32:30; Deut. 5:4; Mo. 1:2, 11, 31.

b Mo. 1:4.

li wankeb' rochoch sa' muheb'aal t'ikr.

7 Ut li Qaawa' kixye we: Aatinan jo' profheet; ut kin'aatinak jo' profheet, kinye: K'ehomaq reetal, lix tenamit laj Kanahan, li k'i rajlankileb', te'xik chi tusb'an-b'ileb' chi pleetik sa' xb'een li tenamit aj Xum, ut te'xkamsiheb' re naq te'oso'q chi junajwa; ut eb' lix tenamit laj Kanahan te'x-jachi rib' sa' li ch'och', ut taawanq li ch'och' chi chaqi ut chi ink'a' na'uuchin, ut maajun chik tenamit taawanq aran, ka'ajwi' lix tenamit laj Kanahan.

8 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, li Qaawa' tixmajewa li ch'och' a'an rik'in xnimal li tiiq, ut lix chaqihal taakanaaq chi junelik; ut kichal jun "q'eqal sa' xb'eeneb' chixjunil li ralal xk'ajol laj Kanahan, jo'kan naq xik' ke'ile' sa' xyanqeb' chixjunil li tenamit.

9 Ut kik'ulman naq li Qaawa' kixye we: Chat-iloq; ut kin'ilok, ut kink'e reetal li ch'och' Xaron, ut li ch'och' Enok, ut li ch'och' Omner, ut li ch'och' Heni, ut li ch'och' Xem, ut li ch'och' Haner, ut li ch'och' Hanannah, ut chixjunileb' li ani wankeb' chi sa'.

10 Ut li Qaawa' kixye we: Ayu rik'in li tenamit a'in, ut ye reheb'—"Chejal eek'a'uxl, maare anchal tin'elq chaq ut teb'insak' rik'in jun majewank, ut te'kamq.

11 Ut kixk'e jun li taqlahom we naq "tinkub'sinq ha' sa' lix k'ab'a' li Yuwa'b'ej, ut li K'ajolb'ej, li nujenaq chi ^busilal ut chi yaal, ut li "Santil Musiq'ej, li nach'olob'an xyaalal li Yuwa'b'ej ut li K'ajolb'ej.

12 Ut kik'ulman naq laj Enok ink'a' kixkanab' xb'oqb'aleb' chixjunil li tenamit re te'xjal xk'a'uxl, ka'ajwi' lix tenamit laj Kanahan ink'a'.

13 Ut k'a'jo' xnimal lix "paab'aal laj Enok, jo'kan naq kixjolomihob' lix tenamit li Dios, ut eb' li xik' neke'ilok reheb' ke'chal chixpleetinkileb'; ut a'an kixye li raatin li Qaawa', ut kisiksot li ch'och', ut ke'eelelik li ^btzuul, jo' chanru ajwi' li taqlanb'il xb'aan; ut lix ha'ileb' li "nima' ke'isiik chaq sa' xb'eheb'; ut ki'ab'iman chaq chi wu'te'ek li kaqkojl chalen chaq sa' li yamyookil ch'och'; ut chixjunileb' li tenamit ke'xuwak chi naab'al, xb'aan ^dxq'axalil xnimal ru li raatin laj Enok, ut xb'aan naq k'a'jo' xnimal ru li aatinob'aal kixk'e chaq li Dios re.

14 Kitataq' ajwi' chaq jun ch'och' sa' xchamal li palaw, ut k'a'jo' xnimal lix xiweb' li xik' neke'ilok re lix tenamit li Dios, jo'kan naq ke'eelelik ut ke'xaqli chaq chi najt, ut xkoheb' chiru li ch'och' li kitataq' chaq sa' xchamal li palaw.

15 Ut eb' li "xniqal roq winq re

8a 2 Ne. 26:33.

10a Moiss. 6:57.

K'UTUL RAQAL:

Jalok k'a'uxl,

jalb'a-k'a'uxlej.

11a K'UTUL RAQAL:

Kub'iha', kub'sink ha'.

b K'UTUL RAQAL: Usilal.

c K'UTUL RAQAL: Santil

Musiq'ej.

13a K'UTUL RAQAL:

Paab'aal.

b Mat. 17:20.

c Moiss. 6:34.

d K'UTUL RAQAL:

Wankilal; Tijonelil.

15a Gen. 6:4;

Moiss. 8:18.

li ch'och' jo'kan ajwi' ke'xaqli chaq chi najt, ut ki'el jun majewank sa' xb'eeneb' chixjunil li tenamit li ke'pleetink re li Dios;

16 Ut chalen chaq sa' li kutan a'an kiwan li pleet ut li hoyok kik' sa' xyanqeb'; a'b'anan li Qaawa' kichal ut kiwan rik'in lix tenamit, ut eb' a'an ke'wan sa' tiikilal.

17 Kiwan li "xiw chiru li Qaawa' sa' xb'eeneb' chixjunil li tenamit, xb'aan naq k'ajo' xnimallix loq'al li Qaawa', li kiwan sa' xb'een lix tenamit. Ut li Qaawa' b'kirosob'tesi li ch'och', ut eb' a'an ke'osob'tesiik sa' xb'eeneb' li tzuul, ut sa' xb'eeneb' li taqenaqil na'ajej, ut ke'tam.

18 Ut li Qaawa' "SION kixye re lix tenamit, xb'aan naq b'junajeb' xch'ool ut junajeb' xk'a'uxl, ut ke'wan sa' tiikilal, ut maak'a' li neb'a' sa' xyanqeb'.

19 Ut laj Enok toj kiwan chi jul-tikank aatin sa' tiikilal chiru lix tenamit li Dios. Ut kik'ulman sa' lix kutan a'an, naq kixyiib' jun tenamit, a'an li Tenamit re Santilal kiyeeman re, a'an SION ajwi'.

20 Ut kik'ulman naq laj Enok ki'aatinak rik'in li Qaawa', ut kixye re li Qaawa': "Sion taawanq chi yaal sa' xyaalalil chi junelik. A'b'an li Qaawa' kixye: Sion kiwosob'tesi, a'b'anan li rela' li tenamit kinmajewa.

21 Ut kik'ulman naq li Qaawa' kixk'ut chiru laj Enok chixjunileb' li ani wankeb' sa' li ruchich'och'; ut a'an kixk'e reetal, ut ilomaq, Sion, chirix xnumik li kutan, "ki-k'ame' taqeq' sa' choxa. Ut li Qaawa' kixye re laj Enok: K'e reetal li wochoch chi junelik.

22 Ut laj Enok kixk'e ajwi' reetaleb' li rela'eb' li tenamit li ke'wan choq' ralar laj Adan, ut a'aneb' chi junajinb'il chixjunil li riyajil laj Adan, ka'ajwi' li riyajil laj Kain ink'a', xb'aan naq eb' li riyajil laj Kain "q'eqeb', ut maak'a'eb' xna'aj sa' xyanqeb'.

23 Ut chirix naq kik'ame' Sion sa' "choxa, laj Enok b'kixk'e reetal, ut ilomaq, c'chixjunileb' lix tenamit li ruchich'och' ke'wan chiru;

24 Ut kichal li jun tasal tenamit chirix li jun tasal chik; ut laj Enok kiwan chi "taqenaq ut chi waklesinb'il, chire ajwi' xch'ool li Yuwa'b'ej, ut li Ralar li Winq; ut k'ehomaq reetal, lix wankilal laj Satanas kiwan chiru chixjunil lix b'een li ch'och'.

25 Ut kirileb' li anjel chi kub'eeek chaq sa' choxa; ut kirab'i jun kawil xyaab' kuxej chixyeeb'al: Rahilal, rahilal chiwanq sa' xb'eeneb' li ani wankeb' sa' li ruchich'och'.

26 Ut kixk'e reetal laj Satanas; ut wan jun nimla "b'ak'leb' ch'iich' sa' ruq', ut kixtz'ap ru chixjunil

17a Exo. 23:27.

b 1 Kro. 28:7–8;
1 Ne. 17:35.

18a K'UTUL RAQAL: Sion.

b Hech. 4:32;
Filip. 2:1–4.
K'UTUL RAQAL:

Junajil.

20a Moiss. 7:62–63.

K'UTUL RAQAL: Ak'
Jerusalen.

21a Moiss. 7:69.

22a 2 Ne. 26:33.

23a K'UTUL RAQAL:

Choxa.

b K'UTUL RAQAL: K'ut-
b'esinb'il matk'.

c Tz. ut S. 88:47;
Moiss. 1:27–29.

24a 2 Kor. 12:1–4.

26a Alma 12:10–11.

lix b'een li ch'och' rik'in ^bq'oj-yin; ut a'an ki'ilok taqe'q ut kise'ek, ut eb' lix 'anjel ke'saho' xch'ool.

27 Ut laj Enok kirileb' li "anjel chi kub'eek chaq sa' choxa, ^bchixch'olob'ankil xyaalal li Yuwa'b'ej ut li K'ajolb'ej; ut kit'ane' li Santil Musiq'ej sa' xb'een naab'al, ut ke-xoke' xb'aan lix wankilal li choxa toj sa' Sion.

28 Ut kik'ulman naq li Dios re choxa kiril li rela'eb' li tenamit, ut kiyaab'ak; ut laj Enok kixch'olob' xyaalal, ut kixye: Chan ru na'ux naq nayaab'ak li choxa, ut naxhir xya'al li ru chanchan li hab' sa' xb'eeneb' li tzuul?

29 Ut laj Enok kixye re li Qaawa': Chan ru naq naru "nakatyaa-b'ak, rik'in naq santat, ut wankat chalen chaq anchal li junelik q'e kutan toj anchal li junelik q'e kutan chik?

30 Ut wi ta taaruuq naq li winq taaruuq chirajlankileb' lix poqsil li ruchich'och', relik chi yaal, li jar mileb' chi mil xkomon li "ruchich'och' a'in, maawa' raj yal ta xtklajik li rajlankil laa ^byo'ob'tesihom; ut toj helho laa t'ikr; a'ut laa'at wankat aran, ut aran wan laa ch'ool; ut tiik aana'leb'; ut aj

uxtaanat ut chaab'il aach'ool chi junelik;

31 Ut xak'am Sion toj chire tz'aqal aach'ool, sa' xyanqeb' chaq chixjunil laa yo'ob'tesihom, chalen chaq anchal li junelik q'e kutan toj anchal li junelik q'e kutan chik: ut junes "tuqtuukilal, ^btiik ruhil na'leb' ut 'yaal wan choq' rochochil laa k'ojarib'aal; ut li uxtaan taaxik chiru laa wilob'aal ut maak'a'aq roso'jik; chan pe' ru naru nakatyaaab'ak?

32 Li Qaawa' kixye re laj Enok: K'e reetaleb' a'in laa was aawii-tz'in; a'aneb' xyiib'ahom tz'aqal li "wuwq, ut kink'e reheb' lix ^bnawomeb', sa' li kutan keb'inyo'ob'tesi wi; ut sa' li Awimq Eden kink'e laa'in re li winq lix 'taql xch'ool;

33 Ut reheb' laa was aawii-tz'in kinye, ut kink'e ajwi' taqlahom, naq "te'xra rib' chirib'ileb' rib', ut naq te'xsik' wu laa'in, lix Yuwa'eb'; a'b'an k'e reetal, wankeb' chi maak'a' xrahomeb', ut xik' neke'ril tz'aqal li reech kik'eleb';

34 Ut lochlo chirixeb' "xxamlel li xik' naweek'a; ut sa' xtiqwal li ch'i'ch'i' naweek'a tintaqla li ^bb'uut'iha' sa' xb'eeneb', xb'aan naq lochlo xnimal injosq'il chirixeb'.

26b Isa. 60:1-2.

c Jud. 1:6;

Tz. ut S. 29:36-37.

27a K'UTUL RAQAL: Anjel.

b K'UTUL RAQAL: Xk'ut-b'al xyaalal; Xnawom qach'ool; Yaal ch'olob'anb'il.

29a Isa. 63:7-10.

30a Tz. ut S. 76:24;

Mois. 1:33.

b K'UTUL RAQAL:

Yo'ob'tesink.

31a K'UTUL RAQAL:

Tuqtuukilal.

b K'UTUL RAQAL: Tiik ruhil na'leb'.

c K'UTUL RAQAL: Yaal.

32a Mois. 1:4.

b K'UTUL RAQAL:

Nawok, xnawom.

c K'UTUL RAQAL: Xtaql

ch'oolej.

33a K'UTUL RAQAL:

Rahok.

34a Isa. 30:27;

Nahum 1:6;

Tz. ut S. 35:14.

b Gen. 7:4, 10;

Mois. 8:17, 24.

K'UTUL RAQAL:

B'uut'iha' sa' xkutan-kil laj Noe.

35 K'e reetal, laa'in li Dios; "Winq re Santilal a'an ink'ab'a'; Winq aj K'ehol Na'leb' a'an ink'ab'a'; ut Maak'a' Roso'jik ut Junelik Wan, a'an ajwi' b'ink'ab'a'.

36 Jo'kan ut naru ninye' xkab'ichal li wuq' ut ninchap chixjunil li yo'ob'tesihom li kinyiib'; ut lix "naq' wu naru chi ok ajwi' sa' xtib'eleb', ut sa' xyanq chixjunil lix yiiib'ahom li wuq' moko wanjenaq ta xkomon xnimal li b'maa'usilal jo' sa' xyanqeb' laa was aawiitz'in.

37 A'b'an k'e reetal, lix maakeb' a'an taawanq sa' xb'een xjolomeb' lix yuwa'eb'; laj Satanas taawanq choq' xyuwa'eb', ut a'anaq li rahilal li xk'ulumaqeb'; ut chixjunil li choxa taayaab'aq chirixeb', chixjunil ajwi' lix yiiib'ahom tz'aqal li wuq'; k'a' ut naq ink'a' taayaab'aq li choxa, rik'in naq eb' a'in te'x-k'ul rahilal?

38 A'ut k'e reetal, eb' a'in li il-b'ileb' xb'aan xnaq' aawu te'oso'q sa' li b'uut'iha'; ut k'e reetal, laa'in teb'intz'ap chaq; jun "tz'alam xin-kawresi choq' reheb'.

39 Ut li "sik'b'il ru inb'aan ak xtz'aaman chiru li wilob'aal. Jo'kan naq a'an naxk'ul rahilal choq' re lix maakeb' a'an; a' yaal jo' te'xjal xk'a'uxl sa' li kutan naq li b'Sik'b'il Ru inb'aan taasutq'iiq

wik'in, ut toj reetal li kutan a'an te'wanq sa' 'rahilal;

40 Jo'kan ut, xb'aan a'in taayaa-b'aq li choxa; relik chi yaal, ut chixjunil lix yiiib'ahom li wuq'.

41 Ut kik'ulman naq li Qaawa' kiraatina laj Enok, ut kixye re laj Enok chixjunil lix b'aanuhomeb' li ralal xk'ajoleb' li winq; jo'kan naq laj Enok kixnaw, ut ki'ilok chiru lix maa'usilaleb', ut lix rahileb', ut a'an kiyaab'ak, ut kixye' xkab'ichal li ruq', ut "kiniman lix ch'ool jo' xnimal li junelik q'e kutan, ut kinumta xsa' xch'ool; ut kichiiq'an anchal li junelik q'e kutan.

42 Ut laj Enok kiril ajwi' laj "Noe, ut lix b'junkab'al; naq li ralal xk'ajoleb' chixjunileb' li ralal laj Noe te'kole'q rik'in jun kole'k re li yu'am a'in;

43 Jo'kan naq laj Enok kiril naq laj Noe kixyiib' jun li "jukub' kab'l; ut naq li Qaawa' kiril chi sa xse', ut kixk'am sa' tz'aqal li ruq'; a'b'anan sa' xb'een li rela'eb' laj maak kichal li b'uut'iha' ut ke'-sub'e' xb'aan.

44 Ut naq kiril a'in laj Enok, kiwan xk'ahil li raam, ut kiyaab'ak chirixeb' li ras riitz'in, ut kixye re li choxa: "Maamin chik taak'o-job'aaq inch'ool; a'b'anan li Qaawa' kixye re laj Enok: Waklesi

35a Moiss. 6:57.

b Moiss. 1:3.

36a Tz. ut S. 38:2; 88:41;

Moiss. 1:35–37.

b Gen. 6:5–6;

Moiss. 8:22, 28–30.

38a 1 Pe. 3:18–20.

K'UTUL RAQAL:

Xb'alb'a.

39a A'AN: li Kolonel.

b Moiss. 4:2;

Abr. 3:27.

K'UTUL RAQAL:

Jesukristo.

c K'UTUL RAQAL:

Tojb'a-maak.

41a Mos. 28:3.

K'UTUL RAQAL:

Toq'ob'ank-u.

42a K'UTUL RAQAL: Noe, najter yuwa'b'ej sa' li Santil Hu.

b Moiss. 8:12.

43a Gen. 6:14–16;

Eter 6:7.

44a Sal. 77:2;

Eter 15:3.

aach'ool, ut sahaq aawaam; ut chat-iloq.

45 Ut kik'ulman naq laj Enok ki'ilok; ut chalen chaq laj Noe, kiril chixjunileb' li junkab'al re li ruchich'och'; ut ki'elajin chiru li Qaawa', ut kixye: Jo'q'e taawu-laq xkutankil li Qaawa'? Jo'q'e taahoymanq lix kik'el li Tiik Xch'ool, re naq chixjunileb' li neke'yaab'ak te'ruuq chi "santob'resiik ut chi wank xyu'am chi junelik?

46 Ut li Qaawa' kixye: Taa-wanq sa' "xjachleb'aal ru li kuta-n, sa' xkutankil li maa'usilal ut li eeqajunk.

47 Ut k'ehomaq reetal, laj Enok kiril xkutankil lix k'ulunik li Ralal li Winq, sa' ajwi' li tz'ejwalej; ut kisaho' li raam, kixye: Tqsin-b'il li Tiik Xch'ool, ut kamsinb'il li "Karneer chalen chaq sa' xk'oj-lajik li ruchich'och'; ut sa' xk'ab'a' li paab'aal wankin chire xch'ool li Yuwa'b'ej, ut k'e reetal, ^bSion wan wik'in.

48 Ut kik'ulman naq laj Enok ki'ilok chiru li "ruchich'och'; ut kirab'i jun xyaab' kuxej chalen chaq sa' xsa' a'an, li kixye: Rahilal, rahilal sa' inb'een laa'in, lix na'ileb' li winq; ra wankin, ut tawajenaqin, xb'aan lix maa'usilaleb' li walal ink'ajol. Jo'q'e ^btinhilanq, ut taach'ajob'resiik chaq chiwix li 'tz'ajnil li elenaq chaq chinsa'?

Jo'q'e tinixsantob'resi laj Yo'ob'te-sihom we, re taaruq tinhilanq, ut li tiikilal chiru jarub'aq kutan taawanq sa' inb'een?

49 Ut naq laj Enok kirab'i li ru-chich'och' chi raho'k xch'ool, kiyaab'ak, ut ki'elajin chiru li Qaawa', kixye: At Qaawa', ma ink'a' taatoq'ob'a ru li ruchich'och'? Ma ink'a' taawosob'tesiheb' li ralal xk'ajol laj Noe?

50 Ut kik'ulman naq laj Enok toj ki'elajin chiru li Qaawa', kixye: Nintz'aama aawe, at Qaawa', sa' lix k'ab'a' li Junaj Yo'lajenaq chawu, li Jesukristo ajwi', naq taawuxtaana ru laj Noe ut eb' li riyajil, re naq li ruchich'och' maajo'q'e chik taatz'ape'q lix b'een xb'aan li b'uut'iha'.

51 Ut li Qaawa' ink'a' kiru chixramb'al rib', ut ki'ok sa' sumwank rik'in laj Enok, ut kixxaqab' aatin chiru rik'in xaqab'amb'il aatin, naq tixch'anab' li "b'uut'iha'; naq tixb'oqeb' li ralal xk'ajol laj Noe;

52 Ut kixtaqla jun taqlanb'il aatin li ink'a' naru xjalb'al, naq jun "rela' li riyajil a'an junelik taatawmanq sa' xyanqeb' chixjunileb' li jar tenamit naq toj xaqxooq li ruchich'och';

53 Ut li Qaawa' kixye: Osob'te-sinb'il ani aj iyajil taachalq wi' li Mesias; xb'aan naq a'an naxye—Laa'in li "Mesias, lix ^bRey Sion, li

45a K'UTUL RAQAL:
Santob'resink.

46a Moiss. 5:57.

47a K'UTUL RAQAL:
Xkarneer li Dios.
b Moiss. 7:21.

48a K'UTUL RAQAL:

Ruchich'och'—
Xch'ajob'resinkil li
ruchich'och'.

b Moiss. 7:54, 58, 64.

c K'UTUL RAQAL: Tz'aj,
tz'ajnil.

51a Sal. 104:6–9.

52a Moiss. 8:2.

53a K'UTUL RAQAL:
Mesias.

b Mat. 2:2;

2 Ne. 10:14;

Alma 5:50;

Tz. ut S. 128:22.

‘Saqoonaq re Choxa, nim ru jo’ li junelik q’e kutan; ani na’ok sa’ li okeb’aal ut “nataqe’ sa’ ink’ab’a’ laa’in, maajo’q’e taat’ane’q; jo’kan ut, osob’tesinb’ileb’ li ani kinye wi’ resileb’, xb’aan naq eb’ a’an te’-chalq chaq rik’in li ‘b’ich re sahil ch’oolejil li junelik nakana.

54 Ut kik’ulman naq laj Enok ki’elajin chiru li Qaawa’, ut kixye: Naq taak’ulunq li Ralal li Winq sa’ li tz’ejwalej, ma taahilanq li ruchich’och’? Nintz’aama aawe, k’ut chiwu li k’a’aq re ru a’in.

55 Ut li Qaawa’ kixye re laj Enok: Chat-iloq, ut ki’iloc, ut kixk’e reetal li “Ralal li Winq chi taqsinb’il chiru li ^bkrus, jo’ chanru li neke’x-b’aanu li winq;

56 Ut kirab’i jun kawil xyaab’ kuxej; ut kitz’ape’ ru li choxa; ut chixjunil lix yo’ob’tesihom li Dios kiyaab’ak, ut li ruchich’och’ “ki’aakanak; ut ke’jache’ li pek; ut ^bke’wakli laj santil paab’anel, ut ke’k’ehe’ ‘xkorooneb’ sa’ ^dxnim uq’ li Ralal li Winq, rik’in koroon re loq’alil.

57 Ut jo’ k’ihaleb’ li ^amusiq’ej li ke’wan sa’ ^btz’alam ke’el chaq, ut ke’xaqli sa’ xnim uq’ li Dios; ut li rela’ ke’k’uulaman sa’ b’ak’leb’

ch’iich’ re q’ojyin toj reetal li raq-b’a-aatin re li xnimal ru kutan.

58 Ut laj Enok kiyaab’ak wi’chik ut ki’elajin chiru li Qaawa’, kixye: Jo’q’e taahilanq li ruchich’och’?

59 Ut laj Enok kiril li Ralal li Winq chi taqe’k rik’in li Yuwa’b’ej; ut kixpatz’ xk’ab’a’ li Qaawa’, kixye: Ma ink’a’ tatk’ulunq wi’chik sa’ xb’een li ruchich’och’? Rik’in naq Diosat laa’at, ut ninnaw aawu, ut xatxaqab’an aatin chiwu, ut xinaa-taqla naq tinpatz’ok sa’ lix k’ab’a’ li Junaj Yo’lajenaq chawu; laa’at kin-aayib’, ut kak’e we ink’ulub’ chi wank sa’ laa k’ojarib’aal, ut moko inb’aan ta laa’in, rik’in b’an tz’aqal laa wusilal; jo’kan ut, nintz’aama aawe ma ink’a’ tatk’ulunq wi’chik sa’ li ruchich’och’.

60 Ut li Qaawa’ kixye re laj Enok: Jo’ naq yo’yookin, chi jo’kan ajwi’ tink’ulunq sa’ “roso’jikeb’ li kutan, sa’ xkutankil li maa’usilal ut li ee-qajunk, re xtz’aqob’resinkil ru li aatin kinxaqab’ aawe chirixeb’ li ralal xk’ajol laj Noe;

61 Ut taachalq xkutankil naq ^ataahilanq li ruchich’och’, a’ut rub’elaj li kutan a’an ^btaa’ojyino’q ru li choxa, ut jun ^ctz’apleb’ t’ikr re q’ojyin tixtz’ap xb’een li ruchich’och’;

53 c Sal. 71:3; 78:35;

Hel. 5:12.

K’UTUL RAQAL:

Saqoonaq.

d 2 Ne. 31:19–20.

e K’UTUL RAQAL:

Wajb’ak.

55 a K’UTUL RAQAL: Ralal

li Winq.

b 3 Ne. 27:14.

K’UTUL RAQAL:

K’ehok chiru krus.

56 a Mat. 27:45, 50–51.

b K’UTUL RAQAL:

Wakliik chi yo’yo.

c K’UTUL RAQAL:

Koroon; Taqenaqil loq’al.

d Mat. 25:34.

57 a K’UTUL RAQAL:

Musiq’ej, xmusiq’.

b Tz. ut S. 76:71–74;

88:99.

60 a K’UTUL RAQAL:

Roso’jik li kutan,

roso’jikil kutan.

61 a K’UTUL RAQAL:

Ruchich’och’—Li taawanq wi’ li ruchich’och’ sa’ roso’jik.

b Tz. ut S. 38:11–12;

112:23.

c K’UTUL RAQAL:

Tz’apleb’ t’ikr.

ut taachiiq'anq li choxa, ut jo'kan ajwi' li ruchich'och'; ut te'wanq ninqi rahilal sa' xyanqeb' li ralal xk'ajoleb' li winq, a'b'anan eb' lin tenamit ⁴teb'inkol rix;

62 Ut li ^atiikilal tintaqla chalen chaq sa' choxa; ut li ^byaal tintaqla chalen chaq sa' li ^cch'och', re ^dxch'olob'ankil xyaalal li Junaj Yo'lajenaq chiwu; lix ^ewaklijik chi yo'yo sa' xyanqeb' chaq li kame-naq; relik chi yaal, ut jo'kan ajwi' lix waklijikeb' chi yo'yo chixjunileb' li winq; ut li tiikilal ut li yaal tink'e chixmesunkil li ruchich'och' chanchan rik'in b'uut'iha', re ^fxch'utub'ankileb' chaq li sik'b'ileb' ru inb'aan chalen chaq sa' xkaajachalil li ruchich'och', toj sa' jun li na'ajej li tinkawresi, jun Santil Tenamit, re naq eb' lin tenamit te'xb'ak' lix yiitoqeb', ut te'wanq chiroyb'eninkil li xkutan-kil lin k'ulunik; xb'aan naq aran taawanq lin muheb'aal, ut a'anaq Sion taayeemanq re, jun ^gAk' Jerusalen.

63 Ut li Qaawa' kixye re laj Enok: Toja' ut naq laa'at ut chixjunil laa ^htenamit teek'uleb' aran, ut laa'o te'qak'ul chire li qach'ool, ut eb' a'an te'ril qu; ut taqaq'alu xkuxeb'

a'an, ut eb' a'an te'xq'alu li qakux, ut taqatz'uub' qu chiqib'il qib';

64 Ut aran taawanq li wochoch, ut a'anaq Sion, li taachalq chaq sa' chixjunil li yo'ob'tesihom li kinyiib' chaq; ut chiru xnumik ⁱjun mil chihab' ^jtaahilanq li ruchich'och'.

65 Ut kik'ulman naq laj Enok kiril xkutankil lix ^kk'ulunik li Ralal li Winq, sa' roso'jikeb' li kutan, re taawanq sa' li ruchich'och' sa' tiikilal chiru xnumik jun mil chihab';

66 A'ut rub'elaj li kutan a'an kiril ninqi rahilal sa' xyanqeb' laj maak; ut kiril ajwi' li palaw, naq ch'a'ajkilanb'il, ut eb' li winq ^lke'laj xch'oolob', naq ke'royb'eni rik'in xxiweb' lix ^mraqb'a-aatin li Nimajwal Dios, li taachalq sa' xb'eeneb' laj maak.

67 Ut li Qaawa' kixk'ut chiru laj Enok chixjunil li k'a'aq re ru, toj reetal ajwi' sa' roso'jik li ruchich'och'; ut a'an kiril lix kutan-kileb' li tiikeb' xch'ool, ut xhoonal lix tojb'aleb' rix, ut kixk'ul xtz'a-qalil lix ⁿsahil xch'ool;

68 Ut chixjunil lix kutan ^oSion, sa' xkutankil laj Enok, a'an oxib' cient rik'in oob' xkaak'aal chihab'.

61d 1 Ne. 22:15–22;
2 Ne. 30:10.

62a Sal. 85:11.
K'UTUL RAQAL:
Xk'ojob'ankil wi'chik
li evangelio.
b K'UTUL RAQAL: Hu laj
Mormon (lix).
c Isa. 29:4.
d K'UTUL RAQAL: Xk'ut-
b'al xyaalal; Xna-
wom qach'ool; Yaal

ch'olob'amb'il.
e K'UTUL RAQAL:
Waklijik chi yo'yo.
f K'UTUL RAQAL:
Israel—Lix ch'u-
tub'ankil Israel.
g K'UTUL RAQAL: Ak'
Jerusalen.
63a Apok. 21:9–11;
Tz. ut S. 45:11–12;
Mois. 7:19–21.
64a K'UTUL RAQAL: Jun

Mil Chihab'.
b Mois. 7:48.
65a Jud. 1:14.
K'UTUL RAQAL:
Xkab' xk'ulunik li
Jesuskristo.
66a Isa. 13:6–7.
b K'UTUL RAQAL: Raq-
b'a-aatin sa' roso'jik.
67a K'UTUL RAQAL: Sahil
ch'oollejl.
68a Gen. 5:23; Mois. 8:1.

69 Ut laj Enok ut chixjunil lix tenamit “ke’b’EEK rik’in li Dios, ut a’an kiwan sa’ xyi Sion; ut kik’ulman naq Sion kimaak’a’o’, xb’aan naq li Dios kixk’ul chire tz’aqal lix ch’ool; ut chalen a’an ki’el chaq li aatin, ELENAQ SION.

CH’OL 8

(Febrero 1831)

Laj Matusalen na’aatinak jo’ profheet—Laj Noe ut eb’ li ralar neke’xjultika li evangelio—Nanumta li nimla maa’usilal—Ink’a’ neke’ab’in chiru li aatin naq te’xjal xk’a’uxl—Li Dios naxtaqla xyeeb’al naq taasachmanq chixjunil li tz’ejwalej rik’in li b’uut’iha’.

UT chixjunil lix kutan laj Enok, a’an kaahib’ cient rik’in lajeeb’ xka’k’aal chihab’.

2 Ut kik’ulman naq laj “Matusalen, li ralar laj Enok, ink’a’ kik’a-me’, re naq taaruuq chi tz’aqlok ru lix sumwank li Qaawa’, li ki’ok wi’ rik’in laj Enok; xb’aan naq chi yaal ki’ok sa’ sumwank rik’in laj Enok naq laj Noe taa’elq chaq sa’ ruuchinihom lix juruch’.

3 Ut kik’ulman naq laj Matusalen kixch’olob’ jo’ profheet naq sa’ xjuruch’ a’an taa’elq chaq chixjunil li awa’b’ejihom sa’ li ru-chich’och’ (sa’ xk’ab’a’ laj Noe), ut kixnima xloq’al xjunes.

4 Ut kichal jun nimla we’ej sa’ li

ch’och’, ut li Qaawa’ kixmajewa li ch’och’ rik’in jun rahil majewank, ut naab’al reheb’ li ani wankeb’ chi sa’ ke’kam.

5 Ut kik’ulman naq laj Matusalen kiwan xyu’am jun cient rik’in wuqub’ ro’k’aal chihab’, ut kiyo’la laj Lamek choq’ ralar;

6 Ut laj Matusalen kiwan xyu’am, chirix naq kiyo’la laj Lamek chiru, wuqub’ cient rik’in wiib’ ro’k’aal chihab’, ut ke’yo’la ralar ut xrab’in;

7 Ut chixjunil lix kutan laj Matusalen a’an b’eleb’ cient rik’in b’eleb’ xkaak’aal chihab’, ut kikam.

8 Ut laj Lamek kiwan xyu’am jun cient rik’in wiib’ ro’k’aal chihab’, ut kiyo’la jun ralar,

9 Ut aj “Noe kixk’e choq’ xk’ab’a’, ut kixye: Li alalb’ej a’in tixk’ojob’ qach’ool chirix li qak’anjel ut lix tawajihom li quq’, xb’aan li ch’och’ li ^bxmajewa li Qaawa’.

10 Ut laj Lamek kiwan xyu’am, chirix naq kiyo’la laj Noe chiru, oob’ cient rik’in o’laju ro’k’aal chihab’, ut ke’yo’la ralar ut xrab’in;

11 Ut chixjunil lix kutan laj Lamek a’an wuqub’ cient rik’in wuq-laju xkaak’aal chihab’, ut kikam.

12 Ut laj Noe kaahib’ cient rik’in lajeeb’ roxk’aal chihab’ xyu’am, ut kiyo’la laj “Jafet choq’ ralar; ut wiib’ roxk’aal chihab’ chik chirix a’an kiyo’la laj ^bSem choq’ ralar rik’in li kiwan chaq choq’ xna’ laj Jafet; ut naq oob’ cient

69a Gen. 5:24; Moï. 6:34.
K’UTUL RAQAL: B’EEK
rik’in li Dios.

8 2a K’UTUL RAQAL:

Matusalen.
9a K’UTUL RAQAL: Noe,
najter yuwa’b’ej sa’ li
Santil Hu.

b Moï. 4:23.
12a Gen. 5:32.
K’UTUL RAQAL: Jafet.
b K’UTUL RAQAL: Sem.

chihab' xyu'am kiyo'la laj 'Kam choq' ralal.

13 Ut laj "Noe ut eb' li ralal ^bke'ab'in chiru li Qaawa', ut ke'x-k'e xxikeb', ut a'eb' chaq li 'ralal li Dios kiyee man reheb'.

14 Ut naq eb' li winq a'in ke'ok chi k'ihank chiru li xb'een li ch'och', ut ke'yo'la rab'inb'ej chiruheb', eb' li "ralaleb' li winq ke'rileb' li rab'inb'ej a'an naq chaq'aleb' ru, ut ke'xk'am rixaqileb', a' yaal li ke'xsik'eb' chaq ru.

15 Ut li Qaawa' kixye re laj Noe: Eb' lix rab'ineb' laa walal "xe'x-k'ayi rib'eb'; xb'aan naq k'e reetal, lochlo lin josq'il chirixeb' li ralaleb' li winq, xb'aan naq ink'a' te'ab'inq chiru lix yaab' inkux.

16 Ut kik'ulman naq laj Noe ki'aatinak jo' profet, ut kixk'ut li k'a'aq re ru re li Dios, jo' chanru ajwi' kiwan chaq sa' xtiklajik.

17 Ut li Qaawa' kixye re laj Noe: Lin Musiq' moko junelik ta "tixyal xq'e rik'in li winq, xb'aan naq a'an tixnaw naq chixjunil li ^btz'ejwalej taakamq; toj jun cient rik'in junmay chihab'aq xkutan; ut wi eb' li winq ink'a' neke'xjal xk'a'uxl, laa'in tintaqla li 'b'uut'ihah' sa' xb'eeneb'.

18 Ut sa'eb' li kutan a'an ke'wan li "xningal roq winq sa' xb'een li ruchich'och', ut eb' a'an ke'xsik' laj Noe re risinkil lix yu'am; a'b'anan li Qaawa' kiwan rik'in laj Noe, ut lix ^bwankil li Qaawa' kiwan sa' xb'een.

19 Ut li Qaawa' "kixk'ojob' laj ^bNoe jo' chanru tz'aqal lix 'k'an-jelil, ut kixtaqla naq taaxik ut ^dtixch'olob' lix Evangelio chiruheb' li ralal xk'ajoleb' li winq, jo' chanru ajwi' kik'eeman re laj Enok.

20 Ut kik'ulman naq laj Noe kixb'oqeb' li ralal xk'ajoleb' li winq re "te'xjal xk'a'uxl; a'b'an moko ke'ab'in ta chiru li raatin;

21 Ut jo'kan ajwi', chirix naq ke'rab'i chaq, ke'chal chiru, ut ke'xye: K'e reetal, laa'o li ralal li Dios; ma ink'a' tab'i' xqak'ul choq' qe lix rab'ineb' li winq? Ut ma ink'a' yooko chi "wa'ak ut chi uk'ak, ut chi sumlaak ut chi sumub'aak? Ut eb' li qixaqil neke'rala alal k'ajolb'ej choq' qe, ut a'aneb' xninqaleb' ru winq, li chanchaneb' li winq najter chaq, li winq q'axal na'nookeb' ru. Ut moko ke'ab'in ta chiru li raatin laj Noe.

22 Ut li Dios kiril naq lix "maa'usilaleb' li winq ak xniman chaq

12 c K'UTUL RAQAL: Kam.

13 a Tz. ut S. 138:41.

K'UTUL RAQAL:
Gabriel.

b K'UTUL RAQAL: Ab'ink
chiru.

c K'UTUL RAQAL: Ralal
ut xrab'in li Dios.

14 a Moiss. 5:52.

15 a K'UTUL RAQAL: Sum-
laak—Sumlaak rik'in
ani jalan xpaab'aal.

17 a Gen. 6:3; 2 Ne. 26:11;

Eter 2:15;

Tz. ut S. 1:33.

b 2 Ne. 9:4.

K'UTUL RAQAL:

Tz'ejwalej.

c Gen. 7:4, 10;

Moiss. 7:34.

18 a Gen. 6:4; Num. 13:33;

Jos. 17:15.

b K'UTUL RAQAL:

Wankilal.

19 a Tz. ut S. 107:52.

K'UTUL RAQAL:

K'ojob'ank.

b Abr. 1:19.

c K'UTUL RAQAL: Tijo-
nelil re Melkisedek.

d K'UTUL RAQAL: Xk'an-
jeleb' laj k'amol aatin.

20 a K'UTUL RAQAL:

Jalok k'a'uxl,

jalb'a-k'a'uxlej.

21 a Mat. 24:38–39;

JS—M 1:41.

22 a Gen. 6:5;

Moiss. 7:36–37.

sa' li ruchich'och'; ut li junjung chi winq taqsinb'il rik'in li atawanb'il sa' ^bxk'oxlahom xch'ool, li junes ink'a' us rajlal.

23 Ut kik'ulman naq laj Noe toj kiwan chi "jultikank aatin chiru li tenamit, ut kixye: Chex'ab'inq, ut k'ehomaq eexik rik'in li waatin;

24 "Chexpaab'anq ut chejal eek'a'uxl chirix lee maak ut ^bchikub'eeq eeha' sa' lix k'ab'a' li Jesukristo, li Ralal li Dios, jo' chanruheb' ajwi' li qayuwa', ut teek'ul li Santil Musiq'ej, re naq taawanq chi 'k'utk'u choq' eere chixjunil li k'a'aq re ru; wi ut ink'a' nekeb'aanu a'in, taachalq li b'uut'iha' sa' eeb'een; a'b'anan moko ke'ab'in ta chiru.

25 Ut kijale' xk'a'uxl laj Noe, ut kiraho' xch'ool naq li Qaawa' kixyiib' chaq li winq sa' xb'een li ruchich'och', ut kiraho' sa' raam xb'aan.

26 Ut li Qaawa' kixye: Laa'in "tinsach li winq li kinyo'ob'tesi, chiru chaq li xb'een li ch'och', li winq jo' ajwi' li xul, ut li k'a'ru naxjukuki rib', ut laj xik'anel xul rub'el

choxa; xb'aan naq jaljo xk'a'uxl laj Noe naq keb'inyo'ob'tesi chaq, ut naq keb'inyiib' chaq; ut a'an x'e-lajin chiwu; xb'aan naq xe'xsik' lix yu'am.

27 Ut chi jo'kan laj Noe kix-taw "usilal sa' rilob'aal li Qaawa'; xb'aan naq laj Noe a'an jun winq tiik xna'leb', ut ^btz'aqal re ru a'an sa' lix tasalil tenamit; ut 'kib'eeq rik'in li Dios, jo' ke'xb'aanu ajwi' roxichaleb' li ralal, laj Sem, laj Kam, ut laj Jafet.

28 Li ruchich'och' kiwan chi "po'jenaq chiru li Dios, ut nujenaq rik'in li raaxiik'.

29 Ut li Dios ki'ilok chiru li ruchich'och', ut k'ehomaq reetal, po'jenaq chaq, xb'aan naq chixjunil li tz'ejwalej ak xpo' lix b'ehil sa' xb'een li ruchich'och'.

30 Ut li Dios kixye re laj Noe: Chalenaq li roso'jik chixjunil li tz'ejwalej chiwu, xb'aan naq li ruchich'och' nujenaq chi raaxiik', ut k'e reetal, "tinsach chixjunil li tz'ejwalej sa' xb'een chaq li ruchich'och'.

22b Mos. 4:30;
Alma 12:14.
K'UTUL RAQAL:
K'oxlahom.

23a K'UTUL RAQAL: Jultikank aatin.

24a K'UTUL RAQAL: Paa-b'ank, xpaab'ankil.

b K'UTUL RAQAL: Kub'iha', kub'sink ha'—Li na'ajman re xk'ulb'al li kub'iha'.

c 2 Ne. 32:2–5.

26a K'UTUL RAQAL:
Ruchich'och'—
Xch'ajob'resinkil li

ruchich'och'.

27a K'UTUL RAQAL: Usilal.
b Gen. 6:9.

c K'UTUL RAQAL: B'eeq rik'in li Dios.

28a Gen. 6:11–13.

30a Tz. ut S. 56:3.

JUN JALAM-UUCH SA' LIX HU LAJ ABRAHAM

Li xb'een

XCH'OLOB'ANKIL

1. Lix Anjel li Qaawa'.
2. Laj Abraham b'ak'b'o chiru jun artal.
3. Laj tij re pak'b'il dios re Elkenah, yoo chixyalb'al xq'axtesinkil laj Abraham choq' mayej.
4. Li artal choq' re li mayej xb'aaneb' laj tij re pak'b'il dios, xaqxochiruheb' li dios re Elkenah, Libnah, Mahmakrah, Korax, ut aj Farahon.
5. Li pak'b'il dios re Elkenah.
6. Li pak'b'il dios re Libnah.
7. Li pak'b'il dios re Mahmakrah.
8. Li pak'b'il dios re Korax.
9. Li pak'b'il dios re aj Farahon.
10. Laj Abraham sa' Egipto.
11. K'eeb'il choq' reetalinkil li roqechal choxa, jo' tawb'il ru xb'aaneb' laj Egiptio.
12. Rawkiyang, li naraj naxye li helho, malaj li heelam li taqenaq sa' xb'een qajolom; a'ut arin, chirix li na'leb' a'in, eb' laj Egiptio ke'raj naq taatawmanq ru jo' Xawmaw, a'an wank chi taqenaq, malaj li choxa, jo' chanru li aatin sa' Hebreo, Xawmahyim.

LIX HU LAJ ABRAHAM

JALTESINB'IL RU CHALEN CHAQ SA' LI NAJTERIL HU, XB'AAN LAJ JOSE SMITH

Xjaltésinkil ru junjung li najter tz'iib'amb'il esil li chalenaq sa' quq' chalen chaq sa'eb' li muqleb'aal kama naq re Egipto. Lix tz'iib'ahom laj Abraham naq kiwan Egipto, a'an lix Hu laj Abraham yeeb'il re, tz'iib'amb'il xb'aan tz'aqal li ruq' a'an, chiru najteril hu. (History of the Church, 2:235–236, 348–351.)

CH'OL 1

Laj Abraham naxsik' li osob'tesink re li yuwa'b'ejil k'anjelil—Narahob'tesiik xb'aaneb' li b'alaq'il aj tij sa' Kaldea—Li Jehova naxkol—Nayeeman resil lix tiklajik ut li jolomil tenamit re Egipto.

SA' lix ch'och'eb' laj "Kaldeo, sa' rochoch eb' lin yuwa', laa'in, aj ^bAbraham, kiwil naq aajel ru naq tintaw jalan chik na'ajej taa-wanq wi' ^cwochoch;

2 Ut, rik'in naq xintaw naq wan jun ^asahil ch'oolejil ut tuqtuukilal ut ^bhilob'aal li nim wi'chik choq' we, kinsik'eb' li jar osob'tesink reheb' li yuwa'b'ej, ut li k'ulub'ejil li tinruuq wi' chi k'ojob'aak re xk'anjelankil ajwi' a'an; rik'in naq kinwan ajwi' laa'in choq' aj taaqenel re li ^ttiikilal, ut kiwaj ajwi' wank choq' jun li nak'amok re li nimla ^dnawom, ut q'axal wi'chik chi wank choq' aj taaqenel re li tiikilal, ut xk'amb'al li nawom

q'axal nim wi'chik, ut wank choq' xyuwa'il li k'iila teep chi tenamit, choq' jun awa'b'ej re tuqtuukilal, ut rik'in naq kiwaj xk'ulb'al inna'leb', ut xpaab'ankil lix taqlahom li Dios, kin'ok choq' tz'aqal aj eechaninel, jun li ^tTaqenaqil aj Tij, chi k'amb'il inb'aan li ^k'ulub'ejil reheb' chaq li yuwa'b'ej.

3 ^kKik'ojob'aman sa' inb'een chalen chaq rik'ineb' li yuwa'b'ej; kinumsiman chalen chaq rik'ineb' li yuwa'b'ej, chalen chaq xtiklajikeb' li kutan, relik chi yaal, chalen ajwi' chaq sa' xtiklajik, malaj rub'elaj lix k'ojlajik li rutchich'och', toj sa' li kutan a'in, a' lix k'ulub' li ^bxb'een alalb'ej, malaj li xb'een winq, a'an laj ^cAdan, malaj li xb'een yuwa'b'ej, chalen chaq rik'ineb' li yuwa'b'ej toj wik'in laa'in.

4 Kinsik' lin ^axaqab'ankil sa' li Tijonelil jo' chanru li xaqab'amb'il xb'aan li Dios choq' reheb' li yuwa'b'ej chirix li iyajilb'ej.

1 1a K'UTUL RAQAL: Ur.

b K'UTUL RAQAL: Abraham.

c Hech. 7:2–4.

2a K'UTUL RAQAL: Sahil ch'oolejil.

b K'UTUL RAQAL: Hilank, hilob'aal.

c K'UTUL RAQAL: Tiik

xch'ool, tiikilal.

d Tz. ut S. 42:61.

K'UTUL RAQAL: Nawok, xna-wom.

e K'UTUL RAQAL: Taqenaqil aj tij.

f K'UTUL RAQAL: Tijonelil re Melkisedek.

3a Tz. ut S. 84:14.

b Tz. ut S. 68:17.

K'UTUL RAQAL: Xb'een yo'lajenaq.

c Moiss. 1:34.

K'UTUL RAQAL: Adan.

4a K'UTUL RAQAL:

Xb'een alalb'ejil.

5 Eb' lin "yuwa', rik'in naq ak xe'xjalb'ehi rib' rik'in lix tiikilaleb', ut rik'ineb' li santil taqlahom li kixk'e chaq li Qaawa' lix Dios reheb', toj reetal ^bxloq'oninkil lix dioseb' li maak'a'eb' xna-wom chirix li Dios, chi junajwa ink'a' ke'raj ab'ink chiru lix yaab' inkux;

6 Xb'aan naq k'ee'k'o lix ch'oo-leb' a'an chixb'aanunkil li ink'a' us, ut xikenaqeb' anchal chirix li "dios re Elkenah, ut li dios re Libnah, ut li dios re Mahmakrah, ut li dios re Korax, ut li dios re laj Farahon, rey aj egipto.

7 Jo'kan naq ke'xjalb'ehi lix ch'ooleb' toj rik'in lix mayejeb' li maak'a'eb' xnawom chirix li Dios, sa' xq'axtesinkileb' li ralar xk'ajol chiruheb' li pak'b'il dios mem a'in, ut ink'a' ke'ab'in chiru lix yaab' inkux; ke'xsik' b'an risinkil lin yu'am rik'in ruq' laj tij re Elkenah. Laj tij re Elkenah a'an ajwi' aj tij re aj Farahon.

8 Anajwan, sa' li kutan a'an laj tij re aj Farahon, li rey aj Egipto, k'aynaq chixmayejankil sa' xb'een li artal li yib'anb'il sa' li ch'och' Kaldea, choq' mayej chiruheb' li jalanil dios a'in, eb' li winq, li ixq, ut li kok'al.

9 Ut kik'ulman naq laj tij kixb'aanu jun mayej chiru li dios re aj Farahon, ut chiru ajwi' li Dios re Xagreel, jo' chanru neke'xb'aanu laj Egipto. Anajwan li dios re Xagreel a'an li Saq'e.

10 A'an ajwi' jun li al choq' mayej re b'antioxink li kixq'axtesi laj tij re aj Farahon chiru li artal li xaqxo chixk'atq li tzuul, li Tzuul re Potifar yeeb'il re, chire li helhookil ch'och' Olixem.

11 Anajwan, laj tij a'in ak kixmayeja chaq chiru li artal a'in oxib' li tuq'ixq sa' junaj chi kutan, a'aneb' lix rab'in laj Onitah, jun reheb' li reyil alal k'ajolbej elenaq chi tz'aqal sa' xjuruch' laj "Kam. Eb' li tuq'ixq a'in ke'q'axtesiman xb'aan xsaqal ru lix yu'ameb'; ink'a' ke'raj ^bxkub'sinkil rib'eb' re xloq'oninkil li dios che' chi moko pek, jo'kan naq ke'kamsiik sa' xb'een li artal a'in, ut kib'aanuman jo' neke'xb'aanu laj Egipto.

12 Ut kik'ulman naq eb' laj tij ke'xk'e li rahob'tesink sa' inb'een, re tine'xkamsi ajwi' laa'in, jo' chanru ke'xb'aanu reheb' li tuq'ixq a'an sa' xb'een li artal a'in; ut re taawanq eenawom chirix li artal a'in, nekexinb'eresi rik'in li jalam-uuch sa' xtiklajik li tz'iib'anb'il esil a'in.

13 A'an yib'anb'il jo' chanru jun ch'aat, xkomon li natawman sa' xyanqeb' laj Kaldeo, ut xaqxo chiruheb' li dios re Elkenah, Libnah, Mahmakrah, Korax, ut jo'kan ajwi' jun dios chanchan li re aj Farahon, li rey aj Egipto.

14 Re taawanq eetawom ru chixixeb' li dios a'in, kink'e eere chan

5a Gen. 12:1.

b K'UTUL RAQAL: Pak'b'il dios, xloq'oninkil.

6a A'AN: eb' li b'alaq'il dios, jo' k'utb'il sa' li Jalam-uuch 1 sa' lix

Hu laj Abraham.
11a K'UTUL RAQAL: Kam.
b Dan. 3:13-18.

ru naq wankeb' sa'eb' li eetalil sa' xtiklajik, ut li jun paay chi eetalil a'in Rahlinos yeeb'il re xb'aaneb' laj Kaldeo, a'an naraj naxye k'utleb' tz'iib'.

15 Ut naq ke'xtaqsi li ruq' sa' inb'een, re tine'xmajeja ut te'risi lin yu'am, k'ehomaq reetal, kintaqsi lix yaab' inkux chiru li Qaawa' lin Dios, ut li Dios "kixk'e xxik ut ki'ab'in, ut kinixnujob'resi rik'in lix k'utb'esihom li Nimajwal, ut li anjel chiru li rilob'aal kixaqli chink'atq, ut sa' junpaat ^bkixhit li b'ak'b'ookin wi';

16 Ut kiwan lix yaab' xkux chiwu: Abraham, Abraham, k'e reetal, li Jehova a'an lin "k'ab'a', ut laa'in xatwab'i, ut xinkub'e chaq re aakolb'al, ut re aawisinkil chaq sa' li rochoch laa yuwa', ut rik'i-neb' chaq chixjunil laa wech alal, toj sa' jun jalanil ^bch'och' moko nawb'il ta aab'an;

17 Ut a'in xb'aan naq xe'xjalb'ehi chaq wik'in lix ch'ooleb', re xloq'o-ninkil li dios re Elkenah, ut li dios re Libnah, ut li dios re Mahmakrah, ut li dios re Korax, ut li dios re Farahon, li rey aj Egipto; jo'kan naq xinkub'e chaq re rula'aninkileb', ut re xsachb'al li ani xtaqsink re li ruq' sa' aab'een, at Abraham li walal, re risinkil laa yu'am.

18 K'e reetal, laa'in tatinb'eresi chiwuq', ut tatink'am, re xk'eeb'al sa' aab'een lin k'ab'a', a' lix

"Tijonelil laa yuwa', ut lin wan-kilal taawanq sa' aab'een.

19 Jo' kiwan rik'in laj Noe jo'kan taawanq aawik'in; a'b'anan rik'in aak'anjel taanawmanq lin "k'ab'a' sa' li ruchich'och' chi june-lik, xb'aan naq laa'in laa Dios.

20 K'ehomaq reetal, li Tzuul re Potifar kiwan sa' li ch'och' "Ur, aran Kaldea. Ut li Qaawa' kixt'an li artal re Elkenah, ut reheb' li dios re li ch'och', ut kixsacheb' chi junajwa, ut kixsak' laj tij re naq kikam; ut kiwan nimla yaa-b'ak sa' Kaldea, ut jo'kan ajwi' sa' rochochil laj Farahon; ut Farahon naraj naxye rey sa' xk'ab'a' li reyil kik'elej.

21 Anajwan li rey a'in re Egipto a'an ralal xk'ajol lix juruch' laj "Kam, ut kitz'aqon sa' xkik'eleb' laj ^bKanahanita rik'in lix yo'lajik.

22 Chalen chaq sa' li alal k'ajol-b'ejil a'in ke'el chaq chixjunileb' laj Egipto, ut chi jo'kan kik'uulaman lix kik'eleb' laj Kanahanita sa' li ch'och'.

23 Rik'in naq li ch'och' "Egipto kitawe' xb'een wan xb'aan jun li ixq, a'an lix rab'in laj Kam, ut lix rab'in li xEgiptus, a'an sa' li aatinob'aal Kaldeo naraj naxye Egipto, a'an naraj naxye li k'a'ru yeeb'il naq mi'uxman;

24 Naq li ixq a'in kixtaw li ch'och' wan li ha' sa' xb'een, li moqon kixk'ojob'eb' li ralal chi sa'; ut chi

15a Mos. 9:17–18.

b Abr. 2:13.

16a K'UTUL RAQAL: Jehova.

b K'UTUL RAQAL: Yee-chi'imb'il ch'och'.

18a K'UTUL RAQAL:

Tijonelil.

19a Gen. 12:1–3.

20a Gen. 11:28;

Abr. 2:4.

21a Gen. 10:6;

Sal. 78:51;

Mois. 8:12.

b Mois. 7:6–8.

K'UTUL RAQAL: Kanahan, aj Kanahanita.

23a K'UTUL RAQAL: Egipto.

jo'kan, rik'in chaq laj Kam ki'el chaq li xe'toonil li kikana wi' chaq li majewank sa' li ch'och'.

25 Anajwan li xb'een jolomink tenamit re Egipto kixaqab'aak xb'aan laj Farahon, li xb'een xyum li xEgiptus, xrab'in laj Kam, ut kiwan a'an jo' chanru li jolomink tenamit re laj Kam, li nanumsi-man chalen chaq li yuwa'b'ej toj rik'in li alalb'ej.

26 Laj Farahon, rik'in naq a'an jun winq tiik xch'ool, kixxaqab'lix awa'b'ejihom ut kiraqok aatin sa' xb'een lix tenamit chi chaab'il xna'leb' ut chi tiik ru chiru chixjunil lix kutan, ut chi anchal xch'ool kixsik' xjuntaq'eetankil rib' rik'in li k'anjelil a'an li xaqab'amb'il chaq xb'aaneb' li yuwa'b'ej sa'eb' li xb'een tasal chi tenamit, sa' xkutan kil li xb'een awa'b'ejil reheb' li yuwa'b'ej, sa' rawa'b'ejil ajwi' laj Adan, ut jo'kan ajwi' re laj Noe lix yuwa', li ki'osob'tesink chaq re a'an rik'in li "osob'tesink re li ch'och', ut rik'in li osob'tesink re li chaab'il na'leb', a'b'an kixmajewa chirix li Tijonelil.

27 Anajwan, laj Farahon, rik'in naq chalenaq chaq sa' li xe'toonil a'an li moko wan ta xk'ulub' re tixk'ul wi' li "Tijonelil, us ta eb' laj Farahon ke'raj raj xyeeb'al naq xe'xk'ul chaq rik'in laj Noe, sa' ruq' laj Kam, chi jo'kan lin yuwa' kijalb'ehiik xb'aan li loq'onink pak'b'il dios xb'aaneb';

28 A'b'anan laa'in tynal inq'e chirix a'in chixk'utb'al xyaalal lix numik li k'a'ru xk'ulman, chiwix chaq laa'in toj sa' xtiklajik li yo'ob'tesink, xb'aan naq li "tz'iib'amb'il esil chalenaq sa' wuq', li k'amb'il inb'aan sa' li kutan a'in.

29 Anajwan, chirix naq kisak'e' laj tij re Elkenah toj reetal naq kikam, kichal xtz'aqlojik ru li k'a'aq re ru kiyeeman chaq we chirix li ch'och' Kaldea, naq taawanq jun li we'ej sa' li ch'och'.

30 Chi jo'kan kinumta jun we'ej chiru chixjunil li ch'och' Kaldea, ut lin yuwa' kirahob'tesiik chi naab'al xb'aan li we'ej, ut kixjal xk'a'uxl chirix li k'a'ru ink'a' us kixk'oxla chaq chiwix, re risinkil lin "yu'am.

31 A'b'an li tz'iib'amb'il esil reheb' li yuwa'b'ej, a'aneb' li najter yuwa'b'ejil, chirix lix k'ulub'il li Tijonelil, li Qaawa' lin Dios kixk'uula sa' tz'aqal li wuq'; jo'kan naq jun innawom chirix lix tiklajik li yo'ob'tesink, ut jo'kan ajwi' chirixeb' li "t'ort'ookil saqen ut eb' li chahim, jo' chanru kik'ehe' chi nawmank chiruheb' li yuwa'b'ej, kink'uula toj sa' li kutan a'in, ut tynal inq'e chixtz'iib'ankil xkomon li k'a'aq re ru a'in chiru li tz'iib'amb'il esil a'in, choq' re lix chaab'ilaleb' li walal ink'ajol li te'wanq moqon chik chiwix.

26a K'UTUL RAQAL:
Osob'tesink, osob'te-
sint'ib'il, rosob'tesinkil.
27a Awa'b'ejil Yehom—2.

K'UTUL RAQAL:
Tijonelil.
28a Moïs. 6:5.
K'UTUL RAQAL:

Xhuhil li jultikaak.
30a Abr. 1:7.
31a Abr. 3:1–18.

CH'OL 2

Laj Abraham na'el chaq Ur re taa-xik Kanahan—Li Jehova naxk'ut rib' chiru sa' Haran—Chixjunil li osov'tesink re li evangelio nayeeci'i-man reheb' li riyajil, ut rik'in ruq'eb' li riyajil, reheb' chixjunil—A'an naxik Kanahan ut chirix a'an Egipto.

ANAJWAN li Qaawa' Dios kixk-nab' chi nimank xrahil li we'ej sa' li ch'och' Ur, jo'kan naq laj "Haran, li wiitz'in, kikum; a'b'an laj ^bTeraj, lin yuwa', toj kiwan sa' li ch'och' Ur, reheb' laj Kaldeo.

2 Ut kik'ulman naq laa'in, aj Abraham, kink'am li "xSaray choq' wixaqil, ut laj ^bNajor, li wiitz'in, kixk'am li xMilka choq' rixaqil, a'an xrab'in laj Haran.

3 Anajwan li Qaawa' "kixye chaq we: Abraham, elen chaq sa' laa ch'och', ut rik'ineb' chaq laa wech alal, ut sa' rochoch chaq laa yuwa', toj sa' jun li ch'och' li tink'ut chawu.

4 Jo'kan naq kin'el chaq sa' li ch'och' "Ur, reheb' laj Kaldeo, re tinxik sa' li ch'och' Kanahan; ut kink'am chiwix laj Lot, ralal li wiitz'in, ut li rixaqil, ut li xSaray li wixaqil; ut jo'kan ajwi' lin ^byuwa' kinixtaaqe, toj sa' li ch'och' li kixk'ab'a'i Haran.

5 Ut kich'ana li we'ej; ut lin yuwa' kikana Haran ut kiwan rochoch aran, xb'aan naq wankeb' naab'al li ketomq sa' Haran; ut lin yuwa' kisutq'i wi'chik rik'in li "loq'onink pak'b'il dios, jo'kan naq kikana Haran.

6 A'b'anan laa'in, laj Abraham, ut laj "Lot, ralal li wiitz'in, kootijok chiru li Qaawa', ut li Qaawa' ^bkixk'ut rib' chiwu, ut kixye we: Waklin, ut k'am laj Lot chawix; xb'aan naq laa'in k'eeb'il inch'ool chawisinkil chaq Haran, ut chak'eeb'al choq' aj k'anjel re xk'amb'al lin "k'ab'a' sa' jun jalanil "ch'och' li tink'e re laa wiyajil moqon chik chawix choq' jun eechanihom li junelik taakanaaq, naq te'ab'inq chiru lix yaab' inkux.

7 Xb'aan naq laa'in li Qaawa' laa Dios; ninwan sa' choxa; li ru-chich'och' a'an "xaqleb'aal li woq; ninhel li wuq' sa' xb'een li palaw, ut a'an na'ab'ink chiru lix yaab' inkux; nink'e li iq' ut li xam chi wank choq' ^binb'eleb'aal; ninye reheb' li tzuul—Elenqex arin—ut k'e reetal, k'amb'ileb' xb'aan jun li sut iq', sa' junpaat, sachaamileb'.

8 Lin k'ab'a' a'an li "Jehova, ut ^bninnaw li roso'jik chalen chaq sa' lix tiklajik; jo'kan naq li wuq' taawanq sa' aab'een.

- 2 1a Gen. 11:28.
 b Gen. 11:24–26;
 1 Kro. 1:26.
 2a Gen. 11:29.
 K'UTUL RAQAL: Sara.
 b Gen. 11:27; 22:20–24.
 3a Gen. 12:1;
 Hech. 7:1–3.
 4a Neh. 9:7.
 b Gen. 11:31–32.

- 5a Jos. 24:2.
 6a K'UTUL RAQAL: Lot.
 b Gen. 17:1.
 K'UTUL RAQAL:
 Jesukristo—Xwan-
 jik li Kristo rub'elaj li
 yu'am a'in.
 c Gen. 12:2–3;
 Abr. 1:19.
 d Gen. 13:14–15; 17:8;

- EXO. 33:1.
 K'UTUL RAQAL:
 Yeechi'inb'il ch'och'.
 7a 1 Ne. 17:39;
 Tz. ut S. 38:17.
 b Isa. 66:15–16.
 8a K'UTUL RAQAL:
 Jehova.
 b K'UTUL RAQAL: Chix-
 junil naxnaw.

9 Ut aawik'in tinyiib' jun xanimal ru tenamit, ut "tatwosob'tesi chi q'axenaq xb'isb'al, ut tinnimob'resi ru laa k'ab'a' sa' xyanqeb' chixjunil li tenamit, ut tatwanq choq' osob'tesink chiruheb' laa wiyajil moqon chik chawix, re naq sa' ruq'eb' a'an te'xk'am li k'anjel ut li ^bTijonelil a'in rik'ineb' chixjunil li tenamit;

10 Ut te'wosob'tesi rik'in laa k'ab'a'; xb'aan naq jo' k'ihaleb' li neke'k'uluk re li "Evangelio a'in, k'ab'a'inb'ilaqeb' jo' chanru laa k'ab'a', ut te'k'ehe'q sa' ajl jo' ^baawiyajil, ut te'wakliiq ut tate'rosob'tesi, jo' lix 'yuwa'eb';

11 Ut "tinwosob'tesiheb' li ani te'osob'tesinq aawe, ut tinmajewaheb' li ani te'majewanq aawe, ut aawik'in (malaj rik'in laa Tijonelil) ut rik'ineb' laa ^bwiyajil (malaj laa Tijonelil), xb'aan naq nink'e jun yeechi'ihom aawe naq lix 'k'ulub'il a'in taakanaaq aawik'in, ut rik'ineb' laa wiyajil mokon chik chawix (a'an ajwi' li tz'aqal iyajilb'ej, malaj riyajil li tib'elej) te'osob'tesimanq chixjunil li junkab'al re li ruchich'och', rik'in ajwi' li osob'tesink re li Evangelio, a'an li osob'tesink

re li kolb'a-ib', re ajwi' li junelik yu'am.

12 Anajwan, chirix naq li Qaawa' kiraqe' chi aatinak wik'in, ut kirisi chaq li rilob'aal chiwu, kinye sa' inch'ool: Laa moos "xatxsik' chi anchal xch'ool; anajwan ut xatintaw;

13 Laa'at kataqla laa anjel re "in-kolb'al chiruheb' li dios re Elkenah, ut usaq tinb'aanu wi tin'ab'inq chiru lix yaab' aakux; jo'kan ut, kanab' laa moos chi wakliik ut chi elk sa' tuqtuukilal.

14 Jo'kan naq laa'in, aj Abraham, kin'el chaq jo' chanru kixye li Qaawa' we, ut laj Lot wochb'een; ut laa'in, aj Abraham, "oxk'aal rik'in wiib' inchihab' naq kin'el chaq Haran.

15 Ut kink'am chiwix li "xSaray, li kink'am choq' wixaqil naq kinwan chaq ^bUr, aran Kaldea, ut laj Lot, lalal li wiitz'in, ut chixjunil li k'aru qe li kiqach'utub' chaq, ut eb' li aamej li 'kiqak'ul chaq Haran, ut xookoho sa' xb'ehil li ch'och' ^dKanahan, ut koowan sa' muheb'aal t'ikr naq yooko chi xik sa' li qab'e;

16 Chi jo'kan, kiwan li junelik q'e kutan choq' qatz'apb'al ut

9a 1 Ne. 17:40;
2 Ne. 29:14;
3 Ne. 20:27;
Morm. 5:20.
K'UTUL RAQAL:
Abraham—Li riyajil laj Abraham.
b Tz. ut S. 84:17–19;
Mois. 6:7.
K'UTUL RAQAL: Tijonelil re Melkisedek.

10a Gal. 3:7–9.
b Gen. 13:16;
Gal. 3:29;
2 Ne. 30:2.
c K'UTUL RAQAL: Yuwa'b'ejil aj k'anjel.
11a K'UTUL RAQAL: Sumwank re laj Abraham.
b Isa. 61:9.
c K'UTUL RAQAL: Xb'een alalb'ejil; Israel;

Tijonelil.
12a Tz. ut S. 88:63.
13a Abr. 1:15–17.
14a Gen. 12:4–5.
15a K'UTUL RAQAL: Sara.
b K'UTUL RAQAL: Ur.
c K'UTUL RAQAL: Jale'k xch'ool, jalb'il xch'ool.
d K'UTUL RAQAL: Kanahan, aj Kanahanita.

“qasaqoonaq ut qakolb’al, naq yooko chi b’EEK chalen chaq Haran chiru xb’ehil Jerxon, re too-wulaq sa’ li ch’och’ Kanahan.

17 Anajwan laa’in, aj Abraham, kinyiib’ jun “artal sa’ li ch’och’ Jerxon, ut kinb’aanu jun mayej chiru li Qaawa’, ut kintijok re taa’isimanq chaq li ^bwe’ej sa’ lix junkab’al lin yuwa’, re naq ink’a’ te’oso’q.

18 Toja’ ut naq koo’el chaq Jerxon chiru li ch’och’ toj sa’ li na’ajej Sikem; a’an wan chiru li helhookil ch’och’ More, ut ak chalenaqo chiru xnuv’aal lix ch’och’eb’ laj “Kanahanita, ut kinq’axtesi li ^bmayej aran sa’ li helhookil ch’och’ More, ut kinpatz’ xk’ab’a’ li Qaawa’ rik’in x’anchalil inch’ool, xb’aan naq ak chalenaqo sa’ xch’och’eb’ li tenamit a’in aj loq’onihom pak’b’il dios.

19 Ut li Qaawa’ kixk’ut rib’ chiwu re xsumenkil ru lin tij, ut kixye we: Re laa wiyajil tink’e li “ch’och’ a’in.

20 Ut laa’in, aj Abraham, kinwakli chaq sa’ xna’aj li artal li kinyiib’ chaq choq’ re li Qaawa’, ut kiwisi chaq wib’ aran toj sa’ jun tzuul chixk’atq “Betel sa’ releb’aal li saq’e, ut kinyiib’ lin muheb’aal t’ikr aran, chi wank Betel

sa’ rokeb’aal li Saq’e ut ^bHay sa’ releb’aal; ut aran kinyiib’ jun chik li artal choq’ re li Qaawa’, ut “kinpatz’ wi’chik lix k’ab’a’ li Qaawa’.

21 Ut laa’in, aj Abraham, kinb’EEK, chi toj yookin chi xik sa’ xjajal lix tz’e li saq’e, ut toj kikanana li we’ej sa’ li ch’och’; ut laa’in, aj Abraham, kink’e inch’ool chi kub’EEK sa’ li ch’och’ Egipto re tinkanaaq aran, xb’aan naq k’a’jo’ naq kiniman xrahil li we’ej.

22 Ut naq yookin chi nach’ok re tin’ok sa’ Egipto, kik’ulman naq li Qaawa’ kixye we: K’e reetal li “xSaray, laa wixaqil, a’an jun li ixq li q’axal ch’ina us rilb’al;

23 Jo’kan naq taak’ulmanq, naq te’ril laj Egipto, te’xye—A’an li rixaqil; ut tate’xkamsi, a’b’an te’xkanab’ a’an chi yo’yo; jo’kan ut, chawil aawib’ naq taab’aanu chi jo’ka’in:

24 Chixye a’an reheb’ laj Egiptio, a’an laa wanab’, ut taakanaaq aawaam chi yo’yo.

25 Ut kik’ulman naq laa’in, aj Abraham, kinye re li xSaray li wixaqil, chixjunil li kixye chaq we li Qaawa’—Jo’kan ut, ye reheb’, nintz’aama, naq laa’at li wanab’, re naq usaq choq’ we sa’ aak’ab’a’, ut taakanaaq li waam chi yo’yo aab’aan.

16a K’UTUL RAQAL:

Saqoonaq.

17a K’UTUL RAQAL: Artal.

b Abr. 1:29.

18a Gen. 12:6.

b K’UTUL RAQAL:

Mayejak.

19a Gen. 13:12–15; 17:8;

Exo. 3:1–10;

Num. 34:2.

K’UTUL RAQAL: Yee-chi’inb’il ch’och’.

20a K’UTUL RAQAL: Betel.

b Gen. 13:3–4.

c Gen. 12:8.

22a Gen. 12:11–13.

CH'OL 3

Laj Abraham naxtzol chirix li saq'e, li po, ut eb' li chahim chiru li Urim ut Tumim—Li Qaawa' naxk'utb'esi chiru naq eb' li musiq'ej wankeb' chi junelik—Natzolok chirix li yu'am rub'elaj li ruchich'och', li k'ojob'ank chi junxilaj, li Yo'ob'tesink, naq kisik'e' chaq ru jun aj Tojol-ix, ut li xkab' xwanjik li winq.

Ut laa'in, aj Abraham, wan chaq wik'in li "Urim ut Tumim, li kixk'e chaq we li Qaawa' lin Dios, sa' Ur reheb' laj Kaldeo;

2 Ut kiwileb' li "chahim, naq q'axal ninqeb', ut naq jun reheb' q'axal nach' wan rik'in lix k'ojarib'aal li Dios; ut ke'wan k'iila ninqi chahim li wankeb' chi nach' rik'in;

3 Ut li Qaawa' kixye we: A'aneb' a'in li neke'jolomin; ut lix k'ab'a' li xb'een a'an "Kolob, xb'aan naq nach' wan wik'in, xb'aan naq laa'in li Qaawa' laa Dios; kink'e a'in re xjolominkil chixjunileb' a'an li wankeb' jo' chanru xtasalil li jun li xaqxookat wi'.

4 Ut li Qaawa' kixye we, rik'in li Urim ut Tumim, naq Kolob wan jo' chanru li Qaawa', sa' lix kutankil ut lix q'ehil ut lix sututinkil rib' naxb'aanu, naq jun sutinkib', a'an jun "kutan choq' re li Qaawa', jo' chanru na'ajlan wi' a'an, ut a'an jun mil ^bchihab' jo' chanru li kutan eetanb'il choq' re li xaqxookat wi'. A'in ut rajlankil li

kutan chiru li Qaawa', jo' chanru ajlanb'il sa' Kolob.

5 Ut li Qaawa' kixye we: Li t'or'tookil saqen li wan choq' xka'ch'inal li saqen, li ka'ch'in wi'chik chiru li wan chi taqlank sa' xb'een li kutan, a'an re li q'ojoyin, wan chi taqenaq sa' xb'een, malaj nim wi'chik chiru li xaqxookat wi' sa' rajlankil lix kutan, xb'aan naq timil wi'chik na'eeek'an sa' xtasalil; wan a'in sa' xtasalil xb'aan naq xaqxo chi taqenaq sa' xb'een li ruchich'och' li xaqxookat wi', jo'kan naq li ajlank xq'ehil moko wan ta xk'ihal jo' chanru rajlankil lix kutan, ut lix po, ut lix chihab'.

6 Ut li Qaawa' kixye we: Anajwan, at Abraham, neke'wan li "wiib' chi na'leb' a'in; k'e reetal, laa wilob'aal naru chi ilok re; k'eeb'il aawe xnawb'al li jar q'ehil ajlanb'il, ut li xaqab'ant'b'il q'ehil, relik chi yaal, li xaqab'ant'b'il q'ehil sa' li ruchich'och' li xaqxookat wi', ut li q'ehil xaqab'ant'b'il choq' re lix nimal li saqen li k'eeek'o chi taqlank sa' xb'een li kutan, ut li q'ehil xaqab'ant'b'il choq' re lix ka'ch'inal li saqen li k'eeek'o chi taqlank sa' xb'een li q'ojoyin.

7 Anajwan li q'ehil xaqab'ant'b'il choq' re lix ka'ch'inal li saqen nim wi'chik xnumik sa' li rajlankil chiru rajlankil li kutan sa' li ruchich'och' li xaqxookat wi'.

8 Ut b'ar neke'wan li wiib' chi na'leb' a'in, taawanq jun chik li

3 1a Exo. 28:30;
Mos. 8:13; 28:13-16;
JS—R 1:35.
K'UTUL RAQAL: Urim
ut Tumim.

2a Abr. 1:31.
3a Chi'ilmanq Jalam-
uuch 2, eb' li ajl 1-5.
K'UTUL RAQAL: Kolob.
4a Abr. 5:13.

b Sal. 90:4;
2 Pe. 3:8.
6a Abr. 3:16-19.

na'leb' chi taqenaq sa' xb'eeneb' a'an, malaj ut, taawanq jun chik li t'ort'ookil saqen li nimaq wi'chik rajlankil lix kutan chiruheb';

9 Ut chi jo'kan taawanq li rajlankil li kutan sa' li jun t'orol chi saqen chi taqenaq sa' xb'een li jun chik, toj reetal naq tatnach'oq rik'in Kolob, a'an Kolob li wan jo' chanru naq ajlanb'il li kutan chiru li Qaawa'; a'an Kolob li k'ee'k'o chi nach' rik'in lix k'ojarib'aal li Dios, re xjolominkil chixjunileb' li t'ort'ookil saqen a'an li wankeb' jo' chanru lix "tasalil li xaqxookat wi'.

10 Ut k'eeb'il aawe xnawb'al li kutan xaqaab'ab'il choq' re chixjunileb' li chahim li k'eeb'ileb' chixk'eeb'al li saqen, toj reetal tatnach'oq rik'in lix k'ojarib'aal li Dios.

11 Chi jo'kan laa'in, aj Abraham, "kin'aatinak rik'in li Qaawa', chi k'utk'u chiru rilob'aal, jo' na'aatinak jun winq rik'in li jun chik; ut a'an kixye we chirixeb' li k'anjel li kixyiib' chaq li ruq';

12 Ut kixye we: At walal, at walal (ut ye'b'il li ruq'), k'e reetal, tink'ut chawu chixjunileb' a'in. Ut kixk'e li ruq' chiru lix naq' wu, ut kiwil chixjunil li k'a'aq re ru a'an li kixyiib' chaq li ruq', li k'iheb', ut ke'k'ihan chiru li wilob'aal, ut ink'a' kinru chirilb'al roso'jikeb'.

13 Ut a'an kixye we: A'in Xinehah, a'an li saq'e. Ut kixye we:

Kokob, a'an chahim. Ut kixye we: Olea, a'an li po. Ut kixye we: Kokawbim, li naraj naxye eb' li chahim, malaj chixjunileb' li ninqi saqen, li wankeb' sa' xheelam li choxa.

14 Ut kiwan chiru q'ojoyin naq li Qaawa' kixye we li aatin a'in: Laa'in "tatink'ihob'resi, ut eb' laa' b'wiyajil chawix, chanchaneb' a'in; ut wi nakatru chirajlankil 'xk'ihal li samahi', jo'kanaq rajlankileb' laa wiyajil.

15 Ut li Qaawa' kixye we: Abraham, nink'ut chawu li k'a'aq re ru a'in rub'elaj naq nekex'ok Egipto, re texruuq chixch'olob'ankil chixjunil li aatin a'in.

16 Wi neke'wan wiib' chi na'leb', ut taawanq li jun chi taqenaq sa' xb'een li jun chik, taawanq k'a'aq re ru nimaq wi'chik chiruheb' a'an; jo'kan naq "Kolob a'an li q'axal nim re chixjunileb' li Kokawbim li xawil, xb'aan naq a'an li q'axal nach' wik'in.

17 Anajwan, wi neke'wan wiib' chi na'leb', li jun chi taqenaq sa' xb'een li jun chik, ut li po taqenaq sa' xb'een li ruchich'och', taaruuq naq taawanq junaq t'ort'ookil saqen malaj junaq chahim li taqenaq sa' xb'een a'an; ut maak'a' k'aru tixk'e xch'ool li Qaawa' laa Dios chixb'aanunkil, li ink'a' ta "tixb'aanu.

18 A'b'anan a'an kiyiib'ank re lix nimal li chahim; jo' chanru ajwi', wi wankeb' wiib' li musiq'ej, ut

9a Tz. ut S. 88:37–44.

11a Gen. 17:1;
Num. 12:5–8.

14a Abr. 2:9.

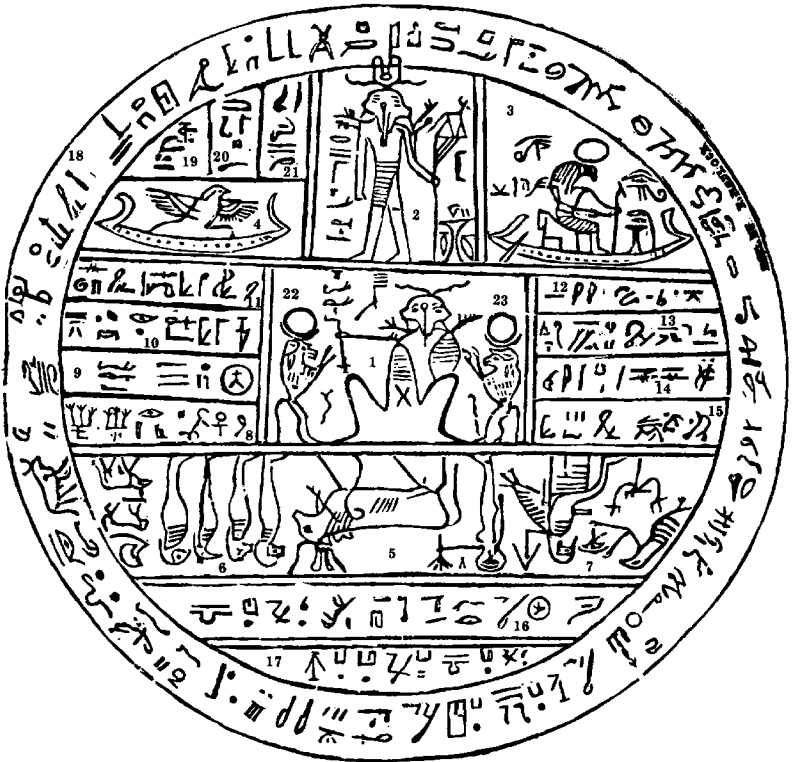
b Gen. 13:16;
Tz. ut S. 132:30.

c Gen. 22:17; Os. 1:10.

16a Abr. 3:3.
17a Job 9:4–12.

JUN JALAM-UUCH SA' LIX HU LAJ ABRAHAM

Li xkab'

XCH'OLOB'ANKIL

1. Kolob, li naraj naxye li xb'een yo'ob'tesink, li q'axal nach' rik'in li choxahil, malaj li rochoch li Dios. Li xb'een sa' jolomink tenamit, ut li xraqik jo' chanru xb'isb'al li kutan. B'isb'il jo' chanru li choxahil kutan, ut li choxahil kutan naraj naxye jun kutan choq' jun xteram li uq'ej. Jun kutan sa' Kolob juntaq'eet rik'in jun mil chihab' jo' chanru b'isb'il sa' li ruchich'och' a'in, li yeeb'il xb'aaneb' laj Egipcio Yah-oh-eh.

2. Wan chixk'atq Kolob, yeeb'il re xb'aaneb' laj Egipcio Oliblix, a'an xkab' li xnimal ru yo'ob'tesihom aj jolominel chi nach' rik'in li choxahil, malaj li na'ajej wan wi' rochoch li Dios; li nak'amok ajwi' re li laaw re wankilal, chirixeb' jalan chik li t'ort'ookil saqen; jo' k'utb'esinb'il xb'aan li Dios re laj Abraham, naq a'an kiq'axtesin mayej chiru jun artal li kixyiib' chaq choq' re li Qaawa'.

3. K'eeb'il choq' reetalil li Dios, k'ojk'o sa' xb'een lix k'ojarib'aal, tiqto rik'in wankilal ut li wankil nak'eeman; chi wan jun koroon re junelikil saqen sa' xb'een xjolom; reetalil ajwi' li xninqal ru lawil aatin re li Santil Tijonelil, jo' k'utb'esinb'il chiru laj Adan sa' li Awimq Eden, jo' ajwi' chiru laj Set, laj Noe, laj Melkisedek, laj Abraham, ut chixjuni- leb' li k'utb'esinb'il wi' li Tijonelil chiruheb'.

4. A'in jo' chanru li aatin sa' Hebreo Rawkiyang, li naraj naxye helho, malaj xheelam li choxa; jo'kan ajwi' reetalil jun ajl, li naraj naxye jun mil sa' Egipcio; jo' chanru lix b'isb'al li kutan sa' Oliblix, li juntaq'eet rik'in Kolob sa' xsutinkil rib' ut sa' xb'isb'al li kutan.

5. Yeeb'il re sa' Egipcio Enix-go-on-dox; a'in ajwi' jun reheb' li t'ort'ookil saqen aj jolominel, ut yeeb'il xb'aaneb' laj Egipcio naq a'an li Saq'e, ut naxk'ul lix saqenkil rik'in Kolob chi k'eeb'il xb'aan Kahe-e-wanrax, a'an li nimla Laaw, malaj sa' jalan chik aatin, li wankilal aj jolominel, li naxjolomi o'laju chik chi t'ort'ookil saqen malaj chahim li xaq-xookeb' xna'aj, jo' ajwi' Flohis malaj li Po, li Ruchich'och' ut li Saq'e sa' lix sutinkileb' rib' rajlal chihab'. Li t'ort'ookil saqen a'in naxk'ul lix wankil chi k'eeb'il xb'aan Kli-flohis-es, malaj Hah-ko-kaw-bim, eb' li chahim li eetanb'ileb' xb'aan li ajl 22 ut 23, li neke'x-k'ul xsaqenkil rik'in li sutink naxb'aanu Kolob.

6. Reetalil li ruchich'och' a'in sa' lix kaajachalil.

7. Reetalil li Dios k'ojk'o sa' xb'een lix k'ojarib'aal, yoo chixk'utb'esinbil chiru choxa li xnimal ru Lawil aatin re li Tijonelil; jo' ajwi' li reetalil li Santil Musiq'ej chiru laj Abraham, jo' jun mukuy.

8. Wan arin li tz'iib'ahom li ink'a' naru chi k'utb'esimank chiru li ruchich'och'; a'b'anan naru natawman sa' lix Santil Ochoch li Dios.

9. Tento naq ink'a' taak'utb'esimanq sa' li kutan a'in.

10. Jo'kan ajwi'.

11. Jo'kan ajwi'. Wi li ruchich'och' naru chixtawb'al xyaalal li ajl a'in, jo'kan chi'uxmanq. Amen.

Eb' li ajl 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, ut 21 taak'eemanq sa' li kutan k'oxlanb'il xb'aan li Qaawa'.

Li jaltesinb'il ru aatin a'in k'eeb'il a' yaal jo' wan qak'ulub'il chixk'eeb'al sa' li kutan a'in.

li jun nim wi'chik xwankil chi k'oxlak chiru li jun chik, a'ut li wiib' chi musiq'ej a'in, us ta li jun nim wi'chik xwankil chi k'oxlak chiru li jun chik, maak'a'eb' xtiklajik; ak ke'wan chaq junxil, maak'a'aq roso'jikeb', toj te'wanq moqon, xb'aan naq a'aneb' "gnolaum, malaj chi junelik.

19 Ut li Qaawa' kixye we: Neke'wan li wiib' chi na'leb' a'in, naq wankeb' wiib' li musiq'ej, li jun nim wi'chik xwankil chi k'oxlak chiru li jun chik; taawanq chik jalan li nim wi'chik xwankil chi k'oxlak chiruheb' a'an; laa'in li Qaawa' laa Dios; laa'in "nim wi'chik inwankil chi k'oxlak chiru chixjunileb'.

20 Li Qaawa' laa Dios kixtaqla lix anjel re "aakolb'al chaq sa' ruq' laj tij re aj Elkenah.

21 Laa'in wankin sa' xyiheb' chixjunil; anajwan ut laa'in chi jo'kan kinkub'e aawik'in re xch'olob'ankil chawu li jar "k'anjel kixyiib' chaq li wuq', sa' li numtajenaq wi' xchaab'ilal ^binna'leb' sa' xb'eeneb' chixjunil, xb'aan naq laa'in nintaqlan sa' li choxa taqe'q, ut sa' li ch'och' taq'a, rik'in anchal li chaab'il na'leb' ut li seeb'al chi

na'leb'ank, sa' xb'een chixjunileb' li ani aj k'oxlanel, li xril lix naq' aawu chalen chaq sa' xtiklajik; laa'in kinkub'e sa' xtiklajik sa' xyi chixjunileb' li ani aj k'oxlanel li aawilom.

22 Anajwan li Qaawa' ak kixk'ut chaq chiwu laa'in, aj Abraham, eb' li "ani aj k'oxlanel li ke'k'uub'aman ^brub'elaj naq kiwan li ruchich'och'; ut sa' xyanq chixjunileb' a'in ke'wan naab'al li ani "tiikeb' li raam ut xnima'leb' li ru;

23 Ut li Dios kirileb' li aamej a'in naq chaab'ileb', ut kiwan chi xaqxo sa' xyiheb', ut kixye: Eb' a'in tink'e choq' intaqlanel; xb'aan naq kiwan chi xaqxo sa' xyanqeb' li ani musiq'ejeb', ut kiril naq chaab'ileb'; ut kixye we: At Abraham, laa'at jun reheb'; "kisik'man aawu rub'elaj naq katyo'la.

24 Ut kiwan "jun chi xaqxo sa' xyanqeb' li chanchan li Dios, ut kixye reheb' li ani wankeb' rik'in: Tookub'eeq, xb'aan naq wan li na'ajej aran, ut taqachap xkomon li k'a'aq re ru a'in, ut ^btaqayiiib' jun "ruchich'och' sa' li te'ruuq wi' chi wank eb' a'in;

25 Ut "taqayaleb' rix rik'in a'in,

18a Gnolaum a'an jun aatin sa' Hebreo li naraj naxye, wan chi junelik.

19a Isa. 55:8–9.
K'UTUL RAQAL:
Chixjunil naxnaw.

20a Abr. 1:15.
21a Tz. ut S. 88:45–47;
Mois. 1:27–29.

b K'UTUL RAQAL:
Chaab'il na'leb'ejil.

22a K'UTUL RAQAL:

Wankilal chi k'oxlak, aj k'oxlanel.

b K'UTUL RAQAL: Ch'utam sa' choxa; Yu'am naq maji' nokoyo'la.
c Tz. ut S. 138:55.

23a Isa. 49:1–5;

Jer. 1:5.

K'UTUL RAQAL:
Sik'ok-u; K'ojob'ank chi junxilaj.

24a K'UTUL RAQAL:
Xb'een yo'lajenaq.

b K'UTUL RAQAL:
Yo'ob'tesink.

c K'UTUL RAQAL:
Ruchich'och'—
Yo'ob'tesinb'il choq' re li winq.

25a Tz. ut S. 98:12–14;
124:55.

K'UTUL RAQAL: Xtaql ch'oolej; K'uub'anb'il na'leb' re li tojb'al-ix.

re taqil ma ^bte'xb'aanu chixjunil li k'a'aq re ru li b'arwan tixtaqlaheb' wi' li Qaawa' lix Dios;

26 Ut eb' li neke'paab'ank re li "xb'een xwanjikeb', wan li taatiqmanq sa' xb'eeneb'; ut eb' li ink'a' neke'paab'ank re li xb'een xwanjikeb' moko te'wanq ta xloq'al sa' li awa'b'ejjhom a'an rik'ineb' li ani ke'paab'ank re li xb'een xwanjikeb'; ut eb' li neke'paab'ank re li ^bxkab' xwanjikeb' taatiqmanq 'loq'alil sa' xb'eeneb' xjolom chi junelik q'e kutan.

27 Ut li "Qaawa' kixye: Ani tintaqla? Ut jun kixsume chanchan li ^bRalal li Winq: Wahi'in, taqlahin laa'in. Ut 'jun chik kixsume ut kixye: Wahi'in, taqlahin laa'in. Ut li Qaawa' kixye: Tintaqla li xb'een.

28 Ut li "xkab' kijosq'o', ut moko kixpaab' ta li xb'een xwanjik; ut sa' li kutan a'an, ^bnaab'al ke'taaqenk re.

CH'OL 4

Eb' li Dios neke'xk'uub' lix yo'ob'te-sinkil li ruchich'och' ut chixjunil li k'aru yo'yo sa' xb'een—Nach'olob'aman lix k'uub' anb'il na'leb'eb' chirix li waqib' kutan re li yo'ob'tesink.

Toja' ut naq li Qaawa' kixye:

Chookub'eeq. Ut ke'kub'e sa' lix "tiklajik, ut eb' a'an, a'aneb' li Dios, ^bke'xk'uub' ut ke'xyiib' li choxa ut li ch'och'.

2 Ut li ch'och', chirix naq yiib'anb'il, maak'a' xsa' ut sachenaq, xb'aan naq maak'a' chik ke'xyiib' chaq, ka'ajwi' li ch'och'; ut ki'awa'b'ejin li aak'ab' chiru li xb'een lix chamal, ut lix Musiq'eb' li Dios kiwan chi "helmank chiru li xb'een li ha'.

3 Ut ke'xye (eb' li Dios): Chiwanq li saqen; ut kiwan li saqen.

4 Ut eb' a'an (eb' li Dios) ke'xtaw ru li saqen, xb'aan naq lemtz'unk ru; ut ke'xjach ru li saqen, malaj ut ke'xk'e chi jachmank ru chiru li aak'ab'.

5 Ut eb' li Dios, Kutana ke'xye re li saqen, ut li aak'ab', Q'ojyin ke'xye re. Ut kik'ulman naq chalen ewu toj eq'la q'ojyin ke'xye re, ut chalen eq'la toj ewu kutan ke'xye re; ut a'in li xb'een, malaj lix tiklajik, li k'aru kutan ut q'ojyin ke'xye re.

6 Ut eb' li Dios ke'xye ajwi': Chiwanq jun "heelam sa' xyiheb' li ha', ut tixjacheb' ru li ha' rik'ineb' li ha'.

7 Ut eb' li Dios ke'xtusub' li heelam, re naq kixjacheb' ru li ha' li wan rub'el li heelam rik'ineb' li ha' li wan sa' xb'een li heelam;

25b K'UTUL RAQAL:
Ab'ink chiru.

26a Jud. 1:6.

b K'UTUL RAQAL: Wank
li kamk sa' xb'een.

c Tito 1:2.

K'UTUL RAQAL:
Loq'alil.

27a K'UTUL RAQAL: Dios,
Roxichal li Dios—Li
Dios Yuwa'b'ej.

b K'UTUL RAQAL: Jesu-
kristo; Ralal li Winq.

c Moiss. 4:1-2.

28a K'UTUL RAQAL: Aj tza.
b K'UTUL RAQAL:

Alalb'ej re li sachk
(eb' li).

4 1a Gen. 1:1; Moiss. 2:1.

b K'UTUL RAQAL:
Yo'ob'tesink.

2a Gen. 1:2; Moiss. 2:2.

6a Gen. 1:4-6;
Moiss. 2:4.

ut jo'kan kiwan, jo' chanru ajwi' ke'xtaqla.

8 Ut eb' li Dios, "Choxa ke'xye re li heelam. Ut kik'ulman naq chalen ewu toj eq'la q'ojyin ke'xye re, ut kik'ulman naq chalen eq'la toj ewu kutan ke'xye re, ut a'in xkab' b'wa li q'ojyin ut kutan ke'xye re.

9 Ut eb' li Dios ke'taqlan, ut ke'xye: Eb' li "ha' rub'el choxa che'ch'utub'amanq sa' jun chi b'na'ajej, ut chitaqeq' li ch'och' chi chaqi; ut jo'kan kiwan jo' ke'xtaqla chaq;

10 Ut eb' li Dios, Ch'och' ke'xch'olob' choq' xk'ab'a' li chaqi ch'och'; ut lix ch'utlajikeb' li ha', "Ninqi Ha' ke'xch'olob' choq' xk'ab'a'; ut eb' li Dios ke'ril naq paab'anb'ileb'.

11 Ut eb' li Dios ke'xye: Chiqakawresi li ch'och' re taaruuchini li "pach'aya'; li q'een li wan riyajil, ut xtoonali ki'il q'een li na'uuchin, jo' chanru lix paayil, li taa'uuchinq wi' riyajil li wan chi sa' jo' chanru nak'utun ajwi' a'an sa' xb'een li ch'och'; ut jo'kan kiwan, jo' chanru ajwi' ke'xtaqla.

12 Ut eb' li Dios ke'xk'uub' li ch'och' re taaruuchini li pach'aya' rik'in ajwi' chaq li riyajil a'an, ut li q'een re taaruuchini li q'een rik'in ajwi' chaq li riyajil, li taa-wanq riyajil jo' chanru xpaayil; ut li ch'och' re taaruuchini li toon che' rik'in chaq riyajil a'an, li taa'uuchinq, li ka'ajwi' taaruuq

li riyajil chiruuchininkil chaq a'an xjunes, jo' chanru xpaayil; ut eb' li Dios ke'ril naq paab'anb'ileb'.

13 Ut kik'ulman naq ke'xk'e sa' ajl li kutan; chalen ewu toj eq'la q'ojyin ke'xye re; ut kik'ulman naq chalen eq'la toj ewu kutan ke'xye re; ut a'an li rox wa.

14 Ut eb' li Dios ke'xk'uub'eb' li "saqen sa' xheelam li choxa, ut ke'xk'eheb' chixjachb'al ru li kutan rik'in li q'ojyin; ut ke'xk'uub'eb' chi wank choq' eetalil ut choq' q'ehil, ut choq' kutan ut choq' chihab';

15 Ut ke'xk'uub'eb' re te'wanq choq' saqen sa' xheelam li choxa re xk'eeb'al li saqen sa' xb'een li ch'och'; ut jo'kan kiwan.

16 Ut eb' li Dios ke'xk'uub'eb' li wiib' chi ninqi saqen, "xanimal li saqen re taataqlanq sa' xb'een li kutan, ut xka'ch'inal li saqen re taataqlanq sa' xb'een li q'ojyin; rochb'een lix ka'ch'inal li saqen ke'xk'eheb' ajwi' li chahim;

17 Ut eb' li Dios ke'xk'ojob'eb' sa' xheelam li choxa, re xk'eeb'al li kutan sa' xb'een li ch'och', ut re te'awa'b'ejinq sa' xb'een li kutan ut sa' xb'een li q'ojyin, ut re xk'eeb'al chi jachmank ru li saqen rik'in li aak'ab'.

18 Ut eb' li Dios ke'rileb' li k'a'aaq re ru a'an li ke'xtusub' chaq toj reetal naq ke'paab'an.

19 Ut kik'ulman naq kiwan chalen ewu toj eq'la naq q'ojyin; ut kik'ulman naq kiwan chalen

8a K'UTUL RAQAL: Choxa.
b Gen. 1:8.
9a Amos 9:6; Moiss. 2:7.

b Gen. 1:9.
10a Gen. 1:10; Abr. 4:22.
11a Gen. 1:11–12;

Moiss. 2:11–12.
14a Tz. ut S. 88:7–11.
16a Gen. 1:16.

eq'la toj ewu naq kutan; ut a'an li xkaa wa.

20 Ut eb' li Dios ke'xye: Chiqakawresiheb' li ha' re te'ruuchini chaq chi naab'alil li jar yo'ob'tesihom li neke'eek'an, li wankeb' xyu'am; ut li xik'anel xul, re te'xik'anq chi taqenaq sa' xb'een li ch'och' chiru lix heelam li choxa.

21 Ut eb' li Dios ke'xkawresiheb' li ha' re te'ruuchini chaq li "ninqi kar, ut li junjung chi yo'yookil yo'onihom li na'eek'an, li taaruuchini li ha' chi naab'alil jo' chanru xpaayileb'; ut li junjung chi xik'anel xul jo' chanru xpaayil. Ut eb' li Dios ke'ril naq paab'amb'ilaqeb', ut naq chaab'il li na'leb' ke'xk'uub'.

22 Ut eb' li Dios ke'xye: Taqosob'tesiheb', ut taqak'eheb' chi uuchink ut chi k'ihank, ut chixnujob'eresinkil xha'il li palaw malaj li "ninqi ha'; ut taqak'eheb' li xik'anel xul chi k'ihank sa' li ch'och'.

23 Ut kik'ulman naq kiwan chalen ewu toj eq'la naq q'ojyin ke'xye re; ut kik'ulman naq kiwan chalen eq'la toj eewu naq kutan ke'xye re; ut a'an li ro' wa.

24 Ut "eb' li Dios ke'xkawresi li ch'och' re taaruuchini li yo'yookil yo'ob'tesihom jo' chanru lix paayil, li wakax ut li k'a'ru naxjukuki rib', ut lix xulel li ch'och' jo' chanru lix paayileb'; ut jo'kan kiwan, jo' chanru ke'xye chaq.

25 Ut eb' li Dios ke'xk'uub' li

ch'och' re taaruuchiniheb' li xul jo' chanru lix paayileb', ut li wakax jo' chanru lix paayileb', ut li junjung li k'a'ru naxjukuki rib' chiru li ch'och' jo' chanru xpaayil; ut eb' li Dios ke'ril naq te'xpaab'eb'.

26 Ut eb' li Dios "ke'xk'uub' xna'leb' chirib'ileb' rib' ut ke'xye: Chookub'eeq ut ^bchiqapak' li winq jo' ^cqajalam-uuch, jo' chanru li qilob'aaal; ut taqak'eheb' chi awa'b'ejink sa' xb'eeneb' lix karil li palaw, ut sa' xb'eeneb' li xik'anel xul rub'el choxa, ut sa' xb'eeneb' li wakax, ut sa' xb'een chixjunil li ruchich'och', ut sa' xb'een li junjung li k'a'ru aj jukunel li naxjukuki rib' chiru li ch'och'.

27 Chi jo'kan "eb' li Dios ke'kub'e re xk'uub'ankil li winq jo' xjalamuucheb' a'an, jo' chanru xjalamuucheb' li Dios ke'xyiib' a'an, re naq winq ut ixq te'xyiib'eb'.

28 Ut eb' li Dios ke'xye: Te'qosob'tesi. Ut eb' li Dios ke'xye: Taqak'eheb' chi uuchink ut chi k'ihank, ut chixnujob'eresinkil li ch'och', ut chi wank xwankil sa' xb'een, ut chi awa'b'ejink sa' xb'eeneb' lix karil li palaw, ut sa' xb'eeneb' li xik'anel xul rub'el choxa, ut sa' xb'een li junjung li k'a'ru yo'yo li na'eek'an chiru li ch'och'.

29 Ut eb' li Dios ke'xye: K'e-homaq reetal, taqak'e reheb' li junjung chi q'een wan riyajil li taachalq chiru lix b'een chixjunil li ch'och', ut li junjung toon

21a Gen. 1:21;
Mois. 2:21.

22a Abr. 4:10.

24a K'UTUL RAQAL: Dios,

Roxichal li Dios.

26a K'UTUL RAQAL:
Na'leb' k'eeb'il.

b K'UTUL RAQAL: Winq.

c Mois. 6:8–10.

27a Gen. 1:26–27;
Abr. 5:7.

che' li taawanq ru chiru; relik chi yaal, li ru li che' li wan riyajil reheb' a'an taqak'e; taawanq choq' "xtzakemqeb'.

30 Ut choq' re li junjunq chi xul re li ch'och', ut re li junjunq chi xik'anel xul rub'el choxa, ut re li junjunq li k'aru naxjukuki rib' chiru li ch'och', taqak'e xyu'ameb', ut taqak'e ajwi' reheb' li junjunq rax q'een choq' tzakemq, ut chixjunil li k'aaq re ru a'in chi jo'kan te'k'uub'amanq.

31 Ut eb' li Dios ke'xye: Taqab'aanu chixjunil li k'aru xqaye, ut te'qak'uub'; ut k'ehomaq reetal, q'axal naq te'ab'inq chiqu. Ut k'ulman naq kiwan chalen ewu toj eq'la, q'o'jyin ke'xye re; ut k'ulman naq kiwan chalen eq'la toj ewu naq kutan ke'xye re; ut ke'xk'e sa' ajl li "xwaq wa.

CH'OL 5

Eb' li Dios neke'xchoy xk'uub'ankil xna'leb'eb' re xyo'ob'tesinkil chixjunil li k'aaq re ru—neke'xk'e chi uxmank li Yo'ob'tesink jo' chanru li na'leb' ke'xk'uub'—Laj Adan naxk'e xk'ab'a' li junjunq chi yo'yookil yo'ob'tesihom.

Ut chi jo'kan taqachoy li choxa ut li ch'och', ut chixjunil lix tee-paleb' a'an.

2 Ut eb' li Dios ke'xye chirib'ileb'

rib': Sa' li "xwuq wa taqachoy li qak'anjel, li xqak'uub' wi' qana'leb', ut toohilank sa' li xwuq wa chiru chixjunil li k'anjel li xqa-k'uub' wi' qana'leb'.

3 Ut eb' li Dios ke'raqe' sa' li xwuq wa, rik'in naq sa' li xwuq wa "te'hilanq chiru chixjunil lix k'anjeleb' li ke'xk'uub' chaq chirib'ileb' rib' xyiib'ankil; ut ^bke'xsantob'resi. Ut jo'ka'in li ke'xk'ulub'a sa' li kutan naq ke'xk'uub' chirib'ileb' rib' xyiib'ankil li choxa ut li ch'och'.

4 Ut eb' li Dios ke'kub'e chaq ut ke'xyiib' li jar tasal a'in re choxa ut re ch'och', naq ke'yiib'aman sa' li kutan naq eb' li Dios ke'xyiib' li ch'och' ut li choxa,

5 Jo' chanru chixjunil li ke'xye chaq chirix li junjunq chi che' re li ch'och' "chi maji'aq nawan sa' li ch'och', ut li junjunq chi q'een re li ch'och' chi maji'aq naniman; xb'aan naq eb' li Dios toj maji' neke'xk'e chi chalk li ha' sa' xb'een li ch'och' naq ke'xk'uub' xb'aanunkileb', ut toj maji' neke'xpak' junaq winq re xk'anjelankil li ch'och'.

6 A'ut kitaqe' chaq jun choql sa' li ch'och', ut kixk'e xha'il chixjunil lix b'een li ch'och'.

7 Ut ^aeb' li Dios ke'xpak' li winq rik'in ^bxpoqsil li ch'och', ut ke'xk'am lix "musiq' (a'an lix musiq' li winq), ut ke'xk'e chi sa'; ut ke'xmusiqa sa' ru'uj xmusiq' li

29a Gen. 1:29–30.

31a Exo. 31:17.

5 2a K'UTUL RAQAL:
Hilob'aal kutan.

3a Exo. 20:8–11;

Mos. 13:16–19.

b Tz. ut S. 77:12.

5a K'UTUL RAQAL:

Musiq'ejil

yo'ob'tesink.

7a Abr. 4:26–31.

b Mo'is. 4:25; 6:59.

c Gen. 2:7;

Tz. ut S. 93:33.

K'UTUL RAQAL: Yu'am

naq maji'

nokoyo'la; Musiq'ej,

xmusiq'.

JUN JALAM-UUCH SA' LIX HU LAJ ABRAHAM

Li rox

XCH'OLOB'ANKIL

1. Laj Abraham k'ojk'o sa' xb'een lix k'ojarib'aal laj Farahon, xb'aan xchaab'ilal li rey, chi wan koroon sa' xb'een xjolom, reetalil li Tijonelil, li wan jo' reetalil li xnimal ru Awa'b'e-jil sa' choxa; chi wan li xuq' re tiik ruhil na'leb' ut raqb'a-aatin sa' ruq'.

2. Li rey aj Farahon, li k'eeb'il xk'ab'a' sa'eb' li tz'iib' sa' xb'een xjolom.

3. Naraj naxye Abraham sa' Egipto, jo' k'eeb'il ajwi' sa' li ajl 10 re li xb'een Jalam-uuch.

4. Li Ralal laj Farahon, Rey aj Egipto, jo' tz'iib'anb'il chixb'een li ruq'.

5. Laj Xulem, jun reheb' li xb'eenil aj k'anjel chiru li rey, jo' eetanb'il sa' li tz'iib' chixb'een li ruq'.

6. Laj Olimlah, jun loq'b'il moos eechaninb'il xb'aan li ralal li rey.

Laj Abraham yoo chi na'leb'ank chirix li jar raqal re li tzolok chahim, sa' rochochil li rey.

yu'amej, ut li winq ki'ok choq' yo'yookil ^aaamej.

8 Ut eb' li Dios ke'raw jun awimq sa' xjajal li releb'aal saq'e sa' "Eden, ut aran ke'xk'e li winq, li ke'xk'e wi' xmusiq' sa' li tz'ejwalej li ke'xpak' chaq.

9 Ut chalen chaq sa' li ch'och' ke'xk'e li Dios chi nimank li junjunq toon che' li sa rilb'al ut chaa-b'il choq' tzakemq; li "che' re li yu'am ajwi' sa' xyi li awimq, ut li che' re xnawb'al ru li us ut li ink'a' us.

10 Kiwan jun nima' li na'el chaq Eden, re xk'eeb'al xha'il li awimq, ut chalen chaq aran kijache' ru ut kaahib' roq li ha' ki'ok wi'.

11 Ut eb' li Dios ke'xk'am li winq ut ke'xk'e sa' li Awimq Eden, re xk'alenkil ut re xch'olaninkil.

12 Ut eb' li Dios ke'xtaqla li winq, ut ke'xye: Li junjunq chi che' sa' li awimq tatruuq chixk'uxb'al li ru chi moko ramb'il ta,

13 A'b'an li che' re xnawb'al ru li us ut li ink'a' us, ink'a' taak'ux li ru; xb'aan naq sa' xq'ehil nakak'ux wi', chi yaal tatkamq. Anajwan laa'in, aj Abraham, kiwil naq a'an jo' chanru "xq'ehil li Qaawa', a'an jo' chanru xq'ehil ^bKolob; xb'aan naq eb' li Dios toj maji' neke'xxaqab' choq' re laj Adan li rajlankil lix kutan.

14 Ut eb' li Dios ke'xye: Chiqayiyib' jun xtenq' li winq jo' xk'ulub', xb'aan naq moko us ta naq

taawanq li winq xjunes, jo'kan naq taqapak' jun xtenq' jo' xk'ulub'.

15 Ut eb' li Dios ke'xk'e chi t'a-ne'k jun nimla wara sa' xb'een laj "Adan; ut a'an kiwar, ut ke'risi jun xxuukuy, ut ke'xtz'ap li tib'elej sa' xna'aj;

16 Ut li xuukuy li ke'risi chaq li Dios sa' li winq, ke'xpak' choq' jun "ixq, ut ke'xk'am a'an rik'in li winq.

17 Ut laj Adan kixye: A'in kiwan choq' xb'aqel inb'aqel, ut xtib'el lin tib'el; anajwan Ixq taa-yeemanq re, xb'aan naq isinb'il chaq rik'in li winq;

18 Chi jo'kan taa'elq chaq jun winq rik'in lix yuwa' ut lix na', ut "taajiloq rik'in li rixaqil, ut ^bjunaj chi tz'ejwalej naq te'wanq.

19 Ut t'ust'uukeb' chaq xkab'ichaleb', li winq ut li rixaqil, ut ink'a' neke'xutaanak.

20 Ut rik'in chaq li ch'och' eb' li Dios ke'xpak' li junjunq chi xul re li ch'och', ut li junjunq chi xik'anel xul rub'el choxa, ut ke'xk'ameb' rik'in laj Adan re rilb'al k'a'ru k'ab'a'ej tixk'eheb' re; ut yalaq k'a'ru tixye laj Adan re li junjunq chi yo'yookil yo'ob'tesihom, a'anaq chaq xk'ab'a'.

21 Ut laj Adan kixk'e xk'ab'a'eb' chixjunileb' li wakax, ut xk'ab'a'eb' li xik'anel xul rub'el choxa, ut xk'ab'a' li junjunq chi xxulel li ch'och'; ut choq' re laj Adan, ki-tawman jun xtenq' jo' xk'ulub'.

7d K'UTUL RAQAL:
Aamej.

8a K'UTUL RAQAL: Eden.

9a K'UTUL RAQAL: Che'
re li yu'am.

13a 2 Pe. 3:8.

b Abr. 3:2–4.

K'UTUL RAQAL: Kolob.

15a K'UTUL RAQAL: Adan.

16a K'UTUL RAQAL: Eva.

18a Tz. ut S. 42:22;
49:15–16.

b K'UTUL RAQAL:
Sumlaak.

JOSE SMITH—MATEO

Jun raqal isinb'il chaq sa' lix jaltesinkil ru li Santil Hu jo' k'utb'esinb'il chiru laj Jose Smith li Profeet sa' 1831: Mateo 23:39 ut li ch'ol 24.

Li Jesus naxye chi rub'elaj naq chalk re lix sachlijik Jerusalem—Na'atinak aj-wi' chirix li xkab' xk'ulunik li Ralal li Winq, ut lix sachlijikeb' laj maak.

XB'AAN naq ninye eere, naq ink'a' tineeril chalen anajwan ut teenaw naq laa'in li tz'iib'an-b'il resil xb'aaneb' li profeet, toj reetal teeye: Osob'tesinb'il li ani "nachal sa' lix k'ab'a' li Qaawa', sa'eb' li choql re choxa, ut chixjunileb' li santil anjel rochb'een. Toja' naq ke'xtaw ru lix tzolom naq taachalq wi'chik sa' li ruchich'och', chirix naq nimanb'ilaq xloq'al ut k'eeb'ilaq xkoroon sa' lix nim uq' li ^bDios.

2 Ut xko'o li Jesus, ut ki'el chaq sa' li santil ochoch; ut eb' lix tzolom ke'chal rik'in re te'rab'i, ut ke'xye: Qaawa', k'ut chiqu chirixeb' li kab'l re li santil ochoch, jo' kaye—te'rume'q, ut te'kanab'aaq eere chi sache naq.

3 Ut li Jesus kixye reheb': Ma ink'a' nekeril chixjunil li k'a'aq re ru a'in, ut ma ink'a' neketaw ru? Chi yaal ninye eere, ink'a' taakanaaq arin, sa' li santil ochoch a'in, yal

ta jun "pek chixb'een li jun chik li ink'a' taarume'q.

4 Ut li Jesus kixkanab'eb', ut xko'o chiru li "Tzuul Olivos. Ut naq chunchu sa' xb'een li Tzuul Olivos, ke'chal lix tzolom rik'in naq wan xjunes, ut ke'xye: Ye qe jo'q'e taawanq li k'a'aq re ru a'in li kaye chirix lix sachlijik li santil ochoch, ut eb' laj judio; ut k'a'ru ^breetalil laa 'k'ulunik, ut li ^droso'jik li ruchich'och', malaj lix sachlijikeb' 'laj maak, a'an li roso'jik li ruchich'och'?

5 Ut li Jesus kichaq'ok, ut kixye reheb': Chek'ehaq reetal naq maa-jun winq chib'alaq'inq eere;

6 Xb'aan naq naab'aleb' te'chalq sa' lin k'ab'a', ut te'xye—Laa'in li Kristo—ut te'xb'alaq'iheb' naab'al;

7 Toja' naq texxq'axtesiheb' chi "rahob'tesiik, ut texxkamsiheb', ut laa'ex ^bxik' tex'ile'q xb'aaneb' chixjunil li jar tenamit, choq' re lin k'ab'a';

8 Toja' ut naq naab'aleb' te'po'e'q xch'ool, ut te'xq'axtesi rib' chiri-rib'ileb' rib', ut xik' te'ril rib' chiri-rib'ileb' rib';

1 1a Mat. 26:64;
Hech. 1:11.
b K'UTUL RAQAL: Dios,
Roxichal li Dios.
3a Luk. 19:44.
4a K'UTUL RAQAL:
Olivos, li tzuul.
b Luk. 21:7-36;
Tz. ut S. 45:16-75.

K'UTUL RAQAL:
Reetalileb' li kutan;
Roso'jik li kutan,
roso'jikil kutan.
c K'UTUL RAQAL:
Xkab' xk'ulunik li
Jesukristo.
d K'UTUL RAQAL: Ru-
chich'och'—Roso'jik

li ruchich'och'.
e Mal. 4:1;
Tz. ut S. 133:64-74.
K'UTUL RAQAL: Aj
maak.
7a 1 Pe. 4:12-14.
b K'UTUL RAQAL:
Rahob'tesiik xb'aan
xpaab'aal.

9 Ut te'wakliiq naab'al li b'a-laq'il profeet, ut te'xb'alaq'iheb' naab'al;

10 Ut xb'aan naq taanumtaa q li maa'usilal, taakeho'q lix "rahomeb' naab'al;

11 A'b'anan ani nakana chi xaqxo junelik ut ink'a' naq'axe' ru, a'an ajwi' taakole'q.

12 Chi jo'kan, naq nekeril li "tz'eqb'eetalil aj sachonel, yeeb'il resil xb'aan laj ^bDaniel li profeet, chirix lix sachlijik 'Jerusalen, chirix a'an texxaqliiq sa' li ^dsantil na'ajej; ani na'elok ru li aatin chixtawaq xyaalal.

13 Toja' naq eb' li wankeb' Judea che'eeliliq toj chiruheb' li "tzuul;

14 Li ani wan chaq sa' xb'een kab'l chi'eeliliq, ut misutqi' chixxokb'al k'a'ruhaq sa' rochoch;

15 Chi moko li ani wan chaq sa' li ch'och' chisutqi'iq chixxokb'al lix t'ikr;

16 Ut rahilal sa' xb'eeneb' li wankeb' "sa' yu'am, ut sa' xb'eeneb' li neke'tu'resink sa'eb' li kutan a'an;

17 Chi jo'kan, chextijojq chiru li Qaawa' re naq ink'a' taawanq lee relik chiru hab'alqe, chi moko sa' li Hilob'aal kutan;

18 Xb'aan naq chirix a'an, sa'eb' li kutan a'an, taawanq nimla rahilal sa' xb'eeneb' laj "Judio, ut sa' xb'eeneb' li ani wankeb'

^bJerusalen, xkomon li moko taq-lanb'il ta junxil sa' xb'een Israel, xb'aan li Dios, chalen chaq sa' xtiklajik lix awa'b'ejhomeb' toj sa' li kutan a'in; ink'a', chi moko chik taataqlamanq jun sutaq chik sa' xb'een Israel.

19 Chixjunil li k'a'aq re ru ak ke'x-k'ul a'an yal xtiklajik li rahil ch'oo-lejil li taachalq sa' xb'eeneb'.

20 Ut wi ta ink'a' te'k'osmanq ru li kutan a'an, maajun raj re lix tib'eleb' taakole'q; a'b'anan choq' reheb' li sik'b'ileb' ru, jo' chanru li sumwank, te'k'osmanq ru li kutan a'an.

21 K'ehomaq reetal, li k'a'aq re ru a'in kinye eere chirixeb' laj Judio; ut jo'kan wi'chik, chirix xrahil li kutan a'an li taachalq sa' xb'een Jerusalen, wi junaq winq tixye eere, llomaq, wahi' li Kristo, malaj le', meepaab' a'an;

22 Xb'aan naq sa'eb' li kutan a'an te'wakliiq ajwi' li b'alaq'il Kristo ut li b'alaq'il profeet, ut te'xk'ut li ninqi eetalil ut sachb'a-ch'oo-lej, toj reetal naq wi ta taaruuq, te'xb'alaqi' tz'aqal li sik'b'ileb' ru, a'aneb' li sik'b'ileb' ru jo' chanru li sumwank.

23 K'ehomaq reetal, ninye li k'a'aq re ru a'in eere choq' reheb' li "sik'b'ileb' ru; ut teerab'i ajwi' resileb' li ^bpleet, ut li esilal chirix li pleet; cheril naq ink'a' chepoqle eek'a'uxl, xb'aan naq

10a Tz. ut S. 45:27.

12a Dan. 12:11.

b K'UTUL RAQAL:
Daniel.

c K'UTUL RAQAL:

Jerusalen.

d Tz. ut S. 101:22–25.

13a Tz. ut S. 133:13.

16a Luk. 23:29–30.

18a K'UTUL RAQAL: Judio,

eb' laj Judio.

b Sak. 12; 14:1–5.

23a K'UTUL RAQAL:
Sik'b'il ru.

b Tz. ut S. 45:26.

chixjunil li xinye eere tento taa-k'ulmanq; a'b'an toj maji' wan li roso'jik.

24 K'ehomaq reetal, ak xinye eere chi rub'elaj;

25 Jo'kan ut, wi te'xye eere: K'ehomaq reetal, wan sa' chaqi ch'och'; mexxik: K'ehomaq reetal, wan sa' muqmuukil na'ajej; meepaab';

26 Xb'aan naq jo' na'el chaq xsaqenkil li eq'la sa' "releb'aal saq'e, ut nalemtz'un toj sa' rokeb'aal, ut naxnujob'resi chixjunil li ch'och', jo'kanaq ajwi' naq taawanq lix k'ulunil li Ralal li Winq.

27 Anajwan ut nink'ut cheru jun jaljookil ru aatin. K'ehomaq reetal, b'araq wan li kamenaq, aran te'ch'utlaaq li t'iw; chi jo'kan ajwi' eb' li sik'b'ileb' ru inb'aan "te'ch'utub'amanq chaq chalen sa' xkaajachalil li ruchich'och'.

28 Ut te'rab'i resil li pleet, ut li esil chirix li pleet.

29 K'ehomaq reetal, nin'aatinak choq' reheb' li sik'b'ileb' ru inb'aan; xb'aan naq li jun tenamit taawakliiq chiru li jun chik tenamit, ut li jun awa'b'ejihom chiru li jun chik awa'b'ejihom; te'wanq li "we'ej, ut li yajel, ut li hiik, sa' b'araq chi na'ajej.

30 Ut jo'kan wi'chik, xb'aan naq taanumtaaq li maa'usilal, taakehoq lix rahomeb' li winq; a'b'aan li ani ink'a' taaq'axe'q ru, a'an ajwi' taakole'q.

31 Ut jo'kan wi'chik, li Evangelio a'in re li Awa'b'ejihom taajultikamanq sa' chixjunil li "ruchich'och', choq' xch'olob'ankil xyaalal chiru chixjunileb' li tenamit, toja' ut naq taachalq li roso'jik, malaj lix sachlijikeb' laj maak;

32 Ut jun sut chik taatz'aqloq ru li tz'eqb'eetalil aj sachonel, li yeeb'il resil xb'aan laj Daniel li profet.

33 Ut tikto chirix li rahilal taanumsimanq sa' li kutan a'an, taaq'ojyino'q ru li "saq'e, ut li po ink'a' tixk'e lix saqenkil, ut eb' li chahim te't'ane'q chaq sa' choxa, ut taachiq'manq lix wankilal li choxa.

34 Chi yaal, ninye eere, li jun talsal tenamit a'in, li taak'utmanq wi' li k'a'aq re ru a'in, ink'a' taanume'q toj reetal naq chixjunil li xinye eere taatz'aqloq ru.

35 Us ta taawulaq xkutankil naq taa'oso'q li choxa ut li ch'och'; li "waatin b'an ink'a' taa'oso'q, taatz'aqloq b'an ru chixjunil.

36 Ut jo' xinye junxil, chirix naq taanumsimanq li "rahilal sa'eb' li kutan a'an, taachiq'manq li wankilal re li choxa, toja' ut naq taak'utunq li reetalil li Ralal li Winq sa' choxa, toja' ut naq te'yaab'aq chixjunileb' li teepal re li ruchich'och'; ut te'ril li Ralal li Winq chi^bchalk sa'eb' li choql re choxa, rik'in wankilal ut nimla loq'alil;

37 Ut ani nak'uulank re li "waatin,

26a Esek. 43:2.

27a K'UTUL RAQAL:
Israel—Lix ch'utub'ankil Israel.

29a Tz. ut S. 43:24–25.

31a Mat. 28:19–20.

33a Joel 2:10;
Tz. ut S. 29:14.

35a Tz. ut S. 1:38.

36a JS—M 1:18.

b K'UTUL RAQAL:
Xkab' xk'ulunil li Jesukristo.

37a K'UTUL RAQAL:
Loq'laj hu (eb' li).

ink'a' taab'alaq'iiq, xb'aan naq taachalq li Ralal li Winq, ut tixtaqlaheb' lix ^banjel chiru rik'in xnimal xyaab' jun trompeet, ut eb' a'an 'te'xch'utub'eb' li rela' li sik'b'ileb' ru xb'aan, chalen chaq xkaahichal li iq', chalen junpak'al chaq li choxa toj chi junpak'al chik.

38 Anajwan chetzol jun jaljookil ru aatin rik'in lix toonal li "higo—Naq toj q'un li ruq', ut na'ok chi moqk lix xaq, nekenaw naq ak taahaye'q chaq li saq'ehil;

39 Chi jo'kan ajwi', eb' li sik'b'ileb' ru inb'aan, naq neke'ril chixjunil li k'a'aq re ru a'in, te'xnaw naq nach' wan a'an, chire ajwi' li okeb'aal;

40 A'b'an chirix li kutan, ut li hoonal a'an, maa'ani "nanawok re, ink'a', chi moko eb' lix anjel li Dios sa' choxa, ka'ajwi' b'an lin Yuwa'.

41 A'b'an jo' chanru kiwan sa' xkutankil laj "Noe, jo'kanaq ajwi' taawanq sa' xk'ulunik li Ralal li Winq;

42 Xb'aan naq taawanq rik'ineb' jo' kiwan sa'eb' li kutan li ke'wan rub'elaj li "b'uut'iha'; xb'aan naq toj sa' li kutan a'an ki'ok wi' laj Noe sa' li jukub' kab'l yookeb' chaq chi wa'ak ut chi uk'ak, chi sumlaak ut chi sumub'aak;

43 Ut moko ke'xnaw ta toj reetal naq kichal li b'uut'iha', ut

kixk'ameb' chixjunil; chi jo'kanaq ajwi' lix k'ulunik li Ralal li Winq.

44 Toja' naq taatz'aqloq ru li k'a'ru tz'iib'anb'il, naq sa' "roso'jikeb' li kutan, wiib' te'wanq sa' li k'al, li jun taaxoke'q, ut li jun chik ^btaakanab'aaq;

45 Wiib' te'wanq chi ke'ek sa' li ke'leb', li jun taaxoke'q, ut li jun chik taakanab'aaq;

46 Ut li ninye re li jun, ninye re chixjunileb' li winq; "chexyo'leq ut, xb'aan naq moko nekenaw ta k'a'ru hoonal taachalq wi' lee Qaawa'.

47 A'ut chenaw a'in, wi ta laj eechal re li ochoch kixnaw k'a'ru hoonal re q'ojoyin taachalq wi' laj elq', kiyolek raj, ut ink'a' raj kixkanab' chi weqe'k li rochoch, kawal b'an naq kiwan raj.

48 Jo'kan naq kawalaqex ajwi' laa'ex, xb'aan naq sa' junaq hoonal li moko k'oxlanb'il ta eeb'aan, li Ralal li Winq taachalq.

49 Ani, b'i, jun moos "tiik ut chaab'il xna'leb', li k'eeb'il xb'aan laj eechal re choq' aj taqlanel sa' xb'een li rochochnal, re xk'eeb'al xtzakemqeb' sa' tz'aqal xq'ehil?

50 Osob'tesinb'il li moos a'an li taatawe'q xb'aan laj eechal re, naq taachalq, chixb'aanunkil chi jo'kan; ut chi yaal ninye eere, tixk'e

37b Tz. ut S. 29:11–15.

c K'UTUL RAQAL:
Israel—Lix ch'utub'ankil Israel.

38a Tz. ut S. 35:16.

40a Tz. ut S. 39:20–21;
49:7.

41a Gen. 6:5.

42a K'UTUL RAQAL:
B'uut'iha' sa' xkutan-
kil laj Noe.

44a K'UTUL RAQAL:
Roso'jik li kutan,
roso'jikil kutan.

b Sak. 13:8.

46a K'UTUL RAQAL: K'aa-
k'alenk, aj k'aa'ale-
nel tenamit.

49a K'UTUL RAQAL: Xka-
nab'ankil rib' chiru.

a'an choq' aj taqlanel sa' xb'een chixjunil li k'a'ru re.

51 Wi b'an li maa'us aj moos a'an tixye sa' xch'ool: Laj eechal we "xb'ay chaq xchalik,

52 Ut taa'ok chixsak'b'aleb' li reech moosil, ut chi wa'ak ut chi uk'ak rochb'eeneb' li kalajenaq,

53 Laj eechal re li moos a'an taa-chalq sa' jun kutan naq moko naroyb'eni ta, ut sa' jun hoonal li maak'a' wi' sa' xch'ool,

54 Ut taarisi chaq, ut tixk'e lix jachalil a'an sa' xyanqeb' laj ka'-pak'al-u; taawanq yaab'ak ut "k'u-xuxink ruuch-e.

55 Ut chi jo'kan taachalq li "roso'jikeb' laj maak, jo' chanru lix PROFEETIL aatin laj Moises, li naxye: Te'isiiq chaq sa' xyanqeb' li tenamit; a'b'an toj maji' nachal roso'jik li RUCHICH'och', a'ut sa' junpaat chik.

51a Tz. ut S. 45:26.

54a Mat. 8:12.

55a 2 Ne. 30:10;

Tz. ut S. 1:9–10; 29:17.

K'UTUL RAQAL:

Ruchich'och'—

Roso'jik li

ruchich'och'.

JOSE SMITH—RESILAL

AATIN ISINB'IL SA' LI RESILAL LAJ JOSE SMITH, LI PROFEET

History of the Church, Hu 1, Ch'ol 1 toj 5

Laj Jose Smith naxye resil lix xe'toonil, eb' li wankeb' sa' lix junkab'al, ut b'ar xe'wan rochoch sa' xtiklajik—Nanumta jun nimla waklesink k'a'uxlej chirix li paab'aal sa' li jun raqal re li Estado Nueva York li wan sa' rokeb'aal li saq'e—Naxxaqab' xch'ool naq tixsik' xna'leb' jo' yeeb'il xb'aan laj Santia-go—Li Yuwa'b'ej ut li K'ajolb'ej neke'xk'ut rib', ut laj Jose nab'oqe' sa' lix profetel k'anjel. (Eb' li raqal 1–20.)

RK'IN naq wan k'iila esil li k'eeb'ileb' chi puktesimank xb'aaneb' li ani ink'a' us lix ch'oolleb' ut li k'aru k'uub'anb'il xb'aaneb', chirix lix "waklijik ut lix tamik Lix ^bIgleses li Jesukristo reheb' laj Santil Paab'anel sa' Roso'jikeb' li Kutan, chixjunil li b'arwan k'uub'anb'il xb'aaneb' li xe'tz'iib'ank re, re xsachb'al xwan-kil lix chaab'ilal jo' Iglesias ut lix tamik sa' li ruchich'och'—xin'ee-k'asiik chixtz'iib'ankil li esilal a'in, re xtuqub'ankil li ink'a' us k'oxlanb'il xb'aan li tenamit, ut re naq chixjunileb' li neke'sik'ok re li yaal te'xk'ul li yaalil na'leb', jo' chanru xk'ulman, chiwix laa'in jo' ajwi' chirix li Iglesias, a' yaal jo' nawb'il inb'aan li na'leb' a'an.

2 Sa' li esilal a'in tink'ut li junjung chi na'leb' li xk'ulman chirix li Iglesias a'in, rik'in yaal ut rik'in tiikilal, jo' chanru ajwi' xk'ulman, malaj jo' chanru naq wan anajwan [1838], naq ak waqxaqib' chihab' "xk'uub'lajik li Iglesias li yeeb'il resilal.

3 "Laa'in kinyo'la sa' lix chihab'il li Qaawa' jun mil waqxaqib' cient rik'in oob', sa' li oxib' xka'k'aal xb'e li po Diciembre, sa' li tenamit Sharon, li Condado Windsor, li estado Vermont. ... Lin yuwa', aj ^bJose Smith, yuwa'b'ej, ki'el chaq sa' li Estado Vermont ut kiq'axon toj Palmyra, sa' li condado Ontario (anajwan chik Wayne), sa' li Estado Nueva York, naq yoo tana' chi b'eeek lajeeb' chihab' inyu'am. Kaahib' chihab' tana' xwulajik lin yuwa' sa' Palmyra naq kiq'axon rochb'een lix junkab'al toj sa' Manchester, li wan ajwi' sa' li condado Ontario—

4 Sa' lix junkab'al a'an wan junlaju li aamej, a'aneb' lin yuwa', aj "Jose Smith, lin ^bna' xLucy Smith (lix k'ab'a' a'an, rub'elaj lix sumlajik, a'an Mack, xrab'in laj Solomon Mack); eb' li was aj ^cAlvin (li kikam 19 Noviembre 1823, naq

1 1a K'UTUL RAQAL: Xk'o-job'ankil wi'chik li evangelio.
b K'UTUL RAQAL: Lix Iglesias li Jesukristo reheb' laj Santil

Paab'anel sa' Roso'jikeb' li Kutan.
2a Tz. ut S. 20:1.
3a K'UTUL RAQAL: Smith, Jose, alalb'ej.
b 2 Ne. 3:15.

4a K'UTUL RAQAL: Smith, Jose, yuwa'b'ej.
b K'UTUL RAQAL: Smith, Lucy Mack.
c Tz. ut S. 137:5–6.

yoo chi b'eeek 26 chihab' xyu'am), aj ^dHyrum, laa'in, eb' li wiitz'in aj ^eSamuel Harrison, aj William, aj Don Carlos, ut eb' li wanab' xSofronia, xCatherine, ut xLucy.

5 Sa' li xkab' chihab' li qaq'axo-nik toj Manchester, sa' li na'ajej wanko wi' kiwan jun jalanil waklesink k'a'uxlej chirix li paab'aal. Kitikla rik'ineb' laj Metodista, a'ut sa' junpaat kipukan sa' xyanqeb' chixjunil li jar ch'uut chi paab'aal sa' li jun raqal chi ch'och' a'an. Relik chi yaal, chanchan ki'ab'iman sa' chixjunil li ch'och' aran, ut eb' li ninqi ch'uut chi tenamit ke'xjunaji rib' rik'ineb' li jar teep chi paab'aal, rik'in li kiwan wi' maa-ka'ch'in li choqink ut li jachok-ib' sa' xyanqeb' li tenamit, wankeb' li ke'yehok re: "Ilomaq arin!" ut wankeb' chik "Ilomaq aran!" Wan li neke'xxaqab' xwankil li paab'aal aj Metodista, wan re laj Presbiteriano, ut wan re laj Bautista.

6 Xb'aan naq us ta kiwan xnimal li rahok ch'olob'anb'il xb'aaneb' laj paab'anel sa' li jar raqal chi paab'aal a'in sa' xkutankil lix paab'anikeb', ut xnimal lix anchalileb' xch'ool li jar paay chi aj tij reheb', li ke'tz'aqon sa' xtikib'ankil ut xwaklesinkil li nimla ch'oollej a'in chirix li paab'aal li ki'ilman, re naq chixjunileb' te'jale'q xch'ool, jo' ke'wulak chiru xyeeb'al, maa-k'a' naxye k'aru chi ch'uut te'xjunaji wi' rib'; a'b'anan naq ke'ok laj paab'anel chixjachb'aleb' rib', li

jun re li jun ch'uut ut li jun re li jun chik, ki'ilman naq li chaab'il ch'oollej li kik'utman chaq, reheb' laj tij jo' ajwi' reheb' laj paab'anel, yal pak'b'il ut moko yaal ta; xb'aan naq ki'ilman chi wank xnimal li sachok na'leb' ut li rahil ch'oollej—laj tij chi wech'b'il xb'aan laj tij, ut laj paab'anel xb'aan laj paab'anel; jo'kan naq chixjunil lix chaab'ilaleb' xch'ool chirib'ileb' rib', wi yaal naq kiwan, kisachman chi junajwa sa' jun "pleet re aatin, ut jun wech'ok-ib' chirix li k'aru k'oxlanb'il xb'aaneb'.

7 Sa' li kutan a'an ak xtikla ro'laju chihab' inyu'am. Lix junkab'al inyuwa' kitzole' sa' lix paab'aaleb' laj Presbiteriano, ut kaahib' reheb' ke'xjunaji rib' rik'in li iglees a'an, a'aneb' lin na', xLucy, li was aj Hyrum ut li wiitz'in aj Samuel Harrison, ut li wanab' xSofronia.

8 Chiru li kutan a'in re nimla waklesink ch'oollej, ki'eeek'asiik li waam chi k'oxlak rik'in xtiikilal injolom, ut chi ch'a'ajkilanb'il chi naab'al ink'a'uxl; a'ut us ta k'a'jo' li reek'ahom inch'ool, ut wan naq nanumta xchamal, toj kinkana chi jachjo wib' rik'in chixjunileb' li jar ch'uut a'in, us ta kinwulak sa'atqeb lix ch'utameb' a' yaal chi kok' aj xsa' jo' li kiru chiwu. Chirix xnumik li kutan, sa' inna'leb' ki'ok b'ayaq chi wulak chiwu lix teepaleb' laj Metodista, ut kiwaj raj wank chi junajinb'il rik'ineb';

a'ut k'a'jo' xnimal li sachok na'-leb' ut li wech'ok-ib' sa' xyanqeb' li jalan jalanq paay chi paab'aal, jo'kan naq ink'a' kiru naq junaq li ani k'a'jo' xsaajil jo' laa'in, ut k'a'jo' naq moko tzolb'il ta chirixeb' li winq ut li k'a'aq re ru, taa-ruuq chixtawb'al tz'aqal xyaalal ani yaal naxye ut ani ink'a' yaal naxye.

9 Wan naq q'axal numtajenaq ink'a'uxl, xb'aan naq k'a'jo' xnimal li japok-e ut li choqink, ut ink'a' nach'ana. Eb' laj Presbiteriano a'aneb' chaq li q'axal k'ee-k'ookeb' xch'ool chixwech'b'aleb' laj Bautista ut eb' laj Metodista, ut ke'roksi anchal xmetz'ew li na'-leb'ank ut li k'oxlanb'il aatin re xk'utb'al naq sachenaqeb', malaj ut re naq eb' li tenamit te'xk'oxla naq sachenaqeb'. Chi junpak'al chik, eb' laj Bautista ut laj Metodista ke'wan li junjung chi juntaq'eet x'anchalileb' xch'ool re xxaqab'ankil tz'aqal lix tzoleb'aaleb', ut re xk'utb'al naq sachenaqeb' chixjunil li jun ch'ol chik.

10 Sa' xyi li pleet a'in re aatin ut choqink chirix li k'a'ru k'oxlanb'il, chi kok' aj xsa' kinye sa' inch'ool: K'a'ru tento taab'aanumanq? Ani re chixjunileb' li jar teep a'in "yaal naxye, malaj ut ma sachenaqeb' chixjunileb'? Wi yaal junaq reheb', b'arwan a'an, ut chan ru tinnaw?

11 Naq q'axal ch'a'ajkilanb'ilin chi jo'kan xb'aan li wech'ok-ib' wankeb' wi' li jar teep a'in chi aj

yehol paab'aal, sa' jun kutan yookin chirilb'al xsa' lix Hu laj Santiago, li xb'een ch'ol ut ro' raqal, li naxye: *Wi junaq eere moko tz'aqal ta xna'leb', chitz'aamanq re li Dios, li nak'ehok re chixjunileb' li winq chi numtajenaq ut ink'a' nach'ilan; ut taak'eemanq re.*

12 Maajun sut ki'ok junaq aatin re li loq'laj hu rik'in xnimal li wankilal sa' xch'ool junaq winq jo' ki'ok a'in sa' li kutan a'an sa' inch'ool laa'in. Chanchan ki'ok rik'in nimla metz'ew sa' chixjunil li li reek'ahom inch'ool. Kink'oxla ut kink'oxla wi'chik, kinnaw naq wi wan ani taa'ajoq re xk'ulb'al xna'leb' rik'in li Dios, a'an laa'in; xb'aan naq moko kinnaw ta k'a'raj ru tinb'aanu, ut wi ta ink'a' taa-ruuq tink'ul chik xkomon li na'-leb' chiru li ak xink'ul, maajo'qe raj tinnaw; xb'aan naq eb' laj tzo-lonel chirix li paab'aal reheb' li jalan jalanq ch'uut, jalan jalanq lix "na'leb'eb' chirix li junaq chi aatin re li loq'laj hu, jo'kan naq kisachman anchal inyo'onihom naq tintuqub' li ch'a'ajkilal a'in rik'in sik'ok sa' li ^bSantil Hu.

13 Chirix xk'oxlankil, kin'ok chixtawb'al xyaalal naq tento tinkanaaq sa' q'ojoyin ut chi sachenaq inna'leb', malaj ut tento tinb'aanu li k'a'ru naxye laj Santiago, a'an xpatz'b'al re li Dios. Laa'in chirix xk'oxlankil, kink'e inch'ool naq ^a"tintz'aamanq re li Dios," kink'oxla naq wi a'an tixk'e li na'leb' reheb' li moko tz'aqal ta

xna'leb'eb', ut taak'ehoq chi num-tajenaq ut ink'a' taach'iilanq, taa-ruuq raj tynyal laa'in.

14 Chi jo'kan, rik'in a'in li k'ee-k'o wi' inch'ool, naq tintz'aamanq re li Dios, xkohin toj sa' k'iche' re xyalb'al. Kiwan chiru eq'la sa' jun kutan ch'ina-us ut na'ajnak ru, naq toja' yoo chi tiklaak li saq'ehil sa' jun mil waqxaqib' cient rik'in junmay. Toja' xb'een wa sa' lin yu'am naq kinyal chi jo'kan, xb'aan naq sa' xyi chixjunil lin k'a'uxlej, toj aran maajun wa kinyal "tijok chi kaw xyaab' inkux.

15 Chirix naq xkohin toj sa' li na'ajej li ak xink'oxla chaq xik wi', chirix rilb'al sa' insutam, ut xtawb'al wib' injunes, kinwiq'la ut kin'ok chixq'axtesinkil li rajom inch'ool chiru li Dios. Toja' tin'ok chixb'aanunkil, naq chapaami-lin xb'aan junaq li wankilal li kinumta chi junajwa sa' inb'een, ut q'axal sachb'a-ch'ooolejil lix wankil sa' inb'een, toj reetal kixb'ak' ru'uj waq', jo'kan naq ink'a' kinru chi aatinak. Kixch'utub' rib' li chamal q'ojyin chinsutam, ut chiru junpaat chanchan naq ink'ulu-maq li junpaatil sache'k.

16 A'b'anan chirix xk'eeb'al an-chal inmetz'ew "chixpatz'b'al xk'ab'a' li Dios re tinixkol chiru lix wankil laj xik' ilonel a'in li kichapok chaq we, ut tz'aqal naq ok raj we chi sub'e'k sa' xsachik

inyo'onihom ut chixq'axtesinkil wib' chiru li sache'k—moko chiru ta junaq li sachk li yal k'oxlanb'il inb'aan, chiru b'an lix wankil jun li ani tz'aqal chalenaq chaq sa' li ruchich'och' li moko ilb'il ta, li q'axal sachol ch'ooolej lix wankil jo' li maajun wa week'ahom chaq rik'in ani junaq—sa' li hoonal a'an naq k'a'jo' inxuwajik, kiwil jun xaqal li b'saqen, tz'aqal chixb'een injolom, li naxq'ax xlemtz'unkil ru li 'saq'e, li kikub'e chi timil timil toj reetal naq kikana sa' inb'een.

17 Toja' taak'utunq a'an naq kintaw naq ach'ab'anb'ilin chaq chiru laj xik' ilonel li kib'ak'ok chaq we. Naq kihilan sa' inb'een li saqen, "kiwil b'wiib' chi Winq, li ink'a' naru chi yeemank chanru xlemtz'unkileb' ru ut 'xloq'aleb', xaq-xookeb' chi kutankil sa' inb'een. Jun reheb' kinraatina, kixpatz' ink'ab'a', ut kixye, rik'in xk'utb'al chi ruq' li jun chik—*A'in li d'Walal e'Raaro Inb'aan. Chawab'i a'an!*

18 Li wajom li xkohin wi' chi "patz'ok chiru li Qaawa', a'an re tinnaw b'arwan re chixjunileb' li jar ch'uut chi paab'aal tz'aqal yaal, re naq tinnaw b'arwan tinjunaji wi' wib'. Chi jo'kan, toja' tintaw inmetz'ew re tinruuq chi aatinak, naq kinpatz' reheb' li Winq li xaqxookeb' chaq sa' inb'een sa' li saqen, b'arwan reheb' li jar ch'uut tz'aqal yaal (xb'aan naq sa'

14a K'UTUL RAQAL: Tijok.

16a Moïs. 1:20.

b Hech. 26:13.

c Apok. 1:16.

17a K'UTUL RAQAL: K'ut-b'esinb'il matk'.

b Hech. 7:55–56;

Kol. 3:1.

K'UTUL RAQAL: Dios, Roxichal li Dios.

c K'UTUL RAQAL:

Loq'alil.

d K'UTUL RAQAL:

Jesukristo.

e Mat. 3:17; 17:5;

3 Ne. 11:7.

18a Tz. ut S. 6:11; 46:7.

li kutan a'an maajun wa okenaq chaq sa' inch'ool naq sachenageb' chixjunileb')—ut b'arwan reheb' tento tinjunaji wi' wib'.

19 Kisumeman chaq we naq tento naq maajun reheb' tinjunaji wi' wib', xb'aan naq "sachenageb' chixjunileb', ut li Winq li kinraatina kixye naq chixjunileb' lix paab'ahomeb' a'an, tz'eqb'eetalil sa' rilob'aal, naq chixjunileb' laj ch'olob'anel a'an po'jenageb', naq "rik'in xtz'uumaleb' re ^bneke'jilok wik'in, a'b'an najt wik'in wan lix 'ch'ooleb'; neke'xk'ut choq' tzol'leb' lix "taqlahomeb' li winq, "nak'utun jo' li wan choxahilal rik'in, a'b'an neke'xtz'eqtaana lix wan kilal a'an."

20 Jun sut chik kixye naq ink'a' tinjunaji wib' rik'ineb'; ut naab'al chik li k'a'aq re ru kixye we, li ink'a' naru nintz'iib'a sa' li kutan a'in. Naq kichal wi'chik inna'leb', kintaw naq yokyookin, yookin chi ilok sa' choxa. Naq ki'el li saqen, maak'a' inmetz'ew; a'ut naq kichal wi'chik chi b'ab'ay, xkohin sa' kab'l. Ut naq kin'anab' wib' chiru lix na'aj li xam, lin na' kixpatz' we k'a'ru week'. Kinchaq'ok, ut kinye, "Matk'oxlak, us chixjunil—sa ajwi' wan kin." Toja' naq kinye re lin na', "Ak xinnaw injunes naq moko

yaal ta lix na'leb'eb' laj Presbiteriano." Chanchan naq "laj xik' ilonel ak naxnaw, toj sa' xsaajil inyu'am, naq tinwanq choq' aj rahob'tesinel ut aj ch'i'ch'i'inel re li rawa'b'ejihom; wi ta ink'a', k'a'ut naq ke'ch'utla li wankilal re q'ojyin chinpleetinkil? K'a'ru xyaalal li ^bwech'e'k ut rahob'tesiik li kiwakli chiwix, ka'ch'in chik ma toj sa' inka'ch'inal?

Junjung reheb' laj jultikanel ut jallaneb' chik aj tzolonel re li paab'aal neke'xtz'eqtaana resil li Xb'een K'utb'esink—Kik'ihan li rahob'tesiik sa' xb'een laj Jose Smith—A'an naxch'olob' xyaalal naq kik'ulman chi yaal li k'utb'esink. (Eb' li raqal 21–26.)

21Moko k'iila kutan ta chik chixrix naq kink'ul li "k'utb'esink a'in, kintaw wib' rik'in jun reheb' laj jultikanel aj Metodista, li q'axal kitz'aqon chaq sa' li waklesink k'a'uxlej chirix li paab'aal li ak yeeb'il resil; ut naq yookin chi aatinak rik'in chirix li paab'aal, kichal inch'ool xyeeb'al resil li k'a'ru kik'utb'esiman chaq chiwu. Kisach inch'ool chi naab'al rik'in li kixb'aanu; kixk'ul li waatin, moko ka'aj ta wi' chi maak'a' aj-e, rik'in ajb'an wi' xnimal li xik' ilok, kixye naq anchal re laj tza, naq maak'a' chik xkomon li

19a Sal. 14.

K'UTUL RAQAL:

Q'etok paab'ank—

Li q'etok paab'ank sa' lix Igleeseb' laj kristiano najter.

b Isa. 29:13–14;

Esek. 33:30–31.

c K'UTUL RAQAL:

Q'etok paab'ank—Li

q'etok paab'ank.

d Tito 1:14;

Tz. ut S. 45:29.

e 2 Tim. 3:5.

20a K'UTUL RAQAL: Aj tza.

b 2 Ne. 2:11;

Tz. ut S. 58:2–4.

K'UTUL RAQAL:

Ch'ajkilal.

21a K'UTUL RAQAL:

Xb'een k'utb'esink.

^bmatk' ut li 'k'utb'esink sa' li kutan a'in, naq chixjunil xkomon li k'a'aq re ru a'an kiraqe' chaq rik'i-neb' li apostol, ut maajo'qe' chik taawanq xkomon a'an.

22 A'ut sa' junpaat kink'e reetal naq rik'in naq kinye resil li xk'ul-man, maaka'ch'in li xik'il uuchink chiwix li kiwakli chaq sa' xyanqeb' laj tzolonel re li paab'aal, ut xb'aan a'in kiwan xnimal li "rahob'tesink, li toj yoo chi nimank; ut us ta laa'in yal jun ^bsaaj al moko nawb'il ta ru, yal kaalaju, ma o'laju chihab' inyu'am, ut rik'in li wankin wi' sa' inyu'am kik'utun naq laa'in jun saaj al li maak'a' xwankil sa' li ruchich'och', a'ut eb' li winq li taqenaqeb' xwankil ke'xk'e tz'aqal weetal re xpo'b'aleb' xch'ool li tenamit chiwix, ut re xwaklesinkil li rahil rahob'tesink; ut a'in kitawman sa' xyanqeb' chixjunil li jar ch'uut—chixjunileb' junajinb'ileb' re inrahob'tesinkil.

23 Kinkana chi k'oxlak sa'eb' li kutan a'an, ut k'iila sut chalen chaq a'an, naq k'a'jo' xjalanil naq jun li al moko nawb'il ta ru, ka'ch'in chik chirix kaalaju chihab' xyu'am, ut jun li teneb'anb'il xb'aan li wan wi' naq tixtaw xka'ch'inal li k'a'ru taak'anjelaq re, rik'in lix k'anjel re wulaj wulaj, taak'oxlamanq naq tz'aqalaq ta xwankil re taak'ehe'q reetal xb'aaneb' li xninqal ru winq sa'eb'

li jar ch'uut chi paab'aal li q'axal patz'b'ileb' sa' li kutan a'an, re naq chi jo'kan taawaklesimanq sa' xch'ooleb' a'an xnimal li rahob'tesink ut li hob'ok. Ma jalan ta a'in malaj ink'a', jo'kan naq kiwan, ut k'iila sut xb'aan a'an kiwan xnimal xrahil inch'ool.

24 A'b'anan, tz'aqal yal naq kiwil chaq jun li k'utb'esink. Kink'oxla chalen chaq a'an, naq kiweek'a jo' laj "Pablo, naq ki'aatinak re ^bxkolb'al rib' chiru li Rey Agripa, ut kixye resil li k'utb'esinb'il matk' li kixk'ul naq kiril jun saqen, ut kirab'i jun xyaab' kuxej; a'b'anan moko k'iehb' ta li ke'paab'ank re; wankeb' li ke'yehok re naq aj tik'ti', jalaneb' chik naq wax ru; ut kiwan chi se'enb'il ut chi hob'b'il. A'b'anan chixjunil a'in moko kisach ta xyaalalil li matk' li kik'utb'esiman chaq chiru. A'an kiril chaq li k'utb'esinb'il matk' a'an, ut kixnaw naq kiril chaq, ut chixjunil li rahob'tesink rub'el choxa ink'a' taaruq chixjalb'al xyaalal; ut us ta te'xrahob'tesi toj reetal li kamk, toj kixnaw, ut tixnaw toj taaraqeq' chi musiq'ak, naq kiril chaq jun saqen ut kirab'i jun xyaab' kuxej chiraatinankil, ut chixjunil li ruchich'och' ink'a' taaruq tixk'e chixk'oxla malaj chixpaab' naq moko yaal ta.

25 Chi jo'kan kiwan wik'in laa'in. Kiwil chaq chi yaal jun saqen, ut

21 *b* K'UTUL RAQAL: K'utb'esinb'il matk'.
c K'UTUL RAQAL: K'utb'esink, k'utb'esinb'il na'leb'.

22 *a* Stgo. 5:10–11.
 K'UTUL RAQAL:
 Rahob'tesiik xb'aan
 xpaab'aal.
b 1 Sam. 16:7;

Alma 37:35.
 24 *a* K'UTUL RAQAL: Pablo.
b Hech. 26:1–32.

sa' xyi li saqen ke'wil wiib' chi "Winq, ut kine'raatina chi yaal; ut us ta xik' kin'ile' ut kinrahob'tesiik xb'aan xyeeb'al naq kiwil chaq jun li k'utb'esink, a'b'an yaal ajwi'; ut naq yookeb' chinrahob'tesinkil, chinhob'b'al, ut chixyeeb'al li k'iila paay chi maa'us aj aatin chiwix chi tik'ti' xb'aan xyeeb'al, kin'ee'asiik chixyeeb'al sa' inch'ool: K'a'ut naq nikineerahob'tesi xb'aan xyeeb'al li yaal? Laa'in xwil chi yaal jun li k'utb'esink; ut anihin laa'in re tinyal wu rik'in li Dios, malaj ut k'a'ut naq naxk'oxla li ruchich'och' inteneb'ankil chixtz'eqtaanankil xyaalal li k'aru wilom chi yaal? Xb'aan naq kiwil chaq jun li k'utb'esink, kinnaw a'an, ut kinnaw naq li Dios naxnaw, ut ink'a' kinru^bchixtz'eqtaanankil xyaalal, chi moko kiwan inch'ool chixb'aanunkil; malaj ut kinnaw naq rik'in xb'aanunkil tinrahob'tesi raj xch'ool li Dios, ut tin'ok raj rub'el tojb'a-maak.

26 Ak kinkana chi k'ojk'o inch'ool sa' ink'a'uxl chirix li k'aru reheb' li jar ch'uut chi paab'aal—naq moko teneb'anb'il ta sa' inb'een naq tinjunaji wib' rik'in yalaq ani reheb', naq tinkanaaq b'an jo' chanru wankin toj reetal naq taak'eemanq chik inna'leb'. Ak kintaw naq yaal lix "ch'olob'ahom laj Santiago—naq jun winq li moko tz'aqal ta xna'leb' taaruq chi tz'aamank re li Dios, ut chi k'uluk, ut ink'a' taach'iilaq.

Laj Moroni naxk'ut rib' chiru laj Jose Smith—Taanawmanq xk'ab'a' laj Jose choq' chaab'ilal ut choq' maa'usilal sa' xyanqeb' chixjunil li tenamit—Laj Moroni naxye resil lix Hu laj Mormon re, ut lix raqb'a-aatin li Qaawa' li chalel, ut naxye k'iila aatin sa' li loq'-laj hu—Nak'utb'esiman li na'ajej muqmuukeb' wi' li perel ch'iich' oor—Laj Moroni toj wan chixk'eeb'al xna'leb' li Profeet. (Eb' li raqal 27–54.)

27 Kinkana sa' xb'aanunkil lin k'anjel re wulaj wulaj sa' inyu'am toj reetal li jun xka'k'aal xb'e li po Septiembre, 1823, ut rajlal yookin chaq chixk'ulb'al xningal li rahob'tesiik sa' ruq'eb' li jar tasal chi winq, li wankeb' xpaab'aal jo' ajwi' li maak'a'eb' xpaab'aal, xb'aan naq toj kinch'olob' naq wilom jun li k'utb'esink.

28 Chiru xb'ehil li kutan li kinume' chirix naq kiwil li k'utb'esink toj reetal li chihab' jun mil waqxaqib' cient rik'in oxib' xka'k'aal—rik'in naq yeeb'il we naq maajun reheb' li jar ch'uut chi paab'aal li wankeb' sa' li kutan a'an tinjunaji wi' wib', ut rik'in naq toj ka'ch'in ajwi' inchihab', ut rahob'tesinb'ilin xb'aaneb' li tento raj naq kine'xra ut kine'xk'ul rik'in chaab'il ch'oollej, ut wi ke'xk'oxla naq b'alaq' inb'ilin naq te'xyal raj xq'e rik'in chaab'ilal ut rahok chinkolb'al chaq—kinkanab'aak sa' li jar paay chi "aaleek; ut rik'in xjunajinkil wib' rik'in k'iila paay chi

25a JS—R 1:17.

b K'UTUL RAQAL: Kaw xch'ool, xkawil

xch'ool; Anchalil xch'ool.

26a Stgo. 1:5–7.

28a K'UTUL RAQAL: Aaleek, aalenk.

tenamit, chi kok' aj xsa' kint'ane' sa' k'iila jo'maajo'il sachk, ut ki-k'utun wik'in lix q'unal xmetz'ew li saajil, ut li jar majelal li ak reheb' li winq; rik'in li naraho' wi' inch'ool chixyeeb'al naq kik'ame' inb'e sa' li jar paay chi aaleek, li yib' ru sa' rilob'aal li Dios. Naq ninch'olob' a'in, mixk'oxla anihag naq kiwan sa' inb'een junaq maak li nim malaj li q'axal yib' ru. Maa-jun wa wanjenaq inch'ool chix-b'aanunkil xkomon a'an. A'b'anan kiwan inmaak rik'in li ch'uch'il na'leb', ut wan naq xinwan rik'i-neb' li ani jo'maajo'eb' xk'a'uxl, ut xkomon chik li moko naxk'am ta rib' rik'in li chaab'ilal li tento raj taawanq wi' junaq li ^b'oqb'il xb'aan li Dios jo' laa'in. A'ut a'in ink'a' tixsach xch'ool anihag li najultiko' re lin ch'ajomil, ut naxnaw ru chanru naq se'se' chaq wu chi ak we chi jo'kan.

29 Sa' xk'ab'a' li k'a'aq re ru a'in, kok' aj xsa' kiweek'a naq wan toj-b'a-maak sa' inb'een xb'aan lix q'unal inmetz'ew ut lin majelal; ut naq kiq'ojyino' sa' li jun xka'k'aal xb'e li po Septiembre li ak yeeb'il resil, chirix naq xkohin sa' inch'aat re xnumsinkil li q'ojyin, kin'ok chi "tijok ut chi tz'aamank chiru li Nimajwal Dios re tixkuy chixjunil lin maak ut lix majelal inna'leb', ut jo'kan ajwi' naq tixk'utb'esi k'a'ruhaq chiwu, re tin-naw chirix lin wanjik ut chanru

naq wankin chiru a'an; xb'aan naq kiwan anchal xkawil inch'ool naq tink'ul jun choxahil k'utb'esihom, jo' li ak kink'ul chaq junxil.

30 Naq chi jo'kan yookin chixpatz'b'al xk'ab'a' li Dios, kink'e reetal jun li saqen li kik'utun sa' lin warib'aal, li kiniman toj reetal naq q'axal saqen wi'chik li warib'aal chiru wa'leb', toja' naq k'utaamil jun li "winq chixk'atq inch'aat, xaqxo chi kutankil, xb'aan naq moko wan ta chi ch'och' li roq.

31 Jutju sa' jun li b'aatal q'axal nim "xsaqal ru. A'an jun saqal ru li naq'axok re k'a'ruhaq chik li wilom chaq sa' li ruchich'och'; chi moko nink'oxla naq k'a'ruhaq sa' li ruchich'och' taaruq ta taak'utunq chi q'axal saq ut lemtz'unk ru jo' a'in. K'utk'u li ruq', ut jo'kan ajwi' lix tel, ka'ch'inaq chirix lix kux li ruq'; jo'kan ajwi' k'utk'u li roq, jo' ajwi' lix tzelek, ka'ch'in sa' xb'een lix kux li roq. K'utk'u ajwi' lix jolom ut lix kux. Kinru chixk'eeb'al reetal naq ka'ajwi' li jun b'aatal a'in wan chirix, xb'aan naq teeto, jo'kan naq kinru chirilb'al li re xch'ool.

32 Moko ka'aj ta wi' lix b'aatal q'axal saq ru, jun xaqalil b'an ink'a' naru xyeeb'al chanru xnimal lix "lemtz'unkil ru, ut li rilob'aal chanchan ajwi' ^b'raq' kaaq chi yaal. Numtajenaq xsaqenkil ru li warib'aal, a'ut moko wan ta

28b K'UTUL RAQAL: B'o-qok, b'oqb'il xb'aan li Dios, xb'oqb'al.

29a K'UTUL RAQAL: Tijok.

30a K'UTUL RAQAL: Anjel;

Moroni, rala! laj Mormon.

31a Hech. 10:30; 1 Ne. 8:5;

3 Ne. 11:8.

32a 3 Ne. 19:25.

K'UTUL RAQAL: Loq'alil.

b Exo. 34:29–35;

Hel. 5:36;

Tz. ut S. 110:3.

xsaqenkil ru jo' li wan chixk'atq lix xaqam. Naq kiwil xb'een wa 'kinxuwak, a'b'an sa' junpaat ki'el inxiw.

33 A'an kinixb'oq rik'in "in-k'ab'a', ut kixye we naq a'an aj k'amol esil, taqlanb'il chaq chiru li Dios wik'in, ut naq aj Moroni xk'ab'a', naq li Dios wan jun li k'anjel tixk'e chinb'aanu; ut naq taawanq ink'ab'a' choq' chaab'ilal ut choq' maa'usilal sa' xyanqeb' chixjunil li tenamit, junkab'al, ut aatinob'aal, malaj ut naq usaatinanb'ilaq ut maa'usaatinab'ilaq sa' xyanqeb' chixjunil li teepal.

34 Kixye naq wan jun li "hu li k'uulanb'il sa' ch'och', tz'iib'an-b'il chiruheb' b'perel ch'iich' oor, li nayehok resileb' li ani ke'wan najter sa' li nimla ch'och' a'in, ut b'ar kole'elq wi' chaq. Kixye ajwi' naq lix 'tz'aqalil li Evangelio li junelik nakana wan chi sa', jo' chanru q'axtesinb'il xb'aan li Kolonel reheb' li ke'wan chaq arin najter;

35 Jo'kan ajwi', naq wankeb' wiib' li pek sa' k'onk'ookil ch'iich' plaat—ut eb' li pek a'in, b'ak'b'il rik'in jun li "xramb'al ru ch'oolej,

a'an ajwi' li ^bUrim ut Tumim na-yeeman re—k'uulanb'il roch-b'eeneb' li perel ch'iich'; ut naq li xk'ulb'al ut roksinkil li pek a'in, a'an li okenaqeb' wi' "laj ilol na'leb'" najter malaj sa' junxil kutan; ut naq li Dios kixkawresi re taa'uxmanq xjaltesinkil ru li hu.

36 Chirix naq ak xye we li k'a'aq re ru a'in, kixtikib' xyeeb'al li profeetil aatin sa' li "Najter Chaq'rab'. Kixye xb'een wa jun jachal li rox ch'ol re ^bMalakias; ut kixye ajwi' li xkaa malaj xraqikil ch'ool re li profeetil aatin ajwi' a'an, us ta jalb'il b'ayaq ru rik'in li natawman sa'eb' li qaSantil Hu. Ruuchil xyeeb'al li xb'een raqal jo' natawman sa'eb' li qahu, kixye chi jo'ka'in:

37 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, taa-chalq li "kutan li b'taak'atoq jo' k'at-leb'aal, ut chixjunileb' laj q'etq'et, relik chi yaal, ut chixjunileb' li ne-ke'b'aanunk re li maa'usilal te'k'atq jo' 'roq waj; xb'aan naq eb' li te'chalq te'xk'ateb', chan li Qaawa' reheb' li Teepal, jo'kan naq moko tixkanab' ta choq' reheb' xxe'il chi moko ruq'il.

38 Ut jo'kan wi'chik, kixye li ro'raqal chi jo'ka'in: K'ehomaq reetal, tink'utb'esi cheru li "Tijonelil, rik'in

c Exo. 3:6;
Eter 3:6–8, 19.

33a Exo. 33:12, 17;
Isa. 45:3–4.

34a K'UTUL RAQAL: Hu laj
Mormon (lix).

b K'UTUL RAQAL: Perel
ch'iich' oor.

c K'UTUL RAQAL: Xk'o-
job'ankil wi'chik li
evangelio.

35a Lev. 8:8.
K'UTUL RAQAL: Xram-
b'al ru ch'oolej.

b Exo. 28:30.
K'UTUL RAQAL: Urim
ut Tumim.

c K'UTUL RAQAL: Aj ilol
na'leb'.

36a K'UTUL RAQAL: Najter
Chaq'rab'.

b K'UTUL RAQAL: Mala-
kias (Malaquias).

37a K'UTUL RAQAL:
Xkab' xk'ulunik li
Jesukristo.

b 3 Ne. 25:1–6;
Tz. ut S. 64:23–24.

K'UTUL RAQAL:
Ruchich'och'—
Xch'ajob'resinkil li
ruchich'och'; Ru-
chich'och'—Roso'jik
li ruchich'och'.

c Nahum 1:8–10;
1 Ne. 22:15, 23;
2 Ne. 26:4–6;
Tz. ut S. 29:9.

38a K'UTUL RAQAL: Xlawil
li tijonelil; Tijonelil.

ruq' laj^b Elias li profet, rub'elaj lix k'ulunik li xnimal ru ut xuwajel xkutan li Qaawa'.

39 Kixjal ajwi' xyeeb'al li jun raqal chik: *Ut a'an taaraw sa' xch'ooleb' li alal k'ajolb'ej li k'a'ru^a yeechi'imb'il reheb' li yuwa'b'ej, ut lix ch'ooleb' li alal k'ajolb'ej^b te'sutq'iiq rik'ineb' lix yuwa'. Wi ta ink'a' jo'kan, chixjunil li ruchich'och' taasachmanq raj chi junajwa sa' lix k'ulunik.*

40 Rochb'een a'in, kixye li xjunlaju ch'ol re Isaias, ut kixye naq ok re chi tz'aqlok ru. Kixye ajwi' li rox ch'ol re Xyehom Xb'aanuhomeb' li Apostol, li xkab' xka'k'aal ut rox xka'k'aal raqal, jo' chanru tz'aqal wan sa' li Ak' Chaq'rab' li wan qik'in. Kixye naq li^a profet a'an li Kristo; a'b'an maji' nachal li kutan naq "eb' li ink'a' te'ab'inq re lix yaab' xkux^b te'isiq chaq sa' xyanq li tenamit," a'ut taachalq chi seeb'.

41 Kixye ajwi' li xkab' ch'ol re "Joel, chalen sa' li xwaqxaq xka'k'aal raqal toj sa' roso'jik. Kixye ajwi' naq a'in toj maji' natz'aqlok ru, a'b'an chi seeb' taa'uxmanq a'an. Ut kixye ajwi' naq lix tz'aqlojikeb' ru laj^b Gentil chi seeb' taa'ok. Kixye k'iila raqal chik re li loq'laj hu, ut kixk'e k'iila na'leb' re xch'olob'ankil xyaalal, li ink'a' naru chi yeemank arin.

42 Jo'kan wi'chik, kixye we, naq jo'qe tink'uleb' li perel ch'iich'

a'an li ki'aatinak wi'—xb'aan naq toj maji' nawulak xq'ehil naq taa-k'ule'q—tento naq maajun chi aj-u tink'ut; chi moko li xramb'al ru ch'oolej rik'in li Urim ut Tumim; ka'ajwi' reheb' li taqlanb'ilin wi' chixk'utb'al chiruheb'; wi ut tinb'aanu, tinsache'q. Naq yoo chi aatinak wik'in chirixeb' li perel ch'iich', kiteeliik li k'utb'esinb'il matk' chiru lin^a k'a'uxl jo'kan naq kinru chirilb'al li na'ajej k'uulanb'ileb' wi' li perel ch'iich', ut a'an chi k'a'jo' xsaqenkil ut xch'olch'ookil ru, jo'kan naq kinaw wi'chik ru li na'ajej a'an naq kinwulak aran.

43 Chirix naq kiyeeman li aatin a'in, kiwil naq li saqen sa' li warib'aal ki'ok chixch'utub'ankil rib' chixk'atq lix xaqam li yoo chaq chi aatinank we, ut jo'kan kixb'aanu toj reetal naq kikana wi'chik sa' q'ojyin li warib'aal, ka'ajwi' chixk'atq a'an ink'a', toja' naq sa' junpaat kiwil chanchan naq kiteeli jun li numleb' li nawulak toj sa' choxa, ut a'an kitaqe' toj reetal naq kisach chiwu chi tz'aqal, ut kikana li warib'aal jo' chanru naq kiwan chaq naq toj maji' naxk'ut rib' li choxahil saqen a'in.

44 Kinkana chi yokyookin chixk'oxlankil xjalanil li kiwil chaq, ut k'a'jo' naq sachso inch'ool rik'in li k'a'ru yeeb'il we xb'aan li jalanil aj k'amol esil a'in; toja' ut,

38b Tz. ut S. 27:9;

110:13–16.

K'UTUL RAQAL: Elias.

39a Gal. 3:8, 19.

b K'UTUL RAQAL:

Resilal li xe'toonil;

Kolb'a-ib' choq' reheb' li kamaq.

40a Deut. 18:15–19.

b 3 Ne. 20:23; 21:20.

41a Hech. 2:16–21.

b Rom. 11:11–25;

Tz. ut S. 88:84.

K'UTUL RAQAL:

Gentil, eb' laj.

42a K'UTUL RAQAL:

K'a'uxlej.

naq toj yookin “chixk’oxlankil, sa’ junpaat kink’e reetal naq yoo wi’chik chi saqeno’k lin warib’aal, ut chanchan naq sa’ jun k’utaamil, li choxahil aj k’amol esil a’an wan wi’chik chixk’atq lin ch’aat.

45 A’an kixtikib’, ut jun sut chik kixseraq’i li na’leb’ ajwi’ a’an li kixb’aanu chaq sa’ li xb’een xk’u-lunik, chi maajun aatin kixjal; ut chirix xb’aanunkil, kixye resil we li ninqi raqb’a-aatin li te’chalq sa’ xb’een li ruchich’och’, rik’in li ninqi sachok xb’aan we’ej, yok’-leb’ ch’iich’, ut yajel; ut naq te’chalq li rahil raqb’a-aatin a’in sa’ xb’een li ruchich’och’ chiru li jun tasal tenamit a’in. Chirix xseraq’inkil li k’a’aq re ru a’in, kitaqe’ wi’chik jo’ chanru kixb’aanu chaq junxil.

46 Chirix a’an, k’a’jo’ naq neke’tub’ub’nak li na’leb’ sa’ ink’a’uxl, jo’kan naq xikenaq chaq li waara sa’ xsa’ li wu, ut kinumta xsachsookil inch’ool naq yokyookin aran, rik’in li k’a’ru kiwil jo’ ajwi’ kiwab’i chaq. A’ut k’a’jo’ wi’chik naq kisach inch’ool naq kiwil wi’chik laj k’amol esil a’an chixk’atq lin ch’aat, ut kiwab’i chixnumsin-kil, malaj chixyeeb’al wi’chik chi ak’il we li na’leb’ ajwi’ li kixye chaq junxil, ut kixye ajwi’ we naq tinwil wib’, kixye naq laj “Satanas tixyal xq’e^b chiwaalenkil (sa’ xk’ab’a’ li neb’a’il wan wi’ lix jun-kab’al inyuwa’) naq tink’uleb’ li perel ch’iich’ re naq tinb’ihomo’q. Kixye we naq minb’aanu a’in, ut

kixye we naq maajun chik ajenaru taawanq chiwu sa’ xk’ul-b’aleb’ li perel ch’iich’, ka’ajwi’ re xnimankil xloq’al li Dios, ut maajun chik ‘ajom k’eeb’ilaq wi’ inch’ool, ka’ajwi’ re xwaklesin-kil lix awa’b’ejihom a’an; wi ut ink’a’ jo’kan, moko tinruuq ta chixk’ulb’aleb’.

47 Chirix li rox ula’anink a’in, kitaqe’ wi’chik sa’ choxa jo’ junxil chaq, ut kinkana wi’chik chixtz’il-b’al rix sa’ inch’ool lix sachb’a-ch’oolejil li k’a’ru toja’ xink’ul chaq; ut toja’ junpaataq chik xtaqik rox sut li choxahil aj k’amol esil wik’in, kitzentzereb’ak li tzo’ xul, ut kintaw naq saqewk re li kutan, jo’kan naq chiru chixjunil tana’ li q’ojyin yooko chaq chi aatinak.

48 Ka’ch’in chik chirix a’an kinwakli chaq sa’ lin ch’aat, ut jo’ k’aynaqin, kin’ok chixb’aanunkil li k’anjel na’aje’ sa’ li kutan a’an; a’ut naq kinyal inq’e chi k’anjelak jo’ sa’ jalaneb’ chik li kutan, kintaw naq oso’jenaq inmetz’ew, jo’kan naq chi jun waakaj moko kiru ta chiwu. Lin yuwa’, li yoo chaq chi k’anjelak wochb’een, kixk’e reetal naq moko sa ta wankin, ut kixye we naq tinxik sa’ kab’l. Xkohin ut xik raj we sa’ kab’l, a’b’an naq tinq’ax raj lix korralil li ch’och’ li wanko wi’, kilaj inmetz’ew chi tz’aqal, ut kint’ane’ chi ch’och’ chi maak’a’ inkawilal, ut chiru junpaat maak’a’ tz’aqal kiweek’a.

49 Li xb’een najultiko’ we chirix a’an, a’an naq jun lix yaab’ kuxej

44a K’UTUL RAQAL: K’ox-lank sa’ ch’oolej.

46a K’UTUL RAQAL: Aj tza.
b K’UTUL RAQAL:

Aaleek, aalenk.
c Tz. ut S. 121:37.

yoo chi aatinak wik'in, ut chixpatz'b'al ink'ab'a'. Kin'ilok taqe'q, ut kink'e reetal laj k'amol esil ajwi' a'an, xaqxo chi taqenaq sa' xb'een injolom, ut sutsu chi saqen jo' junxil. Toja' naq kixseraq'i wi'chik we chixjunil li k'aru kixseraq'i chaq we sa' li q'ojoyin xnume', ut kinixtaqla chi xik rik'in lin "yuwa' ut chixyeeb'al re li k'utb'esainb'il matk' ut li taqlahom li kink'ul chaq.

50 Laa'in kin'ab'in chiru; kinsutqi rik'in lin yuwa' sa' li ch'och', ut kinnumsi resil chixjunil re a'an. A'an kixye we naq a'an re li Dios, ut kixye we naq tinxik ut tinbaanu li taqlanb'ilin wi' xb'aan laj k'amol esil. Laa'in kin'el chaq sa' li ch'och', ut xkohin sa' li na'ajej b'ar yeeb'il we xb'aan laj k'amol esil naq k'uulanb'ileb' li perel ch'iich'; ut rik'in naq ch'olch'o ru li k'utb'esainb'il matk' kiwil chaq chirix, kinnaw ru li na'ajej tz'aqal naq kinwulak aran.

51 Moko najt ta rik'in li k'aleb'aal Manchester, sa' li condado Ontario, Nueva York, wan jun li "tzuul najt b'ayaq xteram, ut naxq'ax xterameb' jo' k'ihal wankeb' sa' li na'ajej a'an. Chiru li tzuul a'an sa' xjyal li rokeb'aal saq'e, moko najt ta rik'in lix b'een, rub'el jun li pek nim b'ayaq xsiram, wankeb' li perel ch'iich', k'ojk'ookeb' sa' jun li kaxon pek. Li pek a'an t'ikt'o xpimal sa' xyi ut t'ort'o xyi

sa' xb'een, ut jay lix k'atq, jo'kan naq lix yi nak'utun sa' xb'een li ch'och', a'ut lix k'atq muqmu rub'el li ch'och' chixsutam.

52 Chirix risinkil li ch'och', xintaw jun li che', li kinch'ik rub'el lix k'atq li pek, ut rik'in xmetz'ewankil wib' b'ayaq, kinwaklesi. Kin'ilok chi sa', ut aran chi yaal kiwileb' li "perel ch'iich', li ^bUrim ut Tumim, ut li 'xramb'al ru ch'oolej, jo' kixye chaq laj k'amol esil. Li kaxon li k'ojk'ookeb' wi' kiyyib'aman rik'in xk'ojob'ankil li jar pek sa' jun paay chi chun. Sa' rit li kaxon xe'tusub'aak wiib' pek chi jalpaqinb'il rik'in li kaxon, ut sa' xb'eeneb' li pek a'an k'ojk'ookeb' li perel ch'iich' ut li k'a'aq chik ru wan rik'ineb'.

53 Kinyal inq'e chirisinkil, a'b'anan kiyeh'e' we xb'aan laj k'amol esil naq ink'a' tinwisi, ut kiyeh'e' wi'chik we naq toj maji' nawulak xq'ehil re risinkil, chi moko taa-wulaq toj te'nume'q kaahib' chihab' chirix li kutan a'an; a'ut kixye we naq tinchalq sa' li na'ajej a'an tz'aqal sa' jun chihab' chik chirix a'an, ut aran toxinixtaw, ut jo'kan yooqin chixb'aanunkil toj reetal naq tixtaw xq'ehil xk'ulb'aleb' li perel ch'iich'.

54 Jo'kan ut, jo' chanru naq taqlanb'ilin, xkohin sa' roso'jik li junjunq chihab', ut rajlal sut kintaw aran laj k'amol esil a'an, ut rik'in a'an kink'ul intzolb'al ut

49a K'UTUL RAQAL:
Smith, Jose,
yuwa'b'ej.
51a K'UTUL RAQAL:

Kumorah, tzuul.
52a Morm. 6:6.
K'UTUL RAQAL: Perel
ch'iich' oor.

b K'UTUL RAQAL: Urim
ut Tumim.
c K'UTUL RAQAL: Xram-
b'al ru ch'oolej.

inna'leb' rajlal sut naq koo'aatinak, chirix k'a'ru ok re li Qawa' chixb'aanunkil, ut chan ru ut k'a'ru chi na'leb' taab'eresimanq wi' lix "awa'b'eijhom sa'eb' li roso'jikil kutan.

Laj Jose Smith nasumla rik'in li xEmma Hale—Naxk'uleb' li peryl ch'iich' oor rik'in laj Moroni ut naxjaltesi ru junjunq li tz'uib'—Laj Martin Harris naxk'ut li tz'uib' ut lix jaltessinkil ru chiru li tzolonel Anthon, li naxye, "Ink'a' naru nawil ru jun li tz'aptz'ookil hu." (Eb' li raqal 55–65.)

55 Rik'in naq k'a'jo' xka'ch'inal li k'a'ru re lin yuwa' sa' li ruchich'och', ki'ajman ru chiqu k'anjelak rik'in li quq', ut naqasik' toje'k chi kutan malaj chijalan chik chan ru, jo' li naxk'e rib'chiqu. Wan naq sa' kab'l wanko, wan naq sa' jalan chik li na'ajej, ut rik'in k'anjelak rajlal, kooru chixtawb'al li nak'anjelak qe re naq sa toowanq.

56 Sa' lichihab' 1823 lix junkab'allin yuwa' kixk'ul jun nimla rahilal rik'in lix kamik li asb'ej reheb' li was, aj "Alvin. Chiru li po Octubre, 1825, kintaw ink'anjel rik'in jun tiixil winq aj Josiah Stool xk'ab'a', li kiwan sa' li condado Chenango, li Estado Nueva York. A'an kirab'i b'ayaq resil jun li jul b'ekb'il chaq re isink plaat xb'aaneb' laj Kastiiy sa' Harmony, li condado

Susquehanna, li Estado Pennsylvania; ut rub'elaj naq kik'ehe' ink'anjel rik'in, yoo chaq chi b'ekok re raj xtawb'al li jul wi ta taaruuq. Chirix naq xkohin chi wank rik'in, kinixk'am wochb'een li jun ch'ol chik reheb' lix k'anjenel, re b'ekok chixsik'bal li plaat, sa' li kinkana wi' chi k'anjelak chiru ka'ch'in chik ma jun po, chi ink'a' noko'usa sa' li k'a'ru yooko, ut sa' roso'jik kinru chixq'unb'esinkil xch'ool li tiixil winq naq tixkanab' b'ekok re xsik'b'al. Chi jo'kan kitikla li esil li q'axal yeeb'il naq laa'in aj b'ekonel tumin.

57 Chiru jo' najtil wankin chaq chi k'anjelak chi jo'kan, kik'ehe' inna'aj rik'in jun li Qawa' Isaac Hale, li wan rochoch sa' li na'ajej a'an; aran xb'een wa kiwil li wixaqil (lix rab'in a'an), li "xEmma Hale. Sa' li 18 Enero, 1827, koo-sumla, naq toj wankin chi k'anjelak chiru li Qawa' Stool.

58 Rik'in naq toj kinye naq wilom jun li k'utb'esink, toj taaqenb'ilin xb'aan li "rahob'tesink, ut lix junkab'al lix yuwa' li wixaqil k'a'jo' naq ink'a' ke'raj naq toosumlaaq. Jo'kan naq ki'aje' ru naq tink'am a'an sa' jalan chik li na'ajej; chi jo'kan xookoho ut koosumla sa' rochoch li Qawa' Tarbill, sa' South Bainbridge, li condado Chenango, Nueva York. Tikto chirix insumlajik, kin'el chaq rik'in li Qawa' Stool,

54a K'UTUL RAQAL:
Awa'b'eijhom re
choxa malaj ra-
wa'b'eijhom li Dios.

56a Tz. ut S. 137:5–8.
57a K'UTUL RAQAL:
Smith, Emma Hale.
58a K'UTUL RAQAL:

Rahob'tesiik xb'aan
xpaab'aal.

ut xkohin sa' rochoch lin yuwa',
ut kink'anjela li ch'och' rochb'een
a'an chiru li jun chihab' a'an.

59 Moqon kiwulak xq'ehil naq
tink'uleb' li perel ch'iich', li Urim ut
Tumim, ut li xramb'al ru ch'oolej.
Sa' wiib' xka'k'aal xb'e li po Sep-
tiembre, jun mil waqxaqib' cient
rik'in wuqub' xka'k'aal, chirix xik
jo' k'aynaqin sa' roso'jik li jun chik
chihab' sa' li na'ajej k'uulanb'ileb'
wi', li choxahil aj k'amol esil a'an
kixq'axtesihab' we, ut kixk'e in-
chaq'rab'inkil chi jo'ka'in: Naq
laa'in tento sa' inb'een xk'uul-
lankileb'; ut naq wi tinkanab'eb'
chi sachk chi yal jo'maajo', ma-
laj rik'in naq "ink'a' xinyal inq'e,
tin'isiiq chaq; a'b'anan wi tinme-
tz'ewa anchal wib' b'chixk'uulan-
kil toj reetal naq a'an, laj k'amol
esil, tixpatz' wi'chik, te'kole'q.

60 Sa' junpaat kintaw xyaalal
k'a'ut naq kink'ul xnimal inchaq'-
rab'inkil naq tink'uula, ut k'a'ut
naq laj k'amol esil kixye naq chirix
naq xinb'aanu li k'a'ru teneb'an-
b'il sa' wuq', a'an tixpatz' xk'ulb'al
wi'chik. Xb'aan naq toja' taana-
we'q naq wankeb' wik'in, naq
wankeb' li q'axal ke'xmetz'ewa
rib' chixmaq'b'al chiwu. Jo' k'i-
hal li b'alaq'il na'leb' ke'ru chix-
k'oxlankil, ke'xb'aanu choq' re li
ajom a'an. K'a'jo' naq kiraho' ut
kiniman li rahob'tesink, ut rajlal
wankeb' li ch'uut chi tenamit li
aj'ookeb' ru chixmaq'b'al chiwu,
wi ta raj xe'ru. A'ut sa' xk'ab'a' lix

chaab'ilal xna'leb' li Dios, ke'kana
sa' wuq' toj reetal naq kinchoy
xb'aanunkil rik'ineb' li k'a'ru te-
neb'anb'il sa' wuq'. Naq jo' chanru
ak k'uub'anb'il, laj k'amol esil kix-
patz', laa'in kinq'axtesi chiru, ut
wan rik'in a'an toj sa' li kutan a'in,
a'an li wiib' xb'e li po Mayo, jun
mil waqxaqib' cient rik'in waq-
xaqlaju xka'k'aal."

61 Toj kiwan b'an li choqink, ut
li yoob'anb'il aatin rik'in li jun
mil li ru'uj raq' kiwan sa' rajlal
hoonal chixpuktesinkil li tik'ti'
chirix lix junkab'al lin yuwa', ut
chiwix laa'in. Wi ta tinseraq'i yal
ta jun milatq raqal a'an, taanujaq
raj jar tasal chi hu rik'in. A'ut k'a'-
jo' naq kiniman li rahob'tesink toj
reetal ink'a' chik nakuyman, jo'-
kan naq ki'aje' ru naq tin'elq chaq
Manchester, ut tinxik wochb'een
li wixaqil toj sa' li condado Su-
squehanna, sa' li Estado Penn-
sylvania. Sa xkawresinkil qib' re
to'elq, rik'in naq q'axal qaneb'a'il,
ut k'a'jo' raalil li rahob'tesink sa'
qab'een, jo'kan naq chanchan naq
maajo'q'e taajalmanq a'an—sa' xyi
li qach'a'ajkilal kiqataw ani taa-
rahoq qe, jun Qawa' aj "Martin
Harris xk'ab'a', li kik'ulun qik'in
ut kixk'e lajeeb' roxk'aal chi pees
we re qatenq'ankil sa' qaxikik. Li
Qawa' Harris wan rochoch sa'
li tenamit Palmyra, li condado
Wayne, sa' li Estado Nueva York,
ut a'an aj eechal awimq, li chaa-
b'il esil yeeb'il chirix.

59a JS—R 1:42.

b K'UTUL RAQAL: Loq'-
laj hu (eb' li)—Tento

te'k'uulamanq li
loq'laj hu.
61a Tz. ut S. 5:1.

K'UTUL RAQAL:
Harris, Martin.

62 Chi tenq'anb'il chi jo'kan sa' tz'aqal li hoonal ajb'il wi' ru, kinru chi wulak sa' li na'aj yookin wi' chi xik sa' Pennsylvania; ut sa' junpaat chirix inwulajik aran kin'ok chixtz'iib'ankil reetalileb' li tz'iib' li wankeb' chiruheb' li perel ch'iich'. Kintz'iib'a reetalil maaka'ch'in rajlankileb', ut rik'in li "Urim ut Tumim jaltesini ru junjunq reheb', li kinb'aanu chirix naq kinwulak sa' rochoch lix yuwa' li wixaqil sa' li po Diciembre, ut rub'elaj li po Febrero jun chik.

63 Sa' jun kutan chiru li po Febrero a'in, li Qawa' Martin Harris li ak yeeb'il resil kiwulak sa' li qana'aj, kixk'uleb' li tz'iib' li kintz'iib'a chaq reetalil chalen chaq sa'eb' li perel ch'iich', ut kixchap xb'e rik'ineb' toj sa' li tenamit Nueva York. Re taanawmanq k'a'ru kixk'ul a'an rik'ineb' li tz'iib', tinye tz'aqal li esil kixye a'an chirix li kik'ulman, jo' chanru kixseraq'i we chirix lix sutq'ijik, a'an chi jo'ka'in:

64 "Kinwulak sa' li tenamit Nueva York, ut kink'ut li jar tz'iib' li jaltesinb'il ru, rochb'een lix jaltesinkil ru a'an, chiru li tzolonel aj Charles Anthon, jun winq nimanb'il ru xb'aan xnimal lix nawom chirix li tz'iib'anb'il aatin. Li tzolonel Anthon kixye naq tz'aqal re ru li jaltesinb'il ru, chi q'axal wi'chik chiru li rilom jun sutaq chi jaltesinb'il chaq ru sa' li aatinob'aal Egipcio. Toja' naq kink'ut chiru

jo' k'ihal li maji' jaltesinb'il ru, ut kixye naq a'aneb' sa' egipcio, kaldeo, asirio, ut arabe, ut kixye naq a'aneb' tz'aqal tz'iib'. Kixk'e we jun li hu, li naxch'olob' xyaalal reheb' li wankeb' Palmyra naq a'aneb' tz'aqal tz'iib', ut naq yaal ajwi' lix jaltesinkil ru li jo' k'ihal jaltesinb'ileb' ru. Kink'ul li hu ut kink'e sa' inb'oox, ut yookin chaq chi elk sa' li ochoch, naq li Qawa' Anthon kinixb'oq chi sutq'iik, ut kixpatz' we chan ru naq li saaj winq kixnaw naq wankeb' li perel ch'iich' oor sa' li na'ajej kixtaweb' wi'. Kinsume naq jun lix anjel li Dios kixk'utb'esi chaq chiru.

65 "Toja' naq a'an kixye we, «Wilaq li hu a'an.» Chi jo'kan kiwisi chaq sa' inb'oox ut kink'e re, toja' naq a'an kixchap ut kixpeji, kixye naq anajwan maak'a' chik xkomon lix k'anjeleb' li "anjel, ut naq wi tink'ameb' chaq li perel ch'iich', a'an tixjaltesini ru. Laa'in kinye re naq jun raqal reheb' li perel ch'iich' wan chi ^bk'eeb'il xtz'apb'al, ut naq moko kanab'anb'ilin ta chixk'amb'al chaq. A'an kichaq'ok, «Ink'a' naru nawil ru jun li tz'aptz'ookil hu.» Kin'el chaq rik'in a'an, ut kinwulak rik'in li tzolonel Mitchell, li kixye naq yaal li kixye chaq li tzolonel Anthon chirixeb' li tz'iib' ut lix jaltesinkil ru."

.....

Laj Oliver Cowdery nak'anjelak jo' aj tz'iib'anel sa' xjaltesinkil ru lix Hu laj Mormon—Laj Jose ut laj Oliver

neke'xk'ul li Tijonelil re Aaron rik'in laj Jwan aj Kub'sihom Ha'—Neke'-kub'e xha', neke'k'ojob'aak, ut neke'x-k'ul li musiq'ej re profetil aatin. (Eb' li raqal 66–75.)

66 Sa' li oob' xb'e li po Abril, 1829, kiwulak laj "Oliver Cowdery sa' wochoch, li maajun wa wilom wi' li ru rub'elaj a'an. Kixye we naq a'an yoo chaq chi k'utuk sa' li tzoleb'aal sa' li na'ajej kiwan wi' rochoch lin yuwa', ut rik'in naq lin yuwa' a'an xkomoneb' li ne-ke'taq lan kok'al sa' li tzoleb'aal, xko'o chi kanaak chiru jarub'aq kutan sa' rochoch, ut naq wan aran, eb' lin junkab'al ke'xseraq'i re chan ru ki'uxman naq kink'u-leb' li perel ch'iich', ut xb'aan a'an kichal chi patz'ok wik'in.

67 Wiib' kutan chirix lix wulajik li Qawa' Cowdery (a'an li wuqub' xb'e li po Abril) kin'ok chixjaltesin-kil ru lix Hu laj Mormon, ut a'an ki'ok chi tz'iib'ank choq' we.

.....

68 Toj wanko chixb'aanunkil li k'anjel re jaltesink ru aatin, naq sa' li po jun chik (Mayo, 1829), sa' jun kutan xookoho sa' k'iche' re tijok ut patz'ok chiru li Qawa' chirix li "kub'iha' choq' re li b'risinkil li maak, li kiqataw chaq chi yeeb'il resil sa' xjaltesinkil

ru li aatin sa'eb' li perel ch'iich'. Naq yooko chi jo'kan chi tijok ut chixpatz'b'al xk'ab'a' li Qawa', jun aj "k'amol esil li chale-naq chaq sa' choxa kikub'e chaq sa' jun ^dchoql re saqen, ut rik'in xk'eeb'al li ^eruq' sa' qab'een, ^fki-k'ojob'ank qe, ut kixye:

69 Sa' eeb'een laa'ex, ex wech moosil, sa' lix k'ab'a' li Mesias nink'ojob' li "Tijonelil re laj Aaron, li nak'amok re li laaw re lix k'anjeleb' li anjel, ut re li evangelio re jalb'a-k'a'uxlej, ut re li kub'iha' chi sub'b'il rub'el ha' re risinkileb' li maak; ut a'in maa-jo'q'e chik taa'isimanq chaq sa' li ru-chich'och', toj reetal naq eb' li lalal laj ^bLevi te'xmajeja wi'chik jun mae-yej chiru li Qaawa' sa' tiikilal.

70 A'an kixye naq li Tijonelil a'in re Aaron maak'a' xwankil chix-k'eeb'al li uq'ej choq' re li "maatan re li Santil Musiq'ej, a'b'an a'in taak'ojob'amanq sa' qab'een toj moqon; ut koxtaqla chi xik ut chi kub'eeek li qaha', ut kixk'e qab'e-resinkil naq laa'in tinkub'si xha' laj Oliver Cowdery, ut naq chirix a'an, a'an tixkub'si inha' laa'in.

71 Chi jo'kan xookoho ut kikub'e qaha'. Laa'in kinkub'si xha' a'an xb'een wa, ut chirix a'an, a'an kix-kub'si inha' laa'in—chirix a'an kink'e li wuq' sa' xb'een xjolom a'an ut kink'ojob' sa' li Tijonelil

66a K'UTUL RAQAL:

Cowdery, Oliver.

68a K'UTUL RAQAL: Kub'ih-a', kub'sink ha'.

b K'UTUL RAQAL: Risin-kil li maak.

c K'UTUL RAQAL: Jwan aj Kub'sihom Ha'.

d Num. 11:25;

Eter 2:4–5, 14;

Tz. ut S. 34:7.

e R. li P. 5.

K'UTUL RAQAL: Uq'ej, xk'eeb'al.

f K'UTUL RAQAL: K'eeb'il xwankil; K'ojob'ank.

69a K'UTUL RAQAL:

Tijonelil re Aaron.

b Deut. 10:8;

Tz. ut S. 13; 124:39.

K'UTUL RAQAL: Levi—Lix teepal laj Levi.

70a K'UTUL RAQAL: Maatan re li Santil Musiq'ej.

re Aaron, toja' naq a'an kixk'e li ruq' sa' inb'een ut kinixk'ojob' sa' ajwi' li Tijonelil a'an—xb'aan naq chi jo'kan taqlanb'ilo.*

72 Laj k'amol esil li koorula'ani sa' li kutan a'an ut kixk'ojob' li Tijonelil a'in sa' qab'een, kixye naq aj Jwan xk'ab'a', a'an ajwi' laj "Jwan aj Kub'sihom Ha' li yeeb'il re sa' li Ak' Chaq'rab', ut naq yoo chi k'anjelak chi b'eresinb'il xb'aan laj ^bPedro, laj ^cSantiago, ut laj ^dJwan, li neke'k'amok re ^exlawil li Tijonelil re laj ^fMelkisedek, a' li Tijonelil, chan, li taak'ojob'amanq sa' qab'een naq tixtaw xq'ehil, ut naq laa'inaq li xb'een ^gXb'eenil re li Iglees taayeemanq we, ut a'anaq (laj Oliver Cowdery) li xkab'. Kiwan sa' li o'laju xb'e li

po Mayo, 1829, naq kook'ojob'aak rub'el ruq' laj k'amol esil a'in, ut kikub'e li qaha'.

73 Sa' junpaatil naq kootaqe' chaq sa' li ha' chirix naq kikub'e li qaha', kiqak'ul li osob'tesink nim ru ut nim xloq'al chalen chaq li qa-Choxahil Yuwa'. Toja' tinkub'sinq xha' laj Oliver Cowdery, naq kit'a-ne' li "Santil Musiq'ej sa' xb'een, ut a'an kixaqli ut ^bkixjultika jo' profeet k'iila k'a'aq re ru li taak'ulmanq chi seeb'. Ut jo'kan wi'chik, toja' taakub'siiq inha' xb'aan a'an, kiwan ajwi' wik'in li musiq'ej re profeetil aatin, toja' naq chi xaqxo, kinjultika jo' profeet chirix lix waklijik li Iglees a'in, ut naab'al chik li k'a'aq re ru chirix li Iglees, ut li jun tasal tenamit a'in reheb'

* Laj Oliver Cowdery naxye resil li ki'uxman chi jo'ka'in: "A'ineb' li kutan li maa-jo'q'e taasachmanq sa' inch'ool—rik'in k'ojlaak chirab'inkil jun xyaab' kuxej chi aatinak, chi musiq'anb'il xb'aan chaq li choxa, ki'ajsiik ru xnimal li b'antioxink chire lin ch'ool laa'in! Wulaj wulaj kinwan laa'in, chi maak'a' qaxaqlijik, chixtz'iib'ankil chaq sa' xtz'uumal re a'an, naq kixjaltes ru rik'in li Urim ut Tumin, malaj ut jo' ke'xye laj Nefita, li «k'utleb'aal aatin», li esilal malaj tz'iib'anb'il esil, «Lix Hu laj Mormon» yeeb'il re.

"Wi ta tinye, rik'in yal ta xka'ch'inal li aatin, li esil li aajel ru rab'inkil, k'eeb'il xb'aan laj Mormon ut xb'aan lix chaab'il alal aj Moroni, chirix jun li tenamit li raab'il chaq ut usilanb'il chaq junxil xb'aan li choxa, tixq'ax raj li wajom anajwan; jo'kan naq tinkanab' a'in choq' junaq kutan chalel, ut jo' kinye sa' lix tiklajik, tin'aatinaq tz'aqal chirix b'ayaq li k'a'ru xk'ulman naq yoo tz'aqal chi waklijik li Iglees a'in, li taaruuq te'sah'o'q wi' xch'ool li jar mil li ke'xxaqab' chaq rib', sa' xyi li xik' neke'i-lok wi' laj hob'onel ut li yoob'ank aatin xb'aaneb' laj ka'pak'al-u, ut ke'xk'ul chiru xch'ooleb' lix Evangelio li Kristo.

"Maa'ani ta junaq winq li tz'aqal ta xna'leb' taaruuq raj chixjaltesinkil ru ut chixtz'iib'ankil li na'leb' k'eeb'il reheb' laj Nefita xb'aan xtz'uumal re li Kolonel, chirix chanru tz'aqal naq eb' li winq tento te'xwaklesi lix Iglees, ut q'axal wi'chik naq li po'jenaqil na'leb' ak xpuktesi chaq li sachk sa' xb'eeneb' chixjunil li jar paay chi na'leb'

72a K'UTUL RAQAL: Jwan
aj Kub'sihom Ha'.
b Tz. ut S. 27:12–13.
K'UTUL RAQAL:
Pedro.
c K'UTUL RAQAL:
Santiago, ralal laj

Sebedeo.
d K'UTUL RAQAL: Jwan,
ralal laj Sebedeo.
e K'UTUL RAQAL: Xla-
wil li tijonelil.
f K'UTUL RAQAL: Tijo-
nelil re Melkisedek.

g K'UTUL RAQAL:
Xb'eenil.
73a K'UTUL RAQAL: Santil
Musiq'ej.
b K'UTUL RAQAL: Pro-
feetil aatin, aatinak
jo' profeet.

li ralat xk'ajoleb' li winq. Koonu-jak rik'in li Santil Musiq'ej, ut kisa'ho' qach'ool rik'in li Dios re li qakolb'al.

74 Rik'in naq ak kutanob'resinb'il li qak'a'uxl, ke'ok chi teeliik li loq'laj hu chiru li "qanawom, ut kik'utb'esiman chiqu ^btz'aqal lix yaalalil ut li rajom li aatin li muqmu chaq xyaalalil, jo' li maa-jun wa chaq kiquak'ul junxil, chi moko kiquak'oxla chaq. Sa' li kutan a'an ki'ajman naq taqak'uula chi muqmu chanru naq kiquak'ul li Tijonelil ut kikub'e li qaha', sa' xk'ab'a' jun musiq'ej re rahob'tesink li ak kik'utb'esiman sa' li na'ajej wanko wi'.

75 Ak xib'emb'ilo chaq chi jo'q'ehaq naq te'chalq li ch'uut chi aj

rahob'tesinel sa' qab'een, ut a'in xb'aaneb' ajwi' laj tzolonel re li paab'aal. Ut li rajomeb' a'an naq te'xch'utub' li ch'uut chi aj rahob'tesinel sa' qab'een, ka'ajwi' kirame' xb'aan li raatineb' lix junkab'al lix yuwa' li wixaqil (sa' xk'ab'a' lix chaab'ilal li Dios chi osob'tesink), li ke'ok chinraab'al chi naab'al, ut ink'a' neke'wulak chiruheb' li ch'uut chi aj rahob'tesinel, ut wankeb' xch'ool naq tinkanab'aak chixb'aanunkil li k'anjel re jaltesink ru aatin chi moko ramb'ilin ta; ut chi jo'kan ke'xyeechi'i ut ke'xk'e li raatineb' naq toohe'xkol chiru chixjunil li taab'aanumanq li taaq'etmanq wi' li chaq'rab', a' yaal li kiru chiruheb'.

ut chi k'anjel b'aanunb'il sa' xyanqeb' li winq, chi ink'a' taaraj naq kanab'amb'ilaq chixk'utb'al x'anchalil lix ch'ool rik'in muqe'k sa' li muqleb'aal ha', re raj «xtz'aaman-kil jun chaab'il ch'oolej sa' xk'ab'a' lix waklijik chi yo'yo li Jesukristo».

"Chirix xtz'iib'ankil li esil k'eeb'il chirix lix k'anjel laj Kolonel rik'ineb' li rela' li ri-yajil laj Jakob, chiru li nimla ch'och' a'in, moko ch'a'aj ta rilb'al, jo' chanru ajwi' ke'xye li profeet, naq li q'ojyin natz'apok re li ch'och', ut x'nimal li q'ojyin lix na'leb'eb' li tenamit. Rik'in xk'oxlankil chik a'an, moko ch'a'aj ta ajwi' rilb'al naq sa' xyi li nimla wech'ok-ib' ut choqink chirix li paab'aal, maajun wan xwankil chi k'eeb'il xb'aan li Dios re xk'anjelankil li k'ojob'amb'il k'anjel re li Evangelio. Xb'aan naq taaruq raj taapatz'manq li patz'om, ma k'eeb'il tab'i' xwankileb' li winq re k'anjelak sa' lix k'ab'a' li Kristo, li neke'tz'eqtaanank xyaalal li k'utb'esinb'il na'leb', naq li yaal ch'olob'amb'il chirix li Kristo a'an ajwi' tz'aqal li musiq'ej re profeetil aatin, ut li paab'aal re A'an wan chi k'ojob'amb'il, kab'lanb'il, ut waklesinb'il xb'aan tz'aqal li k'utb'esinb'il na'leb' sa' li jar tasal chi kutan re li ruchich'och' li wanjenaq wi' jun lix tenamit A'an sa' li ruchich'och'? Us ta wan tana' chi muqb'il li na'leb' a'in, ut tz'apb'il ru chi na'no xb'aaneb' li winq a'an li taaruq raj te'sachmanq xk'anjeleb' wi ta taakanab'aaq chi lemtz'unk sa' rilob'aaleb' li winq, ink'a' chik muqmu chiqu laa'o; ut ka'aj chik kiquoy-b'eni naq taak'eemanq li taqlahom, «Waklin ut chikub'eeq laa ha'».

"Moko najt ta ajb'il a'in naq ki'uxman. Li Qaawa', li nanaab'alo' li ruxtaan, ut wan xch'ool rajlal chixsumenkil ru x'anchalil lix tij li tuulan xch'ool, chirix naq kiquapatz' xk'ab'a' rik'in x'anchalil li qak'a'uxl, chi najtob'resinb'il rik'in rochocheb' li winq, kixkub'si rib' chixk'utb'esinkil chiqu li rajom xch'ool. Sa' junpaat, chanchan chalen chaq sa' xyi li junelik q'e kutan, lix yaab' xkux laj Tojol-ix kixye tuqtuukilal

qe, ut kijache' ru li tz'apleb' t'ikr ut kikub'e chaq lix anjel li Dios, tiqto rik'in loq'alil, ut kixq'axtesi li esil li ajb'il rik'in x'anchalil qach'ool, ut xlawil li Evangelio re li jalb'a-k'a'uxlej. K'a'jo' xsahil li qach'ool! k'a'jo' li kiquak'oxla! k'a'jo' lix sachik qach'ool! Naq wan li ruchich'och' chi rahob'tesinb'il ut chi jalb'ehinb'il—naq k'iila mil chi mil yookeb' chi ch'e'ok jo' li mutz' re xsik'b'al li tz'ak, ut naq chixjunileb' li winq wankeb' chi k'ojob'anb'il sa' xb'een xmaak'a'il li na'leb', lix k'ihaleb' a'an, ki'ilok lix naq' qu, ki'ab'in li qaxik, chanchan sa' tz'aqal li kutan; relik chi yaal, ut q'axal wi'chik—chi numtajenaq wi'chik xlemtz'unkil chiru xsaqenkil li saq'e sa' li po Mayo, li yoo chaq chixhirb'al lix lemtz'unkil chiru chixjunil li tzuul taq'a! Toja' naq lix yaab' xkux a'an, us ta q'un na'aa'inak, ki'ok sa' xchamal li qach'ool, ut li raatin, «laa'in laa wech moosil», kirisi anchal li xiw. Koo'ab'in, koo'ilok, kookana chi sachso qach'ool! A'an xyaab' xkux jun anjel chalenaq chaq sa' li loq'alil, a'an jun esil chalen chaq li Q'axal Taqenaq Xwankil! Ut naq yooko chaq chirab'inkil kisaho' qach'ool, ut lix rahom A'an kiloch sa' li qaam, ut koowan chi lanb'il xb'aan lix k'ut b'esihom li Nimajwal! B'ar pe' xna'aj li wiib'ank ch'oolej? Maab'ar chik; ak elenaq chaq xmaak'a'il li na'leb', xsub'e' chik li wiib'ank ch'oolej chi ink'a' chik taawakliiq, ut elenaq chaq chi junajwa li tik'ti' ut li b'alaq'.

“A'b'anan, at was wiitz'in, k'oxla junpaataq, chanru naq kinumta li sahilal sa' qach'ool, ut chanru lix sachik qach'ool naq kiquakub'si qib' (xb'aan naq ani ink'a' raj kixb'as xb'een li raq' chiru xkomon li osob'tesink a'an?) naq kiquak'ul rub'el ruq' a'an li Santil Tijonelil naq kixye, «Sa' eeb'een laa'ex, ex wech moosil, sa' lix k'ab'a' li Mesias, nink'ojob' li Tijonelil a'in ut li wankilal a'in li k'eeb'il, li taakanaaq sa' xb'een li ruchich'och', re naq eb' li Lalal laj Levi toj te'xmajeja jun mayej chiru li Qaawa' sa' tiikilal!»

“Ink'a' tynyal xb'onb'al choq' aawe li reek'ahom inch'ool laa'in, chi moko xnimil li ch'ina usal ut loq'alil li kisutin qix sa' li kutan a'an; a'ut tinaapaab' naq tynye, naq chi moko li ruchich'och', chi moko eb' li winq, rik'in xch'ina usal li aatin chiru xnumik li kutan, naru ta chixtiqib'ankil li aatin chi k'a'jo' xsahil ut xchaq'al ru jo' li santil winq a'in. Ink'a', chi moko wan ta xwankil li ruchich'och' chixk'eeb'al li sahil ch'oolejil, chixq'axtesinkil li tuqtuukilal, malaj chixtawb'al ru lix chaab'ilal li na'leb' li wan sa' li junjunq chi aatin jo' kiqu'axtesiik rik'in lix wankil li Loq'laj Musiq'ej! Li winq naru chixb'alaq'inkil li reech winqilal, naru nawan li jun b'alaq' chirix li jun chik, ut eb' li lalal xk'ajol li maa'us taaruq te'wanq xwankil chixq'unb'esinkileb' xch'ool li maak'a'eb' xna'leb' ut li moko tzolb'ileb' ta, toj reetal naq ka'ajwi' li tik'ti' nach'olanink re lix k'ihaleb', ut li ruuchinihom li tik'ti'ik naxk'am rik'in xkawil li roq li jo'maajo'eb' xch'ool toj sa' li muqleb'aal kamaaq; a'b'anan rik'in yal jun toch'e'k xb'aan li ru'uj ruq' lix rahom a'an, relik chi yaal, yal jun jachalal li loq'alil chalen chaq sa' li taqenaqil ruchich'och', malaj junaq chi aatin chalen chaq sa' xtz'uomal re li Kolonel, chalen chaq chire xch'ool li junelik q'e kutan, na'oso' xwankil chixjunil a'an, ut nasachman chaq reetalil chi junajwa sa' li k'a'uxlej. Lix tz'aqalil ru li qanawom naq koowan chiru jun li anjel, lix tz'aqalil ru qatawom ru naq kiquab'i lix yaab' xkux li Jesus, ut li yaal li moko tz'ajninb'il ta naq kinume' chalen chaq rik'in jun li saq ruhil winq, chi taqlanb'il xb'aan li rajom xch'ool li Dios, moko tz'aqal ta li aatin choq' we laa'in re xch'olob'ankil resil, ut chi junelik tinwil lix k'utunik li chaab'ilal a'in xb'aan li Kolonel rik'in xsachik inch'ool ut rik'in b'antioxink naq toj kanab'anb'ilin chi kanaak; ut sa'eb' li ochoch a'an b'ar wi' nawan li tz'aqalil re ru ut maajo'q'e na'ok li maak, ninyo'oni loq'onink sa' li kutan a'an li maajo'q'e taa'oso'q.”—Messenger and Advocate, hu 1 (Octubre 1834), perel 14–16.

EB' LIX RAQALIL LI PAAB'AAL

RE LIX IGLEES LI JESUKRISTO REHEB' LAJ SANTIL PAAB'ANEL SA' ROSO'JIKEB' LI KUTAN

History of the Church, Hu 4, perel 535–541

LAA'O "naqapaab' li ^bDios, li Junelik Yuwa'b'ej, ut li Jesukristo, li 'Ralal, ut li ^dSantil Musiq'ej.

2 Laa'o naqapaab' naq eb' li winq te'k'ehe'q xtojb'a-maak xb'aan "tz'aqal lix maakeb' a'an, ut moko xb'aan ta li ^bq'etok aatin re laj Adan.

3 Laa'o naqapaab' naq sa' xk'ab'a' lix "tojb'al rix li maak xb'aan li Kristo, chixjunileb' li winq neke'ru chi ^bkole'k, rik'in 'ab'ink chiru li ^dchaq'rab' ut ^ek'ojob'anb'il k'anjel re li Evangelio.

4 Laa'o naqapaab' naq li xb'een raqal chi na'leb' ut "k'ojob'anb'il k'anjel re li Evangelio a'aneb':

xb'een, ^bXpaab'ankil li Qaawa' Jesukristo; xkab', Li 'jalb'a-k'a'uxlej; rox, Li ^dkub'iha' chi sub'b'il choq' re 'risinkil li maak; xkaa, Xk'eeb'al li ^fuq'ej choq' re li ^smaatan re li Santil Musiq'ej.

5 Laa'o naqapaab' naq jun li winq tento "taab'oqe'q xb'aan li Dios, rik'in ^bprofeetil aatin, ut rik'in xk'eeb'al li "uq'ej xb'aaneb' li ^dk'eeb'ileb' xwankil, re ^etixjultika li Evangelio ut tixk'anjela li ^fk'ojob'anb'il k'anjel li wan chi sa'.

6 Laa'o naqapaab' li Iglees jo' chanru ajwi' naq "k'uub'anb'il chaq najter, a'an rik'ineb' li ^bapostol, li ^cprofeet, laj ^dk'aak'alanel, laj

- 1 1a K'UTUL RAQAL: Paab'ank, xpaab'ankil.
 b K'UTUL RAQAL: Dios, Roxichal li Dios—Li Dios Yuwa'b'ej.
 c K'UTUL RAQAL: Dios, Roxichal li Dios—Li Dios K'ajolb'ej; Jesukristo.
 d K'UTUL RAQAL: Dios, Roxichal li Dios—Dios li Santil Musiq'ej; Santil Musiq'ej.
 2a Deut. 24:16; Esek. 18:19–20. K'UTUL RAQAL: Teneb'aak, teneb'anb'il; Xtaql choolej.
 b K'UTUL RAQAL: Xt'anik laj Adan ut li xEva.
 3a K'UTUL RAQAL: Xtojb'al rix li maak.
 b Mos. 27:24–26;

- Mois. 5:9.
 K'UTUL RAQAL: Kolb'a-ib'.
 c K'UTUL RAQAL: Ab'ink chiru.
 d K'UTUL RAQAL: Chaq'rab'.
 e K'UTUL RAQAL: Evangelio.
 4a K'UTUL RAQAL: K'ojob'anb'il k'anjel.
 b K'UTUL RAQAL: Paab'aal.
 c K'UTUL RAQAL: Jalok k'a'uxl, jalb'a-k'a'uxlej.
 d K'UTUL RAQAL: Kub'iha', kub'sink ha'.
 e K'UTUL RAQAL: Risinkil li maak.
 f K'UTUL RAQAL: Uq'ej, xk'eeb'al.
 g K'UTUL RAQAL: Maatan

- re li Santil Musiq'ej.
 5a K'UTUL RAQAL: B'oqok, b'oqb'il xb'aan li Dios, xb'oqb'al.
 b K'UTUL RAQAL: Profeetil aatin, aatinak jo' profheet.
 c K'UTUL RAQAL: Uq'ej, xk'eeb'al.
 d K'UTUL RAQAL: K'eeb'il xwankil; Tijonelil.
 e K'UTUL RAQAL: Jultikank aatin.
 f Alma 13:8–16.
 6a K'UTUL RAQAL: Iglees, reetalil li tz'aqal—Chan ru naq k'uub'anb'il li Iglees.
 b K'UTUL RAQAL: Apostol.
 c K'UTUL RAQAL: Profeet.
 d K'UTUL RAQAL: Obiisp.

tzolonel, ^elaj osob'tesinel, ut xkomoneb' chik.

7 Laa'o naqapaab' naq wan li ^amaatan re li ^bjalanil aatinob'aal, li ^cprofeetil aatin, li ^dk'utb'esink, li ^ek'utb'esinb'il matk', li ^fk'irtesink, ^gxk'utb'al xyaalal li jalanil aatinob'aal, ut xkomoneb' chik.

8 Laa'o naqapaab' naq li ^aSantil Hu a'an ^braatin li Dios a' yaal jo' jaltessinb'il ru ^cchi tiik; naqapaab' ajwi' naq lix ^dHu laj Mormon a'an raatin li Dios.

9 Laa'o naqapaab' chixjunil li ak ^axk'utb'esi li Dios, chixjunil li naxk'utb'esi anajwan, ut naqapaab' naq toj ^btixk'utb'esi k'iila na'leb' li xninqaleb' ru ut ninqeb' xwankil chirix lix Awa'b'ejihom li Dios.

10 Laa'o naqapaab' naq ^ataach'utub'amanq Israel chi yaal, ut naq

te'k'ojob'amanq wi'chik li ^bLajeeb' Teepal; naq ^cSion (li Ak' Jerusalem) taakab'lamanq sa' xb'een li nimla ch'och' America; naq li Kristo ajwi' ^dtaa'awa'b'ejinq sa' xb'een li ruchich'och', ut naq li ruchich'och' ^etaa'ak'ob'resiiq ru ut tixk'ul lix ^fchoxahil ^gloq'al.

11 Laa'o naqaye naq wan li ^aqa-k'ulub' xloq'oninkil li Nimajwal Dios jo' chanru ^bnaxtaqla tz'aqal li ^creek'ob'aal li qach'ool, ut naqak'e xk'ulub'eb' chixjunil li winq chixb'aanunkil chi jo'kan, maa-k'a' naxye chanru, b'ar, ut k'a'ru ^dneke'xloq'oni.

12 Laa'o naqapaab' naq na'ajman wank rub'el xwankileb' li rey, li awa'b'ej, laj taqlanel, ut laj k'anjenel re poopol, jo' ajwi' xpaab'ankil, roxloq'inkil, ut xwaklesinkil li ^achaq'rab'.

6 e K'UTUL RAQAL: Aj osob'tesinel; Yuwa'b'e-jil aj k'anjel.

7 a K'UTUL RAQAL: Maatan naxk'e li Musiq'ej (eb' li).

b K'UTUL RAQAL: Jalanil aatinob'aal, maatan re.

c K'UTUL RAQAL: Profeetil aatin, aatinak jo' profet.

d K'UTUL RAQAL: K'utb'esink, k'utb'esinb'il na'leb'.

e K'UTUL RAQAL: K'utb'esinb'il matk'.

f K'UTUL RAQAL: K'irtesink.

g 1 Kor. 12:10; Morm. 9:7-8.

8 a K'UTUL RAQAL: Santil Hu.

b K'UTUL RAQAL: Raatin li Dios.

c 1 Ne. 13:20-40; 14:20-26.

d K'UTUL RAQAL: Hu laj Mormon (lix).

9 a K'UTUL RAQAL: K'utb'esink, k'utb'esinb'il na'leb'.

b Amos 3:7; Tz. ut S. 121:26-33.

K'UTUL RAQAL: Loq'laj hu (eb' li)—Eb' li loq'laj hu li yeeb'il rik'in

profeetil aatin naq te'elq chi kutankil.

10 a Isa. 49:20-22; 60:4; 1 Ne. 19:16-17.

K'UTUL RAQAL: Israel—Lix ch'utub'ankil Israel.

b K'UTUL RAQAL: Israel—Li lajeeb' xteepal laj Israel li sachenageb'.

c Eter 13:2-11; Tz. ut S. 45:66-67; 84:2-5;

Mois. 7:18.

K'UTUL RAQAL: AK'

Jerusalem; Sion.

d K'UTUL RAQAL: Jun Mil Chihab'.

e K'UTUL RAQAL: Ruchich'och'—Xch'ajob'resinkil li ruchich'och'.

f AAN: jo' chanru naq kiwan li Awimq Eden, Isa. 11:6-9; 35:1-10; 51:1-3; 65:17-25; Esek. 36:35.

K'UTUL RAQAL: Hilob'aal na'ajej.

g K'UTUL RAQAL: Loq'alil.

11 a Tz. ut S. 134:1-11.

b K'UTUL RAQAL: Xtaql ch'oolej.

c K'UTUL RAQAL: Ree-k'ob'aal xch'ool.

d K'UTUL RAQAL: Loq'onink.

12 a Tz. ut S. 58:21-23.

K'UTUL RAQAL: Chaq'rab'.

13 Laa'o naqapaab' naq tento naq ^amaak'a'aq qab'alaq', yaalaqo, ^bsaqaq ru qach'ool, aj k'ehone-laqo, chaab'ilaq qayu'am, ut naq ^ctaqab'aanu li chaab'ilal re chixjunileb' li winq; chi yaal naru naqaye naq naqataaqe lix ^dyehom laj Pablo—Chixjunil naqapaab',

chixjunil ^enaqayo'oni, ak xqakuy naab'al li k'a'aq re ru, ut naqaj ruhank ^fchixkuyb'al chixjunil li k'a'aq re ru. Wi wan k'a'ruhaq li ^gsaq ru, li chaq'al ru, li chaab'il esil yeeb'il chirix malaj nimajel ru, naqasik' li k'a'aq re ru a'in.

JOSE SMITH.

13a K'UTUL RAQAL:

Xmaak'a'il li b'alaq';
Anchalil xch'ool.

b K'UTUL RAQAL: Saq ru
ch'oolej.

c K'UTUL RAQAL: K'an-
jelak chiru.

d Filip. 4:8.

e K'UTUL RAQAL:
Yo'onink.

f K'UTUL RAQAL: Ku-
yuk toj sa' roso'jik.

g K'UTUL RAQAL: Aq'ej;
Saq ruhil na'leb'.

LI
K'UTUL RAQAL
REHEB' LI
LOQ'LAJ HU

XTIKIB'ANKIL

TUSLEB'AAL NA'LEB'

JUNJUNQ RAQAL SIK'B'IL CHAQ RU SA'
LIX JALTESINKIL RU LI SANTIL HU XB'AAN LAJ JOSE
SMITH

LI TUSLEB'AAL CHIHAB', REETALIL LI CH'OCH',
UT JALAM-UUCH CHIRIX LI REETALIL LI IGLEES

LI REETALIL LI CH'OCH' UT JALAM-UUCH CHIRIX LI
SANTIL HU

XTIKIB'ANKIL

LI K'utul Raqal reheb' li Loq'laj Hu naxye resil junjunq li tzol'leb', li na'leb', li winq, ut li na'ajej li neke'tawman sa' li Santil Hu, lix Hu laj Mormon, li Tzol'leb' ut Sumwank, ut li Q'ol Nim Xtz'aq. Naxye ajwi' junjunq raqal reheb' li loq'laj hu, re taatzol chirix li junjunq chi na'leb'. Li K'utul Raqal naru chatenq'ankil aajunes ut sa' laa junkab'al sa' xtzolb'aleb' li loq'laj hu. Naru tatxtenq'a chixsumenkil li patz'om chirix li evangelio, chixtzolb'al li jar paay chi na'leb' sa' li loq'laj hu, chixkawresinkil aawib' re taak'e li aatin, ut chixnimob'resinkil aana'leb' ut aanawom chirix li evangelio.

Sa' li K'utul Raqal wankeb' oxib' tasal: 1. jun tusleb'aal na'leb' jo' chanru li tz'iib' natikla wi' li junjunq chi aatin, 2. junjunq raqal sik'b'ileb' chaq ru sa' lix jaltesinkil ru li Santil Hu xb'aan laj Jose Smith (a'an JJS), 3. Li tusleb'aal chihab', reetalil li ch'och', ut li jalam-uuch chirix li resilal li iglees; ut li reetalil li ch'och' ut jalam-uuch chirix li Santil Hu.

1. *Li tusleb'aal na'leb'*. Li jun raqal a'in naxk'e sa' junpaat jun xch'olob'ankil xyaalal li junjunq chi na'leb', ut naxye junjunq raqal sa' li loq'laj hu b'ar wi' natawman. Chirix reetalil li junjunq raqal, naxye k'a'ru naxye li jun raqal a'an. Natawman li raqal reheb' li loq'laj hu chi tusub'anb'il chi jo'ka'in: Li Najter Chaq'rab', Li Ak' Chaq'rab', lix Hu laj Mormon, li Tzol'leb' ut Sumwank, ut li Q'ol Nim Xtz'aq.

2. *Junjunq raqal sik'b'il chaq ru sa' lix jaltesinkil ru li Santil Hu xb'aan laj Jose Smith*. Sa' 1830, li Qaawa' kixye re li Profeet aj Jose Smith naq taa'ok chi k'anjelak re xtuqub'ankil malaj re xjaltesinkil ru li Santil Hu, li *King James Version* nayeeman re sa' ingles. Lix k'anjel li profheet a'an xk'ojob'ankil wi'chik junjunq li na'leb' saqen ru ut loq' li sache naq chaq sa' li Santil Hu jo' kitz'iib'aman chaq najter. Sa' 1883 ak xchoy chaq xk'ihal li k'anjel a'in. A'b'anan toj reetal lix kamik sa' 1844, toj kiwan chixjalb'al li aatin naq yoo chixkawresinkil re taapuktesimanq. Us ta maajo'q'e kichoyman xtz'aqalil li hu, chi moko k'ulub'anb'il chi tz'aqal xb'aan li Iglees, rik'in li Jaltesinb'il ru xb'aan laj Jose Smith nak'eeman naab'al li na'leb' ut lix yaalalil li santil hu, ut natenq'an chixtawb'al xyaalal li Santil Hu. Junjunq li jalb'il aatin li ninqeb' xwankil wankeb' sa' li K'utul Raqal reheb' li Loq'laj Hu. (Re xtawb'al chik li na'leb', chi'imanq li aatin "Jaltesinb'il ru xb'aan laj Jose Smith" sa' li K'utul Raqal.)

Sa' Lix Iglees li Jesukristo reheb' laj Santil Paab'anel sa' Roso'jikeb' li Kutan, a'an li Santil Hu li *King James Version* li k'ulub'anb'il re ta'oksimanq sa' li aatinob'aal ingles. Li Santil Hu a'an k'a'jo' naq xk'anjelak sa' xk'ojob'ankil wi'chik li evangelio, ut toj nak'anjelak sa' k'iila tenamit chiru chixjunil li ruchich'och'.

3. *Li tusleb'aal chihab', reetalil li ch'och', ut jalam-uuch chirix li reetalil li Iglees, ut li reetalil li ch'och' ut jalam-uuch chirix li Santil Hu*. Rik'in xnawb'al chirixeb' li ch'och' li yeeb'ileb' resil sa' li loq'laj hu, q'axal wi'chik naq tatruiq chixtawb'al ru k'a'ru xk'ulman sa' li loq'laj hu. Sa' li K'utul Raqal wan waqib' reetalil li ch'och' wan wi' li xninqal ru na'ajej ki'ux wi' li yeeb'il resil sa' li resilal li iglees, kaalaju reetalil li ch'och' yeeb'il resil sa' li Santil Hu, ut jun reetalil li ruchich'och'. Re xtawb'al jun li na'ajej, sik' sa' li tusleb'aal na'ajej li jun reetalil li ch'och' li wan wi'. Li tusleb'aal na'ajej tixye b'arwan reheb' li reetalil li ch'och' wan wi', ut b'ar sa' li eetalil taataw. Wankeb' ajwi' 18 li jalam-uuch chirix li resilal li Iglees, ut 32 li jalam-uuch chirix li Santil Hu, li tate'xtenq'a chixtawb'al ru li k'a'ru xk'ulman.

Li tusleb'aal chihab' re li Iglees naxye jo'q'e xk'ulman junjunq li na'leb' li nim xwankil sa' xk'oj-lajik ut xk'iijik Lix Iglees li Jesukristo reheb' laj Santil Paab'anel sa' Roso'jikeb' li Kutan.

Wan chik li k'a'ru taatenq'anq aawe sa' li K'utul Raqal sa' xtzolb'aleb' li loq'laj hu. Qaye-haq, wi taasik' li aatin "Jesukristo," taataw chi tustu chixjunileb' li aatin sa' li K'utul Raqal li neke'atinalak chirix li Kolonel ut lix k'anjel. Ka'ajwi' li Jesukristo wan xk'ihal li raqal chi aatin chirix, sa' xk'ab'a' lix nimal ru li Kristo choq' reheb' chixjunil li winq. Jo'kan ajwi', rik'in li aatin "Tusleb'aal Chihab'," nayeeman resil junjunq li k'a'ru xk'ulman sa' xkutankil li Santil Hu ut lix Hu laj Mormon, ut jo'q'e xk'ulman. Sa' li aatin "Evangelio (li kaahib' chi)", wan jun raqal,

a'an "Xjunajileb' li kaahib' chi Evangelio" yeeb'il re. Li aatin a'in naxk'ut chan ru lix yehom li Kolonel, jo' chanru natawman sa' Mateo, Markos, Lukas, Jwan, ut sa'eb' li k'utb'esinb'il na'leb' re roso'jik li kutan.

A'aneb' a'in xk'osb'al ru li aatin li na'oksiman sa' li K'utul Raqal:

Najter Chaq'rab'		Ak' Chaq'rab'	
Genesis	Gen.	Mateo	Mat.
Exodo	Exo.	Markos (Marcos)	Mar.
Levitico	Lev.	Lukas (Lucas)	Luk.
Numeros	Num.	Jwan (Juan)	Jwan
Deuteronomio	Deut.	Hechos (Li Xyehom	
Josue	Jos.	Xb'aanuhomeb' li Apostol)	Hech.
Jueces (Eb' laj K'amol B'e)	Jue.	Romanos (Reheb' laj Roma)	Rom.
Rut	Rut	1 Korintios (Reheb' laj Korinto)	1 Kor.
1 Samuel	1 Sam.	2 Korintios (Reheb' laj Korinto)	2 Kor.
2 Samuel	2 Sam.	Galatas (Reheb' laj Galacia)	Gal.
1 Reyes (Eb' li Awa'b'ej)	1 Rey.	Efesios (Reheb' laj Efeso)	Ef.
2 Reyes (Eb' li Awa'b'ej)	2 Rey.	Filipenses (Reheb' laj Filipos)	Filip.
1 Kronikas (Cronicas)	1 Kro.	Kolosenses (Reheb' laj Kolosas)	Kol.
2 Kronikas (Cronicas)	2 Kro.	1 Tesalonicenses	
Esdras	Esd.	(Reheb' laj Tesalonika)	1 Tes.
Nehemias	Neh.	2 Tesalonicenses	
Ester	Ester	(Reheb' laj Tesalonika)	2 Tes.
Job	Job	1 Timoteo	1 Tim.
Salmos (Eb' li Saalm)	Sal.	2 Timoteo	2 Tim.
Proverbios	Prov.	Tito	Tito
Eklesiastes (Ecelestiastes)	Ekl.	Filemon	Filem.
Cantares (Li Xchaq'alil ru B'ich)	Cant.	Hebrios (Reheb' laj Hebreo)	Heb.
Isaias	Isa.	Santiago	Stgo.
Jeremias	Jer.	1 Pedro	1 Pe.
Lamentaciones (Li Rahil Ch'oolej)	Lament.	2 Pedro	2 Pe.
Esekiel (Ezequiel)	Esek.	1 Jwan (1 Juan)	1 Jn.
Daniel	Dan.	2 Jwan (2 Juan)	2 Jn.
Osea (Oseas)	Os.	3 Jwan (3 Juan)	3 Jn.
Joel	Joel	Judas	Jud.
Amos	Amos	Apokalipsis (Apocalipsis)	Apok.
Abdias	Abd.		
Jonas	Jon.	Lix Hu laj Mormon	
Mikeas (Miqueas)	Mik.	1 Nefi	1 Ne.
Nahum	Nahum	2 Nefi	2 Ne.
Habakuk (Habacuc)	Hab.	Jakob	Jak.
Sofonias	Sof.	Enos	Enos
Hageo	Hag.	Jarom	Jar.
Sakarias (Zacarias)	Sak.	Omni	Omni
Malakias (Malaquias)	Mal.	Raatin laj Mormon	R laj M

Mosiah	Mos.	Q'ol Nim Xtz'aq	
Alma	Alma	Moises	Mois.
Helaman	Hel.	Abraham	Abr.
3 Nefi	3 Ne.	Jose Smith—Mateo	JS—M
4 Nefi	4 Ne.	Jose Smith—Resilal	JS—R
Mormon	Morm.	Eb' lix Raqalil li Paab'aal	R. li P.
Eter	Eter	Li Jaltiesinb'il ru xb'aan	
Moroni	Moro.	laj Jose Smith	JJS
Tzol'leb' ut Sumwank			
Tzol'leb' ut Sumwank	Tz. ut S.		
Awa'b'ejil Yehom—1	A.Y.—1		
Awa'b'ejil Yehom—2	A.Y.—2		

TUSLEB'AAL NA'LEB'

Chan ru roksinkil. Li K'utul Raqal reheb' li Loq'laj Hu a'an jun tusleb'aal wan wi' li jar raqal chi na'leb' chirix li evangelio, tusub'anb'il jo' chanru li tz'iib' natikla wi' li junjung chi aatin. Naxye k'a'ru xyaalal li junjung chi na'leb', ut naxye junjung raqal reheb' li loq'laj hu chirix li na'leb' a'an. Rub'elaj li reetalil li junjung chi raqal wan junjung aatin wan wi' li k'a'ru yeeb'il sa' li jun raqal a'an. Neke'k'utun li jar raqal chi jo'ka'in xtiikaleb': Najter Chaq'rab', Ak' Chaq'rab', lix Hu laj Mormon, Tzol'leb' ut Sumwank, ut Q'ol Nim Xtz'aq. Wan arin jun li na'leb' re xk'utb'al xyaalal:

Eb' li na'leb' tz'iib'anb'ileb' chi q'eq, rik'in ninqi tz'iib'.

RUCHICH'OCH'. *Chi'ilmanq ajawi'* Babel, Babilonia, Wank li kamk sa' xb'een, Yo'ob'tesink

Wan naq wankeb' chik li na'leb' sa' li k'utul raqal li wan wi' li aatin chirix li yookat chixtzolb'al. Li aatin *chi'ilmanq ajawi'* tixk'ut chawu b'ar wankeb' li na'leb' a'an.

Yeeb'il xyaalalil li junjung chi na'leb'.

Li t'oram chi ch'och' wanko wi', yo'ob'tesinb'il xb'aan li Dios rik'in ruq' li Jesukristo re naq oksinb'ilaq xb'aaneb' li winq chiru lix wanjikeb' sa' li yu'am a'in. A'an jun na'ajej re te'yaleq rix li winq sa' li yu'am a'in. Sa' roso'jik taak'ehe'q xloq'alil ut tixk'ul li taqenaqil loq'al (Tz. ut S. 77:1-2; 130:8-9). Li ruchich'och' taawanq choq' junelikil reechanhomeb' li ani ke'wan chi k'ulub'ej choq' re li choxahil loq'alil (Tz. ut S. 88:14-26). Eb' a'an te'wanq rik'in li Yuwa'b'ej ut li K'ajolb'ej (Tz. ut S. 76:62).

Li jar raqal reheb' li loq'laj hu li tate'xtenq'a chixtawb'al ru li yeeb'il xyaalal wan sa' parenthesis.

Junjung li na'leb' wan xtasalil li na'leb' rub'el. Eb' lix tasalil li na'leb' tz'iib'anb'ileb' chi jo'ka'in.

Yo'ob'tesinb'il choq' re li winq: Li Dios kixk'e chi awa'b'ejink li winq sa' xb'een li ruchich'och', **Gen.** 1:28 (Mois. 2:28). Li ruchich'och' a'an re li Qaawa', **Exo.** 9:29 (Sal. 24:1). Li Qaawa' kixk'e li ruchich'och' reheb' li ralal xk'ajoleb' li winq, **Sal.** 115:16. Laa'in kinyiib'ank re li ruchich'och', ut kinyo'ob'tesi li winq sa' xb'een, **Isa.** 45:12. Rik'in lix wankilal li raatin ke'chal li winq sa' xb'een li ruchich'och', **Jak.** 4:9. Li ruchich'och' taak'eemanq reheb' li xe'kuluk re li Santil Musiq'ej choq' aj k'amol b'e chiruheb', **Tz. ut S.** 45:56-58 (Tz. ut S. 103:7). Eb' li ke'ab'in chiru li evangelio nak'eeman te'xk'ul choq' xq'ajkamunkileb' li k'a'aq re ru chaab'il re li ruchich'och', **Tz. ut S.** 59:3. Eb' li neb'a' ut li tuulan re li ruchich'och' te'eechaning re, **Tz. ut S.** 88:17 (Mat. 5:5; 3 Ne. 12:5). Taqayii'b' jun ruchich'och', ut taqayaleb' rix, **Abr.** 3:24-25.

Rik'in li junjung raqal reheb' li loq'laj hu wan b'ayaq li aatin isinb'il chaq sa' li jun raqal a'an, malaj li naxye resil.

Jalaneb' chik raqal chirix nak'eeman sa' parenthesis.

Wan naq li aatin chirix jun li na'leb' moko natawman sa' li na'leb' xasik'. Li aatin *chi'ilmanq* naxk'ut chawu b'ar wan li na'leb' taataw wi' li aatin.

PASWA. *Chi'ilmanq ajawi'* Wa'ak sa' roso'jik, Xkarneer li Dios

ROSO'JIK LI RUCHICH'OCH'.

Chi'ilmanq Ruchich'och'—Roso'jik li ruchich'och'

Li aatin *chi'ilmanq* (malaj *chi'ilmanq ajawi'*) rochb'een li eetalil (—) naxye aawe naq li na'leb' nakasik' wan rub'el jun xtasalil li na'leb' ("Roso'jik li ruchich'och'") a'an jun tasal li na'leb' ("Ruchich'och'").

AAK'AB', NAJTIL. *Chi'ilmanq Aj tza;*
Alalb'ej re li sachk (eb' li); Kamk re
musiq'ej; Xb'alb'a

AALEEK, AALENK. *Chi'ilmanq ajwi'*
Aj tza; Kuyuk toj sa' roso'jik; Xtaql
ch'oolej

Naq nayale' qix ma taqasik' ru li us chiru li ink'a' us; noko'aaleek chi maakob'k ut chix-taaqenkil laj Satanans ruuchil li Dios.

Moohaab'eresi sa' li aaleek; choohaakol b'an chiru li ink'a' us, **Mat.** 6:13 (3 Ne. 13:12). Li Dios ink'a' texxkanab' chi aaleek chi num-tajenaq sa' xb'een li texruuq chixkuyb'al, **1 Kor.** 10:13. Li Kristo kixnumsi li aaleek jo' laa'o, **Heb.** 4:14–15. Osob'tesinb'il li winq li nakuyuk re li aaleek, **Stgo.** 1:12–14. Li aaleek xb'aan laj xik' ilonel ink'a' naru chi numtaak sa' xb'eeneb' li neke'ab'in chiru li raatin li Dios, **1 Ne.** 15:24 (Hel. 5:12). Li winq ink'a' raj taaruq chixb'aanunkil xjunes li naraj wi ta ink'a' taaq'unb'esi q' xch'ool chi junpak'al, malaj chi junpak'al chik, **2 Ne.** 2:11–16. Rajlal yooqex chi yo'lek ut chi tijok, re naq ink'a' tex'aaleeq chi numtajenaq chiru li nekexru chixkuyb'al, **Alma** 13:28. K'ut chiruheb' naq che'xxaqab' rib' chiru li junjunq chi aaleek xb'aan laj tza, rik'in lix paab'aaleb' chirix li Qaawa' Jesukristo, **Alma** 37:33. Textijooq junelik, maare anchal tex'ok sa' li aaleek, **3 Ne.** 18:15, 18 (Tz. ut S. 20:33; 31:12; 61:39). Chawil aawib' chirix li q'etq'etil, maare anchal tat-ok sa' li aaleek, **Tz. ut S.** 23:1. Laj Adan ki'ok rub'el xwankil li rajom laj tza, xb'aan naq kixq'axtesi rib' chiru li aaleek, **Tz. ut S.** 29:39–40. Kinkanab'aak sa' li jar paay chi aaleek, **JS—R** 1:28.

AAMEJ. *Chi'ilmanq ajwi'* Junxaqalil;
Musiq'ej, xmusiq'

Oxib' paay chanru naq yeeb'ileb' resil li aamej sa'eb' li loq'laj hu: (1) ani wan sa' li musiq'ej, li maji' nayo'la malaj li ak xkam (Alma 40:11–14; Abr. 3:23); (2) jun li musiq'ej chi junajinb'il rik'in li tz'ejwalej sa' li yu'am a'in (Abr. 5:7); (3) jun winq li waklijenaq chi yo'yo li ink'a' chik nakam, ak junajinb'il lix musiq' rik'in xtib'el chi ink'a' chik naru neke'xjach rib' (Alma 40:23; Tz. ut S. 88:15–16).

Li kik' naxk'e xtojb'al rix li aamej, **Lev.** 17:11. A'an naxch'olani li waam, **Sal.** 23:3. Taara li

Qaawa' laa Dios chi anchal aawaam, **Mat.** 22:37 (Mar. 12:30). Laj tza naxb'alaq'ih'eb' li raam, **2 Ne.** 28:21. Q'axtesihomaq anchal eeraam jo' mayej chiru, **Omni** 1:26. Li aatin na'ok chixnimob'resinkil li waam, **Alma** 32:28. Li raam maajo'q'e taatz'okaaq chi moko taachaqiq re, **3 Ne.** 20:8. Li kaxlan wa ut li ha' sa' li loq'laj wa'ak nasantob'resima choq' re li raameb' li ani neke'k'uluk re, **Moro.** 4–5 (Tz. ut S. 20:77–79). Eb' laj k'anjenel sa' li awa'b'ejihom neke'xk'am chaq xkolb'aleb' li raam rik'in lix k'anjeleb', **Tz. ut S.** 4:2, 4. Nim lix loq'aleb' li aamej, **Tz. ut S.** 18:10. Xexyo'la sa' li ruchich'och' rik'in ha', kik', ut musiq'ej, ut chi jo'kan xex'ok choq' yo'yookil aamej, **Mois.** 6:59.

Lix loq'aleb' li aamej: Chixjunileb' li winq ut ixq a'aneb' musiq'ejil alal k'ajolb'ej chiru li Dios. A'an naxra li junjunq reheb' li ralar xk'ajol, ut naxk'e xloq'al li junjunq. Rik'in naq a'aneb' li ralar xk'ajol, neke'ru chi wank jo' chanru a'an. Chi jo'kan, nim lix loq'aleb'.

Wan sahil ch'oolejil chirix jun aj maak li naxjal xk'a'uxl, **Luk.** 15:10. Li Dios k'a'ajo' naq kixra li ruchich'och', jo'kan naq kixk'e li Ralar Junaj Chirib'il, **Jwan** 3:16. Ink'a' ke'ru chixkuyb'al naq taa'oso'q raam ani junaq chi winq, **Mos.** 28:3. Ma ink'a' tab'i' wan xloq'al chiru li Dios jo' chanru junaq aamej sa' xq'ehil lix k'ulunik? **Alma** 39:17. Li k'a'ru q'axal nim xloq'al choq' aawe, a'an xk'am-b'aleb' chaq li aamej wik'in, **Tz. ut S.** 15:6. Chijultiko'q eere, nim lix loq'aleb' li aamej sa' rilob'aal li Dios, **Tz. ut S.** 18:10–15. A'in lin k'anjel ut lin loq'al—xk'eeb'al chi uxmanik lix kolb'al chiru li kamk ut lix yu'am chi junelik li winq, **Mois.** 1:39.

AARON, RALAL LAJ MOSIAH.

Chi'ilmanq ajwi' Mosiah, eb' li ralar;
Mosiah, ralar laj Benjamin

Sa' lix Hu laj Mormon, jun ralar li Rey aj Mosiah. Laj Aaron kiwan choq' aj k'amol aatin, ut rik'in naq kixyal xq'e sa' xk'anjel, ke'jale' xch'ool naab'al li aamej choq' re li Kristo.

Ink'a' kipaab'an ut kixsik' xsachb'al li Ig-lees, **Mos.** 27:8–10, 34. Jun li anjel kixk'ut rib' chiru a'an ut eb' li rochb'een, **Mos.** 27:11. Kixjal xk'a'uxl ut ki'ok chixjultikankil li raatin li Dios, **Mos.** 27:32–28:8. Ink'a' kixk'ulub'a

xaqab'amank choq' rey, ut ruuchil a'an xko'o sa' xch'och'eb' laj Lamanita re xjultikankil li raatin li Dios, **Alma** 17:6–9. Kixkuy xsa' ut kiti-jok re xk'ulb'al xna'leb', **Alma** 17:8–11. Kix-tzol lix yuwa' li Rey aj Lamoni, **Alma** 22:1–26. Xko'o chi jultikank aatin chiruheb' laj Tzoramita, **Alma** 31:6–7.

AARON, RAS LAJ MOISES. *Chi'ilmanq*
ajwi' Moises; Tijonelil re Aaron

Sa' li Najter Chaq'rab', jun ralar laj Amran ut lix Yokebed, sa' xteepal laj Levi (Exo. 6:16–20); ras laj Moises (Exo. 7:7).

Kixaqab'aak xb'aan li Qaawa' re tixtenq'a laj Moises sa' xk'amb'aleb' chaq li ralar xk'ajol laj Israel sa' Egipto, ut chi wank choq' aj yehol aatin choq' re, **Exo.** 4:10–16, 27–31 **Exo.** 5:1–12:51. Sa' li Tzuul Sinai, laj Moises kik'e-he' xna'leb' naq te'xaqab'amanq laj Aaron ut eb' li kaahib' chi ralar sa' li Tijonelil re Aaron, **Exo.** 28:1–4. Kixyib' jun li wakax oor chi tz'aamanb'il xb'aan li tenamit, **Exo.** 32:1–6, 21, 24, 35. Kikam sa' li Tzuul Hor naq 123 chihab' xyu'am, **Num.** 20:22–29 (Num. 33:38–39). Li Qaawa' kixk'ojob' jun li tijonelil ajwi' sa' xb'een laj Aaron ut eb' li riyajil, **Tz. ut S.** 84:18, 26–27, 30. Eb' li neke'xnimob'resi lix b'oqb'aleb' sa' li tijonelil neke'ok choq' ralar xk'ajol laj Moises ut laj Aaron, **Tz. ut S.** 84:33–34. Li Qaawa' tixk'e xtiikilal lix tiikil b'aanuhomeb' li ani b'oqb'aleb' xb'aan li Qaawa' jo' laj Aaron, **Tz. ut S.** 132:59.

AARON, TIJONELIL RE. *Chi'ilmanq*
Tijonelil re Aaron

AATIN. *Chi'ilmanq* Jesukristo—Xwanjik
li Kristo rub'elaj li yu'am a'in

AATIN JULTIKANB'IL CHIRU LI
TZUUL. *Chi'ilmanq ajwi'* Jesukristo;
Us qaq

Jun raqal chi aatin kixch'olob' li Qaawa' Jesukristo reheb' lix tzolom li okeb' re chi taqlaak sa' li taqlanb'il k'anjel (Mat. 5–7; Luk. 6:20–49). Li Qaawa' kixye li aatin a'in ka'ch'in chik chirix naq kixb'oqeb' li Kab'laju.

Nakana li aatin a'in chi ch'olch'o wi'chik ru sa' lix jaltesinkil ru li Santil Hu xb'aan laj Jose Smith, ut rik'in jun raqal li aatin a'in li tz'iib'amb'il resil sa' 3 Ne. 12–14, li naxk'ut

junjunq raqal li xninqal ru aatin li sachenaq chaq sa' li esil yeeb'il sa' Mateo.

AATIN RE CHAAB'IL NA'LEB'

Jun chaq'rab' chirix xkawilal li tz'ejwalej, k'utb'esinb'il xb'aan li Qaawa' choq' re lix chaab'ilaleb' laj santil paab'anel sa' tz'ejwalejil jo' ajwi' sa' musiq'ejil (Tz. ut S. 89). Anajwan chik Aatin re Chaab'il Na'leb' nayeeman re. Li Qaawa' junelik naxk'ut li na'leb' chirix xkawilal li tz'ejwalej chiruheb' li ani neke'taaqenk re. Li Qaawa' kixk'ut chiru laj Jose Smith b'arwan chi tzakemq tento taak'uxmanq ut b'arwan ink'a' us xk'uxb'al, ut kixye k'a'ru li osob'tesink li taak'ule'q, re li yu'am a'in ut re musiq'ej, rik'in xpaab'ankil li Aatin re Chaab'il Na'leb'.

Meeruk' li viin, chi moko li uk'a nakaltesin, **Lev.** 10:9. Li viin a'an aj eetz'unel, ut li uk'a nakaltesin q'axal xjosq'il, **Prov.** 20:1. Li uk'a nakaltesin k'ahaq choq' reheb' li neke'uk'ak re, **Isa.** 24:9. Laj Daniel ink'a' kixk'ulub'a xmuxb'al rib' rik'in lix tzakemq ut lix viin li rey, **Dan.** 1:8. Wi ani junaq winq naxmux lix santil ochoch li Dios, a'an li Dios tixsach, **1 Kor.** 3:16–17. Eb' laj kalajenaq ink'a' te'reechani lix awa'b'ejijom li Dios, **1 Kor.** 6:10 (Gal. 5:21). Ani nataqlan naq li winq ink'a' tixk'ux li tib', moko k'ojob'amb'il ta xb'aan li Dios, **Tz. ut S.** 49:18–21. Chixjunil li k'a'aq re ru sa' li ruchich'och' tento taa'oksimanq rik'in xchaab'ilal li na'leb', moko chi numtadenaq ta, **Tz. ut S.** 59:20. Li Qaawa' kixk'eheb' xna'leb' laj santil paab'anel naq ink'a' te'roksi li viin, li uk'a nakaltesin, li may, ut li tiqwal uk'a, **Tz. ut S.** 89:1–9. Li q'een, li ru che', li tib', ut li iyaj nak'uxman k'ojob'amb'il re taa'oksiq xb'aan li winq ut eb' li xul, **Tz. ut S.** 89:10–17. Xpaab'ankil li Aatin re Chaab'il Na'leb' naxk'am chaq li osob'tesink re li yu'am a'in ut re musiq'ej, **Tz. ut S.** 89:18–21.

AATINOB'AAL. *Chi'ilmanq ajwi'* Jаланil
aatinob'aal, maatan re; Ru'uj aq'ej

Li aatin, tz'iib'amb'il malaj yeeb'il, li tusub'amb'il re xch'olob'ankil jar paay chi na'leb'. Li aatin naqasik' xyeeb'al naxk'ut xyaalal k'a'ru naqeeq'a chirix li Dios ut chirix li qeech winqilal. Tento taajultikamanq li evangelio sa' li jar paay chi aatinob'aal ut tenamit. Sa' lix kab' xk'ulunik li Jesukristo, li Qaawa' tixk'e

re chixjunileb' li winq jun li aatinob'aal li saqen ru (Sof. 3:8-9).

Chixjunil li ruchich'och' junaj ru chaq li raatinob'aal, **Gen.** 11:1. Li Qaawa' kixpo' li raatinob'aal chixjunil li ruchich'och', **Gen.** 11:4-9. Li junjung chi winq kirab'ihob' chi aatinak sa' tz'aqal li raatinob'aal, **Hech.** 2:1-6. Li Qaawa' naraatinaheb' li winq jo' chanru li raatinob'aaleb', **2 Ne.** 31:3 (Tz. ut S. 1:24). Laj Benjamin kixk'ut chiruheb' li ralar li raatinob'aaleb' lix yuwa' a'an, re naq chi jo'kan te'ok choq' winq xawomeb' xna'leb', **Mos.** 1:2-5. Li Qaawa' naxk'e re chixjunileb' li tenamit, xkomon xtenamit ut raatinob'aal, re xk'utb'al li raatin, **Alma** 29:8. Eb' li perel ch'iich' a'in te'xik sa' li junjung chi tenamit, junkab'al, aatinob'aal, ut teepal, **Alma** 37:4. Ani na'aatinak, ut li raatin tuulan ut nawaklesin aamej, a'an ajwi' re li Dios wi na'a'b'in chiruheb' lin k'ojob'anb'il k'anjel, **Tz. ut S.** 52:16. Li junjung chi winq taarab'i xtz'aqalil li evangelio sa' tz'aqal li raatinob'aal, **Tz. ut S.** 90:11. Teenaweb' ru li jar paay chi aatinak, li aatinob'aal, ut li tenamit, **Tz. ut S.** 90:15. Laj Adan ut eb' li ralar xk'ajol ke'wan jun li raatinob'aaleb' li saq ru ut moko muxb'il ta, **Mois.** 6:5-6, 46. K'a'jo' xnimal ru li aatinob'aal kixk'e li Dios re laj Enok, **Mois.** 7:13.

ABDIAS

Jun profeet sa' li Najter Chaq'rab' li kixye chi rub'elaj naq taasachmanq Edom. Ki'aatinak jo' profeet chiru tana' lix awa'b'e'jil laj Joram (848-844 chihab' rub'elaj li Kristo) malaj naq ke'ok laj Babilonia sa' 586 chihab' rub'elaj li Kristo.

Lix Hu laj Abdias: Jun li hu sa' li Najter Chaq'rab'. Jun ch'ol ajwi' li hu wan. Sa' a'an, laj Abdias kixtz'iib'a resil lix sachliq Edom, ut kixye jo' profeet naq te'xaqliq laj kolonel chiru li Tzuul Sion.

ABEDNAGO. *Chi'ilmanq ajwi'* Daniel

Sa' li Najter Chaq'rab', laj Sidrak, laj Misak, ut laj Abednago a'aneb' li oxib' chi ch'ajom aj Israelita li ke'k'ame' rochb'een laj Daniel sa' rochoch laj Nabukodonosor, rey aj Babilonia. Lix k'ab'a' laj Abednago sa' Hebreo a'an aj Asarias. Li kaahib' chi saaj winq ink'a' ke'raj xmuxb'al rib' rik'in xk'uxb'al lix tzakemq ut lix viin li rey (Dan. 1). Laj Sidrak, laj Misak,

ut laj Abednago ke'k'ehe' sa' xxamlel li k'atleb'aal xb'aan li rey, a'ut ke'kole' xb'aan li Ralar li Dios (Dan. 3).

ABEL. *Chi'ilmanq ajwi'* Adan; Kain

Sa' li Najter Chaq'rab', jun ralar laj Adan ut li xEva.

Kixmayeja chiru li Dios jun li mayej li q'axal chaab'il wi'chik chiru lix mayej laj Kain li ras, **Gen.** 4:4-5 (Heb. 11:4; Mois. 5:16-21). Kikamsiik xb'aan laj Kain, **Gen.** 4:8 (Mois. 5:32). Kixk'ul li tijoneli rik'in laj Adan, **Tz. ut S.** 84:16. Laj Satanas kixk'uub' xna'leb' rik'in laj Kain re tixkamsi laj Abel, **Mois.** 5:28-31 (Hel. 6:27).

ABINADI. *Chi'ilmanq ajwi'* Kamsinb'il sa' xk'ab'a' xpaab'aal

Jun profeet aj Nefita sa' lix Hu laj Mormon.

Kixye jo' profeet naq li Dios tixk'e tojb'amaak sa' xb'een lix tenamit li rey aj maak aj Noe wi ink'a' te'xjal xk'a'uxleb', **Mos.** 11:20-25. Kitz'ape' sa' tz'alam xb'aan xyeeb'al jo' profeet naq taasache'q li rey aj Noe ut lix tenamit, **Mos.** 12:1-17. Kixtzoleb' laj tij aj maak re li rey aj Noe chirix lix chaq'rab' laj Moises ut chirix li Kristo, **Mos.** 12-16. Laj Alma li yuwa'b'ej kixpaab' ut kixtz'iib'a li raatin, **Mos.** 17:2-4. Kikamsiik chi k'atb'il xb'aan li rey aj Noe, **Mos.** 17:20.

AB'INK. *Chi'ilmanq ajwi'* Ab'ink chiru; Xikej

Rab'inkil ut xpaab'ankil lix yaab' xkux malaj li raatin li Qaawa'.

Li Qaawa' tixwaklesi jun profeet chanchan a'an, ut tex'ab'inq chiru a'an, **Deut.** 18:15. Jwal us wi'chik ab'ink chiru xxeeb'ul li teelom karneer li mayejanb'il, **1 Sam.** 15:20-23. Ink'a' xoo'ab'ink chiruheb' lix moos li Qaawa', a'eb' li profeet, **Dan.** 9:6. Li tiikeb' xch'ool li neke'ab'in chiru li raatineb' li profeet ink'a' te'oso'q, **2 Ne.** 26:8. Wi ink'a' tex'ab'inq chiru lix yaab' xkux li chaab'il aj ilol karneer, maw'ex laa'ex lix karneer, **Alma** 5:38 (Hel. 7:18). Chex'ab'inq, ex tenamit re lin iglees, **Tz. ut S.** 1:1. Eb' li neke'ab'ink chiru lix yaab' xkux li Musiq'ej neke'kutanob'resiik ut neke'chal rik'in li Yuwa'b'ej, **Tz. ut S.** 84:46-47. Timileb' chaq chi ab'ink chiru lix yaab' xkux li Qaawa'

lix Dios; jo'kan ut, a'an timil chi ab'ink chiru lix tijeb', **Tz. ut S.** 101:7-9. Eb' li ink'a' neke'ab'in chiruheb' li taqlahom neke'q'use', **Tz. ut S.** 103:4 (Mois. 4:4).

AB'INK CHIRU. *Chi'ilmanq ajwi'*

Ab'ink; B'eek rik'in li Dios;
Chaq'rab'; Osob'tesink, osob'tesinb'il,
rosob'tesinkil; Xtaqlahom li Dios;
Sahil ch'oolojil

Sa' li k'a'aq re ru re li musiq'ej, ab'ink chiru li Dios naraj naxye xb'aanunkil li k'a'ru naraj.

Laj Noe kixb'aanu jo' chanru chixjunil li kix-taqla li Dios, **Gen.** 6:22. Laj Abraham ki'ab'in chiru li Qaawa', **Gen.** 22:15-18. Chixjunil li xye li Qaawa' taqab'aanu, **Exo.** 24:7. Ab'i, Israel, ut k'e aach'ool chixb'aanunkil, **Deut.** 6:1-3. Chara li Qaawa' ut chat-ab'inq chiru lix yaab' xkux, **Deut.** 30:20. Jwal us wi'chik li paab'ank chiru li mayejak, **1 Sam.** 15:22. Chaxuwa ru li Dios, ut chapaab' lix taqlahom, **Ekl.** 12:13-14. Moko chixjunil ta ta'ok sa' li awa'b'ejihom re choxa, li nab'aanunk b'an re li rajom li Yuwa'b'ej, **Mat.** 7:21 (3 Ne. 14:21). Wi ani junaq winq tixb'aanu li rajom, tixnaw ma re li Dios li tzol'leb', **Jwan** 7:17. A' chik li Dios li tento taqapaab', moko winq ta, **Hech.** 5:29. Ex alal k'ajolb'ej, chex'ab'inq chiru lee na' lee yuwa', **Ef.** 6:1 (Kol. 3:20). Tinxik ut tinb'aanu li k'a'aq re ru xtaqla li Qaawa', **1 Ne.** 3:7. kin'ab'in chiru lix yaab' xkux li Musiq'ej, **1 Ne.** 4:6-18. Wi eb' li lalal xk'ajoleb' li winq neke'xpaab' lix taqlahom li Dios, a'an naxch'olaniheb', **1 Ne.** 17:3. Ilomaq eerib', maare anchal tex'ab'inq chiru li maa'us aj musiq'ej, **Mos.** 2:32-33, 37 (Tz. ut S. 29:45). Eb' li winq neke'xq'ol lix q'ajkamunkileb' a' yaal jo' chanru li musiq'ej li neke'ab'ink chiru, **Alma** 3:26-27. Eb' li winq tento naq te'xb'aanu k'iila k'a'aq re ru chi yal ajb'il xb'aaneb', **Tz. ut S.** 58:26-29. Maak'a' li rahob'tesinb'il wi' li Dios xb'aan li winq, ka'ajwi' b'an rik'ineb' li ani ink'a' neke'ril li ruq' a'an, ut ink'a' neke'ab'in chiru lix taqlahom, **Tz. ut S.** 59:21. Laa'in, li Qaawa', wankin chi teneb'انب'il naq nekeb'aanu li k'a'ru ninye, **Tz. ut S.** 82:10. Li junjunq chi aamej li na'ab'in chiru lix yaab' inkux taaril li wilob'aal ut tixnaw naq wankin, **Tz. ut S.** 93:1. Eb' lin tenamit tento naq te'q'use'q toj reetal naq te'xtzol ab'ink chiwu, **Tz. ut S.** 105:6. Naq naqak'ul junaq

osob'tesink rik'in li Dios, a'an xb'aan ab'ink chiru li jun chaq'rab' a'an li nak'eeman wi', **Tz. ut S.** 130:21. Laj Adan ki'ab'in chiru li taqlahom, **Mois.** 5:5. Taqayaleb' rix re taqil ma te'xb'aanu chixjunil li k'a'aq re ru li b'arwan tixtaqlaheb' wi' li Qaawa', **Abr.** 3:25.

ABRAHAM. *Chi'ilmanq ajwi'* Sumwank
re laj Abraham

Jun lalal laj Teraj, li kiyola sa' Ur re Kaldea (**Gen.** 11:26, 31; 17:5). Jun lix profet li Qaawa' rik'in li kixk'uub' wi' li Qaawa' li sumwank re junelik, li te'osob'tesiiq wi' chixjunileb' li tenamit sa' li ruchich'och'. A' laj Abram chaq xk'ab'a' laj Abraham sa' xtiklajik.

Kiq'axon toj Haran, b'ar wi' kikam laj Teraj, **Gen.** 11:31-32 (**Abr.** 2:1-5). Kib'oqe' xb'aan li Dios re taaxik Kanahan ut re tixk'ul jun li choxahil sumwank, **Gen.** 12:1-8 (**Abr.** 2:4, 15-17). Kib'eek toj Egipto, **Gen.** 12:9-20 (**Abr.** 2:21-25). Kikana Hebron, **Gen.** 13:18. Kixkol laj Lot, **Gen.** 14:1-16. Kixk'ul rib' rik'in laj Melkisedek, **Gen.** 14:18-20. Kiyola laj Ismael li lalal rik'in li xAgar, **Gen.** 16:15-16. Kijale' xk'ab'a' choq' aj Abraham, **Gen.** 17:5. Li Qaawa' kixye re laj Abraham ut li xSara naq taayo'laaq jun ralaleb', **Gen.** 17:15-22 **Gen.** 18:1-14. Kiyola laj Isaak li lalal rik'in li xSara, **Gen.** 21:2-3. Kitaqlaak naq tixkamsi laj Isaak, **Gen.** 22:1-18. Kikam li xSara ut kimuqe', **Gen.** 23:1-2, 19. Kikam laj Abraham ut kimuqe', **Gen.** 25:8-10. Naq laj Abraham kiwan xch'ool chixmayejankil laj Isaak, a'an reetalil li Dios ut li Lalal Junaj Chirib'il, **Jak.** 4:5. Kixtoj li lajjetqil re laj Melkisedek, **Alma** 13:15. Kiril chi rub'elaj ut kixch'olob' xyaalal naq taachalq li Kristo, **Hel.** 8:16-17. Kixk'ul li tijeonil rik'in laj Melkisedek, **Tz. ut S.** 84:14. Eb' li tiikeb' chi paab'ank neke'ok choq' riyajil laj Abraham, **Tz. ut S.** 84:33-34 (**Gal.** 3:27-29). Kixk'ul chixjunil li k'a'aq re ru chi k'utb'esinb'il, **Tz. ut S.** 132:29. Ak xk'ul lix taqenaqil loq'al, **Tz. ut S.** 132:29. Kixsik' li jar osob'tesink reheb' li yuwa'b'ej ut lix xaqab'ankil sa' li tijeonil, **Abr.** 1:1-4. Kirahob'tesiiq xb'aaneb' li b'alaq'il aj tijaran Kaldea, **Abr.** 1:5-15. Kikole' xb'aan li Qaawa', **Abr.** 1:16-20. Kitzolok chirix li saq'e, li po, ut eb' li chahim, **Abr.** 3:1-14. Kitzolok chirix li yu'am naq maji' li nokoyo'la ut chirix li yo'ob'tesink, **Abr.** 3:22-28.

Lix hu laj Abraham: Najter esil tz'iib'انب'il

xb'aan laj Abraham li ki'eechaniik xb'aan li Iglees sa' 1835. Li tz'iib'amb'il esil ut junjung li najter chaqihob'resinb'il kamañaq aj Egipto ke'tawe' sa'eb' li muqleb'aal kamañaq re Egipto xb'aan laj Antonio Lebolo, ut moqon kikam a'an ut kixkanab'eb' sa' ruq' laj Michael Chandler. Li Qawa' Chandler yoo chaq chixk'utb'aleb' sa' li tenamit Estados Unidos sa' 1835. Junjung reheb' lix komon laj Jose Smith ke'xloq' a'an rik'in li Qawa' Chandler ut ke'xk'e re li Profeet, li kixjaltesi ru. Junjung re li tz'iib'amb'il hu a'in wan anajwan sa' li Q'ol Nim Xtz'aq.

Li ch'ol 1 naxye resil li kixk'ul laj Abraham sa' Ur reheb' laj Kaldea, b'ar wi' eb' laj tij aj maak ke'xsik' xmayejankil a'an. Li ch'ol 2 naxye resil lix b'eenik toj Kanaan. Li Qaawa' kixk'ut rib' chiru ut kixk'uub' li sumwank rik'in. Li ch'ol 3 naxye resil naq laj Abraham kiril xk'ihal li choxa ut kixtz'il rix chanru naq wankeb' li jar yo'ob'tesihom li wankeb' sa' choxa. Li ch'ol 4-5 neke'xye wi'chik resil li yo'ob'tesink.

Li riyajil laj Abraham: Eb' li ani rik'in xpaab'ankil li chaq'rab' ut li k'uub'amb'il k'anjel re lix evangelio li Jesukristo neke'kuluk re li yeechi'ink ut li sumwank kixk'uub' li Dios rik'in laj Abraham. Eb' li winq ut ixq neke'ru chixk'ulb'al li osob'tesink a'in wi' a'aneb' tz'aqal ralar xk'ajol laj Abraham, malaj ut wi neke'kule' sa' lix junkab'al a'an xb'aan xk'ulub'ankil li evangelio ut xk'ulb'al li kub'iha' (Gal. 3:26-29; 4:1-7; Tz. ut S. 84:33-34; 103:17; 132:30-32; Abr. 2:9-11). Eb' li tz'aqal ralar xk'ajol laj Abraham naru nasach chiruheb' li rosob'tesinkileb' rik'in q'etok aatin (Rom. 4:13; 9:6-8).

ABRAM. *Chi'ilmanq Abraham*

ACEITE. *Chi'ilmanq Aseeyt*

ACH'AB'AAK. *Chi'ilmanq ajwi' Preexil;*

Xtaql ch'oollej

Lix wankilal anihaq chixsik'b'al ru li k'a'aq re ru chi moko minb'il ta ru. Sa' li k'a'aq re ru re li musiq'ej, junaq winq li naxjal xk'a'uxl ut na'ab'ink chiru li k'a'ru naraj li Dios wan chi ach'ab'amb'il chiru li maak sa' xk'ab'a' lix tojb'al rix li maak xb'aan li Jesukristo (Mosiah 5:8). Wi junaq na'ab'ink chiru li jar raqal sa'

li evangelio, na'ach'ab'aak rik'in li musiq'ejil preexil re li maak (Jwan 8:31-36).

Tinb'eeq chi ach'ab'amb'il: xb'aan naq ninsik' laa na'leb', **Sal.** 119:45. Li yaal taa'ach'ab'ang eere, **Jwan** 8:32. Eb' li ach'ab'amb'ileb' chiru li maak neke'xk'ul li junelik yu'am, **Rom.** 6:19-23. B'ar wi' wan lix Musiq' li Qaawa', aran wan li ach'ab'aak, **2 Kor.** 3:17. Chexwanq chi xaqxo chi kaw sa' li ach'ab'aak xoorach'ab' wi' li Kristo, **Gal.** 5:1 (Tz. ut S. 88:86). Eb' li winq kanab'amb'ileb' chixsik'b'al ru li ach'ab'aak ut li junelik yu'am, **2 Ne.** 2:27. Jun li ruq' che' tiik xch'ool re lix junkab'al laj Israel taa'isiq chaq sa' li preexil toj sa' li ach'ab'aak, **2 Ne.** 3:5. Li ch'och' a'in taawanq choq' xch'och'il li ach'ab'aak, **2 Ne.** 10:11. Ke'xjap re chiru li Dios choq' re li ach'ab'aak li wankeb' wi', **Alma** 43:48-50. Laj Moroni kixxaqab' li xaqxookil eetalil re ach'ab'aak sa' xyanqeb' laj Nefita, **Alma** 46:36. Laj Moroni kisaho' li raam rik'in li ach'ab'aak wan wi' lix ch'och', **Alma** 48:11. Lix Musiq' li Dios a'an li musiq'ej re ach'ab'aak, **Alma** 61:15. Taaqehomaqin, ut laa'exaq jun ach'ab'amb'il tenamit, **Tz. ut S.** 38:22. Li Qaawa' ut eb' lix moos ke'xch'olob' resil li ach'ab'aak chiruheb' li musiq'ej li preexeb', **Tz. ut S.** 138:18, 31, 42.

ADAN. *Chi'ilmanq ajwi'*

Adan-on-di-Ahman; Eden; Eva;

Miguel; Taqenaqil anjel; Xt'anik laj

Adan ut li xEva

Li xb'een winq yo'ob'tesinb'il sa' li ruchich'och'.

Laj Adan a'an lix yuwa' ut xjolomil chixjunileb' lix teepaleb' li winq sa' li ruchich'och'. Xb'aan li q'etok aatin kixb'aanu sa' li Awimq Eden (Gen. 3; Tz. ut S. 29:40-42; Moiss. 4) laj Adan "kit'ane'" ut ki'ok sa' li yu'am wan wi' li kank, a'an li ki'ajman ru re naq eb' li winq te'ruuq chi chaab'ilo'k sa' li ruchich'och' (2 Ne. 2:14-29; Alma 12:21-26). Chi jo'kan tento raj xnimankil ru laj Adan ut li xEva sa' xk'ab'a' li ke'xb'aanu re taaruq taa'uxmanq qachaab'ib'lob'resinkil re junelik. Laj Adan a'an li Najter Xkutankil, ut a'an ajwi' laj Miguel xk'ab'a' (Dan. 7; Tz. ut S. 27:11; 107:53-54; 116; 138:38). A'an li taqenaqil anjel, ut taak'ulunq wi'chik sa' li ruchich'och' jo' xyuwa'il lix junkab'aleb' li winq, ut taak'ulunq rub'elaj lix kab' xk'ulunlik li Jesukristo (Tz. ut S. 29:26).

Li Dios kixyib' li winq jo' xjalam-uuch a'an, **Gen.** 1:26–28 (Mois. 2:26–28; Abr. 4:26–28). Li Dios kixk'e re li winq awa'b'eijl sa' xb'een chixjunil li k'a'aq re ru, ut kixtaqla chi k'i-hank ut chixnujob' resinkil li ruchich'och', **Gen.** 1:28–31 (Mois. 2:28–31; Abr. 4:28–31). Li Dios kixk'e laj Adan ut li xEva sa' li Awimq Eden ut kixye reheb' naq me'xk'ux li ru li che' re xnawb'al ru li us ut li ink'a' us, **Gen.** 2:7–9, 15–17 (Mois. 3:7–9, 15–17; Abr. 5:7–13). Laj Adan kixk'e xk'ab'a' li junjung chi yo'yookil yo'ob'tesihom, **Gen.** 2:19–20 (Mois. 3:19–20; Abr. 5:20–21). Laj Adan ut li xEva ke'sumub'aak xb'aan li Dios, **Gen.** 2:18–25 (Mois. 3:18–25; Abr. 5:14–21). Laj Adan ut li xEva ke'aaleek xb'aan laj Satanas, ke'xyal li ru li xyehe' naq ink'a' taak'uxmanq, ut ke'isiik chaq sa' li awimq Eden, **Gen.** 3 (Mois. 4). Laj Adan 930 chihab' xyu'am sa' xkamik, **Gen.** 5:5 (Mois. 6:12). Laj Adan kiwan choq' xb'een winq, **Tz. ut S.** 84:16. Rub'elaj xkamik, laj Adan kixb'oqeb' li ralal xk'ajol li tiikeb' xch'ool chixch'utub'ankil rib' sa' Adan-ondi-Ahman ut kirosob'tesiheb', **Tz. ut S.** 107:53–57. Laj Adan kixq'axtesi li mayej, **Mois.** 5:4–8. Laj Adan kikub'siik xha', kixk'ul li Santil Musiq'ej, ut kik'ojob'aak sa' li tijonelil, **Mois.** 6:51–68.

ADAN-ONDI-AHMAN. *Chi'ilmanq ajwi'*

Adan

Li na'ajej b'ar wi' laj Adan kirosob'tesiheb' li ralal xk'ajol li tiikeb' xch'ool oxib' chihab' ma nakam (Tz. ut S. 107:53–56), ut b'ar taak'ulunq wi' rub'elaj li Xkab' Xk'ulunik li Qaawa' (Tz. ut S. 116).

AGAR. *Chi'ilmanq ajwi'* Abraham;

Ismael, ralal laj Abraham

Sa' li Najter Chaq'rab', lix moos ixq li xSara, Egipto xtenamit. Ki'ok choq' jun rixaqil laj Abraham, ut xna' laj Ismael (Gen. 16:1–16; 25:12; Tz. ut S. 132:34, 65). Li Qaawa' kixyeechi'i re li xAgar naq rik'in li ralal taa'elq chaq jun nimla tenamit (Gen. 21:9–21).

AGRIPA. *Chi'ilmanq ajwi'* Pablo

Sa' li Ak' Chaq'rab', li ralal laj Herodes Agripa I, ut eb' li ranab', a'aneb' lix Berenice ut lix Drusila. Kiwan choq' rey sa' xb'een Calcis, sa'eb' li tzuul Libano. Kirab'i li Apostol

aj Pablo, ut ka'ch'in chik ma kiq'unb'esiik xch'ool chi ok chi kristianil (Hech. 25–26; JS—R 1:24).

AJ AATINANEL. *Chi'ilmanq ajwi'*

Jesukristo

Li Jesukristo a'an aj Aatinanel chiqix chiru li Yuwa'b'ej (Moro. 7:28), ut na'atinak sa' qa-k'ab'a' chiru.

Li Jesukristo a'an aj aatinanel chiqix chiru li Yuwa'b'ej, **1 Jn.** 2:1 (Tz. ut S. 110:4). Li Jesusu tixb'aanu ruuchileb' chixjunil, **2 Ne.** 2:9 (Heb. 7:25). Li Jesus kixq'ax ru li kamk, li ki-k'ehe' wi' xwankil chixb'aanunkil ruuchileb' li ralal xk'ajoleb' li winq, **Mos.** 15:8. Laa'in aj aatinanel cherix chiru li Yuwa'b'ej, **Tz. ut S.** 45:3–5. Li Jesukristo yoo chi aatinak sa' eek'ab'a', **Tz. ut S.** 45:3–5.

AJ B'AANUNEL UUCHIL. *Chi'ilmanq*

ajwi' Jesukristo; Xtojbal rix li maak

Jun aj aatinanel chiqix, malaj li naxb'aanu quuchil. Li Jesukristo naxb'aanu ruuchileb' li winq chiru li Dios. Rik'in lix tojbal rix li maak xb'aan a'an, naru naq eb' li winq te'xjal xk'a'uxl chirix lix maakeb' ut te'xk'am wi'chik rib' sa' usilal rik'in li Dios.

Maajun winq nachal rik'in li Yuwa'b'ej, ka'ajwi' sa' xk'ab'a' li Jesukristo, **Jwan** 14:6. Wan jun aj b'aanunel ruuchil li winq chiru li Dios, **1 Tim.** 2:5. Li Kristo a'an laj b'aanunel uuchil re jun sumwank q'axal chaab'il wi'chik, **Heb.** 8:6 (Heb. 9:15; 12:24; Tz. ut S. 107:19). Li Santil Mesias tixb'aanu ruuchileb' chixjunil li ralal xk'ajoleb' li winq, **2 Ne.** 2:9 (Isa. 53:12; Mos. 14:12). Tex'iloq wan wi' li nimla aj B'aanunel uuchil, **2 Ne.** 2:27–28. Natz'aqob'resiik qe qu sa' xk'ab'a' li Jesus, aj b'aanunel uuchil re li ak' sumwank, **Tz. ut S.** 76:69.

AJ EECHANINEL

Li ani k'eeb'il re reechaninkil li maatan re ruchich'och' malaj re musiq'ej. Sa'eb' li loq'laj hu, nayeechi'iman reheb' li tiikeb' xch'ool naq te'wanq choq' aj eechaninel re chixjunil li k'a'ru re li Dios.

Laj Abraham kiraj jun aj eechaninel, **Gen.** 15:2–5. Laj Abraham ki'ok choq' aj eechanihom re li ruchich'och' xb'aan li tiikilal sa' xk'ab'a' li paab'aal, **Rom.** 4:13. Laa'o li ralal

xk'ajol li Dios, ut wi alal k'ajolb'ejo, aj eechaninelo, qeechanihom li k'a'ru re li Dios, ut sum-eechaninelo qochb'een li Kristo, **Rom.** 8:16–17 (Tz. ut S. 84:38). Laa'at jun alalb'ej, aj eechaninel re li k'a'ru re li Dios sa' xk'ab'a' li Kristo, **Gal.** 4:7. Li Dios kixxaqab' li Ralal choq' aj eechaninel re chixjunil li k'a'aq re ru, **Heb.** 1:2. Eb' li ke'ilok chi uub'ej re te'isiiq lix maakeb' a'aneb' aj eechanihom re li rawa'b'ejihom li Dios, **Mos.** 15:11. Eb' li tenamit ke'ok choq' ralal xk'ajol li Kristo, ut aj eechanihomeb' re li rawa'b'ejihom li Dios, **4 Ne.** 1:17. Eb' li neke'kam chi maak'a' xna-womeb' chirix li evangelio te'ruuq chi wank choq' aj eechanihom re li choxahil awa'b'ejihom, **Tz. ut S.** 137:7–8. Eb' li kamaq li neke'xjal xk'a'uxl a'aneb' aj eechanihom re li kolb'a-ib', **Tz. ut S.** 138:59. Laj Abraham ki'ok choq' tz'aqal aj eechaninel xb'aan xtiikilal xch'ool, **Abr.** 1:2.

AJ ILOL KARNEER. *Chi'ilmanq ajwi'*

Chaab'il aj Ilol Karneer; Jesukristo

Jo' jaljookil ru aatin, a'an li na'ilok reheb' li ralal xk'ajol li Qaawa'.

Li Qaawa' a'an laj ilol karneer chiwu, **Sal.** 23:1. Eb' laj ilol karneer tento raj te'xch'olani lix teep chi karneer, **Esek.** 34:2–3.

AJ ILOL NA'LEB'. *Chi'ilmanq ajwi'*

Profeet; Urim ut Tumim

Li ani k'eeb'il xwankil xb'aan li Dios re taaril rik'in musiq'ejil xnaq' ru li k'a'aq re ru muqb'il chiru li ruchich'och' xb'aan li Dios (Mois. 6:35–38). A'an aj k'utb'esinel ut profeet (Mosiah 8:13–16). Sa' lix Hu laj Mormon, laj Ammon kixye naq ka'ajwi' jun aj ilol na'leb' kiru chiroksinkil li k'utleb'aal aatin, malaj li Urim ut Tumim (Mosiah 8:13; 28:16). Jun aj ilol na'leb' naxnaw chirix li k'a'ru ak xnume', li k'a'ru wan, ut li toj taawanq. Sa' najter kutan, aj ilol na'leb' nayeeman reheb' li profeet (1 Sam. 9:9; 2 Sam. 24:11).

Laj Jose Smith a'an li nimla aj ilol na'leb' re roso'jikeb' li kutan (Tz. ut S. 21:1; 135:3). Chi jo'kan ajwi', eb' li Xb'eenil Awa'b'ejil ut lix Ch'utameb' li Kab'laju neke'xaqab'aak xwankil jo' profeet, aj ilol na'leb', ut aj k'utb'esinel.

A'in jun tenamit aj po'resinel ch'oolej li neke'yehok reheb' laj ilol na'leb', mex'ilok, ut

reheb' li profeet, mex'aatinaq jo' profeet, **Isa.** 30:9–10. Jun aj ilol na'leb' sik'b'il ru tinwaklesi chaq sa' xyanqeb' li ruuchinihom aaju-ruch', **2 Ne.** 3:6–15. Wahi' xchaab'ilal li na'leb'; relik chi yaal, re wank choq' jun aj ilol na'leb', jun aj k'utb'esinel, jun aj jaltesinel ru aatin, ut jun profeet, **Tz. ut S.** 107:92. Li Qaawa' kixxaqab' laj Hyrum Smith re taawanq choq' profeet, aj ilol na'leb', ut aj k'utb'esinel re li Iglees, **Tz. ut S.** 124:91–94.

AJ KOLOL QE. *Chi'ilmanq ajwi'*

Jesukristo

Li Jesukristo a'an aj Kolol re chixjunileb' li winq xb'aan naq naxkoleb' chixjunil chiru xpreexil li kamk, ut eb' li jalb'ileb' xch'ool chiru li k'a'ru nak'ule' xb'aan li maak.

Li Qaawa' a'an insaqoonaq ut aj kolol we, **2 Sam.** 22:2 (Sal. 18:2; 144:2). Laa'at aj tenq'ahom we ut aj kolol we, **Sal.** 40:17 (Sal. 70:5). Laj Kolol qe taachalq chaq Sion, **Rom.** 11:26. Eb' laj santil paab'anel ke'xk'ulub'a li Ralal li Dios jo' aj Tojol rixeb' ut aj Kolol reheb', **Tz. ut S.** 138:23.

AJ KUB'SIHOM HA'. *Chi'ilmanq Jwan aj*

Kub'sihom Ha'

AJ K'OJOB'AHOM RE LI

TUQTUUKILAL. *Chi'ilmanq ajwi'*

Tuqtuukilal

Ani natenq'ank re malaj naxk'ojob' li tuqtuukilal (Mat. 5:9; 3 Ne. 12:9). Naru ajwi' naq jun aj k'ojob'ahom re li tuqtuukilal a'an li ani nax'olob'ank re li evangelio (Mos. 15:11–18).

AJ MAAK. *Chi'ilmanq ajwi'* Maak;

Maa'usilal; Moko us ta, maa'us;

Q'ojyin, musiq'ejil; Tz'aj, tz'ajnl

Li ani ink'a' us malaj li nab'aanunk re maa'usilal; li ink'a' na'ab'in chiru lix taqlahom li Dios.

Chan put ru naq tinb'aanu li nimla maa'usilal a'in ut tinmaakob'q chiru li Dios? **Gen.** 39:7–9. Li Qaawa' najt wan rik'ineb' laj maak: a'b'anan narab'i lix tij li tiik xch'ool, **Prov.** 15:29. Naq neke'awa'b'ejin laj maak, neke'yaab'ak li tenamit, **Prov.** 29:2 (Tz. ut S. 98:9). Cherisi chaq sa' eeyanq li winq a'an aj maak, **1 Kor.** 5:13. Naqayal qib' rik'in li musiq'ejil maa'usilal sa'eb' li taqenaqil na'ajej,

Ef. 6:12. Elenqex chaq sa' xyanqeb' laj maak, ut meech'e' li k'a'ru tz'aj reheb', **Alma** 5:56–57 (Tz. ut S. 38:42). A'in xwanjikeb' laj maak sa' roso'jik, **Alma** 34:35 (Alma 40:13–14). Li maa'usilal maajun wa kiwan choq' sahil ch'oolejil, **Alma** 41:10. Xb'aaneb' laj maak naq nak'eeman li tojb'a-maak sa' xb'eeneb' laj maak, **Morm.** 4:5 (Tz. ut S. 63:33). Sa' li hoonal a'an taachalq jun xjachikeb' ru chi tz'aqal li tiikeb' xch'ool rik'ineb' laj maak, **Tz. ut S.** 63:54. Chi jo'kan taachalq li roso'jikeb' laj maak, **JS—M** 1:55.

AJ OSOB'TESINEL. *Chi'ilmanq ajwi'*

Osob'tesiik xb'aan li yuwa'b'ejil aj k'anjel; Yuwa'b'ejil aj k'anjel

Jun li nak'amok re malaj nach'olob'ank re li chaab'il esilal chirix lix evangelio li Jesukristo. Laj Jose Smith kixk'ut naq jun aj osob'tesinel a'an li yuwa'b'ejil aj k'anjel. Eb' li yuwa'b'ejil aj k'anjel b'oqb'ileb' ut k'ojob'anb'ileb' chi b'eresin'il xb'aaneb' li Kab'laju chi Apostol re te'xk'e li xnimal ru osob'tesink, a'an rosob'tesihom li yuwa'b'ejil aj k'anjel nayeeman re.

Li Qaawa' naxb'oqeb' junjunq li winq chi wank choq' Apostol, junjunq choq' profet, ut junjunq choq' aj osob'tesinel, **Ef.** 4:11. Chab'aanu lix k'anjel jun aj osob'tesinel, **2 Tim.** 4:5. Laa'o naqapaab' naq k'uub'anb'il li iglees rik'ineb' li Apostol, li profet, laj k'aak'alanel, laj tzolonel, ut laj osob'tesinel, **R.** li P. 1:6.

AJ Q'EM, Q'EMAL

Ani ink'a' nak'anjelak, ut ink'a' naxk'e rib' sa' li chaab'il k'anjel.

Wi ani junaq ink'a' taaraj k'anjelak, ink'a' ajwi' tento taatzakenq, **2 Tes.** 3:10. Ke'ok choq' jun tenamit aj q'em, nujenaqeb' chi maa'usilal, **2 Ne.** 5:24. Chawil aawib' re ink'a' tat-ok sa' li q'emal, **Alma** 38:12. Ani aj q'em ink'a' tixk'ux xwa'il laj k'anjenel, **Tz. ut S.** 42:42. Rahilal sa' eeb'een laa'ex li ink'a' texk'anjelaq rik'in tz'aqal eeruq', **Tz. ut S.** 56:17. Eb' li winq tento naq k'eeb'ilaqeb' rib' chi anchaleb' xch'ool sa' jun chaab'il k'anjel, **Tz. ut S.** 58:27. Chekanab' wank choq' aj q'em, **Tz. ut S.** 88:124.

AJ TIJ, TIJONELIL RE AARON.

Chi'ilmanq ajwi' Aaron, ras laj Moises; Taqenaqil aj tij; Tijonelil re Aaron

Jun opiiis sa' li Tijonelil re Aaron. Sa' najter kutan, li opiiis a'in li q'axal taqenaq xwankil sa' li tijonelil re Levi ka'ajwi' kik'ehe' re laj Aaron ut eb' li ralar xk'ajol. Naq li Kristo kix-tz'aqob'resi ru lix chaq'rab' laj Moises, ink'a' chik kik'eeman ka'ajwi' reheb' a'an.

Nayeeman resil lix k'anjel laj tij sa' li Iglees li k'ojob'anb'il wi'chik, **Tz. ut S.** 20:46–52.

AJ TIJ, TIJONELIL RE MELKISEDEK.

Chi'ilmanq ajwi' Taqenaqil aj tij; Tijonelil re Melkisedek

Li ani naxk'anjela li k'ojob'anb'il k'anjel re li paab'aal choq' reheb' lix komon, chi b'eresin'il re li Dios. Chi kok' aj xsa' sa'eb' li santil hu, eb' laj tij a'aneb' li taqenaqil aj tij jo' chanru xk'anjelil laj Melkisedek (Alma 13:2). Eb' li neke'k'uluk re xtz'aqalil lix loq'al li Dios chirix li wakliik chi yo'yo neke'ok choq' aj tij ut rey sa' li choxahil ruchich'och'.

Laj Melkisedek a'an chaq aj tij chiru li Dios q'axal taqenaq, **Gen.** 14:18. Laa'at aj tij chi junelik jo' chanru xk'anjelil laj Melkisedek, **Sal.** 110:4 (Heb. 5:6; 7:17, 21). Li Kristo koxk'e choq' rey ut choq' aj tij chiru li Dios lix Yuwa', **Apok.** 1:6 (Apok. 5:10; 20:6). Taajultiko'q eere naq li Qaawa' Dios kixk'ojob'eb' laj tij, jo' chanru lix santil k'anjelil, **Alma** 13:1–20. Eb' li te'elq chaq sa' xwaklijikeb' chi yo'yo li tiikeb' wankeb' choq' aj tij ut rey, **Tz. ut S.** 76:50, 55–60.

AJ TITZ'OL TOJ (PUBLICANO).

Chi'ilmanq ajwi' Awa'b'ejihom Romano

Sa' li tenamit Roma najter, jun li naxk'ul li tojleb' li nak'eeman re li tenamit. Eb' laj tizt'ol toj xik' neke'ile' chaq xb'aaneb' laj Judio. Wankeb' laj tizt'ol toj li tikto ke'xk'ulub'a li evangelio (Mat. 9:9–10; Luk. 19:2–8).

AJ TOJOL-IX. *Chi'ilmanq ajwi'* Jesukristo;

Kolonel

Li Jesukristo a'an li nimla aj Tojol rixeb' chixjunil li winq, xb'aan naq a'an kixtoj rix lix maakeb' chixjunil li winq ut kixk'e chi uxman lix waklijikeb' chi yo'yo chixjunileb' li winq.

Ninnaw naq yo'yo laj tojol wix, **Job** 19:25. Laa'in tatinteq'a, chan laj tojol aawix, lix Santil Dios laj Israel, **Isa.** 41:14 (Isa. 43:14; 48:17; 54:5; 59:20). Laa'in li Qaawa' aj Kolo-lin aawe ut aj Tojolin aawix, **Isa.** 49:26 (Isa. 60:16). Jesus taak'e choq' xk'ab'a': xb'aan naq a'an tixkol lix tenamit chiru lix maakeb', **Mat.** 1:21. Li Ralal li Winq kichal re xk'eeb'al lix yu'am choq' re xtojb'aleb' rix naab'al, **Mat.** 20:28 (1 Tim. 2:5-6). Li Qaawa' Dios re laj Israel xrula'ani ut xtoj rix lix tenamit, **Luk.** 1:68. Xook'ame' sa' usilal rik'in li Dios sa' xk'ab'a' lix kamik li Ralal, **Rom.** 5:10. Li Jesus kixq'axtesi rib' choq' qe, re naq tixtoj qix chiru chixjunil li maa'usilal, **Tito** 2:13-14. Li Jesukristo koxch'aj chiru li qamaak rik'in tz'aqal lix kik'el, **Apok.** 1:5. Li tojb'al-ix nachal rik'in, ut sa' xk'ab'a' li Santil Mesias, **2 Ne.** 2:6-7, 26. Li K'ajolb'ej kixk'ul sa' xb'een lix maa'usilaleb' ut li q'etok aatin reheb' li winq, kixtojb' rix, ut kixk'e li elajinb'il xb'aan li tiik ruhil na'leb', **Mos.** 15:6-9, 18-27. Li Kristo kichal chixtojb'aleb' rix li ani te'-kub'eeq xha' choq' re li jalb'a-k'a'uxlej, **Alma** 9:26-27. A'an taachalq sa' li ruchich'och' re xtojb'al rix lix tenamit, **Alma** 11:40-41. Li tojb'al-ix nachal sa' xk'ab'a' li jalb'a-k'a'uxlej, **Alma** 42:13-26. Li Jesukristo kichal re xtojb'al rix li ruchich'och', **Hel.** 5:9-12. Li Kristo kixtojb' rix li winq chiru li kamk re tz'ejwalej ut re musiq'ej, **Hel.** 14:12-17. Li tojb'al-ix nachal xb'aan li Kristo, **3 Ne.** 9:17. Laa'in li kikawresiman chalen chaq sa' xk'ojlajik li ruchich'och' re xtojb'al rix lin tenamit, **Eter** 3:14. Li Qaawa' laj Tojol eerix kixk'ul li kamk sa' li tz'ejwalej, **Tz. ut S.** 18:11. Li Kristo kixk'ul rahilal choq' re chixjunileb' wi te'xjal xk'a'uxl, **Tz. ut S.** 19:1, 16-20. Eb' li kok'al li ka'ch'ineb' xyu'am tojb'ileb' rix sa' xk'ab'a' li Junaj Yo'lajenaq, **Tz. ut S.** 29:46. Kintaqla li Walal Junaj Chirib'il sa' li ruchich'och' choq' re xtojb'al rix li ruchich'och', **Tz. ut S.** 49:5. Li Kristo a'an lix saqen ut laj Tojol rix li ruchich'och', **Tz. ut S.** 93:8-9. Laj Jose F. Smith kixk'ul jun k'utb'esinb'il matk' chirix lix tojb'aleb' rix li kamaq, **Tz. ut S.** 138. Laa'o naqapaab' naq sa' xk'ab'a' lix tojb'al rix li maak xb'aan li Kristo, chixjunileb' li winq neke'ru chi kole'k, **R. li P.** 1:3.

AJ TZA. *Chi'ilmanq ajwi'* Aj xik' ilonel re li Kristo; Alalb'ej re li sachk (eb'

li); Lucifer; Musiq'ej, xmusiq'—Eb' li maa'us aj musiq'ej; Sachonel; Xb'alb'a

Aj Satanas. Laj tza a'an aj xik' ilonel re li tiikilal, ut reheb' li ani neke'xsik' xb'aanunkil li rajom xch'ool li Dios. A'an jun musiq'ejil rala li Dios, ut junxil chaq a'an jun anjel li keeb'il xwankil chiru li Dios (Isa. 14:12; 2 Ne. 2:17). A'b'anan, a'an kixpo'resi xch'ool sa' li yu'am naq maji' nokoyo'la, ut kixq'unb'esi xch'oolleb' li rox jachal reheb' li musiq'ejil rala xk'ajol li Yuwa'b'ej re te'xpo'resi xch'ool rochb'een (Tz. ut S. 29:36; Mois. 4:1-4; Abr. 3:27-28). Eb' a'an ke'isiik' chaq sa' choxa, ut ink'a' kik'eeman reheb' xk'ulb'al li xaqalil re tz'ejwalej ut xnumsinkil li yu'am wan wi' li kamk, ut k'eeb'ilaq li tojb'a-maak sa' xb'eeneb' chi junelik. Chalen chaq li kutan naq ki'isiik' chaq sa' choxa laj tza, a'an ink'a' naxkanab' xsik'b'al xb'alaq'inkil chixjunileb' li winq ut li ixq, ut xjalb'ehinkileb' rik'in lix k'anjel li Dios, re naq chixjunileb' li winq te'wanq sa' rahilal jo' chanru a'an (Apok. 12:9; 2 Ne. 2:27; 9:8-9).

Li Jesus kixch'iila laj tza, **Mat.** 17:18. Li xam li junelik nakana kawresinb'il choq' re laj tza ut eb' lix anjel, **Mat.** 25:41. Cheram laj tza ut a'an taa'eeleliq cheru, **Stgo.** 4:7. Eb' laj maak te'kame'q chi preexil xb'aan laj tza, **1 Ne.** 14:7. Laj tza a'an lix yuwa'il chixjunil li tik'ti, **2 Ne.** 2:18 (Mois. 4:4). Laj tza naxsik' naq chixjunileb' li winq te'wanq sa' rahilal jo' chanru ajwi' a'an, **2 Ne.** 2:27. Wi ta ink'a' chik taawakliiq li tz'ejwalej, li qamusiq' tento raj taa'ok rub'el xwankil laj tza, **2 Ne.** 9:8-9. Laj tza taajosq'ob'resinq sa' xch'oolleb', naxk'ojob'eb' xch'ool, ut naxsachb'esiheb' rik'in sahil aatin, **2 Ne.** 28:20-23. Li k'a'ru ink'a' us rik'in laj tza nachal chaq, **Omni** 1:25 (Alma 5:40; Moro. 7:12, 17). Ilomaq eerib', maare anchal te'wakliiq wech'ok-ib' sa' eeyang, ut teek'e eech'ool chi ab'ink chiru li maa'us aj musiq'ej, **Mos.** 2:32. Wi maawa'ex lix karneer li chaab'il aj ilol karneer, laj tza a'an laj ilol eere, **Alma** 5:38-39. Laj tza moko tixtenq'a ta li rala xk'ajol, **Alma** 30:60. Chextijoj junelik re naq ink'a' texjalb'ehiiq xb'aan li aaleek xb'aan laj tza, **Alma** 34:39 (3 Ne. 18:15, 18). Chek'e eek'ojob'ankil sa' xb'een laj Tojol-ix re naq lix kawil kaq-sut-iq' laj tza maak'a'aq xwankil sa' eebeen, **Hel.** 5:12. Laj tza a'an laj yoob'ahom re chixjunil li maak, **Hel.** 6:26-31. Laj tza kixsik'

xk'ojob'ankil jun b'alaq'il k'uub'anb'il na'leb', **Tz. ut S.** 10:12. Tento taa'uxq naq laj tza taa-raaleheb' li lalal xk'ajoleb' li winq, malaj ut ink'a' raj te'ruuq chi wank choq' aj b'aanunel xjuneseb' rib', **Tz. ut S.** 29:39. Laj Adan ki'ok rub'el xwankil li rajom laj tza, xb'aan naq kixq'axtesi rib' chiru li aaleek, **Tz. ut S.** 29:40. Eb' li alalbej re li sachk te'xik chi awa b'ejink rochb'een laj tza ut eb' lix anjel sa' li junelik q'e kutan, **Tz. ut S.** 76:33, 44. Laj tza b'ak'b'ilaq chiru jun mil chihab', **Tz. ut S.** 88:110 (Apok. 20:2). Li maa'us naxmaq' li saqen ut li yaal, **Tz. ut S.** 93:39. Laj Satanas moko kixpaab' ta li xb'een xwanjik, **Ab.** 3:28.

Lix iglees laj tza: Li junjunq chi maa'us aj ch'uut k'uub'anb'il sa' li ruchich'och' li naxpo' ru li tz'aqal evangelio ut napleetik rik'in lix Karneer li Dios.

Laj tza kik'ojob'ank re li nimla tz'eqb'eetal iglees, **1 Ne.** 13:6 (1 Ne. 14:9). Wiib' ajwi' li iglees wan, jun re lix Karneer li Dios ut jun re laj tza, **1 Ne.** 14:10 (Alma 5:39). Maajun iglees teewech', ka'ajwi' lix iglees laj tza, **Tz. ut S.** 18:20. Li nimla tz'eqb'eetal iglees taa'uq'e'q, **Tz. ut S.** 29:21.

AJ TZ'IIB'

Jalan wi' li aatin a'in sa' li Najter Chaq'rab' rik'in li Ak' Chaq'rab', chi jo'ka'in: (1) Sa' li Najter Chaq'rab', lix k'anjel laj tz'iib' a'an xtz'iib'ankil chi ak'il eb' li loq'laj hu (Jer. 8:8). (2) Sa' li Ak' Chaq'rab', yeeb'ileb' resil laj tz'iib' chi kok' aj xsa', ut wan naq aj na'ol Chaq'rab' malaj aj ch'olob'anel re li chaq'rab' yeeb'ileb' re. Eb' a'an neke'xtz'il rix li junjunq raqal re li chaq'rab', ut neke'xch'olob' choq' re li tenamit li wankeb' wi' (Mat. 13:52; Mar. 2:16–17; 11:17–18; Luk. 11:44–53; 20:46–47).

AJ XIK' ILONEL. *Chi'ilmanq* Aj tza

AJ XIK' ILONEL RE LI KRISTO.

Chi'ilmanq ajwi' Aj tza

Yalaq ani malaj yalaq k'a'ru naxk'e junaq chik na'leb' jo' raj li tz'aqal k'uub'anb'il na'leb' re li kolb'a-ib' sa' li evangelio, ut naxyal ru rik'in li Kristo, chi k'utk'u malaj sa' muqmu. Laj Jwan aj K'utb'esinel kixye naq laj xik' ilonel re li Kristo a'an aj b'alaq' (1 Jn. 2:18–22; 4:3–6; 2 Jn. 1:7). Li nimla aj xik' ilonel re li Kristo a'an laj

Lucifer, a'ut wankeb' naab'al lix komon, li ani musiq'ejeb' jo' ajwi' li ani winqeb'.

Li alalbej re li sachk naxyal ru rik'in ut naxtaqsi xwankil sa' xb'een chixjunil li Dios yeeb'il re, **2 Tes.** 2:1–12. A'an naxb'alaq'ihab' li wankeb' sa' li ruchich'och' rik'ineb' li sachb'a-ch'oollej, **Apok.** 13:13–17. Laj Xerem kixtz'eqtaana xyaalal li Kristo ut kixb'alaq'ihab' naab'al, **Jak.** 7:1–23. Laj Nehor kixk'ut li b'alaq'il tzol'leb', kixxaqab' jun li iglees, ut kixtikib' li tijok chi tojb'il, **Alma** 1:2–16. Laj Korihor kireetz'u li Kristo, lix tojb'al rix li maak, ut li musiq'ej re profeetil aatin, **Alma** 30:6–60.

AJ YEHOL NAWOM. *Chi'ilmanq ajwi'*

Xk'utb'al xyaalal; Yaal ch'olob'anb'il

Jun aj yehol nawom, a'an li ani naxch'olob' malaj naxk'ut naq yaal jun li na'leb', rik'in li k'a'ru nawb'il xb'aan; malaj ut naxch'olob' xyaalal.

Matyoo'b'ank aatin chirix laa was aawiitz'in, **Exo.** 20:16. Laa'exaq aj yehol nawom chixwix, **Hech.** 1:8. Wan eech'ool chi xaqliik jo' aj yehol nawom chirix li Dios sa' chixjunil hoonal, **Mos.** 18:8–9. Maajun eerilom neke-k'ul toj chirix naq yalb'il rix eepaab'aal, **Eter** 12:6. Li chaq'rab' chirixeb' laj yehol nawom: rik'in xtz'uumaleb' re wiib' malaj oxib' chi aj yehol nawom taaxaqab'amanq xwankil li junjunq chi aatin, **Tz. ut S.** 6:28 (Deut. 17:6; Mat. 18:16; 2 Kor. 13:1; Eter 5:4; Tz. ut S. 128:3). Kexinxaqab' chi wank choq' apostol, ut choq' aj yehol nawom sik'b'il ru chirix lin k'ab'a', **Tz. ut S.** 27:12 (Tz. ut S. 107:23). Eb' li Setenta b'oqb'ileb' chi wank choq' sik'b'il ru aj yehol nawom chiruheb' laj Gentil ut sa' chixjunil li ruchich'och', **Tz. ut S.** 107:25. Chiwanq jun aj tz'iib'anel esil, ut chiwanq choq' aj ilol nawom chirix lee kub'iha', **Tz. ut S.** 127:6 (Tz. ut S. 128:2–4).

AJ YEHOL NAWOM CHIRIX LIX HU

LAJ MORMON. *Chi'ilmanq ajwi'* Hu laj Mormon (lix); Aj yehol nawom

Li Qaawa' kixtaqlaheb' jalan chik rochb'een li Profeet aj Jose Smith naq te'xch'olob' xyaalal naq re li Dios lix Hu laj Mormon (Tz. ut S. 17; 128:20). Chi'ilmanq lix ch'olob'ahomeb' laj yehol nawom a'in sa' li "Xtikib'ankil" sa' lix Hu laj Mormon.

Rik'in li raatineb' oxib' tinxaqab' xwankil li waatin, **2 Ne.** 11:3. Eb' laj yehol nawom te'xch'olob' xyaalalil li raatin chiruheb' li ralaal xk'ajoleb' li winq, **2 Ne.** 27:12–13. Sa' xtz'uumaleb' re oxib' chi aj yehol nawom taaxaqab'amanq xwankil li k'a'aq re ru a'in, **Eter** 5:4. Xb'aan li paab'aal eb' li Oxib' chi aj Yehol Nawom te'rileb' li perel ch'iich', **Tz. ut S.** 17.

AJ YO'OB'TESINEL. *Chi'ilmanq*
Jesukristo; Yo'ob'tesink

AJAB. *Chi'ilmanq ajwi'* Jesabel

Sa' li Najter Chaq'rab', jun reheb' li rey sa' xb'een li tenamit Israel sa' xnim li saq'e, li q'axal nim xwankil ut q'axal aj maak. A'an kisumla rik'in li xjesabel, xrab'in li rey aj Sidon, ut sa' xk'ab'a' a'an kixaqab'aman xloq'oinkil laj Bahal ut li xAstarot (Astarot) sa' Israel (1 Rey. 16:29–33; 2 Rey. 3:2) ut kisik'man xkamsinkileb' li profet ut xsachb'al xloq'oinkil li Jehova (1 Rey. 18:13).

Ki'awa'b'ejin Samaria sa' xb'een Israel chiru wii'b' xka'k'aal chihab', **1 Rey.** 16:29 (1 Rey. 16–22). Q'axal wi'chik kixb'aanu maa'usilal chiru li Qaawa' chiru chixjunileb' li ke'wan chaq'xb'een wa chiru, **1 Rey.** 16:30. Kikamsiik sa' pleet, **1 Rey.** 22:29–40.

AK' CHAQ'RAB'. *Chi'ilmanq ajwi'* Loq'laj
hu (eb' li); Santil Hu

Jun ch'uut chi musiq'anb'il tz'iib'ahom (tz'iib'anb'il xb'een wa sa' Griego) chirix lix yu'am ut lix k'anjel li Jesukristo, eb' li Apostol, ut jalaneb' chik aj taaqenel re li Jesukristo. Li Ak' Chaq'rab' wan chi jachb'il ru chi jo'ka'in: eb' li Evangelio, lix B'aanuhomeb' li Apostol, eb' lix hu laj Pablo, eb' li jar paay chik chi taqlanb'il hu, ut li hu Apokalipsis.

Li kaahib' chi evangelio—lix hu laj Mateo, laj Markos, laj Lukas, ut laj Jwan—neke'xye resil lix yu'am li Kristo. Sa' li hu Hechos (Xyehom Xb'aanuhomeb' li Apostol) wan chi tz'iib'anb'il li resil li Iglees ut eb' li Apostol, ut q'axal wi'chik resil lix b'eenik laj Pablo jo' taqlanb'il aj k'anjel, chirix lix kamik li Kristo. Eb' lix hu laj Pablo neke'xk'e xna'leb'eb' laj jolominel ut li komon sa' li Iglees. Eb' li jun ch'ol chik chi taqlanb'il hu tz'iib'anb'ileb' xb'aaneb' li jun ch'ol chik chi apostol, ut neke'xk'e

xna'leb'eb' li najter aj santil paab'anel. Sa' li hu Apokalipsis, li tz'iib'anb'il xb'aan li Apostol aj Jwan, wankeb' li profeetil aatin chirix li roso'jik kutan.

AK' JERUSALEN

Li na'ajej te'ch'utlaaq wi' laj santil paab'anel, b'ar wi' li Kristo taataqlanq rochb'eeneb' chiru li Jun Mil Chihab'. Sion (li Ak' Jerusalem) taakab'lamanq sa' xb'een li nimla ch'och' America, ut li ruchich'och' taa'ak'ob'resiig ru ut tixk'ul lix choxahil loq'al. (R. li P. 1:10). A'an ajwi' li nayeeman re jun santil tenamit li taakub'eeq chaq sa' choxa sa' xtiklajik li Jun Mil Chihab'.

Li chaq'rab' taa'elq chaq Sion, **Mik.** 4:2. Xk'ab'a' lix tenamit lin Dios, a' li Ak' Jerusalem, **Apok.** 3:12. Laj Jwan kiril li santil tenamit, li Ak' Jerusalem, **Apok.** 21:1–5. Li tenamit a'in teb'inxaqab' sa' li ch'och' a'in, ut a'anaq jun Ak' Jerusalem, **3 Ne.** 20:22. Jun Ak' Jerusalem taakab'lamanq America, **Eter** 13:3–6, 10. Taakawresimanq li tenamit Ak' Jerusalem, **Tz. ut S.** 42:9, 35, 62–69. Eb' laj santil paab'anel tento te'xch'utub' rib' ut te'xkab'la li Ak' Jerusalem, **Tz. ut S.** 45:63–75. Li Ak' Jerusalem taakab'lamanq Missouri, **Tz. ut S.** 84:1–5 (Tz. ut S. 57:1–3). Li Karneer taaxaqliiq sa' xb'een li Tzuul Sion, ut sa' li santil tenamit, li Ak' Jerusalem, **Tz. ut S.** 133:56. Lin muheb'aal Sion taayeemanq re, jun Ak' Jerusalem, **Mois.** 7:62.

AK' UT JUNELIKIL SUMWANK.

Chi'ilmanq ajwi' Sumwank

Lix tz'aqalil lix evangelio li Jesukristo (Tz. ut S. 66:2). Ak' nakana rajlal sut naq nak'utb'esiman chi ak'il chirix xkutankil li q'etok paab'ank. A'an li junelikil sumwank xb'aan naq a'an lix sumwank li Dios, ut k'eeb'il sa' li junjunq k'ojlajik naq eb' li tenamit wankeb' xch'ool chixk'ulb'al. Li ak' ut junelikil sumwank kik'utb'esiman wi'chik chiruheb' li winq sa' li ruchich'och' xb'aan li Jesukristo rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith. Sa' a'an wankeb' li jar loq'laj k'ojob'anb'il k'anjel li b'aanunb'ileb' rik'in lix wankil li tijonelil—jo' li kub'iha' ut li sumlaak sa' li santil ochoch—li neke'k'anjelak choq' re lix kolb'a-ib' li winq, lix kolb'al chiru li kamk, ut lix yu'am chi junelik. Naq eb' li

winq neke'xk'ul li evangelio ut neke'xye naq te'xpaab' lix taqlahom li Dios, li Dios na'ok sa' sumwank rik'ineb' naq tixk'e reheb' li osov'tesink sa' lix ak' ut junelikil sumwank.

Tinxaqab' lin sumwank tinwanq wi' aawik'in, **Gen.** 17:7. Taawanq rik'in a'an li sumwank re jun tijonelil li junelik nakana, **Num.** 25:13. Eb' li tenamit ke'xjal li k'ojob'anb'il k'anjel ut ke'xq'et li sumwank li junelik nakana, **Isa.** 24:5 (Tz. ut S. 1:15). Tink'uub' eerik'in jun sumwank li junelik taakanaaq, **Isa.** 55:3 (Jer. 32:40). Taawanq choq' jun sumwank li junelik taakanaaq, **Esek.** 37:26. Li Qaawa' kixk'uub' jun ak' sumwank, ut li najter ki'oso', **Heb.** 8:13. Li Jesus a'an aj b'aanunel uuchil re li ak' sumwank, **Heb.** 12:24 (Tz. ut S. 76:69). A'in jun sumwank li ak' ut li junelik nakana, **Tz. ut S.** 22:1. Kintaqlan sa' li ruchich'och' lin sumwank li junelik nakana, **Tz. ut S.** 45:9 (Tz. ut S. 49:9). i Qaawa' kixtaqla lix tz'aqalil lix evangelio, lix sumwank li junelik nakana, **Tz. ut S.** 66:2 (Tz. ut S. 133:57). Re tixk'ul li jun tasal re li choxahil awa'b'ejihom li q'axal taqenaq, jun winq tento taa'ok sa' li ak' ut junelikil sumwank re li sumlaak, **Tz. ut S.** 131:1–2. Li ak' ut junelikil sumwank kixaqab'aman choq' re xtz'aqalil lix loq'al li Qaawa', **Tz. ut S.** 132:6, 19.

ALALB' EJ RE LI SACHK (EB' LI).

Chi'ilmanq ajwi' Aj tza; Kamk re musiq'ej; Maak ink'a' naru xkuyb'al; Tojb'a-maak; Xb'alb'a

Eb' li neke'taaqen re laj Satanas, li te'xk'ul rahihal rochb'een a'an sa' li junelik q'e kutan. Sa' xyanqeb' li alalb'ej re li sachk wankeb' (1) eb' li ke'taaqen re laj Satanas ut ke'isiik chaq sa' choxa xb'aan li po'resink ch'oolej sa' li yu'am naq maji' nokoyo'la, ut (2) eb' li ke'kanab'aak chi yo'laak sa' li ruchich'och' a'in rik'in li tz'ejwalejil xaqalil, toja' naq ke'k'anjelak chiru laj Satanas ut ke'xtz'eqtaana li Dios chi junajwa. Eb' li wankeb' chi jo'kan te'wakliq chaq sa' xyanqeb' li kamenaq, a'b'anan ink'a' te'tojeq' rix chiru li xkab' kamk (re musiq'ej), ut ink'a' neke'ru chi wank sa' jun awa'b'ejihom re loq'alil (Tz. ut S. 88:32, 35).

Maajun reheb' kisach, ka'ajwi' li alalb'ej re li sachk, **Jwan** 17:12. Ink'a' naru naq te'ak'ob'resiik wi'chik sa' li jalb'a-k'a'uxlej, **Heb.** 6:4–6 (Heb. 10:26–29). Li uxtaan maak'a' chik

xwankil sa' xb'een a' winq a'an, jo'kan naq lix k'ulumaq sa' roso'jik, a'anaq xnumsinkil jun li rahihal li maajo'q'e na'oso', **Mos.** 2:36–39. a'an wan chanchan naq maajun tojb'al-ix ki'uxman, **Mos.** 16:5. Ani naxtz'eqtaana xyaalal li sachb'a-ch'oolej k'anjelanb'il xb'aan li Kristo taawanq chanchan li alalb'ej re li sachk, **3 Ne.** 29:7. Maak'a' xkuyb'al lix maa-keb' sa' li ruchich'och' a'in chi moko sa' li challe, **Tz. ut S.** 76:30–34 (Tz. ut S. 84:41; 132:27). Ka'ajeb' wi' a'an ink'a' te'tojeq' rix chiru li xkab' kamk, **Tz. ut S.** 76:34–48. Eb' li alalb'ej re li sachk neke'xtz'eqtaana xyaalal li Loq'laj Musiq'ej chirix xk'ulb'al, **Tz. ut S.** 76:35. Eb' li alalb'ej re li sachk neke'xtz'eqtaana xyaalal li K'ajolb'ej chirix naq li Yuwa'b'ej kixk'utb'esi a'an, **Tz. ut S.** 76:43. Laj Kain Sachenaq taayemanq re, **Mois.** 5:22–26.

ALFA UT OMEGA. *Chi'ilmanq ajwi'*

Jesukristo

Alfa a'an li xb'een tz'iib' sa' li tusleb'aal tz'iib' Griego; Omega a'an li roso'jikil tz'iib'. A'aneb' ajwi' k'ab'a'ej k'eeb'il re li Jesukristo, ut a'aneb' eetalil re xk'utb'al naq li Kristo a'an lix tiklajik ut li roso'jik chixjunil li yo'ob'tesink (Apok. 1:8; Tz. ut S. 19:1).

ALMA, LI YUWA'B' EJ

Jun profeet aj Nefita sa' lix Hu laj Mormon li kik'uub'ank re li Iglees sa' xkutankil li rey aj maak, aj Noe.

A'an chaq aj tij chiru li rey aj maak aj Noe, ut ralar xk'ajol laj Nefi, **Mos.** 17:1–2. Chirix rab'inkil ut xpaab'ankil li raatin laj Abinadi, ki'isiik chaq xb'aan li Rey. Ki'eelelik, kixmuq rib' ut kixtz'iib'a li raatin laj Abinadi, **Mos.** 17:3–4. Kixjal xk'a'uxl ut kixk'ut li raatin laj Abinadi, **Mos.** 18:1. Kikub'sink ha' sa' li ha' Mormon, **Mos.** 18:12–16. Kixk'uub' li iglees, **Mos.** 18:17–29. Kiwulak Tzarahemla rochb'een lix tenamit, **Mos.** 24:25. Kik'ehe' xwankil sa' xb'een li Iglees, **Mos.** 26:8. Kiraqok aatin ut kixjolomi li Iglees, **Mos.** 26:34–39. Kixk'ojob' li ropiis li taqenaqil aj tij sa' xb'een li ralar, **Alma** 4:4 (Mos. 29:42; Alma 5:3).

ALMA, RALAL LAJ ALMA. *Chi'ilmanq*

ajwi' Alma, li yuwa'b'ej; Amulek; Mosiah, eb' li ralar

Sa' lix Hu laj Mormon, a'an li kiwan xb'een

wa choq' xb'eenil aj raqol aatin ut profeet sa' li nimla tenamit reheb' laj Nefita. Sa' lix saajil kixsik' xsachb'al li Iglees (Mos. 27:8–10). A'b'anan jun li anjel kixk'ut rib' chiru ut kixjal xch'ool chixpaab'ankil li evangelio (Mos. 27:8–24; Alma 36:6–27). Moqon kixkanab' lix k'anjel jo' xb'eenil aj raqol aatin re xtzolb'aleb' li tenamit (Alma 4:11–20).

Lix hu laj Alma: Jun li hu sa' lix Hu laj Mormon, sa' li k'osb'il wi' ru li esil tz'iib'anb'il xb'aaneb' li profeet aj Alma, ralar laj Alma, ut laj Helaman li ralar. Li k'a'ru yeeb'il resil sa' li hu ki'uxman chalen chaq 91 chihab' toj 52 chihab' rub'elaj li Kristo. Sa' li hu wankeb' 63 ch'ol. Li ch'ol 1–4 naxye resil lix po'jikeb' xch'ool li ani ke'taaqenk re laj Nehor ut laj Amlici sa' xpleetinkileb' laj Nefita. Sa'eb' li pleet li ki'ux xb'aan a'in, q'axal nim li sachok kiwan, nim wi'chik chiru li wanjenaq chaq toj aran sa' xyanqeb' laj Nefita. Li ch'ol 5–16 naxye resil lix b'eenik laj Alma jo' aj k'amol aatin sa' xtiklajik, ut wan li raatin chirix li chaab'il aj ilol karneer (Alma 5) ut li jultikank aatin kixb'aanu rochb'een laj Amulek sa' li tenamit Ammonihah. Sa'eb' li ch'ol 17–27 tz'iib'anb'il resileb' li ralar laj Mosiah. Sa'eb' li ch'ol 28–44 wankeb' junjung li raatin laj Alma li q'axal nim xwankil. Sa' li ch'ol 32 laj Alma kixjuntaq'eeta li aatin rik'in jun li iyaj; sa' li ch'ol 36 kixye resil lix jalajik lix ch'ool re laj Helaman li ralar. Sa'eb' li ch'ol 39–42 tz'iib'anb'il resil li na'leb' kixk'e laj Alma re laj Korianton li ralar, li ki'ok chaq chixb'aanunkil li q'etok aatin chirix li saq ru ch'oolejil; li xnimal ru aatin a'in naxch'olob' xyaalal li tiik ruhil na'leb', li uxtaan, li wakliik chi yo'yo, ut lix tojb'al rix li maak. Eb' li ch'ol 45–63 neke'xye resileb' li pleet ke'wan wi' laj Nefita sa' li kutan a'an, ut lix xikikeb' chi k'amb'ileb' xb'e xb'aan laj Hagot. Wankeb' li xninqal ru aj jolominel jo' aj Moroni li taqlanel, aj Teankum, ut aj Lehi li ke'tenq'an chixkolb'aleb' rix laj Nefita rik'in lix kawileb' xch'ool chi k'anjelak tz'aqal naq ki'ajman ru.

AMALEK (EB' LAJ) (Najter Chaq'rab')

Jun teep reheb' laj Arabe li ke'wan sa' li chaqi ch'och' Paran, sa' xyanq Araba rik'in li Palaw Mediterraneo. Rajlal yookeb' chixpleetinkileb' laj Hebreo chalen chaq sa' xkutankil laj

Moises (Exo. 17:8) toj reetal laj Saul ut laj David (1 Sam. 15; 27:8; 30; 2 Sam. 8:11–12).

AMALAKITA (EB' LAJ) (Lix Hu laj Mormon)

Jun ch'uut chi aj q'etol paab'aal aj Nefita li ke'xk'ameb' xb'e laj Lamanita chi pleetik rik'ineb' laj Nefita (Alma 21–24, 43).

AMALIKIAH

Sa' lix Hu laj Mormon, jun aj Nefita aj pleetinel tenamit li kixtaw wankilal sa' xyanqeb' laj Lamanita ut kixk'ameb' xb'e chi pleetik rik'ineb' laj Nefita (Alma 46–51).

AMEN. *Chi'ilmanq ajwi'* Tijok

Naraj naxye "jo'kan taxaq" malaj "chi jo'kan." Nayeeman *amen* rik'in kawil ch'oolej malaj rik'in tiikil jolomej re xk'ulub'ankil (Deut. 27:14–26) malaj re xk'utb'al naq yaal jun li na'leb' (1 Rey. 1:36). Anajwan sa' xraqik jun li tij, li ch'olob'ank, malaj jun li aatin, eb' li xe'ab'ink re li tij malaj li aatin neke'xye *amen* chi kaw xyaab'eb' xkux, re xk'utb'al xyaalal naq neke'xk'ulub'a.

Sa' xkutankil li Najter Chaq'rab', ani naye-hok re jun xaqxookil aatin tento tixye *amen* (1 Kro. 16:7, 35–36; Neh. 5:13; 8:2–6). Li Kristo a'an "li amen, laj yehol nawom chaab'il ut paab'ajel" nayeeman re (Apok. 3:14). *Amen* kik'anjelak ajwi' choq' reetalil li sumwank sa' li Tzoleb'aal reheb' li profeet (Tz. ut S. 88:133–135).

AMLCI, AJ AMLICITA

Jun winq sa' lix Hu laj Mormon li kijolomink re jun ch'uut reheb' laj Nefita li ke'ajok re naq taawanq jun li rey sa' li rawa'b'ejileb' laj raqol aatin. Eb' laj Nefita a'in, aj Amlcita yeeb'il reheb', ke'xpo'resi xch'ool chi k'utk'u chiru li Dios, ut xb'aan a'an ke'majewaak (Alma 2–3).

AMMON, RALAL LAJ MOSIAH.

Chi'ilmanq ajwi' Anti-Nefi-Lehi;
Mosiah, ralar laj Benjamin; Mosiah,
eb' li ralar

Sa' lix Hu laj Mormon, jun ralar li rey aj Mosiah. Laj Ammon kik'anjelak jo' aj k'amol aatin, ut rik'in xyalom xq'e a'an naab'al li aamej ke'jale' xch'ool chixpaab'ankil li Kristo.

Ink'a' kipaab'an chaq ut kixsik' xsachb'al li Iglees, **Mos.** 27:8–10, 34. Jun li anjel kixk'ut rib' chiru a'an ut eb' li rochb'een, **Mos.** 27:11. Kixjal xk'a'uxl ut ki'ok chixjultikankil li raatin li Dios, **Mos.** 27:32–28:8. Ink'a' kixk'ulub'a xaqab'aak choq' rey ut xko'o b'an sa' xch'och'eb' laj Lamanita re xjultikankil li raatin li Dios, **Alma** 17:6–9. Kixkuy xsa' ut kitijok re xk'ulb'al xna'leb', **Alma** 17:8–11. Kik'ame' chi b'ak'b'o rik'in li Rey aj Lamoni, **Alma** 17:20–21. Kixkol lix ketomq laj Lamoni, **Alma** 17:26–39. Kijultikan aatin chiru laj Lamoni, **Alma** 18:1–19:13. Kib'antioxin chiru li Dios, ut kinumta li sahil ch'oolejil sa' xb'een, **Alma** 19:14. Eb' li jalb'ileb' xch'ool xb'aan maajo'q'e ke'xjalb'ehi rib', **Alma** 23:6. Kisah'o' sa' xch'ool chi wank choq' k'anjeleb'aal sa' ruq' li Dios sa' xk'amb'aleb' li jar mil rik'in li yaal, **Alma** 26:1–8 (**Alma** 26:1–37). Kixk'ameb' xb'e li tenamit aj Anti-Nefi-Lehi sa' xkolb'al rib'eb', **Alma** 27. Kireek'a xanimal xsahil xch'ool naq kixk'ul rib' rik'ineb' lix komon, **Alma** 27:16–18.

AMMON, RALAL XK'AJOL LAJ

TZARAHEMLA. *Chi'ilmanq ajwi'*

Limhi

Sa' lix Hu laj Mormon, jun winq xanimal ru ut kaw xmetz'ew li kijolomink re jun b'eenikeb' li winq chalen chaq sa' li ch'och' Tzarahemla tojsa' li ch'och' Lehi-Nefi (**Mos.** 7:1–16). Kik'ute' chiru jun najteril tz'iib'anb'il esil, ut kixch'olob' k'a'ru jun aj ilol na'leb' (**Mos.** 8:5–18). Moqon kitenq'an chirach'ab'ankil li rey aj Limhi ut eb' lix tenamit chiruheb' laj Lamanita, ut chixk'amb'aleb' wi'chik Tzarahemla (**Mos.** 22).

AMOS

Jun profheet sa' li Najter Chaq'rab', li kijultikan aatin jo' profheet chalen chaq 792 toj 740 chihab' rub'elaj li Kristo sa' xkutankil laj Osiyas, rey sa' xb'een Juda, ut aj Jeroboam, rey sa' xb'een Juda.

Lix hu laj Amos: Jun li hu sa' li Najter Chaq'rab'. Naab'al reheb' lix profheetil aatin laj Amos neke'xtijeb' laj Israel ut eb' li tenamit chixk'at re te'sutq'iiq rik'in li tiikilal.

Sa'eb' li ch'ol 1–5 naxb'oqeb' laj Israel ut eb' li tenamit chixk'atq naq te'xjal xk'a'uxleb'. Li ch'ol 3 naxch'olob' naq li Qaawa'

naxk'utb'esi lix muqmuukil na'leb' chiruheb' li profheet, ut naq sa' xk'ab'a' li q'etok aatin, taasache'q Israel xb'aan jun aj xik' ilonel. Sa'eb' li ch'ol 6–8 naxye jo' profheet naq taat'ane'q Israel, k'iila chihab' rub'elaj naq ke'ok laj Asiria. Sa' li ch'ol 9 naxye jo' profheet naq Israel taak'ojob'amanq wi'chik sa' tz'aqal lix ch'och'.

AMULEK. *Chi'ilmanq ajwi'* Alma, ralal laj Alma

Sa' lix Hu laj Mormon, kirochb'eeni laj Alma, ralal laj Alma, jo' aj k'amol aatin.

Ki'ula'aniik xb'aan jun li anjel, **Alma** 8:20 **Alma** 10:7. Kixk'ul laj Alma sa' rochoch, **Alma** 8:21–27. Kijultikan aatin rik'in wankilal reheb' li wankeb' Ammonihah, **Alma** 8:29–32 **Alma** 10:1–11. A'an ralal xk'ajol laj Nefi, laj Lehi, ut laj Manases, **Alma** 10:2–3. Kich'olob'an chirix li yaal, **Alma** 10:4–11. Kixb'oqeb' li tenamit chixjalb'aleb' xk'a'uxl, ut kitz'eqtaanaak, **Alma** 10:12–32. Kixyal ru rik'in laj Tzeesrom, **Alma** 11:20–40. Kixk'ut xyaalal li wakliik chi yo'yo, li raqb'a-aatin, ut li k'ojob'ank wi'chik, **Alma** 11:41–45. Kiraj xramb'al lix kamikeb' laj paab'anel, **Alma** 14:9–10. Kitz'ape' sa' tz'alam rochb'een laj Alma, **Alma** 14:14–23. Ki'ach'ab'aak chiru xb'ak'leb' li tz'alam rik'in li paab'aaal, **Alma** 14:24–29. Kixch'olob' xyaalal lix tojb'al rix li maak, li uxtaan, ut li tiik ruhil na'leb', **Alma** 34:8–16. Kik'utuk chirix li tijok, **Alma** 34:17–28. Kixye reheb' li tenamit naq me'xb'ay xjalb'aleb' xk'a'uxl, **Alma** 34:30–41. Lix paab'aaal laj Alma ut laj Amulek kixk'e chi uq'e'k chi ch'och' lix tz'akil li tz'alam, **Eter** 12:13.

ANA (Ak' Chaq'rab')

Sa' li Ak' Chaq'rab', jun li profheet ixq xkomon xteepal laj Aser. Sa' xyo'lajik li Jesus, a'an jun tiixil xmalka'an. Kiril li k'uula'al Jesus naq kik'ute' sa' li santil ochoch, ut kixk'e reetal naq a'an aj Tojol-ix (**Luk.** 2:36–38).

ANA, XNA' LAJ SAMUEL. *Chi'ilmanq ajwi'* Samuel, profheet sa' li Najter Chaq'rab'

Lix na' laj Samuel, jun profheet sa' li Najter Chaq'rab'. Li Qaawa' kixk'e laj Samuel re li xAna re xsumenkil ru lix tij (1 Sam. 1:11, 20–28). Li xAna kixq'axtesi laj Samuel re li

Qaawa'. Lix b'ich re b'antioxink naru najuntaq'etaman rik'in lix b'ich lix Maria, xna' li Jesus (1 Sam. 2:1-10; Luk. 1:46-55).

ANANIAS AJ DAMASKO. *Chi'ilmanq ajwi'* Pablo

Jun xtzolom li Kristo aran Damasko li kixkub'si xha' laj Pablo (Hech. 9:10-18; 22:12).

ANANIAS AJ JERUSALEN

Sa' li Ak' Chaq'rab', a'an rochb'een lix Safira li rixaqil kitik'ti'ik chiru li Qaawa' naq ke'x-jeb' jun jachal li tumin li ke'xq'axtesi chaq re li Qaawa'. Naq laj Pedro kixtz'ileb' rix, xkab'ichaleb' ke't'ane' chi ch'och' ut ke'kam (Hech. 5:1-11).

ANAS. *Chi'ilmanq ajwi'* Kaifas

Sa' li Ak' Chaq'rab', jun winq li nim xwankil sa' li Sanhedrin. Li Jesus, naq kichape', kik'am-me' xb'een wa chiru a'an (Jwan 18:13); a'an ajwi' kitz'aqon sa' xtz'ilb'aleb' rix li Apostol sa' li raqleb'aal aatin (Hech. 4:3-6).

ANCHALIL XCH'OOL. *Chi'ilmanq ajwi'*
Tiik xch'ool, tiikilal; Xmaak'a'il li b'alaq'

Tiikilal, xmaak'a'il li b'alaq'il, tiikil ch'oolej.

Toj reetal tinkamq ink'a' tinwisi lix anchalil lin ch'ool, **Job** 27:5. Li winq tiik xch'ool nab'eeek sa' lix anchalil lix ch'ool, **Prov.** 20:7. A'aneb' winq li xaqxookeb' xch'ool sa' chix-junil li hoonal sa' yalaq k'aru li k'eeb'il chix-b'aanuheb', **Alma** 53:20. Li Qaawa' naxra laj Hyrum Smith xb'aan lix anchalil lix ch'ool, **Tz. ut S.** 124:15.

ANDRES

Sa' li Ak' Chaq'rab', li riitz'in laj Simon Pedro ut jun reheb' li Kab'laju chi Apostol li b'oq-b'ileb' xb'aan li Jesus chiru lix k'anjel sa' li yu'am a'in (Mat. 4:18-19; Mar. 1:16-18, 29).

ANJEL

Wiib' paay li ani sa' choxa anjel yeeb'il reheb': eb' li musiq'ej ut eb' li wankeb' xxaqalil li tib' ut b'aq okenaq. Eb' li anjel li musiq'ejeb' maji' neke'xk'ul jun xaqalil re tib' ut b'aq, malaj ut a'aneb' li musiq'ej li ak xe'wan chaq xtib'el li xe'kam, ut yookeb' chiroyb'eninkil li wakliik chi yo'yo. Eb' li anjel li wankeb'

xxaqalil re tib' ut b'aq ak waklijenaqeb' chaq sa' xyanqeb' li kamaq, malaj ut jaltesinb'ileb' chaq ru.

K'iila raqal sa' li loq'laj hu neke'aatinak chirix lix k'anjeleb' li anjel. Wan naq eb' li anjel neke'aatinak rik'in xyaab' xkux li kaaq naq neke'xq'axtesi li raatin li Dios (Mos. 27:11-16). Wan naq eb' li yo'yookil winq anjel nayeeman reheb' (JJS, Gen. 19:15). Wankeb' li anjel li neke'k'anjelak sa' xsutam lix k'ojarib'aal li Dios sa' choxa (Alma 36:22).

Sa'eb' li loq'laj hu na'aatinak ajwi' chix-xeb' lix anjel laj tza. A'aneb' a'in li musiq'ej li ke'taaqen re laj Lucifer ut ke'tzeqe' chaq chiru li Dios sa' li yu'am naq maji' nokoyo'la ut ke'isiik toj sa' ruchich'och' (Apok. 12:1-9; 2 Ne. 9:9, 16; Tz. ut S. 29:36-37).

Laj Jakob kirileb' lix anjel li Dios chi taqe'k ut chi kub'eeek, **Gen.** 28:12. Eb' lix anjel li Dios ke'xk'ul laj Jakob, **Gen.** 32:1-2. Laj Jedehon kiril jun lix Angel li Qaawa' chi k'utk'u chiru rilob'aal, **Jue.** 6:22. Jun li anjel kixye' li ruq' sa' xb'een Jerusalem re xsachb'al, **2 Sam.** 24:16. Jun li anjel kixch'e' laj Elias ut kixye re, Waklin, ut wa'in, **1 Rey.** 19:5-7. Laj Daniel kiril li anjel aj Gabriel sa' jun li k'utb'esinb'il matk', **Dan.** 8:15-16. Li anjel aj Miguel kixtenq'a laj Daniel, **Dan.** 10:13. Li anjel Gabriel kitaqalaak xb'aan li Dios, **Luk.** 1:19, 26-27. Eb' lix anjel laj tza te'k'uulamanq sa' b'aqleb' ch'iich' toj reetal li raqb'a-aatin, **Jud.** 1:6 (2 Pe. 2:4). Eb' li tenamit ke'rileb' li anjel chi kub'eeek chaq sa' choxa, **3 Ne.** 17:24. Laj Moroni kitz'iib'ak chirix lix k'anjeleb' li anjel, **Moro.** 7:25-32. Li Tijonelil re Aaron nak'amok re li laaw re lix k'anjeleb' li anjel, **Tz. ut S.** 13. Laj Moroni, laj Jwan aj Kub'sihom Ha', laj Pedro, laj Santiago, laj Jwan, laj Moises, laj Elias, ut laj Eliyah ke'k'anjelak chiru laj Jose Smith jo' anjel, **Tz. ut S.** 27:5-12. Ink'a' nekexru chixkuyb'al lix k'anjeleb' li anjel, **Tz. ut S.** 67:13. Laj Miguel, li taqenaqil anjel, a'an laj Adan, **Tz. ut S.** 107:54. Eb' li anjel a'aneb' li winq waklijenaqeb' chi yo'yo, li wankeb' xxaqalileb' tib' ut b'aq okenaq, **Tz. ut S.** 129. Maak'a'eb' li anjel li neke'k'anjelak sa' li ruchich'och' a'in, ka'ajeb' wi' li wanjenaqeb' chi sa', **Tz. ut S.** 130:5. Eb' li winq li ink'a' neke'xpaab' lix chaq'rab' li Dios re li junelikil sumlaak ink'a' neke'sumla chi moko neke'sumub'aak, neke'xaqab'aak choq' anjel sa' choxa, **Tz. ut S.** 132:16-17.

ANJEL AJ K'AAK'ALENEL

Eb' li jalam-uuch li wankeb' choq' reetalil li choxahil yo'ob'tesihom, moko nawb'il ta chanru tz'aqal lix xaqalil. Eb' li anjel aj k'aa-k'alenel neke'b'oqe' chixk'aa'alenkileb' li santil na'ajej.

Li Qaawa' kixk'eheb' li anjel aj k'aa'alenel, re xk'aa'alenkil xb'ehil li che' re li yu'am, **Gen.** 3:24 (**Alma** 12:21–29; 42:2–3; **Mois.** 4:31). Kik'eeman xjalam-uuch li anjel aj k'aa'alenel choq' eetalil sa' xb'een li k'ojaril re uxtaan, **Exo.** 25:18, 22 (1 **Rey.** 6:23–28; **Heb.** 9:5). Yeeb'il resileb' li anjel aj k'aa'alenel sa' li k'utb'esinb'il matk' kiril laj Esekiel, **Esek.** 10 **Esek.** 11:22.

ANJEL AJ K'ANJELANEL. *Chi'ilmanq*
AnjelANTI-NEFI-LEHI. *Chi'ilmanq ajwi'*

Ammon, lalal laj Mosiah; Helaman, eb' li lalal; Mosiah, eb' li lalal

Sa' lix Hu laj Mormon, jun li k'ab'a'ej k'eeb'il reheb' laj Lamanita li ke'jale' xch'ool xb'aa-neb' li lalal laj Mosiah. Chirix naq jalb'ileb' xch'ool, eb' li tenamit a'in, lix tenamit laj Ammon yeeb'il ajwi' reheb', ke'wan chi tiik chi paab'ank chiru chixjunil lix yu'ameb' (**Alma** 23:4–7, 16–17; 27:20–27).

Ke'xk'ul sa' xb'eeneb' li k'ab'a'ej Anti-Nefi-Lehi, **Alma** 23:16–17 **Alma** 24:1. Ink'a' ke'xk'ulub'a xhoyb'al li kik', ut ke'xmuqeb' lix k'anjeleb'aal re pleet, **Alma** 24:6–19. Eb' li lalal ke'xkawresi rib' choq' re li pleet, ut ke'xsik' ru laj Helaman choq' xjolomineleb', **Alma** 53:16–19 **Alma** 56–58 (eb' li alalb'ej a'in ke'nawe' ru jo' li 2,000 saaj aj pleet).

APOKALIPSIS. *Chi'ilmanq ajwi'*

K'utb'esinb'il chiru laj Jwan

Li roso'jikil hu sa' li Ak' Chaq'rab'; wan wi' jun li na'leb' k'utb'esinb'il chiru laj Jwan li Apostol. A'an kikanab'aak chirilb'al li k'aru taa'uxmanq sa' li ruchich'och', ut q'axal wi'chik sa' roso'jikeb' li kutan (Apok. 1:1–2; 1 **Ne.** 14:18–27; **Tz.** ut **S.** 77). Apokalipsis a'an jun aatin sa' Griego li naraj naxye "k'utb'esinb'il," malaj "teeb'il ru," ut naru ajwi' nayeeman chirix yalaq k'aru chi xnimal ru k'utb'esink.

Laj Jwan kixk'ul li k'utb'esink a'in sa' xkutan li Qaawa' sa' Patmos, jun ch'och' sa' xyi li palaw (Apok. 1:9–10) li wan chire li ch'och' Asia, moko najt ta rik'in Efeso. Ink'a' nanawman jo'qe' tz'aqal kik'eeman li k'utb'esink.

Wan li lawil na'leb' re xtawb'al ru li hu sa' 1 **Nefi** 14:18–27 ut sa' **Tz.** ut **S.** 77 (**Eter** 4:15–16).

Sa'eb' li ch'ol 1–3 wan xtikib'ankil li hu ut li hu taqlanb'il reheb' li wuqub' chi iglees sa' Asia. Laj Jwan kixtz'iib'aheb' li hu re xtenq'ankileb' laj santil paab'anel chixtuqub'ankil junjung li ch'a'ajkilal. Li ch'ol 4–5 naxye resil li k'utb'esinb'il matk' kiril laj Jwan chirix lix nimajwal loq'al ut lix tiikil wankilal li Dios ut li Kristo. Sa'eb' li ch'ol 6–9, 11, laj Jwan kixtz'iib'a resil naq kiril jun li hu tz'apb'il rik'in wuqub' chi tz'apleb', ut li junjung chi tz'apleb' a'an reetalil jun mil chihab' re lix wanjik li ruchich'och'. Eb' li jar ch'ol a'in neke'atinak chi naab'al chirix li k'aru na'uxman sa' li xwuq' tz'apleb' (chi'ilmanq Apok. 8–9; 11:1–15). Li ch'ol 10 na'atinak chirix jun li hu kixk'ux laj Jwan. Li hu a'an reetalil jun li taqlanb'il k'anjel tixb'aanu sa' jun kutan chalel. Sa' li ch'ol 12 tz'iib'anb'il resil jun k'utb'esinb'il matk' chirix li maa'usilal li kitikla sa' choxa naq laj Satanax kixpo'resi xch'ool ut ki'isiik chaq. Li pleet li kitikla aran toj yoo chi pleetimank sa' li ruchich'och'. Sa'eb' li ch'ol 13 ut 17–19, laj Jwan kixye resileb' li maa'us aj awa'b'eji-hom sa' ruchich'och' li b'eresinb'ileb' xb'aan laj Satanax, ut kixtz'iib'a resil lix k'ulumaqeb', sa' li wan wi' lix sachlijik li maa'usilal sa' roso'jik. Sa'eb' li ch'ol 14–16, yeeb'il resil lix tiikilaleb' laj santil paab'anel sa' xyi li maa'usilal ka'ch'in chik ma nak'ulun xkab' wa li Kristo. Eb' li ch'ol 20–22 neke'xye resil li Jun Mil Chihab', li chaq'al ru tenamit re li Ak' Jerusalem, ut li k'a'aaq re ru taa'uxmanq sa' roso'jik li ruchich'och'.

APOKRIFOS. *Chi'ilmanq* Hu

Dewterokanoniko

APOSTOL. *Chi'ilmanq ajwi'* K'utb'esink,
k'utb'esinb'il na'leb'; Tzolom

Sa' li Griego, *Apostol* naraj naxye "taqlanb'il chi xik." A'an li k'ab'a'ej k'eeb'il xb'aan li Jesus reheb' li Kab'laju li kixsik' ru ut kixk'ojob' re te'wanq choq' tzolom ut choq' aj tenq'anel chi

nach' rik'in chiru lix k'anjel sa' li ruchich'och' (Luk. 6:13; Jwan 15:16). A'an kixtaqlaheb' chi xix re xb'aanunkil ruuchil a'an ut re k'anjelak ruuchil a'an chirix naq taqenaq sa' choxa. Sa' najter kutan jo' ajwi' sa' lix Molameb' li Kab'laju chi Apostol sa' li Iglees li k'ojob'amb'il wi'chik anajwan, jun li Apostol a'an jun sik'b'il ru aj yehol nawom chirix li Jesukristo sa' chixjunil li ruchich'och' re xch'olob'ankil xyaalal lix diosilal ut lix waklijjik sa' xyanqeb' chaq li kamenaq (Hech. 1:22; Tz. ut S. 107:23).

Lix iglees li Kristo wan chi kab'lanb'il sa' xb'een xk'ojarileb' li Apostol ut li profet, **Ef. 2:20 Ef. 4:11.** Laj Lehi ut laj Nefi ke'ril li kab'laju chi Apostol chixtaaqenkil li Jesus, **1 Ne. 1:10 1 Ne. 11:34.** Eb' li apostol te'raqoq aatin chirix lix junkab'al laj Israel, **Morm. 3:18.** Eb' li ink'a' te'ab'inq re li raatineb' li profet ut eb' li apostol, te'isiiq chaq, **Tz. ut S. 1:14 (3 Ne. 12:1).** Nak'utb'esiman lix b'oqb'aleb' ut lix taqlanb'il k'anjeleb' li Kab'laju, **Tz. ut S. 18:26–36.** Laj Jose Smith kik'ojob'aak choq' Apostol, **Tz. ut S. 20:2 Tz. ut S. 21:1.** Eb' li Apostol a'aneb' aj yehol nawom sik'b'il ru chirix lix k'ab'a' li Kristo, ut neke'xk'am xlawil li k'anjel, **Tz. ut S. 27:12 (Tz. ut S. 112:30–32).** Eb' li Kab'laju chi Apostol neke'wan choq' jun molam, juntaq'et sa' li wankilal k'eeb'ileb' re, rik'in li Xb'eenil Awa'b'ejil, **Tz. ut S. 107:23–24.** Eb' li Kab'laju a'aneb' jun Jolominel Taqenaqil Ch'utam aj b'ehenel, **Tz. ut S. 107:33.** Eb' li Apostol neke'kamok re lix lawil lix k'anjeleb' laj k'amol aatin, **Tz. ut S. 107:35.** Nayeeman resil junjung li k'anjel teneb'amb'il sa' xb'eeneb' li Apostol, **Tz. ut S. 107:58.** Ninye re chixjunileb' li Kab'laju: taaqehomaqin, ut ch'olanihomaqeb' lin karneer, **Tz. ut S. 112:14–15.** Naqapaab' naq k'uub'amb'il li Iglees rik'ineb' li Apostol, **R. li P. 1:6.**

Lix sik'b'aleb' ru li Apostol: Eb' li Apostol sik'b'ileb' ru xb'aan li Qaawa' (Jwan 6:70; 15:16).

Sa' xyanqeb' chaq lix tzolom, li Jesus kixsik' ru kab'laju chi Apostol, **Luk. 6:13–16.** Laj Matias kisik'e' ru choq' Apostol, **Hech. 1:21–26.** Laj Oliver Cowdery ut laj David Whitmer ke'taqlaak chixsik'b'aleb' chaq li Kab'laju, **Tz. ut S. 18:37–39.**

AQ'EJ. *Chi'ilmanq ajwi'* Tuulan xch'ool

Rik'in li k'a'ru naqab'aanu ut li k'a'ru tiqtooko wi' tento naq tuulanaq qach'ool, naq moko xikenaq ta qach'ool, ut naq chaab'ilaq took'utunq. Us naq ink'a' taqa'utz'u'uji qib' ut taqapak' qib' naq jalan wi' wanko.

Li Dios kixyiyib' li aq'ej rik'in rix li xul, ut kixtiqib' laj Adan ut li xEva, **Gen. 3:21 (Mois. 4:27).** Eb' li ixq tento te'xtiqib' rib' sa' xyaalal jo' chanru xk'ulub'eb', **1 Tim. 2:9.** Yaalaq ru li raatineb', saqqaq ru lix yu'ameb', che'xch'olani xsa' li rochocheb', **Tito 2:5.** Wankeb' naab'al li taqsinb'il sa' xq'etq'etileb' xb'aan xtortookil xtz'aq li raq'eb', **Jak. 2:13.** Chixjunil laa waq' moko utz'u'ujinb'ilaq ta, **Tz. ut S. 42:40.** Laa'o naqapaab' naq saqqaq ru qach'ool ut chaab'ilaq qayu'am, **R. li P. 1:13.**

ARKANJEL. *Chi'ilmanq* Taqenaqil anjel

ARMAGEDON. *Chi'ilmanq ajwi'* Gog;

Magog; Xkab' xk'ulunik li Jesukristo

Li k'ab'a'ej *Armagedon* nachal chaq sa' li Hebreo, *Har Megiddon*, li naraj naxye li "tzuul re Mejido." Li ru taqa Mejido wan sa' xjyal li rokebaal saq'e sa' li helhookil ch'och' Esdraelon, kaak'aal (80) kiloom rik'in Jerusalem sa' xnim li saq'e, ut aran ke'wan junjung li xninqal ru pleet sa' xkutankil li Najter Chaq'rab'. Jun nim ut roso'jikil yalok-u li taa'uxmanq naq taawanq li xkab' xk'ulunik li Qaawa' a'anaq li pleet re Armagedon xk'ab'a', xb'aan naq taatiklaaq sa' li na'ajej ajwi' a'an. (Chi'ilmanq Esek. 39:11; Sak. 12–14, ut a' chik 12:11; Apok. 16:14–21.)

ARTAL. *Chi'ilmanq ajwi'* Mayejak

Nayiy'aman choq' re li mayejak, li q'axtesink mayej, ut li loq'onink.

Laj Noe kixyiyib' jun artal choq' re li Qaawa' ut kixq'axtesi li k'atb'il mayej, **Gen. 8:20.** Laj Abram kixyiyib' jun li artal choq' re li Qaawa', **Gen. 12:7–8.** Laj Abraham kixb'ak' laj Isaak li ralar sa' xb'een li artal, **Gen. 22:9 (Gen. 22:1–13).** Laj Jakob kixyiyib' jun artal, ut El-bet-el kixye re li na'ajej, **Gen. 35:6–7.** Laj Elias kixyiyib' jun artal ut kixyal rib' chiruheb' laj tij re Bahal, **1 Rey. 18:17–40.** Wi taak'am aamaan chiru li artal, xb'een wa chak'am wi'chik aawib' sa' usilal rik'in laa was aawiitz'in, **Mat. 5:23–24.** Kiwil rub'el li artal li raameb' li ani

ke'kamsiik sa' xk'ab'a' li raatin li Dios, **Apok.** 6:9 (Tz. ut S. 135:7). Laj Lehi kixyiib' jun li artal rik'in pek, ut kib'antioxin chiru li Qaawa', **1 Ne.** 2:7. Laj Abraham kikole' chiru li kamk sa' jun artal re Elkenah, **Abr.** 1:8–20.

AS IITZ'INB'EJ. *Chi'ilmanq ajwi'* Ixq;

Winq

Jo' rala! xk'ajol li qaChoxahil Yuwa', chixjuni-leb' li winq ut ixq wankeb' choq' ras riitz'in rib' chirib'ileb' rib'. Sa' li Iglees, eb' li komon ut li ani wankeb' sa' chaab'ilal rik'in li Iglees, as iitz'inb'ej nayeeman reheb'.

Naq jalb'il aach'ool, k'e xkawilaleb' laa wa aawiitz'in, **Luk.** 22:32. Ani ink'a' narahok re li ras riitz'in nakana sa' li kamk, **1 Jn.** 3:10–17. K'oxlahomaq lee ras eeriitz'in jo' chanchanex ajwi' laa'ex, **Jak.** 2:17. Li junjunq chi winq chixk'oxla li ras riitz'in jo' naxk'oxla rib' a'an, **Tz. ut S.** 38:24–25. K'e xkawilaleb' laa komon sa' chixjunil laa waatin, **Tz. ut S.** 108:7.

ASA

Sa' li Najter Chaq'rab', li rox rey sa' xb'een Juda. Li loq'laj hu naxye naq lix ch'ool "tz'aqal re ru rik'in li Qaawa' chiru chixjunil lix kutan" (1 Rey. 15:14). Chiru lix awa'b'ejil a'an kixkawresi ut kixchaab'ilob'resi lix teep aj pleet, kirisi chaq lix tenamit rub'el xwan-kileb' laj Etiopia, kirisiheb' chaq' li pak'b'il dios, ut kixb'oqeb' li tenamit re te'ok sa' jun sumwank naq te'xsik' li Jehova (1 Rey. 15–16; 2 Kro. 14–16). A'b'anan naq kiyajer sa' li roq, ink'a' kixsik' xtenq'ankil rik'in li Qaawa', ut kikam (1 Rey. 15:23–24; 2 Kro. 16:12–13).

ASEEYT. *Chi'ilmanq ajwi'* Olivo, che';

Rosob'tesinkileb' li yaj; Yuluk

Naq nayeeman aseeyt sa'eb' li loq'laj hu, nara-j naxye li aseeyt re olivo. Chalen chaq sa' xkutankil li Najter Chaq'rab', na'oksiman xya'al li olivo choq' re li k'anjel sa' li santil ochoch ut li loq'laj muheb'aal, choq' re li yuluk, re xk'atb'al li xam, ut choq' tzakemq. Wan naq li aseeyt re olivo nak'anjelak choq' reetalil li k'a'ru saq ru, ut reetalil li Loq'laj Musiq'ej ut lix wankilal (1 Sam. 10:1, 6; 16:13; Isa. 61:1–3).

Laj tij tixk'e li aseeyt sa' ru'uj li xb'een xxik, **Lev.** 14:28–29. Li Qaawa' kinixtenq'a cha-yulb'al chi wank choq' rey sa' xb'een lix

tenamit, **1 Sam.** 15:1. Lix kuk li aseeyt re li xmalka'an ink'a' kilaj xsa', **1 Rey.** 17:10–16. Li Qaawa' naxyul injolom rik'in aseeyt, **Sal.** 23:5. Ke'xyul rik'in aseeyt naab'al li yajeb', **Mar.** 6:13. Che'tijoq li xb'eenil sa' xb'een, rik'in xyulb'al rik'in aseeyt, **Stgo.** 5:13–15. Chiwanq eexam chi k'uub' anb'il ut chi lochlo, ut chiwanq xya'al eerik'in, **Tz. ut S.** 33:17 (Mat. 25:1–13).

ASER. *Chi'ilmanq ajwi'* Israel; Jakob, rala-laj Isaaak

Sa' li Najter Chaq'rab', jun rala-laj Jakob ut lix Silpa, lix moos ixq lix Lea (Gen. 30:12–13).

Lix teepal laj Aser: Laj Jakob kirosob'tesi laj Aser (Gen. 49:20), ut laj Moises kirosob'tesihab' li rala-laj xk'ajol laj Aser (Deut. 33:1, 24–29). Eb' li alal k'ajolb'ej a'in "xniinqal ru winq kaweb' xch'ool" kiyeeman reheb' (1 Kro. 7:40).

ASIRIA

Jun nimla najteril awa'b'ejihom li kitaqlan, rochb'een Babilonia, li pleetinb'il xb'aan, sa' xb'eeneb' li najter tenamit Siria ut Filistea chiru xk'ihal li chihab' kiwan wi' li Najter Chaq'rab'. Us ta ke'wan xnimal xwankil laj Asiria chalen chaq 1150 chihab' rub'e-laj li Kristo toj reetal kinach'ok 600 chihab', maajo'qe ke'ru chixxaqab'ankil jun li kawil jolomil tenamit. Ke'taqlan rik'in nimla xiw, ke'xt'aneb' li xik' neke'ilok reheb' rik'in xam ut li yok'leb' ch'iich', malaj ke'xq'unob'resi xkawileb' rik'in xnumsinkil k'iila tenamit sa' jalan chik ch'och' sa' lix awa'b'ejihom. Eb' li awab'ejinb'il xb'aaneb' maajo'qe ke'xkanab' xpleetinkileb', ut chiru chixjunil lix wanjik li awa'b'ejihom ink'a' kikana li pleetik xb'aaneb'. (Chi'ilmanq 2 Rey. 18–19; 2 Kro. 32; Isa. 7:17–20; 10; 19; 37.)

ATAWINK, ATAWINEL. *Chi'ilmanq*

ajwi' Yumb'eetak ko'b'eetak; Muxuk sumsu; Rahink-u; Saq ru ch'oolej; Yib' ruhil na'leb'

Xraab'al malaj xsaylankil xch'ool rik'in li k'a'aq re ru re li tz'ejwalej, jo' li muxuk sumsu ut yumb'eetak ko'b'eetak.

Li rixaqil laj eechal re kixb'eresi li rilob'aal chirix laj Jose, **Gen.** 39:7. Ani na'ilok re jun li ixq, re xrahinkil ru, ak xmux xsumlajik, **Mat.** 5:28 (3 Ne. 12:28). Ram aawib' chiru li

ratawom li tz'ejwalej, li napleetink re li aamej, **1 Pe.** 2:11. Li ratawom li tz'ejwalej ut li ratawom li xnaq' uhej moko re ta li Yuwa'b'ej, **1 Jn.** 2:16. Ink'a' chik tatxik chirix ratawom lix naq' aawu, **Alma** 39:9. Xb'aan xq'etb'aleb' li santil chaq'rab', li winq ki'ok chi aj rahol tz'ejwalej, **Tz. ut S.** 20:20. Wi ani junaq te'xmum xsumlajik sa' xch'ooleb', maak'a'aq li Musiq'ej rik'ineb', **Tz. ut S.** 63:16. Kanab'omaq chixjunil lix rahihom ru lee ratawom, **Tz. ut S.** 88:121. Eb' li winq ke'ok choq' aj rahol tz'ejwalej, aj atawinel, ut jo'keb' aj tza, **Mois.** 5:13 (Mos. 16:3; Mois. 6:49).

ATZ'AM

K'a'jo' na'oksiman chaq najter re xk'uulankil li tzakemq; k'oxlanb'il naq aajel ru re taa-wanq li yu'amej.

Li rixaqil laj Lot ki'ok choq' jun xaqal li atz'am, **Gen.** 19:26. Laa'ex li ratz'amil li ruchich'och', **Mat.** 5:13 (Luk. 14:34; 3 Ne. 12:13). Eb' lix tenamit li Qaawa' re li sumwank k'eeb'ileb' sa' ajl jo' ratz'amil li ruchich'och', **Tz. ut S.** 101:39–40. Wi eb' laj santil paab'anel moko wankeb' ta choq' aj kolol reheb' li winq, chanchaneb' li atz'am li xsach xsahil, **Tz. ut S.** 103:9–10.

AWA'B'EJ. *Chi'ilmanq ajwi'* Xb'eenil

Awa'b'ejil; Profeet

Jun k'ab'ajej choq' re li ani najolomink re junaq molam. Li Awa'b'ej re li Iglees a'an profheet, aj ilol na'leb', ut aj k'utb'esinel (Tz. ut S. 21:1; 107:91–92), ut eb' li komon sa' li Iglees tento te'roksi li k'ab'ajej "awa'b'ej" naq neke'aatinak chirix li profheet re li Iglees (Tz. ut S. 107:65). A'an li jun ajwi' chi winq sa' li ruchich'och' li k'eeb'il xwankil chixk'anjelankil chixjunil lix lawil li tijonelil.

Eb' li neke'jolomink reheb' li jar molam re li tijonelil ut jalaneb' chik li molam sa' li Iglees naru ajwi' neke'xk'ul awa'b'ej choq' xk'ab'a'.

Li Qaawa' kixk'e lix lawil li awa'b'ejihom re laj Jose Smith, **Tz. ut S.** 81:1–2. Oxib' li awa'b'ej neke'wan choq' jun molam re li Awa'b'ejil re li Iglees, **Tz. ut S.** 107:21–24. Oxib' li awa'b'ej ke'wan chi k'ojob'anb'il jo' chanru lix k'anjelil laj Melkisedek, **Tz. ut S.** 107:29. Nayeeman xyaalal li teneb'anb'il sa' xb'eeneb' li awa'b'ej sa' xb'eeneb' laj tenq'anel, laj tzolonel, laj tij,

ut li xb'eenil, **Tz. ut S.** 107:85–89 (Tz. ut S. 124:136–138, 142). Wankeb' wuqub' li awa'b'ej sa' xb'eeneb' chixjunileb' chik laj Setenta, **Tz. ut S.** 107:93–95. Ke'xaqab'aman li awa'b'ej reheb' li oqech, **Tz. ut S.** 124:133–135.

AWA'B'EJ, XHUHEB' LI. *Chi'ilmanq*

Reyes (Eb' li Awa'b'ej)

AWA'B'EJIHOM RE CHOXA MALAJ RAWA'B'EJIHOM LI DIOS.

Chi'ilmanq ajwi' Choxahil loq'alil;

Iglees li Jesukristo (lix)

Li rawa'b'ejihom li Dios sa' li ruchich'och' a'an Lix Iglees li Jesukristo reheb' laj Santil Paab'anel sa' Roso'jikeb' li Kutan (Tz. ut S. 65). Li rajb'al li Iglees a'an xkawresinkileb' li komon chi wank chi junelik sa' li choxahil awa'b'ejihom malaj li awa'b'ejihom re choxa. A'b'anan wan naq sa'eb' li loq'laj hu li awa'b'ejihom re choxa nayeeman re li Iglees, a'an naraj naxye naq li Iglees a'an li awa'b'ejihom re choxa sa' li ruchich'och'.

Lix Iglees li Jesukristo reheb' laj Santil Paab'anel sa' Roso'jikeb' li Kutan a'an li rawa'b'ejihom li Dios sa' li ruchich'och', a'ut sa' li kutan a'in a'an jun awa'b'ejihom ka'ajwi' re paab'aal. Chiru li Jun Mil Chihab', li awa'b'ejihom li Dios a'anaq awa'b'ejihom re jolomink tenamit jo' ajwi' re paab'aal.

Li Qaawa' wan choq' Rey chi junelik q'e kutan, **Sal.** 10:16 (Sal. 11:4). Li Dios re choxa tixxaqab' jun li awa'b'ejihom li maajo'q'e taasache'q, **Dan.** 2:44 (Tz. ut S. 138:44). Jalomaq eek'a'uxl xb'aan naq xnach'ok chaq li awa'b'ejihom re choxa, **Mat.** 3:2 (Mat. 4:17). Chichalq taxaq laa awa'b'ejihom, chi'uxq taxaq laa wajom sa' li ruchich'och', **Mat.** 6:10. Chesik' xb'een wa li rawa'b'ejihom li Dios, **Mat.** 6:33 (3 Ne. 13:33). Tink'e aawe lix lawil li awa'b'ejihom, **Mat.** 16:19. Chalqex, eechanihomaq li awa'b'ejihom kawresinb'il choq' eere, **Mat.** 25:34. Naq tink'ul li loq'laj wa'ak woch'eenex sa' lix awa'b'ejihom lin Yuwa', **Mat.** 26:26–29. Teeril chixjunileb' li profheet sa' lix awa'b'ejihom li Dios, **Luk.** 13:28. Eb' li moko tiikeb' ta xch'ool ink'a' te'reechani lix awa'b'ejihom li Dios, **1 Kor.** 6:9. Li tib'e lej ut kik'elej ink'a' naru chireechaninkil lix awa'b'ejihom li Dios, **1 Kor.** 15:50. Chi maji'aq

teesik' li b'ihomal, chesik' li rawa'b'ejihom li Dios, **Jak.** 2:18. Maajun k'a'ru tz'aj naru taa'eechaniq re li awa'b'ejihom re choxa, **Alma** 11:37. Tatruruq chi hilank rochb'eeneb' sa' li rawa'b'ejihom lin Yuwa', **Tz. ut S.** 15:6. Eere laa'ex keeb'il li awa'b'ejihom, malaj lix lawil li iglees, **Tz. ut S.** 42:69 (Tz. ut S. 65:2). Chol'elq li rawa'b'ejihom li Dios, re naq taachalq li awa'b'ejihom re choxa, **Tz. ut S.** 65:5–6. Lix lawil li awa'b'ejihom a'in maajo'q'e taa'isimanq chaq aawik'in, **Tz. ut S.** 90:3. Ani nak'uluk aawe chanchan jun ch'ina al, nax-k'ul lin awa'b'ejihom, **Tz. ut S.** 99:3. Jo'ka'in taayeemanq re lin iglees sa' roso'jikeb' li kutan, a'anaq ajwi' Lix Iglees li Jesukristo reheb' laj Santil Paab'anel sa' Roso'jikeb' li Kutan, **Tz. ut S.** 115:4. Kiteeli li choxa ut kiwil lix choxahil awa'b'ejihom li Dios, **Tz. ut S.** 137:1–4.

AWA'B'EJIHOM ROMANO. *Chi'ilmanq ajwi'* Roma

Li awa'b'ejihom re li najteril tenamit Roma. Sa' xkutankileb' li apostol, li Awa'b'ejihom Romano a'an li xnimar lu tenamit re li ruchich'och'. Helho li awa'b'ejihom a'an chalen chaq li Nima' Ewfrates toj li nima' Danubio, li nima' Rin, li Palaw Atlantico, ut li chaqi ch'och' Sahara. Filistea ki'ok choq' taqlanb'il tenamit sa' 63 chihab' rub'elaj li Kristo, naq laj Pompeyo kireechani Jerusalen. Us ta eb' laj Romano ke'xk'e k'iila usilal reheb' laj Judio, eb' laj Judio xik' neke'ril li awa'b'ejil aj Romano, ut rajlal wan li po'resink ch'oolej sa' xyanqeb'.

Laj Pablo, jun aj tenamit aj Romano, kiroksi li Griego, a'an li jun chi aatinob'aal li q'axal oksinb'il sa' li awa'b'ejihom, re xpuktesinkil li evangelio chiru chixjunil li awa'b'ejihom.

Q'axtesi re laj Cesar li k'a'ru re laj Cesar, **Mat.** 22:17–22. Laj Pablo kirelaji li xk'ulub' jo' aj tenamit aj Romano, **Hech.** 16:37–39 (Hech. 22:25–29).

AWA'B'EJIL. *Chi'ilmanq Xb'eenil*
Awa'b'ejil

AWA'B'EJIL YEHOM—1. *Chi'ilmanq ajwi'* Ch'olob'anb'il aatin re laj Wilford Woodruff; Sumlaak—Sumlaak chi

numenaq jun li ixaqilb'ej; Woodruff, Wilford

Tz'iib'anb'il sa' xraqik li hu Tzol'leb' ut Sumwank, li xb'een raqal re li Awa'b'ejil Yehom—1 nanawman ajwi' ru jo' li Ch'olob'anb'il Aatin. Kik'ehe' xb'aan li Awa'b'ejil Wilford Woodruff ut kik'utb'esiman chiruheb' li komon sa' li Iglees sa' jun li jolomil ch'utub'aj-ib' sa' 6 Octubre 1890. Chalen chaq sa' li hab' 1862 ut chiru oob' xka'kaal chihab' chik, ke'k'uub'aman li chaq'rab' re naq ink'a' taa'uxq li sumlaak chi numenaq jun li ixaqilb'ej sa' Estados Unidos. Li Qaawa' kixk'ut chiru laj Wilford Woodruff sa' matk' ut chi k'utb'esinb'il k'a'ru taak'ulmanq wi eb' laj santil paab'anel ink'a' te'xkanab' xb'aanunkil li sumlaak chi numenaq jun li ixaqilb'ej. Li Ch'olob'anb'il Aatin kixye chi k'utk'u naq ink'a' chik yoo chi b'aanumank li sumlaak chi numenaq jun li ixaqilb'ej.

AWA'B'EJIL YEHOM—2. *Chi'ilmanq ajwi'* Kimball, Spencer W.; Tijonelil

Jun li k'utb'il aatin chirix ani naru chi k'uluk re lix tijonelil li Dios, anajwan tz'iib'anb'il chik sa' roso'jik li Tzol'leb' ut Sumwank. Sa' xtiklajik li po Junio 1978, li Qaawa' kixk'utb'esi chiru li Awa'b'ejil Spencer W. Kimball naq li tijonelil tento taak'eemanq re chixjunileb' li komon winq sa' li Iglees li k'ulub'ejeb'. Rik'in a'in kiru xk'eeb'al li tijonelil reheb' chixjunil li winq li k'ulub'ejeb', jo' ajwi' li rosob'tesihom li templo re chixjunileb' li komon li k'ulub'ejeb', maak'a' naxye k'a'ru xxe'toonileb' malaj xb'onol lix tib'eleb'. Sa' li 30 Septiembre 1978, kik'utman li aatin a'in chiru li jolomil ch'utub'aj-ib' re li Iglees, ut kik'ulub'aak sa' junajil xb'aaneb'.

AWIMQ EDEN. *Chi'ilmanq Eden*

AWIMQ GETSEMANI. *Chi'ilmanq Getsemani*

AWIMQ RE LI QAAWA'. *Chi'ilmanq ajwi'*
Ch'och'; Israel

Jun li jaljookil ru aatin, naraj naxye xna'aj li musiq'ejil k'anjel. K'iila sut sa'eb' li loq'laq hu, li rawimq li Qaawa' nayeeman re lix junkab'al laj Israel malaj li rawa'b'ejihom li Dios sa' li ruchich'och'. Wan naq naraj xyeeb'al eb' li jar tenamit re li ruchich'och' sa' komonil.

Li rawimq uva re li Qaawa' reheb' li Teepal a'an lix junkab'al laj Israel, **Isa.** 5:7 (2 Ne. 15:7). Li Jesus kixye li jaljookil ru aatin chirixeb' laj k'anjenel sa' li awimq, **Mat.** 20:1–16. Israel chanchan jun xtoonali li che' olivo awb'il, li ch'olaninb'il sa' li rawimq li Qaawa', **Jak.** 5. Eb' lix moos li Qaawa' te'xset ruq' li rawimq li jun sutaq chik, **Jak.** 6. Li Qaawa' taarob'gesi chixjunileb' li neke'k'anjelak sa' li rawimq, **Tz. ut S.** 21:9 (Alma 28:14). Chexk'anjelaq sa' lin awimq li jun sutaq chik, **Tz. ut S.** 43:28.

AYUUN, AYUUNIK. *Chi'ilmanq* Kuyuk sa'

B'AANUNK. *Chi'ilmanq* Ab'ink chiru

BABEL, BABILONIA. *Chi'ilmanq ajwi'*
Nabukodonosor; Ruchich'och'

Li jolomil tenamit re li awa'b'ejihom Babilonia.

Li tenamit Babel kik'ojob'aak xb'aan laj Nimrod, ut a'an jun reheb' li tenamit q'axal najter sa' li ch'och' Mesopotamia, malaj Senahar (Gen. 10:8–10). Li Qaawa' kixsacheb' li jar aatinob'aal sa' xkutankil naq eb' li tenamit yookeb' chixyiib'ankil li najt xteramil kab'l re Babel (Gen. 11:1–9; Eter 1:3–5, 33–35). Babilonia moqon ki'ok choq' xjolomil tenamit laj Nabukodonosor. A'an kixyiib' jun li tenamit q'axal nim, li toj nakana wi' xpo'lem. Babilonia ki'ok choq' jun tenamit q'axal aj maak, ut chalen a'an na'oksiman choq' reetalil lix maa'usilal li ruchich'och'.

Chex'eeleliq chaq sa' xyi Babilonia, **Jer.** 51:6. Babilonia taaxaqab'amanq ut taat'ane'q, **Apok.** 17–18. Taasachmanq Babilonia, **2 Ne.** 25:15. Babilonia taat'ane'q, **Tz. ut S.** 1:16. Ink'a' tinkanab' chi yo'yo yalaq ani li nakana Babilonia, **Tz. ut S.** 64:24. Elenqex chaq Babilonia, **Tz. ut S.** 133:5, 7, 14.

BAHAL. *Chi'ilmanq ajwi'* Pak'b'il dios, xloq'oninkil

Jun dios teelom re li saqe, loq'oninb'il xb'aaneb' laj Sidon sa' Fenicia (1 Rey. 16:31), ut loq'oninb'il ajwi' chi jalan jalanq chanru sa' jar paay chi na'ajej: xb'aaneb' laj Mohab jo' Bahal-Pehor (Num. 25:1–3), sa' Sikem jo' Bahal-Berit (Jue. 8:33; 9:4), Sa' Ekron jo'

Bahal-Sebub (2 Rey. 1:2). Naru naq laj Bahal juntaq'eet rik'in laj Bel re Babilonia, ut aj Zews re Grecia. Lix yaalalil aatin *Bahal* a'an chanru naq wan jun aj eechal moos chiru lix loq'b'il moos. Li telom wakax kiwan choq' reetalil laj Bahal. Li xAstarot (Astarte) a'an jun li ixqi dios li naloq'oniman chaq roch-been laj Bahal.

Wan naq najunajiman *Bahal* rik'in jun chik li k'ab'a'ej malaj aatin re xk'utb'al naq wan k'a'ru na'oken rik'in laj Bahal, jo' jun li na'ajej b'ar wi' loq'oninb'il, malaj jun winq li chanchan laj Bahal. Moqon, rik'in naq *Bahal* q'axal xik' ilb'il, li aatin *Boset* kixk'ul xna'aj sa'eb' li junajinb'il aatin a'in. *Boset* naraj naxye "xutaan."

BALAHAM

Jun profeet sa' li Najter Chaq'rab' li ki'ajok re xmajewankil Israel re xk'ulb'al xtumin. Kitaq'laak xb'aan li Qaawa' naq ink'a' tixmajewa Israel (Num. 22–24).

Lix b'uur laj Balaham ink'a' kiraj xik chi uub'ej xb'aan naq jun li anjel kixaqli sa' xb'e, **Num.** 22:22–35.

B'ALAQ'IL. *Chi'ilmanq ajwi'* B'alaq'ink

Sa'eb' li loq'laj hu, li b'alaq'il a'an li seeb'al chi b'alaq'ik.

Osob'tesinb'il li winq li maak'a' b'alaq'il sa' xmusiq', **Sal.** 32:2 (Sal. 34:13; 1 Pe. 2:1). Laj Natanael a'an jun aj Israel li maak'a' wi' b'alaq'il, **Jwan** 1:47 (Tz. ut S. 41:9–11). Li saq ruhil nawom tixnimob'resi li aamej chi maak'a' li b'alaq'il, **Tz. ut S.** 121:42.

B'ALAQ'INK. *Chi'ilmanq ajwi'* B'alaq'il;
Tik'ti'ik

Sa'eb' li loq'laj hu, b'alaq'ink naraj naxye xk'eeb'al anihaq chixpaab'ankil li k'a'ru moko yaal ta.

Ani ink'a' xxaqab'ank aatin rik'in b'alaq' taataqe'q sa' lix tzuul li Qaawa', **Sal.** 24:4. Kolin chiru li winq li nab'alaq'in, **Sal.** 43:1. Rahilal sa' xb'eeneb' li neke'yehok us re li k'a'ru ink'a' us, ut ink'a' us re li k'a'ru us, **Isa.** 5:20 (2 Ne. 15:20). Maajun winq chixb'alaq'i rib', **1 Kor.** 3:18. Maajun winq chib'alaq'inq eere rik'in jo'maajo'il aatin, **Ef.** 5:6. Eb' li winq li ink'a' useb' te'wanq chi b'alaq'ink ut chi b'alaq'ik,

2 Tim. 3:13. Laj Satanas, li kib'alaq'ink re chixjunil li ruchich'och', ki'isiik chaq, **Apok.** 12:9. Laj Satanas kib'ak'e' re naq ink'a' chik tixb'alaq'ihēb' li tenamit, **Apok.** 20:1-3. Li Qaawa' ink'a' naru nab'alaq'iik, **2 Ne.** 9:41. Wi teetaaqe li K'ajolb'ej chi maajun b'alaq'il nekeb'aanu chiru li Dios, teek'ul li Santil Musiq'ej, **2 Ne.** 31:13. Laj Xerem kixch'olob' naq b'alaq'imb'il xb'aan lix wankilal laj tza, **Jak.** 7:18. Eb' lix tenamit li rey aj Noe ke'b'alaq'iik xb'aan li sahil aatin, **Mos.** 11:7. Eb' li wankeb' xna'leb' ke'xk'ul li Loq'laj Musiq'ej choq' aj k'amol b'e chiruheb', ut ink'a' ke'b'alaq'iik, **Tz. ut S.** 45:57. Rahilal sa' xb'eeneb' li ani aj b'alaq', **Tz. ut S.** 50:6. Ki'ok choq' aj Satanas, lix yuwa'il chixjunil li tik'ti', re xb'alaq'inkil ut xmutz'ob'resinkil ruheb' li winq, **Mois.** 4:4.

BALTASAR. *Chi'ilmanq ajwi'* Babel,
Babilonia

Sa' li Najter Chaq'rab', roso'jikil li rey aj Babilonia, li kitaqlan rub'elaj naq laj Siro kinumta sa' xb'een Babilonia; a'an li ralar laj Nabukodonosor ut kitaqlan sa' xna'aj (Dan. 5:1-2).

B'AN RE GALAHAD

Jun li sununkil b'an malaj q'ol li nak'anjelak re xb'anb'aleb' li yok'olal (Gen. 43:11; Jer. 8:22; 46:11; 51:8). Li jun xtoonl li pim li na'el wi' li q'ol li yib'anb'il wi' li b'an nak'ihan sa' Galahad sa' xkutankil li Najter Chaq'rab', jo'kan naq li b'an a'an "b'an re Galahad" kiyeeman re (Gen. 37:25; Esek. 27:17).

B'AN RE NAQ INK'A' TAAKANAAQ

SA' YU'AM. *Chi'ilmanq ajwi'*
Junkab'al; Sumlaak

Xk'osb'al rajlankileb' li kok'al li te'yo'laaq chiru jun winq ut ixq rik'in xramb'al li sihaak.

Chex'uuchinq, ut chexk'ihanq, ut chenujob'resi li ruchich'och', **Gen.** 1:28 (Mois. 2:28). Eb' li alal k'ajolb'ej a'aneb' li k'eeb'il chi echaniik xb'aan li Qaawa', **Sal.** 127:3-5. Eb' lix junkab'al laj Lehi tento te'xwaklesi riyajileb' choq' re li Qaawa', **1 Ne.** 7:1. Li sumlaak k'ojob'anb'il xb'aan li Dios choq' re li winq, **Tz. ut S.** 49:15-17. Eb' li taqsinb'ileb' xloq'al te'xk'ul jun tz'a-

qalil ut jun xkanajikeb' li iyajilb'ej chi junelik q'e kutan, **Tz. ut S.** 132:19, 63.

B'ANTIOX, B'ANTIOXINK. *Chi'ilmanq ajwi'* Loq'onink; Osob'tesink, osob'tesinb'il, rosob'tesinkil

Xb'antioxinkil li osob'tesink k'eeb'il xb'aan li Dios. Nasaho' xch'ool li Dios rik'in li b'antioxink, ut re taaruq taa'uxq li tz'aqal loq'o-nink, tento taawanq li b'antioxink. Tento taqab'antioxi re li Qaawa' chixjunil li k'a'aq re ru.

Chaab'il li b'antioxink chiru li Qaawa', **Sal.** 92:1. Cho'ok chiru rik'in b'antioxink, **Sal.** 95:1-2. Chexb'antioxinq chiru, ut cherosob'tesi lix k'ab'a', **Sal.** 100:1-5. Ink'a' ninkanab' b'antioxink, **Ef.** 1:15-16. Chexb'antioxinq, **Kol.** 3:15. Li osob'tesink, ut li loq'alil, ut li b'antioxink, ut nimank-u chik'eemanq re li qaDios, **Apok.** 7:12. K'a'jo' naq tento raj texb'antioxinq chiru lee choxahil Rey, **Mos.** 2:19-21. Texwanq chi b'antioxink wulaj wulaj, **Alma** 34:38. Naq nakatwakli eq'la chivanq aach'ool chi nujenaq rik'in b'antioxink chiru li Dios, **Alma** 37:37. Tento xb'aanunkil chixjunil li k'a'aq re ru rik'in tijok ut b'antioxink, **Tz. ut S.** 46:7. Tento texb'antioxinq chiru li Dios, **Tz. ut S.** 46:32. Teeb'aanu li k'a'aq re ru a'in rik'in b'antioxink, **Tz. ut S.** 59:15-21. Tixk'ul li osob'tesink a'in sa' ruq' li Qaawa', rik'in b'antioxink sa' xch'ool, **Tz. ut S.** 62:7. Ani nak'uluk re chixjunil li k'a'aq re ru rik'in b'antioxink taak'ehe'q ximal xloq'al, **Tz. ut S.** 78:19. Sa' chixjunil chexb'antioxinq, **Tz. ut S.** 98:1 (1 Tes. 5:18). Nima ru li Qaawa' rik'in jun tij re nimank loq'al ut re b'antioxink, **Tz. ut S.** 136:28.

BARRABAS

Xk'ab'a' li winq li ki'ach'ab'aaq ruuchil li Jesus naq kikamsiik a'an chiru krus. Laj Barrabas a'an aj waklesihom pleet, aj kamsinel, ut aj elq' (Mat. 27:16-26; Mar. 15:6-15; Luk. 23:18-25; Jwan 18:40).

BARTOLOME. *Chi'ilmanq ajwi'* Natanael

Sa' li Ak' Chaq'rab', jun reheb' li Kab'laju chi Apostol re li Jesukristo li ke'wan chalen sa' xtiklajik xk'anjel (Mat. 10:2-4).

B'E. *Chi'ilmanq ajwi'* B'eeek rik'in li Dios;
Jesukristo

Li b'ar nokob'eeek wi'. Li Jesus kixye naq a'an a'an li b'e (Jwan 14:4-6).

Taapaab' lix taqlahom li Qaawa' re b'eeek chiru lix b'e, **Deut.** 8:6. K'iresi jun li ch'ina al sa' li b'e tento tixk'am, **Prov.** 22:6 (2 Ne. 4:5). Li Qaawa' kixye naq lix b'e taqenaq wi'-chik chiru li qab'e laa'o, **Isa.** 55:8-9. Laatz' li okebaal ut ka'ch'in ru li b'e li naxik sa' li yu'amej, **Mat.** 7:13-14 (3 Ne. 14:13-14; 27:33; Tz. ut S. 132:22, 25). Li Dios tixk'uub' jun b'e re xkolb'al aawib' chiru li aaleek, **1 Kor.** 10:13. Li Qaawa' maajun taqlahom naxk'e chi ink'a' ta tixk'uub' jun li b'e choq' reheb' li ralal xk'ajol re te'xpaab', **1 Ne.** 3:7 (1 Ne. 9:6; 17:3, 13). Maa-jun chik b'e wan, ka'ajwi' chiru li okebaal, **2 Ne.** 9:41. Kanab'anb'ilex chixb'aaunkil eejunes li nekeraj—chixsik'b'al ru li b'e re li kamk li junelik taakanaaq, malaj li b'e re li junelik yu'am, **2 Ne.** 10:23. A'in li b'e, ut maa-jun chik b'e wan, chi moko chik li k'ab'ajej, **2 Ne.** 31:21 (Mos. 3:17; Alma 38:9; Hel. 5:9). Rik'in li maatan re li Ralal, kixkawresi li Dios jun li b'e q'axal wi'chik chaab'il, **Eter** 12:11 (1 Kor. 12:31). Li junjunq chi winq nab'eeek chiru tz'aqal lix b'e, **Tz. ut S.** 1:16. Tento naq taab'aanumanq jo' chanru inna'leb' laa'in, **Tz. ut S.** 104:16.

B'EEK RIK'IN LI DIOS. *Chi'ilmanq ajwi'*
Ab'ink chiru; B'e; Tiik xch'ool, tiikilal

Wank sa' xyaalal rik'in lix na'leb' li Dios, ut wank jo' chanru naraj li Dios naq te'wanq lix tenamit; xk'ulb'al ut ab'ink chiru li eek'asin-b'il wi' xb'aaan li Santil Musiq'ej.

Tinyaleb' rix, ma te'b'eeq sa' lin chaq'rab', malaj ink'a', **Exo.** 16:4. Maa-jun chaab'ilal taarameq' chiruheb' li neke'b'eeek chi tiik, **Sal.** 84:11. Eb' li neke'b'eeek sa' lin k'uub'anb'il aatin ut neke'xpaab' lin k'ojob'anb'il k'anjel te'wanq choq' intenamit, **Esek.** 11:20-21 (Deut. 8:6). Ka'ru naraj li Qaawa' aawik'in, ka'ajwi' naq tatb'eeq sa' tuulanil rik'in li Dios? **Mik.** 6:8 (Tz. ut S. 11:12). B'eeek sa' li saqen, jo' li Dios wan sa' li saqen, **1 Jn.** 1:7 (2 Jn. 1:6; 4 Ne. 1:12; 3 Jn. 1:4). Te'b'eeq chiru li laatz'il b'e li naxik sa' li yu'amej, **2 Ne.** 33:9. Li rey aj Benjamin kib'eeek chi saq ru li reek'ob'aal xch'ool chiru li Dios, **Mos.** 2:27. Li teneb'anb'il sa' eeb'een

a'an naq texb'eeq chi maak'a' eejitb'al jo' chanru lix santil k'anjelil li Dios, **Alma** 7:22. Eb' li komon sa' li Iglees te'xk'utb'esi xchaxahilal lix b'eenikeb' ut li raatineb', **Tz. ut S.** 20:69. Taak'e aaxik rik'in chixjunil li raatin li profheet rik'in b'eeek chi anchal li santilal chiru li Qaawa', **Tz. ut S.** 21:4. Te'xk'ut chiruheb' li ralal xk'ajol naq te'tijoj, ut naq te'b'eeq chi tiik chiru li Qaawa', **Tz. ut S.** 68:28. Tatkanaaq wik'in, ut laa'in aawik'in; jo'kan ut, chatb'eeq wik'in, **Mois.** 6:34.

B'EELOM. *Chi'ilmanq* Junkab'al;
Sumlaak

B'EELOMEJ. *Chi'ilmanq ajwi'* Jesukristo

Li Jesukristo k'utb'il reetalil sa'eb' li santil hu jo' li B'eelomej. Li Iglees k'utb'il reetalil jo' li rixaqil.

Lajeeb' li tuq'ixq ke'el chixk'ulb'al li B'eelomej, **Mat.** 25:1-13. Li ani aj-ik'in wan li ixaqilb'ej a'an li b'eelomej, **Jwan** 3:27-30. Osob'tesinb'ileb' li ani b'oq'b'ileb' chi wa'ak re xning'ehinkil lix sumlajik li Karneer, **Apok.** 19:5-10. Kawalaxeq sa' xk'ulunik li B'eelomej, **Tz. ut S.** 33:17. Kawresihomaq eerib' choq' re li B'eelomej, **Tz. ut S.** 65:3.

BELEN

Jun li tenamit ka'ch'in xnimlal, waqxaqib' kiloom xnajtil rik'in Jerusalem. Sa' Hebreo, Belen naraj naxye "rochochil li kaxlan wa"; jo'kan ajwi' Efrata yeeb'il re, li naraj naxye "na'uuchin." Li Jesukristo kiyola Belen (Mik. 5:2; Mat. 2:1-8). A'an li na'ajej kimuqe' wi' lix Rakel (Gen. 35:19; 48:7).

Li xRut ut laj Bohos ke'wan aran, **Rut** 1:22. Laj Samuel kixyul laj David aran, **1 Sam.** 16:1-13; 17:12, 15; 20:6, 28. Laj Herodes kixtaqla xkam-sinkileb' li k'uula'al aran, **Mat.** 2:16.

BENJAMIN, RALAL LAJ JAKOB.

Chi'ilmanq ajwi' Israel; Jakob, ralal laj
Isaak

Sa' li Najter Chaq'rab', xkab' li ralal laj Jakob ut lix Rakel (Gen. 35:16-20).

Lix teepal laj Benjamin: Laj Jakob kirosob'tesi laj Benjamin (Gen. 49:27). Eb' li ralal xk'ajol laj Benjamin a'aneb' jun teep chi aj pleetinel. Wiib' reheb' laj Benjamin li xningaleb' ru a'aneb' laj Saul, li xb'een rey aj Israel

(1 Sam. 9:1–2), ut laj Pablo, li Apostol sa' li Ak' Chaq'rab' (Rom. 11:1).

BENJAMIN, XYUWA' LAJ MOSIAH.

Chi'ilmanq ajwi' Mosiah, lalal laj Benjamin

Jun rey ut profheet sa' lix Hu laj Mormon (Mos. 1–6).

Kik'anjelak sa' xyi li ninqi ch'a'ajkilal re xxaqab'ankil li tuqtuukilal sa' li ch'och', **Omni** 1:23–25 (R laj M 1:12–18). Kixtzoleb' li lalal, **Mos.** 1:1–8. Kixq'axtesi li awa'b'ejihom sa' xb'een laj Mosiah li lalal, **Mos.** 1:9–18. Eb' lix tenamit ke'ch'utla re rab'inkil xraqikil li raatin, **Mos.** 2:1–8. Kiraatinaheh' lix tenamit, **Mos.** 2:9–4:30. Eb' lix tenamit ke'xk'uub' jun sumwank rik'in li Qaawa', **Mos.** 5–6.

BERNABE

K'ab'a'ej k'eeb'il re laj Jose (aj Joses ajwi' yeeb'il re) jun aj Levita chalenaq Chipre, li kixk'ayi lix ch'och' ut kixk'e lix tz'aq reheb' li apostol (Hech. 4:36–37). Us ta maawa' jun reheb' li Kab'laju chi Apostol sa' xtiklajjik, moqon ki'ok choq' Apostol (Hech. 14:4, 14) ut kik'anjelak sa' junjunq li b'eenik re jultikank aatin (Hech. 11:22–30; 12:25; 13–15; 1 Kor. 9:6; Gal. 2:1, 9; Kol. 4:10).

BETANIA

Li k'aleb'aal kikana li Jesukristo sa' xraqik lix yu'am, sa' li jun xamaan rub'el xkamik (Mat. 21:17; Mar. 11:11). Betania, li wan sa' xtz'e li saqe sa' li Tzuul Olivet, a'an xk'aleb'aal laj Lazaro, lix Maria, ut lix Marta (Jwan 11:1–46; 12:1).

BETEL

Sa' Hebreo naraj naxye "rochoch li Dios," ut a'an jun reheb' li na'ajej q'axal loq' sa' Israel. Wan na waqlaju kiloom rik'in Jerusalen sa' xnim li saqe. Aran laj Abraham kixyiyib' lix artal sa' li xb'een xwulajjik sa' Kanaan (Gen. 12:8; 13:3). Aran laj Jakob kiril sa' matk' jun li taqleb'aal li nawulak toj sa' choxa (Gen. 28:10–19). Kiwan ajwi' choq' santil na'ajej sa' xkutankil laj Samuel (1 Sam. 7:16; 10:3).

BETSABE. *Chi'ilmanq ajwi'* David

Rixaqil laj Urias; moqon, rixaqil laj David ut xna' laj Salomon. Li rey aj David

kimuxuk sumsu rik'in a'an. Jo'kan ajwi' kixk'uub' naq taakamsiiq lix b'eelom sa' pleet (2 Sam. 11), ut xb'aan li maak a'in laj David tixk'ul tojb'a-maak sa' li junelik q'e kutan (Tz. ut S. 132:39).

B'ICH. *Chi'ilmanq ajwi'* B'ichank; Wajb'ak Na'oksiman li b'ich re xnimankil ru li Dios.

Eb' li Kab'laju chi Apostol ke'xb'icha jun li b'ich rub'elaj naq li Qaawa' xko'o Getsemani, **Mat.** 26:30. Li Qaawa' kixboq' li xEmma Smith re xsik'b'aleb' ru xkomon li loq'laj b'ich, **Tz. ut S.** 25:11. Lix b'icheb' li tiikeb' xch'ool a'an jun li tij chiwu, ut sumen'ilaq rik'in jun osob'tesink sa' xb'een lix jolomeb', **Tz. ut S.** 25:12. Nima ru li Qaawa' rik'in b'ichank ut rik'in wajb'ak, **Tz. ut S.** 136:28.

B'ICHANK. *Chi'ilmanq ajwi'* B'ich; Wajb'ak

Xloq'oninkil ut xnimankil ru li Dios rik'in li b'ich ut li b'ichanb'il aatin.

B'ichanqex chiru li Qaawa', **1 Kro.** 16:23–36 (Sal. 96). Bichanqex chiru li Qaawa', ut chexb'antioxinq, **Sal.** 30:4. Chexchoqing rik'in sahil ch'oojejl chiru li Qaawa', **Sal.** 100:1. Chirix naq xe'xb'icha jun li b'ich, ke'el toj sa' li tzuul Olivos, **Mat.** 26:30. Li Santil Musiq'ej kixb'eresiheh' re te'b'ichanq, **Moro.** 6:9. Lix b'icheb' li tiikeb' xch'ool a'an jun li tij chiwu, **Tz. ut S.** 25:12. Wi sa aach'ool, nima ru li Qaawa' rik'in b'ichank, **Tz. ut S.** 136:28.

B'IHOMAL. *Chi'ilmanq ajwi'* Q'etq'etil; Tumin

Xnaab'alil li eechej. Li Qaawa' naxk'e xna'leb'eb' laj santil paab'anel naq ink'a' te'xsik' li ruchich'och'il b'ihomal, ka'ajwi' re xb'aanunkil li us. Eb' laj santil paab'anel tento naq ink'a' te'xsik' li ruchich'och'il b'ihomal chi maji'aq neke'xsik' lix awa'b'ejihom li Dios, wan wi' li b'ihomal re junelik q'e kutan (Jakob 2:18–19).

Wi natam li b'ihomal, mixik eech'ool chirix, **Sal.** 62:10. Li b'ihomal maak'a' na'ok wi' sa' xkutankil li josq'il, **Prov.** 11:4. Li ani naxkanab' rib' chiru lix b'ihomal taat'ane'q, **Prov.** 11:28. Li chaab'il k'ab'a'ej q'axal wi'chik nasik'man chiru xnimall li b'ihomal,

Prov. 22:1. K'a'jo' xch'a'ajkilal naq eb' li wan-keb' xb'ihomal te'ok sa' lix awa'b'eijhom li Dios, **Mar.** 10:23 (Luk. 18:24–25). Xraab'al li tumin a'an xxe'il chixjunil li maa'usilal, **1 Tim.** 6:10. Rahilal sa' xb'eeneb' li b'ihom li xik' neke'rileb' li neb'a', ut lix b'ihomaleb' wan choq' xdioseb', **2 Ne.** 9:30. Eb' li tiikeb' xch'ool ink'a' ke'xk'e xch'ool rik'ineb' lix b'ihomal; ke'k'ehok b'an re chixjunil, **Alma** 1:30. Eb' li tenamit ke'ok sa' li q'etq'etil sa' xk'ab'a' lix b'ihomaleb', **Alma** 4:6–8. Eb' li tenamit ke'ok chi ile'k chi jalan jalanq xwan-kileb', jo' chanru xb'ihomaleb', **3 Ne.** 6:12. Meesik' li b'ihomal; xchaab'ilal b'an eena'leb' chesik', **Tz. ut S.** 6:7 (Alma 39:14; Tz. ut S. 11:7). Lix b'ihomal li ruchich'och' we laa'in re xk'ee-b'al; a'b'anan cheril eerib' chiru li q'etq'etil, **Tz. ut S.** 38:39.

Li b'ihomal re junelik q'e kutan: Chetamresi ee-b'ihomal sa' choxa, **Mat.** 6:19–21. K'a'jo' naq kok' aj xsa' xexinb'oq rik'in lix b'ihomal li junelik yu'am, **Tz. ut S.** 43:25. Li b'ihomal re junelik q'e kutan, we laa'in re tink'e, **Tz. ut S.** 67:2 (Tz. ut S. 78:18).

BOHOS. *Chi'ilmanq ajwi'* Rut

Xb'eelom li xRut (Rut 4:9–10); xyuwa'ch'in laj David, li rey sa' xb'een Israel (Rut 4:13–17); ut xxe' xtoon li Kristo, xReyeb' li Rey (Luk. 3:32).

B'OQOK, B'OQB'IL XB'AAN LI DIOS, XB'OQB'AL. *Chi'ilmanq ajwi'* K'eeb'il xwankil; K'ojob'ank; Mertoomb, mertoombil; Sik'b'il ru; Sik'ok-u

B'oqe'k xb'aan li Dios naraj naxye xk'ulb'al jun qataqlankil malaj qab'oqb'al rik'in a'an malaj rik'ineb' laj jolominel sa' li Iglees li tz'aqal k'eeb'ileb' xwankil xb'aan a'an, re took'anjelaq sa' junaq k'anjel.

Kixk'e li ruq' sa' xb'een ut kixk'e xchaq'rab'in-kil, **Num.** 27:23. Katink'ojob' choq' profheet, **Jer.** 1:5. Laa'in xinsik'ok eeru ut xexink'ojob', **Jwan** 15:16. Laj Pablo kib'oqe'e' re taawanq choq' Apostol, **Rom.** 1:1. Maajun winq naxk'ul li chaab'ilal a'in sa' xb'een xjunes rib', ka'ajwi' li ani b'oqb'il xb'aan li Dios, **Heb.** 5:4. Li Jesus kib'oqe' xb'aan li Dios jo' chanru lix k'anjelil laj Melkisedek, **Heb.** 5:10. B'oqb'ilin chixjultikankil li raatin li Dios jo' chanru li musiq'ej re k'utb'esink ut profheetil aatin,

Alma 8:24. Eb' laj tij b'oqb'ileb' ut kawresinb'ileb' chalen chaq sa' xk'ojlajik li ru-chich'och', **Alma** 13:3. Wi wan eerajom chi k'anjelak chiru li Dios, b'oqb'ilex, **Tz. ut S.** 4:3. Xaqxooqat chi kaw sa' li k'anjel katinb'oq wi', **Tz. ut S.** 9:14. Ink'a' na'ajman naq taak'oxla naq b'oqb'ilat chi jultikank aatin toj reetal naq nakatb'oqe', **Tz. ut S.** 11:15. Eb' li xb'eenil b'oqb'ileb' re xk'eeb'al chi uxmanq lix ch'utub'ankileb' li sik'b'ileb' ru, **Tz. ut S.** 29:7. Maajun tixjultika lin evangelio, malaj tixwalesi lin iglees, ka'ajwi' wi k'ojob'anb'il, **Tz. ut S.** 42:11. Naab'aleb' li b'oqb'ileb', a'ut moko k'ieheb' ta li sik'b'ileb' ru, **Tz. ut S.** 121:34. Li winq tento taab'oqe'q xb'aan li Dios, **R. li P.** 1:5.

B'UULINK-IX

Na'oksiman re xsik'b'al ru k'a'ru taab'aanumanq malaj k'a'ru ink'a' taab'aanumanq, ut wan naq na'uxman rik'in xsik'b'al ru jun ch'ina hu malaj jun ch'ina che' sa' xyanqeb' li junjunq. A'in xb'uulinkil rix.

Ke'xjek'i li raq' chi b'uulinb'il rix, **Mat.** 27:35 (Sal. 22:18; Mar. 15:24; Luk. 23:34; Jwan 19:24). Ke'xb'uuli rixeb', ut li maatan kinaq sa' xb'een laj Matias, **Hech.** 1:23–26. Kiqab'uuli qix—ani qe laa'ok tox'okaq sa' rochoch laj Laban, **1 Ne.** 3:11.

B'UUT'IIHA' SA' XKUTANKIL LAJ NOE. *Chi'ilmanq ajwi'* Jukub' kab'l; Kaqla; Noe, najter yuwa'b'ej sa' li Santil Hu

Chiru lix kutankil laj Noe kitz'ape' xb'een chixjunil li ruchich'och' rik'in ha'. A'in lix kub'iha' li ruchich'och', ut wan choq' reetalil li ch'ajob'resiik (1 Pe. 3:20–21).

Li Dios tixk'am chaq jun b'uut'iha' sa' xb'een li ruchich'och' re xsachb'al chixjunil li tz'ej-walej, **Gen.** 6:17 (Mois. 7:34, 43, 50–52; 8:17, 30). Kiwan xha'il li b'uut'iha' sa' xb'een li ruchich'och', **Gen.** 7:10. Li Dios kixk'e jun li kaqla sa' li choql choq' reetalil li sumwank, **Gen.** 9:9–17. Chirix naq kikub'e chaq li b'uut'iha', li ch'och' America kikana choq' sik'b'il ru ch'och', **Eter** 13:2. Eb' laj maak te'os'oq sa' li b'uut'iha', **Mois.** 7:38 **Mois.** 8:24.

CALVARIO. *Chi'ilmanq* Golgota

CANTARES (XCHAQ'ALIL RU B'ICH)

Jun li hu sa' li Najter Chaq'rab'. Li Profeet aj Jose Smith kixk'ut naq li hu Cantares maawa' musiq'anb'il tz'iib'ahom.

CENTURION

Jun aj jolominel sa' li teep aj pleet aj Romano, li nataqlan re jun ch'uut chi winq 50 toj 100 rajlankileb'. Wankeb' oxk'aal (60) chi ch'uut xkomon a'in sa' jun li legion reheb' laj Romano. (Chi'ilmanq Mat. 8:5; Luk. 23:47; Hech. 10:1-8.)

CESAR

Sa' li Ak' Chaq'rab', a'in li k'ab'a'ej ke'nawe' wi' ru junjung aj awa'b'ejinel aj Romano. Wan naq na'oksiman sa'eb' li loq'laj hu jo' jun reetalil li jolomink tenamit malaj li wankilal sa' li ruchich'och'.

Q'axtesi re laj Cesar li k'a'ru re laj Cesar, **Mat.** 22:21 (Mar. 12:17; Luk. 20:25; Tz. ut S. 63:26).

CIRCUNCISION. *Chi'ilmanq* Xsetb'al xtz'uumal li tz'ejwalej

COLOSENSES. *Chi'ilmanq* Kolosenses, hu reheb' laj Kolosas

COMUNION. *Chi'ilmanq* Loq'laj wa'ak

CONDADO JACKSON, MISSOURI (E.U.A.). *Chi'ilmanq ajwi'* Ak' Jerusalen

Xna'aj lix ch'utlajikeb' laj santil paab'anel sa' roso'jikeb' li kutan; malaj ut a'an li na'ajej te'x-xaqab' wi' li Ak' Jerusalen (Tz. ut S. 57-58; 82; 101:69-71; 105:28).

CORINTIOS. *Chi'ilmanq* Korintios, eb' li hu reheb' laj Korinto

COWDERY, OLIVER

Li xkab' xb'eenil re li Iglees li k'ojob'anb'il wi'chik, ut jun reheb' li Oxib' chi aj Yehol Nawom chirix lix Hu laj Mormon, naq k'eeb'il chaq sa' choxa ut naq yaal. A'an kik'anjelak choq' aj tz'iib'anel naq laj Jose Smith kixjaltesi ru lix Hu laj Mormon chalen chaq eb' li perel ch'i'ich' oor (JS—R 1:66-68).

Kixk'ul jun xk'utb'al xyaalal naq yaal lix jaltesinkil ru lix Hu laj Mormon, **Tz. ut S.** 6:17, 22-24. Kik'ojob'aak xb'aan laj Jwan aj Kub'sihom Ha', **Tz. ut S.** 13 (Tz. ut S. 27:8; JS—R

1:68-73, chi'ilmanq li aatin rub'el li raqal 71). Chirix naq xetaw eepaab'aal, ut xeril rik'in xnaq' eeru, tee'ch'olob' xyaalal naq xerileb', **Tz. ut S.** 17:3, 5. Kink'utb'esi chawu, rik'in lin Musiq' k'iila sut, naq yaal li k'a'aq re ru katz'iib'a, **Tz. ut S.** 18:2. Kixaqab'aak ut ki-k'ojob'aak choq' jun reheb' li mertoom sa' xb'eeneb' li k'utb'esinb'il na'leb', **Tz. ut S.** 70:3. Kixk'ul lix lawil li tijonelil rochb'een laj Jose Smith, **Tz. ut S.** 110.

CRONICAS. *Chi'ilmanq* Kronikas

CHAAB'IL AJ ILOL KARNEER.

Chi'ilmanq ajwi' Jesukristo

Li Jesukristo a'an li Chaab'il aj Ilol Karneer. Sa' jaljookil ru aatin, eb' li neke'taaqen re chanchaneb' li karneer li k'aak'alenb'ileb' xb'aan a'an.

Li Qaawa' a'an laj ilol karneer chiwu, **Sal.** 23:1. Tixch'olani lix teep jo' jun aj ilol karneer, **Isa.** 40:11. Chi jo'kan teb'insik' chaq lin karneer, **Esek.** 34:12. Laa'in li chaab'il aj ilol karneer, **Jwan** 10:14-15. Li Jesus a'an li xnimal ru aj ilol reheb' li karneer, **Heb.** 13:20. Naxk'ehe'b' sa' ajl lix karneer, ut eb' a'an neke'x-naw ru, **1 Ne.** 22:25. Li chaab'il aj ilol karneer nekexb'oq rik'in tz'aqal lix k'ab'a', a'an lix k'ab'a' li Kristo, **Alma** 5:38, 60. Jun korral naq taawanq, ut junaq aj ilol karneer, **3 Ne.** 15:21 (Jwan 10:16).

CHAAB'IL NA'LEB'EJIL. *Chi'ilmanq ajwi'* Nawok, xnawom; Tawom ru; Yaal

Li seeb'al malaj li maatan k'eeb'il xb'aan li Dios re tz'iloc rix chi chaab'il. Jun winq naxk'ul xchaab'ilal lix na'leb' rik'in li k'a'ru naxk'ul ut nextzol, ut rik'in xtaaqenkil li na'leb' k'eeb'il xb'aan li Dios. Wi ink'a' tenq'anb'ileb' xb'aan li Dios, eb' li winq ink'a' neke'xk'ul li tz'aqal xchaab'ilal xna'leb'eb' (2 Ne. 9:28; 27:26).

Li Dios kixk'e xchaab'ilal xna'leb' laj Salomon, **1 Rey.** 4:29-30. Li chaab'il na'leb' a'an li k'a'ru q'axal na'ajman; chak'ul ut li chaab'il na'leb', **Prov.** 4:7. Ani nak'uluk re li chaab'il na'leb' naxra tz'aqal li raam, **Prov.** 19:8. Li Jesus kiniman rik'in chaab'il na'leb', **Luk.** 2:40, 52. Wi junaq eere moko tz'aqal ta xna'leb', chitz'aamanq re li Dios, **Stgo.** 1:5 (Tz. ut S. 42:68;

JŠ—R 1:11). Ninye eere li k'a'aq re ru a'in re naq teetzol chaab'il na'leb', **Mos.** 2:17. Chatzol chaab'il na'leb' sa' aasaajil, **Alma** 37:35. Eb' laj santil paab'anel te'xtaw xchaab'ilal li na'leb' ut li ninqi b'ihomal re nawom, **Tz. ut S.** 89:19. Li ani maak'a' x nawom chixtzol li chaab'il na'leb', rik'in xtuulanob' resinkil rib' ut xpatz'b'al xk'ab'a' li Qaawa', **Tz. ut S.** 136:32.

CHALK. *Chi'ilmanq ajwi'* Ab'ink chiru;
Tzolom

Sa'eb' li loq'laj hu, nach'ok rik'in anihaq rik'in xtaaqenkil malaj xpaab'ankil, jo' chanru li aatin "chalqex rik'in li Kristo, ut chitz'aqloq eere eeru rik'in" (Moro. 10:32).

Tehomaq eexik, ut chalqex wik'in, **Isa.** 55:3. Chalqex wik'in, chejunilex li nekexk'an-jelak, **Mat.** 11:28. Kanab'omaqeb' li kok'al chi chalk wik'in, **Mat.** 19:14. Wi ani junaq winq taachalq chiwix, mixra rib', **Luk.** 9:23. Ani nachal wik'in maajo'q'e taatz'okaaq, **Jwan** 6:35. Li Kristo naxb'oqeb' chixjunil chi chalk rik'in, **2 Ne.** 26:33. Chalqex wik'in ut chekole'q, **3 Ne.** 12:20. Chalqex rik'in li Kristo, **Moro.** 10:32. Te'xb'oqeb' chixjunil chi chalk rik'in li Kristo, **Tz. ut S.** 20:59. Tex-chalq wik'in ut taawanq xyu'am lee raam, **Tz. ut S.** 45:46.

CHAQ'RAB'. *Chi'ilmanq ajwi'* Ab'ink chiru; Osob'tesink, osob'tesinb'il, rosob'tesinkil; Chaq'rab' re laj Moises; Xtaqlahom li Dios

Eb' lix taqlahom malaj li chaq'rab' k'eeb'il xb'aan li Dios li nak'eeman wi' chixjunil li osob'tesink ut li tojb'a-maak, sa' choxa jo' ajwi' sa' ruchich'och'. Eb' li neke'ab'ink chiruheb' lix chaq'rab' li Dios neke'xk'ul li osob'tesink yeechi'inb'il. Li Profeet aj Jose Smith kixk'ut naq eb' li tenamit tento ajwi' te'ab'inq chiru, te'roxloqi, ut te'xwaklesi eb' lix chaq'rab'il li tenamit (R. li P. 1:12).

Lix chaq'rab' laj Moises a'an jun kawresink-ib' chaq'rab' re xk'amb'aleb' li winq ut li ixq rik'in li Kristo. Sa' li chaq'rab' a'an, wan naab'al li k'a'ru ramb'il, li k'a'ru taqlanb'il, ut li k'ojob'amb'il k'anjel. Sa' li kutan a'in, lix chaq'rab' li Kristo, li kixtz'aqob'resi ru lix chaq'rab' laj Moises, a'an lix tz'aqalil li evangelio, malaj li "tz'aqal ru chaq'rab' re ach'ab'aak" (Stgo. 1:25).

Li Dios kixk'e li taqlahom re laj Adan, **Gen.** 1:28 **Gen.** 2:16–17. Li Dios kixk'eheb' li chaq'rab' re laj Noe, **Gen.** 9:1. Lix chaq'rab' li Qaawa' tz'aqal re ru, ut naxjal li ch'oolej, **Sal.** 19:7. Li Qaawa' a'an aj k'ehol chaq'rab' chiqu, **Isa.** 33:22. Jun aj k'ehol chaq'rab' wan, **Stgo.** 4:12. B'ar maajun chaq'rab' k'eeb'il, maak'a' li tojb'a-maak, **2 Ne.** 9:25. K'eeb'il jun li chaq'rab', **Alma** 42:17–22. Eb' li winq taaraaq'q aatin chirixeb' jo' chanru li chaq'rab', **Alma** 42:23. Li Jesukristo a'an li chaq'rab', **3 Ne.** 15:9. Chixjunileb' li chaq'rab' re musiq'ej, **Tz. ut S.** 29:34. Laj Jose Smith kixk'ul li chaq'rab' re li Iglees chi k'utb'esisinb'il, **Tz. ut S.** 42. Ani napaab'ank re lix chaq'rab' li Dios, maak'a' rajb'al naq tixq'et lix chaq'rab'il li tenamit, **Tz. ut S.** 58:21. Lix saqen li Kristo a'an li chaq'rab' li jolominb'il wi' chixjunil li k'a'aq re ru, **Tz. ut S.** 88:7–13. A'an xk'e jun chaq'rab' choq' re chixjunil li k'a'aq re ru, **Tz. ut S.** 88:42–43. Eb' li tenamit tento te'xpaab' lix chaq'rab'il li tenamit, **Tz. ut S.** 98:4–5. Naq naqak'ul junaq osob'tesink rik'in li Dios, a'an xb'aan ab'ink chiru li chaq'rab', **Tz. ut S.** 130:20–21. Li Iglees kixch'olob' lix paab'ahom chirixeb' lix chaq'rab'il li poopol, **Tz. ut S.** 134. Eb' li winq neke'kole' rik'in ab'ink chiru li chaq'rab' ut k'ojob'amb'il k'anjel re li Evangelio, **R. li P.** 1:3.

CHAQ'RAB', LI LAJEEB'. *Chi'ilmanq*
Taqlahom, li lajeeb'

CHAQ'RAB' RE LAJ MOISES.

Chi'ilmanq ajwi' Chaq'rab';
Ch'ajob'resinb'il ut moko
ch'ajob'resinb'il ta; Moises; Tijoneliil
re Aaron

Li Dios rik'in xtz'uomal re laj Moises kixk'eheb' li chaq'rab' re lix junkab'al laj Israel, ruuchil li taqenaqil chaq'rab' li ink'a' ke'xpaab' (Exo. 34; JJS, Exo. 34:1–2; JJS, Deut. 10:2). Sa' lix chaq'rab' laj Moises wankeb' k'iila raqal chi na'leb', taqlahom, yeeb'il aatin, k'uub'amb'il k'anjel, ut eetalil re xjultikankil re li tenamit lix k'anjeleb' ut li k'a'ru teneb'amb'il sa' xb'ee-neb'. Sa' a'an wankeb' li chaq'rab' chirix li chaab'il wank, li tiikilal, li paab'aal, ut li tz'ej-walejil taqlahom ut b'aanuhom—jo' li mayejak (Lev. 1–7)—li wan chixjultikankil reheb' li Dios ut lix teneb'ankileb' chiru (Mos. 13:30). Li Paab'aal, li jalb'a-k'a'uxlej, li kuub'iha' sa' li

ha', ut li risinkil li maak wankeb' sa' li chaq'rab', jo' ajwi' li lajeeb' chi taqlahom, ut naab'al chik li taqlahom li nim xloq'aleb' re xtzol-b'al ut xb'aanunkil li k'a'ru chaab'il. Naab'al li chaq'rab' chirix li k'a'ru taab'aanumanq kitz'aqob'resiman ru rik'in lix kamik ut lix waklijik li Jesukristo chi yo'yo, rik'in li ki'o-so' wi' li mayejak rik'in li hoyok kik' (Alma 34:13-14). Li chaq'rab' kiwan chi k'anjelanb'il rub'el li Tijonelil re Aaron, ut a'an jun evangelio re kawresink, re xk'amb'aleb' chaq' li ani neke'taaqenk re rik'in li Kristo.

Tink'e reheb' li chaq'rab' jo' sa' xtiklajik, a'ut a'anaq jo' chanru xchaq'rab'il jun tz'ejwalejil taqlahom, **JJS**, Exo. 34:1-2. Li chaq'rab' kiwan choq' aj tzolol qe re qak'amb'al rik'in li Kristo, **Gal.** 3:19-24. Naqapaab' lix chaq'rab' laj Moises, ut noko'ilok chi ub'ej re rilb'al li Kristo, chi xaqxooko junelik, **2 Ne.** 25:24-30. Li kolb'a-ib' moko ka'aj ta wi' xb'aan li chaq'rab' nachal, **Mos.** 12:27-13:32. Wik'in laa'in tz'aqlोजनाq ru lix chaq'rab' laj Moises, **3 Ne.** 9:17. Li chaq'rab' li kik'ehe' re laj Moises wik'in laa'in wan xraqik, **3 Ne.** 15:1-10. Xb'aan naq ink'a' ke'ab'in chiru li Qaawa' kirisi chaq laj Moises ut li Santil Tijonelil chiruheb' li lalal xk'ajol laj Israel, ut kixkanab' li chaq'rab' re li tz'ejwalejil taqlahom, **Tz. ut S.** 84:23-27.

CHE' RE LI YU'AM. *Chi'ilmanq ajwi'* Eden

Jun xtoonali li che' sa' li Awimq Eden ut lix hilob'aal li Dios (Gen. 2:9; Apok. 2:7). Sa' lix matk' laj Lehi li che' re li yu'am a'an reetalil lix rahom li Dios, ut nayeeman naq a'an li q'axal nim reheb' chixjunil li maatan re li Dios (1 Ne. 8; 11:21-22, 25; 15:36).

Eb' li anjel aj k'aak'alenen ut jun lochlookil yok'leb' ch'iich' neke'xk'aak'ale xb'ehil li che' re li yu'am, **Gen.** 3:24 (Alma 12:21-23; 42:2-6). Laj Jwan kiril li che' re li yu'am, ut lix xaq a'an kiwan xwankil chixk'irtesinkileb' li tenamit, **Apok.** 22:2. Laj Lehi kiril li che' re li yu'am, **1 Ne.** 8:10-35. Laj Nefi kiril lix toonal li che' kiril chaq lix yuwa', **1 Ne.** 11:8-9. Li b'arb'ookil ch'iich' nak'amok chaq sa' xtoonali li che' re li yu'am, **1 Ne.** 11:25 (1 Ne. 15:22-24). Jun li jul xuwapel rilb'al naxjacheb' ru laj maak rik'in lix toonal li che' re li yu'am, **1 Ne.** 15:28, 36. Ki'aje' naq kiwan li ru che' xyehe' naq

ink'a' taak'uxmanq, chixjunpak'alil li che' re li yu'am, **2 Ne.** 2:15. Chalqex rik'in li Qaawa' ut teeyal li ru li che' re li yu'am, **Alma** 5:34, 62. Wi ta eb' li xb'een qana' qayuwa' koxe'x-yal ru li che' re li yu'am, ke'wan raj sa' rahilal chi junelik, **Alma** 12:26. Wi ink'a' teech'olani li aatin, maajo'qe texruuq chixch'oqbal ru li che' re li yu'am, **Alma** 32:40. Li Qaawa' kiraw li che' re li yu'am ajwi' sa' xyi li awimq, **Mois.** 3:9 (Abr. 5:9). Li Dios kixtaqla laj Adan chi elk chaq Eden, maare anchal tixyal ru lix che'il li yu'am, **Mois.** 4:28-31.

CHIXJUNIL NARU CHIRU. *Chi'ilmanq ajwi'* Dios, Roxichal li Dios

Jun reetalil li Diosilal, a'an naq wan anchal li wankilal rik'in (Gen. 18:14; Alma 26:35; Tz. ut S. 19:1-3).

CHIXJUNIL NAXNAW. *Chi'ilmanq ajwi'* Dios, Roxichal li Dios

Jun reetalil li Diosilal a'an naq wan anchal li nawom rik'in (Mat. 6:8; 2 Ne. 2:24).

CHOXA. *Chi'ilmanq ajwi'* Choxahil loq'alil; Awa'b'ejihom re choxa malaj rawa'b'ejihom li Dios; Hilob'aal na'ajej

Li aatin *choxa*, wiiib' xyaalalil wan sa'eb' li loq'laj hu. (1) A'an li na'ajej wan wi' li Dios, ut li te'wanq wi' laj santil paab'anel (Gen. 28:12; Sal. 11:4; Mat. 6:9). (2) A'an li heelam li wan chi sutsu chirix li ruchich'och' (Gen. 1:1, 17; Exo. 24:10). Ch'olch'o ru naq li choxa maawa' li *hilob'aal na'ajej*, a'an li na'ajej neke'wan wi' lix musi'qeb' li tiikeb' chi paab'ank li xe'wan sa' li ruchich'och' a'in ut xe'kam. Li Jesus kiwulak sa' li hilob'aal na'ajej chirix lix kamik chiru li krus, a'ut sa' rox li kutan, kixye re li xMaria naq toj maji' naxik rik'in li Yuwa'b'ej (Luk. 23:39-44; Jwan 20:17; Tz. ut S. 138:11-37).

Nink'oxla li choxa, lix yiiib'ahom li ru'uj aawuq', **Sal.** 8:3. Rik'in li raatin li Qaawa' ki-yiiib'aman li choxa, **Sal.** 33:6. Chan ru naq t'anaqat chaq sa' choxa, at Lucifer? **Isa.** 14:12 (2 Ne. 24:12). Li choxa taab'otob'amanq chanchan b'otb'ookil hu, **Isa.** 34:4. Ninyiib' jun ak' choxa ut ak' ruchich'och', **Isa.** 65:17. Li Dios tixte rilob'aal choxa, **Mal.** 3:10. At qaYuwa' li wankat sa' choxa, loq'oninb'ilaq taxaq aak'ab'a, **Mat.** 6:9 (3 Ne. 13:9). Laj

Pablo kixoke' toj sa' rox li choxa, **2 Kor.** 12:2. Kiwan ch'anch'ookilal sa' choxa, **Apok.** 8:1 (Tz. ut S. 88:95–98). Wi neke'kuyuk chi tiikeb' chi paab'ank toj sa' roso'jik, neke'k'ule' chaq sa' choxa, **Mos.** 2:41. Laa'aqex ralal xk'ajol lee Yuwa' li wan sa' choxa, **3 Ne.** 12:45. Tink'u-lunq sa'eb' li choql re choxa, **Tz. ut S.** 45:16. Laj Elias kik'ame' sa' choxa chi ink'a' kixyal li kamk, **Tz. ut S.** 110:13. Li xk'ulub'il li tijonelil chi junajwa wan chi b'ak'b'il rik'in lix wan-kilal li choxa, **Tz. ut S.** 121:36. Wankeb' wiib' paay li ani wankeb' sa' choxa, **Tz. ut S.** 129:1. Sion kik'ame' sa' choxa, **Mois.** 7:23.

CHOXAHIL LOQ'ALIL. *Chi'ilmanq*

ajwi' Junelik yu'am, yu'am chi junelik;
Taqenaqil loq'al; Xtasalil li loq'alil

Li q'axal taqenaq reheb' li oxib' tasal chi loq'alil naru naxk'ul anihaq chirix li yu'am a'in. Aran eb' li tiikeb' xch'ool te'wanq chiru rilob'aal li Dios Yuwa'b'ej ut li Jesukristo, li Ralal.

Lix loq'al li choxahil jun wi', **1 Kor.** 15:40 (Tz. ut S. 76:96). Laj Pablo kixoke' toj sa' li rox choxa, **2 Kor.** 12:2. Kik'utman li choxahil loq'alil sa' jun li k'utb'esinb'il matk', **Tz. ut S.** 76:50–70. Wi eb' laj Santil Paab'anel neke'raj jun na'ajej sa' li choxahil ruchich'och', tento te'xkawresi rib', **Tz. ut S.** 78:7. Ani ink'a' naru chixkuyb'al xpaab'ankil lix chaq'rab'il jun terrestil awa'b'ejihom ink'a' naru chixkuyb'al jun terrestil loq'alil, **Tz. ut S.** 88:15–22. Sa' li choxahil loq'alil wankeb' oxib' chi choxa; nayeeman k'a'ru na'ajman re xk'ulb'al li q'axal taqenaq, **Tz. ut S.** 131:1–2. Eb' li kok'al li neke'kam chi maji' neke'tz'aqlok chihab' re te'ruuq chi teneb'aak, kolb'ileb' sa' li choxahil awa'b'ejihom, **Tz. ut S.** 137:10.

CH'A'AJKILAL. *Chi'ilmanq ajwi'* Aaleek,

aalenk; Kuyuk toj sa' roso'jik;
Q'usuk, xq'usb'al; Rahob'tesiik xb'aan
xpaab'aal

Rik'in li ch'a'ajkilal—li yale'k-ix, li ch'a'ajki-laak, ut li tawasiik—eb' li winq neke'ru chi nimank sa' musiq'ejil, ut chixchaab'ilob're-sinkil rib' junelik rik'in jilok rik'in li Qaawa'.

Li Dios ajwi' kikelok eere chiru chaq chix-junil lee ch'a'ajkilal ut lee rahilal, **1 Sam.** 10:19. Ke'elajin chiru li Qaawa' sa' xch'a'aj-kilaleb', **Sal.** 107:6, 13, 19, 28. Us ta li Qaawa'

tixk'e eere xwahil li ch'a'ajkilal, a'b'anan ink'a' te'isiiq chaq laj tzolol aawe, **Isa.** 30:20–21. Tento taa'uxq naq taawanq chixka'pak'alil chixjunil li k'a'aq re ru, **2 Ne.** 2:11. Wi ta maajo'q'e taawanq li k'a rik'ineb', ink'a' raj te'ruuq chixnawb'al ru li ki', **Tz. ut S.** 29:39. Laa ch'a'ajkilal yal chiru jun ch'ina k'amok taawanq, **Tz. ut S.** 121:7–8. Chixjunil li k'a'aq re ru a'in tixk'e aana'leb', ut taawanq choq' re ru a'achaab'ilal, **Tz. ut S.** 122:5–8. Neke'x-yal li k'a, re naq te'x'naw xraab'al li chaab'il, **Mois.** 6:55.

CH'AJOB'RESINB'IL UT MOKO

CH'AJOB'RESINB'IL TA. *Chi'ilmanq*

ajwi' Saq ru, xsaqal ru; Tz'aj, tz'ajnil;
Chaq'rab' re laj Moises

Sa' li Najter Chaq'rab', li Qaawa' kixk'utb'esi chiru laj Moises ut chiruheb' li najter aj Isra-elita naq ka'ajwi' junjunq li tzakemq neke'-wan chi ch'ajob'resinb'il, malaj sa' jalan chik li aatin, naru natzekaman. Choq' reheb' laj Hebreo li tzakemq wan chi jachb'il ru, li ch'a-job'resinb'il ut li moko ch'ajob'resinb'il ta, ut a'in k'a'jo' naq kiwan xwankil sa' lix paab'aa-leb' ut lix yu'ameb'. Wankeb' li xul, li xik'anel xul, ut li kar li k'oxlanb'ileb' jo' ch'ajob'resinb'il li naru natzekaman, a'ut wankeb' li moko ch'ajob'resinb'ileb' ta, ut yeeb'il naq ink'a' taa-tzekamanq (Lev. 11; Deut. 14:3–20).

Sa' li musiq'ejil k'a'aq re ru, naq ch'ajob'resinb'il junaq, naraj naxye naq maak'a' li maak rik'in, chi moko atawanb'il li maak xb'aan. Chi jo'ka'in, na'oksiman li aatin chirix ani chaab'il xyu'am ut saq ru xch'ool (Sal. 24:4). Eb' lix tenamit li Dios re li sumwank june-lik taqlanb'il naq ch'ajb'ilaqeb' (3 Ne. 20:41; Tz. ut S. 38:42; 133:5).

Li ani ch'ajb'il li ruq' ut saq ru lix ch'ool taata-qe'q sa' xtz'uul li Qaawa', **Sal.** 24:3–5. Maajun winq tz'eqtaanab'il malaj tz'aj ru taaye re, **Hech.** 10:11–28. Ma texruuq chirilb'al li Dios sa' li kutan a'an chi saq ru eech'ool ut ch'ajb'il eeruq? **Alma** 5:19. Li Qaawa' tixq'us Sion toj reetal naq ch'ajb'ilaq, **Tz. ut S.** 90:36. Ch'ajb'i-laqex laa'ex li nekexk'amok re lix k'uleb'aal li Qaawa', **Tz. ut S.** 133:4–5, 14 (Isa. 52:11).

CH'AJOK. *Chi'ilmanq ajwi'* Kub'iha',

kub'sink ha'; Xtojb'al rix li maak

Xch'ajob'resinkil sa' tz'ejwalejil malaj sa'

musiq'ejil. Jo' jaljookil ru aatin, naru nayee-man naq li ani yot'b'il xch'ool naru nach'aje' lix yu'am li aalob'resinb'il xb'aan li maak ut li k'aru nachal rochb'een, xb'aan lix mayej li Jesukristo li tojb'il wi' rix li maak. Wankeb' li ch'ajok li b'aanunb'il rik'in tz'aqal xwankil li tijonelil, li neke'k'anjelak choq' loq'laj k'o-job'anb'il k'anjel.

Laj tij tixch'aj li raq' ut taa'ating rik'in ha', **Num.** 19:7. Chinaach'aj chi tz'aqal chiru lin maak, **Sal.** 51:2, 7. Ch'ajomaq eerib', ch'ajob'resinb'ilaqex, kanab'omaq xb'aanunkil li ink'a' us, **Isa.** 1:16–18. Li Jesus kixch'aj li roqeb' lix Apostol, **Jwan** 13:4–15 (Tz. ut S. 88:138–139). Chikub'eeq aaha', ut ch'ajeb' chaq chixjunil laa maak, **Hech.** 22:16 (Alma 7:14; Tz. ut S. 39:10). Maajun winq naru chi kole'k wi ink'a' ch'ajb'il chi saq li raq', **Alma** 5:21 (3 Ne. 27:19). Ke'ch'aje' li raq' chi saq rik'in xkik'el li Kristo, **Alma** 13:11 (Eter 13:10). Rik'in xpaab'ankileb' li taqlahom taaruq te'ch'aje'q ut te'ch'ajob'resiq chirix chixjunil lix maakeb', **Tz. ut S.** 76:52. Lee yulb'al ut lee ch'ajb'al k'ojob'anb'ileb' xb'aan li k'ojob'anb'il k'anjel re lin santil ochoch, **Tz. ut S.** 124:39–41.

CH'ŌCH'. *Chi'ilmanq ajwi'* Awimq re li Qaawa'; Ruchich'och'

Sa'eb' li loq'laj hu, jun na'ajej yamyo li na'oksiman choq' re li k'ale'k malaj re te'wanq aran li xul. Wan naq na'ok choq' reetalil li ruchich'och' ut li jar teepal li wankeb' chi sa'.

Li ch'och' a'an li ruchich'och', **Mat.** 13:38. Li awa'b'ejihom re choxa chanchan jun b'ihomal li muqmu sa' jun li ch'och', **Mat.** 13:44. Kiwil jun nimla helhookil ch'och', **1 Ne.** 8:9, 20. Q'an ru naq kiwan li awimq, **Alma** 26:5. Ak q'an ru li awimq choq' re q'ole'k, **Tz. ut S.** 4:4 (Tz. ut S. 6:3; 11:3; 12:3; 14:3; 31:4; 33:3, 7). Li ch'och' a'an li ruchich'och', **Tz. ut S.** 86:1–2. Tinjuntaq'eeataheb' li awa'b'ejihom a'in rik'in jun winq li wan xch'och', **Tz. ut S.** 88:51.

CH'ŌLOB'ANB'IL AATIN RE LAJ

WILFORD WOODRUFF. *Chi'ilmanq ajwi'* Sumlaak—Sumlaak chi numenaq jun li ixaqilb'ej; Woodruff, Wilford

Jun awa'b'ejil aatin k'eeb'il xb'aan li Awa'b'ej Wilford Woodruff sa' 1890, li naxye chi ch'olch'o ru naq li Iglees ut eb' lix komon ak

xe'xk'e rib' rub'el lix chaq'rab'il li tenamit, ut ink'a' chik xe'ok sa' li sumlaak chi numenaq jun li ixaqilb'ej (Tz. ut S. A.Y.—1). Li Awa'b'ej Woodruff kixk'e li ch'olob'anb'il aatin chirix naq kixk'ul jun li k'utb'il matk' ut jun na'leb' k'utb'esinb'il xb'aan li Dios.

CH'ŌLOB'ANB'IL ESIL. *Chi'ilmanq Ak'* Chaq'rab'; Najter Chaq'rab'

CH'ŌLOB'ANK MAAK. *Chi'ilmanq ajwi'* Jalok k'a'uxl, jalb'a-k'a'uxlej; Kuyuk maak

Naq naxch'olob' junaq naq wan li maak xb'aanu. Tento sa' xb'een chixjunileb' naq te'xch'olob' lix maak chiru li Qaawa' ut te'x-sik' xkuyb'al rik'in a'an (Tz. ut S. 58:42–43). Naq na'ajman ru, tento xch'olob'ankil li maak chiru li ani xrahob'tesiik xb'aan li maak. Eb' li ninqi maak tento te'ch'olob'amanq chiru jun aj k'anjel sa' li Iglees (jo' li obiisp).

Tixch'olob' naq xmaakob', **Lev.** 5:5. Te'xch'olob' lix maa'usilaleb', **Lev.** 26:40–42. K'e xloq'al li Qaawa' Dios re Israel, ut ch'olob' laa maak chiru a'an, **Jos.** 7:19. Ke'kub'siik xha' xb'aan a'an sa' Jordan, rik'in xch'olob'ankil lix maakeb', **Mat.** 3:5–6. Laj q'etol aatin li naxch'olob' lix maak taakuymaq xmaak, **Mos.** 26:29. Taach'olob'eb' laa maak, maare anchal taanumsiheb' li tojb'a-maak, **Tz. ut S.** 19:20. Li ani jalb'il xk'a'uxl tixch'olob' ut tixkanab' lix maak, **Tz. ut S.** 58:43. Li Qaawa' a'an aj uxtaan choq' reheb' li neke'ch'olob'ank re lix maakeb' rik'in xtulanileb' xch'ool, **Tz. ut S.** 61:2. Li Qaawa' naxkuyeb' xmaak li ani neke'xch'olob'eb' lix maak ut neke'xpatz' xkuyb'al, **Tz. ut S.** 64:7.

CH'ŌLOB'ANK XYAALAL. *Chi'ilmanq ajwi'* Xk'utb'al xyaalal; Xnawom qach'ool; Yaal ch'olob'anb'il

Xyeeb'al xyaalal rik'in lix wankil li Santil Musiq'ej; xch'olob'ankil li yaal rik'in tiikil aatin, rik'in li k'aru nawb'il malaj paab'anb'il sa' xch'ool junaq.

Sa'eb' li loq'laj hu, wan naq ch'olob'ank naraj naxye xyeeb'al li qapaab'aal chirix k'a'ruhaq malaj aniahaq, jo' xch'olob'ankil naq li Jesus a'an li Kristo (Mat. 10:32; Rom. 10:9; 1 Jn. 4:1–3; Tz. ut S. 84:104).

Laj K'ojob'anel Ch'oolej tixch'olob' xyaalal

chixwix, **Jwan** 15:26. Koxtaqla chi jultikank aatin ut chixch'olob'ankil xyaalal, **Hech**. 10:42. Oxib' chi aj yehol nawom te'xch'olob' naq yaal, **2 Ne**. 27:12. Lix wankil li Santil Musiq'ej naxk'am sa' xch'oolob' li ralar xk'ajoleb' li winq, **2 Ne**. 33:1. Eb' li loq'laj hu neke'ch'olob'an chirix li Kristo, **Jak**. 7:10–11 (Jwan 5:39). Ninch'olob' xyaalal cheru naq ninnaw naq li k'a'aq re ru a'in kin'aatinak wi', tz'aqal yaal, **Alma** 5:45 (Alma 34:8). Teech'olob' xyaalal chirix, rik'in lix wankil li Dios, **Tz. ut S**. 17:3–5. Li k'a'ru tixch'olob' li Musiq'ej eere, a'an ajwi' li teeb'aanu, **Tz. ut S**. 46:7. Kexintaqla chi xik re xch'olob'ankil li yaal ut xtijb'aleb', **Tz. ut S**. 88:81.

CH'OOLEJ. *Chi'ilmanq ajwi'* Yo'laak
wi'chik, yo'laak rik'in li Dios; Yot'b'il
ch'oolaj

Reetalil lix k'a'uxl ut li rajom li winq, ut reetalil lix junil li k'a'ru eek'anb'il ut k'oxlanb'il.

Taara li Qaawa' laa Dios chi anchal aach'ool, **Deut**. 6:5 (Deut. 6:3–7; Mat. 22:37; Luk. 10:27; Tz. ut S. 59:5). Li Qaawa' kixsik' jun winq jo' chanru xch'ool a'an, **1 Sam**. 13:14. Li winq naril li k'a'ru na'ilman chi k'utk'u, a'b'an li Qaawa' naril li ch'oolaj, **1 Sam**. 16:7. Ani ch'ajb'il li ruq' ut saq ru lix ch'ool taataaqe'q sa' xtzuul li Qaawa' ut taa'osob'tesiiq, **Sal**. 24:3–5 (2 Ne. 25:16). Jo' chanru naxk'oxla junaq winq sa' xch'ool, jo'kan a'an, **Prov**. 23:7. Laj Elias tixsutq'isi xch'oolob' li yuwa'b'ej rik'ineb' li alal k'ajolb'ej, ut lix ch'oolob' li alal k'ajolb'ej rik'ineb' lix yuwa'eb', **Mal**. 4:5–6 (Luk. 1:17; Tz. ut S. 2:2; 110:14–15; 138:47; JS—R 1:39). Osob'tesinb'ileb' li saqeb' ru xch'ool, **Mat**. 5:8 (3 Ne. 12:8). Na'aatinak li winq rik'in li us malaj li ink'a' us li wan sa' xch'ool, **Luk**. 6:45. Chetaaqe li K'ajolb'ej chi anchal li rajom eech'ool, **2 Ne**. 31:13. Ma xexyo'la chi musiq'e-jil rik'in li Dios ut xeyal jun nimla jalaak sa' eech'ool? **Alma** 5:14. Teeq'axtesi choq' mayej re li Qaawa' jun yot'b'il ch'oolaj ut jun tuulani musiq'ej, **3 Ne**. 9:20 (3 Ne. 12:19; Eter 4:15; Moro. 6:2). Tinye aawe sa' laa k'a'uxl ut sa' laa ch'ool rik'in li Santil Musiq'ej, **Tz. ut S**. 8:2.

CH'OOLEJ CHI TUULAN. *Chi'ilmanq*
Yot'b'il ch'oolaj

CH'UTAM SA' CHOXA. *Chi'ilmanq ajwi'*

K'uub'anb'il na'leb' re li tojb'al-ix; Pleet
sa' choxa; Yu'am naq maji' nokoyo'la

Sa' li yu'am naq maji' nokoyo'la, sa' li ch'utam a'in li Yuwa'b'ej kixk'ut lix k'uub'anb'il na'leb' reheb' li musiq'e-jil ralar xk'ajol li te'chalq sa' li ruchich'och' a'in.

Eb' li ralar li Dios ke'xjap re xb'aan xsahileb' xch'ool, **Job** 38:7. Tintaqsi ink'ojleb'aal sa' xb'eeneb' chaq lix chahim li Dios, **Isa**. 14:12–13. Kiwan jun pleet sa' choxa, **Apok**. 12:7–11. Rub'elaj ajwi' naq ke'yo'la, ke'xk'ul xb'een wa lix tzolb'aleb' sa' li ruchich'och' reheb' li musiq'ej, **Tz. ut S**. 138:56. Laj Sata-nas kixpo'resi xch'ool sa' li yu'am naq maji' nokoyo'la, **Mois**. 4:1–4. Eb' li ani aj k'oxlan- nel ke'k'uub'aman rub'elaj naq kiwan li ru- chich'och', **Abr**. 3:22. Eb' li Dios ke'xk'uub' xna'leb' chirib'ileb' rib', **Abr**. 4:26. Eb' li Dios ke'xchoy li k'anjel li ke'xk'uub' xna'leb' chix- b'aanunkil, **Abr**. 5:2.

CH'UTLEB'AAL KAB'L. *Chi'ilmanq ajwi'*

Judio, eb' laj Judio

Jun na'ajej neke'ch'utla wi' choq' re li paa- b'aal. Sa' xkutankil li Ak' Chaq'rab', moko naab'al ta wan chi sa'; wan jun li kaax wan wi' li b'otb'ookil hu re li chaq'rab' ut jala- neb' chik li loq'laj tz'iib'ahom, jun meex re rilb'al li hu, ut li k'ojleb'aal choq' reheb' li neke'loq'onin.

Sa' li junjunq chi na'ajej, jun ch'uut chi xb'eenil ke'xb'eresi li ch'utleb'aal kab'l. Eb' a'an ke'xk'uub' ani taa'oksimanq ut ani taa'i- simanq chaq (Jwan 9:22; 12:42). Li ani q'axal xnimar lu a'an laj taqlanel re li ch'utleb'aal kab'l (Luk. 13:14; Mar. 5:22). A'an aj tz'iib', naril li kab'l, ut naxjolomi li k'anjel. Jun aj k'an- jel kirileb' li hu (Luk. 4:20).

Wan jun li ch'utleb'aal kab'l sa' li junjunq chi tenamit wankeb' wi' laj Judio, sa' Filis- tea jo' ajwi' b'araq chik. A'in q'axal kitenq'an sa' xpuktesinkil lix evangelio li Jesukristo, xb'aan naq eb' laj k'amol aatin sa' xtiklajik li Iglees ke'ru chi aatinak sa'eb' li ch'utleb'aal kab'l (Hech. 13:5, 14; 14:1; 17:1, 10; 18:4). Jo'- ka'in ke'xb'aanu laj k'amol aatin sa' lix Hu laj Mormon (Alma 16:13; 21:4–5; 32:1), jo' ajwi' junjunq reheb' laj k'amol aatin sa' xtiklajik li jun k'ojlajik a'in (Tz. ut S. 66:7; 68:1).

DALILA. *Chi'ilmanq ajwi'* Filisteo (eb' laj Filisteo)

Jun ixq aj Filisteo sa' li Najter Chaq'rab' li kib'alaq'ink re ut kixq'axtesi laj Sanson (Jue. 16).

DAMASKO

Jun najteril tenamit sa' Siria.

Damasko k'ojk'o sa' jun li ru taq'a q'a-xal na'uuchin chire jun li chaqi ch'och', ut naxk'ul xnaab'alil li ha' sa' li nima' Barada. Yeeb'il resil chi kok' aj xsa' sa'eb' li loq'laj hu (xb'een wa sa' Gen. 15:2). Laj Pablo xik raj re Damasko naq li Qaawa' kixk'ut rib' chiru chi ak waklijenaq chi yo'yo (Hech. 9:1-27; 22:5-16; 26:12-20; 2 Kor. 11:32-33).

DAN. *Chi'ilmanq ajwi'* Israel; Jakob, lalal laj Isaak

Sa' li Najter Chaq'rab', jun lalal laj Jakob rik'in lix Bilha (Gen. 30:5-6).

Lix teepal laj Dan: Re rilb'al li rosob'tesihom laj Jakob choq' re laj Dan, chi'ilmanq Genesis 49:16-18. Re rilb'al li rosob'tesihom laj Moises choq' re lix teepal laj Dan, chi'ilmanq Deuteronomio 33:22. Chirix naq ke'wulak Kanaan, lix teepal laj Dan ke'xk'ul jun li ch'och' li ka'ch'in xnim a'ut q'axal na'uuchin (Jos. 19:40-48). Kich'a'ajko' chiruheb' xkolb'al rix chiruheb' laj Amorita (Jue. 1:34) ut chiruheb' laj Filisteo (Jue. 13:2, 25; 18:1). Xb'aaan a'in, eb' laj Danita ke'q'axon junpak'al Filisteo sa' xnim li saq'e (Jue. 18), wan wi' Lahis, ut Dan chik ke'xk'e choq' xk'ab'a' li tenamit a'an. Kinawman ru li tenamit a'an jo' lix nub'aal li ch'och' Filisteo sa' xnim li saq'e, a' li ch'och' Filisteo li helho "chalen chaq Dan toj Berseba."

DANIEL

Li winq li yeeb'il resil sa' lix hu laj Daniel sa' li Najter Chaq'rab'; jun xprofeet li Dios ut jun winq q'axal nim xpaab'aal.

Maak'a' nanawman chirix lix na' xyuwa', a'ut nanawman naq kiwan sa' xyanqeb' li lalal xk'ajoleb' li rey (Dan. 1:3). Kik'ame' chi preexil toj Babilonia, b'ar wi' kixk'ul choq' xk'ab'a' aj Beltesasar (Dan. 1:6-7). Laj Daniel ut oxib' li reech aj preex ink'a' ke'xtzeka lix tzakemq li rey xb'aaan xpaab'aaleb' (Dan. 1:8-16).

Laj Daniel kixtaw usilal rik'in laj Nabukodonosor ut laj Dario rik'in lix wankilal chixk'utb'al xyaalalileb' li matk' (Dan. 2; 4). Jo'kan ajwi' kiril ut kixk'ut xyaalalil li k'a'ru tz'iib'anb'il chiru li tz'ak (Dan. 5). Eb' li xik' neke'ilok re ke'xk'uub' xna'leb' re xsachb'al, ut kikute' sa' xjuleb' li kaqkojl, a'b'an li Qaawa' kixkol lix yu'am (Dan. 6).

Lix hu laj Daniel: Wiib' jachal li hu a'in: li ch'ol 1-6 naxye resil laj Daniel ut oxib' li rochb'een; li ch'ol 7-12 a'aneb' li profeteil k'utb'esinb'il matk' kiril laj Daniel. Li hu naxk'ut naq aajel ru naq xaqxoogo chixpaab'ankil li Dios, ut naxk'ut naq li Qaawa' narosob'tesihob' li tiikeb' chi paab'ank.

Jun na'leb' xnim ru sa' li hu, a'an lix matk' li Rey aj Nabukodonosor li k'utb'il xyaalalil chi sa'. Sa' li matk', lix awa'b'ejihom li Dios sa' roso'jik li kutan kik'utman jo' jun pek li k'okb'il chaq sa' jun li tzuul. Li pek a'an taatololnaq chi ub'ej toj reetal naq tixnujob'resi chixjunil li ruchich'och' (Dan. 2; chi'ilmanq ajwi' Tz. ut S. 65:2).

DARIO. *Chi'ilmanq ajwi'* Babel, Babilonia

Sa' li Najter Chaq'rab', lix reyeb' laj Medo li kitaqlan aran Babilonia chirix lix kamik laj Baltasar (Dan. 5:31; 6:9, 25-28; 9:1; 11:1).

DAVID. *Chi'ilmanq ajwi'* Betsabe; Salmos (Saalm)

Jun rey sa' xb'een Israel najter sa' li Najter Chaq'rab'.

Laj David a'an lalal laj Isai sa' xteepal laj Juda. A'an jun saaj winq kaw xch'ool li kikamsink re jun kaqkojl, jun oso, ut li xnim roq winq aj Goliat. (1 Sam. 17). Laj David kisik'e' ru ut kiyule' re taawanq choq' rey sa' xb'een Israel. Jo' chanru laj Saul, chirix naq xwinqilo' wan nimla maak kixb'aaan, a'ut laj David moko chanchan ta laj Saul rik'in naq kiyot'e' xch'ool chi yaal. Chi jo'kan kixk'ul risinkil lix maak, ka'ajwi' sa' xkamsinkil laj Urias ink'a' kixtaw (Tz. ut S. 132:39). Lix yu'am naru najachman sa' kaahib' raqal: (1) sa' Belen, b'ar wi' kiwan choq' aj ilol karneer (1 Sam. 16-17); (2) sa' rochochil li Rey aj Saul (1 Sam. 18:1-19:18); (3) jo' aj eelel (1 Sam. 19:18-31:13; 2 Sam. 1:1-27); (4) jo' rey sa' xb'een Juda sa' Hebron (2 Sam. 2-4)

ut moqon jo' rey sa' xb'een chixjunil Israel (2 Sam. 5-24; 1 Rey. 1:1-2:11).

Chirix lix maak laj David naq kimuxuk sumsu rik'in li xBetsabe, ke'chal li rahilal sa' xb'een chiru li junmay chihab' chik li kikana sa' xyu'am. Li tenamit ki'usa chiru li rawa'b'ejil, a'b'anan laj David xjunes kixk'ul rahilal rik'in li ki'ux sa' xk'ab'a' lix maak. Ke'wan li jachok-ib' sa' lix junkab'al, ut rik'in laj Absalon ut laj Adonias kiwan li pleetink chi k'utk'u. A'in kiwan choq' xtz'aqlojik ru lix yehom laj Natan li profeet sa' xb'een laj David sa' xk'ab'a' lix maak (2 Sam. 12:7-13).

Us ta kichal li rahilal a'in sa' xb'een, lix awa'b'ejil laj David a'an li q'axal xnimal ru sa' chixjunil lix wanjik li tenamit Israel, xb'aan naq: (1) kixjunajihab' li jar teepal sa' jun chi tenamit, (2) kixtaw xwankil sa' xb'een li ch'och' chi ch'olch'o ru, (3) kixxaqab' li jolomil tenamit sa' xb'een li tz'aqal paab'aal, re naq li rajom xch'ool li Dios a'anaq lix chaq'rab' Israel. Xb'aan a'in, lix awa'b'ejil laj David kik'oxlaman moqon jo' li kutan q'axal chaab'il re li tenamit, ut jo' reetalil li kutan nimaq xloq'al naq taachalq li Mesias (Isa. 16:5; Jer. 23:5; Esek. 37:24-28).

Lix yu'am laj David naxk'ut xyaalal k'a'ut naq na'ajman ru naq li junjung taakuyuq sa' tiikilal toj sa' roso'jik. Jo' saaj winq, kiyeeman naq a'an jun winq "jo' chanru xch'ool li Qaawa'" (1 Sam. 13:14); jo' winq, ki'aa'inak rik'in li Musiq'ej ut kixk'ul k'iila k'utb'esinb'il na'leb'. A'b'anan tertio lix tz'aq kixtoj xb'aan xq'etb'al lix taqlahom li Dios (Tz. ut S. 132:39).

DEBORA

Sa' li Najter Chaq'rab', jun profeet ixq li kiraqok aatin sa' Israel ut kixwaklesi xch'ool laj Barak sa' xpleetinkileb' laj Kanaan (Jue. 4). Lix b'icheb' lix Debora ut laj Barak naxnima lix kolb'aleb' laj Israel chiru moosil (Jue. 5).

DESERET. *Chi'ilmanq ajwi'* Jaredita

Sa' lix Hu laj Mormon, jun aatin aj Jaredita li naraj naxye "saq k'aw" (Eter 2:3).

DEUTERONOMIO. *Chi'ilmanq ajwi'*

Pentateuco

Naraj naxye "xyeeb'al xkab' sut li chaq'rab'," ut a'an ro' li hu sa' li Najter Chaq'rab'.

Sa' Deuteronomio wan oxib' lix yehom laj Moises sa' roso'jik, li kixye sa' li helhookil ch'och' sa' Mohab rub'elaj naq kijaltesiiik ru laj Moises. Sa' li xb'een yehom (ch'ol 1-4) wan xtikib'ankil. Sa' li xkab' yehom (eb' li ch'ol 5-26) wan wiib' raqal: (1) eb' li ch'ol 5-11, li Lajeeb' chi Taqlahom, ut jun xch'olob'ankil a'an; ut (2) eb' li ch'ol 12-26, jun k'uub'amb'il siir chi chaq'rab', li wan choq' xch'oolil li hu. Sa' li rox yehom (eb' li ch'ol 27-30) k'eeb'il chi ak'il sa' tiik ruhil k'a'uxlej li sumwank wan wi' Israel rik'in li Dios, ut yeeb'il resil li osob'tesink li taachalq rik'in ab'ink chiru, ut li majewank li taachalq xb'aan xq'etb'al. Sa'eb' li ch'ol 31-34 naxye resil naq kix'axtesiman li chaq'rab' reheb' laj Levita, lix b'ich laj Moises ut li rosob'tesihom sa' roso'jik, ut lix xikik laj Moises.

DIAKONO. *Chi'ilmanq* Tenq'anel, aj

DIOS, ROXICHAL LI DIOS. *Chi'ilmanq*

ajwi' Yuwa'b'ej sa' Choxa; Jesukristo; Qaawa'; Santil Musiq'ej

Oxib' li wankeb' sa' Roxichal li Dios: Li Dios, li Junelik Yuwa'b'ej; li Jesukristo, li Ralal, ut li Santil Musiq'ej. Laa'o naqapaab'eb' sa' oxib'al (R. li P. 1:1). Rik'in li k'utb'esinb'il sa' roso'jik li kutan, naqak'e reetal naq li Yuwa'b'ej ut li K'ajolb'ej wankeb' xxaqalil li naru nach'e'man, li tib' ut b'aq okenaq, ut naq li Santil Musiq'ej a'an jun musiq'ejil winq, maak'a' xtib'el maak'a' xb'aqel (Tz. ut S. 130:22-23). Eb' a' oxib' chi winq junajeb' tz'aqal sa' komonil ut sa' xyaalalil chirix li rajomeb' ut lix tzol'leb'eb' (Jwan 17:21-23; 2 Ne. 31:21; 3 Ne. 11:27, 36).

Li Dios Yuwa'b'ej: K'iila sut a'an li Dios Yuwa'b'ej, malaj li Elohim, li k'eeb'il wi' li k'ab'a'ej Dios. Yuwa'b'ej yeeb'il re a'an, xb'aan naq a'an xyuwa' li qamusiq' (Mal. 2:10; Num. 16:22; 27:16; Mat. 6:9; Ef. 4:6; Heb. 12:9). Li Dios Yuwa'b'ej a'an li xnimal ru aj taqlanel re chixjunil li k'a'aq re ru wan. Wan rik'in a'an chixjunil li wankilal (Gen. 18:14; Alma 26:35; Tz. ut S. 19:1-3); chixjunil naxnaw (Mat. 6:8; 2 Ne. 2:24), ut yalaq b'ar wan

rik'in lix Musiq' (Sal. 139:7-12; Tz. ut S. 88:7-13, 41). Eb' li winq neke'ril li Dios chi jalan wi' rik'in chixjunil li k'a'aq chik re ru yo'ob'te-sinb'il, rik'in naq eb' li winq ut ixq a'aneb' li musiq'ejil ralar xk'ajol li Dios (Sal. 82:6; 1 Jn. 3:1-3; Tz. ut S. 20:17-18).

Moko k'ila sut ta naq li Dios Yuwa'b'ej kixk'ut rib' malaj kiraatinaheb' li winq. Sa'eb' li loq'laj hu naxye naq kiraatina laj Adan ut li xEva (Mois. 4:14-31) ut kixk'ut li Jesukristo junjung sut (Mat. 3:17; 17:5; Jwan 12:28-29; 3 Ne. 11:3-7). Kixk'ut rib' chiru laj Esteban (Hech. 7:55-56) ut laj Jose Smith (JS—R 1:17). Moqon kixk'ut rib' chiru laj Jose Smith rochb'een laj Sidney Rigdon (Tz. ut S. 76:20, 23). Reheb' li ani neke'rahok re li Dios ut neke'xsaqob'resi rib' chiru, wan naq li Dios naxkanab'eb' chirilb'al ut chixnawb'al xjune-seb' rib' naq a'an li Dios (Mat. 5:8; 3 Ne. 12:8; Tz. ut S. 76:116-118; 93:1).

At inDios, at inDios, k'a'ut naq xinaakanab' injunes? **Mar.** 15:34. Eb' li winq a'in xmooseb' li Dios q'axal taqenaq, **Hech.** 16:17. Laa'o ralar xk'ajol li Dios, **Hech.** 17:28-29. Taaq'axtesi laa loq'laj k'anjel chiru li Q'axal Taqenaq Xwankil, **Tz. ut S.** 59:10-12. Laj Enok kirileb' li musiq'ej li kixyo'ob'tesi chaq li Dios, **Mois.** 6:36. Winq re Santilal a'an lix k'ab'a', **Mois.** 6:57.

Li Dios K'ajolb'ej: Li Dios li nawb'il ru jo' li Jehova a'an li K'ajolb'ej, li Jesukristo (Isa. 12:2; 43:11; 49:26; 1 Kor. 10:1-4; 1 Tim. 1:1; Apok. 1:8; 2 Ne. 22:2). Li Jesus nak'anjelak chi b'eresinb'il xb'aan li Yuwa'b'ej, ut wan tz'aqal sa' xyaalal rik'in a'an. Chixjunileb' li winq a'aneb' li riitz'in ut li ranab', xb'aan naq a'an li asb'ej re chixjunileb' li musiq'ejil ralar xk'ajol li Elohim. Wan naq eb' li loq'laj hu neke'aatinak chirix rik'in li k'ab'a'ej *Dios*. Qayehaq, li loq'laj hu naxye naq "Li Dios kixyo'ob'tesi li choxa ut li ch'och'" (Gen. 1:1), a'ut a'an li Jesus ajwi' li kiwan jo' aj Yo'ob'tesinel chi b'eresinb'il xb'aan li Dios Yuwa'b'ej (Jwan 1:1-3, 10, 14; Heb. 1:1-2).

Li Qaawa' kixye naq a'an LAA'ININ, **Exo.** 3:13-16. Laa'in li Qaawa' (Jehova); ut maa-jun chik Kolonel wan chiwu, **Isa.** 43:11 (Isa. 45:23). Laa'in lix saqen li ruchich'och', **Jwan** 8:12. Rub'elaj naq kiwan laj Abraham, ak Laa'inin chaq, **Jwan** 8:58. Li Qaawa' taak'an-jelaq sa' xyanqeb' li ralar xk'ajoleb' li winq jo'

muheb'aal ch'och', **Mos.** 3:5-10. Laj Abinadi kixch'olob' xyaalal chan ru naq li Kristo a'an li Yuwa'b'ej ut li K'ajolb'ej, **Mos.** 15:1-4 (Eter 3:14). Li Qaawa' kixk'ut rib' chiru li ras laj Jared, **Eter** 3. Ab'ihomaq li raatin li Kristo, lee Qaawa' ut lee Dios, **Moro.** 8:8. Li Jehova a'an laj Raqol Aatin reheb' li yo'yo ut li kame-naq, **Moro.** 10:34. Li Jesus kixk'ut rib' chiru laj Jose Smith ut laj Sidney Rigdon, **Tz. ut S.** 76:20, 23. Li Qaawa' Jehova kixk'ut rib' sa' li Santil Ochoch re Kirtland, **Tz. ut S.** 110:1-4. Li Jehova kiraatina laj Abraham, **Ab.** 1:16-19. Li Jesus kixk'ut rib' chiru laj Jose Smith, **JS—R** 1:17.

Dios li Santil Musiq'ej: Li Santil Musiq'ej Dios ajwi', ut nayeeman re Loq'laj Musiq'ej, li Musiq'ej, ut lix Musiq' li Dios, ut xkomon chik li k'ab'a'ej chanchan a'an. Chi tenq'anb'il xb'aan li Santil Musiq'ej, eb' li winq neke'ru chixnawb'al li k'a'aru naraj li Dios Yuwa'b'ej, ut naru neke'xnaq naq li Jesus a'an li Kristo (1 Kor. 12:3).

Li Santil Musiq'ej tixk'ut cheru k'a'aru teeye, **Luk.** 12:12. Li Santil Musiq'ej a'an laj K'ojob'anel Ch'oolej, **Jwan** 14:26 (Jwan 16:7-15). Li Jesus kixk'eheb' li taqlahom reheb' li Apostol rik'in li Santil Musiq'ej, **Hech.** 1:2. Li Santil Musiq'ej naxch'olob' xyaalal li Dios ut li Kristo, **Hech.** 5:29-32 (1 Kor. 12:3). Li Santil Musiq'ej a'an aj yehol nawom chiqu, **Heb.** 10:10-17. Rik'in lix wankil li Santil Musiq'ej naru teenaw li yaal chirix chixjunil li k'a'aq re ru, **Moro.** 10:5. Li Santil Musiq'ej a'an li musiq'ej re k'utb'esink, **Tz. ut S.** 8:2-3 (Tz. ut S. 68:4).

DIOS, WANK CHOQ' JUN DIOS.

Chi'ilmanq Junelik yu'am, yu'am
chi junelik; Taqenaqil loq'al;
Winq—Winq, naru chi wank jo' lix
Choxahil Yuwa'

DIOSILAL. *Chi'ilmanq* Dios, Roxichal
li Dios

DOMINGO. *Chi'ilmanq* Hilob'aal kutan

EB' LAJ K'AMOL B'E. *Chi'ilmanq* Jueces

ECCLESIASTES. *Chi'ilmanq* Eklesiastes

EDEN. *Chi'ilmanq ajwi'* Adan; Eva

Rochoch li xb'een qana' qayuwa', laj Adan

ut li xEva (Gen. 2:8–3:24; 4:16; 2 Ne. 2:19–25; Moï. 3, 4; Abr. 5), awimq yeeb'il re, sa' re-leb'aal saq'e sa' Eden. Laj Adan ut li xEva ke'taqlaak chi elk chaq Eden chirix naq ke'x-k'ux li ru che' li xyehe' naq ink'a' taak'ux-manq ut ki'ok li kamk sa' xb'eeneb' (Moï. 4:29). Li na'leb' k'utb'esinb'il sa' roso'jik li kutan naxxaqab' xyaalalil li k'a'ru yeeb'il sa' li Santil Hu chirix li Awimq Eden. Nax-k'e ajwi' chi nawmank naq li awimq kiwan sa' li ch'och' America del Norte yeeb'il re (Tz. ut S. 116; 117:8).

EEK'ANK. *Chi'ilmanq ajwi'* Santil Musiq'ej

Na'ek'aman li k'a'ru yeeb'il xb'aan li Musiq'ej.

Numenaq eereek'ahom, chi ink'a' kexru chireek'ankil li raatin, **1 Ne.** 17:45. Naq nekereek'a li siipook a'in, tex'ok chixyeeb'al naq chaab'il li iyaj a'in, **Alma** 32:28. Taawee-k'a naq us, **Tz. ut S.** 9:8. Chixjunileb' li te'ok sa' rochoch li Qaawa' te'reek'a lix wankilal, **Tz. ut S.** 109:13.

EEQAJUNK. *Chi'ilmanq ajwi'* Xik' ilok

Xk'eeb'al reeqaj jun rahilal malaj rahob'tesink.

Lee Dios taachalq chi eeqajunk, **Isa.** 35:4. We laa'in li eeqajunk; laa'in tinq'ajkamunq, **Rom.** 12:19 (Morm. 3:15; 8:20). li yok'leb' ch'iich' re eeqajunk taqsinb'il sa' eeb'een, **Morm.** 8:40–41. Tink'e li eeqajunk sa' xb'eeneb' laj maak, xb'aan naq ink'a' te'xjal xk'a'uxl, **Tz. ut S.** 29:17. Li Kolonel kichal sa' xkutankil li maa'usilal ut li eeqajunk, **Moï.** 7:45–46.

EETALIL. *Chi'ilmanq ajwi'* Iglees, reetalil li tz'aqal; Reetalileb' li kutan; Sachb'a-ch'ooolej

Li k'a'ru nak'ulman malaj na'ilman li nax-k'ut xyaalal k'a'ruhaq. Jun li eetalil naru nawan choq' sachb'a-ch'ooolejil xk'utb'esihom li Dios. Wan naq laj Satanas wan ajwi' xwankil chixk'utb'aleb' li eetalil. Eb' laj santil paab'anel tento te'xsik' li maatan naxk'e li Musiq'ej, a'b'an tento naq ink'a' te'xsik' li eetalil yal re rilb'al k'a'ruhaq malaj re xnimankil lix paab'aaleb'. Li Qaawa' tixk'e b'an li eetalil jo' chanru naraj a'an reheb' li ani neke'paab'an (Tz. ut S. 58:64).

Li Qaawa' ajwi' tixk'e eere jun eetalil, **Isa.** 7:14 (2 Ne. 17:14). Li Dios naxk'anjela li eetalil ut li sachb'a-ch'ooolej sa' choxa ut sa' ruchich'och', **Dan.** 6:27. Jun tasal tenamit aj muxul sumsu naxsik' jun li eetalil, **Mat.** 12:39 (Mat. 16:4; Luk. 11:29). Eb' li eetalil a'in te'taaqenq reheb' li neke'paab'an, **Mar.** 16:17 (Morm. 9:24; Eter 4:18; Tz. ut S. 84:65). Laj Xerem naxpatz' jun li eetalil, **Jak.** 7:13–20. Laj Korihor naxpatz' jun li eetalil, **Alma** 30:48–60. K'ut chiqu jun eetalil, toja' ut naq toopaab'anq, **Alma** 32:17. Lix k'ihaleb' li tenamit ke'xpaab'eb' li eetalil ut li sachb'a-ch'ooolej, **3 Ne.** 1:22. Eb' li tenamit ke'sach sa' xch'oooleb' li eetalil ut li sachb'a-ch'ooolej, **3 Ne.** 2:1. Maajun eerilom nekek'ul toj chirix naq yalb'il rix lee paab'aal, **Eter** 12:6. Meepatz' sachb'a-ch'ooolej, ka'ajwi' wi' texintaqla, **Tz. ut S.** 24:13. Li paab'aal moko nachal ta xb'aan li eetalil, eb' li eetalil b'an neke'taaqenq reheb' li ani neke'paab'an, **Tz. ut S.** 63:7–11. Sa'eb' li kutan a'an te'wakliiq li b'alaq'il Kristo, ut li b'alaq'il profet, ut te'xk'ut li ninqi eetalil ut sachb'a-ch'ooolej, **JS—M** 1:22.

EETALIL RE ACH'AB'AAK. *Chi'ilmanq ajwi'* Moroni, aj taqlanel

Jun li eetalil taqsinb'il xb'aan laj Moroni, xb'eenil aj taqlanel reheb' li teep aj pleet reheb' laj Nefita sa' lix Hu laj Mormon. Laj Moroni kixyib' li eetalil re xwaklesinkileb' xch'ool li tenamit aj Nefita re te'xkol rix lix paab'aaleb', li ach'ab'aak ut li tuqtuukilal wankeb' wi', ut lix junkab'aleb'.

Laj Moroni kixyib' li eetalil re ach'ab'aak rik'in lix b'aatal li pejb'il, **Alma** 46:12–13. Eb' li te'xaqab'anq re li eetalil ke'ok sa' jun sumwank, **Alma** 46:20–22. Laj Moroni kixtaqla xtaqsinkil li eetalil re ach'ab'aak sa' xb'een li junjunq chi najt xteramil kab'l, **Alma** 46:36 (Alma 51:20).

EETALIL TAQSIÑB'IL

Sa'eb' li loq'laj hu, jun t'ikr malaj xaqxookil eetalil li neke'ch'utla wi' li tenamit re te'wanq sa' junajil sa' li rajomeb', malaj jo' tenamit. Sa' najter kutan, li eetalil nak'anjelak sa' li pleet re te'ch'utlaaq aran laj pleet. Lix Hu laj Mormon ut lix Iglees li Jesukristo wankeb' choq' eetalil chiru chixjunileb' li tenamit sa' li ruchich'och'.

A'an tixtaqsi jun eetalil chiruheb' li tenamit, **Isa.** 5:26 (2 Ne. 15:26). Jun xxe' laj Isai taa-xaqliiq choq' eetalil, **Isa.** 11:10 (2 Ne. 21:10; Tz. ut S. 113:6). Taqsihomaq jun eetalil re tuq-tuukil, **Tz. ut S.** 105:39.

EFESIOS, HU REHEB' LAJ EFESO.

Chi'ilmanq ajwi' Pablo; Pablo, eb' lix hu

Sa' li Ak' Chaq'rab', jun hu tz'iib'anb'il xb'aan li Apostol aj Pablo reheb' laj santil paab'anel sa' Efeso. K'a'jo' xnimal ru li hu a'in, xb'aan naq wan chi sa' lix k'utum laj Pablo chirix lix Iglees li Kristo.

Sa' li ch'ol 1 nak'eeman sahil ch'oolejil. Eb' li ch'ol 2-3 neke'xch'olob' chanru naq neke'jalman li ani neke'ok choq' komon sa' li Iglees—neke'ok choq' reech tenamitil rik'ineb' laj santil paab'anel, ut wankeb' laj Gentil ut laj Judio chi junajinb'il sa' jun ajwi' chi Iglees. Eb' li ch'ol 4-6 neke'xch'olob' xyaalal lix k'anjeleb' li Apostol ut li profheet, k'a'ut naq na'ajman li junajil, ut k'a'ut naq na'ajman xk'eeb'al chiqix tz'aqal li kolb'a-ib' aq'ej re li Dios.

EFRAIN. *Chi'ilmanq ajwi'* Hu laj Mormon

(lix); Israel; Jose, lalal laj Jakob; Manases

Sa' li Najter Chaq'rab', xkab' li lalal laj Jose ut lix Asnat (Gen. 41:50-52; 46:20). A' laj Efrain li ki'osob'tesiik rik'in li reechanihom li xb'een alalb'ej ruuchil laj Manases li asb'ej, us ta a'in ink'a' naxk'am rib' rik'in li nak'ayman xb'aa-nunkil (Gen. 48:17-20). Laj Efrain ki'ok choq' xyuwa'eb' lix teepal laj Efrain.

Lix teepal laj Efrain: Kik'eeman re laj Efrain li reechanihom li xb'een alalb'ej sa' Israel (1 Kro. 5:1-2; Jer. 31:9). Sa' roso'jikeb' li kutan, li osob'tesink ut li teneb'ank li taawanq sa' xb'eeneb', a'an naq te'xk'ul li tijonelil, naq te'xk'am resil li evangelio li k'ojob'anb'il wi'chik rik'in li ruchich'och', ut naq te'xtaqsijun li eetalil re xch'utub'ankil Israel li jek'inb'il (Isa. 11:12-13; 2 Ne. 21:12-13). Eb' li wankeb' sa'eb' li ch'och' sa' xnim li saq'e ut neke'sutq'iik sa' roso'jikeb' li kutan te'k'ehe'q xloq'al choq' xko-rooneb' xb'aa'neeb' li lalal xk'ajol laj Efrain (Tz. ut S. 133:26-34).

Li perel che' re Efrain malaj Jose: Jun tz'iib'anb'il esil re jun ch'uut xkomoneb' lix teepal

laj Efrain li ke'k'ame' xb'e chi elk chaq Jerusalem ut chi xik sa' li ch'och' America 600 chihab' rub'elaj li Kristo. Li tz'iib'anb'il esil re li jun ch'uut a'in a'an li perel che' re Efrain malaj Jose yeeb'il re, malaj lix Hu laj Mormon. Rochb'een li perel che' re laj Juda (li Santil Hu), chi junajinb'il neke'xch'olob' xyaalal li Qaawa' Jesukristo, lix waklijik chi yo'yo, ut lix choxahil k'anjel sa' xyanqeb' li wiib' jachal a'in re lix junkab'al laj Israel.

Taatoqe'q jun ruq' che' re Efrain, ut tixtz'iib'a jun chik ch'olob'anb'il esil chirix li Kristo, **JJS, Gen.** 50:24-26, 30-31. Li perel che' re Juda ut li perel che' re Jose te'junajimanq, **Esek.** 37:15-19. Lix tz'iib'ahomeb' laj Juda ut laj Jose te'nimanq ut te'xjunaji rib', **2 Ne.** 3:12. Li Qaawa' naraatinaheb' naab'al li ninqi tenamit, **2 Ne.** 29. Lix lawil li tz'iib'anb'il esil re li perel che' re Efrain kik'eeman re laj Moroni, **Tz. ut S.** 27:5.

EGIPTO

Jun li tenamit li wan sa' xnim li saq'e sa' li ch'och' Africa, sa' xjajal li releb'aal saq'e. Lix nimal li ch'och' Egipto wan chi chaqi ut chi yamyo. Lix k'ihaleb' li ani wankeb' rochoch aran neke'wan sa' li ru taq'a re li nima' Nilo, li 890 kiloom xnimal li roq.

B'ihom chaq li tenamit Egipto najter, ut k'a'jo' naq ki'usa. Ki'ux xnimal ru kab'lak aran, jo' xb'ehil li ha' re xk'eeb'al xha'il li awimq, li kawil tenamit re xkolb'aleb' rib', ut li reyil eetalil, jo'eb' li xninqal ru tzuulil pek li ke'wan choq' muqleb'aal kamaaq ut choq' santil ochoch, li toj wankeb' choq' sachb'a-ch'oolej chiru li ruchich'och'. Chiru junjung chihab', lix jolomil li tenamit aran Egipto kisik'man xjuntaq'etankil rik'in li k'anjelil re li tijonelil li nanumsiman chalen chaq li yuwa'b'ej toj rik'in li alalb'ej (Abr. 1:21-27).

Laj Abraham ut laj Jose ke'k'ame' toj Egipto re xkolb'aleb' lix junkab'al chiru li we'ej, **Gen.** 12:10 (Gen. 37:28). Laj Jose kik'ayiiik toj Egipto, **Gen.** 45:4-5 (1 Ne. 5:14-15). Laj Jakob kik'ame' xb'e toj Egipto, **Gen.** 46:1-7. Laj Moises kixk'ameb' xb'e li lalal xk'ajol laj Israel chi elk chaq Egipto, **Exo.** 3:7-10; 13:14 (Heb. 11:27; 1 Ne. 17:40; Mois. 1:25-26). Egipto kiwan choq' reetalil li maa'usilal,

Esek. 29:14–15 (Os. 9:3–7; Abr. 1:6, 8, 11–12, 23). Jun li anjel kixye re laj Jose naq taa'eeleliq rochb'een li xMaria ut li Jesus toj Egipto, **Mat.** 2:13 (Os. 11:1).

EGIPTUS

Lix k'ab'a' li rixaqil ut jun xrab'in laj Kam, ralar laj Noe. Sa' li aatinob'aal Kaldeo, li aatin naraj naxye Egipto, malaj li k'a'ru yeeb'il naq ink'a' taa'uxmanq (Abr. 1:23–25).

EKLESIASTES

Jun li hu sa' li Najter Chaq'rab', wan wi' li k'oxlahom chirix li na'leb' q'axal ch'aj sa' li yu'am a'in.

Laj tz'iib'ahom re li hu, laj ch'olob'anel, naxtz'iib'a lix k'ihal li hu jo' raatin li maak'a' xnawom chirix li evangelio. Natz'iib'ak jo' chanru li eek'amb'il xb'aaneb' li ani wankeb' sa' li ruchich'och', a'eb' li wankeb' "rub'el li saq'e" (Ekl. 1:9). Sa' xk'ihal li hu a'in chanchan naq maak'a' xyaalal chixjunil (Ekl. 9:5, 10). Maawa' a'in li naraj li Qaawa' naq taqa-k'oxla; a'an b'an li chan ru naxye laj ch'olob'anel naq nak'utun li k'a'aq re ru chiruheb' li winq sa' li ruchich'och' li moko kutanob'resinb'ileb' ta. Li jun jachal li q'axal na'eek'aman wi' li Musiq'ej a'aneb' li xjunlaju ut li xkab'laju ch'ol, b'ar wi' laj tz'iib'anel naxye xyaalal naq ka'ajwi' rik'in xpaab'ankil lix taqlahom li Dios natawman li chaab'ilal li naru nakana.

ELAJINK, ELAJINB'IL. *Chi'ilmanq ajwi'*

Santil Musiq'ej

Eek'asiik chixb'aanunkil malaj chixkab'ankil xb'aanunkil k'a'ruhaq, ut wan naq chi eek'asinb'il xb'aan lix wankil li Santil Musiq'ej.

Li Musiq'ej li wan sa' inch'ool na'elajink we, **Job** 32:18. Lix rahom li Kristo na'eek'asinqe, **2 Kor.** 5:14. Kin'elajink xb'aan li Musiq'ej naq tinkamsi laj Laban, **1 Ne.** 4:10. Li Musiq'ej na'elajink we, **Alma** 14:11. Elajinb'ilin jo' chanru li sumwank, **Alma** 60:34. Laj Ammaron, chi elajinb'il xb'aan li Santil Musiq'ej, kixmuq li tz'iib'amb'il esil, **4 Ne.** 1:48. Li k'a'ru nachal chaq taq'eq tento taayeemanq chi eek'asinb'il xb'aan li Musiq'ej, **Tz. ut S.** 63:64.

ELDER. *Chi'ilmanq* Xb'eenil

ELI. *Chi'ilmanq ajwi'* Samuel, profet sa' li Najter Chaq'rab'

Jun taqenaqil aj tij ut aj raqol aatin sa' li Najter Chaq'rab' naq li Qaawa' kixb'oq laj Samuel chi wank choq' profet (1 Sam. 3). Li Qaawa' kixch'iila xb'aan xkuyb'al lix maa'usilaleb' li ralar (1 Sam. 2:22–36; 3:13).

ELIAS. *Chi'ilmanq ajwi'* Elijah; Kolb'a-ib'; Tz'apok, xtz'apb'al

Jun profet sa' li Najter Chaq'rab' li kisutq'i sa' roso'jikeb' li kutan re xq'axtesinkil lix lawil li wankilal re tz'apok sa' xb'een laj Jose Smith ut laj Oliver Cowdery. Sa' lix kutankil a'an, laj Elias kik'anjelak sa' li awa'b'eijhom re Israel sa' xnim li saq'e (1 Rey. 17–22; 2 Rey. 1–2). K'a'jo' xnimal xpaab'aal chirix li Qaawa', ut nawb'il ru xb'aan xk'ihal li sachb'a-ch'oolej kixb'aanu. Chiru oxib' chihab' rik'in xyijach ink'a' kixkanab' chi t'ane'k li hab'. Kixwaklesi jun li al sa' xyanqeb' chaq li kamenaq ut kixb'oq chaq li xam sa' choxa (1 Rey. 17–18). Eb' lix tenamiteb' laj Judio toj yookeb' chiroyb'eninkil naq taasutq'iiq laj Elias, jo' chanru kixye laj Malakias jo' profet (Mal. 4:5). Toj b'oq'b'il a'an choq' ula' naq eb' laj Judio neke'nxima li paswa, ut junelik neke'xkanab' jun okeb'aal chi teeto ut jun tem chi yamyo choq' re.

Li profet aj Jose Smith kixye naq laj Elias nak'amok re li wankilal aj tz'aponel re li Tijonelil re Melkisedek, ut a'an xraqikeb' li profet li kik'amok re rub'elaj xkutankil li Jesukristo. A'an kixk'ut rib' sa' li tzuul re jaltesiik-u rochb'een laj Moises, ut kixq'axtesi lix lawil li tijonelil sa' xb'een laj Pedro, laj Santiago, ut laj Jwan (Mat. 17:3). Kixk'ut wi'chik rib', rochb'een laj Moises ut jalaneb'chik, sa' rox xb'e Abril 1836, sa' li Santil Ochoch re Kirtland, Ohio, ut kixq'axtesi li laaw ajwi' a'an sa' xb'een laj Jose Smith ut laj Oliver Cowdery (Tz. ut S. 110:13–16). Chixjunil a'in kiwan re xkawresinkil li b'e chiru li xkab' xk'ulunil li Qaawa', jo' yeeb'il resil sa' Malakias 4:5–6.

Lix wankilal laj Elias a'an li wankilal aj tz'aponel re li tijonelil, rik'in li nab'ake' wi' malaj na'ach'ab'aak wi' sa' choxa li k'a'ru b'ak'b'il malaj ach'ab'amb'il sa' li ruchich'och' (Tz. ut S. 128:8–18). Eb' lix moos li Qaawa' li sik'b'ileb' ru sa' li ruchich'och' anajwan

neke'xk'ul li wankilal a'in aj tz'aponel ut neke'xb'aanu li k'ojob'amb'il k'anjel re li evangelio re kolok, choq' reheb' li yo'yo ut li kamenaq (Tz. ut S. 128:8).

Kixtz'ap li choxa ut kik'ehe' xtzakemq xb'aaneb' li tz'oq, **1 Rey.** 17:1–7. Kixtaqla naq milaj li k'aj sa' lix uk'al li xmalka'an, chi moko li aseeyt sa' lix meet, **1 Rey.** 17:8–16. Kixwaklesi li ralal li xmalka'an chiru li kamk, **1 Rey.** 17:17–24. Kixq'axeb' ru laj tij re laj Bahal, **1 Rey.** 18:21–39. Li ch'ina xyaab' kuxej li q'un na'atinak ki'atinak rik'in, **1 Rey.** 19:11–12. Kiwakli sa' choxa sa' jun kareet re xam, **2 Rey.** 2:11. Laj Malakias kixye jo' profeet naq taasutq'iiq sa' roso'jikeb' li kutan, **Mal.** 4:5–6 (3 Ne. 25:5). Kixk'utb'esi rib' sa' li Santil Ochoch re Kirtland Ohio sa' 1836, **Tz. ut S.** 110:13–16.

ELISABET. *Chi'ilmanq ajwi'* Jwan aj Kub'sihom Ha'

Sa' li Ak' Chaq'rab', li rixaqil laj Sakarias, lix na' laj Jwan aj Kub'sihom Ha', ut reech alal lix Maria (Luk. 1:5–60).

ELISEO

Jun profeet sa' li Najter Chaq'rab', sa' li awa'b'ejihom re Israel sa' xnim li saq'e, ut aj k'ehol na'leb' re junjunq reheb' li rey sa' xb'een li tenamit a'an.

Laj Eliseo q'un xch'ool ut aj rahonel na'ilman, maak'a' rik'in li anchalil ch'oolejil li nawb'il wi' ru laj Elias, li kijolomin chaq re. Eb' li ninqi sachb'a-ch'oolej kixb'aanu (2 Rey. 2–5; 8) neke'xk'ut xyaalal naq chi yaal kixk'ul lix wankilal laj Elias naq ki'ok chi profeetil ruuchil laj Elias (2 Rey. 2:9–12). Qayehaq, kixk'irtesi lix ha'il jun li k'ahil yo'leb'aal ha', kixjach ru lix ha'il li nima' Jordan, kixk'e chi k'ihank li aseeyt chiru jun xmalka'an, kixwaklesi jun li al chiru li kamk, kixk'irtesi jun li winq li saqlep rix, kixk'e chi taq'e k jun maal sa' xb'een li ha', ut kixmutz'ob'resiheb' ru laj Siria (2 Rey. 2–6). Kiwan lix k'anjel chiru numenaq lajeeb' roxk'aal chihab', chiru lix awa'b'ejil laj Joram, laj Jehu, laj Johakas, ut laj Johas.

Kixk'ul lix b'aatal laj Elias, **2 Rey.** 2:13. Kixtamresi lix aseeyt li xmalka'an, **2 Rey.** 4:1–7. Kixwaklesi li ralal li ixq aj Sunamita sa' xyanqeb' chaq li kamenaq, **2 Rey.** 4:18–37.

Kixk'irtesi laj Nahaman, aj Siria, **2 Rey.** 5:1–14. Kixmutz'ob'resiheb' ru laj pleet aj Siria, ut ke'tehe' xnaq' ru lix moos, **2 Rey.** 6:8–23.

ELIYAH. *Chi'ilmanq ajwi'* Elias

Wan junjunq lix yaalalil li k'ab'a'ej *Eliyah* malaj *Elias* sa'eb' li loq'laq hu:

Elias: Li aatin sa' Hebreo Eliyah nayeeman rik'in li aatin sa' Griego Elias sa' li Santil Hu sa' Q'eqchi', jo' sa' Mat. 17:3–4, Luk. 4:25–26, ut Santiago 5:17. Sa'eb' li raqal a'in, laj Elias a'an li najter profeet li tz'uib'amb'il resil lix k'anjel sa' 1 ut 2 Reyes.

Aj pahol b'e: Elias malaj Eliyah a'an ajwi' jun k'ab'a'ej choq' re li ani napahok b'e. Qayehaq, laj Jwan aj Kub'sihom Ha' a'an jun aj Eliyah, xb'aan naq taqlanb'il chixkawresinkil li b'e chiru li Jesus (Mat. 17:12–13).

Aj k'ojob'anel wi'chik: Li k'ab'a'ej Elias malaj Eliyah k'eeb'il ajwi' re junjunq chik li ke'k'u-luk re jun li taqlanb'il k'anjel, jo' aj Jwan aj K'utb'esinel (Tz. ut S. 77:14) ut aj Gabriel (Luk. 1:11–20; Tz. ut S. 27:6–7; 110:12).

Jun winq sa' lix k'ojlajik laj Abraham: Jun profeet aj Esaias malaj aj Eliyah xk'ab'a', li kiwan sa' xkutankil laj Abraham (Tz. ut S. 84:11–13; 110:12).

ELOHIM. *Chi'ilmanq Yuwa'b'ej sa'*
Choxa; Dios, Roxichal li Dios

ELQ'AK

Xmaq'b'al li k'a'ru re jalan chik, rik'in b'alaq'il malaj rik'in xq'etb'al li chaq'rab'. Li Qaawa' junelik kixtaqlaheb' li ralal xk'ajol naq ink'a' te'elq'aq (Exo. 20:15; Mat. 19:18; 2 Ne. 26:32; Mos. 13:22; Tz. ut S. 59:6).

Chetamresi b'an choq' eere b'ihomal sa' choxa, b'ar wi' ink'a' neke'weqok laj elq', chi moko neke'elq'ak, **Mat.** 6:19–21. Ke'q'axe' ru laj Nefita xb'aan li q'etq'etil, li b'ihomal, li poqlenk, li elq'ak, **Hel.** 4:12. Ani na'elq'ak ut ink'a' tixjal xk'a'uxl taa'isiiq chaq, **Tz. ut S.** 42:20. Eb' li neke'elq'ak te'q'axtesimanq chiru lix chaq'rab'il li tenamit, **Tz. ut S.** 42:84–85.

EMMANUEL. *Chi'ilmanq ajwi'* Jesukristo

Jun reheb' lix k'ab'a' li Jesukristo. Nachal rik'in li aatin sa' Hebreo li naraj naxye, "li Dios qik'in."

Emmanuel a'an jun k'ab'a'ej k'eeb'il jo' reetalil li kole'k xb'aan li Dios (Isa. 7:14). Li raatin laj Isaias chirix laj Emmanuel kiyeh'e' xb'aan laj Mateo jo' jun profeetil aatin chirix lix yo'lajik li Kristo sa' li yu'am a'in (Mat. 1:18–25). Nak'utun ajwi' li k'ab'a'ej sa'eb' li loq'laj hu re roso'jik li kutan (2 Ne. 17:14; 2 Ne. 18:8; Tz. ut S. 128:22).

ENOK. *Chi'ilmanq ajwi' Sion*

Jun profeet li kijolomink reheb' li ani ke'wan sa' li tenamit Sion. Yeeb'il resil lix k'anjel sa' li Najter Chaq'rab' jo' ajwi' sa' li Q'ol Nim Xtz'aq. A'an xwuq li najteril yuwa'b'ej chirix laj Adan. A'an ralar laj Jared ut xyuwa' laj Matusalen (Gen. 5:18–24; Luk. 3:37).

Laj Enok a'an xnimall ru winq, ut q'axal nim wi'chik xk'anjel chiru xb'ab'ayil li esil yeeb'il chirix sa' li Santil Hu. Sa' li Santil Hu naxye naq kijaltesiiik ru (Heb. 11:5) a'ut maak'a' naxye chirix lix k'anjel. Sa' Jud. 1:14 naxye resil jun li profeetil aatin li kixye. K'a'jo' wi'chik li ch'olob'anb'il chirix laj Enok sa' li k'a'ru k'utb'esinb'il sa' roso'jikeb' li kutan, wan wi' li aatin jultikanb'il xb'aan, lix tenamit Sion yeeb'il re, li k'utb'esinb'il matk' kixk'ul, ut lix profeetil aatin (Tz. ut S. 107:48–57; Moiss. 6–7). Sion kik'ame' sa' choxa xb'aan lix tiikilaleb' li ani wankeb' chi sa' (Moiss. 7:69).

Li Dios kixk'utb'esi rib' chiru laj Enok, **Moiss.** 6:26–37. Laj Enok kixk'ut li evangelio, **Moiss.** 6:37–68. Laj Enok kixtzoleb' li tenamit ut kixxaqab' Sion, **Moiss.** 7:1–21. Laj Enok kiril li k'a'ru taak'ulmanq toj reetal li xkab' xk'ulunik li Kristo, **Moiss.** 7:23–68.

ENOS, RALAR LAJ JAKOB

Jun profeet aj Nefita ut aj tz'iib'anel esil sa' lix Hu laj Mormon li kitijok re xk'ulb'al ut kixk'ul jun risinkil lix maak xb'aan lix paab'aal chirix li Kristo (Enos 1:1–8). Li Qaawa' ki'ok sa' sumwank rik'in laj Enos naq tixk'e chi k'utmank lix Hu laj Mormon chiruheb' laj Lamanita (Enos 1:15–17).

Lix hu laj Enos: Jun li hu sa' lix Hu laj Mormon li naxye resil lix tij laj Enos chiru li Qaawa' re naq taakuymanq lix maak a'an, lix maakeb' lix tenamit, ut lix maakeb' jalaneb' chik. Li Qaawa' kixyeechi'i re naq lix Hu laj Mormon taak'uulamanq ut taak'ame'q

rik'ineb' laj Lamanita sa' junaq kutan chalem. Us ta yal jun ch'ol ajwi' li hu a'an, naxye xnimall li esil chirix jun li winq li kisik'ok re lix Dios rik'in tijok, ki'ab'in chiru lix taqlahom li Dios, ut chi maji' nakam kisaho' sa' xch'ool rik'in lix nawom chirix laj Tojol-ix.

ESAIAS

Wan naq li k'ab'a'ej Isaias natz'iib'aman chi jo'ka'in. Laj Esaias a'an ajwi' jun profeet li kiwan sa' xkutankil laj Abraham (Tz. ut S. 76:100; 84:11).

ESAU. *Chi'ilmanq ajwi' Isaak; Jakob, ralar laj Isaak*

Sa' li Najter Chaq'rab', asb'ej reheb' li ralar laj Isaak ut lix Rebeka, ut xlut laj Jakob. Li wiib' chi lut aj yalomeb' rib' chalen chaq xyo'la-jikeb' (Gen. 25:19–26). Eb' li ralar xk'ajol laj Esau, a'eb' laj Edomita, ut eb' li ralar xk'ajol laj Jakob, a'eb' laj Israelita, ke'ok choq' tenamit li neke'xpleeti rib' (Gen. 25:23).

Laj Esau kixk'ayi li xb'een alalb'ejiil re laj Jakob, **Gen.** 25:33 (Heb. 12:16–17). Laj Esau kixsumla rik'ineb' li ixq aj Heteo, li kiraho' wi' xch'oolleb' lix na' xyuwa', **Gen.** 26:34–35. Laj Jakob ut laj Esau ke'xk'am wi'chik rib' sa' usilal, **Gen.** 33.

ESDRAS

Jun aj tij ut aj tz'iib' sa' li Najter Chaq'rab' li kik'amok chaq re junjunq reheb' laj Judio toj Jerusalem, chalen chaq chi preexil Babilonia (Esd. 7–10; Neh. 8, 12). Sa' 458 chihab' rub'e-laj li Kristo kikanab'aak xb'aan laj Artajerjes, rey sa' xb'een Persia, re tixk'am Jerusalem ani reheb' li jek'inb'il aj Judio li ke'ajok re xik (Esd. 7:12–26).

Rub'elaj lix kutankil laj Esdras, ka'ajeb' wi' laj tij ke'kanjelank re rilb'al li ch'utub'anb'il loq'laj hu "chaq'rab'" yeeb'il re. Laj Esdras kitenq'an chixk'eeb'al chi nawmank eb' li loq'laj hu chiru li junjunq chi aj Judio. Li k'anjel a'in re xteeb'al ut rilb'al xsa' li "xhuhil li chaq'rab'" moqon kiwan choq' xch'oolil lix yu'ameb' laj Judio jo' tenamit. Maare li na'leb' q'axal nim kixk'ut laj Esdras a'an rik'in lix b'aanuhom, naq kixkawresi lix ch'ool chixsik'b'al lix chaq'rab' li Qaawa', chi ab'ink chiru, ut chixk'utb'al chiruheb' li jun ch'ol chik (Esd. 7:10).

Lix hu laj Esdras: Sa'eb' li ch'ol 1–6 nayee-man resil li k'a'ru kik'ulman chalen chaq 60 malaj 80 chihab' ma nawulak laj Esdras Jerusalem—lix taqlanb'il aatin laj Siro sa' 537 chihab' rub'elaj li Kristo, ut lix sutq'ijikeb' laj Judio chi b'eresinb'ileb' xb'aan laj Sorobabel. Sa'eb' li ch'ol 7–10 yeeb'il resil chanru naq laj Esdras xko'o Jerusalem. A'an, ut li ani ke'b'eek rochb'een, ke'kuyuk sa' ut ke'tijok re'te'koleq' rix. Sa' Jerusalem ke'xtaw naab'al xkomoneb' laj Judio li ke'wulak chaq Jerusalem junxil rub'el laj Sorobabel ut ke'sumla chaq rik'ineb' li ixq li moko wankeb' ta sa' li sumwank ut chi jo'kan ke'xmux chaq rib'eb'. Laj Esdras kitijok choq' reheb', ut kixk'eheb' rub'el jun sumwank naq te'xjach rib' rik'ineb' li ixaqilb'ej a'an. Li resil laj Esdras chirix a'an natawman sa' lix hu laj Nehemias.

ESEKIAS

Jun li rey tiik xch'ool sa' xb'een li tenamit Juda sa' li Najter Chaq'rab'. A'an ki'awa'b'e-jin chiru b'eleeb' xka'k'aal chihab', chiru li kutan kiwan wi' laj Isaiaas choq' profeet sa' Juda (2 Rey. 18–20; 2 Kro. 29–32; Isa. 36–39). Laj Isaiaas kixtenq'a chixtuqub'ankil ru li iglees jo' ajwi' li jolomil tenamit. A'an kixkub'si xwankil li loq'onink pak'b'il dios ut kixtikib' wi'chik li k'anjel sa' li santil ochoch. Lix yu'am laj Esekias kitique' ru o'laju chihab' xb'aan li tijok ut li paab'aal (2 Rey. 20:1–7). Sa' xtiklajik lix awa'b'ejil ki'usa, a'b'anan naq kirisi rib' rub'el xwankil li rey aj Asiria (2 Rey. 18:7), ke'chal laj Asirio wiib' sut chixpleetin-kil: li xb'een pleet yeeb'il resil sa' Isaiaas 10:24–32, li xkab' sa' 2 Reyes 18:13–19:7. Sa' li xkab' sut ke'ok wi' chi pleetik, kikole' Jerusalem xb'aan jun lix anjel li Qaawa' (2 Rey. 19:35).

ESEKIEL

Jun profeet li kitz'iib'ank re lix hu laj Esekial sa' li Najter Chaq'rab'. A'an aj tij sa' lix junkab'al laj Sadok, ut jun reheb' laj Judio li k'amb'ileb' chi preexil xb'aan laj Nabukodonor. Kikana Babilonia rochb'eeneb' laj Judio li isinb'ileb' toj Babilonia, ut ki'aatinak jo' profeet chiru wiib' xka'k'aal chihab', chalen 592 toj 570 chihab' rub'elaj li Kristo.

Lix hu laj Esekial: Lix hu laj Esekial naru najachman ru sa' kaa jachal. Sa'eb' li ch'ol 1–3 naxye resil jun k'utb'esinb'il matk' chalenaq

chaq rik'in li Dios ut lix b'oqb'al laj Esekial re taak'anjelaq; sa'eb' li ch'ol 4–24 na'aatinak chirixeb' li raqb'a-aatin sa' xb'een Jerusalem ut k'a'ut naq keeb'il; sa'eb' li ch'ol 25–32 yeeb'il resil li raqb'a-aatin sa' xb'eeneb' li jar tenamit; ut sa'eb' li ch'ol 33–48 tz'iib'amb'il resileb' li k'utb'esinb'il matk' chirix Israel sa' roso'jikeb' li kutan.

ESTEBAN

Laj Esteban kikamsiik sa' xk'ab'a' lix paab'aal chirix li Kolonel ut lix Iglees sa' xkutankil li Ak' Chaq'rab'. Li aatin kixjultika kiwan rub'elaj, ut maare kixtenq'a b'ayaq lix nimal ru k'anjel laj Pablo li kiwan aran naq laj Esteban ki'aatinak chiru li Sanhedrin re xkolb'al rib' (Hech. 8:1; 22:20).

Laj Esteban a'an jun reheb' li wuqub' chi winq xaqab'amb'il re xtenq'ankileb' li Kab'laju chi Apostol, **Hech.** 6:1–8. Laj Esteban kixb'aanu xninqal ru eetalil ut sachb'a-ch'oollejl k'anjel, **Hech.** 6:8. Laj Esteban kixwech' rib' rik'ineb' laj Judio, **Hech.** 6:9–10. Kijite' ut kik'ame' sa' raqleb' aatin chiru li Sanhedrin, **Hech.** 6:11–15. Laj Esteban ki'aatinak re xkolb'al rib', **Hech.** 7:2–53. Chi nujenaq rik'in Santil Musiq'ej, kiril li Yuwa'b'ej ut li K'ajol'b'ej sa' k'utb'esinb'il matk', **Hech.** 7:55–56. Kikamsiik laj Esteban xb'aan li yaal kixch'olob', **Hech.** 7:54–60.

ESTER

Jun li ixq li nim xpaab'aal, ut li yeeb'il resil sa' lix Hu lix Ester.

Lix hu lix Ester: Jun hu sa' li Najter Chaq'rab', wan wi' resil xnimal lix kawil xch'ool lix Ester li rixaqil li rey, sa' xkolb'al lix tenamit chiru li sache'k.

Li ch'ol 1–2 naxye chanru naq li xEster, jun ixq aj Judio li kik'ule' chaq choq' rab'in'b'ej xb'aan jun winq aj Judio, aj Mardoqueo xk'ab'a', kisik'e' ru choq' rixaqil li rey xb'aan xch'ina-usal. Li ch'ol 3 naxch'olob' resil naq laj Aman, li xb'eenil winq sa' rochoch li rey, xik' kiril laj Mardoqueo ut kixk'ul jun taqlanb'il aatin naq te'k'eh'e'q chi kamk chixjunileb' laj Judio. Sa'eb' li ch'ol 4–10 naxye resil chanru naq li xEster, chi q'axal xiwxix li wan wi', kixk'ut chiru li rey k'a'ru xtenamit, ut kixk'ul naq taasache'q xwankil li taqlanb'il aatin.

ETER. *Chi'ilmanq ajwi'* Jaredita

Xraqikeb' li profeet aj Jaredita sa' lix Hu laj Mormon (Eter 12:1–2).

Lix hu laj Eter: Jun hu sa' lix Hu laj Mormon wan wi' jun raqal lix tz'iib'انب'il esileb' laj Jaredita. Eb' laj Jaredita a'aneb' jun ch'uut chi tenamit li ke'wan sa' li nimla ch'och' America k'iila cient chihab' rub'elaj lix tenamit laj Lehi. Lix hu laj Eter ki'isiik chaq sa'eb' li kaahib' xka'kaal perel chi ch'iich' li ke'tawe' xb'aan lix tenamit laj Limhi (Mosiah 8:8–9).

Eb' li ch'ol 1–2 neke'xye resil chanru naq eb' laj Jaredita ke'xkanab' li rochoch sa' xkutanakil li najt xteramil kab'l re Babel ut ke'xtikib' lix b'eenikeb' toj sa' li nimla ch'och' li America nayeeman re anajwan. Sa'eb' li ch'ol 3–6 ch'olob'انب'il resil naq li ras laj Jared kiril li Kolonel rub'elaj xyo'lajik, ut naq eb' laj Jaredita ke'b'eeek sa' waqxaqib' li k'amonel jukub'. Sa'eb' li ch'ol 7–11 toj yoo chi yeemank resil li maa'usilal li kinumta sa' xk'ihal lix wanjik li tenamit aj Jaredita. Laj Moroni, li kik'uub'ank re lix tz'iib'انب'il esil laj Eter, kixtz'iib'a sa'eb' li ch'ol 12–13 chirixeb' li sachb'a-ch'oolej li ke'b'aanuman rik'in li paab'aal, ut chirix li Kristo ut jun li Ak' Jerusalem li toj taachalq. Sa'eb' li ch'ol 14–15 naxye resil chan ru naq eb' laj Jaredita ke'ok choq' x'nimal ru tenamit, a'b'an ke'sache' sa' li pleetink-ib' sa' xk'ab'a' li maa'usilal.

EVA. *Chi'ilmanq ajwi'* Adan; Eden;

Xt'anik laj Adan ut li xEva

Li xb'een ixq li kiwan sa' li ruchich'och' a'in (Gen. 2:21–25; 3:20). A'an rixaqil laj Adan. Sa' Hebreo li k'ab'ajej naraj naxye "yu'am," ut natawman ru naq li xEva a'an li xb'een na'b'ej sa' li ruchich'och' (Mois. 4:26). Rochb'een laj Adan, li xb'een winq, sa' wiib'al te'xk'ul li junelik loq'alil xb'aan lix k'anjeleb' re xk'eeb'al re chixjunileb' li winq naq te'ruuq chi usaak chi junelik.

Li xEva ki'aaleek, ut kixyal li ru che' li xyehe' naq ink'a' taak'uxmanq, **Gen.** 3 (2 Ne. 2:15–20; Mois. 4). Li xEva kixtaw xyaalal naq ki'ajman ru li t'ane'k, jo' ajwi' li sahil ch'oolejil re li tojb'al-ix, **Mois.** 5:11–12. Li Awa b'ej Joseph F. Smith kiril li xEva sa' lix k'utb'esinb'il matk' chirix li ruchich'och' reheb' li musiq'ej, **Tz. ut S.** 138:39.

EVANGELIO. *Chi'ilmanq ajwi'* K'ojlajik;

K'uub'انب'il na'leb' re li tojb'al-ix;

Tzol'leb' re li Kristo

Lix k'uub'انب'il na'leb' li Dios re li kolb'a-ib', li k'eeb'il chi uxmanq sa' xk'ab'a' lix tojb'al rix li maak xb'aan li Jesukristo. Sa' li evangelio wankeb' li junelik yaal malaj chaq'rab', sumwank, ut k'ojob'انب'il k'anjel, li neke'ajman re naq eb' li winq te'ok wi'chik wan wi' li Dios. Li Dios kix'ojob' wi'chik lix tz'aqalil li evangelio sa' li ruchich'och' sa'eb' li chihab' re 1800 rik'in li Profeet aj Jose Smith.

Ayuqex sa' chixjunil li ruchich'och' ut jultikahomaq li evangelio, **Mar.** 16:15. Li raqal saqen ru ut q'axal loq' re lix evangelio li Karneer ramb'il chaq, **1 Ne.** 13:32. A'in lin evangelio, **3 Ne.** 27:13–21 (Tz. ut S. 39:6). Sa' lix Hu laj Mormon wan lix tz'aqalil li evangelio, **Tz. ut S.** 20:8–9 (Tz. ut S. 42:12). A'in li evangelio, **Tz. ut S.** 76:40–43. Li Tijoneli re Melkisedek naxk'anjela li evangelio, **Tz. ut S.** 84:19. Li junjunq chi winq taarab'i xtz'aqalil li evangelio sa' tz'aqal li raatinob'aal, **Tz. ut S.** 90:11. Li K'ajolb'ej kixjultika li evangelio chiru lix musiq'eb' li kamanaq, **Tz. ut S.** 138:18–21, 28–37. Kijultikaman li evangelio chalen chaq sa' xtiklajik, **Mois.** 5:58. Nach'olob'aman xyaalal k'a'ru li xb'een raqal chi na'leb' ut k'ojob'انب'il k'anjel re li evangelio, **R. li P.** 1:4.

EVANGELIO, K'OJOB'ANB'IL

WI'CHIK. *Chi'ilmanq* Xk'ojob'ankil

wi'chik li evangelio

EVANGELIO (LI KAAHIB' CHI).

Chi'ilmanq ajwi' Jwan, rala laj Sebeteo;

Lukas (Lucas); Markos (Marcos);

Mateo

Li kaahib' chi tz'iib'انب'il esil malaj ch'olob'ahom chirix lix yu'am li Jesus sa' li ruchich'och', ut li k'a'ru ki'ux sa' lix k'anjel, wan sa' li kaahib' chi hu sa' xtiklajik li Ak' Chaq'rab'. Tz'iib'انب'ileb' xb'aan laj Mateo, laj Markos, laj Lukas, ut laj Jwan, ut a'aneb' li esil ch'olob'انب'il chirix lix yu'am li Kristo, chi tz'iib'انب'il. Li hu 3 Nefi sa' lix Hu laj Mormon naab'al li juntaq'eeet wi' rik'in li kaahib' chi evangelio sa' li Ak' Chaq'rab'.

Eb' li hu sa' li Ak' Chaq'rab' ke'tz'iib'aman xb'een wa sa' Griego. Li aatin *evangelio* sa' Griego naraj naxye "chaab'il esilal." Li

chaab'il esilal a'an naq li Jesukristo kixtoj rix li maak, li tojb'ilaqeb' wi' rix chixjunileb' li winq chiru li kamk, ut li taaq'ajkamumanq wi' li junjunqjo' chanru lix k'anjel (Jwan 3:16; Rom. 5:10–11; 2 Ne. 9:26; Alma 34:9; Tz. ut S. 76:69).

Xjunajileb' li kaahib' chi evangelio: Li na'leb' kixk'ut li Kolonel sa' Mateo, Markos, Lukas ut Jwan naru najuntaq'eetaman li jun rik'in li jun, ut rik'in li k'utb'esinb'il na'leb' sa' ro-so'jikeb' li kutan, chi jo'ka'in:

XJUNAJILEB' LI KAAHIB' CHI EVANGELIO

Li ki'ux	Mateo	Markos	Lukas	Jwan	Li k'utb'esinb'il sa' Roso'jikeb' li Kutan
Resilal lix xe'toonil li Jesus	1:2–17		3:23–38		
Xyo'lajik laj Jwan aj Kub'sihom Ha'			1:5–25, 57–58		
Xyo'lajik li Jesus	2:1–15		2:6–7		1 Ne. 11:18–20; 2 Ne. 17:14; Mos. 3:5–8; Alma 7:10; Hel. 14:5–12; 3 Ne. 1:4–22
Lix profetel aatin laj Simehon ut li xAna			2:25–39		
Xwulajik sa' li santil ochoch (li Paswa)			2:41–50		
Xtiklajik lix k'anjel laj Jwan	3:1, 5–6	1:4	3:1–3	1:6–14	
Xkub'iha' li Jesus	3:13–17	1:9–11	3:21–22	1:32–34	1 Ne. 10:7–10; 2 Ne. 31:4–21
Ki'aaleek li Jesus	4:1–11		4:1–13		
Lix ch'olob'ahom laj Jwan aj Kub'sihom Ha'				1:15–36	Tz. ut S. 93:6–18, 26
Li sumlaak sa' Kana (li xb'een sachb'a-ch'oolej xb'aan li Jesus)				2:1–11	
Kixch'ajob'resi xb'een wa li santil ochoch				2:14–17	
Kiraatina laj Nikodemo				3:1–10	
Li ixq aj Samaria sa' li yo'leb'aal ha'				4:1–42	
Li Jesus kitz'eqtaanaak Nazaret	4:13–16		4:16–30		
Eb' laj kar b'oqb'ileb' chixsik'b'al li winq ruuchil li kar	4:18–22	1:16–20			

Li ki'ux	Mateo	Markos	Lukas	Jwan	Li k'utb'e-sinb'il sa' Roso'jikeb' li Kutan
Xnujikeb' li yooy chi kar rik'in sachb'a-ch'oolej			5:1-11		
Xwaklesinkil lix rab'in laj Jairo	9:18-19, 23-26	5:21-24, 35-43	8:41-42, 49-56		
XK'irtesinkil li ixq li na'el xkik'el	9:20-22	5:25-34	8:43-48		
Xb'oqb'aleb' li Kab'laju	10:1-42	3:13-19; 6:7-13	6:12-16; 9:1-2; 12:2-12, 49-53		1 Ne. 13:24-26, 39-41; Tz. ut S. 95:4
Xwaklesinkil li rala li xmalka'an			7:11-15		
Xyulb'al li roq li Jesus			7:36-50	12:2-8	
Xch'anab'ankil li kaq-sut-iq'		4:36-41	8:22-25		
Xb'oqb'aleb' li 70			10:1		Tz. ut S. 107:25, 34, 93-97
Risinkileb' li teep chi aj tza toj rik'ineb' li aaq		5:1-20			
Li aatin jultikanb'il chiru li tzuul	5-7		6:17-49		3 Ne. 12-14
Eb' lix jaljookil ru aatin li Jesus a'aneb' li kok' seraq' li juntaq'eetanb'il wi' li k'a'ru nak'ulman wulaj wulaj rik'in junaq na'leb' re li yaal. Li Jesus kiroksiheb' chi kok' aj xsa' re xk'utb'al li musiq'ejl yaal.					
Laj awinel:	13:3-9, 18-23	4:3-9, 14-20	8:4-8, 11-15		
Li yib' aj pim:	13:24-30, 36-43				Tz. ut S. 86:1-7
Riyajil li mostaza:	13:31-32	4:30-32	13:18-19		
Xyu lix q'emal li kaxlan wa:	13:33		13:20-21		
B'ihomal sa' li ch'och':	13:44				
Li q'ol li tertu xtz'aq:	13:45-46				
Lix yooy laj kar:	13:47-50				
Laj eechal kab'l:	13:51-52				
Li karneer sachenaq:	18:12-14		15:1-7		
Li tumin sachenaq:			15:8-10		
Li alalb'ej sachenaq:			15:11-32		

Li ki'ux	Mateo	Markos	Lukas	Jwan	Li k'utb'e-sinb'il sa' Roso'jikeb' li Kutan
Li moos li ink'a' ki'uxtaanank:	18:23-35				
Li chaab'il winq aj Samaria:			10:25-37		
Li mertoom moko tiik ta:			16:1-8		
Laj Lazaro ut li winq b'ihom:			16:14-15, 19-31		
Laj raqol aatin moko tiik ta:			18:1-8		
Li chaab'il aj Ilol Karneer:				10:1-21	3 Ne. 15:17-24
Eb' laj k'anjenel sa' li awimq:	20:1-16	10:31			
Lix tumin li xnimal ru winq:			19:11-27		
Li wiib' chi alalb'ej:	21:28-32				
Eb' li maa'us aj ilol ch'och':	21:33-46	12:1-12	20:9-20		
Xsumlajik li ralal li rey:	22:1-14		14:7-24		
Lajeeb' chi tuq' ixq:	25:1-13		12:35-36		Tz. ut S. 45:56-59
Li tumin q'axtesinb'il reheb' li moos:	25:14-30				
Li karneer ut li chib'aat:	25:31-46				
Xk'eeb'al chi wa'ak li oob' mil	14:16-21	6:33-44	9:11-17	6:5-14	
Kib'eeq li Jesus chiru li ha'	14:22-33	6:45-52		6:16-21	
Lix ch'olob'ahom laj Pedro chirix li Kristo	16:13-16	8:27-29	9:18-20		
Kiyeechi'iman xk'eeb'al re laj Pedro xlawil li awa'b'ejjhom	16:19				
Li aatin chirix li yu'am wa				6:22-71	
Xk'irtesinkil li winq mutz' sa' li hilob'aal kutan				9:1-41	

Li ki'ux	Mateo	Markos	Lukas	Jwan	Li k'utb'e-sinb'il sa' Roso'jikeb' li Kutan
Kijaltesiman ru; kik'eeman xlawil li tijonelil	17:1–13	9:2–13	9:28–36		Tz. ut S. 63:20–21; 110:11–13
Rosob'tesinkileb' li kok'al	19:13–15	10:13–16	18:15–17		
Lix tij li Qaawa'	6:5–15		11:1–4		
Laj Lazaro waklesinb'il				11:1–45	
Li rokik Jerusalen	21:6–11	11:7–11	19:35–38	12:12–18	
Ke'isiik chaq laj jalol ru tumin sa' li santil ochoch	21:12–16	11:15–19	19:45–48		
Lix kok' tumin li xmalka'an		12:41–44	21:1–4		
Lix yehom chirix li Xkab' Xk'ulunik	24:1–51	13:1–37	12:37–48; 17:20–37; 21:5–38		Tz. ut S. 45:16–60; JS—M 1:1–55
Xk'irtesinkileb' li lajeeb' li saqlep rixeb'			17:12–14		
Lix raqikil Paswa li Jesus; kik'ojob'aman li loq'laj wa'ak; na'leb' k'eeb'il reheb' li kab'laju; xch'ajb'al roqeb' li tzolom	26:14–32	14:10–27	22:1–20	13–17	
Li rahilal kixnumsi li Jesus sa' Getsemani	26:36–46	14:32–42	22:40–46		2 Ne. 9:21–22; Mos. 3:5–12; Tz. ut S. 19:1–24
Li Jesus a'an xtoonai li uva				15:1–8	
Kiq'axtesiiik xb'aan laj Judas	26:47–50	14:43–46	22:47–48	18:2–3	
Kitz'ile' rix chiru laj Kaifas	26:57	14:53	22:54, 66–71	18:24, 28	
Kitz'ile' rix xb'aan laj Pilato	27:2, 11–14	15:1–5	23:1–6	18:28–38	
Kitz'ile' rix xb'aan laj Herodes			23:7–10		
Kirapleek ut ki'eetz'uuk li Jesus	27:27–31	15:15–20		19:1–12	

Li ki'ux	Mateo	Markos	Lukas	Jwan	Li k'utb'e-sinb'il sa' Roso'jikeb' li Kutan
Lix kamik chiru krus	27:35-44	15:24-33	23:32-43	19:18-22	Hel. 14:20-27; 3 Ne. 8:5-22; 10:9
Lix waklijik chi yo'yo	28:2-8	16:5-8	24:4-8		
Kixk'ut rib' chiruheb' li tzolom		16:14	24:13-32, 36-51	20:19-23	
Kixk'ut rib' chiru laj Tomas				20:24-29	
Lix taqik		16:19-20	24:50-53		

EXODO. *Chi'ilmanq ajwi'* Pentateuco

Jun hu tz'iib'anb'il xb'aan laj Moises sa' li Najter Chaq'rab', li naxye resil li relikeb' chaq laj Israelita sa' li ch'och' Egipto. Li esilal chirix Israel najter jo' tz'iib'anb'il resil sa' Exodo naru najachman ru sa' oxib' jachal: (1) li moosil ke'wan wi' sa' Egipto, (2) li relikeb' chaq Egipto chi jolominb'ileb' xb'aan laj Moises, ut (3) naq ke'xk'eheb' xch'ool chi k'anjelak chiru li Dios sa' lix paab'aaleb' ut sa' lix jolomitenamiteb'.

Li xb'een jachal, eb' li ch'ol 1-15, naxch'olob' xyaalal li tawasiik kiwan wi' Israel aran Egipto; lix tiklajik lix yu'am ut lix b'oqbal laj Moises; li Eeelilik ut xtiklajik li Paswa; ut lix b'eenikeb' toj chire li Kaqi Palaw, lix sachlijik li teep aj pleet re laj Farahon, ut lix b'ich laj Moises chirix li q'axok-u.

Li xkab' jachal, eb' li ch'ol 15-18, naxye resil lix tojbal rix Israel, ut li ki'ux naq yook-keb' chi b'eeek chalen chaq li Kaqi Palaw toj Sinai; li k'ahil ha' re Mara, lix k'eeb'aleb' li tonq' ut li mana, xpaab'ankil li hilob'aal kutan, li ha' kik'eeman rik'in sachb'a-ch'oolej sa' Refidim, ut eb' li pleet aran rik'ineb' laj Amalekita; lix wulajik laj Jetro sa' xk'ojam li tenamit ut li na'leb' kixk'e chirix xjolominkileb' li tenamit.

Li rox jachal, eb' li ch'ol 19-40, na'aatinak chirix naq eb' laj Israel ke'wan chi q'axtesinb'ileb' rib' chi k'anjelak chiru li Dios naq yoo chi uxmanak li xninqal ru na'leb' aran Sinai. Li Qaawa' kixxaqab' li tenamit chi jachjo ru jo' awa'b'ejihom re aj tij ut jo' santil tenamit; kixk'e li Lajeeb' chi Taqlahom; ut kixk'e xtaqlankileb' chirix li loq'laj

muheb'aal, eb' li k'anjeleb'aal li te'wanq chi sa', ut chanru taa'uxq li loq'onink aran. Chirix a'an nayeeman resil lix maakeb' li tenamit sa' xloq'oninkil jun wakax oor, ut sa' roso'jik nayeeman resil lix yiib'ankil li muheb'aal ut li k'a'aq re ru taak'anjelaq chi sa'.

EZEQUIEL. *Chi'ilmanq Esekiel*

FARAHON. *Chi'ilmanq ajwi'* Egipto; Egiptus

Li xb'een xyum li xEgiptus, xrab'in laj Kam (Abr. 1:25). Jo'kan ajwi', li k'ab'ajej k'eeb'il reheb' li rey aj Egipto (Abr. 1:27).

FARISEO. *Chi'ilmanq ajwi'* Judio, eb' laj Judio

Sa' li Ak' Chaq'rab', jun raqal li paab'aal sa' xyanqeb' laj Judio; lix yaalalil lix k'ab'a'eb' a'an naq jachb'ileb' ru. Eb' laj Fariseo neke'x-nima rib'eb' sa' xpaab'ankil chi tz'aqal tz'aqal lix chaq'rab' laj Moises, ut sa' risinkil rib' rik'in yalaaq k'aru reheb' laj Gentil. Eb' a'an neke'xpaab' naq wan li yu'am chirix li kamk, li wakliik chi yo'yo, ut eb' li anjel ut li musiq'ej. Ke'xpaab' naq li na'leb' numsinb'il chaq chi yeeb'il chalen najter juntaq'heet xwankil rik'in li chaq'rab' tz'iib'anb'il. Li paab'aal, sa' lix na'leb'eb' a'an, yal naraj naxye xtaaqenkil jar raqal chi chaq'rab', ut rik'in a'an na'ux li musiq'ejil q'etq'etil. Sa' xk'ab'a'eb' a'an naab'al reheb' laj Judio ink'a' te'xpaab' li Kristo ut lix evangelio. Li Qaawa' kixtz'eqtaanaheb' laj Fariseo ut eb' lix k'anjel sa' Mateo 23; Markos 7:1-23; ut Lukas 11:37-44.

FAYETTE, NUEVA YORK (E.U.A.)

Li na'ajej kiwan wi' li awimq eečaninb'il xbaan laj Peter Whitmer, yuwa'b'ej, b'ar wi' kik'eeman k'iila k'utb'esinb'il na'leb' re li Profeet aj Jose Smith, alalb'ej. Aran kik'uub'aman li Iglees sa' 6 Abril 1830, ut ki'ab'iman lix yaab' xkux li Qaawa' (Tz. ut S. 128:20).

FELIPE

Sa' li Ak' Chaq'rab', laj Felipe, aj Betsaida, a'an jun reheb' li xb'een Kab'laju chi Apostol re li Kolonel (Mat. 10:2-4; Jwan 1:43-45).

Jun chik aj Felipe a'an jun reheb' li wuqub' li ke'sik'e' ru chixtenq'ankileb' li Kab'laju chi Apostol. (Hech. 6:2-6). A'an kijultikan aatin sa' Samaria chiru jun li winq aj Etiopia (Hech. 8).

FILEMON. *Chi'ilmanq ajwi'* Pablo

Jun winq aj Kristiano sa' li Ak' Chaq'rab', laj eeçal re li moos Onesimo, li ki'eelelik chaq ut kixjunaji rib' rik'in laj Pablo. Laj Pablo kixtaqla wi'chik laj Onesimo rik'in laj Filemon, rik'in jun li hu re xpatz'b'al naq laj Filemon tixkuy xmaak li moos.

FILEMON, HU RE LAJ. *Chi'ilmanq ajwi'*

Pablo; Pablo, eb' lix hu

Jun li hu sa' li Ak' Chaq'rab', isinb'il chaq sa' jun li taqlanb'il hu kixtz'iib'a laj Pablo. Sa' lix hu laj Pablo re laj Filemon kiraatina a'an chirix laj Onesimo, jun loq'b'il moos li ki'el'ak chaq chiru laj Filemon, laj eeçal re, ut ki'eelelik toj Roma. Laj Pablo kixtaqla wi'chik a'an rik'in laj eeçal re sa' Kolosas. Laj Pablo kixpatz' naq chikuymaanaq xmaak laj Onesimo ut chik'ule'q wi'chik jo' reech aj Kristiano. Laj Pablo kixtz'iib'a li hu a'in naq kiwan xb'een wa choq' preex sa' Roma.

FILIPENSES, HU REHEB' LAJ

FILIPOS. *Chi'ilmanq ajwi'* Pablo; Pablo, eb' lix hu

Jun li hu kixtz'iib'a laj Pablo rik'ineb' laj santil paab'anel sa' Filipos naq kiwan xb'een wa sa' tz'alam Roma. Anajwan chik a'an li hu Filipenses sa' li Ak' Chaq'rab'.

Sa' li ch'ol 1 laj Pablo naxk'e sahil ch'oolej ut naxk'e li na'leb' chirix li junajil, li tuulanil, ut li najtil kuyuk. Sa' li ch'ol 2 naxch'olob'

naq chixjunileb' te'xkub'si rib' chiru li Kristo, ut naq li junjunq tento tixk'anjela tz'aqal lix kolb'al. Sa' li ch'ol 3, laj Pablo naxch'olob' naq a'an xmajeja chixjunil li k'a'aq re ru choq' re li Kristo. Sa' li ch'ol 4, laj Pablo naxb'antioxii reheb' laj santil paab'anel aj Filipos li tenq'ank xe'xb'aanu.

FILISTEO (EB' LAJ FILISTEA)

Sa' li Najter Chaq'rab', jun teep chi tenamit li ke'çal chaq xb'een wa Kaftor (Amos 9:7) ut ke'kana sa' li ru taqa q'axal na'uuchin, chire li palaw Mediterraneo chalen chaq Jope toj sa' li chaqi ch'och' re Egipto, rub'elaj xkutan-kil laj Abraham (Gen. 21:32). Chiru k'iila chihab' ke'wan sa' pleet laj Israelita rik'ineb' laj filisteo. Moqon Palestina, lix k'ab'a' chixjunil lix ch'och'eb' laj Filisteo, ki'ok choq' xk'ab'a' chixjunil li santil ch'och'.

Eb' laj Israel ke'wan chi moosil chiruheb' laj Filisteo chiru ka'kaal chihab', **Jue.** 13:1. Laj Sanson kipleetik rik'ineb' laj Filisteo, **Jue.** 13-16. Laj Goliat a'an aj Filisteo, Gat xtenamit, **1 Sam.** 17. Laj David kixq'axeb' ru laj Filisteo, **1 Sam.** 19:8.

GABRIEL. *Chi'ilmanq ajwi'* Anjel; Maria, xna' li Jesus; Noe, najter yuwa'b'ej sa' li Santil Hu

Jun li anjel li kitaqlaman re laj Daniel (Dan. 8:16; 9:21), laj Sakarias (Luk. 1:11-19; Tz. ut S. 27:7), li xMaria (Luk. 1:26-38), ut jalaneb' chik (Tz. ut S. 128:21). Li Profeet aj Jose Smith kixye naq laj Gabriel a'an li profheet aj Noe sa' li Najter Chaq'rab'.

GAD, RALAL LAJ JAKOB. *Chi'ilmanq ajwi'* Israel; Jakob, ralar laj Isaak

Sa' li Najter Chaq'rab', jun ralar laj Jakob ut lix Silpa (Genesis 30:10-11). Eb' li ralar xk'ajol ke'ok choq' jun xteepal Israel.

Lix teepal laj Gad: Re rilb'al li rosob'tesihom laj Jakob choq' re laj Gad li ralar, chi'ilmanq Gen. 49:19. Re rilb'al li rosob'tesihom laj Moises choq' re lix teepal laj Gad, chi'ilmanq Deuteronomio 33:20-21. Jo' naxye li osob'tesink a'in, eb' li ralar xk'ajol laj Gad a'anaqeb' jun teep chi aj pleetinel. Li ch'och' k'eeb'il reheb' sa' li ch'och' Kanaan kiwan junpak'al li nima' Jordan sa' rokeb'aal li saqe, ut kiwan aran chaab'il pach'aya' ut xnaab'alil li ha'.

GAD LAJ ILOL NA'LEB'. *Chi'ilmanq ajwi'* Loq'laj hu (eb' li)—Eb' li loq'laj hu li sachenaq

Jun li profeet ut chaab'il aj k'ehol na'leb' re laj David sa' li Najter Chaq'rab' (1 Sam. 22:5; 2 Sam. 24:11–19). A'an kitz'iib'ank re xhuhil lix b'aanuhom laj David, a'an jun li loq'laj hu li sachenaq (1 Kro. 29:29).

GADIANTON (EB' LAJ ELQ' RE LAJ GADIANTON). *Chi'ilmanq ajwi'* Muqmuukil molam

Sa' lix Hu laj Mormon, jun molam chi aj elq' k'uub'anb'il xb'aan jun maa'us aj Nefita, aj Gadianton xk'ab'a'. Lix molameb' kiwan chi xaqab'anb'il rik'in li muqmuukil na'leb' ut li xaqab'anb'il aatin re laj Satanas.

Laj Gadianton kixk'am chaq xsachlijik chixjunil li tenamit aj Nefita, **Hel.** 2:12–13. Laj tza kik'ehok re li muqmuukil xaqab'anb'il aatin ut sumwank re laj Gadianton, **Hel.** 6:16–32. Eb' li muqmuukil molam ke'xk'am chaq xsachlijik li tenamit aj Jaredita, **Eter** 8:15–26.

GALATAS, HU REHEB' LAJ

GALACIA. *Chi'ilmanq ajwi'* Pablo; Pablo, eb' lix hu

Jun li hu sa' li Ak' Chaq'rab'. A'an jun li hu kixtz'iib'a li Apostol Pablo choq' reheb' laj santil paab'anel li wankeb' chiru Galacia. Li na'leb' yeeb'il xyaalal sa' li hu a'in, a'an naq li tz'aqal ach'ab'aak ka'ajwi' natawman rik'in xpaab'ankil lix evangelio li Kristo. Wi eb' laj santil paab'anel te'xk'ulub'a lix na'leb'eb' li Kristiano aj Judio li k'eeb'ileb' xch'ool chixk'uulankil lix chaq'rab' laj Moises, te'xk'os ru malaj te'xsach li ach'ab'aak ke'xtaw chaq rik'in li Kristo. Sa' li hu laj Pablo kixk'ut lix wankilal jo' Apostol, kixch'olob' li tzol'leb' chirix li tiikilal sa' xk'ab'a' li paab'aal, ut kixxaqab' xwankil li musiq'ejil paab'aal.

Sa'eb' li ch'ol 1 ut 2, laj Pablo naxye resil lix rahil xch'ool rik'in rab'inkil resil naq wan li q'etok paab'ank sa' xyanqeb' laj Galata, ut kixch'olob' lix wankilal sa' xyanqeb' li Apostol. Eb' li ch'ol 3 ut 4 neke'aatinak chirix li tzol'leb' chirix li paab'aal ut li k'anjel. Sa'eb' li ch'ol 5 ut 6 wan li aatin chirix k'a'ru na'ux xb'aan li tzol'leb' chirix li paab'aal.

GALILEA

Sa' najter kutan jo' ajwi' anajwan, li jun raqal re Israel li q'axal najt sa' xnim li saqe, chire li nima' Jordan ut li Palaw re Galilea sa' rokeb'aal li saqe. Li ch'och' Galilea 97 km. xnajtil ut 48 km. xnimall xyanq. Sa' najter kutan aran kiwan junjunq li ch'och' q'axal chaab'il ut eb' li tenamit q'axal b'eeninb'il sa' Israel. Eb' li nimb'e li neke'xik Damasko, Egipto, ut eb' li ch'och' sa' releb'aal li saqe neke'nume' Galilea. Xb'aan xchaab'ilal li kutan ut xchaab'ilal li ch'och' k'a'jo' na'uuchin aran li olivo, li trigo, li cebada, ut li uva. Rik'in li chapok kar sa' li palaw Galilea k'a'jo' naq kiwan li k'ayink sa'eb' li jalanil tenamit, ut kinumta li b'ihomal. Li Kolonel kiwan xk'ihal lix kutan sa' Galilea.

Jun nimla saqen taawakliiq chaq Galilea, **Isa.** 9:1–3 (2 Ne. 19:1–3). Li Jesus kixb'eeni chixjunil Galilea, kijultikan aatin, kixk'ut li na'leb', ut kik'irtesink, **Mat.** 4:23. Chirix naq li Jesus kiwakli chi yo'yo, kixk'ut rib' Galilea, **Mar.** 14:28 (Jwan 21:1–14). Kiwulak resil li Jesus chiru chixjunil Galilea, **Luk.** 4:14. Li Jesus kixtikib'eb' li sachb'a-ch'oolej kixb'aanu aran Kana, sa' Galilea, **Jwan** 2:11.

Li Palaw re Galilea: Li palaw re Galilea wan sa' Israel sa' xjayal lix nim li saqe. A'an li Palaw Kineret sa' li Najter Chaq'rab' ut li Palaw Genesaret malaj Tiberias sa' li Ak' Chaq'rab'. Li Jesus kixjultika k'iila aatin aran (Mat. 13:2). Sirso b'ayaq li palaw, 20 km. xnajtil li roq ut 12 km. xnimall ru sa' xnimallil. Wan 207 metro rub'el xteram li palaw, jo'kan naq wan naq tiq chi us aran. Naq nakub'e li kehil iq' chalen chaq chi tzuul ut naxjunaji rib' rik'in li tiqwal iq' sa' xb'een li ha', sa' junpaat naru nawan li kaq-sut-iq' (Luk. 8:22–24).

GAMALIEL. *Chi'ilmanq ajwi'* Fariseo

Jun aj Fariseo na'no ru sa' li Ak' Chaq'rab', li kinawok re ut kik'utuk re lix chaq'rab'eb' laj Judio. Li Apostol aj Pablo a'an jun reheb' lix tzolom (Hech. 22:3). K'a'jo' xwankilal lix na'leb' sa' li Sanhedrin (Hech. 5:34–40).

GEDEON. *Chi'ilmanq* Jedehon, Gedeon (Najter Chaq'rab')

GENESIS. *Chi'ilmanq ajwi'* Pentateuco

Jun aatin sa' Griego li naraj naxye "xtiklajik," malaj "li x'el wi' chaq." Li Hu Genesis

a'an li xb'een hu sa' li Najter Chaq'rab', ut tz'iib'anb'il xb'aan li profheet aj Moises. Naxye resil naab'al li tiklaak, jo' xyo'ob'tesinkil li ruchich'och', xk'eeb'aleb' li xul ut li winq sa' li ruchich'och', lix t'anik laj Adan ut li xEva, xk'utb'esinkil li evangelio chiru laj Adan, xtiklajikeb' li jar teepal ut alal k'ajolb'ejil chi tenamit, lix tiklajik li jar aatinob'aal sa' Babel, ut lix tiklajik lix junkab'al laj Abraham, li kitikib'aman wi' lix junkab'al laj Israel. Lix k'anjel laj Jose sa' xkolb'al rix Israel ch'olob'anb'il resil sa' Genesis.

Rik'in li na'leb' k'utb'esinb'il sa' roso'jikeb' li kutan, nakana chi k'utb'il xyaalal ut chi ch'olob'anb'il li tz'iib'anb'il esil Genesis (1 Ne. 5; Eter 1; Mois. 1-8; Abr. 1-5).

Sa' li Hu Genesis, li ch'ol 1-4 naxye resil lix yo'ob'tesinkil li ruchich'och' ut lix yo'lajik lix junkab'al laj Adan. Sa' li ch'ol 5-10 tz'iib'anb'il resil laj Noe. Eb' li ch'ol 11-20 neke'xye resil laj Abraham ut lix junkab'al toj reetal laj Isaak. Eb' li ch'ol 21-35 neke'aatinak chirix lix junkab'al laj Isaak. Li ch'ol 36 naxye resil laj Esau ut lix junkab'al. Li ch'ol 37-50 naxye resil lix junkab'al laj Jakob, ut wan resil naq kik'ayik laj Jose toj Egipto, ut lix k'anjel a'an sa' xkolb'al lix junkab'al laj Israel.

GENTIL, EB' LAJ

Jo' na'oksiman sa'eb' li santil hu, jalan jalanq lix yaalalil li aatin *Gentil*. Wan naq na'oksiman re aatinak chirix li ani maawa'eb' aj Israel, wan naq eb' li moko aj Judio ta, ut wan naq eb' li tenamit li maak'a' li evangelio rik'ineb', us ta maare wan xxe'toonileb' laj Israelita sa' xyanqeb' li tenamit. Jo'ka'in na'oksiman chi naab'al li aatin sa' lix Hu laj Mormon ut li Tzol'leb' ut Sumwank.

Eb' laj Israelita tento naq ink'a' te'sumlaaq rik'ineb' li maawa'eb' aj Israelita (eb' laj Gentil), **Deut.** 7:1-3. Li Qaawa' taachalq chi wank choq' saqen chiruheb' laj Gentil, **Isa.** 42:6. Laj Pedro kitaqlaak chixk'amb'al li evangelio rik'ineb' laj Gentil, **Hech.** 10:9-48. Li Qaawa' reheb' ajwi' laj Gentil xk'e' li jalb'a-k'a'uxlej, **Hech.** 11:18. Kub'enaq qaha' sa' junaj chi iglees, us ta aj Judio malaj aj Gentil, **1 Kor.** 12:13. Eb' laj Gentil te'wanq choq' reech aj eechaninel rub'el li Kristo sa' xk'ab'a' li evangelio, **Ef.** 3:6. Lix Hu laj Mormon kitz'iib'aman choq'

reheb' laj Gentil, **perel** re xjolomil li aatin sa' lix Hu laj Mormon (Morm. 3:17). Jun li winq sa' xyanqeb' laj Gentil xko'o chiru li k'iila ha', **1 Ne.** 13:12. Jalaneb' chik li hu ke'chal chaq rik'ineb' laj Gentil, **1 Ne.** 13:39. Taawulaq lix tz'aqalil li evangelio rik'ineb' laj Gentil, **1 Ne.** 15:13 (3 Ne. 16:7; Tz. ut S. 20:9). Li ch'och' a'in taawanq choq' xch'och'il li ach'ab'aak choq' reheb' laj Gentil, **2 Ne.** 10:11. Eb' laj Gentil neke'juntaq'etaman rik'in jun xtoonil li che' olivo re k'iche', **Jak.** 5. Tento taak'utunq li evangelio sa' xq'ehileb' laj Gentil, **Tz. ut S.** 45:28 (Tz. ut S. 19:27). Li aatin taaxik toj sa' xmaril li ruchich'och', rik'ineb' laj Gentil xb'een wa, ut chirix a'an rik'ineb' laj Judio, **Tz. ut S.** 90:8-10. Eb' li Setenta tento te'wanq choq' sik'b'il ru aj yehol nawom chiruheb' laj Gentil, **Tz. ut S.** 107:25. Taqlahomaqeb' li xb'eenil re lin iglees re xb'oqb'aleb' chixjunileb' li tenamit, xb'een wa eb' laj Gentil, ut chirix a'an eb' laj Judio, **Tz. ut S.** 133:8.

GETSEMANI. *Chi'ilmanq ajwi'* Xtojb'al rix li maak; Olivos, li tzuul

Jun awimq yeeb'il resil sa' li Ak' Chaq'rab', li nach' wan rik'in li Tzuul Olivos. Sa' Arameo, li aatin *Getsemani* naraj naxye "yatz'leb'aal olivo." Li Jesus xko'o sa' li awimq sa' li q'o'jyin naq laj Judas kixq'axtesi. Aran kitijok, ut kixnumsi rahilar aan Getsemani choq' re lix maakeb' chixjunil li winq (Mat. 26:36, 39; Mar. 14:32; Jwan 18:1; Alma 21:9; Tz. ut S. 19:15-19).

GIDEON (Lix Hu laj Mormon)

Jun aj jolomil aj Nefita li xaqxo xch'ool.

A'an jun winq kaw rib' ut aj xix' ilonel re li rey aj Noe, **Mos.** 19:4-8. Kixk'uub' xna'leb' rik'in li rey aj Limhi, **Mos.** 20:17-22. Kixyeechi'i jun k'uub'anb'il na'leb' re xkolb'al rib'eb' chiru li moosil reheb' laj Lamanita, **Mos.** 22:3-9. Kikamsiik xb'aan laj Nehor, **Alma** 1:8-10.

GOG. *Chi'ilmanq ajwi'* Magog; Xkab' xk'ulunik li Jesukristo

Jun rey sa' xb'een Magog. Laj Esekiel kixye jo' profheet naq laj Gog taachalq sa' xb'een Israel sa' xkutankil li xkab' xk'ulunik li Qaawa' (Esek. 38-39). Jun chik pleet, a'an li pleet re laj Gog ut Magog yeeb'il re, taak'ulmanq

sa' roso'jik li Jun Mil Chihab' (Apok. 20:7-9; Tz. ut S. 88:111-116).

GOLGOTA. *Chi'ilmanq ajwi'* K'ehok
chiru krus; Jesukristo

Golgota naraj naxye "xb'aqel jolomej" sa' li aatinob'aal Arameo. A'an xk'ab'a' li na'ajej kik'e-he' wi' li Kristo chiru krus (Mat. 27:33; Mar. 15:22; Jwan 19:17). Lix k'ab'a' li na'ajej a'in sa' Latin a'an Kalvario (Luk. 23:33).

GOLIAT. *Chi'ilmanq ajwi'* David

Sa' li Najter Chaq'rab', jun najt xteramil winq aj Filisteo li kixb'oqeb' chi pleetik li teep aj pleet aj Israelita. Laj David kixk'ulub'a ut kixkamsi, chi tenq'anb'il xb'aan li Qaawa' (1 Sam. 17).

GOMORA, GOMOOR. *Chi'ilmanq ajwi'*
Sodoma

Sa' li Najter Chaq'rab', jun tenamit aj maak li kisache' xb'aan li Qaawa' (Gen. 19:12-29).

HABAKUK

Jun profet sa' Juda sa' li Najter Chaq'rab', li ki'aatinak chirix lix maakeb' li tenamit, maare chiru lix awa'b'ejil laj Johakin (600 chihab' tana' rub'elaj li Kristo).

Lix hu laj Habakuk: Sa' li ch'ol 1 na'aatinak li Qaawa' rik'in lix profet, chanchan li natawman sa' Jeremias 12 ut Tz. ut S. 121. Laj Habakuk kiwan xk'a'uxl naq eb' laj maak chanchan neke'usa. Sa' li ch'ol 2 li Qaawa' naxk'e xna'leb' laj Habakuk naq chiwang xkuyum—li tiik xna'leb' tento tixtzol b'eeik rik'in paab'aal. Sa' li ch'ol 3 wan lix tij laj Habakuk sa' li naxch'olob' wi' xyaalal lix tiikilal xna'leb' li Dios.

HAGEO

Jun profet sa' li Najter Chaq'rab' li ki'aatinak jo' profet 520 chihab' tana' rub'elaj li Kristo sa' Jerusalem, ka'ch'in chik chirix naq eb' li tenamit aj Judio ke'sutq'i chaq sa' lix preexileb' Babilonia (Esd. 5:1; 6:14). A'an ki'aatinak chirix xyiib'ankil wi'chik lix santil ochoch li Qaawa' sa' Jerusalem, ut kixch'iilaheb' li tenamit xb'aan naq maji' nachoyman. Kitz'iib'ak ajwi' chirix li santil ochoch ut lix awa'b'ejil li Kolonel li taawanq sa' li Jun Mil Chihab'.

Lix hu laj Hageo: Sa' li ch'ol 1 li Qaawa'

naxch'iilaheb' li tenamit xb'aan naq neke'wan sa' li rochocheb' li ak choyb'ileb' naq li santil ochoch toj maji' choyb'il. Sa' li ch'ol 2 tz'iib'anb'il lix profet aatin laj Hageo naq li Qaawa' tixk'e li tuqtuukil usilal sa' lix santil ochoch.

HAGOT

Jun aj yiib'anel jukub' aj Nefita sa' lix Hu laj Mormon (Alma 63:5-7).

HARRIS, MARTIN. *Chi'ilmanq ajwi'*

Aj yehol nawom chirix lix Hu laj Mormon

Jun reheb' li oxib' chi aj yehol nawom chirix naq yaal ut chalenaq chaq rik'in li Dios lix Hu laj Mormon. A'an kixtenq'a laj Jose Smith ut li Iglees rik'in li tumin. Li Qaawa' kixpatz' naq laj Martin Harris tixk'ayi li k'a'ru re ut tixk'e lix tumin re xtojb'al lix puktesinkil lix Hu laj Mormon (Tz. ut S. 19:26-27, 34-35); re taawanq chixk'utb'al chiru li Iglees li tento taa'uxq (Tz. ut S. 58:35); ut tixtenq'a chixtojb'al li tumin li nasachman sa' li k'anjel (Tz. ut S. 104:26).

Laj Martin Harris ki'isiik chaq sa' li Iglees, a'b'anan moqon kisutq'i wi'chik ut ki'ok wi'chik chi tz'aqal sa' komonil. Toj reetal li roso'jik lix yu'am kixch'olob' xyaalal naq kiril li anjel Moroni ut eb' li perel ch'iich' oor li kixjaltesi wi' chaq ru laj Jose Smith lix Hu laj Mormon.

HEBREO. *Chi'ilmanq ajwi'* Israel

Jun li aatinob'aal semitico oksinb'il xb'aaneb' li lalal xk'ajol laj Israel.

Eb' laj Israelita ke'aatinak sa' Hebreo toj reetal naq ke'sutq'i chaq chi preexil sa' Babilonia, naq li Arameo ki'ok choq' li aatinob'aal re wulaj wulaj. Sa' lix kutankil li Jesus, li Hebreo a'an li aatinob'aal oksinb'il xb'aaneb' li tzolb'ileb', sa' li chaq'rab', ut sa' li k'a'ru tz'iib'anb'il chirix li paab'aal.

HEBREOS, HU REHEB' LAJ HEBREO.

Chi'ilmanq ajwi' Pablo; Pablo, eb' lix hu

Jun hu sa' li Ak' Chaq'rab'. Laj Pablo kixtz'iib'a li hu a'in reheb' li komon aj Judio sa' li Iglees, re xq'unb'esinkileb' xch'ool chixpaab'ankil naq wankeb' naab'al li raqal sa' lix chaq'rab' laj Moises li ak tz'aqob'resinb'il ru xb'aan li Kristo, ut naq lix chaq'rab'il li

evangelio k'utb'il xb'aan li Kristo, li taqenaq wi'chik xwankil, ak x'ok choq' ruuchil. Naq laj Pablo kisutq'i Jerusalem chirix li rox xtaqlanb'il k'anjel (maare 60 chihab' xyo'lajik li Kristo), kixtaw naq naab'al reheb' li komon aj Judio sa' li Iglees toj k'ee'ookeb' xch'ool rik'in lix chaq'rab' laj Moises (Hech. 21:20). Ak numenaq chaq lajeeb' chihab' naq ak k'ulub'anb'il xb'aan jun li ch'utub'aj-ib' re li Iglees sa' Jerusalem naq junjung reheb' li k'ojob'anb'il k'anjel re lix chaq'rab' laj Moises ink'a' na'ajman ru re te'kole'q li Kristiano aj Gentil. Moko najt ta chirix a'an tana' naq laj Pablo kitz'iib'ak rik'ineb' laj Hebreo re xk'utb'al chiruheb' rik'in tz'aqal lix loq'laj huheb' ut rik'in li chaab'il na'leb'ank k'a'ut naq ink'a' raj chik tento te'xpaab' lix chaq'rab' laj Moises.

Sa' li ch'ol 1 ut 2 ch'olob'anb'il naq li Jesus q'axal nim wi'chik chiruheb' li anjel. Sa'eb' li ch'ol 3-7 k'utb'il xyaalal li Jesus ut laj Moises ut lix chaq'rab' laj Moises, ut ch'olob'anb'il xyaalal naq li Jesus nim wi'chik chiru xkab'ichaleb'. Naxk'ut ajwi' naq li Tijonelil re Melkisedek nim wi'chik chiru li Tijonelil re Aaron. Eb' li ch'ol 8-9 neke'xye resil chanru naq eb' li k'ojob'anb'il k'anjel re laj Moises ke'xkawresiheb' li tenamit choq' re lix k'anjel li Kristo, ut chan ru naq li Kristo a'an laj Aatinanel re li ak' sumwank (Alma 37:38-45; Tz. ut S. 84:21-24). Li ch'ol 10 narelaji naq yalb'ilaqeb' xq'e ut tiikaqeb' chi paab'ank. Li ch'ol 11 a'an li aatin chirix li paab'aal. Li ch'ol 12 naxk'e li q'usuk ut li sahil ch'oolejil. Li ch'ol 13 naxye resil lix nimal xwankilal li sumlaak, ut k'a'ut naq na'ajman ru li ab'ink chiru li taqlahom.

HEBRON

Jun najter tenamit sa' Juda, kab'laju xka'k'aal (32) kiloom xnajtil rik'in Jerusalem sa' xtz'e li saq'e. A'an xna'aj lix muqleb'aal laj Abraham ut eb' lix junkab'al (Gen. 49:29-32). A'an xjolo-mil tenamit laj David sa' xtiklajik lix awa'b'e-jil (2 Sam. 5:3-5).

HECHOS. *Chi'ilmanq ajwi'* Lukas (Lucas)

Li hu a'in a'an li xkab' jachal re jun li hu wiib' jachal tz'iib'anb'il xb'aan laj Lukas choq' re laj Teofilo. Li xb'een jachal nawb'il ru jo' li Evangelio jo' Tz'iib'anb'il xb'aan laj Lukas. Eb' li

ch'ol 1-12 neke'xye resil junjung li xningal ru k'anjel reheb' li Kab'laju chi Apostol chi b'e-resinb'ileb' xb'aan laj Pedro toja' chirix xkamik ut xwaklijik chi yo'yo li Kolonel. Eb' li ch'ol 13-28 neke'xye resil junjung lix b'eenik ut lix taqlanb'il k'anjel laj Pablo.

HELMAN, EB' LI RALAL. *Chi'ilmanq ajwi'* Anti-Nefi-Lehi; Helaman, ralal laj Alma

Sa' lix Hu laj Mormon, li ralaleb' laj Lamanita li jalb'ileb' xch'ool, li nawb'ileb' ru jo' aj Ammonita, ut ke'ok choq' aj pleet chi jolominb'il xb'aan laj Helaman (Alma 53:16-22).

Laj Helaman kixk'oxla naq k'ulub'ejeb' naq alalb'ej taayeemanq reheb', Alma 56:10. Eb' lix na'eb' ke'xtzoleb' re naq ink'a' te'wiib'anq xch'ool naq li Qaawa' naru chixkolb'aleb', Alma 56:47. Ke'xq'axeb' ru laj Lamanita, ut ke'kole' xb'aan xpaab'aaleb', jo'kan naq maajun kikamsiik, Alma 56:52-54, 56 Alma 57:26.

HELMAN, RALAL LAJ ALMA.

Chi'ilmanq ajwi' Alma, ralal laj Alma; Anti-Nefi-Lehi; Helaman, eb' li ralal

Sa' lix Hu laj Mormon, li xb'een ralal laj Alma li ralal laj Alma (Alma 31:7). Laj Helaman kiwan choq' profet ut choq' aj taqlanel sa' li pleet.

Laj Alma kixk'e laj Helaman li ralal chixk'uula li tz'iib'anb'il hu re lix tenamit, ut eb' li perel ch'iich' reheb' laj Jaredita, Alma 37:1-2, 21. Laj Alma kixtaqla laj Helaman naq toj tix-tz'iib'a li resilal lix tenamit, Alma 45-62. Laj Helaman kixxaqab' wi'chik li Iglees, Alma 45:22-23. Wiib' mil reheb' li saaj aj pleet aj Ammonita ke'raj naq laj Helaman taawanq choq' xjolomineleb', Alma 53:19, 22. Laj Helaman ut eb' lix saaj winq aj Ammonita ke'xpleetiheb' laj Lamanita ut ke'kole' rix xb'aan xpaab'aaleb', Alma 57:19-27.

HELMAN, RALAL LAJ HELAMAN

Jun profet ut aj tz'iib'anel esil sa' lix Hu laj Mormon li kitzolok reheb' lix tenamiteb' laj Nefita. A'an li rimam laj Alma li alalb'ej ut xyuwa' laj Nefi li kik'ehe' xwankil sa' xb'een chixjunil li tzuul taq'a (Hel. 5-10). Rochb'een laj Nefi li ralal, laj Helaman kixtz'iib'a lix hu laj Helaman.

Lix hu laj Helaman: Eb' li ch'ol 1–2 neke'xye resil jun kutan re nimla ch'a'ajkilal sa' xjolomil li tenamit. Sa'eb' li ch'ol 3–4 tz'iib'anb'il resil naq laj Helaman ut laj Moronihah, xb'eenileb' aj taqlanel reheb' li teep aj pleet reheb' laj Nefita, ke'ru chixxaqab'ankil li tuqtuukilal chiru jarub'aq chihab'. A'b'anan us ta jolominb'ileb' xb'aaneb' li chaab'il winq a'in, eb' li tenamit ke'niman xmaa'usilal. Sa'eb' li ch'ol 5–6 laj Nefi kixkanab' li raqleb'aal aatin, jo' kixb'aanu chaq laj Alma lix yuwa'ch'in, re xtzolb'aleb' li tenamit. Chiru jarub'aq kutan ke'xjal xk'a'uxl li tenamit. A'b'anan sa'eb' li ch'ol 6–12, li tenamit aj Nefita ke'ok wi'chik choq' aj maak. Sa'eb' li ch'ool sa' roso'jik, 13–16, wan xnimal ru li esil chirix jun profheet aj Samuel aj Lamanita yeeb'il re, li kiyehok resil chi rub'elaj lix yo'lajik ut lix kamik li Kolonel chiru krus, ut eb' li eetalil li te'k'utunq re reetalinkil a'an.

HELAMAN, RALAL LI REY AJ BENJAMIN. *Chi'ilmanq ajwi'*
Benjamin, xyuwa' laj Mosiah

Sa' lix Hu laj Mormon, jun reheb' li oxib' chi ralal li Rey aj Benjamin (Mosiah 1:2–8).

HERODES

Jun li junkab'al chi aj taqlanel sa' Judea, nach' rik'in xkutankil li Jesukristo. K'a'jo' naq yeeb'ileb' resil sa' naab'al li ki'uxman sa' li Ak' Chaq'rab'. Chi'ilmanq li xe'toonileb' arin:

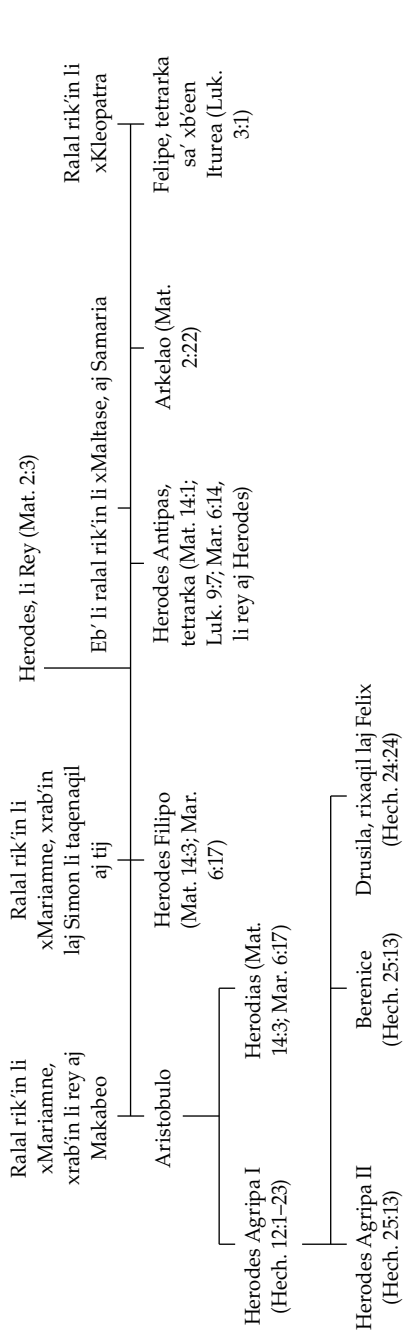
HERODIAS

Ranab' laj Herodes Agripa sa' li Ak' Chaq'rab'. A'an kiwan chi sumsu rik'in li rikan, laj Herodes Filipino, ut rik'in a'an kiwan jun xko' lix Salome. Rochb'een lix salome kixk'uub' xna'leb' re xtoqb'al xjolom laj Jwan aj Kub'sihom Ha' (Mat. 14:3–11).

HILANK, HILOB'AAL. *Chi'ilmanq ajwi'*
Tuqtuukilal; Hilob'aal kutan

Xk'ulb'al li tuqtuukilal ut kole'k chiru li k'a'uxlej ut li rahilal. Li Qaawa' kixyeechi'i xkomon li hilob'aal a'in reheb' li tiikeb' chix-taaqenkil chiru li yu'am a'in. Jo'kan ajwi' kixkawresi jun li hilob'aal choq' reheb' sa' li yu'am chalel.

Li wilob'aal taaxik aawochb'een, ut laa'in tatinke' chi hilank, **Exo.** 33:14. Chalqex wik'in

chejunilex li aalob' resinb'ilex, ut laa'in texink'e chi hilank, **Mat.** 11:28–29. Kook'anjelak re taaruq te'ok sa' xhilob'aal a'an, **Jak.** 1:7 (Heb. 4:1–11). Ani naxjal xk'a'uxl taa'ok sa' lin hilob'aal, **Alma** 12:34. Q'axal k'ihob' ke'wan, li ke'saqob'resiik ru ut ke'ok sa' xhilob'aal li Qaawa', **Alma** 13:12–16. Li hilob'aal na'ajej a'an jun wanjik re hilank, **Alma** 40:12 (Alma 60:13). Maak'a' naru chi ok sa' xhilob'aal, ka'ajeb' wi' li ani ke'xch'aj li raq'eb' sa' ink'el, **3 Ne.** 27:19. Xch'olob'ankil li jalb'a-k'a'uxlej chiru li tenamit a'in, re tatruuq chi hilank rochb'eeneb' sa' li rawa'b'ejihom lin Yuwa', **Tz. ut S.** 15:6 (Tz. ut S. 16:6). Eb' li neke'kam te'hilanoq chiru chixjunil lix k'anjeleb', **Tz. ut S.** 59:2 (Apok. 14:13). Lix hilob'aal li Qaawa' a'an xtz'aqalil lix loq'al, **Tz. ut S.** 84:24.

HILOB'AAL KUTAN. *Chi'ilmanq ajwi'*

Yo'ob'tesink; Hilank, hilob'aal

Jun santil kutan li xaqab'anb'il chiru li xamaan re taa'uxq li hilank ut li loq'onink. Chirix naq li Dios kixyo'ob'tesi chixjunil li k'a'aq re ru, kihilan sa' xwuq li kutan ut kixtaqla naq jun kutan chiru li xamaan taawanq choq' hilob'aal kutan re xtenq'ankileb' li tenamit re naq taajultiko'q a'an reheb' (Exo. 20:8–11).

Rub'elaj lix waklijik li Kristo chi yo'yo, eb' li komon sa' li Iglees ke'xnima li xwuq kutan re li xamaan jo' li hilob'aal kutan, jo' chanru neke'xb'aanu laj Judio. Chirix li wakliik chi yo'yo, eb' li komon sa' li Iglees, us ta aj Judio malaj aj Gentil, ke'xnima li xb'een kutan re li xamaan (lix kutankil li Qaawa') re taajultiko'q reheb' lix waklijik li Qaawa' chi yo'yo. Sa' li Iglees anajwan toj nimanb'il li jun kutan chiru li jun xamaan jo' jun santil hilob'aal kutan sa' li taqaloq'oni wi' li Dios ut toohilaanq chiru li ruchich'och'il k'anjel.

Li hilob'aal kutan naxjultika reheb' li tenamit naq na'ajman ru xch'olaninkil li musiq'ej, ut naq teneb'anb'il sa' xb'eeneb' ab'ink chiru li Dios. Naq jun tenamit na'ok chi lajk sa' xpaab'ankil li hilob'aal kutan, najalano' lix wanjik, ut nalajk lix paab'aal (Neh. 13:15–18; Jer. 17:21–27).

Li Dios kihilan sa' xwuq li kutan, **Gen.** 2:1–3. Eb' li ralal xk'ajol laj Israel ink'a' ke'xxok li mana sa' li hilob'aal kutan, **Exo.** 16:22–30. Chijultiko'q aawe li hilob'aal kutan, re

xk'uulankil xsantilal, **Exo.** 20:8–11 (Mos. 13:16–19). Kik'eeman li hilob'aal kutan jo' eetalil chirib'ileb' rib' li Dios rik'ineb' li winq, **Exo.** 31:12–17 (Esek. 20:12, 20). Ink'a' toooloq'ochi moko took'aying sa' li hilob'aal kutan, **Neh.** 10:31. Sahil ch'ooolejil taaye re li hilob'aal kutan, ut taanima xloq'al li Qaawa', ut ink'a' taasik' li nakawaj aajunes aawib', **Isa.** 58:13–14. Kik'uub'aman li hilob'aal kutan choq' re li winq, ut ink'a' li winq choq' re li hilob'aal kutan, **Mar.** 2:23–28. Li Ralal li Winq a'an Qaawa' a'an aj Eechal re li hilob'aal kutan, **Luk.** 6:1–10. Li Jesus kixk'ut aatin sa' li ch'utleb'aal kab'l ut kik'irtesink sa' li hilob'aal kutan, **Luk.** 13:10–14. Eb' laj Nefita ke'xsantob'resi li hilob'aal kutan, **Jar.** 1:5. Te'roxloq'i li hilob'aal kutan, ut te'xk'uula xsantilal, **Mos.** 18:23. Taaq'axtesi laa loq'laj k'anjel chiru lin santil kutan, **Tz. ut S.** 59:9–13. Eb' li wankeb' Sion tento te'roxloq'i li hilob'aal kutan, **Tz. ut S.** 68:29. Laa'in, li Dios, kinhilan sa' xwuq li kutan chiru chixjunil lin k'anjel, **Mois.** 3:1–3 (Gen. 2:1–3; Abr. 5:1–3).

HILOB'AAL NA'AJEJ. *Chi'ilmanq ajwi'*

Choxa

Li jun raqal sa' li ruchich'och' reheb' li musiq'ej b'ar wi' eb' li musiq'ej tiikeb' xch'ool li ke'el chaq sa' li yu'am a'in neke'royb'eni lix waklijik lix tib'eleb'. Wan aran li sahil ch'ooolejil ut li tuqtuukilal.

Na'oksiman ajwi' li aatin *hilob'aal na'ajej* re aatinak chirix li ruchich'och' reheb' li musiq'ej (Luk. 23:43), li choxahil awa'b'ejihom (2 Kor. 12:4), ut li loq'alil taawanq wi' li ruchich'och' sa' li Jun Mil Chihab' (R. li P. 1:10).

Ani nakuyuk toj taanumtaa tink'e chixtzeka li ru li che' re li yu'am, li wan sa' xyi lix hilob'aal li Dios, **Apok.** 2:7. Lix hilob'aal li Dios tento tixq'axtesiheb' lix musiq'eb' li tiikeb' xch'ool, **2 Ne.** 9:13. Lix musiq'eb' li tiikeb' xch'ool neke'k'ule' sa' jun wanjik re sahil ch'ooolejil, a'an hilob'aal na'ajej yeeb'il re, **Alma** 40:11–12. Chixjunileb' lix tzolom li Jesus ak xikenaqeb' chixjunil sa' lix hilob'aal li Dios, **4 Ne.** 1:14. Chi seeb' tinxik chi hilank sa' lix hilob'aal li Dios, **Moro.** 10:34. Li Kristo kik'anjelak chiruheb' li musiq'ej li tiikeb' xch'ool sa' li hilob'aal na'ajej, **Tz. ut S.** 138.

HIMNI. *Chi'ilmanq ajwi'* Mosiah, ralal laj Benjamin; Mosiah, eb' li ralal

Sa' lix Hu laj Mormon, jun ralal li Rey aj Mosiah. Laj Himni xko'o rochb'eeneb' li ras chi jultikank aatin chiruheb' laj Lamanita (Mosiah 27:8–11, 34–37; 28:1–9).

HOSANNA

Jun aatin sa' Hebreo li naraj naxye "choohaakolaq," ut oksinb'il re nimank-u ut re tzaamank.

Sa' lix ninq'ehab' li Muheb'aal, li wan re xnimankil naq li Qaawa' kixkoleb' laj Israel ut kixk'ameb' xb'e sa' li yeechi'imb'il ch'och', eb' li tenamit ke'xye li aatin sa' Salmos 118 ut ke'xwaala xxaq li kala'. Naq li Qaawa' ki'ok jo' rey sa' Jerusalem, eb' li ch'utch'uukil tenamit ke'xjap re chixyeeb'al "Hosanna" ut ke'xk'ojob' xxaq li kala' re taab'eeq li Jesus sa' xb'een, rik'in li ke'xk'ut wi' xyaalal naq neke'xtaw ru naq li Jesus a'an ajwi' li Qaawa' li kikolok chaq reheb' laj Israel najter (Sal. 118:25–26; Mat. 21:9, 15; Mar. 11:9–10; Jwan 12:13). Eb' li tenamit a'in ke'ril naq li Kristo a'an li Mesias li oyb'eninb'il chalen chaq najter. Li aatin *Hosanna* na'oksiman chiru li jar q'ehil re xnimankil li Mesias (1 Ne. 11:6; 3 Ne. 11:14–17). Li japok-e re hosanna kib'aanuman sa' rosob'tesinkil li Santil Ochoch re Kirtland (Tz. ut S. 109:79), ut anajwan na'oksiman naq na'osob'tesiman jun santil ochoch sa' li kutan a'in.

HU DEWTEROKANONIKO. *Chi'ilmanq ajwi'* Loq'laj hu (eb' li); Santil Hu

Eb' li loq'laj hu re li tenamit aj Judio li ink'a' natawman sa' li Santil Hu sa' Hebreo, a'b'anan k'uulanb'il sa'eb' li Santil Hu re junjung li iglees aj Kristiano. Eb' li hu a'in neke'k'anjelak re xjunajinkil li Najter Chaq'rab' rik'in li Ak' Chaq'rab', ut sa' li Iglees nak'oxlaman jo' chaab'il re rilb'al.

Lix k'ihal li Hu Dewterokanoniko jaltiesinb'il chi us, a'ut wan li yal tiqb'il chi sa', **Tz. ut S. 91:1–3.** Li Hu Dewterokanoniko naru chixtenq'ankileb' li ani kutanob'resinb'il xb'aan li Musiq'ej, **Tz. ut S. 91:4–6.**

HU LAJ MORMON (LIX). *Chi'ilmanq ajwi'* Aj yehol nawom chirix lix Hu laj Mormon; Efrain—Li perel che'

re Efrain malaj Jose; Loq'laj hu (eb' li); Mormon, profeet aj Nefita; Perel ch'iich'; Perel ch'iich' oor; Smith, Jose, alalb'ej; Xaqab'anb'il hu

Jun reheb' li kaahib' raqal chi loq'laj hu k'ulub'anb'il xb'aan Lix Iglees li Jesukristo reheb' laj Santil Paab'anel sa' Roso'jikeb' li Kutan. A'an jun li tz'iib'anb'il esil reheb' li ke'wan najter chaq sa' li nimla ch'och' America, chi k'osb'il ru xb'aan jun li najter profeet aj Mormon xk'ab'a'. Tz'iib'anb'il chixch'olob'ankil xyaalal naq li Jesus a'an li Kristo. Chirix li tz'iib'anb'il esil a'in, li Profeet aj Jose Smith, li kijaltesin ru rik'in xmaatan ut xwankil li Dios, kixye: "Keb'innye re li komon naq lix Hu laj Mormon a'an li hu q'axal ch'olch'o ru wan sa' li ruchich'och', ut a'an li taqenaqil pek li xaqab'anb'il wi' li qapaa-b'aal, ut jun li winq q'axal wi'chik taaruq chixjilosinkil rib' rik'in li Dios rik'in xpaab'ankil li na'leb' wan chi sa', chiru k'a'ruhaq chik chi hu" (chi'ilmanq "Xtikib'ankil" sa' lix Hu laj Mormon).

Lix Hu laj Mormon a'an resil li paab'aal, tz'iib'anb'il chirix oxib' teep chi tenamit li ke'el chaq chi junpak'al li palaw ut ke'chal sa' li nimla ch'och' America. Eb' li teep a'in k'amb'ileb' xb'e xb'aaneb' li profeet li ke'xtz'iib'a resil lix paab'aaleb' ut lix tenamiteb' chiruheb' perel ch'iich'. Sa' lix Hu laj Mormon tz'iib'anb'il resil lix k'ulunik li Jesukristo rik'ineb' li ani wankeb' sa' li nimla ch'och' America chirix lix waklijik chi yo'yo. Kiwan li tuqtuukilal chiru wiib' cient chihab' chirix lix k'ulunik li Kristo.

Laj Moroni, lix raqikileb' li profeet aj Nefita aj tz'iib'ahom esil, kixtz'ap chaq li tz'iib'anb'il esil chi k'osb'il ru reheb' li tenamit a'in ut kixmuq naq 421 tana' chihab' xyo'lajik li Kristo. Sa' 1823, laj Moroni chi ak waklijenaq chi yo'yo kirula'ani laj Jose Smith ut moqon kixq'axtesi re li najter loq'laj tz'iib'anb'il esil a'in re taajaltesimanq ru ut taak'ameq chi kutankil chiru li ruchich'och' jo' jun chik ch'olob'anb'il esil chirix li Jesukristo.

Laj Jose a'an jun ruq' che' k'a'jo' na'uuchin, nanume' li ruq' toj chirix li tz'ak, **Gen. 49:22–26.** Li yaal taa'elq chaq sa' li ch'och', **Sal. 85:11** (Morm. 8:16; Mois. 7:62). Li Qaawa' tixtaqsi jun eetalil chiruheb' li tenamit li wankeb' chaq chi najt, ut taaxuxb'aq chiruheb',

Isa. 5:26. Jun xyaab' kuxej taa'atinaq chalen chaq sa' li ch'och', **Isa.** 29:4 (2 Ne. 26:14–17). Li k'utb'esinb'il matk' chirix chixjunil okenaq chanchan li raatin jun li hu li tz'apb'il chaq, **Isa.** 29:11 (Isa. 29:9–18; 2 Ne. 27:6–26). Eb' li perel che' re laj Jose ut laj Juda junjajaqeb' te'wanq sa' ruq' li Qaawa', **Esek.** 37:15–20. Wankeb' chik inkarneer moko xkomoneb' ta a' korral a'in, **Jwan** 10:16 (3 Ne. 15:16–24). Lix Hu laj Mormon ut li Santil hu te'nimanq ut te'xjunaji rib', **2 Ne.** 3:12–21. Li raatin li Qaawa' taajub'aq toj sa' xmaril li ruchich'och', **2 Ne.** 29:2. Li Qaawa' ki'ok sa' sumwank rik'in laj Enos naq tixk'e chi k'ute'k lix Hu laj Mormon chiruheb' laj Lamanita, **Enos** 1:15–16. Kitz'iib'aman lix Hu laj Mormon re tooruuq chixpaab'ankil li Santil Hu, **Morm.** 7:9. Lix Hu laj Mormon taawanq chixch'olob'ankil li yaal chirix li ruchich'och', **Eter** 5:4. Chepatz' re li Dios ma ink'a' yaal li k'a'aq re ru a'in, **Moro.** 10:4. Li Kristo kixch'olob' naq yaal lix Hu laj Mormon, **Tz. ut S.** 17:6. Sa' lix Hu laj Mormon wan lix tz'aqalil lix evangelio li Jesukristo, **Tz. ut S.** 20:9 (Tz. ut S. 20:8–12; 42:12). Naqapaab' naq lix Hu laj Mormon a'an raatin li Dios, **R. li P.** 1:8.

HU RE JULTIKAALK. *Chi'ilmanq* Xhuhil li jultikaak

HU RE LI YU'AMEJ. *Chi'ilmanq* Xhuhil li yu'amej

HU RE TAQLAHOM. *Chi'ilmanq ajwi'*
K'utb'esink, k'utb'esinb'il na'leb';
Tzol'leb' ut Sumwank

Sa' 1833, junjung reheb' li k'utb'esinb'il na'leb' k'ulb'il xb'aan laj Jose Smith li Profeet ke'kawresiman re te'puktesimanq rik'in li k'ab'a'ej *A Book of Commandments for the Government of the Church of Christ* (Jun Hu re Taqlahom choq' re Xb'eresinkil lix Iglees li Kristo). Li Qaawa' toj yoo chaq chiraatinankileb' lix moos, ut wiib' chihab' chik chirix a'an kipuktesiman jun xch'utub'ankileb' li k'utb'esinb'il na'leb' li nimob'resinb'il, a'an li Tzol'leb' ut Sumwank.

Tz. ut S. 1 a'an li raatin li Qaawa' re xtikib'ankil lix huhil lix taqlahom, **Tz. ut S.** 1:6. Li Qaawa' kixye naq li ani q'axal nim xna'leb' taaruuq chixyalb'al xtz'iib'ankil xkomon li q'axal ka'ch'in reheb' lix k'utb'esihom sa' li

Hu re Taqlahom, **Tz. ut S.** 67:4–9. Eb' li mer-toom ke'xaqab'aak re xpuktesinkil li k'utb'esinb'il na'leb', **Tz. ut S.** 70:1–5.

HU SACHENAO CHAQ SA' LI

SANTIL HU. *Chi'ilmanq* Loq'laj hu
(eb' li)—Eb' li loq'laj hu li sachenaq

HYDE, ORSON

Jun komon sa' li xb'een Xmolameb' li Kab'laju chi Apostol li ke'b'oqe' sa' li jun k'ojlajik a'in (Tz. ut S. 68:1–3; 75:13; 102:3; 124:128–129). Kixb'aanu k'iila taqlanb'il k'anjel choq' re li Iglees, ut sa' 1841 kirosob'tesi li Santil Ch'och' re te'sutq'iiq aran lix tenamiteb' laj Judio.

IGLEES, LIX K'AB'A'. *Chi'ilmanq ajwi'*

Iglees li Jesukristo (lix); Lix Iglees li Jesukristo reheb' laj Santil Paab'anel sa' Roso'jikeb' li Kutan; Mormon (eb' laj)

Sa' lix Hu laj Mormon, naq li Jesukristo kirula'anihebe' laj Nefita li tiikeb' xch'ool ka'ch'in chirix lix waklijik chi yo'yo, kixye naq li iglees tento tixk'am lix k'ab'a' a'an (3 Ne. 27:3–8). Sa' li kutan a'in li Qaawa' kixk'utb'esi naq lix k'ab'a' li Iglees a'anaq "Lix Iglees li Jesukristo reheb' laj Santil Paab'anel sa' Roso'jikeb' li Kutan" (Tz. ut S. 115:4).

IGLEES, NIMLA TZ'EQB'EETAL.

Chi'ilmanq Aj tza—Lix iglees laj tza

IGLEES, REETALIL LI TZ'AQAL.

Chi'ilmanq ajwi' Iglees li Jesukristo (lix); Lix Iglees li Jesukristo reheb' laj Santil Paab'anel sa' Roso'jikeb' li Kutan; Eetalil

Eb' li tzol'leb' ut k'anjel li wankeb' sa' jun li Iglees li neke'xk' ut xyaalal naq k'ulub'amb'il xb'aan li Dios ut naq a'an li k'anjeleb'aal kixxaqab' li Qaawa' choq' reheb' li lalal xk'ajol re te'xk'ul xtz'aqalil li rosob'tesihom. Junjung reheb' li reetalil li tz'aqal Iglees a'aneb' a'in:

Yaalil na'leb' chirix li Roxichal li Dios: Li Dios kixyo'ob'tesi li winq jo' xjalalam-uuch a'an, **Gen.** 1:26–27. Li Qaawa' kiraatina laj Moises chi k'utk'u chiru rilob'aal, **Exo.** 33:11. Li Junelik yu'am, a'an xnawb'al ru li Dios Yuwa'b'ej ut li Jesukristo, **Jwan** 17:3. Li Yuwa'b'ej ut li K'ajolb'ej wan xxaqalileb' li tib' ut b'aq okenaq, **Tz. ut S.** 130:22–23. Li Yuwa'b'ej ut li

K'ajolb'ej ke'xk'ut rib' chiru laj Jose Smith, **JS—R** 1:15–20. Naqapaab' li Dios, li Junelik Yuwa'b'ej, **R. li P.** 1:1.

Li xb'een raqal chi na'leb' ut k'ojob'anb'il k'anjel: Wi ink'a' nayo'la jun li winq rik'in ha' ut li Musiq'ej, ink'a' naru chi ok sa' lix awa'b'ejj-hom li Dios, **Jwan** 3:3–5. Jalomaq eek'a'uxl ut chikub'eeq eeha', li junjunq eere, sa' lix k'ab'a' li Jesukristo, **Hech.** 2:38. Toja' naq ke'xk'e li ruq' sa' xb'eeneb', ut ke'xk'ul li Santil Musiq'ej, **Hech.** 8:14–17. Ok choq' rala' xk'ajol li Dios xb'aan xpaab'ankil li Jesukristo, **Gal.** 3:26–27. Chejal eek'a'uxl, ut chikub'eeq eeha' sa' lix k'ab'a' li Walal raaro inb'aan, **2 Ne.** 31:11–21. Eb' li ke'paab'an ke'kub'e xha' ut ke'xk'ul li Loq'laj Musiq'ej rik'in xk'eeb'al li uq'ej, **Tz. ut S.** 76:50–53. Na'ajman tz'aqal li tijonelil re kub'sink ha' ut re xk'eeb'al li maatan re li Santil Musiq'ej, **JS—R** 1:70–72. Nayeeman resil li xb'een raqal chi na'leb' ut k'ojob'anb'il k'anjel re li Evangelio, **R. li P.** 1:4.

Li k'utb'esinb'il na'leb': B'ar wi' maak'a' li k'utb'esinb'il matk', neke'oso' li tenamit, **Prov.** 29:18. Li Qaawa' naxk'utb'esi lix muqmuukil na'leb' reheb' lix profeet, **Amos** 3:7. Li Iglees kab'lanb'il sa' xb'een li saqoonaq re li k'utb'esinb'il na'leb', **Mat.** 16:17–18 (Tz. ut S. 33:13). Rahilal sa' xb'een li ani taayehoq re naq li Qaawa' ink'a' chik nak'anjelak rik'in li k'utb'esinb'il na'leb', **3 Ne.** 29:6. Li taqlahom ut k'utb'esinb'il na'leb' ka'ajwi' nalach rik'in xtz'uomal re li ani xaqab'anb'il, **Tz. ut S.** 43:2–7. Naqapaab' chixjunil li ak xk'utb'esi li Dios, **R. li P.** 1:9.

Eb' li profeet: Li Iglees kab'lanb'il sa' xb'een li k'ojleb'aal re apostol ut profeet, **Ef.** 2:19–20. Eb' li apostol ut li profeet aajeleb' ru choq' re li Iglees, **Ef.** 4:11–16. Laj Jose Smith kib'oqe' choq' jun ajilol na'leb', jun profeet, ut jun Apostol, **Tz. ut S.** 21:1–3. Naqapaab'eb' li profeet, **R. li P.** 1:6.

Li wankilal k'eeb'il: Li Jesus kixk'e li wankilal reheb' lix tzolom, **Luk.** 9:1–2 (Jwan 15:16). Laj Nefi, rala' laj Helaman, wan ximal xwankil ut wankilal k'eeb'il re xb'aan li Dios, **Hel.** 11:18 (3 Ne. 7:17). Li profeet tento tixk'ul li taqlahom choq' re li Iglees, **Tz. ut S.** 21:4–5. Maajun naru chixjultikankil lin evangelio, malaj xwaklesinkil li iglees, ka'ajwi' wi

k'ojob'anb'il xb'aan junaq li k'eeb'il xwankil, **Tz. ut S.** 42:11. Eb' li xb'eenil tento te'xjultika li evangelio, rik'in k'anjelak sa' li wankilal k'eeb'il reheb', **Tz. ut S.** 68:8. Ani najultikan aatin malaj nak'anjelak choq' ruuchil li Dios tento taab'oqe'q xb'aan li Dios, xb'aaneb' li k'eeb'ileb' xwankil, **R. li P.** 1:5.

Xkomon chik li loq'laj hu nak'eeman: Li perel che' re Juda taajunajimanq rik'in li perel che' re Jose, **Esek.** 37:15–20. Kiyeeeman resil chi junxilaj lix k'utunikeb' li loq'laj hu sa' roso'jikeb' li kutan, **1 Ne.** 13:38–41. Naqapaab' naq li Dios toj tixk'utb'esi k'iila na'leb' li xninqaleb' ru ut ninqeb' xwankil, **R. li P.** 1:9.

Chan ru naq k'uub'anb'il li Iglees: Li Iglees kab'lanb'il sa' xb'een li k'ojleb'aal re apostol ut profeet, **Ef.** 2:19–20. Eb' li apostol ut li profeet aajeleb' ru choq' re li Iglees, **Ef.** 4:11–16. Li Kristo a'an xjolomil li Iglees, **Ef.** 5:23. Lix Iglees li Kristo tento naq k'ab'a'inb'ilaq sa' lix k'ab'a' a'an, **3 Ne.** 27:8. Naqapaab' li Iglees jo' chanru ajwi' naq k'uub'anb'il chaq najter, **R. li P.** 1:6.

Lix k'anjeleb' laj k'amol aatin: Ayuqex ut, tzolomaqeb' chixjunileb' li jar tenamit, **Mat.** 28:19–20. Lajeeb' xkaak'aal (70) ke'b'oqe' chixjultikankil li evangelio, **Luk.** 10:1. Ke'raj raj naq taach'olob'amanq li kolb'a-ib' chiru li junjunq li yo'ob'tesinb'il, **Mos.** 28:3. Eb' li xb'eenil tento naq te'xik ut te'xjultika lin evangelio, sa' ka'kab'il, **Tz. ut S.** 42:6. Tento taajultikamanq li evangelio chiru li junjunq li yo'ob'tesinb'il, **Tz. ut S.** 58:64.

Eb' li musiq'ejil maatan: Ke'ok chi aatinak rik'in jala'nil aatinob'aal, **Hech.** 2:4. Eb' li xb'eenil tento te'xk'irtesiheb' li yaj, **Stgo.** 5:14. Meetz'eqaana xyaalaleb' li maatan naxk'e li Dios, **Moro.** 10:8. Nak'eeman xtusulaleb' li maatan re li musiq'ej, **Tz. ut S.** 46:13–26 (1 Kor. 12:1–11; Moro. 10:9–18).

Eb' li santil ochoch: Tink'uub' jun sumwank ut tink'ojob' lin santil muheb'aal sa' xyanqeb' chi junelik q'e kutan, **Esek.** 37:26–27. Li Qaawa' taachalq chi jun xaqamil sa' xsantil ochoch, **Mal.** 3:1. Laj Nefi kixkab'la jun li santil ochoch, **2 Ne.** 5:16. Eb' laj santil paab'anel ke'q'use' xb'aan naq ink'a' ke'xkab'la li rochoch li Qaawa', **Tz. ut S.** 95 (Tz. ut S. 88:119). Eb' lix tenamit li Qaawa' junelik taqlanb'ileb' chixkab'lankileb' li santil ochoch choq'

re xb'aanunkil li santil k'ojob'anb'il k'anjel, **Tz. ut S.** 124:37–44. Xkab'lankileb' li santil ochoch ut xb'aanunkileb' li k'ojob'anb'il k'anjel a'an jun raqal li nimla k'anjel re roso'jikeb' li kutan, **Tz. ut S.** 138:53–54.

IGLEES LI JESUKRISTO (LIX).

Chi'ilmanq ajwi' Xk'ojob'ankil wi'chik li evangelio; Iglees, lix k'ab'a'; Iglees, reetalil li tz'aqal; Lix Iglees li Jesukristo reheb' laj Santil Paab'anel sa' Roso'jikeb' li Kutana; Awa'b'ejihom re choxa malaj rawa'b'ejihom li Dios; Santil paab'anel (aj)

Jun k'uub'anb'il ch'uut chi aj paab'anel li ke'x-k'ul sa' xb'eeneb' lix k'ab'a' li Jesukristo rik'in li kub'iha' ut li k'ojob'aak. Re naq a'anaq li tz'aqal Iglees, tento taawanq choq' xIglees li Qaawa'; tento taawanq rik'in li wankilal k'eeb'il xb'aan a'an, lix k'utum, lix chaq'rab', lix k'ojob'anb'il k'anjel, ut lix k'ab'a', ut tento naq b'eresin'ilaq xb'aan a'an rik'in xtz'uumaleb' re laj b'aanuhom ruuchil li xaqab'anb'ileb' xb'aan a'an.

Li Qaawa' wulaj wulaj kixtiq sa' li Iglees, **Hech.** 2:47. Laa'o, naab'alo, junajo chi tz'ej-walej rik'in li Kristo, **Rom.** 12:5. Rik'in jun chi Musiq'ej nakub'e qaha' chiqajunilo choq' jun chi tz'ejwalej, **1 Kor.** 12:13. Li Iglees kab'lanb'il sa' xb'een li k'ojleb'aal re apostol ut profet, **Ef.** 2:19–20. Eb' li apostol ut li profet aajeleb' ru choq' re li Iglees, **Ef.** 4:11–16. Li Kristo a'an xjolomil li Iglees, **Ef.** 5:23. Us ta k'iila iglees wan, chixjunileb' junajeb' chi iglees, **Mos.** 25:19–22. Kich'ajob'resiik ut kituqub'aman xk'anjelil li Iglees, **Alma** 6:1–6. Lix Iglees li Kristo tento naq k'ab'a'inb'ilaq sa' lix k'ab'a' a'an, **3 Ne.** 27:8. Li iglees ke'ch'utla chi kok' aj xsa', re tijok ut kuyuk sa', ut re aatinak, **Moro.** 6:5. A'in li jun ajwi' chi yaalil ut yo'yookil iglees, **Tz. ut S.** 1:30. Kiwakli lix Iglees li Kristo sa'eb' li roso'jik kutan a'in, **Tz. ut S.** 20:1. Li Qaawa' naxb'oqeb' lix moos chixwaklesinkil lix Iglees, **Tz. ut S.** 39:13. Xb'aan naq jo'ka'in taayeemanq re lin iglees sa' roso'jikeb' li kutan, **Tz. ut S.** 115:4.

IIQLEB'. *Chi'ilmanq ajwi'* Tzolom

Jun k'anjeleb'aal li nak'eeman chixkuxeb' li xul malaj li winq re te'k'anjelaq sa' komonil.

Li riikleb' li Kristo a'an reetalil li wank choq' tzolom, a'ut li iikleb' re li moosil a'an reetalil li rahob'tesink.

Moko ch'a'aj ta lin iikleb', ut moko aal ta li nink'e cheriiqani, **Mat.** 11:29–30. Mexwank chi junajinb'il sa' li iikleb' rik'ineb' li ink'a' neke'paab'an, **2 Kor.** 6:14. Mexb'ak'e'q wi'chik rik'in li iikleb' re preexil, **Gal.** 5:1. Chi moko naqaj xk'amb'al ani junaq sa' li iikleb' re moosil, **Alma** 44:2. Lix rahileb' laj santil paab'anel a'an jun iikleb' ch'iich', jun kawil b'ak'leb', ut li b'ak'leb' ch'iich' re xb'alba', **Tz. ut S.** 123:1–3, 7–8.

ISAAC. *Chi'ilmanq ajwi'* Abraham

Jun najter yuwa'b'ej sa' li Najter Chaq'rab'. Lix yo'lajik chiru laj Abraham ut lix Sara sa' xtiixilaleb' kiwan choq' sachb'a-ch'oolej (Gen. 15:4–6; 17:15–21; 21:1–8). Naq laj Abraham kiwan xch'ool chixmayejankil laj Isaak, a'an reetalil li Dios ut li Lalal junaj chirib'il (Jakob 4:5). Laj Isaak a'an aj eechanihom re li k'a'ru yeechi'nb'il sa' li sumwank re laj Abraham (Gen. 21:9–12; 1 Ne. 17:40; Tz. ut S. 27:10).

Kiyola laj Isaak, **Gen.** 21:1–7. Kimayejaak raj sa' li tzuul Moria, **Gen.** 22:1–19 (Tz. ut S. 101:4). Kisumla, **Gen.** 24. Kiraatinaheb' li ralal, **Gen.** 27:1–28:9. Ak xk'ul lix taqenaqil loq'al rochb'een laj Abraham ut laj Jakob, **Tz. ut S.** 132:37 (Mat. 8:11).

ISABEL. *Chi'ilmanq Elisabet*

ISAI (JESE). *Chi'ilmanq ajwi'* David

Sa' li Najter Chaq'rab', lix yuwa' laj David ut xe' xtoon li Kristo ut chixjunileb' li rey sa' xb'een Juda.

Laj Obed, lix yum li xRut, a'an xyuwa' laj Isai, **Rut** 4:17, 22. Nayeeman resil lix xe' toonal laj Isai chalen chaq laj Juda, **1 Kro.** 2:5–12 (Mat. 1:5–6).

ISAIAS

Jun profet sa' li Najter Chaq'rab', li ki'aatinak jo' profet chalen 740 toj 701 chihab' rub'elaj li Kristo. Jo' aj k'ehol na'leb' chiru li rey aj Esekias, laj Isaias k'a'jo' naq kiwan xwankil li raatin sa' li paab'aal ut sa' xjolomil li tenamit.

Li Jesus k'a'jo' wi'chik naq kixye li raatin

laj Isaias chiru ani chik chi profet. Li raatin laj Isaias yeeb'il ajwi' chi kok' aj xsa' xb'aaan laj Pedro, laj Jwan, ut laj Pablo sa' li Ak' Chaq'rab'. Lix Hu laj Mormon ut li Tzol'leb' ut Sumwank neke'xye li raatin laj Isaias q'axal wi'chik chiru anihag chik chi najter profet, ut neke'tenq'an chixch'olob'ankil xyaalalil laj Isaias. Laj Nefi kixtzoleb' li xtenamit rik'in lin tz'iib'ahom laj Isaias (2 Ne. 12–24; Isa. 2–14). Li Qaawa' kixye reheb' laj Nefita naq "nim ru li ratin laj Isaias" ut naq chixjunil li k'a'aq re ru yeeb'il xb'aaan laj Isaias jo' profet taatz'aqloq ru (3 Ne. 23:1–3).

Lix hu laj Isaias: Jun li hu sa' li Najter Chaq'rab'. Naab'al reheb' lix profetel aatin laj Isaias naxye resil lix k'ulunik laj Tojol-ix, sa' lix k'anjel sa' li ruchich'och' (Isa. 9:6) jo' ajwi' jo' nimla Rey sa' roso'jik li kutan (Isa. 63). Jo'kan ajwi' ki'aatinak chi naab'al jo' profet chirix li k'a'ru chalel choq' re Israel.

Li ch'ol 1 nak'anjelak choq' xtklajik li rela' li hu. Isaias 7:14; 9:6–7; 11:1–5; 53:1–12; ut 61:1–3 neke'aatinak chi rub'elaj chirix lix k'anjel li Kolonel. Eb' li ch'ol 2, 11, 12, ut 35 neke'aatinak chirix li taa'uxmanq sa' roso'jik li kutan, naq taak'ojob'amanq wi'chik li evangelio, taach'utub'amanq Israel, ut li chaqi ch'och' taa'atz'umaq jo' li sununkil utz'u'uj. Sa' li ch'ol 29 wan jun li profetel aatin chirix lix k'utunik chaq lix Hu laj Mormon (2 Ne. 27). Eb' li ch'ol 40–46 neke'xye xyaalal naq li Jehova, li tz'aqal Dios, nim wi'chik xwankil chiruheb' li pak'b'il dios reheb' li maak'a'eb' xnowom chirix li Dios. Eb' li jun siir chik chi ch'ol, 47–66, neke'aatinak chirix k'a'ru taa'k'ulmanq naq Israel taak'ojob'amanq wi'chik sa' roso'jik ut taaxaqab'amanq Sion, rik'in li Qaawa' sa' xyanq lix tenamit.

ISAKAR. *Chi'ilmanq ajwi'* Israel; Jakob, ralar laj Isaak

Jun ralar laj Jakob ut lix Lea sa' li Najter Chaq'rab' (Gen. 30:17–18; 35:23; 46:13). Eb' li ralar xk'ajol ke'ok choq' jun reheb' li kab'laju xtepal laj Israel.

Lix teepal laj Isakar: Li rosob'tesihom laj Jakob choq' re laj Isakar natawman sa' Genesis 49:14–15. Chirix naq ke'wulak Kanahan, li jun teep a'in kixk'ul jun raqal li ch'och' xkomon li q'axal na'uuchin sa' Palestina, sa' li

wan wi' li helhookil ch'och' Esdraelon. Sa' xch'och'eb' laj Isakar wan junjung li na'ajej li k'a'jo' naq yeeb'ileb' resil sa' resilaleb' laj Judio, jo' Karmelo, Mejido, Dotan, Jelbohe, Jis-rehel, Tabor, ut Nazaret (Jos. 19:17–23).

ISIHK CHAQ. *Chi'ilmanq ajwi'* Q'etok paab'ank; Po'resinek ch'oolej

Naq na'isiik chaq jun li komon sa' li Iglees, chixjunil lix k'ulub'il ut xwankilal jo' komon na'isiik chaq chiru. Eb' laj b'eresinel re li Iglees ka'ajwi' neke'risi chaq jun li komon naq a'an xk'e xch'ool chixq'etb'aleb' lix taqlahom li Qaawa' ut chi jo'kan xb'aaan xb'aaanuhom xkana chi moko xk'ulub' ta chik wank choq' komon sa' li Iglees.

Ke'kawu raameb' naab'al, ut kisachman reetalil lix k'ab'a'eb', **Alma** 1:24 (Alma 6:3). Wi ink'a' naxjal xk'a'uxl moko taak'ehe'q ta sa' ajl sa' xyanq lin tenamit, **3 Ne.** 18:31 (Mos. 26). Eb' laj muxul sumsu li ink'a' neke'xjal xk'a'uxl, te'isiik chaq, **Tz. ut S.** 42:24. Ani namaakob' ut moko naxjal ta xk'a'uxl taa'isiiq chaq, **Tz. ut S.** 42:28. Nak'eeman li na'leb' chirix xtuqub'ankil li ninqi ch'a'ajkilal sa' li Iglees, **Tz. ut S.** 102 (Tz. ut S. 42:80–93). Xaqab'amb'il li obiisp re taawanq choq' ajraqol aatin sa' Israel, **Tz. ut S.** 107:72. Eb' li jar ch'utam chi paab'aal neke'ru chixq'usb'aleb' lix komoneb' xb'aaan li k'a'ru moko tuqtu ta neke'xb'aaan, **Tz. ut S.** 134:10.

ISMAEL, RALAR LAJ ABRAHAM.

Chi'ilmanq ajwi' Abraham; Agar

Sa' li Najter Chaq'rab', jun ralar laj Abraham ut li xAgar, lix moos ixq aj Egipto (Gen. 16:11–16). Li Qaawa' kixyeechi'i re laj Abraham jo' ajwi' re li xAgar naq laj Ismael taa'ok choq' xyuwa'il jun nimla tenamit (Gen. 21:8–21).

Kinume' li sumwank rik'in laj Isaak, moko rik'in ta laj Ismael, **Gen.** 17:19–21 (Gal. 4:22–5:1). Li Dios kirosob'tesi laj Ismael naq k'eeb'ilaq chi uuchink, **Gen.** 17:20. Laj Ismael kitenq'an chixmuqb'al laj Abraham, **Gen.** 25:8–9. K'eeb'il xk'ab'a'eb' li kab'laju chi ralar laj Ismael, **Gen.** 25:12–16. Kikam laj Ismael, **Gen.** 25:17–18. Laj Esau kixk'am li xMajalat, xrab'in laj Ismael, choq' rixaqil, **Gen.** 28:9.

ISMAEL, XYUWA' LI RIXAQIL LAJ

NEFI. *Chi'ilmanq ajwi'* Lehi, xyuwa' laj Nefi

Jun winq sa' lix Hu laj Mormon li xko'o, rochb'een lix junkab'al, chirix lix junkab'al laj Lehi sa' xxikikeb' toj sa' li yeechi'imb'il ch'och'.

Laj Nefi ut eb' li ras ke'sutq'i Jerusalem ut ke'x-q'unb'esi xch'ool laj Ismael ut lix junkab'al re te'xik chirix laj Lehi ut eb' lix junkab'al toj sa' li yeechi'imb'il ch'och', **1 Ne.** 7:2–5. Eb' lix junkab'aleb' ke'sumla chirib'ileb' rib', **1 Ne.** 16:7. Laj Ismael kikam sa' li yamyookil ch'och', **1 Ne.** 16:34.

ISRAEL. *Chi'ilmanq ajwi'* Abraham—Li

riyajil laj Abraham; Jakob, ralar laj Isaak; K'ule'k choq' alal k'ajolb'ej

Li Qaawa' kixk'e li k'ab'a'ej Israel re laj Jakob, ralar laj Isaak ut rimam laj Abraham sa' li Najter Chaq'rab' (Gen. 32:28; 35:10). Li k'ab'a'ej Israel nayeeman chirix laj Jakob, chirixeb' li ralar xk'ajol, malaj chirix li awa'b'ejihom ke'reechani chaq li ralar xk'ajol sa' xkutankil li Najter Chaq'rab' (2 Sam. 1:24; 23:3). Chirix naq laj Moises kixk'ameb' xb'e li ralar xk'ajol chi elk chaq chi moosil aran Egipto (Exo. 3–14), ke'wan chi taqlanb'il xb'aaneb' laj raqol aatin chiru numenaq oxib' cient chihab'. Chi tikib'anb'il rik'in li rey aj Saul, ke'wan li rey chi taqlank sa' xb'een li junajinb'il tenamit Israel toj reetal lix kamik laj Salomon, toja' naq lajeeb' chi teepal ke'risi rib' rik'in laj Roboam re te'wanq choq' jachjo ru tenamit. Chirix naq kijache' ru li awa'b'ejihom Israel, li jun jachal nim wi'chik, li wan sa' xnim li saq'e, Israel ke'k'ab'a'in, ut li jun jachal chik sa' xtz'e li saq'e Juda ke'yeh'e re. Sa' li kutan a'in, Israel chik nayeeman re li ch'och' Kanaan. Jun chik xyaalalil li aatin Israel, a'an li ani tz'aqal napaab'ank re li Kristo (Rom. 10:1; 11:7; Gal. 6:16; Ef. 2:12).

Li kab'laju xteepal laj Israel: Laj Jakob, rimam laj Abraham, li kik'ehe' xk'ab'a' jo' aj Israel, ke'wan kab'laju li ralar. Eb' li ralar xk'ajol ke'nawman ru jo' li kab'laju xteepal laj Israel, malaj li ralar xk'ajol laj Israel. A'ineb' li kab'laju teepal: Ruben, Simehon, Levi, Juda, Isaakar, ut Sabulon (eb' li ralar laj Jakob rik'in lix Lea); Dan ut Neftali (eb' li ralar laj Jakob rik'in

li xBilha); Gad ut Aser (eb' li ralar laj Jakob rik'in li xSilpa); Jose ut Benjamin (eb' li ralar laj Jakob rik'in lix Raket) (Gen. 29:32–30:24; 35:16–18).

Laj Jakob kixk'e jun osob'tesink sa' xb'een li junjunq reheb' laj jolomil teep rub'elaj lix kamik (Gen. 49:1–28). Re xtawb'al chik li na'leb', chi'ilmanq xk'ab'a'eb' li junjunq ralar laj Jakob.

Laj Ruben, li xb'een xyum li xLea, xb'een rixaqil laj Jakob, kisach chiru li osob'tesink ut li ka' jachal li eechanihomej li nak'eeman re li xb'een alalb'ej sa' xk'ab'a' lix yib' ruhil b'aaunuhom (Gen. 49:3–4). Jo'kan naq lix k'u-lub'il li xb'een alalb'ej kinumsiman re laj Jose, a'an li xb'een xyum li xRaket, xkab' rixaqil laj Jakob (1 Kro. 5:1–2). Laj Levi, li kisik'e' ru xteepal xb'aan li Qaawa' re te'k'anjelaq sa' li tijonelil, ink'a' kixk'ul jun li reechanihom xb'aan naq lix teepal b'oqb'ileb' chi k'anjelak sa' xyanqeb' chixjunileb' li jar teepal. Chi jo'kan, li ka' jachal li reechanihom kik'eeman sa' wiib'al reheb' li ralar laj Jose, a'aneb' laj Efrain ut laj Manases (1 Kro. 5:1; Jer. 31:9), li ke'k'ehe' sa' ajl jo' wiib' xteepal laj Israel (JJS, Gen. 48:5–6).

Eb' lix komoneb' lix teepal laj Juda ke'xaqab'aaq chi wank choq' aj taqlanel toj reetal naq kichal li Mesias (Gen. 49:10; JJS, Gen. 50:24). Sa' roso'jikeb' li kutan lix teepal laj Efrain a'anaq li tixk'am resil naq k'ojob'anb'il wi'chik li evangelio sa' li ruchich'och' ut tixch'utub'eb' li tenamit Israel li jek'imb'ileb' (Deut. 33:13–17). Taawulaq xkutankil naq sa' xk'ab'a' lix evangelio li Jesukristo, Efrain taa-wanq chi jolomink sa' xch'utub'ankileb' chixjunil lix teepal Israel (Isa. 11:12–13; Tz. ut S. 133:26–34).

Lix jek'inkil Israel: Li Qaawa' kixjek'iheb' ut kixtawasiheb' li kab'laju xteepal laj Israel xb'aan lix ma'usilaleb' ut lix po'jikeb' xch'ool. A'ut li Qaawa' kirosiheb' lix sik'b'il ru tenamit li jek'imb'ileb' sa' xyanqeb' li jar tenamit sa' li ruchich'och' re rosob'tesinkileb' li tenamit a'an.

Texinjek'i sa' xyanqeb' li maak'a'eb' xna-wom chirix li Dios, **Lev.** 26:33. Li Qaawa' tatxjek'i sa' xyanqeb' chixjunileb' li tenamit, **Deut.** 28:25, 37, 64. Teb'inq'axtesi re te'k'a-me'q sa' chixjunileb' li jar awa'b'ejihom re

li ruchich'och', **Jer.** 29:18–19. Tintz'ili lix junkab'al laj Israel sa' xyanqeb' chixjunil li jar tenamit, **Amos** 9:9 (Sak. 10:9). Li Jesus kitaqlaak rik'ineb' li karneer sachenaq re lix junkab'al laj Israel, **Mat.** 15:24. Wankeb' chik inkarneer moko xkomoneb' ta a' korral a'in, **Jwan** 10:16. Israel taajek'imanq chiru chixjunil lix b'een li ruchich'och', **1 Ne.** 22:3–8. Laj Jakob naxye lix jaljookil ru aatin laj Tzenos chirix lix toonal li che' olivo, li awb'il ut li re k'iche', **Jak.** 5–6. Lix k'anjel li Yuwa'b'ej taatiklaaq sa' xyanqeb' chixjunil li teepal li jek'inb'ileb', **3 Ne.** 21:26.

Lix ch'utub'ankil Israel: Lix junkab'al laj Israel taach'utub'amanq sa' roso'jik li kutan rub'elaj lix k'ulunuk li Kristo (R. li P. 1:10). Li Qaawa' naxch'utub'eb' lix tenamit Israel naq neke'x-k'ulub'a a'an ut neke'xpaab' lix taqlahom.

A'an tixtaqsi jun eetalil ut te'k'ulunq, **Isa.** 5:26. Rik'in nimla uxtaan tatinch'utub', **Isa.** 54:7. Israel ut Juda te'ch'utub'amanq wi'chik sa' xch'och'eb', **Jer.** 30:3. Li Qaawa' tixch'utub' chaq Israel sa' xyanqeb' chaq li tenamit li ke'jek'iman wi' chaq, **Esek.** 28:25. Sa' lix k'ojlajik li tz'aqal ru kutan taaruq tixch'utub' sa' junajil chixjunil li k'a'aq re ru rik'in li Kristo, **Ef.** 1:10. Chirix naq jek'inb'il Israel, te'ch'utub'aaq, **1 Ne.** 15:12–17. Li Qaawa' tixch'utub'eb' chaq chixjunileb' li tenamit li wankeb' sa' lix junkab'al laj Israel, **1 Ne.** 19:16 (3 Ne. 16:5). Te'isiiq chaq sa' q'ojyin, ut te'xnaw naq li Qaawa' a'an laj Kolol reheb', **1 Ne.** 22:12. Li Dios naxch'utub'eb' ut naxk'e-heb' sa' ajl li ralar xk'ajol, **1 Ne.** 22:25. Eb' lix tenamiteb' laj Gentil te'xk'ameb' laj Israel toj sa'eb' lix ch'och'il li reechanihomeb', **2 Ne.** 10:8 (3 Ne. 16:4). Eb' lin tenamit ut li waatin taach'utub'aaq sa' junajil, **2 Ne.** 29:13–14. Eb' li xb'eenil b'oqb'ileb' re xch'utub'ankileb' li sik'b'ileb' ru, **Tz. ut S.** 29:7 (Tz. ut S. 39:11). Teb'inch'utub' li sik'b'ileb' ru inb'aaan, **Tz. ut S.** 33:6. Texch'utub'aaq re tink'e eere lin chaq'rab'; ut textiqib'aaq, **Tz. ut S.** 38:31–33. Tink'ameb' chaq wi'chik lin tenamit, li wankeb' sa' lix junkab'al laj Israel, **Tz. ut S.** 39:11. Eb' laj santil paab'anel tole'elq chaq, **Tz. ut S.** 45:46. Laj Moises kixq'axtesi xlawil li ch'utub'aak, **Tz. ut S.** 110:11. Li tiikilal ut li yaal tixmesu li ruchich'och' re xch'utub'ankileb' chaq li sik'b'ileb' ru xb'aaan li Qaawa', **Mois.** 7:62. Najuntaq'etaman li ch'utub'aak

rik'ineb' laj t'iw li neke'ch'utlaak wan wi' li kamaenaq, **JS—M** 1:27.

Li lajeeb' xteepal laj Israel li sachenaqeb': Li lajeeb' teepal a'in re laj Israel ke'wan sa' li awa'b'ejihom Israel sa' xnim li saq'e, ut ke'k'ame' chi preexil toj Asiria sa' 721 chihab' rub'elaj li Kristo. Sa' li kutan a'an xkoheb' "sa'eb' li ch'och' sa' xnim li saq'e" ut ink'a' chik ki'ab'iman resileb'. Sa' roso'jikeb' li kutan te'sutq'iiq chaq.

Tinye re lix nim li saq'e, Q'axtesin, **Isa.** 43:6. Eb' a'in te'chalq chaq sa' xnim li saq'e, **Isa.** 49:12 (1 Ne. 21:12). Eb' laj Juda ut laj Israel te'chalq chaq sa' wiib'al sa' li ch'och' sa' xnim li saq'e, **Jer.** 3:18. Yo'yo li Qaawa', li kik'amok chaq reheb' li ralar xk'ajol laj Israel chalen chaq li ch'och' sa' xnim li saq'e, **Jer.** 16:14–16. Teb'ink'am chaq sa' li ch'och' sa' xnim li saq'e, **Jer.** 31:8. Eb' laj Nefita ut eb' laj Judio te'xk'ul li raatineb' lix teepal laj Israel li sachenaqeb', **2 Ne.** 29:12–13. Ninxik chixk'utb'al wib' chiruheb' lix teepal laj Israel li sachenaqeb', **3 Ne.** 17:4. Naq taajultikamanq li evangelio chiru li rela' lix junkab'al laj Israel, eb' li jar teepal li sachenaqeb' te'ch'utub'aaq sa' lix ch'och'il li reechanihomeb', **3 Ne.** 21:26–29. Laj Moises kixq'axtesi xlawil lix ch'utub'ankil Israel re laj Jose Smith ut laj Oliver Cowdery, **Tz. ut S.** 110:11. Eb' li wankeb' sa'eb' li ch'och' sa' xnim li saq'e te'wanq chi jultikeb' re li Qaawa', **Tz. ut S.** 133:26–32. Laa'o naqapaab' naq taach'utub'amanq Israel chi yaal, **R. li P.** 1:10.

IXAQILB'EJ. *Chi'ilmanq* Junkab'al;
Sumlaak

IXQ. *Chi'ilmanq ajwi'* As iitz'inb'ej; Winq

Jun xrab'in li Dios. Sa'eb' li loq'laj hu, wan naq na'oksiman li aatin "at ixq" re oxloq'ink (Jwan 19:26; Alma 19:10). Jo' ralar xk'ajol li qaChoxahil Yuwa', chixjunileb' li winq ut ixq a'aneb' ras riitz'in rib' sa' musiq'ejil.

Li Dios kixyo'ob'tesi li winq ut li ixq, **Gen.** 1:27 (Mois. 2:27; 6:9; Abr. 4:27). Jun ixq saq ru xyu'am q'axal nim wi'chik tz'aq chiru li kaqi lemtz' q'ol, **Prov.** 31:10–31. Ani nab'aaunuk re li rajom lin Yuwa', a'an ajwi' wiitz'in ut wanaab', **Mat.** 12:50 (Mar. 3:35). Li ixq a'an xloq'al li winq, **1 Kor.** 11:7. Chi moko li winq wan chi maak'a' li ixq, chi moko li ixq chi maak'a' li

winq, rik'in li Qaawa', **1 Kor.** 11:11. Eb' li ixq tento te'xtiqib' rib' chi moko utz'u'ujinb'il ta, **1 Tim.** 2:9-10. Laa'in, li Qaawa' Dios, nasaho' inch'ool rik'in saqru ch'oolejil reheb' li ixq, **Jak.** 2:28. Kuyb'ileb' laa maak, ut laa'at jun Qana' sik'b'il ru, **Tz. ut S.** 25. Eb' li chaq'rab' chirix xch'olob'ankil li maak wankeb' wi' li winq ut ixq sa' li iglees, **Tz. ut S.** 42:88-93. Eb' li ixq ak xk'ulub'eb' rik'in xb'eelomeb' li nak'anjelak reheb', **Tz. ut S.** 83:2.

JACHOK IB'. *Chi'ilmanq ajwi'* Sumlaak

Xraqljik li sumlaak rik'in xwankil lix chaq'rab'il poopol malaj re li paab'aal. Jo' naxye sa' li Ak' Chaq'rab', wan naq li Dios kixkanab'eb' li tenamit chixjachb'al rib'eb' sa' xk'ab'a' lix kawileb' li raam; a'b'anan, jo' kixch'olob' li Jesus, "ink'a' kiwan chi jo'kan sa' xtkilajik chaq'" (Mat. 19:3-12). Sa'eb' li loq'laj hu k'eeb'il li na'leb' naq mi'ux li jachok-ib', ut yeeb'il reheb' li b'eelomej ut li ixaqilb'ej naq te'xra rib' sa' tiikilal (1 Kor. 7:10-12; Tz. ut S. 42:22).

JAFET. *Chi'ilmanq ajwi'* Noe, najter yuwa'b'ej sa' li Santil Hu

Xb'een ralal laj Noe, jun profet sa' li Najter Chaq'rab' (Mois. 8:12).

Laj Noe kiyo'la laj Jafet choq' ralal, **Gen.** 5:32 (Gen. 6:10; Mois. 8:12). Laj Jafet ut li rixaqil ke'ok sa' lix jukub' kab'1 laj Noe, **Gen.** 7:13. Laj Jafet ki'el chaq sa' li jukub' kab'1, **Gen.** 9:18. Li Dios tixnimob'resi ru laj Jafet, **Gen.** 9:27.

JAKOB, RALAL LAJ ISAAC. *Chi'ilmanq ajwi'* Esau; Isaak; Israel

Jun najter yuwa'b'ej ut profet sa' li Najter Chaq'rab'; iitz'inb'ej reheb' li lut al li ke'yo'la chiru laj Isaak ut li xRebeka (Gen. 25:19-26). Laj Jakob kixk'ul lix k'ulub'il li xb'een alalb'ej ruuchil laj Esau li ras. A'in xb'aan naq laj Jakob k'ulub'ej ut kisumla sa' li sumwank, naq laj Esau b'an kixtz'eqtaana lix k'ulub'il li xb'een alalb'ej ut kisumla chi moko sa' ta li sumwank (Gen. 25:30-34; 26:34-35; 27; 28:6-9; Heb. 12:16).

Lix Rebeka kiyeh'e re xb'aan li Qaawa' naq laj Esau taak'anjelaj chiru laj Jakob, **Gen.** 25:23. Kixloq' li xb'een alalb'ejil rik'in laj Esau, **Gen.** 25:29-34. Kiril sa' matk' jun li taqleb'aal toj sa' choxa, **Gen.** 28. Kisumla rik'in li xLea ut li

xRakel, **Gen.** 29:1-30. Ke'wan kab'laju li ralal ut jun lix rab'in, **Gen.** 29:31-30:24 **Gen.** 35:16-20. Kisumla rik'in lix Bilha ut lix Silpa, **Gen.** 30:3-4, 9. Kijalman xk'ab'a' choq' Israel, **Gen.** 32:28. Kiril li Dios chi k'utk'u chiru rilob'aal, **Gen.** 32:30. Kixra laj Jose, **Gen.** 37:3. Xko'o Egipto rochb'een lix junkab'al, **Gen.** 46:1-7. Kirosob'tesiheb' li ralal ut eb' li ralal xk'ajoleb', **Gen.** 49. Kikam, **Gen.** 49:33. Kixpaab'eb' li taqlahom, ut anajwan taqsinb'il xloq'al sa' jun li k'ojarib'aal sa' choxa, rochb'een laj Abraham ut laj Isaak, **Tz. ut S.** 132:37.

JAKOB, RALAL LAJ LEHI. *Chi'ilmanq ajwi'* Lehi, xyuwa' laj Nefi

Jun profet sa' lix Hu laj Mormon, ut a'an li kiyehok re junjunq li yeeb'il aatin sa'eb' li hu 2 Nefi ut Jakob (2 Ne. 6-11; Jakob 1-7).

Lix hu laj Jakob: Li rox hu sa' lix Hu laj Mormon. Li ch'ol 1 naxye naq laj Nefi kixnumsi li tz'iib'anb'il esil rik'in laj Jakob, toja' naq kirosob'tesi laj Jakob ut laj Jose li riitz'in re te'wanq choq' aj tij ut aj tzolonel chiruheb' li tenamit. Sa' li ch'ol 2-4 wan li aatin re xtij-b'aleb' li tenamit re naq saqaqeb' ru xch'ool. Laj Jakob ki'aatinak ajwi' chirix lix k'ulunik jun Mesias aj Tojol-ix, ut kixch'olob' xyaalal k'a'ut naq wankeb' laj Israel li ink'a' te'k'ulub'anq re sa' xk'ulunik. Sa'eb' li ch'ol 5-6 wan li yaal kixch'olob' laj Jakob jo' ajwi' jun jaljookil ru aatin chirix li k'a'ru te'xk'ul li tenamit Israel ut li k'anjel te'taqlaaq wi'. Sa' li ch'ol 7 naxye resil jun tzolb'il winq aj po'resihom ch'oolej, aj Xerem xk'ab'a', li kiq'axe' ru xb'aan lix ch'olob'ahom laj Jakob chirix li Dios.

JALANIL AATINOB'AAL, MAATAN

RE. *Chi'ilmanq ajwi'* Aatinob'aal;
Maatan naxk'e li Musiq'ej (eb' li);
Ru'uj aq'ej

Jun maatan re li Santil Musiq'ej li naxkanab'eb' li ani musiq'anb'ileb' chi aatinak, chixtawb'al ru, malaj chixjaltesinkil ru jalanil aatinob'aal. Laa'o naqapaab' naq wan li maatan re li jalanil aatinob'aal (R. li P. 1:7).

Ut chixjunileb' ke'nujak chi Santil Musiq'ej, ut ke'ok chi aatinak sa'eb' li jalanil aatinob'aal, **Hech.** 2:4. Li ani na'aatinak sa' jalanil aatinob'aal ink'a' na'aatinank reheb' li winq, re b'an li Dios, **1 Kor.** 14:1-5, 27-28. Li

aatinak sa' jalanil aatinob'aal wan choq' eetalil chiruheb' li ink'a' neke'paab'an, **1 Kor.** 14:22–28. Chirix a'an nachal li kub'iha' re xam ut re li Santil Musiq'ej, ut chirix a'an texruuq chi aatinak rik'in raatinob'aaleb' li anjel, **2 Ne.** 31:13–14. Laj Amaleki kirelaji chiruheb' chixjunil li winq naq te'xpaab' li maatan re aatinak rik'in jalanil aatinob'aal, **Omni** 1:25. K'eeb'il re junjunq aatinak rik'in jalanil aatinob'aal, ut re jalan chik xk'utb'al xyaalalil li jalanil aatinob'aal, **Tz. ut S.** 46:24–25 (1 Kor. 12:10; Moro. 10:8, 15–16). Chihoymanq li maatan re li jalanil aatinob'aal, **Tz. ut S.** 109:36.

JALE'K XCH'OOOL, JALB'IL XCH'OOOL.

Chi'ilmanq ajwi' Tzolom; Yo'laak wi'chik, yo'laak rik'in li Dios

Naq naxjal junaq li k'a'ru naxpaab', lix ch'ool ut lix yu'am re taawanq sa' xyaalal rik'in li rajom xch'ool li Dios (Hech. 3:19).

Xjalb'al qach'ool naraj naxye xkanab'ankil li qanajter na'leb' ut xjalb'al qib' re too'ok choq' x'apostol li Kristo. Rik'in xjalb'al li qa-k'a'uxl, xk'ulb'al li kub'iha' re risinkil li qa-maak, xk'ulb'al li maatan re li Santil Musiq'ej rik'in xk'eeb'al li uq'ej, ut kanaak sa' xpaab'ankil li Qaawa' Jesukristo, natz'aqlok ru xjalajik li qach'ool. Jun li ruchich'och'il winq taajalmanq choq' jun ak'il winq li santob'resinb'il ut saq ru, yo'lajenaq wi'chik rik'in li Kristo Jesus (2 Kor. 5:17; Mosiah 3:19).

Eb' li winq ut ixq tento te'jale'q xch'ool, ut te'ok chanchaneb' li kok'al, **Mat.** 18:3 (Mos. 3:19). Naq jalb'il chik aach'ool, k'e xkawilaleb' laa komon, **Luk.** 22:32. Eb' li ke'k'uluk re li raatin chi saheb' sa' xch'ool ke'kub'siik xha', **Hech.** 2:37–41. Xjalb'al xch'ool laj maak rik'in li sachk wan wi' lix b'e, **Stgo.** 5:20. Laj Enos kijale' xch'ool, **Enos** 1:2–5. Li raatin li rey aj Benjamin kixk'anjela jun li nimla jalok sa'eb' li tenamit, **Mos.** 5:2 (Alma 5:12–14). Chixjunileb' li winq tento te'yo'laaq wi'chik, relik chi yaal, tento te'yo'laaq rik'in li Dios, **Mos.** 27:25. Laj Alma ut eb' li ralar laj Mosiah ke'jale' xch'ool, **Mos.** 27:33–35. Lix yuwa' laj Lamoni kijale' xch'ool, **Alma** 22:15–18. Sa' xk'ab'a' lix wankil ut li raatin li Dios, ke'jale' chaq xch'ool choq' re li Qaawa', **Alma** 53:10. Li jalb'a-k'a'uxlej naxk'am chaq jun xjalajikeb' li aamej, **Hel.** 15:7. Jo' k'ihal ke'jale'

xch'ool ke'reetali chi yaal chiru li tenamit naq ula'aninb'ileb' xb'aan lix wankil ut lix Musiq' li Dios, **3 Ne.** 7:21. Xb'aan xpaab'aaleb' chirix li Qaawa' sa' xkutankil lix jalajikeb' xch'ool, ke'kub'e xha' rik'in xam ut rik'in li Santil Musiq'ej, **3 Ne.** 9:20. Te'xik ut te'xjultika li jalb'a-k'a'uxlej, ut naab'al te'jale'q xch'ool, **Tz. ut S.** 44:3–4.

JALJOOKIL RU AATIN. *Chi'ilmanq ajwi'*

Evangelio (li kaahib' chi)—Xjunajileb' li kaahib' chi evangelio

Jun li ch'ina seraq' li na'oksiman re xk'utb'al junaq li yaalil tzol'leb' malaj junaq raqal chi na'leb' re li musiq'ej. Sa'eb' li jaljookil ru aatin, najunajiman k'a'ruhaq re wulaj wulaj rik'in jun li yaalil na'leb', ut wan naq lix yaalalil jun li jaljookil ru aatin wan chi muqmu chiruheb' li neke'ab'ink re wi moko kawresinb'ileb' ta sa' musiq'ejil re xk'ulb'al (Mat. 13:10–17).

Li Jesus kok' aj xsa' naq kixk'ut li na'leb' rik'in li jaljookil ru aatin. Re rilb'al jun xtusulaleb' junjunq li xb'eenil jaljookil ru aatin kixye, chi'ilmanq "Evangelio (li kaahib' chi)."

JALJOOKIL RU EETALIL

Wan naq jun chi na'leb' na'ok choq' ruuchil malaj choq' reetalil jalan chik. Sa'eb' li santil hu, wan naq na'oksiman junaq k'a' re ru, malaj k'a'ru nak'ulman choq' reetalil jun na'leb' malaj tzol'leb' re li evangelio. Qayehaq, sa' lix Hu laj Mormon li profet aj Alma kiroksi jun iyaj choq' reetalil li raatin li Dios (Alma 32).

Eb' li profet sa' chixjunileb' li loq'laj hu neke'xk'ut li jaljookil ru eetalil chirix li Jesukristo. Wan naq li eetalil a'in wan sa'eb' li k'ojob'anb'il k'anjel (Mois. 6:63), li mayej (Heb. 9:11–15; Mois. 5:7–8), li loq'laj wa'ak (Luk. 22:13–20; JJS, Mar. 14:20–24), ut li kub'iha' (Rom. 6:1–6; Tz. ut S. 128:12–13). Naab'al reheb' li k'ab'a'ej sa' li Santil Hu wankeb' choq' eetalil. Sa' li Najter Chaq'rab', li k'anjel sa' li loq'laj muheb'aal ut lix chaq'rab' laj Moises wankeb' choq' reetalil li yaalil na'leb' re junelik (Heb. 8–10; Mos. 13:29–32; Alma 25:15; Hel. 8:14–15). Wan junjunq chik li eetalil sa' Mat. 5:13–16; Jwan 3:14–15; Jak. 4:5; Alma 37:38–45.

JALOK K'A'UXL, JALB'A-K'A'UXLEJ.

Chi'ilmanq ajwi' Ch'olob'ank maak;
 Jesukristo; Kuyuk maak; Risinkil li
 maak; Xtojbal rix li maak; Yot'b'il
 ch'oolej

Xjalajik li qak'a'uxl ut li qach'ool li na'ak'ob'-resink re li k'a'ru naqak'oxla chirix li Dios, chiqix laa'o, ut chirix li qayu'am. Li jalb'a-k'a'uxlej naraj naxye risinkil qib' rik'in li maa'usilal ut xq'axtesinkil li qach'ool ut li qajom re li Dios, xk'eeb'al qib' rub'el lix taqlahom ut li rajom xch'ool li Dios, ut xkanab'ankil li maak. Li tz'aqal jalb'a-k'a'uxlej nachal naq naqara li Dios ut naq anchal qach'ool chixpaab'ankil lix taqlahom. Chixjunileb' li ani tz'aqaleb' xna'leb' re teneb'aak wan li maak xe'xb'aanu ut tento te'xjal xk'a'uxl re taaruq te'xchaab'ilob'resi rib' re xk'ulb'al li kolb'a-ib'. Ka'ajwi' rik'in lix tojbal rix li maak xb'aan li Kristo naru taak'anjelaq lix jalb'al li qak'a'uxl ut taawanq chi k'ulub'amb'il xb'aan li Dios.

Ch'olob'omaq lee maak chiru li Qaawa', **Esd.** 10:11. Isihomaq chaq lix maa'usilal lee b'aanuhom, kanab'omaq xb'aanunkil li ink'a' us, **Isa.** 1:16. Jalomaq eek'a'uxl, ut sutq'inqex chaq rik'in chixjunil li q'etok aatin eeb'aan, **Esek.** 18:30–31. Jalomaq eek'a'uxl, xb'aan naq xnach'ok chaq li awa'b'ejihom re choxa, **Mat.** 3:2. Taawanq sahil ch'oolejil sa' choxa rik'in jun aj maak li naxjal xk'a'uxl, **Luk.** 15:7. Li Dios naxtaqla chixjunileb' li winq yalaq b'ar chixjalb'aleb' xk'a'uxl, **Hech.** 17:30 (2 Ne. 9:23; 3 Ne. 11:31–40; Tz. ut S. 133:16). Li diosil rahil ch'oolejil naxk'anjela li jalb'a-k'a'uxlej choq' re li kolb'a-ib', **2 Kor.** 7:10. Lix Musiq' li Qaawa' Q'axal Nim Xwankil xk'anjela jun li nimla jalok re li qach'ool, jo'kan naq maak'a' chik li qajom re xb'aanunkil li maa'usilal, **Mos.** 5:2. Wi naxch'olob' lix maak ut naxjal xk'a'uxl sa' x'anchalil xch'ool, a'an kuyb'ilaq xmaak eeb'aan, **Mos.** 26:29. Chirix naq kijultikan aatin laj Alma, naab'al li tenamit ke'ok chixjalb'aleb' xk'a'uxl, **Alma** 14:1. Meeb'ay xkutankil lix jalb'al eek'a'uxl, **Alma** 34:33. Laj Alma kixtzol laj Helaman chirix lix jalb'al xk'a'uxl ut lix jalajik xch'ool, **Alma** 36 (Mos. 27:8–32). Ink'a' raj taaruq taachalq li jalb'a-k'a'uxlej reheb' li winq wi ta maak'a' jun tojba-maak, **Alma** 42:16. Laa maak chakanab' chach'a'ajkilankil, rik'in li ch'a'ajkilank

a'an li taakubsinq aawe sa' li jalb'a-k'a'uxlej, **Alma** 42:29. Teeq'axtesi choq' mayej we jun yot'b'il ch'oolej ut jun tuulanil musiq'ej, **3 Ne.** 9:20. Ani naxjal xk'a'uxl ut nachal wik'in chanchan jun ch'ina al, a'an tink'ul, **3 Ne.** 9:22. Chejal eek'a'uxl, chejunilex xmaril li ruchich'och', **3 Ne.** 27:20. Jo' k'ihal sut ke'xjal xk'a'uxl, ke'kuye' xmaak, **Moro.** 6:8. Maak'a' chik chaye, ka'ajwi' li jalb'a-k'a'uxlej chiru li tasal tenamit a'in, **Tz. ut S.** 6:9 (Tz. ut S. 11:9). Ka'jo' xsahil lix ch'ool rik'in li aamej li naxjal xk'a'uxl! **Tz. ut S.** 18:13. Li junjunq chi winq tento tixjal xk'a'uxl malaj ut tixnumsi rahilal, **Tz. ut S.** 19:4. Ani namaakob' ut moko naxjal ta xk'a'uxl taa'isiq chaq, **Tz. ut S.** 42:28. Ani naxch'olob' ut naxjal xk'a'uxl chirix lix maak, a'an ajwi' kuyb'ileb' lix maak, **Tz. ut S.** 58:42–43. Eb' li kamenaq li te'xjal xk'a'uxl te'tojeq rix, **Tz. ut S.** 138:58. Naqapaab' li jalb'a-k'a'uxlej, **R. li P.** 1:4.

JALTESIIK RU. *Chi'ilmanq ajwi'*

Jesukristo; Xlawil li tijonelil

Naq neke'jale' li rilob'aal ut lix junxaqalileb' li winq—a'an naraj naxye, neke'taqsiman xwankileb' sa' musiq'ejil—re te'ruuq chixkuyb'al wank chiruheb' li ani chahenaqeb' chaq sa' choxa.

Kijaltesiiik ru li Kristo: Laj Pedro, laj Santiago ut laj Jwan ke'ril naq li Qaawa' kixk'ul xnimal xloq'al ut kijaltesiiik ru chiruheb'. Li Qaawa' kixye chaq chi rub'elaj naq laj Pedro tixk'ul xlawil li awa'b'ejihom re choxa (Mat. 16:13–19; 17:1–9; Mar. 9:2–10; Luk. 9:28–36; 2 Pe. 1:16–18). Sa' li xnimal ru kutan a'an, li Kolonel, laj Moises, ut laj Elias (Elijah) ke'xk'e lix lawil li tijonelil re laj Pedro, aj Santiago, ut laj Jwan, jo' yeechi'inb'il chaq. Rik'in xlawil li tijonelil a'in, eb' li Apostol ke'wan xwankil chixb'aanunkil lix k'anjel li awa'b'ejihom chirix lix taqik li Jesukristo sa' choxa.

Laj Jose Smith kixk'ut naq sa' xb'een li tzuul re jaltesiiik-u, laj Pedro, laj Santiago, ut laj Jwan ke'jaltesiiik ajwi' ru. Ke'ril jun k'utb'esinb'il matk' chirix li ruchich'och' jo' taak'utunq sa' li kutan chalel naq k'eeb'ilaq xloq'alil (Tz. ut S. 63:20–21). Ke'ril laj Moises ut laj Elias, jalb'ileb' li rilob'aal xkab'ichaleb', ut ke'rab'i lix yaab' xkux li Yuwa'bej. Li Yuwa'bej kixye, "A'in li Walal raaro inb'aan, li

nasaho' wi' chi tz'aqal inch'ool; cherab'i a'an" (Mat. 17:5)

Jaltesinb'il ru winq: Ke'ril ru lix Dios laj Israel, **Exo.** 24:9–11. Kilemtz'un ru li rilob'aal naq kiraatina li Dios, **Exo.** 34:29 (Mar. 9:2–3). Kilemtz'un ru li rilob'aal li Jesus, **Mat.** 17:2 (Mar. 9:2–3). Eb' li lalal xk'ajol laj Israel ink'a' ke'ru chi ilok tz'aqal chiru lix naq' ru laj Moises xb'aan xlemtz'unkil li rilob'aal, **2 Kor.** 3:7. Laj Abinadi kilemtz'un li rilob'aal laj chi q'axal lemtz' ru, **Mos.** 13:5–9. Ke'sute' rix chanchan xb'aan xam, **Hel.** 5:23, 36, 43–45 (3 Ne. 17:24; 19:14). Ke'wan xsaqalil ru jo' chanru li rilob'aal li Jesus, **3 Ne.** 19:25. Chanchan naq jaltesinb'ileb' ru, **3 Ne.** 28:15. Maajun winq rilom li Dios junaq sut sa' li tz'ejwalej, ka'aj-wil' chi k'eeb'il xyu'am xb'aan lix Musiq' li Dios, **Tz. ut S.** 67:10–12. Xb'aan lix wankil li Musiq'ej kiteeman xnaq' qu, **Tz. ut S.** 76:12. Kix loq'al li Dios kiwan sa' xb'een laj Moises, **Mois.** 1:2. Kiwan lix loq'al sa' inb'een, ut kiwil li rilob'aal, xb'aan naq kijaltesiiik wu, **Mois.** 1:11. Kiwil chi teeliik li choxa, ut kinti-qib'aak rik'in loq'alil, **Mois.** 7:3–4.

JALTESINB'IL JUNXAQALIL

Eb' li ani neke'jaltesiiik ru re naq ink'a' te'x-yal li rahilal chi moko li kamk toj reetal naq te'wakliiq wi'chik chi yo'yo chi ink'a' chik te'kamq.

Laj Enok kib'eeek rik'in li Dios, ut kimaak'a'o', xb'aan naq li Dios kixk'am, **Gen.** 5:24 (Heb. 11:5; Tz. ut S. 107:48–49). Maajun winq nana-wok re b'ar wan lix muqleb'aal laj Moises toj sa' li kutan a'in, **Deut.** 34:5–6 (Alma 45:19). Laj Elias xko'o sa' choxa sa' jun sut-iq', **2 Rey.** 2:11. Wi nawaj naq taakanaaq toj reetal naq tink'ulunq, k'a'ru taawaj wi'? **Jwan** 21:22–23 (Tz. ut S. 7:1–3). Maajo'q'e teeyal li kamk, **3 Ne.** 28:7. Re naq ink'a' te'x-yal li kamk kixk'anjelaman jun jalaak sa' xtib'eleb', **3 Ne.** 28:38 (4 Ne. 1:14; Morm. 8:10–11). Laj Jwan li raaro taawanq chi yo'yo toj reetal taachalq li Qaawa, **Tz. ut S.** 7. Laa'in kink'uluk re li Sion re laj Enok chire tz'aqal inch'ool, **Tz. ut S.** 38:4 (Mois. 7:21, 31, 69). Laj Enok ut eb' lix komon a'aneb' jun tenamit k'uulanb'il toj reetal naq taachalq jun kutan re tiikilal, **Tz. ut S.** 45:12. Laj Elias kik'ame' sa' choxa chi ink'a' kixyal li kamk, **Tz. ut S.** 110:13. Kit'ane' li Santil

Musiq'ej sa' xb'een naab'al, ut ke'xoke' toj sa' Sion, **Mois.** 7:27.

JALTESINB'IL RU XB'AAN LAJ JOSE SMITH (JJS). *Chi'ilmanq ajwi'* Smith, Jose, alalb'ej

Jun xjaltesinkil ru li Santil Hu li ak wan sa' li aatinob'aal Ingles (*King James Version*), li kix-tikib' li Profeet aj Jose Smith sa' Junio 1830. A'an kitaqlaak xb'aan li Dios chixb'aaunkil li jaltesink-u a'in, ut kixk'oxla jo' jun raqal lix b'oqbal jo' profheet.

Us ta laj Jose kixchoy xk'ihal lix jaltesinkil ru sa' Julio 1833, naq kikam sa' 1844 toj yoo chixjalb'al naq yoo chi kawresimank li hu re taapuktesimanq. Us ta kixpuktesi jun-junq raqal re lix jaltesinkil ru naq toj yo'yo, kiru raj naq wan chik li kixjal raj wi ta kicana chi yo'yo toj reetal naq kipuktesiman chixjunil li hu. Li Jalb'il ru Iglees re li Jesukristo reheb' laj Santil Paab'anel sa' Roso'jik li Kutan ke'xpuktesi xb'een wa li Santil Hu chi jaltesinb'il ru xb'aan laj Jose Smith sa' 1867. Chalen chaq sa' li kutan a'an xe'xpuktesi wi'chik junjunq sut.

Wan naab'al li k'a'aq re ru kixtzol li profheet naq yoo chixjaltesinkil ru li aatin. Junjunq raqal re li Tzol'leb' ut Sumwank ke'k'ule' xb'aan lix k'anjel sa' xjaltesinkil ru li aatin (jo' Tz. ut S. 76, 77, 91, ut 132). Jo'kan ajwi', li Qaawa' kixk'e junjunq li na'leb' re laj Jose chirix xjaltesinkil ru li aatin, li ke'kana chi tz'iib'anb'il sa' li Tzol'leb' ut Sumwank (Tz. ut S. 37:1; 45:60–61; 76:15–18; 90:13; 91; 94:10; 104:58; 124:89). Lix hu laj Moises ut Jose Smith—Mateo, li wankeb' anajwan sa' li Q'ol Nim Xtz'aq, ke'isiman chaq tz'aqal sa' li Santil Hu li jaltesinb'il ru xb'aan laj Jose Smith.

Rik'in li jaltesinb'il ru xb'aan laj Jose Smith, k'ojob'anb'il wi'chik junjunq reheb' li k'a'aq re ru saqen ru ut loq' li sachenaq chaq sa' li Santil Hu (1 Ne. 13). Us ta maawa' a'in li Santil Hu li xaqab'anb'il re taa'oksimanq sa' li Iglees, naxk'e b'ayaq li qana'leb', ut k'a'jo' naq nak'anjelak re xtawb'al ru li Santil Hu. Wan ajwi' choq' jun xk'utb'al xyaalal lix choxahil b'oqbal ut k'anjel li Profheet aj Jose Smith.

JALTESINKIL RU AATIN

Xnumsinkil xyaalalil jun li na'leb' chalen chaq li jun aatinob'aal toj sa' li jun chik

(Mos. 8:8–13; R. li P. 1:8). Sa'eb' li loq'laj hu, wan naq jun maatan k'eeb'il xb'aan li Dios nayeeman re (Alma 9:21; Tz. ut S. 8; 9:7–9). Wan naq naraj xyeeb'al xchaab'ilob'resin-kil malaj risin-kil li k'aru ink'a' us sa' jun li hu ak jaltesinb'il ru, malaj xk'eeb'al li k'aru xsachman chaq sa' jun li hu (Tz. ut S. 45:60–61). Laj Jose Smith kitaqlaak chixtikib'ankil xjaltesin-kil ru li Santil Hu sa' ingles (Tz. ut S. 42:56; 76:15).

Laj Jose Smith kiwan xwankil chixjaltesin-kil ru sa' xk'ab'a' li ruxtaan li Dios, xb'aan lix wankil li Dios, **Tz. ut S. 1:29**. Wan jun amaatan re xjaltesin-kil ru, **Tz. ut S. 5:4**. Nink'e aawe jun maatan, wi nakawaj wik'in, naq taajaltesu ru aatin, **Tz. ut S. 6:25**. Li Dios kixk'e re laj Jose Smith li wankil li chalenaq chaq taqe'q, re tixjaltesu ru lix Hu laj Mormon, **Tz. ut S. 20:8**. Rik'in li Urim ut Tumim kinjaltesu ru junjung reheb' li tz'iib', **JS—R 1:62** (Mos. 8:13; 28:13).

JARED. *Chi'ilmanq ajwi'* Jared, li ras laj; Jaredita

Jun aj k'amol b'e sa' lix Hu laj Mormon; rochb'een li ras, kixk'ameb' xb'e jun teep chi tenamit chalen chaq sa' li najt xteramil kab'l re Babel toj sa' jun li yeechi'imb'il ch'och' sa' li nimla ch'och' America (Eter 1:33–2:1).

Laj Jared kixpatz' re li ras naq taatijoq re naq li Qaawa' ink'a' tixsach li raatinob'aaleb' lix junkab'al ut lix komoneb', **Eter 1:34–37**. Kib'eeq toj chire li palaw, ut kikana aran chiru kaahib' chihab', **Eter 2:13**. Ke'b'eeq chiru palaw toj sa' li yeechi'imb'il ch'och', **Eter 6:4–12**.

JARED, LI RAS LAJ. *Chi'ilmanq ajwi'* Jared; Jaredita

Jun profet sa' lix Hu laj Mormon. Sa' wiib'al rochb'een li riitz'in, ke'xxaqab' li tenamit aj Jaredita naq ke'xk'am chaq jun teep chi tenamit chalen chaq sa' li najt xteramil kab'l re Babel toj sa' jun li yeechi'imb'il ch'och' sa' li nimla ch'och' America (Eter 1–6). A'an jun winq q'axal nim xpaab'aal, jo'kan naq kiraa-tina li Qaawa' chi k'utk'u chiru li rilob'aal (Tz. ut S. 17:1). Tz'iib'anb'il resil a'an sa' lix hu laj Eter.

Li ras laj Jared a'an jun winq nim ut kan

xmetz'ew, ut q'axal usilanb'il xb'aan li Qaawa', **Eter 1:34**. Xb'aan xpaab'aal, li ras laj Jared kiril li ru'uj ruq' li Qaawa', **Eter 3:6–9** (Eter 12:20). Li Kristo kixk'ut xxaqalil lix musiq' re li ras laj Jared, **Eter 3:13–20**. Maajo'q'e k'utb'esinb'il chaq k'a'aq re ru li nim wi'chik ru chiru li k'aru kik'utb'esiman chiru li ras laj Jared, **Eter 4:4**. Li ras laj Jared kixtijeb' lix tenamit naq miwan li rey, **Eter 6:22–23**. Li Qaawa' kixk'ut chixjunil li k'a'aq re ru chiru li ras laj Jared, **Eter 12:21**. Li ras laj Jared nim xmetz'ew chi tz'iib'ak, **Eter 12:24**. Rik'in paa-b'aal li ras laj Jared kixjal xna'aj li tzuul Tzerin, **Eter 12:30**.

JAREDITA. *Chi'ilmanq ajwi'* Hu laj Mormon (lix); Jared; Jared, li ras laj

Eb' li tenamit sa' lix Hu laj Mormon li lalal xk'ajoleb' laj Jared, li ras, ut eb' li ke'ochb'eenink reheb' (Eter 1:33–41). Ke'k'ame' xb'e xb'aan li Dios chi elk chaq sa' li najt xteramil kab'l re Babel toj sa' li nimla ch'och' America, a'an jun yeechi'imb'il ch'och' (Eter 1:42–43; 2–3; 6:1–18). Us ta ke'niman lix tenamiteb' toj reetal naq ke'wan jar mil chi mil li tenamit, ke'sache' chixjunileb' xb'aan jun nimla pleet li kitikla xb'aan li maa'usilal (Eter 14–15).

JAROM

Sa' lix Hu laj Mormon, jun lalal laj Enos ut lix xikin i laj Lehi. A'an kixk'am li tz'iib'anb'il esil reheb' laj Nefita chiru oxk'aal (60) chihab', 420–361 chihab' rub'elaj li Kristo (Enos 1:25; Jar. 1:13). A'an jun li winq tiik xch'ool li ink'a' kitz'iib'an chi naab'al sa' li resil lix tenamit (Jar. 1:2).

Lix hu laj Jarom: Yal o'laju raqal wan sa' li hu a'in sa' lix Hu laj Mormon. Laj Jarom kixtz'iib'a resil naq eb' laj Nefita toj neke'xpaab' lix chaq'rab' laj Moises, ut yookeb' chiroyb'eninkil lix k'ulunik li Kristo. K'amb'ileb' xb'e xb'aaneb' li rey, a'aneb' xningaleb' ru winq re paab'aal. Ke'usa a' yaal jo' ke'xpaab'eb' lix profet, laj tij, ut laj tzolonel.

JEDEHON, GEDEON (Najter Chaq'rab')

Jun aj k'amol b'e li kixkoleb' laj Israel chiruheb' laj Madianita (Jue. 6:11–40; 7–8).

JEHOVA. *Chi'ilmanq ajwi'* Jesukristo;
LAA'ININ

Tz'aqal xk'ab'a' li Dios re Israel, malaj lix k'ab'a' sa' li sumwank. Lix yaalalil a'an "li junelikil LAA'ININ" (Exo. 3:14; Jwan 8:58). Li Jehova a'an li Jesukristo rub'elaj li yu'am a'in, ut kichal sa' li ruchich'och' jo' ralar li xMaria (Mos. 3:8; 15:1; 3 Ne. 15:1-5). Sa' li Najter Chaq'rab', naq natawman li aatin *Qaawa'*, naraj naxye Jehova.

Li Jehova a'an li Kristo: Li Jehova nawb'il ru xb'aaneb' li najter profheet (Exo. 6:3; Abr. 1:16). Li Apostol aj Pablo kixk'ut naq li Kristo a'an li Jehova sa' li Najter Chaq'rab' (Exo. 17:6; 1 Kor. 10:1-4). Li ras laj Jared sa' lix Hu laj Mormon kiril li Kristo rub'elaj li yu'am a'in ut kixloq'oni (Eter 3:13-15). Jo'kan ajwi' laj Moroni Jehova kixye re li Kristo (Moro. 10:34). Sa' li Santil Ochoch sa' Kirtland, laj Jose Smith ut laj Oliver Cowdery ke'ril li Jehova, chi wakli-jenaq chi yo'yo (Tz. ut S. 110:3-4).

JEK'INB'IL ISRAEL. *Chi'ilmanq*
Israel—Lix jek'inkil Israel**JEREMIAS.** *Chi'ilmanq ajwi'*
Lamentaciones (Xhuhil li Rahil
Ch'oolejil)

Jun profheet sa' li Najter Chaq'rab' li kiyo'la sa' jun kab'al reheb' laj tij ut ki'aatinak jo' profheet sa' Juda chalen 626 toj 586 chihab' rub'elaj li Kristo. Kiwan sa' xkutaneb' junjung chik li xninqal ru profheet: laj Lehi, laj Esekiel, laj Oseas, ut laj Daniel.

Laj Jeremias kik'ojob'aak jo' profheet sa' li yu'am naq maji' nokoyo'la (Jer. 1:4-5). Chiru tana' ka'kaal chihab' li kiwan wi' choq' profheet kixtijeb' lix tenamiteb' laj Judio chirix li loq'onink pak'b'il dios ut li yib' ruhil na'leb' li kiwan sa' xyanqeb' (Jer. 3:1-5; 7:8-10). Rajlal kixnumsi li ch'a'ajkilal ut li hob'e'k (Jer. 20:2; 36:18-19; 38:4). Chirix lix t'anik Jerusalem, eb' laj Judio li ke'eelelik toj Egipto ke'xk'am laj Jeremias chirixeb' (Jer. 43:5-6), ut yeeb'il resil naq aran ke'xkamsi chi kuintinb'il chi pek.

Lix hu laj Jeremias: Sa'eb' li ch'ol 1-6 wan junjung li profheetil aatin li kik'eeman sa' x'awa'b'ejil laj Josias. Sa'eb' li ch'ol 7-20 wan li profheetil aatin chiru lix kutankil laj Johakin. Sa'eb' li ch'ol 21-38 na'aatinak chirix lix

awa'b'ejil laj Sedekias. Sa'eb' li ch'ol 39-44 wan junjung li profheetil aatin, ut yeeb'il resil li kik'ulman chirix lix t'anik Jerusalem. Sa' li ch'ol 45 wan ka'ru nayeeci'iman re laj Baruk, lix tz'iib'anel, naq taakole'q xyu'am laj Baruk. Sa' roso'jik, sa'eb' li ch'ol 46-51 wan li profheetil aatin chirixeb' li jalanil tenamit. Sa' li ch'ol 52 wan xraqik li esilal, chirix li ka'ru kixk'ul li tenamit. Jun raqal lix profheetil aatin laj Jeremias kiwan sa'eb' li perel ch'iich' bronze re laj Laban, li kik'ame' xb'aaan laj Nefi (1 Ne. 5:10-13). Laj Jeremias yeeb'il resil wiib' sut chik sa' lix Hu laj Mormon (1 Ne. 7:14; Hel. 8:20).

Lix hu laj Jeremias jo'kan ajwi' naxch'olob' xyaalal naq ke'wan li winq rub'elaj li ruchich'och' ut naq laj Jeremias kik'ojob'aman chalen chaq a'an (Jer. 1:4-5); wan jun profheetil aatin naq te'sutq'iiq chaq Israel chalen chaq b'ar jek'inb'ileb' wi' chaq, naq te'ch'utub'amanq chaq chi junjungil sa' li junjung tenamit, ut chi ka'kab'il sa' li junq kab'al toj sa' Sion, jun sahil ch'och' b'ar wi' te'wanq Israel ut Juda sa' xyaalalil ut tuqtuukilal (Jer. 3:12-19); wan jun profheetil aatin chirix naq li *Qaawa'* tixch'utub'eb' laj Israel chalen chaq sa'eb' li ch'och' sa' xnim li saq'e, ut tixtaqla k'iila "aj kar" ut "aj yo" re xsik'b'aleb' (Jer. 16:14-21). A'in li taak'ulmanq sa' roso'jikeb' li kutan, nimaq wi'chik ru chiru naq laj Moises kixk'ameb' chaq laj Israel chi elk chaq Egipto (Jer. 16:13-15; 23:8).

JERIKO

Jun tenamit sutsu chi xaqxookil tz'ak sa' li ru taq'a Jordan, 245 metro rub'el xtasalil li palaw. Jeriko nach' wan rik'in li na'ajej b'ar wi' eb' laj Israelita ke'xq'ax li nima' naq ke'ok xb'een wa sa' li yeechi'inb'il ch'och' (Jos. 2:1-3; 3:16; 6).

Eb' laj Israelita ke'xpleeti jun pleet aran Jeriko, **Jos.** 6:1-20. Laj Josue kixk'e jun li majewank sa' xb'een Jeriko, **Jos.** 6:26 (1 Rey. 16:34). Jeriko wan sa' li ch'och' li kik'ehe' re laj Benjamin, **Jos.** 18:11-12, 21. Li *Qaawa'* kiwulak Jeriko naq yoo chi xik Jerusalem sa' roso'jik, **Mar.** 10:46 (Luk. 18:35; 19:1).

JEROBAAL. *Chi'ilmanq* Yerubahal
(Jerobaal)

JEROBOAM

Sa' li Najter Chaq'rab', laj Jeroboam kiwan choq' xb'een rey sa' xb'een li jun jachal re li tenamit Israel li wan sa' xnim li saq'e. A'an xkomoneb' lix junkab'al laj Efrain. A'an aj maak, ut kixjolomiheb' li tenamit chirisinkil rib' rik'in lix teepal laj Juda ut lix junkab'al laj David.

Laj Jeroboam kixxaqab'eb' li pak'b'il dios sa' Dan ut sa' Betel re te'xloq'oni li tenamit, **1 Rey.** 12:28–29. Laj Ajjas kixch'iila laj Jeroboam, **1 Rey.** 14:6–16. Laj Jeroboam jultikanb'il xb'aan naq kixk'am chaq li nimla maak sa' xb'een Israel, **1 Rey.** 15:34 (1 Rey. 12:30).

JERUSALEN

Jun tenamit li wan Israel anajwan. A'an li jun chi tenamit q'axal nim xwankil sa' li Santil Hu. Sa' li tenamit a'in wankeb' li na'ajej q'axal loq' choq' reheb' laj Kristiano, laj Judio, ut eb' laj Musulman, ut rajlal neke'wulak laj paab'anel chirilb'al. Santil tenamit nayeeman re chi kok' aj xsa'.

Junxil Salem yeeb'il re (Gen. 14:18; Sal. 76:2). Jerusalem kiwan choq' xtenamiteb' laj Jebusita toj reetal naq ki'eechaniik xb'aan laj David (Jos. 10:1; 15:8; 2 Sam. 5:6–7), ut a'an kixk'e choq' xjolomil tenamit. Rub'elaj a'an kiwan choq' jun kawil na'ajej chi tzuul, ut wan tana' chi 800 metro xtaqenaqil sa' xb'een li palaw. Sutsu xb'aaneb' li uul, ka'ajwi' sa' xnim li saq'e maak'a'.

Chiru li kutan kiwan wi' li rey aj David chi awa'b'ejjik Jerusalem, kiwan a'an sa' jun ochoch che'. A'b'an chiru lix awa'b'ejjil laj Salomon, eb' li tenamit naab'al ke'xb'aanu re xk'eeb'al xch'ina-usal li tenamit; ke'xyiib' li rochochil li rey ut li santil ochoch.

Chirix naq ke'jache' ru li awa'b'ejjihom Israel rik'in Juda, Jerusalem kikana choq' jolomil tenamit re Juda. Chi kok' aj xsa' kiwan chi pleetinb'il xb'aaneb' li teep aj pleet li yookeb' chi ok (1 Rey. 14:25; 2 Rey. 14:13; 16:5; 18–19; 24:10; 25). Sa' x'awa'b'ejjil laj Esekias, Jerusalem ki'ok choq' xjolomil li paab'aal, a'b'anan kisache' jun raqal sa' 320 chihab', 168 chihab', ut 65 chihab' rub'elaj li Kristo. Laj Herodes kixyiib' wi'chik li tz'ak ut li santil ochoch, a'b'an sa' li chihab' 70 chirix li Kristo eb' laj Romano ke'xsach chi junajwa.

Laj Melkisedek a'an chaq li rey aran Salem, **Gen.** 14:18 (Heb. 7:2). Laj Isaias kixb'oq Jerusalem re tixk'e chirix lix chaq'al ru aq', **Isa.** 52:1. Li raatin li Qaawa' taachalq chaq Jerusalem, **Mik.** 4:2. Li Jesus kiraho' xch'ool chirix li tixk'ul Jerusalem, **Mat.** 23:37–39 (Luk. 13:34). Jerusalem a'an xtenamit li yo'yookil Dios, **Heb.** 12:22. Jerusalem tento taasachmanq wi ink'a' te'xjal xk'a'uxl, **1 Ne.** 1:4, 13, 18 (2 Ne. 1:4; Hel. 8:20). Eb' lin tenamit te'wanq wi'chik rochoch Jerusalem chirix lix sachlijik, **3 Ne.** 20:46. Jerusalem taawaklesimanq wi'chik, **Eter** 13:5. Li Qaawa' kixtijeb' laj Santil Paab'anel sa' Roso'jikeb' li Kutun jo' chanru kixtijeb' li ani wankeb' Jerusalem, **Tz. ut S.** 5:20. Eb' laj Juda tento te'eeleliq toj Jerusalem, **Tz. ut S.** 133:13. Li Qaawa' taa'atinaq chalen chaq Jerusalem, **Tz. ut S.** 133:21.

JERUSALEN, AK'. Chi'ilmanq Ak'

Jerusalem; Sion

JESABEL. Chi'ilmanq ajwi' Ajab

Jun ixq aj maak sa' li Najter Chaq'rab', chalenaq chaq sa' li ch'och' Fenicia. A'an rixaqil laj Ajab (1 Rey. 16:30–31), jun rey sa' xb'een Israel li ki'awa'b'ejin naq kiwan laj Elias choq' profheet.

Lix sumlajik lix Jesabel rik'in laj Ajab, chi q'axal wi'chik chiru li k'a'aq chik re ru, kixk'am chaq xsachik li awa'b'ejjihom Israel li kiwan sa' xnim li saq'e; ruuchil loq'ominkil li Jehova, lix Jesabel kiroksi sa' Israel li loq'omink pak'b'il dios q'axal yib' ru jo' na'ux sa' xch'och' a'an (1 Rey. 18:13, 19).

Li xJesabel kixkamsiheb' naab'al lix profheet li Qaawa', **1 Rey.** 18:4. Li xJesabel kixsik' xkamsinkil laj Elias, **1 Rey.** 19:1–3. Lix maa'usilal li xJesabel kiraqe' rik'in lix xiwajel kamik, **2 Rey.** 9:30–37.

JESE. Chi'ilmanq Isai (Jese)**JESUKRISTO. Chi'ilmanq ajwi' Aatin**

jultikanb'il chiru li tzuul; Aj Aatinanel; Aj B'aanunel Uuchil; Aj Kolol qe; Aj Tojol-ix; Alfa ut Omega; B'e; B'eelomej; Chaab'il aj Ilol Karneer; Dios, Roxichal li Dios; Emmanuel; Evangelio (li kaahib' chi); Golgota; Jalok k'a'uxl, jalb'a-k'a'uxlej; Jaltesiik ru—Kijaltesiik ru li Kristo; Jehova;

Kik'; Kolonel; Krus; K'anti' bronze;
 K'ehok chiru krus; K'ojob'anel Ch'ooolej
 (aj); K'uub'anb'il na'leb' re li tojb'al-ix;
LAA'ININ; Loq'laj wa'ak; Maak'a'
 Roso'jik; Maria, xna' li Jesus; Mayejak;
 Mesias; Paab'aal; Pek, xnimal ru
 pek sa' xxuk; Qaawa'; Ralal li Winq;
 Reek'ob'aal xch'ool; Risinkil li maak;
 Saqen, lix saqen li Kristo; Saqonaq;
 Tojok-ix, tojb'il rix, tojb'al-ix; Usilal;
 Wa re li yu'am; Wakiilik chi yo'yo;
 Xb'een yo'lajenaq; Xkab' xk'ulunik li
 Jesukristo; Xkarneer li Dios; Xtaqik li
 Kristo; Xtiklajik; Xtojb'al rix li maak;
 Xt'anik laj Adan ut li xEva; Yo'lajenaq;
 Yo'ob'tesink; Yo'yookil ha'; Yulb'il

Kristo (jun aatin sa' Griego) ut *Mesias* (jun aatin sa' Hebreo) neke'raj xyeeb'al "li yulb'il." Li Jesukristo a'an li Xb'een Yo'lajenaq chiru li Yuwa'b'ej sa' li musiq'ej (Heb. 1:6; Tz. ut S. 93:21). A'an li Junaj Yo'lajenaq chiru li Yuwa'b'ej sa' li tz'ejwalej (Jwan 1:14; 3:16). A'an li Jehova (Tz. ut S. 110:3-4), ut kik'ojob'aman choq' re li nimla b'oqe'k a'in rub'elaj naq kiyo'ob'tesiik li ruchich'och'. Chi b'eresinb'il xb'aan li Yuwa'b'ej, li Jesus kixyo'ob'tesi li ruchich'och' ut chixjunil li k'a'ru wan chi sa' (Jwan 1:3, 14; Moiss. 1:31-33). Kiyola rik'in li xMaria sa' Belen, kiwan chi maak'a' xmaak sa' lix yu'am, ut kixtoj rix chi tz'aqal re ru lix maakeb' chixjunileb' li winq rik'in xhoyonik lix kik'el ut rik'in xq'axtesinkil lix yu'am chiru li krus (Mat. 2:1; 1 Ne. 11:13-33; 3 Ne. 27:13-16; Tz. ut S. 76:40-42). Kiwakli w'ichik sa' xyanqeb' chaq li kamenaq, ut rik'in a'an te'wakliiq chi yo'yo chixjunileb' li winq. Sa' xk'ab'a' lix tojb'al rix li maak xb'aan li Kristo ut lix waklijik chi yo'yo, eb' li neke'xjal xk'a'uxl chirix lix maakeb' ut neke'paab'ank re lix taqlahom li Dios te'ruuq chi wank chi junelik rik'in li Jesus ut li Yuwa'b'ej (2 Ne. 9:10-12; 21-22; Tz. ut S. 76:50-53, 62).

Li Jesukristo a'an li jun winq q'axal nim ru li yo'lajenaq sa' li ruchich'och' a'in. Lix yu'am naxk'ut chi tz'aqal re ru chanru naq tento te'wanq chixjunileb' li winq. Chixjunil li tijok, li osob'tesink, ut li k'ojob'anb'il k'anjel re li tijonelil tento taab'aanumanq sa' lix k'ab'a' a'an. A'an lix Qaawa'ileb' li Qaawa', Xreyileb' li Rey, laj Yo'ob'tesinel, li Kolonel, ut li Dios re chixjunil li ruchich'och'.

Li Jesukristo taak'ununq w'ichik rik'in wankilal ut loq'alil re taa'awa'b'ejinq sa' li ruchich'och' chiru li Jun Mil Chihab'. Sa' roso'jik li kutan, a'an tixraq aatin chirix chixjunileb' li winq (Alma 11:40-41; JS—M 1).

Resil lix yu'am (xtiikal li kik'ulman): Kiyeeaman resil chi junxilaj lix yu'am ut lix k'anjel, **Luk.** 1:26-38 (Isa. 7:14; 9:6-7; 1 Ne. 11). Kiyola, **Luk.** 2:1-7 (Mat. 1:18-25). Kixk'ul xsetb'al xtz'uumal li tz'ejwalej, **Luk.** 2:21. Kiq'axtesiiik sa' li santil ochoch, **Luk.** 2:22-38. Kij'ula'aniik xb'aaneb' laj q'e, **Mat.** 2:1-12. Laj Jose ut li xMaria ke'eelelik ut ke'xk'am Egipto, **Mat.** 2:13-18. Kik'ame' Nazaret, **Mat.** 2:19-23. Kirula'ani li santil ochoch naq kab'laju chihab' xyu'am, **Luk.** 2:41-50. Ke'wan riitz'in ut ranab', **Mat.** 13:55-56 (Mar. 6:3). Kikub'e xha', **Mat.** 3:13-17 (Mar. 1:9-11; Luk. 3:21-22). Ki'aaleek xb'aan laj tza, **Mat.** 4:1-11 (Mar. 1:12-13; Luk. 4:1-13). Kixb'oqeb' lix tzolom, **Mat.** 4:18-22 (Mat. 9:9; Mar. 1:16-20; 2:13-14; Luk. 5:1-11, 27-28; 6:12-16; Jwan 1:35-51). Kixk'e xtaqlankileb' li Kab'laju, **Mat.** 10:1-4 (Mar. 3:13-19; Luk. 6:12-16). Kixjultika li aatin chiru li tzuul, **Mat.** 5-7. Kixye chi junxilaj naq taakamq ut taawakliiq w'ichik chi yo'yo, **Mat.** 16:21 (Mat. 17:22-23; 20:17-19; Mar. 8:31; 9:30-32; 10:32-34; Luk. 9:22; 18:31-34). Kijaltesiiik ru, **Mat.** 17:1-9 (Mar. 9:2-8; Luk. 9:28-36). Kixtaqlaheb' li lajeeb' xkaak'aal, **Luk.** 10:1-20. Ki'ok Jerusalem chi nimanb'il ru, **Mat.** 21:1-11 (Mar. 11:1-11; Luk. 19:29-40; Jwan 12:12-15). Kixtikib' li loq'laj wa'ak, **Mat.** 26:26-29 (Mar. 14:22-25; Luk. 22:19-20). Kixk'ul rahilal ut kitijok sa' Getsemani, **Mat.** 26:36-46 (Mar. 14:32-42; Luk. 22:39-46). Kiq'axtesiiik, kichape', ut kikanab'aak xjunes, **Mat.** 26:47-56 (Mar. 14:43-53; Luk. 22:47-54; Jwan 18:2-13). Kik'ehe' chiru krus, **Mat.** 27:31-54 (Mar. 15:20-41; Luk. 23:26-28, 32-49; Jwan 19:16-30). Kiwakli chi yo'yo, **Mat.** 28:1-8 (Mar. 16:1-8; Luk. 24:1-12; Jwan 20:1-10). Kixk'ut rib' chirix lix waklijik chi yo'yo, **Mat.** 28:9-20 (Mar. 16:9-18; Luk. 24:13-48; Jwan 20:11-31; Hech. 1:3-8; 1 Kor. 15:5-8). Kitaqeb' sa' choxa, **Mar.** 16:19-20 (Luk. 24:51-53; Hech. 1:9-12). Kixk'ut rib' chiruheb' laj Nefita, **3 Ne.** 11:1-17 (3 Ne. 11). Kixk'ut rib' chiru laj Jose Smith, **JS—R** 1:15-20.

Li wankilal k'eeb'il re: Li jolomink tenamit taawanq sa' xb'een xtel, **Isa.** 9:6 (2 Ne. 19:6).

Kixtzoleb' jo' jun li k'eeb'il xwankil, **Mat.** 7:28–29 (Mar. 1:22). Li Lalal li Winq wan xwankil sa' ruchich'och' re xkuyb'aleb' li maak, **Mat.** 9:6. Li Jesus kixtaqlaheb' li tz'aj aj musiq'ej chi wan xwankil, ut eb' a'an ke'ab'in chiru, **Mar.** 1:27 (Luk. 4:33–36). Li Jesus kixk'ojob'eb' li kab'laju re te'wanq xwankil, **Mar.** 3:14–15. Kiwan li raatin li Jesus rik'in wankilal, **Luk.** 4:32. Li Yuwa'b'ej xq'axtesi chixjunil li raqok aatin re li K'ajolb'ej, **Jwan** 5:22, 27. Li Dios kixyul li Jesus rik'in li Santil Musiq'ej ut rik'in wankilal, **Hech.** 10:38. Li Kristo kik'o-job'aman rub'elaj xk'ojob'ankil li ruchich'och', **1 Pe.** 1:20 (Eter 3:14). Rik'in li Kristo wan xlawil li kamk ut li xb'alb'a, **Apok.** 1:18. Chixjunileb' li winq te'k'ehe'q rub'el xwankil li Kristo, **2 Ne.** 9:5. Li Jesukristo, li Lalal li Dios, a'an lix Yuwa'il li choxa ut li ch'och', laj Yo'ob'tesihom re chixjunil li k'a'aq re ru chalen chaq sa' xtiklajik, **Hel.** 14:12. Li Kristo kichal xb'aan li rajom li Yuwa'b'ej, re xb'aanunkil li rajom, **Tz. ut S.** 19:24. Li Jesus kixk'ul jun xtz'aqalil lix loq'al li Yuwa'b'ej, ut kixk'ul chixjunil li wankilal, **Tz. ut S.** 93:3–4, 16–17 (Jwan 3:35–36).

Li Jesukristo kixk'ut li tento taa'uxq: Laa'in xink'ut cheru li tento raj taa'uxq, **Jwan** 13:15. Laa'in li b'e, li yaal, ut li yu'am, **Jwan** 14:6. Li Kristo ajwi' kixk'ul rahilal choq' qe, ut kixk'ut chiqu li tento raj taa'uxq, re texb'eeq sa' lix b'e, **1 Pe.** 2:21. Wi jun li winq ink'a' na'xb'aanu lix b'aanuhom li Lalal li yo'yookil Dios, ink'a' taaruuq chi kole'k, **2 Ne.** 31:16. Nawaj raj naq tz'aqalaq eere eeru, jo' chanru ajwi' laa'in, **3 Ne.** 12:48. A'in junelik teek'e eech'ool chixb'aanunkil, jo' chanru ajwi' kinb'aanu laa'in, **3 Ne.** 18:6. Laa'in xinb'aanu cheru li tento taa'uxq, **3 Ne.** 18:16. Li k'anjel kineeril chixb'aanunkil, a'an teeb'aanu ajwi' laa'ex, **3 Ne.** 27:21, 27. Eb' li tz'aqal neke'taaqen re li Jesukristo te'wanq chanchan a'an, **Moro.** 7:48.

Xloq'alil li Jesukristo: Lix loq'al li Qaawa' kixnujob'resi li loq'laj muheb'aal, **Exo.** 40:34–38. Chixjunil li ruchich'och' nujenaq rik'in lix loq'al, **Isa.** 6:3 (2 Ne. 16:3). Lix loq'al li Qaawa' waklijenaq sa' aab'een, **Isa.** 60:1–2. Li Lalal li Winq taachalq sa' lix loq'al lix Yuwa', **Mat.** 16:27. Chanimob'resi taxaq inloq'al rik'in li loq'alil li kiwan wik'in aawochb'een rub'elaj naq kiwan li ruchich'och', **Jwan** 17:5. Lix Santil Dios laj Israel tento taa'awa'b'ejinq rik'in

nimla loq'alil, **1 Ne.** 22:24. Qayo'on chaq lix loq'al, **Jak.** 4:4. Li Lalal li Dios taachalq sa' xloq'al, **Alma** 5:50. Kixch'olob' chixjunil li k'a'aq re ru, chalen ajwi' chaq sa' xtiklajik, toj sa' li kutan naq taachalq a'an sa' xloq'al, **3 Ne.** 26:3. Eb' lin apostol te'xaqliiq chi tiqtooqeb' rik'in loq'alil, jo' chanru ajwi' naq wankin laa'in, **Tz. ut S.** 29:12 (Tz. ut S. 45:44). Kiqil lix loq'al li K'ajolb'ej, sa' xnim uq' li Yuwa'b'ej, **Tz. ut S.** 76:19–23. Laj Jwan kiril ut kixch'olob' xyaalal lix tz'aqalil inloq'al, **Tz. ut S.** 93:6 (Jwan 1:14). Li rilob'aal q'axal wi'chik nalem-tz'un chiru xlemtz'unkil li saq'e, **Tz. ut S.** 110:3. Kiwan lix loq'al sa' inb'een, ut kiwil li rilob'aal, **Mois.** 1:1–11. A'in lin k'anjel ut lin loq'al, **Mois.** 1:39.

Xjolomil li Iglees: Li Kristo a'an xjolomil li Iglees, **Ef.** 5:23 (Ef. 1:22; 4:15). A'an xjolom li tz'ejwal, a' li Iglees, **Kol.** 1:18. A'in lin iglees, **Mos.** 26:22 (Mos. 27:13). Li Kristo, a'an aj yoob'anel ut aj choyonel re lix paab'aaleb', **Moro.** 6:1–4. Li iglees a'in kinxaqab', **Tz. ut S.** 33:5 (3 Ne. 27:3–8).

Aj Raqol Aatin: A'an taaraqoq aatin sa' xb'een li ruchich'och' sa' tiikilal, **Sal.** 9:8 (3 Ne. 27:16). Chalk re chi raqok aatin sa' xb'een li ruchich'och' rik'in tiikilal, **Sal.** 96:13. Li Dios taaraqoq aatin sa' xb'eeneb' li tiikeb' xch'ool ut laj maak, **Ekl.** 3:17. A'an taaraqoq aatin sa' xyanqeb' li tenamit, **Isa.** 2:4 (Mik. 4:3; 2 Ne. 12:4). Rik'in b'aan li tiikilal taaraqoq aatin chirixeb' li neb'a', Rik'in b'aan li tiikilal taaraqoq aatin chirixeb' li neb'a', **Isa.** 11:2–4. Li Yuwa'b'ej xq'axtesi chixjunil li raqok aatin re li K'ajolb'ej, **Jwan** 5:22. Wi ninraqok aatin, lin raqba'aatin tz'aqal yaal, **Jwan** 8:16. Kik'o-job'aak xb'aan li Dios choq' aj Raqol Aatin sa' xb'eeneb' li yo'yo ut li kamenaq, **Hech.** 10:42 (2 Tim. 4:1). Li Dios taaraqoq aatin sa' xb'eeneb' lix muqmuukil na'leb'eb' li winq rik'in ruq' li Jesukristo, **Rom.** 2:16. Tooxaqliiq chiqajunilo chiru lix raqleb'aal aatin li Kristo, **Rom.** 14:10 (2 Kor. 5:10; Alma 12:12; Morm. 3:20; 7:6; Eter 12:38; Tz. ut S. 135:5). Neke'chal chixjunil li winq rik'in li Dios re taaraqeq aatin chirixeb' xb'aan a'an jo' chanru li yaal ut li santilal li wan rik'in, **2 Ne.** 2:10. Taaxaqliiq chiru li Dios re taaraqeq aatin chirix jo' chanru li k'a'ru b'aanunb'il, **Alma** 5:15 (Alma 12:15; 33:22; 3 Ne. 27:14). Li Dios ut li

Kristo wankeb' choq' aj raqol aatin sa' xb'een chixjunil, **Tz. ut S.** 76:68.

Li rawa'b'ejil li Kristo chiru li Jun Mil Chihab': Li lolomink tenamit taawanq sa' xb'een xtel, **Isa.** 9:6 (2 Ne. 19:6). Laa'in taawanq wochoch sa' aayanq, **Sak.** 2:10–12 (Sak. 14:9). Li Qaawa' Dios tixk'e re a'an lix k'ojarib'aal laj David lix yuwa', **Luk.** 1:30–33. Li Kristo taa'awa'b'ejinq chi junelik q'e kutan, **Apok.** 11:15. Eb' laj santil paab'anel te'awa'b'ejinq rochb'een li Kristo chiru jun mil chihab', **Apok.** 20:4 (Tz. ut S. 76:63). Sa' xk'ab'a' lix tiikilaleb' xch'ool lix tenamit, laj Satanas maak'a' xwankil, **1 Ne.** 22:26 (Apok. 20:1–3). Sa' tiikilal tinwanq rik'inneb' li winq sa' ruchich'och' chiru jun mil chihab', **Tz. ut S.** 29:11 (Tz. ut S. 43:29–30). Chexwanq rub'el xwankileb' li ani wankeb' xwankil, toj reetal na'awa'b'ejin li ani xk'ulub' li awa'b'ejink, **Tz. ut S.** 58:22 (1 Kor. 15:25). Li Kristo ajwi' taa'awa'b'ejinq sa' xb'een li ruchich'och', **R. li P.** 1:10 (Isa. 32:1).

Kixk'ut rib' li Kristo chirix xkamik: Chirix naq kiwakli li Jesus, kixk'ut rib' xb'een wa chirix li xMaria aj Magdala, **Mar.** 16:9 (Jwan 20:11–18). Li Jesus kib'eek ut ki'aatinak rik'in wiib'eb' li tzolom sa' xb'ehil Emaus, **Luk.** 24:13–34. Li Jesus kixk'ut rib' chiruheb' lix Apostol, li ke'ch'e'ok re li ruq' ut li roq, **Luk.** 24:36–43 (Jwan 20:19–20). Li Jesus kixk'ut rib' chiru laj Tomas, **Jwan** 20:24–29. Li Jesus kixk'ut rib' chiruheb' lix tzolom sa' li palaw Tiberias, **Jwan** 21:1–14. Li Jesus kik'anjelak sa' xyanqeb' chiru ka'kaal kutan chirix lix waklijik chi yo'yo, **Hech.** 1:2–3. Laj Esteban kiril li Jesus chi xaqxo sa' xnim uq' li Dios, **Hech.** 7:55–56. Li Jesus kixk'ut rib' chiru laj Sawlo, **Hech.** 9:1–8 (JJS, Hech. 9:7; Hech. 26:9–17). Li Kristo ki'ile' xb'aan numenaq 500 li tenamit, **1 Kor.** 15:3–8. Li Jesukristo kixk'ut rib' chiruheb' lix tenamit laj Nefi, **3 Ne.** 11:1–17. 2500 rajlankil li tenamit ke'ril ut ke'rab'i li Jesus, **3 Ne.** 17:16–25. Laj Mormon ki'ula'aniik xb'aan li Qaawa', **Morm.** 1:15. Laj Jose Smith ut laj Sidney Rigdon ke'ril ru li Jesus, **Tz. ut S.** 76:22–23. Laj Jose Smith ut laj Oliver Cowdery ke'ril li Qaawa' sa' li Santil Ochoch re Kirtland, **Tz. ut S.** 110:1–4. Laj Jose Smith kiril li Jesus sa' xnim uq' li Dios, **JS—R** 1:15–17.

Xwanjik li Kristo rub'elaj li yu'am a'in: Li Qaawa' kixk'ut rib' chiru laj Abram, **Gen.** 12:7 (Gen.

17:1; 18:1; Abr. 2:6–8). Li Qaawa' kiraatina laj Moises chi k'utk'u chiru rilob'aal, **Exo.** 33:11 (Deut. 34:10; Mois. 1:1–2). Kiwil li Qaawa' chi xaqxo sa' xb'een li artal, **Amos** 9:1. Sa' xtiklajik chaq kiwan li Aatin, ut li Aatin wan chaq rik'in li Dios. Ut li aatin kitz'ejwalo', ut kiwan rochoch sa' qayanq, **Jwan** 1:1, 14 (1 Jn. 1:1–3). Rub'elaj naq kiwan laj Abraham, ak Laa'inin chaq, **Jwan** 8:58. Chanimob'resi taxaq inloq'al rik'in li loq'al li kiwan wik'in aawochb'een rub'elaj naq kiwan li ruchich'och', **Jwan** 17:5. Laj Isaias kiril chi yaal laj Tojol wix, jo' chanru ajwi' naq kiwil laa'in ut laj Jakob li wiitz'in, **2 Ne.** 11:2–3. Sa' li kutan wulaj ninchal sa' li ruchich'och', **3 Ne.** 1:12–14. Kiwan li Kristo naq toj maji' natikla li ruchich'och', **3 Ne.** 26:5 (Jwan 6:62). Jo' chanru ajwi' naq nink'utun chawu tink'utunq chiru lin tenamit sa' li tz'ejwalej, **Eter** 3:14–17. Laj Enok kiril li Qaawa' ut kib'eek rik'in, **Tz. ut S.** 107:48–49. Li Walal raaro inb'aan, a'an li Raaro ut Sik'bil ru inb'aan chalen chaq sa' xtiklajik, **Mois.** 4:2. Li Qaawa' kixye: Ani tintaqla? Ut jun kixsume chanchan li Ralal li Winq: Wahi'in, taqlahin laa'in, **Abr.** 3:27.

Profeetil aatin chirix lix yo'lajik ut xkamik li Jesukristo: Jun li tuq'ixq taakanaaq sa' yu'am, ut taarala jun li ralal, **Isa.** 7:14 (1 Ne. 11:13–20). Aran Belen taa'elq chaq li taawanq choq' aj taqlanel sa' Israel, **Mik.** 5:2. Laj Samuel aj Lamanita ki'aatinak'jo' profheet chirix jun kutan, jun q'o'jyin, ut jun kutan taawanq wi' kutan; jun ak' chahim, ut jalaneb' chik li eetalil, **Hel.** 14:2–6. Laj Samuel aj Lamanita ki'aatinak'jo' profheet chirix li aak'ab', li kaaq ut raq' kaaq, ut li hiikank sa' li ruchich'och', **Hel.** 14:20–27. Ke'tzaqlok ru li reetalil lix yo'lajik li Jesus, **3 Ne.** 1:15–21. Ke'tzaqlok ru li reetalil lix kamik li Jesus, **3 Ne.** 8:5–23.

Xk'ulb'al lix k'ab'a' li Jesukristo sa' qab'een: Maa-jun chik k'ab'a'ej rub'el choxa k'eeb'il, li tento tookoleq' wi', **Hech.** 4:12 (2 Ne. 31:21). Eb' li apostol ke'saho' sa' xch'ool naq ke'tawe' chi k'ulub'ej re te'xnumsi li xutaan choq' re lix k'ab'a', **Hech.** 5:38–42. A'in lix taqlahom, naq taqapaab' lix k'ab'a' li Jesukristo li Ralal, **1 Jn.** 3:23. Xk'utb'al xyaalal naq wan eech'ool chixk'ulb'al sa' eeb'een lix k'ab'a' li Kristo rik'in kub'iha', **2 Ne.** 31:13. Nawaj raj naq chek'ul sa' eeb'een lix k'ab'a' li Kristo, **Mos.** 5:6–12 (Mos. 1:11). Yalaq ani li te'ajoq re xk'ulb'al sa'

xb'eeneb' lix k'ab'a' li Kristo, ke'xjunaji rib' rik'ineb' lix iglees li Dios, **Mos.** 25:23. Chixjunileb' li tz'aqal neke'paab'ank re li Kristo ke'xk'ul sa' xb'eeneb' lix k'ab'a' li Kristo, **Alma** 46:15. Li rokeb'aal li choxa teeto chiru li ani te'paab'anq re lix k'ab'a' li Jesukristo, **Hel.** 3:28. Ut osob'tesinb'il li ani natawe' chi tiik chixpaab'ankil lin k'ab'a' sa' roso'jik li kutan, **Eter** 4:19. Wankeb' xch'ool chixk'ulb'al sa' xb'eeneb' lix k'ab'a' laa Walal, **Moro.** 4:3 (Tz. ut S. 20:77). Chek'ul sa' eeb'een lix k'ab'a' li Kristo, **Tz. ut S.** 18:21–25.

Li yaal ch'olob'amb'il chirix li Jesukristo: Laj Pablo kixch'olob' xyaalal naq li Jesus a'an li Kristo, **Hech.** 18:5. Toja' li maa'us aj musiq'ej ke'xch'olob' naq ke'xnaw ru li Jesus, **Hech.** 19:15. Maajun winq naru chixyeeb'al naq li Jesus a'an li Qaawa', wi ink'a' xb'aan li Santil Musiq'ej, **1 Kor.** 12:3. Li junjung chi xb'een aqej taab'asmanq, ut li junjung chi ru'uj aq'ej tixch'olob' naq li Jesukristo a'an li Qaawa', **Filip.** 2:10–11. Noko'aatinak chirix li Kristo, nasaho' sa' qach'ool rik'in li Kristo, nokojultikan chirix li Kristo, naqaye profeetil aatin chirix li Kristo, **2 Ne.** 25:26. Lix Hu laj Mormon a'an re xq'unb'esinkileb' xch'ool laj Judio ut laj Gentil naq li Jesus a'an li Kristo, **2 Ne.** 26:12 (perel re xjolomil li aatin sa' lix Hu laj Mormon). Eb' li profeet ut eb' li loq'laj hu neke'xch'olob' xyaalal li Kristo, **Jak.** 7:11, 19. Chesik' li Jesus a'in li ke'xtz'iib'a' wi' resil li profeet ut eb' li apostol, **Eter** 12:41. Kiqil, ut kiqab'i lix yaab' kuxej chixch'olob'ankil xyaalal naq a'an li Junaj Yo'lajenaq, **Tz. ut S.** 76:20–24. A'an a'in eb' li junelik yu'am—xnawb'al ru li Dios ut li Jesukristo, **Tz. ut S.** 132:24. Laa'o naqapaab' li Dios, li Junelik Yuwa'b'ej, ut li Jesukristo, li Lalal, **R. li P.** 1:1. Laa'o naqapaab' naq li Kristo ajwi' taa'awa'b'ejinq sa' xb'een li ruchich'och', **R. li P.** 1:10.

Eb' li eetalil malaj li jaljookil ru aatin chirix li Kristo: Laj Abel kixmayeja li xb'een ral lix ketomq, **Gen.** 4:4 (Mois. 5:20). K'am laj Isaak li junaj chirib'il chawu, li nakara, ut taama-yeja choq' mayej, **Gen.** 22:1–13 (Jak. 4:5). Li Qaawa' kixtaqlaheb' li lalal xk'ajol laj Israel chixmayejankileb' li karneer li maak'a'eb' reek', **Exo.** 12:5, 21, 46 (Num. 9:12; Jwan 1:29; 19:33; 1 Pe. 1:19; Apok. 5:6). A'in li wa li xk'e chetzeka li Qaawa', **Exo.** 16:2–15 (Jwan 6:51). Taasak' li pek, ut taa'elq chaq li ha' chi sa',

re te'uk'aq li tenamit, **Exo.** 17:6 (Jwan 4:6–14; 1 Kor. 10:1–4). Ut li chib'aat tixk'am sa' xb'een chixjunil lix maa'usilaleb', **Lev.** 16:20–22 (Isa. 53:11; Mos. 14:11; 15:6–9). Laj Moises kixyib' jun li k'anti' bronce, re xkolb'aleb' li ani te'iloq re, **Num.** 21:8–9 (Jwan 3:14–15; Alma 33:19; Hel. 8:14–15). Laj Jonas kiwan sa' xsa' li kar oxib' kutan ut oxib' q'o'jyin, **Jon.** 1:17 (Mat. 12:40). A'an a'in jun reetalil li mayej re li Junaj Yo'lajenaq chiru li Yuwa'b'ej, **Mois.** 5:4–8.

JETRO. *Chi'ilmanq ajwi'* Moises

Sa' li Najter Chaq'rab', jun li awa'b'ej ut aj tij aj Madian li kixk'e rochoch laj Moises chirix naq a'an ki'eelelik chaq Egipto. A'an ajwi' aj Rewel yeeb'il re (Exo. 2:18). Moqon laj Moises kisumla rik'in lix rab'in laj Jetro, a'an li xSefora (Exo. 3:1; 4:18; 18:1–12). Laj Jetro kixk'ut chiru laj Moises naq tento tixsik' reech aj k'anjel (Exo. 18:13–27). Laj Moises kixk'ul li Tijonelil re Melkisedek rik'in laj Jetro (Tz. ut S. 84:6–7).

JO'MAAJO', JO'MAAJO'IL. *Chi'ilmanq ajwi'* Q'etq'etil; Ruchich'och'il na'leb'

Li k'a'ru tik'ti' malaj nab'alaq'in; li q'etq'etil. Li jo'maajo'il na'leb' a'an ajwi' li maak'a' xloq'al.

Ani ink'a' xtaqsink re li raam sa' li jo'maajo'il na'leb', taaxaqliiq sa' lix santil na'aj, **Sal.** 24:3–4. Naq nakattijok, maanumsi jar sut li aatin chi maak'a' xyaalal, **Mat.** 6:7. Li kab'l nim ut paapo xsa' a'an lix jo'maajo'il k'oxlahomeb' ut lix q'etq'etileb', **1 Ne.** 12:18. Ma toj yooqec chixk'eeb'al eech'ool chirix li jo'maajo'il k'a'aq re ru re li ruchich'och'? **Alma** 5:53. Maasik' li jo'maajo'il k'a'aq re ru re li ruchich'och' a'in; xb'aan naq moko tatruiq ta chixk'amb'al chawix, **Alma** 39:14. Li jo'maajo'il na'leb' ut xmaak'a'il li paab'aal xk'a-mok re chixjunil li iglees rub'el tojb'a-maak, **Tz. ut S.** 84:54–55. Wi naqayal xnimankil lix jo'maajo'il li qajom chi taqlank, li choxa narisi rib', **Tz. ut S.** 121:37.

JO'MAAJO'IL K'A'UXLEJ. *Chi'ilmanq ajwi'* Maa'usilank

Xchapp'al chi q'un li k'a'ru loq' (Tz. ut S. 84:54).

Eb' laj santil paab'anel tento naq ink'a' te'wanq chi jo'maajo' lix k'oxlahomeb', ut naq

ink'a' taawanq xnumtajik li se'ek, **Tz. ut S. 88:69.** Kanab'omaq chixjunil lee q'etq'etil ut jo'maajo'il k'a'uxlej, **Tz. ut S. 88:121.**

JOB

Sa' li Najter Chaq'rab', jun winq tiik xch'ool li kixk'ul xnimal li ch'a'ajkilal, a'b'an ink'a' kixkanab' xpaab'ankil li Dios. Yeeb'il resil sa' lix hu laj Job.

Lix hu laj Job: Us ta na'aatinak li hu chirix li rahilal kixk'ul laj Job, ink'a' naxsume li patz'om k'a'ut naq laj Job (malaj yalaq ani chik) tixk'ul rahilal ut lix sachik lix junkab'al ut li k'a'ru re. Li hu naxch'olob' naq li rahilal nak'ulman ink'a' naraj naxye naq aj maak li ani rahob'tesinb'il. Li Qaawa' naru naroksi li ch'a'ajkilal re xk'eeb'al li na'leb', re kawre-sink, ut re tzolok jo' ajwi' choq' tojb'a-maak (Tz. ut S. 122).

Naru xjachb'al ru li hu sa' kaahib' jachal. Eb' li ch'ol 1–2 a'aneb' xtiklajik li esilal. Sa'eb' li ch'ol 3–31, wan li raatin laj Job ut eb' li oxib' li neke'ochb'eenink re. Sa'eb' li ch'ol 32–37 wan li raatin laj Elihu, jun chik li rochb'een, li naxjit laj Job chi jalan chik lix na'leb'ahom chiru lix na'leb'ahomeb' li oxib' chik. Sa'eb' li ch'ol 38–42, naraqe' li hu rik'in xyeeb'al naq lix yu'am laj Job chaab'il chalen chaq sa' xtiklajik.

Lix hu laj Job naxk'ut naq wi ani junaq tz'aqal xna'leb' chirix li Dios ut yoo chi wank sa' xyu'am jo' chanru us chiru li Dios, k'a'jo' wi'chik naq taaruq chixkuyb'al li ch'a'ajkilal li neke'chal sa' xb'een. Lix paab'aal laj Job nak'utun sa' li raatin, "Us ta nixinixkamsi, a'ut toj tinkanab' wib' chiru" (Job 13:15). Laj Job yeeb'il ajwi' resil sa' Esekiel 14:14; Santiago 5:11; Tzol'leb' ut Sumwank 121:10.

JOEL

Jun profeet sa' li ch'och' Juda sa' li Najter Chaq'rab'. Ink'a' nanawman jo'q'e kiwan xyu'am—naru naq kiwan chi yo'yo chirix lix awa'b'ejl laj Johas, 850 chihab' rub'elaj li Kristo, ut rub'elaj lix sutq'i-jik chaq lix teepal Juda chi preexil aran Babilonia.

Lix hu laj Joel: Lix nimal ru na'leb' sa' li hu a'an jun li profeetil aatin kixye laj Joel chirix naq li ch'och' Juda kirahob'tesiik xb'aan xmaaka'il

li hab' ut xb'aaneb' laj saak' (Joel 1:4–20). Laj Joel naxye reheb' li tenamit naq rik'in xjal-b'aleb' xk'a'uxl te'ruuq wi'chik chi osob'tesiik xb'aan li Dios (Joel 2:12–14).

Sa' li ch'ol 1 nab'oqman jun ch'utlajik re tiik ruhil k'a'uxlej sa' li rochoch li Qaawa'. Li ch'ol 2 naxye resil li pleetik ut li sache'k li taa'uxmanq naq maji' natikla li Jun Mil Chihab'. Li ch'ol 3 na'aatinak chirix roso'jikeb' li kutan, ut naxch'olob' naq chixjunileb' li ninqi tenamit te'wanq chi pleetik, a'ut naq moqon li Qaawa' taawanq Sion.

Laj Pedro kixye lix profeetil aatin laj Job chirix lix hoyonik li Musiq'ej sa' li kutan Pentekostes (Joel 2:28–32; Hech. 2:16–21). Li anjel aj Moroni kixye ajwi' li aatin a'an re laj Jose Smith (JS—R 1:41).

JOLOMIL AJ B'ERESINEL. *Chi'ilmanq*

Apostol; Obiisp aj jolominel; Setenta; Xb'eenil Awa'b'ejl

JOLOMINK TENAMIT. *Chi'ilmanq ajwi'*

Xna' xchaq'rab'il li tenamit

Naq taachalq li Jesukristo, tixxaqab' jun xjolomil li tenamit sa' tiikilal.

Li jolomink tenamit taawanq sa' xb'een xtel, **Isa. 9:6** (2 Ne. 19:6). Q'axtesihomaq re li awa'b'ejl li k'a'ru re li awa'b'ejl, **Mat. 22:21** (Tz. ut S. 63:26). Chexwanq rub'el xwankileb' li taqenaqeb' xwankil, **Rom. 13:1.** Tijok chirixeb' li rey ut chixjunileb' li wankeb' xwankil, **1 Tim. 2:1–2.** Chexwanq rub'el xwankileb' li awa'b'ejl ut li wankilal, **Tito 3:1.** K'ehomaq eerib' rub'el xwankil li junjunq chi k'ojob'انب'il k'anjel reheb' li winq choq' re li Qaawa', **1 Pe. 2:13–14.** Li Jesukristo a'anaq li taawanq sa' roso'jik choq' aj jolominel sa' xb'een li ru-chich'och', **Apok. 11:15.** Wi ta taaruuq naq te'wanq li tiikil winq choq' eerey, **Mos. 23:8.** Teeb'aanu li k'a'ru b'aanunb'il sa' eeyanq jo' chanru xyaab' xkux li tenamit, **Mos. 29:26.** Li Kristo taawanq choq' qataqlanel naq taak'ulunq, **Tz. ut S. 41:4.** Ani napaab'ank re lix chaq'rab' li Dios, maak'a' rajb'al naq tixq'et lix chaq'rab'il li tenamit, **Tz. ut S. 58:21.** Naq neke'taqan laj maak, eb' li tenamit neke'yaab'ak, **Tz. ut S. 98:9–10.** Eb' li jolomil tenamit k'ojob'انب'ileb' xb'aan li Dios choq' re lix chaab'ilaleb' li winq, **Tz. ut S. 134:1–5.** Eb' li winq teneb'انب'ileb' chixxaqab'ankil

xwankil ut chixpaab'ankil lix jolomil li tenamit, **Tz. ut S.** 134:5. Laa'o naqapaab' naq na'ajman wank rub'el xwankileb' li rey, li awa'b'ej, laj taqlanel, ut laj k'anjenel re pool, **R. li P.** 1:12.

JONAS. *Chi'ilmanq ajwi'* Ninive

Jun profet sa' li Najter Chaq'rab' li kib'oqe' xb'aan li Dios re xjultikankil li jalb'a-k'a'uxlej chiru li tenamit Ninive (Jonas 1:1–2).

Lix hu laj Jonas: Jun li hu sa' li Najter Chaq'rab' li naxye resil k'a'ru kixk'ul laj Jonas sa' lix yu'am. K'oxlanb'il naq maawa' laj Jonas li kitz'iib'ank re li hu. Jun xnimal ru na'leb' sa' lix hu laj Jonas a'an naq li Jehova yalaq b'ar nataqlan, ut ink'a' naxk'e lix rahom ka'ajwi' re jun chi tenamit malaj teepal.

Sa' li ch'ol 1, li Qaawa' naxb'oq laj Jonas chi jultikank aatin aran Ninive. Laj Jonas ink'a' kixb'aanu li taqlanb'il wi' xb'aan li Qaawa'; ki'eelelik b'an sa' jun jukub', ut kinuqe' xb'aan jun nimla kar. Sa' li ch'ol 2, laj Jonas kitjok chiru li Qaawa', ut li kar kixxawa laj Jonas sa' chaqi ch'och'. Sa' li ch'ol 3 tz'iib'anb'il resil naq laj Jonas kiwulak Ninive ut kixjultika jo' profet naq taat'ane'q. A'b'anan eb' li tenamit ke'xjal xk'a'uxleb'. Sa' li ch'ol 4, li Qaawa' kixch'iila laj Jonas rik'in naq kijosq'o' naq li Qaawa' kixkol li tenamit.

Li Jesus kixye naq li kixk'ul laj Jonas naq kinuqe' xb'aan li kar wan choq' reetalil lix kamik ut lix waklijik li Jesus chi yo'yo (Mat. 12:39–40; 16:4; Luk. 11:29–30).

JONATAN. *Chi'ilmanq ajwi'* David; Saul, rey sa' xb'een Israel

Sa' li Najter Chaq'rab', jun ralar laj Saul, rey sa' xb'een Israel. Laj Jonatan naxra rib' rik'in laj David (1 Sam. 13–23, 31).

JORDAN, LI NIMA'

Li nima' Jordan naxik chalen chaq sa' li palaw re Galilea toj sa' li Palaw Kamaq. Li nima' 160 kiloom xnajtil, ut natikla rik'in junjunq li roq ha' li neke'chal chaq sa' li Tzuul Hermon. A'an li nima' q'axal nim ru sa' Israel.

Wiib' li xnimal ru b'aanuhom sa' li nima' Jordan a'an naq li Qaawa' kixjach rib' li nima' re te'q'axong laj Israel (Jos. 3:14–17),

ut lix kub'iha' li Jesukristo (Mat. 3:13–17; 1 Ne. 10:9).

JOSAFAT

Sa' li Najter Chaq'rab', jun rey sa' xb'een Juda li tiik chi paab'ank (1 Rey. 15:24; 22).

JOSE, LI PEREL CHE' RE. *Chi'ilmanq*

Hu laj Mormon (lix); Efrain—Li perel che' re Efrain malaj Jose

JOSE, RALAL LAJ JAKOB. *Chi'ilmanq ajwi'* Israel; Jakob, ralar laj Isaak

Sa' li Najter Chaq'rab', li xb'een ralar laj Jakob ut li xRakel (Gen. 30:22–24; 37:3).

Laj Jose kixk'ul xk'ulub'il li xb'een alal-b'ej sa' Israel, xb'aan naq laj Reuben, lix b'een xyum li xb'een rixaqil laj Jakob, kixsach li chaab'ilal a'an rik'in li q'etok aatin (1 Kro. 5:1–2). Rik'in naq a'an k'ulub'ej, laj Jose, jo' li xb'een xyum li xkab' rixaqil laj Jakob, kixtz'aq li osob'tesink chirix a'an. Laj Jose kixk'ul ajwi' jun li rosob'tesinkil rik'in lix yuwa' ka'ch'in chik ma nakam laj Jakob (Gen. 49:22–26).

Laj Jose a'an jun li winq numtajenaq xchaab'ilal xch'ool, jun winq "seeb' chi k'oxlak ut chaab'il xna'leb'" (Gen. 41:39). Naq kixtz'eqtaana li rixaqil laj Potifar, kik'utun lix paab'aal, lix saqal ru xch'ool, ut x'anchalil lix ch'ool (Gen. 39:7–12). Aran Egipto, naq laj Jose kixk'ut chiruheb' li ras ani tz'aqal, kib'antioxin chiruheb' ruuchil xjibt'aleb' xb'aan li xe'xb'aanu chaq re. A'an kixpaab' naq rik'in lix b'aanuhomeb' kiru chi uxmank li rajom xch'ool li Dios (Gen. 45:4–15).

Rik'in li k'utb'esinb'il sa' roso'jikeb' li kutan, xk'utman k'a'ru xnimal xk'anjel lix junkab'al laj Jose sa' roso'jik li kutan (2 Ne. 3:3–24; 3 Ne. 20:25–27; JJS, Gen. 50).

Laj Jakob k'a'jo' naq kixra laj Jose, ut kixk'e re jun jut-aq'ej, jalan jalanq xb'onol, **Gen.** 37:3. Sa' xk'ab'a' li sowenak eb' li ras laj Jose xik' ke'ril, ut ke'xk'uub' xna'leb' chixkamsinkil, a'ut ke'xk'ayi reheb' laj k'ay li xikeb' re toj Egipto, **Gen.** 37:5–36. Sa' Egipto, li Qaawa' kixk'e chi usaak laj Jose ut a'an ki'ok choq' aj taqlanel sa' rochoch laj Putifar, **Gen.** 39:1–4. Li rixaqil laj Putifar kitik'ti'ik, ut kixye naq laj Jose kiraj raj xmaakoninkil; Laj Jose kiji-te' chi moko yaal ta ut kitz'ape' sa' tz'alam,

Gen. 39:7–20. Laj Jose kixk'ut xyaalal lix matk'eb' li xb'eenil aj k'ehol uk'a ut li xb'eenil aj k'uub'anel wa re laj Farahon, **Gen.** 40. Laj Farahon ki'ok chixraab'al laj Jose xb'aan naq laj Jose kixk'ut xyaalal jun lix matk' laj Farahon; kixk'e laj Jose choq' aj taqlanel sa' xb'een Egipto, **Gen.** 41:14–45. Ke'yo'la laj Efrain ut laj Manases, **Gen.** 41:50–52. Laj Jose kixjunaji wi'chik rib' rik'in lix yuwa' ut eb' li ras, **Gen.** 45–46. Laj Jose kikam Egipto naq 110 chihab' xyu'am, **Gen.** 50:22–26.

JOSE AJ ARIMATEA

Laj Jose aj Arimatea a'an xkomoneb' li Sanhedrin, jun xtzolom li Kristo, ut jun aj Israe-lita li b'ihom ut tiik chi paab'ank, ut ink'a' kitz'aqon sa' xjibt'al li Qaawa'. Chirix lix kamik li Jesus chiru krus, laj Jose kixlan lix tib'el li Jesus sa' ch'ajb'il t'ikr ut kixyokob' sa' lix muqleb'aal kama naq a'an, chanchan jun li ochochpek (Mat. 27:57–60; Mar. 15:43–46; Luk. 23:50–53; Jwan 19:38–42).

JOSE SMITH, ALALB'EJ. *Chi'ilmanq*

Smith, Jose, alalb'ej

JOSE, XB'EELOM LI XMARIA.

Chi'ilmanq ajwi' Jesukristo; Maria, xna' li Jesus

Xb'eelom li xMaria, xna' li Jesus. Laj Jose rala-l xk'ajol laj David (Mat. 1:1–16; Luk. 3:23–38) ut kiwan Nazaret. Ak tz'aamanb'il chaq li xMaria choq' rixaqil. Ka'ch'in chik rub'elaj lix sumlajikeb', li xMaria ki'ula'aniik xb'aan li anjel aj Gabriel, li kixch'olob' naq li xMa-ria sik'b'il ru chi wank choq' xna' li Kolonel (Luk. 1:26–35). Laj Jose kixk'ul ajwi' xna'leb' chi k'utb'esinb'il chirix li choxahil yo'lajik a'in (Mat. 1:20–25).

Ka'ajwi' li xMaria wan choq' ruchich'och'il na'b'ej yuwa'b'ej chiru li Jesus, xb'aan naq li Dios Yuwa'b'ej a'an xyuwa' li Jesus. A'b'anan eb' laj Judio ke'ril laj Jose jo' xyuwa' li Jesus, ut li Jesus kixk'e xwankil chi jo'kan (Luk. 2:48, 51). Chi tijb'il xb'aaneb' li choxahil matk', laj Jose kixkol xyu'am li k'uula'al Jesus rik'in eelelik toj Egipto (Mat. 2:13–14). Chirix naq kikam laj Herodes, jun li anjel kixye re laj Jose naq tixk'am wi'chik li al Jesus toj Israel (Mat. 2:19–23).

JOSIAS

Jun rey tiik xch'ool sa' xb'een Juda, chalen 641 toj 610 chihab' rub'elaj li Kristo (2 Rey. 22–24; 2 Kro. 34–35). Sa' lix awa'b'ejil a'an, kitawman xhuhil li chaq'rab' sa' li rochoch li Qaawa' (2 Rey. 22:8–13).

JOSQ'IL. *Chi'ilmanq ajwi'* Rahok; Xik' ilok

Li Josq'il a'an naq nak'utman naq ch'i'ch'i' na-geek'a. Li Qaawa' kixk'eheb' xna'leb' laj San-til Paab'anel naq te'xram lix josq'ileb' (Mat. 5:22). Tento naq chi moko li na'b'ej yuwa'b'ej chi moko li alal k'ajolb'ej te'xrahob'tesi li ani wankeb' sa' li junkab'al. Sa'eb' li loq'laj hu, chi kok' aj xsa' na'oksiman li xam choq' ree-talil li josq'il (2 Ne. 15:25; Tz. ut S. 1:13).

Ut laj Kain maak'a'jo' xjosq'il, ut kipo'e' li ri-lob'aal, **Gen.** 4:5. Li Qaawa' timil chi josq'o'k, ut k'a'jo' xnimal li ruxtaan, **Sal.** 145:8. Li sumenk rik'in q'unil aatin narisi li josq'il, **Prov.** 15:1. Jun winq josq' naxwaklesi li weckh'ok-ib', a'b'anan li timil chi josq'o'k naxch'anab' li raaxiik', **Prov.** 15:18 (Prov. 14:29). Choq' re xchaab'ilal ink'ab'a' laa'in tinch'anab' lin josq'il, **Isa.** 48:9. Xinyeechi'i li wuq' chiru jun tenamit li neke'xb'oq injosq'il chi rajlal, **Isa.** 65:2–3. Ani taasak'oq re xk'atq aawe sa' laa nim, sutq'isi chiru li wan chi junpak'al, **Mat.** 5:39. Ex yuwa'b'ej, meeyoob' xjosq'ileb' lee ralaal eek'ajol, **Ef.** 6:4. Rik'in naq kinye li yaal eere yoo eejosq'il wik'in, **Mos.** 13:4. Tinwu-la'ani li tenamit a'in sa' injosq'il, **Alma** 8:29. Maa'ani aj-ik'in lochlo lix josq'il, ka'ajwi' b'an rik'ineb' li ani ink'a' neke'ril li ruq' a'an sa' chixjunil li k'a'aq re ru, **Tz. ut S.** 59:21. Laa'in, li Qaawa', yoo injosq'il rik'ineb' laj maak, **Tz. ut S.** 63:32.

JOSUE. *Chi'ilmanq ajwi'* Jeriko

Jun profeet ut aj jolominel sa' li Najter Chaq'rab', li ki'ok choq' reeqaj laj Moises. A'an kiyo'la Egipto rub'elaj naq ke'eelelik li ralaal xk'ajol laj Israel (Num. 14:26–31). Rochb'een laj Kaleb, a'an jun reheb' li kab'laju chi muq-muukil aj k'ehol eetal li ke'taqlaak Kanahan. Ka'ajeb' wi' li wiib' a'an chaab'il esil ke'xye chirix li ch'och' (Num. 13:8, 17–33; 14:1–10). Kikam naq 110 chihab' xyu'am (Jos. 24:29). Laj Josue a'an xkomoneb' li profeet aj pleet li xaqxookeb' xch'ool.

Lix hu laj Josue: Li hu a'in naxk'am xk'ab'a' laj Josue, moko rik'in ta naq a'an kitz'iib'ank re, rik'in b'an naq na'atinak chirix a'an. Jo' chanru seraq'imb'il xb'aaneb' laj Judio, laj Jeremias kitz'iib'ank re lix hu laj Josue, rik'in li esil isinb'il chaq sa'eb' li najteril hu. Sa'eb' li ch'ol 1-12 naxye resil naq ke'reechani Kanaan; sa'eb' li ch'ol 13-24 naxye resil naq eb' lix teepal laj Israel ke'xjachi ru li ch'och', ut li na'leb' kixk'e laj Josue sa' roso'jik.

Wiib' li xnimal ru raqal sa' lix hu laj Josue a'aneb' lix taqlahom li Qaawa' re laj Josue naq tixtz'ileb' rix li loq'laj hu sa' xch'ool (Jos. 1:8), ut naq laj Josue kixb'oqeb' li tenamit re naq tiikaqeb' chixpaab'ankil li Qaawa' (Jos. 24:15).

JUDA. *Chi'ilmanq ajwi'* Israel; Judio, eb' laj Judio; Santil Hu

Sa' li Najter Chaq'rab', li xkaa ralar laj Jakob ut li xLea (Gen. 29:35; 37:26-27; 43:3, 8; 44:16; 49:8). Laj Jakob kirosob'tesi laj Juda naq taawanq choq' aj k'amol b'e sa' xyanqeb' li ralar laj Jakob, ut naq laj Xiloh (li Jesukristo) a'anaq ralar xk'ajol (Gen. 49:10).

Lix teepal laj Juda: Lix teepal laj Juda ke'wan xnimaleb' xwankil chirix naq ke'wulak Kanaan. Chi junpak'al a'an kiwan lix teepal laj Efrain. Laj Moises kirosob'tesi lix teepal laj Juda (Deut. 33:7). Chirix lix awa'b'ejil laj Salomon, lix teepal laj Juda ke'ok choq' awa'b'ejihom re Juda.

Li awa'b'ejihom re Juda: Sa' lix awa'b'ejil laj Roboam, lix awa'b'ejihom laj Salomon kijache' ru sa' wiib' chi awa'b'ejihom, rik'in naq wankeb' chixsowenkil rib' lix teepal laj Efrain rik'in lix teepal laj Juda. Sa' li jun awa'b'ejihom sa' xtz'e li saq'e, malaj li awa'b'ejihom re Juda, kiwan lix teepal laj Juda ut li jun raqal q'axal nim re xteepal laj Benjamin. Jerusalem kiwan choq' jolomil tenamit. Ka'jo' wi'chik naq kiwan chi tiik chixpaab'ankil li Jehova chiru li awa'b'ejihom sa' xnim li saq'e. Juda moko wan ta sa' xb'eheb' laj pleetinel li neke'chal chaq sa' xnim li saq'e ut sa' releb'aal li saq'e, ut li awa'b'ejil kikana sa' ruq'eb' lix junkab'al laj David toj reetal li preexil sa' Babilonia. Li awa'b'ejihom re Juda kiwan chi xaqxo 135 chihab' chik chirix lix t'anik li

awa'b'ejihom re Israel, us ta a'an nim wi'chik ut k'iheb' wi'chik li wankeb' chi sa'.

Li perel che' re Juda: Lix yaalalil a'in, a'an li Santil Hu jo' tz'iib'amb'il esil re lix junkab'al laj Juda (Esek. 37:15-19). Sa' roso'jikeb' li kutan, naq te'ch'utub'amanq li jar teep re lix junkab'al laj Israel, te'ch'utub'amanq ajwi' li loq'laj esil ke'xtz'iib'a chaq. Eb' li loq'laj hu a'in neke'xxaqab' xwankil chirib'ileb' rib', ut sa' junajil neke'xye xyaalal naq li Jesus a'an li Kristo, li Dios re Israel ut li Dios re chixjunil li ruchich'och' (2 Ne. 3; 29; JJS, Gen. 50:24-36).

JUDAS, RALAR LAJ SANTIAGO

Sa' li Ak' Chaq'rab', jun reheb' li xb'een Kab'laju chi Apostol re li Jesukristo (Luk. 6:13-16). K'oxlanb'il naq a'an ajwi' laj Lebeo Tadeo yeeb'il re (Mat. 10:2-4).

JUDAS, RIITZ'IN LI JESUS

Sa' li Ak' Chaq'rab', jun reheb' li riitz'in li Jesus, ut nak'oxlaman naq a'an aj tz'iib'ahom re lix hu laj Judas (Mat. 13:55; Judas 1:1).

Lix Hu laj Judas: Li hu a'in a'an jun li hu kixtz'iib'a laj Judas rik'in junjunq reheb' laj santil paab'anel li yookeb' chi q'unok sa' li paab'aal. Wankeb' chi q'unob'resinb'il xb'aaneb' li wankeb' sa' xyanqeb' li Kristianebe' neke'xye rib', a'b'an yookeb' chixb'aaunkil li yib' ru aj loq'onink jo'eb' li maak'a'eb' xna-wom chirix li Dios, ut neke'xye naq li chaq'rab' maak'a' xwankil sa' xb'eeneb'. Laj Judas kiraj rajsinkileb' ru laj santil paab'anel chirix li xik' wankeb' wi', ut xwaklesinkileb' xch'ool re naq tiikaqeb' chi paab'ank.

Junjunq li xnimal ru aatin sa' Judas a'an li raqal 6, li naxye resil li pleet kiwan sa' choxa ut naq ke'isiik chaq laj Lucifer ut eb' lix anjel rub'elaj li ruchich'och' (Abr. 3:26-28), ut li raqal 14-15, li naxye jun profeetil aatin yeeb'il xb'aan laj Enok.

JUDAS ISKARIOTE

Jun reheb' li Kab'laju chi Apostol re li Jesus sa' li Ak' Chaq'rab' (Mat. 10:4; Mar. 14:10; Jwan 6:71; 12:4). Li xkab' xk'ab'a' naraj naxye "winq aj Keriot." A'an xkomon lix teepal laj Juda, ut sa' xyanqeb' li Apostol ka'ajwi' a'an li maawa' aj Galilea. Laj Judas kixq'axtesi li Qaawa'.

Kixk'ul lajeeb' xka'k'aal chi tumin plaat xb'aan xq'axtesinkil li Jesus re jun reheb' li xb'eenil aj tij, **Mat.** 26:14–16 (Sak. 11:12–13). Kixq'axtesi li Qaawa' rik'in xtz'ub'b'al ru, **Mat.** 26:47–50 (Mar. 14:43–45; Luk. 22:47–48; Jwan 18:2–5). Kixyatz' rib', **Mat.** 27:5. Ki'ok laj Satanans rik'in laj Judas, **Luk.** 22:3 (Jwan 13:2, 26–30). Laj David ki'aatinak chirix naq laj Judas tixq'axtesi li Jesus, **Hech.** 1:16 (Sal. 41:9).

JUDIO, EB' LAJ JUDIO. *Chi'ilmanq ajwi'*

Israel; Juda

Eb' laj Judio a'aneb': (1) eb' li ralar xk'ajol laj Juda, jun reheb' li kab'laju ralar laj Jakob, (2) li tenamit sa' li awa'b'ejihom re Juda, sa' xtz'e li saq'e, malaj (3) eb' li neke'k'uluk re lix paa-b'aaleb', lix yu'ameb', ut lix na'leb'eb' laj Judio us ta maare maawa'eb' aj Judio naq ke'yo'la. Naab'al sut na'oksiman li aatin *Judio* re aatinak chirix chixjunileb' li ralar xk'ajol laj Jakob, a'b'an moko yaal ta a'in. Tento taa'oksimanq li aatin re aatinak chirixeb' li wankeb' sa' li awa'b'ejihom re Juda, malaj ut sa' li kutan a'in, eb' li wankeb' sa' lix teepal laj Juda ut eb' li neke'wan rochb'eeneb'.

Li xuq' ink'a' taa'elq chaq rik'in laj Juda toj reetal naq taachalq laj Silo, **Gen.** 49:10. Lix evangelio li Kristo a'an lix wankil li Dios re xkolb'al li junjunq li napaab'an, laj Judio xb'een wa, **Rom.** 1:16. Jun profeet li Qaawa' Dios tixwaklesi sa' xyanqeb' laj Judio—a'a-naq jun li Mesias, **1 Ne.** 10:4. Naq ki'el chaq li hu sa' xtz'uumal re laj Judio, tuqtu chaq ut saq chaq ru li k'a'aq re ru tz'iib'anb'il, **1 Ne.** 14:23. Te'jek'iiq laj Judio sa' xyanqeb' chixjunil li tenamit, **2 Ne.** 25:15. Eb' laj Judio a'aneb' lin najter tenamit re li sumwank, **2 Ne.** 29:4. Eb' laj Judio li jek'inb'ileb' te'ok ajwi' chixpaab'ankil li Kristo, **2 Ne.** 30:7. Eb' laj judio te'xtz'eqtaana li pek li ke'ru raj chi kab'lak wi', **Jak.** 4:14–16. Eb' laj Judio te'wanq chik aj yehol nawom naq li Jesus a'an tz'aqal li Kristo, **Morm.** 3:20–21. Wiib' li profeet te'waklesimanq choq' re lix tenamiteb' laj Judio sa' roso'jik li kutan, **Tz. ut S.** 77:15. B'oqomaqeb' chixjunileb' li tenamit, xb'een wa eb' laj Gentil, ut chirix a'an eb' laj Judio, **Tz. ut S.** 133:8. Sa'eb' li kutan a'an taawanq nimla rahilal sa' xb'eeneb' laj Judio, **JS—M** 1:18.

JUECES

Jun li hu sa' li Najter Chaq'rab'. Li hu Jueces naxye resileb' laj Israelita chalen chaq xkamik laj Josue toj reetal lix yo'lajik laj Samuel.

Sa'eb' li ch'ol 1–3 wan xtiklajik chixjunil li hu Jueces. Yeeb'il xyaalal naq rik'in naq eb' laj Israelita ink'a' ke'risiheb' chaq li xik' neke'ilok reheb' (Jue. 1:16–35), wan li rahilal te'xk'ul: xsachik lix paab'aaleb', li sumlaak rik'ineb' li ink'a' neke'paab'an, ut li loq'onink pak'b'il dios. Eb' li ch'ol 3–5 neke'xye resil li xDebora ut laj Barak, li ke'xkoleb' laj Israelita chiruheb' laj Kanahanita. Eb' li ch'ol 6–8 neke'xye resil li kixk'ul laj Jedehon, li ki'osob'tesiik xb'aan li Qaawa' re tixkol Israel chiruheb' laj Madianita. Sa'eb' li ch'ol 9–12, wankeb' junjunq li winq li ke'wan choq' aj raqol aatin sa' Israel, lix k'ihaleb' sa' li q'etok paab'ank ut chi rahob'tesinb'ileb'. Sa'eb' li ch'ol 13–16 yeeb'il resil lix waklijik ut lix t'anik li roso'jik reheb' laj raqol aatin, aj Sanson. Eb' li ch'ol sa' roso'jik, 17–21, wankeb' choq' xtiqb'al ru li hu, li yeeb'il wi' resil chanru xnimmal lix maakeb' laj Israel.

JUKUB' KAB'L. *Chi'ilmanq ajwi'*

B'uut'iha' sa' xkutankil laj Noe; Kaqla; Noe, najter yuwa'b'ej sa' li Santil Hu

Sa' li Najter Chaq'rab', li jukub' kixyib' laj Noe re xkolb'al li yu'amej sa' li nimla b'uut'iha'.

Chayib' junaq aajukub' kab'l rik'in che' gofer, **Gen.** 6:14. Koxhilan li jukub' kab'l sa' xb'eeneb' li tzuul re Ararat, **Gen.** 8:4. Eb' lix k'amonel jukub'eb' laj Jaredita tz'apt'ookeb' ru chanchan lix jukub' kab'l laj Noe, **Eter** 6:7.

JULTIKANK AATIN. *Chi'ilmanq ajwi'*

Evangelio; Xk'anjeleb' laj k'amol aatin

Xch'olob'ankil jun li na'leb' re taatawanq ru junaq tzol'leb' malaj junaq raqal chi na'leb' re li evangelio.

Li Qaawa' xinixyul re xjultikankil li chaab'il esilal reheb' li tuulan, **Isa.** 61:1 (Luk. 4:16–21). Waklin, ayu Ninive, ut chajultika chiru, **Jon.** 3:2–10. Chalen chaq sa' li kutan a'an li Jesus ki'ok chi jultikank aatin, **Mat.** 4:17. Ayuqex sa' chixjunil li ruchich'och' ut jultikahomaq li evangelio chiru li junjunq li yo'ob'tesinb'il, **Mar.** 16:15. Naqajultika li Kristo k'eeb'il chiru

krus, **1 Kor.** 1:22–24. Xko'o ut kijultikan aatin chiruheb' li musiq'ej sa' tz'alam, **1 Pe.** 3:19. Maak'a' kiwan, ka'ajwi' jultikank aatin ut reek'asinkileb' xch'ool junelik chixxuwankil ru li Dios, **Enos** 1:23. Kixtaqlaheb' naq maak'a' chik te'xjultika, ka'ajwi' li jalb'a-k'a'uxlej ut xpaab'ankil li Qaawa', **Mos.** 18:20. Li aatin jultikanb'il k'a'jo' naq naxk'ameb' xch'ool li tenamit chixb'aanunkil li k'a'ru tiik, **Alma** 31:5. Ink'a' na'ajman naq taak'oxla naq b'oq-b'ilat chi jultikank aatin toj reetal naq nakat-b'oqe', **Tz. ut S.** 11:15. Moko k'eeb'ilaq ta re ani junajq chi xik re jultikank aatin, ka'ajwi' wi k'ojob'انب'il, **Tz. ut S.** 42:11. Li evangelio a'in taajultikamanq chiru li junjunq chi tenamit, **Tz. ut S.** 133:37. Ki'ok chi jultikamank li Evangelio chalen chaq sa' xtiklajik, **Mois.** 5:58.

JUN. *Chi'ilmanq* Dios, Roxichal li Dios;
Junajil

JUN MIL CHIHAB'. *Chi'ilmanq ajwi'*

Xb'alb'a; Xkab' xk'ulunik li Jesukristo

Taawanq tuqtuukilal chiru jun mil chihab' naq taasutq'iiq li Kristo chi awa'b'e'jink sa' xb'een li ruchich'och' (R. li P. 1:10).

Eb' li tenamit ink'a' chik te'xtaqsi li yok'leb' ch'iich', chi moko chik te'xtzol li pleetik, **Isa.** 2:4 (2 Ne. 12:4; Mik. 4:3). Li ch'och' li kiwan chaq chi sachenag, okenaq chanchan li awimq Eden, **Esek.** 36:35. Ke'wan xyu'am ut ke'awa'b'e'jin rochb'een li Kristo chiru jun mil chihab', **Apok.** 20:4. Sa' xk'ab'a' lix tiikilaleb' xch'ool, laj Satanas maak'a' xwankil, **1 Ne.** 22:26. Sa' tiikilal tinwanq sa' ruchich'och' chiru jun mil chihab', **Tz. ut S.** 29:11. Jo'qe taaraqeq li jun mil chihab', yal jarub'aq kutan chik tinkuy li ruchich'och', **Tz. ut S.** 29:22. Li nimla Jun Mil Chihab' taachalq, **Tz. ut S.** 43:30. Eb' li lalal xk'ajoleb' li tiikeb' xch'ool te'ninganq chi maak'a' li maak, **Tz. ut S.** 45:58. Eb' li kok'al te'nimanq toj reetal te'tixq; eb' winq te'jaleq sa' jun mutz'uk-u, **Tz. ut S.** 63:51. Sa' xtiklajik li xwuq mil chihab' li Qaawa' Dios tixsantob'resi li ruchich'och', **Tz. ut S.** 77:12. Moko neke'wan ta wi'chik chi yo'yo toj reetal naq raqanaq li jun mil chihab', **Tz. ut S.** 88:101. B'ak'b'ilaq laj Satanas chiru jun mil chihab', **Tz. ut S.** 88:110. Nayeeman resil li Jun Mil Chihab', **Tz. ut S.**

101:23–34. Chiru jun mil chihab' taahilanq li ruchich'och', **Mois.** 7:64.

JUNAJ YO'LAJENAQ. *Chi'ilmanq ajwi'*

Yo'lajenaq; Jesukristo

Jun chik xk'ab'a' li Jesukristo. A'an li Junaj Yo'lajenaq chiru li Yuwa'b'ej (Luk. 1:26–35; Jwan 1:14; 3:16; 1 Ne. 11:18–20; 2 Ne. 25:12; Alma 7:10; 12:33; Mois. 7:62).

JUNAJIL. *Chi'ilmanq ajwi'* Dios, Roxichal

li Dios

Li wank chi junaj li qana'leb', li qajom, ut li qak'anjel, xb'een wa rik'in li qaChoxahil Yuwa' ut li Jesukristo, ut moqon rik'ineb' li jun ch'ol chik chi aj santil paab'anel.

Chaab'il naq eb' li komon ch'utch'u te'wanq sa' junajil, **Sal.** 133:1. Laa'in ut lin Yuwa', junajo, **Jwan** 10:30 (Tz. ut S. 50:43). Li Jesus kiti-jok re naq chixjunileb' junajaqeb' jo' chanru naq a'an ut lix Yuwa' junajeb', **Jwan** 17:11–23 (3 Ne. 19:23). Nintz'aama cheru, ex was wii-tz'in, rik'in lix k'ab'a' li Qaawa' Jesukristo, naq miwan li jachok-ib' sa' eeyanq, junajinb'ilaqex b'an chi tz'aqal re ru, **1 Kor.** 1:10. Yalb'ilaq eeqe chi junaj eek'a'uxl ut junaj eech'ool, sa' junajil wanqex sa' chixjunil li k'a'aq re ru, **2 Ne.** 1:21. Eb' laj santil paab'anel tento raj te'wanq chi kemb'il sa' komonil lix ch'ooleb' rik'in junajil, **Mos.** 18:21. Li Jesus kitijok re taawanq li junajil sa' xyanqeb' lix tzolom aj Nefita, **3 Ne.** 19:23. Eb' li tzolom ke'wan sa' junajil chi tijok ut chi kuyuk sa' rik'in nimla metz'ew, **3 Ne.** 27:1. Li Yuwa'b'ej, K'ajolb'ej, ut Santil Musiq'ej, junajeb', **Tz. ut S.** 20:27–28 (Tz. ut S. 35:2; 50:43). Li teneb'انب'il sa' aab'een, a'an xjunajinkil aawib' rik'in li tz'aqal iglees, **Tz. ut S.** 23:7. Yalaq k'a'ru teetz'aama rik'in paab'aal, chi wankex sa' junajil chi tijok, a'an teek'ul, **Tz. ut S.** 29:6. Wi ink'a' junajex, moko wehex ta, **Tz. ut S.** 38:27. Li Qaawa' Sion kixye re lix tenamit, xb'aan naq junajeb' xch'ool ut junajeb' xk'a'uxl, **Mois.** 7:18.

JUNELIK YU'AM, YU'AM CHI

JUNELIK. *Chi'ilmanq ajwi'* Choxahil

loq'alil; Koroon; Taqanaqil loq'al;

Xtojb'al rix li maak; Yu'am

Li wank chi junelik jo' junkab'al chiru li Dios (Tz. ut S. 132:19–20, 24, 55). Li junelik yu'am

a'an li jun chi maatan q'axal nim naxk'e li Dios reheb' li winq.

Aawik'in laa'at wan li aatin re junelik yu'am, **Jwan** 6:68. A'in li yu'am chi junelik, naq te'xnaw aawu laa'at li junat chi tz'aqal Dios, ut li Jesukristo, **Jwan** 17:3 (Tz. ut S. 132:24). Pleeti li chaab'il pleet re li paab'aal, chatchapok chiru li junelik yu'am, **1 Tim.** 6:12. Eb' li winq kanab'anb'ileb' chixsik'b'al ru li ach'ab'aak ut li junelik yu'am, **2 Ne.** 2:27 (Hel. 14:31). Li k'oxlank jo' chanru li musiq'ej, a'an yu'am chi junelik, **2 Ne.** 9:39. Chirix a'an wankex sa' li ka'ch'in ruhil b'e li nak'amok sa' li junelik yu'am, **2 Ne.** 31:17-20. Xpaab'ankil li Kristo tu kuyuk toj sa' li roso'jik, a'an li yu'am chi junelik, **2 Ne.** 33:4 (3 Ne. 15:9). B'ihom li ani nak'uluk re li yu'am chi junelik, **Tz. ut S.** 6:7 (Tz. ut S. 11:7). Li junelik yu'am a'an li maatan li q'axal nim re chixjunileb' lix maatan li Dios, **Tz. ut S.** 14:7 (Rom. 6:23). Li tiikeb' xch'ool te'xk'ul li tuqtuukilal sa' li ruchich'och' a'in ut li junelik yu'am sa' li ruchich'och' toj chalel, **Tz. ut S.** 59:23. Eb' li neke'kuyuk toj sa' roso'jik neke'xk'ul xkorooneb' re junelik yu'am, **Tz. ut S.** 66:12 (Tz. ut S. 75:5). Chixjunileb' li ke'kam chi maak'a' rik'ineb' li evangelio, li ke'xk'ul raj wi ta xe'kana chi yo'yo, wankeb' choq' aj eechanihom re li choxahil awa'b'ejihom, **Tz. ut S.** 137:7-9. Lix k'anjel ut lix loq'al li Dios, a'an xk'eeb'al chi uxmank lix kolb'al chiru li kamk ut lix yu'am chi junelik li winq, **Mois.** 1:39. Li Dios naxk'e li junelik yu'am reheb' li neke'ab'in chiru, **Mois.** 5:11.

JUNELIKIL YUWA'B'EJ. *Chi'ilmanq*

Dios, Roxichal li Dios; Yuwa'b'ej sa' Choxa

JUNKAB'AL. *Chi'ilmanq* Kok'al, al;

Na'b'ej; Sumlaak; Yuwa'b'ej re ruchich'och'

Jo' na'oksiman sa'eb' li loq'laj hu, li junkab'al a'an jun li b'eelomej ut ixaqilb'ej, eb' li alal k'ajolb'ej, ut wan naq eb' chik li eech alalb'ej li wankeb' sa' li jun chi ochoch malaj chi jolominb'il xb'aan junaq komon sa' li junkab'al. Li junkab'al naru ajwi' naq a'anaq jun na'b'ej malaj yuwa'b'ej li wan xkok'al, jun b'eelomej ut ixaqilb'ej chi maak'a'eb' xkok'al, malaj jun li winq malaj ixq li wan xjunes.

Eb' li junkab'al: Aawik'in te'osob'tesimanq chixjunil li junkab'al re li ruchich'och', **Gen.** 12:3 (Gen. 28:14; Abr. 2:11). Laa'inaq lix Dios chixjunileb' li junkab'al sa' Israel, **Jer.** 31:1. Chixjunil lix junkab'al li choxa ut li ruchich'och' k'ab'a'inb'il xb'aan li Yuwa'b'ej, **Ef.** 3:14-15. Laj Adan ut li xEva ke'rалаheb' lix junkab'alil chixjunil li ruchich'och', **2 Ne.** 2:20. Laa loq'alil a'anaq jun xkanajikeb' li iya-jilb'ej chi junelik q'e kutan, **Tz. ut S.** 132:19. Tink'e re li jar koroon ut eb' li junelik yu'am sa'eb' li junelikil ruchich'och', **Tz. ut S.** 132:55. Xtz'apb'aleb' sa' junajil li alal k'ajolb'ej rik'in lix yuwa'eb' a'an jun raqal li xnimal ru k'anjel sa' lix k'ojlajik lix tz'aqalil ru li kutan, **Tz. ut S.** 138:48. Teelom ut ixq naq keb'in-yo'ob'tesi, ut kinye reheb': Chex'uuchinq, ut chek'ihanq, **Mois.** 2:27-28. Moko us ta naq taawanq li winq xjunes, **Mois.** 3:18. Laj Adan ut li xEva ke'k'anjelak sa' wiib'al, **Mois.** 5:1.

Lix k'anjel li na'b'ej yuwa'b'ej: Laj Abraham tix-taqlaheb' li ralat xk'ajol ut eb' a'an te'xk'am lix b'e li Qaawa', **Gen.** 18:17-19. Taak'ut li aatin a'in chi yalb'il aaq'e chiruheb' laa walal aak'ajol, **Deut.** 6:7 (Deut. 11:19). Ani narahok re li ralat naxq'us, **Prov.** 13:24 (Prov. 23:13). K'iresi jun li al sa' li b'e tento taaxik wi', **Prov.** 22:6. Chatwanq sa' sahil ch'oollejl rik'in laa wixaqil li nakara, **Ekl.** 9:9. Chixjunileb' laa kok'al te'tzoleq chirix li Qaawa', **Isa.** 54:13 (3 Ne. 22:13). K'iresiheb' sa' lix ch'olanihom ut lix tijom li Qaawa', **Ef.** 6:1-4 (Enos 1:1). Wi ani junaq ink'a' naxk'e li na'ajman choq' reheb' li re, a'an xtz'eqtaana li paab'aal, **1 Tim.** 5:8. Kixtz'aama chiruheb' rik'in x'anchalil xch'ool jun li chaab'il yuwa'b'ej, **1 Ne.** 8:37. Noko'atinak chirix li Kristo re naq eb' li qalal qak'ajol te'ruuq chixnawb'al b'ar taaruq te'iloq, **2 Ne.** 25:26. Li b'eelomej ut ixaqilb'ej reheb' neke'xra lix kok'aleb', **Jak.** 3:7. Teetzoleb' re te'xra rib' chirib'ileb' rib', ut re te'k'anjelaj li jun chiru li jun chik, **Mos.** 4:14-15. Teekol rix lee junkab'al toj reetal rik'in hoyok kik', **Alma** 43:47. Tijonqex sa' lee junkab'al, re naq eb' lee rixaqil ut lee kok'al te'ruuq chi osob'tesiik, **3 Ne.** 18:21. Eb' li na'b'ej yuwa'b'ej tento te'xk'ut li evangelio chiruheb' li ralat xk'ajol, **Tz. ut S.** 68:25. Li junjunq chi winq teneb'anb'il chixk'eeb'al li nak'anjelak re tz'aqal lix junkab'al, **Tz. ut S.** 75:28. Chixjunileb' li kok'al ak xk'ulub'eb' rik'ineb' lix na'

xyuwa' li nak'anjelak reheb', **Tz. ut S.** 83:4. Kexintaqla chixk'iresinkileb' lee kok'al sa' li saqen ut li yaal, **Tz. ut S.** 93:40. K'e xtuqub'an-kil ru laa wochoch laa'at, **Tz. ut S.** 93:43–44, 50. Eb' li neke'kamok re li tijonelil tento naq ka'ajwi' te'xb'eresi li jun ch'och' chik rik'in li rahok chi moko pak'b'il ta, **Tz. ut S.** 121:41. Laj Adan ut li xEva ke'xk'e chi nawmank chixjunil li k'a'aq re ru chiruheb' li ralar xk'a-jol, **Mois.** 5:12.

Lix k'anjeleb' li alal k'ajolb'ej: Chawoxloq'i laa na' laa yuwa', **Exo.** 20:12. At walal, chawab'i lix tijom laa yuwa', **Prov.** 1:8 (Prov. 13:1; 23:22). Li Jesus kiwan rub'el xwankil lix na' xyuwa', **Luk.** 2:51. Li Jesus kixb'aanu li rajom lix Yuwa', **Jwan** 6:38 (3 Ne. 27:13). Chex'ab'inq chiru lee na' eeyuwa' sa' li Qaawa', **Ef.** 6:1 (Kol. 3:20). Wi te'xjal xk'a'uxleb' li alal k'ajolb'ej, rik'in a'an taa'isimanq chaq li xik' nakawee-k'a, **Tz. ut S.** 98:45–48. Eb' lix ko' li xEva ke'x-loq'oni li tz'aqal ut yo'yookil Dios, **Tz. ut S.** 138:38–39.

Li junkab'al re junelik: Li Tzol'leb' ut Sumwank naxch'olob' xyaalal naq wan xwankil chi junelik li sumlaak ut li junkab'al. Li choxahil sumlaak ut lix kanajik li junkab'al naxk'e reheb' li b'eelomej ut li ixaqilb'ej naq te'ok choq' dios (Tz. ut S. 132:15–20).

JUNXAQALIL. *Chi'ilmanq ajwi'* Aamej;

Kamk re tz'ejwalej; Wakliik chi yo'yo;
Wank li kamk sa' xb'een

Li k'a'ru re tib' ut b'aq li wan li kamk sa' xb'een, yii'b'anjil' jo' chanru xjalum-uuch li Dios, li junajinb'il rik'in li musiq'ej naq yo'yo junaq. Lix junxaqalileb' chixjunil li winq ut li ixq te'junajimanq wi'chik chi junelik rik'in lix musiq'eb' sa' li wakliik chi yo'yo. Sa'eb' li loq'laj hu, wan naq aamej nayeeman re li junxaqalil ut li musiq'ej naq junajinb'ileb' (Gen. 2:7; Tz. ut S. 88:15; Mois. 3:7, 9, 19; Abr. 5:7).

Li Qaawa' Dios kixpak' li winq rik'in chaq xpoqsil li ch'och', **Gen.** 2:7 (Mois. 3:7). Ch'e'omaqin, ut ilomaq, xb'aan naq junaq musiq'ej maak'a' xtib'el ut xb'aqel, **Luk.** 24:39. Ninq'us lin tib'el, ut nink'e rub'el inwankil, **1 Kor.** 9:27. Wan jun li ruchich'och'il tz'ejwalej, ut jun li musiq'ejil tz'ejwalej, **1 Kor.** 15:44. Li tz'ejwalej chi maak'a' li musiq'ej kamaq, **Stgo.** 2:26. Li tz'ejwalej a'in li nakam taawaklesiiq sa'

jun tz'ejwalej li ink'a' nakam, **Alma** 11:43–45. Li junjunq xcha'al li tz'ejwalej taak'ojob'aaq wi'chik, **Alma** 41:2. Li Jesus kixk'ut chiruheb' laj Nefita lix junxaqalil li waklijenaq wi'chik chi yo'yo, **3 Ne.** 10:18–19 **3 Ne.** 11:13–15. Li Yuwa'b'ej wan jun xxaqalil li tib' ut b'aq okenaq, li naru nach'e'man jo' chanru li re li winq; jo'kan ajwi' li K'ajolb'ej, **Tz. ut S.** 130:22. Li Dios kixyo'ob'tesihebe' li winq ut li ixq jo' tz'aqal xjalum-uuch lix xaqalil a'an, **Mois.** 6:9 (Gen. 9:6).

JURAMENTO. *Chi'ilmanq* Xaqab'anjil aatin

JWAN, RALAL LAJ SEBEDEO.

Chi'ilmanq Apokalipsis; Apostol;
Evangelio (li kaahib' chi); Jaltasinb'il
junxaqalil; Tijonelil re Melkisedek

Jun reheb' li Kab'laju chi Apostol sa' li Ak' Chaq'rab', ralar laj Sebedeo ut riitz'in laj Santiago. Sa' xtiklajik kiwan choq' aj kar (Mar. 1:17–20). Naru naq a'an li jun tzolom re laj Jwan aj Kub'sihom Ha' li moko yeeb'il ta xk'ab'a', li yeeb'il resil sa' Jwan 1:40. Moqon kib'oqe' re taawanq choq' xtzolom li Jesukristo (Mat. 4:21–22; Luk. 5:1–11). Kixtz'iib'a li Evangelio re laj Jwan, oxib' li taqlanb'il hu, ut li hu Apokalipsis. A'an jun reheb' li oxib' li ke'wan rik'in li Qaawa' naq kiwaklesiiq lix rab'in laj Jairo (Mar. 5:35–42), sa' li tzuul re jaltesiik-u (Mat. 17:1–9), ut sa' Getsemani (Mat. 26:36–46). Sa' lix tz'iib'ahom naxye rib' jo' li tzolom li raaro xb'aan li Jesus (Jwan 13:23; 21:20) ut jo' li "tzolom jun chik" (Jwan 20:2–8). Li Jesus kixk'ab'a'i a'an rochb'een li ras Boanerges, "ralaleb' li kaaq" (Mar. 3:17). K'iila sut yeeb'il resil a'an naq yeeb'il resil lix kamik li Jesus chiru krus ut lix waklijik chi yo'yo (Luk. 22:8; Jwan 18:15; 19:26–27; 20:2–8; 21:1–2). Laj Jwan moqon kimine' ru chi q'a-xonk Patmos, b'ar wi' kixtz'iib'a li hu Apokalipsis (Apok. 1:9).

Laj Jwan yeeb'il resil chi kok' aj xsa' sa' li na'leb' k'utb'esinb'il sa' roso'jik li kutan (1 Ne. 14:18–27; 3 Ne. 28:6; Eter 4:16; Tz. ut S. 7; 27:12; 61:14; 77; 88:141). Eb' li jar raqal a'in neke'xxaqab' xyaalal li yeeb'il sa' li Santil Hu chirix laj Jwan, ut neke'xk'ut chik li na'leb' chirix lix nimal ru a'an ut lix nimal li k'anjel li k'eeb'il re xb'aan li Qaawa' re tixb'aanu sa' li ruchich'och' sa' xkutankil li Ak' Chaq'rab' jo'

ajwi' sa'eb' li roso'jik kutan. Eb' li loq'laj hu re roso'jik li kutan neke'xch'olob' xyaalal naq laj Jwan ink'a' kikan; kikanab'aak b'an chi kanaak sa' li ruchich'och' jo' moos aj k'anjelanel toj reetal lix kab' xk'ulunik li Qaawa' (Jwan 21:20–23; 3 Ne. 28:6–7; Tz. ut S. 7).

Eb' li hu taqlanb'ileb' xb'aan laj Jwan: Us ta laj tz'iib'ahom re a' oxib' chi hu a'in ink'a' naxye ani xk'ab'a', li aatin chanchan tz'aqal li raatin laj Jwan li Apostol, jo' kan naq k'oxlanb'il naq a'an kixtz'iib'a li oxib'.

1 Jwan 1 naxtijeb' laj santil paab'anel naq te'wanq sa' xyaalal rik'in li Dios. Li ch'ol 2 naxye naq eb' laj santil paab'anel tento te'x-naw ru li Dios rik'in ab'ink' chiru, ut naxye reheb' naq me'xra li ruchich'och'. Li ch'ol 3 naxb'oqeb' chixjunil chi wank choq' ralar xk'ajol li Dios ut chixraab'al rib' chirib'ileb' rib'. Li ch'ol 4 naxye naq li Dios a'an ajwi' li rahok ut naq nawan rik'in li ani narahok re. Li ch'ol 5 naxch'olob' naq eb' laj santil paab'anel neke'yo'la rik'in li Dios xb'aan xpaab'ankil li Kristo.

2 Jwan chanchan ajwi' 1 Jwan. Sa' li hu a'in laj Jwan nasaho' xch'ool xb'aan lix tiikilaleb' chi paab'ank li ani wankeb' choq' ralar xk'ajol li "Qana' sik'b'il ru."

3 Jwan naxb'antioxi re jun winq aj Gayo xk'ab'a' xb'aan xtiikilal chi paab'ank ut xb'aan xtenq'ankileb' li neke'rahok re li yaal.

Lix evangelio laj Jwan: Sa' li hu a'in sa' li Ak' Chaq'rab', laj Jwan li Apostol kixch'olob' xyaalal: (1) naq li Jesus a'an li Kristo malaj li Mesias, ut (2) naq li Jesus a'an li Ralar li Dios (Jwan 20:31). Li k'a'ru yeeb'il resil chirix lix yu'am li Jesus wan chi sik'b'il ru ut chi tuqub'ant'ileb' re xch'olob'ankil xyaalal a'in. Natikla li hu rik'in xyeeb'al resil lix wanjik li Kristo rub'elaj naq kiwan li ruchich'och': a'an kiwan rik'in li Dios, a'an chaq li Dios, ut a'an laj yo'ob'tesihom re chixjunil li k'a'aq re ru. Kiyo'la sa' li tz'ejwalej jo' li Ralar li Yuwa'b'ej li Junaj Chirib'il. Laj Jwan naxye resil lix k'anjel li Jesus, ut k'a'jo' naq kixye xyaalal lix diosilal ut lix waklijik sa' xyanqeb' chaq li kamaaq. Naxch'olob' xyaalal chi saqen ru naq li Jesus a'an li Ralar li Dios, chi k'utb'il xyaalal xb'aaneb' li sachb'a-ch'oolej, xb'aaneb' laj yehol nawom, xb'aaneb' li profheet, ut xb'aan lix yaab' xkux li Kristo ajwi'. Re xk'utb'al li

na'leb', laj Jwan naxch'olob' resil li saqen ut li aak'ab', li yaal ut li tik'ti', li us ut li ink'a' us, li Dios ut laj Tza. Maare maajun chik hu naxye resil lix santilal li Jesus ut lix maak'a'il xpaab'aaleb' laj taqlanel aj Judio chi ch'olch'o ru jo' li hu a'in.

Laj Jwan kixtz'iib'a resil lix k'anjel li Jesus sa' Judea, ut q'axal wi'chik sa' li jun xamaan sa' xraqik lix k'anjel sa' li ruchich'och', a'b'anan laj Mateo, laj Markos, ut laj Lukas ke'xtz'iib'a resil lix k'anjel sa' Galilea. Junjung li na'leb' sa' li Evangelio a'in wankeb' chi ch'olob'ant'ileb' xb'aan li k'utb'esinb'il na'leb' sa' roso'jik li kutan (Tz. ut S. 7 ut Tz. ut S. 88:138–141).

Re rilb'al xtusulaleb' li jar ch'ol, chi'ilmanq "Evangelio (li kaahib' chi)."

Li hu Apokalipsis: Chi'ilmanq Apokalipsis

JWAN AJ KUB'SIHOME HA'. *Chi'ilmanq ajwi'* Elijah; Tijonelil re Aaron

Ralar laj Sakarias ut li xElisabet sa' li Ak' Chaq'rab'. Laj Jwan kitaqlaak re xkawresin-kileb' li tenamit chixk'ulb'al li Mesias (Jwan 1:19–27). A'an kik'amok re lix lawil li Tijonelil re Aaron ut kixkub'si xha' li Jesukristo.

Laj Isaias ut jalaneb' chik ke'aatinak jo' profheet chirix lix k'anjel laj Jwan, **Isa.** 40:3 (Mal. 3:1; 1 Ne. 10:7–10; 2 Ne. 31:4). Kik'ehe' sa' tz'alam ut kich'ote' xjolom, **Mat.** 14:3–12 (Mar. 6:17–29). Laj Gabriel kixye resil lix yo'lajik ut lix k'anjel laj Jwan re laj Sakarias, **Luk.** 1:5–25. Li Jesus kixk'ut naq nimla profheet laj Jwan aj Kub'sihom Ha', **Luk.** 7:24–28. Kixnaw ru li Jesus, naq a'an Ralar li Dios, **Jwan** 1:29–34. Eb' lix tzolom laj Jwan ke'ok choq' xtzolom li Jesus, **Jwan** 1:25–29, 35–42 (Hech. 1:21–22). Maajun sachb'a-ch'oolej kixb'aanu, **Jwan** 10:41. Chi ak waklijenaq chi yo'yo, kitaqlaak chixk'ojob'ankil laj Jose Smith ut laj Oliver Cowdery sa' li Tijonelil re Aaron, **Tz. ut S.** 13 (Tz. ut S. 27:7–8; JS—R 1:68–72). Kik'ojob'aak xb'aan jun li anjel naq waqxaqib' kutan xyu'am, **Tz. ut S.** 84:28.

KAB'LAJU, XMOLAMEB' LI.

Chi'ilmanq Apostol

KAB'LAJU XTEEPAL LAJ ISRAEL.

Chi'ilmanq Israel—Li kab'laju xteepal laj Israel

KAIFAS. *Chi'ilmanq ajwi'* Anas; Saduceo (Saduseey)

Sa' li Ak' Chaq'rab', jun taqenaqil aj tij ut xb'eelom lix rab'in laj Anas. Laj Kaifas kitz'aqon sa' xtz'eqtaanankil li Jesus ut eb' lix tzolom (Mat. 26:3-4; Jwan 11:47-51; 18:13-14).

KAIN. *Chi'ilmanq ajwi'* Abel; Adan; Kamsink; Muqmuukil molam

Jun ralar laj Adan ut li xEva li kikamsink re laj Abel li riitz'in (Gen. 4:1-16).

Lix mayej kitz'eqtaanaak xb'aan li Qaawa', **Gen.** 4:3-7 (Mois. 5:5-8, 18-26). Kixkamsi laj Abel li riitz'in, **Gen.** 4:8-14 (Mois. 5:32-37). Li Qaawa' kixk'e jun li majewank ut jun eetali sa' xb'een, **Gen.** 4:15 (Mois. 5:37-41). Laj Adan ut li xEva ke'wan naab'al li ralar ut lix rab'in rub'elaj naq kiyo'la, **Mois.** 5:1-3, 16-17. A' wi'chik laj Satanas kixra chiru li Dios, **Mois.** 5:13, 18. Ki'ok sa' jun maa'us aj sumwank rik'in laj Satanas, **Mois.** 5:29-31.

KALAAK, KALAJENAO. *Chi'ilmanq*
Aatin re Chaab'il Na'leb'

KALEB

Jun reheb' li ke'taqlaak xb'aan laj Moises re xtz'ilb'al rix li ch'och' Kanahan sa' li xkab' chihab' chirix li relikeb' chaq Egipto. Ka'ajwi' a'an rochb'een laj Josue ke'xye li tz'aqal yaal chirix li ch'och' (Num. 13:6, 30; 14:6-38). Sa' xyanqeb' chixjunil li ke'el chaq Egipto, ka'ajeb' wi' a'an ke'kana chi yo'yo chirix li 40 chihab' ke'wan wi' sa' li yamyookil ch'och' (Num. 26:65; 32:12; Deut. 1:36) ut ke'ok Kanahan (Jos. 14:6-14; 15:13-19).

KAM. *Chi'ilmanq ajwi'* Noe, najter yuwa'b'ej sa' li Santil Hu

Sa' li Najter Chaq'rab', rox li ralar laj Noe (Gen. 5:32; 6:10; Mois. 8:12, 27).

Laj Noe, eb' li ralar, ut eb' lix junkab'al ke'ok sa' li jukub' kab'l, **Gen.** 7:13. Laj Kanahan, ralar laj Kam, kimajewaak, **Gen.** 9:18-25. Li jolomink tenamit re laj Kam kinumsiman chalen chaq li yuwa'b'ej toj rik'in li alalb'ej, ut ki'osob'tesiik rik'in li k'a'aq re ru re li ch'och' ut re li chaab'il na'leb', a'b'an ink'a' rik'in li Tijonelil, **Abr.** 1:21-27. Li xEgiptus, rixaqil laj

Kam, a'an ralar xk'ajol laj Kain, ut eb' li ralar lix rab'ineb', li xEgiptus, ke'kana sa' Egipto, **Abr.** 1:23, 25 (Sal. 105:23; 106:21-22).

KAMENAO, LIX KOLB'ALEB'.

Chi'ilmanq Kolb'a-ib' choq' reheb' li kamenaq

KAMK, XKAB'. *Chi'ilmanq* Kamk re musiq'ej

KAMK RE MUSIQ'EJ. *Chi'ilmanq ajwi'* Aj tza; Alalb'ej re li sachk (eb' li); Kolb'a-ib'; Tojb'a-maak; Xb'alb'a; Xt'anik laj Adan ut li xEva

Naq najache' ru junaq rik'in li Dios ut lix wankil; li kamk jo' chanru li k'a'aq re ru re tiikilal. Laj Lucifer ut li rox jachal lix teepal li choxa ke'xk'ul li kamk sa' musiq'ejil naq ke'isiik chaq sa' choxa (Tz. ut S. 29:36-37).

Li musiq'ejil kamk ki'ok sa' li ruchich'och' rik'in lix t'anik laj Adan (Mois. 6:48). Eb' li ani sa' li ruchich'och' ink'a' us lix na'leb'eb', li raatineb', ut lix k'anjeleb', wankeb' chi kamenaq sa' musiq'ejil naq toj yo'yookeb' sa' li ruchich'och' (1 Tim. 5:6). Rik'in lix tojb'al rix li maak xb'aan li Jesukristo ut rik'in ab'ink chiru li jar raqal chi na'leb' ut k'ojob'amb'il k'anjel re li evangelio, eb' li winq ut ixq neke'ru chi ch'aje'k chirix li maak ut chi numtaak sa' xb'een li musiq'ejil kamk.

Li kamk re li musiq'ej nak'ulman ajwi' chirix lix kamik li tz'ejwalej re ruchich'och'. Eb' li waklijenaqeb' chi yo'yo jo' ajwi' laj tza ut eb' lix anjel te'raqe'q aatin chirix. Eb' li ke'xpo'resi xch'ool chi na'no chirix li saqen ut li yaal re li evangelio te'xnumsi li musiq'ejil kamk. Li kamk a'in, xkab' kamk nayeeman re chi kok' aj xsa' (Alma 12:16; Hel. 14:16-19; Tz. ut S. 76:36-38).

Te'isiiq' chaq laj ba'uanuhom re li maa'usilal, **Sal.** 37:9. Li k'oxlank jo' chanru li tz'ejwalej, a'an kamk, **Rom.** 8:6 (2 Ne. 9:39). Li rahink-u naxsub'eb' li winq sa' li sachk, **1 Tim.** 6:9. Li maak naxk'am chaq li kamk, **Stgo.** 1:15. Ani naq'axok-u ink'a' taarahob'tesiik xb'aan li xkab' kamk, **Apok.** 2:11. Sa' xb'een xkomon a'an li xkab' kamk maak'a' xwankil, **Apok.** 20:6, 12-14. Eb' laj maak te'wanq xna'aj sa' li palaw li nak'atok rik'in xam ut ru xam, a'an li xkab' kamk, **Apok.** 21:8 (Tz. ut S. 63:17-18). Eb' li winq kanab'amb'ileb' chixsik'b'al ru li

ach'ab'aak ut li junelik yu'am, malaj re te'xsik' ru li preexil ut li kamk, **2 Ne.** 2:27 (2 Ne. 10:23; Alma 29:5; Hel. 14:30–31). Li Dios xkawresi jun li b'e re too'eeleliq chaq chiru li kamk ut li xb'alb'a, **2 Ne.** 9:10. Hitomaq eerib' rik'in lix rahil li xb'alb'a re naq ink'a' teenumsi li xkab' kamk, **Jak.** 3:11. Li ruchich'och'il winq wan choq' aj xik' ilonel re li Dios, **Mos.** 3:19. Li Qaawa' chixk'ehaq eere xjalb'al eek'a'uxl, re naq ink'a' teek'ul li xkab' kamk, **Alma** 13:30. Laj Alma kiwan chi sutsu xb'aan lix b'ak'leb' ch'iich' li kamk li junelik taawanq, **Alma** 36:18. Eb' laj maak neke'kam jo' chanru li na'leb' chirix li k'a'aq re ru re tiikilal, **Alma** 40:26 (Alma 12:16). Li t'ane'k kixk'am sa' xb'eeneb' chixjunil li winq jun li musiq'ejil kamk, **Alma** 42:9 (Hel. 14:16–18). Naq kit'ane' laj Adan, ki'ok chi kamaq sa' musiq'ejil, **Tz. ut S.** 29:40–41, 44.

KAMK RE TZ'EJWALEJ. *Chi'ilmanq*
ajwi' Kolb'a-ib'; Wakliik chi yo'yo;
Wank li kamk sa' xb'een; Xt'anik laj
Adan ut li xEva

Naq naxjach rib' li tz'ejwalej rik'in li musiq'ej. Li t'ane'k kixk'am chaq li kamk sa' li ruchich'och' (2 Ne. 2:22; Mois. 6:48). Lix tojb'al rix li maak xb'aan li Jesukristo kinumta sa' xb'een li kamk re naq chixjunileb' te'wakliiq chi yo'yo (1 Kor. 15:21–23). Li wakliik chi yo'yo a'an jun maatan siib'il re chixjunileb' li tenamit, maak'a' naxye ma us malaj ink'a' us xe'xb'aanu sa' li yu'am a'in (Alma 11:42–44). Li junjunq yal jun sut ajwi' naxk'ul xkamik li tz'ejwalej, xb'aan naq chirix naq waklijenaqo chi yo'yo, li qatib'el ink'a' chik naru chi kamk (Alma 11:45).

Chixjunil li tz'ejwalej taa'oso'q, ut li winq taasutq'iiq wi'chik choq' poqs, **Job** 34:15. Nim xloq'al sa' rilob'aal li Qaawa' lix kamikeb' lix santil paab'anel, **Sal.** 116:15. Li poqs taasutq'iiq sa' li ch'och' ut li musiq'ej taasutq'iiq rik'in li Dios, **Ekl.** 12:7. Sa' xk'ab'a' li winq kichal li kamk, **1 Kor.** 15:21. Li Kolonel nak'amok re xlawil li xb'alb'a ut li kamk, **Apok.** 1:18. Maak'a'aq chik li kamk, chi moko rahil choolejil, **Apok.** 21:4. Li kamk numenaq sa' xb'eeneb' chixjunil li winq, **2 Ne.** 9:6, 11 (Alma 12:24). Maajo'q'e ke'ril li kamk rik'in xiw, **Alma** 27:28. Laj Alma kixch'olob' xyaalal lix wanjik li aamej chirix li kamk ut rub'elaj

li wakliik chi yo'yo, **Alma** 40:11. Eb' li neke'kam chi weheb' moko te'xyal ta li kamk, **Tz. ut S.** 42:46. Ani moko eetanb'il ta choq' re li kamk, taak'irtesiq, **Tz. ut S.** 42:48. Tinyal eerix sa' chixjunil li k'a'aq re ru, toj sa' ajwi' li kamk, **Tz. ut S.** 98:14. Toj sa' poqs tatsutq'iiq, **Mois.** 4:25. Kit'ane' laj Adan, ut xb'aan lix t'anik a'an kichal li kamk, **Mois.** 6:48.

KAMSINB'IL SA' XK'AB'A' XPAAB'AAL

Li ani naxq'axtesi lix yu'am ruuchil xtz'eq-taanankil li Kristo, li evangelio, malaj lix tiik ruhil na'leb' ut paab'ahom.

Chixjunil lix kik'el li tiikeb' xch'ool, chalen chaq laj Abel toj reetal laj Sakarias toj laj Barakias, tixch'olob' xmaakeb' laj maak, **Mat.** 23:35 (Luk. 11:50). Ani taasachq xyu'am chiru choq' we laa'in, tixkol xyu'am, **Mar.** 8:35 (Tz. ut S. 98:13). Ut ke'xkuti laj Esteban chi pek, **Hech.** 7:59 (Hech. 22:20). Re taawanq xwankil lix huhil li eechaniik, tento taawanq xkamik laj k'ehol eechanihom, **Heb.** 9:16–17. Laj Abinadi kit'ane', chirix xk'ulb'al li kamk rik'in xam, **Mos.** 17:20. Eb' laj Ammoniha-hita li ke'jale' chaq xch'ool ke'kute' sa' li xam, **Alma** 14:8–11. Naab'al ke'kamsiik xb'aan naq ke'xch'olob' xyaalal li k'a'aq re ru a'in, **3 Ne.** 10:15. Ani naq'axtesink re lix yu'am sa' lin k'anjel, choq' re lin k'ab'a', tixtaw li yu'am chi junelik, **Tz. ut S.** 98:13–14. Laj Jose Smith ut laj Hyrum Smith ke'kamsiik sa' xk'ab'a' lix k'ojob'ankil wi'chik li evangelio, **Tz. ut S.** 135. Laj Jose Smith kixtz'ap rik'in lix kik'el li yaal kixch'olob', **Tz. ut S.** 136:39.

KAMSINK. *Chi'ilmanq ajwi' Kain;* Teneb'anb'il kamsiik

Xkamsinkil anihaq chi na'no ut rik'in xq'et-b'al li chaq'rab'. Li kamsink a'an jun li maak li xyehe' naq ink'a' taab'aanumanq chalen chaq sa' xtiklajik (Gen. 4:1–12; Mois. 5:18–41).

Ani nahoyok re xkik'el li winq, xb'aan li winq taahoyeq xkik'el, **Gen.** 9:6 (JJS, Gen. 9:12–13; Exo. 21:12; Alma 34:12). Matkamsin, **Exo.** 20:13 (Deut. 5:17; Mat. 5:21–22; Mos. 13:21; Tz. ut S. 59:6). Li Jesus kixye, maajun kamsink taab'aanu, **Mat.** 19:18. Eb' laj kamsinel te'wanq xna'aj sa' li xkab' kamk, **Apok.** 21:8. Laa'ex aj kamsinelex sa' eech'ool, **1 Ne.** 17:44. Rahilal sa' xb'een laj kamsinel li nakamsin

chi wan sa' xch'ool, **2 Ne.** 9:35. Li Qaawa' Dios kixtaqla naq eb' li winq ink'a' te'kamsinq, **2 Ne.** 26:32. Li kamsink tz'eqb'eetal choq' re li Qaawa', **Alma** 39:5–6. Ani nakamsin maak'a'aq xkuyb'al lix maak, **Tz. ut S.** 42:18. Yalaq ani nakamsin taaq'axtesimanq chiru xchaq'rab'il li tenamit, **Tz. ut S.** 42:79.

KANAHAAN, AJ KANAHAANITA

Sa' xkutankil li Najter Chaq'rab', li xkaa ralal laj Kam (Gen. 9:22; 10:1, 6) ut rimam laj Noe. Eb' laj Kanahanita a'aneb' li neke'wan sa' li ch'och' kiwan wi' chaq' laj Kanahan xb'een wa, jo' ajwi' eb' li ralal xk'ajol a'an. Aj Kanahanita a'an ajwi' jun k'ab'a'ej choq' reheb' li ani ke'wan sa' taq'ahil ch'och' chire li nimla Palaw Mediterraneo, sa' Filistea. Wan naq na'oksiman li k'ab'a'ej re aatinak chirix chixjunileb' li moko xkomoneb' ta laj Israelita sa' li ch'och' junpak'al Jordan sa' rokeb'aal li saq'e, a'aneb' laj Fenicia yeeb'ileb' re xb'aaneb' laj Griego.

KAQALINK. *Chi'ilmanq ajwi'* Rahok-u;
Sowen, sowenak

Jo' yeeb'il sa'eb' li loq'laj hu, ink'a' us raab'al ru li k'aru re jalan.

Eb' li najter yuwa'b'ej, chi eek'asinb'il xb'aan li kaqalink, ke'xk'ayi laj Jose toj Egipto, **Hech.** 7:9. Li rahok ink'a' nakaqalin, **1 Kor.** 13:4 (Moro. 7:45). Li kaqalink nachal xb'aan li q'etq'etil, **1 Tim.** 6:4. B'ar wan li kaqalink, wan xsachik li na'leb' ut yalaq k'a' chi maa'us aj b'aanuhom, **Stgo.** 3:16. Li Qaawa' Dios kixtaqla naq eb' li winq ink'a' te'kaqalinq, **2 Ne.** 26:32. Maak'a' li kaqalink sa' xyanqeb' lix tenamit laj Nefi, **4 Ne.** 1:15–18. A' lix kaqalihomeb' ut lix josq'ileb' li winq li k'aynaqin chixk'ulb'al chiru chixjunil lix kutan lin yu'am, **Tz. ut S.** 127:2.

KAQI PALAW. *Chi'ilmanq ajwi'* Moises

Li palaw jachjo wi' ru li ch'och' Egipto rik'in li ch'och' Arabia. Wan wiilb' ru'uj li palaw sa' xnim li saq'e, ut a'aneb' li neke'sutin rix li ru'uj ch'och' Sinai. Li Qaawa' kixjach ru xha'il li Kaqi Palaw rik'in sachb'a-ch'oolej, re naq eb' laj Israelita li k'amb'ileb' xb'e xb'aan laj Moises te'ruuq chi nume'k chiru chaqi b'e (Exo. 14:13–31; Heb. 11:29). Naq laj Moises kixjach ru li palaw chi yaal, wan chi k'utb'il

xyaalal xb'aan li na'leb' k'utb'esinb'il sa' roso'jik li kutan (1 Ne. 4:2; Hel. 8:11; Tz. ut S. 8:3; Mois. 1:25).

KAQLA. *Chi'ilmanq ajwi'* B'uut'iha' sa' xkutankil laj Noe; Jukub' kab'l; Noe, najter yuwa'b'ej sa' li Santil Hu

Reetalil lix sumwank li Dios rik'in laj Noe (Gen. 9:13–17). Sa' JJS, Gen. 9:21–25, ch'olob'anb'il naq sa' li sumwank a'an yeeb'il naq li ruchich'och' maajo'q'e chik taatz'ape'q xb'een xb'aan li b'uut'iha', naq li Sion re laj Enok taasutq'iiq chaq, ut naq li Qaawa' taa-chalq wi'chik chi wank sa' li ruchich'och'.

KAW XCH'OOO, XKAWIL XCH'OOO.

Chi'ilmanq ajwi' Paab'aal; Xuwak

Wank chi maak'a' xxiw, jo' rik'in xb'aanunkil li k'aru chaab'il.

Kawaq aawib', ut tz'aqalaq xkawil aach'ool, **Deut.** 31:6 (Jos. 1:6–7). Anchalaq xkawil eech'ool chixpaab'ankil ut chixb'aanunkil chixjunil li tz'iib'anb'il, **Jos.** 23:6. Li Dios moko xk'e ta qe li musiq'ej re xiw, **2 Tim.** 1:7. Kichal xkawil xch'ool sa' raam naq kirab'i, **Alma** 15:4 (Alma 62:1). Eb' li ralal laj Helaman numtajenaq xsak'ahileb' sa' xkawileb' xch'ool, **Alma** 53:20–21. Maajun wa wilom xkomon xnimil li kawil ch'oolej, **Alma** 56:45. Kawaq eech'ool, ex was wii-tz'in, ut chi ub'ej, chi ub'ej toj sa' li q'axok-u, **Tz. ut S.** 128:22.

KAWILAL. *Chi'ilmanq* Aatin re Chaab'il Na'leb'

KERUBIN. *Chi'ilmanq* Anjel aj k'aak'alanel

KIK'. *Chi'ilmanq ajwi'* Jesukristo;
Mayejak; Xtojb'al rix li maak

K'oxlanb'il xb'aaneb' laj Israelita najter, ut xb'aaneb' naab'al li raqal tenamit anajwan jo' xk'ojam li yu'am, malaj li k'aru wan wi' xyu'am chixjunil li tz'ejwalej. Sa' xkutankil li Najter Chaq'rab' li Qaawa' kixye reheb' laj Israel naq ink'a' te'xtzeka li kik' (Lev. 3:17; 7:26–27; 17:10–14).

Lix wankil junaq mayej chixtojb'al rix li maak kiwan sa' lix kik'el, xb'aan naq kik'oxlaman naq li kik' aajel ru choq' re li yu'amej. Li mayej reheb' li xul sa' li Najter Chaq'rab'

kiwan choq' reetalil li xnimal ru mayej li b'aanunb'ilaq moqon xb'aaan li Jesukristo (Lev. 17:11; Moï. 5:5-7). Lix kik'el li Jesukristo kixtoj rix li maak, ut naxch'ajeb' li jalb'ileb' xk'a'uxl chirix li maak (1 Jn. 1:7).

Lix tiqob' chanchan ninqi tz'uqub' chi kik', **Luk.** 22:44. Nokosantob'resiik xb'aaan xhoyonik lix kik'el li Kristo, **Heb.** 10:1-22. Na'el xkik'el ruuchil tiqob', **Mos.** 3:7 (Tz. ut S. 19:18). Lix kik'el li Kristo kihoyman choq' re risinkil li maak, **Tz. ut S.** 27:2. Li Kristo kixk'anjela jun li xtojb'al rix maak tz'aqal re ru, rik'in lix hoyonik lix kik'el, **Tz. ut S.** 76:69. Rik'in li kik' nekexsantob'resiik, **Moï.** 6:60.

KIMBALL, SPENCER W. *Chi'ilmanq*

ajwi' Awa'b'ejiil Yehom—2

Li xkab'laju Awa'b'ej re li Iglees chalen chaq naq kik'ojob'aman sa' 1830. Laj Spencer W. Kimball kiwan chi awa'b'ejiil chalen chaq Diciembre 1973 toj Noviembre 1985. Kiyola sa' 1895 ut kikam sa' 1985 naq lajeeb' ro'k'aal (90) chihab' xyu'am.

Sa' Junio, 1978, li Xb'eenil Awa'b'ejiil ke'xye resil naq xk'ule' jun k'utb'esinb'il na'leb' xb'aaan li Awa'b'ej Spencer W. Kimball, li nak'eeman wi' li tijonelil ut li rosob'tesihom li santil ochoch re chixjunileb' li komon winq re li Iglees li k'ulub'ejeb', Tz. ut S. A.Y.—2.

KIXKUMEN. *Chi'ilmanq ajwi'* Gadianton

(eb' laj elq' re laj Gadianton)

Sa' lix Hu laj Mormon, aj jolominel re jun ch'uuteb' li winq aj maak li moqon ke'na-we' ru jo' eb' laj elq' re laj Gadianton (Hel. 1:9-12; 2).

KO'B'EETAK. *Chi'ilmanq* Yumb'eetak

ko'b'eetak

KOK'AL, AL. *Chi'ilmanq ajwi'*

Junkab'al; Kolb'a-ib'—Kolb'a-ib' reheb' li kok'al; Kub'iha' reheb' li k'uula'al; Osob'tesink, osob'tesinb'il, rosob'tesinkil—Rosob'tesinkileb' li kok'al; Teneb'aak, teneb'انب'il; Xtojb'al rix li maak

Ani maji' nawinqilo' na'ixqilo'. Eb' li yuwa'b'ej ut li na'b'ej tento te'xk'ut chiruheb' lix kok'al naq te'ab'inq chiru li rajom li Dios. Eb' li kok'al maak'a'eb' xmaak toj reetal naq

tz'aqaleb' xchihab' re te'ruuq chi teneb'aak (Moro. 8:22; Tz. ut S. 68:27).

Eb' li alal k'ajolb'ej a'aneb' eechanihom k'eeb'il xb'aaan li Qaawa', **Sal.** 127:3-5. K'iresi jun li al sa' li b'e tento taaxik wi', **Prov.** 22:6. Kanab'omaqeb' li kok'al, ut meerameb' ru, chi chalk wik'in, **Mat.** 19:14. Chex'ab'inq chiru lee na' lee yuwa', **Ef.** 6:1-3 (Kol. 3:20). Wi ta ink'a' ki'ux li t'ane'k, maak'a'aqeb' raj xkok'al laj Adan ut li xEva, **2 Ne.** 2:22-23. Teetzoleb' lee kok'al re te'b'eeq sa' xb'ehil li yaal ut li tiikil k'a'uxlej, **Mos.** 4:14-15. Eb' li kok'al li ka'ch'in xyu'ameb' wankeb' xyu'am chi june-lik, **Mos.** 15:25. Li Jesus kixk'uleb' lix kok'al ut kirosob'tesihebb', **3 Ne.** 17:21. Chixjunileb' laa kok'al te'tzole'q chirix li Qaawa'; ut nimaq lix tuqtuukilaleb' laa kok'al, **3 Ne.** 22:13 (Isa. 54:13). Li kok'al ka'ch'ineb' xyu'am ink'a' neke'raj ru li jalb'a-k'a'uxlej chi moko li kub'iha', **Moro.** 8:8-24. Eb' li kok'al li ka'ch'ineb' xyu'am tojb'ileb' rix chalen chaq sa' xk'ojlajjik li ruchich'och', sa' xk'ab'a' li Junaj Yo'lajenaq chiwu, **Tz. ut S.** 29:46-47. Eb' li na'b'ej yuwa'b'ej tento te'xk'ut li na'leb' ut k'anjel re li evangelio chiruheb' lix kok'al, **Tz. ut S.** 68:25, 27-28. Eb' li kok'al ka'ch'ineb' xyu'am santieb' xb'aaan lix tojb'al rix li maak xb'aaan li Jesukristo, **Tz. ut S.** 74:7. Eb' li na'b'ej yuwa'b'ej neke'taqlaak chixk'iresinkileb' lix kok'al sa' li saqen ut li yaal, **Tz. ut S.** 93:40. Eb' li kok'al li neke'kam chi maji' neke'tz'aqlok chihab' re te'ruuq chi teneb'aak, kolb'ileb' sa' li choxahil awa'b'ejihom re choxa, **Tz. ut S.** 137:10.

KOLB'A-IB'. *Chi'ilmanq ajwi'* K'uub'انب'il

na'leb' re li tojb'al-ix; Jesukristo; Kamk re musiq'ej; Kamk re tz'ejwalej; Taqenaqil loq'al; Tojok-ix, tojb'il rix, tojb'al-ix; Usilal; Xtojb'al rix li maak

Li kole'k chiru li kamk re tz'ejwalej jo' ajwi' re musiq'ej. Chiqajunil tookole'q chiru li kamk re tz'ejwalej xb'aaan li rusilal li Dios, xb'aaan lix kamik ut lix waklijjik chi yo'yo li Kristo. Li junjung naru ajwi' chi kole'k chiru li kamk re musiq'ej xb'aaan li rusilal li Dios, rik'in xpaab'ankil li Jesukristo. Nak'utun li paab'ank a'in rik'in xnumsinkil li qayu'am sa' xpaab'ankileb' li chaq'rab' ut li k'ojob'انب'il k'anjel re li evangelio, ut rik'in k'anjelak chiru li Kristo.

Li Qaawa' a'an lin kutan ut lin kolb'al, **Sal.** 27:1. Ka'ajwi' a'an lin saqoonaq ut lin kolb'al, **Sal.** 62:2. Li evangelio a'an lix wankilal li Dios choq' re li kolb'a-ib', **Rom.** 1:16 (Tz. ut S. 68:4). Chesik' xk'anjelankil tz'aqal eekolb'al rik'in xiw ut siksotk, **Filip.** 2:12. Li Dios kixsik' eeru choq' re li kolb'a-ib', rik'in lix santob' resihom li Musiq'ej, **2 Tes.** 2:13. Li kolb'a-ib' yal siib'il, **2 Ne.** 2:4. Maajun maatan wan li naq'axok re li maatan re li kolb'a-ib', **Tz. ut S.** 6:13. Li Jesu-kristo a'an li jun ajwi' chi k'ab'a'ej li taachalq wi' li kolb'a-ib', **Mois.** 6:52 (Hech. 4:10-12). Laa'o naqapaab' naq sa' xk'ab'a' lix tojb'al rix li maak xb'aan li Kristo, chixjunileb' li winq neke'ru chi kole'k, **R. li P.** 1:3.

Kolb'a-ib' reheb' li kok'al: Wi ink'a' nekek'ok chanchaneb' li kok'al, ink'a' tex'ok sa' li awa'b'ejjhom re choxa, **Mat.** 18:3. Eb' li kok'al li ka'ch'in xyu'ameb' wankeb' ajwi' xyu'am chi junelik, **Mos.** 15:25. Xkub'sinkileb' ha' li k'uula'al a'an tz'eqb'eetal na'leb', ut li kok'al li ka'ch'ineb' xyu'am yo'yookeb' rik'in li Kristo, sa' xk'ab'a' li xtojb'al rix li maak, **Moro.** 8:8-24. Eb' li kok'al li ka'ch'ineb' xyu'am tojb'ileb' rix sa' xk'ab'a' li Junaj Yo'lajenaq, laj Satanas ink'a' naru chiraalenkileb', **Tz. ut S.** 29:46-47. Tento taak'utmanq li evangelio chiruheb' li kok'al ut te'kub'eeq xha' naq waqxaqib' chihab' xyu'ameb', **Tz. ut S.** 68:25-28. Eb' li kok'al ka'ch'ineb' xyu'am santob' resinb'ileb' xb'aan li Jesukristo, **Tz. ut S.** 74:7. Eb' li winq neke'ok wi'chik, sa' xk'uula'alileb', chi maa-k'a'eb' xmaak, **Tz. ut S.** 93:38. Chixjunileb' li kok'al li neke'kam chi maji' neke'tz'aqlok chihab' re te'ruuq chi teneb'aak, kolb'ileb' sa' li choxahil awa'b'ejjhom, **Tz. ut S.** 137:10. Eb' li kok'al maak'a' xmajelaleb' a'an chalen chaq sa' xk'ojlajik li ruchich'och', **Mois.** 6:54.

KOLB'A-IB', K'UUB'ANB'IL NA'LEB'

RE. *Chi'ilmanq* K'uub'anb'il na'leb' re li tojb'al-ix

KOLB'A-IB' AQ'EJ

Aq'ej li natz'ape' wi' ru li junxaqalil re xkolb'al rix chiru tene'k malaj k'obe'k xb'aaneb' li k'anjeleb'aal re pleet. Na'oksiman ajwi' li aatin a'in re aatinak chirix li k'a'ru re li musiq'ej li naxk'e junaq chirix re xkolb'al chiru li aaleek malaj li maa'usilal.

K'ehomaq cherix tz'aqal li kolb'a-ib' aq'ej re li Dios, **Ef.** 6:10-18 (Tz. ut S. 27:15-18).

KOLB'A-IB' CHOQ' REHEB' LI

KAMENAQ. *Chi'ilmanq ajwi'*

Kolb'a-ib'; K'uub'anb'il na'leb' re li tojb'al-ix; Resilal li xe'toonil; Xhuhil li jultikaak

Naru choq' reheb' li xe'kam ut ink'a' xe'x-k'ul li jar k'ojob'anb'il k'anjel aj kolonel re li evangelio, naq b'aanunb'ilaq choq' reheb' li k'ojob'anb'il k'anjel a'an xb'aaneb' li yo'yookil komon sa' li Iglees li k'ulub'ejeb'. Nak'utman li evangelio chiruheb' li kamaenaq sa' li ruchich'och' reheb' li musiq'ej, ut eb' a'an neke'ru chixk'ulub'ankileb' li k'ojob'anb'il k'anjel li b'aanunb'il choq' reheb' xb'aaneb' li ani yo'yo.

Eb' li komon sa' li Iglees li tiikeb' chi paa-b'ank neke'xsik'i ut neke'xk'uub' li resilal li junkab'aleb' re xtawb'al lix k'ab'a'eb' ut xku-tankil lix yo'lajikeb' lix xe' xtooneb', re taaruuq taab'aanumanq li k'ojob'anb'il k'anjel aj kolonel choq' reheb'.

Taaye reheb' li preex, Ayuqex chaq, **Isa.** 49:9 (Isa. 24:22; 1 Ne. 21:9). Xch'olob'ankil li ach'ab'aak chiruheb' li wankeb' chi preexil, **Isa.** 61:1 (Luk. 4:18). A'an tixsutq'isi lix ch'oolleb' li yuwa'b'ej rik'ineb' li alal k'ajolb'ej, **Mal.** 4:5-6 (3 Ne. 25:5-6; Tz. ut S. 110:13-16). Eb' li kamaenaq te'rab'i lix yaab' xkux li Ralal li Dios, **Jwan** 5:25. Ka'ut naq neke'kub'e xha' choq' reheb' li kamaenaq? **1 Kor.** 15:29. Li Kristo kijultikan aatin chiruheb' li musiq'ej li wankeb' sa' tz'alam, **1 Pe.** 3:18-20. Kijultikaman ajwi' li evangelio chiruheb' li kamaenaqeb', **1 Pe.** 4:6. Li K'ajolb'ej kirula'aniheb' li musiq'ej sa' tz'alam, **Tz. ut S.** 76:73. Toja' ut naxhal lix tojb'aleb' rix li ani ke'tz'aqon sa' li tz'alam a'an, **Tz. ut S.** 88:99. Junaq kub'sib'aal ha' moko natawman ta sa' xb'een li ruchich'och' re naq eb' a'an, lin santil paab'anel, te'kub'eeq xha' choq' reheb' li kamaenaqeb', **Tz. ut S.** 124:29. Chixjunileb' li ke'kam, li ke'xk'ul raj li evangelio, te'wanq choq' aj eechanihom re li choxahil awa'b'ejjhom, **Tz. ut S.** 137:7-10. Li Ralal li Dios kixk'ut rib', ut kixch'olob' resil li ach'ab'aak chiruheb' li preex li tiikeb' chaq chi paab'ank, **Tz. ut S.** 138:18. Jo' k'ihaleb' li musiq'ej li ke'wan sa' tz'alam ke'el chaq, **Mois.** 7:57.

KOLB'A-IB' REHEB' LI

KOK'AL. *Chi'ilmanq* Kok'al, al;
Kolb'a-ib'—Kolb'a-ib' reheb' li kok'al

KOLE'K CHIRU LI KAMK. *Chi'ilmanq*

ajwi' Jesukristo; Kolb'a-ib'; Wakliik
chi yo'yo; Wank li kamk sa' xb'een;
Xtojb'al rix li maak

Li wank chi junelik chi waklijenaq chi yo'yo, chi maak'a' li kamk sa' qab'een.

Waklijenaq, **Mar.** 16:6. Chi jo'kan ajwi' rik'in li Kristo chixjunileb' yo'yo te'kanaaq, **1 Kor.** 15:22. Li kamk sub'b'il chik naq li k'a'ru a'in nakam naxk'e chirix li ink'a' nakam, **1 Kor.** 15:53–54. Li Kristo kixraq li kamk ut kixk'am chaq li kole'k chiru li kamk, **2 Tim.** 1:10. Li kole'k chiru li kamk, a'an naq li musiq'ej ut li tz'ejwalej neke'k'ojob'aak wi'chik sa' juna-jil, **2 Ne.** 9:13. Te'junajiiq lix musiq'eb' rik'in lix tib'eleb', li ink'a' neke'kam, **Alma** 11:45. Li tiikeb' chi paab'ank, taak'ehe'q choq' xko-rooneb' li kole'k chiru li kamk, ut li junelik yu'am, **Tz. ut S.** 75:5. Li ruchich'och' taawanq chi santob'resinb'il, chi maak'a' chik li kamk, **Tz. ut S.** 77:1 (Tz. ut S. 130:9). Lix k'anjel ut lix loq'al li Dios a'an xk'eeb'al chi uxmanq lix kolb'al chiru li kamk ut lix yu'am chi junelik li winq, **Mois.** 1:39.

KOLOB

Li chahim li q'axal nach' wan rik'in lix k'oja-rib'aal li Dios (Abr. 3:2–3, 9).

Laj Abraham kiril Kolob ut eb' li chahim, **Abr.** 3:2–18. Li rajlankil li kutan chiru li Qaawa', wan jo' chanru ajlanb'il sa' Kolob, **Abr.** 3:4, 9 (Abr. 5:13).

KOLONEL. *Chi'ilmanq ajwi'* Jesukristo

Ani nakolok. Li Jesukristo, rik'in xtojb'al rix li maak, kixyeechi'i lix tojb'aleb' rix ut lix kolb'aleb' chixjunil li winq. "Kolonel" a'an jun li k'ab'ajej ut jun li ropiis li Jesukristo.

Li Qaawa' a'an lin kutan ut lin kolb'al, **Sal.** 27:1 (Exo. 15:1–2; 2 Sam. 22:2–3). Laa'in li Qaawa', ut maak'a' chik junaq kolonel chiwu, **Isa.** 43:11 (Tz. ut S. 76:1). Li Jesus taak'e choq' xk'ab'a', xb'aan naq a'an tixkol lix tenamit chiru lix maakeb', **Mat.** 1:21. Sa' li kutan a'in xyo'la choq' eere jun aj Kolonel, a'an Kristo li Qaawa', **Luk.** 2:11. Li Dios k'a'jo' naq kixra

li ruchich'och', kichal li Ralal junaj chirib'il re xkolb'aleb' li winq, **Jwan** 3:16–17. Maajun chik k'ab'ajej wan chiru lix k'ab'a' li Kristo naru nakole' wi' li winq, **Hech.** 4:10–12 (2 Ne. 25:20; Mos. 3:17; 5:8; Tz. ut S. 18:23; Mois. 6:52). Noko'ilok sa' choxa re rilb'al li Kolonel, li Qaawa' Jesukristo, **Filip.** 3:20. Li Yuwa'b'ej kixtaqla chaq li K'ajolb'ej choq' aj Kolol re li ruchich'och', **1 Jn.** 4:14. Li Qaawa' kixwaklesli jun li Mesias, jun aj Kolol re li ruchich'och', **1 Ne.** 10:4. Lix Karneer li Dios a'an laj Kolol re li ruchich'och', **1 Ne.** 13:40. Li na'leb' chirix jun aj Kolonel taajek'imanq chiru li junjung chi tenamit, junkab'al, aatinob'aal, ut teepal, **Mos.** 3:20. Tenta naq kichal li Kristo re taa-chalq li kolb'a-ib', **Hel.** 14:15–16. Li tiikob'-resiik-u ut li santob'resiik xb'aan li Qaawa' tiik ru ut yaal, **Tz. ut S.** 20:30–31. Laa'in li Jesukristo, laj Kolol re li ruchich'och', **Tz. ut S.** 43:34. Li Junaj Yo'lajenaq chiwu wan choq' Kolonel, **Mois.** 1:6. Jo' k'ihaleb' li te'paab'ang re li K'ajolb'ej, ut te'xjal xk'a'uxl chirixeb' lix maak, te'kole'q, **Mois.** 5:15.

KOLOSENSES, HU REHEB' LAJ

KOLOSAS. *Chi'ilmanq ajwi'* Pablo;
Pablo, eb' lix hu

Jun li hu sa' li Ak' Chaq'rab'. A'an chaq jun li hu li kixtz'iib'a li Apostol aj Pablo rik'ineb' laj Kolosenses chirix naq ki'ula'aniik xb'aan laj Epafras, aj osob'tesinel re li Iglees aran Kolos-sas (Kol. 1:7–8). Laj Epafras kixye re laj Pablo naq eb' laj Kolos-sas yookeb' chi t'ane'k sa' li nimla sachk—ke'xk'oxla naq q'axal chaab'ileb' wi'chik chiru li jun ch'ol chik rik'in naq wankeb' junjung li k'utk'uukil k'anjel li k'ee-k'ookeb' xch'ool chixb'aanunkil (Kol. 2:16), wan k'a'aq re ru re li tz'ejwalej li ke'xram wi' rib', ut ke'xloq'oniheb' li anjel (Kol. 2:18). Rik'in xb'aanunkil a'in, eb' laj Kolos-sas ke'x-k'oxla naq yookeb' chi santob'resiik. Ke'x-k'oxla ajwi' naq q'axal wi'chik neke'xtaw ru li muqmuukil na'leb' re li choxa ch'och' chiru li jun ch'ol chik reheb' li komon sa' li Iglees. Sa' lix hu, laj Pablo kixq'useb' rik'in xk'utb'al chiruheb' naq li tojb'al-ix ka'ajwi' sa' xk'ab'a' li Kristo nachal, ut naq tento taawanq qana'leb' ut took'anjelaq chiru.

Sa' li ch'ol 1 laj Pablo naxk'e xsahil xch'oo-leb' laj Kolos-sas. Sa'eb' li ch'ol 2–3 wan li tzo-l'leb', ut junjung li aatin chirix li Kristo jo' aj

Tojol-ix, naq xiwxix li b'alaq'il loq'onink, ut naq na'ajman li wakliik chi yo'yo. Sa' li ch'ol 4 naxk'ut chiruheb' laj santil paab'anel naq chaab'ilaqeb' xna'leb' sa' chixjunil li k'a'aq re ru.

KORIANTON. *Chi'ilmanq ajwi'* Alma, ralal laj Alma

Sa' lix Hu laj Mormon, jun ralal laj Alma, ralal laj Alma.

Xko'o rik'ineb' laj Tzoramita, **Alma** 31:7. Kixkanab' li k'anjel re taaxik chirix jun ixq aj yumb'eet, **Alma** 39:3. Laj Alma kixk'e xna'leb' chirix chan ru li wank chirix li kamk, li wakliik chi yo'yo, ut li xtojb'al rix li maak, **Alma** 39–42. Kib'oqe' wi'chik chi jultikank aatin, **Alma** 42:31. Xko'o sa' li ch'och' sa' xnim li saqe sa' jun li jukub', **Alma** 63:10.

KORIANUMR. *Chi'ilmanq ajwi'* Jaredita

Sa' lix Hu laj Mormon, jun li rey sa' xb'eeneb' laj Jaredita, ut laj ch'otoneel reheb' li tenamit aj Jaredita li kikana chi yo'yo.

Kitawe' xb'aan lix tenamit laj Tzarahemla, **Omni** 1:21. Kiwan choq' rey sa' xb'een chixjunil li ch'och', **Eter** 12:1–2. Kichape' xb'aan laj Xared, ut ki'ach'ab'aak xb'aaneb' li ralal, **Eter** 13:23–24. Kipleetik rik'in junjunq aj pleetinel, **Eter** 13:28–14:31. Kixjal xk'a'uxl, **Eter** 15:3. Kixpleeti lix roso'jikil pleet rik'in laj Xiz, **Eter** 15:15–32.

KORIHOR. *Chi'ilmanq ajwi'* Aj xik' ilonel re li Kristo

Jun aj xik' ilonel re li Kristo sa' lix Hu laj Mormon li kirelaji jun li eetalil re xk'utb'al xyaalal lix wankil li Dios; li Qaawa' kixk'e chi memo'k laj Korihor (**Alma** 30:6–60).

KORINTIOS, EB' LI HU REHEB' LAJ

KORINTO. *Chi'ilmanq ajwi'* Pablo; Pablo, eb' lix hu

Wiib' li hu sa' li Ak' Chaq'rab'. A'aneb' chaq hu kixtz'iib'a laj Pablo reheb' laj santil paab'anel aran Korinto re xtucub'ankil li ch'a'ajkilal sa' xyanqeb'. Eb' laj Korinto ke'wan sa' jun li tenamit li nanumta wi' li maa'usil ch'oolej.

1 Korintios: Sa' li ch'ol 1 laj Pablo naxk'e sahil ch'oolejil ut nab'antioxin. Sa'eb' li ch'ol 2–6

laaj Pablo naxtijeb' laj santil paab'anel aran Korinto chirix li sachk wankeb' wi'. Sa'eb' li ch'ol 7–12 laj Pablo naxsume junjunq lix patz'omeb'. Eb' li ch'ol 13–15 neke'aatinak chirix li rahok, eb' li musiq'ejil maatan, ut li wakliik chi yo'yo. Sa' li ch'ol 16 wan li na'leb' k'eeb'il xb'aan laj Pablo naq te'wanq chi xaqxo chi kaw sa' li paab'aal.

2 Korintios: Sa' li ch'ol 1 laj Pablo naxk'e sahil ch'oolejil ut nab'antioxin. Sa' li ch'ol 2 wan junjunq li na'leb' k'eeb'il re laj Tito. Eb' li ch'ol 3–7 neke'aatinak chirix lix wankil li evangelio sa' lix yu'ameb' laj santil paab'anel ut eb' lix jolominel. Sa'eb' li ch'ol 8–9, eb' laj santil paab'anel k'eeb'ileb' xna'leb' naq chi ancha-leb' xch'ool che'k'ehoq reheb' li neb'a'. Sa'eb' li ch'ol 10–12 yeeb'il xyaalal lix k'anjel laj Pablo jo' Apostol. Sa' li ch'ol 13 na'elajiman naq tz'aqalaqeb' re ru.

KORNELIO. *Chi'ilmanq ajwi'* Centurion; Gentil, eb' laj; Pedro

Jun centurion li kiwan Cesarea, li kikub'siik xha' xb'aan laj Pedro (**Hech.** 10). Nak'oxlamnan naq a'an li xb'een aj Gentil li kixjunaji rib' rik'in li iglees chi ink'a' ki'ok xb'een wa choq' aj Judio. Rik'in lix kub'iha' laj Kornelio ut eb' lix junkab'al, kitikla xjultikankil li evangelio chiruheb' laj Gentil. Laj Pedro, li xb'eenil Apostol, li kik'amok re lix lawil li awa'b'ejihom re li Dios sa' li ruchich'och' sa' li kutan a'an, kixb'eresi li jultikank aatin a'in.

KOROON. *Chi'ilmanq ajwi'* Junelik yu'am, yu'am chi junelik

Jun li sirsookil ch'iich' li nak'eeman sa' xjolomeb' laj taqlanel. A'an ajwi' jun reetalil li choxahil wankilal, awa'b'ejil, ut diosilal. Eb' li neke'kuyuk toj sa' roso'jik sa' xpaab'ankil chixjunil lix taqlahom li Dios te'xk'ul jun koroon re junelik yu'am. (*Chi'ilmanq Tz.* ut **S.** 20:14; **Mois.** 7:56; **JS—M** 1:1).

K'uulanb'il choq' we jun koroon re tiikilal, **2 Tim.** 4:8. Teek'ul jun koroon re loq'alil li ink'a' taalajq xlemtz'unkil, **1 Pe.** 5:4. Eb' li kamanaq li ke'kam chi eechaninb'il xb'aan li Qaawa' te'xk'ul jun koroon re tiikilal, **Tz.** ut **S.** 29:13. Te'xk'ul jun koroon sa'eb' li rochoch lin Yuwa', **Tz.** ut **S.** 59:2. Li Qaawa' naxkawresiheb' laj santil paab'anel re te'taqeq toj rik'in li koroon kawresinb'il choq' reheb',

Tz. ut S. 78:15. Li Qaawa' kixyeechi'i reheb' lix santil paab'anel jun koroon re loq'alil sa' lix nim uq', **Tz. ut S.** 104:7.

KRISTIANO. *Chi'ilmanq ajwi'* Santil paab'anel (aj); Tzolom

Jun k'ab'ajej k'eeb'il reheb' li ani neke'paab'ank re li Jesukristo. Us ta na'oksiman li k'ab'ajej a'in chiru chixjunil li ruchich'och', li Qaawa' kixk'ab'a'ihheb' li ani tz'aqal neke'paab'ank re li Kristo jo' aj santil paab'anel (Hech. 9:13, 32, 41; 1 Kor. 1:2; Tz. ut S. 115:4).

Eb' li tzolom aj Kristiano kiyeeman reheb', **Hech.** 11:26. Wi junaq winq tixk'ul rahilal jo' Kristiano, mixutaanak, **1 Pe.** 4:16. Laa'ex ralar xk'ajol li Kristo taayehe'q eere, **Mos.** 5:7. Eb' li tz'aqal neke'paab'ank re li Kristo, kristiano neke'yehe' re xb'aaneb' li moko wankeb' ta sa' li iglees, **Alma** 46:13-16.

KRISTO. *Chi'ilmanq* Jesukristo

KRONIKAS

Wiib' li hu sa' li Najter Chaq'rab'. Neke'xye resil chi k'osb'il ru li k'a'ru ki'uxman chalen chaq sa' li yo'ob'tesink toj reetal lix jek'inb'il aatin laj Siro li kikanab'ank reheb' laj Judio chi sutq'iik Jerusalem.

1 Kronikas: Sa'eb' li ch'ol 1-9, wan chi tustu li reetalil li xe'toonil chalen chaq laj Adan toj reetal laj Saul. Sa' li ch'ol 10 wan chi tz'iib'amb'il resil lix kamik laj Saul. Sa'eb' li ch'ol 11-22 yeeb'il resil li k'a'ru kik'ulman sa' lix awa'b'ejil laj David. Sa'eb' li ch'ol 23-27 ch'olob'amb'il resil naq laj Salomon kixaqab'aman choq' rey ut naq ke'tusub'aak ru laj Levita. Sa' li ch'ol 28 naxch'olob' xyaalal naq laj David kixtaqla laj Salomon chixyib'ankil jun li santil ochoch. Li ch'ol 29 naxye resil lix kamik laj David.

2 Kronikas: Sa'eb' li ch'ol 1-9 wan li esilal chixrix lix awa'b'ejil laj Salomon. Sa'eb' li ch'ol 10-12 yeeb'il resil lix awa'b'ejil laj Roboam, ralar laj Salomon, sa' li kijache' wi' ru li junajinb'il awa'b'ejihom re Israel sa' wiib' chi awa'b'ejihom, sa' xnim li saq'e ut sa' xtz'e. Sa'eb' li ch'ol 13-36 ch'olob'amb'il resileb' li jar rey toj reetal ki'eechaniik li awa'b'ejihom re Juda xb'aan laj Nabukodonosor. Naraqe' li hu rik'in lix taqlanb'il aatin laj Siro naq eb' li ralar xk'ajol laj Juda li preexeb' te'ruuq chi sutq'iik Jerusalem.

KRUS. *Chi'ilmanq ajwi'* Golgota;

Jesukristo; K'ehok chiru krus; Loq'laj wa'ak; Xtojb'al rix li maak

Jun li jalpaqinb'il che', li kikamsiik wi' li Jesukristo (Mar. 15:20-26). Naab'aleb' sa' li ruchich'och' neke'xk'oxla a'an jo' jun reetalil lix kamik li Kristo ut lix mayej re xtojb'al rix li maak xb'aan; a'b'anan li Qaawa' kixk'e tz'aqal li reetalil lix kamik chiru krus ut lix mayej—a'an lix wa'il ut lix ha'il li loq'laj wa'ak (Mat. 26:26-28; Tz. ut S. 20:40, 75-79). Sa'eb' li Loq'laj hu (eb' li) neke'paaqonk re lix krus a'aneb' li k'a'jo' neke'rahok re li Jesukristo, jo'kan naq neke'tz'eqtaana chirixeb' li maa'usilal ut li junjunq chi ruchich'och'il atawom ut neke'paab'ank re lix taqlahom (JJS, Mat. 16:25-26).

Paqo li krus, ut taaqehin, **Mar.** 10:21 (3 Ne. 12:30; Tz. ut S. 23:6). Kixkuy xrahil li krus, ut k'ojob'amb'il chik sa' xnim uq' lix k'ojarib'aal li Dios, **Heb.** 12:2. Kitaqsiik chiru li krus ut kikamsiik sa' xk'ab'a' lix maak li ruchich'och', **1 Ne.** 11:33. Eb' li ke'kuyuk re xk'amb'aleb' li krus re li ruchich'och' te'reechani li rawa'b'ejihom li Dios, **2 Ne.** 9:18. Lin Yuwa' kinixtaqla chaq re tintaqsiik chiru li krus, **3 Ne.** 27:14-15. Ani ink'a' tixpaqo lix krus ut tinxtaaqe, ut ink'a' tixpaab' lin taqlahom, a'an ajwi' ink'a' taakole'q, **Tz. ut S.** 56:2. Kixk'e reetal li Ralar li Winq chi taqsinb'il chiru li krus, **Mois.** 7:55.

KUB'IHA', KUB'SINK HA'. *Chi'ilmanq*

ajwi' Kub'iha' reheb' li k'uula'al;

K'ojob'amb'il k'anjel; Santil Musiq'ej;

Yo'laak wi'chik, yo'laak rik'in li Dios

Li aatin sa' Griego naraj naxye "xk'eeb'al sa' ha'," malaj "sub'uk." Li kub'iha' chi sub'b'il sa' li ha' xb'aan li ani k'eeb'il xwankil, a'an li xb'een k'ojob'amb'il k'anjel re li evangelio, ut na'ajman re taa'ok junaq choq' komon sa' Lix Iglees li Jesukristo reheb' laj Santil Paab'anel sa' Roso'jikeb' li Kutana. Tento naq chirix a'an taa'uxq xk'ulb'al li maatan re li Santil Musiq'ej re naq tz'aqalaq ru (2 Ne. 31:13-14). Li kub'iha' rik'in ha' ut rik'in li Musiq'ej na'ajman ru re naq taaruq junaq chi ok sa' li choxahil awa'b'ejihom. Laj Adan a'an li xb'een li kikub'e xha' (Mois. 6:64-65). Li Jesus kikub'e ajwi' xha' re xtz'aqob'resinkil ru chixjunil li tiikilal ut re xk'amb'al li

b'e chiruheb' chixjunil li winq (Mat. 3:13–17; 2 Ne. 31:5–12).

Rik'in naq moko chixjunileb' ta li wankeb' sa' li ruchich'och' neke'ru chixk'ulb'al li evangelio chiru li ruchich'och'il yu'am, li Qaawa' kixk'e wankilal re taa'uxmanq li kub'İha' chi uuchilej choq' reheb' li kamenaq. Chi jo'kan, eb' li ani neke'k'ulub'ank re li evangelio sa' li ruchich'och' reheb' li musiq'ej te'ruuq chixk'ulb'al rokikeb' sa' lix awa'bejijom li Dios.

Aajel ru: Kanab' chi wank anajwan, re taqatzaqob'resi ru chixjunil li tiikilal, **Mat.** 3:15. Kichal li Jesus, ut kikub'siik xha' xb'aan laj Jwan, **Mar.** 1:9. Eb' laj Fariseo ut laj ch'olob'anel chaq'rab' ke'xtzeqtaana li na'leb' k'eeb'il xb'aan li Dios, chi ink'a' ke'kub'siik xha', **Luk.** 7:30. Wi ink'a' nayo'la junaq winq rik'in ha' ut li musiq'ej, ink'a' naru chi ok sa' lix awa'bejijom li Dios, **Jwan** 3:5. Chejal eek'a'uxl ut chikub'eeq eeha' chejunjunqal, **Hech.** 2:38. A'an naxtaqlaheb' chixjunil li winq naq tento te'kub'eeq xha' sa' lix k'ab'a', **2 Ne.** 9:23–24. Eb' li winq tento te'xtaaq li Kristo, te'kub'eeq xha', te'xk'ul li Santil Musiq'ej, ut te'kuyuuq toj sa' li roso'jik re te'kole'q, **2 Ne.** 31. Lix tzol'leb' li Kristo a'an naq eb' li winq tento te'paab'anq ut te'kub'eeq xha', **3 Ne.** 11:20–40. Eb' li ink'a' neke'paab'ank re lee raatin, ut ink'a' neke'kub'e xha' rik'in ha' sa' lin k'ab'a', te'kehe'q sa' tojb'a-maak, **Tz. ut S.** 84:74. Li Dios kixch'olob' chiru laj Adan k'a'ut naq aajel ru li jalb'a-k'a'uxlej ut li kub'İha', **Mois.** 6:52–60.

Li kub'İha' chi sub'b'il sa' ha': Ut li Jesus, naq kikub'e xha', tikto ki'el chaq sa' li ha', **Mat.** 3:16 (Mar. 1:10). Laj Jwan yoo chi kub'sink ha' xb'aan naq naab'al li ha' wan aran, **Jwan** 3:23. Laj Felipe ut li xnimnal ru moos ke'kub'e sa' li ha', ut kixkub'si xha', **Hech.** 8:38. Nokomuqe' qochb'een a'an sa' li kub'İha', **Rom.** 6:4 (Kol. 2:12). Xtaaqqenkil lee Qaawa' ut laj Kolol eere taq'a sa' li ha', **2 Ne.** 31:13. Laj Alma, laj Helam, ut jalaneb' chik ke'muqla sa' li ha', **Mos.** 18:12–16. Toja' ut naq teesub'eb' sa' li ha', **3 Ne.** 11:25–26. Nach'olob'aman chanru tz'aqal taab'aanumanq li kub'İha', **Tz. ut S.** 20:72–74. Ke'kub'e xha' jo' chanru lix muqlajik, chi muqb'ileb' sa' li ha' sa' lix k'ab'a', **Tz. ut S.** 76:50–51. Laj Adan kiyokob'aak rub'el li ha', ut kik'ame' chaq wi'chik sa' li ha', **Mois.** 6:64. Li kub'İha' wan chi sub'b'il choq' re risinkil li maak, **R. li P.** 1:4.

Li kub'İha' re risinkileb' li maak: Waklin, ut chikub'eeq aaha', ut ch'ajeb' chaq laa maak, **Hech.** 22:16. Chirix li kub'İha' nachal li risinkil lee maak xb'aan xam ut xb'aan li Santil Musiq'ej, **2 Ne.** 31:17. Chalqex ut chikub'eeq eeha' choq' re li jalb'a-k'a'uxlej, re taaruq texch'aje'q chirix lee maak, **Alma** 7:14. Osob'tesinb'ileb' li ani te'paab'anq ut te'kub'eeq xha', xb'aan naq eb' a'an te'xk'ul risinkil lix maakeb', **3 Ne.** 12:1–2. Taach'olob' b'an li jalb'a-k'a'uxlej ut xpaab'ankil li Kolonel, ut li risinkil li maak xb'aan li kub'İha', **Tz. ut S.** 19:31. Laa'o naqapaab' li kub'İha' chi sub'b'il choq' re risinkil li maak, **R. li P.** 1:4.

Chi k'eeb'il tz'aqal li wankilal: Ayuqex ut tzolomaqeb' chixjunil li tenamit, rik'in xkub'sinkil xha'eb' sa' lix k'ab'a' li Yuwa'b'ej, ut li K'ajolb'ej, ut li Santil Musiq'ej, **Mat.** 28:19 (Tz. ut S. 68:8). Laj Limhi ut naab'al reheb' lix tenamit ke'raj naq te'kub'eeq xha'; a'b'anan maajun wan sa' li ch'och' li k'eeb'il xwankil xb'aan li Dios, **Mos.** 21:33. Nink'e aawe wankilal re taakub'si xha' li tenamit a'in, **3 Ne.** 11:19–21. Li Tijonelil re laj Aaron nak'amok re li laaw re li kub'İha' chi sub'b'il rub'el ha' re risinkileb' li maak, **Tz. ut S.** 13:1. A'aneb' a'an li k'ojob'amb'ileb' inb'aan re kub'sink ha' sa' lin k'ab'a', **Tz. ut S.** 18:29. Laj Jwan aj Kub'sihom Ha' kixk'e re laj Jose Smith ut laj Oliver Cowdery li wankilal chi kub'sink ha', **JS—R** 1:68–69.

Li na'ajman re xk'ulb'al li kub'İha': Chejal eek'a'uxl, ut chikub'eeq eeha' sa' lix k'ab'a' li Walal raaro inb'aan, **2 Ne.** 31:11. Tento teejal eek'a'uxl, ut texyo'laaq wi'chik, **Alma** 7:14. Cheril naq ink'a' chikub'eeq eeha' chi moko k'ulub'ejex ta, **Morm.** 9:29. k'utumaq chiruheb' li na'b'ej ut li yuwa'b'ej naq tento te'xjal xk'a'uxl ut te'kub'eeq xha', ut te'xtuulanob'resi rib', **Moro.** 8:10. Nayeeman k'a'ru na'ajman re xk'ulb'al li kub'İha', **Tz. ut S.** 20:37. Eb' li alal k'ajolb'ej te'kub'eeq xha' choq' re risinkil lix maakeb' naq waqxaqib' chihab'xyu'ameb', **Tz. ut S.** 68:25, 27.

Eb' li sumwank noko'ok wi' rik'in li kub'İha': Okenaqex sa' jun sumwank rik'in a'an, naq texk'anjelaq chiru ut teepaab' lix taqlahom, **Mos.** 18:8–10, 13. Eb' li neke'xjal xk'a'uxleb', ut neke'xk'ul sa' xb'eeneb' lix k'ab'a' li Jesu-

kristo, ut neke'xk'e xch'ool chi k'anjelak chiru a'an, te'kule'q rik'in kub'İha', **Tz. ut S.** 20:37.

Li kub'İha' choq' reheb' li kamañaq: K'a'ru te'x-b'aanu eb' li ani neke'kub'e xha' choq' reheb' li kamañaq, **1 Kor.** 15:29. Li kub'İha' choq' reheb' li kamañaq nab'aanuman choq' re risin-kil li maak, **Tz. ut S.** 124:29 **Tz. ut S.** 127:5-9 **Tz. ut S.** 128:1 **Tz. ut S.** 138:33.

Li kub'İha' maawa' choq' reheb' li k'uula'al: An-chal eetz'unk chiru li Dios, naq teekub'si xha'eb' li kok'al li ka'ch'ineb' xyu'am, **Moro.** 8:4-23. Te'kub'eeq xha' li alal k'ajolb'ej naq waqxaqib' chihab' xyu'ameb', **Tz. ut S.** 68:27. Eb' li kok'al li neke'kam chi maji' neke'tz'aq-lok chihab' re te'ruuq chi teneb'aak, kolb'ileb' sa' li choxahil awa'b'ejhom, **Tz. ut S.** 137:10.

KUB'İHA' REHEB' LI K'UULA'AL.

Chi'ilmanq ajwi' Kok'al, al;
Kolb'a-ib'—Kolb'a-ib' reheb' li kok'al;
Kub'İha', kub'sink ha'—Li kub'İha'
maawa' choq' reheb' li k'uula'al;
Teneb'aak, teneb'anb'il

Jun k'anjel li ink'a' na'ajman, naq nakub'si-man xha'eb' li k'uula'al ut li kok'al li maji' tz'aqaleb' xchihab' re te'teneb'aaq, a'an naq waqxaqib' chihab' xyu'ameb'. Li Qaawa' kixye naq moko us ta li kub'İha' reheb' li k'uula'al (Moro. 8:10-21). Eb' li kok'al ne-ke'yo'la chi maak'a'eb' xmaak. Laj Satanas maak'a' xwankil chiraalenkileb' li kok'al toj reetal naq neke'ok chi wank chi teneb'anb'il (Tz. ut S. 29:46-47), jo'kan naq ink'a' na'ajman ru choq' reheb' xjalb'aleb' xk'a'uxl chi moko li kub'İha'. Eb' li kok'al tento te'kub'eeq xha' naq waqxaqib' chihab' xyu'ameb' (Tz. ut S. 68:25-27).

KUMORAH, TZUUL. *Chi'ilmanq ajwi'*

Hu laj Mormon (lix); Moroni, rala laj Mormon; Smith, Jose, alalb'ej

Jun ch'İna tzuul sa' li estado Nueva York sa' rokeb'aal li saqe, sa' li tenamit Estados Unidos re America. Arin jun li najter profeet, aj Moroni xk'ab'a', kixmuqeb' li perel ch'iich' tz'iib'anb'il wi' junjunq li resilal lix tenamiteb' laj Nefita ut laj Jaredita. Laj Jose Smith kik'ame' xb'e sa' li tzuul a'in sa' 1827 xb'aan laj Moroni li ak waklijenaq chi yo'yo, re xk'ul-b'aleb' li perel ch'iich' a'in ut re xjaltesinkil ru

jun raqal reheb'. Li aatin jaltasinb'il ru, a'an lix Hu laj Mormon.

Eb' laj Nefita ke'wan chi ch'ut'ch'u Kumorah, **Morm.** 6:2-4. Kumorah kiwan sa' jun li ch'och' wan wi' xk'İhal li ha', **Morm.** 6:4. Laj Moroni kixmuq li tz'iib'anb'il esil sa' li tzuul Kumorah, **Morm.** 6:6. Ke'kamsiik chixjunileb' laj Nefita, ka'ajwi' kaahib' xka'kaal ke'kana, **Morm.** 6:11. Naqab'i sahil esilal chalen chaq Kumorah, **Tz. ut S.** 128:20. Laj Jose Smith kirisi chaq eb' li perel ch'iich' sa' li Tzuul Kumorah, **JS—R** 1:42, 50-54, 59.

KUYUK. *Chi'ilmanq ajwi'* Kuyuk toj sa' roso'jik; Tuulan, tuulanil

Li k'ojk'ookil ch'oolej; xk'ulb'al li ch'a'ajkilal, li hob'e'k, malaj li rahob'tesiik chi maak'a' li ch'ilank chi moko li eeqajunk.

Hilan rik'in li Qaawa', ut aj kuyunelaqat chiroyb'eninkil, **Sal.** 37:7-8. Li timil chi josq'o'k, nim xna'leb', **Prov.** 14:29. Rik'in eekuyum chereechani lee raam, **Luk.** 21:19. Wan qayo'onihiom rik'in kuyuk ut rik'in xk'ojob'ankil qach'ool rik'ineb' li loq'laj hu, **Rom.** 15:4. Chetaaqehab' li ani rik'in paab'aal ut kuyuk neke'reechani li yeechi'İnb'il, **Heb.** 6:12-15. Kanab'omaq li kuyuk chi k'anjelak chi tz'aqal re ru, re naq tz'aqalaq eere eeru ut yaallo'jenaqaqex, **Stgo.** 1:2-4. Eerab'İhom resil lix kuyum laj Job, **Stgo.** 5:11. Ke'xq'axtesi rib' chi saheb' sa' xch'ool ut rik'in kuyuk chiru chixjunil li rajom li Qaawa', **Mos.** 24:15. Kanumsi chixjunil li k'a'aq re ru a'in rik'in kuyuk xb'aan naq li Qaawa' kiwan aawik'in, **Alma** 38:4-5. Chexkanaaq chi wanq eekuyum toj reetal naq tz'aqob'resinb'il eere eeru, **Tz. ut S.** 67:13.

KUYUK MAAK. *Chi'ilmanq ajwi'*

Ch'olob'ank maak; Jalok k'a'uxl, jalb'a-k'a'uxlej; Risinkil li maak; Xtojb'al rix li maak

Jo' na'oksiman sa'eb' li santil hu, xkuyb'al li maak naraj naxye wiib' paay chi na'leb': (1) Naq li Dios naxkuyeb' xmaak li winq, naxsach malaj narisi li tojb'a-maak li tento raj taak'eemanq xb'aan junaq li maak. Rik'in li xtojb'al rix li maak xb'aan li Kristo, naru naq te'kuye'q xmaak chixjunileb' li neke'xjal xk'a'uxleb', ka'ajeb' wi' li xe'b'aanunk re li kamsink malaj xe'b'aanunk re li maak ink'a'

naru xkuyb'al chirix li Santil Musiq'ej, ink'a' taakuymanq xmaakeb'. (2) Naq eb' li winq neke'xkuy xmaakeb' chirib'ileb' rib', neke'ril rib'eb' rik'in lix rahom li Kristo, ut ink'a' xik' neke'ril li ani ra xe'xb'aanu reheb' (Mat. 5:43–45; 6:12–15; Luk. 17:3–4; 1 Ne. 7:19–21).

Li Qaawa' najt li royb'enihiom, ut k'a'jo' nim li ruxtaan, naxkuy li maa'usilal ut li q'etok aatin, **Num.** 14:18. Us ta jo' kaqi b'on eb' lee maak, saq te'kanaaq chanchan saqb'ach, **Isa.** 1:18. Chakuyeb' li qak'as, jo' laa'o naqakuyeb' li wankeb' xk'as qik'in, **Mat.** 6:12 (Luk. 11:4; 3 Ne. 13:11). Li Lalal li Winq wan xwankil chi kuyuk maak, **Mat.** 9:6 (Mat. 18:35; Mar. 2:10; Luk. 5:20–24). Toj jarub' sut taamaakob'q li was wiitz'in chiwu, ut tinkuy xmaak? **Mat.** 18:21–22 (Tz. ut S. 98:40). Ani namaje-wank re li Santil Musiq'ej maajo'qe taawanq xkuyb'al xmaak, **Mar.** 3:29 (Alma 39:6). Wi laa was aawiitz'in taamaakob'q chawu ut naxjal xk'a'uxl, taakuy xmaak, **Luk.** 17:3. At inYuwa', chakuyeb' xmaak, xb'aan naq ink'a' neke'xnaw k'a'ru neke'xb'aanu, **Luk.** 23:34. Tijok re xpatz'b'al xkuyb'aleb' xmaak, **1 Ne.** 7:21. Chak'anjela lix kik'el li Kristo li natojok rix li maak, re taaruq taqak'ul xkuyb'al li qamaak, **Mos.** 4:2. Wi naxch'olob' lix maak chawu ut chiwu laa'in, ut naxjal xk'a'uxl, a'an kuyb'ilaq xmaak eeb'aan, **Mos.** 26:29–31. Ani naxjal xk'a'uxl ut naxb'aanu lix taqlahom li Qaawa' taakuye'q xmaak, **Tz. ut S.** 1:32. Ch'ik laa setleb' ch'iich', ut kuyb'il laa maak, **Tz. ut S.** 31:5 (Tz. ut S. 84:61). Ani xjal lix k'a'uxl chirixeb' lix maak, a'an ajwi' kuyb'ileb' lix maak, ut laa'in, li Qaawa', ink'a' chik neke'jultiko' we, **Tz. ut S.** 58:42. Laa'in, li Qaawa', tinkuy xmaak li ani nawaj xkuyb'al xmaak, a'b'an sa' eeb'een laa'ex teneb'anb'il xkuyb'aleb' xmaak chixjunil li winq, **Tz. ut S.** 64:10. A' yaal jo' xekuy eemaak cherib'il eerib', chi jo'kan laa'in, li Qaawa' ninkuy eemaak laa'ex, **Tz. ut S.** 82:1. Li ani nekeb'inra tinq'us ajwi' re naq kuyb'ilaq lix maakeb', **Tz. ut S.** 95:1. Xinkuy aamaak chirix li q'etok aatin xab'aanu, **Mois.** 6:53.

KUYUK SA'. *Chi'ilmanq ajwi'* Lemoox,
ke'ehok lemoox; Neb'a'; Q'axtesink
mayej; Tenq'ank

Naq junaq naxram rib' chi wa'ak ut chi uk'ak chi moko minb'il ta ru, re taajilonq rik'in li

Qaawa' ut tixtz'aama li rosob'tesihom. Naq na'ux li kuyuk sa' xjunes malaj sa' komonil, tento taa'uxq ajwi' li tijok re xnawb'al k'a'ru li rajom xch'ool li Dios ut re xnimankil qame-tz'ew sa' musiq'ejil. Li kuyuk sa' junelik b'aanunb'il xb'aaneb' li tz'aqal aj paab'anel.

Sa' li Iglees anajwan, najachman ru jun domingo chiru li junjunq po re taa'uxq li kuyuk sa'. Sa' li kutan a'an, eb' li komon sa' li Iglees ink'a' neke'wa'ak chi moko neke'uk'ak chiru kaahib' xka'kaal hoonal. Toja' naq neke'xkub'si chiru li Iglees li tumin li xe'xtoj raj re xloq'b'al li tzakemq a'an. Li tumin a'in, li mayej re li kuyuk sa' nayeeman re. Li Iglees naroksi li mayej re li kuyuk sa' re xtenq'ankileb' li neb'a' ut li maak'a' wan reheb'.

Kiqakuy qasa' ut kootz'aaman chiru li qa-Dios chirix a'in, **Esd.** 8:21–23, 31. Kinkuy insa', ut kintijok chiru li Dios re choxa, **Neh.** 1:4. Chekuy eesa' chiwix, mex'uk'ak chi moko chexwa'aq chiru oxib' kutan, **Ester** 4:16. Xintuulanob'resi inch'ool rik'in kuyuk sa', **Sal.** 35:13. Ma a'in tab'i' li kuyuk sa' li sik'b'il ru inb'aan? **Isa.** 58:3–12. Kink'e li wilob'aal rik'in li Qaawa' Dios, re sik'ok rik'in tijok, rik'in kuyuk sa', **Dan.** 9:3. Sutq'inqex chaq wik'in rik'in x'anchalil eech'ool, ut rik'in kuyuk sa', **Joel** 2:12. Eb' laj Ninive ke'xpaab' li Dios, ut ke'xxaqab' jun li kuyuk sa', **Jon.** 3:5. Li Jesus kikuyuk sa' chiru ka'kaal kutan, **Mat.** 4:2 (Exo. 34:28; 1 Rey. 19:8; Luk. 4:1–2). Meek'ut chiruheb' li winq naq kuyb'il eesa', **Mat.** 6:18 (3 Ne. 13:16). Xkomon a'in ink'a' na'el, ka'ajwi' rik'in tijok ut kuyuk sa', **Mat.** 17:21. Chexkanaaq sa' li kuyuk sa', ut tijok, **Omni** 1:26 (4 Ne. 1:12). Ke'ok chi kuyuk sa', ut chi tijok chiru li Qaawa' lix Dios, **Mos.** 27:22. Kinkuy insa' ut kintijok k'iila kutan re taaruq tinnaw injunes li k'a'ag re ru a'in, **Alma** 5:46. Eb' li ralal xk'ajol li Dios ke'xjunaji rib' sa' xkuyb'al xsa' ut tijok rik'in nimla metz'ew, **Alma** 6:6. Eb' li ralal laj Mosiah ke'xk'e rib' rik'in naab'al li tijok ut li kuyuk sa', **Alma** 17:3, 9. Kiwan xq'ehil li kuyuk sa' ut tijok chirix lix kamikeb' naab'al reheb' laj Nefita, **Alma** 28:5–6. Ke'kuyuk sa' chi naab'al ut ke'tijok chi naab'al, **Alma** 45:1 (Hel. 3:35). Chik'uub'amanq laa tzakemq chi junaj li rajom aach'ool re naq tz'aqalaq re ru lix kuyum aasa', **Tz. ut S.** 59:13–14. Textkanaaq sa' li tijok ut kuyuk sa', **Tz. ut S.** 88:76.

KUYUK TOJ SA' ROSO'JIK. *Chi'ilmanq ajwi'* Aaleek, aalenk; Ch'a'ajkilal; Kuyuk

Kanaak chi xaqxo ut chi k'ee'k'ool xch'ool chix-paab'ankil lix taqlahom li Dios, us ta nachal li aaleek, li weche'e'k, ut li ch'a'ajkilal.

Ani nakuyuk toj sa' roso'jik, taakole'q, **Mat.** 10:22 (Mar. 13:13). Maak'a'eb' xxe', ut yal jun k'amok neke'kuyuk, **Mar.** 4:17. Li rahok chix-junil naxkuy, **1 Kor.** 13:7. Chirix naq kikuyuk laj Abraham rik'in anchal lix kuyum, kixk'ul li yeechi'inb'il, **Heb.** 6:15. Wi neke'kuyuk toj sa' roso'jik te'waklesiiq sa' roso'jik li kutan, **1 Ne.** 13:37. Wi tex'ab'inq chiruheb' li taqlahom, ut texkuyuk toj sa' roso'jik, texkole'q, **1 Ne.** 22:31 (Alma 5:13). Wi teetiikisi eerib' chi ub'ej rik'in xtzekankil xsahil li raatin li Kristo, ut texkuyuk toj sa' roso'jik, taawanq eeyu'am chi junelik, **2 Ne.** 31:20 (3 Ne. 15:9; Tz. ut S. 14:7). Ani nak'uluk re lin k'ab'a' sa' xb'een, ut nakuyuk toj sa' roso'jik, a'an taakole'q, **3 Ne.** 27:6. Ani nakuyuk sa' lin iglees toj sa' roso'jik, a'an tinxaqab' sa' xb'een insaqoo-naq, **Tz. ut S.** 10:69. Ani nakuyuk sa' xpaab'aal taanumtaaq sa' xb'een li ruchich'och', **Tz. ut S.** 63:20, 47. Chixjunil li k'ojarib'aal ut li awa'b'ejil taak'eh'e'q sa' xb'eeneb' chixjunil li ke'kuyuk chi kaweb' xch'ool choq' re li evangelio li Jesukristo, **Tz. ut S.** 121:29.

K'AAK'ALENK, AJ K'AAK'ALENEL TENAMIT. *Chi'ilmanq ajwi'* Tijom, xtijb'al

Ani nayo'lek, malaj naxk'aak'ale k'a'ruhaq. Li ani nayo'lek ut na'ab'in chiru li chaq'rab' wan chi kawresinb'il. Eb' laj k'aak'alanel a'aneb' laj k'amol b'e li b'oqb'ileb' xb'aaneb' li ani neke'b'aanunk ruuchil li Qaawa', re te'xk'ul junaq k'anjel re xtenq'ankileb' li jun ch'ol chik. Eb' li b'oqb'ileb' jo' ajjolominel teneb'aneb'ileb' chi wank choq' aj k'aak'alanel chiru xkomon li ruchich'och'.

Katink'e choq' aj k'aak'alanel, **Esek.** 3:17–21. Eb' laj k'aak'alanel li neke'xtaqsi xyaab' xkux re xtijb'al li tenamit te'xkol tz'aqal li raameb', **Esek.** 33:7–9. Chexyo'leq ut, xb'aan naq ink'a' nekenaw k'a'ru hoonal taachalq wi' laj eechal eere, **Mat.** 24:42–43 (Mat. 25:13; Mar. 13:35–37; Tz. ut S. 133:10–11). Chexyo'leq ut chextijoq, re naq ink'a' tex'ok sa' li aaleek, **Mat.** 26:41

(3 Ne. 18:15, 18). Wi ink'a' nekeril eerib', ut lee k'a'uxl, ut lee raatin, ut lee b'aanuhom, tento tex'oso'q, **Mos.** 4:30. Laj Alma kixk'ojob'eb' laj tij ut li xb'eenil, re xjolominkil ut xk'aak'alenkil li iglees, **Alma** 6:1. Ani moko wanq ta chi yo'lek re rilb'al li Kolonel, taa'isiq chaq, **Tz. ut S.** 45:44. Li obiisp ut jalaneb' chik b'oq-b'ileb' ut k'ojob'aneb'ileb' xb'aan li Dios re xk'aak'alenkil li Iglees, **Tz. ut S.** 46:27. Li Qaawa' kixk'ojob'eb' laj k'aak'alanel sa' xb'een li awimq, **Tz. ut S.** 101:44–58.

K'ANJEL

Lix b'aanuhom anihaq, ma us, malaj ink'a' us. Li junjunq taaraq'q aatin chirix a' yaal jo' chanru tz'aqal lix k'anjel.

Li Qaawa' tixk'e re li junjunq chi winq jo' chanru lix k'anjel, **Prov.** 24:12. Chekanab' chi lemtz'unk lee saqen chiru li tenamit a'in, re te'ruuq chirilb'al eechaab'il k'anjel, **Mat.** 5:16 (3 Ne. 12:16). Li nab'aanunk re li rajom lin Yuwa' ta'ok sa' li awa'b'ejihom re choxa, **Mat.** 7:21. Li paab'aal, wi maak'a' xk'anjel, kamaenaq, **Stgo.** 2:14–26. Tento taaraqmanq aatin chirixeb' xb'aan lix k'anjeleb', **1 Ne.** 15:32 (Mos. 3:24). A' sa' xk'ab'a' usilal naq nokokole', chirix chixjunil li nokoru chixb'aanunkil laa'o, **2 Ne.** 25:23. K'ut chiruheb' naq maajo'q'e te'lub'q rik'in chaab'il k'anjel, **Alma** 37:34. Aajel ru naq eb' li winq te'raq'q aatin chirixeb' jo' chanru lix k'anjeleb', **Alma** 41:3. Rik'in lix k'anjeleb' teenaweb' ru, **Moro.** 7:5 (Tz. ut S. 18:38). Laa'in, li Qaawa', tinraqoq aatin chirix chixjunileb' li winq jo' chanru lix k'anjeleb', **Tz. ut S.** 137:9.

K'ANJELAK CHIRU. *Chi'ilmanq ajwi'* Rahok; Tenq'ank

Nokok'anjelak chiru li Dios ut chiruheb' li qas qii'z'in naq nokok'anjelak choq' re lix chaab'ilalaleb'. Naq nokok'anjelak chiruheb' li qas qii'z'in, yooko ajwi' chi k'anjelak chiru li Dios.

Sik'omaq ru sa' li kutan a'in ani chi aj-u tee-raj k'anjelak, **Jos.** 24:15. A' yaal jo' keb'aanu re jun reheb' li q'axal kok' reheb' li was wiitz'in a'in, we laa'in xeb'aanu chaq, **Mat.** 25:35–45. Teeq'axtesi lee junxaqalil choq' yo'yookil mayej, **Rom.** 12:1. Rik'in li rahok chexk'anjelak li jun chiru li jun chik, **Gal.** 5:13. Taanum-siiq laa kutan rik'in k'anjelak chiru laa Dios, **2 Ne.** 2:3. Jo'q'e wankex chi k'anjelak chiru lee

reech winqilal ka'ajwi' wankex chi k'anjelak chiru lee Dios, **Mos.** 2:17. Ani te'eechaning re li ch'och' a'in te k'anjelaq chiru li Dios, malaj ut te'mesuuq chaq, **Eter** 2:8–12. Eb' li neke'ok chi k'anjelak chiru li Dios, tento te k'anjelaq chiru chi anchaleb' xch'ool, **Tz. ut S.** 4:2. Li Qaawa' kixk'e reheb' li winq li taqlahom naq te'xra ut te k'anjelaq chiru a'an, **Tz. ut S.** 20:18–19. Sa' lix k'ab'a' li Jesukristo tat k'anjelaq chiru li Dios, **Tz. ut S.** 59:5. Laa'in, li Qaawa', nasaho' inch'ool chixnimankil ruheb' li ani neke k'anjelak chiwu, **Tz. ut S.** 76:5. Chaloq'oni li Dios, xb'aan naq ka'ajwi' chiru a'an tat k'anjelaq, **Mois.** 1:15.

K'ANJELAK SA' LI PAAB'AAL.

Chi'ilmanq ajwi' Tijonelil; K'anjelak chiru

Xb'aanunkil lix k'anjel li Qaawa' sa' li ru-chich'och'. Eb' li moos li sik'b'ileb' ru xb'aan li Dios tento naq te'b'oqe'q xb'aan li Dios re te'ruuq chi k'anjelak sa' lix k'anjel. Naq eb' li tz'aal aj k'anjel neke'xb'aanu li rajom xch'ool li Dios, neke'xb'aanu ruuchil li Qaawa' sa' lix k'anjeleb', ut neke'ok choq' aj b'aanunel k'anjel chiru a'an (Tz. ut S. 64:29), ut chi jo'kan na'uxman li k'anjel li na'ajman choq' re xkol-b'aleb' li winq. Li Qaawa' kixk'eheb' li Apostol, eb' li profet, eb' laj osob'tesinel, eb' li taqenaqil aj tij, aj setenta, li xb'eenil, li obiisp, eb' laj tij, eb' laj tzolonel, eb' laj tenq'anel, ut li jolomink choq' re xtz'aqob'resinkileb' ru laj santil paab'anel, choq' re li k'anjel re li paab'aal (Ef. 4:11–16; 1 Kor. 12:12–28; Tz. ut S. 20; 107).

Li Qaawa' kixsik' ru a'an re taak'anjelaq sa' lix k'ab'a' li Qaawa', **Deut.** 18:5. Aj K'anjenel chiru li qaDios te'xye eere, **Isa.** 61:6. Kichal li Lalal li Winq, moko re ta te k'anjelaq chiru, re b'aan taak'anjelaq chiruheb', **Mat.** 20:26–28. Xink'ut wib' chawu choq' re li ajom a'in, re aak'eeb'al choq' aj k'anjel ut aj yehol nawom, **Hech.** 26:16–18. Li Dios maa-k'a' xmaa'usilal re taasachq sa' xch'ool lee k'anjel ut li xeb'aanu rik'in rahok, rik'in naq xexk'anjelak chiruheb' laj santil paab'anel, **Heb.** 6:10. Wi junaq winq nak'anjelak, jo'aq li maatan k'eeb'il xb'aan li Dios, **1 Pe.** 4:10–11. Ke'xk'ut li na'leb', ut ke k'anjelak chiruheb' lix komon chirib'ileb' rib', **3 Ne.** 26:19. A'an xteneb'ankileb' li Kab'laju naq te'xk'ojob'eb'

laj k'anjel aj osob'tesinel, **Tz. ut S.** 107:39–40. Jun taqenaqil aj tij naru naxaqab'aman choq' re xk'anjelankil li k'a'aq re ru re li yu'am a'in, **Tz. ut S.** 107:71–72. Eb' li setenta a'in tento te'wanq choq' aj k'anjel aj b'eheneleb', **Tz. ut S.** 107:93–97. Eb' li xb'eenil k'ojob'amb'ileb' chi wank choq' xaqxookil aj k'anjel chiru lin iglees, **Tz. ut S.** 124:137.

K'ANJELIL SA' JUNAJIL. *Chi'ilmanq ajwi'* Q'axtesink, chaq'rab' re q'axtesink-ib'

Jun li k'uub'amb'il k'anjel ke'wan wi' laj santil paab'anel sa' xtklajik li Iglees li k'ojob'amb'il wi'chik, li ke'xpaab' wi' li chaq'rab' re li q'axtesink-ib'. Eb' li komon ke'xk'e li ch'och', li eechej, ut li tumin, ut ke'xk'ul ajwi' a' yaal li ajb'il xb'aaneb' ut li taak'anjelaq reheb' (Tz. ut S. 51:3; 78:1–15; 104).

Sa' li k'a'ru eere, re li yu'am a'in, texwanq chi juntaq'et, **Tz. ut S.** 70:14. Ki'ajman naq te'k'uub'amanq laj santil paab'anel re naq te'wanq chi juntaq'et sa' chixjunil li k'a'aq re ru, **Tz. ut S.** 78:3–11 (Tz. ut S. 82:17–20). Li Qaawa', kixk'e re li k'anjelil sa' junajil jun k'utb'esinb'il na'leb' ut jun taqlahom, **Tz. ut S.** 92:1. Aajel ru naq laj John Johnson taa'ok choq' komon sa' li k'anjelil, **Tz. ut S.** 96:6–9. Li Qaawa' kixk'e li na'leb' chirix xb'eresinkil li k'anjelil sa' junajil, **Tz. ut S.** 104. Eb' lin tenamit moko wankeb' ta sa' junajil jo' chanru li junajil li teneb'amb'il xb'aan xchaq'rab'il li choxahil awa'b'ejihom, **Tz. ut S.** 105:1–13.

K'ANTI' BRONCE. *Chi'ilmanq ajwi'* Jesukristo; Moises

Jun k'anti' bronce li kixyiiib' laj Moises chi taqlanb'il xb'aan li Dios re xk'irtesinkileb' laj Israelita li ke'tiwe' xb'eeneb' li k'anti' wankeb' xxamlel (a' li wankeb' xmay) sa' li yamyookil ch'och' (Num. 21:8–9). Li k'anti' bronce a'in kik'ehe' chi ru'uj jun che' ut "kitaqsiik re naq yalaq ani taa'iloq re taaruq taawanq chi yo'yo" (Alma 33:19–22). Li Qaawa' kixye naq lix taqsinkil li k'anti' sa' li yamyookil ch'och' a'an reetalil naq a'an kitaqsiik chiru li krus (Jwan 3:14–15). Li na'leb' k'utb'esinb'il sa' roso'jikeb' li kutan naxk'ut naq yaal li esil chirixeb' li k'anti' li wankeb' xxamlel, ut chan ru naq ke'k'irtesiik li tenamit (1 Ne. 17:41; 2 Ne. 25:20; Hel. 8:14–15).

K'AS. *Chi'ilmanq ajwi'* Kuyuk maak

Sa'eb' li loq'laj hu, naq nato'niman qe li tumin malaj eechej, a'an jun paay chi moosil. Chi junpak'al chik, li Jesus kixk'ut naq tento taqapatz' chiru li Yuwa'b'ej naq tixkuy li qak'as, malaj toorisi chiru xtojb'al rix li qa-maak—rik'in naq tojb'il rix li maak xb'aan li Jesukristo—chirix naq laa'o naqakuyeb' xmaak li ani wan xmaak qik'in laa'o (Mat. 6:12; 3 Ne. 13:11).

Laj maak nato'nink ut ink'a' naxtoj wi'chik, **Sal.** 37:21. Laj k'as wan choq' xmoos laj to', **Prov.** 22:7. At maa'us aj moos, laa'in xinsach chixjunil li k'as a'an. Ma ink'a' ajwi' raj xatoq'ob'a ru? **Mat.** 18:23–35. Maajun winq chiwanaq junaq aak'as rik'in, **Rom.** 13:8. Wan eek'as chi junelik rik'in lee choxahil Yuwa', **Mos.** 2:21–24, 34. Ani eere naxpatz' k'aruhaq chi to'ninb'il rik'in li ras riitz'in, chixq'ajsihaq li k'aru xk'ul chi to'ninb'il, **Mos.** 4:28. Toj li k'as, ut kol aawib' chiru moosil, **Tz. ut S.** 19:35. Taqlanb'il naq ink'a' tex'ok sa' k'as rik'ineb' li xik' neke'ilok eere, **Tz. ut S.** 64:27. Tee-toj chixjunil lee k'as, **Tz. ut S.** 104:78. Mex'ok sa' k'as re xkab'lankil li rochoch li Qaawa', **Tz. ut S.** 115:13.

K'AXLEJ

A'an li qana'leb', li nak'oxlaman wi'.

Chatk'anjelaq chiru chi tz'aqal re ru aach'ool ut chi keek'o laa k'a'uxl, **1 Kro.** 28:9. Taara li Qaawa' laa Dios chi anchal laa k'a'uxl, **Mat.** 22:37. Li k'oxlank jo' chanru li tz'ejwalej, a'an kamk, ut li k'oxlank jo' chanru li musiq'ej, a'an yu'am chi junelik, **2 Ne.** 9:39. Kichal sa' ink'a'uxl lix yaab' xkux li Qaawa', **Enos** 1:10. Li aatin k'a'jo' wi'chik xwankil sa' xb'een xk'a'uxleb' li tenamit chiru li yok'leb' ch'iich', **Alma** 31:5. Tinye aawe sa' laa k'a'uxl, **Tz. ut S.** 8:2. Taak'oxla sa' laa k'a'uxl, **Tz. ut S.** 9:8. Li tiikil k'a'uxlej re li junelik q'e kutan chihilank sa' lee k'a'uxl, **Tz. ut S.** 43:34. Lee k'a'uxl sa' junxil kutan kiq'o'jyino' ru, **Tz. ut S.** 84:54. Ayuqex sa' lee chaat chi moko najt q'o'jyin ta, waklinqex chi moko najt kutan ta, re naq taawanq chi seeb'ob'resinb'il lee junxaqalil ut lee k'a'uxl, **Tz. ut S.** 88:124. Laj Satanas moko naxnaw ta lix k'oxlahom li Dios, **Mois.** 4:6. Li Qaawa' Sion kixye re lix

tenamit, xb'aan naq junajeb' xch'ool ut juna-jeb' xk'a'uxl, **Mois.** 7:18.

K'EEB'IL XWANKIL. *Chi'ilmanq ajwi'* B'oqok, b'oqb'il xb'aan li Dios, xb'oqb'al; K'ojob'ank; Tijonelil; Wankilal; Xlawil li tijonelil

Neke'kehe' xwankil li winq naq neke'b'oqe' malaj neke'k'ojob'aak chi k'anjelak ruuchil ut choq' re li Dios Yuwa'b'ej malaj li Jesukristo sa' xb'aanunkil lix k'anjel li Dios.

Xintaqlank aawe, **Exo.** 3:12–15. Taaye chixjunil li tatintaqla wi', **Exo.** 7:2. Kixk'e wankilal reheb' lix tzolom, **Mat.** 10:1. Moko laa'ex ta xexsik'ok wu, laa'in b'an kinsik'ok eeru laa'ex, **Jwan** 15:16. Laj Nefi ut laj Lehi ke'jultikan aatin chi k'a'jo' xnimal li wankilal k'eeb'il chaq reheb', **Hel.** 5:18. Laj Nefi; rala laj Helaman, a'an jun winq re li Dios, li wan xnimal xwankil ut wankilal k'eeb'il re xb'aan li Dios, **Hel.** 11:18 (3 Ne. 7:17). Eb' li kab'laju chi tzolom aj Nefita ke'xk'ul wankilal ut ke'kehe' xwankil xb'aan li Jesus, **3 Ne.** 12:1–2. Laj Jose Smith, kib'oqe' xb'aan li Dios, ut kik'ojob'aak, **Tz. ut S.** 20:2. Maajun tixjultika lin ewangelio, chi moko tixwaklesi lin iglees, ka'ajwi' wi k'ojob'amb'il, ut nawb'il xb'aan li iglees naq k'eeb'il xwankil, **Tz. ut S.** 42:11. Eb' li xb'eenil tento te'xjultika li ewangelio, rik'in k'anjelak sa' li wankilal li k'eeb'il reheb', **Tz. ut S.** 68:8. Li Tijonelil re Melkisedek k'eeb'il wankilal re, re k'anjelank sa' li musiq'ejil k'a'aq re ru, **Tz. ut S.** 107:8, 18–19. Li k'aru nab'aanuman chi k'eeb'il wankilal xb'aan li Dios, na'ok choq' chaq'rab', **Tz. ut S.** 128:9. Ani taajultikanq aatin malaj taak'anjelaq choq' re li Dios tento naq b'oqb'ilaq xb'aan li Dios, xb'aaneb' li k'eeb'ileb' xwankil, **R. li P.** 1:5.

K'EHOK CHIRU KRUS. *Chi'ilmanq ajwi'*

Golgota; Jesukristo; Krus; Xtojb'al rix li maak

Jo'ka'in naq eb' laj Romano neke'xkamsiheb' li ani teneb'amb'il li kamk sa' xb'een sa' xkutankil li Ak' Chaq'rab', sa' li kikamsiik wi' li ani jitb'il rik'in xb'ak'b'al li ruq' ut li roq, malaj xk'ob'b'al rik'in klaux, chiru jun li krus. A'an nab'aanuman reheb' li loq'b'il moos ut reheb' li ani q'axal nim li maak xe'xb'aanu. Rub'elaj xk'eeb'aleb' chiru krus,

wan naq na'ux li raplenk malaj xk'eeb'al xloob' (Mar. 15:15). Li ani taakamsiiq chi krus namine' ru chiriiqankil lix krus toj sa' xna'aj li kamsink (Jwan 19:16–17). Li raq' nakana rik'ineb' laj pleet li xe'b'aanunk re li kamsink (Mat. 27:35). Li krus nalape' sa' ch'och' re naq li roq li ani kamsinb'il yal tana' jun metro sa' xb'een li ch'och'. Nak'aa'aleek li krus xb'aaneb' laj pleet toj reetal naq li ani k'eeb'il chiru krus nakam, ut wan naq oxib' kutan nab'ay xkamik (Jwan 19:31–37).

Li Jesukristo kikamsiik xb'aan naq eb' li ink'a' neke'paab'an ke'xjit chi yal tik'ti' ut ke'xye naq a'an kixwaklesi rib' chiru laj Cesar (li awa'b'ej) ut naq kixmajewa li Dios naq kixye naq a'an li Lalal li Dios. Kik'ehe' jun kaqi aq'ej chirix li Jesus (Jwan 19:2) ut jun koroon k'ix sa' xb'een xjolom, ut k'ieetz'uuk (Mat. 26:67; Mar. 14:65).

Eb' laj maak te'xk'ob' li roq ut ruq' li Mesias, **Sal.** 22:11–18. Li Mesias taak'ame'q chanchan jun karneer sa' li kamsiik, **Isa.** 53:7. Li Jesus kixye chi rub'elaj naq taak'ehe'q chiru krus, **Mat.** 20:18–19. Nayeeman resil lix kamik li Kristo chiru krus, **Mat.** 27:22–50 (Mar. 15:22–37; Luk. 23:26–46; Jwan 19:17–30). Laj Nefi kiril sa' k'utb'esinb'il matk' naq kikamsiik lix Karneer li Dios chiru krus, **1 Ne.** 11:33. Laj Nefi kixye resil li rahilal kixk'ul li Kristo ut lix kamik chiru krus, **1 Ne.** 19:9–14. Laj Jakob kixye resil lix k'anjel ut lix kamik chiru krus lix Santil Dios laj Israel, **2 Ne.** 6:9. Eb' li kaq-sut-iq', li hiik, li xam, ut li sut-iq' sa' li ch'och' America ke'xk'ut xyaalal lix kamik li Kristo chiru krus sa' Jerusalen, **3 Ne.** 8. Laa'in li Jesus li kik'ehe' chiru krus, **Tz. ut S.** 45:51–52. Lix k'anjel li Kristo sa' xyanqeb' li ani kamaqeb' ka'ajwi' ki'ux chirix lix kamik chiru krus ut rub'elaj lix waklijik chi yo'yo, **Tz. ut S.** 138:27.

K'EHOK NA'LEB'

Jo' na'oksiman sa'eb' li loq'laj hu, xk'eeb'al xna'leb' junaq naraj naxye xtzolb'al malaj xk'utb'al chiru.

Nink'e aana'leb' naq taaloq' wik'in li oor ch'ajob'resinb'il sa' xam, **Apok.** 3:18. Mee-sik' xk'eeb'al xna'leb' li Qaawa', **Jak.** 4:10. A'an nak'ehok na'leb' rik'in chaab'ilal sa' xb'een chixjunil lix k'anjel, **Alma** 37:12.

Taqenaq lee maak chiwu xb'aan naq nekesik' xtawb'al eena'leb' sa' tz'aqal lee b'e, **Tz. ut S.** 56:14.

K'EHOK YU'AM. *Chi'ilmanq ajwi'*

Wakliik chi yo'yo

Xkanab'ankil chi yo'yo, xwaklesinkil chiru li kamk, malaj xjalb'al junaq winq malaj ixq re taaruq taawanq chiru rilob'aal li Dios.

Li Dios xk'e qayu'am qochb'een li Kristo, **Ef.** 2:4–5 (Kol. 2:6, 12–13). Li Kristo kamsinb'il sa' li tz'ejwalej, a'ut k'eeb'il xyu'am xb'aan li Musiq'ej, **1 Pe.** 3:18 (Tz. ut S. 138:7). Maajun winq rilom li Dios, ka'ajwi' chi k'eeb'il xyu'am xb'aan li Musiq'ej, **Tz. ut S.** 67:11. Li tojb'al-ix wan sa' xk'ab'a' a'an li nak'ehok xyu'am chixjunil li k'a'aq re ru, **Tz. ut S.** 88:16–17. Eb' laj santil paab'anel te'k'ehe'q xyu'am ut te'xo-ke'q chixk'ulb'al li Kristo, **Tz. ut S.** 88:96. Laj Adan kik'ehe' xyu'am sa' xch'ool sa' raam, **Mois.** 6:65.

K'IRTESINK. *Chi'ilmanq ajwi'*

Rosob'tesinkileb' li yaj; Yuluk

Xk'eeb'al chi usaak jun li ani yaj, sa' tz'ejwalejl malaj sa' musiq'ejil. Sa'eb' li loq'laj hu yeeb'il resil k'iila sut naq li Qaawa' ut eb' lix moos ke'xb'aanu li k'irtesink rik'in sachb'ach'oolaj.

Laa'in li Qaawa' li nak'irtesink aawe, **Exo.** 15:26. Laj Nahaman kixkub'si rib' wuqub' sut sa' li Nima' Jordan ut kik'irtesiik, **2 Rey.** 5:1–14. Rik'in li rapleek kixk'ul a'an, nokok'irtesiik, **Isa.** 53:5 (Mos. 14:3). Taawakliiq li saq'e re tiikilal chi wank li k'irtesink sa' xxik', **Mal.** 4:2. Li Jesus kixk'irtesi li k'iila paay chi rahilal, **Mat.** 4:23 (Mat. 9:35). Kixk'e wankilal reheb' re xk'irtesinkil li k'iila paay chi rahilal, **Mat.** 10:1. Kinixtaqla chixk'irtesinkil li yot'b'ileb' xch'ool, **Luk.** 4:18. Ke'k'irtesiik xb'aan lix wankilal lix Karneer li Dios, **1 Ne.** 11:31. Wi nakapaab' li tojb'al-ix xb'aan li Kristo, naru tatk'irtesiik, **Alma** 15:8. A'an kixk'irtesi chixjunjunqaleb', **3 Ne.** 17:9. Ani wan xpaab'aal wik'in re k'irtesiik, taak'irtesiik, **Tz. ut S.** 42:48. Sa' lin k'ab'a' te'xk'irtesihebe' li yaj, **Tz. ut S.** 84:68. Laa'o naqapaab' naq wan li maatan re li k'irtesink, **R. li P.** 1:7.

K'OJLAJIK. *Chi'ilmanq ajwi'* Evangelio; Tijonelil; Xk'ojob'ankil wi'chik li evangelio; Xlawil li tijonelil

Jun xk'ojlajik li evangelio a'an jun xnumik li kutan naq li Qaawa' naxk'e xwankil junaq moos malaj eb' li moos sa' li ruchich'och' li neke'kulul re lix lawil li santil tijonelil.

Laj Adan, laj Enok, laj Noe, laj Abraham, laj Moises, li Jesukristo, laj Jose Smith, ut jalaneb' chik ke'xtikib' jun ak' xk'ojlajik li evangelio. Naq li Dios naxk'uub' jun li k'ojlajik, nak'utb'esiman chi ak'il li evangelio re naq eb' li ani wankeb' sa' li jun tasal tenamit a'an ink'a' taa'ajmanq naq ka'ajwi' rik'in li aatin k'utb'esinb'il chaq junxl taanawmanq li k'uub'amb'il na'leb' re li tojb'al-ix. Li jun k'ojlajik li tikib'amb'il xb'aan laj Jose Smith a'an "lix k'ojlajik lix tz'aqalil ru li kutan" yeeb'il re.

Li Dios re choxa tixwaklesi chaq jun li awa'b'ejihom, **Dan.** 2:44 (Tz. ut S. 65). Sa' roso'jik li kutan tinhoy xkomon lin Musiq' sa' xb'een chixjunil li tz'ejwalej, **Hech.** 2:17 (Joel 2:28). Tento taak'ule'q li Kristo sa' choxa toj tixaw xq'ehil lix k'ojob'ankil wi'chik chixjunil li k'a'aq re ru, **Hech.** 3:21. Sa' xk'ojlajik lix tz'aqalil ru li kutan li Dios tixch'utub' sa' junajil chixjunil li k'a'aq re ru rub'el li Kristo, **Ef.** 1:10. Laa'in tinxaqab' lin iglees sa' xyanqeb', **3 Ne.** 21:22. Li Qaawa' kixq'axtesi lix lawil lix awa'b'ejihom, ut jun xk'ojlajik li evangelio choq' re li roso'jikil kutan, **Tz. ut S.** 27:13. Lix lawil li jun k'ojlajik a'in q'axtesinb'il sa' lee ruq', **Tz. ut S.** 110:12-16. Chixjunil lix lawil li jar k'ojlajik li ke'wan chaq junxil k'ojob'amb'il wi'chik sa' lix k'ojlajik lix tz'aqalil ru li kutan, **Tz. ut S.** 128:18-21.

K'OJOB'AAK. *Chi'ilmanq* Uq'ej, xk'eeb'al

K'OJOB'ANB'IL K'ANJEL. *Chi'ilmanq ajwi'* Kolb'a-ib'; Kolb'a-ib' choq' reheb' li kamenaq; Resilal li xe'toonil; Santil ochoch, rochoch li Qaawa'; Tz'apok, xtz'apb'al

Eb' li loq'laj k'anjel malaj k'ojob'amb'il aatin. Sa'eb' li k'ojob'amb'il k'anjel, wan k'aru nab'aanuman li wan xyaalalil re musiq'ej. K'ojob'amb'il k'anjel naraj ajwi' xyeeb'al eb' lix chaq'rab' ut lix k'uub'amb'il aatin li Dios.

Junjung li k'ojob'amb'il k'anjel sa' li Iglees

a'aneb' rosob'tesinkil li yaj (Stgo. 5:14-15), rosob'tesinkil li loq'laj wa'ak (Tz. ut S. 20:77, 79), kub'sink ha' chi sub'b'il sa' ha' (Mat. 3:16; Tz. ut S. 20:72-74), rosob'tesinkileb' li kok'al (Tz. ut S. 20:70), xk'eeb'al li Santil Musiq'ej (Tz. ut S. 20:68; 33:15), xk'eeb'al li tijonelil (Tz. ut S. 84:6-16; 107:41-52), eb' li k'ojob'amb'il k'anjel re li santil ochoch (Tz. ut S. 124:39), ut li sumlaak sa' li ak' ut junelikil sumwank (Tz. ut S. 132:19-20).

Taak'ut chiruheb' li k'ojob'amb'il k'anjel ut eb' li chaq'rab', **Exo.** 18:20. Te'b'eeq sa'eb' lin k'uub'amb'il aatin, ut te'xpaab'eb' lin k'ojob'amb'il k'anjel, **Esek.** 11:20. Eb' li tenamit ke'xpaab' chi tz'aqal tz'aqal eb' lix k'ojob'amb'il k'anjel li Dios, **Alma** 30:3. K'aru naqara wi' naq xqapaab' lix k'ojob'amb'il k'anjel? **3 Ne.** 24:13-14. Ani natijok, li tuulan xmusiq', a'an ajwi' k'ulub'amb'il inb'aan wi na'ab'in chiruheb' lin k'ojob'amb'il k'anjel, **Tz. ut S.** 52:14-19. Chixjunileb' li winq neke'ru chi kole'k, rik'in ab'ink chiru li chaq'rab' ut k'ojob'amb'il k'anjel re li Evangelio, **R. li P.** 1:3.

K'ojob'amb'il k'anjel chi uuchilej: Jun li k'ojob'amb'il k'anjel re li paab'aal, b'aanunb'il xb'aan li ani yo'yo choq' re li ani kamenaq. Eb' li k'ojob'amb'il k'anjel a'in ka'ajwi' wankeb' xwankil wi eb' li b'aanunb'il ruuchileb' neke'xkulub'a, neke'xpaab' li sumwank li wan rochb'een, ut neke'tz'ape'k rik'in li Loq'laj Musiq'ej re li Yeechi'ink. Eb' li k'ojob'amb'il k'anjel a'in neke'b'aanuman anajwan sa'eb' li santil ochoch.

K'aru te'xb'aanu eb' li ani neke'kub'e xha' choq' reheb' li kamenaq, wi maamin te'wakliiq li kamenaq? **1 Kor.** 15:29. Li kub'iha' choq' reheb' li kamenaq tento taab'aanumanq sa'eb' li santil ochoch, **Tz. ut S.** 124:29-36. Eb' li musiq'ej sa' li ruchich'och' reheb' li musiq'ej kik'utman chiruheb' li kub'iha' chi uuchilej choq' re li risinkil li maak, **Tz. ut S.** 138:29-34.

K'OJOB'ANEL CH'OOLEJ (AJ).

Chi'ilmanq ajwi' Santil Musiq'ej; Jesukristo

Sa'eb' li loq'laj hu, yeeb'il resil wiib' chi aj K'ojob'anel Ch'oolej. Li xb'een a'an li Santil Musiq'ej (Jwan 14:26-27; Moro. 8:26; Tz. ut S. 21:9;

42:17; 90:11). Li Xkab' aj K'ojob'anel Ch'oolej a'an li Jesukristo (Jwan 14:18, 21, 23). Naq ani junaq naxk'ul li xkab' aj K'ojob'anel Ch'oolej, li Jesukristo tixk'ut rib' chiru chi jo'q'ehaq, tixk'utb'esi li Yuwa'b'ej, ut tixk'e xna'leb' chi k'ut-ku chiru li rilob'aal (Tz. ut S. 130:3).

K'OJOB'ANK. *Chi'ilmanq ajwi'* B'oqok,
b'oqb'il xb'aan li Dios, xb'oqb'al;
K'eeb'il xwankil; Opiis; Tijonelil; Uq'ej,
xk'eeb'al

Xaqab'ank malaj k'ojob'ank sa' junaq wankilal malaj opii. Re roksinkil li wankil k'eeb'il xb'aan li Qaawa' sa' lix Iglees, jun li winq tento taab'oq'e'q xb'aan li Dios rik'in profeetil aatin, ut rik'in lix k'eeb'al li uq'ej xb'aaneb' li k'eeb'ileb' xwankil (R. li P. 1:5). Us ta naru junaq winq chixk'ulb'al junaq wankilal rik'in li k'ojob'ank, tento taaroksi chi b'eresinb'il xb'aaneb' li neke'kamok re lix lawil li wankilal a'an.

Katink'ojob' choq' profeet chiruheb' li tenamit, **Jer.** 1:5. Moko laa'ex ta xexsik'ok wu, laa'in b'an kinsik'ok eeru laa'ex, ut kexink'ojob', **Jwan** 15:16. Chi k'eeb'il xwankil xb'aan li Dios, laj Alma kixk'ojob'eb' laj tij, **Mos.** 18:18. Eb' li winq k'ojob'amb'ileb' sa' li taqenaqil tijonelil rik'in jun li santil k'ojob'ank, **Alma** 13:1-9. Li Jesus kixb'oq' ut kixk'ojob' k'ab'laju chi tzolom, **3 Ne.** 12:1. Eb' li xb'eenil ke'xk'ojob'eb' laj tij ut laj tzolonek rik'in xk'eeb'al li uq'ej, **Moro.** 3:1-4. Tex'oyb'ening jun kamok chik, xb'aan naq toj maji' nekexk'ojob'aak, **Tz. ut S.** 5:17. Laj Jose Smith kixk'ojob'aak choq' jun x'apostol li Jesukristo, **Tz. ut S.** 20:2 (Tz. ut S. 27:12). Maajun naru chi k'ojob'aak chi ink'a' k'ulub'amb'il xb'aan li iglees, **Tz. ut S.** 20:65. Moko k'eeb'ilaq ta re ani junaq chixjultikankil lin evangelio, ka'ajwi' wi k'ojob'amb'il xb'aan junaq li k'eeb'il xwankil, **Tz. ut S.** 42:11. Eb' li xb'eenil k'ojob'amb'ileb' re xjultikankil li evangelio, **Tz. ut S.** 50:13-18. A'an xteneb'ankileb' li Kab'laju, jo'kan ajwi', naq te'xk'ojob' ut te'xk'e xtuqub'ankil ru chixjunileb' chik laj kanjel sa' li iglees, **Tz. ut S.** 107:58. Kinsik'eb' li jar osob'tesink reheb' li yuwa'b'ej, ut li k'ulub'ejil li tinruuq wi' chi k'ojob'aak, **Abr.** 1:2. Laj Jose Smith ut laj Oliver Cowdery ke'xk'ojob' rib' chirib'ileb' rib' sa' li Tijonelil re Aaron, **JS—R** 1:68-72.

K'OJOB'ANK CHI JUNXILAJ.

Chi'ilmanq ajwi' Yu'am naq maji'
nokoyo'la

Rub'elaj xtiklajik li ruchich'och', li Dios kixk'ojob'eb' lix musiq'ejil alal k'ajol li kaweb' xch'ool re te'xb'aanu junaq k'anjel chiru lix yu'ameb' sa' li ruchich'och'.

Li Dios kixk'e xnub'aaleb' li tenamit, **Deut.** 32:8. Rub'elaj naq katinpak' sa' xsa' laa na' katink'ojob' choq' profeet, **Jer.** 1:5. Kixk'uub' li jar kutan ak xaqab'amb'il, **Hech.** 17:26. Ani nawb'il ru chi junxilaj xb'aan, a'an kixk'ojob' chi junxilaj, **Rom.** 8:28-30. Kixsik' qu rik'in a'an chalen chaq sa' xk'ojlajik li ruchich'och', **Ef.** 1:3-4. Li Jesukristo kixk'ojob'aman chi junxilaj rub'elaj xk'ojlajik li ruchich'och', **1 Pe.** 1:19-20 (Apok. 13:8). B'oqb'ileb' ut kawresinb'ileb' chalen chaq sa' xk'ojlajik li ruchich'och', **Alma** 13:1-9. Kiwileb' li tiikeb' li raam ut li xnimaleb' ru li ke'sik'e' chaq ru sa' xtiklajik, **Tz. ut S.** 138:55-56. Li Walal sik'b'il ru chalen chaq sa' xtiklajik, **Mois.** 4:2. Laj Abraham kisik'man ru rub'elaj naq kiyo'la, **Abr.** 3:23.

K'OJOB'ANK WI'CHIK. *Chi'ilmanq ajwi'*
Xk'ojob'ankil wi'chik li evangelio

Xk'eeb'al wi'chik li k'a'ru isinb'il malaj sache-naq chaq.

Li musiq'ej ut li tz'ejwalej te'junajiiq wi'chik chi tz'aqal re ru te'k'utunq, **Alma** 11:43-44. Li k'ojob'ank wi'chik, a'an xk'amb'al wi'chik li maa'usilal choq' re li maa'usilal, li tiikilal choq' re li k'a'ru tiik, **Alma** 41:10-15. Laa'o naqapaab' naq te'k'ojob'amanq wi'chik li Lajeeb' Teepal ut naq li ruchich'och' taa'ak'ob'reesiiq ru ut tixk'ul lix choxahil loq'al, **R. li P.** 1:10 (Tz. ut S. 133:23-24).

K'OXLAHOM. *Chi'ilmanq ajwi'* K'oxlank
sa' ch'oolej; Xtaql ch'oolej

Li na'leb' ut li k'a'ru k'oxlanb'il sa' xk'a'uxl anihaq. Li wankilal chi k'oxlak a'an jun maatan naxk'e li Dios, ut ach'ab'amb'ilo chixsik'b'al ru chanru taqoksi li qawankil chi k'oxlak. Li k'a'ru naqak'oxla k'a'jo' naq naxjal li qana'leb' ut li qab'aanuhom, jo' ajwi' li qawanjik chirix li yu'am a'in. Li Tiikil k'oxlahom nak'amok sa' li kolb'a-ib'; li maa'us aj k'oxlahom nak'amok sa' li tojb'a-maak.

Li Qaawa' naxtaw ru chixjunil lix k'oxlahom li k'a'uxlej, **1 Kro.** 28:9. Jo' naxk'oxla sa' xch'ool, jo'kan a'an, **Prov.** 23:7. Lin k'oxlahom maawa' lee k'oxlahom laa'ex, **Isa.** 55:7-9. Li Jesus kixnaw lix k'oxlahomeb', **Mat.** 12:25 (Luk. 5:22; 6:8). Chi sa', chalen chaq xch'oolleb' li winq, na'el chaq li maa'us aj k'oxlahom, **Mar.** 7:20-23. Xk'amb'al chi preexil li junjung chi k'oxlahom re ab'ink chiru li Kristo, **2 Kor.** 10:5. Yalaq k'a'ru yaal, maak'a' xb'alaq, saq ru, chaq'al ru, a'an chek'oxla, **Filip.** 4:8. Chijultiko'q eere, li k'oxlank jo' chanru li tz'ejwalej, a'an kamk, ut li k'oxlank jo' chanru li musiq'ej, a'an yu'am chi junelik, **2 Ne.** 9:39. Wi ink'a' nekeril eerib', ut lee k'a'uxl, tento tex'osoq, **Mos.** 4:30. Li qak'oxlahom tixk'e maak sa' qab'een, **Alma** 12:14. Ka'ajwi' li Dios nanawok re laa k'oxlahom ut li rajom aach'ool, **Tz. ut S.** 6:16 (Tz. ut S. 33:1). Chex'iloq wankin wi' sa' li junjung eek'oxlahom, **Tz. ut S.** 6:36. Chek'uula sa' lee k'a'uxl la aatin re li yu'amej, **Tz. ut S.** 84:85. Tz'eqomaq lee jo'maajo'il k'oxlahom, **Tz. ut S.** 88:69. Taak'utb'esimanq lix k'oxlahom xch'oolleb' li winq, **Tz. ut S.** 88:109. Li saq ruhil na'leb' chiruutz'u'uji rajlal laa k'oxlahom, **Tz. ut S.** 121:45. Lix k'oxlahom xch'ool li junjung chi winq, junes ink'a' us rajlal, **Mois.** 8:22.

K'OXLANK SA' CH'OOLEJ. *Chi'ilmanq ajwi'* K'utb'esink, k'utb'esinb'il na'leb'; Tijok

Xk'oxlankil ut xtz'ilb'al rix sa' li qach'ool eb' li loq'laj hu ut li k'a'aq chik re ru re li Dios. Naq na'ux rik'in tijok, li k'oxlank sa' li qach'ool chirix li k'a'aq re ru re li Dios naru nokoxtenq'a chixk'ulb'al li k'utb'esink ut chixtawb'al ru li na'leb'.

Li xMaria kixtz'il rix li k'a'aq re ru a'in sa' xch'ool, **Luk.** 2:19. Naq k'ojk'ookin chi k'oxlank sa' lin ch'ool, kinxoke' chaq, **1 Ne.** 11:1. Lin ch'ool naxtz'ileb' rix li loq'laj hu, **2 Ne.** 4:15. Laj Nefi kixchap xb'e, yoo chaq chixtz'ilb'al rix sa' xch'ool li k'a'aq re ru kixk'ut chaq li Qaawa' chiru, **Hel.** 10:2-3. Ayuqex sa' lee rochoch, ut tz'ilomaq rix sa' eech'ool li k'a'aq re ru kinye, **3 Ne.** 17:3. Chijultiko'q eere chanru ruxtaanal chaq li Qaawa', ut chetz'il rix sa' eech'ool, **Moro.** 10:3. Xtz'ilb'al rix sa' aach'ool li k'a'aq re ru kak'ul, **Tz. ut S.** 30:3. Naq yooko chi k'oxlak chirix li k'a'aq re ru a'in, li Qaawa'

kixch'e' rilob'aal li qanawom, **Tz. ut S.** 76:19. Kinwan sa' lin warib'aal chixtz'ilb'al rix sa' inch'ool eb' li loq'laj hu, **Tz. ut S.** 138:1-11. Kink'oxla ut kink'oxla wi'chik, **JS—R** 1:12.

K'ULE'K CHOQ' ALAL K'AJOLB'EJ.

Chi'ilmanq ajwi' Abraham—Li riyajil laj Abraham; Israel; Ralal ut xrab'in li Dios; Ralal xk'ajol li Kristo

Sa'eb' li loq'laj hu, wiib' paay chanru naq na'ux li k'ule'k choq' alal k'ajolbej.

(1) Li ani moko xkomoneb' ta li ralal xk'ajol laj Israel na'ok sa' lix junkab'al laj Abraham ut lix tenamit laj Israel rik'in xpaab'ankil li Jesukristo, xjalb'al xk'a'uxl, xk'ulb'al li kub'ih'a' chi sub'b'il rub'el ha', ut xk'ulb'al li Santil Musiq'ej (2 Ne. 31:17-18; Tz. ut S. 84:73-74; Abr. 2:6, 11).

(2) Chixjunileb' li xe'k'uluk re li k'ojob'anb'il k'anjel re li kolb'a-ib' sa' li evangelio neke'ok choq' ralal ut xrab'in li Jesukristo rik'in ab'ink chiru lix taqlahom (Rom. 8:15-17; Gal. 3:24-29; 4:5-7; Mos. 5:7-8).

K'ULUB'AAK SA' KOMONIL.

Chi'ilmanq ajwi' Iglees li Jesukristo (lix); Xaqab'ank xwankileb' laj jolominel sa' li Iglees

Eb' li komon sa' li Iglees neke'xxaqab' xwankileb' li ani b'oq'b'ileb' chi k'anjelak sa' li Iglees, jo' ajwi' li k'a'aq re ru k'uub'anb'il xb'aanunkil sa' li iglees li na'aje' k'ulub'aak xb'aaneb'. Neke'xx'ut a'in rik'in xtaqsinkil lix nim uq'.

Li Jesukristo wan sa' xjolomil lix Iglees. Chi musiq'anb'il xb'aan li Santil Musiq'ej, a'an naxb'eresiheeb' laj jolominel re li Iglees re xb'aanunkil ut xk'uub'ankil li k'a'ru aajel ru. A'ut chixjunileb' li komon sa' li Iglees xk'ulub'eb' ut k'eeb'il reheb' xxaqab'ankil malaj ink'a' xxaqab'ankil lix b'aanuhomeb' ut lix k'uub'ahomeb' li neke'jolomink reheb'.

Chixjunileb' li tenamit ke'xsume chi juna-jeb' xyaab' xkux, **Exo.** 24:3 (Num. 27:18-19). Eb' li apostol ut li xb'eenil ke'ch'utla chi juna-jeb' xch'ool, **Hech.** 15:25. Maajun naru chi k'ojob'aak chi ink'a' k'ulub'anb'il xb'aan li iglees, **Tz. ut S.** 20:65-66. Chixjunil li k'a'aq re ru taab'aanumanq chi k'ulub'anb'il sa' komonil, **Tz. ut S.** 26:2 (Tz. ut S. 28:13). Chib'aa-

numanq chixjunil li k'a'aq re ru jo' chanru li k'ulub'anb'ilaq sa' komonil, **Tz. ut S.** 104:21.

K'ULUB'EJ, K'ULUB'EJIL. *Chi'ilmanq*
ajwi' Tiik xch'ool, tiikilal

Li ani wan chi tiik xch'ool ut chi k'ulub'anb'il sa' rilob'aal li Dios ut eb' laj jolominel li sik'b'ileb' ru xb'aan.

Ani ink'a' nak'amok re lix krus, moko k'ulub'ej ta chi wank wik'in, **Mat.** 10:38. Laj k'anjel xk'ulub' lix tojb'al, **Luk.** 10:7 (Tz. ut S. 31:5). Cheril naq ink'a' chikub'eeq eeha' chi moko k'ulub'ejex ta, **Morm.** 9:29. Ink'a' ke'kub'e xha', ka'ajwi' wi k'ulub'ejeb', **Moro.** 6:1. Laj q'em moko taak'ehe'q ta chi k'ulub'ej re taawang chi xaqxo, **Tz. ut S.** 107:100. Ani ink'a' nakuyuk re li q'use'k moko k'ulub'ej ta choq' re lin awa'b'ejihom, **Tz. ut S.** 136:31. Kik'eeman li tijonelil re chixjunileb' li winq li k'ulub'ejeb', Tz. ut S. A.Y.—2.

K'UTB'ESINB'IL CHIRU LAJ JWAN.

Chi'ilmanq Apokalipsis; Jwan, lalal laj Sebedeo

K'UTB'ESINB'IL MATK'. *Chi'ilmanq*
ajwi' K'utb'esink, k'utb'esinb'il na'leb';
Matk'; Xb'een k'utb'esink

Li na'leb' na'ile' chi k'utb'esinb'il chirix k'a'ruhaq, malaj b'araq, malaj jo'q'ehaq, rik'in lix wankil li Santil Musiq'ej.

A'aneb' a'in junjunq li xnimal ru k'utb'esinb'il matk': Lix k'utb'esinb'il matk' laj Esekiel chirix li roso'jikeb' li kutan (Esek. 37–39); lix k'utb'esinb'il matk' laj Esteban naq kiwan li Jesus chi xaqxo sa' xnim uq' li Dios (Hech. 7:55–56); li k'utb'esinb'il chiru laj Jwan chirix li roso'jikil kutan (Apok. 4–21), lix k'utb'esinb'il matk'eb' laj Lehi ut laj Nefi chirix li che' re li yu'am (1 Ne. 8, 10–14), lix k'utb'esinb'il matk' laj Alma li alalb'ej chirix jun lix anjel li Qaawa' (Mos. 27), lix k'utb'esinb'il matk' li ras laj Jared chirix chixjunileb' li ani wankeb' sa' li ruchich'och' (Eter 3:25); li k'utb'esinb'il matk' chirixeb' li jar tasal chi loq'alil (Tz. ut S. 76), eb' li k'utb'esinb'il matk' k'eeb'ileb' re laj Jose Smith ut laj Oliver Cowdery sa' li Santil Ochoch re Kirtland (Tz. ut S. 110), lix k'utb'esinb'il matk' laj Joseph F. Smith chirix lix tojb'aleb' rix li kamaenaq (Tz. ut S. 138), lix k'utb'esinb'il matk' laj Moises chirix

li Dios ut lix yo'ob'tesihom (Mois. 1), Lix k'utb'esinb'il matk' laj Enok chirix li Dios (Mois. 6–7), li xb'een k'utb'esink re laj Jose Smith (JS—R 1).

B'ar wi' maak'a' li matk' k'utb'esinb'il, neke'oso' li tenamit, **Prov.** 29:18. Lee saaj winq te'ril li k'utb'esinb'il matk', **Joel** 2:28 (Hech. 2:17). Kixk'e innawom rik'in k'utb'esinb'il matk', **2 Ne.** 4:23. A'an aj k'amol esil, taqlanb'il chaq chiru li Dios, **JS—R** 1:33. Laa'o naqapaab' naq wan li profeteel aatin, li k'utb'esink, li k'utb'esinb'il matk', **R. li P.** 1:7.

K'UTB'ESINK, K'UTB'ESINB'IL

NA'LEB'. *Chi'ilmanq ajwi'* K'utb'esinb'il matk'; Matk'; Musiq'ank, musiq'anb'il; Profeteel aatin, aatinak jo' profete; Raatin li Dios; Santil Musiq'ej; Saqen, lix saqen li Kristo; Xyaab' kuxej

Chan ru naq li Dios naraatinaheb' li lalal xk'ajol sa' li ruchich'och'. Li k'utb'esinb'il na'leb' naru nachal xb'aan lix Saqen li Kristo malaj xb'aan li Santil Musiq'ej chi musiq'anb'il, sa'eb' li matk' ut k'utb'esinb'il matk', malaj rik'in li rula'eb' li anjel. Li k'utb'esinb'il na'leb' naru naxk'ameb' xb'e li ani tiikeb' chi paab'ank toj sa' li junelikil kolb'a-ib' sa' li choxahil awa'b'ejihom.

Li Qaawa' naxk'utb'esi lix k'anjel chiruheb' lix profete, ut naxk'ut chiruheb' laj paab'anel naq yaal li k'a'ru k'utb'esinb'il chiruheb' li profete (Amos 3:7). Rik'in li k'utb'esinb'il na'leb', li Qaawa' naxk'am xb'e yalaq ani nasik'ok re wi wan xpaab'aal, naxjal xk'a'uxl, ut na'ab'ink chiru lix evangelio li Jesukristo. "Li Santil Musiq'ej a'an aj k'utb'esinel," chan laj Jose Smith, ut "maajun winq naru chixk'ulb'al li Santil Musiq'ej chi ink'a' tixk'ul li na'leb' chi k'utb'esinb'il."

Sa' lix Iglees li Qaawa', eb' li Xb'eenil Awa'b'ejiil ut lix Molameb' li Kab'laju chi Apostol a'aneb' profete, aj ilol na'leb', ut aj k'utb'esinel chiru li Iglees ut chiru li ruchich'och'. Li Awa'b'ej sa' xb'een li Iglees a'an li jun ajwi' chi winq li k'eeb'il xwankil xb'aan li Qaawa' re xk'ulb'al li k'utb'esinb'il na'leb' choq' re li Iglees (Tz. ut S. 28:2–7). Li junjunq naru chixk'ulb'al li k'utb'esinb'il na'leb' choq' re tz'aqal lix chaab'ilal.

Rik'in chixjunil li na'el chaq sa' xtzu'uumal re

li Dios wan xyu'am li winq, **Deut.** 8:3 (Mat. 4:4; Tz. ut S. 98:11). Li Qaawa' na'aatinak rik'in jun ch'ina xyaab' kuxej q'un na'aatinak, **1 Rey.** 19:12. B'ar wi' maak'a' li matk' k'utb'esinb'il, neke'oso' li tenamit, **Prov.** 29:18. Relik chi yaal naq maak'a' tixb'aanu li Qaawa' Dios, ka'aj-wi' naq tixk'utb'esi lix muqmuukil na'leb' chiruheb' lix moos, a'eb' li profheet, **Amos** 3:7. Osob'tesinb'ilat laa'at, Simon, ralatallaj Jonas, xb'aan naq moko tz'ejwalej ta moko kike'elej ta li xk'utb'esink re chawu, a'b'an lin Yuwa' li wan sa' choxa, **Mat.** 16:15–19. Li Musiq'ej tixk'am eeb'e rik'in chixjunil li yaal, ut tixk'ut cheru k'a'aq re ru li chalel, **Jwan** 16:13. Wi junaq eere moko tz'aqal ta xna'leb', chitz'aa-manq re li Dios, **Stgo.** 1:5. Chixjunil li k'a'aq re ru taak'utb'esimanq, **2 Ne.** 27:11. Tink'e reheb' li ralat xk'ajoleb' li winq chi junjunqil li raqal, **2 Ne.** 28:30. Maak'a' k'a'ru muqmu li ink'a' taak'utb'esimanq, **2 Ne.** 30:17. Li Santil Musiq'ej tixk'ut cheru chixjunil li k'a'aq re ru, **2 Ne.** 32:5. Maajun winq nanawok re lix b'e li Qaawa', ka'ajwi' wi k'utb'esinb'il chiru, **Jak.** 4:8. Laj Lama kixkuy xsa' ut kitijok re tixk'ul li k'utb'esinb'il na'leb', **Alma** 5:46. Li k'a'aq re ru maajun wa k'utb'esinb'il taak'utb'esimanq chiruheb' li tiikeb' chi paab'ank, **Alma** 26:22. Eb' li ani neke'tz'eqtaanan xyaalal li k'utb'esinb'il ink'a' neke'xnaw lix evangelio li Jesukristo, ut ink'a' neke'xtaw ru eb' li loq'laj hu, **Morm.** 9:7–8. Maajun eerilom nekek'ul toj chirix naq yalb'il rix eepaabaal, **Eter** 12:6. Li waatin taatz'aqloq ru chixjunil, **Tz. ut S.** 1:38. Ma ink'a' kinye tuqtuukilal re aak'a'uxl chirix li na'leb' a'an? **Tz. ut S.** 6:22–23. Tinye aawe sa' laa k'a'uxl ut sa' laa ch'ool, **Tz. ut S.** 8:2–3. Wi us, tink'e chi xamnax lix sa' aach'ool, **Tz. ut S.** 9:8. Maatz'eqtaana xyaalal li musiq'ej re k'utb'esink, **Tz. ut S.** 11:25. Taak'ul chi tasal tasal li k'utb'esinb'il na'leb', **Tz. ut S.** 42:61. Yalaq k'a'ru te'xye naq eek'asinb'ileb' xb'aan li Santil Musiq'ej, a'anaq lix yaab' xkux li Dios, **Tz. ut S.** 68:4. Li Dios tixk'e eere eenawom, **Tz. ut S.** 121:26. Laj Jose Smith kiril li Yuwa'b'ej ut li K'ajolb'ej, **JS—R** 1:17. Laa'o naqapaab' chixjunil li ak xk'utb'esi li Dios, ut li toj tixk'utb'esi, **R. li P.** 1:7, 9.

K'UTB'IL EETALIL

Li k'a'ru naru junaq winq malaj ixq chixtaaqenkil re xk'ulb'al junaq chaab'ilal. Sa'eb' li

loq'laj hu, jun k'utb'il eetalil naraj naxye li na'leb' re xk'utb'al chanru naq te'wanq li komon, malaj chanru naq te'xyiib' k'a'ruhaq.

Li Qaawa' kixtaqlaheb' laj Israel chixyiib'an-kil jun loq'laj muheb'aal jo' chanru li eetalil k'utb'il chiru laj Moises, **Exo.** 25. Laj David kixk'e re laj Salomon li k'utb'il eetalil re taakab'lamanq li santil ochoch, **1 Kro.** 28:11–13. Li Jesukristo tixk'ut jun k'utb'il eetalil chiruheb' li ani te'paab'anq re a'an, **1 Tim.** 1:16. Tink'e eere jun k'utb'il eetalil sa' chixjunil li k'a'aq re ru, re naq ink'a' texwanq chi b'alaq'inqb'il, **Tz. ut S.** 52:14.

K'UTUK, TZOLONEL. *Chi'ilmanq ajwi'*

Santil Musiq'ej

Xk'eeb'al xna'leb'eb' li jun ch'ol chik, jo' chirix li yaal sa' li evangelio, ut xk'amb'aleb' xb'e sa' li tiikilal. Eb' li neke'kutuk re li evangelio tento naq k'amb'ilaqeb' xb'e xb'aan li Musiq'ej. Chixjunileb' li na'b'ej yuwa'b'ej wankeb' choq' aj tzolonel sa'eb' lix junkab'aleb'. Eb' laj santil paab'anel tento naq te'wanq xch'ool chixk'ulb'al xna'leb'eb' rik'in li Qaawa' ut eb' li ani kixxaqab' re jolomink.

Chak'ut chiruheb' laa walal, **Deut.** 4:8–9. Taak'uteb' chi yalb'il aaq'e chiruheb' laa walal aak'ajol, **Deut.** 6:7 (Deut. 11:18–19). K'iresi jun li al sa' li b'e tento taaxik wi', **Prov.** 22:6. Eb' laa walal aak'ajol te'tzoleq' chirix li Qaawa', **Isa.** 54:13 (3 Ne. 22:13). Naqanaw naq laa'at aj tzolonel chalenaq chaq rik'in li Dios, **Jwan** 3:2. Laa'at li nakatzol jalan, ma ink'a' nakatzol aawib' laa'at? **Rom.** 2:21. Kintzole' ka'ch'inaq sa' chixjunil lix nawom lin yuwa', **1 Ne.** 1:1 (Enos 1:1). Eb' laj tij ut laj tzolonel tento te'k'utuq chi yalb'ileb' xq'e, malaj ut te'sumeeq lix maakeb' li tenamit sa' xb'een tz'aqal lix jolomeb', **Jak.** 1:18–19. Tex'ab'inq chiwu, ut teete lee xik, **Mos.** 2:9. Teetzoleb' lee kok'al re te'xra rib' chirib'ileb' rib', ut re te'kanjelaq li jun chiru li jun chik, **Mos.** 4:15. Maajun teekanab' chi wank choq' eetzolonel, ka'ajwi' wi re li Dios li winq a'an, **Mos.** 23:14. Li Qaawa' kixhoy lix Musiq' sa' xb'een chixjunil li ch'och' re xkawresinkileb' xch'ooleb' re xk'ulb'al li aatin, **Alma** 16:16. Ke'kutuk rik'in wankilal, ut chi k'eeb'ileb' xwankil xb'aan li Dios, **Alma** 17:2–3. Ke'tzole' chaq xb'aaneb' lix na', **Alma** 56:47 (Alma 57:21).

A' yaal jo' ke'xsik' xna'leb' taaruq te'tzoleq, **Tz. ut S.** 1:26. Tzolomaq eerib' cherib'il eerib' jo' chanru li opii li kexinxaqab' wi', **Tz. ut S.** 38:23. Te'xk'ut li jar raqal chi na'leb' re lin evangelio, li wan sa' li Santil Hu ut sa' lix Hu laj Mormon, **Tz. ut S.** 42:12. Tento textzoleq chalen chaq taqe'q, **Tz. ut S.** 43:15–16. Eb' li na'b'ej yuwa'b'ej te'xtzoleb' lix rala'k'ajoleb', **Tz. ut S.** 68:25–28. Teek'ut li tzol'leb' re li awa'b'ejihom cherib'il eerib', **Tz. ut S.** 88:77–78, 118. Xaqab'omaq sa' eeyanq jun aj tzolone'q, **Tz. ut S.** 88:122. Ink'a' kak'ut li saqen ut yaal chiruheb' laa walal aak'ajol, ut a'in xyaalalil laa ch'ajkilal, **Tz. ut S.** 93:39–42. Teek'ut li k'a'aq re ru a'in chi moko ramb'il ta chiruheb' lee rala'k'ajol, **Mois.** 6:57–61.

K'utuk rik'in li Musiq'ej: Moko laa'ex ta li nekex'aatinak, a'b'an li Musiq'ej li na'aatinak eerik'in, **Mat.** 10:19–20. Ma ink'a' xxamnak li qach'ool naq kixteheb' chiqu li loq'laj hu? **Luk.** 24:32. Li evangelio k'utb'esinb'il rik'in lix wankil li Musiq'ej, **1 Kor.** 2:1–14. Ki'aatinak rik'in wankilal ut chi k'eeb'il xwankil xb'aan li Dios, **Mos.** 13:5–9 (**Alma** 17:3; **Hel.** 5:17). Taawanq eerik'in lin Musiq' re xq'unb'esinkileb' xch'ool li winq, **Tz. ut S.** 11:21. Tat'ab'iiq sa' chixjunil li k'a'aq re ru taak'ut rik'in laj K'ojob'anel Ch'oolej, **Tz. ut S.** 28:1 (**Tz. ut S.** 52:9). Wi moko nekek'ul ta li Musiq'ej ink'a' texk'utuq, **Tz. ut S.** 42:14 (**Tz. ut S.** 42:6). Teetzoleb' li rala'k'ajoleb' li winq rik'in lix wankil lin Musiq', **Tz. ut S.** 43:15. Eb' li xb'eenil tento te'xk'ut li evangelio rik'in li Musiq'ej, **Tz. ut S.** 50:13–22. Taak'ee-manq eere sa' li hoonal ajwi' a'an k'a'ru teeye, **Tz. ut S.** 84:85 (**Tz. ut S.** 100:5–8).

K'UUB'ANB'IL NA'LEB' RE LI

KOLB'A-IB'. *Chi'ilmanq* K'uub'amb'il na'leb' re li tojb'al-ix

K'UUB'ANB'IL NA'LEB' RE LI

TOJB'AL-IX. *Chi'ilmanq ajwi'*
Kolb'a-ib'; Evangelio; Jesukristo;
Xtojb'al rix li maak; Xt'anik laj Adan
ut li xEva

Lix tz'aqalil lix evangelio li Jesukristo, k'uub'amb'il re k'eeb'al chi uxmanq lix kolb'al chiru li kamk ut lix yu'am chi junelik li winq. Sa' li k'uub'amb'il na'leb' a'in

natawman li yo'ob'tesink, li t'ane'k, lix tojb'al rix li maak, jo' ajwi' chixjunil li chaq'rab', li k'ojob'amb'il k'anjel, ut li tzol'leb' li k'eeb'il xb'aan li Dios. Rik'in li k'ojob'amb'il k'anjel a'in, chixjunileb' neke'ru chixk'ulb'al li taqenaqil loq'al ut chi wank chi junelik rik'in li Dios (2 Ne. 2, 9). Sa'eb' li loq'laj hu, nayee-man ajwi' resil li k'uub'amb'il na'leb' a'in jo' li k'uub'amb'il na'leb' re li kolb'a-ib', li k'uub'amb'il na'leb' re sahil ch'oolejil, ut li k'uub'amb'il na'leb' re uxtaan.

Kitoch'e' sa' xk'ab'a' li q'etok aatin kiqab'aanu laa'o, **Isa.** 53:5 (**Mos.** 14:5). Maajun chik k'ab'aj' k'eeb'il rub'el choxa li taaruq te'kole'q wi' li winq, **Hech.** 4:12. Jo' xb'aan laj Adan neke'kam chixjunil, jo'kan ajwi' xb'aan li Kristo te'kanaaq chixjunil chi yo'yo, **1 Kor.** 15:22. Xb'aan li usilal kolb'ilex sa' xk'ab'a' li paab'aal, **Ef.** 2:8 (2 Ne. 25:23). Li Dios kixyeechi' li junelik yu'am rub'elaj naq kitikla li ruchich'och', **Tito** 1:2. Li Kristo a'an laj yoob'anel re li junelik kolb'a-ib', **Heb.** 5:8–9. Li k'uub'amb'il na'leb' re li tojb'al-ix kiyeechi' iman reheb' li kama'neq, **1 Pe.** 3:18–20 **1 Pe.** 4:6 (**Tz. ut S.** 138). Li kamk naxtz'aqob'resi ru li k'uub'amb'il na'leb' aj uxtaan re li nimla aj Yo'ob'tesinel, **2 Ne.** 9:6. K'a'jo' xnimla lix k'uub'amb'il na'leb' li qaDios! **2 Ne.** 9:13. Li k'uub'amb'il na'leb' re li tojb'al-ix naxk'e' chi uxmanq lix wakliik chi yo'yo ut li risinkil li maak, **Alma** 12:25–34. Laj Aaron kixk'ut li k'uub'amb'il na'leb' re li tojb'al-ix chiru lix yuwa' laj Lamoni, **Alma** 22:12–14. Laj Amulek kixch'olob' xyaalal li k'uub'amb'il na'leb' re li kolb'a-ib', **Alma** 34:8–16. Laj Alma kixch'olob' xyaalal li k'uub'amb'il na'leb' re li kolb'a-ib', **Alma** 42:5–26, 31. Eb' li tzol'leb' chirix li yo'ob'tesink, li t'ane'k, li xtojb'al rix li maak, ut li kub'iha' xxaqab'amb'il xwankil sa' li k'utb'esinb'il na'leb' re roso'jik li kutan, **Tz. ut S.** 20:17–29. Li k'uub'amb'il na'leb' kik'ojob'aman rub'elaj naq kiwan li ruchich'och', **Tz. ut S.** 128:22. Lin k'anjel ut lin loq'al a'an k'eeb'al chi uxmanq lix kolb'al chiru li kamk ut lix yu'am chi junelik li winq, **Mois.** 1:39. A'in li k'uub'amb'il na'leb' re li kolb'a-ib' choq' re chixjunileb' li winq, **Mois.** 6:52–62. Taqayaleb' rix rik'in a'in, **Ab.** 3:22–26.

K'UULEB'AAL KAB'L. *Chi'ilmanq ajwi'*

Tenq'ank

Jun li na'ajej b'ar wi' li obiisp naxk'ul, naxk'uula, ut naxk'e reheb' li neb'a' li eechej li mayejanb'il xb'aaneb' laj Santil Paab'anel sa' Roso'jikeb' li Kután. Naru naq nim malaj ka'ch'in li k'uuleb'aal kab'l, a' yaal jo' li na'ajman. Eb' laj santil paab'anel li tiikeb' chi paab'ank neke'xk'e lix seeb'aleb', li maatan k'eeb'il reheb', li eechej, ut li tumin re xtenq'ankil li obiisp re taarileb' li neb'a' naq wan k'a'ru ajb'il xb'aaneb'. Chi jo'kan, li k'uuleb'aal kab'l naru ajwi' naq a'anaq li jar paay chi k'anjel, tumin, tzakemq, malaj k'a' chik ru chi eechej li wan chi k'eemank. Li obiisp a'an laj baanunel k'anjel re li k'uuleb'aal kab'l, ut naxjek'ihéb' li k'anjel ut li eechej a' yaal jo' li na'ajman, ut jo' chanru naq b'eresinb'il xb'aan lix Musiq' li Qaawa' (Tz. ut S. 42:29–36; 82:14–19).

Che'xch'utub' li tzakemq re taak'uulamanq choq' re li wuqub' chihab' taawanq wi' we'ej, **Gen.** 41:34–36, 46–57. K'amomaq chaq chixjunil li lajetqil sa' li k'uuleb'aal kab'l, **Mal.** 3:10 (3 Ne. 24:10). Li obiisp chixxaqab' jun k'uuleb'aal kab'l choq' re li iglees a'in, **Tz. ut S.** 51:13. Li eechej li numenaq sa' xb'een li na'ajman taak'ehéq sa' lin k'uuleb'aal kab'l, **Tz. ut S.** 70:7–8. Eb' laj santil paab'anel tento te'xtusub' ut te'xxaqab' jun li k'uuleb'aal kab'l, **Tz. ut S.** 78:1–4. Eb' li kok'al aj xk'ulub'eb' rik'in li k'uuleb'aal kab'l, wi' maak'a' rik'ineb' lix na' xyuwa', **Tz. ut S.** 83:5.

LAA'ININ. *Chi'ilmanq ajwi' Jehova;*

Jesukristo

Jun reheb' lix k'ab'a' li Jesukristo.

Li Dios kixye re laj Moises, LAA'IN LI LAA'ININ, **Exo.** 3:14–15. Laa'in li Qaawa', **Exo.** 6:2–3. Rub'elaj naq kiwan laj Abraham, ak Laa'inin chaq, **Jwan** 8:56–59. Cherab'i lix yaab' xkux li Jesukristo, laj Tojol eerix, li Xnimal ru Laa'inin, **Tz. ut S.** 29:1 (Tz. ut S. 38:1; 39:1).

LABAN, AJ K'UULAHOM REHEB' LI PEREL CH'IICH' BRONCE.*Chi'ilmanq ajwi' Perel ch'iich' bronce*

Sa' lix Hu laj Mormon, li winq li kik'uulank reheb' li perel ch'iich' bronce sa' Jerusalem sa'

xkutankil lix junkab'al laj Lehi. Laj Laban ki'elq'ak chiru laj Nefi ut eb' li ras, ut kixyal xkamsinkileb' (1 Ne. 3:1–27). Li Musiq'ej kixk'am xb'e laj Nefi re tixkamsi laj Laban re xk'ulb'aleb' li perel ch'iich' (1 Ne. 4:1–26).

LABAN, RAS LI XREBEKA. *Chi'ilmanq ajwi' Rebeka*

Sa' li Najter Chaq'rab', jun li ras li xRebeka ut xyuwa' li xLea ut li xRakel, eb' li rixaqil laj Jakob (Gen. 24:29–60; 27:43–44; 28:1–5; 29:4–29; 30:25–42; 31:1–55).

LAJ KOLOSAS, HU REHEB'. *Chi'ilmanq*
Kolosenses, hu reheb' laj Kolosas**LAJ KORINTO, HU REHEB'.** *Chi'ilmanq*
Korintios, eb' li hu reheb' laj Korinto**LAJEEB' CHI TAQLAHOM (LAJEEB' CHI CHAQ'RAB').** *Chi'ilmanq*
Taqlahom, li lajeeb'**LAJEEB' XTEEPAL LAJ ISRAEL.**
*Chi'ilmanq Israel***LAJETQIL.** *Chi'ilmanq ajwi' Q'axtesink*
mayej; Tumin

Lix lajetq raqal li k'a'ru nak'ule' chiru li jun chihab' nak'eeman re li Qaawa' sa' ruq' li Iglees. Na'oksiman xtuminal li lajetqil re xkab'lankileb' li ch'utleb'aal ut li santil ochoch, re xtenq'ankil lix k'anjeleb' laj k'amol aatin, ut re xwaklesinkil lix awa'b'eijhom li Dios sa' li ruchich'och'.

Laj Abraham kixk'e re laj Melkisedek xlajetqil chixjunil li k'a'ru re, **Gen.** 14:18–20 (Heb. 7:1–2, 9; Alma 13:15). Re li Qaawa' chixjunil li lajetqil, a'an sant choq' re li Qaawa', **Lev.** 27:30–34. Taak'e chi tz'aqal xlajetqil chixjunil lix k'iijjik, **Deut.** 14:22, 28. Lix lajetqil chixjunil ke'xk'am chi naab'al, **2 Kro.** 31:5. Ma taa'elq'aq junaq winq chiru li Dios? K'a' put ru koo'elq'ak wi' chawu? Rik'in lajetqil ut mayej, **Mal.** 3:8–11 (3 Ne. 24:8–11). Ani nak'ule' xlajetqil moko taak'atmanq ta sa' xk'ulunik, **Tz. ut S.** 64:23 (Tz. ut S. 85:3). Taakab'lamanq li rochoch li Qaawa', rik'in lix lajetqileb' lix tenamit, **Tz. ut S.** 97:11–12. Li Qaawa' kixk'utb'esi li chaq'rab' re li lajetqil, **Tz. ut S.** 119. Li lajetqil k'anjelanb'ilaq xb'aan jun ch'utam, **Tz. ut S.** 120.

LAMAN. *Chi'ilmanq ajwi'* Lamanita;

Lehi, xyuwa' laj Nefi

Sa' lix Hu laj Mormon, asb'ej reheb' li ralal laj Lehi ut li xSariah, ut reheb' li ras laj Nefi (1 Ne. 2:5). Laj Laman k'iila sut kixsik' xb'aa-nunkil li ink'a' us ruuchil li us.

Laj Laman kixwech'i rix lix yuwa', **1 Ne.** 2:11–12. Kijosq'o' rik'in laj Nefi, li riitz'in tiik xch'ool, **1 Ne.** 7:6 (1 Ne. 3:28–29). Ink'a' kixyal li ru li che' re li yu'am sa' lix k'utb'esisinb'il matk' laj Lehi, **1 Ne.** 8:35–36. Kichal jun majewank sa' xb'een laj Laman ut eb' li ke'taaqenk re, **2 Ne.** 5:21 (Alma 3:7).

LAMANITA. *Chi'ilmanq ajwi'* Hu laj

Mormon (lix); Laman; Nefita

Jun ch'utut chi tenamit sa' lix Hu laj Mormon, sa' li wan wi' naab'al xkomoneb' li ralal xk'ajol laj Laman, asb'ej reheb' li ralal laj Lehi. Eb' a'an ke'reek'a naq rahob'tesinb'ileb' xb'aa laj Nefi ut xb'aaneb' li ralal xk'ajol (Mos. 10:11–17). Xb'aa a'in, ke'xpo'resi xch'ool chiruheb' laj Nefita, ut kok' aj xsa' ke'xtz'eqtaana li na'leb' re li evangelio. A'banan ka'ch'in chik ma nayo'la li Jesukristo, eb' laj Lamanita ke'xk'ulub'a li evangelio, ut q'axal wi'chik tiikeb' xch'ool ke'kana chiruheb' laj Nefita (Hel. 6:34–36). Wiib' cient chihab' chirix naq li Kristo kiwulak sa' li nimla ch'och' America, ke'ok choq' aj maak laj Lamanita jo' ajwi' eb' laj Nefita, ut ke'ok chixpleetinkil rib' chirib'ileb' rib'. 400 chihab' tana' chirix li Kristo, eb' laj Lamanita ke'xsach chi junajwa lix tenamiteb' laj Nefita.

Eb' laj Lamanita ke'numta chaq sa' xb'eeneb' li riyajil laj Nefi, **1 Ne.** 12:19–20. Eb' laj Lamanita xik' ke'rileb' laj Nefita, **2 Ne.** 5:14. Eb' laj Lamanita te'wanq choq' rableb' chiruheb' laj Nefita, **2 Ne.** 5:25. Lix hu laj Mormon tixk'ojob' wi'chik xnawomeb' laj Lamanita chirixeb' lix xe'toonaleb', ut chirix lix evangelio li Jesukristo, **2 Ne.** 30:3–6 (perel re xjolomil li aatin sa' lix Hu laj Mormon). Eb' laj Lamanita wankeb' choq' jun rela'eb' laj Judio, **Tz. ut S.** 19:27. Eb' laj Lamanita te'atz'umaq jo' li sununkil utz'u'uj rub'elaj lix k'ulunik li Qaawa', **Tz. ut S.** 49:24.

LAMENTACIONES (XHUHIL LI

RAHIL CH'OOLEJIL)

Jun li hu sa' li Najter Chaq'rab', tz'iib'anb'il xb'aa laj Jeremias. A'an junjung li b'ich re

rahil ch'oolejil xb'aa laj t'anik Jerusalem ut li tenamit aj Israelita. Kitz'iib'aman li hu chirix xt'anik li tenamit, maare 586 chihab' rub'elaj li Kristo.

LAMONI. *Chi'ilmanq ajwi'* Ammon, ralal

laj Mosiah

Sa' lix Hu laj Mormon, jun li rey aj Lamanita li kijale' xch'ool xb'aa laj Musiq' li Qaawa' ut lix musiq'anb'il k'anjel ut jultikahom laj Ammon (Alma 17–19).

LAZARO. *Chi'ilmanq ajwi'* Marta; Maria

aj Betania

Sa' li Ak' Chaq'rab', li ras li xMarta ut li xMaria. Li Jesus kixwaklesi chaq sa' xyanqeb' li kamaq (Jwan 11:1–44; 12:1–2, 9–11). Maawa' a'in laj Lazaro li neb'a' sa' li jaljookil ru aatin kixk'ut li Jesus (Luk. 16:19–31).

LEA (LIY). *Chi'ilmanq ajwi'* Jakob, ralal

laj Isaak; Laban, ras li xRebeka

Sa' li Najter Chaq'rab', asb'ej reheb' lix rab'in laj Laban ut jun reheb' li rixaqil laj Jakob (Gen. 29). Li xLea kiwan waqib' lix yum ut jun lix ko' (Gen. 29:31–35; 30:17–21).

LEHI, AJ K'AMOL AATIN AJ NEFITA.

Chi'ilmanq ajwi' Helaman, ralal laj

Helaman

Sa' lix Hu laj Mormon, jun ralal laj Helaman, a'an ralal chaq laj Helaman. Laj Lehi kiwan choq' xnimal ru aj k'amol aatin (Hel. 3:21; 4:14).

Aj Lehi kik'ehe' choq' xk'ab'a' re taajulti-ko'q re lix xe'toonal, **Hel.** 5:4–6. Rochb'een laj Nefi, kixjaleb' xch'ool naab'al, kitz'ape' sa' tz'alam, kisute' xb'aa li xam, ut ki'aatinak rik'ineb' li anjel, **Hel.** 5:14–48. K'iila na'leb' nak'utb'esiik chiru chi wulaj wulaj, **Hel.** 11:23.

LEHI, AJ TAQLANEL REHEB' LAJ

PLEET AJ NEFITA

Sa' lix Hu laj Mormon, jun aj taqlanel reheb' laj pleet aj Nefita (Alma 43:35–53; 49:16–17; 52:27–36; 53:2; 61:15–21).

LEHI, XYUWA' LAJ NEFI

Sa' lix Hu laj Mormon, jun profeet aj Hebreo li kixk'ameb' xb'e lix junkab'al ut eb' li

ke'taaqenq re chalen chaq Jerusalem toj sa' jun li yeechi'imb'il ch'och' sa' li ch'och' America 600 chihab' tana' rub'elaj li Kristo. Laj Lehi a'an li xb'een profet sa' xyanq lix tenamit sa' lix Hu laj Mormon.

Laj Lehi ki'el chaq Jerusalem rochb'een lix junkab'al chi taqlanb'il xb'aan li Qaawa' (1 Ne. 2:1-4). A'an ralaral xk'ajol laj Jose, li ki-k'ayiiq chi preexil toj Egipto (1 Ne. 5:14). Li Qaawa' kixk'utb'esi chiru jun matk' chirix li che' re li yu'am (1 Ne. 8:2-35). Laj Lehi ut eb' li ralaral ke'xyiib' jun li jukub' ut xkoheb' toj sa' li ch'och' America (1 Ne. 17-18). A'an ut eb' li ralaral xk'ajol ke'xxaqab' xtenamit sa' jun li ak' ch'och' (1 Ne. 18:23-25). Rub'elaj naq kikam, laj Lehi kirosob'tesiheb' li ralaral ut kixtazoleb' chirix li Kristo ut chirix lix k'utunik lix Hu laj Mormon sa' roso'jikeb' li kutan (2 Ne. 1:1-4:12).

Lix Hu laj Lehi: Laj Jose Smith kitikla rik'in lix hu laj Lehi naq yoo chixjaltesinkil ru lix Hu laj Mormon. A'an jun tz'iib'anb'il esil li kixk'os chaq ru laj Mormon chalen chaq sa'eb' lix perel ch'iich' laj Lehi. Chirix naq tz'iib'anb'il 116 perel li kixjaltesi chaq ru sa' li hu, laj Jose Smith kixk'e li tz'iib'ahom re laj Martin Harris, li kik'anjelak chaq chiru jarub'aq kutan jo' aj tz'iib'anel choq' re laj Jose sa' xjaltesinkil ru lix Hu laj Mormon. Toja' naq kisach li jar perel a'an. Laj Jose ink'a' kixjaltesi ru wi'chik lix hu laj Lehi choq' reeqaj li tz'iib'ahom sachenag; kixjaltesi b'an ru jalaneb' chik li tz'iib'anb'il esil sa'eb' li perel ch'iich' oor (chi'ilmanq li aatin sa' xtik-lajik Tz. ut S. 3, 10). Eb' li esil a'in ke'kana choq' li waqib' chi hu sa' xtiklajik lix Hu laj Mormon.

LEMOOX, K'EHOK LEMOOX.

Chi'ilmanq ajwi' Kuyuk sa'; Q'axtesink mayej; Neb'a'; Tenq'ank

Li mayej re xtenq'ankileb' li neb'a'.

Ink'a' texk'ehog lemoox chiruheb' li winq, **Mat.** 6:1-4 (3 Ne. 13:1-4). Li xmalka'an neb'a' a'in q'axal wi'chik xk'e chiru chixjunileb', **Mar.** 12:41-44. Q'axal wi'chik usilanb'il li k'e-hok chiru li k'uluk, **Hech.** 20:33-35. Tinwaj raj naq teek'e xkomon li k'a'ru wan eere reheb' li neb'a', **Mos.** 4:26. Eb' li ani wankeb' sa' li iglees te'xk'e xkomon li k'a'ru reheb', li jun-junq a' yaal k'a'ru li wan re, **Mos.** 18:27.

LEMUEL. *Chi'ilmanq ajwi'* Laman; Lamanita; Lehi, xyuwa' laj Nefi

Sa' lix Hu laj Mormon, xkab' li ralaral laj Lehi, ut jun reheb' li ras laj Nefi. A'an kixjunaji rib' rik'in laj Laman sa' xwech'b'al laj Nefi.

Laj Lehi kixye re laj Lemuel naq xaqxooq raj junelik, jo' jun ru taq'a, **1 Ne.** 2:10. Kijosq'o' rik'in laj Nefi, ut kixk'e xch'ool chirab'in-kil laj Laman, **1 Ne.** 3:28. Eb' laj Lemuelita ke'tz'aqon rik'ineb' laj Lamanita, **Jak.** 1:13-14 (Alma 47:35).

LEVI. *Chi'ilmanq ajwi'* Israel; Jakob, ralaral laj Isaak

Sa' li Najter Chaq'rab', li rox ralaral laj Jakob ut li xLea (Gen. 29:34; 35:23). Laj Levi ki'ok choq' xyuwa' jun reheb' lix teepal laj Israel.

Lix teepal laj Levi: Laj Jakob kirosob'tesi laj Levi ut eb' li ralaral xk'ajol (Gen. 49:5-7). Eb' li ralaral xk'ajol laj Levi ke'k'anjelak sa'eb' li santil muheba'al re Israel (Num. 1:47-54). Laj Aaron a'an aj Levita, ut eb' li ralaral xk'ajol laj Aaron a'aneb' laj tij (Exo. 6:16-20; 28:1-4; 29). Eb' laj Levita ke'xtenq'ahob' laj tij, eb' li ralaral laj Aaron (Num. 3:5-10; 1 Rey. 8:4). Wan naq ke'k'anjelak jo' aj wajb' (1 Kro. 15:16; Neh. 11:22); ke'xkamsiheb' li mayejanb'il xul (2 Kro. 29:34; Esd. 6:20); ut ke'tenq'an sa' li santil ochoch (Neh. 11:16). Eb' laj Levita ke'wan chi q'axtesinb'il choq' re lix k'anjel li Qaawa', re xb'aanunkil li k'ojob'anb'il k'anjel choq' reheb' li ralaral xk'ajol laj Israel. Eb' laj Levita ke'wan chi q'axtesinb'il ruuchi-leb' li ralaral xk'ajol laj Israel (Num. 8:11-22); chi jo'kan ke'ok choq' reechaninom li Dios, k'eeb'ileb' re a'an ruuchileb' li xb'een alalbej (Num. 8:16). Ink'a' ke'wan chi osob'tesinb'il; ke'ch'aje' b'an choq' re li ropiiseb' (Num. 8:7-16). Maajun ch'och' ke'xk'ul choq' reechani-homeb' aran Kanahan (Num. 18:23-24), a'ut ke'xk'ul li lajetqil (Num. 18:21), waqxaqib' roxk'aal (48) chi tenamit (Num. 35:6), ut ki-k'eeman reheb' xk'ulb'al li lemoox reheb' li tenamit sa'eb' li ninqe (Deut. 12:18-19; 14:27-29).

LEVITICO. *Chi'ilmanq ajwi'* Pentateuco

Jun li hu sa' li Najter Chaq'rab' li naxye resil lix k'anjeleb' laj tij sa' Israel. Naxch'olob' lix santilal li Dios, ut li chaq'rab' neke'ru wi' lix

tenamit chixpaab'ankil re te'santob'resiiq. Li rajb'al li hu, a'an xk'utb'al li na'leb' chirix li chaab'ilal ut chirix li paab'aal li wan sa' lix chaq'rab' laj Moises, rik'ineb' li k'ojob'anb'il k'anjel. Laj Moises kitz'iib'ank re li hu Levitico.

Sa'eb' li ch'ol 1-7 yeeb'il resil li jar k'ojob'anb'il k'anjel re li mayejak. Sa'eb' li ch'ol 8-10 naxye k'a'ru li k'anjel taa'oksimanq sa' rosob'tesinkileb' laj tij. Li ch'ol 11 naxye k'a'ru naru natzekaman ut k'a'ru ink'a' taatzekamanq, ut k'a'ru tz'aj ru ut moko tz'aj ta ru. Li ch'ol 12 naxye resileb' li ixq chirix li alank. Sa'eb' li ch'ol 13-15 wankeb' li chaq'rab' chirix li k'a'ru yeeb'il naq tz'aj. Sa' li ch'ol 16 wan li k'anjel taa'oksimanq sa' xkutankil li xtojb'al rix li maak. Sa'eb' li ch'ol 17-26 wan jun tasal li chaq'rab' chirix li k'anjel re paab'aal ut re li wank sa' komonil. Sa' li ch'ol 27 ch'olob'anb'il naq li Qaawa' kixtaqlaheb' laj Israel chixq'axtesinkil lix q'olomeb', lix ketomqeb' ut lix teepeb' chi xul re li Qaawa'.

LIAHONA

Sa' lix Hu laj Mormon, jun li t'ort'ookil ch'iich' bronze, li wan wiib' xkuux li neke'kamok b'e—jo' jun li k'utleb'aal b'e—ut neke'xk'e ajwi' xna'leb' laj Lehi ut eb' li neke'taaqenk re, a' yaal jo' tiikeb' xch'ool. Li Qaawa' kik'ehok re li Liahona, ut kixk'e li na'leb' rik'in.

Laj Lehi kixtaw jun li t'ort'ookil ch'iich' wan wi' wiib' kuux li neke'xk'ut li b'e tento te'xik wi' laj Lehi ut lix junkab'al, **1 Ne.** 16:10. Li t'ort'ookil ch'iich' nak'anjelak a' yaal jo' chanru lix paab'aaleb', ut lix yalb'aleb' li xq'e, **1 Ne.** 16:28-29 (Alma 37:40). Laj Benjamin kixk'e li t'ort'ookil ch'iich' re laj Mosiah, **Mos.** 1:16. Li t'ort'ookil ch'iich' b'eresinel ch'iich', Liahona yeeb'il re, **Alma** 37:38. Li Liahona kijuntaq'ee-taman rik'in li raatin li Kristo, **Alma** 37:43-45. Eb' li Oxib' chi aj Yehol Nawom chirix lix Hu Laj Mormon te'ril li b'eresinel ch'iich' li kik'eeman re laj Lehi, **Tz.** ut **S.** 17:1.

LIYY. *Chi'ilmanq* Lea (Liyy)

LIMHI. *Chi'ilmanq ajwi'* Noe, ralal laj Tzeniff

Sa' lix Hu laj Mormon, jun winq tiik xch'ool reheb' laj Nefita sa' li ch'och' Nefi; a'an ralal li rey aj Noe (Mos. 7:7-9). Li rey aj Limhi

ki'ok sa' jun sumwank naq taak'anjelaq chiru li Dios (Mos. 21:32). A'an kixk'ameb' xb'e lix tenamit chi elk chaq chi moosil chiruheb' laj Lamanita, ut chi sutq'iik Tzarahemla (Mos. 22).

LIX HU LAJ MORMON. *Chi'ilmanq* Hu laj Mormon (lix)

LIX IGLEES LI JESUKRISTO REHEB' LAJ SANTIL PAAB'ANEL SA' ROSO'JIKEB' LI KUTAN. *Chi'ilmanq ajwi'* Iglees, lix k'ab'a'; Iglees, reetalil li tz'aqal; Iglees li Jesukristo (lix); Xk'ojob'ankil wi'chik li evangelio

Li k'ab'a'ej k'eeb'il re lix Iglees li Kristo sa' roso'jikeb' li kutan, re xjachb'al ru rik'in li Iglees sa' jalaneb' chik li k'ojlajik (Tz. ut S. 115:3-4).

Li Qaawa' tixhoy li na'leb' sa' xb'eeneb' laj Santil Paab'anel sa' Roso'jikeb' li Kutan, **Tz.** ut **S.** 121:33. Laj Jose Smith a'an li profet ut aj ilol na'leb' re Lix Iglees li Jesukristo reheb' laj Santil Paab'anel sa' Roso'jikeb' li Kutan, **Tz.** ut **S.** 127:12. Taanach'oq chaq li xnimal ru xkutan li Qaawa' choq' reheb' laj Santil Paab'anel sa' Roso'jikeb' li Kutan, **Tz.** ut **S.** 128:21, 24. Laj Jose Smith kitenq'an chixch'utub'ankileb' laj Santil Paab'anel sa' Roso'jikeb' li Kutan, **Tz.** ut **S.** 135:3. Eb' laj Santil Paab'anel sa' Roso'jikeb' li Kutan tento te'k'uub'amanq chi teep choq' re lix b'eenikeb' toj sa' li ch'och' re Estados Unidos li wan sa' rokeb'aal li saq'e, **Tz.** ut **S.** 136:2. Nach'olob'aman xyaalal li chaq'rab' chirix li sumlaak choq' reheb' laj Santil Paab'anel sa' Roso'jikeb' li Kutan, Tz. ut S. A.Y.—1. Nak'ee-man li tijonelil re chixjunileb' li komon winq li xk'ulub'eb' sa' Lix Iglees li Jesukristo reheb' laj Santil Paab'anel sa' Roso'jikeb' li Kutan, Tz. ut S. A.Y.—2. Resil li Xb'een K'utb'esink choq' re chixjunileb' laj Santil Paab'anel sa' Roso'jikeb' li Kutan, **JS—R** 1:1.

LOQ', LOQ'LAJ. *Chi'ilmanq* Sant; Santilal

LOQ'ALIL. *Chi'ilmanq ajwi'* Saqen, lix saqen li Kristo; Xtasalil li loq'alil; Yaal

Sa'eb' li loq'laj hu, li loq'alil k'iila sut naraj naxye li saqen ut yaal re li Dios. Wan ajwi' naq naraj naxye nimaak xloq'al malaj xnimankil ru; wan naq naraj naxye jun tasalil

re li junelik yu'am, ut wan naq naraj naxyex lix loq'al li Dios.

Sant li Qaawa' reheb' li Teepal; chixjunil li ruchich'och' nujenaq rik'in lix loq'al, **Isa.** 6:3 (2 Ne. 16:3). Nokojaltesiiik choq' rilob'aal ajwi' a'an chiru tasal tasal li loq'alil, **2 Kor.** 3:18. A'an tinixwaklesi re tinwanq rik'in a'an sa' loq'alil, **Alma** 36:28. Jalan jalanq li loq'alil li k'ulb'ilaq sa' li wakliik chi yo'yo, a' yaal jo' xtiikilal li junjunq, **Tz. ut S.** 76:50–119. Lix loq'al li Dios a'an li wankilal chi k'oxlak, **Tz. ut S.** 93:36. Lix loq'al li Dios a'an xk'eeb'al chi uxmark lix kolb'al chiru li kamk ut lix yu'am chi junelik li winq, **Mois.** 1:39. Kiwil wiih' chi Winq, li ink'a' naru chi yeemank chanru xlemtz'unkileb' ru ut xloq'aleb', **JS—R** 1:17.

LOQ'LAJ HU (EB' LI). *Chi'ilmanq ajwi'*

Hu laj Mormon (lix); Q'ol Nim Xtz'aq; Raatin li Dios; Santil Hu; Tzol'leb' ut Sumwank; Xaqab'anb'il hu; Tusleb'aal Chihab'

Eb' li aatin, li tz'iib'anb'il jo' ajwi' li yeeb'il, xb'aaneb' li santil winq naq eek'asinb'ileb' xb'aan li Santil Musiq'ej. Eb' li tz'aqal xaqab'anb'il loq'laj hu re li Iglees anajwan a'aneb' li Santil Hu, lix Hu laj Mormon, Tzol'leb' ut Sumwank, ut li Q'ol Nim Xtz'aq. Li Jesus ut eb' li ke'tz'iib'ank re li Ak' Chaq'rab' ke'x-k'oxlaheb' li hu sa' li Najter Chaq'rab' jo' loq'laj hu (Mat. 22:29; Jwan 5:39; 2 Tim. 3:15; 2 Pe. 1:20–21).

Ma ink'a' xxamnak li qach'ool, naq kixte chiqu eb' li loq'laj hu, **Luk.** 24:32. Tz'ilomaq rix eb' li loq'laj hu, xb'aan naq sa'eb' a'an neke'oxla naq wan eejunelik yu'am, ut a'aneb' li neke'xch'olob' xyaalal chiwix, **Jwan** 5:39. Li raatin li Kristo tixye eere chixjunil li k'a'aq re ru tento teeb'aanu, **2 Ne.** 32:3. Jo' k'ihaleb' li neke'b'eresiiik chixpaab'ankileb' li loq'laj tz'iib'anb'il hu, ink'a' neke'ee'an ut xaqxoo-keb' junelik sa' li paab'aal, **Hel.** 15:7–8. Eb' li winq neke'sach, xb'aan naq neke'xpo' xyaalaleb' li loq'laj hu, ut ink'a' neke'xtaw xyaalal, **Tz. ut S.** 10:63. Li aatin a'in moko reheb' ta li winq chi moko re winq, we b'an laa'in, **Tz. ut S.** 18:34–36. Lix k'utunik lix Hu laj Mormon naxk'ut xyaalal chiru li ruchich'och' naq yaaleb' li loq'laj tz'iib'anb'il hu, **Tz. ut S.** 20:2, 8–12. Teekanab' chi q'axtesiiik lee kutan

choq' re xtzolb'aleb' li loq'laj hu, **Tz. ut S.** 26:1. Eb' li santil tz'iib'anb'il hu k'eeb'ileb' choq' re xtzolb'aleb' lajsantil paab'anel, **Tz. ut S.** 33:16. Te'keemanq li loq'laj hu choq' re xkolb'aleb' li sik'b'ileb' ru, **Tz. ut S.** 35:20. Te'xk'ut li jar raqal chi na'leb' re lin evangelio, li wan sa' li Santil Hu ut lix Hu laj Mormon, **Tz. ut S.** 42:12. K'eeb'il inchaq'rab' chirix li k'a'aq re ru a'in sa'eb' lin loq'laj hu, **Tz. ut S.** 42:28. Yalaq k'a'ru nayeeman chi eek'asinb'ileb' xb'aan li Santil Musiq'ej, a'anaq loq'laj hu, **Tz. ut S.** 68:4.

Eb' li loq'laj hu li sachenaq: Wankeb' k'iila loq'laj tz'iib'ahom li yeeb'il resil sa'eb' li loq'laj hu li moko wan ta qik'in anajwan, ut sa' xyanqeb' wankeb' li hu ut aj tz'iib'anel a'in: li Sumwank (Exo. 24:7), eb' li pleet re li Qaawa' (Num. 21:14), Jaser (Jos. 10:13; 2 Sam. 1:18), lix b'aanuhom laj Salomon (1 Rey. 11:41), laj Samuel aj ilol na'leb' (1 Kro. 29:29), laj Natan li profet (2 Kro. 9:29), laj Semaias li profet (2 Kro. 12:15), laj Ido li profet (2 Kro. 13:22), laj Jehu (2 Kro. 20:34), lix yehomeb' laj ilol na'leb' (2 Kro. 33:19), laj Enok (Jud. 1:14), li li raatin laj Tzenok, laj Neum, ut laj Tzenos (1 Ne. 19:10), laj Tzenos (Jakob 5:1), laj Tzenok ut laj Etzias (Hel. 8:20), ut jun xhuhil li jultikaak (Mois. 6:5); ut eb' li hu taqlanb'il reheb' laj Korintio (1 Kor. 5:9), reheb' laj Efesio (Ef. 3:3), ut chalen chaq Laodicea (Kol. 4:16).

Tento te'k'uulamanq li loq'laj hu: Taqeechani li esil a'in li tz'iib'anb'il, re naq taqak'uula li aatin yeeb'il chaq xb'aaneb' li profet, **1 Ne.** 3:19–20. Tink'uulaheb' li perel ch'iiich' a'in, **Jak.** 1:3. Li k'a'aq re ru a'in k'uulanb'il ut kolb'il rix xb'aan li ruq' li Dios, **Mos.** 1:5. Taa-k'uula li k'a'aq re ru loq' a'in, **Alma** 37:47. Eb' li loq'laj hu te'kole'q rix sa' xyaalalil, **Tz. ut S.** 42:56. Tinmetz'ewa anchal wib' chixk'uulan-kil, **JS—R** 1:59.

Xnimal xloq'aleb' li loq'laj hu: Taayaab'asi li chaq'rab' a'in chiru chixjunil Israel, **Deut.** 31:10–13. Li hu a'in re li chaq'rab' mi'isiik chaq sa' xtz'uumal aawe, **Jos.** 1:8. Lix chaq'rab' li Qaawa' tz'aqal re ru, ut naxjal li ch'oollej, **Sal.** 19:7. A'an laa waatin jun k'amleb' xam chiru li woq, **Sal.** 119:105. Eb' li loq'laj hu neke'xch'olob' xyaalal chiwix, **Jwan** 5:39. Chixjunil li loq'laj hu k'eeb'il chi musiq'anb'il xb'aan li Dios, **2 Tim.** 3:15–16. Kinjuntaq'eeta

chixjunileb' li loq'laj hu qik'in, re naq taa-wanq choq' re qachaab'ilal ut qatzolb'al, **1 Ne.** 19:23. Nasaho' li waam rik'ineb' li loq'laj hu, **2 Ne.** 4:15–16. Nokok'anjelak chi yalb'il qaq'e chi tz'iib'ak, re xq'unb'esinkileb' xch'ool li qalal qak'ajol, jo'keb' ajwi' li qas qitiz'in, **2 Ne.** 25:23. Ke'xtz'ileb' rix li loq'laj hu, ut moko ke'ab'in ta chik chiru li raatin li winq a'in aj maak, **Jak.** 7:23 (Alma 14:1). Wi ta moko wankeb' ta li perel ch'iich' a'in, kiquak'ul raj rahilal chi maak'a' qanawom, **Mos.** 1:2–7. Ke'xtz'ileb' rix li loq'laj hu chi yalb'ileb' xq'e, re taaruuq te'x'aw li raatin li Dios, **Alma** 17:2–3. K'uulanb'ileb' li loq'laj hu re xk'amb'aleb' li aamej sa' li kolb'a-ib', **Alma** 37:1–19 (2 Ne. 3:15). Li raatin li Dios tixb'eresi li winq re li Kristo, **Hel.** 3:29. Yalaq k'a'ru te'xye xb'aan li Santil Musiq'ej, a'anaq loq'laj hu, ut lix wankilal li Dios choq' re li kolb'a-ib', **Tz. ut S.** 68:4. Xk'uub'ankil choq' hu lix tz'aqalileb' lin loq'laj hu, choq' re xwaklesinkil lin iglees ut re xkawresinkileb' lin tenamit, **Tz. ut S.** 104:58–59. Ani nak'uulank re li waatin, ink'a' taab'alaq'iiq, **JS—M** 1:37.

Eb' li loq'laj hu li yeeb'il rik'in profetil aatin naq te'elq chi kutankil: Laj Isaias kixye chi rub'e-laj naq taa'elq chaq lix Hu laj Mormon, **Isa.** 29:11–14. Chap jun perel li che', ut tz'iib'a chiru, **Esek.** 37:15–20. Jalaneb' chik li hu te'k'utmanq chaq, **1 Ne.** 13:39. Meek'oxla naq chixjunil li waatin wan chi sa' li Santil Hu, **2 Ne.** 29:10–14. Chechap eerib' chiru lix ewangelio li Kristo, li taak'ojob'amanq cheru sa' li tz'iib' anb'il esil li taachalq, **Morm.** 7:8–9. Osob'tesinb'ilaq taxaq li ani taak'amoq chi saqenkil li na'leb' a'in, **Morm.** 8:16. Tz'iib'a li k'a'aq re ru a'in ut k'e xtz'apb'al; ut sa' li kutan k'oxlanb'il inb'aan tink'ut, **Eter** 3:27 (Eter 4:7). Naqapaab' naq toj tixk'utb'esi k'iila na'leb', **R. li P.** 1:9.

LOQ'LAJ HU, SACHENAQ. *Chi'ilmanq*

Loq'laj hu (eb' li)—Eb' li loq'laj hu li sachenaq

LOQ'LAJ K'ICHE'. *Chi'ilmanq* Xb'een k'utb'esink

LOQ'LAJ MUHEB'AAL. *Chi'ilmanq* ajwi' Na'ajej q'axal sant; Santil

ochoch, rochoch li Qaawa'; Xkaaxil li sumwank

Jun rochoch li Qaawa', xjolomil li loq'onink reheb' laj Israel naq yookeb' chi elk chaq Egipto. Li loq'laj muheb'aal a'an jun li ii-qanb'il santil ochoch, ut kiru xkub'sinkil ut xyiib'ankil wi'chik. Eb' li ralar xk'ajol laj Israel ke'roksi li loq'laj muheb'aal toj reetal naq ke'xkab'la li santil ochoch re laj Salomon (Tz. ut S. 124:38).

Li Dios kixk'utb'esi re laj Moises li k'utb'il eetalil choq' re li loq'laj muheb'aal (Exo. 26–27), ut eb' li ralar xk'ajol laj Israel ke'xyiib' jo' chanru li k'utb'il eetalil a'an (Exo. 35–40). Naq kiyaalo' li loq'laj muheb'aal, jun li choql kixtz'ap xb'een li muheb'aal, ut lix loq'al li Qaawa' kixnjob'resi li loq'laj muheb'aal (Exo. 40:33–34). Li choql a'an reetalil lix wanjik li Dios. Chiru q'ojyin, chanchan jun li xam. Naq nakana li choql sa' xb'een li muheb'aal, eb' li ralar xk'ajol laj Israel ke'kana aran. Naq na'el chaq li choql, eb' a'an neke-xik chirix (Exo. 40:36–38; Num. 9:17–18). Eb' li ralar xk'ajol laj Israel ke'xk'am li loq'laj muheb'aal rik'ineb' chiru lix b'eenikeb' sa' li chaqi ch'och' ut naq yookeb' chi ok sa' li ch'och' Kanahan. Chirix naq ke'ok, kiwan li loq'laj muheb'aal sa' Silo, li na'ajej kixsik' chaq ru li Qaawa' (Jos. 18:1). Chirix naq eb' li ralar xk'ajol laj Israel ke'xyiib' li santil ochoch re laj Salomon, kisach chi junajwa resil li loq'laj muheb'aal.

Li Qaawa' ut laj Isaias ke'roksi li loq'laj muheb'aal choq' reetalil eb' li tenamit re Sion ut Jerusalem sa' xkutankil li xkab' xk'ulunik li Qaawa' (Isa. 33:20; Moises. 7:62).

LOQ'LAJ MUSIQ'EJ. *Chi'ilmanq* Santil Musiq'ej

LOQ'LAJ MUSIQ'EJ RE YEECHI'INK.

Chi'ilmanq ajwi' Santil Musiq'ej

Li Santil Musiq'ej a'an li Loq'laj Musiq'ej re li Yeechi'ink (Hech. 2:33). A'an naxk'ojob' jo' k'ulub'ej chiru li Dios lix tiikil b'aanuho-meb', k'ojob' anb'il k'anjeleb', ut sumwankeb' li winq. Li Loq'laj Musiq'ej re li Yeechi'ink naxch'olob' xyaalal chiru li Yuwa'b'ej naq li jar k'ojob' anb'il k'anjel re li kolb'a-ib' xe'b'aanuman chi us, ut naq eb' li sumwank li wan-keb' chi sa' xe'wan chi paab' anb'il.

Eb' li neke'k'ehe' xtz'apb'aleb' xb'aan li Loq'-laj Musiq'ej re li yeechi'ink neke'xk'ul chixjunil li k'a'ru re li Yuwa'b'ej, **Tz. ut S.** 76:51–60 (Ef. 1:13–14). Chixjunil li sumwank ut li k'a'ru nab'aanuman tento taatz'apmanq rik'in li Loq'laj Musiq'ej re li Yeechi'ink re te'wanq xwankil chirix li yu'am a'in, **Tz. ut S.** 132:7, 18–19, 26.

LOQ'LAJ WA'AK. *Chi'ilmanq ajwi'*

Jesukristo; Krus; Kub'iha', kub'sink ha'; Mayejak; Wa'ak sa' roso'jik; Xtojb'al rix li maak; Wa re li yu'am; Yo'yookil ha'

Choq' reheb' laj santil paab'anel sa' roso'jikeb' li kutan, li aatin loq'laj wa'ak naraj naxye li k'ojob'amb'il k'anjel re xk'ulb'al li kaxlan wa ut li ha' re xjultikankil lix mayej li Kristo re xtojb'al rix li maak. Li jachb'il wa a'an reetalil lix tib'el; li ha' a'an reetalil lix kik'el li kixhoy re xtojb'al rix li qamaak (1 Kor. 11:23–25; Tz. ut S. 27:2). Naq eb' li komon sa' li Iglees li k'ulub'ejeb' neke'xk'ul li loq'laj wa'ak, neke'xyeechi'i naq te'xk'ul lix k'ab'a' li Kristo sa' xb'eeneb', naq junelik taajultiko'q a'an reheb', ut naq te'xpaab' lix taqlahom. Rik'in li k'ojob'amb'il k'anjel a'in, eb' li komon re li Iglees neke'xk'ul chi ak'il li sumwank re li kub'iha'.

Sa' li wa'ak sa' roso'jik, li Jesus kixch'olob' li k'ojob'amb'il k'anjel re li loq'laj wa'ak naq kiwa'ak rik'ineb' li Kab'laju chi Apostol (Mat. 26:17–28; Luk. 22:1–20).

Li Jesus kixchap li kaxlan wa, ut kirosob'tesi, ut kixchap li uk'leb' sek', ut kib'antioxin, **Mat.** 26:26–28 (Mar. 14:22–24; Luk. 22:19–20). Ani natzekank re lin tib'el, ut na'uk'ak re lin kik'el, wan xyu'am chi junelik, **Jwan** 6:54. Ani nawa'ok ut na'uk'ak re lin tib'el ut lin kik'el chi moko k'ulub'ej ta naxwa' ut naruk' tojb'a-maak choq' re li raam, **1 Kor.** 11:29 (3 Ne. 18:29). Li Jesus kixtzoleb' lix kab'laju chi tzolom aj Nefita chirix li loq'laj wa'ak, **3 Ne.** 18:1–11. Li Jesus kixk'ut chiruheb' li tzolom a'in naq te'xrameb' li ani moko k'ulub'ej ta chi tzakonk sa' li loq'laj wa'ak, **3 Ne.** 18:28–29 (Morm. 9:29). Nak'eeman li tij re li loq'laj wa'ak, **Moro.** 4–5 (Tz. ut S. 20:75–79). Laj tij malaj li xb'eenil tixk'anjela li loq'laj wa'ak, **Tz. ut S.** 20:46, 76. Eb' laj tzolonel ut eb' laj tenq'anel ink'a' k'eeb'ileb' xwankil chi kub'sink

ha', chixk'anjelankil li loq'laj wa'ak, **Tz. ut S.** 20:58. Naru na'oksiman li uk'a li moko viin ta choq' re li loq'laj wa'ak, **Tz. ut S.** 27:1–4.

LOQ'ONINK. *Chi'ilmanq ajwi'* Dios, Roxichal li Dios

Li rahok, li oxloq'ink, li k'anjelak ut li anchal ch'oolejil choq' re li Dios (Tz. ut S. 20:19). Rik'in li loq'onink na'ux li tijok, li kuyuk sa', li k'anjelak sa' li iglees, xb'aanunkil li k'ojob'amb'il k'anjel re li evangelio, ut xkomon chik li k'a'ru na'xk'ut chiru li Dios naq naqara ut naq k'ee'k'o qach'ool chixpaab'ankil.

Maajuneb' chik li dios te'wanq aawik'in chiwu laa'in, **Exo.** 20:3 (Exo. 32:1–8, 19–35; Sal. 81:9). Te'xloq'oni li Yuwa'b'ej sa' musiq'ej ut rik'in li yaal, **Jwan** 4:23. Cheloq'oni a'an li kiyiib'ank re li choxa ut li ch'och', **Apok.** 14:7 (Tz. ut S. 133:38–39). Teeloq'oni chi anchal lee metzew, lee k'a'uxl, ut lee kawilal, **2 Ne.** 25:29. Ke'xpaab' li Kristo ut ke'xloq'oni li Yuwa'b'ej sa' lix k'ab'a', **Jak.** 4:5. Laj Tzenos kixk'ut naq eb' li winq tento te'tijooq ut te'loq'oning sa' yalaq b'ar chi na'ajej, **Alma** 33:3–11. Teeloq'oni li Dios, sa' b'araq chi na'ajej wankex wi', sa' musiq'ej ut rik'in yaal, **Alma** 34:38. Eb' li tenamit ke't'ane' chiroq li Jesus, ut ke'xloq'oni, **3 Ne.** 11:17. Chixjunileb' li winq tento te'xjal xk'a'uxl ut te'paab'anq re lix k'ab'a' li Jesukristo, ut te'xloq'oni li Yuwa'b'ej sa' lix k'ab'a', **Tz. ut S.** 20:29. Nink'e eere li yehom a'in re teetaw ru ut teenaw chan ru loq'onink, ut teenaw k'a'ru neke-loq'oni, **Tz. ut S.** 93:19. Ka'ajwi' li jun chi Dios a'in tinloq'oni, **Mois.** 1:12–20. Laa'o naqaye naq wan li qak'ulub' xloq'oninkil li Nimajwal Dios, **R. li P.** 1:11.

LOT. *Chi'ilmanq ajwi'* Abraham

Sa' li Najter Chaq'rab', rala laj Haran ut rikaq' laj Abraham (Gen. 11:27, 31; Abr. 2:4). Laj Haran kikam xb'aan li we'ej aran Ur (Abr. 2:1). Laj Lot ki'el chaq Ur rochb'een laj Abraham ut li xSara ut kib'ee'k chirixeb' toj Kananan (Gen. 12:4–5). Laj Lot kixsik' ru wank Sodoma. Li Qaawa' kixtaqlaheb' laj k'amol esil re xtijb'al laj Lot re taa'eeleliq chaq Sodoma rub'elaj naq li Qaawa' kixsach xb'aan xmaa'usilaleb' li tenamit (Gen. 13:8–13; 19:1, 13, 15); a'b'anan li rixaqil laj Lot ki'ilok chi ixb'ej sa' li sache'k ut ki'ok choq' jun oqech re

atz'am (Gen. 19:26). Li Ak' Chaq'rab' naxye resil laj Lot (Luk. 17:29; 2 Pe. 2:6-7). Yeeb'il resil lix yu'am chirix naq kixjach rib' rik'in laj Abraham sa' Genesis 13, 14, ut 19.

LUCIFER. *Chi'ilmanq ajwi'* Aj xik' ilonel re li Kristo; Aj tza; Alalbej re li sachk (eb' li); Sachonel; Xb'alb'a

Li k'ab'aje naraj naxye ani nalemtz'un, malaj aj k'amol saqen. A'an ajwi' li Alalbej re li Saqew yeeb'il re. Laj Lucifer a'an ralar li qa-Choxahil Yuwa' sa' li musiq'ej, ut kixjolomi li po'resink ch'oolej sa' li yu'am naq maji' no-koyo'la. Li k'ab'aje Lucifer natawman yal jun sut ajwi' sa' li Santil Hu (Isa. 14:12). Rik'in li na'leb' k'utb'esin'il sa' roso'jikeb' li kutan, wan chik li nanawman chirix lix t'anik laj Lucifer (Tz. ut S. 76:25-29).

Laj Lucifer kit'ane' sa' li yu'am naq maji' no-koyo'la, **Isa.** 14:12 (Luk. 10:18; 2 Ne. 24:12). Chirix lix t'anik, ki'ok choq' aj Satanas, ut aj tza, **Tz. ut S.** 76:25-29 (Mois. 4:1-4).

LUKAS (LUCAS). *Chi'ilmanq ajwi'* Evangelio (li kaahib' chi); Hechos

A'an kitz'iib'ank re li Evangelio re laj Lukas ut li hu Hechos sa' li Ak' Chaq'rab', ut kirochb'eeni laj Pablo sa' lix taqlanb'il k'anjel. Lix na' xyuwa' a'aneb' aj Griego, ut kik'anjelak jo' aj b'anonel (Kol. 4:14). Laj Lukas kiwan chi tzolb'il chi chaab'il. Kixye naq kiwan choq' rochb'een laj Pablo naq kixjunaji rib' rik'in aran Troas (Hech. 16:10-11). Laj Lukas kiwan ajwi' rik'in laj Pablo sa' Filipos lix raqikil sut naq laj Pablo yoo chi xik Jerusalem (Hech. 20:6), ut ke'wan chi ch'utch'u toj reetal naq ke'wulak Roma. Laj Lukas kiwan ajwi' rik'in laj Pablo naq kiwan xkab' sut sa' tz'alam Roma (2 Tim. 4:11). Seraq'inb'il naq kikamsiik sa' xk'ab'a' lix paab'aal.

Li Evangelio tz'iib'amb'il xb'aan laj Lukas: Jun esil kixtz'iib'a laj Lukas chirix li Jesukristo ut lix k'anjel sa' li ruchich'och'. Li hu Hechos (Lix Yehom B'aanuhomeb' li Apostol) a'an xtiqb'al ru li evangelio li tz'iib'amb'il xb'aan laj Lukas. Laj Lukas kixkanab' jun resil lix k'anjel li Jesus li tz'iib'amb'il chi us, ut kixye resil li Jesus jo' aj Kolol reheb' laj Judio jo'keb' ajwi' laj Gentil. A'an kixtz'iib'a chi naab'al chirix li na'leb' kixk'ut li Jesus, ut chirix lix b'aanuhom. Ka'ajwi' sa' Lukas tz'iib'amb'il

resil lix wulajik laj Gabriel rik'in laj Sakarias ut li xMaria (Luk. 1); lix wulajikeb' laj ilol karneer rik'in li k'uula'al Jesus (Luk. 2:8-18); li Jesus sa' li santil ochoch naq kab'laju chihab' xyu'am (Luk. 2:41-52); naq ke'chaq'rab'iik ut ke'taqlaak li setenta (Luk. 10:1-24); naq li Jesus ki'el xkik'el ruuchil tiqob' (Luk. 22:44); naq li Jesus ki'aatinak rik'in laj elq' chiru li krus (Luk. 23:39-43); ut naq li Jesus kixk'ux li kar ut xya'al kab' chirix lix waklijik chi yo'yo (Luk. 24:42-43).

Re rilb'al xtusulaleb' li jar ch'ol, chi'ilmanq "Evangelio (li kaahib' chi)."

MAAK. *Chi'ilmanq ajwi'* Aj maak;

Moko us ta, maa'us; Maa'usilal;

Rahob'tesink; Po'resink ch'oolej; Tz'aj, tz'ajnil; Tz'eqb'eetal, tz'eqb'eetalil

Xq'etbal lix taqlahom li Dios chi nawb'il.

Ani namuquk re lix maak ink'a' taa'usaaq, **Prov.** 28:13. Us ta jo' kaqi b'on eb' lee maak, saq te'kanaaq chanchan saqb'ach, **Isa.** 1:18. Eb' laj maak te'kamq, ut te'koleq li tiikeb' xch'ool, **Esek.** 18. Lix Karneer li Dios na'isink re lix maak li ruchich'och', **Jwan** 1:29. Chikub'eeq aaha', ut ch'ajeb' chaq laa maak, **Hech.** 22:16. Lix tojb'al li maak a'an li kamk, **Rom.** 6:23. Ani nanawok re xb'aanunkil li us, ut ink'a' naxb'aanu, a'an maak choq' re, **Stgo.** 4:17. Ma tinaak'e chi siksotk rik'in rilb'al li maak, **2 Ne.** 4:31. Rahilar sa' xb'eeneb' chixjunil li neke'kam sa' lix maak, **2 Ne.** 9:38. Ink'a' ke'ru chirilb'al li maak, ka'ajwi' rik'in xik' ilok, **Alma** 13:12. Maak'oxla naq sa' li maak tat'k'ojob'aaq chaq sa' li sahil ch'oolejil, **Alma** 41:9-10. Li Qaawa' ink'a' naru naril li maak rik'in yal ta jun miin raqal xkuyum, **Alma** 45:16 (Tz. ut S. 1:31). Eb' li kok'al li ka'ch'ineb' xyu'am ink'a' neke'ru chixb'aanunkil li maak, **Moro.** 8:8. Re xjalb'aleb' xk'a'uxl, eb' li winq tento te'xch'olob' ut te'xkanab' lix maakeb', **Tz. ut S.** 58:42-43. Nakana li maak q'axal nim wi'chik rik'in li ani ink'a' nakuyuk re li maak, **Tz. ut S.** 64:9. Ani namaakob' chiru xnimal li saqen, xnimal li tojb'a-maak taak'eheq sa' xb'een, **Tz. ut S.** 82:3. Re li aamej a'an li namaakob' te'sutq'iiq wi'chik li maak re junxil, **Tz. ut S.** 82:7. Wi naqayal xmuqb'al li qamaak, li choxa narisi rib', **Tz. ut S.** 121:37.

MAAK INK'A' NARU XKUYB'AL.

Chi'ilmanq ajwi' Alalb'ej re li sachk (eb' li); Kamsink; Santil Musiq'ej; Xmajewankil li Dios

Li maak re xtz'eqtaanankil xyaalal li Santil Musiq'ej, jun li maak li ink'a' naru nakuyman.

Li xtz'eqtaanankil li Santil Musiq'ej ink'a' taakuymaq choq' reheb' li winq, **Mat.** 12:31–32 (Mar. 3:29; Luk. 12:10). Ink'a' naru naq eb' li ke'tzaqon rik'in li Santil Musiq'ej, te'kameq wi'chik sa' li jalb'a-k'a'uxlej, **Heb.** 6:4–6. Wi nokomaakob' chi ajb'il qab'aan chirix naq xqak'ul qanawom chirix li yaal, maajun chik mayej choq' reheb' li maak nana, **Heb.** 10:26. Wi nakatz'eqtaana xyaalal li Santil Musiq'ej ut nakanaw naq nakatz'eqtaana xyaalal, k'e reetal, a'in jun li maak li ink'a' naru xkuyb'al, **Alma** 39:5–6 (Jak. 7:19). Maak'a' xkuyb'al lix maakeb' rik'in naq ke'x-tz'eqtaana xyaalal li K'ajolb'ej Junaj Chirib'il, ut ke'xk'e chiru krus choq' reheb' xjunes, **Tz. ut S.** 76:30–35. Li xmajewankil li Santil Musiq'ej ink'a' taakuymaq, a'an naq nekehoy wi' li kik'elej li maak'a' xmaak chirix naq xek'ul lin ak' ut junelikil sumwank, **Tz. ut S.** 132:26–27.

MAAKOB'K RIK'IN REECH WINQILAL REECH IXQILAL.

Chi'ilmanq ajwi' Atawink, atawinel; Muxuk sumsu

Naq jun winq naxsume raatinankil jun chik li winq, malaj jun ixq rik'in jun chik li ixq. Li Dios kixye naq mi'ux xkomon a'an.

K'ameb' chaq qik'in, re taaruq te'qaatina, **Gen.** 19:1–11 (Mois. 5:51–53). Matyokla rik'in aaweech winqilal; a'an tz'eqb'eetalil, **Lev.** 18:22 (Lev. 20:13). Maak'a'aq junaq junaq winq li tixk'ayi rib' chi maakob'k sa' xyanqeb' li ralar laj Israel, **Deut.** 23:17. Naxch'olob' lix maakeb', naq chanchan ajwi' re Sodoma, **Isa.** 3:9 (2 Ne. 13:9). Eb' li winq ke'xamnak ratawomeb' li jun rik'in li jun chik, **Rom.** 1:27. Eb' li neke'maakob' rik'in reech winqilal ink'a' te'reechani lix awa'b'ejijom li Dios, **1 Kor.** 6:9–10. Li chaq'rab' moko yib'amb'il ta choq' re li winq tiik xch'ool, choq' reheb' b'an li neke'xmux rib' rik'in reech winqilal, **1 Tim.** 1:9–10. Eb' li xkoheb' xch'ool chirix li jalanil tz'ejwalej, k'eeb'ileb' choq' jun xk'ut-

b'al xyaalal, li ke'xk'ul reeqajunkil li xam re junelik, **Jud.** 1:7.

MAAK'A' ROSO'JIK. *Chi'ilmanq ajwi'* Dios, Roxichal li Dios

Jun reheb' lix k'ab'a' li Dios, li naxk'ut xyaalal naq wan chi junelik (Tz. ut S. 19:10–12; Mois. 1:3; 7:35).

MAAK'A' XMAAK

Maak'a' naru najite' wi'.

Rub'elaj li t'ane'k, laj Adan ut li xEva ke'wan chi maak'a' neke'xnaw, **2 Ne.** 2:23. Lix kik'eleb' li ani maak'a'eb' xmaak taaxaqliiq re xk'utb'al xyaalal lix maakeb', **Alma** 14:11. Li junjunq xmusiq' li winq kiwan chi maak'a' xmaak sa' xtiklajik, **Tz. ut S.** 93:38. Li ani maak'a' xmaak ink'a' taajite'q rochb'een li moko tiik ta xch'ool, **Tz. ut S.** 104:7. Laj Jose ut laj Hyrum Smith maajun maak ke'xb'aanu chaq, **Tz. ut S.** 135:6–7. Eb' li alal k'ajolb'ej maak'a' xmajelaleb' chalen chaq sa' xk'ojlajik li ruchich'och', **Mois.** 6:54.

MAATAN. *Chi'ilmanq ajwi'* Maatan naxk'e li Musiq'ej (eb' li); Maatan re li Santil Musiq'ej

Li Dios naxk'e k'iila usilal ut maatan reheb' li winq.

Wankeb' k'iila maatan re li musiq'ej, **1 Kor.** 12:4–10. Chesik' chi q'axtesinb'il eech'ool li maatan q'axal chaab'il, **1 Kor.** 12:31. Li junjunq chi maatan li tz'aqal re ru rik'in li Dios nachal chaq, **Stgo.** 1:17. Lix wankil li Santil Musiq'ej, a'an li maatan naxk'e li Dios, **1 Ne.** 10:17. Ani nayehok re naq maak'a' li maatan, moko naxnaw ta lix evangelio li Kristo, **Morm.** 9:7–8. Li junjunq chi chaab'il maatan nachal chaq rik'in li Kristo, **Moro.** 10:8–18. Li junelik yu'am a'an li maatan li q'axal nim re chixjunileb' lix maatan li Dios, **Tz. ut S.** 14:7 (1 Ne. 15:36). Eb' li maatan k'eeb'ileb' reheb' li neke'rahok re li Qaawa', **Tz. ut S.** 46:8–11. Moko chixjunil ta k'eeb'il li junjunq chi maatan re, **Tz. ut S.** 46:11–29.

MAATAN NAXK'E LI MUSIQ'EJ (EB' LI). *Chi'ilmanq ajwi'* Maatan

Eb' li musiq'ejil osob'tesink k'eeb'il xb'aan li Qaawa' reheb' li ani k'ulub'ejeb', choq' re lix chaab'ilaleb' a'an ut re ajwi' te'roksi re

rosob'tesinkil li jun ch'ol chik. Re xtawb'al xch'olob'ankil ruheb' li maatan naxk'e li Musiq'ej, chitzolmanq Tz. ut S. 46:11–33; 1 Kor. 12:1–12; Moro. 10:8–18.

Chesik' chi q'axtesinb'il eech'ool li maatan q'axal chaab'il, **1 Kor.** 12:31 (1 Kor. 14:1). Eb' laj Nefita ke'xk'ul k'iila maatan naxk'e li Musiq'ej, **Alma** 9:21. Rahilal sa' xb'een li ani taayehoq re naq li Qaawa' ink'a' chik nak'anjelak rik'in li maatan, chi moko rik'in xwankil li Santil Musiq'ej, **3 Ne.** 29:6. Li Dios naxk'ehab' li maatan reheb' li tiikeb' chi paa-b'ank, **Morm.** 9:7. Eb' li maatan neke'chal xb'aan li Musiq' li Kristo, **Moro.** 10:17. K'iila maatan wan, ut re li junjunq chi winq k'eeb'il jun maatan xb'aan li Musiq'ej, **Tz. ut S.** 46:11. Eb' laj b'eresinel sa' li Iglees k'eeb'ileb' xwankil chixt'z'ib'aleb' rix li maatan naxk'e li Musiq'ej, **Tz. ut S.** 46:27. Li awa'b'ej re li iglees naxk'ul chixjunil li maatan li Dios, **Tz. ut S.** 107:92.

MAATAN RE LI SANTIL MUSIQ'EJ.

Chi'ilmanq ajwi' Dios, Roxichal li Dios; Maatan; Maatan naxk'e li Musiq'ej (eb' li); Santil Musiq'ej

Li junjunq chi komon li k'ulub'ej ut kub'enaq xha' naru nawan chi eek'asinb'il rajlal xb'aan li Santil Musiq'ej. Chirix naq nakub'e xha' anihag sa' lix tz'aqal Iglees li Jesukristo, naxk'ul li maatan re li Santil Musiq'ej rik'in xk'eeb'al li uq'ej xb'aan junaq li k'eeb'il tz'aqal li wankilal re (Hech. 8:12–25; Moro. 2:1–3; Tz. ut S. 39:23). Naq nak'eeman li maatan re li Santil Musiq'ej, wan naq li kub'iha' rik'in xam nayeeman re (Mat. 3:11; Tz. ut S. 19:31).

Eb' li winqtaqlanb'ileb' chixjalb'aleb' xk'a'uxl, chi kub'eeq xha', ut chixk'ulb'al li maatan re li Santil Musiq'ej, **Hech.** 2:38. Laj Pedro ut laj Jwan ke'xk'e li maatan re li Santil Musiq'ej rik'in xk'eeb'al li uq'ej, **Hech.** 8:14–22. Nak'eeman li Santil Musiq'ej rik'in xk'eeb'al li uq'ej, **Hech.** 19:2–6. Nachal li risinkil li maak xb'aan xam ut xb'aan li Santil Musiq'ej, **2 Ne.** 31:17. Laa'o naqapaab' naq na'ajman xk'eeb'al li uq'ej choq' re li maatan re li Santil Musiq'ej, **R. li P.** 1:4.

MAA'US AJ MUSIQ'EJ. *Chi'ilmanq*

Musiq'ej, xmusiq'—Eb' li maa'us aj musiq'ej

MAA'USILAL. *Chi'ilmanq ajwi'* Aj

maak; Maak; Moko us ta, maa'us; Tiik xch'ool, tiikilal; Tz'aj, tz'ajnil

Li wankeb' wi' laj maak, li moko tiikeb' ta xch'ool; eb' li ani ink'a' neke'rahok re li Dios chi moko li k'a'aq re ru re li Dios, ut ink'a' neke'xwaklesi lix k'anjel.

Eb' li moko tiikeb' ta xch'ool ink'a' te'reechani lix awa'b'ejihom li Dios, **1 Kor.** 6:9–10. Eb' li neke'sahó sa' xch'ool rik'in li moko tiik ta wankeb' sa' tojb'a-maak, **2 Tes.** 2:12. Li Jesukristo naru chiqach'ajob'resinkil chiru chixjunil li maa'usilal, **1 Jn.** 1:9. Jun li rey moko tiik ta naxpo' xb'ehil chixjunil li tiikilal, **Mos.** 29:23. Nak'eeman xk'ojob'ankil li sache'k xb'aan lix maa'usilaleb' laj ch'olob'anel chaq'rab' ut eb' laj raqol aatin, **Alma** 10:27. Nekexintaqal chixch'iilankil li ruchich'och' chirix lix maa'us aj b'aanuhom, **Tz. ut S.** 84:87. Li ruchich'och' tento taasantob'resimanq chiru chixjunil li maa'usilal, **Tz. ut S.** 88:17–18. Ak reheb' ut ajb'il xb'aan ka'ch'in chik ma chixjunileb' li winq a'an naq te'ok chixk'anjelankil li awa'b'ejil chi moko tiik ta, **Tz. ut S.** 121:39.

MAA'USILANK. *Chi'ilmanq ajwi'*

Tik'ti'ik; Wech'ok-ib'; Molok aatin; Yoob'amb'il aatin

Xyeeb'al li k'a'ru ink'a' us, li k'a'ru narahob'tesin, ut li maa'us aj aatin. Sa'eb' li loq'laj hu, naab'al sut li maa'usilank na'ux re jun winq re naq ra tixk'ul.

Charam li ru'uj aawaq' chiru li maa'usilal, **Sal.** 34:13 (1 Pe. 3:10). Jun winq moko us ta naxb'ek chaq li ink'a' us, **Prov.** 16:27. Osob'tesinb'ilex naq eb' li winq te'xye li k'iila paay chi maa'us aj aatin chirix chi tik'ti', **Mat.** 5:11 (3 Ne. 12:11). Sa' li ch'oolleja'el chaq li maa'us aj k'oxlahom, **Mat.** 15:19 (Mar. 7:21). Maa-maa'usila laj taqlanel, **Hech.** 23:5. Chixjunil li maa'usilank chi'isimanq eerik'in, **Ef.** 4:31. Meemaa'usila eerib' cherib'il eerib', **Stgo.** 4:11. Rilb'al naq maak'a'aq li yoob'ank aatin, chi moko maa'usilank, **Tz. ut S.** 20:54.

MAGOG. *Chi'ilmanq ajwi'* Gog; Xkab'

xk'ulunik li Jesukristo

Sa' li Santil Hu, jun li ch'och' ut tenamit nax' rik'in li Q'eqi Palaw. Li rey sa' xb'eeneb',

laj Gog, tixk'ameb' xb'e li teep aj pleet re Magog sa' jun nimla pleet sa' roso'jik, rub'elaj li xkab' xk'ulunik li Kristo (Esek. 38:2; 39:6). Eb' li loq'laj hu neke'aatinak chirix jun chik nimla pleet re laj Gog ut Magog sa' roso'jik li Jun Mil Chihab', te'wanq wi' lix teep li Dios chiru lix teepal li maa'usilal (Apok. 20:7-9; Tz. ut S. 88:111-116).

MAJEWANK, XMAJEWANKIL.

Chi'ilmanq ajwi' Tojb'a-maak; Yib' ruhil aatin

Sa'eb' li loq'laj hu, li majewank li k'anjelanb'il xb'aan lix chaq'rab' li Dios, re naq taachalq malaj taak'ameq' chaq li raqb'a-aatin ut eeqa-junk sa' xb'een k'a'ruhaq malaj anihaq, malaj sa' xb'een jun tenamit, sa' xk'ab'a' li maa'usilal. Eb' li majewank a'aneb' reetalil lix rahom ut lix tiikilal xna'leb' li Dios. Naru nak'ehe' li majewank xb'aan li Dios malaj xb'aaneb' lix moos li k'eeb'ileb' xwankil xb'aan. Wan naq ka'ajwi' li Dios nanawok re k'a'ut naq k'eeb'il jun li majewank. Jo'kan ajwi', nachal li majewank sa' xb'eenb' li ani chi nawb'il ink'a' neke'ab'ink chiru li Dios, ut chi jo'kan neke'risi rib' rik'in lix Musiq' li Qaawa'.

Li Qaawa' naru chirisinkil li majewank wi jun winq malaj jun tenamit naxpaab' li Jesukristo ut na'ab'ink chiru li chaq'rab' ut li k'ojob'anb'il k'anjel re li evangelio (Alma 23:16-18; 3 Ne. 2:14-16; R. li P. 1:3).

Li Dios kixmajewa li k'anti' xb'aan xb'alaq'inkil laj Adan ut li xEva, **Gen.** 3:13-15 (Mois. 4:19-21). Li ch'och' kimajewaak choq' re laj Adan ut li xEva, **Gen.** 3:17-19 (Mois. 4:23-25). Li Qaawa' kixmajewa laj Kain xb'aan xkam-sinkil laj Abel, **Gen.** 4:11-16 (Mois. 5:22-41). Li Qaawa' kixmajewa laj Kanahan ut eb' li lalal xk'ajol, **Gen.** 9:25-27 (Mois. 7:6-8; Abr. 1:21-27). Te'osob'tesiiq laj Israel wi te'ab'inq chiru li Dios, te'majewaaq wi ink'a' neke'ab'in chiru, **Deut.** 28:1-68 (Deut. 29:18-28). Laj Kejasi ut eb' li lalal xk'ajol ke'majewaak rik'in lix saqlepiil laj Nahaman, **2 Rey.** 5:20-27. Li Qaawa' kixmajewahe' laj Israel najter xb'aan naq ink'a' ke'txoj li lajetqil ut li mayej, **Mal.** 3:6-10. Li Jesus kixmajewa jun xtoonali che' higo, ut kikam, **Mar.** 11:11-14, 20-21. Li Jesus kixmajewahe' li tenamit Korasin, Bet-saida, ut Kafarnaum, **Luk.** 10:10-15. Rik'in naq eb' laj Lamanita ink'a' ke'ab'in chiru li

Qaawa', ke'isiik chaq chiru li Qaawa' ut ke'majewaak, **2 Ne.** 5:20-24. Chixjunileb' b'oq-b'ileb' chi chalk rik'in li Dios, **2 Ne.** 26:33. Li Qaawa' tixmajewahe' li neke'b'aanunk re li tz'eqb'eetalil, **Jak.** 2:31-33. Eb' laj Nefita q'axal wi'chik li majewaak te'xk'ul chiruhe' laj Lamanita wi ink'a' neke'xjal xk'a'uxl, **Jak.** 3:3-5. Eb' li ani neke'xpo'resi xch'ooleb' neke'xk'am sa' xb'eenb' li majewank, **Alma** 3:18-19 (Deut. 11:26-28). Laj Korihor kimajewaak xb'aan xjalb'ehinkil li tenamit rik'in li Dios, **Alma** 30:43-60. Li Qaawa' kixmajewa lix ch'och'eb' ut lix b'ihomaleb' laj Nefita xb'aan lix maa'usilaleb', **Hel.** 13:22-23 (2 Ne. 1:7; Alma 37:31). Li Qaawa' kixmajewahe' laj Jaredita aj maak, **Eter** 9:28-35. Li xtojb'al rix li maak xb'aan li Kristo narisi chaq lix majewankil laj Adan sa' xb'eenb' li kok'al li ka'ch'ineb' xyu'am, **Moro.** 8:8-12. Eb' li neke'risi rib' rik'in li Qaawa' neke'majewaak, **Tz. ut S.** 41:1. Taasak'e'q li ruchich'och' rik'in jun li majewank wi maak'a' junaq paay chi junajinel b'ak'leb' li te'junajiiq wi' li yuwa'b'ej ut li alal k'ajolb'ej, **Tz. ut S.** 128:18 (Mal. 4:5-6).

Yib' ruhil aatin: Wan naq majewank naraj ajwi' naxye aatinak rik'in yiiib' ruhil aatin, rik'in xmajewankil li Dios, malaj rik'in hob'ok.

Ink'a' us xmajewankil na'b'ej malaj yuwa'b'ej, **Exo.** 21:17 (Mat. 15:4). Meemajewahe' li neke'taqlank sa' eeb'een, **Exo.** 22:28 (Ekl. 10:20). Eb' li winq ut li ixq ink'a' te'xmajewa li Dios, **Lev.** 24:13-16. Laj Pedro kimajewank naq kixye naq ink'a' naxnaw ru li Jesus, **Mat.** 26:69-74. Eb' laj Nefita aj maak ke'xmajewa li Dios ut ke'raj li kamk, **Morm.** 2:14.

MALAKIAS (MALAQUIAS)

Jun profeet sa' li Najter Chaq'rab' li kitz'iib'ak ut ki'aatinak jo' profeet 430 chihab' tana' rub'elaj li Kristo.

Lix hu laj Malakias: Lix hu malaj lix profeetil aatin laj Malakias a'an li hu aj ch'otonel re li Najter Chaq'rab'. Kaahib' paay li na'leb' wankeb' sa' li hu: (1) eb' lix maak li tenamit Israel—**Mal.** 1:6-2:17; 3:8-9; (2) eb' li raqb'a-aatin te'chalq sa' xb'een Israel xb'aan li q'etok aatin xe'xb'aanu—**Mal.** 1:14; 2:2-3, 12; 3:5; (3) li k'a'ru yeechi'nb'il wi te'ab'inq chiru li chaq'rab'—**Mal.** 3:10-12, 16-18;

4:2–3; ut (4) li profeetil aatin chirix li tenamit Israel—Mal. 3:1–5; 4:1, 5–6 (Tz. ut S. 2; 128:17; JS—R 1:37–39).

Sa' lix profeetil aatin, laj Malakias ki-tz'iib'ak chirix laj Jwan aj Kub'sihom Ha' (Mal. 3:1; Mat. 11:10), li chaq'rab' re li lajetqil (Mal. 3:7–12), li xkab' xk'ulunik li Qaawa' (Mal. 4:5), ut lix sutq'ijik laj Elias (Mal. 4:5–6; Tz. ut S. 2; 128:17; JS—R 1:37–39). Li Kolonel kixye chixjunil li ch'ol 3 ut 4 re laj Malakias chiruheb' laj Nefita (3 Ne. 24–25).

MAMMON. *Chi'ilmanq ajwi'* Tumin

Jun aatin sa' Arameo li naraj naxye "b'ihomal" (Mat. 6:24; Luk. 16:9; Tz. ut S. 82:22).

MANA. *Chi'ilmanq ajwi'* Exodo; Wa re li yu'am

Jun ch'ina tzakemq chanchan pojtz' li wan xsahil jo' wa re xya'al kab' (Exo. 16:14–31) malaj li ak' aseeyt (Num. 11:8). Li Qaawa' kixk'e choq' xtzakemqeb' li ralar xk'ajol laj Israel chiru li ka'kaal chihab' ke'wan wi' sa' li yamyookil ch'och' (Exo. 16:4–5, 14–30, 35; Jos. 5:12; 1 Ne. 17:28).

Eb' li ralar xk'ajol laj Israel, mana ke'xye re (malaj *man-hu* sa' Hebreo)—li naraj naxye "k'aru a'an?"—xb'aan naq ink'a' neke'xnaw k'aru (Exo. 16:15). A'an ajwi' "xwaheb' li anjel" ut "wa chalen chaq'choxa" yeeb'il re (Sal. 78:24–25; Jwan 6:31). A'an reetalil li Kristo, li taawanq choq' li Wa re li yu'am (Jwan 6:31–35).

MANASES. *Chi'ilmanq ajwi'* Efrain; Israel; Jose, ralar laj Jakob

Sa' li Najter Chaq'rab', li xb'een xyum li xAstat ut ralar laj Jose li kik'ayik toj Egipto (Gen. 41:50–51). A'an rochb'een laj Efrain li riitz'in a'aneb' rimam laj Jakob (Israel), a'ut ke'k'ule' choq' alalb'ej ut ke'osob'tesiik chanchan rala-leb' a'an (Gen. 48:1–20).

Lix teepal laj Manases: Eb' li ralar xk'ajol laj Manases ke'k'ehe' sa' ajl sa' xyanqeb' lix teepal laj Israel (Num. 1:34–35; Jos. 13:29–31). Li rosob'tesihom laj Moises sa' xb'een lix teepal laj Jose, li kik'eeman ajwi' re laj Efrain ut laj Manases, wan chi tz'iib'انب'il sa' Deuteronomio 33:13–17. Li ch'och' li kixaqab'aman choq' reheb' kiwan jun raqal junpak'al Jordan sa' rokeb'aal li saqe', chixk'atq lix ch'och'

laj Efrain. Ke'wan ajwi' xch'och' chirix Jordan sa' li chaab'il ch'och' re wakax aran Basan ut Galahad. Sa' roso'jikeb' li kutan, eb' lix teepal laj Manases te'xtenq'a lix teepal laj Efrain sa' xch'utub'ankil li tenamit Israel li jek'in-b'il (Deut. 33:13–17). Li profeet aj Lehi sa' lix Hu laj Mormon a'an ralar xk'ajol laj Manases (Alma 10:3).

MARIA, XNA' LAJ MARKOS.

Chi'ilmanq ajwi' Markos (Marcos)

Sa' li Ak' Chaq'rab', lix na' laj Jwan Markos, li kitz'iib'ank re li Evangelio re laj Markos (Hech. 12:12).

MARIA, XNA' LI JESUS. *Chi'ilmanq ajwi'* Jesukristo; Jose, xb'eelom li xMaria

Sa' li Ak' Chaq'rab', jun tuq'ixq sik'b'il ru xb'aan li Dios Yuwa'b'ej re taawanq choq' xna' li Ralar sa' li tz'ejwalej. Chirix lix yo'lajik li Jesus, li xMaria ke'wan chik xkok'al (Markos 6:3).

Ak tz'aamanb'il chaq'xb'aan laj Jose, **Mat.** 1:18 (Luk. 1:27). Kiyehé' re laj Jose naq ink'a' tijxach rib' rik'in li xMaria, chi moko taarisi lix tz'aamahom, **Mat.** 1:18–25. Eb' laj q'e ke'rula'ani li xMaria, **Mat.** 2:11. Li xMaria ut laj Jose ke'xk'am li al Jesus ut ke'eelelik toj Egipto, **Mat.** 2:13–14. Chirix lix kamik laj Herodes, kisutq'i li junkab'al toj Nazaret, **Mat.** 2:19–23. Li anjel aj Gabriel kirula'ani, **Luk.** 1:26–38. Kirula'ani li xElisabet, li reech alal, **Luk.** 1:36, 40–45. Li xMaria kixye jun b'ich re xnimankil ru li Qaawa', **Luk.** 1:46–55. Li xMaria xko'o Belen rochb'een laj Jose, **Luk.** 2:4–5. Li xMaria kirala li Jesus ut kixyokob' sa' jun wa'leb'aal ketomq, **Luk.** 2:7. Eb' laj ilol karneer xkoheb' Belen chirula'aninkil li k'uula'al Kristo, **Luk.** 2:16–20. Li xMaria ut laj Jose ke'xk'am li Jesus sa' li santil ochoch aran Jerusalem, **Luk.** 2:21–38. Li xMaria ut laj Jose ke'xk'am li Jesus chixning'ehinkil li Paswa, **Luk.** 2:41–52. Kiwan li xMaria sa' li sumlaak sa' Kana, **Jwan** 2:2–5. Li Kolonel, naq wan chiru krus, kixtz'aama chiru laj Jwan naq taaril lix na', **Jwan** 19:25–27. Li xMaria kiwan rik'ineb' li Apostol chirix naq kixoke' li Kristo sa' choxa, **Hech.** 1:14. Li xMaria a'an jun tuq'ixq, q'axal ch'ina-us ut chaq'al ru sa' xb'eeneb' chixjunil chik li tuq'ixq, **1 Ne.**

11:13–20. Lix na' li Kristo xMaria taak'ab'a'iiq wi', **Mos.** 3:8. Li xMaria a'anaq tuq'ixq, jun li k'uleb'aal loq' ut sik'b'il ru, **Alma** 7:10.

MARIA AJ BETANIA. *Chi'ilmanq ajwi'*

Lazaro; Marta

Sa' li Ak' Chaq'rab', ranab' laj Lazaro ut li xMarta.

Li xMaria kik'o'jla ut ki'ab'in sa' roq li Jesus, **Luk.** 10:39, 42. Li xMaria ut li xMarta lix chaq'na' ke'xtaqla xb'oqb'al chaq li Jesus, **Jwan** 11:1–45. Kixyul roq li Jesus rik'in sununkil b'an, **Jwan** 12:3–8.

MARIA AJ MAGDALA

Jun ixq sa' li Ak' Chaq'rab' li ki'ok choq' xtzolom li Jesukristo. Magdala a'an li na'ajej kichal wi' chaq li xMaria. Wan chire li Palaw re Galilea, sa' rokeb'aal li saq'e.

Nach' wan rik'in li krus, **Mat.** 27:56 (Mar. 15:40; Jwan 19:25). Kiwan sa' xmuqlajik li Kristo, **Mat.** 27:61 (Mar. 15:47). Kiwan sa' li muqleb'aal sa' li eq'la ki'ux wi' li wakliik chi yo'yo, **Mat.** 28:1 (Mar. 16:1; Luk. 24:10; Jwan 20:1, 11). Li Jesus kixk'ut rib' xb'een wa chiru a'an chirix lix waklijik chi yo'yo, **Mar.** 16:9 (Jwan 20:14–18). Wuqub' chi aj tza ke'el chaq rik'in a'an, **Luk.** 8:2.

MARIA (MIRIAM), XRAB'IN LAJ

AMRAN. *Chi'ilmanq ajwi'* Moises

Sa' li Najter Chaq'rab', li ranab' laj Moises (Num. 26:59).

Kixk'aak'ale jun li k'uuleb'aal yiiib'anb'il rik'in b'ayal, **Exo.** 2:1–8. Kixk'ameb' xb'e li ixq rik'in tzojtoj tun, **Exo.** 15:20–21. Kixwech'i rix laj Moises ut kisak'e' rik'in saqlep, toja' naq kik'irtesiik, **Num.** 12:1–15 (Deut. 24:9).

MARKOS (MARCOS). *Chi'ilmanq ajwi'*

Evangelio (li kaahib' chi)

Sa' li Ak' Chaq'rab', laj Jwan Markos a'an xyum li xMaria, li kiwan Jerusalem (Hech. 12:12); maare ralal li ranab' laj Bernabe (Kol. 4:10). A'an xko'o chirix laj Pablo ut laj Bernabe chalen chaq Jerusalem sa' li xb'een taqlanb'il k'anjel reheb', ut kixkanab'eb' sa' Perge (Hech. 12:25; 13:5, 13). Moqon kirochb'eeni laj Bernabe toj Chipre (Hech. 15:37–39). Kiwan rochb'een laj Pablo sa' Roma (Kol. 4:10;

Filem. 1:24); ut kiwan rochb'een laj Pedro sa' Babilonia (nak'oxlaman naq sa' Roma) (1 Pe. 5:13). Chirix a'an, kiwan rochb'een laj Timoteo aran Efeso (2 Tim. 4:11).

Li Evangelio re laj Markos: Li xkab' hu sa' li Ak' Chaq'rab'. Naru naq kitz'iib'aman li evangelio re laj Markos chi b'eresinb'il xb'aan laj Pedro. A'an kiraj xk'utb'al xyaalal li Qaawa' jo' li Ralal li Dios li kiwan ut kik'anjelak sa' xyanqeb' li winq. Laj Markos naxch'olob' xyaalal, rik'in anchalil ch'oolej ut tuulanil, chanru naq ki'ile' li Jesus xb'aaneb' li ke'elok re. Seraq'nb'il naq chirix lix kamik laj Pedro, laj Markos kiwulak Egipto, kixk'uub' li Iglees sa' Alejandria, ut kikamsiik sa' xk'ab'a' xpaab'aal.

Re rilb'al xtusulaleb' li jar ch'ol, *chi'ilmanq "Evangelio (li kaahib' chi)."*

MARSH, THOMAS B.

Li xb'een Awa'b'ej re lix Molameb' li Kab'laju chi Apostol chirix lix k'o'jajik wi'chik li Iglees sa' 1830. A'an kik'amok re lix lawil li awa'b'e'jihom jo' wan chirixeb' li Kab'laju (Tz. ut S. 112:16) ut sa' 1838 kitaqlaman chi k'utb'esinb'il naq tixpuktesi li raatin li Qaawa' (Tz. ut S. 118:2). Li tasal 31 sa' li Tzol'leb' ut Sumwank b'eresinb'il re a'an. Li Qawa' Marsh ki'isiik chaq sa' li Iglees sa' 1839 a'ut kikub'e wi'chik xha' sa' Julio 1857.

MARTA. *Chi'ilmanq ajwi'* Lazaro; Maria aj Betania

Li ranab' laj Lazaro ut li xMaria sa' li Ak' Chaq'rab' (Lukas 10:38–42; Jwan 11:1–46; 12:2).

MATEO. *Chi'ilmanq ajwi'* Evangelio (li kaahib' chi)

Jun lix Apostol li Jesukristo ut aj tz'iib'ahom re li xb'een hu sa' li Ak' Chaq'rab'. Laj Mateo, jun aj Judio li kiwan choq' aj k'ulul tojleb' choq' reheb' laj Romano sa' Kafarnaum, kiwan tana' chi k'anjelak chiru laj Herodes Antipas. Rub'elaj lix jalajik xch'ool kinawman ru jo' aj Levi, ralal laj Alfeo (Mar. 2:14). Ka'ch'in chik chirix naq kib'oqe' jo' xtzolom li Jesus, kixk'e jun ninqe' sa' li kiwan wi' li Qaawa' (Mat. 9:9–13; Mar. 2:14–17; Luk. 5:27–32). Laj Mateo kiwan tana' x'nimal xna'leb' chirixeb' li loq'laj hu sa' li Najter Chaq'rab', ut kiru chirilb'al lix tz'aqlojik ru li profheetil aatin sa'

lix yu'am li Qaawa'. Moko naab'al ta chik nawman chirix lix yu'am li Apostol moqon. Wankeb' li neke'seraq'ink re naq kikamsiik sa' xk'ab'a' xpaab'aal.

Li Evangelio re laj Mateo: Li xb'een hu sa' li Ak' Chaq'rab'. Nak'oxlaman naq kitz'iib'aman xb'een wa lix Evangelio laj Mateo re te'roksi laj Judio sa' Palestina. Naxk'ut resil k'iila aatin sa' li Najter Chaq'rab'. Li rajom laj Mateo a'an xk'utb'al naq li Jesus a'an li Mesias li ke'aatinak wi' chaq li profet sa' li Najter Chaq'rab'. Kixch'olob' ajwi' xyaalal naq li Jesus a'an li Rey ut aj Raqol Aatin reheb' li winq.

Re rilb'al xtusulaleb' li jar ch'ol, chi'ilmanq "Evangelio (li kaahib' chi)."

MATIAS. *Chi'ilmanq ajwi'* Apostol—Lix sik'b'aleb' ru li Apostol

Li winq li kisik'e' ru re tixk'ul xna'aj laj Judas Iskariote jo' komon sa' lix Molameb' li Kab'laju chi Apostol (Hech. 1:15–26). A'an kiwan choq' tzolom chiru chixjunil lix k'anjel li Jesus sa' li yu'am a'in (Hech. 1:21–22).

MATK'. *Chi'ilmanq ajwi'* K'utb'esink, k'utb'esinb'il na'leb'

Jun na'leb' chan ru naq li Dios naxk'utb'esi li rajom reheb' li winq ut li ixq sa' li ruchich'och'. Moko chixjunil ta li matk' k'utb'esinb'il. Eb' li musiq'anb'il matk' a'aneb' ruuchinihom li paab'aal.

Kimatk'ek, ut k'ehomaq reetal jun taqleb'aal li nawulak toj sa' choxa, **Gen.** 28:12. Laj Jose kixmatk'i jun li matk', **Gen.** 37:5. Tinwaatina sa' jun li matk', **Num.** 12:6. Laj Nabukodonor kixmatk'iheb' li matk', **Dan.** 2:1–3. Lee tiixil winq te'xmatk'iheb' li matk', **Joel** 2:28 (Hech. 2:17). Lix anjel li Qaawa' kixk'ut rib' chiru sa' jun li matk', **Mat.** 1:20 (Mat. 2:19). Laj Lehi kixtz'iib'a k'iila k'a'aq re ru li kiril sa'eb' li matk', **1 Ne.** 1:16. Laj Lehi kixmatk'i jun li matk', **1 Ne.** 8.

MATUSALEN. *Chi'ilmanq ajwi'* Enok

Jun ralal laj Enok sa' li Najter Chaq'rab'. Laj Matusalen kiwan xyu'am chiru 969 chihab' (Gen. 5:21–27; Luk. 3:37; Mois. 8:7). A'an jun profet tiik xch'ool li kikanab'aak sa' li ruchich'och' naq kixoke' sa' choxa lix tenamit laj Enok. A'an kicana sa' li ruchich'och' re

taawanq li alal k'ajolb'ej li taachalq wi' chaq laj Noe (Mois. 8:3–4).

MAY. *Chi'ilmanq* Aatin re Chaab'il Na'leb'

MAYEJAK. *Chi'ilmanq ajwi'* Jesukristo; Kik'; Loq'laj wa'ak; Xtojb'al rix li maak; Yot'b'il ch'oolej

Sa' najter kutan, *majejak* kiraj xyeeb'al xsan-tob'resinkil k'a'ruhaq malaj anihaq. Anajwan naraj chik naxye xk'ulb'al xsachik li k'a'ru re li ruchich'och' choq' re li Qaawa' ut lix awa'b'ejihom. Eb' li komon sa' lix Iglees li Qaawa' tento naq te'wanq xch'ool chixmajejanil chixjunil li k'a'aq re ru choq' re li Qaawa'. Laj Jose Smith kixk'ut naq "jun li paab'aal li ink'a' narelaji naq taamayejanq chixjunil li k'a'aq re ru maajo'q'e wan tz'aaq xwankil re xk'eeb'al li paab'aal li na'ajman choq' re li yu'am ut li kolb'a-ib'." Naq nak'ee-man reetal li k'a'ru re junelik, li osob'tesink li nachal xb'aan li majejak q'axal nim wi'chik chiru yalaq k'a'ru li majejanb'il.

Chirix naq ke'isiik chaq laj Adan ut li xEva sa' li Awimq Eden, li Qaawa' kixk'e reheb' li chaq'rab' re li majejak. Sa' li chaq'rab' a'an taqlanb'il naq te'xmajeja li xb'een raleb' lix ketomq. Li majej a'in wan choq' reetalil li majej taak'ehe'q xb'aan li Lalal li Dios Junaj Chirib'il (Mois. 5:4–8). Kikana li k'anjel a'in toj reetal lix kamik li Jesukristo, li kixk'e xraqik li majejanb'il xul jo' k'ojob'anb'il k'anjel re li evangelio (Alma 34:13–14). Sa' li Iglees anajwan eb' li komon neke'xk'ul li loq'laj wa'ak, wan wi' li kaxlan wa ut li ha', re xjultikankil li majej re li Jesukristo. Patz'b'il ajwi' reheb' li komon sa' li Iglees anajwan naq te'xmajeja li majej re jun ch'oolej chi q'etb'il ut jun musiq'ej chi tuulan (3 Ne. 9:19–22). A'in naraj naxye naq tuulaneb' xch'ool, jalb'ileb' xk'a'uxl, ut wankeb' xch'ool chixpaab'ankileb' lix taqlahom li Dios.

Laj Abraham kixb'ak' li ralal, ut kixyokob' sa' xb'een li artal, **Gen.** 22:1–18 (Jak. 4:5). Taamajeja laa k'atb'il majej, **Exo.** 20:24. Eb' li xul li te'majejaaq tento te'wanq chi maak'a'eb' reek', **Deut.** 15:19–21. Q'axal us wi'chik li paab'ank chiru li majejak, **1 Sam.** 15:22. Li rahok q'axal nim wi'chik chiru chixjunil li k'atb'il xul ut majej, **Mar.** 12:32–33. Santob'resinb'ilo

sa' xk'ab'a' li mayej re li Kristo, **Heb.** 10:10–14. Li Kristo naxq'axtesi rib' jo' mayej choq' re li maak, **2 Ne.** 2:6–7. Li xnimal ru ut roso'jikil mayej, a'anaq li Lalal li Dios, relik chi yaal, maak'a' roso'jik ut wan chi junelik, **Alma** 34:8–14. Moko teeq'axtesi ta chik li k'atb'il mayej; teeq'axtesi choq' mayej re li Dios jun yot'b'il ch'oolej ut jun tuulanil musiq'ej, **3 Ne.** 9:19–20 (Sal. 51:16–17; Tz. ut S. 59:8). Anajwan jun kutan re mayejak, **Tz. ut S.** 64:23 (Tz. ut S. 97:12). Chixjunileb' li wankeb' xch'ool chixpaab'ankil lix sumwankeb' rik'in mayejak, k'ulub'anb'ileb' xb'aan li Qaawa', **Tz. ut S.** 97:8. Laj Joseph F. Smith kiril lix musiq'eb' li tiikeb' xch'ool, li ke'q'axtesink chaq mayej chanchan li nimla mayej re li Lalal li Dios, **Tz. ut S.** 138:13. K'anjelanb'il li tojb'al-ix rik'in naq kimayejaman li Lalal li Dios chiru li krus, **Tz. ut S.** 138:35.

MELKISEDEK. *Chi'ilmanq ajwi'* Salem;
Tijonelil re Melkisedek

Jun nimla taqenaqil aj tij, profheet, ut aj jolominel sa' li Najter Chaq'rab', li kiwan chirix li b'uut'iha' sa' xkutankil laj Abraham. A'an li rey sa' xb'een Salem (Jerusalen) kiyeeman re, li rey re tuqtuukilal, li rey re tiikilal (a'an xyaalalil Melkisedek sa' Hebreo) ut aj tij chiru li Dios Q'axal Taqenaq.

Laj Abraham kixtoj li lajetqil chiru laj Melkisedek, **Gen.** 14:18–20. Laj Melkisedek kixk'anjela li tiikilal, ut kiru chixtawb'al li choxa, **JJS, Gen.** 14:25–40. Li Kristo a'an taqenaqil aj tij, jo' chanru lix k'anjelil laj Melkisedek, **Heb.** 5:6. Laj Melkisedek a'an chaq rey sa' xb'een Salem, aj tij chiru li Dios q'axal taqenaq, **Heb.** 7:1–3. Maajun kixq'ax xnimal ru laj Melkisedek, **Alma** 13:14–19. Laj Abraham kixk'ul li tijonelil rik'in laj Melkisedek, **Tz. ut S.** 84:14. Re xk'eeb'al xloq'al lix k'ab'a' li Qaawa', li iglees najter ke'xk'ab'a'i li taqenaqil tijonelil li Tijonelil re Melkisedek, **Tz. ut S.** 107:1–4.

MELKISEDEK, TIJONELIL RE.

Chi'ilmanq Tijonelil re Melkisedek

MERTOOM, MERTOOMIL. *Chi'ilmanq ajwi'* B'oqok, b'oqb'il xb'aan li Dios, xb'oqb'al

Ani na'ilok re li k'a'ru re jalan chik. Jun mertoomil, a'an li k'a'ru ilb'il xb'aan li mertoom.

A'an li Qaawa' laj eechal re chixjunil li k'a'aq re ru sa' li ruchich'och'; laa'o lix mertoom. Wanko chi sumenk chiru li Qaawa', a'ut naru naqaye resil li qamertoomil reheb' laj b'aanunel ruuchil li Dios li k'eeb'ileb' xwankil xb'aan. Naq naqak'ul jun qab'oqb'al chi k'anjelak, rik'in li Qaawa' malaj rik'ineb' lix moos li k'eeb'ileb' xwankil, li mertoomil a'an naru taawang chirix li k'a'aq re ru re li musiq'ej jo' ajwi' re li yu'am a'in (Tz. ut S. 29:34).

Tiikak sa' xb'een xka'ch'inal li k'a'aq re ru; laa'in tatink'e choq' aj taqlanel sa' xb'een naab'al li k'a'aq re ru, **Mat.** 25:14–23. Ani aj-e k'eeb'il naab'al, naab'al taateneb'aman rik'in, **Luk.** 12:48 (Tz. ut S. 82:3). Li Jesus kixye li jaljookil ru aatin chirix li mertoom moko tiik ta, **Luk.** 16:1–8. Ani natawman choq' jun mertoom xaqxo xch'ool, taa'ok sa' xsahil xch'ool lix Qaawa', **Tz. ut S.** 51:19. Li junjung chi winq tento tixq'axtesi jun resil lix mertoomil, **Tz. ut S.** 72:3–5. Ani li mertoom tiik ut chaab'il xna'leb', taareechani chixjunil li k'a'aq re ru, **Tz. ut S.** 78:22. Li Qaawa' tixk'e li junjung chi winq chi teneb'anb'il, jo' jun mertoom sa' xb'een li ruchich'och'il osob'tesihom, **Tz. ut S.** 104:11–17 (Tz. ut S. 42:32). Yal-b'ilaq aaq'e re naq laa'aqat chaab'il mertoom, **Tz. ut S.** 136:27.

MESIAS. *Chi'ilmanq ajwi'* Jesukristo;
Yulb'il

Jun li aatin sa' Arameo ut Hebreo li naraj naxye "li yulb'il." Sa' li Ak' Chaq'rab', li Jesus aj Kristo nayeeman re, a'an juntaq'heet rik'in *Mesias* sa' Griego. Naraj naxye li yulb'il Profheet, aj Tij, Rey, ut aj Kolonel li yookeb' chaq laj Judio chiroyb'eninkil chi anchaleb' xch'ool.

Naab'al reheb' laj Judio yal yookeb' chiroyb'eninkil ani taakoloq reheb' chiru lix wankileb' laj Romano ut taak'ehoq chi usaak lix tenamiteb'; chi jo'kan, naq kichal li Mesias, eb' laj jolominel ut naab'aleb' chik ke'x-tz'eqtaana. Ka'ajwi' eb' li tuulaneb' xch'ool ut li tiikeb' chi paab'ank ke'ru chirilb'al naq li Jesus aj Nazaret a'an tz'aqal li Kristo (Isa. 53; Mat. 16:16; Jwan 4:25–26).

Li Mesias taawang li Musiq'ej rik'in, tixjultika li evangelio, ut tixch'olob' resil li ach'ab'aaq, **Isa.** 61:1–3 (Luk. 4:18–21). Xqataw li Mesias, a' li naraj naxye, li Kristo, **Jwan** 1:41 (Jwan

4:25–26). Li Dios kixwaklesi sa' xyanqeb' laj Judio jun li Mesias, malaj sa' jalan chik aatin, jun aj Kolonel, **1 Ne.** 10:4. Li Lalal li Dios a'an li Mesias li taak'ulunq, **1 Ne.** 10:17. Li tojb'al-ix nachal rik'in, ut sa' xk'ab'a' li Santil Mesias, **2 Ne.** 2:6. Taachalq li Mesias sa' xtz'aqalil ru li kutan, **2 Ne.** 2:26. Li Mesias taawakliiq chaq sa' xyanqeb' li kamaq, **2 Ne.** 25:14. Sa' lix k'ab'a' li Mesias nink'ojob' li Tijonelil re laj Aaron, **Tz. ut S.** 13:1. Li Qaawa' kixye, Laa'in li Mesias, lix Rey Sion, **Mois.** 7:53.

MIGUEL. *Chi'ilmanq ajwi'* Adan;

Taqenaqil anjel

Li k'ab'ajej kinawman wi' ru laj Adan sa' li yu'am naq maji' nokoyo'la. A'an li Taqenaqil Anjel nayeeman re. Sa' Hebreo li k'ab'ajej nara'j naxye "li ani chanchan li Dios."

Laj Miguel, jun reheb' li xb'eenil awa'b'ej, kichal chixtenq'ankil laj Daniel, **Dan.** 10:13, 21 (**Tz. ut S.** 78:16). Sa' roso'jikeb' li kutan taaxaqliiq laj Miguel, li xnimal ru awa'b'ej, **Dan.** 12:1. Laj Miguel li taqenaqil anjel kixyal xmetz'ew rik'in laj tza, **Jud.** 1:9. Laj Miguel ut eb' lix anjel ke'xpleeti li nimla k'anti', **Apok.** 12:7 (**Dan.** 7). Laj Miguel a'an laj Adan, **Tz. ut S.** 27:11 (**Tz. ut S.** 107:53–57; 128:21). Laj Miguel, lix taqenaqil anjel li Qaawa', tixyaa-b'asi lix trompeet, **Tz. ut S.** 29:26. Laj Miguel tixch'utub'eb' lix teep aj pleet ut tixpleeti laj Satanas, **Tz. ut S.** 88:112–115. Ki'ab'iman lix yaab' xkux laj Miguel naq kixtz'il rik laj tza, **Tz. ut S.** 128:20.

MIKEAS (MIQUEAS)

Jun profet sa' li Najter Chaq'rab'. A'an aj Moseret sa' xweent Gat, sa' li ru taq'a aran Juda, ut ki'aatinak jo' profet naq kiwan laj Esekias choq' rey (**Mik.** 1:1–2).

Lix hu laj Mikeas: Sa' li Najter Chaq'rab', ka'aj-wi' lix hu laj Mikeas naxye resil Belen jo' li na'ajej taayo'laaq wi' li Mesias (**Mik.** 5:2). Sa' li hu, li Qaawa' kixk'e xna'leb'eb' lix tenamit ut kixye resil lix chaab'ilal rik'ineb' junxil chaq; kirelaji rik'ineb' li tiik ruhil na'leb', li uxtaan, ut li tuulanil ch'oolej (**Mik.** 6:8).

MISAK (MESAC). *Chi'ilmanq ajwi'*

Daniel

Sa' li Najter Chaq'rab', laj Sidrak, laj Misak, ut laj Abednago a'aneb' oxib' chi ch'ajom aj

Israel li ke'k'ame', rochb'een laj Daniel, sa' rochochil laj Nabukodonosor, li rey sa' xb'een Babilonia. Lix k'ab'a' laj Misak sa' Hebreo a'an aj Misael. Li kaahib' chi saaj winq ink'a' ke'raj xmuxb'al rib' rik'in xk'ulb'al lix tza-kemq ut lix viin li rey (**Dan.** 1). Laj Sidrak, laj Misak ut laj Abednago ke'kute' sa' jun k'at-leb'aal re xam xb'aan li rey ut ke'kole' xb'aan li Lalal li Dios (**Dan.** 3).

MISSOURI. *Chi'ilmanq Ak'* Jerusalem

MOHAB. *Chi'ilmanq ajwi'* Lot

Jun ch'och' sa' xkutankil li najter chaq'rab', li wan chirix li Palaw Kamaq sa' releb'aal li saq'e. Eb' laj Mohabita a'aneb' ralaal xk'ajol laj Lot ut reech alal rib' rik'ineb' laj Israelita. Li raatinob'aaleb' chanchan li Hebreo. Raj-lal ke'wan laj Mohabita sa' pleet rik'ineb' laj Israelita (**Jue.** 3:12–30; 11:17; 2 **Sam.** 8:2; 2 **Rey.** 3:6–27; 2 **Kro.** 20:1–25; **Isa.** 15).

MOISES. *Chi'ilmanq ajwi'* Aaron, ras

laj Moises; Chaq'rab' re laj Moises;
Jaltesiiik ru—Kijaltesiiik ru li Kristo;
Pentateuco; Taqlahom, li lajeeb'

Jun profet sa' li Najter Chaq'rab' li kixk'a-meb' xb'e laj Israelita chi elk chaq chi moosil sa' Egipto, ut kixk'e reheb' jun siir chi chaq'rab' chirix li paab'aal, chirix li wank sa' komonil, ut chirix li tzakemq, chi k'utb'esinb'il xb'aan li Dios.

Lix k'anjel laj Moises ink'a' kiraqe' rik'in xraqik lix yu'am sa' li ruchich'och'. Laj Jose Smith kixk'ut naq rochb'een laj Elias, kichal sa' li Tzuul re Jaltesiiik-u ut kixk'e xlawil li tijonelil sa' xb'een laj Pedro, laj Santiago, ut laj Jwan (**Mat.** 17:3–4; **Mar.** 9:4–9; **Luk.** 9:30; **Tz. ut S.** 63:21).

Laj Moises kixk'ut rib' chiru laj Jose Smith ut laj Oliver Cowdery sa' 3 Abril 1836, sa' li santil ochoch sa' Kirtland, Ohio, ut kixq'axtesi reheb' xlawil lix ch'utub'ankil Israel (**Tz. ut S.** 110:11).

Eb' li na'leb' k'utb'esinb'il sa' roso'jikeb' li kutan neke'aatinak chi naab'al chirix laj Moises. A'an yeeb'il resil chi kok' aj xsa' sa' lix Hu laj Mormon, ut sa' li Tzol'leb' ut Sumwank naqatzol chirix lix k'anjel (**Tz. ut S.** 84:20–26), ut chirix naq kixk'ul li tijonelil rik'in laj Jetro, lix yuwa' li rixaqil (**Tz. ut S.** 84:6).

Li na'leb' k'utb'esinb'il sa' roso'jikeb' li kultan naxk'ut xyaalal lix k'anjel sa' xyanqeb' li ralal xk'ajol laj Israel, ut naxch'olob' naq a'an tzaqal li kitz'iib'ank re li oob' chi hu li wankeb' sa' xtiklajik li Najter Chaq'rab' (1 Ne. 5:11; Moïs. 1:40–41).

Kikole' xb'aan lix rab'in laj Farahon, **Exo.** 2:1–10. Ki'eelelik toj Madian, **Exo.** 2:11–22. Lix anjel li Qaawa' kixk'ut rib' chiru sa' jun toon li k'ix li naxamnax, **Exo.** 3:1–15. Kixye naq te'chalq li ninqi rahilal sa' xb'eeneb' laj Egipcio, **Exo.** 7–11. Li Qaawa' kixtikib' li Paswa, **Exo.** 12:1–30. Kixk'ameb' xb'e li ralal xk'ajol laj Israel chixq'axb'al li Kaqi Palaw, **Exo.** 14:5–31. Li Qaawa' kixtaqla li mana sa' li chaqi ch'och', **Exo.** 16. Kixsak' li pek sa' Horeb ut ki'el li ha', **Exo.** 17:1–7. Laj Aaron ut laj Hur ke'xtaqsi li ruq' re naq laj Josue taanumtaaq sa' xb'eeneb' laj Amulek, **Exo.** 17:8–16. Laj Jetro kixk'e xna'leb', **Exo.** 18:13–26. Kixkawresiheb' li tenamit choq' re lix k'utunik li Qaawa' sa' li tzuul Sinai, **Exo.** 19. Li Qaawa' kixk'utb'esi li Lajeeb' chi Taqlahom chiru, **Exo.** 20:1–17. Rochb'een lajeeb' xkaak'aal li xb'eenil kiril ru li Dios, **Exo.** 24:9–11. Kixjoreb' li tz'alam pek tz'iib'anb'il wi' li sumwank, ut kixsach li wakax oor, **Exo.** 32:19–20. Kiraatina li Dios chi k'utk'u chiru rilob'aal, **Exo.** 33:9–11. Kixk'ut rib' naq li Jesus kijaltesiiik ru, **Mat.** 17:1–13 (Mar. 9:2–13; Luk. 9:28–36). Kawaq qib' jo' laj Moises, **1 Ne.** 4:2. Li Kristo a'an li profeet chanchan laj Moises li tixwaklesi li Qaawa', **1 Ne.** 22:20–21 (3 Ne. 20:23; Deut. 18:15). Kixk'ameb' xb'e laj Israel rik'in li k'utb'esink, **Tz. ut S.** 8:3. Kiwan sa' xyanqeb' li musiq'ej li tiikeb' li raam, **Tz. ut S.** 138:41. Kiril li Dios chi k'utk'u chiru rilob'aal, **Moïs.** 1:2, 31. Kiwan choq' xjalam-uuch li junaj yo'lajenaq, **Moïs.** 1:6, 13. Kitaqlaman naq tixtz'iib'a li k'a'aq re ru k'utb'esinb'il chiru chirix li yo'ob'tesink, **Moïs.** 2:1.

Lix hu laj Moises: Jun li hu sa' li Q'ol Nim Xtz'aq, wan wi' li xb'een wuqub' ch'ol re Genesis, chi jaltesinb'il ru xb'aan laj Jose Smith chi musiq'anb'il.

Sa' li ch'ol 1 tz'iib'anb'il resil jun li k'utb'esinb'il matk' sa' li kiril wi' laj Moises li Dios, sa' li kixk'ut wi' chiru chixjunil li k'uub'anb'il na'leb' re li kolb'a-ib'. Sa'eb' li ch'ol 2–5 wan resil lix yo'ob'tesinkil ut lix t'anik li winq.

Sa'eb' li ch'ol 6–7 wan jun k'utb'esinb'il matk' chirix laj Enok ut lix k'anjel sa' li ruchich'och' Sa' li ch'ol 8 wan jun k'utb'esinb'il matk' chirix laj Noe ut li nimla b'uut'iha'.

Ro'ichal lix hu laj Moises: Chi'ilmanq Genesis; Exodo; Levitico; Numeros; Deuteronomio

Li oob' chi hu sa' xtiklajik li Najter Chaq'rab' nawb'ileb' ru jo' eb' lix hu laj Moises. Sa'eb' li perel ch'iich' bronze kixk'ul laj Nefi rik'in laj Laban, ke'wan lix hu laj Moises (1 Ne. 5:11).

Laj Nefi kixye naab'al li aatin li tz'iib'anb'il chaq sa' lix hu laj Moises, **1 Ne.** 19:23.

MOKO SANT TA. *Chi'ilmanq* Moko us ta, maa'us

MOKO US TA, MAA'US. *Chi'ilmanq* ajwi' Aj maak; Maak; Maa'usilal; Tz'aj, tz'ajnil

Li k'aru malaj li ani moko wan ta sa' xyaalal rik'in li rajom malaj lix taqlahom li Dios; aj maak malaj moko sant ta.

Taa'oso'q lix b'eheb' li moko useb' ta, **Sal.** 1:6. Wi ra chi sa te'kole'q li tiikeb' xch'ool, b'ar te'k'utunq wi' li moko useb' ta? **1 Pe.** 4:18. Chetz'eqtaana choq' eere chixjunil li maa'usilal, **Moro.** 10:32. Taachalq li eeqajunk chi seeb' sa' xb'eeneb' li moko useb' ta, **Tz. ut S.** 97:22. Sa' xyanqeb' li moko useb' ta, ink'a' kiwaklesiik lix yaab' xkux li Kolonel, **Tz. ut S.** 138:20.

MOLAM. *Chi'ilmanq* Muqmuukil molam

MOLAM (RE LI TIJONELIL). *Chi'ilmanq* ajwi' Tijonelil

Wiib' paay chanru na'oksiman li aatin *molam* chirix li tijonelil: (1) Jun ch'uuteb' li winq li xe'k'uluk re junaj chi opiiis sa' li tijonelil. (2) Lix k'ihaleb', malaj jo' k'ihal reheb' li komon sa' jun molam re li tijonelil li tento te'wanq sa' ch'utam re taaruuq chi uxman'k li k'anjel re li Iglees (Tz. ut S. 107:28).

Nach'olob'aman resil lix molameb' li Xb'eenil Awa'b'eijil, li Kab'laju, ut li Setenta, ut chan ru lix wankilaleb' chirib'ileb' rib', **Tz. ut S.** 107:22–26, 33–34 (Tz. ut S. 124:126–128). Li na'leb' k'uub'anb'il xb'aaneb' li molam a'in tento naq te'wanq sa' junajil, **Tz. ut S.** 107:27.

Li na'leb' te'xk'ulub'a li jar molam a'in tento taab'aanumanq chi anchal lix tiikilaleb', **Tz. ut S.** 107:30–32. Nayeeman resil k'a'ru teneb'amb'il sa' xb'een li awa'b'ej reheb' li jar molam a'in, **Tz. ut S.** 107:85–96. Lix molameb' li xb'eenil k'ojob'amb'il choq' reheb' li xaqxoo-kil aj k'anjel, **Tz. ut S.** 124:137.

MOLOK AATIN. *Chi'ilmanq ajwi'*

Maa'usilank; Yoob'amb'il aatin

Xyeeb'al k'a'ruhaq chirix jalan chik chi ink'a' k'eeb'il liceens xb'aan.

Li junjung chi jo'maajo'il aatin te'xye li winq, te'xq'axtesi resil a'an, **Mat.** 12:36. Nayeeman reheb' laj santil paab'anel naq me'wank choq' aj yoob'anel aatin ut aj molol aatin, ut me'xye li k'a'ru moko yehe'k ta naraj, **1 Tim.** 5:11–14. Maamaa'usila laa was aawiitz'in, **Tz. ut S.** 42:27. K'e xkawileb' laa komon sa' chixjunil laa waatin, **Tz. ut S.** 108:7.

MORMON (EB' LAJ). *Chi'ilmanq ajwi'*

Igles li Jesukristo (lix); Lix Iglees li Jesukristo reheb' laj Santil Paab'anel sa' Roso'jikeb' li Kutan

Li k'ab'a'ej eb' laj Mormon k'eeb'il xb'aaneb' li moko komoneb' ta sa' li Iglees, re aatinak chirixeb' li komon sa' Lix Iglees li Jesukristo reheb' laj Santil Paab'anel sa' Roso'jikeb' li Kutan. Nachal li k'ab'a'ej a'in sa' li loq' laj tz'iib'amb'il hu li y'iib'amb'il xb'aan li najter profeet aj Mormon, ut k'eeb'il lix Hu laj Mormon choq' xk'ab'a'. Li k'ab'a'ej k'eeb'il xb'aan li Qaawa' re te'nawmanq ru li komon sa' li Iglees a'an "aj santil paab'anel." Li tz'aqal xk'ab'a' li Iglees a'an Lix Iglees li Jesukristo reheb' laj Santil Paab'anel sa' Roso'jikeb' li Kutan.

MORMON, LIX HU LAJ. *Chi'ilmanq Hu laj Mormon (lix)*

MORMON, PROFEET AJ NEFITA.

Chi'ilmanq ajwi' Hu laj Mormon (lix)

Jun profeet, aj taqlanel re pleet, ut aj tz'iib'anel esil sa' lix Hu laj Mormon. Laj Mormon kiwan xyu'am naq 311–385 tana' chihab' xyo'lajik li Kristo (Morm. 1:2, 6; 6:5–6; 8:2–3). Kiwan choq' ajjolominel reheb' li teep aj pleet chiru xnimil lix yu'am, chalen chaq naq o'-laju chihab' wan re (Morm. 2:1–2; 3:8–12; 5:1;

8:2–3). Laj Ammaron kixye re laj Mormon naq tixkawresi rib' re tixk'ul li tz'iib'amb'il esil ut tixtz'iib'a resil li taak'ulmanq (Morm. 1:2–5; 2:17–18). Chirix xtz'iib'ankil resil lix yu'am a'an, laj Mormon kixk'os ru li esil sa'eb' lix perel ch'iich' laj Nefi li ninq ru, sa'eb' lix perel ch'iich' laj Mormon. Moqon kixk'e li loq' laj tz'iib'amb'il esil re laj Moroni li rala. Eb' li perel ch'iich' a'in a'aneb' jun raqal li tz'iib'amb'il esil li kixjaltesi wi' ru laj Jose Smith lix Hu laj Mormon.

Li Raatin laj Mormon: Jun ch'ina hu sa' lix Hu laj Mormon. Chirix xraqik li raatin laj Amaleki sa' lix Hu laj Omni ut rub'elaj li xb'een aatin sa' lix hu laj Mosiah, laj Mormon, li kik'uub'ank re chixjunil li hu, kix-ch'ik xka'ch'inal li aatin a'in. (Chi'ilmanq "Jun Ch'ina Ch'olob'amb'il Aatin chirix Lix Hu laj Mormon," li wan sa' xtiklajik lix Hu laj Mormon.)

Lix hu laj Mormon: Jun li hu li wan sa' li jun siir chi hu lix Hu laj Mormon yeeb'il re. Sa' li ch'ol 1–2 wan resil laj Ammaron, jun profeet reheb' laj Nefita, li kixk'e xna'leb' laj Mormon chirix jo'q'e ut b'ar tixk'uleb' li perel ch'iich'. Jo'kan ajwi', ke'tikla li ninqi pleet, ut li oxib' chi aj Nefita ke'isiik chaq xb'aan lix maa'usilaleb' li tenamit. Sa'eb' li ch'ol 3–4 naxye resil naq laj Mormon kixyaab'asi li jalb'a-k'a'uxlej chiruheb' li tenamit: a'b'anan maak'a'eb' chik reek'ahomeb', ut q'axal nim wi'chik li maa'usilal li kinumta chiru li wanjenaq chaq jun sutaq sa' Israel. Sa'eb' li ch'ol 5–6 naxye resil li roso'jikil pleet reheb' laj Nefita rik'ineb' laj Lamanita. Laj Mormon kikamsiik rochb'een lix k'ihal li tenamit aj Nefita. Sa' li ch'ol 7, rub'elaj xkamik, laj Mormon kixye reheb' li tenamit—sa' li kutan a'an ut sa' li kutan toj taachalq—naq te'xjal xk'a'uxl. Sa'eb' li ch'ol 8–9 tz'iib'amb'il resil naq ka'aj chik laj Moroni, li rala laj Mormon, kicana. A'an kixtz'iib'a resil lix raqik li ninqi pleet ut kamsink, jo' ajwi' roso'jik li tenamit aj Nefita, ut kixtz'iib'a jun esil reheb' li tasal tenamit li toj te'chalq, ut reheb' li ani te'iloq re li tz'iib'amb'il esil.

MORONI, AJ TAQLANEL. *Chi'ilmanq ajwi'* Eetalil re ach'ab'aak

Sa' lix Hu laj Mormon, jun aj taqlanel reheb' li teep aj pleet aj Nefita, li kiwan 100 chihab' tana' rub'elaj li Kristo.

Kixaqab'aak choq' xb'eenil aj taqlanel sa' xb'eeneb' chixjunil li teep aj pleet reheb' laj Nefita, **Alma** 43:16–17. Kixwaklesi xch'ooleb' laj pleet aj Nefita re te'pleeti q re xkolb'al li rach'ab'ankileb', **Alma** 43:48–50. Kixyiib' li eetalil re ach'ab'aak rik'in jun pejel lix b'aatal, **Alma** 46:12–13. A'an jun winq re li Dios, **Alma** 48:11–18. Kichal xjosq'il rik'in xjolo-mil li tenamit, xb'aan naq ink'a' neke'xk'oxla li ach'ab'aak wan wi' lix tenamiteb', **Alma** 59:13.

MORONI, RALAL LAJ MORMON.

Chi'ilmanq ajwi' Hu laj Mormon (lix);
Mormon, profeet aj Nefita

Roso'jikil profeet aj Nefita sa' lix Hu laj Mormon (421 chihab' chirix li Kristo). Ka'ch'in chik rub'elaj xkamik laj Mormon, a'an kixq'axtesi jun li tz'iib'anb'il esil re laj Moroni li ralal, a'an lix perel ch'iich' laj Mormon nayeeman re (R laj M 1:1). Laj Moroni kixchoy xk'uub'ankileb' lix perel ch'iich' laj Mormon. A'an kixtiq li ch'ol 8 ut 9 sa' lix hu laj Mormon (Morm. 8:1). Kixk'os ru ut kixtz'iib'a lix hu laj Eter (Eter 1:1–2) ut kixk'e tz'aqal lix hu, a'an lix hu laj Moroni yeeb'il re (Moro. 1:1–4). Laj Moroni kixk'e xtz'apb'aleb' li perel ch'iich', ut kixmuqeb' sa' li tzuul Kumorah (Morm. 8:14; Moro. 10:2). Sa' 1823 laj Moroni kitaq-laak chi ak waklijenaq chi yo'yo re xk'utb'esinkil lix Hu laj Mormon re laj Jose Smith (JS—R 1:30–42, 45; Tz. ut S. 27:5). A'an kixtzol li saaj profeet rajlal chihab' chalen 1823 toj 1827 (JS—R 1:54) ut moqon kixq'axtesiheb' li perel ch'iich' sa' ruq' sa' 1827 (JS—R 1:59). Chirix naq kixchoy xjaltesinkil ru, laj Jose Smith kixq'ajsiheb' li perel ch'iich' rik'in laj Moroni.

Lix hu laj Moroni: Xraqikil hu sa' lix Hu laj Mormon. Kitz'iib'aak xb'aan laj Moroni, li profeet aj Nefita. Sa'eb' li ch'ol 1–3 naxye resil lix sachlijik chi junajwa eb' laj Nefita, ut naxk'e li na'leb' chirix xk'eeb'al li Santil Musiq'ej ut li tijonelil. Sa'eb' li ch'ol 4–5 naxye resil chanru tz'aqal taak'anjelmanq li loq' laj wa'ak. Sa' li ch'ol 6 naxye resil chanru na'ux li k'anjel sa' li Iglees. Sa'eb' li ch'ol 7–8 wan li aatin chirix li xb'eenil na'leb' re li ewangelio, ut wan lix k'utum laj Mormon chirix li paab'aal, li yo'onink ut li rahok, ut chan ru xtz'ilb'al rix li us ut li ink'a' us (Moro. 7), ut

lix ch'olob'ahom laj Mormon chirix naq eb' li kok'al li ka'ch'ineb' xyu'am yo'yookeb' rik'in li Kristo ut ink'a' neke'raj ru li kub'iha' (Moro. 8). Sa' li ch'ol 9 naxye resil chanru xpo'jikeb' xna'leb' li tenamit aj Nefita. Sa' li ch'ol 10 wan roso'jik li raatin laj Moroni, ut naxye chanru naru xnawb'al naq yaal lix Hu laj Mormon (Moro. 10:3–5).

MORONIHAH, RALAL LAJ MORONI AJ TAQLANEL

Jun aj taqlanel aj Nefita li tiik xch'ool sa' lix Hu laj Mormon (60 chihab' tana' rub'elaj li Kristo).

Laj Moroni kixq'axtesiheb' li teep aj pleet re laj Moronihah, li ralal, **Alma** 62:43. Kireechani wi'chik li tenamit Tzarahemla, **Hel.** 1:33. Kixk'ameb' laj Nefita chixjalb'aleb' xk'a'uxl ut kireechani wi'chik jun raqal li ch'och', **Hel.** 4:14–20.

MOSIAH, EB' LI RALAL. *Chi'ilmanq*

ajwi' Aaron, ralal laj Mosiah; Ammon,
ralal laj Mosiah; Himni; Mosiah, ralal
laj Benjamin; Omner

Sa' lix Hu laj Mormon, kaahib' li ralal li rey aj Mosiah li ke'jale' xch'ool chirix naq jun li anjel kixk'ut rib' chiruheb' ut kixb'oqeb' chixjalb'aleb' xk'a'uxl. A'aneb' laj Ammon, laj Aaron, laj Omner, ut laj Himni xk'ab'a'eb' (Mos. 27:34). Chiru kaalaju chihab' ke'usa sa' xjultikankil li ewangelio chiruheb' laj Lamanita. Jun esil chirix lix k'anjeleb' sa' xyanqeb' laj Lamanita wan chi tz'iib'anb'il sa' lix hu laj Alma, eb' li ch'ol 17 toj 26.

Junxil ink'a' neke'paab'an chaq, ut ke'x-yal xq'e chixsachb'al li Iglees, **Mos.** 27:8–10 (Alma 36:6). Ke'ch'iilaak xb'aan jun li angel ut ke'xjal xk'a'uxleb', **Mos.** 27:11–12, 18–20. Ke'kanab'aak chi jultikank aatin chiruheb' laj Lamanita, **Mos.** 28:1–7.

MOSIAH, RALAL LAJ BENJAMIN.

Chi'ilmanq ajwi' Benjamin, xyuwa' laj
Mosiah; Mosiah, eb' li ralal

Jun rey aj Nefita li tiik xch'ool, ut profeet sa' lix Hu laj Mormon. Laj Mosiah kikana sa' li xtiikal ru xb'e lix yuwa' (Mos. 6:4–7). A'an kixjaltesi ru li kaahib' xka'k'aal perel chi ch'iich' oor wan wi' li tz'iib'anb'il esil reheb' laj Jaredita (Mos. 28:17).

Lix hu laj Mosiah: Jun li hu sa' lix Hu laj Mormon. Sa'eb' li ch'ol 1–6 wan li raatin li Rey aj Benjamin re lix tenamit. Lix Musiq' li Qaawa' kixtoch'eb' li raam ut eb' li tenamit ke'jale' xch'ool ut maak'a' chik rajomeb' xb'aanunkil li ink'a' us. Sa'eb' li ch'ol 7–8 naxye resil jun ch'uuteb' laj Nefita li xkoheb' chaq chi wank sa' xyanqeb' laj Lamanita. Kitaqlaman jun teep chi ajsik'onel re xtawb'aleb'. Laj Ammon, li najolomin reheb' laj sik'onel, kixtaweb' ut kirab'i resil li ch'a'ajkilal wankeb' wi' rub'el xwankileb' laj Lamanita. Sa'eb' li ch'ol 9–24 naxye resil li ch'a'ajkilal a'an ut chan ru naq eb' lix jolominel—laj Tzeniff, laj Noe, ut laj Limhi—ke'wan rub'el xwankileb' laj Lamanita. Nayeeman resil ajwi' lix kamik jun profet sa' xk'ab'a' xpaab'aal, aj Abinadi xk'ab'a'. Laj Alma najale' xch'ool naq yoo xtz'ilb'al rix laj Abinadi. Sa'eb' li ch'ol 25–28 naxye resil chanru naq li ralar laj Alma ut kaahib'eb' li ralar li rey aj Mosiah ke'jale' xch'ool. Sa' li ch'ol 29 li rey aj Mosiah kixye naq che'ok aj raqol aatin chi taqlank ruuchileb' li rey. Laj Alma ralar laj Alma kixaqab'aak xb'een wa choq' xb'eenil aj raqol aatin.

MOSIAH, XYUWA' LAJ BENJAMIN.

Chi'ilmanq ajwi' Benjamin, xyuwa' laj Mosiah; Tzarahemla

Sa' lix Hu laj Mormon, jun profet aj Nefita li kixaqab'aak choq' rey sa' xb'eeneb' li tenamit sa' Tzarahemla.

Laj Mosiah kitije' naq taa'eeleliq chaq sa' li ch'och' Nefi, **Omni** 1:12. Kixtaw lix tenamit laj Tzarahemla, **Omni** 1:14–15. Kixtaqla naq te'tzole'q lix tenamit laj Tzarahemla sa' li raatinob'aal, **Omni** 1:18. Kixaqab'aak choq' rey sa' xb'eeneb' li tenamit li junajinb'ileb', **Omni** 1:19. Laj Benjamin li ralar ki'awa'b'ejin chirix lix kamik, **Omni** 1:23.

MUHEB'AAL, LOQ'LAJ. *Chi'ilmanq*

Loq'laj muheb'aal

MUKUY, REETALIL LI. *Chi'ilmanq ajwi'*

Santil Musiq'ej

Jun li eetalil k'ub'ab'el' chi rub'elaj, re naq laj Jwan aj Kub'sihom Ha' tixnaw ru li Mesias (Jwan 1:32–34). Laj Jose Smith kixk'ut naq li eetalil re li mukuy kitikib'aman chalen chaq rub'elaj xyo'ob'tesinkil li ruchich'och' choq'

xk'utb'al xyaalal li Santil Musiq'ej; chi jo'kan, laj tza ink'a' naru chi chalk rik'in li reetalil li mukuy.

Lix Musiq' li Dios kikub'e jo' jun mukuy, **Mat.** 3:16. Chirix naq li Jesus kikub'e xha', li Santil Musiq'ej kikub'e jo' jun mukuy, **1 Ne.** 11:27. Laa'in, aj Jwan, ninch'olob' xyaalal, ut ilomaq, kiteeliik li choxa, ut li Santil Musiq'ej kikub'e sa' xb'een jo' jun mukuy, **Tz. ut S.** 93:15.

MULEK. *Chi'ilmanq ajwi'* Sedekias (Sedequias, Sedesias)

Jun ralar li rey aj Sedekias li kiwan sa' li Najter Chaq'rab' (589 chihab' tana' rub'elaj li Kristo). Sa' li Santil Hu tz'uib'anb'il naq chixjunileb' li ralar laj Sedekias ke'kamsiik (2 Rey. 25:7), a'b'anan lix Hu laj Mormon naxk'ut naq laj Mulek kikana chi yo'yo (Hel. 8:21).

Laj Tzarahemla a'an ralar xk'ajol laj Mulek, **Mos.** 25:2. Eb' lix tenamit laj Mulek ke'xjunaji rib' rik'ineb' laj Nefita, **Mos.** 25:13. Li Qaawa' kixk'am laj Mulek sa' li ch'och' sa' xnim li saq'e, **Hel.** 6:10. Ke'kamsiik li ralar laj Sedekias, ka'aj b'an wi' laj Mulek ink'a', **Hel.** 8:21.

MUQLEB'AAL KAMENAQ. *Chi'ilmanq ajwi'* Wakliik chi yo'yo

Li na'ajej namuqe' wi' li te'ejwalej re li yu'am a'in. Sa' xk'ab'a' lix tojb'al rix li maak, chixjunileb' te'wakliik chaq sa' li muqleb'aal kamaq.

Chirix lix waklijik li Kristo chi yo'yo, ke'teeli li muqleb'aal kamaq, ut ke'wakli lix tib'eleb' naab'al, **Mat.** 27:52–53 (3 Ne. 23:9–13). At muqleb'aal kamaq, b'ar wan aaq'axom ru? **1 Kor.** 15:55. Li muqleb'aal tento tixq'axtesihob' lix kamaq, **2 Ne.** 9:11–13. Eb' li ke'war sa' xmuqleb'aal kamaqeb' te'elq chaq, **Tz. ut S.** 88:97–98. Li kub'sib'aal ha' a'an jun reetalil li muqleb'aal kamaq, **Tz. ut S.** 128:12–13.

MUQMUUKIL MOLAM. *Chi'ilmanq ajwi'* Kain; Gadianton (eb' laj elq' re laj Gadianton)

Jun molameb' li ani junajinb'ileb' rib' rik'in xaqab'anb'il aatin re xb'aanunkil li maa'usil ajom re li molam sa' komonil.

Lix yuwa'il li tik'ti' nareek'asihebb' xch'ool li ralar xk'ajoleb' li winq re te'ok sa' muqmuukil molam, **2 Ne.** 9:9. Na'aje' naq tinsacheb' li muqmuukil k'anjel re q'ojyin, **2 Ne.** 10:15. Kichal lix raqb'a-aatin li Dios sa' xb'eeneb' laj k'anjel a'in re muqmuukil molam, **Alma** 37:30. Ka'ch'in chik ma xb'aan laj Gadianton kisa-che' chixjunil lix tenamit laj Nefi, **Hel.** 2:4–13. Laj Satanas kireek'asihebb' xch'ool li tenamit chixk'uub'ankil li muqmuukil sumwanak ut xaqab'amb'il aatin, **Hel.** 6:21–31. Li Qaawa' moko nak'anjelak ta sa' muqmuukil molam, **Eter** 8:19. Eb' li tenamit li te'xaqab'anq re li muqmuukil molam te'sache'q, **Eter** 8:22–23. Ke'xtz'eqtaana chixjunil li raatineb' li profet, xb'aan lix muqmuukil molameb', **Eter** 11:22. Chalen chaq sa' xkutankil laj Kain kiwan jun li muqmuukil molam, **Mois.** 5:51.

MUQMUUKIL NA'LEB'. *Chi'ilmanq*
Xmuqmuukil na'leb' li Dios

MUSIQ'ANK, MUSIQ'ANB'IL.

Chi'ilmanq ajwi' K'utb'esink,
k'utb'esinb'il na'leb'; Santil Musiq'ej

Naq k'eeb'il li choxahil na'leb' reheb' li winq xb'aan li Dios. Naab'al sut li Musiq'ej naxk'e li na'leb' chi musiq'amb'il sa' xk'a'uxl malaj sa' xch'ool junaq.

Chirix li xam kichal jun ch'ina xyaab' kuxej li q'un na'atinak, **1 Rey.** 19:12. Li Santil Musiq'ej textzol chirix chixjunil li k'a'aq re ru, ut tixjultika chixjunil eere, **Jwan** 14:26. Li Musiq'ej re li yaal tixk'am eeb'e rik'in chixjunil li yaal, **Jwan** 16:13. K'amb'il chaq inb'e xb'aan li Musiq'ej, chi moko ninnaw ta chirub'eetal k'a'ru li tento tinb'aanu, **1 Ne.** 4:6. Kichal sa' ink'a'uxl lix yaab' xkux li Qaawa', **Enos** 1:10. Yalaq k'a'ru nab'oqok ut naq'unb'esink ch'oo-lej chixb'aanunkil li chaab'il, a'an musiq'amb'il xb'aan li Dios, **Moro.** 7:13–16. Ma ink'a' kinye tuqtuukilal re aak'a'uxl? **Tz. ut S.** 6:23. Tinye aawe sa' laa k'a'uxl ut sa' laa ch'ool, **Tz. ut S.** 8:2. Lin Musiq' taakutanob'resinq re laa k'a'uxl, li taanujob'resinq re laa waam rik'in sahil ch'oolejil, **Tz. ut S.** 11:13. Taak'ee-manq aawe sa' li hoonal ajwi' a'an k'a'ru taaye malaj taatz'iib'a, **Tz. ut S.** 24:6 (Tz. ut S. 84:85). Li ch'ina xyaab' kuxej li q'un na'atinak nahasb'ak chiru ut naxq'ax ru chixjunil li k'a'aq re ru, **Tz. ut S.** 85:6.

MUSIQ'EJ, SANTIL. *Chi'ilmanq* Santil
Musiq'ej

MUSIQ'EJ, XMUSIQ'. *Chi'ilmanq ajwi'*
Aamej; Kamk re tzejwalej; Wakliik
chi yo'yo; Winq

Li k'a'ru re li ani yo'yo li kiwan chi maji'aq nayo'la sa' li yu'am a'in, li wan sa' li tzejwalej chiru li yu'am a'in, ut li nawan chirix li kamk chi jachjo ru rik'in li tzejwalej toj reetal li wakliik chi yo'yo. Chixjunil li k'a'ru yo'yo—li winq, li xul, ut eb' li che'—ke'wan choq' musiq'ej rub'elaj naq kiwan k'a'ru-haq re yu'am sa' xb'een li ruchich'och' (Gen. 2:4–5; Mois. 3:4–7). Lix junxaqalil li musiq'ej chanchan xjunxaqalil li tzejwalej (1 Ne. 11:11; Eter 3:15–16; Tz. ut S. 77:2; Tz. ut S. 129). Li musiq'ej wan k'a'ru okenaq wi', a'b'anan q'axal chaab'il wi'chik malaj saq wi'chik ru chiru li k'a'aq re ru nak'utun sa' li yu'am a'in (Tz. ut S. 131:7).

Li junjung chi winq malaj ixq a'an tz'aqal ralar malaj xrab'in li Dios, ut kiyola jo' musiq'ej chiru li Choxahil Na'b'ej Yuwa'b'ej rub'elaj naq kiyola rik'in li ruchich'och'il na'b'ej yuwa'b'ej sa' li yu'am a'in (Heb. 12:9). Li junjung li wan sa' li ruchich'och' wan xmusiq' li ink'a' nakam, rochb'een lix junxaqalil re tib' ut b'aq. Jo' yeeb'il sa'eb' li loq'laj hu, li musiq'ej rochb'een li tzejwalej a'aneb' li aamej (Gen. 2:7; Tz. ut S. 88:15; Mois. 3:7, 9, 19; Abr. 5:7). Jun musiq'ej naru nawan chi yo'yo chi maak'a' li tzejwalej, a'b'an li ruchich'och'il tzejwalej ink'a' naru nawan chi yo'yo chi maak'a' li musiq'ej (Santiago 2:26). Li kamk re tzejwalej a'an naq naxjach rib' li musiq'ej rik'in li tzejwalej. Sa' li wakliik chi yo'yo, li musiq'ej najunajiman wi'chik rik'in ajwi' li tzejwalej re tib' ut b'aq kiwan wi' chaq sa' li yu'am a'in, ka'ajwi' naq wan wiib' paay li k'a'ru xjalman: maajo'q'e chik te'xjach rib', ut li tzejwalej taawanq chi ink'a' chik taakamq ut chi tz'aqalaq re ru (Alma 11:45; Tz. ut S. 138:16–17).

Jun li musiq'ej maak'a' xtibel ut xb'aqel, jo' nekeril naq wan we, **Luk.** 24:39. Li Musiq'ej ajwi' naxch'olob' xyaalal rochb'een li qamusiq', naq laa'o li ralar xk'ajol li Dios, **Rom.** 8:16. Chenima xloq'al li Dios rik'in lee tib'el, ut rik'in lee musiq', **1 Kor.** 6:20. Li xaqalil a'in, a'an xxaqalil inmusiq', **Eter** 3:16. Li winq, a'an

musiq'ej, **Tz. ut S.** 93:33. Li Kristo kik'anjelak chiruheb' li musiq'ej li tiikeb' xch'ool sa' li hilob'aal na'ajej, **Tz. ut S.** 138:28–30 (1 Pe. 3:18–19). Xexyo'la sa' li ruchich'och' rik'in ha', ut kik', ut li musiq'ej, **Mois.** 6:59. Kiwan chi xaqxo sa' xyanqeb' li ani musiq'ejeb', **Abr.** 3:23.

Eb' li maa'us aj musiq'ej: Li Jesus kirisiheb' chaq naab'al laj tza, **Mar.** 1:27, 34, 39. Elen chaq rik'in li winq, at tz'aj aj musiq'ej, **Mar.** 5:2–13. Li maa'us aj musiq'ej naxtzol jun li winq re naq ink'a' taatiyoq, **2 Ne.** 32:8. Sa' lix k'ab'a' li Kristo a'an kirisiheb' chaq laj tza ut li tz'aj aj musiq'ej, **3 Ne.** 7:19. Naab'al li musiq'ej aj b'alaq' xikenaqeb' chixb'alaq'inkil li ruchich'och', **Tz. ut S.** 50:2, 31–32. Laj Jose Smith kixch'olob' xyaalal li oxib' chi laaw re xtz'ilb'al rix junaq musiq'ej, ma re li Dios malaj re laj tza, **Tz. ut S.** 129.

MUSIQ'EJIL KAMK. *Chi'ilmanq* Kamk re musiq'ej

MUSIQ'EJIL MAATAN. *Chi'ilmanq* Maatan naxk'e li Musiq'ej (eb' li)

MUSIQ'EJIL YO'OB'TESINK.

Chi'ilmanq ajwi' Winq; Yo'ob'tesink

Li Qaawa' kixyo'ob'tesi chixjunil li k'a'aq re ru sa' musiq'ejil rub'elaj naq kixyo'ob'tesi sa' tz'ejwalejil (Mois. 3:5).

Li Dios kixyiib' li junjung chi che' chi maji'aq nawan sa' li ch'och', **Gen.** 2:4–6 (Abr. 5:5). Rik'in lix wankilal lin Musiq' kin-yo'ob'tesi chixjunil li k'a'aq re ru—xb'een wa re li musiq'ej, xkab' re li yu'am a'in, **Tz. ut S.** 29:31–32. Li k'a'ru re li yu'am a'in chanchan li k'a'ru re li musiq'ej, **Tz. ut S.** 77:2. Laa'in kinyo'ob'tesi li ruchich'och', ut eb' li winq rub'elaj naq ke'wan sa' li tz'ejwalej, **Mois.** 6:51.

MUXUK SUMSU. *Chi'ilmanq ajwi'*

Atawink, atawinel; Maakob'k rik'in reech winqilal reech ixqilal; Saq ru ch'oolej; Yib' ruhil na'leb'; Yumb'eetak ko'b'eetak

Naq eb' li winq ut ixq neke'xq'et li chaq'rab' rik'in raatinankil rib'eb'. Us ta li muxuk sumsu naraj naxye naq li ani sumsu naxsume raatinankil li ani moko sumsu ta wi',

sa'eb' li loq'laj hu naru ajwi' na'aatinak chirixeb' li moko sumsuukeb' ta.

Wan naq li muxuk sumsu wan choq' reetalil li q'etok paab'ank xb'aan junaq tenamit malaj jun teepal, chirix lix b'ehil li Qaawa' (Num. 25:1–3; Esek. 16:15–59; Jer. 3:6–10; Os. 4).

Laj Jose ink'a' kiraj xb'aanunkil li nimla maa'usilal a'in, li taamaakob'q raj wi' chiru li Dios, **Gen.** 39:7–12. Matmuxuk sumsu, **Exo.** 20:14. Ani na'ilok re jun li ixq, re xrahinkil ru, ak xmux xsumlajik sa' xch'ool, **Mat.** 5:28. Chi moko eb' laj yumb'eet aj ko'b'et, chi moko eb' laj muxul sumsu te'reechani lix awa'b'ejihom li Dios, **1 Kor.** 6:9–10. Li Dios tixraq aatin chirixeb' laj ko'b'et ut laj muxul sumsu, **Heb.** 13:4. Li muxuk sumsu q'axal wi'chik yib'ob'aal ru chiru chixjunil li maak, ka'ajwi' xhoyb'al li kik' maak'a' xmaak, malaj xtz'eqtaanankil xyaalal li Santil Musiq'ej ink'a', **Alma** 39:3–5. Ani namuxuk sumsu, ut moko naxjal ta xk'a'uxl, taa'isiq' chaq, **Tz. ut S.** 42:23–26. Wi ani junaq te'xmux xsumlajik sa' xch'ool'eb', maak'a'aq li Musiq'ej rik'ineb', **Tz. ut S.** 63:14–16.

NA'AJEJ Q'AXAL SANT. *Chi'ilmanq*

ajwi' Loq'laj muheb'aal; Santil ochoch, rochoch li Qaawa'

Li na'ajej q'axal nim xloq'al sa' li loq'laj muheb'aal re laj Moises, ut moqon sa' li santil ochoch (Exo. 26:33–34).

NA'BEJ. *Chi'ilmanq ajwi'* Eva; Junkab'al; Na'bej yuwa'b'ej

Jun loq'laj k'ab'aj k'eeb'il re jun li ixq li na'alank re malaj nak'uluk re li alal k'ajolb'ej. Eb' li na'bej neke'tenq'an sa' lix k'uub'amb'il na'leb' li Dios rik'in xk'eeb'al li tz'ejwalej re li yu'am a'in choq' reheb' li musiq'ejil lalal xk'ajol li Dios.

Laj Adan kixk'e choq' xk'ab'a' li rixaqil, xEva, xb'aan naq a'an lix na'eb' chixjunil li yo'yo, **Gen.** 3:20 (Mois. 4:26). Chawoxloq'i laa yuwa' ut laa na', **Exo.** 20:12 (Ef. 6:1–3; Mos. 13:20). Maakanab' lix chaq'rab' laa na', **Prov.** 1:8. Jun winq maak'a' xna'leb' naxtz'eqtaana lix na', **Prov.** 15:20 (Prov. 10:1). Maatz'eqtaana laa na' naq tiix chik, **Prov.** 23:22. Eb' li lalal xk'ajol neke'wakli, ut osob'tesinb'il neke'xye

re; lix b'eelom ajwi' naxnima ru, **Prov.** 31:28. Lix na' li Jesus xaqxo chixk'atq li krus, **Jwan** 19:25–27. Wiib' mil chi aj pleet aj Lamanita ke'tzole' chaq xb'aaneb' lix na'eb', **Alma** 56:47 (Alma 57:21). Li qana' nim xloq'al, li xEva, kiwan sa' xyanqeb' li xninqaleb' ru ut li ka-web' xmetz'ew li ke'tzole' xb'aan li Qaawa' sa' li ruchich'och' reheb' li musiq'ej, **Tz. ut S.** 138:38–39.

NA'B'EJ YUWA'B'EJ. *Chi'ilmanq ajwi'*

Yuwa'b'ej re ruchich'och'; Na'b'ej

Eb' li winq ut li ixq li wankeb' ralaal xk'ajol. Eb' li b'eelomej ut li ixaqilb'ej li k'ulub'ejeb' ut li xe'tz'ape' sa' junajil rik'in li sumlaak sa' li santil ochoch re li Dios neke'ru chi wank choq' na'b'ej ut yuwa'b'ej chiru chixjunil li junelik q'e kutan.

Ex alal k'ajolb'ej, chex'ab'inq chiruheb' lee na' lee yuwa', **Ef.** 6:1–3 (Kol. 3:20). Laj Adan ut lix Eva, a'aneb' li xb'eeneb' qana' qayuwa', **1 Ne.** 5:11. Li majewaak taasumeeq sa' xb'een lix jolomeb' lee na' eeyuwa', **2 Ne.** 4:6. K'utu-maq chiruheb' li na'b'ej ut li yuwa'b'ej naq tento te'xjal xk'a'uxl ut te'kub'eeq xha', **Moro.** 8:10. Eb' li na'b'ej yuwa'b'ej neke'taqlaak chix-k'utb'al li evangelio chiruheb' li ralaal xk'ajol, **Tz. ut S.** 68:25. Chixjunileb' li kok'al ak xk'u-lub'eb' rik'ineb' lix na' xyuwa' li nak'anjelak reheb', **Tz. ut S.** 83:4. Ink'a' naru chi sumeek lix maakeb' li na'b'ej yuwa'b'ej sa' xb'een xjolomeb' li alal k'ajolb'ej, **Mois.** 6:54.

NABUKODONOSOR. *Chi'ilmanq ajwi'*

Babel, Babilonia; Daniel

Sa' li Najter Chaq'rab', li rey sa' xb'een Babilonia (604–561 chihab' rub'elaj li Kristo) li kinumta sa' xb'een Juda (2 Rey. 24:1–4) ut kixpleeti Jerusalem chi sutsu chirix (2 Rey. 24:10–11). Li profeet aj Lehi kitaqlaak chi elk chaq Jerusalem 600 chihab' tana' rub'elaj li Kristo re naq ink'a' taak'ame'q chi preexil toj Babilonia (1 Ne. 1:4–13) naq laj Nabukodonosor kixk'am li rey aj Sedekias ut eb' li tenamit (2 Rey. 25:1, 8–16, 20–22). Laj Daniel kixk'ut xyaalaleb' lix matk' laj Nabukodonosor (Dan. 2; 4).

NAHAMAN. *Chi'ilmanq ajwi'* Eliseo

Sa' li Najter Chaq'rab', laj taqlanel re jun teep aj pleet re jun li rey aj Siria. A'an ajwi'

saqlep rix. Xb'aan lix paab'aal jun li xqa'al aj Israelita a'an xko'o Israel re rilb'al li profeet aj Eliseo. A'an kik'irtesiik rik'in li saqlep rix rik'in xtuulanob'resinkil rib' ut atink wu-qub' sut sa' li nima' Jordan, jo' k'eeb'il xna'leb' xb'aan laj Eliseo li profeet (2 Rey. 5:1–19; Luk. 4:27).

NAHUM

Jun profeet aj Galilea sa' li Najter Chaq'rab', li kitz'iib'ank re lix profeetil aatin sa' xyanq 642 rik'in 606 chihab' rub'elaj li Kristo.

Lix hu laj Nahum: Li ch'ol 1 na'aatinak chirix lix k'atik li ruchich'och' sa' li xkab' xk'ulunik li Qaawa', ut chirix li ruxtaan ut lix wan-kilal li Qaawa'. Li ch'ol 2 na'aatinak chirix lix sachlijik Ninive, a'an reetalil li k'a'ru taak'ulmanq sa' roso'jikeb' li kutan. Sa' li ch'ol 3 toj nayeeman resil xrahil lix sachlijik Ninive.

NAJTER CHAQ'RAB'. *Chi'ilmanq ajwi'*

Loq'laj hu (eb' li); Pentateuco; Santil Hu

Lix tz'iib'ahomeb' li najter profeet li ke'k'anjelak chi eek'asinb'il xb'aan li Santil Musiq'ej ut chiru k'iila cient chihab' ke'xch'olob' resil li Kristo ut lix k'anjel li toj taawanq. Naxye ajwi' resil laj Abraham ut eb' li ralaal xk'ajol chalen chaq laj Abraham, ut li sumwank li kixk'uub' li Qaawa' rik'in laj Abraham ut eb' li ralaal xk'ajol.

Li oob' chi hu sa' xtklajik li Najter Chaq'rab' ke'wan chi tz'iib'amb'il xb'aan laj Moises. A'aneb' Genesis, Exodo, Levitico, Numeros, ut Deuteronomio. Genesis na'aatinak chirix lix tiklajik li ruchich'och', eb' li winq, li aatinob'aal, ut li jar teepal chi tenamit, jo' ajwi' lix tiklajik lix junkab'al laj Israel.

Eb' lix huhil li esilal neke'xye li k'a'ru ki'ux rik'in Israel. Eb' li hu a'in, a'aneb' Josue, Jueces, Rut, 1 ut 2 Samuel, 1 ut 2 Reyes, 1 ut 2 Kronikas, Esdras, Nehemias, ut Ester.

Sa'eb' lix huhil li chaq'al ru aatin wan li chaab'il na'leb' ut lix tz'iib'ahomeb' li profeet. A'aneb' Job, Salmos, Proverbios, Eklesiastes, Cantares, ut Lamentaciones.

Eb' li profeet ke'xtijeb' laj Israel chirix lix maakeb' ut ke'xch'olob' xyaalal li osob'tesink li taachalq rik'in ab'ink chiru li chaq'rab'. Ke'xye resil chi junxilaj lix k'ulunik li Kristo,

li tixtoj rix lix maakeb' li ani te'xjal xk'a'uxl, te'xk'ul li k'ojob'anb'il k'anjel, ut te'xpaab' li evangelio. Eb' lix huhileb' li profheet a'aneb' Isaiaas, Jeremias, Esekiel, Daniel, Oseas, Joel, Amos, Abdias, Jonas, Mikeas, Nahum, Habakuk, Sofonias, Hageo, Sakarias, ut Malakias.

Lix k'ihaleb' li hu sa' li Najter Chaq'rab' ke'wan chi tz'iib'anb'il sa' Hebreo. Junjunq li tz'iib'ahom wankeb' chi tz'iib'anb'il sa' Arameo, jun aatinob'aal xkomon ajwi' a'an.

NAJTER XKUTANKIL. *Chi'ilmanq*

Adan

NAJTIL AAK'AB'. *Chi'ilmanq* Xb'alb'a

NA'LEB' KANAB'ANB'IL

Li k'a'ru b'aanunb'il ut paab'anb'il, li n-numsiman chalen chaq jun tasal tenamit toj rik'in li jun tasal chik (2 Tes. 2:15). Sa'eb' li loq'laj hu, li Qaawa' naxtijeb' li tiikeb' xch'ool naq ink'a' te'okenq rik'ineb' li ma'us aj na'leb' kanab'anb'il xb'aaneb' li winq (Lev. 18:30; Mar. 7:6-8; Mos. 1:5; Tz. ut S. 93:39-40).

NA'LEB' K'EEB'IL. *Chi'ilmanq ajwi'*

Profheet

Li tije'k, q'use'k, k'ehe'k na'leb' ut tzo-le'k xb'aan li Qaawa' ut eb' lix jolominel li k'ojob'anb'ileb'.

Tink'e aana'leb', **Exo.** 18:19. Li Dios tixk'am inb'e rik'in li na'leb' naxk'e, **Sal.** 73:24. B'ar wi' maajun na'leb' k'eeb'il, neke'tane' li tenamit, **Prov.** 11:14. Eb' laj fariseo ut laj ch'olob'anel chaq'rab' ke'xtz'eqtaana li na'leb' k'eeb'il xb'aan li Dios, **Luk.** 7:30. Chaab'il ajwi' naq tzolb'ileb' wi te'ab'inq chiru li na'leb' k'eeb'il xb'aan li Dios, **2 Ne.** 9:29. Cherab'i li na'leb' k'eeb'il xb'aan li ani kik'ojob'ank eere, **Tz. ut S.** 78:2. Xk'ulb'al aana'leb' rik'in li ani kinxaqab', **Tz. ut S.** 108:1. Naraj xxaqab'ankil xna'leb' a'an ruuchil li na'leb' k'ojob'anb'il inb'aan, **Tz. ut S.** 124:84. Chi'ab'inq chiru li na'leb' k'eeb'il xb'aan lin moos aj Jose, **Tz. ut S.** 124:89. Wi junaq winq ink'a' naxsik' li na'leb' nink'e, maak'a'aq xwankilal, **Tz. ut S.** 136:19.

NATAN. *Chi'ilmanq ajwi'* David

Jun profheet sa' li Najter Chaq'rab' sa' xkutan-kil li rey aj David. Naq laj David kixye naq

tixkab'la jun santil ochoch choq' re li Qaawa', li Qaawa' kixtaqla laj Natan chixyeeb'al re laj David naq ink'a' tixkab'la. Laj Natan kixch'iila ajwi' laj David rik'in naq xb'aan a'an kikamsiik laj Urias, jun reheb' laj pleet, ut xb'aan xk'amb'al li xBetsabe, rixaqil laj Urias (2 Sam. 12:1-15; Tz. ut S. 132:38-39). Laj Sadok, rochb'een laj Natan, kixyul laj Salomon, lalal laj David, choq' rey (1 Rey. 1:38-39, 45).

NATANAEL. *Chi'ilmanq ajwi'* Bartolome

Jun xApostol li Kristo ut rochb'een laj Filipe sa' li Ak' Chaq'rab' (Jwan 1:45-51). A'an kichal chaq Kana sa' Galilea (Jwan 21:2). Li Kristo kixye naq laj Natanael a'an jun aj Israelita li maak'a' b'alaq' rik'in (Jwan 1:47). Nak'oxlaman naq a'an ajwi' laj Bartolome xk'ab'a' (Mat. 10:3; Mar. 3:18; Luk. 6:14; Jwan 1:43-45).

NAUVOO, ILLINOIS (E.U.A.)

Jun tenamit xaqab'anb'il xb'aaneb' laj santil paab'anel sa' roso'jikeb' li kutan sa' 1839 sa' li estado Illinois. Wan chire li nima' Mississippi, 320 kiloom rik'in Saint Louis.

Sa' xk'ab'a' li rahob'tesiik sa' li estado Missouri, eb' laj santil paab'anel ke'q'axon oxib' cient kiloom sa' releb'aal saq'e ut sa' xnim li saq'e, chi junpak'al li nima' Mississippi toj sa' li estado Illinois, b'ar wi' ke'xtaw b'ayaq li chaab'ilal. Moqon, eb' laj santil paab'anel ke'xloq' li ch'och' chixk'atq jun tenamit maji' y'iib'anb'il, Commerce xk'ab'a'. Li ch'och' a'in saab' ha', ut yal junjunq li kab'l wan aran. Eb' laj santil paab'anel ke'risi xha'il li ch'och' ut ke'xkab'laheb' li ochoch. Laj Jose Smith ki-q'axon rochb'een lix junkab'al sa' jun li ch'ina ochoch che'. Kijalman xk'ab'a' li tenamit Commerce choq' Nauvoo, a'an li aatin "ch'ina-us" sa' Hebreo.

Junjunq tasal sa' li hu Tzol'leb' ut Sumwank ke'tz'iib'aman Nauvoo (Tz. ut S. 124-129, 132, 135). Eb' laj santil paab'anel ke'taqlaak chixkab'lankil jun li santil ochoch sa' Nauvoo (Tz. ut S. 124:26-27). Ke'xyiib' li santil ochoch ut ke'xxaqab'eb' li roqechal Sion, ut moqon ke'isiik chaq sa' rochocheb' sa' 1846. Xb'aan li rahob'tesiik a'in, eb' laj santil paab'anel ke'el chaq sa' li na'ajej a'an ut xkoheb' sa' rokeb'aal li saq'e.

NAWOK, XNAWOM. *Chi'ilmanq ajwi'*
Chaab'il na'leb'ejil; Tawom ru; Yaal

Naq ab'imb'il ut tawb'il ru junaq na'leb', jo' li yaal naq k'utb'il malaj k'ojob'amb'il xb'aan li Musiq'ej.

Li Qaawa' a'an jun Dios aj na'onel, **1 Sam.** 2:3. Li Dios tz'aqal re ru xna'leb', **Job** 37:16. Xxuwankil li Qaawa', a'an xtiklajik li nawom, **Prov.** 1:7. Ani wan x nawom naxram li raatin, **Prov.** 17:27. Taanujaq li ruchich'och' rik'in xnawb'al chirix li Qaawa', **Isa.** 11:9 (2 Ne. 21:9; 30:15). Xerisi chaq xlawil li nawom, **Luk.** 11:52. Lix rahom li Kristo naq'a-xok re li nawb'il, **Ef.** 3:19. Re li paab'aal chetiq xsaqil ru eeyu'am, ut re xsaqil ru eeyu'am li nawom, **2 Pe.** 1:5. Laj Nefi kiwan xnimal x nawom chirix lix muqmuukil na'leb' li Dios, **1 Ne.** 1:1. Te'k'ame'q chixnawb'al chirix laj Tojol rixeb', **2 Ne.** 6:11. Li tiikeb' xch'ool tz'aqalaqeb' re ru xna'leb'eb' chirix lix tiikilaleb', **2 Ne.** 9:14. Li Musiq'ej nak'ehok re li nawom, **Alma** 18:35. Tz'aqal re ru eenawom sa' li na'leb' a'an, **Alma** 32:34. Eb' laj Lamanita te'k'ame'q wi'chik rik'in li na'leb' li tz'aqal yaal chirix laj Tojol rixeb', **Hel.** 15:13. Taaruq teenaw chi tz'aqal re ru eenawom naq a'an re li Dios, **Moro.** 7:15–17. Eb' laj santil paab'anel te'xtaw li ninqi b'ihomal re nawom, **Tz. ut S.** 89:19. Li saq ruhil nawom taanimob'resinq chi naab'al re li aamej, **Tz. ut S.** 121:42. Li ani k'eeb'il wi' xlawil li santil tijonelil, maak'a' ch'aj chiru re tixtaw x nawom chirix li k'a'ru yaal, **Tz. ut S.** 128:11. Wi ani junaq naxtaw lix nawom sa' li yu'am a'in xb'aan xyalb'al xq'e ut xb'aan ab'ink chiru li chaq'rab' chiru jalan chik, k'a'jo' wi'chik li chaab'ilal tixtaw sa' li ruchich'och' chalel, **Tz. ut S.** 130:19. Ink'a' naru naq taakole'q junaq chi maak'a' x nawom, **Tz. ut S.** 131:6.

NAZARET. *Chi'ilmanq ajwi'* Jesukristo

Jun k'aleb'aal sa'eb' li tzuul nach' rik'in li Palaw re Galilea, sa' rokeb'aal li saq'e. Nazaret a'an xtenamit li Jesus sa' xtiklajik (Mat. 2:23). Li Jesus kik'utuk na'leb' sa' li ch'utleb'aal kab'l sa' Nazaret, ut kixch'olob' xyaalal naq a'an kitz'aqob'resink ru li profeetil aatin sa' Isaias 61:1–2 (Mat. 13:54–58; Mar. 6:1–6; Luk. 4:16–30).

NEB'A'. *Chi'ilmanq ajwi'* Lemoox, k'ehok lemoox; Kuyuk sa'; Q'axtesink mayej; Tenq'ank; Tuulan xch'ool

Sa'eb' li loq'laj hu, *neb'a'* naraj naxye: (1) eb' li maak'a' reheb' li k'a'aq re ru na'ajman, jo' li tzakemq, li aq'ej, ut li ochoch'nal, malaj (2) Eb' li tuulaneb' xch'ool ut maak'a'eb' xq'etq'etil.

Neb'a' chirix li eechej: Ink'a' taatz'ap laa wuq' chiru laa was aawiitz'in neb'a', **Deut.** 15:7. Laj maak sa' xq'etq'etil naxrahob'tesili neb'a', **Sal.** 10:2. Ani nak'ehok re li neb'a' ink'a' taalajq li k'a'ru re, **Prov.** 28:27. Taak'am li neb'a' sa' laa wochoch, **Isa.** 58:6–7. Wi taawaj naq tz'aqalaq aawe aawu, tat'ehoq reheb' li neb'a', **Mat.** 19:21 (Mar. 10:21; Luk. 18:22). Ma ink'a' xsik' ru li Dios eb' li neb'a' re li ruchich'och' a'in? **Stgo.** 2:5. Rik'in naq b'ihomeb' xik' neke'rileb' li neb'a', **2 Ne.** 9:30. Re naq taaruq taakanaaq eerik'in li risinkil lee maak, teeke' xkomon li k'a'ru wan eere reheb' li neb'a', **Mos.** 4:26. Ke'x'ke' xkomon li k'a'ru reheb', reheb' li neb'a', **Alma** 1:27. Wi neketz'eqtaana li maak'a' k'a'ru re, maak'a' xyaalal lee tij, **Alma** 34:28. Eb' laj santil paab'anel kiwan chixjunil li k'a'aq re ru reheb' sa' komonil; maak'a' ani b'ihom ut neb'a', **4 Ne.** 1:3. Taajultiko'q aawe eb' li neb'a', **Tz. ut S.** 42:30 (Tz. ut S. 52:40). Rahilal sa' xb'eeneb' li neb'a', li moko yot' b'ileb' ta xch'ool, **Tz. ut S.** 56:17–18. Eb' li neb'a' te'ok sa' lix sumlajik li Karneer, **Tz. ut S.** 58:6–11. Li obiisp tento tixsik'eb' li neb'a', **Tz. ut S.** 84:112. Li chaq'rab' re li evangelio naxb'eresi rilb'aleb' li neb'a', **Tz. ut S.** 104:17–18. Maak'a' li neb'a' sa' xyanqeb', **Mois.** 7:18.

Neb'a' sa' musiq'ej: Q'axal wi'chik osob'tesinb'ileb' li neke'xtuulanob'resi rib'eb' chi ink'a' minb'ileb' ru sa' xk'ab'a' li neb'a'il, **Alma** 32:4–6, 12–16. Osob'tesinb'ileb' li neb'a'eb' sa' musiq'ej li neke'chal wik'in, **3 Ne.** 12:3 (Mat. 5:3). Eeb' li neb'a' ut li tuulan taajultikamanq li evangelio chiruheb', **Tz. ut S.** 35:15.

NEFI, RALAL LAJ HELAMAN.

Chi'ilmanq ajwi' Helaman, ralal laj Helaman; Lehi, aj k'amol aatin aj Nefita

Sa' lix Hu laj Mormon, jun nimla profeet ut aj k'amol aatin aj Nefita.

A'an asb'ej reheb' li ralal laj Helaman, **Hel.** 3:21. Kixaqab'aman choq' xb'eenil aj tij,

Hel. 3:37. Rochb'een laj Lehi li riitz'in kix-jaleb' xch'ool naab'al reheb' laj Lamanita chixpaab'ankil li evangelio, **Hel.** 5:18–19. Kisute' xb'aan li xam, ut ki'ach'ab'aak chaq sa' tz'alam, **Hel.** 5:20–52. Kitijok sa' xb'een li najt xteramil kab'l sa' li rawimq, **Hel.** 7:6–10. Kixk'utb'esi naq kamsinb'il li xb'eenil aj raqol aatin, **Hel.** 8:25–28 **Hel.** 9:1–38. Kik'ehe' xniml xwankil xb'aan li Qaawa', **Hel.** 10:3–11. Kixpatz' re li Qaawa' naq chiwanq we'ej, ut naq chiraq'e'q li we'ej, **Hel.** 11:3–18.

NEFI, RALAL LAJ LEHI. *Chi'ilmanq ajwi'* Lehi, xyuwa' laj Nefi; Nefita

Sa' lix Hu laj Mormon, jun ralal laj Lehi ut li xSariah li tiik xch'ool (1 Ne. 1:1–4; 2:5). Laj Nefi kiwan xniml xpaab'aal chirix li raatin li Dios (1 Ne. 3:7) ut ki'ok choq' nimla profeet, aj tz'iib'anel esil, ut aj jolominel re lix tenamit.

Ki'ab'in chiru li chaq'rab' ut kitijok rik'in paab'aal, **1 Ne.** 2:16. Kisutq'i Jerusalem re xk'amb'aleb' li perel ch'i'ich' bronze, **1 Ne.** 3–4. Kisutq'i Jerusalem re xk'amb'al lix junkab'al laj Ismael sa' li yamyookil ch'och', **1 Ne.** 7. Kixk'ul li k'utb'esinb'il matk' li kixk'ul ajwi' laj Lehi, **1 Ne.** 10:17–22 **1 Ne.** 11. Kiril sa' matk' li te'xk'ul lix tenamit ut naq taak'ojob'amanq wi'chik li evangelio, **1 Ne.** 12–13. Kixk'ut xyaalal li k'utb'esinb'il matk' chirix li che' re li yu'am, **1 Ne.** 15:21–36. Kitoeq' li roq lix tzi-maj, a'b'an rik'in paab'aal kiru chixtawb'al li tzakemq, **1 Ne.** 16:18–32. Kixyiib' jun jukub' ut kib'eek toj sa' li yeechi'nb'il ch'och', **1 Ne.** 17–18. Eb' laj Nefita ut laj Lamanita ke'xjach rib'eb', **2 Ne.** 5. Lix ch'olob'ahom sa' roso'jik lix yu'am, **2 Ne.** 33.

Li xb'een xhu laj Nefi: Eb' li ch'ol 1 toj 18:8 neke'aatinak chirix li profeet aj Lehi ut naq ke'el chaq lix junkab'al Jerusalem. Neke'b'eek chiru li chaqi ch'och' toj reetal neke'wulak chire li palaw. 1 Nefi 18:9–23 naxye resil lix xikikeb' toj sa' jun yeechi'nb'il ch'och', chi b'eresinb'il xb'aan li Qaawa', us ta ke'xpo'resi xch'ool laj Laman ut laj Lemuel. Sa'eb' li ch'ol 19–22 naxye resil k'a'ut naq laj Nefi naxtz'iib'a li esil (1 Ne. 6:1–6; 19:18)—re xq'unb'esinbileb' xch'ool chixjunil re taajultiko'q reheb' li Qaawa' laj Tojol rixeb'. Kixye li raatin laj Isaias (1 Ne. 20–21) ut kixk'ut xyaalal lix na'leb' laj Isaias, re naq chixjunil

te'k'ame'q chixnawb'al ru li Jesukristo jo' aj Kolol reheb' ut aj Tojol rixeb' (1 Ne. 22:12).

Li xkab' xhu laj Nefi: Sa'eb' li ch'ol 1–4 wan junjung lix ch'olob'ahom ut lix profeetil aatin laj Lehi rub'elaj lix kamik, jo' li osob'te-sink kixk'e sa' xb'eeneb' li ralal ut eb' li ralal xk'ajoleb'. Sa' li ch'ol 5 naxye k'a'ut naq eb' laj Nefita ke'xjach rib' rik'ineb' laj Lamanita. Eb' laj Nefita ke'xyiib' jun li santil ochoch, ke'xk'ut lix chaq'rab' laj Moises, ut ke'xtz'iib'a li tz'iib'amb'il esil. Sa'eb' li ch'ol 6–10 wan li raatin laj Jakob, riitz'in laj Nefi. Laj Jakob kixye resilal li tenamit Juda ut kixye profeetil aatin chirix li Mesias, ut wan li aatin kirisi chaq sa' lix tz'iib'ahom li profeet aj Isaias. Sa'eb' li ch'ol 11–33 laj Nefi kixtz'iib'a resil lix nawom chirix li Kristo, lix nawom laj Jakob, li profeetil aatin chirix li roso'jikeb' li kutan, ut junjung ch'ol sa' lix hu laj Isaias sa' li Najter Chaq'rab'.

Eb' lix perel ch'i'ich' laj Nefi: *Chi'ilmanq* Perel ch'i'ich'

NEFI, RALAL LAJ NEFI, RALAL LAJ HELAMAN. *Chi'ilmanq ajwi'* Nefi, ralal laj Helaman; Tzolom

Jun reheb' li kab'laju chi tzolom aj Nefita li sik'b'ileb' ru xb'aan li Jesukristo naq wakli-jenaq chi yo'yo sa' lix Hu laj Mormon (3 Ne. 1:2–3; 19:4). Li profeet a'in kitijok chiru li Qaawa' chi anchal xmetz'ew choq' re lix tenamit. Laj Nefi kirab'i lix yaab' xkux li Qaawa' (3 Ne. 1:11–14). Laj Nefi ki'ula'aniik ajwi' xb'aaneb' li anjel, kirisiheb' chaq laj tza, kixwaklesi li riitz'in sa' xyanqeb' chaq li kamenaq, ut kixch'olob' li yaal li ink'a' kiru naq ink'a' taapaab'amanq (3 Ne. 7:15–19; 19:4). Laj Nefi kitz'iib'ank re li tz'iib'amb'il esil sa'eb' li loq'laj hu (3 Ne. 1:2–3).

Li hu Rox Nefi: Jun li hu tz'iib'amb'il xb'aan laj Nefi, ralal laj Nefi, sa' lix Hu laj Mormon. Sa'eb' li ch'ol 1–10 k'utb'il lix tz'aqob'resinkil ru li profeetil aatin chirix lix k'ulunik li Qaawa'. Kik'eeman li jar eetalil re lix yo'lajik li Kristo; eb' li tenamit ke'xjal xk'a'uxl; a'b'an moqon ke'sutq'i sa' li ma'a'usilal. Moqon eb' li ninqi hab', li hiik, li kawil kaq-sut-iq', ut li nimla sache'k ke'xk'ut reetalil lix kamik li Kristo. Sa'eb' li ch'ol 11–28 tz'iib'amb'il resil lix k'ulunik li Kristo sa' li nimla ch'och'

America. A'in xch'oolil li hu 3 Nefi. Naab'al li raatin li Kristo chanchan ajwi' lix yehom li tz'iib'anb'il resil sa' li Santil Hu (qayehaq, Mat. 5-7 ut 3 Ne. 12-14). Eb' li ch'ol 29-30 a'an li raatin laj Mormon reheb' li tenamit sa' roso'jikeb' li kutan.

Li hu Xkaa Nefi: Sa' li hu a'in yal 49 raqal wan, ut jun ch'ol ajwi', a'ut naxye resil ka'ch'in chik ma oxib' cient chihab' lix k'ulumeb' laj Nefita (34-321 chihab' chirix li Kristo). Junjunq tasal chi aj tz'iib'anel ke'tz'iib'ank re li esil, ut laj Nefi ajwi' kitz'iib'ank chiru. Sa'eb' li raqal 1-19, naxye naq chirix naq kiwulak li Kristo chi ak waklijenaq chi yo'yo, chixjunileb' laj Nefita ut laj Lamanita ke'jale' xch'ool chixpaab'ankil li evangelio. Ki'awa'b'ejin li tuqtuukilal, li rahok, ut li xyaalalil. Li oxib' chi tzolom aj Nefita, li kixkanab' li Kristo chi kanaak sa' li ruchich'och' toj reetal lix kab' xk'u-lunik (3 Ne. 28:4-9), ke'k'anjelak chiruheb' li tenamit. Laj Nefi kixkanab' li tz'iib'anb'il esil rik'in laj Amos li ralar. Eb' li raqal 19-47 a'an li tz'iib'anb'il chirix lix k'anjel laj Amos (84 chihab') ut laj Amos li ralar (112 chihab'). Sa' 201 chihab' chirix li Kristo, ki'ok li ch'a'ajkilal sa' xyanq li tenamit xb'aan li q'etq'etil, ut ke'xjach rib' chi tasalil ut ke'xtikib' li b'alaq'il iglees re xk'ulb'al xtumineb' (4 Ne. 1:24-34).

Eb' li raqal sa' roso'jik 4 Nefi neke'xk'ut naq eb' li tenamit ak ke'sutq'i rik'in li maa'usilal (4 Ne. 1:35-49). Sa' 305 chihab' chirix li Kristo, kikam laj Amos ralar laj Amos, ut laj Ammaron li riitz'in kixmuqeb' chixjunil li loq'laj tz'iib'anb'il esil re xkolb'aleb' rix. Laj Ammaron moqon kixkanab' li tz'iib'anb'il esil sa' ruq' laj Mormon, li kitz'iib'ank re naab'al li k'a'ru kixk'ul sa' lix yu'am a'an, toja' naq kixtz'iib'a li hu chi k'osb'il ru (Morm. 1:2-4).

NEFITA. *Chi'ilmanq ajwi'* Hu laj Mormon (lix); Lamanita; Nefi, ralar laj Lehi

Jun teep chi tenamit sa' lix Hu laj Mormon, naab'al li b'arwan ralar xk'ajoleb' li profet aj Nefi, ralar laj Lehi. Eb' a'an ke'xjach rib' rik'ineb' laj Lamanita, ut wan naq tiikeb' wi'chik xch'ool chiruheb' laj Lamanita. A'b'anan moqon ke'sache' xb'aaneb' laj Lamanita sa' xk'ab'a' li maa'usilal.

Eb' laj Nefita ke'xjach rib'eb' rik'ineb' laj

Lamanita, **2 Ne.** 5:5-17. Chixjunileb' li moko aj lamaniiteb' ta, a'aneb' aj Nefita, **Jak.** 1:13. Eb' laj Nefita q'axal chaab'il wi'chik li na'leb' musiq'anb'ileb' wi', **Alma** 43:6-9, 45. Maajun chik xq'ehil wanjenaq xnimal li sahil ch'oollejlil sa' xyanqeb' laj Nefita jo' li kiwan sa' xkutankil laj Moroni, **Alma** 50:23. Xb'aan xtijeb' li tiikeb' xch'ool, ke'kole' xyu'ameb' laj Nefita, **Alma** 62:40. Eb' laj Nefita ke'ok chi lajk chi maak'a'eb' xpaab'aal, **Hel.** 6:34-35. Li Jesus kixk'ut li na'leb' ut kik'anjelak sa' xyanqeb' laj Nefita, **3 Ne.** 11:1-28:12. Chixjunileb' ke'jalman xch'ool choq' re li Qaawa', ut kiwan chixjunil li k'a'aq re ru reheb' sa' komonil sa' xyanqeb', **4 Ne.** 1:2-3. Maak'a' li wech'ok-ib', lix rahom li Dios li kiwan sa' xch'ooleb', ut a'aneb' li q'axal saheb' xch'ool re chixjunileb' li tenamit, **4 Ne.** 1:15-16. Ke'ok chi q'etq'eto'k sa' xch'ooleb', ut chi ok sa' li jo'maajo'il na'leb', **4 Ne.** 1:43. Kiwan kik'ut kamsink-ib' chi jek'inb'il chiru chixjunil lix b'een li ch'och', **Morm.** 2:8. Eb' laj Nefita ke'niman xmaa'usilaleb' ut laj Mormon kixye naq ink'a' tixjolo-miheb', **Morm.** 3:9-11. Chixjunileb' laj Nefita ke'kamsiik, ka'ajwi' kaahib' xka'k'aal ink'a', **Morm.** 6:7-15. Nak'ehe' chi kamk li junjunq aj Nefita li ink'a' taatz'eqtaananaq xyaalal li Kristo, **Moro.** 1:2. Eb' laj Nefita ke'sache' sa' xk'ab'a' lix maa'usilaleb' ut lix tz'eqb'eetali-leb', **Tz. ut S.** 3:18. Cheril eerib' chiru li q'etq'etil, maare anchal texwanq jo'eb' laj Nefita najter chaq, **Tz. ut S.** 38:39.

NEFTALI. *Chi'ilmanq ajwi'* Israel; Jakob, ralar laj Isaak

Ro' reheb' li kab'laju ralar laj Jakob, ut xkab' xyum li xBilha, lix moos ixq li xRakel (Gen. 30:7-8). Laj Neftali ke'wan kaahib' li ralar (1 Kro. 7:13).

Lix teepal laj Neftali: Li rosob'tesihom laj Jakob sa' xb'een laj Neftali tz'iib'anb'il resil sa' Genesis 49:21. Li rosob'tesihom laj Moises sa' xb'een li jun teep a'in wan chi tz'iib'anb'il sa' Deuteronomio 33:23.

NEHEMIAS

Jun aj Israelita li taqenaq xwankil sa' Babilonia sa' li Najter Chaq'rab' (jun aj Levita, malaj ut aj teepal Juda) li kiwan choq' aj k'amol sek' sa' rochoch li rey aj Artajerjes, rik'in li kixk'ul wi' jun xtaqlahom li rey li kixk'e xwankil

chixyib'ankil wi'chik li xaqxookil tz'ak chirix Jerusalen.

Lix hu laj Nehemias: Li hu a'in wan chirix lix hu laj Esdras. Sa' li hu wan resil li usaak ut li ch'a'ajkilal sa' li k'anjel aran Jerusalen chirix naq ke'el chaq laj Judio chi preexil Babilonia. Sa'eb' li ch'ol 1-7 naxye resil li xb'een xwulajik laj Nehemias sa' Jerusalen, ut chan ru naq ke'xyiib' xtz'akil li tenamit, us ta wan naab'al li xik' ile'k. Sa'eb' li ch'ol 8-10 yeeb'il resil li jalaak re paab'aal ut re li tenamit li kixyal laj Nehemias xb'aanunkil. Sa'eb' li ch'ol 11-13 wan chi tzoltzo lix k'ab'a'eb' li ani k'ulub'ejeb', ut naxye resil naq ki'ux rosob'tesinkil li tz'ak. Sa'eb' li raqal 4-31 re li ch'ol 13 tz'iib'anb'il resil naq laj Nehemias kiwulak xkab' sut Jerusalen chirix xnumik kab'laju chihab'.

NEHOR. *Chi'ilmanq ajwi'* Aj xik' ilonel re li Kristo; Tijok chi tojb'il

Jun winq aj maak sa' lix Hu laj Mormon. Laj Nehor a'an jun reheb' li xb'een li kib'aanunk re li tijok chi tojb'il sa' xyanqeb' laj Nefita. Chirix xk'utb'al li b'alaq'il tzol'leb' ut xkamsinkil laj Gideon, laj Nehor kiteneb'aman chi kamsiik xb'aan lix maak (Alma 1). Eb' laj taaqenel re laj Nehor toj ke'kana sa' lix maa'us aj b'aanuhom ut yehom najt chik chirix xkamik laj Nehor.

Laj Alma ut laj Amulek ke'k'ehe' sa' tz'alam xb'aan jun aj raqol aatin li kiwan sa' xk'anjelil laj Nehor, **Alma** 14:14-18. A'eb' li ke'k'amok re lix na'leb' laj Nehor li ke'kamsiik, **Alma** 16:11. Naab'al ke'tz'aqon sa' lix k'anjelileb' laj Nehoril, **Alma** 21:4. Lix k'ihaleb' li ke'kamsink chaq re xnaab'alileb' li ras riitz'in wankeb' jo' chanru xk'anjelileb' laj Nehoril, **Alma** 24:28.

NIKODEMO. *Chi'ilmanq ajwi'* Fariseo

Sa' li Ak' Chaq'rab', jun aj taqlanel tiik xch'ool reheb' laj Judio (maare xkomoneb' li Sanhedrin) ut aj Fariseo (Jwan 3:1).

Kiraatina li Jesus chi q'eq, **Jwan** 3:1-21. Ki'aatinak re xkolb'al rix li Kristo chiruheb' laj Fariseo, **Jwan** 7:50-53. Kixk'am chaq li sununkil b'an sa' xmuqlajik li Jesus, **Jwan** 19:39-40.

NIMANK IB'. *Chi'ilmanq* Q'etq'etil

NIMANK-U. *Chi'ilmanq* B'antiox, b'antioxink; Loq'alil

NIMLA TZ'EQB'EETAL IGLEES.

Chi'ilmanq Aj tza—Lix iglees laj tza

NINIVE. *Chi'ilmanq ajwi'* Asiria; Jonas

Sa' li Najter Chaq'rab', li jolomil tenamit re Asiria, ut chiru numenaq wiib' cient chihab' jun nimla na'ajeb' na'ux wi' li yakonk-ib', li wan chire li nima' Tigris sa' releb'aal li saq'e. Kit'ane' sa' xt'anik li awa'b'ejihom re Asiria, 606 chihab' rub'elaj li Kristo.

Laj Senakerib, li rey aj Asiria, kiwan Ninive, **2 Rey.** 19:36. Laj Jonas kitaqllaak re tixb'oqeb' li tenamit chixjalb'aleb' xk'a'uxl, **Jon.** 1:1-2 (Jon. 3:1-4). Eb' laj Ninive ke'xjal xk'a'uxleb', **Jon.** 3:5-10. Rik'ineb' laj Judio, li Kristo kiroksi Ninive jo' jun reetalil li jalb'a-k'a'uxlej, **Mat.** 12:41.

NOE, NAJTER YUWA'B'EJ SA'

LI SANTIL HU. *Chi'ilmanq ajwi'*

B'uut'iha' sa' xkutankil laj Noe;

Gabriel; Jukub' kab'l; Kaqla

Sa' li Najter Chaq'rab', li ralar laj Lamek ut li xlaje najter yuwa'b'ej chalen chaq laj Adan (Gen. 5:29-32). A'an kixch'olob' xyaalal li Kristo ut kixjultika li jalb'a-k'a'uxlej chiru jun tasal tenamit aj maak. Naq eb' li tenamit ke'xtz'eqtaana li raatin, li Dios kixtaqlla chixyib'ankil jun li jukub' kab'l re te'wanq aran lix junkab'al ut chixjunileb' li xul naq taaqchalq b'uut'iha' sa' xb'een li ch'och' re xsachb'aleb' laj maak (Gen. 6:13-22; Mois. 8:16-30). Li profeet aj Jose Smith kixk'ut naq laj Noe a'an li anjel aj Gabriel, ut wan chixk'atq laj Adan sa' xk'amb'al xlawil li kolb'a-ib'.

Kikole' a'an rochb'eeneb' li ralar, laj Jafet, laj Sem, ut laj Kam, ut eb' li rixaqileb', naq ke'xyiib' li jukub' kab'l chi taqlanb'il xb'aan li Dios, **Gen.** 6-8 (Heb. 11:7; 1 Pe. 3:20). Li Qaawa' kixk'uub' chi ak'il rik'in laj Enoq, **Gen.** 9:1-17 (Mois. 7:49-52; JJS, Gen. 9:15, 21-25). Laj Noe lajeeb' chihab' xyu'am naq kik'ojob'aak sa' li tijonelil xb'aan ruq' laj Matusalen, **Tz. ut S.** 107:52. Eb' li winq ke'xsik' risinkil lix yu'am; a'b'anan lix wankil li Qaawa' kixkol, **Mois.** 8:18. Ki'ok choq' aj jultikanel re tiikilal,

ut kixk'ut lix evangelio li Jesukristo, **Mois.** 8:19, 23–24 (2 Pe. 2:5).

NOE, RALAL LAJ TZENIFF

Jun rey aj maak sa' lix Hu laj Mormon. A'an kitaqlan sa' xb'een jun ch'uuteb' laj Nefita sa' li ch'och' Nefi.

Laj Noe kixb'aanu k'iila maak, **Mos.** 11:1–15. Kixtaqla xkamsinkil li profet aj Abinadi, **Mos.** 13:1 (Mos. 17:1, 5–20). Laj Noe kikamsiik rik'in xam, **Mos.** 19:20.

NOHEMI (NOEMI). *Chi'ilmanq ajwi'* Rut

Sa' li Najter Chaq'rab', jun ixq tiik xch'ool ut li rixaqil laj Elimelek (Rut 1–4). Laj Elimelek ut li xNohemi ke'xk'am lix junkab'al toj Mohab re te'koleq chiru jun we'ej. Chirix naq kikam laj Elimelek ut wiib' lix yum, lix Nohemi kikutq'i Belen rochb'een li xRut li ralib'.

NUMEROS. *Chi'ilmanq ajwi'* Pentateuco

Li xkaa hu sa' li Najter Chaq'rab'. Laj Moises kitz'iib'ank re li hu Numeros. Li hu Numeros naxye resil lix b'eenikeb' laj Israel chalen chaq li Tzuul Sinai toj reetal li ru taq'a Mohab sa' xnub'aal Kanahan. Jun nimla na'leb' k'utb'il chi sa' a'an naq eb' lix tenamit li Dios tento te'b'eeq rik'in paab'aal ut te'xkanab' rib' chiru lix yeechi'ihom li Dios re naq us te'elq. Naxye resil chanru naq li Dios kixk'e tojb'amaak sa' xb'eeneb' laj Israel xb'aan xq'etb'al li chaq'rab', ut naxye resil lix chaq'rab'eb' laj Israelita. Lix k'ab'a' li hu naraj naxye "Li Ajl," a'an xb'aan naq naxk'e rajlankil li jar teepal (Num. 1–2, 26).

Sa'eb' li ch'ol 1–10 yeeb'il resil naq ke'xkawresi rib' laj Israel chi elk chaq Sinai. Sa'eb' li ch'ol 11–14 naxye resil li b'eeq, naq ke'ok laj k'ehol eetal toj Kanahan, ut naq eb' laj Israel ink'a' ke'raj ok sa' li yeechi'inb'il ch'och'. Sa'eb' li ch'ol 15–19 yeeb'il resil junjung li chaq'rab' ut li k'a'aq re ru xk'ulman. Sa'eb' li ch'ol 20–36 wan resil li jun chihab' rub'elaj xraqik lix b'eenikeb' li tenamit sa' li yamyookil ch'och'.

OBED. *Chi'ilmanq ajwi'* Bohos; Rut

Sa' li Najter Chaq'rab', li ralal laj Bohos ut li xRut, ut xyuwa' laj Isai (Jese), li ki'ok choq' xyuwa' li rey aj David (Rut 4:13–17, 21–22).

OBIISP. *Chi'ilmanq ajwi'* Tijonelil re Aaron

Naraj naxye "aj k'aak'alenel," jun opiis malaj k'anjel li k'eeb'il wi' wankilal. Li obiisp a'an jun opiis k'ojob'amb'il sa' li Tijonelil re Aaron (Tz. ut S. 20:67; 107:87–88), ut li obiisp a'an jun b'eresinel aj raqol aatin sa' Israel (Tz. ut S. 107:72, 74).

K'eeb'ilex choq' aj k'aak'alenel xb'aan li Santil Musiq'ej, **Hech.** 20:28. Nayeeman chanru naq tento te'wanq li obiisp, **1 Tim.** 3:1–7 (Tito 1:7). Jun obiisp tento taak'ojob'amanq, **Tz. ut S.** 20:67. Laj Edward Partridge tento taak'anje-laq jo' obiisp choq' re li Iglees, **Tz. ut S.** 41:9. Jun obiisp tento tixtz'ileb' rix li musiq'ejil maatan, **Tz. ut S.** 46:27, 29. Jun taqenaqil aj tij naru nak'anjelak sa' ropiis li obiisp, **Tz. ut S.** 68:14, 19 (Tz. ut S. 107:17). Jun li obiisp naxaqab'aak xb'aan li Qaawa', **Tz. ut S.** 72:1–26. Li obiisp tento taarileb' li neb'a', **Tz. ut S.** 84:112. Li obiisp tento tixk'anjela chixjunil li k'a'aq re ru re li yu'am a'in, **Tz. ut S.** 107:68. Li obiisp a'an awa'b'ej sa' xb'een li Tijonelil re Aaron, **Tz. ut S.** 107:87–88.

OBIISP AJ JOLOMINEL

Jun Jolomil aj B'eresinel sa' li Iglees. A'an teneb'amb'il chi jolomink sa' xb'een li ru-chich'och'il eechej re li Iglees (Tz. ut S. 107:68). Li Obiisp aj Jolominel ut eb' lix tenq' aj k'ehol na'leb', li wankeb' ajwi' choq' Jolomil aj B'eresinel, neke'jolomink re li Tijonelil re Aaron sa' li Iglees (Tz. ut S. 68:16–17; 107:76, 87–88).

Laj Edward Partridge taak'ojob'amanq choq' obiisp, **Tz. ut S.** 41:9. Eb' li obiisp tento te'b'oqe'q ut te'xaqab'aaq xb'aan li Xb'eenil Awa'b'ejil, **Tz. ut S.** 68:14–15. Eb' li tz'aqal ralal xk'ajol laj Aaron, wi' xb'een yo'lajenaqeb', ak xk'u-lub'eb' jolomink wi' b'oqb'ileb', xaqab'amb'ileb', ut k'ojob'amb'ileb' xb'aan li Xb'eenil Awa'b'ejil, **Tz. ut S.** 68:16, 18–20. Ka'ajwi' naru natz'ile' rix chiru li Xb'eenil Awa'b'ejil, **Tz. ut S.** 68:22–24 (Tz. ut S. 107:82).

OCHOCH. *Chi'ilmanq ajwi'* Junkab'al

Li ochoch tento naq taawanq choq' xch'oolil li k'a'ru na'uxman sa' evangelio ut sa' li junkab'al.

Junaq winq taawanq chi ach'ab'amb'il sa'

rochoch, re tixsahob'resi xch'ool li rixaqil, **Deut.** 24:5. Kixtaqla sa' li rochoch, **Mar.** 8:26. Eb' li alal k'ajolb'ej che'xtzol xb'een wa xk'utb'al li oxloq'ink sa' li ochoch, **1 Tim.** 5:4. Tiikaq xna'leb'eb', saqaq ru xyu'ameb', che'x-ch'olani xsa' li rochocheb', **Tito** 2:5. Ayuqex sa' lee rochoch, ut tz'ilomaq rix sa' eech'ool li k'a'aq re ru kinye, **3 Ne.** 17:2-3. Kinwaklesiheb' xch'ool re te'pleeti q re xkolb'al li rixaqileb', ut lix kok'aleb', ut lix kab'leb', ut li rochocheb', **Morm.** 2:23. Taqlanbil naq eb' li yuwa'b'ej yalb'ilaqeb' xqe' ut anchalageb' xch'ool sa' rochocheb', **Tz. ut S.** 93:43-44, 48-50.

OLIVO, CHE'. *Chi'ilmanq ajwi'* Aseeyt;
Israel

Jun xtoonali che' li natawman Israel, ut ajb'il ru li ruuchinihom sa' xch'och'il li Santil Hu. Na'oksiman lix che'il, li ruuchinihom, ut li aseeyt nachal chaq rik'in. Lix toonal li che' olivo na'oksiman k'iila sut choq' jun reetalil lix junkab'al laj Israel sa'eb' li loq'laj hu.

Lix junkab'al laj Israel kijuntaq'eetaak rik'in jun xtoonali che' olivo, li ke'toqe' li ruq' ut ke'jek'iik, **1 Ne.** 10:12 (1 Ne. 15:12). Li Qaawa' kixjuntaq'eeta lix junkab'al laj Israel rik'in jun xtoonali che' olivo li awb'il, **Jak.** 5-6. Laj Jose Smith xxaq li olivo kixye re li k'utb'esin-b'il na'leb' sa' li tasal 88, **Tz. ut S.** 88:xtiklajjik. Jun xnimall ru winq kixye reheb' lix moos naq te'xik sa' li rawimq ut te'raw kab'lajju xtoonali olivo, **Tz. ut S.** 101:43-62.

OLIVOS, LI TZUUL. *Chi'ilmanq ajwi'*
Getsemani

Jun li tzuul junpak'al li ru taq'a Sedron, sa' releb' saqe' rik'in Jerusalem. Sa' li uul sa' rokeb'aal li saqe', sa' rit li tzuul, wan li awimq Getsemani. Betfage ut Betania wankeb' sa' xb'een li tzuul, ut sa' li uul sa' releb' saqe'. Li tzuul a'in a'an xna'ajnaab'al li ki'ux sa' li Santil Hu (Mat. 24:3), ut a'anaq xnimall ru na'ajej sa' li taak ulmanq sa' roso'jikeb' li kutan (Sak. 14:3-5; Tz. ut S. 45:48-54; 133:20).

OMEGA. *Chi'ilmanq* Alfa ut Omega;
Jesukristo

OMNER. *Chi'ilmanq ajwi'* Mosiah, ralal laj Benjamin; Mosiah, eb' li ralal
Sa' lix Hu laj Mormon, jun ralal li rey aj

Mosiah. Laj Omner xko'o rochb'eeneb' li ras ut li riitz'in re jultikank aatin chiruheb' laj Lamanita (Mosiah 27:8-11, 34-37; 28:1-9).

OMNI

Jun aj tz'iib'anel esil sa' lix Hu laj Mormon li kitz'iib'ak maare 361 chihab' rub'elaj li Kristo (Jar. 1:15; Omni 1:1-3).

Lix hu laj Omni: Jun li hu jaltesinb'il chaq ru chalen chaq sa'eb' lix kok' perel ch'iich' laj Nefi sa' lix Hu laj Mormon. Jun ch'ol ajwi' wan sa' li hu, wan wi' resileb' li pleet ke'wan wi' laj Nefita rik'ineb' laj Lamanita. Laj Omni ka'ajwi' kixtz'iib'a li oxib' raqal sa' xtiklajjik li hu. Chirix a'an ke'numsiman li perel ch'iich' rik'in laj Amaron, laj Kemix, laj Abinadom, ut sa' roso'jik rik'in laj Amaleki. Laj Amaleki kixq'axtesiheb' li perel ch'iich' re li rey aj Benjamin, rey sa' xb'een Tzarahemla.

OPIIS. *Chi'ilmanq ajwi'* K'ojob'ank;
Tijonelil

Jun k'anjel k'eeb'il wi' wankilal malaj teneb'ank sa' junaq molam; sa'eb' li loq'laj hu k'iila sut naraj naxye jun k'anjel k'eeb'il wi' wankilal sa' li tijonelil. Naraj naxye li k'aru teneb'انب'il sa' xb'een li ani nak'uluk re li opiis.

Moko junaj ru ta x'anjel li junjunq cha'alej, **Rom.** 12:4. Kiqanimob'resi ru li qopiis choq' re li Qaawa', **Jak.** 1:19. Laj Melkisedek kixk'ul ropiis li taqenaqil tijonelil, **Alma** 13:18. Li ropiis lix k'anjeleb' li anjel, a'an xb'oqb'aleb' li winq sa' li jalb'a-k'a'uxlej, **Moro.** 7:31. Maa jun naru chi k'ojob'aak sa' junaq opiis sa' li iglees a'in chi ink'a' k'ulub'انب'il xb'aan li iglees a'an, **Tz. ut S.** 20:65. Li junjunq chi winq chixaqliiq sa' tz'aqal li ropiis, **Tz. ut S.** 84:109. Wankeb' li awa'b'eijil, malaj eb' li jolominel aj k'anjel, li xaqab'انب'il chaq sa' xyanqeb' li ani k'ojob'انب'ileb' sa' li jar opiis re li wiib' chi tijonelil a'in, **Tz. ut S.** 107:21. Nayeeman resil lix teneb'ankileb' li ani neke'jolomin re li jar opiis sa'eb' li molam re li tijonelil, **Tz. ut S.** 107:85-98. Li junjunq chi winq chixtzolaq li teneb'انب'il wi', ut chixtzolaq k'anjelak sa' li opiis li xaqab'انب'il wi', **Tz. ut S.** 107:99-100. Nink'e eere anajwan eb' laj k'anjel li wankeb' sa' lin Tijonelil, **Tz. ut S.** 124:123.

OQECH, ROQECHAL

A'an li k'uub'anb'il wi' sa' li jar na'ajej Lix Iglees li Jesukristo reheb' laj Santil Paab'anel sa' Roso'jikeb' li Kutan. Sa' jun li oqech wan junjung li teep malaj li uq'ej. Wan x nub'aal li oqech, ut li eetalil choq' re a'an k'utb'il sa' li aatin chirix li muheb'aal t'ikr li yeeb'il resil sa' Isaias 54:2: "Tiq roq laa k'aamal, ut k'e xkawub' laa woqechal." Li junjung reheb' li roqechal Sion naxkawob'resi ut natenq'an chixxaqab'ankil li Iglees jo' chanru naq jun li muheb'aal t'ikr nakana chi xaqxo xb'aaneb' li roqechal. Jun oqech a'an li na'ajej te'ch'utub'aaq wi' li rela' li tenamit Israel li jek'in-b'ileb' (Tz. ut S. 82:13-14; 101:17-21).

K'e xkawub' laa woqechal, ut nimob'resi ru laa nub'aal, **Moro.** 10:31 (Tz. ut S. 82:14). Chaxaqab' choq' re Sion jalaneb' chik li oqech rochb'een a'in, **Tz. ut S.** 109:59. Lix ch'utub'ankileb' rib' sa' xb'een li ch'och' Sion, ut sa' xb'eeneb' li roqechal, taawanq choq' jun kolb'a-ib' na'ajej, **Tz. ut S.** 115:6 (Tz. ut S. 101:21). Jalaneb' chik li na'ajej te'xaqab'amanq choq' oqech, **Tz. ut S.** 115:18. Li awa'b'ej re lix molameb' li taqenaqil aj tij k'ojob'anb'il re xk'eeb'al xwankileb' li ani te'xaqab'aaq choq' awa'b'ej re oqech, **Tz. ut S.** 124:133-134. Ayu-qex toj sa' li ch'och' Sion, re naq te'kehe'q xkawub' li roqechal, **Tz. ut S.** 133:9.

OSEAS (OSEA)

Jun profet sa' li Najter Chaq'rab' li ki'aatinak jo' profet sa' li awa'b'ejihom re Israel sa' xnim li saq'e, chiru roso'jik li rawa'b'ejil li xkab' aj Jeroboam II. Kiwan sa' jun kutan naq yoo chi kub'siik xwankil ut chi sachmank lix tenamit, xb'aan li maak wan sa' Israel.

Lix hu laj Oseas: Li xnim ru na'leb' sa' li hu a'in a'an lix rahom li Dios choq' re lix tenamit. Chixjunil lix ch'iilahom nak'eeman rik'in rahok, ut taa'uxmanq xk'ojob'ankil wi'chik Israel sa' xk'ab'a' ajwi' lix rahom (Os. 2:19; 14:4). Chi junpak'al chik, laj Oseas naxk'ut xyaalal li b'alaq'ik ut li q'etok aatin xb'aan li tenamit Israel. A'ut li Dios naru chirilb'al chi ub'ej naq taatoje'q rix Israel sa' roso'jik (Os. 11:12-14:9).

OSOB'TESIİK XB'AAN LI

YUWA'B'EJIL AJ K'ANJEL.

Chi'ilmanq ajwi' Aj osob'tesinel;

Yuwa'b'ej re ruchich'och'; Yuwa'b'ejil aj k'anjel

Li osob'tesink k'eeb'il reheb' li komon sa' li Iglees li k'ulub'ejeb', xb'aaneb' li yuwa'b'ejil aj k'anjel li k'ojob'anb'ileb'. Sa' li rosob'tesihom li yuwa'b'ejil aj k'anjel, wan li na'leb' k'eeb'il xb'aan li Qaawa' re li ani nak'uluk re li osob'tesink, ut nach'olob'aman lix xe'toonil a'an sa' lix junkab'al laj Israel. Eb' li yuwa'b'ej neke'ru chixk'eeb'al li osob'tesink jo' li yuwa'b'ej sa' lix junkab'al, a'b'anan li osob'tesink a'an ink'a' natz'iib'aman chi moko nakana chi k'uulanb'il xb'aan li Iglees.

Laj Israel kixye' lix nim uq', ut kixk'e sa' xb'een xjolom laj Efrain, **Gen.** 48:14. Laj Jakob kirosob'tesihob' li ralaal ut eb' li riyajileb', **Gen.** 49. Laj Lehi kirosob'tesihob' li ralaal xk'aajol, **2 Ne.** 4:3-11.

OSOB'TESINK, OSOB'TESINB'IL,

ROSOB'TESINKIL. *Chi'ilmanq*

ajwi' B'antiox, b'antioxink; Chaq'rab';

Osob'tesiik xb'aan li yuwa'b'ejil aj

k'anjel; Rosob'tesinkileb' li yaj; Usilal

Xk'eeb'al choxahil usilal sa' xb'een junaq. Yalaq k'aru nachal wi' li tz'aqal sahil ch'oollejlil, chaab'ilal, malaj li usaak, a'an ajwi' osob'tesink.

Chixjunil li osob'tesink nak'eeman xb'aan li junelikil chaq'rab' (Tz. ut S. 130:20-21). Rik'in naq li Dios naraj naq eb' li ralaal xk'aajol te'xtaw li sahil ch'oollejlil sa' li yu'am a'in (2 Ne. 2:25), a'an naxk'e li osob'tesink reheb' xb'aan naq xe'xpaab' lix taqlahom (Tz. ut S. 82:10), re xsumenkil ru jun li tij malaj jun k'ojob'anb'il k'anjel re li tijonelil (Tz. ut S. 19:38; 107:65-67), malaj xb'aan li rusilal a'an (2 Ne. 25:23).

Nawb'il ru chi us li raatin li Jesus chirix ani osob'tesinb'il (Mat. 5:1-12; 3 Ne. 12:1-12).

Chirix li osob'tesink: Aawik'in tinyiib' jun xnim ru tenamit, **Gen.** 12:2-3 (1 Ne. 15:18; Abr. 2:9-11). Osob'tesink wan sa' xb'een xjolomeb' li tiikeb' xna'leb', **Prov.** 10:6. Jun tiikil winq taanumtaaq rosob'tesinkil, **Prov.** 28:20. Li Qaawa' tixte rilob'aal choxa, ut tixhoy choq' eere jun osob'tesink, **Mal.** 3:10 (3 Ne. 24:10). Wan li osob'tesink li yeechi'nb'il, **Mat.** 5:1-12 (3 Ne. 12:1-12). Osob'tesinb'ileb' li b'oqb'ileb' chi wa'ak sa' xsumaljik li Karneer, **Apok.**

19:9. Li ani tiik xch'ool usilamb'il xb'aan li Dios, **1 Ne.** 17:35 (Mos. 10:13). Wi tex'ab'inq, tinkanab' sa' eeb'een jun li osob'tesink, **2 Ne.** 1:28. Ninkanab' eere li osob'tesink kinkanab' ajwi' reheb', **2 Ne.** 4:9. Tikto nekexrosob'tesi, **Mos.** 2:24. Li Qaawa' narosob'tesiheb' ut naxk'e chi usaak li ani neke'xkanab' rib' chiru, **Hel.** 12:1. Chattenq'anq chixk'eeb'al chi k'utmark lin k'anjel, ut tat-osob'tesiiq, **Tz. ut S.** 6:9. Junelik chattijoq, ut nimaq aawosob'tesinkil, **Tz. ut S.** 19:38. Chikub'eeq aaha', ut taak'ul inMusiq', ut jun osob'tesink k'a'jo' xnimal, jo' li maajun wa aanawom, **Tz. ut S.** 39:10. Chirix xnumsinkil naab'al li rahilal nachal li osob'tesink, **Tz. ut S.** 58:4. Eb' li winq ink'a' neke'ab'in chiwu; nin'isin, ut moko neke'xk'ul ta li osob'tesink, **Tz. ut S.** 58:32. Toj maji' xetaw ru chanru xnimal li osob'tesink kixkawresi li Yuwa'b'ej choq' eere, **Tz. ut S.** 78:17. Rik'in li taqenaqil tijone-lil nachal xk'anjelankil li k'ojob'amb'il k'anjel ut li osob'tesink sa' xb'een li iglees, **Tz. ut S.** 107:65–67. Wan jun li chaq'rab' li nak'eeman wi' chixjunil li osob'tesink, **Tz. ut S.** 130:20. Chixjunileb' li ani te'ajoq re xk'ulb'al jun osob'tesink sa' wuq' te'xkuy xpaab'ankil li chaq'rab', **Tz. ut S.** 132:5. Li osob'tesink k'uulanb'il choq' reheb' li neke'rahok re li Qaawa', **Tz. ut S.** 138:52. Laj Abraham kixsik'eb' li jar osob'tesink reheb' li yuwa'b'ej, ut li k'ulub'ejil re xk'anjelankil ajwi' a'an, **Abr.** 1:2.

Rosob'tesinkileb' li kok'al: Ut kixq'aluheb' sa' xtel ut kirosob'tesiheb', **Mar.** 10:16. Kixk'uleb' lix kok'al chixjunjunqaleb', ut kirosob'tesiheb', **3 Ne.** 17:21. Eb' li xb'eenil te'rosob'tesiheb' li kok'al sa' lix k'ab'a' li Jesu-kristo, **Tz. ut S.** 20:70.

OXIB' CHI TZOLOM AJ NEFITA.

Chi'ilmanq ajwi' Jaltessinb'il junxaqalil; Nefita; Tzolom

Oxib' reheb' li tzolom aj Nefita li sik'b'ileb' ru xb'aan li Kristo, yeeb'ileb' resil sa' lix Hu laj Mormon.

Li Qaawa' kixk'e reheb' li tzolom a'in li osob'tesink ajwi' li kik'eeman re laj Jwan li Raaro—naq te'kanaaq sa' li ruchich'och' re xk'amb'aleb' chaq li aamej rik'in li Kristo toj reetal naq taachalq wi'chik li Qaawa'. Eb' a'an ke'jaltesiiq lix junxaqalileb' re naq ink'a' te'reek'a li rahilal ut ink'a' te'kamq (3 Ne. 28).

Li Kristo kixk'e li rajomeb' xch'ool li oxib' chi tzolom, naq te'kanaaq toj reetal naq taak'ul-lunq, **3 Ne.** 28:1–9. Maajo'q'e te'xnumsi xrahil li kamk chi moko li rahil ch'oolejil, **3 Ne.** 28:7–9. Taawanq xtz'aqalil xsahileb' xch'ool, **3 Ne.** 28:10. Ke'xoke' sa' choxa chiru jun k'amok, **3 Ne.** 28:13–17. Ke'k'anjelak chiruheb' li tenamit ut ke'xnumsi li rahilal, **3 Ne.** 28:18–23. Ke'k'anjelak chiru laj Mormon, **3 Ne.** 28:24–26 (Morm. 8:10–11). Te'k'anjelak chiruheb' laj Gentil, laj Judio, eb' li teepal li jek'imb'ileb', ut chixjunileb' li tenamit, **3 Ne.** 28:27–29. Laj Satanas maak'a' xwankil sa' xb'eeneb', **3 Ne.** 28:39.

OXLOQ'INK. *Chi'ilmanq ajwi'*

Roxloq'inkil li Dios; Xk'eeb'al xloq'al

Jo' na'oksiman sa'eb' li loq'laj hu, xk'eeb'al xloq'al malaj xnimankil ru k'a'ruhaq malaj anihaq.

Chawoxloq'i laa na' laa yuwa', **Exo.** 20:12 (1 Ne. 17:55; Mos. 13:20). Chanima ru li Qaawa' rik'in li k'a'ru aawe, **Prov.** 3:9. Wi ani junaq winq taak'anjelak chiwu, a'an taak'ehe'q xloq'al xb'aan lin Yuwa', **Jwan** 12:26. Eb' li beelomej tento te'roxloq'i li rixaqaleb', **1 Pe.** 3:7. Yal rik'in xtz'uumaleb' re neke'xnuma ru li Qaawa', **2 Ne.** 27:25 (Isa. 29:13). Ink'a' ninsik' nimob'resiik wu xb'aan li ruchich'och', **Alma** 60:36. Laj tza kixpo'resi xch'ool wik'in, ut kixye, K'e we laa loq'al, a'an lin wankilal, **Tz. ut S.** 29:36. Eb' li tiikeb' chi paa-b'ank te'kehe'q choq' xkoroon li nimank-u, **Tz. ut S.** 75:5 (Tz. ut S. 124:55). Li Qaawa' nasaho' sa' xch'ool xnimankileb' ruheb' li ani neke'k'anjelak chiru, **Tz. ut S.** 76:5. Ink'a' sik'b'ileb' ru xb'aan naq neke'xra ru nimaak ruheb' xb'aaneb' li winq, **Tz. ut S.** 121:34–35. Naqapaab' naq na'ajman xpaab'ankil, roxloq'inkil, ut xwaklesinkil li chaq'rab', **R. li P.** 1:12 (Tz. ut S. 134:6).

PAAB'AAL. *Chi'ilmanq ajwi'* Jesukristo; Paab'ank, xpaab'ankil; Xkanab'ankil rib' chiru; Yo'onink

Xkawilal qach'ool chirix k'a'ruhaq malaj anihaq. Jo' na'oksiman sa'eb' li loq'laj hu, li paa-b'aal naraj naxye naq kaw qach'ool rik'in ut naqakanab' qib' chiru li Jesukristo, ut rik'in a'an noko'ab'in chiru. Li paab'aal tento naq taawanq rik'in li Jesukristo re naq taaruq

chixk'amb'al anihaq sa' li kolb'a-ib'. Eb' laj santil paab'anel sa' roso'jikeb' li kutan wan-keb' ajwi' xpaab'aal chirix li Dios Yuwa'b'ej, li Santil Musiq'ej, lix wankil li tijonelil, ut jalaneb' chik li xninqal ru na'leb' sa' li evangelio li k'ojob'anb'il wi'chik.

Rik'in li paab'aal, na'ux xyo'oninkil li k'aru moko ilb'il ta, a'ut yaal (Heb. 11:1; Alma 32:21; Eter 12:6). Nalochman li paab'aal rik'in rab'inkil li evangelio jo' k'utb'il xb'aaneb' laj k'amol aatin li taqlanb'ileb' xb'aan li Dios ut k'eeb'ileb' xwankil (Rom. 10:14-17). Ink'a' nachal li paab'aal xb'aan rilb'al li sachb'a-ch'oo-lej; li kawil paab'aal nakawob'resiman b'an rik'in ab'ink chiru lix evangelio li Jesukristo. Sa' jalan chik li aatin, nachal li paab'aal xb'aan li tiikilal (Alma 32:40-43; Eter 12:4, 6, 12; Tz. ut S. 63:9-12).

Li tz'aqal paab'aal naxk'am chaq li sachb'a-ch'oolej, li matk', li k'irtesink, ut chixjunil li maatan naxk'e li Dios reheb' lix santil paab'anel. Rik'in li paab'aal naru junaq chixk'ulb'al li risinkil lix maak, ut moqon, chi wank chiru li rilob'aal li Dios. Xmaak'a'il li paab'aal naxk'am chaq xsachik li yo'onink, li nachal xb'aan li maa'usilal (Moro. 10:22).

Li tiik taawanq xyu'am xb'aan li li paab'aal, **Hab.** 2:4. Laa paab'aal xk'irtesink aawe, **Mat.** 9:22 (Mar. 5:34; Luk. 7:50). Jo' chanru lee paab'aal chib'aanumanq eere, **Mat.** 9:29. Wi wan eepaab'aal yal ta jo' jun t'orolaq li riyajil mostaza, maak'a' wan li ink'a' taaruuq cheru, **Mat.** 17:20 (Luk. 17:6). Xintijok chawix, re naq ink'a' taalajq aapaab'aal, **Luk.** 22:32. Li paab'aal chirix li Kristo xk'e xkawilal li winq a'in, **Hech.** 3:16. Nachal li paab'aal xb'aan rab'inkil li raatin li Dios, **Rom.** 10:17. Wi ink'a' waklijenaq li Kristo, lee paab'aal maak'a' ajwi' xyaalal, **1 Kor.** 15:14. Li paab'aal nak'anjelak rik'in li rahok, **Gal.** 5:6. Xb'aan li usilal nekekkole' sa' xk'ab'a' li paab'aal, **Ef.** 2:8 (2 Ne. 25:23). Xchapb'al li ramok-ib' re li paab'aal, **Ef.** 6:16 (Tz. ut S. 27:17). Xinchoy xk'amb'al li b'e, xink'uula li paab'aal, **2 Tim.** 4:7. Li paab'aal a'an xtoonil li k'aru yo'oninb'il, **Heb.** 11:1. Chi maak'a' li paab'aal ink'a' naru xsahob'resinkil xch'ool, **Heb.** 11:6. Li paab'aal, wi maak'a' xk'anjel, kamenaq, **Stgo.** 2:17-18, 22. Tinxik ut tinb'aanu li k'a'aq re ru xtaqla li Qaawa', **1 Ne.** 3:7. Li Qaawa' naru chixb'aanunkil chixjunil li k'a'aq re ru

choq' reheb' li lalal xk'ajoleb' li winq, wi neke'xk'anjela xpaab'aal chirix a'an, **1 Ne.** 7:12. Eb' li kuux sa' li liahona ke'k'anjelak a' yaal jo' chanru li paab'aal, **1 Ne.** 16:28. Te'xjal xk'a'uxl, ut te'kub'eeq xha' sa' lix k'ab'a', chi tz'aqal re ru lix paab'aaleb' chirix li Santil Dios, **2 Ne.** 9:23. Li Kristo naxk'anjela li xninqal ru sachb'a-ch'oolej sa' xyanqeb' li lalal xk'ajoleb' li winq a' yaal jo' chanru lix paab'aaleb', **2 Ne.** 26:13 (Eter 12:12; Moro. 7:27-29, 34-38). Kikuyee' xmaak laj Enos sa' xk'ab'a' lix paab'aal chirix li Kristo, **Enos** 1:3-8. Li kolb'a-ib' maajun aj-e nachal xkomon a'an, ka'ajwi' b'an rik'in xpaab'ankil li Qaawa' Jesukristo, **Mos.** 3:12. Najalman li ch'oolej xb'aan xpaab'ankil lix k'ab'a', **Mos.** 5:7. Taa-sumeeq ru lix tijeb' lix moos li Qaawa' jo' chanru xpaab'aaleb', **Mos.** 27:14. K'e chaq qametz'ew jo' chanru li qapaab'aal li wan rik'in li Kristo, **Alma** 14:26. Taapatz' xk'ab'a' li Dios rik'in paab'aal, **Alma** 22:16. Li paab'aal maa-wa' xnawb'al chi tz'aqal tz'aqal li k'a'aq re ru, **Alma** 32:21 (Eter 12:6). Naq na'ok chi siipook, chi jo' kan teech'olani rik'in lee paab'aal, **Alma** 33:23 (Alma 32:28). Ke'kole' xyu'ameb' xb'aan lix sachb'a-ch'oolejil wankil li Dios, xb'aan xnumtjenaqil lix paab'aaleb', **Alma** 57:25-27. Jo' k'ihal li te'iloq re li Lalal li Dios rik'in paab'aal, te'wanq chi yo'yo, **Hel.** 8:15. Nawil naq tz'aqal eepaab'aal re texink'irtesi, **3 Ne.** 17:8. Li paab'aal a'an li k'a'aq re ru yo'oninb'il ut moko ilb'il ta, **Eter** 12:6. Chixjunileb' li ke'k'anjelank re li sachb'a-ch'oolej, ke'xk'anjela rik'in li paab'aal, **Eter** 12:12-18. Wi neke'paab'ank we, chirix a'an tink'e li k'aru q'un xmetz'ew choq' kawilal chiruheb', **Eter** 12:27-28, 37. Laj Moroni kixk'ut li na'leb' chirix li paab'aal, li yo'onink, ut li rahok, **Moro.** 7. Yalaq k'aru teetz'aama chiru li Yuwa'b'ej sa' lin k'ab'a', li us, rik'in paab'aal, chi nekepaab' naq texk'uluq, k'ehomaq reetal, taab'aanumanq eere, **Moro.** 7:26. Eb' li neke'paab'ank re li Kristo te'jiloq rik'in chixjunil li k'aru us, **Moro.** 7:28. Wi texpatz'oq chi wank eepaab'aal chirix li Kristo, a'an tixk'utb'esi cheru li yaal, **Moro.** 10:4. Chi maak'a' aapaab'aal, maak'a' nakatru chixb'aanunkil; jo'kan ut, chatpatz'oq rik'in paab'aal, **Tz. ut S.** 8:10. Taak'eemanq reheb' jo' chanru lix paab'aaleb' sa'eb' lix tij, **Tz. ut S.** 10:47, 52. Chixjunileb' li winq tento te'kuyuuq sa' xpaab'ankil

lix k'ab'a' toj sa' roso'jik, **Tz. ut S.** 20:25, 29. Li tiikob'resiik-u xb'aan li rusilal li Qaawa' ut qaKolonel Jesukristo tiik ru ut yaal, **Tz. ut S.** 20:30. Li Musiq'ej taak'eemanq eere xb'aan li tijok chi wank eepaab'aal, **Tz. ut S.** 42:14. Li paab'aal moko nachal ta xb'aan li eetalil; eb' li eetalil b'an neke'taaqenk re li ani neke'paab'an, **Tz. ut S.** 63:9–12. Eb' li na'b'ej yuwa'b'ej tento te'xk'ut xpaab'ankil li Kristo chiruheb' li ralar xk'ajol, **Tz. ut S.** 68:25. Chesik' xk'ul-b'al eenawom, rik'in li tzolok ut rik'in ajwi' li paab'aal, **Tz. ut S.** 88:118. Xpaab'ankil li Qaawa' Jesukristo a'an li xb'een raqal chi na'leb' re li evangelio, **R. li P.** 1:4.

PAAB'ANK, XPAAB'ANKIL. *Chi'ilmanq ajwi'* Paab'aal; Jesukristo; Xkanab'ankil rib' chiru; Xmaak'a'il li paab'aal

Xpaab'ankil anihaq, malaj xk'ulub'ankil xyaalalil jun li na'leb'. Jun winq malaj ixq tento tixjal xk'a'uxl ut tixpaab' li Jesukristo re taaruq chi kole'k sa' lix awa'b'ejihom li Dios (Tz. ut S. 20:29).

Paab'omaq li Qaawa' lee Dios, chi jo'kan tettaqab'amanq; paab'omaqeb' lix profet, **2 Kro.** 20:20. Laj Daniel maajun ra kixk'ul sa' xna'ajeb' li kaqkojl, xb'aan naq kixpaab' li Dios, **Dan.** 6:23. Jo' chanru xapaab', chi jo'kan chi'uxq aawe, **Mat.** 8:13. Yalaq k'a'ru teepatz' rik'in tijok, chi paab'amb'il eeb'aan, teek'ul, **Mat.** 21:22. Matxuwak, yal naq tatpaab'anq, **Mar.** 5:36. Chixjunil li k'a'aq re ru naru chiru li ani napaab'an, **Mar.** 9:23–24. Ani napaab'an ut nakub'e xha', taakole'q, **Mar.** 16:16 (2 Ne. 2:9; 3 Ne. 11:33–35). Ani napaab'ank re li K'ajolb'ej, wan xyu'am li junelik nakana, **Jwan** 3:16, 18, 36 (Jwan 5:24; Tz. ut S. 10:50). Naqapaab' ut naqanaw sa' qach'ool naq laa'at li Kristo, **Jwan** 6:69. Ani napaab'ank we, us ta kamenaq, toj taawanq xyu'am, **Jwan** 11:25–26. Laa'o li xopaab'an noko'ok sa' li hilob'aal, **Heb.** 4:3. Taqapaab' li Jesukristo, ut taqara qib' chiqib'il qib', **1 Jn.** 3:23. Maa'ani tixsach li napaab'ank re a'an, **2 Ne.** 6:14. Te'rahob'tesiiq laj Judio toj reetal naq te'q'unb'esiinq xch'ool chixpaab'ankil li Kristo, **2 Ne.** 25:16. Wi nekepaab' li k'a'aq re ru a'in, cheril eerib' naq teeb'aanu, **Mos.** 4:10. Li K'ajolb'ej tixk'ul sa' xb'een li q'etok aatin reheb' li neke'paab'ank re lix k'ab'a', **Alma** 11:40. Osob'tesinb'il li ani napaab'ank re li raatin li Dios chi ink'a'

xmine' ru chixnawb'al, **Alma** 32:16. Wi yal ta naru cheru rajb'al paab'ank, kanab'omaq chi k'anjelak eerik'in lee rajom a'in, **Alma** 32:27. Wi nekepaab'ank re lix k'ab'a', teejal eek'a'uxl, **Hel.** 14:13. Ani napaab'ank re li Kristo naxpaab' ajwi' li Yuwa'b'ej, **3 Ne.** 11:35. Maajun wa kinixpaab' junaq winq jo' laa'at, **Eter** 3:15. Yalaq k'a'ru naq'unb'essin ch'ooolej re xpaab'ankil li Kristo, a'an taqlanb'il xb'aan lix wankilal li Kristo, **Moro.** 7:16–17. Eb' li ani neke'paab'ank re li raatin li Kristo, te'ula'aniiq rik'in lix k'utb'eshiom li Musiq'ej, **Tz. ut S.** 5:16. Eb' li neke'paab'ank re lix k'ab'a' li Kristo te'ok choq' ralar li Dios, **Tz. ut S.** 11:30 (Jwan 1:12). Re junjunq k'eeb'il xpaab'ankil li raatineb' jalan chik, **Tz. ut S.** 46:14. Eb' li eetalil te'taaqenq reheb' li neke'paab'an, **Tz. ut S.** 58:64 (Tz. ut S. 63:7–12). Eb' li neke'paab'an, neke'xjal xk'a'uxl, ut neke'kub'e xha' te'xk'ul li Santil Musiq'ej, **Mois.** 6:52.

PABLO. *Chi'ilmanq ajwi'* Pablo, eb' lix hu

Jun Apostol sa' li Ak' Chaq'rab'. Lix k'ab'a' laj Pablo a'an laj Saul (Sawlo) sa' Hebreo, ut a'an li k'ab'a'ej kiroksi toj reetal naq kixtikib' lix taqlanb'il k'anjel rik'ineb' laj Gentil. A'an junxil kixrahob'tesi li Iglees, a'b'an kijale' xch'ool chirix lix yaalalil naq kiril li Jesukristo sa' k'utb'esinb'il matk'. Laj Pablo kixb'aanu oxib' nimla b'eenik jo' aj k'amol aatin, ut kixtz'iib'a k'iila hu rik'ineb' laj santil paab'anel. Kaalaju reheb' li hu a'in wankeb' choq' jun raqal li Ak' Chaq'rab' anajwan. Sa' roso'jik kik'ame' Roma jo' preex ut kikamsiik, maare sa' xtik-lajik li saq'ehil 65 chihab' chirix li Kristo.

Kixk'ulub'a xch'ool naq laj Esteban kiku-tiik chi pek, **Hech.** 7:57–8:1. Kixrahob'tesihob' laj santil paab'anel, **Hech.** 8:3. Yoo chi xik Damasko naq li Jesus kixk'ut rib' chiru, **Hech.** 9:1–9. Kikub'siik xha' xb'aan laj Ananias, **Hech.** 9:10–18. Chirix xik sa' Arabia, kisutq'i Damasko re jultikank aatin, **Hech.** 9:19–25 (Gal. 1:17). Oxib' chihab' chirix lix jalajik xch'ool, kisutq'i Jerusalem, **Hech.** 9:26–30 (Gal. 1:18–19). Oxib' lix b'eenik jo' aj k'amol aatin, ut kixjultika li evangelio ut kixk'uub'eb' li ruq' li Iglees sa' jar paay chi na'ajej sa' li Awa'b'ejihom Romano, **Hech.** 13:1–14:26 **Hech.** 15:36–18:22 **Hech.** 18:23–21:15. Naq kisutq'i Jerusalem chirix li rox xtaqlanb'il k'anjel, kichape' ut kitaqllaak Cesarea, **Hech.**

21:7–23:35. Kikana chi preexil sa' Cesaria chiru wii'b' chihab', **Hech.** 24:1–26:32. Kitaq-laak Roma re taatz'ile'q rix, ut kipo'e' lix jub' sa' xxikik, **Hech.** 27:1–28:11.

PABLO, EB' LIX HU. *Chi'ilmanq ajwi'*

Pablo; jo'kan ajwi' xk'ab'a' li junjunq chi hu

Kaalaju chi hu sa' li Ak' Chaq'rab', a'aneb' chaq li hu taqlanb'il xb'aan li Apostol aj Pablo rik'ineb' li komon sa' li Iglees. Naru neke'tu-sub'aak chi jo'ka'in:

1 ut 2 Tesalonicenses (50–51 chihab' chirix li Kristo)

Laj Pablo kixtz'iib'aheb' li hu reheb' laj Tesalonicense chalen chaq Korinto sa' xkab' lix xb'eenik jo' aj k'amol aatin. Yeeb'il resil lix k'anjel Tesalonika sa' Hechos 17. Kiraj raj sutq'iik Tesalonika, a'b'an ink'a' kiru chix-b'aanunkil (1 Tes. 2:18). Xb'aan a'an kixtaqla laj Timoteo re xk'eeb'al xsahileb' xch'ool li ani jalb'ileb' xch'ool, ut re xk'amb'al chaq resil chanru naq wankeb'. Li xb'een hu naxye resil xsahil lix ch'ool naq kisutq'i chaq laj Timoteo. Li xkab' hu kitz'iib'aman ka'ch'in chik chirix a'an.

1 ut 2 Korintios, Galatas, Romanos (55–57 chihab' chirix li Kristo)

Laj Pablo kixtz'iib'aheb' li hu reheb' laj Korinto sa' rox lix xb'eenik jo' aj k'amol aatin, re xsumenkil li patz'om ut re xtuqub'ankil li ch'a'ajkilal sa' xyanqeb' laj santil paab'anel aran Korinto.

Naru naq li hu reheb' laj Galata kitz'iib'aman re *naab'al* ch'uut re li Iglees chiru chix-junil li ch'och' Galacia. Wankeb' li komon sa' li Iglees li yokeb' chaq chixkanab'ankil li evangelio re xk'ulb'al lix chaq'rab'eb' laj Judio. Sa' li hu a'in, laj Pablo kixch'olob' xyaalal lix chaq'rab' laj Moises, ut k'a'ut naq ki'ajman jun li musiq'e'jil paab'aal.

Laj Pablo kixtz'iib'a li hu reheb' laj Romano chalen chaq Korinto, re xkawresinkileb' laj santil paab'anel aj Romano rub'elaj naq taawulaq rik'ineb'. Li hu a'in naxch'olob' wi'chik li tzol'leb' li wech'inb'il chaq xb'aan junjunq reheb' laj Judio li ke'xjal chaq xch'ool re xk'ulb'al li Kristianil.

Filipenses, Kolosenses, Efesios, Filemon, Hebreos (60–62 chihab' chirix li Kristo)

Laj Pablo kixtz'iib'aheb' li hu a'in naq wan xb'een wa sa' tz'alam sa' Roma.

Laj Pablo kixtz'iib'a li hu reheb' laj Filipense re xb'antioxinkil ut xyeeb'al resil lix rahom choq' reheb' laj santil paab'anel aj Filipense, ut re xsahob'resinkileb' xch'ool chirix naq kiwan a'an sa' tz'alam chiru k'iila kutan.

Laj Pablo kixtz'iib'a li hu reheb' laj Kolosense xb'aan naq yeeb'il chaq resil naq eb' laj santil paab'anel aj Kolosense yokeb' chi t'ane'k sa' li nimla sachk. Eb' a'an ke'xpaab' naq li tz'aqalil re ru nachal xb'aan xb'aanunkil chi tz'aqal li k'utk'uukil k'ojob'anb'il k'anjel, ut moko rik'in ta wank sa' xch'ooleb' jo' chanru li Kristo.

Li hu reheb' laj Efesio q'axal nim xwankil, xb'aan naq wan chi sa' lix k'utum laj Pablo chirix lix Iglees li Kristo.

Li hu re laj Filemon a'an jun li hu chirix laj Onesimo, jun loq'b'il moos li ki'elq'ak chaq chiru laj eechal re, aj Filemon, ut ki'eelelik chaq toj Romano. Laj Pablo kixtaqla wi'chik laj Onesimo rik'in laj eechal re, rochb'een li hu re xtz'aamankil naq kuyb'ilaq xmaak laj Onesimo.

Laj Pablo kixtz'iib'a li hu reheb' laj Hebreo rik'ineb' laj Judio li wankeb' choq' komon sa' li Iglees, re xq'unb'esinkileb' xch'ool naq ak tz'aqlोजनाq ru lix chaq'rab' laj Moises, ut lix chaq'rab' li Kristo sa' li evangelio ak okenaq choq' ruuchil a'an.

1 ut 2 Timoteo, Tito (64–65 chihab' chirix li Kristo)

Laj Pablo kixtz'iib'aheb' li oxib' chi hu a'in chirix naq ki'isiik chaq sa' tz'alam xb'een wa aran Roma.

Laj Pablo xko'o Efeso, b'ar wi' kixkanab' laj Timoteo re tixram xk'iijik junjunq li po'jenaqil na'leb', ut kiraj raj sutq'iik chaq moqon. Naru naq kixtz'iib'a li xb'een hu re laj Timoteo chalen chaq Macedonia, re xk'eeb'al xna'leb' ut xwaklesinkil xch'ool sa' xb'aanunkil lix k'anjel.

Laj Pablo kixtz'iib'a li hu re laj Tito chiru li kutan naq moko wan ta sa' tz'alam. Maare ak

kiwulak chaq Kreta, b'ar wi' yoo chi k'anjelak laj Tito. Li hu na'aatinak chirix li wank sa' tiilal, ut li tuqtuukil k'anjel sa' li Iglees.

Laj Pablo kixtz'iib'a xkab' lix hu re laj Timoteo naq kiwan xkab' wa sa' tz'alam, ka'ch'in chik rub'elaj xkamik laj Pablo. Sa' li hu a'in wan roso'jik li raatin laj Pablo, ut naxk'ut lix chaab'ilal ut xkawil lix ch'ool li kixk'ul wi' li kamk.

PAHORAN

Li rox aj raqol aatin aj Nefita sa' lix Hu laj Mormon (Alma 50:39–40; 51:1–7; 59–62).

PAK'B'IL DIOS, XLOQ'ONINKIL

Xloq'oninkil li jalanil dios yal yii'b'amb'il; naru ajwi' nawan choq' reetalil xraab'al ru k'aruhaq chi numtajenaq.

Maajun chik dios taawanq aawik'in chiwu laa'in, **Exo.** 20:3 (Mos. 12:35; 13:12–13). Wi tatb'eeq chirix jalanil dios, tex'oso'q chi yaal, **Deut.** 8:19. Li kawil jolomej chanchan maa'usilal ut loq'onink jalanil dios, **1 Sam.** 15:23. Xat'usub' aawib' chiru jalan chik li moko laa'in ta, **Isa.** 57:8. Xanimaheb' ru li dios re plaat, ut re oor, **Dan.** 5:23. Ink'a' naru texk'anjelaq chiru li Dios ut li Tumin, **Mat.** 6:24. Li rahok ru li eechej, a'an loq'onink jalanil dios, **Kol.** 3:5. Ex walal ink'ajol, kolomaq eerib' chiruheb' li pak'b'il dios, **1 Jn.** 5:21. Rahilal sa' xb'eeneb' li neke'loq'onink reheb' li pak'b'il dios, **2 Ne.** 9:37. Li loq'onink pak'b'il dios sa' xyanqeb' laj Nefita kixk'am chaq sa' xb'eeneb' lix pleeteb' ut lix sachlijikeb', **Alma** 50:21. Li junjunq b'an chi winq nab'eeq chiru xjalalam-uuch tz'aqal lix dios, **Tz. ut S.** 1:16. Che'k'anjelaq rik'in tz'aqal li ruq'eb', re naq maajun loq'onink pak'b'il dios taab'aanumanq, **Tz. ut S.** 52:39. Lix yuwa' laj Abraham kijalb'ehiik xb'aan li loq'onink pak'b'il dios, **Ab.** 1:27.

PALAW KAMENAQ

Li atz'amil palaw sa' ru'tuj li ru taq'a Jordan sa' xtz'e li saq'e. A'an ajwi' li Atz'aminb'il Palaw yeeb'il re. Wan na 395 metro rub'el xtaqenaqil li Palaw Mediterraneo. Eb' li tenamit Sodoma, Gomora, ut Sohar malaj Bela ke'-wan chixk'atq lix maril (Gen. 14:2–3).

Re xtz'aqob' resinkil ru li profeetil aatin ut jo' jun reetalil li xkab' xk'ulunik li Kolonel,

taak'irtesiiq xha'il li Palaw Kamenaq, ut taatamq aran li k'aru yo'yo (Esek. 47:8–9).

PARAHON. *Chi'ilmanq* Farahon

PARISEEY. *Chi'ilmanq* Fariseo

PARTRIDGE, EDWARD

Jun komon ut aj b'eresinel sa' li Iglees sa' xtik-lajik chirix naq kik'ojob'aman wi'chik sa' li kutan a'in. Laj Edward Partridge kik'anjelak jo' li xb'een obiisp sa' li Iglees (Tz. ut S. 36; 41:9–11; 42:10; 51:1–18; 115; 124:19).

PASWA. *Chi'ilmanq ajwi'* Wa'ak sa' roso'jik; Xkarneer li Dios

Li ninq'e re li Paswa kitikib'aman re xtenq'ankileb' li rala' xk'ajol laj Israel re taajultiko'q reheb' naq li anjel aj sachonel kinume' sa' xb'een li rochocheb' ut kixkoleb' chiruheb' laj Egipcio (Exo. 12:21–28; 13:14–15). Li karneer li maak'a' xtz'ajnil, li ki'oksiman xkik'el choq' jun eetalil re xkolb'aleb' laj Israel najter, wan choq' reetalil li Jesukristo, lix Karneer li Dios, li kixmayeja rib' re xtojb'al rix chixjunileb' li winq.

A'in li k'ojob'amb'il k'anjel re li Paswa, **Exo.** 12:43. Li Jesus ut eb' lix Apostol ke'xninq'ehi li Paswa naq ke'wa'ak sa' roso'jik, **Mat.** 26:17–29 (Mar. 14:12–25). K'ehomaq reetal lix Karneer li Dios, li na'isink re lix maak li ru-chich'och', **Jwan** 1:29, 36. Li Kristo li qakarneer re li Paswa mayejanb'il choq' qe, **1 Kor.** 5:7. Kitoje' qix rik'in lix loq'laj kik'el li Kristo, chanchan re jun karneer li maak'a' reek', **1 Pe.** 1:18–19. Teepaab' lix Karneer li Dios, li na'isink re lix maak li ruchich'och', **Alma** 7:14. Eb' laj santil paab'anel li neke'paab'ank re li Aatin re Chaab'il Na'leb' te'kole'q rix jo'eb' li rala' xk'ajol laj Israel, **Tz. ut S.** 89:21. Kam-sinb'il li Karneer chalen chaq sa' xk'ojlajik li ruchich'och', **Mois.** 7:47.

PATTEN, DAVID W.

Jun komon sa' li xb'een Molam reheb' li Kab'laju chi Apostol li ke'sik'e' ru sa' li jun k'ojlajik sa' roso'jikeb' li kutan. Laj David Patten a'an li xb'een li kikamsiik sa' xk'ab'a' xpaab'aal sa' li Iglees li k'ojob'amb'il wi'chik, rik'in naq kikamsiik sa' li pleet chire li nima' Crooked sa' Missouri sa' 1838.

Kib'oqe' chixchoyb'al lix k'anjel ut xb'aanunkil jun li taqlanb'il k'anjel, **Tz. ut S. 114:1**. Kik'ame' xb'aan li Qaawa', **Tz. ut S. 124:19, 130**.

PATZ'OK. *Chi'ilmanq ajwi'* Tijok

Xpatz'b'al, malaj xtz'aamankil junaq usilal rik'in li Dios.

Chextz'aamanq, ut taak'eemanq eere, **Mat. 7:7**. Wi junaq eere moko tz'aqal ta xna'leb', chitz'aamanq re li Dios, **Stgo. 1:5** (JS—R 1:7–20). Texpatz'oq we rik'in paab'aal, **1 Ne. 15:11**. Wi ink'a' neketaw ru li aatin a'in, a'anaq sa' xk'ab'a' naq ink'a' nekexpatz'ok, **2 Ne. 32:4**. Teepatz' sa' x'anchalil eech'ool, **Mos. 4:10**. Li Dios naxk'e eere yalaq k'a'ru us li nekepatz', rik'in paab'aal, **Mos. 4:21**. Chepatz' re li Dios ma ink'a' yaal li k'a'aq re ru a'in, **Moro. 10:4**. A' chik li q'ojyin neke'xra chiru li saqen, jo'kan naq ink'a' te'tz'aamanq chiwu, **Tz. ut S. 10:21**. Taqlanb'ilex sa' chixjunil li k'a'aq re ru chi tz'aamank chiru li Dios, **Tz. ut S. 46:7**.

PEDRO

Sa' li Ak' Chaq'rab', sa' xtiklajik laj Pedro kinawman ru jo' aj Simehon malaj laj Simon (2 Pe. 1:1), jun aj kar aj Betsaida li wan chaq Kafarnaum rochb'een li rixaqil. Li Jesus kixk'irtesi lix na' li rixaqil laj Pedro (Mar. 1:29–31). Laj Pedro kib'oqe' rochb'een laj Andres li riitz'in re taawanq choq' xtzolom li Jesukristo (Mat. 4:18–22; Mar. 1:16–18; Luk. 5:1–11). Lix k'ab'a' sa' Arameo, aj Sefas, li naraj naxye "ajilol na'leb'," malaj "pek," kik'ehe' re xb'aan li Qaawa' (Jwan 1:40–42; JJS, Jwan 1:42). Us ta sa' li Ak' Chaq'rab' yeeb'il resil junjung lix q'unal xmetz'ew laj Pedro, k'utb'il ajwi' xyaalal naq kinumta sa' xb'een a'an ut kik'ehe' xmetz'ew xb'aan lix paab'aal chirix li Jesukristo.

Laj Pedro kixch'olob' xyaalal naq li Jesus a'an li Kristo ut Ralal li Dios (Jwan 6:68–69), ut li Qaawa' kixsik' ru a'an re tixk'am lix lawil li awa'b'ejihom sa' li ruchich'och' (Mat. 16:13–18). Sa' li tzuul re Jaltiesiik-u, laj Pedro kiril li Kolonel chi jaltiesinb'il ru, jo' ajwi' laj Moises ut laj Elias (Mat. 17:1–9).

Laj Pedro a'an xb'eenil li Apostol sa' lix kutan a'an. Chirix lix kamik, lix waklijik chi yo'yo, ut lix taqik li Kolonel sa' choxa, laj

Pedro kixb'oqeb' li Iglees chi ch'utlaak ut kib'eresi xsik'b'al ru jun li Apostol re xk'ulb'al xna'aj laj Judas Iskariote (Hech. 1:15–26). Laj Pedro ut laj Jwan ke'xk'irtesi jun li winq li yeq roq chalen chaq xyo'lajik (Hech. 3:1–16) ut ke'ach'ab'aak chaq sa' tz'alam rik'in sachb'a-ch'ooolej (Hech. 5:11–29; 12:1–19). A' xb'aan lix k'anjel laj Pedro naq kik'eeman xb'een wa li evangelio reheb' laj Gentil (Hech. 10–11). Sa' roso'jikeb' li kutan, laj Pedro, rochb'een laj Santiago ut laj Jwan, ke'kub'e chaq sa' choxa ut ke'xk'e li Tijonelil re Melkisedek ut lix lawil a'an sa' xb'een laj Jose Smith ut laj Oliver Cowdery (Tz. ut S. 27:12–13; 128:20).

Li xb'een xhu laj Pedro: Li xb'een hu kitz'iib'aman chalen chaq "Babilonia" (nak'oxlaman naq Roma) ut kitaqlaak rik'ineb' laj Santil Paab'anel sa' li ch'och' Asia Menor yeeb'il re ka'ch'in chik chirix naq laj Neron ki'ok chixrahob'tesinkileb' laj Kristiano.

Li ch'ol 1 na'aatinak chirix lix k'anjel li Kristo li kik'ojob'aak wi' chaq chi junxilaj, jo' aj Tojol-ix. Eb' li ch'ol 2–3 neke'xch'olob' naq li Kristo wan choq' xb'eenil pek sa' xxuk li Iglees, naq eb' laj santil paab'anel xe'xk'ul jun li reyil tijonelil, ut naq li Kristo kijultikan aatin chiruheb' li musiq'ej sa' tz'alam. Eb' li ch'ol 4–5 neke'xch'olob' k'a'ut naq najultikaman li evangelio chiruheb' li kamaenaq, ut k'a'ut naq eb' li xb'eenil tento te'xch'olaniheb' li karneer.

Li xkab' xhu laj Pedro: Li ch'ol 1 naxwaklesihob' xch'ool laj santil paab'anel naq te'xyal xq'e re naq kawob'resinb'ilaq lix b'oqb'aleb' ut lix sik'b'aleb' ru. Sa' li ch'ol 2 wan li tije'k chirixeb' laj tzolonel aj b'alaq'. Sa' li ch'ol 3 na'aatinak chirixeb' li roso'jikil kutan ut li xkab' xk'ulunik li Kristo.

PEK, XNIMAL RU PEK SA' XXUK.

Chi'ilmanq ajwi' Jesukristo

Li xnimal ru pek li wan sa' xxuk lix k'ojleb'aal jun li kab'l. Li Jesukristo a'an li xnimal ru pek sa' li xuk yeeb'il re (Ef. 2:20).

Li pek ke'xtz'eqtaana laj kab'lanel xkana choq' xnimal ru pek sa' xxuk, **Sal. 118:22** (Mat. 21:42–44; Mar. 12:10; Luk. 20:17; Hech. 4:10–12). Eb' laj Judio ke'xtz'eqtaana li xnimal ru pek sa' xxuk, **Jak. 4:15–17**.

PELEG (PELEJ)

Sa' li Najter Chaq'rab', li ralar laj Jeber ut rimam li rimam laj Sem. Sa' lix kutan a'an kija-che' ru li ch'och' (Gen. 10:22–25).

PENTATEUCO. *Chi'ilmanq ajwi'*

Deuteronomio; Exodo; Genesis;
Levitico; Moises; Najter Chaq'rab';
Numeros

Jun li k'ab'a'ej k'eeb'il re li oob' chi hu sa' xtiklajik li Najter Chaq'rab'—Genesis, Exodo, Levitico, Numeros, ut Deuteronomio. Eb' laj Judio Torah neke'xye re li hu a'in, malaj li chaq'rab' re Israel. Tz'iib'anb'ileb' xb'aan laj Moises (1 Ne. 5:10–11).

PENTEKOSTES. *Chi'ilmanq ajwi'*

Chaq'rab' re laj Moises

Jo' yeeb'il sa' lix chaq'rab' laj Moises, li nin-q'e re Pentecostes malaj xb'een uuchini-hom kiwan chi nimanb'il lajeeb' roxk'aal (50) kutan chirix li nin-q'e re li Paswa (Lev. 23:16). Ki'uxman li Pentekostes re xniman-kil li q'olok, ut sa' li Najter Chaq'rab' a'an li nin-q'e re li q'olom, malaj li nin-q'e reheb' li xamaan nayeeman re. A'in li nin-q'e yookeb' wi' chixnimankil li Apostol sa' Jerusalem naq ke'nujob'resiik rik'in li Santil Musiq'ej ut ke'atinak sa' jalanil aatinob'aal (Hech. 2; Tz. ut S. 109:36–37).

PEREL CHE' RE EFRAIN. *Chi'ilmanq*

Efrain—Li perel che' re Efrain malaj
Jose

PEREL CHE' RE JOSE. *Chi'ilmanq*

Efrain—Li perel che' re Efrain malaj
Jose

PEREL CHE' RE JUDA. *Chi'ilmanq*

Juda—Li perel che' re Juda

PEREL CH'IICH'. *Chi'ilmanq ajwi'* Hu laj

Mormon (lix); Perel ch'iich' oor

Sa' najter kutan wankeb' li tenamit li ke'tz'iib'ank re li resilaleb' ut lix tz'iib'ahomeb' chiru perel ch'iich', jo' kik'ulman rik'in lix Hu laj Mormon. Re rilb'al chik li na'leb', chi'ilmanq "Jun Ch'ina Ch'olob'anb'il Aatin chirix lix Hu laj Mormon" sa'eb' li perel sa' xtiklajik lix Hu laj Mormon.

PEREL CH'IICH' BRONCE. *Chi'ilmanq*

ajwi' Perel ch'iich'

Jun tz'iib'anb'il esil reheb' laj Judio chalen chaq sa' xtiklajik toj 600 chihab' rub'elaj li Kristo, wan wi' naab'al lix tz'iib'ahomeb' li profheet (1 Ne. 5:10–16). Li tz'iib'anb'il esil a'in kiwan chi k'uulanb'il xb'aan laj Laban, jun reheb' li xb'eenil aj Judio sa' Jerusalem. Naq kiwan laj Lehi ut lix junkab'al sa' li yamyookil ch'och', laj Lehi kixtaqlaheb' li ralar toj Jerusalem re te'xk'ul li tz'iib'anb'il esil a'in (1 Ne. 3–4). (Re rilb'al chik li na'leb', chi'ilmanq "Jun Ch'ina Ch'olob'anb'il Aatin chirix lix Hu laj Mormon," li wan sa' lix Hu laj Mormon.)

PEREL CH'IICH' OOR. *Chi'ilmanq ajwi'*

Hu laj Mormon (lix); Perel ch'iich'

Jun esil tz'iib'anb'il chiruheb' perel ch'iich' oor. Naxye resil wiib' xniinqal ru tenamit sa' li nimla ch'och' America. Laj Jose Smith kixjaltes ru ut kixpuktes jun jachal reheb' li perel ch'iich' a'in. Li jaltesinb'il ru, a'an lix Hu laj Mormon yeeb'il re. (Re rilb'al chik li na'leb', chi'ilmanq "Xtikib'ankil" ut "Lix Ch'olob'ahom li Profheet aj Jose Smith" sa' xtiklajik lix Hu laj Mormon.)

PHELPS, WILLIAM W.

Jun komon sa' xtiklajik, ut jun aj jolominel sa' li Iglees chirix naq kik'ojob'aman wi'chik sa' 1830. Li Qaawa' kixb'oq laj William Phelps re taawanq choq' aj k'uub'anel hu choq' re li Iglees (Tz. ut S. 57:11; 58:40; 70:1).

PILATO, PONCIO

Jun aj taqlanel aj Romano sa' Judea, 26–36 chihab' chirix xyo'lajik li Kristo (Luk. 3:1). A'an xik' kirileb' li tenamit aj Judio ut lix paa-b'aaleb', ut kixk'e chi kamsiik jun siir reheb' laj Galileo (Luk. 13:1). Li Jesus kijite' chiru laj Pilato, ut kiteneb'aak li kamsiik chiru krus sa' xb'een (Mat. 27:2, 11–26, 58–66; Mar. 15; Luk. 23; Jwan 18:28–19:38).

PLEET. *Chi'ilmanq ajwi'* Tuqtuukilal

Naq na'ux yalok ib' malaj pleetink ib' rik'in k'anjeleb'aal re pleet. Li Qaawa' ka'ajwi' naxkanab' chi uxman li pleet choq' reheb' laj santil paab'anel re te'xkol rib'eb' ut lix junkab'aleb', li k'a'ru reheb', li k'a'ru xk'u-

lub'eb' ut kanab'anb'ileb' chixb'aanunkil, ut li rach'ab'ankileb' (Alma 43:9, 45–47).

Laj Moroni kixsik' xkolb'al rix lix tenamit, li k'a'ru xk'ulub', lix ch'och', ut li napaab'an wi', **Alma** 48:10–17. Laj Jose Smith kixk'ul jun li k'utb'esinb'il na'leb' ut profetel aatin chirix li pleet, **Tz. ut S.** 87. Chetz'eqtaana li pleetik ut chech'olob' resil li tuqtuukilal, **Tz. ut S.** 98:16, 34–46. Eb' li winq k'eeb'il xtiikilaleb' sa' xkolb'al rib'eb', ut li ani rahb'il xb'aaneb', li k'a'ru reheb', ut li jolomil tenamit, **Tz. ut S.** 134:11. Laa'o naqapaab' naq na'ajman xpaab'ankil, roxloq'inkil, ut xwaklesinkil li chaq'rab', **R. li P.** 1:12.

PLEET SA' CHOXA. *Chi'ilmanq ajwi'*

Ch'utam sa' choxa; Yu'am naq maji' nokoyo'la

Li wech'ok-ib' li ki'uxman sa' li yu'am naq maji' nokoyo'la, sa' xyanqeb' li musiq'ej li ke'wan choq' rala' xk'ajol li Dios.

Laj Satanas ki'isiik chaq sa' choxa toj sa' li ruchich'och', **Apok.** 12:4, 7–9. Laj tza ut li rox jachal li choxa ke'tz'eqe' taq'a, **Tz. ut S.** 29:36–37. Laj Lucifer kixpo'resi xch'ool chiru li K'ajolb'ej Junaj Chirib'il, **Tz. ut S.** 76:25–26. Laj Satanas kixsik' xmaq'b'al lix loq'al li Yuwa'b'ej ut xsachb'al lix taql xch'ool li winq, **Mois.** 4:1–4 (Isa. 14:12–15; Abr. 3:27–28). Eb' li ke'taaqenk re li Dios ke'xpaab' li xb'een xwanjikeb', ke'chal sa' li ruchich'och', ut ke'xkul xtib'eleb', **Abr.** 3:26.

PO'RESINK CH'OOLEJ. *Chi'ilmanq ajwi'* Aj tza; Maak; Q'etok paab'ank; Wech'ink-ix

Xwech'b'al malaj xpleetinkil li Qaawa', li naraj ajwi' naxye naq ink'a' na'aje' xtaaqenkil lix jolominel li sik'b'ileb' ru xb'aan a'an, ut naq na'ux xq'etb'aleb' lix taqlahom chi wan sa' qach'ool.

Meepo'resi eech'ool chiru li Qaawa', **Num.** 14:9. Jun maa'us aj winqjunes po'resinek ch'oollej naxsik', **Prov.** 17:11. Rahilal sa' xb'eeneb' li alal k'ajolb'ej aj po'resihom ch'oollej, **Isa.** 30:1. Li Qaawa' maajun naxtoj rix xkomoneb' li neke'xpo'resi xch'ool rik'in, ut neke'kam sa' lix maak, **Mos.** 15:26. Eb' laj Amlicita chi k'utk'u ke'xpo'resi chaq xch'ool rik'in li Dios, **Alma** 3:18–19. Eb' laj po'resihom ch'oollej te'k'ob'e'q

rik'in xnimall li rahil ch'oollej, **Tz. ut S.** 1:3. Li Qaawa' lochlo xjosq'il chirixeb' laj po'resihom ch'oollej, **Tz. ut S.** 56:1 (Tz. ut S. 63:1–6). Laj Satanas kixpo'resi xch'ool chiru li Dios, **Mois.** 4:3.

PORNOGRAFIJA. *Chi'ilmanq* Muxuk sumsu; Saq ru ch'oollej; Yumb'eetak ko'b'eetak

PRATT, ORSON

Jun reheb' li xb'een Kab'laju chi Apostol li b'oqb'ileb' chirix naq k'ojob'ankil wi'chik li Iglees sa' li kutan a'in (Tz. ut S. 124:128–129). A'an yal waqib' xamaan xwanjik choq' komon sa' li Iglees naq li Qaawa' kixk'e jun k'utb'esinb'il na'leb' re rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith (Tz. ut S. 34). Laj Orson Pratt kiwan ajwi' choq' aj k'amol aatin choq' re li Iglees (Tz. ut S. 52:26; 75:14) ut kik'anjelak jo' aj tz'iib'anel esilal re li Iglees chiru junjunq chihab'.

PRATT, PARLEY PARKER

Ras laj Orson Pratt ut jun reheb' li xb'een Kab'laju chi Apostol li b'oqb'ileb' chirix lix k'ojob'ankil wi'chik li Iglees sa' li kutan a'in (Tz. ut S. 124:128–129). Laj Parley Pratt kib'oq'e' junjunq sut chi k'anjelak jo' aj k'amol aatin, xb'een wa naq li Qaawa' kixk'e jun li k'utb'esinb'il na'leb' re rik'in xtz'uumal re laj Jose Smith sa' Octubre 1830 (Tz. ut S. 32; 50:37).

PREEXIL. *Chi'ilmanq ajwi'* Ach'ab'aak

Li wank chi moosil, re tz'ejwalej malaj re musiq'ej.

Lix junkab'al laj Israel xkoheb' chi preexil xb'aan lix maa'usilaleb', **Esek.** 39:23. Ani nak'amok toj chi preexil taaxik chi preexil, **Apok.** 13:10. Eb' laj maak te'k'ame'q taq'a sa' lix preexil laj tza, **1 Ne.** 14:4, 7. Eb' li winq ach'ab'ankil chixsik'b'al ru li ach'ab'aak ut li junelik yu'am, malaj li preexil ut li kamk, **2 Ne.** 2:27. Li naraj li tz'ejwalej naxk'e xwan-kil lix musiq' laj tza chi k'amok chi preexil, **2 Ne.** 2:29. Ma tz'aqal wanjenaq chi jultik eere lix preexileb' lee yuwa'? **Alma** 5:5–6. Eb' li ani te'xkawob'resi li raameb' neke'k'ame' chi preexil xb'aan laj tza, **Alma** 12:11. Junelik tento texyo'leq ut textijoq, re naq ink'a'

tex'aaleeq xb'aan laj tza, ut texk'ame'q chi preexil xb'aan a'an, **3 Ne.** 18:15.

PROFEET. *Chi'ilmanq ajwi'* Aj ilol na'leb';

Awa'b'ej; K'utb'esink, k'utb'esinb'il na'leb';
Profeetil aatin, aatinak jo' profheet

Jun li ani b'oqb'il xb'aan li Dios ut na'aatinak choq' re li Dios. Jo' aj k'amol aatin re li Dios, jun profheet naxk'uleb' li taqlahom, li profheetil aatin, ut li k'utb'esink rik'in li Dios. Lix k'anjel a'an xk'eeb'al chi nawmank chiruheb' li winq chan ru li Dios ut k'a'ru li rajom, ut xk'utb'al chiruheb' xyaalalil li k'a'ru naxb'aanu li Dios choq' reheb'. Li profheet naxjit li maak ut naxye k'a'ru taa'k'ule'q xb'aan. A'an aj jultikanel re li tiikilal. Wan naq eb' li profheet musiq'anb'ileb' chixyeeb'al li k'a'ru toj taak'ulmanq, choq' re lix chaab'ilaleb' li winq. Li xb'eenil k'anjel, b'an, a'an xch'olob'ankil xyaalal li Kristo. Li Awa'b'ej re Lix Iglees li Jesukristo reheb' laj Santil Paab'anel sa' Roso'jikeb' li Kutan a'an lix profheet li Dios sa' li ruchich'och' anajwan. Eb' li komon sa' li Xb'eenil Awa'b'e'jil ut li Kab'laju chi Apostol xaqab'anb'ileb' xwankil jo' profheet, aj ilol na'leb', ut aj k'utb'esineleb'.

Us taxaq naq profeetaqeb' raj chixjunileb' lix tenamit li Qaawa', **Num.** 11:29. Wi wan junaq profheet, laa'in li Qaawa' tink'e wib' chi nawmank chiru sa' jun k'utb'esinb'il matk', **Num.** 12:6. Li Qaawa' kixch'olob' xmaakeb' laj Israel rik'in xtz'uumaleb' re chixjunil li profheet, **2 Rey.** 17:13 (2 Kro. 36:15–16; Jer. 7:25). Katink'ojob' choq' profheet chiruheb' li tenamit, **Jer.** 1:5, 7. Tixk'utb'esi lix muqmuukil na'leb' chiruheb' lix moos, a'eb' li profheet, **Amos** 3:7. Kixye rik'in xtz'uumaleb' re lix santil profheet, **Luk.** 1:70 (Hech. 3:21). Chixjunileb' li profheet ke'xch'olob' xyaalal li Kristo, **Hech.** 10:43. Li Dios kixk'ojob'eb' li profheet sa' li Iglees, **1 Kor.** 12:28 (Ef. 4:11). Li Iglees k'ojob'anb'il sa' xb'een li k'ojaril re apostol ut profheet, **Ef.** 2:19–20. Eb' li tenamit xe'xtz'eqtaana li raatineb' li profheet, **1 Ne.** 3:17–18 (2 Ne. 26:3). Xb'aan li Musiq'ej nak'ehe' chinawmanq chixjunil li k'a'q re ru chiruheb' li profheet, **1 Ne.** 22:1–2. Li Kristo kichal rik'ineb' laj Nefita re xtz'aqob'resin kil ru chixjunil li kixye chaq rik'in xtz'uumaleb' re lix santil profheet, **3 Ne.** 1:13 (Tz. ut S. 42:39). Eb' li ink'a' te'xk'e

xxik rik'in li raatineb' li profheet te'isiq chaq, **Tz. ut S.** 1:14. Eb' li neke'paab'ank re li raatineb' li profheet te'wanq xyu'am chi junelik, **Tz. ut S.** 20:26. Li raatin li profheet teek'ul, chanchan sa' tz'aqal xtz'uumal we chalenaq chaq, **Tz. ut S.** 21:4–6. Li k'utb'esinb'il na'leb' ut taqlahom choq' re li Iglees ka'ajwi' neke'chal rik'in xtz'uumal re li ani xaqab'anb'il, **Tz. ut S.** 43:1–7. Lix teneb'ankil li Awa'b'ej a'an jolomink sa' xb'een chixjunil li iglees, ut wank chanchan laj Moises re wank choq' jun profheet, **Tz. ut S.** 107:91–92. Laa'o naqapaa'beb' li profheet, **R. li P.** 1:6.

PROFEET IXQ. *Chi'ilmanq ajwi'* Profeetil aatin, aatinak jo' profheet

Jun li ixq li xk'uluk re li yaal ch'olob'anb'il chirix li Jesus ut naxk'ul li musiq'ej re k'utb'esink. Jun profheet ixq ink'a' naxk'ul li tijonelik chi moko lix lawil a'an. Us ta moko k'ih'eb' ta li ixq sa'eb' li loq'laj hu li profheet ixq yeeb'il reheb', naab'al ke'xye profeetil aatin, jo' li xRebeka, li xAna, li xElisabet, ut li xMaria.

Li xMiriam profheet ixq kiyeeman re, **Exo.** 15:20. Li xDebora profheet ixq kiyeeman re, **Jue.** 4:4. Lix Julda profheet ixq kiyeeman re, **2 Rey.** 22:14 (2 Kro. 34:22). Li xAna profheet ixq kiyeeman re, **Luk.** 2:36.

PROFEETIL AATIN, AATINAK JO'

PROFEET. *Chi'ilmanq ajwi'* Aj ilol na'leb'; K'utb'esink, k'utb'esinb'il na'leb';
Profeet; Profheet ixq

Jun li profeetil aatin a'an aatin malaj tz'iib'ahom li musiq'anb'il xb'aan li Dios, li naxk'ul junaq chi k'utb'esinb'il xb'aan li Santil Musiq'ej. Li yaal ch'olob'anb'il chirix li Jesus a'an li musiq'ej re profeetil aatin (Apok. 19:10). Junaq profeetil aatin naru na'aatinak chirix li k'a'ru ak xk'ulman, li yoo chi k'ulmank, malaj li toj taak'ulmanq. Naq na'aatinak junaq jo' profheet, naxye malaj naxtz'iib'a li k'a'ru naraj li Dios naq tixnaw, choq' re lix chaab'ilal a'an malaj lix chaab'ilaleb' jalan chik. Junaq winq malaj ixq naru chixk'ulb'al li profeetil aatin, malaj li k'utb'esinb'il na'leb', choq' re tz'aqal lix yu'am a'an.

Us taxaq naq profeetaqeb' raj chixjunileb' lix tenamit li Qaawa', **Num.** 11:29. Lee rala ut lee rab'in te'aatinaq jo' profheet, **Joel** 2:28 (Hech. 2:17–18). Tixk'utb'esi lix muqmuukil na'leb'

chiruheb' lix moos, a'eb' li profet, **Amos** 3:7. Maajun profetel aatin re li loq'laj hu ch'olob'anb'ilaq xyaalal xb'aan anihag xjunes, **2 Pe.** 1:20. Eb' laj Nefita kiwan rik'ineb' k'iila na'leb' ke'xk'ul chi k'utb'esinb'il, ut li musiq'ej re profetel aatin, **Jak.** 4:6, 13. Laj Alma ut laj Amulek ke'xnaw lix k'oxlahom ut li rajom xch'ool laj Amulek, xb'aan li musiq'ej re profetel aatin, **Alma** 12:7. Rahilal sa' xb'een li ani taayehoq re naq li Qaawa' ink'a' chik nak'anjelak rik'in profetel aatin, **3 Ne.** 29:6. Tz'ilomaq rix lix profetel aatin laj Isaias, **Morm.** 8:23. Eb' li profetel aatin te'tz'aqloq ru chixjunil, **Tz. ut S.** 1:37–38. Jun li winq tento taab'oqe'q xb'aan li Dios, rik'in profetel aatin, **R. li P.** 1:5.

PROVERBIO

Jun ch'ina tijleb' aatin, malaj na'leb' nak'eeman.

Li hu Proverbios: Jun li hu sa' li Najter Chaq'rab' wan wi' naab'al li proverbio, li yehom, ut li b'ich, ut junjunq reheb' tz'iib'anb'il xb'aan laj Salomon. Kok' aj xsa' sa' li Ak' Chaq'rab' nayeeman li aatin sa' li hu Proverbios.

Sa'eb' li ch'ol 1–9 ch'olob'anb'il xyaalal k'a'ru li tz'aqal chaab'il na'leb'. Sa'eb' li ch'ol 10–24 wankeb' li yehom chirix chan ru li usil ut ink'a' usil wank sa' li yu'am. Sa'eb' li ch'ol 25–29 wankeb' li proverbio re laj Salomon li ke'xtz'iib'a resil lix moos laj Esekias, rey sa' xb'een Juda. Sa'eb' li ch'ol 30–31 naxch'olob' resil ani jun li ixq chaab'il xyu'am.

PUBLICANO. *Chi'ilmanq* Aj titz'ol toj (Publicano)

QAAWA'. *Chi'ilmanq ajwi'* Dios, Roxichal li Dios; Jesukristo

Jun li k'ab'a'ej li na'oksiman re roxloq'inkil li Dios Yuwa'b'ej ut li Jesukristo, li Kolonel. Li k'ab'a'ej naxk'ut xyaalal lix wanjikeb' jo' aj taqlanel sa' xb'eeneb' lix yo'ob'tesihomeb', aj rahoneleb' ut q'axal taqenaq xwankileb'.

Maak'a' ch'a'aj chiru li Qaawa', **Gen.** 18:14. Li Qaawa' kiraatina laj Moises chi k'utk'u chiru rilob'aal, **Exo.** 33:11. Taara li Qaawa' laa Dios, **Deut.** 6:5 (Mat. 22:37; Mar. 12:30). Laa'in b'an ut li wochoch, chiru li Qaawa' took'anjelaq, **Jos.** 24:15. Li Qaawa' a'an laj ilol karneer chiwu, **Sal.** 23:1. Li Qaawa' kaw

rib' ut nim xmetz'ew, nim xmetz'ew chi-pleeti, **Sal.** 24:8. Li Qaawa' Jehova a'an lin metz'ew, **Isa.** 12:2 (2 Ne. 22:2). Laa'in, li Qaawa', aj Kololin aawe ut aj Tojolin aawix, **Isa.** 60:16. Taaloq'oni li Qaawa' laa Dios, **Mat.** 4:10 (Luk. 4:8). Chan ru ximal li xb'aanu li Qaawa' choq' aawe, **Mar.** 5:19. Jun li Qaawa' Jesukristo wan, **1 Kor.** 8:6. Jun li Qaawa', jun li paab'aal, jun li kub'iha', **Ef.** 4:5. Li Qaawa' ajwi' taakub'eeq chaq sa' choxa, **1 Tes.** 4:16. Tinxik ut tinb'aanu li k'a'aq re ru xtaqla li Qaawa', **1 Ne.** 3:7. Rik'in tiikilal li Qaawa' Dios tixraq aatin chirixeb' li neb'a', **2 Ne.** 30:9. Li Qaawa' Dios, lix Dios laj Abraham, kixkoleb' laj Israelita chiru li moosil, **Alma** 29:11. Maak'a' naru chixkolb'al li tenamit, ka'ajwi' li jalb'a-k'a'uxlej ut xpaab'ankil li Qaawa', **Hel.** 13:6 (Mos. 3:12). Ab'i li raatin li Jesukristo, laa Qaawa', **Tz. ut S.** 15:1. Chesik' li rilob'aal li Qaawa' junelik, **Tz. ut S.** 101:38. Li Qaawa' kaqaq sa' li raq' sa' li xkab' xk'u-lunik, **Tz. ut S.** 133:48 (Isa. 63:1–4). Laj Abraham ki'aatin rik'in li Qaawa', chi k'utk'u chiru rilob'aal, **Abr.** 3:11. Laa'o naqapaab' naq li xb'een raqal chi na'leb' re li Evangelio a'an xpaab'ankil li Qaawa' Jesukristo, **R. li P.** 1:4.

QAAWA' REHEB' LI TEEPAL.

Chi'ilmanq ajwi' Jesukristo

Jun chik k'ab'a'ej choq' re li Jesukristo. A'an nataqlan sa' xb'een lix teepal li choxa ut li ruchich'och' ut naxk'ameb' xb'e li tiikeb' xch'ool sa' xpleetinkil li maa'usilal (Tz. ut S. 29:9; 121:23).

Li Qaawa' reheb' li Teepal a'an li Rey re loq'alil, **Sal.** 24:10. Lix Dios laj Israel a'an li Qaawa' reheb' li Teepal, **1 Ne.** 20:2. Lin Musiq' moko junelik ta tixyal xq'e rik'in li winq, chan li Qaawa' reheb' li Teepal, **Tz. ut S.** 1:33.

Q'AXTESINK, CHAQ'RAB' RE

Q'AXTESINK-IB'. *Chi'ilmanq*

ajwi' Awa'b'eijhom re choxa malaj rawa'b'eijhom li Dios; K'anjelil sa' Junajil

Xk'eeb'al chi anchal ch'oolej, xsantob'resin-kil, malaj wank sa' tiikilal. Li chaq'rab' re q'axtesink-ib' a'an jun choxahil raqal chi na'leb', naq eb' li winq ut li ixq chi moko minb'il ta ru neke'xq'axtesi lix kutan, lix seeb'aleb', ut

li eechej re xxaqab'ankil ut xwaklesinkil li awab'ejihom li Dios.

Q'axtesihomaq eerib' anajwan choq' re li Qaawa', **Exo.** 32:29. Chixjunileb' li ke'paab'an kiwan sa' komonil chixjunil li k'a'ru reheb', **Hech.** 2:44–45. Kiwan chixjunil li k'a'aq re ru reheb' sa' komonil sa' xyanqeb', jo'kan naq maak'a' ani b'ihom ut neb'a', **4 Ne.** 1:3. Kich'olob'aman li na'leb' chirix li q'axtesink, **Tz. ut S.** 42:30–39 (Tz. ut S. 51:2–19; 58:35–36). Moko us ta naq jun li winq taareechani li k'a'ru taqanaq sa' xb'een li jun chik, **Tz. ut S.** 49:20. Li junjung chi winq kixk'ul chi juntaq'et lix jachal jo' chanru lix junkab'al, **Tz. ut S.** 51:3. Kixaqab'aman jun k'anjelil re naq eb' laj santil paab'anel taaruq te'wanq chi juntaq'et sa' xb'ak'leb' li choxahil ut ruchich'och'il k'a'aq re ru, **Tz. ut S.** 78:4–5. Juntaq'eeteb' xwankil chixk'ulb'al li eechej, li junjung chi winq jo' chanru li ajb'il xb'aan ut li nak'anjelak re, **Tz. ut S.** 82:17–19. Sion ka'ajwi' naru chi waklesimank rik'in li jar raqal re lix chaq'rab'il li choxahil awa'b'ejihom, **Tz. ut S.** 105:5. Lix tenamit laj Enok junajeb' xch'ool ut junajeb' xk'a'uxl, ut ke'wan sa' tiikilal, ut maak'a' li neb'a' sa' xyanqeb', **Mois.** 7:18.

Q'AXTESINK MAYEJ. *Chi'ilmanq ajwi'*

Kuyuk sa'; Lajetqil; Lemoox, k'ehok lemoox; Mayejak; Tenq'ank

Xk'eeb'al jun maatan re li Qaawa'. Sa' li Najter Chaq'rab', k'iila sut na'aa'inak chirix xmayejankil li xul malaj li k'atb'il mayej. Sa' li iglees anajwan, na'oksiman li mayej re li kuyuk sa' ut jalaneb' chik li mayej re anchalil ch'oolej (jo' li qakutan, li qaseeb'al, ut li k'a'ru qe) re xtenq'ankileb' li neb'a', ut choq' re jalaneb' chik li chaab'il k'anjel.

Xex'elq'ak chiru li Qaawa' rik'in lajetqil ut mayej, **Mal.** 3:8–10. Xb'een wa chak'am wi'chik aawib' sa' usilal rik'in laa was aawii-tz'in, ut chirix a'an chaq'axtesi laa mayej, **Mat.** 5:23–24. Q'axtesihomaq anchal eeraam choq' mayej chiru, **Omni** 1:26. Wi junaq winq naxmayeja junaq maatan ut ink'a' naxb'aanu chi anchal li rajom maak'a' na'ok wi' re, **Moro.** 7:6. Lix lawil li tijonelil maajo'q'e chik taa'isimanq toj reetal naq eb' li lalal laj Levi te'xmayeja wi'chik jun mayej chiru li Qaawa' sa' tiikilal, **Tz. ut S.** 13:1. Sa' a'in, lix kutankil

li Qaawa', taaq'axtesi laa mayejahom ut laa loq'laj k'anjel chiru li Q'axal Taqanaq Xwankil, **Tz. ut S.** 59:12. Laa'o ut, jo' iglees ut jo' tenamit, chiqamayeja chiru li Qaawa' jun mayej sa' tiikilal, **Tz. ut S.** 128:24.

Q'ETOK PAAB'ANK. *Chi'ilmanq ajwi'*

Po'resink ch'oolej; Xk'ojob'ankil wi'chik li evangelio

Naq kanab'amb'il li yaal xb'aan jun winq, jun li iglees, malaj jun nimla tenamit.

Li q'etok paab'ank: Eb' laj Israel ke'tije' naq ink'a' te'xjalb'ehi rib' rik'in li Qaawa', **Deut.** 29:18. B'ar maak'a' li k'utb'esinb'il matk', neke'oso' li tenamit, **Prov.** 29:18. Xe'xq'et li junelikil sumwank, **Isa.** 24:5. Li iq' kixpik'a rib' chiru li ochoch a'an, ut kit'ane', **Mat.** 7:27. Sachso inch'ool naq q'axal sa' junpaat isinb'ilex chaq toj sa' jalan chik evangelio, **Gal.** 1:6. Eb' li ke'xtikib' chaq li b'e ke'xkanab' lix b'ehib' sa' li choql, **1 Ne.** 8:23 (1 Ne. 12:17). Chirix naq ke'xyal li ru che' ke'xutaanak, ke'xjalb'ehi rib' sa'eb' li b'e ink'a' us xk'amb'al, **1 Ne.** 8:28. Li q'etok paab'ank xb'aaneb' laj Nefita kiwan choq' nimla tichk'ob'aal chiruheb' li ink'a' neke'paab'an, **Alma** 4:6–12. Wankeb' li komon sa' li Iglees li ke'xq'etq'eti rib' ut ke'ok chixrahob'tesinkileb' chik li komon, **Hel.** 3:33–34 (Hel. 4:11–13; 5:2–3). Sa' li kutan ajwi' naq li Qaawa' naxk'e chi usaak lix tenamit, wan naq neke'xkawob'resi li raameb', ut nasach a'an sa' xch'ooleb', **Hel.** 12:2 **Hel.** 13:38. Eb' laj Nefita ke'xkawob'resi li raameb' ut ke'ok rub'el xwankil laj Satanas, **3 Ne.** 2:1–3. Laj Moroni na'aa'inak jo' profheet chirix li q'etok paab'ank sa' roso'jikeb' li kutan, **Morm.** 8:28, 31–41. Taawanq li q'etok paab'ank rub'elaj lix kab' xk'ulunik li Qaawa', **Tz. ut S.** 1:13–16.

Li q'etok paab'ank sa' lix Igleeseb' laj kristiano najter: Li tenamit a'in neke'nach'ok wik'in sa'eb' li re, **Isa.** 29:10, 13. Li q'o'jyin tixtz'ap xb'een li ch'och', **Isa.** 60:2. Li Qaawa' tixtaqla li we'ej re rab'inkil li raatin li Qaawa', **Amos** 8:11. Te'wakliiq li b'alaq'il Kristo, ut eb' li b'alaq'il profheet, **Mat.** 24:24. Eb' li josq' aj xobj' te'ok sa' eeyanq, **Hech.** 20:29. Sachso inch'ool naq q'axal sa' junpaat isinb'ilex chaq rik'in a'an, **Gal.** 1:6. Taawanq jun jalb'ehiik rub'elaj li xkab' xk'ulunik li Qaawa', **2 Tes.** 2:3. Wankeb' li xe'sach chirix li yaal, **2 Tim.** 2:18.

Wankeb' li neke'k'utun jo' li wan choxahilal rik'ineb', a'b'an neke'xtz'eqtaana lix wankilal a'an, **2 Tim.** 3:5. Taachalq xkutankil naq ink'a' te'xkuy li chaab'il tzol'leb', **2 Tim.** 4:3-4. Te'wanq li b'alaq'il profheet ut li b'alaq'il aj tzolonel sa' xyanq li tenamit, **2 Pe.** 2:1. Wankeb' li winq li ke'xch'ik rib', li neke'xtz'eqtaana xyaalal li jun ajwi' chi Qaawa' Dios, **Jud.** 1:4. Wankeb' li neke'xye rib' naq a'aneb' apostol, ut maawa'eb', **Apok.** 2:2. Laj Nefi kiril xk'oj-lajik jun li nimla tz'eqb'eetalil iglees, **1 Ne.** 13:26. Eb' laj Gentil xe'tichk'ok ut xe'xwaklesi k'iila iglees, **2 Ne.** 26:20. Eb' a'an ke'el chaq rik'ineb' lin k'ojob'anb'il k'anjel, ut ke'xq'et lin sumwank li junelik nakana, **Tz. ut S.** 1:15. Li q'ojyin naxtz'ap xb'een li ch'och', ut li nimla q'ojyin lix k'a'uxleb' li tenamit, **Tz. ut S.** 112:23. Kiyehé' re laj Jose naq chixjunileb' li iglees sachenageb'; lix ch'ooleb' najt wan rik'in li Dios, **JS—R** 1:19.

Q'ETQ'ETIL. *Chi'ilmanq ajwi'* B'ihomal;

Jo'maajo', jo'maajo'il; Ruchich'och'il na'leb'; Tuulan xch'ool; Tumin

Xmaak'a'il li tuulanil, ani ink'a' naraj tzole'k. Xb'aan li q'etq'etil na'ux li wech'ok-ib' jo' ajwi' xwech'b'al li Dios. Li ani aj q'etq'et naxk'e rib' chi taqenaq sa' xb'eeneb' li wankeb' sa' xsutam, ut naxb'aanu tz'aqal li rajom a'an, ruuchil li rajom li Dios. Rik'in li q'etq'etil natawman li b'ach'b'ach'il, li kawil aamej, ut li nimank-ib'.

Chawil aawib', maare anchal taaq'etq'eto'q aach'ool, **Deut.** 8:11-14. Xik' nawil li q'etq'etil ut li nimob'resink-ib', **Prov.** 8:13 (Prov. 6:16-17). Li q'etq'etil nachal xb'een wa chiru li sache'k, **Prov.** 16:18. Lix kutankil li Qaawa' taawanq sa' xb'eeneb' laj q'etq'et, **Isa.** 2:11-12 (2 Ne. 12:11-12). Lix q'etq'etil aach'ool xatx-b'alaq'i, **Abd.** 1:3. Chixjunileb' laj q'etq'et te'wanq choq' roq waj, **Mal.** 4:1 (1 Ne. 22:15; 3 Ne. 25:1; Tz. ut S. 29:9). Ani tixtaqsi xloq'al xjunes taakub'simanq xloq'al, **Mat.** 23:12 (Tz. ut S. 101:42). Li Dios naxyal ru rik'ineb' laj q'etq'et, **1 Pe.** 5:5. Li kab'l nim ut paapo xsa' a'an lix q'etq'etil li ruchich'och', **1 Ne.** 11:36 (1 Ne. 12:18). Neke'xk'oxla naq chaab'ileb' xna'leb' naq yal tzol'ileb', **2 Ne.** 9:28-29. Taqsinb'ilex sa' xq'etq'etil eech'ool, **Jak.** 2:13, 16 (Alma 4:8-12). Ma isinb'il cherix li q'etq'etil? **Alma** 5:28. Li q'etq'etil numtajenaq

nim ki'ok chaq sa' xch'ooleb' li tenamit, **Hel.** 3:33-36. K'a'jo' xseeb'aleb' li ralal xk'ajoleb' li winq chi taqsiik sa' li q'etq'etil, **Hel.** 12:4-5. Lix q'etq'etil li tenamit a'in ak xk'am chaq lix sachlijikeb', **Moro.** 8:27. Cheril eerib' chiru li q'etq'etil, maare anchal texwanq jo'eb' laj Nefita, **Tz. ut S.** 38:39. Kanab'omaq chixjunil lee q'etq'etil ut jo'maajo'il k'a'uxlej, **Tz. ut S.** 88:121.

Q'OJYIN, MUSIQ'EJIL. *Chi'ilmanq ajwi'*

Aj maak

Li maa'usilal, malaj xmaak'a'il li na'leb' chirix li k'a'aq re ru re musiq'ej.

Rahilal sa' xb'eeneb' li neke'xk'e q'ojyin choq' saqen, **Isa.** 5:20 (2 Ne. 15:20). Li q'ojyin tixtz'ap xb'een li ch'och', ut li nimla q'ojyin lix k'a'uxleb' li tenamit, **Isa.** 60:2. Li Jesus tixk'e saqen reheb' li k'ojk'ookeb' sa' q'ojyin, **Luk.** 1:79. Li saqen nalemtz'un sa' q'ojyin ut li q'ojyin moko naxtaw ta ru, **Jwan** 1:5 (Tz. ut S. 45:7). Chiqatz'eq li k'anjel re aak'ab', ut chiqak'e chiqix li kolb'a-ib' aq'ej re saqen, **Rom.** 13:12. Miwan eekomonil rik'in li k'anjel re q'ojyin li maak'a' na'ruuchini, **Ef.** 5:8-11. Sa' xk'ab'a' naq ink'a' nekexpatz'ok, moko k'amb'ilex ta sa' li saqen, tento b'an tex'oso'q sa' li q'ojyin, **2 Ne.** 32:4. Laj Satanas naxjek'i li k'anjel re q'ojyin, **Hel.** 6:28-31. Eb' li wankilal re q'ojyin neke'numta sa' li ruchich'och', **Tz. ut S.** 38:8, 11-12. Chixjunil li ruchich'och' na'aakanak rub'el li q'ojyin ut li maak, **Tz. ut S.** 84:49-54. Wi junaj ru lix sa' eeru sa' inloq'al, maak'a'aq q'ojyin eerik'in, **Tz. ut S.** 88:67. Li k'anjel re q'ojyin ki'ok chi numtaak sa' xyanqeb' chixjunil li ralaleb' li winq, **Mois.** 5:55.

Q'OL NIM XTZ'AQ. *Chi'ilmanq ajwi'*

Loq'laj hu (eb' li); Smith, Jose, alalb'ej; Xaqab'anb'il hu

Li rawa'b'ejihom li Dios sa' li ruchich'och' najuntaq'eetaak rik'in jun "saqi q'ol nim xtz'aq" (Mateo 13:45-46).

Li Q'ol Nim Xtz'aq a'an ajwi' li k'ab'a'ej k'eeb'il re jun reheb' li kaahib' siir chi hu, li "xaqab'anb'il hu" re Lix Iglees li Jesukristo reheb' laj Santil Paab'anel sa' Roso'jikeb' li Kutana yeeb'ileb' re. Li xb'een xk'uub'lajik li Q'ol Nim Xtz'aq kipuktesiman sa' 1851, ut chi sa' kiwan junjunq li aatin li wan chik sa' li Tzol'leb' ut Sumwank. Sa' li hu li puktesinb'il

chalen chaq 1902, wan (1) li aatin isinb'il chaq sa' lix jaltesinkil ru Genesis xb'aan laj Jose Smith, a'an lix hu laj Moises yeeb'il re, jo' ajwi' lix jaltesinkil ru Mateo 24, a'an Jose Smith—Mateo yeeb'il re; (2) Lix jaltesinkil ru junjung li najteril perel hu aj Egipto xb'aan laj Jose Smith, li kixk'ul sa' 1835, a'an lix hu laj Abraham yeeb'il re; (3) jun raqal li resilal li Iglees xb'aan laj Jose Smith li kixtz'iib'a sa' 1838, a'an Jose Smith—Resilal yeeb'il re; ut (4) Eb' lix Raqalil li Paab'aal, oxlaju raqal chi aatin chirix li paab'aal ut li tzol'leb'.

Q'OLOK

Sa'eb' li loq'laj hu, wan naq li aatin *q'olok* na'oksiman jo' jaljookil ru aatin re aatinak chirix xk'amb'aleb' chaq li komon sa' li Iglees, a'an lix awa'b'ejihom li Dios sa' li ruchich'och', malaj chirix junaq kutan re raq-b'a-aatin, jo' li xkab' xk'ulunik li Jesukristo.

Ak xnume' li q'ole'k, xraqe' chik li saq'ehil, ut moko kolb'il ta li qaam, **Jer.** 8:20 (Tz. ut S. 56:16). Li q'olok nim chi yaal, a'b'an moko k'iheb' ta laj k'anjenel, **Mat.** 9:37. Li q'olok, a'an roso'jik li ruchich'och', **Mat.** 13:39. Yalaq k'a'ru taaraw junaq winq, a'an ajwi' tixq'ol, **Gal.** 6:7–9 (Tz. ut S. 6:33). Q'an ru li awimq choq' re q'ole'k, **Tz. ut S.** 4:4. Choyenaqqaq li q'olok, ut moko kolb'ilaq ta lee raam, **Tz. ut S.** 45:2. Xchal xq'ehil li q'olok, ut tento naq taa-tz'aqloq ru li waatin, **Tz. ut S.** 101:64.

Q'UN XMETZ'EW, XQ'UNAL

XMETZ'EW. *Chi'ilmanq ajwi'* Tuulan xch'ool

Naq maak'a' xmetz'ew, xseeb'al, malaj xkawilal junaq. Li q'un'al metz'ew a'an tz'aqal qawanjik. Chixjunileb' li winq ut ixq q'uneb' xmetz'ew, ut ka'ajwi' rik'in li rusilal li Dios neke'xk'ul xwankil chixb'aanunkil li tiikil k'anjel (Jak. 4:6–7). Li q'un'al metz'ew a'in nak'utun sa' xmajelal lix kawilal malaj lix na'leb' li junjung.

Chek'e xkawub' li uq'ej q'un, **Isa.** 35:3–4. Keek'o xch'ool chi yaal li musiq'ej, a'ut q'un xmetz'ew li tz'ejwalej, **Mat.** 26:41 (Mar. 14:38). Sa' xk'ab'a' lix q'un'al li metz'ew li wan wik'in, jo' chanru li tz'ejwalej, tinpatz' raj inkuyb'al, **1 Ne.** 19:6. Taqlanb'ilin chixtz'iib'ankil li k'a'aq re ru a'in, us ta wan xq'un'al inmetz'ew, **2 Ne.** 33:11. Matjosq'o' rik'in laa moos xb'aan

xq'un'al lix metz'ew, **Eter** 3:2. Eb' laj Gentil te'reetz'u li k'a'aq re ru a'in, xb'aan xq'un'al gametz'ew chi tz'iib'ak, **Eter** 12:23–25, 40. Tink'ut chiruheb' lix q'un'aleb' xmetz'ew, **Eter** 12:27–28. Rik'in naq kawil xq'un'al aametz'ew, taak'ehe'q xkawilal aametz'ew, **Eter** 12:37. Li ani q'un xmetz'ew sa' eeyanq, chirix a'in taakawob'resiik xmetz'ew, **Tz. ut S.** 50:16. Li Jesukristo nanawok re lix q'un'al xmetz'ew li winq, **Tz. ut S.** 62:1.

Q'USUK, XQ'USB'AL.

Chi'ilmanq ajwi'

Ch'a'ajkilal

Xtijb'al malaj xch'iilankil li junjung malaj jun ch'ut, re naq te'chaab'ilo'q malaj te'nimanq xmetz'eweb'.

Maatz'eqtaana li ruq' aj q'usunel re li Nimajwal, **Job** 5:17 (Prov. 3:11). Osob'tesinb'il li winq li nakaq'us, at Qaawa', **Sal.** 94:12. Chixjunil li loq'laj hu k'eeb'il re q'usuk, re chaab'ilob'resink, **2 Tim.** 3:16. Ani rahb'il xb'aan li Qaawa', a'an naxq'us, **Heb.** 12:5–11. Li Qaawa' naxk'oxla naq us xq'usb'aleb' lix tenamit, **Mos.** 23:21–22. Wi li Qaawa' ink'a' naxq'useb' lix tenamit, a'an ink'a' taajultiko'q reheb', **Hel.** 12:3. Li Qaawa' kiraatina li ras laj Jared, ut kixq'us, **Eter** 2:14. Ke'q'use', re taaruq te'xjal xk'a'uxleb', **Tz. ut S.** 1:27. Li ani nekeb'inra tinq'us ajwi' re naq kuyb'ilaq lix maakeb', **Tz. ut S.** 95:1. Chixjunileb' li ink'a' te'ajiq re xnumsinkil li q'use'k, ink'a' neke'ru chi santob'resiik, **Tz. ut S.** 101:2–5. Eb' lin tenamit tento naq te'q'use'q toj reetal naq te'x-tzol ab'ink chiwu, **Tz. ut S.** 105:6. Ani ink'a' nakuyuk re li q'use'k moko k'ulub'ej ta choq' re lin awa'b'ejihom, **Tz. ut S.** 136:31.

RAATIN LI DIOS.

Chi'ilmanq ajwi'

K'utb'esink, k'utb'esinb'il na'leb';

Loq'laj hu (eb' li); Xtaqlahom li Dios

Li na'leb', taqlahom, malaj esil li chalenaq chaq rik'in li Dios. Eb' li lalal xk'ajol li Dios neke'ru chixk'ulb'al li raatin chi k'utb'esinb'il chiruheb' xb'aan li Musiq'ej, malaj rik'ineb' lix moos li sik'b'ileb' ru (Tz. ut S. 1:38).

Rik'in li junjung chi aatin li na'el chaq sa' xtz'uumal re li Dios wan xyu'am li winq, **Deut.** 8:3 (Mat. 4:4; Tz. ut S. 84:43–44). A'an laa waatin jun k'amleb' xam chiru li woq, jun saqen chiru lin b'e, **Sal.** 119:105. Ke'nujak chixjunileb' rik'in li Santil Musiq'ej, ut ke'xye

li raatin li Dios rik'in kawil ch'oolej, **Hech.** 4:31–33. Li b'arb'ookil ch'iich' a'an li raatin li Dios, li nak'amok chaq sa' lix toonal li che' re li yu'am, **1 Ne.** 11:25 (1 Ne. 15:23–25). Laa'ex numenaq eereek'ahom, chi ink'a' kexru chireek'ankil li raatin, **1 Ne.** 17:45–46. Rahilal chichalq sa' xb'een li ani taatz'eqtaanang re li raatin li Dios! **2 Ne.** 27:14 (2 Ne. 28:29; Eter 4:8). Teetiikisi eerib' chi ub'ej rik'in xtzekan-kil xsahil li raatin li Kristo, **2 Ne.** 31:20 (2 Ne. 32:3). Xb'aan xmaak'a'il lix paab'aaleb', ink'a' ke'ru chixtawb'al ru li raatin li Dios, **Mos.** 26:3 (Alma 12:10). Ke'xtz'ileb' rix li loq'laj hu chi yalb'ileb' xq'e, re taaruug te'xnaw li raatin li Dios, **Alma** 17:2. Te'xyal xchaab'ilal li raatin li Dios, **Alma** 31:5. Laj Alma kixjuntaq'eeta li aatin rik'in jun iyaj, **Alma** 32:28–43. Yalaq k'a'ru te'xe naq eek'asinb'ileb' xb'aan li Santil Musiq'ej, a'anaq li raatin li Dios, **Tz. ut S.** 68:4. Taawanq eeyu'am rik'in li junjung chi aatin li na'el chaq sa' xtz'uumal re li Dios, **Tz. ut S.** 84:44–45. Ani nak'uulank re li waatin, ink'a' taab'alaq'iiq, **JS—M** 1:37.

RAFAEL. *Chi'ilmanq ajwi'* Anjel

Jun lix anjel li Qaawa' li kitz'aqon sa' xk'o-job'ankil wi'chik chixjunil li k'a'aq re ru (Tz. ut S. 128:21).

RAHIL CH'OOLEJIL, XHUHIL LI.

Chi'ilmanq Lamentaciones (Xuhuil li Rahil Ch'oolejil)

RAHINK-U. *Chi'ilmanq ajwi'* Atawink, atawinel

Ratawankil k'a'ruhaq chi numtajenaq, ut chi ink'a' us.

Maarahi ru lix ch'ina-usal sa' laa ch'ool, **Prov.** 6:25. Ani na'ilok re jun li ixq, re xrahinkil ru, ak xmux xsumlajik, **Mat.** 5:28 (3 Ne. 12:28). Eb' li winq ke'xamnak ratawomeb' li jun rik'in li jun chik, **Rom.** 1:27. Jo' chanru xrahihomeb' ru te'xtuub'ahab' aj tzolonel choq' reheb', **2 Tim.** 4:3–4. Naq kiril laj Laban li k'a'ru qe, ut naq q'axal naab'al, kik'ulman naq kixrahi ru, **1 Ne.** 3:25. Ink'a' chik tatxik chirix ratawom lix naq' aawu, **Alma** 39:3–4, 9. Ani na'ilok re jun li ixq re xrahinkil ru tixtz'eqtaana li paab'aal, **Tz. ut S.** 42:23. Kanab'omaq chixjunil lix rahihom ru lee ratawom, **Tz. ut S.** 88:121.

RAHOB'TESIHK XB'AAN

XPAAB'AAL. Chi'ilmanq ajwi'

Ch'aajkilal

Naq nak'ame' li rahilal malaj rahil ch'oolejil sa' xb'een anihaq xb'aan xpaab'aal malaj xb'aan li wan wi' chiru li tenamit; xch'aajkilankil malaj xtawasinkil.

Osob'tesinb'ileb' li neke'rahob'tesiik sa' xk'ab'a' li tiikilal, **Mat.** 5:10 (3 Ne. 12:10). Chextijoj choq' reheb' li neke'b'alaq'ink ut neke'rahob'tesink eere, **Mat.** 5:44 (3 Ne. 12:44). Rik'in naq b'ihomeb', neke'xrahob'tesiheb' li tuulan, **2 Ne.** 9:30 (2 Ne. 28:12–13). Li tiikeb' xch'ool li neke'ril chi ub'ej li Kristo us ta taanumtaaq li rahob'tesiik, ink'a' te'oso'q, **2 Ne.** 26:8. Chixjunil li k'a'aq re ru a'in tixk'e aana'leb', **Tz. ut S.** 122:7.

RAHOB'TESINK

Xq'etb'al junaq choxahil chaq'rab', maakob'k, malaj xb'aanunkil junaq li ra, jo'kan ajwi' rahob'tesink ch'oolej malaj ch'i'ch'i'ink.

Q'axal ch'a'aj wi'chik xk'amb'al wi'chik jun as iitz'imb'ej li rahob'tesinb'il chiru jun li kawil tenamit, **Prov.** 18:19. Wi lix sa' aawu sa' laa nim narahob'tesink aawe, mich' chaq, **Mat.** 5:29. Ani ra tixb'aanu re junaq reheb' li kok'al a'in li napaab'ank we, q'axal us wi'chik choq' re naq taa'ok chi ha' sa' palaw, **Mat.** 18:6 (Tz. ut S. 121:19–22). Wi laa komon winq malaj ixq taarahob'tesinq aawe ut tixch'olob' lix maak, teek'am eerib' sa' usilal, **Tz. ut S.** 42:88. Maak'a' li rahob'tesinb'il wi' li Dios xb'aan li winq, ka'ajwi' li ani ink'a' neke'ril li ruq' a'an sa' chixjunil li k'a'aq re ru, ut ink'a' neke'ab'in chiru lix taqlahom, **Tz. ut S.** 59:21.

RAHOK. *Chi'ilmanq ajwi'* Toq'ob'ank-u;

Tz'aqal rahok; Xik' ilok

Jilok rik'in anchal ch'oolej, sahil ilok. Xraab'al li Dios naraj naxye xpaab'ankil, xloq'oninkil, roxloq'inkil, q'unal ch'oolej, uxtaan, kuyuk maak, toq'ob'ank-u, usilal, k'anjelak chiru li qas qitiz'an, b'antioxink, ut chaab'il ch'oolej. Natawam xkimal lix rahom li Dios choq' reheb' li ralal xk'ajol rik'in lix tojb'al rix li maak xb'aan li Jesukristo.

Taara laa was aawiitz'in jo' nakara aawib' laa'at, **Lev.** 19:18 (Mat. 5:43–44; 22:37–40;

Rom. 13:9; Gal. 5:14; Stgo. 2:8; Mos. 23:15; Tz. ut S. 59:6). Taara li Qaawa' laa Dios chi anchal aach'ool, **Deut.** 6:5 (Moro. 10:32; Tz. ut S. 59:5). Li Qaawa' lee Dios naxyal eerix, re xnawb'al ma nekera li Qaawa' lee Dios, **Deut.** 13:3. Ani li Qaawa' naxra, a'an naxq'us, **Prov.** 3:12. Junaq li chaab'il ochb'een junelik narahok, **Prov.** 17:17. Li Dios k'a'jo' naq kixra li ruchich'och', jo'kan naq kixk'e li Ralal junaj chirib'il, **Jwan** 3:16 (Tz. ut S. 138:3). Teera eerib' cherib'il eerib', jo' xexinra laa'in, **Jwan** 13:34 (Jwan 15:12, 17; Mois. 7:33). Wi nikineera, chepaab'eb' lin taqlahom, **Jwan** 14:15 (Tz. ut S. 42:29). Maa-jun winq naq'axok re li rahok a'in, naq junaq winq naxq'axtesi lix yu'am choq' reheb' li rahb'il xb'aan, **Jwan** 15:13. At Pedro, ma nikinaara wi'chik chiruheb' a'in? Ch'olaniheb' lin karneer, **Jwan** 21:15–17. Maak'a' taajachok qe rik'in lix rahom li Kristo, **Rom.** 8:35–39. Moko ilb'il ta xb'aan xnaq' uhej li k'a' re ru xkawresi li Dios choq' reheb' li neke'rahok re, **1 Kor.** 2:9. rik'in li rahok chekk'anjelaq li jun chiru li jun chik, **Gal.** 5:13. Ex b'eelomej, chera lee rixaqil, **Ef.** 5:25 (Kol. 3:19). Meera li ruchich'och', **1 Jn.** 2:15. Li Dios a'an rahok, **1 Jn.** 4:8. Naqara a'an, xb'aan naq a'an xb'een wa koxra laa'o, **1 Jn.** 4:19. Li Kristo kixk'ul rahilal sa' xk'ab'a' lix chaab'ilal xch'ool aj rahonel choq' reheb' li ralal xk'ajoleb' li winq, **1 Ne.** 19:9. Teetiikisi eerib' chi ub'ej rik'in rahok choq' re li Dios ut reheb' chixjunil li winq, **2 Ne.** 31:20. Teetzoleb' lee ralal eek'ajol re te'xra rib' chirib'ileb' rib', ut re te'k'anjelaq li jun chiru li jun chik, **Mos.** 4:15. Wi xereek'a' xb'ichankil li b'ich re rahok li natojok ix, ma jo'kan nekexru chireek'ankil anajwan? **Alma** 5:26. Texb'eresiiq xb'aan li Loq'laj Musiq'ej, ut rik'in a'an aj kuyunelaqex, nujenaqex rik'in rahok, **Alma** 13:28. Ramb'ilaq aab'aan chixjunil aawatawom, re naq tawanq chi nujenaq rik'in rahok, **Alma** 38:12. Maak'a' li wech'ok-ib', xb'aan lix rahom li Dios li kiwan sa' xch'ooleb' li tenamit, **4 Ne.** 1:15. Yalaq k'a'ru nab'oqok chixraab'al li Dios, a'an musiq'amb'il xb'aan li Dios, **Moro.** 7:13–16. Li tz'aqal rahok a'an li saq ruhil rahok narahok wi' li Kristo, **Moro.** 7:47. Li tz'aqal rahok narisi li xiw, **Moro.** 8:16 (1 Jn. 4:18). Li rahok naxk'e xk'ulub'ileb' li winq choq' re li k'anjel, **Tz. ut S.** 4:5 (Tz. ut S. 12:8). Li

santob'resiik nachal rik'ineb' chixjunil li neke'rahok re ut neke'k'anjelaq chiru li Dios, **Tz. ut S.** 20:31. Wi nikinaara, tatk'anjelaq chiwu ut taapaab' chixjunil lin taqlahom, **Tz. ut S.** 42:29 (Jwan 14:15). Xk'utb'al xk'iijik li rahok choq' re li ani q'usb'il malaj ch'iil-lanb'il aab'aan, **Tz. ut S.** 121:43. Eb' li winq a' wi'chik laj Satanas ke'xra chiru li Dios, **Mois.** 5:13, 18, 28.

RAHOK-U. *Chi'ilmanq ajwi'* Kaqalink

Jo' na'oksiman sa'eb' li loq'laj hu, xraab'al ru k'a'ruhaq naraj naxye kaqalink malaj rajb'al k'a'ruhaq chi numtajenaq.

Matrahok-u, **Exo.** 20:17 (Deut. 5:21; Mos. 13:24; Tz. ut S. 19:25). Ani xik' na'ilok re li rahok-u tixnajtob'resi ru lix kutan, **Prov.** 28:16. Neke'xra ru li ch'och' ut neke'xchap rik'in rahob'tesink, **Mik.** 2:2. Cheril eerib' chiru li rahok-u, **Luk.** 12:15. Li chaq'rab' kixye, matrahok-u, **Rom.** 7:7. Sa' roso'jikeb' li kutan, eb' li winq te'wanq choq' aj rahol ru eechej, **2 Tim.** 3:1–2. Naq kiril laj Laban li k'a'ru qe, kixrahi ru, **1 Ne.** 3:25. Ink'a' taara ru li k'a'ru aawe laa'at, **Tz. ut S.** 19:26. Chekanab' li rahok-u, **Tz. ut S.** 88:123. Maara ru li k'a'ru re laa was aawitiz'in, **Tz. ut S.** 136:20.

RAKEL. *Chi'ilmanq ajwi'* Jakob, ralal laj Isaak

Sa' li Najter Chaq'rab', jun rixaqil laj Jakob (Gen. 29–31, 35). A'an ajwi' lix na' laj Jose ut laj Benjamin.

RALAL LAJ HELAMAN (EB' LI).

Chi'ilmanq Helaman, eb' li ralal

RALAL LAJ MOSIAH (EB' LI).

Chi'ilmanq Mosiah, eb' li ralal

RALAL LI DIOS. *Chi'ilmanq* Dios,

Roxichal li Dios; Jesukristo

RALAL LI WINQ. *Chi'ilmanq ajwi'* Dios,

Roxichal li Dios; Jesukristo

Jun k'ab'a'ej kiroksi li Jesukristo naq yoo chi aatinak chirix rib' a'an (Luk. 9:22; Luk. 21:36). A'an naraj naxye Li Ralal li Winq re Santilal. Winq re Santilal a'an jun reheb' lix k'ab'a' li Dios Yuwa'b'ej. Naq li Jesus kixye naq a'an Ralal li Winq, yoo chixch'olob'ankil chi k'utk'u naq a'an ralal li Dios Yuwa'b'ej.

Natawman li k'ab'a'ej chi kok' aj xsa' sa'eb' li Evangelio. Li na'leb' k'utb'esinb'il sa' roso'jikeb' li kutan naxxaqab' xyaalalil ut xloq'al li k'ab'a'ej a'in re li Kolonel (Tz. ut S. 45:39; 49:6, 22; 58:65; Moïs. 6:57).

RALAL UT XRAB'IN LI DIOS.

Chi'ilmanq ajwi' Ralal xk'ajol li Kristo; Winq; Xtojb'al rix li maak; Yo'laak wi'chik, yo'laak rik'in li Dios; Yo'lajenaq

Sa'eb' li loq'laj hu, wiib' paay ru chan ru na'oksiman li aatin a'in. Xb'een naru nayee-man naq chiqajunilo wanko choq' tz'aqal ralal xk'ajol li Dios sa' li musiq'ej. Xkab', eb' li ralal ut xrab'in li Dios a'aneb' li xe'yo'la wi'chik rik'in li xtojb'al rix li maak xb'aan li Kristo.

Eb' li ralal xk'ajol li Dios sa' li musiq'ej: Diosex laa'ex, ralal xk'ajol li q'axal Taqenaq, **Sal.** 82:6. Laa'o ralal xk'ajol li Dios, **Hech.** 17:29. Chexwanq rub'el xwankil li Yuwa'b'ej reheb' li musiq'ej, **Heb.** 12:9. Laa'in jun ralal li Dios, **Moïs.** 1:13.

Eb' li alal k'ajolb'ej yo'lajenaqeb' wi'chik xb'aan li xtojb'al rix li maak: Jo' k'ihaleb' ke'paab'ank re, reheb' a'an kixk'e wankilal chi ok choq' ralal li Dios, **Jwan** 1:12 (Rom. 8:14; 3 Ne. 9:17; Tz. ut S. 11:30). Laa'o chik ralalo li Dios, **1 Jn.** 3:1-2. Laa'ex ralal xk'ajol li Kristo taayehe'q eere, li ralal, ut lix rab'in, **Mos.** 5:7. Chixjunileb' li winq ut eb' li ixq tento te'yo'laaq wi'chik, chi okenaqeb' choq' ralal ut xrab'in, **Mos.** 27:25. Te'ok a'an choq' walal ut inrab'in, **Eter** 3:14. Ch'olch'o naq texwanq choq' ralal li Kristo, **Moro.** 7:19. Chixjunileb' li neke'kuluk re lin evangelio a'aneb' alalbe'j ut rab'inbe'j, **Tz. ut S.** 25:1. Dioseb' a'an, ralaleb' ajwi' li Dios, **Tz. ut S.** 76:58. Chi jo'kan neke'ru chixjunil chi ok choq' walaleb', **Moïs.** 6:68. Naab'al ke'paab'an ut ke'ok choq' ralal li Dios, **Moïs.** 7:1.

RALAL XK'AJOL LAJ ISRAEL.

Chi'ilmanq Israel

RALAL XK'AJOL LI DIOS. *Chi'ilmanq*

Ralal ut xrab'in li Dios; Winq

RALAL XK'AJOL LI KRISTO.

Chi'ilmanq ajwi' Jesukristo; Ralal

ut xrab'in li Dios; Yo'laak wi'chik, yo'laak rik'in li Dios; Yo'lajenaq

Eb' li xe'kulub'ank re lix evangelio li Jesukristo.

Ani tixtuulanob'resi rib' jo' li ch'ina al a'in, a'an li q'axal nimaq, **Mat.** 18:1-4. Chepaab' li saqen, re naq laa'exaq ralal xk'ajol li saqen, **Jwan** 12:36. Narisi li ruchich'och'il winq chirix, ut na'ok chanchan jun li ch'ina al, **Mos.** 3:19 **Mos.** 27:25-26. Sa' xk'ab'a' li sumwank li kek'uub', laa'ex ralal xk'ajol li Kristo taayehe'q eere, **Mos.** 5:7. Wi teechap eerib' chiru chixjunil li k'a'ru us, ch'olch'o naq texwanq choq' ralal li Kristo, **Moro.** 7:19. Re jo' k'ihal li ke'kuluk we, kink'e wankilal chi ok choq' walal, **Tz. ut S.** 39:4. Mexxuwak, ex kok'al, xb'aan naq wehex, **Tz. ut S.** 50:40-41. Laa'at junajat wik'in, jun ralal li Dios, **Moïs.** 6:68.

RAMEUMPTOM

Sa' lix Hu laj Mormon, jun taqenaqil xaqarib'aal li ke'tijok wi' laj Tzoramita, a'aneb' aj Nefita aj q'etol paab'ank (Alma 31:8-14).

RAQAL CHI NA'LEB'. *Chi'ilmanq ajwi'* Evangelio

Jun li tzol'leb', jun raqal li yaal, malaj jun chaq'rab'. Li xb'een raqal chi na'leb' sa' li evangelio a'aneb' xpaab'ankil li Qaawa' Jesukristo ut li Jalb'a-k'auxle'j (R. li P. 1:4).

Moko rik'in ta xkanab'ankil lix tiklajik li tzol'leb' re li Kristo, choonume'q toj sa' lix tz'aqalil re ru, **Heb.** 6:1-3. Eb' li xb'eenil, laj tij, ut laj tzolonel te'xk'ut li jar raqal chi na'leb' re lin evangelio, li wan sa'eb' li loq'laj hu, **Tz. ut S.** 42:12. Textzole'q chi tz'aqalaq chik re ru sa' li jar raqal chi na'leb', sa' chixjunil li k'a'aq re ru, **Tz. ut S.** 88:78 (Tz. ut S. 97:14). Li junjung chi winq taaruq chi k'anjelak rik'in tzol'leb' ut rik'in jar raqal chi na'leb', jo' chanru lix taql xch'ool li kink'e re, **Tz. ut S.** 101:78. Yalaq tasal li wankilal chi k'oxlak li naqataw xk'ulb'al sa' li yu'am a'in, taawakliq a'an qochb'een sa' li wakliik chi yo'yo, **Tz. ut S.** 130:18-19.

RAQALIL LI PAAB'AAL (EB' LIX).

Chi'ilmanq ajwi' Q'ol Nim Xtz'aq; Smith, Jose, alalbe'j

Oxlaju raqal li k'a'ru paab'anb'il, li

k'ulub'amb'il xb'aaneb' li komon sa' Lix Iglees li Jesukristo reheb' laj Santil Paab'anel sa' Roso'jikeb' li Kutan.

Laj Jose Smith kixtz'iib'aheb' xb'een wa sa' jun li hu taqlanb'il re laj John Wentworth, aj k'uub'anel aatin re li hu *Chicago Democrat*, re xsumenkil lix patz'om chirix k'aru neke'x-paab' li komon sa' li Iglees. Kinawman ru li hu jo' li Hu re laj Wentworth, ut kipuktesiman xb'een wa sa' li hu *Times and Seasons* chiru Marzo 1842. Sa' 10 Octubre 1880, kixaqab'aman li Xraqalil li Paab'aal chi tz'aqal jo' loq'laj hu, chi k'ulub'amb'il xb'aaneb' li komon sa' li Iglees, ut kik'eeman jo' jun jachal li Q'ol Nim Xtz'aq.

RAQB'A-AATIN SA' ROSO'JIK.

Chi'ilmanq ajwi' Jesukristo—Aj Raqol Aatin; Raqok aatin, raqb'a-aatin; Rub'el tojb'a-maak

Li roso'jikil raqb'a-aatin li taa'uxmanq chirix li wakliik chi yo'yo. Li Dios, rik'in xtz'uumal re li Jesukristo, tixraq aatin chirix li junjung re xtz'ilb'al rix k'a' chi loq'alil re junelik tix-k'ul. Li raqb'a-aatin a'in taa'uxq a' yaal jo' li junjung ak xpaab' lix taqlahom li Dios, jo' ajwi' ma xk'ulub'a lix mayej li Jesukristo re xtojb'al rix li maak.

Li Yuwa'b'ej xq'axtesi sa' ruq' li K'ajolb'ej chixjunil li raqok aatin, **Jwan** 5:22. Tooxaq-liiq chiqajunilo chiru lix raqleb'aal aatin li Kristo, **Rom.** 14:10. Eb' li kamanaq ke'raqe' aatin chirixeb' rik'in li k'a'aq re ru kiwan chi tz'iib'amb'il, **Apok.** 20:12 (Tz. ut S. 128:6–7). Rik'in chixjunil laa b'aanuhom tatk'ame'q chaq sa' raqb'a-aatin, **1 Ne.** 10:20. Eb' li kab'laju chi apostol ut li kab'laju chi tzolom aj Nefita te'xraq aatin chirix Israel, **1 Ne.** 12:9 (Tz. ut S. 29:12). Chixjunileb' tento te'k'utunq chiru lix raqleb'aal aatin lix Santil Dios laj Israel, **2 Ne.** 9:15. Kawresihomaq lee raam choq' re li kutan a'an nim xloq'al, **2 Ne.** 9:46. Ma naru nekek'oxla eerib' chi k'ame'k chiru lix raqleb'aal aatin li Dios? **Alma** 5:17–25. Li Jesukristo taaxaqliiq chi raqok aatin chirix li ruchich'och', **3 Ne.** 27:16. Li Qaawa' taakub'eeq sa' xb'een li ruchich'och' rik'in jun majewank re raqok aatin sa' xb'eeneb' li moko useb' ta, **Tz. ut S.** 133:2.

RAQOK AATIN, RAQB'A-AATIN.

Chi'ilmanq ajwi' Jesukristo—Aj Raqol Aatin; Raqb'a-aatin sa' roso'jik; Rub'el tojb'a-maak

Xtz'ilb'al rix li b'aanuhom a' yaal jo' li jar qal chi na'leb' re li evangelio; xk'eeb'al reetal; xtz'ilb'al rix li us chiru li ink'a' us.

Laj Moises kik'ojla re raqok aatin chirixeb' li tenamit, **Exo.** 18:13. Sa' tiikilal tatraqqoq aatin sa' xb'een laa was aawiitz'in, **Lev.** 19:15. Mex-raqqoq aatin re naq ink'a' taaraqe'q aatin cherix, **Mat.** 7:1 (JJS, **Mat.** 7:1–2; **Luk.** 6:37; **3 Ne.** 14:1). Jo' k'ihaleb' xe'maakob' sa' li chaq'rab' taaraqe'q aatin chirixeb' xb'aan li chaq'rab', **Rom.** 2:12. Eb' laj santil paab'anel te'raqoq aatin sa' xb'een li ruchich'och', **1 Kor.** 6:2–3. Li Lalal li Dios maajo'q'e na'oso' kiraqe' aatin chirix xb'aan li ruchich'och', **1 Ne.** 11:32. Eb' li Kab'laju chi Apostol re li Karneer te'raqoq aatin chirix lix kab'laju xteepal laj Israel, **1 Ne.** 12:9 (Tz. ut S. 29:12). Li kamk, li xb'alb'a, laj tza, ut chixjunileb' li chap'ileb' xb'aaneb' tento taaraqe'q aatin chirixeb', **2 Ne.** 28:23 (1 **Ne.** 15:33). Wi nekeraq aatin chirix li winq li natz'aaman cheru re tixk'ul li k'aru eere, q'axal tiikaq wi'chik ru eejitb'al laa'ex naq ink'a' xek'e li k'aru wan eere, **Mos.** 4:22. Eb' li winq te'raqe'q aatin chirixeb' jo' chanru lix k'anjeleb', **Alma** 41:3. Chatraqoq aatin chi tiik, ut taak'ojob'aaq wi'chik li tiik ruhil na'leb' aawe, **Alma** 41:14. Rik'in li k'aru wan sa'eb' li hu li te'tz'iib'amanq, taaraqe'q aatin chirix li ruchich'och', **3 Ne.** 27:23–26 (Apok. 20:12). Li rela' li tenamit a'in te'raqe'q aatin chirixeb' xb'aaneb' li kab'laju li kixsik' ru li Jesus sa' li ch'och' a'in, **Morm.** 3:18–20. Laj Mormon kixch'olob' chanru xtz'ilb'al rix b'ar wan li us ut li ink'a' us, **Moro.** 7:14–18. Kanab' aawib' chiru li Musiq'ej a'an li nak'amok b'e chi raqok aatin rik'in tiikil ch'oolaj, **Tz. ut S.** 11:12. Tento raj teeye sa' eech'ool—li Dios chiraraqoq aatin sa' qab'een chiqib'il qib', tento raj teeye sa' eech'ool—li Dios chiraraqoq aatin sa' qab'een chiqib'il qib', **Tz. ut S.** 64:11. Lix Iglees li Qaawa' te'xraq aatin chirixeb' li tenamit, **Tz. ut S.** 64:37–38. Li k'ajolb'ej kirula'aniheb' li musiq'ej li tz'apt'ookeb' sa' tz'alam, re taaraqmanq aatin chirixeb' jo' chanruheb' li winq sa' li tz'ejawalej, **Tz. ut S.** 76:73 (1 **Pe.** 4:6). Li obiisp taawanq choq' b'eresinel raqol aatin, **Tz. ut S.** 107:72–74. Li Qaawa' taaraqqoq

aatin chirix chixjunileb' li winq jo' chanru lix k'anjeleb', jo' chanru li rajomeb' lix ch'ool, **Tz. ut S. 137:9.**

RAQOL AATIN, XHUHEB' LAJ.

Chi'ilmanq Jueces

RE TZ'EJWALEJ. *Chi'ilmanq ajwi'*

Atawink, atawinel; Ruchich'och'il winq; Xt'anik laj Adan ut li xEva

Li k'a'ru moko re ta musiq'ej; naru na'oksiman li aatin re xyeeb'al k'a'ruhaq re li yu'am a'in ut wan li kamk sa' xb'een (Tz. ut S. 67:10) malaj k'a'aq re ru re ruchich'och', re li tz'ejwalej, li atawinb'il (Mos. 16:10–12).

Li k'oxlank jo' chanru li tz'ejwalej, a'an kamk, **2 Ne. 9:39.** Laj tza naxwartesiheb' rik'in xtub'ankil xch'ool li tz'ejwalej, **2 Ne. 28:21.** Ke'ril chaq rib' sa' lix tz'ejwalejil na'leb'eb', **Mos. 4:2.** Ani nakana sa' li tz'ejwalejil na'leb' li ak re, nakana sa' li t'ane'k wan wi', **Mos. 16:5.** Chixjunileb' tento te'yo'laaq rik'in li Dios, ut te'jalaaq chaq sa' lix tz'ejwalejil ut t'anaqaqil wanjikeb', **Mos. 27:25.** Eb' li winq ke'ok choq' aj rahol tz'ejwalej, aj atawinel, ut jo'eb' aj tza, **Alma 42:10.** Eb' li neke'xtaaqe li naxye li rajomeb' a'an ut li ratawomeb' lix tib'el, tento te'tane'q, **Tz. ut S. 3:4.** Li winq ink'a' naru chirilb'al li Dios rik'in xk'a'uxl li tz'ejwalej, **Tz. ut S. 67:10–12.** Eb' li winq chalen sa' li kutan a'an ke'ok choq' aj rahol tz'ejwalej, aj atawinel, ut jo'keb' aj tza, **Mois. 5:13 Mo. 6:49.**

REBEKA. *Chi'ilmanq ajwi'* Isaak

Li rixaqil laj Isaak, jun najter yuwa'b'ej sa' li Najter Chaq'rab' (Gen. 24–27). Li xRebeka a'an lix na' laj Esau ut laj Jakob (Gen. 25:23–26).

REEK'OB'AAL XCH'OOL. *Chi'ilmanq*

ajwi' Saqen, lix saqen li Kristo

Naqanaw sa' qach'ool b'ar wan li us ut li ink'a' us—nachal a'in xb'aan lix saqen li Kristo li wan rik'ineb' chixjunil li winq (Moro. 7:16). Ak qe chalen chaq qayo'lajik naq nokoru chixt'z'ilib'al rix li us chiru li ink'a' us, sa' xk'ab'a' lix saqen li Kristo li nak'eeman re li junjung chi winq (Tz. ut S. 84:46). A'in li reek'ob'aal qach'ool nayeeman re. Rik'in a'an wanko chi teneb'anb'il xb'aan li qab'aa-nuhom. Jo' xkomon chik li qacha'al, naru

narahob'tesiik li reek'ob'aal li qach'ool xb'aan li maak malaj xb'aanunkil li ink'a' us.

Eb' laj tz'iib' ut laj fariseo jitb'leb' sa' reek'ob'aal xch'ooleb', **Jwan 8:9.** Li reek'ob'aal xch'ooleb' naxch'olob' ajwi' xyaalal, **Rom. 2:14–15.** Eb' laj q'etol paab'aal k'atb'il reek'ob'aal xch'ooleb' rik'in tiqwal ch'iich', **1 Tim. 4:2.** Eb' li winq k'eeb'ileb' tz'aqal xna'leb'eb' re te'xnaw b'ar wan li us ut li ink'a' us, **2 Ne. 2:5.** Li rey aj Benjamin kiwan chi saq ru li reek'ob'aal xch'ool chiru li Dios, **Mos. 2:15.** Eb' laj Nefita ke'nujak rik'in sahil ch'oolejil, xb'aan naq tuqtu chik reek'ob'aaleb' xch'ool, **Mos. 4:3.** Laj Tzeesrom ki'tawasiik li raam rik'in xnawb'al naq wan li maak sa' xb'een, **Alma 14:6.** Nak'eeman qe li sahil ch'oolejil malaj li yot'e'k sa' reek'ob'aal qach'ool, jo' chanru li qajom, **Alma 29:5.** Jun li tojb'a-maak ut jun li chaq'rab' tiik ru naxk'am xyot'ik li reek'ob'aal qach'ool, **Alma 42:18.** K'eeb'il lix Musiq' li Kristo re li junjung chi winq, re taaruq tixnaw b'ar wan li us ut li ink'a' us, **Moro. 7:16.** Li junjung chi winq tento taawanq xwankil chixb'aanunkil chi ach'ab'anb'il jo' chanru li reek'ob'aal xch'ool, **Tz. ut S. 134:2.** Wan li reek'ob'aal inch'ool chi maak'a' xmaak, **Tz. ut S. 135:4.** Laa'o naqaye naq wan li qak'ulub' xloq'oninkil li Nimajwal Dios jo' chanru naxtaqla tz'aqal li reek'ob'aal li qach'ool, **R. li P. 1:11.**

REETALIL LI TZ'AQAL IGLEES.

Chi'ilmanq Iglees, reetalil li tz'aqal

REETALIL LIX YO'LAJIK UT XKAMIK LI JESUKRISTO.

Chi'ilmanq ajwi' Jesukristo

Wan k'a'ru kik'utuk xyaalal lix yo'lajik ut lix kamik li Jesukristo.

Xyo'lajik: Jun tuq'ixq taakanaaq sa' yu'am ut taayo'laaq jun xyum, **Isa. 7:14.** Chalen chaq Belen taa'elq jun aj taqlanel sa' Israel, **Mik. 5:2.** Laj Samuel aj Lamanita kixye jo' profeet naq taawanq jun kutan, jun q'ojoyin ut jun kutan taawanq wi' saqen; jun ak' chahim; ut jalaneb' chik li eetalil, **Hel. 14:2–6.** Ke'tz'aqlok ru li eetalil, **3 Ne. 1:15–21.**

Xkamik: Laj Samuel aj Lamanita kixye jo' profeet naq taawanq li q'ojoyin, li kaaq ut raq'

kaaq, ut li hiik sa' li ch'och', **Hel.** 14:20–27. Ke'tzaqlok ru li eetalil, **3 Ne.** 8:5–23.

REETALILEB' LI KUTAN. *Chi'ilmanq*
ajwi' Eetalil; Roso'jik li kutan,
roso'jikil kutan; Xkab' xk'ulunik li
Jesukristo

Li k'a'ru nak'ulman malaj na'uxman, yeeb'il xb'aan li Dios reheb' lix tenamit re xk'utb'al naq wan k'a'ru nim ru sa' lix k'anjel li toja' xk'ulman malaj sa' junpaat chik taak'ulmanq. Sa' roso'jikeb' li kutan, wan naab'al li reetalil li xkab' xk'ulunik li Kolonel li yeeb'ileb' resil chi junxilaj jo' profeetil aatin. Rik'in li eetalil a'in, eb' li wankeb' xpaab'aal neke'ru chixk'eeb'al reetal lix k'anjel li Dios, naru neke'wan chi tijb'ileb' ut te'xkawresi rib'eb'.

Taaxaqab'aaq li tzuul re li rochoch li Qaawa' sa' xb'eeneb' chaq li ninqi tzuul, **Isa.** 2:2–3. Li Qaawa' tixwaklesi jun li eetalil ut tixch'utub' Israel, **Isa.** 5:26 (2 Ne. 15:26–30). Li saq'e taaq'ojyino'q ru ut li po ink'a' tixkanab' chi lemtz'unk lix saqenkil, **Isa.** 13:10 (Joel 3:15; Tz. ut S. 29:14). Eb' li winq ink'a' te'xpaab' li chaq'rab' ut te'xq'et li sumwank li junelik nakana, **Isa.** 24:5. Te'aatinaq laj Nefita jo' jun xyaab' kuxej chalen chaq sa' poqs, **Isa.** 29:4 (2 Ne. 27). Taach'utub'amanq Israel rik'in nimla wankilal, **Isa.** 49:22–23 (1 Ne. 21:22–23; 3 Ne. 20–21). Li Dios tixxaqab' jun li awa'b'e-jihom, li maajo'q'e taasachmanq, **Dan.** 2:44 (Tz. ut S. 65:2). Te'wanq li pleet, li matk', ut li k'utb'esinb'il matk' rub'elaj li xkab' xk'ulunik li Qaawa', **Joel** 2. Te'ch'utub'aaq chixjunil li tenamit Jerusalem chixpleetinkil, **Sak.** 14:2 (Esek. 38–39). Chalk re li kutan li taak'atoq jo' k'atleb'aal, **Mal.** 4:1 (3 Ne. 25:1; Tz. ut S. 133:64; JS—R 1:37). Te'wanq ninqi rahilal rub'elaj li xkab' xk'ulunik li Qaawa', **Mat.** 24 (JS—M 1). Laj Pablo kixye resil li q'etok paa-b'ank ut li ch'a'ajkilal taawanq sa' roso'jikeb' li kutan, **2 Tim.** 3–4. Wiib' chi profeet te'kam-siiq ut te'wakliiq chi yo'yo Jerusalem, **Apok.** 11 (Tz. ut S. 77:15). Taak'ojob'amanq wi'chik li evangelio sa' roso'jikeb' li kutan rik'in xk'anjeleb' li anjel, **Apok.** 14:6–7 (Tz. ut S. 13; 27; 110:11–16; 128:8–24). Taaxaqab'amanq ut taat'ane'q Babilonia, **Apok.** 17–18. Israel taach'utub'amanq rik'in wankilal, **1 Ne.** 21:13–26 (Isa. 49:13–26; 3 Ne. 20–21). A'in jun eetalil, re taaruq teenaw lix q'ehil, **3 Ne.** 21:1. Lix Hu

laj Mormon taak'utmanq xb'aan lix wankil li Dios, **Morm.** 8. Te'atz'umaq laj Lamanita, **Tz. ut S.** 49:24–25. Eb' laj maak te'xkamsi-heb' laj maak, **Tz. ut S.** 63:32–35 (Apok. 9). Taahoymanq li pleet sa' xb'eeneb' chixjunil li tenamit, **Tz. ut S.** 87:2. Taakawresimanq li b'e chiru lix k'ulunik li Qaawa' rik'ineb' li eetalil, lix b'alq'ujik li k'a'aq re ru, ut eb' li anjel, **Tz. ut S.** 88:86–94. Li q'ojyin tixtz'ap xb'een li ch'och', **Tz. ut S.** 112:23–24. Li Qaawa' kixtaq-laheb' laj santil paab'anel chixkawresinkil rib' choq' re li xkab' xk'ulunik, **Tz. ut S.** 133.

RESILAL LI JUNKAB'AL. *Chi'ilmanq*
Resilal li xe'toonil; Kolb'a-ib' choq'
reheb' li kamenaq

RESILAL LI XE'TOONIL. *Chi'ilmanq*
ajwi' Kolb'a-ib'; Kolb'a-ib' choq'
reheb' li kamenaq; K'ojob'anb'il
k'anjel—K'ojob'anb'il k'anjel chi
uuchilej; Junkab'al; Kub'iha', kub'sink
ha'—Li kub'iha' choq' reheb' li
kamenaq; Xhuhil li jultikaak

Jun esilal li naxk'ut lix xe' toonil li junkab'al. Naq kiwan junaq opiiis sa' li tijonelil malaj junaq osob'tesink li ka'ajwi' nak'eeman re jun li junkab'al, k'a'jo' naq kik'anjelak li resilal li xe'toonil sa'eb' li loq'laj hu (Gen. 5; 10; 25; 46; 1 Kro. 1–9; Esd. 2:61–62; Neh. 7:63–64; Mat. 1:1–17; Luk. 3:23–38; 1 Ne. 3:1–4; 5:14–19; Jar. 1:1–2). Sa' li Iglees li k'ojob'anb'il wi'chik anajwan, eb' li komon sa' li Iglees toj neke'x-sik' reetalileb' lix xe'toonileb', re xtawb'al xk'ab'a'eb' lix xe' xtooneb' li kamenaqeb' re te'ruuq chixb'aanunkil li k'ojob'anb'il k'anjel re li kolb'a-ib' choq' reheb'. Eb' li k'ojob'anb'il k'anjel a'in wankeb' xwankil choq' reheb' li ani kamenaq li neke'kuluk re lix evangelio li Kristo sa' li ruchich'och' reheb' li musiq'ej (Tz. ut S. 127, 128).

REWEL (REUEL). *Chi'ilmanq* Jetro

REY AJ WINQ

Sa' lix Hu laj Mormon, jun ch'uut li ke'ajok re xsachb'al li jolomink tenamit reheb' laj Nefita (Alma 51:1–8).

REYES (EB' LI AWA'B'EJ). *Chi'ilmanq*
ajwi' Tusleb'aal Chihab'

Wiib' li hu sa' li Najter Chaq'rab'. Eb' li hu a'in

neke'xye resil li tenamit Israel chalen chaq sa' li po'resinek ch'oolej xb'aan laj Adonias, xkaa lalal li rey aj David (maare 1015 chihab' rub'elaj li Kristo) toj reetal naq ke'k'ame' laj Juda chi preexil (maare 586 chihab' rub'elaj li Kristo). Neke'xye resil li awa'b'ejihom sa' xnim li saq'e (reheb' li lajeeb' xteepal laj Israel) chalen chaq naq ke'x'jach rib' toj reetal naq ke'k'ame' laj preexil xb'aaneb' laj Asiria toj sa'eb' li ch'och' sa' xnim li saq'e.

Xb'een Reyes: Sa' li ch'ol 1 naxye resil lix raqil lix yu'am li rey aj David. Sa'eb' li ch'ol 2-11 tz'iib'anb'il resil lix yu'am laj Salomon. Sa'eb' li ch'ol 12-16 yeeb'il resil li ani ke'awa'b'ejin ruuchil laj Salomon, a'aneb' laj Roboam ut laj Jeroboam. Laj Jeroboam kixk'e chi jachmank ru li awa'b'ejihom Israel. Yeeb'il ajwi' resil jalaneb' chik li rey. Sa'eb' li ch'ol 17-21 tz'iib'anb'il resil lix k'anjel laj Elias naq kixch'iila laj Ajab, rey sa' xb'een Israel. Sa' li ch'ol 22 tz'iib'anb'il resil jun pleet rik'in Siria sa' li ke'xch'utub' rib' chi pleetik laj Ajab ut laj Josafat, rey aj Juda. Li Profeet aj Mikeas naxye profeetil aatin chirix xkab'ichal li rey.

Xkab' Reyes: Sa' li ch'ol 1:1-2:11 toj naxye resil lix yu'am laj Elias, toj reetal naq kitaqe' laj Elias sa' choxa sa' jun kareet re xam. Sa'eb' li ch'ol 2-9 nayeeman resil chan ru naq laj Eliseo kik'anjelak rik'in paab'aal ut nimla wankilal. Li ch'ol 10 naxye resil laj Jehu, li rey, ut chan ru naq kixsach lix junkab'al laj Ajab ut eb' laj tij re Bahal. Sa'eb' li ch'ol 11-13 tz'iib'anb'il resil li rawa'b'ejil laj Johas, li tiik xch'ool, jo' ajwi' lix kamik laj Eliseo. Sa'eb' li ch'ol 14-17 yeeb'il resil junjunq li rey li ke'awa'b'ejin sa' Israel ut sa' Juda, naab'al reheb' rik'in maa'usilal. Sa' li ch'ol 15 tz'iib'anb'il resil naq li tenamit Asiria kixchapeb' choq' preexil laj lajeeb' xteepal Israel. Sa' li ch'ol 18-20 tz'iib'anb'il lix tiikil yu'am laj Esekias, li rey aj Juda, ut li profeet aj Isaias. Sa'eb' li ch'ol 21-23 yeeb'il resileb' li rey aj Manases ut aj Josias. Jo' chanru seraq'inb'il, a'an xb'aan laj Manases naq kikamsiik laj Isaias. Laj Josias a'an jun li rey tiik xch'ool li kixxaqab' wi'chik li chaq'rab' sa' xyanqeb' laj Judio. Sa'eb' li ch'ol 24-25 tz'iibanb'il resil lix xikikeb' chi preexil toj Babilonia.

RIGDON, SIDNEY

Jun li ki'ok choq' komon ut choq' aj jolominel

sa' li Iglees li k'ojob'anb'il wi'chik chalen chaq li chihab' 1830 toj chirix li chihab' 1840. Chiru junjunq chihab' laj Sidney Rigdon kik'anjelak jo' xb'een aj tenq' aj k'ehol na'leb' chiru laj Jose Smith sa' li Xb'eenil Awa'b'ejil re li Iglees (Tz. ut S. 35; 58:50, 57; 63:55-56; 76:11-12, 19-23; 90:6; 93:44; 100:9-11; 124:126). Moqon kixkanab' li iglees, ut ki'isiik chaq sa' Septiembre 1844.

RILOB'AAL

Lix k'utunik lix naq' ru junaq, sa' li nak'utun wi' chan ru lix musiq' ut lix k'a'uxl.

Lix k'utb'aleb' li rilob'aal naxk'ut li yaal chirixeb', **Isa.** 3:9. Kijale' li rilob'aal li rey, ut kich'i'ch'i'ik xb'aan lix k'oxlahom, **Dan.** 5:6. Li rilob'aal chanchan raq' kaaq, **Mat.** 28:3. Li rilob'aal chanchan li saq'e, **Apok.** 1:16. Ma xek'ul xjalum-uuch li Dios sa' lee rilob'aal, **Alma** 5:14, 19. Laj Ammon kiril naq jalb'il li rilob'aal li rey, **Alma** 18:12. Textijoq ut texkuyuq sa' rik'in xsahil lee ch'ool ut lee rilob'aal, **Tz. ut S.** 59:14-15. Li rilob'aal q'axal wi'chik nalemtz'un chiru xlemtz'unkil li saq'e, **Tz. ut S.** 110:3.

RISINKIL LI MAAK. *Chi'ilmanq ajwi'*

Jalok k'a'uxl, jalb'a-k'a'uxlej; Jesukristo; Kuyuk maak; Xtojb'al rix li maak

Naq nakuyman li k'a'ru ink'a' us xb'aanuman, xb'aan xjalb'al li k'a'uxlej. Naru na'ux li risinkil li qamaak sa' xk'ab'a' lix tojb'al rix li maak xb'aan li Jesukristo. Naru junaq chixk'ulb'al li risinkil lix maak wi naxpaab' li Kristo, naxjal xk'a'uxl chirixeb' lix maak, naxk'ul li k'ojob'anb'il k'anjel re li kub'iha' ut xk'eeb'al li uq'ej re xk'ulb'al li maatan re li Santil Musiq'ej, ut na'ab'in chiru lix taqlahom li Dios (R. li P. 1:3-4).

Us ta jo' kaqi b'on eb' lee maak, saq te'kanaaq chanchan saqb'ach, **Isa.** 1:16-18. A'in lin kik'el, li nahoyman choq' re naab'aal choq' re risinkil li maak, **Mat.** 26:28 (Heb. 9:22-28; Tz. ut S. 27:2). Chejal eek'a'uxl ut chikub'eeq eeha' re risinkil lee maak, **Hech.** 2:38 (Luk. 3:3; Tz. ut S. 107:20). Eb' li ani neke'paab'ank re te'xk'ul li risinkileb' lix maak, **Hech.** 10:43 (Mos. 3:13). Li Kristo a'an li te'iloq wi' re te'isiik lix maakeb', **2 Ne.** 25:26. Re taaruq taakanaaq qik'in li risinkil li qamaak, tento taqatenq'ahab' li neba' ut li ani maak'a' wan

reheb', **Mos.** 4:11–12, 26. Ani li naxjal xk'a'uxl, a'an xk'ulub'aq uxtaanaak, **Alma** 12:34. Lix tz'aqob'resinkil ru li taqlahom naxk'am chaq li risinkil li maak, **Moro.** 8:25. Li Tijonelil re Aaron nak'amok re li laaw re li kub'iha' chi sub'b'il rub'el ha' re risinkileb' li maak, **Tz. ut S.** 13:1 (Tz. ut S. 84:64, 74; R. li P. 1:4). Laa'in, li Qaawa', ink'a' chik neke'jultiko' we lix maakeb', **Tz. ut S.** 58:42–43 (Esek. 18:21–22). Eb' a'in kik'utman chiruheb' li kub'iha' chi uuchilej choq' re li risinkil li maak, **Tz. ut S.** 138:33.

RIYAJIL LAJ ABRAHAM. *Chi'ilmanq*
Abraham—Li riyajil laj Abraham

RIYAJIL MOSTAZA (MOSTAAS)

Riyajil lix toonal li mostaza. Us ta ch'ina ka'ch'in li iyaj, nim xteram li che' na'el rik'in. Li Jesus kixjuntaq'eeta li awa'b'ejihom re choxa rik'in riyajil li mostaza (**Mat.** 13:31).

Wi wan eepaab'aal jo' riyajil mostaza, taa-ruuq teejal xna'ajeb' li tzuul, **Mat.** 17:20.

ROBOAM. *Chi'ilmanq ajwi'* Salomon

Sa' li Najter Chaq'rab', li lalal li rey aj Salomon. A'an ki'ok choq' ruuchil lix yuwa' ut ki'awa'b'ejin Jerusalem chiru wuqlaju chihab' (1 Rey. 11:43; 14:21, 31). Chiru li rawa'b'ejiil laj Roboam, kijache' ru li awa'b'ejihom; kiwan li awa'b'ejihom Israel sa' xnim li saq'e ut li awa'b'ejihom Juda sa' xtze' (1 Rey. 11:31–36; 12:19–20). Laj Roboam kitaqlan sa' xb'een li awa'b'ejihom Juda.

ROCHOCH LI QAAWA'. *Chi'ilmanq*
Santil ochoch, rochoch li Qaawa'

ROMA. *Chi'ilmanq ajwi'* Awa'b'ejihom
Romano

Sa' li Ak' Chaq'rab', li jolomil tenamit re li Awa'b'ejihom Romano, li natawman sa' li Nima' Tiber sa' Italia (**Hech.** 18:2; 19:21; 23:11). Laj Pablo kixk'ut li Evangelio sa' Roma naq kiwan choq' preex chiru lix jolomil tenamit aj Romano (**Rom.** 1:7, 15–16; **Hech.** 28:14–31).

ROMANOS, HU REHEB' LAJ ROMA.

Chi'ilmanq ajwi' Pablo; Pablo, eb' lix hu

Sa' li Ak' Chaq'rab', jun li hu kixtz'iib'a laj Pablo rik'ineb' laj santil paab'anel sa' Roma. A'an yoo chaq chixk'oxlankil rula'aninkil

Jerusalem, ut ch'olch'o naq xiwxiaaq a'an. Wi taakoleq' xyu'am, kiraj chirix a'an wulak Roma. Li hu a'in kitaqlaman tana' re xkaw-resinkil li Iglees a'an re te'xk'ul naq taawulaq aran. Naru ajwi' nak'oxlaman jo' xch'olob'an-kil xyaalal junjung li tzol'leb' li ke'wan chaq chi wech'b'il, ut li kixk'oxla laj Pablo naq ak xaqaab'anb'ileb' xyaalal.

Sa' li ch'ol 1 laj Pablo naxk'e xsahileb' xch'ool laj Romano. Sa'eb' li ch'ol 2–11 wan li ch'olob'anb'il chirix li tzol'leb' re li paab'aal, li k'anjel, ut li usilal. Sa'eb' li ch'ol 12–16 wan k'a'ru k'utb'il chirix li rahok, lix teneb'ankil li junjung, ut li santilal.

ROQECHAL. *Chi'ilmanq* Oqech,
roqechal

ROSOB'TESINKILEB' LI YAJ.

Chi'ilmanq ajwi' Aseeyt; K'irtesink;
Tijonelil; Uq'ej, xk'eeb'al; Yuluk

Jun li osob'tesink k'eeb'il reheb' li yaj xb'aa-neb' li winq li neke'k'amok re li Tijonelil re Melkisedek, sa' li na'oksiman wi' li osob'te-sinb'il aseeyt.

K'e laa wuq' sa' xb'een, **Mat.** 9:18. Kixk'e li wuq' sa' xb'een junjung li ani yaj, ut kixk'irtesiheb', **Mar.** 6:5. Eb' lix Apostol li Kristo ke'xyul rik'in aseeyt naab'al li yajeb', ut ke'xk'irtesiheb', **Mar.** 6:13. Eb' li xb'eenil te'xyuleb' li yaj rik'in aseeyt ut te'xk'irtesiheb', **Stgo.** 5:14–15. Ink'a' teek'irtesiheb' li yaj, ka'ajwi' wi patz'b'il cheru xb'aa-neb' li neke'ajok re, **Tz. ut S.** 24:13–14. Eb' li xb'eenil te'xk'e li ruq' sa' xb'eeneb' li yaj, **Tz. ut S.** 42:44. Chak'e laa wuq' sa' xb'eeneb' li yaj, ut te'k'iraaq, **Tz. ut S.** 66:9.

ROSO'JIK LI KUTAN, ROSO'JIKIL

KUTAN. *Chi'ilmanq ajwi'* Reetalileb' li
kutan; Xkab' xk'ulunik li Jesukristo

Li kutan wanko wi' anajwan. Li kutan, (malaj li jun k'ojlajik) rub'elaj li xkab' xk'ulunik li Qaawa'.

Tinye eere li k'a'ru teek'ul sa' roso'jikeb' li kutan, **Gen.** 49:1. Laj Tojol-ix taaxaqliiq sa' roso'jik li kutan sa' xb'een li ch'och', **Job** 19:25. Sa' roso'jik li kutan, taaxaqab'aaq li rochoch li Qaawa', **Isa.** 2:2. Sa' roso'jikeb' li kutan taachalq li hoonal xiwxiw, **2 Tim.** 3:1–7. Eb' laj eetz'unel sa' roso'jikeb' li kutan te'xtz'eq-taana xyaalal li xkab' xk'ulunik li Qaawa',

2 **Pe.** 3:3–7. Nekexwaatina jo' pefeet chirix li roso'jikeb' li kutan, 2 **Ne.** 26:14–30. Jo'ka'in taayeemanq re lin iglees sa' roso'jikeb' li kutan, a'anaq ajwi' Lix Iglees li Jesukristo reheb' laj Santil Paab'anel sa' Roso'jikeb' li Kutan, **Tz. ut S.** 115:4. Taak'ulunq li Kristo sa' roso'jikeb' li kutan, **Mois.** 7:60.

ROSO'JIK LI RUCHICH'OCH'.

Chi'ilmanq Ruchich'och'—Roso'jik li ruchich'och'

ROXLOQ'INKIL LI DIOS. *Chi'ilmanq*

ajwi' Xuwak; Oxloq'ink

Tento roxloq'inkil li k'a'ru loq'; roxloq'inkil li Dios a'an xloq'oninkil.

Li Qaawa' kixtaqla re laj Moises naq taarisi lix xaab', xb'aan naq xaqxo sa' santil ch'och', **Exo.** 3:4–5. Li Dios xuwajel ru, ut nimanb'il xwankil, **Sal.** 89:7. Chexk'anjelaq chiru li Dios jo' xk'ulub', rik'in oxloq'ink ut xxuwankil ru li Dios, **Heb.** 12:28. Laj Moroni kixkub'si rib' chi ch'och', ut kitijok chi anchal xmetzew, **Alma** 46:13. Eb' li ch'utch'uukil tenamit ke't'ane' chi ch'och' ut ke'xloq'oni li Kristo, 3 **Ne.** 11:12–19. Tixkub'si rib' chiwu, **Tz. ut S.** 5:24. Chixjunil li k'a'aq re ru naxkub'si rib' sa' tuulanil oxloq'ink chiru lix k'ojarib'aal li Dios, **Tz. ut S.** 76:93. Xq'ojyino' ru lee k'a'uxl xb'aan naq xechap chi q'un li k'a'aq re ru xek'ul, **Tz. ut S.** 84:54–57. Li junjung xb'een aqej taab'asmanq, ut li junjung ru'uj aq'ej tixch'olob' xyaalal, **Tz. ut S.** 88:104. Re xk'eeb'al xloq'al malaj re xloq'oninkil lix k'ab'a' li ani Q'axal Taqenaq Xwankil, li Iglees kixk'ab'a'i li tijonelil a'an jo' chanru xk'ab'a' laj Melkisedek, **Tz. ut S.** 107:4. Li osob'tesink taahoymanq sa' xb'eeneb' li te'oxloq'inq re li Qaawa' sa' li rochoch, **Tz. ut S.** 109:21.

RU CHE' YEEB'IL NAQ INK'A'

TAAK'UXMANQ. *Chi'ilmanq* Eden; Xt'anik laj Adan ut li xEva

RUB'EL TOJB'A-MAAK. *Chi'ilmanq*

ajwi' Raqb'a-aatin sa' roso'jik; Raqok aatin, raqb'a-aatin

Raqb'il aatin xb'aan li Dios naq wan xmaak.

Li Dios tixk'e tojb'a-maak sa' xb'een li winq ink'a' us xk'anjelahom, **Prov.** 12:2. Nokoq'use' xb'aan li Qaawa', re naq ink'a' took'ehe'q

sa' tojb'a-maak qochb'een li ruchich'och', 1 **Kor.** 11:32. Li qaatin, li qak'anjel, ut li qak'oxlahom tixk'e maak sa' qab'een, **Alma** 12:14. Rik'in xnawb'al li k'a'aq re ru a'in ut ink'a' xb'aanunkil, neke'chal li winq rub'el tojb'a-maak, **Hel.** 14:19. Wi ta taqakanab' k'anjelak, took'ame'q raj rub'el tojb'a-maak, **Moro.** 9:6. Ani ink'a' naxkuy xmaak lix komon wan chi jitb'il chiru li Qaawa', **Tz. ut S.** 64:9. Ani namaakob' chiru xnimal li saqen, xnimal li tojb'a-maak taak'ehe'q sa' xb'een, **Tz. ut S.** 82:3. Chixjunil li Iglees wan rub'el tojb'a-maak toj reetal naq te'xjal xk'a'uxl ut taajultiko'q reheb' lix Hu laj Mormon, **Tz. ut S.** 84:54–57.

RUBEN. *Chi'ilmanq ajwi'* Israel; Jakob, ralar laj Isaak

Sa' li Najter Chaq'rab', li xb'een ralar laj Jakob ut li xLea (**Gen.** 29:32; 37:21–22, 29; 42:22, 37). Us ta laj Ruben a'an li xb'een yo'lajenaq, kischach chiru lix k'ulub'il li xb'een alalb'ej xb'aan li maak (**Gen.** 35:22; 49:3–4).

Lix teepal laj Ruben: Li rosob'tesihom laj Jakob choq' re laj Ruben natawman sa' Genesis 49:3 ut sa' Deuteronomio 33:6. Lix teepal timil timil ke'laj rajlankileb', ut us ta toj kiwan li teep, kika'ch'inu' xwankil sa' xjolomil li tenamit. Lix k'ulub'il li xb'een alalb'ej kiq'axon chalen chaq laj Rub'en toj rik'in laj Jose ut eb' li ralar xb'aan naq laj Jose a'an li xb'een ralar li xkab' rixaqil laj Jakob, a'an li xRakel (1 Kro. 5:1–2).

RUCHICH'OCH'. *Chi'ilmanq ajwi'* Babel,

Babilonia; Wank li kamk sa' xb'een; Yo'ob'tesink

Li t'oram chi ch'och' wanko wi', yo'ob'tesinb'il xb'aan li Dios rik'in ruq' li Jesukristo re naq oksinb'ilaq xb'aaneb' li winq chiru lix wanjikeb' sa' li yu'am a'in. A'an jun na'ajej re te'yale'q rix li winq sa' li yu'am a'in. Sa' roso'jik taak'ehe'q xloq'alil ut tixk'ul li taqenaqil loq'al (**Tz. ut S.** 77:1–2; 130:8–9). Li ruchich'och' taawanq choq' junelikil reechanihomeb' li ani ke'wan chi k'ulub'ej choq' re li choxahil loq'alil (**Tz. ut S.** 88:14–26). Eb' a'an te'wanq rik'in li Yuwa'b'ej ut li K'ajolb'ej (**Tz. ut S.** 76:62).

Li ruchich'och' a'an ajwi' na'ok choq'

jaljookil ru aatin chirixeb' li ink'a' neke'ab'in chiruheb' lix taqlahom li Dios.

Yo'ob'tesinbil choq' re li winq: Li Dios kixk'e chi awa'b'ejink li winq sa' xb'een li ruchich'och', **Gen.** 1:28 (Mois. 2:28). Li ruchich'och' a'an re li Qaawa', **Exo.** 9:29 (Sal. 24:1). Li Qaawa' kixk'e li ruchich'och' reheb' li ralal xk'ajoleb' li winq, **Sal.** 115:16. Laa'in kinyiib'ank re li ruchich'och', ut kinyo'ob'tesi li winq sa' xb'een, **Isa.** 45:12. Rik'in lix wankilal li raatin ke'chal li winq sa' xb'een li ruchich'och', **Jak.** 4:9. Li ruchich'och' taak'eemanq reheb' li xe'k'uluk re li Santil Musiq'ej choq' aj k'amol b'e chiruheb', **Tz. ut S.** 45:56–58 (Tz. ut S. 103:7). Eb' li ke'ab'in chiru li evangelio nak'eeman te'xk'ul choq' xq'ajkamunkileb' li k'a'aq re ru chaab'il re li ruchich'och', **Tz. ut S.** 59:3. Eb' li neb'a' ut li tuulan re li ruchich'och' te'eechaning re, **Tz. ut S.** 88:17 (Mat. 5:5; 3 Ne. 12:5). Taqayiyib' jun ruchich'och', ut taqayaleb' rix, **Abr.** 3:24–25.

Lix wanjik sa' li yu'am a'in: Sa' li ruchich'och' teenumsi li rahilal, **Jwan** 16:33. Mexxuwak us ta toj reetal li kamk; xb'aan naq sa' li ruchich'och' a'in moko numtajenaq ta xsahil eech'ool, **Tz. ut S.** 101:36.

Wan choq' yo'yookil yo'ob'tesihom: Li ruchich'och' nakana chi junelik, **Ekl.** 1:4. Li palaw lem a'an li ruchich'och' sa' xwanjik chi santob'resinb'il, chi maak'a' chik li kamk, li taawanq wi' chi junelik, **Tz. ut S.** 77:1. Li ruchich'och' tento taasantob'resimanq ut taakawresimanq choq' re li choxahil loq'alil, **Tz. ut S.** 88:18–19. Li ruchich'och' kiyaab'ak chi kaw xyaab' xkux, **Mois.** 7:48.

Xjachb'al ru li ruchich'och': Che'ch'utub'amanq li ha' sa' jun chi na'ajej, **Gen.** 1:9. Sa' xkutankil laj Peleg kijachman ru li ruchich'och', **Gen.** 10:25. Chirix naq kikub'e chaq li b'uut'iha', ki'ok choq' sik'b'il ru ch'och', **Eter** 13:2. Li ruchich'och' taawanq jo' chanru naq kiwan naq maji' najache' ru, **Tz. ut S.** 133:24.

Xch'ajob'resinkil li ruchich'och': Kit'ane' li hab' sa' xb'een li ruchich'och' chiru ka'k'aal kutan, **Gen.** 7:4. Li ruchich'och' k'uulanb'il choq' re li xam, choq' re xkutankil li raqb'a-aatin, **2 Pe.** 3:7. Chirix li kutan anajwan nachal li

k'atok, **Tz. ut S.** 64:24. Li ruchich'och' naraj ch'aje'k chiru li tz'ajnil, **Mois.** 7:48.

Roso'jik li ruchich'och': Ninyo'ob'tesi jun li ak' ruchich'och'; ut li xwan chi junxilaj moko jultikaq ta chik, **Isa.** 65:17 (Apok. 21:1; R. li P. 1:10). Sa' roso'jik li ruchich'och' a'in, li yib' aj pim taach'utub'amanq ut taak'atmanq sa' xam, **Mat.** 13:40, 49 (Mal. 4:1; Jak. 6:3). Li wawimq tintaqla xk'atb'al rik'in xam, **Jak.** 5:77 (Tz. ut S. 64:23–24). Li Qaawa' tixsach laj Sata-nas ut eb' lix k'anjel sa' roso'jik li ruchich'och', **Tz. ut S.** 19:3. Li ruchich'och' taakamq, a'ut taak'ehe'q wi'chik xyu'am, **Tz. ut S.** 88:25–26. Li Qaawa' kixk'ut chiru laj Enok li roso'jik li ruchich'och', **Mois.** 7:67.

Li taawanq wi' li ruchich'och' sa' roso'jik: Li ruchich'och' taab'olob'aaq chanchan jun b'ot-b'ookil hu ut taa'oso'q, **3 Ne.** 26:3 (Tz. ut S. 29:23). Taawanq jun ak' choxa ut jun ak' ruchich'och', **Eter** 13:9 (Tz. ut S. 29:23). Li palaw lem a'an li ruchich'och' sa' xwanjik chi santob'resinb'il, chi maak'a' chik li kamk, li taawanq wi' chi junelik, **Tz. ut S.** 77:1. Li ruchich'och' tento taasantob'resimanq ut taakawresimanq choq' re li choxahil loq'alil, **Tz. ut S.** 88:18–19. Li ruchich'och' a'in taa'ok chanchan lem pek, ut a'anaq jun Urim ut Tumim, **Tz. ut S.** 130:8–9. Chiru jun mil chihab' taahilanq li ruchich'och', **Mois.** 7:64. Li ruchich'och' taa'ak'ob'resiuq ru, **R. li P.** 1:10.

Eb' li ink'a' neke'ab'in chiru li taqlahom: Laa'in tink'e tojb'a-maak sa' xb'een li ruchich'och' xb'aan li ink'a' us, **Isa.** 13:11 (2 Ne. 23:11). Wi li ruchich'och' xik' nekexril, nekenaw naq xik' kinril laa'in xb'een wa, **Jwan** 15:18–19. Li kab'1 nim ut paapo xsa' a'an lix q'etq'etil li ruchich'och', **1 Ne.** 11:36. Li ruchich'och' yoo chi q'ano'k sa' li maa'usilal, **Tz. ut S.** 18:6. Xk'uu-lankil aawib' chi maak'a' aatz'ajnil xb'aan li ruchich'och', **Tz. ut S.** 59:9. Ani tiik chi paa-b'ank ut nakuyuk, taanumtaaq sa' xb'een li ruchich'och', **Tz. ut S.** 63:47. Ink'a' texwanq jo' chanru li ruchich'och', **Tz. ut S.** 95:13.

RUCHICH' OCH' REHEB' LI

MUSIQ'EJ. *Chi'ilmanq* Hilob'aal na'ajej; Xb'alb'a; Yu'am naq maji' nokoyo'la

RUCHICH' OCH'IL NA'LEB'. *Chi'ilmanq*
ajwi' B'ihomal; Jo'maajo', jo'maajo'il;
Q'etq'etil; Tumin

Li ajom ut li yalok q'e moko tiik ta re xk'ulb'al li b'ihomal ut eechej re li yu'am a'in, rik'in xtz'eqtaanankil li k'a'aq re ru re li musiq'ej.

K'a'ru tixra wi' junaq winq wi tixk'ul chix-junil li ruchich'och'? **Mat.** 16:26. Ke'xk'eheb' xch'ool chirix li jo'maajo'il k'a'aq re ru re li ruchich'och', **Alma** 4:8 (Alma 31:27). Taatz'eq chawix li k'a'aq re ru re li ruchich'och' a'in, **Tz. ut S.** 25:10. K'a'jo' naq k'eeb'ileb' xch'ool li winq chirix li k'a'aq re ru re li ruchich'och' a'in, **Tz. ut S.** 121:35.

RUCHICH' OCH'IL WINQ. *Chi'ilmanq*
ajwi' Re tz'ejwalej; Xt'anik laj Adan ut
li xEva; Yo'laak wi'chik, yo'laak rik'in
li Dios

Ani naxsik' ru eek'asiik xb'aan li ratawom, lix rahihom ru, ut li reek'ahom li tz'ejwalej, ruuchil eek'asiik xb'aan li Loq'laj Musiq'ej. Li ani wan chi jo'kan naru chixtawb'al ru li k'a'aq re ru re tz'ejwalej, a'b'an li k'a'aq re ru re li musiq'ej ink'a'. Chixjunileb' li winq wankeb' sa' li tz'ejwalej, malaj wan li kamk sa' xbeeneb', sa' xk'ab'a' lix t'anik laj Adan ut li xEva. Li junjung tento taayo'laaq wi'chik sa' xk'ab'a' lix tojb'al rix li maak xb'aan li Jesukristo re tixkanab' wank choq' ruchich'och'il winq.

Li ruchich'och'il winq moko naxk'ul ta li k'a'ru re li Musiq'ej, **1 Kor.** 2:14. Li ruchich'och'il winq wan choq' aj xik' ilonel re li Dios, ut tento raj risinkil, **Mos.** 3:19. Ani nakana sa' li tz'ejwalejil na'leb' li ak re, nakana sa' li t'ane'k wan wi', **Mos.** 16:5 (Alma 42:7-24; Tz. ut S. 20:20). K'a'ru chi ruchich'och'il winq wan li nanawok re li k'a'aq re ru a'in? **Alma** 26:19-22. Eb' li ruchich'och'il malaj tz'ejwalejil winq wankeb' chi maak'a'eb' xDios sa' li ruchich'och', **Alma** 41:11. Xb'aan li q'etok aatin kixb'aanu, ki'ok li winq chi kamaaq sa' musiq'ejil, **Tz. ut S.** 29:41. Chi moko naru junaq ruchich'och'il winq chixkuyb'al wank chiru li Dios, **Tz. ut S.** 67:12. Ut eb' li winq ke'ok choq' aj rahol tz'ejwalej, aj atawinel, ut jo'keb' aj tza, **Mois.** 5:13 (Mois. 6:49).

RUT. *Chi'ilmanq ajwi'* Bohos

Sa' li Najter Chaq'rab', jun ixq aj Mohab, ralib'

li xNohemi ut laj Elimelek, aj Israeliteb'. Chirix lix kamik lix b'eelom, lix Rut kisumla rik'in li laj Bohos, reech alal li xNohemi. Laj Obed li ralaleb', a'an xxe' xtoon laj David ut li Kristo. Li esil chirix li xRut naxk'ut rik'in ch'ina-usil aatin lix jalajik xch'ool jun aj jalaniil tenamit toj sa' xkorralil laj Israel. Li xRut kixkanab' li dios ut li yu'am kiwan wi' chaq re taajunajiiq rik'in rochochil li paab'aal sa' k'anjelak chiru lix Dios laj Israel (Rut 1:16).

Lix hu li xRut: Sa' li ch'ol 1 naxye resil lix yu'am laj Elimelek ut lix junkab'al sa' Mohab. Chirix xkamik lix b'eelomeb', li xNohemi ut li xRut xkoheb' Belen. Sa' li ch'ol 2 naxye resil naq li xRut kixokok iyaj chirixeb' laj k'anjel sa' lix ch'och' laj Bohos. Sa' li ch'ol 3 naxye resil chanru naq lix Nohemi kixye re li xRut naq taaxik sa' li ch'oxleb'aal iyaj ut taayoklaaq sa' roq laj Bohos. Li ch'ol 4 a'an resil lix sumlajik li xRut rik'in laj Bohos. Kiyola jun ralaleb', aj Obed, ut sa' li lalal xk'ajol a'an ke'yo'la laj David ut li Kristo.

RU'UJ AQ'EJ. *Chi'ilmanq ajwi'*

Aatinob'aal; Jаланil aatinob'aal,
maatan re

Reetalil li aatinak. Eb' laj santil paab'anel tento naq te'xrameb' li ru'uj raq'eb', a'an naraj naxye naq te'xram li raatineb'. Sa' roso'jik, li junjung chi xb'een aqej taab'ase'q, ut li junjung chi ru'uj aq'ej taach'olob'anq chiru li Dios (Isa. 45:23; Rom. 14:11).

Charam li ru'uj aawaq' chiru li ink'a' us, **Sal.** 34:13 (1 Pe. 3:10). Ani naramok re lix tz'uumal re ut li ru'uj raq' naxkol rix li raam chiru li ch'a'ajkikal, **Prov.** 21:23. Wi junaq winq ink'a' naxram li ru'uj raq', maak'a' na'ok wi' lix paab'aal li winq a'an, **Stgo.** 1:26. Wi junaq winq ink'a' narahob'tesink rik'in aatin, a'an jun winq tz'aqal re ru, **Stgo.** 3:1-13. Taajultikamanq li evangelio chiru li junjung chi tenamit, junkab'al, aatinob'aal, ut teepal, **Apok.** 14:6-7 (2 Ne. 26:13; Mos. 3:13, 20; Tz. ut S. 88:103; 112:1). Chasik' xtawb'al li waatin, toja' ut naq taahite'q li ru'uj aawaq', **Tz. ut S.** 11:21.

SA XCH'OOL. *Chi'ilmanq* Sahil ch'oolejil

SA' KOMONIL. *Chi'ilmanq ajwi'* Junajil;
Rahok

Choq' reheb' laj santil paab'anel sa' roso'jikeb'

li kutan, li wank sa' komonil naraj naxye wank rik'in rahok chiqib'il qib'; ut k'anjelak chiruheb' li qakomon, xwaklesinkileb' xch'ool, ut xk'eeb'al xkawilaleb'.

Taara laa was aawiitz'in jo' nakara aawib' laa'at, **Lev.** 19:18 (Mat. 19:19; Tz. ut S. 59:6). Naq jalb'il aach'ool, k'e xkawilaleb' laa was aawiitz'in, **Luk.** 22:32. Laa'ex intzolom wi nekera eerib' cherib'il eerib', **Jwan** 13:35. Ch'olaniheb' lin karneer, **Jwan** 21:15–17. Ke'x-tz'aama naq taqak'ul sa' qab'een li komonil re k'anjelak chiruheb' laj santil paab'anel, **2 Kor.** 8:1–5. Li komonil wanko wi', a'an rik'in li Yuwa'b'ej ut rik'in li Ralal, **1 Jn.** 1:3. Eb' laj Nefita ut laj Lamanita ke'wan sa' komonil chirib'ileb' rib', **Hel.** 6:3. Li junjunq chi winq chixk'oxla li ras riitz'in jo' naxk'oxla rib' a'an, **Tz. ut S.** 38:24–25. Wi ink'a' junajex, moko wehex ta, **Tz. ut S.** 38:27. Nekexink'ul sa' komonil, re naq tinwanq choq' aj rahol eere ut eekomon, **Tz. ut S.** 88:133.

SABULON (ZABULON). *Chi'ilmanq ajwi'* Israel; Jakob, ralal laj Isaak

Sa' li Najter Chaq'rab', jun ralal laj Jakob ut li xLea (Gen. 30:19–20).

Lix teepal laj Sabulon: Laj Jakob kirosob'tesi lix teepal laj Sabulon (Gen. 49:13). Lix teepal laj Sabulon ke'xjunaji rib' rik'in li xDebora ut laj Barak sa' xpleetinkileb' li xik' neke'ilok re Israel (Jue. 4:4–6, 10). Jo'kan ajwi' ke'xjunaji rib' rik'in laj Jedehon sa' xpleetinkileb' laj Madianita (Jue. 6:33–35).

SACHB'A-CH'OOLEJ. *Chi'ilmanq ajwi'* Eetalil; Paab'aal

Li k'a'ru xanimal ru li na'ux xb'aan lix wankil li Dios. Neke'ajman ru li sachb'a-ch'oolej sa' lix k'anjel li Jesukristo. Sa' xyanqeb' li sachb'a-ch'oolej wan li k'irtesink, xk'eeb'al wi'chik xyu'am li kama'naq, ut li wakliik wi'chik chi yo'yo. Eb' li sachb'a-ch'oolej wankeb' xna'aj sa' lix evangelio li Jesukristo. Na'ajman ru li paab'aal re te'k'utb'esimanq li sachb'a-ch'oolej (Mar. 6:5–6; Morm. 9:10–20; Eter 12:12).

Naq laj Farahon tixye, K'utumaq junaq sachb'a-ch'oolej, **Exo.** 7:9. Maajun winq li taab'aanunq re junaq sachb'a-ch'oolej sa' lin k'ab'a', chi seeb' taa'ok chinmaa'usilankil,

Mar. 9:39. Kana a'an li na'ajej kixb'aanu wi' li Kristo xb'een lix sachb'a-ch'oolej, **Jwan** 2:11. Laa'in jun Dios re sachb'a-ch'oolej, **2 Ne.** 27:23. Lix wankil li Dios li nak'anjelank re li sachb'a-ch'oolej, **Alma** 23:6. Li Kristo kiru chixk'utb'al li xanimal ru sachb'a-ch'oolej sa' li nimla ch'och' America, xb'aan xanimal lix paab'aaleb', **3 Ne.** 19:35. Li Dios moko xkanab' ta wank choq' jun Dios re sachb'a-ch'oolej, **Morm.** 9:15. Meepatz' sachb'a-ch'oolej, ka'ajwi' wi textxtaqla li Qaawa', **Tz. ut S.** 24:13–14. Re junjunq k'eeb'il xk'anjelankil li sachb'a-ch'oolejil k'anjel, **Tz. ut S.** 46:21 (Moro. 10:12).

SACHENAQIL TEEP. *Chi'ilmanq* Israel—Li lajeeb' xteepal laj Israel li sachenaqeb'

SACHK, SACHENAQ. *Chi'ilmanq* Alalb'ej re li sachk (eb' li)

SACHONEL. *Chi'ilmanq ajwi'* Aj tza Laj Satanas a'an laj sachonel.

Li Qaawa' ink'a' tixkanab' laj sachonel chi ok sa'eb' lee rochoch, **Exo.** 12:23. Laj sachonel naxik chiru lix b'een li ha', **Tz. ut S.** 61:19. Laj k'aak'alanel kiru raj chixkolb'al li wawimq chiru laj sachonel, **Tz. ut S.** 101:51–54.

SADRAC. *Chi'ilmanq* Sidrak (Sadrac)

SADUCEO (SADUSEEY). *Chi'ilmanq ajwi'* Judio, eb' laj Judio

Jun teep malaj ch'uu't sa' xyanqeb' laj Judio, moko k'ih'eb' ta a'ut nim xwankileb' sa' xjolo-mil li tenamit. Nawb'ileb' ru rik'in naq ink'a' neke'xjal rib' sa' xpaab'ankil lix tz'ii'b'ul lix chaq'rab' laj Moises, ut xb'aan naq neke'x-tz'eqtaana xyaalaleb' li musiq'ej ut li anjel, jo' ajwi' li tzo'l'leb' chirix li wakliik chi yo'yo ut li junelik yu'am (Mar. 12:18–27; Hech. 4:1–3; 23:7–8).

SAHIL CH'OOLEJIL. *Chi'ilmanq ajwi'* Ab'ink chiru

Nachal li nimla sahil ch'oolejil xb'aan li wank sa' tiikilal. Li rajb'al li yu'am sa' li ruchich'och' a'an re naq chixjunileb' te'wanq xsahileb' xch'ool (2 Ne. 2:22–25). Li tz'aqal sahil ch'oolejil ka'ajwi' sa' xk'ab'a' li Jesukristo taachalq (Jwan 15:11; Tz. ut S. 93:33–34; 101:36).

Eb' li tuulan te'tamq xsahileb' xch'ool rik'in li Qaawa', **Isa.** 29:19 (2 Ne. 27:30). Nink'am eerik'in chaab'il esilal re nimla sahil ch'ooolejil, **Luk.** 2:10. Lix sahil eech'ool maajun winq tixmaq' cheru, **Jwan** 16:22. Li ruuchinihom li Musiq'ej a'an li rahok, sahil ch'ooolejil, tuqtuukilal, **Gal.** 5:22. Li ruuchinihom kixnujob'resi li waam rik'in sahil ch'ooolejil q'axal nim, **1 Ne.** 8:12. Neke'wan li winq re naq te'wanq xsahileb' xch'ool, **2 Ne.** 2:25. Eb' li tiikeb' xch'ool te'numtaaq xsahileb' xch'ool chi junelik, **2 Ne.** 9:18. Te'ruuq chi wank rik'in li Dios sa' sahil ch'ooolejil li maajo'q'e na'oso', **Mos.** 2:41. Laa'in tinq'axtesi chixjunil li k'aru we, re tinruuq chixk'ulb'al li nimla sahil ch'ooolejil a'in, **Alma** 22:15. Maare tinwanq choq' k'anjelebaal sa' ruq' li Dios re xk'amb'al junaq aamej sa' li jalb'a-k'axulej; a'in ut xsahil inch'ool, **Alma** 29:9. Q'axal nim li sahil ch'ooolejil, ut q'axal sachol ch'ooolej li saqen kiwil, **Alma** 36:20. Lin Musiq' tixnujob'resi laa waam rik'in sahil ch'ooolejil, **Tz. ut S.** 11:13. K'a'jo'aq xanimal xsahil eech'ool rochb'een a'an sa' li rawa'b'ejihom lin Yuwa', **Tz. ut S.** 18:15–16. Sa' li ruchich'och' a'in moko numtajenaq ta xsahil eech'ool, a'banan wik'in laa'in numtajenaq xsahil eech'ool, **Tz. ut S.** 101:36. Sa' li yu'am a'in taawanq xsahil inch'ool, **Mois.** 5:10–11.

SAKARIAS, XYUWA' LAJ JWAN.

Chi'ilmanq ajwi' Elisabet; Jwan aj Kub'sihom Ha'

Sa' li Ak' Chaq'rab', lix yuwa' laj Jwan aj Kub'sihom Ha'. Laj Sakarias kik'amok re li ropiis laj tij, ut kik'anjelak sa' li santil ochoch.

Li anjel aj Gabriel kixye re laj Sakarias ut li xElizabet li rixaqil naq taawanq jun ralaleb', **Luk.** 1:5–25 (Tz. ut S. 27:7). Kihite'k li ru'uj raq', **Luk.** 1:59–79. Kikamsiik laj Sakarias sa' xyanq li santil ochoch rik'in li artal, **Mat.** 23:35 (Luk. 11:51).

SAKARIAS (ZACARIAS), PROFEET SA' LI NAJTER CHAQ'RAB'

Jun profheet sa' li Najter Chaq'rab' li ki'aatinak jo' profheet 520 chihab' tana' rub'elaj li Kristo. A'an kiwan sa' xkutankil li profheet aj Hageo (Esd. 5:1; 6:14).

Lix hu laj Sakarias: Nawb'il ru li hu a'in sa' xk'aba' li profheetil aatin chirix lix k'anjel li

Kristo sa' li yu'am a'in, ut li xkab' xk'ulunik (Sak. 9:9; 11:12–13; 12:10; 13:6). Sa'eb' li ch'ol 1–8 wan junjunq li k'utb'esinb'il matk' chirix li k'aru te'xk'ul lix tenamit li Dios. Sa'eb' li ch'ol 9–14 wan li k'utb'esinb'il matk' chirix li Mesias, li roso'jik li kutan, lix ch'utub'ankil Israel, li nimla pleet sa' roso'jik, ut li xkab' xk'ulunik li Qaawa'.

SALEM. *Chi'ilmanq ajwi'* Jerusalem; Melkisedek

Li tenamit sa' li Najter Chaq'rab' b'ar ki'awa'b'ejin wi' laj Melkisedek. Naru naq kiwan b'ar wan wi' Jerusalem anajwan. Li k'ab'a'ej "Salem" chanchan ajwi' jun li aatin sa' Hebreo li naraj naxye "tuqtuukilal."

Laj Melkisedek li rey sa' xb'een Salem kixk'am chaq li kaxlan wa ut li viin, **Gen.** 14:18. Laj Melkisedek, li rey sa' xb'een Salem, a'an aj tij chiru li Dios q'axal taqenaq, **Heb.** 7:1–2. Laj Melkisedek kiwan choq' rey sa' xb'een li ch'och' Salem, **Alma** 13:17–18.

SALMOS (SAALM). *Chi'ilmanq ajwi'* David; Wajb'ak

Jun musiq'anb'il aatin malaj b'ich.

Li hu Salmos: Jun li hu sa' li Najter Chaq'rab', wan wi' chi ch'utub'anb'il li b'ich, naab'al li neke'aatinak wi' chirix li Kristo. Nayeeman li aatin sa' Salmos chi kok' aj xsa' sa' li Ak' Chaq'rab'.

Laj David kitz'iib'ank re naab'al reheb' li b'ich sa' Salmos. Ke'tz'iib'aman li b'ich re xnimankil ru li Dios. Naab'al ke'wan chi b'ichanb'il.

SALOMON. *Chi'ilmanq ajwi'* Betsabe; David

Sa' li Najter Chaq'rab', jun rala laj David ut li xBetsabe (2 Sam. 12:24). Laj Salomon kiwan choq' rey sa' xb'een Israel chiru naab'al chihab'.

Laj David kixxaqab' laj Salomon choq' rey, **1 Rey.** 1:11–53. Laj David kixchaq'rab'i laj Salomon naq taab'eeq chiru lix b'e li Qaawa', **1 Rey.** 2:1–9. Li Qaawa' kixye re laj Salomon naq tixk'e xnaowom lix ch'ool, **1 Rey.** 3:5–15. Kiraqok aatin sa' xb'een wiib' li ixq ut kixtz'il rix ani tz'aqal lix na' jun li k'uula'al, **1 Rey.** 3:16–28. Kixk'uub'eb' li jaljookil ru yehom ut

li b'ich, **1 Rey.** 4:32. Kixkab'la li santil ochoch, **1 Rey.** 6 **1 Rey.** 7:13–51. Kirosob'tesi li santil ochoch, **1 Rey.** 8. Ki'ula'aniik xb'aan li ixqi rey aj Saba, **1 Rey.** 10:1–13. Laj Salomon kismula rik'ineb' li maawa'eb' aj Israel, ut eb' li rixaqil ke'xjalb'ehi lix ch'ool re xloq'oninkil li b'alaq'il dios, **1 Rey.** 11:1–8. Li Qaawa' kijosq'o' rik'in laj Salomon, **1 Rey.** 11:9–13. Kikam, **1 Rey.** 11:43. Laj David kixye jo' profet resil lix ximal xloq'al lix awa'b'ejihom laj Salomon, **Sal.** 72. Laj Salomon kixk'ul k'iila ixaqilb'ej ut moosil ixaqilb'ej, a'ut wankeb' li ink'a' kixk'ul rik'in li Qaawa', **Tz. ut S.** 132:38 (Jak. 2:24).

SAM. *Chi'ilmanq ajwi'* Lehi, xyuwa' laj Nefi

Sa' lix Hu laj Mormon, rox li ralal laj Lehi (1 Ne. 2:5). A'an tiikil ut santil winq, li kisi'ok ru xtaaqenkil li Qaawa' (1 Ne. 2:17; 2 Ne. 5:5–6; Alma 3:6).

SAMARIA. *Chi'ilmanq ajwi'* Samaritano, aj Samaria

Sa' li Najter Chaq'rab', li jolomil tenamit sa' li awa'b'ejihom Israel sa' xnim li saq'e (1 Rey. 16:23–24). Rik'in naq a'an kawil na'ajej sa' xb'een jun li tzuul, eb' laj Asiria ink'a' ke'ru chireechaninkil toj chirix naq ke'xsuti rix chiru oxib' chihab' (2 Rey. 17:5–6). Laj Herodes kixyiib' wi'chik, ut Sebaste kixye re. Sa' xkutanil li Ak' Chaq'rab', Samaria a'an xk'ab'a' chixjunil li ch'och' sa' xyi palestina, chirix li Jordan sa' rokeb'aal saq'e.

SAMARITANO, AJ SAMARIA.

Chi'ilmanq ajwi' Samaria

Eb' li yeeb'ileb' resil sa' li Santil Hu li ke'wan sa' Samaria chirix naq li awa'b'ejihom Israel sa' xnim li saq'e ki'eechaniik xb'aaneb' laj Asiria. Eb' laj Samaria a'aneb' jun raqal aj Israelita ut jun raqal aj Gentil, chi junajnb'il. Sa' lix paab'aaleb' junajnb'il ajwi' lix paab'aaleb' ut lix b'aanuhomeb' laj Israelita rik'ineb' li maak'a'eb' xnowom chirix li Dios. Li jaljookil ru aatin chirix li chaab'il aj Samaritano sa' Luk. 10:25–37 naxk'ut chan ru naq eb' laj Judio xik' neke'rileb' laj Samaritano xb'aan naq eb' laj Samaritano ke'xkanab' chaq lix paab'aaleb' laj Israelita. Li Qaawa' kixb'eresiheb' li Apostol chixk'utb'al li evangelio chiruheb'

laj Samaritano (Hech. 1:6–8). Laj Felipe ki'usa sa' xjultikankil lix evangelio li Kristo chiruheb' laj Samaria, ut kixb'aanu k'iila sachb'ach'oolej sa' xyanqeb' (Hech. 8:5–39).

SAMUEL, PROFEET SA' LI NAJTER CHAQ'RAB'

Ralal laj Elkana ut li xAna, laj Samuel kiyo'la jo' xsumenkil ru lix tij lix na' (1 Sam. 1). Jo' ch'ina al kik'ehe' rub'el xtaql laj Eli, xb'eenil aj tij sa' li loq'laj muheb'aal sa' Silo (1 Sam. 2:11; 3:1). Li Qaawa' kixb'oq laj Samuel naq toj ka'ch'in xyu'am chi wank choq' profet (1 Sam. 3). Chirix lix kamik laj Eli, laj Samuel ki'ok choq' nimla profet ut aj raqol aatin sa' xb'een Israel, ut kixk'ojob' wi'chik li chaq'rab', li tustuukilal, ut li loq'onink sa' li ch'och' (1 Sam. 4:15–18; 7:3–17).

Sa' 1 Sam. 28:5–20 yeeb'il resil naq kik'ame' laj Samuel sa' xyanqeb' chaq li kamenaq xb'aan li ixq aj tul aran Endor, chi tz'aamanb'il xb'aan laj Saul. Ink'a' naru naq kik'utb'esiik li na'leb' a'in xb'aan li Dios, xb'aan naq jun aj tuul malaj jalan chik aj aatinanel kamenaq ink'a' naru chireek'asinkil jun li profet chi k'utmank yal chi tz'aamanb'il xb'aan (1 Sam. 28:20; 31:1–4).

Eb' li hu 1 ut 2 Samuel: Sa' junjung li Santil Hu, wankeb' li hu 1 ut 2 Samuel jo' jun ajwi' chi hu. Sa' jalaneb' chik, wiib' chi hu neke'el. Eb' li hu a'in neke'xye resil 130 chihab', chalen chaq xyo'lajik laj Samuel toj rub'elaj xkamik li rey aj David.

Li xb'een xhu laj Samuel: Sa'eb' li ch'ol 1–4 yeeb'il resil naq li Qaawa' kixmajewa ut kixk'e tojb'a-maak sa' xb'een lix junkab'al laj Eli, ut kixb'oq laj Samuel choq' xb'eenil aj tij ut aj raqol aatin. Sa'eb' li ch'ol 4–6, yeeb'il resil chan ru naq lix kaaxil li sumwank kit'ane' sa' ruq'eb' laj Filisteo. Sa'eb' li ch'ol 7–8 tz'iib'anb'il resil lix tijom laj Samuel chirixeb' li b'alaq'il dios ut li maa'us aj rey. Sa'eb' li ch'ol 9–15 naxye resil naq kixaqab'aak laj Saul, ut li rawa'b'ejil choq' rey. Sa'eb' li ch'ol 16–31 yeeb'il resil laj David ut chanru kixtaw li wankilal—laj Samuel kixyul laj David li kikamsinkil chaq re laj Goliat. Laj Saul xik' kiril laj David, a'b'an laj David ink'a' kiraj xkamsinkil laj Saul, us ta kiru raj chixb'aanunkil.

Li xkab' xhu laj Samuel: Sa' li hu a'in wan

resil li rawa'b'eijil laj David jo' rey sa' xb'een Juda ut chirix a'an sa' xb'een chixjunil Israel. Sa'eb' li ch'ol 1-4 yeeb'il resil li nimla yalok ke'wan wi' li ani neke'taaqenk re laj David, chirix naq kixaqab'aak choq' rey aran Juda, rik'ineb' li ke'taaqenk re laj Saul. Sa'eb' li ch'ol 5-10 yeeb'il resil naq laj David kiniman xwankil sa' naab'al li ch'och'. Sa'eb' li ch'ol 11-21 yeeb'il resil naq kikub'e xmetz'ew laj David sa' musiq'eijil xb'aan lix maak ut li po'resink ch'oolaj sa' lix junkab'al. Sa'eb' li ch'ol 22-24 yeeb'il resil chan ru naq laj David kixyal xq'e chixk'amb'al wi'chik rib' sa' usilal rik'in li Qaawa'.

SAMUEL AJ LAMANITA

Jun profet aj Lamanita sa' lix Hu laj Mormon, taqlanb'il xb'aan li Qaawa' re xtzolb'aleb' ut xtijb'aleb' laj Nefita ka'ch'in chik rub'elaj xyo'lajik li Kolonel. Laj Samuel ki'aatinak jo' profet chirixeb' li reetalil lix yo'lajik ut lix kamik li Jesukristo, ut chirix lix sachlijikeb' laj Nefita (Hel. 13-16).

SANHEDRIN. *Chi'ilmanq ajwi'* Judio, eb' laj Judio

Li jun ch'uut chi aj yii'b'anel chaq'rab' reheb' laj Judio, ut li raqleb'aal aatin q'axal nim reheb' laj Judio, chirix li k'a'aq re ru re li tenamit jo' ajwi' re li paab'aal. Sa' li Sanhedrin wankeb' 71 chi komon li sik'b'ileb' chaq ru sa' xyanqeb' li xb'eenil aj tij, laj tz'iib', ut li xb'eenil. Sa'eb' li loq'laj hu, wan naq li jun ch'uut chi aj raqol aatin nayeeman re (Mat. 26:59; Mar. 14:55; Hech. 5:34).

SANSON

Sa' li Najter Chaq'rab', li xkab'laju reheb' laj "raqol aatin" sa' xb'een Israel. A'an kinawe' ru xb'aan xnimal lix metz'ew, a'b'anan moko chaab'il ta xna'leb' chirix lix tiikilal xch'ool ut lix b'aanuhom (Jue. 13:24-16:31).

SANT. *Chi'ilmanq ajwi'* Santilal;

Santob'resink; Saq ru, xsaqal ru

Li k'a'ru loq', wan diosilal rik'in, malaj saq ru sa' xmusiq' ut sa' xch'ool. Chi junpak'al li k'a'ru sant wan li k'a'ru muxb'il malaj tz'aj ru.

Texwanq chiwu choq' jun awa'b'eijihom chi aj tij, ut jun santil tenamit, **Exo.** 19:5-6 (1 Pe.

2:9). Li Qaawa' kixtaqlaheb' laj Israel: Santaqex, xb'aan naq santin laa'in, **Lev.** 11:44-45. Ani ch'ajb'il li ruq' ut saq ru xch'ool taaxaq-liiq sa' lix santil na'aj, **Sal.** 24:3-4. Te'xk'ut chiru lin tenamit b'ar wan li sant ut b'ar wan li muxb'il, **Esek.** 44:23. Li Dios koxb'oq rik'in jun santil b'oqok, **2 Tim.** 1:8-9. Chalen chaq aaka'ch'inal xanaweb' ru li santil tz'iib'anb'il hu, **2 Tim.** 3:15. Ke'aatinak li santil winq re li Dios chi eek'asinb'ileb' xb'aan li Santil Musiq'eij, **2 Pe.** 1:21. Chixjunil li winq taaraq'e aatin chirixeb' jo' chanru li yaal ut li santilal li wan rik'in li Dios, **2 Ne.** 2:10. Li ruchich'och'il winq na'ok choq' santob'resinb'il aj paab'anel sa' xk'ab'a' lix tojb'al rix li maak xb'aan li Kristo, **Mos.** 3:19. Texb'eeq jo' chanru lix santil k'anjelil li Dios, **Alma** 7:22 (Alma 13:11-12). Eb' li oxib' chi tzolom ke'santob'resiik sa' li tz'ejwalej, re naq santeb' ke'kana, **3 Ne.** 28:1-9, 36-39. Maab'atz'unle li k'a'aq re ru loq', **Tz. ut S.** 6:12. Moko tatruiq ta chixtz'iib'ankil li k'a'ru loq', ka'ajwi' wi k'eeb'il aawe inb'aan, **Tz. ut S.** 9:9. Teeteneb'erib' chi k'anjelak rik'in anchal li santilal chiwu, **Tz. ut S.** 43:9. Eb' lin tzolom te'xaqliiq sa'eb' li na'ajeb' sant, **Tz. ut S.** 45:32. Li k'a'ru nachal chaq taq'e'q loq', **Tz. ut S.** 63:64. Eb' li kok'al ka'ch'ineb' xyu'am santeb', **Tz. ut S.** 74:7. Tinwosob'tesi li na'ajeb' a'an re naq santaq, **Tz. ut S.** 124:44. Li Qaawa' tixch'utub'eb' li sik'b'ileb' ru xb'aan, toj sa' jun Santil Tenamit, **Mois.** 7:62.

SANTIAGO, RALAL LAJ ALFEO

Jun reheb' li Kab'laju chi Apostol sik'b'ileb' ru xb'aan li Jesus chiru lix k'anjel sa' li ruchich'och' (Mat. 10:3; Mar. 3:18; Luk. 6:15; Hech. 1:13).

SANTIAGO, RALAL LAJ SEBEDEO

Jun reheb' li Kab'laju chi Apostol li sik'b'ileb' ru xb'aan li Jesus chiru lix k'anjel sa' li ruchich'och', li ras laj Jwan. A'an jun reheb' li oxib' chi apostol li kisik'e' ru chi wank rik'in li Jesus naq ki'ux li xninqal ru na'leb': naq kiwaklesiik lix rab'in laj Jairo (Mar. 5:37), naq ki'ux li jaltesiik-u (Mat. 17:1; Mar. 9:2; Luk. 9:28), ut sa' Getsemani (Mat. 26:37; Mar. 14:33). Rochb'een laj Pedro ut laj Jwan, kixk'ojob' wi'chik li Tijonelil re Melkisedek sa' li ru-

chich'och' rik'in xk'ojob'ankil laj Jose Smith (Tz. ut S. 27:12; 128:20; JS—R 1:72).

SANTIAGO, RIITZ'IN LI QAAWA'

Sa' li Ak' Chaq'rab', jun riitz'in li Qaawa' (Gal. 1:19), ut ras laj Jose, laj Simon, laj Judas, ut junjung li ranab' (Mat. 13:55–56; Mar. 6:3; Jud. 1:1). A'an ajwi' kinawe' ru jo' aj Santiago li Tiik, ut kiwan jun xk'anjel li nim xwankil sa' li Iglees sa' Jerusalem (Hech. 12:17; 15:13; 1 Kor. 15:7; Gal. 2:9–12). Nak'oxlaman naq a'an kitz'iib'ank re lix hu laj Santiago.

Lix hu laj Santiago: Jun li hu sa' li Ak' Chaq'rab'. A'an chaq jun li hu tz'iib'anb'il rik'ineb' li kab'laju xteepal laj Israel li jek'inb'ileb' chaq chi najt, ut nak'oxlaman naq kitz'iib'aman chaq Jerusalem. Sa' li hu wan junjung li na'leb' yeeb'il chi ch'olch'o ru chirix li paab'aal, jo' li xnimal ru na'leb' sa' li xb'een ch'ol naq wi ani junaq moko tz'aqal ta xna'leb', tento tixpatz' xtenq'ankil chiru li Dios (Stgo. 1:5–6; JS—R 1:9–20). Li ch'ol 2 na'aa'inak chirix li paab'aal ut li k'anjel. Li ch'ol 3–4 na'aa'inak chirix naq na'ajman ru xramb'al li ru'uj aq'ej, ut naxtijeb' laj santil paab'anel naq ink'a' te'xmaa'usila rib' chirib'ileb' rib'. Li ch'ol 5 naxwaklesiheb' xch'ool laj santil paab'anel re te'wanq xkuyum ut te'xb'oqeb' li xb'eenil re te'osob'tesiiq naq yajeb'; na'aa'inak ajwi' chirix li osob'tesiiq na'uxman rik'in tenq'ank chixjalb'aleb' xch'ool li qas qiiiz'in.

SANTIL DIOS RE LAJ ISRAEL.

Chi'ilmanq Jesukristo

SANTIL HU. *Chi'ilmanq ajwi'* Ak'

Chaq'rab'; Efrain—Li perel che' re Efrain malaj Jose; Hu Dewterokanoniko; Juda—Li perel che' re Juda; Loq'laj hu (eb' li); Najter Chaq'rab'; Xaqab'anb'il hu

Lix ch'utub'anb'il tz'iib'ahomeb' laj Hebreo ut laj Kristiano, wan wi' naab'al lix k'utb'eshiom li Dios. Li aatin *biblia* naraj naxye “eb' li hu.” Li Santil Hu a'an xtz'iib'ahom naab'al li profeet ut li musiq'anb'il aj tz'iib'anel li ke'k'anjelak chi eek'asinb'il xb'aan li Santil Musiq'ej (2 Pe. 1:21).

Sa' li Santil Hu reheb' laj Kristiano wan wiib' jachal, nawb'ileb' ru jo' li Najter ut Ak' Chaq'rab'. Sa' li Najter Chaq'rab'

wankeb' li loq'laj hu li oksinb'il xb'aaneb' laj Judio sa' Filistea chiru lix k'anjel li Qaawa' sa' li ruchich'och'. Sa' li Ak' Chaq'rab' wan li k'a'ru tz'iib'anb'il sa' xkutankileb' li apostol, ut juntaq'eeet xsantilal ut xwankilal rik'ineb' li loq'laj hu reheb' laj Judio. Eb' li hu sa' li Najter Chaq'rab' ke'tz'iib'aman sa' lix huhil li tenamit chiru k'iila cient chihab', ut ka'ch'in chik ma chixjunil a'an tz'iib'anb'il sa' Hebreo, a'b'an eb' li hu sa' li Ak' Chaq'rab' a'an yal xtz'iib'ahom jun tasal chi tenamit ut ke'tz'iib'aman lix k'i-haleb' sa' Griego.

Li aatin *chaq'rab'* sa' li Najter Chaq'rab' sa' jalaneb' chik li aatinob'aal naraj naxye “sumwank.” Li Najter Chaq'rab' a'an li chaq'rab' li kik'eeman re laj Moises naq eb' laj Israel ke'xtz'eqtaana lix tz'aqalil li evangelio li kik'ule' xb'aaneb' lix tenamit li Dios chalen chaq xtiklajik li wank sa' li ruchich'och'. Li Ak' Chaq'rab' a'an li evangelio jo' k'utb'il xb'aan li Jesukristo.

Sa' li Santil Hu sa' Hebreo (li Najter Chaq'rab'), ke'jache' ru li hu sa' oxib' jachal: li Chaq'rab', eb' li Profeet, ut li Tz'iib'ahom. Li Santil Hu oksinb'il xb'aaneb' laj Kristiano naxjacheb' ru li hu jo' chanru li k'a'ru tz'iib'anb'il, jo' resil li tenamit, li chaq'al ru aatin, ut li profeetil aatin.

Eb' li hu sa' li Ak' Chaq'rab' wankeb' chi tusub'anb'il chi jo'ka'in: Eb' li kaahib' chi Evangelio ut Hechos (xyehom xb'aanuhomeb' li apostol); eb' li hu re laj Pablo; eb' li hu ke'xtaqla laj Santiago, laj Pedro, laj Jwan ut laj Judas; ut li Apokalipsis, a'an li kik'utb'esiman chiru laj Jwan.

Lix Iglees li Jesukristo reheb' laj Santil Paab'anel sa' Roso'jikeb' li kutan naxx'ulub'a ut naroxloq'i li Santil Hu, ut naxch'olob' naq li Qaawa' toj yoo chixk'eeb'al li k'utb'esinb'il na'leb' rik'in xtz'uumaleb' re lix profeet sa' roso'jikeb' li kutan, li xaqab'anb'il wi' xwankil ut k'utb'il xyaalalil li resil lix b'aanuhom li Dios rik'ineb' li winq li natawman sa' li Santil Hu.

Li perel che' re Juda (li Santil Hu) ut li perel che' re Jose (lix Hu laj Mormon) te'junajiiq ru sa' ruq' li Qaawa', **Esek.** 37:15–20. Li Santil Hu taaxaqab'aaq xyaalalil xb'aaneb' li loq'laj hu re roso'jikeb' li kutan, **1 Ne.** 13:38–40. Lix Hu laj Mormon taawanq rochb'een li Santil Hu re

xsachb'al li b'alaq'il tzol'leb', **2 Ne.** 3:12. Jun li Santil Hu! Jun li Santil Hu! Ak wan qik'in jun li Santil Hu, **2 Ne.** 29:3–10. Chixjunileb' li neke'paab'ank re li Santil hu te'xpaab' ajwi' lix Hu laj Mormon, **Morm.** 7:8–10. Eb' li xb'eenil te'xk'ut li jar raqal chi na'leb' re lin evangelio, li wan sa' li Santil Hu ut lix Hu laj Mormon, **Tz. ut S.** 42:12. Laa'o naqapaab' naq li Santil Hu a'an raatin li Dios a' yaal jo' jaltessinb'il ru chi tiik, **R. li P.** 1:8.

SANTIL HU, JALTESINB'IL RU XB'AAN LAJ JOSE SMITH (JJS).

Chi'ilmanq Jaltessinb'il ru xb'aan laj Jose Smith (JJS)

SANTIL MUSIQ'EJ. *Chi'ilmanq ajwi'*

Dios, Roxichal li Dios; Kub'iha', kub'sink ha'; K'ojob'anel Ch'oolej (aj); K'utb'esink, k'utb'esinb'il na'leb'; Loq'laj Musiq'ej re Yeechi'ink; Maak ink'a' naru xkuyb'al; Maatan re li Santil Musiq'ej; Mukuy, reetalil li; Musiq'ank, musiq'anb'il

Lix rox komon sa' li Roxichal li Dios (1 Jn. 5:7; Tz. ut S. 20:28). A'an musiq'ejil winq, maak'a' xjunxaqalil re tib' ut b'aq (Tz. ut S. 130:22). Kok' aj xsa' yeeb'il resil li Santil Musiq'ej jo' li Musiq'ej, malaj lix Musiq' li Dios.

Li Santil Musiq'ej naxb'aanu junjunq li xnimal ru k'anjel sa' li k'uub'anb'il na'leb' re li kolb'a-ib'. (1) Naxch'olob' xyaalal li Yuwa'b'ej ut li K'ajolb'ej (1 Kor. 12:3; 3 Ne. 28:11; Eter 12:41). (2) Naxk'utb'esi li yaal chirix chixjunil li k'a'aq re ru (Jwan 14:26; 16:13; Moro. 10:5; Tz. ut S. 39:6). (3) Naxsantob'resiheb' li ani xe'xjal xk'a'uxl ut xe'kub'e xha' (Jwan 3:5; 3 Ne. 27:20; Moiss. 6:64–68). (4) A'an li Loq'laj Musiq'ej re Yeechi'ink (Tz. ut S. 76:50–53; 132:7, 18–19, 26).

Lix wankil li Santil Musiq'ej naru nachal sa' xb'een junaq rub'elaj li kub'iha' ut tixk'ut xyaalal naq yaal li evangelio. A'ut li maatan re xk'ulb'al li Santil Musiq'ej rajlal naq k'ulub'ej junaq, a'an jun li maatan li ka'ajwi' naru chi k'ule'k rik'in xk'eeb'al li uq'ej xb'aan junaq li nak'amok re li Tijonelil re Melkisedek, chirix naq uxb'il li kub'iha' sa' lix tz'aqal Iglees li Jesukristo, chi k'eeb'il li wankilal.

Li Jesus kixk'ut naq chixjunil li maak naru chi kuymank, ka'ajwi' xmajewankil

li Santil Musiq'ej ink'a' (Mat. 12:31–32; Mar. 3:28–29; Luk. 12:10; Heb. 6:4–8; Tz. ut S. 76:34–35).

Li Musiq'ej tixk'eeb' li winq chi b'eeke sa'eb' lix k'uub'anb'il aatin li Dios, **Esek.** 36:27. Eb' li Apostol ke'taqlaak chi kub'sink ha' sa' lix k'ab'a' li Yuwa'b'ej, li K'ajolb'ej, ut li Santil Musiq'ej, **Mat.** 28:19. Li Santil Musiq'ej tixk'ut cheru chixjunil li k'a'aq re ru, **Jwan** 14:26. Eb' li santil winq ke'aatinak chi eek'asinb'ileb' xb'aan li Santil Musiq'ej, **2 Pe.** 1:21. Laj Nefi k'amb'il chaq xb'e xb'aan li Musiq'ej, **1 Ne.** 4:6. Lix muqmuukil na'leb' li Dios taateeliq chiruheb' rik'in lix wankil li Santil Musiq'ej, **1 Ne.** 10:17–19. Li Santil Musiq'ej tixk'ut cheru chixjunil li k'a'aq re ru tento teeb'aanu, **2 Ne.** 32:5. Rik'in lix wankil li Santil Musiq'ej naru teenaw li yaal chirix chixjunil li k'a'aq re ru, **Moro.** 10:5. Li Santil Musiq'ej aawe sa' laa k'a'uxl ut sa' laa ch'ool, **Tz. ut S.** 8:2. Li Musiq'ej nak'amok b'e chixb'aanunkil li chaab'il, **Tz. ut S.** 11:12. Li Santil Musiq'ej nanawok re chixjunil li k'a'aq re ru, **Tz. ut S.** 35:19. Li Santil Musiq'ej naxk'ut li tuqtuukil k'a'aq re ru re li awa'b'ejjhom, **Tz. ut S.** 36:2 (Tz. ut S. 39:6). Wi moko nekek'ul ta li Musiq'ej ink'a' tekx'utuq, **Tz. ut S.** 42:14. Li Santil Musiq'ej naxch'olob' xyaalal li Yuwa'b'ej ut li K'ajolb'ej, **Tz. ut S.** 42:17 (1 Kor. 12:3; 3 Ne. 11:32, 35–36). Re junjunq k'eeb'il xb'aan li Santil Musiq'ej xnawb'al naq li Jesukristo a'an li Lalal li Dios, **Tz. ut S.** 46:13. Yalaq k'a'ru te'xye naq eek'asinb'ileb' xb'aan li Santil Musiq'ej, a'anaq loq'lajhu, **Tz. ut S.** 68:4. Li Santil Musiq'ej taahirmanq re xch'olob'ankil xyaalal chixjunil li k'a'aq re ru li b'arwan nekeye, **Tz. ut S.** 100:8. Li Santil Musiq'ej taa'ochb'eeninq aawe rajlal, **Tz. ut S.** 121:45–46.

SANTIL OCHOCH, ROCHOCH LI

QAAWA'. *Chi'ilmanq ajwi'* K'ojob'anb'il k'anjel; Loq'laj muheb'aal; Na'ajej q'axal sant; Tiqib'aak, xtiqib'ankil

A'an tz'aqal li rochoch li Qaawa'. Li Qaawa' junelik naxtaqlaheb' lix tenamit chixyib'ankileb' li santil ochoch, sa' li neke'xb'aanu wi' laj santil paab'anel li k'ulub'eheb' li loq'laj aatin ut k'ojob'anb'il k'anjel re li evangelio, choq' reheb' a'an ut choq' reheb' li kamanaq. Li Qaawa' narula'aniheb' lix santil ochoch,

ut a'aneb' li jun chi na'ajej q'axal sant na'ux wi' li loq'onink.

Li loq'laj muheb'aal kixyiyib' laj Moises ut eb' li rala' xk'ajol laj Israel a'an jun santil ochoch li na'iiqaman. Eb' laj Israelita ke'roksi sa' li relikeb' chaq Egipto.

Li santil ochoch li q'axal yeeb'il resil sa' li Santil Hu a'an li kab'lanb'il xb'aan laj Salomon sa' Jerusalem (2 Kro. 2-5). A'an kisache' 600 chihab' rub'elaj li Kristo xb'aaneb' laj Babilonia, ut kik'ojob'aman wi'chik xb'aan laj Sorobabel ka'ch'in chik ma jun cient chihab' chik chirix a'an (Esdras 1-6). Jun raqal li santil ochoch a'in kik'ate' sa' 37 chihab' rub'elaj li Kristo, ut laj Herodes li Xnimal ru moqon kixyiyib' wi'chik. Eb' laj Romano ke'xsach li santil ochoch sa' 70 chihab' chirix li Kristo.

Sa' lix Hu laj Mormon, eb' li tiikeb' xch'ool li neke'taaqenk re li Dios ke'ee'ksiik chixyiyib'ankileb' li santil ochoch ut chi loq'onink chi sa' (2 Ne. 5:16; Mos. 1:18; 3 Ne. 11:1). Xkab'lankil ut roksinkil chi tiik jun li santil ochoch a'an reetalil li tz'aqal Iglees sa' li jar k'ojlajik re li evangelio, jo' sa' li Iglees li k'ojob'amb'il wi'chik sa' li qakutan laa'o. Li Santil Ochoch re Kirtland a'an li xb'een santil ochoch li k'kab'laman ut ki'osob'tesiman sa' li jun k'ojlajik a'in. Chalen chaq sa' li kutan a'an, wan li santil ochoch li osob'tesinb'ileb' sa' k'iila ch'och' chiru li ruchich'och'.

Ani taaxaqliiq sa' lix santil na'aj? **Sal.** 24:3-5. Chootaqe'q sa' rochoch lix Dios laj Jakob, **Isa.** 2:2-3 (Mik. 4:1-2; 2 Ne. 12:2-3). Li Qaawa' li nekesik' taachalq chi jun xaqaamil sa' xsantil ochoch, **Mal.** 3:1 (3 Ne. 24:1; Tz. ut S. 36:8; 42:36). Li Jesus kixch'ajob'resi li santil ochoch, **Mat.** 21:12-16 (Mar. 11:15-18; Luk. 19:45-48). Eb' laj santil paab'anel ke'taqlaak chixkab'lankil jun santil ochoch sa' Missouri, **Tz. ut S.** 57:3 (Tz. ut S. 84:3-5). Xaqab'omaq jun ochoch, a'anaq ajwi' rochochil li tijok, rochochil li kuyuk sa', rochochil li paab'aal, rochochil li tzolok, rochochil li loq'alil, rochochil li tustuukilal, rochoch li Dios, **Tz. ut S.** 88:119 (Tz. ut S. 109:8). Li Qaawa' kixq'useb' lix tenamit xb'aan naq ink'a' ke'xyiib' li santil ochoch, **Tz. ut S.** 95:1-12. Laa'in ink'a' tin'ok sa'eb' li ochoch li moko santeb' ta, **Tz. ut S.** 97:15-17. Laa'in xink'ulub'a li ochoch a'in, ut lin k'ab'a' taawanq arin, **Tz. ut S.** 110:7-8. Eb' lix tenamit li Qaawa' junelik

taqlanb'ileb' chixkab'lankil jun ochoch choq' re lix k'ab'a', **Tz. ut S.** 124:39. Jun reheb' li xnimal ru k'anjel taab'aanumanq sa'eb' li santil ochoch a'an xtz'apb'aleb' sa' junajil li alal k'ajolb'ej rik'in lix na' yuwa'eb', **Tz. ut S.** 138:47-48. Sa' li xnimal ru k'anjel re roso'jikeb' li kutan wan xkab'lankileb' li santil ochoch, **Tz. ut S.** 138:53-54.

SANTIL OCHOCH RE KIRTLAND

Li xb'een santil ochoch kab'lanb'il xb'aan li Iglees sa' li kutan a'in. Eb' laj santil paab'anel ke'xkab'la sa' Kirtland, Ohio (Estados Unidos de America), jo' chanru taqlanb'il xb'aan li Qaawa' (Tz. ut S. 94:3-9). Jun rajb'al a'an re xk'eeb'al xna'aj re naq eb' li komon sa' li Iglees li k'ulub'ejeb' te'ruuq chixk'ulb'al li musiq'ejiil wankilal ut te'kutanob'resiiq xna'leb' (Tz. ut S. 109; 110). Ki'osob'tesiik sa' 27 Marzo 1836; li tij re rosob'tesinkil kik'ehe' re li profet aj Jose Smith chi k'utb'esinb'il (Tz. ut S. 109). Sa' li santil ochoch a'in li Qaawa' kixk'e junjunq li xningal ru k'utb'esinb'il na'leb' ut kixk'ojob' wi'chik xlawil li tijonelil li ki'ajman ru (Tz. ut S. 110; 137). Ink'a' ki'oksiman choq' re xtz'aqalil li k'ojob'amb'il k'anjel li nak'eeman sa'eb' li santil ochoch sa' li kutan a'in.

SANTIL PAAB'ANEL (AJ). *Chi'ilmanq*

ajwi' Iglees li Jesukristo (lix);
Kristiano; Lix Iglees li Jesukristo
reheb' laj Santil Paab'anel sa'
Roso'jikeb' li Kutan

Jun komon sa' lix Iglees li Jesukristo li tiik chi paab'ank.

Ch'utub'eb' wik'in lin santil paab'anel, **Sal.** 50:5. Laj Sawlo kixb'aanu naab'al li maa'usilal reheb' laj santil paab'anel sa' Jerusalem, **Hech.** 9:1-21. Laj Pedro kikub'e ajwi' rik'ineb' laj santil paab'anel aran Lida, **Hech.** 9:32. Usilal ut tuqtuukilal reheb' chixjunil li wankeb' Roma, b'oqb'ileb' choq' aj santil paab'anel, **Rom.** 1:7. Laa'ex reech tenamitleb' laj santil paab'anel, **Ef.** 2:19-21. Kink'e reetal lix iglees li Karneer, a'eb' laj santil paab'anel re li Dios, **1 Ne.** 14:12. Li ruchich'och'il winq wan choq' aj xik' ilonel re li Dios, wi ink'a' na'ok choq' santob'resinb'il aj paab'anel sa' xk'ab'a' lix tojb'al rix li maak xb'aan li Kristo, **Mos.** 3:19. Laa'in, li Qaawa', kiwosob'tesi li ch'och' re

naq oksinb'ilaq xb'aaneb' lin santil paab'anel, **Tz. ut S.** 61:17. Laj Satanas naxb'aanu li pleetik rik'ineb' laj santil paab'anel re li Dios, **Tz. ut S.** 76:28–29. Chexk'anjelaq chi yalb'il eeq'e, re xkawresinkileb' laj santil paab'anel choq' re li raqb'a-aatin li chalel, **Tz. ut S.** 88:84–85. Eb' laj santil paab'anel tento te'x-k'e xkomon li k'aru reheb', reheb' li neb'a' ut li tawasinb'il, **Tz. ut S.** 105:3. Eb' li opiiis a'in xink'e choq' re xb'aanunkil li k'anjel ut xtz'aqob'resinkileb' ru lin santil paab'anel, **Tz. ut S.** 124:143 (Ef. 4:12).

SANTILAL. *Chi'ilmanq ajwi'* Saq ru, xsaqal ru; Sant; Santob'resink

Li k'aru tz'aqal re ru sa' musiq'ejil ut sa' ch'oolejil. Li santilal naraj naxye xsaqal ru lix ch'ool ut li rajom junaq.

Eb' li komon tento te'xk'utb'esi naq k'ulub'e-jeb' choq' re li Iglees rik'in b'eeek sa' santilal chiru li Qaawa', **Tz. ut S.** 20:69. Li rochoch li Qaawa' a'an xna'aj li santilal, **Tz. ut S.** 109:13. Winq re Santilal a'an xk'ab'a' li Dios, **Mois.** 6:57 (Mois. 7:35).

SANTOB'RESINK. *Chi'ilmanq ajwi'*
Jesukristo; Tiikob'resink, xk'eeb'al
xtiikilal; Xtojb'al rix li maak

Naq nakanab'aak junaq chi kolb'il chiru li maak, saq ru, ch'ajb'il, ut sant sa' xk'ab'a' lix tojb'al rix li maak xb'aan li Jesukristo (Mois. 6:59–60).

Li Dios xsik' eeru choq' re li kolb'a-ib', sa' xk'ab'a' lix santob'resihom li Musiq'ej, **2 Tes.** 2:13. Santob'resinb'il xb'aan lix mayejankil lix tib'el li Jesukristo, **Heb.** 10:10. Li Jesus kixk'ul rahilal re xsantob'resinkil lix tenamit rik'in xkik'el, **Heb.** 13:12. Eb' li taqenaqil aj tij ke'santob'resiik, ut ke'ch'aje' li raq' chi saq rik'in xkik'el li Karneer, **Alma** 13:10–12. Nachal li santob'resiik rik'ineb' li neke'xq'axtesi xch'ooleb' chiru li Dios, **Hel.** 3:33–35. Chejal eek'a'uxl re naq texruuq chi santob'resiik rik'in xk'ulb'al li Santil Musiq'ej, **3 Ne.** 27:20. Li santob'resiik xb'aan li rusilal li Jesukristo tiik ru ut yaal, **Tz. ut S.** 20:31. Li Jesus kichal re xsantob'resinkil li ruchich'och', **Tz. ut S.** 76:41. Santob'resihomaq eerib' re naq junajaq ru lee k'a'uxl rik'in li Dios, **Tz. ut S.** 88:68.

SAQ RU, XSAQAL RU. *Chi'ilmanq ajwi'* Ch'ajob'resinb'il ut moko ch'ajob'resinb'il ta; Santob'resink

Wank chi maak'a' li maak, maak'a' xjibt'al. Nakana junaq chi saq ru naq tz'aqal maak'a' xtz'ajnil lix k'a'uxl ut lix b'aanuhom. Li ani xb'aanunk re li maak naru chi wank chi saq ru rik'in xpaab'ankil li Jesukristo, xjalb'al xk'a'uxl, ut xk'ulb'aleb' li k'ojob'anb'il k'anjel re li evangelio.

Li ch'ajb'il li ruq' ut saq ru lix ch'ool tixk'ul li rosob'tesihom li Qaawa', **Sal.** 24:3–5. Ch'ajb'ilaqex laa'ex li nekexk'amok re lix k'uleb'aal li Qaawa', **Isa.** 52:11 (Tz. ut S. 133:4–5). Osob'tesinb'ileb' li saqeb' ru xch'ool, **Mat.** 5:8 (3 Ne. 12:8). Yalaq k'aru saq ru, k'oxlahomaq a'an, **Filip.** 4:8 (R. li P. 1:13). Chejunilex li saq ru eech'ool, taqsihomaq lee jolom ut k'ulumaq li raatin li Dios li nasahob'resin ch'oolej, **Jak.** 3:2–3. Ma texruuq chirilb'al li Dios sa' li kuttan a'an chi saq ru eech'ool ut ch'ajb'il eeruq'? **Alma** 5:19. Rik'in naq saqeb' ru ut maak'a'eb' xtz'ajnil chiru li Dios, ink'a' ke'ru chirilb'al li maak, ka'ajwi' rik'in xik' ilok, **Alma** 13:12. Taasaqob'resiik qu jo' chanru ajwi' naq saq ru li Kristo, **Moro.** 7:48 (Morm. 9:6). Li Kristo tixk'ul choq' re jun tenamit saq ru, **Tz. ut S.** 43:14. Li Qaawa' kixtaqla naq taakab'lamanq jun ochoch choq' we sa' li ch'och' Sion, b'ar wi' eb' li saqeb' ru te'ril ru li Dios, **Tz. ut S.** 97:10–17. A'in Sion—li saqeb' ru xch'ool, **Tz. ut S.** 97:21.

SAQ RU CH'OOLEJ. *Chi'ilmanq ajwi'*
Atawink, atawinel; Muxuk sumsu;
Saq ruhil na'leb'; Yumb'eetak
ko'b'eetak

Naq eb' li winq ut li ixq neke'xk'uula rib' chi saqeb' ru xch'ool chirix li k'a'aq re ru re li tz'ejwalej.

Laj Jose ink'a' kixkanab' rib' chi aaleek xb'aan li rixaqil laj Putifar, **Gen.** 39:7–21 (Tz. ut S. 42:24; 59:6). Matmuxuk sumsu, **Exo.** 20:14. Jun li ixq saq ru xyu'am a'an xkoroon lix b'eelom, **Prov.** 12:4 (Prov. 31:10). Ma ink'a' nekenaw naq lee tib'el a'an rochoch li Santil Musiq'ej? **1 Kor.** 6:18–19. Chatwanq chixk'utb'al li tento taa'uxq, rik'in saq ruhil na'leb', **1 Tim.** 4:12. Maak'a' k'aru tz'aj naru nawan rik'in li Dios, **1 Ne.** 10:21. Laa'in, li Qaawa' Dios, nasaho'

inch'ool rik'in saqru ch'oolejil reheb' li ixq, **Jak.** 2:28. Li maak re li tzejwalej a'an tzejq-b'eetalil, **Alma** 39:1-13. Li saqru ch'oolejil ut li chaab'il yu'amej a'an li q'axal ajb'il ut loq' wi'chik chiru chixjunil li k'a'aq re ru, **Moro.** 9:9. Laa'o naqapaab' naq tento naq saq ru qach'ool, **R. li P.** 1:13.

SAQ RUHIL NA'LEB'. *Chi'ilmanq ajwi'*

Anchalil xch'ool; Saq ru ch'oolej;
Wankilal

Anchalil ch'oolejil, xtz'aqalil re ru xch'ool junaq, lix chaab'ilal lix yu'am, wankilal ut metzew (Luk. 8:46), malaj xsaqal ru xch'ool chirix li k'a'ru re li tzejwalej (Moro. 9:9).

Laa'at jun li ixq chaab'il xyu'am, **Rut** 3:11. Ani ch'ajb'il li ruq' ut saq ru xch'ool taaxaqliiq sa' lix santil na'aj li Qaawa', **Sal.** 24:3-4. Jun li ixq saq ru xyu'am a'an xkoroon lix b'eelom, **Prov.** 12:4. Jun li ixq chaab'il xyu'am q'axal nim wi'chik xtz'aq chiru li kaqi lemtz' q'ol, **Prov.** 31:10-31. Sa' xb'een lee paab'aal chetiqli saq ruhil na'leb', **2 Pe.** 1:5 (Tz. ut S. 4:6). Xyalb'al xchaab'ilal li raatin li Dios, **Alma** 31:5. Li Saq ruhil na'leb' chiruutz'u'uji rajlal laa k'oxlahom, **Tz. ut S.** 121:45. Laa'o naqapaab' naq tento naq chaab'ilaq qayu'am, **R. li P.** 1:13 (Filip. 4:8).

SAQEN, LIX SAQEN LI KRISTO.

Chi'ilmanq ajwi' Jesukristo; Reek'ob'aal xch'ool; Santil Musiq'ej; Wankilal chi k'oxlak, aj k'oxlanel; Yaal

Choxahil kutan malaj wankilal li na'el chaq rik'in li Dios sa' xk'ab'a' li Kristo ut naxk'e xyu'am ut xsaqenkil chixjunil li k'a'aq re ru. A'an li chaq'rab' li b'eresinb'il wi' chixjunil li k'a'aq re ru sa' choxa ut sa' ruchich'och' (Tz. ut S. 88:6-13). Jo'kan ajwi' naxtenq'ahab' li winq chixtab'wal ru li yaal re li evangelio, ut naxtenq'ahab' chi ok sa' xb'ehil li evangelio li nak'amok sa' li kolb'a-ib' (Jwan 3:19-21; 12:46; Alma 26:15; 32:35; Tz. ut S. 93:28-29, 31-32, 40, 42).

Lix saqen li Kristo moko juntaq'eet ta rik'in li Santil Musiq'ej. Lix saqen li Kristo maawa' junaq winq. A'an jun li wankilal li nachal chaq rik'in li Dios ut naxkawresi junaq chixk'ulb'al li Santil Musiq'ej. A'an jun wankilal choq' re li chaab'ilal sa' lix yu'ameb' chixjunil li tenamit (Jwan 1:9; Tz. ut S. 84:46-47).

Nak'utb'esiman lix saqen li Kristo sa' li reek'ob'aal xch'ool li junjung, li naxtenq'a chixnawb'al b'ar wan li us ut li ink'a' us (Moro. 7:16). Naq eb' li winq ut ixq neke'ok chirab'inkil li evangelio, naniman li reek'ob'aal xch'ooleb' (Moro. 7:12-19). Eb' li neke'ab'ink chiru lix saqen li Kristo neke'k'ame' xb'e rik'in lix evangelio li Jesukristo (Tz. ut S. 84:46-48).

Li Qaawa' a'an lin saqen, **Sal.** 27:1. Choob'eeq sa' xsaqenil li Qaawa', **Isa.** 2:5 (2 Ne. 12:5). Li Qaawa' taawanq chawu choq' saqen li junelik taakanaaq, **Isa.** 60:19. A'an li tzaqal saqen, li nakutanob'resink li junjung chi winq li nachal sa' li ruchich'och', **Jwan** 1:4-9 (Jwan 3:19; Tz. ut S. 6:21; 34:1-3). Laa'in lix saqen li ruchich'och', **Jwan** 8:12 (Jwan 9:5; Tz. ut S. 11:28). Yalaq k'a'ru saqen, a'an chaab'il, **Alma** 32:35. Li Kristo a'an lix yu'am ut lix saqen li ruchich'och', **Alma** 38:9 (3 Ne. 9:18; 11:11; Eter 4:12). K'eeb'il lix Musiq' li Kristo re li junjung chi winq, re taaruq tixnaw b'ar wan li us ut li ink'a' us, **Moro.** 7:15-19. Li k'a'ru re li Dios a'an saqen, ut yoo chi nimank xlem-tz'unkil toj reetal li tzaqal kutan, **Tz. ut S.** 50:24. Li Musiq'ej naxk'e saqen re li junjung chi winq, **Tz. ut S.** 84:45-48 (Tz. ut S. 93:1-2). Li ani napaab'ank re lix taqlahom naxk'ul li yaal ut li saqen, **Tz. ut S.** 93:27-28. Li saqen ut li yaal neke'xtz'eqtaana li maa'us a'an, **Tz. ut S.** 93:37.

SAQLEP

Jun yajel li naxb'on rib', li yeeb'il resil chi kok' aj xsa' sa' li Najter ut sa' li Ak' Chaq'rab'. Naab'al li xninqal ru winq ut ixq sa' li Santil Hu ke'wan chi rahob'tesinb'il xb'aan, jo' laj Moises (Exo. 4:6-7), lix Maria li ranab' (Num. 12:10), laj Nahaman (2 Rey. 5), ut li Rey aj Osias (2 Kro. 26:19-21).

Li Jesus kixk'irtesi junjung li saqlep rixeb', **Mat.** 8:2-4 (Mar. 1:40-45; Luk. 5:12-15; 3 Ne. 17:7-9). Li Jesus kixk'irtesi lajeeb' li saqlep rixeb', **Luk.** 17:11-19.

SAQOONAQ. *Chi'ilmanq ajwi'*

K'utb'esink, k'utb'esinb'il na'leb';
Evangelio; Jesukristo

Jo' jaljookil ru aatin, li Jesukristo ut lix evangelio, li wankeb' choq' k'o'jleb'aal ut rub'elankil (Tz. ut S. 11:24; 33:12-13). *Saqoonaq* naru

ajwi' nawan choq' reetalil li k'utb'esinb'il na'leb', li naxk'e wi' li Dios chi nawmank li raatin chiruheb' li winq (Mat. 16:15–18).

A'an li Saqoonaq, tz'aqal re ru lix k'anjel, **Deut.** 32:4. Li Qaawa' a'an lin Saqoonaq; tinkanab' wib' chiru, **2 Sam.** 22:2–3. Jun li pek li k'okb'il chaq chi moko xb'aan ta uq'ej, **Dan.** 2:34–35. K'ojob'anb'il sa' xb'een jun saqoonaq, **Mat.** 7:25 (3 Ne. 14:25). Li Jesukristo a'an li pek li kitz'eqtaanaak, **Hech.** 4:10–11. Li saqoonaq, a'an li Kristo, **1 Kor.** 10:1–4 (Exo. 17:6). Li ani kab'lanb'il sa' xb'een li saqoonaq naxk'ul li yaal, **2 Ne.** 28:28. Eb' laj Judio eb' a'an te'xtz'eqtaana li pek [li Kristo] li ke'ru raj chi kab'lak wi', **Jak.** 4:15–17. A' sa' xb'een lix saqoonaq laj Tojol qix naq tento taqak'e qak'o-job'ankil, **Hel.** 5:12. Ani nakab'lan sa' xb'een lix tzol'leb' li Kristo nakab'lan sa' xb'een lix saqoonaq, ut ink'a' taat'ane'q naq taachalq li b'ut'iha', **3 Ne.** 11:39–40 (Mat. 7:24–27; 3 Ne. 18:12–13). Jun winq chaab'il xna'leb' kixkab'la li rochoch sa' xb'een jun saqoonaq, **3 Ne.** 14:24. Wi kab'lanb'ilex sa' xb'een insaqoonaq, ink'a' neke'ru li ruchich'och' ut li xb'alb'a chi numtaak, **Tz. ut S.** 6:34. Ani nakab'lak sa' xb'een li saqoonaq a'in maajo'q'e taat'ane'q, **Tz. ut S.** 50:44. Laa'in li Mesias, lix Rey Sion, li Saqoonaq re Choxa, **Mois.** 7:53.

SARA. *Chi'ilmanq ajwi'* Abraham

Sa' li Najter Chaq'rab', li xb'een rixaqil laj Abraham. Sa' xtiixlilal ki'ok choq' xna' laj Isaak (Gen. 18:9–15; 21:2).

SARIAH. *Chi'ilmanq ajwi'* Lehi, xyuwa' laj Nefi

Sa' lix Hu laj Mormon, li rixaqil laj Lehi (1 Ne. 5:1–8; 8:14–16; 18:19) ut xna' laj Laman, laj Lemuel, laj Sam, laj Nefi, laj Jakob, laj Jose, ut eb' lix ko' (1 Ne. 2:5; 2 Ne. 5:6).

SATANAS. *Chi'ilmanq Aj tza*

SAUL, REY SA' XB'EEN ISRAEL

Sa' li Najter Chaq'rab', li xb'een rey sa' xb'een Israel rub'elaj naq kijache' ru li tenamit. Us ta tiik xch'ool sa' xtiklajik li rawa'b'ejil, moqon kinujak rik'in q'etq'etil, ut ink'a' ki'ab'in chiru li Dios (1 Sam. 9–31).

SAWLO AJ TARSO. *Chi'ilmanq* Pablo

SEDEKIAS (SEDEQUIAS, SEDESIAS).

Chi'ilmanq ajwi' Mulek

Sa' li Najter Chaq'rab', lix raqikeb' li rey sa' xb'een Juda (2 Rey. 24:17–20; 25:2–7). Laj Sedekias kixtz'ap li profet aj Jeremias sa' tz'al lam (Jer. 32:1–5), ut laj Jeremias kixch'olob' jo' profet naq taak'ame'q laj Sedekias chi pree-xil (Jer. 34:2–8, 21). Laj Lehi ut lix junkab'al ke'wan Jerusalem chiru li xb'een chihab' li rawa'b'ejil laj Sedekias (1 Ne. 1:4). Chixjunileb' li lalal laj Sedekias ke'kamsiik, ka'ajwi' li jun ink'a'; laj Mulek li lalal ki'eelelik toj sa' li ch'och' America (Jer. 52:10; Omni 1:15; Hel. 8:21).

SEFORA. *Chi'ilmanq ajwi'* Moises

Sa' li Najter Chaq'rab', li rixaqil laj Moises ut xrab'in laj Jetro (Exo. 2:21; 18:2).

SEM. *Chi'ilmanq ajwi'* Noe, najter yuwa'b'ej sa' li Santil Hu

Sa' li Najter Chaq'rab', jun lalal laj Noe li tiik xch'ool, ut jo' chanru seraq'imb'il, xxe' xtoon-eb' laj Semita, a'aneb' laj Arabe, laj Hebreo, laj Babilonia, laj Siria, laj Fenicia, ut laj Asiria (Gen. 5:29–32; 6:10; 7:13; 9:26; 10:21–32; Mois. 8:12). Sa' li na'leb' k'utb'esinb'il sa' roso'jikeb' li kutan, laj Sem yeeb'il resil jo' "li xnimal ru taqenaqil aj tij" (Tz. ut S. 138:41).

SET. *Chi'ilmanq ajwi'* Adan

Sa' li Najter Chaq'rab', jun lalal laj Adan ut li xEva li tiik xch'ool.

Laj Set a'an chaq jun winq tz'aqal re ru, ut li rilob'aal a'an tz'aqal rilob'aal lix yuwa', **Tz. ut S.** 107:42–43 (Gen. 5:3). Laj Set kiwan sa' xyanqeb' li kaweb' xmetz'ew sa' li ruchich'och' reheb' li Musiq'ej, **Tz. ut S.** 138:40. Li Dios kixk'utb'esi rib' chiru laj Set, **Mois.** 6:1–3, 8–14.

SETENTA. *Chi'ilmanq ajwi'* Apostol; Tijonelil re Melkisedek

Ju opiiis neke'k'ojob'aak wi' li winq sa' li Tijonelil re Melkisedek. Sa' li kutan a'in, eb' lix molameb' li Setenta a'aneb' Jolomil aj B'eresinel re li Iglees li k'eeb'il reheb' xwankilal li apostolil, a'ut moko k'ojob'anb'ileb' ta choq' Apostol. Neke'xnumsi chixjunil lix kutaneb' sa' xk'anjel li paab'aal.

Li Qaawa' kixxaqab'eb' lajeeb' xkaak'aal chik, **Luk.** 10:1. Eb' li Setenta b'oqb'ileb' ajwi' chix-jultikankil li evangelio, ut chi wank choq' sik'b'il ru aj yehol nawom chirix li Jesukristo, **Tz. ut S.** 107:25–26. Eb' li Setenta neke'k'anjelak sa' lix k'ab'a' li Qaawa', chi b'eresinb'ileb' xb'aaneb' li Kab'laju, re xwaklesinkil li iglees ut xtuqub'ankil li na'uxman chi sa' a'an sa' chixjunileb' li tenamit, **Tz. ut S.** 107:34. Te'x-sik' setenta chik, toj reetal wuqub' wa chi setenta, wi taa'ajmanq ru choq' re li k'anjel, **Tz. ut S.** 107:93–97. Lix molameb' li Setenta tikib'anb'il choq' reheb' li xb'eenil aj b'ehenel, re te'xch'olob' xyaalal ink'ab'a' sa' chixjunil li ruchich'och', **Tz. ut S.** 124:138–139.

SIDRAK (SADRAC). *Chi'ilmanq ajwi'*

Daniel

Sa' li Najter Chaq'rab', laj Sidrak, laj Misak, ut laj Abednago a'aneb' oxib' ch'ajom aj Israelita li ke'k'ame' rochb'een laj Daniel sa' rochoch laj Nabukodonosor, li rey aj Babilonia. Lix k'ab'a' laj Sidrak sa' Hebreo a'an aj Ananias. Eb' li kaahib' chi ch'ajom winq ink'a' ke'raj xmuxb'al rib' rik'in xk'uxb'al lix tzakemq ut lix viin li rey (Dan. 1). Laj Sidrak, laj Misak, ut laj Abednago ke'k'eh'e' sa' xxamlel li k'atleb'aal xb'aan li rey, a'ut ke'kole' xb'aan li Ralal li Dios (Dan. 3).

SIK'B'IL RU. *Chi'ilmanq ajwi'* B'oqok,

b'oq'b'il xb'aan li Dios, xb'oq'b'al

Ani nasik'e' ru xb'aan li Dios re xb'aanunkil junaq li k'anjel.

Jo'kan ajwi', sik'b'ileb' ru nayeeman reheb' li neke'rahok re li Dios chi anchaleb' xch'ool ut neke'wan jo' chanru nawulak chiru a'an sa' lix yu'ameb'. Eb' li neke'wan chi jo'kan choq' tzolom sa' xyu'ameb', sa' junaq kutan te'sik'e'q ru xb'aan li Qaawa' chi wank sa' xyanqeb' li ralal xk'ajol li sik'b'ileb' ru.

Kink'uub' jun sumwank rik'in li sik'b'il ru inb'aan, **Sal.** 89:3. Naab'aleb' li b'oqb'ileb', a'ut moko k'ih'eb' ta li sik'b'ileb' ru, **Mat.** 22:14 (Mat. 20:16; Tz. ut S. 95:5; 121:34, 40). Wi taaruq, te'xb'alaq'i li tz'aqal sik'b'ileb' ru, **Mat.** 24:24. Eb' laj santil paab'anel a'aneb' jun sik'b'il ru tasal tenamit, jun reyil tijonelil, **1 Pe.** 2:9. Laj Jwan kisaho' sa' xch'ool xb'aan naq eb' li ralal xk'ajol li Qana' sik'b'il ru xaqookeb' ut tiikeb' chi paab'ank, **2 Jn.**

1. Kuyb'ileb' laa maak, ut laa'at jun Qana' sik'b'il ru, **Tz. ut S.** 25:3. Eb' li sik'b'ileb' ru inb'aan neke'rab'i lix yaab' inkux ut ink'a' neke'xkawob'resi li raameb', **Tz. ut S.** 29:7. Jo'ka'in ajwi' teb'inch'utub' li sik'b'ileb' ru inb'aan chalen chaq sa' xkaajachalil li ru-chich'och', **Tz. ut S.** 33:6. Te'k'eeamanq li loq'laj hu choq' re xkolb'aleb' li sik'b'ileb' ru inb'aan, **Tz. ut S.** 35:20–21. Eb' li neke'nimob'resinek re lix b'oqb'aleb' sa' li tijonelil neke'ok choq' li sik'b'ileb' ru xb'aan li Dios, **Tz. ut S.** 84:33–34. Li Kristo a'an li Raaro ut Sik'b'il ru xb'aan li Dios chalen chaq sa' xtiklajik, **Mois.** 4:2. Choq' reheb' li sik'b'ileb' ru, te'k'osmanq ru lix kutankil li rahilal, **JS—M** 1:20.

SIK'OK-U. *Chi'ilmanq ajwi'* Ach'ab'aak;

B'oqok, b'oq'b'il xb'aan li Dios,
xb'oq'b'al; Xtaql ch'oolej

Naq li Qaawa' naxsik' ru junaq winq malaj junaq ch'uut chi winq, naxb'oqeb' chi k'anjelak.

Sik'omaq ru sa' li kutan a'in ani chi aj-u teeraj k'anjelak, **Jos.** 24:15 (Alma 30:8; Mois. 6:33). Kinsik' aawu sa' lix k'atleb'aal li tawasiik, **Isa.** 48:10 (1 Ne. 20:10). Moko laa'ex ta xex-sik'ok wu, laa'in b'an kinsik'ok eeru laa'ex, **Jwan** 15:16. Li Dios kixsik' ru li k'a'ru maa-k'a' xna'leb' sa' li ruchich'och' re xsachb'al xna'leb'eb' li ninqeb' xna'leb', **1 Kor.** 1:27. A'an kixsik' qu chalen chaq rub'elaj xk'ojlajik li ru-chich'och', **Ef.** 1:4. Kanab'anb'ilo chixsik'b'al ru li ach'ab'aak ut li junelik yu'am, malaj li preexil ut li kamk, **2 Ne.** 2:27. Li tiikeb' li raam ut li xnimaleb' ru li ke'sik'e' chaq ru sa' xtiklajik, **Tz. ut S.** 138:55–56. Israel kisik'e' ru xb'aan li Dios, **Mois.** 1:26. Laj Abraham kixsik'man ru rub'elaj naq kiyo'la, **Abr.** 3:23.

SIK'OK-U CHI JUNXILAJ. *Chi'ilmanq*

K'ojob'ank chi junxilaj

SIMEHON (SIMEON). *Chi'ilmanq ajwi'*

Israel; Jakob, ralal laj Isaak

Sa' li Najter Chaq'rab', li xkab' ralal laj Jakob rik'in li xLea li rixaqil (Gen. 29:33; 35:23; Exo. 1:2). A'an kixjunaji rib' rik'in laj Levi sa' xkamsinkileb' laj Simeon (Gen. 34:25–31). Lix profetii aatin laj Jakob chirix laj Simehon wan sa' Genesis 49:5–7.

Lix teepal laj Simehon: Eb' li ralal xk'ajol

laj Simehon ke'wan chi kok' aj xsa' rik'in lix teepal laj Juda, ut sa' xyanq lix nub'aal li awa'b'eijhom re Juda (Jos. 19:1-9; 1 Kro. 4:24-33). Lix teepal laj Simehon ke'xjunaji rib' rik'in Juda sa' xpleetinkileb' laj Kanahanita (Jue. 1:3, 17). Moqon ke'xjunaji ajwi' rib' rik'in lix teep aj pleet laj David (1 Kro. 12:25).

SIMON AJ KANAHAN

Sa' li Ak' Chaq'rab', jun reheb' li xb'een Kab'-laju chi Apostol re li Jesukristo (Mat. 10:2-4).

SIMON PEDRO. *Chi'ilmanq* Pedro

SINAGOGA. *Chi'ilmanq* Ch'utleb'aal kab'1

SINAI, TZUUL. *Chi'ilmanq ajwi'* Chaq'rab' re laj Moises; Moises

Jun li tzuul sa' li ch'och' Sinai, b'ar wi' kikana laj Moises ut eb' laj Israelita chiru oxib' po chirix li relikeb' chaq Egipto; a'an ajwi' li Tzuul Horeb xk'ab'a' (Exo. 3:1). Arin li Dios kixk'e lix chaq'rab' re laj Moises choq' re lix junkab'al laj Israel; arin ajwi' kiyiib'aman li loq'laj muheb'aal (Exo. 19:2; 20:18; 24:12; 32:15).

SION. *Chi'ilmanq ajwi'* Enok; Ak' Jerusalen

Li saqeb' ru xch'ool (Tz. ut S. 97:21). Sion naraj ajwi' naxye junaq na'ajej neke'wan wi' li saqeb' ru xch'ool. Li tenamit li ke'xkab'la laj Enok ut lix tenamit li kik'ame' moqon sa' choxa sa' xk'ab'a' li tiikilal, a'an Sion kike'eman choq' xk'ab'a' (Tz. ut S. 38:4; Mois. 7:18-21, 69). Sa'eb' li roso'jik kutan, taakab'lamanq jun tenamit Sion xk'ab'a', chixk'atq li Condado Jackson, Missouri (Estados Unidos de America), ut aran te'ch'utub'amanq lix teepal laj Israel (Tz. ut S. 103:11-22; 133:18). Xyeeman reheb' laj santil paab'anel naq te'xwaklesi Sion yalaq ta b'ar wankeb' wi' sa' li ruchich'och'.

Lix tenamit laj David, Sion kiyeeman re, **1 Rey.** 8:1. Aran Sion taa'elq chaq li chaq'rab', **Isa.** 2:2-3 (Mik. 4:2; 2 Ne. 12:2-3). Laj Tojol-ix taawulaq Sion, **Isa.** 59:20. Texink'am, li jun chalen chaq junaq tenamit, ut wiib' chalen chaq junaq kab'al, ut texink'am toj Sion, **Jer.** 3:14. Sa' li tzuul Sion ut sa' Jerusalen taawanq li kole'k, **Joel** 2:32 (Abd. 1:17). Osob'tesinb'ilaqeb' li te'xk'e xch'ool re xk'eeb'al chi

k'utmank lin Sion, **1 Ne.** 13:37. Aj q'etq'eteb' lix rab'in Sion, **2 Ne.** 13:16 (Isa. 3:16). Rahilal chichalq sa' xb'een li ani k'ojk'o xch'ool aran Sion! **2 Ne.** 28:19-25. Chesik' xk'eeb'al chi k'utmank ut xxaqab'ankil li k'anjel re Sion, **Tz. ut S.** 6:6 (Tz. ut S. 11:6). A'an kinmusiq'a re xk'eeb'al chi b'eeek lix k'anjel Sion rik'in nimla wankilal choq' re chaab'ilal, **Tz. ut S.** 21:7. Li Ak' Jerusalen Sion taayeemanq re, **Tz. ut S.** 45:66-67. Independence, Missouri a'an xna'aj li tenamit Sion, **Tz. ut S.** 57:1-3. Nakana jun rapleb' sa' xb'eeneb' li ralal xk'ajol Sion toj reetal naq te'xjal xk'a'uxleb', **Tz. ut S.** 84:58. Li Qaawa' Sion kixye re lix tenamit, xb'aan naq junajeb' xch'ool ut junajeb' xk'a'uxl, **Mois.** 7:18-19. Sion (li Ak' Jerusalen) taakab'lamanq sa' xb'een li nimla ch'och' America, **R. li P.** 1:10.

SIRO

Sa' li Najter Chaq'rab', li rey aj Persia li kitz'aqob'resink re lix profeetil aatin laj Isaia (2 Kro. 36:22-23; Isa. 44:28; 45:1) rik'in xkanab'ankileb' laj Judio chi sutq'iik Jerusalen re xkab'lankil wi'chik li santil ochoch, rik'in li kiraq' jun raqal li preexil sa' Babilonia. Lix profeetil aatin laj Isaia kiyeeman 180 chihab' tana' rub'elaj lix b'aanuhom li rey.

SMITH, EMMA HALE. *Chi'ilmanq ajwi'*

Smith, Jose, alalb'ej

Rixaqil li Profeet aj Jose Smith. Li Qaawa' kixtaqla lix Emma chixsik'inkileb' ru li b'ich choq' re li Iglees. A'an kik'anjelak ajwi' choq' xb'een awa'b'ej re li Komonil re Tenq'ank.

Kik'utb'esiman li na'leb' chirix li rajom li Qaawa' choq' re li xEmma Smith, **Tz. ut S.** 25. Li Qaawa' kixk'e xna'leb' li xEmma Smith chirix li sumlaak, **Tz. ut S.** 132:51-56.

SMITH, HYRUM. *Chi'ilmanq ajwi'*

Smith, Jose, alalb'ej

Jun li ras laj Jose Smith, li xaqxo chiroch-b'eeninkil. Laj Hyrum kiyo'la sa' 9 Febrero 1800. Kik'anjelak jo' aj tenq' chiru laj Jose sa' li awa'b'eijl re li Iglees, ut jo'kan ajwi' kiwan choq' xkab' yuwa'b'eijl aj k'anjel re li Iglees. Sa' 27 Junio 1844, kikamsiik sa' xk'ab'a' xpaab'aal, rochb'een laj Jose sa' li Tz'alam re Carthage.

Li Dios kixk'utb'esi li na'leb' chiru laj Hyrum

rik'in xtz'uumal re laj Jose li riitz'in, **Tz. ut S. 11 Tz. ut S. 23:3**. Osob'tesinb'il lin moos aj Hyrum Smith, xb'aan lix anchalil lix ch'ool, **Tz. ut S. 124:15**. Laj Hyrum kitaq-laak chixk'ulb'al li ropiis li Yuwa'b'ejiil aj k'anjel, **Tz. ut S. 124:91-96, 124**. Laj Jose ut laj Hyrum ke'kamsiik sa' li tz'alam re Carthage, **Tz. ut S. 135**. Laj Hyrum ut jalaneb' chik li musiq'ej sik'b'ileb' ru ke'k'uulaak chi elk chaq sa' xtz'aqalil ru li kutan, **Tz. ut S. 138:53**.

SMITH, JOSE, ALALB'EJ. *Chi'ilmanq ajwi'* Hu laj Mormon (lix); Jaltésinb'il ru xb'aan laj Jose Smith (JJS); Q'ol Nim Xtz'aq; Tzol'leb' ut Sumwank; Xb'een k'utb'esink; Xk'ojob'ankil wi'chik li evangelio

Li profeet li kisik'e' ru re xk'ojob'ankil wi'chik lix tz'aqal Iglees li Jesukristo sa' li ruchich'och'. Laj Jose Smith kiyo'la sa' li estado Vermont sa' li tenamit Estados Unidos de America, ut kiwan lix yu'am chalen 1805 toj 1844.

Sa' 1820, li Dios Yuwa'b'ej ut li Jesukristo ke'xk'ut rib' chiru laj Jose, ut a'an kixtzol naq maajun reheb' li iglees sa' li ruchich'och' yaal (JS—R 1:1-20). Moqon ki'ula'aniik xb'aan li anjel aj Moroni, li kixk'ut chiru li na'ajej muqb'ileb' wi' li perel ch'iich' oor wan wi' li tz'iib'amb'il esil reheb' li najter tenamit sa' li nimla ch'och' America (JS—R 1:29-54).

Laj Jose kixjaltesi ru li aatin sa'eb' li perel ch'iich' oor, ut sa' 1830 kixpuktesi jo' lix Hu laj Mormon (JS—R 1:66-67, 75). Sa' 1829, kixk'ul xwankil li tijonelil rik'in laj Jwan aj Kub'sihom Ha' ut rik'in laj Pedro, laj Santiago, ut laj Jwan (Tz. ut S. 13; 27:12; 128:20; JS—R 1:68-70).

Jo' b'eresinb'il xb'aan li Dios, sa' 6 Abril 1830, laj Jose ut junjunq chik ke'xk'uub' lix Iglees li Jesukristo li k'ojob'amb'il wi'chik (Tz. ut S. 20:1-4). Chi jolominb'il xb'aan laj Jose, kiniman li Iglees sa' Canada, Inglaterra, ut sa' li jun raqal re Estados Unidos li wan sa' releb'aal saq'e, ut q'axal wi'chik sa' Ohio, Missouri, ut Illinois. Kitaaqeek laj Jose ut eb' laj santil paab'anel xb'aan li rahil rahob'tesink yalaq b'ar ke'kana wi'. Sa' 27 Junio 1844, laj Jose rochb'een laj Hyrum li ras ke'kamsiik sa'

xk'ab'a' xpaab'aaleb' sa' Carthage, Illinois, sa' Estados Unidos de America.

Laj Jose, ralar laj Jakob, ki'aatinak jo' profeet chirix laj Jose Smith, **2 Ne. 3:6-15**. Xb'aan naq kixnaw li nimla rahilal li taachalq, li Qaawa' kixb'oq laj Jose Smith lix moos, **Tz. ut S. 1:17** (Tz. ut S. 19:13). Laj Jose Smith kik'ojob'aak choq' Apostol re li Jesukristo, ut xb'een xb'eenil re li Iglees a'in, **Tz. ut S. 20:2**. Laj Jose kik'ojob'aak sa' li apostolil xb'aan laj Pedro, laj Santiago, ut laj Jwan, **Tz. ut S. 27:12**. Laj Jose ut laj Sidney Rigdon ke'xch'olob' xyaalal naq ke'ril li Junaj Yo'lajenaq chiru li Yuwa'b'ej, **Tz. ut S. 76:23**. Rochb'een laj Oliver Cowdery, laj Jose Smith kiril li Qaawa' sa' k'utb'esinb'il matk', **Tz. ut S. 110:1-4**. Li Qaawa' kixb'oq laj Jose jo' jolominel xb'eenil, aj jaltésinil ru aatin, aj k'utb'esinel, aj ilol na'leb', ut profeet, **Tz. ut S. 124:125**. Laj Jose Smith q'axal wi'chik kixb'aanu choq' re lix kolb'aleb' li winq chiru yalaq ani chik chi winq, ka'ajwi' li Jesus naq'axok re, **Tz. ut S. 135:3**.

Eb' li loq'laj hu li k'amb'ileb' chi kutankil xb'aan li Profeet aj Jose Smith: Laj Jose kixjaltesi ru jun jachal reheb' li perel ch'iich' oor li ke'k'ehe' re xb'aan li anjel aj Moroni, ut a' jaltésinb'il aatin kipuktesiman sa' 1830 jo' The Book of Mormon. Kixk'ul ajwi' naab'al li k'utb'esinb'il na'leb' rik'in li Qaawa' li nach'olob'ank re li tzol'leb' ut xk'uub'lajik li Iglees. Naab'al xkomoneb' li k'utb'esinb'il na'leb' a'in wan chi ch'utub'amb'il sa' li hu Tzol'leb' ut Sumwank yeeb'il re anajwan. Xb'aan ajwi' laj Jose Smith naq kik'ame' chi kutankil li Q'ol Nim Xtz'aq, wan wi' raatin laj Moises, laj Abraham, ut laj Mateo li jaltésinb'il ru chi musiq'amb'il; jun raqal li resilal lix yu'am ut lix ch'olob'ahom, ut oxlaju raqal chi aatin chirix li tzol'leb' ut li k'a'ru paab'amb'il xb'aan li Iglees.

SMITH, JOSE, YUWA'BEJ. *Chi'ilmanq ajwi'* Smith, Jose, alalbej; Smith, Lucy Mack

Xyuwa' li Profeet aj Jose Smith. A'an kiyo'la sa' 12 Julio 1771. Kisumla rik'in li xLucy Mack, ut ke'wan b'eleeb' li ralar (JS—R 1:4). Laj Jose kixpaab' chi tz'aqal lix k'ojob'ankil li yaal sa' roso'jikeb' li kutan, ut kiwan choq' xb'een yuwa'b'ejiil aj k'anjel re li Iglees. Kikam sa' 14 Septiembre 1840.

Li Dios kixk'utb'esi li na'leb' chiru rik'in xtz'uumal re laj Jose li rala, **Tz. ut S. 4;** 23:5. Lin tiixil moos, aj Jose Smith, yuwa'b'ej, chikanaaq rochb'een lix junkab'al, **Tz. ut S. 90:20.** Lin tiixil moos aj Jose Smith, yuwa'b'ej, chunchu rochb'een laj Abraham sa' xnim uq', **Tz. ut S. 124:19.** Laj Jose Smith, alalb'ej, kiril lix yuwa' sa' jun k'utb'esinb'il matk' chirix li choxahil awa'b'ejihom, **Tz. ut S. 137:5.** Jun li anjel kixtaqla re laj Jose Smith, alalb'ej, naq tixye re lix yuwa' resil li k'utb'esinb'il matk' kixk'ul chaq, **JS—R 1:49–50.**

SMITH, JOSEPH F.

Li xwaq Awa'b'ej re li Iglees; li junaj rala laj Hyrum ut li xMary Fielding Smith. A'an kiyo'la sa' 13 Noviembe 1838 ut kikum sa' 19 Noviembe 1918.

Laj Joseph F. Smith kixk'ul jun k'utb'esinb'il matk' chirix lix tojb'aleb' rix li kamaq, **Tz. ut S. 138.**

SMITH, LUCY MACK. *Chi'ilmanq*

ajwi' Smith, Jose, alalb'ej; Smith, Jose, yuwa'b'ej

Lix na' li Profeet aj Jose Smith, ut rixaqil laj Jose Smith, Yuwa'b'ej (**JS—R 1:4, 7, 20**). A'an kiyo'la sa' 8 Julio 1776 ut kikum sa' 5 Mayo 1856.

Laj Jose kiril lix na' sa' jun k'utb'esinb'il matk' chirix li choxahil awa'b'ejihom, **Tz. ut S. 137:5.**

SMITH, SAMUEL H.. *Chi'ilmanq ajwi'*

Smith, Jose, alalb'ej

Riitz'in li Profeet aj Jose Smith (**JS—R 1:4**). Laj Samuel kiyo'la sa' 1808 ut kikum sa' 1844. A'an jun reheb' li Waqxaqib' chi aj Yehol Nawom chirix lix Hu laj Mormon, ut kik'anjelak jo' jun reheb' li xb'een aj k'amol aatin chirix li Iglees li k'ojob'anb'il wi'chik (**Tz. ut S. 23:4; 52:30; 61:33–35; 66:7–8; 75:13**).

SODOMA. *Chi'ilmanq ajwi'* Gomora,

Gomoor

Sa' li Najter Chaq'rab', jun tenamit aj maak li kisache' xb'aan li Qaawa' (**Gen. 19:12–29**).

SOFONIAS

Jun profheet sa' li Najter Chaq'rab', li kiwan

xyu'am chiru lix awa'b'ejil laj Josias (639–608 chihab' rub'elaj li Kristo).

Lix Hu laj Sofonias: Li ch'ol 1 na'aatinak chirix jun kutan chale li nujenaqaj rik'in josq'il ut ch'a'ajkilal. Sa' li ch'ol 2 naxtijeb' li tenamit Israel naq te'xsik' li tiikilal ut li tuulanil. Sa' li ch'ol 3 naxye resil li xkab' xk'ulunik li Qaawa', naq chixjunileb' li tenamit te'ch'utlaaq choq' re li pleet. A'ut li Qaawa' taa'awa'b'e-jinq sa' xyiheb'.

SOROBABEL

Sa' li Najter Chaq'rab', naq laj Siro kixkanab'eb' laj Judio chi sutq'iik Palestina, laj Sorobabel kixaqab'aak choq' aj jolominel, malaj aj b'aanunel ruuchil lix junkab'al li rey aj Judio. Lix k'ab'a' sa' raatinob'aaleb' laj Persia a'an aj Sesbasar (**Esd. 1:8**). A'an kitz'aqon sa' xkab'lankil chi ak'il li santil ochoch sa' Jerusalen (**Esd. 3:2, 8; 5:2**).

SOWEN, SOWENAK. *Chi'ilmanq ajwi'*

Kaqalink

Jo' na'oksiman sa'eb' li loq'laj hu, wiib' paay lix yaalalil li aatin *sowen*: (1) naq anchal xch'ool junaq ut k'a'jo' reek'ahom chirix anihaq malaj k'a'ruhaq, ut (2) xsowenkil anihaq malaj xxuwankil naq taa'usaaq jalan chik.

X'anchalil li eek'anb'il: Laa'in li Qaawa', laa'in jun Dios aj Sowen, **Exo. 20:5** (**Deut. 5:9; 6:15; Mos. 11:22**). Laa'in tinwanq choq' aj sowen chirix lin santil k'ab'a', **Esek. 39:25**. Wankin chi sowenak choq' re Jerusalen ut choq' re Sion, **Sak. 1:14**.

Kaqalik malaj xik' ilok: Li sowenak a'an xnim-al xjosq'il jun winq, **Prov. 6:32–35**. Laj Akix ki'ok chixsowenkil li rala, **Eter 9:7**. Risinkil cherix li sowenak ut li xiw, **Tz. ut S. 67:10**.

SUB'B'IL. *Chi'ilmanq* Kub'iha', kub'sink

ha'—Li kub'iha' chi sub'b'il sa' ha'

SUMLAAK. *Chi'ilmanq ajwi'* Jachok ib';

Junkab'al

Jun sumwanq malaj kontraat chiru li chaq'rab', li na'ok wi' jun winq ut jun ixq, li neke'ok wi' choq' beelomej ut ixaqilb'ej. Li Dios kiti-kib'ank re li sumlaak (**Tz. ut S. 49:15**).

Moko us ta naq taawanq li winq xjunes, **Gen. 2:18** (**Mois. 3:18**). Jun winq taajiloq rik'in li

rixaqil, ut junaj chi tz'ejwalej naq te'wanq, **Gen.** 2:24 (Mat. 19:5; Abr. 5:18). Li k'a'ru xlaq'ab' li Dios, maajun winq chijachog re, **Mat.** 19:6 (Mar. 10:9). Sa' roso'jikeb' li kutan, wankeb' li te'elq chaq sa' li paab'aal, ut te'xye naq mi'uxk li sumlaak, **1 Tim.** 4:1–3. Li sumlaak tiik ru, **Heb.** 13:4. Li Qaawa' kixtaqlaheb' li lalal laj Lehi chi sumlaak rik'ineb' lix rab'in laj Ismael, **1 Ne.** 7:1, 5 (1 Ne. 16:7–8). Li Dios kixyo'ob'tesi laj Adan ut li xEva re te'wanq choq' b'eelomej ut ixaqilb'ej, **Mois.** 3:7, 18, 21–25.

Li ak' ut junelikil sumwank re li sumlaak: Li sumlaak li nab'aanuman rub'el li chaq'rab' re li evangelio ut li santil tijonelil wan choq' re li yu'am a'in ut li junelik q'e kutan. Eb' li winq ut li ixq li k'ulub'ejeb', li neke'tz'ape'k sa' junajil chi jo'kan sa' li santil ochoch rik'in sumlaak, neke'ru chi kanaak choq' b'elomb'ej ut ixaqilb'ej chiru li junelik q'e kutan.

Li Jesus kixk'ut li chaq'rab' re li sumlaak, **Luk.** 20:27–36. Moko wan ta li winq chi maa-k'a'aq li ixq, rik'in li Qaawa', **1 Kor.** 11:11. Li b'eelomej ut li ixaqilb'ej reech aj eechanihomeb' re li usilal re li yu'amej, **1 Pe.** 3:7. Yalaq k'a'ru taatz'ap sa' ruchich'och' tz'aptz'ooq sa' choxa, **Hel.** 10:7 (Mat. 16:19). Re tixk'ul li jun raqal re li choxahil awa'b'ejihom li q'axal taqenaq, jun winq tento taa'ok sa' li ak' ut junelikil sumwank re li sumlaak, **Tz. ut S.** 131:1–4. Wi junaq winq taasumlaaq rik'in junaq rixaqil chi moko inb'aan ta, lix sumwankeb' ut xsumlajikeb' moko wan ta xwankil naq kamenaqeb', **Tz. ut S.** 132:15. Wi junaq winq taasumlaaq rik'in junaq rixaqil rik'in li waatin ut rik'in li ak' ut junelikil sumwank, ut tz'apb'il choq' reheb' xb'aan li Loq'laj Musiq'ej re yeechi'ink, taawanq tz'aqal xwankil naq elenaqeb' chaq sa' li ruchich'och', **Tz. ut S.** 132:19.

Sumlaak rik'in ani jalan xpaab'aal: Naq neke'-sumla jun winq ut jun ixq li jalaneb' xna'leb' ut xpaab'ahomeb' chirix li paab'aal.

Ink'a' taak'am choq' re li walal jun ixaqilb'ej reheb' lix rab'ineb' laj Kanahanita, **Gen.** 24:3. Wi laj Isaak tixk'am junaq rixaqil xkomoneb' lix rab'in laj Het, k'a'ru taa'ok wi' lin yu'am choq' we? **Gen.** 27:46 (Gen. 28:1–2). Eb' laj Israel ink'a' te'sumlaaq rik'ineb' laj Kanahanita, **Deut.** 7:3–4. Eb' laj Israel ke'sumla

rik'ineb' laj Kanahanita, ke'xloq'oniheb' li jalanil dios, ut ke'majewaak, **Jue.** 3:1–8. Eb' li rixaqil laj Salomon ke'xjalb'ehi xch'ool re xloq'oninkileb' li jalanil dios, **1 Rey.** 11:1–6. Ink'a' taqak'ehheb' li qarab'in reheb' li ani wankeb' sa' li ch'och', chi moko taqak'ul lix rab'ineb' choq' reheb' li qalal, **Neh.** 10:30. Mexwanq chi laq'lo chi moko juntaq'et ta sa' li iiqleb', rik'ineb' li ink'a' neke'paab'an, **2 Kor.** 6:14. Li Qaawa' kixk'e jun li eetalil sa' xb'eeneb' laj Lamanita re naq eb' laj Nefita ink'a' te'xjunaji rib' ut te'xpaab' li na'leb' li moko yaal ta, **Alma** 3:6–10. Wi junaq winq taasumlaaq rik'in junaq rixaqil chi moko inb'aan ta, lix sumwankeb' ut xsumlajikeb' moko wan ta xwankil naq kamenaqeb', **Tz. ut S.** 132:15. Eb' li ralaleb' li winq ke'xkam rixaqileb', a' yaal li ke'xsik'eb' chaq ru, **Mois.** 8:13–15.

Sumlaak chi numenaq jun li ixaqilb'ej: Naq nasumla jun li b'elomb'ej rik'in wiib' malaj xkomoneb' chik li ixaqilb'ej li toj yo'yookeb'. Sa' li chaq'rab' junaq winq jun ajwi' li rixaqil naru nawan, wi li Qaawa' ink'a' naxtaqla chi k'utb'esinb'il naq te'wanq chik xkomon (Jak. 2:27–30). Chi k'utb'esinb'il, kib'aanuman li sumlaak chi numenaq jun li ixaqilb'ej sa' xkutankil li Najter Chaq'rab' ut sa' xtiklajik li Iglees li k'ojob'anb'il wi'chik, chi b'eresinb'il xb'aan li profeet li nak'amok re xlawil li tijonelil (Tz. ut S. 132:34–40, 45). Ink'a' chik nab'aanuman sa' li Iglees (Tz. ut S. A.Y.—1); anajwan, li sumlaak chi numenaq jun li ixaqilb'ej moko naxk'am ta rib' rik'in wank choq' komon sa' Lix Iglees li Jesukristo reheb' laj Santil Paab'anel sa' Roso'jikeb' li Kutan.

Li xSaray kixk'e li xAgar re laj Abram choq' rixaqil, **Gen.** 16:1–11. Laj Jakob kixk'ul li xLea ut li xRakel ut eb' lix moos ixq choq' rixaqil, **Gen.** 29:21–28 (Gen. 30:4, 9, 26). Wi jun li winq tixk'am chik jun li rixaqil, ink'a' tixk'os li k'a'ru re li xb'een rixaqil, **Exo.** 21:10. Laj David xko'o Hebron, rochb'een xkab'ichaleb' li rixaqil, **2 Sam.** 2:1–2. Laj Abraham, laj Isaak, ut laj Jakob ke'xb'aanu li taqlanb'ileb' wi' sa' xk'ulb'al numenaq jun li rixaqileb', **Tz. ut S.** 132:37. Laj David ut laj Salomon maak'a' ke'maakob' wi', ka'ajwi' sa' li k'a'aq re ru ink'a' ke'xk'ul rik'in li Qaawa', **Tz. ut S.** 132:38–39.

SUMLAAK CHI NUMENAQ**JUN LI IXAQILB'EJ.** *Chi'ilmanq*

Sumlaak—Sumlaak chi numenaq jun li ixaqilb'ej

SUMLAAK SA' LI SANTIL OCHOCH.

Chi'ilmanq Sumlaak

SUMWANK. *Chi'ilmanq ajwi'* Ak' ut

junelikil sumwank; Sumwank re laj Abraham; Xaqab'anb'il aatin; Xaqab'anb'il aatin ut sumwank re li tijonelil

Jun k'amok-ib' wankeb' wi' sa' aatin li Dios rik'in li winq, a'b'an moko juntaq'eeteb' ta xwankil naq wankeb' sa' aatin. Li Dios naxye k'aru taateneb'amanq sa' li sumwank, ut li winq na'ok sa' aatin naq tixb'aanu li k'aru naxpatz' a'an. Toja' naq li Dios naxyeechi'i reheb' li winq naq taawanq li osob'tesink li taak'eemanq xb'aan xpaab'ankil.

Li jar raqal chi na'leb' jo' ajwi' eb' li k'ojob'anb'il k'anjel neke'k'ule' rik'in sumwank. Eb' li komon sa' li Iglees li neke'ok sa'eb' li sumwank a'in neke'xxaqab' aatin naq te'xpaab'. Qayehaq, eb' li komon neke'ok sa' sumwank rik'in li Qaawa' sa' li kub'iha', ut neke'x'ak'ob'resi li sumwank a'an rik'in xk'ulb'al li loq'laj wa'ak. Neke'xk'uub' ajwi' chik li sumwank sa' li santil ochoch. Eb' lix tenamit li Qaawa' a'aneb' jun tenamit re li sumwank, ut k'a'jo' naq neke'osob'tesiik wi neke'xpaab' li sumwank wankeb' wi' rik'in li Qaawa'.

Aawik'in laa'at tink'uub' lin sumwank, **Gen.** 6:18. Teepaab' lin sumwank, rik'in a'an texwanq choq' b'ihomal sik'b'il ru, **Exo.** 19:5. Maajun sumwank taak'uub' rik'ineb' a'an, chi moko rik'ineb' lix dios, **Exo.** 23:32. Te'xpaab' li hilob'aal kutan, choq' jun sumwank li junelik taawanq, **Exo.** 31:16. Maajo'q'e tinq'et lin sumwank eerik'in, **Joe.** 2:1. Eb' lin santil paab'anel ke'xk'uub' jun sumwank wik'in, rik'in li mayejak, **Sal.** 50:5 (Tz. ut S. 97:8). Re taajultiko'q re lix santil sumwank, **Luk.** 1:72 (Tz. ut S. 90:24). Lix wankilal lix Karneer li Dios kikub'e sa' xb'een lix tenamit li Qaawa' re li sumwank, **1 Ne.** 14:14. Li sumwank li kik'uub'aman rik'in laj Abraham taatz'aaqloq ru sa' roso'jik li kutan, **1 Ne.** 15:18 (3 Ne. 16:5, 11–12; 21:7; Morm. 9:37). Eb' lix tenamit

laj Benjamin ke'wan xch'ool chi ok sa' jun li sumwank rik'in li Dios re xb'aanunkil li naraj a'an, **Mos.** 5:5. Li kub'iha' a'an jun xch'olob'ankil xyaalal naq okenaq li winq sa' jun sumwank rik'in li Dios re xb'aanunkil li rajom, **Mos.** 18:13. Laa'ex ralar xk'ajol li sumwank, **3 Ne.** 20:25–26. Eb' li anjel neke'x'tzaqob'resi ru ut neke'xb'aanu li k'anjel re lix sumwank li Yuwa'b'ej, **Moro.** 7:31. Lix hoyonik lix kik'el li Kristo a'an li sumwank, **Moro.** 10:33. Li junjunq li wan sa' li iglees a'in re li Kristo, tixk'e xch'ool chixpaab'ankil chixjunil li sumwank, **Tz. ut S.** 42:78. Osob'tesinb'ileb' li ani ke'paab'ank re li sumwank, **Tz. ut S.** 54:6. Ani naq'etok re li sumwank, taasachq li ropiis ut lix wanjik sa' li iglees, **Tz. ut S.** 78:11–12. Chixjunileb' li neke'k'uluk re li tijonelil, neke'xk'ul li xaqab'anb'il aatin ut sumwank a'in, **Tz. ut S.** 84:39–40. Wankeb' xch'ool chixpaab'ankil lix sumwankeb' rik'in mayejak, **Tz. ut S.** 97:8. Naru taawanq chi junelik li sumwank re li sumlaak, **Tz. ut S.** 132. A'inaq li qasumwank, naq toob'eeq sa' chixjunil li k'ojob'anb'il k'anjel, **Tz. ut S.** 136:4.

SUMWANK LI JUNELIK NAKANA.

Chi'ilmanq Sumwank; Ak' ut junelikil sumwank

SUMWANK RE LAJ ABRAHAM.

Chi'ilmanq ajwi' Abraham; Xsetb'al xtz'uumal li tz'ejwalej; Sumwank

Laj Abraham kixk'ul li evangelio ut kik'ojob'aman sa' li tijonelil li taqenaq xwankil (Tz. ut S. 84:14; Abr. 2:11), ut ki'ok sa' li choxahil sumlaak, a'an li sumwank re taqenaqil loq'al (Tz. ut S. 131:1–4; 132:19, 29). Kiyeechi'iman re laj Abraham naq chixjunil li osob'tesink re li sumwank a'in taayeechi'imanq reheb' li ralar xk'ajol sa' li ruchich'och' (Tz. ut S. 132:29–31; Abr. 2:6–11). Chi junajinb'il, eb' li sumwank ut yeechi'ink a'in a'aneb' li sumwank re laj Abraham yeeb'ileb' re. Kik'ojob'aman wi'chik li sumwank a'in naq kik'ojob'aman wi'chik li evangelio, xb'aan naq rik'in a'an neke'osob'tesiik chixjunil li tenamit sa' li ruchich'och' (Gal. 3:8–9, 29; Tz. ut S. 110:12; 124:58; Abr. 2:10–11).

TALENTO

Sa' najter kutan, jun b'iis li tumin li q'axal tertu xtz'aaq. Nak'anjelak ajwi' choq' jaljookil

ru aatin chirix li k'a'ru nim xloq'al, jo' lix evangelio li Jesukristo (Mat. 25:14-29; Eter 12:35; Tz. ut S. 60:2, 13).

TAQENAQIL AJ TIJ. *Chi'ilmanq ajwi'*

Tijonelil re Aaron; Tijonelil re Melkisedek

Jun opiiis sa' li tijonelil. Sa'eb' li loq'laj hu, wiib' paay chan ru neke'aatinak chirixeb' li "taqenaqil aj tij": (1) jun opiiis sa' li Tijonelil re Melkisedek; ut (2) rub'el lix chaq'rab' laj Moises, li ani najolomin sa' li Tijonelil re Aaron.

Li xb'een a'an xyaalalil li Jesukristo jo' li xnimal ru Taqenaqil aj Tij. Laj Adan ut chixjunileb' li najter yuwa'b'ej a'aneb' ajwi' taqenaqil aj tijeb'. Anajwan, oxib' li jolomil taqenaqil aj tij wankeb' sa' li Awa'b'eijil re li Iglees ut neke'jolomink sa' xb'een chixjunileb' chik li xe'kuluk re li tijonelil, ut eb' li komon sa' li Iglees. Eb' li winq li k'ulub'ejeb' neke'k'ojob'aak choq' xb'eenil aj tij a' yaal jo' na'ajman sa' li Iglees anajwan. Eb' li xb'eenil aj tij naru neke'b'oqe', neke'xaqab'aak, ut neke'k'ojob'aak choq' obiisp (Tz. ut S. 68:19; 107:69-71).

Li xkab' xyaalalil, a'an naq rub'el lix chaq'rab' laj Moises, li ani najolomink re li Tijonelil re Aaron, taqenaqil aj tij nayeeman chaq re. Li opiiis a'in wan chi numsinb'il chalen chaq li yuwa'b'ej toj rik'in li alalb'ej, ut kinumsiman chiru li xb'een yo'lajenaq re chixjunil lix junkab'al laj Aaron, ut laj Aaron ajwi' kiwan xb'een wa choq' taqenaqil aj tij re lix k'anjelil laj Aaron (Exo. 28; 29; Lev. 8; Tz. ut S. 84:18).

Laj Melkisedek a'an aj tij chiru li Dios q'axal taqenaq, **Gen. 14:18** (Alma 13:14). Eb' li taqenaqil aj tij b'oqb'ileb' ut kawresinb'ileb' chalen chaq sa' xk'ojlajik li ruchich'och', **Alma 13:1-10**. Eb' li taqenaqil aj tij neke'k'anjelak sa' li musiq'eijil k'a'aq re ru, **Tz. ut S. 107:10, 12, 17**.

TAQENAQIL ANJEL. *Chi'ilmanq ajwi'*

Adan; Miguel

Laj Miguel, malaj laj Adan, a'an li taqenaqil anjel, malaj li anjel aj jolominel.

Li Qaawa' taakub'eeq chaq sa' choxa rik'in japok-e, rik'in xyaab' li taqenaqil anjel, **1 Tes. 4:16**. Laj Miguel a'an li taqenaqil anjel, **Jud. 1:9** (Tz. ut S. 29:26; 88:112; 128:20-21).

TAQENAQIL CH'UTAM

Jun ch'utam re kab'laju chi taqenaqil aj tij.

Sa' xtiklajik lix k'ojob'ankil wi'chik li Iglees, li aatin *taqenaqil ch'utam* ki'aatinak chirix wiib' paay li ch'utam aj jolominel: (1) lix ch'utameb' li Kab'laju chi Apostol re li Iglees (Tz. ut S. 107:33, 38); ut (2) li taqenaqil ch'utam li nak'anjelak sa' li junjunq chi oqech (Tz. ut S. 102; 107:36).

TAQENAQIL LOQ'AL. *Chi'ilmanq*

ajwi' Choxahil loq'alil; Junelik
yu'am, yu'am chi junelik; Koroon;
Winq—Winq, naru chi wank jo' lix
Choxahil Yuwa'; Xtojb'al rix li maak

Li jun wanjik li q'axal taqenaq wi' li sahil ch'oolejil ut li loq'alil sa' li choxahil awa'b'eijihom.

Chiru laa wilob'aal wan xtz'aqalil li sahil ch'oolejil, **SaI. 16:11**. Dioseb' a'an, ralaleb' ajwi' li Dios, **Tz. ut S. 76:58-59**. Eb' laj santil paab'anel te'xk'ul reechanihomeb' ut te'k'ehe'q chi juntaq'eeteb' xwankil rik'in a'an, **Tz. ut S. 88:107**. Eb' li anjel a'in ink'a' ke'xkuy xpaab'ankil lin chaq'rab', jo'kan naq neke'kana chi jachb'ileb' ru ut xjuneseb', chi maak'a' xtaqsinkil lix loq'aleb', **Tz. ut S. 132:17**. Eb' li winq ut li ixq tento te'sumlaaq jo' chanru lix chaq'rab' li Dios re te'xk'ul li taqenaqil loq'al, **Tz. ut S. 132:19-20**. Laatz' li okeb'aal, ut ka'ch'in ru li b'e li nak'amok sa' li taqenaqil loq'al, **Tz. ut S. 132:22-23**. Laj Abraham, laj Isaak, ut laj Jakob ak okenaqeb' sa' lix taqenaqil loq'aleb', **Tz. ut S. 132:29, 37**. Nintz'ap sa' aab'een laa taqenaqil loq'al, **Tz. ut S. 132:49**.

TAQENAQIL TIJONELIL. *Chi'ilmanq*

Tijonelil re Melkisedek

TAQLAHOM, LI LAJEEB'. *Chi'ilmanq*

ajwi' Moises; Xtaqlahom li Dios

Lajeeb' li chaq'rab' k'eeb'il xb'aan li Dios rik'in xtz'uumal re laj Moises, re xb'eresinkil xch'ooleb' li winq sa' lix yu'ameb'.

Li aatin sa' Hebreo naraj naxye li "Lajeeb' chi Aatin." A'aneb' ajwi' li Sumwank yeeb'il re (Deut. 9:9) malaj li Ch'olob'ank (Exo. 25:21; 32:15). Yeeb'il resil chanru naq li Dios kixk'e li Lajeeb' chi Taqlahom re laj Moises, ut rik'in xtz'uumal re a'an re li

tenamit Israel, sa' Exo. 19:9–20:23; 32:15–19; 34:1. Eb' li taqlahom ke'wan chi tz'uib'anb'il chiru wiib' li perpookil pek, li ke'k'ojob'aak sa' li loq'laj kaax; chi jo'kan xkaaxil li sumwank kiyeeman re li kaax (Num. 10:33). Li Qaawa', rik'in xyeeb'al li aatin sa' Deut. 6:4–5 ut Lev. 19:18, kixk'os ru li Lajeeb' chi Taqlahom sa' "wiib' li xninqal ru taqlahom" (Mat. 22:37–39).

Li Lajeeb' chi Taqlahom yeeb'ileb' w'ichik sa'eb' li na'leb' k'utb'esinb'il sa' roso'jikeb' li kutan (Mos. 12:32–37; 13:12–24; Tz. ut S. 42:18–28; 59:5–13; JJS, Exo. 34:1–2).

TAWOM RU. *Chi'ilmanq ajwi'* Chaab'1l na'leb'ejil; Nawok, xnawom; Yaal

Xk'ulb'al li nawom malaj xtawb'al xyaalal junaq li yaalil na'leb', ut chanru nak'anjelak sa' li yu'am.

Maakanab' aawib' chiru tz'aqal aanawom, **Prov.** 3:5. Rik'in chixjunil li k'uluk nakab'aanu, chak'ul aatawom ru, **Prov.** 4:7. Li Jesus ki'aatinak rik'in jaljookil ru aatin, ut wankeb' li ink'a' ke'xtaw ru, **Mat.** 13:12–17. Li Qaawa' kixte xtawomeb' ru, **Luk.** 24:45. Wi ink'a' neketaw ru li aatin a'in, a'anaq sa' xk'ab'a' naq ink'a' nekexpatz'ok, **2 Ne.** 32:4 (3 Ne. 17:3). Kolb'il rix li tz'uib'anb'il esil re naq tooruq chirilb'al ut chixtawb'al ru, **Mos.** 1:2–5. Xb'aan xmaak'a'il lix paab'aaleb', ink'a' ke'ru chixtawb'al ru li raatin li Dios, **Mos.** 26:3. A'aneb' li winq tz'aqal xnawomeb', **Alma** 17:2–3. Li aatin na'ok chixkutanob' resinkil innawom, **Alma** 32:28. Choona'leb'anq sa' komonil re teetaw xyaalal, **Tz. ut S.** 50:10–12, 19–23. Eb' li na'b'ej yuwa'b'ej tento te'xtzoleb' li ralar xk'ajol re te'xtaw ru, **Tz. ut S.** 68:25. Eb' lix k'anjel ut lix muqmuukil li Dios ka'ajwi' naru xtawb'al ru rik'in li Loq'laj Musiq'ej, **Tz. ut S.** 76:114–116. Laj Satanas naxsik' xjalb'ehinkil xch'ooleb' li winq re naq ink'a' te'xtaw ru, **Tz. ut S.** 78:10. Lix Saqenkil li Kristo naxk'e xyu'am lee k'a'uxl, **Tz. ut S.** 88:11.

TAYLOR, JOHN

Li rox awa'b'ej re Lix Iglees li Jesukristo reheb' laj Santil Paab'anel sa' Roso'jikeb' li Kutan.

Kib'oqe' sa' xch'utameb' li Kab'laju, **Tz. ut S.** 118:6 (Tz. ut S. 124:128–129). Kitz'uib'ak

chirix lix kamikeb' laj Jose ut laj Hyrum Smith sa' xk'ab'a' xpaab'aaleb', **Tz. ut S.** 135. Kirahob'tesiik sa' li kamsink, **Tz. ut S.** 135:2. Kiwan sa' xyanqeb' li kaweb' xmetzew li ke'ile' xb'aan laj Jose F. Smith sa' li ruchich'och' reheb' li musiq'ej, **Tz. ut S.** 138:53–56.

TEANKUM

Jun nimla aj taqlanel pleet aj Nefita sa' lix Hu laj Mormon (Alma 50:35; 51–52; 61–62).

TELEESTIL LOQ'ALIL. *Chi'ilmanq ajwi'*

Xtasalil li loq'alil

Li q'axal kub'enaq reheb' li oxib' tasal chi loq'alil te'wanq wi' li winq ut ixq chirix li raqb'a-aatin sa' roso'jik.

Laj Pablo kiril jun xloq'aleb' li chahim, **1 Kor.** 15:40–41. Laj Jose Smith ut laj Sidney Rigdon ke'ril li teleestil loq'alil, **Tz. ut S.** 76:81–90. Li ani wankeb' sa' li teleestil ruchich'och', maa-k'a' rajlankileb' jo' li chahim, **Tz. ut S.** 76:109–112. Ani ink'a' naru chixkuyb'al xpaab'ankil lix chaq'rab'il jun teleestil awa'b'ejihom ink'a' naru chixkuyb'al jun teleestil loq'alil, **Tz. ut S.** 88:24, 31, 38.

TENEB'AAK, TENEB'ANB'IL.

Chi'ilmanq ajwi' Xtaql ch'ooolej

Li Qaawa' kixye naq chixjunileb' li winq ut ixq wankeb' chi teneb'anb'il chirix li rajomeb' xch'ool, lix na'leb'eb', li ratawomeb', ut lix b'aanuhomeb'.

Lix chihab'il li teneb'aak, a'an naq eb' li kok'al ak tz'aqaleb' xchihab' re te'wanq chi teneb'anb'il chirix lix b'aanuhomeb', naq neke'ru chi maakob'k ut chixjalb'aleb' xk'a'uxl.

Tinraq aatin chirix li junjung jo' chanru lix b'e, **Esek.** 18:30. Te'xq'axtesi resil li junjung chi jo'maajo'il aatin, **Mat.** 12:36. Q'axtesi resil laa mertoamil, **Luk.** 16:2. Li junjung tixq'axtesi chiru li Dios jun esil chirix, **Rom.** 14:12. Taaraqmanq aatin chirixeb' li kamaaq a' yaal jo' chanru lix k'anjeleb', **Apok.** 20:12. Li qaatin, li qak'anjel, ut li qak'oxlahom tixk'e maak sa' qab'een, **Alma** 12:14. Laa'o qaraqol aatin qajunes qib', ma taqab'aanu li us malaj li ink'a' us, **Alma** 41:7. Kanab'anb'ilex chixb'aanunkil eejunes li nekeraj, **Hel.** 14:29–31. A'in li k'aru

teek'ut—li jalb'a-k'a'uxlej ut li kub'iha' chi-ruhebb' li tz'aqaleb' xna'leb' chi teneb'aak, **Moro.** 8:10. Tento te'xjal xk'a'uxl ut te'-kub'eeq xha' chixjunileb' li ak xe'tz'aqlok xchihab' re te'ruuq chi teneb'aak, **Tz. ut S.** 18:42. Laj Satanas ink'a' naru chiraalen-kileb' li kok'al toj reetal naq neke'ok chi wank chi teneb'anb'il chiwu, **Tz. ut S.** 29:46–47. Te'kub'eeq xha' li alal k'ajolb'ej naq waqxaqib' chihab' xyu'amebb', **Tz. ut S.** 68:27. Li junjunq chi winq taawanq chixsumenkil tz'aqal lix maak sa' xkutankil li raqb'a-aatin, **Tz. ut S.** 101:78. K'eeb'il reheb' li winq xnawb'al b'ar wan li us ut li ink'a' us; jo'kan naq aj b'aaanuneleb' xjuneseb' rib', **Mois.** 6:56. Eb' li winq te'k'ehe'q xtojb'a-maak xb'aan tz'aqal lix maakeb' a'an, **R. li P.** 1:2.

TENEB'AAK, XCHIHAB'IL RE.

Chi'ilmanq Kok'al, al; Kub'iha', kub'sink ha'—Li kub'iha' maawa' choq' reheb' li k'uula'al; Kub'iha' reheb' li k'uula'al; Teneb'aak, teneb'anb'il

TENEB'ANB'IL KAMSIK. *Chi'ilmanq* ajwi' Kamsink

Naq nak'ehe' li kamk choq' tojb'a-maak xb'aan jun li maak li xb'aanuman, ut q'axal wi'chik na'uxman xb'aan li kamsink.

Ani nahoyok re xkik'el li winq, xb'aan li winq taahoye'q xkik'el, **Gen.** 9:6 (JJS, Gen. 9:12–13). Laj kamsinel taak'ehe'q chi kamk chi yaal, **Num.** 35:16. Eb' laj kamsinel li neke'kamsin chi wan sa' xch'ooleb', te'kamq, **2 Ne.** 9:35. Teneb'anb'il li kamk sa' aab'een, jo' chanru li chaq'rab', **Alma** 1:13–14. Li ani nakamsin, a' li kamk naxk'ul choq' tojb'a-maak, **Alma** 1:18. Li chaq'rab' naxpatz' xyu'am li ani xkamsin, **Alma** 34:12. Ani nakamsin taakamq, **Tz. ut S.** 42:19.

TENQ'ANEL, AJ. *Chi'ilmanq* ajwi' Tijonelil re Aaron

Jun li b'oqok sa' xk'anjel li Iglees sa' xkutan-kil li Apostol aj Pablo, diakono ajwi' yeeb'il re (Filip. 1:1; 1 Tim. 3:8–13) ut jun opiis sa' li Tijonelil re Aaron (Tz. ut S. 20:38, 57–59; 84:30, 111; 107:85)

TENQ'ANK. *Chi'ilmanq* ajwi' Kuyuk sa'; K'anjelak chiru; Lemoox, k'ehok lemoox; Neb'a'; Q'axtesink mayej

Xk'eeb'al li k'a'ru nak'anjelak re junaq, re musiq'ej jo' ajwi' re tz'ejwalej.

Taate anchal laa wuq' chiru laa was aawii-tz'in, chiru li neb'a', ut chiru li maak'a' wan re, sa' laa ch'och', **Deut.** 15:11. Ani nak'ehok reheb' li neb'a', maak'a' taalajq chiru, **Prov.** 28:27. Ma maawa' a'in li kuyuk sa' sik'b'il ru inb'aan? re xjek'inkil laa wa reheb' li te'tz'okaq, ut naq taak'ameb' chaq li neb'a' sa' laa wochoch, **Isa.** 58:6–7. Kintz'okaak, ut kek'e intzakemq, aj jalanil tenamitin, ut kineek'ul. Naq nekeb'aanu re junaq li q'axal ka'ch'in reheb' li was wiitz'in, we laa'in xeb'aanu chaq, **Mat.** 25:35–40. Teek'e li k'a'ru eere re li ani na'ajok ru, **Mos.** 4:16–26. Ke'k'ehok chirib'ileb' rib', li k'a'ru re li yu'am a'in ut re li musiq'ej, a' yaal jo' li taak'anjelak reheb' ut li ajb'il xb'aaneb', **Mos.** 18:29. Ke'taqlaak naq te'xjunaji rib' sa' xkuyb'al xsa' ut tijok choq' re xchaab'ilaleb' li ink'a' neke'xnaw ru li Dios, **Alma** 6:6. Textijok choq' re lee chaab'ilal, ut re ajwi' xchaab'ilaleb' li ani wankeb' chesutam, **Alma** 34:27–28. Kiwan chixjunil li k'a'aq re ru reheb' sa' komonil sa' xyanqeb', **4 Ne.** 1:3. Taajultiko'q aawe eb' li neb'a', **Tz. ut S.** 42:30–31. Teerula'anihebb' li neb'a' ut li maak'a'eb' wan re, **Tz. ut S.** 44:6. Che'jultiko'q eere sa' chixjunil li k'a'aq re ru, eb' li neb'a' ut li maak'a'eb' wan re, **Tz. ut S.** 52:40. Rahilal sa' eeb'een laa'ex b'ihom, li ink'a' texk'ehoq xkomon li k'a'ru eere reheb' li neb'a', ut rahilal sa' eeb'een laa'ex neb'a', li moko k'ojk'o ta lee sa', li nekexrahok eechej, ut li ink'a' texk'anjelak, **Tz. ut S.** 56:16–17. Sa' Sion maak'a' li neb'a' sa' xyanqeb', **Mois.** 7:18.

TERRESTIL LOQ'ALIL. *Chi'ilmanq* ajwi' Xtasalil li loq'alil

Li xkab' reheb' li oxib' tasal chi loq'alil te'wanq wi' li winq ut li ixq chirix li raqb'a-aatin sa' roso'jik.

Laj Pablo kiril li terrestil loq'alil, li chanchan xloq'al li po, **1 Kor.** 15:40–41. Laj Jose Smith ut laj Sidney Rigdon ke'ril li terrestil loq'alil, **Tz. ut S.** 76:71–80. Lix loq'al li terrestil naq'axok ru xloq'al li teleestil, **Tz. ut S.** 76:91. Ani ink'a' naru chixkuyb'al xpaab'ankil lix

chaq'rab'il jun terrestil awa'b'ejihom ink'a' naru chixkuyb'al jun terrestil loq'alil, **Tz. ut S.** 88:23, 30, 38.

TESALONICENSES, HU REHEB' LAJ

TESALONIKA. *Chi'ilmanq ajwi'* Pablo; Pablo, eb' lix hu

Wiib' chi hu sa' li Ak' Chaq'rab'. A'aneb' li hu kixtz'iib'a laj Pablo rik'ineb' laj Tesalonika naq kiwan chaq Korinto sa' li xb'een xxikik Europa, 50 chihab' tana' chirix xyo'lajik li Kristo. Yeeb'il resil lix k'anjel laj Pablo sa' Tesalonika sa' Hechos 17. Laj Pablo kiraj raj sutq'iik Tesalonika, a'b'an ink'a' kiru chiru (1 Tes. 2:18). Chi jo'kan, kixtaqla laj Timoteo re xwaklesinkileb' xch'ool li ani jalbibleb' xch'ool, ut re xk'amb'al chaq resil chanru naq wankeb'. Kixtz'iib'a li xb'een hu re xb'antioxinkil lix sutq'iik laj Timoteo.

1 Tesalonicenses: Sa'eb' li ch'ol 1–2 wan li raatin laj Pablo re xk'eeb'al sahil ch'oolej, ut lix tij choq' reheb' laj santil paab'anel; sa'eb' li ch'ol 3–5 naxk'e li na'leb' chirix li k'iik sa' musiq'e-jil, li rahok, li saq ru ch'oolej, li yalok q'e, ut li xkab' xk'ulunik li Jesukristo.

2 Tesalonicenses: Sa' li ch'ol 1 wan jun li tij choq' reheb' laj santil paab'anel. Li ch'ol 2 na'ataanak chirix li q'etok paab'ank li taawanq. Sa' li ch'ol 3 wan lix tij laj Pablo re taanumtaaq lix k'anjel li evangelio.

TESTAMENTO. *Chi'ilmanq Ak'* Chaq'rab'; Najter Chaq'rab'

TESTIIW. *Chi'ilmanq* Aj yehol nawom

TESTIMONIO. *Chi'ilmanq* Xnawom qach'ool; Yaal ch'olob'anb'il

TIB', TIB'ELEJ. *Chi'ilmanq* Tz'ejwalej—Tib'elej

TIIK RUHIL NA'LEB'. *Chi'ilmanq ajwi'* Uxtaan, uxtaanank; Xtojb'al rix li maak

Tiik ru naq junelik taak'eemanq li osob'te-sink choq' reeqaj li tiikil na'leb' ut b'aanuhom, ut li tojb'a-maak choq' reeqaj li maak. Li tiik ruhil na'leb', a'an jun chaq'rab' re junelik, li narelaji naq taawanq junaq tojb'a-maak rajlal sut naq naq'etman jun lix chaq'rab' li Dios (Alma 42:13–24). Li ani namaakob' tento

taawanq tojb'a-maak sa' xb'een wi ink'a' naxjal xk'a'uxl (Mos. 2:38–39; Tz. ut S. 19:17). Wi naxjal xk'a'uxl, li Kolonel naxtoj xtz'aq a'an rik'in lix tojb'al rix li maak, ut naxk'e chi ux-mank li uxtaanak (Alma 34:16).

Li aamej li namaakob', a'an taakamq, **Esek.** 18:4. K'a'ru naraj li Qaawa' aawik'in, ka'ajwi' naq taab'aanu li tiik ru? **Mik.** 6:8. Li Jesus tiikaq xna'leb' ut tixkuy li qamaak, **1 Jn.** 1:9. Lix tiik ruhil na'leb' li Dios kixjach ruheb' laj maak rik'ineb' li tiikeb' xch'ool, **1 Ne.** 15:30. Lix tojb'al rix li maak naxk'e jo' nimal elajinb'il xb'aan lix tiik ruhil na'leb', **2 Ne.** 9:26. Chixjunileb' li winq t'anaaqeb' chaq, ut ke'wan chi chapb'il xb'aan li k'a'ru tiik ru, **Alma** 42:14. Lix tojb'al rix li maak naxk'e li jo' nimal elajinb'il xb'aan li tiik ruhil na'leb', **Alma** 42:15. Ma nakak'oxla naq li uxtaan naru chi elq'ak chiru li k'a'ru tiik ru? **Alma** 42:25. Lix raqb'a-aatin li Dios taqsinb'il sa' eeb'een wi ink'a' nekejal eek'a'uxl, **Alma** 54:6. Li tiik ruhil q'ajkamunk ut li raqb'a-aatin, a'an li tojb'a-maak li nak'eeman xb'aan lin chaq'rab', **Tz. ut S.** 82:4. Li tiik ruhil na'leb' toj naxk'am lix b'e ut nareechani li k'a'ru re, **Tz. ut S.** 88:40. Maajun taawanq chi isinb'il chaq chiru lix raqb'a-aatin ut lix chaq'rab' li Dios, **Tz. ut S.** 107:84.

TIIK XCH'OOOL, TIIKILAL. *Chi'ilmanq ajwi'* Anchalil xch'ool; B'eeek rik'in li Dios; K'ulub'ej, k'ulub'ejil; Maa'usilal; Xtaqlahom li Dios

Ani tiik xna'leb', sant, chaab'il xyu'am, xaqxq; li na'ab'ink chiruheb' lix taqlahom li Dios; li naxram rib' chiru li maak.

Li Qaawa' taarosob'tesi li tiik xch'ool, **Sal.** 5:12. Lix naq ru li Qaawa' wan chirilb'al li tiik xch'ool, **Sal.** 34:15, 17 (1 Pe. 3:12). Naq li tiikeb' xch'ool neke'xk'ul xwankil, neke'sa-ho' xch'ool li tenamit, **Prov.** 29:2 (Tz. ut S. 98:9–10). Osob'tesinb'ileb' li neke'tz'okaak ut neke'chaqik re chirix tiikilal, **Mat.** 5:6 (3 Ne. 12:6). Chesik' xb'een wa li rawa'b'ejihom li Dios ut lix tiikilal, **Mat.** 6:33. Li tiikeb' xch'ool neke'xik sa' li junelik yu'am, **Mat.** 25:46. Lix tij jun winq tiik xch'ool yeeb'il chi anchal xch'ool, maak'a'jo' naxk'anjela, **Stgo.** 5:16. Li ani tiik xch'ool usilanb'il xb'aan li Dios, **1 Ne.** 17:35. A'an tixkoleb' rix li tiikeb' xch'ool; maak'a' rajb'al naq te'xuwaq, **1 Ne.** 22:17, 22.

Laj Satanas maak'a'aq xwankil sa' xk'ab'a' lix tiikilaleb' xch'ool lix tenamit, **1 Ne.** 22:26. Wi maak'a' li tiikilal, maak'a' li sahil ch'oolejil, **2 Ne.** 2:13. Eb' li tiikeb' xch'ool te'reechani li rawa'b'ejihom li Dios, **2 Ne.** 9:18. Eb' li tiikeb' xch'ool ink'a' neke'xxuwa li aatin li yaal, **2 Ne.** 9:40. Chixjunileb' li winq tento te'jalaq re te'wanq sa' tiikilal, **Mos.** 27:25–26. Lix k'ab'a'eb' li tiikeb' xch'ool te'tz'iib'amanq sa' xhuhil li yu'amej, **Alma** 5:58. Xesik' xsahil eech'ool rik'in xb'aanunkil maa'usilal, ut a' na'leb' a'an maamin naxk'am rib' rik'in li tiikilal, **Hel.** 13:38. Lix b'icheb' li tiikeb' xch'ool a'an jun li tij chiwu, **Tz. ut S.** 25:12. Xaqab'omaq eerib', chi wank cherix lix ramb'al ru ch'oolej re tiikilal, **Tz. ut S.** 27:16 (Ef. 6:14). Lix kamikeb' li tiikeb' xch'ool ki'aaq choq' reheb', **Tz. ut S.** 42:46. Eb' li tiikeb' xch'ool te'ch'utub'amanq chaq sa' xyanqeb' chixjunil li tenamit, **Tz. ut S.** 45:71. Eb' li winq tento te'xk'e chi uxliik naab'al li tiikilal chi yal ajb'il xb'aaneb', **Tz. ut S.** 58:27. Ani nab'aanunk re li k'anjel re tiikilal tixk'ul li tuqtuukilal sa' li ruchich'och' a'in ut li junelik yu'am sa' li ruchich'och' toj chalel, **Tz. ut S.** 59:23. Sa' li xkab' xk'ulunil li Qaawa', taawanq jun xjachikeb' ru chi tz'aqal li tiikeb' xch'ool rik'ineb' laj maak, **Tz. ut S.** 63:54. Lix wankilal li choxa ka'ajwi' naru xb'eresinkil rik'in li na'leb' re tiikilal, **Tz. ut S.** 121:36. Sa' xyanqeb' li tiikeb' xch'ool kiwan li tuqtuukilal, **Tz. ut S.** 138:22. Eb' li tenamit Sion ke'wan sa' tiikilal, **Mois.** 7:18. Laj Abraham a'an aj taqaenel re li tiikilal, **Abr.** 1:2.

TIKOB'RESINK, XK'EEB'AL

XTIIKILAL. *Chi'ilmanq ajwi'*

Santob'resink; Xtojb'al rix li maak

Naq nakole' junaq chiru li tojb'a-maak ut nakanu chi maak'a' xmaak. Nokotikob'resiik xb'aan li rusilal li Kolonel rik'in xpaab'ankil a'an. Nak'utman li paab'ank a'in naq naqajal li qak'a'uxl ut noko'ab'in chiruheb' li chaq'rab' ut li k'ojob'amb'il k'anjel re li evangelio. Li xtojb'al rix li maak xb'aan li Kristo naxk'e reheb' li winq naq te'ruuq chixjalb'aleb' xk'a'uxl ut te'tiikob'resiiq, malaj taa'isiq chaq sa' xb'eeneb' li tojb'a-maak li te'xk'ul raj.

Rik'in li Qaawa' te'k'eheq xtiikilal chixjunileb' laj Israel, **Isa.** 45:25. Moko eb' ta laj ab'ihom re li chaq'rab', eb' b'an laj b'aanuhom re

li chaq'rab' tiikob'resinb'ileb' ru, **Rom.** 2:13. Eb' li winq tiikob'resinb'ileb' ru sa' xk'ab'a' lix kik'el li Kristo, **Rom.** 5:1–2, 9. Tiikob'resinb'il eeru sa' lix k'ab'a' li Qaawa' Jesus, **1 Kor.** 6:11. Chi tiikob'resinb'il qu xb'aan li rusilal, took'eheq choq' aj eechaninel, **Tito** 3:7. Ma ink'a' kitiikob'resiik ru laj Abraham li qayawa' xb'aan li k'anjel? **Stgo.** 2:21. Rik'in li k'anjel natiikob'resiik ru junaq winq, moko ka'aj ta wi' rik'in paab'aa, **Stgo.** 2:14–26. Rik'in li chaq'rab' maajun tz'ejwalej natiikob'resiik ru, **2 Ne.** 2:5. Lin moos tiik xch'ool tixtiikob'resiheb' ru naab'al, **Mos.** 14:11 (Isa. 53:11). Ma taaruq raj teeye naq ch'ajb'il eeraq' rik'in lix kik'el li Kristo? **Alma** 5:27. Li tiikob'resiik-uxb'aan li rusilal li Jesukristo tiik ru ut yaal, **Tz. ut S.** 20:30–31 (Tz. ut S. 88:39). Rik'in li Musiq'ej natiikob'resiik eeru, **Mois.** 6:60.

TIJOK. *Chi'ilmanq ajwi'* Amen; K'oxlan sa' ch'oolej; Loq'onink; Patz'ok

Naq na'ux aatinak rik'in li Dios chi tiik ru li k'a'uxlej, sa' li na'ux wi' li b'antioxink ut napatz'man li osob'tesink. Nab'eresiman li tijok re li qaChoxahil Yuwa' sa' lix k'ab'a' li Jesukristo. Naru nawan li tijok chi yeeb'il malaj sa' li qach'ool. Li k'a'ru k'oxlanb'il xb'aan junaq naru nawan choq' tij wi b'eresinb'il re li Dios. Jun b'ich re li ani tiik xch'ool naru nawan choq' tij chiru li Dios (Tz. ut S. 25:12).

Ink'a' na'ux li tijok re xjalb'al li rajom li Dios; re b'an xk'ulb'al choq' qe laa'o ut choq' reheb' li jun ch'ol chik li k'a'ru ak wan xch'ool li Dios chixk'eeb'al, li tento b'an taqapatz' re taqak'ul.

Nokotijok chiru li Yuwa'b'ej sa' lix k'ab'a' li Kristo (Jwan 14:13–14; 16:23–24). Naru nokotijok chi yaal sa' lix k'ab'a' li Kristo wi li rajom qach'ool laa'o a'an ajwi' li rajom xch'ool li Kristo (Jwan 15:7; Tz. ut S. 46:30). Chi jo'kan yooko chixtz'aamankil li k'a'ru tiik, ut li k'a'ru naru li Dios chixk'eeb'al (3 Ne. 18:20). Wan li tij li ink'a' neke'sumeek xb'aan naq ink'a' neke'xsik' li rajom li Kristo, neke'xsik' b'an li rahb'il ru xb'aaneb' li winq (Stgo. 4:3; Tz. ut S. 46:9). Relik chi yaal, wi naqatz'aama chiru li Dios li k'a'ru ink'a' tiik, taasutq'iq choq' qajitb'al (Tz. ut S. 88:65).

Toja' ut naq ke'ok li winq chixpatz'b'al xk'ab'a' li Qaawa', **Gen.** 4:26. Sa' xna'aj li

artal, laj Abraham kixpatz' xk'ab'a' li Qaawa', **Gen.** 13:4. Lix moos laj Abraham kitijok re xpatz'b'al xtenq'ankil sa' xtawb'al junaq ixaqilb'ej choq' re laj Isaak, **Gen.** 24:10-19. Mixkanab' li Dios naq tinmaakob'q chiru li Qaawa' rik'in xkanab'ankil tijok choq' eere, **1 Sam.** 12:23. Li Qaawa' narab'i lix tij li tiik xch'ool, **Prov.** 15:29. Tineetaw, naq tineesik' chi anchal eech'ool, **Jer.** 29:12-13. Chextijok choq' reheb' li neke'b'aanunk maa'usilal eere ut neke'rahob'tesink eere, **Mat.** 5:44 (Luk. 6:28; 3 Ne. 12:44). Tijen chiru laa Yuwa' li wan chaq sa' muqmu, **Mat.** 6:5-8 (3 Ne. 13:5-8). Jo'ka'in ut chextijok, **Mat.** 6:9-13 (Luk. 11:2; 3 Ne. 13:9). Chextz'aamanq, ut taak'eemanq eere, **Mat.** 7:7 (3 Ne. 14:7; Tz. ut S. 4:7; 6:5; 66:9). Li Jesus xko'o sa' jun li tzuul chi tijok, **Mat.** 14:23. Chexyo'leq ut chextijok, re naq ink'a' tex'ok sa' li aaleek, **Mat.** 26:41 (Mar. 14:38; 3 Ne. 18:15-18; Tz. ut S. 31:12). Chitz'aamanq rik'in paab'aal, chi ink'a' nach'inan xch'ool, **Stgo.** 1:5-6 (Tz. ut S. 42:68; 46:7). Lix tij jun winq tiik xch'ool yeeb'il chi anchal xch'ool, maak'ajo' naxk'anjela, **Stgo.** 5:16. Tex'ab'inq chiru li Musiq'ej li natzolak re jun li winq chi tijok, **2 Ne.** 32:8-9. Kin'elajik chiru rik'in tijok rik'in nimla metz'ew, **Enos** 1:4. Kinkuy insa' ut kintijok k'iila kutan, **Alma** 5:45-46 (Alma 26:22). Ke'xk'e rib' rik'in naab'al li tijok ut li kuyuk sa', **Alma** 17:3. Ma jultik eere naq eerilom li k'aru kixye laj Tzenos, li profeet najter, chirix li tijok malaj li loq'onink? **Alma** 33:3. Tuulanob'resihomaq eerib', ut chexkanaaq sa' li tijok, **Alma** 34:18-27. Sik'aana'leb' rik'in li Qaawa' sa' chixjunil li nakabaanu, **Alma** 37:37. Junelik tento textijok chiru li Yuwa'b'ej sa' lin k'ab'a', **3 Ne.** 18:19-20. Tijonqex sa' lee junkab'al, **3 Ne.** 18:21. Li Jesus kitijok chiru li Yuwa'b'ej, **3 Ne.** 19:31-34 (Jwan 17; 3 Ne. 18:16). Kixtaqlaheb' naq ink'a' te'xkanab' tijok sa' xch'oolleb', **3 Ne.** 20:1. Wi taatijok ut moko chi anchal ta li rajom xch'ool, maak'a' na'ok wi' re, **Moro.** 7:6-9. Maatz'aama li k'aru ink'a' raj tento taatz'aama, **Tz. ut S.** 8:10. Chattijok junelik, re taaruq tat-elq jo' aj q'axonel-u, **Tz. ut S.** 10:5. Nakatintaqla naq tattijok rik'in xyaab'aakux jo' ajwi' sa' laa ch'ool, **Tz. ut S.** 19:28. Li Musiq'ej taak'eemanq eere xb'aan li tijok chi wank eepaab'aal, **Tz. ut S.** 42:14. Tatxik

sa' rochochil li tijok ut taaq'axtesi laa loq'laj k'anjel chiru lin santil kutan, **Tz. ut S.** 59:9 (Mat. 21:13). Eb' li na'b'ej yuwa'b'ej te'xk'ut ajwi' chiruheb' li lalal xk'ajol naq te'tijok, **Tz. ut S.** 68:28. Li Qaawa' lix Dios timil chi ab'ink chiru lix tije'b' a'an, **Tz. ut S.** 101:7-8 (Mos. 21:15). Tuulanaq aach'ool; ut li Qaawa' laa Dios tixk'e xsumenkil ru laa tij, **Tz. ut S.** 112:10. Laj Adan kitaqlaak chixpatz'b'al xk'ab'a' li Dios sa' lix k'ab'a' li K'ajolb'ej, **Mois.** 5:8. Li Yuwa'b'ej ut li K'ajolb'ej ke'xk'ut rib' chiru laj Jose Smith re xsumenkil lix tij, **JS—R** 1:11-20.

TIJOK CHI TOJB'IL

Naq eb' li winq neke'jultikank aatin ut neke'xxaqab' rib' choq' saqen chiru li ruchich'och' re te'xk'ul tumin ut te'nimaaq ru xb'aan li ruchich'och'; ink'a' neke'xsik' xchaab'ilal Sion (2 Ne. 26:29).

Ch'olanihomaqeb' lix ketomq li Dios, moko re ta xtz'ajnil li tumin, **1 Pe.** 5:2. Eb' li iglees li waklesinb'ileb' re xk'ulb'al xtumineb' tento te'kub'siiq taqa, **1 Ne.** 22:23 (Morm. 8:32-41). Sa' xk'ab'a' li tijok chi tojb'il ut li maa'usilal, taak'ehe'q li Jesus chiru krus, **2 Ne.** 10:5. Wi taamine'q li tijok chi tojb'il sa' xyanq li tenamit a'in, tixk'am raj chaq lix sachlijikeb' chi junajwa, **Alma** 1:12. Eb' laj Gentil te'nujaq rik'in li k'iila paay li tijok chi tojb'il, **3 Ne.** 16:10.

TIJOM, XTIBJ'AL. *Chi'ilmanq ajwi'*

Kaak'alenk, aj kaak'aleneel tenamit

Xyeeb'al resil naq taachalq junaq rahilal. Eb' li profeet, laj k'amol b'e, ut li na'b'ej yuwa'b'ej neke'xtijeb' ut neke'xtzoleb' li ras riitz'in re te'ab'inq chiru li Qaawa' ut li na'leb' k'utb'il xb'aan.

Laj Jakob kixtijeb' lix tenamit laj Nefi chirix li junjunq paay chi maak, **Jak.** 3:12. Lix yaab' kuxej re tije'k wan chiruheb' chixjunil li tenamit, **Tz. ut S.** 1:4. Li aatin teejultika, chiwanq choq' xyaab' kuxej re tije'k, **Tz. ut S.** 38:41. A'in jun kutan re tije'k, **Tz. ut S.** 63:58. Li junjunq chi winq li tijb'il tento tixtij li ras riitz'in, **Tz. ut S.** 88:81. Xexintij, ut nekexintij chi rub'elaj, rik'in xk'eeb'al eere li aatin a'in re chaab'il na'leb', **Tz. ut S.** 89:4.

TIJONELIL. *Chi'ilmanq ajwi'* K'eeb'il xwankil; K'ojob'ank; Tijonelil re Aaron; Tijonelil re Melkisedek; Wankilal; Xaqab'anb'il aatin ut sumwank re li tijonelil; Xlawil li tijonelil

Li wankilal naxk'e li Dios reheb' li winq re te'k'anjelaq sa' chixjunil li k'a'aq re ru choq' re lix kolb'aleb' li winq (Tz. ut S. 50:26–27). Eb' li winq komon sa' li Iglees li neke'kamok re li tijonelil wankeb' chi k'uub'anb'il sa' jar molam, ut k'eeb'ileb' xwankil chixb'aanunkil li k'ojob'anb'il k'anjel, ut junjung li k'anjel re xb'eresinkil li Iglees.

Lix yulb'aleb' taawanq chi yaal choq' jun tijonelil li junelik taakanaaq. **Exo.** 40:15 (Num. 25:13). Xexink'ojob', **Jwan** 15:16. Kab'lanb'ilex choq' musiq'ejil ochoch, jun santil tijonelil, **1 Pe.** 2:5. Laa'ex jun tasal tenamit sik'b'il ru, jun reyil tijonelil, **1 Pe.** 2:9 (Exo. 19:6). Eb' li winq b'oqb'ileb' choq' taqenaqil aj tij sa' xk'ab'a' xnumtajenaqil lix paab'aaleb' ut lix chaab'il k'anjeleb', **Alma** 13:1–12. Nink'e aawe wankilal chi kub'sink ha', **3 Ne.** 11:21. Taawanq eewankil re teek'e li Santil Musiq'ej, **Moro.** 2:2. Tink'utb'esi cheru li Tijonelil, rik'in ruq' laj Elias, **Tz. ut S.** 2:1 (JS—R 1:38). Li Qaawa' kixk'ojob' jun tijonelil ajwi' sa' xb'een laj Aaron ut eb' li riyaqil, **Tz. ut S.** 84:18. Li ximal ru tijonelil a'in naxk'anjela li evangelio, **Tz. ut S.** 84:19. Kirisi chaq laj Moises sa' xyiheb', ut li Santil Tijonelil, **Tz. ut S.** 84:25. Nayeeman resil li xaqab'anb'il aatin ut li sumwank re li tijonelil, **Tz. ut S.** 84:33–42. Xkana eerik'in li tijonelil chiru xxe'toonileb' lee yuwa', **Tz. ut S.** 86:8. Wankeb', sa' li iglees, wiib' li tijonelil, **Tz. ut S.** 107:1. Li xb'een tijonelil a'an li Santil Tijonelil jo' chanru Xk'anjelil li Lalal li Dios, **Tz. ut S.** 107:2–4. Li xk'ulub'il li tijonelil chi junajwa wan chi b'ak'b'il rik'in lix wankilal li choxa, **Tz. ut S.** 121:36. Maajun wankilal chi moko teneb'ank naru malaj tento taa'uxmanq, ka'ajwi' rik'in li tijonelil, **Tz. ut S.** 121:41. Li junjung chi komon winq li k'ulub'ej ut tiik chi paab'ank naru chi k'ojob'amank sa' li tijonelil, Tz. ut S. A.Y.—2. Laa'o naqapaab' naq jun li winq tento taab'oqe'q xb'aan li Dios, **R. li P.** 1:5.

TIJONELIL, K'OJOB'AAK SA' LI.
Chi'ilmanq K'ojob'ank

TIJONELIL, XLAWIL. *Chi'ilmanq* Xlawil li tijonelil

TIJONELIL RE AARON. *Chi'ilmanq ajwi'* Aaron, ras laj Moises; Chaq'rab' re laj Moises; Tijonelil

Li tijonelil li kub'enaq xwankil (Heb. 7:11–12; Tz. ut S. 107:13–14). Li opiis wan chi sa', a'an re obiisp, aj tij, tzolonel, ut tenq'anel (Tz. ut S. 84:30; 107:10, 14–15, 87–88). Najter, rub'el lix chaq'rab' laj Moises, ke'wan taqenaqil aj tij, aj tij, ut aj Levita. Kik'utb'esiman li Tijonelil re Aaron chiru laj Moises, xb'aan naq eb' laj Israelita najter ke'xpo'resi xch'ool rik'in li Dios. Ink'a' ke'raj naq te'santob'resiiq ut te'xk'ul li Tijonelil re Melkisedek ut li k'ojob'anb'il k'anjel li wankeb' chi sa' (Tz. ut S. 84:23–25). Li Tijonelil re Aaron nak'anjelak rik'in li jar paay chi k'ojob'anb'il k'anjel re li chaq'rab' ut li evangelio li wan choq' re li yu'am a'in ut li k'utk'u (1 Kro. 23:27–32; Tz. ut S. 84:26–27; 107:20). Wan rik'in a'an li laaw re lix k'anjeleb' li anjel, re li evangelio re jalb'a-k'a'uxlej, ut re li kub'iha' (Tz. ut S. 13). Li Tijonelil re Aaron kik'ojob'aman wi'chik sa' li ruchich'och' sa' li jun k'ojlajik a'in sa' 15 Mayo 1829. Laj Jwan aj Kub'sihom ha' kixk'ojob' sa' xb'een laj Jose Smith ut laj Oliver Cowdery chire li Nima' Susquehanna, chi nach' rik'in Harmony, Pennsylvania (Tz. ut S. 13; JS—R 1:68–73).

A'an tixk'ul li sumwank re jun tijonelil li junelik taawanq, **Num.** 25:13. Li Qaawa' tixsaqob'resiheb' ru li lalal laj Levi, ut taarisi chaq xtz'ajnilleb', **Mal.** 3:3 (3 Ne. 24:3). Maajun winq naxk'ul li chaab'ilal a'in sa' xb'een xjunes rib', **Heb.** 5:4. Li tz'aqalil re ru ink'a' nachal xb'aan li tijonelil re Levi, **Heb.** 7:11. Li tijonelil a'in maajo'q'e chik taa'isimanq chaq sa' li ruchich'och', toj reetal naq eb' li lalal laj Levi te'xmajeja wi'chik jun majej, **Tz. ut S.** 13:1. Laj Jose Smith ut laj Oliver Cowdery ke'k'ojob'aak sa' li Tijonelil re Aaron, **Tz. ut S.** 27:8. Lix ka'ch'inal ru tijonelil nak'amok re lix lawil lix k'anjeleb' li anjel, **Tz. ut S.** 84:26 (Tz. ut S. 13:1). Wankeb' wiib' li tijonelil, a'aneb' li re Melkisedek ut li re Aaron, **Tz. ut S.** 107:1. Li xkab' tijonelil a'an li Tijonelil re Aaron yeeb'il re, **Tz. ut S.** 107:13.

TIJONELIL RE LEVI. *Chi'ilmanq* Tijonelil re Aaron

TIJONELIL RE MELKISEDEK.

Chi'ilmanq ajwi' Melkisedek; Tijonelil;
Xb'eenil

Li Tijonelil re Melkisedek a'an li taqenaqil malaj li xnimal ru tijonelil; li Tijonelil re Aaron a'an li kub'enaqil tijonelil. Sa' li Tijonelil re Melkisedek wan xlawil li musiq'ejiil osob'tesink re li Iglees. Rik'in li k'ojob'amb'il k'anjel re li taqenaqil tijonelil, nak'utman li wankilal re choxahilal chiruheb' li winq (Tz. ut S. 84:18–25; 107:18–21).

Li Dios kixk'utb'esi li taqenaqil tijonelil a'in xb'een wa chiru laj Adan. Eb' li najter yuwa'b'ej ut li profet sa' li junjunq chi k'ojajjik ke'xk'ul li wankilal a'in li kik'eeman (Tz. ut S. 84:6–17). Sa' xtiklajik a'an li Santil Tijonelil jo' chanru Xk'anjelil li Ralal li Dios nayeeman re. Moqon kinawman ru jo' li Tijonelil re Melkisedek (Tz. ut S. 107:2–4).

Naq eb' li ralal xk'ajol laj Israel ink'a' tz'aqal xchaab'ilaleb' re xk'ulb'al ut re xpaab'ankil li sumwank sa' li Tijonelil re Melkisedek, li Qaawa' kirisi chaq li taqenaqil chaq'rab', ut kixk'e reheb' jun li tijonelil ut jun li chaq'rab' li kub'enaq wi'chik xwankil (Tz. ut S. 84:23–26). A'aneb' a'in li Tijonelil re Aaron ut lix chaq'rab' laj Moises yeeb'il reheb'. Naq kichal li Jesus sa' li ruchich'och', kixk'ojob' wi'chik li Tijonelil re Melkisedek rik'ineb' laj Judio, ut ki'ok chixwaklesinkil li Iglees sa' xyanqeb'. A'b'anan li tijonelil ut li Iglees ke'sache' wi'chik xb'aan li q'etok paab'ank. Moqon ke'k'ojob'aman wi'chik rik'in ruq' laj Jose Smith, Alalb'ej (Tz. ut S. 27:12–13; 128:20; JS—R 1:73).

Sa' li Tijonelil re Melkisedek wankeb' li opiiis re xb'eenil, taqenaqil aj tij, yuwa'b'ejiil aj k'anjel, setenta, ut Apostol (Tz. ut S. 107). Li Tijonelil re Melkisedek junelik taawanq choq' jun raqal lix awa'b'ejihom li Dios sa' li ruchich'och'.

Li Awa'b'ej re Lix Iglees li Jesukristo reheb' laj Santil Paab'anel sa' Roso'jikeb' li Kutan a'an li awa'b'ej re li taqenaqil tijonelil, a'an re Melkisedek, ut wan rik'in a'an chixjunil li laaw chirix lix awa'b'ejihom li Dios sa' li ruchich'och'. Jun ajwi' li winq nak'uluk re lix b'oqbal choq' awa'b'ej sa' li jun kutan, ut ka'ajwi' a'an k'eeb'il xwankil sa' li ruchich'och' chixk'anjelankil chixjunil lix lawil li tijonelil (Tz. ut S. 107:64–67; Tz. ut S. 132:7).

Laa'at aj tij chi junelik jo' chanru xk'anjelil laj Melkisedek, **Sal.** 110:4 (Heb. 5:6, 10; 7:11). Li tijonelil re Melkisedek naxk'anjela li Evangelio, **Heb.** 7 (Tz. ut S. 84:18–25). Laj Melkisedek kixk'anjela nimla paab'aal, ut kixk'ul ropiis li taqenaqil tijonelil, **Alma** 13:18. Kik'ojob'aak li Tijonelil re Melkisedek sa' xb'een laj Jose Smith ut laj Oliver Cowdery, **Tz. ut S.** 27:12–13 (JS—R 1:72). Nak'ule' li tijonelil a'in rik'in xaqab'amb'il aatin ut sumwank, **Tz. ut S.** 84:33–42. Wankeb' wiib' jachal, malaj xninqal ru jolomej, li Tijonelil re Melkisedek ut re Aaron, **Tz. ut S.** 107:6. Li Tijonelil re Melkisedek naxk'am li wankilal re xk'anjelankil chixjunil li musiq'ejiil osob'tesink, **Tz. ut S.** 107:8–18. Laj Moises, laj Eliyah, ut laj Elias ke'xk'e lix lawil li tijonelil re laj Jose Smith ut laj Oliver Cowdery, **Tz. ut S.** 110:11–16. Nink'e eere anajwan eb' laj k'anjel li wankeb' sa' lin Tijonelil, re teek'am lix lawil a'an, **Tz. ut S.** 124:123.

TIK'TI'IK. *Chi'ilmanq ajwi'* B'alaq'ink;

Maa'usilank; Xmaak'a'il li b'alaq'

Yalaq k'aru chi aatin li moko yaal ta, li nayee-man re b'alaq'ink.

Ink'a' tex'elq'aq, chi moko texk'anjelaq chi b'alaq', chi moko textik'ti'iq, **Lev.** 19:11. Xik' nawil ut nintz'eqtaana sa' inch'ool li tik'ti'ik, **Sal.** 119:163. Lix tz'uumal re laj tik'ti' a'an tz'eqb'eetalil chiru li Qaawa', **Prov.** 12:22. A'aneb' lin tenamit, li ink'a' te'tik'ti'iq, **Isa.** 63:8. A'an aj tik'ti', ut lix yuwa'il a'an, **Jwan** 8:44 (2 Ne. 2:18; Eter 8:25; Mois. 4:4). Moko chiruheb' ta li winq xattik'ti'ik; chiru b'an li Dios, **Hech.** 5:4 (Alma 12:3). Wi tixye junaq winq, ninra li Dios, ut xik' naril li ras riitz'in, a'an aj tik'ti', **1 Jn.** 4:20. Chixjunileb' laj tik'ti' te'wanq xna'aj sa' li xkab' kamk, **Apok.** 21:8 (Tz. ut S. 63:17). Rahilal sa' xb'een laj tik'ti', xb'aan naq a'an taatz'eqe'q taq'a sa' xb'alb'a, **2 Ne.** 9:34. Naab'al li te'k'utuq re li tzol'leb' moko yaal ta, ut te'xye: tik'ti'inqex b'ayaq, maajun ra taa'uxq rik'in a'in, **2 Ne.** 28:8–9 (Tz. ut S. 10:25). Ma nekek'oxla sa' ee-k'a'uxl naq texruuq chi tik'ti'ik chiru li Qaawa'? **Alma** 5:17. Laa'at jun Dios re yaal, ut ink'a' nakatru chi tik'ti'ik, **Eter** 3:12 (Num. 23:19; 1 Sam. 15:29; Tito 1:2; Heb. 6:18; Enos 1:6). Ani natik'ti'ik ut ink'a' tixjal xk'a'uxl taa'isiq chaq, **Tz. ut S.** 42:21. Eb' laj tik'ti'

neke'reechani li teleestil loq'alil, **Tz. ut S.** 76:81, 103–106. Laa'oo naqapaab' naq tento naq maak'a'aq qab'alaq, **R. li P.** 1:13.

TIMOTEO. *Chi'ilmanq ajwi'* Pablo

Sa' li Ak' Chaq'rab', jun aj k'amol aatin saaj li ki'ochb'eenink re laj Pablo sa' xk'anjel (Hech. 16:1–3; 2 Tim. 1:1–5); ralaal jun yuwa'b'ej aj Griego ut jun na'b'ej aj Judio; kiwan rochoch Lystra rochb'een lix na' xyuwa'.

Laj Pablo ki'aatinak chirix laj Timoteo jo' tz'aqal li ralaal sa' li paab'aal (1 Tim. 1:2, 18; 2 Tim. 1:2). Laj Timoteo a'an tana' li jun xkomon laj Pablo li q'axal k'oxlanb'il xb'aan ut q'axal seeb' chi k'anjelak (Filip. 2:19–23).

TIMOTEO, EB' LI HU RE LAJ.

Chi'ilmanq ajwi' Pablo; Pablo, eb' lix hu; Timoteo

Wiib' chi hu sa' li Ak' Chaq'rab'. A'aneb' li hu kixtz'iib'a laj Pablo rik'in laj Timoteo.

1 *Timoteo*: Laj Pablo kixtz'iib'a li xb'een hu chirix naq kiwan sa' tz'alam xb'een wa. A'an kixkanab' chaq laj Timoteo sa' Efeso, ut kixk'oxla sutq'iik aran moqon (1 Tim. 3:14). A'b'anan laj Pablo kixk'oxla naq taab'ayq chaq, jo'kan naq kitz'iib'ak rik'in laj Timoteo, maare chalen chaq Macedonia (1 Tim. 1:3), re xk'eeb'al xna'leb' ut re xwaklesinkil xch'ool sa' xb'aanunkil lix k'anjel.

Sa' li ch'ol 1 laj Pablo naxk'e sahil ch'oollejil ut naxk'e li na'leb' chirix li jo'maajo'il k'a'uxlej li yoo chi ok sa' li Iglees. Sa'eb' li ch'ol 2–3 naxk'e li na'leb' chirix chan ru ta'auxmanq li loq'onink chiru li tenamit, ut chan ru naq tento taawanq lix ch'oolleb' ut lix b'aanuhomeb' laj k'anjel. Sa'eb' li ch'ol 4–5 ch'olob'ant'bil resil li q'etok paab'ank li taawanq sa' roso'jik li kutan, ut nak'ehe' xna'leb' laj Timoteo chirix chan ru taak'anjelaq chiruheb' li ani b'eresinb'ileb' xb'aan. Sa' li ch'ol 6 nak'ehe' xch'ool re taakanaaq chi tiik chi paab'ank ut tixtz'eqtaana li b'ihomal re li ruchich'och'.

2 *Timoteo*: Laj Pablo kixtz'iib'a li xkab' hu naq k'eeb'il sa' tz'alam xkab' sut, ka'ch'in rub'el lix kamik sa' xk'ab'a' xpaab'aal. Sa' a'an wan roso'jik li raatin li Apostol, ut naxk'ut chan ru naq kaw xch'ool ut k'eeb'il xch'ool naq taana'ch'oq chaq li kamk.

Sa' li ch'ol 1 laj Pablo naxk'e sahil ch'oollejil ut naxk'e xchaq'rab'inkil laj Timoteo. Sa'eb' li ch'ol 2–3 wan junjunq lix tijom ut li na'leb' kixk'e, ut naxkawresi xch'ool choq' re li ch'a'ajkilal li taachalq. Sa' li ch'ol 4 wan li aatin choq' reheb' lix komon laj Pablo, naxk'ehe' xna'leb' chirix k'a'ru te'xb'aanu rik'ineb' laj q'etol paab'aal.

TIQIB'AAK, XTIQIB'ANKIL.

Chi'ilmanq ajwi' Santil ochoch, rochoch li Qaawa'

Li Tiqib'aak a'an jun maatan re wankilal, k'eeb'il xb'aan li Dios. Eb' li komon sa' li Iglees li k'ulub'eheb' neke'ru chixk'ulb'al jun maatan re wankilal sa'eb' li k'ojob'ant'bil k'anjel sa' li santil ochoch, sa' li neke'xk'ul wi' li na'leb' ut li sumwank re li Santil Tijonelil li na'ajman ru re te'xk'ul li taqenaqil loq'al. Rik'in li tiqib'ank nak'ehe' li na'leb' chirix li k'uub'ant'bil na'leb' re li kolb'a-ib'.

Aran textiqib'aaq rik'in wankilal chalen chaq taqeq, **Tz. ut S.** 38:32, 38 (Luk. 24:49; Tz. ut S. 43:16). Teekab'la jun ochoch, sa' li nink'oxla wi' xtiqib'ankileb' li keb'insik' ru, **Tz. ut S.** 95:8. Laa'in kinkawresi jun xnimall ru tiqib'aak ut osob'tesink, **Tz. ut S.** 105:12, 18, 33. Naab'al te'saho'q sa' xch'ool sa' xk'ab'a' li osob'tesink li taahoymanq, ut li tiqib'aak li xe'tiqib'aman wi' lin moos sa' li ochoch a'in, **Tz. ut S.** 110:9. Li loq'alil li nimank-u, ut li tiqib'aak k'ojob'ant'bil xb'aan li k'ojob'ant'bil k'anjel re lin santil ochoch, **Tz. ut S.** 124:39. Eb' li b'oq'b'ileb' xb'aan li Yuwa'b'ej, jo' laj Aaron, neke'tiqib'aak rik'in xlawil li tijonelil, **Tz. ut S.** 132:59.

TITO. *Chi'ilmanq ajwi'* Pablo; Pablo, eb' lix hu; Tito, hu re laj

Sa' li Ak' Chaq'rab', jun aj paab'anel aj Griego li xko'o Jerusalem chirix laj Pablo ut moqon ki'ok choq' aj k'amol aatin (Gal. 2:1–4; 2 Tim. 4:10). Laj Tito kixq'axtesi li xb'een xhu laj Pablo reheb' laj santil paab'anel sa' Korinto (2 Kor. 7:5–8, 13–15).

TITO, HU RE LAJ. *Chi'ilmanq ajwi'* Pablo; Pablo, eb' lix hu; Tito

Naq laj Pablo ki'ach'ab'aak chaq sa' tz'alam chiru jarub'aq kutan xb'aaneb' laj Romano,

kixtz'iib'a li hu a'in rik'in laj Tito, li wan chaq Kreta. Lix nimal li hu na'aatinak chirix lix k'uub'lajik ut xtusub'ankil li Iglees.

Sa' li ch'ol 1 laj Pablo naxk'e sahil ch'oolej, ut naxk'e ajwi' li na'leb' choq' reheb' li obiisp, ut chanru naq tento te'wanq. Sa'eb' li ch'ol 2-3 wan junjunq li na'leb' k'utb'il, ut li esil choq' re laj Tito chirix chanru taawanq rik'in li junjunq paay chi komon li wankeb' sa' li Iglees aran Kreta. Laj Pablo naxwaklesi xch'ooleb' laj santil paab'anel chi numtaak sa' xb'een li ink'a' us, naq tiikaqeb' xk'a'uxl ut tiikaqeb' chi paab'ank, ut naq te'kanaaq sa' xb'aanunkil li chaab'il k'anjel.

TOJB'A-MAAK. *Chi'ilmanq ajwi'* Aj tza;

Alalb'ej re li sachk (eb' li); Kamk re musiq'ej; Xb'alb'a

Naq ramb'il junaq chi usaak, ut ink'a' kanab'amb'il chi wank chiru li Dios ut lix loq'al. Wan junjunq paay li tojb'a-maak. Chixjunileb' li ink'a' neke'kuluk re xtz'aqalil li taqenaqil loq'al re choxa te'rame'q chi usaak ut chixk'ulb'al li k'eeb'il raj reheb', ut chi jo'kan te'xk'ul jun raqal li tojb'a-maak.

Rahilal sa' eeb'een laa'ex aj kap'al-u! nim wi'chik li tojb'a-maak teek'ul, **Mat.** 23:14. Ani namajewank re li Santil Musiq'ej, taawanq junelikil tojb'a-maak sa' xb'een, **Mar.** 3:29. Eb' li ke'baanunk re li ink'a' us te'elq chaq sa' li wakliik chi yo'yo re tojb'a-maak, **Jwan** 5:29 (3 Ne. 26:5). Ani nawa'ak ut na'uk'ak chi moko k'ulub'ej ta, naxwa' ut naruk' tojb'a-maak choq' re, **1 Kor.** 11:29 (3 Ne. 18:28-29). Ani ink'a' tixjal xk'a'uxl, taakub'eeq xha', ut taakuyuq toj sa' roso'jik taak'ehe'q sa' tojb'a-maak, **2 Ne.** 9:24 (Mar. 16:16; Eter 4:18; Tz. ut S. 68:9; 84:74). Eb' laj maak q'axal wi'chik raj xrahileb' chi wank rik'in li Dios chiru wank rik'ineb' li k'eeb'ileb' chixtojb'al xmaak sa' xb'alb'a, **Morm.** 9:4. Ani maak'a' naxbaanu toj reetal naq taqlanb'il, a'an ajwi' k'eeb'il sa' tojb'a-maak, **Tz. ut S.** 58:29. Ani nak'uluk re xtz'aqalil li ak' ut junelikil sumwank tento tixkuy xpaab'ankil li chaq'rab', malaj ut k'eeb'ilaq sa' tojb'a-maak, **Tz. ut S.** 132:6.

TOJB'AL-IX, LI K'UUB'ANB'IL

NA'LEB' RE. *Chi'ilmanq* K'uub'amb'il na'leb' re li tojb'al-ix

TOJOK-IX, TOJB'IL RIX, TOJB'AL-IX.

Chi'ilmanq ajwi' Kolb'a-ib'; Jesukristo; Kamk re musiq'ej; Kamk re tz'ejwalej; Xtojb'al rix li maak; Xt'anik laj Adan ut li xEva

Xkolb'al chiru preexil, xloq'b'al, malaj xtojb'al rix, jo' na'ach'ab'aak jun winq chiru moosil chi tojb'il. Li *Tojb'al-ix* naraj naxye li xtojb'al rix li qamaak xb'aan li Jesukristo, ut li qakolb'al chiru li maak. Rik'in li xtojb'al rix li maak xb'aan li Jesus, chixjunileb' li winq tojb'ileb' rix chiru li kamk re tz'ejwalej. Rik'in li xtojb'al rix li maak xb'aan, eb' li neke'paab'ank re ut neke'xjal xk'a'uxleb' neke'toje' ajwi' rix chiru li kamk re musiq'ej.

Laa'in xintoj aawix, **Isa.** 44:22. Tintojeb' rix chiru li kamk, **Os.** 13:14 (Sal. 49:15). Wan xtojb'al qix sa' xk'ab'a' lix kik'el li Kristo, **Ef.** 1:7, 14 (Heb. 9:11-15; 1 Pe. 1:18-19; Alma 5:21; Hel. 5:9-12). Li Qaawa' xtoj rix li waam chiru li xb'alb'a, **2 Ne.** 1:15. Li tojb'al-ix nachal rik'in, ut sa' xk'ab'a' li Santil Mesias, **2 Ne.** 2:6-7, 26 (Mos. 15:26-27; 26:26). Ke'xb'icha li rahok li natojok ix, **Alma** 5:9 (Alma 5:26; 26:13). Eb' laj maak neke'kana chanchan naq maajun tojb'al-ix ki'uxman, **Alma** 11:40-41 (Alma 34:16; 42:13; Hel. 14:16-18). Li Jesukristo xk'e chi uxmark lix waklijikeb' li kamaq'chi chi yo'yo, **Morm.** 7:5-7. Lix wankilal li tojb'al-ix nachal sa' xb'eeneb' chixjunil li maak'a' li chaq'rab' rik'ineb', **Moro.** 8:22 (Tz. ut S. 45:54). Eb' li moko neke'paab'an ta, ink'a' neke'ru chi toje'k chaq rix chiru lix t'anikeb' re musiq'ej, **Tz. ut S.** 29:44. Eb' li kok'al li ka'ch'ineb' xyu'am tojb'ileb' rix chalen chaq sa' xk'ojlajik li ruchich'och', **Tz. ut S.** 29:46. Li Qaawa' xtoj rix lix tenamit, **Tz. ut S.** 84:99. Laj Joseph F. Smith kiril sa' k'utb'esinb'il matk' lix tojb'aleb' rix li kamaq'chi, **Tz. ut S.** 138. Laj Adan ut li xEva ke'saho' sa' xch'ool rik'in lix tojb'aleb' rix, **Mois.** 5:9-11.

TOMAS

Sa' li AK' Chaq'rab', jun reheb' li xb'een Kab'laju chi Apostol li sik'b'ileb' chaq ru xb'aan li Kolonel chiru lix k'anjel sa' li ruchich'och'. Sa' Griego lix k'ab'a' a'an Didimo, li naraj naxye Lut (Mat. 10:2-3; Jwan 14:5; 20:24-29; 21:2). Us ta kiwiib'an xch'ool laj Tomas chirix lix waklijik li Jesus chi yo'yo toj reetal naq kiril li Kolonel, sa' xk'ab'a' lix kawil xch'ool kiwan

xch'ool chixk'ulb'al li rahob'tesiik ut li kamk rochb'een lix Qaawa' (Jwan 11:16; 20:19–25).

TOQ'OB'ANK-U. *Chi'ilmanq ajwi'* Rahok; Tz'aqal rahok; Uxtaan, uxtaanank

Sa' junjunq li aatinob'aal, li aatin a'in sa' li loq'laj hu naraj naxye "xk'ulb'al rahilal rochb'een." Naraj naxye reek'ankil rahilal ut xtoq'ob'aal ru jalan, ut ruxtaanankil ru.

Li Qaawa' kixb'oqeb' lix tenamit re te'toq'ob'anq-u, **Sak.** 7:8–10. Li Jesus ki'eek'asiik rik'in xtoq'ob'ankileb' ru, **Mat.** 9:36 (Mat. 20:34; Mar. 1:41; Luk. 7:13). Jun aj Samaria kixtoq'ob'a ru, **Luk.** 10:33. Chetoq'ob'a eeru cherib'il eerib', **1 Pe.** 3:8. Li Kristo nujenaq rik'in xtoq'ob'ankileb' ru li ralal xk'ajoleb' li winq, **Mos.** 15:9. Nujenaq xsa' inch'ool rik'in xtoq'ob'ankil eeru, **3 Ne.** 17:6. Laj Jose Smith kitijok re te'toq'ob'aaq ru xb'aan li Qaawa', **Tz. ut S.** 121:3–5.

TUMIN. *Chi'ilmanq ajwi'* B'ihomal; Lajetqil; Lemoox, k'ehok lemoox; Ruchich'och'il na'leb'

Li ch'iich', hu, k'utleb'aal, malaj k'a'aaq chik ru na'oksiman re xtojb'al li eechej ut li k'anjel. Wan naq na'oksiman choq' reetalil li rahok eechej.

Taatoje'q eerix chi maak'a' li tumin, **Isa.** 52:3. Kiyeh'e' reheb' li Kab'laju naq maak'a' te'xk'am sa' xb'eenikeb', chi moko xchampa, chi moko xwa, chi moko xtumin, **Mar.** 6:8. Laj Pedro kixye re laj Simon laj tuul naq lix tumin taa'o-soq rochb'een, **Hech.** 8:20. Xraab'al li tumin, a'an xxe'il chixjunil li ink'a' us, **1 Tim.** 6:10. Meesach li tumin re xk'ulb'al li k'aru maak'a' na'ok wi', **2 Ne.** 9:50–51 (Isa. 55:1–2; 2 Ne. 26:25–27). Wi neke'k'anjelak re xk'ulb'al tumin, te'o-soq, **2 Ne.** 26:31. Li maji'aaq teesik' li b'ihomal, chesik' li rawa'b'ejihom li Dios, **Jak.** 2:18–19. Eb' li iglees te'xye naq xb'aan eetumin taakuymanq eemaak, **Morm.** 8:32, 37. Ani naxk'e xtumin choq' re lix k'anjel Sion, maamin taasachq lix q'ajkamunkil, **Tz. ut S.** 84:89–90.

TUQTUUKILAL. *Chi'ilmanq ajwi'* Aj k'ojob'ahom re li tuqtuukilal; Hilank, hilob'aal; Jun Mil Chihab'

Sa'eb' li loq'laj hu, li tuqtuukilal naru naxye xmaak'a'il li pleet ut li wech'ok-ib', malaj li tuqtuukil ch'oolejil li nachal xb'aan li

Musiq'ej, li naxk'e li Dios reheb' lix santil paab'anel li tiikeb' chi paab'ank.

Xmaak'a'il li pleet ut li wech'ok-ib': Naxk'e chi raqe'k li pleetik, **Sal.** 46:9. Chi moko chik te'xtzol li pleetik, **Isa.** 2:4. Chexwanq sa' tuqtuukilal rik'in chixjunileb' li winq; mex'eeqa-junk, **Rom.** 12:18–21. Toj kicana li tuqtuukilal sa' li ch'och', **4 Ne.** 1:4, 15–20. Chetz'eqtaana li pleetik ut chech'olob' resil li tuqtuukilal, **Tz. ut S.** 98:16. Taqsihomaq jun eetalil re tuqtuukilal, **Tz. ut S.** 105:39.

Li tuqtuukilal naxk'e li Dios reheb' li neke'ab'in chiru: Li Kolonel li Awa'b'ej re Tuqtuukilal taayeemanq re, **Isa.** 9:6. Maajun tuqtuukilal wan choq' reheb' laj maak, **Isa.** 48:22. Kiwan xteepal li choxa, yookeb' chaq chixnimankil ru li Dios ut chixyeeb'al, Nimanb'ilaq xloq'al li Dios chi numtajaq, ut sa' ruchich'och' li tuqtuukilal, **Luk.** 2:13–14. Tuqtuukilal ninkanab' eerik'in, **Jwan** 14:27. Lix tuqtuukilal li Dios naq'axok re chixjunil li natawman ru, **Filip.** 4:7. Eb' lix tenamit li rey aj Benjamin ke'xk'ul xtuqtuukilal li reek'ob'aaleb' xch'ool, **Mos.** 4:3. K'a'jo' xch'ina-usal chaq chiruheb' li tzuul li roqeb' li neke'xpuktesi resil li tuqtuukilal, **Mos.** 15:14–18 (Isa. 52:7). Laj Alma kixjap re chiru li Qaawa' ut kixtaw tuqtuukilal, **Alma** 38:8. Lix musiq'eb' li tiikeb' xch'ool neke'k'ule' sa' jun wanjik re tuqtuukilal, **Alma** 40:12. Ma ink'a' kinye tuqtuukilal re aak'a'uxl chirix li na'leb' a'an? **Tz. ut S.** 6:23. Chatb'eeq sa' xtuulanih inMusiq', ut taawanq aatuqtuukilal wik'in, **Tz. ut S.** 19:23. Ani nab'aanunk re li k'anjel re tiikilal tixk'ul li tuqtuukilal, **Tz. ut S.** 59:23. Tiqib'omaq eerib' rik'in xb'ak'leb' li rahok, a'an xb'ak'leb' li tz'aqalil re ru ut li tuqtuukilal, **Tz. ut S.** 88:125. At walal, tuqtuukilal chiwanq sa' aawaam, **Tz. ut S.** 121:7. Rik'in naq xintaw naq wan jun tuqtuukilal li nim wi'chik choq' we, kinsik'eb' li jar osob'te-sink reheb' li yuwa'b'ej, **Ab.** 1:2.

TUQ'IXQ. *Chi'ilmanq ajwi'* Maria, xna' li Jesus

Jun li ixq tz'aqal xchihab' re taasumlaaq, li maajun wa wanjenaq rik'in junaq winq. Sa'eb' li loq'laj hu, na'oksiman jun aatin chanchan a'in re aatinak chirix li ani saqeb' ru xch'ool (Apok. 14:4).

Jun li tuq'ixq taakanaaq sa' yu'am, ut taarala

jun li rala, **Isa.** 7:14 (Mat. 1:23; 2 Ne. 17:14). Lix awa'b'ejijom li Dios najuntaq'eetaman rik'in lajeeb' chi tuq'ixq, **Mat.** 25:1–13. Sa' li tenamit Nazaret kink'e reetal jun li tuq'ixq, a'an lix na' li Ralal li Dios, **1 Ne.** 11:13–18. Li xMaria a'an tuq'ixq, jun li k'uleb'aal loq' ut sik'b'il ru, **Alma** 7:10.

TUULAN, TUULANIL. *Chi'ilmanq*
ajwi' Kuyuk; Yot'b'il ch'oolej; Tuulan
xch'ool

Ani naxuwank re li Dios, tiik xch'ool, tuulan xch'ool, naru chi tzole'k, ut naxkuy xnumsin-kil li rahilal. Eb' li ani tuulan wankeb' xch'ool chixtaaqenkil li na'leb' re li evangelio.

Laj Moises q'axal tuulan, **Num.** 12:3. Eb' li tuulan te'reechani li ruchich'och', **Sal.** 37:11 (Mat. 5:5; 3 Ne. 12:5; Tz. ut S. 88:17). Chesik' li Qaawa' chejunilex li tuulan; chesik' li tiikilal, chesik' li tuulanil, **Sof.** 2:3 (1 Tim. 6:11). Tzolomaq chiwix, xb'aan naq tuulanin ut kub'enaq inch'ool, **Mat.** 11:29. Li tuulanil a'an jun ruuchinihom li Musiq'ej, **Gal.** 5:22–23. Lix moos li Qaawa' tento naq q'unaq xch'ool, seeb'aq chi k'utuk, aj kuyunel, ut tixtzoleb' rik'in tuulanil li neke'xyal ru rik'in, **2 Tim.** 2:24–25. Jun musiq'ej tuulan ut ch'anch'o nim xtz'aq sa' rilob'aal li Dios, **1 Pe.** 3:4. Risinkil li ruchich'och'il winq ut kanaak chi tuulan, **Mos.** 3:19 (Alma 13:27–28). Li Dios kixtaqla laj Helaman naq tixtzoleb' li tenamit re te'wanq chi tuulan, **Alma** 37:33. Li rusilal li Dios tz'aqal choq' reheb' li tuulan, **Eter** 12:26. Wan eepaab'aal chirix li Kristo, sa' xk'ab'a' eetuulanil, **Moro.** 7:39. Maajun k'ulub'anb'il chiru li Dios, ka'ajwi' li tuulan ut kub'enaq xch'ool, **Moro.** 7:44. Li risinkil li maak nax-k'am chaq li tuulanil, ut sa' xk'ab'a' li tuulanil nachal li ula'aniik xb'aan li Santil Musiq'ej, **Moro.** 8:26. Chatb'eeq sa' xtuulanil in Musiq'ej, **Tz. ut S.** 19:23. Jolomi laa junkab'al sa' tuulanil, **Tz. ut S.** 31:9. Li wankilal ut li teneb'ank naru na'uxman sa' xk'ab'a' li tijonelil rik'in li q'unal ch'oolej ut li tuulanil, **Tz. ut S.** 121:41.

TUULAN XCH'OOOL. *Chi'ilmanq ajwi'*
Neb'a'; Q'etq'etil; Tuulan, tuulanil;
Q'un xmetz'ew, xq'unal xmetz'ew;
Yot'b'il ch'oolej

Ani kub'enaq li raam ut naru chi tzole'k. Li tuulanil ch'oolej naraj naxye xk'eeb'al reetal naq chapchooko chiru li Dios, ut xk'eeb'al qach'ool chixq'axtesinkil qib' chiru li rajom a'an.

Li Dios katxb'eresi chiru ka'k'aal chihab' sa' li yamyookil ch'och' re xtuulanob'resinkil aach'ool, **Deut.** 8:2. Kintuulanob'resi li waam rik'in kuyuk sa', **Sal.** 35:13. Q'axal chaab'il wi'chik jun al neb'a' ut chaab'il xna'leb' chiru jun li rey tiix ut maak'a' xna'leb', **Ekl.** 4:13. Li Qaawa' wan rochoch rik'in li ani tuulan xch'ool, **Isa.** 57:15. Ani tixtuulanob'resi rib' chanchan li ch'ina al a'in, a'an ajwi' q'axal nimaq sa' li awa'b'ejijom re choxa, **Mat.** 18:4. Ani naxtuulanob'resi rib', taataqsiiq xloq'al, **Mat.** 23:12 (Luk. 14:11; 18:14). Li Jesus kixtuulanob'resi rib', ut ki'ab'ink chiru toj reetal li kamk, **Filip.** 2:8 (Luk. 22:42; 23:46). Li Dios naxram ru rik'in laj q'etq'et, ut nax-k'e li usilal reheb' li tuulaneb' xch'ool, **1 Pe.** 5:5–6 (2 Ne. 9:42). Chetuulanob'resi eerib' toj sa' xchamal li tuulanil ch'oolej, **Mos.** 4:11 (2 Ne. 9:42; 3 Ne. 12:2). Ma tz'aqal xtuulanil eech'ool? **Alma** 5:27–28. Li jun raqal re li tenamit li tuulaneb' xch'ool ke'kawu xmetz'ew sa' xtuulanileb', **Hel.** 3:33–35. Nink'e xq'unaleb' xmetz'ew li winq re taaruuq te'wanq chi tuulaneb' xch'ool, **Eter** 12:27. Na'ajman li tuulanil ch'oolej re xk'ulb'al li kub'iha', **Tz. ut S.** 20:37. Teetuulanob'resi eerib' chiwu, ut tineeril ut teenaw naq wankin, **Tz. ut S.** 67:10. Tuulanaq aach'ool, ut li Qaawa' tixk'e xsumenkil ru laa tij, **Tz. ut S.** 112:10. Li ani maak'a' xnawom chixtzol li chaab'il na'leb', rik'in xtuulanob'resinkil rib', **Tz. ut S.** 136:32. Li Musiq'ej taqlanb'il sa' li ruchich'och' re xkutanob'resinkil li tuulaneb' xch'ool, **Tz. ut S.** 136:33.

TUSLEB'AAL CHIHAB'

Li tusleb'aal chihab' a'in, wan wi' li k'a'ru kik'ulman, moko tz'aqal tz'aqal ta, ut ka'ajwi' nak'anjelak re taatawmanq ru b'ayaq lix tusulal li k'a'ru xk'ulman sa' xkutankil li Santil Hu ut lix Hu laj Mormon:

K'a'ru kik'ulman sa' xkutankileb' li najter yuwa'b'ej: (Rik'in naq ch'aj xtz'ilb'al rix k'a'ru tz'aqal xkutankil li kik'ulman sa' li jun raqal a'in, ink'a' k'eeb'il li chihab')
Rub'elaj li Kristo

- 4000 Kit'ane' laj Adan.
Kik'anjelak laj Enok.
Kik'anjelak laj Noe; kitz'ape' li ruchich'och' xb'aan li b'uut'iha'.
Kikab'laman li najt xteramil kab'l aran Babel; eb' laj Jaredita xkoheb' toj sa' li yeechi'inb'il ch'och'.
Kik'anjelak laj Melkisedek.
Kikam laj Noe.
Kiyo'la laj Abram (Abraham).
Kiyo'la laj Isaak.
Kiyo'la laj Jakob.
Kiyo'la laj Jose.
Kik'ayiik laj Jose toj Egipto.
Laj Jose kik'ame' chiru laj Farahon.
Laj Jakob (Israel) ut lix junkab'al xkoheb' Egipto.
Kikam laj Jakob (Israel).
Kikam laj Jose.
Kiyo'la laj Moises.
Laj Moises kixk'ameb' xb'e li ralal xk'ajol laj Israel chi elk chaq Egipto.
Kijaltesiiik ru laj Moises.
Kikam laj Josue.
Chirix xkamik laj Josue, kitikla xkutankileb' laj raqol aatin. Li xb'een aj raqol aatin a'an laj Otniel ut lix raqikil a'an laj Samuel; ink'a' nawb'il lix tiikaleb' ut xkutankileb' li jun ch'ol chik.
Kiyule' laj Saul choq' rey.

Li kik'ulman sa' li awa'b'ejihom Israel li junajinb'il:

- 1095 Kitikla li rawa'b'ejil laj Saul.
1063 Kiyule' laj David choq' rey xb'aan laj Samuel.
1055 Laj David ki'ok choq' rey sa' Hebron.
1047 Laj David ki'ok choq' rey Jerusalen; Laj Natan ut laj Gad ke'aatinak jo' profet.
1015 Laj Salomon ki'ok choq' rey sa' xb'een chixjunil Israel.
991 Kichoyman li santil ochoch.
975 Kikam laj Salomon; eb' li lajeeb' teepal sa' xnim li saq'e ke'xpo'resi xch'ool rik'in laj Roboam li ralal, ut kijache' ru Israel.

Li kik'ulman sa' li tenamit Israel:

- 975 Laj Jeroboam kiwan choq' rey sa' xb'een Israel.

Li kik'ulman sa' li tenamit Juda:

- 949 Laj Sosak, rey sa' xb'een Egipto, kixmaq' li eechej sa' Jerusalen.

Li kik'ulman sa' lix Hu laj Mormon:

*Li kik'ulman sa' li tenamit
Israel:*

- 875 Laj Ajab kitaqlan
Samaria sa' xb'een
li tenamit Israel
sa' xnim li saq'e;
ki'aatinak laj Elias jo'
profeet.
- 851 Laj Eliseo kixk'anjela
li xninqal ru
sachb'a-ch'oolej.
- 792 Laj Amos ki'aatinak
jo' profheet.
- 790 Laj Jonas ut laj Oseas
ke'aatinak jo' profheet.

*Li kik'ulman sa' li tenamit
Juda:*

- 740 Laj Isaias ki'ok chi
aatinak jo' profheet
(Kitikla li tenamit
Roma; kiwan laj
Nabonasar choq' rey
aj Babilonia sa' 747;
laj Tiklat-Pileser III
kiwan choq' rey aj
Asiria chalen 747 toj
734.)
- 728 Kiwan laj Esekias
choq' rey sa'
xb'een Juda. (Laj
Salmanasar IV kiwan
choq' rey aj Asiria.)
- 642 Ki'aatinak laj Nahum
jo' profheet.
- 628 Laj Jeremias ut laj
Sofonias ke'aatinak
jo' profheet.

*Li kik'ulman sa' lix Hu laj
Mormon:*

- 721 Kisachman li
awa'b'ejihom
sa' xnim li saq'e;
ke'k'ame' chi preexil
li lajeeb' teepal;
ki'aatinak laj Mikeas
jo' profheet.

*Li kik'ulman sa' li tenamit
Israel:*

*Li kik'ulman sa' li tenamit
Juda:*

*Li kik'ulman sa' lix Hu laj
Mormon:*

609 Ki'aatinak laj Abdias
jo' profeet; laj Daniel
kik'ame' chi preexil
toj Babilonia (Ninive
kit'ane' 606; laj
Nabukodonosor
kiwan choq' rey aj
Babilonia chalen 604
toj 561.)

598 Laj Esekiel ki'aatinak
jo' profeet sa'
Babilonia; Laj
Habakuk ki'aatinak
jo' profeet; laj
Sedekias kiwan choq'
rey aj Juda.

587 Laj Nabukodonosor
kireechani Jerusalem.

600 Laj Lehi ki'el chaq
Jerusalen.

588 Laj Mulek ki'el
chaq Jerusalem ut
moqon kiwulak sa' li
yeechi'inb'il ch'och'.

588 Eb' laj Nefita ke'xjach
rib' rik'ineb' laj
Lamanita (sa' xyanq
588 rik'in 570).

Li kik'ulman sa' xtenamiteb' laj Judio:

Li kik'ulman sa' lix Hu laj Mormon:

537 Laj Siro kixtaqla xyeeb'al naq eb' laj
Judio te'ruuq chi sutq'iik chalen chaq
Babilonia.

520 Laj Hageo ut laj Sakarias ke'aatinak
jo' profeet.

486 Kiwan li xEster.

458 Laj Esdras kitaqlaak chixjalb'al
xna'leb'eb' li tenamit.

444 Laj Nehemias kixaqab'aak choq' aj
jolominel re Judea.

432 Laj Malakias ki'aatinak jo' profeet.

400 Laj Jarom kixk'uleb' li perel ch'iich'.

360 Laj Omni kixk'uleb' li perel ch'iich'.

332 Li Awa'b'ej Alejandro kireechani
Siria ut Egipto.

323 Kikam laj Alejandro.

Li kik'ulman sa' xtenamiteb' laj Judio:

- 277 Kitikla xjaltesinkileb' ru li loq'laj hu reheb' laj Judio sa' Griego, a'an reheb' li setenta yeeb'il re (malaj Septuaginta).
- 167 Laj Matatias Makabeo kiwakli chixpleetinkil Siria.
- 166 Laj Judas Makabeo ki'ok choq' aj jolominel reheb' laj Judio.
- 165 Kich'ajob'resiik li santil ochoch ut ki'osob'tesiik chi ak'il; kitikla li ninq'e reheb' li saqen (Hanuka).
- 161 Kikam laj Judas Makabeo.
- 63 Laj Pompeyo kinumta sa' xb'een Jerusalem, ut kiraqe' li rawa'b'ejileb' laj Makabeo sa' Israel.
- 51 Kitaqlan li xKleopatra.
- 41 Laj Herodes ut laj Fasahel ke'wan choq' reech aj taqlanel sa' Judea.
- 37 Laj Herodes ki'ok chi jolomink sa' Jerusalem.
- 31 Kiwan li nimla pleet sa' Aktium; kiwan laj Augusto choq' aj taqlanel re Roma chalen 31 toj 14 chihab' rub'elaj li Kristo.
- 30 Kikam li xKleopatra.
- 17 Laj Herodes kixiyiib' wi'chik li santil ochoch.

Li kik'ulman sa' lix Hu laj Mormon:

- 148 Kikamsiik laj Abinadi; laj Alma kixxaqab' wi'chik li Iglees sa' xyanqeb' laj Nefita.
- 124 Laj Benjamin kixye xraqikil li raatin reheb' laj Nefita.
- 100 Laj Alma li alalb'ej ut eb' li ralal laj Mosiah ke'xtikib' lix k'anjeleb'.
- 91 Kitikla li rawa'b'ejileb' laj raqol aatin sa' xyanqeb' laj Nefita.
- 5 Laj Samuel aj Lamanita ki'aatinak jo' profeet chirix lix yo'lajik li Kristo.

Li kik'ulman sa' xyanqeb' laj Kristiano:

- Chirix li Kristo:
Xyo'lajik li Kristo:
- 30 Kitikla lix k'anjel li Kristo.
- 33 Kikamsiik li Kristo chiru krus.
- 35 Laj Pablo kijale' xch'ool.

Li kik'ulman sa' lix Hu laj Mormon:

- Chirix li Kristo:
- 33 Li Kristo chirix xwaklijik chi yo'yo malaj kixk'ut rib' sa' America.
- 34

Li kik'ulman sa' xyanqeb' laj Kristiano:

- 45 Laj Pablo kixtikib' li xb'een xb'eenik
jo' aj k'amol aatin.
- 58 Laj Pablo kitaqlaak Roma.
- 61 Naraqe' resilal lix yehom
xb'aanuhomeb' li Apostol.
- 62 Kik'ate' Roma; eb' laj Kristiano
ke'rahob'tesiik sa' li rawa'b'ejil laj
Neron.
- 70 Eb' laj Kristiano ke'eelelik toj Pella;
Jerusalen kisutiik rix ut ki'eechaniik.
- 95 Eb' laj Kristiano ke'rahob'tesiik
xb'aan laj Domiciano.

Li kik'ulman sa' lix Hu laj Mormon:

- 385 Kisachman li tenamit aj Nefita.
- 421 Laj Moroni kixmuqeb' li perel
ch'iich'.

T'ANE'K. *Chi'ilmanq* Xt'anik laj Adan ut
li xEva

TZARAHEMLA. *Chi'ilmanq ajwi'*
Ammon, ralaal xk'ajol laj Tzarahemla;
Mulek

Sa' lix Hu laj Mormon, yeeb'il resil Tzarahemla chi jo'ka'in: (1) jun winq li kijolomink re lix teepal laj Mulek, (2) jun tenamit k'ab'a'inb'il jo' chanru xk'ab'a' a'an, (3) li ch'och' Tzarahemla, malaj (4) eb' li ke'taaqenq re laj Tzarahemla.

Laj Tzarahemla kisaho' sa' xch'ool naq li Qaawa' kixtaqlaheb' chaq laj Nefita, **Omni** 1:14. Laj Tzarahemla kixk'e jun resilal lix xe'toonil, **Omni** 1:18. Laj Ammon a'an xk'ajol laj Tzarahemla, **Mos.** 7:3, 13. Li iglees kixaqab'aman sa' li tenamit Tzarahemla, **Alma** 5:2. Sa' xk'ab'a'eb' li tiikeb' xch'ool naq eb' laj maak ke'kole' sa' Tzarahemla, **Hel.** 13:12. Li tenamit Tzarahemla kik'ate' sa' xkamik li Kristo, **3 Ne.** 8:8, 24.

TZEESROM

Sa' lix Hu laj Mormon, jun aj ch'olob'anel chaq'rab' sa' li tenamit Ammonihah. Laj Alma ut laj Amulek ke'xtz'il rix rik'in li Musiq'ej naq laj Tzeesrom yoo chi tik'ti'ik. Chirix a'an kijale' xch'ool chixpaab'ankil lix evange-lio li Kristo (**Alma** 11:21–46; 15:1–12).

TZENIFF

Sa' lix Hu laj Mormon, jun li winq li kixk'a-meb' xb'e jun ch'uut li ke'sutq'i sa' li ch'och'

Nefi; a'an ki'ok choq' xreyeb' ut kixjolomiheb' sa' tiikilal (**Mos.** 9–10).

TZENOK

Jun profheet aj Israel sa' xkutankil li Najter Chaq'rab' li ka'ajwi' sa' lix Hu laj Mormon yeeb'il resil.

Ki'aatinak jo' profheet chirix lix kamik li Kristo, **1 Ne.** 19:10. Ki'aatinak chirix li Ralal li Dios, **Alma** 33:15 (**Alma** 34:7). Kikamsiik xb'aan xyeeb'al li yaal, **Alma** 33:17. Ki'aatinak jo' profheet chirix xk'ulunik li Mesias, **Hel.** 8:20.

TZENOS

Jun profheet aj Israel sa' xkutankil li Najter Chaq'rab' li ka'ajwi' natawman lix profheetil aatin chirix lix k'anjel li Kristo sa' lix Hu laj Mormon.

Ki'aatinak jo' profheet chirix lix muqlajik li Kristo ut li oxib' kutan li aak'ab', **1 Ne.** 19:10, 12. Kixye chi junxilaj naq te'ch'utub'aaq laj Israel, **1 Ne.** 19:16. Laj Jakob kixye lix jaljookil ru aatin laj Tzenos chirix lix toonal li che' olivo li awb'il ut re k'iche', **Jak.** 5. Laj Jakob kixch'olob' xyaalal lix jaljookil ru aatin laj Tzenos, **Jak.** 6:1–10. Kixk'ut li na'leb' chirix li tijok ut li loq'onink, **Alma** 33:3–11. Kixk'ut naq li tojb'al-ix nachal xb'aan li K'ajolb'ej, **Alma** 34:7. Kikamsiik xb'aan xch'olob'ankil li yaal chi kaw xch'ool, **Hel.** 8:19. Ki'aatinak chirix naq te'k'ojob'aaq wi'chik laj Lamanita, **Hel.** 15:11. Ki'aatinak chirix li sache'k taak'ulmanq sa' xkamik li Kristo, **3 Ne.** 10:15–16.

TZOLEB'AAL REHEB' LI PROFEET.*Chi'ilmanq ajwi'* Smith, Jose, alalb'ej

Sa' Kirtland, Ohio (Estados Unidos de America) chiru li hab'alq'e sa' 1832-1833, li Qaawa' kixtaqla laj Jose Smith chixk'uub'ankil jun tzoleb'aal choq' re xtzolb'aleb' li komon winq sa' chixjunil li k'a'aq re ru chirix li evangelio ut lix awa'b'ejihom li Dios. Sa' li tzoleb'aal a'in ke'chal chaq naab'al reheb' laj jolominel sa' xtiklajik li Iglees. Jun chik tzoleb'aal choq' reheb' li profheet malaj choq' reheb' li xb'eenil kik'uub'aman xb'aan laj Parley P. Pratt sa' li Condado Jackson, Missouri (Tz. ut S. 97:1-6). Wankeb' chik xkomon li tzoleb'aal a'in ka'ch'in chik chirix naq ke'q'axon laj santil paab'anel toj sa' rokeb'aal li saq'e, a'ut chirix a'an kiraqe' xb'aanunkil. Anajwan na'ux li tzolok chirix li evangelio sa' li ochoch, sa'eb' li molam re li tijonelil, ut sa'eb' li jar k'anjenel ch'uut re li Iglees, ut sa'eb' li ninqi tzoleb'aal re li Iglees ut sa'eb' li tzoleb'aal re Seminario ut re Instituto.

Teesantob'resi eerib' ut teek'ut li tzol'leb' re li awa'b'ejihom cherib'il eerib', **Tz. ut S. 88:74-80.** Chexsik'oq chi yalb'il eeq'e ut k'utumaq cherib'il eerib' li aatin, **Tz. ut S. 88:118-122.** Nak'utman lix k'anjelil li tzoleb'aal reheb' li profheet, **Tz. ut S. 88:127-141.** Li Xb'eenil Awa'b'ejiil neke'k'amok re lix lawil li tzoleb'aal reheb' li profheet, **Tz. ut S. 90:6-7.**

TZOL'LEB' RE LI KRISTO. *Chi'ilmanq**ajwi'* Evangelio; K'uub'amb'il na'leb' re li tojb'al-ix

Li na'leb' ut li k'aru k'utb'il sa' lix evangelio li Jesukristo.

Taakub'eeq lin tzol'leb' jo' li hab', **Deut. 32:2.** Eb' li xe'wech'in chaq te'xtzol li tzol'leb', **Isa. 29:24.** Sachsookeb' xch'ool ke'kana li tenamit rik'in lix tzol'leb', **Mat. 7:28.** Moko we ta lin tzol'leb', re b'an li kitaqlan chaq we, **Jwan 7:16.** Chixjunil li loq'laj hu chaab'il choq' re tzol'leb', **2 Tim. 3:16.** A'in li tzol'leb' re li Kristo, ut li junaj ut tz'aqal yaal tzol'leb' re li Yuwa'b'ej, **2 Ne. 31:21 (2 Ne. 32:6).** Maa-jun wech'ink-ib' taawanq sa' eeyanq chirix li jar raqal re lin tzol'leb', **3 Ne. 11:28, 32, 35, 39-40.** Laj Satanas nareek'asihebb' xch'ool li tenamit re te'xwech' rib' chirix li jar raqal

re lin tzol'leb', **Tz. ut S. 10:62-63, 67.** Xk'ut-b'al chiruhebb' li alal k'ajolb'ej li tzol'leb' re jalb'a-k'a'uxlej, xpaab'ankil li Kristo li Lalal li yo'yookil Dios, li kub'iha' ut li maatan re li Santil Musiq'ej, **Tz. ut S. 68:25.** Teek'ut li tzol'leb' re li awa'b'ejihom cherib'il eerib', **Tz. ut S. 88:77-78.** Li tzol'leb' re li tijonelil taanaq chiru laa waam, **Tz. ut S. 121:45.**

TZOL'LEB' UT SUMWANK. *Chi'ilmanq**ajwi'* Hu re Taqlahom; Loq'laj hu (eb' li); Smith, Jose, alalb'ej; Xaqab'amb'il hu

Jun li hu ch'utub'amb'il wi' li k'utb'esinb'il na'leb' ut musiq'amb'il ch'olob'ank re roso'jik li kutan. Li Qaawa' kixk'ehebb' a'in re laj Jose Smith ut re junjung li ke'taaqenk chaq re, choq' re xxaqab'ankil ut xtuqub'ankil lix awa'b'ejihom li Dios sa' li ruchich'och' sa' roso'jik li kutan. Li Tzol'leb' ut Sumwank a'an jun reheb' li xaqab'amb'il loq'laj hu sa' Lix Iglees li Jesukristo reheb' laj Santil Paab'anel sa' Roso'jikeb' li kutan, rochb'een li Santil Hu, lix Hu laj Mormon, ut li Q'ol Nim Xtz'aq. Li Tzol'leb' ut Sumwank jalan wi' b'an, xb'aan naq maawa' najteril aatin li jaltesinb'il ru; li Qaawa' kixk'ehebb' li k'utb'esinb'il na'leb' a'in reheb' lix profheet li sik'b'ileb' ru sa' li kutan wanko wi', re ta'uxq xk'ojob'ankil wi'chik lix awa'b'ejihom. Sa'eb' li k'utb'esinb'il na'leb' a'in na'ab'iman lix yaab' xkux li Qaawa' Jesukristo li q'un xyaab' a'ut kaw xwankil (Tz. ut S. 18:35-36).

Li profheet aj Jose Smith kixye naq li Tzol'leb' ut Sumwank a'an lix k'ojob'ankil li Iglees sa' roso'jikeb' li kutan, ut jun chaab'ilal choq' re li ruchich'och' (Tz. ut S. 70:xtiklajik). Eb' li k'utb'esinb'il na'leb' li wankeb' chi sa' neke'xtikib' li k'anjel re xkawresinkil li b'e choq' re li xkab' xk'ulunik li Qaawa', re xtz'aqob'resinkil ru chixjunil li aatin yeeb'il xb'aaneb' li profheet chalen chaq naq kitikla li ruchich'och'.

TZOLOK, TZOLONEL. *Chi'ilmanq*

K'utuk, tzolonel

TZOLOM. *Chi'ilmanq ajwi'* Apostol;

Iiqleb'; Jale'k xch'ool, jalb'il xch'ool; Kristiano

Ani nataaqenk re li Jesukristo ut nawan sa' xyu'am jo' chanru li k'utb'il xb'aan li Kristo (Tz. ut S. 41:5). Na'oksiman li aatin *Tzolom*

choq' reheb' li Kab'laju chi Apostol li ke'sik'e' ru xb'aan li Kristo chiru lix k'anjel sa' li ru-chich'och' (Mat. 10:1–4). *Tzolom* yeeb'il ajwi' reheb' li kab'laju chi winq kixsik' ru li Jesus re xjolominkil lix Iglees sa' xyanqeb' laj Nefita ut laj Lamanita (3 Ne. 19:4).

Tz'apomaq chaq li chaq'rab' sa' xyanqeb' lin tzolom, **Isa.** 8:16. Wi nekexkana sa' li waatin, laa'aqex intzolom, **Jwan** 8:31. Laj Mormon a'an jun xtzolom li Jesukristo, **3 Ne.** 5:12–13. Laa'ex intzolom, **3 Ne.** 15:12. Eb' li oxib' chi tzolom ink'a' te'xyal li kamk, **3 Ne.** 28:4–10. Lix yaab' kuxej re tije'k taawanq rik'in lix tz'uumaleb' re lin tzolom, **Tz. ut S.** 1:4. Eb' lin tzolom te'xaqliiq sa'eb' li na'ajej sant, **Tz. ut S.** 45:32. Eb' li ani ink'a' neke'jultiko' re li neb'a' ut li maak'a'eb' wan re, li yaj ut li tawasib'il, maawa' intzolom, **Tz. ut S.** 52:40. Ani moko wan ta xch'ool chixq'axte-sinkil lix yu'am, maawa' intzolom, **Tz. ut S.** 103:27–28.

TZOLOM AJ NEFITA. *Chi'ilmanq Oxib'* chi tzolom aj Nefita

TZOLONEL, TIJONELIL RE AARON.
Chi'ilmanq ajwi' Tijonelil re Aaron

Jun opiiis sa' li Tijonelil re Aaron.

Li teneb'anb'il sa' xb'een laj tzolonel, a'an xk'aak'alenkil li Iglees, **Tz. ut S.** 20:53–60. Li opiiis re tzolonel na'ajman ru choq' raqalil chiru xka'ch'inal li tijonelil, **Tz. ut S.** 84:30, 111. Li Awa'b'ej re jun molam chi aj tzolonel najolomin sa' xb'een kaahib' xka'kaal chi aj tzolonel, **Tz. ut S.** 107:86.

TZORAM, AJ TZORAMITA

Sa' lix Hu laj Mormon, lix moos laj Laban li kixjunaji rib' rik'in laj Nefi ut laj Lehi, ut xko'o chirixeb' toj sa' li yeechi'imb'il ch'och' (1 Ne. 4:31–38). Sa' xk'ab'a' lix tiikilal laj Tzor-ram chi paab'ank, laj Lehi kirosob'tesi roch-b'eeneb' tz'aqal li ralal laj Lehi (2 Ne. 1:30–32). Eb' li ralal xk'ajol, aj Tzoramita kiyeeman reheb' (Jakob 1:13).

TZUUL OLIVOS. *Chi'ilmanq* Olivos, li tzuul

TZ'AJ, TZ'AJNIL. *Chi'ilmanq ajwi'* Aj maak; Ch'ajob'resinb'il ut moko

ch'ajob'resinb'il ta; Maak; Maa'usilal; Moko us ta, maa'us

Li wank chi tz'aj sa' musiq'ejil xb'aan xq'etb'al lix taqlahom li Dios chi nawb'il.

Li Qaawa' tixch'aj chaq lix tz'ajnilib' ru lix rab'in Sion, **Isa.** 4:4 (2 Ne. 14:4). Li rawa'b'e-jihom li Dios moko tz'aj ta ru, **1 Ne.** 15:34 (Alma 7:21). Eb' li tz'ajeb' ru toj tz'ajaqeb' ajwi' ru, **2 Ne.** 9:16 (Morm. 9:14). Chan ta wi' ru tee-reek'a, wi tettaqliiq chiru lix raqleb'aal aatin li Dios, chi tz'ajninb'il eeraq' rik'in tz'ajnil, **Alma** 5:22. Tento te'kanaaq chi toj tz'ajeb' ru, **Tz. ut S.** 88:35. Jo'q'e tinhilanq, ut taach'aje'q chiwix li tz'ajnil? **Mois.** 7:48.

TZ'AJ RU. *Chi'ilmanq* Ch'ajob'resinb'il ut moko ch'ajob'resinb'il ta

TZ'ALAM RE CARTHAGE (E.U.A.).

Chi'ilmanq ajwi' Smith, Hyrum; Smith, Jose, alalb'ej

Laj Jose ut laj Hyrum Smith ke'kamsiik xb'aan jun ch'utut chi aj rahob'tesinel sa' 27 Junio 1844 sa' li tz'alam sa' Carthage, Illinois, Estados Unidos de America (Tz. ut S. 135).

TZ'ALAM REHEB' LI MUSIQ'EJ.

Chi'ilmanq Xb'alb'a

TZ'ALAM SA' LIBERTY, MISSOURI

(E.U.A.). *Chi'ilmanq ajwi'* Smith, Jose, alalb'ej

Jun ch'ina tz'alam li kitz'ape' wi' li Profeet aj Jose Smith ut xkomoneb' chik chalen chaq Noviembre 1838 toj reetal Abril 1839, chi moko jo' ta li k'ulub'anb'il xb'aan li chaq'rab'. Naq wan sa' li ch'a'ajkilal a'in, laj Jose kixk'ul junjunq li k'utb'esinb'il na'leb', kixk'e li profteetil aatin, ut kimusiq'aak chixtz'iib'ankil jun li xnimal ru hu reheb' laj santil paab'anel, junjunq raqal li wan wi' sa' Tzol'leb' ut Sumwank 121–123.

TZ'APLEB' T'IKR

Jun aatin oksinb'il sa'eb' li loq'laj hu, li naraj naxye: (1) jun t'ikr jachb'il ru li jar na'ajej sa' li loq'laj muheb'aal malaj li santil ochoch, (2) reetalil li jachb'il wi' ru li Dios rik'in li winq, (3) jun li t'ikr jaay ru li nak'eeman re xtz'apb'al li jolomej malaj lix naq' uhej, malaj (4) jun sachk sa' qach'ool re naq ink'a'

taajultiko'q reheb' li ani yo'yo lix yu'ameb' naq maji' neke'yo'la.

Li tz'apleb' t'ikr naxjach ru li na'ajej q'axal sant rik'in li santil na'ajej, **Exo.** 26:33. Lix tz'apleb' t'ikr li santil ochoch kiq'iche' sa' xyi naq kikamsiik li Kristo chiru krus, **Mat.** 27:51 (Mar. 15:38; Luk. 23:45). Anajwan no-ko'lok chiru jun lem, moymo; a'b'an moqon chi k'utk'u chiru qilob'aal, **1 Kor.** 13:12. Li q'ojyin ruhil tz'apleb' t'ikr li wan wi' chi maak'a' xpaab'aal yoo chaq chi isiik sa' xk'a'uxl, **Alma** 19:6. Li ras laj Jared ink'a' kiru xramb'al rilb'al chirix li tz'apleb' t'ikr, **Eter** 3:19 (Eter 12:19). Taapejliiq li tz'apleb' t'ikr ut tineeril, **Tz. ut S.** 67:10 (Tz. ut S. 38:8). Li tz'apleb' t'ikr li tz'aptz'o wi' lin santil ochoch taa'isimanq chaq, **Tz. ut S.** 101:23. Li tz'apleb' t'ikr ki'isimanq chaq chiru li qak'a'uxl, **Tz. ut S.** 110:1. Jun tz'apleb' t'ikr re q'ojyin tixtz'ap xb'een li ruchich'och', **Mois.** 7:61.

TZ'APOK, XTZ'APB'AL. *Chi'ilmanq ajwi'*

Elias; K'ojob'anb'il k'anjel; Tijonellil

Xxaqab'ankil xwankil sa' choxa li k'ojob'anb'il k'anjel b'aanunb'il rik'in xwankil li tijonellil sa' li ruchich'och'. Eb' li k'ojob'anb'il k'anjel wankeb' chi tz'apb'il naq neke'k'ulub'aak xb'aan li Loq'laj Musiq'ej re Yeechi'ink, a'an li Santil Musiq'ej.

Li k'aru taab'ak' sa' ruchich'och' b'ak'b'ilaq sa' choxa, **Mat.** 16:19 (Mat. 18:18; Tz. ut S. 124:93; 132:46). Xk'ehe' eetz'apb'al rik'in li loq'laj Musiq'ej re yeechi'ink, **Ef.** 1:13. Nink'e wankilal aawe, naq yalaq k'aru taatz'ap sa' ruchich'och' tz'aptz'ooq sa' choxa, **Hel.** 10:7. Reheb' a'an k'eeb'il wankilal re tz'apok chaq jo' sa' ruchich'och' jo' ajwi' sa' choxa, **Tz. ut S.** 1:8. Eb' li wankeb' sa' li choxahil loq'alil k'eeb'il xtz'apb'aleb' xb'aan li Loq'laj Musiq'ej re li yeechi'ink, **Tz. ut S.** 76:50–70. Laj Elias kixq'axtesi xlawil li wankilal chi tz'apok sa' ruq' laj Jose Smith, **Tz. ut S.** 110:13–16. A'in li wankilal re tz'apok ut b'ak'ok, **Tz. ut S.** 128:14. Li profeetil aatin q'axal wi'chik xaqxo, naraj naxye naq naxnaw junaq \naq a'an tz'apb'il choq' re li junelik yu'am, **Tz. ut S.** 131:5. Chixjunil li sumwank li ink'a' natz'apman rik'in li Loq'laj Musiq'ej re yeechi'ink, wankeb' xraqik naq kamaqeb' li winq, **Tz. ut S.** 132:7. Sa' li xnimal ru k'anjel taa'ajmanq xb'aanunkil sa'eb' li santil ochoch re li Qaawa' wan

xtz'apb'aleb' sa' junajil li alal k'ajolb'ej rik'in lix na' yuwa'eb', **Tz. ut S.** 138:47–48.

TZ'AQAL RAHOK. *Chi'ilmanq ajwi'*

K'anjelak chiru; Rahok; Tenq'ank;
Toq'ob'ank-u

Li saq ruhil rahok narahok wi' li Kristo (Moro. 7:47); li rahok li wan rik'in li Kristo choq' reheb' li ralal xk'ajoleb' li winq, ut li tento raj taawanq rik'ineb' li ralal xk'ajoleb' li winq chirib'ileb' rib' (2 Ne. 26:30; 33:7–9; Eter 12:33–34); li rahok li q'axal chaab'il, taqenaq, ut nim, ink'a' yal sahil ilok.

Li nawom naxnimob'resi rib', a'b'an li rahok nawaklesin aamej, **1 Kor.** 8:1. Li tz'aqal rahok naxq'ax ru ka'ch'in chik ma chixjunil, **1 Kor.** 13. Lix yaalalil li taqlahom a'an li rahok li na'el chaq sa' li saq ru ch'oolej, **1 Tim.** 1:5. Re li chaab'ilal sa' komonil chetiq li rahok, **2 Pe.** 1:7. Li Qaawa' xtaqla naq chixjunileb' li winq taawanq rahok rik'ineb', **2 Ne.** 26:30 (Moro. 7:44–47). Ilomaq naq taawanq eerik'in li paab'aal, li yo'onink, ut li rahok, **Alma** 7:24. Li rahok li narahok wi' li Dios reheb' li ralal xk'ajoleb' li winq, a'an li tz'aqal rahok, **Eter** 12:33–34. Wi maak'a' rik'ineb' li tz'aqal rahok, eb' li winq moko te'ruuq ta chireechaninkil li na'ajej a'an li kakawresi sa'eb' li rochoch, **Eter** 12:34 (Moro. 10:20–21). Laj Moroni kixtz'iib'a li raatin laj Mormon chirix li paab'aal, li yo'onink, ut li rahok, **Moro.** 7. Li rahok naxk'e xk'ulub'ileb' li winq choq' re lix k'anjel li Qaawa', **Tz. ut S.** 4:5–6 (Tz. ut S. 12:8). Tiqib'omaq eerib' rik'in xb'ak'leb' li rahok, **Tz. ut S.** 88:125. Chiwanq \lix sa' aach'ool chi nujenaq rik'in rahok, **Tz. ut S.** 121:45.

TZ'AQAL RE RU

Li k'aru tz'aqal tz'aqal, maak'a' xmajelal, ut uxb'il chi ch'olch'o; tiik xch'ool chi junajwa. Tz'aqal re ru naru ajwi' naxye naq maak'a' xmaak malaj xmaa'usilal. Ka'ajwi' li Kristo tz'aqal re ru chi yaal. Eb' li neke'taaqenk re li Kristo naru neke'tz'aqlok re ru rik'in li rusilal ut li xtojb'al rix li maak' xb'aan a'an.

Tz'aqalaq re ru eech'ool rik'in li Qaawa', **1 Rey.** 8:61. Jo'kan ut, tz'aqalaq eere eeru, jo' chanru ajwi' lee Yuwa' li wan sa' choxa, **Mat.** 5:48 (3 Ne. 12:48). Wi junaq winq ink'a' narahob'tesin rik'in aatin, a'an jun winq tz'aqal re ru, **Stgo.** 3:2. Li paab'aal maawa' xnawb'al

chi tz'aqal tz'aqal li k'a'aq re ru, **Alma** 32:21, 26. Ki'uxman lix tojb'al rix li maak re naq li Dios a'anaq jun li Dios tz'aqal re ru, **Alma** 42:15. Laj Moroni a'an jun winq tz'aqal re ru xnawom, **Alma** 48:11–13, 17–18. K'eeb'il lix Musiq' li Kristo re li junjunq chi winq, re taa-ruuq tixnaw chi tz'aqal re ru xnawom ma re li Dios malaj re laj tza, **Moro.** 7:15–17. Chalqex rik'in li Kristo, ut chitz'aqloq eere eeru rik'in, **Moro.** 10:32. Chexkanaaq chi wanq eekuyum toj reetal naq tz'aqob'resinb'il eere eeru, **Tz. ut S.** 67:13. A'aneb' a'in li winq tiikeb' xna'leb' li tz'aqob'resinb'ileb' re ru sa' xk'ab'a' li Jesus, **Tz. ut S.** 76:69. K'eeb'ileb' li opiiis sa' li Iglees re xtz'aqob'resinkileb' ru laj santil paab'anel, **Tz. ut S.** 124:143 (Ef. 4:11–13). Eb' li yo'yookeb' ink'a' neke'ru chi tz'aqloq ru chi maa'ani lix kamenaqeb', **Tz. ut S.** 128:15, 18. Laj Noe a'an jun winq tiik xna'leb', ut tz'aqal re ru a'an sa' lix tasalil tenamit, **Mois.** 8:27.

TZ'EJWALEJ. *Chi'ilmanq ajwi'* Junxaqalil;

Re tzejwalej; Ruchich'och'il winq;

Wank li kamk sa' xb'een

Wan junjunq xyaalalil li *tzejwalej*: (1) lix tib'el li winq, li xul, li xik'anel xul, ut li kar; (2) li k'aru wan li kamk sa' xb'een; malaj (3) li rajom li tzejwalej li ak re li winq.

Tib'elej: Eb' li xul te'wanq choq' tzakemq choq' eere, **Gen.** 9:3. Eb' li xul tento naq ink'a' te'kamsiq chi maak'a' rajb'al, **JJS**, **Gen.** 9:10–11 (**Tz. ut S.** 49:21). Eb' li xul ut li xik'anel xul wankeb' choq' re li winq, re tixk'ux ut taaroksi choq' aq'ej, **Tz. ut S.** 49:18–19 (**Tz. ut S.** 59:16–20). Tento taqak'ux li tib' chi moko naab'al ta, **Tz. ut S.** 89:12–15.

Wan li kamk sa' xb'een: Li Jesus a'an li junaj yo'lajenaq chiru li Yuwa'b'ej sa' li tzejwalej, **Jwan** 1:14 (**Mos.** 15:1–3). Laj Adan ki'ok choq' xb'een tzejwalej, **Mois.** 3:7.

Rajom li tzejwalej: Majewanb'il li winq li naxk'e li tzejwalej choq' xtel, **Jer.** 17:5. Li musiq'ej yoo'on wan, a'ut q'un li tzejwalej, **Mar.** 14:38. Li Ratawom li tzejwalej moko re ta li Yuwa'b'ej, **1 Jn.** 2:16. Laj Nefi kiraho' xch'ool xb'aan lix tzejwalej ut lix maa'usilal, **2 Ne.** 4:17–18, 34. Meek'am eerib' sa' usilal rik'in laj tza ut rik'in li tzejwalej, **2 Ne.** 10:24.

TZ'EJWALEJ, K'UTB'ESINK UT ILOK

TZ'EJWALEJ. *Chi'ilmanq* Muxuk

sumsu; Saq ru ch'oolej; Yumb'eetak ko'b'eetak

TZ'EQB'EETAL, TZ'EQB'EETALIL.

Chi'ilmanq ajwi' Maak

Sa'eb' li loq'laj hu, k'aru yib' ru malaj xik' ilb'il xb'aaneb' li tiikeb' ut saqeb' ru xch'ool.

Lix tz'uumal re laj tik'ti' a'an tz'eqb'eetalil chiru li Qaawa', **Prov.** 12:22. Li q'etq'etil a'an tz'eqb'eetalil chiru li Qaawa', **Jak.** 2:13–22. Teneb'anb'il sa' xb'eeneb' laj maak rilb'al lix tz'eqb'eetalileb', **Mos.** 3:25. Li muxuk-ib' q'axal wi'chik yib'ob'aal ru chiru chixjunil li maak, ka'ajwi' xhoyb'al li kik' maak'a' xmaak, malaj xtz'eqtaanankil xyaalal li Santil Musiq'ej ink'a', **Alma** 39:3–5. Li xik' nareek'a' li Qaawa' wan chi lochb'il chirix lix tz'eqb'eetalileb', **Tz. ut S.** 97:24.

TZ'EQB'EETAL IGLEES. *Chi'ilmanq Aj*

tza—Lix iglees laj tza

TZ'ILOK-IX, LI MAATAN RE.

Chi'ilmanq ajwi' Maatan naxk'e li

Musiq'ej (eb' li)

Xtawb'al ru malaj xnawb'al k'aruhaq xb'aan lix wankilal li Musiq'ej. Li maatan re tz'ilo-ix a'an jun reheb' li maatan naxk'e li Musiq'ej. Rik'in a'in naru xtz'ilb'al rix chan ru tz'aqal xch'ool junaq, ut k'aru xyaalalil ut b'ar nachal li musiq'ejil k'utb'esihom.

Li winq naril li k'aru k'utk'u, a'b'an li Qaawa' naril li ch'oolej, **1 Sam.** 16:7. Rahilal sa' xb'eeneb' li neke'yehok us re li k'aru ink'a' us, **Isa.** 5:20 (2 **Ne.** 15:20). Li k'aru re li Dios, tz'ilb'il rix rik'in li Musiq'ej, **1 Kor.** 2:14. Re junjunq k'eeb'il li maatan re xtz'ilb'aleb' rix li musiq'ej, **1 Kor.** 12:10. Laj Ammon kiru chix-tz'ilb'al rix lix k'oxlahom, **Alma** 18:18, 32. Li xyaab' kuxej ka'ch'in ki'ok toj sa' xchamaleb' xch'ool li ke'ab'ink chaq re, **3 Ne.** 11:3. Re naq ink'a' texb'alaq'iiq, chesik'eb' li maatan q'axal chaab'il, **Tz. ut S.** 46:8, 23. Eb' laj jolominel sa' li Iglees k'eeb'il reheb' xtz'ilb'aleb' rix chixjunil li maatan naxk'e li Musiq'ej, **Tz. ut S.** 46:27. Li jun xaqalil li nujenaq chi saqen naxtaw xyaalal chixjunil li k'a'aq re ru, **Tz. ut S.** 88:67. Laj Moises kixk'e reetal li ruchich'och', chi tz'ilb'il rix rik'in lix Musiq' li Dios, **Mois.** 1:27.

UQ'EJ, XK'EEB'AL. *Chi'ilmanq ajwi'*

K'ojob'ank; Maatan re li Santil
Musiq'ej; Rosob'tesinkileb' li yaj;
Xaqab'ank sa' xk'anjel

Nak'eeman li uq'ej sa' xb'een xjolom junaq re xb'aanunkil jun li k'ojob'ank'il k'anjel re li tijonelil. Naab'al li k'ojob'ank'il k'anjel re li tijonelil neke'b'aanuman rik'in xk'eeb'al li uq'ej, jo' li k'ojob'ank, li osob'tesink, rosob'tesinkileb' li yaj, k'ojob'ank choq' komon sa' li Iglees, ut xk'eeb'al li Santil Musiq'ej.

Laj Moises kixk'e li ruq' sa' xb'een laj Josue, jo' taqlanb'il xb'aan li Qaawa', **Num.** 27:18, 22–23 (Deut. 34:9). Li Jesus kixk'e li ruq' sa' xb'een junjung li ani yaj, ut kixk'irtesiheb', **Mar.** 6:5 (Morm. 9:24). Eb' li Apostol ke'xk'e li ruq' sa' xb'een li wuqub' li te'tenq'anq reheb', **Hech.** 6:5–6. Kik'eeman li Santil Musiq'ej rik'in xk'eeb'al li uq'ej, **Hech.** 8:14–17. Laj Ananias kixk'e li ruq' sa' xb'een laj Sawlo ut kixk'e wi'chik chi ilok, **Hech.** 9:12, 17–18. Laj Pablo kixk'e li ruq' sa' xb'een ut kixk'irtesi, **Hech.** 28:8. Laj Pablo kixk'ut li tzol'leb' re li kub'iha', ut xk'eeb'al li uq'ej, **Heb.** 6:2. Laj Alma kixk'ojob'eb' laj tij ut li xb'eenil, rik'in xk'eeb'al li ruq' sa' xb'eeneb', **Alma** 6:1. Li Jesus kixk'e wankilal reheb' lix tzolom re xk'eeb'al li Santil Musiq'ej rik'in xk'eeb'al li uq'ej, **3 Ne.** 18:36–37. Ani sa' aj b'een teek'e lee ruq', teek'e li Santil Musiq'ej, **Moro.** 2:2. Eb' li xb'eenil te'xk'e li ruq' sa' xb'eeneb' li kok'al re rosob'tesinkileb', **Tz. ut S.** 20:70. Te'xk'ul li Santil Musiq'ej rik'in xk'eeb'al li uq'ej, **Tz. ut S.** 35:6 (R. li P. 1:4). Eb' li xb'eenil re li iglees te'xk'e li ruq' sa' xb'eeneb' li yaj, **Tz. ut S.** 42:44 (Tz. ut S. 66:9). Eb' li kok'al te'xk'ul lix k'ehonik li uq'ej chirix li kub'iha', **Tz. ut S.** 68:27. Nak'ule' li tijonelil rik'in xk'eeb'al li uq'ej, **Tz. ut S.** 84:6–16.

UR

Sa' li Najter Chaq'rab', Ur reheb' laj Kaldeo a'an xb'een xtenamit laj Abram (Gen. 11:27–28, 31; 15:7; Neh. 9:7; Abr. 2:1, 4).

URIM UT TUMIM. *Chi'ilmanq ajwi'* Aj

ilol na'leb'; Xramb'al ru ch'oolej

K'anjeleb'aal kawresinb'il xb'aan li Dios re xtenq'ankileb' li winq chixk'ulb'al li k'utb'esinb'il na'leb' ut chixjaltesinkil ru li aatinob'aal. Sa' li aatinob'aal Hebreo li aatin

naraj naxye "eb' li saqen ut li tz'aqalil re ru." Li Urim ut Tumim a'an wiib' li pek k'eeb'il sa' li k'onk'ookil ch'iich' plaat, ut wan naq oksinb'il rik'in jun li xramb'al ru ch'oolej (Tz. ut S. 17:1; JS—R 1:35, 42, 52). Li ruchich'och' a'in taawanq choq' nimla Urim ut Tumim naq taawanq chi santob'resinb'il ru ut chi maak'a' xkamik (Tz. ut S. 130:6–9).

Taak'e sa' li xramb'al ru ch'oolej re raqb'aaatin li Urim ut Tumin, **Exo.** 28:30. Re li ani naq'axok-u tink'e jun li saqi pek, **Apok.** 2:17. Wan rik'in a'an k'a'ru naru wi' chi ilok, ut chixjaltesinkil ru li tz'iib'ank'il esil, **Mos.** 8:13. Li wiib' chi pek a'in tink'e aawe, **Eter** 3:23–24, 28 (Eter 4:5). Laj Jose Smith kixk'uleb' li k'utb'esinb'il na'leb' rik'in li Urim ut Tumim, Tz. ut S. xtiklajik li **tasal** 6, 11, 14–16. Kik'ehe' wankilal aawe chixjaltesinkil ru rik'in li Urim ut Tumim, **Tz. ut S.** 10:1. Eb' li Oxib' chi aj Yehol Nawom te'ril li Urim ut Tumim li kik'ehe' re li ras laj Jared chiru li tzuul, **Tz. ut S.** 17:1. Li saqi pek taa'ok choq' Urim ut Tumim choq' re li junjung li ani taak'uluq re, **Tz. ut S.** 130:6–11. Laa'in, aj Abraham, wan chaq wik'in li Urim ut Tumim, **Abr.** 3:1, 4.

US XAQ. *Chi'ilmanq ajwi'* Aatin

jultikanb'il chiru li tzuul

Naraj naxye "osob'tesinb'il." Jo'ka'in natikla junjung li aatin kixjultika li Jesus chiru li tzuul, re xch'olob'ankil xyaalal li chaab'il ch'oolej ut li musiq'ejil wank (Mat. 5:3–12; Luk. 6:20–23). Li aatin a'in tusub'ank'il re naq li junjung chi aatin wan chi xaqab'ank'il sa' xb'een li nachal chirub'elaj. Li aatin a'in natawman chi tz'aqal wi'chik ru ut chi ch'olch'o sa' 3 Ne. 12.

USILAL. *Chi'ilmanq ajwi'* Jesukristo;

Kolb'a-ib'; Uxtaan, uxtaanank; Xtojb'al
rix li maak

Li wankilal aj k'ehonel re li Dios, li nak'e-hok reheb' li winq ut li ixq naq te'xk'ul li osob'tesink sa' li yu'am a'in ut te'xk'ul li junelik yu'am ut li taqenaqil loq'al chirix naq xe'xk'anjela li paab'aal, xe'xjal xk'a'uxl, ut xe'xyal anchal xq'e chixpaab'ankileb' li taqalahom. Nak'eeman li choxahil maatan malaj metz'ew a'in xb'aan li ruxtaan ut lix rahom li Dios. Li junjung chi winq malaj ixq naraj ru li rusilal li Dios sa' xk'ab'a' lix t'anik laj

Adan, ut sa' xk'ab'a' ajwi' lix q'unal xmetze-web' li winq.

Li usilal ut li yaal kichal xb'aan li Jesukristo, **Jwan** 1:17. Sa' xk'ab'a' li rusilal li Qaawa' Jesukristo tookole'q, **Hech.** 15:11 (Rom. 3:23–24; Tz. ut S. 138:14). Rik'in paab'aal wan qokik sa' li usilal a'in, **Rom.** 5:2. Xb'aan li usilal, kolb'ilex sa' xk'ab'a' li paab'aal, **Ef.** 2:8. Li rusilal li Dios naxk'am chaq li kolb'a-ib', **Tito** 2:11. Choochalq chi kaw qach'ool chiru xk'o-jarib'aal li usilal, **Heb.** 4:16. Li Dios naxk'e li usilal reheb' li tuulaneb' xch'ool, **1 Pe.** 5:5. Maajun taaruuq chi wank chiru li Dios, ka'ajwi' sa' xk'ab'a' lix k'ulub'ejil, ut li ruxtaan, ut li rusilal li Santil Mesias, **2 Ne.** 2:8. Ka'ajwi' rik'in ut sa' xk'ab'a' li rusilal li Dios naq kolb'ileb' li winq, **2 Ne.** 10:24. A' sa' xk'ab'a' li usilal naq nokokole', chirix chixjunil li nokoru chixb'aanunkil laa'o, **2 Ne.** 25:23. A' sa' xk'ab'a' li usilal naq wan qawankil chixb'aanunkil li k'a'aq re ru a'in, **Jak.** 4:7. Eb' li winq taaruuq te'k'ojob'aaq wi'chik sa' li usilal choq' reeqaj li usilal, jo' chanru xk'anjeleb', **Hel.** 12:24. Tz'aqal li wusilal choq' reheb' li tuulan, ut chixjunileb' li neke'xtuulanob'resi rib', **Eter** 12:26–27. Laj Moroni kitijok re taak'ehe'q usilal reheb' laj Gentil, re naq taawanq li rahok rik'ineb', **Eter** 12:36, 41. Xb'aan li rusilal li Dios tz'aqal eere eeru rik'in li Kristo, **Moro.** 10:32–33. Li Jesus kixk'ul li usilal jo' reeqaj li usilal, **Tz. ut S.** 93:12–13, 20.

UXTAAN, UXTAANANK. *Chi'ilmanq*

ajwi' Jesukristo; Kuyuk maak; Tiik ruhil na'leb'; Usilal; Xtojb'al rix li maak

Li musiq'ej re toq'ob'ank-u, re q'unal aamej, ut re kuyuk maak. Li uxtaan a'an xkomon lix na'leb' li Dios. Li Jesukristo naxyeech'i li uxtaan qe rik'in li xtojb'al rix li maak xb'aan.

Li Qaawa' aj uxtaan ut aj usilanel, **Exo.** 34:6 (Deut. 4:31). Li ruxtaan junelik nakana, **1 Kro.** 16:34. Li chaab'ilal ut li uxtaan te'taaqenq we, **Sal.** 23:6. Ani na'uxtaanank ru li neb'a', sa xch'ool, **Prov.** 14:21. Kiwaj li uxtaan, moko mayejak ta, **Os.** 6:6. Osob'tesinb'ileb' li neke'uxtaanank, xb'aan naq eb' a'an te'uxtaanaaq ru, **Mat.** 5:7 (3 Ne. 12:7). Rahilal sa' ee-b'een laa'ex aj ka'pak'al-u, xb'aan naq nekek'e li lajetqil ut nekerisi li k'a'ru q'axal nim wi'chik xwankil sa' li chaq'rab', li raqb'a-aatin, li

uxtaan, ut li paab'aal, **Mat.** 23:23. Chi jo'kan aj uxtaanaqex, jo' chanru ajwi' aj uxtaan lee Yuwa', **Luk.** 6:36. Moko xb'aan ta li k'anjel re tiikilal, jo' chanru b'an li ruxtaan kokkol, **Tito** 3:5. Eb' lix q'unil uxtaan li Qaawa' wankeb' sa' xb'eeneb' chixjunileb', **1 Ne.** 1:20. Li uxtaan maak'a' chik xwankil sa' xb'een li moko jalb'il ta xk'a'uxl, **Mos.** 2:38–39. Li Dios naruxtaanaheb' ru chixjunil li neke'paab'ank re li xk'ab'a', **Alma** 32:22. Li uxtaan naru chixk'eeb'al li k'a'ru elajinb'il xb'aan li tiik ruhil na'leb', **Alma** 34:16. Ma nakak'oxla naq li uxtaan naru chi elq'ak chiru li k'a'ru tiik ru? **Alma** 42:25 (Alma 42:13–25). Eb' li kok'al li ka'ch'ineb' xyu'am yo'yookeb' rik'in li Kristo, xb'aan li ruxtaan, **Moro.** 8:19–20 (Tz. ut S. 29:46). Tojb'il wi' rix lee maak xb'aan li ruq' aj uxtaan li Jesukristo, **Tz. ut S.** 29:1. Xb'aan xchaab'ilal li kik'elej li kinhoy, kintz'aaman chiru li Yuwa'b'ej choq' reheb' li neke'paab'ank re lin k'ab'a', **Tz. ut S.** 38:4. Eb' li ani ke'paab'ank re li sumwank te'xk'ul li uxtaanaak, **Tz. ut S.** 54:6. Laa'in, li Qaawa', ninku-yeb' li maak, ut aj uxtaanin choq' reheb' li neke'ch'olob'ank re lix maakeb' rik'in tuulaneb' xch'ool, **Tz. ut S.** 61:2. Laa'in, li Qaawa', nink'ut li uxtaan chiru chixjunileb' li tuulan, **Tz. ut S.** 97:2. Ut ani nak'uluk aawe chanchan jun ch'ina al, naxk'ul lin awa'b'eijhom, xb'aan naq te'xk'ul li uxtaanaak, **Tz. ut S.** 99:3. Li uxtaan taaxik chiru laa wilob'aal, **Mois.** 7:31.

WA RE LI YU'AM. *Chi'ilmanq ajwi'*

Jesukristo; Loq'laj wa'ak

Li Jesukristo a'an li wa re li yu'am. Li kaxlan wa sa' li loq'laj wa'ak a'an reetalil lix tib'el li Kristo.

Laa'in li wa re li yu'am, **Jwan** 6:33–58. Tee-ruk' lix wa'il ut lix ha'il li yu'am, **Alma** 5:34. Li kaxlan wa a'an re xjultikankil xtib'el li Kristo, **3 Ne.** 18:5–7. Li kaxlan wa a'an reetalil lix tib'el li Kristo, **Tz. ut S.** 20:40, 77 (Moro. 4:1–3).

WA'AK RE LI QAAWA'. *Chi'ilmanq*

Loq'laj wa'ak

WA'AK SA' ROSO'JIK. *Chi'ilmanq ajwi'*

Loq'laj wa'ak; Paswa

Jo' yeeb'il sa' li Ak' Chaq'rab', li Jesus kiwa'ak

rik'ineb' lix tzolom rub'elaj naq kichape' ut kik'ehe' chiru krus (Luk. 22:14–18). Roch-been lix Kab'laju chi Apostol, kiwa'ak sa' xkutankil li Paswa (Mat. 26:17–30; Mar. 14:12–18; Luk. 22:7–13).

Li Kolonel kirosob'tesi li kaxlan wa ut li viin ut kixk'e reheb' lix Apostol, **Mat.** 26:26–29 (Mar. 14:22–25; Luk. 22:7–20). Li Jesus kixch'ajeb' li roq li Apostol, **Jwan** 13. Laj Judas kik'ute' jo' li taaq'axtesinq re li Jesus, **Jwan** 13:21–26 (Mat. 26:20–25).

WAJB'AK. *Chi'ilmanq ajwi' B'ich;*
B'ichank

Wan li b'ich ut li son li b'ichanb'il ut wajb'an-b'il chalen chaq xkutankil li Santil Hu, re saho'k ch'oolej, re nimank-u, ut re loq'onink (2 Sam. 6:5). Li wajb'ak naru nawan choq' jun tij. Nak'oxlaman naq eb' li salmo a'aneb' li b'ich li b'ichanb'il, rik'in ajwi' li wajb'.

Li xMiriam, li ranab' laj Aaron ut laj Moises, kixchap jun tzojztoj tun, ut kixajok roch-been eb' li ixq, **Exo.** 15:20. Ut eb' laj Levita aj bichanel ke'wan xtzojztoj ut x'aarp, ut jun cient rik'in junmay reheb' laj tij ke'x-yaab'asi lix trompeeteb', **2 Kro.** 5:12. Li Jesus ut eb' li Kab'laju ke'xb'icha jun b'ich chirix li wa'ak sa' roso'jik, **Mat.** 26:30. Xtzolb'al eerib' ut xtijb'al eerib' rik'in li salmo ut li b'ich ut li b'ichank re li musiq'ej, **Kol.** 3:16. Ma xereek'a xb'ichankil li b'ich re rahok li natojok ix? **Alma** 5:26. Lix raam li Qaawa' nasaho' rik'in lix b'ichahom li aamej; relik chi yaal, lix b'icheb' li tiikeb' xch'ool a'an jun li tij, **Tz. ut S.** 25:12. Nima ru li Qaawa' rik'in b'ichank, rik'in wajb'ak, ut rik'in xajok, **Tz. ut S.** 136:28.

WAKLIK CHI YO'YO. *Chi'ilmanq*
ajwi' Jesukristo; Junxaqalil; Kamk
re tz'ejwalej; Kole'k chiru li kamk;
Musiq'ej, xmusiq'; Xtojb'al rix li maak

Naq li musiq'ejil junxaqalil najunajjik rik'in li tz'ejwalejil junxaqalil li tib' ut b'aq oke-naq, chirix naq kamenaq. Chirix li wakliik chi yo'yo, maa'joq'e chik taajachmanq ru li musiq'ej rik'in li tz'ejwalej, ut taawanq chi kolb'il chiru li kamk. Li junjung li kiyo'la sa' li ruchich'och' taawakliiq wi'chik chi yo'yo xb'aan naq li Jesus kinumta sa' xb'een li kamk (1 Kor. 15:20–22).

Li Jesukristo a'an li xb'een li kiwakli chi yo'yo sa' li ruchich'och' a'in (Hech. 26:23; Kol. 1:18; Apok. 1:5). Li Ak' Chaq'rab' naxk'ut tz'aqal xyaalal naq li Jesus kiwakli tz'aqal chi tz'ejwalejil: kikana lix muqleb'aal chi yamyo xsa', kixk'ux li kar ut xya'al kab', kiwan xjunxaqalil re tib' ut b'aq, wankeb' li ke'ch'e'ok re, ut eb' li anjel ke'xye naq waklijenaq (Mar. 16:1–6; Luk. 24:1–12, 36–43; Jwan 20:1–18). Li na'leb' k'utb'esinb'il sa' roso'jikeb' li kutan naxch'olob' naq tz'aqal yaal lix waklijik chi yo'yo li Kristo ut chixjunileb' li winq (Alma 11:40–45; 40; 3 Ne. 11:1–17; Tz. ut S. 76; Moises. 7:62).

Ink'a' te'wakliiq chixjunileb' chi juntaq'eeteb' xloq'al (1 Kor. 15:39–42; Tz. ut S. 76:89–98), chi moko te'wakliiq chixjunil sa' jun chi hoonal (1 Kor. 15:22–23; Alma 40:8; Tz. ut S. 76:64–65, 85). Naab'al reheb' laj santil paab'anel ke'wakli chi yo'yo chirix lix waklijik li Kristo chi yo'yo (Mat. 27:52). Eb' li tiikeb' xch'ool te'wakliiq chi yo'yo xb'een wa chiruheb' laj maak ut te'elq chaq sa' li xb'een wakliik chi yo'yo (1 Tes. 4:16); eb' laj maak li ink'a' jalb'ileb' xk'a'uxl te'wakliiq chaq sa' li roso'jikil wakliik chi yo'yo (Apok. 20:5–13; Tz. ut S. 76:85).

Us ta taasachmanq li tz'ejwalej a'in, a'b'anan sa' lin tib'el tinwil ru li Dios, **Job** 19:26 (Moises. 5:10). Laa'in tinte lee muqleb'aal kamenaq, ut texink'e chi elk chaq, **Esek.** 37:12. Ke'teeli li muqleb'aal kamenaq, ut naab'al reheb' li kamenaq ke'wakli, **Mat.** 27:52–53 (3 Ne. 23:9). Li Qaawa' waklijenaq, **Luk.** 24:34. Junaq musiq'ej maak'a' xtib'el ut xb'aqel, jo' nekeril chi wank we, **Luk.** 24:39. Laa'in li wakliik chi yo'yo, ut li yu'am, **Jwan** 11:25. Eb' li Apostol ke'xk'ut naq li Jesus ak kiwakli, **Hech.** 1:21–22 (Hech. 2:32; 3:15; 4:33). Sa' xk'ab'a' li Kristo te'kanaaq chixjunil chi yo'yo, **1 Kor.** 15:1–22. Eb' li ke'kam chi rik'in li Kristo te'wakliiq chaq xb'een wa, **1 Tes.** 4:16. Osob'tesinb'il ut sant li ani natz'aqon sa' li xb'een wakliik chi yo'yo, **Apok.** 20:6. Li Kristo naxq'axtesi lix yu'am ut naxk'ul wi'chik re taaruq tixk'e chi uxmanq lix waklijikeb' li kamenaq chi yo'yo, **2 Ne.** 2:8 (Mos. 13:35; 15:20; Alma 33:22; 40:3; Hel. 14:15). Wi ta maak'a' li wakliik chi yo'yo, too'ok raj rub'el xwankil laj Satanas, **2 Ne.** 9:6–9. Taanumeq li wakliik chi yo'yo sa' xb'eenb' chixjunil li winq, **2 Ne.** 9:22. Laj

Abinadi kixk'ut chirix li xb'een wakliik chi yo'yo, **Mos.** 15:21–26. Eb' laj maak neke'kana chanchan naq maajun tojb'al-ix ki'uxman, **Alma** 11:41–45. Laj Alma kixch'olob' resil lix wanjik li aamej chirix li kamk ut rub'e-laj li wakliik chi yo'yo, **Alma** 40:6, 11–24. Sa' xk'ulunik li Kristo, eb' li kamenaq li ke'kam chi rik'in li Kristo te'elq chaq, **Tz. ut S.** 29:13 (Tz. ut S. 45:45–46; 88:97–98; 133:56). Tatyaa-b'aq chi q'axal wi'chik choq' reheb' li maa-k'a'eb' xyo'onihom naq te'wakliiq chi yo'yo rik'in loq'alil, **Tz. ut S.** 42:45. Eb' li maajun chaq'rab' ke'xnaw te'tz'aqonq sa' li xb'een wakliik chi yo'yo, **Tz. ut S.** 45:54. Te'wakliiq chaq sa' xyanqeb' li kamenaq ut ink'a' chik te'kamq chirix a'an, **Tz. ut S.** 63:49. Li wakliik chi yo'yo sa' xyanqeb' chaq li kamenaq a'an lix tojb'al rix li aamej, **Tz. ut S.** 88:14–16. Li musiq'ej ut li yii'b'ahom, naq laq'lookeb' chi ink'a' naru xjachb'al rib', neke'xk'ul xtz'aqalil li sahil ch'oolejil, **Tz. ut S.** 93:33. Eb' li anjel, a'aneb' li ani waklijenaqeb' chi yo'yo, wan-keb' xxaqalileb' tib' ut b'aq okenaq, **Tz. ut S.** 129:1. Yalaq tasal li wankilal chi k'oxlak li naqataw xk'ulb'al sa' li yu'am a'in, taawak-liiq a'an qochb'een sa' li wakliik chi yo'yo, **Tz. ut S.** 130:18–19.

WANK LI KAMK SA' XB'EEN.

Chi'ilmanq ajwi' Junxaqalil; Kamk re tz'ejwalej; Ruchich'och'; Xt'anik laj Adan ut li xEva

Li wanko wi' chalen chaq qayo'lajik toj reetal qakamik. Wan naq li xkab' wanjik nayee-man re a'in.

Sa' li kutan nakak'ux wi', chi yaal tatkamq, **Gen.** 2:16–17 (Mois. 3:16–17). Sa' li kamk li musiq'ej taasutq'iiq rik'in li Dios ut li tz'ej-walej rik'in xpogsil li ch'och', **Ekl.** 12:7 (Gen. 3:19; Mois. 4:25). Meekanab' li maak chi awa'b'ejink sa' lee tib'el li taakamq, **Rom.** 6:12. Li tz'ejwalej a'in li nakam tento tixk'e chirix li ink'a' nakam, **1 Kor.** 15:53 (Enos 1:27; Mos. 16:10; Morm. 6:21). Lix wanjikeb' li winq ki'ok choq' jun xyalb'aleb' rix, **2 Ne.** 2:21 (Alma 12:24; 42:10). Laj Adan kit'ane' re naq te'wanq li winq, **2 Ne.** 2:25. Ma nekex'lok chi ub'ej ut nekeril li tz'ejwalej a'in li nakam, chi waklesinb'il sa' li ink'a' nakam? **Alma** 5:15. Li yu'am a'in a'an xq'ehil re naq te'xkaw-resi rib' li winq chixk'ulb'al li Dios, **Alma**

34:32. Meexuwa li kamk; xb'aan naq sa' li ruchich'och' a'in moko numtajenaq ta xsahil eech'ool, **Tz. ut S.** 101:36. Eb' li neke'paab'ank re li xkab' xwanjikeb' taatiqmanq loq'alil sa' xb'eeneb', **Ab.** 3:26.

WANK XMAAK. *Chi'ilmanq ajwi'* Jalok k'a'uxl, jalb'a-k'a'uxlej

Naq wan k'a'ru ink'a' us xqab'aanu, wan xyot'ik ut xrahil li qach'ool li na'ochb'eenink re li maak.

Ani xmaakob', ut wan xmaak, **Lev.** 6:1–6. Ani taak'uluq re li loq'laj wa'ak chi moko k'ulub'ej ta, wan maak sa' xb'een chirix lix tib'el ut lix kik'el li Jesus, **1 Kor.** 11:27. Li ani wan xmaak, kaw naq naryl li yaal, **1 Ne.** 16:2. Tz'aqalaq re ru li qana'leb' chirix chixjunil li qamaak wan, **2 Ne.** 9:14. Oso'jenaq li maak sa' inb'een, **Enos** 1:6. Wan jun li tojb'a-maak xaqab'amb'il, ut jun li chaq'rab' tiik ru k'eeb'il, li kixk'am xyot'ik li reek'ob'aal xch'ool, **Alma** 42:18. Laa maak chakanab' chach'a'ajkilankil, rik'in li ch'a'ajkilank a'an li taakubsinq aawe sa' li jalb'a-k'a'uxlej, **Alma** 42:29. Wankeb' eere li wankeb' xmaak chiwu, a'ut laa'in tinwux-taana eeru, **Tz. ut S.** 38:14. Li Lalal li Dios kixtoj rix li maak li kiwan chaq sa' xtiklajik, **Mois.** 6:54.

WANKILAL. *Chi'ilmanq ajwi'* K'eeb'il xwankil; Tijonelil

Li ruhank chixb'aanunkil k'a'ruhaq. Wi wan qawankil sa' xb'een anihaq malaj k'a'ruhaq, wan qawankil chixminb'al ru malaj chix-taqlankil a'an. Sa'eb' li loq'laj hu, li wankilal k'iila sut naraj naxye lix wankil li Dios malaj li wankilal re choxa. Wan naq naraj naxye li wankilal k'eeb'il sa' li tijonelil, a'an li wankilal k'eeb'il chi k'anjelak choq' ruuchil li Dios.

Xb'aan ajwi' a'in naq katinwaklesi, re xk'ut-b'al aawik'in lin wankilal, **Exo.** 9:16. Li Dios a'an inmetz'ew ut inwankilal, **2 Sam.** 22:33. Maaram li chaab'ilal naq wan xwankil laa wuq' chixb'aanunkil, **Prov.** 3:27. Nujenaqin rik'in wankilal xb'aan lix Musiq' li Qaawa', **Mik.** 3:8. Chixjunil li wankilal k'eeb'il we sa' choxa ut sa' ruchich'och', **Mat.** 28:18. Ke'kana chi sachsookeb' xch'ool rik'in lix tzol'leb', xb'aan naq kiwan li raatin rik'in wankilal, **Luk.** 4:32. Chexkanaaq sa' li tenamit toj reetal naq textiqib'aaq rik'in wankilal chalen

chaq taqe'q, **Luk.** 24:49. Jo' k'ihaleb' ke'k'uluk re, reheb' a'an kixk'e wankilal chi ok choq' ralar li Dios, **Jwan** 1:12 (Tz. ut S. 11:30). Tee-k'ul wankilal, chirix naq chalenag li Santil Musiq'ej sa' eeb'een, **Hech.** 1:8. Maajun wankilal wan li moko k'eeb'il ta xb'aan li Dios, **Rom.** 13:1. K'uulanb'ilex xb'aan lix wankil li Dios sa' xk'ab'a' li paab'aal choq' re li kolb'a-ib', **1 Pe.** 1:3-5. Nujenaqin rik'in lix wankil li Dios, **1 Ne.** 17:48. K'utb'esinb'il chiwu rik'in lix wankil li Santil Musiq'ej, **Jak.** 7:12. Junaq winq naru nawan nimla wankilal k'eeb'il re xb'aan li Dios, **Mos.** 8:16. Ke'k'utuk rik'in wankilal, ut chi k'eeb'ileb' xwankil xb'aan li Dios, **Alma** 17:2-3. Laj Nefi kik'anjelak rik'in wankilal ut chi k'eeb'il xnimal xwankil, **3 Ne.** 7:15-20 (3 Ne. 11:19-22). Us ta wank xwankil junaq winq chixb'aanunkil k'iila xninqal ru k'anjel, wi b'an naxnima rib' rik'in tz'aqal lix metz'ew, tento taat'ane'q, **Tz. ut S.** 3:4. Sa' li junjunq wan li wankilal chixb'aanunkil li chaab'il, **Tz. ut S.** 58:27-28. Sa' li k'ojob'ank'il k'anjel re li Tijone-lil re Melkisedek, nak'utman li wankilal re choxahilal, **Tz. ut S.** 84:19-22. Li xk'ulub'il li tijonelil chi junajwa wan chi b'ak'b'il rik'in lix wankilal li choxa, **Tz. ut S.** 121:34-46. Laa'in tatinb'eresi chiwuq', lin wankilal taawanq sa' aab'een, **Abr.** 1:18.

WANKILAL CHI K'OXLAK, AJ

K'OXLANEL. *Chi'ilmanq ajwi'*

Musiq'ej, xmusiq'; Saqen, lix saqen li Kristo; Yaal

Sa'eb' li loq'laj hu, li wankilal chi k'oxlak a'an lix saqenli li yaal li naxk'e xyu'am ut naxkutanob'resi chixjunil li k'a'aq re ru sa' li choxa ch'och'. Junelik wanjenaq a'an. Li aatin "aj k'oxlanel" naru nayeeman reheb' li ralar xk'ajol li Dios sa' musiq'ej. Jo'kan ajwi', sa'eb' li loq'laj hu, aj k'oxlanel nayeeman re li k'a'ru qe re li musiq'ej li kiwan rub'elaj naq kooyo'la jo' musiq'ejl alal k'ajolb'ej.

Li seeb'al k'a'uxlej najilok rik'in li seeb'al k'a'uxlej, **Tz. ut S.** 88:40. Li wankilal chi k'oxlak ink'a' kiyob'ob'tesiman chi moko kiyiib'aman, **Tz. ut S.** 93:29. Chixjunil li yaal xaqxo xjunes sa' li jun t'oram li kixk'ojob' wi' li Dios, **Tz. ut S.** 93:30. Lix loq'al li Dios a'an li wankilal chi k'oxlak, **Tz. ut S.** 93:36-37. Li wankilal chi k'oxlak li naqataw xk'ulb'al sa' li yu'am a'in, taawakliiq a'an qochb'een sa' li wakliik

chi yo'yo, **Tz. ut S.** 130:18-19. Li Qaawa' na-taqan sa' xb'een chixjunileb' li ani aj k'oxlanel, **Abr.** 3:21. Li Qaawa' kixk'ut chiru laj Abraham li ani aj k'oxlanel li ke'k'uub'aman rub'elaj naq kiwan li ruchich'och', **Abr.** 3:22.

WARK

Jun wanjik nokohilan wi', sa' li maak'a' wi' naqab'aanu, ut maak'a' sa' qach'ool. Li Qaawa' kixk'eh'eb' xna'leb' lix santil paab'anel naq me'war chi numtajenaq chiru li na'ajman (Tz. ut S. 88:124). Li wark naru ajwi' nawan choq' reetalil li kamk re musiq'ej (1 Kor. 11:30; 2 Ne. 1:13) malaj li kamk re tz'ejwalej (Morm. 9:13).

WECH'INK-IX. *Chi'ilmanq ajwi'*

Po'resink ch'oolej

Xmaa'usilankil malaj xwech'b'al rix li rajom xch'ool li Dios, malaj lix k'uub'amb'il na'leb' a'an, malaj eb' lix moos.

Eb' li tenamit ke'xwech'i rix laj Moises, **Exo.** 15:23-16:3. Toja' naq eb' laj Judio ke'xwech'i rix li Jesus, **Jwan** 6:41. Laj Laman ut laj Lemuel ke'wech'in sa' naab'al li k'a'aq re ru, **1 Ne.** 2:11-12 (1 Ne. 3:31; 17:17). Matwech'ink xb'aan li k'a'aq re ru ink'a' xawil, **Tz. ut S.** 25:4.

WECH'OK-IB'. *Chi'ilmanq ajwi'* Po'resink

ch'oolej

Li kawil aatin chirib'il rib', li wech'ok, li moko wank ta sa' junajil. Li wech'ok-ib' ink'a' nawulak chiru li Qaawa', ut q'axal wi'chik wi na'uxman sa' xyanqeb' li komon sa' lix Iglees li Qaawa' malaj sa' li junkab'al.

Miwan wech'ok-ib' sa' qayanq laa'in ut laa'at, **Gen.** 13:8. Li q'etq'etil naxk'am chaq li wech'ok-ib', **Prov.** 13:10. Wi junaq winq wan xraaxiik' rik'in jalan chik, chixkuy xmaak jo' kixkuyuk maak li Kristo, **Kol.** 3:13. Mex'ok sa' li jo'maajo'il patz'om ut wech'ok-ib', **Tito** 3:9. Li Qaawa' kixtaqla naq eb' li winq ink'a' te'wech'oq li jun rik'in li jun chik, **2 Ne.** 26:32. Moko teekanab'eb' ta lee kok'al chixpleetinkil rib' ut xwech'b'al rib' chirib'ileb' rib', **Mos.** 4:14. Laj Alma kixtaqla naq maajun wech'ok-ib' taawanq sa' xyanqeb' li komon sa' li Iglees, **Mos.** 18:21. Laj Satanas naxpuktesi li yoob'amb'il aatin ut li wech'ok-ib', **Hel.** 16:22. Laj tza a'an xyuwa'il chixjunil li wech'ok-ib', ut nareek'asiheb' xch'ool li winq re

te'wech'oq chirib'ileb' rib', **3 Ne.** 11:29 (Mos. 23:15). Tinxaqab' lin evangelio, re naq maa-k'a'aq chik xanimal li wech'ok-ib', **Tz. ut S.** 10:62–64. Kanab'omaq wech'ok li jun rik'in li jun chik, **Tz. ut S.** 136:23.

WHITMER, DAVID

Jun aj jolominel sa' xtiklajik li Iglees li k'o-job'anb'il wi'chik, ut jun reheb' li oxib' chi aj yehol nawom chirix lix yaalalil lix Hu laj Mormon (Tz. ut S. 14, 17–18). Li Qaawa' kix-k'e xna'leb' a'an sa' Tzol'leb' ut Sumwank 14 ut 30:1–4.

WHITMER, JOHN

Jun aj jolominel sa' xtiklajik li Iglees li k'o-job'anb'il wi'chik, ut jun reheb' li waqxaqib' chi aj yehol nawom chirix lix Hu laj Mormon. Chi'ilmanq "Lix Ch'olob'ahomeb' li Waqxaqib' chi aj Yehol Nawom" sa'eb' li jar perel sa' xtiklajik lix Hu laj Mormon. Kib'o-qe' ajwi' chixjultikankil li evangelio (Tz. ut S. 30:9–11).

WHITMER, PETER, ALALB'EJ

Jun aj jolominel sa' xtiklajik li Iglees li k'o-job'anb'il wi'chik, ut jun reheb' li waqxaqib' chi aj yehol nawom chirix lix Hu laj Mormon. Chi'ilmanq "Lix Ch'olob'ahomeb' li Waqxaqib' chi aj Yehol Nawom" sa'eb' li jar perel sa' xtiklajik lix Hu laj Mormon. Li Qaawa' kix-k'e xna'leb' a'an sa' Tzol'leb' ut Sumwank 16 ut 30:5–8.

WHITNEY, NEWEL K.

Jun aj jolominel sa' xtiklajik li Iglees li k'o-job'anb'il wi'chik. Laj Newel K. Whitney kiwan choq' obiisp sa' Kirtland, Ohio (Estados Unidos de America), ut moqon kik'anjelak choq' Obiisp aj Jolominel re li Iglees (Tz. ut S. 72:1–8; 104; 117).

WILLIAMS, FREDERICK G.

Jun aj jolominel sa' xtiklajik li Iglees li k'o-job'anb'il wi'chik, li kik'anjelak chiru jarub'aq kutan jo' tenq' aj k'ehol na'leb' sa' li Awa'b'e-jil re li Taqenaqil Tijonelil (Tz. ut S. 81; 90:6, 19; 102:3).

WINQ. *Chi'ilmanq ajwi'* Dios, Roxichal li Dios; Musiq'ej, xmusiq'; Musiq'ejil yo'ob'tesink; Ralal ut xrab'in li Dios

Naraj naxye chixjunileb' li ani yo'yo, li winq jo' ajwi' li ixq. Chixjunileb' li ixq ut li winq a'aneb' tz'aqal musiq'ejil alal k'ajolb'ej chiru li qaChoxahil Yuwa'. Naq neke'yo'la sa' li ruchich'och', neke'xk'ul xjunxaqalileb' li naru nakam. Kiyo'ob'tesiman li junxaqalil a'in jo' xjalam-uuch li Dios (Gen. 1:26–27). Eb' li winq ut li ixq li tiikeb' chi paab'ank rik'in xk'ulb'al li k'ojob'anb'il k'anjel li na'ajman, xpaab'ankil li sumwank xe'ok wi', ut ab'ink chiru lix taqlahom li Dios te'ok sa' lix taqenaqil loq'al, ut te'wanq chanchan li Dios.

Li Dios kixyo'ob'tesi li winq jo' xjalam-uuch, **Gen.** 1:27 (Mos. 7:27; Tz. ut S. 20:17–18). K'a' taxaqu ru li winq, re k'oxlanb'ilaq aab'aan? **Sal.** 8:4–5. Majewanb'il li winq li naxkanab' rib' chiru li winq, ut naxk'e li tz'ejwalej choq' xtel, **Jer.** 17:5 (2 Ne. 4:34; 28:26, 31). Naq kinwinqilo', kintz'eq chiwix li k'a'aq re ru re ka'ch'inanil, **1 Kor.** 13:11. Neke'wan li winq re naq te'wanq xsahileb' xch'ool, **2 Ne.** 2:25. Li ruchich'och'il winq wan choq' aj xik' ilonel re li Dios, **Mos.** 3:19. K'a' chi winqil tento naq texwanq laa'ex? **3 Ne.** 27:27. A'an lix k'anjeleb' li winq li nasache' xwankil, moko xk'anjel ta li Dios, **Tz. ut S.** 3:3. Ink'a' raj taaxuwaheb' ru li winq wi'chik chiru li Dios, **Tz. ut S.** 3:7 (Tz. ut S. 30:11; 122:9). Chixjunil li k'a'aq re ru yuib'anb'il choq' re lix chaab'ilal li winq ut re taaroksi, **Tz. ut S.** 59:18. Ninnaw naq li winq maak'a' aj-e, **Mois.** 1:10. Lix k'anjel ut lix loq'al li Dios, a'an xk'eeb'al chi uxmanq lix kolb'al chiru li kamk ut lix yu'am chi junelik li winq, **Mois.** 1:39.

Winq, ralal lix Choxahil Yuwa' sa' musiq'ej: Ke'xkut rib' chi huphu ut ke'xye, At Dios, xDios lix musiq'eb' chixjunil li tz'ejwalej, **Num.** 16:22 (Num. 27:16). Laa'ex ralal xk'ajol li Qaawa' lee Dios, **Deut.** 14:1. Diosex, ut chejunilex ralal xk'ajol li Qaxal Taqenaq Xwankil, **Sal.** 82:6. Ralalex li yo'yookil Dios, **Os.** 1:10. Ma ink'a' jun li qayuwa' chiqajuni? Ma ink'a' jun li Dios li kiyo'ob'tesink qe? **Mal.** 2:10. Laa'o ralal xk'ajol li Dios, **Hech.** 17:29. Li Musiq'ej ajwi' naxch'olob' xyaalal naq laa'o ralal xk'ajol li Dios, **Rom.** 8:16. Toowanq rub'el xwankil lix Yuwa'eb' li musiq'ej, **Heb.** 12:9. Lix musiq'eb' chixjunileb' li winq neke'k'ame' wi'chik rik'in li Dios a'an li kik'ehok xyu'ameb', **Alma** 40:11. Li ani wankeb' sa'eb' li ruchich'och' yo'lajenaqeb' choq' alalb'ej ut rab'inb'ej chiru

li Dios, **Tz. ut S.** 76:24. Li winq kiwan sa' xtklajjik rik'in li Dios, **Tz. ut S.** 93:23, 29. Li Dios kixyo'ob'tesi chixjunileb' li winq sa' musiq'ejil, rub'elaj naq ke'wan chiru lix b'een li ch'och', **Mois.** 3:5-7. Laa'in li Dios, kin-yo'ob'tesi li ruchich'och', ut eb' li winq rub'elaj naq ke'wan sa' li tz'ejwalej, **Mois.** 6:51.

Winq, naru chi wank jo' lix Choxahil Yuwa': Tz'aqalaq eere eeru, jo' chanru ajwi' lee Yuwa' li wan sa' choxa, **Mat.** 5:48 (3 Ne. 12:48). Ma ink'a' tz'uib'anb'il sa' lee chaq'rab' naq doosex? **Jwan** 10:34 (Tz. ut S. 76:58). Taaruuq toowanq choq' aj eechanihom re li k'a'ru re li Dios, ut sum eechaninel qochb'een li Kristo, **Rom.** 8:17. Laa'at alalb'ej, ut wi alalb'ejat, aj eechani-homat chiru li Dios sa' xk'ab'a' li Kristo, **Gal.** 4:7. Naq taak'utunq, chanchanaqo a'an, **1 Jn.** 3:2. Re li ani naq'axok-u, tink'e k'ojlaak woch-b'een sa' lin k'ojarib'aal, **Apok.** 3:21. Kink'e reheb' a'an naq te'ok chaq choq' rala li Dios, **3 Ne.** 9:17. Eb' li neke'eechanink re li choxahil awa'b'ejil dioseb', ralaleb' ajwi' li Dios, **Tz. ut S.** 76:50, 58. Diosaqeb', xb'aan naq rehaqeb' anchal li wankilal, **Tz. ut S.** 132:20.

WINQ RE SANTILAL. *Chi'ilmanq ajwi'*
Dios, Roxichal li Dios; Ralal li Winq;
Yuwa'b'ej sa' Choxa

Jun chik xk'ab'a' li Dios Yuwa'b'ej (Mois. 6:57).

WOODRUFF, WILFORD. *Chi'ilmanq ajwi'* Awa'b'ejil Yehom—1;
Ch'olob'anb'il aatin re laj Wilford
Woodruff

Li xkaa awa'b'ej sa' xb'een li Iglees chirix naq kik'ojob'aak wi'chik li evangelio rik'in ruq' li Profeet aj Jose Smith. Kiyola sa' 1807 ut kikam sa' 1898.

Kib'oqe' chixk'ulb'al jun na'ajej sa' lix Ch'u-tameb' li Kab'laju, **Tz. ut S.** 118:6. Kiwan sa' xyanqeb' li musiq'ej sik'b'ileb' ru li ke'k'uulaman chi elk chaq sa' xtz'aqalil ru li kutan, **Tz. ut S.** 138:53. Kixk'ul jun li k'utb'esinb'il na'leb' re taaraqe'q xb'aanunkil li sumlaak chi numenaq jun li ixaqilb'ej sa' li Iglees, **Tz. ut S.** A.Y.—1.

XAM. *Chi'ilmanq ajwi'* Kub'iha', kub'sink ha'; Ruchich'och'—Xch'ajob'resinkil li ruchich'och'; Santil Musiq'ej; Xb'alb'a

Jun reetalil li ch'ajob'resink, li saqob'resink-u, ut li santob'resink. Naru ajwi' nak'anjelak choq' reetalil naq nach' wan li Dios.

Laa Dios a'an jun xam aj sachonel, **Deut.** 4:24. Li Qaawa' naxk'eheb' laj k'anjel chiru choq' xam naxamnak, **Sal.** 104:4. Li Qaawa' taarula'aniheb' rik'in xxamlal li xam aj sachonel, **Isa.** 29:6 (2 Ne. 27:2). Taachalq li Qaawa' rik'in xam, **Isa.** 66:15. A'an chanchan lix xam laj k'uub'anel ch'iich', **Mal.** 3:2 (3 Ne. 24:2; Tz. ut S. 128:24). A'an tixkub'si eeha' rik'in li Santil Musiq'ej, ut rik'in xam, **Mat.** 3:11 (Luk. 3:16). Li tiikeb' xch'ool te'kole'q rik'in xam, **1 Ne.** 22:17. Te'sache'q laj maak rik'in xam, **2 Ne.** 30:10. Laj Nefi naxch'olob' resil chan ru naqak'ul li kub'iha' re xam ut li Santil Musiq'ej, **2 Ne.** 31:13-14 (3 Ne. 9:20; 12:1; 19:13; Eter 12:14; Tz. ut S. 33:11). Taach'olob' li risinkil li maak xb'aan li kub'iha', ut xb'aan xam, **Tz. ut S.** 19:31. Li nimla tz'eqb'eetal iglees taa'uq'e'q xb'aan li xam aj sachonel, **Tz. ut S.** 29:21. Li ruchich'och' taa'oso'q chanchan rik'in xam, **Tz. ut S.** 43:32. Li rilob'aal li Qaawa' chanchanaq li xam aj ha'ob'resinel, **Tz. ut S.** 133:41. Laj Adan kikub'siik xha' rik'in xam ut li Santil Musiq'ej, **Mois.** 6:66.

XAQAB'ANB'IL AATIN. *Chi'ilmanq ajwi'* Sumwank; Xaqab'anb'il aatin ut sumwank re li tijoneli

Jo' yeeb'il sa'eb' li loq'laj hu, a'an jun sumwank malaj santil yeechi'ihom. Ab'anan eb' laj maak, jo' ajwi' laj Satanas ut eb' lix anjel, neke'xaqab'ank ajwi' aatin re taa'uxq lix maa'us aj ajomeb'. Sa' xkutankil li Najter Chaq'rab', kiwan chi k'ulub'anb'il li xaqab'anb'il aatin; a'b'anan li Jesukristo kixk'ut naq mi'ux xaqab'ank aatin sa' lix k'ab'a' li Dios chi moko sa' xk'ab'a' jar paay lix yo'ob'tesihom (**Mat.** 5:33-37).

Laa'in tinb'aanu li aatin kinxaqab' re laj Abraham, **Gen.** 26:3. Wi jun winq naxxaqab' jun xaqab'anb'il aatin re xb'ak'b'al li raam, ink'a' tixq'et, **Num.** 30:2. Ke'ok sa' jun xaqab'anb'il aatin, naq te'b'eeq sa' lix chaq'rab' li Dios, **Neh.** 10:29. Taab'aanu b'an chiru li Qaawa' li aatin kaxaqab', **Mat.** 5:33 (Ekl. 5:1-2; 3 Ne. 12:33). Li Dios na'ok sa' aatin rik'in xaqab'anb'il aatin naq te'kole'q li tiikeb' chi paab'ank, **Heb.** 6:13-18. Chirix naq laj Tzorram kixxaqab' li raatin chiqu, kisach li qaxiw,

1 Ne. 4:37. Eb' lix tenamit laj Ammon ke'ok sa' jun xaqab'anb'il aatin naq maajo'q'e te'ho-yoq kik', **Alma** 53:11. Eb' laj Nefita aj maak ke'xk'uub' li muqmuukil xaqab'anb'il aatin ut sumwank rik'in laj Satanas, **Hel.** 6:21–30. Eb' li winq neke'xk'ul li junelik yu'am rik'in li xaqab'anb'il aatin ut sumwank re li tijonelil, **Tz. ut S.** 84:33–42. Chixjunil li sumwank, li kontraat, li b'ak'leb', li teneb'ank, li xaqab'anb'il aatin li ink'a' natz'apman rik'in li Loq'laj Musiq'ej re yeechi'ink, naraqe' naq neke'kam li winq, **Tz. ut S.** 132:7.

XAQAB'ANB'IL AATIN UT SUMWANK RE LI TIJONELIL.

Chi'ilmanq ajwi' Sumwank; Tijonelil;
Xaqab'anb'il aatin

Jun xaqab'anb'il aatin, a'an naq k'eeb'il li raatin junaq naq tixb'aanu chi yaal ut chi tiik li k'aru xyeechi'i. Jun sumwank a'an jun tiik ruhil yeechi'ink wankeb' wi' wiib' chi winq. Li Tijonelil re Aaron nak'ule' ka'ajwi' rik'in sumwank. Eb' li neke'kamok re li Tijonelil re Melkisedek neke'xk'ul rik'in jun xaqab'anb'il aatin li moko yeeb'il ta, jo' ajwi' rik'in jun sumwank. Naq eb' li neke'kamok re li tijonelil tiikeb' chi paab'ank ut neke'xnimob'resi ru lix b'oqb'aleb' jo' b'eresinb'il xb'aan li Dios, a'an narosob'tesiheb'. Eb' li tiikeb' chi paab'ank toj sa' roso'jik ut neke'xb'aanu chixjunil li k'aru naxpatz' te'xk'ul chixjunil li k'aru re li Yuwa'b'ej (Tz. ut S. 84:33–39).

Li Qaawa' ki'ok sa' sumwank rik'in laj Abraham, ut laj Abraham ki'ab'in chiru, **Gen.** 15:18 **Gen.** 17:1 **Gen.** 22:16–18. Eb' laj tij sa' xkutankil laj Esekiel ink'a' ke'xch'olaniheb' li karneer, **Esek.** 34:2–3. Eb' laj tij sa' xkutankil laj Malakias ke'xpo' ru li sumwank, **Mal.** 1–2.

XAQAB'ANB'IL HU. *Chi'ilmanq ajwi'*

Hu laj Mormon (lix); Loq'laj hu (eb' li);
Q'ol Nim Xtzaq; Santil Hu; Tzol'leb' ut
Sumwank

Eb' li loq'laj hu li k'ulub'anb'ileb' ut k'eeb'ileb' xwankil. Sa' Lix Iglees li Jesukristo reheb' laj Santil Paab'anel sa' Roso'jikeb' li Kutana, eb' li xaqab'anb'il hu a'aneb' li Najter ut Ak' Chaq'rab', lix Hu laj Mormon, li Tzol'leb' ut Sumwank, ut li Q'ol Nim Xtzaq.

XAQAB'ANK AATIN. *Chi'ilmanq*

Xaqab'anb'il aatin; Xmajewankil li
Dios; Yib' ruhil aatin

XAQAB'ANK SA' XK'ANJEL.

Chi'ilmanq ajwi' B'oqok, b'oqb'il xb'aan
li Dios, xb'oqb'al; Uq'ej, xk'eeb'al

Sik'e'k ru ut osob'tesiik choq' re li santil ajom. Li xaqab'ank a'in, a'an re xk'eeb'al junaq k'anjel sa' li Iglees, rik'in xk'eeb'al li uq'ej xb'aan junaq li xk'uluk re tz'aqal li wankilal. Ka'ajeb' wi' li ani neke'jolomin sa' xb'eeneb' li jar molam re li tijonelil neke'xk'ul li laaw naq xaqab'anb'ileb'. Eb' li neke'xaqab'aak sa' junaq chik chi k'anjel li maawa' choq' awa'b'ej sa' xb'eeneb' li jar molam re li tijonelil neke'ru chixk'ulb'al jun li rosob'tesinkil xb'aan li tijonelil, a'b'an ink'a' nak'eeman li laaw rik'in li osob'tesink a'an.

Xaqab'omaq laj Bernabe ut laj Sawlo choq' re li k'anjel, **Hech.** 13:2–3. Jalaneb' chik li obiisp re te'xaqab'amanq, **Tz. ut S.** 68:14. Li obiisp, jun jolominel aj raqol aatin, taaxaqab'amanq choq' re li k'anjel a'in, **Tz. ut S.** 107:17, 74. Jun li winq tento taab'oqe'q xb'aan li Dios, rik'in profeetil aatin, ut rik'in xk'eeb'al li uq'ej, **R. li P.** 1:5.

XAQAB'ANK XWANKILEB' LAJ JOLOMINEL SA' LI IGLEES.

Chi'ilmanq ajwi' K'ulub'aak sa' komonil

Xyeeb'al naq taqatenq'ahab' li ani yookeb' chi k'anjelak jo' ajk'amol b'e sa' li Iglees, sa' xjolomil jo' ajwi' sa' li junjunq chi na'ajej.

K'ojob' laj Josue chiru chixjunil li ch'utub'anb'il tenamit, ut k'e jun xchaq'rab'inkil chiru rilob'aaleb' a'an, **Num.** 27:18–19. Chixjunileb' li tenamit ke'xjap re, ut ke'xye: Li Dios chikoloq re li rey, **1 Sam.** 10:24. Paab'omaqeb' lix profeet; chi jo'kan tex'usaag, **2 Kro.** 20:20. Chex'ab'inq chiruheb' li neke'awa'b'ejin sa' eeb'een, **Heb.** 13:17. Usilanb'ilaqat xb'aan li Qaawa', xb'aan naq ink'a' xatwech'in, **1 Ne.** 3:6. Eb' li ke'k'uluk reheb' li profeet ke'kole'xyu'am, **3 Ne.** 10:12–13. Teek'e eexik rik'in li raatineb' li kab'laju a'in, **3 Ne.** 12:1. Rik'in tz'aqal xyaab' inkux malaj rik'in xyaab' xkuxeb' inmoos, juntaq'eet na'el, **Tz. ut S.** 1:38. Li raatin a'an teek'ul, chanchan sa' tz'aqal xtzu'umal we chalenaq chaq, **Tz. ut S.** 21:5. Ani nak'uluk reheb' lin moos nikinixk'ul

laa'in, **Tz. ut S.** 84:35–38. Ani nak'uluk we, naxk'uleb' a'an, li Xb'eenil Awa'b'ejil, li keb'intaqla, **Tz. ut S.** 112:20. Wi eb' lin tenamit ink'a' te'ab'inq chiru lix yaab' xkuxeb' li winq a'in li keb'inxaqab', ink'a' te'osob'tesiiq, **Tz. ut S.** 124:45–46.

XB'ALB'A. *Chi'ilmanq ajwi'* Aj tza;

Alalb'ej re li sachk (eb' li); Kamk re musiq'ej; Tojb'a-maak

Wiib' paay chan ru naq li na'leb' k'utb'esinb'il sa' roso'jikeb' li kutan na'aatinak chirix li xb'alb'a. Xb'een, a'an li na'ajej sa' li ruchich'och' reheb' li musiq'ej choq' reheb' li ink'a' ke'paab'an sa' li yu'am sa' li ruchich'och'. Naq yeeb'il chi jo'kan, li xb'alb'a taawanq roso'jik. Eb' li musiq'ej li wankeb' aran te'tzole'q rik'in li evangelio, ut sa' junaq kutan chirix naq xe'xjal xk'a'uxl te'wakliiq chi yo'yo sa' li jun tasal chi loq'alil li xk'ulub'eb'. Eb' li ink'a' neke'xjal xk'a'uxl, a'ut maawa'eb' alalb'ej re li sachk, te'kanaaq sa' xb'alb'a chiru li Jun Mil Chihab'. Chirix li jun mil chihab' a'in re rahilal, te'wakliiq chi yo'yo sa' jun teleestil loq'alil (Tz. ut S. 76:81–86; 88:100–101).

Xkab', a'an li na'ajej te'wanq chi junelik eb' li moko tojb'ileb' ta rix rik'in lix tojb'al rix li maak xb'aan li Jesukristo. Naq yeeb'il chi jo'kan, li xb'alb'a maak'a'aq roso'jik. A'an choq' reheb' li ani "te'kanaaq chi toj tz'ajeb' ru" (Tz. ut S. 88:35, 102). A'in li na'ajej b'ar wi' laj Satan, eb' lix anjel, ut eb' li alalb'ej re li sachk—eb' li ke'tz'eqtaanank re li K'ajolb'ej chirix naq li Yuwa'b'ej kixk'utbesi—te'wanq chi junelik (Tz. ut S. 76:43–46).

Wan naq sa'eb' li loq'laj hu li xb'alb'a yeeb'il resil jo' li najtil aak'ab'.

Ink'a' taakanaaq li raam laj David sa' xb'alb'a, **Sal.** 16:10 (Sal. 86:13). Re tatkix sa' xb'alb'a, sa' li xam li maajo'qe taachupq, **Mar.** 9:43 (Mos. 2:38). Li winq b'ihom sa' xb'alb'a kixtaqsi li rilob'aal, chi wank sa' rahilal, **Luk.** 16:22–23 (Tz. ut S. 104:18). Li kamk ut li xb'alb'a ke'x-q'axtesihab' li kamaaq, **Apok.** 20:13. Wan jun li na'ajej kawresinb'il, relik chi yaal, a'an li xuwejel xb'alb'a a'an, **1 Ne.** 15:35. Li naraj li tz'ejwalej naxk'e xwankil lix musiq' laj tza chiqakub'sinkil sa' xb'alb'a, **2 Ne.** 2:29. Li Kristo kixkawresi li b'e re qakolb'al chiru li kamk ut li xb'alb'a, **2 Ne.** 9:10–12. Eb' li

neke'kana chi tz'ajeb' ru neke'xik sa' li rahilal li junelik nakana, **2 Ne.** 9:16. Laj tza naxb'alaq'ihab' li raam, ut chi seeb' xch'ool naxk'ameb' xb'e taq'a sa' xb'alb'a, **2 Ne.** 28:21. Li Jesus xtoj rix li waam chiru li xb'alb'a, **2 Ne.** 33:6. Hitomaq eerib' rik'in lix rahil li xb'alb'a, **Jak.** 3:11. K'ame'k chi preexil xb'aan laj tza, ut b'eresiik xb'aan rajom xch'ool a'an taq'a sa' li sache'k, a'an lix b'ak'leb' ch'iich' li xb'alb'a, **Alma** 12:11. Eb' laj maak te'tzeq'q sa' li najtil aak'ab' toj sa' xq'ehil lix waklijikeb' chi yo'yo, **Alma** 40:13–14. Eb' li tz'ajeb' ru q'axal wi'chik raj xrahileb' chi wank rik'in li Dios chiru wank sa' xb'alb'a, **Morm.** 9:4. Li tojb'a-maak li k'eeb'il xb'aan li wuq' a'an li tojb'a-maak maak'a' roso'jik, **Tz. ut S.** 19:10–12. Li xb'alb'a a'an jun li na'ajej kawresinb'il choq' re laj tza ut eb' lix anjel, **Tz. ut S.** 29:37–38. Eb' li neke'xk'ulub'a li Dios neke'kole' chiru li kamk ut lix b'ak'leb' ch'iich' li xb'alb'a, **Tz. ut S.** 138:23.

XB'EEN ALALB'EJIL. *Chi'ilmanq ajwi'*

Sumwank; Xb'een yo'lajenaq

Xk'ulub'il li eechanink, k'eeb'il re li alalb'ej li xb'een yo'lajenaq. Jo' jaljookil ru aatin, lix k'ulub'il li xb'een alalb'ej naraj naxye yalaq k'a'ru eechaninb'il xb'aan anihaq naq nayo'la sa' jun kab'al malaj sa' jun teep chi tenamit.

K'ayi we sa' li kutan a'in laa b'een alalb'ejil, **Gen.** 25:29–34 (Gen. 27:36). Li xb'een yo'lajenaq kik'ojla jo' chanru li xb'een alalb'ejil, **Gen.** 43:33. Kixk'e Efrain choq' xb'eenil chiru laj Manases, **Gen.** 48:14–20 (Jer. 31:9). Re laj Jose li xb'een alalb'ejil, **1 Kro.** 5:2. Laj Esau kixk'ayi li xb'een alalb'ejil, **Heb.** 12:16. Laa'ex aj eechaninel xb'aan li chaq'rab', **Tz. ut S.** 86:9. Lix wankil li tijonelil ak xk'ulub' Sion, xb'aan lix xe'toonil, **Tz. ut S.** 113:8 (Abr. 2:9–11).

XB'EEN K'UTB'ESINK. *Chi'ilmanq ajwi'*

Smith, Jose, alalb'ej; Xk'ojob'ankil wi'chik li evangelio

Naq li Dios Yuwa'b'ej ut li Jesukristo li Lalal ke'xk'ut rib' chiru li Profeet aj Jose Smith sa' jun k'iche'.

Sa' xtkilajik li saq'ehil sa' 1820, laj Jose Smith, Alalb'ej, wan sa' ro'laju chihab' xyu'am. Kiwan rik'in lix junkab'al sa' xweent li tenamit Palmyra, Nueva York. Moko najt ta rik'in rochoch lix junkab'al sa' rokeb'aal

li saq'e wan jun na'ajej wankeb' wi' li ninqi xtoonali che'. Laj Jose xko'o sa' li na'ajej a'an re tijok chiru li Dios re tixtzol b'arwan reheb' li iglees yaal naxye. Aan kitoche' chaq xch'ool naq yoo chirilb'al li Santil Hu naq tento tixsik' xsumenkil li patz'om a'an rik'in li Dios (Stgo. 1:5-6). Re xsumenkil lix tij, li Yuwa'b'ej ut li K'ajolb'ej ke'xk'ut rib' chiru ut ke'xye re naq maajun reheb' li iglees li wankeb' sa' li ruchich'och' tixjunaji wi' rib', xb'aan naq sachenaqeb' chixjunileb' (JS—R 1:15-20). Rik'in li santil ilom a'in kitikla jun siir chi na'leb' li taak'amoq chaq xk'ojob'an-kil wi'chik li evangelio ut lix tz'aqal Iglees li Jesukristo.

XB'EEN RAQAL CHI NA'LEB' RE LI

EVANGELIO. *Chi'ilmanq* Jalok k'a'uxl, jalb'a-k'a'uxlej; Kub'iha', kub'sink ha'; Paab'aal; Santil Musiq'ej

XB'EEN UUCHININB'IL

Li xb'een ru li awimq sa' xq'ehil li q'olok. Sa' xkutankil li Najter Chaq'rab', naq'axtesiman re li Qaawa' (Lev. 23:9-20). Eb' li neke'k'uluk re li evangelio ut neke'kuyuk sa' tiikilal chi paab'ank toj sa' roso'jik naru nayeeman naq a'aneb' li xb'een uuchininb'il, xb'aan naq neke'echaniik xb'aan li Dios.

Eb' li neke'taaqenk re li Karneer yalaq b'ar naxik a'aneb' xb'een uuchininb'il choq' re li Dios, **Apok.** 14:4. Eb' li te'kub'eeq xb'een wa rochb'een li Kristo a'aneb' li xb'een ruuchinihom, **Tz. ut S.** 88:98.

XB'EEN YO'LAJENAQ. *Chi'ilmanq ajwi'*

Jesukristo; Xb'een alalb'ejil

Sa' xkutankileb' li najter yuwa'b'ej, a'an li alalb'ej li xb'een yo'lajenaq li kik'uluk re xk'ulub'il li xb'een alalb'ejil (Gen. 43:33) ut chi jo'kan kireechani xjolominkil li junkab'al chirix lix kamik lix yuwa'. Ki'ajman naq li xb'een yo'lajenaq k'ulub'eqaq choq' re xk'ulb'al li k'anjel a'in (1 Kro. 5:1-2), ut kiru kisach chiru li xb'een alalb'ejil xb'aan li maa'usilal.

Sa' lix chaq'rab' laj Moises, li alalb'ej xb'een yo'lajenaq kiwan chi eechaninb'il xb'aan li Dios. Li xb'een alalb'ej kixk'ul xka' k'ihal li k'a'ru re lix yuwa' (Deut. 21:17). Chirix xkamik lix yuwa', a'an li teneb'انب'il sa'

xb'een xk'eeb'al li nak'anjelak re lix na' ut eb' li ranab'.

Li xb'een yo'lajenaq reheb' li xul ke'wan ajwi' chi eechaninb'il xb'aan li Dios. Eb' li xul li moko tz'aj ta ke'oksiman choq' mayej, ut eb' li tz'aj kiru xtojb'aleb' rix, malaj xk'ayinkileb', malaj xkamsinkileb' (Exo. 13:2, 11-13; 34:19-20; Lev. 27:11-13, 26-27).

Li xb'een alalb'ej a'an reetalil li Jesukristo ut lix ruchich'och'il k'anjel, ut kixjultika reheb' li tenamit naq taachalq li nimla Mesias (Mois. 5:4-8; 6:63).

Li Jesus a'an li xb'een yo'lajenaq reheb' li musiq'ejil alal k'ajolb'ej re li qaChoxahil Yuwa', a'an li junaj yo'lajenaq chiru li Yuwa'b'ej sa' li tz'ejwalej, ut li xb'een li kiwakli chiru li kamk sa' li wakliik chi yo'yo (Kol. 1:13-18). Eb' laj santil paab'anel li tiikeb' chi paab'ank neke'ok choq' komon sa' li Iglees re li Xb'een Yo'lajenaq sa' li junelik q'e kutan (Tz. ut S. 93:21-22).

Li xb'een yo'lajenaq reheb' laa walal taak'e we, **Exo.** 22:29. Kinsantob'resi choq' we chixjunileb' li xb'een yo'lajenaqeb' sa' Israel, **Num.** 3:13. A'anaq xb'een yo'lajenaq sa' xyanqeb' k'iila iitz'inb'ej, **Rom.** 8:29. Kixk'am chaq sa' li ruchich'och' li xb'een yo'lajenaq, **Heb.** 1:6. A'aneb' a'an li wankeb' choq' iglees re li Xb'een Yo'lajenaq, **Tz. ut S.** 76:54, 94. Kik'ojob'aman sa' inb'een chalen chaq rik'ineb' li yuwa'b'ej, a' lix k'ulub' li xb'een alalb'ej, **Abr.** 1:3.

XB'EENIL. *Chi'ilmanq ajwi'* Tijonelil;

Tijonelil re Melkisedek

Li aatin *xb'eenil* jalan jalanq paay roksinkil sa' li Santil Hu. Sa' li Najter Chaq'rab', k'iila sut naraj naxye li tiixil winq sa' li jun teepal, a'aneb' li k'eeb'il sa' ruq'eb' xjolomil li tenamit (Gen. 50:7; Jos. 20:4; Rut 4:2; Mat. 15:2). Xb'aan xchihab'eb' ut xnimal li rilomeb' ki'ajman ru li na'leb' ke'xk'e. Li opiiis ke'wan wi' maawa' jun b'oqok sa' li tijonelil.

Ke'wan ajwi' ani k'ojob'انب'ileb' choq' xb'eenil sa' li Tijonelil re Melkisedek sa' xkutankil li Najter Chaq'rab' (Exo. 24:9-11). Sa' li Ak' Chaq'rab', nayeeman resileb' li xb'eenil jo' jun opiiis sa' li tijonelil re li Iglees (Stgo. 5:14-15). Sa' xyanqeb' laj Nefita wankeb' ajwi' li ke'k'ojob'aman choq' xb'eenil sa' li tijonelil (Alma 4:7, 16; Moro. 3:1). Sa' li jun

k'ojlajik a'in, laj Jose Smith ut laj Oliver Cowdery a'aneb' li xb'een li ke'k'ojob'aak choq' xb'eenil (Tz. ut S. 20:2-3).

Sa' li kutan a'in, nak'eeman li k'ab'ajej xb'eenil, malaj elder, re chixjunileb' li neke'k'amok re li Tijonelil re Melkisedek. Qayehaq, eb' laj k'amol aatin li winqeb' Elder nayeeman reheb'. Jo'kan ajwi', jun Apostol a'an jun xb'eenil, malaj Elder, ut naru na'oksiman li k'ab'ajej a'in re aatinak chirixeb' li komon sa' lix Molameb' li Kab'laju malaj eb' li Molam reheb' li Setenta (Tz. ut S. 20:38; 1 Pe. 5:1). Li k'aru teneb'انب'il sa' xb'eeneb' li ani k'ojob'انب'ileb' choq' xb'eenil sa' li jun k'ojlajik a'in, wan chi k'eeb'il sa'eb' li na'leb' k'utb'esinb'il sa' roso'jikeb' li kutan (Tz. ut S. 20:38-45; 42:44; 46:2; 107:12).

Laj Moises kitz'iib'an choq' reheb' chixjunil lix b'eenileb' laj Israel, **Deut.** 31:9. Laj Bernabe kixk'e xtenq'ankileb' li xb'eenil re li iglees, **Hech.** 11:30. Ke'k'ojob'aman li xb'eenil sa' li junjunq chi iglees, **Hech.** 14:23 (Tito 1:5). Chixb'oqeb' li xb'eenil re te'tijoq sa' xb'eeneb' li yaj, **Stgo.** 5:14. Ke'k'ojob'aak li xb'eenil rik'in xk'eeb'al li uq'ej, **Alma** 6:1. Eb' li xb'eenil tento te'rosob'tesiheb' li kok'al, **Tz. ut S.** 20:70. Eb' li xb'eenil tento te'xb'eresiheb' li ch'utam rik'in li Santil Musiq'ej, **Tz. ut S.** 46:2. Eb' li xb'eenil te'xq'axtesi jun resil lix mer-toomileb', **Tz. ut S.** 72:5. Eb' li xb'eenil tento te'xjultika li evangelio chiruheb' li tenamit, **Tz. ut S.** 133:8.

XB'EENIL AWA'B'EJIL. *Chi'ilmanq ajwi'*

Awa'b'ej; K'utb'esink, k'utb'esinb'il na'leb'; Xlawil li tijonelil

Li Awa'b'ej re li Iglees ut eb' lix tenq' aj k'ehol na'leb'. A'aneb' jun molam re oxib' xb'eenil aj tij, ut neke'jolomink re chixjunil li Iglees. Li Xb'eenil Awa'b'ejil neke'k'amok re chixjunil lix lawil li tijonelil.

Lix lawil li awa'b'ejihom junelik eechninb'il xb'aan li Awa'b'ejil re li Taqenaqil Tijonelil, **Tz. ut S.** 81:2. Eb' li Awa'b'ejil re li Taqenaqil Tijonelil xk'ulub'eb' k'anjelak sa' chixjunil li jar opis re li iglees, **Tz. ut S.** 107:9, 22. Ani nak'uluk we, naxk'uleb' li Xb'eenil Awa'b'ejil, **Tz. ut S.** 112:20, 30. Eb' li Xb'eenil Awa'b'ejil tento te'xk'ul li k'utb'esihom choq' re chixjunil li iglees, **Tz. ut S.** 124:126.

XB'OQB'AL UT XSİK'B'AL LI UHEJ.

Chi'ilmanq ajwi' Xsik'b'al ru

Eb' li tiikeb' xch'ool li neke'taaqenk re li Kristo naru neke'k'ehe' sa' ajl sa' xyanqeb' li sik'b'ileb' ru li k'eeb'ileb' wi' li taqenaqil loq'al. Li b'oqe'k ut sik'e'k-u a'in natikla rik'in li jalb'a-k'a'uxlej ut li kub'iha'. Natz'aqlok ru naq "neke'xtiikisi rib' chi ub'ej rik'in xtze-kankil xsahil li raatin li Kristo, ut neke'kuyuk toj sa' roso'jik" (2 Ne. 31:19-20). Sa'eb' li santil hu, a'in xkawob'resinbil li qab'oqb'al ut lix sik'b'al qu nayeeman re (2 Pe. 1:4-11; Tz. ut S. 131:5-6).

Texwanq choq' we jo' awa'b'ejihom re aj tij, **Exo.** 19:5-6 (Apok. 1:6). Li Dios chalen chaq sa' xtiklajik kixsik'eb' ru choq' re li kolb'a-ib', **2 Tes.** 2:13. Yalomaq eeqe' re naq xaqab'انب'ilaq lee b'oqb'al ut lix sik'b'al eeru, **2 Pe.** 1:10. Li Qaawa' textxtz'ap choq' reechanihom, **Mos.** 5:15. Nin'ok sa' sumwank aawik'in naq taawanq aayu'am chi junelik, **Mos.** 26:20. Eb' li tiikeb' chi paab'ank sa' xk'ulb'al li tijonelil neke'ok choq' li iglees ut awa'b'ejihom, ut li sik'b'ileb' ru re li Dios, **Tz. ut S.** 84:33-34. Li profeteil aatin q'axal wi'chik xaqxo, naraj naxye naq naxnaw junaq naq a'an tz'ap'b'il choq' re li junelik yu'am, **Tz. ut S.** 131:5-6. Nintz'ap sa' aab'een laa taqenaqil loq'al, **Tz. ut S.** 132:49.

XCH'UTAMEB' LI KAB'LAJU.

Chi'ilmanq Apostol

XCH'UTUB'ANKILEB' LAJ ISRAEL.

Chi'ilmanq Israel—Lix ch'utub'ankil Israel

XEREM. *Chi'ilmanq ajwi'* Aj xik' ilonel re li Kristo

Jun winq sa' lix Hu laj Mormon li kixtz'eq-taana xyaalal li Kristo ut kixpatz' jun li eetalil (Jakob 7:1-20).

XHUHIL LI JULTIKA AK. *Chi'ilmanq*

ajwi' Resilal li xe'toonil; Xhuhil li yu'amej

Jun li hu tikib'انب'il xb'aan laj Adan, sa' li tz'iib'انب'il wi' li raatineb' li ralal xk'ajol; jo'kan ajwi' yalaq hu chanchan a'an tz'iib'انب'il chalen chaq sa' li kutan a'an xb'aaneb' li profet ut li komon li tiikeb' chi paab'ank.

Laj Adan ut eb' li ralal xk'ajol ke'tz'iib'ank re jun xhuhil li jultikaak, li ke'xtz'iib'a rik'in li musiq'ej li nak'utuk chi musiq'and'bil, ut jun xhuhileb' li jar tasal tenamit, li kiwan wi' resilal li xe'toonil (Mois. 6:5, 8). Naru naq eb' li tz'iib'and'bil esil a'in te'oksimanq re xraqb'al li aatin chiqix.

Kitz'iib'aman jun xhuhil li jultikaak, **Mal.** 3:16–18 (3 Ne. 24:16–18). Chixjunileb' li ink'a' neke'tawman chi tz'iib'and'bil sa' lix huhil li jultikaak, maajun reechanihomeb' te'xtaw sa' li kutan a'an, **Tz. ut S.** 85:9. Eb' li kame-naq ke'raqe' aatin chirixeb' rik'ineb' li hu tz'iib'and'bil wi' resil lix k'anjeleb', **Tz. ut S.** 128:7. Chiqaq'axtesi jun li hu tz'iib'and'ilaq wi' resileb' li qakamenaq, **Tz. ut S.** 128:24. Kitz'iib'aman jun xhuhil li jultikaak, **Mois.** 6:5–8. Jun xhuhil li jultikaak xqatz'iib'a sa' qayanq, **Mois.** 6:46. Laj Abraham kixyal xq'e chixtz'iib'ankil jun esil choq' reheb' li ralal xk'ajol, **Abr.** 1:31.

XHUHIL LI YU'AMEJ. *Chi'ilmanq ajwi'*

Xhuhil li jultikaak

Naru nayeeman naq lix Huhil li Yu'amej a'an chixjunil lix k'oxlahom ut xb'aanuhom junaq winq malaj ixq—resilal lix yu'am. A'ut sa'eb' li loq'laj hu, yeeb'il naq wan jun li esil tz'iib'and'bil sa' choxa chirix li tiikeb' chi paab'ank, wan wi' lix k'ab'a'eb' ut resil lix chaab'il b'aanuhomeb'.

Li Qaawa' tixsach reetalileb' li neke'maakob' sa' lix hu, **Exo.** 32:33. Li ani naq'axok-u, ink'a' taasacheq xk'ab'a' sa' xhuhil li yu'amej, **Apok.** 3:5. Jun chik hu kitehe', a'an xhuhil li yu'amej, **Apok.** 20:12 (Tz. ut S. 128:6–7). Lix k'ab'a'eb' li tiikeb' xch'ool te'tz'iib'amanq sa' xhuhil li yu'amej, **Alma** 5:58. Lee tij tz'iib'and'bil sa' xhuhil lix k'ab'a'eb' li santob'resinb'ileb', **Tz. ut S.** 88:2.

XIBLON. *Chi'ilmanq ajwi'* Alma, ralal laj

Alma

Sa' lix Hu laj Mormon, jun ralal laj Alma li alalb'ej. Laj Xiblon kixk'ut li evangelio chiruheb' laj Tzoramita ut kirahob'tesiik xb'aan lix tiikilal. Li Qaawa' kixkol chiru li rahob'tesiik xb'aan lix tiikilal chi paab'ank ut lix kuyum (Alma 38). Laj Xiblon kixk'uula ajwi' li tz'iib'and'bil esil reheb' laj Nefita chiru jarub'aq chihab' (Alma 63:1–2, 11–13).

XIKEJ. *Chi'ilmanq ajwi'* Ab'ink

Sa'eb' li loq'laj hu, li xikej na'oksiman choq' reetalil naq naru junaq chi ab'ink ut chix-tawb'al ru li k'a'aq re ru re li Dios.

Wankeb' xxik, a'b'an ink'a' neke'ab'in, **Sal.** 115:6. A'an narajsi ru lin xik chi ab'ink, **Isa.** 50:4–5 (2 Ne. 7:4–5). Ani wan xxik chi ab'ink, chi'ab'inq, **Mat.** 11:15. Lix xikeb' ink'a' saqen na'ab'in, **Mat.** 13:15 (Mois. 6:27). Ink'a' xril lix naq' uhej, chi moko xrab'i li xikej, li k'a'aq re ru kixkawresi li Dios choq' reheb' li neke'rahok re, **1 Kor.** 2:9 (Tz. ut S. 76:10). Laj tza nahasb'ak sa' xxikeb', **2 Ne.** 28:22. Teete lee xik re tex'ab'inq, **Mos.** 2:9 (3 Ne. 11:5). K'iila sut kinb'oqe' ut ink'a' kiwaj ab'ink, **Alma** 10:6. K'e aaxik chirab'inkil li waatin, **Alma** 36:1 (Alma 38:1; Tz. ut S. 58:1). Maajun xikej wan li ink'a' taab'ab'inq, **Tz. ut S.** 1:2. Nateeman li xikej rik'in li tuulanil ch'oolej ut li tijok, **Tz. ut S.** 136:32.

XIK' ILOK. *Chi'ilmanq ajwi'* Kaqalink;

Rahok; Eqajunk

Sa'eb' li loq'laj hu, a'an li wank sa' ch'a'ajkilal, josq'il, malaj kaqal ch'oolej rik'in anihaq malaj k'aruhaq.

Tink'e naq xik' teeril eerib' laa'at ut li ixq, **Gen.** 3:15 (Mois. 4:21). Laa'in, li Dios, nink'e lix maa'usilaleb' li yuwa'b'ej sa' xb'eeneb' li alal k'ajolb'ej reheb' li xik' neke'elok we, **Exo.** 20:5. Li Qaawa' xik' naril li waqib'eb' chi na'leb' a'in, **Prov.** 6:16. Jun winq maak'a' xna'leb' xik' naril lix na', **Prov.** 15:20. A'an xik' ilb'il ut tz'eqtaananb'il xb'aaneb' li winq, **Isa.** 53:3. Cheb'aanu li us reheb' li xik' neke'elok eere, **Mat.** 5:44. Xik' taaril li jun ut tixra li jun chik, malaj ut tixchap rib' rik'in li jun ut tix-tz'eqtaana li jun chik, **Mat.** 6:24. Xik' tex'ileq xb'aaneb' chixjunil li winq sa' ink'ab'a', **Mat.** 10:22. Li junjung li nab'aanunk re li ink'a' us xik' naril li saqen, **Jwan** 3:20. Lix k'a'uxl li tz'ejwalej wan sa' xik'ilal rik'in li Dios, **Rom.** 8:7. Maajun winq xik' chiril laa saajilal, **1 Tim.** 4:12. Li wank sa' usilal rik'in li ruchich'och' a'an li xik' ilok rik'in li Dios, **Stgo.** 4:4. Rik'in naq b'ihomeb', xik' neke'rileb' li neb'a', **2 Ne.** 9:30. Mixik' eeril lix k'utb'eshiom li Dios, **Jak.** 4:8. Xik' nokohe'ril chi junajwa laa'o, **Jak.** 7:24. Eb' li winq neke'xk'e chi yal jo'maajo' li na'leb' k'eeb'il xb'aan li Dios, ut

neke'xtz'eqtaana li raatin, **Tz. ut S. 3:7.** Sa' li kutan a'an li xik' ilok taa'oso'q chaq chiru chaq li wilob'aal, **Tz. ut S. 101:26.** Xik' kin'ile' ut kinrahob'tesiik xb'aan xyeeb'al naq kiwil chaq jun li k'utb'esink, **JS—R 1:25.**

XIZ. *Chi'ilmanq ajwi'* Jaredita

Jun aj jolominel reheb' li teep aj pleet aj Jaredita sa' lix Hu laj Mormon. Kikam sa' xraqik li nimla pleet li kisachok re chixjunil li tenamit aj Jaredita (Eter 14:17–15:31).

XJUNKAB'AL LAJ ISRAEL. *Chi'ilmanq*

Israel

XKAAXIL LI SUMWANK. *Chi'ilmanq*

ajwi' Loq'laj muheb'aal

Nawb'il ajwi' ru jo' li Kaax re li Jehova ut Xkaaxil li Ch'olob'ank, lix Kaaxil li Sumwank a'an jun kaax nim ka'ch'in roq, li yii'b'amb'il rik'in che' ut tz'apb'il ru rik'in oor. Choq' reheb' laj Israelita a'an li jun reetalil li paab'aal li q'axal najter ut q'axal loq'. Li K'ojaril re Ux-taan li tz'aptz'o wi' lix b'een kik'oxlaman jo' li na'ajej wan wi' li Jehova sa' li ruchich'och' (Exo. 25:22). Naq kichoyman li loq'laj muheb'aal, kik'ojob'aman li kaax sa' li Na'ajej Q'axal Sant, a'an li jun chi na'ajej q'axal sant sa' li muheb'aal (1 Rey. 8:1–8).

Laj Moises kixyiib' li kaax chi taqlanb'il xb'aan li Dios, **Exo. 25.** Eb' li ralar xk'ajol laj Levi ke'chaq'rab'iik re te'ril li kaax, **Num. 3:15, 31.** Lix kaaxil li sumwank xko'o chiruheb', **Num. 10:33.** Chapomaq li hu a'in re li chaq'rab', ut k'ehomaq chixk'atq lix kaaxil li sumwank, **Deut. 31:24–26.** Lix ha'il li Jordan kirame' chiru lix kaaxil li sumwank, **Jos. 3:13–17** **Jos. 4:1–7.** Eb' laj tij ke'xk'am lix kaaxil li sumwank sa' reechaninkil Jeriko, **Jos. 6:6–20.** Eb' laj filisteo ke'xchap lix kaax li Dios, **1 Sam. 5.** Li Qaawa' kirosob'tesi li rochoch laj Obed-edon sa' xk'ab'a' lix kaax li Dios, **2 Sam. 6:11–12.** Laj Usa kikamsiik xb'aan li Qaawa' xb'aan naq kiq'etok aatin naq kixyal xtiikob'resinkil chi ruq' li kaax, **1 Kro. 13:9–12** (Tz. ut S. 85:8). Kab'lahomaq lix santil muheb'aal li Qaawa' Dios, re xk'amb'al chaq lix kaaxil li sumwank, **1 Kro. 22:19.** Nayeeman resil k'a'ru wan sa' xkaaxil li sumwank, **Heb. 9:4.**

XKAB' AJ K'OJOB'ANEL CH'OOLEJ.

Chi'ilmanq K'ojob'anel Ch'oolej (aj)

XKAB' WANJIK. *Chi'ilmanq* Wank li

kamk sa' xb'een

XKAB' XK'ULUNIK LI JESUKRISTO.

Chi'ilmanq ajwi' Armagedon; Gog;

Jesukristo; Magog; Reetalileb' li kutan

Sa' xtkilajik li Jun Mil Chihab', li Kristo taasutq'iiq wi'chik sa' li ruchich'och'. Rik'in a'in taaraq'q li yalok-ix re li yu'am a'in sa' li ruchich'och'. Eb' laj maak te'isiiq chaq sa' li ruchich'och' ut li tiikeb' xch'ool te'xoke'q sa' jun choql naq taach'ajob'resiiq li ruchich'och'. Us ta maajun winq nanawok re jo'q'e tz'aqal taak'ulunq xkab' sut li Kristo, a'an xk'e li eetalil chiqoyb'eni, li tixk'ut xyaalal naq yoo chi nach'ok li kutan (Mat. 24; JS—M 1).

Ninnaw naq laj Tojol wix taaxaqliiq sa' roso'jik li kutan sa' xb'een li ch'och', **Job 19:25.** Chiuw laa'in taab'asmanq li junjunq xb'een aqej, taaxaqab'anq aatin li junjunq ru'uj aq'ej, **Isa. 45:23** (Tz. ut S. 88:104). Li Ralal li Winq kichal rochb'eeneb' li choql re choxa, **Dan. 7:13** (Mat. 26:64; Luk. 21:25–28). Tine'ril laa'in li xink'ob'e' xb'aaneb', **Sak. 12:10.** Jun tixye, K'a'ru li k'ob'olal a'in sa' laa wuq'? **Sak. 13:6** (Tz. ut S. 45:51). Ani taaruq chixkuyb'al xkutankil lix k'ulunik? xb'aan naq a'an chanchan lix xam laj k'uub'anel ch'iich', **Mal. 3:2** (3 Ne. 24:2; Tz. ut S. 128:24). Li Ralal li Winq taachalq sa' xloq'al lix Yuwa', **Mat. 16:27** (Mat. 25:31). Chirix li kutan ut hoonal a'an maajun nanawok re, ka'ajwi' lin Yuwa', **Mat. 24:36** (Tz. ut S. 49:7; JS—M 1:38–48). Li Jesus ajwi' a'in chi jo'kan ajwi' taak'ulunq jo' chanru xeril chi xik sa' choxa, **Hech. 1:11.** Li Qaawa' ajwi' taakub'eeq chaq sa' choxa, **1 Tes. 4:16.** Lix kutankil li Qaawa' taachalq jo' jun aj elq' chi q'eq, **2 Pe. 3:10.** Chalk re li Qaawa' rochb'een jun mil reheb' lix santil paab'anel, **Jud. 1:14.** Taachalq rik'in choql; ut li junjunq xnaq' uhej taa'iloq re, **Apok. 1:7.** Li Jesus taaxaqliiq chi raqok aatin chirix li ruchich'och', **3 Ne. 27:14–18.** Kawresihomaq eerib', kawresihomaq eerib', xb'aan naq ak taahaye'q chaq li Qaawa', **Tz. ut S. 1:12.** Laa'in tink'utb'esi wib' chalen chaq sa' choxa rik'in wankilal, ut tinwanq sa' ruchich'och' chiru jun mil chihab', **Tz. ut S. 29:9–12.** Xtaqsinkil

xyaab' aakux ut xyaab'asinkil li jalb'a-k'a'ux-lej, re xkawresinkil lix b'e li Qaawa' choq' re li xkab' xk'ulunik, **Tz. ut S.** 34:5-12. Laa'in li Jesukristo, ut tinchalq chi jun xaqaamil sa' lin santil ochoch, **Tz. ut S.** 36:8 (Tz. ut S. 133:2). Taachalq li kutan naq tineeril, ut teenaw naq wankin, **Tz. ut S.** 38:8. Ani naxuwank we, taawanq chi ilok re rilb'al li reetalil lix k'ulunik li Lalal li Winq, **Tz. ut S.** 45:39. Taa'isi-manq chaq li tz'apleb' t'ikr chiru li rilob'aal li Qaawa', **Tz. ut S.** 88:95. Li xnimar ru ut xu-wajel xkutan li Qaawa' nach' wan, **Tz. ut S.** 110:16. Naq tixk'ut rib' li Kolonel taqil a'an jo' chanru naq wan, **Tz. ut S.** 130:1. Li Kolonel taaxaqliiq sa' xyiheb' lix tenamit, ut taa'a-wa'b'ejinq, **Tz. ut S.** 133:25. Ani a'in li nakub'e chaq chalen rik'in li Dios sa' choxa chi b'on-b'il li raq', **Tz. ut S.** 133:46 (Isa. 63:1).

XKANAB'ANKIL RIB' CHIRU.

Chi'ilmanq ajwi' Paab'aal; Xkawil xch'ool

Xk'eeb'al qib' sa' ruq' anihaq malaj k'aruhaq. Sa' li k'a'aq re ru re li musiq'ej, naraj naxye xk'eeb'al qib' chiru li Dios ut lix Musiq'.

Us ta tinixkamsi, toj tinkanab' wib' chiru, **Job** 13:15. Kanab' aawib' chiru li Qaawa' chi anchal aach'ool, **Prov.** 3:5. Li Dios kixkoleb' lix moos li ke'xkanab' rib' chiru, **Dan.** 3:19-28. Tinkanab' wib' chawu chi junelik, **2 Ne.** 4:34. Chisaho'q sa' eech'ool, ut kanab'omaq eerib' chiru li Dios, **Mos.** 7:19. Ani naxkanab' rib' chiru li Dios taawaklesiiq sa' roso'jik li kutan, **Mos.** 23:22. Li ani naxkanab' rib' chiru li Dios taakawresiiq sa' li yale'k rix, **Alma** 36:3, 27. Moko tixkanab' rib' chiru xtel li tz'ej-walej, **Tz. ut S.** 1:19. Kanab' aawib' chiru li Musiq'ej a'an li nak'amok b'e chixb'aanunkil li chaab'il, **Tz. ut S.** 11:12. A'an chixkanab' rib' chiwu, ut ink'a' taasache'q xna'leb', **Tz. ut S.** 84:116.

XKARNEER LI DIOS. *Chi'ilmanq ajwi'*

Jesukristo; Paswa; Xtojb'al rix li maak

Jun xk'ab'a' li Kolonel, li na'aatinak chiri-xi li Jesus jo' jun li mayej q'axtesinb'il sa' qak'ab'a'.

K'amb'il sa' li kamsink jo' jun saaj karneer, **Isa.** 53:7 (Mos. 14:7). K'ehomaq reetal lix Karneer li Dios, li na'isink re lix maak li ruchich'och', **Jwan** 1:29 (Alma 7:14). Tojb'il eerix rik'in lix

loq'laj kik'el li Kristo, jo' re jun karneer li maa-k'a' reek', **1 Pe.** 1:18-20. K'ulub'ej li Karneer li kikamsiik, **Apok.** 5:12. Koonumta sa' xb'een laj Satanas sa' xk'ab'a' lix kik'el li Karneer, **Apok.** 12:11. Eb' a'in saqob'resinb'ileb' ru sa' lix kik'el li Karneer, sa' xk'ab'a' lix paab'aaleb' chirix, **1 Ne.** 12:11. Lix Karneer li Dios a'an li Lalal li Junelik Yuwa'b'ej, ut laj Kolol re li ru-chich'och', **1 Ne.** 13:40 (1 Ne. 11:21). Elajihomaq chi anchal eemetz'ew chiru li Yuwa'b'ej sa' lix k'ab'a' li Jesus, re naq maare ch'ajb'ilaqex xb'aan lix kik'el li Karneer, **Morm.** 9:6 (Apok. 7:14; Alma 34:36). Li Lalal li Winq a'an li Karneer kamsinb'il chalen chaq sa' xk'ojlajik li ruchich'och', **Mois.** 7:47.

XKAWIL XCH'OOOL. *Chi'ilmanq ajwi'*

Paab'aal; Paab'ank, xpaab'ankil; Xkanab'ankil rib' chiru

Naq k'ojk'o li qana'leb', li qak'a'uxl, ut li qa-paab'aal chirix k'aruhaq, jo' chirix li Dios ut li Jesukristo.

Q'axal us wi'chik xkanab'ankil aawib' chiru li Qaawa', chiru xsik'b'al xkawil aach'ool rik'ineb' li winq, **Sal.** 118:8. A'anaq li Qaawa' xkawil aach'ool, **Prov.** 3:26. Naq taak'utung li Kristo, taaruq taawanq xkawil qach'ool, **1 Jn.** 2:28. Eb' laj Nefita aj maak ke'sach xloq'aleb' chiruheb' lix kok'al, **Jak.** 2:35. Toja' ut naq taanimanq xmetz'ew lix kawilal aach'ool chiru li Dios, **Tz. ut S.** 121:45.

XKUTAN LI QAAWA'. *Chi'ilmanq*

Hilob'aal kutan; Raqb'a-aatin sa' roso'jik; Xkab' xk'ulunik li Jesukristo

XK'AB'A' LI IGLEES. *Chi'ilmanq* Iglees,

lix k'ab'a'; Lix Iglees li Jesukristo reheb' laj Santil Paab'anel sa' Roso'jikeb' li Kutan

XK'ANJELEB' LAJ K'AMOL AATIN.

Chi'ilmanq ajwi' Evangelio; Jultikank aatin

Xk'utb'al lix evangelio li Jesukristo rik'in aatin ut rik'in li noko'ile' chixb'aanunkil.

K'a'jo' xch'ina-usal chaq chiruheb' li tzuul li roqeb' li neke'xpuktesi resil li tuqtuukilal, **Isa.** 52:7. Laa'in tinsik'eb' lin karneer, ut tinixk ajwi' chixtawb'aleb', **Esek.** 34:11. Chejultika li evangelio chiru li junjung li yo'ob'tesinb'il,

Mar. 16:15 (Morm. 9:22). Ak q'an ru li awimq choq' re kole'k, **Jwan** 4:35. Chan ru te'jultikanq aatin, wi ink'a' taqlanb'ileb', **Rom.** 10:15. Xqak'ut li raatin li Dios chiruheb' chi yal-b'il anchal qa'q'e, **Jak.** 1:19. Li Qaawa' naxk'e re chixjunileb' li tenamit xk'utb'al li raatin, **Alma** 29:8. Li evangelio taaruq taajultikaq xb'aaneb' li q'unek' xmetz'ew ut li moko nim ta xna'leb'eb', **Tz. ut S.** 1:23. Ok re chi k'ut-mank jun sachb'a-ch'oolejil k'anjel, **Tz. ut S.** 4:1. Wi texk'anjelaq chixjunil lee kutan ut tee-k'am chaq yal ta jun chi aamej wik'in, k'a'jo'aq xnimal xsahil eech'ool, **Tz. ut S.** 18:15. Eb' li sik'b'ileb' ru inb'aan neke'rab'i lix yaab' inkux ut ink'a' neke'xkawob'resi li raameb', **Tz. ut S.** 29:7. Texxik ut teejultika lin evangelio, sa' ka'kab'il, **Tz. ut S.** 42:6. Tento taa'elq chaq chi yaal lix yaab' chalen sa' li na'ajej a'in, **Tz. ut S.** 58:64. Teete tzt'uumal eere sa' xch'olob'ankil lin evangelio, **Tz. ut S.** 71:1. Xch'olob'ankil li yaal jo' chanruheb' li k'utb'esinb'il na'leb' ut taqlahom, **Tz. ut S.** 75:4. Li junjunq chi winq li tijb'il tento naq tixtij li ras riitz'in, **Tz. ut S.** 88:81 (Tz. ut S. 38:40–41). Li Qaawa' tixk'e li taak'anjelaq reheb' lix junkab'aleb' li ani neke'jultikank re li evangelio, **Tz. ut S.** 118:3. Eb' lix moos li Dios te'elq chaq, **Tz. ut S.** 133:38. Eb' li xb'eenil li tiikeb' chi paab'ank sa' li jun k'ojlajik a'in, naq neke'el chaq sa' li yu'am wan wi' li kamk, neke'kana chi k'anjelak, **Tz. ut S.** 138:57.

XK'EEB'AL LI UQ'EJ. *Chi'ilmanq* Uq'ej, xk'eeb'al

XK'EEB'AL XLOQ'AL. *Chi'ilmanq ajwi'*
Oxloq'ink; Roxloq'inkil li Dios

Xk'oxlankil anihaq malaj k'a'ruhaq jo' wan xloq'al, ut q'axal wi'chik sa' li k'a'aq re ru chixrix li evangelio.

Xik' ki'ile', ut ink'a' kiqak'e xwankil, **Isa.** 53:3–4. Li k'a'ru q'axal k'eeb'il xloq'al sa' xyanqeb' li winq a'an tz'eqb'eetalil chiru li Dios, **Luk.** 16:15. Li junjunq q'axal wi'chik chixk'e xloq'al li jun ch'ol chik chiru a'an xjunes, **Filip.** 2:3. Li Qaawa' naril sa' junajil chixjunil li tz'ejwalej, **1 Ne.** 17:35. Li junjunq chi winq chixk'oxla li ras riitz'in jo' naxk'oxla rib' a'an, **Mos.** 27:4 (Tz. ut S. 38:24–25). Sa' xkutankil lix tuqtuukilaleb' ke'xchap chi q'un li na'leb' kink'e, **Tz. ut S.** 101:8.

XK'OJOB'ANKIL WI'CHIK LI

EVANGELIO. *Chi'ilmanq ajwi'*

Evangelio; K'ojlajik; Q'etok paab'ank; Smith, Jose, alalb'ej

Li Dios kixk'ojob' wi'chik li yaal ut li k'ojob'anb'il k'anjel re lix evangelio sa' xyanqeb' li winq sa' li ruchich'och'. Lix evangelio li Jesukristo kisach chaq sa' li ruchich'och' xb'aan li q'etok paab'aal li kik'ulman chirix lix k'anjeleb' lix Apostol li Kristo sa' li ruchich'och'. Xb'aan li q'etok paab'ank a'an, ki'ajman ru xk'ojob'ankil wi'chik li evangelio. Rik'in li k'utb'esinb'il matk', lix k'anjeleb' li anjel, ut li na'leb' k'utb'esinb'il chiruheb' li winq sa' li ruchich'och', li Dios kixk'ojob' wi'chik li evangelio. Li k'ojob'ank wi'chik kitikla rik'in li Profeet aj Jose Smith (JS—R 1:1–75; Tz. ut S. 128:20–21) ut toj yoo chi uxmank sa' li kutan a'in rik'in lix k'anjeleb' li yo'yookil profeet re li Qaawa'.

Taaxaqab'aaq li rochoch li Qaawa' sa' xb'eeneb' chaq li ninqi tzuul, **Isa.** 2:2 (Mik. 4:2; 2 Ne. 12:2). Li Qaawa' tixb'aanu jun li sachb'a-ch'oolejil k'anjel ut jun li eetalil, **Isa.** 29:14 (2 Ne. 25:17–18; Tz. ut S. 4:1). Li Dios tixxaqab' jun li awa'b'eijhom li maajo'q'e taasache'q, **Dan.** 2:44. Taachalq laj Elias, ut tixk'ojob' wi'chik chixjunil li k'a'aq re ru, **Mat.** 17:11 (Mar. 9:12; Tz. ut S. 77:14). Taachalq xq'ehil lix k'ojlajik wi'chik chixjunil li k'a'aq re ru, **Hech.** 3:21 (Tz. ut S. 27:6). Sa' lix k'ojlajik lix tz'aqalil ru li kutan li Dios tixch'utub' sa' junajil chixjunil li k'a'aq re ru, **Ef.** 1:10. Kiwil jun chik li anjel chi xik'ank sa' xyi choxa, chi wank rik'in li evangelio li junelik nakana re taajultikamang, **Apok.** 14:6. Taawulaq lix tz'aqalil li evangelio rik'ineb' laj Gentil, **1 Ne.** 15:13–18. Eb' laj Judio te'k'ojob'aaq wi'chik sa' li tz'aqal iglees, **2 Ne.** 9:2. Sa' roso'jik li kutan taachalq li yaal, **3 Ne.** 16:7. Sa' eeb'een laa'ex nink'ojob' li Tijonelil re laj Aaron, **Tz. ut S.** 13:1 (JS—R 1:69). King'axtesi lix lawil lin awa'b'eijhom choq' re li roso'jikil kutan, **Tz. ut S.** 27:6, 13–14 (Tz. ut S. 128:19–21). Xch'utub'ankileb' lix teepal laj Israel ut xk'ojob'ankil wi'chik chixjunil li k'a'aq re ru, **Tz. ut S.** 77:9. Lix lawil li jun k'ojlajik a'in q'axtesinb'il, **Tz. ut S.** 110:16 (Tz. ut S. 65:2). K'eeb'il li tijonelil sa' lix k'ojlajik lix tz'aqalil ru li kutan, **Tz. ut S.** 112:30. Kiwil wiib' chi Winq, **JS—R** 1:17. Tink'utb'esi

cheru li Tijonelil, rik'in ruq' laj Elias, **JS—R** 1:38 (Mal. 4:5–6).

XK'UTB'AL XYAALAL. *Chi'ilmanq*
ajwi' Ch'olob'ank xyaalal; Xnawom
qach'ool; Yaal ch'olob'anb'il

Wan k'a'aq re ru naxk'ut chiqu naq yaal jun li na'leb'.

Taajultikamanq li evangelio sa' chixjunil li ruchich'och' choq' xch'olob'ankil xyaalal chiru chixjunileb' li tenamit, **Mat.** 24:14 (JS—M 1:31). Laa'in wan chixjunil li k'a'aq re ru wik'in re xch'olob'ankil xyaalal naq yaal li k'a'aq re ru a'in, **Alma** 30:41–44. Naqak'ul li loq'laj wa'ak re xk'utb'al xyaalal chiru li Yuwa'b'ej naq taqapaab'eb' li taqlahom ut junelik taajultikoq' li Jesus qe, **3 Ne.** 18:10–11 (Moro. 4, 5; Tz. ut S. 20:77–79). Ma ink'a' kinye tuqtuukilal re aak'a'uxl? K'a'ru xk'utb'al xyaalal naru nakak'ul li naq'axok ta re li naxch'olob'ankil rik'in li Dios? **Tz. ut S.** 6:22–23.

XLAWIL LI TIJONELIL. *Chi'ilmanq ajwi'*
K'ojlajik; Tijonelil; Xb'eenil Awa'b'ejlil

Li laaw, a'an xk'ulub'il li awa'b'ejlil, malaj li wankilal k'eeb'il reheb' li winq xb'aan li Dios re xk'amb'al xb'e, xb'eresinkil, ut xjolominkil lix tijonelil li Dios sa' li ruchich'och'. Eb' li neke'k'amok re li tijonelil, naq b'oq'b'ileb' choq' awa'b'ej, neke'xk'ul li laaw rik'ineb' li ani k'eeb'ileb' xwankil sa' xb'eeneb'. Eb' laj k'amol re li tijonelil ka'ajwi' neke'roksi li tijonelil b'ar eetanb'il choq' reheb' xb'aaneb' li ani neke'k'amok re lix lawil. Li Awa'b'ej re li Iglees nak'amok re chixjunil lix lawil li tijonelil (Tz. ut S. 107:65–67, 91–92; 132:7).

Laj Pedro kixk'ul lix lawil li awa'b'ejihom, **Mat.** 16:19. Laj Miguel (Adan) kixk'ul xlawil li kolb'a-ib' chi b'eresinb'il xb'aan li Jesukristo, **Tz. ut S.** 78:16. Lix lawil li awa'b'ejihom junelik eechaninb'il xb'aan li Xb'eenil Awa'b'ejlil, **Tz. ut S.** 81:2. Li Tijonelil re Melkisedek naxk'am xlawil li muqmuukil na'leb' re li nawom re li Dios, **Tz. ut S.** 84:19. Laj Jose Smith ut laj Oliver Cowdery ke'xk'ul li laaw chirix xch'utub'ankil Israel, li evangelio re laj Abraham, ut li wankilal chi tz'apok, **Tz. ut S.** 110:11–16. Wankeb' li xninqal ru laaw k'amb'il xb'aaneb' li Kab'laju chi Apostol, **Tz. ut S.** 112:16. Li Xb'eenil Awa'b'ejlil ut li Kab'laju neke'k'amok re xlawil lix k'ojlajik lix tz'aqalil

ru li kutan, **Tz. ut S.** 112:30–34. Eb' laj k'anjel sa' li tijonelil neke'xk'am li laaw, **Tz. ut S.** 124:123. Li ani wan li laaw rik'in naru chix-tawb'al xnawom, **Tz. ut S.** 128:11. Li Tijonelil re Aaron nak'amok re li laaw re lix k'anjeleb' li anjel, ut re li evangelio re jalb'a-k'a'uxlej, ut re li kub'iha', **JS—R** 1:69 (Tz. ut S. 13).

XMAAK'AIL LI B'ALAQ'. *Chi'ilmanq*
ajwi' Anchalil xch'ool

Li ani maak'a' xb'alaq' wan chi anchal xch'ool, yaal li naxye, ink'a' nab'alaq'in.

Eb' li neke'aatinak rik'in li yaal a'aneb' xsa-hil xch'ool li Qaawa', **Prov.** 12:22. Toj li jo'nimal xayeechi'i, **Ekl.** 5:4–5. Xqatz'eqtaana b'an li b'alaq'il k'a'aq re ru li muqmu, **2 Kor.** 4:1–2. Maak'a'aq xb'alaq' eeyehom, **1 Pe.** 2:12. Rahilal sa' xb'een laj tik'ti, xb'aan naq a'an taatz'eqeq taq'a sa' xb'alb'a, **2 Ne.** 9:34. Li Musiq'ej naxye li yaal ut ink'a' natik'ti'ik, **Jak.** 4:13. Ani naxpatz' k'a'ruhaq chi to'ninb'il rik'in li ras riitz'in, chixq'ajsihaq li k'a'ru xk'ul chi to'ninb'il, **Mos.** 4:28 (Tz. ut S. 136:25). Chatk'anjelaq chi tiik aana'leb', chatraqoq aatin chi tiik, ut chab'aanu rajlal li chaab'il, **Alma** 41:14. Li junjunq chi winq chik'anjelaq chi maak'a' xb'alaq', **Tz. ut S.** 51:9. Chixjunileb' li neke'nawok re naq lix ch'oooleb' maak'a'eb' xb'alaq', eb' a'an k'ulub'anb'ileb' inb'aan, **Tz. ut S.** 97:8. Eb' li winq li maak'a'eb' xb'alaq' ut chaab'ileb' xna'leb' tento te'sik'manq choq' re li k'anjel sa' xjolomil li tenamit, **Tz. ut S.** 98:4–10. Tatsik'oq chi yalb'il aaq'e toj reetal taaq'ax-tesi wi'chik re li k'a'ru xsach chiru, **Tz. ut S.** 136:26. Laa'o naqapaab' naq tento naq maak'a'aq qab'alaq', **R. li P.** 1:13.

XMAAK'AIL LI PAAB'AAL. *Chi'ilmanq*
ajwi' Paab'ank, xpaab'ankil

Naq maak'a' li paab'aal chirix li Dios ut lix evangelio.

Moko k'i ta li xninqal ru k'anjel kixb'aanu aran sa' xk'ab'a' xmaak'a'il lix paab'aaleb', **Mat.** 13:58. Sa' xk'ab'a' xmaak'a'il li paab'aal, eb' lix tzolom li Jesus ink'a' ke'ru chirisinkil jun aj tza, **Mat.** 17:14–21. Chatenq'a xmajelal inpaab'aal, **Mar.** 9:23–24. Li Jesus kixq'useb' li kab'laju xb'aan xmaak'a'il lix paab'aaleb' li xkawil li raameb', **Mar.** 16:14. Rik'in naq maak'a'eb' xpaab'aal, ma nakana li paab'aal

chirix li Dios chi maak'a' xwankil? **Rom.** 3:3. Us wi'chik naq taa'oso'q jun li winq chiru naq taalajq ut taa'oso'q jun tenamit chi maak'a'eb' xpaab'aal, **1 Ne.** 4:13. Naq taawulaq xq'ehil naq te'lajq chi maak'a'aqeb' xpaab'aal, tixk'eheb' chi jek'iik ut chi sak'e'k, **2 Ne.** 1:10–11 (Tz. ut S. 3:18). Xb'aan xmaak'a'il lix paab'aaleb', ink'a' ke'ru chixtawb'al ru li raatin li Dios, **Mos.** 26:1–5. Ink'a' kiru kink'ut chiruheb' laj Judio xnimal li sachb'a-ch'oolej a'in, xb'aan xmaak'a'il lix paab'aaleb', **3 Ne.** 19:35. Lee k'a'uxl sa' junxil kutan kiq'o'jyino' ru xb'aan xmaak'a'il li paab'aal, **Tz. ut S.** 84:54–58.

XMAJEWANKIL LI DIOS. *Chi'ilmanq ajwi'* Maak ink'a' naru xkuyb'al; Yib' ruhil aatin

Aatinak rik'in jo'maajo'il aatin malaj chi maak'a' li oxloq'ink, chirix li Dios malaj li k'a'ru loq'.

Eb' laj Judio junjunq sut ke'xye naq li Jesus wank chixmajewankil li Dios rik'in naq kixye naq a'an naru chixkuyb'al li maak (Mat. 9:2–3; Luk. 5:20–21), rik'in naq kixye naq a'an Ralal li Dios (Jwan 10:22–36; 19:7), ut rik'in naq kixye naq eb' a'an te'ril a'an chi k'ojk'o sa' xnim uq' li wankilal ut chi chalk sa'eb' li choql re choxa (Mat. 26:64–65). Yaal raj lix jitomeb' wi ta ink'a' tz'aqal yaal ajwi' li k'a'ru kixye. Li kijite' wi' naq kiraqe' aatin chirix sa' li Sanhedrin (Mat. 26:59–61) a'an naq kixmajewa lix santil ochoch li Dios. Li xmajewankil li Santil Musiq'ej, a'an xtz'eq-taanankil xyaalal li Kristo chi na'no chirix k'ehe'k chi nawok chi tz'aqal chirix, a'an li maak li ink'a' naru xkuyb'al (Mat. 12:31–32; Mar. 3:28–29; Tz. ut S. 132:27).

Ani namajewank re lix k'ab'a' li Qaawa' taak'ehe'q chi kamsiik, **Lev.** 24:11–16. Eb' li xik' neke'ilok re li Qaawa' ink'a' te'kanaaq chixmajewankil lix k'ab'a', **Tz. ut S.** 105:15. Taachalq li eeqajunk sa' xb'eeneb' li neke'majewank re li Qaawa', **Tz. ut S.** 112:24–26.

XMALKA'AN. *Chi'ilmanq ajwi'* Tenq'ank

Jun ixq li xkam xb'eelom ut ink'a' xsumla wi'chik.

Li maak'a'eb' xyuwa' ut li xmalka'an te'chalq ut te'wa'aq, **Deut.** 14:29. Li xmalka'an a'in neb'a' xk'e chixjunil li wan chiru, **Mar.**

12:41–44. Rula'aninkil li maak'a'eb' xyuwa' ut li xmalka'an sa' xch'a'ajkilaleb', **Stgo.** 1:27. Li Qaawa' seeb'aq chixk'utb'al xyaalal li maak chirixeb' li neke'rahob'tesink re li xmalka'an, **3 Ne.** 24:5 (Sak. 7:10). Eb' li xmalka'an ut li maak'a'eb' xyuwa' taak'eemanq li k'a'ru taak'anjelaq reheb', **Tz. ut S.** 83:6 (Tz. ut S. 136:8).

XMUQMUUKIL NA'LEB' LI DIOS

Lix muqmuukil na'leb' li Dios a'an li musiq'ejil yaal li k'a'ajwi' nanawman chi k'utb'esinb'il. Li Dios naxk'utb'esi lix muqmuukil na'leb' reheb' li ani neke'ab'in chiru li evangelio. Wan junjunq lix muqmuukil na'leb' li Dios li maji' nak'utb'esiman.

K'eeb'il eere xnawb'al li muqmuukil na'leb' chirix li awa'b'ejihom, **Mat.** 13:11. Us ta nintaw ru chixjunil li muqmuukil na'leb', ut maak'a' rahok wik'in, maak'a' nin'ok wi', **1 Kor.** 13:2. Laj Nefi kiwan xnimal xnawom chirix lix muqmuukil na'leb' li Dios, **1 Ne.** 1:1. K'eeb'il reheb' naab'al xnawb'al lix muqmuukil na'leb' li Dios, **Alma** 12:9. Re xkomon a'an k'eeb'il xnawb'al lix muqmuukil na'leb' li Dios, **Alma** 26:22. Toj maji' k'eeb'il chinnaw chi tz'aqal a' muqmuukil na'leb' a'in, **Alma** 37:11. Wankeb' k'iila muqmuukil na'leb' li maa'ani taanawoq re, ka'ajwi' li Dios xjunes, **Alma** 40:3. K'a'jo' xnimal ru li muqmuukil na'leb' re li choxahilal, **Tz. ut S.** 19:10. Wi tattz'aamanq, taak'ul li k'utb'esinb'il na'leb' re naq tatruiq chixnawb'al li muqmuukil na'leb' re li awa'b'ejihom, **Tz. ut S.** 42:61, 65 (1 Kor. 2:7, 11–14). Re li ani taapaab'anq re lin taqlahom taak'ehe'q li muqmuukil na'leb' re lin awa'b'ejihom, **Tz. ut S.** 63:23. Chiruheb' a'an tink'utb'esi chixjunil li muqmuukil na'leb', **Tz. ut S.** 76:7. Li xnimal ru tijonelil a'in naxk'am xlawil li muqmuukil na'leb', **Tz. ut S.** 84:19. Sa' lix k'ulunil li Qaawa' tixk'utb'esi li muqmuukil k'a'aq re ru li maajun winq kinawok re, **Tz. ut S.** 101:32–33. Li Tijonelil re Melkisedek, a'an naq taak'eemanq reheb' xk'ulb'al li muqmuukil na'leb' re li awa'b'ejihom, **Tz. ut S.** 107:19.

XNA' XCHAQ'RAB'IL LI TENAMIT.

Chi'ilmanq ajwi' Chaq'rab'; Jolomink tenamit

Sa' li Tzol'leb' ut Sumwank, "lix na'

xchaq'rab'il li tenamit'' naraj naxye lix na' xchaq'rab'il li tenamit Estados Unidos de America, li kik'eeman chi musiq'anb'il xb'aan li Dios re xkawresinkil li b'e re taak'o-job'amanq wi'chik li evangelio.

Tento xjilosinkil rib'eb' rik'in lix na' xchaq'rab'il li tenamit, **Tz. ut S.** 98:5–6. Li Qaawa' kixk'e chi xaqab'amank lix na' xchaq'rab'il li tenamit, **Tz. ut S.** 101:77, 80.

XNAWOM QACH'OOL. *Chi'ilmanq ajwi'*

Yaal ch'olob'anb'il

Li nawb'il qab'aan malaj k'utb'esinb'il chiqu xb'aan li Santil Musiq'ej.

Laa'in ninnaw naq yo'yo laj Tojol wix, **Job** 19:25–26. Li Musiq'ej rochb'een li qamusiq' naxch'olob' xyaalal, **Rom.** 8:16 (1 Jn. 5:6). Lix ch'olob'ahom li Jesus a'an li musiq'ej re profeetil aatin, **Apok.** 19:10. Maajun b'e wan re xsutq'isinkil li tenamit, ka'ajwi' rik'in xk'amb'al sa' xb'eeneb' li saqen ruhil yaal chi ch'olob'anb'il, **Alma** 4:19–20. Laa'in wan chixjunil li k'a'aq re ru wik'in re xch'olob'ankil xyaalal naq yaal li k'a'aq re ru a'in, **Alma** 30:41–44. Maajun eerilom nekek'ul toj chirix naq yalb'il rix eepaab'aal, **Eter** 12:6. Ma ink'a' kinye tuqtuukilal re aak'a'uxl? K'a'ru xk'utb'al xyaalal naru nakak'ul li naq'axok ta re li naxchal chaq rik'in li Dios? **Tz. ut S.** 6:22–23. Us ta xik' kin'ile' ut kinrahob'tesiik xb'aan xyeeb'al naq kiwil chaq jun li k'utb'esink, a'b'an yaal ajwi', **JS—R** 1:24–25.

XRAMB'AL RU CH'OOLEJ. *Chi'ilmanq*

ajwi' Urim ut Tumim

Sa'eb' li loq'laj hu, yeeb'il resil wiib' paay chi xramb'al ru ch'oolej: (1) Li jun raqal lix kolb'a-ib' aq'ej laj pleet, li nak'eeman chiru. Jo' jaljookil ru aatin, eb' laj santil paab'anel tento te'xk'e chirix jun xramb'al ru ch'oolej re tiikilal, re xkolb'aleb' chiru li ink'a' us (Isa. 59:17; Ef. 6:14). (2) Jun li aq'ej li nak'eeman chirix li taqenaqil aj tij sa' lix chaq'rab' laj Moises (Exo. 28:13–30; 39:8–21). A'an yiiib'anb'il chi lino, ut wan kab'laju li lemtz' q'ol chiru. Wan naq nayeeman resil rochb'een li Urim ut Tumim (Tz. ut S. 17:1; JS—R 1:35, 42, 52).

XSA' U, XNAQ' U

Sa'eb' li loq'laj hu, lix sa' uhej k'iila sut na'oksiman choq' reetalil lix k'ulb'al lix saqen li

Dios. Lix sa' uhej nak'anjelak ajwi' choq' reetalil chan ru naq wan anihaq sa' xmusiq', ut chan ru nextaw ru li k'a'aq re ru re li Dios.

Lix taqlahom li Qaawa' saq ru, naxkutanob'resi lix sa' uhej, **Sal.** 19:8. Li maak'a'eb' xna'leb' wankeb' xsa' ru, ut ink'a' neke'ilok, **Jer.** 5:21 (Mar. 8:18). Lix saqenil li tz'ejwalej a'an lix sa' uhej, **Mat.** 6:22 (Luk. 11:34; 3 Ne. 13:22; Tz. ut S. 88:67). Osob'tesinb'il lix sa' eeru, xb'aan naq neke'ilok, **Mat.** 13:16. Kutanoob'resinb'il lix sa' ru lee nawom, **Ef.** 1:17–18. Rahilal sa' xb'eeneb' li chaab'ileb' xna'leb' jo' neke'ril rib', 2 **Ne.** 15:21 (Isa. 5:21). Ke'ok chi kuyuk sa', ut chi tijok re naq te'te'he'q rilob'aleb' li tenamit, **Mos.** 27:22. Laj Satanax kixmutz'ob'resiheb' li ru, 3 **Ne.** 2:2. Maajun naru chi wank xwankil re xk'amb'al chi saqenil lix Hu laj Mormon, ka'ajwi' wi junaj ru lix sa' li ru sa' lix loq'al li Dios, **Morm.** 8:15. Xb'aan lix wankil li Musiq'ej kiteeman xnaq' qu ut kikutanoob'resiik li qanawom, **Tz. ut S.** 76:12. Li saqen a'an sa' xk'ab'a' li ani nakutanob'resink re lix naq' eeru, **Tz. ut S.** 88:11. Wi junaj ru lix sa' eeru sa' inloq'al, chixjunil lee xaqalil nujenaq'aj chi saqen, **Tz. ut S.** 88:67.

XSETB'AL XTZ'UUMAL LI

TZ' EJWALEJ. *Chi'ilmanq ajwi'*

Sumwank re laj Abraham

Li reetalil li sumwank re laj Abraham choq' reheb' li winq aj Israelita sa'eb' li jar k'ojlajik re li Najter Chaq'rab' (Gen. 17:10–11, 23–27; JJS, Gen. 17:11), a'an ajwi' "circumcision" yeeb'il re. Kib'aanuman a'in rik'in "xsetb'al xtz'uumal lix tz'ejwal" li winq, li k'uula'al jo' ajwi' li ak ninqeb'. Eb' li ke'k'uluk re ke'xk'ul lix chaab'ilal li sumwank jo' ajwi' li k'a'ru teneb'anb'il xb'aan. Li setok xtz'uumal li tz'ejwalej jo' reetalil li sumwank kik'eh'e' xraqik rik'in lix k'anjel li Kristo (Moro. 8:8; Tz. ut S. 74:3–7).

XSIK'B'AL RU. *Chi'ilmanq ajwi'* Xb'oqbal

ut xsik'b'al li uhej

A' yaal jo' chanru xk'ulub'ejileb' sa' li yu'am naq maji' nokoyo'la, li Dios kixsik'eb' ru li ani te'wanq choq' ralar xk'ajol laj Abraham ut xjunkab'al laj Israel, ut li te'ok choq' tenamit re li Sumwank (Deut. 32:7–9; Abr. 2:9–11). Nak'eeman reheb' a'an junjunq li osob'tesink ut li k'anjel re naq te'ruuq chirosob'tesinkileb' li

tenamit re li ruchich'och' (Rom. 11:5-7; 1 Pe. 1:2; Alma 13:1-5; Tz. ut S. 84:99). A'b'anan eb' a'in li sik'b'ileb' ru tento naq te'b'oqe'q ut te'sik'e'q ru sa' li yu'am a'in re te'xk'ul li kolb'a-ib'.

XTAQIK LI KRISTO. *Chi'ilmanq ajwi'* Jesukristo; Xkab' xk'ulunik li Jesukristo

Naq ki'el chaq li Kolonel sa' li ruchich'och', ka'kaal kutan chirix lix waklijik chi yo'yo. Lix taqik kik'ulman sa' jun na'ajej sa' li tzuul Olivos, chi wankeb' aran lix tzolom (Mar. 16:19; Luk. 24:51). Sa' li kutan a'an wiib' li anjel li chalenaqeb' chaq sa' choxa ke'xch'olob' naq sa' jun kutan chalel li Qaawa' taasutq'iiq chaq "jo' chanru ajwi' a'in" (Hech. 1:9-12).

XTAQL CH'OOLEJ. *Chi'ilmanq ajwi'* Ach'ab'aak; Teneb'aak, teneb'amb'il

Li wankilal ut li usisal k'eeb'il xb'aan li Dios reheb' li winq ut ixq re xb'aanunkil xjuneseb' rib' li k'a'ru neke'raj.

Li junjunq chi che' sa' li awimq taturuq chixk'uxb'al li ru chi moko ramb'il ta, **Gen.** 2:16. Li winq ink'a' raj taaruq chixb'aanunkil xjunes li naraj wi ta ink'a' taaq'unb'esiix xch'ool, **2 Ne.** 2:15-16. Eb' li winq kanab'amb'ileb' chixsik'b'al ru li ach'ab'aak ut li junelik yu'am, malaj li preexil ut li kamk, **2 Ne.** 2:27. Ach'ab'amb'ilex; kanab'amb'ilex chixb'aanunkil eejunes li nekeraj, **Hel.** 14:30. Jun rox jachal reheb' lix teepal li choxa kixjalb'ehi chaq wik'in xb'aan lix taql xch'ool, **Tz. ut S.** 29:36. Tento taa'uxq naq laj tza taaraaleheb' li lalal xk'ajoleb' li winq, malaj ut ink'a' raj te'ruuq chi wank choq' aj b'aanunel xjuneseb' rib', **Tz. ut S.** 29:39. Li junjunq chi winq chixsik'aq xjunes li taaraj, **Tz. ut S.** 37:4. Li junjunq chi winq taaruq chi k'anjelak jo' chanru lix taql xch'ool li kink'e re, **Tz. ut S.** 101:78. Laj Sata-nas kixsik' xsachb'al lix taql xch'ool li winq, **Mois.** 4:3. Li Qaawa' kixk'e re li winq lix taql xch'ool, **Mois.** 7:32.

XTAQLAHOM LI DIOS. *Chi'ilmanq ajwi'* Ab'ink chiru; Chaq'rab'; Maak; Raatin li Dios; Taqlahom, li lajeeb'

Eb' li chaq'rab' ut li k'a'ru teneb'amb'il xb'aan li Dios sa' xb'eeneb' li winq, li junjunq reheb' malaj sa' komonil. Xpaab'ankil li taqlahom

tixk'am chaq li rosob'tesihom li Qaawa' rik'in li ani na'ab'in chiru (Tz. ut S. 130:21).

Laj Noe kixb'aanu jo' chanru chixjunil li kix-taq-la wi' li Dios, **Gen.** 6:22. Textb'eeq sa'eb' lin k'uub'amb'il aatin, ut teepaab'eb' lin taqlahom, **Lev.** 26:3. Paab'eb' lin taqlahom, ut taawanq aayu'am, **Prov.** 4:4 (Prov. 7:2). Wi nikineera, chepaab'eb' lin taqlahom, **Jwan** 14:15 (Tz. ut S. 42:29). Yalaq k'a'ru naqapatz', naqak'ul rik'in a'an, xb'aan naq naqapaab' lix taqlahom, **1 Jn.** 3:22. Eb' lix taqlahom moko raheb' ta, **1 Jn.** 5:3. Ink'a' raj tat-eeq'anq rik'in xpaab'ankil lix taqlahom li Qaawa', **1 Ne.** 2:10. Li Qaawa' maajun taqlahom naxk'e chi ink'a' ta tixk'uub' jun li b'e, **1 Ne.** 3:7. Tento tinb'aanu jo' chanru lix kawil taqlahom li Dios, **Jak.** 2:10. A' yaal jo' chanru naq teepaab' lin taqlahom tex'usaq sa' li ch'och', **Jar.** 1:9 (Alma 9:13; 50:20). Tzol sa' aasaajil xpaab'ankil lix taqlahom li Dios, **Alma** 37:35. We laa'in eb' li taqlahom a'in, **Tz. ut S.** 1:24. Tz'ilomaqeb' rix li taqlahom a'in, **Tz. ut S.** 1:37. Eb' li ink'a' neke'paab'ank re li taqlahom ink'a' neke'ru chi kole'k, **Tz. ut S.** 18:46 (Tz. ut S. 25:15; 56:2). Re musiq'ej lin taqlahom, maawa'eb' re ruchich'och' chi moko re li yu'am a'in, **Tz. ut S.** 29:35. Nak'eeman li taqlahom re taaruq taqataw ru li rajom xch'ool li Qaawa', **Tz. ut S.** 82:8. Ink'a' ninnaw, k'ajwi' naq jo'kan kinix-taq-la li Qaawa', **Mois.** 5:6. Li Qaawa' tixyaleb' rix li winq re taaril ma te'xb'aanu chixjunil li naxtaqlaheb' wi', **Abr.** 3:25.

XTASALIL LI LOQ'ALIL. *Chi'ilmanq ajwi'* Choxahil loq'alil; Teleestil loq'alil; Terrestil loq'alil

Li jalanq talas chi awa'b'ejihom sa' choxa. Sa' li raqleb'aal aatin sa' roso'jik, li junjunq taak'ehe'q chi wank sa' jun awa'b'ejihom re loq'alil; ka'ajeb' wi' li ani alal'b'ejeb' re li sachk ink'a' te'xk'ul.

Li Jesus kixye: Sa' rochoch lin Yuwa' k'iila hilob'aal wan, **Jwan** 14:2 (Eter 12:32). Wan jun xloq'al li saq'e, ut jun chik xloq'al li po, ut jun chik xloq'aleb' li chahim, **1 Kor.** 15:40-41. Laj Pablo kixoke' toj sa' rox li choxa, **2 Kor.** 12:2. Wan jun li na'ajej b'ar wi' maak'a' li loq'alil, ut wan li tojb'a-maak li junelik nakana, **Tz. ut S.** 76:30-38, 43-45. Oxib' talas li loq'alil wan, **Tz. ut S.** 76:50-113 **Tz. ut S.** 88:20-32.

XTENEB'ANKIL. *Chi'ilmanq ajwi'* Ab'ink chiru

Sa'eb' li loq'laj hu, junaq k'anjel, malaj taq-lank, malaj chaq'rab'ink, wan naq k'eeb'il xb'aan li Qaawa' malaj xb'aaneb' lix moos.

Xuwa ru li Dios, ut paab'eb' lix taqlahom, xb'aan naq a'in anchal li teneb'ab'il sa' xb'een li winq, **Ekl.** 12:13. K'a'ru naraj li Qaawa' aawik'in, ka'ajwi' naq taab'aanu li tiik ru? **Mik.** 6:8. A' chik li Dios li tento taqapaab', moko winq ta, **Hech.** 5:29. Ke'sak'e' rik'in li ch'a'ajkilal, re reek'asinkileb' xch'ool sa' xjultikankil li k'a'ru teneb'ab'il sa' xb'eeneb', **Mos.** 1:17. Nayeeman resil li teneb'ab'il sa' xb'eeneb' li xb'eenil, laj tij, laj tzolonel, ut laj tenq'anel, **Tz. ut S.** 20:38–67. Eb' li neke'kamok re li tijonelil tento naq te'xb'aanu chixjunil li teneb'ab'il sa' xb'eeneb' sa' li junkab'al, **Tz. ut S.** 20:47, 51. Nayeeman resil li k'a'ru teneb'ab'il sa' xb'eeneb' li komon chirix li kub'iha', **Tz. ut S.** 20:68–69. Eb' li xb'eenil we te'oyb'ening chiru jarub'aq kutan re naq te'x'naq chi tz'aqal wi'chik re ru chirix li teneb'ab'il sa' xb'eeneb', **Tz. ut S.** 105:10. Li junjung chi winq chixtzolaq li teneb'ab'il wi', **Tz. ut S.** 107:99–100.

XTERAM UQ'EJ

Li b'isleb' oksinb'il xb'aaneb' laj Hebreo—chalen chaq li rit uq'ej toj sa' ru'uj uq'ej.

XTIJ LI QAAWA'. *Chi'ilmanq ajwi'* Tijok

Li tij kixye li Kolonel choq' reheb' lix tzolom, li wan choq' xk'utb'al xyaalal chixjunil li tijok (Mat. 6:9–13; 3 Ne. 13:9–13).

XTIKLAJIK. *Chi'ilmanq ajwi'* Jesukristo;

Yo'ob'tesink; Yu'am naq maji' nokoyo'la

Na'aatinak chirix li kutan naq maji' natikla li yu'am a'in wan wi' li kamk—a'an li yu'am naq maji' nokoyo'la sa' li ruchich'och'. Wan naq Xtiklajik nayeeman re li Jesukristo.

Sa' xtiklajik chaq li Dios kixyo'ob'tesi li choxa ut li ch'och', **Gen.** 1:1 (Mois. 2:1). Sa' xtiklajik chaq kiwan li Aatin, **Jwan** 1:1. Laa'in li Alfa ut li Omega, lix tiklajik ut li roso'jik, **3 Ne.** 9:18. Li Kristo a'an xtiklajik ut roso'jik, **Tz. ut S.** 19:1. Li ak' ut junelikil sumwank kiwan chaq chalen sa' xtiklajik, **Tz. ut S.** 22:1. Li winq

kiwan sa' xtiklajik rik'in li Dios, **Tz. ut S.** 93:23, 29. Eb' li tiikeb' li raam ut li xnimaleb' ru li ke'sik'e' chaq ru sa' xtiklajik re te'wanq choq' aj taqlanel, **Tz. ut S.** 138:55. Li Junaj Yo'lajenaq chiwu kiwan wik'in chalen chaq sa' xtiklajik, **Mois.** 2:26.

XTOJB'AL RIX LI MAAK. *Chi'ilmanq*

ajwi' Getsemani; Jalok k'a'uxl, jalb'a-k'a'uxlej; Jesukristo; Kik'; Kolb'a-ib'; Kole'k chiru li kamk; Krus; Kuyuk maak; K'ehok chiru krus; K'uub'ab'il na'leb' re li tojb'al-ix; Loq'laj wa'ak; Mayejak; Ralal ut xrab'in li Dios; Ralal xk'ajol li Kristo; Risinkil li maak; Santob'resink; Tiikob'resink, xk'eeb'al xtiikilal; Tojok-ix, tojb'il rix, tojb'al-ix; Usilal; Uxtaan, uxtaanank; Wakliik chi yo'yo; Xt'anik laj Adan ut li xEva

Li nak'ame' wi' li winq sa' usilal rik'in li Dios.

Jo' na'oksiman sa'eb' li loq'laj hu, xtojb'al rix li maak naraj naxye xk'ulb'al rahilal sa' xk'ab'a' junaq maak li xb'aanuman, ut chi jo'kan risinkil chaq sa' xb'een laj maak, wi jalb'il xk'a'uxl, li ki'ux raj xb'aan li maak, re taaruq chixk'amb'al wi'chik rib' sa' usilal rik'in li Dios. Ka'ajwi' li Jesukristo kiru chixtojb'al rix chi tz'aqal chixjunileb' li winq. Kiru a'an chixb'aanunkil, xb'aan naq a'an kisik'e' ru ut kik'ojob'aak chi rub'elaj sa' li Nimla Ch'utam rub'elaj naq kik'ojob'aman li ruchich'och' (Eter 3:14; Mois. 4:1–2; Abr. 3:27), xb'aan naq a'an tz'aqal Ralal li Dios, ut xb'aan naq a'an kiwan chi maak'a' xmaak sa' lix yu'am. Re xtojb'al rix li maak, a'an kixk'ul rahilal choq' re lix maakeb' chixjunil li winq sa' li Awimq Getsemani, kihoyman xkik'el, ut kikam ut kiwakli chi yo'yo chiru chaq li kamk (Isa. 53:3–12; Mos. 3:5–11; Alma 7:10–13). Sa' xk'ab'a' lix tojb'al rix li maak, chixjunileb' te'wakliiq chaq sa' xyanqeb' li kamenaq rik'in xjunxaqalileb' li ink'a' chik taakamq (1 Kor. 15:22). Lix tojb'al rix li maak jo'kan ajwi' naxk'uub' li b'e re taaruq taakuymaq li qamaak ut toowanq chi junelik rik'in li Dios. A'ut li ani ak tz'aqal xchihab' re naru chi teneb'amank ut ak xk'ul li chaq'rab', ka'ajwi' naru chixk'ulb'al li osob'tesink a'in wi naxpaab' li Jesukristo, naxjal xk'a'uxl

chirix lix maak, naxk'ul li k'ojob'anb'il k'an-jel re li kolb'a-ib', ut naxpaab'eb' lix taqlahom li Dios. Eb' li ink'a' neke'wulak sa' xchihab'il li teneb'aak ut eb' li moko k'eeb'il ta li chaq'rab' reheb' ak tojb'ileb' rix xb'aan lix tojb'al rix li maak (Mos. 15:24–25; Moro. 8:22). Sa'eb' li loq'laj hu, k'utb'il chi ch'olch'o ru naq wi ta li Kristo ink'a' kixtoj rix li qamaak, maa-jun chaq'rab', k'ojob'anb'il k'anjel, malaj mayej kiru raj chixk'eeb'al li elajinb'il xb'aan li chaq'rab', ut li winq maajun wa raj taaruuq chi ok wi'chik rik'in li Dios (2 Ne. 2; 9).

A'in lin kik'el, li nahoyman choq' re naab'aal choq' re risinkil li maak, **Mat.** 26:28. Lix tiqob' chanchan ninqi tz'uqub' chi kik', **Luk.** 22:39–44. Tink'e lin tib'el choq' re lix yu'am li ruchich'och', **Jwan** 6:51. Laa'in li wakliik chi yo'yo, ut li yu'am, **Jwan** 11:25. Li Kristo a'an aj yooab'ahom re li junelikil kolb'a-ib' choq' reheb' chixjunil li neke'ab'in chiru, **Heb.** 5:9. Santob'resinb'ilo rik'in xhoyonik lix kik'el li Kristo, **Heb.** 9 **Heb.** 10:1–10. Li Kristo ajwi' kixkuy jun sut rahilal choq' re li maak, **1 Pe.** 3:18. Lix kik'el li Kristo nokoxch'ajob'resi chiru chixjunil li maak, **1 Jn.** 1:7. Kitaqsiik chiru li krus ut kikamsiik sa' xk'ab'a' li maak, **1 Ne.** 11:32–33. Nachal li tojb'al-ix rik'ineb' li yot'b'ileb' xch'ool ut tuulaneb' xmusiq', **2 Ne.** 2:3–10, 25–27. A'an naxq'axtesi rib' jo' mayej choq' re li maak, **2 Ne.** 2:7. Li xtojb'al rix li maak naxkoleb' li winq chiru li t'ane'k ut naxkoleb' chiru li kamk ut li xb'alb'a, **2 Ne.** 9:5–24. Tento taawanq choq' xtojb'al rix li maak li maak'a' roso'jik, **2 Ne.** 9:7. K'amomaq wi'chik eerib' sa' usilal rik'in li Dios, xb'aan lix tojb'al rix li maak xb'aan li Kristo, **Jak.** 4:11. Lix kik'el naxtoj rix lix maakeb' li ke'maakob' chi maak'a'eb' xnawom, **Mos.** 3:11–18. Li winq naxk'ul li kolb'a-ib' sa' xk'ab'a' lix tojb'al rix li maak, **Mos.** 4:6–8. Wi ta moko wan ta xtojb'al rix li maak, te'osoq' raj chi maak'a' xjalb'al, **Mos.** 13:27–32. A'an tixtoj rix lix maak li ruchich'och', **Alma** 34:8–16. Li Dios ajwi' naxtoj rix lix maak li ruchich'och', re xk'eeb'al chi uxmanq li k'uub'anb'il na'leb' re uxtaan, **Alma** 42:11–30. Laa'in lix Dios chixjunil li ruchich'och', ut kinkamsiik choq' re lix maak li ruchich'och', **3 Ne.** 11:14. Laa'in, li Dios, kinnumsi li k'a'aq re ru a'in choq' re chixjunileb', **Tz. ut S.** 19:16. Eb' li kok'al li ka'ch'ineb' xyu'am tojb'ileb' rix sa' xk'ab'a'

li Junaj Yo'lajenaq chiwu, **Tz. ut S.** 29:46–47. K'e reetal lix rahil ut lix kamik li ani maajun maak kixb'aanu, **Tz. ut S.** 45:3–5. A'an a'in jun reetalil li mayej re li Junaj Yo'lajenaq, **Mois.** 5:7. Sa' xk'ab'a' lix tojb'al rix li maak xb'aan li Kristo, chixjunileb' li winq neke'ru chi kole'k, **R. li P.** 1:3.

XT'ANIK LAJ ADAN UT LI XEVA.

Chi'ilmanq ajwi' Adan; Eva; Jesukristo; Kamk re musiq'ej; Kamk re tz'ejwalej; K'uub'anb'il na'leb' re li tojb'al-ix; Ruchich'och'il winq; Tojok-ix, tojb'al rix, tojb'al-ix; Xtojb'al rix li maak; Wank li kamk sa' xb'een

A'an li ki'ok wi' li kamk sa' xb'eeneb' li winq sa' li ruchich'och' a'in. Naq laj Adan ut li xEva ke'xk'ux li ru che' li xyeeman naq ink'a' taak'uxmanq, ke'ok rub'el li kamk, a'an naraaj naxye naq neke'xk'ul li maak ut li kamk. Laj Adan ki'ok choq' "xb'een tz'ejwalej" sa' xb'een li ruchich'och' (Mois. 3:7). Rik'in li k'utb'esinb'il sa' roso'jik li kutan kich'olob'aman xyaalal naq li t'ane'k a'an jun osob'tesink, ut naq tento te'nimaq ru laj Adan ut li xEva jo' li xb'een xna' xyuwa'eb' chixjunileb' li winq.

Ki'ajman ru li t'ane'k re te'ruuq li winq chixchaab'ilob'resinkil rib'. Rik'in naq li Dios kixnaw naq taa'uxq li t'ane'k, a'an kixk'uub' sa' li yu'am naq maji' nokoyo'la, naq taawanq jun aj Kolonel. Li Jesukristo kichal sa' xjacheleb'aal ru li kutan re xtojb'al rix lix t'anic laj Adan jo' ajwi' lix maakeb' li junjunq chi winq, wi eb' li winq te'xjal xk'a'uxleb'.

Sa' li kutan nakak'ux wi', chi yaal tatkamq, **Gen.** 2:17 (Mois. 3:17). Kixchap li ru a'an, ut kixk'ux, **Gen.** 3:6 (Mois. 4:12). Jo' xb'aan laj Adan neke'kam chixjunil, jo'kan ajwi' xb'aan li Kristo te'kanaaq chixjunil chi yo'yo, **1 Kor.** 15:22. Chixjunileb' li winq wankeb' chaq chi sachenag ut chi t'anaanaq, **1 Ne.** 10:6. Kawresinb'il li b'e chalen chaq xt'anic li winq, **2 Ne.** 2:4. Chirix naq laj Adan ut lix Eva ke'xyal li ru che' li xyehe' naq ink'a' taak'uxmanq ke'alinasiiik chaq sa' li awimq Eden, **2 Ne.** 2:19. Laj Adan kit'ane' re naq te'wanq li winq, **2 Ne.** 2:15–26. Li ruchich'och'il winq wan choq' aj xik' ilonel re li Dios, ut wanjenag chalen chaq xt'anic laj Adan, **Mos.** 3:19. Laj Aaron kixtzol lix yuwa' laj Lamoni chirix

li t'ane'k, **Alma** 22:12–14. Tento taa'uxmanq jun xtojb'al rix li maak, malaj ut chixjunileb' li winq t'anaqeb' ut sacheqeb', **Alma** 34:9. Li xb'een qana' qayuwa' ke'isiik chaq chiru li Qaawa', jo' chanru li yu'am a'in jo' ajwi' chanru li musiq'ej, **Alma** 42:2–15 (Hel. 14:16). Xb'aan li t'ane'k, ak qe naq ink'a' us xookana, **Eter** 3:2. Xb'aan xq'etb'aleb' li santil chaq'rab' a'in, li winq ki'ok choq' t'anaqil winq, **Tz. ut S.** 20:20 (Tz. ut S. 29:34–44). Jo' chanru naq xatt'ane' taaruq taatoje'q aawix, **Mois.** 5:9–12. Sa' xk'ab'a' li q'etok aatin nachal li t'ane'k, **Mois.** 6:59. Eb' li winq te'k'ehe'q xtojb'a-maak xb'aan tz'aqal lix maakeb' a'an, **R. li P.** 1:2.

XTZ'ILB'AL RIX SA' XCH'OOL.

Chi'ilmanq K'oxlank sa' ch'oolej

XUWAK. *Chi'ilmanq ajwi'* Kaw xch'ool, xkawil xch'ool; Paab'aal; Roxloq'inkil li Dios

Wiib' paay lix yaalalil li *xuwak*: (1) xxuwankil ru li Dios a'an reek'ankil roxloq'inkil ut xsa-chik qach'ool chirix, ut ab'ink chiru lix taqlahom; (2) xxuwankil li winq, li k'a'ru xiwxiw re li yu'am a'in, li rahilal, ut li maa'usilal, a'an naq wan qaxiw chirix.

Xxuwankil li Dios: Ch'olch'o naq maak'a' xxuwankil ru li Dios sa' li na'ajej a'in, **Gen.** 20:11. Taaxuwa ru li Qaawa' laa Dios, **Deut.** 6:13 (Jos. 24:14; 1 Sam. 12:24). Chek'anjelaq chiru li Qaawa' rik'in xiw, **Sal.** 2:11. Xxuwankil ru li Qaawa', a'an xtkilajik li chaab'il na'leb', **Sal.** 111:10. Xuwa ru li Qaawa' ut elen chaq rik'in maa'usilal, **Prov.** 3:7. Usaq choq' reheb' li neke'xxuwa ru li Dios, **Ekl.** 8:12. Chek'anjela lee kolb'al rik'in xiw ut siksoth, **Filip.** 2:12. Che-xuwa ru li Dios, ut chek'e xloq'al, **Apok.** 14:7 (Tz. ut S. 88:104). Eb' li profeet ke'reek'asiheb' xch'ool li tenamit junelik chixxuwankil ru li Dios, **Enos** 1:23. Laj Alma ut eb' li ralar laj Mosiah ke't'ane' chi ch'och', xb'aan naq kichal sa' xb'eeneb' lix xiweb' chiru li Qaawa', **Alma** 36:7. Chek'anjela lee kolb'al rik'in eexiw ut rik'in sik'soth, **Morm.** 9:27. A'aneb' li ink'a' neke'xuwank wu li teb'incha'ajkila, ut tink'eheb' chi siksoth, **Tz. ut S.** 10:56. Ani naxuwank we, taawoq chi ilok re rilb'al li reetalil lix k'ulunik li Ralar li Winq, **Tz. ut S.** 45:39.

Xxuwankil li winq: Matxuwak, xb'aan naq

laa'in wankin aawik'in, **Gen.** 26:24 (Isa. 41:10). Meexuwaheb', xb'aan naq li Qaawa' wan qik'in, **Num.** 14:9. Matxuwak, xb'aan naq eb' li wanqeb' qik'in q'axal k'iheb' wi-chik, **2 Rey.** 6:16. Ink'a' tinxuwa k'a'ru tixb'aanu we li tz'ejwalej, **Sal.** 56:4. Meexuwa li ch'iilaak xb'aaneb' li winq, **Isa.** 51:7 (2 Ne. 8:7). Li Dios moko xk'e ta qe li musiq'ej re xiw, **2 Tim.** 1:7. Li tz'aqal rahok narisi li xiw, **1 Jn.** 4:18 (Moro. 8:16). Eb' li ralar laj Helaman ink'a' ke'xxuwa li kamk, **Alma** 56:46–48. Li xiw chiru li kamk naxnujob'resi raameb' laj maak, **Morm.** 6:7. Moko ninxuwa ta li taaruq tixb'aanu li winq, **Moro.** 8:16. Ink'a' raj kaxuwaheb' ru li winq wi'chik chiru li Dios, **Tz. ut S.** 3:7 (Tz. ut S. 30:1, 11; 122:9). Meexuwa xb'aanunkil li chaab'il, **Tz. ut S.** 6:33. Ani wan sa' lin iglees, moko na'ajman ta naq taaxuwaq, **Tz. ut S.** 10:55. Wi kawresinb'ilex ink'a' texxuwak, **Tz. ut S.** 38:30. Risinkil cherix li xiw, **Tz. ut S.** 67:10. Chiwanq xsahil eech'ool, ut mexxuwak, xb'aan naq laa'in, li Qaawa', wankin eerik'in, **Tz. ut S.** 68:6. Meexuwa ru li xik' neke'ilok eere, **Tz. ut S.** 136:17.

XYAAB' KUXEJ. *Chi'ilmanq ajwi'*

K'utb'esink, k'utb'esinb'il na'leb'

Jo' na'oksiman sa'eb' li loq'laj hu, wan naq a'an jun aatin yeeb'il xb'aan li Qaawa' malaj xb'aaneb' lix taql, li naru rab'inkil. Wan naq lix yaab' xkux li Musiq'ej ink'a' na'ab'iman; eek'anb'il b'an ut b'eresinb'il re li ch'oolej malaj li k'a'uxlej.

Laj Adan ut li xEva ke'rab'i lix yaab' xkux li Qaawa' Dios, **Gen.** 3:8 (Mois. 4:14). Li Qaawa' kiraatina laj Elias rik'in jun ch'ina xyaab' kuxej q'un na'aatinak, **1 Rey.** 19:11–13. Eb' li tiikeb' xch'ool neke'xtaaq lix yaab' xkux li Chaab'il aj l'lol Karneer, **Jwan** 10:1–16. Li junjung li nataaqen re li yaal narab'i lix yaab' inkux, **Jwan** 18:37. Kin'ab'in chiru lix yaab' xkux li Musiq'ej, **1 Ne.** 4:6–18. Kichal jun xyaab' kuxej wik'in, kixye: At Enos, kuyb'il aamaak, **Enos** 1:5. A'an jun q'unil xyaab' kuxej tz'aqal xq'unil xyaab', ut ki'ok toj sa' xyi li aamej, **Hel.** 5:29–33 (3 Ne. 11:3–7). Ma rik'in tz'aqal xyaab' inkux malaj rik'in xyaab' xkuxeb' inmoos, juntaq'heet na'el, **Tz. ut S.** 1:38. Yalaq k'a'ru te'xye naq eek'asinb'ileb' xb'aan li Santil Musiq'ej, a'anaq lix yaab' xkux li Dios, **Tz. ut S.** 68:2–4. Li junjung chi aamej

li na'ab'in chiru lix yaab' inkux taaril li wilib'aal ut tixnaw naq wankin, **Tz. ut S.** 93:1.

XYEHOM XB'AANUHOMEB' LI APOSTOL. *Chi'ilmanq* Hechos

YAAL. *Chi'ilmanq ajwi'* Nawok, xnawom; Saqen, lix saqen li Kristo; Wankilal chi k'oxlak, aj k'oxlanel

Xnawb'al li k'a'aq re ru jo' chanru wan, jo' kiwan, ut jo' toj taawanq (Tz. ut S. 93:24). Li yaal a'an ajwi' li saqen ut li k'utb'esinb'il na'leb' li chalenaq chaq sa' choxa.

Li yaal taa'elq chaq sa' li ch'och', **Sal.** 85:11 (Mois. 7:62). Teenaw li yaal, ut li yaal texxkanab' chi ach'ab'anb'il, **Jwan** 8:32. Laa'in li b'e, li yaal, ut li yu'am, **Jwan** 14:6. Wi naqaye naq maak'a' qamaak, li yaal maak'a' qik'in, **1 Jn.** 1:8. Li ani wan xmaak, kaw naq naril li yaal, **1 Ne.** 16:2. Eb' li tiikeb' xch'ool neke'xra li yaal, **2 Ne.** 9:40. Li Musiq'ej naxye li yaal ut ink'a' natik'ti'ik, **Jak.** 4:13. Laa'at jun Dios re yaal, ut ink'a' nakatru chi tik'ti'ik, **Eter** 3:12. Rik'in lix wankil li Santil Musiq'ej naru teenaw li yaal chirix chixjunil li k'a'aq re ru, **Moro.** 10:5. Li yaal nakana chi junelik q'e kutan, **Tz. ut S.** 1:39. Kutanob'resinb'ilat xb'aan li Musiq'ej re li yaal, **Tz. ut S.** 6:15. Sa' lix Hu laj Mormon, wan li yaal ut li raatin li Dios, **Tz. ut S.** 19:26. Laj Kojob'anel Ch'oolej kitaqlaman chaq re xk'utb'al li yaal, **Tz. ut S.** 50:14. Li ani nak'uluk re li aatin xb'aan li Musiq'ej re li yaal, naxk'ul jo' chanru naq jultikamb'il xb'aan li Musiq'ej re li yaal, **Tz. ut S.** 50:17-22. Xch'olob'ankil li yaal jo' chanruheb' li k'utb'esinb'il na'leb' ut taqlahom li kink'e eere, **Tz. ut S.** 75:3-4. Yalaq k'a'ru yaal, a'an saqen, **Tz. ut S.** 84:45. Lix saqenkil li yaal a'an lix saqen li Kristo, **Tz. ut S.** 88:6-7, 40. Lin Musiq' a'an li yaal, **Tz. ut S.** 88:66. Li wankilal chi k'oxlak, malaj lix saqenkil li yaal, ink'a' kiyo'ob'tesiman, **Tz. ut S.** 93:29. Lix loq'al li Dios a'an li wankilal chi k'oxlak, malaj li saqen ut li yaal, **Tz. ut S.** 93:36. Kexintaqla chixk'iresinkileb' lee kok'al sa' li saqen ut li yaal, **Tz. ut S.** 93:40. Li Junaj Yo'lajenaq chiwu, nujenaq chi usilal ut chi yaal, **Mois.** 1:6.

YAAL CH'OLOB'ANB'IL. *Chi'ilmanq ajwi'* Aj yehol nawom; Ch'olob'ank xyaalal; Xk'utb'al xyaalal; Xnawom qach'ool; Santil Musiq'ej

Li k'a'ru naqach'olob' li nawb'il ut k'utb'il chiru li qamusiq' xb'aan li Santil Musiq'ej. A'an ajwi' naq nach'olob'aman xyaalal chi k'utk'u malaj chiru li chaq'rab' li k'a'ru eek'anb'il xb'aan anihaq naq yaal (Tz. ut S. 102:26).

Taajultikamanq li evangelio sa' chixjunil li ruchich'och' choq' xch'olob'ankil xyaalal chiru chixjunileb' li tenamit, **Mat.** 24:14 (JS—M 1:31). Li Musiq'ej rochb'een li qamusiq' naxch'olob' xyaalal, **Rom.** 8:16 (1 Jn. 5:6). Matxutaanak chixyeeb'al li yaal chirix li Qaawa, **2 Tim.** 1:8. Chexxaqliq jo' aj yehol nawom chirix li Dios sa' chixjunil hoonal, **Mos.** 18:9. Maajun b'e wan re xsutq'isinkil li tenamit, ka'ajwi' rik'in xk'amb'al sa' xb'ee-neb' li saqen ruhil yaal chi ch'olob'anb'il, **Alma** 4:19-20. Ut anajwan, chirix li k'iila ch'olob'ank xyaalal li k'eeb'il chaq chirix a'an, a'in li ch'olob'ank xyaalal li naqak'e chirix, **Tz. ut S.** 76:22-24. Kexintaqla chi xik re xch'olob'ankil li yaal ut xtijb'aleb' li tenamit, **Tz. ut S.** 88:81-82. Kamenaqeb' chik laj ch'olob'anel, ut wan chik xwankil li esil ch'olob'anb'il xb'aaneb', **Tz. ut S.** 135:4-5. Laj Enok kirileb' li anjel chixch'olob'ankil xyaalal li Yuwa b'ej ut li K'ajolb'ej, **Mois.** 7:27. Us ta xik' kin'ile' ut kinrahob'tesiik xb'aan xyeeb'al naq kiwil chaq jun li k'utb'esink, a'b'an yaal ajwi', **JS—R** 1:24-25.

YAJ

Naq wan xmajelal li kawilal malaj junaq yajel. Sa'eb' li loq'laj hu, wan naq li yajel re tz'ejwalej a'an reetalil xmajelal lix kawilal li musiq'ej (Isa. 1:4-7; 33:24).

Wab'ihom laa tij, wilom lix ya'al aawu; k'e reetal, tatink'irtesi, **2 Rey.** 20:1-5 (2 Kro. 32:24; Isa. 38:1-5). Li Jesus yoo chaq chi xik ut chixk'irtesinkil li jar paay chi rahilal ut jar paay chi yajel, **Mat.** 4:23-24 (1 Ne. 11:31; Mos. 3:5-6). Eb' li kaw ink'a' neke'raj ru jun aj b'anonel; a'eb' b'an li yajeb', **Mat.** 9:10-13 (Mar. 2:14-17; Luk. 5:27-32). Ma wan ani yaj sa' eeyanq? Chixb'oqeb' li xb'eenil, **Stgo.** 5:14-15. Li Kristo tixk'ul sa' xb'een lix rahileb' ut lix yajeleb' lix tenamit, **Alma** 7:10-12. Li Jesus kixk'irtesi chixjunileb' li yaj sa' xyanqeb' laj Nefita, **3 Ne.** 26:15. Teech'olaniheb' li yaj rik'in anchal li tuulanil, rik'in q'een ut q'unal tzakemq, **Tz. ut S.** 42:43 (Alma 46:40).

Che'jultiko'q eere sa' chixjunil li k'a'aq ru, eb' li yaj ut li tawasinb'il, **Tz. ut S. 52:40**. Chak'e laa wuq' sa' xb'eeneb' li yaj, ut te'k'iraq, **Tz. ut S. 66:9**.

YALAQ B'AR WAN. *Chi'ilmanq ajwi'*

Dios, Roxichal li Dios

Li Dios yalaq b'ar naru nawan rik'in lix musiq' (Sal. 139:7-12; Tz. ut S. 88:7-13, 41).

YALOK Q'E

K'anjelak chi k'eeb'il xch'ool ut ink'a' xkanab'ankil, jo' naq junaq nak'anjelak chiru li Dios ut na'ab'in chiru li raatin.

Chex'ab'inq chiwu chi yalb'il eeq'e, **Isa. 55:2**. Li Dios naq'ajkamunk reheb' li neke'xyal xq'e chixsik'b'al, **Heb. 11:6**. Chi yalb'il anchal eeq'e, re lee paab'aal teetiq li chaab'il yu'amej, **2 Pe. 1:5**. Xqak'ut li raatin li Dios chi yalb'il anchal qaq'e, **Jak. 1:19**. Ke'xtz'ileb' rix li loq'laj hu chi yalb'ileb' xq'e, **Alma 17:2**. K'ee'ookeb' xch'ool chi yalb'il anchaleb' xq'e chixpaab'ankil li taqlahom, **3 Ne. 6:14**. Chiqayal qaq'e chi k'anjelak, **Moro. 9:6**. K'ee'ilaqeb' rib' chi anchaleb' xch'ool sa' jun chaab'il k'anjel, **Tz. ut S. 58:27**. Chi moko taawanq eeq'emal, tex'anjelaq b'an rik'in xnimal eemetz'ew, **Tz. ut S. 75:3**. Tex'ab'inq chi yalb'il eeq'e chiru li aatin re li junelik yu'am, **Tz. ut S. 84:43**. Li junjunq chi winq chixtzolaq li teneb'anb'il wi', ut chixtzolaq k'anjelak chi yalb'il anchal xq'e, **Tz. ut S. 107:99**.

YEECHI'INB'IL CH'OGH'

Eb' li ch'och' naxyeechi'i li Qaawa' choq' reechanihomeb' li ani neke'taaqenk re chi tiik, ut jo'kan ajwi' reheb' li ralaal xk'ajoleb'. Naab'al li yeechi'inb'il ch'och' wan. K'iila sut sa' lix Hu laj Mormon, li yeechi'inb'il ch'och' li yeeb'il resil a'an li ch'och' America.

Re laa wiyajil tink'e li ch'och' a'in, **Gen. 12:7** (Abr. 2:19). Tink'e aawe laa'at ut re laa wiyajil li ch'och' Kanahan, **Gen. 17:8** (Gen. 28:13). Laj Moises kixch'olob'eb' lix nub'aal li ch'och' choq' reheb' laj Israel sa' Kanahan, **Num. 34:1-12** (Num. 27:12). Taak'ame'q eeb'e sa' jun ch'och' li yeechi'inb'il, **1 Ne. 2:20** (1 Ne. 5:5). Li Qaawa' naxk'ameb' xb'e li tiikeb' xch'ool toj sa'eb' li chaab'il ch'och', **1 Ne. 17:38**. Wi eb' li ralaal xk'ajol laj Lehi te'xpaab' lix taqlahom li Dios, te'usaq sa' li ch'och' li yeechi'inb'il,

2 Ne. 1:5-9. Eb' laj Israel te'sutq'iiq sa'eb' lix ch'och' li yeechi'inb'il, **2 Ne. 24:1-2** (Isa. 14:1-2). Yalaq k'aru chi tenamit li te'eechaning re li yeechi'inb'il ch'och', te'k'anjelaq chiru li Dios, malaj ut te'mesuq chaq, **Eter 2:9-12**. A'in li ch'och' yeechi'inb'il, ut li na'ajej choq' re li tenamit Sion, **Tz. ut S. 57:2**. Eb' laj Juda te'ok chi sutq'iiq sa'eb' lix ch'och' laj Abraham, **Tz. ut S. 109:64**. Li Ak' Jerusalem taakab'lamanq sa' xb'een li nimla ch'och' America, **R. li P. 1:10**.

YERUBAHAL (JEROBAAL). *Chi'ilmanq*

ajwi' Jedehon, Gedeon (Najter Chaq'rab')

Jun k'ab'ajej k'eeb'il re laj Jedehon sa' li Najter Chaq'rab' chirix naq kixsach li artal re Bahal (Jue. 6:32; 7:1; 9; 1 Sam. 12:11).

YIB' AJ PIM

Jun pach'aya' malaj jun pim wan xmay, li chanchan li trigo. Ink'a' naru natz'ile' rix ma trigo toj reetal naq xk'iik chi tz'aqal (Mat. 13:24-30; Tz. ut S. 86:1-7).

YIB' RUHIL AATIN. *Chi'ilmanq ajwi'*

Xmajewankil li Dios

Xmaak'a'il li oxloq'ink ut xmajewankil li k'aru loq', jo' xyeeb'al lix k'ab'a' li Dios chi moko oxloq'inb'il ta.

Maapatz' xk'ab'a' li Qaawa' laa Dios chi maak'a' xyaalal, **Exo. 20:7** (2 Ne. 26:32; Mos. 13:15; Tz. ut S. 136:21). K'a'ut naq naqamux li sumwank reheb' li qayuwa'? **Mal. 2:10**. Li junjunq chi jo'maajo'il aatin te'xye li winq, te'xq'axtesi resil a'an sa' li raqb'a-aatin, **Mat. 12:34-37**. Sa' li jun ehej na'el chaq osob'tesink ut majewank, li tento raj naq ink'a' taa'uxmanq, **Stgo. 3:10**. Li qaatin tixk'e maak sa' qab'een, **Alma 12:14** (Mos. 4:30). Che'ril rib' chixjunil li winq chanru te'xk'ul ink'ab'a' sa' xtz'uumaleb' re, **Tz. ut S. 63:61-62**.

YIB' RUHIL NA'LEB'. *Chi'ilmanq ajwi'*

Atawink, atawinel; Muxuk sumsu; Yumb'eetak ko'b'eetak

Xb'aanunkil chi nawb'il li muxuk sumsu, yumb'eetak ko'b'eetak, xsumenkil reech winqilal malaj reech ixqilal, xmuxb'al reech alalb'ej malaj alal k'ajolb'ej, malaj yalaq chik k'aru re chi rahok tz'ejwalej li moko sant

ta, moko jo' ta li tento raj taa'uxq, malaj li tz'aj ru.

Chiqak'e li qayuwá' chiruk'b'al li viin, ut tooyoklaaq rik'in, **Gen.** 19:30–36. Laj Ruben xko'ó ut kiyokla rik'in li xBilha, xmoosil ix-aqil lix yuwa', **Gen.** 35:22 (Gen. 49:4; 1 Kro. 5:1). Raatinankil reech winqilal ut jalaneb' chi li yib' ruhil na'leb' a'aneb' tz'eqb'eetalil, **Lev.** 18:22–23. Wi junaq winq naxmin ru junaq ixq chi yoklaaq rik'in, ka'ajwi' li winq wan li maak sa' xb'een, **Deut.** 22:25–27. Ani na'ílok re jun li ixq, re xrahinkil ru, ak xmux xsum-lajik rik'in a'an sa' xch'ool, **Mat.** 5:28 (3 Ne. 12:28). Li yumb'eetak ko'b'eetak, tz'ajnil, ut rahink-u, a'an loq'onink jalanil dios, **Kol.** 3:5. Sa' roso'jikeb' li kutan te'wanq li winq chi moko tiik ta lix rahomeb', **2 Tim.** 3:1–3. Li maakob'k rik'in tz'ejwalej a'an tz'eqb'eetalil, **Alma** 39:3–5.

YO'LAAK WI'CHIK, YO'LAAK

RIK'IN LI DIOS. *Chi'ilmanq ajwi'*

Jale'k xch'ool, jalb'il xch'ool; Kub'íha', kub'sink ha'; Ralal xk'ajol li Kristo; Ralal ut xrab'in li Dios; Ruchich'och'il winq; Yo'lajenaq

Naq lix Musiq'ej li Qaawa' naxk'e jun nimla jalaak sa' xch'ool junaq re naq maak'a' chik rajom xb'aaunankil li ink'a' us, naraj b'an xsik'b'al li k'áru re li Dios.

Tink'e jun li ak' musiq'ej aawik'in, **Esek.** 11:19 (Esek. 18:31; 36:26). Eb' li ke'kuluk re lix k'ab'a' li Kristo ke'yo'la, moko rik'in ta kik', rik'in b'an li Dios, **Jwan** 1:12–13. Wi ink'a' nayo'la junaq winq rik'in ha' ut rik'in li Musiq'ej, ink'a' taaruq chi ok sa' lix awa'b'ejihom li Dios, **Jwan** 3:3–7. Naru nokoyo'la wi'chik rik'in li raatin li Dios, **1 Pe.** 1:3–23. Ani yo'lajenaq rik'in li Dios ink'a' chik nakana sa' li maak, **JJS**, 1 Jn. 3:9. Yalaq k'áru yo'lajenaq rik'in li Dios nanumta sa' xb'een li ruchich'och', **1 Jn.** 5:4. Eb' li yo'lajenaqeb' rik'in li Kristo neke'ok sa' sumwank rik'in li Dios, **Mos.** 3:19 **Mos.** 5:2–7. Chixjunil li tenamit tento te'yo'laaq wi'chik, relik chi yaal, tento te'yo'laaq rik'in li Dios, **Mos.** 27:25–26 (Alma 5:49). Ma xexyo'la chi musiq'ejil rik'in li Dios? **Alma** 5:12–19. Wi ink'a' nekexyo'la wi'chik moko texruuq ta chireechanankil li awa'b'ejihom re choxa, **Alma** 7:14. Eb' li ani neke'paab'ank re li waatin te'yo'laaq wik'in,

rik'in ajwi' li ha' ut rik'in li Musiq'ej, **Tz. ut S.** 5:16. Tento texyo'laaq wi'chik sa' li awa'b'ejihom re choxa, **Mois.** 6:59.

YO'LAJENAQ. *Chi'ilmanq ajwi'* Junaj

Yo'lajenaq; Ralal xk'ajol li Kristo; Ralal ut xrab'in li Dios; Yo'laak wi'chik, yo'laak rik'in li Dios

Naraj naxye alanb'il, yo'ob'tesinb'il, malaj keeb'il chi wank xyu'am. Sa'eb' li loq'laj hu, k'iila sut li aatin a'in naraj naxye yo'lajenaq rik'in li Dios. Us ta li Kristo a'an li Alalb'ej junaj chirib'il chiru li Yuwa'b'ej sa' li yu'am a'in, chixjunileb' li winq ut ixq neke'ru chi yo'laak rik'in li Kristo sa' musiq'ejil rik'in xk'ulub'ankil a'an, ab'ink chiru lix taqlahom, ut ok choq' ak' yo'ob'tesihom rik'in lix wan-kil li Santil Musiq'ej.

Sa' li kutan a'in kin'alan aawe, **Sal.** 2:7 (Hech. 13:33; Heb. 1:5–6; 5:5). Lix loq'al a'an xloq'al li junaj yo'lajenaq chiru li Yuwa'b'ej, **Jwan** 1:14 (2 Ne. 25:12; Alma 12:33–34; Tz. ut S. 76:23). Li Dios k'a'jo' naq kixra li ruchich'och', jo'kan naq kixk'e li Ralal Junaj Chirib'il, **Jwan** 3:16 (Tz. ut S. 20:21). Sa' li kutan a'in xexrala sa' musiq'ejil, **Mos.** 5:7. Eb' li yo'lajenaqeb' sa' xk'ab'a' li Qaawa' a'aneb' li iglees re li Xb'een Yo'lajenaq, **Tz. ut S.** 93:22.

YO'OB'ANB'IL AATIN. *Chi'ilmanq ajwi'*

Maa'usilank; Molok aatin

Laj Satanax naxpuktesi li yoob'amb'il aatin ut li wech'ok-ib'—ut wan naq yaal jun raqal li na'leb' a'in—re xjalb'ehinkil li tenamit rik'in li Dios ut rik'in chixjunil li chaab'ilal (Hel. 16:22; JS—R 1:1). Jun reheb' li reetalil li xkab' xk'ulunik li Jesukristo a'an naq eb' li tenamit te'aatinaq chirixeb' li pleet ut li esil chirix li pleet (Mat. 24:6; Tz. ut S. 45:26; JS—M 1:23).

YO'OB'TESINK. *Chi'ilmanq ajwi'*

Hilob'aal kutan; Jesukristo; Musiq'ejil yo'ob'tesink; Ruchich'och'; Xtiklajik

Xk'uub'ankil. Li Dios, rik'in ruq' li Jesukristo li Ralal, kixk'uub' li yuib'amb'il wi' li k'a'aq re ru, re xyuib'ankil li ruchich'och'. Li qaChoxahil Yuwa' ut li Jesus ke'xyo'ob'tesi li winq sa' xjalalam-uucheb' a'an (Mois. 2:26–27).

Sa' xtiklajik chaq li Dios yo'ob'tesi li choxa ut li ch'och', **Gen.** 1:1. Chiqayib' li winq jo' qajalam-uuch, **Gen.** 1:26 (Mois. 2:26–27;

Abr. 4:26). Chixjunil li k'a'aq re ru xb'aan a'an kiyiib'aak, **Jwan** 1:3, 10. Kiy'o'ob'tesiik xb'aan a'an chixjunil li k'a'aq re ru, **Kol.** 1:16 (Mos. 3:8; Hel. 14:12). Li Dios kixyiib'eb' li ruchich'och' rik'in li Ralal, **Heb.** 1:2. Kiy'o'ob'tesiik li winq sa' xtklajjik, **Mos.** 7:27. Laa'in kinyo'ob'tesi li choxa ut li ch'och', ut chixjunil li k'a'aq re ru, **3 Ne.** 9:15 (Morm. 9:11, 17). Chixjunileb' li winq ke'yo'ob'tesiik ajwi' sa' xtklajjik jo' chanru injalam uuch laa'in, **Eter** 3:15. Li Jesukristo kiy'o'ob'tesink re li choxa ut li ch'och', **Tz. ut S.** 14:9. Li Jesukristo kiyiib'ank re li choxa ut li ch'och', A'an kixyo'ob'tesi li winq, telom ut ixq, jo' chanru xjalame-uuch, **Tz. ut S.** 20:18. Eb' li ruchich'och' chi maak'a' rajlankileb' keb'in-yo'ob'tesi, **Mois.** 1:33. Rik'in li Junaj Yo'lajenaq chiwu kinyo'ob'tesi li choxa, **Mois.** 2:1. Laa'in, li Qaawa' Dios, kinyo'ob'tesi chixjunil li k'a'aq re ru sa' musiq'ej, rub'elaj naq kiwan chi tz'ejwalejil chiru lix b'een li ch'och', **Mois.** 3:5. Li jar mileb' chi mil xkomon li ruchich'och' a'in, maawa' raj yal ta xtklajjik li rajlankil laa yo'ob'tesihom, **Mois.** 7:30. Eb' li Dios ke'xk'uub' ut ke'xyiib' li choxa ut li ch'och', **Abr.** 4:1.

YO'ONINK. *Chi'ilmanq ajwi'* Paab'aal

Kawil ch'oolej chixyo'oninkil ut rajb'al li osob'tesink li yeechi'imb'il xb'aan li tiikilal. Sa'eb' li loq'laj hu, yeeb'il resil li yo'onink jo' royb'eninkil li junelik yu'am xb'aan xpaab'ankil li Jesukristo.

Osob'tesinb'il li winq li wan li Qaawa' choq' xyo'onihom, **Jer.** 17:7. Li Qaawa' a'anaq xyo'onihom lix tenamit, **Joel** 3:16. Taawanq qayo'onihom sa' xk'ab'a' li kuyuk ut eb' li loq'laj hu, **Rom.** 15:4. Li Dios koorala sa' jun yo'yookil yo'onihom rik'in lix waklijjik chi yo'yo li Jesukristo, **1 Pe.** 1:3. Li junjung chi winq li nayo'onink re a'in naxsaqob'resi rib', **1 Jn.** 3:2-3. Tento teetiikisi eerib' chi ubej, rik'in tz'aqal xlemtz'unkil li yo'onink, **2 Ne.** 31:20. Ilomaq naq taawanq eerik'in li paab'aal, li yo'onink, ut li rahok, **Alma** 7:24 (1 Kor. 13:13; Moro. 10:20). Nawaj naq chex'ab'inq taxaq chiru li waatin, rik'in xyo'oninkil naq teek'ul li junelik yu'am, **Alma** 13:27-29. Wi wan eepaabaal nekeyo'oni k'a'aq re ru li moko ilb'il ta ru, li yaal, **Alma** 32:21 (Heb. 11:1). Nachal li yo'onink xb'aan paab'aal ut naxk'e jun xaqleb'

choq' re li aamej, **Eter** 12:4 (Heb. 6:17-19). Li winq tento taayo'oning, malaj ut ink'a' naru chixk'ulb'al jun reechanihom, **Eter** 12:32. Laj Mormon ki'aatinak chirix li paab'aal, li yo'onink, ut li rahok, **Moro.** 7:1. Teeyo'oni sa' xk'ab'a' lix tojb'al rix li maak xb'aan li Jesukristo ut lix wankil lix waklijjik chi yo'yo, naq texwaklesiiq sa' li yu'am chi junelik, **Moro.** 7:40-43. Li Santil Musiq'ej nanujob'resink eere rik'in yo'onink, **Moro.** 8:26 (Rom. 15:13). Ke'el chaq sa' li yu'am wan wi' li kamk, chi xaqxo xyo'onihomeb' chirix jun wakliik chi yo'yo sa' loq'alil, **Tz. ut S.** 138:14.

YOT'B'IL CH'OOLEJ. *Chi'ilmanq ajwi'*

Ch'oolej; Jalok k'a'uxl, jalb'a-k'a'uxlej; Mayejak; Tuulan xch'ool; Tuulan, tuulanil

Naq yot'b'il xch'ool junaq, naraj naxye naq tuulan xch'ool, kub'enaq li raam, jalb'il xk'a'uxl, ut tuulan xna'leb'—naq wan xch'ool chixk'ulb'al li rajom li Dios.

Ninwan rik'in ajwi' li ani yot'b'il ut tuulan xmusiq', **Isa.** 57:15. Li Kristo kixq'axtesi rib' choq' reheb' chixjunil li yot'b'ileb' xch'ool ut tuulaneb' xmusiq', **2 Ne.** 2:7. Teeq'axtesi choq' mayej we jun yot'b'il ch'oolej ut jun tuulanil musiq'ej, **3 Ne.** 9:20 (Tz. ut S. 59:8). Ka'ajeb' wi' li yot'b'ileb' xch'ool ut li tuulaneb' xmusiq' ke'k'ule' choq' re li kub'iha', **Moro.** 6:2. Li Jesus kik'ehe' chiru krus re taa'isimanq li maak choq' re li ch'oolej tuulan, **Tz. ut S.** 21:9. Ani tuulan xmusiq', a'an ajwi' k'ulub'amb'il, **Tz. ut S.** 52:15. Nayeeci'i-man li Musiq'ej reheb' li tuulan, **Tz. ut S.** 55:3. Lin Musiq' taqlanb'il re xkutanob'resinkil li tuulaneb' xch'ool ut li kub'enaqeb' li raam, **Tz. ut S.** 136:33.

YOUNG, BRIGHAM

Jun Apostol sa' xtklajjik li jun k'ojlajjik a'in, ut li xkab' awa'bej re Lix Iglees li Jesukristo reheb' laj Santil Paab'anel sa' Roso'jikeb' li Kutana. A'an kixk'ameb' xb'e laj santil paabaanel naq ke'el chaq Nauvoo, Illinois sa' xjayal li rokeb'aal saq'e, toj sa' li ru taq'a Lago Salado, ut kixk'am naab'al li tenamit sa' li jun raqal re li tenamit Estados Unidos li wan sa' rokeb'aal li saq'e.

Kib'oqe' laj Brigham Young choq' Awa'bej sa' xb'eeneb' li Kab'laju chi Apostol,

Tz. ut S. 124:127. Laj Brigham Young kik'ehe' xb'antioxinkil xb'aan lix k'anjel, ut ink'a' chik kiteneb'aman naq taaxik sa' jalanil tenamit, **Tz. ut S.** 126. Li Qaawa' kixk'e xna'leb' laj Brigham Young chan ru naq te'k'uub'amanq laj santil paab'anel choq' re lix b'eenikeb' toj sa' rokeb'aal li saq'e, **Tz. ut S.** 136. Laj Brigham Young kiwan sa' xyanqeb' li sik'b'ileb' ru sa' li ruchich'och' reheb' li musiq'ej, **Tz. ut S.** 138:53.

YO'YOOKIL HA'. *Chi'ilmanq ajwi'*

Jesukristo

Reetalil li Jesukristo ut li na'leb' kixk'ut. Jo' chanru naq aajel ru li ha' re taawanq xyu'am li tz'ejwalej, li Kolonel ut li na'leb' k'utb'il xb'aan (yo'yookil ha') na'ajman ru choq' re li junelik yu'am.

Rik'in sahil ch'oolejil teerisi chaq li ha' sa'eb' li yo'leb'aal ha' re li kolb'a-ib', **Isa.** 12:3. Kine'xtz'eqtaana laa'in lix yo'leb'aal li yo'yookil ha', **Jer.** 2:13. Ani na'uk'ak re li ha' tink'e re, maajo'q'e taachaqiq re, **Jwan** 4:6–15. Wi junaq winq nachaqiq re, chichalq wik'in, ut chi'uk'aq, **Jwan** 7:37. Li b'arb'ookil ch'iich' nak'amok chaq sa' lix yo'leb'aal li yo'yookil ha', **1 Ne.** 11:25. Xyalb'al lix ha'il li yu'amej chi moko ramb'il ta, **Tz. ut S.** 10:66. Lin taqlahom taawanq choq' jun yo'leb'aal li yo'yookil ha', **Tz. ut S.** 63:23.

YU'AM. *Chi'ilmanq ajwi'* Junelik yu'am, yu'am chi junelik; Saqen, lix saqen li Kristo

Li wanjik sa' tz'ejwalejil ut musiq'ejil, li na'uxman xb'aan lix wankil li Dios.

Xink'ojob' chawu sa' li kutan a'in li yu'am ut li chaab'ilal, **Deut.** 30:15–20. Taak'ut chiwu xb'ehil li yu'am, **Sal.** 16:11. Ani nataaqenk re li tikhilal nextaw li yu'am, **Prov.** 21:21. Ani natawok re lix yu'am, taasachq chiru; ut ani nasach lix yu'am chiru choq' we laa'in, a'an tixtaw, **Mat.** 10:39 (Mat. 16:25; Mar. 8:35; Luk. 9:24; 17:33). Li Lalal li Winq moko chalenaq ta chixsachb'al xyu'ameb' li winq; re b'an xkolb'aleb', **Luk.** 9:56. Rik'in a'an kiwan li yu'am, ut li yu'am a'an chaq xsaqenkileb' li winq, **Jwan** 1:4. Ani napaab'ank re li ani kitaqlan chaq we, numsinb'il chalen chaq sa' li kamk toj sa' li yu'am, **Jwan** 5:24. Laa'in li b'e, li yaal, ut li yu'am, **Jwan** 14:6. Wi ka'ajwi' sa' li yu'am

a'in wan qayo'onihom rik'in li Kristo, q'axal ra li wanko wi' chiru chixjunileb' li winq, **1 Kor.** 15:19–22. Li choxahilal naxyeechi'i li yu'am li wan anajwan, ut li b'arwan toj taachalq, **1 Tim.** 4:8. Eb' li qalal qak'ajol te'ruuq chirilb'al chi ub'ej li yu'am a'an li wan rik'in li Kristo, **2 Ne.** 25:23–27. Li yu'am a'in a'an xq'e-hil re naq te'xkawresi rib' li winq chixk'ulb'al li Dios, **Alma** 34:32 (Alma 12:24). Laa'in lix saqen ut lix yu'am li ruchich'och', **3 Ne.** 9:18 (Mos. 16:9; 3 Ne. 11:11; Eter 4:12). Osob'tesinb'ileb' li ani tiikeb' chi paab'ank, us ta sa' li yu'am malaj sa' li kamk, **Tz. ut S.** 50:5. A'an a'in eb' li junelik yu'am—xnawb'al ru li Dios ut li Jesukristo, **Tz. ut S.** 132:24. A'in lin k'anjel ut lin loq'al—xk'eeb'al chi uxman lix kolb'al chiru li kamk ut lix yu'am chi junelik li winq, **Mois.** 1:39.

YU'AM CHI JUNELIK. *Chi'ilmanq*

Junelik yu'am, yu'am chi junelik

YU'AM LI JUNELIK NAKANA.

Chi'ilmanq Junelik yu'am, yu'am chi junelik

YU'AM NAQ MAJI' NOKOYO'LA.

Chi'ilmanq ajwi' Ch'utam sa' choxa; Pleet sa' choxa; Winq; Xtiklajik

Kiwan qayu'am naq toj maji' nokoyo'la sa' li ruchich'och'. Chixjunileb' li winq ut li ixq ke'wan rik'in li Dios jo' li lalal xk'ajol sa' musiq'ej rub'elaj naq ke'chal sa' li ruchich'och' jo' winq li wan li kamk sa' xb'een. Wan naq li xb'een wanjik nayeeman re a'in (Abr. 3:26).

Naq li Dios kixk'e xk'ojob'ankil li ruchich'och', chixjunileb' li lalal li Dios ke'xjap re xb'aan xsahileb' xch'ool, **Job** 38:4–7. Li musiq'ej taasutq'iiq rik'in li Dios li kik'ehok chaq re, **Ekl.** 12:7. Rub'elaj naq katinpak' sa' xsa' lala na' kinnaw aawu, **Jer.** 1:4–5. Laa'li lalal xk'ajol, **Hech.** 17:28. Li Dios kixsik' qu rub'elaj lix k'ojlajik li ruchich'och', **Ef.** 1:3–4. Tento toowanq rub'el xwankil lix Yuwa'eb' li musiq'ej, **Heb.** 12:9. Eb' li anjel li ink'a' ke'paab'ank re li xb'een xwanjikeb', kixk'uula sa' b'ak'leb' ch'iich' li junelik nakana, **Jud.** 1:6 (Abr. 3:26). Laj tza ut eb' lix anjel ke'isiik chaq, **Apok.** 12:9. Ak b'oq'b'ileb' ut kawresinb'ileb' chalen chaq sa' xk'ojlajik li ruchich'och', **Alma** 13:3. Li Kristo ki'lok re xnimal ru xhelam li junelik q'e kutan, ut li teep re choxa, rub'elaj naq

kiyib'aman li ruchich'och', **Tz. ut S.** 38:1. Li winq kiwan ajwi' sa' xtiklajik rik'in li Dios, **Tz. ut S.** 93:29 (Hel. 14:17; Tz. ut S. 49:17). Eb' li musiq'ej tiikeb' raam ke'sik'e' ru sa' xtiklajik chi wank choq' aj taqlanel sa' li Iglees, **Tz. ut S.** 138:53–55. Naab'al ke'x'ul xb'een wa lix tzolb'aleb' sa' li ruchich'och' reheb' li musiq'ej, **Tz. ut S.** 138:56. Chixjunil li k'a'aq re ru kiyo'ob'tesiman sa' musiq'ejil, rub'elaj naq kiwan sa' li ruchich'och', **Mois.** 3:5. Laa'in kinyo'ob'tesi li ruchich'och', ut eb' li winq rub'elaj naq ke'wan sa' li tz'ejwalej, **Mois.** 6:51. Laj Abraham kiril eb' li ani aj k'oxlanel li ke'k'uub'aman rub'elaj naq kiwan li ruchich'och', **Abr.** 3:21–24.

YULB'IL. *Chi'ilmanq ajwi'* Jesukristo;
Mesias

Li Jesus "li Kristo" k'ab'a'imb'il (jun aatin sa' Griego) malaj "li Mesias" (jun aatin sa' Arameo). Xkab'ichaleb' li aatin a'in naraj neke'xye "li yulb'il." A'an li ani *yulb'il* xb'aan li Yuwa'b'ej re tixb'aanu ruuchil li Yuwa'b'ej sa' chixjunil li k'a'aq re ru chirix lix kolb'aleb' li winq.

Li Qaawa' xinixyul, **Isa.** 61:1–3. A'an kixyul jun chixjultikankil li evangelio, **Luk.** 4:16–22. Li Jesus kiyule' xb'aan li Dios Yuwa'b'ej, **Hech.** 4:27. Li Dios kixyul li Jesus aj Nazaret, **Hech.** 10:38.

YULUK. *Chi'ilmanq ajwi'* Aseeyt;
Rosob'tesinkileb' li yaj

Sa' najter kutan, eb' lix profet li Qaawa' neke'xyul rik'in aseeyt eb' li ani te'b'aanunq re li xningal ru k'anjel, jo' laj Aaron malaj eb' laj tij, malaj eb' li rey li te'taqlanq sa' xb'een Israel. Sa' li Iglees a'in, yuluk naraj naxye xk'eeb'al jun malaj wiib' tz'uqul li osob'tesinb'il aseeyt sa' xb'een xjolom junaq, rochb'een xk'eeb'al jun li rosob'tesinkil. A'in ka'ajwi' naru nab'aanuman rik'in lix wankil li Tijonelil re Melkisedek. Chirix li yuluk, jun winq li k'eeb'il xwankil sa' li tijonelil ajwi' a'an naru chixtz'apb'al li yuluk ut chixk'eeb'al jun li osob'tesink re li ani yulb'il.

Taayuleb', ut taawosob'tesiheb' re te'k'anjelaq chiwu, **Exo.** 28:41 (Lev. 8:6–12, 30). Taayul re taawanq choq' aj taqlanel sa' xb'een lin tenamit Israel, **1 Sam.** 9:16 **1 Sam.** 10:1. Eb'

li xb'eenil tento te'xyul ut te'rosob'tesiheb' li yaj, **Stgo.** 5:14–15 (Tz. ut S. 42:44).

YUMB'EETAK KO'B'EETAK.

Chi'ilmanq ajwi' Atawink, atawinel;
Muxuk sumsu; Saq ru ch'ooolej

Naq li winq ut li ixq neke'xq'et li chaq'rab' ut neke'xsume raatinankil rib' chi ink'a' sumsuukeb'. Sa'eb' li loq'laj hu, wan naq na'oksi-man a'in choq' reetalil li q'etok paab'ank.

Maamin wu, xb'aan naq tento naq ink'a' taa'uxq xkomon a'an, **2 Sam.** 13:12. Me'ok sa' li yumb'eetak ko'b'eetak, **Hech.** 15:20. Li tz'ejwalej moko re ta li yumb'eetak ko'b'eetak, re b'an li Qaawa', **1 Kor.** 6:13–18. Re naq mi'ux li yumb'eetak ko'b'eetak, li junjunq chi winq chiwanaq rixaqil, **1 Kor.** 7:2–3. A'in li rajom xch'ool li Dios, naq mex'ok sa' li yumb'eetak ko'b'eetak, **1 Tes.** 4:3. Laj Jakob kixtijeb' lix tenamit laj Nefi chirix li yumb'eetak ko'b'eetak, **Jak.** 3:12. Yookex chi q'anok' kb'aan li kamsink ut li ko'b'eetak yumb'eetak neke'b'aanu, choq' re li sache'k, **Hel.** 8:26. Eb' li xe'b'aanunk re li yumb'eetak ko'b'eetak tento te'xjal xk'a'uxl re te'xjunaji rib' rik'in li Iglees, **Tz. ut S.** 42:74–78.

YUWA'B'EJ RE RUCHICH'OCH'.

Chi'ilmanq ajwi' Junkab'al; Na'b'ej
yuwa'b'ej; Osob'tesiik xb'aan li
yuwa'b'ejil aj k'anjel; Yuwa'b'ejil aj
k'anjel

Jun loq'laj k'ab'a'ej choq' re jun winq li xyo'la jun ralar malaj xk'ul jun alalb'ej chiru li chaq'rab'.

Chawoxloq'i laa yuwa' ut laa na', **Exo.** 20:12 (Deut. 5:16; Mat. 19:19; Mos. 13:20). Junaq yuwa'b'ej naxq'ul li ralar li nasaho' wi' xch'ool, **Prov.** 3:12. Ex yuwa'b'ej, meeyoob' xjosq'ileb' lee ralar eek'ajol, **Ef.** 6:1–4. Kintzole' ka'ch'inaq sa' chixjunil lix nawom lin yuwa', **1 Ne.** 1:1. Inyuwa' a'an jun tiikil winq—xb'aan naq kinixtzol, **Enos** 1:1. Laj Alma kitijok choq' re li ralar, **Mos.** 27:14. Laj Alma kixk'e li taqlahom reheb' li ralar, **Alma** 36–42. Laj Helaman kixk'e xk'ab'a'eb' li ralar jo' chanruheb' lix xe'toonil, **Hel.** 5:5–12. Laj Mormon junelik naxk'oxla li ralar sa' lix tij, **Moro.** 8:2–3. Teneb'anb'ilaq li xningal ru na'leb' sa' ruq'eb' li yuwa'b'ej, **Tz. ut S.** 29:48. Li junjunq chi winq teneb'anb'il chixk'eeb'al li nak'anjelak

re tz'aqal lix junkab'al, **Tz. ut S.** 75:28. Kinix-taqla chi xik rik'in lin yuwa', **JS—R** 1:49.

YUWA'B'EJ SA' CHOXA. *Chi'ilmanq*

ajwi' Dios, Roxichal li Dios

Lix Yuwa' lix musiq'eb' chixjunil li winq (Sal. 82:6; Mat. 5:48; Jwan 10:34; Rom. 8:16–17; Gal. 4:7; 1 Jn. 3:2). Li Jesus a'an li Ralal Junaj Chirib'il sa' li tz'ejwalej. Li winq k'eeb'il xtaqlahom naq taa'ab'inq chiru ut taaroxloq'i li Yuwa'b'ej, ut taatijoq chiru sa' lix k'ab'a' li Jesus.

Wi nekekuyeb' xmaak li winq lee choxahil Yuwa' tixkuy ajwi' eemaak laa'ex, **Mat.** 6:14 (Mat. 18:35; 3 Ne. 13:14). Lee choxahil Yuwa' naxnaw naq nekeraj ru chixjunil li k'a'aq re ru a'in, **Mat.** 6:26–33 (3 Ne. 13:26–33). Ma toja' ta chik lee Choxahil Yuwa' ink'a' tixk'e li Santil Musiq'ej reheb' li neke'xtz'aama chiru? **Luk.** 11:11–13. Osob'tesinb'ilaq taxaq li Dios ut xYuwa' li Qaawa' Jesukristo, **Ef.** 1:3. Wan eek'as chi junelik rik'in lee choxahil Yuwa', **Mos.** 2:34. Li Kristo kixnima xloq'al lix k'ab'a' li Yuwa'b'ej, **Eter** 12:8. Eb' laj santil paab'anel tento te'xch'olob' xyaalal li maa'usilal xe'x-k'ul rub'elaj naq li Yuwa'b'ej taa'elq chaq sa' li na'ajej muqmu wi', **Tz. ut S.** 123:1–3, 6. Kiqak'ul li osob'tesink nim ru ut nim xloq'al chalen chaq li qaChoxahil Yuwa', **JS—R** 1:73.

YUWA'B'EJIL AJ K'ANJEL. *Chi'ilmanq*

ajwi' Aj osob'tesinel; Osob'tesiik xb'aan li yuwa'b'ejil aj k'anjel;

Tijonelil re Melkisedek; Yuwa'b'ej re ruchich'och'

Sa'eb' li loq'lajhu, na'aatinak chirix wiib' paay li yuwa'b'ejil aj k'anjel: (1) jun opiis k'ojob'amb'il sa' li Tijonelil re Melkisedek, wan naq aj osob'tesinel yeeb'il re; (2) eb' li yuwa'b'ej sa' li junkab'al. Eb' li yuwa'b'ejil aj k'anjel li k'ojob'amb'ileb' neke'xk'e li osob'tesink reheb' li komon sa' li Iglees li k'ulub'ejeb'.

Yuwa'b'ejil aj k'anjel li k'ojob'amb'il: Kixk'e junjunq choq' profheet ut junjunq choq' aj osob'tesinel, **Ef.** 4:11 (R. li P. 1:6). A'an xte-neb'ankileb' li Kab'laju naq te'xk'ojob'eb' laj k'anjel aj osob'tesinel, **Tz. ut S.** 107:39. Laj Hyrum taaruq chixk'ulb'al li ropiis li Tijonelil ut Yuwa'b'ejil aj k'anjel, **Tz. ut S.** 124:91–92, 124 **Tz. ut S.** 135:1.

Eb' li yuwa'b'ej: Laj Jakob kirosob'tesiheb' li lalal ut eb' li lalal xk'ajoleb', **Gen.** 49:11–28. Inyehaq eere chi ch'olch'o chirix li najter yuwa'b'ej aj David, **Hech.** 2:29. Laj Lehi kixk'eheb' xna'leb' ut kirosob'tesiheb' li lalal xk'ajol, **2 Ne.** 4:3–11. Kin'ok choq' tz'aqal aj eechaninel, chi k'amb'il inb'aan li k'ulub'ejil reheb' chaq li yuwa'b'ej, **Abr.** 1:2–4.

ZABULON. *Chi'ilmanq* Sabulon

(Zabulon)

ZACARIAS. *Chi'ilmanq* Sakarias

(Zacarias), profheet sa' li Najter Chaq'rab'; Sakarias, xyuwa' laj Jwan

JUNJUNQ RAQAL SIK'B'IL CHAQ RU SA' LIX JALTESIN-KIL RU LI SANTIL HU XB'AAN LAJ JOSE SMITH

A'an a'in junjunq raqal sik'b'il chaq ru sa' li Santil Hu (King James Version, sa' ingles) li jaltesinb'il ru xb'aan laj Jose Smith (JJS). Li Qaawa' kixmusiq'a xna'leb' li Profheet aj Jose Smith chixk'eeb'al wi'chik sa' li Santil Hu li jar raqal chi yaalil na'leb' li ki'isiman chaq malaj kijalman chaq chalen chaq naq kitz'iib'aman li aatin a'an. Eb' li na'leb' a'in neke'xk'ut xyaalal li tzol'leb', ut neke'tenq'an chixtawb'al ru li loq'laj hu. Eb' li jar raqal li sik'b'ileb' ru choq' re li tzol'leb'aal hu naru tatxtenq'a chixtawb'al ru li loq'laj hu, maak'a' naxye k'a'ru li aatinob'aal li jaltesinb'il wi' ru.

Rik'in naq li Qaawa' kixk'ut'esi chiru laj Jose junjunq li yaalil na'leb' li tz'iib'anb'il chaq xb'aaneb' li ke'tz'iib'ank chaq re li hu xb'een wa, li Santil Hu jaltesinb'il ru xb'aan laj Jose Smith moko chanchan ta li jar paay chik chi jaltesinb'il ru Santil Hu sa' li ruchich'och'. Naru nayeeman naq na'oksiman li aatin *jaltesin ru* chi jalan wi' xyaalalil, xb'aan naq li Jaltesinb'il ru xb'aan laj Jose Smith a'an tz'aqal k'utb'esinb'il na'leb', moko jaltesinb'il ta chaq ru sa' jalan chik aatinob'aal. Re taanawmanq chik li na'leb' chirix li JJS, chi'ilmanq "Li Santil Hu Jaltesinb'il ru xb'aan laj Jose Smith" sa' li tusleb'aal aatin sa' li Tzol'leb'aal Hu.

Arin wan jun raqal re xk'utb'al chan ru li JJS:

A'in li tz'iib'anb'il chi q'eq a'an li jun raqal chi aatin sa' li Santil Hu (King James Bible) li jaltesinb'il ru xb'aan laj Jose Smith. Rik'in naq wan li aatin li kitiq'e' wi'chik sa' li Santil Hu naq kixjaltesini ru, wan naq jalan wi' li ajl rik'in li ajl sa' li Santil Hu li wan aawik'in.

JJS, Mateo 4:1, 5-6, 8-9 (chi'ilmanq Mateo 4:1, 5-6, 8-9; kijalman ajwi' chi jo'ka'in li aatin sa' Lukas 4:2, 5-11)

(*Li Jesus kib'eresiik xb'aan li Musiq'ej, moko xb'aan ta laj Satanas.*)

1 Toja' naq kib'eresiik li Jesus xb'aan li Musiq'ej toj sa' li yamyookil ch'och', re taawanq rik'in li Dios.

5 Toja' naq kik'ame' li Jesus sa' li santil tenamit, ut li Musiq'ej kixk'ojob' sa' ru'uj li santil ochoch.

6 Toja' naq kichal laj tza rik'in ut kixye, Wi laa'at li Ralal li Dios, kut aawib' taq'a: xb'aan naq tz'iib'anb'il, Tixk'e xchaq'rab'inkileb' lix anjel chawix: ut tate'xk'am sa' ruq'eb', maare anchal taaten laa woq chiru junaq pek.

8 Ut jo'kan wi'chik, kiwan li Jesus sa' li Musiq'ej, ut a'an kixk'am sa' jun li tzuul q'axal najt xteram, ut kixk'ut chiru chixjunil li awa'b'ejihom re li ru-chich'och', ut lix loq'aleb' a'an.

9 Ut laj tza kichal wi'chik rik'in, ut kixye, Chixjunil li k'a'aq re ru a'in tinkle aawe, wi taakut aawib' chi woq ut tinaaloq'oni.

A'in naxye b'ar wan li aatin sa' li Santil Hu li tento raj taawil roch-been li jaltesinb'il ru xb'aan laj Jose Smith.

Arin naxye k'a'ru li tzol'leb' kixtuqub' laj Jose Smith rik'in xjaltesin-kil ru.

A'in li aatin jo' kixjaltesini ru laj Jose Smith.

JJS, Genesis 9:10–15 (chi'ilmanq
Genesis 9:3–9)

*(Eb' li winq taawanq tojb'a-maak sa' xb'ee-
neb' chirix li kamsink, ut chirix xsachlenkil
xyu'ameb' li xul.)*

10 A'ut lix kik'el chixjunil li tib'elej li kink'e eere choq' tzakemq, taahoymanq chiru li ch'och', li isinb'ilaq wi' xyu'am, ut lix kik'el ink'a' teetzeka.

11 Ut chi yaal, ink'a' taahoymanq li kik'elej, ka'ajwi' re taawanq tzakemq, re xkolb'al lee yu'am, ut lix kik'el li junjunq chi xul tinpatz' reeqaj sa' lee ruq'.

12 Ut ani nahoyok re xkik'el li winq, xb'aan li winq taahoye'q xkik'el; xb'aan naq li winq ink'a' tixhoy xkik'el li winq.

13 Xb'aan naq jun taqlahom nink'e, naq li ras riitz'in li junjunq chi winq tixkol xyu'am li winq, xb'aan naq jo' tz'aqal injalam-uuch naq kinyo'ob'tesi li winq.

14 Ut jun taqlahom nink'e eere, Chex'uuchinq ut chexk'ihanq; chex'a-lanq chi naab'al sa' li ruchich'och', ut chexk'ihanq chi sa'.

15 Ut li Dios kiraatina laj Noe, ut eb' li ralal rochb'een, ut kixye: Ut laa'in, k'e-homaq reetal, laa'in tinxaqab' lin sumwank eerik'in, li kink'uub' rik'in lee yuwa' aj Enok, chirix lee riyajil moqon chik cherix.

JJS, Genesis 9:21–25 (chi'ilmanq sa'
Genesis 9:16–17)

*(Kik'eeman li kaqla sa' choxa re xjultikan-
kil lix sumwank li Dios rik'in laj Enok ut
laj Noe. Sa' roso'jikeb' li kutan li jolomil
ch'utlajik re li iglees re li Xb'een Yo'lajenaq
[li Sion re li Qaawa' sa' xkutankil laj Enok;
chi'ilmanq Moises 7] tixjunaji rib' rik'ineb' li
tiikeb' xch'ool sa' li ruchich'och'.)*

21 Ut taawanq li kaqla sa' li choql; ut laa'in tin'iloq re, re taajultiko'q we li sumwank li junelik taakanaaq, li kink'uub' rik'in laa yuwa' aj Enok; naq, jo'q'e te'xpaab' li winq chixjunil lin taqlahom, taachalq wi'chik Sion sa' li ruchich'och', lix tenamit laj Enok li kinxok chaq wik'in.

22 Ut a'in lin sumwank li junelik taakanaaq, naq jo'q'e naq eb' laa walal

aak'ajol te'xk'ulub'a li yaal chire xch'ool-
leb', ut te'iloq taqe'q, chirix a'an Sion
taa'iloq taq'a, ut chixjunil li choxa taa-
chiq'manq xb'aan sahil ch'oolejil, ut li
ruchich'och' taasiksotq rik'in xsahil
xch'ool;

23 Ut li jolomil ch'utlajik re li iglees re li xb'een yo'lajenaq taakub'eeq chaq sa' choxa, ut taareechani li ruchich'och', ut taawanq xna'aj toj reetal taachalq li roso'jik. Ut a'in lin sumwank li junelik taawanq, li kink'uub' rik'in laa yuwa' aj Enok.

24 Ut taawanq li kaqla sa' li choql, ut tinxaqab' lin sumwank choq' aawe, li kink'uub' aawik'in laa'at ut wik'in laa'in, choq' re li junjunq chi yo'yookil yo'ob'tesihom, re chixjunil li tz'ejwalej li taawanq sa' xb'een li ch'och'.

25 Ut li Dios kixye re laj Noe, A'in li reetalil li sumwank li kink'ojob' aawik'in laa'at wik'in laa'in; choq' re chixjunil li tz'ejwalej li taawanq sa' xb'een li ch'och'.

JJS, Genesis 14:25–40 (chi'ilmanq
Genesis 14)

*(Nayeeman resil lix nimal ru xk'anjel laj
Melkisedek; nach'olob'aman chan ru li
wankilal ut li osob'tesink re li Tijonelil re
Melkisedek.)*

25 Ut laj Melkisedek kixtaqsi lix yaab' xkux ut kirosob'tesi laj Abram.

26 Anajwan laj Melkisedek a'an jun winq re paab'aal, li kik'anjelank re li tiikilal; ut naq toj al kixxuwa ru li Dios, ut kixtz'apeb' re li kaqkojl, ut kixchup xkawilal li xam.

27 Ut chi jo'kan, chirix k'ulub'aak xb'aan li Dios, kik'ojob'aman jo' taqenaqil aj tij jo' chanru lix k'anjelil li sumwank li kixk'uub' li Dios rik'in laj Enok,

28 A'an jo' chanru lix k'anjelil li Ralal li Dios; a' li k'anjelil li kichal, moko xb'aan ta li winq, chi moko li rajom xch'ool li winq; chi moko xb'aan yuwa'b'ej malaj na'b'ej; chi moko xb'aan xtiklajik li kutan chi moko roso'jik li chihab'; a'b'an xb'aan li Dios;

29 Ut kixq'axtesiiik reheb' li winq rik'in li b'oqe'k xb'aan tz'aqal lix yaab' xkux,

jo' chanru tz'aqal li rajom xch'ool a'an, choq' reheb' jo' k'ihal li ke'paab'ank re lix k'ab'a'.

30 Xb'aan naq li Dios, chirix xaqab'ank aatin chiru laj Enok ut chiruheb' li riyajil rik'in jun xaqab'amb'il aatin sa' lix k'ab'a' ajwi' a'an; naq li junjung li k'ojob'amb'ilaq jo' chanru li k'anjelil ut b'oqok a'in taawanq xwankil, rik'in paab'aal, chixpuk'b'aleb' li tzuul, chixjachb'aleb' ru li palaw, chixchaqihob're-sinkileb' li ha', chirisinkileb' chaq li ha' sa' xb'eheb'.

31 Chixramb'aleb' li teep aj pleet reheb' li jar tenamit, chixjachb'al ru li ch'och', chixtoqb'al li junjung chi b'ak'leb', chi xaqliik chiru li Dios; chixb'aanunkil chixjunil li k'a'aq re ru jo' chanru li rajom xch'ool a'an, jo' chanru lix taqlahom, chixkub'sinkil xwankileb' li taqlanelil ut li wankilal; ut a'in xb'aan li rajom xch'ool li Ralal li Dios li kiwan chalen chaq rub'elaj lix k'ojlajik li ruchich'och'.

32 Ut eb' li winq li ke'wan li paab'aal a'in rik'ineb', li ke'taqe' toj sa' li k'anjelil a'in re li Dios, ke'jaltesiman ru ut ke'k'ame' taqe'q sa' choxa.

33 Anajwan ut, laj Melkisedek a'an aj tij re li k'anjelil a'in, jo'kan naq kiru chixtawb'al li tuqtuukilal sa' Salem, ut li Awa'b'ej re tuqtuukilal kiyeeman re.

34 Ut eb' lix tenamit ke'xk'anjela li tiikilal, ut ke'ru chixtawb'al li choxa, ut ke'xsik' lix tenamit laj Enok li kixk'am li Dios junxil chaq, naq kixjach chaq ru rik'in li ruchich'och', ut kixk'uula chaq choq' re roso'jikeb' li kutan, malaj li roso'jik li ruchich'och'.

35 Ut a'an kixye, ut kixxaqab' rik'in xaqab'amb'il aatin, naq li choxa ut li ruchich'och' te'junajimanq; ut eb' li ralal li Dios te'yale'q rix jo' rik'in xam.

36 Ut laj Melkisedek a'in, chirix xxaqab'ankil li tiikilal, li rey re choxa kiyehe' re xb'aan lix tenamit, malaj sa' jalan chik aatin, li Rey re tuqtuukilal.

37 Ut kixtaqsi lix yaab' xkux, ut kiro-sob'tesi laj Abram, rik'in naq a'an li taqenaqil aj tij, ut aj ilol re lix k'uuleb'aal kab'l li Dios;

38 Li xaqab'amb'il chaq xb'aan li Dios

re xk'ulb'al li lajetqil choq' reheb' li neb'a'.

39 Jo'kan ut, laj Abram kixtoj chiru a'an xlajetqil chixjunil li k'aru re, xkomon chixjunil li b'ihomal li eechaninb'il xb'aan, li kixk'e chaq li Dios re chi numenaq sa' xb'een li nak'anjelak re.

40 Ut kik'ulman, naq li Dios kiro-sob'tesi laj Abram, ut kixk'e re a'an b'ihomal, ut loq'alil, ut eb' li ch'och' choq' jun reechaninom li junelik taakanaaq, jo' chanru li sumwank li kixk'uub' chaq, ut jo' chanru li osob'tesink li ki'osob'tesiik wi' chaq xb'aan laj Melkisedek.

JJS, Genesis 15:9–12 (chi'ilmanq)

Genesis 15:1–6)

(Laj Abraham kiril sa' k'utb'esinb'il matk' li Ralal li Dios, ut kixnaw chirix li wakliik chi yo'yo.)

9 Ut laj Abram kixye, Qaawa' Dios, chan ru naq taak'e we li ch'och' a'in choq' eechaninamej li junelik taakanaaq?

10 Ut li Qaawa' kixye, Us ta kamenaqat raj, ma ink'a' tab'i' ninruhan chixk'eeb'al aawe?

11 Ut wi tatkamq, toj taaweechani ajwi', xb'aan naq taachalq xkutankil, naq li Ralal li Winq taawanq xyu'am; a'ut chan ru naq taawanq xyu'am wi moko kame-naq ta? tento xb'een wa taak'ehe'q wi-chik xyu'am.

12 Ut kik'ulman naq laj Abram ki'ilo- lok chi ub'ej ut kiril xkutankil li Ralal li Winq, ut kiwan xsahil xch'ool, ut li raam kixtaw hilob'aal, ut kixpaab' li Qaawa'; ut li Qaawa' kixk'e sa' ajl chirix choq' tiikilal.

JJS, Genesis 17:3–7, 11–12

(chi'ilmanq Genesis 17:3–12)

(Li Dios kixxaqab' jun sumwank chirix xsetb'al xtz'uumal li tz'ejwalej rik'in laj Abraham. Nak'utb'esiman chiru laj Abraham li k'ojob'amb'il k'anjel re li kub'iha', ut jarub' chihab' neke'ok wi' li kok'al chi teneb'aak.)

3 Ut kik'ulman naq laj Abram kixhu-pub' rib', ut kixpatz' xk'ab'a' li Qaawa'.

4 Ut li Dios ki'aatinak rik'in, ut kixye: Eb' lin tenamit ke'xjalb'ehi rib' rik'in

lin na'leb', ut ink'a' ke'xpaab'eb' lin k'o-job'anb'il k'anjel, li keb'ink'e reheb' lix yuwa'eb';

5 Ut ink'a' ke'ab'ink chiru li yuluk in-b'aan, ut li muqlaak, malaj li kub'iha' li keb'intaqla wi';

6 Ke'xjalb'ehi b'an rib' rik'in li taqlahom, ut ke'xk'ul sa' xb'eeneb' xch'ajb'a-leb' li kok'al, ut li rachb'il kik';

7 Ut ke'xye naq lix kik'el laj Abel li tiik xch'ool kihoyman choq' reheb' li maak; ut moko ke'x naw ta k'a'ru li wankeb' wi' chi teneb'anb'il chiwu.

11 Ut laa'in tinxaqab' jun sumwank aawik'in re xsetb'al xtz'uumal li tz'ejwalej, ut taawanq choq' insumwank wik'in laa'in ut aawik'in laa'at, ut eb' laa wiyajil chawix, chiru jar tasal lix tenamiteb'; re naq taanaw chi junelik naq eb' li kok'al moko wankeb' ta chi teneb'anb'il chiwu toj reetal naq waqxaqib' chihab' xyu'ameb'.

12 Ut taak'e aach'ool chixpaab'ankil chixjunil li sumwank li kin'ok wi' sa' sumwank rik'ineb' laa yuwa'; ut taapaab'eb' li taqlahom li kink'e aawe rik'in tz'aqal lix tz'uumal we, ut laa'in tinwanq choq' Dios chawu laa'at ut laa wiyajil moqon chawix.

JJS, Genesis 17:23 (chi'ilmanq sa'
Genesis 17:17)

(Laj Abraham kisaho' xch'ool naq kiyeeman naq taayo'laaq laj Isaak.)

23 Toja' naq laj Abraham kixhupub' rib' ut kisaho' xch'ool, ut kixye sa' xch'ool, Taayo'laaq jun alalb'ej chiru li jun cient chihab' xyu'am, ut li xSara li lajeeb' ro'k'aal chihab' xyu'am taa'alanq.

JJS, Genesis 19:9-15 (chi'ilmanq
Genesis 19:5-10)

(Laj Lot kixyal ru rik'in li maa'usilal sa' Sodoma.)

9 Ut ke'xye re, Jilon chawix. Ut ke'josq'o' rik'in.

10 Ut ke'xye chirib'ileb' rib', Li jun winq a'in kichal chi kanaak sa' qayanq, ut anajwan naxb'aanu rib' jo' aj raqol aa-

tin; anajwan q'axal ra wi'chik taqab'aanu re a'an chiruheb' li jun ch'ol chik.

11 Jo'kan naq ke'xye re li winq, Taqa-k'uleb' li winq, ut eb' laa rab'in ajwi', ut taqab'aanu reheb' jo' naqak'oxla naq us.

12 Anajwan a'in jo' chanru li maa'usilal aran Sodoma.

13 Ut laj Lot kixye: K'ehomaq reetal anajwan, wan wiib' lin rab'in li moko wanjenaqeb' ta rik'in winq; intz'aama-haq taxaq rik'ineb' li was wiitz'in naq ink'a' teb'ink'am eerik'in; ut ink'a' teeb'aanu reheb' jo' neke'k'oxla sa' lee ri-lob'aal naq us;

14 Xb'aan naq li Dios ink'a' tixtiikob-resi ru lix moos sa' li na'leb' a'in; jo'kan ut, intz'aama-haq chiruheb' li was wiitz'in, li jun sut ajwi' a'in, naq mik'a' eeb'aanu reheb' li winq a'in, re te'wanq sa' tuqtuukilal sa' wochoch; xb'aan naq xb'aan a'in ke'ok rub'el lin muheb'aal.

15 Ut ke'josq'o' rik'in laj Lot ut ka'ch'in chik ma ke'xweq rokeb'aal li kab'l, a'b'anan eb' lix anjel li Dios, li santil winqeb', ke'xye' li ruq' ut ke'xkelo laj Lot sa' li kab'l rik'ineb', ut ke'xtz'ap li okeb'aal.

JJS, Genesis 48:5-11 (chi'ilmanq
Genesis 48:5-6)

(Eb' li riyajil laj Jose a'anaqeb' te'jolominq sa' xch'utub'ankil Israel sa' roso'jik li kutan.)

5 Anajwan ut, chirix xwiib'aleb' laa walal, laj Efrain ut laj Manases, li ke'yo'la chawu sa' li ch'och' Egipto, rub'elaj naq kinwulak aawik'in Egipto; k'e reetal, eb' a'an weheb', ut li Dios reheb' lin yuwa' taarosob'tesiheb'; jo' chanru ajwi' laj Reuben ut aj Simehon te'osob'tesiiq a'an, xb'aan naq weheb'; jo'kan naq k'ab'a'inb'ilaqeb' jo' chanru ajwi' lin k'ab'a'. (Jo'kan naq Israel kiyeeman reheb'.)

6 Ut ani li taayo'laaq aawik'in chirixeb' a'an, aawehaqeb', ut k'ab'a'inb'ilaqeb' jo' chanru xk'ab'a'eb' li raseb' sa' li reechanihomeb', sa'eb' li jar teepal; jo'kan naq lix teepal laj Manases ut laj Efrain kiyeeman reheb'.

7 Ut laj Jakob kixye re laj Jose, Naq li Dios reheb' lin yuwa' kixk'utb'esi rib' chiwu aran Lus, sa' li ch'och' Kanaan, kixxaqab' aatin chiwu, naq tixk'e we

laa'in ut re li wiyajil, li ch'och' choq' jun eechanihomej li taawanq chi junelik.

8 Jo'kan ut, at walal, a'an kinrosob'tesi sa' aawaklesinkil chi wank choq' moos chiwu, rik'in xkolb'al lin junkab'al chiru li kamk;

9 Rik'in xkolb'aleb' lin tenamit, eb' laa was aawiitz'in, chiru li we'ej li kini-man chaq sa' li ch'och'; jo'kan naq li Dios reheb' laa yuwa' tatrosob'tesi, ut eb' li ruuchinihom aajuruch', re naq osob'te-sinb'ilaqeb' chi taqenaq sa' xb'eeneb' laa was aawiitz'in, ut sa' xb'een lix junkab'al laa yuwa';

10 Xb'aan naq laa'at katq'axok-u, ut lix junkab'al laa yuwa' ke'xkub'si rib' chawu, jo' chanru ajwi' kik'utman chaq chawu, rub'elaj naq katk'ayik toj Egipto xb'aan li ruq'eb' laa was; jo'kan naq eb' laa was te'xkub'si rib' chawu, chiru li junjungq tasal tenamit, chiruheb' li ruuchinihom aajuruch' chi junelik;

11 Xb'aan naq laa'at tatwanq choq' saqen chiru lin tenamit, re xkolb'aleb' sa' xkutankil lix preexileb', chiru li moosil; ut re xk'amb'al chaq li kolb'a-ib' rik'ineb', naq chi junajwa k'utzub'anb'ileb' rub'el li maak.

JJS, Genesis 50:24–38 (chi'ilmanq

Genesis 50:24–26; jo'kan ajwi'
2 Nefi 3)

(Laj Moises, laj Aaron, ut laj Jose Smith ke'yehe' xk'ab'a'eb' sa' li profetel aatin a'in re laj Jose sa' Egipto. Jo'kan ajwi', laj Jose kixjultika jo' profet naq lix Hu laj Mormon taa'ochb'eeninq re li tz'iib'anb'il esil re laj Juda.)

24 Ut laj Jose kixye reheb' li reech alal, Kamk we, ut xik we rik'ineb' lin yuwa'; ut xik we sa' lin muqleba'al rik'in sahil ch'oollejil. Li Dios re lin yuwa' aj Jakob chiwanq eerik'in, re eekolb'al chaq sa' ch'a'ajkilal sa' xkutankil lee moosil; xb'aan naq li Qaawa' xinrula'ani, ut kintaw jun xyeechi'ihom li Qaawa', naq rik'ineb' chaq li ruuchinihom injuruch', li Qaawa' tixwaklesi jun ruq' che' tiik xch'ool chalen chaq injuruch'; ut choq' eere laa'ex, li k'ab'a'inb'ilex Israel xb'aan lin yuwa' aj Jakob, jun profet;

(maawa'aq li Mesias, a'an laj Xiloh yeeb'il re); ut li profet a'in tixkol chaq lin tenamit chiru Egipto sa' xkutankil lee moosil.

25 Ut taak'ulmanq naq te'jek'imang wi'chik, ut taatoqe'q jun ruq' che', ut taak'ame'q sa' jun najtil ch'och'; a'b'anan te'wanq chi jultikanb'il sa'eb' lix sumwank li Qaawa', naq taak'ulunq li Mesias; xb'aan naq a'an taak'utb'esimang chiruheb' sa' rosos'jik li kutan, sa' li Musiq'ej re wankilal; ut taarisihob' chaq sa' q'ojyin toj chi saqenkil; sa' chaq li muqmuukil q'ojyin, ut sa' chaq li preexil toj sa' li ach'ab'aak.

26 Jun aj ilol na'leb' li Qaawa' lin Dios tixwaklesi, li taawanq choq' aj ilol na'leb' sik'b'il ru choq' reheb' li ruuchinihom injuruch'.

27 Jo'ka'in naxye we li Qaawa' Dios reheb' lin yuwa', Jun aj ilol na'leb' sik'b'il ru tinwaklesi chaq sa' xyanqeb' li ruuchinihom aajuruch', ut a'an q'axal taataqsiiq xwankil sa' xyanqeb' li ruuchinihom aajuruch'; ut re a'an tink'e xtaqlankil naq tixb'aanu jun li k'anjel choq' reheb' li ras riitz'in, li ruuchinihom aajuruch'.

28 Ut a'an tixk'ameb' chixnawb'al li sumwank li kink'uub' rik'ineb' laa yuwa'; ut a'an tixb'aanu jo' k'ihal li k'anjel tintaqla wi'.

29 Ut tinnimob'resi ru sa' wilob'aal, xb'aan naq a'an tixb'aanu lin k'anjel; ut nimaq ru a'an chanchan li kinye eere naq tinwaklesi choq' eere, re xkolb'al lin tenamit, ex xjunkab'al laj Israel, chiru chaq li ch'och' Egipto; xb'aan naq jun aj ilol na'leb' tinwaklesi re xkolb'al chaq lin tenamit chiru li ch'och' Egipto; ut a'anaq aj Moises taayeemanq re. Ut rik'in li k'ab'a'ej a'in tixnaw naq a'an xkomon laa junkab'al; xb'aan naq taach'olaniiq xb'aan lix rab'in li rey, ut xyum a'an taayeemanq re.

30 Ut jo'kan wi'chik, jun aj ilol na'leb' tinwaklesi sa' xyanqeb' chaq li ruuchinihom aajuruch', ut re a'an tink'e wankilal re xk'eeb'al chi k'utmank li waatin chiruheb' li riyajil aajuruch'; ut moko ka'aj ta wi' re xk'eeb'al chi k'utmank li waatin, chan li Qaawa', re ajb'an wi'

xq'unb'esinkileb' xch'ool chirix li waa-tin, li akaq elenaq sa' xyanqeb' sa' roso'-jik li kutan;

31 Jo'kan naq eb' li ruuchinihom aajuruch' te'tz'iib'aq, ut li ruuchinihom xjuruch' laj Juda te'tz'iib'aq; ut li k'a'ru tz'iib'anb'ilaq xb'aan li ruuchinihom aajuruch', ut jo'kan ajwi' li k'a'ru tz'iib'anb'ilaq xb'aan li ruuchinihom xjuruch' laj Juda, te'nimanq ut te'xjunaji rib' choq' re xsachb'al li b'alaq'il tzol'leb', ut xkub'sin-kil li wech'ok-ib' ut xxaqab'ankil li tuq-tuukilal sa' xyanqeb' li ruuchinihom aajuruch', ut xk'amb'aleb' chixnawb'al chirix lix yuwa'eb' sa' roso'jikeb' li kutan; ut chixnawb'al ajwi' chirix lin sum-wank, chan li Qaawa'.

32 Ut sa' xyi chaq xq'unal lix metz'ew a'an taakawob'resiiq xmetz'ew, sa' li kutan naq taaxik lin k'anjel sa' xyanqeb' chixjunil lin tenamit, li te'k'ojob'aaq wi' li ani wankeb' sa' lix junkab'al laj Israel, sa' roso'jikeb' li kutan.

33 Ut laj ilol na'leb' a'an tinwosob'tesi, ut eb' li neke'sik'ok re xsachb'al te'sache'q xna'leb'; xb'aan naq laa'ex texjultiko'q we chiru li junjungq tasal tenamit; ut a'an aj Jose taak'ab'a'imanq, ut a'anaq ajwi' xk'ab'a' lix yuwa'; ut a'an chanchanaq ajwi' jo' laa'at; xb'aan naq li k'a'ru tixk'e li Qaawa' chi k'ute'k rik'in li ruq' tixk'am lin tenamit sa' li kolb'a-ib'.

34 Ut li Qaawa' kixxaqab' aatin chiru laj Jose naq tixkol rix li riyajil chi junelik, ut kixye, Tinwaklesi laj Moises, ut jun xuq' taawanq sa' ruq', ut a'an tixch'utub'eb' lin tenamit, ut tixk'ameb' xb'e jo' jun teep chi karneer, ut tixsak' xha'il li Kaqi Palaw rik'in lix xuq'.

35 Ut taawanq raqb'a-aatin rik'in, ut tixtz'iib'a li raatin li Qaawa'. Ut ink'a' tixye k'iila aatin, xb'aan naq laa'in tintz'iib'a lin chaq'rab' choq' re rik'in ru'uj tz'aqal li wuq'. Ut tinxaqab' jun aj yehol aatin choq' re, ut a'an aj Aaron taak'ab'a'imanq.

36 Ut taab'aanumanq aawe sa' ajwi' roso'jik li kutan, jo' chanru ajwi' kinxaqab' aatin. Jo'kan naq laj Jose kixye reheb' li ras riitz'in, li Dios texrula'ani chi yaal, ut texrisi chaq sa' li ch'och' a'in, toj

sa' li ch'och' li kixxaqab' wi' aatin xk'ee-b'al choq' re laj Abraham, ut choq' re laj Isaak, ut re laj Jakob.

37 Ut laj Jose kixch'olob' k'iila k'a'aq re ru chik reheb' li ras riitz'in, ut kixk'e chixxaqab'eb' aatin li ralal xk'ajol laj Israel, kixye reheb', li Dios texrula'ani chi yaal, ut laa'ex teek'am lin b'aqel chalen chaq arin.

38 Chi jo'kan kikam laj Jose naq jun cient rik'in lajeeb' chihab' xyu'am; ut ke'xyul rik'in sununkil b'an ut ke'xk'e sa' xkaxonil kamaq sa' Egipto, ut ink'a' kimuqe' xb'aaneb' li ralal xk'ajol laj Israel, re naq taak'ame'q ut taak'ojob'amanq sa' li muqleb'aal kamaq rik'in lix yuwa'. Ut chi jo'kan kijultiko' reheb' li xaqab'anb'il aatin li ke'xxaqab' wi' aatin rik'in.

JJS, Exodo 4:21 (chi'ilmanq Exodo

4:21; 7:3, 13; 9:12; 10:1, 20, 27;

11:10; 14:4, 8, 17; chi'ilmanq

Deuteronomio 2:30)

(Moko xb'aan ta li Qaawa' naq kikawob'resiik li raam laj Farahon. Chi'ilmanq ajwi' JJS, Exodo 7:3, 13; 9:12; 10:1, 20, 27; 11:10; 14:4, 8, 17; li junjungq raqal, naq jaltesin'bil ru chi us, naxk'ut naq a' laj Farahon li kikawob'resink re tz'aqal li raam.)

21 Ut li Qaawa' kixye re laj Moises, Naq tatxik chi sutq'iik Egipto, chawil naq taab'aanu chixjunil li sachb'a-ch'oollej a'in chiru laj Farahon, li xink'e sa' aawuq', ut laa'in tatink'e chi usaak; a'b'an laj Farahon tixkawob'resi li raam, ut ink'a' tixkanab'eb' li tenamit chi elk.

JJS, Exodo 18:1 (chi'ilmanq Exodo

18:1)

(Laj Jetro a'an taqenaqil aj tij.)

1 Naq laj Jetro, li taqenaqil aj tij re Madian, lix yuwa' li rixaqil laj Moises, kirab'i chixjunil li kixb'aanu chaq li Dios choq' re laj Moises, ut choq' re Israel lix tenamit, ut naq li Qaawa' kirisi chaq Israel sa' Egipto;

JJS, Exodo 22:18 (chi'ilmanq Exodo 22:18)

(Eb' laj kamsinel ink'a' te'kanaaq chi yo'yo.)

18 Ink'a' taakanab' jun aj kamsinel chi wank chi yo'yo.

JJS, Exodo 33:20, 23 (chi'ilmanq Exodo 33:20, 23)

(Maajun winq aj maak naru chirilb'al li ri-lob'aal li Dios ut taawanq chi yo'yo.)

20 Ut a'an kixye re laj Moises, Ink'a' tatruiq chirilb'al li wilob'aal sa' li kutan a'in, maare anchal taalochq injosq'il aawik'in ajwi' laa'at, ut tatinsach, aawoch-b'een laa tenamit; xb'aan naq maajun winq sa' xyanqeb' taa'iloq we sa li kutan a'in, ut taakanaaq chi yo'yo, xb'aan naq q'axaleb' aj maak. Ut maajo'q'e wanjenaq jun winq aj maak, chi moko taawanq jo'q'ehaq junaq winq aj maak, li taa'iloq re li wilob'aal ut taawanq chi yo'yo.

23 Ut tinwisi li wuq', ut taawil li wix, a'b'anan li wilob'aal moko taa'ilmanq ta, jo' sa' jalaneb' chik li kutan; xb'aan naq yoo injosq'il chirix lin tenamit Israel.

JJS, Exodo 34:1–2, 14 (chi'ilmanq Exodo 34:1–2, 14; Tz. ut S. 84:21–26)

(Sa' li xkab' sumal chi perpookil pek li ki-keeman re laj Moises wan jun chaq'rab' li kub'enaq wi'chik chiru li xb'een.)

1 Ut li Qaawa' kixye re laj Moises, Tuqub' ru wiib' chik li perpookil pek, chanchan li xb'een, ut laa'in tintz'iib'a chiru ajwi' a'an, li raatin li chaq'rab', jo' chanru kiwan chi tz'iib'anb'il xb'een wa sa'eb' li perpookil pek li kajor; a'b'anan moko taawanq ta jo' chanru li xb'een, xb'aan naq tinwisi chaq li tijonelil sa' xyanqeb'; jo'kan naq lin santil k'anjelil, ut li k'ojob'anb'il k'anjel re a'an, moko taaxik ta chiruheb'; xb'aan naq li wilob'aal moko taaxik ta sa' xyiheb', maare anchal teb'insach.

2 A'b'an tink'e reheb' li chaq'rab' jo' sa' xtiklajik, a'ut a'anaq jo' chanru xchaq'rab'il jun tz'ejwalejil taqlahom; xb'aan naq kinxaqab' aatin sa' injosq'il,

naq ink'a' te'ok chiru li wilob'aal, sa' lin hilob'aal, chiru xkutankil lix b'eenikeb'. Chi jo'kan, b'aanu jo' katintaqla wi', ut yo'on wanqat wulaj eq'la, ut taqen wulaj eq'la sa' li tzuul Sinai, ut toxaak'ut aawib' aran chiwu, sa' xb'een li tzuul.

(Li Jehova a'an jun li k'ab'a'ej ke'xnaw wi' ru li Qaawa' Jesukristo li ani ke'wan sa' li Naj-ter Chaq'rab'.)

14 Xb'aan naq maajun chik dios taa-loq'oni; xb'aan naq li Qaawa', li Jehova naxk'ab'a'in, a'an jun Dios aj sowen.

JJS, Deuteronomio 10:2 (chi'ilmanq Deuteronomio 10:2)

(Chiru li xb'een sumal chi perpookil pek li Dios kixk'utb'esi li sumwank li junelik nakana re li santil tijonelil.)

2 Ut tintz'iib'a chiru li perpookil pek eb' li aatin li ke'wan chiru li xb'een perpookil pek li kajor, ka'ajwi' naq li aatin re li sumwank li junelik nakana re li santil tijonelil ink'a'; ut taak'e a'an sa' li kaax.

JJS, 1 Samuel 16:14–16, 23

(chi'ilmanq 1 Samuel 16:14–16, 23; kijalman ajwi' chi jo'ka'in sa' 1 Samuel 18:10 ut 19:9)

(Li maa'us aj musiq'ej li kichal sa' xb'een laj Saul moko taqlanb'il chaq'xb'aan li Qaawa'.)

14 A'b'an lix Musiq' li Qaawa' ki'el chaq rik'in laj Saul, ut jun li maa'us aj musiq'ej li moko re ta li Qaawa' kira-hob'tesink re.

15 Uteb' lix moos laj Saul ke'xye re, K'e reetal anajwan, jun maa'us aj musiq'ej li moko re ta li Dios nakatxrahob'tesi.

16 Laj eechal qe chixtaqlahaqeb' laa moos, li wankeb' chawu, re te'xsik' junaq winq, li seeb' chi wajb'ak chiru li aarp; ut taak'ulmanq, jo'q'e taawanq sa' aab'een li maa'us aj musiq'ej, li moko re ta li Dios, naq a'an taawajb'aq rik'in li ruq', ut us tatwanq.

23 Ut kik'ulman, jo'q'e li maa'us aj musiq'ej, li moko re ta li Dios, kiwan sa' xb'een laj Saul, naq laj David kixchap jun li aarp, ut kiwajb'ak rik'in ruq'; chi jo'kan

kisahob' resiman laj Saul, ut us kiwan, ut li maa'us aj musiq'ej ki'el chaq rik'in.

JJS, 2 Samuel 12:13 (chi'ilmanq
2 Samuel 12:13)

(Lix nimla maak laj David moko ki'isiik ta xb'aaan li Dios.)

13 Ut laj David kixye re laj Natan, Xin-maakob' chiru li Qaawa'. Ut laj Natan kixye re laj David, Li Qaawa' ink'a' ajwi' xrisi laa maak re naq ink'a' tatkamq.

JJS, 2 Kronikas 18:22 (chi'ilmanq
2 Kronikas 18:22)

(Li Qaawa' ink'a' naxk'e li musiq'ej aj tik'ti' sa' xtz'uumaleb' re li profet.)

22 Anajwan ut, k'ehomaq reetal, li Qaawa' xtaw jun musiq'ej aj tik'ti' sa' xtz'uumaleb' re laa profet a'in, ut li Qaawa' xye resil li maa'usilal chawix.

JJS, Salmos 14:1-7 (chi'ilmanq
Salmos 14:1-7)

(Laj tz'iib'anel b'ich kisaho' xch'ool sa' xkutan kil li k'ojob'ank wi'chik.)

1 Li maak'a' xna'leb' xye sa' xch'ool, Maajun winq wan, li x'ilok re li Dios. Xb'aaan naq a'an moko naxk'ut ta rib' chiqu, jo'kan naq maak'a' li Dios. K'ehomaq reetal, po'jenaqeb' xna'leb'; xe'xb'aanu li tz'eqb'eetal aj k'anjel, ut maajun reheb' nab'aaanunk re li us.

2 Xb'aaan naq li Qaawa' chalen chaq sa' choxa kirileb' taq'a li lalal xk'ajoleb' li winq, ut rik'in xyaab' xkux kixye re lix moos, Sik'omaq sa' xyanqeb' li lalal xk'ajoleb' li winq, re teeril ma wan ani natawok xyaalal li Dios. Ut kixte xtz'uumal re chiru li Qaawa', ut kixye, K'e reetal, chixjunileb' a'in, li neke'yehok re naq aaweheb'.

3 Li Qaawa' kichaq'ok ut kixye, Satchenaqeb' xb'e chixjunileb', sa' junajil xe'tz'ajno', maajun reheb' naru nakawil chixb'aaanunkil li us, relik chi yaal, maajun.

4 Chixjunileb' li wanqeb' choq' xtzoloneleb', a'aneb' li neke'k'anjelank re li maa'usilal, ut maak'a' li nawom rik'ineb'.

A'aneb' a'an li neke'wa'ok re lin tenamit. Neke'xwa' li wa ut ink'a' neke'xpatz' xk'ab'a' li Qaawa'.

5 Wan xnimaleb' xxiw, xb'aaan naq li Dios nawan sa' lix tasal tenamiteb' li tiikeb' xch'ool. A'an aj k'ehol na'leb' reheb' li neb'a', xb'aaan naq neke'xutaanak chixixeb' laj maak, ut neke'eelelik rik'in li Qaawa', re xkolb'al rib'eb'.

6 Eb' a'an neke'xutaanak chirix li na'leb' k'eeb'il re li neb'a', xb'aaan naq li Qaawa' a'an lix kolb'al.

7 Chixaqab'amanq taxaq Sion chalen chaq choxa, lix kolb'al laj Israel. At Qaawa', jo'q'e taaxaqab' Sion? Naq li Qaawa' tixk'ameb' chaq li preex reheb' lix tenamit, laj Jakob taasaho'q xch'ool, ut sahaq li raam laj Israel.

JJS, Salmos 24:7-10 (chi'ilmanq
Salmos 24)

(Li b'ich a'in naxnima lix kab' xk'ulunik li Kristo.)

7 Taqsihomaq eejolom, ex tasal tenamit re Jakob, ut chextaqsiq; Ut li Qaawa' li kaw rib' ut nim xmetz'ew; li Qaawa' li kaw xmetz'ew sa' pleet, a'an li rey re loq'alil, texxaqab' chi junelik.

8 Ut a'an tixb'otob' chaq li choxa; ut taakub'eeq re xtojb'al rix lix tenamit; re xk'eeb'al choq' eere jun k'ab'a'ej li junelik taakanaaq; re eexaqab'ankil sa' xb'een lix saqoonaq li junelik nakana.

9 Taqsihomaq lee jolom, ex tasal tenamit re Jakob; taqsihomaq eejolom, ex tasal tenamit li junelik nekexkana, ut li Qaawa' reheb' li teepal, lix reyebe' li rey;

10 Li rey ajwi' re loq'alil taak'ulunq eerik'in; ut tixtoj rix lix tenamit, ut tixxaqab'eb' xwankil sa' tiikilal. Selah.

JJS, Salmos 109:4 (chi'ilmanq
Salmos 109:4)

(Tento tootijoq chixixeb' li xik' neke'ilok qe.)

4 Ut, us ta kinrahok, xik' nikine'ril; a'b'an laa'in toj tinwanq chi tijok choq' reheb'.

JJS, Isaias 42:19-23 (chi'ilmanq

Isaias 42:19-22)

(Li Qaawa' tixtaqla lix moos rik'ineb' li mutz'eb' li ru.)

19 Xb'aan naq tintaqla lin moos eerik'in laa'ex li mutz'ex; relik chi yaal, jun aj k'amol esil re xteeb'al ruheb' li mutz', ut re risinkil xtz'apb'al xxikeb' li tz'ap xik;

20 Ut te'tz'aqob'resimanq ru us ta mutz'eb', wi te'ab'inq chiru laj k'amol esil, lix moos li Qaawa'.

21 Laa'at jun tenamit, li nakat-ilok re k'iila k'a'aq re ru, a'b'an ink'a' nakak'e reetal; nakate laa xik chi ab'ink, a'b'an ink'a' nakat-ab'in.

22 Li Qaawa' moko sa ta tz'aqal xch'ool rik'in xkomon li tenamit a'in, a'b'anan sa' xk'ab'a' lix tiikilal xch'ool a'an tixnima ru li chaq'rab' ut tixk'e xloq'al.

23 Laa'at jun tenamit elq'anb'il ut poqlenb'il; eb' li xik' neke'ilok aawe, chixjunileb', xate'raale sa'eb' li jul, ut xate'xtz'ap sa'eb' li tz'alam kab'l; xate'xchap choq' preex, ut maajun nakolok; choq' xmaq'omeb', ut maajun kiyehok, Q'ajsihomaq chaq.

JJS, Jeremias 26:13 (chi'ilmanq

Jeremias 26:13)

(Li Qaawa' ink'a' naxjal xk'a'uxl; a'eb' li winq li neke'jalok xk'a'uxleb'.)

13 Jo'kan ut anajwan, chaab'ilob'resi-homaq lee b'e ut lee b'aanuhom, ut ab'in-qex chiru lix yaab' xkux li Qaawa' lee Dios, ut jalomaq eek'a'uxl, ut li Qaawa' taarisi chaq li rahilal li kixch'olob' chaq sa' eeb'een.

JJS, Amos 7:3 (chi'ilmanq Amos 7:3)

(Li Qaawa' ink'a' naxjal xk'a'uxl; a'eb' li winq li neke'jalok xk'a'uxleb'.)

3 Ut li Qaawa' kixye, chirix Jakob, Laj Jakob tixjal xk'a'uxl xb'aan a'in, jo'kan naq ink'a' chi junajwa tinsach, chan li Qaawa'.

JJS, Mateo 3:24-26 (chi'ilmanq

Mateo 2:23)

(Nayeeman resil lix ch'ajomil ut lix ka'ch'in al li Jesus.)

24 Ut kik'ulman naq li Jesus kiniman rik'ineb' li riitz'in, ut kiniman xmetz'ew, ut kiroyb'eni li Qaawa' re taawulaq xq'e-hil lix k'anjel.

25 Ut kik'anjelak rub'el xwankil lix yuwa', ut ink'a' ki'aa'inak jo'eb' li jun ch'ol chik chi winq, chi moko kiru kitzole', xb'aan naq ink'a' kiraj ru naq ani ju-naq chi winq taatzoloq re.

26 Ut chirix k'iila chihab', kinach'ok xhoonal lix k'anjel.

JJS, Mateo 3:43-46 (chi'ilmanq

Mateo 3:15-17)

(Li Jesus kikub'siik xha' xb'aan laj Jwan chi sub'b'il.)

43 Ut li Jesus kichaq'ok, ut kixye re, Kanab' wan chi kub'siik inha' aab'aan, xb'aan naq xk'ulub' choq' qe, re taatz'aqloq ru chixjunil li tiikilal. Toja' naq kixkanab' chi uxk re.

44 Ut laj Jwan kikub'e sa' li ha' ut kixkub'si xha'.

45 Ut li Jesus naq kikub'siik xha', tikto ki'el chaq sa' li ha'; ut kiril laj Jwan, ut ilomaq, kiteeli li choxa chiru, ut kiril lix Musiq' li Dios chi kub'eeek jo' jun mukuy ut chi hilank sa' xb'een li Jesus.

46 Ut ilomaq, kirab'i jun xyaab' ku-xej chalen chaq sa' choxa, li kixye, A'in li Walal raaro inb'aan, li nasaho' wi' chi tz'aqal inch'ool. Cherab'i a'an.

JJS, Mateo 4:1, 5-6, 8-9 (chi'ilmanq

Mateo 4:1, 5-6, 8-9; kijalman

ajwi' chi jo'ka'in li aatin sa' Lukas 4:2, 5-11)

(Li Jesus kib'eresiik xb'aan li Musiq'ej, moko xb'aan ta laj Satanas.)

1 Toja' naq kib'eresiik li Jesus xb'aan li Musiq'ej toj sa' li yamyookil ch'och', re taawanq rik'in li Dios.

5 Toja' naq kik'ame' li Jesus sa' li santil tenamit, ut li Musiq'ej kixk'ojob' sa' ru'uj li santil ochoch.

6 Toja' naq kichal laj tza rik'in ut kixye, Wi laa'at li Lalal li Dios, kut aawib' taqa: xb'aan naq tz'iib'anb'il, Tix-k'e xchaq'rab'inkileb' lix anjel chawix: ut tate'xk'am sa' ruq'eb', maare anchal taaten laa woq chiru junaq pek.

8 Ut jo'kan wi'chik, kiwan li Jesus sa' li Musiq'ej, ut a'an kixk'am sa' jun li tzuul q'axal najt xteram, ut kixk'ut chiru chixjunil li awa'b'ejihom re li ru-chich'och', ut lix loq'aleb' a'an.

9 Ut laj tza kichal wi'chik rik'in, ut kixye, Chixjunil li k'a'aq re ru a'in tix-k'e aawe, wi taakut aawib' chi woq ut tinaaloq'oni.

JJS, Mateo 4:11 (chi'ilmanq Mateo 4:11)

(Li Jesus kixtaqlaheb' li anjel re te'k'anjelaq chiru laj Jwan aj Kub'sihom Ha'.)

11 Anajwan ut li Jesus kixnaw naq laj Jwan tz'apb'il sa' tz'alam, ut kixtaqlaheb' li anjel, ut k'ehomaq reetal, ke'chal ut ke'k'anjelak chiru.

JJS, Mateo 4:18 (chi'ilmanq Mateo 4:19)

(Eb' li profet sa' li Najter Chaq'rab' ke'aatinak chirix li Jesus.)

18 Ut kixye reheb', Laa'in li tz'iib'anb'il resil xb'aaneb' li profet; chineetaaqe ut texink'e chi karib'k re xsik'b'aleb' li winq.

JJS, Mateo 4:22 (chi'ilmanq Mateo 4:23)

(Li Jesus kik'irtesink sa' xyanqeb' li ke'paab'ank re lix k'ab'a'.)

22 Ut xko'o li Jesus chiru chixjunil Galilea, chi k'utuk sa'eb' lix ch'utleb'aal, ut chixjultikankil li evangelio re li awa'b'ejihom; ut chixk'irtesinkil li k'iila paay chi rahilal, ut li k'iila paay chi yajel sa' xyanqeb' li tenamit li neke'paab'ank re lix k'ab'a'.

JJS, Mateo 6:14 (chi'ilmanq Mateo 6:13; kijalman ajwi' chi jo'kan li aatin sa' Lukas 11:4)

(Li Qaawa' ink'a' nokoxb'eresi sa' li aaleek.)

14 Ut moohaakanab' chi b'eresiik sa' li aaleek; choohaakol b'an chiru li ink'a' us.

JJS, Mateo 6:22 (chi'ilmanq Mateo 6:22)

(Wi junaj ru lix sa' qu sa' lix loq'al li Dios, chixjunil li qaxaqalil nujenaqaq chi saqen.)

22 Lix saqenkil li tz'ejwalej a'an lix sa' uhej; wi ut junaj ru lix sa' aawu sa' lix loq'al li Dios, chixjunil aaxaqalil nujenaqaq chi saqen.

JJS, Mateo 6:38 (chi'ilmanq Mateo 6:33)

(Tento taqasik' xb'een wa xwaklesinkil li rawa'b'ejihom li Dios.)

38 Jo'kan ut, meesik' li k'a'aq re ru re li ruchich'och' a'in; chesik' b'an xb'een wa xwaklesinkil li rawa'b'ejihom li Dios, ut xxaqab'ankil xwankil lix tiikilal, ut chixjunil li k'a'aq re ru a'in taak'eheq choq' xtz'aqob' eere.

JJS, Mateo 7:1–2 (chi'ilmanq Mateo 7:1–2)

(Mexraqok aatin chi moko tiik ta.)

1 Anajwan ut a'in li aatin li kixk'ut li Jesus chiruheb' lix tzolom naq te'xye reheb' li tenamit.

2 Mexraqok aatin chi moko tiik ta, re naq ink'a' taaraqeq aatin cherix; tiikaq b'an li raqb'a-aatin nekexraqok wi' aatin.

JJS, Mateo 7:9–11 (chi'ilmanq Mateo 7:6)

(Meek'ut li muqmuukil na'leb' re li awa'b'ejihom chiru li ruchich'och'.)

9 Ayuqex sa' li ruchich'och', chixyeeb'al re chixjunileb', Jalomaq eek'a'uxl, xb'aan naq xnach'ok chaq eerik'in li awa'b'ejihom re choxa.

10 Ut eb' li muqmuukil na'leb' re

li awa'b'ejihom teek'uula sa' eech'ool, xb'aan naq moko xk'ulub' ta xk'eeb'al li k'a'ru sant reheb' li tz'i; chi moko chekut lee saqi lemtz' q'ol reheb' li aaq, maare anchal te'xyeq'i rub'el li roqeb'.

11 Xb'aan naq li ruchich'och' ink'a' naru chixk'ulb'al li k'a'ru laa'ex ajwi' ink'a' nekexru chixkuyb'al; jo'kan ut meek'e lee lemtz' q'ol reheb', maare anchal te'x-sutq'isi wi'chik rib' ut texxt'upiheb'.

JJS, Mateo 9:18–21 (A'in li aatin

k'eeb'il wi'chik sa' xna'aj xb'aan li Profeet aj Jose Smith; k'eeb'il sa' xyanq Mateo 9:15 rik'in Mateo 9:16.)

(*Li Jesus kixtz'eqtaana li kub'iha' reheb' laj Fariseo; a'an kik'ehok re lix chaq'rab' laj Moises.*)

18 Toja' naq eb' laj Fariseo ke'xye re, K'a'ut naq ink'a' toohaak'ul laa'o ut li qakub'iha', rik'in naq laa'o naqapaab' li chaq'rab' chixjunil?

19 A'b'an li Jesus kixye reheb', Ink'a' nekepaab' li chaq'rab'. Wi ta xepaab' li chaq'rab', xineek'ul raj laa'in, xb'aan naq laa'in li kink'ehok re li chaq'rab'.

20 Ink'a' nekexink'ul laa'ex ut lee kub'iha', xb'aan naq maak'a' na'ok wi' eere.

21 Xb'aan naq jo'q'e ak chalenaq li k'a'ru ak', li q'el ok chik re chi tz'eqe'k.

JJS, Mateo 16:25–26 (chi'ilmanq

Mateo 16:24)

(*Lix yaalalil li aatin "xpaqonkil lix krus li Jesus" a'an xtz'eqtaanankil chixjunil li maa'usilal.*)

25 Toja' naq li Jesus kixye reheb' lix tzolom, Wi ani junaq chi winq taaraj chalk chiwix, mixra rib', ut chixpaqo lix krus ut chinixtaaqe.

26 Anajwan ut naq jun winq tixpaqo lix krus, a'an naq tixtz'eqtaana chirix chixjunil li maa'usilal, ut li junjunq chi ruchich'och'il atawom, ut tixpaab' lin taqlahom.

JJS, Mateo 17:10–14 (chi'ilmanq

Mateo 17:11–13)

(*Tento chaq naq te'chalq wiib' aj Elias—li jun re kawresink, ut li jun re k'ojob'ank wi'chik.*)

10 Ut li Jesus kichaq'ok ut kixye reheb', Laj Elias taak'ulunq xb'een wa chi yaal, ut tixk'ojob' wi'chik chixjunil li k'a'aq re ru, jo' ke'xtz'iib'a li profheet.

11 Ut jo'kan wi'chik laa'in ninye eere naq ak xk'ulunq laj Elias, chirix li tz'iib'amb'il wi', K'ehomaq reetal, tintaqla lin k'amol esil, ut a'an tixkawresi li b'e chiwu; ut ink'a' ke'xnaw ru, ut ke'xb'aanu re a'an jo' nimal li ke'raj.

12 Chi jo'kan ajwi' li Lalal li Winq tixk'ul rahilal rik'ineb'.

13 A'ut laa'in ninye eere, Ani laj Elias? K'ehomaq reetal, a'in laj Elias, li ani nintaqla chixkawresinkil li b'e chiwu.

14 Toja' naq eb' li tzolom ke'xtaw ru naq kiraatinaheb' chirix laj Jwan aj Kub'sihom Ha', ut jo'kan ajwi' chirix jun chik li taak'ulunq ut tixk'ojob' wi'chik chixjunil li k'a'aq re ru, jo' tz'iib'amb'il xb'aaneb' li profheet.

JJS, Mateo 18:11 (chi'ilmanq Mateo

18:11; chi'ilmanq ajwi' Moroni 8)

(*Eb' li kok'al li ka'ch'ineb' xyu'am maak'a' rajb'al ru naq te'xjal xk'a'uxleb'.*)

11 Xb'aan naq li Lalal li Winq chalenaq chixkolb'al li k'a'ru sachenaq, ut chixb'oqb'aleb' laj maak re te'xjal xk'a'uxl; a'b'an eb' li kok'al a'in maak'a' rajb'al ru naq te'xjal xk'a'uxl, ut laa'in teb'inkol.

JJS, Mateo 19:13 (chi'ilmanq Mateo

19:13)

(*Eb' li kok'al li ka'ch'ineb' xyu'am te'kole'q.*)

13 Toja' naq ke'k'ame' chaq li kok'al ka'ch'ineb' xyu'am rik'in, re tixk'e li ruq' sa' xb'eeneb' ut taatijoq. Ut eb' lix tzolom ke'xch'ilaheb', ut ke'xye, Maak'a' rajb'al, xb'aan naq li Jesus ak xye, Te'kole'q xkomoneb' a'an.

JJS, Mateo 21:33 (chi'ilmanq Mateo 21:32–33)

(Li winq tento tixjal xk'a'uxl rub'elaj naq taaruuq chixpaab'ankil li Kristo.)

33 Xb'aan naq li ani ink'a' kipaab'ank re li raatin laj Jwan chiwix, ink'a' naru chinpaab'ankil, ka'ajwi' wi xb'een wa tixjal xk'a'uxl.

JJS, Mateo 21:47–56 (chi'ilmanq Mateo 21:45–46)

(Li Jesus kixch'olob' naq a'an li xnimal ru pek sa' li xuk. Li evangelio yeechi'inb'il reheb' laj Judio ut chirix a'an reheb' laj Gentil. Eb' laj maak te'sache'q naq taasutq'iiq li Jesus.)

47 Ut naq eb' li xb'eenil aj tij ut eb' laj Fariseo ke'rab'i lix jaljookil ru aatin, ke'xtaw ru naq chirixeb' a'an yoo chi aatinak.

48 Ut ke'xye chirib'ileb' rib', Ma tix-k'oxla tab'i' li winq a'in naq xjunes naru chixsachlenkil li xnimal ru awa'b'eji-hom a'in? Ut ke'chal xjosq'il rik'in.

49 A'b'an naq ke'xsik' xk'eeb'al li ruq' sa' xb'een, ke'xxuwa ru li ch'ut'ch'uukil tenamit, xb'aan naq xe'xtzol naq li ch'ut-ch'uukil tenamit ke'xk'ul choq' profeet.

50 Anajwan ut ke'chal lix tzolom rik'in, ut li Jesus kixye reheb', Ma nasach eech'ool rik'in li aatin sa' li jaljookil ru aatin kinye reheb'?

51 Chi yaal, ninye eere, laa'in li pek, ut eb' laj maak a'an nikine'xtz'eqtaana.

52 Laa'in lix jolomil li xuk. Eb' laj Judio a'in te't'ane'q sa' inb'een, ut te'jore'q.

53 Ut li rawa'b'ejihom li Dios taa'isi-manq chaq chiruheb' a'an, ut taak'ee-manq re jun li tenamit li na'uuchin rik'in li ruuchinihom a'an; (a'aneb' laj Gentil.)

54 Jo'kan ut, ani sa' aj b'een taat'ane'q li pek a'in, taapuk'iiq xb'aan.

55 Naq taak'ulung ut laj eechal re li awimq, tixsacheb' li yib' ruhil winq aj maak a'an, ut tixk'e chi to' li rawimq re jalaneb' chik aj ilol ch'och', sa' roso'jik ajwi' li kutan, li te'xq'ajsi re a'an li ruuchinihom sa' xq'ehil.

56 Toja' naq ke'xtaw ru eb' a'an li jaljookil ru aatin li kixye reheb', naq eb' laj Gentil te'sache'q ajwi', naq li Qaawa'

taakub'eeq chaq sa' choxa re awa'b'ejink sa' li rawimq, a'an li ruchich'och' ut li ani wankeb' chi sa'.

JJS, Mateo 23:6 (chi'ilmanq Mateo 23:9)

(Li ani wan sa' choxa a'an aj yo'ob'tesihom qe.)

6 Ut maa'ani cheye wi' aj yo'ob'tesihom eere sa' li ruchich'och', malaj, eechoxahil Yuwa'; xb'aan naq jun ajwi' laj yo'ob'tesihom eere ut lee choxahil Yuwa', a'an li wan sa' choxa.

JJS, Mateo 26:22, 24–25 (chi'ilmanq Mateo 26:26–29; JJS, Markos 14:20–25)

(Li Jesus kixtikib' li loq'laj wa'ak.)

22 Ut naq yookeb' chi wa'ak, li Jesus kixchap li kaxlan wa ut kixjachi, ut kirosob'tesi, ut kixk'e reheb' lix tzolom, ut kixye, K'ulumaq, wa'omaq; a'in re xjultikankil lin tib'el li nink'e choq' xtoj-b'al eerix.

24 Xb'aan naq a'in re xjultikankil lin kik'el re li ak' sumwank, li hoyb'il choq' re jo' k'ihal li te'paab'anq re lin k'ab'a', re risinkil lix maakeb'.

25 Ut nink'e eere jun taqlahom, naq teek'e eech'ool chixb'aanunkil li k'a'aq re ru kineeril chixb'aanunkil, ut tee-ch'olob' xyaalal chiwix toj reetal ajwi' li roso'jik.

JJS, Mateo 27:3–6 (chi'ilmanq Mateo 27:3–5; Hechos 1:18)

(Nayeeman resil lix kamik laj Judas.)

3 Toja' naq laj Judas, li kiq'axtesink chaq re, naq kiril naq kiteneb'aak li kamk sa' xb'een, kixjal xk'a'uxl, ut kixk'am chaq wi'chik li lajeeb' xka'kaal chi tumin plaat reheb' li xb'eenil aj tij ut eb' li xb'eenil,

4 Ut kixye, laa'in xinmaakob' rik'in naq kinq'axtesi li kik' maak'a' xmaak.

5 Ut eb' a'an ke'xye re, K'a'ru taqaj wi' laa'o? Il a'an laa'at; chiwanq laa maak sa' aab'een laa'at.

6 Ut a'an kixkut chi ch'och' li tumin

plaat sa' li santil ochoch, ut ki'el chaq, ut xko'ó, ut kixyatz' rib' chiru jun xtoonali che'. Ut tikto kit'ane', ut ki'el xsa' lix sa', ut kikam.

JJS, Markos 9:3 (chi'ilmanq Markos 9:4)

(Laj Jwan aj Kub'sihom Ha' kiwan sa' li Tzuul re Jaltesiik-u.)

3 Ut ke'xk'ut rib' laj Elias rochb'een laj Moises chiruheb', malaj sa' jalan chik aatin, laj Jwan aj Kub'sihom Ha' ut laj Moises, ut yookeb' chi aatinak rik'in li Jesus.

JJS, Markos 9:40–48 (chi'ilmanq Markos 9:43–48)

(Xtoqb'al jun li uq'ej malaj li oqej li narahob'tesin, a'an naraj naxye elk chaq sa' li komonil li taajalb'ehinq re junaq.)

40 Jo'kan ut, wi laa wuq' taarahob'tesinq aawe, toq chaq; malaj ut wi laa komon taarahob'tesinq aawe ut ink'a' tixch'olob' xmaak chi moko tixkanab', a'an taa'isimanq chaq. Us wi'chik choq' aawe naq tat-ok sa' li yu'amej chi toqol aawuq' chiru naq taawanq xkab'ichal laa wuq' re tatxik sa' xb'alb'a.

41 Xb'aan naq us wi'chik choq' aawe naq tat-ok sa' li yu'amej chi maa-k'a' laa komon, chiru naq laa'at ut laa komon tekute'q sa' xb'alb'a; sa' li xam li maajo'q'e taachupmanq, b'ar wi' ink'a' nakam lix motzo'ileb', ut ink'a' nachup li xam.

42 Ut jo'kan wi'chik, wi laa woq taarahob'tesinq aawe, toq chaq; xb'aan naq li ani wan choq' aj xaqab'anel aawe, li nakatb'EEK wi', wi na'ok choq' aj q'etol aatin, taa'isimanq chaq.

43 Us wi'chik choq' aawe, naq tat-ok sa' li yu'amej chi yeeq aawoq, chiru naq taawanq xkab'ichal aawoq re tekute'q sa' xb'alb'a; sa' li xam li maajo'q'e taachupmanq.

44 Jo'kan ut, li junjunq chi winq chixaqliiq malaj chit'ane'q xjunes rib', ut moko sa' xk'ab'a' ta jalan; malaj mixkanab' rib' chiru jalan.

45 Chesik' lin Yuwa', uttaab'aanumanq

sa' li jun k'amok ajwi' a'an li k'aru neketz'aama, wi teetz'aama rik'in paab'aal, chi nekepaab' naq texk'uluq.

46 Ut wi lix sa' aawu li na'ilok choq' aawe, li ani xaqab'anb'il chak'aak'alenkil re xk'utb'al li saqen chawu, taa'ok choq' aj q'etol aatin ut taarahob'tesinq aawe, mich' chaq a'an.

47 Us wi'chik choq' aawe naq tat-ok sa' li rawa'b'ejihom li Dios, chi jun sa' aawu, chiru naq taawanq xkab'ichal lix sa' aawu re tatkute'q sa' xxamlel xb'alb'a.

48 Xb'aan naq us wi'chik choq' aawe naq tat-kole'q, chiru naq tat-kute'q sa' xb'alb'a aawochb'een laa komon, b'ar wi' ink'a' nakam lix motzo'ileb', ut b'ar wi' ink'a' nachup li xam.

JJS, Markos 12:32 (chi'ilmanq Markos 12:27)

(Li Dios maawa' xDioseb' li kamenaq, xb'aan naq naxwaklesiheb' chaq li kamenaq sa'eb' lix muqleb'aal.)

32 Jo'kan naq maawa' a'an xDioseb' li kamenaqeb'; lix Dios b'an li yo'yoo-keb'; xb'aan naq naxwaklesiheb' chaq sa' xmuqleb'aaleb'. Chi jo'kan k'a'jo' naq nekexsach.

JJS, Markos 14:20–25 (chi'ilmanq Markos 14:22–25; JJS, Mateo 26:22, 24–25)

(Li Jesus kixtikib' li loq'laj wa'ak.)

20 Ut naq yookeb' chi wa'ak, li Jesus kixchap li kaxlan wa ut kirosob'tesi, ut kixjachi, ut kixk'e reheb', ut kixye, K'ulumaq, ut wa'omaq.

21 K'ehomaq reetal, wan a'in cheb'aanu re xjultikankil lin tib'el; xb'aan naq a' yaal chi kok' aj xsa' jo' nekeb'aanu a'in taajultiko'q eere li hoonal a'in li kinwan wi' eerik'in.

22 Ut kixchap li uk'leb' sek', ut chirix naq kib'antioxink, kixk'e reheb', ut chixjunileb' ke'uk'ak chire.

23 Ut kixye reheb', A'in re xjultikankil lin kik'el li nahoyman choq' re naab'al, ut li ak' sumwank li nink'e eere; xb'aan naq chiwix laa'in teech'olob' xyaalal chiru chixjunil li ruchich'och'.

24 Ut a' yaal chi kok' aj xsa' jo' ne-keb'aanu li k'ojob'anb'il k'anjel a'in, julti-kaqin eere sa' li hoonal a'in naq kinwan eerik'in ut kin'uk'ak eerochb'een chire li sek' a'in, sa' li roso'jikil sut sa' lin k'anjel.

25 Chi yaal ninye eere, Chirix a'in tee-ch'olob' xyaalal; xb'aan naq maajun wa chik tinwuk' ruuchinihom lix toonal li uva eerik'in, toj sa' li kutan a'an naq tinwuk' chi ak' sa' li rawa'b'ejihom li Dios.

JJS, Markos 14:36–38 (chi'ilmanq Markos 14:32–34)

(Sa' Getsemani, wankeb' xkomoneb' li Kab'laju li ink'a' ke'xtaw tz'aqal xyaalal lix k'anjel li Jesus jo' Mesias.)

36 Ut ke'wulak sa' jun li na'ajej Getsemani xk'ab'a', a'an jun awimq; ut eb' li tzolom q'axal naq ke'ok chi k'oxlak, ut chi aalo'k chi naab'al sa' raam, ut chi wech'ok sa' xch'ooleb', ma yaal naq a'in li Mesias.

37 Ut li Jesus, rik'in naq naxnaw lix ch'ooleb', kixye reheb' lix tzolom, K'ojlanqex arin, naq laa'in tintijoq.

38 Ut kixk'am chirix laj Pedro, ut laj Santiago, ut laj Jwan, ut kixch'iilaheb', ut kixye reheb', Numtajenaq xrahil li waam, toj reetal li kamk; kanaaqex arin ut yo'lenqex.

JJS, Markos 16:3–6 (chi'ilmanq Markos 16:4–7; kijalman ajwi' chi jo'kan li aatin sa' Mateo 28:2–8; chi'ilmanq Lukas 24:2–4)

(Wiib' li anjel ke'xk'k'uleb' li ixq sa' li muqleb'aal kamaq re li Kolonel.)

3 A'ut naq ke'ilok, ke'ril naq tolk'osinb'il chik li pek, (xb'aan naq q'axal nim,) ut wiib' li anjel k'ojk'ookeb' sa' xb'een, tiqtookeb' sa' saqi aq'ej nim roq; ut ke'chal xxiw.

4 A'ut eb' li anjel ke'xye reheb': Mexxuwak; nekesik' li Jesus aj Nazaret, li k'k'eh'e' chiru krus; a'an waklijenaq; moko wan ta arin; k'ehomaq reetal li na'ajej ke'xjilib' wi';

5 Ut k'amomaq eeb'e, yehomaq chaq reheb' lix tzolom ut re laj Pedro, naq

taaxik cheru toj Galilea; aran teeril ru jo' kixye eere.

6 Ut eb' a'an, naq ke'ok sa' li muqleb'aal, ke'ril li na'ajej ke'xjilib' wi' chaq li Jesus.

JJS, Lukas 1:8 (chi'ilmanq Lukas 1:8)

(Laj Sakarias, xyuwa' laj Jwan aj Kub'sihom Ha', yoo chaq chixb'aanunkil xk'anjel re li tijonelil.)

8 Ut naq yoo chaq chixk'anjelankil lix k'anjel laj tij chiru li Dios, sa' xk'anjelil lix tijonelil,

JJS, Lukas 2:46 (chi'ilmanq Lukas 2:46)

(Eb' laj tzolonel sa' li santil ochoch yookeb' chirab'inkil li Jesus ut chi patz'ok re.)

46 Ut kik'ulman, chirix oxib' kutan ke'xtaw sa' li santil ochoch, k'ojk'o sa' xyiheb' laj tzolonel, ut eb' a'an yookeb' chirab'inkil, ut chi patz'ok re.

JJS, Lukas 3:4–11 (chi'ilmanq Lukas 3:4–6)

(Taachalq li Kristo re xtz'aqob'resinkil ru li profeteil aatin, re risinkil li maak, re xk'amb'al chaq li kolb'a-ib', re taawanq choq' saqen, ut taak'ulung sa' xkutankil li wankilal ut lix tz'aqalil ru li kutan.)

4 Jo' tz'iib'anb'il sa' xhuhil li profeet aj Isaia; ut a'in li aatin, li naxye, Xyaab' xkux li japjo re sa' li yamyookil ch'och', Kawresihomaq lix b'e li Qaawa', ut tiikob'resihomaq ru li ruq' xb'e.

5 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, ut ilomaq, a'an taak'ulung, jo' tz'iib'anb'il sa' xhuheb' li profeet, re risinkileb' lix maak li ruchich'och', ut re xk'amb'al chaq li kolb'a-ib' rik'ineb' li jar tenamit reheb' li maak'a'eb' xnawom chirix li Dios, re xch'utub'ankileb' li ani sachenaqeb', li xkomoneb' xkorralil laj Israel;

6 Relik chi yaal, eb' ajwi' li jek'inb'ileb' ut tawasinb'ileb'; ut re ajwi' xkawresinkil li b'e, ut xk'eeb'al chi ruhank'xjultikankil li evangelio chiruheb' laj Gentil;

7 Ut re wank choq' saqen chiru

chixjunileb' li chunchuukeb' chaq sa' q'ojyin, toj sa' xnajtileb' chaq lix maril li ruchich'och'; re xk'eeb'al chi uxmank li wakliik chi yo'yo sa' xyanqeb' chaq li kamaaq, ut re xtaqsinkil rib' chi taqe'q, re taawanq sa' xnim uq' li Yuwa'b'ej,

8 Toj reetal lix tz'aqalil ru li kutan, ut taatz'apmanq li chaq'rab' ut li yaal ch'olob' anb'il, ut lix lawil li awa'b'ejhom taqa'xtesimanq wi'chik re li Yuwa'b'ej;

9 Re xk'anjelankil li k'a'ru tiik ru choq' re chixjunileb'; re kub'eeek sa' raq-b'a-aatin sa' xb'een chixjunileb', ut re xq'unb'esinkil xch'oolob' chixjunileb' li moko useb' ta chirix lix maa'us aj b'aanuhomeb', li ke'xb'aanu chaq; ut chixjunil a'in sa' li kutan naq taak'ulunq;

10 Xb'aan naq a'an jun kutan re wan-kilal; relik chi yaal, li junjunq chi ru taq'a taab'ut'manq, ut li junjunq chi tzuul ut b'ool taakub'simanq xteram; li yokotz ru taatiikob'resimanq, ut li b'uq'ux ruhil b'e taahelmanq;

11 Ut chixjunil li tz'ejwalej taaril lix kolb'a-ib' li Dios.

JJS, Lukas 11:53 (chi'ilmanq Lukas 11:52)

(Lix tz'aqalileb' li loq'laj hu a'an lix lawil li nawok.)

53 Rahilal sa' eeb'een, ex aj ch'olob'anel chaq'rab'! Xb'aan naq xerisi chaq xlawil li nawok, lix tz'aqalileb' li loq'laj hu; Laa'ex ajwi' ink'a' nekex'ok sa' li awa'b'ejhom; ut eb' li ani yookeb' chi ok, xeram.

JJS, Lukas 12:9–12 (chi'ilmanq Lukas 12:9–10)

(Ink'a' taakuymaq li maak re xmajewankil li Santil Musiq'ej.)

9 A'b'an ani natz'eqtaanank we chiruheb' li winq, tz'eqtaananb'ilaq chiruheb' lix anjel li Dios.

10 Anajwan eb' lix tzolom ke'xnaq naq kixye a'in, xb'aan naq eb' a'an ke'xmaa'usila chaq chiruheb' li tenamit; xb'aan naq ke'xxuwa xch'olob'ankil xyaalal a'an chiruheb' li winq.

11 Ut ke'na'leb'an chirib'ileb' rib',

ke'xye, A'an naxnaw li qach'ool, ut na'aa-tinak re qajitb'al, ut ink'a' taakuymaq li qamaak. A'b'an a'an kixsumeheb' ut kixye reheb',

12 Yalaq ani nayehok junaq aatin re xmaa'usilankil li Ralal li Winq, ut naxjal xk'a'uxl, taakuymaq xmaak chirix; a'b'an li ani namajewank re li Santil Musiq'ej, ink'a' taakuymaq xmaak chirix.

JJS, Lukas 12:41–57 (chi'ilmanq Lukas 12:38–48)

(Junelik tento toowanq chi kawresinb'il choq' re lix k'ulunil li Qaawa'.)

41 Xb'aan naq k'ehomaq reetal, a'an k'ulunk re sa' li xb'een yo'lek re q'ojyin, ut taak'ulunq ajwi' sa' li xkab' yo'lek, ut jo'kan wi'chik taak'ulunq sa' li rox yo'lek.

42 Ut chi yaal ninye eere, Ak k'ulujenaq, jo' tz'iib'anb'il chirix; ut jo'kan wi'chik naq taak'ulunq sa' li xkab' yo'lek, malaj taak'ulunq sa' li rox yo'lek, osob'tesinb'ilaqeb' li moos a'an naq taak'ulunq, li toj tixtaw chixb'aanunkil chi jo'kan;

43 Xb'aan naq laj Eechal reheb' li moos a'an tixtiqib' rib', ut tixk'eheb' chi k'ojaak chi wa'ak, ut taachalq ut taak'anjelaq chiruheb'.

44 Ut anajwan, chi yaal ninye li k'a'aq re ru a'in eere, re teenaw a'in, naq lix k'ulunil li Qaawa' chanchan junaq aj elq' chi q'eq.

45 Ut chanchan jun li winq aj eechal junkab'al, wi ut ink'a' naxk'aak'ale li k'a'ru re, nachal laj elq' sa' jun hoonal li maak'a' sa' xch'ool, ut naxk'am li k'a'ru re, ut naxjachi sa' xyanqeb' lix komon.

46 Ut ke'xye chirib'ileb' rib', Wi ta laj eechal re li kab'l kixnaw k'a'ru hoonal taachalq wi' laj elq', kiyo'lek raj, ut ink'a' raj kixkanab' chi weqe'k li rochoch, ut chi sachk li k'a'ru re.

47 Ut a'an kixye reheb', Chi yaal ninye eere, chexwanq ajwi' laa'ex chi kawresinb'il; xb'aan naq li Ralal li Winq taak'ulunq sa' jun hoonal li moko k'oxlanb'il ta eeb'aan.

48 Toja' naq laj Pedro kixye re, Qaa-

wa', ma nakaye li jaljookil ru aatin choq' qe laa'o, malaj choq' reheb' chixjunil?

49 Ut li Qaawa' kixye, nin'aatinak reheb' li tixk'e wi' li Qaawa' choq' aj taqlanel sa' xb'een li rochochnal, re te'xk'e reheb' li rala' xk'ajol a'an lix jachaleb' chi tzakemq sa' tz'aqal xq'ehil.

50 Ut ke'xye, Ani li moos a'an li tiik chi paab'ank ut chaab'il xna'leb'?

51 Ut li Qaawa' kixye reheb', A'an li moos a'an li nayo'lek, re xjek'inkil lix jun jachal chi tzakemq sa' tz'aqal xq'ehil.

52 Osob'tesinb'ilaq taxaq li moos a'an li taatawe'q xb'aan laj Eechal re, naq taak'ulunq, chixb'aanunkil chi jo'kan.

53 Relik chi yaal ninye eere, naq tixk'e a'an choq' aj taqlanel sa' xb'een chixjunil li k'a'ru re.

54 A'b'an li maa'us aj moos, a'an li ink'a' natawe' chi yo'lek. Wi ut li moos a'an ink'a' natawe' chi yo'lek, tixye sa' xch'ool, Laj Eechal we xb'ay rib' chi chalk; ut taa'ok chixsak'b'aleb' li moos winq, ut eb' li tuq'ixq, ut chi wa'ak, ut chi uk'ak, ut chi kalaak.

55 Laj Eechal re li moos a'an taachalq sa' jun kutan li ink'a' naroyb'eni, ut sa' jun hoonal li mak'a' sa' xch'ool, ut tixt'an chaq, ut tixk'e lix jun jachal sa' xyanqeb' li ink'a' neke'paab'an.

56 Ut li moos a'an li kinawok re li rajom xch'ool laj Eechal re, ut ink'a' kixkawresi rib' choq' re lix k'ulunik laj eechal re, chi moko kixb'aanu jo' chanru li rajom xch'ool, naab'al lix loob' taarape'q wi'.

57 A'b'an li ani moko kinawok ta re li rajom xch'ool laj Eechal re, ut kixb'aanu li xk'ulub' wi' xk'eeb'al xloob', moko k'i ta taarape'q wi'. Xb'aan naq ani naab'al nak'eeman re, naab'al nateneb'aman; ut ani sa' aj b'een li Qaawa' xk'e naab'al, rik'in a'an naab'al chik te'xpatz' li winq.

JJS, Lukas 16:16–23 (chi'ilmanq)

Lukas 16:16–18)

(Li Jesus kixch'olob' k'a'ut naq kixye li jaljookil ru aatin chirix li winq b'ihom ut laj Lazaro.)

16 Ut ke'xye re, Wan qik'in li chaq'rab', ut eb' li profet; a'b'an li winq a'in, a'an

ink'a' taqak'ul chi wank choq' aj taqlahom qe; xb'aan naq naxk'e rib' jo' aj raqol aatin sa' qab'een.

17 Toja' naq li Jesus kixye reheb', Li chaq'rab' ut eb' li profet ke'xch'olob' xyaalal chiwix; relik chi yaal, ut chixjunileb' li profet li ke'tz'iib'ak, toj reetal laj Jwan, ke'xye chi rub'elaj resil li kutan a'in.

18 Chalen chaq sa' li kutan a'an, najul tikaman resil lix awa'b'ejihom li Dios, ut li junjunq chi winq li nasik'ok re li yaal naxtiikisi rib' chi ok.

19 Ut ink'a' ch'a'aj naq taa'oso'q li choxa ut li ch'och', chiru naq taasachq junaq xtz'uqil li chaq'rab'.

20 Ut k'a' naq nekek'ut li chaq'rab', ut neketz'eqtaana xyaalal li k'a'ru tz'iib'anb'il; ut nekejit li ani kixtaqla li Yuwa'b'ej chixtz'aqob'resinil ru li chaq'rab', re raj naq tojb'ilaq eerix chejunilex?

21 Ex maak'a' eena'leb'! xb'aan naq xeye sa' eech'ool, Maajun Dios wan. Ut nekepo' li tiikil b'e; ut li awa'b'ejihom re choxa naxk'ul li rahob'tesiik eeb'aan; ut nekerahob'tesiheb' li tuulan, ut sa' eejosq'il nekesik' xsachb'al li awa'b'ejihom; ut nekechapeb' li rala' xk'ajol li awa'b'ejihom chi minb'il. Rahilal sa' eeb'een, ex aj muxul sumsu!

22 Ut ke'xhob' wi'chik, rik'in naq yoo xjosq'ileb' xb'aan lix yehom, naq a'aneb' aj muxul sumsu.

23 A'b'an toj ki'aatinak, ut kixye, Ani nakanab'ank re li rixaqil, ut nasumla rik'in jalan, naxmux xsumlajik; ut ani nasumla rik'in li kanab'anb'il xb'aan xb'eelom, naxmux xsumlajik. Chi yaal ninye eere, texinjuntaq'eeta rik'in li winq b'ihom.

JJS, Lukas 17:21 (chi'ilmanq Lukas

17:20–21)

(Li rawa'b'ejihom li Dios ak chalenaq.)

21 Chi moko te'xye, Ilomaq arin! malaj, Ilomaq aran! Xb'aan naq k'ehomaq reetal, lix awa'b'ejihom li Dios ak chalenaq eerik'in.

JJS, Lukas 17:36–40 (chi'ilmanq
Lukas 17:37)

(Li Jesus kixch'olob' ru jun jaljookil ru aatin chirix xch'utub'ankileb' li tiikeb' xch'ool.)

36 Ut ke'chaq'ok ut ke'xye re, Toj b'ar, Qaawa', te'k'ame'q?

37 Ut a'an kixye reheb', B'ar wan wi' li kamaq chi ch'utub'anb'il, malaj sa' jalan chik aatin, b'ar wi' ch'utub'anb'ileb' laj santil paab'anel, aran te'ch'utub'amanq laj t'iw; malaj ut, aran te'ch'utub'amanq li rela'.

38 A'in kixye, reetalil lix ch'utub'ankileb' lix santil paab'anel, ut chirixeb' li anjel li te'kub'eeq ut te'xch'utub'eb' li rela' rik'ineb'; li jun chalen sa' ch'aat, li jun chik rik'in li ke'ek, ut li jun chik chalen chaq sa' li ch'och', a' yaal b'ar naraj.

39 Xb'aan naq chi yaal taawanq li ak' choxa ut jun ak' ruchich'och', b'ar nawan wi' li tiikilal.

40 Ut maak'a' k'a'ru tz'aj taawanq; xb'aan naq li ruchich'och' akaq xq'ee-lo', chanchan ajwi' jun li aq'ej, chirix ni-mank sa' xpo'jik, jo'kan naq na'oso', ut li xaqleb'aal nakana chi santob'resinb'il, ch'ajb'il chirix chixjunil li maak.

JJS, Lukas 18:27 (chi'ilmanq Lukas
18:27)

(Xkanab'ankil rib' chiru li b'ihomal naxrameb' li winq chi ok sa' li rawa'b'ejihom li Dios.)

27 Ut a'an kixye reheb', Ink'a' naruhan chiruheb' li neke'xkanab' rib' chiru li b'ihomal, naq te'ok sa' li rawa'b'ejihom li Dios; a'b'anan ani natz'eqtaanank re li k'a'aq re ru re li ruchich'och' a'in, naruhan chiru li Dios naq taa'ok a'an.

JJS, Lukas 21:24–26 (chi'ilmanq
Lukas 21:24–26)

(Li Jesus naxch'olob' li reetalil lix k'ulunik.)

24 Anajwan li k'a'aq re ru a'in kixye reheb', chirix lix sachlijik Jerusalen. Toja' ut naq eb' lix tzolom ke'patz'ok re, ut ke'xye, Qaawa', ye qe chirix laa k'ulunik?

25 Ut kixsumeheb', ut kixye, Sa' li jun

tasal tenamit taatz'aqloq wi' ru lix q'ehileb' laj Gentil, taawanq li eetalil chiru li saq'e, ut chiru li po, ut chiruheb' li chahim; ut sa' xb'een li ruchich'och', taawanq xrahileb' li ninqi tenamit rik'in sachok ch'oolej, jo' li palaw ut lix b'oolam li natunluk. Rahob'tesinb'ilaq ajwi' li ruchich'och', ut lix ha'il li nimla chamal ha';

26 Eb' li winq te'lajq xch'ooleb' xb'aan xxiw, ut xb'aan royb'eninkil li k'a'aq re ru taachalq sa' li ruchich'och'. Xb'aan naq lix wankilal li choxa taachi'q'amanq.

JJS, Lukas 21:32 (chi'ilmanq Lukas
21:32)

(Chixjunil taatz'aqloq ru naq taatz'aqloq ru lix q'ehileb' laj Gentil.)

32 Chi yaal ninye eere, li jun tasal tenamit a'in, li tasal tenamit naq taatz'aqloq ru lix q'ehileb' laj Gentil, moko taanume'q ta toj reetal naq tz'aqlojenaq re chixjunil.

JJS, Lukas 23:35 (chi'ilmanq Lukas
23:34)

(Li Jesus kixpatz' xkuyb'al xmaakeb' laj pleet aj Romano li ke'k'ehok re chiru krus.)

35 Toja' naq kixye li Jesus, At inYuwa', chakuyeb' xmaak; xb'aan naq ink'a' neke'xnew k'a'ru neke'xb'aanu. (A'an chirixeb' laj pleet li ke'k'ehok re chiru li krus), ut ke'xjachi li raq' ut ke'xb'uuli rix.

JJS, Jwan 1:1–34 (chi'ilmanq Jwan
1:1–34)

(Lix evangelio li Jesukristo kijultikaman chalen chaq sa' xtiklajik. Jun aj Elias [laj Jwan aj Kub'sihom Ha'] kiwan re xkawresinkil li b'e chiru li Kristo, ut jun chik Elias [li Kristo] taawanq re k'ojob'ankil wi'chik chixjunil li k'a'aq re ru.)

1 Sa' xtiklajik chaq kijultikaman li evangelio sa' xk'ab'a' li K'ajolb'ej. Ut li evangelio a'an li aatin, ut li aatin kiwan rik'in li K'ajolb'ej, ut li K'ajolb'ej kiwan rik'in li Dios, ut li K'ajolb'ej re chaq li Dios.

2 A'an ajwi' kiwan chaq sa' xtiklajik rik'in li Dios.

3 Chixjunil li k'a'aq re ru kiyiib'aak xb'aan a'an; ut chi maak'a' ta a'an maa-k'a' k'a'ru yii'b'amb'il li kiyiib'aman.

4 Rik'in a'an kiwan li evangelio, ut li evangelio a'an li yu'am, ut li yu'am a'an chaq xsaqenkileb' li winq;

5 Ut li saqen nalemtz'un sa' li ruchich'och', ut li ruchich'och' ink'a' nax-k'e reetal.

6 Kiwan jun winq taqlanb'il chaq rik'in li Dios, aj Jwan xk'ab'a'.

7 A'an kichal sa' li ruchich'och' choq' aj yehol nawom, re xch'olob'ankil xyaalal li saqen, re xch'olob'ankil xyaalal li evangelio sa' xk'ab'a' li K'ajolb'ej, chiru chixjunileb', re naq sa' xk'ab'a' a'an taa-ruuq te'paab'anq chixjunileb' li winq.

8 Moko a'an ta li saqen, kichal b'an re xch'olob'ankil xyaalal li saqen a'an,

9 A' li tz'aqal saqen, li nakutanob're-sink re li junjunq chi winq li nachal sa' li ruchich'och';

10 A'an ajwi' li Ralal li Dios. A' li kiwan sa' li ruchich'och', ut li ruchich'och' yii'b'amb'il chaq xb'aan a'an, ut li ruchich'och' moko kixnaw ta ru.

11 Kichal rik'ineb' li re, ut eb' li re moko ke'xk'ul ta.

12 A'b'anan jo' k'ihal li ke'kuluk re, reheb' a'an kixk'e wankilal chi ok choq' ralal li Dios; ka'ajwi' reheb' li ke'paa-b'ank re li xk'ab'a'.

13 A'an kiyo'la, moko rik'in ta kik', chi moko xb'aan rajom li tz'ejwalej, chi moko xb'aan rajom xch'ool li winq, rik'in b'an li Dios.

14 Ut li aatin a'an kik'ehe' chi tz'ejwalo'k, ut kiwan xna'aj sa' qayanq, ut kiqak'e reetal lix loq'al, li loq'alil chanchan re li Junaj Yo'lajenaq chiru li Yuwa'b'ej, nu-jenaq chi usilal ut chi yaal.

15 Laj Jwan kixch'olob' li yaal chirix, ut kixjap re chixyeeb'al, A'in li kin'aatinak wi'; Li ani nachal chiwix, ajb'il wi'-chik chiwu; xb'aan naq ak wan chaq junxilaj chiwu.

16 Xb'aan naq sa' xtiklajik chaq kiwan li Aatin, a'an li K'ajolb'ej, li kik'ehe' chi tz'ejwalo'k, ut kitaqlaak qik'in

xb'aan li rajom li Yuwa'b'ej. Ut jo' k'ihaleb' li neke'paab'ank re lix k'ab'a' te'xk'ul xkomon lix tz'aqalil. Ut xkomon lix tz'aqalil xqak'ul chiqajunilo, a' li kole'k chiru li kamk ut li junelik yu'am, sa' xk'ab'a' li rusilal.

17 Xb'aan naq li chaq'rab' kik'eeman sa' xk'ab'a' laj Moises, a'b'an li yu'am ut li yaal ke'chal sa' xk'ab'a' li Jesukristo.

18 Xb'aan naq li chaq'rab' kiwan jo' chanru jun tz'ejwalejil taqlahom, re xk'anjelankil li kamk; a'b'an li evangelio jo' chanru lix wankilal jun li yu'am li maak'a' roso'jik, sa' xk'ab'a' li Jesukristo, li K'ajolb'ej Junaj Chirib'il, li wan chiru xch'ool li Yuwa'b'ej.

19 Ut maajun winq x'ilok re li Dios jun sutaq, ka'ajwi' naq a'an xch'olob' xyaalal li K'ajolb'ej, xb'aan naq chi maa-wa' sa' xk'ab'a' ta a'an maajun winq naruru chi kole'k.

20 Ut a'in li esil kixch'olob' laj Jwan, naq eb' laj Judio ke'xtaqlaheb' chaq laj tij ut laj Levita chalen Jerusalem chixpatz'b'al re; Anihat laa'at?

21 Ut a'an kixch'olob' li yaal, ut moko kixye ta naq moko a'an ta laj Elias; kixch'olob' b'an xyaalal, ut kixye; Maa-wa'in li Kristo.

22 Ut ke'patz'ok re, ut ke'xye; Chan put ru naq laa'at aj Elias? Ut a'an kixye, maa-wa'in laj Elias a'an li taak'ojob'anq wi'chik re chixjunil li k'a'aq re ru. Ut ke'patz'ok chiru, ut ke'xye, Ma laa'at li profeet a'an? Ut a'an kixye, Ink'a'.

23 Toja' naq ke'xye re, Anihat laa'at? re taqak'e xsumenkileb' ru li xe'taqlan chaq qe. K'a'ru nakaye chawix?

24 A'an kixye, Laa'in lix yaab' xkux jun li naxjap re chixyeeb'al sa' li yamyookil ch'och', Tiikob'resihomaq ru lix b'e li Qaa-wa', jo' naxye li profeet aj Isaias.

25 Ut eb' li ke'taqlaak chaq a'aneb' xkomoneb' laj Fariseo.

26 Ut ke'patz'ok chiru, ut ke'xye re; K'a' put naq nakatkub'sin ha', wi maa-wa'at li Kristo, chi moko laj Elias li taa-k'ojob'anq wi'chik re chixjunil li k'a'aq re ru, chi moko li profeet a'an?

27 Laj Jwan kixsumeheb' ut kixye; Laa'in ninkub'si ee-ha' rik'in ha', a'b'an

wan jun li xaqxo sa' eeyanq, li moko nekenaw ta ru;

28 A'an li ninch'olob' xyaalal. A'an li profheet a'an, aj Elias ajwi', a' li taachalq chiwix, li ajlb'il wi'chik chiwu laa'in, li moko ink'ulub' ta xhitb'al xtz'apb'al lix xaab', malaj ut li moko ink'ulub' ta wank sa' xna'aj a'an; xb'aan naq a'an taakub'sinq ha', moko ka'aj ta wi' rik'in ha'; rik'in b'an xam, ut rik'in li Santil Musiq'ej.

29 Sa' li kutan jun chik laj Jwan naril li Jesus chi chalk rik'in, ut kixye; K'ehomaq reetal lix Karneer li Dios, li na'isink re lix maak li ruchich'och'!

30 Ut laj Jwan kixch'olob' xyaalal a'an chiruheb' li tenamit, ut kixye, A'an a'in li kinye wi'; Chiwix laa'in chalk re jun winq li ajb'il wi'chik chiwu; xb'aan naq ak wan chaq junxilaj chiwu, ut kinnaw ru, ut naq a'an taak'ehe'q chi k'utmank chiru Israel; chi jo'kan chalenaqin chi kub'sink ha' rik'in ha'.

31 Ut laj Jwan kixch'olob' xyaalal, ut kixye, Naq kikub'siik xha' inb'aan, kiwil li Musiq'ej chi kub'eek chaq sa' choxa jo' jun mukuy, ut kikana sa' xb'een.

32 Ut kinnaw ru; xb'aan naq li ani ki-taqlank chaq we chi kub'sink ha' rik'in ha', a'an ajwi' kixye we; Ani sa' aj b'een taawil li Musiq'ej chi kub'eek, ut chi kanaak sa' xb'een, a'an ajwi' a'an li nakub'sink ha' rik'in li Santil Musiq'ej.

33 Ut laa'in kiwil, ut ninch'olob' xyaalal naq a'in li Lalal li Dios.

34 Li k'a'aq re ru a'in kib'aanuman Be-tabara, junpak'al Jordan, b'ar yoo wi' laj Jwan chi kub'sink ha'.

JJS, Jwan 1:42 (chi'ilmanq Jwan 1:42)

(Sefas naraj naxye "aj ilol na'leb'," malaj "pek.")

42 Ut kixk'am rik'in li Jesus. Ut naq li Jesus kiril, kixye, Laa'at Simon, ralaal laj Jonas, laa'at Sefas taayeemanq aawe, a'an chi jalb'il ru, aj ilol na'leb', malaj pek. Ut a'aneb' aj kar. Ut tikto ke'xkanab' chixjunil, ut ke'xtaaqe li Jesus.

JJS, Jwan 4:1-4 (chi'ilmanq Jwan 4:1-2)

(Li Jesus kixb'aanuheb' li kub'iha'.)

1 Naq ke'rab'i ut resil laj Fariseo naq li Jesus naxk'uleb' ut naxkub'siheb' xha' li tzolom chi q'axal naab'aleb' wi'chik chiru laj Jwan,

2 Ke'xsik' chi q'axal wi'chik yalb'ileb' xq'e chan ru naq te'xk'e chi kam-siik; xb'aan naq naab'al ke'xkul laj Jwan jo' profheet, a'b'an moko neke'xpaab' ta li Jesus.

3 Anajwan li Qaawa' kixnaw a'in, us ta a'an xjunes moko kixkub'si ta xha' xk'ihaleb' jo'eb' lix tzolom;

4 Xb'aan naq kixkanab'eb' re taak'utmanq li tento taa'uxq, re roxloq'inkil rib' chirib'ileb' rib'.

JJS, Jwan 4:26 (chi'ilmanq Jwan 4:24)

(Li Dios kixyechi'i lix Musiq' reheb' li tz'aqaleb' aj paab'anel.)

26 Xb'aan naq re xkomoneb' a'an li Dios kixyechi'i lix Musiq'. Ut eb' li neke'loq'onink re, tento te'loq'oning rik'in musiq'ej ut rik'in li yaal.

JJS, Jwan 13:8-10 (chi'ilmanq Jwan 13:8-10)

(Li Jesus kixch'aj li roqeb' li Apostol.)

8 Laj Pedro kixye re, Moko na'ajman ta naq taach'aj li woq. Li Jesus kixsume, Wi ink'a' nakatinch'aj, maajunaq aatz'aqonik wik'in.

9 Laj Simon Pedro kixye re, Qaawa', ink'a' ka'ajwi' li woq, jo'kanaq ajwi' b'an li wuq' ut lin jolom.

10 Li Jesus kixye re, Li ani xch'ajok re li ruq' ut lix jolom, maak'a' naraj ru, ka'aj chik naq taach'aje'q li roq, a'ut ch'ajb'il chi jun xaqalil; ut laa'ex ch'ajb'ilex, a'b'an moko chixjunil ta. Anajwan a'in li k'aynaqeb' wi' laj Judio rub'el lix chaq-rab'eb'; jo'kan ut, li Jesus kixb'aanu a'in re taatz'aqloq ru li chaq'rab'.

JJS, Jwan 14:30 (chi'ilmanq Jwan 14:30)

(Li awa'b'ej re q'ojyin, malaj laj Satanas, a'an re li ruchich'och' a'in.)

30 Chirix a'in ink'a' chik tin'aati-naq chi naab'al eerik'in; xb'aan naq li awa'b'ej re q'ojyin, a'an re li ruchich'och' a'in, chalk re, a'ut maak'a' xwankil sa' inb'een, a'b'an wan xwankil sa' eeb'een laa'ex.

JJS, Hechos 9:7 (chi'ilmanq Hechos 9:7; Hechos 22:9)

(Eb' li ke'wan rik'in laj Pablo naq kijale' xch'ool ke'ril li saqen, a'b'an ink'a' ke'rab'i li xyaab' kuxej chi moko ke'ril li Qaawa'.)

7 Ut eb' li ke'b'eeek rochb'een ke'ril aj-wi' li saqen, ut ke'xuwak; a'ut ink'a' ke'rab'i lix yaab' xkux li ani ki'aatinank re.

JJS, Romanos 4:16 (chi'ilmanq Romanos 4:16)

(Li paab'aal jo' ajwi' li k'anjel, sa' xk'ab'a' li usilal, neke'ajman ru re taa'uxq li kolb'a-ib'.)

16 Chi jo'kan tiikob'resinb'il eech'ool xb'aan li paab'aal ut li k'anjel, sa' xk'ab'a' li usilal, re naq xaqab'amb'ilaq xwankil li yeechi'imb'il choq' re chixjunil li iyajil-b'ej; moko ka'aj ta wi' reheb' li wankeb' sa' li chaq'rab', reheb' aj b'an wi' li wan-keb' sa' lix paab'aal laj Abraham; a' li qa-yuwa' chiqajunilo,

JJS, Romanos 7:5–27 (chi'ilmanq Romanos 7:5–25)

(Li Kristo wan xwankil chixjalb'al li raameb' li winq.)

5 Xb'aan naq jo'q'e naq toj wanko chaq sa' li tz'ejwalej, li reek'asihom li maak, li moko jo' ta li chaq'rab', kik'an-jelak sa' li qacha'al re taa'uuchinq choq' re li kamk.

6 A'b'an anajwan kolb'ilo chaq chiru li chaq'rab' li koowan wi' chi chapcho, chi kamaqo chik chiru li chaq'rab', re naq took'anjelaq rik'in rak'il li musiq'ej, mo-ko rik'in ta xnajteril li tz'iib'.

7 K'a'ru b'i' taqaye? Ma maak li

chaq'rab'? Maajo'q'e b'i'an. Ink'a' b'an, moko xinnaw ta raj ru li maak, wi ta maawa' xb'aan li chaq'rab'; xb'aan naq ink'a' raj kinnaw ru li rahink-u, wi ta ink'a' kixye li chaq'rab', Matrahink-u.

8 A'b'anan li maak, li kixtaw xwankil xb'aan li taqlahom, kixk'anjela wik'in li jar paay chi atawank. Xb'aan naq chi maak'a' li chaq'rab', kamaqo li maak.

9 Xb'aan naq junxil yo'yookin chaq chi moko q'etb'il ta li chaq'rab', a'b'an naq kichal lix taqlahom li Kristo, li maak kichal xyu'am, ut laa'in kinkam.

10 Ut naq ink'a' kinpaab' lix taqlahom li Kristo li kichal, li k'ojob'amb'il choq' re li yu'amej, kintaw naq kixteneb' li kamk sa' inb'een.

11 Xb'aan naq li maak, naq kixtaw xwankil, kixtz'eqtaana li taqlahom, ut kinixb'alaq'i, ut kinkamsiik xb'aan.

12 A'b'anan, kintaw naq li chaq'rab' sant, ut li taqlahom sant, ut tiik ru, ut us.

13 Ma k'eeb'il chi jo'kan li k'a'ru us choq' kamk chiwu? Maajo'q'e b'i'an. Li maak b'an, re naq taak'utunq choq' maak rik'in naq li k'a'ru chaab'il kix-k'anjela li kamk wik'in; re naq li maak, xb'aan li taqlahom, taaruq chi wank chi q'axal aj maak.

14 Xb'aan naq naqanaw naq li taq-lahom a'an re musiq'ej; a'b'an naq kin-wan rub'el li chaq'rab', toj wankin chaq sa' li tz'ejwalej, k'ayinb'ilin chaq rub'el li maak.

15 A'b'an anajwan wankin sa' mu-siq'ejil; xb'aan naq li k'a'ru taqlanb'ilin chixb'aanunkil, ninb'aanu, ut li k'a'ru taqlanb'il naq ink'a' tinkanab' chi ux-mank, ink'a' ninkanab' chi uxmank.

16 Xb'aan naq li k'a'ru ninnaw naq moko tiik ta, ink'a' nawaj xb'aanunkil; xb'aan naq li k'a'ru maak, xik' nawil.

17 Wi ut ink'a' ninb'aanu li k'a'ru ink'a' nawaj xkanab'ankil chi uxmank, nink'ulub'a li chaq'rab', naq chaab'il, ut moko wankin ta rub'el tojb'a-maak.

18 Anajwan ut, moko laa'in ta chik li ninmaakob'; ninsik' b'an xkub'sinkil li maak a'an li nawan wik'in.

19 Xb'aan naq ninnaw naq wik'in

laa'in, malaj ut rik'in lin tib'el, maajun k'aru us nawan; xb'aan naq li ajok wan sa' inch'ool, a'b'anan li b'aanunk re li k'aru us moko nintaw ta, ka'ajwi' rik'in li Kristo.

20 Xb'aan naq li us li kinb'aanu raj naq kinwan rub'el li chaq'rab', nintaw naq moko us ta, jo'kan naq ink'a' ninb'aanu.

21 A'ut li ink'a' us li ink'a' raj kinb'aanu rub'el li chaq'rab', nintaw naq us; a'an ninb'aanu.

22 Anajwan wi ninb'aanu, chi tenq'ant'ib'il xb'aan li Kristo, li k'aru ink'a' raj kinb'aanu rub'el li chaq'rab', moko wan-kin ta rub'el li chaq'rab'; ut maawa' chik naq ninsik' xb'aanunkil li ink'a' us; ninsik' b'an xkub'sinkil li maak li nawan wik'in.

23 Nintaw ut naq rub'el chaq li chaq'rab', naq kiwaj xb'aanunkil li us, kiwan li ink'a' us wik'in; xb'aan naq ninsaho' rik'in lix chaq'rab' li Dios sa' inch'ool sa' waam.

24 Ut anajwan nawil jun chik li chaq'rab', a'an lix taqlahom li Kristo, ut a'an wan chi tz'iib'ant'ib'il sa' ink'a'uxl.

25 A'b'an lix cha'al intib'el wankeb' chi pleetik rik'in lix chaq'rab' il ink'a'uxl, ut chink'amb'al chi preexil sa' lix chaq'rab' il li maak li wan sa' xcha'al intib'el.

26 Ut wi ink'a' ninkub'si li maak li wan wik'in, wi b'an rik'in li tz'ejwalej nink'anjelak chiru lix chaq'rab' il li maak; q'axal rahil winqin! ani taakoloq we chiru li tz'ejwalej re li kamk a'in?

27 Ninb'antioxi chiru li Dios sa' xk'ab'a' li Jesukristo laj Eechal qe, chi jo'kan, naq rik'in ink'a'uxl laa'in nink'anjelak chiru lix chaq'rab' li Dios.

JJS, Romanos 8:8 (chi'ilmanq)

Romanos 8:8)

(Eb' li neke'taaqenk re lix b'e li tz'ejwalej ink'a' naru nasaho' xch'ool li Dios rik'ineb'.)

8 Chi jo'kan eb' li wankeb' jo' chanru li tz'ejwalej ink'a' naru nasaho' xch'ool li Dios rik'ineb'.

JJS, 1 Korintios 7:1-2, 5, 26, 29-33

(chi'ilmanq 1 Korintios 7:1-2, 5, 26, 29-33)

(Laj Pablo naxsumeheb' li patz'om chirix li sumlaak sa' xyanqeb' li b'oqb'ileb' sa' li taq-lanb'il k'anjel.)

1 Anajwan chirix li k'a'aq re ru ketz'iib'a wi' wik'in, naq keye, Us choq' re li winq naq ink'a' taach'e'oq ixq.

2 A'b'anan, laa'in ninye, re naq ink'a' taa'uxq ko'b'eetak yumb'eetak, li junjung chi winq chiwang rixaqil ut li junjung chi ixq chiwang xb'eelom.

5 Mex'el chaq li jun rik'in li jun, ka'ajwi' chi k'uub'ant'ib'il sa' wiib'al chiru jun k'amok, re teek'e eerib' chi kuyuk sa' ut chi tijok; ut teelaq'ab' wi'chik eerib', re naq ink'a' texraale laj Satanas xb'aan xch'a'ajkil xkuyb'al eerib'.

26 Nink'oxla ut naq chaab'il a'in choq' re li ch'a'ajkilal yoo chi uxmank anajwan, naq taakanaaq li winq chi jo'kan re naq nimaq wi'chik li chaab'ilal taaruq chixb'aanunkil.

29 A'ut nin'atinak eere laa'ex li b'oqb'ilex sa' li k'anjel. Xb'aan naq a'in ninye, ex was wiitz'in, moko najt ta chik li kutan nakana, naq laa'ex taqlanb'ilaqex sa' li k'anjel. Eb' ajwi' li wankeb' rixaqil te'wanq jo' maak'a' raj; xb'aan naq laa'ex b'oqb'ilex ut sik'b'il eeru re xb'aanunkil lix k'anjel li Qaawa'.

30 Ut taawanq rik'ineb' li neke'yaa-b'ak, jo' raj ink'a' ke'yaab'ak; ut eb' li neke'saho' xch'ool, jo' raj ink'a' ke'saho' xch'ool, ut eb' li neke'loq'ok, jo' raj maa-k'a' eechanin'ib'il xb'aaneb'.

31 Ut eb' li neke'oksink re li ruchich'och' a'in, jo' raj ink'a' ke'roksi; xb'aan naq li nak'utun wi' li ruchich'och' a'in taanume'q.

32 A'b'an nawaj raj, ex was wiitz'in, naq teenimob'resi ru lee b'oqb'al. Nawaj raj naq maak'a'aq k'aru taaxik wi' eech'ool. Xb'aan naq li ani moko sumsu ta, naxik xch'ool chirix li k'a'aq re ru re li Qaawa', chan ru naq taawulaq chiru li Qaawa'; jo'kan naq a'an naq'axok-u.

33 A'ut li ani sumsu, naxik xch'ool chirix li k'a'aq re ru re li ruchich'och',

chan ru naq taawulaq chiru li rixaqil; jo'-kan naq jalan wi' wan, xb'aan naq ram-b'il a'an.

JJS, 1 Korintios 15:40 (chi'ilmanq 1 Korintios 15:40)

(Oxib' tasal li loq'alil wan sa' li wakliik chi yo'yo.)

40 Jo'kan ajwi' li choxahil tz'ejwalej, ut li tz'ejwalej li terrestil, ut li tz'ejwalej li teleestil; a'b'an lix loq'al li choxahil, jun wi', ut li terrestil, jun chik wi', ut li teelest-til, jun chik wi'.

JJS, 2 Korintios 5:16 (chi'ilmanq 2 Korintios 5:16)

(Laj Pablo kixye reheb' laj santil paab'anel naq me'wan jo' chanru li tz'ejwalej.)

16 Jo'kan ut, chalen anajwan ink'a' chik nokowan jo' chanru li tz'ejwalej; relik chi yaal, us ta koowan chaq jun-xil jo' chanru li tz'ejwalej, a'ut rik'in naq ak xqanaw ru li Kristo, chalen chik anajwan moko nokowan ta chik jo' chanru li tz'ejwalej.

JJS, Galatas 3:19–20 (chi'ilmanq Galatas 3:19–20)

(Li Kristo a'an aj b'aanuhom uuchil re li ak' sumwank. Nach'olob'aman chanru naq jalan wi' lix chaq'rab' laj Moises [li najter sumwank] rik'in li evangelio li junelik taakanaaq [li ak' sumwank]).

19 Chi jo'kan ut, kitiqman li chaq'rab' xb'aan li q'etok aatin, toj reetal taak'ulunq li iyajill'ej li kik'eeman wi' li yeechi'ihom sa' li chaq'rab' li kik'eeman re laj Moises, li kik'ojob'aak chaq xb'aan ruq'eb' li anjel re naq a'an taawanq choq' aj b'aanunel uuchil re li xb'een sumwank a'in, (li chaq'rab').

20 Anajwan laj b'aanunel uuchil a'in maawa' chaq aj b'aanunel uuchil re li ak' sumwank; jun ajwi' b'an laj b'aanunel uuchil re li ak' sumwank wan, a'an li Kristo, jo' tz'iib'anb'il sa' li chaq'rab' chixirix li k'a'ru yeechi'ib'il chaq re laj Abraham ut li riyajil. Anajwan li Kristo a'an laj b'aanunel uuchil re yu'am; xb'aan

naq a'in li k'a'ru kixyeechi'i li Dios re laj Abraham.

JJS, Efesios 4:26 (chi'ilmanq Efesios 4:26)

(Li josq'il li moko tiik ta, a'an maak.)

26 Ma naru taawanq eejosq'il, ut ink'a' texmaakob'q? mixulq'i li saq'e chi toj yooq eejosq'il;

JJS, 1 Tesalonicenses 4:15 (chi'ilmanq 1 Tesalonicenses 4:15)

(Eb' li ani tiikeb' xch'ool li yo'yooqeb' sa' xk'ulunik li Qaawa' moko te'xq'ax ta li chaab'ilal wankeb' wi' li kamenaq li tiikeb' xch'ool.)

15 Xb'aan a'in naqaye eere sa' li raatin li Qaawa', naq eb' li yo'yooqeb' sa' lix k'ulunik li Qaawa', moko te'xrameb' ta li ani neke'kana toj sa' xk'ulunik li Qaawa', li warjenaqeb'.

JJS, 2 Tesalonicenses 2:2–3, 7–9 (chi'ilmanq 2 Tesalonicenses 2:2–9)

(Laj Pablo kixch'olob' jo' profheet naq taawanq jun q'etok paab'aal rub'elaj naq taak'ulunq li Qaawa'.)

2 Naq ink'a' sa' junpaat texchiq'e'q sa' lee k'a'uxl, chi moko texxeb'esiik xb'aan li hu taqlanb'il, wi ink'a' qik'in laa'o neke'ul, chi moko xb'aan musiq'ej, chi moko xb'aan aatin, chanchan ta wi' naq ak xwulak chaq xkutankil li Kristo.

3 Maajun winq chib'alaq'inq eere chi yalaq chan ru; xb'aan naq taachalq xb'een wa jun q'etok paab'aal, ut taak'ut-b'esimanq li winq a'an re maak, li alal-b'ej re li sachk;

7 Xb'aan naq li muqmuukil na'leb' re li maa'usilal ak yoo chi k'anjelak, ut a'an ajwi' li yoo chi k'anjelak anajwan, ut li Kristo naxkanab' chi k'anjelak, toj reetal naq taatz'aqloq ru li kutan naq taai-siiq chaq a'an.

8 Toja' ut naq taak'utb'esimanq li maa'us a'an, li ani tixk'at li Qaawa' rik'in li musiq'ej sa' xtz'uumal re, ut tixsach rik'in xlemtz'unkil lix k'ulunik.

9 Relik chi yaal, li Qaawa', a' li Jesus, li

moko taawanq ta wi' xk'ulunik toj chirix naq taawanq jun q'etok paab'ank, xb'aan xk'anjelahom laj Satanas rik'in anchal li wankilal, ut eetalil ut b'alaq'il sachb'a-ch'oollej,

JJS, 1 Timoteo 2:4 (chi'ilmanq
1 Timoteo 2:4)

(Li Kristo a'an li K'ajolb'ej Junaj Chirib'il, ut laj B'aanunel Uuchil.)

4 Li wan xch'ool naq te'kole'q chixjunileb' li winq, ut naq te'chalq chixnawb'al li yaal li wan rik'in li Kristo Jesus, a'an li Ralal li Dios li Junaj Chirib'il, ut k'ojob'amb'il re taawanq choq' aj B'aanunel Uuchil sa' xyanq li Dios rik'in li winq; a'an junaj chi Dios, ut wan xwankil sa' xb'een chixjunileb' li winq.

JJS, 1 Timoteo 6:15–16 (chi'ilmanq
1 Timoteo 6:15–16)

(Eb' li neke'xk'am sa' xch'oolleb' lix saqenkil li kole'k chiru li kamk naru te'ril li Jesus.)

15 Li tixk'ut chaq sa' xq'ehil a'an, li osob'tesinb'il ut li junaj chi aj awa'b'ejinel, lix Reyeb' li rey, ut lix Qaawa'ileb' li qaawa', rehaq taxaq li loq'alil ut li wankilal li junelik nakana;

16 Li maajun winq x'ilok wi' re, chi moko naru chi ilok re, li maajun winq naru wi' chi nach'ok rik'in, ka'ajwi' li ani nawan sa' xch'ool lix saqenkil ut lix yo'onihom li kole'k chiru li kamk.

JJS, Hebreos 1:6–7 (chi'ilmanq
Hebreos 1:6–7)

(Eb' li anjel a'aneb' li musiq'ej aj k'anjelanel.)

6 Ut jo'kan wi'chik, naq kixk'am chaq li xb'een ralal sa' li ruchich'och', kixye, Ut chixjunileb' lix anjel li Dios che'loq'oning re, li nak'ehok re lix k'anjelanel jo'raq' li xam.

7 Ut chirixeb' li anjel kixye, Eb' li anjel a'aneb' li musiq'ej aj k'anjelanel.

JJS, Hebreos 4:3 (chi'ilmanq
Hebreos 4:3)

(Ke'kawresiman li jar k'anjel re li Dios chalen chaq sa' xk'ojlajik li ruchich'och'.)

3 Xb'aan naq laa'o li xoopaab'an no-ko'ok sa' hilob'aal, jo' kixye, Jo' kinxaqab' aatin sa' injosq'il, wi te'xkawob'resi li raameb' ink'a' te'ok sa' lin hilob'aal; jo'kan ajwi', Kinxaqab' aatin, Wi ink'a' te'xkawob'resi li raameb', te'ok sa' lin hilob'aal; us ta lix k'anjel li Dios kikawresiman, (malaj kichoyman,) chalen chaq sa' xk'ojlajik li ruchich'och'.

JJS, Hebreos 5:7–8

(Sa' li hu tz'uib'amb'il wi' li JJS, wan jun aatin li naxye naq li raqal 7 ut 8 neke'aatinak chirix laj Melkisedek, ut moko chirix ta li Kristo. A'ut juntaq'heet li aatin wan sa' li Santil Hu sa' ingles ut li JJS.)

JJS, Hebreos 6:1, 3 (chi'ilmanq
Hebreos 6:1, 3)

(Li jar raqal re li Kristo neke'k'amok sa' li tz'aqalil re ru.)

1 Jo'kan ut, chi ink'a' naqakanab' li jar raqal chi tzol'leb' re li Kristo, chooxik chi ub'ej toj sa' li tz'aqal re ru; ut miqak'ojob' wi'chik li k'ojleb'aal re jalb'a-k'a'uxlej chirix li kamaaqil k'anjel, ut re paab'aal chirix li Dios.

3 Ut tooxik chi uub'ej toj sa' li tz'aqal re ru wi jo'kan naxk'e li Dios.

JJS, Hebreos 7:3 (chi'ilmanq
Hebreos 7:3)

(Li santil tijonelil jo' chanru xk'anjelil li Ralal li Dios wan chi maak'a' xyuwa' ut xna', ut maak'a' xtiklajik chi moko roso'jik lix kutan.)

3 Xb'aan naq laj Melkisedek a'in kik'ojob'aman choq' aj tij jo' chanru xk'anjelil li Ralal li Dios, a' li k'anjelil li maak'a' wi' xyuwa', maak'a' xna', maak'a' alal k'ajolb'ej, chi maak'a' xtiklajik lix kutan, chi moko roso'jik lix yu'am. Ut chixjunileb' li k'ojob'amb'ileb' sa' li tijonelil a'in k'eeb'ileb' chanchan li Ralal li Dios, li nakana choq' aj tij chi rajjal.

JJS, Hebreos 7:25–26 (chi'ilmanq
Hebreos 7:26–27)

(Nach'olob'aman resil lix k'anjel li Kristo jo' aj b'aanunel uuchil.)

25 Xb'aan naq ki'ajman ru choq' qe xkomon li taqenaqil aj tij a'in, li sant, maak'a' xmaak, moko tz'ajninb'il ta, isinb'il rib' rik'ineb' laj maak, ut k'eeb'il choq' aj taqlanel sa' xb'een li choxa;

26 Ut moko jo'eb' ta laj tij a'an li neke'q'axtesink re li mayej re wulaj wulaj, xb'een wa choq' re lix maakeb' a'an, ut chirix a'an choq' re lix maakeb' li tenamit; xb'aan naq a'an ink'a' kiraj ru xq'axtesinkil mayej choq' re lix maak a'an, xb'aan naq maajun xmaak kixnaw; choq' re b'an lix maakeb' li tenamit. Ut a'in kixb'aanu li jun sut, naq a'an kix-mayeja rib'.

JJS, Hebreos 11:1 (chi'ilmanq
Hebreos 11:1)

(Li paab'aal a'an lix k'ojob'ankil qanawom chirix li k'a'ru yo'oninb'il.)

1 Anajwan li paab'aal a'an lix k'ojob'ankil qanawom chirix li k'a'aq re ru yo'oninb'il, lix k'utb'al xyaalal li k'a'ru moko ilb'il ta.

JJS, Hebreos 11:35 (chi'ilmanq
Hebreos 11:35)

(Eb' li tiikeb' chi paab'ank li neke'rahob'tesiik xtb'eleb' choq' re li Kristo neke'xk'ul li xb'een wakliik chi yo'yo.)

35 Eb' li ixq ke'xk'ul lix kamaqnaq chi yo'yo wi'chik; ut wankeb' chik li ke'rahob'tesiik xtb'eleb', ut ink'a' ke'xk'ulub'a li ach'ab'aak; re naq te'xk'ul li xb'een wakliik chi yo'yo;

JJS, Santiago 1:2 (chi'ilmanq
Santiago 1:2)

(A' li ch'a'ajkilal, moko aaleek ta, li natenq'an chiqasantob' resinkil.)

2 Ex was wiitz'in, chek'ehaq anchal choq' xsahil eech'ool naq nekext'ane' sa' ki'ila ch'a'ajkilal;

JJS, Santiago 2:1 (chi'ilmanq
Santiago 2:1)

(Eb' li komon tento naq ink'a' te'xk'oxla li jun chi taqenaq sa' xb'een li jun chik.)

1 Ex was wiitz'in, ink'a' naru nawan eerik'in li paab'aal re li Jesukristo laj Eechal qe, li Qaawa' re loq'alil, ut toj taawanq anihaq chi tiib'il ru cheru.

JJS, 1 Pedro 3:20 (chi'ilmanq
1 Pedro 3:20)

(Junjunq reheb' li musiq'ej sa' tz'alam ke'-wan chi moko tiikeb' ta xch'ool sa' xkutankil laj Noe.)

20 Ut wan reheb' li ke'wan chi q'etok aatin sa' xkutankil laj Noe, naq ki'oyb'e-nin xnajtil lix kuyum li Dios, naq yoo xkawresinkil li jukub' kab'l, sa' li moko ki'iehb' ta ke'kole' wi', yal waqxaqib' aj-wi' li aamej xb'aan li ha'.

JJS, 1 Pedro 4:6 (chi'ilmanq 1 Pedro
4:6)

(Najultikaman li evangelio chiruheb' li kamaqnaqeb'.)

6 Xb'aan a'in, najultikaman li evangelio chiruheb' li kamaqnaqeb', re naq taaraqmanq aatin chirixeb' jo' chanru li winq sa' li tz'ejwalej, a'ut te'wanq xyu'am sa' li musiq'ej jo' chanru li rajom li Dios.

JJS, 1 Pedro 4:8 (chi'ilmanq 1 Pedro
4:8)

(Li rahok naxram chiqu li maakob'k.)

8 Ut xb'een xb'een chiru chixjunil chiqanq anchal li rahok cherib'il eerib', xb'aan naq li rahok naxram ru ki'ila maak.

JJS, 1 Jwan 2:1 (chi'ilmanq 1 Jwan
2:1)

(Li Kristo a'anaq aj aatinanel chiqix chiru li Yuwa'b'ej wi naqajal qak'a'uxl.)

1 Ex inkok'al, li k'a'aq re ru a'in nintz'iib'a eerik'in, re naq ink'a' texmaakob'q. A'b'an wi ani junaq chi winq namaakob' ut naxjal xk'a'uxl, wan jun aj

aatinanel chiqix chiru li Yuwa'b'ej, a' li Jesukristo li tiik xch'ool;

JJS, 1 Jwan 3:9 (chi'ilmanq 1 Jwan 3:9)

(Ani yo'lajenaq rik'in li Dios ink'a' chik nakana sa' li maak.)

9 Yalaq ani yo'lajenaq rik'in li Dios ink'a' chik nakana sa' li maak; xb'aan naq lix Musiq' li Dios nakana rik'in a'an, ut ink'a' naru chi kanaak sa' li maak, xb'aan naq yo'lajenaq rik'in li Dios, rik'in naq ak xk'ul li loq'laj Musiq'e'j a'an re yeechi'ink.

JJS, 1 Jwan 4:12 (chi'ilmanq 1 Jwan 4:12)

(Ka'ajeb' wi' li winq li neke'paab'ank re li Dios neke'ru chi ilok re.)

12 Maajun winq x'ilok re li Dios jun sutaq, ka'ajeb' wi' li neke'paab'an. Wi naqara qib' chiqib'il qib', li Dios nawan qik'in, ut natz'aqlok ru lix rahom qik'in.

JJS, Apokalipsis 1:1-4 (chi'ilmanq Apokalipsis 1:1-4)

(Laj Jwan kixk'ul jun k'utb'esinb'il na'leb' rik'in li Jesukristo ut kixq'axtesi reheb' laj jolominel sa' xb'eeneb' li wuqub' chi iglees sa' Asia.)

1 Li kik'utb'esiik chiru laj Jwan, jun xmoos li Dios, li kik'ehe' re xb'aan li Jesukristo, re xk'utb'al chiruheb' lix moos li k'a'aq re ru tento taak'ulmanq chi seeb', li kixtaqla ut kireetali a'an rik'in ruq' lix anjel, re laj Jwan lix moos,

2 Li kixch'olob' resil li raatin li Dios, ut li yaal ch'olob'anb'il chirix li Jesukristo, ut chixjunil li k'a'aq re ru kiril.

3 Osob'tesinb'ileb' chixjunil li neke'lok ru, ut eb' li neke'ab'ink re ut neke'xtaw ru li aatin re li profetel yehom a'in, ut neke'xpaab' li k'a'aq re ru tz'iib'anb'il chi sa', xb'aan naq taanach'oq chaq xhoonal lix k'ulunik li Qaawa'.

4 Anajwan a'in lix ch'olob'ahom laj Jwan reheb' li wuqub' chi moos li wankeb' sa' xb'eeneb' li wuqub' chi iglees sa' Asia. Li usilal chiwanq eerik'in, ut

li tuqtuukilal chi k'eeb'il chaq xb'aan li ani wan, ut kiwan, ut toj taawanq; li kixtaqla chaq lix anjel chalen chaq chiru lix k'ojarib'aal, re xch'olob'ankil xyaalal chiruheb' li ani wankeb' choq' wuqub' chi moos sa' xb'eeneb' li wuqub' chi iglees.

JJS, Apokalipsis 2:22 (chi'ilmanq Apokalipsis 2:22)

(Eb' laj maak te'kute'q sa' xb'alb'a.)

22 K'ehomaq reetal, laa'in tinkut sa' xb'alb'a, ut eb' li neke'muxuk sumsu rik'in sa' li nimla rahilal, wi ink'a' te'xjal xk'a'uxl chirix lix b'aanuhomeb'.

JJS, Apokalipsis 5:6 (chi'ilmanq Apokalipsis 5:6)

(Kab'laju lix moos li Dios neke'taqlaak sa' chixjunil li ruchich'och'.)

6 Ut kin'ilok, ut k'ehomaq reetal, sa' xyi li k'ojarib'aal ut eb' li kaahib' chi xul, ut sa' xyiheb' li xb'eenil, kiwan chi xaqxo jun Karneer chanchan kamsinb'il, wan kab'laju lix xukub' ut kab'laju lix sa' ru, a'aneb' kab'laju lix moos li Dios, taqlanb'ileb' sa' chixjunil li ruchich'och'.

JJS, Apokalipsis 12:1-17

(chi'ilmanq Apokalipsis 12:1-17; Tzol'leb' ut Sumwank 77)

(Nach'olob'aman ru li ixq [li Iglees], li k'uula'al [lix awa'b'ejihom li Dios], li b'arb'ookil ch'iich' [li raatin li Dios], li josq' aj xul [laj Satanas], ut laj Miguel. Li pleet sa' choxa toj napleetiman sa' li ruchich'och'.)

1 Ut kik'utun jun nimla eetalil sa' choxa, chi chanchan li k'a'ru wan sa' ruchich'och'; jun li ixq tiqto rik'in li saq'e, ut li po rub'el li roq, ut sa' xb'een xjolom jun koroon re kab'laju chahim.

2 Ut li ixq, rik'in naq wan sa' yu'am, kixjap re, sa' xrakil li alank, ut tawasinb'il re taak'iraaq.

3 Ut kirala jun li al teelom, li tento taataqlanq re chixjunileb' li tenamit rik'in jun b'aar ch'iich'; ut lix yum kixoke' rik'in li Dios ut lix k'ojarib'aal.

4 Ut kik'utun jun chik eetalil sa' choxa; ut k'ehomaq reetal, jun nimla josq'

aj xul naq rix, wan wuqub' xjolom ut lajeeb' xxukub', ut wuqub' li koroon sa' xb'eeneb' lix jolom. Ut lix ye kixkelo chaq li rox jachal li chahim re choxa, ut kixkuteb' chi ch'och'. Ut li josq' aj xul kixxaqli chiru li ixq li yoo chi alank, kawresinb'il chixnuq'b'al li ral chirix naq taayo'laaq.

5 Ut li ixq ki'eelelik toj sa' li yamyookil ch'och', b'ar wan wi' jun xna'aj kawresinb'il xb'aan li Dios, re te'xk'e xtzakemq chiru jun mil wiib' cient rik'in oxk'aal chihab'.

6 Ut kiwan li pleet sa' choxa; laj Miguel ut eb' lix anjel ke'xpleeti li josq' aj xul; ut li josq' aj xul ut eb' lix anjel ke'xpleeti laj Miguel;

7 Ut li josq' aj xul moko kinumta ta sa' xb'een laj Miguel, chi moko li al, chi moko li ixq, a'an lix iglees li Dios, li kik'ira chaq chiru xrahil, ut kirala li awa'b'ejihom re li qaDios ut lix Kristo.

8 Chi moko kitawman chik na'ajej sa' choxa choq' re li nimla josq' aj xul, li ki'isiik chaq; li najter aj k'anti' a'an aj tza yeeb'il re, ut jo'kan ajwi' aj Satanas yeeb'il re, li nab'alaq'ink re chixjunil li ruchich'och'; a'an ki'isiik chaq toj sa' li ruchich'och', ut eb' lix anjel ke'isiik chaq rochb'een.

9 Ut kiwab'i jun kawil xyaab' kuxej chixyeeb'al sa' choxa, Anajwan chalenaq li kolb'a-ib', ut xnimal li metzew, ut lix awa'b'ejihom li qaDios, ut lix wankilal lix Kristo.

10 Xb'aan naq laj jitol reheb' li qas qitiz'in ak kutb'il taq'a, li najitok chaq reheb' chiru li qaDios chi kutan ut chi q'eq.

11 Xb'aan naq ke'numta sa' xb'een rik'in lix kik'el li Karneer, ut rik'in li aatin re li yaal ch'olob'anb'il xb'aaneb'; xb'aan naq moko ke'xra ta tz'aqal lix yu'ameb', ke'xpaab' b'an li yaal ch'olob'anb'il toj reetal li kamk. Chi jo'kan, chisaho'q eech'ool ex choxa, ut laa'ex li wanxex chi sa'.

12 Ut chirix li k'a'aq re ru a'in kiwab'i jun chik xyaab' kuxej chixyeeb'al: Rahlilal sa' xb'eeneb' li ani wankeb' sa' li ruchich'och', relik chi yaal, ut eb' li neke'wan sa'eb' li ch'och' sa' xyi li palaw! xb'aan naq laj tza ak kub'enaq eerik'in, chi k'a'jo' xjosq'il, xb'aan naq naxnaw naq yal ka'ch'in li kutan wan chiru.

13 Xb'aan naq chirix naq kiril li josq' aj xul naq kutb'il chaq sa' li ruchich'och', kixrahob'tesi li ixq li ki'alank chaq re li teelom al.

14 Jo'kan naq re li ixq kik'eeman xkab'ichal lix xik' jun nimla t'iw, re taa'eeleliq toj sa' li yamyookil ch'och', sa' lix na'aj, b'ar wi' ch'olaninb'il chiru jun q'ehil, ut eb' li q'ehil, ut lix yijach jun q'ehil, chiru chaq li rilob'aal li k'anti'.

15 Ut li k'anti' kixkut chaq sa' li re li ha' jo' b'uut'iha' chirix li ixq, re tixk'e chi kelook xb'aan li b'uut'iha'.

16 Ut li ch'och' kixtenq'a li ixq, ut li ch'och' kixte li re, ut kixnuq' li b'uut'iha' li kixkut li josq' aj xul chalen sa' li re.

17 Jo'kan naq li josq' aj xul kichal xjosq'il rik'in li ixq, ut xko'o chixpleetinkil li rela' li riyajil, li neke'paab'ank re lix taqlahom li Dios, ut li wan rik'ineb' li yaal ch'olob'anb'il chirix li Jesukristo.

JJS, Apokalipsis 19:15, 21

(chi'ilmanq Apokalipsis 19:15, 21)

(Li Dios naroksi li raatin li Kristo re xsak'b'aleb' li tenamit.)

15 Ut sa' li re na'el chaq li raatin li Dios, ut rik'in a'an tixsak'eb' li tenamit; ut taataqlanq sa' xb'eeneb' rik'in li aatin sa' xtz'uumal re; ut a'an naye'q'ink sa' li yatz'leb'aal uva sa' xnimal lix xik' ut lix josq'il li Nimajwal Dios.

21 Ut li rela'eb' ke'kamsiik xb'aan li raatin li ani k'ojk'o sa' xb'een li kawaay, a' li aatin li na'el chaq sa' xtz'uumal re; ut chixjunileb' li xik'anel xul ke'nujuk xsa' rik'in lix tib'eleb'.

LI TUSLEB'AAL CHIHAB',
REETALIL CH'OCH',
UT JALAM-UUCH
CHIRIX LI RESILAL LI IGLEES

1805, 23 Diciembre

Kiyo'la laj Jose Smith, alalb'ej (1805–1844) rik'in laj Jose Smith, yuwa'b'ej ut li xLucy Mack Smith, sa' Sharon, Vermont (chi'ilmanq JS—R 1:3).

1820, Xtiklajik li saq'ehil

Li profeet aj Jose Smith kixk'ul li xb'een k'utb'esink sa' jun k'iche' sa' xweent Palmyra ut Manchester, Nueva York, nach' rik'in li rochoch (chi'ilmanq JS—R 1:15–17).

1823, 21–22 Septiembre

Laj Jose Smith ki'ula'aniik xb'aan li anjel aj Moroni, ut kiyeh'e' resil re chirix li tz'iib'anb'il esil wan wi' lix Hu laj Mormon. Laj Jose kirileb' li perel ch'iich' chi muqmu sa' jun li tzuul li wan chi nach' (Kumorah) (chi'ilmanq JS—R 1:27–54).

1827, 22 Septiembre

Laj Jose Smith kixk'uleb' li perel ch'iich' rik'in laj Moroni sa' li Tzuul Kumorah (chi'ilmanq JS—R 1:59).

1829, 15 Mayo

Laj Jwan aj Kub'sihom Ha' kixk'e li Tijonelil re Aaron sa' xb'een laj Jose Smith ut laj Oliver Cowdery sa' Harmony, Pennsylvania (chi'ilmanq Tz. ut S. 13; JS—R 1:71–72).

1829, Mayo

Laj Jose Smith ut laj Oliver Cowdery ke'xk'ul li Tijonelil re Melkisedek rik'in laj Pedro, laj Santiago, ut laj Jwan chi nach' rik'in li nima' Susquehanna, sa' xyanq Harmony, Pennsylvania rik'in Colesville, Nueva York (chi'ilmanq Tz. ut S. 128:20).

1829, Junio

Kichoyman xjaltesinkil ru lix Hu laj Mormon. Ke'k'utman li perel ch'iich' chiruheb' li Oxib' chi aj Yehol Nawom

ut li Waqxaqib' chi aj Yehol Nawom (chi'ilmanq 2 Ne. 11:3; 27:12–13; Tz. ut S. 17).

1830, 26 Marzo

Kik'uub'aman xb'een wa lix Hu laj Mormon choq' hu sa' Palmyra, Nueva York.

1830, 6 Abril

Kik'uub'aman li Iglees sa' xweent Fayette, Nueva York.

1830, Septiembre–Octubre

Ke'b'oqe' li xb'een aj k'amol aatin re te'jultikanq aatin chiruheb' laj Lamanita (eb' li ral ch'och')(chi'ilmanq Tz. ut S. 28; 30; 32).

1830, Diciembre–Enero 1831

Ke'taqlaak laj santil paab'anel chixch'utub'ankil rib' sa' Ohio (chi'ilmanq Tz. ut S. 37; 38:31–32).

1831, 20 Julio

Li na'ajej taawanq wi' li tenamit Sion (li Ak' Jerusalem) sa' Independence, Missouri, kik'utb'esiman chiru li Profeet aj Jose Smith (chi'ilmanq Tz. ut S. 57; R. li P. 1:10).

1833, 18 Marzo

Laj Sidney Rigdon ut laj Frederick G. Williams ke'xaqab'aman choq' tenq' aj k'ehol na'leb' sa' li Awa'b'eijil re li Iglees (chi'ilmanq Tz. ut S. 81, xtiklajik) ut kik'eeman reheb' xlawil li roso'jikil awa'b'eijihom a'in (chi'ilmanq Tz. ut S. 90, xtiklajik, raqal 6).

1833, 7 Noviembre

Eb' laj santil paab'anel ke'ok chi eelelik chiruheb' laj ch'utut chi aj rahob'tesinel sa' Condado Jackson, Missouri, toj chi junpak'al li nima' Missouri, toj sa' li Condado Clay.

1834, 5 Mayo

Li Awa'b'ej Jose Smith ki'el chaq Kirtland, Ohio re taaxik Missouri sa' xjolomil li Xteepal Sion re xk'amb'al

xtenq'ankileb' laj santil paab'anel li ke'isiik chaq sa' li Condado Jackson.

1835, 14 Febrero

Kik'uub'aman lix Molameb' li Kab'laju chi Apostol sa' Kirtland, Ohio (chi'ilmanq Tz. ut S. 107:23–24).

1835, 28 Febrero

Kitikla xk'uub'ankil li Xb'een Xmolameb' li Setenta, sa' Kirtland, Ohio.

1835, 17 Agosto

Kik'ulub'aman Tzol'leb' ut Sumwank jo' xaqab'anb'il hu re li Iglees, Kirtland, Ohio.

1836, 27 Marzo

Ki'osob'tesiman li Santil Ochoch re Kirtland (chi'ilmanq Tz. ut S. 109).

1836, 3 Abril

Li Jesukristo kixk'ut rib' chiru laj Jose Smith ut laj Oliver Cowdery sa' li Santil Ochoch re Kirtland. Laj Moises, laj Elijah, ut laj Elias ke'xk'ut rib' ut ke'xk'eheb' li laaw re li tijonelil (chi'ilmanq Tz. ut S. 110).

1837, 19 Julio

Laj Heber C. Kimball ut waqib' chik ke'wulak sa' Liverpool, Inglaterra, sa' li xb'een taqlanb'il k'anjel re li Iglees li ki'uxman chi junpak'al li palaw.

1838, 26 Abril

Kixaqab'aman lix k'ab'a' li Iglees chi k'utb'esinb'il (chi'ilmanq Tz. ut S. 115:4).

1838, 1 Diciembre

Li Profeet aj Jose Smith ut jalaneb' chik ke'tz'ape' sa' li tz'alam sa' Liberty, Condado Clay, Missouri (Tz. ut S. 121–123).

1840, 15 Agosto

Kiyeeaman resil chi k'utk'ul li kub'ih'a' choq' reheb' li

kamaŋaq xbaan li Profeet aj Jose Smith.

1841, 24 Octubre

Li Elder Orson Hyde kirosob'tesi li Santil Ch'och' choq' re lix ch'utub'ankil eb' li lalal xk'ajol laj Abraham (chi'ilmanq Tz. ut S. 68:1-3; 124:128-129).

1842, 17 Marzo

Kik'uub'aman li Komonil re Tenq'ank reheb' li Ixq sa' Nauvoo, Illinois.

1842, 4 Mayo

Kik'eeman xbeen wa chi tz'aqal li tiqib'aak sa' li santil ochoch.

1844, 27 Junio

Laj Jose Smith ut laj Hyrum Smith ke'kamsiik sa' li tz'alam Carthage (chi'ilmanq Tz. ut S. 135).

1846, 4 Febrero

Eb' laj santil paab'anel aj Nauvoo ke'ok chi q'axonk junpak'al li Nima' Mississippi re xk'eeb'al rochocheb' sa' rokeb'aal li saq'e. Junjunq reheb' laj santil paab'anel ke'el chaq sa' li tenamit Nueva York re te'xik California sa' li nimla jukub' *Brooklyn*.

1846, 16 Julio

Li Teep aj Pleet reheb' laj Mormon kib'oqe' chi k'an-jelak chiru li tenamit E.U.A. sa' Iowa.

1847, Abril

Li teep aj tehoh b'e re laj Brigham Young ke'el chaq Winter Quarters sa' xbeenikeb' toj sa' rokeb'aal li saq'e (chi'ilmanq Tz. ut S. 136).

1847, 24 Julio

Li Awa'b'ej Brigham Young ki'ok xbeen wa sa' li ru taq'a Lago Salado.

1847, 27 Diciembre

Sa' jun ch'utub'aj-ib' re li Iglees ke'kulub'aman li Awa'b'ej Brigham Young, li Elder Heber C. Kimball, ut li Elder Willard Richards jo' li Xbeenil Awa'b'ejil.

1848, Mayo-Junio

Eb' li chili' sa' li ru taq'a Lago Salado ke'xsacheb' li awimq. Ke'kole' li awimq chiru li sache'k chi junajwa naq k'iila gaviota ke'xk'uxeb' li chili'.

1849, 9 Diciembre

Kik'uub'aak li Dominkil Tzoleb'aal xbaan laj Richard Ballantyne.

1850, 15 Junio

Ki'ok chi puktesimank li pe-rel hu Deseret News (Resilal Deseret) sa' Lago Salado.

1856, Octubre

Eb' li teep chi aj kelonel karreet re laj Willie ut laj Martin ke'rame' xbaan li chamal saqb'ach. Ke'tawe' xbaaneb' li ch'utut chi aj kolonel li taqlanb'ileb' chalen chaq li ru taq'a Lago Salado.

1867, 8 Diciembre

Chi b'eresinbil xbaan li Awa'b'ej Brigham Young, kik'uub'aman wi'chik li Komonil re Tenq'ank.

1869, 29 Noviembre

Li Kolok-ib' Molam reheb' li Saaj Ixq kik'uub'aman, a'an li ki'ok moqon choq' xmolameb' li Saaj Ixq.

1875, 10 Junio

Kik'uub'aman li Chaab'ib' lob'resink-ib' Molam reheb' li Saaj Winq, li ki'ok moqon choq' xmolameb' li Saaj Winq.

1877, 6 Abril

Ki'osob'tesiman li Santil Ochoch re Saint George. Li Awa'b'ej Brigham Young kix-

k'ul jun li k'utb'esinbil na'leb' re xk'eeb'al xtuqub'ankil ru li tijonelil ut eb' li roqechal Sion.

1878, 25 Agosto

Li xAurelia Spencer Rogers kixjolomi li xbeen ch'utam re li Tzoleb'aal reheb' li Kok'al sa' Farmington, Utah.

1880, 10 Octubre

Kik'ulub'aman laj John Taylor jo' Awa'b'ej re li Iglees. Kik'uub'aman li Q'ol Nim Xtz'aq jo' xaqab'انب'li hu.

1883, 14 Abril

K'utb'esinbil na'leb' re li Awa'b'ej John Taylor chirix xk'uub'lajikeb' li Setenta.

1889, 7 Abril

Kik'ulub'aman laj Wilford Woodruff jo' Awa'b'ej re li Iglees.

1890, 6 Octubre

Sa' li jolomil ch'utub'aj-ib', ki-k'ulub'aman li "Ch'olob'انب'il Aatin" li kixk'e chi nawmank naq oso'jenaq xbaanunkil li sumlaak chi numenaq jun ixaqilbej (chi'ilmanq A.Y.—1).

1893, 6 Abril

Li Awa'b'ej Wilford Woodruff kirosob'tesi li Santil Ochoch re Lago Salado, li kiwan chaq chi kab'lamank chiru ka'k'aal chihab'.

1898, 13 Septiembre

Laj Lorenzo Snow ki'ok choq' Awa'b'ej re li Iglees.

1899, 17 Mayo

Li Awa'b'ej Lorenzo Snow kixk'ul li k'utb'esinbil na'leb' naq kiwan sa' Saint George, li ki'ee'asink re chixk'eeb'al xwankil xtojb'al li lajetqil (chi'ilmanq Tz. ut S. 119).

1901, 17 Octubre

Laj Jose F. Smith ki'ok choq' Awa'b'ej re li Iglees.

1918, 3 Octubre

Li Awa'b'ej Jose F. Smith kixk'ul li k'utb'esinb'il matk' chirix lix tojb'aleb' rix li kamenaq (chi'ilmanq Tz. ut S. 138).

1918, 23 Noviembre

Laj Heber J. Grant ki'ok choq' Awa'b'ej re li Iglees.

1936, Abril

Li Kolb'a-ix K'anjel re li Iglees li kik'uub'aman chaq re xten-q'ankileb' li neb'a' naq kiwan nimla neb'a'il chiru junjunq chihab', ki'ok choq' li K'anjel re Tenq'ank re li Iglees. Li K'anjel a'in kitikla rik'in jun li k'utb'esinb'il na'leb' kixk'ul chaq junxil li Awa'b'ej Heber J. Grant.

1941, 6 Abril

Ke'b'oqe' xb'een wa aj Tenq'anel chiruheb' li Kab'laju.

1945, 21 Mayo

Laj George Albert Smith ki'ok choq' Awa'b'ej re li Iglees.

1951, 9 Abril

Kik'ulub'aman laj David O. McKay jo' Awa'b'ej re li Iglees.

1961, 30 Septiembre

Li Elder Harold B. Lee, chi b'eresinb'il xb'aan li Xb'eenil Awa'b'ejl, kixye naq chix-junil li jar k'anjel re li Iglees te'k'ehe'q chi tusub'anb'il ru xb'aan li tijonelil, re xkawob-resinkileb' li junkab'al ut li junjunq chi komon.

1964, Octubre

Kiyeeman wi'chik naq aajal ru li Q'ojoyin re Junkab'al.

1970, 23 Enero

Laj Joseph Fielding Smith ki'ok choq' Awa'b'ej re li Iglees.

1971, Enero

Kitikla xpuktesinkil chi po li hu Ensign (Xaqxookil Eetalil), New Era (Ak' Q'ehil), ut Friend (Amiig).

1972, 7 Julio

Laj Harold B. Lee ki'ok choq' Awa'b'ej re li Iglees.

1973, 30 Diciembre

Laj Spencer W. Kimball ki'ok choq' Awa'b'ej re li Iglees.

1975, 3 Octubre

Li Awa'b'ej Spencer W. Kimball kixye resil naq k'uub'anb'il chi ak'il li Xb'eenil Molam reheb' li Setenta.

1976, 3 Abril

Wiib' chik li k'utb'esinb'il na'leb' ke'tiqman sa' li Q'ol Nim Xtz'aq. Sa' 1981, ke'numsiman xna'aj ut ke'ok choq' tasal 137 ut 138 sa' li Tz. ut S.

1978, 30 Septiembre

Kik'ulub'aak xb'aan li Iglees li k'utb'esinb'il na'leb' li k'eeb'il wi' li tijonelil re li junjunq chi winq komon li k'ulub'ej, maak'a' naxye k'a'ru lix xe'toonal malaj xb'onol lix tib'el (chi'ilmanq A.Y.—2).

1979, Agosto

Kipuktesiiik xb'aan li Iglees li Santil Hu (King James Bible) sa' ingles, rochb'een li tzoleb'aal raqal.

1981, Septiembre

Kipuktesiman li ak'il xk'uub'ankil lix Hu laj Mormon, li Tzol'leb' ut Sumwank, ut li Q'ol Nim Xtz'aq sa' Ingles.

1984, Junio

Ke'tikib'aman li Awa'b'ejl re Na'ajej, ut ke'b'oqe' sa' xyanqeb' chaq laj Setenta.

1985, 10 Noviembre

Laj Ezra Taft Benson ki'ok choq' Awa'b'ej re li Iglees.

1989, 1 Abril

Kik'uub'aman chi ak'il li Xkab' Xmolameb' laj Setenta.

1994, 5 Junio

Laj Howard W. Hunter ki'ok choq' Awa'b'ej re li Iglees.

1995, 12 Marzo

Laj Gordon B. Hinckley ki'ok choq' Awa'b'ej re li Iglees.

1995, 1 Abril

Kiraqe' xk'anjeleb' laj b'aanunel uuchil sa' li jar na'ajej. Kiyeeman resil jun li ak' opiiis ajjolominel, a'an Aj B'eresinel re Na'ajej.

1995, 23 Septiembre

Kipuktesiman "Li Junkab'al: Jun Taqlanb'il Aatin choq' re li Ruchich'och,'" xb'aan li Xb'eenil Awa'b'ejl ut lix Ch'utameb' li Kab'laju chi Apostol.

1997, 5 Abril

Kiyeeman naq eb' laj B'eresinel re Na'ajej te'k'ojob'amanq choq' aj Setenta. Kiyeeman resil lix k'uub'lajikeb' li Rox, Xkaa, ut Ro' Xmolameb' laj Setenta.

1997, 4 Octubre

Li Awa'b'ej Hinckley kixye resil naq te'kab'lamanq li santil ochoch li ka'ch'ineb'.

1997, Noviembre

Li rajlankileb' li komon sa' li Iglees kiwulak toj 10 mil chi mil.

1998, Abril

Li Awa'b'ej Hinckley kixye resil naq k'uub'anb'il naq te'wanq chi k'anjelak 100 santil ochoch naq taawulaq li chihab' 2000.

Eb' li jalam-uuch a'in reheb' li xninqal ru na'ajej sa' li resilal li Iglees neke'xk'ut li na'ajej ke'b'eeek wi' chaq sa' xtiklajik laj Paab'anel sa' Roso'jikeb' li Kután, b'ar wi' eb' li profheet re li kután a'in ke'wan ut ke'xk'ut li na'leb', ut b'ar kik'ulman wi' naab'al li yeeb'il resil sa'eb' li loq'laj hu. Re aatenq'ankil chiroksinkileb' li jalam-uuch naq tattzoloq, li junjunq chi jalam-uuch wan b'ayaq li aatin chirix. Li ajl ut li k'ab'ajej sa' li

junjunq chi aatin naxk'am rib' rik'in li rajlankil ut lix k'ab'a' li junjunq chi jalam-uuch. Li xb'een raqal chi aatin chirix li k'ab'ajej naxye resil li na'ajej sa' li jalam-uuch, jo' k'aru nak'utman ut toj b'ar yoo chi ilok li ani x'isink re li jalam-uuch. Chirix a'an yeeb'il resil k'aru xk'ulman sa' li na'ajej a'an li yeeb'il resil sa'eb' li loq'laj hu, jo' ajwi' li jar raqal re li hu tatruuq chixsik'b'al re rilb'al resil li k'aru xk'ulman.

1. Loq'laj K'iche'

Li Loq'laj K'iche' natawman sa' xweenteb' li tenamit Palmyra ut Manchester, sa' Nueva York. Li K'iche' a'in wan chixk'atq li na'ajej kiwan wi' li ch'ina ochoch re yok'b'il toon che' re li junkab'al Smith sa' 1820, sa' xjajal li rokeb'aal saq'e.

K'aru kik'ulman: Lix k'utuniki li Dios Yuwa'b'ej ut li Jesukristo, li Ralal, chiru li Profheet aj Jose Smith kik'ulman sa' li k'iche' a'in (JS—R 1:14–20).

2. Tzuul Kumorah, ut li ch'och' sa' xweent Manchester ut Palmyra

Li jalam-uuch a'in, li yoo chi ilok sa' xjajal lix nim li saq'e, naxk'ut li Tzuul Kumorah, sa' xweent Manchester, Nueva York. Li tzuul nak'utun sa' li jalam-uuch sa' laa nim, chalen taq'a toj ka'ch'in chik chirix lix yi li jalam-uuch. Li saqi eetalil pek li nak'utun sa' xjajal lix nim li saq'e sa' li tzuul naxye resil li anjel Moroni ut lix k'utuniki lix Hu laj Mormon. Li tzuul Kumorah wan na oob' kiloom rik'in li loq'laj k'iche', sa' xjajal lix tz'e li saq'e ut li releb'aal saq'e. Sa' xtaqenaqil li jalam-uuch nak'utun Palmyra, waqib' kiloom rik'in xyijach xnajtil. Li awimq reheb' laj Smith ut li loq'laj k'iche' wan sa' xtaqenaqil li jalam-uuch sa' laa tz'e.

K'aru kik'ulman: Lix junkab'al li Profheet aj Jose Smith kiwan sa' li ch'och' a'in sa' xkutankil li Xb'een K'utbesink (JS—R 1:3). Sa' 421 chihab' chirix li Kristo, laj Moroni kixmuq jun li hu re perel ch'iich', tz'iib'anb'il wi' resil lix tenamit (R laj M 1:1–11; Morm. 6:6; Moro. 10:1–2). Laj Moroni a'in kixye re laj Jose Smith b'ar tixtaweb' li perel ch'iich'—sa' li jun pak'al li tzuul sa' xnim li saq'e, moko najt ta rik'in lix b'een sa' xjajal li rokeb'aal saq'e. Laj Moroni kixq'axtesiheb' li perel ch'iich' re sa' 1827 (Tz. ut S. 27:5; 128:20; JS—R 1:33–35, 51–54, 59).

3. Ochoch re yok'b'il toon che' re laj Jose Smith, yuwa'b'ej

Ochoch kab'lanb'il sa' li na'ajej kiwan wi' chaq junxil li ochoch re yok'b'il toon che' re laj Jose

Smith, yuwa'b'ej, nach' rik'in Palmyra, Nueva York. Li junkab'al Smith ke'xkab'la li ochoch, li yuib'anb'il rik'in yok'b'il toon che' rik'in jun ch'ina k'ojarij rub'el lix b'een li kab'l, moko najt ta chirix naq ke'wulak Palmyra.

K'aru kik'ulman: Li Profheet aj Jose Smith kixtzol li Santil Hu sa' li ochoch a'in naq yoo chixyalb'al xq'e chixnawb'al k'aru chi iglees li tz'aqal yaal (JS—R 1:11–13). Laj Moroni kixk'ut rib' chiru laj Jose ut kixye re resileb' li perel ch'iich' tz'iib'anb'il wi' lix Hu laj Mormon (JS—R 1:30–47).

4. K'uubleb'aal hu re laj Grandin

Li k'uubleb'aal hu tuqub'anb'il chi ak'il, sa' lix kab'l laj Egbert B. Grandin, b'ar wi' kik'uub'aman xb'een wa choq' hu lix Hu laj Mormon sa' 1830. Laj Martin Harris kixk'e li rawimq chi to' ut moqon kixk'ayi re xtoj'b'al xtz'aq xk'uub'ankil chi oob' mil rajlankil lix Hu laj Mormon. Kitikla xtuqub'ankil li tz'iib' sa' Agosto 1829, ut li choyb'il hu kiwan chi k'ay sa' 26 Marzo 1830.

K'aru kik'ulman: Kitaqlaman re laj Martin Harris naq tixk'e chi moko ramb'il ta li k'aru re re xtoj'b'al li k'as re xk'uub'ankil choq' hu lix Hu laj Mormon (Tz. ut S. 19:26–35).

5. Nima' Susquehanna

Li jalam-uuch a'in naxk'ut li Nima' Susquehanna sa' xweent li tenamit Harmony, Pennsylvania.

K'aru kik'ulman: Laj Jose Smith, alalb'ej, kiwulak Harmony xb'een wa sa' 1825 re xsik'b'al xtrabaaj. Rochb'een lix yuwa', kik'ehe' xna'aj arin sa' rochoch laj Isaac Hale, b'ar wi' laj Jose kixnaw ru li xEmma Hale, li taawanq moqon choq' rixaqil (JS—R 1:56–57). Laj Jose ut li xEmma ke'sumla sa' 18 Enero 1827. Li Profheet kixk'uleb' li perel ch'iich' sa' 22 Septiembre 1827 sa' Manchester, Nueva York, ut ka'ch'in chik chirix a'an kiq'axon rochb'een li xEmma toj Harmony, b'ar wi' ki'ok chixjaltesinkil ru li aatin chiruheb' li perel ch'iich' sa' li ch'ina ochoch ke'wan wi', li nach' wan rik'in li nima'. Naq yoo xjaltesinkil ru lix Hu laj Mormon, laj Jose ut laj Oliver Cowdery ke'raj xtabw'al chik

xna'leb' chirix li kub'iha' ut ke'b'eek toj chire li nima' re tijok chiru li Qaawa' chirix li na'leb' a'an. Re xsumenkil li tij a'in, laj Jwan aj Kub'sihom Ha' kixk'ut rib' sa' 15 Mayo 1829 (JS—R 1:66–74; Tz. ut S. 13). Aan kixk'ojob' li Tijonelil re Aaron sa' xb'een laj Jose ut laj Oliver. Toja' naq ke'ok sa' li nima' ut ke'xkub'si xha' chirib'ileb' rib' choq' re risinkil li maak. Chirix a'an laj Jose ut laj Oliver ke'b'eresiik xb'aan laj Jwan aj Kub'sihom Ha' chixk'ojob'ankil rib' chirib'ileb' rib' sa' li Tijonelil re Aaron. Ka'ch'in chik chirix a'an, laj Pedro, laj Santiago, ut laj Jwan ke'xk'ut rib' chire li nima' a'in ut ke'xk'ojob' sa' xb'een laj Jose ut laj Oliver li Tijonelil re Melkisedek (Tz. ut S. 27:12–13; 128:20).

6. Ochoch re yok'b'il toon che' re laj Peter Whitmer, yuwa'b'ej

Li ochoch re yok'b'il toon che' kab'lanb'il chi ak'il re laj Peter Whitmer, yuwa'b'ej, sa' li na'ajej kitawman wi' roqechal li ochoch kiwan chaq junxil sa' Fayette, Nueva York.

K'a'ru kik'ulman: Laj Jose Smith arin kixchoy xjaltesinkil ru lix Hu laj Mormon sa' xraqik Junio 1829. Sa' li k'iche' moko najt ta rik'in li ochoch a'in, eb' li Oxib' chi aj Yehol Nawom ke'ril li anjel Moroni ut eb' li perel ch'iich' oor. Lix ch'olob'ahomeb' a'an wan chi tz'iib'amb'il sa' li junjunq chi hu wan wi' lix Hu laj Mormon. Sa' 6 Abril 1830, ke'ch'utla 60 tana' chi winq ut ixq sa' rochoch laj Peter Whitmer re rilb'al naq kik'uub'aman chi tz'aqal lix Iglees li Jesukristo. Li xb'een ch'utam ut ch'utub'aj-wi' re li ak' Iglees ke'wan arin. Junmay reheb' li k'utb'esinb'il na'leb' sa' li Tzol'leb' ut Sumwank ke'k'ule' sa' rochoch laj Peter Whitmer.

7. Lix k'ayib'aal laj Newel K. Whitney

Li k'ayib'aal a'in k'ajo' naq ki'okenk sa' li ki'uxman sa' li Iglees sa' Kirtland. Laj Jose ut li xEmma Smith ke'wan arin chiru jarub'aq kutan. Ki'ok choq' xjolomil li Iglees sa' 1832. Ke'k'ule' arin junjunq li xninqal ru k'utb'esinb'il na'leb'. Li Tzoleb'aal reheb' li Profeet ki'ux sa' li k'ayib'aal a'in chalen 24 Enero 1833 toj reetal Abril 1833.

K'a'ru kik'ulman: Li profeet aj Jose kixk'ul li k'utb'esinb'il na'leb' chirix li Aatin re Chaab'il Na'leb' (Tz. ut S. 89). Kixb'aanu arin naab'al li k'anjel sa' xjaltesinkil ru li Santil Hu.

8. Rochoch laj John Johnson

Li rochoch laj John ut li xAlice Johnson kitawman sa' Hiram, Ohio. Li warib'aal a'in wan sa' li xkab' xk'ojaril.

K'a'ru kik'ulman: Li Profeet aj Jose Smith ut li xEmma li rixaqil ke'wan sa' li ochoch a'in. Laj

Jose ut laj Sidney Rigdon ke'xk'ul li chaq'al ru k'utb'esinb'il matk' chirix lix tasalil li loq'alil, chi wankeb' aran junjunq chik li winq sa' 16 Febrero 1832 (Tz. ut S. 76). Li profeet aj Jose kik'anjelak aj-wi' rik'in li Santil Hu li jaltesinb'il xb'aan laj Jose Smith (JJS) sa' li ochoch a'in. Sa' 24 Marzo 1832, naq ke'wan laj Jose ut li xEmma arin, jun ch'utut chi aj rahob'tesinel xkomoneb' li xe'kanab'ank re li paab'aal ut li xik' neke'ikok reheb' laj Mormon ke'xraple laj Jose ut laj Sidney chi kaw ut ke'xb'oneb' rik'in tiqwal q'ol ut rismal kaxlan.

9. Li Santil Ochoch re Kirtland

Li Santil Ochoch re Kirtland wan sa' Kirtland, Ohio.

K'a'ru kik'ulman: Li Santil Ochoch re Kirtland a'an li xb'een santil ochoch li kikab'laman sa' li jun k'ojlajik a'in (Tz. ut S. 88:119; 95) Sa' li santil ochoch a'in, laj Jose Smith kiril jun k'utb'esinb'il matk' chirix li choxahil awa'b'ejhom (Tz. ut S. 137). Ki'osob'tesiman sa' 27 Marzo 1836 (Tz. ut S. 109). Sa' 3 Abril 1836, li Kolonel kixk'ut rib' ut kixk'ulub'a li santil ochoch jo' li na'ajej tixk'ut-b'esi wi' li raatin chiruheb' lix tenamit (Tz. ut S. 110:1–10). Chirix li k'utunik a'in, laj Jose Smith ut laj Oliver Cowdery ke'ula'aniik xb'aan laj Moises, laj Eliyah, ut laj Elias, ut chixjunqaleb' ke'xk'e junjunq xlawil li tijonelil ut li xninqal ru na'leb' (Tz. ut S. 110:11–16). Li santil ochoch a'in kik'anjelak chiruheb' laj santil paab'anel chiru wiib' chihab', toja' naq ki'ajman ru naq te'e'eleliq chaq Kirtland xb'aan li rahob'tesiiik.

10. Li ru taq'a Adan-on-di-Ahman

Yoo chi ilok sa' xjajal li releb'aal saq'e chiru li ru taq'a Adan-on-di-Ahman, jun li chaq'al ru ut ch'anch'ookil ru taq'a li wan sa' li ch'och' Missouri sa' xnim ut sa' rokeb'aal li saq'e, moko najt ta rik'in li tenamit Gallatin.

K'a'ru kik'ulman: Oxib' chihab' rub'elaj xkamik, laj Adan kixb'oqeb' li ralar xk'ajol li tiikeb' xch'ool sa' li ru taq'a a'in ut kixk'ojob' sa' xb'eeneb' lix raqikil rosob'tesihom (Tz. ut S. 107:53–56). Sa' 1838, ak xe'xk'uub' rochoch sa' Adan-on-di-Ahman maare 500 malaj 1,000 chi Santil aj Paab'anel sa' Roso'jikeb' li Kutan. Eb' laj santil paab'anel ke'xkanab' li na'ajej a'in naq ke'mine' ru chi elk chaq Missouri. Rub'elaj li xkab' xk'ulunik li Kristo rik'in loq'alil, laj Adan ut eb' li ralar xk'ajol li tiikeb' xch'ool, a'aneb' laj santil paab'anel re chixjunileb' li jar k'ojlajik, te'ch'utlaaq jun sut chik sa' li ru taq'a a'in re xch'utub'ankil rib' rik'in li Kolonel (Dan. 7:9–10, 13–14; Tz. ut S. 27; 107:53–57; 116:1).

11. Xna'aj li Santil Ochoch sa' Far West

Li tenamit a'in, Far West, Missouri, ki'ok choq' ro-chocheb' oxib' mil malaj oob' mil chi aj santil paa-b'anel li ke'xsik' xkolb'al rib' chiru li rahob'tesiik sa'eb' li Condado Jackson ut Clay. Sa' 31 Octubre 1838 li Profeet aj Jose Smith ut xkomoneb' chik li xb'eenil re li Iglees ke'chape', ut chirix jun raq-b'a-aatin sa' Richmond, ke'tz'ape' sa' li Tz'alam sa' Missouri. Chiru li hab'alq'e sa' 1838-1839, eb' laj Santil Paab'anel sa' Roso'jikeb' li Kutan ke'i-siik chaq Far West ut jalaneb' chik li na'ajej sa' Missouri, ut ke'q'axon toj Illinois.

K'a'ru kik'ulman: Kik'ojob'aman xna'aj jun li santil ochoch ut ke'k'ojob'aak lix pekal li xuk. Wu-qub' tasal li wankeb' sa' li Tzol'leb' ut Sumwank ke'k'ule' (eb' li tasal 113-115; 117-120). Laj Joseph F. Smith, li xwaaq Awa'b'ej re li Iglees, kiyo'la 13 Noviembre 1838 sa' Far West. Chiru ka'ch'in xk'ihal li kutan Far West kik'anjelak choq' xjolomil li Iglees chi jolominb'il xb'aan li Profeet aj Jose Smith.

12. Tz'alam sa' Liberty

Jun ch'ina tz'alam li natawman sa' Liberty, Missouri. Laj Jose Smith ut oob' chik li winq ke'tz'ape' choq' preex sa' xyanq lix tz'ak, 1.2 metro xpimul, chalen 1 Diciembre 1838 toj 6 Abril 1839. (Laj Sidney Rigdon ki'ach'ab'aak sa' roso'jik Febrero.) Ke'tz'ape' sa' li jun k'ojaril li wan taqa, ut ke'war chiru kehil pek tz'apb'il rik'in chaj, b'ar wi' ka'ch'in ajwi' li saqen ut maak'a' xkolb'aleb' chiru xkehil li hab'alq'e.

K'a'ru kik'ulman: Li Profeet aj Jose kitijok chirix li jar mil chi aj Santil Paab'anel sa' Roso'jikeb' li kutan li yookeb' chi alinasiik chaq Missouri, ut kixkul xsumenkil ru lix tij, li kixtz'iib'a sa' jun li hu reheb' laj santil paab'anel li minb'ileb' chaq ru chi elk (Tz. ut S. 121-123).

13. Nimla Ochoch sa' Nauvoo

Laj Jose Smith, alalb'ej, ut lix junkab'al ke'ok chi wank sa' li Nimla Ochoch sa' Nauvoo sa' Agosto 1843. Moqon, kitiqman jun ru'uj li ochoch sa' li junpak'al sa' rokeb' saq'e, ut 22 li warib'aal ke'-kana. Chirix Enero, 1844, laj Ebenezer Robinson kixb'eresi li ochoch choq' to'ninb'il ochochnal, ut li Profeet kikana sa' waqib'eb' li warib'aal rochb'een lix junkab'al. Kik'anjelak li ochoch choq' jun ch'utleb'aal na'ajej choq' reheb' laj Nauvoo. Ke'k'ule' li xninqal ru winq arin xb'aan li Profeet.

K'a'ru kik'ulman: Sa' 27 Junio 1844, li Profeet aj

Jose ut laj Hyrum li ras ke'kute' ut ke'kamsiik sa' Carthage, Illinois, ut ke'k'ame' lix tz'ejwaleb' li kamaq toj sa' li ochoch a'in re te'ileq rub'e-laj li muquk. Wankeb' chi muqmu sa' jun ch'ina muqleb'aal re lix junkab'aleb', chi junpak'al li B'e Main, nach' sa' rokeb'aal li saq'e rik'in li ochoch re yok'b'il toon che' kiwan wi' chaq laj Jose naq kiwulak Nauvoo xb'een wa. Li xEmma Smith kiwan rochoch sa' li Nimla Ochoch toj reetal 1971. Chirix a'an kiq'axon sa' li Ochoch re Nauvoo, b'ar wi' kikam sa' 1879.

14. Li k'ayib'aal re kaqi xan re li Profeet aj Jose Smith

A'in lix k'ayib'aal ut lix k'anjeleb'aal laj Jose Smith chi kab'lanb'il xkab' sutil, li natawman sa' Nauvoo, Illinois. A'an jun reheb' li kab'l q'axal xnimlal ru re li Iglees chiru li kutan ke'wan wi' Nauvoo. Kik'anjelak jo' k'ayib'aal, a'ut jo'kan aj-wi' ki'ux aran naab'al li ch'utlaak, li b'eresink tum-in, li jolomink tenamit, ut li k'anjel re paab'aal. Laj Jose Smith kiwan jun xk'anjeleb'aal sa' li xkab' k'ojaril.

K'a'ru kik'ulman: Rub'elaj naq kichoyman li santil ochoch, li xkab' k'ojaril re li k'ayib'aal kik'anjelak choq' xna'aj li k'ojob'amb'il k'anjel, ut aran ke'ke'-he' xb'een wa chi tz'aqal li k'anjel re tiqib'aak. Sa' 17 Marzo, 1842, laj Jose Smith kixk'uub'eb' li ixq re li Iglees sa' li Komonil re Tenq'ank.

15. Santil Ochoch re Nauvoo

Li ch'ina eetalil ochoch a'in re li Santil Ochoch re Nauvoo natawman sa' li na'ajej kiwan wi' chaq xb'een wa li santil ochoch a'an. Lix sa' li ochoch 39 metro xkelam li roq ut 27 metro xnimlal li ru. Li xb'een li ru'uj 48 metro xteram sa' xb'een li ch'och'. Eb' li komon sa' li Iglees q'axal ke'xq'axtesi rib' ut li k'a'ru wankeb' re chixyiib'ankil li chaq'al ru santil ochoch a'in, ut ke'xtikib' li k'anjel sa' 1841. Wankeb' li ke'k'anjelak chiru k'iila po chi kab'-lank; wankeb' chik li ke'kub'sink re lix tumineb'. Us ta maji' nachoyman chi tz'aqal, li santil ochoch kinujob'resiik chi b'ut'b'u xb'aaneb' li komon li ke'chal chixk'ulb'al li k'ojob'amb'il k'anjel sa'eb' li jar po rub'elaj naq ke'eelelik sa' xjayal li rokeb'aal saq'e. Naq ke'el chaq Nauvoo naab'al reheb' laj santil paab'anel sa' xtiklajik li saq'ehil sa' 1846 chi yeechi'imb'il sa' xb'eeneb' li rahob'tesiik xb'aaneb' laj rahob'tesinel, kikana jun ch'utut chi aj k'anjel re xchoyb'al li santil ochoch. Sa' 30 Abril 1846, Eb' li Elder aj Orson Hyde ut aj Wilford Woodruff rochb'een tana' jun may chik ke'rosob'tesi li ro-choch li Qaawa' a'in. Kikanab'aak li santil ochoch

sa' Septiembre naq ke'alinasiiik chaq Nauvoo li rela'eb' li komon li ke'kana chaq; eb' li ch'uut chi aj rahob'tesinel ke'xmux ut ke'xtz'ajni li loq'laj kab'l. Kisache' xb'aan xam sa' Octubre 1848.

K'a'ru kik'ulman: Ki'uxman li jolomil ch'utub'aj-ib' sa' li ch'utleb'aal na'ajej re li santil ochoch sa' 5 Octubre 1845. Kitikla xk'anjelankil li tiqib'aak sa' 10 Diciembre 1845 ut kikana xb'aanunkil toj 7 Febrero 1846. Numenaq 5,500 reheb' laj Santil Paab'anel sa' Roso'jikeb' li Kutan ke'xk'ul lix tiqib'ankileb', ut ke'b'aanuman naab'al li kub'iha' choq' reheb' li kamenaq ut li tz'apok sa' junajil.

16. Li tz'alam re Carthage

Li tz'alam kab'l sa' li tenamit Carthage, Illinois.

K'a'ru kik'ulman: Laj Jose Smith ut laj Hyrum li ras xkoheb' chi kawaay toj Carthage sa' 24 Junio 1844. Ke'tz'ape' sa' li tz'alam a'in sa' 25 Junio, jitb'il chi yal tik'ti' naq ke'xpleeti chaq li tenamit. Sa' 27 Junio jun ch'uut chi aj rahob'tesinel li b'onb'ileb' chi q'eq li rilob'aaleb' ke'xweq ut ke'ok sa' li tz'alam. Ke'kamsiik chi puub' laj Jose ut laj Hyrum, ut laj John Taylor kipuub'aak junjunq sut. Xb'aan sach-b'a-ch'oolej, ink'a' kitoch'e' laj Willard Richards. Laj John Taylor moqon kixtz'iib'a' chi musiq'anb'il li aatin li natawman anajwan sa' Tzol'leb' ut Sumwank 135.

17. Li b'eenik toj sa' rokeb'aal li saq'e

Kik'uub'aman elk chaq sa' Nauvoo, Illinois chiru Marzo toj Abril, a'b'anan rik'in naq eb' li ch'uut chi aj rahob'tesinel ke'xyeechi'i chaq xkamikeb', li Awa'b'ej Brigham Young kixb'eresiheb' laj santil paab'anel naq te'ok chi eelelik chi junpak'al li Nima' Mississippi chalen 4 Febrero 1846. Li Awa'b'ej Young kikana chi ixb'ej re xk'anjelankil li tiqib'aak choq' reheb' laj santil paab'anel, ut ink'a' ki'el chaq Nauvoo toj reetal sa' xyitocq Febrero.

K'a'ru kik'ulman: Rub'elaj xkamik, li Profeet aj Jose Smith kixye jo' profheet: "Junjunq eere laa'ex texsik ut textenq'anq chixk'eeb'al ochoch sa' li ch'och' ut chixyib'ankileb' li tenamit, ut teerileb' laj santil paab'anel chi ok choq' xniml ru tenamit sa' xyiheb' li Tzuul Rocosa." Ka'ch'in chik

ma kab'laju chi mil chi aj santil paab'anel ke'el chaq Nauvoo chalen chaq Febrero toj Septiembre 1846. Chirix naq eb' laj santil paab'anel ke'el chaq Winter Quarters ut moqon jalaneb' chik li na'ajej, ke'k'uub'aman sa'eb' li teep chi lajetq, chi lajetq roxkaal (50), ut chi cient, rub'el xwankil jun aj taqlanel re teep (Tz. ut S. 136:3). Sa' Septiembre 1846 jun ch'uut chi aj rahob'tesinel, 800 chi winq rajlankileb' ke'xsut rix Nauvoo, ut wankeb' waqib' lix ninqi puub'. Chirix pleetik chiru junjunq kutan, eb' laj santil paab'anel li ke'kana ke'mine' ru chixq'axtesinkil rib' re xkolb'al xyu'ameb' ut re te'ruuq chixq'axb'al li nima'. Oob' malaj waqib' cient chi winq, ixq, ut kok'al ke'xq'ax li nima' ut ke'xk'ojob' rib' chire li ha'. Li Awa'b'ej Brigham Young kixtaqlaheb' li teep aj kolonel re xk'amb'a-leb' chaq li "neb'a' aj santil paab'anel" a'in.

18. Santil Ochoch re Lago Salado

Ka'ch'in xk'ihal li kutan chirix naq li xb'een teep aj tehol b'e reheb' laj Santil Paab'anel sa' Roso'jikeb' li Kutan ke'ok sa' li ru taq'a re Lago Salado, li Awa'b'ej Brigham Young kixlap li ch'och' rik'in lix xuq' ut kixye: "Arin taqakab'la lix santil ochoch li qaDios." Kitikla xb'ekb'al li ch'och' sa' 14 Febrero 1853. Sa' 6 Abril 1853, kik'ojob'aman lix pekaleb' li xuk. Kichoyman ut ki'osob'tesiman li santil ochoch ka'kaal chihab' chik chirix a'an sa' 6 Abril 1893. Li Xb'eenil Awa'b'ejil ut lix Molameb' li Kab'laju chi Apostol neke'ch'utla arin rajlal xamaan re xk'uub'ankil xna'leb'eb' ut re xsik'b'al lix na'leb' li Qaawa' sa' xjolominkil ut xwaklesinkil lix awa'b'ejihom li Dios.

K'a'ru kik'ulman: Li Qaawa' kixk'e sa' xb'eeneb' li Awa'b'ej re li Iglees ut xkomoneb' chik li jolomil aj b'eresinel jun xhoyonik li musiq'ej re k'utb'e-sink arin, sa' li kiwan wi' li Awa'b'ejil Yehom—2. Moqon chik chirix a'an, li Xb'eenil Awa'b'ejil ut lix Ch'utameb' li Kab'laju chi Apostol ke'xk'ulub'a sa' junajil ut ke'xpuktesi "Li Junkab'al: Jun Jek'imb'il Aatin choq' re li Ruchich'och'." Rik'in li k'ojob'anb'il k'anjel re li santil ochoch choq' reheb' li yo'yo jo' ajwi' eb' li kamenaq, ke'osob'tesiik xyu'ameb' k'iila mil chi mil.

TUSLEB'AAL AATIN RE XK'AB'A'EB' LI NAAJEJ

Adan-ondi-Ahman, Missouri, 5:D3	Cleveland, Ohio, 3:C4	Haun's Mill, Missouri, 5:D3	Liberty, Missouri, 5:D4, 6:E2
Africa, 7:E2	Colesville, Nueva York, 1:B3, 3:H3	Hiram, Ohio, 3:C4	Los Angeles, 6:A3
Albany, Nueva York, 1:C3	Condado Jackson, Missouri, 5:D4	Hudson, Nima', sa' Nueva York, 1:C3	Loq'laj K'iche', Palmyra, 2:B3
Amherst, Ohio, 3:C4	Condado Wayne, Nueva York, 2:A3, 2:C2	Illinois, 5:G3, 6:F2	Maine, 1:D2
Antarctica, 7:E4	Condado Ontario, Nueva York, 2:A3, 2:C3	Independence, Missouri, 5:D4, 6:E2	Massachusetts, 1:C3
Arkansas, Nima', 6:D3	Connecticut, 1:C3	Indiana, 6:F2	McIlwaine's Bend, Missouri, 5:E3
Asia, 7:F2	Connecticut, Nima', 1:D1	Iowa, 5:E1, 6:E2	Mendon, Nueva York, 3:F2
Australia, 7:G3	Council Bluffs (Kanesville), Iowa, 5:C1, 6:E2	K'aleb'aal Palmyra, Nueva York, 2:C2	Mexico, 6:B3
B'e Canandaigua, Palmyra, 2:C3	Delaware, Nima', 1:B4	K'anjeleb'aal re K'uub'ank Hu, Kirtland, 4:B4	Mision San Luis Rey, 6:A4
B'e Chillicothe, Kirtland, 4:B4	DeWitt, Missouri, 5:E3	K'ayib'aal re laj Jose Smith, alalb'ej, Kirtland, 4:B3	Mississippi, Nima', 5:G3
B'e Cowdery, Kirtland, 4:A3	Eb' li palaw Finger, Nueva York, 1:A3, 3:G2	K'ayib'aal re laj Newel K. Whitney, Kirtland, 4:B2	Missouri, 5:F3, 6:E3
B'e Fox, Palmyra, 2:A3	Europa, 7:E1	K'uub'leb'aal Tz'uuum, Kirtland, 4:B4	Missouri, Nima', 5:C2, 5:F4
B'e Joseph, Kirtland, 4:A4	Far West, Missouri, 5:D3, 6:E2	K'uuleb'aal tumin, Kirtland, 4:B4	Montrose, Iowa, 5:F2
B'e Markell, Kirtland, 4:A2	Fayette, Nueva York, 1:A3, 3:G2, 6:G1	K'uub'leb'aal Hu re laj E.B. Grandin, Palmyra, 2:C2	Mount Pisgah, Iowa, 5:D1
B'e Stafford, Palmyra, 2:B4	Fishing, Nima', sa' Missouri, 5:D3	K'aleb'aal, Kirtland, 4:B2	Nauvoo, Illinois, 5:F2, 6:E2
B'e Whitney, Kirtland, 4:A3	Freedom, Nueva York, 3:F2	Kirtland, Ohio, 3:C3, 6:F2	New Hampshire, 1:D2
Boston, Massachusetts, 1:D3	Gallatin, Missouri, 5:D3	Kolb'a-ib' Ochoch Bridger, 6:C2	New Jersey, 1:B4
Buffalo, Nueva York, 3:E2	Garden Grove, Iowa, 5:D2	Kolb'a-ib' Ochoch Hall, 6:B1	Nimla Atz'amil Palaw, 6:B2
California, 6:A3	Gila, Nima', 6:B4	Kolb'a-ib' Ochoch Laramie, 6:C2	Nimla Palaw Atlantico, 1:D4, 6:H2
Canada, 1:C1, 3:C3, 3:D2, 6:F1	Gilsum, New Hampshire, 1:D2	Kolb'a-ib' Ochoch Leavenworth, 5:D4, 6:E2	Nimla Palaw Atlantico, xtze li saq'e, 7:D4
Canadian, Nima', 6:D3	Grand, Nima', sa' Missouri, 5:D2	Lago Salado, 6:B2	Nimla Palaw Atlantico, Xnim li saq'e, 7:D2
Carthage, Illinois, 5:G2	Harmony, Pennsylvania, 1:B3, 3:H3	Lebanon, New Hampshire, 1:D2	Nimla Palaw Indico, 7:F3
Centroamerica, 7:B2			North Platte, Nima', 6:C2
Chagrin, Nima', li ru'uj sa' releb' saq'e, Kirtland, 4:B1			Nimla Palaw Pacifico, 6:A1, 7:A3
Chariton, Nima', sa' Missouri, 5:E2			Nimla Palaw Pacifico, Xnim li saq'e, 7:A2, 7:H2
Ch'och' Oregon, 6:A1			

Nimla Palaw Pacifico, xtz'e li saq'e, 7:A4	Rawimq laj Martin Harris, Palmyra, 2:B1	Salem, Massachusetts, 1:D3	Whitingham, Vermont, 1:C3
Norteamerica, 7:B2	Ramus, Illinois, 5:G2	San Bernardino, 6:B3	Winter Quarters, Xch'och'eb' laj Ral Ch'och', 5:B1, 6:E2
Norwich, Vermont, 1:D2	Richmond, Missouri, 5:D4	San Diego, 6:A4	Xb'e li ha' Erie, Nueva York, 2:B2, 3:F1
Nueva York, 1:B3, 3:F3, 6:G1	Rio Grande, Nima', 6:C4	San Francisco, 6:A2	Xb'ehil California, 6:B2
Ochoch re pech'b'il che' re laj Jose Smith, yuwa'b'ej, Palmyra, 2:B3	Rhode Island, 1:D3	Santa Fe, 6:C3	Xb'ehil li Tzoleb'aal Armington, Palmyra, 2:D3
Ochoch re yok'b'il toon che' re laj Jose Smith, yu- wa'b'ej, Palmyra, 2:B3	Rochester, Nueva York, 3:F1	Setleb'aal Che', Kirtland, 4:B2	Xch'och'eb' laj Ral Ch'och', 5:B2, 6:C1, 6:D3
Ohio, 3:B4, 6:F2	Rochoch laj Hiram Smith, Kirtland, 4:B4	Sharon, Vermont, 1:C2	Xch'och'il li muq- leb'aal kamenaq, Kirtland, 4:B3
Orange, Ohio, 3:C4	Rochoch laj Jose Smith, alalb'ej, 3:H3, 4:B3	Snake, Nima', 6:B1	Xmuqleb'aal laj Alvin Smith, Palmyra, 2:C2
Palaw Erie, 3:C3	Rochoch laj Newel K. Whitney, Kirtland, 4:B2	South Bainbridge, Nueva York, 3:H3	Xna'aj li kub'iha', Kirtland, 4:B2
Palaw Huron, 3:C1	Rochoch laj Martin Harris, Kirtland, 4:D4	South Platte, Nima', 6:C2	Xweent li Tenamit Farmington, chix- k'atq Palmyra, 2:A4
Palaw Ontario, 1:A2, 3:E1	Rochoch laj Parley P. Pratt, Kirtland, 4:A3	Springfield, Illinois, 5:H2	Xweent li Tenamit Manchester, Nueva York, 1:A3, 2:D3, 3:F2
Pecos, Nima', 6:C4	Rochoch laj Sidney Rigdon, Kirtland, 4:B4	Sudamerica, 7:C3	Xweent li Tenamit Macedon, chix- k'atq Palmyra, 2:A1
Pennsylvania, 1:B3, 3:E3, 6:G2	Rochochnal laj John Johnson, Kirtland, 4:B2	Susquehanna, Nima', sa' Pennsylvania, 1:A4, 3:G3	Xweent li Tenamit Palmyra, Nueva York, 1:A3, 2:D1, 3:F2
Perrysburg, Nueva York, 3:E2	Roq ha' Hathaway, Palmyra, 2:B2, 2:D4	Tenamit Nueva York, 1:C4, 6:G1	Yib'leb'aal cha, Kirtland, 4:B3
Philadelphia, Pennsylvania, 1:B4, 6:G2	Roq ha' Red, Palmyra, 2:D2	Thompson, Ohio, 3:D3	Yiib'leb'aal xan, Kirtland, 4:A2
Platte, Nima', 5:B1	Roq ha' Shoal, Missouri, 5:D3	Topsfield, Massachusetts, 1:D3	
Pueblo, 6:C3	Sacramento, 6:A2	Toronto, Canada, 3:E1	
Quincy, Illinois, 5:F2, 6:E2	Saint Louis, Missouri, 5:H4	Tucson, 6:B4	
Ramleb' ha', Kirtland, 4:B2		Tunbridge, Vermont, 1:C2	
Rawimq laj Isaac Morley, Kirtland, 4:D1		Tzoleb'aal, Kirtland, 4:B3	
Rawimq laj Jose Smith, yuwa'b'ej, Palmyra, 2:B3		Tzuul Kumorah, Palmyra, 2:C4	
		Vermont, 1:C2	
		Washington, D.C., 6:G2	

Eb' li reetalil ch'och' a'in neke'ru chaten-q'ankil re naq q'axal wi'chik taataw ru resilal lix tiklajik Lix Iglees li Jesukristo reheb' laj Santil Paab'anel sa' Roso'jikeb' li Kutan, ut eb' li loq'laj hu li k'utb'esinb'ileb' rik'in ruq'

1. LI JUN RAQAL ESTADOS UNIDOS LI WAN SA' RELEB'AAL SAQ'E UT SA' XNIM LI SAQ'E
2. PALMYRA-MANCHESTER, 1820-1831
3. LI JUN RAQAL RE LI E.U.A. WAN WI' NUEVA YORK, PENNSYLVANIA, UT OHIO

Li xtusb'al xk'ab'a'eb' li na'ajej jo' chanru li tz'iib' natikla wi' tatztenq'a chixtawb'al junaq na'ajej sa'eb' li reetalil ch'och'. Li junjung chi k'ab'ajej naxk'e rajlankil li reetalil ch'och', jo' ajwi' reetalil b'ar taatawmanq, a'an jun tz'iib' rochb'een jun ajl. Qayehaq, b'ar wan li Kolb'a-ib' Ochoch Hall k'eeb'il jo' 6:B1; a'an naraj naxye li reetalil ch'och' 6, li kaaxukuut B1. Naru taataw li junjung chi kaaxukuut rik'in xsik'b'al li ajl ut li tz'iib' sa' xtaaqeq'il ut sa' xk'atq li reetalil ch'och'. Wi wiib' xk'ab'a' jun li na'ajej, k'eeb'il lix k'ab'a' jun chik chi k'utb'il chirix, jo' chanchan lix k'ab'a'eb' li na'ajej a'in: Council Bluffs (Kanesville).

Arin wan jun k'utleb'aal re xtawb'al ru li jar paay chi eetalil ut tz'iib' li na'oksiman sa'eb' li reetalil ch'och'. Jo'kan ajwi', sa' li junjung chi reetalil ch'och' naru nawan li k'utleb'aal wan wi' xkomon li eetalil li natawman sa' li jun reetalil ch'och' a'an.

- Li kaqi tz'uqul a'an reetalil jun tenamit malaj k'aleb'aal. Wan naq taawanq jun tzool li taajunajinq re li tz'uqul rik'in lix k'ab'a' li tenamit malaj na'ajej.

li Profeet aj Jose Smith ut eb' li ke'wan chirix a'an. Rik'in xnawb'al chanru li ch'och' li yeeb'il resil sa'eb' li loq'laj hu, q'axal wi'chik tataruq chixtawb'al ru li k'a'ru kik'ulman sa'eb' li loq'laj hu.

4. KIRTLAND, OHIO, 1830-1838
5. LI JUN RAQAL RE LI E.U.A. WAN WI' MISSOURI, ILLINOIS, UT IOWA
6. LIX B'EENIK LI IGLEES TOJ SA' ROKEB'AAL LI SAQ'E
7. REETALIL LI RUCHICH'OCH'

Nimla Palaw Atlantico

Na'el li ru li tz'iib' chi jo'ka'in re xk'utb'al reetalil li k'a'ru wan chiru li ch'och', jo' li palaw, li kok' palaw, li nima', li tzuul, li yamyookil ch'och', li ru taqa, li chaqi ch'och', ut li ch'och' sa' xyi li palaw.

Palmyra

Na'el li ru li tz'iib' chi jo'ka'in re xk'utb'al reetalil li tenamit ut k'aleb'aal.

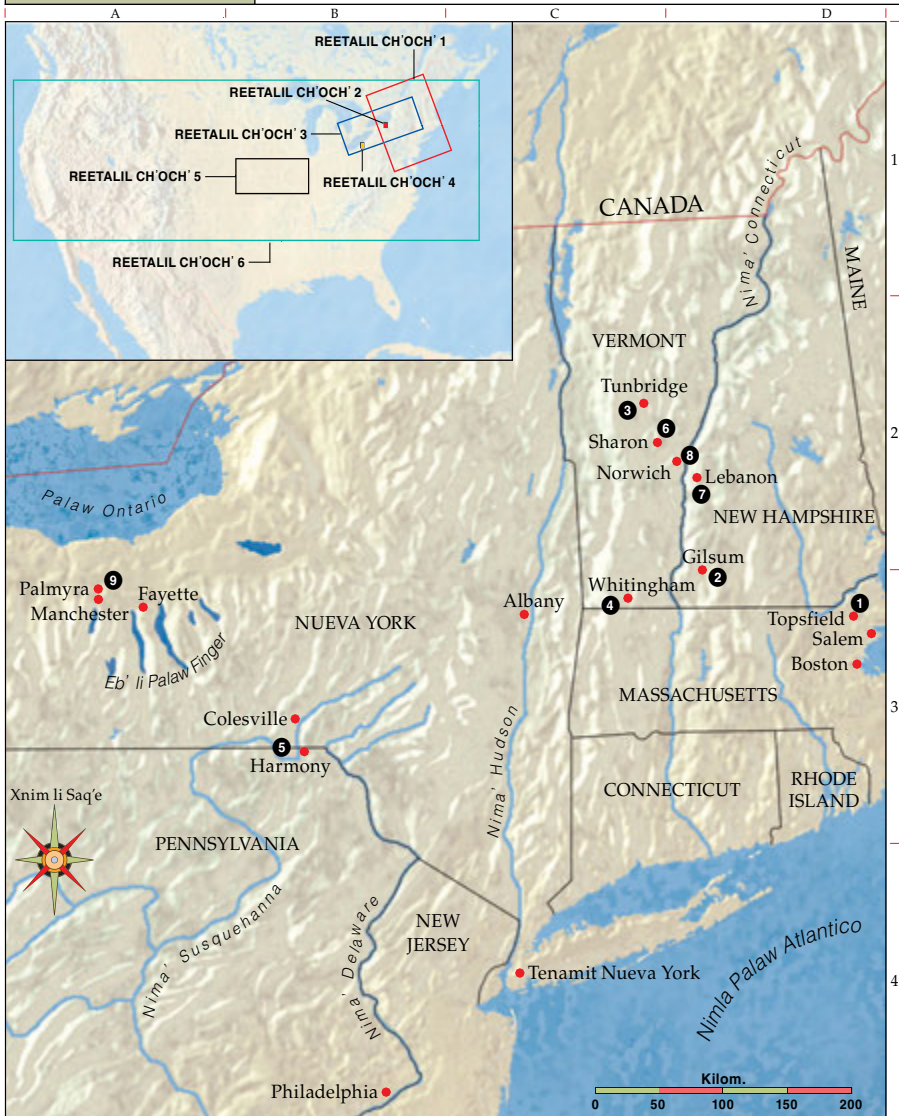
NUEVA YORK

Na'el li ru li tz'iib' chi jo'ka'in re xk'utb'al reetalil li jun siir chi tenamit, jo'eb' li raqal chi na'ajej, ut eb' li estado ut jachal chi ch'och' re li E.U.A.

CANADA

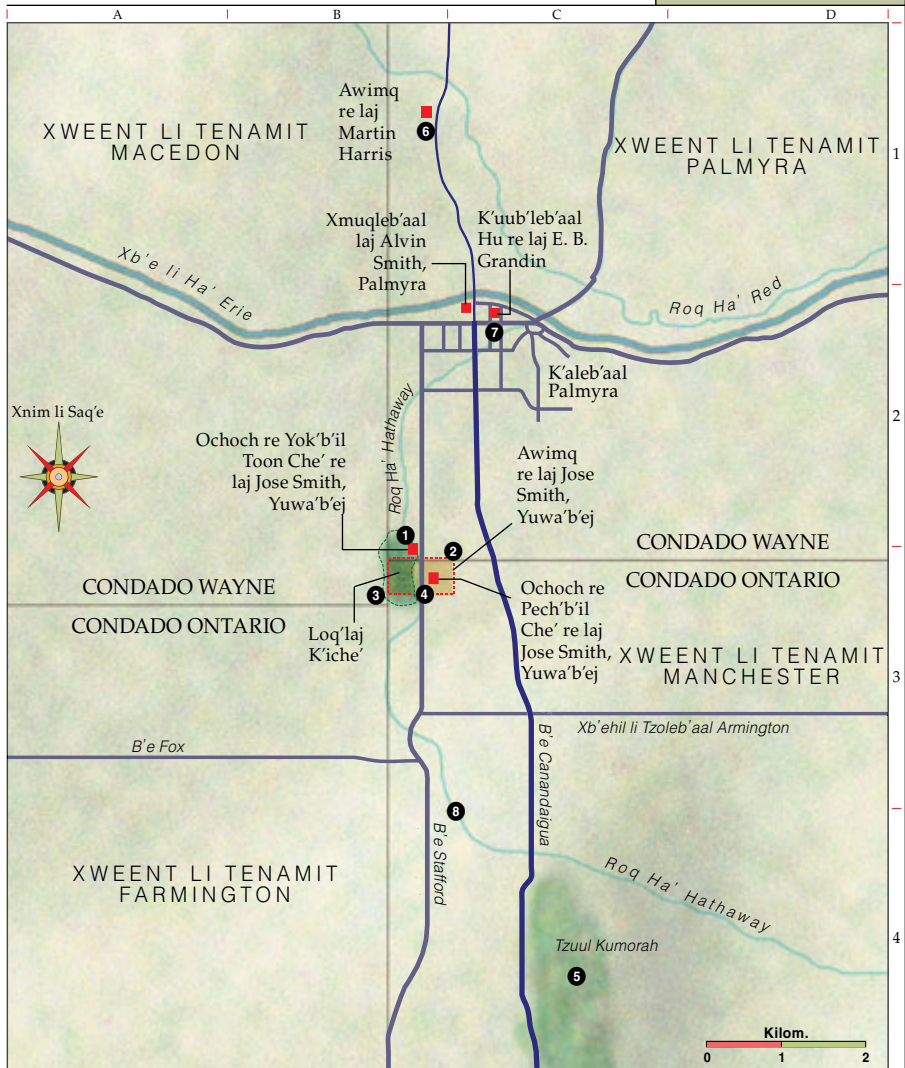
Na'el li ru li tz'iib' chi jo'ka'in re xk'utb'al reetalil li ninqi na'ajej, jo'eb' li awa'b'ejihom, li ninqi tenamit, ut li ninqi ch'och'.

REETALIL CH'OCH' 1

1. **Topsfield** Xna'aj lix yo'lajik laj Jose Smith, yuwa'b'ej, li kiyo'la sa' 12 Julio 1771.
2. **Gilsum** Li xLucy Mack kiyo'la arin, 8 Julio 1775.
3. **Tunbridge** Laj Jose Smith, yuwa'b'ej, ut li xLucy Mack ke'sumla arin, 24 Enero, 1796.
4. **Whitingham** Xna'aj lix yo'lajik laj Brigham Young, li kiyo'la 1 Junio 1801.
5. **Harmony** Li xEmma Hale kiyo'la sa' xweent li tenamit Harmony, 10 Julio 1804.

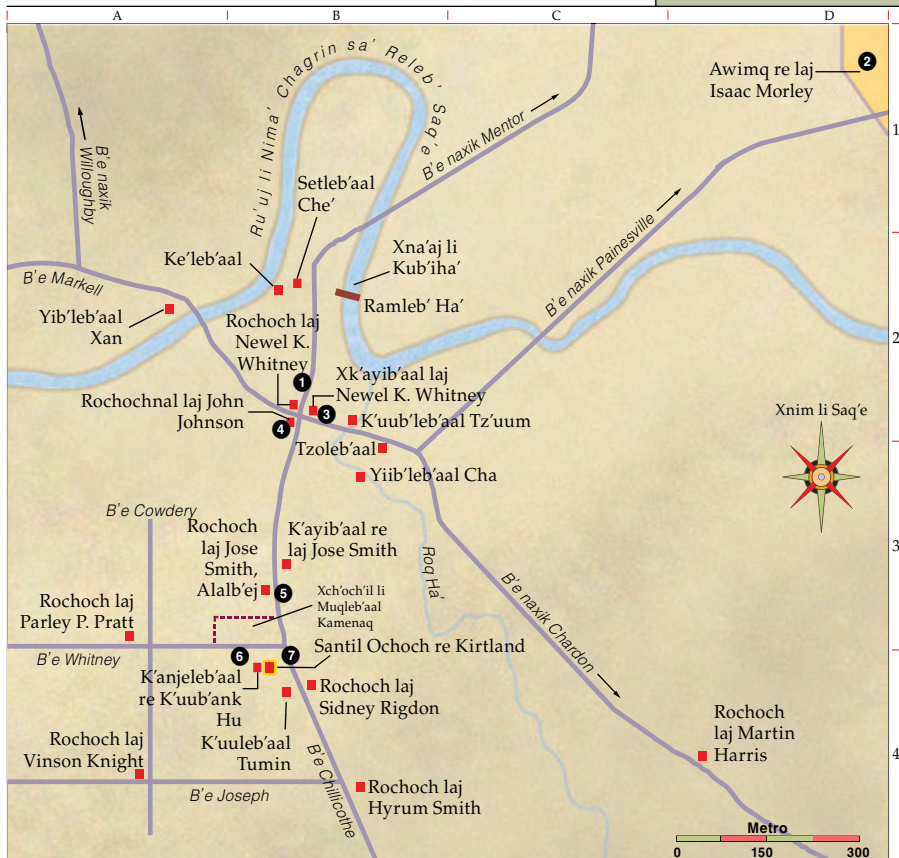
6. **Sharon** Laj Jose Smith, alalb'ej kiyo'la arin, 23 Diciembre 1805 (chi'ilmanq JS—R 1:3).
7. **Lebanon** Li junkab'al Smith ke'wan sa' xweent li tenamit Lebanon chalen 1811 toj reetal 1813, ut chiru li chihab' a'an laj Jose Smith, alalb'ej, kicho'e' junjunq sut sa' li ra'.
8. **Norwich** Li junkab'al Smith ke'wan arin chalen chaq 1814 toj 1816, rub'elaj naq ke'q'axon Palmyra.
9. **Palmyra** Li junkab'al Smith ke'q'axon arin sa' 1816 (chi'ilmanq JS—R 1:3).

- 1. Ochoch re yok'b'il toon che' re laj Jose Smith, yuwa'b'ej** Li anjel aj Moroni kixk'ut rib' chiru laj Jose Smith sa' jun na'ajej sa' li xkab' xk'ojaril li ochoch a'in sa' 21-22 Septiembre 1823 (chi'ilmanq JS—R 1:29-47).
- 2. Awimq re laj Jose Smith, yuwa'b'ej** Li awimq a'in, 4.7 hectares xnimal, kiwan chi k'anjelanb'il xb'aan li junkab'al Smith chalen 1820 toj 1829.
- 3. Loq'laj K'iche'** Li xb'een k'utbesink kixk'ul laj Jose Smith kik'ulman sa' li k'iche' a'in sa' xtiklajik li saq'ehil sa' 1820 (chi'ilmanq JS—R 1:11-20).
- 4. Ochoch re pech'b'il che' re laj Jose Smith, yuwa'b'ej** Li ochoch a'in kitikib'aak sa' 1822 xb'aan

laj Alvin Smith, ut ke'wan aran li junkab'al Smith chalen 1825 toj 1829.

- 5. Tzuul Kumorah** Arin li anjel aj Moroni kixk'e re li Profeet aj Jose Smith eb' li perel chi'ich' oor sa' 22 Septiembre 1827 (chi'ilmanq JS—R 1:50-54, 59).
- 6. Awimq re laj Martin Harris** Li awimq a'in kik'eh'e' chi to' ut moqon jun raqal kik'ayiman re xtoj-b'al lix k'uub'ankil choq' hu lix Hu laj Mormon.
- 7. K'uub'leb'aal hu re laj E.B. Grandin** Kik'uub'aman arin 5,000 chi hu re Lix Hu laj Mormon sa' 1829-1830.
- 8. Roq ha' Hathaway** Sa' li roq ha' a'in ke'b'aanuman junjung li kub'iha' re li Iglees.

1. **Rochoch laj Newel K. Whitney** Laj Jose ut li xEmma ke'wan arin chiru junjunq xamaan naq ke'wulak xb'een wa Kirtland sa' 1831.

2. **Awimq re laj Isaac Morley** Laj Jose ut li xEmma ke'wan arin chalen Marzo toj Septiembre 1831. Li xb'een taqenaqil aj tij ke'k'ojob'aak arin. Laj Jose Smith kik'anjelak rik'in li Santil Hu Jaltesinb'il ru xb'aan laj Jose Smith (JJS).

3. **Xk'ayib'aal laj Newel K. Whitney** Arin kik'eeman lix lawil li awa'b'ejihom re li Xb'eenil Awa'b'ejil re li Iglees. Li tzoleb'aal reheb' li profet kiwan xb'een wa arin. Li JJS yoo chi choymank arin sa' 1833. Laj Jose ut li xEmma ke'wan arin chalen 1832 toj 1833. Laj Jose kixk'ul k'iila k'utb'esinb'il na'leb' arin.

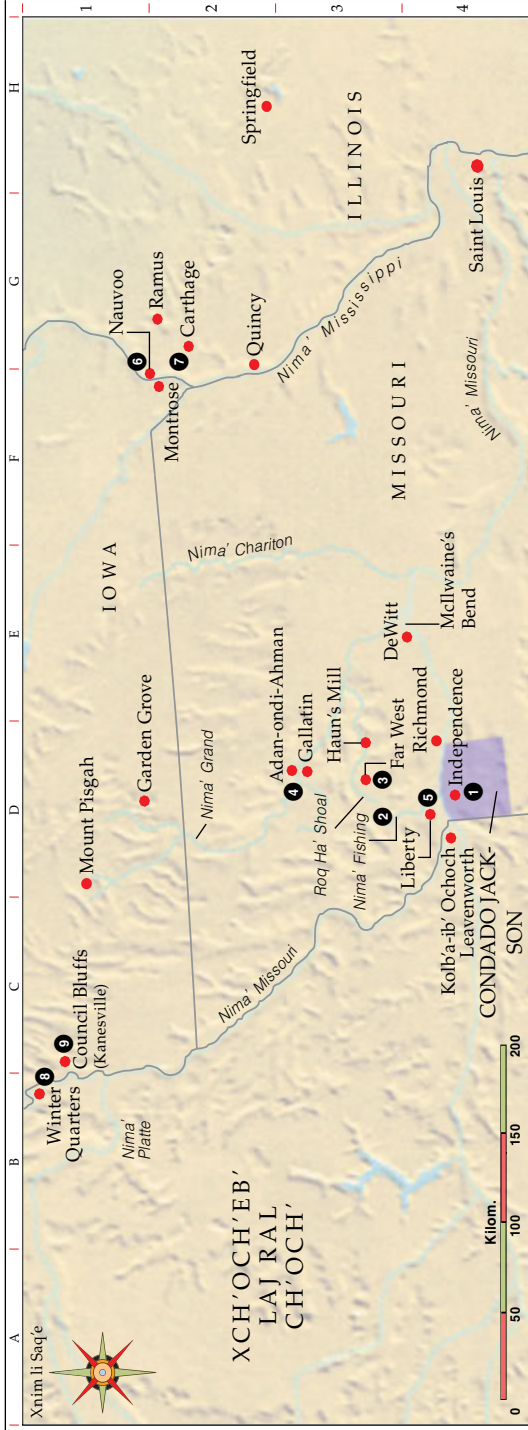
4. **Ochochnal re laj John Johnson** Arin laj Jose Smith, yuwa'b'ej kib'oqe' choq' xb'een Yuwa'b'ejil aj K'anjel re li Iglees sa' 1833. Sa' li ochochnal kiwan li xb'een k'anjeleb'aal re k'uub'ank hu sa' Kirtland. Kik'uub'aman choq' hu arin li perel hu The Evening and the Morning Star (Li Chahim re Eq'la ut Ewu) chirix naq kisache' li k'uubleb'aal hu sa' li Condado Jackson, Missouri. Eb' li Kab'laju chi Apostol ke'el chaq arin sa' 4 Mayo 1835 re xb'aanunkil li xb'een taqlanb'il xk'anjeleb'.

5. **Rochoch laj Jose Smith, alalb'ej** Laj Jose ut li xEmma ke'wan arin chalen 1834 toj 1837. Kitikla xjaltesinkil re lix hu laj Abraham.

6. **K'anjeleb'aal re K'uub'ank Hu** Li K'utb'il Aatin chirix li Paab'aal kiyeeman sa' li kab'l a'in. Eb' li Kab'laju chi Apostol ut li Xb'een Xmolameb' laj Senta ke'boqe' ut ke'k'ojob'aak arin. Li Tzol'leb' ut Sumwank (xb'een xk'uub'lajik, lix Hu laj Mormon (xkab' xk'uub'lajik) ut eb' li perel hu The Evening and the Morning Star (Li Chahim re Eq'la ut Ewu), Latter Day Saints' Messenger and Advocate (Aj Yehol Esil ut aj Ch'olob'anel reheb' laj Santil Paab'anel sa' Roso'jikeb' li Kutan), ut li xb'een xk'uub'lajik li Elders' Journal (Perel Hu choq' reheb' li Xb'eenil) ke'k'uub'aman arin.

7. **Santil Ochoch re Kirtland** Li santil ochoch a'in a'an li xb'een re li jun k'o'jaljik a'in. Li Jesukristo kixk'ut rib' ut kixk'ulub'a li santil ochoch. Laj Moises, laj Eliyah, ut laj Elias ke'xk'ut rib' ut ke'k'ojob' wi'chik junjunq xlawil li tijonelil (chi'ilmanq Tz. ut S. 110). Li Tzoleb'aal reheb' li Profet kich'utla arin. Eb' li k'utb'esinb'il na'leb' li ke'k'ule' arin: Tz. ut S. 109, 110, 137.

Kirtland (moko yeeb'il ta b'ar tz'aqal) Sa' 17 Agosto 1835 kik'ulub'aman li Tzol'leb' ut Sumwank choq' loq' laj hu. Li k'utb'esinb'il na'leb' li ke'k'ule' Kirtland a'aneb' Tz. ut S. 41-50, 52-56, 63-64, 102-104, 106-110, 134, ut 137. Li tasal 104 naxye naq taak'eemanq junjunq li eechej reheb' li komon sa' li Iglees re te'tzaqonq sa' li k'anjelil sa' junajil (chi'ilmanq li raqal 19-46).

XCH'ŌCH'EB'
LAJ RAL
CH'ŌCH'

jun santil'ochoch, ut kitikla xbaanunkileb' li k'ojob'ab'ñil k'anjel' jo' li kub'ñha' choq' reheb' li kamenaq, li tiqib'aak, ut xtz'apb'aaleb' li junkab'al'sa' junajil. Arin kik'uub'aman li Komonil re Teng'ank sa' 1842. Wankeb' li k'utb'esinb'il na'leb' li ke'k'ule' aran, jo' Tz. ut S. 124-129.

7. **Carthage** Arin laj Jose Smith ut laj Hyrum Smith li ras ke'kamsiik sa' xk'ab'a' xpaab'aaleb' sa' 27 Junio 1844 (chi'ilmanq Tz. ut S. 135).

8. **Winter Quarters** Li jolomil na'ajej ke'kana wi' laj santil paab'anel naq yook'eb' chi xik sa' li ru taqa Lago Salado. Li teep re Israel kik'uub'aman choq' re lix'b'eenukeb' sa' rokeb'aal li saqe' (chi'ilmanq Tz. ut S. 136).

9. **Council Bluffs (Kanesville)** Li Xb'eemil Awa'b'eñil ke'k'ulub'aak arin sa' 27 Diciembre 1847, rik'in laj Brigham Young jo' Awa'b'eñ.

taqlanb'il k'anjel sa' li di'och' Gran Britania (chi'ilmanq Tz. ut S. 118).

4. **Adan-on-di-Ahman** Li Qaawa' kixye naq li na'ajej a'in sa' xnim li saqe' sa' Missouri a'an li na'ajej taa'uqx wi' li nimla ch'utlaak naq taachalq li Jesukristo chixk'ul'al laj Adan ut eb' li ralał xk'ajol li tiikeb' xch'ool (chi'ilmanq Tz. ut S. 78;15; 107;53-57; 116).

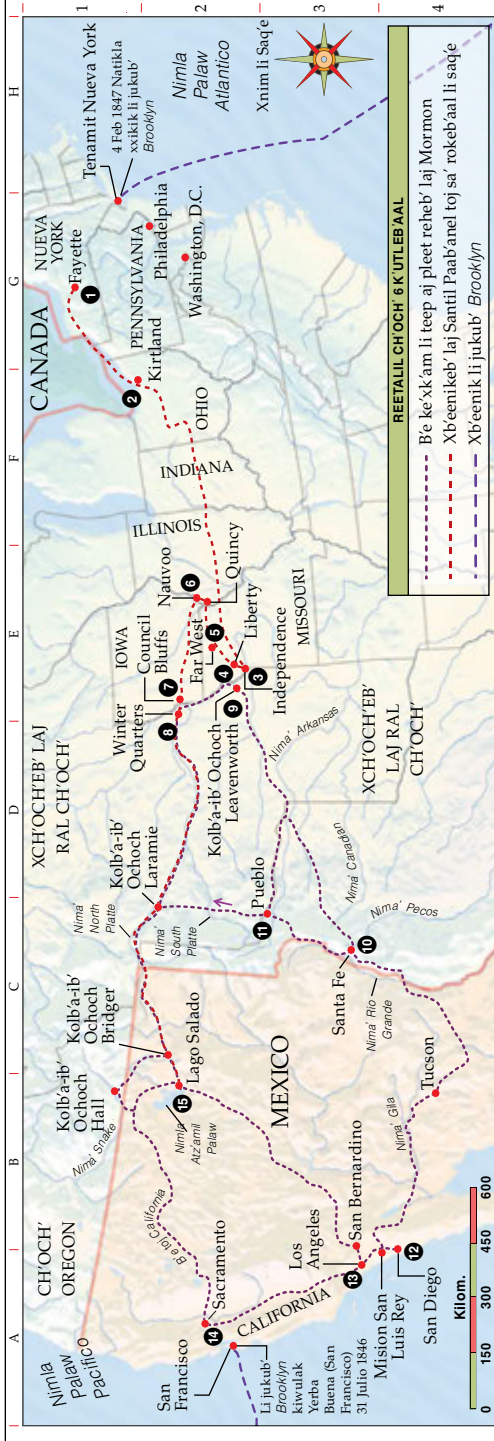
5. **Li Tz'al'am sa'** Liberty Laj Jose Smith ut jalameb' chik ket'zape' sa' tz'al'am chalen Diciembre 1838 toj Abril 1839 chi maaka'eb' xmaak. Sa' xyi li ch'a'ajkial li yoo chixnumsinkil li Iglees, laj Jose kitijok chirru li Qaawa' re xk'ul'al xb'eresinkil, ut kixk'ul Tz. ut S. 121-123.

6. **Nauvoo** Li na'ajej a'in, yii'b'amb'il chire li Nima' Missisippi, kiwan choq' ch'utub'aj'ib' na'ajej choq' reheb' laj santil paab'anel chalen 1839 toj 1846. Arin kikab'lamen

1. **Independence** Eetanb'il jo' xch'oolil Sion (chi'ilmanq Tz. ut S. 57;3). Ki'osob'tesiman jun xna'aj li santil ochoch sa' 3 Agosto 1831. Eb' laj santil paab'anel ke'alinasiiik chaq arin sa' 1833.

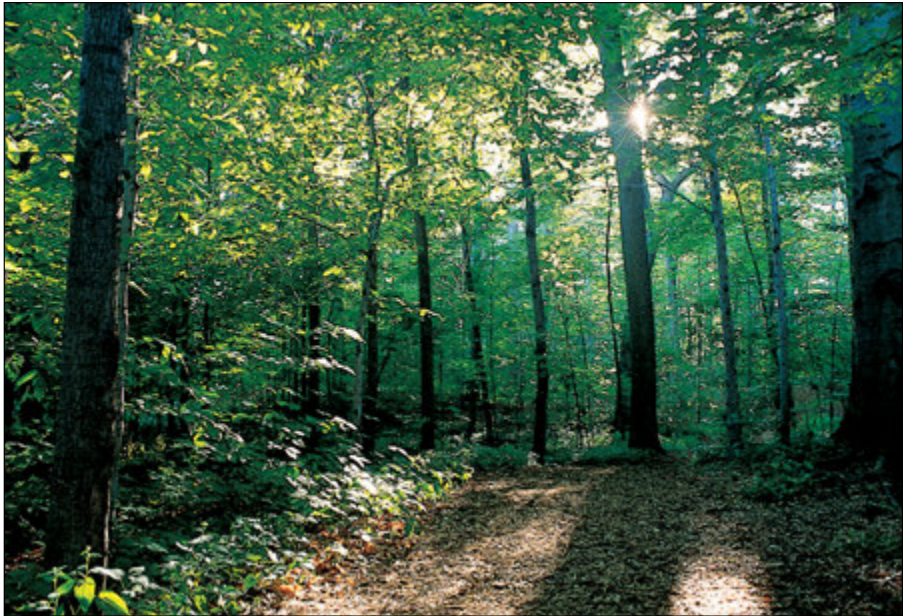
2. **Nima' Fishing** Laj Jose Smith ut lix' Teepal Sion ke'b'eeek chalen chaq Kirtland, Ohio, toj Missouri sa' 1834, re xk'o-job'ankil wi'chuk eb' laj santil paab'anel aj Condado Jack-son sa' lix' ch'och'eb'. Kik'utb'esiman Tz. ut S. 105 chire li nimá' a'in.

3. **Far West** Arin kiwan lix' k'ojameb' laj Mormon li q'axal nim sa' Missouri. Ki'osob'tesiman jun na'ajej choq' re jun santil ochoch arin (chi'ilmanq Tz. ut S. 115). Sa' 8 Julio 1838, lix' Molameb' li Kab'lajtu chi Apostol ke'xk'ul jun xb'ob'aleb' chalen chaq rik'in li Qaawa' re te xbaanu jun

- Fayette** Li Profeet aj Jose Smith kiel chaq Fayette re taaxik Kirtland, Ohio sa' Enero 1831. Li oxib' chi ruq' li iglees sa' Nueva York xkoheb' chirix sa' Abril ut Mayo 1831, chi taqlanb'ileb' xb'awa' laj Qaawa' naq te'xch'utub' nib' (ch'i'ilmanq Tz. ut S. 37, 38).
- Kirtland** Li jolomil na'ajej re li iglees chalen 1 Febrero 1831 toj 12 Enero 1838, naq li Profeet kiq'axon toj Far West, Missouri.
- Independence** Li Qaawa' kireetalil Independence (sa' li Condado Jackson, Missouri) jo' li choollil na'ajej re Ston sa' Julio 1831 (ch'i'ilmanq Tz. ut S. 573). Eb' li ch'utut chi aj rahob'tesinel ke'x'mineb' ru laj santil paab'anel chi elk chaq sa' li Condado Jackson sa' Noviembre 1833.
- Liberty** Eb' laj santil paab'anel aj Condado Jackson ke'ch'utla sa' li Condado Clay chalen chaq 1833 toj 1836, naq ke'teneb'aak wi'chik chi elk chaq. Li Profeet aj Jose Smith ut jalaneb' chik ke'k'ehe' sa' tz'alam arin.
- Far West** Jun kolb'a-ib' na'ajej kixaqab'aman choq' reheb' laj santil paab'anel 1836-1838. Kiwan choq' xjolomil li iglees sa' 1838. Sa' 1838-1839 eb' laj santil paab'anel ke'mine' ru chi eelelik toj Illinois.
- Nauvoo** Li jolomil na'ajej re li iglees 1839-1846. Chirix lix ka'mik li Profeet ut laj Hyrum li ras, eb' laj santil paab'anel xkoheb' sa' rokeb'aal li saq'e.
- Council Bluffs** Eb' laj teep b'e ke'vwulak arin Junio 1846. Eb' li wankab' sa' li teep aj pleet reheb' laj Mormon ke'el chaq sa' 21 Julio 1846, chi Kamb'ileb' xbe'xb'aaan laj James Allen.
- Winter Quarters** Xjolomil li iglees 1846-1848. Li teep aj kamol b'e, chi b'eresinb'li xbaan li Awa'b'ej Brigham Young, ke'el re te'xik sa' rokeb'aal li saq'e sa' Abril 1847.
- Kolb'a-ib' Ochoch Leavenworth** Li teep aj pleet reheb' laj Mormon ke'k'ehe' xk'anjebebaal arin rub'elaj naq ke'xtikib' lix b'eenikeb' sa' rokeb'aal li saq'e sa' Agosto 1846.
- San Diego** Laj Philip Cooke kixjolomil li teep aj pleet reheb' laj Mormon naq ke'b'eech chalen chaq arin sa' 19 Octubre 1846.
- Pueblo** Oxib' ch'utut chi aj pleet li yajeb' ke'taq'laak chi xik Pueblo re te'usaq, ut aran ke'xnumsi li hab'laq'e sa' 1846-1847 roch'eneb' laj santil paab'anel li ke'ch'al chaq Mississippi. Eb' li teep a'im ke'ok sa' li ru taq'a Lago Salado sa' Julio 1847.
- San Diego** Arin li teep aj pleet reheb' laj Mormon ke'xchoy lix b'eenikeb', 3,200 km. x'na'ijil, sa' 29 Enero 1847.
- Sacramento** Junjung reheb' li komon li ak ke'el chaq sa' li teep aj pleet reheb' laj Mormon ke'k'anjelak arin ut sa' lix pech'lebaal che' laj Sutter sa' li Nima' American sa' relebaal li saq'e, ut aran ke'tz'apon sa' xtabw'nal naq wan li ch'ich' oor aran.
- Lago Salado** Laj Brigham Young kiwulak sa' li ru taq'a Lago Salado sa' 24 Julio 1847.

1. **LOQ'LAJ K'ICHE'** Sa' li k'iche' a'in nach' rik'in li rochoch, li Profeet aj Jose Smith kixk'ul li Xb'een K'utb'esink.

2. **TZUUL KUMORAH, UT LI CH'OCH' SA' XWEENT MANCHESTER UT PALMYRA** Li anjel Moroni kixb'eresi laj Jose Smith re tixtaweb' li perel ch'iich' oor li kixmuq chaq sa' li tzuul a'in (li tzuul wan sa' xyi li jalam-uuch sa' laa nim).

3. OCHOCH RE YOK'B'IL TOON CHE' RE LAJ JOSE SMITH, YUWA'B'EJ A'in jun ochoch re toon che' li kab'lanb'il chi ak'il sa' li na'ajej ke'wan wi' chaq rochoch li junkab'al Smith.

4. K'UUB'LEB'AAL HU RE LAJ GRANDIN Li xb'een xk'uub'lajik lix Hu laj Mormon choq' hu ki'uxman arin.

5. NIMA' SUSQUEHANNA Li Tijonelil re Aaron ut re Melkisedek ke'k'ojob'aman w'ichik chire li nima' a'in (chi'ilmanq Tz. ut S. 13; 128:20).

6. OCHOCH RE YOK'B'IL TOON CHE' RE LAJ PETER WHITMER, YUWA'B'EJ Li ochoch a'in kikab'laman chi ak'il sa' li na'ajej kik'uub'aman wi' li Iglees sa' 6 Abril 1830.

7. LIX K'AYIB'AAL LAJ NEWEL K. WHITNEY Li k'utb'esinb'il na'leb' li nawb'il ru jo' li Aatin re Chaab'il Na'leb' kik'ule' arin (chi'ilmanq Tz. ut S. 89), rochb'een xkomoneb' chik li k'utb'esinb'il na'leb'.

8. ROCHOCH LAJ JOHN JOHNSON Naq yookeb' chi k'anjelak sa' xjaltesinkil ru li Santil Hu sa' li ochoch a'in, li Profeet aj Jose Smith ut laj Sidney Rigdon ke'xk'ul li k'utb'esinb'il na'leb' li tz'iib'anb'il anajwan sa' Tzol'leb' ut Sumwank 76, ut xkomoneb' chik li k'utb'esinb'il na'leb'.

9. LI SANTIL OCHOCH RE KIRTLAND Li xb'een santil ochoch kab'lanb'il sa' li jun k'ojlajik a'in, 1836. Sa' li Santil Ochoch a'in, li Jesukristo, laj Moises, laj Eliyah, ut laj Elias ke'xk'ut rib' ut ke'xk'ojob' wi'chik lix lawil li tijonelil (chi'ilmanq Tz. ut S. 110).

10. LI RU TAQ'A ADAN-ONDI-AHMAN Arin laj Adan ut eb' li ralar xk'ajol li tiikeb' xch'ool ke'ch'utla (chi'ilmanq Tz. ut S. 107:53–57). Laj Adan, rochb'een jalaneb' chik li profeet ut eb' laj santil paab'anel li tiikeb' chi paa-b'ank sa' chixjunileb' li jar q'ehil te'ch'utlaaq rik'in li Kolonel arin rub'elaj li xkab' xk'ulunik.

11. XNA'AJ LI SANTIL OCHOCH SA' FAR WEST Sa' 1838 li Qaawa' kixtaqlaheb' laj santil paab'anel chixkab'lankil jun li santil ochoch arin (chi'ilmanq Tz. ut S. 115:7-8). Sa' xk'ab'a' li rahob'tesiik xb'aaneb' li ch'uut chi aj rahob'tesinel ink'a' ke'ru chixb'aanunkil.

12. TZ'ALAM SA' LIBERTY Naq tz'apb'il sa' tz'alam arin chi maak'a' xmaak (1838-1839) li Profeet aj Jose Smith kixk'ul li k'utb'esinb'il na'leb' li tz'iib'انب'il resil sa' Tzol'leb' ut Sumwank 121-123.

13. NIMLA OCHOCH SA' NAUVOO Rochoch li Profeet aj Jose Smith ut lix junkab'al sa' 1843. Sa'eb' li kutan sa' xtklajik li Iglees, a'in kik'anjelak choq' jun ch'utleb'aal na'ajej choq' reheb' laj santil paab'anel.

14. LI K'AYIB'AAL RE KAQI XAN RE LI PROFEET AJ JOSE SMITH Sa' li kab'l a'in, kik'uub'aman li Komonil re Tenq'ank sa' 17 Marzo 1842.

15. **SANTIL OCHOCH RE NAUVOO** Li ch'ina jalam-uuch a'in naxk'ut xch'ina-usal li kab'l rub'elaj naq kik'ate' sa' 1848.

16. **LI TZ'ALAM RE CARTHAGE** Arin li Profeet aj Jose Smith ut laj Hyrum li ras ke'kamsiik sa' xk'ab'a' xpaab'aaleb' sa' 27 Junio 1844 (chi'ilmanq Tz. ut S. 135).

17. LI B'EEENIK TOJ SA' ROKEB'AAL LI SAQ'E Sa' 4 Febrero 1846, eb' li xb'een karreet ke'xq'ax li Nima' Mississipp re xtikib'ankil lix b'eenikeb' toj sa' rokeb'aal li saq'e.

18. SANTIL OCHOCH RE LAGO SALADO Li nawb'il ru kab'l a'in sa' li ru taq'a Lago Salado kiwan chi kab'la-mank chiru 40 chihab'.

EB' LI REETALIL CH'OCH'
UT JALAM-UUCH
RE LI SANTIL HU

Eb' li jalam-uuch a'in reheb' li xningal ru na'ajej neke'xk'ut xkomoneb' li ch'och' kib'eek wi' li Jesus, b'ar wi' eb' li profet sa' li Santil Hu ke'wan ut ke'xk'ut li na'leb', ut b'ar kik'ulman wi' naab'al li yeeb'il resil sa'eb' li loq'laj hu. Re aatenq'ankil chiroksinkil li jalam-uuch naq tattzoloq, wan b'ayaq li aatin chirix li junjung chi jalam-uuch. Li ajl ut li k'ab'ajej sa' li junjung chi jalam-uuch juntaq'eet rik'in lix

k'ab'a' ut li rajlankil li aatin li naxye resil li jalam-uuch a'an. Li xb'een raqal chi aatin chirix li k'ab'ajej naxye resil li na'ajej sa' li jalam-uuch, jo' k'a'ru nak'utman ut toj b'ar yoo chi ilok li ani x'isink re li jalam-uuch. Chirix a'an yeeb'il resil k'a'ru xk'ulman sa' li na'ajej a'an li yeeb'il resil sa'eb' li loq'laj hu, jo' ajwi' li jar raqal re li hu tatruuq chixsik'b'al re rib'al resil li k'a'ru xk'ulman.

1. Li Nima' Nilo ut Egipto

Li pim li wan chire lix maril li Nima' Nilo. Chirix li che' nak'utun li chaqi ch'och' li wan sa' xk'ihal li ch'och' Egipto.

K'a'ru kik'ulman: Li ch'och' kitawe' xb'aan li xEgiptus (Abr. 1:23–25). Laj Abraham xko'o Egipto (Gen. 12:10–20; Abr. 2:21–25). Laj Jose kik'ayiiik toj Egipto, ki'ok choq' aj taqlanel, ut kixkol lix junkab'al chiru li we'ej (Gen. 37; 39–46). Eb' li lalal xk'ajol laj Jakob ke'wan Egipto (Gen. 47; Exo. 1; 12:40). Lix rab'in laj Farahon kixtaw li k'uula'al aj Moises sa' li nima' ut kixk'iresi (Exo. 2:1–10). Laj Moises kixk'ameb' xb'e laj Israelita chi elk chaq Egipto (Exo. 3–14). Li xMaria, laj Jose, ut li Jesus xkoheb' Egipto chiru jarub'aq kutan re xkolb'al rib'eb' chiru laj Herodes (Mat. 2:13–15, 19–21). Sa' roso'jikeb' li kutan, eb' laj Egipto te'xnaw ru li Qaawa', ut li Qaawa' taarosob'tesi Egipto (Isa. 19:20–25). (Chi'ilmanq K'utul Raqal reheb' li Loq'laj Hu, "Egipto.")

2. Li Tzuul Sinai (Horeb) ut li yamyookil ch'och' Sinai

Eb' li ninqi tzuul a'aneb' ru'uj li tzuul Jebel Musa (Xtzuul laj Moises). Wan junjung li na'ajej li kiru naq ke'wan choq' tzuul Sinai. Jun reheb' li q'axal k'oxlanb'il a'an li Jebel Musa.

K'a'ru kik'ulman: Li Dios kixk'ut rib' chiru laj Moises ut kixk'e li Lajeeb' chi Taqlahom re (Exo. 19–20). Laj Moises, laj Aaron, wiib'eb' li lalal laj Aaron, ut 70 li xb'eenil ke'ril ut ke'aatinak rik'in li Dios (Exo. 24:9–12). Li Dios kixk'e xna'leb' laj Moises re taayib'amanq li loq'laj muheb'aal (Exo. 25–28; 30–31). Eb' laj Israelita ke'xloq'oni jun li wakax oor li ke'xq'unb'esi chaq xch'ool laj Aaron chixyib'ankil (Exo. 32:1–8). Laj Elias ki'eelelik toj sa' li ch'och' a'in chalen chaq li ru taqa Jisrehel, b'ar wi' kiwan li xjesabel, rixaqil li rey (1 Rey. 19:1–18). Arin ki'aatinak ajwi' laj Elias rik'in li Dios (1 Rey. 19:8–19).

3. Li yamyookil ch'och' re Judea ut li Palaw Kamenaq

Yoo chi ilok sa' xtz'e li saq'e ut sa' releb'aal li saq'e, chiru li yamyookil ch'och' re Judea. Chirix nak'utun li Palaw Kamenaq.

K'a'ru kik'ulman: Li yamyookil ch'och' re Judea kiwan choq' kolb'a-ib' na'ajej naab'al sut sa' najter kutan. Laj David kixmuq rib' chiru li Rey aj Saul (1 Sam. 26:1–3). Li Jesus kixkuy xsa' chiru 40 kutan ut 40 q'o'yjin (Mat. 4:1–11; Mar. 1:12–13). Li Jesus kiroksi li b'e chalen Jerusalem toj Jeriko li nanume' chiru li yamyookil ch'och' re Judea jo' xna'aj lix jaljookil ru aatin chirix li chaab'il aj Samaritano xb'aan naq eb' li yookeb' chi b'eek xjunes naru neke'chape' sa' junpaat sa' li na'ajej a'an (Luk. 10:25–37). (Chi'ilmanq K'utul Raqal reheb' li Loq'laj Hu, "Palaw Kamenaq.")

4. Kades-Barnea

A'in yoo chi ilok sa' xnim ut sa' rokeb'aal li saq'e chiru li nimla ru taqa sa' li chaqi ch'och' (a'an jun li wadi yeeb'il ajwi' re) b'ar wan wi' Kades-Barnea. Sa' xk'ab'a' li roq'ha' li nanume' arin chiru xq'ehil li hab', wan xnaab'alil li ha' ut k'a'jo' na'uuchin li na'ajej a'in sa' li yamyookil ch'och' Tzin.

K'a'ru kik'ulman: A'in tana' li na'ajej kixtaqla wi' laj Moises kab'laju chi winq re xk'eeb'al reetal sa' muqmu li ch'och' Kanahan (Num. 13:17–30). Kik'anjelak jo' xna'aj lix teepaleb' laj Israelita chiru 38 reheb' li 40 chihab' ke'wan wi' chi b'eek sa' li yamyookil ch'och' (Deut. 2:14). Lix Miriam (Maria) kikum ut kimuqe' arin (Num. 20:1). Arin ki'uxman li po'resink ch'oolej re laj Korah, li wech'ink-ix xb'aaneb' li tenamit, ut kituxmek lix xuq' laj Aaron (Num. 16–17). Nach' rik'in a'in laj Moises kixsak' jun li saqoonaq ut ki'el chaq li ha' (Num. 20:7–11).

5. Muqleb'aal kamenaq reheb' li najter yuwa'b'ej

Jun reheb' li kab'l q'axal na'no ru sa' chixjunil li Santil Ch'och'. Kikab'laman sa' Hebron xb'aan li Rey aj Herodes, sa' xb'een li na'ajej li seraq'in-b'il naq wan wi' Makpela, li kiloqe' xb'aan laj Abraham jo' muqleb'aal kamenaq choq' re lix junkab'al (Gen. 23).

K'a'ru kik'ulman: A'in xmuqleb'aal lix Sara (Gen. 23) ut laj Abraham (Gen. 25:9). Laj Isaak, li xRebeka, ut li xLea ke'muqe' ajwi' arin (Gen. 49:30–31). Kik'ame' lix tib'el laj Jakob chalen chaq

Egipto toj Kanahan ut kimuqe' sa' li ochochpek (Gen. 50).

6. Tzuulil ch'och' re Judea

Li tzuulil ch'och' re Judea wan na 56 km. xnajtil li roq ut 27 km. xanimal li ru. Naab'al li ch'och' a'in pek ru ut ch'ajaj li awk chiru. Sa' xyanqeb' li tzuul wan li ru taq'a b'ar wi' li ch'och' na'uuchin ka'ch'in. Eb' li xb'een aj Israelita ke'wan sa'eb' li tzuul a'in, b'ar wi' ke'xkol rib' chiru li rokikeb' laj pleetinel. Jerusalem natawman sa' li na'ajej a'in.

K'a'ru kik'ulman: Li Qaawa' kixyeechi'i li ch'och' a'in re laj Abraham ut reheb' li riyajil (Gen. 13:14–18; 17:8). Li xSara ut laj Abraham ke'muqe' sa' jun ochochpek aran Makpela, sa' Hebron (Gen. 23:19; 25:9). Laj David kireechani Jerusalem, li kiwan chaq sa' ruq'eb' laj Jebusita (2 Sam. 5:4–9). Q'axal wi'chik li tz'iib'anb'il resil sa' li Najter Chaq'rab' li kik'ulman sa'eb' li tzuul a'in chiru b'araq chik chi na'ajej.

7. Belen

Li jalam-uuch a'in naxk'ut li pek ruhil tzuul ut eb' li xch'och'eb' laj ilol karneer, ut chirix a'an li tenamit Belen jo' li wan anajwan.

K'a'ru kik'ulman: Lix Rakel kimuqe' nach' rik'in a'in (Gen. 35:16–20). Li xRut ut laj Bohos ke'wan arin (Rut 1:19–2:4). Li rey aj David kiyola ut kiyule' choq' rey arin (1 Sam. 16:1–13). Li Kolonel kiyola arin, ut eb' laj ilol karneer ut eb' laj q'e ke'xloq'oni (Mat. 2:1–11; Luk. 2:4–16). (Chi'ilmanq K'utul Raqal reheb' li Loq'laj Hu, "Belen.")

8. Jerusalem

Yoo chi ilok sa' xnim li saq'e. Sa' xyi li jalam-uuch wan jun santil na'ajej reheb' laj Musulman, t'ort'o xb'een ut chanchan oor xb'onol, a'an li T'oram re li Saqoonaq yeeb'il re. Eb' laj Judio ke'loq'onin najter sa'eb' li santil ochoch li ke'wan chaq aran. Li xaqookil tz'ak li wan chixk'atq li T'oram re li Saqoonaq naxsuti rix li najter tenamit Jerusalem. Chiru li tz'ak sa' li nim wan li ru taq'a Sedron. Tz'aqal sa' laa nim wan li Tzuul Olivos. Sa' xnim li saq'e, chirix li T'oram re li Saqoonaq, wan tana' xna'aj Golgota, malaj Calvario (Xb'aqel Xjolom Kamenaq).

K'a'ru kik'ulman: Jerusalem a'an ajwi' Salem yeeb'il chaq re najter (Sal. 76:2). Laj Abraham kixtoj li lajetqil chiru laj Melkisedek (Gen. 14:18–20). Laj Abraham kichal chixmayejankil laj Isaak (Gen. 22:2–14). Li rey aj David kireechani Jerusalem sa' ruq'eb' chaq laj Jebusita (2 Sam. 5:4–9). Li rey aj Salomon kixyiib' jun santil ochoch (1 Rey. 6–7). Laj Lehi ki'el chaq re taaxik sa' jun yeechi'inb'il ch'och' (1 Ne. 1:4; 2). Li Kolonel kik'anjelak, kixtoj rix li qamaak, ut kiwakli chi yo'yo (Mat.

21–28). Jo' chanru lix profeetil aatin li Kolonel, kisachman Jerusalem ka'ch'in chirix lix kamik (JS—M 1:3–20). Jerusalem taawanq chi pleetinb'il sa' roso'jikeb' li kutan (Esek. 38–39; Joel 2–3; Apok. 11; 16). Li Kolonel tixk'ut rib' arin rub'elaj li xkab' xk'unulun (Sak. 12–14; Tz. ut S. 45:48–53). (Chi'ilmanq K'utul Raqal reheb' li Loq'laj Hu, "Jerusalem," "Salem.")

9. Santil Ochoch re laj Herodes

Li jalam-uuch a'in naxk'ut jun ch'ina jalam-uuch re li santil ochoch re laj Herodes, jo' nak'oxlamnan naq kiwan sa' li chihab' 67 chirix li Kristo. Sa' xyanq li xaqookil tz'ak li wan sa' xsutameb' li kab'l re li santil ochoch natawman li santil kab'l wan wi' li na'ajej q'axal sant, li santil na'ajej, ut li oxib' chi ninqi neb'aal.

K'a'ru kik'ulman: Laj Jose ut li xMaria ke'xq'axtesi li k'uula'al Jesus sa' li santil ochoch (Luk. 2:22–38). Li Kolonel kixk'ut aatin sa' li santil ochoch naq 12 chihab' xyu'am (Luk. 2:41–46). Li Kolonel kirisiheb' chaq laj jalol ru tumin sa' li santil ochoch (Mat. 21:12–13) ut kixye jo' profeet naq taasachmanq li santil ochoch (Mat. 24:1–2). Jun santil ochoch taakab'lamanq sa' Jerusalem moqon (Esek. 40–48; Sak. 8:7–9). (Chi'ilmanq K'utul Raqal reheb' li Loq'laj Hu, "Santil ochoch, rochoch li Qaawa'")

10. Li taqleb'aal toj sa' li Santil Ochoch

Lix na'ajli santil ochoch jachjo ru sa' li jar nub'aal, ut eb' li nub'aal sa' xsutam ke'wan chi taq'a. Eb' li te'loq'oning ke'ok chireheb' li jar okeb'aal, ut wankeb' li ke'taqsin chiru li taqleb'aal a'in toj sa'eb' li nub'aal sa' xsutam, ut chirix a'an toj sa' li nub'aal sa' xyi. K'iila mil ke'taqsin chiru li taqleb'aal a'in chiru naab'al chihab', ut jo'kan ajwi' li Lalal li Dios. Naq lix teep aj pleet laj Tito kixsach li santil ochoch sa' 70 chihab' chirix li Kristo, kikana li ch'och' ut pek sa' xb'eeneb' li taqleb'aal. Ki'isiman chaq naq kib'ekman li jun raqal re li najter tenamit Jerusalem.

K'a'ru kik'ulman: Laj Esequiel kiril sa' matk' chan ru xanimal ut chan ru taak'utunq li santil ochoch li taawanq moqon (Esek. 40). (Chi'ilmanq K'utul Raqal reheb' li Loq'laj Hu, "Santil ochoch, rochoch li Qaawa'")

11. Tzuul Olivos, Awimq re laj Orson Hyde

Li jalam-uuch a'in na'ilok sa' xtz'e li saq'e ut sa' rokeb'aal saq'e chalen chaq li Awimq re laj Orson Hyde sa' li Tzuul Olivos, toj Jerusalem. Sa' li uul sa' li Tzuul Olivos sa' rokeb'aal li saq'e wan li Awimq Getsemiani. Sa' 24 Octubre 1841, li Elder Orson Hyde xko'o toj sa' li Tzuul Olivos ut kixye jun li profeetil tij re rosob'tesinkil li ch'och'

re te'sutq'iiq aran li ralał xk'ajol laj Abraham ut te'xkab'la li santil ochoch.

K'a'ru kik'ulman: Li tenamit Roma kixsach Jerusalem sa' 70 chihab' chirix li Kristo, jo' kixye chaq chi junxilaj li Kolonel (chi'ilmanq JS—M 1:23). Li Kolonel toj taaxaqliiq sa' li Tzuul Olivos rub'elaj naq taak'utunq chiru chixjunil li ruchix'och'. (Chi'ilmanq Sak. 14:3–5; Tz. ut S. 45:48–53; 133:19–20; K'utul Raqal reheb' li Loq'laj Hu, "Olivos, li tzuul.")

12. Awimq Getsemani

Li jalam-uuch a'in, wan wi' jun najteril xtoonali che' olivo, ki'isiman sa' li na'ajej seraq'imb'il naq kiwan wi' li Awimq Getsemani. Li Kolonel kitijok nach' rik'in a'an, chirix elk chaq sa' li xkab' k'ojaril li kab'l sa' li q'ojyin kiq'axtesiiik wi'.

K'a'ru kik'ulman: Arin li Jesukristo ki'ok chixnumsinkil rahilal choq' re lix maakeb' li winq (Mat. 26:36–44; Mar. 14:32–41; Tz. ut S. 19:16–19). Chirix lix tij kiq'axtesiiik xb'aan laj Judas Iskariote, ut eb' lix tzolom ke'xkanab' chiru jun k'amok chirix naq kichape' sa' li awimq (Mar. 14:50). (Chi'ilmanq K'utul Raqal reheb' li Loq'laj Hu, "Getsemani.")

13. Golgota

Li pek a'in chanchan jun xb'aqel xjolom kame-naq ut wan ka'ch'in chirix li okeb'aal Damasko re Jerusalem. Naru naq a'in li na'ajej kikamsiiik wi' li Jesukristo chiru krus.

K'a'ru kik'ulman: Chirix naq li Jesus kirapleek ut ki'eez'uuk, kik'ame' "sa' jun li na'ajej Golgota yeeb'il re ... xna'aj xb'aqel xjolom kama-naq," b'ar wi' kikamsiiik chiru krus (Mat. 27:26–35; Jwan 19:17–18). (Chi'ilmanq K'utul Raqal reheb' li Loq'laj Hu, "Golgota.")

14. Li Muqleb'aal Kama-naq sa' li Awimq

Seraq'imb'il naq a'in xna'aj lix muqik li Kolonel. Wan junjunq reheb' li profet sa' li kutan a'in li ke'ee'ank re naq lix tib'el li Kolonel kiyokob'aak sa' li muqleb'aal a'in sa' li awimq.

K'a'ru kik'ulman: Chirix naq li Kolonel kikam chiru li krus, kik'ehe' lix tib'el sa' jun li ak' muqleb'aal kama-naq hobb'il chaq sa' li pek (Mat. 27:57–60). Sa' rox li kutan, junjunq li ixq xkoheb' sa' li muqleb'aal ut ke'xtaw naq maak'a' aran lix tib'el li Kolonel (Mat. 28:1; Jwan 20:1–2). Eb' li apostol aj Pedro ut aj Jwan xkoheb' ajwi' sa' li muqleb'aal ut ke'ril naq lix tib'el li Kolonel maak'a' aran (Jwan 20:2–9). Li Kolonel, chirix wakliik chi yo'yo, kixk'ut rib' chiru li xMaria aj Magdala (Jwan 20:11–18).

15. Jeriko

Li jalam-uuch a'in naxk'ut li pim wan Jeriko sa' li kutan a'in. Sa' najter kutan a'an jun tenamit tz'akinb'il rix sa' li ru taqa' re li Nima' Jordan, 252 metro rub'el xtaqenaqil li palaw. A'an jun li na'ajej wan wi' naab'al li awimq, ut b'ar wi' ne-ke'k'ihan lix toonal li kala' ut li chin. Chi ixb'ej nak'utun li na'ajej seraq'imb'il jo' li tzuul ki'ux wi' li aaleek (Mat. 4:1–11).

K'a'ru kik'ulman: Nach' rik'in li na'ajej a'in, laj Josue ut eb' li ralał xk'ajol laj Israel ke'xq'ax xb'een wa li Nima' Jordan, ut ke'ok sa' li yeechi'imb'il ch'och' (Jos. 2:1–3; 3:14–16). Li Qaawa' rik'in sachb'a-ch'oolej kixk'e chi t'ane'k li xaqxookil tz'ak chiruheb' lix teepeb' laj Israelita (Jos. 6: chi'ilmanq ajwi' Heb. 11:30). Laj Josue kixk'e jun majewank sa' xb'een li tenamit (Jos. 6:26), li kitz'aqlok ru (1 Rey. 16:34). Laj Eliseo kixk'irtesi li ha' sa' Jeriko (2 Rey. 2:18–22). Li Kolonel kinume' arin naq kiwulak Jerusalem sa' roso'jik, ut kixk'irtesi laj Bartimeo li mutz', ut kikana rik'in laj Zakeo, aj tiz'tol toj (Mar. 10:46–52; Luk. 18:35–43; 19:1–10). Li b'e' chalen Jerusalem toj Jeriko kiyee-man resil sa' li jaljookil ru aatin chirix li chaab'il aj Samaria (Luk. 10:30–37).

16. Silo

Sa' li jalam-uuch a'in li yoo chi ilok sa' rokeb'aal saq'e, na'ilman xpo'lem li najter tenamit ka'ch'in sa' xtz'e lix yi. Wan sa' jun ch'ina b'ool li sutsu rix xb'aaneb' li tzuul li najteb' wi'chik xteram.

K'a'ru kik'ulman: Eb' lix teepal laj Israel ke'ch'utla ut ke'xk'ul lix jachaleb' chi ch'och' (Jos. 18–22). Li loq'laj muheb'aal ut li kaax re li sumwank ke'k'ojob'aman arin ut ke'kana chiru k'iila cient chihab' (Jos. 18:1). Aran li xAna kitijok ut kixq'axtesi laj Samuel li ralał re taak'anjelaq chiru li Qaawa' (1 Sam. 1). Eb' laj Israelita ke'xk'am li kaax chalen chaq Silo ut ke'q'axe' ru xb'aaneb' laj Filisteo, li ke'chapok ajwi' re li loq'laj kaax (1 Sam. 4:1–11).

17. Tzuul Gerisim ut Tzuul Ebal

Yoo chi ilok sa' rokeb'aal li saq'e. Sa' li tz'e wan li Tzuul Gerisim, ut sa' li nim, li Tzuul Ebal. Nak'utun arin li tenamit Nablus nayeeman re anajwan. Li najter tenamit Sikem kiwan sa' xyanqeb' li wiib' chi tzuul a'in sa' jun li ru taqa' (li wan sa' xnim li jalam-uuch a'in).

K'a'ru kik'ulman: Laj Abraham kikana Sikem (Gen. 12:6–7). Laj Jakob kikana arin ut kixloq' jun siir chi ch'och' (Gen. 33:18–20). Li Tzuul Gerisim kiwan choq' xtz'uulil li osob'tesink, ut li Tzuul Ebal kiwan choq' xtz'uulil li majewank (Deut. 27–28). Sa' li Tzuul Ebal, laj Josue kixtaqsi

jun li pek wan wi' lix chaq'rab' laj Moises, toja' naq kixyaab'asi chiruheb' laj Israelita li chaq'rab' li tz'iib'anb'il (Jos. 8:30-35). Lix b'aqel laj Jose wan chi muqb'il sa' Sikem (Jos. 24:32).

18. Dotan sa' Samaria

Sa' li na'ajej a'in re li Santil Ch'och' wan xk'ihal li tzuul taq'a. Chaab'il a'an choq' xtzakemq li ketomq. Naq ke'kana laj Israelita sa' li ch'och', kike'eman li na'ajej a'in reheb' laj Manases.

K'a'ru kik'ulman: Sa' li ru taq'a Dotan, laj Jose kika'ayik toj sa' Egipto (Gen. 37:12-28). Laj Abdias kixkol jun cient chi profeet naq kixmuqeb' sa'eb' li ochochpek naq li xjesabel kixyal xkamsinkileb' li profeet sa' Israel (1 Rey. 18:13). Li teep aj pleet re Siria kixsuti rix laj Eliseo ut lix moos, li ke'kole' xb'aan li Qaawa' rik'in sachb'a-ch'oolaj (2 Rey. 6:13-23).

19. Cesarea ut li Helhookil Ch'och' Saron toj Karmelo

Yoo chi ilok sa' xnim li saq'e chiru li najteril hilob'aal jakub' re Cesaria. Sa' xtaaqeq'il li jalam-uuch neke'kutun li tzuul re Karmelo.

K'a'ru kik'ulman: Laj Elias kixyal rib' rik'ineb' li b'alaq'il profeet re laj Bahal sa' li Tzuul Karmelo (1 Rey. 18) Li Via Maris (Xb'ehil li Palaw), jun xnim ru b'e sa' najter kutan, wan chirix Cesaria sa' releb'aal li saq'e. Chirix jun li xnim ru matk' sa' Jope laj Pedro kixtikib' li k'anjel sa' xyanqeb' laj Gentil rik'in xtzolb'al jun centurion aj Romano, aj Kornelio xk'ab'a', sa' Cesaria (Hechos 10). Laj Felipe kijultikan aatin ut kiwan rochoch arin, ut ke'wan kaahib' lix rab'in li ke'xye profeetil aatin (Hech. 8:40; 21:8-9). Laj Pablo kiwan chi preexil sa' li tenamit chiru wiib' chihab' (Hechos 23-26). A'an kijultikan aatin chiru laj Felix, laj Festo, ut laj Herodes Agripa II, li kixye, "ka'ch'in chik ma nakaq'unbe'si inch'ool chi ok choq' aj Kristiano" (Hech. 26:28).

20. Jope

Yoo chi ilok sa' xnim ut sa' rokeb'aal li saq'e chiru li tenamit Jope, chire li palaw.

K'a'ru kik'ulman: Laj Jonas xko'o Jope re taaxik sa' jun jukub' toj Tarsis (Jon. 1:1-3). Jope a'an li hilob'aal jukub' kiroksi laj Salomon ut moqon laj Sorobabel naq ke'xk'am chaq li pech'b'il che' chalen chaq sa' li k'iche' aran Libano re xkab'lankil lix santil ochocheb' (2 Kro. 2:16; Esd. 3:7). Arin laj Pedro kixwaklesi chi yo'yo li xTabita, a'an ajwi' li xDorcas xk'ab'a' (Hech. 9:36-43). Laj Pedro kixk'ul ajwi' li k'utb'esinb'il matk' chirixeb' li xul li tz'aj ru ut li moko tz'aj ta ru, li k'utb'esiik wi' chiru naq taa'ajmanq xtikib'ankil

li k'anjel sa' xyanqeb' laj Gentil (Hech. 10). Laj Orson Hyde kiwulak arin re rosob'tesinkil li Santil Ch'och' sa' 1841.

21. Ru Taq'a Jisrehel

Yoo chi ilok sa' rokeb'aal li saq'e chalen sa' xb'een li tzuul Tabor, toj chiru jun raqal li ru taq'a Jisrehel. Us ta wan naq k'oxlanb'il naq li ru taq'a Jisrehel a'an jun ajwi' nimla ru taq'a, aran wan junjunq li ru taq'a li neke'xjunaji li helhookil ch'och' Ako rik'in li ru taq'a Jordan ut lix ch'och'il li Palaw re Galilea. Qayehaq, li ru taq'a Mejido wan sa' li jun raqal re li ru taq'a a'in li wan sa' rokeb'aal li saq'e. Li ru taq'a Jisrehel a'an li b'e sa' li Santil Ch'och' li naxik chalen sa' li Palaw Mediterraneo sa' rokeb'aal li saq'e toj sa' li ru taq'a Jordan sa' releb'aal li saq'e.

K'a'ru kik'ulman: Li nimb'e chalen Egipto toj Mesopotamia nanume' chiru li ru taq'a a'in, ut k'iila ninqi pleet ke'wan arin (Jue. 1:22-27; 5:19; 2 Rey. 23:29-30). Li nimla pleet sa' li ch'och' a'in sa' roso'jik taatiklaaq rik'in li pleet re Armagedon, li taapleetimanq ka'ch'in rub'elaj li xkab' xk'ulunik li Kolonel; a'an naxk'ul xk'ab'a' rik'in li aatin Har Megiddon, li naraj naxye li Tzuul Mejido (Esek. 38; Joel 3:9-14; Sak. 14:2-5; Apok. 16:14-16).

22. Tzuul Tabor

Yoo chi ilok sa' xnim ut sa' rokeb'aal li saq'e. Li taq'ahil ch'och' sa' xsutam li tzuul Tabor a'an li ru taq'a Jisrehel, a'an ajwi' li Helhookil Ch'och' Esdraelon yeeb'il re. Nazaret wan sa' xyanqeb' li tzuul chirix li Tzuul Tabor.

K'a'ru kik'ulman: Li xDebora ut laj Barak ke'xch'utub'eb' lix teep li Qaawa' re xpleetinkil laj Jabin, li rey sa' xb'een Hasor (Jue. 4:4-14). Li tzuul Tabor a'an jun reheb' li na'ajej li seraq'imb'il naq kik'ulman wi' lix jaltessinkil ru li Kolonel (Mat. 17:1-9); li jun chik a'an li tzuul Hermon (Chi'ilmanq K'utul Raqal reheb' li Loq'laj Hu, "Jaltessiik ru.")

23. Li Palaw re Galilea, ut li Tzuul reheb' li Us Xaq

Yoo chi ilok sa' xtz'e ut sa' rokeb'aal li saq'e chiru li jun raqal re li Palaw re Galilea li wan sa' xnim ut sa' rokeb'aal li saq'e, a'an jun palaw re ha' moko atz'aminb'il ta. Tiberias natawman chire li palaw sa' xnajtil li jalam-uuch tz'aqal sa' laa tz'e. Li tzuul li wan chi uub'ej sa' xyi a'an li na'ajej seraq'imb'il naq li Jesus kixye wi' li aatin sa' xb'een li tzuul. Kafarnaum wan sa' li tz'e, ut ink'a' nak'utun sa' li jalam-uuch.

K'a'ru kik'ulman: Li Kolonel kixnumsi xnimallix kutan sa' lix k'anjel sa' li na'ajej a'in. Arin kixb'oqeb' ut kixk'ojob'eb' li Kab'laju chi Apostol (Mat. 4:18-22; 10:1-4; Mar. 1:16-20; 2:13-14; 3:7, 13-19; Luk. 5:1-11), kixye li aatin jultikanb'il chiru li tzuul (Mat. 5-7), ut ki'aatinak rik'in jaljookil ru aatin (Mat. 13:1-52; Mar. 4:1-34). A'aneb' a'in junjung reheb' li sachb'a-ch'oolej li kixb'aanu: kixk'irtesi jun li winq saqlep rix (Mat. 8:1-4); kixch'anab' jun li kaq-sut-iq' (Mat. 8:23-27); kirisichaq sa' jun saaj winq jun teepeb' laj tza, li ke'q'axon rik'ineb' li aaq ut ke'ok chi ha' sa' li palaw (Mar. 5:1-15); kixwaklesi lix rab'in laj Jairo sa' xyanqeb' chaq li kamaqaq (Mat. 9:18-19, 23-26; Mar. 5:22-24, 35-43); kixk'eheb' chi wa'ak li 5,000 ut li 4,000 (Mat. 14:14-21; 15:32-38); kixtaqlaheb' lix tzolom chixkutb'al lix yooyeb', sa' li ke'xchap wi' naab'al li kar (Luk. 5:1-6); kixk'irtesi naab'al li tenamit (Mat. 15:29-31; Mar. 3:7-12); ut kixk'ut rib' chirix lix waklijik chi yo'yo re xtzolb'aleb' lix tzolom (Mar. 14:27-28; 16:7; Jwan 21:1-23).

24. Kafarnaum

Kafarnaum, li wan chire li Palaw re Galilea sa' xnim li saq'e, a'an li jolomil na'ajej kixb'aanu wi' li Jesus lix k'anjel sa' Galilea (Mat. 9:1-2; Mar. 2:1-5). Jun xnimallix ru na'ajej choq' reheb' laj kar ut laj k'ay, ke'wan aran laj Gentil jo' ajwi' eb' laj Judio. Sa' xkutankil li Jesus, nak'oxlaman naq lix k'ihaleb' li wankeb' aran ink'a' kixq'ax 1,000. Kafarnaum kiwan sa' xxalab'e li xninqal ru b'e, ut sa' xsutam wan li ch'och' li q'axal na'uuchin. Eb' laj pleet aj Romano ke'xkab'la li atineb'aal ut li k'uuleb'aal kab'l aran, ut ke'xnama xkawil li tenamit rik'in li poopol kab'l li kab'lanb'ileb' chi us. Us ta naab'al li sachb'a-ch'oolej ke'b'aanuman arin, eb' li tenamit ke'xtz'eqtaana lix k'anjel li Kolonel. Xb'aan a'an, li Jesus kixmajewa li tenamit (Mat. 11:20, 23-24). Chirix xnumik li kutan, Kafarnaum kikana choq' po'lem, ut maa'ani wan aran anajwan.

K'a'ru kik'ulman: Kafarnaum kinawman ru jo' "lix tenamit li Kolonel (Mat. 9:1-2; Mar. 2:1-5). A'an kixk'anjela k'iila sachb'a-ch'oolej sa' li na'ajej a'in. Qayehaq, wankeb' naab'al li kixk'irtesi (Mar. 1:32-34), jo' lix moos jun li centurion (Luk. 7:1-10), lix na' li rixaqil laj Pedro (Mar. 1:21, 29-31), li sik li kikub'siik chaq xch'aat chalen chaq xb'een li kab'l (Mar. 2:1-12), ut li winq li chaqi li ruq' (Mat. 12:9-13). Arin li Jesus kirisihab' ajwi' chaq naab'al li maa'us aj musiq'ej (Mar. 1:21-28, 32-34), kixwaklesi chaq lix rab'in laj Jairo sa' xyanqeb' li kamaqaq (Mar. 5:22-24, 35-43), ut kixye li aatin chirix lix wahil li yu'am sa' li ch'utleb'aal kab'l sa' Kafarnaum (Jwan 6:24-59).

Li Kolonel kixtaqla laj Pedro chixchapb'al jun li kar sa' li Palaw re Galilea, chixteeb'al li re, ut chixtawb'al jun tumin li tixtoj wi' li tojleb' chiru li tenamit (Mat. 17:24-27).

25. Nima' Jordan

Li Nima' Jordan natikla chirix li Palaw re Galilea sa' xnim li saq'e, na'ok chi sa', ut chirix a'an naxik sa' xtz'e li saq'e toj sa' li Palaw Kamaqaq.

K'a'ru kik'ulman: Laj Lot kixsik' ru li helhookil ch'och' Jordan re taareechani (Gen. 13:10-11). Laj Josue kixjach ru li ha', re te'numeq' laj Israelita toj sa' li yeechi'nb'il ch'och' (Jos. 3:13-17; 4:1-9, 20-24). Laj Elias ut laj Eliseo ke'xjach ru li ha' (2 Rey. 2:5-8, 12-14). Laj Nahaman kixk'irtesiik chirix li saqlep rix (2 Rey. 5:1-15). Laj Jwan aj Kub'sihom Ha' kixkub'si xha' naab'al li tenamit jo' ajwi' li Kolonel (Mat. 3:1-6, 13-16). (Chi'ilmanq K'utul Raqaq reheb' li Loq'laj Hu, "Jordan, li nima'.")

26. Cesarea re Filipino

Li yo'leb'aal ha' a'in wan sa' rit li Tzuul Hermon. A'an jun reheb' lix yo'leb'aal li Nima' Jordan. Laj Herodes Filipino, li kitaqlan sa' li na'ajej a'in, kixyib' jun li tenamit a'in re xnimankil ru laj Cesar (lix awa'b'ej) ut re xnimankil ru a'an; li tenamit junxil Panias kiyeeman re, ut anajwan Banias malaj Cesarea re Filipino nayeeman re.

K'a'ru kik'ulman: Li Kolonel kich'utla rik'ineb' lix tzolom sa' Cesarea re Filipino. Arin laj Pedro kixye naq li Kolonel a'an "li Kristo, li Ralal li yo'yookil Dios." Chirix a'an li Kolonel kixye naq tixk'e re laj Pedro "lix lawil li awa'b'ejihom re choxa (Mat. 16:13-20).

27. Nazaret

Arin nak'utun li tenamit Nazaret jo' wan anajwan—yoo chi ilok sa' xtz'e li saq'e. Nazaret a'an chaq jun ch'ina k'aleb'aal sa' xkutankil li Santil Hu.

K'a'ru kik'ulman: Laj Nefi kiril sa' k'utb'esinb'il matk' lix na' li Kolonel sa' Nazaret (1 Ne. 11:13-22). Li anjel Gabriel kixye re li xMaria naq taarala li Kolonel (Luk. 1:26-35). Laj Gabriel kixye re laj Jose naq tixk'am li xMaria choq' rixaqil ut tixk'e Jesus choq' xk'ab'a' lix yum (Mat. 1:18-25). Li Jesus kiniman Nazaret (Mat. 2:19-23; Luk. 2:4-40; 4:16). Kijultikan aatin ut kixye sa' li ch'utleb'aal kab'l naq a'an li Mesias (Luk. 4:16-21), a'b'anan eb' li wankeb' Nazaret ke'xtz'eqtaana (Mat. 13:54-58; Luk. 4:22-30).

28. Dan

Li najter tenamit a'in Lesem kiyeeman re (Jos. 19:47), malaj Lahis (Jue. 18:7, 14) rub'elaj naq eb' laj Israelita ke'reechani li ch'och'. Li yo'leb'aal ha'

sa' li na'ajej a'in, rochb'een li nayo'la sa' Cesarea re Filipino, a'an xyo'leb'aal li Nima' Jordan.

K'a'ru kik'ulman: Laj Abraham kixkol laj Lot (Gen. 14:13–16). Lix teepal laj Dan ke'reechani li ch'och', ut Dan ke'xk'e choq' xk'ab'a' (Jos. 19:47–48). Laj Jeroboam kixxaqab' jun li wakax oor, li kitenq'an chixt'anb'aleb' li lajeeb' chi teepal li ke'wan sa' xnim li saqe (1 Rey. 12:26–33). Dan a'an li tenamit re Israel li q'axal wan sa' xnim li saqe—chi jo'kan nayeeman resil li ch'och' Israel sa'eb' li loq'laj hu “chalen Berseba toj Dan” (2 Kro. 30:5; Berseba a'an li tenamit li q'axal wan sa' xtz'e li saqe). (Chi'ilmanq' Kutul Raqal reheb' li Loq'laj Hu, “Dan.”)

29. Atenas

Li jalam-uuch a'in naxk'ut xpo'lem li Partenon sa' Atenas. Sa' xkutankileb' li najter aj Griego, kiwan Atenas choq' jolomil tenamit re Atika ut sa' xkutankil li Ak' Chaq'rab' kiwan sa' li jun raqal ch'och' reheb' laj Romano Akaya yeeb'il re. Kik'eeman xk'ab'a' jo' chanru li xAtenea, li ixqi dios reheb' laj Griego. Sa' xkutankil li Ak' Chaq'rab', ak oso'jenaq naab'al lix nimal ru ut lix loq'al Atenas, a'ut toj wan chaq aran naab'al li yib'anb'il jalam-uuch ut ch'utleb'aal re k'iila yib'anb'il dios teelom ut ixq, jo' “li dios ink'a' nawb'il ru” (Hech. 17:23).

K'a'ru kik'ulman: Li Apostol Pablo kirula'ani li tenamit ut kijultikan aatin sa' li Tzuul Marte (Areopago), nach' rik'in li Partenon (Hech. 17:15–34). Eb' laj k'amol aatin ke'taqlaak chalen chaq Atenas toj sa' jalaneb' chik li na'ajej re Grecia (1 Tes. 3:1–2).

30. Korinto

Xb'eenil tenamit re li raqal ch'och' Akaya reheb' laj Romano. Kiwan sa' li jayil ch'och' li junajinb'il wi' Peloponeso rik'in li nimla ch'och' Grecia, ut wan xhilob'aal li jukub' sa' rokeb'aal jo' ajwi' sa' releb'aal li saqe. A'an jun tenamit wan wi' xnimall li b'ihomal ut li wankilal.

K'a'ru kik'ulman: Laj Pablo kiwan Korinto chiru jun chihab' rik'in waqib' po, ut kixxaqab' li

Igleses aran (Hech. 18:1–18). Laj Pablo kixtz'iib'a junjung li hu rik'ineb' li komon sa' li Iglesias sa' xweent Korinto, ut wiib' reheb' wankeb' anajwan sa' li Ak' Chaq'rab' (1 ut 2 Korintios).

31. Efeso

Xpo'lem li teatro reheb' laj Griego sa' Efeso, b'ar kijultikan wi' aatin li Apostol Pablo. Sa' xkutankil li Ak' Chaq'rab', Efeso kiwan chi nawb'il ru chiru chixjunil li ruchich'och' xb'aan li nimla ochoch kab'lanb'il re xloq'oninkil li pak'b'il dios ixq Artemisa, reheb' laj Griego. Anajwan yal po'lem kab'l aran, a'ut Efeso kiwan choq' jolomil tenamit re li raqal ch'och' Asia reheb' laj Romano, ut aran na'uxman chaq naab'al li yakok. Eb' laj tenol ch'iich' sa' li tenamit k'a'jo' naq neke'xk'ayi xjalum-uuch li xArtemisa.

K'a'ru kik'ulman: Li Apostol Pablo kirula'ani Efeso naq yoo chi raqe'k li xkab' xb'eenik jo' taqlanb'il aj k'anjel (Hech. 18:18–19). Sa' rox xb'eenik kikan sa' li tenamit chiru wiib' chihab'. Kimine' ru chi elk xb'aan li nimla choq'ink li ki'ux xb'aan naq yoo chi sachk xkayeb' laj tenol ch'iich' rik'in naq laj Pablo kixye chaq naq mi'ux xloq'oninkil li pak'b'il dios Artemisa (Hech. 19:1, 10, 23–41; 20:1). Li teatro aran Efeso a'an li q'axal nim li ke'xyiib' laj Griego, ut aran eb' li rochb'een laj Pablo ke'k'ame' xb'aan jun li ch'utch'uukil tenamit (Hech. 19:29–31). Laj Pablo kixtz'iib'a jun li taqlanb'il hu rik'ineb' li komon sa' li Iglesias sa' Efeso naq kiwan chi prexil Roma. Kitz'iib'aman li hu Apokalipsis choq' re wuqub' ruq' li Iglesias li wankeb' sa' Asia, ut jun reheb' kiwan Efeso (Apok. 1:10–11; 2:1).

32. Patmos, jun ch'och' sa' xyi li palaw

Jun ch'och' sa' xyi li Palaw Agea, li kimine' wi' ru chi xik laj Jwan (Apok. 1:9). Seraq'imb'il naq kik'anjelak aran sa' risinkil li pek.

K'a'ru kik'ulman: Laj Jwan kiril li nimla k'utb'esinb'il matk' nawb'il ru jo' li Apokalipsis. Li Qaawa' kixye naq tixtaqla rik'ineb' li wuqub' chi igleses li wankeb' Asia (Apok. 1:11).

EB' li reetalil ch'och' a'in neke'ru chaten-q'ankil re naq q'axal wi'chik taataweb' ru li loq'laj hu. Rik'in xnawb'al chanru li ch'och'

li yeeb'il resil sa'eb' li loq'laj hu, q'axal wi'chik tatrauq chixtawb'al ru li k'a'ru kik'ulman sa'eb' li loq'laj hu.

1. REETALIL XCH' OCH' IL LI SANTIL CH' OCH'
2. LI RELIKEB' CHAQ LAJ ISRAEL SA' EGIP-TO UT LI ROKIKEB' SA' KANAHAAN
3. LIX JACHB' ALEB' RU LI 12 CHI TEEP
4. LI AWA' B' EJINB' IL XB' AAN LAJ DAVID UT LAJ SALOMON
5. LI AWA' B' EJIHOM RE ASIRIA
6. LI AK' AWA' B' EJIHOM RE BABILONIA (Nabukodonosor) UT LI AWA' B' EJIHOM RE EGIPTO
7. LI AWA' B' EJIHOM RE PERSIA

8. LI AWA' B' EJIHOM RE ROMA
9. LI RUCHICH' OCH' RE LI NAJTER CHAQ' RAB'
10. KANAHAAN SA' XKUTANKIL LI NAJTER CHAQ' RAB'
11. LI SANTIL CH' OCH' SA' XKUTANKIL LI AK' CHAQ' RAB'
12. JERUSALEN SA' XKUTANKIL LI JESUS
13. EB' LIX B' EENIK LI APOSTOL AJ PABLO JO' TAQLANB' IL AJ K' ANJEL
14. LIX TAQENAQILEB' LI CH' OCH' SA' LI SANTIL CH' OCH' SA' XKUTANKIL LI SANTIL HU

Li xtusb'al xk'ab'a'eb' li na'ajej jo' chanru li tz'iib' natikla wi' tatxtenq'a chixtawb'al jun-naq na'ajej sa'eb' li reetalil ch'och'. Li junjung chi k'ab'a'ej naxk'e rajlankil li reetalil ch'och', jo' ajwi' reetalil b'ar taatawmanq, a'an jun tz'iib' rochb'een jun ajl. Qayehaq, lix na'aj Raba (Amman) sa' li xb'een reetalil ch'och' k'eeb'il jo' 1:D5, a'an naraj naxye li reetalil ch'och' 1, li kaaxukuut D5. Naru taataw li junjung chi kaaxukuut rik'in xsik'b'al li ajl ut li tz'iib' sa' xtaaqe'qil ut sa' xk'atq li reetalil ch'och' a'an. Wi wiib' xk'ab'a' jun li na'ajej, k'eeb'il lix k'ab'a' jun chik chirix, jo' rik'in Raba (Amman). Jun reetalil li patz'om chirix li k'ab'a'ej naxk'ut naq maa-re wan sa' li na'ajej k'utb'il, a'ut maji' nawb'il chi tz'aqal.

Arin wan jun k'utleb'aal re xtawb'al ru li jar paay chi eetalil ut tz'iib' li na'oksiman sa'eb' li reetalil ch'och'. Jo'kan ajwi', sa' li junjung chi reetalil ch'och' naru nawan li k'utleb'aal, wan wi' xkomon li eetalil li natawman sa' li jun reetalil ch'och' a'an.

Li kaqi tz'uqul a'an reetalil jun tenamit malaj k'aleb'aal. Wan naq taawang jun tzuul li taajunajinq re li tz'uqul rik'in lix k'ab'a' li tenamit malaj na'ajej.

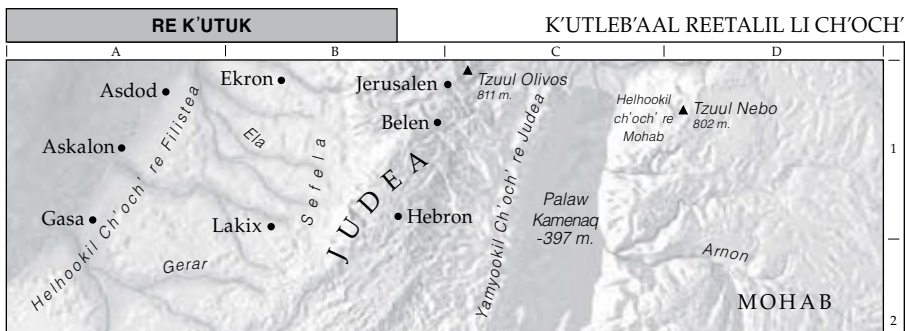
Jun ch'ina q'eqi oxukuut a'an reetalil jun li tzuul.

Palaw KamaNaq Na'oksiman li tz'iib' a'in choq' reetalil li k'a'ru wan chiru li ch'och', jo' li palaw, li kok' palaw, li nima', li tzuul, li yamyoikil ch'och', li ru taq'a, li chaqi ch'och', ut li ch'och' sa' xyi li palaw.

Jerusalen Na'oksiman li tz'iib' a'in choq' reheb' li tenamit ut k'aleb'aal.

MOHAB Na'oksiman li tz'iib' a'in choq' re li kok' jachal chi tenamit, jo'eb' li raqal chi na'ajej, eb' li junkab'al, ut eb' li teepal.

JUDEA Na'oksiman li tz'iib' a'in choq' re li ninqi na'ajej, jo'eb' li awa'b'ejihom, li ninqi tenamit, ut li ninqi ch'och'.

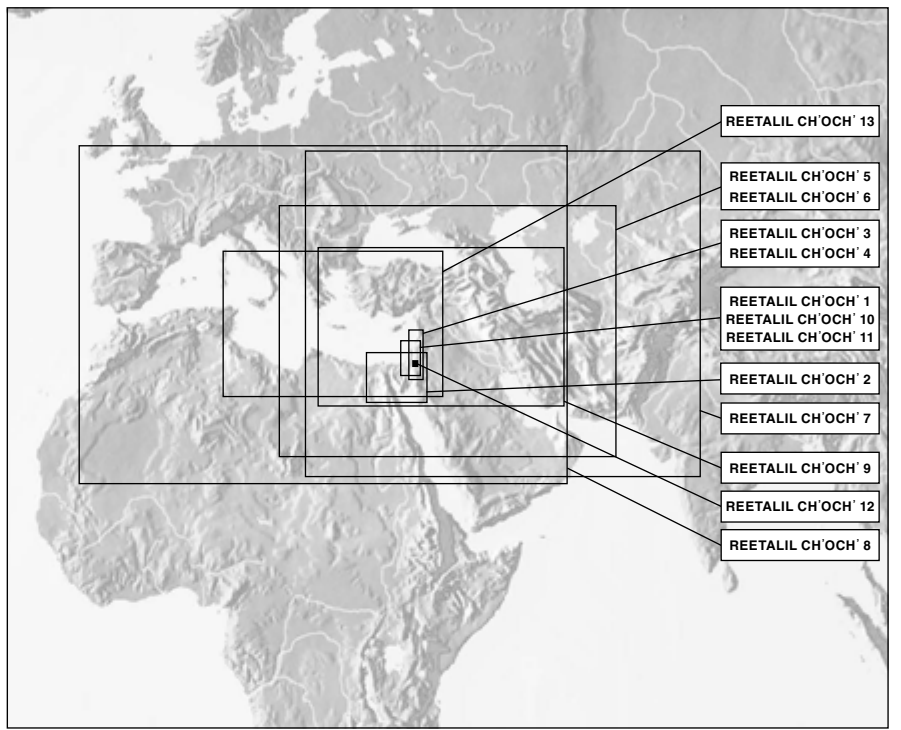
Abana, Nima', 1:D1	Ay, 2:D1, 10:B5	Dan (Lahis), 1:C2, 3:B3, 4:D3, 10:C2
Abilene, li ch'och', 11:D1	Ayalon, 1:B5, 10:B5, 11:B5	Dan, Xteepal, 3:B3, 3:A5
Akad, li ch'och', 9:G2	Babel (Senahar), 9:G3	Dekapolis, li ch'och', 11:C4
Akad, li ch'och', 9:G2	Babilonia, 5:C3, 6:C3, 7:B3, 9:F3	Derbe, 13:G2
Akaya, Xraqal ch'och' reheb' laj Romano, 8:C2, 13:D2	Babilonia, li ch'och', 9:F3	Dibon, 2:D1
Ako (Tolemaida), 1:B3, 3:A3, 4:C3, 10:B2, 11:B3	Basan, li ch'och', 1:C3, 10:C2	Dofka, 2:C4
Alejandria, 8:C3, 13:F4	Belen, 1:B6, 3:A5, 4:C5, 10:B6, 11:B6	Dor, 3:A4, 4:C4
Amalek, li ch'och', 4:C6	Belen, li b'e naxik, 12:A7	Dotan, 10:B4
Amman (Raba), 1:D5, 10:D5, 14:D2	Benjamin, Xteepal, 3:A5	Dura (Duur), Helhookil ch'och', 9:F2
Amon, li ch'och', 1:D6, 3:B5, 4:D4, 10:D6	Berea, 13:D1	Ebal, Tzuul, 1:B4, 3:A4, 4:C4, 10:B4, 11:B5, 14:B6
Antiokia, sa' Pisidia, 13:F2	Berseba, 1:B7, 2:C1, 3:A5, 4:C6, 9:D4, 10:B7, 11:B8	Edom, li ch'och', 1:C8, 2:D2, 3:B6, 4:D7, 10:C8
Antiokia, sa' Siria, 8:C3, 13:H2	Beseta, 12:B2	Efeso, 8:C2, 13:E2
Apio, Xk'ayil laj, 13:B1	Besor, Nima', 1:A7, 10:A7, 11:A8	Efrain, Xteepal, 3:A4
Aqaba (Akabah), Ru'uj Palaw, 2:D4	Betabara, 11:C6	Egipto, Awa'b'eijhom re, 6:A3
Araba (Chamal Ru Taq'a), 1:B8, 2:D2, 4:C7, 10:C8	Betania, 11:B6	Egipto, li ch'och', 2:A3, 5:B4, 7:A4, 8:C4, 9:C4, 13:F4
Arabia, 5:C3, 8:D4	Betania, li b'e naxik, 12:D5	Egipto, Nima' re, 2:C2
Arad, 2:D1, 3:A5, 4:C5	Betel (Lus), 3:A5, 4:C5, 10:B5, 11:B6	Ekron, 1:B6, 10:A6
Aram-Damasko, li ch'och', 4:D2	Betesda, Ha', sa' Jerusalen, 12:C3	Ela, 1:A6, 10:B6, 11:B6
Ararat, Tzuul, 9:F1	Betfage, 11:B6	Elam, li ch'och', 5:C3, 6:C3, 7:C3, 9:H3
Argob, li ch'och', 4:D3	Betsaida, 11:C3	Elim, 2:C3
Arimatea, 11:B5	Betsan, 3:B4, 4:D4, 10:C4	Emaus, 11:B6
Arnon, Nima', 1:C7, 2:D1, 3:B5, 4:D5, 10:C7, 11:C7	Bitinia, li ch'och', 13:F1	Emaus, li b'e naxik, 12:A4
Asdod (Asoto), 1:A6, 3:A5, 4:C5, 10:A6	Bosra, 3:B6, 4:D6	Endor, 10:C3
Aser, Xteepal, 3:A3	Britania, li ch'och', 8:A1	En-gadi, 4:D5, 10:C7
Asia, xraqal ch'och' reheb' laj Romano, 8:C2, 13:F2	Caucaso, eb' li tzuul, 5:C1, 8:D2, 9:F1	Enon, 11:C4
Asiria, 9:F2	Cesarea re Filipino, 11:C2	En-rogel, Yo'leb'aal Ha', 12:C7
Askalon, 1:A6, 3:A5, 4:C5, 10:A6, 11:A6	Cesaria, 11:B4, 13:H3	Esdraelon, Ru taq'a, 1:B3, 10:B3
Askalon, 11:A6	Chaab'il Hilob'aal, hilob'aal jukub', 13:E3	Esion-Geber, 2:D3, 3:A8, 4:C8, 9:D4
Asoto, 11:A6	Chaqi ch'och' re Arabia, 9:F3	Esmirna, 13:E2
Asur, 5:C3, 9:F2	Chipre (Kitim), ch'och' sa' xyi li palaw, 8:C3, 9:C3, 13:G3	Esparta, 6:A2, 7:A2
Atenas, 6:A2, 7:A2, 8:C2, 13:D2	Chirix Jordan sa' Releb'aal Saq'e, Taqenaqil ch'och', 14:D2	Etam, Yamyookil ch'och', 2:B3
Atz'aminb'il Palaw (Palaw Kamenaq), 1:C6, 2:D1, 3:B5, 4:D5, 9:D4	Dacia, li ch'och', 8:C2	Ewfrates, Nima', 5:B3, 6:C3, 8:D3, 9:E2
Awa'b'eijhom re Asiria, 5:C3	Damasko, 1:D1, 3:B2, 4:D2, 9:D3, 10:D1, 11:D1, 13:H3	Farfar, Nima', 1:D1, 10:D1, 11:D2
Awa'b'eijhom re Babilonia, Ak', 6:C3		Fenicia, li ch'och', 1:C1, 4:D2, 9:D3, 10:B1, 11:B2, 13:H3
		Filadelfia, 11:D6
		Filipos, 13:D1

Filistea, Helhookil Ch'och' re, 1:A6, 10:A6	Haran (Padan-Aram), 9:E2 Hasor, 3:B3, 4:D3, 10:C2	Joep, 1:A5, 3:A4, 4:C4, 10:A5, 11:A5, 13:H3
Filistea, li ch'och', 4:C5	Hebron, 1:B6, 2:D1, 3:A5, 4:C5, 10:B8, 11:B7	Joep, li b'e naxik, 12:A4
Filisteo, Eb' laj, 2:C2	Hebron, li b'e naxik, 12:A7	Jordan, Nima', 1:C5, 2:D1, 3:B4, 4:D4, 10:C5, 11:C5
Frigia, li ch'och', 13:F2	Heliopolis (On), 2:A3	Juda, li ch'och', 5:B3, 10:B7
Gabaa, 4:C5	Hermon, Tzuul, 1:C1, 3:B2, 4:D2, 10:C1, 11:D1, 14:D5	Juda, Xteepal, 3:A5
Gabahon, 10:B5	Hesbon, 4:D5	Judea, li ch'och', 1:B6, 11:B7
Gad, lix teepal, 3:B4	Hispania, li ch'och', 8:A2	Judea, Tzuulil Ch'och' re, 14:B2
Galacia, li ch'och', 13:G1	Hiteo, eb' laj, 9:D2	Judea, Yamyookil Ch'och', 1:B7, 11:B7
Galahad, li ch'och', 1:C4, 10:C4	Hiveo, eb' laj, 3:B2	K'ojam sa' li Yamyookil Ch'och', 2:C4
Galia, li ch'och', 8:A1	Hor, Tzuul, 2:D2	Kades-Barnea, 2:C2, 3:A6, 4:C6
Galilea, li ch'och', 11:C3	Horeb (Tzuul Sinai), 2:C4, 9:D4	Kafarnaum, 11:C3
Galilea, Palaw re (Kineret), 1:C3, 3:B3, 4:D3, 9:D3, 10:C3, 11:C3, 14:B7	Horeo, eb' laj, 9:E2	Kaftor (Kreta), ch'och' sa' xyi li palaw, 9:A3
Galilea, Taq'ahil, 1:C3	Horma, 2:D1, 4:C6	Kaifas, Rochoch laj, sa' Jerusalem, 12:B6
Galilea, Taqenaqil, 1:C2	Hule, Ru taq'a, 1:C2, 11:C2	Kana, 11:C3
Gasa, 1:A6, 2:C1, 3:A5, 4:C5, 10:A7, 11:A7, 13:H4	Idumea, li ch'och', 1:B7, 10:B7, 11:B7	Kanahan, li ch'och', 2:C1, 9:D3
Gat, 3:A5, 4:C4, 10:A6	Ikonio, 13:G2	Kapadocia, li ch'och', 13:H2
Gat-Jefer, 10:B3	Indus, Nima', 7:D4	Kaqi Palaw, 2:D4, 5:B4, 6:B4, 7:B4, 8:C4, 9:D4
Gerar (Kerar), 10:A7	Isakar, Xteepal, 3:B4	Karkemis, 5:B2, 6:B2, 9:D2
Gerar, nima', 1:A7, 10:A7, 11:A7	Israel, li ch'och', 4:C4	Karmelo, Tzuul, 1:B3, 3:A3, 4:C3, 10:B3, 11:B3
Gerasa, 11:C4	Italia, xraqal ch'och' reheb' laj Romano, 8:B2, 13:A1	Kartago, 8:B3
Gerisim, Tzuul, 1:B5, 3:A4, 4:C4, 10:B5, 11:B5, 14:B6	Jabes re Galahad, 3:B4	Kawil Na'ajej Antonia, sa' Jerusalem, 12:C3
Germania, li ch'och', 8:B1	Jabok, Nima', 1:C5, 3:B4, 4:D4, 10:C5, 11:C5	Kios, ch'och' sa' xyi li palaw, 13:E2
Geser (Keser), 4:C5	Jelbohe, Tzuul, 1:C4, 3:B4, 10:C4, 11:C4, 14:C6	Kir-Jareset, 10:C7
Getsemani, Awimq, sa' Jerusalem, 12:D4	Jeriko, 1:C5, 2:D1, 3:B5, 4:D5, 10:C5, 11:C6, 14:A7, 14:C3	Kison, Nima', 1:B3, 10:B3, 11:B3
Gihon, Yo'leb'aal ha', sa' Jerusalem, 12:D6	Jeriko, li b'e naxik, 12:D5	Kitim (Chipre), ch'och' sa' xyi li palaw, 9:C3
Gilgal, 1:C5, 2:D1, 4:D5	Jerusalem (Salem), 1:B6, 2:D1, 3:A5, 4:C5, 5:B3, 6:B3, 7:A3, 8:C3, 9:D3, 10:B6, 11:B6, 13:H3, 14:B2, 14:B6	Knido, 13:E2
Golgota, sa' Jerusalem, 12:B3	Jerusalem, Xtaq'ahil li Tenamit, 12:C6	Korasin, 11:C3
Gomora, xch'och'il Sodoma ut, 10:C8	Jerusalem, Xtaqenaqil li Tenamit, 12:B6	Korinto, 13:D2
Gosen, li ch'och', 2:A2, 9:C4	Jesur, li ch'och', 4:D3	Kreta (Kaftor), ch'och' sa' xyi li palaw, 8:C3, 9:A3, 13:D3
Grecia, 7:A2	Jisrehel (Esdraelon), Ru taq'a, 1:B3, 10:B3	Lahis (Dan), 10:C2
Ha' re Israel, sa' Jerusalem, 12:C4	Jisrehel, 4:D4, 10:B4	Lakix, 1:A6, 3:A5, 4:C5, 10:A6
Ha' re K'anti', sa' Jerusalem, 12:A6		Laodicea, 13:F2
Ha' re li Najt Xteramil Kab'l, sa' Jerusalem, 12:B5		
Ha' re Meron (Palaw Hule), 10:C2		

TUSLEB'AAL AATIN RE XK'AB'A'EB' LI NA'AJEJ

Libano, Eb' li tzuul re, 1:C1, 10:C1, 11:C1	More, Tzuul, 1:C3, 10:B3 Moria, Tzuul, 14:B6	Palaw Hule (Ha' re Meron), 10:C2, 14:C6
Libia, 8:B3, 13:C4	Muqleb'aal Kamenaq sa' li Awimq, Jerusalem, 12:B3	Palaw Kamenaq (Atz'aminb'il Palaw), 1:C6, 2:D1, 3:B5, 4:D5, 9:D4, 10:C6, 11:C7, 14:A7, 14:C3
Libia, Chaqi Ch'och' re, 9:B4		Palaw Kamenaq, li b'e naxik, 12:C8
Lidia, li ch'och', 13:E2	Nabatea, li ch'och', 11:C8	Palaw Kamenaq, rit, 14:C3
Lisia, li ch'och', 13:F2	Nain, 11:C4	Palaw Kamenaq, xtaqenaqil, 14:A7, 14:C3
Listra, 13:G2	Nazaret, 1:B3, 11:B3	Palaw Kineret, 1:C3, 3:B3, 4:D3, 9:D3, 10:C3, 11:C3
Litani, Nima', 1:C1, 10:C1, 11:C2	Nebo, Tzuul, 1:C6, 2:D1, 3:B5, 4:D5, 10:C6, 11:C6	Palaw re Arabia, 6:D4
Lus (Betel), 10:B5	Neftali, Xteepal, 3:B3	Palaw sa' Releb'aal Saq'e (Taq'ahil Palaw), 5:C4, 6:C4
Macedonia, li ch'och', 7:A2, 8:C2, 13:D1	Negev, li ch'och', 1:A8, 10:A8	Panfilia, li ch'och', 13:F2
Madaba, 4:D5	Nilo, Nima', 2:A3, 5:B4, 6:B4, 7:A4, 8:C4, 9:C4	Paran, Yamyookil Ch'och', 2:C3
Madian, li ch'och', 2:D4, 9:D4	Nilo, Rokik li nima', 2:A2, 9:C4	Parto, Awa'b'ejihom, 8:D3
Magdala, 11:C3	Nimla ochoch re laj Herodes, sa' Jerusalem, 12:B5	Patmos, ch'och' sa' xyi li palaw, 13:E2
Majanahin, 10:C4	Nimla Ochoch reheb' laj Asmoneo, sa' Jerusalem, 12:C5	Penuel, 10:C4
Makeronte, 11:C7	Nimla Palaw (Palaw Mediter- raneo, Taqenaqil Palaw), 1:A4, 2:B1, 3:A4, 4:C4, 5:A3, 6:A3, 7:A3, 9:B3, 10:A5, 11:A6, 13:D3, 14:A2, 14:A6	Perea, 11:C5
Malta, ch'och' sa' xyi palaw, 13:B3	Ninive, 5:C2, 9:F2	Pergamo, 13:E2
Manases, Xteepal, 3:A4, 3:B3	Nof (Menfis), 2:A3	Perge, 13:F2
Mara, 2:B3	Numleb'aal re laj Salomon, sa' Jerusalem, 12:D4	Persia, 5:D4, 6:D4
Mare Internum (Nimla Palaw, Palaw Mediterraneo, Taqe- naqil Palaw), 8:B3	Numleb'aal re li Awa'b'ej, sa' Jerusalem, 12:C5	Pi-Hahiro, 2:B3
Media, Awa'b'ejihom, 6:D3		Pisidia, li ch'och', 13:F2
Mediterraneo, Palaw (Nimla Palaw, Taqenaqil Palaw), 1:A5, 2:B1, 3:A4, 4:C4, 5:A3, 6:A3, 7:A3, 8:B3, 9:B3, 10:A5, 11:A6, 13:D3, 14:A2, 14:A6	Okeb'aal Ch'ina-us, 12:C4	Piton, 2:B2
Mediterraneo, Palaw, xtaqe- naqil, 14:A2, 14:A6	Okeb'aal re li Ha', sa' Jerusalem, 12:C7	Ponto, li ch'och', 13:G1
Mejido, 1:B3, 3:A4, 4:C4, 6:B3, 9:D3, 10:B3	Okeb'aal re Susa, sa' Jerusalem, 12:D4	Puteoli, 13:B1
Melita (Malta), ch'och' sa' xyi li palaw, 13:B3	Olivos, li tzuul, 1:B6, 10:B6, 11:B6, 12:D4, 14:B6	Q'eqi Palaw, 5:B1, 6:B1, 7:A2, 8:C2, 9:B1, 13:F1
Menfis (Nof), 2:A3, 5:B3, 6:B3, 7:A3, 8:C3	On (Heliopolis), 2:A3, 9:C4	Raba (Amman), 1:D5, 3:B5, 10:D5, 14:D2
Mesopotamia, 8:D3, 9:E2	Oxib' chi Wa'leb'aal, 13:B1	Rameses (Tanis), 2:B2
Micenas, 5:A2	Padan-Aram (Haran), 9:E2	Ramot re Galahad, 3:B4, 4:D4
Mileto, 13:E2	Pafos, 13:G3	Refidim, 2:C4
Mira, 13:F2	Palaw Adriatico, 8:B2	Regio, 13:B2
Misia, li ch'och', 13:E2	Palaw Aral, 5:D1, 6:D1, 7:C2	Rodas, ch'och' sa' xyi li palaw, 9:B3, 13:E3
Mohab, Helhookil Ch'och' re, 1:C6, 11:C6	Palaw Caspio, 5:C1, 6:C1, 7:B2, 8:D2, 9:G1	Rokeb'aaleb' li Kar, sa' Jerusalem, 12:B3
Mohab, li ch'och', 1:C7, 2:D1, 3:B6, 4:D6, 10:C7		Rokeb'aaleb' li Karneer, sa' Jerusalem, 12:C4
		Roma, 8:B2, 13:A1

Ru Taq'a Hiron, sa' Jerusalem, 12:B7	Sidon, 1:C1, 3:A2, 4:D2, 9:D3, 10:C1, 11:C1, 13:H3	Taq'ahil Palaw (Palaw sa' Releb'aal Saq'e, Ru'uj Palaw re Persia), 5:C4, 6:C4, 7:B4, 8:D3, 9:H3
Ru'uj Palaw re Persia (Taq'ahil Palaw), 9:H3	Sikar, 11:B5	Taqenaqil Palaw (Nimla Palaw, Palaw Mediterraneo), 7:A3, 9:B3
Ruben, Xteepal, 3:B5	Sikem, 3:A4, 4:C4, 10:B4	Tarso, 13:G2
Sabulon, Xteepal, 3:A3	Siklag, 4:C5	Tebas, 5:B4, 6:B4, 7:A4, 8:C4
Salamina, 13:G3	Silisia, li ch'och', 13:G2	Tekoha, 10:B6
Salem (Jerusalen), 9:D3	Silo, 3:A4, 4:D4, 10:B5	Tesalonika, 8:C2, 13:D1
Salim, 11:C4	Siloe, Ha', sa' Jerusalem, 12:C7	Tiberias, 11:C3
Samaria, 1:B4, 5:B3, 10:B4, 11:B5, 13:H3	Simehon, Xteepal, 3:A6	Tigris, Nima', 5:C2, 6:C2, 8:D3, 9:G3
Samaria, li b'e naxik, 12:B1	Sin, Yamyookil Ch'och', 2:C4	Tiro, 1:B2, 3:A3, 4:C3, 9:D3, 10:B1, 11:B2, 13:H3
Samaria, li ch'och', 1:B4, 10:B4, 11:B4	Sinai, Ru'uj Ch'och', 2:C3	Tolemaida (Ako), 1:B3, 11:B3, 13:H3
Samotracia, ch'och' sa' xyi li palaw, 13:E1	Sinai, Tzuul (Horeb), 2:C4, 9:D4	Troada, 6:A2, 7:A2, 13:E2
Santil Ochoch, Ru'uj li, sa' Jerusalem, 12:D5	Sinai, Yamyookil Ch'och' re, 2:C4	Troya, 9:B2
Santil Ochoch, sa' Jerusalem, 12:C4	Sion, Tzuul, 14:B6	Tzin, Yamyookil Ch'och', 2:C2
Santil Ochoch, Taqleb'aal re, sa' Jerusalem, 12:D5	Sirakusa, 13:B2	Ur, 5:C3, 9:E2, 9:G3
Sarepta, 11:B1	Sirene, 13:D3	Urartu, li ch'och', 9:E1
Sarmacia, li ch'och', 8:C1	Siria, li ch'och', 6:B3, 8:C3, 9:D3, 11:C2, 13:H3	Xjulil li ha' re laj Esekias, 12:C6
Saron, Helhookil Ch'och', 1:B4, 10:B4, 11:B5	Sodoma ut Gomora, xch'och'il, 10:C8	Xkab' k'ojaril li kab'l, sa' Jerusalem, 12:B6
Sedron, Ru taq'a, sa' Jerusalem, 12:D6	Sorek, Nima', 1:B6, 10:B6, 11:B6	Yamyookil ch'och' sa' Releb'aal li saq'e, 2:D3
Sefela, 1:B6, 10:B6, 14:B2	Suez, Ru'uj Palaw, 2:B3	Yarmuk, Nima', 1:C3, 10:C3, 11:C3
Senahar (Babel), 9:G3	Sukot, sa' Egipto, 2:B2	
Sered, Nima', 1:C8, 2:D2, 3:B6, 4:D6, 10:C8, 11:C8	Sukot, sa' Israel, 3:B4, 4:D4	
	Sur, Yamyookil Ch'och', 2:B2	
	Susa, 6:C3, 7:B3, 9:G3	
	Susa, 6:C3, 7:B3, 9:G3	
	Tabor, Tzuul, 1:C3, 3:B4, 4:D4, 10:C3, 11:C3, 14:C6	
	Tanis (Rameses), 2:B2	

- REETALIL CH' OCH' 13
- REETALIL CH' OCH' 5
REETALIL CH' OCH' 6
- REETALIL CH' OCH' 3
REETALIL CH' OCH' 4
- REETALIL CH' OCH' 10
REETALIL CH' OCH' 11
- REETALIL CH' OCH' 2
- REETALIL CH' OCH' 7
- REETALIL CH' OCH' 9
- REETALIL CH' OCH' 12
- REETALIL CH' OCH' 8

EB' LI REETALIL CH' OCH' CHIRIX LI SANTIL HU

Eb' li reetalil ch' och' a'in k'eeb' ileb' re aatenq'ankil sa' xtzolb' aleb' li loq' laj hu, ut k' uub' an' ileb' re xchaab' ilob' resinkil li k' utuk sa' eb' li tzoleb' aal re li Iglees.

Eb' li kaaxukuut sa' li reetalil ch' och' a'in neke' xk' ut b' ar xna' ajeb' li jar reetalil ch' och' li wankeb' chirix. Wankeb' reetalil ch' och' li neke' k' utunk re naab' al paay li ch' och', jo' ajwi' li neke' k' utunk re yal xka' ch' inal li na' ajej sa' junaq' ch' och'.

- REETALIL CH' OCH' 1 REETALIL XCH' OCH' IL LI SANTIL CH' OCH'
- REETALIL CH' OCH' 2 LI RELIKEB' CHAQ LAJ ISRAEL SA' EGIPTO UT LI ROKIKEB' SA' KANAHAH
- REETALIL CH' OCH' 3 LIX JACHB' ALEB' RU LI 12 CHI TEEP
- REETALIL CH' OCH' 4 LI AWA' B' EJINB' IL XB' AAN LAJ DAVID UT LAJ SALOMON

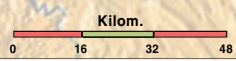
- REETALIL CH' OCH' 5 LI AWA' B' EJIHOM RE ASIRIA
- REETALIL CH' OCH' 6 LI AK' AWA' B' EJIHOM RE BABILONIA (Nabukodonosor) UT LI AWA' B' EJIHOM RE EGIPTO
- REETALIL CH' OCH' 7 LI AWA' B' EJIHOM RE PERSIA
- REETALIL CH' OCH' 8 LI AWA' B' EJIHOM RE ROMA
- REETALIL CH' OCH' 9 LI RUCHICH' OCH' RE LI NAJTER CHAQ' RAB'
- REETALIL CH' OCH' 10 KANAHAH SA' XKUTANKIL LI NAJTER CHAQ' RAB'
- REETALIL CH' OCH' 11 LI SANTIL CH' OCH' SA' XKUTANKIL LI AK' CHAQ' RAB'
- REETALIL CH' OCH' 12 JERUSALEN SA' XKUTANKIL LI JESUS
- REETALIL CH' OCH' 13 EB' LIX B' EENIK LI APOSTOL AJ PABLO JO' TAQLANB' IL AJ K' ANJEL
- REETALIL CH' OCH' 14 LIX TAQENAQILEB' LI CH' OCH' SA' LI SANTIL CH' OCH' SA' XKUTANKIL LI SANTIL HU

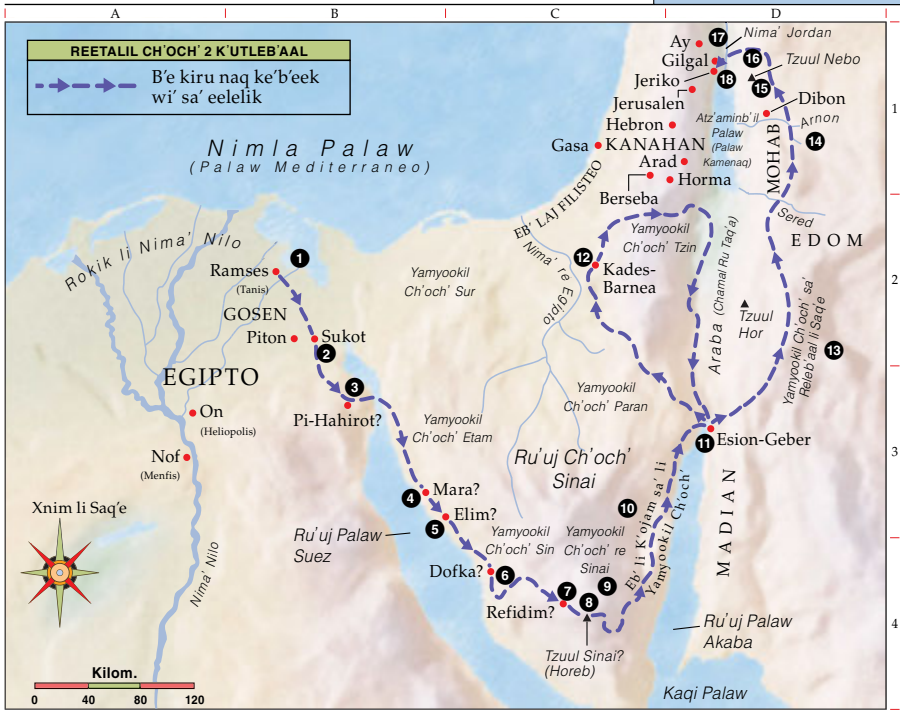
A B C D

Xnim li Saq'e

1
2
3
4
5
6
7
8

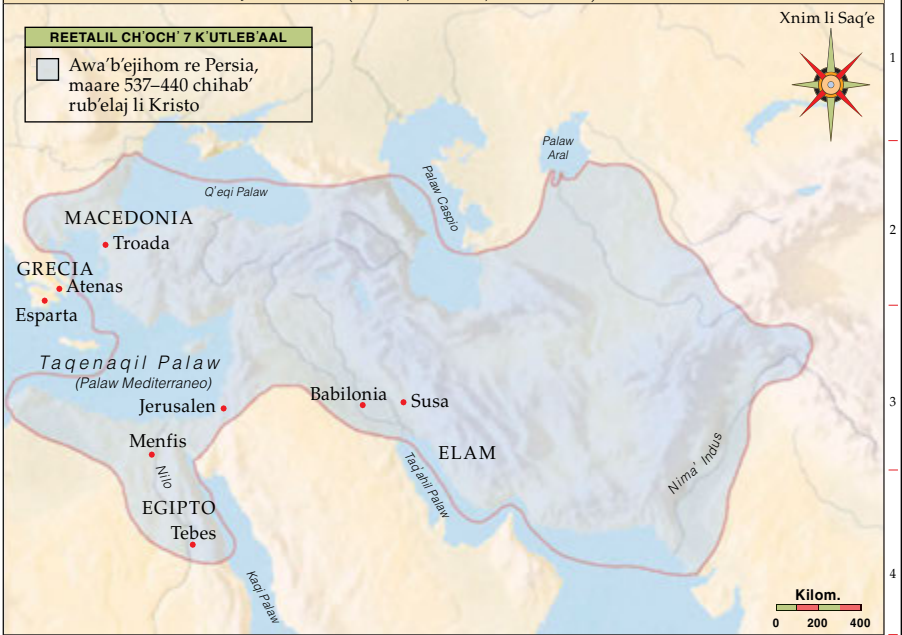
1. **Rameses** Li tenamit Israel ke'isiik chaq Egipto (Exo. 12; Num. 33:5).
2. **Sukot** Chirix naq ke'el chaq laj Hebreo sa' li xb'een k'ojam a'in, li Qaawa' kirochb'eeniheb' sa' jun li choql chi kutan ut jun xaqal xam chi q'eq (Exo. 13:20–22).
3. **Pi-Hahiro?** Eb' laj Israel ke'nume' chiru li Kaqi Palaw (Exo. 14; Num. 33:8).
4. **Mara** Li Qaawa' kixk'irtesi li ha' Mara (Exo. 15:23–26).
5. **Elim** Eb' laj Israel ke'xk'ojob' rib' chire 12 chi yo'leb'aal ha' (Exo. 15:27).
6. **Yamyookil ch'och' Sin** Li Qaawa' kixtaqla li mana ut eb' li tonq' re xk'eeb'al tzakemqeb' laj Israel (Exo. 16).
7. **Refidim** Eb' laj Israel ke'pleetik rik'ineb' laj Amalek (Exo. 17:8–16).
8. **Tzuul Sinai (Tzuul Horeb malaj Jebel Musa)** Li Qaawa' kixk'utb'esi li Lajeeb' chi Taqlahom (Exo. 19–20).
9. **Yamyookil Ch'och' re Sinai** Eb' laj Israel ke'x-yiib' li loq'laj muheb'aal (Exo. 25–30).
10. **Eb' li K'ojam sa' li Yamyookil Ch'och' Ke'b'oqe'** lajeeb' xka'k'aal li xb'eenil re xten-q'ankil laj Moises chixjolominkil li tenamit (Num. 11:16–17).

11. **Esion-Geber** Eb' laj Israel ke'nume' chiru xch'och'ileb' laj Esau ut laj Amon sa' tuqtuukilal (Deut. 2).
12. **Kades-Barnea** Laj Moises kixtaqlaheb' laj muqmuukil k'ehol eetal sa' li yeechi'nb'il ch'och'; eb' laj Israel ke'xpo'resi xch'ooleb' ut ink'a' ke'ru chi ok sa' li ch'och'; Kades kiwan choq' xk'ojameb' laj Israel chiru naab'al chihab' (Num. 13:1–3, 17–33; 14; 32:8; Deut. 2:14).
13. **Yamyookil Ch'och' sa' Releb'aal li Saqe'** Eb' laj Israel ink'a' ke'pleetik rik'ineb' laj Edom ut laj Mohab (Num. 20:14–21; 22–24).
14. **Nima' Arnon** Eb' laj Israel ke'xsacheb' laj Amorita li ke'pleetink reheb' (Deut. 2:24–37).
15. **Tzuul Nebo** Laj Moises kiril li yeechi'nb'il ch'och' (Deut. 34:1–4). Laj Moises kixye li oxib' paay li raatin sa' roso'jik (Deut. 1–32).
16. **Li Helhoolik Ch'och' re Mohab** Li Qaawa' kixye reheb' laj Israel naq te'xjach ru li ch'och' ut te'risiheb' chaq li ani wankeb' chi sa' (Num. 33:50–56).
17. **Nima' Jordan** Eb' laj Israel ke'xq'ax li Nima' Jordan chiru chaqi b'e. Nach' rik'in Gilgal, ke'k'ojob'aman li pek li ke'isiman chaq sa' rit li Nima' Jordan choq' eetalil, re taajultikamanq naq kijache' ru xha'il li Jordan (Jos. 3:1–5:1).
18. **Jeriko** Eb' li lalal xk'ajol laj Israel ke'reechani ut ke'xsach li tenamit (Jos. 6).

REETALIL CH'OGH' 7

LI AWA'B'EJIHOM RE PERSIA

537-440 CHIHAB' RUB'ELAJI LI KRISTO (ESTER, ESDRAS, NEHEMIAS)

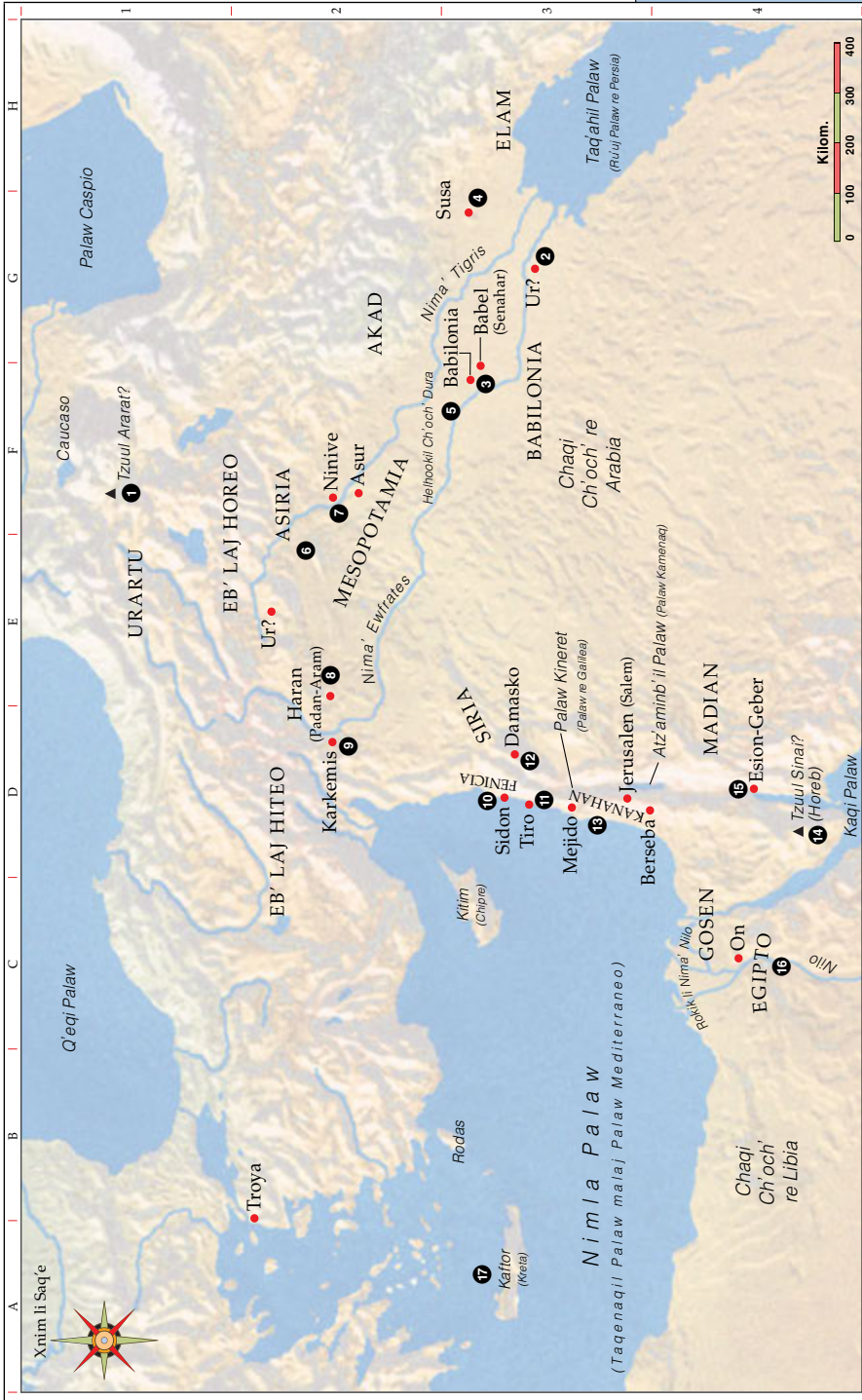

REETALIL CH'OGH' 8

LI AWA'B'EJIHOM RE ROMA

MAARE XKUTANKIL LIX YO'LAIK LI JESUKRISTO

1. **Tzuul Ararat** Li na'ajejs'eraq'imb'il naq kikana w'i lix jukub' kab'laj Noe (Gen. 8:4). Ink'a' nanawman b'ar tz aqal li na'ajej.
2. Ur li x'b'een na'ajej kiwan w'i rochoch laj Abraham, b'ar w'i'ka'ch'in chik ma kikamsiix choq' mayej, kiril lix anjel li Jehova, ut kixk'ul li Urim ut Tumim (Gen. 11:28-12:1; Abr. 1: 3:1). (K'e' reetal naq wan jun chik li na'ajej sa' Mesopotamia sa' xnum li saqe' li naru naq kiwan choq' xna'aj li tenamit Ur).
3. **Babilonia, Babel (Senahar)** Kiwan x'b'een wa aran laj Kus, ralar laj Kam, ut laj Nimrod. Aan li na'ajej ke'el w'i' chaq laj Jaredita sa' xkutankil li najt xtera-min kab'l sa' li helhoolik cho'och' aran Senahar. Moqon kiwan choq' jolomil tenamit re li awa'bejjom re Babilonia, ut rochoheb' li rey aj Babilonia, jo' laj Nabukodonosor li kixk'am choq' 'preex toj sa' li tenamit a'an naab'al xkomoneb' laj Judio chirix lix sachjiijik Jerusalen (587 chihab' rub'elaj li Kristo). Eb' laj Judio ke'kana chi preexil sa' Babilonia chiru 70 chihab' toj reetal lix kutankil li rey aj Siro, li kikanab'ank' reheb' laj Judio chi sutq'fik Jerusalen re xyiib'ankil chi a'li li santil ochoch. Laj Daniel li profet kiwan ajw'i' arin rub'el xwankil laj Nabukodonosor, laj Baltasar, ut laj Dario I (Gen. 10:10; 11:1-9; 2 Rey. 24:25; Jer. 27:1-29:10; Esek. 1:1; Dan. 1-12; Omni 1:22; Eter 1:33-43).
4. **Susa** Jolomil tenamit re li Awa'bejjom re Persia sa' lix awa'bejjil laj Dario I (Dario li Xnumal Ru), laj Jerjes (Asuero), ut Artajerjes. Xna'aj li rochoch li xEster, rixaqil li rey, li ke'kole' w'i' laj Judio x'b'aan xkawil x'chool ut xpaaba'al a'an. Laj Daniel ut moqon laj Nehemias ke'k'anjelak arin (Neh. 1:1; 2:1; Ester 1:1; Dan. 8:2).
5. **Helhoolik Ch'och' Dura (Duur)** Laj Sidrak, laj Misak, ut laj Abednago ke'k'eh'e' sa' jun li Katle'a'al re xam naq ink'a' ke'x'loq'oni jun li jalam-uuch re ch'i'ich' oor li yiib'amb'il x'b'aan laj Nabukodonosor. Li Ralar li Dios kixkoleb', ut ke'el chaq sa' li k'at-leb'aal chi maak'a' ke'xk'ul (Dan. 3).
6. **Asiria** Asur kiwan x'b'een wa choq' jolomil tenamit re Asiria, ut moqon Ninive k'ok choq' jolomil tenamit. Eb' laj taqlanel re Asiria, aj Salmana'as V re aj Sargon II, ke'numta sa' x'b'een li Awa'bejjom ut Israel sa' xnum li saqe' ut ke'x'kam chi preexil li lajebe' b' chi teepal sa' 721 chihab' rub'elaj li Kristo (2 Rey. 14-15, 17-19). Asiria kiwan chixch'a'ajkilankil Juda toj reetal 612 chihab' rub'elaj li Kristo, naq kiq'axe' ru Asiria xbaaneb' laj Babilonia.
7. **Ninive** Jolomil tenamit re Asiria. Eb' laj Asiria ke'x'pleeti li ch'och' Juda chiru lix awa'bejjil laj Esekias, naq yoo chi k'anjelak li profet Isaias, Jerusalen, li jolomil tenamit re Juda, kikole' rik'in sach'a-b'choo-lej naq jun li anjel kixsak' 185,000 reheb' laj pleet aj Asiria (2 Rey. 19:32-37). Li Qaawa' kixxye re li profet aj Jonas naq tibx'oq li tenamit a'in re te'xjal xk'a' ux-leb' (Jonas 1:2; 3:1-4).
8. **Harar** Laj Abraham kicana arin chiru jarub'aq kutan rub'elaj naq xko'o Kanahan. Lix yuwa' ut li rii-tz'in ke'kana arin. Li xRebeka (rixaqil laj Isaak) ut li xRakel, li xLea, li xBilha, ut li xSilpa (eb' li rixaqil laj Jakob), ke'chal chaq sa' li na'ajej a'in (Gen. 11:31-32; 24:10; 29:4-6; Abr. 2:4-5).
9. **Karkemis** Li Farahon Neko kiq'axe' ru arin x'b'aan laj Nabukodonosor, ut rik'in a'an k'ioso' lix wankileb' laj Egipto sa' x'b'een Kanahan (2 Kro. 35:20-36:6).
10. **Sidon** Li tenamit a'in kik'job'ak x'b'aan laj Sidon, li laj Kam, ut a'an li jun tenamit reheb' laj Kanahani-ta li q'axal wan sa' xnum li saqe' (Gen. 10:15-20). A'an chaq rochoch li xJesabel, li kixkam chaq xloq' onin-kil laj Bahal sa' Israel (1 Rey. 16:30-33).
11. **Tiro** A'in jun tenamit chire li palaw na'ux w'i' naab'al li yakok arin Siria. Laj Hiram (Jiran) aj Tiro kixtaq-la xche'l li yaw ut li ch'ich' oor ut eb' laj k'anjel re xtenq'ankil laj Salomon sa' xyiib'ankil lix santil ochoch (1 Rey. 5:1-10, 18; 9:11).
12. **Damasko** Laj Abraham kixkol laj Lot nach' rik'in a'in. Aan li x'b'eemil tenamit re Siria. Sa' lix awa'bejjil laj David, eb' laj Israelita ke'reechani li tenamit. Laj Elias kixyul laj Jasahel re taawaag choq' rey sa' x'b'een Damasko (Gen. 14:14-15; 2 Sam. 8:5-6; 1 Rey. 19:15).
13. **Kanahan** Kik'eeman li ch'och' a'in re laj Abraham ut eb' li ralar xk'ajol re te'eechani chi junelik (Gen. 17:8).
14. **Tzuul Sinai (Horeb)** Li Qaawa' kiraatina laj Moises chalen chaq sa' jun toon chi K'ix li naamaxam (Exo. 3:1-2). Kik'eeman re laj Moises li Chaq'rab' ut eb' li Lajejb' chi Taqlahom (Exo. 19-20). Li Qaawa' kiraatina laj Elias rik'in jun ch'ina xyaab' kuxej li q'un na'atnalk (1 Rey. 19:8-12).
15. **Estion-Ceber** Li rey aj Salomon kixxyiib' jun 'teepeb' li jukub' sa' Estion-Geber (1 Rey. 9:26). Maare sa' li tenamit a'in kiwulak li ixqi rey aj Saba, chirix rab'in-kil resil laj Salomon, re tixnaw ru (1 Rey. 10:1-13).
16. **Egipto** Laj Abraham xko'o arin x'b'aan li nimla we'ej sa' Ur (Abr. 2:1, 21). Li Qaawa' kixxye re laj Abraham naq tixk'ut chiruheb' laj Egipto li k'a'ru kixk'ut'eb'i chaq chiru (Abr. 3:15). Eb' li ras laj Jose ke'x'k'ay'i a'an sa' li loq'b'li moosil (Gen. 37:28). Laj Jose k'ok choq' aj taqlanel sa' li rochoch laj Putifar arin. Kitz'ape' sa' tz'alam. Kixk'ut xyaalal lix matk' laj Farahon ut kik'eh'e' re jun opit'is re wankilal sa' Egipto. Laj Jose ut eb' li ras ke'x'k'ul wi'chik rib'. Laj Jakob kiq'ax'on arin rochb'een lix jumb'ak' (Gen. 39-46). Eb' li ralar xk'ajol laj Israel ke'wan Gosen chiru lix kanajikeb' Egipto (Gen. 47:6).
17. **Kaftor (Kreta)** Lix ch'och'eb' laj Minoico najter. Eb' laj Israelita ke'k'ihan ut 'q'axal ke'niman xme-tz'ew'; chirix a'an ke'k'eh'e' chi moosil xbaaneb' laj Egipto (Exo. 1:7-14). Chirix naq ke'taqlaman junjunq' li rahilal, laj Farahon kixkanab'eb' laj Israel chi elk' chaq Egipto (Exo. 12:31-41). Laj Jeremias k'ik'ame' Egipto (Jer. 43:4-7).

1. **Dan (Lahis)** Laj Jeroboam kixxaqab' jun li wakax oor re te'xloq'oni sa' li awa'b'ejihom sa' xnim li saq'e (1 Rey. 12:26–33). Dan kiwan choq' nub'aal sa' xnim li saq'e re li najter Israel.
2. **Tzuul Karmelo** Laj Elias kixyal ru rik'ineb' laj tij re Bahal, ut kixte rokeb'aal li choxa re taawang li hab' (1 Rey. 18:17–40).
3. **Mejido** Jun na'ajej ke'wan wi' naab'al li pleet (Jue. 4:13–16; 5:19; 2 Kro. 35:20–23; 2 Rey. 23:29). Laj Salomon kixteneb' jun k'anjel re xwaklesin kil Mejido (1 Rey. 9:15). Li rey aj Josias re Juda kikamsiik naq yoo chixpleetinkil li Farahon aj Neko re Egipto (2 Rey. 23:29–30). Sa' li xkab' xk'ulunik li Qaawa', taawang jun nimla pleet sa' roso'jik sa' li ru taq'a Jisrehel, a'anaq jun raqal li pleet re Armagedon (Joel 3:14; Apok. 16:16; 19:11–21). Li k'ab'a'ej *Armagedon* wan sa' Griego, ut sa' Hebreo naraj naxye Har Megiddon, malaj Tzuul re Mejido.
4. **Jisrehel** Xk'ab'a' jun li tenamit sa' li ru taq'a li q'axal nim ut q'axal na'uuchin sa' Israel, a'an ajwi' li ru taq'a Jisrehel. Eb' li rey sa' li awa'b'ejihom sa' xnim li saq'e ke'xyiib' jun li nimla ochoch arin (2 Sam. 2:8–9; 1 Rey. 21:1–2). Li xJesabel, rixaqil li rey ut aj maak, kiwan rochoch ut kikam arin (1 Rey. 21; 2 Rey. 9:30).
5. **Bet-San** Eb' laj Israel ke'xpleetiheb' laj Kanananita arin (Jos. 17:12–16). Lix tib'el laj Saul kik'ehe' chiru li xaqxookil tz'ak re li kawil na'ajej a'in (1 Sam. 31:10–13).
6. **Dotan** Laj Jose kik'ayiiik choq' loq'b'il moos xb'aaneb' li ras (Gen. 37:17, 28; 45:4). Laj Eliseo kiril jun k'utb'esinb'il matk' chirix jun tzuul nujenaq chi kawaay ut chi kareet (2 Rey. 6:12–17).
7. **Samaria** Jolomil tenamit re li awa'b'ejihom sa' xnim li saq'e (1 Rey. 16:24–29). Li rey aj Ajab kixyiib' jun ochoch choq' re laj Bahal (1 Rey. 16:32–33). Laj Elias ut laj Eliseo ke'k'anjelak (1 Rey. 18:2; 2 Rey. 6:19–20). Sa' 721 chihab' rub'elaj li Kristo eb' laj Asiria ke'numta sa' xb'een, ut ke'xchoy xk'amb'al chi preexil li lajeeb' teepal (2 Rey. 18:9–10).
8. **Sikem** Laj Abraham kixyiib' jun li artal (Gen. 12:6–7). Laj Jakob kiwan nach' rik'in a'in. Laj Simeon ut laj Levi ke'xkamsiheb' chixjunil li winq sa' li tenamit a'in (Gen. 34:25). Li raatin laj Josue, "sik'omaq ru sa' li kutan a'in" k'anjelak chiru li Dios, kiyee man sa' Sikem (Jos. 24:15). Arin laj Jeroboam kixxaqab' li xb'een jolomil tenamit re li awa'b'ejihom sa' xnim li saq'e (1 Rey. 12).
9. **Tzuul Ebal ut Tzuul Gerisim** Laj Josue kixjacheb' ru laj Israel sa' li wiib' chi tzuul a'in—kich'olob'aman resil li rosob'tesihom li chaq'rab' chalen chaq li tzuul Gerisim, ut li majewank chalen chaq sa' li Tzuul Ebal (Jos. 8:33). Eb' laj Samaritano moqon ke'xyiib' jun li santil ochoch sa' Gerisim (2 Rey. 17:32–33).
10. **Penuel** Arin laj Jakob kixyal xmetz'ew chiru chixjunil li q'ojyin rik'in jun xtaql li Qaawa' (Gen. 32:24–32). Laj Jedehon kixsach jun kawil na'ajej reheb' laj Madianita (Jue. 8:5, 8–9).
11. **Jope** Laj Jonas ki'el chaq arin re taaxik Tarsis naq yoo chi eelelik chiru lix taqlanb'il k'anjel sa' Ninive (Jon. 1:1–3).
12. **Silo** Sa' xkutankileb' laj raqol aatin, li jolomil tenamit ut li loq'laj muheb'aal reheb' laj Israelita kiwan arin (1 Sam. 4:3–4).
13. **Betel (Lus)** Arin laj Abraham kixjach rib' rik'in laj Lot (Gen. 13:1–11) ut kiril jun li k'utb'esinb'il matk' (Gen. 13; Abr. 2:19–20). Laj Jakob kiril jun li k'utb'esinb'il matk' chirix jun taqleb'aal li nawulak toj sa' choxa (Gen. 28:10–22). Li loq'laj muheb'aal kiwan arin chiru jarub'aq chihab' (Jue. 20:26–28). Laj Jeroboam kixxaqab' jun li wakax oor re te'xloq'oni sa' li awa'b'ejihom sa' xnim li saq'e (1 Rey. 12:26–33).
14. **Gabahon** Eb' laj Hiveo aj arin ke'xb'alaq'i laj Josue re taa'ok sa' sumwank rik'ineb' (Jos. 9). Li saq'e kixaqli sa' choxa re naq laj Josue kiru chi numtaak sa' jun li pleet (Jos. 10:2–13). Arin ajwi' kikana chiru jarub'aq kutan li loq'laj muheb'aal (1 Kro. 16:39).
15. **Gasa, Asdod, Askalon, Ekron, Gat, (li oob' chi tenamit reheb' laj Filisteo)** Chalen chaq sa'eb' li tenamit a'in eb' laj Filisteo k'iila sut ke'xpleetiheb' laj Israel.
16. **Belen** Li xRakel kimuqe' chi nach' rik'in (Gen. 35:19). Li xRut ut laj Bohos ke'wan arin (Rut 1:1–2; 2:1, 4). A'an lix tenamit laj David kiyee man re (Luk. 2:4).
17. **Hebron** Laj Abraham (Gen. 13:18), laj Isaak, laj Jakob (Gen. 35:27), laj David (2 Sam. 2:1–4), ut laj Absalon (2 Sam. 15:10) ke'wan arin. A'in li xb'een jolomil tenamit re Juda sa' li rawa'b'e-jil li rey aj David (2 Sam. 2:11). K'oxlanb'il naq ke'muqe' arin laj Abraham, li xSara, laj Isaak, li xRebeka, laj Jakob, ut li xLea sa' li ochochpek re Makpela (Gen. 23:17–20; 49:31, 33).
18. **En-gadi** Laj David kixmuq rib' chiru laj Saul, ut kixkol xyu'am laj Saul (1 Sam. 23:29; 24:1–22).
19. **Gerar (Kerar)** Ke'wan aran laj Abraham ut laj Isaak chiru jarub'aq chihab' (Gen. 20–22; 26).
20. **Berseba** Laj Abraham kixb'ek jun xjulil li ha' arin, ut ki'ok sa' sumwank rik'in laj Abimelek (Gen. 21:31). Laj Isaak kiril li Qaawa' (Gen. 26:17, 23–24), ut laj Jakob kiwan arin (Gen. 35:10; 46:1).
21. **Sodoma ut Gomora** Laj Lot kixsik' ru wank Sodoma (Gen. 13:11–12; 14:12). Li Dios kixsach Sodoma ut Gomora xb'aan li maa'usilal (Gen. 19:24–26). Moqon li Jesus kixye resileb' li tenamit a'in jo' reetalil li maa'usilal (Mat. 10:15).

1. **Tiro ut Sidon** Li Jesus kixjuntaq'eeta Korasin ut Betsaida rik'in Tiro ut Sidon (Mat. 11:20–22). Kixk'irtesi lix ko' jun li ixq aj Gentil (Mat. 15:21–28).
2. **Tzuul re Jaltiesiik-u** Li Jesus kijaltiesiik ru chiru laj Pedro, laj Santiago, ut laj Jwan, ut eb' a'an ke'xk'ul lix lawil li awa'b'ejihom (Mat. 17:1–13). (Wankeb' li neke'k'oxlank re naq li Tzuul re Jaltiesiik-u a'an li Tzuul Hermon; wankeb' chik li neke'k'oxlank re naq a'an li Tzuul Tabor.)
3. **Cesarea re Filipino** Laj Pedro kixch'olob' xyaal naq li Jesus a'an li Kristo, ut kiyeechi'iman lix lawil li awa'b'ejihom re (Mat. 16:13–20). Li Jesus kixye chi rub'elaj naq taakamsiiq ut taawakliiq chi yo'yo (Mat. 16:21–28).
4. **Ch'och' Galilea** Li Jesus kixnumsi xk'ihal lix yu'am ut lix k'anjel sa' Galilea (Mat. 4:23–25). Arin kixye li aatin jultikanb'il chiru li tzuul (Mat. 5–7); kixk'irtesi jun winq saqlep rix (Mat. 8:1–4); ut kixsik'eb' ru, kixk'ojob'eb', ut kixtaq'laheb' chi xik li Kab'laju chi Apostol, ut sa' xyanqeb' a'an, ka'ajwi' laj Judas Iskariote maawa' aj Galilea (Mar. 3:13–19). Sa' Galilea, li Kristo, chi waklijenaq chi yo'yo, kixk'ut rib' chiruheb' li apostol (Mat. 28:16–20).
5. **Palaw re Galilea, moqon li Palaw Tiberias kiyeeman** re Li Jesus kixk'ut li aatin chalen chaq sa' xjukub' laj Pedro (Luk. 5:1–3) ut kixb'oqeb' laj Pedro, laj Andres, laj Santiago, ut laj Jwan re te'xchapeb' li winq ruuchil li kar (Mat. 4:18–22; Luk. 5:1–11). Jo'kan ajwi' kixch'anab' li kaq-sut-iq' (Luk. 8:22–25), kixk'ut li jaljookil ru aatin chalen chaq sa' jun jukub' (Mat. 13), kib'eeek chiru li palaw (Mat. 14:22–32), ut kixk'ut rib' chiruheb' lix tzolom chirix lix waklijik chi yo'yo (Jwan 21).
6. **Betsaida** Laj Pedro, laj Andres, ut laj Filipe ke'yo'la Betsaida (Jwan 1:44). Li Jesus xko'o xjunes rik'ineb' li Apostol nach' rik'in Betsaida. Eb' li k'iila tenamit ke'xtaaq, ut kixk'e chi wa'ak li oob' mil (Luk. 9:10–17; Jwan 6:1–14). Arin li Jesus kixk'irtesi jun li winq mutz' (Mar. 8:22–26).
7. **Kafarnaum** Arin kiwan rochoch laj Pedro (Mat. 8:5, 14). Sa' Kafarnaum, li yeeb'il xb'aan laj Mateo naq a'an "tz'aqal lix tenamit li Jesus," li Jesus kixk'irtesi jun li winq li sik (Mat. 9:1–7; Mar. 2:1–12), kixk'irtesi lix moos jun li centurion, kixk'irtesi lix na' li rixaq'il laj Pedro (Mat. 8:5–15), kixb'oq laj Mateo chi wanq choq' jun reheb' lix Apostol (Mat. 9:9), kixte rilob'aaleb' li mutz', kirisi jun aj tza (Mat. 9:27–33), kixk'irtesi sa' li Hilob'aal Kutan li ruq' jun li winq li chaqi ruq' (Mat. 12:9–13), kixye li raatin chirix xwahil li yu'am (Jwan 6:22–65), ut kixye naq tixtoj lix tojleb' li tenamit, ut kixye re laj Pedro naq tixtaw li tumin sa' li re jun li kar (Mat. 17:24–27).
8. **Magdala** A'in rochoch li xMaria aj Magdala (Mar. 16:9). Li Jesus kiwulak arin chirix xk'eeb'al chi wa'ak li 4,000 (Mat. 15:32–39), ut eb' laj Fariseo ut laj Saduceo ke'xpatz' naq tixk'ut jun eetalil chalen chaq sa' choxa (Mat. 16:1–4).
9. **Kana** Li Jesus kixjaltesi li ha' choq' viin (Jwan 2:1–11) ut kixk'irtesi li ralal jun xnimel ru winq li wan Kafarnaum (Luk. 4:46–54). Sa' Kana wan ajwi' rochoch laj Natanael (Jwan 21:2).
10. **Nazaret** Lix wulajik li anjel rik'in li xMaria ut laj Jose kik'ulman sa' Nazaret (Mat. 1:18–25; Luk. 1:26–38; 2:4–5). Chirix naq kisutq'i chaq Egipto, li Jesus kixnumsi lix ka'ch'inal ut lix ch'ajomil arin (Mat. 2:19–23; Luk. 2:51–52), kixye naq a'an li Mesias, ut kitz'eqtaanaak xb'aaneb' li re (Luk. 4:14–32).
11. **Jeriko** Li Jesus kixk'e chi ilok jun winq mutz' (Luk. 18:35–43). Jo'kan ajwi' kiwa'ak rik'in laj Sakeo, "xb'eenileb' laj titz'ol toj" (Luk. 19:1–10).
12. **Betabara** Laj Jwan aj Kub'sihom Ha' kixch'olob' naq a'an "lix yaab' xkux jun li nax-jap chaq re sa' li yamyookil ch'och'" (Jwan 1:19–28). Laj Jwan kixkub'si xha' li Jesus sa' li Nima' Jordan, ut kixch'olob' naq li Jesus a'an lix Karneer li Dios (Jwan 1:28–34).
13. **Yamyookil ch'och' re Judea** Laj Jwan aj Kub'sihom Ha' kijultikan aatin sa' li yamyookil ch'och' a'in (Mat. 3:1–4), b'ar wi' li Jesus kixkuy xsa' chiru 40 kutan ut ki'aaleek (Mat. 4:1–11).
14. **Emaus** Li Kristo naq waklijenaq chi yo'yo kib'eeek chiru li b'e naxik Emaus rochb'een wiib' lix tzolom (Luk. 24:13–32).
15. **Betfage** Wiib' reheb' li tzolom ke'xk'am chaq rik'in li Jesus jun ral b'uur li ki'ok wi' Jerusalen chi nimanb'il ru (Mat. 21:1–11).
16. **Betania** Arin kiwan rochoch li xMaria, li xMarta, ut laj Lazaro (Jwan 11:1). Li xMaria kirab'i li raatin li Jesus, ut li Jesus kiraatina li xMarta chirix "xsik'b'al ru li jun jachal chaab'il" (Luk. 10:38–42); li Jesus kixwaklesi laj Lazaro sa' xyanqeb' chaq li kamaq' (Jwan 11:1–44); ut li xMaria kixyul li roq li Jesus (Mat. 26:6–13; Jwan 12:1–8).
17. **Belen** Li Jesus kiyo'la ut kisotob'aak sa' jun li wa'leb'aal xul (Luk. 2:1–7); eb' li anjel ke'xk'ut li xyaalal chiruheb' laj ilol karneer naq kiyo'la li Jesus (Luk. 2:8–20); eb' laj q'e ke'b'eresiik xb'aan jun li chahim rik'in li Jesus (Mat. 2:1–12); ut laj Herodes kixkamsiheb' li k'uula'al (Mat. 2:16–18).

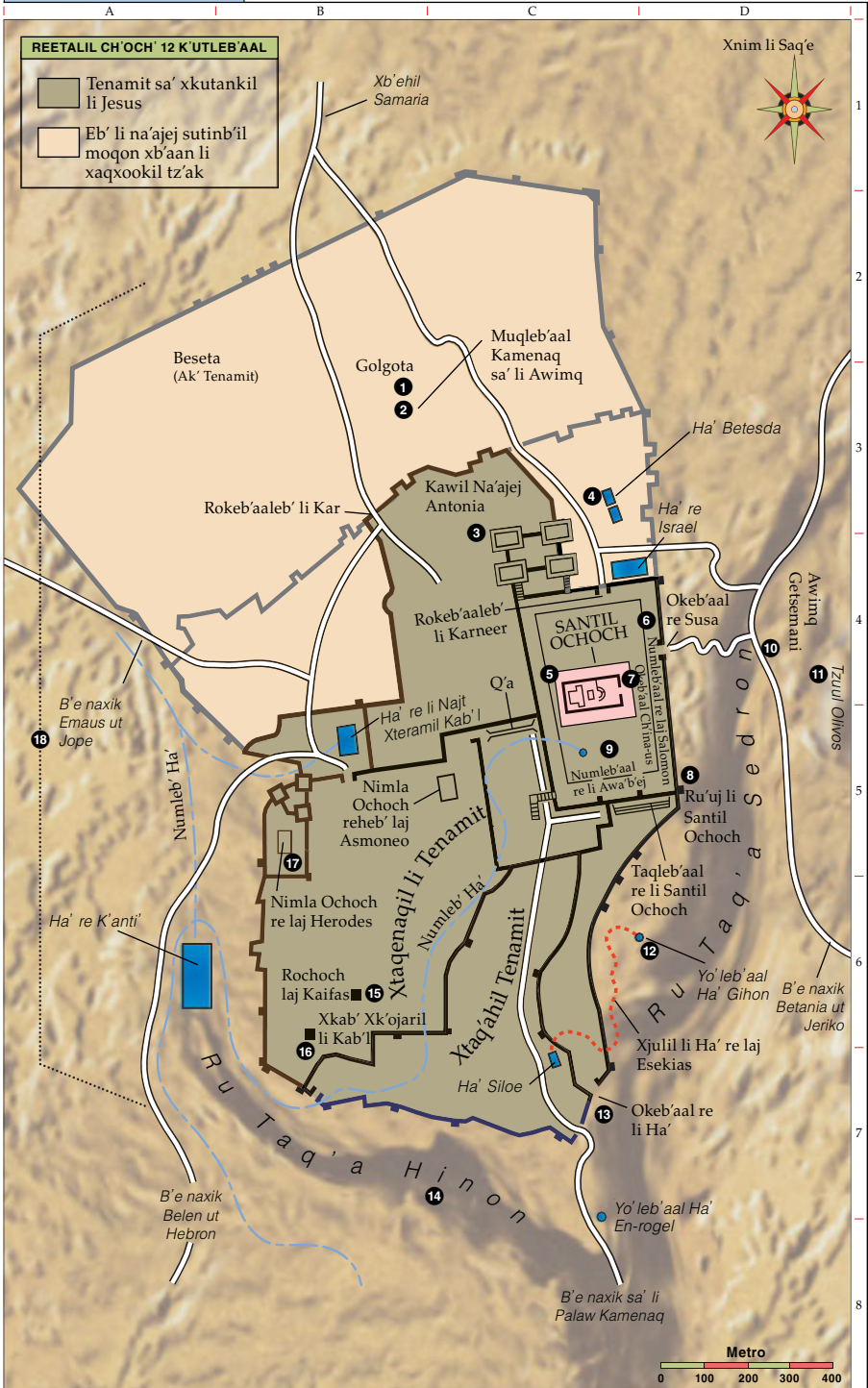
A B C D

REETALIL CH' OCH' '11 K' UTLEB' AAL

Xnub'aaleb' li tenamit

1. **Golgota** Wankeb' li neke'k'oxlank re naq a'in li na'ajeb' b'ar wi' ki'ux lix kamik li Jesus chiru krus (Mat. 27:33–37).
2. **Muqleb'aal kamañaq sa' li awimq** Li Jesus kimuqe' (Jwan 19:38–42). Li Kristo naq waklijenaq chi yo'yo kixk'ut rib' chiru li xMaria Magdalena sa' li awimq (Jwan 20:1–17).
3. **Kawil na'ajeb' Antonia** Naru naq sa' li na'ajeb' a'in li Jesus kijite', kiraqe' aatin chirix, ki'eet'z'uuk ut kirapleek (Jwan 18:28–19:16). Laj Pablo kichape' ut kixye resil lix jalajik xch'ool (Hech. 21:31–22:21).
4. **Ha' Betesda** Li Jesus kixk'irtesi jun li winq yaj sa' li Hilob'aal kutan (Jwan 5:2–9).
5. **Santil Ochoch** Laj Gabriel kixye re laj Sakarias naq li xElizabet taayo'laaq jun xyum (Luk. 1:5–25). Kiq'iche' li tz'apleb' t'ikr re li santil ochoch sa' xkamik li Kolonel (Mat. 27:51).
6. **Numleb'aal re laj Salomon** Li Jesus kixch'olob' naq a'an Ralal li Dios. Eb' laj Judio ke'xyal xkuntinkil chi pek (Jwan 10:22–39). Laj Pedro kixjultika li jalb'a-k'a'uxlej chirix xk'irtesinkil jun li winq yeq roq (Hech. 3:11–26).
7. **Okeb'aal Ch'ina-us** Laj Pedro ut laj Jwan ke'xk'irtesi jun li winq yeq roq (Hech. 3:1–10).
8. **Ru'uj li Santil Ochoch** Li Jesus ki'aaleek xb'aan laj Satanas (Mat. 4:5–7). (Wan wiib' li na'ajeb' seraq'inb'il naq kiru ki'ux wi' a'in.)
9. **Santil Tzuul** (moko yeeb'il ta b'ar tz'aqal)
 - a. Seraq'inb'il naq laj Abraham kixyiyib' jun artal arin re xmayejankil laj Isaak (Gen. 22:9–14).
 - b. Laj Salomon kixyiyib' li santil ochoch (1 Rey. 6:1–10; 2 Kro. 3:1).
 - c. Eb' laj Babilonia ke'xsach li santil ochoch 587 chihab' na rub'elaj li Kristo (2 Rey. 25:8–9).
 - d. Laj Sorobabel kixyiyib' li santil ochoch xkab' sutil 515 chihab' tana' rub'elaj li Kristo (Esd. 3:8–10; 5:2; 6:14–16).
 - e. Laj Herodes kixnimob'resi xch'och'il li santil ochoch ut kixkab'la chi ak'il li santil ochoch chalen chaq 17 chihab' rub'elaj li Kristo. Li Jesus kik'ame' aran jo' k'uula'al (Luk. 2:22–39).
 - f. Naq 12 chihab' wan re, li Jesus kik'utuk aatin sa' li santil ochoch (Luk. 2:41–50).
 - g. Li Jesus kixch'ajob'resi li santil ochoch (Mat. 21:12–16; Jwan 2:13–17).
 - h. Li Jesus kik'utuk aatin junjunq sut sa' li santil ochoch (Mat. 21:23–23:39; Jwan 7:14–8:59).
 - i. Eb' laj Romano rub'el xwankil laj Tito ke'xsach li santil ochoch 70 chihab' chirix li Kristo.
10. **Awimq Getsemani** Li Jesus kixnumsi rahilal, kiq'axtesiiq, ut kichape' (Mat. 26:36–46; Luk. 22:39–54).
11. **Tzuul Olivos**
 - a. Li Jesus kixye chi rub'elaj naq taasachmanq Jerusalem ut li santil ochoch. Ki'aatinak aj-wi' chirix li xkab' xk'ulunik (Mat. 24:3–25:46; chi'ilmanq ajwi' JS—M).
 - b. Chalen arin li Jesus kitaqe' toj sa' choxa (Hech. 1:9–12).
 - c. Sa' 24 Octubre, 1841, li Elder Orson Hyde kiro-sob'tesi li Santil Ch'och' re te'sutq'iiq aran li ralal xk'ajol laj Abraham.
12. **Yo'leb'aal Ha' Gihon** Laj Salomon kiyule'k choq' rey (1 Rey. 1:38–39). Laj Esekias kixtaqla xb'ekb'al jun xjulil li ha' chalen chaq li yo'leb'aal ha' toj sa' li tenamit (2 Kro. 32:30).
13. **Okeb'aal re li Ha'** Laj Esdras kixyaab'asi ut kixch'olob' xyaalal lix chaq'rab' laj Moises chiruheb' li tenamit (Neh. 8:1–8).
14. **Ru taq'a Hinon** Kiloq'oniman li jalani dios Mollok, sa' li ke'xmajeja wi' li kok'al (2 Rey. 23:10; 2 Kro. 28:3).
15. **Rochoch laj Kaifas** Li Jesus kik'ame' chiru laj Kaifas (Mat. 26:57–68). Laj Pedro kixye naq ink'a' naxnaw ru li Jesus (Mat. 26:69–75).
16. **Xkab' xk'ojaril li kab'I** Li na'ajeb' seraq'inb'il naq li Jesus kixtzeka li Paswa ut kixtikib' li loq'aj wa'ak (Mat. 26:20–30). Kixch'aj li roqeb' li Kab'laju (Jwan 13:4–17) ut kixtzoleb' (Jwan 13:18–17:26).
17. **Rochoch laj Herodes** Li Kristo kik'ame' chiru laj Herodes, maare sa li na'ajeb' a'in (Luk. 23:7–11).
18. **Jerusalem** (moko yeeb'il ta b'ar tz'aqal)
 - a. Laj Melkisedek ki'awa'b'ejin jo' rey sa' Salem (Gen. 14:18).
 - b. Li rey aj David kireechani li tenamit sa' ruq'eb' chaq laj Jibusita (2 Sam. 5:7; 1 Kro. 11:4–7).
 - c. Kisache' li tenamit xb'aaneb' laj Babilonia 587 chihab' tana' rub'elaj li Kristo (2 Rey. 25:1–11).
 - d. Li Santil Musiq'ej kixnujob'resi naab'al sa' xkuntankil li Pentekostes (Hech. 2:1–4).
 - e. Laj Pedro ut laj Jwan ke'chape' ut ke'k'ame' chiru lix ch'utameb' li xb'eenil (Hech. 4:1–23).
 - f. Laj Ananias ut li xSafira ke'tik'ti'ik chiru li Qaawa' ut ke'kam (Hech. 5:1–10).
 - g. Laj Pedro ut laj Jwan ke'chape', a'b'an jun li anjel kixkoleb' chiru li tz'alam (Hech. 5:17–20).
 - h. Eb' li Apostol ke'xsik' ru wuqub' chi winq re xtenq'ankileb' (Hech. 6:1–6).
 - i. Kitz'eqtaanaak lix ch'olob'ahom laj Esteban chiruheb' laj Judio, ut a'an kikamsiik chi kutb'il pek (Hech. 6:8–7:60).
 - j. Laj Santiago kikamsiik sa' xk'ab'a' xpaab'aal (Hech. 12:1–2).
 - k. Jun li anjel kixkol laj Pedro chiru li tz'alam (Hech. 12:5–11).
 - l. Eb' li Apostol ke'xtuqub' li ch'a'ajkilal chirix li na'leb' re xsetbal' xtz'uumal li tz'ejwalej (Hech. 15:5–29).
 - m. Eb' laj Romano rub'el xwankil laj Tito ke'xsach li tenamit 70 chihab' chirix li Kristo.

- arin sa' li rox xtaqlanb'il kanjel, laj Pablo kixwaklesi laj Ewltiko sa' xyanaqeb' chaq li kamañaq (Hech. 20:6–12).
20. **Filipps** Laj Pablo, laj Silas, ut laj Timoteo ke xjal x'chool jun li x'ox x'ladia xk'ab'a, ke'risi jun li maotus aj musiq'ej, ut ke'rape' (Hech. 16:11–23). Ke'tenqaak chalen chaq sa' choxa re te xkol rib' chiru li tz'alam (Hech. 16:23–26).
21. **Atenas** Laj Pablo, naq wan sa' li xkab' xtaqlanb'il k'anjel aran Atenas; kijultikan aatin sa' li Tzuul re Marte (Areopago) chirix li "dios ink'a' nawb'il ru'" (Hech. 17:22–34).
22. **Korinto** Laj Pablo xko' Korinto sa' li xkab' xtaqlanb'il k'anjel, ut kikanana aran rik'in laj Akila ut li xPriscila. Kijultikan aatin aran re kixkub'sheh' xha' naab'al (Hech. 18:1–18). Chalen chaq Korinto laj Pablo kixtz'ib'a lix hu rik'ineb' laj Romano.
23. **Tesalonika** Laj Pablo kijultikan aatin aran sa' li xkab' xbe'eniik jo' taqlanb'il aj k'anjel. Laj jun ch'uut chi taqlanb'il aj k'anjel xkoheh' Berea chirix naq eb' laj Judio ke xyeexchi' xrahob'tesinkileb' (Hech. 17:1–10).
24. **Berea** Laj Pablo, laj Silas, ut laj Timoteo ke x'taw li xhaab'il aamej re te x'zoleab' sa' li xkab' xbe'eniik laj Pablo jo' taqlanb'il aj k'anjel. Eb' laj Judio aj Tesalonika ke x'taaqeheb' ut ke x'rahob'teshheb' (Hech. 17:10–13).
25. **Macedonia** Laj Pablo kix'utuk aatin aran sa' li xkab' ut sa' li rox xbe'eniik (Hech. 16:9–40, 19:21). Laj Pablo kix'antoxi lix xhaab'lalab' chik'ehok eb' laj santil paab'anel aj Macedonia, li ke'kehok k'aq re ru re an ut reheb' laj santil paab'anel li neb'a'eb' aran Jerusalen (Rom. 15:26; 2 Kor. 8:1–5; 11:9).
26. **Melita (Malta)** Laj Pablo kikanana sa' li ch'och' a'in sa' xyi li palaw naq kisax lix jukub' naq yoo chi xik Roma (Hech. 26:32; 27:1, 41–44). Kiti'e' xba'an jun li k'anti' chi maax'ka' kix'kuul, ut kixk'irtesi naab'al li yaj li wankeb' Melita (Hech. 28:1–9).
27. **Roma** Laj Pablo kijultikan aatin aran chiru wiib' chihab' naq ramb'il chi elk sa' rochoch (Hech. 28:16–31). Jo'kan aj wi' kixtz'ib'a'heb' li hu rik'ineb' laj Efesio, eb' laj Filipenses, wan sa' tz'alam aran Roma. Laj Pedro kixtz'ib'a' li xbe'en xtaqlanb'il hu chalen chaq "Babilonia," li k'oxlanb'il naq a'an Roma, ka ch'in chik chirix naq laj Neron kixrahob' te xshib' laj Kristiano sa' 64 chihab' xyo'lanj li Kristo. Na-xkolaman naq laj Pedro ut laj Pablo ke x'kamsiik sa' xk'ab'a' xpaab'aa'eb' arin.
12. **Listra** Naq laj Pablo kixk'irresi jun li wiinq yeq roq, a'an roch'eben laj Bernabe ke k'ule' jo' dioseb'. Laj Pablo kixk'ituk-chi pek ut kikanab'aa'k chanchan kamañaq, a'ut kixwaki' li ut k'io'k wi'chik chi jultikan aatin (Hech. 14:6–21). A'in xtenamit laj Timoteo (Hech. 16:1–3).
13. **Ikono** Sa' li xbe'en xtaqlanb'il k'anjel, laj Pablo ut laj Bernabe ke jultikan aatin arin ut kiyeechi' iman xkamsinkileb' chi kutinb'il pek (Hech. 13:51–14:7).
14. **Laodicea** ut **Kolosas** Laodicea a'an jun naq' li Iglees kiwulak wi' laj Pablo ut kix'ul li hu taqlanb'il xba'ameb' (Kol. 4:16). A'an ajwi' jun reheb' li wuqub' chi tenamit eetanb'il sa' li hu Apokalipsis (eb' li jun ch'ol chik a'aneb' Efeso, Es-mirna, Pergamo, Tiatira, Sardes, ut Filadelfia; ch'ilmanaq Apok. 1:11). Kolosas i8 kiloom xnafti rik'in Laodicea sa' xiyajal li releab'al saqe'. Laj Pablo kixtz'ib'a' li hu rik'ineb' laj santil paab'anel li wankeb' aran.
15. **Antioxia (sa' Pisidial)** Sa' li xbe'en xtaqlanb'il k'anjel, laj Pablo ut laj Bernabe ke x'k ut chiruheb' laj Judio naq li Kris-b'alo ri' chiru laj David. Laj Pablo kixyeexchi' li ewangeliyo reheb' laj Israel, ut chirix a'an reheb' laj Gentil. Laj Pablo ut laj Bernabe ke rahob'tesiik ut ke'isiik chaq (Hech. 13:14–50).
16. **Mileto** Naq kiwan arin sa' li rox xtaqlanb'il k'anjel, laj Pablo kix'tieb' li xbe'eniil re li Iglees naq eb' li "josq' aj xojb'" te'ok sa' li teep chi karneer (Hech. 20:29–31).
17. **Patmos** Laj Iwan kiwan choq' preex sa' li ch'och' a'in sa' xyi li palaw naq kix'kuul li k'ub'xheb' il matk' li wan anaawan sa' li hu Apokalipsis (Apok. 1:9).
18. **Efeso** Laj Apolo kijultikan aatin aran rik'in wankilal (Hech. 18:24–28). Laj Pablo, sa' li rox xtaqlanb'il k'anjel, kix'utuk aatin sa' Efeso chiru wiib' chihab', ut kix'ajaleb' x'chool naab'al (Hech. 19:10, 18). Arin kix'ke' li maatan re li Santil Musiq'ej rik'in x'ke'eb' al li uq'ej (Hech. 19:1–7) ut kix'b'aa'nu K'illa sach'a' ch'oo'lej, jo' risinkileb' li ma'us aj musiq'ej (Hech. 19:8–21). Arin eb' li neke' loq'omink re li xArtemisa ke x'xwaklesi jun nimla choqin chirix laj Pablo (Hech. 19:22–41). Jun raqal li hu Apokalipsis b'eresinb'il re li Iglees sa' Efeso (Apok. 1:11).
19. **Troadna** Naq kiwan arin laj Pablo sa' li xkab' xbe'eniik jo' taqlanb'il aj k'anjel, kiriti sa' matk' jun li wiinq aj Macedonia li yoo chixpat' bal xtenq' anki (Hech. 16:9–12). Naq kiwan
1. **Gasa** Laj Felipe kijultikan aatin chirix li Kristo ut kixk'ub'si xha' jun moos aj Etiopia naq yoo chi beek toj Gasa (Hech. 8:26–39).
2. **Jerusalen** Chi'ilmanq li reetalil ch'och'. 12 re xnawb'al k'a'ru kix'ulman Jerusalen.
3. **Joqe** Laj Pedro kiriti sa' jun li k'ub'besinb'il matk' naq li Dios xk'e' li maatan re li jalb'a-k'a' uxlej reheb' laj Gentil (Hech. 10; 11:5–18). Laj Pedro kixwaklesi li xTabita sa' xyanaqeb' chaq li kamañaq (Hech. 9:36–42).
4. **Samaria** Laj Felipe kix'anjelak Samaria (Hech. 8:5–13), ut laj Pedro ut laj Iwan moqon ke jultikan aatin arin (Hech. 8:14–25). Chirix naq ke x'ke' li maatan re li Santil Musiq'ej, laj Simon aj tuul kixsikk' xloq'bal li maatan a'in rik'ineb' (Hech. 8:9–24).
5. **Cesarea** Arin, chirix naq jun li anjel kix'anjelak chiru jun centurion aj Kornelio xk'ab'a', laj Pedro kixkanab' a'an chi kub'siik xha' (Hech. 10). Arin laj Pablo kix'aa'inaak re xkol-lab' rib' chiru laj Agripa (Hech. 25–26; ch'ilmanq ajwi' JS—R 1:24–25).
6. **Damask** Laj Jesus kixk'ut rib' chiru laj Sawlo (Hech. 9:1–7). Chirix naq laj Ananias kix'ke' wi'chik chi ilok laj Sawlo, a'an kixkub'siik xha' ut kix'tikib' lix k'anjel (Hech. 9:10–27).
7. **Antioxia (sa' Siria)** Kristiano kiyeeman reheb' li tzolom xbe'en wa arin (Hech. 11:26). Laj Agabo kixye' jo' profet naq taawanaq we'ej (Hech. 11:27–28). Kiwan li nimla jachok'ib' aran Antioxia chirix xseth'al xtz'tumal li tz'ejwalej (Hech. 14:26–28; 15:1–9). Sa' Antioxia laj Pablo kix'tikib' li xkab' xtaqlanb'il k'anjel roch'eben laj Silas, laj Bernabe, ut laj Judas Barsabas (Hech. 15:22, 30, 35).
8. **Tarso** Xtenamit laj Pablo; laj Pablo kix'aa'inaak aran xba'ameb' li komon re xkol'bal lix yu'am (Hech. 9:29–30).
9. **Chipre** Chirix naq ke rahob'tesiik, wankeb' laj santil paab'anel li ke'eelilek to' sa' li ch'och' a'in sa' xyi li palaw (Hech. 11:19). Laj Pablo kinume' Chipre sa' li be'en xbe'eniik jo' taqlanb'il aj k'anjel (Hech. 13:4–5), ut jo'kan ajwi' ke x'b'aa'nu moqon laj Bernabe ut laj Markos (Hech. 15:39).
10. **Pafos** Laj Pablo kixmajewa jun aj tuul arin (Hech. 13:6–11).
11. **Derbe** Laj Pablo ut laj Bernabe ke x'jultika li ewangeliyo sa' li tenamit a'in (Hech. 14:6–7; 20:21).

1. NIMA' NILO UT EGIPTO Sa' jun li na'ajej chanchan a'in, lix na' laj Moises kixmuq lix k'uula'al teelom. Lix rab'in laj Farahon kixtaw ut kixk'iresi sa' rochoch li rey aran Egipto.

2. LI TZUUL SINAI (HOREB) UT LI YAMYOOKIL CH'ÖCH' SINAI Chi taqlanb'il, laj Moises kixk'ameb' laj Israelita sa' li tzuul a'in re xk'ulb'al lix chaq'rab' li Dios. Li jalam-uuch a'in naxk'ut jun na'ajej li seraq'imb'il naq a'an xna'aj li Tzuul Sinai.

3. LI YAMYOOKIL CH'ÖCH' RE JUDEA UT LI PALAW KAMENAQ Li Kolonel xko'o sa' li yamyookil ch'öch' re taawanq rik'in lix Yuwa'.

4. KADES-BARNEA Li na'ajej a'in, nawb'il ru jo' Kades-Barnea, a'an tana' li na'ajej ke'kana wi' laj Israelita chiru xk'ihal li 40 chihab' ke'wan wi' sa' li yamyookil ch'öch'.

5. MUQLEB'AAL KAMENAQ REHEB' LI NAJTER YUWA'B'EJ Nayeeman naq li kab'l a'in sa' Hebron kikab'laak sa' xb'een lix muqleb'aal kamenaq laj Abraham, laj Isaak, ut laj Jakob.

6. TZUULIL CH'ÖCH' RE JUDA Li b'uq'ux ch'och' xkomon a'in wan sa' xnimall li Santil Ch'och' sa' xtz'e li saq'e ut sa' releb'aal li saq'e rik'in Jerusalem.

7. BELEN Sa' li tenamit a'in kiyo'la li Qaawa' Jesukristo.

8. JERUSALEN Li tenamit a'in k'eeb'il xsantilal sa' oxib' paay chi paab'aal—xpaab'aaleb' laj Kristiano, laj Judio, ut laj Musulman.

9. **SANTIL OCHOCH RE LAJ HERODES** Nayeeman naq li ch'ina jalam-uuch a'in chanchan tz'aqal li najter santil ochoch.

10. **LI TAQLEB'AAL TOJ SA' LI SANTIL OCHOCH** Li taqleb'aal a'in nawulak toj sa' li Santil Ochoch re laj Herodes, ut kitawe' xb'aaneb' laj b'ekol najter kab'l.

11. TZUUL OLIVOS, AWIMQ RE LAJ ORSON HYDE Nach' rik'in li na'ajej a'in sa' 1841, li Elder Orson Hyde kirosob'tesi li Santil Ch'och' choq' re lix sutq'ijikeb' li ralaal xk'ajol laj Abraham.

12. AWIMQ GETSEMANI Eb' li najteril xtoonali che' olivo maare anchal chalenageb' rik'ineb' li xe'wan sa' li awimq naq li Kolonel kitijok ut ki'el xkik'el chi ninqi tz'uqul ruuchil li tiqob' naq kixtikib' lix tojb'al rix li qamaak.

13. GOLGOTA Seraq'inb'il naq li Qaawa' Jesukristo kikamsiik chiru krus nach' rik'in li na'ajej a'in.

14. LI MUQLEB'AAL KAMENAO SA' LI AWIMQ Junjung li profeet re li kutan a'in ke'xye naq neke'-reek'a naq a'in li na'ajej kiyokob'aak wi' lix tzejwal li Jesus sa' lix muqleb'aal laj Jose aj Arimatea chirix lix kamik chiru krus.

15. **JERIKO** A'in li xb'een tenamit li kichape' xb'aan laj Josue (chi'ilmanq Jos. 6:2-20); Jeriko a'an jun reheb' li tenamit q'axal najter sa' li ruchich'och'.

16. **SILÓ** Li loq'laj muheb'aal li wan wi' lix kaaxil li sumwank kiyiib'aman sa' li na'ajej a'in ut kikana arin chiru junjunq cient chihab'.

17. **TZUUL GERISIM UT TZUUL EBAL** Li wiib' chi tzuul a'in taqenaqeb' sa' xb'een li najter tenamit Sikem, b'ar wi' muqb'il lix b'aqel laj Jose (chi'ilmanq Jos. 24:32).

18. **DOTAN SA' SAMARIA** Eb' li ras laj Jose ke'ok chaq sa' li ru taq'a a'in li q'axal na'uuchin re rilb'a-leb' lix ketomq naq ke'xk'ayi li riitz'in reheb' laj k'ay aj Madianita ut aj Ismaelita.

19. CESARIA UT LI HELHOOKIL CH'ÖCH' SARON TOJ KARMELO Laj Pablo kijultikan aatin chiru li Rey aj Agripa sa' li tenamit a'in (chi'ilmanq Hech. 26).

20. JOPE Arin laj Pedro kixk'ul li k'utb'esinb'il matk' sa' li kib'eresiik wi' chixk'amb'al li evangelio rik'ineb' laj Gentil (chi'ilmanq Hechos 10).

21. RU TAQ'Á JISREHEL Chixjunileb' li tenamit te'xch'utub' rib' arin sa' li nimla pleet re Armagedon (chi'ilmanq Sak. 11-14; Apok. 16:14-21).

22. TZUUL TABOR Seraq'inb'il naq sa' xb'een li na'ajej a'in li q'axal nak'utun ki'ux lix jaltesinkil ru li Kristo chiruheb' lix Apostol laj Pedro, laj Santiago, ut laj Jwan (chi'ilmanq Mat. 17:1-9).

23. LI PALAW RE GALILEA, UT LI TZUUL REHEB' LI US XAQ Seraq'inb'il naq sa' li uul a'in li Kolonel kixye li aatin jultikanb'il chiru li tzuul (chi'ilmanq Mat. 5-7).

24. KAFARNAUM Yal junjung li po'lem ochoch neke'kana re xk'utb'al xna'aj li tenamit kixb'aanu wi' li Kolonel naab'al li sachb'a-ch'oolej.

25. NIMA' JORDAN Kí'isiman li jalam-uuch a'in nach' rik'in li relik li nima' sa' li Palaw re Galilea.

26. CESAREA RE FILIPO Li Jesukristo kixyeechi'i re laj Pedro lix lawil li awa'b'ejjhom, maare nach' rik'in li na'ajej a'in (chi'ilmanq Mat. 16:19).

27. NAZARET Li Jesus kiniman ut kiwinqilo' sa' li tenamit a'in.

28. DAN Li tenamit li kiwan arin sa' xkutankil li Najter Chaq'rab' a'an chaq lix nub'aal Israel sa' xnim li saq'e.

29. **ATENAS** Li Partenon, k'utb'il arin, nach' wan rik'in li Tzuul Marte (Areopago), b'ar wi' laj Pablo kixye li raatin chirix li "dios ink'a' nawb'il ru" (chi'ilmanq Hech. 17:15–34).

30. **KORINTO** Laj Pablo kixtz'iib'a lix hu rik'ineb' laj Romano sa' li tenamit a'in.

31. EFESO Arin laj Pablo kixjultika naq mi'ux xloq'oninkil pak'b'il dios ut rik'in a'an ke'josq'o' laj tenol plaat li neke'xsik' xyu'am rik'in xk'ayinkil li pak'b'il jalam-uuch re li dios Artemisa (chi'ilmanq Hech. 19:24-41).

32. ПАТМОС, JUN CH'ÓCH' SA' XYI LI PALAW Chixjunil li ch'och' a'in wan sa' li ch'och' sa' xyi li Palaw Mediterraneo li kimine' ru chi xik laj Jwan aj K'utb'esinel (chi'ilmanq Apok. 1:9).

KEKCHI

4 02347 44043 1

34744 043

KEKCHI

06902 043